מסכת

בבא קמא

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפסו מקדם ועם
הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

שנת תרפ"ה לפ"ק

Tałmud Bawli

Sp. Akc. Wydawniczo-Druk. „Rom"

Wilno, 1925.

מסכת

בבא קמא

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשר"י מהג"מ ישראל מקרעמז ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור. כל אלה סידר והיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. חלופי גרסאות הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפ"ד בשנות תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

עליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.

ב) חדושי הלכות } (מהרש"א) { להג"מ שמואל אליעזר הלוי

ג) חדושי אגדות } { אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.

ד) מאיר עיני חכמים (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.

ה) מעדני יום טוב בתחלה נקרא מעדני מלך } על הרא"ש למסכת ברכות והלכות קטנות } להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי

ו) דברי חמודות בתחלה נקרא לחם חמודות } וחולין ובכורות ונדה } העליר ז"ל (בעה"מ תוספת יום טוב)

ז) פלפולא חריפתא על הרא"ש סדר נזיקין להנ"ל.

ח) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק).

ט) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלכרוא.

י) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).

יא) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג"מ מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יב) הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).

יג) הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כי"ק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).

יד) מראה יחזקאל הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').

טו) מעשה ר"ב הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר)

טז) גליון הש"ס להג"מ עקיבא איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.

יז) גליון מהרש"א הגהות לבנו הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן

יח) הגהות הג"מ שאול קאצנעלנבוגן ז"ל מווילנא.

יט) הגהות הג"מ אלעזר לנדא ז"ל אב"ד בראדי (בעהמ"ס יד המלך).

☜ וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה ☞

יותר ממאה הוספות חדשות נכבדות

כוללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד בגנזי הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה.

ווילנא

בדפוס והוצאת „ראם"

ואלה ההוספות החדשות שהוספנו בהש"ס הזה :

יש מהן שנוספו על כל מסכתות הש"ס ויש שלא באו רק על איזה מסכתות :

אלה מהם נדפסו בפנים הש"ס או על גליון הדף :

א) מסכת כלה רבתי — השלמה — מרובה בפרקים ובנוסחאות ישרות יתר על הנדפסת בכל ספרי הש"ס. (נמלאת בכ"י רבינו אברהם בר נתן הירחי ז"ל בעל המנהיג, עם הגהות רבות ומראה מקומות, ויצאה לאור פ"א ע"י בעהמ"ס בית נתן).

ב) מסכתות קטנות נוספות : מסכתות ספר תורה, תפילין, מזוזה, וציצית, (נמלאו בכ"י ונדפסו בספד"מ בשנת תרי"א).

ג) חלופי גרסאות בש"ס ע"פ נוסחאות ישנות.

ד) נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי במסכת שקלים.

ה) נוסחת הירושלמי במסכת הוריות.

ו) נוסחאות כתבי יד במסכת סופרים.

ז) נוסחא חדתא למס' גרים מספר מראית העין להרחיד"א ז"ל עם פירושו עליה מספרו ההוא.

ח) פירוש רב האי גאון ז"ל, למשניות סדר טהרות.

ט) — רב נסים (גאון) בר יעקב ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומרבותיו של הרי"ף), למסכת ברכות, שבת, ועירובין (ונקרא בשם מפתח מנעולי התלמוד).

י) [כ"י] — רבינו חננאל בר חושיאל ז"ל (ג"כ מרבותיו של הרי"ף), לחצי הש"ס.

יא) [כ"י] — רבינו גרשום בר יהודה מאור הגולה ז"ל (רבים דרבי' דרש"י) למס' תענית ובבא בתרא ולכל סדר קדשים מלבד זבחים.

יב) — רש"י למסכת אבות, ע"פ נוסחאות שונות.

יג) — הרשב"ם העקרי למס' ב"ב דף פ"ז, פ"ח, פ"ט, ק"ל, קל"א. שלא נדפס רק בדפוס פיזרו בשנת רע"א ובכל שאר הדפוסים נדפס בטעות פי' אחר בשמו כמ"ש בהערה לפי' הרשב"ם בדף פ"ט סוף ע"א.

יד) פי' רבינו זרחיהו הלוי ז"ל (הרז"ה בעל המאור) למס' קנים.

טו) — רבינו אברהם בר דוד ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות) למסכת קנים ותמיד.

טז) [כ"י] תוספות ר"י הזקן ז"ל, למס' קדושין (כך ייחסום לו רובמי הספרים, אבל נראה כי טעו בזה, כי בשני מקומות מוכח בהן ספר התרומה ומחברו הלא היה תלמידו של ר"י הזקן).

יז) פי' רבינו שמשון משאנץ (משאנזא) ז"ל, למס' עדיות לתשלום מסכת בכורים, ולפרק אנדרוגינוס. ועליו נלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל.

יח) (כ"י) תוספות הר"ש משאנץ הנ"ל, למס' סוטה.

יט) (כ"י) תוספות ישנים למסכת יבמות.

כ) (כ"י) פי' ריב"ן השלם למס' נזיר. הפירוש שנדפס בש"ס למס' נזיר ויתחסוהו לרש"י, הוא באמת לרבינו יהודה בר נתן ז"ל (כדמוכח מתוך הכ"י שמצאנוהו) אולם הנדפס משובש מאד, גם חסר ממנו הרבה, ועתה נמצא פירושו השלם בכ"י קדמון ומדוייק וההספות והשנוים שמצאנו בו נדפסו בצד הפירוש הנ"ל הנדפס בשם רש"י ונקראו בשם נוסחת הריב"ן.

כא) [כ"י] פי' רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי ז"ל, למשניות סדר זרעים.

כב) [כ"י] פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים (רבו של בעל שבלי הלקט), למס' שקלים.

כג) [כ"י] פי' רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל, למס' נגעים ואהלות.

כד) קובץ פירושי מהר"ם מרוטנבורג לסדר טהרות, שהביאם התוי"ט, מלבד למס' נגעים ואהלות שהדפסנוהו ע"פ כ"י הנ"ל.

כה) פי' רבינו יונה החסיד מגירונדא ז"ל, למס' אבות.

כו) [כ"י] תוספות רי"ד מאת רבינו ישעיה די טראני (ר' ישעיה הראשון ז"ל) למס' כתובות ולמס' גיטין.

כז) [כ"י] תוס' חד מקמאי למס' יבמות, והוא ניהו נכדו של רבינו משלם ז"ל. וכראה כספר כתוב בכתב וכת"י הרחיד"א ז"ל בזה"ל: "חדושי יבמות לחד מקמאי ז"ל, מזכיר להרב אביו לשבת, הוא היה בזמן הראב"ד, ובא מעשה לפניהם. החיד"א ס"ט" עכ"ל.

כח) [כ"י] פי' הרא"ש ז"ל למסכת נזיר, שהיה בכ"י ישן בעקד הספרים של הרחיד"א ז"ל (והרחיד"א ז"ל התום עליו בעלם כ"י קדשו).

כט) תוס' הרא"ש ז"ל למס' הוריות (ע"פ הנדפס בפעם הא' בפראג).

ל) פירוש הרא"ש למסכת קנים תמיד ומדות.

לא) [כ"י] תוספי הרא"ש ז"ל למסכת נדה.

לב) [כ"י] שיטה מקובצת לרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל, קבוצת הגהות וחדושי הראשונים ז"ל לכל סדר קדשים (וחסר רק למס' חולין) ובהרבה מקומות מביא פי' רש"י האמתי שמצא בכ"י תחת המפרש האחר שנדפס על שם רש"י בכל ספרי הש"ס. (נעתקו מכי"ק מגליון הש"ס שלו שנמצא בירושלים תוב"ב. והרחיד"א ז"ל בשה"ג ח"ב מזכירן לשבח בזה"ל: הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת כ"י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצאו לאור הדפוס עכ"ל.

ולמס' חולין נעתק בעצם כי"ק של תלמידו הג"מ שלמה בר ישועה עדני זצ"ל (בעה"מ פי' מלאכת שלמה על משניות שעודנו בכ"י).

לג) חכמת שלמה (מהרש"ל) לפרק חלק, אשר נשמט מכל ספרי הש"ס, ולא נדפס רק בס' ח"ש תוצאה א' בשנת ושלו"ה.

לד) [כ"י] חדושי מהרש"ל על הרא"ש למס' שבת עירובין וגיטין.

לה) פירש"י והנ"י וכו' ש"ל הרא"ש, הוגהו ונוספו בם הרבה ע"פ הנדפס בפראג בשנת ש"ה על ידי בעל התוי"ט.

לו) [כ"י] הגהות הב"ח להל"ק מהרא"ש.

לז) הגהות מס' תמת ישרים, על אדר"נ ועל מסכתות קטנות.

לח) הגהות מס' ברכת הזבח ומס' צאן קדשים לסדר קדשים.

לט) תפארת שמואל, השגות על מהרש"א להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק) (בעהמ"ס ברכת הזבח) (מלבד הגהותיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

מ) [כ"י] פסקי תוספות למס' מעילה שלא נדפסו עד כה בכל ספרי הש"ס ואנחנו מצאנום בפסקי תוס' כ"י ישן על קלף.

מא) [כ"י] נוסחאות ישנות בפסקי תוס' שנמצאו בכ"י ישן נושן על קלף.

מב) פי' קרבן העדה למס' שקלים, להג"מ דוד ז"ל אבד"ק דעסויא.

מג) פי' הג"מ חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל (מספרו כסא רחמים) לאדר"נ ולמסכתות קטנות.

מד) [כ"י] הוספות להגהות הגר"א ז"ל. וביותר בסדר זרעים ומסכת שקלים, מעצם כי"ק.

מה) הגהות הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד באורו שנזכר לקמן שנדפס בסוף).

מו) מים טהורים הגהות למסכת כלים להג"מ יהודה ליב הלוי עדיל ז"ל מ"מ מסלאנים (בעהמ"ס לפיקי יהודה).

מז) הגהות ותקונים בפי' הרא"ש למס' קנים מס' יעיר קנו.

מח) ספר תקלין חדתין על מס' שקלים מתלמוד ירושלמי, מהג"מ ישראל בהר"ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א), עם הגהות הגר"א ז"ל למסכת ההיא.

מט) [כ"י] נמוקי הגרי"ב הגהות על מהרש"א להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני (מלבד חדושיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

נ) ספר בנין יהושע על אבות דרבי נתן, מאת הרב יהושע פאלק ב"ר יצחק אייזיק מליסא ז"ל.

נא) ספר נחלת יעקב למסכתות קטנות, מאת הרב יעקב (יאקב) ב"ר ברוך נוימבורג ז"ל.

נב) עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים כלם למס' שקלים, מאת בעלי מפרשי הים ז"ל.

נג) הגהות על פי' הרמב"ם והר"ש לסדר זרעים מהג"מ שמואל פריינד ז"ל מדייני פראג (בעהמ"ס זרע קדש). ונדפסו על הגליון בצדם מבלי הזכרת שם מחברן.

נד) [כ"י] לב חכמים למסכת שמחות :

ואלה ילוו על הש"ס בסוף המסכת :

נה) [כ"י] פירוש קדמון למס' מעילה, הובא בשיטה מקובצת כ"י בשם „פירוש לא נודע למי".

נו) אור זרוע הקצר על מסכת יבמות, להג"מ חיים מנוואשמט בן הריא"ז ז"ל בעהמ"ס אור זרוע (ונדפס פ"א על גליון פסקי הרא"ש בש"ס דפוס ווינציאה).

נז) ספר מהדורא בתרא למהרש"א, עם חדושי הלכות ואגדות מחתנו הג"מ משה בר' יצחק בר בונם ז"ל אבד"ק לובלין.

נח) חכמת מנוח, חדושים מהג"מ מנוח הענדיל ז"ל (בדורו של מהרש"ל).

נט) מים חיים, חדושים מהג"מ יחזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש).

ס) כללי התלמוד, להג"מ חיים בנבנשתי ז"ל (מספרו כנה"ג ושיורי כנה"ג)

סא) [כ"י] הגהות ישנות למס' נדה שנכתבו בכ"י ספרדי ישן על גליון המסכת דפוס וויניציאה שנת רפ"ז.

סב) [כ"י] חדושי הג"מ משה ב"ר [illegible] ז"ל אבד"ק הוראדנא (בעהמ"ס תפארת למשה).

סג) הגהות הג"מ נתן בורגיל ז"ל, לסדר קדשים ומס' הוריות (מספרו חק נתן).

סד) [כ"י] באור הגר"א ז"ל למס' ערכין ונקרא יד אליהו.

סה) [כ"י] הגהות חדשות מהגר"א ז"ל למס' תמורה, מלבד אלה שנדפסו על הדף מכ"י.

סו) [כ"י] באור הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד אהלות) אשר קבל ממנו תלמידו הג"מ בונם ז"ל משקלאב ונעתק ע"י הרד"ל ז"ל, והחלק גדול ממנו כלו חדש, שלא נמצא בא"ר.

סז) ספר אורח מישור למס' נזיר, מהג"מ יוחנן ב"ר מאיר ז"ל מקרעמניץ.

סח) הגהות הג"מ יחיאל היילפרין ז"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).

סט) [כ"י] חדושים והגהות מהג"מ יעקב עמדין (הריעב"ץ) ז"ל (מעלם כי"ק מגליון הש"ס שלו).

ע) [כ"י] חדושים מהג"מ גדליה ליפשיץ ז"ל, על איזה מסכתות מכי"ק, ומספרו רגל ישרה לאדר"נ ומס"ק.

עא) חדושים מבנו הג"מ ישראל ליפשיץ ז"ל בעהמ"ס תפארת ישראל על משניות.

עב) [כ"י] חדושים מהג"מ צבי הירש ברלין ז"ל (נכד לבעל חכם צבי ז"ל).

עג) חדושים מהג"מ משה סופר ז"ל אבד"ק פרעסבורג (בעה"מ שו"ת חתם סופר וכו').

עד) שדה צופים על הרא"ש להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

עה) חדושים מהג"מ זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ ז"ל (בעהמ"ס סדר משנה).

עו) חדושים מהג"מ ברוך פרענקיל תאומים ז"ל (בעה"מ ספר ברוך טעם וכו').

עז) [כ"י] חדושים מהג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

עח) [כ"י] הגהות למס' שבועות מהג"מ ליב ברלין ומהג"מ נח חיים צבי ז"ל (בעהמ"ס מעין החכמה).

עט) (כ"י) מצפה איתן להג"מ אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו'). (עם הוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס דפוס ז'יטאמיר).

פ) [כ"י] חדושים מהג"מ שלמה איגר ז"ל, למסכתות שלא נדפסו עוד עליהן (מלבד הנ"ל מעל"ד).

פא) חדושים מהג"מ צבי הירש חיות ז"ל אבד"ק זאלקווא (בעה"מ שו"ת מהר"ץ וכו').

פב) [כ"י] קרני ראם להג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם). כולל הערות על מהרש"א וחדושי גפ"ת (נוסף עתה מכי"ק על הרבה מסכתות שנדפסו בלעדו).

פג) [כ"י] הגה"ת בנו הג"מ שמואל שמעלקא טויבש ז"ל אבד"ק יאסי.

פד) ארץ צבי הגהות על הגהות אשר"י מהג"מ יהודה צבי ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).

פה) [כ"י] שער הלקוטות הגהות מהג"מ ישכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים).

פו) [כ"י] חדושי הרד"ל מהג"מ דוד לוריא ז"ל מביחאוו ישן (בעל ההגהות על המדרש רבה ופדר"א וכו').

פז) [כ"י] הוספות לחדושי והגהות הרש"ש, וחדושים מבנו הג"מ מתתיהו שטראשון ז"ל מווילנא.

פח) [כ"י] חדושים מהג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל (בעה"מ שו"ת תפארת יוסף).

פט) [כ"י] הגהות למסכת נזיר מהג"מ אשר הכהן ז"ל אבד"ק שערשב (בעהמ"ס ברכת ראש).

צ) [כ"י] חדושים מהג"מ שמחה ז"ל אבד"ק דעסוי (בנו של הג"מ צבי חריף ז"ל).

צא) [כ"י] מלאכת יום טוב מהג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו').

צב) [כ"י] בן אריה מהג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק טעלז.

צג) חדושים מהג"מ אליהו גוטמאכר ז"ל אבד"ק גרידץ (בעהמ"ס צפנת פענח).

צד) [כ"י] חדושים מהג"מ יצחק אייזיק חבר ז"ל אבד"ק טיקטין (בעה"מ שו"ת בנין עולם).

צה) [כ"י] חדושים מהג"מ נחמיה בירך הלוי ז"ל מדובראוונא (בעה"מ שו"ת דברי נחמיה).

צו) [כ"י] מראה כהן להג"מ בצלאל הכהן ז"ל מו"א פ"ק ווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

צז) [כ"י] חדושים מהג"מ אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק.

צח) [כ"י] פורת יוסף להג"מ יוסף שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

צט) הגהות אמרות טהורות על פי' הר"מ והר"ש והרא"ש לכל סדר טהרות להג"מ שמואל פריינד ז"ל הנ"ל.

ק) [כ"י] חשק שלמה להג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

קא) [כ"י] יפה עינים להג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו'). כולל מ"מ לתלמוד ירושלמי, למדרשים, ילקוט, ספרא, ספרי ומכילתא ופדר"א ופסק"ר, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושנוים שבין תלמוד בבלי לירושלמי. (ובהם הגהות ומ"מ בירושלמי למס' ברכות ושבת להג"מ ליב ברלין ז"ל ויזכרם בשם הגרל"ב).

קב) [כ"י] המתרגם כולל באור מלות הלועזיות שברש"י, תוספות, והרא"ש, ובפי' המשניות להרמב"ם והר"ש.

קג) פסקי תוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור, שכל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, הוגהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה.

גם הוספנו בו : א) הגהות מספר שיח יצחק על תוספות ישנים למסכת יומא. ובכ"מ שנדפס בהן מלפנים „עי' שיח יצחק" הדפסנו את תוכן דבריו מפורשים במקומם. ב) מראה מקומות בפירש"י ורמב"ם למסכת אבות. ג) ציוני הפרקים של התוספתא בר"מ ובר"ש. ד) שנוי נוסחאות בהקדמת הרמב"ם מכ"י ערבי. ה) ציוני המסכתות בתוספות.

על כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ נוסחאות ישנות וספרים מדויקים היותר קדמונים, וע"פ הגהות גדולי המפרשים. גם נגלה אור חדש לעינינו, הוא ניהו ש"ס של הג"מ יעקב עמדין ז"ל אשר סדרו והכינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיר עליו הערות יקרות ויעטרהו בהגהות וחדושים רבים בציונים ומ"מ, הכל בעצם כתב ידו הקדושה מראש הש"ס עד סופו. חמדה גנוזה הזאת מצאנוה באמשטרדם, ומרגליות הטובות שבה, שבצנו בעטרת הש"ס לכבוד ולתפארת, והגהתו המדויקת היתה להמגיהים לעינים.

ארבעה

*אבות נזיקין [א]השור [ב]והבור והמבעה[ג]וההבער לא הרי השור כהרי המבעה ולא הרי המבעה כהרי השור ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ולא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק כהרי הבור שאין דרכו לילך ולהזיק הצד השוה שבהן שדרכן להזיק ושמירתן עליך וכשהזיק [ד]חב המזיק לשלם תשלומי נזק [ה]במיטב הארץ: גמ' מדקתני אבות מכלל [ו]דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן או לאו כיוצא בהן גבי שבת תנן *[ז]אבות מלאכות ארבעים חסר אחת אבות [ח]מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן [ט]כיוצא בהן [י]לא שנא אב חטאת ולא שנא תולדה חטאת לא שנא אב סקילה ולא שנא תולדה סקילה ומאי איכא בין אב לתולדה נפקא מינה [יא]דאילו עביד שתי אבות בהדי הדדי אי נמי שתי תולדות בהדי הדדי מחייב אכל חדא וחדא ואילו עביד אב ותולדה דידיה לא מחייב אלא חדא *ולרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי ליה אב ואמאי קרי לה תולדה הך דהוה במשכן חשיבא קרי ליה אב הך דלא הוי במשכן חשיבא קרי לה תולדה גבי טומאות תני *אבות הטומאות [יב]השרץ [יג]והשכבת זרע וטמא

רש"י

ארבעה אבות נזיקין · אבות קרי להנך דכתיבן בקרא בהדיא ובגמרא מפרש הי ניהו תולדות: **השור והבור כו'** · כסדר שהן כתובין בפרשה סדרן במשנה דפרשה ראשונה נאמרה בשור שניה בבור: **מבעה** · מפרש בגמ': **הבער** · כי תצא אש: **לא הרי שור כהרי המבעה** · כלומר אי כתב רחמנא שור לא נפיק מבעה מיניה והמתו להכי איצטריכו למיכתב ולהכי נקט ברישא כהרי המבעה ולא נקט להו כסדר לא הרי השור כהרי הבור משום דהו לא הוי מצי למיתני לא זה וזה שיש בהן רוח חיים דהא בור אין בו רוח חיים ועוד טעמא אחרינא דהא רבותא אשמועינן שאע"ג שיש לשניהם רוח חיים לא נפיק חד מחבריה ובגמ' מפרש מאי לא הרי דקאמר: **כהרי האש** שאין בו רוח חיים · ואי לא כתביה רחמנא הוה אמינא ליפטר: **לא זה וזה כו'** · אלו שלשתן דרכן לילך ולהזיק: **הצד השוה כו'** · מפרש בגמ' לאתויי מאי: **במיטב הארץ** · מעידית נכסיו יגבה דמי הזיקו אם רוצה לפרוע לו קרקע: **גמ'** חטאת · בשוגג: **סקילה** · במזיד: **אי עביד שתי אבות** · בשוגג: **מיחייב** · תרתי חטאות: **לא מיחייב אלא חדא** · אאב מלאכה אבל אתולדה דידיה לא מיחייב: **ולר"א דמחייב תרתי כו'**. דאי עביד אב ותולדה דידיה מחייב תרתי חטאות במס' כריתות בפ' אמרו לו (דף טז.) כולהו אבות מלאכות ממשכן גמרינן להו במסכת שבת (דף מט:): **וטמא**

תוספות

ארבעה אבות נזיקין · אית דוכתא דלא תני הן כמו הכא ובגמרא גבי שלש עשרה אבות נזיקין ובארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף ח:) ואית דוכתא דקתני הן כדקתני ארבעה שומרין הן (שבועו' ד' מט·) וארבעה ראשי שנים הן (ר"ה ד' ב· ושם): (גליון · וא"ת אמאי לא קאמר ארבעה אבות נזיקין הן כדקתני ד' ראשי שנים הן וי"ל שלא בא אלא להגיד ארבע אבות הללו לא ראי זה כראי זה וקצת קשה דבגמרא מוכח דנחית תנא למניינא מדפריך ותנא דידן מאי טעמא לא תני הכי לכך י"ל דיש מקומות דלא תני הן כדאשכחן בארבעה מחוסרי כפרה* · ע"כ):

השור והבור · פי' בקונטרס כסדר שנכתבו בפרשה סדרן במשנה *ואע"ג דלמ"ד תנא שור לרגלו לא הוי כסדר הפרשה דרגל נפקא לן מושלח את בעירה דכתיב בתר בור מ"מ שם שור כתיב קודם בפרשה דהיינו נגיחה דקרן ולמ"ד מבעה זה אדם אע"ג דלבתר הבערה כתיב בפרשת אמור מכה בהמה ישלמנה דהיינו אדם דאזיק שור לא חש לשנותו כסדר הפרשה לפי שרחוק כל כך ושנאו כסדר לא הרי דסיפא שמבעה קודם להבער ור"ת פי' דשם אדם כתיב בפרשה קודם כי יגנוב איש שור והוא אחד מאבות נזיקין דקתני לה בברייתא בגמרא:

לא הרי השור כהרי המבעה · פירוש אין קולתו של שור כקולתו של מבעה כדמפרש לקמן בגמ' למ"ד תנא שור לקרנו ומבעה לשינו משום דשור כוונתו להזיק ומבעה אין כוונתו להזיק ולפיכך אי כתב רחמנא שור לא אתי מבעה מיניה שהוא קל מיניה ואין פירושו כשאר מקומות שבתלמוד לא ראי זה הראשון אין חומרא של זה כחומרא של זה ולכך אין החומרות גורמות זה הדין אלא הצד השוה שבהן גורם הדין ושינה כאן התלמוד פירושו מבשאר מקומות משום דהזכיר החמור תחילה בלא זה וזה שיש בהן רוח חיים:

ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש · גבי שור ומבעה לא הולרך לפרש החומרא כי הכא משום דחד מחד קל למצוא חומר באחד מה שאין בחבירו והא דלא תני הכא לא הרי האש כהרי השור ומבעה כדקתני לעיל לא הרי המבעה כהרי השור משום שלא היה יכול למצוא חומרא מה שאין בשניהם דאי משום דכח אחר מעורב בו ואין הולך לדעתו כמו שורו אין זה חומרא *מדלא חשיב לה גבי חומר באש מבשור *והא דאמרינן לקמן (דף ג: ודף ו.) גבי אבנו וסכינו מאי שנא אש דכח אחר מעורב בו ואין הולך לדעתו ה"ק מאי שנא אש שאע"פ שכח אחר מעורב בו ראוי להתחייב בו משום שהוא ממונך ושמירתו כו' ובסיפא גבי בור הוה מצי למימר לא הרי הבור שתחילת עשייתו לנזק כהרי אלו ולא חש לפי שהפסיק באש ובור לא רצה לשנות קודם אש דא"כ הוי אתי אש מיניה דכולהו אתי מבור וחד מהנך כדאמרינן בגמ' (ד' ה:) והתנא אאריך להגדיל תורה ויאדיר וקצת קשה דמשמע *דעונשין ממון מן הדין *ובמכלתין תניא כי יפתח וכי יכרה אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן אלא ללמדך שאין עונשין ממון מן הדין ומיהו בפרק הפרה (לקמן מט: ושם) דריש ליה לדרשה אחרינא שעל עסקי פתיחה וכרייה באה לו או להביא טורה אחר טורה שסילק מעשה ראשון (לקמן נא·): [וע' תוס' לקמן ד: ד"ה ועדים]:

ולרבי אליעזר אמאי קרי ליה אב · וא"ת ונימא דנפקא מינה לענין התראה שצריך להתרות אתולדה משום אב דידה כדאמרינן בפרק תולין (שבת דף קלח·) משמר משום מאי מתרין ביה רבה אמר משום בורר רבי זירא אמר משום מרקד וי"ל דהכי *פריך משום מאי מתרינן ביה שהוא חייב רבה אמר משום בורר אבל התרו בו משום מרקד פטור דכיון שהוא מתרה בדבר שאין דומה סבר שמלעיג בו ופטור אבל אם התרו בו ואמר אל תשמר חייב ועי"ל דזהו שמתכך הך דהואי במשכן קרי ליה אב וצריך להתרות התולדה בשמה *ועוד דנוטע ומבשל אין צריך להתרותו משום אב ואם התרה משום התולדה חייב ואפ"ה לא חשיב ליה בפרק כלל גדול*):

***ה"ג** הך דהואי במשכן חשיבא קרי ליה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא קרי ליה תולדה · ולפי הך גירסא בא לאפוקי כמה מלאכות שלא היו חשובין והיו במשכן דתולדות נינהו ולא אבות מלאכות כדאמרינן בפרק במה טומנין (שבת דף מט:) הם העלו הקרשים מקרקע לעגלה דהיינו הכנסה ומושיט בדיוצא אחת ואית דגרסי הך דהוה במשכן וחשיבא קרי לה אב הך דלא הוה במשכן ולא חשיבא קרי לה תולדה ולפי גירסא זו לריך לומר דבעי תרתי אבל חשיבא ולא הוי במשכן או איפכא הוי תולדה: דאלו

*) [וע' תוס' שבת עג: ד"ה משום ועוד שם לו: ד"ה ולר"א דמחייב]

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הל' · סמג עשין סו ולאוין רפט טוש"ע ח"מ ה' שפט סעיף א:

ב ב מיי' שם פי"ג הל' ג ופי"ב הלכה ה סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף א:

ג ג מיי' שם פי"ד הל' א סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף א:

ד ד מיי' שם פ"א הל' ג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף א:

[וע' תוס' ר"ה ב· ד"ה ארבעה ולע"ק]

[עיין תוספות ריש שבת ד"ה יציאות]

ה ה מיי' שם ופ"ח הלכה ט סמג שם טור ש"ע שם סעיף ב וסי' תיט סעיף א:

ו ו מיי' שם פ"ב הלכה א וע"ש סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף יח:

ז ז מיי' פ"ז מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סס:

ח ח מיי' שם הל' ס:

ט ט · כ מיי' שם הלכה ז:

י למיי' פ"ד מהל' אבות הטומאה הל' ב סמג עשין רמו:

יא מ מיי' שם פ"ה הל' א סמג שם:

רבינו חננאל

ארבעה אבות נזיקין השור והבור והמבעה וההבער לא השור כהרי המבעה כו' ובעינן מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן אי לא · גבי שבת תנן אבות מלאכות תולדותיהן כיוצא בהן בשגגה בין אבות בין תולדות חטאת במזיד סקילה פי' אבות זורע תולדות נוטע וכיוצא בו וכן הארבעים חסר אחת כולן כענין זה פירושם · ומאי בעינא קרי להאי אב ולהאי תולדה · ופשטי' דאי עביד ב' אבות או ב' תולדות חייב תרתי [ואילו] אב ותולדה דידיה אינו חייב אלא אחד · ואקשי' ולר' אליעזר דמחייב על אב ותולדה דידיה תרתי מאי *) דתנן [כריתות טז·]א"ר עקיבא שאלתי את ר' אליעזר העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת מהו כו' עד חייב על כל אחת ואחת · ופשטי לה בגמרא [דשאלתו היה] תולדות מלאכות כמלאכות דמיין אי לאי ופשט ליה דולדי מלאכות כמלאכו' דמיין · ופרק' הך דהואי במשכן קרי ליה אב מלאכה · דלא הואי במשכן קרי ליה תולדה · (ודברי רבי אליעזר מפורשים הן בכריתות פרק אמרו לו) · גבי טומאות תנן אבות טומאות כו' תולדותיהן

כאן צ"ל מה שכתוב לקמן דברי ר' אליעזר מפורשים כו בכריתות בפ' אמרו לו דתנן.

מסורת הש"ס

שקלים ח. כריתות כ:

שבת מט: עג: [וש"נ] שקלים ח·

שבת עה: עו: כריתות טז·

כלים פ"א מ"א

נ"א ובמכ' לקה

נ"א פירושו

עיין במהרש"ם עיין במהרש"ל בשם גליון

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ולא · מדלא חשיב לה · לקמן ו· ע"א: בא"ד והא דאמרינן לקמן ג ע"ב: בא"ד דעונשין ממון מן הדין · עיין לקמן ד ע"ב תוס' ד"ה ועדים ועיין ברש"י חגיגה יא ע"ב ד"ה גלגתו: בא"ד ובמכלתין תניא · וכן עוד במכילתא פרשת משפטים בפסוק וטבחו או מכרו אם על טביחה חייב על המכירה לכ"ש אלא שאין עונשין מן הדין:

עין משפט
נר מצוה

ב א מיי' פ"ה מהל' טומאת מת הל' ט:
יג ב מיי' שם הל' ז ופ"ה שם הל' ה ופ"א מהל' שאר אבות הטומאה הל' א ופ"ד שם הל' ג ופ"ה שם הל' א ופ"י מהל' טומאת צרעת הל' יא ופ"א מה' מטמאי משכב ומושב הל' א סמג עשין רלא רמו:
יד ג מיי' פ"ה מהל' טומאת מת הל' ז ופ"א מהל' שאר אבות הטומאה הל' א סמג שם:
טו ד מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הל' א ב סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף יח:
טז ה מיי' פ"א שם הלכה י סמג וטוש"ע שם:
יז ו מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף יט:
יח ז מיי' שם פ"ב הל' ג טור ש"ע שם סעי' יח וסעיף יט:
יט ח טוש"ע ח"מ סי' שנ סעיף א:
כ ט טור ש"ע ח"מ סי' שצא סעיף א:

וטמא מת תולדותיהן לאו כיוצא בהן דאילו אב מטמא אדם וכלים ואילו תולדות אוכלין ומשקין מטמא אדם וכלים לא מטמא הכא מאי אמר רב פפא יש מהן כיוצא בהן ויש מהן לאו כיוצא בהן ת"ר ג' אבות נאמרו בשור הקרן והשן והרגל קרן מנלן דת"ר °כי יגח אין נגיחה אלא בקרן שנאמר *°ויעש לו צדקיה בן כנענה קרני ברזל ויאמר כה אמר ה' באלה תנגח את ארם וגו' ואומר °בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח מאי ואומר וכי תימא *°דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן ת"ש בכור שורו הדר לו והאי מילף הוא גילוי מילתא בעלמא הוא דנגיחה בקרן הוא אלא מהו דתימא כי פליג רחמנא בין תם למועד ה"מ בתלושה אבל במחוברת אימא כולה מועדת היא ת"ש בכור שורו הדר לו וגו' תולדה דקרן מאי היא נגיפה נשיכה רביצה ובעיטה מאי שנא נגיחה דקרי לה אב דכתיב כי יגח נגיפה נמי כתיב °כי יגוף האי נגיפה נגיחה היא דתניא פתח בנגיפה וסיים בנגיחה לומר לך זו היא נגיפה זו היא נגיחה מאי שנא גבי אדם דכתיב כי יגח ומאי שנא גבי בהמה דכתיב כי יגוף *אדם דאית ליה מזלא כתיב כי יגח בהמה דלית לה מזלא כתיב כי יגוף ומלתא אגב אורחיה קמ"ל *דמועד לאדם הוי מועד לבהמה ומועד לבהמה לא הוי מועד לאדם נשיכה תולדה דשן היא לא שן יש הנאה להזיקה הא אין הנאה להזיקה רביצה ובעיטה תולדה דרגל היא לא רגל הזיקה מצוי הני אין הזיקן מצוי אלא תולדותיהן לאו כיוצא בהן דאמר רב פפא אהייא אילימא אהני מאי שנא קרן דכוונתו להזיק וממונך ושמירתו עליך הני נמי כוונתן להזיק וממונך ושמירתן עליך אלא תולדה דקרן כקרן וכי קאמר רב פפא אשן ורגל שן ורגל היכא כתיבי *דתניא °ושלח זה הרגל וכן הוא אומר °משלחי רגל השור והחמור ובער זו השן וכן הוא אומר °כאשר יבער הגלל

תורה אור

וטמא מת · מי שנגע במת הוי אב הטומאה דמת עצמו אבי אבות הטומאה הוא והנוגע בו הוי אב הטומאה ומטמא אדם וכלים דהא כתיב כל אשר יגע בו הטמא יטמא וגו' (במדבר יט) והאי קרא בטמא מת כתיב ומשמע דמטמא אדם דהא כתיב והנפש הנוגעת וגו': הכא מאי · תולדות דשבת הוי כאבות תולדות דטומאה לא הוי כאבות והכא תולדות דנזקין מאי מי אמרינן תולדות כיוצא בהן לא שנא אב לא שנא תולדה אם הזיק משלם או דלמא לא: יש מהן כו' · ולקמן מפרש מילתיה דרב פפא בשמעתין: הקרן · לנגוח: השן · לאכול: רגל · דריסה לשבור את הכלים: באלה תנגח את ארם בהם עמים ינגח · אלמא נגיחה בקרן: דברי קבלה · נביאים וכתובים: והאי מילף הוא · בתמיה הא לא גמרי' מדברי קבלה לא חיוב ולא פטור אלא גלוי מילתא הוא דכל היכי דכתיב נגיחה בקרן הוא: אלא · להכי איצטריך ואומר דמהו דתימא כי חלק רחמנא בין תמה למועדת דבשור תם כתיב וחצו את כספו דלא משלם אלא חצי נזק ובמועד כתיב שלם ישלם שור תחת השור דמשלם נזק שלם ה"מ בקרן תלושה דומיא דקרני צדקיה בן כנענה וכגון שאחזה הבהמה הקרן בין שיניה ונגחה דהתם ודאי לא משלם תם כוליה נזק משום דאין דרכה בכך ולא היה לבעלים לשמור מדבר זה: אבל מחוברת · דאורחיה הוא: אימא כולה מועדת היא · אפילו בתחילה ומשלם נזק שלם: ת"ש · וקרני ראם כתיב בה נגיחה אלמא מחוברת נמי קרי נגיחה ובסתם נגיחה פליג רחמנא בין קרן תמה לקרן מועדת: נגיפה · שדחפה בגופה והזיקה בכוונה: רביצה · שרבצה על כלים בדרך והלכה ורבצה עליהן כדי לשברן: בעיטה · שבעטה ברגליה ושברה את הכלים ואהכי הוו תולדה דקרן דכוונתן להזיק כי קרן ואין הנאה להזיקה כי קרן ואין הזיקו מצוי תדיר והלכך הוו כי קרן דכל אימת דלא הועדה בב"ד ג' פעמים בכך אינה משלמת נזק שלם: מאי שנא נגיחה דקרי ליה אב דכתיב כי יגח נגיפה נמי כתיב כי יגוף שור איש את שור רעהו · וכיון דנגיפה כתיב תיהוי נמי אב: הך נגיפה נגיחה הוא · ולא דחיפת הגוף: פתח הכתוב בנגיפה · כי יגוף שור איש את שור רעהו: וסיים בנגיחה · או נודע כי שור נגח הוא ולא כתיב כי שור נגף הוא אלא נגח: לומר לך · דהך נגיפה לאו דחיפת הגוף היא אלא נגיחת קרן וליכא למימר דהכתי נגיפה הוי אב ונגיחה זו היא נגיפה דהיינו דחיפת הגוף דהא נגיחה אשכחן דבקרן היא: גבי אדם · כשהשור נגח אדם כתיב כי יגח שור את איש וגבי נגיחה שור בשור כתיב כי יגוף שור איש את שור רעהו: אדם דאית ליה מזלא · שיש לו דעת לשמור את גופו: כתיב כי יגח · דודאי נתכוון השור להרע ובא עליו בכח אבל נגיפה הוי משמע שמצאו עומד ודחפו בקרניו ליסנא אחרינא *אית ליה מזלא ואינו נוח להמיתו בנגיפה דהיא דחיפת קרן מעט אלא בנגיחה בכח ובכוונה ובתחיבת קרן בגוף: ואגב אורחיה קמ"ל · קרא מדתלה נגיחה באדם ונגיפה בבהמה דמשמע נוחה היא הבהמה למות כגון האדם משמיעתו דשור המועד להרוג את הבהמה ג' פעמים לא חשיב העדאה לגבי אדם דאם נגח אדם ומת דינו כתם דאינו משלם את הכופר דבתם ההורג אדם כתיב סקול יסקל השור ובעל השור נקי (שמות כא) ובמועד כתיב וגם בעליו יומת והיא מיתה היינו ממון שמשלם את הכופר דמי נהרג ליורשיו ולא מיתה ממש דאמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף טו:) על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו אבל מועד לאדם הוי מועד לבהמה ומועד להרוג את האדם משכחת לה *כגלא עמד בדין עד שנגח שלש פעמים שלא נסקל מיד כשהמית הראשון: רביצה תולדה דרגל היא · דעל ידי כפיפת רגלים היא רובצת: רגל הזיקה מצוי · דכל שעה היא מהלכת ואם יש כלום תחת רגליה היא דורסת: הני אין הזיקן מצוי · הלכך תולדה דקרן הן דאין הזיקו מצוי ואין הנאה להזיקו ומשלמי חצי נזק כקרן · מאי אהגא קרן · דמחייב דכוונתו להזיק כו': ושלח · את בעירה:

דאילו אב מטמא אדם וכלים · גרס ולא גרסינן אדם ובגדים שלשון זה משמע מטמא אדם לטמא בגדים ואי"ת והרי טמא מת עושה כלי מתכת כיוצא בו דחרב הרי הוא כחלל אלמא יש מהן כיוצא בהן וי"ל דהכתי אינו עושה כיוצא בו שאותו כלי מתכת אין עושה כלי מתכת אחר כיוצא בו כמו שמדקדק ר"ת בריש מתני' דאהלות:

תנו רבנן שלשה אבות · הפסיק בברייתא זו לפרש תולדותיהן לאו כיוצא בהן דקאמר רב פפא אהייא: אבל במחוברת אימא כולה מועדת היא · לשלם נזק שלם אפילו בפעם ראשונה וא"ת ומהי תיתי אי מתלושה דייה כתלושה אי משאר אבות היכא למ"ד (לקמן ד' ה:) קרן עדיפא דכוונתו להזיק ואפילו קרן אתי וכדמפרש ר"ת לקמן דהיינו למ"ד פלגא נזקא ממונא דאית ליה סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי אבל למ"ד פלגא נזקא קנסא דאית ליה סתם שוורים בחזקת שימור קיימי לא אתיא קרן מכולהו כדאמרינן לקמן (שם) כי שדית בור ביניהו אתי כולהו לבר מקרן דאיכא למיפרך שכן מועדין מתחילתן פי' דרכן להזיק משא"כ בקרן דבחזקת שימור קיימי וי"ל דלמ"ד פלגא דנזקא קנסא הא דקאמר אבל במחוברת אימא כולה מועדת היא וישלם נזק שלם בפעם ראשונה לאו משום דאיצטריך קרא לאשמועינן דאין מועדת אלא התנא הוצרך לאשמועינן להביא ראיה מן הפסוק דמחוברת נמי הוי בכלל נגיחה שלא תטעה לומר דנגיחה היינו בתלושה דומיא דקרני ברזל דצדקיה אבל במחוברת דרכו להזיק מתחילתו וגלמוד מבור ומחד מאבות לחייבו לכתחלה נזק שלם:

ומלתא אגב אורחיה קמ"ל · ואפילו לרב פפא דאמר לקמן בשור שנגח ד' וה' (דף לז:) דמועד לאדם סתמא לא הוי מועד לבהמה היינו דוקא שנגח ג' בני אדם דבהכי לא הוי מועד לבהמה אבל נגח אדם ושור וחמור דהוי מג' מינים הוי מועד לכל אבל נגח שור וחמור וגמל לא הוי מועד לאדם ואע"ג דלכל בהמה הוי מועד אפילו לרב פפא כדאיתא התם וה"ר מנחם פי' דה"ק מועד לאדם שהיה מועד לכל וחזר בו מבהמה ונשאר מועד לאדם הוי מועד לבהמה דחזרה דבהמה לאו חזרה היא אבל מועד לכל וחזרה מאדם לא הוי מועד לאדם דחזרה דאדם חזרה היא: כאשר יבער הגלל · פי' ר"ח כמו נדבקין די אבן גלל (עזרא ו) שהשן דומה לאבן שיש: הא

רבינו חננאל

תולדותיהן לאו כיוצא בהן הכא מאי · אמר ר' פפא יש מהן תולדות כיוצא באבותם ויש מהן לאו כיוצא בהן: ת"ר ג' אבות נאמרו בשור הקרן והשן והרגל · הקרן דת"ר כי יגח אין נגיחה אלא בקרן כו' מהו דתימא כי פליג רחמנא בין תמה למועדת בתלושה · פי' בקרן תלושה כמו קרני צדקיה בן כנענה שהן קרני ברזל · אבל קרן המחוברת שהוא קרן השור אימא מתחילה מועדת היא · ת"ש וקרני ראם קרניו וגו'. תולדה דקרן כל דבר שכוונת הבהמה להזיק ואין הזיקה מצוי · כגון נגיפה נשיכה רביצה ובעיטה · ופשטי' תולדה דקרן כקרן · כי קאמר רב פפא תולדות לאו כיוצא בהן אתולדה

מסורת הש"ס

[ע' תוס' מ"ס נח: ד"ה ולכתוב]
[חגיגה י: ב"ק כג:]
[שבת מג:]
[לקמן לז:]
לקמן נה:

גליון הש"ס

גמ' דברי תורה מדברי קבלה. ע' חולין קלז ע"א תוס' ד"ה אחד: רש"י ד"ה כתיב כי יגח כו' איש לית מזלא · עיין שבת נג ע"ב ברש"י ד"ה מזלא: שם ד"ה ואגב אורחיה · כגלא עמד בדין · לקמן ד"ס ע"א:

הגלל עד תומו אמר מר ושלח זו הרגל וכן הוא אומר משלחי רגל השור והחמור טעמא דכתב רחמנא משלחי רגל השור והחמור הא לאו הכי במאי מוקמת לה אי קרן כתיב אי שן כתיב איצטריך סד"א אידי ואידי אשן והא דמכליא קרנא הא דלא מכליא קרנא קמ"ל והשתא דאוקימנא ארגל שן דלא מכליא קרנא מנלן דומיא דרגל מה רגל לא שנא מכליא קרנא ולא שנא לא מכליא קרנא אף שן לא שנא מכליא קרנא ולא שנא לא מכליא קרנא אמר מר °ובער זו השן וכן הוא אומר °כאשר יבער הגלל עד תומו טעמא דכתב רחמנא כאשר יבער הגלל עד תומו הא לאו הכי במאי אוקימנא לה °אי קרן כתיב אי רגל כתיב איצטריך סד"א אידי ואידי ארגל הא דאזיל ממילא הא דשלח שלוחי קמ"ל והשתא דאוקי אשן רגל דאזלה ממילא מנלן דומיא דשן מה שן לא שנא שלחה שלוחי ל"ש דאזל ממילא אף רגל לא שנא שלחה שלוחי לא שנא אזלה ממילא ולכתוב רחמנא ושילח ולא בעי וביער דמשמע רגל ומשמע שן משמע רגל דכתיב °משלחי רגל השור והחמור ומשמע שן דכתיב °ושן בהמות אשלח בם אי לאו קרא יתירה ה"א או הא או הא או רגל דהזיקו מצוי או שן דיש הנאה להזיקו *מכדי שקולין הן ויבאו שניהם דהי מנייהו מפקת אצטריך סד"א הני מילי היכי דשלח שלוחי אבל אזלא ממילא לא קמ"ל: תולדה דשן מאי היא נתחככה בכותל להנאתה וטינפה פירות להנאתה מאי שנא שן דיש הנאה להזיקו וממונך ושמירתו עליך הני נמי יש הנאה להזיקן וממונך ושמירתן עליך אלא תולדה דשן כשן וכי קאמר רב פפא אתולדה דרגל תולדה דרגל מאי היא *הזיקה בגופה דרך הילוכה בשערה דרך הילוכה בשליף שעליה *בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה מאי שנא רגל דהזיקו מצוי וממונך ושמירתו עליך הני נמי הזיקן מצוי וממונך ושמירתן עליך אלא תולדה דרגל כרגל וכי קאמר רב פפא אתולדה דבור תולדה דבור מאי ניהו אילימא אב י' ותולדה ט' לא ט' כתיבי ולא י' כתיבי הא לא קשיא °והמת יהיה לו אמר רחמנא וקים להו לרבנן י' עבדן מיתה ט' נזיקין עבדי מיתה לא עבדי סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין אלא אאבנו סכינו ומשאו שהניחן ברשות הרבים והזיקו היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור ואי

רש"י

סגלל· היינו שן שפעמים מגולה ופעמים מכוסה וכתיב ביה יבער לישנא אחרינא גלל זה רעי שהשן מבערת למאכל ונעשית גלל כמו גללי אדם וגללי בהמה: אידי ואידי· ושלח וביער תרוייהו אשן ושלח אתא לחיוביה היכא דלא כליא קרנא דמשמע כגון שאכלה ערוגה וסופו לחזור ולצמוח תורה אור אבל לא כתחלה וביער היינו היכא דמכליא קרנא דמשמע וביער שמבער לגמרי °ואי קשיא היכא מצי למימר אידי ואידי אשן הא דמכליא קרנא והא דלא מכליא ליכתוב חד להיכא דלא מיכליא דליחייב וכ"ש היכא דכליא הדין אי מהאי קרא ה"א האי אתי להיכא דמכליא אבל לא מכליא לא הלכך איכא למימר ודאי אידי ואידי אשן אי לאו דכתב רחמנא משלחי רגל השור: מה רגל לא שנא כו'· דהא לא כתיב ביה ובער: מה שן לא שנא כו'· דהא לא כתיב ביה ושילח: או הא או הא או רגל משום דהזיקה מצוי· אבל שן לא: או שן משום דיש הנאה להיזיקה· אבל רגל לא: מכדי· שן ורגל שקולין הן שאין זה חמור מזה שהרי בשניהם יש בהן צד חמור: ויבאו שניהם· מושלח: דהי מינייהו מפקת· דלא ליתי מיניה הא שניהן שוין: אילטריך· ליה ובער דאי מפקת מושלח הוה אמינא הני מילי היכא דשלחי איהו בכוונה לרעות בשדה חבירו אבל אזלא ממילא לא: קמ"ל· ובער וכיון דנפקא לן שן דממילא מובער אתיא רגל וילפה מיניה: נתחככה בכותל להנאתה· והפילתו או טינפה פירות להנאתה °שנתגלגלה עליהן כדרך סוסים וחמורים דהיינו דומיא דשן שיש הנאה להזיקה: ומאי שנא שן· מהכך דקא מוקמת מילתיה דרב פפא בתולדה דשן ורגל: כל היזק דרך הילוך שלא בכוונה הוי תולדה דרגל דהזיקו מצוי ואין כוונתו להזיק: ובשערה· שנדבקו כלים בשערה וגררתן ושברתן: מאי שנא רגל· דמיחייב דהיזק מצוי כו': אב עשרה· בור עמוק י' טפחים היינו אב דבכך דרכו להמית: וזה אב לנזקין· דאם נפל שור בבור תשעה ומת פטור בעל הבור ואם הוזק חייב ואב הוא דהא מדיוקא דקרא נפקא מדכתיב והמת יהיה לו דמשמע בור עשרה דבר מקטיל הוא חייב במיתת השור הא בציר מהכי במיתה לא חייב הא בניזקין מתחייב לישנא אחרינא סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין דכי היכי דנפיק לן מקרא בור עשרה למיתה נפקא לן בור ט' לנזקין דכתיב ונפל שמה שור או חמור משמע בין מת ובין הוזק בעל הבור ישלם ומיהו אם מת השור אמור רבנן בבור תשעה פטור דלא מחמת הבור מת דאין בו כדי להמית אבל הוזק חייב דבור תשעה בר נזקין הוא: אבנו או סכינו שהניחן ברשות הרבים· ונתקלו בהן בני אדם והזיקו להם: דאפקרינהו· שהפקירן ונתנן ברשות הרבים: בין לרב בין לשמואל· דפליגי בפרק המניח את הכד (לקמן דף כח:): היינו בור· דתרוייהו אמרו כל תקלה שהפקיר נפקא לן מבור דחייב כי היכי דבור חיובא ברה"ר היא דהוי הפקר כדאמרינן לקמן בפ' שור שנגח את הפרה (דף מט: נ:) שעל עסקי כרייה ופתיחה בא לו אף כל תקלה שהפקירה חייב:

תוספות

הא דלא מכליא קרנא· פ"ה שחת שעתיד לצמוח אבל לא כתחלה וקשה והא מכליא קרנא שגם הבעלים הם יכולים לקצור אלא י"ל שטנפה פירות להנאתה מכל מקום קרי ליה לקמן לטניפת פירות להנאתה תולדה כיון דפשטיה דקרא איירי באכילה דמכליא קרנא°:

והא דמכליא קרנא· וא"ת ולכתוב רחמנא ושילח ולא בעי וביער ויש לומר דהוה אמינא דוקא דשילח שלוחו כדלקמן: דומיא דרגל· וא"ת ונימא איפכא דהא דמקשינן לחומרא הנ"מ באיסורא אבל בממונא לא ואומר ר"ת דמדה היא בתורה לא שנא באיסורא ול"ש בממונא:

ושן בהמות אשלח בם· אע"ג דאמרינן בעלמא [בספרי פרשת האזינו] בהמות שיש להן אדם כנחש ועשבות וממיתות דהוי נשיכה שהיא תולדה דקרן מכל מקום איירי נמי בחיות רעות שדרסו ואכלו להנאתן כדמתרגמינן ושן בהמות ושן דחיה ברא וחיה בכלל בהמה:

איצטריך ס"ד אמינא ה"מ היכא דשלח שלוחי· וא"ת תיקשי השתא הא דפריך לעיל טעמא דכתב רחמנא כאשר יבער הגלל הא לאו הכי במאי מוקמית והשתא ליכא לשנויי כדלעיל וי"ל דה"ק בברייתא דאלו לא נאמר ושילח הוה מפקינן מכאשר יבער הגלל וכי האי גוונא איכא בריש איזהו נשך (ב"מ דף סא.):

לא י' כתיב ולא ט' כתיב· תימה דבפ' הפרה (לקמן דף נ: ושם) תנן מה בור יש בו כדי להמית עשרה פי' בקונט' דסתם בור יש בו י' א"כ י' כתיב ועוד קשה דהכא דריש מוהמת יהיה לו ועוד דבסמוך פריך סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין ופי' הקונט' דנפל שמה שור משמע בין מת בין הוזק א"כ כי דרשינן שור ולא אדם הוה ליה למעט נמי אדם מנזקין ע"כ נראה לפרש דסתם בור עמוק הרבה ואריכי בור והמת יהיה לו דאי לא כתיב בור הוה אמינא כל דקטיל ואפילו אין בו כדי להמית ואי כתיב בור הוה אמינא דוקא בור ולא שיח ומערה דגזירת הכתוב הוא ולהכי אילטריך תרוייהו והכי פריך לא ט' כתיב ולא י' כתיב בהדי' ומסיק סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין פירוש כיון דבור י' לא כתיב בהד' אלא מפקי' מסברא מוהמת יהיה לו דבעינן כדי להמית וקים להו לרבנן דהיינו בור י' בור ט' נמי הוי סברא דהוי אב לנזקין כיון דיש בו כדי להזיק ומכל מקום לא ממעטינן אדם מנזקין דקרא דונפל שמה שור לא איירי אלא בבור י' ובירושלמי דריש דהוה ליה למיכתב כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור למה כתיב בור בור אלא חד בור למיתה וחד בור לנזקין ומכל מקום לא ממעטינן אדם מנזקי' דקרא דונפל לא ממעט אלא אמאי דכתיב בקרא בהדיא דהיינו בור עשר ולא איתורא*):

בין לרב בין לשמואל היינו בור· וא"ת הא רב אית ליה לקמן (דף נ:) בור שחייבתו תורה להבלו ולא לחבטו וי"ל דהתם משום דקרקע עולם הזיקתו אבל הכא חבטא דידיה הוא:

*) [עיין תוספות סנהדרין מט. ד"ה מכ]

מסורת הש"ס (בגליון): שמות כב · מ"א יד · ישעי' לב · דברים לג · שמות כא · [זבחים ד: מנחות ד: ב"מ נח:] · [לקמן יז:] · [פי' על זה ערוך בפירוש ועי' לקמן יז:]

עין משפט נר מצוה

כא א (מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון) סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שצא סעיף א:

כב ב מיי' שם פ"א הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ שם:

כג ג מיי' שם ופ"ב שם הל' ג סמג שם וטור ש"ע שם וסי' שפט סעיף יח:

כד ד מיי' שם סמג שם טור ש"ע שם סי' שפט סעיף א:

כה ה מיי' שם פ"א הל' י טור ש"ע שם וסי' שפט סעיף יח:

כו ו מיי' פי"ב שם הלכה י סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף י:

כז ז מיי' פי"ג שם הל' ג ג סמג שם טוש"ע שם סי' תיא סעיף א:

רבינו חננאל

דשן ורגל· אמר מר ושלח זו הרגל וכן הוא אומר משלחי רגל השור והחמור· ואלו האי קרא משלחי רגל השור והחמור האי ושלח את בעירה במאי מוקמת לה אי קרן כתיבי יגה. אי שן כתיב ובער בשדה אחר ואוקימנא בשן כדכתיב כאשר יבער הגלל פי' השן שהיא דומה א) לאבן גלל· מהו דתימא הני תרי קראי ושלח ובער תרווייהו אשן והא דאכל פירי לגמרי וקא מיכליא קרנא והא ב) דאפסרינהו לפירי דחייב ולא מיכליא קרנא. והשתא דאוקימנא ושלח זו הרגל שן אי לא מיכליא קרנא מנלן דחייב· ופריק דומיא דרגל כו'. אמר מר ובער זה השן כו' כעניינא דרגל· ואקשי' וליכתוב רחמנא ושלח דמשמע תרתי משמע רגל דכתיב משלחי רגל השור· ושן משמע דכתיב ושן בהמות אשלח בם ולא בעי יבער· ופריק אי לא הוה כתיב ובער הוה אמינא חד מינייהו אי רגל דהזיקה מצוי שמצויה הליכתה בכל עת והפסדתה בהליכתה אי שן דיש הנאה להזיקה אבל תרווייהו לא· ואמרי' מכדי שקול ה"א יבואו שניהם· פי' מכדי דין השן והרגל שוה זה יש הנאה להזיקה וזו הזיקה מצוי· ואין אחד מכריע על חבירו באי זו דרך אתה יכול לרבות אחת מהן ולמעט האחר אי אפשר לך אלא לרבות את שניהן [ופריק] הוה אמינא דאע"ג דמרבה לתרווייהו הוה אמינא לעולם אינו חייב אלא אם [שילחה] הוא ואכלה אבל אם הלכה מעצמה ואכלה לא קמ"ל ובער בין שילחה ובין הלכה מעצמה· כיוצא בו בתחלת שחיטת קדשים [זבחים ד:] מה הפרט מפורש דבר המעון צפון וישנו בחטאות הפנימיות [כו'] שחיטה וקבלה אין הולכה וזריקה לא· איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי שקול הוא [ויבואו] שניהם ג) ס"א

מכדי שקול הוא. תוב גרסי' בפ' חבל מעריכין [ערכין ד:] ד"א נפשות להביא מטול ומוכה שחין והא אפיקתיה להנך· הנך לא צריכי קרא מאי טעמא שקול הוא ויבאו כולן כי אצטריך למטול ומוכה שחין· תולדה דשן כל שיש לבהמה הנאה בהזיקה כגון נתחככה בכותל להנאתה וטינפה פירות להנאתה· פי' אילולי שעשתה צרכיה היתה מצטערה לפיכך חייב מפני שנהנית· ורחי' נמי בהא ואמרי' תולדה דשן כשן. כי קאמר רב פפא אתולדה רגל: תולדה דרגל כל דבר שהזיקו מצוי ואין כוונתה להזיק כגון הזיקה בגופה דרך הילוכה או בשערה דרך הילוכה ודחי' נמי להא ואמר כי קאמר [ר"פ] אתולדה דבור דילפינן מן והמת יהיה לו וקים להו לרבנן די' טפחים עבוד מיתה ט' לא עבוד מיתה· פי' בור אם הוא עמוק י' טפחים ונפל שמה שור ומת חייב בנזיקין ולא במיתה ותרווייהו אבות נינהו זה אב למיתה וזה אב לנזיקין ותולדה דבור מאי ניהו

גליון הש"ס

גמ' אי קרן כתיב· ... אידי ואידי וכו' ואי קשיא· וכן הקשה תוס' וק"ל הא כפשוטו ניחא דושלח לחודיה לא מצי למיכתב דלא הוינו יודעין אי איירי משן אי מרגל מש"ס כתיב לאורויי דמיירי משן. וכן בהא דאמרינן ס"ד אידי ואידי ארגל לא מצי לכתוב ובער לחוד דלא הוינו יודעין במאי מיירי לזה כתיב ושלח לאורויי דמיירי מרגל וכו"ע: שם ד"ה נתחככה כו' שנתגלגלה עליהן. עיין לקמן יח ע"ב ברש"י ד"ה דדחיק: תד"ה הא דלא מכליא קרנא וכו' דקרא איירי באכילה דמכליא קרנא. עי' לקמן כג ע"ב:

א) עי' תוס' דף ב: ד"ה כאשר יבער וכו'. ב) ואולי צ"ל דאטנפינהו. ג) נראה דצ"ל ל"א כל חדא וחדא תיקום במילתיה. וכ"ה שם בזבחים.

עין משפט
נר מצוה

כח א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעי' א וסי' תיא סעי' א :

כט ב מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעי' ג :

ל ג ד מיי' שם פי"ג הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפד סעי' א :

לא ה מיי' פרק י"ד מה' נזקי ממון הל' טז סמג עשין סו סח טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף א :

לב ו ז ח מיי' שם פרק א הלכה יא ופרק ב שם הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שצ סעיף יח וסי' שצ סעיף ג :

משורו למדט · הייט קרן דשן ורגל פטורין ברה"ר ובאבנו וסכינו אין לחלק בין תמות למועדות דלא שייך לחלק אלא בבעלי חיים וא"ת היכי גמר משור מה לשור שכן ב"ח וכוונתו להזיק ומפרש רשב"ם דאתי מבור ושור ממה הצד ולקמן גבי הצד השוה דקאמר אביי לאתויי אבנו וסכינו לא גרס אי לרב דאמר כולם משורו למדט הייט שור דלרב א"ש דבמה הצד אתי' כדפרשי' אבל קשה כיון דמבור נמי יליף לפטרו בהו כלים כבור ולקמן בהמניח (דף כח·) מחייב בהו רב כלים גבי נשבר כדו :

וממונך · לאו דוקא גבי בור דלאו ממונא הוא וכן גבי אש *דפשיטא דאם הדליק גדישו של חבירו באש של אחר דחייב :

תולדה ישן · הוה מצי למפרך דלקמן מוקי מתניתין בישן שדרכו להזיק וקרי ליה אב אלא דבלאו הכי פריך שפיר :

והתנן אדם מועד לעולם · לא פריך דישן נמי הוי אב כדדרש עלה בגמרא בפ' כיצד (לקמן דף כו:) מפצע תחת פצע דהא לא מייתי הכא קרא אלא מייתי דהוי כיוצא בו :

כיחו וניעו · פירש הקונטרס מי האף וקשה לר"ת דבפ' דם הנדה (נדה דף נה: ושם) קתני כיחו וניעו ומי האף ונראה דכיחו הוא היוצא מן הגרון בכח וניעו הוא היוצא מן הפה על ידי נעגוע* :

לפוטרו ברה"ר · וא"ת אמאי פשיטא ליה טפי מלשלם מן העלייה וי"ל כיון דמן הדין היה משלם נזק שלם ואתי הלכתא דלא משלם אלא חצי נזק אם כן אתי הלכתא להקל ולא להחמיר : אמאי קרי לה תולדה דרגל · אע"ג דדמי לרגל כיון שדינה חלוק היה לו לקרות לה שם בפני עצמה : כדמתרגם רב יוסף · נקט רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום שיש כמה ענייני תרגום ולא כדפירש בעלמא לפי שהיה סגי נהור ודברים שבכתב אי אתה רשאי לומר על פה ולכך היה אומר תרגום דמשום עת לעשות אמר התם* דשרי ואין לך עת לעשות גדול מזה* :

לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו · ופשיעה פשע שהיה לו לשמור שורו שבקל היה יכול לשומרו שאין דחוקה להזיק כיון שאין הנאה להזיקה אבל שן שיש הנאה להזיקה הוי כעין אונס שלא היה יכול לשומרה כל כך כיון שהשן דחוק לאכול להנאתו ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק ואין יצרה תקפה ובקל יכול לשומרה כראי הקרן דכוונתו להזיק ויצרה תקפה ואין יכול לשומרה כל כך יפה :

מידי

תורה אור

ואי דלא אפקרינהו אי לשמואל דאמר *כולם מבורו למדנו היינו בור ואי לרב דאמר כולם משורו למדנו היינו שור מאי שנא בור שכן תחלת עשייתו לנזק וממונך ושמירתו עליך הני נמי תחלת עשייתן לנזק וממונך ושמירתן עליך אלא *תולדה דבור כבור וכי קאמר רב פפא אתולדה דמבעה מאי ניהו אי לשמואל דאמר מבעה זו שן הא אוקימנא תולדה דשן כשן אי לרב דאמר מבעה זה אדם מאי אבות ומאי תולדות אית ביה וכי תימא אב ניעור תולדה ישן והתנן* אדם מועד לעולם בין ער בין ישן אלא אכיחו וניעו היכי דמי אי בהדי דאזלי קמזקי כחו הוא אי בתר דנייח בין לרב בין לשמואל היינו בור אלא תולדה דמבעה כמבעה וכי קאמר רב פפא אתולדה דאש מאי ניהו אילימא אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו היכי דמי אי בהדי דאזלו קא מזקי היינו אש מ"ש אש דכח אחר מעורב *בהן וממונך ושמירתו עליך הני נמי כח אחר מעורב בהן וממונך ושמירתן עליך אלא תולדה דאש כאש וכי קאמר רב פפא אתולדה דרגל רגל הא אוקימנא תולדה דרגל כרגל *בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה ואמאי קרי לה תולדה דרגל לשלם מן העלייה והא מבעיא בעי רבא *דבעי רבא חצי נזק צרורות מגופו משלם או מן העלייה משלם לרבא מבעיא ליה לרב פפא פשיטא ליה לרבא דמבעיא ליה אמאי קרי לה תולדה דרגל לפוטרה ברה"ר: המבעה וההבער כו': מאי מבעה רב אמר מבעה זה אדם ושמואל אמר מבעה זה השן רב אמר מבעה זה אדם דכתיב °אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו ושמואל אמר מבעה זה השן דכתיב °איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו מאי משמע כדמתרגם רב יוסף איכדין איתבליש עשו אתגלין מטמרוהי ורב מאי טעמא לא אמר כשמואל אמר לך מי קתני נבעה ושמואל מ"ט לא אמר כרב אמר לך מי קתני בועה מכדי קראי לא כמר דייקי ולא כמר דייקי רב מ"ט לא אמר כשמואל תנא *שור וכל מילי דשור ושמואל נמי הא תנא ליה שור אמר רב יהודה תנא שור לקרנו ומבעה לשינו והכי קאמר לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו כראי השן שיש הנאה להזיקה ולא

אי דלא אפקרינהו לשמואל דאמר · התם בהמניח את הכד (לקמן דף כח:) כל תקלה בור הוא ואע"ג דלא הפקיר הייט בור : ולרב דאמר · כל תקלה שלא הפקירה משור למדט מה שור שהוא ממונו ואם הזיק חייב אף כל ממונו אם הזיק חייב : הייט שור · ולאו תולדה דבור ניהו ובשור אמרן לעיל תולדה דשור כי שור ואפי' לשמואל נמי דאמר תולדה דבור ניהו מאי חזית לאוקומי מילתא דרב פפא אתולדה דבור מאי שנא בור דחייב שכן תחילת עשייתו וכו' : הני נמי תחלת עשייתן · תחילת מה שנעשו בור דהייט כשהונחו לשם היו עומדים לנזק : וכי קאמר רב פפא· תולדה לאו כאב דידה· אתולדה דמבעה : פלוגתא דשמואל ורב במבעה לקמן בשמעתין: אדם ניעור· הייט אב : אדם מועד · ער וישן בשילהי פ"ב : אלא · תולדה דאדם הייט כיחו וניעו · כיחו רוק הפה ניעו ליחת החוטם (רוק היוצא מתוך גופיה אגב כח) : אי בהדי דאזלי מזקי שנפל על השיראים וטנפום או לתוך המשקין ונמאסו : כחו הוא · והייט אדם גופו וחייב : אי בתר דנייח · אחר נוח הרוק לארץ הזיקו שהוחלק אדם בהם : בין לרב בין לשמואל הייט בור · דהא ודאי תקלה דאפקרה היא : ברוח מצויה · דאי ברוח שאינה מצויה הוי אונס ולא מחייב אבל ברוח מצויה הוי תולדה דאש שהרי אש נמי הרוח מוליכה: דכח אחר מעורב בה · והוה ליה לאסוקי אדעתיה : בחצי נזק צרורות · שהיתה מהלכת והתיזה צרורות ברגליה ושיברו את הכלים דקי"ל דהלכתא גמירי לה למשה מסיני דממונא הוא ולא קנס ואע"ג דפלגא נזק של נגיחה הוי קנס כדאמרינן לקמן האי פלגא נזקא ממונא הוא והלכך לאו תולדה דקרן הוא אלא דרגל דמכח רגל הוא דאתו וכרגל לא הוי דרגל משלם נזק שלם והייט דרב פפא : ואמאי קרי לה תולדה דרגל · הואיל ואינה משלמת כמותה : לשלם מן העלייה · שאם הזיקה יותר ממה שהיא שוה משלם הניזק מביתו כי רגל דכתיב בה ברגל מיטב שדהו וגו' ולא הויא כי קרן דאין המזיק משלם אלא מגופו כדכתיב (שמות כא) ומכרו את השור החי וחצו את כספו ואם הזיק יותר על כדי דמיו מפסיד הניזק : ולרבא אמאי קרי לה תולדה דרגל לפוטרו ברה"ר · כי רגל דרגל אינה חייבת אא"כ נכנסת לרשות הניזק והזיקה דכתיב בה ושילח את בעירה וביער בשדה אחר והייט ברשות הניזק: אמר שומר · אמר הקב"ה : אתא בקר · גאולה לצדיקים : וגם לילה · חשך לרשעים אם תשובו בתשובה ותבקשו מחילה בעיו אלמא באדם כתיב בעיו : איגליין · תרגומו של נבעו אלמא נבעו לשון גילוי הלכך אמר מבעה זה השן דמבעה לשון מגולה הוא דהייט שן שפעמים מגולה ופעמים מכוסה : נבעה · דמשמע הוא עצמו נבעה נגלה מבעה קתני שהוא מבעה דבר אחר : בועה · לשון בעיו : תנא שור לקרנו ומבעה לשיט · ולקמן פריך רגל מאי שייריה : לא ראי הקרן שאין הנאה כו' · בעל כרחיך הכי מפרש לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו כראי השן כו' כלומר דאי כתב רחמנא קרן דחייב לא אתיא שן מיניה דקרן אין הנאה להזיקו שן יש הנאה להזיקו :

ולא

[לקמן ו: כח:]

לקמן כו: [סנהדרין עב.]

[כה]

[לקמן יז:]

לקמן יט:

ישעיה כא

עובדיה א

[גיטין ס']

[ועי' תוס' שבת קטו: ד"ה ונידו ובתוס' מגילה כא: ד"ה במגילה]

גליון הש"ס
תוס' ד"ה וממונך כו' דפשיטא דאם הדליק גדישו. לקמן כב ע"א תוס' ד"ה אש משום ממונו : ד"ה כדמתרגם רב יוסף וכו' ואין לך עת לעשות גדול מזה. עי' שבת דף קטו ע"א תד"ה לא נהגו ומהרש"א שם :

רבינו חננאל

ניחו אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברשות הרבים [והזיקו] ואמרי' היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור כו' הלוקת יב ושמואל בפ' המניח את הכד בהלכה דנשברה כדו כו' ודחינן נמי ואמרי' כי קאמר רב פפא אתולדה דמבעה כו' · אלא אכיחו וניעו פי' רוקו בליחת עבת או רכה כדאמר [עירובין צט ע"א] בענין תלמיד שרק בפני רבו ואמר כיח ורוק קאמרי' . אי בתר דנייח זה הרוק · ודאי הזורק רוק בפיו מפקיר אותו בין לרב ובין לשמואל היינו בור · [אלא] כי קאמר רב פפא אתולדה דאש והן אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה והזיקו : ואקשי' הני כי אש דמו מה אש כח אחר מעורב בה והיא הרוח שמעבירה ומציתה ולולי הרוח לא היתה האש הולכת ומזקת הני נמי כח אחר מעורב בהן והוא הרוח כו' · ואוקימנא כי קאמר רב פפא בתולדה דרגל בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה כדתנן [לקמן יז:] היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזות מתחת רגליה ושיברה את הכלים משלם חצי נזק · ואמאי קרי ליה תולדת דרגל לשלם מן העליה · ולרבא דמבעיא ליה אמאי קרי ליה תולדה דרגל לפוטרה ברשות הרבים · פס' והמבעה רב אמר המבעה זה אדם שנאמר אם תבעיון בעיו וקיימא לן כרב דסוגיין דשמעתין כותיה · ולא עוד אלא אמוראי קיימי כותיה ואליבא דידיה שקלי וטרי · ושמואל אמר זה השן [שנאמר] איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו וכדמתרגם רב יוסף איכדין איתבליש עשו אתגליין מטמרוהי · ורב אמר לך מי קתני נבעה · מכדי קראי לא דייקי לא כרב ולא כשמואל רב מאי טעמא לא אמר כשמואל · אמר תנא ליה [שור] במתני' וכלל קרנו ושנו ורגלו · ושמואל אמר לך תנא שור והוא הקרן תנא מבער

ותיו

ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק כראי הקרן שכוונתו להזיק ולאו ק"ו הוא ומה שן שאין כוונתו להזיק חייב קרן שכוונתו להזיק לא כ"ש איצטריך ס"ד אמינא מידי דהוה אעבד ואמה לאו אע"ג דכוונתן להזיק אפ"ה [א]פטירי ה"נ לא שנא אמר רב אשי אטו עבד ואמה לאו טעמא רבה אית בהו [ב]שמא *יקניטנו רבו וילך וידליק גדישו של חבירו ונמצא זה מחייב את רבו מאה מנה בכל יום אלא פריך הכי לא ראי הקרן שכוונתו להזיק כראי השן שאין כוונתו להזיק ולא ראי השן שיש הנאה להזיקו כראי הקרן שאין הנאה להזיקו ורגל מאי שייריה כשהזיק חב המזיק לאתויי רגל וליתנייה בהדיא אלא אמר רבא תנא שור לרגלו ומבעה לשינו וה"ק לא ראי הרגל שהזיקה מצוי כראי השן שאין הזיקה מצוי ולא ראי השן שיש הנאה להזיקו כראי הרגל שאין הנאה להזיקו וקרן מאי שייריה כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן וליתנייה בהדיא במועדין מתחלתן קמיירי בתמין ולבסוף מועדין לא קמיירי ושמואל מ"ט לא אמר כרב אמר לך אי סלקא דעתך אדם הא קתני סיפא שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם וליתני ברישא בנזקי ממון קמיירי בנזקי גופו לא קמיירי ורב נמי הא קתני אדם בסיפא אמר לך רב ההוא למחשביה בהדי מועדין הוא דאתא ומאי לא הרי ה"ק לא ראי השור שמשלם את הכופר כראי האדם שאין משלם את הכופר ולא ראי האדם שחייב בארבעה דברים כראי השור שאין בו ארבעה דברים הצד השוה שבהן שדרכן להזיק וכי שור דרכו להזיק במועד ומועד דרכו להזיק כיון דאייעד אורחיה הוא אדם דרכו להזיק בישן דרכו להזיק כיון דכייף ופשיט אורחיה הוא ושמירתן עליך אדם שמירת גופו עליו הוא ולטעמיך הא דתני קרנא ארבעה אבות נזיקין ואדם אחד מהן אדם שמירת גופו עליו הוא אלא כדאמר ליה רבי אבהו לתנא תני אדם שמירת גופו עליו

הכא

רש"י

ולא ראי השן שאין כוונתו כו'. דאי כתב רחמנא שן לא אתי קרן מיניה ולהכי פריך ולאו ק"ו הוא כל שכן דמשום האי טענתא נפיק קרן משן וה"ה נמי דקא פריך אטעמא קמא דאי כתב קרן הוה נפקא שן מיניה בק"ו ומה קרן שאין הנאה להזיקה חייב כו' והאי ליכא לתרוצי דהכי מיפרשא מילתא דרב יהודה לא ראי הקרן שאין הנאה כו' ואי כתב שן לא אתיא קרן מיניה ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק כו' ואי כתב קרן לא אתיא שן מיניה ולא תיקשי מידי דאי לאו מילתא היא שאין זה לשון הש"ס אלא הוא דבעי למיגמר חבריה מיניה נקיט ברישא כדקתני מתני' לא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ואי כתב הני תרתי לא אתי אש מתרווייהו אלמא כל היכא דקתני לא ראי זה כראי זה הוא דבעי אגמורי חבריה מיניה נקיט ברישא כדקתני מתני' וה"ק לא ראי זה כראי זה אין דין הכתוב בזה ראוי לנהוג בזה: איצטריך. למיכתב קרן: אפ"ה פטורין. כדאמרינן בפ' החובל (לקמן דף פז.) העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהן חייב והן שחבלו באחרים פטורין: לאו טעמא רבה אית בהו. דאי מיחייבת ליה כל שעה שיכעיסנו רבו ילך וידליק גדישו של חבירו כדי לחייב את רבו: אלא פריך ואימא הכי. לא ראי השור כראי המבעה דקתני במתני' ה"ק לא ראי הקרן שכוונתו להזיק כהרי השן שאין כוונתו להזיק אלא להנאתה מתכוונת הלכך אי כתב קרן לא הוה נפיק שן מינה: ולא הרי השן שיש הנאה להזיקה כהרי הקרן כו'. ואי כתב שן לא אתיא קרן מינה: ורגל מאי. עביד ליה תנא דמתני' דלא תני: שייריה. בתמיה: וה"ק. הך דקתני מתני' לא הרי השור כהרי המבעה ה"ק כו': רגל הזיקה מצוי. הלכך לא אתיא שן מינה: רגל ושן ואש מועדין מתחילתן לשלם נזק שלם דלא פליג רחמנא בין תם למועד אלא בנגיחה: שור המזיק ברשות הניזק. שנכנס לרשות הניזק ונגח שם את שורו ואע"ג דתם הוא משלם נזק שלם וסתמא כר"ט דאמר לקמן (דף טו:) משונה קרן ברשות הניזק נזק שלם משלם: בנזקי ממונו. בנזקין שממונו מזיק מיירי רישא: בנזקי גופו. שהוא עצמו מזיק לא מיירי: הא קתני אדם. בסיפא ולמה ליה למיתני ברישא: למחשביה בהדי מועדין הוא דאתא. דקתני חמשה תמין וחמשה מועדין וקחשיב להו ואזיל: ומאי לא הרי. דקתני במתני' לא הרי השור כהרי המבעה לרב דאמר מבעה זה אדם: שור מועד שנגח אדם ומת משלם כופר הלכך אי כתב שור לא אתיא אדם מיניה דאדם שהרג את חבירו במזיד נהרג בשוגג גולה ואינו משלם כופר: אדם החובל בחבירו חייב בארבעה דברים לבר ריפוי שבת ובושת אבל נזק לא קא חשיב דשור נמי נזק משלם אבל בהנך ארבעה דברים אינו חייב כדמסיק בשילהי כיצד הרגל מועדת (לקמן כו.) דאמרי' כי יתן איש מום בעמיתו איש בעמיתו ולא שור בעמיתו: וקא פריך הצד השוה כו'. לרב דאמר תנא שור וכל מילי דשור היכי מצי למיתני בקרן דרכו להזיק ולשמואל ליכא למיפרך דרגל ודאי דרכו לילך ולהזיק: דכייף ופשיט. את רגליו: אורחיה הוא. לשבר כלים שבצד מרגלותיו: וקא פריך מאי האי דקתני ושמירתן עליך לשון זה אינו שייך אלא בנזקי ממונו:

הכא

תוספות

מידי דהוה אעבד ואמה. ולא כפירוש רש"י שפירש משום דתנן בהחובל (לקמן דף פז.) עבד ואשה פגיעתן כו' דא"כ ה"ל למינקט עבד ואשה אלא מפרש ר"ת דנקט עבד ואמה משום דקאי אמתני' דסוף מסכת ידים וטעמא משום שמא יקניטנו רבו דבסמוך מפורש התם: לאו אע"ג דכוונתו להזיק אפ"ה פטורין. וא"ת עבד ואמה גופיה נילף מק"ו דשן להתחייב כיון דאכתי לא ידע טעמא דשמא יקניטנו רבו וע"ק כיון דידע רישא דמתניתין דמסכת ידים (פ"ד מ"ז) מדנקט עבד ואמה ולא נקט עבד ואשה א"כ *מסתמא ידע סיפא וע"ק דעבד ואמה כשאין כוונתן להזיק נמי פטירי וא"כ מאי מייתי וי"ל דשפיר הוה ידע המקשה טעמא דשמא יקניטנו רבו ואפ"ה פריך כיון דעבד ואמה פטורין ואפילו באין כוונתן להזיק ואע"ג דלא שייך טעמא דשמא יקניטנו רבו דאנוס הוא *דפעמים דנתכוונו ויאמרו לא נתכוונו לכך פטירי בכל ענין נמצא שכוונתן גורם הפטור ה"נ קרן שכוונתו להזיק יש לנו לפוטרו ורב אשי פי' דאפילו באין כוונתו להזיק איכא טעמא רבה: כשהזיק חב המזיק כו'. לא היינו כשהזיק קמא *אלא מאידך כשהזיק מרבה לה: למחשביה בהדי מועדין כו'. ושמואל ס"ל דלא ה"ל לאשמועינן בסיפא כיון דלא אשמועינן שום חידוש טפי מברישא אבל שן ורגל אע"ג דתנא ליה ברישא תנא ליה בסיפא גבי מועדין משום חידוש דמפרש השן מועדת לאכול את הראוי לה והרגל מועדת לשבר דרך הילוכה וקרן נמי תנא ואע"ג דתנא ברישא כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן מ"מ תנא ליה בסיפא משום דתני ליה גבי חמשה תמים מש"ה תנא ליה נמי בהדי מועדין וא"ת אמאי לא חשיב אש ובור גבי מועדים וי"ל דלא חשיב אלא בעלי חיים אבל בור ואש לך לי פעם ראשונה כמו פעם ג' וד': כראי אדם שאין משלם את הכופר. הקשה ריב"א מאי חומרא היא זו האי דאין משלם את הכופר משום דקים ליה בדרבה מיניה ותירץ דשוגג נמי פטור מדתנא דבי חזקיה ואור"י דלאו פרכא היא כלל *דלא מפטר משום קים ליה בדרבה מיניה וכאן נמי אין שייך להזכיר תנא דבי חזקיה דלקמן בפ"ב (דף כו.) משמע *דאי לאו קרא דעליו ולא על האדם הוה ילפינן אדם משור שיתחייב מזיד מיתה וכופר ומעליו פטרי ליה אפילו שוגג דומיא דשור דאין מזיד לשור ותנא דבי חזקיה דפוטר אפילו שוגג היינו ממון שהזיק בשעת חיוב מיתה ולאפוקי ממאן דדריש בפ' אלו נערות (כתובות דף לה. ושם) הא אם יהיה אסון לא יענש דדוקא דין אסון אתא חזקיה ואשמועינן לאו דוקא דין אסון לא יענש אלא אפי' שוגג לא יענש: כיון דכייף ופשיט אורחיה הוא. בירושלמי יש דישן לא מחייב אלא כשהשכיב עצמו אצל הכלים אבל אם ישן והביאו כלים אצלו ושברן פטור דהם גרמו לו וכן אם היה ישן והלך חבירו לישן אצלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והאחרון חייב: ולטעמיך. פירוש אפילו תימא מבעה זה השן: אדם שמירת גופו עליו. מכאן משמע דלא גרסינן במתני' וממונו מדלא פריך נמי הכא אדם ממונו הוא *ומ"מ אין צריך למחקו כדפירשתי לעיל (ג: ד"ה וממונך):

ואימא

מסורת הש"ס

[ידים פ"ד מ"ז]

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה ט סמג עשין קנה טור ש"ע ח"מ סי' שמט סעיף ד:

לד ב מיי' שם הלכה ט:

[עי' תוס' פסחים ע. ד"ה אלא]

ועי' במהר"מ שהאריך בתירוצם של התוס' ובספר פ"י

רבינו חננאל

הוא השן שן אין כונתה להזיק אלא לאכול להנאתה. קרן כונתה להזיק ואין לה הנאה. ואתי למילף מעבד ואמה דפטרי מרייהו. ודחי לה רב אשי אמו עבד ואמה לאו טעמי' רבה אית בה במתניתין *) בסוף מסכת ידים תאמרו בעבדו ואמתו שיש בהן דעה שאם יקניטני ילך וידליק גדישו של חבירו ונמצא מחייבנו בכל יום. ולא עמד זה התירוץ ונדחה. ותירץ רבא הכי תנא שור לרגלו ומבעה לשינו כו' וקרן מאי שיירה מאי טעמא שן ורגל מועדין מתחילתן הן ותני להו ברישא קרן דהוא תם ולכי מייעד הוי ליה מועד תנא ליה בסיפא כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן. ושמואל מאי טעמא לא אמר כרב אמר לך אדם הא קתני ליה בסיפא דמתני' והאדם ואמאי לא תנא ליה ברישא דבנזקי ממונו קמיירי בנזקי גופו לא קמיירי: פסק. ויש אומר הלכה כשמואל. ורב אמר לך אדם האי דקתני ליה בסיפא למיחשביה בהדי מועדין הוא דאתא מאי לא (ראי) [הרי] (לא ראי) [דקאמר] הכי קאמר לא ראי השור שמשלם את הכופר כו' הצד השוה שבהן שדרכן להזיק. שור דרכו להזיק במועד. אדם דרכו להזיק בישן. ושמירתן עליך אדם שמירת גופו עליו הוא. ופריק כר' אבהו דאמר לתנא תני אדם שמירת

*) [עי' תוס' ד"ה מידי דהוה].

[ומשום בור ואש נמי צריך למותקו כצ"ל עי' מהר"ש]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כשהזיק כו' אלא מאידך. דלקמן דף ט ע"ב ועי' לקמן דף יג ע"ב בתוס' ד"ה כשהזיק: שם ד"ה כראי כו' דלא מפטר משום קלב"מ. עי' לקמן דף י ע"א ברש"י ד"ה משא"כ באש: בא"ד דאי לאו קרא דעליו. עי' בספר יראים לרא"ם סי' רו:

הכא נמי תני אדם שמירת גופו עליו מתקיף לה רב מרי ואימא מבעה זה המים כדכתיב °כקדוח אש המסים מים תבעה אש מי כתיב מים נבעו תבעה אש כתיב מתקיף לה רב זביד ואימא מבעה זה האש דכי כתיב תבעה באש הוא דכתיב אי הכי מאי המבעה וההבער וכי תימא פרושי קמפרש אי הכי ארבעה שלשה הוו וכי תימא תנא שור דאית ביה תרתי אי הכי לא זה וזה שיש בהן רוח חיים איש מאי רוח חיים אית ביה ותו מאי כהרי האש: *תני רב אושעיא שלשה עשר אבות נזיקין שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק צער ורפוי שבת ובושת וארבעה דמתני' הא תליסר ותנא דידן מ"ט לא תני הני בשלמא לשמואל בנזקי ממון קמיירי בנזקי גופו לא קמיירי אלא לרב ליתני תנא אדם וכל מילי דאדם ולר' אושעיא נמי הא תני ליה אדם תרי גווני אדם תנא אדם דאזיק אדם והנא אדם דאזיק שור אי הכי שור נמי ליתני תרי גווני שור ליתני שור דאזיק שור וליתני שור דאזיק אדם האי מאי בשלמא אדם דאזיק שור נזק הוא דמשלם אדם דאזיק אדם משלם ארבעה דברים אלא שור מה לי שור דאזיק שור מה לי שור דאזיק אדם אידי ואידי נזק הוא דמשלם והא שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר דאדם דאזיק שור הוא וקתני תני הזיקא דבידים וקתני הזיקא דממילא *תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות נזיקין תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה וגנב וגזלן ועדים זוממין והאונס והמפתה ומוציא שם רע והמטמא והמדמע והמנסך והני תליסר הא עשרים וארבעה ורבי אושעיא מאי טעמא לא תני הני בממונא קמיירי בקנסא לא קמיירי גנב וגזלן דממונא הוא ליתני הא קתני ליה שומר חנם והשואל ורבי חייא נמי הא תנא ליה שומר חנם והשואל תני ממונא דאתא לידיה בהיתירא וקתני ממונא דאתא לידיה באיסורא

עדים

ישעיה סד

רש"י

ה"נ תני אדם שמירת גופו עליו. והאי דקתני ושמירתן עליך אשגרת לישנא: אימא מבעה זה המים. שאם שופך אדם מימיו לרה"ר ובא אחר ונטנפו כליו חייב השופכן: כקדוח אש המסים. כמו שהאש שורף דבר הנימס כגון זפת ושעוה וכל מיני רבב: מים תבעה אש. תורה אור וכמים שמבעבעים את האש כשנותנין מים על האש נעשים כמין אבעבועות הרתיחות וסיפא דקרא הכי הוא להודיע שמך לצריך כן תודיע שמך לצריך כשתאבדם מן העולם: מי כתיב מים נבעו. לשון רבים דליהוי משמע דמבעה אמים קאי שהן מבעבעין את האש: תבעה אש כתיב. דמשמע שהאש מבעבע המים דתבעה לשון יחיד ולשון נקבה: פרושי קא מפרש. המבעה זה ההבער: דאית ביה תרתי. שן ורגל וקרן לא קחשיב דבתמין לא קמיירי: מאי לא זה וזה. דקתני מתני' אשור ומבעה לא זה וזה שיש בהן רוח חיים ואי מבעה הייט אש מי אית בו רוח חיים: אבות. קרי להנך דכתיבן בקרא: שומר חנם. חייב בפשיעה והשואל חייב אפילו באונסין ושוכר ונושא שכר חייבים בגניבה ואבידה וכ"ש בפשיעה וכולהו כתיבי כדתני בפרק השואל בבבא מציעא (דף צד:) פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם שניה בשומר שכר שלישית בשואל הלכך אבות נינהו ולקמן בעי מאי נינהו תולדות: נזק. החובל בחבירו נותן לו מה שהוא שוה עכשיו פחות מבתחילה: צער. אומדין כמה אדם העומד ידו ליקצץ ע"י חרב רוצה ליתן כדי שיתקצץ לו ע"י סם דלית ליה צער כולי האי: וריפוי ושבת ובושת. כולהו יליף מקראי בפרק החובל (לקמן דף פה.) וכיון דכתיבי אבות נינהו: כל הנך דר' אושעיא הוא עצמו מזיק דהנך ד' שומרים הן עצמם הזיקו הואיל ולא שמרו כראוי ובנזקין דאזיק גופו לא קמיירי מתני' אלא לרב. דאמר מבעה זה אדם הואיל ומיירי תנא דמתני' ליתני הכי: תנא אדם. מבעה דמתני': תנא אדם דאזיק שור. כלומר נזקי ממון דהא מבעה דומיא דשור קתני ושור לא מיירי בנזקי אדם דרחמנא פטריה לגמרי כדתניא לקמן (דף נג:) שור ולא אדם חמור ולא כלים ואדם דאזיק שור היכא כתיב דקרי ליה אב דכתיב ומכה נפש בהמה ישלמנה: בשלמא אדם דאזיק שור כו'. וכיון דלא דמי חיוביהו להדדי תני להו בתרתי: אדם דאזיק אדם. כגון ה' דברים דחובל בחבירו ולקמיה פריך הא ד' שומרין דר' הושעיא אדם דאזיק שור הוא: וקתני. רבי אושעיא: אבות דמתני' הזיק דבידים ד' שומרין הזיק דממילא: תשלומי כפל. אם המצא תמצא בידו הגנבה: תשלומי ארבעה וחמשה. בטובח ומוכר: וגנב שמשלם ע"פ עצמו והיט משלם כפל אלא קרן בלבד וכגון שהודה מעצמו דמודה בקנס פטור כדאמרינן אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים והייט קנס ואמרינן בפ' מרובה (לקמן דף סד:) פרט למרשיע את עצמו: וגזלן. נמי אב הוא דכתיב והשיב את הגזלה אשר גזל (ויקרא ה): אונס ומפתה. כתיבי חמשים כסף כתיב באונס (דברים כב) ובמפתה כתיב (שמות כב) כסף ישקל כמוהר הבתולות כמוהר בתולים של אונס דהיינו חמשים כסף: מוציא שם רע. כתיב וענשו אותו מאה כסף (דברים כב): מטמא. תרומה: מדמע. תרומה בחולין: ומנסך. יין לע"ז ובמס' גיטין (דף נב:) מפרש אמאי לא קם ליה בדרבה מיניה. מטמא מדמע ומנסך לא כתיבי בהדיא ואפ"ה הוו אבות שבכלל נזק הן ונזק ממון כתיב בתורה (ויקרא כד) מכה נפש בהמה ישלמנה ומנסך את היין ליכא למימר א] שניסכו ביין נסך שזרק בו דלא קמחסריה ולא מידי דהא מזבן ליה בר מדמי יין נסך שבו: ומטמא. שמגיע שרץ בתרומת כהן דאפסדה מיניה: גנב. המודה מעצמו וגזלן דלא משלמי אלא קרן ליתני: הנא ליה שומר חנם והשואל. דהתם נמי שייך גניבה כגון שטוען שנגנב הימנו והרי היא בידו ואמרינן בפרק מרובה (לקמן דף סג:) דטוען טענת גנב כגנב וטוען טענת גזלן כגזלן והא דנקט הכא והשואל לאו דוקא דהא לא משכחת ביה דנפטר לה בטוען טענת גנב ולא במוען טענת גזלן שהרי הוא חייב בכולו: דאתא לידיה בהיתירא. שומר חנם אע"ג דהשתא טוען טענת גנב שגנב הימנו מיעקרא כי אתא לידיה בהיתירא אתא לידיה וגנב וגזלן ממונא אתא לידיה באיסורא.

עדים

[כריתות ב:]

[ג:]

תוספות

ואימא מבעה זה המים. פי' כיון דקרא לא דייקי לא כמר ולא כמר וא"ת והיכן כתיב מים בתורה וי"ל מוסלא וכן הוא אומר (איוב ה) ושולח מים על פני חוצות ואע"ג דשילא בעירה בבהמה איירי מ"מ מים נמי משתמעי מיניה מדאפקיה רחמנא בהמה בלשון ושלח ולעיל דבעי במאי מוקמינן לה לא מלי מוקמינן במים דכי נמי מוקמת במים אית לן לאוקומי במילי דשור מדכתיב בעירה וא"ת והני מים ה"ד אי דמשקיל עליה בדקא דמיא ובכח ראשון כחו הוא ואי בכח שני גרמא בעלמא הוא כדאמרינן בהגשרפין (סנהדרין דף עז:) וי"ל דמיירי בכח שני וקמ"ל דבכח שני נמי חייב א"כ בתר דנחו ולא דמי לבור כגון פותקין ביבותיהן דלקמן (דף ל.) ואע"ג דאתי במה הצד הוה אמינא דאיצטריך לכותבו לחייב כלים דמבור לא הוה שמעינן והוה מצי למיפרך מאי לא זה וזה שיש בהן רוח חיים אלא דבלאו הכי משני שפיר: **מי** כתיב מים נבעו. וא"ת כי כתיב נמי נבעו לא מיתוקמא מתניתי' במים דמי קתני נבעה כדדייק לעיל (דף ג:) גבי שן *וי"ל דלא שייך לאקשויי אלא גבי שן דליתני נבעה שהשן עצמו נבעה דמבעה משמע מגלה [דבר אחר שהיה מכוסה] אבל במים שייך שפיר ליסנא דמבעה שהמים רותחים קרויים מבעבעים: **שלשה** עשר אבות נזיקין. ודיניהם י"ב דשוכר כשומר שכר הוי או כשומר חנם הוי: **שומר** חנם והשואל. שומר חנם פטור מן הכל חוץ מן הפשיעה שואל חייב בכל חוץ ממתה מחמת מלאכה ונושא שכר חייב במקצת בגניבה ואבידה ופטור באונסין לכך נקט להו בזה הסדר ולא כסדר שנכתב בפרשה: **תרי** גווני אדם. וא"ת כיון דתני תרי גווני אדם ליתני נמי ג' אבות בשור הקרן והשן והרגל וי"ל דניחא ליה לכלול כולם בשור כמו תנא דמתני': **ועדים** זוממין. פירש ריב"א דאפילו שילם על פי העדים זוממין חייבין דלא שייך בממון כאשר זמם ולא כאשר עשה דאפשר בחזרה ור"י מפרש דלא צריך להאי טעמא דגבי ממון מחייבינן להו בק"ו דגבי ממון עונשין מן הדין והא דאמרינן במכות (דף ה:) הרגו אין נהרגים היינו משום דהתם אין עונשין מן הדין*: **מנסך**. פליגי בה בהנזקין (גיטין נב: ושם) חד אמר מנסך ממש וחד אמר מערב:

הא

רבינו חננאל

ופו עליו. ואתקיף רב מרי ואימא מבעה זה המים כדכתיב מים תבעה אש. ודחי ליה מי כתיב מים נבעו תבעה אש [כתיב] כלומר תבעה מלאכת אש היא. ואקשי אי הכי אימא מבעה זה האש ונדחת ולא עמדה. תני רב הושעיא י"ג אבות נזיקין שומר חנם והשואל כו' בשלמא לשמואל דאמר מבעה זה השן אמר לך מתני' בנזקו ממונו מיירי בנזקי גופו לא מיירי אלא לרב דמפרש מבעה זה אדם הוי ליה למתני הני י"ג במתני'. ומפרק רב תנא מבעה שהוא אדם וכלל בו כל נזקי אדם ורב הושעיא תנא במתני' אדם דאזיק שור בידים דהוא משלם נזק והדר תנא אדם דאזיק אדם דמשלם ד' דברים והזיקה (דשור) [אדם דאזיק שור] דממילא. תני ר' חייא כ"ד אבות נזקין תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' וגנב וגזלן וכו' פי' המדמע רש"ל וא"כ הכתי לא דייק קרא

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה ומנסך כו' שניסכו ביין נסך שזרק בו דלא קמחסרי'. עי' פני יהושע:

עיין לעיל ב. תוס' ד"ה [ולא זה]

עדים זוממין דממונא הוא ליתני סבר לה כר"ע *דאמר *אין משלמין על פי עצמן אי סבר ליה כר"ע °ליתני תרי גווני שור ליתני שור דאזיק שור וליתני שור דאזיק אדם *דתנן ר"ע אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם *הא תבריה ר"ע לגזיזיה דתניא ר"ע אומר יכול אף תם שחבל באדם ישלם מן העלייה תלמוד לומר °יעשה לו מגופו משלם ואינו משלם מן העלייה האונס והמפתה והמוציא שם רע דממונא הוא ליתני מה נפשך אי נזק תנא ליה אי צער תנא ליה אי בשת תנא ליה אי פגם היינו נזק מה אית לך למימר קנסא בקנסא לא קמיירי המטמא והמדמע והמנסך דממונא הוא ליתני מה נפשך אי *היזק שאינו ניכר שמיה היזק הא תנא ליה נזק אי *היזק שאינו ניכר ^בלא שמיה היזק הוה ליה קנסא ובקנסא לא קמיירי לימא קסבר ר' חייא היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק דאי שמיה היזק הא תנא ליה נזק תנא היזקא דמינכרא ותנא היזקא דלא מינכרא בשלמא לתנא דידן תנא מניינא *למעוטי דר' אושעיא ור' אושעיא תנא מניינא למעוטי דרבי חייא אלא מניינא דרבי חייא למעוטי מאי *למעוטי מוסר ומפגל וליתני בשלמא מפגל בקדשים לא קמיירי אלא מוסר מאי טעמא לא תני שאני מוסר דדיבורא ובדיבורא לא קמיירי והא מוציא שם רע דדיבורא הוא וקתני דיבורא דאית ביה מעשה הוא והא עדים זוממין דיבורא דלית ביה מעשה הוא וקתני התם אע"ג דלית ביה מעשה רחמנא קרייה מעשה דכתיב °ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו בשלמא לתנא דידן תנא אבות מכלל דאיכא תולדות אלא לרבי חייא ורבי אושעיא אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן מאי ניהו אמר רבי אבהו כולן כאבות לשלם ממיטב מאי טעמא אתיא תחת תחת נתינה נתינה כסף כסף: לא הרי השור כהרי המבעה: מאי קאמר אמר רב זביד משמיה דרבא הכי קאמר לכתוב רחמנא חדא ותיתי אידך מיניה הדר אמר חדא מחדא לא אתיא: ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים: מאי קאמר אמר רב משרשיא משמיה דרבא הכי קאמר לכתוב

שמות כא | דברים יט

רש"י

עדים זוממין דממונא הוא. דכל המשלם יותר ע"מ שהזיק כגון כפל ותשלומי ארבעה וחמשה קרי קנס כדלקמן בהך פירקין (ד' טו:) וכגון כל דבר קצוב האמור בתורה כגון חמשים של אונס ומפתה ומאה של מוציא שם רע כולהו הוי קנסא אבל מידי אחרינא ממונא: סבר לה כר"ע. דאמר במס' מכות בפ"ק (ד' ג.) עדים זוממין אין משלמים על פי עצמן כגון אם הוזמו בב"ד זה ולא הספיק בעל דין להעמידן בדין ולתובען והלכו למקום אחר והודו שם בב"ד ואמרו הוזמנו בבית דינו של פלוני פטורין אלמא קנסא הוא ומודה בקנס פטור: אי ר"ע ליתני תרי גווני שור. דהא לר"ע יש חילוק בין תשלומין של שור דהזיק שור דלא משלם אלא חצי נזק לתשלומי שור דהזיק אדם דתנן לקמן בפ' המניח את הכד (דף לג.) ר"ע אומר כו': במותר. אם חבל אדם בשור תם ותם באדם ושמו ב"ד חבלה שחבל שור באדם יותר מחבלה שחבל האדם בשור משלם בעל השור אותו עודף: לגזיזיה. לכח אגרופו כדאמר בסנהדרין בפ"ק (דף ז.) אדייה לגזיזה וקם: יכול ישלם תם שחבל באדם מן העלייה ת"ל כו'. ואשתכח דלא משלם נזק שלם אלא כמו שהשור שוה: אונס ומפתה דממונא הוא. שחמשים כסף לבד הוי קנס אבל יש בו פגם ששוה עכשיו פחות מדמעיקרא כדאמר בכתובות (דף מ.) ובושת דממונא הוא: ה"ג מה נפשך. משום מאי איצטריך ליה למיתני אי משום צער תנא ליה: מדמע. מערב תרומה עם חולין של חבירו דהשתא מזבין להו בזול לפי שאין יכול לאוכלה אלא כהן: מנסך. שניסך יין חבירו לע"ז ואסרו בהנאה הואיל ועביד ביה מעשה בגופיה דיין: שאינו ניכר. כגון הכא דאין הנזק ניכר בתוך הפירות דלא חסר להו: לימא קסבר רבי חייא לא שמיה היזק. ומשום דקנס הוא תני דלא הוי בכלל אבות דרבי הושעיא: אלא מניינא דרבי חייא למעוטי מאי. דלא מחייב בהדייהו: מוסר. מלשין שמוסר ממון חבירו לעובד כוכבים: ומפגל. *כהן ששחט קרבנו של ישראל חטאת א] לשום שלמים דאין הקרבן עולה לחובת בעליו וצריך אחר: וליתני ליה. ר' חייא האי מוסר: מוציא שם רע דיבורא דאית ביה מעשה. בעילה: מכלל דאיכא תולדות. כדפרשינן לעיל לכל חד וחד נגיפה ונשיכה לקרן נתחככה להנאתה תולדה דשן וכן לכולן: תחת נתינה כו'. דבכולהו כתיב או תחת או נתינה או כסף וגמרינן תחת תחת משור מועד דכתיב ביה שור תחת השור מה התם ממיטב דגמר מבן ורגל דכתיב ביה מיטב שדהו אף כאן מיטב שאם בא לשלם קרקע לניזק בשביל הזיקו מגביהו מן העידית או נתינה וגמר נתינה נתינה משור שנגח את העבד דכתיב ביה יתן לאדוניו או ישלם וגמר משן ורגל דכתיב בהן מיטב כרמו ישלם או כסף וגמרי מבור דכתיב ביה כסף ישיב לבעליו וארבע אבות גמירי כולהו משן ורגל בשומר חנם כתיב אשר ירשיעון אלהים ישלם בשואל כתיב בעליו אין עמו שלם ישלם בנושא שכר כתיב אם גנוב יגנב מעמו ישלם שוכר. אינו כתוב בתורה אבל דינו כנושא שכר בנזק דחובל בחבירו כתיב נתינה כן ינתן בו והיינו ממון הניתן מיד ליד כדדרשינן בהחובל (לקמן דף פד.) בלעד כתיב פצע תחת פצע ודרשינן ליה לקמן בהחובל (דף פה.) פצע תחת פצע ליתן צער במקום נזק בריפוי ושבת כתיב נתינה שבתו יתן ורפא *ובשבת כתיב תחת גבי אונס ומפתה דכתיב תחת אשר עינה ודרשינן בכתובות בפרק אלו נערות (דף מ:) חמשים כסף תחת העינוי מכלל דאיכא בושת ופגם ליסנא אחרינא הואיל וכתיב בחובל בחבירו תחת דכתיב תחת פצע כולהו חמשה דברים דידיה מהתם גמרינן בתשלומי כפל כתיב ישלם שנים ובתשלומי ארבעה וחמשה כתיב חמשה בקר ישלם תחת וגו' וקרן דגנב בכלל כפל הוא ובגזל כתיב נתינה ונתן לאשר אשם לו (במדבר ה) בעדים זוממין כתיב בהו נפש בנפש (דברים יט) וכמאן דכתיב תחת דמי באונס ומפתה ומוציא שם רע כתיב כסף ונתן לאבי הנערה חמשים כסף (שם כב) היינו אונס מפתה כסף ישקול כמוהר הבתולות (שמות כב) במוציא שם רע וענשו אותו מאה כסף (דברים כב) מטמא ומדמע ומנסך בכלל נזק הן *ובנזק כתיב ביה תחת: מאי קאמר. למה לי למיתני כלל: ותיתי אידך מינה. במה מצינו בשור שהוא מזיק וחייב אף המבעה שהוא מזיק יהא חייב: לא אתיא. כדמפרש לעיל רב לטעמיה ושמואל לטעמיה:

תוספות

הא תברה ר"ע לגזיזיה. אין לפרש לחזר בו מדקתני שמשלם מגופו דבפ' המניח (לקמן דף לג.) תני בהדיא ר"ע אומר כמשפט הזה כתחתון ולא כעליון יכול ישלם מן העלייה ט' ולפ"ה נמי קשה דפי' *אע"ג דזימנין ליכא נזק שלם כגון שהשור אין שוה כדי היזקו מכל מקום ליתני תרי גווני שור כיון דלפעמים איכא נזק שלם וי"ל דכיון דאין משלם אלא מגופו אי אפשר למיתני גבי אבות דאמרינן לקמן כולם כאבות הן לשלם ממיטב:

האונס והמפתה והמוציא ש"ר דממונא הוא. מוציא ש"ר לית ביה ממונא כלל אלא מאה כסף אלא אגב אחריני נקטיה:

המטמא והמדמע. המ"ל דלא תנא להו משום דלא מיחייב בשוגג:

דאי שמיה היזק. ואע"ג דחזקיה דאמר שמיה היזק איתותב בהניזקין (גיטין דף נג:) מ"מ ניחא ליה לאוקומי ברייתא דרבי חייא אביו אליביה:

וקתני היזק דלא מינכרא. והא דקתני שלשה גווני לפי שהם שנויין בפ' הניזקין (שם נב:) כדקתני שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר דקתני גווני טובא:

תני מניינא למעוטי. האי למעוטי לאו משום דלית ליה דרבי חייא אלא כלומר למעוטי דלא איירי בהו:

למעוטי מוסר כו'. המ"ל למעוטי כופר ושלשים של עבד והא דלא קתני להו משום דבקטלא לא מיירי ומוסר ומפגל אפילו למאן דלא דאין דינא דגרמי מחייב משום קנס בהגוזל בתרא (לקמן דף קיז.):

דיבורא דאית ביה מעשה. דבכתובות בפ' נערה (דף מו.) א"ר אליעזר בן יעקב לא נאמרו דברים הללו אלא כשבעל ור' יהודה אית ליה התם עד שישכור עדים:

כולם כאבות לשלם ממיטב. ואע"ג דתולדות דאבות דמתניתין משלמין נמי ממיטב מ"מ הני אי לאו דקרינא להו אבות לא הוי ידעי דמשלמי ממיטב:

תחת נתינה כו'. בספרי מפיק בושת מוקצותה את כפה ולא תחוס עיניך (דברים כה) ויליף מעדים זוממין דכתיב לא תחוס עיניך (שם יט) וא"ל שהוא גזירה שוה גמורה מדלא קאמר אתיא תחת תחת נתינת עיניך ועדים זוממים פרש"י דכתיב בהו נפש בנפש וצ"ל דאפילו אם העידו על שור תם שהזיק או העידו פלוני חייב לפלוני מנה דדינו בזיבורית דמשלמי במיטב דאם רצו לחייב אחרים ממיטב לא צריך קרא דמכאשר זמם נפקא דיתחייבו ממיטב:

מאי קאמר. משום דלא מצי לפרושי האי לא הרי כשאר לא הרי שבש"ס קמתמה מאי קאמר:

כי

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פרק יח מהלכות עדות הלכה ה סמג עשין קי טור ח"מ סי' לח:

בספר חסר וצ"ע ואשתכח דלא משלם נזק שלם אלא כמו שהשור שוה דלף ע"ג וכו'. ר"מ

לו ב מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפה סעיף א

רבינו חננאל

מערב תרומה וכיוצא בה בחולין. דברי ר' עקיבא דאמר בעדים זוממין אין משלמין על פי עצמן מפורש בתחלת פ' כיצד העדים נעשין זוממין. ת"ר ד' דברים נאמרו בעדים זוממין אין נעשין בני גרושה ובני חלוצה. ואין גולין לערי המקלט ואין משלמין כופר ואין נמכרין בעבד עברי משום ר' עקיבא אמרו אף אין משלמין על פי עצמן. פי' תבריה ר"ע לגזיזיה שיבר כלי זיינו שלוחם בהן כלומר *) חזר בו דתניא ר' עקיבא אומר יכול ישלם מן העלייה כו' וזה בפ' המניח את הכד. פי' מוסר המוסר את חבירו לעובדי כוכבים ונענש או מסר ממון חבירו לעובדי כוכבים אם יש עדים חייב לשלם. ודין מן הטוען מענת מסור ואין לו ראייה אני עתיד לפרשו במקומו בפ' הכונס צאן לדיר. אשכחן הני אבות נזיקין כו' בהדי מסור ומפגל ואית בהו ממונא וקנסא והזק בידים והזיקא דאתי ממילא. ואית בהו ממונא דאתא לידיה בהיתרא וממונא דאתא לידיה באיסורא. ואית בהו נמי היזק ניכר והיזק שאינו ניכר. ואית בהו דיבור שיש בו מעשה [כמו] המוציא שם רע. ודיבור שאין בו מעשה ורחמנא שוויי' מעשה עדים זוממין. ודיבור שאין בו מעשה מסור והני אבות תולדותיהן כיוצא בהן כר מתולדה דרגל בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה ואמאי קרי ליה תולדה דרגל לשלם מן העלייה וכולן מועדין הן מתחילתן בר מן הקרן. ושן ורגל ברשות הרבים פטורים **) דאורחייהו הוא. אמר ר' אבהו כולן כאבות הן לשלם ממיטב. מאי טעמא אמר אביי אתיא תחת נתינה ישלם כסף פי' מצאנו בפירוש בשן ורגל דכתיב ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם וגמרינן מינה דכל מקום דכתיב תשלומין הוא ממיטב בשור כתיב שלם ישלם שור תחת השור בבור כתיב בעל הבור ישלם במבעה כתי' מכה בהמה ישלמנה בהבער כתיב שלם ישלם המבעיר בשומרים כתיב ישלם שנים לרעהו. ובשומר שכר כתיב ישלם לבעליו. ובשואל כתיב שלם ישלם. (או שכיר) [שוכר] יש כשומר חנם או כשומר שכר גנב חיים שנים ישלם תשלומי ד' וה' כתיב חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה. בגזלן כתיב ושלם אותו בראשו. ולמד עוד מי שאינו כתוב בו לשון תשלומין בתחת תחת. כתיב בנזקי שור שלם ישלם שור תחת השור מה תשלומי שור כתיב ביה תחת והוא ממיטב הוא. ויליף מיניה הניזקין דכתיב עין תחת עין והעדים זוממים בכלל. צער חבורה תחת חבורה ויליף מינה האונס (של) [דכתיב] ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה. ותוב ילפי אחריני מן האונס מה אונס דכתיב ביה נתינה וכסף ומשלם ממיטב אף כל היכא דכתיב נתינה או כסף ישלם ממיטב. (זלי ת') ויליף מינה המפתה דכתיב כסף ישקל. ומוציא שם רע דכתיב וענשו אותו מאה כסף. ריפוי ושבת כתיב בהו נתינה שנאמר רק שבתו יתן ורפא ירפא. המטמא והמדמע והמנסך יין לע"ז. והמסור והמפגל כיון דקיימא לן היזק שאינו ניכר שמיה היזק שייכי כולהו בכלל נזק: פיס' לא השור כהרי המבעה כו'. אמר

*) עי' תוס' ד"ס הא תבריה. **) עי' ברא"ש ריש מכלתין מ"ש על הרי"ף בזה.

מכות ג.

[לקמן לג. מב: ערכין יד:]

לקמן מב:

[גיטין נג.]

[סנהדרין ז. עי' תוס' קמן לג. תוס' כתובות לה.]

[מציעא נג:]

[עיין בתוספ' פ"ז ע"ד. ד"ס למעוטי]

פי' נס פני יהושע במכות ע"ש בזה

גליון הש"ס

גמ' ליתני תרי גווני שור. עיין דף ו' ע"א תוס' ד"ה ור"ע:

מוני צ"ל ובגושת

ג' ר"ת ובנזק כתיב ישלם דכתיב מכה בהמה ישלמנה

הגהות מהר"ב רנשבורג א] רש"י ד"ה ומפגל וכו' חטאת לשום שלמים. עי' מנחות דף מט ע"א בלשון רש"י שם בד"ה ומתחב כאן לשום שלמים וכו' ובתוספות שם ד"ה וקמתבב בה ועי' פני יהושע ושיטה מקובצת ודו"ק

לכתוב רחמנא תרתי ותיתי אידך מינייהו הדר אמר חדא מתרתי לא אתי אמר רבא וכולהו כי שדית בור ביניהו אתיא כולהו במה הצד לבר מקרן משום דאיכא למיפרך מה לכולהו [א]שכן מועדין מתחילתן ולמאן דאמר אדרבה קרן עדיפא שבוונתו להזיק אפילו קרן נמי אתיא אלא למאי הלכתא כתבינהו רחמנא להלכותיהן קרן [ב]להלק בין תמה למועדת שן ורגל [ג]לפוטרן ברשות הרבים בור [ד]לפטור בו את הכלים *ולרבי יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור [ה]לפטור בו את האדם [ו]לחייבו בארבעה דברים אש [ז]לפטור בו את הטמון ולרבי יהודה דמחייב על נזקי טמון באש לאתויי מאי לאתויי

לכתוב רחמנא תרתי. שור ומבעה ותיתי אש מינייהו דכי פרכת מה לקרן שכן כוונתו להזיק איכא למימר שן תוכיח מה לשן שיש הנאה להזיקו קרן יוכיח ולרב דאמר מבעה זה אדם תיתי הכי כי פרכת מה לשור שכן כוונתו להזיק תאמר באש אדם יוכיח שאפילו אין כוונתו להזיק חייב כדתנן (לקמן דף כו.) אדם מועד בין ער בין ישן מה לאדם שכן חייב בארבעה דברים שור יוכיח הצד השוה שבהן שדרכן להזיק ושמירתן עליך אף אני אביא אש: הדר אמר חדא מתרתי נמי לא אתיא. דלא ראי קרן ומבעה שיש בהן רוח חיים כהרי אש כו': וכולהו כי שדית בור ביניהו אתיא. אי כתיב בור וחדא מהנך אתיא כולהו [מההוא ומאידך] בצד השוה דאי כתיב בור וקרן אתיא שן מינייהו הכי מה בור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב שן שדרכו לילך ולהזיק לא כל שכן מה לבור שכן תחילת עשייתו עומד לנזק תאמר בשן קרן יוכיח מה לקרן שכן כוונתו להזיק בור יוכיח וחזר הדין הצד השוה שבהן שדרכן להזיק וממונך כו' אף אני אביא שן וכן רגל מקרן ובור דכי פרכת מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר ברגל קרן יוכיח מה לקרן שכן כוונתו להזיק בור יוכיח וכן אש מקרן ובור בכולן תחילת הדין מה בור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב אלו שכן דרכן לילך ולהזיק לא כ"ש מה לבור שכן תחילת עשייתו כו' וכן אי כתב רחמנא בור ושן אתו כולהו איכך נמי לבר מקרן בהאי דינא מה בור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב רגל ואש לא כ"ש וכן אדם מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר בכל אלו שן תוכיח מה לשן שכן יש הנאה להזיקו תאמר בכל אלו בור תוכיח הצד השוה כו' אף אני אביא כל אלו אבל קרן לא אתיא מינייהו דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבבור ושן שכן מועדים מתחילתן תאמר בקרן וכן אי כתיב בור ורגל אתיא כולהו מהאי דינא דבור לבר מקרן דכי פרכת מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר בשן ואש ואדם רגל יוכיח מה לרגל שכן הזיקו מצוי דכל שעה היא מהלכת תאמר בכל אלו בור יוכיח וחזר הדין הצד השוה כו' אף אני אביא כל אלו אבל קרן לא אתיא דמה להצד השוה שבהן שמועדין מתחילתן תאמר בקרן וכן אי כתב בור ואש הוה אתו איכך בהאי דינא מבור וכי פרכת מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר ברגל ושן ואדם אש תוכיח מה לאש שכן מועדת לאכול בין שראוי לה בין שאינו ראוי לה כגון עצים כלים ואבנים תאמר בשן שאינה מועדת אלא לדבר הראוי לה בור יוכיח שאינו מועד אלא לדבר הראוי לה דבר שאינו ראוי לה מאי ניהו אדם דכתיב ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים דאם נפל בבור אדם וכלים פטור בעל הבור הצד השוה שבהן כו' אף אני אביא שן ואתו אדם ורגל בפלגי דינא דכי אמרת אש תוכיח ליכא למיפרך מה לאש מידי אבל קרן לא אתיא דמה להצד השוה בבור ואש שכן מועדים מתחילתן ולהכי נקט רבא בור דמחד מאידך לא מצי למימר כי שדית חד ביניהו אתו כולהו מההוא ומחד מאידך דהא מכל תרי מינייהו לא הוה אתו לא קרן ולא בור קרן מאש ורגל ושן ואדם לא דמה לכולהו שכן מועדין מתחילתן ובור נמי לא אתיא דמה לכולהו שכן דרכן לילך ולהזיק ואי קשיא לך לימא כי שדית קרן ביניהו אי נקט קרן איכא תרי דלא אתי מינה ומחד מאידך דאי נקט או רגל או שן או אדם בהדי קרן לא אתיא אש מינייהו דפרכינן מה להצד השוה שבהם שיש בהם רוח חיים וכן בור נמי לא אתיא מינייהו ואי נקט אש בהדי קרן לא אתיא שן ובור מינייהו דכי פרכינן מה לאש שכן אוכלת אפילו דבר שאין ראוי לה כגון כלים תאמר בשן דפטור על הכלים כדתנן במתניתין ליכא למימר קרן יוכיח ובור נמי לא אתי מינייהו שכן דרכן לילך ולהזיק מה שאין כן בבור: ולמאן דאמר כו'. לא איתפרש [א] היכא. להלכותיהן. למה שיש בזה מה שאין בזה: לפוטרן ברשות הרבים. דכתיב בהו ובער בשדה אחר דלא חייבין אלא ברשות הניזק. פלוגתא דרבי יהודה ורבנן לקמן בשילהי פרק שור שנגח את הפרה ודרשה דבור נראה בעיני דכדי נסיב לה דהא בור הילטריכא ליה למיכתב דהא מכל תרי מינייהו לא נפק דכולהו דרכן לילך ולהזיק לבר מבור אלא איידי דדריש להלכות האחרים נקט לה נמי: לפטור בו את האדם. כדדרשינן שור ולא אדם: אדם. להכי כתביה רחמנא: לחייבו בארבעה דברים. נזק ריפוי שבת ובושת משא"כ בכל הני: לפטור בו את הטמון. שאם היו בגדים טמונים בגדיש פטור המבעיר דכתיב ביה (שמות כב) או הקמה ודרשינן בשילהי הכונס לאן לדיר (לקמן דף ס') מה קמה בגלוי אף כל בגלוי לאפוקי טמון דלא מה שאין כן בשור ובור ומבעה ורבי יהודה קא פליג אתא:

לאתויי

כי שדית בור ביניהו אתיא כולהו. מה שפי' הקונטרס דשן אתיא מבור ואש דכי פרכת מה לאש שכן מועדת לאכול בין ראוי לה בין שאין ראוי לה תאמר בשן שאין מועדת לאכול אלא בראוי לה וקשה דלא אשכחן שאינו ראוי בשן דהא אכלה דבר שאין ראוי לה לא הוי תולדה דשן אלא תולדה דקרן כיון דאין הנאה להזיקה ואי משכחת בשום ענין נילף מאש דמתחייב אף באין ראוי ונראה דשן נמי אתי בפלגא דדינא או מאש לחודיה ומיהו י"ל לפירוש הקונטרס דשפיר פרכינן פירכא דלא שייכא בשן דכהאי גוונא פריך בהחובל (לקמן דף פח.) גבי עבד ואשה מה לאשה שכן אינה במילה אך מה שפירש בור יוכיח שאין מועד לדבר שאין ראוי לו כגון אדם קשה חדא דלא פטר אדם אלא ממיתה ולא מנזקין ועוד אטו משום דפטר אדם חשוב אין ראוי והלא באש נמי פטור טמון ועוד דלקמן (דף נג:) גבי חומר בשור מבבור אין מולא לרבי יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור. אין ראוי בבור והא משכחת ליה אדם אלא נראה דאדם נמי חשוב ראוי לבור דראוי למות בהבלא אבל כלים חשיב ליה לקמן אין ראוי דלא מזקא להו הבלא ואע"פ דכלים חדתי מפקעי בהבלא כדאמר בסוף פרק הפרה לקמן (דף נג.) מ"מ יש כלים שאין מתקלקלים בהבלא וא"ת והיכי אתי אש מבור וחד מאינך מה לאינך שכן אין כח אחר מעורב בו תאמר באש דכח אחר מעורב בו דהוי קולא מדפריך בסמוך גבי אבנו וסכינו ומשאו מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו וי"ל דבור שנעשה בלא כח אחר חמור מאבנו וסכינו שלא הזיקו בהליכתן אלא לבתר דנייחי ולא נעשו בור אלא ע"י כח אחר אבל אש שהולך ומזיק בהליכתו ע"י כח אחר חמור מבור שאין הולך ומזיק אלא במקומו והא דקאמר בסמוך אש תוכיח שכן כח אחר מעורב בו וחייב ה"פ אע"ג דכח אחר מעורב בו וחשיבי ליה כאילו בעצמו עושה את הכל וחייב משום חציו ה"נ אע"ג דכח אחר מעורב בו חשובים כאילו בעצמו עושה את הבור הזה בלא כח אחר אי נמי היינו דפריך מה לאש שכן כח אחר מעורב בו דידיה *חמור יותר שע"י זה הולך ומזיק למרחוק מה שאין כן באבנו וסכינו ומשאו וא"ת והיכי אתו כולהו מאש ובור מה לאש ובור שכן מעשיו גרמו לו כדמפרש לקמן גבי בור המתגלגל ואש נמי מעשיו גרמו לו שהדליק האש וי"ל דלא חשיב אש מעשיו גרמו לו כיון שהרוח מסייעו וא"ת מבור ואדם נמי היכי אתו מה לבור ואדם שכן מעשיו גרמו לו וי"ל דאתי מבור ואדם ישן או נופל מן הגג ברוח שאינה מצויה דחייב כדאמר לקמן בסוף פרק שני (דף כז.) וא"ת מבור ורגל היכי אתי מה לבור ורגל שכן היזקן מצוי דלקמן חשבינן בור היזקו מצוי וי"ל דאין בור היזקו מצוי טפי מאחרים ולא קאמר לקמן הכי אלא להזכיר תומ"א אחת שוה בבור וכותל ואילן: שכן מועדין וכו'. אין לפרש משלמין נזק שלם דא"כ קרן נמי אתיא כיון דלא כתיב אלא מפרש ר"ת דמועדין מתחילתן היינו שדרכן להזיק משא"כ בקרן דסתם שוורים בחזקת שימור קיימי למ"ד פלגא דניזקא קנסא ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא היינו למ"ד דפלגא ניזקא ממונא שדרכו להזיק ולא קיימי בחזקת שימור ולא כמו שפירש הקונטרס דלא איתפרש היכא: (גי' להלכותיהן הוה מצי למימר דכולהו אילטריך למיכתב דאי לא כתיב אלא הוה נפקא מחד מהנך ובור הוה פטרי בהו כלים ואי יליף מחד מהנך ומאש הוה פטרי בהו טמון) ומתני' לא קתני אלא להגדיל תורה ויאדיר: בור לפטור בו את הכלים. אגב אורחיה נקטיה דבור לא אתי מכולהו: אש לפטור בו את הטמון. הוה מצי למימר לחייב בו את הכלים דאם לא אתי מבעלי חיים אלא מחד מינייהו ובור דפטר בו את הכלים:

אי

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה א סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ו':

לח ב מיי' שם פ"א הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעיף ג וסעיף ט:

לט ג מיי' שם הלכה ח טור ש"ע שם סעיף טו:

מ ד ה מיי' שם פי"ג הלכה א' סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' תי סעיף כא:

מא ו מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף ג:

מב ז מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף יג:

רבינו חננאל

אמר רבא וכולהו כי שדית בור ביניהו אתיין [כולהו כבור וכקרן] בר מקרן כו': מה שור ובור שדרכן להזיק ושמירתן עליך אף אני אביא האש מה לשור שכן יש בו רוח חיים בור יוכיח שאין בו רוח חיים. מה לבור שתחלת עשייתו לנזק שור יוכיח וחזר הדין בו' וכן כולן ואלא למאי הלכתא פלגינהו רחמנא, וא קמה רבא להלכותיהן. קרן להלק בין [תמה] למועדת. שן ורגל לפוטרן ברשות הרבים בור לרבנן לפטור בו את הכלים. ולר' יהודה לפטור בו את האדם. אש לרבנן לפטור בו את הטמון כדמפרשינן למימר לקמן. ולר' יהודה

פי' שכן דרכו לילך ולהזיק. רב"ל:

מסורת הש"ס

רש"ל

לקמן י. כט. נג:

[לקמן טו.]

[illegible]

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ולמאן דאמר כו' לא אתפרש היכא. נ"ב סוף דף הקודם:

לאתויי *ליחכה נירו וסכסכה אבניו: הצד השוה שבהן: לאתויי מאי אמר אביי [ב]לאתויי אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו היכי דמי אי בהדי דקא אזלי קא מזקי היינו אש מאי שנא אש דכח אחר מעורב בו וממונך ושמירתו עליך הני נמי כח אחר מעורב בהן וממונך ושמירתו עליך ואלא בתר דנייחי אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור מאי שנא בור שכן תחילת עשייתו לנזק וממונך ושמירתן עליך הני נמי תחילת עשייתן לנזק וממונך ושמירתן עליך אלא דלא אפקרינהו לשמואל *דאמר [ג]כולם מבורו למדנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמו לבור מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו תאמר בהני שכח אחר מעורב בהן אש תוכיח מה לאש שכן דרכו לילך ולהזיק בור תוכיח וחזר הדין רבא אמר לאתויי [ד]בור* המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה ה"ד אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור מאי שנא בור שכן תחילת עשייתו לנזק ושמירתו עליך הני נמי תחילת עשייתן לנזק ושמירתן עליך אלא דלא אפקרינהו לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור מה לבור שכן מעשיו גרמו לו תאמר בהני שאין מעשיו גרמו לו שור יוכיח מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק בור תוכיח *וחזר הדין לא ראי זה כראי זה רב אדא בר אהבה אמר לאתויי הא דתניא *[ה]כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להם רשות בימות הגשמים יש להם רשות אע"פ שברשות אם הזיקו חייבים לשלם היכי דמי אי בהדי דקאזלי מזקי כחו הוא אלא בתר דנייח היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור מ"ש בור דתחילת עשייתו לנזק וממונך ושמירתו עליך הני נמי תחילת עשייתן לנזק וממונך ושמירתן עליך אלא דלא אפקרינהו לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור מה לבור שכן שלא ברשות תאמר בהני דברשות
שור

רש"י

לאתויי ליחכה נירו. שאם ליחכה האש חרישתו של חבירו או סכסכה אבניו חייב באבנים שייך לשון סכסוך שלא נשרפו לגמרי אלא שסכסכה ונדבקה האש בהן וסכסכה מעט כדאמרינן (חולין דף יז:) גבי פגימת סכין מסוכסכת מרוח אחת שלא נפגמה מב' לדדין לגמרי ולהכי כתב אש לחייבו בהני דנפקא לן התם מאו השדה דלא שמעינן מהנך דמתניתין הא מילתא דליחייב בדבר שאינו ראוי לה כגון הכא שאין עיקר אש בכך: הצד השוה שבהן שדרכן להזיק כו'. דמשמע אף כל שדרכו להזיק ושמירתו עליך ומאי מלית לאתויי: היינו אש. דתולדה דאש היא דמאי שנא אש מינה שכן כח אחר מעורב בה הני נמי כח אחר כו': בתר דנייחי. מזקי בהן שור או חמור: אי דאפקריה בין לרב בין לשמואל. דפליגי בהפקר בפ' המניח את הכד (לקמן דף כח:): היינו בור. דתרוייהו אמרי כל תקלה שהפקיר נפקא לן מבור דחייב דכי היכי דחיובא דבור הוא ברה"ר דהוי הפקר כדאמרינן בפ' שור שנגח את הפרה (לקמן דף מט:) שעל עסקי כרייה ופתיחה בזה לו אף כל תקלתו שהפקיר חייב דהא נמי תחילת עשייתן לנזק דהוה ליה לאסוקי אדעתיה דסופו ליפול ברוח מצויה: אש תוכיח. והיינו דנקט במתני' הצד השוה: שכן דרכו לילך כו'. אבל אלו לא הזיקו בהליכתן אלא השור והחמור נתקל בהן: וחזר הדין. דאיכא למפרך מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו ואתיא בהצד השוה דמתניתין: בורו המתגלגל. כגון הניח אבן ברה"ר ובעודה במקומה לא הזיקה וגלגלה רגלי אדם ובהמה למקום אחר והזיקה שם: אי בהדי דאזלי מזקי כו'. לא גרס והכי גרסינן היכי דמי אי דאפקרה בין לרב בין לשמואל כו': מעשיו. כרייתו גרמה את ההיזק אבל מעשיו של זה לא הזיקו אלא רגלי אדם ובהמה שגלגלוהו: שור יוכיח. שאין מעשה בעלים גרמו ההיזק אלא ממונו הזיק והיינו הצד השוה דנקט במתניתין: כל אלו שאמרו. וקחשיב ואזיל להו אלו הפותקים ביבותיהם וגורפים מערותיהם כלומר כל אלו שאמרו חכמים שיש להן רשות להשליך נזקיהן לרה"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן פותחין לינורותיהן המקלחים שופכים ששופכין מחלריהן לר"ה: וגורפין מערותיהן. ומשליכין זבליהן לרה"ר: בימות החמה אין להם רשות. מפני שהרחוב נאה והוא מקלקלו אבל בימות הגשמים שהרחובות מלוכלכות יש להן רשות: ואע"פ שברשות. ב"ד משליכין אם הזיקו חייבין: כחו הוא. והיינו אדם ותנא ליה במתניתין:
שור

תוספות

אי לרב דאמר בו' לא גרסינן כדפירשנו לעיל*: מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו. למאי *דפריך דלא חשיב אש מעשיו גרמו לו לפי שהרוח מסייע לו ה"מ למפרך הכא מה לבור שכן מעשיו גרמו לו תאמר באבנו וסכינו אלא לפי דפירכא שכן אין כח אחר מעורב בו חשיב טפי דהשתא ליכא למימר שור יוכיח אלא אש גרידא ולקמן גבי בור המתגלגל פריך מה לבור שכן מעשיו גרמו לו דלא שייך התם שכן אין כח אחר מעורב בו דהיכי נימא תאמר בור המתגלגל שכן כח אחר מעורב בו דמשמע דלא הוי בור אלא על ידי כח אחר וזה אינו שהרי נעשה בור בלא כח אחר משמניחו ברה"ר: לאתויי בור המתגלגל. בכל הספרים כתוב אי בהדי דקא אזלי קמזקי כחו הוא ופירש הקונטרס דלא גרס ליה וטעמא משום דאמרינן לקמן בהמניח (דף כז:) אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ובעל התקלה נמי אין לחייבו מטעם אדם המזיק אלא משום דחשיב כרוח מצויה והוי אשו ואין למוחקו בשביל כך דלענין כדי שלא ילכו כ"כ בחוזק שיתיזו ויזיקו דרכו להתבונן שפיר ולהכי פריך כחו הוא ויתחייב המגלגל הכל ולא בעל התקלה ואע"ג דלגבי כלב שנטל החררה והלך לגדיש כו' (לקמן ד' כב:) ופריך בגמרא (ד' כג·) וליחייב בעל הגחלת נמי שהוא בעל התקלה היינו משום דכלב לאו בר דעה הוא אבל הכא *המקלקל בר דעה הוא תדע דאם הדליק אש ובא אחר וטרף טלית חבירו או חפר בור ובא אחר ודחף שור חבירו לתוכו אין סברא שיתחייב בעל הבור או בעל האש והמגלגל ברגלי בהמה אם הזיק בהדי דאזלי יתחייבו שניהם בעל הבהמה ובעל התקלה והא דאמרינן לקמן בפרק הפרה (ד' נג:*) שור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין כולן חייבין דמשמע אפילו בעל הבור צריך לומר דמיירי אדם בלא כוונה דכיון דאין בכוונה כלל חייב בעל הבור כמו האדם והא דאמרינן (שם) לענין ד' דברים ודמי ולדות אדם חייב האי ד' דברים היינו נזק לער וריפוי ושבת אבל בושת אין חייב עד שיתכוין כדאמר בהחובל (לקמן ד' פו·) ולא הוי כארבעה דברים דלעיל דהתם לא חשיב נזק והא דאמר (לקמן נג:) לענין כופר ושלשים של עבד שור חייב נ"ל דהיינו דוקא בכוונה אע"ג דלא הוי דומיא דאדם דבשלא בכוונה ליכא כופר ושלשים של עבד כדאי' בשילהי שור שנגח ד' וה' (לקמן ד' מג·): מה לבור שכן שלא ברשות. *דאפילו עשאו ברשות ואח"כ הפקיר כיון שהפקיר היינו שלא ברשות: תאמר בהני דברשות שור יוכיח. וא"ת למ"ד תנא שור לרגלו היכי קאמר שור יוכיח דברשות חייב והא רגל לא מיחייב אלא ברשות הניזק ושם אין לו רשות וי"ל כגון שהלך ברה"ר והתיז והזיק ברה"י דחייב כדאמרינן לקמן (דף יט·): (שייך לע"ב) ה"ג הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטור מלשלם וכן כתוב בספרים של רש"י וכן בספר רב אלפס וכן עיקר אבל אותם דכתוב בהו חייב לשלם לא נהירא דכיון דבשלא הזהירו חייב לא יתכן להקל עליו לפוטרו ממה שמזהירין אותו לקוץ ולסתור: אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור. וא"ת והא משמע לקמן בהמניח (ד' כט·) דלכ"ע המפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דפטור והאי נמי אונס הוא דבבנין ונטיעה שעשה לא פשע כלום וי"ל כיון שהזהירו לקוץ ולסתור שלא יזיקו ועבר הזמן הוי פושע והוי כמפקיר *נכסיו לאחר נפילת פשיעה: היינו בור. לכאורה נראה דמיירי כשהזיקו כותל ואילן בשעת נפילה גופה ואפ"ה מדמה ליה לבור מדלא קאמר הכא אי בהדי דקאזל קמזקי היינו אש ועוד דאי בהיזק דלאחר נפילה מיירי אמאי פטור מלשלם הלא כיון שנפלו מיד היה לו לסלקן ועוד דא"כ לא הוה ליה למיתני לקוץ ולסתור אלא נתנו לו זמן לפנותו ולסלקו כיון דבהיזק דלאחר נפילה איירי אע"ג דבור אין הולך להזיק ואלו הולכים ומזיקין יש לנו ללמדם מבור דעדיף היזק דידהו שהולכים ומזיקין מבור שאינו הולך ומזיק אלא מזיק במקומו ונראה דבהיזק דלאחר נפילה
נמי

עין משפט נר מצוה

[דף ג: ד"ה משה, נ"ל דפריבית]

מד א מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' תית סעיף ג:

מה ב ג מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ב ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תית סעיף א:

מו ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

מז ה מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף ב:

[נ"ל המגלגל]

[ע"ש בתוספות ד"ה שרן]

רבינו חננאל

לאתויי ליחכה נירו וסיכסכה אבניו: פי' הצד השוה שבהן כו' לאתויי מאי אמר אביי לאתויי אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה והזיקו בתר דנייחי. אבל [אי] בהדי דקאזלי אזקי לא איצטריך לרבויי ליה דהיינו אש אלא אפי' בתר דנייחי. רבא אמר לאתויי בור המתגלגל כו' רב אדא בר אהבה אמר לאתויי הא דתניא כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להן רשות בימות הגשמים יש להם רשות אע"פ שיש להן רשות אם הזיקו חייב לשלם. ומקום חלוקת רב ושמואל כבר פירשנוה

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה לבור שכן שלא ברשות דאפי' עשאו ברשות. עי' לקמן כח ע"ב תוס' ד"ה ש"מ:

[לקמן יט:]

עין משפט
נר מצוה

מח א ב מיי' פרק יג מהלכות נזקי ממון הלכה יט סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תטז סעיף א .

מט ג ד טוש"ע ח"מ סי' תיט סעיף א :

נ ה מיי' פ"ח מהלכות נזקי ממון הלכה א סמג עשין סו :

שור יוכיח מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק בור תוכיח וחזר הדין רבינא אמר לאתויי הא דתנן *הכותל והאילן שנפלו לרה"ר והזיקו פטור מלשלם נתנו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל ונפלו בתוך הזמן והזיקו פטור לאחר הזמן חייב היכי דמי אי דאפקרה בין לרב בין לשמואל היינו בור מאי שנא בור דהזיקו מצוי ושמירתו עליך הני נמי הזיקן מצוי ושמירתן עליך אי דלא אפקרינהו לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר בהני שאין תחילת עשייתן לנזק שור יוכיח מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק בור תוכיח וחזר הדין: כשהזיק חב המזיק: חב המזיק חייב המזיק מיבעי ליה אמר רב יהודה אמר רב האי תנא ירושלמי הוא דתני לישנא *קלילא: לשלם תשלומי נזק: *ת"ר °מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית וק"ו להקדש ור' ישמעאל אכל שמינה משלם שמינה אכל כחושה משלם שמינה אמר רב אידי בר אבין הכא במאי עסקינן כגון שאכל ערוגה בין הערוגות ולא ידעינן אי כחושה אכל אי שמינה אכל דמשלם שמינה אמר רבא ומה אילו ידעינן דכחושה אכל לא משלם אלא כחושה השתא דלא ידעינן אי כחושה אכל אי שמינה אכל משלם שמינה המוציא מחבירו עליו הראיה אלא אמר רב אחא בר יעקב הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק ובהא פליגי רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן ורבי עקיבא סבר בדמזיק שיימינן מ"ט דרבי ישמעאל °נאמר שדה למטה ונאמר שדה למעלה מה שדה האמור למעלה דניזק אף שדה האמור למטה דניזק ורבי עקיבא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם דהאיך דקא משלם ורבי ישמעאל °אהני *גזרה שוה ואהני קרא אהני גזרה שוה כדקאמינא אהני קרא כגון *דאית ליה למזיק עידית וזיבורית ועידית לניזק וזיבורית דמזיק לא שויא כעידית דניזק דמשלם ליה ממיטב דידיה דלא מצי אמר ליה תא את גבי מזיבורית אלא גבי ממיטב ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית וקל וחומר להקדש מאי קל וחומר להקדש אילימא דנגח תורא דידן לתורא דהקדש °שור *רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש אלא לאומר הרי עלי מנה לבדק הבית דאתי גזבר ושקיל מעידית לא יהא אלא בעל חוב ובעל

שמות כב

שם כא

שור יוכיח. שברשות ב"ד הוא מהלך ברה"ר שהרי כל אדם יש לו רשות בכך ואם הזיק חייב אף אני אביא כו' והיינו הצד השוה דמהני': נתנו לו זמן. ב"ד: מאי שנא בור שכן הזיקו מצוי. שדרך שטפלין שם בהמות ואי קשיא הא מילתא דאמרן לעיל דרגל הזיקה מצוי ולא בור לאו פירכא היא דבור הזיקו מצוי אבל אינו מצוי כ"כ כי רגל שכל שעה היא מהלכת: תחילת. בנין הכותל ונטיעת האילן לא היה לנזק: מיטב שדהו של ניזק. שאם אכלה ערוגה בשדהו שמין ערוגה משובחת של ניזק כמה יפה עכשיו עם פירותיה וכמה תהא יפה בלא פירות ונותן לו: לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית. של מזיק דשמין ערוגה של ניזק לפי מה שהיא ואם מזיק בא ליתן לו קרקע בדמי נזקו נותן לו מיטב שדותיו שוה אותן דמים: וקל וחומר להקדש. מפרש לקמן: וקפריך ורבי ישמעאל אכל ערוגה שמינה. ואלו דין הוא דלשלם שמינה: אכל כחושה. מי משלם שמינה בתמיה: בין הערוגות. ויש שם ערוגות שמינות וטעונות פירות הרבה וכחושות וטעונות מעט ולא ידעינן הך ערוגה הנאכלת מהי ניהו: השתא משום דלא ידעינן משלם שמינה. בתמיה הא ניזק הוא מוציא מחבירו ועליו הראיה: ה"ג אלא אמר רב אחא בר יעקב. מודה רבי ישמעאל דלא משלם אלא דמי ערוגה לפי מה שהיא ובהא פליג כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן והא דכתיב בקרא שישלם לו בדמי נזקו מקרקע מיטב אחוזת דניזק קאי ומשלם ליה מזיק דמי נזקו קרקע מזיבורית שלו בשוה נזקו שהרי הוא כמיטב שדהו של ניזק: ורבי עקיבא סבר בדמזיק שיימינן. למיטב דקרא דיהיב ליה מעידית דידיה: נאמרה שדה למטה. מיטב שדהו ישלם: ונאמרה שדה למעלה. ובער בשדה אחר: אף שדה האמור למטה של ניזק. והכי קאמר קרא שאם יש למזיק קרקע הדומה לעידית דניזק ישלם לו הימנה שיעור דמי נזקו: מיטב שדהו של האיך דקא משלם. דהיינו שדה של מזיק ולא אתי גזרה שוה ועקר ליה לקרא: ואהני קרא. דמשמע מיטב דהאיך דקא משלם: משלם ליה ממיטב דידיה. הואיל וזבורית שלו לא הויא כעידית דניזק: שור רעהו אמר רחמנא ולא שור דהקדש. דאם נגח שור של הקדש פטור והוא הדין לכל שאר נזקין שאם מזיק את ההקדש פטור לישנא אחרינא להכי נקט שור הקדש ולא מוקי לה באכילת בהמתו שדה הקדש משום דלא משכחת לה דאי שדה חרם לכהנים הוי וכשדה הדיוט דמי וליכא למימר ק"ו להקדש ושדה הקדש נמי דהוי לצורך בדק הבית או המקדיש פודהו לאלתר או מוכרין אותו לאלתר לאחר וכשיוצא ביובל לכהנים הוי דכתיב (ויקרא כז) והיה השדה בצאתו ביובל וגו' דלכהנים הוי ואי קודם

נמי מאי איירי ופטור מלשלם וכגון שלא נודע לבעליו שנפלו או ידעו ולא יכלו לסלקו כל כך מהר והא דלא קתני נתנו לו זמן לסלקו ולפנותו משום דבהיזק נפילה גופה נמי מיירי ונתנו לו זמן לקוץ ולסתור ולפנותו קאמר והשתא אתי שפיר דמדמה ליה לבור טפי מלאש ואף על גב דבשעת נפילה יש לדמותו לאש כמו לבור דמאש חלוק במה שאין כח אחר מעורב בו ומבור חלוק במה שאין תחילת עשייתן לנזק אלא לכך דימה אותו לבור משום דבהיזק דלאחר נפילה אין לדמותו כלל לאש אלא לבור:

חב חייב מיבעי ליה. בשאר דוכתין לא דייק הכי כגון *אין חבין לאדם אלא בפניו ותופס לב"ח במקום שחב לאחרים *דהתם לא שייך לשון חיוב אלא לשון חובה:

ורבי ישמעאל אכל שמינה. פירוש בשלמא אכל שמינה משלם שמינה אלא אכל כחושה אמאי משלם שמינה אי נמי ה"פ כיון דבשמינה אין משלם אלא שמינה כמו שהזיק ולא קנסינן ליה לשלם יותר ממה שהזיק א"כ כשאכל כחושה נמי לא לקנסיה לשלם יותר ממה שהזיק לשלם שמינה וא"ת אמאי טעי טפי בדברי ר' ישמעאל לומר שאם אכל כחושה משלם שמינה יותר מדברי ר' עקיבא דלמא רבי עקיבא קאמר נמי שאם אכל ערוגה כחושה משלם ערוגה שמינה שבשדותיו וי"ל לפיכך טעה בדברי רבי ישמעאל טפי משום דקאמר רבי עקיבא לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית משמע שמע מר' ישמעאל שבא הכתוב לחייב יותר ממה שהזיק כגון דאם אכל כחושה משלם שמינה:

כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק. ואיפכא לא מצי למימר דכ"ע מודו דאין משלם אלא עידית שיש לו ואין צריך לקנות כדאמרינן לקמן (ד' ז:) אין לו אלא זיבורית כולם גובין מן הזיבורית ומיהו אי בשל עולם הן שמין המ"ל כגון דזיבורית דמזיק כעידית דעלמא דלר' עקיבא גובין מן הזיבורית ולר' ישמעאל יהיב ליה מעידית דניזק ואפילו למ"ד בשלו הן שמין המ"ל דלית ליה למזיק כעידית דניזק דלמ"ד כסף או מיטב ישלם כסף לרבי ישמעאל ולר' עקיבא לא ישלם אלא ממיטב שלו:

שור רעהו כו'. תימה ולוקמה בשן ורגל שהזיק את ההקדש דהתם לא כתיב רעהו ומקרן ליכא למילף דאינה מועדת מתחילתה ובגזרה שוה דתחת נתינה ישלם כסף נמי לא ילפינן דלא נתקבלה אלא לענין תשלומי מיטב דאי לכל מילי ליפטרו כולהו מטמון וברה"ר וכלים ופסולי המוקדשין וי"ל דכולהו נזקין פטורין בהקדש כדמוכח בירושלמי בריש הניזקין דקאמר התם במה אנן קיימין אי בהכשר נזקין הא תניא שור רעהו ולא שור של הקדש ואי בנזקי גופו הא תני רבי חייא נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה אלא בהומר הרי עלי מנה לבדק הבית משמע דלא משכחת נזקין בהקדש לא בשן ולא ברגל פדייה אין מעילה בקרקעות דכל המחובר לקרקע כקרקע דמי:

[גיטין יא:]

[שם: ב"מ י.]

[עי' רש"י שבת קנג: ד"ה קלין]

דאית לי' למזיק עידית וזיבורית ועידית דניזק לא שויא כעידית דמזיק וזיבורית דמזיק לא שויא בעידית דניזק כו' כצ"ל פסרנ"ב בשם ס"ר שכנא

רבינו חננאל

למעלה. רבינא אמר [לאתויי הא דתנן] הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטורין [מלשלם] נתנו לו זמן [לקוץ את האילן ולסתור את הכותל] ונפלו בתוך הזמן והזיקו פטור לאחר זמן חייב : לעולם דאפקרינהו ולא דמו לבור אלא אתו במה הצד . וקיימא לן כרבינא דבתרא הוא ו־ש אומרין בכולהו דלא פליגי אלא כל חד וחד דייק ומוקים : פיס' לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ : ת"ר מיטב שדהו של ניזק דברי ר' ישמעאל ואקשי עליה אבל ערוגה שמינה משלם שמינה . אבל אם אכל עתנה רזה ישלם שמינה דקאמרת ממיטב של ניזק כלומר הואין ערוגה שהיא מיטב של ניזק ומשלם לו כמותה . ופריק לעולם אינו משלם אלא כשיעור מה שאכל בלא תוספת וכגון שהי' העידית של ניזק כזיבורית של מזיק ר' ישמעאל אומר נותן לו המזיק הזיבורית שלו דלגבי ניזק מיטב הוא . ואמר מאי טעמא נאמר שדה למעלה שנאמר ובער בשדה אחר והיא השדה של ניזק ונאמר שדה למטה מיטב שדהו מה שדה האמור למעלה דניזק אף שדה האמור למטה דניזק . ר' עקיבא אומר מיטב שדהו של מזיק וקל וחומר להקדש . ואמרי' ר' עקיבא דייק מיטב שדהו [ישלם] של משלם והוא המזיק . ור' ישמעאל אהני גזירה שוה כדאמרן . ואהני דיקדוקי דקרא דאי אית למזיק עידית וזיבורית וזיבורית דידיה לא שוה כעידית דניזק משלם לו ממיטב שלו . ר' עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית וקל וחומר להקדש דסבר ליה כר' שמעון בן
רמי'

מסורת הש"ס

ב"מ קיב.

לקמן נט. גיטין מח: [וש"נ סוגיא]

גליון הש"ס
גמ' אהני ג"ש. עי' ערכין ...

[עי' תוספות ערכין ...]

[לקמן ...]

תורה אור

^א^ובעל חוב בבינונית וכי תימא סבר ר"ע כל בעל חוב נמי בעידית איכא למיפרך מה לבעל חוב שכן יפה כחו בנזקין תאמר בהקדש שהורע כחו בנזקין לעולם דנגח תורא דידן לתורא דהקדש ודקא קשיא לך שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש ר"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא דתניא *ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגח שור של הדיוט פטור שור של הדיוט שנגח שור של הקדש בין תם בין מועד מישלם נזק שלם אי הכי ר' ישמעאל ור"ע ממאי דבעידית דניזק וזיבורית דמזיק פליגי דלמא דכ"ע בדניזק שיימינן והכא בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמפלגי ר"ע סבר כר"ש בן מנסיא ור' ישמעאל סבר כרבנן א"כ מאי לא בא הכתוב ועוד מאי ק"ו להקדש ועוד הא אמר רב אשי תניא בהדיא °מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר ^ב^מיטב שדהו של מזיק ומיטב כרמו של מזיק: רמי ליה אביי לרבא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב אין מידי אחרינא לא והתניא *°ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין לא קשיא כאן מדעתו כאן בעל כרחו אמר עולא בריה דרב עילאי דיקא נמי דכתיב ישלם בעל כרחו א"ל אביי מי כתיב ישולם ישלם כתיב מדעתו משמע אלא אמר אביי כדמר דתניא ^ג^הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למוכרן מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה והוי בה מר היכי דמי אי הוזל ארעתא דכ"ע ודידיה נמי זל בהדייהו אפילו טובא נמי ליספי ליה דהא זול דכ"ע נמי אלא דאוקיר ארעתא דכולי עלמא ודידיה איידי דעייל ונפיק אזוזי זל ארעיה אפילו

שמות כב | שם כא

רש"י

ובעל חוב דינו בבינונית. במס' גיטין בפרק הנזקין (ד' מח:): וכי תימא קסבר ר"ע כו'. אפילו הכי לא גמרינן הקדש מיניה דאיכא למיפרך מה לב"ח שכן יפה כחו בנזקין שההדיוט הוא נוטל בהזיקו מן העידית: תאמר בהקדש שהורע כחו בנזקין. דלא שקיל נזק מידי: דהניא ר"ש בן מנסיא כו'. בריש פירקין דשור שנגח [ארבעה וחמשה]: משלם נזק שלם. וקדריש ליה לרעהו הכי שור של רעהו הוא דכי האי מזיק תם לא משלם אלא חצי נזק אבל אי מזיק שור של הקדש משלם מזיק נזק שלם ואפילו תם וקאמר ר"ע דשקיל הקדש שיעור דמי שורו מעידית קרקעות של מזיק: דלמא דכ"ע בדניזק שיימינן. ולא משלם ליה מזיק אלא זיבורית הואיל והיא כעידית דניזק דמודה ר"ע לר' ישמעאל דהאמר מיטב שדהו של ניזק ועידית דקאמר ר"ע עידית דניזק קאמר ולא אתי לאיפלוגי עליה אלא בהקדש: ובפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן פליגי. דשמעיה ר"ע לרבי ישמעאל דלא איירי אלא בהדיוט אבל בנזקי הקדש פטר ליה ואתי ר"ע לפלוגי עליה: א"כ מאי לא בא הכתוב. דמשמע דבקרא גופיה פליגי דלא בא הכתוב להכי אלמא בהדיוט נמי פליגי: ועוד מאי ק"ו להקדש. הואיל ומן העידית דקאמר ר' עקיבא אניזק קאי ולאקולי אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית מאי ק"ו להקדש גריעותא הוי ולר"ע יפה כחו דהקדש בנזקין דאמר דאפילו הוי מזיק תם שקיל הקדש נזק שלם ונפקא ליה מרעהו: ועוד. תניא בהדיא דמן העידית דקאמר ר"ע אמזיק קאי: ישיב. כסף ישיב לבעליו דהוה ליה למיכתב בעל הבור ישלם כסף לבעליו ישיב דכתב רחמנא למה לי הואיל וכבר כתיב ישלם לרבות כל השבות: מדעתו. אי משלם ליה מזיק נזקו מדעתו דלא אטרחיה לצעוק עליו בב"ד שקיל סובין אבל אם אינו רוצה המזיק לשלם נזקו לניזק אלא בב"ד דהיינו בעל כרחו אינו משלם אלא כסף: דיקא נמי. דגבי מיטב כתיב ישלם דמשמע ישלם בעל כרחו: ישולם. משמע על ידי אחרים דב"ד יורדין לנכסיו דמזיק אבל ישלם משמע נמי מדעתו: אלא אמר אביי. לא משכחת פירוקא להני קראי אלא כדמר כי האי גוונא דתלה רבה להך דתניא כו': מי שהיו לו שדות בתים וכרמים. שוה מאתים זוז ותנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני דלאו עני הוא וכמאן דגזל עניים היו לו מאתים זוז חסר דינר ונתנו לו שוה אלף זוז בבת אחת הרי זה יטול וזה יש לו בתים שדות וכרמים שוה מאתים זוז אבל אינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה שוה מאה זוז וקרקעותיו ימכור במאה זוז דטפי מפלגא לא זיילי לעולם והרי יש לו מאתים זוז: והוי בה מר. והיינו רבה: אפילו טובא נמי ליספו ליה. שהרי עכשיו אין שוה מאתים זוז ותנן (שם) היו לו מאתים זוז חסר דינר אפילו נתנו לו שוה אלף זוז בבת אחת יטול: אפילו

תוספות

ברגל ולא באדם המזיק אלא באומר הרי עלי מנה וכן משמע במתני' דתנא (לקמן דף ס:) נכסים שאין בהם מעילה והכולהו אבות קאי ואפילו אנזקין דאדם למאן דאמר מבעה זה אדם והא דאמר שמואל בהשואל (ב"מ ד' נט:) כי יאכל פרט למזיק דלא משלם חומש ומשמע הא קרן חייב היינו מדרבנן ונראה דשאר נזקין דפטירי בהקדש גמירי מקרן ומאדם ומבור דפטר בו פסולי המוקדשים וכ"ש הקדש וא"ת היכי ילפינן שן מכולהו מה לשן שיש הנאה להזיקה וי"ל דיותר ראוי להתחייב אדם המזיק בידים ממזיק ע"י שילוח בעירה וא"ת רעהו דכתב רחמנא למה לי הא מוכי יאכל נפקא כדאי' במסכת מעילה (דף יח.) מקיש רחמנא הקדש לתרומה מה תרומה כתיב כי יאכל פרט למזיק אף הקדש כל מילי דאכילה ומזיק ליה פטור ולאו דוקא מידי דאכילה כדאיתא התם וי"ל דאי לאו דאשכחן דפטור מזיק הקדש לא הוה דרשינן מכי יאכל פרט למזיק אלא למעט חומש לחודיה והע"ג דכי יאכל בתרומה כתיב ושם חייב מזיק קרן דממון דכהן הוא מ"מ מהאי קרא דכי יאכל לא נפיק אלא מקרא אחרינא דהוי כגוזל חבירו ומזיקו ומיהו למ"ד (לקמן כו.) דאיכא כופר ברגל לא אתיא מכל הני דמה לקרן ואדם ובור דלא משלם כופר בפעם ראשונה ולרבי טרפון דאית ליה (שם) כופר שלם בתם ניחא: **ורבי** עקיבא סבר לה כר' שמעון. תימה לעיל (דף ה.) כי מוקי לה עדים זוממין כר"ע ליקשי אי ר"ע ליתני תרי גווני שור שור דהזיק שור דהדיוט ושור דאזיק שור דהקדש וי"ל דבהקדש לא קמיירי אך קשה כי נמי סבר כר"ש לפרוך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם ולמאי דפי' דלא דרשינן כי יאכל פרט למזיק דלא משלם כלל אלא משום דכתיב רעהו אתי שפיר אך קשה ולפרוך שכן יפה כחו בנזקי בור: **ועוד** מאי ק"ו להקדש. פירש הקונטרס הואיל ומן העידית דא"ר עקיבא אניזק קאי ולאקולא אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית מאי ק"ו להקדש גריעותא הוא וקשה לפי' דאין זה גריעותא אלא חומרא דר"י פוטר לגמרי מזיק את ההקדש ור"ע מחייבו כ"ש ולענין מיטב נמי חשיבות הוא דמשלם ממיטב דניזק ולא מגרוע דניזק ונראה לר"י דה"פ מאי ק"ו להקדש דלענין חיובא מזיק בהקדש לא קאמר דהא מקרא דר"ש נפקא אלא לענין מיטב קאמר ולא הוה לר"ע לאהדורי לרבי ישמעאל ק"ו להקדש כיון דרבי ישמעאל היה מודה בכך אי לאו משום דפטר ליה לגמרי: **ישיב** לרבות שוה כסף. בפ"ק דקדושין (דף ח. סז.) דרשינן נמי הכי גבי עבד עברי ויש [שום] לריכותא (ע"ש דף ב: בתוספות ד"ה בפרוטה): **ישלם** מדעתו משמע. וא"ת דבפרק הזרוע (חולין ד' קל: ושם ד"ה תנא) ישלם בעל כרחו משמע דקאמר תנא תני ישלם דברי ר' אליעזר ולא אמרת מדת חסידות שנו כאן וי"ל דהתם לא קאמר אלא דלא הוי מדת חסידות אלא בדין חייב ועוד אמר ר"ת דה"ק תנא תני ישלם דברי רבי אליעזר ופליגי רבנן עליה ואת אמרת וכו' ועל מדת חסידות לא הוו פליגי רבנן ובלאו הכי צריך לפרש התם כן: **מי** שהיו לו בתים כו'. לא מיירי בבתים שדר בהם דהא תנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) אין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו:

אי דאייקור ארעתא אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה. אף על גב שאינו מוצא ליתן עליהם מאתים זוז לא יטול כלל לפי שגרם לעצמו ופשע דלא הוי ליה למיזל ולמיפק אזוזי אבל אם לא פשע אפילו שוות יותר ממאתים זוז יכול ליטול קודם שימכור בפחות משווין ורב אלפס מפרש בעשיר ועד מחצה היינו [א] עד שימצא שיקנה אותם לכל הפחות בחצי דמיהן וגרסינן בתר הכי אילימא דזיל ארעתא דכ"ע ודידיה נמי זל בהדייהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה פירוש אפילו הוזלו כל כך שאפילו המחצה לא יתנו לו לא ליספו ליה כיון דזל ארעתא דכ"ע ושוות מאתים זוז אף לפי הזול אלא דאייקר כ"ע אפילו טובא נמי ליספו ליה פי' אפילו מוצא שיתנו

מסורת הש"ס

לקמן לז: גיטין מט.

לקמן ס. י: יד: [ערכין כו.]

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף א:

נב ב מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה א ופ"ח הלכה י סמג עשין סו טור ש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ב וסי' תיט סעיף א:

נג ג מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה טז טוש"ע יו"ד סי' רנג סעיף ג:

רבינו חננאל

רמי ליה אביי לרבא לר' עקיבא דקתני מיטב שדהו של מזיק והתניא כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף פי' ישיב כל מה שמשלם המזיק שוה היא דבדידיה תלה רחמנא דכתיב ישיב. ופריק אם בא המזיק לשלם מעצמו כל מה שירצה משלם ואם דוחה מלשלם וב"ד גובין ומוציאין ממנו אין גובין אלא מיטב. ודייק רב עולא מדכתיב ישלם ש"מ על כורחו. ואקשו עליה מי כתיב ישולם אדרבה ישלם מדעתו משמע. *) פי' מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה אם הוזלו נכסיו משום דדחיק לזבוני מאכילין אותו מעשר עד שיעור חצי נכסיו שביקש למכור שאין דרך לזול יתר מיכן. אם הוזלו עד חצי דמיהן סה ששוה בניסן ק' זוזי לא משכח בה בתשרי [אלא] נ' זוזי מאכילין אותו מעשר עני ולא שבקינן ליה לזבוני בהכי. האי נמי לגבי נזיקין אם בא לגבות ממון בתשרי דזילא ארעא ואמר ליה הניזק דיני בעידית הב לי בינונית כמו ששוה עכשיו ואמר ליה המזיק אי שקלת מיטב שקול בזול כי השתא דלא יכילנא לדחותך דהא דינך בעידית ואי בעית בינוני' שקול כמו ששוה בניסן דקרינא ביה ישיב לרבות שוה כסף כי האי גונא מה ששוה בניסן. ודחי' לה כלומר אם כן הורעתה כחו של נזקין אלא אי איכא לדמויה להא דתניא הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה.

*) נ"ל אלא אמר אביי כדמר דתניא הרי שהיו לו וכו'.

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אי כו' ועד מחצה היינו כו'. נ"ב ורמב"ם מפרש מחצה דמיהן ממש וכן עיקר (סימן ...):

אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה ואמר מר עלה לא צריכא *דביומי ניסן יקרא ארעתא וביומי תשרי זל ארעתא דכ"ע נטרי עד ניסן ומזבני והאי הואיל ואצטריכא ליה זוזי זבין כדהשתא עד פלגא אורחיה למיזל טפי לאו אורחיה למיזל והכא נמי גבי נזקין דיניה בעידית ואי א"ל איהו הב לי בינונית טפי פורתא א"ל אי שקלת כדינך שקול כדהשתא ואי לא שקיל כיוקרא דלקמיה מתקיף לה רב אחא בר יעקב א"כ הורעת כחן של נזקין אצל בינונית וזיבורית דרחמנא אמר ממיטב ואת אמרת מבינונית וזיבורית נמי לא אלא אמר רב אחא בר יעקב אי איכא לדמויי לב"ח מדמינן ליה *בעל חוב דיניה בבינונית ואי א"ל הב לי זיבורית טפי פורתא א"ל אי שקלת כדינך שקול כדהשתא ואי לא שקיל כי יוקרא דלקמיה מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא א"כ נעלת דלת בפני לוין דא"ל אילו הוו לי זוזי הוה שקלי כדהשתא השתא דזוזי גבך אשקול כיוקרא דלקמיה אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא אי איכא לדמויי לכתובת אשה מדמינן דהא *כתובת אשה דינה בזיבורית ואי אמרה ליה איהי הב לי בינונית בציר פורתא אמר לה אי שקלת כדינך שקול כדהשתא ואי לא שקלי כיוקרא דלקמיה מכל מקום קשיא אמר רבא כל דיהיב ליה ממיטב ליתיב ליה והא מיטב שדהו כתיב אלא כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב פרשוה כל מילי מיטב הוא דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי לבר מארעא דליתיב ליה ממיטב כי היכי דלקפוץ עלה זבינא: בעא מיניה רב שמואל בר אבא מאקרוניא מרבי אבא כשהן שמין *בשלו הן שמין או בשל עולם הן שמין אליבא דרבי ישמעאל לא תבעי לך דאמר בדניזק שיימינן כי תבעי לך אליבא דרבי עקיבא דאמר במזיק שיימינן מאי מיטב שדהו אמר רחמנא למעוטי דניזק או דלמא למעוטי דעלמא נמי אמר ליה רחמנא אמר מיטב שדהו ואת אמרת בשל עולם הן שמין איתיביה אין לו אלא עידית כולם גובין מן העידית בינונית כולם גובין בינונית זיבורית כולם גובין זיבורית היו לו עידית ובינונית וזיבורית נזקין בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית עידית ובינונית נזקין בעידית ב"ח וכתובת אשה בבינונית בינונית וזיבורית נזקין ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית עידית

אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה. שהרי שוות קרקעותיו מאתים זוז: דביומי ניסן יקרי ארעתא. מפני שהלוקח ניר חורש אותן בימות הקיץ וזורען בתשרי ובמרחשון וביומי תשרי זילי שאין סיפק לזורען באותה שנה: זבין כדהשתא. בתשרי משום דאיצטריך לזוזי הלכך עני לא הוי דיזול שוה אלף דינר הואיל וביומי ניסן שוות קרקעותיו מאתים ועכשיו לא הוי הואיל ולכולי עלמא נמי לא הוי שוין השתא מאתים הלכך משלימין לו עד מאתים והייט מחלה דעד פלגא אורחיה למיזל טפי לא: והכא נמי גבי נזקין. נמי בהכי מיתרצו קראי כגון דביומי ניסן יקרא ארעתא וביומי תשרי זול והזיק בתשרי שוה מנה ובא לגבות מנה מקרקעות המזיק ודינו בעידית כדכתיב מיטב: [שקול]. כי זול דהשתא: ואי א"ל ניזק הב לי מבינונית כדהשתא טפי פורתא ממאי דבעית למיתב לי בעידית לא מצי למכפייה אלא א"ל מזיק אי שקלת בעידית כי דינך שקול כי השתא ואי לא שקול מבינונית כיוקרא דלקמיה ולהכי אתי ישיב לרבות סובין דאי בעי למשקל ניזק סובין כגון שיש לו קרקע סמוך לאותה בינונית של מזיק וניחא ליה בה שקיל לה כיוקרא דלקמיה דהא שוה כסף הוא בניסן ולהכי איצטריך לאביי לאוקמא בהכי כדאמרן דסופה לייקר בניסן משום דאי אין סופה לייקר קרא למאי אתא פשיטא דאי בעי ניזק למישקל סובין שקיל בע"כ של מזיק שאפילו בעידית יפה כחו כל שכן בבינונית אלא להכי אתא קרא למימר דיתיב לו שוה כסף כיוקרא דלקמיה: לישנא אחרינא מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה לאו אעני קאי אלא אכל אדם שצריך מעות למזונות והיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור אפילו בחצי דמיהן מאכילין אותו מעשר עני עד שיתייקרו קרקעותיו שיוכל למכרן בחצי דמיהן: אפילו טובא נמי. אפילו מצי לזבוניהו טובא יותר מחצי דמיהן ליספו ליה עד שיוכל למכור בשוויהן דהא מכה דכולי עלמא הוא ולא פסע מידי: אפילו פורתא נמי. אפילו אין יכול למוכרן אלא פורתא לא ליספו ליה דפושע הוא: עד פלגא אורחיה למיזל טפי לא. הלכך אם יכול למכור בחצי דמיהן אין מאכילין אותו מעשר עני דזה דרכו ואם הוזלו טפי מאכילין ולא יפסיד. ותפוס לשון ראשון: ואת אמרת מבינונית וזיבורית לא שקיל. כי השתא: אי איכא לדמויי. להא דרבה: לבעל חוב מדמינן לה דבעל חוב דינו בבינונית. בפרק הניזקין במסכת גיטין (דף מח:) והשתא אם בא בעל חוב לגבות מן הלוה בתשרי וא"ל ללוה הב לי זיבורית טפי פורתא כי היכי דליהוי שוה מלוה דאית לי גבך כזולא דהשתא מצי אמר ליה אי שקלת כו' ואי לא שקלת בינונית שקול כיוקרא דלקמיה: לכתובת אשה מדמינן לה. וכגון שנתן לה גט בתשרי וזילו ארעתיה והיתה כתובתה מאתים ודינה למיגבי מזיבורית כדמסקינן התם בפרק הניזקין: מכל מקום קשיא. מיטב ויתיב דמרבי סובין: כל דיהיב ליה ממיטב יהיב ליה. וכי פרע ליה סובין יתן לו מסובין מעולין שלו: והא מיטב שדהו כתיב. ואי כדקאמרת לכתוב מיטב סתמא: כל מילי. דמטלטלין שיכול להוליכן ממקום זה למקום אחר הוי מיטב: דאי לא מיזדבן הכא. כולי האי: מיזדבן במתא אחריתי. ולהכי לא כתיב מיטב אלא לגבי שדות והכי מתרצי קראי בשדות יתן מיטב ובמטלטלים אפי' סובין: כשהן שמין. האי עידית וזיבורית: בשלו הן שמין. וההוא דהוי עידית לדידיה דמזיק יהיב ליה ואי אית ליה עידית וזיבורית ושויי' זיבורית דידיה כעידית דעלמא אפילו הכי לא יהיב ליה מזיק לניזק אלא מעידית דידיה דבתר ארעתא דידיה אזלינן: או בשל עולם הן שמין. ויהיב ליה מזיבורית שהרי לכל העולם הוא עידית: דאמר בדניזק שיימינן. וכיון דשויא הך זיבורית כעידית דניזק יהיב ליה מזיבורית: למעוטי דניזק. דלא אזלינן בתר מיטב דניזק ואע"ג דהך זיבורית דמזיק הוא מיטב דניזק הואיל ולא הוי מיטב לעלמא לא יהיב ליה מינה אבל אי לעלמא הויא מיטב יהיב ליה מינה אע"ג דאית ליה עידית: או דלמא למעוטי נמי דעלמא. דשדהו דוקא והיא דלגביה הויא עידית יהיב ליה: א"ל מיטב שדהו אמר רחמנא. דאזלינן בתר ארעתא דידיה ויהיב ליה מעידית ארעתיה ולא שיימינן בשל עולם: אין לו אלא עידית. כמי שהיו עליו בעל חוב וכתובת אשה ונזקין: וכתובת אשה בזיבורית. במסכת גיטין בפרק הניזקין (דף מט:) תני טעמא דיותר משאים רוצה לישא אשה רוצה לינשא. עידית

אפילו הוזלו פורתא: שיתנו טפי ממחצה מ"מ ליספו ליה עד שימצא למוכרן בשוויין דמה שאין מוצא למוכרן בשוויין לפי שרואין אותו שהוא דחוק ואית דגרס אי דזולי כו' אפילו טובא נמי לא ליספו ליה פי' אפילו הוזלו הרבה לא ליספו ליה כיון דשוות מאתים זוז וזול נמי דכ"ע ואי דאייקור אפילו פורתא ליספו ליה פירוש אפילו הוזלו פורתא:

דביומי ניסן יקרי ארעתא. וא"ת התינח שדות כדפי' הקונטרס לפי שיחרוש בקיץ ויזרע במרחשון אלא בתים מאי חילוק יש בהן בין ניסן לתשרי וי"ל שרגילין שייקרו בזמן שרגילין לשכור הבתים ולאחר ששכרו זילו:

לבעל חוב מדמינן ליה. ולא שייך למפרך א"כ הורעת כחו שלא יפה הכתוב כח בעל חוב אלא אדרבה הורע כחו דמדאורייתא דינו בזיבורית: הב לי זיבורית טפי פורתא. לא גרסינן או עידית בציר פורתא דאם כן מאי קפריך א"כ נעלת דלת בפני לוין הלא אין דינו כלל בעידית דקיימא לן דינו בבינונית: לכתובת אשה מדמינן ליה. ה"ה דהוה מצי לאוקמי בבעל חוב דקאי ביה ודקאמר הב לי עידית בציר פורתא אלא לפי שהתחיל והעמיד בנזקין ואח"כ בב"ח ניחא ליה למנקט בתרייהו כתובת אשה:

אליבא דר' ישמעאל לא תיבעי לך דאמר בדניזק שיימינן. כיון דיליף מג"ש דשדה שדה מוביער בשדה אחר דהוי דניזק אבל לר"ע אפשר דהא דקאמר דהאיך דקמשלם לא אתא אלא למעוטי דניזק: ה"ג

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה פז טור ש"ע יו"ד סימן רנג ס"ג:

נה ב טוש"ע ח"מ סי' תיט סעיף ב:

נו ג טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף ב וסעיף ג וע"ש:

נז ד מיי' פט"ז מהלכות אישות הלכה ג ופי"ט מהלכות מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ק סעיף ב:

נח ה מיי' פ"ח מהלכות נזקי ממון הלכה י סמג עשין ט טוש"ע ח"מ סי' תיט סעיף א:

נט ו מיי' שם ופי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה א ופכ"ד שם הלכה י סמג שם ועשין נד טוש"ע שם וסי' קב סעיף א וע"ש במ"מ ובב"י:

ס ז מיי' פי"ט מהלכות מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף ד:

סא ח מיי' שם הלכה ד סמג שם:

סב ט מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ שם:

רבינו חננאל

והוי בה רבה ופירשה כגון דביומי ניסן יקרא ארעא כו'. לבעל חוב מדמינן ליה בעל חוב דינו בבינונית. ואמר ליה הב לי זיבורית כשווי' דהשתא כו' ודחי לה אם כן נ' דלת בפני לוין כו' פשוטה היא. והדרינן ל' שעתין מכל [מקום] קשיא. ופרקי' ישיב מטלטלי נינהו וכל מטלטלין מיטב קרינא ביה דאי לא מזבין בהאי אתרא מזדבני באתרא אחרינא לבר מקרקע דליתן ליה ממיטב כי היכי דליקפוץ עליה זבינא. בעא מינה רב שמואל בר אבא מרבא בשלו הן שמין או בשל עולם הן שמין. פי' כגון שהיו בינונית שלו כעידית דעלמא אי אמרת בשל עולם הן שמין דינו בבינונית ופשט ליה בשלו הן שמין. ואותיב ליה מהא דתניא נזקין בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית היו לו בינונית וזיבורית נזקין ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית

מסורת הש"ס

מכות י"ב

[גיטין מח:]

[כב]

[עשות ..]

תורה אור

עידית וזיבורית נזקין בעידית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית קתני מיהא מציעא בינונית וזיבורית נזקין וב"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ואי אמרת בשלו הן שמין תעשה בינונית שלו כעידית וידחה ב"ח אצל זיבורית הכא במאי עסקינן כגון שהיתה לו עידית ומכרה וכן א"ר חסדא כגון שהיתה לו עידית ומכרה הכי נמי מסתברא מדקתני אחריתי בינונית וזיבורית נזקין בבינונית ב"ח וכתובת אשה בזיבורית קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ כאן שהיתה לו עידית ומכרה כאן שלא היתה לו עידית ומכרה *ואי בעית אימא *אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה ולא קשיא הא דשויא בינונית שלו כעידית דעלמא וכאן דלא שויא בינונית שלו כעידית דעלמא ואב"א אידי ואידי כגון שהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא והכא בהא פליגי מ"ס בשלו הן שמין ומ"ס בשל עולם הן שמין רבינא אמר בדעולא פליגי *דאמר עולא דבר תורה ב"ח בזיבורית שנאמר (דברים כד) בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה מה דרכו של אדם להוציא לחוץ פחות שבכלים ומה טעם אמרו ב"ח בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לוין מר אית ליה תקנתא דעולא ומר לית ליה תקנתא דעולא: *ת"ר מכר לאחד או לשלשה בני אדם כאחד כולן נכנסו תחת הבעלים בזה אחר זה כולן גובין מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו מכרן לאחד היכי דמי אילימא בבת אחת השתא לשלשה דאיכא למימר חד מינייהו קדים אמרת כולן נכנסו תחת הבעלים מכרן לאחד מיבעיא אלא פשיטא בזה אחר זה ומ"ש שלשה דכל חד וחד אמר ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו האי נמי אכל חד וחד לימא ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו הכא במאי עסקינן כגון שלקח עידית באחרונה וכן אמר רב ששת כגון שלקח עידית באחרונה אי הכי ליתו כולהו וליגבו מעידית משום דאמר להו אי שתקיתו ושקליתו כדינייכו שקליתו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ושקליתו כולכו מזיבורית אי הכי בנזקין

רש"י

עידית וזיבורית נזקין בעידית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית. מדאורייתא ב"ח בזיבורית כדלקמן ורבנן הוא דתקין ליה בבינונית משום נעילת דלת ללוין והיכא דלית ליה בינונית ליתא לתקנתא: תעשה בינונית שלו כעידית. דהא מיטב היא לו: ומכרה. לאחר הלואה דאישתעבדא ליה בינונית לב"ח מעיקרא בעוד שהיתה עידית בידו: אידי ואידי שלא היתה לו עידית. ודכ"ע בשל עולם הן שמין: ולא קשיא כו'. הא דקתני ב"ח וכתובת אשה בזיבורית דשויא בינונית דידיה כעידית דעלמא: אידי ואידי [כגון] שהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא. ולא היתה לו עידית מתחילה ובהא פליגי דתנא דמתניתא קמייתא סבר בשל עולם הן שמין ואמטו להכי שקיל ב"ח בבינונית כדיניה ואידך סבר בשלו הן שמין. ל"א גרסינן אידי ואידי כגון שהיתה בינונית שלו כעידית דעלמא ומפרשינן ליה הכי אידי ואידי כשהיתה לו עידית ומכרה ובהא פליגי דתנא דמתניתא קמייתא סבר בשלו הן שמין וכיון דלדידיה הואי בינונית אע"ג דלעלמא עידית מיניה משלם ותנא דברייתא סבר בשל עולם הן שמין ותפוס לשון ראשון: בדעולא קמיפלגי. תנא בתרא לית ליה תקנתא דעולא אלא בתר קרא אזיל ואפילו הוי ליה נמי עידית דהשתא הואי ליה בינונית גמורה בין לדידיה בין לעלמא אפילו הכי ס"ל דלשקול ב"ח מזיבורית: מכרן לא' או לג' בני אדם. ביום א' מי שהיה עליו נזקין וכתובת אשה וב"ח והיו לו עידית ובינונית וזיבורית: כולן נכנסו תחת הבעלים. נכנסו הלקוחות כדין המוכר ומי שלקח עידית יפרע לניזק ולוקח בינונית ישלם את החוב ולוקח זיבורית את הכתובה: מן האחרון. דאפי' שקלו קמאי עידית ובינונית מצי מדחו להו הלקוחות לנזקין וב"ח אגל זיבורית דאמר הנחתי לך מקום לגבות הימנו ותנן במסכת גיטין (דף מח:) אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית דכי זבון הני תרי קמאי אשתייר זיבורית בני חורין ואע"פ דהדר איזדבנא בתר בתרא אזלינן: אין לו. כדי סיפוק שלבתן שאין אותו קרקע שוה כל כך: גובה. המותר משלפניו: אילימא בבת אחת. בשטר אחד: השתא לג' דאיכא למימר חד מינייהו קדים. שזה לקח בבוקר והללו בשעת בערב ומצי למיטען הנחתי לך מקום: אמרת נכנסו תחת הבעלים. הואיל ואין ניכר בשטר המכר מי לקח ראשון: אלא בזה אחר זה. בג' ימים: לימא. האי לוקח אחד: הנחתי לך מקום לגבות. כי היכי דניזלו כולהו בתר זיבורית: שלקח עידית באחרונה. דניחא ליה למיתב להו כדינייהו ולא ליזלו בתר עידית: ליגבו מעידית. כלומר מעידית שנשארה בת חורין בב' הלקוחות והוסל שיעבודן עליה: ואי לא מהדרנא לשטרא דזיבורית למריה. כי היכי דתהדרו למיגבא מיניה דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין: אי הכי. דמשום האי טעמא הוא: בנזקין

תוספות

ה"ג אידי ואידי בשלא היתה לו עידית ומכרה הא דשויא בינונית דידיה כעידית דעלמא הא דלא שויא כו'. והא דקאמר אידי ואידי כגון שלא היתה לו עידית ומכרה *)ולא בעי למימר דתרווייהו מיירי שלא היה לו כלל דא"כ הוה דמיירי דשויא בינונית דידיה כעידית דעלמא אמאי קרי לה בינונית אלא ה"ק אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה כלומר לא איירי כשהיתה לו עידית ומכרה אלא בחדא מיירי שלא היתה לו מעולם וחדא מיירי כשהיתה לו ועדיין יש לו ואין צריך לאוקמי כשמכר שום שדה וסברי תרוייהו בשל עולם הן שמין:

ואי בעית אימא אידי ואידי כשהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא. ולא גרס כעידית דעלמא דכיון דקאי אשלא היתה לו עידית אמאי קרי ליה בינונית כיון דהוו עידית דידיה ודעלמא ועוד דא"כ היכי מתוקמא הסיא דקתני נזקין וב"ח בבינונית בין למ"ד בשלו הן שמין בין למ"ד בשל עולם הן שמין:

מר לית ליה תקנתא דעולא. דוקא היכא דלית ליה עידית דהוי האי בינונית עידית לדידיה מדנקט בינונית וזבורית משמע דאי אית ליה עידית גבי ב"ח מבינונית וקסבר כיון דלית ליה אלא בינונית וזיבורית [א] דשייך כאן טעמא דאמר בהניזקין (גיטין מט:) מפני מה ב"ח אין דינו בעידית כדי שלא יראה שדה נאה ודירה נאה לחבירו ויאמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבה אותה בחובי:

מה דרכו של אדם להוציא פחות שבכלים. אע"ג דשליח ב"ד היה מוציא לא היה מוציאו אלא מה שהלוה נותן לו:

להוציא פחות שבכלים. וא"ת אפילו פחות שבכלים מיטב הוא כדאמר לעיל כל מילי מיטב הוא וי"ל כשמוציא כלים דרכו להוציא הגרוע וכשמוציא קרקע נמי דרכו להוציא זיבורית ונראה דהלכה דבשלו הן שמין ההכי אית ליה לר"ג בכתובות (דף קי.):

כולן נכנסו תחת הבעלים. וא"ת [ב] והא נזקין מלוה על פה נינהו ומלוה על פה לא גבי ממשעבדי וי"ל דכשעמד בדין כמלוה בשטר דמיא כדאמר בהגוזל א) בתרא (לקמן קיב) ובכמה דוכתין ג) אי נמי מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וחייב:

אין לו גובה משלפניו. אומר ריב"א שאם באו כולם בבת אחת כל הקודם בשטר גובה מן האחרון תחילה ואם נזקין קדמו גובה מן האחרון אפי' היא זיבורית ואם בא ב"ח אחריו יגבה נמי מן האחרון אם יש לו ואם אין לו גובה משלפניו ואפי' מן העידית והאשה משלפני פניו ואפי' הן עידי עידית:

דאיכא למימר דחד מינייהו קדים. דאין כותבין שעות אלא בירושלים:

מכרן לאחד בבת אחת מיבעיא. השתא לא אסיק אדעתיה טעמא דאי שתקת דאפילו כתוב הכל בשטר אחד יכול לכבוש השטר ולהחזיר הזיבורית לבעלים כאילו לא קנה מעולם:

אי שתקת כו' ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה. אע"ג דבלאו הכי אשה גביא מזיבורית מ"מ לא מצית למימר ליה לכי תהדר כיון שאין מפקיע כחה אבל ב"ח לא מצי למימר דלישקול בזיבורית מטעם דאי שתקת דכיון דמפקיע כחו מצי א"ל לכי תהדר דהא השתא נמי מזיבורית אתה רוצה ליתן לי לכך לא פריך בסמוך הלא מנזקין ולא מב"ח כדפירש הקונטרס [ועי' תוספות יבמות לז. ד"ה דאמר]: בדיקמי

א) [נ"ל הגוזל עצים קה.], ב) [ב"מ טו. ב"ב קעה: ערכין ז.]

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הל' ז סמג עשין צד טוש"ע חו"מ סימן קב סעיף ה:

*) גי' מהרש"ל לא בעי כו' בלא ו"ו ופי' בספר פ"י

סד ב טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף ד ועיין שם בב"י:

סה ג מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד:

סו ד מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קיט סעיף ג:

סז ה מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ד:

סח ו מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ס:

ס"א רב אשי אמר נ"א אידי ואידי כשהיתה לו עידית ומכרה ועיין ה"ה וגי' ר"מ כך כאן שלא היתה לו עידית ומכרה לא אידי ואידי שלא היתה כו'

רבינו חננאל

ואי אמרת בשלו הן שמין תיעשה בינונית דידיה עידית דהא לית ליה טובה ממנה וידחה בעל חוב בזיבורית. ופרקי' כגון דהוה ליה עידית ומכרה ותנן אין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש בני חורין וכו'. ואמרי' הכי נמי מסתברא דתניא אחריתי בינונית וזיבורית נזקין בבינונית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית קשיין אהדדי כו' ופשוטה היא. רבינא אמר בדעולא קמפלגי דאמר דבר תורה בעל חוב בזיבורית שנא' בחוץ תעמוד וגו' מה דרכו של לוה להוציא פחות שבכלים. ומה טעם אמרו בעל חוב בבינונית שלא לנעול דלת בפני לוין. האי תנא דקתני בעל חוב בבינונית אית ליה דעולא והאי דקתני בעל חוב בזיבורית לית ליה דעולא. ת"ר מכרן לא' או לשלשה כו' היו לו עידית בינונית וזיבורית ומכרן לא' או לשלשה כאחד כולן נכנסו תחת הבעלים מגבין לנזקין מן העידית לבעל חוב בבינונית ולכתובת אשה בזיבורית ואקשי' אמאי נימא הנחתי לך מקום לגבות ממנו ופרקי' כגון שלקח עידית באחרונה והיינו טעמא דלא גבו כולהו מן

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מר כו' דשייך כאן כו'. נ"ב אבל הרא"ש פי' דכ"ע בשלו הן שמין ומ"ד בבינונית לית ליה דעולא וסבירא ליה כר"ש דאמר בסנהדרין מ"ב כו' וכאן כיון שאלו דעלמא ליכא הכא ופוקמה אדאורייתא ואנן קיימא לן כעולא. (ועבהגר"א חו"מ סי' קב): [ב] ד"ה כולן וא"ת כו' נ"ב כל זה לשיטתם בקדושין יג ב' אבל לפי' הרי"ף א"צ לזה דר"ש מודה במלוה הכתובה בתורה ועיין רשב"א (ועמ"ש רבינו ביו"ד סימן סה ס"ק כט):

בנזקין נמי נימא הכי אלא הכא במאי עסקינן [א]ביתמי דלאו בני פרעון נינהו ושיעבודא דיליה עליה דידיה רמיא הלכך ליכא למימר הכי אלא משום דאמר להו טעמא מאי אמור רבנן [ב]אין נפרעין מנכסין משועבדים במקום שיש בני חורין משום תקנתא דידי [ג]אנא בהא תקנתא לא ניחא לי כדרבא *דאמר רבא כל האומר אי איפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו מאי כגון זו כדרב הונא *דאמר רב הונא [ד]יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה: [ה]פשיטא מכר לוקח בינונית וזיבורית ושייר עידית לפניו ליתו כולהו וליגבו מעידית דהא אחרונה היא ובינונית וזיבורית ליתנהו גבי דמצי למימר להו גבו מבינונית וזיבורית דלא ניחא לי בתקנתא דרבנן אבל מכר עידית ושייר בינונית וזיבורית מאי סבר אביי למימר אתו כולהו גבו מעידית א"ל רבא *מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וכיון דאילו אתו גבי לוקח ראשון מצי אגבי להו מבינונית וזיבורית ואע"פ דכי זבני בינונית וזיבורית אכתי עידית בני חורין הואי * ואין נפרעין מנכסים משועבדים כל זמן דאיכא בני חורין מצי א"ל לא ניחא לי בהאי תקנה לוקח שני נמי [ו]מצי א"ל גבי בינונית וזיבורית דכי זבין לוקח שני אדעתא דכל זכותא דה"ל לראשון בגוה זבין *אמר רבא [ז]ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון והלך שמעון ומכר שדה אחת ללוי ובא ב"ח דראובן רצה מזה גובה רצה מזה גובה [ח]ולא אמרן אלא דזבן בינונית אבל זבן עידית וזיבורית לא דא"ל להכי דייקי וזבני עידית וזיבורית ארעא דלא חזיא לך ואפילו זבן בינונית נמי לא אמרן [ט]אלא דלא שייר בינונית דכוותיה דלא מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבי שמעון אבל שייר בינונית דכוותיה גבי שמעון לא גבי מיניה דמצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו *אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא ב"ח דראובן וטרף משמעון דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את דאמר ליה אי מפקת מיניה עלי הדר ואיכא דאמרי אפילו [י]שלא באחריות נמי דא"ל לא ניחא לי דתהוי לשמעון תרעומת עלי ואמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצא

בנזקין נמי נימא הכי. אי בעית למישקל בינונית שקול ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ותשקול זיבורית בע"כ ואמאי יהיב ליה עידית אלא מדלא טעין הכי בע"כ בהכי עסקינן כגון שמת המוכר וכיון שלא הניח קרקע אין היתומים בני פרעון דמטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי ואע"פ שמחזיר להם קרקע הוו להו כיתמי שקנו קרקע לאחר מיתת אביהם ולהכי פריך מנזקין ולא פריך מב"ח דמאי לימא ליה אי שקלת זיבורית שקול ואי לא מהדרנא שטרא למריה ותשקול מיניה מאי א"ל האי לכשתחזיר דהא השתא נמי זיבורית קבעית למפרע לי: הלכך ליכא למימר הכי. לכן קושיא הוא: אלא. להכי לא גבי מעידית משום דאמר להו טעמא מאי אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין משום תקנתא דלוקח: אנא בהאי תקנתא לא ניחא לי. שקילו כדינייכו: דאמר רבא. במסכת כתובות: מאי כגון זו. על הי מלתא אמר רבא: האי מכלל דהיכא אחריתי לא גרסינן ליה: איני ניזונית. משלך: ואיני עושה. מלאכה דמשום תקנתא דידי דדלמא לא ספקי לי מזונות במעשה ידי תקינו לי רבנן מזונות משלך תחת מעשה ידי בההיא תקנתא לא ניחא לי: פשיטא. בניחותא: מכר לוקח. שלקח עידית באחרונה בינונית וזיבורית ושייר עידית לפניו כו': דהא אחרונה היא. ושיעבודייהו עלה רמיא ובינונית הא לית ליה השתא דמצי למימר גבי מיניה דלא ניחא לי בתקנתא כו': מאי. מי אזלי כולהו בתר לוקח ב' שהרי הוא לקח שיעבודייהו ומלוקח ראשון לא גבו דאמר בעינא בתקנתא דרבנן ועידית דהואי בת חורין בשתי לקוחות הראשונות שלהם היא: ראשון לשני. לוקח ראשון ללוקח שני: כל זכות שתבא לידו. וכיון דאי הואי עידית גבי לוקח ראשון הוה מגבי להו מבינונית בהאי טענה דאמרן אי אפשי בתקנת חכמים השתא נמי אמר להו לוקח שני זילו לגבי לוקח ראשון וגבו בינונית: ומכר שדה אחת ללוי. והיא שדה בינונית הואי ולא שייר שמעון בינונית אלא דהכי מפרש לה לקמיה: רצה. מלוי גובה אותה שדה דא"ל שיעבודי שקלת: רצה. משמעון גובה מזיבורית דא"ל את בעל דברים דידי את דשקלת כולהו נכסי דראובן: ולא אמרן. דגובה מלוי אלא דזבן. לוי בינונית: להכי דייקי. דקדקתי: וקמשתעי דינא בהדיה. דבעל חוב לסלקו מאותו קרקע בדברים אם יש לו לראובן שום תביעה על בעל חובו לומר פרעתיך דקיימא לן במסכת שבועות (דף מא.) דאע"ג דנקיט שטרא אי א"ל אישתבע לי דלא פרעתיך בעי אישתבועי: ולא מצי א"ל. ב"ח לראובן: לאו בעל דברים דידי את. בקרקע זו שמכר ילפה מרשותך והנא שיעבודי שקילנא: משום דא"ל. ראובן: כי מפקת מיניה עלי הדר. מה שאתה מוציא משמעון יחזור עלי שהרי קבלתי עלי אחריות:

עסיקין

ויצאו

בדיתמי דלאו בני פרעון נינהו. [*] אע"ג שזה מחזיר להם קרקע הוו להו כיתומים שקנו קרקע לאחר מיתת אביהן דאין בעל חוב חוזר וגובה אותה מהן ואף על גב דכשגבו קרקע בחובת אביהן אמרינן ביש נוחלין (ב"ב דף קכה:) דבעל חוב חוזר וגובה מהן: רצה מזה גובה ומזה גובה. ואע"ג דאמרינן אין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין אפי' הן זיבורית שאני הכא דכולהו משעבדי נינהו: אבל זבן עידית וזיבורית. נראה דאיירי שפיר אפי' דשביק בינונית מ"מ הוצרך טעמא דלהכי טרחי וזבינא ארעא דלא חזי לך דלא מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו כדאמר בסמוך גבי שביק בינונית דכוותיה דשמא ב"ח אוהב זיבורית טפי מבינונית [ב] ובע"כ כל שמעון היה יכול ליקח טפי פורתא כדאמרינן לעיל דאמר א"כ נעלת דלת בפני לוין ולא איצטריך לטעמא דלהכי טרחי וזבנא ארעא דלא חזי לך אלא משום דזבן זיבורית אבל משום דזבן עידית ושייר זיבורית ובינונית לא איצטריך דכמו שהיה שמעון יכול לדחותו אצל בינונית וזיבורית גם לוי יכול לדחותו דמה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות, לאו דוקא קאמר הא ליכא דלא שייך למימר הכי אלא גבי בעלים ולא גבי לוקח ראשון ועיקר טעמא לא הוי אלא משום דמה מכר ראשון לשני כל זכות כו' והוא היה יכול לדחותו אצל בינונית אחריתי אבל אי לא שביק בינונית דכוותיה לא מצי לדחותו אצל זיבורית דראשון נמי לא היה יכול לדחותו אצל זיבורית דאי משום אי בתקת יאמר לו לכי תהדר: דינא הוא דאזיל ראובן וקא משתעי [דינא בהדיה]. וא"ת מאי נפקא מינה הא כל מה שיכול ראובן לטעון טענינן ליה לשמעון דטענינן ליה ללוקח וכן ליתומים בין פרוע בין מזוייף ואריכי עידי קיום *דאי לאו הכי לא שבקת חיים לכל בריה ובפרק גט פשוט (ב"ב דף קעד:) נמי מוכח כן דקאמר שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לו לא אמר תנו אין נותנין ומוקי לה בדנקט שטרא אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה מכמע דטענינן להו ליתמי מזוייף ובפ"ק דב"מ (דף יג. ד"ה דינא) הארכתי וכן אין לומר דנ"מ שעדיו של ב"ח קרובים לראובן ורחוקים לשמעון דהא לשמעון נמי אין יכולין להעיד כיון דאי טריף ליה משמעון אזל בתר ראובן וכן אם יהיה לשמעון עדים שמעידין זכותו והם קרובים פסולין להעיד אפילו לראובן כיון דיש ריוח לשמעון שמעמיד הקרקע בידו כדמוכח סוף פרק קמא דמכות (דף ז׳) גבי הילעא וטוביה קרובים דערב הוו פסיל להו אפילו לגבי לוה ומלוה משום דכי לית ליה ללוה אזל מלוה בתר ערבא א"כ מאי נפקא מיניה ויש לומר דנפקא מיניה לראיה אחרונה כגון שאמר שמעון אין לי עדים ואין לי ראיה ולאחר זמן מצא ראיה או עדים דשמעון אין יכול להביאם וראובן שלא אמר אין לי עדים יכול להביאם אי נמי כגון שטוען לבית דין גדול קאזילנא ושמעון לא מצי למטרח כמו ראובן: [ועיין בתוספות ב"מ יד. ד"ה דינא ובכתובות נב: ד"ה דינא]:

מסורת הש"ס

[גיטין מח:]

שם מו. כתובות פג. ב"ב מט:

כתובות נח: ע: פג. קז. [ע"ש]

ערכין כא:

גיטין מח:

כתובות נב. [ע"ש]

שם ב"מ יד.

עין משפט נר מצוה

סט א טור ש"ע ח"מ סימן קיט סעיף ה בהגה"ה:

ע ב מיי' פי"ט מהלכות מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין לד:

עא ג מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן סט סעיף ד וסימן פ סעיף טו בהג"ה וסי' פא סעיף א בהג"ה:

עב ד מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סימן קיט סעיף ו:

עג ה מיי' שם הל' ב ופי"ח שם הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ סימן קלא סעיף ח:

עד ו מיי' שם פי"ט הל' ו ועיין שם סמג שם טוש"ע ח"מ סימן קיט סעיף ו:

עה ז ח ט מיי' שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף א:

עו י מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' ט סמג עשין סב טוש"ע ח"מ סימן רכו סעיף א:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה בדיתמי כו' אע"ג כו'. נ"ב ורשב"א פירש ביתומים קטנים: [ב] ד"ה אבל כו' ובע"כ כו'. נ"ב וכ"ד הרשב"א ושארי פוסקים והרא"ש חולק על זה (ועבהגר"א סימן ק"ב ס"ק ב):

זה"ל דנ"מ לענין מזוייף שאין שמעון יכול לטעון מספק דפשיטא דהכא ליפרע מנכסי יתומים או ממשועבדים דצריך עידי קיום דאי לאו הכי כו'. כ"ה בס"א

רבינו חננאל

מן העידית משום דאמר להו אי שתקיתו ושקליתו בדינייכו שפיר ואי לא מהדרנא זיבורית למריה ואמינא לכו הנחתי לכם מקום לגבות ממנו ושקליתו כולהו מן הזיבורית. ואקשי' אי הכי בנזקין נמי נ"מא הכי וכל שכן לבעל חוב דתנן אין נפרעים מנכסים משועבדין במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית ונדחת. ואוקימנא כגון שמת תלוה ולא שבק מידי דיתמי לאו בני פירעון נינהו ושעבודא על הלוקח רמיא הלכך לא יכול למימר מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ולעולם כגון דזבן עידית באחרונה ואמאי לא גבו כילהו מן העידית דיכול למימר להו מאי טעמא אמור רבנן אין נפרעין מנכסין משועבדין כו' משום תקנתא דלקוחות דאמר לוקח הא תקנתא לא ניחא לי בה ודינא בהדאי כדרבא דאמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו ששומעין לו מאי כגון זו כדרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה. פשיטא מכר לוקח זיבורית ובינונית כו'. ואסיקנא מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו כך לוקח שני בבל זכותא דהוה ליה ללוקח בעת שקנה או דאתיא ליה בגווה בתר (האידנא) [דנא] ובנא. הני שמעתתא דאביי פשוטות הן פי'

ויצאו עליה עסיקין °עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו משהחזיק בה אין יכול לחזור בו מ"ט דאמר ליה חייתא דקטרי סברת וקבלת מאימת הואי חזקה °מכי דייש אמצרי ודוקא שלא באחריות אבל באחריות לא ואיכא דאמרי °אפי' באחריות נמי דאמר ליה אחוי טירפך ואשלם לך רב הונא אמר או כסף או מיטב איתיביה רב נחמן לרב הונא °ישיב *לרבות שוה כסף אפילו סובין הכא במאי עסקינן בדלית ליה אי דלית ליה פשיטא מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי ליה כסף קמ"ל אמר רב אסי כספים הרי הן כקרקע למאי הלכתא אילימא לענין מיטב היינו דרב הונא אלא לשני אחים שחלקו ונטל אחד קרקע ואחד כספים ובא בעל חוב ונטל קרקע °דאזיל האי ושקיל פלגא בכספים בהדיה פשיטא האי ברא והאי לאו ברא איכא דאמרי אדרבה לאידך גיסא דא"ל להכי שקלי כספים דאי מגנבי לא משתלמנא מינך ולהכי שקלת ארעא דאי מטרפא לא משתלמא לך מידי מינאי אלא לשני אחים שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן והא אמרה רב אסי חדא זימנא דאיתמר *האחים שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר °בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר *ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות רב אמר בטלה מחלוקת קסבר האחים שחלקו כיורשים הוו ושמואל אמר ויתר קסבר האחים שחלקו °לקוחות וכלוקח שלא באחריות דמי ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות °מספקא ליה אי כיורשין דמו אי כלקוחות דמו הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות אלא מאי הרי הן כקרקע °לענין מיטב אי הכי היינו דרב הונא אימא וכן אמר רב אסי א"ר זירא אמר רב הונא °במצוה עד שליש מאי שליש

אילימא

תורה אור: ישיב — שמות כא

רש"י

עסיקין · עורדין לומר שלנו היא : חייתא דקיטרי · שק קשורה *מלא רוח : והיכא דאמרי אפילו באחריות נמי · אפי' קבל אחריות עליו דיש לומר הואיל וסופו לחזור עליו עכשיו נמי יחזור ויטלנה הא"ה אינו יכול לחזור בו : דאמר ליה · מוכר : אחוי טירפך · שכתבו לך ב"ד שטר טירפא שבדין נטלו ממך ואשלם לך : רב הונא אמר · לא קשיא קראי דלעיל כסף ומיטב דהכי קאמר רחמנא או כסף יתן לו או מיטב שדותיו והא דלא איירי רב הונא עד הכא משום דבעי לאוקי למילתא דרבי ישמעאל ור"ע דבעו לעיל כשהן שמין אותו (*בינונית) בשלו הן שמין כו' ועד הכא קמיירי ואזיל : שוה כסף · ולא אמרת כסף : בדלית ליה · לא כסף ולא שדות : מהו דתימא אמרינן ליה · למזיק : זיל טרח וזבין · סובין בכסף ואייתי ליה כסף קמ"ל : לענין מיטב · דאפי' יש לו עידית מסלק בכסף אי בעי : היינו דרב הונא · והוה ליה למימר וכן אמר רב אסי : ונטל קרקע · בשביל חובות אביהם : דאזיל האי · אח : ושקיל פלגא בכספים · עם אחיו והיינו דקאמר הרי הן כקרקע דבעל כספים נמי יפרע חצי חובו של אביו : האי ברא והאי לא ברא · בתמיה כלומר בעל כספים לא הוי ברא לפרוע חוב אביו אבל בעל קרקע הוי ברא : איכא דאמרי · דלאידך גיסא פריכן דבעל כספים לא ליחייב דאמר ליה לבעל קרקע להכי שקלי כו' : לשני אחין שחלקו · קרקע : ובא ב"ח ונטל חלק האחד · דמשלם לו האחר חצי חלקו או קרקע או מסלק ליה בזוזי והיינו הרי הן כקרקע דמצי מסלק ליה בזוזי כבקרקע : בטלה מחלוקת · אותה חלוקה בטילה וחוזרים וחולקים בשוה החלק הנשאר : ויתר · אבד : רביע בקרקע · יחזיר לו רביע חלקו או קרקע או מעות : ורביע במעות · או רביעית במעות כמו דתנן ביבמות (דף נ:) חלץ ועשה בה מאמר ונתן גט ובעל : כיורשים דמו · ועל שניהם לפרוע הלכך מחצית חלקו יחזיר לו : אי כלקוחות דמו · ואין לו עליו כלום הלכך רביע מאותו חלק המגיעו יפרע דה"ל ספק ממון וכל ממון המוטל בספק חולקים ואין נוטל עמו אלא רביע והלה יכול לסלקו או בקרקע או במעות · ל"א ורביע במעות ממש לבד רביע בקרקע והיינו הרי הן כקרקע מספקא ליה אי כיורשין דמו וחייב להחזיר לו מחצית חלקו קרקע ולא יכול לסלקו במעות או כלקוחות דמו ומיהו כלוקח באחריות דמי וחייב להחזיר לו מחצית מה שאיבד אבל במעות יכול לסלקו הלכך יחזיר רביע בקרקע כיורשים ורביע במעות כמוכר באחריות ולשון ראשון שמעתי :

שליש

תוספות

ויצאו עליה עסיקין · פירוש עוררים אבל אין לפרש אנסים דא"כ אפי' באחריות משהחזיק בה אמאי יכול לחזור לימא ליה מזלך גרם : משהחזיק בה אין יכול לחזור · בפ"ק דב"מ (דף יד:) פרש"י אע"ג שלא נתן מעות דקרקע נקנית בחזקה וקשה אמאי נקט חזקה יותר מכסף ושטר ועוד מאי קבעי מאימת הוה חזקה מתניתין היא בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף מב.) נעל פרץ וגדר ועוד מאי קבעי הכא טפי מבשאר דוכתין ועוד דדייש אמצרי משמע דרישה בעלמא שהולך סביב המצרים ונראה לפרש דמיירי שקנאו בקנין גמור בחליפין או בשטר או בחזקה או רפק בה פורתא ודעתו של אדם אע"פ שקנאו בקנין גמור אם יצאו עוררין יכול לחזור בו [א] כל זמן שלא הלך אמצרי השדה להרכה ולרהבה לראות ענייני השדה והיינו דדייש אמצרי [ב] ובלא נתן מעות איירי דאי בנתן מעות איירי אפי' באחריות נמי אמאי יכול לחזור בו משהחזיק בה וכי לעולם יכול לחזור בו [ג] וא"ת ולימא ליה שקול ארעא בזוזך וי"ל כגון שהוזלו אי נמי כיון שיצאו עליה עוררין אין שוה כמו שהיתה שוה בשעה שקנאה :

רב הונא אמר או כסף או מיטב · פ"ה שבא לתרץ קראי דלעיל ונ"ל שלא הספיק לסיים דבריו עד שהקשה לו ואית דגרסי אמר רב הונא וקאי אמתניתין דתניא במיטב הארץ ואמר רב הונא דלאו דוקא מיטב אלא או כסף או מיטב ובספר רב אלפס פירש דרב הונא בריה דרב יהושע ורב פפא דלעיל [ז:] פליגי אדרב הונא דהכא דאינהו סברי כל מילי מיטב הוא ואפי' סובין ורב הונא סבר דלא הוי מיטב אלא או כסף או קרקע ופסק כרב פפא וכרב הונא בריה דרב יהושע שהם בתראי ור"ת אין סובר כן דמפרש שיש ג' דינין בנזקין או כסף או מיטב ואי לית ליה אפי' סובין וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלקו אלא בזוזי כדמוכח בהכותב (כתובות דף פו.) גבי ההוא תולה מעותיו בנכרי הוה ואי לית ליה זוזי לא יאמר ליה זיל טרח וזבין ואייתי זוזי כדאמר התם ונוקח שגילה מקחו מקח טעות כמו כן דינו כדאמרינן לקמן בפרק הפרה (דף מו: ושם) ופועל אי לית ליה לבעל הבית זוזי אמר ליה זיל טרח וזבין ואייתי זוזי כדמוכח בהבית והעלייה (ב"מ דף קיח.) דאין יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך*) :

פשיטא האי ברא והאי לאו ברא · וא"ת ואמאי פשיטא ליה והא שמואל אמר בסמוך בא ב"ח ונטל חלקו של אחד מהם ויתר וי"ל כשחלקו קרקע דוקא אית ליה דויתר דשניהם עומדים בספק זה כמו זה ועל דעת כן חלקו דמי שיפסיד יפסיד אבל הכא דבעל הקרקע בספק ולא בעל הכספים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח פשיטא דעל דעת כן חלקו שאם יפסיד בעל הקרקע שיחזור על בעל כספים :

וטרף חלקו של אחד מהם · ואם תאמר והא כל אחד חייב לפרוע חוב אביהן ואין יכול ליטול חלק האחד כדקתני בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קכד.) יגבו עליהם שטר חוב בכור נותן פי שנים ויש לומר דמיירי הכא שעשאו אפותיקי :

ורב אמר בטלה מחלוקת · משמע דלא מצי לסלוקי בזוזי מדקאמר בטלה מחלוקת ותימה מ"ש מדרב אסי דאית ליה שיכול לסלקו בזוזי באותו רביע שנוטל מכח ירושה ויש לומר דרב אסי סבירא ליה דאפילו הוו יורשים מצי לסלוקי בזוזי משום דאמר ליה אנא לבעל חוב נמי מסלקנא בזוזי ורב אין חושש לאותה סברא ואע"ג דמיירי בשעשאו אפותיקי לא מיירי כעין אפותיקי דהמקבל (ב"מ דף קי:) דמשמע התם דלא מצי מסלק ליה בזוזי ואם תאמר מכל מקום יתן מעות ויפדה הקרקע מבעל חוב דקיימא לן בערק המפקיד (שם דף לה:) דשומא הדרא לעולם ויש לומר דנפקא מינה היכא דזבנה או אורתה דאמר התם דלא הדרא :

כיורשים הוו · דאי כלקוחות באחריות הוו אמאי בטלה מחלוקת ישלם לו מעות : רב אסי מספקא ליה כו' · בלשון ראשון פ"ה שנוטל חלקו בקרקע או במעות משום דמספקא ליה אי כיורשין הוו אי כלקוחות שלא באחריות הוו וקשה מנ"ל לגמרא שמספקא ליה לרב אסי כלל ביורשים דלמא פשיטא ליה דלאו כיורשים ניהו אלא מספקא ליה אי הוו כלקוחות באחריות או כלקוחות שלא באחריות לכך נראה כלשון אחרון : הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות · דלא שייך ביה המוציא מחבירו עליו הראיה :

*) [ועי' תוספות ב"ב לב: ד"ה אי דליכא ותוס' לקמן מו: ד"ס ס"ג]

אילימא

רבינו חננאל

פי' חייתא דקטירי נוד קשור מלא ולא ידוע אי מים או יין או שמן יש בו וקנית אותו במה שיש בו ונמצא מים כך זה · ורב הונא אמר [הא דאמרו ר"פ ור"ה בריה דר"י] כל מילי מיטב הוא לאו א)דוקא אלא או כסף או מיטב · ואותיב עליה רב נחמן ישיב לרבות שוה כסף ופריק ליה הכא במאי עסקינן בדלית ליה · ואמר ליה רב נחמן בדלית ליה פשיטא דאמרי אינשי ממרי רשוותך [פארי] אפרע [לקמן דף מו:] . ואמר ליה רב הונא מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי ליה [כסף] קמ"ל דלא · מהא שמעינן דלא מסלקינן לבעל חוב בארעא בשומא אלא היכא דקים לן דלית ליה ללוה מעות למיפרעיה אבל אי אית ליה מעות מחייבינן ליה למיפרעיה או לזבוני הוא ולאייתויי ליה מעותיו יש מי שאומר הני מילי בניזקין דכתיב בהו מיטב והאי דגרסי' בפרק הכותב לאשתו (דף פו.) אמר ליה ר"פ לרב חמא ודאי אמריתו משמיה דרבא מאן דמסיק זוזי בחבריה ואמר ליה שקול מן ארעתא אמרי' ליה זיל זבין ואייתי ליה ואמר ליה לא התם נמי בדקים לן ביה דלית ליה זוזי וכבר פירשנוהו בתחלת פרק המוכר פירות פי' יפה ומבואר' אמר רב אסי כספים הרי הן כקרקע למאי הלכתא לענין מיטב היינו דרב הונא אימא וכן אמר רב אסי · איתמר ב) ג' אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר בטלה מחלוקת וחוזרין וחולקין ב' החלקים הנשארים לג' חלקים · ושמואל אמר ויתר · רב אסי אמר נוטל האחד שנוטל חלקו רביע בקרקע ורביע במעות' ר' אסי מספקא ליה אי כרב ונוטל חלק כאחד מן השנים אי כשמואל ואינו נוטל כלום · וכיון דמספקא ליה קיימא לן ממון המוטל בספק חולקין הלכך נוטל חצי חלקו המגיעו וזה החצי עוד מספקא ליה אי יורש הוי כרב וקרקע נוטל אי לוקח הוי כשמואל ומעות יש לו · הלכך זה ההצי שנוטל מקבל רביע של חלקו מעות ורביע קרקע נמצא שני רביעים חצי ורב אסי תרתי מספקא ליה אי לוקח באחריות ואית ליה מעותיו אי לוקח שלא באחריות ולית ליה ולא מידי · פרינן כולי האי לפרושי טעמא דרב אסי אבל בהדיא פסקינן באחרית פרק האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך והלכתא בטלה מחלוקת · אמר ר' זירא להידור מצוה עד שליש במצוה פי' אם נזדמן לו לולב בכסף ולולב אחר מהודר בכסף וחצי יש עליך להוסיף שליש בדמיו ולהתנאות במצות בלולב נאה' בעי רב אשי שליש מלבר שיהא הוא והשליש

א) עי' תוספות כאן ד"ה רב הונא · ב) כן הגי' ברי"ף:

ששה

עין משפט נר מצוה

עז א ב ג מיי' פי"ט מהלכות מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רכו סעיף ה:

עח ד ה מיי' פי"י מהל' נחלות הלכה א סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סימן קעה סעיף ד:

עט ו מיי' פ"ב מהלכות שכנים הלכה יב ופ' יא מהלכות שמיטה ויובל הלכה כ סמג עשין פ"ב טוש"ע ח"מ סימן קעג סעיף ג:

עט ז [רב אלפס פ"ג דסוכה דף רמז]:

מסורת הש"ס

[עי' פירש"י ב"מ יד: כתובות נג.]

מהרש"ל מ"ז

לעיל ו: [וש"נ]

ב"מ קז.

[בכורות מח.]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה משהחזיק כו' כ"ז שלא הלך כו'. נ"ב וכ"פ מפרש שעירכו עם סדותיו ע"ס : [ב] שם בא"ד ובלא נתן מעות איירי · נ"ב ורמב"ם מפרש אפילו בנתן מעות : [ג] בא"ד וא"ת ולימא · נ"ב לפי' מ"ש בתוס' דלמטה ד"ה רב הונא כו' לא קשה מידי ועי' תוספות דב"מ יד א' ד"ה עד :

גליון הש"ס

גמ' מספקא ליה אי כיורשים · עי' ב"ב סב ע"ב תוספות ד"ה אתמר :

אילימא שליש ביתו אלא מעתה אי איתרמי ליה תלתא מצותא ליתיב לכוליה ביתיה אלא אמר ר' זירא [א]בהידור מצוה עד שליש במצוה בעי רב אשי [ב]שליש מלגיו או שליש מלבר תיקו במערבא אמרי משמיה דרבי זירא עד שליש משלו מכאן ואילך משל הקב"ה : **מתני'** כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו נכסים שאין בהן מעילה נכסים שהן של בני ברית נכסים המיוחדים ובכל מקום חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הניזק והמזיק כשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ : **גמ'** ת"ר כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו כיצד [ג]שור [ד]ובור שמסרן לחרש שוטה וקטן והזיקו חייב לשלם [ה]מה שאין כן באש במאי עסקינן אילימא בשור קשור ובור מכוסה דכוותה גבי אש גחלת מאי שנא הכא ומאי שנא הכא אלא בשור מותר ובור מגולה דכוותה גבי אש שלהבת מה שאין כן באש דפטור *והא אמר ריש לקיש משמיה דחזקיה [ו]לא שנו אלא שמסר לו גחלת וליבה אבל שלהבת חייב מ"ט דהא ברי הזיקא לעולם [ז]בשור קשור [ח]ובור מכוסה ודכוותה גבי אש גחלת ודקא אמרת מאי שנא הכא ומ"ש הכא שור דרכיה לנתוקי בור דרכיה לנתורי גחלת כמה דשביק לה מעמיא עמיא ואזלא ולר' יוחנן דאמר אפילו מסר לו שלהבת נמי פטור דכוותה הכא בשור מותר ובור מגולה מ"ש הכא ומ"ש הכא התם צבתא דחרש קא גרים הכא לא צבתא דחרש קא גרים ת"ר חומר בשור מבבור חומר בבור מבשור חומר בשור מבבור [ט]שהשור משלם את הכופר [י]וחייב בשלשים של עבד [כ]נגמר דינו אסור בהנאה ודרכו לילך ולהזיק מה שאין כן בבור חומר בבור מבשור שהבור תחילת עשייתו לנזק ומועד מתחילתו מה שאין כן בשור

חומר

שליש ביתו · שחייב אדם לבזבז במצות לולב או ציצית או ספר תורה שליש מה שיש לו : בהידור מצוה עד שליש במצוה · שאם מוצא ב' ספרי תורות לקנות ואחד הדור מחבירו יוסיף שליש הדמים ויקח את ההדור דתניא (שבת דף קלג:) זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לך ספר תורה נאה לולב נאה טלית נאה ציצית נאה : שליש מלגיו · וכגון אם הקטן נמכר בששה יוסיף שני דינרי דהייט שליש מלגיו שליש שבתוך הדמים ויקח את ההדור : או שליש מלבר · הדמים יחלוק לשנים ויוסיף חלק שלישי משלו דהייט אם קטן נמכר בששה יוסיף שלשה דינרין ויקח את הגדול בתשעה : עד שליש משלו · דהייט אותו שליש שיוסיף בהידור מצוה משלו הוא שאינו נפרע לו בחייו כדאמרינן היום לעשותם ולא היום ליטול שכרם (ע"ז דף ג.) : מכאן ואילך · מה שיוסיף בהידור יותר על שליש יפרע לו הקב"ה בחייו : **מתני'** שחבתי בשמירתו · שנתחייבתי לשומרו : הכשרתי את נזקו · כלומר אם הזיק הכשרתי וזימנתי אותו היזק שלא שמרתיו יפה כך מלאתי לישנא אחרינא. הכשרתי את נזקו עלי להכשיר ולתקן את נזקו כלומר אני חייב לשלם · מפי מורי : הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי כו' · האי הכשרתי לא דמיא להכשרתי קמא דהא ודאי זימנתי הוא כלומר אם זימנתי את מקצת נזקו אע"פ שלא זימנתיו כולו חבתי לשלם את נזקו כהכשר כל נזקו כאלו זימנתיו כולו ובגמרא מפרש היכי דמי : נכסים שאין בהם מעילה · כלומר אם הזקתי נכסים שאין בהן מעילה אני חייב לשלם אבל אם הזקתי נכסי הקדש איני חייב דנפקא לן כולהו נזקין משור רעהו : של בני ברית · לאפוקי נכרי דאינו חייב בנזקיו : ונכסים המיוחדים · שיש להם בעלים לאפוקי דהפקר שאם הזקתי נכסים דהפקר פטור ובגמרא מפרש לה : ובכל מקום · חב המזיק כמו שהזיקו נכסיו את נכסי בני הברית ואת נכסיו המיוחדין : חוץ מרשות המיוחדת למזיק · שאם נכנס שורו של ניזק ברשות המזיק והזיקו שור של מזיק פטור דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי : ורשות הניזק והמזיק · מפרש בגמרא : כשהזיק חב המזיק · הא דרשינן ליה בריש פירקין לאתויי קרן וכשהזיק חב המזיק דרישא לא דרשינן ליה דלאו יתירה היא : **גמ'** מה שאין כן באש · כדמפרש לקמן : גחלת · שאינה בוערת אלא אם כן ליבה אותה : שלהבת · שמסר *אור מלובה לחרש דפטור בתמיה: והאמר ריש לקיש · בהכונס לאן לדיר (לקמן נט:) : לא שנו · דהשולח הבעירה ביד חרש שוטה וקטן דפטור מדיני אדם : אלא כשמסר לו הגחלת וליבה · אותה החרש : ברי הזיקא · מבורר הזיקו לכל שהיא מזומנת להזיק : ברי · מזומן : שור דרכיה לנתוקי · והוה ליה לאסוקי אדעתיה שאפילו אין החרש מתירו סופו להתיר את עצמו הלכך שמירה רעועה היא ואפילו התירו חרש חייב בעל השור : לנתורי · לנפול הלכך שמירה רעה היא אפילו גילהו חרש בעל הבור חייב לשלם שלא שמרו כראוי : מעמיא עמיא ואזלא · ומאי דליבה חרש לא רמיא עליה דבעל גחלת לאסוקי אדעתיה : ולרבי יוחנן דאמר · בהכונס אפילו מסר לו שלהבת פטור דהשתא מוקי להא דקתני מה שאין כן באש בשלהבת ודכוותיה דמחייב גבי שור ובור בשור מותר ובור מגולה מאי שנא כו' : התם · גבי בעירה : צבתא דחרש קגריס · אחיזתו של חרש גרמה ההבער שהוא נטלה והוליכה לגדיש הכא לא צבתא דחרש קגריס שהשור הלך והזיק וכן הבור ולא על ידי חרש הזיק : צבתא · אחיזתו וכחו מלשון צבתא שקורין טנייל"ש : ל"א גרס' לוותא יחודו של חרש שנתייחד עם השלהבת ונטלה ולשון לוותא שולא"ש כדאמרינן ליהוי לוותא לחברו (ב"ב דף כא.) : כופר · במועד שהמית בן חורין : אסור בהנאה · אם המית אדם כדכתיב ובעל השור נקי כאדם שאומר לחבירו פלוני יצא נקי מנכסיו ואין לו בהן הנאה : מה שאין כן בבור · שאין בעל הבור חייב בתשלומי מיתת אדם כדאמרינן שור ולא אדם :

מה

אילימא שליש ביתו · משמע דאין צריך לבזבז כל ממונו לקנות אתרוג אפילו לא ימצא בפחות והויא מצוה עוברת ואפילו שליש ביתו משמע דלא מחייב ואמרינן נמי (כתובות דף נ.) המבזבז אל יבזבז יותר מחומש ובסוכה (דף מא:) חשיב ליה רבותא דר"ג שקנה אתרוג באלף זוז :

אילו איתרמיא ליה · אפילו איירי בעשורייתא דרבי כדאשכחן בפרק מציאת האשה (כתובות דף סח.) מ"מ ידוע שלא היה חייב לבזבז כל כך :

עד שליש במצוה · פירוש [א] שאם מצא אתרוג כאגוז כמו ששיערו חכמים ואחד גדול ממנו שליש יקנהו :

משל הקב"ה · אוכל פירות בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב : **בשור** קשור ובור מכוסה · פי' כראוי דאי בשלא כראוי לאו כלום היא ועוד מדפריך מ"ש הכא כלומר ובשניהם היה להם ליפטור מדהדר מוקי לה בשור מותר ובור מגולה :

שור עביד לנתוקי · פרש"י אפי' בלא חרש דרכו לנתוקי מאליו וכן בור דרכו לנתורי מאליו וקשה דע"כ בקשרו ובכסהו כראוי מיירי כדפירש ולקמן (דף נה.) תנן כסהו כראוי פטור ונראה לפרש דדרכו לנתוקי ע"י חרש קאמר דגרע משום דמסר לחרש אבל גחלת לא גרע כ"כ דאין דרכו לכבות גחלת כמו שדרכו לנתוקי שור ולנתורי בור דכמה דשביק לה חרש מעמיא עמיא ואזיל :

ולרבי יוחנן דאמר אפי' מסר לו שלהבת פטור כו' · תימה מאי קשה ליה הא שלהבת לרבי יוחנן כמו גחלת לר"ל ובשור קשור ובור מכוסה יכול להעמידו ומשום דחרש עביד לנתוקי ולנתורי כמו שאמר לר"ל וי"ל דמשמע ליה דטעמא דרבי יוחנן דפטר משום שהקטן שומרו ואין הקטן עושה היזק אלא אדרבה עושה שמירה והשתא ניחא דלא תיקשי לרבי יוחנן דמוקי לה בשור מותר ובור מגולה אמאי נקט שמסרו לחש"ו והא בלא מסרו נמי חייב דנקט מסרו לרבותא אע"פ שעשה שמירה קצת ובהאי סברא פליג אריש לקיש :

חומר בשור · האי שור הייתו קרן כדמוכח בכולה שמעתין : **ודרכו** לילך ולהזיק · הא דלא חשיב שהוא בעלי חיים מה שאין כן בבור משום דהוי בכלל ודרכו לילך ולהזיק וכוונתו להזיק לא שייך למתני גבי בור שאין בעלי חיים :

מה שאין כן בבור · שאין משלם כופר וכן אם דקתני בסמוך משא"כ באש וא"ת ונילף משור ונחייבו בכופר ואף על גב דאיכא למימר שכן ב"ח דהא מסקינן לקמן בפרק כילד (דף כו.) דאיכא כופר ברגל שמע מינה דילפינן רגל מקרן ולא פרכינן מה לקרן שכן כוונתו להזיק וחייב ברה"ר ויש לומר דאש ובור פטורין דדרשינן עליו ולא על בור עליו ולא על האש כדדרשינן לקמן בסוף כילד (שם) עליו ולא על האדם וא"ת שור ולא אדם דכתיב בבור למ"ל ת"ל מעליו ויש לומר דאיצטריך שור ולא אדם לפטור עבד שנפל בתוכו או עובד כוכבים הקנוי לישראל :

חומר

רבינו חננאל

שלשה כגון שהוספתה על הכסף חצי נמצאו רמי לולב ג' חצאי כסף שהוא כסף וחצי · או שליש מלגיו שהוא כסף ושליש כסף ועלתה בתיקו' ועבדינן לחומרא *) מלבר · במערבא אמרי עד שליש משלו כלומר מוזהר הוא להתנאות במצוה עד שליש מכאן ואילך אם מוסיף יתר על שליש מדה יתירה עושה כגון המפרנס עני ומוסיף לו יותר שנמצא חינו ואין הקב"ה מקפח שכרו אלא משלם לו גמולו · משל הקב"ה שנאמר מלוה ה' חונן דל ופשוט הוא · ד"א מכאן ואילך משל הקב"ה שאם בא להדר המצוה ביותר משליש בדמיה [אינו חייב] כל זה מגיעו שחייו *) קודמין להידור מצוה אבל אם זימן לו הקב"ה ממון שלא מגיעו ובקש להדר המצוה ביותר משליש הרשות בידו · והמהדר המצוה משובח כדתנינן בנר חנוכה [שבת כא:] והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין וכו' : פירוש כל שחבתי בשמירתו הכשרתי וכו' : ת"ר כל שחבתי בשמירתו הכשרתי נזקו כיצד שור ובור שמסרן לחרש שוטה וקטן והזיקו חייב מה שאין כן באש · ולר' יוחנן אפי' מסר לחרש שוטה וקטן שלהבת והזיקו פטור המוסר מאי טעמא צבתא דידהו גרים : פי' לנתורי · יסר העפר והקירוי ויפתח פי הבור : ת"ר חומר בשור [מבבור] שהשור משלם הכופר ול' של עבד נגמר דינו אסור בהנאה ודרכו לילך ולהזיק מה שאין כן בבור · חומר בבור [מבשור] שהבור תחילת עשייתו לנזק ומועד מתחילתו מה שאין כן בשור ·

*) עי' ברא"ש וב"ע או"ח סי' תרנ"ו שפסקו לקולא·
**) עי' בנמוקי יוסף בשיטה ע·

עין משפט נר מצוה

ע א ב סמג עשין מח טוש"ע א"ח סימן תרנו סעיף א וכנג"ה :

פא ג מיי' פ"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ו סמג עשין סו סח טוש"ע ח"מ סימן שצו סעיף ו :

פב ד מיי' שם פי"ב הל' ח ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף ל :

פג ה ו מיי' שם פי"ד הל' ב סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סימן תיח סעיף ז :

פד ז מיי' שם פ"ד הל' ו סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שצו סעיף ו :

פה ח מיי' שם פי"ב הלכה ח סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ל :

פו ט מיי' שם פי' הלכה ב סמג עשין סו :

פז י מיי' שם פי"א הל' א סמג שם :

פח כ מיי' שם הל' ט :

מסורת הש"ס

נקין כב נט: [ע"ש]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה עד · פי' ט', נ"ב ודעת ש"ש כפירש"י :

יעב"ץ גרס אוד

חומר בשור מבאש חומר באש מבשור חומר בשור מבאש שהשור משלם כופר וחייב בשלשים של עבד נגמר דינו אסור בהנאה מסרו לחרש שוטה וקטן חייב מה שאין כן באש חומר באש מבשור שהאש מועדת מתחילתה מה שאין כן בשור חומר באש מבבור וחומר בבור מבאש חומר בבור מבאש שתחילת עשייתו לנזק מסרו לחרש שוטה וקטן חייב משא"כ באש *חומר באש מבבור שהאש דרכה לילך ולהזיק ומועדת לאכול בין דבר הראוי לה ובין דבר שאינו ראוי לה מה שאין כן בבור וליתני חומר בשור מבבור שהשור חייב בו את הכלים מה שאין כן בבור הא מני ר' יהודה היא *דמחייב על נזקי כלים בבור אי רבי יהודה אימא סיפא חומר באש מבבור שהאש דרכה לילך ולהזיק ומועד לאכול בין דבר הראוי לה ובין דבר שאינו ראוי לה מה שאין כן בבור דבר הראוי לה מאי נינהו עצים דבר שאין ראוי לה מאי נינהו כלים מה שאין כן בבור אי ר' יהודה הא אמרת מחייב היה ר' יהודה על נזקי כלים בבור אלא לעולם רבנן היא *ותנא ושייר מאי שייר דהאי שייר שייר טמון איבעית אימא לעולם ר' יהודה ודבר שאין ראוי לה לאו °לאתויי כלים אלא לאתויי ליחכה נירו וסכסכה אבניו מתקיף לה רב אשי ליתני חומר בשור מבבור שהשור [א]חייב בו שור פסולי המוקדשין [ב]מה שאין כן בבור אי אמרת בשלמא רבנן היא איידי דשייר הך שייר נמי הך אלא אי אמרת ר' יהודה מאי שייר דהאי שייר שייר דש בנירו אי משום דיש בנירו לאו שיורא הוא דהתנא שכן דרכו לילך ולהזיק: הכשרתי במקצת נזקו: תנו רבנן הכשרתי מקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו כיצד [ג]החופר בור תשעה ובא אחר והשלימו לעשרה האחרון חייב [ד]ודלא כרבי דתניא* החופר בור תשעה ובא אחר והשלימו לעשרה אחרון חייב רבי אומר אחר אחרון למיתה אחר שניהם לנזקין רב פפא אמר למיתה ודברי הכל איכא דאמרי לימא דלא כרבי אמר רב פפא למיתה ודברי הכל מתקיף לה רבי זירא ותו ליכא והא איכא [ה]מסר שורו לחמשה בני אדם ופשע בו אחד מהן והזיק חייב היכי דמי אילימא דבלאו איהו לא הוה מינטר פשיטא דאיהו קעביד אלא דבלאו איהו נמי מינטר מאי קעביד מתקיף לה רב ששת והא איכא [ו]מרבה בחבילה היכי דמי

אי

מה שאין כן באש · אם לא חייב בה שריפת אדם שהיה לו לברוח ואם כפות הוא המבעיר חייב מיתה וקשה ליה בדרבה מיניה כדמפרש לקמן בפרק הכונס לצאן לדיר (דף כח:): ובין שאין ראוי · לקמן מפרש לה כל שור דקתני הכא בקרן קמיירי ולא בשן ורגל: חייב בו את הכלים · אם שיברן בנגיחה או בבעיטה שהיא תולדה דקרן כלים אין ראויין לאש שאין דרך להסיק בכלים: פלוגתא דרבי יהודה ורבנן בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף נג:): אלא לעולם רבנן היא· ודקשיא לך ליתני חומר בשור שחייב בו את הכלים כו' תנא ושייר: שייר טמון · דהוה ליה למתני חומר בשור ובור מבאש שאם בעט שור בשק מלא כלים ושברן חייב או אם נפל חמור בבור ועליו שק מלא תבואה חייב ואע"ג דטמון בשק מה שאין כן באש דנפקא לן (לקמן דף סא:) מגדיש או הקמה דאינו חייב אלא בגלוי: שור פסולי המוקדשין · שנפדה ונפל בבור פטור בעל הבור דכתיב (שמות כא) בעל הבור ישלם והמת יהיה לו יצא זה שאין המת שלו דאע"ג דנפדה אם מת אסור להאכילו לכלבים כדאמרינן בבכורות (דף טו·) תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלבים ובפסולי המוקדשין הכתוב מדבר ואם נגחו שור חייב דהא כתיב שור רעהו וכיון דנפדה שור רעהו קרינא ביה ואע"ג דבשור נמי כתיב והמת יהיה לו מוקמי' ליה לקמן לבעלים מטפלים בנבילה: ההיא מאי לא גרסינן: אי אמרת בשלמא רבנן איידי דשייר · טמון וכלים שייר נמי האי: אלא אי אמרת ר' יהודה · ואין כאן שיור דהא כלים בבור וטמון באש רבי יהודה מחייב מאי שייר דהאי שייר: דש בנירו · שאם דש השור בנירו ונתכוון לכך שהרי השוורין מלומדין בדישה תולדה דקרן היא שכוונתה להזיק וחייב לשלם דמי נירו שקילקל מה שאין כן בבור דלא שייך ביה היזק קרקע: דהא קתני · לעיל בשור שדרכו לילך ולהזיק וכל נזקין בכלל: האחרון חייב · בין מת בו השור בין הוזק וטעמא מפרש לקמן מקראי בפ"ק שור שנגח את הפרה: אחר אחרון למיתה · אם מת השור לא ישלם הראשון כלום דט' טפחים אין בהם כדי להמית: אחר שניהם לנזקין · דאם הוזק השור ולא מת ישלמו בין שניהם: רב פפא אמר · מתניתין דקתני כהכשר כל נזקו דאין חייב אלא אחרון במיתה שמת השור קמיירי: ודברי הכל · דאפי' רבי קאמר אחר אחרון למיתה: ותו ליכא · למימר כהכשר כל נזקו: והא איכא · למימר נמי כגון אי אתרמי דמסר שורו כו' ומסברא קמקשי ליה רבי זירא ואיכא משנה: ופשע בו · שהלך לו ולא שמרו:

אי

הומר בשור מבאש · הא דלא תני שהשור ב"ח משום דהוי בכלל מסרו לחש"ו דבהכי תלי טעמא דפטור באש:
שייר טמון · דפטור באש ושור ובור חייב ופ"ה כגון בעט שור בשק מלא כלים ושברן וכן אם נפל בבור שק מלא תבואה חייב ולא דק דכל מילי דלאו בעלי חיים ממעטים מחמור דבור כמו כלים כדאמר *בסוף הפרה (דף נג:) גבי נפל לבור והבאיש מימיו לאחר נפילה שהוא פטור משום דהוי שור בור ומים כלים:
ליחכה נירו וסכסכה אבניו · גבי דש בנירו פרש"י משא"כ בבור דלא שייך ביה היזק קרקע משמע דס"ל רוצה לפרש כן משא"כ בבור דלא שייך ביה היזק ניר ואבנים וקשה לפי' דאם כן היה יכול להזכיר כמה היזקות שהאש עושה בדבר הקבוע ששורף ביתו ושאר דברים הקבועין אלא י"ל ליחכה נירו דחייב אף על פי שאין רגילות שתזיק אש ניר ואבנים כלל מה שאין כן בבור דפחות מי' פטור ממיתה כיון דאין רגילות להמית בפחות מי':
שהשור חייב בו פסולי המוקדשין מה שאין כן בבור · כדדרשינן והמת יהיה לו מי שהמת שלו °וא"ת למה לי שור ולא אדם תיפוק ליה והמת יהיה לו מי שהמת שלו כדפטרינן שור פסולי המוקדשין *דמת אסור בהנאה דדרשינן גזירה שוה שם שם מעגלה ערופה בפרק אין מעמידין (ע"ז כט:) °ולאו משום שהשער מותר כדאמרינן בפ"ק דערכין (דף ז·) ה"נ בשער שור פסולי המוקדשין מותר כדאמרינן בבכורות פ"ג (דף כה·) ואפילו הכי כיון שעיקרו אסור חשיב אין המת שלו וי"ל דוהמת יהיה לו משתעי בשור ולא ממעטי מיניה אדם תדע מדפריך בפ' הפרה (לקמן נג:) ואיפוך אנא פירוש והמת יהיה לו דשור נדרוש למי שהמת שלו והיכי מצי למימר הכי והא בשור משלם כופר ואע"פ שאין המת שלו אלא על כרחך לא חיישינן בהכי כדפרישית דהשור קאי ובלאו הכי לא קשיא מידי למאי דפרישית לעיל דשור ולא אדם אילטריך לעבד ולנכרי הקנוי לישראל שנפל לבור דהווא שרי בהנאה:
אחרון חייב · גם הנזקין והראשון פטור מכולם ובפ' הפרה (לקמן נא·) מפרש טעם דכתיב כי יכרה אחד ולא שנים לחיובי בתרא אתי ולא קמא דלאמר קרא והמת יהיה לו ההוא דקא עביד שיעור מיתה:
ותו ליכא · וא"ת נהי נמי דאיכא טובא אטו כי רוכלא ליחשיב וליזיל וי"ל משום דדחיק לאוקמי מתני' דלא כרבי או כרב פפא ולמיתה והיה יכול להעמיד בניזקין וא"ת ולוקמא כגון שלא היה בו הבל למיתה ולא הבל לניזקין שהיה רוחבו יתר על עומקו ובא אחר וסייד וכייד דמודה רבי דהאחרון חייב בין למיתה בין לניזקין כדאמר רב פפא בפרק הפרה (לקמן דף נא·) וי"ל דאין זה מקצת נזקו דאחרון עבד הכל:
*כגון פפא בר אבא · מפרש רשב"ם דנקט פפא בר אבא לפי שלפעמים בני אדם הוא שאוכל לכל הבא מאיליו לישב עליה כי שמא הספסל עשוי לכך והוי כמתה מחמת מלאכה אבל פפא בר אבא שהוא משונה וכבד משאר בני אדם שמא אין שאול לו ולפי' נ"ל כגון פפא בר אבא אכולהו קאי מדקאמר בסמוך דא"ל אי לאו את הוה יתבינן פורתא וקיימין משמע דאם היה נשבר היו חייבין ומיהו לפי המסקנא דמשני דבהדי דקסמך עלייהו אין צריך לפרש *דחייב אלא אחרון בלבד ומתוך כך פטר ארבעה בני אדם שישבו על ספסל אחד של אלמנה ושברוהו והר"ר עזריאל חייב לשלם ור"ת מפרש דנקט פפא בר אבא משום דקאמר במסקנא דכחו כגופו דמי ודוקא פפא בר אבא שהוא אדם כבד ומתוך כבדו מוגען לעמוד אבל שאר בני אדם שאין כבידין כל כך ואין סמיכתן מעכב מלעמוד איגהו נמי פשטו שלא עמדו וכולן חייבין ולפי זה צריך לומר דרב פפא עצמו בא לתרץ מה שהקשה ותו ליכא:

מאי

פט א מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין ס :
צ ב מיי' פ"ב שם הלכה יז :
צא ג ד מיי' שם הלכה יג סמג עשין סח טור ש"ע ח"מ סי' תי סעיף טו :
ג"ל בפרק
צב ה מיי' פ"ד שם הלכה ז סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' שנו סעיף ז :
צג ו מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הל' יד ועיין במ"מ מ"ש בזה סמג עשין ס טור ש"ע ח"מ סי' שפג סעיף ד :

[עי' תוס' זבחים פא: ד"ה ובטריפה ותוס' נדה נה. ד"ה שמא ותוספות ערכין ד. ד"ה נפשות]

לקמן מג:[ע"ב]

[לעיל ה: וש"נ]

[סוכה נד. וש"נ]

לקמן נא. [תוספתא פ"ו ע"ש]

עיין נפ"ב

פי' מהרש"א

גליון הש"ס

גמ' לאתויי כלים. עי' לעיל ב ע"ב תוס' ד"ה כי שדית: תוס' ד"ה שהשור כו' וא"ת ל"ל. עי' תשובת חו"ב סי' קלו: בא"ד ולאו משום וכו' · עי' זבחים דף עא ע"ב תוס' ד"ה ובטרפה:

רבינו חננאל

חומר בשור מבאש כו' עד מסר לחרש שוטה וקטן חייב מה שאין כן באש · חומר באש [מבשור] שהאש מועדת מתחילתה מה שאין כן בשור . חומר בבור מבאש שהבור תחלת עשייתו לנזק ומסרו לחרש שוטה וקטן חייב מה שאין כן באש . חומר באש [מבבור] שדרכה לילך ולהזיק ומועד לאכול בין דבר הראוי לה כגון עצים וכיוצא בהן ובין דבר שאין ראוי לה כגון כלים וכיוצא בהן מה שאין כן בבור וסתמא כרבנן דפטרי בנזקי כלים בבור והאי דלא תני שהשור חייב בו את הכלים מה שאין כן בבור שיירה כמו ששייר הטמון שחייב בן חשור מה שאין כן באש . וזה מפורש בפרק הכונס צאן לדיר (דף סא:) משנה המדליק את הגדיש והיו בו כלים ר' יהודה אומר ישלם כל מה שבתוכו וחכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש של חטין כו' ושייר נמי חומר בשור שחייב בו שור פסולי המוקדשין מה שאין כן בבור עיקרו בפ' שור שנגח את הפרה(דף נג:) דגרסי' התם פסולי המוקדשין אדם ושור חייבין ובור פטור מאי טעמא אמר קרא והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו. הני הוו שיורא אבל דש בנירו לא הוי שיורא דשמעינן ליה מדקתני וכי

[א]דרכו לילך ולהזיק ודבריו פשוטין הן ולא הוצרכנו לכתבם בלשון קצרה אלא להיותם נוחים לעמוד בהן המפרש להיותם בידו כללות : פיסקא הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כו': ת"ר הכשרתי מקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו . פי' היה הבור חפור ט' טפחים והוספתי לו טפח נתחייבתי לשלם נזק כאלו אני חפרתי הבור כולו . וזהו כיצד זה החופר בור ט' כו' ודלא כרבי דתניא [החופר בור ט' טפחים ובא אחר והשלימו לי' טפחים האחרון חייב] רבי אומר אחר אחרון למיתה אחר שניהן לנזקין. ואוקמה ר' פפא למיתה ודברי הכל: פי' מרבה בחבילות מרבה חבילי עצים לחוק הדליקה ואקשי' וכי

עין משפט
נר מצוה

צד א ב ג מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף כ:
צה ד מיי' פ"ד מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה ז סמג לאוין קס:
צו ה מיי' פ"ו מהל' נזקי ממון הלכה יב סמג עשין סח טור ש"ע ח"מ סי' תג סעיף א:
צז ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

מסורת
הש"ס

תורה אור

אי דבלאו איהו אזלא לא פשיטא אלא דבלאו איהו אזלא מאי קא עביד מתקיף לה רב פפא והא איכא הא דתניא [א]ה' שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו ובא אחד וישב עליו ושברו האחרון חייב ואמר רב פפא כגון פפא בר אבא היכי דמי אילימא דבלאו איהו לא איתבר פשיטא אלא דבלאו איהו נמי איתבר מאי קעביד סוף סוף מתניתא היכא מתרצא לא צריכא דבלאו איהו הוי מיתבר בתרי שעי והשתא איתבר בחדא שעה [ג]דאמרי ליה אי לאו את הוי יתבינן טפי פורתא וקיימין [א] ולימא להו אי לאו אתון בדידי לא הוה מיתבר לא צריכא [ד]דבהדי' דסמיך בהו תבר [ג] פשיטא מהו דתימא כחו לאו כגופו דמי °קמ"ל דכחו כגופו דמי דכל היכא דגופו תבר כחו נמי תבר ותו ליכא והא איכא הא דתניא* [ה]הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה ומת כולן פטורין רבי יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב את מיתתו בקטלא לא קמיירי ואיבעית אימא בפלוגתא לא קמיירי ולא והא אוקימנן דלא כרבי דלא כר' וכרבנן מוקמינן כר' יהודה בן בתירא ולא כרבנן לא מוקמינן: חבתי בתשלומי נזקו: חבתי בנזקו לא קתני אלא בתשלומי נזקו תנינא להא דתנו רבנן *תשלומי נזק [ו]מלמד *שהבעלים מטפלין בנבילה מנא הני מילי אמר ר' אמי דאמר קרא °מכה נפש בהמה ישלמנה אל תקרי ישלמנה אלא ישלימנה רב[ויקרא כד] כהנא אמר מהכא °אם טרף יטרף יביאהו עד הטרפה לא ישלם עד טרפה[שמות כב] ישלם טרפה עצמה לא ישלם חזקיה אמר מהכא °והמת יהיה לו לניזק[שם כא] וכן תנא דבי חזקיה והמת יהיה לו לניזק אתה אומר לניזק או אינו אלא למזיק אמרת לא כך היה מאי לא כך היה אמר אביי אי ס"ד נבילה דמזיק הויא ליכתוב רחמנא שור תחת השור ולישתוק והמת יהיה לו למה לי ש"מ לניזק וצריכא דאי כתב רחמנא מכה בהמה ישלמנה משום דלא שביחא אבל טרפה דשביחא אימא לא צריכא ואי אשמועינן טרפה משום דממילא אבל מכה בהמה דבידים אימא לא ואי אשמועינן הני תרתי הא משום דלא שביחא והא משום דממילא אבל והמת יהיה לו דשביחא ובידים אימא לא ואי אשמועינן המת יהיה לו משום דממונא קא מזיק אבל הכא דבגופא מזיק אימא לא צריכא א"ל רב כהנא *לרב אלא טעמא דכתב רחמנא והמת יהיה לו הא לאו הכי הוה אמינא נבילה דמזיק הויא השתא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה דאמר מר °ישיב *לרבות שוה כסף ואפילו סובין דידיה מבעיא לא נצרכא אלא[שם] [ז]לפחת נבילה לימא פחת נבילה תנאי היא דתניא אם טרף יטרף יביאהו עד יביא

מאי קעביד · בטלה שמעתין נ"ל מאי קעביד טפי מאחריני ויסלם כל אחד חלקו ואין לומר דליפטר דתניא פרק הפרה (לקמן נג.) אחד החוקק בור לי' ובא אחר והשלימו לעשרים ובא אחר והשלימו לשלשים כולם חייבין אע"ג דבלאו איהו הוה מתה מיהו בזה צריך לדקדק וכי בשביל שהשליך איש עץ בתוך אש גדולה יתחייב הא לא דמי אלא לאחד שחופר בור י' ובא אחר והשלימו לי"א: כולן פטורין · ויש לראשון כדי להמית דבשאין בו כדי להמית אפילו לרבנן אחרון חייב כדמוכח בפ' כל הנשרפין (סנהדרין דף עח.): ישלימנה · בעל הבור ישלם אין לדרוש ישלם ישלים אבל ישלמנה משמע שהבהמה עצמה ישלם וזה אי אפשר שכבר מתה לפיכך יש לדרוש ישלימנה: לא ישלם · אע"ג דקרא בשומר שכר כתיב דפטור מאונסין מ"מ מדכתיב עד הטרפה לא ישלם יש ללמוד דהיכא דישלם לא ישלם כלום בשביל הטרפה עצמה: הא משום דממילא כו' · כלומר מחד מינייהו לא אתיא אבל מתרווייהו אתיא במה הצד ולא חש להאריך ולדקדק בזה: לא נצרכא אלא לפחת נבילה · אע"ג דבפ' המניח (לקמן נד.) אמרינן כיחסה כשעת העמדה בדין משום דקרנא דתורא קבירא בי' התם משום דלא מתה ויש לו להמתין עד שתתרפא אבל הכא מיד היה לו למוכרה: יביא

אי דבלאו איהו לא מינטר · כגון שהיו עסקיו רעים: פשיטא · אין זו הכשרתי במקצת נזקו אלא כל נזקו ולא דמי להשלים בור לעשרה דאע"ג דקי"ל בור ט' דלא עבדי מיתה נזקין מיהא עבדי וסייע הראשון בהגרמת מיתתו ואיצטריכא למיתני דאחרון חייב: מאי קעביד · והיינו חייב כלום: מרבה בהבילות · שריבה חבילות זמורות בהדלקה של חבירו וקירבה ע"י החבילות לגדיש אחרים שהיה בדין שיהא הוא חייב ולא הראשון*: פשיטא · ולמה הוה לן למיתנייה הרי הראשון לא סייע כלום דכל מה דשביק ליה מעמיא ואזיל אבל חופר בור תשעה רוב מיתתו הוא עושה אלא האחרון מקרבה: כגון פפא בר אבא · שהיה בעל בשר: פשיטא · דלא דמי לבור שהראשון גרם נזקין והרג חציו או רובו אלא משום הכי הוא דמפטר דאמר ליה אי לאו אתה הוה מתזיק ולא הוה מיית אבל אלו לא שברו כלום כל זמן שלא בא זה: מתניתא · דספסל: היכא מיתרצא · הואיל ומותבת הכי אבל מוסר שורו ומרבה בחבילות לא מתנייתא ניהו אלא מסברא הוו מקשי להו: דבלאו איהו הוה מיתבר בתרי שעי · ולהכי אצטריך למיתנייה לאשמועינן דאפי' הכי חייב ומיהו בהדי ההיא דחופר בור לא מצי למיתנייה דתהוי הך כהכשר במקצת נזקו דמתני' דהאי לא מקצת נזק הוא אלא כל נזק שהראשונים לא התחילו לשברן כי היכי דחופר בור ט' הזיקתו הבל חום של ט' והבל חום של י' הרגו: ולימא להו אי לאו אתון בדידי · לחוד לא הוה מיתבר והתם כשישבתי היה לכם לעמוד ומדלא עמדתם אתם כמוני שברתם וגבי משלים בור לעשרה ליכא לאקשויי הכי דמאי הוה ליה לקמא למיעבד: לא צריכא דבהדי דסמיך עלייהו · [ג] לעולם דבלאו איהו לא הוה מיתבר כלל ודקאמרת פשיטא לא צריכא דלא ישב עליו אלא עמד על רגליו ונסמך עליהם והתא לאשמועינן דכחו כגופו דמי: סמך בהו · נסמך עליהם ולא יכלו לעמוד ליסנא אחרינא דזגא מזגא גרסינן כדאמרינן בעלמא חזי למיזגא עליה (שבת דף מח.): פטורין · שאין ידוע על ידי מי נהרג: שקירב מיתתו · ופלוגתייהו דרבי יהודה בן בתירא ורבנן מפ' בסנהדרין בפרק אלו הן הנשרפין (דף עח.) ר' יהודה סבר כי יכה כל נפש אדם כתיב דמשמע כל דהו נפש ורבנן סברי כולה נפש משמע והיינו הכשרתי במקצת נזקו דומיא דחופר בור שהראשון הזיק והאחרון הרג: דלא כרבי וכרבנן מוקמינן · דהלכה כרבים: בנזקו לא קתני · דליהוי משמע שישלם שור גמור חי והוא יטול את הנבילה: אלא בתשלומי נזקו · דמשמע השלמה שיטול ניזק את הנבילה וזה משלים לו מה שפחתתו מיתה: תשלומי נזקו מלמד כו' · לשון השלמה משלים לו לניזק: הבעלים מטפלין בנבילה · כלומר נוטלין את הנבילה: ישלימנה · משמע שישלם המותר: יביאהו עד · דריש הפתא הכי אם טרוף יטרף השור בפשיעתו של שומר שכר דהאי קרא בשומר שכר כתיב כדאמרינן בהשואל (ב"מ דף לה:) פרשה שנייה נאמרה בשומר שכר יביאהו עד הטרפה ישלם כל ההיזק עד דמי הטרפה אבל דמי הטריפה עצמה לא ישלם דניזק מטפל וטורח בנבילה למוכרה: אי ס"ד נבילה דמזיק · והאי והמת יהיה לו למזיק קאמר: ולשתוק · קרא מיניה דלא אצטריך להכי דפשיטא לן כיון דשלם שור תחת השור נבילה שלו היא: לניזק · שיטלנו בדמים ועליו ישלים המזיק: מכה בהמה לא שביחא · שיהא אדם מזיק בהמה של חבירו לפיכך לא החמיר עליו הכתוב לטרוח במכירת הנבילה: טריפה דממילא · שהזאב טרפה והשומר לא נתכוון אמטו להכי חס רחמנא עליה דלא למיטרח בנבילה: דבידים · קא מזיק אימא על המזיק לטרוח בנבילה ומשלם הדמים קמ"ל: והמת יהיה לו · משתעי בשור נגח דשכיח ובידים הוא ממש (*שהשור) שהוא (*ממונו של מזיק) נתכוון להזיק: שומר שכר · שפשע ונטרפה על ידי זאב כנזקי גופו חשיב ליה שהרי היה עליו לשומרה: השתא אי הוו ליה טריפות. למזיק כשיעור כל דמי נזקו הוה יהיב ליה בעל כרחיה דניזק דאמר מר ישיב לרבות כו' דידיה מיבעיא: לא נצרכא · הא דכתב קרא דניזק מטפל בנבילה: אלא לפחת נבילה · דהכי אמר רחמנא דמשעת מיתה קאי ברשותיה דניזק ואם הסריח ופחתה דמים משעת מיתה ועד שעת העמדה בדין פסידא דניזק הוא ומשלם ליה מזיק מה שהנזק הוי יתר על הדמים שהיתה נבילה שוה בשעת מיתה: ופטור

רבינו חננאל

ובי אין מכשיר מקצת נזק וחייב בכל אלא זה והתניא חמשה שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו ובא אחר וישב עמהן ושברו אחרון חייב. ואתינן לדחויה כדדחינן מסר שורו לה' בני אדם ומרבה בחבילות ואוקימנא דזגא מיזגא ובלא איהו לא מיתבר מהו דתימא כחו לאו כגופו דמי קמ"ל. אוקימנא להא דת"ר הכשרתי מקצת נזקו כו' כרבנן ודלא כרבי ואקשי' והתניא הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה [ומת] פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר אחרון שקירב מיתתו [חייב] הנה ר"י בן בתירא סבר המכשיר במקצת נזק חייב בכולו נוקמיה לדידיה ומפרקינן דחינן לה מיחידאה ומוקמינן לה כרבים שפיר אבל לדחויה מרבנן ולוקמה כר' יהודה בן בתירא דהוא יחיד לא: פיס' חבתי בתשלומי נזקו. דייקינן ממתני' שאינו חייב בכל הנזק אלא בתשלומו כגון הארתניא תשלומי נזק מלמד שהבעלין מטפלין בנבילה ואפקה ר' אמי ממכה [נפש] בהמה ישלמנה דריש ביה ישלימנה. רב כהנא אפיק לה מהא הטרפה לא ישלם כלומר מה שהיתה שוה עד שנעשית טרפה לא ישלם*) רב חזקיה אמר והמת יהיה לו לניזק. וכן תנא דבי חזקיה. ואסיקנא אי סלקאדעתך נבילה דמזיק הוי ליכתוב רחמנא שלם ישלם שור תחת השור ולישתוק והמת יהיה לו למה לי ש"מ לניזק. נימא פחת נבילה תנאי היא דתניא אם טרף יטרף

*) אולי צ"ל עד שנעשית טרפה ישלם טרפה עצמה לא ישלם.

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולימא להו אי לאו אתון בדידי לא הוה מיתבר). נמ"ת וכ"ע הרמב"ם ל"ג ולימא גו' נ"ל: [ב] שם פשיטא נ"ב הרמב"ם ל"ג כו' אלא קודם ל"ג. (ועי' בהגר"א סימן שפ"א): [ג] רש"י ד"ה לא צריכא כו' לעולם כו' נ"ב רש"י מפרש דקושית ולימא - י קאי גם אריפא ותף דבלאו איהו לא מיתבר כלל דאי אדסמיך ליה אאי קאמר דבהדי ס' תבר כו' ודקאמרת כו' וכוא תירוץ על קושיא שניה פשיטא ועל קושיה הראשונה ולימא תירץ רש"י בד"ה סמך כו' · אבל הסור פי' דקאי רק אדסמיך לא צריכא דבלאו כו':

גליון הש"ס גמרא קמ"ל דכחו כגופו. לקמן דף יז ע"ב:

ופטור · דשומר שכר פטור באונסין כדכתיב ביה ומת או נשבר או נשבה אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם (שמות כב) : יביא עדודה · נבילה : לב"ד · לשומה כמה היא שוה והכי משמע קרא יביאהו עד יביא העדודה כדכתיב (בראשית מט) בבקר יאכל עד דהיינו שלל כדמתרגמינן עדאה מפי מורי : מאי לאו בהא קמיפלגי · דבאונסין הא ודאי לא פליג אבא שאול למימר דאפי' נטרפה באונס יהא חייב דאין שומר שכר חייב באונסין אלא ה"ק אם נטרפה בפשיעה שיהא בר תשלומין יביא עדודה ויוסיף מביתו על הדמים שהיא שוה בשעת מיתה דאי משום דמים דהשתא לא איצטריך דהשתא אי אית ליה נבילות אחרנייתא יהיב ליה כל שכן הא אלא לפחת נבילה אתא ות"ק דלא מפיק ליה להך דרשה סבר פחת נבילה דמזיק הוי הלכך לא מצי לאוקמי לקרא להך דרשה דאי משום דמים דהשתא לא איצטריך דהא תניא ישיב לרבות שוה כסף : בטורח נבילה · להביאה ממקום שמתה שם למקום שהיתה שם אבא שאול סבר על המזיק הוא : והתניא · בניחותא : כסף ישיב לבעליו והמת · משמע שאף המת ישיב לבעליו : ואגודא · שפת הבור : בדנפשיה קא טרח · וריוח דנפשיה קא עביד דשיים ליה לניזק בדמי יתירי ולמה לי קרא דוהמת : כשורא · קורה : בדברא · בשדה ואע"ג שמחוסר הבאה לעיר נמכר בזוז : אמר שמואל · מנהג דיינין הוא שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן שאם גנב וגזל בהמה או כלים ונפחתו אצלו אין שמין הנבילה והשברים לבעלים שיחזיר גנב הפחת אלא ישלם בהמה וכלים מעולים והשברים שלו : אלא לנזקין · שמין כדכתיב והמת יהיה לו · ואני אומר אף לשואל ואבא מודה לי · רב : אף לשואל שמין · ולניזקין קאי · או דלמא אף לשואל אין שמין · והאי אף אגנב וגזלן קאי : מדאמרי ליה רב כהנא ורב אסי · בבבא מציעא בפ' השואל (דף צו:) : שליא שיצתה כו' · דקי"ל המפלת שליא יושבת עליה ימי טומאה וימי טהרה שאין שליא בלא ולד אלא שנימוח בתוכה : מונין לה מן הראשון · דמיום ראשון טמאה ואפי' הואי לידה יבישתא : לחומרא · דמטמאין טהרות שנגעה בראשון משעת יציאת שליא : דקא מטהרת לה מראשון · שתהא סופרת י"ד של נקבה עם יום הראשון ודמים שתראה ביום ט"ו טהורין דהיינו קולא דאי הויא מניא משני לא חיילא ימי טהרה עד למחר : חוששת · לטמא טהרות שתגע בראשון : מימנא לא ממניא · שבועיים דנקבה אלא משני : מאי קמ"ל · עולא דאמר חוששת : דאין מקצת שליא בלא ולד · ומש"ה חוששת שמא רוב מיחוי הולד יצא באותו מקצת ומכי נפק רוב הוי ליה כילוד כדאמרינן במסכת נדה (דף כח·) יצא מחותך או מסורס עד שיצא רובו ומימנא ודאי לא מניא מראשון דשמא לא נפק רובה עד שני דאי יש מקצת שליא בלא ולד לא הוה חיישינן לטמא טהרות דכולי האי לא חיישינן דנימא תרי חומרי דלמא נפקא ורוב נפקא : שליא · של בהמה : שיצאת מקצתה · קודם שחיטת הבהמה אסורה · כולה ואע"פ שאין בה ולד ה"ג סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה · כלומר מפני שהשליא סימן ולד בין באשה בין בבהמה שאין שליא בלא ולד אלא שנימוח וחיישינן שמא באותו מקצת שיצא קודם שחיטה היה רובו של עובר וקיימא לן יצא רובו ה"ז כילוד והיינו ניתר בשחיטת האם :
דיש

יביא עדים שנטרפה באונס · ואיסי דורש בפרק האומנין (ב"מ פג·) אין רואה הא יש *רואה יביא עדים שנטרפה ופטור דמשמעות דורשין איכא בינייהו : יביא אורה לב"ד · פי' שמתה בלא ברכה ואית דגרס עדורה כמו אחת מהנה לא נעדרה (ישעיה לד) ובקונטרס גרים עדודה כמו יאכל עד :

בשאלתות דרב אחאי* גרי' אמר שמואל אמר לי אבא ולא כפ"ה דפירש דמנהג דיינין כך הוא :

אין שמין לא לגנב ולא לגזלן · פ"ה אין שמין הנבילה והשברים לבעלים שיחזיר הגנב הפחת אלא ישלם בהמה שלימה וכלים מעולים והשברים שלו ואע"ג דקיימא לן ישיב לרבות שוה כסף ככסף ואפי' סובין גנב וגזלן שאני משום דכתיב אשר גזל כעין שגזל הלכך צריך להחזיר הגזילה או דמיה ולא סובין וכן משמע בירושלמי מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן א"ר אבא בר ממל חיים שנים ישלם ולא מתים עד כדון גניבה גזילה מנין א"ר אבא בר ממל והשיב הגזלה אשר גזל כאשר גזל והייט טעמא דגנב וגזלן קנו מיד כשהוציאו מרשות בעלים אבל מזיק לא נתחייב אלא כמו שהזיק וה"ט דמ"ד אף לשואל כיון דחייב באונסין נמצא שקנאו משעה שהוציא מיד הבעלים והדמים הוא דנתחייב כמו גנב וגזלן*:

דקא מטהרת לה מראשון · פירוש שסופרת י"ד של נקבה מראשון והדמים שתראה בט"ו יהיו טהורין וא"ת ואמאי לא יהיו טהורים דלמא ביום ראשון יצא ראשו או רובו ואפי' לא יצא דלמא הוא זכר וי"ל דלא מצי למיסרי מספק ספיקא דהוו תרי קולי דסתרי אהדדי שאם תראה יום מ"א תסתרי נמי מספק ספיקא דשמא לא יצא רובו ביום ראשון ואפי' יצא רוב דלמא נקבה היא והשתא בתחילה התרנו משום דשמא זכר השתא נתירנו משום שמא נקבה הרי ממה נפשך נעשה איסור וכה"ג תנן בהמפלת (נדה כט·) תשב לזכר ולנקבה ולנדה אע"ג דכל איסור באפי נפשיה הוי ספק ספיקא :

דאין מקצת שליא בלא ולד · וה"ה לר"א דאמר חוששין משום דאין מקצת שליא בלא ולד אבל אם היה מקצת שליא בלא ולד לא היתה חוששת ה"ד אי ברה"ר אפי' בחד ספיקא מטהרי' ואי ברה"י אפי' בספק ספיקא נמי טמא דהא תנן (טהרות פ"ו מ"ד) כל ספיקות שאתה יכול להרבות ברה"י אפי' ספק ספיקא טמא וי"ל דשמעתין איירי לענין לאוסרה לבעלה :

שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה · פי' אסורה אפי' מה שבפנים דשמא באותו מקצת שיצא יצא ראשו של ולד והוי כולו כילוד ולא קרינן ביה כל בבהמה תאכלו דאם יש מקצת שליא בלא ולד היה לנו להתיר מטעם ס"ס תימה דסוגיא דהכא מוכח דסרי ר' אלעזר בשליא שיצתה מקצתה אי הוי ס"ס באכילה ובסוף בהמה המקשה (חולין עז:) משמע דאפילו בכ"כ אסר רבי אלעזר דעל הך משנה דשליא שיצתה מקצתה קאמר ר' אלעזר לא שנו אלא בשאינו קשורה בולד אבל קשורה בולד אין חוששין לולד אחר ובשאין קשורה ע"כ לא הוי אלא ס"ס כדקתני בברייתא דקתני התם שמא נימוח ספיר של שליא כו' וא"כ כשאין קשורה תספרי דשמא אין שם ולד אחר ואפי' יש שם ולד אחר שמא לא יצא רובו וי"ל ברייתא דקתני התם שמא כו' מיירי בשליא של אחר הולד ור' אלעזר איירי בשליא שקודם הולד דודאי יש שם ולד אחר כשאין קשורה בה כדאמרינן בהמפלת (נדה דף כו:) דלא אמרינן תולין את השליא בולד אלא בשליא הבאה אחר הולד ועוד י"ל דהתם אסרי בס"ס גזירה מקצת אטו כולה כדאמרינן במתניתין : בסימן ולד באשה [כך] סימן ולד בבהמה · וא"ת ואמאי הולה בהמה באשה ומתני' לא איירי אלא בבהמה ויש לומר משום דבאשה פשוט לו יותר מבבהמה דהרי ספיר שהוא סימן ולד באשה ולא בבהמה כדתנן בהלוקח (בכורות דף יט:) סימן ולד בבהמה שליא ובאשה ספיר ושליא :
גזירה

יביא עדים שנטרפה באונס ופטור אבא שאול אומר יביא עדודה לב"ד מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר פחת נבילה דניזק הוי ומר סבר דמזיק הוי לא דכ"ע דניזק והכא בטורח נבילה קמיפלגי והתניא אחרים אומרים "מניין שעל בעל הבור להעלות שור מבורו ת"ל °כסף ישיב לבעליו והמת שמות כא אמר ליה אביי לרבא האי טורח נבילה ה"ד אילימא דבבירא שויא זוזא ואגודא שויא ארבע כי טרח בדנפשיה טרח א"ל לא צריכא דבבירא שויא זוזא ואגודא נמי שויא זוזא ומי איכא כה"ג אין דהא אמרי אינשי כשורא במתא בזוזא כשורא בדברא בזוזא *אמר שמואל אין שמין ג'לא לגנב ד'ולא לגזלן אלא לנזקין ואני אומר אף לשואל ואבא מודה לי איבעיא להו ה"ק אף לשואל שמין ואבא מודה לי או דלמא ה"ק ואני אומר אף לשואל אין שמין ואבא מודה לי ת"ש *דההוא גברא דשאיל נרגא מחבריה תברה אתא לקמיה דרב א"ל זיל שלים ליה נרגא מעליא ש"מ אין שמין אדרבה מדאמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי *ושתיק ש"מ שמין איתמר אמר עולא א"ר אלעזר *שמין לגנב ולגזלן רב פפי אמר אין שמין והלכתא אין שמין לא לגנב ולא לגזלן ה'אבל לשואל שמין כדרב כהנא ורב אסי ואמר עולא א"ר אלעזר שליא שיצתה מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני ו'מונין לה מן הראשון א"ל רבא מה דעתך לחומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא דקא מטהרת לה מראשון אלא אמר רבא ז'לחוש חוששת מימנא לא ממניא אלא לשני מאי קמ"ל °דאין מקצת שליא בלא ולד תנינא *שליא שיצתה מקצתה ח'אסורה באכילה סימן ולד באשה סימן ולד בבהמה אי ממתני' הוה אמינא
דיש

לקמן נד.
ב"מ צו:
[עי' תוס' ב"ב פב. ד"ה כומידה]
[עי' תוספות לקמן סה. ד"ה מה. ותוס' ב"מ צו: ע. ד"ה זיל]
חולין סח. עז.

גליון השס
רש"י ד"ה דאין מקצת שליא בלא ולד. עיין נדה יח ע"א תוס' ד"ה שליא בבית :

ס"א ראיים

צח א מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הל' יג סמג עשין סח טור ש"ע ח"מ סימן תג סעיף ג :

[פ' אמור סי' קיא]

צט ב מיי' פ"א מהל' גניבה הל' טו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין עא טור ש"ע ח"מ סי' שנד סעיף ה :

ק ג מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה טו סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שסב סעיף יג :

קא ד מיי' פ"א מהל' שאלה ופקדון הלכה ג סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' שדמ סעיף ב :

קב ה ו מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הלכה טו סמג לאוין קיא ועשין רמג טור ש"ע י"ד סי' קצד סעיף ו :

קג ז מיי' פ"ה מהלכות מאכלות אסורות הל' יג סמג לאוין קלו :

[ועי' תוס' ב"מ צו: ד"ה זיל שלים]

רבינו חננאל

יביאהו עד יביא עדים שנטרפה באונס ופטור אבא שאול אומר יביאהו עד יביא עדירה לבית דין פי' יביא הנבילה בב"ד לשומה לניזק בתשלומין ש"מ דכל מה שפחתה הנבלה בין מיתה לתשלומין על המזיק . ות"ק חולק ואמר פחת הנבילה לניזק ונדחית האי סברא ואוקמוה כולי עלמא פחת נבילה דניזק הוי ובטירחת נבילה פליגי . ת"ק סבר טורח נבילה דניזק ואבא שאול סבר על המזיק להוציאה ולהביאו . והתניא אחרים אומרים מניין שעל בעל הבור להעלות שור מבורו כו' וקיימא הא אחרים כאבא שאול . ואוקימנא דבבירא שויא זוזא [ואגודא נמי שויא זוזא] וכדאמרי אינשי כשורא במתא בזוזא ובדברא בזוזא . אמר [שמואל] אין שמין לא לגנב כו' פי' כגון שגנב ראובן משמעון כלי או גזל ושברו או בעלי חיים ומתו או נשברו אין שמין השבר וממלא לו הדמים שהיה שוה מקודם שבירתו אלא משלם לו כלי כעין הכלי שגנב או גזל וכן בהמה והשבורה נוטלו הגנב או הגזלן ואסיקנא כי הא דגרסי' בפרק השואל פרה מחבירו דההוא דשאיל נרגא מחבריה תבריה אתא לקמיה דרב אמר ליה שלים ליה נרגא מעליא אמר ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי ושתיק ש"מ שמין . והלכתא אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לשואל · כיון שהזכיר שמועות דעולא משלימם . אמר עולא אמר ר' אלעזר שליא שיצאת מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני מונין לה מן הראשון פי' ז' ימי טומאה לזכר וי"ד לנקבה מונין מן היום הראשון יאקשי עליה האי חומרא קולא הוא דקא חשבת [לה] ליולדת מיום ראשון והיא לא ילדה אלא בשני ותטהרנה בח' שהוא ז' ליום ב' ועדיין טמאה היא היום כולו . ופריק רבא לחוש לטומאה חוששת אבל למנות ז' לזכר וי"ד לנקבה משני מונין . ומה בא עולא להודיענו דאין מקצת שליא בלא ולד ותנינא בפ' בהמה שהיא מקשה לילד שליא שיצאת מקצתה אסורה

דיש מקצת שליא בלא ולד וגזירה מקצתה אטו כולה קמ"ל ואמר עולא אמר רבי אלעזר *בכור שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו וכן *תני רמי בר חמא מתוך שנאמר °פדה תפדה, יכול אפי' נטרף בתוך ל' יום ת"ל *אך חלק ואמר עולא א"ר אלעזר *בהמה גסה נקנית במשיכה והא אנן תנן במסירה הוא דאמר כי האי תנא דתניא וחכ"א זו וזו במשיכה ר"ש אומר זו וזו בהגבהה ואמר עולא אמר ר' אלעזר האחין שחלקו מה שעליהן שמין ומה שעל בניהן ובנותיהן אין שמין אמר רב פפא פעמים אף מה שעליהן אין שמין משבחת לה בגדול אחי דניחא להו דלשתמעון מיליה ואמר עולא א"ר אלעזר *שומר שמסר לשומר פטור ולא מיבעיא שומר חנם שמסר לשומר שכר דעלויי עלייה לשמירתו אלא אפילו שומר שכר שמסר לשומר חנם דהשתא גרועי גרעיה לשמירתו נמי פטור שהרי מסר לבן דעת *רבא אמר שומר שמסר לשומר חייב ולא מיבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעיה לשמירתו אלא אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר חייב דאמר ליה את מהימנת לי בשבועה האי לא מהימן לי בשבועה ואמר עולא א"ר אלעזר *הלכתא גובין מן העבדים אמר ליה ר"נ לעולא אמר רבי אלעזר אפי' מיתמי לא מיניה אפי' מגלימא דעל כתפיה הכא במאי עסקינן שעשאו אפותיקי כדרבא *דאמר רבא עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה הימנו שורו אפותיקי *ומכרו אין ב"ח גובה הימנו מ"ט הא אית ליה קלא והא לית ליה קלא לבתר

רש"י

דיש מקצת שליא בלא ולד. ודקאסרי לה באכילה גזירה מקצתה אטו כולה והאי דקתני סימן ולד לאו אמקצתה קאי אלא ה"ק אסורה באכילה גזירה אטו היכא דנפקא כולה ואתו למימר אין כאן ולד ואם חזרה לפנים תשתרי בשחיטת האם וקאכלי נבילה דההיא ודאי תורה אור סימן ולד באשה כו' אבל גבי אשה לא ניחוש למקצת לטמא טהרות דראשון דהתם ליכא למיגזר אטו כולה דהא קחזי דמכי נפק ולד בשני מטמינא לה קמ"ל: בכור שנטרף. בכור אדם שנהרג בתוך ל' יום: אין פודין אותו. אין צריך לפדותו ואם מת מעצמו לא איצטריך לן למימר דהא כתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה אבל השתא איצטריך לאשמועי' דלא אמרינן אי לא איקטיל הוה חי ולא נפל הוה וליפרקיה: פדה תפדה. אך פדה תפדה את בכור האדם: במסירה תנן. בפ"ק דקדושין דכיון דמסר לו באפסר קנאה אע"פ שלא משכה מרשות מוכר: זו וזו. גסה ודקה בהגבהה וגסה מתרצינן בקדושין שנותן חבילי זמורות תחת רגליה והיא עולה עליהן: מה שעל בניהן ובנותיהן אין שמין. דכיון דבנים ובנות לא אתו לבי דינא לא מבזינן להו למיתבי: בגדול אחי. גדול האחין העוסק בנכסים להכניס ולהוציא דעד השתא ניחא להו לאחין דליכסי מדידהו במלבושים נאים כי היכי דלשתמעון מיליה: שומר שמסר לשומר פטור. הראשון בכל אותן דינים שהיה פטור אם היתה אצלו פטור נמי השתא ולא אמרי' פשיעה היא זו שמסרה לאיש אחר: ולא מבעיא שומר חנם שמסר לשומר שכר. ונגנבה או שאבדה דפטור שומר חנם כי היכי דמיפטר אילו הואי גביה דלא פשע: דעלויי עלייה לשמירתו. דשומר שכר מסר נפשיה לנטורי טפי משומר חנם שהרי שומר שכר חייב בגניבה ואבידה: אלא אפי' שומר שכר שמסר לשומר חנם דהשתא גרעה לשמירתו פטור. שומר שכר באונסין ולא מצי א"ל בעל הבית פשעת שמסרת לאחר שהרי מסרה לבן דעת: חייב. אפי' באונסין: בשבועה. דשומר חנם נשבע שלא פשע: גובין. חוב מן העבדים: אפי' מיתמי. אם מת לוה ונפלו קמי יתמי מי א"ר אלעזר דבעל חוב גובה מן העבדים דכמקרקעי דמו: מיניה. מן הלוה עצמו א"ר אלעזר דב"ח גובה מן העבדים: וקפריך מיניה. אפי' מן גלימא דעל כתפיה: אפותיקי. אפה תהא קאי. כלומר מזה יהא לך פרעון ואשמעינן רבי אלעזר דאם מכרו גובה בעל חוב ממנו: לבתר

תוספות

גזירה מקצתה אטו כולה. לאו דוקא דא"כ נכל לטעות להתיר כולה שגם ביציאת מקצתה היוצא אסור מדאורייתא ולא קאמרינן גזירה מה שבפנים אטו מה שבחוץ ועוד אי גזרינן אטו כולה באשה נמי לגזור אלא י"ל דאטו רובא קאמרינן דאי שרית ביציאת מקצת מה שבפנים משום כל אשר בבהמה אע"פ שיש לחוש שמא יצא ראשו באותו מקצת יבא להתיר ביציאת רובו אותו מיעוט שבפנים מהאי טעמא ולא ידעו שבמקצת הוי ספק כפיקא אבל גבי אשה לא שייך למגזר דלא אתי למיטעי דליכא טעמא במה יטעו להשוות רוב למקצת אבל בבהמה יטעו לומר שמה שבפנים לעולם אינו כילוד כל זמן שלא יצא א"נ באשה לא גזרי' למנות מיום ראשון דחומרא דאתי לידי קולא היא דדלמא לא ימנו מיום ב' למיהב לה ימי טומאה א"נ באשה לא גזרינן דאפוסי טומאה לא מפסינן כדאמרינן בבילה (דף ז:) מיהו לעיל פירשנו דלא איירי לענין טומאה אלא לאוסרה לבעלה ופי' הקונט' דבאשה לא שייך למגזר דלא אתי למטעי דכיון דחזו דמכי ילדה בשני מטמיאה לה וקשה דהא דחזינן דמסמיכינן לה בשני אמרי משום דנפקא כולה:

בבכור שנטרף בתוך ל' יום. פ"ה שנהרג ובמת מעצמו לא איצטריך קרא לאשמועינן דאין פודין דהא כתיב ופדויו מבן חדש תפדה אבל נהרג איצטריך לאשמועינן דלא אמרי' אי לאו דאקטיל הוי חי ולא נפל הוי ולפרקיה משמע קצת דאם קים לן בגויה דכלו לו חדשיו וחי היה חייב לפדותו וקשה דבפרק יש בכור (בכורות דף מט.) אמר גבי פודה בנו תוך ל' יום ונתאכלו המעות לאחר זמן אין בנו פדוי ואמאי והא אגלאי מילתא למפרע דלא נפל הוא אלא ודאי גזירת הכתוב היא מופדויו מבן חדש תפדה דאפי' קים לן שכלו חדשיו צריך ל' יום ואע"ג דמהאי קרא נפקא לן (שבת דף קלה:) כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל ה"נ דרשינן (שם) ח' ימים בבהמה אינו נפל מדכתיב מיום השמיני והלאה ירצה לקרבן ואפ"ה כי קים לן דכלו חדשיו הוי מחוסר זמן תוך שמנה כדמוכח בפ"ק דר"ה (דף ו:) דאמר [בכור] מאימתי מונין לו שנה חד אמר משעה [שנראה] להרצאה וחד אמר משעה שנולד ולא פליגי הא בתם הא בבעל מום ומוקמינן לה התם דקים ליה בגויה דכלו לו חדשיו ואפ"ה לא חזי להרצאה עד ח' ועוד דבסוף הקומץ רבה (מנחות דף לז:) מחייב גבי בכור שיש לו ב' ראשים ליתן לו י' סלעים לכהן ופריך עלה מבכור שנטרף דפטור ואי נטרף היינו נהרג היכי מדמי ליה להכי ועוד דלא הוה ליה למימר נטרף אלא נהרג ועוד דאסיק גמרא אך חלק הא כיון שנהרג תוך ל' יום מופדויו מבן חדש נפקא ומפ' ר"ת שנטרף היינו שנעשה טרפה והשתא מדמי ליה שפיר בהקומץ לבכור שיש לו ב' ראשים דהוי נמי טרפה*:

בהמה גסה. אין עיקר הדבר כאן ובפ"ק דקדושין (דף כה:) הארכתי: מה שעל בניהן ובנותיהן אין שמין. שמתביישין להביאם לב"ד ומחלי אהדדי ופסק רב אלפס דוקא בגדי חול אבל בגדי שבת שמין והכי איתא בירושלמי*: בגדול אחי. אם מוחין הרשות בידם אבל כל זמן שלא מיחו מסתמא ניחא להו כי היכי דלשתמעי מיליה כדאמרינן בהניזקין (גיטין נב:) גבי עמרם לבעא:

לא מבעיא שומר חנם שמסר כו'. פי' דפטור אם נגנבה או נאבדה ומיהו שומר שכר, כי משלם משלם לבעלים כדאמרי' בהמפקיד (ב"מ לו:) דהלכה כר' יוסי דאמר אין הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו: דעלויי עלייה לשמירתו. אין לפרש עלייה שאם נגנב תחזור לבעלים דהא גרועי גרעיה לא אפשר לפרש בענין זה אלא העילוי והגרעון הוי דשומר שכר מסר נפשו טפי לשומרו משומר חנם: את מהימנת לי בשבועה. לפי טעם זה אם השני נאמן יותר מן הראשון נראה דפטור אבל בהמפקיד (שם) איכא טעמא אחרינא דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר ואין שני טעמים הללו שוין כדמוכח התם ואין להקשות לעולא דהכא היכי פליג אההוא טעמא הא מתניתין היא בפ' כל הגט (גיטין כט.) אם אמר טול ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר וי"ל דההוא לכתחילה אבל לא מיגו שיתחייב בדיעבד על כך: אפילו מן גלימא דעל כתפיה. אם יש לו שנים דאם אין לו אלא אחד הא אמר בפ' המקבל (ב"מ קיד.) דמסדרים לב"ח א"כ בטלית שוה מאה מנה שמלבישין אותו בטלית הראוי לו ולא כר"ע דאמר בפ' המקבל (שם קיג:) כל ישראל ראויין לאותו איצטלא ור"ת פוסק הלכה דאין מסדרין:

בגון שעשאו אפותיקי. והשתא גבי מיתמי כמו מלוקח ואע"ג דמיתמי לא שייך טעמא משום קלא כמו בלוקח דלגבי דידהו אפותיקי ולא אפותיקי שוה מכל מקום היכא דגבי מלקוחות גבי נמי מיתמי מידי דהוה אמלוה בשטר דגבי מיתמי ומלקוחות אפילו למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא ומלוה על פה לא גבי ממשעבדי ולא מיתמי ובשלמא בלקוחות איכא לפלוגי בין

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פי"א מהל' בכורים הלכה יז ובפירוש המשנה סמג עשין קמד טוש"ע יו"ד סי' שה סעיף יב:
קה ב מיי' פ"ב מהל' מכירה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצז סעיף א:
קו ג מיי' פי"ט מהלכות נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רפח סעיף א:
קז ד מיי' שם הלכה טו סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:
קח ה ו מיי' פ"א מהל' שכירות הלכה ד ופ"ד מהל' ממון הלכה יא ועיין בהשגות ובכ"מ ובל"מ ובטור סי' שנ ובב"י סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצא סעיף כו וסי' שם סעיף ... :
קט ז מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג עשין צד טור ש"ע ח"מ סי' קיז סעיף ט:
קי ח מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

אסורה באכילה כסימן הולד באשה כך סימן הולד בבהמה. פי' השליא סימן ולד היא בין בזו בין בזו. ודחי' אי ממתני' הוה אמינא דיש מקצת שליא בלא ולד וגזירה מקצתה אטו כולה וכולה כסימן הולד באשה כך סימן הולד בבהמה. והני מילי לענין אבר מן החי. פי' שליא שיצאת מקצתה ונשחטה הבהמה אותה שליא כולה אסורה באכילה דחיישינן לולד עמה והילוד אסור ואין אני קורא בה כל שבבהמה תאכלו שזה כבר נולד והמקצת חשוב ככולו וכאילו פירש ואבר מן החי הוא אבל לענין טומאה לא חיישינן לולד קמ"ל. אמר ר' אלעזר בכור אדם שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו כי כמת הוא חשוב ותניא כל מי שלא שהה ל' יום באדם הרי זה נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה גרסי' במנחות סוף פ' הקומץ השני [דף לז:] איני והתני רמי בר חמא מתוך שנאמר אך פדה תפדה את בכור האדם שומע אני אפי' נטרף בתוך ל' ת"ל אך חלק וכו'. אמר עולא אמר ר' אלעזר בהמה גסה נקנית במשיכה כמאן כי האי תנא דתניא וחכמים אומרים זה וזה במשיכה ותוב אמרינן האחין שחלקו מה שעליהם שמין מה שעל בניהן ועל בנותיהן אין שמין פי' שכבר זכו בהן דתנן בפ' שום היתומין [דף כד:] אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו כו' וכיון דחזא דשקל אחוה מתפיסת הבית ומלביש לאשתו ולבניו מחל לפיכך כשבאין לחלוק אין לו לחזור ואם הוא גדול אחי דניחא ליה להתחלף במלבושין יקירין להיות נשוא פנים במושב השרים שישמעו דבריו ויאמרו עליו אדם חשוב ויש גם לאחיו בדבריו הנאה זכה ואין עליו להחזיר ואשכחן בתלמוד ארץ ישראל בהאשה נקנית ר' בון פשט כלי ... אמר עולא שומר שמסר לשומר פטור כו' רבא אמר אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר חייב דאמר ליה את מהימנת לי בשבועה איהו לא מהימן לי בשבועה וקי"ל

מסורת הש"ס

מנחות לז.
[פסחים פ. וש"נ] קדושין כט: ב"ב קט:
במדבר יח
ב"מ נו:
[לקמן קז: ב"מ נו:]
[ב"ב קכח.]
[שם קנז:]
לקמן נג: ב"ב מד: (גיטין מח.)
[עי' תוס' כתובות מט: ד"ה הוא ותוס' לקמן קח: קט.]
ד"ס גוס
[ועי' תוס' מנחות לז. ד"ה שומע]
[פ"ק דקדושין סוף כ"ד]

לבתר דנפק אמר להו עולא הכי אמר רבי אלעזר אפי' מיתמי אמר ר"נ אשתמטין עולא הוה עובדא בנהרדעא ואגבו דייני דנהרדעא הוה עובדא בפומבדיתא ואגביה רב חנא בר ביזנא אמר להו ר"נ זילו אהדורו ואי לא מגבינן לכו לאפדנייכו א"ל רבא לר"נ הא עולא הא רבי אלעזר הא דייני דנהרדעא והא רב חנא בר ביזנא מר במאן סבירא ליה א"ל אנא מתניתא ידענא דתני אבימי *פרוזבול חל על הקרקע ואינו חל על העבדים מטלטלין נקנין עם הקרקע ואינן נקנין עם העבדים לימא כתנאי מכר לו עבדים וקרקעות החזיק בעבדים לא קנה קרקעות בקרקעות לא קנה עבדים קרקעות ומטלטלין החזיק בקרקע קנה מטלטלין במטלטלין לא קנה קרקע עבדים ומטלטלין החזיק בעבדים לא קנה מטלטלין במטלטלין לא קנה עבדים והתניא החזיק בעבדים קנה מטלטלין מאי לאו בהא קמפלגי דמר סבר *עבדים כמקרקעי דמי ומר סבר עבדים כמטלטלין דמי אמר רב איקא בריה דרב אמי דכ"ע עבדים כמקרקעי דמי והדתניא קנה שפיר והדתניא לא קנה בעינן קרקע דומיא דערים מצורות ביהודה דלא ניידי דתנן *נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה מנהני מילי אמר חזקיה דאמר קרא ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות ביהודה איכא דאמרי אמר רב איקא בריה דרב *אידי דכ"ע עבדי כמטלטלי דמי והדתניא לא קנה שפיר הא דתניא קנה בעודן עליו וכי עודן עליו מאי הוי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכי תימא בעומד והא *אמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות והתניא החזיק בקרקע קנה עבדים התם בעומדין בתוכה מכלל דהאי לא קנה כשאין עומדין בתוכה הניחא להך לישנא דאמר רב איקא בריה דרב אמי עבדי כמטלטלי דמי היינו דאי עומדין בתוכה אין אי לא לא אלא להך לישנא דאמר עבדי כמקרקעי דמי למה לי עומדין בתוכה הא אמר שמואל *מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן וליטעמיך להך לישנא דאמר עבדי כמטלטלין דמי למה לי עומד בתוכה הא

רש"י

לבתר דנפק · ר"נ: אמר להו עולא · ליושבין לפניו: הכי אמר ר' אלעזר אפילו מיתמי · דעבדא כמקרקעי דמי: אשתמטין עולא. נשמט נמנע וירא *משום דס"ל עבדא כמטלטלי דמי ומתיירא הוא שמא אקפחנו בהלכות ובקושיות: הוה עובדא ואגבו דייני דנהרדעא · אפי' מיתמי: הא עולא תורה אור והא ר' אלעזר כו' · דכולהו סבירי להו כמקרקעי דמו: מר · דאמר כמטלטלי כמאן ס"ל: פרוזבול · מפרש בגיטין (דף לו:) שתיקן הלל הזקן פרוזבול כדי שלא תשמט שביעית המלוה: חל על הקרקע · דכיון דלא מחוסרי גוביינא וזה כתב לו עליהן שכל חוב שיש לו עליו שיגבנו כל זמן שירצה קיימי ברשותיה דמלוה: נקנין עם הקרקע · אם מכר לו קרקע ומטלטלין והחזיק בקרקע קנה מטלטלין אע"פ שלא משך: ואין נקנין עם העבדים · שאם החזיק בעבדים לא קנה מטלטלין ויכול מוכר לחזור במטלטלין אלמא עבדא כמטלטלי: ה"ג בקרקע לא קנה עבדים · ואע"ג דס"ל להאי תנא עבדים כמטלטלין דמי אפ"ה לא קנה אלא א"כ עומד העבד בתוכה בשעה שהחזיק בה כדמתרץ לקמן שאני מטלטלי דניידי ממטלטלי דלא ניידי: דומיא דערים מצורות · דמהאי קרא נפקא לן במס' קדושין דמטלטלין נקנין בחזקת קרקעות דכתיב ויתן להם אביהם מתנות עם ערי מצורות הלכך בעינן מקרקעי דלא ניידי כי התם: חצר מהלכת היא · אינה קונה לבעליה כלום דלאו חצר היא במהלכת: והלכתא · הא דמתרצינן דקנה ליה עבד בעודן עליו כגון שהעבד כפות שאינו ראוי לילך דדמי לחצר: והתניא החזיק בקרקע קנה עבדים · ולעיל קתני דלא קנה: בעומדין בתוכה · והיא דלעיל בשאין עומדין בתוכה: הניחא להך לישנא · דאוקי רב איקא לעיל להסיא מתני' דעבדי כמטלטלי דמי כו': הא

תוספות

בין ע"פ לבשטר דבמלוה בשטר גובה משום נעילת דלת ובמלוה על פה לא גבי משום דליכא קלא ובשטר אית ליה קלא אבל מיתמי מה לי מלוה ע"פ מה לי מלוה בשטר אלא ודאי כל היכא דגבי מלקוחות משום נעילת דלת גבי נמי מיתמי כמו מלוה בשטר או מלוה הכתובה בתורה למ"ד *ככתובה בשטר דמי או כשעמד בדין גבי נמי מיתמי אבל במלוה על פה כיון דלא הם לעשות שטר לגבות מלקוחות כי לא גבי נמי מיתמי ליכא נעילת דלת וה"פ א"ר אלעזר אפי' מיתמי בלא אפותיקי משום דהוי כקרקע לא מיניה פי' בלא אפותיקי לא גבי אלא מיניה ופריך מיניה *לכול' ומשני באפותיקי וגבי נמי מיתמי ומלקוחות א"כ דקרי מיניה אע"ג דגבי נמי מיתמי כיון דמכח הלוה שעשאו אפותיקי קא גבי* :

זילו אהדורו · חשיב להו כטועה בדבר משנה :

אנא מתניתא ידענא · אע"ג דבכמה דוכתין אשכחן דכמקרקעי דמי לענין אונאה ושבועה אור"י דהכא לא איירי אלא במילי דרבנן ולגבות מיתמי ומלקוחות וסבר שעבודא לאו דאורייתא ולא גבי אלא מדרבנן ולענין פרוזבול °וקנין אגב דהוי נמי מדרבנן וקרא דערים מצורות אסמכתא בעלמא היא ולקמן דקאמר להך לישנא דאמר עבדא כמקרקעי דמי למה לי עומדים בתוכה למ"ד נמי כמטלטלי דמי °הוה מצי למיפרך דהא לא חשיב כמטלטלי אלא לענין מילי דרבנן אלא דבלאו הכי פריך שפיר והא דבעי למידק בפ' המוכר את הבית (ב"ב סח:) לאו עבדא כמטלטלי דמי או כמקרקעי דמי ממתני' דהיו בה עבדים ובהמה כולן מכורין ומייתי לה נמי בפרק מי שמת (שם קנ:) גבי מטלטלין *של פעוטי לא שייכא הכא כלל דהתם בלשון בני אדם תלינן :

פרוזבול חל על הקרקע · אין כותבין פרוזבול אלא על דבר שאי אפשר לכלותו ואע"ג שכותבין על עלין נקוב (גיטין לז.) כיון דחשיב קרקע לא פלוג רבנן :

מכר לו עבדים וקרקעות · בקנין אגב איירי דאי מטעם חצר אמאי מפליג בהחזיק בקרקע בין עבדים למטלטלין דאי משתמרת לדעתו בתרווייהו קני ואי באין משתמרת לדעתו בתרווייהו לא קנה :

בעינן דומיא דערים מצורות · וצ"ל בקרקע לא קנה עבדים משום דאין קרקע נקני' באגב: **והלכתא** בכפות · [א] וצ"ל נמי דמיירי בישן דכפות מהני דלא הוי חצר מהלכת וישן מהני דהוי משתמרת לדעתו כדאמרינן בגיטין פרק הזורק (דף עח.) גבי כתב גט לאשתו ונתנו ביד *עבדו ישן ומשמרתו ה"ז גט ניעור אין גט משום דהוי חצר המשתמרת שלא מדעתה ופריך ישן אמאי הוי גט חצר מהלכת הוא וכ"ת ישן שאני והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות אלמא אע"ג דמוקי לה בכפות אפ"ה ניעור אינו גט ואין לפרש הלכתא בכפות כלומר לא חשיב מהלכת ולא דמי לעומד ויושב וכיון דכפות מועיל ישן נמי מועיל דא"כ דבשאין כפות איירי רבא אמאי קאמר רבא ניעור אין גט משום דהוי חצר המשתמרת שלא לדעתה תיפוק ליה דהוי חצר מהלכת וכן פ"ה פרק הזורק והלכתא בכפות ובההוא קאמר רבא דניעור אין גט וכן פסקו הלכות גדולות דכפות וישן בעינן :

בעומדין לתוכה · והא דקאמר לא קנה באין עומדין לתוכה ואפ"ה במטלטלין קנה דלא בעינן צבורין במטלטלין דלא ניידי ולקמן דדייקינן והא קי"ל דלא בעינן צבורין מגופה הוה מצי למידק: **למה** לי עומדין בתוכה · פי' על כרחך לא מטעם חצר קנה דהתם עבדים אין משתמרין לדעתו ואפי' עומד בלד שדהו דהוי עבד כלבי רץ כדרכו ומטעם אגב נמי לא קנה דקרקע אין נקנית אגב קרקע ואפי' אמר קני קרקע הסמוכה לתחום ואגבה תקנה העליונה דהשתא הוי זו על גב זו לא קני באגב אלא ע"כ הא דקני היינו מחמת דחשיב כמחובר וא"כ אפי' אין עומדין בתוכה נמי דהוי כעשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן והא דקאמר שמואל בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף נד.) לא קנה אלא מקום מכושו בלבד היינו בנכסי הגר דהפקר אבל אם דעת אחרת מקנה אותו קנה הכל והא דקאמר התם דמגר מפסיק הייט נמי בנכסי הגר או במכר ולא נתן להם דמי טולם דדמי טולם בעינן כדמוכח בפ"ק דקדושין (דף כו:) :

שאני

עין משפט נר מצוה

קיא א מיי' פ"ט מהל' שמטה ויובל הלכה יט סמג לאוין רעא טור ש"ע ח"מ סימן סז סעיף כב

[קידושין כט:]

קיב ב מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רב סעיף ח :

קיג ג מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ט'

[צ"ל וכו']

קיד ד מיי' שם הל' יא ועי' בהשגות ובמ"מ טור ש"ע שם סעיף ח :

[ועי' תוס' ב"ב קמב: ד"ה לא]

קטו ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ל:

קטז ו ז ח מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ט :

קיז ט מיי' שם הלכה יא ועיין שם טור ש"ע שם סעיף ח :

קיח י מיי' שם פ"א הלכה יט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' קצב סעיף יג :

רבינו חננאל

וקיימא לן כרבא . אמר עולא הלכה גובין מן העבדים אפי' מן היתומים כו' אמר ליה רבא לרב נחמן הא עולא והא ר' אלעזר והא דייני דנהרדעא והא רב אחא בר ביזנא כולהו סבירא להו גובין מן העבדים מר כמאן סבירא ליה . אמר ליה אנא מתניתא ידענא דתני אבימי פרוזבול חל על הקרקע ואינו חל על העבדים מטלטלין נקנין עם הקרקע ואין נקנין עם העבדים וקי"ל כרב נחמן ואמר לימא כתנאי מכר לו עבדים וקרקעות החזיק בעבדים לא קנה קרקעות בקרקעות לא קנה עבדים כו'. ותניא אידך החזיק בעבדים קנה מטלטלין כו' והלכתא בכפות קשורות ידיו ורגליו שאינו יכול לזוז ממקומו ומכר לו העבד והכלים שעליו החזיק בזה העבד הכפות קנה מטלטלין שעליו וכו' והא דתניא החזיק בקרקעות קנה העבדים בעומדים

[צ"ל עבדם]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה והלכתא בכפות וצ"ל כו' . נ"ב ורמב"ס חולק (ועי' בהגר"א ח"מ סי' רב ס"ק טו ובאה"ע סימן קלט ס"ק יט):

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אנא כו' וקנין אגב דהוי נמי מדרבנן · עי' קדושין דף ה ע"א תוס' ד"ה ומנין שאף בשטר ולקמן קד ע"ב ד"ה אגב : בא"ד הוה מצי למפרך . קשה לי

מסורת הש"ס

[יבמות לט. גיטין לט. ב"ב סח. קנ.]

קדושין ס.

[צ"ל אמי]

גיטין כא. עח. ב"מ י:

קדושין כו. ב"ב סו.

הא קיימא לן *דלא *בעינן צבורין °אלא מאי אית לך למימר שאני מטלטלי דניידי ממטלטלי דלא ניידי ה"נ שאני מקרקעי דניידי ממקרקעי דלא ניידי עבדא מקרקעי דניידי הוא התם סדנא דארעא חד הוא: נכסים שאין בהן מעילה וכו': מעילה הוא דלית בהו הא מקדש קדשי מאן תנא א"ר יוחנן בקדשים קלים *ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הוא דתניא* °ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי והתנן *המקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת לימא דלא כרבי יוסי הגלילי אפי' תימא ר' יוסי הגלילי כי אמר ר' יוסי הגלילי מחיים אבל לאחר שחיטה אפילו רבי יוסי הגלילי מודה *דכי קא זכו משלחן גבוה קא זכו ומחיים מי אמר והתנן *בכור מוכרין אותו תם חי (ולא שחוט) ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה ואמר ר"נ אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא בבכור בזמן הזה דכיון דלא חזי להקרבה אית להו לכהנים זכייה בגוייהו אבל בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה לא ואיתיביה רבא לר"נ ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי ומשני רבינא בבכור בחו"ל ואליבא דר"ש דאמר *אם באו תמימים יקרבו אם באו אין לכתחלה לא ואם איתא דכי א"ר יוסי הגלילי ממונו הוא מחיים

לישנ

רש"י

הא קיימא לן · בפ"ק דקדושין (דף כו·) דמטלטלין נקנין עם הקרקע ולא בעינן שיהו עומדין לתוכה: אלא מאי אית לך למימר כו' · והשתא דבעל כרחך אתית להכי אפי' תימא לאידך ליסנא דעבדא כמקרקעי דמי ודקשיא לך דשמואל שאני מקרקעי דניידי ממקרקעי דלא ניידי: מעילה הוא · דבעינן דלא להוי בהו בנכסים שאני חייב בנזקין הא אי לית בהו מעילה אע"ג דמקדש קדשי [אני] חייב בנזקין כגון קדשים קלים שאין בהן מעילה מחיים אלא באימורין לאחר זריקת דם כדגרסינן במסכת מעילה (דף ז:): מאן תנא · דמחייב בנזקין אם הזיק שורו שור שלמים של חבירו: ממון בעלים הן · ושור רעהו קרינן ביה: ומעלה מעל בה' · וכחש בעמיתו וגו' גבי שבועת הפקדון כתיב: לרבות קדשים קלים · הא דכתיב בה' לרבות קדשים קלים שאם הפקיד בהמת שלמים אצל חבירו וכפר ונשבע והודה משלם קרן וחומש ואשם ואע"ג דבקדשי שמים אין נשבעין עליהן כדגרסינן בפרק הזהב (ב"מ דף נו·) בקדשים קלים נשבעין: שהן ממונו · של חבירו וקרינן בהו בה' וכחש בעמיתו וכחש: המקדש· אשה בחלקו: כי אמר ר' יוסי הגלילי· ממון בעלים הוי: מחיים · שאחריות הוא עליו: אבל לאחר שחיטה · כי זכו בין כהנים בחזה ושוק בין בעלים בשאר הבשר משלחן גבוה זכו: בכור מוכרין אותו · בזמן הזה כדמוקי לה לקמן [והכהנים] מוכרין אותו לכהן: תם חי · ולוקח ימתין עד שיפול בו מום וישחטנו אבל תמים שחוט לא דאין תקנה אלא קבורה דאסור בהנאה דקדשים השחוטין בחוץ הוא: ומקדשין בו · כהנים: את האשה · דממונן הוא דבעליו של בכור היינו כהן דמשולד הבכור שלו הוא: לא שנו · דבכור חי הוי ממון בעלים כשהוא תם אלא בזמן הזה: זכייה בגוייהו · מחיים: ואיתיביה גרסי': שהן ממונו · אפי' בזמן שבית המקדש קיים דהא קרא דשבועת הפקדון בזמן שבית המקדש הוא דמחייב ליה אשם: ומשני רבינא· הכא דקתני דממון בעלים הם בבכור הנולד בחו"ל בזמן המקדש עסקינן דלא קאי להקרבה: ואליבא דר"ש דאמר· במסכת תמורה (דף כא·): אם באו · בכורות מחו"ל לא"י תמימים יקרבו: באו אין לכתחילה לא · אלא ירעו עד שיסתאבו והלכך כיון דלאו להקרבה קאי הוי ממון כהן: ואם איתא · דמחיים אמר רבי יוסי הגלילי דממון בעלים הן כדקתני מתני' דחייבין על נזקן ואוקימנא כר' יסי הגלילי:

ולישני

תוספות

שאני מטלטלי · פי' שיש להם דעת אבל בהמות לא חשיבי מטלטלי דניידי ונקנין באגב אפי' אין צבורים כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כו:) טפח על טפח לפלוני ועמו מאה צאן: שאני מקרקעי דניידי · וא"ת אפילו לא ניידי הא תרי תשמישי ניניהו *והוי כחולסית ומגולה דמחזיק באחד מהן לא קנה האחר כדאמרינן בפ' המוכר [את] הבית (ב"ב סז·) לחד לישנא וי"ל דעבד וקרקע חשיב חד תשמיש לפי שהעבד ראוי לעבודת קרקע: מאן תנא · כלומר פשיטא ליה דלא בא למעט ההקדשות דלית בהו מעילה כגון קרקע דכיון דהם נכסי גבוה מעילה לא מעלה ולא מורדת: ומחיים מי אמר · תימה מאי קס"ד אי מחיים לא אמר כ"ש לאחר שחיטה ואין לומר דה"פ ומחיים מי אמר אפילו היכא דחזיא להקרבה מדקמפלגת בין מחיים לאחר שחיטה מכלל דמחיים אפילו בחזי להקרבה חשבת ליה ממונו דומיא דלאחר שחיטה דאם כן כי פריך מבכור לסייעיה משלמים דקאמר בן עזאי לא בא הכתוב אלא לרבות שלמים ובן עזאי ואבא יוסי אתו לפרושי מילתיה דר"י הגלילי כדפ"ה ושלמים חזו להקרבה ואפילו לכתחילה יקרבו וי"ל . דה"פ ומחיים מי אמר במתנות כהונה בחלק שיש לכהנים בשלמים מדלא קאמר מתנות כהונה שאני דהמקדש בחלקו היינו מתנות כהונה חלק שיש לכהנים בשלמים אלא קאמר משום דלאחר שחיטה משלחן גבוה זכו משמע אבל מחיים הוי ממון בעלים אע"ג דהוי מתנות כהונה וא"ת אי הוה משני מתנות כהונה שאני הוה משמע דחלק בעלים אפי' לאחר שחיטה הוי ממון בעלים ובפ"ב דיו"ט (ביצה כא·) נמי אמר דבעלים משלחן גבוה זכו וי"ל דה"מ לענין נדרים ונדבות דאינן קריבים בי"ט משום דעיקר שחיטה הוי בשביל גבוה ולא משום אכילת בעלים והוי לכם ולא לגבוה אבל פשיטא דחלק בעלים אפי' לאחר שחיטה הוי ממון בעלים לקדש בו אשה ולכל דבר וכן משמע דהמקדש בחלקו בחלק כהנים איירי דלשון המקדש בחלקו לא שייך אלא בחלק כהנים דבבעלים לא שייך בהן לשון חלק דעיקר הקרבן שלהן וקראי נמי דמייתי בפ' האיש מקדש (קדושין דף נב:) אמתני' דהמקדש בחלקו וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש לא כתיב אלא בכהנים והא דקאמר התם לימא מתני' דלא כר' יוסי ומסיק כי קאמר ר' יוסי מחיים דיקא נמי דקתני המקדש בחלקו דמשמע לאחר שחיטה לא הוי לפי המסקנא דהכא אלא לפי מה דסלקא דעתיה מעיקרא דלפי המסקנא במתנות כהונה אפי' מחיים הוי ממון גבוה: תם חי אבל לא שחוט. הא לא איצטריך לאשמועינן דבבכור בזמן הזה מוקמינן לה דאין שייך בו מכירה לאחר שחיטה דמיתסר בהנאה אבל קמ"ל דמוכרין אותו חי אע"ג דמעשר אין נמכר דנאמר בו לא ימכר ולא יגאל וכן איתא בפ"ק דתמורה (דף ה:): ואיתיביה רבא לר"נ · ובזמן שבית המקדש קיים מיירי דומיא דשלמים כדאמרינן בפ"ק דתמורה (דף ח·) א"נ כדפ"ה דלענין לאתויי קרבן מעילה קדריש קרא דלא שייך אלא בזמן שבית המקדש קיים: בבכור בחו"ל · הא דלא תירץ בבכור בזמן הזה משום דדומיא דשלמים קתני כדפי' לעיל אבל ר"נ דלעיל המ"ל בבכור בחו"ל אבל זה הוא דוחק וניחא ליה להעמיד בבכור בזמן הזה: ואליבא דר"ש דאמר אם באו תמימים יקרבו · ור"ע פליג עליה בפ' אלו קדשים בתמורה (דף כא:) ואמר לא יקרבו דדרים מהקישא מקום שאי אתה מביא מעשר שני אי אתה מביא בכור וא"ת ואמאי קאמר ואליבא דר"ש כ"ש אליבא דר"ע דאמר לא יקרבו דהוי ממונו וי"ל דמוקי לה כר"ש משום דדומיא דשלמים קתני דקריבים ועוד י"ל דע"כ לא מתוקמא כר"ע מדמצריך קרא לרבויי שהוא ממון בעלים: לכתחילה לא · פי' אין צריך להביאם כדמפרש בפ' אלו קדשים (שם) אמר ר"ש מה טעם לפי שכל הקדשים אין להם פרנסה במקומן פי' אין להם התרה אלא במקדש חוץ מן הבכור ומעשר שיש להם פרנסה במקומן פי' שנאכלין במומן ולהכי תלי לה בר"ש דכולה ר"ש היא וקצת היה נראה לגרוס ר' ישמעאל דהתם פריך אמתני' שאמר יקרבו מבן אנטוניטוס שהביא בכורות מבבל ולא קבלם ומשני הא כר' ישמעאל הא כר"ע ומוכח התם שהמשנה כר' ישמעאל *וברייתא דבן אנטוניטוס כר"ע: ואם איתא לישני ליה · פי' ואם איתא דמחיים הוי ממונו לר' יוסי הגלילי אפי' במתנות כהונה דחזו להקרבה לישני ליה הא דר"נ אמר רבה בר אבוה כרבנן דממה נפשך לא הוי כר"י הגלילי ולפי סברא זו לא יהיה אמת הא דמשמע לקמן בסוף הפרק (דף נג: ושם) דבכור לא הוי בכלל רעהו אפי' בזמן הזה דפליגי אביי ורבא בבור ושור של פסולי המוקדשין שנגחו ופי' רבינו יהודאי גאון בבכור שור דלא פריך ליה וכפי' נ"ל כמו שאפרש שם בע"ה ומסתמא בימיהם פליגי *דבזמן הזה לכ"ע הוי ממון הדיוט ומשני אלא מתנות כהונה שאני וה"ג ר"ח ורש"י ל"ג כן והשתא מלתיה דר"נ לא מיתוקמא אלא כר' יוסי הגלילי ופלוגתא דאביי ורבא לקמן כרבנן נראה דדוקא מחיים הוי לרבנן ממון גבוה אפי' בעל מום דאסור בגיזה ועבודה אבל לאחר שחיטה למה יחשב ממון גבוה אפילו בזמן שבית המקדש קיים דהא אפילו לנכרי שרי להאכיל כדתני' בפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לג·) דאתקש לצבי ואיל:

לי

רבינו חננאל

בתוכה ואע"ג דקי"ל צבורין לא בעינן הני מילי במטלטלי דלא ניידי אבל במטלטלי דניידי בעינן צבורין. והא דתניא החזיק בקרקעות לא קנה עבדים בדלא קיימי בגוהי הא דאמר שמואל מכר לו י' שדות בי' מדינות כיון שהחזיק באחד זכה בכולן דסדנא דארעא [חד] הוא קי"ל כוותיה דהא מותבינן מינה וליכא דפליג עליה: (מתני') נכסים שאין בהן מעילה כו' פי' המזיק אותם חייב לשלם ודייקי' מינה קדשין הן ואין בהן מעילה כלומר הנהנה מהם אינו חייב קרבן מעילה מאן תנא אמר ר' יוחנן ר' יוסי הגלילי היא דתניא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי פי' אם יפקיד אדם קדשים קלים שלו אצל אדם ויכפור בהן וישבע חייב קרן וחומש ואשם וכן הגזל שנאמר בה' וכחש בעמיתו וגו' כלומר הן לה' ונקראין ממון עמיתך לדברי ר' יוסי הגלילי ואין זה ומעלה מעל שחייב קרבן מעילה אלא פירושו נפש כי תחטא וחטאה חטא בדבר שיש בו לה' והוא ממון בעלים כגון קדשים קלים. ואקשי' עליה מהא דתנן בקידושין פ"ב המקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת ואי קדשים קלים ממון בעלין הן אמאי אינה מקודשת לימא מתניתין דלא כר' יוסי הגלילי. ופרקינן כי אמר ר' יוסי ממון בעלים הם מחיים אבל לאחר שחיטה לא אמר ומתני' אחר שחיטה היא ואקשי' ומחיים מי אמר והתנן בתחילת מעשר שני בכור מוכרין אותו תמים חי ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה ומייתינן לה בשמעתא דרך גררה בתמורה פ"א ואוקמה רב נחמן התם בבכור בזמן הזה דכיון דלא חזי להקרבה אית לכהנים זכייה בגויה אבל בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה דלית לכהנים זכייה בגויה אין מוכרין הבכור ומותיב רבא עליה דרב נחמן ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי ותנן הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים הנה הבכור ממון כהן הוא אפי' בזמן שבהמ"ק קיים וכיון דממונו הוא מצי מזבין ליה. ושני רבינא בבכור הבא מחוץ לארץ כלומר הא דאמרי' לרבות קדשים קלים שהן ממונו ואוקימנה בבכור ואפי' בזמן שבית המקדש קיים בבכור הבא מחוץ לארץ ואליבא דר' שמעון דאמר בתמורה פ"ג באו תמימין יקרבו ואם בעלי מומין יאכלו במומן לבעלים אמר ר' שמעון מה טעם שהבכור והמעשר יש להן פרנסה במקומן ושאר כל הקדשים אע"פ שנולד בהן מום הרי אלו בקדושתו ש"מ ואפי' ר' שמעון לא אמר אלא אם באו דיעבד אבל לכתחלה לא אמר דקלישא קדושה דידהו ומשום הכי קרי להן ממונו ומצי מזבין להו ואם איתא הא דאמרת דסבר ר' יוסי הגלילי כי אמינא ממונו הוא מחיים לישני רבינא הא ר' יוסי הגלילי כשמעתין. והא דתנן בכור מוכרין אותו תמים חי כו' ואוקמה רב נחמן בזמן הזה אבל בזמן שבית המקדש קיים לית להו לכהנים זכייה ביה לרבנן ופרקי' הכי לא תימא כי אמר ר' יוסי מחיים

אלא

עין משפט נר מצוה

קיט א מיי' פ"א מהל' מכירה הלכה ט ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טור ש"ע ח"מ סי' רב סעיף ו:

ז"ל ואפילו כחולסית ומגולה כו'. רש"ל

קכ ב מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הל' א סמג עשין סו:

קכא ג מיי' פ"ב מהל' אישות הל' כ ופ"ג מהל' מע"ש הל' יז:

קכב ד מיי' פ"א מהל' בכורות הל' יח סמג עשין ריא ולאוין שמג טור ש"ע י"ד סי' שו סעיף ו וסי' שז ס"ג:

קכג ה טור ש"ע שם סי' שו סעיף ו:

קכד ו מיי' שם הל' יז סמג שם טוש"ע שם:

קדושין נג:

מסורת הש"ס

נקדושין כו.]

[לקמן מ: וש"נ]

קדושין נב: ב"ב קנב: זבחים קיב. בכורות לב: תמורה ח.

ויקרא ה

[ביצה כא. וש"נ] מעשר שני פ"א מ"ב תמורה ז:

דה"ל

[תמורה כא: וש"נ]

[ז"ל ומצינו]

ז"ל ובזמן

גליון הש"ס גמ' אלא מאי אית לך למימר. בבא בתרא דף קנ ע"א:

לישני הא רבי יוסי הגלילי הא רבנן (*אמר ליה) מתנות כהונה קאמרת שאני מתנות כהונה דכי קא זכו משלחן גבוה קא זכו : גופא (ויקרא ה) °ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהם ממונו דברי רבי יוסי הגלילי בן עזאי אומר לרבות את השלמים אבא יוסי בן דוסתאי אומר לא אמר בן עזאי אלא בבכור בלבד אמר מר בן עזאי אומר לרבות את השלמים למעוטי מאי אילימא למעוטי בכור השתא ומה שלמים שטעונים ^אסמיכה ^בונסכים ^גותנופת חזה ושוק אמרת ממון בעלים הוא בכור מבעיא אלא אמר רבי יוחנן למעוטי מעשר כדתניא* בבכור (במדבר יח) נאמר °לא תפדה ונמכר תם חי ובעל מום חי ושחוט במעשר נאמר (ויקרא כז) °לא יגאל ^דואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום רבינא מתני לה אסיפא אבא יוסי בן דוסתאי אומר לא אמר בן עזאי אלא בבכור בלבד למעוטי מאי אילימא למעוטי שלמים השתא ומה בכור שקדוש מרחם ממונו הוא שלמים מבעיא אמר רבי יוחנן למעוטי מעשר כדתניא בבכור נאמר לא תפדה ונמכר תם חי ובעל מום חי ושחוט במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום הא בבכור בלבד קאמר קשיא רבא אמר מאי נכסים שאין בהן מעילה נכסים שאין בהן דין מעילה ומאי נינהו דהדיוט וליתני דהדיוט קשיא אמר רבי אבא ^השלמים שהזיקו גובה מבשרן ואינו גובה מאימוריהן פשיטא אימורין לגבוה סלקי לא צריכא ^ו*לגובה מבשרן כנגד אימורים אליבא דמאן אי °אליבא דרבנן פשיטא הא אמרי כי ליכא לאשתלומי מהאי לא משתלמא מהאי ואי אליבא דרבי נתן *הא אמר כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי אי בעית אימא רבי נתן איבעית אימא רבנן איבעית אימא רבנן ה"מ בתרי גופי אבל בחד גופא מצי אמר ליה מכל היכא דבעינן משתלמנא איבעית אימא רבי נתן התם הוא *דאמר ליה בעל שור לבעל הבור אנא תוראי בבירך אשכחתיה מאי דלית לי לאשתלומי מהיאך משתלימנא מינך

אבל

לישני · רבינא : הא רבי יוסי הגלילי · ורב נחמן דאמר כרבנן : מתנות כהונה קאמרת · בכור מעשרים וארבע מתנות כהונה והלכך אוקמה רבינא להא דרב נחמן כר"י הגלילי דאיהו נמי מודה בהא דכל זמן שהבית קיים משולחן גבוה זכו להו כהנים ואפילו מחיים וכי קאמר רבי יוסי תורה אור הגלילי ממון בעלים הן בשלמים קאמר דבעלים ישראל לא זכו להו מחיים משלחן גבוה והא דתירץ רבינא לרבי יוסי הגלילי בבכור בחוצה לארץ ולא תירץ בשלמים משום דסיפא דברייתא מוכיח דבבכור קמיירי דקתני לא אמר בן עזאי אלא בבכור ובן עזאי מילתיה דרבי יוסי קמפרש ולקמיה מפרש מילתיה : שלמים שטעונין סמיכה ונסכים מנחת נסכים שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש כדמפרש במנחות בפ' *כל [המנחות] (דף סא) אבל בכור לא : בכור מבעיא · ובבכור בחוצה לארץ קאמר דכיון דלאו להקרבה קאי לא זכו ליה משלחן גבוה דלא חזי לגבוה : למעוטי מעשר בהמה · שאע"פ שהוא קרב שלמים כדאמרינן בפ' בתרא דבכורות (דף ס·) אפי' הכי לא הוי מחיים ממון בעלים כשלמים: בבכור · תם נאמר אך בכור שור וגו' לא תפדה פדיון הוא דלית ליה דליפוק מקדושת בכור למכור באיטלז ולישקול בליטרא אבל נמכר הוא חי ולוקח יאכלנו בקדושתו כשיומם או אם הבית קיים יקריבנו במעשר נאמר לא יגאל· וגמרינן בבכורות בפ' [חמישי] (דף נג·) האי לא יגאל מלא יגאל דחרמים דכתיב בהן לא ימכר ולא יגאל מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו הלכך אינו נמכר לא חי ולא שחוט כו' אלמא לאו ממון בעלים הוא· רבא אמר מעילה דמתניתין לא תידוק מיניה הא מקדש קדשי אלא ה"ק שאין בהן דין מעילה שאין בהם שום קדושה לשמים דבקדושת שמים שייכא דין מעילה כגון קדשי קדשים: ומאי ניהו· כגון נכסים דהדיוט : גובה · חצי נזקו מבשרו דנזק שור תם משתלם מגופו : לא צריכא · הא דקתני אינו גובה מאימורין הא קמ"ל דאין גובה מבשרו כנגד אימורין כגון שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים אינו גובה אלא חציו דמי בשרו אף על גב דלא הוי מנה שלם ודמי חצי אימורין לא ישתלם מדמי חצי האחר של בשר : אי אליבא דרבנן · דפליגי עליה דרבי נתן בפרק שור שנגח את הפרה (דף נג·) גבי שור שדחף את חבירו לבור [*ואמרינן] בתם בעל השור משלם רביע ובעל הבור פטור מפני שזה הפילו ובמועד בעל השור משלם חצי ובעל הבור פטור אלמא כי ליכא לאשתלומי מבעל השור לא משתלם מבעל הבור ואע"פ שבו נמלא הנזק ופשיטא דאינו גובה מבשרן כנגד אימוריהן : ואי אליבא דרבי נתן הא אמר כי ליכא לאשתלומי · מבעל הסור משתלם מבעל הבור דאמר בתם בעל השור משלם רביע ובעל הבור שלשה חלקים ובמועד בעל השור משלם מחצה ובעל הבור מחצה והכא נמי אמאי אינו גובה מבשרן כנגד אימוריהן הא הכא נמי תרווייהו אזיק חלק גבוה וחלק הדיוט וספרים דכתיב בהן אע"ג דאיכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי שבשתא היא דהתם לא מצינו לאוקמי הכי : הני מילי · דלא אמרינן כי ליכא לאשתלומי מהאי לישתלם מהאי : בתרי גופי · כגון שור ובור : אבל בחד גופא · אי לא אשמעינן ר' אבא דאינו גובה מאימוריהן הוה אמינא דמצי א"ל מכל היכא דבעינא משתלמנא : התם הוא דאמר ליה בעל השור · ההרוג לבעל הבור : אנא תוראי בבירך אשכחתיה · מת הלכך כל הנזק עליו · מה דאית לי לאשתלומי מבעל השור משתלימנא אם תם הוא משלם רביע דאפילו הזיקו הוא לבדו לא היה משלם אלא חצי נזק ועכשיו שיש אחר עמו ישלם רביע והשאר משתלימנא מינך :

אבל

אי אליבא דרבנן · פי' בקונט' אי אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי נתן בפ' הפרה (לקמן נג· ושם) גבי שור שדחף חבירו לבור ואמר [בתם] דבעל השור משלם מחצה ובעל הבור פטור אלמא כי ליכא לאשתלומי מבעל השור לא משתלם מבעל הבור ואע"ג שבו נמלא הניזק ופשיטא דאין גובה מבשרו כנגד אימורין עכ"ל משמע מפירושו שהשור עושה כל ההיזק ובעל הבור אין עושה כלום הלכך שור מועד משלם נזק שלם ותם חצי נזק ולכך לא מצי למידק אלא מתם ולא ממועד וכן פי' בהדיא לקמן בפ' הפרה (שם ד"ה את) וז"ל אבל רבנן בתר מעיקרא אזלי וסברי דבעל השור כוליה הזיקא קעביד הלכך במועד בעל השור משלם נ"ש ובתם משלם חצי נזק (ובעל השור) ופלגא מפסיד וקשה לר"י היכי דייק דאין גובה מבשרם כנגד אימוריהן מדלא משתלם מבעל הבור כלום בתם שמפסיד פלגא דהתם משום שהבור לא עשה ההיזק כלל אבל בשלמים שהבשר עשה כמו כן היזק כיון דליכא לאשתלומי מאימורין משתלם מן הבשר דעל כרחך ס"ל השתא שנים שהזיקו האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד כיון דלא אסיק אדעתיה טעמא דתורא בבירך אשכחתיה דאי כל חד וחד פלגא הזיקא עבד למה ישלם בתם לרבי נתן בעל הבור שלשה חלקים דהיינו יותר ממה שהזיקו ובלא טעם אין לנו לומר כדמוכח בהפרה ועוד מנא ליה לגמרא דלרבנן בתם משלם בעל השור מחצה ובעל הבור פטור דלמא בתם בעל השור משלם מחצה ובעל הבור משלם מחצה ורבנן דאמרי ובעל הבור פטור איירי במועד ונראה לר"י דרבנן דאמרי בעל השור חייב ובעל הבור פטור היינו דבעל השור משלם מחצה במועד ובתם רביע ובעל הבור פטור לגמרי שלא חייב הכתוב בור אלא היכא דנפל ממילא דכתיב ונפל שמה שור אבל אם אחרים מפילים אותו בבור פטור בעל הבור והכא ה"פ הא אמרי כי ליכא לאשתלומי מבעל הבור לא משתלם מבעל השור אע"ג דס"ל האי כולא הזיקא עבד והאי כו' ופשיטא דאין גובה מבשרן כנגד אימוריהן ומאי קמ"ל רבי אבא וא"ת מנליה דהא דקאמרי רבנן ובעל השור חייב לאו היינו דחייב הכל וי"ל דאי הוו פליגי רבי נתן ורבנן בתשלומי השור הוה להו לפרש ומדלא פירשו ש"מ מודו לרבי נתן בהא ועוד דאם היתה דמחייבי רבנן הכל לבעל השור ה"ל לר' נתן למימר דאין משלם אלא מחצה : **אנא** תוראי בבירך אשכחתיה · ודוקא גבי בור קאמר דמשלם אע"ג דכל חד וחד כולא הזיקא עבד שייך לחלק בין שור לבור מהאי טעמא ומיהו כיון דידע טעם דתוראי בבירך אשכחתיה מצי למסבר נמי דכל חד וחד פלגא דהזיקא עבד כדאמרינן בהפרה (שם) ושם אפרש בע"ה:

אמר

קכה א מיי' פי"ג מהל' מעשה קרבנות הל' ו סמג עשין קפג :
קכו ב מיי' שם פ"ב הל' ב סמג שם :
קכז ג מיי' פ"ט שם הלכה ו :
קכח ד מיי' פ"ו מהל' בכורות הל' ה : סמג עשין ריב ולאוין שמ :
קכט ה ו מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הלכה ב ג :

רבינו חננאל

אלא הכי קאמר אפילו תימא ר' יוסי הגלילי ושאני מתנות כהונה דמשלחן גבוה קא זכו . לפיכך אינו ממונם וכי קאמר ר' יוסי הגלילי בקדשים קלים שלו כגון זבחי שלמים שלו. גופא ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ר' יוסי הגלילי פי' לרבות כל קדשים קלים בן עזאי אומר לרבות שלמים · ואמרי' בן עזאי למעוטי מאי אילימא למעוטי בכור שאינו ממונו השתא שלמים שטעונין סמיכה ונסכין ותנופת חזה ושוק אמרת ממוניה הוא בכור מיבעיא . אמר ר' יוחנן למעוטי מעשר וכדתניא בבכור נאמר לא תפדה ונמכר הוא אוקמוה בתחלת תמורה בבעל מום . במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר כלל כו' רבינא מתני אסיפא אבא יוסי בן דוסתאי אמר לא אמר בן עזאי אלא בבכור בלבד למעוטי מאי אילימא למעוטי שלמים כו' ואוקמ' ר' יוחנן למעוטי מעשר וכדתניא וכו' ועלתה בקשיא . רבא אמר מאי שאין בהן מעילה שאין בהם דין מעילה ומאי [נינהו] נכסי הדיוט . ואקשי' עליה וליתני נכסין של הדיוט קשיא. אמר רבא שלמים שהזיקו לדברי ר' יוסי הגלילי גובה מבשרן ולא מאימוריהן כו' כיון שאמר קדשים קלים ממון בעלים הן והמזיקן חייב לשלם הוצרך לומר כך אם הזיקו הן חייבין פי' שור של שלמים שחבל בשור של חולין בק' כספים חצי הנזק נ' כספים יכול למימר ליה המזיק תרי שותפי אנן בהא תורא בשרא דידי ותרבא דהקדש אנא משלימנא לך מן הבשר מנתא דמטי לי לפום חושבנא ודהקדש ממי לך או דלמא מצי אמר ליה נ' זוזי כולהו מבשרא משתלמנא דהא לא יכילנא לאשתלומי מן האימורין דלגבוה סלקי שקילנא כל קבל מנתא דמטי להו לאימורין לשלום מבשרא ואי לא שוה הב לי בשרא אחרינא דהא את מתכפר באימורין . ואמרי אליבא דמאן

אמר

[צריך תיקון ופי' במהר"מ צ"ל אמר לך]

[ת"ל שתי מדות כג]

תמורה ח: חי' בכורות לא:לג.

גליון הש"ס

גמרא אליבא דרבנן פשיטא· עי' לקמן מ ע"ב תוס' ד"ה כרבנן וצ"ע:

ע"ל לנבות יעב"ץ

[לקמן נג.]

[שם]

עיין מהרש"מ

עין משפט
נר מצוה

קל א מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הל' ג ג :
קלא ב מיי' שם הל' ס ועיין בהשגות ובמ"מ
א תג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תו סעיף א :
קלב ג ד מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ב :
קלג ה מיי' שם :
קלד ו מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ג :
קלה ז ח מיי' פ"א שם הלכה ז סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף י :
קלו ט י מיי' שם פ"ד הלכה א ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שצו סעיף א :
קלז כ ל מ טוש"ע ח"מ סי' שמו :

אבל הכא מי מצי אמר בשר אזיק אימורין לא אזיק אמר רבא *תודה שהזיקה גובה מבשרה ואינו גובה מלחמה לחם פשיטא סיפא אצטריך ליה ניזק אוכל בשר ומתכפר מביא לחם הא נמי פשיטא מהו דתימא כיון דלחם הכשירא דזבח הוא לימא ליה את אכלת בשר ואנא אייתי לחם קמ"ל דלחם חיובא דבעלים הוא : נכסים שהן של בני ברית : למעוטי מאי אי למעוטי דעובד כוכבים הא קתני לה לקמן *שור של ישראל שנגח שור של עובד כוכבים פטור תנא והדר מפרש : נכסים המיוחדין : למעוטי מאי אמר רב יהודה למעוטי זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק הא תני לקמן *היו שנים רודפין אחר אחד זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק שניהם פטורין תני והדר מפרש במתניתא תנא פרט *לנכסי הפקר ה"ד אילימא דנגח תורא דידן לתורא דהפקר מאן תבע ליה אלא דנגח תורא דהפקר לתורא דידן ליזיל וליתיה בשקדם וזכה בו אחר רבינא אמר למעוטי נגח ואח"כ הקדיש נגח ואח"כ הפקיר תניא נמי הכי *יתר על כן אמר ר' יהודה אפי' נגח ואח"כ הקדיש נגח ואח"כ הפקיר פטור שנאמר והועד בבעליו והמית איש (שמות כא) וגו' עד שתהא מיתה והעמדה בדין שוין כאחד וגמר הדין לא בעינן הא השור יסקל בגמר דין הוא דכתיב אלא אימא עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחד : חוץ מרשות המיוחדת למזיק : דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי : ורשות הניזק והמזיק : אמר רב חסדא אמר אבימי חצר השותפין חייב בה על השן ועל הרגל והכי קאמר חוץ מרשות המיוחדת למזיק דפטור ורשות הניזק והמזיק כשהזיק חב המזיק ור' אלעזר אמר פטור על השן ועל הרגל והכי קאמר חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הניזק והמזיק נמי פטור וכשהזיק חב המזיק לאתויי קרן הניחא לשמואל אלא לרב דאמר *תנא שור וכל מילי דשור חב המזיק לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר כשהזיק חב המזיק להביא שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר שהזיקה בהמה ברשותן תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם נפרצה בלילה או שפרצוה לסטין ויצתה והזיקה פטור אמר מר כשהזיק חב המזיק להביא שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר היכי דמי אילימא דאזקיה תורא דמשאיל לתורא דשואל לימא ליה אילו אזיק בעלמא בעית לשלומי את השתא דאזקיה לתורא דידך בעינא לשלומי אלא דאזקיה תורא דשואל לתורא דמשאיל לימא ליה אילו איתזק מעלמא בעית לשלומי כוליה תורא השתא דאזקיה תורא דידך פלגא ניזקא הוא דמשלמת לי לעולם דאזקיה תורא דמשאיל לתורא דשואל והכא במאי עסקינן שקבל עליו שמירת גופו ולא

רש"י

אבל הכא מי מצי א"ל · על הבשר גמלא הנזק יותר מן האימורין הלכך שוה חצי האימורין יפסיד : לשון אחר לא צריכא לגבות מבשרן כנגד אימוריהן דודאי גובה מבשרן כנגד אימוריהן דהאי גובה מבשרן דקאמר רבי אבא אפי' חלק האימורין קאמר וקא פריך אי אליבא דרבנן אמאי הא אמרינן כו' אי אליבא דר' נתן פשיטא ולא שמעתיה ורלשון עיקר דמסתברא דהאי דאותביה קא משני ליה דהא גמרא מסיפא דמילתיה דקאמר אינו גובה מאימוריהן פריך פשיטא אימורין לגבוה סלקי ועלה בעי לשנויי מה אינו גובה מאימוריהן דקאמר אינו גובה מבשרן כנגד אימוריהן : לחם פשיטא · הא לא אזיק : ניזק אוכל בשר · לאחר הקרבת אימורין : למעוטי זה אומר שורך הזיק · שאינו יודע שור של מי הזיקו שהיו עמו שוורים של אנשים הרבה ומיוחדין דמתניתין הכי משמע שיהו כל נכסים שהזיקו מיוחדים לאדם אחד שאין בהם ספק : שנים שהיו רודפין · שני שוורים של שני בני אדם שהיו רודפין אחר שור של אדם אחד : בשקדם וזכה בו אחר · לאחר שהזיק : למעוטי נגח ואח"כ הקדיש · דהכי משמע שיהיו מיוחדים לאדם אחד לעולם משעת נגיחה עד שעת העמדה בדין : והועד בבעליו והמית איש השור יסקל וגם בעליו יומת · דמשמע שיהא לו בעל אחד משעת העדאה ועד שעת העמדה בדין : שוין כאחד · כבעל אחד : חוץ מרשות המיוחדת למזיק · שאם נכנס שור ניזק בחצר המזיק והזיקו שור המזיק פטור : חצר השותפין חייב בה · הכתוב על השן ועל הרגל אם אכלה בהמתו של זה פירותיו של זה או דרסה על כליו חייב דבשדה אחר קרינן ביה ולא הוי כרשות הרבים וכ"ש על הקרן ותולדותיו דהא אפי' ברה"ר נמי חייב ודקתני מתניתין רשות הניזק והמזיק אדלבתריה קאי וה"ק רשות הניזק והמזיק כגון חצר השותפין כשהזיק חב המזיק ובשן וברגל קאמר דבקרן לא אצטריך למימר דהא ברה"ר דיש לשניהם רשות בה נמי חייב אלא בשן ורגל קאמר וקמ"ל דלאו כרה"ר דמיא : ורשות הניזק והמזיק נמי פטור · בשן וברגל קאמר דבעינן ובער בשדה אחר אבל קרן חייב דלא גרע מרה"ר : כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן · לר' אלעזר דאי משום מיטב הא תנא ליה רישא אלא לאתויי קרן דחייב עליו דלא תנייה לעיל בהדי ארבעה אבות : הניחא לשמואל · דאמר בריש פירקין מבעה זה השן ותנא שור לרגלו ומבעה לשיטו אצטריך הא לאתויי קרן : אלא לרב דאמר · מבעה זה אדם ושור דתנא בהדי ארבעה אבות לכל מילי תנייה לאתויי מאי : תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם · מפרש לקמיה : נפרצה · כותל בלילה מאיליה ובכותל שאינו רעוע קאמר דהוה ליה אונס : לימא ליה · משאיל לשואל : אילו אזיק · *שורו שור של אדם אחר : בעית לשלומי ליה · שהרי שמירתו עליך השתא כו' : אלא דאזקיה תורא דשואל לתורא דמשאיל · וקתני חצי נזק : לימא ליה · בעלים : אילו איתזק מעלמא · אם הזיקו שור של אדם אחר : בעית לשלומי לי כולא ניזקא · דהא שואל חייב באונסין השתא דאזקיה כו' : לעולם דאזקיה תורא דמשאיל לתורא דשואל · וקאמר חייב משאיל לשלם ודקשיא לך הרי השואל מוטל לשומרו שלא יזיק : כשקבל עליו · השואל : שמירת גופו · שלא יזיקנו אחר : ולא

[דף לג:] [דף לב.] [תוספתא פ"א] לקמן מה: [לעיל נג:] [צ"ל שאין יעב"ץ]

תוספות

אמר רבא תודה שהזיקה · אע"ג דרבא מפרש מתניתין דין מעילה ולא אוקי מתניתין כרבי יוסי הגלילי על כרחך הכא איירי לר' יוסי הגלילי : שנאמר והועד בבעליו והמית · נראה דלאו מוהועד קדריש דהאי והועד לא איירי בעדות שעושין לסקלו כ"א לייעדו אלא מסיפא דקרא קדריש דכתיב והשור יסקל וכן משמע ליסנא דפריך והא השור יסקל בגמר דין הוא דכתיב : חצר השותפין חייב בה על השן ועל הרגל · במיוחד לפירות ולא לשוורים פליגי כדמוכח בסוף הסוגיא דפליגי בקושיא דרבי זירא ובפירוקא דאביי ולפי זה היה יכול רב חסדא לפרש המשנה כמו שמפרש ר' אלעזר ויפרש רשות הניזק והמזיק במיוחדת לפירות ולשוורים דמודה רב חסדא דפטור וגרסינן לקמן אמר לך רבי אלעזר ותסברא מתניתין מי לא פליגי ומיהו לספרים דגרסי לקמן ותסברא מתניתין מי פליגי ובסוף גרסי אלא כי תניא ההיא וכל זה מדברי רבי אלעזר וצ"ל דפליגי במיוחדת לפירות ולשוורים וה"פ ותסברא מי פליגי והתניא כו' אלא ודאי לא פליגי וכי קתני כו' ולפי גירסא זו לא יהיה תחילת הסוגיא כמו במסקנא דפליגי בקושיא דרבי זירא ובפירוקא דאביי : כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן · וא"ת ולרב חסדא מנא ליה לאתויי קרן לשמואל וכל הני לרב ועוד דברייתא דקתני כשהזיק חב המזיק מייתר לאתויי כל הני קשיא לרב חסדא וי"ל דלדידיה נמי איכא יתורא דהוי מצי למיתני ורשות הניזק והמזיק חייב ולא ליתני כשהזיק חב המזיק אך קשה דלשמואל תיקשי הברייתא : כגון שקבל עליו שמירת גופו כו' · היפכא לא מצי למימר כגון דאזקיה תורא דשואל לתורא דמשאיל וכגון שקבל עליו שמירת נזקיו ולא קבל עליו שמירת גופו דמילתא דלא שכיח הוא ואע"ג דבהכיר בו שהוא נגחן אמרינן סוף [פרק שור] שנגח ד' וה' (לקמן מה:) סתמא דמילתא דלא אזיל איהו ומזיק אחריני קביל עליה דאתו אחרים ומזקי ליה לדידיה לא קביל עליה בשואל לא שייך למימר הכי דמסתמא שואל קבל עליה שמירה מעולה : ולא

רבינו חננאל

אמר רבא תודה שהזיקה ובא הניזק להשתלם מבשרה מי יביא הלחם המתנדב חייב להביא לחמה דחיובא עליה רמיא או דלמא לחמה הכשירה דזיבחא הוא והרוצה להכשיר הזבח לאכול הבשר והוא הניזק עליו להביא לחמה. ואסיקנא המתנדב חייב דלחם חיוב בעלים הוא. כתב גאון זצ"ל אשכחן נוסחא עתיקתא בהאי לישנא אמר רבא תודה שהזיקה לר' יוסי הגלילי משתלם חצי נזק מבשרה אבל לא מאימוריה והניזק אוכל בשר ומתכפר מביא לחמה היינו קמייתא דרבא סיפא איצטריכא ליה מאי דתימא לימא ליה מזיק את אכלתא בישרא אנא אייתי לחמא קמ"ל דאמר ליה הניזק לחם למאי אתי ליה לכפרה אני מי אית לי כפרה בגווה. נכסין של בני ברית למעוטי דעובד כוכבים כו' נכסים המיוחדין למעוטי זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק. במתניתא תנא למעוטי דהפקר וכגון שקדם אחר וזכה בו. רבינא אמר למעוטי נגח ואחר כך הקדיש או הפקיר. ואסיקנא בעינן עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחד. חוץ מרשות המיוחדת למזיק דיכיל למימר ליה תורך ברשותי מאי בעי. ורשות הניזק והמזיק. אמר רב חסדא אמר אבימי חצר השותפין חייב בה על השן ועל הרגל והכי קאמר כו' ר' אלעזר אמר פטור בה על השן ועל הרגל והכי קאמר כו' כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן אלא לרב לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר כשהזיק חב המזיק להביא שומר חנם והשואל שומר שכר והשוכר דאזיק תורא דמשאיל לתורא דהני וכגון דקבילו עלייהו נטירותא דגופיה ולא קבילו עלייהו נטירותא דנזקין דמרי תורא משלם לשומרין תם חצי נזק ומועד נזק שלם ואם

ולא קבל עליו שמירת נזקיו אי הכי אימא סיפא נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים ויצתה והזיקה פטור הא ביום חייב הא לא קבל עליו שמירת נזקיו הכי קאמר אם קבל עליו שמירת נזקיו חייב נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים ויצתה והזיקה פטור איני והא תני רב יוסף חצר השותפים והפונדק חייב בהן על השן ועל הרגל תיובתא דרבי אלעזר אמר לך רבי אלעזר ותסברא מתניתא מי לא פליגי והתניא *ארבעה כללות היה ר' שמעון בן אלעזר אומר בנזקין כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל דמזיק ולא לניזק פטור מכל לזה ולזה כגון חצר השותפים והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל על הנגיחה ועל הנגיפה ועל הנשיכה ועל הרביצה ועל הבעיטה תם משלם חצי נזק מועד משלם נזק שלם לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינו של שניהם חייב בו על השן ועל הרגל על הנגיחה ועל הנשיכה ועל הנגיפה ועל הרביצה ועל הבעיטה תם משלם חצי נזק מועד משלם נזק שלם קתני מיהת חצר השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל קשיא אהדדי כי תניא ההיא בחצר מיוחדת לזה ולזה בין לפירות בין לשוורים ההיא דרב יוסף בחצר מיוחדת לפירות ואינה מיוחדת לשוורים דלגבי שן הויא לה חצר הניזק דיקא נמי דקתני הכא דומיא דפונדק וקתני התם דומיא דבקעה שמע מינה מתקיף לה רבי זירא כיון דמיוחדת לפירות הא בעינן ובער בשדה אחר וליכא א"ל אביי כיון דאינה מיוחדת לשוורים שדה אחר קרינא ביה א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא לימא מדמתניתא לא פליגי אמוראי נמי לא פליגי אמר ליה אין ואם תמצא לומר פליגי בקושיא דרבי זירא ובפירוקא דאביי פליגי: גופא ארבעה כללות היה רבי שמעון בן אלעזר אומר בנזקין כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל על הכל לא קתני אלא חייב בכל בכולי נזק מני *רבי טרפון היא דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם אימא סיפא לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינו של שניהם חייב בה על השן ועל הרגל מאי לא לזה ולא לזה אילימא לא לזה ולא לזה כלל אלא דאחר והא בעינא ובער בשדה אחר וליכא אלא פשיטא לא לזה ולא לזה אלא דחד וקתני סיפא תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם אתאן לרבנן דאמרי משונה קרן בחצר הניזק חצי נזק הוא דמשלם רישא רבי טרפון וסיפא רבנן אין דהא אמר ליה שמואל לרב יהודה *שיננא שבוק מתניתין ותא אבתראי רישא רבי טרפון וסיפא רבנן רבינא משמיה דרבא אמר כולה רבי טרפון היא ומאי לא לזה ולא לזה לא לזה ולא לזה לפירות אלא דחד לזה ולזה לשוורים דלגבי שן הויא לה חצר הניזק לגבי קרן הויא לה רשות הרבים א"ה ארבעה שלשה הוו אמר רב נחמן בר יצחק שלשה

במות כב

רש"י

ולא קבל עליו שמירת נזקיו · אם יזיק הוא את אחרים : איני והא תני רב יוסף · אדרבי אלעזר פריך : והפונדק · בית גדול שרגילין אורחים ואכסנאין ללון בו ואם הזיק זה את זה חייב אשן ורגל ולא הוי כרה"ר דהואיל ואינו מיוחד לבני רשות הרבים אלא לאותן שדרין בו כשדה אחר קרינן ביה שהרי ע"י שכירות הם דרים שם : ותסברא דמתניתא לא פליגי · דליכא ברייתא דקאי כוותי והתניא ד' כללות כו' : חייב בכל · לקמן מפרש שאפילו קרן תמה משלם נזק שלם הואיל ונכנס לרשותו והזיקו : פטור מכל · דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי : על השן ורגל · דלא קרינן ביה בשדה אחר דמשמע שיהא מיוחד לניזק אבל על הנגיחה ועל הנגיפה והנשיכה והרביצה והבעיטה שהן תולדותיו של קרן תם משלם חצי נזק דכרה"ר הוא שהרי לשניהן רשות בו : לא לזה ולא לזה · מפרש לקמיה דאינו של שניהן אלא של אחד מהן של ניזק : חייב בה על השן ועל הרגל · כ"ש : ועל הנגיחה כו' · ולקמן פריך הא תנא רישא דבחצר הניזק אפילו קרן תמה משלם נ"ש : פטור בה על השן ועל הרגל · והיינו כר' אלעזר : וקפריך גמרא קשיא אהדדי : כי תניא ההיא · דפטור : בחצר המיוחדת לזה ולזה · לפירות ולשוורים דהויא ליה חצר השותפין לגבי שן ולגבי קרן הלכך בשן פטור כרה"ר ובקרן תמה ח"נ כרה"ר משלם : ודרב יוסף בחצר המיוחדת כו' · דהויא חצר הניזק שלא היה לו להכניס שם שוורים ולא דמי לרה"ר : פונדק אינו מיוחד לשוורים לפי שאם מונחת פרגמטיא של סוחרים ואין מניחין ליכנס שם שוורים שלא ידחפו ויטנפו כליהם : כתם בקעה רועים שם שוורים : בעינן שדה אחר וליכא · שהרי יש למזיק רשות בה להכניס פירותיו : שדה אחר קרינן ביה · שהרי נכנס שלא ברשות שלא היה לו רשות לשוורים : אמוראי נמי לא פליגי · דהא דרב חסדא בשאינה מיוחדת לשוורים ודרבי אלעזר במיוחדת אף לשוורים : בקושיא דר' זירא ופירוקא דאביי · ובחצר המיוחדת לפירות ולא לשוורים רב חסדא כאביי דכיון דאינה מיוחדת לשוורים שדה אחר קרינא ביה ורבי אלעזר כרבי זירא כיון דיש למזיק רשות בה לפירות לא קרינא ביה שדה אחר : חייב על הכל לא קתני · דליהוי משמע על השן והרגל ועל הקרן אלא חייב בכל דמשמע על הקרן אע"ג שהוא תם אתא לאשמועינן דחייב נ"ש : רבי טרפון היא דאמר · לקמן בפרק כיצד (דף כד:) : משונה קרן בחצר הניזק נ"ש משלם · קרן תמה וכל תולדותיה קרי משונה הואיל ושינו את וסתן שלא היו דרכן לכך : אלא דאחר · שאינו לא ניזק ולא מזיק וקתני חייב על השן והא בעינן שדה אחר : אלא דחד מינייהו · כלומר דניזק : הא א"ל שמואל לרב יהודה כו' · לקמן גבי חמשה תמין : שבוק מתניתין · לא תטרח לשנויי כחד תנא : ותא אבתראי · ואימא כוותי דאוקי אנא רישא לרבי טרפון וסיפא רבנן וד' כללות דקאמר ר"ש תרי מינייהו בחד דוכתא חד כר' טרפון וחד כרבנן : אלא דחד · דניזק : דלגבי שן הויא חצר הניזק · וחייב המזיק בנזקי שן שהרי לגבי פירות אינה אלא דניזק : ולגבי קרן הויא רה"ר · שהרי ברשות הכניס שם שורו ומשום הכי הוא משלם חצי נזק ותו לא : ג' כללות הוו · דהאי כללא בתרא שמעינן ליה מקמאי דכיון דלגבי שן הויא חצר הניזק למה ליה למתני חייב על השן הא תנא ליה רישא כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל וקרן בחצר השותפין הא תנא ליה רישא כגון חצר השותפין והבקעה על הנגיחה ועל הנגיפה תם משלם חצי נזק :
שלשה

תוספות

ולא קבל עליה שמירת נזקיו · ואם תאמר כיון דלא קביל עליה פשיטא דתם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם ויש לומר דסלקא דעתך דבשמירת נזקין דעלמא לא קביל אבל הנזקין לתורא דשואל גופיה סלקא דעתך שקבל וליפטר משאיל :

מי לא פליגי · הוי מצי לאוקמי ההיא דרב יוסף לא לזה ולא לזה לשוורים ולפירות דחד :

לא לזה ולא לזה לפירות אלא לחד · ר"ת גרים לא לזה ולא לזה לשוורים דגבי שן הויא חצר הניזק שהזיק פירות אבל גבי שוורים ה"ל קרן ברה"ר כיון שלא היה להם רשות ליכנס ול"נ כמו שכתוב בספרים ולזה ולזה לשוורים דא"כ גבי שן לא היה לו ליחשב חצר הניזק כיון שיש רשות לכל חד וחד להכניס שם שורו כדמוכח לעיל ולא בעי לאוקמא לזה ולזה לפירות ולא לשוורים דלא כר' זירא ועוד דלישנא לא משמע הכי* :

אי הכי ארבעה שלשה הוו · בשלמא לשמואל דמוקי רישא רבי טרפון וסיפא רבנן אצטריך סיפא לאשמועינן לאפוקי מדרבי טרפון אלא לרבינא לא צריכא כלל דלגבי שן הוי חצר הניזק שמעינן מכל שהוא רשות לניזק וקרן ברה"ר שמעינן מחצר השותפין והבקעה :
פרה

עין משפט נר מצוה

קלח א מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הלכה י סמג עשין סו כא טוש"ע ח"מ סימן שצו סעיף א וסימן שצז :

קלט ב ג מיי' פ"א שם הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפט סעיף י :

קמ ד ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף יא :

קמא ו מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף יב :

קמב ז מיי' שם הלכה ח ועיין במ"מ טוש"ע שם סעיף יא :

קמג ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף יט :

קמד ט מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף יג יד :

[ועיין תוספות לקמן טז. ד"ה כולה]

רבינו חננאל

ואם קיבלו עליהן גם שמירת ניזקין בעל השור פטור דיכול למימר להו אילו אזיק לאחריני אתון בעיתו לשלומי השתא דאזיק לתורא דידכו בעינא לשלומי לכו · וכיון שקיבלו השומרים שמירת ניזקין נפרץ ביום ויצתה חייבין השומרים נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים ויצתה והזיקה פטור · ואקשינן על ר' אלעזר הא דתני ר' יוסף חצר השותפין והפונדק חייב בה על השן ועל הרגל ופריק במיוחדת לזה ולזה לפירות ולא לשוורים דאי לא תימא הכי הא דתניא ד' כללות היה ר' שמעון בן אלעזר אומר בנזקין כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל · למזיק ולא לניזק פטור בכל · לזה ולזה כגון חצר השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל · קתני מיהא פטור בה על השן ועל הרגל קשיין אהדדי · אלא הא דתני ר' שמעון בחצר המיוחדת לשניהן בין לפירות בין לשוורים והא דתני ר' יוסף בחצר המיוחדת לשניהם לפירות ולא לשוורים ופשוטה היא · ואמרינן כיון דשנית להו למתניתא שני נמי לאמוראי ואימא ר' חסדא דחייב על השן ועל הרגל בחצר המיוחדת לפירות ולא לשוורים ור' אלעזר דפטר בחצר המיוחדת לשתיהן לפירות ולשוורים · ואם תמצא לומר פליגי בקושיא דר' זירא דאמר כיון דמיוחדת לפירות הא בעינא ובער בשדה אחר וליכא · ופריק אביי כיון דאינה מיוחדת לשוורים שדה אחר קרינא ביה · ר' אלעזר כר' זירא ורב חסדא כאביי · גופא ד' כללות היה ר"ש בן ר' אלעזר אומר כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל דייקינן מדלא קתני חייב על הכל דמשמע על קרן ועל השן ועל הרגל אלא קתני חייב (על) בכל דמשמע בכל הנזק שמעינן מינה דלר' טרפון היא דאמר קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם והא דר' טרפון בפרק כיצד. ודייקינן חייב מסיפא דקתני לא לזה ולא לזה א"א דחד מינייהו והוא דניזק וקתני תם משלם חצי נזק רישא ר' טרפון וסיפא רבנן אין דהאמר ליה שמואל לר' יהודה שבוק מתני' ותא בתראי פירשו בשמעתא שאחרי זאת כו' ובא רבינא ותירצה הכי כגון החצר המיוחדת לפירות לאחד ולשניהן לשוורים דלגבי שן הויא לה חצר הניזק לבדו ולגבי קרן הויא לה רשות הרבים · ואקשי' עליה אי הכי ד' כללות ג'
הוו

גליון הש"ס

גמ' ובפירוקא דאביי פליגי · עי' לקמן דף טז ע"א תוס' ד"ה כולה ר"ט: אין דהא א"ל שמואל כו' · לקמן דף טו ע"ב ודף נו ע"ב :

[תוספתא פ"א]

[לקמן טו. טז: יח. כד: מח.]

[ברכות לו. וש"נ]

שלשה כללות בארבע מקומות: **מתני׳** שום כסף שוה כסף בפני ב"ד ועל פי עדים בני חורין בני ברית והנשים בכלל הנזק והניזק והמזיק בתשלומין: **גמ׳** מאי שום כסף אמר רב יהודה שום זה לא יהא אלא בכסף תנינא להא *דתנו רבנן [א]פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תצא פרה בטלית וטלית בפרה אלא שמין אותה בדמים: שוה כסף: דתנו רבנן שוה כסף מלמד [ב]שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות אבל אם קדם ניזק ותפס מטלטלין בית דין גובין לו מהן אמר מר שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות מאי משמע אמר רבה בר עולא דבר השוה כל כסף מאי ניהו דבר שאין לו אונאה [ג]עבדים ושטרות נמי אין להן אונאה אלא אמר רבה בר עולא דבר הנקנה בכסף [ד]עבדים ושטרות נמי נקנין בכסף אלא אמר רב אשי שוה כסף ולא כסף והני כולהו כסף נינהו רמי ליה רב יהודה בר חיננא לרב הונא בריה דרב יהושע תנא שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות והתניא *[ו]ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין הכא במאי עסקינן [ז]ביתמי אי ביתמי אימא סיפא אם קדם ניזק ותפס מטלטלין בית דין גובין לו מהן אי ביתמי אמאי בית דין גובין לו מהן *כדאמר רבא אמר רב נחמן שתפס מחיים הכא נמי [ח]שתפס מחיים: בפני בית דין: פרט למוכר נכסיו ואחר כך הולך לבית דין שמע מינה לוה ומכר נכסיו ואחר כך בא לבית דין אין בית דין גובין לו מהן אלא [ט]פרט לב"ד הדיוטות: על פי עדים: [י]פרט *למודה בקנס ואחר כך באו עדים שהוא פטור הניחא למאן דאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור אלא למאן דאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב מאי איכא למימר סיפא אצטריך ליה בני

רש"י

שלשה כללות בד' מקומות · דאין כאן אלא ג' דינין ברשות הניזק חייב בכל ברשות המזיק פטור מכל בחצר השותפים חייב בה"ג בקרן ופטור על השן והרגל אבל ארבעה מקומות הן שאינן דינן שוה דיש חצר השותפין שהוא חייב בה על השן כגון דמיוחדת לאחד אורלפירות ולשניהן לשוורין: **מתני׳** שום כסף · כולה מתניתין מפרש בגמרא: **גמ׳** שום זה · של נזקין: לא יהא אלא בכסף · שיהו ב"ד שמין כמה שוה הנזק מנה או מאתים וכך ישלם לו: תנינא · במתניתין להא דת"ר בברייתא וש"מ דהא ברייתא עיקר היא: פרה שהזיקה טלית · שדרסה עליה בחצר הניזק (א) וטלית שהזיקה פרה ברה"ר כגון שנתקלה בהמה בטלית ונשבר רגל פרה: אין אומרין תצא פרה בטלית · יטול את הפרה שהזיקה טליתו ולא תהא נשומית אלא הן חסר והן יותר יטלנה: אלא שמין אותה בדמים · שמין הניזקין בכסף ולפי מה שהזיק את חבירו ישלם (ומי שהזיק את חבירו יותר ישלם): שוה כסף · כלומר שוה כסף יפרע לו: מלמד שאין ב"ד נזקקין · ליפרע מן המזיק אא"כ יש לו קרקע דהיינו שוה כסף דמתניתין ולקמן מפרש מאי משמע: דבר השוה כל כסף · שנותנין עליו וקפריך מאי ניהו דאין להן אונאה מאי כל כסף דקאמרת דאין להן אונאה שאפילו קנאן ביותר מדמיהן שתות אין מוכר חייב להחזיר לו כדקאמרינן בפרק הזהב (ב"מ דף נו.) העבדים והשטרות והקרקעות אין להן אונאה אפילו קנאן ביותר מדמיהן: שטרות · אם מכר שטרות לחבירו אין יכול לוקח לתבוע ממנו אונאה: דבר הנקנה בכסף · בלא משיכה דקרקע נקנה בכסף בפ"ק דקדושין (דף כו.): עבד נמי נקנה בכסף · כדקתני בקדושין (דף יד.): שטרות דנקנות בכסף °לא איתפרש היכא: אלא אמר רב אשי שוה כסף · דהיינו קרקעות והכי משמע שוה כסף ישלם ולא כסף עצמו והני כולהו מטלטלים ועבדים ושטרות כסף נינהו דמלי לאמטוייהו ממתא למתא ומזדבני: שוה כסף אפי׳ סובין · אלמא דמטלטלין נמי גבינן לניזקין: ביתמי · קאמרינן דאי שבק להו אבוהון המזיק מקרקעי גבי מינייהו אבל ממטלטלי לא דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב דהיכא למימר לאחר מיתת אביהן קנאום: כדאמר רבא אמר רב נחמן · במסכתא כתובות בפרק הכותב: שתפס מחיים · דאבוהון: בפני ב"ד · הכי משמע מתניתין שוה כסף בפני ב"ד שיהו קרקעותיו בפני ב"ד: פרט למוכר נכסיו · וכילה המעות ובא לבית דין שאין בית דין נפרעין מן הלקוחות: ש"מ · בתמיה והא קי"ל דאתי מלוה וטריף: אלא · להכי אתא מתניתין דב"ד מומחין דנין דיני קנסות ולא בית דין הדיוטות: ע"פ עדים · שיעידו על הנזק בב"ד שזה הזיקו: הניחא למ"ד כו׳ · פלוגתא הוא לקמן בפרק מרובה (דף עה.): בני

תוספות

פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה · פי׳ הקונטרס שהזיקו זה את זה ושמין הנזק בכסף ומי שהזיק חבירו יותר ישלם העודף וקשה דע"כ פרה שהזיקה טלית היינו בחצר הניזק או בכוונתו להזיק והוי קרן או דרך הלוכו והוי רגל וטלית שהזיקה פרה היינו ברה"ר דהוי מטעם בור דאי אפשר לאוקמי פרה שהזיקה טלית נמי ברה"ר ומטעם קרן דאם כן היה פטור בעל פרה כדאמר לקמן בפרק ב׳ (דף כ.) דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור ואפילו אם נפרש שכן אירע שפרה הזיקה טלית בחצר ברשות הניזק וטלית שהזיקה פרה ברה"ר אכתי מתניתין היא לקמן בפרק המניח (דף לג.) ב׳ שוורין תמים שחבלו זה בזה משלמים במותר ח"כ מועדים משלמים במותר נ"ש וי"ל דתני והדר מפרש ור"ת מפרש דלאו או קתני כמו הלך ועשה מאמר ונתן גט ביבמות (דף כ.) ולא בא לאשמועינן שאין אומרים שיקח כל הטלית בשביל מה שהזיקו דהא טלית בור הוא ולא משלם מגופו ועוד נמי שמעינן הא ממתניתין דהמניח אלא אומר ר"ת דאין אומרין תצא פרה בטלית בא לאשמועינן דלא כר"ע דאמר לקמן בהמניח (שם) יוחלט שור לניזק אלא יושם כרבי ישמעאל ובקרן איירי וטלית בפרה אתא לאשמועינן דלא גבי מיתמי דלא ס"ד דליגבי אף ע"ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי דמה שאמרה תורה מן העלייה זהו ליפות כחו של ניזק דאם אין המזיק שוה נזקו ישלם מן העלייה אבל ביתמי דאי משתלמי מן העלייה הוה פסידא דניזק דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי ואי משתלם מגופו יגבה אפי׳ מיתמי דהוי כאלו תפס מחיים וה"א דמשלם מגופו ול"ג פרה שהזיקה טלה דא"כ ליתני שוורים שחבלו זה בזה כדלקמן בהמניח (שם) ודרך הש"ס להזכיר פרה וטלית כדאמרינן (לקמן דף לד:) הניח להם אביהם פרה וטלית:

דבר השוה כל כסף · [א] לאו דוקא דיתר מפלגא *יש להם אונאה כדמשמע בפרק הזהב (ב"מ דף נז:) אלא שוה כל כסף יותר ממטלטלי: **עבדים** ושטרות נמי ניקנין בכסף · ול"ג שטרות דאין נקנין בכסף אלא במסירה ובשטר ואפילו בחליפין נמי נ"ע ובקונטרס פירש דלא אתפרש היכא ששטרות נקנין בכסף:

ביתמי · וא"ת לרב ושמואל דאית להו בפרק גט פשוט (ב"ב דף קעה.) דשיעבודא לאו דאורייתא ומלוה על פה לא גבי מיורשין אפי׳ נכסים שיש להן אחריות אין נזקקין ויש לומר דאיירי בשעמד בדין*:

שמע מינה לוה ומכר נכסיו כו׳. פי׳ הקונטרס והא קיימא לן דאתי מלוה וטריף ותימה אי נזקין כמלוה בשטר הוא לא הוה ליה למימר ש"מ כו׳ אלא ה"ל למיפרך והתנן* המלוה חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ואי חשיב מלוה ע"פ א"כ מאי קאמר ש"מ אין ב"ד גובין לו מהן הא פשיטא דאין גובין דהתנן המלוה חבירו בעדים גובה מנכסים בני חורין ואי היא גופה קדייק ש"מ דאין גובין לו מהן והוי כמלוה על פה ואע"ג דנזקין מלוה הכתובה בתורה היא וקשה למ"ד בפ"ק דערכין (דף ו:) דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא א"כ אמאי אמר לוה ומכר נכסיו הוה ליה למימר ש"מ מלוה הכתובה בתורה לאו כשטר דמיא ומפרש ר"ת ש"מ לוה ומכר נכסיו אין ב"ד גובין לו מהם מן התורה דשיעבודא לאו דאורייתא א) ולהכי בנזקין נמי לא גבי דבמלוה בשטר דוקא תקון רבנן דליגבי ממשעבדי משום נעילת דלת דאי שיעבודא דאורייתא ובמלוה ע"פ מדרבנן הוא דלא גבי משום תקנת לקוחות א"כ תיקשי הכא אמאי לא גבי בנזקין דהכא ליכא תקנה דלקוחות ולא דמי למלוה על פה דהתם מאן דיזיף בלנעא יזיף אבל מזיק לא דייק ואית ליה קלא וקשה למ"ד שיעבודא דאורייתא פרק גט פשוט (ב"ב דף קעה:):

פרט לבית דין הדיוטות · פ"ה לענין דיני קנסות ואע"ג דמתניתין לא איירי בקנסות למ"ד תנא שור לרגלו ומבעה לשיטו מ"מ מרמז לנו התנא במתני׳ אפי׳ במילי דלא איירי ברישא דה"נ מפרש בסמוך ע"פ עדים פרט למודה בקנס ואח"כ באו עדים:

אלא למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים דחייב מאי איכא למימר · למודה בקנס ולא באו עדים כלל לא אצטריך דמתניתין היא במרובה (לקמן דף עד:) דע"פ עצמו פטור דלא שייך תני והדר מפרש דאין מאריך שם יותר מבכאן:

השוה

רבינו חננאל

הוו לניזק ולא למזיק חייב בכל למזיק ולא לניזק פטור בכל · לזה לפירות *) חייב בכל ולשניהן לשוורים תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם הנה ג׳ דינים · ופריק ג׳ כללות בד׳ מקומות כלומר **) לזה לפירות ולזה לשוורים שני מקומות הן: **מתני׳** שום כסף כו׳ אמר ר׳ יהודה שום כסף זה לא יהא אלא בכסף תנינא להא דתנו רבנן פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תצא זו בזו אלא שמין אותן בדמים ש"מ דכל בלא שומא לא גמר ומקני וכן הדין המחליף פרה בחמור וכיוצא בו וכן הדין במקח וממכר לא קנה אלא אם עשאן דמים · שוה כסף כדתניא שוה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות ואם קדם והפס מטלטלין ב"ד גובין לו מהן · אוקימ׳ ביתמי ואם קדם ותפס מטלטלי מחיים ב"ד גובין לו מהן והא דרב אשי דאמר שוה כסף ולא כסף פירוש איזהו דבר שהוא שוה כסף והוא עצמו אינו כסף זה קרקע אבל עבדים ושפחות ***) וכיוצא בהן כולן כסף הן ולא

*) נראה דצ"ל לא לזה ולא לזה לפירות אלא דחד חייב על השן ועל הרגל ולשניהן לשוורים וכו׳. **) אולי צ"ל לא לזה ולא לזה לפירות ולזה ולזה לשוורים וכו׳. ***) עי׳ בתוספות ד"ה עבדים

גליון הש"ס רש"י ד"ה שטרות כו׳ לא איתפרש · עי׳ ברכות דף כה. ב"ב ברשב"י ד"ה מאן שמעת ליה ובס נסמן:

הגהות מהר"ב רנשבורג א] תוס׳ ד"ה ש"מ וכו׳ ולהכי בנזקין נמי לא גבי · עי׳ נמוק"י דבריהם סיטב בטור סמ"ע פי"ט מהל׳ מלוה ולוה הלכה ה ודוק סיטב:

עין משפט נר מצוה

קכה א טוש"ע ח"מ סי׳ שפט סעי׳ יז:

קכו ב מיי׳ פ"ח מהל׳ נזקי ממון הל׳ י סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תיט סעיף א [וכל סוגיא זו איתא ברב אלפס במסכת זו וגם בב"מ פ"ד דף נד]:

קכז ג מיי׳ פי"ג מהל׳ מכירה הלכה ח סמג לאוין קע וש"ע ח"מ סימן רכז סעיף כט:

קכח ד מיי׳ שם פ"ב הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קנו סעיף א וסימן קלא סעיף א:

קכט ה ו מיי׳ פ"ח מהלכות נזקי ממון הלכה יא סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תיט סעיף ג:

קל ז מיי׳ פ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ח סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן א סעיף א:

קלא ח מיי׳ פ"ג מהל׳ גניבה הלכה ח סמג עשין עא:

[פי׳ תוספות קדושין ג: ד"ה כ"ש וכתובות מ. ד"ה אלמנה ועוד שם ק. ד"ה א"ר נחמן]

[ועי׳ תוספות לעיל יח: ד"ה כגון]

[ב"ב קעה.]

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"א] · ס"א איש · שבועות כח · [לעיל ז.]ע"ש] · כתובות פד: · [לקמן עד:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פרה וכו׳ בחצר הניזק(וטלית)· תו"מ וכ"ב ס"א או עליה:

הגהות הגר"א

[א] תוס׳ ד"ה דבר כו׳ לאו דוקא כו׳ · נ"ב ורי"ף ורמב"ם חולקין על זה:

בני חורין ובני ברית בני חורין *למעוטי עבדים בני ברית למעוטי ג'עובדי כוכבים וצריכא דאי אשמעינן עבד משום דאין לו יחס אבל נכרי דיש לו יחס אימא לא ואי אשמעינן נכרי משום דלא שייך במצות אבל עבד דשייך במצות אימא לא צריכא: והנשים בכלל הנזק · מנהני מילי *אמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי ר' ישמעאל אמר קרא °איש או אשה כי יעשו מכל חטאת (א) ד'השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה דבי רבי אלעזר תנא °ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה דבי חזקיה ורבי יוסי הגלילי תנא אמר קרא °והמית איש או אשה השוה הכתוב אשה לאיש לכל מיתות שבתורה °וצריכי דאי אשמעינן קמייתא התם הוא דחס רחמנא עלה כי היכי דתהוי לה כפרה אבל דינין איש דבר משא ומתן אין אשה לא ואי אשמעינן דינין כי היכי דתיהוי לה חיותא אבל כפרה איש דבר מצוה אין אשה דלאו בת מצוה לא ואי אשמעינן הני תרתי הכא משום כפרה והכא משום חיותא אבל לענין קטלא איש דבר מצוה (ג) לשלם כופר אשה לא ואי אשמעינן כופר משום דאיכא איבוד נשמה אבל הני תרתי דליכא איבוד נשמה אימא לא צריכא: הניזק והמזיק בתשלומין: *איתמר פלגא נזקא רב פפא אמר ממונא רב הונא בריה דרב יהושע אמר ד'קנסא רב פפא אמר ממונא קסבר°*סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימן ובדין הוא דבעי לשלומי כוליה ורחמנא הוא דחס עליה דאכתי לא אייעד תוריה רב הונא בריה דרב יהושע אמר °קנסא קסבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דלא לשלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דלנטריה לתוריה תנן הניזק והמזיק בתשלומין בשלמא למאן דאמר פלגא נזקא ממונא היינו דשייך ניזק בתשלומין אלא למ"ד פלגא נזקא קנסא השתא דלאו דידיה שקיל בתשלומין איתיה לא נצרכא ה'אלא *לפחת נבילה הא תנא ליה רישא *תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה חדא בתם וחדא במועד וצריכא דאי אשמעינן תם משום דאכתי לא אייעד אבל מועד אימא לא ואי אשמעינן מועד משום דקא משלם כוליה אבל תם אימא לא צריכא ת"ש ו'מה בין תם למועד *שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה ואם איתא ליתני נמי הא ז'תם אינו משלם ע"פ עצמו מועד משלם ע"פ עצמו *תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר ח'שייר חצי כופר אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא הא מני *ט'רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר ת"ש המית

רש"י

בני חורין · שיהו העדים בני חורין ובני ברית: עבד אין לו יחס · דאמרינן בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סב.) הכל מודים בעבד שאין לו יחס כדכתיב עם החמור עם הדומין לחמור: נכרי יש לו יחס · כדמפרש התם דכתיב הדרימון בן טברימון בן *תזאל: עבד כנעני שייך במצות שהנשים חייבות תורה אור בהן דגמר לה לה מאשה: לפניהם · כולן בכלל: קמייתא · איש או אשה כי יעשו דמשתעי בקרבן: התם הוא דחס רחמנא עלה · דתיהוי כאיש לענין כפרה: כי היכי דתיהוי לה חיותא · דאי לא הואי בכלל דינין הוי פרשי תגרי מינה: איש דבר מצות · משלם בעל השור כופר ליורשים משום דבטליה ממצות: ממונא · דין הוא שישלמו ואינו קנס ונפקא מינה דאי מודה מקמי דאתו סהדי לא מיפטר: לאו בחזקת שימור קיימי · שרגילין בנגיחה וצריכין שמירה: בתשלומין · משמע דשניהן מפסידי ממון בתשלומין שזה משלם מחצה וזה מפסיד מחצה: דשייך ניזק בתשלומין · כלומר מפסיד ממה שהיה ראוי לו דבעי למשקל כוליה שזה פשע בשורו שלא שמרו: בתשלומין איתיה · בתמיה דמשמע שמפסיד מדינו: לפחת נבילה · דכל פחת נבילה דניזק הוא והיינו דשייך ניזק בתשלומין שאפילו אותו קנס שזיכתה לו תורה אינו נוטל כולו: הא תנא ליה רישא · חבתי בתשלומי נזקו וקתני עלה תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלים בנבילה ואמרינן לא נצרכא אלא לפחת נבילה: מגופו · ואם אינו שוה חצי נזק מפסיד הניזק · כדכתיב (שמות כא) וחצו את כספו: מן העלייה · אם אינו שוה כנגד כל הנזק נוטל נכסים מביתו: ואם איתא · דקנסא: ליתני נמי הא · שחצי נזקו של תם קנס ואינו משלם ע"פ עצמו ומועד הוי ממון ומשלם ע"פ עצמו · חצי כופר · מועד שהמית את האדם משלם כופר ליורשים ותם אפילו חצי כופר לא משלם: רבי יוסי הגלילי היא דאמר · בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף מב.) תם* משלם חצי כופר וליכא שיורא דאי משום דהאי משלם כופר שלם והאי לא משלם אלא פלגא כופר לאו שיורא הוא דהא תני לה תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל: המית

תוספות

השוה הכתוב אשה לאיש · היינו דוקא היכא דהפרשה נאמרה בלשון זכר כי הכא דריש תמורה (דף ב:) דפריך אמאי איצטריך רבוי לענין תמורה לפי שהפרשה נאמרה בלשון זכר והא השוה הכתוב אשה לאיש אבל היכא דכתיב איש בהדיא ודאי התם צריך רבוי כההיא דפרק ארבע מיתות (סנהדרין סו.) איש כי יקלל אין לי אלא איש אשה מניין וא"ת לקמן בשור שנגח ארבעה וחמשה (דף מד: ושם ד"ה שור האשה) דאמר שור שור שבעה להביא שור האשה גבי שור שהמית אמאי איצטריך רבוי הא התם לא כתיב איש וי"ל דכתיב גם בעליו יומת אינו אלא לשון זכר בעלמא ואומר ר"ת [*דמקשינן] התם נגיחה למיתה ונגיחה לנזקין והוה ילפינן מנזקין דכתיב בהו (שמות כא) איש כי יגוף שור איש למעוטי אשה אי לאו רבוי דקרא:

אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש · תימה הא לפניהם לא איירי אלא בכשרים לדון דכן דרשינן בפרק בתרא דגיטין (דף פח: ושם) לפניהם ולא לפני הדיוטות ואשה פסולה לדון דתנן בפרק בא סימן (נדה דף מט: ושם) כל הכשר לדון כשר להעיד ואשה פסולה להעיד כדאמרינן בהחובל (לקמן דף פח.) ובפרק שבועת העדות (שבועות דף ל.) וי"ל דההיא דפרק בא סימן (נדה ד' מט:) באיש איירי כלומר כל איש הכשר לדון כשר להעיד ומדכתיב (שופטים ד) והיא שפטה את ישראל בדבורה אין להביא ראיה דאשה כשירה לדון דשמא היו מקבלין אותה עליהם משום שכינה וא"ת בגיטין (ד' פח:) דרשינן לפניהם למעוטי הדיוטות והכא דרשינן לרבות אשה וי"ל דהתם ממעט משום דלפניהם קאי אאלהים דכתיב בפרשה וא"ת בלא לפניהם תיפוק ליה דבעינן מומחים מאלהים ויש לומר דלפניהם איצטריך לכל דבר עישוי וכפייה אף על פי שאינו דין דבעי מומחין וכן מוכח בפ"ק דסנהדרין (דף ז:) דדריש מאשר תשים אלו כלי הדיינין*:

והמית איש או אשה · תימה דקרא קמא כי יגח שור את איש או את אשה ה"ל הכא לאתויי דמקרא דוהמית איש דרשינן בשור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן דף מב:) מה איש נזקיו ליורשיו כו' והכי איתא התם והמית איש או אשה אמר ר' עקיבא וכי מה בא זה ללמדנו לחייב על אשה כאיש הרי הוא אומר כי יגח שור וכו' אלא להקיש אשה לאיש מה איש נזקיו ליורשיו כו':

לכל מיתות · כלומר שחייבין עליהם מיתה או כופר כמו על האיש דבהכי איירי קרא דוהמית איש או אשה ובסמוך נמי קאמר משום איבוד נשמה אם רחמנא עלה ולא איירי באשה שהמיתה שתתחייב כמו איש:

משום כפרה חס רחמנא עלה · וא"ת אם לא הוקשו לענין עונשין כלל כ"ש דטוה חס עלה טפי שלא היה בה עונש ולא היתה צריכה כפרה כלל וי"ל דאצטריך קרא לעונשים הכתובים בהדיא בנשים כגון עריות שיש להן כפרה:

לא נצרכא אלא לפחת נבילה · אע"ג דשקיל דלאו דידיה מ"מ כיון דזכייה ליה רחמנא חצי נזק חשבינן ליה דאיתיה בתשלומין מה שפחת נבילה עליו ולא מצי א"ל למזיק קרנא דתורך קבירנא ביה כדפי' לעיל. [ו: ד"ה לא נצרכא]: **אי** משום חצי כופר לאו שיורא הוא · פי' דליקשי למ"ד פלגא נזקא ממונא מאי שייר דהאי שייר דלא אלא חצי כופר דהא מני ר' יוסי הגלילי היא ולא שייר כלום דכה"ג איכא פרק שלשה מינין (נזיר דף לח:) °ובפרק החליל (סוכה דף נג:): **הא** מני רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר · והא דמועד משלם כופר שלם ותם חצי כופר לאו שיורא הוא דהא תנא תם משלם חצי נזק ומועד משלם נ"ש וכופר בכלל וא"ת אכתי ליתני דמועד משלם כופר אף כשהשור בסקילה ותם כשהוא בסקילה פטור אפילו לרבי יוסי הגלילי דהביאהו לבית דין וישלם לך

עין משפט נר מצוה

קנב א ב מיי' פ"ח מהלכות נזקי ממון הלכה יג ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סימן שפ סעיף א:

קנג ג מיי' פ"ב מהל' בכורות הלכה ו ומיי' פ"א מהלכות גניבה הל"ז ופ' יז מהל' איסורי ביאה הלכה ה סמג לאוין קכה טור ש"ע ח"מ סי' שמט סעיף א וסימן שב סעיף א:

נ"א דדרשינן ר"ת

קנד ד מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הל' ז ופ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ט סמג עשין סז נז טוש"ע ח"מ סימן א סעיף א:

קנה ה מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סז סח טוש"ע ח"מ סימן תג סעיף ג:

קנו ו מיי' שם פ"א הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפט סעיף ט:

קנז ז מיי' שם פ"ב הלכה ח ופ"ג מהלכות גניבה הלכה ז:

קנח ח מיי' פ"י מהל' נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סז:

כתובות מא. [סנהדרין ג. שבועות לג.]

[לקמן מה:]

[עי' תוספות שבועות כט: ד"ה שבועות · והוספות יבמות מה: ד"ה מי וגיטין פח: ד"ה ולא ונדה נ. ד"ה כל הכשר]

מסורת הש"ס

[ג"ל מיון]

פסחים מג. סוכה כח. יבמות פד: קדושין לה. תמורה ב: נדה מח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מכל חטאת האדם השוה: (ג) שם דבר מצוה משלם כופר:

גליון הש"ס

גמ' וצריכי · עי' תשובת מהרי"ל ח"א סימן כג ד"ה: שם סתם שוורים לאו בחזקת שימור · עי' לקמן דף מס ע"ב תוד"ה בחזקת שימור: שם קנסא קסבר סתם · עי' לקמן דף כד ע"א תוס' ד"ה פסחא: תוס' ד"ה אי וכו' ובפרק החליל · וע"ש ובתוס' ד"ה אי משום וצ"ע:

כוונתו מדדרש בתם נקי מדמי וולדות

[לקמן לד.]

ולעי"ל י: לקמן נג:]

[לקמן טז:]

סוכה נד. וש"נ [לקמן כו. מה:]

רבינו חננאל

ולא מיתוקמא בפני ב"ד [אלא] פרט לב"ד הדיוטות · על פי עדים פרט למודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור ולמאן דאמר חייב משני סיפא איצטריכא ותני רישא אטו סיפא · בני חורין למעוטי עבדים · בני ברית למעוטי נכרים · וצריכא כו' · והנשים בכלל הנזק · מנהני מילי ופשטינן דמאוריי' השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ולכל דינין שבתורה ולכל מיתות שבתורה וצריכין כו' · והניזק והמזיק בתשלומין · איתמר רב פפא אמר פלגי ניזקא ממונא סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי פי' לאו בחזקת שמורין אלא צריכין שומר לשומרם וכיון שלא שמרם יש מן הדין לשלם מה שהזיק ורחמנא חס עליה דאכתי לא אייעד תוריה · רב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגי נזקא קנסא סתם שוורים בחזקת שימור קיימי כלומר כשמורין הן אינם צריכים שומר לשמרם כי [הן בני] תרבות ולא הזהירה התורה לשמור אלא המועד שנאמר בו ולא ישמרנו בעליו ובדין דלא לישלם כלל ורחמנא קנסיה כי היכי דנינטריה לתוריה · תנן הניזק והמזיק בתשלומין קשיא למ"ד קנסא הלא הוא אמר קנסא קנס רחמנא המזיק למיהב פלגי ניזקא לניזק דמדינא לא מיחייב מידי והיאך תנן כי המזיק גם הניזק משלם השתא דלאו דידיה שקיל בתשלומין איתא · ופריק כי קתני דניזק איתיה בתשלומין בפחת נבלה · פי' כגון שנגח שור ששוה מאתים לשור שוה מאתים והנבילה יפה ק' זוז נמצא הנזק ק' זוז שחייב המזיק לשלם לניזק נ' זוז וזהו האמור ומכרו את השור החי וחצו את כספו של מת *) כלומר הנזק החי במת · ואם היתה הנבילה שוה בשעת נגיחתו (לה) ק' זוז ועכשיו בשעת התשלומין שוה פ' זוז הנה פחתה הנבילה כ' זוז זו הפחיתה על הניזק היא וזהו ששנינו הניזק איתיה בתשלומין · ואקשי' פחת נבילה תנינא תשלומי נזק מלמד שבעלים מטפלין בנבילה · ופרק' חדא בתם וחדא במועד וצריכא כו' · ת"ש מה בין תם למועד אלא שתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה ואם איתא דפלגי נזקא קנסא ליתני נמי הא . תם אינו משלם על פי עצמו דהא לדברי הכל היכא דליכא סהדי מודה בקנס פטור · ופרקי' תנא ושייר ומאי שייר דהאי שייר · שייר חצי כופר דתנן שור שנגח את האדם ומת מועד משלם כופר ותם פטור מן הכופר · אי משום הא לאו שיור: היא הא דתנינן לקמן מה בין תם למועד כו' ר' יוסי הגלילי היא

*) אינו מובן ואולי דצ"ל וחצו את כספו של מת כלומר נוטל חצי הנזק בעשה כתי במת .

*[א]המית שורי את פלוני או שורו של פלוני הרי זה משלם על פי עצמו מאי לאו בתם לא במועד אבל תם מאי הכי נמי דאין משלם על פי עצמו אי הכי אדתני סיפא [ב]המית שורי את עבדו של פלוני אין משלם על פי עצמו לפלוג וליתני בדידיה בד"א במועד אבל בתם אינו משלם על פי עצמו כולה במועד קמיירי תא שמע [ג]זה הכלל כל המשלם יותר על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו מאי לאו הא פחות ממה שהזיק משלם לא הא כמה שהזיק משלם אבל פחות מאי הכי נמי [ד]דלא משלם אי הכי אדתני זה הכלל כל המשלם יותר על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו ליתני זה הכלל כל שאינו משלם כמה שהזיק דמשמע פחות ומשמע יותר תיובתא והלכתא פלגא נזקא קנסא *תיובתא והלכתא אין טעמא מאי הויא תיובתא משום דלא קתני כמו שהזיק לא פסיקא ליה כיון דאיכא חצי נזק צרורות [ה]דהלכתא גמירא לה דממונא הוא משום הכי לא קתני והשתא דאמרת פלגא נזקא קנסא [ו]האי כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכלה תרנגולא משונה הוא [ז]ולא מגבינן בבבל [ח]והני מילי ברברבי אבל בזוטרי אורחיה הוא [ט]ואי תפס לא מפקינן מיניה ואי אמר [י]קבעו לי זימנא דאזילנא לארעא דישראל קבעינן ליה [כ]ואי לא אזיל משמתינן ליה ובין כך ובין כך [ל]משמתינן ליה עד דמסלק הזיקא מדרבי נתן דתניא *רבי נתן אומר [מ]מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו ת"ל °לא תשים דמים בביתך: **מתני'** [נ]חמשה תמין וחמשה מועדין הבהמה אינה מועדת לא ליגח ולא ליגוף ולא לישוך ולא לרבוץ ולא לבעוט °השן מועדת לאכול את הראוי לה הרגל מועדת לשבור בדרך הילוכה ושור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם [ס]הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש הרי אלו מועדין רבי אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדין והנחש מועד לעולם: **גמ'** מדקתני השן מועדת לאכול מכלל דבחצר הניזק עסקינן וקתני בהמה אינה מועדת לשלם כוליה אבל חצי נזק משלמת מני רבנן היא *דאמרי משונה קרן בחצר הניזק חצי נזק הוא דמשלם אימא סיפא שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם אתאן לרבי טרפון *דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם הוא דמשלם רישא רבנן וסיפא רבי טרפון °אין דהאמר ליה שמואל לרב יהודה *שיננא שבוק מתני' ותא אבתראי רישא רבנן וסיפא רבי טרפון רבי אלעזר משמיה דרב, אמר כולה

דברים כב

רש"י

המית שורי כו' מאי לאו בתם · וה"ק המית שורי את פלוני משלם חצי כופר ע"פ עצמו ורבי יוסי הגלילי היא או שורו של פלוני המית משלם ע"פ עצמו חצי נזק אלמא ממונא הוא: עבדו של פלוני · הא קנסא הוא דמשלם ל' סלעים ואפילו אינו שוה אלא דינר: לפלוג וליתני בדידיה · בקמייתא גופיה דהמית שורי שורו של פלוני מאי לפלוגי: כולה במועד קמיירי · ואילוקים דמועד בעי לאשמועינן: יותר על מה שהזיק · כגון ל' של עבד: הא פחות · כגון חצי נזק דתם משלם ע"פ עצמו: כמה שהזיק · נזק שלם דמועד: משום דלא קתני כמה שהזיק · הא לאו תיובתא היא דלא פסיקא ליה למיתני כמה שהזיק דליהוי משמע דפחות אינו משלם ע"פ עצמו כיון דאיכא חצי נזק צרורות דאינו משלם כמה שהזיק ואפילו הכי משלם ע"פ עצמו דהלכתא גמירי לה דממונא הוא: אימרי · כבשים: משונה הוא · דאין דרכן בכך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק: ולא מגבינן לה בבבל · דאין דנין דיני קנסות אלא בסמוכין ובבבל אין סמיכה: ברברבי · תרנגולים וכבשים גדולים דאין דרך כלב וחתול להורגן: ואי תפיס · ניזק בבבל לא מפקינן מיניה: ואי לא תפיס ניזק ואמר קבעו לי זמן דליתי בהדי לארעא דישראל קבעינן ליה: ובין כך ובין כך משמתינן ליה · להרוג את הכלב ואת החתול: עד דמסלק הזיקא · שיהרגם: **מתני'** לא ליגח · בקרן: ולא ליגוף · דחיפת גוף וכולהו הוי תולדה דקרן ומשלמין חצי נזק הרי חמשה תמין: ושור המועד · ג' פעמים ליגח או לגוף או לרבוץ או לבעוט או לשוך הרי הן חמשה מועדין לשלם נזק שלם ולגבי מועד חשיב להו חד דע"י העדאה דעדים אתי בהו חיוב נ"ש הלכך חדא מילתא דכריסהוא: ושור המזיק ברשות הניזק · ואפי' קרן תמה הוי כמועד לשלם נזק שלם: והאדם · הרי חמשה ובבעלי חיים קמיירי להכי לא חשיב בור ואש ולקמן פריך אמאי לא חשיב הארי והדוב כו': הרי אלו מועדים · אפילו בנשיכה ובכל נזקין ומשלמין בעלים שלהן נזק שלם: שהן בני תרבות · שגידלן אדם בביתו: **גמ'** וקתני הבהמה אינה מועדת · לא ליגח ולא לגוף אלמא קרן בחצר הניזק חצי נזק הוא דמשלם: כולה

תורה אור

תוספות

לך וי"ל שהוא בכלל שהתם משלם חצי נזק מגופו וא"ת א"כ מהאי טעמא אמאי לא מוקי אפילו כר"ע דפוטר בתם מחצי כופר דכשהשור בסקילה לא איצטריך למיתני שפטור מחצי כופר דהתנן שהתם משלם מגופו וכיון דמשלם מגופו הביאהו לב"ד וישלם לך וכשאין השור בסקילה כגון ע"פ עד אחד וע"פ בעלים בין תם בין מועד שניהם פטורין מכופר מדרבה דאמר פרק שור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן דף מג.) שור שהמית בן חורין שלא בכוונה פטור שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת כל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמים כופר וי"ל דאין ה"נ דלר"ע נמי כופר לא הוי שיור והא דלא קאמר הא מני רבי עקיבא היא משום דדריש בשור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן מג.) נקי מדמי עבד ואי ר"ע ליתני שהתם פטור מדמי עבד ומאי שייר דהאי שייר למ"ד פלגא נזקא ממונא דאי משום חצי כופר לאו שיורא הוא דהתנן שהתם משלם ח"נ מגופו וא"ת ומנא ליה דאית ליה לרבי יוסי הגלילי תם משלם חצי כופר אי משום דדריש לקמן נקי מדמי ולדות ולא דריש נקי מחצי כופר דלמא לעולם ס"ל דפטור דכשהשור בסקילה הביאהו לב"ד וישלם לך וכשאין השור בסקילה פטור מדרבה וי"ל דהא דקאמר דתם משלם *חצי כופר לאו משום דשמעינן ליה הכי אלא כלומר דמאי סבר דמשלם חצי כופר ולא יסבור דרבה כר' טרפון דאית ליה נמי לקמן שלהי כיצד הרגל (דף כו.) דתם משלם כופר ואי נמי ס"ל רבי יוסי הגלילי דתם לא משלם חצי כופר משום דרבה לאו שיורא היא כדפרישית וה"ה דהוה מצי למימר הא מני ר"ש בן זומא היא דדריש התם נקי מדמי עורו ולדידיה כמי כופר לאו שיורא הוא*:

לפלוג וליתני בדידיה בד"א במועד אבל בתם כו' · תימה היכי הוה מצי למימר הכי אבל בתם אין משלם ע"פ עצמו דמשמע דע"פ עדים משלם כשהמית שורו את פלוני דלמא לא סבר כרבי יוסי הגלילי דאמר תם משלם חצי כופר:

והשתא דאמרת פלגא נזקא קנסא · נראה דדוקא למ"ד פלגא דנזקא קנסא אבל למ"ד פלגא דנזקא ממונא לא מיחייב כלל דמהי תיתי דמקרן לא אתיא דקרן אורחיה הוא דכתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי והאי משונה הוא דלאו אורחיה דכלבא למיכל אימרי רברבי אבל למ"ד פלגא נזקא קנסא הוי תולדה דקרן דתרווייהו משונים הם אע"ג דקרן כוונתו להזיק:

ואי תפס לא מפקינן מיניה·[א]אור"ת דוקא אי °תפס [המזיק עצמו כגון] כלב או השונרא קאמר דלא מפקינן דבמזיק הקילו חכמים שיוכל להחזיק בו אם לקחו בשעת היזק אבל מידי אחרינא לא דאי בכל דבר שיתפוס לא מפקינן יבא לידי תקלה דהיום או למחר יגזול כל אשר לו ולא טולא ממנו דאין אנו דנין דיני קנסות וזה יפסיד יותר ממה שהזיק והא דאמר בכילד הרגל (לקמן דף יט:) ההוא חמרא דאכל נהמא ופלסיה לסלא וחייביה רב יהודה אנהמא נזק שלם ואסלא חצי נזק מיירי בתפס או היה דוקו ע"י שמתא דקבעיה זימנא לא"י גלה

עין משפט נר מצוה

קנט א מיי' פ"ה מהל' שבועות הלכה ד ופ"ס מהל' סנהדרין הל' יד:
קס ב מיי' פ"ח מהל' שבועות הלכה ג:
קסא ג ד מיי' פ"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ח סמג עשין כו:
קסב ה מיי' שם הלכה ז ופ"ב מהלכות סנהדרין הל' ט סמג עשין סו ט טוש"ע ח"מ סימן א סעיף א:
קסג ו מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג ־ס טוש"ע ח"מ סימן שא סעיף ו:
קסד ז מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה ט סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סימן א סעיף א:
קסה ח מיי' פרק ג מהלכות נזקי ממון הלכה ז סמג עשין עז טוש"ע ח"מ סימן שא סעיף ו:
קסו ט מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה יז ופ"ב מהל' נזקי ממון ה"ו סמג עשין סז טור ש"ע ח"מ סימן א סעיף ה:
קסז י מיי' שם פ"ו הל' ז סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן יד סעיף א:

פי' ברה"ר רש"ל

קסח כ מיי' שם ופכ"ס שם הלכה ח ופ"ו מהלכות ת"ת הי"ד סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' ית סעיף א וטוש"ע י"ד סי' שלד סעיף מג:
קסט ל מיי' פ"ו מהל' ת"ת הלי"ד סמג עשין כז טוש"ע י"ד סימן שלד סעיף מג:

[פי' תוספות כתובות מא: ד"ה שא]

קע מ מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הל"ט סמג עשין סו סח ומיי' פי"א מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה ד טור ש"ע ח"מ סימן תט סעיף ג וסימן תכו סעיף א:
קעא נ מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הל"ס סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ו:
קעב ס מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' ח:

רבינו חננאל

היא דסבר תם משלם חצי כופר · ת"ש זה הכלל כל המשלם יותר על מה שהזיק אין משלם על פי עצמו · פי' כגון תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' שהן קנס אינו משלם על פי עצמו מאי לאו הא פחות ממה שהזיק משלם מפי עצמו וש"מ חצי נזק ממון הוא · ופריק לא כמה שהזיק כגון המועד שמשלם נזק שלם ודאי זה ממון הוא ומשלם על פי עצמו אבל פחות לא · ואקשי' אי הכי היה לו לתנא לשנות כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם על פי עצמו דמשמע יתר כענין כפל וכיוצא בו ומשמע פחות והוא חצי נזק וכיון דלא קתני הכי שמעינן מינה דפחות ממה שהזיק ממונא הוא ומשלם על פי עצמו · ועלתה בתיובתא לרב הונא. והלכתא פלגי נזקא קנסא · ומתמהינן תיובתא והלכתא כלומר מאן דאיתותב הלכתא כוותיה · ופרק בלא עיונא הוא· דכיון דאיכא חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא ומשלם על פי עצמו לפיכך לא מיתני בה כמה שהזיק · השתא דאמר פלגי נזקא קנסא כלבא דאכל אימרא ושונרא דאכל תרנגולא משונה היא ולא מגבינן בבבל דקיימא לן אין גובין קנס בבבל ואם תפס ניזק לא מפקינן ואם אמר אזמנה לדינא בארעא דישראל מזמנינן ליה ואי לא אזיל משמתינן ליה ובין כך ובין כך משמתינן

מסורת הש"ס

[לקמן מג. כתובות מא.]
עירובין י. סו: [כתובות מא:]
לקמן מו [כתובות מא:]
[לקמן כד:]
[לעיל יח. וש"נ]
[ברכות לו. וש"נ]

הגהות הגר"א
[א] תוס' ד"ה ואי תפס כו' אור"ת דוקא · נ"ב אבל הרא"ש וש"פ חולקין עליו:

גליון הש"ס
מתני' השן מועדת לאכול · עיין לעיל דף ד ע"א תוס' ד"ה למחבבים: גמ' אין דהא א"ל שמואל · לעיל יד ע"א לקמן לו ע"ב: תוס' ד"ה ואי כו' תפס המזיק עצמו · עי' לקמן דף לו ע"ב ברש"י ד"ה כהוא דתקע:

כולה רבי טרפון היא רישא בחצר המיוחדת לפירות לאחד מהן ולזה ולזה לשורים דלגבי שן הויא לה חצר הניזק ולגבי קרן הויא רשות הרבים אמר רב כהנא אמריתה לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא ואמר לי מי מצית מוקמת לה כולה כרבי טרפון הקתני השן מועדת לאכול את הראוי לה ראוי לה אין שאין ראוי לה לא ואי ר' טרפון האמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם אלא לעולם רבנן היא וחסורי מחסרא והכי קתני חמשה תמים הן ואם הועדו חמשתן מועדין ושן ורגל מועדין מתחילתן והיכן העדתן בחצר הניזק מתקיף לה רבינא הא קתני לקמן *שור המזיק ברשות הניזק כיצד אי אמרת בשלמא איירי בה משום הכי קתני כיצד אלא אי אמרת לא איירי בה מאי כיצד אלא אמר רבינא חסורי מחסרא והכי קתני חמשה תמים הן ואם הועדו חמשתן מועדין ושן ורגל מועדין מתחילתן וזהו שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק מחלוקת ר' טרפון ורבנן ויש מועדים אחרים כיוצא באלו הזאב והארי והדוב והברדלס והנמר והנחש תניא נמי הכי א) חמשה תמים הן ואם הועדו חמשתן מועדין ושן ורגל מועדין מתחילתן וזהו שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק מחלוקת רבי טרפון ורבנן ב) ויש מועדין אחרים כיוצא באלו הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש איכא דרמו לה מירמא תנן חמשה תמים וחמשה מועדים ותו ליכא והאיכא הזאב הארי והדוב והנמר והברדלס והנחש ומשני אמר רבינא חסורי מחסרא והכי קתני חמשה תמים הן ואם הועדו חמשתן מועדין ושן ורגל מועדין מתחילתן וזהו שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק מחלוקת רבי טרפון ורבנן ויש מועדין אחרים כיוצא באלו הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש: ולא לרבוץ: אמר רבי אלעזר ג) לא שנו אלא פכין גדולים אבל פכין קטנים אורחיה הוא לימא מסייע ליה הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים דלמא מן הצד איכא דאמרי א"ר אלעזר לא תימא פכין גדולים הוא דלאו אורחיה אבל פכין קטנים אורחיה הוא אלא אפילו פכין קטנים נמי לאו אורחיה הוא מיתיבי ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים אמר רבי אלעזר דלמא מן הצד איכא דרמי לה מירמא תנן ולא לרבוץ והתניא ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים אמר רבי אלעזר לא קשיא כאן בפכין גדולים כאן בפכין קטנים: הזאב והארי וכו': מאי ברדלס אמר רב יהודה נפרזא מאי נפרזא אמר רב יוסף אפא מיתיבי רבי מאיר אומר אף הצבוע רבי אלעזר אומר אף הנחש ואמר רב יוסף °צבוע זו אפא לא קשיא כאן בצבוע זכר כאן בצבוע נקיבה °דתניא צבוע זכר לאחר שבע שנים נעשה עטלף עטלף לאחר שבע שנים נעשה ערפד ערפד לאחר ז' שנים נעשה קימוש קימוש לאחר שבע שנים נעשה חוח חוח לאחר שבע שנים נעשה שד שדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש והני מילי דלא כרע במודים אמר מר ר"מ אומר אף הצבוע רבי

רש"י

כולה רבי טרפון היא · ורישא נמי בחצר הניזק גמורה עסקינן משום הכי קתני אינה מועדת ודקא מחייב ליה אשן ורגל בחצר המיוחדת לניזק לפירות ובקרן חצי נזק ותו לא משום דלשוורים הוא רשות לשניהם וכרה"ר דמיא: ראוי לה אין · כגון פירות וירקות: שאין ראוי לה · כסות וכלים: לא · דמשונה הוא וחצי נזק הוא דמשלם: ואי רבי טרפון כו' · הא ודאי לגבי שן רשות הניזק הוא דהא במיוחדת לניזק לפירות אוקימתה: חמשה תמין הן · נגיחה נגיפה נשיכה רבילה בעיטה: ואם הועדו חמשתן מועדין · והיינו דקתני חמשה מועדין והא דקתני השן מועדת לאכול כו' לאו אמיינא קאי אלא הכי קאמר ושן ורגל מועדין מתחילתן והא דקתני ושור המועד ושור המזיק ברשות הניזק הכי קאמר והיכן העדאתן דשן ורגל ברשות הניזק: ה"ג מתקיף לה רבינא הא קתני לקמן שור המזיק ברשות הניזק כיצד · ולא גרס חדא דחמשה תנן: הא קתני לקמן · בפרק כיצד דקמפרש לכולהו מועדין דפ"ק וקמפרש נמי שור המזיק ברשות הניזק כיצד: אי אמרת בשלמא איירי · בקרן תמה ברשות הניזק בנזק שלם בפ"ק היינו דתני פירושא בפ"ב כיצד ומפרש פלוגתא דרבי טרפון ורבנן: אלא אי אמרת לא איירי בה · בהאי פירקא: מאי כיצד · אהיכא קאי: ואם הועדו חמשתן מועדין · היינו פירושא דהמשה מועדים דתנן במתניתין: ושן ורגל מועדין מתחילתן · לאו אמיינא קאי אלא מועדין קתני ואזיל: וזהו שור המועד · הא דאמרן ואם הועדו חמשתן מועדים זהו שור המועד הכתוב בפרשה: ושור המזיק כו' מחלוקת רבי טרפון ורבנן · בפרק שני והאדם: ויש מועדים כו' · סיפא דמתניתין קא מפרש (והא דלא מנו להו בהדי הני משום דלא כתיבן כי הנך): אבל פכים קטנים אורחיה · לרבוץ ואם רבצה עליהן ברה"ר פטור וברשות הניזק חייבת נזק שלם דתולדה דרגל הוא: לימא מסייע ליה הבהמה מועדת למעך כו' · ומתניתין קתני דאינה מועדת לרבוץ אלא ודאי דמתניתין בגדולים וברייתא בכלים קטנים ובילדים קטנים ובבהמה קטנה: דלמא מן הצד · האי דקתני מועדת למעך לאו ברביצה אלא מן הצד כשהיא מהלכת ויש בצידה כלים ממעכתן בינה לכותל וזו היא שאמרנו הזיקה בגופה דרך הלוכה דהויא תולדה דרגל: נפרזא אפא: אף הצבוע · אהני דמתניתין מוסיף: ואמר רב יוסף · בדוכתא אחריתי: צבוע זו אפא · ומדמוסיף ר"מ אפא מכלל דברדלס לאו אפא הוא: לא קשיא כו' · דברדלס דמתניתין הוא צבוע זכר ועליו קאמר רב יוסף צבוע זו אפא ור"מ מוסיף אף צבוע נקבה דלא שמיה אפא ודרב יוסף לאו אדר"מ איתמר אלא בעלמא איתמר כדתניא צבוע זכר נעשה כו' אלמא צבוע זכר משתנה לכמה מינין הלכך קרי לה ברדלס ונפרזא ואפא· כך מצאתי: לישנא אחרינא ועיקר הוא מתני' בצבוע נקבה ור"מ מוסיף צבוע זכר ותרוייהו מיקרו אפא דתניא צבוע זכר וכו' ומשום דמשתנה לבריה אחרת אצטריך לאוסופי בהדיא מפי מורי *) ולא שמעתי:

*) נ"ל ול"א וזהו ר"ת ולישנא אחרינא.

תוספות

כולה רבי טרפון היא · הכא נמי גרסינן במיוחדת לאחד מהן לפירות ולא לזה ולזה לשוורים תימה דמשמע הא לשניהם לפירות פטור וא"כ תיפשוט מהכא דפליגי בקושיא דר' זירא ובפירוקא דאביי ולעיל (דף יד.) הש"ס מסופק ולהספרים דגרסי לזה ולזה לשוורים קשיא איפכא דתיפשוט דלא פליגי במיוחדת לשניהם לפירות דחשיב ליה חצר הניזק אע"פ שיש רשות למזיק להניח שם שורו כ"ש היכא דאין מיוחדת לשוורים כלל חשיב חצר הניזק ואע"פ שמיוחדת לשניהם לפירות:

ראוי לה אין שאין ראוי לה לא · אין להקשות דלמא הא דקאמר מועדת היינו לשלם מן העלייה ושאין ראוי לה אע"פ שמשלם נ"ש כר' טרפון אינו מועד לשלם מן העלייה כדאמרינן בפ"ב (דף יח:) ולשון מועד שייך על זה כדאמרינן הידוס אינו מועד ויש אומרים מועד ובהא קמיפלגי דמר סבר מגופו ומר סבר מן העלייה דע"כ שאין ראוי לה לא משלם כי אם חצי נזק דלקמן בפ"ב (דף יט:) בהדיא קתני גבי השן מועדת אכלה כסות או כלים משלמת חצי נזק:

*והנחש הרי אלו מועדים · [א] לאו בכל עניני היזק חשיבי מועדים אלא כל אחד במידי דאורחיה כגון שבא זאב וטרף ארי ודרס או טרף להניח אבל במידי דלאו אורחיה כגון ארי שטרף ואכל וכן שאר היזיקות דלאו אורחייהו לא הוו מועדים אלא משלמי' ח"נ ובמידי דאורחייהו דמשלם נ"ש היינו דוקא בחצר הניזק אבל ברה"ר פטור דהוי שן ברה"ר כדאמר שמואל בגמ' ארי ברה"ר דרס ואכל פטור ואפי' נחש שאין נהנה מנשיכתו כדאמרינן בפ"ק דתענית (דף ח.) שנתקבצו כל החיות אצל הנחש ואומרות לו מה הנאה יש לך מ"מ כיון דאורחיה בהכי הוי כמו רגל ופטור ברה"ר ולא הוי כמו קרן בתר דאייעד אע"פ דמתכוין להזיק מדחשיב ליה גבי אחריני:

רבי

עין משפט נר מצוה

קעג א מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הל' ה סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ו:

קעד ב מיי' שם הלכה ו טור ש"ע שם סעיף ח:

קעה ג מיי' שם הלכה ה סמג שם טור ש"ע שם סעיף ו ועיין שם בטור:

רבינו חננאל

משמתינן ליה לסלוקי היזקא מדר' נתן דתניא ר' נתן אומר מנין שלא יגדל אדם כלב בתוך ביתו וכו': מתני' ה' תמים וחמשה כו' ושקלינן וטרינן בהא מתני' ולא מתוקמא שפיר ותירצה רבינא הכי חסורי מיחסרא והכי קתני ה' תמים הן ואין משלמין אלא חצי נזק ואלו הן נגיחה נגיפה נשיכה רביצה בעיטה · ואם הועדו חמשתן מועדין לשלם נזק שלם מן העליה ושן ורגל מתחילתן מועדין הן השן בראוי לה והרגל לשבר בדרך הילוכה ושור המועד ושור המזיק ברשות הניזק מחלוקת ר' טרפון ורבנן והאדם המזיק ויש מועדין כיוצא באלו הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס. תניא נמי הכי חמשה תמים הן כו' · ולא לרבוץ אמר ר' אלעזר אינו מועד לרבוץ על פכין גדולים ומשונה הוא ומשלם חצי נזק אבל על פכים קטנים אירחיה הוא ונזק שלם משלם · ואמרינן נימא מסייעא ליה בהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים · ודחי' דלמא מן הצד היא אורחיה דהוא חיכוך מתהפכת כעין חיכוך שדרך הבהמה להתחכך בצדדיה אבל לרבוץ על הכלים לא · ואסיק' איכא דרמי להו מירמא ופריק ר' אלעזר מתני' דתני תם בפכין גדולים מתניתא דתני מועדת בפכין קטנים: מפירוקיה דרב יוסף שמעינן דנפרזא וצבוע תרווייהו אפא נינהו מיהו נפרזא שם הנקבה וצבוע שם הזכר *) · ירושלמי בשבת פ"א (הל"ג) ר' יוסי ב"ר בון בשם ר' זביד אחת לשבע חקב"ה מחליף עולמו **) ממותו דרישא מתעבד עקרב ודמעיא חמא תולעתא דסוסיא מתעבדא אורעי · ודתורתא מתעבדא דברי עכברא דסורא מתעביד חזיר בר · שיזרתא דנונא מתעבדא נדל. דתניא צבוע זכר לאחר ז' שנים נעשה ערפד ערפד לאחר ז' שנים נעשה קימוש · קימוש לאחר ז' שנים נעשה חיה ויש אומרים חוח חוח לאחר ז' שנים נעשה שד שדרו של

*) פי' רבינו הוא כלישנא אחרינא בפי' רש"י ז"ל. **) גרסינן בירושלמי שם איתא מומיגא דריבא כו' והמניא שממי

מסורת הש"ס

לקמן כד:

פ"ה ל"ג

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה והנחש כו' לאו בכל כו' · נ"ב ורמב"ם חולק על זה:

גליון הש"ס

גמ' צבוע זו אפא · פי' זו אפעה תוס' סנהדרין סו ע"ב ד"ה והברדלס וכ"כ הרד"ק שמואל א יג יח:

שם דתניא צבוע · עיין ירושלמי פ"ק דשבת הלכה ג עלה דמתני' דלא יצא שחייט:

עין משפט נר מצוה

בייך לעיל במסכת

קעו א מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שלא סעיף ו:

קעז ב מיי' שם פ"א הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפט סעיף ט:

רבינו חננאל

אדם לאחר ז' שנים נעשה נחש והני מילי בההוא דלא כרע במודים ׳ אמר מר רבי אלעזר אומר אף הנחש ומקשי' קיימא לן דלא קתני אף אלא דהוא מודה על קמייתא ׳ והתנן ר' אלעזר אומר בזמן שהן תרבות אין מועדין הא אם אינן תרבות מועדין הן ׳ ופרקי' תני הנחש כדתנן והנחש מועד לעולם ׳ אמר שמואל ארי ברשות הרבים דרס ואכל פטור ׳ טרף ואכל חייב ׳ פי' אם הכה זה הארי הבהמה בידיו ומתה באירוס שלו אכלה פטור שכן דרכו בעת שרוצה לאכול וקיימא לן שן ברשות הרבים פטור ׳ אבל אם טרף בפיו ובשיניו והמית הבהמה חייב ואע"פ שאחרי כן אוכל ויושב ששינה ודינו כדין הקרן ברשות הרבים דבהדיא תנינן דרך הארי לדרוס ודרך הזאב לטרוף ׳ דתניא (בבא מציעא צג ע"ב) רועה שהניח עדרו ובא זאב וטרף ארי ודרס כו' ואקשינן על שמואל והכתי' אריה טורף בדי גורותיו ופירק בשביל גורותיו כלומר אין רצונו לאכול אלא להמית ולהאכיל לבניו ׳ וכן שאר הפסוק ׳ והתניא וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה ואכלה משלם נזק שלם ׳ ופירק ר' נחמן בר יצחק טרפה והניחה ונמלכה*) ודרסה ואכלה משלם נזק שלם ׳ רבינא אמר כי אמר שמואל בארי תרבות ונדחת ואמר אלא מתניתא בארי תרבות ואליבא דר' אלעזר דאמר לאו אורחיה הוא ומשונה הוא. ואקשינן והא קיימא לן משנה בחצר הניזק לרבנן חצי נזק ׳ ופריק דאייעד ׳ ותוב אקשינן עליה אי הכי הא דקתני לה גבי תולדה דשן ותנינן כיצד השן מועדת ת"ר כיצד השן מועדת לאכול את הראוי לה כו' גבי תולדה דקרן בעי למיתניה קשיא. (פיס') [מתני'] מה בין תם למועד שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם ומן העלייה ׳ מה עלייה אמר רבי אלעזר מעולה שבנכסיו׳ במעלה קברי בית דוד אמר ר' אלעזר אצל המעולין שבמשפחה ומאי נינהו דוד ושלמה ׳

*) לכאורה נראה דצ"ל ונמלכה ואכלה או שדרסה ואכלה אך קשה דהא כך פירושא דנמלכה ואכלה גרסה ואולי דגי' אחרת היה לו בסוגיא וצ"ע.

רבי אלעזר אומר אף הנחש והא אנן תנן ר' אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדים והנחש מועד לעולם תני נחש אמר שמואל ארי ברה"ר דרס ואכל פטור טרף ואכל חייב דרס ואכל פטור כיון דאורחיה למידרס הוה ליה כמו שאכלה פירות וירקות דהוה ליה שן ברשות הרבים ופטור טרף לאו אורחיה הוא למימרא דטריפה לאו אורחיה הוא והכתיב °אריה טורף בדי גורותיו בשביל גורותיו ומחנק ללבאותיו בשביל לבאותיו וימלא טרף חוריו בשביל חוריו ומעונותיו טריפה בשביל מעונותיו והתניא *וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק טרפה בהמה ואכלה בשר משלם נזק שלם הכא במאי עסקינן שטרפה להניח הא אכלה קתני בשנמלכה ואכלה מנא ידעינן ועוד דשמואל נמי דלמא הכי הוא אמר רב נחמן בר יצחק לצדדין קתני שטרפה להניח או דרסה ואכלה משלמת נזק שלם רבינא אמר כי קאמר שמואל בארי תרבות ואליבא דרבי אלעזר דאמר לאו אורחיה אי הכי אפי' דרסה נמי ליחייב אלא דרבינא לאו אשמואל אתמר אלא אמתניתא כי תני מתניתא בארי תרבות ואליבא דר' אלעזר דאמר לאו אורחיה א"ה ח"נ בעי לשלומי דאייעד א"ה מאי האי דקתני לה גבי תולדה דשן גבי תולדה דקרן בעי למיתנייה קשיא:

מתני' *מה בין תם למועד אלא שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה:

גמ' *מאי עלייה אמר רבי אלעזר במעולה שבנכסיו וכן הוא אומר °וישכב חזקיהו עם אבותיו ויקברוהו במעלה קברי בני דוד ואמר ר' אלעזר במעלה אצל מעולים שבמשפחה ומאן נינהו דוד ושלמה °ויקברוהו בקברותיו אשר כרה לו בעיר דוד וישכיבוהו במשכב אשר מלא בשמים וזנים מאי בשמים וזנים רבי אלעזר אמר זיני זיני ר' שמואל בר נחמני אמר בשמים שכל המריח בהן בא לידי זימה: °כי כרו שוחה ללכדני ופחים טמנו לרגלי רבי אלעזר אמר שחשדוהו מזונה ר' שמואל בר נחמני אמר שחשדוהו מאשת איש בשלמא למ"ד שחשדוהו מזונה היינו דכתיב °כי שוחה עמוקה זונה אלא למ"ד שחשדוהו מאשת איש מאי *שוחה אטו אשת איש מי נפקא מכלל זונה בשלמא למ"ד שחשדוהו מאשת איש היינו דכתיב °ואתה ה' ידעת את כל עצתם עלי למות אלא למאן דאמר שחשדוהו מזונה מאי למות שהשליכוהו לבאר טיט *דרש רבא מאי דכתיב °יהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אפילו בשעה שעושין צדקה הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנים כדי שלא יקבלו עליהן שכר: °וכבוד עשו לו במותו מלמד שהושיבו ישיבה על קברו פליגי בה ר' נתן ורבנן חד אמר שלשה וחד

אף הנחש · מדקתני אף מכלל דלר' אלעזר הוו אינך מועדין: והא אנן תנן ר' אלעזר אומר · נחש הוא מועד אבל הני לא: דרס · שלא הרגה אלא מתיים אכלה פטור דאורחיה הוא ושן ברה"ר פטור: טרף · שהרגה ואכלה: חייב · דלאו אורחיה היא ותולדה דקרן הוא ומשלם חצי נזק ברה"ר: בדי גורותיו · די מאכל גורותיו ילדיו אלמא טורף הוא: ומשני בשביל גורותיו · אורחיה נהרוג ולהביא ולהצניע אבל לטרוף ולאכול הוא עצמו כי האי לאו אורחיה: וקפריך והכתיב ומחנק ללבאותיו · אלמא אורחיה להרוג ומשני בשביל לבאותיו: והכתיב וימלא טרף חוריו ומשני בשביל חוריו · אורחיה להרוג ולהביא להוריו ולהצניע אבל לאכול מיד לאחר הריגה כי הא דשמואל לאו אורחיה הוא: טרפה בהמה · והרגתה ואכלה הבשר: משלם נזק שלם. מדמשלמת בחצר הניזק נזק שלם מכלל דאורחיה הוא ותולדה דשן היא וברה"ר ליפטר: להניח · להצניע אורחיה להרוג: ועוד דשמואל נמי · דאמר טרף ואכל אמאי חייב דלמא הכי הוא דטרף על מנת להצניע ונמלך ואכל וליפטר: ה"ג אמר רב נחמן לצדדין קתני טרפה והניחה או דרסה ואכלה משלמת נזק שלם · כלומר הא דקתני בברייתא טרפה בהמה ואכלה בשר תרי מילי נינהו טרפה בהמה והניחה או אכלה בשר על ידי דריסה משלם נזק שלם: רבינא אמר · לעולם אורחיה הוא לטרוף ולאכול ושמואל דמחייב ליה ברה"ר בארי תרבות כו' ואליבא דר' אלעזר: אי הכי · אפי' דרס נמי לחייב אלא ודאי דרבינא לא אדשמואל אתמר אלא אי איכא לאוקמא לדרבינא אמתניתא הוא דמוקמת ליה והכי קאמר רבינא הא דקתני מתניתא נזק שלם לאו משום דאורחיה לטרוף דאפי' בארי תרבות נמי מתוקמה: ופרכינן מתניתא נמי היכי איתא לדרבינא חצי נזק בעי לשלומי: אי הכי · דתולדה דקרן היא אדתני להא מתניתא (לקמן דף יט:) גבי תולדה דשן גבי תולדה דקרן ליתני: **מתני'** מן העלייה · ואפי' אין הנוגח שוה שיעור הנזק דבמועד כתיב ישלם שור תחת השור ולא כתיב ביה דמגופו הנוגח יפרע: **גמ'** ויקברוהו במעלה וגו' · בחזקיה כתיב בספר דברי הימים: וישכיבוהו במשכב · באסא מלך יהודה: זני זני · מיני מיני בשמים הרבה כדמתרגמינן למינהו לזנוהי (בראשית א): כי כרו שוחה ללכדני · בירמיה הנביא כתיב: עצתם עלי למות · דאשת איש אית ביה חיוב מיתה אבל בזונה פנויה ליכא °מיתה: וכבוד עשו לו במותו · בחזקיה כתיב: ישיבה · תלמידים לעסוק שם בתורה: שלשה · ימים הושיבו שם ישיבה: וחד

---

*רבי אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדים · תימה דברים פ"ק דסנהדרין (דף ב. ושם) תנן הארי והזאב והדוב כו' ר"א אומר כל הקודם להורגו זכה ומפרש ר' יוחנן בגמ' (שם טו:) אע"פ שלא המיתו דאין להם תרבות ואין להם בעלים ואור"י דהכא גרסינן ר' אלעזר שהוא אחר ר' מאיר והתם גרסינן ר' אליעזר שהוא קודם ר' עקיבא דקתני בתריה ר' עקיבא אומר מיהו אכתי קשה דהתנן והנחש מועד לעולם אליבא דכ"ע והתם מפרש ריש לקיש והוא שהמיתו אבל לא המיתו לא קסבר יש להם תרבות ויש להם בעלים אפי' הנחש ואומר ר"ת דהתם בקשורים בשלשלאות כגון ארי בגוהרקי שלו דבענין זה יש להם תרבות [ואין להם להרגם אא"כ המיתו ותרבות דהכא היינו שגידלם בביתו] ועוד יש לחלק דוקא לענין זה יש להם תרבות שאין להם להרגם כל הקודם אא"כ המיתו אבל לענין אם הזיקו לשלם נזק שלם או לא בהא לא איירי מידי אם חשיב תרבות שלהם תרבות:

*והוא דלא כרע במודים · לפי שמאוס לכרוע ופי זקיף זקיף כחויא כדאשכחן ברבה ששת במסכת ברכות (דף יב: ושם) מדה כנגד מדה ונעשה נחש זהו עונשו שגאי הוא לו במה שנעשה נחש: גליון · ויש מפרשים משום דאמרינן במדרש *שיש עצם בסדרו של אדם שממנו נוצר לעתיד לבא ואותו עצם חזק וקשה כל כך שאין האש יכול לשורפו והשתא כשאותו עצם נעשה נחש אינו חי לעתיד לבא ואין סברא לומר שיהא עונש גדול כל כך בשביל עון זה דהא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא:

דרס ואכל · פירוש שאוכל מחיים כדאמרינן בפרק אלו עוברין (פסחים דף מט: ושם *)מה ארי דורס ואוכל ואינו ממתין עד שימות אף עם הארץ כו':

והתניא וכן חיה · תימה ולוקמה בזאב דאורחיה לטרוף וי"ל דחיה סתם קתני בין בארי בין בזאב ולא הוה מצי לשנויי דכרבי טרפון אתיא דאמר (לעיל יח.) משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם מדקתני לה גבי תולדה דשן כדמסיק:

כי תניא מתניתא בארי תרבות ואליבא דר' אלעזר · לא נקט ר' אלעזר לאפוקי רבנן אלא לרבותא נקטיה וה"ק דלא תימא משום דאורחיה לטרוף משלמת נ"ש דאפילו בארי תרבות אליבא דר' אלעזר דודאי לאו אורחיה הוא איכא לאוקמי דהיינו בדאייעד כדמפרש ואזיל ומאותו הטעם שיתחייב לר' אלעזר יתחייב לרבנן ועוד י"ל דדוקא מוקי לה כרבי אלעזר משום דחיה סתם קתני בין בארי בין בזאב ולר' אלעזר כיון דהוו בני תרבות לאו אורחייהו לטרוף ומיירי תרוייהו בדאייעד אבל לרבנן דלאו בני תרבות נינהו ואורחיה דזאב לטרוף כי לא אייעד נמי משלם נ"ש וזהו דוחק להעמיד הברייתא לצדדים זאב בלא אייעד וארי באייעד וה"ת ולמאי דס"ד השתא דהוי תולדה דקרן אמאי נקט בברייתא שנכנסו בחצר הניזק וי"ל משום זאב נקט, דכיון דאייעד חוזר לקדמותו והוי שן דפטור ברה"ר:

שחשדוהו בזונה · דירמיה כהן הוה וזונה אסורה לכהן: **אפילו** בשעה שעושין צדקה · ול"ג ישראל דאאנשי (א) ענתות קאי: **לפניך** זו צדקה · שנאמר והלך לפניך צדקך (ישעיה נח): **שהושיבו** ישיבה על קברו · לפי שהרבה תורה בישראל כדאמרינן בחלק (סנהדרין דף צד: ע"ש) שבדקו מדן עד באר שבע ולא מצאו אים ואשה תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בטומאה וטהרה ולא על קברו ממש אלא ברחוק ארבע אמות דליכא לועג לרש:

*) ולפנינו שם ליתא הכי אלא ר"ת מפרש כך דאינו ממתין עד שימות כמ"ש תוספות שם וע"ע תוספות חולין סח. ד"ה כדורס]

מסורת הש"ס

לקמן יט:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אפילו וכו' ענתות קאי נ"ב וכן פי' רש"י בב"ב דף ט ע"ב:

לעיל טו.

[נדרים ט מנחות קח:]

[בילקוט איתא מאי זונה]

ב"ב ט: [ושם איתא רבה]

דה"ב לב

וחד אמר שבעה ואמרי לה שלשים ת"ר וכבוד עשו לו במותו זה חזקיה מלך יהודה שיצאו לפניו שלשים וששה אלף חלוצי כתף דברי ר' יהודה א"ל ר' נחמיה והלא לפני אחאב עשו כן אלא שהניחו ס"ת על מטתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה והאידנא נמי עבדינן הכי אפוקי מפקינן אנוחי לא מנחינן ואיבעית אימא אנוחי נמי מנחינן קיים לא אמרינן אמר רבה בר בר חנה הוה אזילנא בהדיה דר' יוחנן למשאל שמעתא כי הוה *עייל לבית הכסא והוה בעינא מיניה מלתא לא פשיט לן עד דמשי ידיה ומנח תפילין ומברך והדר אמר לן ואפילו קיים אמרינן לימד לא אמרינן *והאמר מר א גדול למוד תורה שהלמוד מביא לידי מעשה ל"ק הא למיגמר הא לאגמורי *א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי מאי דכתיב (ישעיה לב) °אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים שנאמר אשריכם זורעי ואין זריעה אלא צדקה (הושע י) שנאמר °זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד *ואין מים אלא תורה שנאמר (ישעיה נה) °הוי כל צמא לכו למים וזוכה לנחלת שני שבטים זוכה לכילה כיוסף דכתיב (בראשית מט) °בן פורת יוסף בנות צעדה עלי שור וזוכה לנחלת יששכר דכתיב (שם) °יששכר חמור גרם אית דאמרי אויביו נופלין לפניו כיוסף דכתיב (דברים לג) °בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ וזוכה לבינה כיששכר דכתיב (ד"ה א יב) °ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל :

הדרן עלך ארבעה אבות

כיצד ב הרגל מועדת לשבר בדרך ההלוכה ג הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר ד היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושברה את הכלים משלם חצי נזק ה*דרסה על הכלי ושברתו ונפל על כלי ושברו על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון משלם חצי נזק ו התרנגולין מועדין להלך כדרכן ולשבר היה דליל קשור ברגליו או שהיה מהדם ומשבר את הכלים משלם חצי נזק :

גמ'

רש"י

וחד אמר שבעה · ימים : זה חזקיה מלך יהודה · לישנא דש"ס הוא ולא לאשמועינן דזהו חזקיה דהאי קרא בחזקיה כתיב אלא אגב אורחיה דמפרש מאי כבוד עשו לו במותו נקיט ואמר הכי : חלוצי כתף · כמו וחלצה נעלו (דברים כה) שקרעו בגדיהם עד שנראו כתפיהם : והאידנא מפקינן · ספר תורה אור תורה קמי גברא רבה : אנוחי · על מטתו לא מנחינן : כי הוה עייל לבית הכסא · כלומר זימנא חדא כי הוה עייל לבית הכסא אמר לן הכי : קיים אמרינן לימד לא אמרינן ולימד אמרו לחזקיה והאידנא לא משום כבודו דחזקיה דלימוד עדיף מקיים : מביא לידי מעשה · אלמא מעשה עדיף : למיגמר · לעצמו מעשה עדיף אבל לאגמורי לאחריני עדיף ממעשה הלכך לימד לא אמרינן : זורעי · היינו צדקה וחסד כדמפרש לקמיה : לנחלת שני שבטים · דהכי משמע רגליכם ישולחו בנחלת השור והחמור יוסף ויששכר : בנות צעדה עלי שור · היינו כילה : חמור גרס · מתרגמא עתיר בניכסין : יוסף איקרי שור בכור שורו הדר לו (דברים לג) :

הדרן עלך ארבעה אבות

כיצד הרגל מועדת · כלומר במה הרגל מועדת: לשבר בדרך הלוכה · כלומר בכך היא מועדת שמשברת דרך הלוכה : הבהמה מועדת כו' · קפריך בגמ' היינו רגל היינו בהמה הא תנא ליה לשבר דרך הלוכה : היתה מבעטת · שינוי הוא זה ותולדה דקרן(א) הלכך חצי נזק ותו לא : או שהיו צרורות מנתזין כו' · אע"ג דלאו שינוי הוא אלא אורחיה הוא אפ"ה ח"נ ותו לא דהלכתא גמירי להו וברשות הניזק קאמר דברה"ר פטור כדאוקימנא בריש פ"ק (דף ג:) דצרורות תולדה דרגל לפוטרו בר"ה : ונפל על כלי · אחר : ראשון · נזקי רגל הן ומשלמת כולה ואחרון ע"י צרורות נשבר הלכך חצי נזק : דליל קשור ברגלו · כל דבר הנקשר ברגל התרנגול קרי דליל ואית דגרסי דלי : מהדס · מרקד : משלם חצי נזק · דדליל היינו צרורות כדמפרש בגמ' דהדייה אדויי הידוס נמי כגון שהתיז והצרורות שברו את הכלים :

גמ'

תוספות

שלשים וששה אלף · לו בגימטריא הכי הוי : **והלא** לפני אחאב עשו כן · שעשו לו הספד גדול כדאמרינן במגילה (דף ג. ושם) כמספד הדרימון בן טבדימון כדמתרגמינן כמספד אחאב בן עמרי דקטיל יתיה הדרימון בן טבדימון ובמלחמה היה שהיו שם עם רב וכולן ספדו עליו ואע"ג דכתיב (מלכים א כב) ויעבור הרינה במחנה ואמרינן (סנהדרין דף לט:) באבוד רשעים רינה באבוד אחאב בן עמרי רינה היינו לצדיקים שבדור אבל עבדיו ואוהביו היו מספידין אותו : **אלא** שהניחו ס"ת על מטתו · ואע"ג דבפ' בתרא דמ"ק (כה.) גבי רב הונא משמע דאסור לעשות כן משום דאסור ליטב ע"ג מטה שס"ת מונחת עליה ובהקומץ רבה (מנחות דף לב:) איכא פלוגתא דאמוראי ליכא למיפרך מדר' נחמיה דהכא דשאני חזקיה דהוה גדול בתורה ובמעשים טובים ביותר : **והאמר** מר גדול למוד תורה שמביא לידי מעשה · פי' בקונטרס אלמא מעשה עדיף וקשה לר"ת דההיא מהכא דייק ספ"ק דקדושין (דף מ: ושם) למוד גדול ממעשה גבי זקנים שהיו מסובין בעליית בית נתזה בלוד ונשאלה שאילה זו בפניהם למוד גדול או מעשה גדול ונמנו כולם ואמרו למוד גדול שמביא לידי מעשה · ואומר ר"ת דה"פ והאמר מר שלמוד מביא לידי מעשה · וכיון שאנו אומרים קיים הרי אנו אומרים שלמד דאי לא שלמד היאך קיים שהלמוד מביא לידי מעשה ולא מסיק אדעתיה השתא לחלק בין למד ללימד ומשני הא למיגמר הא לאגמורי [דלימוד] ודאי לא אמרינן דהא ודאי עדיף שמביא את הרבים לידי מעשה כשמלמדם ובשאלתות דרב אחאי גאון *ל"ג קיים אמרינן לימד לא אמרינן אלא גרס ומנח תפילין והדר אמר לן והו לא ופריך גמרא והיאך הוה מנח תפילין תחלה קודם שהיה אומר להם השמעתא והלא למוד גדול ממעשה ומשני הא למגמר הא לאגמורי דליגמר נפשיה למוד גדול שמביא לידי מעשה אבל לאגמורי לאחרים לא עדיף ולפיכך היה מניח תפילין תחלה* :

הדרן עלך ארבעה אבות

כיצד הרגל מועדת · אמתניתין דפ"ק (דף טו:) קאי ותימה אי אדפתח ליתני כילד השן ברישא אי אדסליק הא תניא ושור המזיק ברשות הניזק והאדם בסוף ואומר ר"י ודאי אדפתח ביה קאי ושן ורגל כחד חשיבי משום דשוין בהלכותיהן ומחד קרא נפקי ומשום דתנא רגל בתר שן נקט הכא רגל ברישא דסליק מיניה : **הבהמה** מועדת · אית דגרס והבהמה בוי"ו וה"פ כיצד העדאה דרגל לשבר דרך הלוכה פי' דרך הלוכה היא העדאתה וכן בסיפא גבי שן אבל קשה לר"י מה חידש כאן שלא שנאה בפרק קמא ונראה לר"י דל"ג בוי"ו וה"פ כיצד הרגל מועדת לשבר דרך הלוכה שאמר בפרק קמא (דף טו:) הבהמה מועדת כו' ומ"מ דייק בגמרא שפיר היינו רגל היינו בהמה דהרגל מועדת והבהמה מועדת הכל אחד : **היתה** מבעטת · אגב דשוה לצרורות נקט לה הכא : **דרסה** על הכלי · אור"י דאיצטריך לאשמועינן דסד"א דמשונה הוא כיון דדרסה כ"כ בחוזק שניתז השבר על כלי אחר ושברו ומסתמא להזיק נתכוונה :

כו"ל

רבינו חננאל

וכבוד עשו לו במותו (אמר רב) זה חזקיה מלך יהודה שהושיבו ישיבה על קברו · *) ואינו דבר גדול להושיב ישיבה בקבר אדם גדול ותפילין בראשיהן ור' נחמיה אמר שהושיבו ספר תורה על מטתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה · והאידנא מפקינן ומנחינן קיים לא אמרינן · פי' חלוצי ותוך כך שמענו שמוציא יד אחד מבית הצואר שלא ממקום הקרע כדי שיהא הקרע ברור ונמצא הכתף חלוץ מן החלוק · ר' יוחנן קיים אמרינן לימד לא אמרינן · **) והא אמר מר גדול תלמוד תורה שהתלמוד מביא לידי מעשה · ופרקי' לא קשיא למיגמר הוא תלמוד גדול שהתלמוד מביאו לידי מעשה לאגמורי הוא לאחריני מעשה גדול · ש"מ דלמיגמר הוא ולאיעסוקי קמיה רביה טפי עדיף וקדים על לאגמורי הוא לאחריני. אמר ר' יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים · והן יוסף ויששכר : הדרן עלך ארבעה אבות

כיצד הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה הבהמה מועדת להלך כדרכה כו' מקשי רבינא היינו רגל היינו בהמה · ופריק ליה רבא תנא הרגל שהיא אב וקתני הבהמה תולדות · אלא מעתה סיפא דקתני השן

*) אולי צ"ל וזהו כבוד גדול להושיב ישיבה וכו'. **) נראה ברור דרבינו היה לו גי' השאלתות שהובא בתוס' ד"ה והאמר והו"ק.

עין משפט נר מצוה

קנח א מיי' פ"א מהל' ה"ת הלכה ג סמג עשין יב טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף יח :

א ב ג מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שפט סעיף א וסעיף ו וסימן שצ סעיף א :

ב ד מיי' שם פ"ב הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שצ סעיף ג :

ג ה מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ה :

ד ו מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ו :

[פי' לך לך סימן ז]

[עי' תוספות קדושין מ. ד"ה לימוד]

מסורת הש"ס

[כי הוה נפיק כיה גירסת בשאלתות פר' לך לך]

מגילה כו. קדושין מ:

ע"ז ה: פ"ש ספרי פ' עקב

[לקמן סב. ע"ז כ:]

[לקמן יט.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היתה וכו' דקרן הוא הלכך :

גמ' א"ל רבינא לרבא היינו רגל היינו בהמה א"ל תנא אבות וקתני תולדות אלא מעתה סיפא דקתני* השן מועדת הבהמה מועדת מאי אבות ומאי תולדות איכא הוה קמהדר ליה בבדיחותא וא"ל אנא שנאי הדא ואת שני חדא וטעמא מאי אמר רב אשי תנא שן דחיה וקתני שן דבהמה ס"ד אמינא °ושלח את בעירה כתיב בהמה אין חיה לא קמ"ל *דחיה בכלל בהמה אי הכי הא מבעי ליה למיתני ברישא האי* דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה אי הכי רישא נמי ליתני ההיא דלא כתיבא ברישא הכי השתא התם אידי ואידי אבות נינהו הך דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה הכא שביק אב ותני תולדה איבעית אימא אידי דסליק מרגל פתח ברגל תנו רבנן בהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הלוכה ובשערה דרך הלוכה באוכף שעליה ובשליף שעליה ובפרומביא שבפיה ובזוג שבצוארה וחמור במשאו משלם נזק שלם סומכוס אומר צרורות וחזיר שהיה נובר באשפה והזיק משלם נזק שלם הזיק פשיטא אלא אימא התיז והזיק משלם נזק שלם צרורות מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והכי קתני צרורות כי אורחייהו חצי נזק וחזיר שהיה נובר באשפה והתיז והזיק משלם חצי נזק סומכוס אומר צרורות וחזיר שהיה נובר באשפה והתיז והזיק משלם נזק שלם: ת"ר *תרנגולין שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו כלים בכנפיהן משלם נזק שלם ברוח שבכנפיהן משלמין חצי נזק סומכוס אומר נזק שלם תניא אידך תרנגולין שהיו מהדסין ע"ג עיסה ועל גבי פירות וטינפו או ניקרו משלם נזק שלם העלו עפר או צרורות משלמין חצי נזק סומכוס אומר נזק שלם תניא אידך תרנגול שהיה מפריח ממקום למקום ויצתה רוח מתחת כנפיו ושיברה את הכלים משלם חצי נזק סתמא כרבנן אמר רבא בשלמא סומכוס קסבר כחו כגופו דמי אלא רבנן אי כגופו דמי כוליה נזק בעי לשלם ואי לאו כגופו דמי חצי נזק נמי לא לשלם הדר אמר רבא לעולם כגופו דמי *וחצי נזק צרורות הלכתא גמירי לה: אמר רבא כל שבזב טמא בנזקין משלם נזק שלם כל שבזב טהור בנזקין משלם חצי נזק ורבא צרורות אתא לאשמועינן לא רבא עגלה מושכת בקרון קא משמע לן תניא כותיה דרבא בהמה מועדת לשבר בדרך הלוכה כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה *בגופה דרך הלוכה ובשערה דרך הלוכה באוכף שעליה ובשליף שעליה ובפרומביא שבפיה ובזוג שבצוארה וחמור במשאו ועגלה מושכת בקרון משלם נזק שלם תנו רבנן תרנגולים שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נזק שלם בעי רבא דרסה על כלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו בתר מעיקרא אזלינא וגופיה הוא או דלמא בתר תבר מנא אזלינא וצרורות נינהו תפשוט ליה מדרבה *דאמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור דאמרינן ליה מנא תבירא תבר לרבה פשיטא ליה לרבא מבעיא ליה ת"ש הידוס אינו מועד וי"א ה"ז מועד הידוס ס"ד אלא לאו הידוס והתיז ובהא קמפלגי דמר סבר בתר מעיקרא אזלינן ומר סבר בתר תבר מנא אזלינן לא בהתיז

רש"י

גמ' הייט רגל הייט בהמה · מאי רגל ומאי . רגל דתני תרתי במתני' הא חדא היא ואמאי הדר תני הבהמה מועדת: תנא אבות · רגל ממש שדרסה ברגליה וסיפא קתני תולדות הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר בגופה ובשערה ובשליף שעליה דרך הלוכה הורה אור דתולדות דרגל הן דהזיקה מצוי ואין כוונתה להזיק: מאי אבות ומאי תולדות איכא · (והא) ליכא למימר דהאי דתנא בהמה מועדת לאכול פירות וירקות הוי להו תולדה דהייט שן ממש ותולדה דשן הייט נתחככה בכותל להנאתה: הוה קמהדר ליה · רבא לרבינא: בבדיחותא · בשחוק: וא"ל אנא שנאי חדא · רישא ואת שני סיפא: וטעמא מאי · אסיפא קאי: בעירה · הייט תרגום של בהמה: קמ"ל · מתני' דאשן דחיה נמי מיחייב: דחיה בכלל בהמה · דכתיב (דברים יד) זאת הבהמה אשר תאכלו ומפרש בתריה איל וצבי ויחמור: אי הכי הא · שן בהמה מבעי ליה למיתני ברישא והדר שן חיה: רישא נמי ליתני · בהמה דהוי תולדה ברישא דלא כתיבא: אידי ואידי · שן דחיה ושן דבהמה: הכא · גבי רגל: שביק אב ותני תולדה · בתמיה: דסליק מרגל · בפ"ק (דף טו:) תנן הרגל מועדת ולא תנן הבהמה: אוכף · סול"א בלע"ז: שליף · משאוי שבאמתחת ובמרצופין: התיז · דהוה צרורות: סומכוס · לית ליה הלכתא דחצי נזק צרורות אלא נזק שלם ס"ל: נובר · בחוטמו ובלע"ז פורי"ר: צרורות כי אורחייהו · כלומר אע"ג דאורחייהו להתיז צרורות משלם חצי נזק כדמפרש לקמיה דהלכתא גמירי לה וכן חזיר הנובר ומתיז צרורות בחוטמו הוי נמי כצרורות דרגל דכל מה שהוא כחו ולא גופו קרי צרורות: בכנפיהם · שנגעו בכנפיהם בכלי: רוח בכנפיהם · הייט צרורות דכחו הוא: מהדסין · מרקדין: ונקרו · בחרטום שלהם שקורין בי"ק: העלו עפר · מן הארץ לעיסה: חצי נזק נמי לא · דלא אשכחן חצי נזק אלא במשונה אבל במידי דאורחיה לא: שבזב טמא · משמע נגיעה ממש: שבזב טהור · כגון שזרק חפץ על אדם הוי טהור ובנזקין כעין צרורות חצי נזק: צרורות אתא לאשמועינן · בתמיה: עגלה מושכת בקרון · אתא לאשמועינן דבזב טמא אם הולכה קרון שהזב עליה על גבי כלים טמאים משום מדרס הזב ובנזקין נמי עגלה שמשכה בקרון ע"ג כלים כגופה הוי ולא כצרורות ואם התיז צרורות מתחת הקרון דבזב טהור בנזקין נמי צרורות נינהו: בפרומביא · רסן: זוג · אישקליטא: מחטטין · מנקרין בחרטומיהן: בתר מעיקרא · שדחפתו ובגופה תבר מנא: ושברו במקל · קודם שנח: פטור · המשברו וחייב הזורק אלמא בתר מעיקרא אזלינן והואיל וסופו לישבר לכשינוח כמי שנשברו הוא דמי: הידוס · רקידת התרנגולים: הידוס ס"ד · אמאי לא ליהוי מועד הא אורחיה הוא: הידוס והתיז · שנגלגל הכלי ברקידתו למקום אחר ונשבר מ"ד מועד לנזק שלם סבר בתר מעיקרו אזלינן: בהתיז

תוספות

סד"א ושלח את בעירה כתיב · אע"ג דכבר אשמועינן ברישא דאפי' תרנגולין מועדין מ"מ ניחא ליה לאשמועינן גבי שן וקשה קצת אמאי לא תנא נמי תולדה בשן כמו ברגל:

קמ"ל דחיה בכלל בהמה · לא מהיא דרשה דבהמה המקשה (חולין דף עא.) קאמר הכא דחיה בכלל בהמה דהא הכא אפילו עוף נמי הוי בכלל בהמה כדקתני התרנגולת מועדת אלא ילפינן בהמה משבת כדאמרינן בס"פ הפרה (לקמן דף נד:) דבעירה ובהמה הכל אחד דמתרגמינן בהמה בעירה:

והחמור במשאו · אע"ג דכבר שנה בשליף שעליה אצטריך לאשמועינן לפי שאין משאוי של חמור מהודק ומחובר בו כבשאר בהמה וס"ד דלא הוי כגופו:

נובר באשפה · יכרסמנה חזיר מיער (תהלים פ) מתרגמינן ינוברינה ואע"ג דתנא צרורות דרגל אשמועינן צרורות דשן דלהנאתו קעביד:

כל שבזב טהור · אין זה הכלל דוקא דהא קנה בקומטו של זב והסיט בו הטהור טהור* ולענין נזקין אין חילוק וכל עיקר האי כללא לא בא אלא למעט זורק:

בתר מעיקרא אזלינן כו' · ומדתנן דרסה על הכלי ושברתו דמשמע הא נתגלגל למקום אחר ונשבר שם חייב ח"נ ליכא למידק דאדרבה מדמפליג בין ראשון לשני ולא מפליג בראשון גופיה איכא למידק איפכא:

זרק כלי מראש הגג כו' · נראה דאם זרק אבן או חץ על הכלי ובא אחר וקדם ושברו דפשיטא דחייב ולא שייך כאן מנא תבירא תבר דאי אזלינן נמי הכא בתר מעיקרא לא משכחת בצרורות ח"נ וסברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עצמו:

והא

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"א מהלכות נזקי ממון הלכה י סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שצ סעיף א:

ו ב ג מיי' פ"ב שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ג ד:

י ד מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף א:

ח ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

ט ו מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף א:

י ז מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ד:

יא ח מיי' שם פ"א הל' י סמג שם טוש"ע שם סעיף א:

[יבמות כב: וש"נ]

יב ט מיי' שם פ"ב הל' יד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף יא:

יג י טוש"ע שם סעיף ה בהג"ה ועי' במיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה י ובהשגות שם:

[נדה מג.]

רבינו חננאל

השן מועדת והבהמה מועדת כו' פי' בשלמא גבי רגל כפרש בעיטה והיא תולדה וקתני לה הכי גבי בהמה ע"ש דשמעום תולדות קתני בהמה אלא לגבי שן מאי מן התולדות (ה) דקתני בהמה לאתויי תולדה דשן · ופריק רב אשי רישא שן דחיה סיפא שן דבהמה וכולהו אבות נינהו ושאר השמועה פשוטה היא · ת"ר בהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הלוכה או בשערה דרך הלוכה באוכף או בשליף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה וחמור במשאו משלמין נזק שלם · וצרורות כי אורחייהו כגון שהיה מהלכת וצרורות מנתזין מתחת פרסותיה וחזיר נובר באשפה והתיז והזיק משלמין חצי נזק · סומכוס אומר צרורות וחזיר שהיה נובר באשפה והתיז והזיק משלם נזק שלם · ת"ר תרנגולין שהיו מהדסין בעיסה או על גבי פירות וטינפו או ניקרו משלם נזק שלם · העלו עפר או צרורות חצי נזק סומכוס אומר נזק שלם · תניא אידך תרנגולין שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו כלים בכנפיהם נזק שלם · ברוח שבכנפיהם חצי נזק סומכוס אומר נזק שלם · וליתא לסומכוס דתניא תרנגול שהיה מפריח ממקום למקום ויצאתה רוח מתחת כנפיו ושברה כלים משלם חצי נזק וסתמא כרבנן · אמר רבא בספקא לעולם כחו כגופו דמי וחצי נזק דצרורות הלכתא גמירי לה · אמר רבא כל שבזב טמא בנזקים משלם נזק שלם · וכל שבזב טהור בנזקין חצי נזק · ואמר רב אשי הא שמעתא דרבא בע"ז פרק ר' ישמעאל בסופו בהאי לישנא אמר רב אשי כל שבזב טמא בנכרי עושה יין נסך · כל שבזב טהור בנכרי אינו עושה יין נסך ג) מכאן אר"ש בן לקיש קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור טהור וזהו ששנינו במשנתינו [זבים פ"ג] טהור מכה את הטמא טהור · אבל קנה בקומטו של טהור והסיט בו את הזב טמא כדתנן וטמא שמכה את הטהור טמא וכן אם זרק זב חפץ ונגע בטהור טהור דתנן [שם פ"ד] זב שהקיש על כסיסטרא ונפל ככר של תרומה טהור · ורבא קיימא ליה דכחו כגופו דמי · ומדחזינן דמותיב רב חייא בר אשי לרב אשי נפל החבית וזרקה בחמתו לבור זה היה מעשה והתירו ודייקינן מדקתני בחמתו בחמתו דשרי הא שלא בחמתו אסור וכי האי גונא בזב טהור · ופריק כגון דאזיל מיניה מיניה · אמר"י שפת"חנו ד"דך למבי"נים נחזו"ר לפר"ש שמו"עתנו אקשינן על דרבא וכי צרורות אתא לאשמועינן ג) כל שבזב טמא דבר ידוע הוא כל נגיעה כל נגיעה של זב טמא תנינא בהדיא כיוצא בו בנזקין בין הזיקה בגופה בין בשערה בין בשליף שעליה כל שהוא מבוחה נזק שלם · לא נשאר אלא כגון ההקשה שמקיש הזב ונפל ככר של תרומה שהוא טהור וכו' תניא [תוספתא דזבים פ"ד ובעירובין דף לה] זה הכלל הבאין מכח רעדה טהורין מכח הסטה טמאין כך בנזקין צרירות הניתזין מכח הליכת הבהמה חצי נזק גם שניהם זה · ופריק' לא עגלה מושכת אתא לאשמועינן כלומר כשם שהזב היושב בספינה כדתנן [זבים פ"ג] הזב והטהור שישבו בספינה או באסדה או שרכבו על גבי בהמה אע"פ שאין בגדיהן נוגעים הרי אלו טמאין כיוצא בו היושב בעגלה המושכת עם הזב טמא כך אם היו בעגלה מיושבת כלים ונשברו חייב ד) היושב בעגלה לשלם נזק שלם · ד"א ה) עגלה מושכת בבהמה בשליף שעליה כשם שזה נזק שלם כך זה נזק שלם · תניא כותיה דרבא הרגל מועדת לשבר עד ועגלה מושכת משלמין נזק שלם · תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נזק שלם · בעי רבא דרסה על כלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו בתר מעיקרא אזלינן וגופו הוא או דילמא בתר תבר מנא אזלינן וצרורות נינהו · תפשיט ליה מדרבה דאמר זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מאי טעמא מנא תבירא תבר · ואמרינן לרבה פשיטא ליה ולרבא מבעיא ליה

ה) נראה דצ"ל מאי מן התולדות דקן תנא במתני' דקתני בהמה וכו'. ב) אולי צ"ל וכן אמר ר"ש בן לקיש [נדה דף מג] קנה בקומטו וכו'. ג) נראה דצ"ל דהא כל שבזב טמא דבר ידוע הוא דכל נגיעה דבזב טמא וכו'. ד) גי' רבינו עגלה מושכת כגי' הרי"ף ופי' נזק הוא כפי' הרב המאירי ז"ל שכוונה כב"מ כאן ע"ב. ה) נראה דצ"ל עגלה מושכת בבהמה המושכת בעגלה מיירי דהוי כמו שהזיקה בשליף שעליה כשם וכו'

מסורת הש"ס

[לקמן יט:]

שמות כב

[לקמן נה: נדרים פא. נזיר לח: זבחים קטו: חולין נט. פד.]

[תוספתא פ"ב]

[בס.]

[לקמן כו:]

גליון הש"ס

גמ' דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה. ב"ב קח ע"ב

בהתיז צרורות ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי ת"ש תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נזק שלם שמע מינה בתר מעיקרא אזלינן תרגמא *אחבל והא חבל משונה הוא *דמאוס בלישה והא נשבר דלי קתני אלא סומכוס היא דאמר צרורות נזק שלם משלם אי סומכוס אימא סיפא ניתז ממנו שבר ונפל על כלי אחר ושברה על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון משלם חצי נזק ואי סומכוס מי אית ליה חצי נזק וכי תימא שאני ליה לסומכוס בין נזק כחו לכח כחו ואלא הא *דבעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי °או לאו ככחו דמי תפשוט ליה דלאו ככחו דמי אלא לאו רבנן היא ש"מ בתר מעיקרא אזלינן אמר רב ביבי בר אביי °דקאזיל מיניה מיניה *בעי רבא חצי נזק צרורות מגופו משלם או מעלייה משלם מגופו משלם דלא אשכחן חצי נזק דמשלם מעלייה או דלמא מעלייה משלם דלא אשכחן כאורחיה דמשלם מגופיה ת"ש הידוס אינו מועד ויש אומרים הרי זה מועד הידוס סלקא דעתך אלא לאו הידוס והתיז ובהא קמיפלגי מאן דאמר אינו מועד קסבר מגופו משלם ומאן דאמר מועד קסבר מעלייה משלם לא בפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי ת"ש *הכלב שנטל חררה והלך לגדיש ואכל החררה והדליק את הגדיש על החררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק מאי טעמא לאו משום דהויא להו צרורות ותני עלה משלם חצי נזק מגופו ותסברא לר' אלעזר נזק שלם מגופיה מי אשכחן אלא כגון דשני בהא בגחלת °ורבי אלעזר סבר לה כר' טרפון *דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם ולא היא מאי טעמא מוקמת לה כרבי טרפון משום נ"ש רבי אלעזר סבר כסומכוס דאמר צרורות נזק שלם משלם וסבר לה כרבי יהודה דאמר *צד תמות במקומה עומדת וכי קתני מגופו אצד תמות אמר ליה רב סמא בריה דרב אשי לרבינא אימור דשמעת ליה לרבי יהודה בתם ונעשה מועד במועד מתחילתו מי

רש"י

בהתיז צרורות · והצרורות שברו הכלים והוא לא נגע בכלי מאן דאמר מועד סבר לה כסומכוס ומאן דאמר אינו מועד סבר לה כרבנן : ונשבר הדלי · קס"ד דעל ידי שהיה התרנגול מנקר את החבל נתגלגל הדלי ונשבר : תרגמא אחבל · הא דקתני נזק שלם אחבל : משונה הוא · שאין דרך שן לאכול את שאין ראוי לה ותני נזק שלם : דמאוס בלישה · שמדובקת בו עיסה דמאוס לשון לכלוך : אלא סומכוס היא · ולעולם בתר תבר מנא אזלינן וצרורות הן וסומכוס היא : בין כחו לכח כחו · דלי שנתגלגל הוי כחו והאחר שנשבר בצרורות הדלי הוי כח כחו : דבעי רב אשי · לקמן בשמעתין : דקא אזיל · דלי : מיניה מיניה · דתרנגול ולא נשבר על ידי גלגול למקום אחר אלא הוא דוחפו כל שעה ובשעת שבירה נמי : קסבר מגופו משלם · והיינו אינו מועד דדינו כתם לכל מילי : קסבר מעלייה משלם · והאי מועד דקאמר לאו לנזק שלם אלא לענין עלייה לחצי נזק : לא בפלוגתא דסומכוס ורבנן · ומועד לנזק שלם קאמר : ועל החררה כ"ש · דהיינו שן והדלקת גדיש הוי צרורות דאינו אלא כחו שהוא מניח כאן הגחלת והוא הולך ודולק למקום אחר והא מתניתין היא בפירקין : ותני עלה · בתוספתא מגופו משלם להאי חצי נזק : ותסברא · משום צרורות כי אורחייהו מחייב לה : לר' אלעזר · דאמר בברייתא נזק שלם ואפילו אי סבירא ליה כסומכוס דאמר צרורות נ"ש מגופיה מי אשכחן נזק שלם וכל אורחיה כגון צרורות רבא גופיה לא קמיבעי ליה אלא אליבא דרבנן דאמרי חצי נזק מבעיא ליה אי הואי האי כשאר חצי נזק ומגופו או דלמא בתר כאורחיה אזלינן וכל כי אורחיה מעלייה הוא אבל אליבא דסומכוס פשיטא ליה לרבא דמעלייה משלם דהא לכל מילי כמועד משוי להו : אלא כגון דשני בגחלת · שנטלה בפיו והניחה דהיינו שינוי אלא בעיין מהכא לא תפשוט דאי בצרורות כאורחייהו דכולי עלמא מעלייה משלם והכא בצרורות שינה בהן קמיפלגי ובצרורות כי אורחייהו בין ר' אלעזר בין תנא קמא סבירא להו כסומכוס דנזק שלם משלם הלכך הכא דשני בצרורות קאמר ת"ק חצי נזק ומגופו משלם דמשונה הוא ותולדה דקרן : ורבי אלעזר סבר כרבי טרפון דאמר משונה קרן בחצר הניזק משלם נזק שלם · והואיל ומשונה הוא אע"ג דנזק שלם משלם מגופו הוא דמשלם כדאמרינן לקמן (דף כד:) בשמעתין לרבי טרפון משונה קרן בחצר הניזק מגופו משלם : ולא היא · האי ותסברא דקפרכת ובעית למידק מדרבי אלעזר דלאו בצרורות כי אורחייהו מלינן לאוקמיה לאו דוקא ודחייה הוא דמצי לדחויי ולמימר דלאו בכי אורחיה פליגי אלא בדשני אבל מגופה לא תידוק הכי דהא שפיר מצית לאוקמא בצרורות כי אורחייהו ותפשוט דצרורות מגופו משלם דמאי טעמא מוקמת לה בשינוי ורבי טרפון משום דנזק שלם במידי דאורחיה לא אשכחן מגופו הא לא תיקשי דלעולם בצרורות פליגי ורבי אלעזר כסומכוס : וס"ל כר"י דאמר · לקמן במועד לצד תמות במקומה עומדת לקמן בפרק שור שנגח ארבעה (דף מה:) והלכך גבי צרורות נמי לסומכוס דחשיב ליה מועד משלם החצי מגופו וכי קתני מגופו אצד תמות : במועד מתחילתו · כגון צרורות דאורחייהו :

תוספות

והא חבל משונה הוא · בשלמא אי אדלי קאי איכא לאוקמא בחבל גרוע וישן ובלוי דאורחיה הוא ליפסק בחטיטה מועטת שמחטטין למזון המים שבחבל אבל השתא דקאי אחבל ע"כ איירי בחבל חזק דשייכא ביה תשלום אי נמי אי אדלי קאי מצינו לפרש דנפסק היינו שהותר הקשר שהיה ביה הדלי קשור בחבל :

תפשוט דלאו ככחו דמי · הוה מצי למימר דזיל הכא קמדחי ליה וזיל הכא קמדחי ליה אלא דבלאו הכי משני שפיר :

ועל הגדיש משלם ח"נ · לקמן (דף כב·) מפרש למ"ד אשו משום חציו על כל הגדיש משלם חצי נזק דחציו דכלב הן והוי צרורות לבד ממקום גחלת ולמ"ד אשו משום ממונו על כל הגדיש פטור ועל מקום גחלת חצי נזק בדאדייה אדויי :

נזק שלם מגופו מי אשכחן · פירוש בכי אורחיה :

במועד מתחילתו מי שמעת ליה אלא כגון דשני ואייעד · זו גירסת הקונט' ומפרש כיון דאייעד הדר ה"ל כי אורחיה וכי היכי דבצרורות כי אורחייהו שמועדים מתחילתן ח"נ ותו לא הא נמי דשני ואייעד לא חמור ממועד מתחילתו ואין העדאה לצרורות ששינה בהן ומדקתני דמשלם מגופו אלמא דצרורות כי אורחיה נמי מגופו ותפשוט דרבא וקשה דהיכי פשיט הא דרבא דלמא צרורות כי אורחיה מעלייה אבל היכא דשני אע"ג דאייעד משלם מגופו דלד תמות במקומה עומדת ואין לומר דאין הכי נמי דלא אתי למפשט בעיא דרבא אלא בא לומר שיש לייסב הברייתא בע"א דאין זה סוגית הש"ס ונראה כגירסא דגרס אלא כגון דאייעד ולעולם מצי למפשט בעיין ולא תקשה מידי דרבי אלעזר דלא פליגי בפלוגתא דסומכוס ורבנן ולא בדשני כדקאמרינן ובפלוגתא דרבי טרפון ורבנן אלא תרוייהו כרבנן דסומכוס והכא בצרורות כי אורחייהו ובדאייעד והשתא פשיט בעיא דרבא דיש העדאה לצרורות דאיירי בצרורות כי אורחייהו וכן משמע מדקאמר או דלמא תולדה דרגל היא משמע דאיירי בלא שינוי וכן מדמייתי עלה הידוס אינו מועד דאכי אורחיה מייתי לה לעיל ותימה דלקמן (דף יט·) מוכח דמיירי על ידי שינוי גבי הא דבעי רב אשי יש שינוי בצרורות וקאמר ותפשוט מדבעי רבא יש העדאה מכלל דאין שינוי פ"רוש דאי יש שינוי היכי אתי מרביע נזק לנזק שלם וכן לקמן פריך והא משונה הוא משמע דאי הוה מוקמא פלוגתייהו בהעדאה ניחא משמע דבעיא דרבא על ידי שינוי איירי ונראה דבתרוייהו מבעיא ליה אם יש העדאה או לאו דאי יש העדאה בצרורות כי אורחייהו גם על ידי שינוי יש העדאה דעיקר העדאה בקרן כתיבה ואי אין העדאה בכי אורחייהו גם ע"י שינוי אין העדאה דע"י העדאה לא הוי טפי מכי אורחיה ומה שפ"ה דבעי' דיש העדאה לא שייך לאוקמא בכי אורחיה דכיון דהוי אורחיה מה לי פעם ראשונה מה לי פעם רביעית לאו פירכא הוא כיון דדמייה רחמנא לקרן בחצי נזק שייכא ביה העדאה :

אלא

עין משפט נר מצוה

יד א ב ג מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הלכה יד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצ סעיף יא ופ"ב :

רבינו חננאל

ואמרי' ת"ש הידוס אינו מועד כו' ופשוטה היא · ת"ש תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נזק שלם · ואוקימנא דמאוס בלישה דלאו משונת ובדלי פשיט רב ביבי דקאזיל מיניה מיניה פי' מיניה *) (דדלי) כי התרנגול מנקר בלישה שבחבל ומגלגל הדלי עמו והקישו לאבן ונשבר הדלי ונפסק החבל בחיטוטו כהאי גוונא משלם נזק שלם דהכי ודאי בגופם הזיקו את הדלי ולא בכוחם אבל אם נפסק החבל שלא מחמת חיטוטו ונפל הדלי ונשבר זה דין צרורות הוא וחצי נזק הוא דמשלם ואמרי' כי האי גוונא כגון דקאזיל מיניה מיניה בע"ז פ' ר' ישמעאל ובין בזה בין בזה אחד הוא · ובעיא דרבא לא איפשיטא ודינא כדין תיקו · בעי רבא חצי נזק צרורות מגופו משלם או מן העליית · ת"ש כלב שנטל את החררה והלך לגדיש אכל את החררה והדליק לגדיש על החררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק · על הגדיש חצי [נזק] מ"ט משום דהוו להו צרורות ותני עלה פי' תני בברייתא ועל הגדיש משלם חצי נזק מגופו · ש"מ מגופו משלם · ואקשי' אי הכי לר' אלעזר דאמר(על הגדיש) נזק שלם מגופו · והא דר' אלעזר לא אשכחנן לה בהדיא היכא איתמרא מיהו מסתברא דבגדיש מיירי · ופרקי' אלא כגון דשני בהא גחלת · פי' דאדייה אדיוה ור' אלעזר סבר לה כר' טרפון דאמר משונה [קרן] בחצר הניזק נזק שלם · ודחי' לה ואמר ולא היא אלא ר' אלעזר סבר לה כסומכוס דסבר צרורות נזק שלם וסבר לה כר' יהודה דאמר צד תמות במקומה עומדת וכי קתני מגופו לדברי הכל לרבנן פשוטה היא ולר' אלעזר מצד תמות בלחוד קתני מגופו והחצי שהוא מועד מן העלייה כר' יהודה · והא דרבי יהודה בסוף פ' שור שנגח ד' וה' שוורים הלכה קשרו בעליו כו' עד ר' יהודה אומר תם חייב מועד פטור (נמ') אמר רב אדא בר אהבה לא פטר ר' יהודה אלא צד העדאה שבו אבל צד תמות במקומה עומדת · ודחי'**) רב חמא להאי סברא ואמר אימור דשמעת ליה לרב יהודה האי סברא בקרן (ליה) [דשייכא ביה] תמות ומועדות אבל בשן ואש דמועדין

מסורת הש"ס

[לקמן יט·]

לעיל ג:

לקמן כא:

[לעיל יד: וש"נ]

[לקמן נט: ב:]

גליון הש"ס

גמ' או לאו ככחו דמי · עי' לקמן כב ע"א תוס' ד"ה ור"י בדאכתה אנוחי : שם דקאזיל מיניה מיניה · לקמן מד ע"ב : שם ור"א סבר לה כר' טרפון · עי' לקמן דף כח ע"ב תוד"ה ומר סבר :

*) אולי צ"ל מיניה דתרנגול **) בגמ' רב סמא בריה דרב אשי

טו א מיי׳ פ״ב מהל׳ נזקי ממון הל׳ ב סמג עשין סו טור ש״ע ח״מ סי׳ שצ סעיף ג

רש״ל

טז ב ג טוש״ע שם סעיף ח:

יז ד ה מיי׳ שם הלכה ט י ועיין בהשגות ובמ״מ טוש״ע שם סעיף ט:

מי שמעת ליה אלא כי קאמר רבי אלעזר נזק שלם כגון דאייעד ובהא קמיפלגי מר סבר יש העדאה לצרורות ומר סבר אין העדאה לצרורות אלא הא דבעי רבא יש העדאה לצרורות או *אין העדאה לצרורות אי לרבי אלעזר יש העדאה לצרורות אמר לך רבא כי מיבעיא לי לדידי אליבא דרבנן דפליגי עליה דסומכוס אבל הכא בין לרבנן בין לרבי אלעזר כסומכוס סבירא להו דאמר צרורות נזק שלם משלם וטעמא מאי אמור רבנן חצי נזק דשני ולא אייעד ובפלוגתא דרבי טרפון ורבנן קמיפלגי·*אימור דשמעת ליה לר׳ טרפון נזק שלם מגופו מי שמעת ליה אין מהיכא מייתי לה מקרן מרשות הרבים דיו לבא מן הדין להיות כנדון והא רבי טרפון לית ליה דיו *כי לית ליה דיו היכא דמפריך קל וחומר היכא דלא מפריך ק״ו אית ליה דיו גופא בעי רבא יש העדאה לצרורות או אין העדאה לצרורות לקרן מדמינן ליה או דלמא תולדה דרגל הוא ת״ש הידוס אינו מועד ויש אומרים הרי זה מועד הידוס ס״ד אלא הידוס והתיז מאי לאו כגון דעבד תלתא זימני ובהא קמיפלגי מר סבר יש העדאה ומר סבר אין העדאה לא בחד זימנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי ת״ש בהמה שהטילה גללים לעיסה רב יהודה אומר משלם נזק שלם ורבי אלעזר אומר ׳חצי נזק מאי לאו כגון דעבד תלתא זימני ובהא קמיפלגי מר סבר יש העדאה ומר סבר אין העדאה לא בחד זימנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי והא משונה הוא ׳דדחיק ליה עלמא *ולימא רב יהודה הלכה כסומכוס ולימא רבי אלעזר הלכה כרבנן גללים אצטריכא ליה ס״ד אמינא הואיל ובתר גופיה גרירין כגופיה דמי קמ״ל תא שמע *דתני רמי בר יחזקאל ׳תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ׳ותקע בו ושברו משלם נזק שלם *ואמר רב יוסף אמרי בי רב ׳סוס שצנף וחמור שנער ושיבר את הכלים משלם חצי נזק מאי לאו כגון דעבד תלתא זימני ובהא

[לקמן כ:]

[ע׳ תוס׳ מנחות נ: ד״ה ולימא]

קדושין כד:

ג״ז שם

תוספות

אלא הא דבעי רבא יש העדאה כו׳· ולע״ג דרבא לא הוה ידע הברייתא מדבעי מגופו משלם מינה תרוייהו ודחי לא נפשוט מ״מ דייק גמרא דנפשוט מינה לא הא ולא הא:

בין לרבנן בין לרבי אלעזר כסומכוס ס״ל· והיינו דיחוי דלמעלה ותסברא [הלא שלא הוצרך למעלה כל כך] וא״ת ולמה דחק לומר כסומכוס ס״ל וי״ל משום דאי כרבנן א״כ תפשוט דאין שינוי לצרורות לרביע נזק ועוד דאי בצרורו׳ כי אורחייהו יסבור רבי אלעזר ח״נ כרבנן בצרורות ע״י שינוי לא יתחייב נזק שלם אע״ג דסבר כרבי טרפון דליכא ק״ו דכיון דבצרורות שן ורגל בחצר הניזק אין משלם אלא ח״נ גם צרורות דקרן לא ישלם כ״א ח״נ ולא רצה להעמיד כרבנן ובמקום גחלת וכגון דאנחה אנוחי על הגדיש בשינוי דניחא ליה למימר דמשלם ח״נ על כל הגדיש כרבי יוחנן:

היכא דלא מפריך ק״ו אית ליה דיו· וא״ת ונימא איפכא ק״ו לשלם מן העלייה ודיו לח״נ וי״ל דהכי שפיר טפי דכי אמר דיו לענין מגופו לא משנינן מח״נ כלל מכמו שהיה אלא שאנו מוסיפין עליו עוד ח״נ אחר אבל אי אמרת דיו לח״נ עקרת ליה לגמרי מח״נ קמא דמפקא ליה מתשלומי גופו ומוקמינן אתשלומי עלייה ובכל לד שאנו יכולין לעקור קל וחומר ולקיים דיו יש לנו לקיים:

רש״י

מי שמעת ליה· הא לא הוי לה תמות מעולם ואי בצרורות כי אורחיה מוקמת לה ולמפשט דצרורות מגופו משלם דר׳ אלעזר תיקשי: אלא· אי בעית לאוקמא בצרורות כי אורחייהו ולמפשט בעיא דרבא דמגופו משלם לא תוקמא בצרורות דחד זימנא וכי אורחיה דהא כן דר׳ אלעזר לא משכחת לה אלא בדשני בצרורות ואייעד שלשה זימני בהכי דהדר הוה ליה כאורחיה ואמרי רבנן חצי נזק כשאר צרורות דמועדין מתחילתן ואפ״ה חצי נזק· ותו לא הוי כמי דשני ואייעד לא חמור ממועד מתחילתו ואין העדאה לצרורות ששינה בהן ומדקתני מגופו אלמא צרורות כי אורחיה כמי מגופו ורבי אלעזר סבר דצרורות כי אורחייהו כרבנן דפליגי אסומכוס ושני ואייעד נפקא מתולדה דרגל ונעשה תולדה דקרן ויש לכן העדאה לשלם נ״ש החצי מגופו לכל תמות במקומה עומדת וחצי מן העלייה ליכא אחריני אלא בדאייעד בצרורות כי אורחייהו תלתא זימני ובהא פליגי רבי אלעזר סבר יש העדאה לצרורות כשאר חצי נזקין שבאין על ידי העדאה לכלל נ״ש האי כמי שתחילתו ח״נ כי אייעד תלתא זימני משלם נזק שלם ומגופו אלד תמות כך שמעתי *ועיקר אבל קשה לי כיון דמעיקרא הוי אורחיה ואפי׳ הכי ח״נ משלם מה לי חד זימנא מה לי מאה זימני: אלא הא דבעי רבא יש העדאה לצרורות·כי אורחייהו אם עשאן שלש פעמים מי אמרינן כיון דבזימנא קמייתא משלם חצי נזק כי קרן לקרן מדמינן ליה (ולגיר׳ קמיית׳ אלא הא דבעי רבא יש העדאה לצרורות אם שינה בהן ועשה ע״י שינוי ג׳ פעמים מי אמרינן כיון דשינוי הוא נפקא מדין צרורות דרגל וחל עלייהו דין קרן וכי אייעד משלם נזק שלם וכי גמיר הלכתא אצרורות כי אורחייהו שהן תולדה דרגל גמיר) א״ד כיון דתולדה דרגל היא דהא אורחיה הוא אין להם העדאה דהא מזימנא קמייתא אייעד ליה ואפי׳ הכי אינו משלם אלא חצי נזק: אמר לך רבא כי קמבעיא לי אליבא דרבנן דפליגי עליה דסומכוס· וכדפרשינן והכא ס״ל דבין רבנן ובין רבי אלעזר כסומכוס ובזימנא קמייתא קמיפלגי דקאמר רבי אלעזר נ״ש ורבנן אמרי חצי נזק ובדשני בצרורות כגון שזרק הכלב הגחלת בידו ע[ל] הגדיש דכיון דלאו הני צרורות כי אורחייהו הוו תולדה דקרן הלכך לרבנן ח״נ ומגופו ור״א כרבי טרפון דמשונה בחצר הניזק משלם נ״ש וניחא ליה לרבא לאוקמינהו לרבנן ורבי אלעזר כסומכוס דאילו לרבנן לא פסיקא ליה לאוקמי להא בצרורות ע״י שינוי דכיון דבכי אורחיה סבירא להו לרבנן דפליגי עליה דסומכוס דח״נ הוא דמשלם ותו לא דלמא בצרורות ע״י שינוי סבירא להו דיש שינוי לרביע נזק וכדבעי רב אשי לקמן יש שינוי לרביע נזק כו׳: מהיכא קמייתי ליה· רבי טרפון למשונה בחצר הניזק: מקרן ברה״ר· כדמפרש במתניתין הלכך דיו לבא מן הדין להיות כנדון ומה להלן מגופו אף כאן מגופו: והא רבי טרפון לית ליה דיו· דאי אית ליה דיו לא ישלם אלא חצי נזק כקרן ברה״ר: כי לית ליה דיו היכא דמפריך ק״ו כו׳· כגון אי הוה אמרינן דיו דלא משלם· אלא פלגא מאי אהני לן ק״ו הא מקרא נמי שמעינן דברשות הניזק לא גרע דהא בקרא דנגיחת תם לא כתיב רה״ר אבל היכא דלא מפריך ק״ו אית ליה דיו כי הכא דאתי ק״ו לנזק שלם ואהני ליה דיו למגופו: לקרן מדמינן ליה· הואיל (ומשונה הוא) חצי נזק הוא דמשלם כי קרן: או דלמא· מעיקרא כי עבדא כי אורחיה תולדה דרגל היא דהא אורחה הוא והזיקא מצוי ואפ״ה ח״נ הוא דמשלמת הלכך זו היא העדאתה ואין לה העדאה אחרת: גללים· היינו צרורות: והא משונה הוא· דאין דרכה להטיל גללים לעיסה ותולדה דקרן היא: דדחיק לה עלמא· שעומדת במקום צר ואין לה מקום לזוז משם ובשלא להנאתה עסקינן כגון במשלשלת דאי להנאתה תולדה דשן היא ונראה בעיני דכל גללים להנאתה הוא ואפ״ה לאו תולדה דשן נינהו דשן הזיקא דגופה הוא והני צרורות נינהו והא דאמרינן בפ״ק (דף ג׳) טנפה פירות להנאתה הוי תולדה דשן הייט כגון שנתגלגלה עליהן כדרך סוסים וחמורים שקורים בולטר וכן עיקר ואי קשיא דר״א אדר׳ אלעזר דלעיל אמר נזק שלם בצרורות גבי כלב שנטל חררה והכא תני ח״נ בעל כורחיה ההיא דלעיל מוקמי׳ כדאוקימנא ברישא כדשני בגחלת ובפלוגתא דרבי טרפון ורבנן ובמקום גחלת ולא בשאר הגדיש והא דשני רבא בין ר״א בין רבנן כסומכוס סבירי להו דחויי הוא דקא מדחי מפי מורי ובעיני נראה בהך מילתא בהמה שהטילה גללים אמוראי נינהו ורב יהודה גרסינן ור״א הייט ר״א בן פדת ולא תקשי דר״א אדרבי אלעזר ונראין הדברים דהא פרכינן ולימא רב יהודה הלכה כסומכוס ור״א הלכה כרבנן ואי תנאי נינהו היכי פרכינן הכי הא אין דרך תנאים לחלוק בלשון זה ועוד דלעיל גבי הידוס מועד אמאי לא פרכינן הכי: ובתר גופה גרירין· דבגופה טענה להו כגופה דמיין קמ״ל: ותקע בו ושברו· שנבקע הכלי מחמת הקול: סוס שצנף ושיבר כלים· בקולו וכל הני צרורות נינהו דכחו הוא: משונה

ס״ס ג תוס׳ בכנה מחק תיבת ועיקר ומהרש״א לא הכסים עמו

רש״ל מ״ז ובחילופי גרסאות כתוב וז״ל ואולי היה כתוב למטה כך ולגי׳ כו׳ אחר ד״ה אמר לך ושם מחק רש״ל אבל כאן כמ״ש לפנינו הוא נכון עכ״ל

רש״ל מ״ז וצ״ל וחצי נזק

גליון הש״ס

גמ׳ ותקע בו ושברו· עיין ב״י יו״ד סי׳ קיג ד״ה מ״ש דניפות:

רבינו חננאל

מתחילתן הן (אין) [מי] יש בהן צרורות*) אלא האי כלב כגון דאייעד פי׳ שעשה זה הכלב ג׳ פעמים כך נטל חררה והלך ואכלה על גבי הגדיש והדליק הגדיש ור׳ אלעזר סבר אע״פ שהן כצרורות מועד הוי ורבנן סברי כי האי גוונא לא הוי מועד· ואמר אלא הא דבעי (רבה)[רבא] יש העדאה לצרורות אי לא כו׳ אמר לך (רבה) [רבא] כי קמיבעי לי יש העדאה לצרורות אי לא אליבא דרבנן דפליגי עליה דסומכוס אבל הכא בין רבנן דאמרי חצי נזק ובין ר׳ אלעזר דאמר נזק שלם כסומכוס סבירא להו דאמר צרורות כי אורחייהו נזק שלם· ומתולדות דקרן מוקמי להו והכא בדשני הכלב ולא אייעד ורבנן כרבנן ור׳ אלעזר כר״ט דאמר משונה [קרן] בחצר הניזק נזק שלם· ומקשינן עלה אימור דאמר ר׳ טרפון במשונה נזק שלם מגופו מי שמעת ליה דאמרת ר׳ אלעזר כר׳ טרפון· ומהדרינן אין מהיכא קמייתי לה מקרן ברשות הרבים והכי קאמר ומה קרן**) חצי נזק חייב במשונה שן ורגל שמתחלתן נזק שלם אינו דין שחייבין במשונה דיו לשן ורגל הבאין מן הדין להיות כקרן הנדון· מה קרן במשונה מגופו משלם אף שן ורגל במשונה מגופו· ומקשי׳ והא לית ליה [דיו]· ופרקינן כי לית ליה דיו היכא דמפריך ק״ו כגון שדן זה בנזק שלם וזה בחצי נזק. וא״ת דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה קרן חצי נזק אף שן ורגל חצי נזק כי עקר הדין שהקרן קל מפני חצי נזק ושן ורגל חמורין שמשלמין נזק שלם ואם תעמיד זה חצי וזה חצי אין אחד מהן חמור על חברו ונתפרך הקל וחומר אבל אם תדין דיו לבא מן הדין להיות כנדון לא מיפריך ק״ו אית ליה ולשלם [illegible] איפריך ק״ו ואסיקנא לשמעתא בתחלת ד׳ אבות נזיקין הא דבעי(רבה)[רבא]חצי נזק צרורות מגופו משלם או מן העלייה משלם· נופא בעי (רבה)[רבא]יש העדאה לצרורות או [illegible] הידוס אינו מועד וי״א הרי זה מועד ואוקים הידוס והתיז צרורות ש״מ חלוקה ודחינן לה ואמר לעולם בדלא אייעד ובפלוגתא דסומכוס ורבנן פליגי·ת״ש בהמה שהטילה גללים לעיסה (ר׳) [רב] יהודה אומר נזק שלם ור׳ אלעזר אומר חצי נזק מאי לאו דעביד [illegible] פעמים ובהא קמפלגי ר׳ יהודה סבר יש העדאה ור׳ אלעזר סבר אין העדאה ודחינן לא בחדא זימנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן פליגי גללים משונה היא ופרק׳ ידחיק ליה עלמא כלומר היה דחוק ונתזו הגללים בתוך העיסה [illegible] למימר לקמן היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה וכו׳ ולימא ר׳ יהודה הלכה כסומכוס ור׳ אלעזר הלכה כרבנן· ולימא ר׳ [illegible] אינו שינוי כדבעי׳ [illegible] אצטריכא לה ס״ד הואיל ובתר גופא גרירא כי גופא דמיא קמ״ל· ת״ש דתני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם· ואמרי בי רב (שור)[סוס] שצנף וחמור

*) נ״ל עד תמות. **) עי׳ גמ׳ ובפרש״י.

ובהא קמיפלגי מר סבר יש העדאה ומר סבר אין העדאה לא בחד זמנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי והא משונה הוא [א]דאית ביה בזרני בעי רב אשי יש שנוי לצרורות לרביע נזק או [ב]אין שנוי לצרורות לרביע נזק תפשוט ליה מדרבא דבעי רבא יש העדאה לצרורות או אין העדאה לצרורות מכלל דאין שנוי דלמא רבא אם תמצי לומר קאמר אם תמצי לומר אין שנוי יש העדאה או אין העדאה תיקו *בעי רב אשי כח כחו לסומכוס בכחו דמי או לא מי גמיר הלכה ומוקי לה בכח כחו או דלמא לא גמיר הלכה כלל תיקו: היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושברה את הכלים משלם חצי נזק: איבעיא להו היכי קאמר היתה מבעטת והזיקה בביעוטה או צרורות כאורחיהו משלם חצי נזק ורבנן היא או דלמא היתה מבעטת והזיקה בביעוטה או צרורות מחמת ביעוט משלם חצי נזק הא כי אורחיה משלם נזק שלם ומני סומכוס היא ת"ש מסיפא דרסה על הכלי ושברתו ונפל השבר על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון חצי נזק ואי סומכוס מי אית ליה חצי נזק וכי תימא ראשון להתזה ושני שני להתזה ושאני ליה לסומכוס בין כחו לכח כחו אלא הא דבעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי או לאו ככחו דמי תפשוט ליה דלאו ככחו דמי רב אשי כרבנן מוקי לה ובעי לה הכי היתה מבעטת והזיקה בביעוטה או צרורות כאורחיהו חצי נזק הא מחמת ביעוט רביע נזק ויש שנוי [ג]או דלמא היתה מבעטת והזיקה בביעוטה או צרורות מחמת ביעוט חצי נזק ואין שנוי תיקו: בעי מיניה רבי אבא בר ממל מרבי אמי ואמרי לה מרבי חייא בר אבא היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה אלא אם כן מנתזת ובעטה והתיזה והזיקה מהו כיון דאי אפשר לה אורחיה הוא או דלמא השתא מיהא מחמת ביעוט קמנתזה צרורות [ד]תיקו: בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא היתה מהלכת ברה"ר (*ובעטה) והתיזה והזיקה מהו לקרן מדמינן ליה וחייבת או דלמא תולדה דרגל הוא ופטורה אמר ליה [ה]מסתברא תולדה דרגל הוא התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י מהו א"ל עקירה אין כאן הנחה יש כאן איתיביה היתה מהלכת בדרך והתיזה בין ברה"י בין ברה"ר חייב מאי לאו התיזה ברשות הרבים והזיקה ברה"ר לא [ו]התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י והאמרת עקירה אין כאן הנחה יש כאן א"ל הדרי בי איתיביה *דרסה על הכלי ושברתו ונפל השבר על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון משלם חצי נזק ותני עלה במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברה"ר על הראשון פטורה ועל האחרון חייבת מאי לאו התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות הרבים לא התיזה ברשות הרבים והזיקה ברה"י והאמרת עקירה אין כאן הנחה יש כאן אמר ליה הדרי בי איני והאמר

רש"י

משונה הוא · התרנגול שאין דרכו לתקוע בכלי : דשדו ביה בזרני · שיש זרעים בכלי דאורחיה להכניס ראשו בתוכו ולאכול וכיון דאורחיה לאכול אורחיה נמי לנעוץ : יש שנוי לצרורות לרביע נזק · לרבנן דפליגי אסומכוס ואמרי צרורות כי אורחיה חצי נזק היכא דשינה בהן כגון בעטה ברגלה ומחמת ביעוט התיזה צרורות ושברה כלים מי חשיב שנוי והוי כתם ומשלם רביע נזק דהא אהעדאתן חצי נזק הלכך תמותן רביע נזק : או אין שנוי · לשלם רביע דלעולם חצי נזק שאין תמות והעדאה בהם דלא אשכחן תם דמשלם בציר מפלגא : מכלל דאין שנוי · דאי יש שנוי לרביע הוי א"כ להעדאתן ואמאי אצטריכא לרבא למיבעי ודאי אין העדאה לשלם נזק שלם דהא תמות רביע נזק והעדאה חצי נזק : ומשני רב אשי דלמא רבא אם תמצי לומר קאמר ותרוייהו מספקי ליה והכי קא מבעיא ליה יש שנוי או אין שנוי ואם תמצי לומר אין שנוי וזו היא לך תמותו יש העדאה לתמות זו או אין העדאה : מי גמיר הלכה · למשה מסיני דחצי נזק צרורות ומוקים לה בכח כחו או לא גמיר : והזיקה בבעיטה · בלא צרורות ותולדה דקרן היא : ת"ש דקתני סיפא דמתני' : דרסה על הכלים כו' · מדחייב לצרורות חצי נזק ש"מ מתני' לאו סומכוס היא : ראשון להתזה · אותו כלי שנשבר מחמת התזת שברי כליה שדרסה עליו קרי ראשון ואע"ג דצרורות נינהו משלם נזק שלם דסומכוס היא : אחרון אחרון להתזה · כגון שמאותו כלי שנשבר ע"י צרורות התיזו שברים ושברו כלי שלישי דהוי כח כחו ומשו"ה משלם חצי נזק : תפשוט · בעיא דרב אשי רב אשי כרבנן מוקי לה · והך בעיא דבעי רב אשי לעיל יש שנוי לצרורות או אין שנוי אהא מתניתין בעי לה והכי קבעי היתה מבעטת כו' : היתה מהלכת · בתר הניזק מלאה צרורות וא"א שלא תהא מנתזת כו' : אורחיה הוא · וכצרורות דעלמא הוא ומשלם ח"נ : או דלמא השתא מיהא מחמת ביעוט הוא · וא"ת יש שנוי לצרורות לרביע נזק הא רביע נזק משלמת : ליבעא אחרינא אורחיה הוא וצרורות נינהו ותולדה דרגל אפילו איעד בביעוט והתיזה הא לא משלם אלא חצי נזק דהא בלאו הכי הואי מנתזה או דלמא מחמת ביעוט אתי ואם הועדה בכך משלמת נזק שלם דכיון דמשונה הוא הוי תולדה דקרן מפי המור"ה אבל הראשון עיקר : לקרן מדמינן ליה · הואיל (*ובעיטה) וחייבת ח"נ כי קרן : או דלמא · כי צרורות כי אורחייהו תולדה דרגל נינהו ופטור ברה"ר : התיזה ברה"ר · כי אורחיה והלכו צרורות ברשות הניזק ושברו כלים : הנחה יש כאן · בהמיה כלומר פטור הואיל ועקירה הואי במקום פטור : והזיקה ברה"ר · חייבת אי אמרת בשלמא צרורות כי אורחייהו לקרן מדמינן להו לחייב ברה"ר כי קרן דהא דמי לקרן דמשלמת חצי נזק כי קרן ואע"ג דקרן משונה הוא וצרורות אורחה הוא הלכך ברשות הרבים חייבת חצי נזק אלא לדידך דאמרת כל צרורות כי אורחיה לרגל מדמינן להו משום דהוי תולדה דרגל ואע"ג דהתם נזק שלם וצרורות חצי נזק אמאי תני ברה"ר חייב : על הראשון פטור · דרגל הוי ועל האחרון חייב מאי לאו כו' והאמר

[לעיל יח.]

[לעיל יז:]

ד"מ מ"ז

תוספות

ובהא קמיפלגי · תימה מנליה דפליגי דלמא רמי בר יחזקאל בדאייעד ואמרי בי רב בדלא אייעד וי"ל דא"כ מאי קמ"ל אמרי בי רב ואין לתמוה היכי פליג אברייתא דסתם אמרי בי רב מסמיה דרב ורב תנא ופליג א"נ משום דלא מיתני בי ר' חייא ור' אושעיא לא מותבינן מיניה תיובתא* :

וכי תימא ראשון להתזה · ואע"ג דלא שייך לפרש הכי ברייתא דלקמן דתני עלה בד"א ברשות הניזק אבל ברה"ר על הראשון פטור ועל האחרון חייב ואי ראשון להתזה כך יכול להיות ראשון להתזה או ברשות הניזק או ברה"ר כמו שני להתזה מכל מקום מתניתין מצי שפיר מיפרשא הכי :

רב אשי כרבנן מוקי לה ובעי לה הכי · הוה מצי למימר דאת"ל קאמר את"ל לאו ככחו דמי מתניתין רבנן היא · או סומכוס היא אלא עדיפא ליה למיבעי בים שנוי ואין שנוי ונראה דבעיא דלעיל לא היתה אלא אי מתניתין איירי בצרורות כי אורחיה או ע"י שנוי ותו לא והש"ס הוסיף מדעתו רבנן היא או סומכוס היא ורב אשי מפרש דאיבעיא להו אי יש שנוי לרביע או אין שנוי וכה"ג איכא פ' המקבל (ב"מ דף קיב: ושם ד"ה אומן) גבי בעיא דרב ששת דקבלן עובר בבל תלין או אין עובר שהוסיף הש"ס לומר אומן קונה בשבח כלי כו' ורב ששת שאלו כתם ובהגוזל קמא (לקמן דף צט: ושם ד"ה בשליחא) מוכח דמיירי בשליחא דאגרתא* :

במקום שאי אפשר לה אלא א"כ וכו' · אין לפרש דאיירי ברה"ר ומיבעיא ליה דאם אורחיה פטור מידי דהוה ארגל מדלא קאמר היתה מהלכת ברשות הרבים כמו בבעיא דבסמוך ופ"ה עיקר :

אבל

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הל' ט ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצ סעיף ט :

[כדאיתא חולין קמא:]

יט ב ג ד מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הלכה ו סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שצ סעיף ז ח :

כ ה מיי' שם הל' ס ופ"ן בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ג :

כא ו מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ד :

[ועיין תוס' מס' לג: ד"ה כי]

רבינו חננאל

וחמור שנער ושבר את הכלים משלמין חצי נזק מאי לאו כגון דעבד ג' פעמים וכו' ודחינן לא בחדא זימנא וכו' והא משונה היא דשדו ביה בזרני פי' כגון שהיו זרעונין בכלי והכניס העוף ראשו בתוכו ויאכלן שאינה משונה אלא כך דרכו · בעי רב אשי צרורות כי אורחייהו הא קיימא לן הלכתא חצי נזק יש שינוי בצרורות ואם ישנה לא יתחייב אלא חצי של חצי הנזק שהוא רביע לכל הנזק או אין שינוי ועלתה בתיקו · וכן בעא עוד רב אשי כח כחו לסומכוס דאמר צרורות נזק שלם מוקים לה בכוחו והא דגמירא לך הלכתא צרורות חצי נזק גם הוא נמי הלכתא דא ומוקים לה בכח כחו או דלמא לא גמיר הלכתא ועלתה גם זו בתיקו · פי' כח כחו כגון שהיה פרה מהלכת ונתזה צרור מתחת רגליה ושברה כלים זה כחה אבל אם נתז עוד שבר מן הכלי ונפל על כלי אחר ושברו זו היא כחו כחו · פיס' היתה מבעטת או שהיו צרורות וכו' איבעיא להו מתני' היכי פירושא היתה מבעטת והזיקה בבעיטה דהיא תולדה [illegible]

[illegible]

א) צ"ל סומכוס . ב) [illegible]

כב א ב מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הל' יא סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצ סעיף כ:

כג ג ד ה ו מיי' שם פ"ב הלכה יא ופ"ו ההגות וסמג שם טוש"ע שם סעיף ו ועי' בהגה"ם:

כד ז מיי' פ"א שם הל' ט ופ"ג שם הלכה ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ו:

כה ח ט מיי' שם פ"ב הלכה א ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שצא סעיף א ב:

כו י מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ו וסימן שצ סעיף ט:

כז כ מיי' שם הל' א סמג שם טוש"ע שם סימן שלא סעיף ח:

כח ל מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעי' ע:

כט מ נ מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ג:

ל ס ע פ מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ד:

לא צ ק מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ג:

תוספות

אבל קשרו אדם חייב · פי' בתר דנייח ומשום בור ולאו דוקא קשרו אלא כל היכא דלא אצנעיה כקשרו דמי כדקאמר אי דלא אצנעיה פושע הוא : **אלא** מתני' בדאדייה אדויי · ואיירי בדליל הפקר או דחבריה והצניעה : **וכי** איתמר דרב הונא בעלמא איתמר · דלא מתוקמא אמתני' דקשרו אדם חייב משמע הכל ובדאדייה אדויי נמי חייב בעל תרנגול ובקונטרס פי' דלא מתוקמא אמתניתין משום שהקושר היה פטור כיון דאדייה אדויי שלא נתקל אדם בבורו וקשה לפי' מ"מ ליחייב משום אש דהוי כאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו בהדי דאזלי דהאי תרנגול הוי כרוח מצויה מדפריך אי דלא אצנעיה פושע הוא : **נקשר** מאליו פטור · דאיש בור ולא שור בור : **קשרו** אדם חייב · לאו דוקא קשרו דה"ה אם היה במקום המוצנע והניחו במקום התורפה שפשע בו ואפי' לא הגביהו ולא קנאו ודלא כמו שפירש הקונטרס דקני' בהגבהה כשקשרו ויש לו להאי דליל בעלים דכל תקלה שהניחה ברה"ר מיחייב ביה משום בור אע"ג שלא זכה בה לעד כאן לא פליגי רב ושמואל (לקמן ד' כח:) אלא בדלא אפקרי' אבל בדאפקרי' בין לרב בין לשמואל הייינו בור : **וחזיר** שאכל חתיכה של בשר · אכילה ע"י הדחק היא כדמסיק והא דתנן גבי מדורות הנכרים ומייתי לה בפרק קמא דפסחים (דף ט·) כל מקום שחזיר וחולדה יכולין להלך אין צריכין בדיקה אומר ר"ת דשאני נפלים דרכיכי : מתגלגל

רש"י

והא"ר יוחנן · לקמן בהאי פירקין (דף כו·) : כי קאמר רבי יוחנן · אין חצי נזק חלוק על חצי נזק דקרן קאמר דכתיב יחצון וחצו תרי זימני לאפוקי ממאן דפריך לקמן ולא תהא קרן ברה"ר חייבת כלום מק"ו אבל חצי נזק דצרורות לשולם פטור ברה"ר : הקילעא · פרק"ח שלפני הבית : כשכשה בזנבה מהו · אורחה הוא ופטורה ברה"ר או לא : וכי יאהזנה · בשנה בזנבה ויליך ודאי פטור ברה"ר : הא אורחה היא · ותולדה דרגל היא : כשכוש יתירא קמבעיא ליה · אי אורחיה הוא או לא : לא שנו · דחצי נזק ותו לא : אלא שנקשר מאליו · הדליל ברגל התרנגול : אבל קשרו אדם חייב · הקושר נזק שלם דהוי בור ואם נתקל בו אדם חייב בנזקו : נקשר מאליו · דמתניתין : מאן חייב · לשלומי חצי נזק : אי בעל הדליל · שאין התרנגול שלו : פושע הוא · וכוליה נזק בעי לשלומי שהרי בורו הוא שהשליכו לרה"ר : אלא דאצנעיה · בביתו והוציאו תרנגול מביתו וחייב בעל התרנגול : איש בור ולא שור בור · כי יכרה איש בור אמר רחמנא ולא כי יכרה שור בור והאי דליל תרנגול כרהו : אלא מתני' · לא מתוקמא אלא באדייה אדויי שזרק התרנגול הדליל ושיבר בזריקתו כלים דהוו צרורות ואפילו קשרו אדם נמי לא משלם אלא ח"נ בעל התרנגול והקושר פטור שלא נתקל אדם בבורו ודרב הונא לא מתוקמא אמתני' אלא בעלמא אתמר והכי אתמר דליל הפקר כו' : נקשר מאליו · בתרנגול ונתקל בו אדם פטור דמאן ליחייב דליל לית ליה בעלים בעל התרנגול נמי איש בור אמר רחמנא ולא שור בור : קשרו אדם חייב · הקושר דקנייה בהגבהה ויש לו להאי דליל בעלים : משום מאי מחייב · דהא לאו בור מעליא הוא שהרי לא הזיק במקום שקשרו שם שהתרנגול גררו למקום אחר : בורו המתגלגל · דמייתינן ליה בפ"ק (ד' ו·) בהלך השור : **מתני'** כיצד השן מועדת · ימשני לאכול את הראוי לה : משלמת ח"נ · דמשונה היא : אבל ברה"ר פטור · דבעינן ובער בשדה אחר והכסות וכלים נמי פטור בגמרא מפרש לה : מה שנהנית · לאו תשלומין מעליא נינהו כדמפרש בגמ' : מצדי הרחוב משלמת מה שהזיקה · כדין קרן תם חצי נזק ומועד נזק שלם ובגמ' מפרש לה : **גמ'** ופרה שאכלה שעורין · שכן מאכל חמור : וחמור שאכל כרשינין · שהן מאכל פרה וכן חזיר וכלב ואע"ג דאינן רגילין בכך הואיל ואורחייהו למיכלינהו ע"י הדחק כשהן רעבין ראויין להן

קרינן ביה : כל מידי דלאו אורחיה · למיכל כל שעה : ואכלה ע"י הדחק · כלומר ואורחיה למיכל ע"י הדחק כי הני : שמיה אכילה · ואפילו שלא ע"י הדחק : שונרא דאכל תמרי · אורחיה למיכלינהו ע"י הדחק אבל כסות וכלים אפילו ע"י הדחק לאו אורחיה למיכלינהו אלא מתכוין להזיק : ופלסיה · לעסו ליטנא אחרינא פלסיה סדקו ולא שמעתי : אטלא חצי נזק · דמשונה הוא וכגון דתפס ניזק דאין דנין דיני קנסות בבבל ופלגא נזקא קנסא : אורחיה לפלוסי סלא · כשהוא לועס הפת לועס הכל עמו : בחיה · שאין דרכה בפת אפילו ע"י הדחק אבל חמור דרכו בכך : דמטוי · צלי אש : בטביא · צבי אין דרכו בפת ובשר : ובפתורא · שבעל השלחן אכלו שאין דרכו בכך : ההוא

גמרא

תורה אור

והאמר ר' יוחנן *אין חצי נזק חלוק · לא לרשות היחיד ולא לרשות הרבים מאי לאו התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות הרבים לא התיזה ברה"ר והזיקה ברשות היחיד והאמרת עקירה אין כאן הנחה יש כאן א"ל הדרי בי איבעית אימא כי אמר רבי יוחנן אקרן יתיב רבי יהודה נשיאה ורבי אושעיא אקילעא דרבי יהודה נפק מילתא מבינייהו כשכשה בזנבה מהו א"ל אידך וכי יאהזנה בזנבה וילך אי הכי קרן נמי נימא וכי יאהזנה בקרן וילך הכי השתא קרן לאו אורחיה הא אורחיה וכי מאחר דאורחיה מאי מבעיא ליה *כשכוש יתירא מבעיא ליה : בעי רב עינא כשכשה באמתה מהו מי אמרינן מידי דהוה אקרן קרן לאו יצרא קתקיף ליה הכא נמי לא שנא או דלמא קרן כוונתו להזיק הא אין כוונתה להזיק תיקו : התרנגולין מועדין להלך כדרכן ולשבר וכו' : אמר רב הונא לא שנו אלא שנקשר מאליו אבל קשרו אדם חייב נקשר מאליו מאן חייב אילימא בעל הדליל היכי דמי אי דאצנעיה אנוס הוא ואי לא אצנעיה פושע הוא אלא חייב בעל תרנגול מאי שנא כוליה נזק דלא דכתיב °כי יפתח איש בור *ולא שור בור חצי נזק נמי איש בור ולא שור בור אלא מתני' *בדאדייה אדויי וכי אתמר דרב הונא בעלמא אתמר דליל הפקר אמר רב הונא נקשר מאליו פטור קשרו אדם חייב משום מאי חייב אמר רב הונא בר מנוח משום *בורו המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה : **מתני'** כיצד *השן מועדת לאכול את הראוי לה הבהמה מועדת לאכול פירות וירקות אכלה כסות או כלים משלם חצי נזק במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברשות הרבים פטור ואם נהנית משלמת מה שנהנית כיצד משלמת מה שנהנית אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית מצדי הרחבה משלמת מה שהזיקה מפתח החנות משלמת מה שנהנית מתוך החנות משלמת מה שהזיקה : **גמ'** תנו רבנן השן מועדת לאכול את הראוי לה כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק ואכלה אוכלין הראויין לה ושתתה משקין הראויין לה משלם נזק שלם *וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה בהמה ואכלה בשר משלם נזק שלם ופרה שאכלה שעורין והמור שאכל כרשינן וכלב שליקק את השמן וחזיר שאכל חתיכה של בשר משלמין נזק שלם אמר רב פפא השתא דאמרת כל מידי דלאו אורחיה ואכלה ליה *ע"י הדחק שמיה אכילה האי שונרא דאכל תמרי וחמרא דאכיל ביניתא משלם נזק שלם ההוא חמרא דאכל נהמא ופלסיה לסלא חייבי' רב יהודה לשלם נזק שלם אנהמא ואסלא חצי נזק ואמאי כיון דאורחיה למיכל נהמא אורחיה נמי לפלוסי סלא דאכל והדר פליס ופת אורחיה הוא ורמינהו אכלה פת ובשר ותבשיל משלם חצי נזק מאי לאו בבהמה לא בחיה בשר אורחיה הוא דמטוי ואיבעית אימא בטביא ואיבעית אימא לעולם בבהמה ובפתורא ההוא

שמות כא

מסורת הש"ס

[לקמן סו:] [לקמן כח.] [עי' ביצה לט: פירש"י שם] [לעיל ו:] [לעיל יז:] לעיל ט: [שבת עו: ושם] לקמן קיז:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וכי כו' נמי חייב בעל תרנגול · עי' לקמן כב ע"ב תוס' ד"ה ולחייב :

רבינו חננאל

היחיד חייב וזה שאמר ר' יוחנן אין חצי נזק חלוק לא ברשות היחיד ולא ברשות הרבים אוקימנא אקרן כרבנן ולא כר' טרפון · כשכשה בזנבה והזיקה כרגל דמי דהא אורחא היא וברשות הרבים פטורת כי מבעיא לן בשכשוש יתירא · וכן כשכשוש באמתו הני תרי איבעיין ולא איפשטן : מתני' התרנגולין מועדין להלך כדרכן . ולשבר וכו' אוקימנא למתני' דאדייה ארויי פי' שדידה התרנגול את הכלי בדליל שברגלו ושברו שזהו משונה בחצר הניזק שישלם בעל התרנגול חצי נזק כרבנן . דליל הפקר אמר רב הונא נקשר מאליו ברגלי התרנגול ודידה ושיבר כלי פטור בעל התרנגול מאי טעמא דכתיב כי יכרה איש בור ולא שור בור וזה הבור תרנגול עשאו · קשרו אדם ברגלי התרנגול ודידה ושיבר כלים חייב הקושרו מאי טעמא אמר רב הונא בר מנוח משום בור המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה וקיי"ל בבור נזק שלם : מתני' כיצד השן מועדת לאכול כו' ת"ר בהמה שנכנסה לחצר הניזק ואכלה אוכלין הראוין לה ושתתה משקין הראוין לה משלמת נזק שלם · וכן פרה שאכלה שעורים והמור שאכל כרשינין וכלב שלקק שמן וחזיר שאכל חתיכה של בשר משלמין נזק שלם · וכן חית שנכנסה לחצר הניזק וטרפה בהמה ואכלה בשר משלמין נזק שלם · דייק רב פפא מהא דקתני פרה שאכלה שעורים וחמור שאכל כרשינין וחזיר שאכל בשר . ואמר השתא דאמר כל מידי דלא אורחיה ואכלה על ידי הדחק שמה אכילה , שונרא דאכל תמרי וחמרא דאכל ביניתא משלם נזק שלם · ההוא חמרא דאכל נהמא ופלסיה לסלא חתך בשיניו הסל חייביה רב יהודה אנהמא נזק שלם ואסלא חצי נזק דמשונה היא · ורמינן עליה אכלה פת ובשר ותבשיל משלמין חצי נזק · ופרקי' מתני' בחיה כגון ארי שאין דרכו לאכול פת · ואקשי' אי חיה (א') [הא] בשר אורחיה היא · ואוקימנא בשר צלי או כגון צבי שאין דרכו לאכול בשר · פי' פתורא א) פת (פתיתה) [פתותה] בתוך המרק · ההוא

א) וכ"ה בשיטה מקובצת בשם רבינו דגרים בפתותא והוא פת הנימוח בקערה וזה אין דרכה לאכול ע"ש

מתגלגל מהו. פ"ה דמספקא ליה אי בתר אכילה אזלינן ואי בתר נקיטה וקשה דלקמן (דף כא:) גבי כלב שנטל חררה והלך לגדיש פשיטא לן *דאי אכליה בגדיש דעלמא דפטור ועוד דלשון מתגלגל לא משמע הכי ונראה לר"י כגון דקיימי פירות ברשות הניזק ומגלגלי ואתו לרשות הרבים דאי לאו שהבהמה מעכבתן בפיה ואכלתן שם היה סופן להגיע ברשות הרבים וקמבעיא ליה אי חשיבי כמונחים ברשות הרבים או לאו וקאמר ת"ש משוי מקצתו בפנים כו' מאי לאו במתגלגל דאורחיה דמילתא כך היא במקצתו מבפנים ומקצתו מבחוץ וקתני אכלה בפנים חייבת אע"פ שסופו להתגלגל בחוץ אם לא שאכלתן ואכלה בחוץ פטורה תנא אגב רישא דמילתא דפשיטא היא אימא על מה שבפנים חייבת פירוש על מה שראוי להיות בפנים שאין סופו להתגלגל בחוץ חייבת ואיבעית אימא בפתילה דאספסתא שעליו ארוכים וסד"א ניזול בתר רוב עלה שבפנים או בחוץ:

ואזדא ריש לקיש לטעמיה. תרווייהו צריכי הך דהכא צריכא דלא נימא כסות עבדי אינשי דמנחי גלימא ומתפחי והאי דב' פרות אשמועינן דוקא בעטה רבוצה במהלכת חייבת הא הוזקה פטורה כדדייק לקמן פרק המניח (דף לג:) דאבעי לה לסגויי באידך גיסא:

זה אין נהנה וזה אין חסר הוא. אפילו [א] בחצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר ה"מ למימר דפטור כיון שלא נהנה אע"פ שגורם הפסד לחבירו דאפילו גירשו חבירו מביתו ונעל דלת בפניו אין זה אלא גרמא בעלמא: **זה** נהנה וזה חסר הוא. דכל זמן שרואין את זה עומד בביתו אין מבקשין ממנו להשכיר:

הא

ההוא ברחא דחזא ליפתא אפומא דדנא סריך סליק אכלה לליפתא ותבריה לדנא [א]חייביה רבא אליפתא ואדנא נזק שלם מאי טעמא כיון דאורחיה למיכל ליפתא אורחיה נמי לסרובי ולמסלק אמר אילפא *בהמה ברשות הרבים ופשטה צווארה ואכלה מעל גבי חברתה חייבת מאי טעמא גבי חברתה כחצר הניזק דמי לימא מסייע ליה היתה קופתו מופשלת לאחוריו ופשטה צווארה ואכלה ממנו חייבת כדאמר רבא בקופצת [ב]הכא נמי בקופצת והיכא איתמר דרבא אהא דאמר רבי אושעיא בהמה ברשות הרבים הלכה ואכלה פטורה עמדה ואכלה חייבת מאי שנא הלכה דאורחיה הוא עמדה נמי אורחיה הוא אמר רבא [ג]בקופצת בעי ר' זירא מתגלגל [ד]מהו היכי דמי כגון דקיימא *עמיר ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי מרשות היחיד לרה"ר מאי ת"ש דתני רבי חייא משוי מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ אכלה בפנים חייבת אכלה בחוץ פטורה מאי לאו מתגלגל ואתי לא אימא אכלה על מה שבפנים חייבת על מה שבחוץ פטורה איבעית אימא כי קאמר רבי חייא [ה]בפתילה דאספסתא: אכלה כסות וכו': אהייא אמר רב אכולהו מאי טעמא *כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור ושמואל אמר [ו]לא שנו אלא פירות וירקות אבל כסות וכלים חייבת וכן אמר ריש לקיש אכולהו ואזדא ריש לקיש לטעמיה *דאמר ריש לקיש שתי פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה רבוצה במהלכת חייבת ורבי יוחנן אמר לא שנו אלא פירות וירקות אבל כסות וכלים חייבת לימא רבי יוחנן לית ליה דריש לקיש אפילו בשתי פרות לא לעולם אית ליה כסות עבדי אינשי דמנחי גלימי ומתפחי אבל בהמה לאו אורחה: ואם נהנית משלמת [וכו']: וכמה רבה אמר דמי עמיר רבא אמר *דמי שעורים בזול תניא כוותיה דרבה תניא כוותיה דרבא רבי שמעון בן יוחי אמר אין משלמת [ז]אלא דמי עמיר בלבד תניא כוותיה דרבא אם נהנית משלמת מה שנהנית [ח]כיצד אכלה קב או קביים אין אומרים תשלם דמיהן אלא *אומרין כמה אדם רוצה להאכיל לבהמתו דבר הראוי לה אע"פ שאינו רגיל [ט]לפיכך אכלה חטין או דבר הרע לה פטורה א"ל רב חסדא לרמי בר חמא *) °לא הוית גבן באורתא *בתחומא דאיבעיא לן מילי מעלייתא אמר מאי מילי מעלייתא א"ל הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר או אין צריך היכי דמי אילימא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר זה לא נהנה וזה לא חסר אלא בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר זה נהנה וזה חסר לא צריכא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר מאי מצי אמר ליה מאי חסרתיך או דלמא מצי אמר

הא

*) ב"ב נא.

ההוא ברחא. עז: בקופצת. שקפצה ואכלה על גובהה שאין דרכה בכך ותולדה דקרן הוא וחייבת חצי נזק קאמר: כגון דקיימא עמיר ברשות הניזק. ובהמה ברשות הרבים ומגלגלת ואתי מרשות היחיד לרשות הרבים: מאי. בתר אכילה אזלינן ופטורה או בתר דשקלה ליה אזלינן וחייבת והוא הדין נמי אי בהמה ברשות הניזק ועמיר ברשות הרבים ונילגלתו מרשות הרבים לרשות היחיד אי בתר אכילה אזלינן חייבת ואי בתר דשקלה ליה אזלינן פטורה: משוי. קס"ד אמתחת מלאה שעורין ואכלה בפנים חייבת: מאי לאו. כגון שאכלתו כולו והכי קאמר אכלתו בפנים כגון שגלגלה את כולו בפנים חייבת גילגלתו לחוץ פטורה אלמא בתר אכילה אזלינן: אימא אכלה על מה שבחוץ פטורה. על מה שהיה מונח מתחילה בחוץ פטורה ועל המונח בתחילה בפנים חייבת דבתר דשקלה ליה אזלינן בין היא בפנים בין היא בחוץ: ואיבעית אימא. לעולם כדקתני אכלתו בפנים חייבת על כולו אכלתו בחוץ פטורה על כולו ולא תפשוט דגלגול מלתא הוא דכי א"ר חייא בפתילה דאספסתא משוי של שחת שעליו ארוכין וראשו אחד בפנים וראשו אחד בחוץ דכיון דהאי רישא כי גריר ליה אזיל אידך בתריה כמאן דמנח כולו בחד דוכתא דמי הלכך אזלינן בתר בהמה כי קמיבעיא לן כגון שעורין דכוליה גרעין קאי בפנים או בחוץ וכי אכלה האי לא אזיל האי בתריה אי לא מגלגלה ליה: פתילה. על שם דארוך הוא קרי ליה פתילה: אכולהו. הא דקתני מתניתין ברה"ר פטורה אכולהו קאי ואפילו אכסות וכלים דשינוי הוה ותולדה דקרן: כל המשנה. כגון זה שהניח כסותו וכליו ברה"ר: ובא אחר ושינה בו. כגון זו שאכלתו: בעטה מהלכת ברבוצה פטורה. ואף על גב דברה"ר חייבת הכא פטורה דכל המשנה כגון זו שרבצה ברה"ר ובא אחר כו': מתפחי. עומדין לפוש: בהמה לאו אורחה. לרבוץ: דמי עמיר. שאם אכלה שעורין כדי שביעתה אינו משלם לו אלא דמים שהיה צריך ליתן בקשין ובתבן להאכילה דאמר ליה אי אפשי להאכילה שעורין אלא קשין ותבן: דמי שעורין בזול. כפי שהיה צריך ליקח שעורין למאכלה אם היה רוצה להאכילה שעורין ולא יתן לו כשער שבשוק דלמא איהו לא מאכיל לה שעורין אלא בזול יתן כדאמרינן בפרק מי שמת (ב"ב קמו:) וכל זוזא חשיב בארבע דנקי דהיינו שני שלישי הדמים: אע"פ שאינו רגיל. להאכילה שעורין אלא עמיר משלם לו דמי שעורין כפי מה שאדם אחר רגיל ליתן לבהמתו קב או קביים: לפיכך. כיון דמשערינן בדבר הראוי לה: אכלה חטים או כל דבר הרע לה. דלא נהנית פטורה ברשות הרבים: בתחומא. לא היית קרוב אצלנו שתוכל לבא. ל"א בתחומא בבית המדרש. ראשון שמעתי: ה"ג אי נימא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר זה לא נהנה וזה לא חסר. דלא עביד למיגר זה שדר בחצר חבירו אינו עשוי לשכור חצרות לפי שמצויין לו בתים להשאיל או יש לו בית אחר: זה לא נהנה. דהא שכיחי ליה בתים בחנם: וזה לא חסר. דהא לא קיימא לאגרא ופשיטא דפטור: זה נהנה. שהרי היה לו לשכור בית אחר: וזה חסר. דהא קיימא להשכיר והוה מוגר לאחריני: דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר. דהוה ליה זה נהנה וזה לא חסר: מאי חסרתיך. הא בלאו הכי לא מוגרת:

הא

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצא סעיף ה:

לג ב ג מיי' שם הלכה י ועי' בכ"מ שהאריך טוש"ע שם סעיף יא:

לד ד מיי' שם הלכה ד ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יב:

לה ה שם ב"מ בכנ"ס:

לו ו מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג:

לז ז ח ט מיי' שם הלכה ב ג טור ח"מ שם סעיף ח

רבינו חננאל

ההוא ברחא פי' איל וי"א שעיר עזים דחזא לפתא אפומא דדנא סריך סליק אכל ללפתא ותבריה לדנא חייביה רבא לתרויהו נזק שלם מאי טעמא כיון דאורחי' לאכול לפתא אורחיה נמי לסרוכי ולמיסק. אמר אילפא בהמה ברשות הרבים פשטה צוארה ואכלה מעל גבי חברתה חייבת מ"ט גבי חברתה כחצר הניזק דמי לימא מסייעא ליה כו' ונדחת. אמר ר' הושעיה בהמה ברשות הרבים הלכה ואכלה פטורה דאורחה הוא ושן ברשות הרבים פטורה. עמדה ואכלה חייבת ותרצה רבא בקופצת ואוכלת ממקום גבוה שאינו השוב כדה"ר שאינה יכולה לאכול כשהיא מהלכת וכיון שלא שימרה בעלה וקפצה ואכלה חייבת אבל אם היה נמיך אפי' עמדה ואכלה פטורה דהיינו אורחה. בעי ר' זירא מתגלגל מהו כגון דקאי ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי *) מרשות הרבים לרשות היחיד מאי בתר עקירה אזלינן ופטור או בתר הזיקה וחייב. ת"ש דתני ר' חייא משוי מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ כו'. ודחי' לה ומהדרינן לה הכי אימא על מה שבפנים חייבת על מה שבחוץ פטורה. איבעית אימא בפתילה דאספסתא דנקראין דרזי כלומר אינו שעורין וכיוצא בהן אלא אספסתא ומוטלת כשלרא בפנים ובחוץ מה שבפנים רשות הניזק וחייב. מה שבחוץ רשות הרבים ופטורה. ובעיא דר' זירא לא איפשיטא ודינה כדין תיקו: מתני' אכלה כסות או כלים משלם חצי נזק. חלקו רב ושמואל בסיפא דמתני' דקתני אבל ברשות הרבים פטור רב אמר אכולהו פירות ירקות כסות וכלים כולם דינם שוה ברה"ר פטור מאי טעמא כי זה שהניח כליו וכסותו ברה"ר שינה שאין דרך בני אדם לתניחם ברבים ואם באת הבהמה ושינת: אכלתן שלא כדרך הבהמות פטורה. ושמואל אמר אין שן ורגל פטורין ברשות הרבים אלא בפירות וירקות שכן דרכן אבל אכלה כסות וכלים בקרן דיינינן ליה שהוא שינוי וחייב ברה"ר. פיסקא יקיימ' לן כשמואל ולא עוד אלא דר' יוחנן קאי כותיה ואע"ג דריש לקיש קאי כרב דבריו דחוין הן. אבל בשתי פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה. רבוצה במהלכת חייבת **) קיי"ל כותי' דהא ר' יוחנן מודה ליה ומפרש כסות וכלים עביד איניש דמנח ברה"ר ומתפחי והמניח אין אומר ששינה שכגון זה אינו שינוי בהמה לאו אורחה למרבץ ברשות הרבים ורבא נמי דהוא בתרא מחייב אפי' בביעוט מהלכת ברבוצה כדבעינן למימר לקמן (דף כד ע"ב): פיס' ואם נהנית משלמת מה שנהנית וכמה רבה אמר דמי עמיר תניא כותי' ר"ש אומר אינה משלמ' אלא דמי עמיר בלבד. רבא אמר דמי שעורין בזול. ותניא כותיה כיצד משלמת מה שנהנית אכלה קב או קבים אין אומר משלם דמיהם אלא אומרין כמה אדם רוצה להאכיל לבהמתו דבר הראוי לה אע"פ שאינו רגיל לפיכך אכלה חטים או דבר רע לה פטור: ירושלמי רב אמר אכלה שעורין משלם תבן. וכיון דתניא כתרווייהו ורבה רבו של רבא קיימ' לן כותיה. הא דאמר ליה רב חסדא לרמי בר חמא לא הוית גבן באורתא כו' דברין פשוטין הן וחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר פטור דהא זה לא נהנה שכן כל מקום ששוכן אינו נותן שכר מפני שהוא חשוב ונשוא פנים ומבקשים הכל

*) וכ"ה ג"כ גי' הרמב"ם ז"ל. **) עי' לקמן דף ל"ב ע"א דכתב רבינו וי"א אומרים כיון דרבא בתרא הוא הלכתא כוותיה.

מסורת הש"ס

[לקמן כא:]

[לקמן כד:]

[לקמן לג.[כד:]]

[לקמן קיב. ב"מ מב: ב"ב קמו: כתובות לה:]

[תוספ' פ"א]

[פי' בבית המדרש בסוף תחומא של עיר. כ"ה בערוך]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה זה אין כו' אפי' בחצר כו'. נ"ב אבל הרי"ף וש"פ כתבו דכה"ג חייב וערא"ש:

גי' הרמב"ם והרא"ש וטור פוסקים איפכא כגון דקיימא ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי מרה"ר לרה"י וע"ש

גליון הש"ס

גמ' לא הוית גבן באורתא. זבחים דף ג ע"ב:

הא איתהנית א"ל מתניתין היא הי מתניתין א"ל °לבי תשמש לי שקל סודריה כרך ליה א"ל אם נהנית משלמת מה שנהנית אמר רבא *כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה דאע"ג דלא דמי למתניתין קבלה מיניה האי זה נהנה וזה חסר והאי זה נהנה וזה לא חסר הוא ורמי בר חמא סתם פירות ברשות הרבים אפקורי מפקר להו תנן **המקיף חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו ש"מ זה נהנה וזה לא חסר חייב שאני התם דאמר ליה את גרמת לי הקיפא יתירא ת"ש א"ר יוסי [ב]אם עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל טעמא דגדר ניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור שאני התם [ג]דאמר ליה לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא ת"ש *[ד]הבית והעלייה של שנים שנפלו אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה הרי בעל העלייה בונה בית ויושב בה עד שיתן לו יציאותיו יציאותיו הוא דמחייב ליה בעל הבית הא שכרו לא ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור שאני התם דביתא לעלייה משתעבד ת"ש רבי יהודה אומר אף זה (א) הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ש"מ זה נהנה וזה לא חסר חייב שאני התם משום שחרוריתא דאשייתא שלחוה בי רבי אמי אמר וכי מה עשה לו ומה חסרו ומה הזיקו רבי חייא בר אבא אמר *נתיישב בדבר הדר שלחוה קמיה דרבי חייא בר אבא אמר *כוליה האי שלחו לי ואזלי אילו אשכחי בה טעמא *לא שלחנא להו אתמר רב כהנא א"ר יוחנן [ה]אינו צריך להעלות לו שכר רבי אבהו אמר רבי יוחנן צריך להעלות לו שכר אמר רב פפא הא דרבי אבהו *לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר דתנן *[ו]נטל אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל [ז]בנאה לתוך ביתו הרי זה לא מעל עד שידור תחתיה שוה פרוטה ואמר שמואל *[ח]והוא שהניחה על פי ארובה ויתיב רבי אבהו קמיה דר' יוחנן וקאמר משמיה דשמואל זאת אומרת הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ושתק ליה איהו סבר מדשתיק מודה ליה ולא היא אשגוחי לא אשגח ביה כדרבה דאמר *רבה הקדש שלא מדעת כהדיוט

הא איתהנית. דאי לאו חצר דידי הוה אוגר אחריני: לבי תשמש לי. כשתשמשני שימוש אחד אומר לך: כרך ליה סודרא. קיפל לו סודר שלו: משלמת מה שנהנית. הלמא בתר הנאה אזלינן: גברא דמריה סייעיה. רמי בר חמא: דאע"ג דלא דמיא. ההיא בעיא למתניתין: קיבלה. רב חסדא מיניה ולא אותביה מידי: מפקר להו. ולא חיסר מידי דהא סופן לאיבוד: משלש רוחותיו. שהיה לו לראובן שלש שדות אצל שדה שמעון משלש רוחותיו: וגדר. ראובן את הראשונה סמוך לשדה שמעון כנגד מחיצה הראשונה שהיו לו בינו לשאר הבקעות: ואת השניה והשלישית כזה: אין מחייבין אותו. אין מחייבין את שמעון כלום

דמאי אהני ליה הרי שדהו פתוחה מצד רביעית: הא רביעית. הא אם היה לו לראובן ד' שדות מארבע רוחות של שמעון וגדרן מחייבין את שמעון לתת את חלקו במחיצות הפנימיות שבינו לראובן: זה נהנה. שמעון: וזה לא חסר. ראובן שהרי יש לו לגדור שדהו: הקיפא יתירא. דאי לאו שדה של שמעון בין שדותיו הוי סגי ליה במחיצות חיצונות והוו כל שדותיו גדורים והלכך חסר הוא בשבילו: אם עמד ניקף וגדר את הרביעית. גלי אדעתיה דניחא ליה בהקיפו של ראובן ומגלגלים עליו את הכל לתת את חלקו בג' מחיצות פנימיות של ראובן: הא מקיף. הא אם קנה מקיף עוד שדה רביעית אצל שמעון וגדרה פטור שמעון: לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא. לא היה יכולת בידי לגדור גדר של אבנים וסגי לי בגדר קוצים בר זוזא להבדיל ביני ובינך: הבית והעלייה. בית של זה והעלייה שעל גבה הויא של אחר: יציאותיו. מה שהוציא על הבית אלמא מדיהיב ליה כל יציאותיו ואינו מנכה לו שכר מה שעמד בבית אלמא זה נהנה שהיה לו לשכור אחרת וזה לא חסר דבלאו הכי לא בעי איהו למבנייה פטור הנהנה: דבית לעלייה משתעבד. שבעל הבית לסבול העלייה הלכך הדין עם זה לדור בו: רבי יהודה אומר כו'. אתנא קמא פליג דבעל העלייה צריך להעלות שכר לבעל הבית: שחרוריתא דאשייתא. שמשחיר לו הכתלים הלכך חסר הוא אבל בית ישן לא: שלחוה בי רבי אמי. להא בעיא דלעיל זה נהנה וזה לא חסר מהו: מה חסרו. זה עמד בבית דלא קיימא לאגרא: נתיישב בדבר. נעיין בה: לאו בפירוש אתמר. לאו בהדיא שמעה רבי אבהו מיניה דר' יוחנן: נטל אבן או קורה. מפרש במסכת מעילה דבגזבר עסקינן: לא מעל. דמעיקרא נמי ברשותיה הוי כי השתא ולא שינוי הוא: נתנה לחבירו. קנייה חבירו דגזבר יש לו רשות ליתן וזה שהוציאו לחולין מעל: בנאה. גזבר בתוך ביתו לא מעל כו': והוא שהניחה ע"פ ארובה. ולא קבעה בבנין דלא הוי שינוי הלכך לא מעל עד שידור תחתיה: זאת אומרת. מדקתני דכי דר תחתיה חייב ולאע"ג דשלא מדעת הקדש עבד: בהקדש ליכא למימר שלא מדעת דדעת שכינה איכא הלכך כהדיוט מדעת דמי: לין

הא איתהנית. אפילו למ"ד בפ"ק דב"ב (דף יב:) כופין אותו על מדת סדום ויהבינן ליה אחד מגרא שאני הכא שהיה יכול למונעו מתחילה מלדור בביתו ולמ"ד התם מעלינן ליה כנכסי דבר מורין משום דדמי למונע חבירו מתחילה לדור בביתו אבל הכא כבר דר ואם תאמר ההוא דתחב לו חבירו בבית הבליעה דרים אלו נערות (כתובות דף ל:) אמאי חייב האוכל זה נהנה וזה לא חסר הוא שאם היה מחזיר היתה נמאסת ואין שוה כלום וי"ל דלא דמי דאיל נהנה מתמת החסרון שהיה מתחילה מידי דהוי אהא דתנן מתוך הרחבה משלם מה שנהנית דאלעיסה לא מחייב דהוי שן ברה"ר אלא אהנאה מעיו מחייב אע"פ שאם מחזירו אין שוה כלום: אפקורי מפקר להו. לא לגמרי דא"כ אפילו מה שנהנית לא משלם אלא מתייאש מהם שסבור שיתקלקלו מחמת שרבים דורסים עליהם *עד שלא יבואו לדמי מה שנהנית: את גרמת לי הקיפא יתירא. מתוך פירוש הקונטרס משמע דמיירי בגדר שבין שדהו לשדה ניקף וקשה דהיכי חשיב ליה זה נהנה וזה אין חסר הואיל שכל אותו הגדר לא נעשה אלא להפסיק בין שדותיו לשדה ניקף ועוד דהוה ליה למימר את גרמת לי כל זה ההיקף דהקיפא יתירתא משמע שגרם ליה להרבות אלא נראה שמבחוץ סביב לד' רוחות הקיף והקיפא יתירא משום שמחמת שדה האמצעי ההיקף גדול יותר מדאי: אם עמד ניקף. בסדר המשנה ל"ג בהדיא ניקף אלא לניסנא דמפרש התם דקאי אניקף דייק הכא: טעמא דניקף הא מקיף פטור. ואפילו רבנן לא פליגי אלא משום דא"ל את גרמת לי הקיפא יתירא וא"ת ואי זה נהנה וזה לא חסר פטור אפילו עמד ניקף נמי וי"ל שאני עמד ניקף דגלי אדעתיה דניחא ליה בהוצאה ולא דמי לדר בחצר חבירו דלא גלי אדעתיה אלא בחנם: ת"ש ר"י אומר. ואפילו רבנן לא פליגי אלא משום דביתא לעלייה משתעבד: נתנה לחבירו כו'. בפ"ק דחגיגה (דף י:) פריך מכדי מגזל גזליה מה לי הוא מה לי חבירו ומשני באבני בנין המסורות לגזבר עסקינן וא"ת מ"מ למעול דהוי מתכוין לקנות ואפילו למ"ד (ב"מ דף מג:) שליחות יד צריכה חסרון ה"מ כשאין מתכוין לקנות הכל וי"ל דאין אדם מועל אלא במתכוין להוציאו מרשות מי שהוא והכא הוא סבור שלו הוא: והוא שהניחה ע"פ ארובה. פ"ה דלא קבעה בבנין דלא הוי שינוי הלכך לא מעל עד שידור תחתיה ותימה כי קבעה נמי לא קני דשינוי החוזר לברייתו הוא כדאמר בהגוזל קמא (לקמן צו:) האי דגזל נסכא מחבריה עבדיה זוזי לא קני בשינוי מ"מ דהדר עביד להו נסכא: אשגוחי לא אשגח ביה. ושמואל עצמו הדר ביה כדאמרינן בפרק השואל (ב"מ דף צט:):

לח א ב ג מיי' פ"ג מהלכות שכנים הלכה ג סמג עשין פב טור ש"ע ח"מ סי' קנח סעיף ו וע"ש:

לט ד מיי' שם פ"ד הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסד סעיף ס:

מ ה מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסג סעיף ו:

מא ו מיי' פ"ו מהלכות מעילה הלכה ז ח וע"ש בכ"מ סמג עשין רי:

מב ז ח מיי' שם הלכה ח:

ס"א עד שלא יבואו אלא לדמי

רבינו חננאל

הכל לדור אצלם בלא שכירות. וזה לא חיסר שאינה עומדת לשכירות חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר איבעיא להו ובתר "שמעיה רב חסדא כתלמיד לרב לרמי בר חמא פשטיה ליה מהא דתנן אם נהנית משלמת מה שנהנית. ודחי' לה ואמרי' ולא היא בעיין זה נהנה וזה לא חיסר ומתני' זה נהנה וזה חיסר. והא דתנן במעילה נטל אבן או קורה של הקדש בנאה בתוך ביתו לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה ואמר שמואל והוא שהניחה על פי ארובה שאם רצה נוטלה אבל אם בנאה בתוך הבית חייב מיד. ודייק ר' אבהו מדברי שמואל ואמר זאת אומרת הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ושמעו לי' ר' יוחנן ושתק קבעה בשמיה ולא היא אלא דשתיק ליה משום דלא אשגח ביה דסבר לה כדרבה דאמר שכירות הקדש שלא תדעת כהדיוט מדעת

יומא כב: ועי' שם בפי' רש"י ד"ה כמה לא חזי

ב"ב דג.

ב"מ קיז. [ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר' יסודה אומר אף זה דר כצ"ל ותיבת ב' נמחק:

[גיטין סג:]

[שבועות מח.]

[מ"לא שלחנו']

[ברכות ס וש"נ] חגיגה י: ב"מ לט: מעילה יט:

[חגיגה יח. ע"ש מעילה כ. ע"ש]

[ב"מ .. א"י רבא]

גליון הש"ס

גמ' לבי תשמש עי' מ"ל פ"ג מהלכות עבדים הלכה ח:

מסורת הש"ס

לקמן נו: [ע"ש ב"מ סד:]

סוטה מח.

[לקמן ל.]

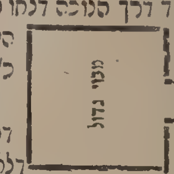
כהדיוט מדעת דמי *שלח ליה רבי אבא בר זבדא למרי בר מר בעי מיניה מרב הונא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר או לא אדהכי נח נפשיה דרב הונא א"ל רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב *אינו צריך להעלות לו שכר והשוכר בית מראובן מעלה שכר לשמעון שמעון מאי עבידתיה הכי קאמר נמצא הבית של שמעון מעלה לו שכר תרתי הא דקיימא לאגרא הא דלא קיימא לאגרא אתמר נמי א"ר חייא בר אבין אמר רב ואמרי לה אמר ר' חייא בר אבין אמר רב הונא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר והשוכר בית מבני העיר מעלה שכר לבעלים בעלים מאי עבידתייהו הכי קאמר נמצאו לו בעלים מעלין להן שכר תרתי הא דקיימא לאגרא הא דלא קיימא לאגרא אמר רב סחורה אמר רב הונא אמר רב הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר משום שנאמר °ושאיה יוכת שער *אמר מר בר רב אשי לדידי חזי ליה ומנגח כי תורא רב יוסף אמר ביתא מיתבא יתיב מאי בינייהו איכא בינייהו דקא משתמש ביה בציבי ותיבנא ההוא גברא דבנה אפדנא אקילקלתא דיתמיה אגביה רב נחמן לאפדניה מיניה לימא קסבר רב נחמן הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ההוא מעיקרא קרמנאי הוו דיירי ביה ויהבי להו ליתמי דבר מועט א"ל זיל פייסינהו ליתמי ולא אשגח אגביה רב נחמן לאפדניה מיניה: כיצד משלמת מה שנהנית וכו': אמר רב ובמחזרת ושמואל אמר אפילו מחזרת נמי פטור ולשמואל היכי משכחת לה דמחייב כגון דשבקתה לרחבה ואזלה וקמה בצידי רחבה ואיכא דמתני להא שמעתא באפי נפשה מחזרת רב אמר חייבת ושמואל אמר פטורה ולשמואל משלמת מה שהזיקה היכי משכחת לה דמחייבא כגון דשבקה לרחבה ואזלה וקמה בצידי רחבה מתיב רב נחמן בר יצחק מפתח החנות משלמת מה שנהנית היכי משכחת לה פשיטא במחזרת וקאמר (מר) מה שנהנית מה שנהנית אין מה שהזיקה לא הוא מותיב לה והוא מפרק לה דקיימא בקרן זוית איכא דאמרי מחזרת כולי עלמא לא פליגי דחייבת כי פליגי במקצה מקום מרשותו לרשות הרבים והכי אתמר אמר רב ל"ש אלא מחזרת אבל מקצה מקום מרשותו לרשות הרבים פטורה ושמואל אמר אפילו מקצה מקום מרשותו לרשות הרבים חייבת לימא בבור ברשותו קמפלגי רב דאמר פטור °קסבר *בור ברשותו חייב ושמואל דאמר חייב קסבר בור ברשותו פטור אמר לך רב לעולם אימא לך בעלמא

תורה אור

ישעיה כד

רש"י

אין צריך להעלות לו שכר. ועוד אמר הבא מרי דהשוכר בית מראובן כו' ונמצאת בית של שמעון והוא שכרה מראובן מעלה שכר לשמעון: תרתי. בתמיה כלומר תרתי מילי קאמר דסתרן אהדדי דהאי דשכר בית משמעון מראובן הוה ליה דר בחצר שמעון שלא מדעת שמעון וקאמר צריך להעלות לו שכר ורישא קאמר אין צריך: הא דקיימא לאגרא. מעלה שכר לשמעון דהוה ליה זה נהנה וזה חסר: הדר בחצר חבירו. דלא קיימא לאגרא שלא מדעת אין צריך להעלות שכר: שנאמר ושאיה יוכת שער. שד ששמו שאיה מכתת שער בית שאין בני אדם דרין בו והלכך זה שעמד בו הכנהו ליבנא אחרינא בית שהוא שאוי ויחיד מאין אדם יוכת שער מזיקין מכתתין אותו: ביתא מיתבא יתיב. בית שהוא מיושב בדירת בני אדם יתיב ישובו קיים לפי שהדרין בתוכו רואין מה שהוא צריך ומתקנין אותו: דקמשתמש בו. בעל הבית בציבי ותיבנא שהיו עליו ותבנו בתוכו וזה הלך ודר בו משום שהיה ליכא הוא"ל ומשתמשין בו משום ביתא מיתבא איכא דאין זה ישוב וזה שדר בו יפה עשה והכנהו: אקילקלתא. (א) אשפה דמתרגמינן אקילקלתא מאשפות ירים אביון (תהלים קיג): קרמנאי. שם אומה ל"א קדמנאי קדמונים היו יושבין בו ומעלים שכר ליתומים והוה ליה קיימא לאגרא: אמר רב ובמחזרת. ראשה מרחבה לצידה של רחבה ואכלה פירות קתני מתניתין דמשלמת מה שהזיקה אע"ג דכולה קיימא ברחבה: פטורה. הואיל וגוף הבהמה קאי ברחבה דאורחה הוא להחזיר ראשה וכן ברה"ר היא: וקמה בצידי רחבה. שאין דרך שוורים לנכות שם הלכך לאו כרה"ר דמי: באפי נפשה. לאו אמתניתין: מחזרת. שהחזירה ראשה ואכלה בצידי רחבה: פשיטא במחזרת. דהא פתח חנות בתוך הרחבה ליכא ולא משכחת לה אלא במחזרת וקתני מה שנהנית כו': דקיימא. חנות בקרן זוית כגון מבוי קטן הכלה במבוי גדול וקיימא חנות בראש מבוי קטן ומשוך קצת כלפי פנים וכשנכנסה בהמה ממבוי גדול לקטן פגעה בפירות מיד דרך הלוכה דלאו מחזרת

היא: כ"ע לא פליגי דחייב. דלא היה לה להחזיר ראשה לצידי רחבה: במקצה מקום. שכנס לתוך שלו ובנה והניח מקרקעו לרה"ר ושטח שם פירות ונכנסה שם בהמה דרך הלוכה ואכלתן: לימא. רב ושמואל בחופר בור ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו קמפלגי וכפלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע דפליגי בה לקמן בפ' שור שנגח את הפרה (דף מט:) דרב סבר חייב ומשום הכי פטורה הך בהמה דזה ששטח שם פירותיו הוה ליה כמו בור שאם הוחלקה בהן בהמה חייב שהרי הפקיר רשותו הלכך לא היה לו לעשות כן וקי"ל בהמניח את הכד (לקמן דף ל.) כל המקלקלין ברה"ר שהזיקו חייבין לשלם וכל המחזיק בהן זכה: ושמואל סבר פטור. הלכך בהמה שאכלתן חייבת שהרי ברשות עשה ורה"ר נמי לא הוי שאין זה דרך הילוכה: בעלמא

תוספות

כהדיוט מדעת דמי. פ"ה דדעת שכינה איכא וקשה דאלא מדעתו לאו דוקא אלא אורחיה דמילתא נקט וה"ה כהדיוט מדעת דמי כלומר דדעת שכינה איכא שלא יהנה אדם בלא מעילה: ויהבי להו ליתמי דבר מועט. ומחמת כן חייב לשלם מה שנהנה אע"פ שלא חיסר כל כך וכן מוכח כולה שמעתין כדאמרינן לעיל משום שחרוריתא דאשייתא:

ובמחזרת. פי' בקונטרס דדוקא במחזרת אבל אכלה בלא חיזור כגון בצידי הרחבה בולטין ואכלה מאותה בליטה משלמת מה שנהנית בפי' אחר כך רש"י פירש דמחזרת חייבת משום קרן דמשונה הוא וקשה לפירושו דלעיל אמרינן כיון דאורחיה למיכל ליפתא אורחיה נמי לשרובי ולמיסק הכא נמי אורחיה לחזור ואפילו לטלות בצידי רחבה ועוד דמשלמת מה שהזיקה משמע נ"ש ועוד דמשמע בסמוך דחיובא דמקצה מקום לרה"ר כחיוב מחזרת ונראה לר"י דצידי רחבה חשיבי חצר הניזק שכל אחד יש לו רשות להניח פירותיו כנגד פתח ביתו בצידי רחבה ולרב אפילו במקום שיכול לאכול בחיזור חשיב חצר הניזק ומחייבת נזק שלם מטעם שן ולשמואל מקום שיכולה לאכול בחזרה חשיב לה כרשות הרבים:

מפתח החנות. כן תריסי החנויות שמניחין לפני החנויות כשפותחין אותן ונותנין שם פירות: מה שנהנית. לא רצה להעמיד כגון שפתח החנות בולט לתוך הרחבה ויכולה לאכול בלא חיזור דמודה רב דפטור לפי שאין דרך החנות להיות בולט כל כך:

דקיימא בקרן זוית. כגון מבוי עקום וכשמגעת לעקמומיתה קודם שהפנה לצד אחר אוכלת מפתח החנות כנגדה בלא חיזור ובתוך החנות משלמת מה שהזיקה אע"פ שאוכלתן בלא חיזור דחצר הניזק ממש הוי ובירושלמי משני הך פירכא דמפתח החנות אליבא דרב כגון שהיה חמור טעון גדיים ובשעת עמידתו פשטו צואריהן והכלו לפ"ה אתי שפיר דלגבי חמור שאוכל בחיזור חשיב קרן ולגבי גדיים דאכלי כי אורחייהו חשיב שן ולפי' ר"י נ"ל דכל מה שהגדיים יכולין להגיע ולאכול חשיב רה"ר אפי' לחמור שאין יכול לאכול בלי חיזור כי זה דוחק לומר דגבי חמור חשיב חצר הניזק ולגבי גדיים שעל גביו חשיב רשות הרבים: כי פליגי במקצה מקום כו'. שכנס לתוך שלו והניח מקרקעו לבני רה"ר ולא שהפקיר רשותו דא"כ הוי רה"ר גמור אלא הניח לשטוח שם פירותיו אבל כ"ז שאין פירות שם יש רשות לבני רה"ר להלך שם ומסקינן פלוגתא דרב דאמר דחשיב שם כרה"ר אפילו אין יכולין לאכול בלא חיזור דלא דמי למחזרת בצידי הרחבה דחייב דצידי הרחבה הם גבוהים ורחבים ומובדלים ממנו וחשובים חצר הניזק אבל מקצה מקום שם הוא לרה"ר ושמואל אמר חייבת משום שהפירות מונחין ברשותו והוי חצר הניזק אע"פ שיש רשות לבהמות לדרוס אלא: דרב סבר בור ברשותו חייב. ולכך פטור דחשיב כמו כורה בור שאם הוחלקה בהמה באותם פירות חייב הלכך כל הקודם זכה כדין תקלה ברשות הרבים כדפירש בקונטרס ובהמה שאכלה פטורה ורב לטעמיה דאמר בפרק המניח (לקמן דף ל:) זכה בין בגופן בין בשבחן ואין לתמוה איך מפטר מפירות פנימיים

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבידה הל' ט טוש"ע ח"מ סימן שסג סעיף ו:
מד ב מיי' פ"ג מהל' גזילה ואבידה הל' ט סמג עשין עג טור ש"ע ח"מ סי' שסג סעיף ט וסעיף י:
מה ג סמג עשין ג:
מו ד ה מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה ט סמג עשין א טוש"ע ח"מ סי' שצא סעיף ט:
מז ו טור ש"ע שם סעיף י:

וכן פרש"י במתני'

רבינו חננאל

דמי וחייב ובהדיוט שלא מדעת קיימא לן חצר דלא קיימא לאגרא פטור שנאמר ושאיה יוכת שער. השוכר בית מראובן ונמצא אותו הבית כי לשמעון הוא משלם הדר בו שכירות לשמעון וכן השוכר בית מבעלי העיר ונמצאו בעלים משלם השכירות לבעליו. ההוא גברא דבנה אפדנא אקילקלתא דיתמי ואגביה רב נחמן לאפדניה מיניה להשתלם השכירות ממנו. לימא קסבר הדר בחצר חבירו בלא דעתו צריך להעלות שכר לא אלא משום דמעיקרא קרמנאי הוו יתבי בההוא קילקלתא והוו יהבי ליתמי דבר מועט ואמר ליה ר' נחמן זיל פייסינהו ליתמי לא אשגח ביה ואגבא לאפדנא מיניה: מתני' מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה. אמר רב ובמחזרת כגון שיש חנויות פתוחות בצדדין של רשות הרבים והיתה מהלכת ומחזרת ראשה וחוטפת בפיה מן הפתחים ואוכלת. ושמואל אמר אפילו מחזרת פטורת ומשלמת מה שהזיקה היכי משכחת לה כגון דשבקה לרחבה ואזלה וקמה בצידי רחבה ואותיב רב נחמן עליה דרב ממתני' מפתח החנות משלמת מה שנהנית מאי לאו במחזרת וקתני מה שנהנית אבל מה שהזיקה לא. ופריק מתני' כגון דקיימ' זה פתח החנות בקרן זוית כגון שהיה רחב הרחבה ד' אמות ובמקום אחר ד' אמות ובאותן ב' אמות פתח פתוח לחנות ובה פירות והבהמה בדרך הילוכה פשטה ואכלה מאותו הפתח בלא חזרת והשן ברשות הרבים בלא שינוי פטורה. ואשכחן בתלמוד ארץ ישראל רב אמר עקמה צוארה. ואכלה משלמת מה שהזיקה יהתנינן מפתח החנות משלמת מה שנהנית. תיפתר בשהיה חמור טעון גדיים ובשעת עברן פשטו צואריהן ואכלו מפתח החנות פי' לפי דרכם אכלו הגדיים בלא עקימת הצואר ועל כגון זה שנינו מה שנהנית. איכא דאמרי מחזרת כולי עלמא לא פליגי דחייב כי פליגי במקצה מקום מרשותו ונתן בו פירות והניחה הבהמה רשות הרבים יהלכה לה אל הפירות ואכלתם רב אמר פטור כרשות הרבים הוא חשוב ושן ברשות הרבים פטור א) לרב ואלו חפר בו במקום זה שהקצהו לרשות הרבים כגון שהכנים כותלי הצירד בפנים והניח מחצירו מקום משוה לרשות הרבים בלא מחיצה ונפל באותו הבור שור חייב בעל המקום ההוא שחפר בור באותו מקום כי כחופר בור ברשות הרבים ב) דמו. ושמואל אמר מקצה מקום מרשותו לרשות הרבים כי האי גונא חייב שהרי לא הפקירו ובחצירו הוא והשור שאכל פירות באותו מקום שהקצה מרשותו.) ונפל שמה שור

א) נראה דצ"ל ולרב אי חפר בו. ב) מדברי רבינו אלו נראה דלא גרס דלימא בבור ברשותו פליגי וצ"ע. ג) אולי צ"ל חייב לשלם ואם נפל שמה וכו'.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אקילקלתא אשפה. נ"ב וכן הוא במס' ע"ז דף כח ע"א ובהוריות דף יב ע"א:

גליון הש"ס

גמ' קסבר בור ברשותו חייב. עי' לקמן דף כח ע"ב תוס' ד"ה כגון:

עין משפט
נר מצוה

מח א מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הלכה טו סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שצ סעיף יב:

מט ב מיי' שם הלכה יז ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שצב:

נ ג מיי' שם הלכה טו סמ"ג שם טוש"ע ח"מ סי' שצ סעיף יב וסי' שצו סעיף א:

נא ד ה ש"ע שם סי' שצ סעיף יא בהגה"ה:

נב ו ז מיי' שם הלכה טז סמג שם טוש"ע שם:

בעלמא בור ברשותו פטור ושאני הכא דאמר לאו כל כמינך דמקרבת להו לפירותך לרה"ר ומחייבת להו לתוראי ושמואל אמר בעלמא בור ברשותו חייב דבשלמא בור איכא למימר לאו אדעתיה אלא פירות מי איכא למימר לאו אדעתיה הא חזי להו לימא מחזרת תנאי היא דתניא אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה דברי ר"מ ורבי יהודה רבי יוסי ור"א אומרים אין דרכה לאכול אלא להלך ר' יוסי היינו תנא קמא אלא מחזרת איכא בינייהו ת"ק סבר מחזרת נמי משלם מה שנהנית ורבי יוסי סבר משלמת מה שהזיקה לא דכולי עלמא מחזרת אי כרב אי כשמואל והכא בביער בשדה אחר קא מיפלגי מר סבר °ובער בשדה אחר *ולא ברה"ר ומר סבר ובער בשדה אחר ולא ברשות המזיק ברשות המזיק לימא פירך ברשותי מאי בעי אלא *דאילפא ורבי אושעיא איכא בינייהו:

מתני' [א]הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים משלם נזק שלם מפני שהן מועדין *[ב]הכלב שנטל חררה והלך לגדיש אכל החררה והדליק הגדיש על החררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק:

גמ' טעמא דקפצו הא נפלו פטור אלמא קסבר תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור תניא נמי הכי הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים משלם נזק שלם נפלו פטורין הניחא למ"ד *תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד [ג]חייב מאי איכא למימר [ד]כגון דמקרבי' כלים לגבי כותל דכי קפצי בקפיצה לא נפלי עלייהו ואפילו תחלתו בפשיעה ליכא אמר רב זביד משמיה דרבא פעמים שאפילו נפלו נמי חייב משכחת לה בכותל רעוע מאי ניהו דאבעי ליה לאסוקי דעתא דנפיל ארחי סוף סוף לא נפל ארחי ונפול אינהו תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא לא צריכא [ה]בכותל צר תנו רבנן [ו]הכלב והגדי שדלגו ממטה למעלה פטורין מלמעלה למטה חייבין [ז]אדם ותרנגול שדלגו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה חייבין והתניא

תורה אור: ובער בשדה אחר — שמות כב

רש"י

בעלמא בור ברשותו פטור. דלא חייבה תורה אלא על בור ברה"ר וכדיליף רבי ישמעאל טעמיה התם: בעלמא בור ברשותו חייב. הואיל והפקירו והכא מ"ט בהמה שאכלתן חייבת: דבשלמא בור איכא למימר לאו אדעתיה. דשור לנטורי נפשיה מבור וכיון דברשות נכנס דהא הפקיר רשותו חייב בעל הבור אבל פירות כו': הא קא חזי להו. ואפילו הוחלקה בהן פטור ואע"ג דכל תקלה בור הוא הכ"מ ברה"ר דאין לו רשות לתת שם תקלה: ר' יוסי היינו ת"ק. דקס"ד דנאו אתוך הרחבה קאי רבי יוסי דלבעי לאוקיה דהא כתיב ובער בשדה אחר ולא ברה"ר אלא אצידי רחבה קאי דאין דרכה לאכול אלא להלך וזו שאכלה חייבת הלכך היינו ת"ק: מחזרת איכא בינייהו. •דשמעינן לר"מ דאמר בצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה וכגון דאזלה וקמה בצידי רחבה אבל מחזרת לא וקאמר רבי יוסי אין דרכה להחזיר ראשה ולאכול אלא להלך וזו שהחזירה ואכלה חייבת: והכא בבער בשדה אחר פליגי. ואתוך הרחבה נמי מחייב ליה רבי יוסי: ולא ברשות המזיק. שאם הכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטור: לימא ליה מאי בעית ברשותאי. וקרא למה לי: דאילפא ורבי אושעיא. דאמר אילפא לעיל בהמה שפשטה צוארה ואכלה מעל גבי חבירתה חייבת ודר' אושעיא דאמר בהמה הקופצת ואכלה מתוך הקופה חייבת: איכא בינייהו. ר"מ סבר מתוך הרחבה לעולם פטור אלא לפי מה שנהנית ואפילו בדאילפא ור' אושעיא ואתא רבי יוסי למימר אין דרכה לפשוט צוארה על חבירתה ואין דרכה לקפוץ מדרך ולאכול אלא להלך ואית ליה דאילפא ודרבי אושעיא:

מתני' מפני שהן מועדין. לקפוץ וברשות הניזק קאמר דתולדה דרגל היא: על החררה משלם נזק שלם. דהוי שן ברשות הניזק: ועל הגדיש חצי נזק. מפרש בגמ':

גמ' תחלתו בפשיעה. דאיבעי לאסוקי אדעתיה דלמא קפצי דהא אורחייהו לקפוץ: וסופו באונס. דהא נפלו ונפילה לא הוה ליה לאסוקי אדעתיה: הניחא למ"ד כו'. אמוראי פליגי בה בפרק [ו]המפקיד (ב"מ ד' מב:): דמקרבי כלים לגבי כותל. טובא דליכא תחלתו בפשיעה דאי הוו קפצי לברא ממאי הוו קפצי וכי נפול להדי כותל ואיתביר מנא אנוס הוא: שאפילו נפלו חייבין. ואפילו למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור: משכחת לה בכותל רעוע. שמעקה הגג רעוע דאפילו לגבי נפילה הוי פשיעה: דאיבעי ליה לאסוקי. בתמיה: לא נפל ארחי ונפול אינהו כו'. כלומר כיון דסוף סוף לא נפל ארחי אין סופו בפשיעה: בכותל צר. שמעקה הגג צר ודחוק וכי הניחם בראש הגג הוה ליה לאסוקי אדעתיה דקפלי אמעקה כדרכן (ומן המעקה שהוא צר נפלי) ליסנא אחרינא צר משופע: מלמטה למעלה פטורין. מנזק שלם וחייב בחצי נזק דמשונין הן: אדם ותרנגול כו'. אדם אי נמי לאו אורחיה לקפוץ מלמטה למעלה חייב דאין באדם צד תמות אלא בבהמה ותרנגול דרכו לדלג אפילו מלמטה למעלה: בזקירה

תוספות

פנימיים דלא הוו תקלה דכיון דיש רשות לבני רה"ר ללכת שם כשאין שם פירות א"כ כשיטלו חיצונים נמלא פנימיים סמוכים לרה"ר לפיכך כל המחזיק בכולן זכה והא דתנן מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית ולא אמר דפטורה מטעם דכל הקודש זכה מיירי שלא נתנו ברה"ר כדי להשביח דלא קנסו גופו כדמשמע בהמניח (לקמן דף ל:) וקשה לר"י על פי' זה דהא רב אמתניתין קאי ואמר לא שנו אלא במחזרת וא"כ רב נמי איירי בשלא נתנו להשביח ועוד דקאמר אלא פירות הא קחזי ליה ואי בור לאו אדעתיה פירות נמי לאו אדעתיה ונראה לר"י לפרש דרב סבר בור ברשותו חייב דכשהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו ונפל בו שור לא מצי א"ל תורא בבירא' מאי בעי דאין אדם יכול לנעול כל כך כשעובר ברה"ר שלא יכנס ברשות אחרים ולפיכך לא היה לו לקרב בורו ממש לרה"ר והא נמי פטורה שלא היה לו לקרב פירותיו ממש לרה"ר שאין בני רה"ר יכולין לנעול עלמן ושמואל מחייב דמשום שלא היה לו לקרב פירותיו סמוך לרשות הרבים אין לפטור שיכול בעל הפירות לסמוך וגם בעל הבור יכול לסמוך ואי דבעלמא פטר רב והכא אמר ליה נהי דכי מתזקה א"ל הורא בבירא' מאי בעי מכל מקום לאו כל כמיניה לחיובי לי במאי דמקרבת לפירות ברשות הרבים ושמואל סבר נהי דבעלמא לאו אדעתיה כשנפל לבור הכא לא מצי למימר הכי למפטר בהמה שבכוונה אכלתן: אי כרב אי כשמואל. רבי יוסי לא מצי סבר כשמואל דהא מחייב ברה"ר אלא כלומר אי כרב דחשיב אגר הניזק אי כשמואל דחשיב ליה רה"ר אע"ג דלר' יוסי אין נפקותא ולפי' הקונטרס ניחא טפי אי כרב דחשיב ליה קרן אי כשמואל דחשיב ליה שן:

ומר סבר. פי' ר"ת ובער בשדה אחר ולא בשדה המזיק אבל ברה"ר חייב וא"ת דהא לעיל (יט:) אמר דר"א כ"ל כרבי טרפון ועל כרחך מקרן ברה"ר מייתי לה וא"כ שן ורגל פטור ברה"ר וי"ל דלעיל מיירי לפי המסקנא דהכא:

דאילפא ורבי אושעיא. לאו מענין אחד דרבי אושעיא מיירי בקופצת דהוי קרן ואילפא איירי על גבי חבירתה דחשיב שן: הא נפלו פטורין אלמא קסבר כו'. וא"ת היכי דמי אי מקרבי כלים לגבי כותל היכי מיתברי בקפילה והא אמרינן בסמוך דכי קפלי מאברא' קפלי ואי מרחקי היכי משתברי בנפילה וי"ל כגון שהיו לא מרוחקות ולא מקורבות דמיתברי בין בנפילה בין בקפילה אי נמי בכלי ארוך דאי נפלי נגד הסמוך לכותל מיתבר ואי קפלי מיתבר נגד המרוחק: אדם ותרנגול כו'. וא"ת ומה חידוש באדם דחייב וי"ל דנפקא מינה אם הפקיד ביתו לחבירו לשמור ויש שם חש"ו שיש לו ליזהר שלא ידלגו מלמטה למעלה וישברו כלים [ואומר ר"י] [א] מתוך כך נראה לפרש דהא דקתני הכלב והגדי שדלגו מלמטה למעלה פטורין דהיינו לגמרי דחשיב אונס להכי איצטריך לאשמועינן באדם דחייב דאי פטורין מנ"ש וחייבין ח"נ ואינו אלא משנה בעלמא אמאי אצטריך לאשמועינן באדם דחייב ואתי שפיר הא דמסיק ומאי פטורין ואית דגרסי אי הכי אמאי פטורין דמעיקרא ניחא ליה פטורין דס"ד פטורין לגמרי קאמר מלמעלה למטה כמו מלמטה למעלה דלאו אורחיה למיקפץ כלל אבל כיון דמוקי בדאפיך מיפך דאינו אלא משנה בעלמא אמאי פטורין ונראה דגם לפי המסקנא מלמטה למעלה פטורין לגמרי דאנוס הוא דלמה יחזור מסברא דאשונה: והתניא

רבינו חננאל

שור פטור בעל הבור דיכיל למימר ליה תורך ברשותי מאי בעי ופשטינן לה לעולם אימא לך בור באותו מקום שהקצהו לרשות הרבים פטור דבור ברשותו הוא אי הכי אמאי פטר בו את השן משום דיכיל מרי דתורא למימר ליה לאו כל כמינך דמקרבת לפירך ברשות הרבים ומחייבת להוראי. ולשמואל אימא לך לעולם בור כי האי גוונא חייב דברשות הרבים הוא. אי הכי אמאי מחייב בו את השן אמר לך בשלמא בור איכא למימר דלאו אדעתיה אלא פירות מי איכא למימר לאו אדעתיה הא קא חזי להו ואתינן לאוקימה מחזרת כתנאי ודחי' לה ואמר לא כולי עלמא מחזרת אי כרב אי כשמואל והכא [בהא] פליגי ר"מ ור"י [ס"ל] שן ברשות הניזק הוא שהיא חייבת אבל ברשות הרבים אינה משלמת אלא מה שנהנית ורבי יוסי ור' אלעזר סברי אפי' ברשות הרבים השן חייבת וזה שכתוב ובער בשדה אחר למעוטי ברשות המזיק כגון שהכניס אדם פירות בחצר חבירו ובא שורו של בעל החצר ואכלם שהוא פטור ומתמהינן וזה הוצרך שיאמר לימא לי' בעל החצר פירך ברשותאי מאי בעי והדרינן מהא ואמרינן אי דאילפא דמחייב בבהמ' הפושטת צווארה ואוכלת מעל גבי חברתה אי דר' הושעי' דמחייב בעומדת ברה"ר ואוכלת [איכא בינייהו] לר"מ ור' יהודה לא שנא להו (ברשות) בין מתוך הרחבה בין מעל גבי חברתה בין מהלכת בין עומדת ואפי' קופצת הכל ברשות הרבים אינה משלמת אלא מה שנהנית. ור' יוסי ור' אליעזר אומרים אינה פטורה ברשות הרבים אלא כיון דרכה במקום שמהלכת בלבד אבל אלו כולן חייב: מתני' הכלב והגדי שקפצו מראש הגג א) ותניא נמי הכי כי הא גוונא ומדברי שניהן דייקינן טעמא דקפצו בפשיעה הא בעו לקפוץ ונפלו פטורין שמעינן מינה דתחילתו בפשיעה דאיבעי ליה אסוקי אדעתא דילמא קפצי וסופו באונס פטור ג) אלא למאן דאמר חייב מאי איכא למימר ופרקי' כגון הכלים שנשברו היו סמוכין לכותל כעין דבוקים שאפי' היו הגדיים נופלין מה קפיצה חוץ לכלים היו נופלים ובין בתחילה ובין בסוף אנוסין הן. רב זביד אמר פעמים אפי' נפלו חייבין כגון שהיה הכותל רעוע ואמאי חייבין דאיבעי להו אסוקי אדעתא דילמא נפלי ארחי ותברי למאני ודא היא פשיעה ואע"ג דלא נפ' ארחי ונפלי אינהו הגדיים ושברו כלים חייבין האי נמי תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא וכדאמרי'. ואוקימנא בכותל צר שאינו יכול להלך עד שיפול והכל פשיעה: ת"ר הכלב והגדי שדילגו במשנתנו מלמטה למעלה פטורין אדם ותרנגול שדילגו בין כך ובין כך חייבין פי' שקפצו כגון ששנינו אדם מועד לעולם ותרנגולין היינו אורחייהו ואקשינן והתניא

מסורת הש"ס

[לקמן סג.]

[לעיל כ.]

לעיל יט.

לקמן ס. [מח. ב"מ ע: מב. נג:]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אדם כו' מתוך כך נראה כו' נ"ב לגבי כרי"ף צ"ע משלם חצי נזק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מחזרת וכו' דשמעינן לר"מ. כעין זה ביומא דף מד ע"ב תוס' ד"ה מי קאמר:

ס"א ונפל כותל ונפל איניהו

א) נראה דצ"ל ושברו את הכלים משלם נזק שלם. ב) נראה דחסר וצ"ל ופרכינן הניחא למ"ד דתחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד חייב וכו'

בזקירא. קפילה: סריכא. שנועץ לפרניו בכותל שאין דרכו בכך ומשונים הן: אשו. השולח את הבערה: משום חציו. חייבו הכתוב דאיהו קעביד דהוי כזורק חץ: משום ממונו. כשורו ובורו שהזיקו וקס"ד דאיכא בינייהו כגון שהדליק בגחלת שאינו שלו דלרבי יוחנן חייב דחציו הן ולר"ל פטור דלאו ממונו הוא: האי לאו מכחו. דאש מאליה הולכת ודולקת למרחוק: הא לית ביה ממשא. דשלהבת היא המזקת דאין לה ממש הלכך כי חייביה רחמנא משום חציו הוא דחייביה: חציו דכלב הן. דהוה ליה צרורות הלכך משלם ח"נ ואדם המדליק מש"ה חייב נ"ש שאין דין צרורות באדם: לאו ממונו דבעל כלב הוא. אלא דבעל חררה: דאדייה אדויי. בזרקו: ועל מקום גחלת. מקום שנפלה גחלת שם: משלם חצי נזק. דצרורות הן והכלב עשאן ליפגא אחריגא דמשונה הוא: ועל גדיש כוליה פטור. דאשו משום ממונו והאי לאו ממונו הוא וצרורות ליכא למימר דהא ממקום גחלת ואילך דלקה אש מאליו ומשום הכי אוקמה בדאדייה אדויי דאי אנחה עם החררה כי אורחיה לא מצי למיתני ח"נ אמידי דאמקום גחלת חייב נזק שלם דאורחיה הוא ליטול חררה עם הגחלת: ור' יוחנן. דאמר אשו משום חציו מוקים לה בדאנחה כי אורחיה דעל חררה נ"ש דשן היא ואמקום גחלת נ"ש דאורחיה היא ובידים עבד: ואגדיש כוליה ח"נ. דחציו דכלב הוא והיינו צרורות: בירה. בית גדול: בנר חנוכה פטור. שמצוה להניחה ברה"ר לפרסומי ניסא: לאו ממונו דבעל גמל הוא. אלא דחנווני: במסככת את כל הבירה. שהגמל עובר בפני כל הבירה ומסככו דהא ודאי הוי טלו כמקום גחלת אבל בעלמא שהאש הולכת מאליה לאו חציו הן: מסככת. מדלקת: בשעמדה. עמד הגמל במקומו ושכסך את כל הבירה שהיתה חבילתו גדולה כנגד כל הבירה והגמרא לא שבק לאסוקי למילתיה ופרכיה: כל שכן. שהיה לו ליזהר ולנהגה שלא תסכסך: בעמדה להטיל מימיה. דאנוס הוא וסכסכה: לאפוסי

והתניא הכלב. אמתניתין הו"מ למפרך אלא נטר עד דמייתי ברייתא ופריך אתרוייהו: דאפיך מיפך. וא"ת למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס [חייב] לחייב כ"ש דתחילתו בפשיעה לאורחיה וסופו באונס דלאו אורחיה וי"ל דלא אמר משום דתחילתו בפשיעה לגבי רגל לחייב כ"ש לגבי קרן דאפילו פושע גמור לענין קרן לא חייבתו תורה אלא חצי נזק דאי לאו הכי אורי שנכנס לחצר הניזק וטרף ואכל לחייב כ"ש דתחילתו בפשיעה לענין דריסה וכן כל קרן בחצר הניזק תחילתו בפשיעה לענין שן ורגל: גדיא בסריכא. שנועץ לפרניו בארץ וקופץ כמו הכלב ולא דמי לסרוכי וסליק *שנסרך בחבית עד שמגיע לפת: ועל הגדיש ח"כ. ואע"ג דלגבי שולח בעירה לא מחייב עד דמסר לו שלהבת לר"ל ולר' יוחנן עד דמסר לו גווזא פעמים שיש גחלת הרבה בחררה דהויא כמו מסר לו גווזא לר"י ושלהבת לר"ל: אשו משום חציו. לא שיבעיר בעצמו האש אלא כל מקום שפשע ולא שמר גחלתו חציו נינהו: אשו משום ממונו. כלומר חיוב ממונו יש בו ולא שיהא האש שלו דאפילו הדליק באש של אחר חייב כדאשכחן בפ' הכונס (לקמן דף נו:) בכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה ומטיא ברוח מלויה וגבי גץ שילא מתחת הפטיש *אע"ג דמסתמא מפקיר ליה ועוד דאין לך אדם שיתחייב בדליקה שיפקיר הגחלים וידליק גדיש של חבירו ולא כפ"ה דפי' דאיכא בינייהו דאדליק בגחלת שאין שלו: רבי יוחנן מ"ט לא אמר כר"ל. אע"ג דדריש טעמא דר' יוחנן מקראי הוה ליה לאוקמי קרא לדרשה אחריתי דסברא כריש לקיש א"כ קס"ד השתא דמאן דאית ליה משום חציו לית ליה משום ממונו וקבעי היכא דכלו לו חציו אמאי לא מחייב משום ממונו: ממונו אית ביה ממשא. אע"ג דבור לית ביה מנושא שחייבה תורה להבלו ולא לחבטו מ"מ ממונו כעין חציו שדרכו לילך ולהזיק אית ביה ממשות א"כ בור נמי חשיב אית ביה ממשא דע"י כריית הבור משתנה ממשות של קרקע ונעשה הלל אבל מקום הילוך שלהבת אינו משתנה ממשותו אלא שנעשה דולק ושורף וא"ת ממונו נמי לית ביה ממשא כגון צרורות ברוח שבכנפיהם בריש פירקין דאיכא לסומכוס נ"ש וי"ל דמ"מ גוף הממון שפשע בו אית ביה ממשא שיש לו לשמור ממונו שלא יזיק לא ברוח ולא בשום דבר ואין שום ממון שלא יהא בו ממשא במה שפשע אבל יש חץ שאין בו ממשות כגון שיבר כלי ברוח פיו ויש אש שאין בו ממשות כגון שלהבת בלא גחלת כדאמרינן בסוף בילה (דף נט:) הילכך דמו להדדי שאין בשניהם ממשות בהמזיק שפשע בו רק בגוף האדם: דאדייה אדויי. הו"מ לאוקמי באנחה אנוחי ע"י שינוי כדאמרינן בריש פירקין: ורבי יוחנן בדאנחה אנוחי. לא מצי למימר באדייה אדויי ועל כל הגדיש ח"נ דאי כח [ב] כחו לאו ככחו דמי הוי על כל שאר הגדיש פטור: לאו ממונו דבעל כלב הוא. דהוא לא הדליקו ועל אש של כלבו לא חייבתו תורה ואע"ג דלגבי בור אצטריך מיעוט איש בור ולא שור בור כדאמרינן בשור שנגח את הפרה (לקמן דף מהי: ושם) הרי איש כתיב מ"מ פשיטא ליה לגמרא משום [איזה] דרשא דפטור על אש בהמתו דג' אבות נאמרו בשור ולא יותר: במסככת כל הבירה כולה. דהוי כולה מקום גחלת: ואי במסככת אמאי חייב. חנווני הכל גם בעל הגמל יתחייב עמו כיון שגם הוא פושע בסכסוך אבל אי בלא מסככה ניחא ליה דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שיהא נר מבחוץ אבל כיון דאוקמיה במסככת אי אפשר שלא ירחה הדליקה כיון שדולקת כל כך שמסככת כל הבירה דרך הילוכה והיה לו להרחיק ולמונעה מלהיות הולכת ומסככת אבל אין לפרש אמאי חייב חנווני בעל הגמל יתחייב הכל דהא לקמן (דף כג:) פריך וליחייב בעל הגחלת ואע"פ שבעל הכלב פשע גם בעל הגחלת יש לו להתחייב שלא שמר גחלתו ומשני כשעמדה כלומר לאו בנוסכסכת דרך הילוכה אלא בעמדה במקום אחד והרבה כל כך במשאוי שמסככת כל הבירה בעמידה ופריך דכ"ש חנווני פטור לאו פטור לגמרי אלא כלומר פטור מחלקו של בעל הגמל דיותר מסככת בעמידה משאילו היתה הולכת ועוברת בלי עיכוב ומשני כשעמדה להטיל מימיה דאנוס הוא בעמידה זו: ריסא

והתניא הכלב והגדי שדלגו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה [א] *פטורין תרגמא רב פפא "דאפיך מיפך כלבא בזקירא וגדיא בסריכא אי הכי אמאי פטורים "פטור מנזק שלם וחייבין בחצי נזק: הכלב שנטל: אתמר ר' יוחנן אמר "אשו משום חציו וריש לקיש אמר אשו משום ממונו וריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן אמר לך חציו מכחו קאזלי האי לא מכחו קאזיל ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש אמר לך ממונא אית ביה ממשא הא לית ביה ממשא תנן הכלב שנטל חררה כו' בשלמא למ"ד אשו משום חציו חציו דכלב הוא אלא למ"ד אשו משום ממונו האי אש לאו ממונו דבעל כלב הוא אמר לך ריש לקיש הכא במאי עסקינן דאדייה אדויי דעל חררה משלם נזק שלם ועל מקום גחלת משלם חצי נזק ועל גדיש כולה פטור ורבי יוחנן "דאנחה אנוחי על חררה ועל מקום גחלת משלם נ"ש ועל הגדיש משלם חצי נזק תא שמע *"גמל טעון פשתן ועבר ברשות הרבים נכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקו בנרו של חנווני והדליק את הבירה בעל גמל חייב הניח חנווני נרו מבחוץ חנווני חייב רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור בשלמא למ"ד אשו משום חציו חציו דגמל הוא אלא למ"ד משום ממונו האי אש לאו ממונא דבעל גמל הוא אמר לך ריש לקיש הכא במאי עסקינן "במסכסכת כל הבירה כולה אי הכי אימא סיפא אם הניח חנווני נרו מבחוץ חנווני חייב ואי במסכסכת אמאי חייב בשעמדה עמדה וסכסכה כ"ש דהנווני פטור ובעל גמל חייב אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב איקא הכא במאי עסקינן כגון שעמדה להטיל מימיה רישא

עין משפט נר מצוה

נג א ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ט סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצ סעיף יג.

נד ג מיי' פי"ד מהלכות נזקי ממון הלכה טו סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף א:

נה ד מיי' שם פ"ב הלכה יז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שלג:

נו ה ו מיי' שם פי"ד הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף יב ובהג"ה וע"ש בטור:

[לעיל כ.]

[לקמן כב:]

מסורת הש"ס

צ"ין כב' ת"ה אגרס חייבין

לקמן סב: שבת כה:

רש"ל

רבינו חננאל

והתניא הכלב והגדי שדילגו בין כך ובין כך חייבין ותרגמה דאפיך מפיך כלבא בסיקרא וגדיא בסירכא. פי' *) דרך הגדי בסיקרא כדאמרינן [ערכין טו.] כדי שיזדקר הגדי בבת ראש והכלב בסירכא כדאמרי' דלמא אתי למיסרך וכיון שדילגו בשינוי דלאו כי אורחייהו הוה ליה משונה וקיימ' לן משונה בחצר הניזק פטורה מנזק שלם וחייבים חצי נזק כרבנן. איתמר ר' יוחנן אמר אשו משום חציו כאלו בידיו מכה והוא המזיק בעצמו ודינו כדין אדם המזיק בעצמו. ריש לקיש אמר משום ממונו כלומר כמו שמתחייב בנזק שורו וכיוצא בו שחייב בהזיקן כך באשו דהא אינו הולך מכחו ומזיק אלא מכח הרוח וכל מה שחייב בנזקי ממונו חייב באשו ור' יוחנן אמר אינו ממונו דהא השלהבת המזקת אין בה ממש להשמר כמו השור וכיוצא בו. ואקשי' על ריש לקיש ממתני' הכלב שנטל את החררה והלך לגדיש כו' בשלמא ר' יוחנן כו' דאמר אשו משום חציו וזיצי דכלב הן לפיכך חייב בעל הכלב אלא לר"ל דאמר משום ממונו האי אש לאו דבעל הכלב הוא [אלא] לבעל החררה הוא. "וראינו" לר"בות"ינו ה"נא"ונים" בשמ"ועה" ז"ו פי' ונ"רא"ה לנ"ו ב"ו פ"ירכ"א ב"עיקר" ה"ד"ין ו"לפ"יכך נ"מנ"ענו" מ"לרבר" ל"א ב"עג"ין הפ"ירו"ש ול"א ב"פירכ"א. ופריק ריש לקיש כגון דאדייה אדויי כלומר לא הגביה את החררה אלא בדרך דידוי הובאה אל הגדיש ולא יצתה הגחלת מחוקת בגליה ועל החררה מצ'לם נזק שלם שות דרכו לחטוף ולאכול ועל מקום הגחלת משלם חצי נזק שמעשה עשה בידים אבל משונה היא ומשונה בחצר הניזק חצי נזק כרבנן. ועל שאר הגדיש פטור שאינו ממון בעל הכלב שהרי לא עקר והניח ובעל הגחלת נמי לא מיחייב דהא אוקימנא לקמן בששימר גחלתו והכלב חתר והוציאה. ור' יוחנן אמר אפי' אנחה אנוחי כגון שעקר והניח על החררה ועל מקום גחלת נזק שלם שדרך הכלב לחטוף חררה בגחלת דבוקה ולאכול ועל שאר הגדיש חצי נזק דמשונה היא. ת"ש גמל טעון [פשתן] עובר ברה"ר וכו' בשלמ' לר' יוחנן חציו של גמל הן אלא לריש לקיש לאו ממון בעל גמל הוא ופריק ר"ל במסכסכת כל הבירה פי' מסכסכת כגון [ליחכה] נירו ומי כסכה אבניו שעמד הגמל והדליק כל הבירה בסיכסוך כעין חיכוך שנמצאת הדלקת כל הבירה כגון מקום גחלת בגדיש דליב' הכל נזק שלם. ואקשי אהדין פירוקא סיפא דקתני הניח חנוני נרו מבחוץ דנוני חייב ואי במסכסכת אמאי חנוני חייב. הגמל הזיק בידים ופירק בשעמדה. ואקשי' כל שכן אם עמדה ושכסכת ודאי היא הזיקה בידים הנוני אמאי חייב. ופרקי' אנוסה בעמדה

*) וכן גרס ג"כ בער' ערך סקר

הגהות הגר"א

[א] גמ' בין מלמטה למעלה פטורין. נ"ב גירסת הרי"ף והרמב"ם חייבין ומפרשים תרגמא ר"פ לקמייתא כו'. (ועבהגר"א ס"ס ס"ז):

[ב] תוס' ד"ה ורבי יוחנן כו' דאי כח כחו כו'. נ"ב וכ"ב ברמב"ם ורא"ש בסימן ב הולך (ועבהגר"א בירן ס"ק יג ובסי' שצ"ב ס"ק ב'):

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פי"ד מהלכות נזקי ממון הלכה י סמג עשין סו:

רישא בעל גמל חייב דלא איבעי ליה לאפושי בטעינה סיפא חנווני חייב דלא איבעי ליה לאנוחי נרו מאבראי תא שמע *[א]המדליק את הגדיש והיה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור בשלמא למ"ד אשו משום חציו משום הכי פטור אלא למאן דאמר אשו משום ממונו אמאי פטור אילו קטל תוריה עבדא הכי נמי דלא מיחייב אמר לך רבי שמעון בן לקיש הכא במאי עסקינן בשהצית בגופו של עבד דקם ליה בדרבה מיניה אי הכי מאי למימרא לא צריכא בגדי דחד ועבד דחד ת"ש *השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים בשלמא למ"ד אשו משום חציו חציו דחרש הוא אלא למאן דאמר אשו משום ממונו אילו מסר שורו לחרש שוטה וקטן הכי נמי דלא מיחייב הא אתמר עלה *אמר ריש לקיש משמיה דחזקיה לא שנו אלא כשמסר לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב מאי טעמא ברי היזיקא ורבי יוחנן אמר אפילו שלהבת פטור קסבר צבתא דחרש קא גרים לא מיחייב עד דמסר ליה גוווא סילתא ושרגא אמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לרבי יוחנן קרא דכתיב °כי תצא אש תצא (שמות כב) מעצמה ישלם המבעיר את הבערה ש"מ אשו משום חציו מתניתא *דתניא פתח הכתוב בנזקי

לאפושי. גמליה בטעינה עד שתכנס לתוך החנות: והיה גדי כפות לו. לגדיש: ועבד סמוך לו. לגדיש: ונשרף עמו חייב. אגדי ואגדיש לפי שאין לו דין מיתה בשביל העבד שהיה לו לברוח: עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור. אגדי ואגדיש דקם ליה בדרבה מיניה שההורג העבד נהרג דכתיב נקם ינקם (שמות כא) והאי דנקט גדי משום דמוקמינן לקמן בגדי דחד ועבד דחד דבגדיש ועבד ליכא לאוקמי הכי דאורחא דמלתא לשדורי אינים עבדיה לשמור גדישו ואיידי דנקט גבי עבד כפות וסמוך נקט גבי גדי כפות וסמוך ואע"ג דבגדי אין לומר היה לו לברוח שהרי אין בו דעת ואם אינו כפות וסמוך נמי חייב כדאמרינן בשילהי פרקין (דף כז.) שורו כממונו: אם קטל תוריה עבדא ה"נ דלא ליחייב. ממון הא כתיב כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו (שם): שהצית בגופו של עבד. דהא ודאי ממש הרגו: בגדי דחד ועבדא דחד. ואיצטריך לאשמועינן דאע"ג דאין חייב מיתה בשביל הגדי מפסיד בעל הגדי: אילו מסר שורו לחרש ה"נ דלא מיחייב. הא אמרינן בפ"ק (ד' י.) חומר בשור מבאש שאם מסרו לחרש חייב: גחלת וליבה. החרש דלא דמי לשור דשור מזומן להזיק אבל הא דגחלת חרש עביד ליה להיזק: ברי היזיקא. מזומן היזיקו והוי כשורו: ור' יוחנן אמר אפילו שלהבת פטור. ור' יוחנן לטעמיה דאמר אשו משום חציו והכא חציו דחרש הן: גוווא. עצים יבשים: וסילתא. עצים קטנים דקים דהאי ודאי פושע הוא: תצא מעצמה. משמע וליכא לאוקמי קרא כשהדליק הוא עצמו גדישו של חבירו אלא בתוך שלו הדליק והאש הלכה מעצמה ואפילו הכי קרי מבעיר את הבערה כאילו הדליקו בעצמו אלמא אשו משום חציו:

רישא בעל גמל חייב וכו'. אע"ג דמעיקרא נמי הוי טעמא דרישא וסיפא הכי אלא דמעיקרא היה הטעם פשוט יותר למאן דאמר אשו משום חציו דמתחייב בעל הגמל על תחלת הדלקת הפשתן ואע"פ שהאש הולכת מעצמה ע"י רוח מצויה אבל למ"ד משום ממונו דלא מחייב אלא על שמסכסכת הבירה ובזה לא פשע כ"כ שלא ראה הדליקה עד שעמדה סמוך לבירה ואז לא היה יכול לסלקה לפי שעמדה להטיל מימיה ולכך הוצרך לפרש דאפ"ה חייב דלא איבעי ליה לאפושי בטעיניה דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שיכנס פשתן לתוך החנות ותדליק בנר ותעמוד להטיל מימיה לא יוכל לסלקה משם: והיה גדי כפות לו. תימה דליתני ברישא גדי ועבד סמוך ובסיפא גדי ועבד כפות דהוי רבותא טפי ופי' רשב"ם דגדי נמי היה לו לברוח ורישא דקתני גדי כפות ועבד סמוך דוקא בכה"ג חייב ובסיפא גדי סמוך ועבד כפות לו פי' או עבד כפות לו וה"פ גדי סמוך לו ועבד כמו שאמר ברישא שהיה סמוך לו פטור אע"ג דלא קם ליה בדרבה מיניה משום דהיה לו לברוח ועבד כפות לו וגדי כמו כן כפות כמו שאמר ברישא פטור אע"ג דלא היה לו לברוח דקים ליה בדרבה מיניה והאי דסוף פירקין (ד' כז.) עבדו כגופו שורו כממונו איירי בעבד ושור כפות והבעלים עומדים אצלם וכשהגיע הגחלת על לב עבדו פטור שמחשב בלבו שהאדון יסירנה ולא יסמוך אתשלומין אבל כשהגיע על לב שורו אינו חושש האדון להסירה לפי שישלם לו דמי שורו ור"ת מפרש דאיצטריך גדי כפות דחייב אע"ג דפטרינן טמון בהא דדרשינן מה קמה בגלוי אף כל בגלוי וס"ד דכל דבר דלאו אורחיה הכי לאו כעין קמה הוא ופטור וגדי אין דרכו להיות כפות וס"ד למפטריה וקמ"ל השתא ברישא דאפ"ה חייב וסיפא קמ"ל דאע"ג דסמוך הוא דהוי כי אורחיה פטור לכך תניא היא מתניתין דהכונס (לקמן דף סא:) בתר פלוגתא דטמון דר' יהודה ורבנן ובתר הך בבא דגדי כפות קתני ומודים חכמים לר' יהודה במדליק הבירה שמשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בבתים והפסיק התנא בהאי בבא כדפרישית לאשמועינן דאע"ג דלאו אורחיה בגדי להיות כפות חייב ואפילו למ"ד אשו משום חציו דלא שייך בדידיה למפטר טמון מ"מ אצטריך לאשמועינן דחייב היכא דכלו לו חציו לאחר שריפת העבד ואע"ג דשריפת העבד מחמת חציו ושריפת גדי מחמת ממונו שייך ביה שפיר קם ליה בדרבה מיניה הואיל וע"י מעשה אחד בא הכל ותדע דלמ"ד משום ממונו מוקי כשהצית בגופו של עבד ופטרינן ליה אע"ג דלא הצית בגופו של גדי ולפי' ר"ת ורשב"ם אתי שפיר הא דנקט גדי ולא נקט גדיש ובקונטרס פי' משום דמסקינן בגדי דחד ועבדא דחד וסתמא העבד לבעל הגדיש שאדם מניח עבדו לשמור גדישו ולפירושו נ"ל הא דפריך מאי למימרא הוה מצי למימר ולטעמיך תיקשה לר' יוחנן אמאי נקט גדי: קטל תוריה עבדא ה"נ דלא מיחייב. פ"ה הא כתיב כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו וקשה דאם רצה לומר דה"ה לגבי אשו דמשלם שלשים של עבד הא אי אפשר לומר כן דבפ"ק (דף ט:) אמרינן דהשור משלם שלשים של עבד משא"כ באש ואם ר"ל דכי היכי דהתם משלם קנס ה"נ משלם דמי הגדי הא לא גמרינן ממון מקנס וגר' לר"י דהכי פריך ה"נ דלא מחייב בממון שהזיק עם הריגת העבד והא בדבר שממונו עושה לא שייך קם ליה בדרבה מיניה: בגדי דחד ועבדא דחד. וכן נמי אמר רבא בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד.) רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו ושיבר הכלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור וקשה דבפ"ק דסנהדרין (דף י. ושם) אמר ממון לזה ונפשות לזה חייב ותירץ הר"ר יצחק בר מרדכי דכל רודף אחר חבירו חשיב מיתה ותשלומין לאחד משום דמחייב מיתה לכל אדם דהכל חייבין להורגו להציל הנרדף ור"ת מפרש דבכל מקום מיתה לזה ותשלומין לזה פטור לבד מעדים זוממין דבעינן שיתקיים כאשר זמם בכל אחד והע"ג דבעדים זוממין נמי כשהוא מיתה ותשלומין לאחד פטור התם משום דבההוא גברא מתקיים כאשר זמם והביא ראיה דגמרינן (כתובות דף לה.) שאין מיתה ותשלומין מלא יהיה אסון ענש יענש הא אם יהיה אסון לא יענש והתם מיתה לאשה ותשלומין לבעל ומיהו אין זה ראיה דעל כרחך נ"ל דהא חשיב מיתה ותשלומין לאחד כיון שהן גוף אחד דאי לאו הכי למאי דבעי למימר מעיקרא בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד.) גבי רודף דמיתה לזה ותשלומין לזה חייב היכי הוה מצי ליה לקרא ועוד הביא ראיה דתנן במכילתין (דף לד:) דהוא שהדליק הגדיש או שחבל בחבירו בשבת פטור דקם ליה בדרבה מיניה אע"ג דהוי מיתה לשמים ותשלומין לחבירו ואין זה דיוקא דזה חשיב מיתה ותשלומין לאחד וקצת קשה לר"י מה חידוש יש בגדי דחד ועבדא דחד טפי ממה שהיה של אחד הלא אין מתחייב מיתה לפי שהפסיד לו עבדו דאפילו הרג עבד של עצמו חייב וצריך לדחוק דמ"מ כ"ל חידוש יותר*:

חציו דחרש הן. תימה לר"י אי חשיב מסירה לחרש כרוח מצויה לר' יוחנן נמי מחייב ואי לא חשיב כרוח מצויה א"כ מה קשה לר"ל הא לא דמי למסר שורו דהא כ"ע מודו דאין חייבין כלל על האש אלא ביכולה להזיק ברוח מצויה ואומר ר"י דלמ"ד אשו משום חציו הוא לא מחייב אלא באש שיכול להזיק ברוח מצויה הרבה וקרוב לודאי היזק כעין חציו והכא אין במעשה השולח קרוב לודאי היזק הלכך לא דמי לחציו דחציו דחרש הן אבל למ"ד משום ממונו אע"ג דלא מזומן כולי האי מחייב מידי דהוי אמסר שורו קשור כראוי לחרש דחייב דדרכו(א) לנתורי ע"י עסקיו של חרש אע"ג דלא הוי קרוב לודאי כעין חציו והא דפוטר ר' יוחנן אפילו במסר לו שלהבת לאו משום דאזיל לטעמיה דאית ליה אשו משום חציו דהא מסיק דאית ליה נמי משום ממונו אלא משום דקסבר שלהבת לא ברי הזיקא כמו שור כדאמרינן בפרק קמא (דף ט:) :

ממון

רבינו חננאל

שעמדה להטיל מים *) לא סכסכה רישא בעל גמל חייב דלא איבעי ליה לאפושי בטעינה דליעול בגו חנותא למיחך בדליקתא ודמי כמאן דאפיק תורא דמינמר ואזיק דחייב מן דאפקיה. סיפא חנוני חייב דלא איבעי ליה לאנוחי נרו מאבראי וכיון דאנחיה הוא ברא הזיקה. ת"ש המדליק את הגדיש כו' היה עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור. בשלמא לר' יוחנן פטור משום דקם ליה בדרבה מיניה שחייב על העבד דין מיתה אלא לריש לקיש הלא השור כשינח עבד משלם בעל השור ואע"פ שהשור חייב מיתה. ופריק ריש לקיש כגון שהצית המדליק אש בידיו בגופו של עבד והרגו וממנה יצאה האש והדליק הגדיש דהא ודאי חייב על העבד דין מיתה וקטליה בדרבה מיניה וקיימ' לן אין מת ומשלם. ואקשי' זה לא היה צריך לתנא לשנותו ופריק אפי' גדיש דחד **) ונברא דחד פר"א תני מילי אין מת ומשלם כגון דמיתה ותשלומין לחד אבל מיתה לחד ותשלומין לחד לא קמ"ל ת"ש השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור בשלמא לר' יוחנן חיצי חרש הן ולפיכך פטור אלא לריש לקיש אילו מסר שור נגח לחרש והזיק השור הכי נמי דבעל השור פטור ופרקי' לריש לקיש לא שנו שפטור השולח את הבערה אלא בזמן שמסר לו גחלת וליבה החרש שהרי קנאה החרש בשנוי מעש' והאי הליבוי אבל אם מסר לו שלהבת שממונו כמות שהוא חייב בעל גחלת כמו שחייב בשורו ור' יוחנן דאמר אפי' מסר לו שלהבת פטור יאמר לך צבתא דחרש גרם. כלומר המעשה של חרש הוא ועד שימסור לו עצים מבותתין כעין קנה מרוסס שהאש כשמתאחזת בהן אינן צריכין ליבוי כגון זה ודאי מעשה השולח הן והילכתא כרבי יוחנן בכולהו ואע"ג דשני ר"ל אשינויית לא סמכינן. אמר רבא קרא מסייע ליה לר' יוחנן דכתיב כי תצא אש וגו' מתניתא דתניא פתח הכתוב

*) לכאורה נראה דצ"ל וכסכסה וכן פרש"י.
**) נראה דצ"ל גדיש וגדי דחד ועבד דחד ועי' פרש"י ד"ה עבד כפות

מסורת הש"ס

לקמן [illegible]

לקמן ט. סט: קדושין מב:

לעיל ט: נט: [ע"ש]

לקמן [illegible]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה חציו כו' דדרכו לנתורי על ידי עסקיו:

[עי' תוס' כתובות ל: ד"ה רב הבא]

בנזקי ממונו וסיים בנזקי גופו לומר לך אשו משום חציו אמר רבא קשיא ליה לאביי למ"ד אשו משום חציו טמון באש דפטר רחמנא היכי משכחת לה וניחא ליה כגון שנפלה דליקה לאותו חצר ונפלה גדר שלא מחמת דליקה והדליקה והזיקה בחצר אחרת דהתם כלו ליה חציו אי הכי לענין גלוי נמי כלו ליה חציו [א] אלא למאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו וכגון שהיה לו לגודרה ולא גדרה דהתם שורו הוא ולא טפח באפיה וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו מאי בינייהו איכא בינייהו לחייבו בארבעה דברים: על החררה משלם כו': מאן חייב בעל כלב וליחייב נמי בעל גחלת בששימר גחלתו אי כששימר גחלתו מאי בעי כלב התם בשחתר אמר רב מרי בריה דרב כהנא זאת אומרת סתם דלתות חתורות הן אצל כלב דאכלה היכא אילימא דאכלה בגדיש דעלמא הא בעינן ובִיער בשדה אחר (שמות כב) וליכא לא צריכא דאכלה בגדיש דבעל חררה תפשוט דפי פרה כחצר

רש"י

בנזקי ממונו. דכתיב כי תצא אש דמשמע מעצמה: בנזקי גופו. דקרי ליה מבעיר: היכי משכחת לה. הא אדם זורק אבן והזיק בטמון (א) לא מיחייב בנזק הא קיימא לן בהאי פירקין (דף כו:) פצע תחת פצע לחייב את השוגג כמזיד ואונס כרצון ליתנא אתריכא האי אבן לעולם בטמון הוא נכנס ומזיק ולא שמעתי: וניחא ליה. ומשני לה הכי: ונפלה גדר. של חצר: שלא מחמת דליקה. דאי מחמת דליקה חציו הם: דכלו לו חציו. שבשעה שהדליק האש דהיינו זריקת אבן לא היה ראוי להזיק בחצר אחרת: אית ליה נמי משום ממונו. והיכא דליכא לחיוביה משום חציו והיכא לחיוביה משום ממונו מחייבינן ליה הלכך לענין גלוי אע"ג דכלו לו חציו חייב משום ממונו: וכגון שהיה לו לגודרה. בטרם תעבור הדליקה שם היה לו שהות ויכול לגודרה: ולא גדרה. דאע"ג דליכא לחיוביה אהבער ראשון מתחייב על שם סופו שלא שימר גחלתו לגדור בפניה: שורו הוא ולא טפח באפיה. הרי זה ככונס שורו לדיר ולא נעל בפניו ויצא והזיק: וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו מאי בינייהו. היכא דגחלת שלו היתה מאי איכא בין ר' יוחנן דמחייב ליה משום תרתי לר"ל דלא מחייב ליה אלא משום חדא דהא על כרחך היכא דגחלת שלו נמי פליגי דהא אמרן לעיל לרבי יוחנן אשו משום חציו הלמא בהא נמי פליגי היכא דגחלת שלו בשלמא עד השתא דשמעינן משום חציו דוקא ולאו משום ממונו וכדאמרת ממון אית ביה משא הא לית ביה משא איכא בינייהו היכא דאיתיה ממונו וליתיה חציו כי הך דנפלה גדר דכלו לו חציו דלמ"ד משום חציו דוקא פטור אבל השתא דלתרוייהו חייב מאי בינייהו: לחייבו בד' דברים. למ"ד משום חציו נמי מחייבינן ליה אם שרף אשו יד אדם חייב בארבעה דברים נזק וצער ריפוי ושבת אבל בבושת לא דאמרינן בשילהי פירקין אינו חייב על הבושת עד שיהא מתכוין אבל ד' דברים חייב דפשיעה היא דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שהרוח מוליכתה וכדאמרינן בשילהי פירקין נפל מן הגג ברוח מצויה חייב בד' דברים ופטור על הבושת למ"ד משום ממונו פטור והוא הדין נמי דאיכא בינייהו כל הני דלעיל כלב וגמל דלמ"ד משום חציו חייב דהא ממונו אע"ג דלאו חציו וחציו אע"ג דלאו ממונו אית ליה ולמאן דלית ליה חציו פטור אא"כ מסכסכת כדאוקימנא לעיל והאי דנקט ד' דברים משום דאפילו היכא דהגחלת שלו משמע לו דיש חילוק בדבריהם ועוד דמילתא דשכיח היא מפי המורה שמעתי *אבל לשון ראשון נראה לי: מאן חייב בעל הכלב. אמתניתין מהדר דקתני על הגדיש משלם חצי נזק: ה"ג וליחייב נמי בעל הגחלת. דהא בין מר ובין מר משום ממונו אית להו הלכך לר' יוחנן דאמר לעיל על הגדיש משלם חצי נזק דצרורות הן לשלם בעל הגחלת חצי האחר דהא ממונו הוא ור"ל דאמר על הגדיש כולו הוי פטור לשלם בעל הגחלת כוליה וקס"ד *דגחלת (ב) דחד וחררה וגדיש דחד: בששימר גחלתו. שנעל דלתות ביתו יפה ואונס הוא: זאת אומרת. מדחייב לבעל כלב אחררה נזק שלם אלמא לאו שינוי הוא זה שחתר את הדלת: דסתם דלתות חתורות הן אצל הכלב. *ולא תימא משונה הוא ופלגא נזקא משלם: בגדים דעלמא. אמאי משלם (ג) חררה הא שן הוא ובעינן שדה אחר דניזק וליכא: תפשוט. דמדקא משלם חררה: דפי פרתו. של מזיק האוכלת בחצר הניזק: כחצר

תוספות

טמון באש דפטר רחמנא היכי משכחת לה. פי' בשלמא למ"ד אשו משום ממונו אין תימה דפטור טמון ואע"ג דבכל נזקי ממונו כמו קרן שן ורגל חייב טעון שבממון מלינו חילוקים בקרן שן ורגל להלכותיהן אבל באדם המזיק לא חלק הכתוב דכתיב פצע תחת פצע ודרשינן בסוף פירקין (דף כו:) לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון לפיכך אין סברא לדרוש אשו משום חציו: מאי בינייהו. הוה מצי למימר איכא בינייהו כל הני דלעיל כלב שנטל חררה ואנחי אגודי בגדיש דלרבי יוחנן משלם על שאר הגדיש חצי נזק ולר"ל על שאר הגדיש פטור ולרבי יוחנן אפילו לא הצית בגופו של עבד קם ליה בדרבה מיניה וטמון היכא שלא כלו חציו חייב לרבי יוחנן: וליחייב בעל הגחלת. פירוש גם בעל הגחלת ולא שיפטר בעל הכלב לגמרי כדפ"ל (דף כב. ד"ה ואי) גבי חנוני אמאי חייב ועוד אי בשלא שמר גחלתו ומפטר בעל הכלב אמאי קאמר (לעיל יט:) מתני' באדייה אדויי ודרב הונא בעלמא איתמר לימא דרב הונא קאי אמתני' קשרו אדם חייב הקושר כ"ש ובעל התרנגול פטור כמו הכא דפטור בעל הכלב אלא ודאי בשלא שימר גחלתו חייב נמי בעל הכלב ולכך לא מיתוקמא לדרב הונא אמתני' דקשרו אדם חייב משמע דחייב הכל הקושר ובעל התרנגול יש לו להתחייב כמו כן: וליחייב בעל הגחלת. האי לישנא לאו דוקא דהא מיתוקמא דאכלה בגדים דבעל החררה אלא כלומר שיפטר בעל הכלב מחלקו של בעל הגחלת ולא ישלם כי אם הרביע וא"ת ואמאי לא פריך וליפטר בעל הכלב מן החררה *ונראה מכאן לדקדק דיותר יש לאדם ליזהר עצמו שלא יזיק אחרים משלא יוזק שמחויב לשמור גחלתו מן הכלב אע"פ שאין לו רשות ליכנס לביתו כדי שלא יזיק אחרים ואפשר לשמור עצמו כדי שלא יכנוס כלב כדי ליטול חררתו וכן משמע בהמניח (לקמן דף נא:) בשמעתין דקדרין דפריך אי נתקל פושע שני נמי ליחייב אלמא חשיב שני פושע לחייבו בנזק שלישי ואינו פושע לענין שיפטר ראשון בנזקיו: בששימר גחלתו. וא"ת ומה שמירה היא זו כיון שיכול הכלב ליכנס שם בחתירה דסתם דלתות חתורות הן אצל הכלב וי"ל כיון דנטר כדנטרי אינשי לא אטרחוהו רבנן טפי: בשחתר. ואם תאמר ולישני כגון דנפלה גודא בליליא וידע בעל הכלב ובעל הגחלת לא ידע ויש לומר דאין זה רגילות דבעל הכלב ידע ובעל הגחלת לא ידע ולקמן גבי עיזי דבשדות רגילות הוא לפעמים: סתם דלתות חתורות הן. תימה דלמא משום דהוי תחילתו בפשיעה וסופו באונס תחילתו בפשיעה משום פתיחה ויש לומר דא"כ לא מיחייב בחתירה כ"א רביע כי היכי דהוה מתחייב בפתיחה שהיה בעל הגחלת מתחייב מחצה אבל אין לתרץ דלא אמרינן תחלתו בפשיעה בבתים פתוחים וסופו באונס בנעולים כיון דגבי נעולים לא הוי שום פשיעה כדאמרינן בהפרה (לקמן דף נב:) דלא אמרינן מגו דהוי פושע לענין חרש הוי פושע לענין פקח כו' ומגו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין שוורים דלא דמי התם ודאי לא אמרינן מגו משום דלגבי פקח או לגבי שוורים הניזקין לא פשעי כלל אבל הכא פושע הוא בכלב זה לענין זה הגדיש להיות ניזוק בגחלתו בפשיעה היכא שלא שמר גחלתו לכך יש להתחייב אפילו נזוקין באונס למאן דמחייב תחילתו בפשיעה וסופו באונס: תפשוט דפי פרה כחצר הניזק דמי. תימה דאמאי לא פשיט מהאי בבי דמתני' דתנן השן מועדת לאכול הראוי לה ומההיא דאכלה מלידי הרחבה ומתוך החנות ועוד אותם שהיו מדקדקין מקישה בו את הכלב למה לא הביאו מתניתין כלב שנטל חררה דדייק מינה השתא ועוד מאי קאמר מאי בעי ריפתך בפומא דכלבא כיון שהכלב לקחה ונראה לר"י דמכל הנהו דמתניתין לא מצי למפשט ולא מההיא דנטל חררה משום דס"ד דאם לקחה הבהמה פירות בחצר הניזק ואכלה ברשות הרבים [או בחצר המזיק] חייב *דמחייבינן בלקיחה לחודא וכן הסברא נוטה דכיון דפשע בלקיחה מה לנו באכילה והא דממעטינן משדה אחר רשות הרבים הייט לקיחה וקמבעיא ליה כגון אם הושיט פירות בפי פרה חש"ו ועבו"ס דלאו בני תשלומין נינהו וכגון שהבהמה לא היתה יכולה ליקח אם לא שהושיט לה ואי כחצר הניזק דמי חייב בעל הפרה ואי כחצר המזיק דמי פטור כיון שנתנו אחר לתוך פיה והא דקאמר תפשוט לאו ממתני' אלא מסוגיא דשמעתין דאוקמה אכלה בגדים דבעל החררה שמע מינה דבעו לקיחה ואכילה בחצר [הניזק] אף על פי שאין טעם בדבר זה מה צורך באכילה אלא דגזירת הכתוב הוא ותפשוט כשנתן אחר לתוך פיה דחייב דכחצר הניזק דמיא דאי כחצר המזיק דמיא ומאי אמר ליה מאי בעי ריפתך בפומא דחיותאי ה"ל מצי א"ל מאי בעי ריפתך בפומא דכלבאי וזה

רבינו חננאל

בנזקי ממונו כי תצא וסיים בנזקי גופו המבעיר לומר לך אשו משום חציו. אמר רבא קשיא ליה לר' אמי לר' יוחנן דאמר אשו משום חציו טמון באש דפטרי חכמים שחולקין על ר' יהודה היכי משכחת לה ובאנו לומר כגון שהצית אש בחצר ונפלת גדר שלא מחמת הדליקה והלכה האש והזיקה בחצר אחרת דכלו חציו בחצר ראשונה ואילו לא נפלה הגדר לא היתה האש עוברת באותה החצר. ומקשי' אי הכי אפי' בגלוי פטור הוא דכלו חציו וכל שכן על הטמון. ופרקי' מאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו וכגון שהיה לו לגדור בפניה שלא תעבור ולא גדר. ואקשי' וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו בגלוי דכיון דהוה ליה לשמור ולגדור שלא תעבור הדליקה כמו שחייב לשמור בהמתו שלא תצא ותזיק ואם יצאה והזיקה חייב באשו שהוא כממונו. ואמרי' אי הכי מאי בינייהו איכא בינייהו לחייבו בד' דברים צער ריפוי שבת ובושת. ר' יוחנן דאמר אשו משום חציו אע"ג דאית ליה נמי אשו משום ממונו חייב בד' דברים הללו וכל שכן בנזק אבל ריש לקיש דאמר אשו משום ממונו אמר לך כשם שאינו חייב בנזקי שו אלא בנזק בלבד כדבעינן למימר לקמן. כך אינו חייב באשו אלא נזק בלבד. בתר דאקשי' על ריש לקיש הני כולהו תיובתא ושנינהו ואוקימ' דר' יוחנן נמי אית ליה משום ממונו והלכתא כר' יוחנן הדרינן לשמעתין ואמרי' תנינן במתני' על החררה משלם נזק שלם. מאן משלם בעל הכלב או בעל הגחלת ופשיטא לן דבעל הכלב [משלם] שמפני שבעל הגחלת שימר גחלתו והכלב חתר והוציאה אורחיה הוא לחתור ולא שינה כי כן דרכו ואם לא חתר אלא לא שמר בעל הגחלת כראוי חייב בעל הגחלת ואוקי' דאכלה בגדיש דבעל הררה. גם נתברר מזו דפי פרה כחצר

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פי"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ד טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף יג ועיין במ"מ פי"ד מהלכות נזקי ממון הלכה טו:

נט ב מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ד סמג עשין סז טוש"ע שם סעיף ז וסעיף יג:

ס ג מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף יז:

סא ד ה ו מיי' פ"ב שם הלכה יז יח ועי' בהשגות ובמ"מ סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' שצב:

סב ז טוש"ע ח"מ סי' שלא סעיף ז:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היכי וכו' והזיק בטמון מי לא מיחייב: (ב) ד"ה כ"ג וכו' וקס"ד דגחלת וחררה דחד וגדיש דחד: (ג) ד"ה בגדים וכו' אמאי משלם אלא חררה מן קום:

ועיין רש"ל

גי' רש"ל דגחלת וחררה דחד וגדיש דחד

הגהות הגר"א

[א] גמ' אלא למאן כו'. כ"ב הרי"ף ורמב"ם מפרשים שהוא מתני' ראשון כגון שנפלה כו' ומפרשים דחיוב חציו הוא משום ממונו (ועבהגר"א סי' תי"ח ס"ק נ"ג

גליון הש"ס

רש"י ד"ה דסתם דלתות כו' ולא תימא משונה. עיין בהרא"ש בפרקי' סי' ג': תוס' ד"ה וליחייב כו' האי לישנא כו' ונראה מכאן לדקדק. עי' לקמן דף כז ע"ב תד"ה אמאי פטור: ד"ה תפשוט כו' דמחייבי' בלקיחה לחודה. עי' לעיל דף כ ע"א תוספות ד"ה מתגלגל:

כחצר הניזק דמי דאי כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי רפתך בפומא דכלבאי דאיבעיא להו פי פרה כחצר הניזק דמי או כחצר המזיק דמי ואי אמרת כחצר המזיק דמי שן החייב רחמנא היכי משכחת לה אמר רב מרי בריה דרב כהנא כגון שנתחככה בכותל להנאתה וטנפה פירות להנאתה מתקיף לה מר זוטרא והא בעינא כאשר יבער הגלל עד תומו וליכא רבינא אמר דשף צלמי רב אשי אמר דפסעי פסועי ת"ש *שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור כאן פטור (א)*משסה פטור וחייב בעל כלב ואי אמרת כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך בפומיה דכלבאי אימא פטור אף משסה ואיבעית אימא דאפקיה לניביה וסרטיה ת"ש *השיך בו את הנחש רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרים *ואמר רב אחא בר יעקב כשתימצי לומר לדברי ר' יהודה ארס נחש בין שיניו הוא עומד לפיכך *מכיש בסייף ונחש פטור לדברי חכמים ארס נחש מעצמו מקיא לפיכך נחש בסקילה ומכיש פטור ואי אמרת פי פרה כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך בפומא דחיוואי לענין קטלא לא אמרינן ומנא תימרא דתניא הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית ומת השור בסקילה ובעלים פטורים מן הכופר בעלים פטורין מן הכופר מ"ט דאמר ליה ברשותי מאי בעית שורו נמי לימא ליה מאי בעית ברשותי אלא לענין קטלא לא אמרינן הנהו עיזי דבי תרבו דהוו מפסדי ליה לרב יוסף א"ל לאביי זיל אימא להו למרייהו דליצנעינהו אמר ליה אמאי איזיל דאי אזילנא אמרי לי לגדור מר גדירא בארעיה ואי גדר שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה כשחתרה אי נמי דנפיל גודא בליליא מבריז רב יוסף ואיתימא רבה דסלקין לעילא ודנחתין לתתאה הני עיזי דשוקא דמפסדי מתרינן במרייהו תרי ותלתא זמנין אי ציית ציית ואי לא אמרין ליה תיב אמסחתא וקבל זוזך:

מתני' איזהו תם ואיזו מועד מועד כל *שהעידו בו שלשה ימים ותם משיחזור בו שלשה ימים דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר מועד שהעידו בו שלשה פעמים ותם כל שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח:

גמ' מאי טעמא דר' יהודה אמר אביי תמול חד מתמול תרי שלשום תלתא ולא ישמרנו בעליו אתאן לנגיחה רביעית רבא אמר תמול מתמול חד שלשום תרי ולא ישמרנו האידנא חייב ור"מ מ"מ דתניא א"ר מאיר

ריחק

כחצר הניזק דמיא. ושדה אחר קרינא ביה: ואי אמרת כו'. גמרא קמהדר כלומר אמאי מספקא לך פשיטא דכחצר הניזק דמי דאי כחצר המזיק דמי א"כ שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה: נתחככה בכותל. דתולדה דשן היא אבל שן ממש לא דאמר ליה פי פרתי רשותי היא: וטנפה פירות. ע"י גלגול כעין שטושין סוסים וחמורים ובלעז וולט"ר: והא בעינן עד תומו. דמכליא קרנא דהא ובער זה השן מיבער הגלל עד תומו נפקא לן בפ' קמא (דף ג:) והכא ליכא תומו שעדיין האבנים והפירות בעין: דשף צלמי. כשנתחככה בכותל מחקה צורה שעליו דאיכא תומו: דפסעי פסועי. כשנתגלגלה על הפירות תחבקן בטיט וא"א לפשר ללקטן. לישנא אחרינא דפסאי פסואי כמו פסו אמונים (תהלים יב) כלומר ששפכה משקה בגלגולה דכליא ופסיא קרנא: פטור משסה. דגרמא בנזקין פטור: דאפקיה לניביה. שהוציא שיניו וסרטו דלא הכניס ידו לתוך פיו: השיך בו את הנחש. שנטל את הנחש בידו והגיע פיו ליד חבירו עד שנכנסה לתוכו ונשכו ומת: מחייב. מיתה: בין שיניו עומד. ובלא כוונת הנחש יצא הארס: לפיכך מכיש בסייף. דהוה ליה כאילו הרגו בסייף שהורג ממש הוא ולא גורם: נחש בסקילה. כדין שור הורג אדם דכתיב השור יסקל (שמות כא): לענין קטלא. הריגת נחש: לא אמרינן. מאי בעי ידך כו' ואפילו כחצר המזיק דמיא אינו פטור אלא נהרג אבל לענין נזקין אמרינן מאי בעית ברשותי כדתנן בפ"ק (דף ט:) חוץ מרשות המיוחדת למזיק ומיבעיא לן פי פרה אי כחצר המזיק דמי או לא עד דפשיטנא לה מכלב שנטל חררה: בי תרבו. שם משפחה: דסלקין לעילא. מבבל לארץ ישראל: ודנחתין לתתאה. מארץ ישראל לבבל הוו בקיאין בדין זה: עיזי דשוקא. דקצבי דקיימי לשחיטה אלא דמשהו להו עד מא דשוקא: מתרינן במרייהו. אי מפסדן אפילו ברשות הרבים: תיב אמסחתא. מקום מעמד הקצבים: וקביל זוזך. אפילו ביומא דלאו דשוקא שחיט להו הואיל ולשחיטה קיימן: מתני' משיחזור בו שלשה ימים. שרואה שוורים ואינו נוגח חוזר לתמותו: שלשה פעמים. ואפילו ביום אחד: גמ' אתאן לנגיחה רביעית. שאם לא שמרו ונגח נגיחה רביעית משלם מעלייה נ"ש אבל אשלישית פלגא נזקא הוא דמשלם: ולא ישמרנו האידנא. בנגיחה שלישית חייב עליה נזק שלם:

ריחק

וזה הלשון לאו דוקא דהכא לא שייך לשון זה שהכלב לקח מעצמו אלא כלומר כיון דגזירת הכתוב דבעי' אכילה בחצר הניזק ואי פי פרה כחצר המזיק אפילו כי אכלה בגדים דבעל החררה הוי אכילה בחצר המזיק ואגב דשייך לשון זה בנתן אחר לתוך פיה נקט ליה ומייתי משיסה בו את הכלב דשכוי מיקרי *אפילו הכניס יד חבירו בפי הכלב או הנחש והשיך היינו דהתחב ודחק שיני הכלב ונחש בבשר חבירו וא"כ אמאי חייב בעל הכלב והא אין בחצר המזיק הוא ולימא ליה מאי בעי ידך בפומא דכלבאי והא דקאמר שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה אף על גב דמשכחת לה שפיר כגון שהלקיחה היתה בחצר הניזק אלא משום דפשטיה דקרא משמע שהביעור היתה בחצר הניזק קבעי היכי משכחת לה ובריש מסכת שבת (דף ג:) איכא נמי תפשוט מסוגיא דשמעתין דקאמר תפשוט מדבעי רב ביבי בר אביי: תא שמע שיסה בו את הכלב. ותימה דאמאי לא משני לענין קטלא לא אמרינן כדאמרינן בסמוך דהך משנה היא רישא דהשיך בו את הנחש דמייתי בתר הכי בפ' אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עו: וסס) ושמא משמע ליה רישא בין לענין מיתה בין לענין נזקין ולקמן נמי מייתי לה גבי בעיא משסה כלבו של חבירו: דאפקיה לניביה וסרטיה. הו"מ לשנויי כגון שלא הכניס יד חבירו אלא הכלב עצמו לקחה כששיסהו אלא דמשני לפי מה שסבור דמיירי כשהושיט לו ידו: יכלי למימר לגדור מר גדירא בארעיה. היה נשמע אביי שלא היה חפץ לילך לשם דהתנן (לעיל דף יט:) אכלה מתוך החנות משלמת כו' ולא אמרינן היה לו לנטול חטתו וכן אכלה מצידי הרחבה ולעיל נמי לא פריך דליפטר בעל הכלב מן החררה ורב אלפס פסק כרב יוסף וליתיה לדאביי דדחויא בעלמא הוא: הנהו עיזי דשוקא כו'. דוקא בהנהו דקיימי לשחיטה ואע"ג שישלמו מה שהזיקו לא בעי למיקם בהדייהו לדינא וזימנין נמי דליכא סהדי אבל עז לחלבה ורחל לגיזתה יכול לומר כשיזיק ישלם כדאשכחן גבי עיזי דבי תרבו דאמר ליה זיל אצנעינהו ולא אמר ליה זיל שחטינהו: איזהו מועד כו'. אומר ר"י דהא דאמרינן בהבא על יבמתו (יבמות דף סד:) דסתם לן תנא דשור המועד כרשב"ג דאמר בשלש זימנין הוי חזקה לא משום דתיהוי פלוגתייהו בשור המועד דמקראי דרשינן*): שיהו התינוקות כו'. אף על גב דאדם אית ליה מזלא מ"מ כיון שנעשה שפל כל כך שהתינוקות ממשמשין בו ודאי חזר לקדמותו ולא בא ר"מ למעט שלא תועיל חזרה שלשה ימים אלא השמיענו דאפילו ביום אחד פעמים דאיכא חזרה כגון ע"י תינוקות וג' פעמים ביום אחד נראה דאין מועיל לדידיה לחזרה אע"פ שמועיל להעדאה דה"נ הסכן לר"ם דבשלשה פעמים הוי מועד ובחזרה בעי ג' ימים: ולא ישמרנו האידנא חייב. פי' בקונטרס בפי' ראשונה דלרבא בפעם ג' חייב נ"ש ונ"ל לפי' הא דקאמר לקמן דאתו ג' כיתי סהדי בחד יומא דלמ"ד לייעודי תורא אייעד ומשלמין בעלים נ"ש אע"פ שלא ידעו תחלה ואינו נראה דהועד בבעליו כתיב ולה"נ אפי לא ישמרנו משלם נ"ש וברייתא דלקמן קתני דאין השור נעשה מועד עד שיעידו בפני בעלים וא"כ אפילו למ"ד לייעודי תורא צריך שידעו הבעלים תחלה וכי אתו ג' כיתי סהדי בחד יומא והעידו בבעלים לא ישלמו בעלים נ"ש עד נגיחה ד' ורש"י עצמו חזר בו משום דבריש חזקת הבתים (ב"ב דף כח: וסס) קאמר סתמא דגמרא אי מה שור המועד עד נגיחה ד' לא מיחייב כו' ופי' דמשמעות דורשין איכא בינייהו

והר"ר

*)[ועי' תוס' יבמות סה. ד"ה ושור]

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה יט ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שצ:

סד ב ג ד מיי' שם פ"ו הלכה ח סמג שם:

סה ה מיי' שם הלכה יא:

סו ו מיי' שם פ"ו הלכה א ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנו סעיף א וסעיף ב:

סז ז מיי' פ"ו שם הלכה א סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ה:

סח ח מיי' שם הלכה ז:

מסורת הש"ס

סנהדרין עו: לקמן כד:

סנהדרין שם

[שם עח.]

[מלת זו ליתא בערוך ולא בתכבי והוי' ג"ל ומשיך ועי' ערוך ע' הרס]

[יבמות סה. ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מכאן פטור פטיר מבסה וחייב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תפסוט וכו' אפי' הכניס יד חבירו. עי' לקמן ד' נו ע"א תוספות ד"ה אלימא:

רבינו חננאל

בחצר הניזק דמי דכר איבעיא ואפשיטא דכחצר הניזק דמי דהאה רב מרי ואמר שן דחייב רחמנא כגון שנתחככה בכותל להנאתה והפילה הכותל או מינפה פירות להנאתה שדומה היזיקו לשן דיש לה הנאה להזיקה שכשם שיש לה הנאה באכילתה כך יש הנא' כשנתחככה בכותל וכיוצא בה ואקשי' עלי' והא כתיב ובער זה השן וכתיב כאשר יבער הגלל עד תומו ש"מ דשן דחייב רחמנא כגון דבעיר ליה כוליה שנא' עד תומו. וזה שהפילה הכותל ומינפה הפירות לא ביערם לגמרי דהא קיימי ומתחזו. ופריק רב אשי כגון דשף צלמי. פי' כגון שהיו לו צורות מצויירים בכותל נתחככה בהן ושפשפה אותם*) מלשון [בתרגום דכרים ט] ושפית יתיה בשופינא ובערם מן הכותל לגמרי כדגרסי' בסוף יום הכפורים בענין שכבת זרע שישנו על בשרו אם מבערב ישפשף כלומר יחכך בבשרו עד שיבערו לגמרי ובא רב אשי ופירק [פירוק] אחר דפסע פסועי פי' כגון בצע המקום שנתחככה בהן שיברה האבנים ושחקתן והפירות בדריסה שינפתם ודרסתם [וכילתם] כדכתיב בצע' אמרתו לשון כלייה והוא תמימות והשלמות ואתינן למיפשטיה מהא שיסה בו כלב כו' ופשוטה היא. דאפיק כלבא לניביה וסרטיה פי' שיני הכלב שהן ניבין גדולין יוצאין מפיו ולהרוץ והכה בהן ולא הכנים [ידו] לתוך פיו. ת"ש השיך בו את הנחש כו' ופרקי' לענין קטלא דברי הכל חייב ולא יכיל מזיק למימר מאי בעית ברשותי כי קמיבעיא לן לענין ממונא ולא [איפשטא] אלא ממתני' דקתני על החררה משלם נזק שלם ש"מ דפי הכלב כחצר הניזק דמי. והשתא סלקא שמעתין כר' יוחנן דאמר אשו משו' חציו אית ליה נמי משום ממונו וקיימא לן כוותי'. הנהו עיזי דבי תרבו דהוו מפסדי לר' יוסף אמר לאביי זיל אצנעינהו כלומר הזהר לבעליהן שישמרו אותן והשיבו אביי יאמרו דבעליהן יגדור נדר לשדהו והשיב רב יוסף אם כל שדות גדורות הן האי דכתיב ובער בשדה אחר היכי משכחת לה ופירק אביי בשחת הבהמה הגדר או נפל הגדר בלילה ונכנסה הבהמה ואכלה כי האי גונא השן חייבת אבל בשדה שאינה גדורה השן פטורה ועמדה הא דאביי ולא איפריכא והא דמכריז רבה ואיתימא ר' יוסף לאו דסמכה היא דרב יוסף כשמעתיה ואביי הא אוקמיה בטעמא ואסתלק רב יוסף ושתק ולרבה לא איתברירה דדבריו נינהו דהא גרסי' ואיתימ' ר' יוסף לפיכך אין כח לפסוק הלכה כמותו. פי' עיזי דשוקא. העומדין לשחיטה: מתני' איזהו תם ואיזהו מועד מועד שהעידו עליו ג' ימים. ותם שיחזור בו ג' ימים דברי ר' יהודה ור' מאיר אומר מועד שהעידו בו ג' פעמים וכו'. אמרינן מאי טעמא אמר אביי תמול חד מתמול תרי כלומר אילו היה כתיב תמול אינו אלא יום אחד השתא דשינה קרא וכתב מתמול תרי יומי נינהו שלשום תלתא ולא ישמרנו יגנח רביעית נעשה מועד ומשלם נזק שלם. רבא אמר לא שנא כתיב תמול ולא שנא כתיב מתמול תרוייהו חדא יומא משמע שלשום תרי ולא ישמרנו אלא נגח עוד יום שלישי מכאן ולהכא נעשה מועד וכל מה שיגח ישלם שור תחת השור ולדברי הכל נגיחה רביעית נזק שלם. ואביי ורבא בקראי פליגי ולא בעיקר הנגיחות דבהדיא קתני כל שהעידו בו ג' ימים ועוד הלא תראה בתחלת חזקת הבתים דמותיב במתמיה כדבר גדיר אי מה שור המועד עד נגיחה רביעית לא מיחייב הכא נמי עד שנה רביעית לא יקמה ברשותיה ופריק הכי השתא התם מכי נגח ג' נגיחות הוה ליה מועד ואידך כי לא נגח מאי משלם הכא כיון דאכלה ג' שנים קמה ליה ברשותיה. ועוד שנינו משנה שלימה שור שנגח את האדם ומת מועד משלם את הכופר ותם פטור מן הכופר וזה וזה חייבין מיתה. ואקשי' בגמ' וכי מאחר דמתם קטלינן ליה מועד דקטל היכי משכחת לה. ופרש רבה פי' ודחאו רב אשי ופירש הוא כגון שסיכן ג' בני אדם. רב זביד אמר כגון שהרג ג' בהמות ומועד לבהמה הוי מועד לאדם הרי בפי' דבתלתא זימני תם הוא ונעשה מועד ואם הרג יהרג **) וזהו המועד שנסקל ומשלם הכופר ובטעמא חדא אמרו הני. ורב אשי בר אשי ור"ל ורב פפא ורב אחא בריה דרב איקא כולהו סבירא להו דבתלתא זמני תם הוא. והוב גרסינן בפ' הבא על יבמתו וסתית ושור המועד הלכתא כרשב"ג דאמר בהדי' לשלישי תנשא לרביעי לא תנשא. והכא אמר ר"נ אמר רב אדא בר אהבה הל' כר' יהודה כמועד שהרי ר' יוסי מודה לו. והוצרכנו לפרש כל זה שראינו במקצת פירושי רבותינו הגאונים שאמרו כי בנגיחה השלישית משלם נזק שלם וכמדומה עבר אגב שיטפא.

אמרו

*) פי' סרוך סרך קא. **) מלשון הנ"ל ולא כרב יסרג. אם זנינהו בו כמועד וכו'.

*ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כל שכן אמרו ליה זבה תוכיח שריחקה ראיותיה טמאה קירבה ראיותיה טהורה אמר להן הרי הוא אומר °וזאת תהיה טמאתו בזובו *תלה הכתוב את הזוב בראיות ואת ^ז הזובה בימים ממאי דהאי וזאת למעוטי זבה מראיות *אימא למעוטי זב מימים אמר קרא °והזב את זובו לזכר ולנקבה מקיש זכר לנקבה מה נקבה בימים אף זכר בימים ולקיש נקבה לזכר מה זכר בראיות אף נקבה בראיות הא מיעט רחמנא וזאת ומה ראית מסתברא קאי בראיות ממעט ראיות קאי בראיות ממעט ימים תנו רבנן איזהו מועד כל שהעידו בו שלשה ימים ותם שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח דברי ר' יוסי ר' שמעון אומר מועד כל שהעידו בו שלש פעמים ולא אמרו שלשה ימים אלא לחזרה בלבד אמר רב נחמן אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר' יהודה במועד שהרי ר' יוסי מודה לו והלכה כרבי מאיר בתם שהרי ר' יוסי מודה לו אמר ליה רבא לרב נחמן ולימא מר הלכה כרבי מאיר במועד שהרי רבי שמעון מודה לו והלכה כרבי יהודה בתם שהרי רבי שמעון מודה לו אמר ליה אנא כרבי יוסי סבירא לי *דרבי יוסי נימוקו עמו ^י אבעיא להו שלשה ימים דקתני *לייעודי תורא או לייעודי גברא למאי נפקא מינה דאתו תלתא כיתי סהדי בחד יומא אי אמרת לייעודי תורא מייעד ואי אמרת לייעודי גברא לא מייעד מימר אמר השתא הוא דקמסהדו בי מאי תא שמע ^י אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו *בפני בעלים ובפני בית דין העידו בו בפני בית דין ושלא בפני בעלים בפני בעלים ושלא בפני בית דין אינו נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בית דין ובפני בעלים ^ה העידוהו שנים בראשונה ושנים בשניה ושנים בשלישית הרי כאן שלש עדיות והן עדות אחת להזמה נמצאת כת ראשונה זוממת הרי כאן שתי עדיות והוא פטור והן פטורים נמצאת כת שניה זוממת הרי כאן עדות אחת והוא פטור והן פטורים נמצאת כת שלישית זוממת כולן חייבין ועל זה נאמר °ועשיתם לו כאשר זמם וגו' אי אמרת לייעודי תורא שפיר

אלא

ויקרא טו | שם | דברים יט

רש"י

ריחק נגיחותיו · ג' ימים : חייב · כדכתיב תמול שלשום : ריחקה ראותיה · ג' ראיות בג' ימים טמאה ז' ימים כדכתיב כי יזוב זוב דמה ימים רבים ודרשינן (בת"כ פ' מצורע) ימים שנים רבים שלשה : קירבה ראותיה · ביום אחד טהורה מטומאת שבעה אלא שומרת יום כנגד יום : הרי הוא אומר וזאת תורה וכו' · ומשום גזירת הכתוב הוא דלא דרשינן ק"ו : הזב בראיות · דכתיב בהאי קרא זוב תלתא זימני וכתיב טומאתו היא דמשמע בהנך ג' הוי טמא וכתיב וזאת דמשמע אין לך אלא מה שכתוב בו זב בראיות ולא זבה בראיות : קאי בראיות · האי וזאת גבי ראיות כתיב וממעט ראיות לזבה : ממעט ימים · בתמיה : אלא לחזרה · שאם חזר לאחר העדאתו שלשה ימים שראה שוורים ולא נגח חזר לתמותו : כרבי יהודה · דמתני' : נימוקו עמו · טעמיו וראיותיו עמו : לייעודי תורא · ולמעוטי היכא דנגח ביום אחד : או לייעודי גברא · לייעד בעל השור בעינן שלשה ימים : בחד יומא · והעידו על שלש נגיחות של ג' ימים : אי אמרת · לא בעינן ג' ימים אלא לייעודי תורא ולמעוטי קירב נגיחותיו הא מייעד דריחק בנגיחות : השתא הוא דקמסהדו בי · כל שלשתן הכיתות באו ביום אחד והתורה אמרה שלשה ימים : והועד בבעליו · ואין עדות אלא בב"ד : הרי כאן ג' עדיות · שאם בטלה אחת מהם לא בטלו השתים ומשלם עליהם חצי נזק ואם לא בטלה הרי הוא מועד : והן עדות אחת להזמה · שהרי על ידי שלשתן הוא מועד הלכך עדות אחת הן לכך שאם נמצאת כת הראשונה זוממת הוא פטור מלשלם על הנגיחה *שלישית אלא חצי נזק : והן · הזוממין : פטורין · מתשלומי נגיחה שלישית ואע"פ שהן היו גורמים לו לשלם עליה נ"ש פטורין שאין העדים משלמין ממון עד שיזומו כולן : כולן חייבין · לשלם הח"נ של העדאת נגיחה שלישית בין כולן וגד תמות משלמים שני עדים האחרונים שהעידו עליה : אי אמרת לייעודי תורא · בעינן ג' ימים אבל גברא ביום אחד מייעד מצי לאוקמא כשבאו כולן ביום אחד שהביאן ניזק שלישי להעיד על ג' נגיחות של ג' ימים ומשום הכי שייכי קמאי בלד העדאה שרגלים לדבר דלשוייה מועד אתו דלא מצו למימר אנן לחיובי פלגא נזקא אתינן מקמייתא ולא לשוייה מועד דודאי הני ידעי בהאי שהרי בעל נגיחה שלישית הביאן ומה נו ונגיחות הראשונות אלא כדי לייעדו ובהדי הדדי אתו :

תוספות

והר"ר עזריאל פי' דהיכא בינייהו דלאביי דדריש לא ישמרנו לגני ירה ד' לא משלם נזק שלם עד יום ד' דלא ישמרנו הוי יום ד' דומיא דתמול שלשום אבל לרבא דלא כתיב נגיחה ד' אפילו נגח ד' בג' חייב *וקשה למאי דפי' דלא משלם ברביעית נ"ש אפי' למ"ד לייעודי תורא אא"כ העידו בבעלים בנגיחה ג' דאמרינן לקמן בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (דף מא. ושם) וכי מאחר דמהם קטלינן ליה מועד היכי משכחת לה ומשני כגון שהוזמו זוממי זוממין ופריך הניחא אי לייעודי תורא שפיר אלא אי לייעודי גברא בעינן מאי אמר ליה לא הוה ידענא דתוראי נגחן ולפי מה שפירש' אפילו אי לייעודי תורא נמי לא אתי שפיר וי"ל דלכתחילה כשהוזמו השלשה כיתות לקחו הבעלים את השור וכשבאו זוממי זוממין והעידו בבעליו בבית דין לא הספיקו לגמור את דינו עד שנגח נגיחה ד' בעוד שהיה בבית בעליו וכמ"ד גומרין דינו של שור שלא בפניו והו"מ למפרך הניחא למ"ד גומרין אלא בלאו הכי פריך שפיר הניחא אחר ור"ת מפרש שאין נאסר על ידי גמר דין כל זמן שהוא קיים °ועדיין שלו הוא °עד לאחר סקילה או לאחר שחיטה והשתא אתי שפיר אפי' נגמר דינו ואח"כ נגח והא דקתני לקמן בברייתא נמצאת כת שלישית זוממת כולן חייבין אע"ג דעדיין לא חייב נזק שלם מכל מקום כיון שמייעדין אותו וממילא מתחייב נזק שלם ברביעית כשהוזמו צריכין לשלם כפי מה שתעלה נגיחה ד' כשיגח אע"ג דבפרק הנחנקין (סנהדרין דף פו:) אמר עידי גניבה בנפש שהוזמו ועידי גניבה ראשונה של בן סורר אין נהרגין התם לאו משום דיכול להיות שלא יבאו לידי חיוב פטרינן להו אלא התם משום דמלו למימר להלקותו באנו ועידי גניבה בנפש שהוזמו לוקין כדפירש התם בקונטרס אבל הכא ע"כ לא בהו כי אם לייעדו ולחייבו נזק שלם כשיגח נגיחה ד' כדמסיק וא"ל דלא מצו למימר לחיובי פלגא נזקא קאתינן *א"כ אין חייבין אלו הכיתות אלא במה שעשאו מועד ואומדין כמה נפחת שורו מדמיו ולא צריכא השתא לנגיחה רביעית כלל :

הרי הוא אומר וזאת · ואם תאמר כל שכן השתא דאיכא למימר תוכיח דמיעט קרא בהדיא וי"ל דה"ק דהתם גלי קרא דלא שייכא התם סברא של קירוב וריחוק שאין שם הטעם תלוי משום דמוחזקת בכך רואה אלא דגזירת הכתוב הוא דבשלשה ימים היא זבה אפי' אם יבא אליהו ויאמר ודאי לא תראה עוד : **ודלמא** למעוטי זב מימים · ולא בעי למימר אבל לא זבה מראיות דאם כן לשתוק מוזאת אי נמי המקשה סמך אהיקישא וכדפריך בסמוך מה ראית : **קאי** בראיות ממעט ראיות · תימה אדרבה קאי בזב ממעט זב ממעט זבה כדדרשינן בפ"ק דשחיטת חולין (דף כד. ושם) שאין הלוים פסולים במומים דכתיב וזאת אשר ללוים ואין אחרת ללוים ויש לומר דהתם נמי הוה דרשינן וזאת ללוים ולא לכהנים שאין שנים פוסלין בכהנים אלא משום דדרשינן ליה מאשר ללוים : **אנא** כרבי יוסי ס"ל · והא דלא קאמר הלכה כרבי יוסי משום דניחא ליה למנקט תנאי דמתניתין : **אי** לייעודי גברא · לא שייכא מועד לעבור בהתראות דאם כן לא היה מתחייב עד נגיחה של חמישית כ"ש אלא לייעודי שיודיעו בכל פעם שנגח שורו וישמרנו : **תלתא** כיתי עדים · לאו דוקא דהוא הדין כת אחת : **השתא** הוא דקמסהדי בי · תימה לר"י *דמ"מ קנס לא הוי אפי' למ"ד (לעיל דף טו.) פלגא נזקא קנסא דמכי נגח שלש נגיחות יצא מחזקת שימור ונראה לתרץ דאין חצי נזק אלא כיון דהוי קנס בחד דוכתא הוי קנס בכל דוכתי כדאשכחן גבי שלשים של עבד דאפי' העבד שוה שלשים לא פחות ולא יותר מכל מקום הוי קנס ואי מודה ביה מיפטר :

בפני ב"ד · זהו מסברא דמי יקבל עדות אם לא בפני בית דין : **הרי** כאן שלש עדיות · לענין שלש אחין ואחד מן השוק מצטרף עמהן לימרי :

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"ג מהל' מחוסרי כפרה הלכה ו ח :
ועיין מהר"מ מ"ש בכס גליון עוד קירון אחר
ע ב מיי' פ"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה ו סמג עשין רמג :
עא ג מיי' פ"ו מהלכות נזקי ממון הל' א :
עב ד מיי' שם הלכה ג ופ"ב מהל' סנהדרין הלכה יב :
עג ה מיי' פכ"א מהל' עדות הלכה ח :

רבינו חננאל

אמרו לו לר' מאיר זבה תוכיח שריחקה ראיותיה טמאה קירבה ראיותיה טהורה' תורת הזב לטמא בג' ראיות שנאמר וזאת תהיה טומאתו בזובו טומאתו בזובו היא תלויה ואינה תלויה בימים בזובו רר זובו מלמד שמטמא בג' ראיות ותורת הזבה בימים שנאמר ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים ימים ב' רבים ג' ואם ראתה אשה כמה ראיות ביום אחד אינה זבה עד שתראה שלשה ימים וזהו שאמרו לרבי מאיר זבה תוכיח שאם קירבה ראיותיה ביום אחד אינה זבה כך השור אם נגח ביום אחד כמה נגיחות אינו מועד · פי' וזאת תהיה טומאתו בזובו לימד כי טומאת הזוב בראיות · וכתיב וזאת למעוטי הזבה שאין טומאתה בראיות ולא יתכן למעט מוזאת הזב שליטמא בימים ולומר וזאת טומאתו בראיות ולא בימים דקיימא לן דכי ממעט קרא מן הענין דמרבה כותיה ממעט' וזהו פירושו מרבה טומאת הזוב בראיות ביום אחד ממעט טומאת הזבה מראיות ביום אחד ולא יתכן לפרש דממעט הימים דהוא מרבה ראיותיו של זב שקובעין אותו לזיבה.*) אמר רב נחמן הלכה כר' יהודה במועד דאמר איזהו מועד כל שהעידו עליו שלשה ימים שהרי ר' יוסי מודה לו · והלכה כר"מ בתם דאמר איזהו תם שתינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח שהרי ר' יוסי מודה לו · ואסקינן לה דר' יוסי נמוקו עמו פי' תורתו עמו כלומר תורתו גמרא ברורה מסורת בידו · איבעיא להו שלשה ימים דקתני לייעודי תורא או לייעודי גברא למאי נפקא מינה דאיתו תלתא כיתי שהדי בהו יומא ביום רביעי ואשהידו דנגח האי תורא בחד בשבא ובתרין בשבא תורא אחרינא אע"פ שהג' כיתות ביום רביעי העידו נעשה השור מועד וכל מה שיגח מכאן ולהבא נזק שלם משלם אבל אי אמרת לייעודי גברא בעינן להיות זו העדות כעין התראה לו כדי להזהירו לשמור את שורו יכול בעל השור לומר שעד עתה לא הוגד לי ששורי מנגח מעכשיו אשמרנו ונמצאו שלשת הללו כאילו כת אחת הן שכולן ביום אחד באו ועדיין שור זה תם · ת"ש אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני ב"ד העידו בו בפני ב"ד שלא בפני בעלים שלא בפני ב"ד בפני בעלים אינו מועד עד שיעידוהו בפני ב"ד ובפני בעלים העידוהו ב' בראשונה ב' בשניה ב' בשלישית הרי ג' עדות והם עדות אחת להזמה נמצאת כת אחת זוממת הרי כאן שתי עדיות הוא פטור והן פטורין כו' פי' כגון דאתו תרי שהדי אסהידו בפני ב"ד ובפני בעלים דהדין תורא דראובן בחד בשבא נגח תורא דלוי בשבא נגח האי תירא תורא דשמעון במקום פלוני ואתו אחריני ואסהידו דבתרין בשבא במקום פלוני ואתו אחריני ואסהידו דבתלתא בשבא נגח תורא דלוי במקום פלוני נעשה השור מועד ומעכשיו כל מה שיגח משלם נזק שלם מן העלייה נמצאת כת ראשונה זוממת כגון שבאו עדים ואמרו לאלו העדים עמנו הייתם בההוא חד בשבא במקום פלוני רחוק מן המקום שהעידו כי ראו העדות באותו מקום יותר ממהלך יום בעל השור פטור הוא מלשלם נזק שעדיין אין השור מועד ונמצא שלא נגח אלא שתי נגיחות ועדיין תם הוא והעדים פטורין מלשלם צד המועדת כי לאחר שתתקיים עדות ג' כיתות מתחייב במועדות וכיון שמקצתן הוזמו ומקצתן לא הוזמו כ"ש שפטורין מי שלא הוזמו כך פטורין [מי] שהוזמו וזה דומה לב' עדים שהעידו והוזם אחד מהן והאחר לא הוזם ששניהן פטורין ולפיכך אמרה הברייתא והן עדות אחת להזמה כלומר אינן חייבין לשלם עד שיוזמו שלשתן ובענין זה השניה והשלישית ואע"פ שהראשונה כשהוזמה פטורה מלשלם צד המעידת שבנגיחה רביעית משלמת התמות שחייבתו לשלם לראובן עומדת וכן דין השניה וכן דין השלישית אבל אם הוזמו אלו הג' כיתות כולן משלמי' הראשונה מה שחייבתו לשלם לראובן והשניה משלמת מה שחייבתו לשלם לשמעון והשלישית משלמת מה שחייבתו לשלם ללוי ושלשתן משלמות (ומשלמות) צד מועדות שבנגיחה רביעית ועל זה נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ופעמים שמשלמות גם צד התמות שברביעית היכי דמי כגון שהודה בנגיחה רביעית וקיימא לן פלגי נזקא קנסא ואין אדם משלם קנס על פי עצמו וכיון שהעידו הללו שהוא מועד נתחייב על עדותם השתא

*) נראה שצ"ל שקובעין אותו לזיבה וממעט ימים בתמיה ·

מסורת הש"ס

פסחים כח: ב"ב כח:
[גיטין סו.]
[לקמן מא.]
פ"א רביעית
נ"ל בפני ב"ד ובפני בעלים שנאמר והועד בבעליו וכו' מהרש"א

גליון הש"ס

גמ' אימא למעוטי זב מימים. עיין תשובת רשב"ם חלק י"ד סימן רלו ותשובת מהר"מ אלשקר סימן עו : תוס' ד"ה [בדף כג ע"ב] ולא ישמרנו כו' ועדיין שלו הוא · עיין זבחים דף עא ע"א תוס' ד"ה אפי' : בא"ד שלו הוא עד לאחר סקילה · עי' יש"ש דמכילתין סימן נ"ג בסק"ד :
פי' מסר"ס

אלא אי אמרת לייעודי גברא *לימרו הנך קמאי אנן מי הוה ידעינן דבתר שלשה יומי אתו הני ומייעדי ליה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמר לי ולייעודי תורא מי ניחא ולימרו הנך בתראי אנן מנא ידעינן דכל דקאי בי דינא לאסהודי בתורא קאתו אנן לחובי גברא פלגא נזקא אתינן **דקמרמזי רמוזי רב אשי אמר כשבאו רצופים *רבינא אמר במכירין בעל השור ואין מכירין את השור אלא היכי מייעדי ליה דאמרי תורא נגחנא אית לך בבקרך אבעי לך לנטורי לכוליה בקרא אבעיא להו המשסה כלבו של חבירו בחבירו מהו משסה ודאי פטור בעל כלב מאי מי אמרינן מצי א"ל אנא מאי עבידנא ליה או דלמא אמרינן ליה כיון דידעת בכלבך דמשסי ליה ומשתסי לא אבעי לך לאשהוייה אמר רבי זירא ת"ש ותם שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח הא נוגח חייב אמר אביי מי קתני נגח חייב דלמא הא נגח לא הוי תם ובההיא נגיחה לא מחייב ת"ש *שיסה בו את הכלב שיסה בו נחש פטור מאי לאו פטור משסה וחייב בעל כלב לא אימא פטור אף משסה אמר רבא אם תמצי לומר המשסה כלבו של חבירו בחבירו חייב שיסהו הוא בעצמו פטור מאי טעמא *כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור א"ל רב פפא לרבא איתמר משמיה דריש לקיש כוותיך *דאמר ריש לקיש שתי פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת ובעטה מהלכת ברבוצה פטורה רבוצה במהלכת חייבת א"ל אנא בההיא חיובי מחייבנא דאמרינן ליה כי אית לך רשותא לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשותא:

מתני' *שור המזיק ברשות הניזק כיצד נגח נגף נשך רבץ בעט ברשות הרבים משלם חצי נזק ברשות הניזק *רבי טרפון אומר נזק שלם וחכמים אומרים *חצי נזק אמר להם רבי טרפון ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברשות הרבים שהוא פטור החמיר עליהן ברשות הניזק לשלם נזק שלם מקום שהחמיר על הקרן ברה"ר לשלם חצי נזק אינו דין שנחמיר עליו ברשות הניזק לשלם נזק שלם אמרו לו דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה ברה"ר חצי נזק אף ברשות הניזק חצי נזק אמר להם *אף אני לא

רש"י

אלא אי אמרת לייעודי גברא · בעינן ג' ימים ועל כל נגיחה ונגיחה צריך להעיד ביומיה ולא משכחת לה דמשוו ליה מועד אלא בג' ימים לימרו הנך קמאי כו': ולייעודי תורא מי ניחא · נהי דקמאי ודאי לייעודיה נתכוונו שהרי יודעים שאין על ניזק השלישי לתבוע נגיחות ראשונות אלא כדי לייעדו ולחייבו נ"ש אלא הנך בתראי שצריכים לו בלא עדות ב' הכתות ולחייבו ח"נ: לימרו אנן לאו לייעודי אתינן · ולא הוה ידעינן בהנך כיתות אלא לחוביה פלגא נזקא(א) ואין עלינו לשלם אלא חצי הנזק: ה"ג דקא מרמזי רמוזי · כלומר לייעודי תורא ניחא וביום אחד וכגון דקא מרמזי רמוזי כת עידי ראשונה לעידי כת שלישית שיעידו הלכך ודאי אחרונים נמי לכך נתכוונו והיו יודעים בראשונים וכך שמעתי: רב אשי אמר · לעולם לייעודי תורא ניחא דמוקמינן לה כשבאו רצופים כולם בלו ביחד דהשתא והאי ידעי הני בהני: ואין מכירים את השור · הלכך לא נתכוונו אלא לעשותו מועד שהיו יודעים בעדות הראשונים דמשום חצי נזק כיון דאין מכירים את השור לא אתו ומההיא דתם אינו משלם אלא מגופו אבל לייעודי גברא לא ניחא דמצו למימר קמאי מי ידעינן דלבתר תלתא יומי אתו הני ומייעדי ליה אנן אפלגא נזקא אתינן וליכא למימר בהו אין מכירין את השור ולייעודי אתו דמי הוו ידעי דסופו לחזור לנגוח שניה ושלישית: כלבו של חבירו בחבירו · כגון המשסה כלב ראובן בשמעון: ודאי פטור · דגרמא בנזקין הוא: הא נגח · שור אחר על ידי משמוש התינוק חייב · ואע"פ דשסוי הוא: דלמא · אע"פ דנגח תם הוא דלא הוי ובההיא נגיחה לא מחייב והאי דקתני ואינו נוגח לשוייה תם קתני: שסהו בעצמו · שנשך הכלב את המשסה בעל הכלב פטור: בעטה מהלכת ברבוצה פטורה · דלא היה לה לרבוץ ברשות הרבים וכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור: **מתני'** נגח נגף כו' · כולן תולדות קרן הן: שהוא פטור · כדכתיב ובער בשדה אחר: דיו לבא מן הדין להיות כנדון · קרן ברשות הניזק שאתה מביא מדין קרן ברשות הרבים דקאמרת קרן שהחמיר עליה ברה"ר אינו דין שנחמיר עליה ברשות הניזק: לא

תוספות

לימרו הנך קמאי ט' · הוא הדין דהו"מ למפרך מבתראי שלא ידעו בראשונים כיון שבאו בג' ימים אלא מקמאי פריך בפשיטות טפי:

לימרו הנך בתראי וכו' · מקמאי לא הו"מ למפרך דמוכח מילתא דלייעודי קאתו מדהמתינו עד נגיחה ג' ות"ת מאי קאמר מנא ידעינן דכל דקאי בבי דינא כו' לוקמא כגון שהיו אחרונים במעמד כשהעידו כת ראשונה וי"ל דעל כרחך איירי כשהעידו כת שלישית תחלה דאי כשהעידו לבסוף אם כן תקשה מקמאי דדלמא לחוביה פלגא נזקא קאתו דליכא הוכחה במה שהמתינו עד נגיחה שלישית דשמא לא היה להם פנאי לבא לב"ד להעיד אלא כשהמתינו עד כשהעידו כת שלישית אז מוכחא מלתא דלייעודי קאתו:

אלא דקמרמזי רמוזי · לפי הספרים דגרסי אלא משמע דבעי לאוקמי הכא נמי דקמרמזי רמוזי וניחא אפי' אי לייעודי גברא וכגון שבכל שלשה ימים באו אלו עם אלו וקמרמזי ולא ברמיזה כההיא *דהניזקין דהתם מיירי ברמיזה גרועה דלאו מילתא היא א"כ דיני נפשות שאני וכל הנך שנויי בתראי אתו נמי לייעודי גברא*:

במכירין בעל השור כו' · ואם תאמר אכתי מצו למימר לחוביה פלגא נזקא קאתינן אקטן שבשוורים כדתנן בהמניח (לקמן דף לה:) גבי זה אומר קטן הזיק וי"ל דיכול לומר אחד מהם נאבד א"כ דנאבד אחד מהם (ב) אחר כל נגיחה *וא"ת דכיון דאין מכירין את השור שמא אותו שנגח ראשונה לא זהו שנגח שניה ושלישית וי"ל כגון שלאחר שהעידו כולם ראוהו והכירוהו שהיה עושה כל הנגיחות ואם תאמר לייעודי גברא אין העדים שהעידו ביום ראשון יכולין לייעד אלא שחוששין שמא יגח ב' וג' (ג) ויכירו ומטעם זה יכולים נמי לומר לחייבו חצי נזק באנו כשיכירו ואפי' כי אמרינן לייעודי תורא דמצינו למימר דמיירי כשהכירוהו עד שנגח שלשה נגיחות ולאחר שלשה ימים כשבאו להעיד נתערב בין שוורים אחרים הדומים לו או שכחו מה שור היה ואין מכירין אותו בשעת העדות דהשתא ודאי לייעודי קאתו ואף על פי שאין מכירין אותו ישלם נ"ש כשיגח נגיחה רביעית ברבי אחא דאמר ברים המוכר פירות (ב"ב דף צג. ושם) בידוע שזה הרגו ומ"מ אותם *שהכירו תחילה יכולים הם לומר לחייבו חצי נזק באנו כשיכירו דלייעודי גברא נמי לא מצי אמר אלא שחוששין שמא יגח שנים או שלשה ויכירוהו וי"ל דאי לחייבו ח"נ אתו לא היה להם להעיד כלל עד שיכירוהו אבל ודאי לייעודי אתו כי בין לייעודי תורא ובין לייעודי גברא צריכין להעיד קודם נגיחה רביעית דאין הבעלים מתחייבים עד שיודיעוהו תחילה ולכך צריכין למהר להעיד קודם הכרה וכן פר"ח דהך מתני' בין לייעודי תורא בין לייעודי גברא ובעיין לא אפשיט ותימה דלא מצי שאין מכירין השור המוגח אי נמי שנגח שור של הפקר או של כנעני או שהעידו שנגח שוורים של עלמו ואור"י דשמא אין העדאה מועלת אלא *בפני חיוב ולכך לא מצי למימר שאין מכירים השור המוגח דאי אין מכירים שמא הוי דכנעני או דהפקר: **המשסה** כלבו של חבירו כו' · לא דמי לשור האצטדין (לקמן דף לט.) שהאדם נלחם עמו להורגו: אני

סוף גליון רש"ל

עד א ב ג מיי' פכ"א מהלכות עדות הלכה ה:

עה ד ה מיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה יט ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין סז טור ש"ע ח"מ סימן שצט:

עו ו מיי' שם הלכה כ סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' שפט סעיף כ:

עז ז ח מיי' שם פ"א הלכה ז ח סמג שם טוש"ע שם סעיף יא:

רבינו חננאל

השתא דייקינן מיהא מסתניתא אי אמרינן ליעודי תורא משכחת לה כגון דאשהידו כחדא כולהו אלא אי אמרת ליעודי גברא לעולם לא הוי מועד עד שיעידו הללו שלש כיתות בשלשה ימים לימרו הנך שהדי קמאי דאשהידו עליה דנגח בחד בשבא לתורא דראובן מי הוינן ידעי דלמחר וליום אחרינא אתו שהדי אחריני ומשהדי עליה דחשבת לן לתלתא כיתי בי חד לחויבינן דייקינן מינה דליעודי תורא הוא · ואמר ליה רב כהנא לרב אשי וי"א א) כי רב אשי הוא האמר וליעודי תורא מי ניחא הא איכא למימר נימרו ב) קמאי מי ידעינן דכל דקאי בבי דינא לאשהודי להאי תורא אתא דחשבת לן כת אחת אנן לחויביה פלגי נזקא קא אתינן וכיון שהוזמו שילמנו צד תמות אבל בצד מועדות לא העדנו הנה אפילו ליעודי תורא לא משכחת לה אלא מאי איכא למימר דאיכא שהדי דחזו להו כהתקבצם בב"ד מרמזי רמוזי אהדדי כלומר זאת אומרת לכת האחרת הגישו העידו והנה אנחנו עוד מעידין אחריכן דלא יכלי למימר לא הוינן ידעי ... בהאי אתי אפילו תימא ליעודי ג) גברא שנזדמנה להללו שלש כיתות אחת שהעידה תמול והאחרת שהעידה שלשום ישבה בב"ד כאחת עם הכת השלישית שבאה להעיד היום ומרמזי אהדדי ... שתי הכיתות לכת השלישית העידו גם אתם כאשר העדנו אנו שנחשבין כולן עכשיו ככת אחת ואינן יכולין לומר מי הוינן ידעין דלמחר וליומא אחרא אתו אחרינא ומשהדי דהא איתבריר דהוו ידעי ... דאיתזמו חשבינן להו ככת אחת רב אשי אמר כגון שבאו רצופין דמעם חדא תיא מיהו אמר לך רב אשי כיון דחזינן להו דאתו לבי דינא רצופין אע"ג דלא חזינן להו דמרמזי ככת אחת חש... ליעודי תורא וליעודי גברא חדא אורהא וחדא טעמא לתרוייהו · רבינא אמר במכירין בעל השור והעידו ב' ביום ראשון כי ראינו שור שפירש מן השוורים של פלוני ונגח שורו של ראובן מזהיר ... ב"ד לשמור כל בקריו והעידו אחרים כי ביום שני ראינו שור שפירש מבקרו של פלוני ונגח ביום שני שורו של שמעון והעידו אחרים כי פירש שור מן השוורים של פלוני ונגח ביום שלישי ... לוי ונזדמן להן לאלו שלש כיתות שראו בבת אחת אחד מן השוורים שהעידו על בעליהן כי ראי בכלל בקרו שור נגח ואמרו הכת הראשונה שזהו השור שהעדנו ע' בעליו ביום ראשון והעי... השנית כמותו והשלישית כמותו נמצאו שלש כיתות בעדות בעלים ובעדות אחת לגבי השור וכי היכי דאיכא למימר מיהא מתניתא ליעודי תורא הם הכי איכא למימר ליעודי גברא ובעיא לא אפ... ועוד דברים הללו שפירשנו מבוארין למבינים בפ' שור שנגה ארבעה וחמשה שוורים · איבעיא להו המשסה כלבו של חבירו והזיק מהו משסה ודאי פטור בעל הכלב חייב אי לא ולא אפשיטא ... שיסה בו הכלב שיסה בו נחש פטור אוקימנא פטור אף משסה אמר רבא אם תמצא לומר המשסה כלבו של חבירו בחבירו חייב בעל הכלב · שיסהו בעצמו פטור פי' כגון ראובן ששיסה כלבו של ... על עצמו יתזיק הכלב ההוא את ראובן פטור שמעון בעל הכלב מאי טעמא כל המשנה כגון ראובן זה ששיסה הכלב ובא הכלב ושיסה והזיקו פטור בעל הכלב ואע"ג דרבא בבעטה מהלכת ... מחייב בהא פטור וקיימא לן שיסה בו כלב שיסה בו נחש פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים: **מתני'** שור המזיק ברשות הניזק כיצד נגח וכו' ור' טרפון לא דרש דיו והא דיו דאוריי... דתניא

א) נראה דצ"ל וי"א דרב אשי הוא דאמר לרב כהנא · ב) עי' ברש"י ובתוס' בסוגיא · ג) עי' תוס' ד"ה אלא · ד) עי' תוס' ד"ה במכירין שהביאו דברי ר"ח אלו · ה) עי' ברא"ש סי"ד.

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה לימרו וכו' פלגא נזקא אתינן ואין עלינו: (ב) תוס' ד"ה במכירין וכו' דנאבד אחד מהם (אחר כל נגיחה) תא"מ ונ"ב ס"א אחר כל הנגיחות: (ג) בא"ד שמא יגח שנית ויכירוהו ומטעם זה וכו' באנו כשיכירוהו כצ"ל וכן לקמן:

גליון הש"ס גמרא לימרו הנך קמאי · עיין ב"ב דף ט ע"ב תוספות ד"ה מעלסין: שם כי אית לך רשותא כו' · עיין לקמן דף כז ע"ב תוספות ד"ה אמאי פטור:

לא אדון קרן מקרן אני אדון קרן מרגל ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברה"ר החמיר בקרן מקום שהחמיר על השן ועל הרגל ברשות הניזק אינו דין שנחמיר בקרן אמרו לו דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה ברה"ר חצי נזק אף ברשות הניזק חצי נזק: **גמ'** ור"ט לית ליה דיו והא דיו דאורייתא הוא *דתניא מדין ק"ו כיצד °ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים ק"ו לשכינה ארבעה עשר יום א"א דיו לבא מן הדין להיות כנדון *כי לית ליה דיו היכא דמפריך ק"ו היכא דלא מפריך ק"ו אית ליה דיו התם שבעה דשכינה לא כתיבי אתא ק"ו אייתי ארבסר אתא דיו אפיק שבעה ואוקי שבעה אבל הכא חצי נזק כתיב ואתא ק"ו ואייתי חצי נזק אחרינא ונעשה נזק שלם אי דרשת דיו אפריך ליה ק"ו ורבנן שבעה דשכינה כתיבי תסגר שבעת ימים ור"ט ההוא תסגר דדרשינן דיו הוא ורבנן כתיב קרא אחרינא ותסגר מרים ור"ט ההוא דאפי' בעלמא דרשינן דיו ולא תאמר הכא משום כבודו של משה אבל בעלמא לא קמ"ל א"ל רב פפא לאביי והא האי תנא דלא דריש דיו ואע"ג דלא מפריך ק"ו דתניא קרי בזב מניין ודין הוא מה טהור בטהור טמא בטמא טמא בטהור אינו דין שיהא טמא בטמא וקא מייתי לה בין למגע בין למשא ואמאי נימא אהני ק"ו למגע אהני דיו לאפוקי משא וכי תימא למגע לא אצטריך ק"ו דלא גרע מגברא טהור איצטריך סד"א °מקרה לילה כתיב מי שקריו גורם לו יצא זה שאין קריו גורם לו אלא דבר אחר גרם לו קמ"ל מידי ולא ד"א כתיב ומאן תנא דשמעת ליה דאמר שכבת זרע של זב מטמא במשא לא ר"א ולא רבי יהושע *דתנן *שכבת זרע של זב מטמא במגע ואין מטמא במשא דברי רבי אליעזר ורבי יהושע אומר אף מטמא במשא *לפי שאי אפשר בלא צחצוחי זיבה עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם אלא שאי אפשר בלא צחצוחי זיבה הא לאו הכי לא אלא האי תנא הוא דתנן *למעלה מהן זובו

רש"י

לא אדון קרן מקרן· כדאמרן לעיל אלא קרן מרגל מקום שהחמיר עליו בשן ורגל אינו דין שנחמיר בקרן: **דיו לבא מן הדין להיות כנדון**· דסוף סוף אי לאו קרן ברה"ר לא מצטרכת לך ק"ו: **גמ' והא דיו דאורייתא הוא דתניא**· גבי י"ג מדות בתורת כהנים מדין ק"ו וכו': **היכא דמפריך**· ומהניתין אי דרשת דיו מיפרך ק"ו כוליה ולא גמרת בה מידי כדמפרשינן דהתם שבעה דשכינה כו': **הכא חצי נזק כתיב**· ומשמע נמי ברשות הניזק ואי דרשת דיו ואוקמת ליה ברשות הניזק אחצי נזק לא אגמרינן ק"ו מידי: **ור"ט ההוא תסגר**· לאשמועינן דדרשינן דיו הוא דאתא דאי לא כתיב הכי הוה מוקמינן ליה אארבסר: **דאפי' בעלמא דרשינן דיו**· ומייתורא דקרא גמרינן ליה: **קרי בזב מניין**· קריו של זב מניין שהוא הטיפה מטמא במגע ובמשא כטיפה של זוב דקי"ל במסכת נדה (דף נה.) שמטמא במשא וקרי לא דמי לזוב כדאמר בפרק בנות כותים (שם דף לה:) זוב דומה ללובן ביצה המוזרת קרי דומה ללובן ביצה שאינה מוזרת: **ומה**· רוק שהוא טהור באדם טהור הוי טמא ומטמא במשא באדם טמא כגון זב כדכתיב וכי ירוק הזב בטהור דמשמע במה שביד הטהור כדדרשינן במסכת נדה (דף נה:) דהיינו משא וכתיב וכבס בגדיו כו' קרי שטמא בטהור הטיפה מטמא במגע כדכתיב וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וגו' והאדם נמי מטמא במגע כדכתיב או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וגו' ודרשינן במסכת נדה בפרק יוצא דופן (דף מג:) מנין לרבות את הנוגע בשכבת זרע ת"ל או איש אינו דין שיהא טמא בזב: **וקמייתי לה בין למגע בין למשא**· כי רוק: **ואמאי נימא ק"ו אייתי מגע ודיו אפיק משא**· דהא קרי של טהור אינו מטמא במשא: **מידי ולא ד"א כתיב**· מקרה לילה כתיב בין בטמא בין בטהור משמע הלכך למגע לא אצטריך ק"ו: **ומאן תנא דשמעת ליה כו'**· דקאמר דמהאי ק"ו מפיק מגע ומשא מני לא ר"א ולא רבי יהושע: **למעלה מהן**· משלשה אבות הטומאות דשרץ ושכבת זרע וטמא מת דקתני לעיל מהך מתני' במסכת כלים והינם מטמאין אלא במגע:

תוספות

אני לא אדון קרן מקרן· לדבריהם קאמר להו דלדידיה לית ליה דיו היכא דמפריך ק"ו וא"ת מה לשן ורגל שכן הזיקן מצוי תאמר בקרן שאין הזיקו מצוי כ"כ דבחזקת שימור קיימי למ"ד פלגא נזקא קנסא *ואין לומר מרבות לרבות גמרינן ומה רה"ר שהקיל בה לענין שן ורגל החמיר בה לענין קרן רשות הניזק לא כל שכן דמ"מ שייך למפרך שפיר כדמשמע לקמן דבעי למילף כופר שלם בתם בחצר הניזק מנזקין דרגל ופריך מה לנזקי' דרגל שכן ישנן בתם וי"ל דלאו פירכא היא דאין חומרא זו מועלת לחייבו ברה"ר והכי דיינינן ק"ו ומה שן ורגל שאין חומרות מועילות לחייבו ברה"ר(א) כ"ש כו' *וכפ"ק דזבחים (דף י.) גבי שוחט לשמה לזרוק דמה שלא לשמה דפסול מק"ו דשוחט חוץ לזמנו דכשר ופריך מה לחוץ לזמנו שכן כרת אע"פ שאין חומרא זו מועלת *לחוץ לזמנו לפסול חומרא שהחמירה תורה שאני דכיון שהחמירה תורה חומרא זו החמירה חומרא אחרת וא"ת והיכי קאמרי רבנן דיו כל ק"ו כך הוא דבשביל חומרא אחריתי קטנה שיש בזה מה שאין בזה יש ליתן בחמור כל החומרות שבקל וי"ל כיון שהחומרא מעין הדין שהוא בא ללמוד שייך לומר דיו שפיר וא"ת בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לה:) אמר ותהא קבורת מת מצוה דוחה שבת מק"ו ומה עבודה שהיא דוחה שבת קבורת מת מצוה דוחה אותה שבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שתהא מת מצוה דוחה אותה והשתא נימא כמו שאינה דוחה את העבודה אלא בשב ואל תעשה כך אל תדחה שבת אלא בשב ואל תעשה וי"ל כיון דגוף העבודה נדחית מפני קבורת מת מצוה אין לנו לומר שתהא °חמורה ממנה בשום מקום:

ק"ו לשכינה י"ד יום· הור"ת משום דאמרינן *)בהמפלת (נדה דף לא.) שהאב והאם נותנין בו כל אחד ה' דברים והקב"ה נותן בו י' דברים וי"מ דנקט י"ד יום כנגד שני הסגרות דאין הסגר פחות מז' ימים וכן מוכח בתוספתא דמסכת אבות**):

והא האי תנא דלא דריש דיו· וכולהו מילתו ותימה דבפרק השואל (ב"מ דף צה.) פריך הניחא למאן דאית ליה דיו אלא למאן דלית ליה דיו מאי איכא למימר ואף על גב דהתם לא מפריך קל וחומר ויש לומר דפריך למאי דס"ד מעיקרא להנך אמוראי:

מידי ולא ד"א כתיב· תימה דנימא דהכי ק"ו למגע ומשא לטומאה גופיה ואהני דיו לומר דלא מטמא אדם לטמא בגדים וברים מסכת כלים ובסוף מסכת זבים משמע דש"ז של זב מטמא אדם לטמא בגדים וכ"ת לא שייך דיו לחלק בטומאה שלא מצינו שום דבר שמטמא במשא שלא יטמא אדם לטמא בגדים הא לעיל (דף יח:) אמרינן כי האי גוונא לר"ט אהני ק"ו לנ"ש ואהני דיו למגופו ואע"פ שלא מצינו נ"ש מגופו וכן לקמן גבי מפץ הוה אומר אהני ק"ו לטומאת ערב ואהני דיו לטומאת ז' ואע"פ דלא מצינו דבר הנוגע במת שלא יטמא ז' ושמא יש לנו לחלק דנ"ש ומגופו שני דברים הן ואין זה לחלאין וכן לקמן יש דברים הנוגעים במת שאין להן טומאת ז' ואין נעשים אב הטומאה כגון אוכלין ומשקין וכלי חרס אבל הכא כיון שיש בו טומאת משא אי אפשר להיות לחלאין וכן בפ"ק דפסחים (דף יח: ושם) ילפינן משקין הבאין מחמת שרץ ממשקין הבאין מחמת כלי ולא אמר דיו שיהיו שניים כמותם דלא מצינו דבר הנוגע בשרץ שלא יהא ראשון וא"ת ולימא דאהני ק"ו למגע לטמא אדם לטמא בגדים כרוקו ואהני דיו לאפוקי ממשא וי"ל הא נמי הוי לחלאין דלא אשכחן מידי שמגעו מטמא אדם לטמא בגדים שלא יטמא במשא ואדרבה אשכחן מרכב בריש מסכת כלים שמגעו מטמא אדם ולא לטמא בגדים ומשאו מטמא אדם לטמא בגדים וא"ת ולימא אהני ק"ו למשא ואהני דיו לאפוקי מגעו שלא יטמא אלא אדם לחודיה ולא לטמא בגדים שיהא דינו כמרכב הא נמי ליתא ולאו פירכא היא דמשא דלא כתיב ביה כלל ילפינן מק"ו ומגע דכתיב ביה לא נבוא לכל דין מגע רוק מק"ו:

אלא האי תנא הוא· והני תנאי דאייתי פרק בתרא דנזיר (דף סו.) ותנא דמתני' דהתם קסברי ש"ז של זב מטמא במשא לא שייך לאתויי כלל הכא דהתם כולהו סברי דוקא קרוב לראייה דבה מעת לעת או יומו מטמא ש"ז והכא בעי לאתויי תנא שיטמא במשא כל ז' בק"ו מרוקו וא"ת בפרק בנות כותים (נדה דף לד:) דקבעי רב יוסף ראייה ראשונה של מצורע מהו שתטמא במשא כו' ואמאי לא פשיט דמטמא במשא מק"ו מרוקו דטהור בטהור כמו קרי של זב דהכא וי"ל דבעיין דהתם לאו אליבא דרבי טרפון אלא אליבא דרבנן דאית להו דיו היכא דמפריך קל וחומר:

מפץ

*) [שם משמע שהאב והאם נותנין רק תשעה וכן הקב"ה ופי' בעין יעקב שם ל"ע קלא ועי' בתוס' ב"ב קיא. ובתוס' זבחים שם: ד"ה ק"ו וכפי מה דאיתא בשאלתות פרשה יתרו סימן נ"ו א"ש]· **) [עיין מ"ש בתוס' ב"ב קיא. ד"ה ק"ו]

רבינו חננאל

דתניא מדין ק"ו כיצד ואביה ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים ק"ו לשכינה י"ד· אשכחן נמי בשחיטת קדשים פ' חטאת העוף בסופו ולר' מאיר לית ליה דיו והא דיו דאורייתא הוא דכתיב ויאמר ה' אל משה ואביה ירק כו' ואמרינן לעולם אית לר' טרפון נמי דיו היכא דלא מיפרך ק"ו כגון נזיפת ז' שאין כתיב אפילו ז' ובא בק"ו מאביה שיש לו ז' והוא קל דין הוא לתיות לשכינה שהיא חמורה ממנו י"ד יבא דין דיו לבא מן הדין להיות כנדון והוציא ז' מי"ד נשארו ז' אהני ק"ו ללמד ז' לשכינה כי האי גונא אית ליה לר' טרפון דיו אבל היכא דמפריך ק"ו לגמרי לא דריש ואיך מפריך הכא ק"ו דדרשינן הכא מה מקום שהיקל על הרגל ברשות הרבים שהיא פטורה החמיר בקרן שנאמר וחצו את כספו לא שנא רה"ר ולא שנא חצר הניזק (לא) דלא גרעא רשות הניזק מרשות הרבים מקום שהחמיר על הרגל בחצר הניזק נזק שלם אינו דין שנחמיר על הקרן ברשות הניזק נזק שלם ואם תאמר דיו לקרן ברשות הניזק להיות כקרן ברשות הרבים חצי נזק איפריך ק"ו וחזר הדין לתחילתו דהוא מקודם שנירון ק"ו אוקימנא חצי נזק דקרא אפילו ברשות הניזק דלא גרע מרשות הרבים· ו'רא'ינ'ו ל'רבות'ינו ה'גאו'נים פי' כך ומה הרגל שהיא קלה ברשות הרבים*) ושאינה חייבת נזק שלם חייבת ברשות הרבים חצי נזק צרורות ודכוותה הקרן ברשות הרבים**) נזק שלם וממילא למידין קרן מקרן ואמרו לו דיו לקרן ברשות הניזק להיותו כקרן ברשות הרבים וחצי נזק צרורות כשם שהקרן ברה"ר חצי נזק כך ברשות הניזק חצי נזק ו'א'כ'א ע'ל ה'אי פ'ירוש'א פ'ירכ'א· ואקשינן וליכא תנא דלא דריש דיו ואע"ג דלא מפריך ק"ו והתניא קריו בזב מנא לן דטמא ודין הוא מה טהור בטהור יהוא הרוק של כל אדם שהוא טהור וגם רוקו טהור· בזב טמא שנאמר וכי ירוק הזב וכו' טמא בטהור והוא הקרי אינו דין שיהא טמא בזב פי' הרוק שהוא באדם טהור טהור· הנה רוקו של כל אדם שהוא טהור רוקו טהור אבל רוקו של זב טמא· קרי שהוא טמא בכל אדם טהור אינו [דין] שיהא טמא אפילו בזב· והעמיד קיריו של זב בזובו שמטמא אפילו במשא והיה לו לדרוש לדון דיו לקירויו של זב להיות כקריו של טהור מה זה קרי של טהור מטמא במגע ולא במשא אף זה של זב כך וכיון שלא דרש כך ש"מ דלא דריש דיו ואע"ג דלא מיפריך ק"ו. ואוקימנא דלמגע לא איצטריך ק"ו דלא גרע מן גברא טהור דהוא בעל קרי דמטמא במגע ואע"ג דאמרינן איצטריך ק"ו למגע כבר נדחה האי סברא דאיתקשה מאן דאית ליה האי סברא ומייתי ליה מדבר אחר אקשי' עליה ועמדה הברייתא דלמגע לא צריך ק"ו ולא גרע מגברא טהור· וכי איצטריך ק"ו לאייתויי קירויו של זב לטמא במשא ואי דריש דיו למעוטי מלטמא במשא אפריך ק"ו ומשום האי לא דריש האי תנא דיו דסבר לה כר' טרפון. ומאן האי תנא דשמעת ליה דאמר שכבת זרעו של זב מטמא במגע ובמשא לא ר' אליעזר ולא ר' יהושע דתניא שכבת זרעו של זב כו' ואפילו ר' יהושע דמטמא אינו מטמא אלא

בישים

*) רש דבפי' דבי' סגלונים ז"ל אלו בוודאי נפל כמה ס"ס בהעתקה והדבר צריך תיקון וצ"ע. **) אולי צ"ל קרן דבר"ה חצי נזק אינו דין דבחצר הניזק נזק שלם.

עין משפט נר מצוה

עח א מיי' פ"א מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה יד:

עיין ר"ש

[ועיין תוספות קדושין ד: ד"ה מה ליבמה]

מסורת הש"ס

פ"א תמור · תורה אור: במדבר יב · דברים כג · ב"ב קיא. זבחים סט. · [לעיל יח:] (וש"נ) · נ"ל דתניא · [נזיר סו.] · [נדה כב.] · כלים פ"א מ"ג

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אני וכו' שאין חומרות מועילות [אינו ברה"ר] מועילות ברשות הניזק לחייב קרן נ"ש כו':

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אני וכו' בסה"ד חמורה ממנה בשום מקום· עיין יבמות דף ז ע"א תוס' ד"ה ומה עבודה ובמהרש"א שם:

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"א מה' משכב ומושב הלכה יב סמג עשין רמה רמב:

פ ב מיי' שם הלכה יד:

פא ג מיי' שם הל"ח:

פב ד ה מיי' פ"א מהל' כלים הלכה יג ופכ"ג הלכה א:

פג ו מיי' פ"ה מהלכות טומאת מת הלכה א סמג עשין רלא:

תורה אור

זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ודם הנדה מטמאין בין במגע בין במשא ודלמא ה"נ לפי שא"א בלא צחצוחי זיבה א"כ לתנייה גבי זובו מ"ש דקתני לה גבי רוקו אלא משום דאתי מרוקו א"ל רב אחא מדפתי לרבינא והא האי תנא לא דריש דיו ואע"ג דלא מפריך ק"ו דתניא מפץ במת מניין ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורים בזב מטמא במת מפץ שמטמא בזב אינו דין שיטמא במת וקמייתי לה בין לטומאת ערב בין לטומאת שבעה ואמאי אימא אהני ק"ו לטומאת ערב ואהני דיו לאפוקי טומאת שבעה א"ל כבר רמא ניהליה ר"נ בר זכריה לאביי וא"ל אביי תנא ממפץ בשרץ מייתי לה וה"ק מפץ בשרץ מניין ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורים בזב טמאין בשרץ מפץ שטמא בזב אינו דין שיהא טמא בשרץ אלא מפץ במת מניין נאמר בגד ועור בשרץ ונאמר בגד ועור במת מה בגד ועור האמור בשרץ מפץ טמא בו אף בגד ועור האמור במת מפץ טמא בו *מופנה דאי לא מופנה איכא למפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה תאמר במת שאין מטמא בכעדשה אלא בכזית לאיי אפנויי מופנה מכדי שרץ אתקש לשכבת זרע דכתיב או איש אשר תצא וגו' וסמיך ליה או איש אשר יגע בכל שרץ וכתיב ביה בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא בשרץ למה לי ש"מ לאפנויי ואכתי מופנה מצד אחד הוא הניחא למ"ד *מופנה מצד אחד למידין ואין משיבין שפיר אלא למ"ד *למידין ומשיבין מאי איכא למימר דמת נמי אפנויי מופנה מכדי מת אתקש לשכבת זרע דכתיב והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו וגו' וכתיב ביה בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא במת למה לי ש"מ לאפנויי והוי מופנה משני צדדין הניחא למ"ד *דון מינה ואוקי באתרא אלא למ"ד דון מינה ומינה מאי איכא למימר אמר רבא אמר קרא וכבסתם בגדיכם ביום השביעי כל טמאות שאתם מטמאין במת לא יהו פחותין משבעה ותהא שן ורגל חייב ברשות הרבים מקל וחומר ומה קרן שברשות הניזק אינו משלם אלא חצי נזק ברשות הרבים חייבת שן ורגל שברשות הניזק משלם נזק שלם אינו דין שברה"ר חייב אמר קרא ובער בשדה אחר *ולא ברה"ר מידי

רש"י

זובו של זב. וכולהו הנך מפרש בפ' דם הנדה (נדה דף נה:) דמטמאו במשא: א"כ לתני. ש"ז גבי זוב: דאתיא מרוקו. כדגמרינן לעיל מה טהור בטהור כו': מפץ במת מניין. שמטמא לפי שנאמר במת גבי מדין וכל בגד וכל כלי עור וגו' (במדבר לא) וזה אינו לא בכלל בגד ולא בכלל עור ולא בכלל כלי עץ מניין שאפי' הוא מטמא באהל המת: פכין קטנים טהורים בזב. בכל טומאותיו דכלי חרס אין מטמא אלא מאוירו ומתוך שפיו שלו צר אין יכול להכניס אצבעו לתוכו ולמדרס נמי לא חזי ובהיסט נמי. להכי אפקיה רחמנא להיסט כלי חרס בזב בלשון מגע כדכתיב (ויקרא טו) (*וכל כלי) חרש אשר יגע בו הזב וגו' ומהכא נפקא לן דזב מטמא בהיסט למימר דכל שאינו ראוי לטמא במגעו אינו מטמא בהסיטו: מטמא באהל המת. דכתיב (*שם יט) וכל כלי פתוח וגו' ואי זהו כלי שטומאתו קודמת לפתחו הוי אומר זה כלי חרס וכתיב טמא הוא ואפי' פיו צר הרי הוא ראוי להאהיל עליו: מפץ שמטמא בזב. שראוי למשכב וכתיב המשכב אשר ישכב וגו' (שם טו): וקמייתי ליה. מפץ שיהא טמא במת ז' ימים כשאר כלים שבאהל המת: ליהני דיו למעוטי מטומאת שבעה. דהא זב לא מטמא ליה במשכבו אלא טומאת ערב: תנא ממפץ בשרץ מייתי ליה. מפץ במת וכג"ש כדלקמן נאמר בגד ועור כו' ולאו בק"ו מזב כדאמרת והך מפנה ה"ק מפץ בשרץ מנא ליה ואית דגרסי תנא מפץ בשרץ מייתי כלומר והאי תנא מפץ בשרץ הוא דמייתי בק"ו מזב ולטומאת ערב ולא מפץ במת: טמא בשרץ. דשרץ מטמא בכעדשה וראוי הוא ליכנס בפי פך קטן: הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא. היכא למימר דלא איצטריכא בגד ועור דמת אלא לאפנויי דגמרינן לה מש"ז לקבולי טומאת מת ומוקמינן טומאת מת באתרא מה בשאר כלים טומאת שבעה אף גבי מפץ טומאת ז': אלא למ"ד דון מינה ומינה. דמילתא דילפינן ליה ממילתא אחריתי לכל מילי דיינינן ליה מינה מפץ במת לטומאת שבעה מנלן (השתא בגד ועור דמת איצטריך) דאי [משרץ הוה גמר] אמינא טומאת ערב הוא דאית ליה: וכבסתם בגדיכם וגו'. וגזירת הכתוב הוא דלא אמרינן ביה דון מינה ומינה: הני

תוספות

מפץ במת כו'. הא דאמרינן בכל דוכתין (נדה מט. סוכה כ.) כל המטמא מדרס מטמא טמא מת מהכא נפקא:

ומה פכין קטנים שטהורין בזב. שאין יכול ליגע בהם בתוכם מפני שפיהם צר ובהיסט נמי לא מטמא כדפי' בקונט' (א) מה שבא לכלל מגע בא לכלל היסט ושאין בא לכלל מגע כו' ואע"פ שראוי לנגיעת שער הזב לא מטמא משום דבעינן ראוי לנגיעת בשר דטומאת שער נפקא לן מבשר הזב וא"ת דבפרק קמא דנדה (דף ה:) אמרינן דכלי חרס המוקף צמיד פתיל הניצול באהל המת אין ניצול במעת לעת שנגדה ובהמזיק (גיטין דף סא:) כמי פריך בסופו וניחוש שמא תסיטם אשתו נדה אלמא משמע דמטמא בהיסט אע"ג דאין בא לכלל מגע ואור"ת דצמיד פתיל בא לכלל מגע חשבינן ליה מפני שעומד להפתח ואע"ג דגבי קולית נבילה אמר בהעור והרוטב (חולין דף קכו:) דמחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דמי ואע"ג שחשב עליה לנוקבה אין מטמא במשא דהתם סתמא אין עומדת לנקיבה אלא ע"י מחשבתו אבל צמיד פתיל סתמו עומד להפתח וא"ת מה לפכין קטנים שכן מטמא מאוירן [א] שיכול לתלות שער של מת בפיהן ובסמוך נמי דיינינן ק"ו מפכין קטנים דמטמא בשרץ ואם כן בכעדשה נמי יכול ליכנס בפיו וי"ל כלי עץ יוכיחו מה לשאר כלים שכן נעשין אב הטומאה תאמר במפץ כו' פכין קטנים יוכיחו וא"ת מפכין גדולים מאי גמר דלא מטמא מדרס כדנפקא לן בפרק ר' עקיבה (שבת פד: ושם) דכלי חרס אין מטמא מדרס ומטמא טמא מת ומשום ניחא ליה למינקט פכין קטנים שטהורין מכל טומאת זב:

שטהורין בזב. תימה מנ"ל שלא יטמא במטיינות הזב נהי דבשער הזב לא מטמא הנ"מ בשער שמבשר הזב גופיה נפקא לן טומאת שער הלכך בעינן ראוי לנגיעת בשר אבל רוקו דכתיב ביה בהדיא וכי ירוק הזב בטהור פשיטא דלא בעינן ביה ראוי לנגיעת בשר:

מפץ שמטמא בזב כו'. וא"ת כלי חרס המוקף צמיד פתיל יוכיח שמטמא בזב בהיסט כדפ"ל וטהור במת ואומר ר"ת דלא שייך למימר יוכיח מצמיד פתיל שהרי כענין שמטמא בזב היה מטמא במת דמה שמטמא בהיסט זהו משום דהוי כמו שהזב נגע בתוכו כדאמרינן (ת"כ פרשת מצורע) איזהו מגע שהוא כולו הוי אומר זה הסיטו ובמת נמי אם היה כזית מן המת בתוכו היה טמא: וקמייתי ליה בין לטומאת ערב בין לטומאת שבעה. תימה דמה טומאת שבעה שייכא ביה דלית ליה טהרה במקוה כדאמרינן בפרק ר' עקיבה (שבת דף פד:) ואין לומר דין טומאת שבעה קאמר כלומר שנעשה אב הטומאה כדין דבר שמטמא טומאת שבעה הא כיון דלית ליה טהרה במקוה °אין נעשה אב הטומאה כדמוכח בסוף עירובין (דף קד:) וי"ל דהאי ק"ו נמי מהני לפשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס שטמא במת ומייתי להו לטומאת שבעה א"נ הברייתא מיירי בכל מפלים בין מפץ של עץ שיש לו טהרה במקוה בין מפץ של שיפה וגמי ובמסכת שבת (דף פד.) פריך ממפץ של שיפה וגמי והכא פריך ממפץ של עץ: ש"מ מופנה משני לדדין. תימה למה לי גז"ש כיון דאיתקש מת לשכבת זרע וש"ז לשרץ דבכל התורה כולה למידין למד מן הלמד חוץ מן הקדשים*) וי"ל דעל כרחך לאו לכל מילי גמרי מהדדי לא מהיקשא ולא מגזירה שוה כדאשכחן בריש פרק שני דחולין (דף לו:) גבי הכשר דחד לטומאת מת וחד לטומאת שרץ וגריכא ומדאיצטריך ג"ש הוא דשמעינן דלכל מילי לא גמירי מהדדי כי אם לגבי הך דהכא ובסוף פרק במה אשה (שבת דף סד.) לרבות דבר הבא מזכב הסוס ומזנב הפרה שעניין אחד הם לטמא בנגעים וכן ידות הכלים והאוכלים דילפינן בהעור והרוטב (חולין דף קיח.) לא מצריך תרי קראי למת ולשרץ:

אמר קרא וכבסתם בגדיכם. וא"ת ולילף מק"ו כדמעיקרא וי"ל דהטומאה דכתיב בהדיא משמע ליה קרא והכא דילפינן מת בגזירה שוה אע"ג דשרץ גופיה גמרינן מקל וחומר ככתוב בהדיא חשיב ביה:

*) [כדאיתא שבועות י. זבחים מט:]

רבינו חננאל

בימים שרואה בהן הזב דחייש לצחצוחי זיבה אבל זב בימי ספירו וליכא למיחש משום צחצוחי זיבה לא אלא האי תנא הוא דתנן למעלה מהן זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ודם הנדה שמטמאין במגע ובמשא דדייקינן משום דאתנייא גבי רוקו ולא קתני ליה גבי זיבו ש"מ דמרוקו מרבה ומייתי ליה וקתני בין במגע בין במשא. אמר ליה ר' אחא מדפתי לרבינא והא האי תנא דלא דריש דיו אע"ג דלא מפריך ק"ו דתניא מפץ במת מנין ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורין בזב טמאין במת מפץ שטמא בזב דין הוא שיהא טמא במת וקתני לה בין לטומאת ערב ובין לטומאת ז' ואמאי להני ק"ו לטומאת ערב ולהני דיו למעוטי מטומאת ז' פי' פכים קטנים כלי ח"ש עגולין שאין בהן לא שכיבה ולא ישיבה דגרסי' במסכת שבת פ' אמר ר' עקיבה ומדרס בכלי ח"ש מנא לן דטהור אמר חזקיה דאמר קרא ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא אית ליה טהרה במקוה אף משכבו דאית ליה טהרה במקוה לאפוקי כלי חרש דלית ליה טהרה במקוה. מתיב ר' אילעא מפץ במת מנין ודין הוא ומה פכים קטנים שטהורין בזב טמאין במת כו'. רבא אמר מדרס כלי חרש דטהור מהכא וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הא יש צמיד פתיל עליו טהור מאי לאו דיהבינהו לאשתו נדה וקאמר רחמנא טהור. ותנינן בתורת כהנים וכל אשר ישב עליו הזב יטמא יכול כפה סאה או תרקב וישב עליה יהא טמא ת"ל אשר ישב עליו המיוחד לישיבה פרט לזה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו נתברר תורת פכין קטנים. וכתב במת וכל בגד או עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו וכתיב נמי במת וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל וגו' והוא מפורש בשחיטת חולין אחרית פ"א איזהו כלי שטומאתו קודמת לפתחו כלו זר שטומאתו מאוירו הוי אומר זה כלי חרש הרי למדנו שפכין קטנים טהורין במדרס זב וטמאין במת וילפינן למפץ מינייהו ומה פכין שטהורין בזב טמאים במת מפץ שהוא מכלל משכב ומושב וטמא בזב כשאר כל משכב ומושב אינו דין שיהא טמא במת בק"ו אם המפץ הזה מטמא בזב שה א קל על אחת כמה וכמה שיטמא במת שהוא חמור [illegible]

*) [illegible]

פד א מיי' פ"ו מהלכות נזקי ממון הלכה יג סמג עשין סו :

פה ב מיי' פ"ב מהלכות חובל ומזיק הלכה יא וס"ו הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ג וסימן שצ סעיף א :

פו ג מיי' שם פ"ו הלכה א סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שצ סעיף א :

פז ד מיי' שם פ"א הל' יא פז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ג וסעיף י :

מידי כוליה ניזקא קאמרינן פלגא קאמרינן אמר קרא °והצו את כספו כספו של זה ולא כספו של אחר °ולא תהא שן ורגל חייבת ברשות הניזק אלא חצי נזק מק"ו מקרן ומה קרן שברה"ר חייבת ברשות הניזק אינה משלמת אלא חצי נזק שן ורגל שברשות הרבים פטורה אינו דין שברשות הניזק משלם חצי נזק אמר קרא ישלם תשלומין מעליא ולא תהא קרן ברה"ר חייב מק"ו ומה שן ורגל שברשות הניזק נזק שלם ברה"ר פטורה קרן שברשות הניזק חצי נזק אינו דין שברה"ר פטורה אמר רבי יוחנן *אמר קרא יחצון אין חצי נזק חלוק לא ברה"ר ולא ברה"י ויהא אדם חייב בכופר מק"ו ומה שור שאינו חייב בארבעה דברים חייב בכופר אדם שחייב בארבעה דברים אינו דין שיהא חייב בכופר אמר קרא °ככל אשר יושת עליו עליו ולא על אדם ויהא שור חייב בארבעה דברים מק"ו ומה אדם שאינו חייב בכופר חייב בארבעה דברים שור שחייב בכופר אינו דין שיהא חייב בארבעה דברים *אמר קרא °איש בעמיתו *ולא שור בעמיתו °איבעיא להו רגל *שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק מהו שתשלם כופר מי אמרינן מידי דהוה אקרן קרן כיון דעבד תרי ותלתא זמני אורחיה הוא ומשלם כופר ה"נ לא שנא או דלמא קרן כוונתו להזיק האי אין כוונתו להזיק ת"ש הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת השור בסקילה ובעליו בין תם בין מועד משלם כופר שלם דברי ר' טרפון כופר שלם בתם לרבי טרפון מנא ליה לאו °משום דסבר ליה כרבי יוסי הגלילי *דאמר תם משלם *חצי כופר ברה"ר ומייתי לה מק"ו מרגל אלמא *איכא כופר ברגל אמר רב שימי מנהרדעא תנא מניזקין דרגל מייתי לה ולפרוך מה לניזקין דרגל שכן ישנן באש מטמון מה לטמון שכן ישנו בבור מכלים מה לכלים שישנן באש מכלים טמונים מה לכלים טמונים שישנן באדם אלא לאו ש"מ מכופר דרגל מייתי לה אלמא איכא כופר ברגל ש"מ א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ה"נ מסתברא דאיכא כופר ברגל דאי ס"ד ליכא כופר ברגל ותנא מניזקין דרגל מייתי לה לפרוך מה לניזקין דרגל שכן ישנן ברגל אלא לאו ש"מ מכופר דרגל מייתי לה אלמא איכא כופר ברגל שמע מינה :

מתני' *)[ב]אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד *בין ער בין ישן סימא את עין חבירו ושיבר את הכלים [ג]משלם נזק שלם : גמ' קתני סימא את עין חבירו דומיא דשיבר את הכלים מה התם נזק אין ארבעה דברים לא [ד]אף סימא את עין חבירו נזק אין ארבעה דברים לא מנא

*)סנהדרין עב. לעיל ג:

רש"י

(א) חצי נזק קאמר· דהחייב כי קרן דהא מקרן מייתי לה וקרא דבשדה אחר נהיובי ביה ברשות הניזק נזק שלם אתא דהכי משמע בשדה אחר נזק שלם : כספו של זה · קרן : ישלם · מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם לגמרי משמע : אמר קרא יחצון · דקרא יתירא הוא דנכתוב וחצו את כספו וגם את המת אלא לדרשה אתא דאף ברשות הרבים נמי חייב : ויהא אדם חייב בכופר · כגון במזיד ולא התרו ביה דליתיה בר קטלא ולא בר גלות : ומה שור שאינו חייב · בחבלה: ארבעה דברים· נעד· ריפוי שבת ובושת אלא נזק לחודיה : חייב כופר · היכא דקטליה: אדם שחייב כו' : עליו ולא על האדם· על נזקי שור משלמין כופר אבל על נזקי אדם אין משלמין כופר אלא או מיתה או גלות : איש כי יתן מום בעמיתו איש בעמיתו · הוי בדין נתינת מומין ולא שור בעמיתו של בעליו : בחצר הניזק · דחיובא דרגל בחצר הניזק הוא : הכא נמי לא שנא · דרגל מועדת מתחילתו היא להלך ולדרוס : לאו משום דסבר כרבי יוסי הגלילי · דאמר בפירקין* דלקמן (דף מג.) תם משלם חצי כופר ברה"ר : ומייתי לה · רבי טרפון לרשות הניזק כופר שלם : מק"ו מרגל· כי היכי דגמר לקרן תם לענין נזקין במתניתין והכי גמר לה מה שן ורגל שפטורין ברשות הרבים לגמרי ברשות הניזק כופר שלם קרן שברה"ר חצי כופר כר' יוסי הגלילי אינו דין שברשות הניזק כופר שלם מדגמר ר' טרפון הכי אלמא איכא כופר ברגל דאי לאו הכי במאי מייתי לה: מניזקין דרגל מייתי לה·ולעולם ליכא כופר ברגל והכי גמר ר' טרפון מה רגל שברשות הרבים פטור מנזקין ברשות הניזק נזק שלם קרן שברשות הרבים חצי כופר כר' יוסי הגלילי אינו דין שברשות הניזק כופר שלם: שכן ישנו באש · תאמר בכופר שאינו באש כדאמרינן בפ"ק (דף י.) : מטמון · שפטור באש וחייב ברגל ומייתי לה הכי מה רגל שברשות הרבים פטורה מכלום חייבת ברשות הניזק אפילו על הטמון נזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר כו' : שכן ישנו בבור · *שאם היה גדי טמון בשק או במרצוף ונתגלגל ונפל לבור חייב : מכלים · פטר בהו את הבור ומכלים דרגל מייתי לה וכדפרישית : מכלים טמונים · דרגל מייתי לה : א"ל רב אחא מדפתי כו' מה לניזקין דרגל שכן ישנו ברגל · תאמר בכופר שאינו ברגל : מתני' סימא את עין חבירו · אפי' בשוגג : גמ' מה כלים ארבעה דברים לא · דלא שייכי בהו : אף סימא את עין חבירו · בשוגג: נזק אין ארבעה דברים לא· דלא מחייבי ארבעה דברים אלא או מזיד או קרוב למזיד דומיא דכי יריבון אנשים (שמות כא) דהתם כתיב ריפוי ושבת : מנהני

תוספות

מידי כוליה ניזקא קאמרינן · וא"ת וביער ע"כ לגמרי אתא לפטור דנזק שלם מהי תיתי לאו פירכא היא דאי לאו בשדה אחר ממילא חייבת נזק שלם ברשות הרבים בלא קל וחומר : ולא תהא שן ורגל כו' · וא"ת הא אמר כספו של זה ולא כספו של אחר וי"ל דאין למעט מכספו אלא חצי נזק שמשתלם מגופו דכספו של זה חצי נזק מגופו ולא של אחר וכאן אם היה בחצר הניזק חצי נזק הוה משתלם מן העלייה אבל לעיל אי הוי מחייב שן ורגל ברה"ר הוה משתלם מגופו כמו קרן וא"ת היכי גמר הכא מקרן מה לקרן דין הוא שאפילו בחצר הניזק לא משלם אלא חצי נזק שכן אין משתלם מן העלייה ויש לומר צרורות יוכיחו שמשתלם מן העלייה לרב פפא (לעיל ג:) ואין משלם אלא חצי נזק וא"ת אי שן ורגל בחצר הניזק חצי נזק אמאי איצטריך כספו של זה ולא כספו של אחר דהשתא ק"ו דלעיל ליכא °וי"ל דאי לאו כספו הוה שבקינן ק"ו דהכא דמיקל בתשלומין והוה עבדינן קל וחומר דלעיל דמחמיר בתשלומין :

ויהא אדם חייב בכופר · מלא תקחו כופר לנפש רוצח לא נפקא דההיא (אמר) דאיצטריך דלא תשקול מיניה ממונא למפטריה כדאמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף לז:) והכא איירי שיהרג וישלם כופר כמו השור ומדתנא דבי חזקיה (שם דף לה.) לא נפקא אלא לפטור בשוגג בלא מתכוין *כמו במזיד במתכוין שזה כזה אבל כופר באדם כל זמן דלא אשכחן דפטור בשום מקום °לא מצינן למילף מיניה כלל :

עליו ולא על האדם · בפרק החובל (לקמן דף פג:) דריש לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים ופריך והאי נבעי ליה דאמר רחמנא לא תעביד ביה תרתי דלא תשקול מיניה ממונא ונקטליה לאו בכופר דהכא איירי דא"כ הוה ליה לשנויי ההוא מעליו ולא על האדם נפקא אלא איירי בממון אחר בהדי מיתה וטעי גמרא כדטעי באלו נערות (כתובות דף לז:) דקבעי גבי דרשה דלא יהיה אסון לא תקחו כופר לנפש רוצח למה לי כלומר דמלא יהיה אסון נפקא אלמא ס"ד דמיירי בממון אחר בהדי מיתה :

אינו דין שחייב בד' דברים · וא"ת מה לאדם שכן מועד מתחילתו וי"ל דנזקי אדם מנזקי אדם יליף :

רגל שדרסה כו' · הוא הדין בשן דחיה דאורחה הוה מצי למבעי אבל בור ואש ממעטה מעליו כמו אדם :

או דלמא קרן כוונתו להזיק · תימה מאי מספקא ליה פשיטא דקרן חמירא מהאי טעמא דליכא למימר דמקרן בק"ו יליף שאין מועד מתחילתו דהשתא לא שייך למפרך [כדפרישית] במתניתין דאדם יוכיח שמועד מתחילתו ופטור מכופר ועוד היכי בעי למילף מקרן שכן חייבת ברשות הרבים : לאו משום דסבר לה כרבי יוסי הגלילי · וא"ת אפי' בלא רבי יוסי הגלילי מק"ו גמר ומה שן ורגל דפטורין ברה"ר חייבין בחצר הניזק כופר שלם קרן לא כ"ש וי"ל דאם היה כופר חלוק מדין נזק מדפטר ברה"ר לא הוה שייך למידן ק"ו : אלמא איכא כופר ברגל · והא דפליגי אביי ורבא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן דף מא. ושם) ברגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק דלרבא לא משלם כופר אליבא דההוא תנא איירי ולא משום דסבר רבא הכי :

רבינו חננאל

בשחיטת קדשים בפ' כל התדיר וכך היא הצעה שמן לא יפחות מלוג · ר' אומר שלשה לוגין רבנן סברי דון מינה ומינה מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין ומינה מה מנחה בלוג אף שמן בלוג · ור' סבר דון מינה ואוקים באתרה מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין ואוקים באתרה כנסכין מה נסכין ג' לוגין אף שמן נמי ג' לוגין ובפרק שבועת העדות (דף לא ע"ב) אסקו חלוקה זו חלוקת ר"מ ורבנן · וכן פי' שמועה זו הניחא לר' דאמר דון מינה ואוקים באתרה כלומר שתלמוד מפץ במת שהוא טמא ממפץ בשרץ · ועמוד במקומך ככל טמאות המת כל כלי לפי ענינו אם נגע במת או בכלי שנגע במת אותו הכלי טומאתו ז' ואם נגע במגע שלישי טומאת ערב' אלא לרבנן דאמרי דון מינה ומינה וכך פירושו תלמד מפץ במת ממפץ בשרץ מה שרץ טמא אף במת טמא ומה שרץ טומאת ערב אף במת טומאת ערב מאי איכא למימר ופריק (רבא) הכי אמר רבא טומאת מפץ במת ז' מהכא וכבסתם בגדיכם ביום השביעי כל טמאות שאתם מטמאין במת לא יהיו פחותים מז' וקיימא לן מפץ אין לו טהרה במקוה וטהרתו כדתנינן בתוספתא דכלים (בכנ"מ פי"א) מפץ שעשאו לקורות אע"פ שמשתמש בו טהור היה טמא ועשאו לקורות טמא עד שיקבענו במסמר ובסיפא שנו מאימתי טהרתו ב"ש אומר משיחבל וב"ה אומר משיתחבר דברי ר' מאיר וכו' נמצא חבולו או חבורו מטהרו כנון כלי חרס שאין לו טהרה במקוה שבירתו מטהרתו' חזרנו לדקדק על דברי משנתנו ותהא שן ורגל חייבות ברה"ר מק"ו ופרקי' כספו של קרן ולא זולתו ולא תהא א) (שן ורגל) חייבת ברה"ר כלל . ופריק ר' יוחנן [יחצון]אין חצי נזק חלוק ויהא אדם חייב בכופר ופרקי' עליו ולא על אדם ויהא שור חייב בד' דברים ופרקי' אמר קרא איש בעמיתו ולא השור· השור אינו חייב אלא נזק בלבד· איבעיא להו רגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק מהו שתשלם כופר · ת"ש הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת השור בסקילה ובעליו בין תם ובין מועד משלם כופר שלם דברי ר' טרפון ואמרי' כופר שלם בתם לר' טרפון מנא ליה לאו דסבר לה ר' טרפון כר' יוסי הגלילי דסבר תם משלם חצי כופר [illegible]

[illegible]

א) קרן כצ"ל · ב) דהאין כצ"ל

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חצי נזק קאמר דהא מקרן מייתי לה:

גליון הש"ס

גמ' ולא תהא שן ורגל · עי' לקמן דף נג ע"ב תוס' ד"ה התורה :

עי' לקמן דף מד ע"א תוס' ד"ה ה"נ במתחכך : שם משום דסבר ליה כריה"ג . עי' לעיל טו . תד"ה הא מני : תוס' ד"ה ולא וכו' וי"ל דאי לאו כספו · עיין חולין דף כג ע"ב תוד"ה ותהא פרה : שם ד"ה ויהא כו' לא מצינן למילף מיניה כלל · עיין לעיל דף ד ע"א תוספות ד"ה כרהי אדם :

[ב"ב יח:]

[לקמן מג.]

[לעיל טו. לקמן מא.]

[סנהדרין עב.]

מנא הני מילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא °פצע תחת פצע *לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון האי מבעי ליה ליתן צער במקום נזק א"כ לכתוב קרא פצע בפצע מאי תחת פצע ש"מ תרתי אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה [א]לענין נזקין חייב [ב]לענין ארבעה דברים פטור [ג]לענין שבת *מלאכת מחשבת אסרה תורה [ד]לענין גלות פטור לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן דתניא* [ה]הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול עיני וסימאה חתור לי שיני והפילה שיחק באדון ויצא לחירות רשב"ג אומר °ושחתה עד שיתכוין לשחתה הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה [ו]לענין נזקין חייב [ז]לענין ד' דברים פטור °[ח]לענין גלות חייב דאמר קרא °בשגגה מכלל דהוה ליה ידיעה והא הויא ליה ידיעה לענין שבת [ט]פטור לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן *נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע [י]לענין נזקין חייב [כ]לענין ד' דברים פטור [ל]לענין שבת מלאכת מחשבת בעינן לענין גלות °אשר לא צדה אמר רחמנא *[מ]פרט לנתכוין לזרוק שתים וזרק ד' לענין עבד [נ]פלוגתא דרשב"ג ורבנן נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה [ס]לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת [ע]באומר *כל מקום שתרצה תנוח אין אי לא לא [פ]לענין גלות אשר לא צדה פרט לנתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן *ואמר רבה [צ]זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מאי טעמא מנא תבירא תבר ואמר רבה [ק]זרק כלי מראש הגג °והיו תחתיו כרים או כסתות בא אחר וסלקן או קדם °וסלקן פטור מאי טעמא בעידנא דשדייה פסוקי מפסקי גיריה ואמר רבה זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקבלו בסייף פלוגתא דר' יהודה בן בתירא ורבנן *דתניא [ר]הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה כולן פטורין

רש"י

מנהגי מילי. דנזק חייב אפילו שוגג: פצע תחת פצע. קרא יתירא הוא להך דרשה דהא כתיב כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה וגו' וכויה וחבורה דרשינן בהחובל (לקמן דף פד:): במקום נזק. דאפי' היכא דאיכא נזק מבלם נמי צער דלא תימא צער דכתבה רחמנא היינו בדליכא נזק כגון כוואו בשפוד על צפרנו דלא אפחתיה מכספיה ולהך דרשה מפקינן ליה בהחובל: לענין נזקין חייב. דהא אפקינן שוגג כמזיד ואונס כרצון: מלאכת מחשבת אסרה תורה. שנתכוין לעשות מלאכה אלא כסבור שהיום חול או סבור שמלאכה זו מותרת וכל הני דאמרינן הכא לא נתכוונו לעשות המלאכה הלכך פטור: לענין גלות. כגון אם נפלה על האדם ומת: פטור. דגבי גלות כתיב מכה נפש בשגגה (במדבר לה) ולא מיקרי שגגה אלא היכא דה"ל ידיעה מעיקרא וזה לא הכיר בה מעולם: לענין עבד. אם נפלה על עבדו וסימאה עינו פלוגתא דרשב"ג ורבנן: לענין ד' דברים פטור. דאף על גב דהכיר בה הויא שכחה שוגג ולא פשיעה: לענין שבת פטור. ואע"ג דמקריא שגגה לענין גלות פטור בשבת דבעינן מלאכת מחשבת שנתכוין לעשות מלאכה וסבור שהיום חול וזה לא נתכוין: לזרוק שתים וכו'. לענין שבת פטור דמלאכת מחשבת בעינן: לענין גלות. חייב דכתיב ואשר לא צדה ושמתי לך מקום וגו' פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שאינו בתורת וכי יזיד איש וגו' אלא בתורת ושמתי לך מקום וגו' לישנא אחרינא ואשר לא צדה פרט למתכוין כו' דפטור מגלות דהכי משמע שלא צדה שלא נתכוין לצדד ולזרוק אלא ימים פרט לזה שצדה: אם אמר כל מקום שתרצה תנוח. חייב שהרי יש כאן מלאכת מחשבת דזרק ארבע אבל נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע אפילו אמר כל מקום שתרצה תנוח פטור שעיקר מחשבתו אינה למלאכה: זרק. בעל הכלי כלי מראש הגג: פטור. זה ששברו במקל קודם שבירתה שהרי סופה ליכבר: זרק. מזיק כלים מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות כו': פטור. שהרי מזריקתו אין סופו ליכבר עד שניטלו הכרים וזה שנטל הכרים ואפילו הזורק עצמו נמי פטור דגרמא בניזקין הוי:

תוספות

האי מיבעי ליה ליתן צער במקום נזק. וריפוי ושבת ובושת כולהו מצער ילפינן דחייב במקום נזק כדמשמע בהחובל (לקמן דף פה.) דאמר תנא וכולן חייבין בתשלומין במקום נזק מנהני מילי אמר רב זביד משמיה דרבא אמר קרא פצע תחת פצע כו' משמע דכולהו ילפינן מצער ולרב פפא דאמר התם אמר קרא ורפא ירפא ליתן ריפוי במקום נזק כולהו ילפינן מריפוי וא"ת דהכא משמע דצער שלא במקום נזק פשוט טפי דאיצטריך קרא לצער במקום נזק ובפרק החובל (שם:) משמע איפכא דאמר צער שלא במקום נזק דמשלם מאן תנא וי"ל דשלא במקום נזק דלקמן היינו במקום שלא עשה רושם כדקתני כוואו על צפרניו וצער שלא במקום נזק דשלא היינו על בשרו שניכר רישומו ולא אפחתיה מכספיה וצער במקום נזק דהכא כגון קיטע ידו ושיבר רגלו דאפחתיה מכספיה דהוות לא במשיך ליה לא מחבורה ולא מכויה:

ש"מ תרתי. וא"ת לעיל אמרינן סימא עינו של חבירו בשוגג או באונס נזק אין ד' דברים לא וצער נמי ליחייב דבההוא קרא דמרבינן נזק כתיב נמי צער וי"ל דכל מה דמצינן למיפטר שוגג פטרינן ולכך מוקמינן דהאי קרא דמרבה שוגג דוקא בנזק דאיירי ביה עיקר קרא ולא בצער:

לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן. תימה דבפ"ק דקדושין (דף כד: ושם ד"ה מיבעי) מוקמי רבנן האי ושחתה להוציא ידו במעי שפחה וסימא עובר שבמעיה דפטור משום שלא נתכוין לעין וה"נ לא נתכוין וי"ל דלא פטרוהו רבנן אלא היכא דלא נתכוין לעין וגם נתכוין לטובתו של עבד כי התם אבל נתכוין לעין אע"פ שנתכוין לטובתו או לא נתכוין לטובתו אע"ג דלא נתכוין לעין לא:

בשגגה מכלל דה"ל ידיעה. משום דגבי גלות כתיב שוגג בשגגה דריש לה דהא גבי חלב אע"ג דכתיב ביה בשגגה לא חייבינן נסיתה לו ידיעה ומהאי טעמא נמי ממעטינן בריש אלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אלא) אומר מותר משגגה לגבי גלות אע"ג דגבי שבת וע"ז כתיב בשגגה ומחייבינן אומר מותר בפרק כלל גדול (שבת דף סח: ושם):

נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע כו'. לענין שבת פטור ואפילו לאביי דמחייב בפרק כלל גדול (שבת דף עג.) היינו נתכוין לזרוק שתים ונמצאו ארבע דומיא דנתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחובר דהיינו שסבור תלוש ונמצא מחובר דאי נתכוין לזה וחתך זה היינו מתעסק כדמוכח בפרק ספק אכל (כריתות דף יט:):

פרט למתכוין לזרוק כו'. לשון רש"י פי' בקונטרס פרט למתכוין לזרוק ב' וזרק ארבע דלא הוי בכלל כי יזיד וטפי הוה ניחא לפרש דלא הוי בכלל מכה איש ומת דהוי לעיל מיניה מלפרש כי יזיד דהוי בתריה וא"ת אמאי איצטריך לחייב גלות נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע דמהיכא ס"ד דפטור דלפטור ממיתה ודאי דלא אתיא דפשיטא דשוגג פטור ממיתה וי"ל דמבלא לדיה דריש בהלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אשר) פרט למתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר ומהאי קרא הוה פטרינן אפי' נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע ולפירוש אחרון שפירש בקונטרס שפטור מגלות קשה קצת דבפרק אלו הן הגולין אמר אם בפתע בלא איבה הדפו פרט לשוגג בלא לדייה פרט לנתכוין לזרוק בצד זה והלכה לצד אחר והשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע והשתא מאשר לא צדה דכתיב בריש והלה המשפטים הוה ליה למעוטי ההוא דדמי טפי לפטור כגון נתכוין לזרוק בצד זה שלא נתכוין לצד הנרלא וי"ל משום דהתחיל התנא לדרוש קרא דבלא לדייה נקט בריבה נתכוין לזרוק בצד זה דרולה להזכיר הפשוט תחילה וא"ת אמאי איצטריך באלו הן הגולין *משגגה לפטור נתכוין להרוג הבהמה והרג האדם ע"כ היינו אף נתכוין לזרוק בצד וזרק בצד אחר או נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע וי"ל דהתם איצטריך כגון שהיו הבהמה והאדם *זה בצד זה א"כ כסבור בהמה ונמצא אדם ותימה דהא פליגי רבי ורבנן בנשמט הברזל מקתו ומן העץ המתבקע דמר מחייב בהאי ומר מחייב בהאי בריש אלו הן הגולין אמאי חייב והא הוי כמו נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שנתכוין לבקע עצים שלפניו והלך למרחוק*: ואמר רבה זרק כלי מראש הגג. רבה גרסינן דרבא מספקא לה לעיל (דף יז:) אי בתר מעיקרא אזלינן אי לא וקאמר דנפשט מרבה שהוא רבו:

קדם וסילקו. פירש רב אלפס דרבה לטעמיה דלית ליה דינא דגרמי בריש הגוזל קמא (לקמן דף צח.) ולר"י נראה דהא גרמא בניזקין הוא ופטור לכולי עלמא: זרק תינוק מראש הגג כו'. לא דמי להרג טריפה דפטור לכולי עלמא באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עח.) כבש

עין משפט נר מצוה

פח א ב מיי' פ"א מה' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
פט ג מיי' פ"א מה' שבת הלכה ט סמג לאוין סה:
צ ד מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה יד סמג עשין עה:
צא ה מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה יג סמג עשין פו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף לז:
צב ו ז מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
צג ח מיי' פ"ו מהל' רוצח הלכה ו:
קדושין כ:
צד ט מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ט:
צה י כ מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
צו ל מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ט:
צז מ מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה ו:
צח נ מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה יא ופ"ט בכ"מ סמג עשין פו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף לו:
צט ס מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
ק ע מיי' פי"ג מהלכות שבת הלכה כא:
קא פ מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה ו:
קב צ מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יב סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף ד:
קג ק מיי' שם הלכה ז ועיין בהשגות ובכ"מ טוש"ע שם סעיף ג':
קד ר מיי' פ"ד מהלכות רוצח הלכה ו סמג לאוין קסג:

רבינו חננאל

חניזק אם היו לו פירות טמונין בביתו ודרסה אותן והזיקם [משלם] נזק שלם קרן שברשות הרבים חצי כופר אינו דין שמשלם ברשות חניזק כופר שלם ומקשינן ת"ב מה לטמון שכן ישנו בבור ואע"פ שאינו חייב לטמון באש חייב בטמון בבור ואין בבור כ פר איזה טמון חייב בבור י"ש מ' יש"א מר' ע'בר במעי פרה שאם נפלה פ"ה מעוברת בבור מ'שלם 'הפרה ועוב'רה ו'קשי"א ו'ה'א ק'יימא ל'ן דעובר ירך אמו הוא 'לדברי הכל פחות מבן ש' מתכשר בשחיטת אמו ו כמ'ה ר א'ות ז'ולתו ז'ו מו'כיחות ל'דחו'ת ז'ה ת'פי' ו'יש מ'י ש אימ'רים הבור עצמו אם הוא טמון כדתנן לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומתחייב הנה אע"פ שהבור אם הוזק בו שור חייב נזק שלם ואין בו כופר ופירק מנזקי כלים טמונים מה' לה' ש'הן בבור. הכלים גלוים בבור דקיימא לן שור ולא אדם חמור ולא כלים טמונים מיבעיא ובאש נמי כלים טמונים פטור דמיותו לחו מקמה מה קמה כגלוי אף כל בגלוי. והכי קאמר ומה רגל שפטורה ברשות הרבים בכלים טמונים ברשות הניזק שבה"ר חצי כופר ברשות הניזק אינו דין שישלם כופר שלם. איכא למיפרך מה לנזקי כלים טמונים שכן ישנן באדם כדתנן אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן ... באדם כדאמרינן לעילא ונדחת הא דרב שימי ואסק' דר' טרפון מכופר דרגל גמר והכי קאמר ומה רגל שברה"ר פטור ברשות הניזק כופר שלם לדברי הכל קרן שברה"ר חצי כופר אינו דין ... כופר שלם ואיפשיטה בעיין דרגל שדרסה על תינוק בחצר הניזק והרגתו חייב כופר שלם: מתני' אדם מועד לעולם בין שו"ג בין מזיד כו' שמעינן ממתני' דקתני מ"ש סימא עין חבירו אינו ... בלבד ולא ד' דברים דבשוגג הוא ועלה אמר' מנא הני מילי אמר חזקי' פצע תחת פצע להייבו על השוגג במזיד ועל האונס כרצון ואקשי' האי מיבעי לי שאע"פ שמשלם הנזק חייב גם צער ... אם כן היה לכתוב פצע בפצע דדרשינן פצע זה הנזק בפצע זה הצער שבפצע והואיל ולא כתב כך אלא כתב פצע תחת פצע ש"מ לתת צער במקום נזק וש"מ לחייב השוגג כמזיד ג) ש... נזק מש"ם צער אבל נזק יצער לא קמ"ל. אמר רבא ג) היתה אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לענין נזקין חייב כדאמר אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד. ירושל' אמר ר... בשהיו שניהן ישנים אבל אם היה אחד ישן ובא אחר ויישן אצלו הבא לישן הוא המועד. ולענין ד' דברים פטור דכתיב והכה איש את רעהו באבן א' באגרוף אבן דומיא דאגרוף מה אגרוף ... אף אבן דאית לית ידיעה. נקוט האי כללא בידך ולא מחייב בד' דברים אלא בהר ידיעה וכונה. לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה. פי' מלאכת מחשבת שמחשב עליה לעשו... פטור דכתיב מכה נפש בשגגה מכלל דה יא ליה ידיעה והא לא הוה ליה ידיעה בה מעולם. לענין עבד כגון דנפלה אבן זו מחיקו ושיברה שן עבדו או סימת עינו לתנא קמא יצא לחירות לר"ש"ב"ג כיון דלא נתכוון

א) אולי צ"ל וליכא למימר דמה שמוקין בכן ישנה בבור כלים גלוים כו'. ב) נראה דמתיבות אלא אמר וכו' עד ק"ל חייב בבור הקודמת אל תיבות גם צער בפלע. ג) בגמרא איתא רבה

פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב מיתתו בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא ורבנן דתניא *°ונתן פדיון נפשו *דמי ניזק ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר דמי מזיק *ואמר רבה נפל מראש הגג ונתקע באשה חייב בד' דברים ויבמתו לא קנה חייב בנזק בצער בריפוי בשבת אבל בשת לא דתנן *אינו חייב על הבשת עד שיהא מתכוין ואמר רבה נפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור בד' דברים ברוח מצויה והזיק ובייש חייב בד' דברים ופטור על הבשת ואם נתהפך חייב אף על הבשת דתניא ממשמע שנאמר °ושלחה ידה איני יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה לומר לך כיון *שנתכוין להזיק אע"פ שלא נתכוין לבייש ואמר רבה הניח לו גחלת על לבו ומת פטור על בגדו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תנינהי על לבו דתנן *כבש עליו לתוך האור או לתוך המים ואינו יכול לעלות משם ומת חייב דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן* קרע את כסותי שבר את כדי חייב על מנת לפטור פטור בעי רבה הניח גחלת על לב עבדו מהו כגופו דמי או כממונו דמי אם תמצא לומר כגופו דמי שורו מהו הדר פשטה עבדו כגופו שורו כממונו:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו: **גמ'** פתח בכד וסיים בחבית *ותנן נמי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור פתח בחבית וסיים בכד *ותנן נמי זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא שכרו פתח בכד וסיים בחבית אמר רב פפא היינו כד היינו חבית למאי נפקא מינה למקח וממכר היכי דמי אילימא באתרא דכדא לא קרו חבית וחבית לא קרו כדא הא לא קרו לה לא צריכא דרובא קרו לה לכדא כדא ולחביתא חביתא ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא מהו דתימא זיל בתר רובא קמ"ל

רש"י

פטורין · דבעינן שיהא כל נפש אדם כל הנפש ואין כאן מכה כל הנפש ופטורים ממיתה לר' יהודה בן בתירא חייב זה שקיבלו בסייף מפני שקירב את מיתתו: בא שור · מועד: וקבלו בקרניו · ומת: פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן · לענין כופר לר' ישמעאל דאמר כופר במזיק שיימינן משלם כופר אבל לרבנן דשיימינן בניזק האי לא הוה ליה דמים ופטור: ונתקע באשה חייב בד' דברים · וכגון שנפל ברוח מצויה דהוה ליה קרוב למזיד: ויבמתו לא קנה · אע"פ ששנינו (יבמות דף נג:) הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה הני מילי היכא דנתכוין לביאת אשה אחרת אבל זה לא נתכוין כלום ביאה הלכך לא קנה ואם חזר ועשה אחד מן האחין בה מאמר חלה עליו: ואם נתהפך · [לאחר] שהתחיל ליפול דנתכוין ליפול על האדם להנאתו: חייב אף על הבשת · אע"פ שלא נתכוין לשם בשת: על לבו ומת פטור · שהיה לו לסלקה: חייב · דהא דלא סלקה סבר אתבעיניה ליה בדינא ויפרע לי: כבש עליו · שתקפו שם עד שמת: חייב · דה"ק ליה אם תרצה קרע ושלם אבל פירש לו ע"מ פטור: עבדו כגופו דמי · ואם הניח אדם גחלת על לב עבדו פטור שהיה לו לעבד לסלקה: שורו כממונו · שאין בו דעת לסלקה וחייב:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח את הכד: ושברה פטור · בגמרא מפרש טעמא: ואם הוזק בה · הנתקל: בעל החבית חייב · מפרש בגמ': **גמ'** נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור · שלשניהן רשות להלך: פתח בחבית · דקתני זה בא בחביתו: וסיים בכד · דקתני נשברה כדו של זה כו': והציל את הדבש לתוכה · מפני שהדבש דמיו יקרים: שכרו · כשכר פועל ואין בעל הדבש משלם דמי היין: פתח בכד · דקתני וזה בא בכדו של דבש וסיים בחבית דקתני נסדקה חבית של דבש: למקח וממכר · שביד המוכר לתת לו איזה שירצה ואפילו התנה עמו חבית · דמשמע גדולה נותן לו כד שהיא קטנה:

תוספות

כבש עליו כו' · באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עז. ושם) מפרש דרישא נקט כבש לרבותא וסיפא נקט דחפו לרבותא:

קרע כסותי חייב · תימה היש מייתי ראיה דלמא שאני הכא שהיה לו להסיר הגחלת מעל בגדו תדע מדנקט רבה על בגדו חייב מכלל דעל בשרו פטור והתם לקמן (דף צג.) תנן סמא את עיני אפי' על מנת לפטור חייב אלמא ע"כ על בשרו פטור משום שהיה לו להסיר כמו בעל לבו ומת וי"ל דהא פשיטא ליה דמעל בשרו יסיר הגחלת ומעל בגדו לא חייש ולא איצטריך לאתויי ראיה אלא שלא תאמר כיון שמניח על בגדו והוא שותק א"כ דעתו הוי שיפטר דהא אשכחן אפי' במלוה לקרוע דחייב:

הניח גחלת על לב עבדו כו' · כשעבד כפות ורבו עומד אצלו איירי כדפרישית לעיל (דף כב: ד"ה והיה) ומיירי שלא מת העבד אלא הוזק ולהכי מספקא ליה שמא לא יהוש הרב לסלקו מפני שישלם לו דמי נזקו:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח. והיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא · תרוייהו צריכי שאם התנה לתת לו כד והקנה לו בסודר ונתחייב הלוקח לתת דמים יכול הלוקח לומר לא אתן לך דמים אם לא תתן לי חבית דקרי ליה לחביתא כדא לפי שהוא מוחזק ולא אזלינן בתר רובא ואם התנה לתת לו חבית ונתן הלוקח דמים יכול לומר לו המוכר לא אתן לך אלא כד דקרי לכדא חביתא ולא אזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דאפי' רב דאמר בפרק המוכר פירות (ב"ב דף צב. ושם ד"ה וניחזי) ולקמן בהפרה (דף מו.) הולכין בממון אחר הרוב גבי המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הכא מודה שיכול המוחזק לומר למוציא אע"פ שהרוב מסייעך לא תוציא ממני ממון דקים לי בנפשאי שאני מן המיעוט אבל בנמצא נגחן לא מצי אמר מוכר קים לי בנפשך שאתה מן המיעוט דזבני לנכסתא דאדרבה יאמר הלוקח למוכר אתה הטעיתני דקים לי בנפשאי שאני מן הרוב דזבני לרדיא וא"ת ונחזי אי דמי כדא אי דמי חביתא כדפריך לקמן בריש הפרה (שם) ובהמוכר פירות (ב"ב דף צב.) וניחזי אי דמי רדיא לרדיא ושם אפרש בע"ה דאפילו לרבנן דפליגי אר' יהודה בהמוכר את הספינה (שם דף עז:) גבי מכר הצמד לא מכר הבקר דלית להו הדמים מודיעים פריך וי"ל דלא שייכא הכא הודעת דמים דקרובים דמי הכד לדמי החבית א"נ שמכר לו כדים או חביות שוה מאתים זוז ולא שייך לומר בזה הודעת דמים כלל ומיירי דאית ליה זוזי דלא שייך לומר שקול *כדך בזוזך ולספרים דגרסי בהפרה ובהמוכר פירות אי דליתנהו להנך זוזי צריך לאוקמי שיש ללוקח מעות המוכר והקנה לו אגב קרקע או אחר כך הוזלו הכדים והחביות אי נמי הכי פירושו מהו דתימא זיל בתר רובא אע"פ שהדמים מסייעים למוחזק קמ"ל וה"ה דהוי מצי למימר איפכא מהו דתימא זיל בתר חזקה קמ"ל דאין הולכין בתר חזקה אלא אחר הרוב אם הדמים מסייעין לרוב אלא משום דמתניתין מוכחא דבא להשמיענו דלא אזלינן בתר רובא דכד וחבית חדא נינהו ולפי זה אתי שפיר טפי אליבא דרב מאליבא דשמואל מדשמעינן דלא אזלינן בתר רובא אלא היכא שהדמים מסייעים למוחזק ולא שמעינן זה במקום דאין הדמים מסייעים:

קמ"ל

עין משפט נר מצוה

קה א מיי' פ"... נזקי ממון הלכה א סמג עשין סו:

קו ב מיי' פ"ב מהלכות יבום הלכה ד סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסו סעיף ח:

קז ג מיי' פ"א מהלכות חובל ומזיק הלכה י סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף א:

קח ד ה ו ז מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף יא:

קט ח טוש"ע ח"מ סי' שפג סעיף א ושם מן תית סעיף יח:

קי ט מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה כב סמג עשין ע טוש"ע שם:

קיא י כ מיי' פ"ג מהל' רוצח הלכה ט:

קיב ל מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפ סעיף א:

קיג מ מיי' שם פ"ד הלכה כב ועיין בכסבות ובמ"מ ובכ"מ שהאריך סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפג סעיף א וסימן תיח סעיף יח:

א נ מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף א:

ב ס מיי' פי"ב מהלכות גזילה ואבידה הלכה ס סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן רסד סעיף ס:

רבינו חננאל

נתכוון פטור. ותניא הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול לי עיני וסימאה כו'. הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב ואפילו אנוס לענין ד' דברים פטור כדאמרינן · לענין גלות חייב דהא הות ליה ידיעה · לענין שבת פטור דכל מלאכה הנעשית שלא במחשבתו פטור. לענין עבד חלוקת רשב"ג ורבנן · נתכוון לזרוק שתים וזרק ד' והזיק חייב אבל בד' דברים פטיר דהא לא נתכוון · לענין גלות ואשר לא צדה פרט למתכוון לזרוק ב' וזרק ד' דקרוב למזיד ולא מתכפר א) לו בגלות לענין שבת פטור דבעינן עקירה והנחה בכוונה לענין עבד חלוקת רשב"ג ורבנן · נתכוון לזרוק ד' וזרק ח' כו' פשוטה היא ופירושא בשבת פרק הזורק (דף לג ע"ב) ואמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מנא תבירא תבר כלומר ואפי' לא שיברו בחיבוטו בקרקע היה ודאי נשבר · וכן אם זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וסילקן כגון שהיו קשורין בחבל והיה

ראש החבל בידו בראש הגג ומשך החבל ונמשכו הכרים ונפל הכלי ונשבר פטור הזורק מפסק פסיק גידי · ואמר רבה זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקיבלו בסייף הלוקת ר' יהודה בן בתירא ורבנן ... כותו י' בני אדם כו' לרבנן הזורקו והמקבלו בסייף שניהן פטורין הזורק מפני שלא הרג והמקבלו ג) בסייף אדם מת קיבל לר' יהודה בן בתירא המקבלו בסייף חייב שקירב מיתתו והזורקו פטור ... וקיבלו בקרניו והרגו חלוקת ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא · דתניא ונתן פדיון נפשו דמי ניזק · ר' ישמעאל אומר דמי מזיק לרבנן ג) דאמרי דמי ניזק חייב בעל השור בכופר ... הרג לר' ישמעאל דאמר דמי מזיק פי' המזיק הוא היה חייב מיתה מפני שלא שמר שורו כאילו הוא הרג ורחמנא חס עליה לשלם כופר לפי שלא עשה מעשה בידים והכא אפילו הוא בעצמו ... גוונא לא היה מתחייב דהא רבנן דפליגי עליה דר' יהודה בן בתירא פטרי ליה וכל שכן על שורו · אמר רבה היה ישן בראש הגג ונפל ונתקע באשה או כיוצא בה והזיק חייב בד' דברים דקיימא ... קושי אלא מרעת והוה כאלו יש כוונה וידיעה וחייב בכל חוץ מן הבושת דתנן אינו חייב בושת עד שיהא מתכוין וביבמתו לא קנה שנאמר יבמה יבא עליה וקיימא לן עד שיתכוונו שניהן ... אמר רבה נפל מן הגג ברוח גדולה וחזקה והזיק ובייש פטור בד' דברים דאנוס הוא וחייב בנזק אע"פ שהוא אנוס · נפל ברוח מצויה חייב בד' דברים דהא הוי ליה למידע וקרוב לכוונה ופושע הוא ... פטור דבעינן כוונה מוכחת ואם נתהפך והזיק ובייש כיון שבהיפוכו נתכוון להזיק קיימא לן כיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש חייב · אמר רבה הניח גחלת על לב חבירו ומת פטור ... היה לו להשליכה מעל לבו · הניח גחלת על בגד חבירו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תנינהו דתניא דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן קרע את כסותי ... כדי חייב ש"מ דאפילו אם אמר לו קרע וקרע חייב וכל שכן הרואה אותו שורף את בגדיו ולא הציל שחייב השורף בנזקין ולא אמרינן היה לו להציל ממונו אלא למזיק אמרינן ליה לא היה לך ... ממון חבירך וכיון שהזקתה נתחייבת · בעי רבא עבדו כגופו דמי והנותן גחלת בלבו ונשרף העבד כנותן גחלת בלב אדונו עצמו דמי מה בלב אדונו עצמו פטור דאמרינן כיון שיכול להסירה מעל לבו ... להסירה לא הסירה הוא הרג עצמו כן דין העבד ופטור או כממונו דמי כמו הנותן גחלת בכליו או בפירותיו או על גדי ונשרף שחייב כך דין העבד והייב בתר דבעיא הדר פשטה עבדו כגופו ... והנותן גחלת בלב העבד בדלא כפית ויכול להסירה ולא הסירה ונשרף ומת פטור שורו כממונו וחייב: הדרן עלך ביצד הרגל מועדת

... את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב · פתח בכד וסיים בחבית · אמר רב פפא כד וחבית אחד הוא למאי נפקא מינה כלומר מה צורך ... לדקדק בזה ואמר למקח וממכר · קיימא לן כי הכד הוא פחות מן החבית שהכד שואבין בו מים ד) מן המעיין כדכתיב וכדה על שכמה והחבית גדולה ממנה ואם אמר אדם לחבירו חבית אני מוכר לך ... המקום קורין לגדולה חבית ולפחותה ממנה כד ומיעוטא קרו נמי להביתא כדא ולכדא חביתא · והמוכר אומר כדא מכרתי לך והלוקח אומר חבית קניתי ממך מהו דתימא זיל בתר רובא ורובא לא

מסורת הש"ס (שוליים)

לקמן מ. מכות ב:

יבמות נד.

לקמן פו:

[לקמן יט.]

סנהדרין עז: [ע"ש]

לקמן צב.

לקמן לג.

לקמן קטו.

גי' רש"ל כלה כו' ופירות על המוכר קפי' והי"ה בלוקח יכול לומר שקול בזוזי הכי שהוא מוחזק ועיין תשובת לב"ח

קמ"ל *דאין הולכין בממון אחר הרוב : ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור : אמאי פטור איבעי ליה לעיוני ומיזל אמרי דבי רב משמיה דרב בממלא רה"ר כולה חביות שמואל אמר באפילה שנו רבי יוחנן אמר בקרן זוית אמר רב פפא לא דיקא מתניתין אלא או כשמואל או כרבי יוחנן דאי כרב מאי אריא נתקל אפילו שבר נמי *אמר רב זביד משמיה דרבא הוא הדין דאפי' שבר והאי דקתני נתקל איידי דבעי למתני סיפא ואם הוזק בה בעל חבית חייב בנזקו דדוקא נתקל אבל שבר לא מאי טעמא הוא דאזיק אנפשיה קתני רישא נתקל אמר ליה ר' אבא לרב אשי הכי אמרי במערבא משמיה דר' *עולא "לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים הוה עובדא בנהרדעא וחייב שמואל בפומבדיתא וחייב *רבא בשלמא שמואל כשמעתיה אלא רבא לימא כשמואל ס"ל אמר רב פפא "קרנא דעצרא הוי דכיון דברשות קעבדי "איבעי ליה לעיוני ומיזל שלח ליה רב חסדא לר"נ "הרי אמרו לרכובה שלש ולבעיטה חמש *ולסנוקרת שלש עשרה לפנדא דמרא ולקופינא דמרא מאי *שלח ליה חסדא חסדא קנסא קא מגבית בבבל אימא לי גופא דעובדא היכי הוה שלח ליה דההוא גרגותא דבי תרי דכל יומא הוה דלי חד מנייהו אתא חד קא דלי ביומא דלא דיליה א"ל יומא דידי הוא לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא מחייה א"ל מאה פנדי בפנדא למחייה אפילו למ"ד לא עביד איניש דינא לנפשיה במקום פסידא עביד איניש דינא לנפשיה דאתמר רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה היכא דאיכא פסידא כ"ע לא פליגי דעביד איניש דינא לנפשיה כי פליגי היכא דליכא פסידא רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה דכיון דליכא פסידא ליזיל קמיה דיינא ר"נ אמר "עביד איניש דינא לנפשיה דכיון דבדין עביד לא טרח מתיב רב כהנא *בן בג בג אומר אל תיכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות שמא תראה עליו כגנב אלא שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל א"ל

עמך

אין הולכין בממון אחר הרוב · היכא דמספקא לן מילתא כגון הכא וכגון (לקמן דף מו.) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן לא אמרינן בתר רובא זיל ולחרישה קנאו והוי טעות אלא אמר המוציא מחבירו עליו הראיה ויכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך : בקרן זוית · כשנכנסין ממבוי למבוי מן הצד הניחה בצד המבוי אצל הקרן וכשהחזיר זה פניו לא ראה אותה : אלא אי כשמואל אי כר' יוחנן · שהמניח לא פשע הלכך דוקא נתקל אבל שבר ברצון חייב : דוקא נתקל אבל שבר · ברצון ואח"כ הוזק בחרסיו פטור בעל החבית דאיהו הוא דאזיק אנפשיה : תנא רישא נמי נתקל : לפי שאין דרך בני אדם כו' · אמתני' מהדר דלא תימא באפילה או בקרן זוית אלא אפי' באורה פטור הנתקל ודקשיא לך איבעי ליה עיוני ומיזל אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים : וחייב שמואל · את הנתקל לשלם : בשלמא שמואל כשמעתיה · דמוקי למתניתין באפילה הא באורה חייב : קרנא דעצרי · קרן זוית הסמוכה לבית הבד : דהואיל וברשות קעבדי · שמנהגם היה כן כשהיתה בית הבד מליאה בני אדם היו הבאים מושיבין כליהם ברשות הרבים וממתינין עד שיצאו אלו : הרי אמרו לרכובה שלש · מנהג הדיינין לגבות מן הבועט את חבירו בארכובתו של בועט ג' סלעים לבשת לפי שגדולה בשת מכת הארכובה מדחיפת היד : לבעיטה · ברגל : לסנוקרת · אוכף של חמור שהכה בו את חבירו : שלש עשרה · סלעים לבשתו לבד חיוב שאר הדברים : לפנדא דמרא · בית יד של פוסיי"ר : קופינא · הברזל עצמו אלא הנקב : בשת · קנס הוא : גופא דעובדא · דפנדא וקופינא : גרגותא · בור מים מכונסין להשקות שדות : מאה פנדי · ק' הכאות היה לו להכותו שהרי גזלו מימיו : בפנדא · היינו בית יד : לא עביד איניש דינא לנפשיה · ואפי' דין אמת לא יעשה הוא לעצמו אלא ילך אצל הדיין : במקום דאיכא פסידא · אי אזיל לבי דינא דאדאזיל לבי דינא ואתי קא דלי האי ולא ידע מאי דלי או שמא יכלו המים מן הבור ואין לו פרעון לזה דקא מפסיד כי האי גוונא עביד איניש דינא לנפשיה : אל תיכנס לחצר חבירך · בגניבה ובסתר שלא תראה עליו כגנב : אלא שבור את שיניו · כלומר קח בחזקה וקשיא לרב יהודה :

קמ"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב · תימה מה טעם אין הולכין ליתי בק"ו מדיני נפשות כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ג:) ור' יאשיה מייתי ליה בק"ו מדיני נפשות דחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות לא כ"ש ואפי' רובא דליתיה קמן אזלינן בדיני נפשות בתר רובא כדאמר בריש סורר ומורה (סנהדרין דף סט.) *וי"ל דהתם גבי דיינים שאני דחשיב מיעוט דידהו כמי שאינו וליכא למימר התם אוקי ממונא בחזקת מריה דהא ב"ד מפקי מיניה אבל גבי שאר ממון דאיכא מיעוט וחזקה לא אזלינן בתר רובא : ה"ג **אמאי** פטור איבעי ליה לעיוני · אבל הך לא פריך אמאי חייב בנזקו כשהוזק איבעי ליה לעיוני כדפירשתי לעיל (דף כג. ד"ה ולחייב) דיותר יש לו לשמור שלא יזיק משלא יוזק ולא שייך כאן כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור (לעיל כ. כד:) דגבי אדם לא אמר הכי והא דאמר (לעיל דף כג.) הניח חנוני נרו מבחוץ בעל הגמל פטור ולא אמר איבעי ליה לעיוני וי"ל דדוקא במקום הליכתו אמרינן איבעי ליה לעיוני וקצת קשה הא דאמר רבא לעיל כי אית לך רשות לסגויי עילאי ואמאי אית ליה רשות לסגויי הא בהמה נמי איבעי לה לעיוני כדמוכח בהפרה (לקמן דף נג:) דשור פקח ביום פטור וליכא למימר בממלא רה"ר שאינה יכולה לעבור אלא דרך עליה דא"כ לבעוטי נמי אית לה רשותא : **ושמואל** אמר באפילה שנו . והא דפליגי לקמן (דף כט.) אי נתקל פושע הוא או לא כגון שנתקל מעצמו ולא נתקל בשום דבר אבל הכא שנתקל מחמת מכשול ולא איבעי ליה לעיוני אנוס הוא ואע"ג דלעיל (דף כו:) מרבינן אונס כרצון באדם המזיק מפלע תחת פלע אונס גמור לא רבי רחמנא דהא בירושלמי פוטר אותו שישן ראשון אם הזיק לשני הבא אצלו לישן וכן בהגוזל בתרא (לקמן דף קיז.) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה כסבורים של אביהם היא וטבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול שכך *נהגו אבל מה שהזיקו לא דאנוסין הן ובמתניתין נמי תנן היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון דאם עמד בעל חבית ונשברה חבית בקורה פטור ונראה לדקדק דאדם המזיק דמפטר באונס (משום) שהוא כעין גניבה מדתניא בשלהי האומנים (ב"מ דף פב: ושם ד"ה וסבר) המעביר חבית ממקום למקום ושברה רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם והשתא מדמחייב נושא שכר ופוטר שומר חנם ולא מחייב מטעם אדם המזיק ש"מ דבאונס דכעין גניבה אדם המזיק פטור ומדמה ר' יהודה נתקל לגניבה אבל באונס שהוא כעין אבידה שהיא קרובה לפשיעה יותר כדאמרינן בהשואל (ב"מ דף צד:) דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה נראה דאדם המזיק חייב דא"א לומר שלא יתחייב אלא בפשיעה וכן משמע לעיל דמחייב בנפל מן הגג ברוח שאינו מצויה ואע"ג דברוח שאינו מצויה מפטר בה שומר חנם כדאמרינן בסוף ארבעה וחמשה (לקמן דף נה.) גבי ארבעה נכנסו תחת הבעלים ט' וחייבין לשלם דמי שור לבעלים חוץ משומר חנם ומוקי לה כגון דנטריה שמירה פחותה דשומר חנם כלתה לו שמירתו והנך לא כלתה שמירתן ומייתי מדר' יהודה למועד סגי ליה בשמירה פחותה דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואין יכולה לעמוד בשאין מצויה אלמא אע"ג דמפטר שומר חנם מחייב בה אדם המזיק והיינו טעמא משום דהוי כעין אבידה ונתקל הוי כעין גניבה ופטור ביה אדם המזיק וכן מוכח בפרק הגוזל עצים (לקמן דף צט: ושם) גבי טבח אומן שקלקל דפריך למאן דפטר (בשומר) חנם מברייתא דקתני נתן בהמה לטבח ונבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר *אלמא ס"ד דמקשה אפי' בחנם חייב כמו שומר שכר שחייב על האבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר ולפיכך בשכר חייב בחנם פטור דהוי כעין גניבה [עי' תוס' ב"מ פב: ד"ה וסבר וב"ב נג: ד"ה חייב]:

לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים · והא דתני (לקמן דף נג:) שור פקח ביום פטור דשור עיניו למטה ומיבעי ליה לעיוני טפי מאדם : **הרי** אמרו לרכובה שלשה · י"מ דלגבי שבישראל קאמר אבל אחרים הכל לפי המבייש והמתבייש ולר"י נראה דהיינו לגדול שבישראל דומיא דההיא דתנן בהחובל (לקמן דף צ.) סטרו נותן לו מאתים זוז ומוקי לה (לקמן ד' צא.) לגדול שבישראל :

קנסא קמגבית בבבל · לאו קנסא אלא דין קנסא הוא כדאמרינן בהחובל (לקמן ד' פד:) דמילתא דלית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו : **אלא** שבור את שיניו · דליכא פסידא איירי מדאסר ליכנס שלא ברשות :

ואי

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף א:

ד ב ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ב:

[עי' תוספות יומא פה. ד"ה להחזיר ובב"מ כ: ד"ה איסורא ובכתובות טו: ד"ה להחזיר ובסנהדרין ג: ד"ה דיני:]

ה ד מיי' פ"ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכ סעיף מא:

ו ה מיי' פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יב סמג עשין לג טוש"ע ח"מ סי' ד ובהג"ה שם:

רבינו חננאל

לא קרו לבדא חביתא קמ"ל כד היינו חבית ולא אזלינן בממון אחר הרוב והדין עם הנתבע ועל התובע להביא ראיה וכן הדין : פיס' ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואקשי' אמאי משום דנתקל בה אם שברה פטור · הוה לעיוני ומיזל · ואוקמ' רב למתני' בממלא רשות הרבים חביות שאין לו מאין לעבור אבל אם אינה מליאה אמרי' איבעי ליה לעיוני ומיזל ואם שיבר חייב וכן הדין' ושמואל אמר באפילה פטור אבל באורה אם שיבר חייב · ר' יוחנן אמר בקרן זוית פטור · ישוניין דשמעתין בממלא רשית הרבים כולה אפילו אם שיבר פטור ובאפילה או קרן זוית נתקל פטור שיבר חייב וקיימא לן כר' יוחנן

א) דהא אמר רב פפא מתני' דייקא כוותיה ותיב הא תנן סתמא אדם מועד לעולם ואפי' אנוס חייב בנזק ושמואל ורב דחייבי בכי האי גוונא בנתקל כל שכן דמחייב בה ר' יוחנן ואפיק' דכי הוה עובדא בקרנא דבי עצרי הוה דכיון דברשות קא עבדי מחייבינן לעוברין ושבין לעיוני ומיזל אבל זולתם באפילה או בקרן זוית לא דאמרי' אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים · שלח ליה רב חסדא לרב נחמן הרי אמרו לרכובה ג' פי' המכה את חבירו ברכובתו חייב לתת לו ג' סלעים · לסנוקרת פי' הכאה באגרוף תחת לחייו י"ג סלעים המכה את חבירו בפנדא דמרא פי' שיפינא שהוא עץ דמרא שתופר בו בקיפינא דמרא כמה סלעין מחייבינן ליה שלח ליה רב נחמן חסדא חסדא קנסא אתה רוצה לגבות בבבל · הגד לי המעשה שבא לידך והגיד לו דגרגותא הוה לתרי דכל יומי דלי חד מינייהו אתא חד דלי ביומא דלאו דיליה וקם אירך למנעיה לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא ומחייה אמר ליה רב נחמן כל כי האי גוונא אפילו רב יהודה דפליג עלי בהא מודה · דכיון דאיכא פסידא עביד איניש דינא לנפשיה ומחי ליה לכתחלה וכל שכן דאי כבר מחייה דפטיר דדינא קא עביד אמר לא מצינא דאיטרח לבי דינא · במקום דאיכא פסידא דברי הכל עביד איניש דינא לנפשיה במקום דליכא פסידא איתמר רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה : פסק' והביאו ח' הלכות לברר הלכה כמאן מתרווייהו ושנינו לכולהו וקיימא לן כרב נחמן' ותני כולהו בשינויא . דרב נחמן הלכתא כותיה אמר הא דבן בג בג אומר

א) מכאן עד שאין דרך וכו' הובא גם בשיטה מקובצת על שם רבינו ז"ל ולכן כאן הוא משולל הבנה וצ"ע.

מסורת הש"ס

[לקמן מו: ב"ב כג:]

לקמן כח.

ס"א אלעאי וכן סוף כר"ף

ס"א רבה וכן לקמן

פי' הרמב"ם קבץ האגרוף כמו אוגד אגודה לקמן סה:

[תוספתא פ"י ע"ש]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמאי כו' ולא שייך כאן כל המשנה · ועי' לקמן לג ע"א תוספות ד"ה והא הכא:

עי' ר"מ פ"ש בשם תוס' פרק האומנין

עמך בן בג בג יחידאה הוא ופליגי רבנן עליה רבי ינאי אמר מאי שבור את שיניו בדין אי הכי ואמור לו ואומרים לו מיבעי ליה שלי אני נוטל שלו הוא נוטל מיבעי ליה קשיא ת"ש א'שור שעלה ע"ג חבירו להורגו ובא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל עליון ומת פטור מאי לאו ב'במועד דליכא פסידא לא ג'בתם דאיכא פסידא אי הכי אימא סיפא ד'דחפו לעליון ומת חייב ואי בתם אמאי חייב ה'שהיה לו לשמטו ולא שמטו תא שמע ו'הממלא חצר חבירו כדי יין וכדי שמן בעל החצר משבר ויוצא משבר ונכנס אמר ר"נ בר יצחק משבר ויוצא לב"ד משבר ונכנס להביא זכיותיו ת"ש ז'מניין לנרצע שכלו לו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת וחבל ועשה בו חבורה שהוא פטור ת"ל °לא תקחו כופר לשוב לא תקחו כופר לשב הכא במאי עסקינן בעבדא גנבא עד האידנא לא גנב והשתא גנב עד האידנא הוה אימתיה דרביה עליה השתא לית ליה אימתא דרביה עליה ר"נ בר יצחק אמר בעבד שמסר לו רבו שפחה כנענית עד האידנא היתירא והשתא איסורא ת"ש המניח את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור טעמא דנתקל בה ח'הא שברה חייב אמר רב זביד משמיה דרבא הוא הדין אפי' שברה והאי דקתני נתקל איידי דקבעי למיתני סיפא אם הוזק בעל חבית חייב בנזקו דדוקא נתקל אבל ט'שבר לא דהוא אזיק נפשיה קתני רישא נתקל ת"ש °וקצתה את כפה ממון י'מאי לאו בשאינה יכולה להציל ע"י דבר אחר לא שיכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר פטורה אי הכי אדתני סיפא ושלחה ידה פרט לשליח ב"ד לפלוג ולתני בדידה בד"א בשיכולה להציל ע"י ד"א אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר פטורה ה"נ קאמר בד"א בשיכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר נעשה ידה כשליח ב"ד ופטורה ת"ש *הרי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו ואי אמרת עביד איניש דינא לנפשיה לנקוט פורא וליתיב *אמר רב זביד משמיה דרבא גזירה שמא יתן להם דרך עקלתון רב משרשיא אמר בנותן להם דרך עקלתון רב אשי אמר כל מן הצד דרך עקלתון הוא קרובה לזה ורחוקה לזה אי הכי אמאי שלו לא הגיעו לימא להו שקולו דידכו והבו לי דידי משום דרב יהודה *דאמר רב יהודה כ'מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ת"ש ל'בעל הבית שהניח פאה מצד אחד ובאו עניים ונטלו מצד אחר זה וזה פאה וא"א עביד איניש דינא לנפשיה אמאי זה וזה פאה לנקוט פורא וליתיב אמר רבא מאי זה וזה פאה לפוטרן מן המעשר כדתניא* מ'המפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר: **מתני'** נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב רבי יהודה אומר נ'במתכוין חייב באינו מתכוין פטור: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב *)לא שנו אלא שטינפו כליו במים אבל

*)[לקמן ל.]

רש"י

עמך · בתמיה [כלומר] וכי [נראה] בעיניך שתשובה זו הוגנת היא לישנא אחרינא עמך תהא תשובה זו שאינה כלום: בדין · תבעהו לדין: אומרים לו · ב"ד שלו הוא נוטל מבעי ליה: מאי לאו · דהוי עליון מועד דאי הוה שביק ליה ומיית דידיה ליכא פסידא דמשלם ליה כוליה: בתם · דאי הוה אזיל לבי דינא אדהכי מיית דיליה ולית ליה אלא פלגא נזקא: להביא זכיותיו · כגון אם היה זה טוענו שהחצר שלו וצריך זה להביא שטר מכירה שקנאה: שכלו ימיו · שהגיע יובל: מסרהב · מפציר: וחבל בו · הרב בעבד: לא תקחו כופר לנוס וגו' · דרוש בה לשב למי שרוצה לשוב לקלקולו ולהיות עבד לישנא אחרינא לשב למי שדינו להיות שב אל משפחתו ואינו רוצה: לא תקחו · לגרמו שום ממון: בעבדא גנבא · דאיכא פסידא: עד האידנא היתירא · דכתיב אם אדוניו יתן לו אשה (שמות כא) .: והשתא · שהוא בן חורין: איסורא · ורשאי להלקותו ולהפרישו דהאי דינא לאו לנפשיה הוא: הא שברה חייב · ואוקמא רב לעיל במגלא דהה"ר כולה חביות אלמא לא עביד [איניש] דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא: בשאינה יכולה להציל ע"י דבר אחר · דבדין קא עבדה אלמא לא עביד איניש דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא כי הכא שבעלה מוכה כל שעה: כשיכולה להציל ע"י דבר אחר · דלא דינא עבדא: פרט לשליח ב"ד · שפטור על הבושת: לנקוט פורא וליתיב · יקח מקל וישב על דרך הראשון דהא דינא הוא דהא אמרת מה שנתן נתן אלמא חילוף מעליא הוי: דרך עקלתון · דלאו דינא הוא: קרובה לזה · לעיירות היושבין סמוך לאותו צד: ורחוקה לזה · לאותן הסמוכין לצד האחר שיהו צריכין להקיף כל סביבות השדה ובשהיתה באמצע השדה לא היו מקיפין כל כך: א"ה · דלאו חילוף הוא [א]אמאי שלו לא הגיעו: לפוטרו מן המעשר · דאף פאה הנשארת הפקר חשיבא ואע"ג דנקט לה איהו פטורה ממעשר: חייב בפרט ובעוללות וכו' · אע"ג דהפקר פטור מפאה דתנן (פאה פ"א מ"ד) כל שהוא אוכל ונשמר חייב במעשר ובפאה אפ"ה כי האי הפקר חייב בכל הני כדמפרש טעמא בהגוזל עצים (לקמן צד.) דכתיב ביה תעזוב יתירא: ופטור ממעשר · דלא כתיב ביה תעזוב יתירא הלכך הפקר כל דהו פטור ממעשר כדתנן כל שהוא אוכל ונשמר חייב במעשר: אלא שטינפו כליו במים · דרב מוקי למתניתין כשלא הפקיר את מימיו הלכך נמלא שנזוקו כליו של זה בממונו של זה והוי כי בורו:

תוספות

ואי בתם אמאי חייב · בשלמא אי איירי במועדים לו להתחייב שאינו בזול והיה לו לשומטו אבל אי בתם איירי לא סלקא דעתך שהיה לו לשומטו לפי שהוא בזול שירא להפסיד ולא מסיק אדעתיה לשומטו:

משבר ויוצא · אע"ג דלעיל אמרינן שהיה לו לשומטו היינו משום דליכא טירחא בשמיטה יותר מבדחיפה אבל הכא לא אטרחוהו לסדרן זה על זה:

מניין לנרצע שכלו ימיו · אורחא דמילתא נקט שאז רגילות לסרהב לפי שאינו יכול להשתעבד עוד בו:

טעמא דנתקל הא שבר חייב · אליבא דרב פריך דמוקי לה במגלא דבלא ממלא מודה ר"נ דאין לו לשבר דאיבעי ליה לסגויי באידך גיסא דלא פליג אכולהו אמוראי דלעיל ולתרוייהו לא פריך דהע"ג דאיירי במגלא ליכא פסידא דלא דמי לחצר חבירו שאדם יכול להקיף ברה"ר ולילך בכל מקום שירצה:

לא בשיכולה להציל על ידי דבר אחר · וכיון דיכולה להציל על ידי דבר אחר אפילו דין אינו:

ולינקוט פורא וליתיב · וס"ד השתא דשלו לא הגיעו לפי שאין יכול להזמין כל עוברי דרכים לבית דין:

אי הכי מה שנתן נתן אמאי · ולא גרסינן [אמאי] שלו לא הגיעו:

(אי הכי) אמאי זה וזה פאה · דבשלמא אותו שנטלו הויא פאה הואיל דנטלו מדעתו אלא אותו שהניח סתמא דמילתא היה בדעתו שאם יטלו מצד אחר שיחזור ויזכה בה:

זה וזה פאה לפוטרו מן המעשר כדתניא כו' · ומייתי ראיה דבשביל שחזר וזכה בו לא מחייבינן(א) כיון דמתחילה פאה גמורה היתה ונפטרה ופאה דמיפטרא מן המעשר לא מטעם הפקר דהא תנן במסכת פאה (פ"ו מ"א) ב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר וב"ה אומרים אין הפקר עד שיפקיר אף לעשירים כשמיטה אלא היינו טעמא דמיפטרא כדדרשינן בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא זה שיש לו חלק ונחלה עמך שאם הוא לוי עני נוטל פאה וטעמא דב"ש דילפי מפאה דכתיב לעני ולגר תעזוב אותם מה ת"ל תעזוב אותם יש לך עזיבה אחרת שהיא כזו כגון הפקר לעניים ולא לעשירים ובית הלל ילפי משביעית דכתיב תשמטנה ונטשתה מה תלמוד לומר ונטשתה יש לך נטישה אחרת שהיא כזו כגון הפקר לעניים ולעשירים:

אבל

עין משפט נר מצוה

ז א ב ג ד ה מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה ו ז סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפג סעיף ב:

ח ו מיי' שם הלכה ה ועיין בהשגות וכמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שטו סעיף ד וסי' תיב סעיף ב:

ט ז מיי' פ"ג מהלכות עבדים הלכה ה טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ו בהג"ה:

י ח מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף א:

יא ט טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ב:

יב י מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה כז סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שעז:

יג כ מיי' שם הלכה כד סמג שם טוש"ע שם בהג"ה וסי' תטו סעיף ב:

יד ל מיי' פ"ב מהלכות מתנות עניים הל' יג:

טו מ מיי' שם פ"ה הלכה כז:

טז נ מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ד וסימן תי סעיף ה:

רבינו חננאל

אומר שבור את שיניו ואמור לו את שלי אני נוטל כרב נחמן ודברי רבינא *) נידחו ב) שור שעלה על גבי חבירו ובא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל העליון ומת פטור הא נמי כרב נחמן ובשינויא אוקמוה בתם דאית ליה פסידא חצי נזק ובמקום דאיכא פסידא אפילו רב יהודה מודה דעביד איניש דינא לנפשיה ואפי' הכי כיון דיכול להציל שור בשמיטה ודחפו לעליון ומת חייב. ג) הממלא חצר חבירו כדי יין גם זו כרב נחמן ורב נחמן בר יצחק שינויא היא דשני. ד) מניין לנרצע שכלו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת ואינו יוצא וחבל בו ועשה בו חבורה מניין שפטור ת"ל לא תקחו כופר לשוב · פי' לא תקח למסרב לשוב אל משפחתו כו' גם זו כרב נחמן ותיובתא לרב יהודה ומשני בעבדא גנבא דאית ליה פסידא · ורב נחמן בר יצחק משני בשרבו מסר לו שפחה כנענית ועד האידנא הוא עבדא הות ליה התירא השתא דכלו ימיו ויצא לחירות איסורא ולאפרושי מאיסורא פטור החובל· ה) מתני' המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ודייקא מינה טעמא דנתקל הא שיבר חייב קשיא לרב נחמן ומשני רב זביד משמיה דרבא אליבא דרב נחמן הוא הדין אפילו שיבר פטור והאי דקתני נתקל משום סיפא דקתני אם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו פי' אם הוזק בה מי ששיבר את החבית דדוקא נתקל ושיבר הוא דחייב בעל החבית לשלם הנזק אבל שיבר מעצמו לא איהו דאזיק נפשיה אמו והכי קתני רישא נתקל והאי שינויה דסמכא היא ועבדינן כותיה · ו) הא וקצתה את כפה ממון קשיא לר' נחמן דהא הוא דאמר עביד איניש דינא לנפשיה וזו לא יכלה להציל אישה מיד מכהו אלא בהחזיקה במבושיו אמאי חייבת ממון (ממון) נימא עביד איניש דינא לנפשיה · ושני כגון שהיתה יכולה להציל בלא שליחות יד במבושיו בדחיפה או בהכאה וכיון שהיתה יכולה ולא עשתה חייבת וסלקה בהדין טעמא · ז) הרי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להן מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו ואי דינא הוא דעביד איניש דינא לנפשיה לינקוט פורא וליתיב · כלומר יטול בידו שבט כמו פורא ויקפח שוקים כל מי שבא לעבור בתוך שדהו קשיא לרב נחמן · ומשנינן כל מן הצד דרך עקלתון הוא קרובה לזה ורחוקה לזה · אי הכי אמאי מה שנתן נתן יחזור ויטול את שלו ומשנינן משום דרב יהודה דאמר מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו · ח) בעל הבית שהניח פיאה מצד אחד ובאו עניים ולקחו מצד אחר זה וזה פיאה וקשיא לרב נחמן · ואוקמה רבא זה ומן הצד שהניחו בעל הבית פיאה כיון שנטלו העניים פיאה מצד אחר זכה בעל הבית באותו הצד שהפרישו ולמה אמרה המשנה זה וזה פיאה לפטור בעל הבית מן המעשר במה שיזכה בו מאותו הצד שהפרישו פיאה בו · כיון שהפרישו פיאה כאלו הפקירו לעניים ועכשיו כשחוזר ונוטלו זוכה מן ההפקר לפיכך פטור כדתניא המפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ופיאה ופטור

*) נ"ל הנ"ל ר' ינאי.

מסורת הש"ס

ב"מ נט: · ב"מ ס · ב"ב יב: כו: ס: ק. · לקמן לד. נדרים מד: חולין קלד: תמורה ו. זבחים נה.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה זה וכו' לא מחייבינן ליה במעשר בין דמתחילה:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה אי הכי אמאי שלו כו'. נ"ב (ועי' תוס' ...) נכצ"ל סימן ...

°במדבר לה · °דברים כה

אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי מכדי "אבנו וסכינו ומשאו *מבורו למדנו "וכולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים "והני מילי לענין קטלא "אבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורין ורב הני מילי היכא דאפקרינהו אבל היכא דלא אפקרינהו ממונו הוא מתיב רב אושעיא °ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מכאן אמרו *נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים הא למה זה דומה לאבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו אדרבה מה דומה לזה מבעי ליה אלא מאי דומה לזה אבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו לפיכך אם הטיח צלוחיתו באבן חייב רישא קשיא לרב וסיפא קשיא לשמואל ולטעמיך תיקשי לך היא גופא (*קשיא) רישא פטור וסיפא חייב אלא רב מתרץ לטעמיה ושמואל מתרץ לטעמיה רב מתרץ לטעמיה במה דברים אמורים כשהפקירן אבל לא הפקירן חייב לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב ושמואל מתרץ לטעמיה השתא דאמרת אבנו סכינו ומשאו כבורו דמי לר' יהודה *דמחייב על נזקי כלים בבור לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב א"ר אלעזר לא שנו אלא שנתקל באבן ונשוף באבן אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור כמאן דלא *כר' נתן איכא דאמרי א"ר אלעזר לא תימא בנתקל באבן ונשוף באבן הוא דמחייב אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור "אלא אפילו נתקל בקרקע ונשוף באבן חייב כמאן כר' נתן: ר' יהודה אומר במתכוין חייב [וכו']: ה"ד מתכוין אמר רבה במתכוין להורידה למטה מכתיפו א"ל אביי מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה א"ל אין מחייב היה ר"מ אפי' אונה בידו אמאי אנוס הוא *ואונס "רחמנא פטריה דכתיב °ולנערה לא תעשה דבר וכי תימא ה"מ לענין קטלא אבל לענין נזקין חייב והתניא *נשברה כדו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ *מחייב בהזיקן וחכמים אומרים פטור

רש"י

אבל · הוזק הוא עצמו פטור: קרקע עולם · שאין לה בעלים: הזיקתו · וממונו של זה גרמא בעלמא עבד ליה ורב לטעמיה דאמר לקמן (דף נ:) בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו: מבורו למדנו · בפ"ק (דף ו.): שור ולא אדם חמור ולא כלים · והני מילי היכא דמת האדם דקרא במיתה מפתעי דכתיב והמת יהיה לו אבל בנזק אדם חייב בעל הבור דקרא מכופף (א)ממעטינן:וכלים פטורין· על נזקי כלים פטור בעל הבור דשבירתן זו היא מיתתן ומתניתין נמי מימיו בורו הוא הלכך כי חייב על נזקי הגוף חייביה ולא על הכלים: ורב ה"מ · דתקלתו למדנו מבורו: דאפקרינהו · כי בור דסבר רב בור שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו הוא דחייבתו: אבל לא אפקרינהו ממונו הוא · ומשורו למדנו הלכך טינוף כלי ממונו דמזיק עבד אבל נזק הגוף קרקע עולם עבדה ושמואל סבר בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו נמי משתעי קרא ופטר בו את הכלים הלכך מתני' אע"ג דלא אפקרינהו בורו הוי ומאי דקתני חייב בהיזק גופו קמיירי ולא בכליו ואע"ג דקרקע עולם עבדה ליה חייב דשמואל לטעמיה דאמר לקמן (דף נ:) בור שחייבה עליו תורה להבלו וכ"ש לחבטו ואע"ג דקרקע עולם הזקתיה: נשתברו · בכלי השור שייכא שבירה כגון עול ומולמנין קריעה שייכא במרדעת של חמור: הא למה זה דומה אדרבה · תולה כתיבא בלא כתיבא: אלא מה דומה לזה כו' · דאם הוזקו בהם כלים אי נתקל בהן אדם ומת פטור: רישא · דקתני אבנו וסכינו דומין לבור: קשיא לרב · ס"ד אפי' בדלא אפקריה מיירי: וסיפא · דקתני אם הטיח אחר צלוחיתו באבן של זה חייב: קשיא לשמואל · דהשתא משמע דמשורו למדנו: כד"א · דאבנו דומה לבור כשהפקירו: לר' יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור · בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף נג:): לא שנו · דהטיח צלוחיתו באבן חייב: אלא שנתקל באבן ונשוף · הכלי באבן: פטור · דקרקע גרמה לו: דלא כר' נתן · דאמר לקמן (דף נג.) בשור שדחף את חבירו לבור כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי שור משתלם מבור האי דעבד ליה היזקא: במתכוין להורידה למטה מכתיפו · ונתקל והוטחה בכותל חייב דנתקל פושע הוא: אמר אביי מכלל · דר"מ דמחמיר טפי מחייב: אפי' נפשרה · נימוחה הכד מעצמה על כתיפו דהוי אונס: נפשרה · נימוחה כדמתרגמינן (שמות טז) וחם השמש ונמס פשר: אפילו אונה בידו · אפילו נפשרה מעצמה שלא נפלה מידו אלא נימוחה ונשאר האוזן בידו:

תוספות

אבל הוא עצמו פטור דקרקע עולם הזיקתו · ולא בעי למימר שהוזק הוא עצמו במים דליסנא משמע שהוחלק עצמו במים ולא שהוזק בהן ובאפקריה לא מצי לאוקמי דא"כ לא מחייב לא אכלים ולא על עצמו:

ה"מ היכא דאפקרינהו · פ"ה דסבר רב דבור שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו וא"ת דבמעשין דמחזרת (לעיל דף כט.) ר"ל דרב סבר בור ברשותו חייב ושמואל סבר דפטור ופי' שם בקונט' דפליגי בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו וי"ל דלא קיימא מסקנא דהתם הכי ומיהו נראה דרב מצי סבר שפיר דהפקיר רשותו ולא בורו נמי חייב אע"ג דאבנו וסכינו ומשאו דלא אפקרינהו לא הוי בור לרב היינו משום דעדיפי מבור ואיכא נמי לחיוביהו משום שור ולחייב בהן את הכלים אבל בור ברשותו ליכא לחיובי משור דבור ברשותו פטור כדתנן (לעיל דף מ:) חוץ מרשות המיוחדת למזיק לכל הפחות בור הוי ופטור על הכלים ושמואל דסבר הכא דאפילו לא אפקרינהו הוי בור מצי סבר דבור ברשותו פטור לגמרי ואפילו בור לא הוי דמאי א"ל ברשותי מאי בעית ומה שבקונטרס רצה לחייב בהפקיר רשותו ובורו כמו בחופר בור ברה"ר אין נראה לר"י דחופר בור ברה"ר חפר בור באיסור וכן חפר בור ברשותו סמוך לרה"ר באיסור חפרו ואפילו חופר באמצע רשותו והפקיר רשותו ולא בורו כיון דשלו הוא חייב להסיר התקלה כדאמרינן בהפרה (לקמן דף מח. ושם) דכיון דאית ליה לממלייה ולא מלייה כמאן דכרייה דמי °אבל הפקיר רשותו ובורו דחפר בהיתר וגם השתא דהפקיר לאו בעל הבור הוא לא מחייב תדע דבפ' הפרה (לקמן נג.) דחקינן לאשכוחי בור של שני שותפין:

ונשוף באבן · דוקא נקט דנשוף באבן אבל נתקל באבן ונשוף בקרקע פטור דקרקע עולם הזיקתו ואפילו שמואל °מודה הכא דפטור כדפטר לקמן בהפרה (דף נג. ושם) נתקל בבור ונפל לאחורי הבור והיא ,לעיל דמחייב שמואל צריך לאוקמא כגון שנחבט בקרקע שהמים נשפכים עליה דדמי לקרקע הבור ואע"ג דשור שדחף חבירו לבור וגם הניח אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל לבור מחייבין בהפרה (שם) יש לחלק כיון שיש שם תקלה על הבור ומיהו ודאי לרב קשה כי היכי דקאמר רב קרקע עולם הזיקתו ה"נ נימא בעל האבן בור של פלוני הזיקו:

אמר רבה במתכוין להורידה כו' · רבה לא בעי לאוקמי במתכוין לשבור כדמוקי לה אביי לקמן משום דנשברה כדו דקאמר ת"ק משמע דנשברה מאליו עלה קאתי ר' יהודה לחלק בין מתכוין לשאין מתכוין וא"ת והא ר' יהודה אית ליה בפרק האומנין (ב"מ דף פב: ושם*) דנתקל לאו פושע הוא גבי מעביר חבית ממקום למקום ונשברה דקאמר ר' יהודה שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם ומפרש התם האי כדיניה והאי כדיניה ואין לומר דמתכוין להורידה דהכא הוי פושע טפי דא"כ היכי דייק מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה דלמא בנתקל דוקא מחייב אבל נפשרה דהוי אונס טפי לא וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם לר"מ דשבועה זו תקנת חכמים היא בשומר שכר ה"נ לרבי יהודה תקנה חכמים היא בשומר חנם אלא דקסבר רבי יהודה דבשומר שכר לא רצו חכמים להקל:

ואונס רחמנא פטריה · ישבע תחת פלע לא מרבינן אונס גמור כדפירשתי לעיל (דף כז:*):

והתניא נשברה כדו כו' · וא"ת והיכי מייתי מברייתא דפטר ר"מ בקנקנים ברוח שאינה מצויה דלמא ה"מ לענין שאר נזקין אבל מתני' איכא לאוקמי בהדה המזיק דבדרך הלוכו נפלו החרסים על האדם מכתו ואדם המזיק חייב ברוח שאינה מצויה כדאמרינן לעיל סוף פרק שני (דף כז.) וי"ל דבמתניתין נמי קתני והוחלק אחד במים דתקלת מימיו הוא ולא אדם המזיק ולמה מחייב שם ר"מ יותר מבקנקנים וא"ת ומאי פריך מנערה לא תעבה דבר דבנפשרה ודאי מחייב ר"מ אע"פ שהנפילה היתה באונס מ"מ אחר כך היה לו לסלק וי"ל דרבי מאיר מחייב בכל ענין אף על פי שלא היה לו פנאי לסלק:

פליגי

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שיא סעיף א:

יח ג ד מיי' שם הלכה א ב סמג שם טוש"ע שם סימן תי סעיף כא וסימן תיב סעיף ס:

יט ה מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סימן תיא סעיף א:

כ ו מיי' פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה ט ופ"ו מהלכות רוצח הלכה א:

לקמן נג.

רבינו חננאל

ופטור מן המעשר: [מתני'] נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב · אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא שנטנפו כליו במים אבל הוא עצמו אם הוזק פטור מאי טעמא קרקע עולם הזיקתו · אמר ליה שמואל מכדי אבנו סכינו ומשאו שהזיקו מבור למדנו ואלו כמו אבנו הן כולן אני קורא בהן ונפל שמה שור שור ולא אדם חמור ולא כלים והני מילי לענין קטלא אבל לנזקים אדם חייב נמי וכלים פטורים דתניא למה זה דומה וכו' · ותריצנא מה דומה לזה מניח אבנו וצלוחיתו לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקי אדם ופטור בנזקי צלוחית · ומשני רב היכא דאפקרינהו להני אבנו סכינו ומשאו פטור בנזקי כלים אבל לא אפקרינהו ממוניה נינהו וכשורו הן חשיבין שחייב בנזקי הכלים הלכך לרב הוי ממונית וחייב בכלים ושמואל כל תקלה ברה"ר בור חשיב ליה וחייב בנזקי אדם ופטור בנזקי כלים ואותבינן עלייהו ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מכאן [אמרו] נפל לתוכו שור וכליו ונשברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים מה דומה לזה אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב · הא מתניתא קשיא לתרוייהו והיא גופה קשיא רישא אסיפא רישא קתני ופטור על הכלים וסיפא קתני הטיח צלוחיתו חייב. רב מתרץ לטעמיה חייב על הבהמה ופטור על הכלים בד"א כשהפקירן אבל לא הפקירן אפי' בכלים חייב דממוניה נינהו לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן ושמואל מתרץ לטעמיה חייב על הבהמה (ופטור על הבהמה) ופטור על הכלים דבבור נינהו לפיכך פטור בכלים. ולר' יהודה דמחייב אנזקי כלים בבור הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן · חלוקת ר' יהודה ורבנן בב"ק פרק שור שנגח את הפרה · אמר ר' אלעזר לא שנו כו' איכא דאמרי אמר ר' אלעזר לא תימא נתקל באבן הוא אבל נתקל בקרקע ונישף באבן פטור אלא אפילו נתקל בקרקע ונישף באבן חייב כמאן כר' נתן פי' כיון לדברי הכל אבנו כשהפקירו בור הוא · אמר ר' אלעזר נתקל שור וכיוצא בו בקרקע ונחבט באבן ונשבר חייב בעל האבן כי הוא בעל הבור ודומה הקרקע הזה לשור שור אחר לאבן שהוא בור ואמרי' כמאן כר' נתן · רבנן כי האי גוונא פטרי ליה לבעל הבור דתניא שור שדחף את חבירו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור ר' נתן אומר זה משלם מחצה וזה משלם מחצה · ואסיק' לר' נתן תמן בעיקר פלוגתייהו כל היכא דליכא לאשתלומי מתורא משתלם מריה דבירא כוליה הזיקו הלכך כיון דקאמר ר' אלעזר חייב כמאן כר' נתן כיון דליכא לאשתלומי מן הקרקע משתלם כל הנזק מבעל האבן · וחלוקת ר' נתן ורבנן ופירוש טעמן בפ' שור שנגח את הפרה באחריתו וקיימא לן כשמואל דקי"ל כוותיה בדיני וכר' אלעזר אליבא דר' נתן: פיס' ר' יהודה אומר במתכוין דייקינן מדקתני ר' יהודה במתכוין חייב ואוקמ' רבה במתכוין להורידה למטה מכתיפו ונפלה ונשברה מכלל דת"ק דהוא ר' מאיר מחייב אפי' אונס בידו ואמאי אנוס הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה

מסורת הש"ס

[לעיל, נ: ו. לקמן נג: מתני']

[לקמן נג.]

[לפי': ב"מ]

[מדרש ע"ב] פ"ו מ.

דברים כב

לקמן מ. נג: ב"מ פב:

[עי' תוס' ב"מ קית. ד"ה ומן]

[ד"ה ופכן]

[ד"ה ושמואל]

שמות כא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שור ולא וכו' מכופף ממעטינן כצ"ל: (נ"ב כש"ע פ"ש)

אפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ומודים חכמים לר"מ באבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו שהוא חייב ומודה ר"מ לרבנן במעלה קנקנין על הגג ע"מ לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שהוא פטור אלא אמר אביי בתרתי פליגי פליגי בשעת נפילה ופליגי לאחר נפילה פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע מר סבר *נתקל פושע הוא ומ"ס בנתקל לאו פושע הוא פליגי לאחר נפילה במפקיר נזקיו מר סבר מפקיר נזקיו חייב ומר סבר פטור וממאי גמדקתני תרתי הוחלק אחד במים או שלקה בחרסית היינו הך אלא לאו ה"ק הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרסית לאחר נפילה ומדמתניתין בתרתי ברייתא נמי בתרתי בשלמא כדו משכחת לה או בשעת נפילה או לאחר נפילה אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נבלתו אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה אמר רב אחא כגון דעברה במיא דרך שרעתא דנהרא ה"ד א' דאיכא דרכא אחרינא פושע היא ואי דליכא דרכא אחרינא אנוס הוא אלא משכחת לה דאתקיל ואתקילה ביה גמלא מפקיר נזקיו מאי מתכוין איכא אמר רב יוסף דבמתכוין לזכות בחרסיה וכן אמר רב אשי במתכוין לזכות בחרסיה רבי אלעזר אמר בשעת נפילה מחלוקת אבל לאחר נפילה מאי דברי הכל פטור והא איכא ר"מ דמחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא איכא רבנן דפטרי אלא מאי בשעת נפילה אף בשעת נפילה וקמשמע לן כדאביי ורבי

פטור מדיני אדם כדמפרש לקמן: וחייב בדיני שמים. משום דלא סליק: ברוח שאין מצויה. דאנוס הוא: אלא אמר אביי בתרתי פליגי. במתני' כשהזיק הכד בשעת נפילה ופליגי כשהוזק בחרסי' לאחר נפילה: במפקיר נזקיו. כגון זה דמסתמא מפקיר לחרסיו ור"מ סבר מפקיר נזקיו חייב דבור שחייבה עליו תורה בבור ברה"ר דהפקר הוא חייבה ור' יהודה דסבר פטור [ס"ל] דהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור האמור בתורה ולקמן (דף מט:) פליגי ר' ישמעאל ור"ע בהא מילתא וה"ק רבי יהודה במתכוין לשוברה והזיק בנפילה חייב ובאין מתכוין אלא מתכוין להורידה מכתיפו ונתקל ונשברה פטור דנתקל לאו פושע הוא ובהיזק דלאחר נפילה נמי לקמן מפרש מאי מתכוין איכא: ומדמתניתין בתרתי כו'. גמרא קפריך לה: אלא בשעת נפילה. היכא איכא למימר. נתקל פושע הוא מה הוא יכול לעשות אם נתקלה בהמתו דבשלמא נתקל הוא ונשברה כדו איכא למימר איבעי ליה לעיוני ומיזל אלא גמלו מי איכא למימר הכי: שרעתא דנהרא. שגדל הנהר וכסה את עין הדרך ופושע הוא בכך שאילו היה הדרך מגולה לא נתקל גמלו: שרעתא. לשון שרוע וקלוט (ויקרא כב): פושע הוא. ואין לו דין נתקל: דאתקיל. בדרך יבשה ונתקל ביה בהמתו והוי ליה איהו פושע: לזכות בחרסיה. שלא הפקירן חייב ובאין מתכוין שוב לזכות בהן פטור דמפקיר נזקיו פטור: והאיכא ר"מ דמחייב. מדקתני בברייתא ולא סלקה ולא העמידה מכלל דבהיזק דלאחר נפילה פליגי: אף בשעת נפילה. ומשום דליכא דברייתא לא משתמע בשעת נפילה אצטריך לרבי אלעזר לאשמועינן דדייקינן לה ממתניתין דקתני תרתי כדאמר אביי לעיל: לא

[לקמן לא. נט: ב"מ ס"ב:]

פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע. דלר"מ דפושע הוא חייב כל כמה דלא הוה ליה פנאי לסלק קרי שעת נפילה ולאחר נפילה פליגי במפקיר נזקיו *ואפי' לאחר נפילת פשיעה כגון שסובר במתכוין דרבנן דפטרי ס"ל דלא חייבה תורה אלא בור דאית ליה בעלים כגון הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו או הפר בור סמוך לרה"ר וכן משמע ליבנא מר סבר מפקיר נזקיו חייב ומ"ס מפקיר נזקיו פטור משמע דבכל מפקיר נזקיו פליגי אפי' לאחר נפילת פשיעה ועוד דקאמר לקמן מפקיר נזקיו מאי מתכוין איכא האיכא לפרש במתכוין וסיבר כמו שפירש על שעת נפילה ולא בעו לאוקמי אביי פלוגתייהו בלאחר נפילה בנתקל פושע דלרבי מאיר דפושע הוא חייב דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה ולרבנן דלאו פושע הוה פטור דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס וכן אית ליה לר' יוחנן בסמוך משום דמתני' מוכחא דבתרתי פליגי ולא היה זה בתרתי אלא בחד דחד טעמא הוא והשתא נמי תרי ומודים דקתני בברייתא חד קאי אשעת נפילה *)דמודים חכמים לר"מ באבנו וסכינו ומשאו דנפלו ברוח מצויה שהוא חייב אע"פ שלא היה לו פנאי לסלק אבל ברוח שאין מצויה היה פטור אע"ג דלא אפקריה דשם אבנו כו' לא מפקר להו כי נפלו שאין מתקללין בנפילתם ומשום דלא היה לו פנאי לסלק מיפטר דאי היה לו פנאי לסלק הוה מחייב אפי' ברוח שאין מצויה דכיון דלא אפקרינהו עליה דידיה לסלוקינהו כדאמר בסמוך דמתכוין לזכות בחרסין ואפי' נתנו אחר שם כדאמרינן בהפרה (לקמן דף מז:ושם) בעל הבור חייב בנזקי אחר ובעל אחר חייב בנזקי הבור ובמעתין אמר גבי גלל דאם הפכה בפחות מג' אם נתכוין לזכות בה חייב אע"פ שהוא לא עשה בור זה כיון דדידיה הוא עליה דידיה רמי לסלקו והידך מודים קאי אפלוגתייהו דלאחר נפילה ומודה רבי מאיר לחכמים במעלה קנקנין ונפלו ברוח שאין מצויה דפטור אע"פ שהיה לו פנאי לסלק דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ומאי אמר האי בירא לאו אנא כריתיה כיון דבאונס נעשה ולכך נקט קנקנין שמתשברין בנפילתם וכתמא מפקר להו:

מדקתני תרתי. וא"ת והיכי דייק אביי מדקתני תרתי דפליגי לאחר נפילת פשיעה הא אפי' אי לא פליגי אלא בנתקל אי פושע הוא אי לא הוצטריך למיתני תרתי דלא תאמר דוקא בשעת נפילה מחייב ר"מ משום דנתקל פושע הוא והתקלה היתה שלו עדיין אבל אחר נפילה שכבר הפקיר התקלה פטר ר"מ אע"ג דפושע הוא כמאן דפטר בור ברשות הרבים וי"ל דאי לאו שרבי יהודה בא לחלוק עליו בזה לא היה צריך להשמיענו כיון דבהדיא תנן סתמא לקמן דבור ברשות הרבים חייב:

מדמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי. וא"ת מברייתא נמי יש להוכיח דבתרתי פליגי דמדקתני ולא סלקה ולא העמידה משמע דלאחר נפילה פליגי ועוד דאי לא פליגי אלא בשעת נפילה אמאי חייב בדיני שמים לרבנן דאית להו נתקל אנוס הוא ובשעת נפילה נמי פליגי מדנקט מודים חכמים באבנו סכינו ומשאו דלא מצי קאי אלא אשעת נפילה דאי לא פליגי אלא לאחר נפילה במפקיר נזקיו א"כ אפי' נוקי בהפקיר אבנו סכינו ומשאו לא יתחייב דאי מודים ברוח מצויה דחייב ובאין מצויה דפטור א"כ לא פליגי כלל וי"ל דמברייתא לא מצי למידק כלל דאיכא למימר דפליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה ובחד טעמא כדפריבית לעיל והא דנקט בהאי מודים אבנו כו' ובהאי מודים קנקנים אורחא דמילתא נקט דאין אדם מקפיד באבנו אם תפול ברוח מצויה ובקנקנים כדי שלא ישברו מניחם בענין שלא יפלו ברוח מצויה:

*הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרסי' אחר הנפילה. ה"ה דמ"ל איפכא אלא דנקט הכי משום דסתם חרסים מפקיר להו כדמוכח הסיא דקנקנים ומים לא מפקר להו כולי האי ועוד דרב אוקי למים דמתניתין בדלא אפקרינהו וכי פליגי בדלא אפקרינהו דוקא בשעת נפילה פליגי דלאחר נפילה מודה ר"י שעליו לסלק כיון שהם שלו ויש לו פנאי לסלק אבל בפלוגתא דלאחר נפילה במפקיר נזקיו לאו דוקא לאחר נפילה אלא אף לאחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק פוטר ר"י משום דהוי בור דלית ליה בעלים ור"מ מחייב אף בשעת נפילה כיון דסבר דנתקל פושע הוא ומפקיר נזקיו חייב:

אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה. דפליגי כגון שהפקיר נבלתו אחר נפילתה בפשיעה כגון שהוליכה במקום שיש לחוש שתפול אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה דלפלגו כעין פלוגתא דפליגי בנתקל וא"ת ולוקי פלוגתייהו דשעת נפילה אכדו ולאחר נפילה אגמלו כדמוקי מתניתין דהוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרסית לאחר נפילה וי"ל חדא משום דסתם חרסית מפקר להו וסתם נבילה לא מפקר לה כחרסית ועוד מדקתני ולא סלקה משמע דכדו נמי היה לו פנאי לסלק והואיל וכן הוא אי מוקמינן לכדו בשעת נפילה א"כ איירי כדו בתרתי ומדכדו בתרתי גמלו נמי בתרתי:

אבל לאחר נפילה מאי. כי מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה מאי דברי הכל פטור הא איכא רבי מאיר דמחייב ע"כ אפילו הפקיר דאם לא הפקיר לא פטרי רבנן דעליה רמי לסלוקי: אלא מאי ד"ה חייב הא איכא רבנן דפטרי. הו"מ לדחויי דלא פטרי רבנן אלא היכא דאנוס הוא אבל לאחר נפילת פשיעה מחייבי אבל היה קשה דא"כ רבי יוחנן דאמר בסמוך לאחר נפילה מחלוקת לא הוה פליג במידי אדרבי אלעזר ומתוך הלשון משמע שבא לחלוק על רבי אלעזר:

*) עי' רש"ל מ"ש בשם תוס' ארוכים ועי' רש"א.

צ"ק קודם ד"ס מדמתני'

פי' רש"ל מ"ש בשם תוס' ארוכים

כא א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמ"ג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיא סעיף י וסימן תיב סעיף ד:

כב ב ג מיי' שם ופ"ו מהלכות חובל ומזיק הלכה א סמג שם טור ש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ד:

רבינו חננאל

תעשה דבר וכי תימא כי סבר ר"מ דפטר רחמנא לאנ"ס מקטלא אבל בנזקין אפי' אנוס חייב והתנ"א נשברה כדו ולא סילקי נפלה גמלו ולא העמידה כו' וקתני סיפא ומודה ר"מ לחכמים במעלה קנקנים לגג ע"מ לנגבן נפלו בר"ח שאינ' מצויה והזיקו שפטור לאי מכלל דסבור אנוס הוא ואנוס אפי' בנזקין פטור. ופריק אביי ד' מאיר ור' יהודה בתרתי פליגי בנתקל פושע הוא ובמפקיר נזקיו ודייק במתני' דקתני הוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב. הוחלק אחד במים בשעת נפילה ובהא פליגי דר"מ סבר נתקל פושע הוא לפיכך חייב. ור' יהודה סבר נתקל לאו פושע הוא ופטור. או שלקה בחרסית לאחר נפילה ר' מאיר סבר נשברה כדו ולא סילקה אלא הפקירה מפקיר נזקיו חייב. ור' יהודה סבר מפקיר נזקיו פטור. ואם נתכוון לזכות בחרסיה חייב ולדברי הכל אנוס אפי' בנזיקין פטור. ואי קשיא לך הא דתני דבי חזקיה פצע תחת פצע לחייב על האונס כרצון הים בנזקי גופו אבל הכא דבנזקי ממונו לא ומדמתני' בתרתי פליגי ברייתא נמי בתרתי פליגי. ואק"ש' בשלמא כדו משכחת לה בשעת נפילה שהיזק במימיה לאחר נפילי' משכחת לה *)במפקיר נבלתו. אלא גמלו בשעת נפילה היכי' משכחת לה ואמר כגון שהעביר גמלו. פי' על שפת הנהר דהוא בשרעתא דנהרא ונפל הגמל ובנפילתו התיז מים מן הנהר וטינף בגדים. ונדחת האי פירוקא ופרקי' פירוק אחר כגון דליכא דרכא אחריתי וכגון דנתקל הוא ונפל ונתקל הגמל עליו ונפל ובנפילתו התיז מים ואילולי שנתקל הגמל בגופו של אדם לא היה ניפל לפיכך בהעברתו

*) נראה חסר כאן וצ"ל לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נזקיו ר"ל גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נבלתו וכו'.

גליון הש"ס

גמ' מדקתני תרתי. קשה לי למאי דמבואר בתוס' ד"ה וקתני' דלקה בחרס אפשר דבדרך הלוכו נפל החרס עליו בכח והוחלק במים משמע דתקלת מימיו אם כן בוודאי למנקט תרתי והיינו דהוחלק דמדין בורו הוא דס"ל נתקל הוא כעין ומזה נשמע דר"מ ס"ל דנתקל פושע הוא וחרסים דמיירי דבדרך הלוכו נפל על האדם דבזה אף אם לאו פושע הוא ראוי לחייב מדין אדם המזיק דכל שהוא בכלל אבידה חייב והדפטר ר"י מוכח דס"ל גניבה כדב"ל לר"י באמת בספ"ו דב"מ וא"כ מוכרח למתני תרוייהו להשמעי' דלר"מ הוי פושע גמור ולר"י הוי אונס בדרך כעין גניבה ואבע"ג:

בג א ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ד:

בד ג מיי' שם פי"ג הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ו :

בה ד מיי' פ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ג סמג לאוין עו טוש"ע א"ח סימן תמג סעיף א:

בו ה ו מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה ו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ג :

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי דברי הכל פטור והא מדקאמר רבי יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דרבי מאיר מחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא מדקאמר ר' יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דפטרי רבנן אלא הא קמ"ל דמפקיר נזקיו דהכא הוא דפטרי רבנן דאנוס הוא אבל מפקיר נזקיו דעלמא מחייבי איתמר מפקיר נזקיו רבי יוחנן ור"א חד אמר חייב וחד אמר פטור לימא מאן דמחייב כר"מ ומאן דפטר כרבנן אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטר כרבנן ומאן דמחייב אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקיר נזקיו דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקיר נזקיו דעלמא מחייבי תסתיים דר"א הוא דאמר חייב *דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים והמץ משש [שעות] ולמעלה תסתיים ומי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר איפכא דתנן *ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר ר"א לא שנו אלא שנתכוין לזכות בהן אבל לא נתכוין לזכות בהן פטור אלמא מפקיר נזקיו פטור אמר רב אדא בר אהבה שהחזירה למקומה אמר רבינא משל דרב אדא בר אהבה למה הדבר דומה למוצא בור מגולה וכסהו וחזר וגילהו א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מי דמי התם לא אסתלק להו מעשה ראשון הכא אסתלק להו מעשה ראשון הא לא דמי אלא למוצא בור מגולה וטממה וחזר וחפרה דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה כגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתכוין לזכות בה הא אין מתכוין לזכות בה לא לוקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתכוין לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשיתיה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור ומי א"ר יוחנן הכי והתנן *המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפריח אבל במצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור לאו משום דהויא ליה בור ברשותו מכלל דחיובא דבור ברשות הרבים הוא אלמא מפקיר נזקיו חייב לא לעולם אימא לך מפקיר נזקיו פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ומי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן *הלכה כסתם משנה ותנן *החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א

משום

תוספות

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי ד"ה פטור כו' · הו"מ למפרך מברייתא גופה כיון דבשעת נפילה פטור משום דאנוס הוא א"כ לאחר נפילה מחייב ר"מ אף על גב דהוו לאחר נפילת אונס וא"כ היכי קתני ומודה ר"מ במעלה קנקנים כו' אמאי פטור והא ר"מ לאחר נפילת אונס נמי מחייב וליכא למימר דאיירי בשעת נפילה דא"כ מה לו להזכיר קנקנים לא הוה ליה למימר טפי אלא ומודה ר"מ בשעת נפילה דפטור משום דאנוס הוא :

כי פליגי אליבא דרבנן · לא בעי למימר איפכא דפליגי אליבא דר"מ ומאן דפטר אמר לך דע"כ לא מחייב ר"מ אלא משום דפושע הוא וכי פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר במפקיר נזקיו דאונס דקים ליה דבמפקיר נזקיו דפשיעה פליגי :

תסתיים דר' אלעזר הוא דאמר חייב · במסקנא לא קיימא הכי והא דלא פריך מההיא דרבי אלעזר דלעיל משום דאין להוכיח ממילתיה דר"א לחודיה דפטרי רבנן במפקיר נזקיו אפילו לאחר נפילת פשיעה אם לא מכח דפליג אדרבי יוחנן כדפ"ל ומיהו מר' יוחנן קשה אמאי לא פריך מההיא דלעיל דאית ליה מפקיר נזקיו דעלמא חייב לרבנן וי"ל משום דלא מפרשא בהדיא אלא מתוך קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן להכי שביק לה ומייתי מילתא דמפרשא טפי בהדיא :

אלא אמר רב אשי כשהפכה בפחות מג' · מכאן אין לדקדק דלא בעי הגבהה ג' טפחים דכי מתכוין קני בהגבהה פחות מג' דשאני הכא משום דאפילו *חבטה בהפקר קני א"נ משום דהוי האי גלל בכליו וקני ליה כליו א"נ כשמגביה בידו דכיון שהוא בידו קני בפחות מג' וכן איתא בריש אלו נערות (כתובות דף לא.) והא דאמר בפרק חלון (עירובין דף עט: ושם*) גבי חבית של שתופי מבואות צריך שיגביה טפח שאני שתופי מבואות דרבנן תדע דהתם לא להשמיענו דין הגבהה בכל מקום קאתי* :

אלא ר' יוחנן דאמר חייב · מ"מ איצטריך לפרש לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים לפרש מתניתין אפילו כמאן דמחייב בור ברשותו ושמא רבי יוחנן בבור ברשותיה נמי מחייב דאיכא דסבר הכי בפרק הפרה (לקמן דף נ.) :

לא

רש"י

לא תימא מתני' ר"מ היא · גבי שני קדרים קאי לקמן בהאי פרקין (דף לא.) : אלא הא קמ"ל · ר' יוחנן : דמפקיר נזקיו דהכא · דתחלתו אונס הוא דפטרי רבנן אבל מפקיר נזקיו דעלמא כגון שהשליכו מדעת וכגון בור ברשות הרבים מחייבי וה"ק לאחר נפילה מחלוקת כלומר האי מחלוקת דפליגי ר"מ ורבנן בהפקיר נזקיו לאחר נפילה. הוא שתחילתו ע"י נפילה אבל ע"י השלכה לא פליגי ולא הידוק מרבי יוחנן דבשעת נפילה לא פליגי : אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי · דהשתא בהפקיר נזקיו הבא ע"י אונס מתחילה מחייב. כ"ש הפקר שתחילתו ברצון : בור ברה"ר · אלמא סבירא ליה לר"א דחיובא דבור ברה"ר היא : משש שעות ולמעלה אין חמץ ברשותו (*דאע"ג) דאיתיה אסור בהנאה ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא : ההופך את הגלל · זבל המופקר ברה"ר והפכו ממקום למקום : חייב בנזקו · דקנייה בהגבהה וממונו הוא : שנתכוין לזכות בו · כשהגביהו וחייב משום ממונו דלאחר שקנייה אע"פ שהניחו שם לא הפקירו אלא נתכוין ליטלו משם לאחר זמן : אבל לא נתכוין לזכות(א) בה · לכשהגביהו: פטור · ואע"ג דכרה בור ברה"ר כשהפכו ונתקל האדם במקום שזרקו שם ואם היה במקומו הראשון לא נתקל בו זה אלמא לר"א בור ברה"ר פטור והוא הדין למפקיר נזקיו דהא מאן דמחייב מבור ברה"ר יליף לה שלא היתה שלו מעולם: שהחזירה למקומה · דלא כרה בור והוי כמי שלא נגע בה מעולם דלאו כורה בור הוא : וחזר וגילהו · דפטור : וקמה ליה ברשותיה · ומחייב והאי נמי כשהגביהו אסתלקו(ב) מעשה ראשון וכשכסה הבור וכשחזר והשליכו הוה ליה כורה : אלא אמר רב אשי · הא דמוקי רבי אלעזר למתניתין הכא לא נתכוין לזכות בה פטור : כשהפכה לפחות מג' · דמתחילה לא הגביה שלשה הלכך לאו הגבהה היא דכבור פתוח דמי ולא נכסה הבור מעולם וכיון דלא נתכוין לקנותה דליכא לחוביה משום ממונו משום כורה (ג) בור נמי לא תחייביה ומיהו היכא דנתכוין לזכות מחייב משום ממונו דאיכא למ"ד *חבטה בהפקר קני בלא הגבהה בפרק הבית והעלייה (ב"מ דף קיח.) : ואע"ג דלא נתכוין · הואיל וסבירא ליה דמפקיר נזקיו חייב : המצניע את הקוץ ואת הזכוכית · ברה"ר : והגודר גדרו בקוצים · שעשה גדר של קוצים דסתם גדר של אבנים הוא דכתיב וגדר אבניו נהרסה (משלי כד): וגדר אבנים שנפל לרה"ר כו' : לא שנו · דגודר בקוצים חייב : אלא במפריח · ראש קוצותיו ברה"ר דה"ל בור ברה"ר : אבל למצמן · לתוך שלו דה"ל בור ברשותו ואע"ג דהפקיר רשותו שהקלהו לרה"ר פטור : להתחכך בכתלים · וזה שנתחכך והוזק משונה הוא ומפריח היינו טעמא דחייב שהרי ממונו הוא ולא הפקירן והפריחן למקום מהלך בני אדם : ומי אמר ר' יוחנן הכי · דמפקיר נזקיו פטור : בור ברה"ר · אלמא חיובא דבור ברשות הרבים הוא :

משום

[לקמן ל.] | פסחים ז: ע"ש | נ"ל שבטה | [ד"ה צריך] | [ועיין תוספות כתובות לא. ד"ה דאי וד"ה נימא ותוספות קדושין כו. ד"ה הי נגהי] | ס"א דכל היכא | נ"ל שבטה | לקמן ל. | [בבא מ. וש"נ] [לקמן נ:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל וכו' לזכות בו : (ב) ד"ה וקמה וכו' אסתלקו ליה מעשה ראשון: (ג) ד"ה כשהפכה וכו' משום כורה · נ"ב פי' דלא הרחיקו ג"כ ג' טפחים והחבינן ליה דלא סילק מעשה ראשון וכבור פתוח הוא ולא נסתם מעולם ועיין בסוגיא אשר"י:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא וכו' דאפילו חבטה בהפקר קנה · עי' תוי"ט פ"ד מ"א דשקלים ד"ה מהגדב:

רבינו חננאל

לנפל בשרעתא דנהרא איתו לא פושע ולא אנוס ור' יוחנן אמר לאחר נפילת מחלוקת כו' והדברין פשוטין הן · ואסיק' אלא הא קמ"ל מפקיר נזקין דהכא פטרי רבנן משום דהוא אנוס אבל מפקיר נזקין דעלמא חיובי מחייבי. איתמר מפקיר נזקיו ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר חייב וחד אמר פטור תסתיים דר' אלעזר דאמר חייב דאמר ר' אלעזר משום ר' ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים והמץ מו' שעות ולמעלה · הנה בור זה אמר ר' אלעזר אינו ברשותו *) מכלל שהוא מופקר וחייבין בעליו ש"מ מפקיר נזקיו חייב · ואקשי' עלה והתנן ההופך את הגלל לרשות הרבים כגון שהוציא ראובן גלל ובא שמעון והפכו' פי' גלל זבל כדכתיב כגלל צואת אדם יהוזק בהן אחר חייב בנזקו · ואמר ר' אלעזר לא שנו אלא שנתכוון לזכות בגלל להוציאה לנוי ולזבל בה אבל לא נתכוון לזכות בה פטור אלמא ר' אלעזר מפקיר נזקיו פטור סבירא ליה · ופירק ר' אדא בר אהבה כשהחזיר גלל זה למקומה **) ולא הפקירה אמר ר' אבינא משל דרב אדא למה הדבר דומה למוצא בור מגולה כו' רב אשי אמר כגון שהפכה פחות מג' טפחים פי' כגון שהוציא ראובן גלל לרשות הרבים ובא שמעון והפכו בפחות מג' ונמצא שלא הגביהה ולא קנה בהגבהה ולא קיימי ברשותי דפחות מג' סמוך לארץ כארץ דמי והלכך אם נתכוון לזכות בה בזה ההופך חייב ואם לאו פטור וכי האי גוונא פטור אבל המפקיר נזקיו חייב ודייקי' מדר' אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר. פטור איני והתנן המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והוזק חייב ואמר ר' יוחנן לא שנו דחייב אלא מי שהוא מפריח ומרחיבם ברה"ר אבל המצמצם אותן בכותל פטור ודייקי' מינה מצמצם אמאי פטור דהוה להו כי בור ברשותו מכלל שהמפריח מפני שעשה בור ברה"ר חייב ש"מ מפקיר נזקיו חייב ור' יוחנן להאי דיוקא ואמרי' מאי טעמא מצמצם פטור לא מפני שהוא בור ברשותו אלא מפני שאין דרך בני אדם להתחכך בכתלים ואקשי' והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן החופר בור ברה"ר ונפל שמה שור או חמור ומת חייב והא בור ברה"ר נזקיו מופקרין הוא ואמר ר' יוחנן חייב ואסיק' לעולם הוא דאמר מפקיר נזקיו חייב והלכה כמותו דקיי"ל כוותיה ור' אלעזר סבר פטור והאי דאמר ב' דברים אינן ברשותו של

*) לשון רבינו נ"ע דבלא"ה הכי איירי בבור ברה"ר ופשיטא דהוא הפקר · **) לשון זה מסולל סכנה דאדרבה אם לא הפקירה אמאי פטור ועי' ברש"י וב"ח

משום רבי ישמעאל כו' לא קשיא הא דידיה הא דרביה: **מתני'** [א]השופך מים ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו *[ב]המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר את גדרו בקוצים וגדר שנפל לרה"ר והוזקו בהן אחרים חייב בנזקן: **גמ'** אמר רב *[ג]לא שנו אלא דנטנפו כליו במים אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו א"ל רב הונא לרב [ג]לא יהא אלא כרפשו מי סברת דלא תמו מיא בדתמו מיא ותרתי למה לי חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים דתניא *כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להן רשות ובימות הגשמים יש להם רשות ואע"פ שברשות אם הזיקו חייבין לשלם: המצניע את הקוץ [וכו']: א"ר יוחנן [ד]לא שנו אלא מפריח אבל מצמצם (א)לא מ"ט פטור אמר רב אחא בריה דרב איקא [ה]לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ת"ר *[ו]המצניע קוצותיו וזכוכיותיו לתוך כותל של חבירו ובא בעל כותל וסתר כותלו ונפל לרה"ר והזיקו חייב המצניע א"ר יוחנן [ז]לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא המצניע פטור וחייב בעל הכותל [ס]אמר רבינא [ח]זאת אומרת המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל דלי ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא מהו דתימא התם הוא דלא הוי ידע ליה דלודעיה אבל הכא דידע ליה הוה ליה לאודועיה קמ"ל ת"ר [ט]חסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהן ומעמיקים להן ג' טפחים כדי שלא יעכב המחרישה רב ששת [י]שדי להו בנורא רבא [כ]שדי להו בדגלת אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין *רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות: **מתני'** [ל]המוציא את תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה רשב"ג אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין לשלם וכל הקודם בהן זכה ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו: **גמ'** לימא מתני' דלא כר' יהודה דתניא *ר' יהודה אומר [מ]בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ אפי' תימא רבי יהודה מודה רבי יהודה שאם הזיק משלם מה שהזיק *והתנן רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוא ברשות מאי לאו משום רשות בית דין לא משום רשות מצוה דתניא רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוא רשות מצוה ת"ש *כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ורבי יהודה פוטר אמר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא רב אשי אמר

תבנו

רש"י

משום ר' ישמעאל · שני דברים אינן ברשותו כו': לא יהא אלא כרפשו · המשליך זבלו ברה"ר מי לא מיחייב כי לא הפקירו ה"נ רפשו הוא דאזקיה שנתערבו המים והעפר ונעשה טיט ושלו הוא מדמוקי לה בטינוף כלים מכלל דלא אפקריה דהא בור לא חייב בו כלים: מי סברת דלא תמו מיא · אלא נתכנסו ונעשו רפש: בדתמו מיא · ונבלעו קמיירי ואין כאן רפש: ותרתי למה לי · לאשמעינן במתניתין טינוף כלים והא תנינא לעיל כשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים ואוקמה רב נמי בדלא אפקירן ובטינוף כלים: וחדא בימות הגשמים · ואיצטריך לאשמעינן דאע"ג דברשות קעבדי אם הזיקו חייב לשלם: כל אלו שאמרו · חכמים מותרין לקלקל ברה"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן לקלח שופכין שלהם ברה"ר כו' ביב צינור המקלח שופכין של מי תשמיש הבית לרה"ר: בכותל רעוע · דה"ל למצניע לאסוקי אדעתיה שכותל זה עומד לסותרו*: וחייב בעל הכותל · דה"ל לאצנועינהו: בדליו של חבירו · כסוי בור של חבירו: חייב בעל הבור · כדאמרינן במצניע קוצותיו דהייט בור בכותל רעוע של חבירו וסתר זה את כותלו דחייב המצניע והכא נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שזה יטול את דליו: פשיטא · היא היא ומאי אשמעינן רבינא: מהו דתימא · לא דמי דהתם משום הכי ליכא לחוביה לבעל כותל דלא הוי ידע ליה למצניע דלודעיה שיבא ויטול קוצותיו (ב) אבל בעל הדלי דידע לבעל הבור איבעי ליה לאודעיה שהוא נוטל את דליו אשמעינן רבינא דלאו הייט טעמא: דגלת · חידקל: **מתני'** לזבלים · שירקבו התבן והקש ונעשים זבל לזבל שדות וכרמים: כל המקלקלין ברה"ר · רבן שמעון בן גמליאל שמעיה לת"ק דלא קניס אלא שבחא אבל גופא לא כדקתני בברייתא בגמרא ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר דגוף נמי כל הקודם בו זכה ליסנא אחרינא כל המקלקלין ואפי' עושין ברשות: **גמ'** כל שלשים יום · רשאי להניחן שם: שעל מנת כן כו': שלא יהו מקפידין על כך: בנר חנוכה פטור · בפרק הכונס לקמן לגבי דקתני גמל שהיה טעון פשתן: מאי לאו משום דברשות ב"ד · הניח בחוץ משום פרסומי ניסא פטור: ה"ג דתניא רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור: מפני שהוא רשות מצוה · כלומר משום רשות ב"ד דמצוה מיפטר אבל ברשות ב"ד דלאו מצוה חייב: מותרין לקלקל · כגון פותקין ביבותיהן וגורפין מערות:

תבנו

תוספות

לא יהא אלא כרפשו · הא דלא דייק הכי לעיל (דף כח.) בהוחלק אחד במים משום דהתם לא איירי כששפכם בכוונה אבל הכא תנא השופך משמע ששפכם בכוונה במקום שנעשין רפש וטיט א"נ ברישא קתני הוחלקו משמע דלא עשו המים אלא החלקה אבל הכא קתני הוזק משמע שבמים עצמן הוזק: **בדתמו** מיא · פירוש בתמו נמי נמי איירי וניחא ליה לאוקמי בין תמו בין לא תמו ודוקא בכלים מלאוקמי דוקא בלא תמו ובין בכלים ובין בעצמו וא"ת ואי תמו מיא סתמא מפקר להו והוי בור ופטור בו הכלים וי"ל דלא תמו כל כך שלא יהא עדיין ראויין לשום דבר ואי הוה גרס איפכא הוה ניחא מי סברת דתמו מיא ונכנסו בעפר ונעשה טיט לא דלא תמו מיא שהנוים גלולים עדיין דמסתמא לא אפקרינהו: **וחייב** בעל הכותל · וא"ת כותל רעוע נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שמא הניטס שם כשהיתה בריא וי"ל דמ"מ ראוי המצניע להתחייב כיון שפשע ואין צריך להעמיד ברעוע מעיקרו: **שלא** תעכב המחרישה · בירושלמי מפרש כדי שלא תעלה המחרישה: **אפילו** תימא רבי יהודה כו' · וא"ת והא מתני' קתני כל הקודם בהן זכה וי"ל דכל הקודם בהן לאחר שלשים יום זכה ותימה · למאי ס"ד דמתניתין בשעת הוצאת זבלים תקשה ליה דרשב"ג אדרשב"ג דקתני במתני' דחייב לשלם ובהבית והעלייה (ב"מ דף קיח:) תנא רשב"ג אומר אף מתקן מלאכתו כל שלשים יום ודייק מינה בגמ' דס"ל כל מקום שנתנו חכמים רשות להניח והזיק פטור מלשלם ולפי לשון אחר שפירש בקונטרס דרשב"ג פליג את"ק וס"ל דאפילו הניח ברשות חייבין לשלם קשה אפי' לפי המסקנא ושמא אין הענינים שוין אע"ג דבשמעתין דהתם כייל להו בהדי הדדי: **מתני'** שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא · תימה דלא משני הכי בהבית והעלייה (ב"מ קיח: ושם) דקתני המוציא זבלו לרה"ר המוציא מוציא והמזבל מזבל כו' ואם הזיק משלם מה שהזיק וקאמר בגמרא מתני' דלא כר' יהודה וי"ל דהתם כי יעמיד מתני' נמי שלא בשעת הוצאת זבלים אתיא דלא כר' יהודה דהא שרי להוציא ע"מ לזבל לאלתר ואפי' הכי קתני שמשלם מה שהזיק אלמא בדבר שיש לו רשות משלם מה שהזיק ולרבי יהודה משמע דלא משלם מדקאמר שעל מנת כן כו' ועוד מדלא קתני בהדיא ואם הזיק משלם מה שהזיק א"כ מתני' דהתם משמע ליה בשעת הוצאת זבלים מדקתני המזבל מזבל ושפיר אית ליה רשות להניח שלשים יום והא דקאמר המזבל מזבל עלה טובה קמ"ל כלומר מזבל לאלתר שלא יצטרך לשלם:

תבנו

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' יב סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיב סעיף ס:

כח ב מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תטו סעיף א:

כט ג מיי' שם הל' יב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיב סעיף ה ודלא כרב וע"ש:

ל ד ה מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תטו סעיף א:

לא ו ז מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ב:

לב ח מיי' שם פי"ב הלכה ט סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף כט:

לג ט י כ מיי' שם פי"ג הלכה כב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תטו סעיף ג:

לד ל מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף א:

לה מ נ מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ב:

מסורת הש"ס

[לעיל כט:]

[לעיל כח.]

לעיל ו.

ס"א ולגבי כותל בריא חייב בעל הכותל משום דשני למיסתר כותל בריא

[תוספת' פ"ב]

ס"א רבינא יק הוא בר"ף ובהדוסי רבב"א

לקמן פא: ב"מ קיח: [תוספ' פי"א]

לקמן סב: [וע"ש ותולי ברייתא הוא וצ"ל והתניא ועי' ב"מ קיח:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל מצמצם פטור מ"ט פטור: (ב) רש"י ד"ה מהו דתימא וכו' ויטול קוצותיו. נ"ב ס"א ולגבי כותל בריא חייב בעל הכותל משום דשני למיסתר כותל בריא:

רבינו חננאל

(פיסקא) [מתני'] המצניע את הקוץ כו'. אוקימנא במפריח אבל בצמצם פטור כו': ת"ר המצניע קוציו וזכוכיותיו בתוך כותל של חבירו ובא בעל הכותל וסתרו חייב המצניע אמר ר' יוחנן לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא פטור המצניע וחייב בעל הכותל דייק רבינא מינה כשם שהמצניע קוציו בכותל חבירו ובא בעל הכותל וסתר כותלו ונגלו הקוצים והזיקו חייב המצניע כך המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל הדלי ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא היא היא מהו דתימא בכותל מאי טעמא פטור דלא הוה ידע ליה לבעל הקוץ לאודועי *) הא גונא סתר כותלי טול קוציך והצניעם אבל גבי דלי דידע ליה לבעל הבור איבעי לאודועי קמ"ל דכיון דשקיל דידיה לא חייש לבירא דחבריה: ת"ר חסידים הראשונים היו כו' רב ששת שדי להו לקיצין וכיוצא בהן לנורא וקלי להו. מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין. (דת"ר חסידים הראשונים כו') פי' החפץ להיות חסיד יקיים מילי דנזיקין אפי' לרשות הרבים. רבינא אמר מילי דאבות מסכת אבות משה קיבל וגו' ואמרי לה מילי דברכות כדאמרי' אסור לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה וכיוצא בו: מתני' המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים לזבלים והוזק חייב כו' לימא מתני' דלא כר' יהודה ושקלי וטרו ואסיק ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ור' יהודה פוטר. ולית הלכתא כר' יהודה דגרסי' בסוף בבא מציעא. אמר אביי רשב"ג ור' יהודה ור' טרפון כולהו סבירא להו כל שנתנו לו חכמים רשות והזיק פטור מלשלם ואלו הן שיטה ולית הלכ' כחד מינייהו ואסיק' לשמעתין שלא בשעת הוצאת זבלין ודברי הכל חייב

*) אולי צ"ל לאודועי דהאידנא הא סתר כותלי טול קוציך כו'

גליון הש"ס גמרא אמר רבינא זאת אומרת. כעין זה לקמן דף לב ע"ב

עין משפט
נר מצוה

לז א מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה יד סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף א:
לז ב מיי' פ"ו מהלכות גזילה הל' ה טוש"ע שם:
לח ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
לט ד מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ו ועי' במשנה למלך סמג לאוין קצג ועשין עג טוש"ע ח"מ סי' נב סעיף א וטוש"ע י"ד סי' קסא סעיף יא:
מ ה טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף א בהג"ה:

תבנו וקשו תנן משום דמשרקי: כל הקודם בהן זכה: אמר רב "בין בגופן בין בשבחן וזעירי אמר בשבחן אבל לא בגופן במאי קמיפלגי רב סבר קנסו גופן משום שבחן וזעירי סבר לא קנסו גופן משום שבחן תנן ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואילו כל הקודם זכה לא קתני תנא לרישא וה"ה לסיפא והא תני עלה אסורין משום גזל כי קתני אסורין משום גזל אבולה מתני' קאי לאותו שקדם וזכה והא לא קתני הכי דתנן המוציא תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה "ומותר משום גזל וההופך את הגלל לרה"ר והוזק בהן אחר חייב "ואסור משום גזל °אמר רב נחמן בר יצחק גלל קרמית דבר שיש בו שבח קנסו גופו משום שבחו דבר שאין בו שבח לא קנסו איבעיא להו לדברי האומר קנסו גופן משום שבחן לאלתר קנסינן או לכי מייתי שבחא קנסינן ת"ש מדקאיירינן גלל ותסברא כי איירינן גלל מיקמי דלשני רב נחמן לבתר דשני רב נחמן מי איכא למירמא גלל כלל לימא כתנאי *שטר שכתוב בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי ר"מ וחכמים אומרים "גובה את הקרן אבל לא את הרבית לימא רב דאמר כרבי מאיר וזעירי דאמר כרבנן אמר לך רב אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא קרן דבהתירא אבל הכא קרן גופא קמזיק וזעירי אמר לך אנא דאמרי אפי' לר"מ עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא דמשעת כתיבה דעבד ליה שומא אבל הכא מי יימר דמזיק לימא כהני תנאי המוציא תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה ואסורין משום גזל ר"ש בן גמליאל אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין לשלם וכל הקודם בהן זכה ומותרין משום גזל הא גופא קשיא אמרת כל הקודם בהן זכה והדר קאמר אסורין משום גזל אלא לאו הכי קאמר וכל הקודם בהן זכה בשבחן ואסורין משום גזל אגופן ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר אפי' גופן נמי כל הקודם בהן זכה לזעירי ודאי תנאי היא לרב מי לימא תנאי היא אמר לך רב דכולי עלמא קנסו גופן משום שבחן והכא בהלכה ואין מורין כן קא מיפלגי דאתמר רב הונא אמר רב "הלכה ואין מורין כן רב אדא בר אהבה אמר הלכה ומורין כן איני והא רב הונא אפקר תושלי רב אדא בר אהבה אפקר

סליקוסתא

תבנו וקשו תנן · דמחייב דפדיין לא נעשו זבל וקשים הם ומחליקין בהן וכי קאמר רבי יהודה בזבל קאמר דמוליא אדם זבלו בזמנו עם להחליק כל כך: משרקי· מחליקין: בשבחן· במה (א) שהשביחן ברה"ר: ואילו כל הקודם זכה לא קתני · משום דגלל זהו רעי ואינו משביח ברה"ר דמושבח ועומד הוא וקשה לרב והא קתני עלה · בברייתא אסורים משום גזל: אבולה מתניתין קאי · האי אסורין משום גזל ואפילו אתבן וקש והכי קאמר דלאחר שקדם וזכה בהם אחר אסור לגזלן הימנו: מדקא איירינן גלל · עליה דרב מכלל דאיהו סבר לאלתר קנסינן דאי לבתר דלייתי שבחא מאי רומיא דגלל הא (ב) לאו שבח בגלל: כי איירינן גלל מקמי דשני רב נחמן · דהוה סבירא לן דאע"ג דאין סופו להשביח קנים רב וכ"ש דבדבר שסופו להשביח קנים לאלתר: לבתר דשני מי איכא למירמי' [גלל] כלל · והשתא דקים לן דטעמא דקנסא משום שבח הוא מיבעיא אי לאלתר קנים או כי מייתי שבח: שיש בו רבית · שכתוב בו שלוה ברבית: קא מזקא . עתיד להזיק: עביד ליה שומא · שם עליו נשך ועבר בלא תשימון (שמות כב): לזעירי ודאי תנאי היא· דליכא למימר דכ"ע לא קנסו דהא רבן שמעון קניס: בהלכה ואין מורין כן קמיפלגי · תנא קמא סבר הלכה דקנסו גופן ואין מורין כן והכי קאמר [הלכה] כל הקודם בהן זכה ואפי' גופן דיעבד ואי אתי מרישא לקמן לאימלוכי אמרינן ליה אסורין משום גזל: אפקר תושלי · שעורין קלופין ששטח איש אחד ברה"ר כדי שיתייבשו והפקירן רב הונא והורה שהקודם בהן זכה:

סליקוסתא

תבנו וקשו תנן משום דמשרקי · והא דמחייב מתני' בגללים אע"ג דלא שריק הייט משום דלית ביה שבחא ולא התירו להוציא בהגם: דבר שיש בו שבח קנסו גופו משום שבחו · מכאן יש להוכיח דל"ג כל הקודם בהן זכה גבי מלניע קוץ וזכוכית וגדר שנפלה לרה"ר דהתם ליכא שבחא: שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית · נראה לר"י שר"מ קונס להפסיד החוב לגמרי אפי' בהודאה ועדות אחרת כדמשמע לישנא דאין גובה לא את הקרן ולא את הרבית דמשמע דאין גובה כלל וכן משמע מדמדמי לקנסו גופו משום שבחו שמפסיד גוף הממון ואין להקשות דבפרק איזהו נשך (ב"מ דף עב. ושם*) מדמי לך דהכא דשטר שיש בו רבית לשטרי חוב המוקדמין ומוקי הריא דשטרי חוב כר"מ והיכי מדמי דהכא מפסיד גוף המלוה והתם אינו מפסיד אלא השטר דמה שאין מפסיד שם אלא השטר לפי שלא היה עבירה בגוף המלוה אלא בשטר אבל ברבית יש עבירה דהלואה ברבית אפי' בלא שטר אע"ג דאמרינן דמשעת כתיבה עבד ליה שומא בלא שטר נמי איכא איסורא בהלואה הקשה ריב"א אם יפסיד כל חובו לגמרי מלינו הלוה חוטא נשכר ואור"י דאין זה קושיא כי המלוה שמרויח קנסו בגוף מחמת השבח ומתוך כך יזהר אבל הלוה אין לנו במה לקנוס שתחילתו על מנת לפרוע הוא לוה: וחכמים אומרים גובה את הקרן כו' · משמע שגובה ע"פ השטר אפי' ממשעבדי וקשה לר"י למה השטר כשר כיון שהעדים עוברים על לא תשימון אע"ג דאינם עדי חמס דאין מרויחין כלום הא קי"ל כאביי (סנהדרין דף כז·) דמי שאוכל נבלות להכעיס פסול והא דלא תני לה בזה בורר (שם כד:) ה"נ לא תני לוה אלא בכלל מלוה איתיה כדמשמע התם בגמרא גבי מלוה ברבית מלוה הבאה ברבית ואין לומר דמיירי באין ניכר הרבית בשטר אלא כתוב סתמא פלוני חייב לפלוני מנה וסברו העדים שהכל קרן ואח"כ נודע שהוא רבית דבפרק איזהו נשך (ב"מ דף עב· ושם*) מתרץ ר' יוחנן עלה דהסיא דשטרי חוב המוקדמין פסולין אפילו תימא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון ואי אין ניכר בשטר שיש בו רבית נמי לגזור שמא יגבה רבית במקום קרן ואין לומר שלכך הן כשרים שלא עשו שומא כיון שניכר מתוך השטר הרבית לא יבא לגבות הרבית על ידי שטר זה והא דתנן באיזהו נשך (שם עה:) שהעדים עוברים בלא תעשה היינו כגון שאין ניכר הרבית מתוך השטר דהא אמרי' בשמעתין דמשעת כתיבה עבד ליה שומא א"כ בשטר זה עוברים בלא תעשה וי"ל דלא תשימון עליו נשך לאינשי במלוה ולוה וערב משמע להו ולהכי לא מפסלי בהכי כדאמרינן (שם דף ה:) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו א"כ כגון שיש עדים שהם אנוסין מחמת נפשות וכן נ"ל בשטרי חוב המוקדמים דיש מעמידין אותה כר"מ אבל לרבנן כשרים ואפי' רבי מאיר אין פוסל אלא מטעם קנס ואמאי הנה עדים פסולים הם שחתמו על שטר מוקדם אלא י"ל שיש עדים שהיו אנוסים מחמת נפשות א"נ כגון שאמרו טעינו בשנת המלך ואומר ר"י דהלכה כרבנן אע"ג דקי"ל (כתובות דף ס:) כר' מאיר בגזירותיו דוקא בגזירותיו ולא בקנסותיו וכן פסקו הלכות גדולות כרבנן דר"מ מטעם זה במעוברת חבירו ומינקת חבירו (יבמות לו:): [פי' תוספות זבחים קדי' ד"ה א"ר עקיבא]: המשעת כתיבה עבד ליה שומא. תימה לרבינו יצחק מה שומא יש כאן ומה מזקת עדותן ללוה והלא לא יגבו ב"ד הרבית ע"י שטר זה כיון שניכר בהוכו רבית: לימא כהני תנאי כו'. מכאן יש להוכיח דל"ג במתני' במילתיה דרשב"ג כל הקודם בהן זכה דאי גרסינן ליה הוה ליה לאתויי (ג) דעל כרחך רשב"ג אגופן נמי קניס דאי לאו הכי במאי פליג אתנא קמא וי"ל דהוי מצי לדחויי דכולה רשב"ג היא וה"ק שהיה רבן שמעון בן גמליאל אומר כו' א"כ ס"ד דוקא אתבנו וקשו דאיכא שבחא טובא אבל שאר דברים לא ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר דכל המקלקלין שוין אע"פ לית בהו אלא שבחא פורתא: והדר קאמר דאסורין משום גזל · ולא בעי למימר דאסורין משום גזל לאותו שקדם וזכה ורשב"ג קאמר דמותרין דאין סברא דליפלגו בהכי: לזעירי ודאי תנאי היא. דאין סברא לומר דפליגי בהלכה ומורין כן לענין שבחא דפשיטא דלכולי עלמא מורין:

וקתני

רבינו חננאל

חייב . רב אשי אמר תבנו וקשו שאניאפי' ר' יהודה מודה שחייב משום דמשרקי פי' שרגלי בני אדם מחליקין בהן לפיכך חייב לדברי הכל: וכל הקודם בהן זכה. אמר רב זכה בין בגופן בין בשבחן קנסו גופן אטו שבחן והני מילי בדבר שיש בו שבח וזעירי אמר בשבחן זכה · לא קנסו גופן משום שבחן · פי' סבר רב זה שהוציא התבן לרשות הרבים לישוף ברגלי בני אדם ולהשביח ולהיעשות זבל קנסוה אפילו בעיקר וכל הקודם זכה בכל ורמינן גלל דמתני' דלא קתני כל הקודם זכה. ופריק תנא רישא בתבן וקש כל הקודם זכה והוא הדין לגללי' והתני אסור משום גזל. ופריק אכולהו · בין בתבן בין בגלל קתני בברייתא אסורין משום גזל. *) כלומר הברייתא חולקת על המשנה ואמרי' והא לא תני הכי ובהדיא תני בברייתא בתבן וקש מותרין משום גזל. ובגלל אסורין משום גזל ופירק רב נחמן בר יצחק דבר שיש בו שבח כגון התבן שהשביח כי נעשה גלל וכיוצא בו קנסו גופן משום שבחן דבר שאין בו שבח כגון גלל לא קנסו ומיבעיא לן רב דאמר קנסו גופן משום שבחן לאלתר קנים בעת שהוציאו מיד הקודם בו זכה או אם נשאר ברשות הרבים זמן ונישף והשביח אחר כן הקודם בו זכה בגופו וכל שכן בשבחו דקנסינן ליה משום דקלקל ברשות הרבים ואתינן למיפשטה מדאיירינן גלל דלית ליה שבחא ש"מ דמיד קנסיה ודחי' לה ואתינן לאוקמא להא דרב ודזעירי כתנאי דתנן שטר שיש בו רבית קונסין איתו ואינו גובה כו' רב כר' מאיר וזעירי כחכמים ודחו ואמרי כל חד אמר אנא לדברי הכל אמרי כו' וקי"ל כרב דכל דבר שיש בו שבח קנסו גופו משום שבחו מיהו כי קנסינן ליה מיד

**) מיהו הורה ואפקר תושלא כשמעתיה דאמר הלכה ומורין כן רב הונא אמר הלכה אבל אין מורין כן ואם התרו בהן דברי הכל הלכה ומורין להן כל הקודם בהן זכה כרב הונא דאפקר תושלא וכרב אדא דאפקר

שבחו מיהו כי קנסינן ליה מיד קנסינן ליה או לכי מייתי שבחא קנסינן ליה איבעיא להו ולא איפשיטא וסוגייא דשמעתא כרב ריהטא . ותוב הא אמר רב הונא ורב אדא ותרווייהו משמיה דרב הלכה

סליקוסתא

*) מדברי רבינו אלו נראה שלא היה גורס בגמ' אבולה מתני' לאותו שקדם וזכה דלגי' שלפנינו איכה חולקת על המשנה כלל וצ"ע . **) נראה דצ"ל ותרווייהו משמיה דרב הלכה ומיהו רב הונא אמר הלכה אבל אין מורין כן ורב אדא סבר הלכה ומורין כן ואם התרו בהן וכו' .

[ד"ה שטר]

מסורת הש"ס

ב"מ עב.
ב"ב נד:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בשבחן במה שהשביתו:
(ב) שם ד"ה מדקא איירינן וכו' הא לא שבח בגלל:
(ג) תוס' ד"ה לימא וכו' הוה ליה לאתויי למתני' דע"כ רשב"ג:

גליון הש"ס

גמ' אמר רנב"י גלל קרמית. תמוה לי לס"ד דלל מחלק בכך וא"ל למפרך ממתני' דלעיל דף יט ע"ב אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית הא הפירות נעשו ספקר וכל הקודם בהן זכה. וע"י לעיל כא ע"א תוס' ד"ה ורב סבר ולפ"ג:

סליקוסתא בשלמא רב אדא בר אהבה כשמעתיה אלא רב הונא לימא הדר ביה הנהו מותרין הוו: מתני' שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון הראשון חייב בנזקי שני: גמ' אמר רבי יוחנן לא תימא מתני' ר' מאיר היא דאמר *נתקל פושע הוא וחייב אלא אפילו לרבנן דאמרי אנוס הוא ופטור הכא חייב שהיה לו לעמוד ולא עמד רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תימא לא היה לו לעמוד היה לו להזהיר ולא הזהיר ורבי יוחנן אמר כיון דלא היה לו לעמוד לא היה לו להזהיר דטריד תנן היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון נשברה חבית בקורה פטור ואם עמד בעל קורה חייב מאי לאו שעמד לכתף דאורחיה הוא וקתני חייב דהוה ליה להזהיר לא כשעמד לפוש אבל עמד לכתף מאי פטור אדתני סיפא ואם אמר לו לבעל חבית עמוד פטור לפלוג וליתני בדידה בד"א כשעמד לפוש אבל עמד לכתף פטור הא קמ"ל דאע"ג דעמד לפוש כי קאמר לו לבעל חבית עמוד פטור ת"ש הקדרין והזגגין שהיו מהלכין זה אחר זה נתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון והשלישי בשני ראשון חייב בנזקי שני ושני חייב בנזקי שלישי ואם מחמת ראשון נפלו ראשון חייב בנזקי כולם ואם הזהירו זה את זה פטורין מאי לאו שלא היה להן לעמוד לא שהיה להן לעמוד אבל לא היה להם לעמוד מאי פטור אי הכי אדתני סיפא אם הזהירו זה את זה פטור לפלוג וליתני בדידה במה דברים אמורים שהיה להן לעמוד אבל לא היה להן לעמוד פטורין הא קמ"ל דאע"ג דהיה להן לעמוד כי הזהירו זה את זה פטורין *אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אבל לא בנזקי ממונו ממה נפשך אי נתקל פושע הוא שני נמי ליחייב אי נתקל לאו פושע הוא אפילו ראשון נמי ליפטר ראשון

רש"י

סליקוסתא. פסולת עילורי תמרים שעשו מהן שכר נ"א שמרי שכר תמרים ומגגבין אותן כעין יין קרוש ומאכילין להמורים: כשמעתיה. דאמר הלכה ומורין כן: מותרין הוו. שהתרו כמה פעמים בבעלים: שהיה לו לעמוד. כלומר בהכי מוקמא מתניתין ששהה בנפילתו כדי עמידה ולא עמד: לכתף. לתקן הקורה על כתיפו כדרך טוענֵי משאוי: לפוש. דמשונה הוא ואין רה"ר עשויה לכך: והזגגין. מוכרי כלי זכוכית: ואם מחמת ראשון נפלו כולן. לקמן מפרש: ה"ג

תוספות

וקתני חייב. שהוה לו להזהיר אע"ג דטריד לכתף היה לו להזהיר וא"ת ומנליה דמשום שהיה לו להזהיר חייב דלמא משום דמוקמינן לקמן דרמי כשלדא וחייב משום דלא ה"ל למירמייה כשלדא וי"ל דכשלדא נמי דרכו כשמכתף וא"ת אי אורחיה אמאי הוה ליה להזהיר הא לקמן מוכח דאי לא רמי כשלדא פטור דאיבעי ליה לבעל חבית לאסוקי אדעתיה שמא יעמוד בעל קורה וא"כ אפי' כשלדא נמי ליפטר הכא דאיבעי ליה לבעל חבית לאסוקי אדעתיה שמא יעמוד כשלדא כיון דדרך המכתפין בכך וי"ל כיון דלפעמים מכתף ואין מניח כשלדא לא איבעי ליה לאזדהורי וא"ת כי מוקי לה נמי כשעמד לפוש אמאי חייב הא כיון דאיבעי ליה לאזדהורי במכתף בעומד לפוש נמי איבעי ליה לאזדהורי דמנא ידע אם עומד לכתף או לפוש ופושע הוא וי"ל דמיככר שפיר אם עומד לפוש או לכתף הלכך כשעומד לפוש אין לאחרון ליזהר משלדא דלאו אורחיה כשלדא כשעומד לפוש הלכך ההוא דעמד פושע הוא אם לא יזהיר אבל כשעמד לכתף אורחיה הוא להניח כשלדא ואין לו להזהיר: אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני. לשון שני פי' בקונטרס מפי המורה וכן נראה לר"י עיקר והכי פירושו ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דראשון ובנזקי גופו מחייב אף על ממונו דשני דהוי אדם המזיק ובנזקי ממונו מחייב אנזקי גופו דשני ולא על ממונו דקדירות הראשונות הוי בור ולא מחייב אכלים כדמפרש דראשון ודאי פושע הוא ולפיכך חייב על נזק שממונו עושה אבל שני לא פשע בשלישי כל כך ומ"מ כשגוף השני הזיק אפי' בממון השלישי חייב דהיה לו לעמוד ולא עמד אבל כשהזיק ממונו של שני אפילו גופו של שלישי פטור דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה דה"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס מיתיבי כולן פטורין על נזקי ממונן אפילו ראשון אם הזיק ממונו אפילו את גוף השני ולא מני. אוקמה דברייתא כרבנן דאמרי נתקל אונס הוא דהוי ראשון נמי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ורבא כר"מ דאמר נתקל פושע הוא דקי"ל דברייתא ורבא לפרש הברייתא דקדרין וזגגין קאתו להכי ליכא למימר דפליגי ובקונט' פירש דרבא ס"ל דבין לר"מ ובין לרבנן נתקל פושע הוא ולא פליגי אלא במפקיר נזקיו אבל מכל מקום ה"ל לאוקמי ברייתא כרבנן דאית להו מפקיר נזקיו פטור ועוד דבהאומנים (ב"מ דף פב:ושם*) משמע דליכא מאן דפליג אמאי דאוקימנא לעיל פלוגתא דנתקל פושע דקאמר התם וקי"ל דבנתקל פושע פליגי ומשני אלא אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דשני והוא דהזיק בגופו אע"ג דאנוס מהפטר בברייתא כשהזיק ראשון בממונו מ"מ חייב על שהיה לו לעמוד או להזהיר ולא עמד והזהיר אבל שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו של שלישי ולא אממונו דגוף השני הוי בור משום דאנוס יותר מן הראשון ולכך מטעם שהיה לו לעמוד לא הוי אלא בור והראשון שאין אנוס כל כך אע"ג דבאונס זה מפטר אדם המזיק כדמשמע בהאומנים כיון שהיה לו לעמוד ולא עמד חשיב ליה אדם המזיק אע"פ שזה דוחק אין לומר כיון דלא קאי מסקנא הכי א"כ י"ל דרבא סבירא ליה בנתקל פושע כר"מ ולכך הראשון הוי אדם המזיק ולא בור מ"מ פטר ליה בברייתא אנזקי ממונו משום דסבר מפקיר נזקיו פטור אפילו אחר נפילה פשיעה אע"ג דרבא סבר כר"מ בהא לא סבר כר"מ ופריך הניחא לשמואל אלא לרב אמאי חשיב ליה להאי שני בור תרגמה רב אדא כגון שהוזקו כלים בכלים והשתא הדר ביה ובא ליישב הברייתא לליסנא קמא דרבא וכולן חייבין על נזקי גופו שגופו הזיק את ממונו ופטורין על נזקי ממונו שממון הזיק את הממון ואע"ג דנתקל פושע הוא מ"מ הוי ממונו בור ופטור על כלי שני אבל כשהזיק ממונו את הגוף הראשון חייב והשני פטור וגרס ברישא האי בירא לאו אנא כריתיה ובהלא אמר רבא גרסינן ה"ל בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים ולשון ראשון פ"ה והיא גירסת ר"ח אמר רבא ראשון חייב בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דשני כשהוזקו בגופו של ראשון כדמפרש דראשון ודאי פושע הוא לר"מ דמגפשיה נפיל והוי אדם המזיק ולרבנן משום שהיה לו לעמוד ולהזהיר ושני חייב בנזקי גופו של שלישי אבל לא בנזקי ממונו של שלישי כדמסיק דאגופו של שלישי מחייב דהיה לו לעמוד ולא עמד אממונו פטור דה"ל בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים ופריך ראשון נמי נחשב גופו בור ויפטר על ממון השני ומשני ראשון מגפשיה נפיל וה"ל פושע לר"מ ולרבנן משום דה"ל להזהיר לרב נחמן ולרבי יוחנן היה לו לעמוד אע"ג דלרבנן שניהם אנוסין מ"מ הראשון שאין אנוס כ"כ הוי אדם המזיק מטעם שהיה לו לעמוד או להזהיר והשני שהוא אנוס יותר אין נחשב מטעם זה כ"א בור ולפי זה הו"מ למפרך השתא הניחא לשמואל (א) כדאמרינן לקמן מיתיבי כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן של נזקין ותוזר בו רבא מתוך קושיא זו ותימה דלישני דגופו וממונו אמזיקין קאי וחייבין אנזקי גופו דראשון מטעם אדם המזיק וגופו של שני משום בור ופטור אנזקי שממונו הזיק כרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא והוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס אלא אמר רבא ראשון חייב בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דראשון אם הזיק בגוף השני יש ספרים שכתוב בהן בהדיא בין איתזק מגופו בין איתזק מממונו שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו דשני משום שהיה לו לעמוד אבל לא בנזקי ממונו דשני דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה דאנוס היה שהראשון גרם לו ליפול אבל ראשון ודאי פושע הוא ולהכי קתני בברייתא וכולן פטורין על נזקי ממונן פי' על ניזוקין שגוף הראשון נמי נחשב בור כיון שלא הזיקו בידים וקשה כיון דפושע הוא אמאי פטור כשגופו הזיק ממון השני ואע"פ שאין מזיק בידים אין לו ליחשב בור דהתנן אם עמד בעל קורה חייב בחבית של חבירו אלמא חשיב אדם.

עין משפט נר מצוה

מא א טוש"ע ח"מ סי' תי"ד סעיף א בהג"ה:
מב ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיג סעיף א:
מג ג ש"ע שם בהג"ה:
מד ד ה ו מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעט סעיף ב:
מה ז מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה י ועיין במ"מ ובל"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיג סעיף ב:
מו ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
מז ט י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

רבינו חננאל

סליקוסתא: מתני' שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון כו' אמר ר' יוחנן לא תימא מתני' ר' מאיר היא דאמר נתקל פושע הוא ומשום הכי חייב אלא אפילו רבנן דאמרי נתקל אנוס הוא הכא חייב שהיה לו לעמוד ולא עמד ור' נחמן בר יצחק אמר אפי' נשבר ואינו יכול לעמוד חייב שהיה לו להזהיר לבאין אחריו. ר' יוחנן אמר כיון שנשבר ואינו יכול לעמוד טרוד הוא להזהיר. תנן היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון כו' וקתני חייב דהוה ליה להזהיר ולא הזהיר מאי לאו כשעמד לכתף לתקן המשאוי על כתיפו ואע"פ שהוא טרוד אמרי' היה לו להזהיר קשיא על ר' יוחנן ופריק כשעמד לנוח שאינו טרוד ואע"פ שעמד לפוש כי אמר לבעל החבית עמוד פטור: ת"ש הקדרין והזגגין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל כו' ופריק ר' יוחנן בהא נמי אע"פ שהיה להם לעמוד ולא עמדו כי הזהירו זה את זה פטורין ודברים פשוטין הן: אמר רבא נתקל ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו שני חייב בנזקי שלישי כו'.

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה אמר רבא וכו' כדאמרינן לקמן. נ"ב נ"ל כדפריך:

מסורת הש"ס

[לעיל כט:]

עיין בחדושי הרשב"א

[ר"ס ובכ:]

ראשון ודאי פושע הוא שני אגופו מחייב דהוה לו לעמוד ולא עמד אממונו פטור דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה מיתיבי כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן מאי לאו אפי' ראשון לא לבר מראשון והא כולם קתני אמר רב אדא בר אהבה כולן הניזקין האי מאי אי אמרת בשלמא אפילו ראשון היינו דקתני כולן אלא אי אמרת לבר מראשון מאי כולן ליתני הניזקין *אלא אמר רבא ראשון חייב בין בנזקי גופו דשני בין בנזקי ממונו דשני ושני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אבל לא בנזקי ממונו מ"ט דהוה ליה בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים הניחא לשמואל דאמר כל תקלה *בור הוא אלא לרב דאמר אי אפקריה אין אי לא לא מאי איכא למימר לעולם כדאמר מעיקרא ודקשיא לך כולן חייבין תרגמה רב אדא בר מניומי קמיה דרבינא שהוזקו כלים בכלים אמר מר אם מחמת ראשון נפלו ראשון חייב בנזקי כולם מחמת ראשון היכי נפיל רב פפא אמר *דפסקה לאורחיה כשלדא רב זביד אמר כחוטרא דסמיותא: **מתני'** *זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך היה בעל הקורה ראשון ובעל חבית אחרון נשברה חבית בקורה פטור בעל הקורה ואם

ה"ג ראשון ודאי פושע הוא שני אגופו מיחייב שהיה לו לעמוד ולא עמד אממונו פטור דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה מיתיבי כולן חייבין על נזקי גופן כו' עד מאי טעמא דהוה ליה בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים הניחא לשמואל דאמר כו' אלא לרב מאי איכא למימר תרגמה רב אדא כו' והכי פירושו ראשון חייב בנזקי שני בין שניזק בגופו של ראשון ובין שהוזק בממונו של ראשון גופו כדין מזיק וחייב אף על כלים דשני דגופו לא מצוין [ליה] כדין בור וממונו [הוה ליה] בתורת בור וחייב על גוף ב' ופטור על כליו אם הוזק ממון בממון פטור דבור חייב בו נזקי אדם דאמרינן לעיל דכי דרשינן שור ולא אדם לענין קטלא אבל לענין נזקין חייב ופטר בו את הכלים ושני חייב בנזקי שלישי כדין מזיק היכא דהוזק בגופו של שני אבל לא בנזקי ממונו שאם ממונו של שני הזיק את השלישי בגופו אינו חייב אפילו תורת בור אין לו על הקדירות של השני להתחייב במה שהזיק ואפילו הזיק בגופו של שלישי: מה נפשך. דמשוית לממונו של ראשון בור וממונו השני פטור: אי נתקל פושע הוא. והוי כמשליך תקלותיו · ברה"ר משום הכי ממון ראשון חייב: שני נמי נחייב. אנזקי שלישי דעביד ממונו לגופו של שלישי: ואי לאו פושע הוא ואנוס משוית ליה: אפי' ראשון נפטר· אפי' אנזקין. דהזיק בגופו כ"ש בממונו: ראשון ודאי פושע הוא. דמכשילו נפל הלכך גופו הוי כמזיק ואממונו הוה ליה כורה בור ומחייב מיהא אגופו דשני וקסבר רבא דרבנן לא פליגי עליה דר"מ בנתקל פושע הוא כדאוקי לעיל אביי דבתרתי פליגי אלא באפקר נזקיו הוא דפליגי אבל נתקל מעלמו פושע הוא לדברי הכל: שני· בנפילתו אנוס הוא אגופו מיהא מיחייב כמזיק בידים שהיה לו לעמוד ולא עמד: אממונו פטור · לגמרי ואפי' היה לו לעמוד: דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה· אלא ראשון ומפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס אמרן לעיל (דף כט·) דפטור: מיתיבי כולן חייבין על נזקי גופן · שהזיק גופן את אחרים בין בגוף בין בממון: ופטורין על נזקי ממונן· שהזיק ממונן את אחרים וקס"ד השתא דלגמרי פטר להו אפי' הזיק הממון את גוף חבירו: מאי לאו אפילו ראשון· וש"מ נתקל לאו פושע הוא ואגופו הוא דמיחייב דהוה ליה לעמוד ואע"ג דתחילתו אנוס חייב דבגופו לא משוינן ליה דין בור דנימא מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס הוא אלא מזיק ממש הוא דאדם לא הוי בור אבל אממונו פטור: לא לבר מראשון כו': אלא אמר רבא כו'· ע"כ רבא לא חייב הראשון בנזקי ממונו שהזיק בשני דלאו פושע הוא ולא חלק בין ראשון לשני אלא בנזקין שהזיק גופו והכי אמר רבא ראשון הוי גופו מזיק וחייב אפילו בנזקי ממונו של שני הואיל והיה לו לעמוד אבל שני אפילו היה לו לעמוד לא מיחייב כוליה האי כראשון דראשון הוי פושע טפי משני הלכך ראשון ודאי הוי מזיק ושני מיסתייה אי משוית ליה לגופיה בור וחייב על נזקי גופו של שלישי אבל לא בנזקי ממונו דלא מצינו בור שחייב בו את הכלים ובריית' דקתני כולן חייבין על נזקי גופו דמשמע אפילו שני כגון שהזיק את גופו של שלישי: הניחא לשמואל· איכא למימר דגופו של שני אית ליה תורת בור: אלא לרב דאמר אי לא אפקריה לא הוה בור בשלמא ממון איכא למימר דמפקיר אונים אלא גוף מי מפקיר: תרגמה רב אדא בר מניומי · לברייתא דלעיל כגון שהוזקו כלים בכלים ולעולם מילתיה דרבא כדהוה שמעינן ליה מעיקרא דגופו דראשון ושני הוה כמזיקין בידים וחייבין על הכל ואפילו לשמואל דאמר דמידי דלא אפקריה הוי בור ה"מ בממון אבל בגופו אדם הוא ולא בור וחייב על נזקי כלים וממונו של ראשון לשמואל בין אפקריה בין לא אפקריה הוי בור ולרב אי לא אפקריה חייב בכל ואי אפקריה הוי בור דנתקל מעצמו פושע הוא וממונו של שני פטור אף על נזקי גוף השלישי דהזק המופקר על ידי אונס הוה וא"כ לא אפקריה שורו הוא וטפח באפיה שהרי אנוס הוה ומילתיה דרבא מתוקמא בין לרב בין לשמואל ודקשיא לך ברייתא דקתני שאפילו ראשון ממונו פטור היינו היכא דהוזקו כלים דשני בכליו דראשון דמיפטר משום דבור ניהו ולא חייב בו את הכלים ולרב בדאפקרינהו ולשמואל אפילו לא אפקרינהו והכי קתני כולן חייבין על נזקי שמזיק גופו ואפילו הזיק כלים דגופו דאדם מזיק הוא ופטורין על נזקי ממונן אם הזיק ממונן את כלי חביריהן דאפילו ממון הראשון טפי מבור לא משוית ליה שאין לך פושע יותר מכורה בור ופטר בו את הכלים אבל הזיק ממונו את הגוף יש מהן חייב ויש מהן פטור ראשון חייב ושני פטור וגירסא הכי איתא אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אבל לא בנזקי ממונו מה נפשך אי נתקל פושע הוא שני נמי ליחייב ואי נתקל לאו פושע הוא ראשון נמי ליפטר ראשון ודאי פושע הוא ושני אגופו מיחייב דהוה ליה לעמוד ולא עמד אממונו פטור דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה ולא גרסינן הכא דהוה ליה בור מיתיבי כו' עד לבר מראשון והא כולן קתני כו' עד שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו ולא בנזקי ממונו דהוה ליה בור כו' ולא גרסינן הכא האי בירא לאו אנא כריתיה וכו': כשלדא · כנבילה המושלכת למעבר הדרך ברחבה וממלאה את כל הדרך שלדא נבילה כדאמרינן בטלמא שלדו קיימת (נדה דף כז.): כחוטרא דסמיותא· כמקל של סומין שמגשש הסומא בו ופעמים שהוא מושיטו לרוחב הדרך ומגשש: **מתני'** זה בא בחביתו כו'· ופגע זה בזה: פטור· שלשניהם רשות להלך: היה בעל קורה ראשון כו' פטור· שזה מהלך כדרכו והוא מיהר ללכת: **גמ'** שבורייהו

אדם המזיק אע"פ שאינו מזיק בידים וכולן חייבין על נזקי גופן כמו אמר מר הוא הניחא לשמואל כו' ומשני כגון שהוזקו כלים בכלים והשתא כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן ע"כ לאו על נזקין קאי דאי קאי אנזקין כדס"ד השתא א"כ איירי כשהוזקו בממון המזיקין כדמוקי כשהוזקו כלים בכלים דאי בגוף המזיק אמאי קאמר דפטורין על נזקי ממונן וכיון דהוזקו בממון מזיקין איירי אמאי חייב שני כשהזיק גוף שלישי בממונו והא האי בירא לאו איהו כרייה אלא אמזיקין קאי וכולן חייבין אנזקין שהזיק גופו בין בממון בין בגוף שאפי' גוף שני חייב על ממון שלישי דמטעם שהיה לו לעמוד ולהזהיר הוי אדם המזיק וחייב על הכלים אף לשמואל והשתא לא קשה מה שהקשה מאם עמד בעל קורה דכיון שיתחייב לפי המסקנא אין לחוש אם יכול לומר ולטעמיך ולשמואל מי ניחא דיש מקומות שאין הש"ס מקפיד ופטורין על נזקי ממונן פירוש שמזיק ממונו את הכלים אפי' ראשון דפושע הוא דהוה ליה ממונו בור ופטור על הכלים:

כחוטרא דסמיותא. ארב פפא פליג וס"ל לרב זביד דכי פסקה לאורחא כשלדא לא היה ראשון חייב בנזקי שלישי שהיה לו ליזהר כשראה השני שנפל אבל בחוטרא דסמיותא דהוי באלכסון כשנתקל הראשון בראש החוטרא אותו שבא אחר כך ונתקל בסוף החוטרא לא ראהו:

יאס

מח א ב ג מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה י ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיג סעיף ג:

מט ד מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ג:

נ ה טוש"ע שם בהג"ה:

נא ו מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הלכה ח סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעט סעיף א:

נב ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

ומותבינן עליה כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן מאי לאו אפי' ראשון כו'. וכיון דאיתותב הדר אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין דאיתזק השני בגופו של ראשון בין דאיתזק בממונו של ראשון שני חייב בנזקי שלישי אי איתזק בגופיה דשני. אבל איתזק בממונו של שני לא[דא"ל]האי בירא לאו אנא כריתיה. פי' גאון זק"ל אלא ראשון הוא דתחפרה שנתקל תחלה פי' הראשון חייב לשני אם הוזק שני בממונו של ראשון בכליו דאינן כגון אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברשות הרבים שאם הוזק בהן אדם חייב כדאמרי' *) לעילא וכל שכן אם הוזק השני בגופו של ראשון שהיה לו לעמוד ולא עמד ואם אינו יכול לעמוד היה לו להזהיר ולא הזהיר אבל שלישי בגופו של שני חייב השני שהיה לו לעמוד או להזהיר כמו שאמרנו ולא עשה לפיכך חייב אבל הוזק בכליו של שני פטור דאמר ליה הלא המניח כליו ברשות הרבים כאילו כרה בור ברשות הרבים וחייב אלו הכלים לא השלכתים אני ברשות הרבים הראשון שנתקל עליו כאלו הוא השליכם. והא דרבא הלכתא היא דלית מאן דפליג עליה ומסקנא כוותיה. אמר מר כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן הניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור הוא ולענין קטלא אמר שור ולא אדם חמור ולא כלים אבל לענין נזקין אדם חייב וכלין פטורין. אלא לרב דאמר אי דאפקרינהו הוי בור ואי לא מטונית נינהו וכשורו הן שחייב בזה ובזה גופו היכי מפקר לי' תרגמה אבא בר מניומי קמי רבינא שהוזקו כלים בכלים שיכול להפקירן. פי' כשלדא כגון שפשט ידיו ורגליו לרוחבה של דרך ופסקה מלעבר בה אדם וכן חוטרא דסמיותא פי' הסומא מגשש במטה שבידו הנה והנה בצדדין ובאמצע הדרך: [מתני'] זה בא בחביתו וזה בא בקורתו [כו']

*) נראה דצ"ל כדאמרינן לעיל דף כח ע"ב:

עיין ברי"ף וברא"ש ובמאור ובמלחמות פירושים אחרים

[לעיל ג: ו. כח: לקמן מח.]

[לקמן לא. עיין שם] לעיל כו.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ראשון ודאי כו' וקסבר רבא כו' קשה לי הא רבא אמר ספ"ב דכ"מ האי כי דיניה והאי כי דיניה דס"ל לרבא דלר"מ נתקל לאו פושע הוא מדפטר בכה"ג ועי' לעיל דף כח ע"ב תוספות ד"ה אמר רבה דלרבה דסבר דלר"מ נתקל פושע צ"ל דהטעם דפטר בב"ח משום הקדמ"ל אבל רבא דאמר האי כי דיניה מוכח דסבר דלר"מ נתקל לאו פושע וצ"ע:

*ואם עמד בעל קורה חייב ואם אמר לבעל חבית עמוד פטור *היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון נשברה חבית בקורה חייב *ואם עמד בעל חבית פטור *ואם אמר לבעל קורה עמוד חייב *וכן זה בא בנרו וזה בפשתנו: **גמ'** בעא מיניה רבה בר בר נתן מרב הונא המזיק את אשתו בתשמיש המטה מהו כיון דברשות קעביד פטור או דלמא *איבעי ליה לעיוני א"ל תניתוה שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך אמר רבא ק"ו ומה יער שזה לרשותו נכנס וזה לרשותו נכנס נעשה כמי שנכנס לרשות חבירו וחייב זה שלרשות חבירו נכנס לא כל שכן אלא הא קתני שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך התם תרוייהו כהדדי נינהו *הכא איהו קעביד מעשה והיא לא והכתיב °ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם הנאה לתרוייהו אית להו איהו מעשה הוא דקעביד: **היה בעל קורה ראשון כו':** *אמר ריש לקיש שתי פרות ברה"ר אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה רבוצה במהלכת חייבת לימא מסייע ליה היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון נשברה חבית בקורה פטור ואם עמד בעל קורה חייב והא הכא דכרבוצה במהלכת דמי וקתני חייב ותסברא הא סייעי בעיא לא מסתייא דלא מסייעי אלא מקשה נמי קשיא טעמא דבעטה הא הוזקה ממילא פטור והא מתני' דממילא וקתני חייב מתני' *דפסקה לאורחא כשלדא הכא כגון דרבעה בחד גיסא איבעי לה לסגויי באידך גיסא אלא סיפא דמתני' מסייע ליה לר"ל דקתני היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון נשברה חבית בקורה חייב ואם עמד בעל חבית פטור והא הכא דכמהלכת ברבוצה דמי וקתני פטור מתני' דכי אורחיה קא מסגי הכא א"ל *נ"י *דאית לך רשותא לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשותא: **מתני'** שנים שהיו מהלכין ברה"ר אחד רץ ואחד מהלך או שהיו שניהם רצין (א) *והזיקו זה את זה שניהם פטורין: **גמ'** מתני' דלא כאיסי בן יהודה דתניא איסי בן יהודה אומר רץ חייב מפני שהוא משונה ומודה איסי בע"ש בין השמשות שהוא פטור מפני שרץ ברשות א"ר יוחנן °הלכה כאיסי בן יהודה ומי אמר רבי יוחנן הכי *והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אחד רץ ואחד מהלך או שהיו שניהם רצין פטורין מתני' בע"ש בין השמשות ממאי מדקתני או שהיו שניהם רצין פטורין הא תו ל"ל השתא אחד רץ ואחד מהלך פטור שניהם רצין מבעיא אלא הכי קאמר אחד רץ ואחד מהלך פטור בד"א בע"ש בין השמשות אבל בחול אחד רץ ואחד מהלך חייב *שניהם רצין אפי' בחול פטורין אמר מר ומודה איסי בע"ש בין השמשות שהוא פטור מפני שרץ ברשות בע"ש מאי ברשות איכא כדר' חנינא *דאמר ר' חנינא בואו

תרוייהו כי הדדי נינהו. שניהן שוין בשבירתן שאף בעל חבית סייע בשבירתה: הנפשות העושות. נוקף ונוקפת במשמע: כרבוצה במהלכת. דבעל קורה שעמד הוי משונה שאין דרך לעוש ברה"ר: הא סיועי בעיא. דרבוצה במהלכת חייבת: אלא מקשי נמי קשיא. מתניתין לריש לקיש דאמר בעטה רובצת חייבת: הא הוזקה ממילא. מהלכת ברבוצה פטורה והכא קתני במתניתין דממילא חייב: מתניתין דפסקה. קורה לאורחא כשלדא שהיו רחשיה לרוחב הדרך הלכך אפילו ממילא חייב שאין דרך לבעל החבית לנטות: לסגויי באידך גיסא. הלכך טעמא דבעטה אבל ממילא פטור: מתניתין. דקא מסגי בעל הקורה כי אורחיה ואין כאן שינוי הלכך פטור אבל מהלכת שבעטה ברבוצה שינתה את דרכה ואימא לך דחייבת: שניהן פטורין. כדמפרש בגמרא: מפני שרץ [ברשות]. מפרש לקמן: הא תו למה לי [השתא] אחד רץ ואחד מהלך. דרץ שינה ומהלך לא שינה פטור שניהם רצים מבעיא: בואו

ואם עמד בעל קורה חייב. בגמרא מוקי דרמיא לקורה כשלדא אבל אי לא רמיא כשלדא פטור דאיבעי ליה לבעל חבית כמו זה שעמד בעל הקורה לסגויי באידך גיסא כדי שלא יוזק אבל כי האי כשלדא לא פשע בעל החבית דלא ידע כשעומד כשלדא אע"פ שגוף האדם רואה כשעמד מה שעמד כשלדא אין רואה אבל קשה דבסיפא אם עמד בעל החבית אמאי פטור דחבית לא מסתבר דהוי כשלדא שהוא דבר קטן וה"ל לבעל הקורה לסגויי באידך גיסא כדי שלא יוזק בעל חבית דהא כשבעל חבית אחרון מוטל עליו לסגויי באידך גיסא כדי שלא [יוזק] כ"ש כשבעל קורה אחרון דאיבעי לסגויי באידך גיסא כדי שלא יזיק כדפי' (לעיל דף כג.) גבי כלב שנטל חררה ועוד דנס זה דוחק שהאדם רואה שהוא עומד ואין רואה שהוא עומד כשלדא ונראה לר"י דאורחא דמילתא הוא כשהולכין בעל חבית ובעל קורה זה אחר זה דאין האחרון יכול לעיין בהותו שהולך לפניו כל שעה ולכך כי לא הוית קורה כשלדא יש לאחרון ללכת בתחלת הלוכו באידך גיסא כדי שלא יזיק או שלא יוזק ע"י עמידת הראשון אבל כשנושא את הקורה כשלדא אין לאחרון להכתלק באידך גיסא בין שהוא בעל קורה בין שהוא בעל חבית ולכך אין פושע אלא הראשון כשעמד ומיירי מתני' בין רישא בין סיפא שהקורה כשלדא: **תרוייהו** כי הדדי נינהו. שאף בעל חבית מסייע בשבירתה שבדרך הלוכו הטיח חביתו בקורת חבירו וא"ת ואם כן ל"ל שלזה רשות להלך אפי' אין רשות לא לזה ולא לזה פטור בעל הקורה מטעם זה וי"ל דבא למעוטי אם היה בעל קורה רץ ובעל חבית מהלך אע"פ שבעל חבית עצמו הטיח החבית אע"ג דפטר במתני' אחד רץ ואחד מהלך הייט משום דקסבר שיש לו לרוץ ברה"ר אבל כשנושא קורה על כתיפו אין לו רשות לרוץ א"נ מתניתין דאחד רץ ואחד מהלך מיירי בע"ש כדמוקי לה רבי יוחנן אי נמי י"ל דבא למעט במקום שאין לו רשות להלך כגון בחצר בעל החבית דכיון דאין לו רשות לבעל [הקורה] להלך אין לבעל חבית ליזהר ממנו מיהו כשעמד בעל הבית חייב בעל קורה אפי' שניהס ברשות כיון שעשה כל ההיזק דדוקא משום דתרוייהו כי הדדי נינהו פטרינן ליה ולא דמי לעמד בעל חבית דמתניתין דכיון שהוא ידע שבא אחריו בעל קורה נושא כשלדא פשע בעמידה כדפי' במתני' ואי חבית נמי איירי דהויא כשלדא אתי נמי שפיר: **איהו** קעביד מעשה. ומיהו לענין חטאת ולענין מלקות חייבת דרחמנא אחשביה להנאה מעשה: **דרמיא** כשלדא. וא"ת והלא בקדרין מחייב לעיל כשנתקל השני בראשון ולא אמרינן איבעי ליה לסגויי באידך גיסא והתם לא מיירי כשלדא דלא מוקמינן דפסקה לאורחא כשלדא אלא ההיא דהתם מחמת הראשון נפלו כולם וי"ל כשנפל אין רואהו ולא מצי א"ל איבעי לך לסגויי באידך גיסא: **איבעי** לה לסגויי באידך גיסא. שלא תהא ניזוק וא"ת והא אפי' להזיק אית לה רשות לסגויי עלה וי"ל משום דהוי רגל ברשות הרבים ואביעוט נמי לא מיחייב משום דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור: **והא** הכא דכמהלכת ברבוצה דמיא. תימה מאי ס"ד השתא וכי סובר הוא שאם סבר במתכוין שהוא פטור כמו בעטה מהלכת ברבוצה הא פשיטא לן בריש פירקין דסובר חייב דבאדם לא שייך כל המשנה כו' וי"ל דס"ד כי היכי דבמתני' פטרינן בעל הקורה לפי שבעל חבית גורם לו בעמידתו שאין לו לבעל קורה ליזהר שמא יעמוד בעל חבית ה"נ פרה רבוצה גרמה לה למהלכת שתבעוט בה ואין לבעל הפרה ליזהר שמא תמצא פרה רבוצה ברשות הרבים ותבעוט בה פרתו ומשני דבשביל שרבצה לא גרמה לה בכך שתבעיט בה דנהי דאית לך רשות לסגויי עלאי לבעוטי בי לית לך רשות: **שנים** שהיו מהלכין וכו' והזיקו זה את זה פטורין. שכל אחד גרם לעצמו חבלה זו ולא הזיקו [א] ממש במתכוין אלא כלומר הוזקו זה בזה כדאמרי' בהפרה (לקמן דף מח: וש"נ*) שניהס ברשות שניהס שלא ברשות הזיקו זה את זה חייבין הוזקו זה בזה פטורין:

תורה אור

ויקרא יח

גיטין פ. כה

[לעיל ל. ע"ש]

[נדה מז:]

[עי' רש"י לקמן מח: ד"ה מיירין]

[שבת מו. וש"נ]

פסחים קיט. פ"ש

[ד"ה שניהם]

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הל' ח סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תעט סעיף ג:

נד ב ג ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

נה ו ז מיי' שם פ"ד הלכה יז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף יב וטוש"ע אה"ע סי' פג סעיף ב:

נו ח מיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה כ סמג עשין סו סח טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף כ:

נז ט מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הל' ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תעח סעיף ח:

נח י מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ז:

רבינו חננאל

הא דבעא רבה בר נתן מרב הונא המזיק את אשתו בתשמיש המטה מהו איפשטא דאע"ג דתרווייהו אית להו הנאה איהו לחודיה קא עביד מעשה ואם הזיקה חייב דאמרה ליה איבעי לך לעיוני. היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון. אמר ריש לקיש ב' פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה רבוצה במהלכת חייבת. לימא מתני' מסייעא ליה רישא לסיפא. וסיפא לרישא. רישא דקתני אם עמד בעל הקורה חייב דכיון שעמד בעל הקורה כרבוצה במהלכת דמי וקתני חייב כריש לקיש. ומתמהינן והא סיועא בעייא בעטה ודאי דאמר לך לא מסתייך דרבצת ברשות הרבים אלא תבעט עלי אלא מקשה קשיא טעמא דבעטה ולפיכך חייבת הא לא בעטה אלא הוזקה מהלכת ברבוצה פטור והא מתני' שבירת החבית בקורה דממילא היא וחייב ופריק מתני' דדמיא כי שורא עמד כקורה לרוחב הדרך ופסק הדרך הכא מיירי דרבעה פרה בחד גיסא איבעי לה לסגויי באידך גיסא סיפא לימא מסייעא ליה לרישא דריש לקיש היה בעל הבית ראשון כו' כיון דאמרי' בפרק כיצד הרגל מועדת בהא שמעתא דר"ל דר' יוחנן אית ליה הא דריש לקיש ש"מ דהלכתא כוותיה. ודברי רבא ורב פפא דאמר אנא פלינגא עליה לא משגחינן ביה. ויש אומרים כיון דרבא בתרא הלכתא כוותיה: מתני' שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים אחד רץ ואחד מהלך או שהיו שניהן רצין והזיקו זה את זה פטורין אוקימנא בערב שבת בין השמשות והכי קתני בד"א בערב שבת בין השמשות אבל בחול אחד רץ ואחד מהלך זה שרץ חייב אפי' בחול שניהן רצין פטורין. א"ר יוחנן הלכה כאיסי דתניא איסי בן יהודה אומר רץ וחייב מפני שהוא משנה ומודה איסי (בשבת) [בע"ש] בין השמשות שהוא פטור מפני שהוא רץ ברשות מאי ברשות פי' ברשות מצוה כר' חנינא דהוה מרקד ואזיל ואמר בואו ונצא לקראת כלה ואמרי לה לקראת מלכה. ר' ינאי מתעטף וקאי

הגהות הב"ח

(א) במשנה והזיקו זה את זה. נ"ב פירוש הוזקו זה בזה שלא בכוונה אבל הזיקו בכוונה חייבין פרש"י דף מח ע"ב ע"ש:

הגהות הגר"א [א] תוס' ד"ה שנים כו' ולא הזיקו כו'. נ"ב והרמ"ה כתב דהזיקו ממש ופטורים הואיל תרווייהו עבדי מעשה:

"בואו ונצא לקראת כלה מלכתא ואמרי לה לקראת שבת כלה מלכתא רבי ינאי מתעטף וקאי ואמר בואי כלה בואי כלה :

מתני' המבקע (א)*ברה"ר והזיק ברה"י ברה"י והזיק ברה"ר ברה"י והזיק ברה"י אחר חייב :

גמ' וצריכא דאי תנא המבקע ברה"י והזיק ברה"ר משום דשכיחי רבים אבל מרה"ר לרה"י דלא שכיחי רבים אימא לא ואי תנא מרה"ר לרה"י משום דמעיקרא שלא ברשות עביד אבל מרשות היחיד לרה"ר דברשות עביד אימא לא ואי תנא הנך תרתי הא משום דשכיחי רבים והא משום דשלא ברשות אבל מרה"י לרה"י אחר דלא שכיחי רבים ומעיקרא ברשות אימא לא צריכא : ת"ר הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה על פניו ומת פטור ואם נכנס ברשות חייב מאי חייב א"ר יוסי בר חנינא חייב בד' דברים ופטור מגלות לפי שאין דומה ליער יער זה לרשותו נכנס וזה לרשותו נכנס זה לרשות חבירו נכנס אמר (ב) רבא ק"ו ומה יער זה לדעתו נכנס וזה לדעתו נכנס נעשה כמי שנכנס לדעת חבירו וגולה זה שלדעת חבירו נכנס לא כל שכן אלא אמר רבא מאי פטור מגלות דלא סגי ליה בגלות והיינו טעמא דרבי יוסי בר חנינא משום דהוי ליה שוגג קרוב למזיד מתיב רבא *הוסיף לו רצועה אחת ומת הרי זה גולה על ידו והא הכא דשוגג קרוב למזיד הוא דאיבעי אסוקי אדעתיה דמייתי אינשי בחדא רצועה וקתני הרי זה גולה אמר רב שימי מנהרדעא דטעי במנינא *טפח ליה רבא בסנדליה אמר ליה אטו הוא מני והתניא *גדול שבדיינין קורא והשני מונה והשלישי אומר הכהו אלא אמר רב שימי מנהרדעא דטעה דיינא גופיה מיתיבי *הזורק את האבן לרה"ר והרג הרי זה גולה והא הכא דשוגג קרוב למזיד הוא דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה דברה"ר שכיחי אינשי וקתני הרי זה גולה *אמר רב שמואל בר יצחק בסותר את כותלו איבעי ליה עיוני בסותר בלילה בלילה נמי איבעי ליה עיוני בסותר את כותלו ביום לאשפה האי אשפה ה"ד אי דשכיחי רבים מזיד הוא ואי לא שכיחי רבים אנוס הוא אמר רב פפא [לא צריכא אלא] באשפה העשויה להפנות בלילה ואינה עשויה להפנות ביום ואיכא דמיקרי ויתיב מזיד לא הוי דהא אינה עשויה להפנות ביום אנוס נמי לא הוי דהא איכא דמיקרי ויתיב רב פפא משמיה דרבא מתני לה ארישא הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה לו בקעת וטפחה לו על פניו ומת פטור אמר רבי יוסי בר חנינא חייב בארבעה דברים ופטור מגלות מאן דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא ומאן דמתני לה ארישא אבל אסיפא כיון דברשות חייב גלות ומי חייב גלות והתניא הנכנס לחנותו של נפח ונתזה ניצוצות וטפחה לו על פניו ומת פטור ואפילו נכנס ברשות הכא במאי עסקינן בשוליא דנפחי דנפחי למקטלא קאי כשרבו מסרהב בו לצאת ואינו יוצא ומשום דרבו מסרהב בו לצאת למיקטליה קאי כסבור יצא אי הכי אחר נמי

אחר

רש"י

בואו ונצא · כאדם המקבל פני מלך : מתני' המבקע · עצים : והזיק ברה"י · של אחרים : ברשות היחיד · שלו : והזיק ברשות היחיד אחר · של אחרים חייב : גמ' דשכיחי רבים · והוה ליה לעיוני : דלא שכיחי רבים · במקום הנזק : פטור · מגלות : חייב בד' דברים · אם לא מת אלא הוזק נותן לו נזק צער ורפוי ושבת דהוה ליה פושע אבל בושת לא דאינו חייב על הבושת עד שיתכוין ורישא דשלא ברשות פטור מד' דברים דליכא פשיעה אבל נזק חייב כדקיימא לן פצע תחת פצע לחייב על האונס כרצון : לדעתו · שלא נטל רשות מחבירו : קרוב למזיד · דאיבעי ליה לעיוני : הוסיף לו · שליח ב"ד למי שחייב מלקות : רצועה אחת · יותר על מה שאמדוהו ב"ד שיכול לקבל ומת גולה על ידו : (ג) טפח רבא · לרב שימי : בסנדליה · דרב שימי הכהו על סנדלו ל"א בעט בסנדלו לרב שימי : אטו הוא · השליח מני : קורא · והפלא ה' את מכותך וגו' (דברים כח) : ה"ג בסותר את כותלו ביום לאשפה : להפנות · בני אדם נפנין בה לנקביהם : מתני לה · לדר"י בר חנינא : חייב בד' דברים · דהתם נמי פושע הוא כיון דחזייה דעייל איבעי ליה לעיוני : מאן דמתני לה אסיפא · פטור מגלות שאינו דומה ליער כ"ש ארישא : בשוליא דנפחי · תלמידו של אותו נפח : מסרהב · מפציר בו לצאת :

תוספות

ונתזה בקעת וטפחה לו בפניו. לא גרסינן ומת דהא מוקי לה לענין ארבעה דברים : זה שלדעת חבירו נכנס. משמע דאיירי כשרשהו נכנס וא"ת בשלא ברשות אמאי פטור כיון שרשהו שנכנס הא אמרינן בפ' הפרה (לקמן מח: ושם ד"ה הזיקו) הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות דאפי' בעל הבית הזיקו חייב אי הוה ידע ביה ואפילו שלא בכוונה דומיא דלא הוה ידע דפטור התם וי"ל הא דקתני רישא פטור היינו מד' דברים אבל נזק חייב וכן פי' בקונטרס א"נ כולה ברייתא בשלא רשהו מ"מ חשיב לדעת חבירו שהיה לו לידע שלא על חנם שאל ממנו רשות אלא משום שרוצה ליכנס : דלא סגי ליה בגלות · וא"ת והא תנן באלו הן הגולין (מכות ח.) הזורק אבן לחצרו והרג אם יש לו רשות לניזק ליכנס לשם גולה ואם לאו אינו גולה ואמאי גולה כשנכנס ברשות וי"ל דהתם מיירי כגון שיש לו דרך בתוכו או במכר או במתנה או בשאלה או בשכירות שאין בעל החצר יכול לעכב עליו אבל הכא מיירי באדם ששואל רשות ליכנס לפי שעה דיודע הוא שיכנס לאלתר כיון ששאל ממנו רשות להכי הוי קרוב למזיד : מיתיבי הזורק אבן לרה"ר והא הכא דשוגג קרוב למזיד · בריש אלו הן הגולין (מכות דף ז:) דריש בשגגה פרט למזיד ומוקי לה באומר מותר וקרי ליה מזיד משום דאומר מותר קרוב למזיד והא דלא מייתי הך משנה התם דלא משמע ליה לדמויי האי קרוב למזיד לההוא אבל ההוא דלעיל לא הוי קרוב למזיד טפי מהאי והא דפריך בגמ' אהך משנה במכות והא מזיד הוא ומשני בסותר כותלו וכולה סוגיא כדהכא סמיך אהא דפטרינן הכא קרוב למזיד ולא אתיא ההיא סוגיא כמאן דמתני דר' יוסי בר חנינא ארישא : חייב בארבעה דברים · פי' בקונטרס כיון דחזייה דעייל איבעי ליה לעיוני וקשה לריב"א דאם ראהו היה לו להתחייב גלות אע"ג דלא נתן לו רשות ליכנס מידי דהוה אמסרהב בו לצאת גבי נפח בסמוך דחייב גלות אאחר דלא הוי שוליא דנגרי ואע"פ שנכנס ברשות כיון שעתה מסרהב בו לצאת הוי כשלא ברשות וי"ל דשאני התם כיון שתחילת כניסתו ברשות לפיכך באחר יש לו לחוש שמא לא יצא ודמי טפי ליער כי בוטח הוא שלא למהר לצאת כיון שנתן לו רשות ליכנס והיה לו לנפח לעיין אם יצא אם לאו אבל הכא שתחלת כניסתו שלא ברשות אין לו לחוש כל כך ולא דמי ליער והביא ראיה מירושלמי דגר' א"ר יוסי בר חנינא היה עומד ומבקע עצים בחצירו ונכנס פועל לתבוע שכרו ונתזה בקעת והזיקו חייב ואם מת אינו גולה לפי שאין דומה ליער והתניא רבי חייא פטור נימא דלא פליג דהא דאמר ר' יוסי בר חנינא כשראהו ומה דתני ר' חייא בשלא ראהו הרי משמע אפי' דראהו פטור מגלות כיון דנכנס שלא ברשות אע"ג דמסרהב בו לצאת מחייבינן גבי נפח היכא דנכנס ברשות. וכי דחי בירושלמי ומוקי דר' חנינא כשאומר לו הכנס ודאי צריך להעמידה כשלא ראהו דלא תקשה דנפח על מה שהוא פטור מגלות : מאן דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא · משמע דיותר הרישא קרובה לאונס ממה שהסיפא קרובה למזיד ותימה אי מטעם אונס פטור מגלות כ"ש שהיה לו ליפטר מארבעה דברים כדמוכח לעיל בסוף פרק שני (דף כו:) בהכיר בה ושכחה דפטור מארבעה דברים וחייב גלות וי"ל דלאו מטעם אונס פטר ליה הכא אלא לפי שאין דומה ליער כשנכנס שלא ברשות והא דקאמר כל שכן ארישא משום דדמי סיפא טפי ליער מרישא וכן פירש בקונטרס :

והוציא

עין משפט נר מצוה

נט א ב מיי' פ"ל מהל' שבת הל' ב סמג עשין ל טוש"ע א"ח סי' רסב סעיף ג :

ס ג מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה יז סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף ט :

סא ד מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הלכה יב סמג לאוין קעט :

סב ה מיי' שם הל' יא סמג שם :

סג ו ז ח ט מיי' פ"ו מהלכות רוצח הל' ו :

סד י כ מיי' שם הל' ז :

סה ל מ מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הל' יז עי' מ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא ס"ט :

סו נ ס מיי' פ"ו מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה יא סמג עשין עה :

רבינו חננאל

וקאי ואמר בואי כלה בואי כלה : מתני' המבקע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים כו' · הני תלתא בבי דקתני במתני' לא שמעינן חדא מחברתה אלא כולהו צריכן למיתננהי בהדיא . ת"ר הנכנס לחנות של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו על פניו פטור . ואם נכנס ברשות חייב מאי חייב דקתני אמר ר' יוסי בר' חנינא חייב בד' דברים דקי"ל אדם מועד לעולם א)ומתכוין לנגרותו חייב חוץ מן הבושת דבעינן עד שיהא מתכוין לו לבייש או אפילו להזיק. ופטיר דקתני פטור מגלות ופירש רבה דלא סגי ליה בגלות משום דהוא שוגג קרוב למזיד. ומותיב רבה הא דתנן בפ' אלו הן הלוקין הוסיף לו רצועה אחת ומת הרי זה גולה והא הכא שוגג קרוב למזיד הוא דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה דמיית איניש בחדא רצועה . ופרקינן כגון דטעה הדיין במניינא . ת"ש הזורק אבן לרשות הרבים והרג הרי זה גולה והא הכא שוגג קרוב למזיד הוא ופרקי' האי זורק אבן בסותר כותלו לאשפה שאין דרך בני אדם לפנות בה ביום אלא מעט ודרכה ליפנות בה בלילה וזה סותר כותלו וזרק אבן לאשפה והיה שם אדם עושה צרכיו והכהו האבן ומת מזיד לא הוי דאינה עשויה ליפנות בה ביום אנוס לא הוי דהאיכא דמקרי ויתיב. רב פפא הא דר' יוסי בר' חנינא מתני לה ארישא הנכנס לחנותו של נגר כו' ומחייב גלות והתנן הנכנס לחנותו של נפח ונתזו ניצוצות וטפחו לו על פניו ומת פטור ואפי' נכנס ברשות ופרקי' זה שנכנס וטפחו לו ניצוצות ומת בשוליא ב)דנגרי וכשרבו מסרהב בו לצאת מחנותו וכסבר שיצא ומשום דאית ליה אימתא עליה אע"ג דאמר ליה ג) לא הוה ליה אסוקי אדעתיה דלמא לא נפק . רב זביד מתני אהא ומצא פרט לממציא עצמו מכאן א"ר אליעזר בן יעקב משיצתה אבן מידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור מגלות וחייב בד' דברים מאן דמתני אהא חייב בד' דברים כל שכן אקטייתא דודאי חייב ומאן דמתני לה אקטייתא אבל אהא פטורין לגמרי מד' דברים וחייב בנזק וכדרבא דאמר בסוף פ' כיצד היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור ואפי' אנוס חייב בנזק הכין דאמור רבנן בהדיא פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון :

א) אולי צ"ל ואפילו באינו מכוין להזיקו חייב . ב) ס"א דנפחי . ג) נראה דצ"ל אע"ג דאמר לא מ"מ לא הוי ליה לאסוקי אדעתיה וכו'.

מסורת הש"ס

[במשנה שבמשניות איתא להיפך בתחלה המבקע ברה"י ואח"כ המבקע בר"ה וכזה מובן סדר הצריכותא בגמרא]

מכות כב

[תוי"ק כח. ב"ב יג.] מכות כג. כריתות יא.

מכות ח:

ג"ו שם

הגהות הב"ח

(א) במשנה המבקע ברה"י והזיק ברה"ר ברה"ר והזיק ברה"י: (ב) גמ' אמר רבה ק"ו ומה יער : (ג) רש"י ד"ה טפח וד"ה בסנדליה הד"א :

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

אחר לית ליה אימתא דרביה האי אית ליה אימתא דרביה רב זביד משמיה דרבא מתני לה אהא *ומצא פרט לממציא את עצמו מכאן א"ר אליעזר בן יעקב [א]מי שיצתה אבן מתחת ידו והוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור א"ר יוסי בר חנינא פטור מגלות וחייב בארבעה דברים מאן דמתני לה אהא כ"ש אקמייתא ומאן דמתני לה אקמייתא אבל אהא [ב]פטור לגמרי: ת"ר [ג]פועלים שבאו לתבוע שכרן מבעל הבית ונגחן שורו של בעל הבית ונשכן כלבו של בעה"ב ומת פטור(א) אחרים אומרים רשאין פועלין לתבוע שכרן מבעל הבית ה"ד אי דשכיח במתא מ"ט דאחרים אי דשכיח בבית מ"ט דת"ק לא צריכא בגברא דשכיח ולא שכיח וקרי אבבא ואמר להו אין מר סבר אין עול תא משמע ומ"ס אין [ד]קום אדוכתך משמע תניא כמ"ד אין קום אדוכתך משמע דתניא פועל שנכנס לתבוע שכרו מבעה"ב ונגחו שורו של בעה"ב או נשכו כלבו פטור אע"פ שנכנס ברשות אמאי פטור אלא לאו דקרי אבבא ואמר ליה אין וש"מ אין קום אדוכתך משמע:

מתני' [ה]שני שוורין תמין שחבלו זה את זה משלמין במותר חצי נזק [ו]שניהן מועדין משלמין במותר נזק שלם [ז]אחד תם ואחד מועד מועד בתם משלם במותר נ"ש תם במועד משלם במותר חצי נזק [ח]וכן שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם [ט]אדם במועד ומועד באדם משלם במותר נזק שלם אדם בתם ותם באדם [י]אדם בתם משלם במותר נזק שלם [כ]תם באדם משלם במותר חצי נזק *ר' עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם: גמ' ת"ר °כמשפט הזה יעשה לו כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם מה שור בשור תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם אף שור באדם תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם ר' עקיבא אומר כמשפט הזה כתחתון ולא כעליון יכול משלם מן העלייה ת"ל יעשה לו מגופו משלם ואינו משלם מן העלייה ורבנן זה למה לי [ל]לפוטרו מארבעה דברים ורבי עקיבא לפוטרו מארבעה דברים מנא ליה נפקא ליה °מאיש כי יתן מום בעמיתו *איש בעמיתו ולא שור בעמיתו ורבנן אי מההיא הוה אמינא צער לחודיה אבל ריפוי ושבת אימא ליתן ליה קמ"ל: מתני' שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור: גמ' מתניתין מני רבי עקיבא היא דתניא יושם השור בב"ד דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר הוחלט השור במאי קמיפלגי ר' ישמעאל סבר *בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה ור' עקיבא סבר [מ]שותפי נינהו וקמיפלגי בהאי קרא °ומכרו את השור החי וחצו את כספו ר' ישמעאל סבר לבי דינא קמזהר רחמנא ור"ע סבר לניזק ומזיק מזהר להו רחמנא מאי בינייהו הקדישו ניזק איכא בינייהו בעא מיניה רבא מר"נ מכרו מזיק לר' ישמעאל מהו כיון דא"ר ישמעאל בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה מכור או דלמא כיון

מכות ח.

שמות כא

ויקרא כד

[לקמן לד. לו.]

שמות כא

[לעיל ה. [לקמן אב:] ערכין יד]

[וכ"כ תוס' ב"ב ה: ד"ה ואפי']

רש"י

אחר לית ליה אימתא · דנפח עליה והוה ליה לאסוקי אדעתיה שמא לא יצא: וחייב בד' דברים · דהוה ליה פושע שזרק למקום שבני אדם מצויים: מאן דמתני אהא · חייב בארבעה דברים: כל שכן אקמייתא · הנכנס לחנותו של נגר דכיון דחזייה דעייל איבעי ליה לעיוני: בבית · בביתו ולא בשוק: תורה אור

מתני' במותר · שמין מה הזיקו של זה יותר על נזקיו של זה ובאותו מותר משלם מי שהזיק יותר את החצי: מועד בתם משלם במותר · כלומר אם הוא הזיק את התם יותר משהזיקו תם: גמ' כמשפט הזה יעשה לו · רבנן לא דייקי הזה דמייתי ליה לדרשה כדלקמן: כך משפט שור באדם · דהאי קרא בשור באדם כתיב או בן יגח וגו': כתחתון ולא כעליון · משפט התחתון משתעי במועד וקרא קמא בתם רבי עקיבא הזה דייק כלומר דינא דסליק האי קרא מיניה: יכול · תם שחבל באדם יהא כמועד לכל דבריו אפי' לשלם מן העלייה: מגופו משלם · ואם אינו שוה כנגד כל *החבלה יפסיד ניזק ואינו נוטל אלא השור: לפוטרו מארבעה דברים · דהכי משמע משפט זה יש לו לשלם נזק שלם ולא משפט אדם החובל בחבירו: הני מילי צער לחודיה · משום דלא חסר ביה ממונא: אבל רפוי ושבת · דחסר ביה ממונא אימא כי נזק נינהו ומיחייב: קמ"ל · יתורא: מתני' נוטל את השור · דהיינו חצי נזק: גמ' יושם שור · המזיק בב"ד ויתן לו מזיק מעות דמי השור שהוא חצי נזקו ובשוה מנה שנגח לשוה מאתים ואין הנבילה שוה כלום קמיירי: הוחלט השור · השור עצמו יקח ולקמן מפרש מאי בינייהו: שותפין נינהו · בההוא שור דמשתעי ביה קרא שוינהו רחמנא שותפין וקרא משתעי בשוה מאתים שנגח לשוה מאתים כדתנן במתניתין זהו שור האמור בתורה הלכך הכא דמזיק אינו שוה אלא מנה נוטל את השור: הקדישו ניזק איכא בינייהו · לרבי ישמעאל לא קדיש ליה לרבי עקיבא קדיש:

כיון

תוספות

והוציא הלה את ראשו · לא דמיא להיה תחתיו כרים וכסתות דשלהי כילד הרגל (לעיל כו:) דאין לו לחשוב שיסלקו הכרים וישברו הכלים: אי דשכיח בשוקא מאי טעמא דאחרים · פירוש ימתינו עד שימצאוהו בשוק חוץ לבית ואית ספרים דגרסי אי דשכיח במתא דכיון שאין רגיל לצאת חוץ מעירו הרבה פעמים ימצאוהו חוץ לביתו אבל לא שכיח במתא כעין רוכל המחזר בעיירות יש להם רשות ליכנס שלא ילך לו:

בגברא דשכיח ולא שכיח · אי שכיח פשיטא ליה דקום אדוכתך משמע ואי לא שכיח א"כ ודאי עול תא משמע: תניא כמ"ד קום אדוכתך משמע · וע"כ בשכיח ולא שכיח דאי בשכיח זה לא היה קורא נכנס ברשות דפשיטא דקום אדוכתך משמע: שני שוורים תמים שחבלו זה בזה כו' · תימה דכולה מתניתין שאין צריכה היא וי"ל דלרבי עקיבא אצטריך שלא תאמר כיון דאית ליה יוחלט השור לניזק אם כן שורו של זה קנוי לזה *ואם הקדישו קדוש קמ"ל דלא אמרינן הכי ואפילו לרבי ישמעאל נמי נ"מ אם נאבד האחד שלא יאמרו הבעלים אגבה כל חצי נזקי משלך ואתה תפסיד נזקך שנאבד שורי שמשתלם מגופו:

ורבנן הזה למה לי לפוטרו כו' · וא"ת לרבנן כמשפט למה לי דבלא כמשפט ידעינן דתם באדם משלם ח"נ דמהיכא תיתי לשלם נ"ש וי"ל דכיון דהזה אצטריך למכתב לפוטרו מארבע' דברים אי לאו כמשפט שור בשור לא הוה דרשינן הזה לפוטרו מארבעה דברים אלא הוה דרשינן הזה כרבי עקיבא הזה כתחתון ולא כעליון דהכי מסתברא טפי: לפוטרו מארבעה דברים · תימה מכמשפט שור בשור כך משפט שור באדם שמעינן ליה וי"ל דזה אין ללמוד משום דגבי שור לא שייכי ארבעה דברים דצער ובושת ליכא ורפוי °ושבת הוי בכלל נזק דכששמוהו כמה היה שוה מתחילה וכמה הוא שוה עכשיו שאם ירצה בעליו לא ירפאהו אלא ימכרהו מיד ויקנה אחר נמצא כשמשלם לו יכול לקנות שור כשלו אבל אדם על כרחך צריך לרפאות עצמו ושבת נמי איכא: הוה אמינא צער לחודיה · יש ספרים דגרסי צער *ובושת אבל רפוי ושבת לא וא"ת מהיכא תיתי דליתב ליה אי °מק"ו דאדם שאין משלם כופר מה לאדם שמשלם צער וי"ל דלא שייך ביה פירכא דמאי דכתיב באדם שמשלם רפוי ושבת אין אלא גלוי מילתא בעלמא שכל זה חשיב נזק ונזק מלינו בהדיא בקרא שהשור משלם:

הקדישו ניזק איכא בינייהו · ה"מ למימר דלמר יכול לסלקו ולמר אין יכול לסלקו וכן מכרו מזיק דלרבי ישמעאל מכור לרדיא כדאמרינן בשמעתא [א] ולרבי עקיבא אין מכור וכן שיבא מזיק או כיחש מזיק כדאמרינן לקמן ומילי טובא דדריש בשור שנגח ארבעה וחמשה (דף לו:) נמי איכא בינייהו אלא חד מינייהו נקט*: איבא בינייהו · דלרבי ישמעאל אין קדוש ואם תאמר והאמר אין קדוש למאן דאמר בפרק כל שעה (פסחים דף ל:) למפרע הוא גובה וי"ל דלמאן דאמר למפרע הוא גובה היינו היכא דגבאו לבסוף אבל הכא אם נתרצה ניזק לבסוף לקבל המעות ולא גבאו לרבי ישמעאל אין קדוש ומכל מקום לרבי עקיבא קדוש דשותפין נינהו

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה ט סמג עשין פה:

סח ב מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הל' יט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף ל:

סט ג ד מיי' פ"י מהל' נזקי ממון הל' יא וע"ש במ"מ סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף י בהג"ה:

ע ה מיי' פ"ט שם הל"ד סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תב:

עא ו ז מיי' שם טוש"ע שם:

עב ח (מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק) סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף יג:

עג ט מיי' פ"ז מהלכות נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' תה סעיף א:

עד י מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעת סעיף א:

לשון תוספות שכן ואם הקדיש כל אחד שורו של חבירו כנגד כל חצי נזקו קדוש קמ"ל דלא אמרינן הכי אלא כנגד חצי המותר מהרש"ל

עה כ ל מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' תה סעיף א:

עו מ מיי' פ"ט שם הל' יב וע"ש סמג עשין פו טוש"ע ח"מ סי' תח סעיף א:

רבינו חננאל

ת"ר פועלין שנכנסו לתבוע שכרן מבעל הבית כו'. סוגיא דשמעתא פועל שבא לתבוע שכרו מבעל הבית יכנס בלא רשותו של בעל הבית והוזק מבהמתו של בעל הבית ואפי' אם מת פטור בעל הבית וכל שכן זולתי פועל ואם אמר לו בעל הבית הכנס ונכנס והוזק בעל הבית חייב ואם הוא בעל הבית שהוא פעמים מצוי בשוק פעמים אינו מצוי בשוק ובא ועמד בשער וקראו לבעל הבית והשיבו ואמר לו אין ונכנס והוזק פטור בעל הבית שלא היה לו להיכנס דאין לאו משמע עיל אלא קום אדוכתיך משמע ותניא הכי א) סתמא דתניא פועל שנכנס לתבוע שכרו מבעל הבית ונגחו שורו של בעל הבית או נשכו כלבו של בעל הבית ומת פטור אף על פי שנכנס ברשות אמאי פטור אלא לאו כגון דקרא אבבא ואמר ליה אין (יעול) והוזק פטור, ש"מ אין קום אדוכתיך משמע ש"מ: מתני' ב' שוורים תמים שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק כו' אדם בתם ותם באדם אדם בתם משלם במותר נזק שלם ותם באדם משלם במותר חצי נזק ר' עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם: ת"ר או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו כמשפט שור בשור כן משפט אדם באדם כו' פרשה זו תחילתה וכי יגח שור את איש מפרש בתם ואם שור נגח הוא מתמול מפורש במועד בתם הוא אומר ובעל השור נקי ובמועד כתיב וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו הנה במיתה פירש דין התם ודין המועד לנזקין לא פירש כשחזר וכתב או בן יגח או בת יגח למאי אתא לדברי הכל לנזיקין הוא דאתא ת"ק סבר כמשפט הזה יעשה לו כמשפט נזקי שור בשור תם חצי נזק מועד נזק שלם אף שור שהזיק אדם תם חצי נזק מועד נזק שלם כן יעשה לו. ור' עקיבא אומר אם כן הוה ליה לקרא לומר כמשפט יעשה לו מאי טעמא כתב הזה ללמוד שזה דין כתחתון ולא כעליון לפי שבתחילת הפרשה תורת התם והוא נקרא עליון ואחריו כתיב ואם שור נגח הוא המועד והוא הנקרא תחתון שזה אחרי זה כתיב ודייק ר' עקיבא הזה הסמוך לו והוא תורת התחתון והוא המועד. יכול לשלם מן העלייה כיון שאע"פ שהוא תם באדם משלם נזק שלם כמועד נדין איתו בכל דבר כמועד ת"ל יעשה לו מגופו משלם ולא מן העלייה ורבנן דפליגי עליה דר' עקיבא אמרי הזה כשם שאין בזה ד' דברים אלא כופר בלבד כך אין שור באדם משלם ד' דברים אלא נזק בלבד. ור' עקיבא נפקא ליה מאיש בעמיתו איש בעמיתו משלם ד' דברים ולא שור ד' דברים ב) בעמיתו ממעט השור משלם ד' דברים ורבנן מאיש בעמיתו הוה אמינא צער לחודיה דהכין כתיב מום ומום צער לחודיה משמע אבל ריפוי שבת ובושת אימא כנזק דמי וליתן ליה קמ"ל והלכתא כרבנן דגרסינן בתחלת פרקין קמא ג) תבריה ר' עקיבא לגזיזיה: מתני' שור שוה מנה שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור מתני' ר' עקיבא דתניא יושם השור בב"ד דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר הוחלט השור קסבר ר' עקיבא שותפי נינהו וכי כתיב ומכרו את השור החי וחצו את כספו לניזק ומזיק מזהר להו רחמנא והרשות ביד הניזק למכור שנאמר ומכרו וחצו את כספו הנוטל כסף הוא המוכר ר' ישמעאל סבר בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ולבי דינא מזהר להו למכור השור ולפרוע את חובו של זה שנאמר ומכרו את השור החי וגו' מאי בינייהו אמר ר' יוחנן הקדישו ניזק לר'

א) ר"ל דברייתא השניה סתם כת"ק דברייתא קמייתא דאין קום אדוכתך משמע. ב) אולי צ"ל אינו ממעט שהשור אינו משלם ד' דברים. ג) קצת משמע מדברי רבינו אלו דמפרש דתבריה ר"ע לגזיזיה היינו שחזר בו ועי' תוס' לעיל דף ס ד"ה הא תברא.

הגהות הב"ח

(א) גמ' כלבו של בעל בית ומת פטור. נ"ב פירוש מכופר אבל מ"מ חייב הוא בסקילה כדלעיל דף כג ע"ב:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה הקדישו כו' ולר"ע אין מכור. נ"ב ורמב"ם כתב דגם לר"ע מכור (ועי' בהגר"א ריש סימן תז):

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לפוטרו וכו' ושבת הוי בכלל נזק. עי' גיטין דף מב ע"ב תוס' ד"ה ושוה: ד"ה הוה אמינא וכו' מק"ו דאדם שאין משלם כופר. כדלעיל דף כו ע"א:

כיון דמשעבד ליה לניזק לאו כל כמיניה א"ל "אינו מכור והתניא מכרו מכור "חוזר וגובהו וכי מאחר שחוזר וגובהו למה מכור לרידיא ש"מ לוה (א)ומוכר מטלטלין ב"ד גובין לו מהם שאני התם דכמאן דעשאו אפותיקי דמי *והאמר רבא עשה עבדו אפותיקי ומכרו ב"ח גובה הימנו שורו אפותיקי ומכרו אין ב"ח גובה הימנו עבד מ"ט משום דאית ליה קלא האי נמי "כיון דנגח קלא אית ליה דתורא נגחנא קרו ליה תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו מכרו אין מכור הקדישו מוקדש מכרו מאן אילימא מזיק מכרו אין מכור מני ר"ע היא דאמר הוחלט השור והקדישו מוקדש אתאן לרבי ישמעאל דאמר יושם השור בב"ד אלא ניזק מכרו אינו מכור מני רבי ישמעאל הקדישו מוקדש אתאן לר"ע לעולם מזיק ודברי הכל מכרו אינו מכור אפילו לרבי ישמעאל דהא משעבדא ליה לניזק "הקדישו מוקדש אפילו לר"ע *משום דר' אבהו דא"ר אבהו "גזירה *שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון: ת"ר *שור תם שהזיק "עד שלא עמד בדין מכרו מכור הקדישו מוקדש שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי "משעמד בדין מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש שחטו ונתנו במתנה לא עשה ולא כלום "קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב לא עשו ולא כלום לפי שאין משתלם אלא מגופו "מועד שהזיק בין שעמד בדין בין שלא עמד בדין מכרו מכור הקדישו מוקדש שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב מה שעשה עשוי לפי שאין משתלם אלא מן העלייה: אמר מר מכרו מכור לרדיא הקדישו מוקדש משום דרבי אבהו שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי בשלמא נתנו במתנה מה שעשה עשוי לרדיא אלא שחטו "ליתי ולשתלם מבשריה דתניא חי אין לי אלא חי "שחטו מנין ת"ל ומכרו את השור מ"מ אמר רב שיזבי לא נצרכא אלא לפחת שחיטה אמר רב הונא בריה דרב יהושע °זאת אומרת *"המזיק שעבודו של חבירו פטור פשיטא מהו דתימא התם הוא דא"ל לא חסרתיך ולא מידי דא"ל זיקא בעלמא הוא דשקלי מינך אבל בעלמא ליחייב קמ"ל הא נמי רבה אמרה *דאמר רבה השורף שטרותיו של חבירו פטור מהו דתימא התם הוא דא"ל ניירא בעלמא קלאי מינך אבל °היכא דחפר בה בורות שיחין ומערות ליחייב קמ"ל דהא הכא כמאן דחפר בה בורות שיחין ומערות דמי וקאמר מה שעשה עשוי קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב לא עשה ולא "כלום לפי שאין משלם אלא מגופו בשלמא הזיק עד שלא חב ניזקין קדמו אבל חב עד שלא הזיק ב"ח קדים ואפילו

רש"י

כיון דמשעבד ליה. דאי לא יהיב ליה דמי שקיל ליה לשור דרחמנא שעבדיה ניהליה: והתניא מכרו מכור. אמר ליה חוזר וגובהו ניזק מלוקח: לרידיא.[א] שאם חרש בו לוקח אינו נותן דמי החרישה לניזק: ש"מ. בתמיה והא מטלטלין נינהו מידי דקאי בעיניה ולא סמיך מלוה עלייהו ואמאי טרפינן להו מלוקח: אפותיקי. רחמנא שוייה למיגבי מהאי שור: אין בעל חוב גובה ממנו. והכא אמאי גבי ליה מלוקח: ומשני עבד טעמא מאי. גובהו מלוקח משום דאית ליה קלא לשעבודיה כי שווי' אפותיקי: בר מערבא. מא"י הוה: מכרו אינו מכור. קס"ד אפי' לרדיא: לעולם מזיק. ומכרו אינו מכור לגופיה קאמר דהדר גבי ליה ואפילו לרבי ישמעאל: הקדישו מוקדש. לאו קדוש ממש אלא ליתן דבר מועט בפדיונו: כדרבי אבהו. דאמר במסכת ערכין (דף כג:) גבי מקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב וקתני התם דיהיב להקדש מידי פורתא וגבי בעל חוב דיליה ואמר ר' אבהו דהא דבעי למיתב להקדש מידי משום גזירה שמא יאמרו הקדש גמור יוצא לחולין בלא פדיון: מכרו מכור. כולה הך ברייתא מפרש לקמן: משעמד בדין. נשתעבד גופו לניזק ושלו הוא: מכרו. מזיק: אינו מכור. ואפי' לרדיא: הקדישו אינו מוקדש. ואפילו מידי לא יהיב להקדש: קדמו בעלי חובות כו'. מפרש טעמא לקמן: מכרו מכור. אשור תם קאי עד שלא עמד בדין: כדרבי אבהו. דיהיב דבר מועט: נתנו במתנה מה שעשה עשוי לרדיא. כמכירה: אלא שחטו. קס"ד מה שעשה עשוי לאפקועי מניזק קאמר דהתם ליכא למימר לרדיא: לפחת שחיטה. מה שנפחתו דמיו בשחיטתו אין המזיק משלם: שעבודו של חבירו. קרקע המשועבדת לחבירו: פשיטא. דמהכא שמעינן לה בלא מימרא דרב הונא: ה"ג הא נמי רבה אמרה דאמר רבה. רבה אדם חשוב היה ומאדם חשוב כגון רב או רבה פרכינן כאילו *כתיב במשנה או בברייתא: כמאן דחפר בה בורות שיחין ומערות דמי. שהרי השחיטה נראית ונכרת: בין הזיק עד שלא חב. עד שלא לוה בעליו המעות מבעלי חובין: ואפילו

תוספות

ניהו ועוד דלרבי עקיבא קדוש הגוף והשבח משהקדיש אבל לרבי ישמעאל אפילו למ"ד למפרע הוא גובה שבח דמזיק הוי ולא קדיש עד שיגבנו ונראה דאע"ג דלרבי עקיבא קיימא ליה ברשותיה משעת הנזק קודם העמדה בדין וחשבינן כאילו בא חצי נזק לידו מאותה שעה ואע"ג דקי"ל פלגא נזקא קנסא מכל מקום אם העידו עדים ששורו נגח ביום א' ואתו עדים אחריני ואמרו ביום א' הייתם עמנו אלא בע"ש נגח דמשלמין דבעידנא דקמסהדי גברא לאו בר תשלומין הוא דכל זמן דלא נתגלה הדבר שלא העידו עליו חשיב לאו בר תשלומין אע"ג דקם ברשותו דניזק בשעת הנזק כדמוכח במרובה (לקמן דף עד: ושם*) גבי מעידנו באיש פלוני שהפיל שן עבדו (של פלוני) וסימא את עינו ואתו סהדי ואפכינהו ואזמינהו ומוקים לה דקדמי אקדומי ואפ"ה פריך אי דלא עמד בדין דמי כולו עבד בעי לשלומי דאכתי לא מחייב גברא אלמא לא חשבינן גברא בר תשלומין כל זמן שלא נודע אע"פ שהעבד זוכה בשחרורו לאלתר כדדרשינן תחת עינו ולא תחת עינו ושינו וא"ת דבפרק נערה (כתובות דף מא: ושם) תנן לא הספיק לעמוד בדין עד שבגרה קנסה לעצמה ואמאי והא משעת פתוי זכה בה האב אלמא משמע דבקנס לא זכי עד שעת העמדה בדין והכא סבר רבי עקיבא דזכי משעת הנזק וכן במרובה (דף עד: ושם) משמע דאי לא כתיב תחת עינו דמשמע ולא תחת עינו ושינו הוה אמרינן דסימא עינו והפיל שינו דיוצא בעינו ושינו אלמא לא זכי עד שיעמוד בדין והכא סבר רבי עקיבא דזכי משעת הנזק ועוד °דר' עקיבא אית ליה בהשולח (גיטין מב:) דיוצא בשן ועין דצריך גט שחרור והתם אמר דמ"ד דצריך גט שחרור קסבר שיוצא בשינו ועינו °ושמא י"ל דהיינו טעמא דזוכה משעת נגיחה משום דגלי לן קרא דמשמע לרבי עקיבא דמכרו אמזיק ואניזק קאי והאיך דמרובה (דף עד:) נמי גלי קרא למאן דאית ליה: **איכא** בינייהו. דלרבי עקיבא קדוש אף על גב דאי מודה מפטר דקנס הוא מכל מקום השתא מיהא לא הודה:

משום דרבי אבהו. אבל בלא ר' אבהו לא קדיש משום דקדושת דמים אין מפקעת מידי שעבוד ומיירי הכא בבעל מום א"נ בתם וכגון שהקדישו לבדק הבית דקדוש קדושת דמים וכדאמרינן (תמורה דף ו:) המתפיס תמימים לבדק הבית מה שעשה עשוי °וקשה מכאן לר"ת שמפרש דבכל קדושת מטלטלין מפקעת מידי שעבוד ואפי' קדושת דמים ואומר ר"ת דאלמוה רבנן לשעבודא דניזק כדאמרינן בהחובל (לקמן צ. ושם) אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל: **זאת** אומרת המזיק שעבודו של חבירו פטור. ופליג אדרשב"ג דמחייב בהשולח (גיטין מא. ושם*) לחד מאמוראי דהתם: **שמע** מינה ב"ח מאוחר שקדם וגבה כו'. ולא כבן ננס בפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צד:) דלדידיה כי היכי דבקרקעות עדיף ב"ח מאוחר משום נעילת דלת טפי מלוקח מאוחר הכי נמי אע"ג דמלוקח מאוחר גבי ליה ניזק כדאמר לעיל משום *דאית ליה קלא מב"ח מאוחר לא גבי ליה משום נעילת דלת: אילו

עין משפט נר מצוה

נז א ב ג מיי' פ"ח מהלכות נזקי ממון הלכה ו סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תז סעיף א:

נח ד מיי' שם הל' ז:

נט ו מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סעיף א ב:

פ ז מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ג:

פא ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

פב ט מיי' שם הל' ט סמג שם:

פג י כ מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע שם סעיף ב וע"ש בהג"ה:

פד ל מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הל' יא ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפו סעיף א"ב וע"ש:

רבינו חננאל

לר' עקיבא מוקדש לר' ישמעאל אינו מוקדש. והלכתא בהא כר' עקיבא דסתם מתני' כותיה. בעא מיניה רבא מרב נחמן מכרו [מזיק] לר' ישמעאל מהו אמר ליה אינו מכור והתניא מכרו מכור א). פי' אמר לו הא דתניא מכור חשוב הוא כמכור שאם עשה בו מלאכה הלוקח אינו יכול להוציא מיד הקונה שכירות אותה מלאכה שמכירתו מכירה היא אבל חוזר וגובה אותו מכח השעבוד שיש לניזק עליו ודייקינן לדברי ר' ישמעאל הניזק בעל חוב הוא וכי יכול המלוה לטרוף המטלטלין שכבר מכר הלוה וכי יש אחריות למטלטלי וכ"ד כי האי גוונא גובין למלוה במטלטלין. ודחי' שנייא האי דכיון דנגח אית ליה קלא דתורא נגחנא הוא וכעבד שעשאו אפותיקי דמי אבל בעלמא ב"ד לא מגבו מטלטלי ממכורין. תני ר' תחליפא מכרו אינו מכור הקדישו מוקדש ופשטנא מכרו המזיק אינו מכור ב) לר' עקיבא דהא כיון שהוחלט לניזק הוא. אלא לר' ישמעאל מכרו המזיק אינו מכור דהא משועבד ליה לניזק. הקדישו מוקדש אפילו לר' עקיבא גזירה כדר' אבהו כו'. שאם תאמר לא הוקדש ויוצא לחולין והרואה אינו יודע ששור נגח הוא והוחלט לניזק אלא אמר מכיר זה השור שהוא שורו של פלוני זה המזיק הוא וראיתיו שהקדישו ואחר כך יצא לחולין יבוא לומר הקדש יוצא בלא פדיון לפיכך גזרו להיות מוקדש משום הא דרבי אבהו. והא דר' אבהו בערכין פ' שום היתומין. הלכך מכרו המזיק לדברי הכל אינו מכור הקדישו מוקדש לדברי הכל גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. מכרו ניזק לר' עקיבא מכור לרבי ישמעאל אינו מכור הקדישו נמי אינו מוקדש ולא חייש שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון דהא שור זה אינו ידוע לניזק אלא למזיק והרואה אומר מפני זה יצא לחולין שהקדיש שאינו שלו ולדברי הכל אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו והלכה כרבי עקיבא: ת"ר שור תם שהזיק עד שלא עמד בדין מכרו מכור לרדייה הקדישו מוקדש כרבי אבהו: שחטו כאילו שלו שחט אבל הניזק משתלם מבשרו ואינו משתלם ממנו דמי פחת שחיטה. נתנו במתנה לרדייה. ודייק מדתני שחטו מה שעשה עשוי ואינו חייב לשלם פי' חי הוא שוה מנה שחטו הוא שוה מנה פחות סלע ותנינן אינו חייב לשלם לרבי ישמעאל דאמר שורו של מזיק הוא והוא משועבד לניזק זאת אומרת המזיק שיעבודו של חבירו פטור אם חפר בשדה שהיתה משועבדת לחבירו בורות שיחין ומערות וכל שכן השורף שטרותיו של חבירו דשחיטת השור כגון הפירות בורות: קדמו בעלי חובות וגבו הם שטנפו משתלם לא עשה כלום? דיכיל למימר ליה לבעל חוב בין חב קודם שיזיק בין חב אחר שיזיק. אילו תורך הוה ואזקן לאו מינך הוינא גבי ליה. משעמד בדין דברי הכל בחזקת הניזק ובין מכר ואפילו הקדיש או שחט או נתן לא עשה כלום וחייב לשלם דמי פחת שחיטה ואם קדמו בעלי חוב המזיק ונטלוהו חייבין לחזיר בין קדם חובו להזיקן בין קדם היזק לחובן. והני מילי בתם דמשעמד בדין ונתחייב בדבר להחזירו עמד הדבר ההוא בחזקת התובע ונעשה קניינו אבל דין המועד אפילו אחר שעמד בדין אם מכרו או הקדישו או שחטו או נתנו במתנה מה שעשה עשוי ולא אמרינן בהא מכור לרדייה וחוזר וגובהו ואם קדמו בעלי החוב ונטלוהו ואפילו מה שלוה אחר שהזיק זכו ואין יכול הניזק להוציא מידם לדברי הכל מאי טעמא מטלטלי נינהו וש"מ בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מטלטלי מה שגבה גבה שדין שור המועד כיון דמן העלייה משלם זוזי הוא דמסיק ביה ולית ליה בתורא מידי אלא מלוה מסיק ביה והאי תורא כשאר מטלטלי דמזיק דמי וכל מה שעשה עשוי.

מסורת הש"ס

לעיל יא: ב"ב מד: (גיטין מא.)

[ערכין כג:]

[שם לג.] [תוספתא פ"ה ע"ש]

[נ"ל תני]

[גיטין מא.]

לקמן צח.

[ד"ה כמזיק]

עיין מהרש"ל

הגהות הב"ח

(א) גמרא ש"מ לוה ומכר מטלטלין:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה לרדיא שאם כו'. נ"ב ורמב"ם ורשב"א פירשו לחרוש בו לכתחלה ולפלוס בלא"ה פטור כמש"ל ע"ב סוף כו':

א) נראה דצ"ל א"ל מכרו מכור לרדיא פי' וכו'. ב) נראה דצ"ל לא מבעיא לר"ע דהא כיון וכו' אלא אפילו לר' ישמעאל מכרו המזיק וכו'

גליון הש"ס

גמ' זאת אומרת המזיק כו'. כעין זה לעיל ל' ע"א ועי' לקמן נה ע"א תד"ה אמר ר"ל: שם היכא דחפר בה בורות שיחין כו'. עי' לקמן דף ק ע"א תוס' ד"ה מחילה: תוס' ד"ה (ע"א) היכא כו' דר"ע לית ליה כו' המוס לי טובא דמאי קושיא דהתם כיון דצריך גט שחרור מש"ה לא שייך לומר דלמפרע כשתחרר ישעת ... שינו דהא הוא מחוסר גט שחרור אבל בעלמא וכמו הכא בתם שפיר י"ל דלמפרע קם ברשותו כאילו גבה את את נזקו ומאי דמיון זה לזה ולע"ג. ואילולי שאיני כדאי הי' כ"ל לפרש דאין זה קושיא בפ"ע אלא דבאו לחזק קושייתם דבמרובה משמע דאי לא כתיב תחת עינו ה"א דיוצא בשן ועין אלמא דלא זכי עד שיעמוד בדין דכיה מקום לסרך דהא דאמרינן הכא בפשיטות דלר"ע קיימא ברשותיה למפרע משעת הנזק לא יהי' מסברה אלא דילפא מבן ועין דגלי קרא דיוצא בעין לתודים וצריך לשלם לו דמי הבן דוכם בעצמו למפרע

ולזה כתבו ועוד דר"ע אית ליה וכו' וא"כ י"ל דטעמא דהכא דאמרינן דלר"ע זכה למפרע משום דילפינן מקרא דתחת עינו דהא ר"ע באמת לא דריש כן קרא וסבירא ליה באמת דיוצא בשן ועין וא"כ ע"כ הא דאמרינן הכא בפשיטות דלר"ע זכה למפרע ע"כ דסברא פשוטה היא כן ושפיר קשה מהא דאידך תנאי דדרשי תחת עינו דלא"ל קרא הא מסברא זכה למפרע ונכון בעז"ה: בא"ד ושמא י"ל כו'. לפ"ז נתיישב קושייתם בתחלה דלמ"ד למפרע גובה אמאי אינו קדוש לר"י דומכרו קאי על כי דינא א"כ קיימא הסברא דבקנס נ"ש דזוכה למפרע כיון דכתוב נעשה רק ע"י שעמדה בדין: ד"ה משום כו' וקשה מכאן לר"ת. מבואר נארוכה בספר כישר לר"ם את נ"ס:

ואפי' הזיק עד שלא חב · נמי בעל חוב קדים לתפיסה וכיון דתפס אמאי מפקינן מיניה: ש"מ · בתמיה דפלוגתא היא בעלמא (כתובות דף נד:) דאיכא למ"ד מה שגבה גבה: הית דגרסי ואפי' הזיק עד שלא חב נמי דניזק קדים ש"מ כו'·כלומר אע"ג דניזק קדים שיעבודיה קשיא ליה האי: אילו גבך הוה · דהכבר גבית ליה קודם שהזיק: לאו מינך משתלימנא · בתמיה: ושבח · ניזק ועמד על ד' מאות זוז: שאלמלא כו' · כלומר הועיל ואיכא למימר אלמלא לא הזיקו היה עומד על שמונה מאות זוז נותן לו כ"ה זוזים כשעת הנזק ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך הא שבח טפי משום דאמר ליה ניזק אי לא אזיקתן הוי שבח וקאי על תמני מאה · ל"א שאלמלא לא הזיקו כו' ועכשיו תובע ניזק מאתים אליין של ד' מאות חצי נזק שהפסידו אינו נותן לו אלא כ"ה כשעת הנזק ולאשון עיקר: כיחש · הניזק מחמת המכה ונראה עכשיו הזיקו גדול יותר מתחילה בשעת הנזק נותן לו כפי נזק שבשעת העמדה בדין כדקאמר לקמן קרנא דתורך קבירא ביה: שבח מזיק ועמד על ד' מאות: נותן לו · כ"ה זוז כשעת הנזק ואין יכול ניזק לומר לו תן לי חלק שמינית שבו שזכיתי בו משעת הנזק וברשותי השביח: כחש כשעת העמדה בדין · ונותן לו חלק שמינית שבו שברשותו כחש ולקמן פריך רישא לסיפא: ה"ג כולה ר' עקיבא היא וכשפיטמו · מזיק לשור וחסר ממונו לשבוחיה הלכך לא שקיל ניזק בשבחא: אימא רישא שיבח ניזק ועמד על ארבע מאות זוז · אפי' הכי נותן לו כשעת הנזק ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך משום דא"ל ניזק אלמלא לא הזיקו היה עומד על ח' מאות: ואי כשפיטמו · ניזק לשורו צריכא למימר דיהיב לו כשעת הנזק ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך הא האי דאשבח משום פיטומו הוא וחסר ביה ממונא לישנא אחרינא הכי משמע אימא רישא שבח ניזק נותן לו כשעת הנזק ותו לא ולא מצי למימר ניזק תן לי ב' מאות שאלמלא לא הזיקו כו' ואי בשפיטמו · ניזק צריכא למימר דלא יהיב ליה מזיק ב' מאות האי דאשבח משום פיטומא הוא וקשיא לי הא ודאי אצטריך לאשמועינן *דאשבח דאפסדיה דאי לא אזיק הוה קאי השתא בהאי פיטומא דפטמיה על תמני מאה ולשון ראשון שמעתי ועיקר: רישא נותן לו כשעת הנזק · ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך בין דפטומי פטמיה בין דשבח ממילא והיכא דפטמיה לא הוה אצטריך למיתנא אלא משום היכא דשבח ממילא אצטריך לאשמועינן: כחש כשעת העמדה בדין · ארישא מהדר: מתני' וחצו את כספו · דהיינו חצי נזק: וכן הלכה · ודאי כן הלכה דמנה נותן לו דהיינו ח"כ אבל אין זה שור האמור בתורה דקיימת ומכרו את השור החי וגו' ובגמ' מפרש במאי פליגי: והנבילה יפה נ' זוזי דה"ל הזיקו ק"נ ופלגא נזקא דהיינו ע"ה בעי ניזק להפסיד והלכך שקיל חצי(נזק)החי וחצי המת דשוו קכ"ה ומטי לכל אחד פסידא ע"ה:גמ' פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי · כלומר נבילה לא שייכא גבי מזיק כלל אלא שמין את הנבילה כמה פוחתין דמיה עכשיו מטעה שהיה חי ונותן לו מזיק חצי הפחת: האי קכ"ה קא שקיל והאי קכ"ה קא שקיל · היכא דנבילה שוי נ' דהא לר"מ גופי' שקיל נ' דנבילה וע"ה מן החי דהיינו חצי הפחת שפחתה מיתה והוו קכ"ה ולרבי יהודה נמי נוטל הניזק חצי החי דהיינו ק' וחצי המת דהיינו כ"ה ובמאי פליגי: פחת נבילה · אם פחתו דמיה משעת מיתה עד שעת מכירה לר"מ דאמר לא שייך מזיק בנבילה פחת דניזק הוי ולא יהיב ליה אלא חצי מה שפחתה מיתה:

תם

תורה אור

ואפילו הזיק עד שלא חב בעל חוב קדים ש"מ **ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה לא לעולם אימא לך מה שגבה גבה ושאני התם דא"ל אילו גבך הוה לא מינך הוה גבי ליה דהאי תורא דאזקן מיניה משתלמנא: ת"ר שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים וחבל בו בחמשים זוז ושבח ועמד על ארבע מאות זוז שאלמלא (*לא) הזיקו היה עומד על שמנה מאות זוז נותן כשעת הנזק כחש כשעת העמדה בדין שבח מזיק נותן לו כשעת הנזק כחש כשעת העמדה בדין אמר מר שבח מזיק נותן כשעת הנזק מני ר' ישמעאל היא דאמר *בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה אימא סיפא כחש כשעת העמדה בדין אתאן לר"ע *דאמר שותפי נינהו רישא רבי ישמעאל וסיפא ר"ע לא כולה ר"ע היא והכא במאי עסקינן כשפיטמו אי כשפיטמו אימא רישא שבח ועמד על ד' מאות זוז נותן לו כשעת הנזק אי כשפיטמו צריכא למימר אמר רב פפא רישא משכחת לה בין דפטמה פטומי בין דשבחא ממילא ואצטריך לאשמועינן דהיכא דשבחא ממילא נותן לו כשעת הנזק סיפא לא משכחת לה אלא כשפטמו כחש כשעת העמדה בדין כחש מחמת מאי אילימא דכחשא מחמת מלאכה לימא ליה את מכחשת ואנא יהיבנא אמר רב אשי דכחש מחמת מכה דא"ל קרנא דתורך קבירא ביה: **מתני'** שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום אמר ר"מ על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו א"ל רבי יהודה וכן הלכה קיימת ומכרו את השור החי וחצו את כספו ולא קיימת וגם המת יחצון ואיזה זה שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבילה יפה חמשים זוז שזה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת: **גמ'** ת"ר שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבילה יפה חמשים זוז זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת וזהו שור האמור בתורה דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר אין זהו שור האמור בתורה אלא שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו אלא מה אני מקיים וגם את המת יחצון פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי מכדי בין ר"מ בין רבי יהודה האי מאה ועשרים וחמשה שקיל והאי מאה ועשרים וחמשה שקיל מאי בינייהו אמר רבא *פחת נבילה איכא בינייהו רבי מאיר סבר פחת נבילה דניזק הוי ורבי יהודה סבר פחת נבילה דמזיק הוי פלגא א"ל אביי אם כן מצינו לרבי יהודה

תם

אילו גבך הוה לאו מינך הוה גבי ליה: תימה אז הוה בדין שיגבה שפשע בשמירתו וי"ל דלא קאמר הלא כלומר דאין גוף השור משועבד לב"ח כמו שהוא משועבד לניזק שמשתלם מגופו וכן פירש בקונטרס בריש שור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן ד' לו:):

שאלמלא לא הזיקו היה עומד על שמנה מאות זוז נותן כשעת הנזק · לא נקטיה לאשמועינן שלא ישלם כל מה שהיה ראוי להשביח אלמלא לא הוזק דאילתא דפשיטא הוא דאטו אם נגח שור קטן הייתי סבור שישלם דמי שור גדול לפי שהיה ראוי להיות גדול ומשביח ועוד אי להכי אצטריך מאי פריך בסמוך אי כשפטמו צריכא למימר אלא י"ל כפי' הקונט' בלשון אחר: **הכא** במאי עסקינן כשפטמו · וכגון שאין השבח יותר על היציאה שאם היה יותר נהי נמי דאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב ד' מב:) דשותף הוי כיורד ברשות מ"מ מה שאדם רוצה ליתן למפטם לפטם יטול המזיק והמותר יש לו להיות לניזק וא"ת א"כ אמאי אצטריך למיפרך מרישא מסיפא גופה לפרוך אי בשפטמו צריכא למימר וי"ל דסיפא אצטריך דסד"א כיון דאמר ר"ע הוחלט השור הוי ליה מזיק כשפטמו מניח מעותיו על קרן הצבי כמו בהלך למדינת הים ובא אחר ופרנס אשתו (כתובות ד' קז:) ועוד מצינו למימר דאיירי שפיר שהשבח יתר על היציאה והא דקאמר נותן כשעת הנזק לאו דוקא אלא בא להשמיענו שיטול יותר מדמי יציאותיו דכיורד ברשות דמי:

כשפיטמו · וא"ת אמאי מפליג בין שבח לכחש לפלוג בשבח גופיה דשבח ממילא כשעת העמדה בדין וי"ל דאגב דנקט ברישא שבח וכחש בסיפא נמי נקט הכי: **זה** נוטל חצי החי וחצי המת · האי לישנא לאו דוקא ולא אתי למימר אלא שמקבל עליו חצי הפחת ולפי המסקנא שקיל בשבחא: **דרבי** מאיר סבר פחת נבלה דניזק · אע"ג דבפ"ק (ד' י:) נפקא לן מוהמת יהיה לו מ"מ האי קרא דהכא אצטריך לאשמועינן דלא משלם אלא חצי נזק דאי מוחלו את כספו ה"א שהוא פעמים יותר ופעמים פחות כדמוכח בסמוך דפריך א"כ מצינו תם לר' יהודה דמשלם יותר מח"נ ומשני אית ליה לרבי יהודה פחת שפחתו מיתה מחלין אלמא נפקא לן מוגם את המת יחלון דלא משלם אלא חצי נזק:

מציגו

פה א מיי' פרק כ מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קד סעי' א:

פו ב ג מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הל' יא טוש"ע ח"מ סי' תד סעי' א:

פז ד ה ו מיי' שם הל' יא יב טוש"ע שם סעי' ב:

פח ז מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' א:

פט ח מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג:

רבינו חננאל

וקיימא כי הא מתניתא: ת"ר שור שוה ר' שנגח שור ששוה ר' וחבל בו בנ' זוז ולא תבעו הבעלים ושבח מעצמו וכל שכן אם פיטמו דאמר ליה המזיק אנת מפטם ליה לתורך ואנא יהיבנא לך אינו נותן לו אלא משעת הנזק ואפי' שבח ועמד על ת' מאות זוז ולולי הנגיחה היה שוה עתה ת"ת זוז נותן לו כשעת הנזק חצי ההיזק והוא כ"ה כספים כחש מחמת הנגיחה ולא מחמת מלאכה נותן לו כשעת העמדה בדין א) וכר' עק'בא דאמר שותפי נינהו · שמין כמה היה שוה השור בניזק מקודם שיוזקו וכמה שוה עתה בשעת העמדה בדין והפחית' הנגיחה משלם הצי נזק לניזק · שבח המזיק נותן לו כשעת הנזק סלקא דפטמיה המזיק לתוריה פי' שור שוה ג' שנגח שור שוה ג' מאות וחבל בו בר' דינו ליטול השור בנזקו שאינו משתלם אלא מגופו וישתלם נ' זוז ויפסיד ק"נ זוז · עמד המזיק ופיטם את שורו והשביחו ושוה ק' זוז אין לו לניזק לומר אטול השור כמות שהוא כי הוא עתה בשיעור הנזק דיכול למימר ליה מזיק אנא מפטימנא ואת שקיל ודוקא כשפיטמו המזיק אבל שבח ממילא לא אלא שקיל ניזק משבחה שיעור ניזקיה · כחש המזיק כגון שה יה ק' והיתה החבלה שוה ק"ק ועתה בשעת העמדה בדין שוה המזיק נ' ב) אין יכול הניזק לומר לו תן לי ק' שכך היה שוה שורך בשעה שהזיק אלא אומר לו קח השור כמות שהוא כר' עקיבא דאמר הוחלט השור וכן הדין: מתני' שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' כו': ת"ר שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' כו' ונבילה יפה נ' זוז זה נוטל החצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת וזהו שור האמור בתורה דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר אין זה שור האמור בתורה אלא שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו ומה אני מקיים וגם את המת יחצון פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי. פי' אם נגח שור שוה ש' שור שוה ר' והנבילה יפה ק'. רואין השור עכשיו בחייו היה שוה ר' המיתו פחת מדמיו ק' זוז ושוה נבילה ק' זוז מחצין ק' זוז שהן פחיתת השור המת חציים משלם המזיק מגופו של חי והציים הפסיד הניזק . ואקשי' מכדי בין לדברי ר' יהודה בין לדברי ר' מאיר דאמר פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז לר' יהודה חולקין זה וזה זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת ובין לר' מאיר דאמר פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז לר"י דאמר זה נוטל חציו של חי מנה נוטל מן הנבלה כ"ה וחצי הנבילה וכך נוטל המזיק · ולר' מאיר נוטל חצי פחת שפחתתו המיתה והוא ע"ה כספים והנבילה בנ' זוז הרי קכ"ה זוז · מאי בינייהו אמר רבא פחת נבילה איכא בינייהו פי' כגון שהיתה שוה הנבילה בשעת מיתה נ' כספים ועכשיו שוה כ' ר' מאיר סבר הנבילה לניזק לא חייב התורה אלא חצי שפחתתו המיתה והוא ע"ה כספים · ור' יהודה סבר זה וזה חולקין והפסד הנבילה על שניהן נמצא לר' מאיר שנוטל

א) לכאורה נראה דבכחש הניזק אפילו ר"י מודה דכשעת העמדה בדין וכדאמרינן לקמן דא"ל קרנא דתורך קבירא ביה וצ"ע. ב) לפי פי' רבינו דבכה"ג נראה דגם לר"י פטור דהא שור תם אינו משתלם אלא מגופו ומנוה לייפב ודע דדברי רבינו אלו כובא בכיתה מקובלת אות באות.

[כתובות לג-לד: ערכין ז:]

[ע' גילה כה: תוספות ד"ה אלמנ]

[לעיל לג. לקמן לו:]

[עס]

שמות כא

נ"ל ד' דאשבח

[לעיל טו:]

גליון הש"ס

גמ' אתאן לר"ע. עי' לקמן דף מז ע"א תוס' ד"ה ליתא: שם קרנא דתורך כו' ע' לעיל דף ע"ב תוס' ד"ה לא נצרכה:

עין משפט
נר מצוה

צ א ב מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' תג סעי' ב:
צא ג טוש"ע שם בהג"ה:
צב ד ה מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תט סעיף א וסעי' ב:
צג ו מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הל' ח ופ"א מהל' שבת הל' יז ופ"ח הלכה ז ופ"י הלכ' י ופי"ב הלכה א סמג לאוין סה ועשין עא:
צד ז מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ז:
צה ח מיי' שם פי"ב הל' א:

תורה אור

תם חמור ממועד וכי תימא הכי נמי כדתנן *ר' יהודה אומר תם חייב ומועד פטור אימר דשמעת ליה לרבי יהודה לענין שמירה דכתיבי קראי לענין תשלומין מי שמעת ליה והתניא רבי יהודה אומר יכול שור שוה מנה שנגח שור שוה חמש סלעים והנבילה יפה סלע זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת אמרת וכי מועד למה (א)יוצא להחמיר עליו או להקל עליו הוי אומר להחמיר עליו ומה מועד אינו משלם אלא מה שהזיק תם הקל לא כ"ש אלא א"ר יוחנן [א]שבח נבילה איכא בינייהו דמ"ס דניזק הוי ומ"ס [ב]פלגא והיינו דקא קשיא ליה לר"י השתא דאמרת תם רחמנא עילויה דמזיק דשקיל בשבחא יכול שור שוה חמש סלעים שנגח שור שוה מנה והנבילה יפה חמשים זוז זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת אמרת היכן מצינו מזיק נשכר שזה נשכר ואומר °שלם ישלם שמות כא בעלים משלמין ואין בעלים נוטלין מאי ואומר וכי תימא הני מילי היכא דאיכא פסידא לניזק אבל היכא דליכא פסידא לניזק כגון שור שוה חמש סלעים שנגח שור שוה חמש סלעים והנבילה יפה שלשים זוז שקיל נמי מזיק בשבחא ואומר שלם ישלם בעלים משלמין [ג]ואין בעלים נוטלין א"ל רב אחא בר תחליפא לרבא א"כ מצינו לרבי יהודה תם משלם יותר מחצי נזק והתורה אמרה °ומכרו את השור החי וחצו את כספו שם אית ליה לר"י פחת שפחתה מיתה מחצין בחי מנא ליה °וגם את המת יחצון שם והא אפקיה ר' יהודה לזה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת א"כ נכתוב קרא ואת המת מאי וגם ש"מ תרתי: **מתני'** [ד]יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו פטור על מעשה שורו וחייב על מעשה עצמו [ה]כיצד שורו שבייש פטור והוא שבייש חייב שורו שסימא את עין עבדו והפיל את שינו פטור והוא שסימא את עין עבדו והפיל את שינו חייב שורו שחבל באביו ובאמו חייב והוא שחבל באביו ואמו פטור שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב *והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שהוא מתחייב בנפשו: **גמ'** *תני רבי אבהו קמיה דרבי יוחנן [ו]כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל *פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואם תימצי לומר משנה [ז]חובל בצריך לכלבו [ח]מבעיר בצריך לאפרו תנן שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור וקתני הוא דומיא דשורו מה שורו דלא קבעי ליה

אף

תם חמור ממועד • דהא גבי מועד אמרינן בפ"ק (דף י:) בעלים מטפלים בנבילה דכתיב והמת יהיה לו וגו' לניזק: הכי נמי ידס"ל תם חמור: כדתנן • לקמן בפרק שור שנגח ד' וה': ר"י אומר תם חייב • אם שמרו שמירה פחותה וילא והזיק ומועד פטור: דכתיבי קראי • כדמפרש התם: זה נוטל חצי החי • שהוא חציו י"ב סלעין ופלגא בשביל תשלומין שנו שלא שוה אלא ה' סלעים: תם הקל לא כ"ש • אלמא לר' יהודה תם קל קרי ליה: ר"מ סבר שבח נבילה דניזק הוי • דלית להו שום שותפות: והיינו דקשיא ליה לר"י • דשמעינן ליה בברייתא דלקמן דקאמר יכול שור שוה ה' סלעים שנגח לשור שוה מנה כו' דהא דקאמר יכול משום דקשיא ליה הכי כיון דלדידיה ס"ל דתם רחמנא עליה דמזיק למשקל בשבחא יכול שור שוה חמש סלעים שנגח לשור שוה מנה והנבילה יפה נ' זוזים דשקיל מזיק חצי החי דהוו שני סלעים ופלגא וחצי המת דהוו שש סלעים ורביע: אמרת וכי היכן מצינו מזיק נשכר • שאינו מפסיד כלום דאע"ג דקאמר ר"י לעיל דמזיק שקיל בשבחא בתשלומי ח"כ מיהא איתא ומפסיד ע"ה משור החי: שלם ישלם • במועד כתיב אלא שני תשלומים כתב לך אחד לתם ואחד למועד לומר בעלים משלמין ואין הבעלים נוטלין: והנבילה יפה שלשים זוז • שהוקרה הנבילה משמתה דשקיל מזיק חמשה זוזי באותן י' זוזי שהשביחה דהא לא מטי פסידא לניזק דהוא נמי מרויח ה' דינר: אם כן מצינו לר"י תם משלם יותר מחצי נזק • א"כ דלא דריש ר"י פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי מצינו בתם משלם יותר מחצי נזק והיכי דמי שור שוה כ' שנגח לשור שוה מ' והנבילה יפה כ' והוי נזק כ' ופלגא נזקא עשרה וכי פלגי חצי חי וחצי מת נוטל ניזק בחי כ"ה ובמת י' הרי [ל"ה] נמצא מזיק משלם יותר מחצי נזק דבשלמא לר"מ לא משלם אלא חצי מה שפחתתו מיתה אלא לר"י כהי נמי דהיכא דמטי חצי החי יותר מנזק שלם נפקא ליה האי דלא שקיל ניזק. חצי החי מקל וחומר ממועד כדקתני לעיל מה מועד חמור אינו משלם אלא מה שהזיק תם הקל לא כ"ש אבל הכא דליכא למימר הכי דהא פחות ממה שהזיק משלם ומיהו טפי מחצי נזק איכא: אית ליה לרבי יהודה פחת שפחתתו מיתה • הלכך בההוא נמי מקרא נפקא ליה דלא שקיל אלא חצי נזק: א"כ • דלפחת שפחתתו מיתה לחוד אתא לכתוב את המת יחצון מאי וגם ש"מ תרתי דשתפיה רחמנא בשבחא: **מתני'** שורו שבייש פטור • כדקיימא לן (לעיל דף כו:) איש בעמיתו ולא שור בעמיתו: שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב • חצי נזק דמשונה הוא: **גמ'** כל המקלקלין פטורין • לענין שבת: חוץ מחובל ומבעיר • כדמפרש

מצינו תם חמור ממועד • וא"ת והא ר"י אית ליה (לקמן דף מה:) לך תמות במקומה עומדת וי"ל דה"פ מצינו לך תמות חמור מלך מועד ומייתי מברייתא דשור שוה מנה כו' ומה לך מועד דחמור אין משלם אלא מה שהזיק לך תמות הקל לא כל שכן **והתורה** אמרה ומכרו • לאו משום דלשתמע פשטיה דקרא ח"כ דקרא לא משמע כלל אלא י"ל דה"ק והתורה אמרה ומכרו וע"כ ר"י לא מפרש לקרא דלשלם כל שעה יותר מחצי דהא שמעינן ליה לר"י דאית ליה ח"כ לקמן בפ' שור שנגח ד' וה' (ד' לז:) אמר להן לשבתות משלם נזק שלם ולימי החול משלם חצי נזק: **שורו** שבייש פטור לער ורפוי ושבת ודמי ולדות לא חשיב משום דשמעינן ממתניתין דהחובל (לקמן דף פז:) ואע"ג דבושת נמי קתני התם מ"מ תנא הכא לדקדק הוא דומיא דשורו או שורו דומיא דידיה וכן שור שהדליק הגדיש אצטריך להכי כדאיתא בגמרא דלמילתא אחריתי לא אצטריך דפשיטא דחייב דלענין שורו מה לי שבת ומה לי חול ואגב הדליק הגדיש דמיירי בכדון בנפשו קתני חבל באביו ואמו אבל שורו שסימא את עין עבדו אצטריך שאע"פ שבעצמו חייב בשורו פטור דהא לא אשמועינן בשום משנה: **חובל** וצריך לכלבו מבעיר וצריך לאפרו • רבינו שמואל פירש דר' אבהו סבר כר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ורבי יוחנן ס"ל כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה ובהבערה פטור וצריך לכלבו או לאפרו לא חשיב מקלקל אלא מתקן דחייב אפי' לר"י וקשה דא"כ אמאי א"ל פוק תני לברא אטו משום דס"ל כר"י מאן דמתני כרבי שמעון משתיקין ליה דכה"ג פריך בפ"ק דחולין (דף טו:) ע"כ נראה דר' אבהו ורבי יוחנן איבצא דר"ש פליגי דרבי אבהו כר"ש כדאיתא פרק ההורג (שבת דף קו: ושם ד"ה חוץ) ורבי יוחנן סבר דאפי' רבי שמעון בעי תקון קצת ומיהו לא חשיב תקון שיתחייב בכך לרבי יהודה או לר"ש בשאר מלאכות דאין דרך לחבול בחבירו ליתן לכלבו ולשרוף גדיש בעבור אפר וטעמא בחובל ומבעיר כדמפרש התם בפרק ההורג משום דגמר ממילה והבערת בת כהן וא"ת ואמאי מחייב רבי אבהו אע"פ שאין צריך לכלבו ולאפרו הא כיון דאין צריך כלל מלאכה שאינה צריכה לגופה היא דאע"ג דמחייב ר"ש מקלקל בחבורה מ"מ בעינן צריכה לגופה כדמוכח בריש הנחנקין (סנהדרין דף פד: ושם ד"ה מאן) ובשלהי כל כתבי (שבת דף קכא:) ובפרק כלל גדול (שם דף עה: ושם ד"ה ספי) ובשלהי ספק אכל (כריתות דף כ:) ואור"י דכל הנך סוגיות כרבי יוחנן והיא דספק אכל ופרק כל כתבי דהוי ברייתא איכא למימר דההוא תנא סבר כר"י בחדא וכרבי שמעון בחדא ועי"ל טעמא במס' שבת בפרק ההורג (ג) מדאצטריך קרא למישרי מילה מכלל דשאר חובל חייב ומדאסר רחמנא שריפת בת כהן בשבת דמקלקל הוא מכלל דמקלקל בהבערה חייב כגון השורף כלי דמקלקל הוא: אינה משנה • דאינהו נמי פטירי: בצריך לכלבו • דהוי מקלקל על מנת לתקן והא (*דתנן) נגרר הדס אע"פ שלא יצא משום נובע הוא דמחייב:

אף

רבינו חננאל

שנוטל הניזק ע"ה מן החי וכ' דמי הנבילה הכל צ"ה ולר' יהודה נוטל חצי החי ק' וחצי הנבילה י' הכל ק"י • והקשה עליה אביי לדבריך שאתה אומר כי ר' יהודה מתחייב המזיק לשלם פחת הנבילה נמצא תם חמור ממועד כי המועד כתיב ביה שלם ישלם שור תחת השור לא ידענא דהמת מזיק שקיל ליה מאי טעמא כתיב והמת יהיה לו אלא ללמדך שהיא לניזק והמותר ממה שהיה שוה המת והוא בחיים משלם נמצא פחת הנבילה על הניזק ואין על המזיק כלום ואם תאמר בתם בפחת הנבילה משלם גם המזיק נמצא חומרא בתם מן המועד כי מה שאינו משלם המועד משלם התם • וכי תימא לר' יהודה תם חמור לוה. דתנן ר' יהודה אומר תם חייב מועד פטור כו' ואסיק' שאני התם דכתיבי קראי אבל לעניין תשלומין לא אמר ר' יהודה ועוד והתניא ר' יהודה אומר יכול שור שוה מנה שנגח שור שוה ה' סלעים והנבילה יפה סלע כו' ונדחו דברי רבא ופירק ר' יוחנן פחת נבילה דברי הכל דניזק הוי ושבח נבילה איכא בינייהו ר' מאיר סבר דניזק הוי ור' יהודה פלגי והיינו דתני בברייתא דקא קשיא לר' יהודה השתא דאמרי' תם רחמנא עליה דמזיק ולא שקיל בפחיתא ושקיל בשבחא יכול שור שוה ה' סלעים שנגח שור שוה ק' והנבילה יפה נ' זוז חולקין חצי החי וחצי המת שנמצא המזיק נוטל יותר מדמי שורו כולו היכן מצינו מזיק נשכר ואומר שלם ישלם מאי ואומר וכי תימא הני מילי דאמרת היכן מצינו מזיק נשכר הני מילי היכא דאית ליה פסידא לניזק שלא יהא מפסיד וזה נשכר אבל היכא דלית ליה פסידא לניזק כגון שור שוה ה' סלעים שהן כ' זוז שנגח שור שוה ה' סלעים ושבחה הנבילה ושוה ל' זוז דשקיל האי כ"ה זוז והאי כ"ה זוז נמצא המזיק נוטל דמי שורו כולו ותוספת ה' זוז לפיכך כתיב שלם ישלם הבעלים משלמין ולא נוטלין. א) אמר ליה רב אחא בר תחליפא לרבא לדידך דאמרת דלמא כי תם רחמנא עליה דמזיק דשקיל בשבחא היכא דלית ליה פסידא לניזק אבל היכא דאית ליה פסידא לניזק לא מדגלי רחמנא גבי מועד שלם ישלם תשלומי מעליא מכלל דתם אע"ג דכפסיד ניזק תשלומי הוו. איתא אם משלם לו חד זוזא תשלומי הוו והולך עמו במת ובחי ואע"פ שזה מפסיד יהיה זה נשכר. אמר ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי כלומר המזיק משלם ההיזק ואם אין עם ההיזק אין למזיק כלום א"ר אחא בר תחליפא לרבא לדידך דאמרת לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה פלגי נמצא תם משלם יתר מחצי נזק כגון שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' וזה נמצא חצי נזק ע"ה פחתת הנבילה ואינה שוה עכשיו אלא ל' זוז לר' יהודה דאמר פלגי חייב המזיק לשלם לניזק פ"ח זוז נמצא משלם יתר על חצי נזק י' זוז ופריק כל כי האי גונא אית ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי. ליתנא אחריתא א"כ שחולק הניזק והמזיק השור החי והמת פעמים שישוה השור החי ש' והמת היה שוה ר' והנבילה יפה נ' וזה הניזק נוטל מן החי ק"נ ומן הנבילה כ"ה הכל קע"ה והנזק לא היה אלא ק"נ וזה שהנבילה היתה שוה נ' וזה עכשיו נמצא תם משלם יותר מחצי נזק. ופרקי' אית ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי מנא ליה מוגם את המת יחצון. הא אפקיה ר' יוחנן אליבא דר' יהודה דאית ליה למזיק בשבח נבילה. ופרקי' א"כ לכתוב קרא ומכרו את החי וחצו את כספו וגם את המת ולישתוק והוה אמינא בזמן שנגח שור שוה ר' לשור שוה ר' והנבילה לא יפה כלום דמקיים' הלוקח חצי בהצי בחי ובמת אבל בזמן דלא מקיים האי והאי לא. כתב יחצון מכל מקום הנזק לאשמועינן פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי ואית מאן דמפיק האי סברא מגם ואמר אתין ומין רבויין אתא גם לרבות שור שוה ש' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז ומחצין בחי הנזק והוא פחת שפחתתו מיתה וכן כל נזק כיוצא בו זולתי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה כלום מחצין המת והחי בלבד: מתני' יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו כו' שורו שחבל באביו ובאמו חייב הוא שחבל באביו ובאמו פטור וכן שורו שהדליק את הגדיש כו' תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פי' בשבת פטורין חוץ מחובל ומבעיר אמר ליה חוץ מחובל ומבעיר אינה משנה אלא כל המקלקלין פטורין אפי' חובל ומבעיר בכללם הכל פטורין. אם תמצא לומר משנה חובל כגון שהכה בהמה וכיוצא בה והרגה בצריך לכלבו. מבעיר בצריך לאפרו

א) לפנינו בגמ' ליתא לכך מימרא כלל ואולי דגי' אחרת היה לגבינו וע"ל בסוגיא בכלו.

מסורת הש"ס
לקמן מב:
(פ' פוס' כתובות ל: נדרים כג. שבת קוי)
[שבת קוי: כ"ב יב: יבמות ע: סנהדרין פה:]
[נ"ל דתניא שבת קו:]

הגהות הב"ח
(א) גמ' למה יולא להחמיר: (ב) רש"י ד"ה חוץ מחובל וכו' בפרק ההורג ג"ב ד' קו ע"א:

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעה סעיף א:

צז ב מיי' פ"א מהל' נערה בתולה הל' יג ופ"ג מהל' גניבה הל' א ופ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה ס סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכג סעיף ד:

צח ג מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הלכה ו סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן ת סעיף א:

צט ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ב:

[שבת מג:]

אף הוא נמי דלא קבעי ליה וקתני פטור מפני שהוא נדון בנפשו לא שורו דומיא דידיה מה הוא דקבעי ליה אף שורו דקבעי ליה שורו היכי משכחת לה א"ל רב אויא הכא במאי עסקינן בשור פקח שעלתה לו נשיכה בגבו וקא בעי למקלייה ואיגנדר בקוטמא ומנא ידעינן דלבתר דקלייה קמגנדר בקוטמא ומי איכא כי האי גוונא אין דההוא תורא דהוה בי רב פפא דהוה כיבין ליה חינכיה עייל ופתקיה לנזייתא ושתי שיכרא ואיתסי אמרו רבנן קמיה דרב פפא מי מצית אמרת שורו דומיא דידיה והא קתני שורו שבייש פטור והוא שבייש חייב שורו דומיא דידיה נתכוון לבייש היכי משכחת לה כגון שנתכוון להזיק *דאמר מר נתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש רבא אמר מתניתין בשוגג וכדתנא דבי חזקיה *דתנא דבי חזקיה °מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לא חלקת בה בין שוגג בין מזיד בין מתכוון לשאין מתכוון בין דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג למזיד בין מתכוון לשאין מתכוון בין דרך ירידה לדרך עלייה לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון אמרו ליה רבנן לרבא מי מצית מוקמת לה בשוגג והא מפני שנדון בנפשו קתני הכי קאמר כיון דבמזיד נדון בנפשו והיכי דמי דקא בעי לאפרו השתא בשוגג פטור: **מתני'** שור שהיה רודף אחר שור אחר והוזק זה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי אלא בסלע לקה המוציא מחבירו עליו הראיה *היו שנים רודפין אחר אחד זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק שניהם

תורה אור: ויקרא כד

רש"י

אף הוא נמי דלא קבעי · לאפרו ומקלקל הוא וקתני פטור מתשלומין אלמא חיוב מיתה איכא: אף שורו דקבעי ליה · לאו דוקא דאפי' לא בעי ליה נמי חייב לשלם אלא על כרחיה תרוייהו בחדא מילתא מוקמינן האי לחיובא והאי לפטורא דהכי משמע מתני' דבמקום שזה חייב זה פטור דאי שורו בלא קבעי ליה לא מתורץ יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו דהא איהו בדלא בעי ליה מחייב בתשלומין: בשור פקח · שהשור חכם: ומנא ידעינן · דלהכי איכוין דאצטריך לאשמועינן מתני' דאע"ג דמריה כי האי גוונא מפטר בתשלומין הוי שור חייב דאי מסתמא אפי' מריה נמי מיחייב אי לא ידעינן ביה דצריך לאפרו ואין כאן יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו: חינכיה · שיניו: ופתקיה לנזייתא · דחף כסוי הכלי שהשכר בתוכו: שורו · דפטור דומיא דחיובא דידיה היכי משכחת לה הא חיובא דידיה ליתא אלא במתכוין לבייש ושור אין בו דעת להתכוין לבושת: ומשני משכחת לה כגון שנתכוון השור להזיק. דגבי אדם כי האי גוונא מחייב אבושת דאמר מר כו': רבא אמר · לעולם מתני' בדלא קבעי ליה לאפרו והאי דפטור מתשלומין לאו משום דליהוי ביה חיוב מיתה דהא מתני' אפי' בשוגג נמי דליכא חיוב מיתה מיתוקמא דפטור מתשלומין כדתני דבי חזקיה: מכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת · הוקשו יחד דמה מכה בהמה לעולם משלם ואפי' בשוגג כדאמרי' (לעיל דף כו.) אדם מועד לעולם אף מכה אדם דפטריה קרא מתשלומין דכתיב יומת לעולם פטור ואפילו בשוגג הואיל ובמזיד שייכא מיתה: דרך עלייה · שהרגו כלאחר יד בהרימו הגרזן דקיימא לן (מכות דף ז:) דפטור מגלות אפ"ה פטור מתשלומין הלכך גבי חילול שבת נמי אפי' בשוגג פטור. מלשלם: ה"ג הכי קאמר כיון דבמזיד נידון בנפשו · והיכי דמי בצריך לאפרו השתא דשוגג פטור: **מתני'** והוזק · הנרדף: בסלע לקה · מתחכך היה בסלע ולקה: היו שנים רודפין אחר אחד · ושלשתן של שלשה בני אדם:

לעיל כו. · כתובות לה: [לקמן סנהדרין עט: פד:] · לעיל יג:

תוספות

ועי"ל דאפי' במקלקל גמור משכחת לה דהיא צריכה לגופה כגון חובל באיסורי הנאה שסבור שיכול ליהנות ליתן לכלבו וכן מבעיר באיסורי הנאה שסובר שיכול לבשל בו קדירה וא"ת ורבי יוחנן מאי טעמא דלא מחייב מקלקל גמור דהא טעמא דמקלקלין פטורין היינו משום דבעינן מלאכת מחשבת כדמוכח בספ"ק דחגיגה (דף י:) ולענין חבורה לא חיישינן אמלאכת מחשבת כדמוכח בס"פ ספק אכל (כריתות דף יט:) דאמר הנח לחבורה הואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי מחייב ומתעסק לא מפטר אלא מטעם מלאכת מחשבת וי"ל נהי דלא בעינן מלאכת מחשבת מיהו כיון דגמרינן ממילה ומהבערת בת כהן לא מחייבינן אלא דומיא דהנהו דלא הוי מקלקל גמור אלא תקון במקצת ור' אבהו נהי דלורך מלוה לא משוי ליה תקון מ"מ צריכה לגופה משוי ליה מה שהוא צריך למלוה וא"ת צריך לכלבו ולאפרו היכי חשיב צריכה לגופה מ"ש מחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה * וי"ל דלא דמי דהכא צריך הוא לנטילת נשמה דהיינו הדם כי הדם הוא הנפש כדי לתת לכלבו ומבעיר נמי להבערה כדי לעשות אפר כמו מבעיר לבשל קדירה ולא דמי לחופר גומא דממילא ואין נהנה כלל ממנו וא"ת הא דאמר בפ"ק דיבמות (דף ו:) דאצטריך קרא לאיסור הבערת בת כהן משום דהוה ס"ד למשרי מקל וחומר דעבודה דדחיא שבת תיפוק ליה דאי לא כתיב הבערת בת כהן הוה שרינן כל המקלקלין בהבערה וי"ל דהתם כר' יהודה דחשיב ליה תקון:

מה שורו דלא קבעי ליה · משמע דלא פריך אלא אליבא דר' יוחנן ותימה דלר' אבהו נמי תקשה מה שורו דלא צריך לגופו כו' ואם נאמר דרבי אבהו מחייב במקלקל גמור ולא בעי צריכה לגופה א"ש:

נתכוון לבייש היכי משכחת לה · תימה כיון דלא אסיק אדעתיה נתכוון להזיק אפילו הוא דומיא דשורו נמי תקשה ליה דבשור ליכא כוונה ובאדם בעי כוונה וי"ל דאי אמרת הוא דומיא דשורו אז משמע שפיר כוונתו להזיק ובא להשמיענו דלא בעינן כוונה לבייש אלא להזיק דומיא דשורו אבל שור דומיא דידיה משמע כוונה דשכיח טפי באדם מבשור דהיינו כוונה דידיה לבייש ואתא לאשמועינן שור דומיא דאדם דבעי' שיתכוון לבייש דאילו מתכוון להזיק שכיח יותר בשור מבאדם [ועוד] דליכא למימר דלהשמיענו דשור פטור במתכוון להזיק מבושת דלהא לא אצטריך דהא תנן בהחובל (לקמן דף פז.) דשור פטור בכל ארבעה דברים וקתם שור הוא קרן שמתכוון להזיק וא"כ ע"כ שורו דומיא דידיה שמתכוון לבייש וזה א"א שהשור אין מתכוון לבייש ועל כרחך אית לן למימר הוא דומיא דשורו וקמ"ל דלא בעינן מתכוון לבייש ומשני לעולם שורו דומיא דידיה שמתכוון וקמ"ל שיכול להיות ששורו דומיא דידיה וא"כ בדידיה לא בעינן שיתכוון לבייש שזה אי אפשר להיות בשור: *מתניתין בשוגג · פי' בקונט' דרבא מוקי מתניתין דלא בעי לאפרו ופטור מאותו טעם ששוגג פטור ואין הלשון משמע כן ועוד דלא דמי לשוגג שיש בו איסור מלאכה אבל כאן אין איסור מלאכה אלא י"ל מתני' בשוגג דבהא מלתא אשמועינן הוא דומיא דשורו מה שורו בשוגג אף הוא בשוגג ואפילו הכי פטור מדתנא דבי חזקיה:

מכה אדם ומכה בהמה · תימה דבריש הנחנקין (סנהדרין דף פד:) מוקי האי קרא דתנא דבי חזקיה במכה אביו ואע"ג דבמסקנא נפקא לן חבורה מאם אינו ענין לנפש בהמה מ"מ מפיק מיניה התם דמותר להקיז דם לאביו ומה שייך כאן לחלק בין דרך ירידה לדרך עלייה וי"ל דמיירי בין במכה אביו בין במכה חבירו במכה אביו מדכתיב הכאה כתם ולא כתיב ומת ובמכה חבירו דבר הלמד מענינו דומיא דקרא דלעיל מיניה איש כי יכה כל נפש אדם דמיירי ברוצח כדמוכח בפרק יוצא דופן (נדה דף מד: ושם*) וללדדים מיירי לענין חבירו במיתה ולענין אביו בחבורה בעלמא וכיון דבכולהו מיירי קרא גמרינן שפיר ממכה בהמה:

בין בשוגג בין במזיד · בג' ענייני ממון איירי תנא דבי חזקיה בין בשוגג בין במזיד איירי בממון אחר בהדי מיתה ונפקא לן מינה דחייבי מיתות שוגגים פטורים [מתשלומין] משום דלא חלקת דהכי מייתי לה בשמעתין ובאלו נערות (כתובות דף לה: ושם) ולענין זה אית להו לכ"ע הקישא דתנא דבי חזקיה כדאמרינן בפ' אלו נערות ומי איכא למאן דלית להו דתנא דבי חזקיה אבל בין מתכוון לשאינו מתכוון לאו בממון אחר בהדי מיתה איירי דמקל וחומר משוגג נפקא אלא לפטור מדמי הנהרג לאפוקי מדרבי דדריש במתכוון להרוג זה והרג זה ונתת נפש תחת נפש ממון וקמ"ל תנא דבי חזקיה דכיון שנתכוון פטור הכא נמי שאין מתכוון פטור והכי מייתי לה בפרק הנשרפין (סנהדרין דף עט:) ובין דרך ירידה לדרך עלייה אתא כמו דדרך עלייה לא ניתן שגגתו לכפרה דלא שקלינן מיניה ממונא למפטריה הכא נמי דרך ירידתו אע"ג שניתנה שגגתו לכפרה ולפטור מזיד אצטריך ויש טועים לומר דלפטור שוגג דרך עלייה כמו דרך ירידה אצטריך אבל בפרק אלו נערות (כתובות דף לה: ושם) בשמעתא דלא יהיה אסון מוכיח סוגיא כדפרישית: זאת

רש"ל · עיין רש"ל ופי' התוס' גבי הגמרא · ד"ה איש

רבינו חננאל

ואינן מקלקלין לפיכך חייבין אבל כל חובל ומבעיר שהוא מקלקל פטור ואקשי' ממתני' שורו שהדליק את הגדיש חייב כו' ופרקי' שורו דומיא דידיה מה הוא דקבעי ליה פי' מתכוין להדליק את הגדיש שצריך לאפרו כך השור מדליק את הגדיש בכוונה שצריך לאפרו לאיגנדורי ביה ומנא ידעינן שכך כוונת השור דחזינן ליה לבתר דקלייה קא מיגנדר בקיטמיה · פי' חינכיה למעלה בית העליסה קרוב לשינים · פתק לנזייתא פתח הקנקנים' ואקשי' על האי סברא מתני' דקתני שורו שבייש ואע"ג דנתכוון לבייש דומיא דאדם מה אדם אינו חייב בבושת עד שיתכוון לבייש · ואוקימתא למתני' שורו דומיא דידיה שורו דכוונתו לבייש היכי משכחת לה · ופרק' אע"ג דלא אשכחן כוונה לבהמה לבייש אשכחן ליה כוונה להזיק ואמר מר כיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש חייב לגבי בהמתו כי האי גוונא פטור מן הבושת · רבא אמר מתני' כולה בשוגג וכדתנא דבי חזקיה כו' ופשוטה היא · ומיתוקמא בשורו דומיא *) דידיה מה שורו בלא מתכוון אף ה"א בלא כוונה · דהא שוגג הוא עליה. וסלקא כר' יוחנן דאמר מתני' דתנינן בשבת כל המקלקלין פטורין ואפי' חובל ומבעיר חוץ מחובל דצריך לכלבו ומבעיר דצריך לאפרו כדאמרי': מתני' שור שהיה רודף אחר שור אחר זה אומר שורך הזיק והלה אומ' לא כי אלא בסלע לקה המוציא מחבירו עליו הראייה כו' אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הלוקין עליו חבריו על סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין

דברי סומכוס מפירשין בפ' שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה כו' ואמר ר' יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין ותניא כהא בהדיא שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה נצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע לולד דברי סומכוס וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיות ואע"פ שבמקומות הרבה מקצ'רו בזה המקום עיקרו

*) אולי צ"ל ומיתוקמא בדידיה דומיא דשורו מה שורו כו'.

גליון הש"ס גמ' ופתקיה לנזייתא. עי' מו"ק דף יב ע"ב ברש"י ד"ה לנזיי:

שניהם פטורים *אם היו שניהם של איש אחד שניהם חייבים היה [ג]אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק והמזיק אומר לא כי אלא קטן הזיק [ג]אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד הזיק והמזיק אומר *לא כי אלא תם הזיק המוציא מחבירו עליו הראיה [ד]היו הניזקין שנים אחד גדול ואחד קטן והמזיקין שנים אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק את הגדול וקטן את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא קטן את הגדול וגדול את הקטן [ה]אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד הזיק את הגדול ותם את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא תם את הגדול ומועד את הקטן המוציא מחבירו עליו הראיה:

גמ' אמר רבי חייא בר אבא [זאת אומרת] חלוקים עליו חביריו על סומכוס *דאמר ממון המוטל בספק חולקין א"ל ר' אבא בר ממל לר' חייא בר אבא אמר סומכוס אפילו ברי וברי א"ל אין *אמר סומכוס אפילו ברי וברי וממאי דמתני' בברי וברי הוא דקתני זה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי מתקיף לה רב פפא מדרישא ברי וברי סיפא נמי ברי וברי אימא סיפא היה אחד גדול ואחד קטן ניזק אומר גדול הזיק ומזיק אומר לא כי אלא קטן הזיק אחד תם ואחד מועד ניזק אומר מועד הזיק והמזיק אומר לא כי אלא תם הזיק המוציא מחבירו עליו הראיה הא לא מייתי ראיה שקיל כדאמר מזיק נימא תהוי תיובתא דרבה בר נתן דאמר טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אלא בברי ושמא דקאמר ברי מאן דקאמר שמא מאן אי נימא דקאמר ניזק ברי וקאמר מזיק שמא אכתי לימא תהוי תיובתא דרבה בר נתן אלא דקאמר ניזק שמא וקאמר מזיק ברי ומדסיפא ניזק שמא ומזיק ברי רישא נמי ניזק שמא ומזיק ברי ואמר סומכוס אפי' בהא דאיצטריך לאשמועינן דלא לא [ו]סיפא ניזק שמא ומזיק ברי [ז]רישא ניזק ברי ומזיק שמא והא לא דמיא רישא לסיפא אמרי ברי ושמא שמא וברי חד מילתא היא ברי ושמא וברי תרי מילי נינהו: גופא אמר רבה בר נתן [ח]טענו חטין והודה לו בשעורין פטור מאי קמ"ל תנינא *טענו חטין והודה לו בשעורין פטור אי מהתם הוה אמינא פטור מדמי חטין וחייב בדמי שעורין קמ"ל [ט]דפטור לגמרי תנן היו הניזקין שנים אחד גדול ואחד קטן וכו' הא לא מייתי ראיה שקיל כדקאמר מזיק ואמאי חטים ושעורים נינהו ראוי ליטול ואין לו והתניא הרי זה משתלם על הקטן מן הגדול ולגדול מן הקטן דתפס תנן היה אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד הזיק את הגדול ותם את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא תם את הגדול ומועד את הקטן המוציא מחבירו עליו הראיה הא לא מייתי ראיה שקיל כדקאמר מזיק ואמאי חטין ושעורין נינהו ראוי

רש"י שניהם פטורים · דהרווייהו מדחו ליה : שניהם חייבין · מפרש בגמרא: גדול הזיק · ויש בגופו שוה חצי נזק : קטן הזיק · ודמי הקטן תקח ומותר חצי נזק תפסיד : וקטן הזיק את הגדול · ואע"ג שחצי נזקו של גדול מרובה לא תקח אלא קטן שלי וחצי נזק של קטן שנך קח מן הגדול : **גמ'** על סומכוס · דאמר לקמן (דף מו:) בברייתא בגמ' בשור שנגח את הפרה ממון המוטל בספק חולקין וממתני' שמעינן דחלוקים עליו חביריו דקתני המוציא מחבירו כו' : אמר סומכוס אפילו ברי וברי · דשניהם טוענים טענת ברי ואפילו היכא דנתבע טוען ברי לי שאיני חייב ואפילו הכי כיון דלגבי דינא מספקא *אי קאמר קושטא חולקין דקאמרת מתניתין דלא כסומכוס : לא כי · משמע דפשיטא ליה דבסלע לקה : שקיל כדאמר מזיק · וגובה מן התם ואע"ג דקאמר ניזק ברי לי שזה לא הזיקני : פטור · אף מדמי שעורין דהא אמר ליה תובע לאו שעורין יהבי לך ואחולי מחיל גביה : דקאמר ניזק ברי לי · ואפ"ה שקיל מן התם כל שכן דהוה תיובתא דרבה בר נתן : אלא דקאמר ניזק שמא, הלכך מתרווייהו תבע וכי לא מייתי ראיה שקיל מן התם : רישא נמי ניזק · אומר שמא שורך הזיק ומזיק אומר ברי בסלע לקה וכי אפ"ה קאמר סומכוס דחולקין דאיצטריך לרבנן לאפלוגי ולאשמועינן דלא פלגי : רישא דקאמר מזיק שמא וניזק ברי · והתם אמר סומכוס שהורע כחו של נתבע וחולקין ואתו רבנן לאשמועינן דלעולם יד נתבע על העליונה : והא לא דמיא רישא לסיפא · וכיון דסוף סוף לאו בחדא מילתא מוקמת להו שפיר מצי ר' חייא בר אבא לאוקמי לרישא בברי וברי ולמפשט דסומכוס אפי' בברי וברי אמר ומאי אתקפתיה דרב פפא : ה"ג תנן היו ניזקין שנים כו' : ראוי ליטול · אי מייתי ראיה ואין לו אי לא מייתי ולא תדוק מינה כדקדייקא ולהכי

תוספות **זאת** אומרת חלוקים עליו חביריו על סומכוס · דוקא בכי האי גוונא פליג סומכוס שראוי להסתפק בדבר והשה (ב"מ דף ק. ושם) דמחליף פרה בחמור והמוכר שפחתו וילדה בכל הנך בלא טענותם ראוי להסתפק לב"ד אבל במקום שהספק בא ע"פ דבריהם לא פליג סומכוס דהרי למ"ד אמר סומכוס אפילו ברי וברי אטו אם אמר אדם לחבירו טלית זו שאתה לבוש שלי הוא מי אמר סומכוס חולקים ובשנים אוחזים בטלית אמר דאי אתו לקמן כי תפיס חד וחד מיסרך סרוכי דאפי' לסומכוס סרוכי לאו כלום הוא :

ממאי דמתני' ברי וברי · וא"ת והיכי אמרינן דמתני' ברי וברי אי משום דאמר סומכוס ברי וברי היינו משום דאי לא אמר סומכוס בברי וברי לא היה יכול לדקדק ממשנה דחולקים דהוי מצי לאוקמי בברי וברי ודברי הכל וי"ל דה"ק ממאי דמתני' מצי לאורויי כלל בברי וברי דלמא בברי ושמא דוקא איירי כדאמרינן בסמוך דרישא דומיא דסיפא *דקתני זה אומר לא כי ואף על גב דבפ"ק דכתובות (דף יב: ושם*) תנן והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך נאנסת והיה מקחי מקח טעות ומוכח התם דהיינו שמא התם ליכא למיטעי שאין הבעל רגיל לידע אבל הכא אי בשמא איירי לא ה"ל למיתני לא כי כיון דאיכא למיטעי :

הא לא מייתי ראייה שקיל כדאמר מזיק · וא"ת דלמא הא לא מייתי ראייה לא שקיל מידי וי"ל דלשון המוציא משמע במה שבא להוציא צריך ראייה אבל מה שהוא מודה לו לא ולקמן דמשני ראוי ליטול ואין לו היינו בלא תפס אבל בתפס יש לו ולהכי א"ש לשון המוציא :

לימא תיהוי תיובתא דרבה בר נתן · וא"ת ואמאי לא מוקי לה כר"ג דאמר בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף מ: ושם*) טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ור"ג מחייב וי"ל דמהדר לאוקמי כרבנן ועוד י"ל דרבה בר נתן אמרה למילתיה ככולי עלמא ולא מחייב ר"ג אלא שבועה דאי הוה מחייב בדמי שעורים מגליה לרבה בר נתן דרבנן פליגי עליה בהא דלמא לענין שבועה דוקא פליגי דכתיב כי הוא זה דבעינן הודאה ממין הטענה וכי תימא דרבה בר נתן סבר דמהאי טעמא דפטרי רבנן שבועה לא הויא נמי הודאה להתחייב שעורין הא ליתא דהא אמרינן בשבועת הדיינין. (שם דף מ:) טענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן פטור והתם ודאי לכ"ע חייב במה שטענו ואפ"ה פטור משבועה ע"כ נראה דרבה בר נתן לכ"ע פוטר מדמי שעורים דמשמע ליה דסברא הוא שהוא פטור כיון שהודה לו שאין חייב לו שעורין ומחל לו ובשבועה דוקא פליגי אי בעינן ממין הטענה :

מדסיפא ניזק שמא ומזיק ברי רישא נמי כו' ואמר סומכוס כו' · אבל מסיפא גופה ליכא למיפרך דאיכא למימר כיון דאיכא הודאה במקצת שהרי מודה שהקטן הזיקו לכל הפחות הלכך איכא למימר דקאמר סומכוס חולקים אע"ג דניזק קאמר שמא ומזיק אמר ברי ואם תאמר דנימא ברי ושמא ברי עדיף כדקאמר רב יהודה בהגוזל בתרא (לקמן דף קיח.) גבי מנה לי בידך והלה אומר איני יודע ויש לומר דהתם הוי ברי טוב שלא יהיה לו פנים לשקר כיון שחבירו יכול לידע בשקרו זה והשמא אינו טוב שאין זוכר אם חייב לו ומוכחא מילתא דחייב לו אבל הכא ברי שלו גרוע שיודע בחבירו שאין יכול להכחישו ולכך טוען ברי והאי נמי דקאמר שמא לפי שלא ראה המעשה הלכך לא אמרינן ברי עדיף: **רישא** במזיק שמא · ואם תאמר והא לא כי קתני וי"ל דבברי וברי נמי איירי: ראוי

עין משפט נר מצוה

ק א מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הל' ז סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' ת סעי' ג:

קא ב ג מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעי' ג ד:

קב ד ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' ד:

קג ו טוש"ע שם סעי' ג בהג"ה:

קד ז טוש"ע שם ס"א:

קה ח ט מיי' שם הל' יא ופ"ג מהל' טוען ונטען הלכה י סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' פח סעי' יב וסי' ת סעי' ד [והובא ברב אלפס במקומו ובשבועות פ"ו דף ש"ה]:

[כאן צ"ל סה"ד ואח"כ מה"ד דקתני]

[ד"ה והוא]

[ד"ה והודה]

מסורת הש"ס

[עי' תוס' ב"ב לג: ד"ה רבי אחא]

ס"א מאן

לקמן מו: ב"מ ב: ו' נח: ק: [ב"ב קמא.]

[בבא מציעא ק: ע"ש ק' ע"ש]

שבועות לח: [ק:] כתובות לח:

רבינו חננאל

עיקרו ודייק ר' חייא בר אבא ממתני' דקתני המוציא מחבירו עליו הראייה ולא קתני חולקין ש"מ מתני' חכמים היא וחולקין על סומכוס · ואמר ליה רבי אבא בר אבא אמר סומכוס אפי' ברי וברי חולקין אמר ליה הין מתני' ברי וברי הוא ואוקימנא דלא כסומכוס' ואתקיף לה ר' פפא הכי מדרישא דמתני' ברי וברי סיפא נמי ברי וברי ואמרו רבנן המוציא מחבירו עליו הראייה ואי לא מייתי ראייה שקיל כדקאמר מזיק דמחייבינן ליה במה שהודה אמאי שקיל בעלים אפי' כדקאמר מזיק חטים ושעורין נינהו ואם איתא לדרבה פטור לגמרי הוא · נימא תהוי תיובתיה דרבה בר נתן דאמר טענו חטים והודה לו בשעורים פטור · וכיון דקיימא לן כרבה בר נתן פרק' הכי סיפא דמתנ' אינה ברי וברי אלא בברי ושמא הוא וצריכי הכי דמי *) אי נימא דטעין ניזק ואמ' שמא תורך הזיק ומזיק אמר ברי לי שבסלע לקה מתמהינן עלה כי האי גוונא כשתובע טוען שמא אמר סומכוס חולקין ומטענת שמא מיחייב דאיצטריך לרבנן המוציא מחבירו עליו הראייה · ודחי' לא דמי רישא לסיפא רישא ניזק אמר ברי לי ששורך הזיק והמזיק טוען שמא בסלע לקה ועל זה הוצרך סומכוס לומר חולקים ורבנן אמרי המוציא מחבירו עליו הראייה סיפא ניזק שמא ומזיק ברי ואי לא מייתי ראייה שקיל כדקאמר מזיק דהא ניזק מספקא ליה · ואקשי' והא לא דמי רישא לסיפא רישא ניזק ברי ומזיק שמא סיפא מזיק ברי וניזק שמא · ופריק ברי ושמא שמא וברי חדא מילתא היא אבל רישא לאוקמה בברי וברי וסיפא ברי ושמא תרתי מילי נינהו ואסקי' דברי וברי אפי' סומכוס מודה שהמוציא מחבירו עליו הראייה וכי פליג בשמא ושמא או בברי ושמא או שמא וברי **) ובכולהו רבנן פליגי ואמרי המוציא מחבירו עליו הראיה · והלכ' כרבנן · גופא אמר רבה בר נתן טענו חטים והודה לו בשעורין פטור · נימא מסייעא ליה טענו חטים והודה לו בשעורין פטור ורבן גמליאל מחייב · ודחי' אי מהתם הוה אמינא לעולם פטור משבועה דאורייתא' וחייב בשעורין שכבר הודה לו בהן · ורבה בר נתן פוטרו אפי' מן השעורין שהרי התובע אין טוען שיש לו אצלו שעורין ואין מחייבין הנתבע בחטים לשלם שעורין · ואקשי' תנן היו הנזקין ב' אחד גדול ואחד קטן והמזיקין ב' כו' ואי לא מייתי ראייה משתלם מן הקטן והלא ניזק טוען כי הגדול הזיק ולא הקטן כטוען חטים ולא שעורין דמי · ואם איתא לרבה פטור לגמרי הוא אלא נימא תיהוי תיובתיה · ופריק ראוי לישתלם קתני ולא שקיל ודאי · ואקשי' ומי מצית אמרת הכי והתניא בהדיא הרי זה משתלם לגדול מן הקטן ולקטן מן הגדול אלמא דשקיל ממש · ומשנינן דאי תפס פי' אם קדים ניזק ותפס תורא דאודי ביה כבר והשתא הדר ביה לא מפקינן מינה דניזק דהא איהו הוא דאודי ליה וכן הדין באחד תם ואחד מועד · וי"ש מ"י שאומר כרבה בר נתן קיימא לן דהא מקשי' ומפרקי' אליבא דידיה ש"מ הלכתא כוותיה · וכן הדין וזה אומר גדול הזיק להשתלם חצי נזק מגופו וזה אומר קטן הזיק אין משתלם חצי נזק ולא אפי' מקטן אלא אי תפס הניזק לא מפקינן מיניה · וי"ש מ"י שאומר כיון דמתני' דשבועות לא מסייעא לרבה בר נתן ולא דייקא כוותיה ומתני' ומתניתא דהכא קשו עליה ובשינויי הוא דדחי ובהדיא קיימא לן אשינויא לא סמכינן ועוד אפי' בחטין פטור משבועה

*) נראה דל"ל היכי דמי אי נימא דטעין ניזק ואמר שמא ומזיק ברי א"כ רישא נמי דטעין ניזק ואמר וכו'. **) נראה דל"ע בסיפא כשהמזיק טוען דקטן הזיק וככה"ג לסומכוס חולקין ואפילו בשמא וברי כמש"כ התוס' בד"ה מדסיפא וכ"ש בברי וברי ודו"ק.

"ראוי ליטול ואין לו והתניא הרי זה משתלם לקטן מן המועד ולגדול מן התם "דתפס: היו שניהם של איש אחד שניהם חייבים: א"ל רבא מפרזיקא לרב אשי ש"מ שוורים תמים שהזיקו רצה מזה גובה רצה מזה גובה הבא במאי עסקינן במועדין אי במועדין אימא סיפא היה אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק והמזיק אומר לא כי אלא קטן הזיק המוציא מחבירו עליו הראיה אי במועדין מאי נפקא ליה מיניה סוף סוף דמי תורא מעליא בעי לשלומי א"ל סיפא בתמין ורישא במועדין א"ל רב אחא סבא לרב אשי אי במועדין חייבים חייב גברא מיבעי ליה ותו מאי שניהם אלא לעולם בתמין ורבי עקיבא היא *דאמר שותפין נינהו וטעמא "דאיתנהו לתרוייהו דלא מצי מדחי ליה אבל ליתנהו לתרוייהו "מצי אמר ליה זיל אייתי ראיה דהאי תורא אזקך ואשלם לך:

הדרן עלך המניח

שור שנגח ארבעה וחמשה שוורים זה אחר זה ישלם לאחרון שבהם ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו ואם יש בו מותר יחזיר לשלפני פניו והאחרון אחרון נשכר דברי ר"מ רבי שמעון אומר "שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום זה נוטל מנה וזה נוטל מנה חזר ונגח שור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו זה נוטל חמשים זוז וזה נוטל חמשים זוז חזר ונגח שור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו חמשים זוז ושנים הראשונים דינר זהב: **גמ'** מתניתין מני דלא כר' ישמעאל ודלא כר' עקיבא אי כר' ישמעאל *דאמר בעלי חובות נינהו האי אחרון אחרון נשכר ראשון ראשון נשכר מבעי ליה אי כר' עקיבא דאמר *תורא דשותפי הוא האי יש בו מותר יחזיר

ולהכי מוקים לה הכי ולא מוקים לה כדאוקים למילתא לעיל בניזק שמא ומזיק ברי דאם כן הייני הך וסיפא אמאי אצטריך *ורבה דאוקמא למילתא דניזק שמא ומזיק ברי ולא אוקמה בברי וברי ולישני ראוי ליטול ואין לו משום דס"ל דסומכוס לא אמר חולקין בברי וברי הלכך רישא דקתני לא כי אלא בסלע לקה לא אצטריך למיתני' בברי וברי לאשמועינן דמוציא מחבירו כו' להכי אוקמה למילתא בשמא וברי דתיקו כמי רישא בברי ושמא: דתפס · שקדם ניזק ותפס השור: שמע מינה · מדקתני שניהם: רצה מזה גובה רצה מזה גובה · ואם אבד האחד קם חבירו במקומו ומשתלם הימנו: במועדין · דסוף סוף משלם מעליה לפיכך כל נכסיו אחראין לפרעון: ה"ג מאי נפקא ליה מינה סוף סוף דמי תורא מעליא בעי לשלומי: אלא לעולם בתמין · והאי דקתני שניהם לאו כדקאמרת דמאיזה שירצה יגבה אלא הא קמ"ל דכל זמן ששניהם בפניו גובה אבל אבד האחד אינו גובה: ור' עקיבא היא דאמר שותפין נינהו · בגוף של שור הלכך אבד השור אבד נזקו הלכך כי הוו שניהם הוא דמחייב ואי ליתנהו לתרוייהו אלא אחד אמר ליה אייתי ראיה כו' אבל לרבי ישמעאל כיון דאמר בעל חוב הוא ווזי הוא דאסיק ביה אבד האחד לא איבד את זכותו:

הדרן עלך המניח

שור שנגח ארבעה וחמשה · וכולן היה תם דמשתלם מגופו והיכי דמי כגון ראה שור ונגח וראה שור ולא נגח וראה שור ונגח ואחר נגיחה שניה ראה ב' פעמים או ג' שור ולא נגח דאפי' מועד לסירוגין ליכא דשור אין נעשה מועד אא"כ נגח הג' נגיחות בשלשה שראה כסדרן או שלא כסדרן ונעשה מועד לסירוגין והיכא דסירוגין שוין כדתניא לקמן בפירקין: ישלם · ה"ג תחילה לאחרון ובגמרא מפרש מני: ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו · כל חצי נזקו והראשונים יפסידו: רבי שמעון אומר · שותפין הן בנזקין כיצד שור [שוה] מאתים שנגח כו': ושלפניו · זה ניזק ראשון נטל חמשים זוז והבעלים חמשים זוז דיש לניזק ראשון בו החצי הלכך משלם חצי תשלומי נזקו דסבר לה כר' עקיבא דאמר שותפים נינהו: חזר ונגח שור שוה מאתים האחרון נוטל מנה · החצי מכל מי שהוא דמגופו משתלם ונמצא אותו שלפניו שהיה החצי שלו משלם מחלקו חצי מנזק שנטל האחרון: ושנים הראשונים · ניזק ראשון והבעלים שהיה להן לכל אחד רביע משלמין כל אחד רביעית של נזקו: דינר זהב · עשרים וחמשה דינרים כסף בפרק הזהב (ב"מ דף מה:): **גמ'** ראשון נשכר מבעי ליה · והאחרון יפסיד שהרי אין ראשון שותף בו שהאה שמירתו עליו להתחייב בנזקין והא לא דמיא לחב עד שלא הזיק דאמרינן בהמניח (לעיל דף לג:) קדמו בעלי חובות והגביהו לא עשו כלום דהתם הוא דאמר ליה ניזק לבעל חוב מהאי תורא דאזקן מיניה משתלימנא ובעל חוב לא מצי למימר ליה הכי הלכך ב"ח יטול נכסים אחרים אבל הכא האי ניזק והאי ניזק ולא משתלם אלא מגופו ומאי דשקיל האי מפסיד האי הלכך קמא קמא קדים:

ראוי ליטול ואין לו · פירוש ראוי ליטול אם תפס ואין לו אם לא תפס[א] ודוקא היכא דיש לו תביעה על שני השוורים על הגדול ועל הקטן אם תפס משתלם אבל מתני' דלעיל דאין לו תביעה אלא על הגדול אפי' תפס הקטן אין משתלם מיניה ולא שייך לשנויי לעיל ראוי ליטול ואין לו כיון דאם תפס לא משתלם מיניה ובטעמו חטים נראה דאם תפס שעורים לא משתלם וא"ת אמאי לא משני הכא כדלעיל דקאמר ניזק שמא ומזיק ברי וי"ל דא"כ הו"מ למיפרך הייני הך כדפירש בקונטרס והשתא איכא נריכותא בכולהו בבי דמתניתין דרישא אשמעינן אפילו מזיק שמא וניזק ברי פליגי רבנן עליה דסומכוס ואמרי המוציא מחבירו עליו הראיה והואת דקטן וגדול משמיענו אפילו ניזק שמא ומזיק ברי פליג סומכוס ואחד תם ואחד מועד אשמעינן דאפילו לר' אחא דאמר בריש פרק המוכר פירות (ב"ב דף צג·) גמל האוחר בין הגמלים בידוע שזה הרגו מודה הכא דלא תלינן במועד כיון דשניהם רלין והך דהניזקין שנים אשמועינן "דנתפס שקיל כדאמר מזיק וסיפא דתם ומועד איידי דאיירי בבא דלעיל בגדול וקטן ותם ומועד איירי נמי הכא:

ש"מ · מדקתני שניהם רלה כו' ואם אבד האחד קם חברו תחתיו ומשתלם הימנו כך פירש בקונטרס וקשה דלא הוה ליה למימר שמע מינה אלא מסיפא הוה ליה למפרך דקתני אחד גדול ואחד קטן המוציא מחבירו עליו הראיה ומשלם לגדול מן הקטן א"כ כשאבד אחד מהן לא משתלם מאותו שנשאר ונראה לפרש דבשני שוורים שהזיקו שור בודאי איירי דחשיב כאילו הוי חד גופא ומשתלם מן השני ואע"ג דמתניתין לא איירי אלא בענין שאנו מסופקים איזה מהן נגח מ"מ דייק מלישנא דקתני שניהם חייבים לאשמועינן שיכול להיות שיהיו שניהם חייבין כגון אי ידעינן בודאי שהזיקו שניהם יחד:

ורבי עקיבא היא דאמר שותפין נינהו · פירש בקונטרס דלר' ישמעאל דאמר ב"ח הוא וזוזי הוא דמסיק ביה אם אבד האחד לא איבד זכותו וקשה דהא לעיל (דף לג·) אמר אפילו לר' ישמעאל שחטו מה שעשה עשוי ונראה לפרש דמשום הכי מוקי לה כר' עקיבא משום דלר' ישמעאל אין שום חידוש דפשיטא דאיבד זכותו כשאבד האחד כיון דב"ח הוא אבל לר' עקיבא דשותפי נינהו ס"ד דהוי כאילו האחד מן השנים בחזקת הניזק ומצי למימר ניזק שלך נאבד ולא שלי*:

הדרן עלך המניח

שור שנגח ארבעה וחמשה: אי כרבי עקיבא דאמר שותפין נינהו יחזיר לכולן מבעי ליה · תימה דלר' עקיבא נמי אמאי אין ראשון נשכר דלמה יהא מוטל עליו לשמור חלקו כל זמן שלא עמד בדין ולא באו עדים דמה הוא יודע אם יזכה וצריך לדחות דכיון שיש בידו להביא עדים לאלתר ולזכות מתחייב בשמירתו *ולא מצי לשנויי כגון שאין בידו דאם כן תיקשי ליה לרבי עקיבא ראשון נשכר מבעי ליה: כגון

עין משפט נר מצוה

קו א ב מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הל' יא סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' ת סעי' ג בהג"ה וסעי' ד:
קז ג ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ב:
א ה מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הל' יב טוש"ע ח"מ סי' פא סעי' א:

רבינו חננאל

משבועה דאורייתא וחייב בדרבנן ויש לו לגלגל עליו גם על השעורין ליתה לדרבה בר נתן: מתני' היו שניהן לאיש אחד שניהן חייבין כו' · אוקימנא בשוורין תמין ור' עקיבא היא דאמר שותפי נינהו וטעמא דאיתנהו לתרוייהו דלא מצי מדחי ליה אבל ליתנהו לתרוייהו מצי אמר ליה זיל אייתי לי ראיית דהאי תורא אזקך ואשלם לך:

הדרן עלך המניח את הכד

שור שנגח ד' וה' שוורים זה אחר זה ישלם לאחרון כו' באנו לחקור משנתנו דתנן הבא אחרון נשכר דברי רבי מאיר אליבא דמאן לא כר' ישמעאל ולא כר' עקיבא משום דר' מאיר תלמיד ר' ישמעאל ור' עקיבא כדגרסי' בתחלת עירובין הוצרכנו לומר ר' מאיר למי מהן שנאה דתניא יושם השור בב"ד דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר הוחלט השור ועלה אמרי' אי כר' ישמעאל דאמר בעלי חובות נינהו אמאי תני אחרון נשכר ראשון ראשון נשכר מיבעי ליה *) (שנו דין) בעל חוב כל הקודם זכה ומעת שנגח נגיחה הראשונה נתחייב לשלם מגופו של חצי השור הצי נזק לניזק · פשע המזיק ולא שימר השור ויצא והזיק · חייב לשלם לראשון ולשני אי כר' עקיבא שנה ר' מאיר משנתו יחזיר לכולם מיבעי ליה דכולהו שותפי נינהו ·

*) אולי צ"ל כדין בע"ח שכל הקודם זכה.

ועיין ברשב"א בבבא שיטות שמביא פירושים אחרים

הגהות הגר"א

[א] תד"ה ראוי כו'. ודוקא כו'. נ"ב ובאר פוסקים חולקין ע"ז:

גי' ר"מ דלא מצי וע"ש

מסורת הש"ס

סס"ג מו"ס שכנא סגיה ורב פפא ומהרנ"ש לא הסכים עמו ופירש דקאי אסתמא דתלמודא דלוקמי לדרבה הכי אבל לר"פ לא קשי' דאפשר דלית ליה האי שי' ראוי ליטול

[לעיל לג· לד·]

[שם]

[שם]

ב"ב צג·

[לעיל לג·]

עין משפט
נר מצוה

עיין מהר"ס

ב א מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הל' יג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תא סעי' ג :

ג ב מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף א :

ד ג מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק הל' ט סמג עשין ט טוש"ע ח"מ סי' תכ סעי' מא : עיין במפרשי תוס' על ד"ז

ה ד מיי' שם הלכה י ופ"ג מהל' טוען ונטען הלכה ב ופ"א מהל' ערכין הלכה ד ופ"א מהל' שקלים הלכה א ב ג ד ופ"א מהל' נערה בתולה הל' א ופ"ג הל' א טוש"ע שם סעי' מב וסי' פח סעיף א וטוש"ע י"ד סי' שה סעי' א וסי' רלד סעי' ו :

ו ה טוש"ע י"ד סי' רנח סעיף ח וסעיף ט:

יחזיר לשלפניו (א)לכולם מבעי ליה אמר רבא לעולם כר' ישמעאל דאמר בעלי חובות נינהו ודקשיא לך אחרון אחרון נשכר ראשון ראשון נשכר מבעי ליה הב"ע כגון שתפסו ניזק לגבות הימנו *ונעשה עליו כשומר שכר לנזקין אי הכי יש בו מותר יחזיר לשלפניו יחזיר לבעלים מבעי ליה אמר רבינא הכי קתני אם יש בו מותר בנזקיו יחזיר לשלפניו וכן כי אתא רבין אמר ר' יוחנן משום פשיעת שומרין נגעו בה במאי אוקימתא כר' ישמעאל אי הכי אימא סיפא ר' שמעון אומר שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום זה נוטל מנה וזה נוטל מנה חזר ונגח שור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו זה נוטל חמשים זוז וזה נוטל חמשים זוז חזר ונגח שור שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו נוטל חמשים זוז ושנים הראשונים דינר זהב [ב]אתאן לר' עקיבא דאמר תורא דשותפי הוא רישא ר' ישמעאל וסיפא ר' עקיבא אמרי אין דהא אמר ליה שמואל לרב יהודה *שיננא שבוק מתניתין ותא בתראי רישא ר' ישמעאל וסיפא ר' עקיבא (*אתמר נמי אמר ר' יוחנן הקדישו ניזק איכא בינייהו) תנן התם *[ג]התוקע לחבירו נותן לו סלע ר' יהודה אומר משום ר"י הגלילי מנה ההוא גברא דתקע לחבריה שלחיה רב טוביה בר מתנה לקמיה דרב יוסף סלע צורי תנן או סלע מדינה תנן אמר ליה תניתוה ושנים הראשונים דינר זהב ואי סלקא דעתך תני תנא סלע מדינה נפלוג ונתני עד תריסר וסלע א"ל תנא *בי רוכלא ליתני וליזיל מאי הוי עלה פשטוה מהא *דאמר רב יהודה אמר רב [ד]כל כסף האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה אמר ליה ההוא גברא הואיל ופלגא דוזא הוא לא בעינא נתביה לעניים הדר אמר ליה נתביה ניהלי איזיל ואברי ביה נפשאי א"ל רב יוסף [ה]כבר זכו ביה עניים ואף על גב דליכא עניים הכא אנן יד עניים אנן *דאמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אינן

יחזיר לשלפניו · כל חצי נזקו ושלפני פניו יפה"ז : יחזיר לכולן · איש לפי מה שהיה לו בו מבעי ליה : שתפסו ניזק כו' · וכן שני וכן שלישי הלכך אין שמירתו אלא עליו : יחזיר לבעלים מבעי ליה · דאין על הבעלים להפסיד מנה שהיה להן בו משעת נזק הראשון שהרי לא היתה שמירתו עליהן אלא על הניזק וכשהזיק לשני איבד ראשון מנה שלו ותפסו שני ונעשה עליו שומר וכן כולן נעשו שומרי שכר לשמור חלק הבעלים בההיא הנאה דמשתלמי נזקייהו מהשור דלא אצטריכו ליה בעלים לאגמא : אם יש בו מותר בנזקיו · כגון שהיה נזקו של רביעי מרובה משל חמישי כגון שור של רביעי שוה מנה יש לו במזיק חצי מנה ושל חמישי שוה נ' ואין לו על זה אלא דינר זהב יחזיר דינר זהב לשלפניו וכן כולן אם נזקו של ראשון יותר על של אחרון : משום פשיעת שומרי' נגעו בה · לחייב את הנזקין הראשונים ור' ישמעאל היא : שבוק מתני' · ולא תטרח לאוקמי פלוגתא דר"מ ור"ש אליבא דחד ואי קשיא נוקמא לדר"מ נמי כר' עקיבא וכשתפסו ניזק וכדשנינן דמאי טעמא מפקינן לה מר' עקיבא משום דקתני יחזיר לשלפניו והא אוקמינן אם יש בו מותר בנזקין לא אפשר לאוקמא כר' עקיבא דאי אמרת ר' ישמעאל היא אצטריך לאשמועינן דאחרון אחרון נשכר דקמ"ל הואיל ותפסו ניזק נעשה עליו שומר [שכר] וקם ליה ברשותיה ואע"ג דלא נישום השור בב"ד כדקא בעינן לר' ישמעאל אלא לר"ע ל"ל למיתני כלל בלא תפיסה נמי הוי אחרון נשכר : הקדישו ניזק כו' · ל"ג (מאי בינייהו): התוקע · המכהו כנגד אזנו לשון מורי ל"א תקיעה ממש : נותן לו סלע · דמי בושתו לבד לצער ונזק ורפוי אם ישנם שם : ההוא דתקע ליה · והיה זה תפוש משלו דאי לאו הכי לא מגבינן ליה בבבל : סלע צורי · ד' זוזים : סלע מדינה · שמינית שבסלע צורי והוא חצי דינר וכל מקום ששנינו שום כסף מדינה בין סלע בין שקל הוי שמינית לצורי : לפלוג · אכתי וליתני במתני' חזר ונגח לשור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו חמשים זוז ולשלפניו דינר זהב ושנים הראשונים הבעלים וניזק ראשון י"ב דינר וסלע מדינה שהוא חצי דינר אלא ש"מ לא תני תנא סלע מדינה ולהכי לא פליג תו דלא בעי למיתני חצי דינר דבהאלין לא איירי : ושל דבריהם · כגון האי דשיעורא דרבנן הוא : כסף צורי · הסלע ד' דינר והדינר משקלו זהב וכן קורין בקוסטנטינ"א לזהב דינר והוא שנים ומחצה למשקל הברזל : הואיל ופלגא דוזא הוא · דמיחייב לי ותו לא כסיפא לי מילתא למישקליה נתביה לעניים : אנן יד עניים אנן · רב יוסף הוה גבאי בשילהי החובל (לקמן ד' צג·) :

כגון שתפסו ניזק כו' · ודוקא לר' ישמעאל הוא נעשה שומר שכר *אבל לר' עקיבא דאמר שותפין נינהו וכיחש ושיבח הוי ברשות הניזק לא נעשה שומר שכר אלא מחלקו דעל כל אחד מוטל לשמור חלקו והשתא אתי שפיר דבין ר' מאיר ובין ר' שמעון איירי בשתפסו ניזק ולא כפירוש הקונטרס :

אם יש בו מותר בנזקיו כו' · והשתא אחרון אחרון נשכר דמתניתין האחרון שבכולם דהוא החמישי קאי אכל פעמים שהרביעי אין לו כלום והשלישי יש לו כגון שנזקי ד' וה' שוים ונזקי ג' יתרים *ואפי' חמישי נמי פעמים שאין לו כל נזקו אם נזקיו יתרים על של רביעי שאין נוטל אלא חלקו של רביעי ומיהו כשכל הנזקין שוין כולן מפסידין והאחרון נשכר :

נותן לו סלע · בסלע מדינה איירי כדמוכח בסמוך ומנה דר"י הגלילי הוא מנה צורי כדמוכח בהחובל (לקמן דף צ:) ותימה לומר שחלוקים כ"כ זה מזה דסלע מדינה אחד ממאתים במנה צורי ונראה לר"ת דלא פליגי אלא האי בעני והאי בעשיר ומיהו מדקאמר בהחובל (שם) הא אנא הא ר"י הגלילי משמע קצת דפליגי מ"מ אע"ג דפליגי מצינו למימר דזה דיבר בעשיר וזה דיבר בעני כר"ת דא"א שאם בושתו של עני סלע שלא יעלה בושתו של עשיר (ב) או פחות או יותר ממנה :

ושל דבריהם כסף מדינה · [א] נראה לר"י דרב יהודה לא איירי אלא בסלעים דומיא דכסף האמור בתורה דמפרש פ"ק דקדושין (דף יא·) כסף קצוב ולא מצינו כסף קצוב בתורה אלא סלעים כדמפרש התם ה' סלעים לפדיון הבן נ' של אונס ק' של מוציא ש"ר ול' של עבד ודומיא דהכי הוי של דבריהם אבל שאר מטבעות של דבריהם הוי כסף צורי דהא מנה של ר"י הגלילי הוי צורי כדמוכח בהחובל (לקמן דף צ:) וכתובה נמי הוי מאתים זוז של צורי למ"ד כתובת אשה דרבנן כמו למ"ד דאורייתא דנפקא לן מכמוהר הבתולות דלא פליגי רשב"ג ורבנן בפרק בתרא דכתובות (ד' קי:) אלא אם נותן לה ממעות ארץ ישראל או ממעות קפוטקיא אבל לכ"ע נותן לה שוה מאתים זוז ממעות צורי ואפילו כתובת אלמנה שהיא דרבנן לכ"ע הוי מנה צורי דבפ"ק דכתובות (דף יא·) משמע קצת דשל בתולה כפלים משל אלמנה גבי אחד אלמנת כהן ואחד אלמנת ישראל :

יד עניים אנן · וא"ת בלא יד עניים נמי מחייב לצדקה באמירה כדדרשינן בפ"ק דר"ה (דף ו·) בפיך זו צדקה וי"ל דכמו שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ה"נ אין אדם נותן לצדקה דבר שלא בא לעולם וכשאמר ניתביה לעניים הוי זה החוב כמו שלא בא לעולם וכן אם היה אומר ניתביה להקדש לא היה הקדש קונה ונהי שאם היה אומר חוב זה לכשיבא לידי אתנהו להקדש או לצדקה דומה שמתחייב מטעם נדר אבל זה לא אמר כן אלא אמר תנהו לעניים ולא נדר ור"ח פירש שזה לא היה רוצה לחזור בו מן הצדקה אלא היה רוצה ללוותו לפי שעה ולהחזיר אחר לעניים תחתיו וא"ל רב יוסף דיד עניים אנן וזכינן בו במעמד שלשתן ואמרינן בפ"ק דערכין (ד' ו·) האומר סלע זו לצדקה עד שלא בא ליד גבאי מותר לשנותו משבא ליד גבאי אסור לשנותו* :

מסורת הש"ס

[ברכות לו: ושני נסמן]

ס"א ליתא לקמן ל: קדושין יא: בכורות נ

[גיטין לז· וש"נ]

[קדושין יא· ע"ש בכורות נ: ע"ש]

[ועי' תוספות ערכין ו' ד"ה משבאת]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לשלפניו יחזיר לכולם מבעי ליה : (ב) תוס' ד"ה נותן וכו' בושתו של עשיר פחות או יותר ממנה הס"ד :

הגהות הגר"א

[א] תוד"ה ושל כו' נראה לר"י כו'. נ"ב אבל ר"ת חולק וכ"ה הרמב"ם :

רבינו חננאל

ואמר רבא לעולם ר' ישמעאל וכגון שתפסו ניזק בתורת משכון לגבות ממנו דנעשה עליו שומר שכר ונתחייב לנזקים דקיי"ל המלוה על המשכון שומר שכר · ודחי' אי הכי יחזיר לשלפניו יחזיר לבעליו מיבעי ליה שאחריות השור על הניזק הוא ומשלו חייב לשלם והנותר לבעליו חייב להחזיר · ופירק רבינא לקיים דברי רבא ואמר הכי קתני אם יש בו מותר בנזקין יחזיר וכן אמר ר' יוחנן משום פשיעת שומרין נגעו בה ופי' כגון שור שוה ר' שנגח לשור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום נתחייב המזיק לתת לניזק ק' שהוא חצי נזקו א) עוד חזר ונגח שור שוה ק' שנזקו עוד חזר ונגח שור שוה ק' נזקו נ' זוז משלם הניזק הראשון מן המנה שהוא נושה במזיק נ' זוז לאחרון ונ' הנשארים מחזירם לניזק השני נמצא השני שחסר מן המנה שלו נ' זוז שכיון שתפסו לשור הניזק השני נתחייב באחריותו ולעולם כך הן חולקין וחצי השור לעולם חוזר לבעלים שנכנסו הנזקין במקומו ונתחייבו לשלם דיכול למימר להן אלו שבקתון לתוראי בהדאי הוינא נטריה ולא הוה נגח והשתא דפשעתון ולא נטרתון ליה נזקין עלייכו רמו. ואקשי' אימא סיפא (ר' ישמעאל) [ר"ש] אומר שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' עד האחרון נוטל מנה (והאהרון) [ושלפניו] נ' זוז ושנים הראשונים דינרי זהב הן הבעלין והניזק ראשון · הנה חלוקה מפורשת בחלוקת השותפין מכלל דמתני' ר' עקיבא היא דאמר שותפי נינהו אמרי רבא ורבינא אין כשמואל דאמר רישא ר' ישמעאל וסיפא ר' עקיבא · איתמר נמי אמר ר' יוחנן הקדישו ניזק איכא בינייהו לר' שמעון מוקדש לר' מאיר אינה מוקדש · וקיימא לן דכל מקום שחולקין ר' ישמעאל ור' עקיבא הלכה כר' עקיבא וכן ר' מאיר ור' שמעון ב) הלכה כר' שמעון וכיון דקאי ר' שמעון כר' עקיבא כדאוקמא רבא ורבינא דהוא בתרא ודר' יוחנן נמי מסייעא להו ש"מ הלכתא כר' שמעון דמתני' ודייקינן ממתני' ואשכחנן חלוקתם לפי חשבון ממון וזהו פירושה שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום נכנס השור בשותפות ביניהן נמצא שור זה חציו לניזק וחציו למזיק · חזר ונגח שור אחר שוה ר' הפסידו הניזק והמזיק מנה ונשאר להן מנה נמצא השור הזה חציו לניזק ולמזיק · וחציו לניזק השני חזר ונגח שור אחר שוה ר' עוד הפסידו שלשתן מנה כל אחד לפי ממונו הניזק והמזיק היה להן בשור מנה הפסידו נ' זוז ונשארו להן נ' זוז הניזק השני היה לו בשור מנה הפסיד נ' זוז ונשאר לו נ' זוז והניזק האחרון נוטל חצי הנזק והוא מנה וזהו ששנינו האחרון והוא הניזק השלישי נוטל מנה והניזק השני נוטל נ' זוז והניזק הראשון והמזיק כל אחד דינר זהב שהוא כ"ה זוז אלו דמי השור וזה חלוקתם מפורשת לפי חשבון ממון איתבררה דר' שמעון כר' עקיבא אית ג) להו האי סברא ורבא ורבינא דבתרא הוא וכן הלכה. ההוא דתקע ליה לחבריה וחייבוה מיהא דתנן התוקע לחבירו נותן לו סלע · ופשטינן דהאי סלע פלגא דוזא ואמר ההוא גברא דתקעו ליה הואיל ופלגא דוזא היא לא בעינא ליה ליתביה לעניי · הדר אמר להו ליתבוה לי איזיל איבריה נפשאי כו' אמר ליה ר' יוסף כבר זכו ביה עניי כו' פירוש האי גברא לאו איחרום יהדר ביה מדלא קתני הדרי בי אלא הכי קאמר ליה ליתביה לי השתא לדידי איזיל אברי נפשאי · ובתר הכי יהיבנא אנא סלע לעניי מדידי ואמר ליה רב יוסף אנן יד עניי אנן וכיון דאמרת ליתבוה לעניי אמרת מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה · ותוב לית לך רשותא לשנותה · דת"ר האומר סלע זה לצדקה עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה · משבאת ליד גבאי אסור לשנותה ואנן השתא אנן וכאלו באת ליד גבאי וזכו בה עניי ותוב לית לך למשקלה השתא ולאהדורה בתר הכי שמעינן מינה דעניי כיתומין נינהו (מר') מדפשטינן רבן גמליאל ובית דינו אביהן של יתומין ובהדיא גמור רבנן גיטין יתומין הרי הן כהקדש וכו'. תנן התם התוקע לחבירו נותן לו סלע פשטנה מהא דאמר ר' יהודה אמר ר' אסי כל כסף קצוב האמור בתורה כגון ל' של עבד ונ' של אונס ושל מפתה וק' של מוציא שם רע כסף צורי והוא שקל הקודש שמשקלו ד' דינרין ושל דבריהן כגון זו הסלע וכגון ר' זוז כתובת בתולה וכיוצא בהן כולם כסף מדינה ד) שמנה כספים דרבנן כסף של תורה רביע שקל ופירשו בשמועה זה כי ששניה לשלם התוקע הוא פלגא דוזא ודייקי' מזה מדקתני שהסלע פלגא דוזא מכלל דהסלע ארבעה זוזים נמצא שתי סלעים זוז דאורייתא והוא דינר מכלל כ' דינרין שבחמשת שקלים של בכור ושדרו ר' אשי שבסר זוזי בפדיון בנו (בכורות דף נ) פשטי' מהא דרב אשי דדינרי דתנינן ארבעה בסלע אינון זוזי ומעשה דרב אשי נפרשנהו במקומו בעזרת שמים·ושאר השמועה פשוטה היא· ותקיעה בקול באזנו ולא בה כדאמרי' המבעית את חבירו פטור מדיני אדם כיצד תקע לו באזנו וחרשו פטור אחזו ותקע בו חייב והכא בשאחזו ותקע בו ולא הזיקו · פרוזבול משנה מפורשת זהו גופו של פרוזבול והיא בסוף שביעית · ו... בהשולח

א) נראה דצ"ל עוד חזר ונגח שור שוה ר' שנזקו ק' עוד חזר ונגח שור שוה ק' שנזקו נ' זוז וכו'. ב) בעירובין מ"ו נשאר הגמ' בתיקו. ג) נראה דצ"ל ר' שמעון כר"ע אית ליה האי סברא ורבא ורבינא דבתראי נינהו אוקמוה הכי וכן הלכה. ד) אולי צ"ל שמנה כספים דרבנן הוא כסף אחד של תורה וכסיפו רביע שקל.

מסורת הש"ס

בכורות כ: ע"ב

[במשנה שבמשניות איתא הרי שהיה]

[לעיל כז:]

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הלכה כד סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סי' סז סעיף כח :

ח ב ג ד מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הלכה ח :

ט ה ו מיי' שם הל' ט:

י ז מיי' שם הלכה י :

עי' רש"א גרסה בג"ל הסיא דמכילתין והיינו מתניתין דהכלא ועי' מהרש"ם

אינן צריכין פרוזבול וכן תני רמי בר חמא היתומים אינן צריכין פרוזבול ר"ג ובית דינו אביהן של יתומין הוו *חנן בישא תקע ליה להההוא גברא אתא לקמיה דרב הונא א"ל זיל הב ליה פלגא דזוזא הוה ליה זוזא מכא(א) בעי למיתבה ליה מיניה פלגא דזוזא לא הוה משתקיל ליה תקע ליה אחרינא ויהביה נהליה : **מתני'** שור שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו מועד לאדם ואינו מועד לבהמה מועד לקטנים ואינו מועד לגדולים את שהוא מועד לו משלם נזק שלם ואת שאינו מועד לו משלם חצי נזק אמרו לפני רבי יהודה *ה"ז מועד לשבתות ואינו מועד לחול אמר להם לשבתות משלם נזק שלם לימות החול משלם חצי נזק אימתי הוא תם משיחזור בו ג' ימי שבתות : **גמ'** איתמר רב זביד אמר ואינו מועד תנן רב פפא אמר אינו מועד תנן רב זביד אמר ואינו מועד תנן הא סתמא הוי מועד רב פפא אמר אינו מועד תנן דסתמא לא הוי מועד רב זביד דייק מסיפא רב פפא דייק מרישא רב זביד דייק מסיפא דקתני מועד לקטנים ואינו מועד לגדולים אי אמרת בשלמא ואינו מועד קתני הא סתמיה הוי מועד הא קמ"ל דאפי' מקטנים לגדולים נמי מסתמא הוי מועד אלא אי אמרת אינו מועד קתני סתמא לא הוי מועד השתא י"ל מקטנים לקטנים דעלמא סתמא לא הוי מועד מקטנים לגדולים צריכא למימר דלא הוי מועד ורב פפא אמר לך אצטריך סלקא דעתיך אמינא הואיל ופריץ ביה בההוא מינא פריץ ביה לא שנא גדולים דידיה ולא שנא קטנים דידיה קמ"ל דלא הוי מועד רב פפא דייק מרישא דקתני מועד לאדם אינו מועד לבהמה אי אמרת בשלמא אינו מועד תנן סתמא לא הוי מועד הא קמ"ל דאפילו מאדם לבהמה נמי סתמא לא הוי מועד אלא אי אמרת ואינו מועד קתני הא סתמא הוי מועד השתא י"ל מבהמה לבהמה סתמא הוי מועד מאדם לבהמה צריכא למימר דהוי מועד ורב זביד אמר לך רישא אחורה קאי כגון דהוה מועד לאדם ומועד לבהמה והדר ביה מבהמה דקאי גבי בהמה תלתא זימני ולא נגח מהו דתימא כיון דלא הדר ביה מאדם חזרה דבהמה לאו חזרה היא קמ"ל דהזרה דבהמה מיהא חזרה היא מיתיבי סומכוס אומר *מועד לאדם מועד לבהמה מק"ו ומה לאדם מועד לבהמה לכ"ש מכלל דת"ק אינו מועד קאמר א"ל רב זביד סומכוס אחורה קאי והכי קא"ל לת"ק דקאמרת חורה דבהמה חורה היא חורה דבהמה לאו חורה היא מק"ו מאדם ומה מאדם לא קא מהדר ביה מבהמה לא כ"ש אמר רב אשי ת"ש אמרו לפני רבי יהודה ה"ז מועד לשבתות ואינו מועד לימות החול אמר להן לשבתות משלם נזק שלם לימות החול משלם חצי נזק אי אמרת בשלמא ואינו מועד קתני שיולי הוא דקא משיילי [ליה] והוא נמי קמהדר להו אלא אי אמרת אינו מועד קתני אגמורי הוא דקא מגמרי ליה ותו איהו מאי קא מהדר להו אמר רב ינאי מרישא נמי דיקא דקתני את שמועד לו משלם נזק שלם ואת שאינו מועד לו [משלם] ח"נ אי אמרת בשלמא ואינו מועד קתני פירושי קא מפרש לה אלא אי אמרת אינו מועד קתני פסקה מאי תו את שמועד לו משלם נזק שלם ואת שאינו מועד לו משלם ח"נ עד השתא לא אשמעינן דהתם משלם ח"נ ומועד משלם נזק שלם ואת"ל נמי איתא לדרב פפא נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל : ת"ר ראה שור נגח שור לא נגח שור נגח שור לא נגח שור נגח שור לא נגח נעשה מועד לסירוגין לשוורים : ת"ר ראה שור נגח חמור לא נגח סוס נגח גמל לא נגח פרד נגח ערוד לא נגח נעשה מועד לסירוגין לכל איבעיא להו נגח שור

רש"י

אין צריכין פרוזבול · דבלאו הכי לא משמט שביעית לחוב שלהן דהא לא ידעיהו דיתמי אנן ורמי עלן להפוכי בזכותייהו הלכך שטרות שלהן כמסורים לב"ד דמי ותנן המוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין וזהו גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין במסכת גטין (דף לו·) להכי נקט ר"ג דנשיא הוה ובית דינו ב"ד חשוב : זוזא מכא· פחותה נרהו : ולא הוה משתקיל ליה · לא היה יכול להוציאו : **מתני'** לקטנים · לעגלים : הרי הוא מועד לשבתות · לפי שהוא בטל ממלאכה וזחה דעתו עליו : ואינו מועד לימות החול · מה משפטו של זה תלמידיו היו שואלין אותו : ג' ימי שבתות · לאחר שהועד לשבתות העבירו לפניו שוורים בג' שבתות ולא נגח חזר לתמותו ואם חזר ונגח אין משלם אלא חצי נזק : **גמ'** ואינו מועד תנן · ואין מועד לשאינו מינו דידעינן ביה דלא נגח וכגון דעבריניהו להו קמיה ולא נגח הלכך למי שאינו מועד לו אם נגחו אחר זמן משלם חצי נזק אבל מסתמא אם הועד לזה מועד אף לזה וכן אם הועד לקטנים מועד לגדולים : השתא יש לומר מקטנים לקטנים · כגון ממינו לשאינו מינו אשמעינן רישא אינו מועד מקטנים לגדולים מבעיא : דאפילו מאדם · דאית ליה מזלא לא הוי סתמיה מועד לבהמה : אלא אי אמרת ואינו מועד · לשאינו מינו תנן : אבל סתמיה מועד · ממינו לשאינו מינו : השתא מבהמה לבהמה הוי מועד · ואפי' למין אחר : מאדם לבהמה מבעיא · והא ליכא למימר דהיא גופה אצטריך לאשמועינן דהיכא דחזינן דאינו מועד לבהמה אינו משלם על בהמה אלא חצי נזק דהא פשיטא לן דהם משלם חצי נזק : רישא אחורה קאי · והיא גופה אצטריך דאבהמה לא משלם אלא חצי נזק ואע"ג דאייעד ליה הואיל והדר ביה חזר לתמותו ואע"ג דלא הדר ביה מאדם : שיולי משיילי ליה · היכא דחזינן דהועד לשבתות ובימי החול לא נגח מאי דיניה : ותו איהו מאי קא מהדר להו · הא איהו נמי אינו מועד קאמר: פירושי קא מפרש לה · איידי דנקט לה משום דוקיא דידיה דדייקינן הא סתמא הוי מועד על כרחיך אסקיה למילתיה : אלא אי אמרת אינו מועד תנן פסקה · למילתיה ואשמועינן דאינו מועד מאי תו דקתני למי שאינו מועד כו' : עד השתא כו' · בתמיה : ואם תמצא לומר נמי איתא לדרב פפא · דסתמיה לא הוי מועד לשאינו מינו : נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל · ולא בעינן ג' נגיחות לכל חד וחד מאחר שנתקיימה העדאתו ע"י ג' מינין : לסירוגין · אם יגח רלופין אינו משלם אלא חצי נזק על האחרון : ערוד · חמור הבר :

תוספות

אין צריכין פרוזבול · דשטרות שלהם דמי כמסורין לב"ד כך פירש בקונטרס וא"ת מלוה על פה מאי איכא למימר דכותבין עליה פרוזבול כדמוכח בהשולח (גיטין דף לז:) וי"ל דהוי כאילו החוב שלהם מסור לב"ד ואפי' אין ללוה קרקע מקנים לו חכמים קרקע בשביל תקנת היתומים שאין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע :

הרי הוא מועד לשבתות · מפרש בירושלמי לפי שרואה אותם במלבושים נאים אחרים וחשובים בעיניו נכרים ואינו מכירם :

משיחזור בו ג' שבתות · אע"ג דכבר אשמועינן רבי יהודה בפ"ב (דף כג:) אצטריך דס"ד הואיל ולאו מועד אלא לשבתות לא בעי חזרה כ"כ ולפ"ה ניחא דמפרש מועד לשבתות לפי שאין עושה מלאכה דקמ"ל דאפי' שבת ממלאכה בימי החול ולא נגח לא הוי חזרה :

רב זביד אמר ואינו מועד תנן · הא סתמא הוי מועד לשאין מינו ואפילו מבהמה לאדם כמו שמעי' לה לקמן בפירקין (דף מא·) דסתמא הוי מועד גבי הא דפריך וכי מאחר דמתם קטלינן ליה מועד היכי משכחת לה ומפרש רב זביד כגון שהרג ג' בהמות והוה מצי למיתני במתני' מועד לבהמה ואינו מועד לאדם לאשמועינן דסתמא הוי מועד ומיהו שמא חזר בו רב זביד מההיא דלקמן כדפריך עלה התם שאם לא תאמר כן קשי' ליה ההיא *דריש מכילתין (דף ב:) :

שור ולא נגח · בתרא דנקט (ג)כדי שאם יגח לאלתר משלם כ"ש :

נעשה מועד לסירוגין לשוורים · וא"ת לרב זביד אפי' לכל דבר הוי מועד וי"ל כגון שראה שאר בהמות ולא נגחן :

נעשה מועד לסירוגין לכל · ע"כ בשלא ראה בינתיים כלום דאי ראה לא הוי מועד[לכל] לסירוגין וא"ת כיון שלא ראה אחרים לשוורים לחודיה הוי מועד לכל לסירוגין לרב זביד וי"ל דקסבר רב זביד דרבותא קמ"ל דס"ד בהנך מיני דחזא ולא נגח לא הוי מועד ולאו בסירוגין תליא מלתא א"כ בשעה שנגח ג' מינים הללו היו לפניו מינים הרבה ולא נגח אלא אלו דהשתא אם היו שלשתן שוורים הייתי אומר כיון דכל שעה מזומן ליגח השוורים ומניח שאר מינים אין מועד ליגח אלא שוורים · אבל השתא דהוו ג' מינים האחד מהם נוגח ואינו חושש ליגח אלא האחד :

רבינו חננאל

בהשולח גם בגיטין · רבן גמליאל ובית דינו אביהן של יתומין וכן הלכה : מתני' שור שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו · כו' רב זביד אמר ואינו מועד כגון שעומד יום עם מי שאינו מינו ואינו מנגחם אבל סתמא מועד הוי · ר' פפא אמר אינו מועד תנן · סתמיה לא הוי מועד · מועד למינו לא הוי מועד לשאינו מינו · ושקלינן וטרינן ואוקימנא למתני' כהוקי' דרב זביד שאם נגח ג' ימים ג' שוורים נעשה מועד מכאן ולהבא לכל בהמה ואפילו לחמורין ולגמלין וכיוצא בהן אבל אם נגח שור וראה חמור ומהלך עמו או עומד עמו ואינו נוגחו וכן שאר בהמה זולתי שור כי ראה שור שנגחו אינו מועד אלא לשוורים בלבד ואם עמד לנגח אפי' לנגח שאר בהמות תם הוא ואינו משלם נזק שלם עד שיעידו עליו שנגח ג' ימים לשאר בהמות · ודרב פפא נמי איתא דאסקינן לה ואם תימצא לומר נמי איתא לדרב פפא נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל וקיימא לן כל אם המצא לומר הלכה היא · ת"ר ראה שור ונגח ראה שור ולא נגח ראה שור ונגח ראה שור ולא נגח ראה שור ונגח ראה שור ולא נגח ג' ימים נעשה מועד לסירוגין לשוורים·

הגהות הב"ח

(א) גמ' הוה ליה זוזא מכא ולא הוה משתקיל ליה בעי למיתבה ליה מיניה פלגא דזוזא לא טוה ליה תקע ליה אחרינא כצ"ל:
(ג) תוס' ד"ה שור וכו' דנקט כדי נקט שאם:

גליון הש"ס

גמ' הקניבאי· עי' סנהדרין דף ג ע"א תוס' ד"ה בלא תנעול : שם הב לי' פלגא דזוזא · עי' סנהדרין דף נה ע"ב תוס' ד"ה קן ידא :

שור שור ושור חמור וגמל מהו האי שור בתרא בתר שוורים שדינן ליה ואכתי לשוורים הוא דאייעד למידי אחרינא לא אייעד או דילמא האי שור בתרא בתר חמור וגמל שדינן ליה ואייעד ליה לכולהו מיני חמור וגמל שור שור ושור מהו האי שור קמא בתר חמור וגמל שדינן ליה ואייעד ליה לכולהו מיני או דילמא בתר שוורים שדינן ליה ואכתי לשוורים הוא דאייעד למינא אחרינא לא אייעד שבת שבת ושבת אחד בשבת ושני בשבת מהו הא שבת בתרייתא בתר שבת הוא דשדינן ליה ואכתי לשבת הוא דאייעד לימות החול לא אייעד או דילמא בתר אחד בשבת ושני בשבת שדינן ליה ואייעד ליה לכולי יומא ה' בשבת וערב שבת ושבת שבת ושבת מהו הא שבת קמייתא בתר ה' בשבת וע"ש שדינן ליה ואייעד לכולהו יומי או דילמא הא שבת קמייתא בתר שבתות הוא דשדינן ליה ולשבתות הוא דאייעד תיקו: נגח שור יום ט"ו בחודש זה ויום ט"ז בחודש זה ויום י"ז בחודש זה פלוגתא דרב ושמואל *דאתמר ראתה יום ט"ו בחדש זה ויום ט"ז בחדש זה ויום י"ז בחדש זה רב אמר קבעה לה וסת ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג אמר רבא שמע קול שופר ונגח קול שופר ונגח קול שופר ונגח נעשה מועד לשופרות פשיטא מהו דתימא הך שופר קמא סיוטא בעלמא הוא דנקטיה קמ"ל: **מתני'** שור של (א)ישראל שנגח שור של הקדש ושל הקדש שנגח לשור של הדיוט פטור שנאמר שור רעהו (שמות כא) ולא שור של הקדש *שור של ישראל שנגח לשור של כנעני פטור א) ושל כנעני שנגח לשור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם ב): **גמ'** מתניתין דלא כר"ש בן מנסיא דתניא שור של הדיוט שנגח שור של הקדש ושל הקדש שנגח שור של הדיוט פטור שנאמר שור רעהו ולא שור של הקדש *ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגח שור של הדיוט פטור ושל הדיוט שנגח שור של הקדש בין תם בין מועד משלם נזק שלם אמרי מאי קא סבר ר"ש אי רעהו דוקא אפילו של הדיוט שנגח של הקדש ליפטר ואי רעהו לאו דוקא אפילו דהקדש נמי כי נגח דהדיוט ליחייב וכי תימא לעולם קסבר רעהו דוקא ומיהו דהדיוט כי נגח דהקדש היינו טעמא דמיחייב משום דקא מייתי ליה מקל וחומר דהדיוט ומה הדיוט שנגח של הדיוט חייב כי נגח דהקדש לא כל שכן דמיחייב דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה להלן תם חצי נזק הכא נמי חצי נזק אלא אמר ריש לקיש הכל היו בכלל נזק שלם כשפרט לך הכתוב רעהו גבי תם רעהו הוא דתם משלם חצי נזק מכלל דהקדש בין תם בין מועד משלם נזק שלם

דאם

שור שור ושור חמור וגמל • וכגון שבין שוורים ראשונים ראה בהמות אחרות ולא נגח ובבעיא שנייה בין שוורים אחרונים ואתי שפיר כולה סוגיא כרב זביד ולא כרב אלפס שפירש סוגיא דשמעתין כרב פפא ונראה לר"י דהני תרי בעיות בהם תמצא לומר דשור בתר שוורים שדינן ליה דאיכא תרי טעמי דסברא למשדייה בתר קמאי ובתר שוורים שהן מינו חמור וגמל שור שור ושור מהו משדינן ליה בתר קמאי או בתר שוורים שהן מינו:

יום ט"ו בחדש זה כו' • נראה דג' פעמים בט"ו בחדש לכ"ע הוי מועד ובנדה נמי קובעת וסתה אע"ג דליכא אלא שתי פעמים סוף ל' יום דלאו סוף ל' יום גרים אלא ט"ו בחדש גרים כמו ריש ירחא וריש ירחא וריש ירחא דקבע וסתה בג' ראיות הללו כדמשמע בשילהי בנות כותים (נדה ד' לט:) וכמו שבת שבת ושבת דסגי בשלש פעמים דלאו סוף ז' גרים אלא יום שבת והיכא דאין שם היום גורם ולא שם מנין החדש כגון אם ראתה היום ולסוף עשרים לראייתה זו ראתה וחזרה וראתה לסוף עשרים לכ"ע אין הראשונות מן המנין דהא סוף עשרים גרים וכן משמע בנדה בפ' האשה (ד' סג:) דתנן היתה למודה לראות ליום ט"ו ושינתה ליום עשרים זה וזה אסורים שינתה ג"פ ליום עשרים הותר יום ט"ו ונאסר יום כ' שאין האשה קובעת כו' אלמא בעי' ג"פ ליום כ' ואין הראשונים של ט"ו יום מן המנין ואין נראה לחלק משום דהתם למודה לראות ועוד מדקתני שאין האשה קובעת כו' משמע דפסיקא ליה הכי בכל הנשים ולפ"ז אם נגח יום א' ויום ב' לא נגח יום ג' נגח ויום ד' לא נגח יום ה' נגח ויום ו' לא נגח אין נעשה מועד לכ"ע עד שישלש בדלוג ואין הראשונים מן המנין ותימה דגבי ראה שור ונגח וראה שור ולא נגח הוי ראשון מן המנין וצריך לחלק בין סירוגים של ימים לסירוגים של שוורים:

דאם

חמור וגמל שור שור ושור מהו • אם תמצא לומר היכא דהתחיל בשוורים שדינן לשור בתראה בתר מינו הכא מאי: ראתה יום ט"ו בחדש זה ויום ט"ז בחודש זה כו' • ומתחילה היתה לימודה בימים אחרים: קבעה לה וסת • לדילוג וכי חזיא הך ראייה שלישית בי"ז בחדש שלישי דיה שעתה ואיכא מטמאה טהרות מעת לעת כדתנן כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה: ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג • אין לה וסת קבוע עד שתראה ראייה רביעית בי"ח דראייה קמייתא לאו ממניינא דלאו בדילוג חזית והכא נמי לרב בג' נגיחות נעשה מועד לדילוג ומשלם נזק שלם בשלישית ולשמואל עד שיגח רביעית בי"ח בחדש רביעי דקמייתא לאו ממניינא ונראה דהך ברייתא נמי דאייתינן לעיל [ראה] שור ונגח שור ולא נגח כו' לרב נעשה מועד דקתני אשלישית [קאי] ולשמואל ה"ק נעשה מועד לסירוגין דכי הדר נגח משלם נזק שלם אבל בהך שלישית תם הוא: סיוטא • ביעותא שנבעת מקול השופר: כי נגח דהקדש ליפטר • לגמרי: הכל היו בכלל נזק שלם • האמור במועד דכתיב במועד שלם ישלם שור ובמועד לא נאמר רעהו הלכך כולם במשמע הרי לך הדיוט חייב בהקדש הלכך כשפרט לך הכתוב רעהו בתם לא לפטור הדיוט בנזק הקדש בא אלא להחמיר עליו בא לשלם נזק שלם בהקדש לימדך שלא להוציא תם מכלל נזק שלם אלא גבי רעהו: דא"כ • דליפטר לא נכתביה גבי מועד אבל הקדש בהדיוט פטור דהקדש אפילו בכלל מועד לא היה דליכא למימר והועד בבעליו וכ"ש בתם דכתיב וכי יגוף שור איש • לשון אחר מפי המורה אלא אמר ר"ל הכל היו בכלל נזק שלם האי אלא לאו לאפוקי מכולה מלתא דלעיל קאתי אלא לאפוקי ק"ו קאתי ואדרעהו דוקא סמיך וה"ק אלא אמר ר"ל פטור דהקדש בהדיוט כדקאמרי' דרעהו דוקא אבל חיוב דהדיוט בהקדש לאו בק"ו אתיא דא"כ פרכינן דיו אלא היינו טעמא דחייב דאע"ג דרעהו דוקא ליכא למדרשיה גבי הדיוט תם שנגח הקדש לפטורא דהכל היו בכלל נזק שלם של מועד אחד הדיוט בהדיוט ואחד הדיוט בהקדש דכתיב במועד שלם ישלם שור וגו' ולא פרט הכתוב כאן רעהו לפטור הדיוט בהקדש ומדלא פרט לפטורא במועד ש"מ כשפרט לך רעהו בתם לא לפטור הדיוט בהקדש בא אלא להחמיר עליו לחייב הדיוט תם נזק שלם להקדש וללמדך שלא להוציא תם מכלל מועד אלא בשור רעהו דאי לפוטרו לגמרי לא נכתביה לפטורא גבי מועד אבל דהקדש בהדיוט כיון דרעהו דוקא לא היה בכלל נזק שלם דכיון דהקדש תם לגמרי פטור דהא ליכא למדרשיה כדדרשינן גבי הדיוט ולמימר רעהו הוא דתם משלם חצי נזק דהא אין רעהו להקדש ועל כרחך לגמרי קא ממעט ליה הלכך הקדש מועד נמי לא היה בכלל נזק שלם דכי היכי דתם פטור מועד נמי פטור דכי כתיב במועד נזק שלם היכא דמיחייב חצי נזק בתמותו כתיב דאתם דלעיל קאי או נודע כי שור נגח הוא:

הופיע

תורה אור

א א ב ג ד ה מיי' פ"ו מה' נזקי ממון הל' יב יג:

יב ו ז מיי' שם הל' יא:

יג ח מיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הלכה ו סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קפט סעי' ז:

יד ט מיי' פ"ו מהל' נזקי ממון הל' יא:

טו י מיי' פ"ח שם הל' א סמג עשין סו:

טז כ מיי' שם הל' ה ועיין בהשגות ובמ"מ ובל"מ וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן תו סעי' א:

רבינו חננאל

בכ"ד • איבעיא להו נגח שור שור שור חמור וגמל מהו האי שור בתרא בתר שוורים שדינן ליה ואכתי לשוורים הוא דאייעד • למינא אחרינא לא אייעד ועלתה בתיקו • ותיקו דממונא לקולא • ובעיא ט אליבא דרב פפא הוא ש"מ איתא לדרב פפא • פי' רב אמר קבעה לה ווסת לדילוג. נגח ט"ו בניסן ט"ז באייר י"ז בסיון וחזר ונגח ט"ו בתמוז ויום י"ו באב ויום י"ז באלול וחזר ונגח יום ט"ו בתשרי ויום י"ו במרחשון ויום י"ז בכסלו זהו שילוש בדילוג • ובענין הזה גבי נדה כי האי גוונא ראתה בט"ו בתמוז ועוד ראתה בי"ו באב ועוד ראתה בי"ז באלול וחזרה *) וראתה ט"ו בתשרי וי"ו במרחשון וי"ז בכסלו • ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג פי' ראייה הראשונה שראתה בט"ו בניסן אינה מן החשבון אלא צריכה לראות י"ו באייר י"ז בסיון י"ח בתמוז י"ט באב וכן לכל חודש:

[מכאן והילך לא נמצא פי' ר"ח בכ"י ונכל על דאבדן]

*) דברי רבינו אלו ופירושו בדברי הגמ' הובא ברשב"א בתו"ס שאנץ בשער הווכחות (דף קעד דפוס ברלין) בשמו וע"ש מה שכ' על דברי רבינו בזה.

א) כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות נ"מ פ"ח הלכה ה' וז"ל לפי שאין הכנענים מחייבין את האדם על בהמתו שהזיקה והרי אנו דנין להם כדיניהם. והוא מירושלמי ב"ק פ"ד ה"ג דאמרו עלה התם וז"ל ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר כדיניהם: ב) כתב הרמב"ם ז"ל שם וז"ל קנס זה הוא לכנענים לפי שאינן זהירין במצות ואינן מסלקין הנזק. ואם לא תחייב אותן על נזקי בהמתן אין משמרין אותה ומפסידין ממון הבריות עכ"ל:

פ' רש"א ור"ם שרש"י חזר מפירוש זה

מה סד:

לעיל יג.

לעיל ו: גיטין מט:

הגהות הב"ח

(א) במשנה שור של הדיוט שנגח שור של הקדש:

יז א מיי' פ"ח מהלכות ת"מ הלכה יג סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף ו:

דאם כן לכתוב רחמנא גבי מועד. וליכא למימר דכי כתב רחמנא רעהו בתם לפטור תם דהדיוט בהקדש קאתי ומועד כדקאי קאי ולהכי לא כתביה גבי מועד *דלא חייביה רחמנא במועד אלא במקום שחייב בתם ולפטור לגמרי בשתיהם הדיוט בהקדש נמי לא אתי דא"כ לכתביה רחמנא גבי מועד דהוי רבותא טפי וגם ליכא למיטעי למדרשיה אלא לפטור וכ"ש בתם אלא ודאי מדלא כתב גבי מועד אתא רעהו לחייב תם בהקדש נזק שלם וה"ה שבא לפטור לגמרי תם דהקדש בהדיוט וכיון דתם פטור מועד נמי פטור וה"ק קרא רעהו הוא דאיכא חילוק בין תם למועד אבל כשאינו רעהו לא דהדיוט בהקדש חייב והקדש בהדיוט פטור:

עמד והתיר ממונן לישראל. משמע דוקא בענין זה שנגח *שור שלנו שור שלהם ולמ"ד בפ' בתרא (לקמן דף קיג.) גזל כנעני אסור ניחא אבל למ"ד מותר קשה:

מפארן הופיע ממונן לישראל. פי' הקונטרס שסיבב והחזיר התורה בכל האומות ולא קבלוה משמע שר"ל דבפארן נגלה לאומות וכן משמע בתרגום ירושלמי דמתרגם מטורא דגבלא אתגלי לבני ישמעאל ופארן ארץ ישמעאל היא כדכתיב בהגר ותשב במדבר פארן ובריש מסכת ע"ז (דף ב: ושם*) איכא דגרסי מאי בעי בשעיר מאי בעי בפארן וקשה דבשבת פ' ר"ע (ד' פט.) משמע דפארן הוא סיני דקאמר ה' שמות שנקרא לו מדבר צין מדבר קדש מדבר פארן מדבר סיני מדבר קדמות ונראה דמדבר סיני מדבר גדול ומצד אחד נקרא סיני ומצד אחר נקרא פארן וכל חמשה שמות דקאמר במסכת שבת חמשה חלקים היו בו שכל אחד שמו נקרא כן ואע"ג דקדרים התם לכל השמות אין להקפיד על זה ובאותו צד ששמו פארן נגלה לבני ישמעאל:

אלא האדם. תימה הא אין עובדי כוכבים קרויין אדם כדתניא בפ' המקבל (ב"מ קיד:) אמר רשב"י אין קברי העובדי כוכבים מטמאים באהל שנאמר אדם כי ימות באהל אתם קרויים אדם ואין העובדי כוכבים קרויים אדם ובפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נט. ושם*) פי' בקונטרס דר"מ דהכא כרבנן דפליגי עליה דרבי שמעון בן יוחי בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סא. ושם*) ורבינו תם מפרש דיש חילוק בין אדם להאדם [ד] תדע מדפריך ביבמות מקראי דנביאים ולא פריך מקראי דתורה דהאדם והבהמה אשר ימצא בשדה (שמות ט) אך התם הוי קודם מתן תורה וא"ת א"כ הוה ליה למימר אדם [נ"ל נא] *ולא נאמר אלא האדם נהו פירכא היא דהך ברייתא מתניא בת"כ וטובא יכא התם בכי האי גוונא דקתני התם יכן הוא אומר (ישעיה כו) פתחו שערים (ראשיכם) ויבא גוי וגו' ויבאו כהנים לוים ישראלים לא נאמר אלא גוי צדיק וכן הוא אומר הטיבה [ה'] לטובים כהנים לוים וישראלים לא נאמר אלא לטובים הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול וא"ת והא עובדי כוכבים נמי קרויים אדם כדכתיב לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם וי"ל דבמקום שמזכיר השם מזכיר עובדי כוכבים בלשון אדם כלומר דבר הלש נולד מאדם וכן גבי חירם (יחזקאל כח) אתה אדם ולא אל וכן מה יעשה לי אדם (תהלים קיח) וריב"א הקשה מדכתיב (ישעיה מג) ואתן אדם תחתיך ותירץ דדרשינן ואתן אדום תחתיך גבי ההוא רומאה בפרק בתרא דברכות (דף סב:) והא דאמר בהשולח (גיטין דף מז:) יש קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל לחפור בה בורות שיחין ומערות מדכתיב והארץ נתן לבני אדם בני אדם משמע אדם הראשון*: **הרי** הוא ככהן גדול. הא דנקט כהן גדול משום דדרשינן בסוטה (דף ד:) יקרה היא מפנינים מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים:

קראו ושנו ושלשו. וא"ת והא אמרינן בחגיגה (דף יג.) המלמד תורה לעובד כוכבים עובר בעשה למגיד דבריו ליעקב (תהלים קמז) ויש לומר דבע"כ עשו ע"פ דברי המושל ולא נתחייבו למסור עצמן אי נמי עשו עצמם גרים כדאי' בספרי דפרשה אף חובב עמים:

נשא משה קל וחומר. וא"ת דלאו דוקא אלא כלומר עתיד משה לישא ק"ו אם לא שהזהירו הכתוב תחילה דקודם נאמר אל תצר את מואב ממה שנאמר צרור את המדינים והכיתם אותם כדדרשינן עתה ילחכו שלא היה מתיירא בלק אלא מלחיכה במלחמה שלא היו מותרין אלא בהגריא וקרא דמדין אחר מעשה דבלק היה והא דקאמר נמי הקדוש ברוך הוא למשה לא כשעלתה על דעתך. לאו דוקא הקשה הר"ר אלחנן דהכא משמע דאחר שנאמר צרור את המדינים עדיין היו מוזהרין שלא לצור מואב

תורה אור

הופיע גילה ממונן והתירו: מפארן. כשסיבב והחזיר התורה על כל האומות ולא קיבלוה: והגלה אותם. כגון כפתורים היוצאים מכפתור (דברים ב) וכגון ובשעיר ישבו החורים וגו' (שם) וכן אומות הרבה: לומר שאפי' מקיימין אותן כו'. שהרי אינם מצווים אבל מעושין לא פטרן: למדונו תורתכם: חוץ מדבר זה. והם לא גילו להם טעמו של דבר שיהא ממונו של כנעני בחזקת הפקר מפני הסכנה: דגידופא הוא. כלפי מעלה: מואבים

דאם כן נכתוב קרא להאי רעהו גבי מועד: שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור: אמרי ממה נפשך אי רעהו דוקא דכנעני כי נגח דישראל נמי ליפטר ואי רעהו לאו דוקא אפילו דישראל כי נגח דכנעני נחייב א"ר אבהו אמר קרא °עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים ראה שבע מצות [א] שקיבלו עליהם בני נח כיון שלא קיימו עמד והתיר ממונן לישראל [ג] רבי יוחנן אמר מהכא °הופיע מהר פארן מפארן הופיע ממונם לישראל תניא נמי הכי שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור שור של כנעני שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם שנאמר עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים ואומר הופיע מהר פארן מאי ואומר וכי תימא האי עמד וימודד ארץ מבעי' ליה לכדרב מתנה וכדרב יוסף ת"ש הופיע מהר פארן מפארן הופיע ממונן לישראל מאי דרב מתנה דא"ר מתנה עמד וימודד ארץ ראה וכו' מה ראה ראה שבע מצות שנצטוו עליהן בני נח ולא קיימום עמד והגלה אותם מעל אדמתם ומאי משמע דהאי ויתר לישנא דאגלויי הוא כתיב הכא ויתר גוים וכתיב התם °לנתר בהן על הארץ ומתרגם לקפצא בהון על ארעא מאי דרב יוסף *דא"ר יוסף עמד וימודד ארץ ראה וכו' מה ראה ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום עמד והתירן להם איתגורי אתגר א"כ מצינו חוטא נשכר אמר מר בריה דרבנא לומר שאפילו מקיימין אותן אין מקבלין עליהן שכר ולא *והתניא *ר"מ אומר מנין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול ת"ל °אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים ולוים וישראלים לא נאמר אלא אדם הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול אמרי אין מקבלים עליהן שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה *דא"ר חנינא **גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה: ת"ר וכבר שלחה מלכות רומי שני סרדיוטות אצל חכמי ישראל למדונו תורתכם קראו ושנו ושלשו בשעת פטירתן אמרו להם דקדקנו בכל תורתכם ואמת הוא חוץ מדבר זה שאתם אומרים שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור של כנעני שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם ממ"נ אי רעהו דוקא אפילו דכנעני כי נגח דישראל ליפטר ואי רעהו לאו דוקא אפילו דישראל כי נגח דכנעני לחייב ודבר זה אין אנו מודיעים אותו למלכות [ג] רב שמואל בר יהודה שכיבא ליה ברתא אמרו ליה רבנן לעולא קום ניזל נינחמיה אמר להו מאי אית לי גבי נחמתא דבבלאי דגידופא הוא דאמרי מאי אפשר למיעבד הא אפשר למיעבד עבדי אזל הוא לחודאי גביה א"ל °ויאמר ה' (*אל משה) אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות אלא נשא משה ק"ו בעצמו אמר ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה °צרור את המדינים והכיתם אותם

מואבים

שיטה מקובצת

א) ראה שבע מצות וכו'. משמע דכל שמקיימין שבע מצות דינם אצלנו כדיננן אצלם. ומעתה אין צריך לומר באומות הגדורות בדרכי דתות ונמוסים (מאירי ז"ל): ב) מכונן לישראל. כלומר ראה שאכזרים ולבו רע להם והשודים על כל שהן מצווין משבע מצות וכ"ש שאינן מצרים בצרת אחיהם לפיכך קנסם הכתוב כדי שישמרו שוריהן וכ"ז ולא יברו אלא על ז' אומות דכתיב בהו לא תחי' כל נשמה כו' (ס"ר יהונתן ז"ל): ג) ודבר זה אין אנו מודיעים למלכות. כ"ז מדברי הסרדיוטות היא כלומר ובדבר הזה נעשה חסד עמכם שלא להודיעו למלכות (תלמיד הר"ם ז"ל):

ד) בין אדם להאדם. היינו טעמא דהאדם הוי מיעוט אחר מיעוט אדם הוי מיעוט האדם הוי מיעוט כאומר המיושר שבאדם כמו הדרך המיומנת שבינך ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות (הרא"ש ז"ל)

גליון הש"ס תוס' ד"ה דא"כ כו' דלא חייביה רחמנא במועד. עי' לקמן דף מב ע"א תוס' ד"ה כתב

מואב ובבראשית רבה סוף פרשת וילא קאמר דכשבא דוד יואב אל ארם נהרים ואל ארם צובה פגע במואבים ובקש להבדם והביאו לו אסטרטות שלהם אל תצר את מואב והשיב דוד שהם פירצו גדר תחילה דכתיב וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור משמע שמאותה שעה הותרו ותירץ ר"י דדיחויא בעלמא השיב וקרא דשופטים [שלהם] עגלון מלך מואב היה לו להביא אלא שמן התורה היה רוצה להביא [להם תשובה] מפני חילול השם אע"פ שעל אדומים מייתי קרא דקבלה ויאסוף אליו בני עמון ועמלק וילך [ויך את ישראל] וירשו את עיר התמרים מ"מ כל זמן דמשכח דברי תורה ניחא ליה לאתויי :

תורה אור

מואבים עצמן לא כל שכן אמר לו הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן רות המואביה ונעמה העמונית והלא דברים ק"ו ומה בשביל שתי פרידות טובות חס הקב"ה על ב' אומות גדולות ולא החריבן בתו של רבי אם כשרה היא וראויה היא לצאת ממנה דבר טוב על אחת כמה וכמה דהוה חיה *אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה אפילו שכר שיחה נאה דאילו בכירה דקאמרה מואב אמר לו הקב"ה למשה °אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה מלחמה הוא דלא הא אנגריא עביד בהו צעירה דקאמרה בן עמי א"ל הקב"ה למשה °וקרבת מול בני עמון אל תצורם ואל תתגר בם כלל דאפילו אנגריא לא תעביד בהו *ואמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יהושע בן קרחה לעולם יקדים אדם לדבר מצוה שבשביל לילה אחת שקדמתה בכירה לצעירה קדמתה ארבע דורות לישראל עובד ישי ודוד ושלמה ואילו צעירה עד רחבעם דכתיב °ושם אמו נעמה העמונית ת"ר שור של ישראל שנגח °שור של כותי פטור ושל כותי שנגח שור של ישראל תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם ר"מ אומר שור של ישראל שנגח שור של כותי פטור ושל כותי שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם למימרא דסבר ר"מ *כותים גרי אריות הן ורמינהי **כל הכתמים הבאים מרקם טהורים רבי יהודה מטמא מפני שהן גרים וטועים מבין הנכרים טהורים מבין ישראל ומבין הכותים ר"מ מטמא וחכמים [ג]מטהרין שלא נחשדו (*ישראל) על כתמיהן אלמא קסבר ר"מ כותים גרי אמת הם א"ר אבהו קנס הוא שקנס ר"מ בממונם שלא יטמעו בהם מתיב רבי זירא *[ד]ואלו נערות שיש להם קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית ואי ס"ד קנס ר' מאיר בממונם ה"נ נקנום כדי שלא יטמעו בהן אמר אביי כדי שלא

דברים ב | שם | מ"א יד

מואבים עצמן. שהתחילו בקלקול ושכרו את בלעם : פרידות. גוזלות : בתו של רבי אם ראויה. לזרע כשר על אחת כמה וכמה שתחיה : דקאמרה מואב. לשון פריצות שהוא מאביה : אנגריא. להשתעבד בהן להביא להם מים ומזון : שור של ישראל שנגח לשל כותי פטור. לקמן מוקי טעמא דקנס הוא שקנסו שלא יטמעו ישראל בבנותיהם ודיין בקנס זה אבל כולי האי לא קנסינן שיהא הם משלמים על התם נ"ש ור"מ חשיב כותי כנכרי : גרי אריות הן בספר מלכים (ב יז) מפורש וישלח ה' בהם את האריות וכותים כתיב התם ויבא מלך אשור (אנשים) מכותה וקא חשיב שאר מקומות : מרקם טהורים. עיר שרובה נכרים היא ודם נכרי' טהור מדאורייתא דכתיב (ויקרא יב) דבר אל בני ישראל אשה כי תזריע וילדה בת ישראל מטמאה בלידה ובנדה ולא נכרית ואע"ג דרבנן גזרו עליהם שיהו כזבין על כתמיהן לא גזרו דהא כתמין דישראל גופייהו מדרבנן נינהו דמדאורייתא דם יהיה זובה בבשרה כתיב (שם טו) שתראהו מגופה ולא שתמצאנו בבגדה ואפילו ראתה מגופה אמרינן במס' נדה (דף לד.) שלא גזרו על דם נכרית טומאה אלא בעודו לח דתנן דם הנכרית ב"ש מטהרין וב"ה אומרים כרוקה וכמימי רגליה מטמאין לח ואין מטמאין יבש : רבי יהודה מטמא מפני שהן. רובן גרים והגון מטמא וכישראל הם אלא שהם טועין ונוהגין בחוקות הנכרים והרי הן כישראל מומר : מבין ישראל כו'. במס' נדה (דף נו:) פרכינן אי דישראל טהורין דמאן טמאין ותרלינן לה הכי מבין ישראל ומבין הכותים טמאים והנמצאים בערי ישראל במקום הפקר טהורים שלא נחשדו על כתמיהן להפקירן אלא מלניעין אותם שלא יטמאו בהן טהרות והנמצאין בין הכותים ר"מ מטמא שנחשדו על כתמיהן וחכמים מטהרין שלא נחשדו על כתמיהן להפקירן אלא מלניעים אותם עד שיכבסום אלמא מדאמר ר"מ דם כותים מטמא אלמא גרי אמת הן : קנס הוא כו'. וקנים ליה שפי מא"ק : מבום

נזיר כג: סוטה מז: | נזיר כג: הוריות י: | יבמות מ. נדה טו: | תוספתא פ"ט | כתובות יא. כט.

מואבים עצמן לא כל שכן. וא"ת תינח מואב אדומי ועמון מאי איכא למימר וי"ל דאצטריך לאסור בהן אנגריא שהיו מותרים דאנגריא היה עושה שלא ברשות ואע"פ שמזכיר ב' פרידות על עמון לא אצטריך אלא משום מואב : לעולם יקדים אדם לדבר מצוה. לשם מצוה נתכוונו כדאיתא בפרק מי שאמר הריני נזיר שמע חבירו ואמר ואני (נזיר דף כג:): גרי אריות הן. ואע"ג דפסקינן בסוף פ"ק דיבמות (דף טז.) הלכה (א) דגרי אמת כולן הני מילי היכא שמתגיירים לגמרי אבל גרי אריות דהכא לא נתגיירו לגמרי כדכתי' בקרא את ה' היו יראין ואת אלהיהם היו עובדין ומ"ד גרי אמת סבר דלבסוף נתגיירו לגמרי : וחכמים מטהרים. בפרק דם הנדה (נדה נו:) פריך אי דישראל מטהרין דמאן מטמא ומשני מבין ישראל ומבין הכותים בחדריהם טמאים לכ"ע דכותים גרי אמת הן והנמצאים בערי ישראל טהורין שלא נחשדו על כתמיהם ולצנועי מצנעי להו והנמצאים בערי הכותים ר"מ מטמא דנחשדו על כתמיהם וחכמים מטהרים דלא נחשדו : על הנתינה. בכתובות פרש"י דאצטריך לאשמועינן שיש להם קנס אע"פ שדוד גזר עליהם והקשה ר"ת דמדאורייתא אסירי בלאו דלא תתחתן כדמסיק רבא בפ' הערל (יבמות דף עט.) דבגיותן לית להו חתנות וכי מגיירי אית להו חתנות ובפרק אלו הן הלוקין (מכות יג.) קחשיב נתינה ושבק נתינה דקתני בכל מקום שיהו בגופה יש לה קנס ותפסי בה קדושין ובפרקים מותרות (יבמות פה:) מנה נמי דנתינה דאורייתא דאמר ממזרת ונתינה איכא בינייהו למ"ד דאורייתא הא נמי דאורייתא ובריש אלו נערות (כתובות דף כט:) גבי פלוגתא דשמעון התימני ור"ש בן מנסיא ואור"ת דדוד לא גזר עליהם אלא שעבוד אבל מדאורייתא אסירי לבא בקהל מלא תתחתן בם ובריש אלו נערות ראוי להאריך בזה יותר : ועל הכותית. סוגיא דשמעתין מוכחא דקסבר גרי אמת הן וא"ת א"כ מה חידוש לומר שיש להם קנס וכי תימא משום דאמר רבה בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עו.) ממזר מאהותו ומאשת איש נתערבו בהן מדישא שמעינן ליה דיש להן קנס ואפילו ודאי ממזר וכ"ש ספק ממזרת וי"ל דהיא גופה קמ"ל דגרי אמת הן דאם היו גרי אריות לא היו להן קנס וא"ת ולרבא דאמר בפרק עשרה יוחסין (שם) דעבד ושפחה נתערבו בהן אמאי יש להן קנס נימא לא אייתי ראיה דלאו שפחה את ושקול דהא שפחה אין לה קנס כדמוכח באלו נערות (כתובות ד' כט.) ועל כרחך לאו מטעם שהיא בחזקת בעולה אין לה קנס כדאמרינן בירושלמי דשפחה אפילו משומרת אין לה קנס ואע"ג דרובן לאו שפחה נינהו מ"מ תקשה לשמואל דאמר אין הולכין בממון אחר הרוב וי"ל משום דכל חדא מוקמינן לה בחזקת אביה שהשפחות נתערבו בהן ונשאו לכותים אף על גב דלרבא פסלו כותים משום איסור שפחה ולא מוקמינן להו בחזקת אביהן מ"מ לענין קנס לא מחשבינן להו כשפחה שלא יהא הוצא נסבר ואף על גב דנקט רבא עבד ושפחה לאו דוקא לפי מה שפירש שהשפחות נשאו לכותים והכותים לעבד ואם כן משום עבד אין לפוסלן דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר : ה"נ נקנום. מדרבנן לדרבנן נמי הוי מצי למיפרך דמודו רבנן דקנסינן נמי דקתני שור של ישראל שנגח שור של כותי פטור אלא משום דסתם מתניתין רבי מאיר פריך מרבי מאיר אליבא דרבי מאיר :

[ש"א]

רש"ל

יח א ב מיי' פי"ד מהל' מתנות עניים ומו"ב הלכה ו' :

יט ג מיי' פי"א מהל' נערה הלכה ז' סמג עשין כד טוש"ע אה"ע סי' קעז :

[ג] נדה כו: קדושין עה: סנהדרין פה: חולין ג: נדה עו:]

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה גרי וכו' הלכה דגרי אמת הם :

גליון הש"ס
גמ' שור של כותי פטור. עי' סנהדרין דף פד ע"ב תוס' ד"ה ושור.

שלא יהא חוטא נשכר ונתביה לעניים אמר רב מרי משום דהוי ממון שאין לו תובעים: מתני' שור של פקח שנגח שור של חרש שוטה וקטן חייב ושל חרש שוטה וקטן שנגח שור של פקח פטור שור של חרש שוטה וקטן שנגח בית דין מעמידין להן אפוטרופוס ומעידין להן בפני אפוטרופוס נתפקח החרש נשתפה השוטה והגדיל הקטן חזר לתמותו דברי ר"מ רבי יוסי אומר הרי הוא בחזקתו שור האצטדין אינו חייב מיתה שנאמר כי יגח ולא שיגיחוהו: גמ' הא גופא קשיא אמרת שור של חרש שוטה וקטן שנגח שור של פקח פטור אלמא אין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו אימא סיפא שור של חרש שוטה וקטן שנגח ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ומעידין להם בפני אפוטרופוס אלמא מעמידין להם אפוטרופוס לתם לגבות מגופו אמר רבא הכי קתני ואם הוחזקו נגחנין מעמידין להם אפוטרופוס ומעידין להן בפני אפוטרופוס ומשוינן להו מועד דכי הדר ונגח לשלם מעלייה מעליית מאן רבי יוחנן אמר מעליית יתומין רבי יוסי בר חנינא אמר מעליית אפוטרופוס ומי א"ר יוחנן הכי והאמר רב יהודה אמר רב אסי אין נזקקין לנכסי יתומין אלא א"כ רבית אוכלת בהן ורבי יוחנן אמר או לשטר שיש בו רבית או לכתובת אשה משום מזוני איפוך רבי יוחנן אמר מעליית אפוטרופסין רבי יוסי בר חנינא אמר מעליית יתומין אמר רבא משום דקשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן משוית ליה לרבי יוסי בר חנינא טועה והא רבי יוסי בר חנינא דיינא הוא ונחית לעומקיה דדינא אלא לעולם לא תיפוך ומזיק שאני רבי יוחנן אמר מעליית יתומים דאי אמרת מעליית אפוטרופוס ממנעי

רש"י

משום דהוי ליה ממון שאין לו תובעים. אי אמרת ליהוי דעניים מאן אתי תבע ליה לדינא אי תבע ליה עני א"ל לעני אחר יהיבנא ליה: מתני' שור של חרש שנגח לשור של פקח פטור. בגמ' מפרש דאין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו אבל בנזקי מועד מעמידין אפוטרופוס לשור היתומים להיות במקום הבעלים לקיים והועד בבעליו וגובים הנזק מנכסי הקרקע של יתומים אבל תם דגבייתו מגופו הוא והוא מטלטלין אין מעמידין אפוטרופוס לכך כדאמרינן בפ"ק (דף יד:) שוה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות ואוקימנא ביתמי ואיכא דאמר טעמא משום דפלגא נזקא קנסא ויתמי לאו בני קנסא נינהו וקשיא לי א"כ מאי לגבות מגופו דנקט ועוד לקמן בשמעתין אמרינן במועד למ"ד לד תמות במקומה עומדת אינה נגבית מן היתומים מהאי טעמא ואי טעמא משום קנסא הוא במועד מי הוי קנסא הא לאו בחזקת שימור קיימי: ומעידין בהן בפני אפוטרופוס. וקס"ד השתא דהאי מעידין בהם דקאמר למגבי ח"נ תמות וקשיא רישא לסיפא ולאחר שלשה עדיות נעשה מועד ומשלם נ"ש מעלייה: חזר לתמותו. דקסבר רשות משנה מועד שיצא מרשות זה ונכנס ליד בעלים אחרים הרשות משנה את דין העדאתו: שור האצטדין. שמיוחד לנגיחות ומלמדין אותו לכך: גמ' אין מעמידין אפוטרופוס. לשור תם של חש"ו להיות אפוטרופוס במקום בעלים לקיים והועד בבעליו ויגבה חצי נזקו מגופו: הכי קאמר. שור של חרש שוטה וקטן שנגחו והוחזקו נגחנין מעמידין להם אפוטרופוס ולא לגבות ח"נ אלא לשוייה מועד דכי הדר נגח משלם מעלייה: אין נזקקין. ב"ד לנכסי יתומין לגבות מהן כלום ואפילו שטר שכתב אביהם כדמפרש טעמא במס' ערכין דיתמי לאו בני מעבד מצוה נינהו אלא נטר עד דגדלי ומפקי ליה וגבי והתם מותבינן ליה כמה תיובת' ושנינהו בשטר שיש בו רבית: אלא אם כן רבית אוכלת בהן. שלוה אביהן מנכרי ברבית דחיישינן להפסד שלהן ומוכרין בית דין מנכסיהן ופורעין אותו חוב: משום מזוני. שכל זמן שלא יתנו לה כתובה ניזונת משלהם: דיינא הוא. ולא קאמר דנזקקין לנכסי יתומים:

תוספות

שלא יהא חוטא נשכר. והא דמשמע בפ"ק דכתובות (דף יא. ושם) דלית ליה לרבא האי טעמא גבי גיורת שנתגיירה פחותה מבת ג' שנים דמשמע ליה לרבא שאם היתה יכולה למחות כשהגדילה לא היה לה קנס לא דמי דהתם הוא דמן הדין אין לה קנס כלל ומשום שלא יהא חוטא נשכר לא אמר דניתן לה הואיל ומן הדין אין לה אבל הכא דמן הדין יש לה אלא משום דבעיא למקנסה סברא הוא דמשום שלא יהא חוטא נשכר מוקמינן לה אדינא ובפרק אלו נערות (כתובות דף לו:) אית ליה שלא יהא חוטא נשכר בבת ישראל שבויה משום דמוקמינן לה אקדושתה: אין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו. תימה מאי טעם דאין מעמידין דאין לומר משום דאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות כדאיתא בפ"ק (דף יד:) גבי שוה כסף ואוקמינן ביתמי דלא דמי כלל דהתם מיירי בהזיקו בחיי האב ומשום דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח ואין לומר נמי דהיינו טעם משום דפלגא נזקא קנסא ויתמי לאו בני קנסא נינהו דלמ"ד פלגא נזקא ממונא מאי איכא למימר ועוד אפילו במועד למ"ד לד תמות במקומה עומדת אינו גובה ח"נ של לד תמות *ואע"ג דהתם לאו קנסא אלא דינא וגם אין לומר משום דאיהו גופיה כי מזיק פטור דפגיעתו רעה ממונו לא כ"ש ובמועד עבדי רבנן תקנה מפני תיקון העולם דכשהלכו בעליו למדינת הים יהבינן ליה דין חרש ואע"ג דלא שייך האי טעמא וגם אין לומר משום דמשתלם מגופו חסו חכמים שלא יפסיד שורו שהוא דבר מסויים אבל במועד דמשתלם מכל דבר לא חסו דהא לר' ישמעאל ב"ח הוא ויכול לסלוקיה בזוזי וי"ל דהטעם הוא כיון דחס רחמנא על התם שלא ישלם נ"ש הלכך לגבי יתמי חסו עלייהו וכן מי שהלכו בעליו למדינת הים כיון שאין להם בעלים גמורים אלא ע"י תקנת ב"ד בהעמדת אפוטרופוס אקילו ביה רבנן וכן המועד נמי בלד תמות אין מעמידין אפוטרופוס כיון דחס רחמנא עליה למ"ד לד תמות במקומה עומדת שאם אין השור שוה חצי נזקו אין משלם אלא מגופו: אלמא מעמידין אפוטרופוס. וא"ת וכימא דרישא כגון שלא היה אפוטרופוס בשעת נגיחה וי"ל דהא מילתא דפשיטא היא: ואם הוחזקו נגחנין. אין לפרש שנגחו שלש פעמים ומעמידין אפוטרופוס שאם יגח רביעית ישלם נ"ש דהניחא אי ליעודי תורא בעינן אלא אי ליעודי גברא בעינן לא אייעד *באותה נגיחה ועוד דהאי תנא סבר רשות משנה כדקתני סיפא חזר לתמותו ונ"ל דהוחזקו נגחנים רשעים ומשתגעים לינח כי ההיא דלקמן דשאלו בחזקת תם דמוקי כגון שהכיר בו שהוא נגחן ואפילו הוחזקו נגחנים ג' פעמים לא יעשה מועד עד שיחזור ויגח שלש פעמים ברשות אפוטרופוס: ורבי יוחנן אמר או לשטר שיש בו רבית. וא"ת והא טעמא דאין נזקקין משום דחיישינן לצררי כדמפרש רב הונא בריה דרב יהושע בפרק גט פשוט (ב"ב דף קעד. ושם) והתם פסקינן הלכתא כוותיה והכא לא שייך טעמא דצררי ורבא דהכי נמי מפ' טעמא בפ' שום היתומים (ערכין דף כב. ושם) משום שובר והכא לא שייך כלל וא"כ אמאי הוי דרבי יוסי בר חנינא טועה וי"ל ר' יוחנן קאמר בכל ענין אין נזקקין בין במלוה הבאה מחמת עצמה ומשום דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין ויתומים כשלא בפני בעל דין דמי כדמוכח בהגוזל בתרא (לקמן דף קיב.) גבי *חמוה דרבי ירמיה ובין במלוה הבאה מחמת אביהם ואפילו בשטר המקויים אין נזקקין משום שובר ולצררי וא"ת אדפריך משוית ליה לר' יוסי בר חנינא טועה תקשה מר' יוסי בר חנינא אדרבי יוסי בר חנינא דאמר בהגוזל בתרא (שם:) גבי הא דאמר ר' יוחנן וכי מקבלין עדות שלא בפני בעל דין קבלה מיניה ר' יוסי בר חנינא כגון שהיה חולה או עדים חולים או שהיו עדיו מבקשים ללכת למדינת הים ושלחו לו ולא בא אבל בענין אחר לא וי"ל דשמא הוא מדמה קטנים להא: דאי אמרת מעליית אפוטרופוס ממנעי ולא עבדי. מכאן מדקדק הר"ר חיים דאפוטרופסין לא משלמי אפילו פשעו בשל יתמי דהא הכא פשע בשור האפוטרופוס ואפ"ה מפטרי ומה שהאפוטרופוס נשבע ליתמי כדמשמע בהניזקין (גיטין דף נב. ושם:) היינו שלא עכב כלום משלהם אבל אין נשבעין שלא פשעו דאפילו פשעו פטורים והר"ר שלמה בחור ב"ר יוסף דקדק דמשלמי בפשיעה מההיא דהמפקיד (ב"מ דף מב: ושם*) דההוא תורא דלא ה"ל ככי ושיני וקאמר נימא לאפוטרופוס זיל שלים אמר אנא לבקרא מסרתיה משמע דאם פשע משלם והשתא קשה אהדדי ותור"י דודאי מחייב אפוטרופוס לשלם בפשיעה ולא ממנעי בין מינהו אבי יתומים בין מינהו בית דין כדמפרש טעמא

[באותו נגיחות כצ"ל]
[צ"ל בר חמוה]
[ד"ה רמא]

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ו מהלכות נ"ת הלכה ג סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' תו סעיף ס:
כא ב מיי' שם הלכה ג:
כב ג מיי' שם הלכה ו:
כג ד מיי' שם הלכה ה ועיין בהשגות ובמ"מ ופ"י הלכה ח.
כד ה מיי' שם הלכה ד
כה ו ז מיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה הלכה ג סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' קי סעיף א:

מסורת הש"ס

שמות כא
ערכין כב.
[לקמן מג. ב"מ קיז:]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אין כו' ואע"ג דהתם לאו קנסא. וכ"כ תוס' לקמן דף מה ע"ב ד"ה לא:

עין משפט
נר מצוה

ז א מיי׳ פ״ו מהלכות נזקי ממון הלכה ד:

נז ב ג מיי׳ שם הלכה ג:

נח ד מיי׳ שם הלכה ו ועי׳ בכ״מ:

ממנעי ולא עבדי רבי יוסי בר חנינא אמר מעליית אפוטרופוס [א]וחוזרין ונפרעין מן היתומים לכי גדלי ומעמידים להן אפוטרופין לתם לגבות מגופו תנאי היא דתניא שור שנתחרשו בעליו ושנשתטו בעליו ושהלכו בעליו למדינת הים יהודה בן נקוסא אמר סומכוס הרי הוא בתמותו עד שיעידו בו בפני הבעלים וחכ״א [ב]מעמידין להן אפוטרופין ומעידין בהן בפני אפוטרופין נתפקח החרש נשתפה השוטה והגדיל הקטן ובאו בעליו ממדינת הים יהודה בן נקוסא אמר סומכוס חזר לתמותו עד שיעידו בו בפני בעלים רבי יוסי אמר הרי הוא בחזקתו *אמרו מאי הרי הוא בתמותו דקאמר סומכוס אילימא דלא מייעד כלל הא מדקתני סיפא חזר לתמותו מכלל דאייעד אלא מאי הרי הוא בתמותו הרי הוא בתמימותו דלא מהסרינן ליה אלמא אין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו וחכמים אומרים מעמידין להן אפוטרופוס ומעידין להן בפני אפוטרופוס אלמא [ג]מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו וסיפא במאי קמיפלגי *רשות משנה איכא בינייהו סומכוס סבר [ד]רשות משנה ור׳ יוסי סבר רשות אינה משנה ת״ר שור חרש שוטה וקטן שנגח רבי יעקב משלם ח״נ ר׳ יעקב מאי עבידתיה אלא אימא רבי יעקב אומר משלם ח״נ במאי עסקינן אי בתם פשיטא דכ״ע נמי ח״נ הוא דמשלם ואי במועד אי דעבדי ליה שמירה כלל כלל לא בעי לשלומי ואי דלא עבדי ליה שמירה כוליה נזק בעי שלומי אמר רבא לעולם במועד והכא במאי עסקינן דעבדי שמירה פחותה ולא עבדי ליה שמירה מעולה ורבי יעקב *סבר לה כרבי יהודה דאמר צד תמות במקומה עומדת וסבר לה כרבי יהודה דאמר מועד סגי ליה בשמירה פחותה וסבר לה כרבנן דאמרי מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו א״ל אביי ולא פליגי והתניא שור של חרש שוטה וקטן שנגח ר׳ יהודה מחייב ור׳ יעקב אומר ח״נ הוא דמשלם אמר רבה בר עולא מה שמחייב ר׳ יהודה פירש ר׳ יעקב ולאביי דאמר פליגי במאי פליגי אמר לך הב״ע במועד ולא נטריה כלל ר׳ יעקב סבר לה כר׳ יהודה בחדא ופליג עליה בחדא סבר כר׳ יהודה בחדא דאילו ר׳ יהודה סבר צד תמות במקומה עומדת ופליג עליה בחדא דאילו רבי יהודה סבר מעמידין להן אפוטרופוס לתם לגבות מגופו ור׳ יעקב סבר אין מעמידין ולא משלם אלא פלגא דמועד אמר ליה רב אחא בר אביי לרבינא בשלמא לאביי דאמר פליגי שפיר אלא לרבא דאמר לא פליגי אדמוקי לה במועד נוקמא בתם אי

טעמא בהניזקין (גיטין דף נב: ושם) אבל כאן דשלא בשביל היתומים ממנין אותו דטוב היה להם שלא היה להם אפוטרופוס אלא בשביל תקנת העולם ממנין אותו כדי שישמור השור שלא יגח אי אמרת דמשלם ממנעי ולא עבדי ובירושלמי בהנזקין אמר אתיא דר׳ יוחנן כרבנן בתמיה אפילו יסבור כאבא שאול דאמר מיניהו ב״ד ישבע בעי ההוא בר אינש למיתב זוזי בגין דמתקרי מהימן כלומר לא ימנע בשביל כך אם יהיה זקוק לפרוע אם יפשע דשמח הוא שנחשב בכך לנאמן כשב״ד ממנין אותו אבל גבי שור אין נחשב לנאמן בשביל מנוי זה שאין זה בשביל תקנת יתומים אלא בשביל שלא יזיק לעולם ואין נחשב אלא כשומר בעלמא ששומר השור שלא יזיק ודרבי יוסי ב״ח כאבא שאול אפילו יסבור כרבנן אדם מבריח עצמו מן השבועה ואין אדם מבריח עצמו מן התשלומין כלומר בשביל השבועה יהיה נמנע שלעולם צריך לישבע שלא עיכב כלום משלהם ונראה דאפילו נאבד דבר משל יתומים שלא ישבע שלא פשע שהם כן יהיו נמנעים אבל בזה אין חושש אם יש עדים או אם מודה (א) הוא בעצמו שפשע לא ימנע אם מזיקין אותו לשלם: **אי** בתם פשיטא. וכ״ת דאשמועי׳ דמעמידין אפוטרופוס לתם א״כ ה״ל למתני ר׳ יעקב מחייב ותו לא ומדנקט ח״נ משמע דאיצטריך דלא נימא נזק שלם:

ולא משלם אלא פלגא דמועד. ורבא לא בעי לשנויי הכי מדלא קתני ר׳ יהודה אומר חייב נ״ש ור׳ יעקב אומר ח״נ ועוד דמשמע ליה לרבא דכיון דלא נטריה כלל ה״ל למתני אין משלם אלא חצי נזק שזהו החידוש ומדקאמר משלם ח״נ משמע דקמ״ל דמשלם אפילו ח״נ אבל השתא דנטריה שמירה פחותה חידוש הוא דקמ״ל דמשלם אפילו ח״נ ועוד דמשמע ליה ח״נ מגופו כשהם ח״נ דבכל מקום: **אדמוקי** לה במועד נוקמיה בתם. תימה דמעיקרא הוה פריך אי בתם פשיטא ולא הוה בעי למימר דאתא לאשמועינן דמעמידין אפוטרופוס לתם כדפי׳ לעיל דאם כן ה״ל למימר רבי יעקב מחייב והשתא פריך לאוקמיה בתם וי״ל דהשתא דאסיק אדעתיה דאמר צד תמות במקומה עומדת לא מצי למתני רבי יעקב מחייב דאיצטריך להזכיר ח״נ לאשמועינן דמעמידין אפוטרופוס לתם ואי הוה תני מחייב הוה מוקמינן לה במועד אבל תם פטור דאין מעמידין אפוטרופוס לתם ואיצטריך לאשמועינן דמועד משלם נ״ש לאפוקי ממ״ד צד תמות במקומה עומדת אבל מעיקרא דלא הוה אסיק אדעתיה צד תמות כו׳ פריך שפיר אי בתם פשיטא דאי לאשמועינן מעמידין אפוטרופוס לתם אתא לתני מחייב והוה מוקמינן ליה בתם דלמועד לא איצטריך:

שור

ממנעי ולא עבדי. אפוטרופוס: מעליית אפוטרופוס. שלא שמרהו כראוי. וחוזרין ונפרעין מן היתומים לכי גדלי. דאי לא ממנעי ולא עבדי: חזר לתמותו. לקמן מפרש מאי קאמר: מאי הרי הוא בתמותו דקאמר סומכוס. ברישא: אילימא דלא מייעד. בשלש נגיחות לשלם מעלייה כשהועד: הא מדקתני סיפא נתפקח החרש חזר לתמותו. דקסבר רשות משנה מכלל דמעיקרא אייעד ליה: הרי הוא בתמימותו. דלא גבי נגיחות תמות מיניה דאין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו: רשות משנה. הרשות שנשתנה לו שיצא מידי אפוטרופוס ונכנס לרשות בעלים משנה את העדאתו: ה״ג ר׳ יעקב משלם ח״נ: במאי עסקינן. דאצטריך ליה למיתני ח״נ ולא תנא רבי יעקב מחייב: אי דעבד ליה שמירה. מעולה ונפרצה בלילה או שפרצוה לסטין משום הכי פטר ליה מנזק שלם כלל כלל לא בעי לשלומי: ואי דלא עבד ליה שמירה. מעולה כוליה נזק בעי לשלומי: שמירה פחותה. נעל בפניה כראוי ואמרינן [לקמן] (ד׳ נה:) דלא שיכולה לעמוד ברוח מצויה זהו כראוי והיינו שמירה פחותה אבל רוח שאינה מצויה ואצטריך לאשמועינן דמשלם ח״נ ולא כולו ולאפוקי מהני תנאי דפליגי בשילהי פירקין דהיכא למ״ד דפטור ואיכא דמחייב ליה נזק שלם ואשמועינן הכא דרבי יעקב סבר לה כרבי יהודה דאמר בשילהי פירקין במועד סגי ליה בשמירה פחותה דמייתרי ביה קראי ומפטר מנזק שלם ומיהו בחצי נזק מחייב כדאמרינן לקמן לא פטר ר׳ יהודה אלא על צד העדאה שבו אבל צד תמות במקומה עומדת ותם לא סגי ליה בשמירה פחותה דלא מייתרי ביה קראי ואע״ג דהך צד תמות מגיפיה משתלם אית ליה לר׳ יעקב מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופיה כרבנן דפליגי עליה דסומכוס לעיל: ולא פליגי. ר׳ יעקב ורבי יהודה: ולאביי דאמר פליגי במאי פליגי. אי בתם לא קאמר רבי יהודה נ״ש ואי במועד ושמירה פחותה הא שמעינן ליה לרבי יהודה אפילו בשור של פיקח ח״נ ותו לא ואי בדלא נטריה כלל מאי טעם דר׳ יעקב: ולא נטריה כלל. וקאמר רבי יהודה נ״ש החצי מן העלייה והחצי מן גופו דשמעינן לרבי יהודה לקמן דכל תם ונעשה מועד צד תמות במקומה עומדת ומגופו נגבית והאי אע״ג דלית ליה בעלים בני דעה מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו צד תמות: ורבי יעקב סבר לה כרבי יהודה בהדא. דכל תם ונעשה מועד צד תמות במקומה עומדת לגבות מגופו הלכך הכא פטור מצד תמות דבהך פליג עליה דקסבר אין מעמידין אפוטרופוס לתם כו׳: בשלמא לאביי דאמר פליגי שפיר. מוקי לה במועד למתניתא קמייתא דבתם ליכא לאוקמא לאשמועינן דמעמידין אפוטרופוס לתם דאשמועינן ליה במתניתא בתרייתא דאמר אין מעמידין הלכך ע״כ קמייתא נמי במועד ולא נטריה כלל ומשלם ח״נ דמועדם: אלא לרבא דאמר לא פליגי. ואית ליה לר׳ יעקב מעמידין אפוטרופוס לתם: אדמוקי לה. לקמייתא במועד טוקמא בתם:

אי

מסורת הש״ס

[לקמן מב.]

[לעיל יח: לקמן מה:]

ב) אמרי יעב״ץ

הגהות הב״ח
(א) תוס׳ ד״ה דהי אמרת וכו׳ או אם יודע הוא בעצמו שפשע:

תורה אור

אי לר"י דעבד ליה שמירה פחותה ולא עבד ליה שמירה מעולה אי לר"א בן יעקב דלא עביד ליה שמירה כלל דתניא ר"א בן יעקב אומר אחד תם ואחד מועד ששמרן שמירה פחותה פטורין והא קמ"ל ר' יעקב דמעמידין להן אפוטרופין לתם לגבות מגופו א"ל הכי קאמר חדא דאית ביה תרתי טעמא רבינא אמר רשות משנה איכא בינייהו כגון דהוה מועד ונתפקח החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן ר"י סבר הרי הוא בהוקתו ר' יעקב סבר רשות משנה: ת"ר [א]אפוטרופסים משלמין מן העלייה [ב]ואין משלמין כופר מאן תנא *[ג]כופרא כפרה ויתמי לאו בני כפרה נינהו א"ר חסדא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה היא דתניא *°ונתן °פדיון נפשו °דמי ניזק ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר °דמי מזיק מאי לאו בהא קמיפלגי דרבנן סברי כופרא ממונא הוא ור' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סבר כופרא כפרה א"ר פפא לא דכ"ע כופרא כפרה הוא והכא בהא קמיפלגי רבנן סברי בדניזק שיימינן ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סבר בדמזיק שיימינן מ"ט דרבנן נאמרה שיתה למטה ונאמרה שיתה למעלה מה להלן בדניזק אף כאן בדניזק ור' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סבר ונתן פדיון נפשו כתיב ורבנן אין פדיון נפשו כתיב מיהו כי שיימינן בדניזק שיימינן °משבח ליה רבא לר"נ בדרב אחא בר יעקב דאדם גדול הוא א"ל לכשיבא לידך הביאהו לידי כי אתא לגביה א"ל בעי מינאי מילתא בעא מיניה שור של שני שותפין כיצד משלמין כופר [ד]משלם האי כופר והאי כופר כופר אחד אמר רחמנא ולא שני כופרין האי חצי כופר והאי חצי כופר כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר אדיתיב וקא מעיין בה א"ל *תנן [ה]חייבי ערכין ממשכנין אותן [ו]חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן חייבי כופרין מאי כיון דכפרה הוא כחטאת ואשם דמי מחמר חמיר עילויה ולא בעי משכוניה או דלמא כיון דלחבריה הוא דבעי מיתבא ליה ממונא הוא ולא לגבוה הוא ולא המיר עליה [ז]ובעי משכוניה אי נמי כיון דהוא לא חטא וממוניה הוא דאזיק לא המיר מילתא עילויה ובעי משכוניה א"ל שבקן *אסתגר בקמייתא: ת"ר [ח]שאלו בחזקת תם ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נזק ושואל משלם חצי נזק הועד בבית שואל והחזירו לבעלים בעלים משלמין חצי נזק ושואל פטור מכלום אמר מר שאלו בחזקת תם ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נזק ושואל חצי נזק ואמאי לימא ליה תורא שאילי אריא לא שאילי אמר רב הבא במאי עסקינן [ט]שהכיר בו שהוא נגחן ונימא ליה תם שאילי מועד לא שאילי משום דא"ל [י]סוף סוף אי תם הוה פלגא נזקא בעית שלומי השתא נמי זיל שלים פלגא נזקא ונימא ליה אי תם הוה משתלם מגופו משום דא"ל סוף סוף את לאו תורא בעית שלומי לדידי ונימא ליה

רש"י

אי לר"י. כלומר אי כר"י סבירא ליה דאמר לקמן תם לא סגי ליה בשמירה פחותה כגון דעבד ליה שמירה פחותה: אי לר"א בן יעקב. דאמר תם סגי ליה בשמירה פחותה כגון דלא עבד ליה שמירה כלל ואיצטריך לר' יעקב לאשמועינן דמעמידין אפוטרופוס לתם ולהכי תנא ת"כ ולא תנא רבי יעקב מחייב סתמא דלא תימא במועד קיימי וכולה נזקא קאמר אבל בתם אפילו פלגא נזקא נמי לא דאין מעמידין: א"ל חדא דאית ביה תרתי טעמא. הואיל וס"ל לרבא דלא פליגי ר' יעקב ור"י בכולהו סבירא ליה הכי ולהכי אוקמה רבא במועד ובשמירה פחותה דתשמע מינה דאית ליה לר' יעקב כרבי יהודה דסגי ליה לצד מועדת בשמירה פחותה ולצד תמות במקומה עומדת ולדידיה לא סגי ליה בשמירה פחותה ותשמע נמי דמעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו: רשות משנה איכא בינייהו. בין רבי יעקב לר"י: הרי הוא בחזקתו. שהועד בבית אפוטרופוס ומשלמים בעלים נ"ש האי מגופו ואידך מעלייה ככל תמים שהועדו: משלמין מן העלייה. נזק: ואין משלמין כופר. היכא דהמית את האדם: בדניזק שיימינן. בגופו של מת ובהכי מכפר מזיק: נאמרה שיתה למעלה. לענין דמי ולדות כאשר ישית עליו בעל האשה: ונאמרה שיתה למטה. במועד שהמית אם כופר יושת עליו: כיצד משלמין כופר. דבשלמא נזקין האי פלגא משלם והאי פלגא משלם דלהזיקא דניזק קפיד רחמנא והאי מטי ליה נזק שלם אבל כופרא כפרה דמזיק הוא ותרוייהו כפרה בעו ובחצי כופר לא מיכפר: ממשכנין אותו. גזבר הקדש דכיון דלאו לכפרה אתי משהי ליה: חייבי חטאות אין ממשכנין אותן. דכיון (א) לכפריה חטאיה קבעי לה לא משהי ליה: אסתגר בקמייתא. הוסגרתי ונאלמתי בראשונה: ונמצא מועד. והזיק בבית שואל: בעלים משלמין ח"נ ושואל חצי נזק. דנטירותא דתם מיהא (ב) מקבל עליה ובעלים הואיל ולא הודיעוהו משלמין האי: הועד בבית שואל. שהזיק בתוך ימי שאילתו ג' פעמים: והחזירו לבעלים. ואח"כ הזיק בעלים משלמין חצי נזק לקמן מפרש טעמא דקסבר רשות משנה ופרכינן רישא לסיפא: אריא לא שאילי. נטירותא דאריא לא קבילית עלי דאי תם הוה לא הוה נגח: שהכיר בו שהוא נגחן. אבל לא ידע שנגח ג' נגיחות הלכך נטירותא [דתם] נמי קביל עליה והוה לי' לנטורי: מגופו. ולא *משלי: הוה.

תוספות

שור של ב' שותפין. בשני שוורים של שנים לא מצי למיבעי דלר"י בן בתירא דאמר (סנהדרין דף עח.) בהכוהו עשרה בני אדם בזה אחר זה האחרון חייב ה"נ האחרון חייב ואי בבת אחת כולן פטורין ממיתה דכמיתת בעלים כך מיתת השור. וכיון דפטורין ממיתה פטורין מכופר למ"ד לקמן אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר: כופר אחד אמר רחמנא ולא ב'. ואע"ג דלגבי חטאת אמר בפ' המצניע (שבת דף צג: ושם*) גבי המוציא ככר לרה"ר והוציאו שנים חייבין ומכתמא כל חד וחד חייב חטאת התם כיון דכל חד מיחייב אזדונו כרת מיחייב נמי אשגגתו חטאת ועוד חטאת דלגבוה אין להקפיד אי מביאין שתי חטאות אבל כופר דלחבירו למה ירויח זה במה שהשור לשנים: כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר. דוקא לענין כופר דכפרה היא דמסתמא כפרה שלימה בריכא *אבל לענין התשלומין אמר לקמן במרובה (דף עה:) ה' בקר ואפילו ה' חצאי בקר ושה אפילו מקצת שה דפ' אותו ואת בנו (חולין דף עט:) ודמו [אפילו] מקצת דמו דכיסוי הדם (שם דף פח.) וחצי מתנות דהזרוע (שם דף קלב.) ובכור ואפילו מקצת בכור דריש בכורות (דף ג. ושם*) לא שייך לאתויי הכא והיא *דחומש ולא חצי חומש דפ' יש בכור (שם דף מח:) שייך טפי והא דמשלם תם חצי כופר לר' יוסי הגלילי היינו כופר שלם דידיה וכן המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין דהשולח (גיטין דף מב:) דמשלם חצי כופר ליורשים היינו כופר שלם דידיה*: חייבי כופר מאי. ביו' הניזק עצמו מבעיא ליה אם יכולין למשכנו: ולימא ליה אי תם הוה משתלם מגופו. הך פירכא לית ליה לר"י דאמר צד תמות במקומה עומדת וכן ההיא פירכא דהוה מערקנא ליה לאגמא אבל ההיא פירכא דמודינא ומפטרי אתיא אף אליבא דר"י *דכיון דאייעד לאו קנסא הוא: לאו תורא בעית לשלומי. וא"ת אי הוה תם לא הוה משתלם אלא כמו שהשור שוה והשתא משלם כל חצי נזק מהעלייה אע"פ שאין השור שוה כל כך וי"ל דהשתא נמי לא משלם אלא בשווי של שור: אי

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ז מהלכות נזקי ממון הלכה ד:

כט ב מיי' שם פ"י הל"ז:

ל ג מיי' שם והלכה ד:

לא ד מיי' שם הלכה ה:

לב ה מיי' פ"ג מהלכות ערכין הלכה יד:

[ד"ה זה]

לג ו מיי' פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז:

לד ז מיי' פ"י מהלכות נזקי ממון הלכה ד:

לה ח ט י מיי' שם פ"ד הלכה ח ט וע"ש בהשגות ובמ"מ:

[ד"ה ותי']

[דחמש ולא חצי חמש כצ"ל]

[וע' תוס' כ"ב ט: ד"ה ורבנן ובסנהדרין ... ד"ה דנך]

מסורת הש"ס

[לקמן מח:]

לעיל כו. מכות ב:

לקמן קב: ערכין כא.

ב"מ ...

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חייבי וכו' דכיון דלכפוריה: (ב) ד"ה בעלים וכו' מיהא קיבל עליה:

גליון הש"ס

גמ' ונתן פדיון נפשו. עי' ערכין דף כ ע"א תוד"ה דמי: שם דמי ניזק. עי' ירושלמי ספ"ה דשבועות: שם דמי מזיק. עי' לקמן דף פד ע"א תוס' ד"ה אלא: שם משבח ליה רבא. כעין זה ברכות דף לח ע"א וש"נ: תוס' ד"ה כופר שלם כו' אבל לענין התשלומי'. עי' ב"ב דף נו ע"ב תוס' ד"ה ורבנן: ד"ה ולימא כו' דכיון דאייעד. עי' לעיל דף לט ע"א תוס' ד"ה אין. ולקמן דף מב ע"ב תוס' ד"ה לא:

[נ"י בערוך איסתגר פי' חליתי מחמת הבהלה כגון אסתנים אני שהוא בלשון יון הולה]

עין משפט
נר מצוה

לז א מיי' פ"ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ו וציין כמ"מ סמג עשין ד טוש"ע ח"מ סי' פו סעיף א:

לז ב מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הלכה ט:

לח ג מיי' שם פ"י הלכה ח ועיין במ"מ ופ"ו הלכה ה:

לט ד מיי' פ"ד מהלכות איסורי מזבח הלכה ג סמג לאוין שיו:

מ ה ו ח מיי' שם הלכה א ופ"ג הלכה ו סמג שם:

מא ט מיי' פ"ד שם הלכה ה:

אם תם הוה מודינא ומפטרינא ואפילו למ"ד *פלגא נזקא ממונא נימא ליה אי תם הוא הוה מעריקנא ליה לאגמא אלא הכא במאי עסקינן כגון דאקדים בי דינא ותפסיה אי הכי בעלים אמאי משלמים חצי נזק נימא ליה אתפסתיה לתוראי בידא מאן דלא מצינא לאשתעויי דינא בהדיה משום דא"ל אי אהדרתיה ניהלך לאו מינך הוו שקלי ליה וניזמא ליה אי אהדרתיה ניהליה הוה מעריקנא ליה לאגמא משום דא"ל סוף סוף לאו מעלייה הוו משתלמי הניחא היכא דאית ליה נכסי היכא דלית ליה נכסי מאי איכא למימר משום דא"ל כי היכא דמשתעבדנא לדידך הכי נמי משתעבדנא להאיך מדר' נתן דתניא *רבי נתן אומר *מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנים לזה ת"ל °ונתן לאשר אשם לו הועד בבית שואל והחזירו לבעלים בעלים משלמין חצי נזק ושואל פטור מכלום סיפא *רשות משנה רישא רשות אינה משנה א"ר יוחנן תברא מי ששנה זו לא שנה זו °רבה אמר מדרישא רשות אינה משנה סיפא נמי רשות אינה משנה וסיפא היינו טעמא משום דא"ל לאו כל כמינך דמייעדת ליה לתוראי רב פפא אמר מדסיפא רשות משנה רישא נמי רשות משנה ורישא היינו טעמא משום דכל מקום שהולך שם בעליו עליו: שור האצטדין אינו חייב מיתה [וכו']: איבעיא להו מהו לגבי מזבח רב אמר כשר ושמואל אמר פסול רב אמר כשר אנוס הוא ושמואל אמר פסול הרי נעבד בו עבירה מיתיבי °מן הבהמה *להוציא את הרובע ואת הנרבע מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה ומן הצאן להוציא את הנוגח אמר רבי שמעון אם נאמר רובע למה נאמר נוגח ואם נאמר נוגח למה נאמר רובע מפני שיש ברובע שאין בנוגח ויש בנוגח שאין ברובע רובע עשה בו אונס כרצון נוגח לא עשה בו אונס כרצון נוגח משלם כופר רובע אינו משלם את הכופר לפיכך הוצרך לומר רובע והוצרך לומר נוגח קתני מיהת רובע עשה בו אונס כרצון נוגח לא עשה בו אונס כרצון למאי הלכתא לאו לקרבן לא לקטלא הכי נמי מסתברא דאי אמרת לקרבן נוגח לא עשה בו אונס כרצון לאו אונס דידיה כתיב ולאו רצון דידיה כתיב אלא לאו לקטלא: אמר מר נוגח משלם את הכופר רובע אינו משלם את הכופר ה"ד אילימא דרבעה וקטלה מה לי קטלה בקרנא מה לי קטלה ברביעה ואלא דרבעה ולא קטלה האי דלא משלם כופר משום דלא קטלה הוא אמר אביי לעולם דרבעה ולא קטלה דאתיוה לבי דינא וקטלוה מהו דתימא
כמאן

הוה מודינא ומפטרינא. דפלגא נזקא קנסא ומודה בקנס פטור: רישא אין רשות משנה. בתיובתא מייתי לה אמאי קתני רישא כשהועד בבית בעלים והזיק בבית שואל חייב בהואה נגיחה נזק שלם: תברא. קשיא אהדדי ומי ששנה זו לא שנה זו: לאו כל כמינך כו'. לא שלך היה ולא נזהרת בשמירתו: רישא נמי רשות משנה. כלומר חד תנא הוא ולתנא דרישא ס"ל נמי הך דסיפא דרשות משנה ורישא משום הכי הרי הוא בחזקתו שאין כאן שינוי רשות שכל מקום שהולך שם בעליו עליו: מהו לגבי מזבח. שגבי נוגח ברצון והמית אדם פשיטא לן דפסול כדלקמן: מן הבהמה. ממקצת בהמות ולא כולן: להוציא רובע ונרבע. ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים שלא נסקל דפסול לגבי מזבח: את הנעבד. שעשאו ע"ז והשתחוו לו: המוקצה. שייחדו להקריב לע"ז: הנוגח. שהמית את האדם ע"פ עד אחד או ע"פ בעלים ונפטר מן הסקילה: אם נאמר רובע למה נאמר נוגח. הרי שניהן שוין בעבירה לענין סקילה במקום עדים: רובע עשה בו אונס כרצון. דנרבע אנוס הוא ונסקל כרובע דכתיב ואת הבהמה תהרוגו: נוגח לא עשה בו אונס כרצון. דכתיב כי יגח ולא שיגיחוהו: רובע אינו משלם כופר. לקמן מפרש: לאו לקרבן. דלענין קרבן מיירי: לא לקטלא. *ולהכי קאמר נוגח לא עשה בו אונס כרצון לענין סקילה במקום עדים הלכך אי לא מעטיה קרא לענין קרבן לא נפקא לן מרובע אפילו כי עבד ברצון דלפסול דהא קל הוא מרובע לענין קטלא: לא עשה. משמע לא עשה בו הכתוב אונס כרצון והיכא נפקא ליה דפסימא ליה:
בתנ'

אי תם הוה מודינא ומפטרינא. הך פירכא ליתא למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב וכי קאמר אפילו למ"ד פלגא נזקא ממונא ה"ה דהו"מ למפרך אפילו למ"ד פלגא נזקא קנסא ולמ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב לימא ליה אי תם הוה מעריקנא ליה לאגמא אלא חדא מינייהו נקט וא"ת והאיך יכול לטעון אי תם הוה מודינא אי תם הוה מעירקנא ליה הא קמן שלא הודה ולא הבריח אע"פ שהיה סבור שהיה תם וי"ל דמיד אחר נגיחה הוגד לו שהוא מועד וא"ת ליפני כגון שיש עדים שלא הוגד לו משעת נגיחה עד שילא לב"ד ואפ"ה לא הודה ולא הבריח הא לא שכיח ועדיפא מיניה קמשני דקדם ב"ד ותפסוה:
הוה מעריקנא ליה לאגמא. תימה מה טענה היא זו א"כ היה עושה שלא כדין ובשלמא לרבי ישמעאל דאמר* ב"ח ניכהו ניחא קצת דאיכא למימר דהוה אכלנא ליה התם או מזבנינא ליה ולא הוה אלא כמזיק שעבודו של חבירו ופטור אבל לר"ע דאמר שותפין ניכהו אי הוה מעריק היה גוזל לו שורו לניזק ועוד דב"ד ינדוהו אם לא ישלם אם יש לו ונ"ל שרוצה לומר מתוך דברים אלו שהייתי עושה היה ניזק מתפשר עמי בדבר מועט והיה מוחל לי ונמצא שהפסדתי כל היתרון:
אי הכי בעלים אמאי משלמין ח"נ לימא ליה אתפסתיה לתוראי כו'. וא"ת והרי הוא לא התפיסו בידים דהא קדים ב"ד ותפסוה והוא לא היה יודע שהוא מועד וי"ל דמיד כשנגח היה לו לחוש יותר שמא היה מועד דנהי דקודם נגיחה אין לו לחוש כ"כ לפי שאין הפסד מזומן דשמא לא יגח אבל לאחר שנגח מזומנין ב"ד לתופסו והיה לו לחוש להזהר שלא יפול ביד בית דין:
מן הבהמה להוציא הרובע כו'. בתמורה בפ' כל האסורין (דף כח: ושם) מפרש דגבי רביעה כתיב בהמה ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה וגבי נעבד כתיב לשון בקר כדכתיב וימירו את כבודם בתבנית שור ומוקי לה התם ע"פ עד אחד או על פי בעלים דאי איכא עדים בני קטלא נינהו והך ברייתא פליגא אהגא דבי רבי ישמעאל דנפקא ליה בפרק אין מעמידין (ע"ז דף מו:) מכי משחתם בהם מום כו' כל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר ערוה וע"ז וכן איתא בתמורה (דף כח:) דפליגי:
למה נאמר נוגח. הא דלא קאמר למה נאמר נעבד דההוא פשיטא דקיל מכולהו דלאו בר קטלא הוא ובעי קרא יתירא: ויש בנוגח כו'. בחד מנייהו סגי דכיון דלא מפרשי קראי בהדיא הוה אוקימנא ליה בדדמי *ולא שייך למימר שקולים הם ויבואו שניהם דהני אומדות אין שקולות ולא נשכחת שיקול אלא ברים מכילתין: רובע עשה בו אונס כרצון. וא"ת רובע באונס היכי משכחת לה הא אין קישוי אלא לדעת וי"ל כגון שנתקשה למינו ותקפתו והביאתו עליה: לאו לקרבן. והשתא ה"ק נוגח לא עשה בו אונס כרצון כלומר השתא נמי שכתב אין שייך להעמיד פסול קרבן שלו אלא ברצון כענין שיש בו חיוב מיתה הלכך כשלא היה כתוב כלל אין שייך ללמוד אפילו רצון שלו מרובע כיון דלא אפשר למילף בכל ענין בין באונס בין ברצון וא"ת אמאי ס"ד דלקרבן קאמר דפי' דחוק הוא כדמוכח בשמעתין ומה קשה ליה אי לקטלא קאמר דשייך פיר לעשות קולא או חומרא פירכא מקטלא אקרבן כמו שעשה ק"ו מכופר אקרבן וי"ל כיון דלא מפרש בהדיא לענין מה עשה ולא עשה אונס כרצון משמע דלענין קרבן דאיירי ביה קרא קאמר דאי לענין קטלא הוה ליה למימר לא חייב בו אונס כרצון:
כמאן

תורה אור
במדבר ה. ויקרא א.

מסורת הש"ס
[לעיל טו. וש"נ] פסחים לא. גיטין לז. כתובות יט. פב. [קדושין טו.] [לעיל לט:] נ"ל ורכי
בכורות מא. תמורה כח. [נדה מא. זבחים פה:]

גליון הש"ס
גמ' רבה אמר מדרישא רשות. כעין זה בעירובין דף מז ע"ב [יבמות דף קג ע"א זבחים דף קג ע"ב]: תוס' ד"ה ויש כו' ולא שייך למימר. עיין זבחים ד ע"ג תוס' ד"ה בקולים:

כמאן דקטלה דמי קמ"ל רבא אמר לעולם דרבעה וקטלה ודקא קשיא לך מה לי קטלה (א)בקרנים מה לי קטלה ברביעה קרן כוונתו להזיק האי כוונתו להנאת עצמו הוא במאי פליגי *ברגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק לאביי משלם כופר לרבא לא משלם כופר תניא כוותיה דרב שור האיצטדין אינו חייב מיתה וכשר לגבי מזבח מפני שהוא כמעושה: **מתני'** שור שנגח את האדם ומת מועד משלם כופר ותם פטור מן הכופר וזה וזה חייבין מיתה וכן בבן וכן בבת נגח עבד או אמה נותן שלשים סלעים בין שהוא יפה מאה מנה ובין שאינו יפה אלא דינר אחד: **גמ'** וכי מאחר דמתם קטלינן ליה מועד היכי משכחת לה אמר רבה הכא במאי עסקינן כגון שאמדוהו לשלשה בני אדם רב אשי אמר אומדנא לאו כלום הוא אלא הכא במאי עסקינן כגון שסיכן לשלשה בני אדם רב זביד אמר °כגון שהרג שלשה בהמות ומועד לבהמה הוי מועד לאדם אלא אמר רב שימי כגון שהרג שלשה עובדי כוכבים ומועד לעובדי כוכבים הוי מועד לישראל אלא אמר רשב"ל כגון שהרג שלשה בני אדם טריפה ומועד לטרפה הוי מועד לשלם אלא אמר רב פפא דקטל וערק לאגמא דקטל וערק לאגמא רב אחא בריה דרב איקא אמר כגון שהוזמו זוממי זוממין הניחא אי *לייעודי תורא בעינן שפיר אלא אי לייעודי גברא בעינן מימר אמר ליה לא הוה ידענא כגון דאמרי כל אימת דקטיל תוריה גביה הוה קאי *רבינא אמר במכירין את בעל השור ואין מכירין את השור מאי ה"ל למעבד משום דאמרי ליה תורא נגחנא אית לך בבקרך איבעי לך נטורי כולי בקרך: וזה וזה חייבין מיתה כו': *ת"ר ממשמע שנאמר °סקל יסקל השור איני יודע שנבילה היא ונבילה אסורה באכילה מה ת"ל לא יאכל את בשרו מגיד לך הכתוב שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה אין לי אלא באכילה בהנאה מנין ת"ל °ובעל השור נקי מאי משמע שמעון בן זומא אומר כאדם שאומר לחבירו יצא איש פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום וממאי דלא יאכל את בשרו להיכא דשחטו אחר שנגמר דינו שאסור באכילה אימא והיכא דשחטו לאחר שנגמר דינו ש"י באכילה הוא והאי לא יאכל את בשרו להיכא דסקליה מסקל דאסור בהנאה הוא כדר' אבהו *דאמר רבי אבהו אמר ר' אלעזר כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה לגר *בנתינה ולעובד כוכבים במכירה אמרי הני מילי היכא דנפיק ליה איסור אכילה ואיסור הנאה מקרא מלא יאכל אבל הכא דאיסור אכילה מסקל יסקל נפקא אי סלקא דעתך האי לא יאכל את בשרו איסור הנאה הוא נכתוב רחמנא לא יהנה אי נמי לא יאכל את בשרו למה לי דאף על גב דעבדיה כעין בשר דשחטיה אסור מתקיף לה מר זוטרא אימא הני מילי היכא

שמות כא | שם | [לעיל כו.] | נ"ל בכת | [לעיל כד.] | לעיל כד: | פסחים כב: קדושין נו: | פסחים כב: ע"ש קדושין נו: חולין קיד. | [פי' רש"י קדושין נו. ד"ה לגר]

רש"י

באגר הניזק. דאילו ברה"ר אין חייב ברגל לדברי הכל דכתיב בשדה אחר בפ' קמא (דף ג:): לאביי משלם כופר. אע"פ שלא נתכוון להזיק דהא אוקי דרבעה ולא קטלה הא קטלה משלם כופר: **מתני'** וזה וזה חייבין מיתה. דבתם נמי כתיב סקל יסקל: וכן בבן ובבת. בן קטן ותינוקת קטנה חייב עליהן סקילה וכופר כגדולים: **גמ'** שאמדוהו לשלשה בני אדם. שרץ אחריהן זה אחר זה וברחו מפניו ואמדו שאם לא ברחו היה הורגן: שסיכן ג' בני אדם. לפיכך לא נסקל בשנים הראשונים וכשנגח שלישי מתו כולם הלכך משלם עליו כופר: הוי מועד לאדם. בתמיה: אטרפה לא קטלינן ליה דגברא קטילא קטיל: הוי מועד לשלם. בתמיה: דקטל וערק לאגמא. לאחר שהעידו בו ברח: שהוזמו זוממי זוממין. כשנגח ב' נגיחות ראשונות והעידו בו ב' כיתות עדים באו כת אחת והזימום ופטרוהו וכשנגח נגיחה שלישית והעידו בו באתה כת המוזמת להזימן והוזמה אותה הכת אף על הזמות הראשונות ונמצא השור מועד ומשלם כופר על השלישית: הניחא אי לייעודי תורא בעינן. ג' ימים דכתיבי בקרא: שפיר. הרי נגח שלש נגיחות בג' ימים ואע"ג שלא נתקיימה העדאתו אלא *בכת אחת לא איכפת לן: אלא אי לייעודי גברא בעינן. שלשה ימים: אמר לא הוה ידענא. ב' נגיחות הראשונות דאיגלאי שהמזימין הטעוני: גביה הוה קאי. שהמזימין העידו דגביה הוה קאי וראה בנגיחותיו: רבינא אמר. משכחת לה דלא נסקל בשתים הראשונות כגון שהעדים המעידים עליו אין מכירין את השור ובג' הוכר: מאי הוה ליה. לבעלים למיעבד ואמאי מחייבת ליה כופר: לאחר שנגמר דינו. הכי משמע קרא משבא שור לידי סקילה יסקל ושוב לא יאכל את בשרו: להיכא דסקליה מסקל. ואתא לא יאכל לאוסרו בהנאה וכדרבי אבהו ונקי מבעיא ליה לדרשה אחריתי לאתויי כופר ולדמי ולדות כדלקמן: כדרך שפרט לך בנבילה. שכתב לך בה לא תאכלו והוצרך הכתוב לפרש לך בה היתר הנאה לגר אשר בשעריך וגו' אלמא לא תאכלו איסור הנאה הוי משמע: ה"מ. דנפיק קרא לאיסור הנאה בלשון אכילה: היכא דנפיק לן אכילה והנאה מלא יאכל. אגב דמורי לן נמי אאכילה מפיק ליה בלשון אכילה: אבל הכא דאכילה נפקא לן מסקול יסקל. אי להנאה גרידתא אתא לכתוב לא יהנה: אי נמי. אפילו לדידך לכתוב לא יאכל ותו לא: את בשרו למה לי. אלא לאו לאשמועינן אע"ג דעבדיה כעין בשר שחוטה בהכשר אסור באכילה ובהנאה דהשתא אצטריך ליה לקרא לאפוקי בלשון אכילה: אימא ה"מ. דאסור אם שחטו: היכא

תוספות

במאן דקטלה דמי. וא"ת ומה פשע השור הא הרגה עצמה שהרי הביאתו עליה וי"ל כמו שפירש ר"ח שקפץ עליה השור לרבעה ואלבשה בה יצרא ונתרצה ואפילו למ"ד בכתובות פ' נערה (דף נא:) תחילתה באונס וסופה ברצון דמותר הייט תחילת ביאה באונס אבל הכא תחילת ביאה זו ברצון ואסורה לכ"ע וה"ה שנהרגה: הא אין כוונתו להזיק. ואע"ג דכשכשה באמתה מבעיא בפ' כיצד הרגל (לעיל דף יט:) לפי שיש שם שינוי קצת ודמי טפי לקרן אבל רביעה לאו שינוי הוא ולא דמי לקרן וכמו גמורה היא שמזקת ע"י אכילה: ברגל שדרסה. שן הוה שייך למנקט הכא אלא אגב דנקט רגל ספ"ב (דף כו.) נקטיה הכא: לרבא לא משלם כופר. אליבא דהך ברייתא קאמר כדפי' בספ"ב (דף כו.*): מאחר דמתם קטלינן לי'. לא מצי לאוקמי כגון ששלש נגיחות ראשונות נתכוון להרוג הבהמה והרג את האדם *דכה"ג לא הוי מועד לאדם הואיל ולא נתכוון לאדם וגם בהרג ג' פעמים על פני בעליו לא הוי מועד כדאמרינן בפרק שני (דף כד.) אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני ב"ד: כגון שאמדוהו לג' בני אדם. כולה סוגיא מוכחא דלא מיחייב בשלישי כ"ש כדפרישית בפ"ב (דף כו.*): איני יודע שהיא נבילה. א] וא"ת אצטריך לבן פקועה לרבנן דרבי מאיר דלא בעי שחיטה (חולין דף עד·) וכ"ת דלא אקרי שור הא לענין פטר חמור מקרי שה בפ"ק דבכורות (דף יב·) ובפרק בהמה המקשה (חולין דף עד:) ואפילו שחוט מוכח ביומא (דף מט: ג.) דמקרי פר וכ"ש בן פקועה וי"ל בלאו הכי פריך שפיר ולפי המסקנא ניחא דנפקא לן מבשרו אע"ג דשחטיה ועבדיה כעין בשר: והאי לא יאכל להיכא דסקליה מסקל לאסור בהנאה. ובעל השור נקי להנאת עורו וכי תימא לשתוק מלא יאכל אם כן לא הוה מוקמינן נקי אלא להנאת בשר דוקא: כדרבי אבהו. נראה דגרסי' ג"כ דבלאו רבי אבהו לא הוה מצי למימר אלא להנאה דאכילה לא צריך: כל מקום שנאמר לא יאכל. א"ת תאמר חמץ בפסח הנאתו יהא מותר לחזקיה דכתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכ"ת הכי נמי א"כ בפרק כל שעה (פסחים דף כג:) דבעי מאי איכא בין חזקיה לרבי אבהו הוה ליה למימר דהא איכא ביניייהו וי"ל דלא יאכל או לא תאכל ילפינן מלא תאכלו אבל כי כל אוכל מלא תאכלו לא ילפינן: היכא

[ד"ה אלמא] | [ד"ה ולא]

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פ"י מהלכות נזקי ממון הלכה ט ‏י סמג עשין סח:

מג ב מיי' שם הלכה יג סמג שם:

מד ג מיי' שם הלכה ה והלכה ג סמג שם:

מה ד מיי' שם פי"א הלכה א סמג עשין סו:

מו ה ו ז ח ט י כ מיי' שם פ"י הלכה ג סמג עשין סח ועי' במ"מ.

מז ל מיי' שם פי"א הלכה ט ופ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה כב סמג לאוין קלב ועשין סח

מח מ מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות הלכה טו סמג לאוין קלט:

מט נ מיי' פ"י מהלכות ע"ז הלכה ד:

גליון הש"ס

גמ' כגון שהרג ג' בהמות. עי' לעיל דף לג ע"א תוס' ד"ה רב זביד: תוס' ד"ה מאחר וכו' דכה"ג לא הוי מועד לאדם. עיין לקמן דף מד ע"א תוס' ד"ה והא תם היא כמקשן וכו':

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה איני יודע וכו'. וא"ת אצטריך לבן פקועה. עי' שיטה מקובצת ודו"ק:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מה קטלה בקרנא מה·

עין משפט נר מצוה

נ א מיי׳ פ״א מהלכות שחיטה הלכה יד סמג עשין סג טוש״ע י״ד סי׳ ו סעיף א:

נא ב מיי׳ פ״ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה כב ופ״ד מהל׳ איסורי מזבח הלכה א ב׳:

נב ג מיי׳ פ״י מהל׳ נזקי ממון הלכה ג והלכה יג:

היכא דבדק צור ושחט בו דעבדיה בעין סקילה אבל היכא דשחטיה בסכין לא אמרי אטו סכין. כתיבא באורייתא והתנן *השוחט במגל יד בצור ובקנה שחיטתו כשירה והשתא דנפקא ליה איסור אכילה ואיסור הנאה מלא יאכל את בשרו בעל השור נקי למה לי להנאת עורו דסלקא דעתך אמינא בשרו הוא דאסור בהנאה אבל עורו נשתרי בהנאה קמשמע לן בעל השור נקי ולהנך תנאי דמפקי ליה להאי בעל השור נקי לדרשה אחרינא [כדבעינן למימר קמן] הנאת עורו מנא להו נפקא להו מאת בשרו את הטפל לבשרו מאי ניהו עורו והאי תנא *את לא דריש כדתניא* שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע °לאת ה׳ אלהיך תירא פירש אמרו לו תלמידיו רבי כל אתין שדרשת מה תהא עליהן אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך קבלתי שכר על הפרישה עד שבא ר׳ עקיבא ולימד את ה׳ אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים: ת״ר ובעל השור נקי רבי אליעזר אומר נקי מחצי כופר אמר לו ר׳ עקיבא והלא הוא עצמו אין משתלם אלא מגופו הביאהו לבית דין וישלם לך אמר לו רבי אליעזר כך אני בעיניך שדיני בזה שחייב מיתה אין דיני אלא כשהמית את האדם על פי עד אחד או על פי בעלים על פי בעלים מודה בקנס הוא קסבר *כופרא כפרה תניא אידך אמר לו רבי אליעזר עקיבא כך אני בעיניך שדיני בזה שחייב מיתה אין דיני אלא במתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם למצרי והרג ישראל לנפלים והרג בן קיימא °הי אמר ליה ברישא רב כהנא משמיה דרבא אמר מתכוון אמר ליה ברישא רב טביומי משמיה דרבא אמר המית אמר ליה ברישא רב כהנא משמיה דרבא אמר מתכוון אמר ליה ברישא משל לצייד ששולה דגים מן הים

משכח

רש״י

היכא דבדק צור. דהיינו כעין סקילה (בא) באבנים: אטו סכין כתיבא באורייתא. שתהא שחיטתו חשובה להתיר יותר משחיטת צור: והשתא דנפקא ליה אכילה והנאה מלא יאכל. כרבי אבהו להיכא דשחטיה וכ״ש להיכא דסקליה בעל השור נקי למה לי: את תורה אור לא דריש. כדתניא דפירש מהן נחמיה: אתין וגמין ריבויין: שהגיע לאת ה׳ אלהיך תירא. לא ידע מה לרבות: נקי מחצי כופר. דלא תימא כשהמית משלם חצי כופר כי היכי דבנזקין ח״נ: אמר לו רבי עקיבא. פשיטא דפטור והלא אם חייב היה אין תשלומיו אלא מגופו וזה שנסקל ממה משלם יאמרו לו בעלים הביאהו לב״ד וישלמו לך הימנו: אין דיני. אין מדרשי זה שאני דורש אלא כשהמית על פי עד אחד שאינו נסקל אבל ממונא אימא נשלם להכי אצטריך קרא: מודה בקנס. פטור וכי היכי דמפטר מקטלא מפטר נמי מכופר ולמה לי קרא והוא הדין דהוה מצי למפרך אעד אחד פשיטא דפטור: קסבר כופרא כפרה. לפיכך אי לא מעטיה הוה אמינא ליחייב בין בעד אחד בין ע״פ עצמו כי היכי דתיהוי ליה כפרה: אלא במתכוון להרוג ט׳. דפטור מסקילה כדתנן במתני׳ (לקמן דף מד׳): מתכוון אמר ליה ברישא. דראיה גדולה היא דלהאי ודאי אצטריך קרא אבל המית על פי עד אחד כו׳ ראיה קטנה היא דאיכא לאותוביה מודה בקנס פטור ובעד אחד נמי איכא למימר פשיטא דלא מחייב דהא תרי בעינן לאפוקי ממונא ואפילו גבי מועד נמי פטור:

משכח

תוספות

היכא דבדק צור כו׳. אע״ג דשחיטה בצור כשירה מכל מקום כיון דהך שחיטה כעין סקילה אסה״ה תורה ומשני אטו סכין כתיב בהדיא ולא אתיא צור אלא מריבויא כך הוא עיקר שחיטה בצור אפילו לשחוט לכתחילה כמו בסכין ולפיכך אין לחלק כלל בין צור לסכין ובדין הוא דליבעי לאתויי ברייתא דבכל שוחטין בין בצור בין בקרומית כו׳ (חולין דף טו:) דמשמע לכתחילה אלא דניחא ליה להביא המשנה ומ״מ סמיך אברייתא דשריא אפילו לכתחילה ובהאי מקדש (קדושין דף נו:) מייתי הברייתא אהך מילתא גופה: **נפקא** להו מאת בשרו. משמע דרבי יוסי הגלילי דריש אתין דאיהו דריש לקמן נקי מדמי ולדות ותימה דבפרק המקשה (חולין דף ע: ושם*) גבי הא דתנן רבי יוסי הגלילי אומר בטמאה טמא בטהורה טהור דדריש מהלכי כפים בחיה טמאתי לך ופריך קלוטה במעי קלוטה ליטמא דמהלכי ד׳ [במהלכי] ד׳ היא ומאי קשה הא קתני בטמאה טמא והאי בטמאה הוא דרבי יוסי הגלילי וכיון דדריש אתין ע״כ כר״ש ס״ל דאוסר גמל במעי פרה כדמוכח בפ״ק דבכורות (ד׳ ו:) דמאן דשרי לא דריש אתין וי״ל דבחולין פריך מקלוט שראשו ורובו דומה לאמו דמודה ר״ש דשרי כדמוכח פרק קמא דבכורות (שם) *א״נ רוצה ליישב דברי רבי יוסי הגלילי דבחולין אפילו לרבנן דבכורות*: **כיון** שהגיע לאת ה׳ אלהיך תירא פירש. אע״ג דבפ״ק דקדושין (ד׳ נ:) דריש נאמר איש אמו ואביו תיראו ונאמר את ה׳ אלהיך תירא השוה הכתוב מורא אב ואם למורא שמים לא הוה ניחא ליה למדרשיה לאוקמי לעשה יתירא: **לרבות** ת״ח. וא״ת מפני שיבה תקום למה לי תיפוק ליה מהכא וי״ל דהכא ברבו מובהק כדתנן (אבות פ״ד משנה י״ב) מורא רבך כמורא שמים או ברב מופלג דהוי כעין רבו: **נקי** מחצי כופר. לא בעי למימר נקי מדמי ולדות כרבי יוסי הגלילי משום קושיא דאנסים ומדמי עבד דהיינו שלשים של עבד לא קאמר דכריש לקיש ס״ל דאמר לקמן (ד׳ מג׳) כשאין השור בסקילה דלא משלם קנס ואע״ג דכופר מחייב רבי אליעזר היינו משום דדריש אם כופר לרבות כופר שלא בכוונה כרבי יוחנן דלקמן אבל אם עבד לא דריש דה״ק ר״ל לקמן וסברא דרבי עקיבא דס״ד דתם משלם דמי עבד מן העלייה כדלקמן לית ליה לרבי אליעזר וא״ת ולימא נקי מדמי עבד ממש מסוי *דבמקום דלא משלם קנס משלם דמים כדמשמע לקמן הלכך אצטריך למפטר תם וי״ל כיון דבתם ליכא קנס בכוונה שלא בכוונה נמי פשיטא דלא משלם דמים א״כ אין סברא להעמיד פטור דנקי אלא אחיובא דכתיב בפרשה בהדיא כגון כופר וקנס ודמי ולדות ולפי הטעמים הללו א״ש נמי לרבי עקיבא דדריש לקמן נקי מדמי עבד כלומר משלשים של עבד ולא בעי למנקט נקי מחצי כופר משום דאפילו מועד נמי פטור שלא בכוונה ולא בעי לאוקמי נקי מדמי בן חורין דמועד איכא דמים שלא בכוונה כדמוכח לקמן אלא היינו טעמא כדפרישית או משום דדמים לא כתיבי או משום דכיון דלא אשכחן כופר בתם לא אצטריך למעט הדמים וא״ת והא לקמן ילפינן אשו שלא בכוונה משור שלא בכוונה אע״ג דליכא כופר באש וי״ל דלא דמי דבאש לא שייך כופר כלל הלכך משום כופר לא שבקינן דמים אבל שור דשייך ביה כופר ואפ״ה ליכא כופר בתם אין סברא לחייבו דמים שלא בכוונה ועי״ל טעם אחר לר״א דמסתבר ליה לאוקמי בכופר מבכל דבר דהכי משמע ליה פשטיה דקרא מדכתיב בתריה ואם שור נגח הוא שישלם כופר וא״ת לרבי יוסי הגלילי דאמר תם משלם חצי כופר וקאמר נקי מדמי ולדות טפי הוה ליה למימר נקי מחצי כופר מטעמא דפרישית וי״ל דאין דומה לו סברא לפוטרו מחצי כופר מאחר שחייבו הכתוב ח״נ: **הביאהו** לבית דין וישלם לך. וא״ת והא לרבי יהודה מועד משלם כופר שלם אע״פ שהשור נסקל דכתיב והשור יסקל וכתיב אם כופר יושת עליו א״כ משלם מן העלייה אע״ג דלענין ניזקין משתלם מגופו דלד תמות במקומו עומדת וי״ל דהאי מועד דגלי ביה קרא ושמא מגד מועדת מחייבו הכתוב כופר שלם אבל תם דלא כתיב בהדיא לא מצי למילף אלא מניזקין וניזקין גופייהו מגופו: **על** פי עד אחד או על פי בעלים. ברים פרק התערובת (זבחים ד׳ עא׳ ושם*) וברים פרק כל האסורים (תמורה ד׳ כח. ושם) פי׳ הקונטרס דשור אין נהרג על פי בעלים לא נוגח ולא רובע משום דמודה בקנס הוא ותימה לר״י היכן מצינו דהריגת שור הוא קנס ובפ״ק דסנהדרין (ד׳ י.) נמי דקאמר פלוני רבע שורי הוא ואחר מצטרפין להורגו משום דאין אדם קרוב אצל ממונו ומה בכך מ״מ יפטר מטעם דמודה בקנס ונראה דהיינו טעמא דלא מחייב על פי הבעלים אפילו יהיו ב׳ כגון של שני שותפין ומעידין עליו משום דאדם קרוב אצל ממונו דהא דאמרינן בסנהדרין דאין אדם קרוב אצל ממונו ה״מ כשבאין להעיד ג״כ על חבירו דמתוך שנאמן על חבירו נאמן גם על שורו כדמוכח סוגיא התם אבל אמר שורי נרבע לא מבעיא לן דפשיטא דקרוב אצל ממונו הוא כיון שלא בא להעיד על חבירו: **מודה** בקנס הוא. דקיימא לן פלגא נזקא קנסא ונראה דהוה מצי למפרך אעד אחד דאין סברא לומר שלא יחשוב מרשיע עצמו כשמודה ואין רוצה לישבע ואף על גב דעל ידי העד בא עליו חיוב זה אלא הפשוט יותר נקט:

כא

מסורת הש״ס

חולין טו: קדושין נו: ע״ש

[ר״ה קלוט]

רש״ל

רש״ע

[פסחים כב: וב״ק]

קדושין נז. בכורות ו: ע״ש פסחים כב: [ועי׳ חגיגה יב.]

[עיל מ.]

[בי׳ ר״מ דכמועד]

[ר״ה אל]

גליון הש״ס

גמ׳ הי אמר ליה ברישא. כעין זה נדה דף יג ע״א: תוס׳ ד״ה נפקא כו׳ אי נמי רוצה לייבב. כעין זה עי׳ לקמן מז ע״א בתוס׳ ד״ה מאי טעמא גופה וכו׳:

עין משפט נר מצוה

נג א ב מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה ג:

נד ג ד ה מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה ה ו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכג סעיף א וסעיף ד:

משכה רברבי שקיל זוטרי שקיל רב טביומי משמיה דרבא אמר המית אמר ליה ברישא משל לצייד ששולה דגים מן הים משכה זוטרי שקיל משכה רברבי שדי זוטרי ושקיל רברבי תניא אידך °בעל השור נקי רבי יוסי הגלילי אומר נקי *מדמי ולדות אמר לו ר"ע הרי הוא אומר °כי ינצו אנשים (ונגפו אשה) אנשים ולא שוורים שפיר קאמר ר"ע אמר רב עולא בריה דרב אידי איצטריך ס"ד אמינא אנשים ולא שוורים הדומין לאנשים מה אנשים מועדין אף שוורים מועדין הא תם מיחייב כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור אמר רבא *יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא אלא אמר רבא איצטריך ס"ד אמינא אנשים ולא שוורים הדומין לאנשים מה אנשים מועדין אף שוורים מועדין וק"ו לתמין דפטירי הדר כתב רחמנא בעל השור נקי תם פטור ומועד חייב א"ל אביי אלא מעתה גבי בושת נמי נימא הכי אנשים ולא שוורים הדומין לאנשים מה אנשים מועדין אף שוורים מועדין וקל וחומר לתמין דפטירי הדר כתב רחמנא בעל השור נקי תם פטור ומועד חייב וכ"ת ה"נ אי הכי ליתני בעל השור נקי רבי יוסי הגלילי אומר פטור מדמי ולדות ומבושת אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו אנשים אין אסון באשה יענשו יש אסון באשה לא יענשו ולא שוורים דאע"ג דיש אסון יענשו הדר כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור מתקיף לה רב אדא בר אהבה אטו באסון תליא מילתא בכוונה תליא מילתא אלא *אמר רב אדא בר אהבה אנשים כי נתכונו זה לזה אע"ג שיש אסון באשה יענשו כי נתכונו לאשה עצמה לא יענשו ולא שוורים דאפילו נתכונו לאשה עצמה יענשו כתב רחמנא בעל השור נקי דפטירי וכן כי אתא רב חגי מדרומא אתא ואייתי מתניתא בידיה כוותיה דרב אדא בר אהבה תניא אידך בעל השור נקי ר"ע אומר נקי מדמי עבד

ונימא

תורה אור: שמות כא. שם.

רש"י

משכה רברבי. ברישא שקיל להו וכי הדר משכה זוטרי שקיל הכא נמי אע"ג דראייה גדולה אמר ליה ברישא כי הדר נפשה ראייה זוטרתי אמרה ניהליה: משכה זוטרי. ברישא שקיל להו מכר דלנוח לא נפשה אחריני וכי הדר משכה רברבי ולית ליה מנא כולי האי דליחזקינהו לכולהו שדי זוטרי ושקיל רברבי ה"נ המית אמר ליה ברישא דאכתי לא הוה ידע ליה מילתא דעדיפא מיניה כי הדר משכה הך הדר ביה מקמייתא: מדמי ולדות. נגח את האשה ויצאו ילדיה: כי ינצו אנשים. ונגפו אשה הרה ולא שוורים: אף שוורים. דפטר להו קרא מועדים הוא דפטר אבל תמין ליחייבו: כתב רחמנא ובעל השור נקי. למימר דלא דרשינן אנשים ולא שוורים הדומין לאנשים אלא תם פטור ומועד חייב: גבי בושת נמי. דקיימא לן (לקמן דף פו:) שורו שבייש פטור ונפקא לן מכי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו וקרבה אשת וגו' וקצותה את כפה ממון דהיינו בושת נימא הכי כו': וכ"ת ה"נ. דלרבי יוסי הגלילי משלם מועד ממון בושת: אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו. להכי אצטריך דאי מדר"ע הוה אמינא אנשים ולא שוורים הכי מידרש אנשים הוא דכי יש אסון באשה לא יענשו בדמי ולדות דקם ליה בדרבה מיניה אבל שוורים אפילו יש אסון יענשו בדמי ולדות דליכא בה חיוב מיתה כתב רחמנא כו': אטו באסון תליא מילתא בכוונה תליא מילתא. ואפילו יש אסון באשה יענשו אם נתכוין לחבירו דסבירא ליה לרב אדא כר' שמעון דאמר במס' סנהדרין באלו הן הנשרפין (דף עט.) נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה וחייב ממון ולית ליה דתנא דבי חזקיה דאמר לא חלקת בו בין מתכוין לשאין מתכוין לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון ולא יהיה אסון דקרא בחבירו קדריש ליה אם אין אסון בחבירו אפילו יש אסון באשה יענש וכיון דאנשים איכא דיש אסון נמי יענשו אצטרך דאמעיט שוורים בין ביש אסון בין באין אסון ובעל השור נקי למה לי: ונימא

תוספות

הא תם מיחייב. לא בעי למימר תם שמחויב ממה שהמועד פטור דהטו משום דאייעד יהיה פטור יותר אלא ה"ק דמועד יהיה פטור שלא נחייבו בהעדאה יותר מתם והא דקאמר יציבא בארעא משום לד תמות הקל שאין משלם אלא מגופו חייב לד מועדת לא כ"ש:

כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור. ואצטריך למיכתב אנשים דאי לא כתב אלא בעל השור נקי הוה מוקמינן נקי מחצי כופר והוה מחייבינן בין תם בין מועד בדמי ולדות אבל השתא דכתיב אנשים למעוטי מועד אית לן לאוקמי פטור דנקי אתם דלא להוי יציבא בארעא וכו': כתב רחמנא בעל השור נקי תם פטור ומועד חייב. ונקי מדמי ולדות דקתני לאו לפוטרו מדמי ולדות אצטריך אלא כלומר דוקא תם פטור מדמי ולדות ואי לא כתב אנשים כלל הוי פטרינן נמי במועד דלא מחייב הכתוב במועד אלא במקום שחייב בתם °כדפירשתי לעיל (לה.) ולהכי כתב אנשים דליתי נקי לגלויי עליה דלא מעטי אנשים ולא שוורים אלא בתם והא דתניא בהחובל (לקמן דף פז.) שור אין משלם אלא נזק ופטור מדמי ולדות משמע דאיירי במועד דמשלם כ"ש ועוד דומיא דאדם ואפילו הכי פטור מדמי ולדות ההיא כר"ע אתיא:

גבי בושת נמי נימא הכי אנשים כו'. דגבי בושת כתיב כי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו דמאיש בעמיתו לא נפקא אלא נזק לחודיה וריפוי ושבת נפקא מהזה כדאמרינן בהמניח (לעיל דף לג.) ואפילו לר"ע דמאיש בעמיתו נפקי כולהו מודה הוא דבושת לא נפיק מיניה אלא נזק וריפוי ושבת שרגילין להיות ע"י חבלה דומיא דכתיבת מום אבל בושת דרגיל להיות רוב פעמים בלא חבלה לא נפיק מאיש אלא מאנשים (א) וא"ת וריפוי ושבת בין לר"ע ובין לרבנן לילף מאנשים דכתיב גבי ריפוי ושבת וכי יריבון אנשים וי"ל דקים ליה לגמרא דההוא אנשים אתא לדרשה אחרינא ומהאי טעמא נמי א"ש דלא פריך גבי ריפוי ושבת נמי נימא הכי אבל ההוא דבושת קים לן דלמעוטי שוורים אתא והא דלא פריך גבי נזק נמי נימא הכי דכתיב איש בעמיתו ולא שור בעמיתו שור דומיא דאיש כו' משום דניחא ליה למפרך מקרא דאנשים דומיא דההיא דאיירי בה:

בכוונה תליא מילתא. פ"ה דס"ל כר"ש דאמר באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עט. ושם) נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה וכיון דפטור ממיתה חייב בדמי ולדות דלית ליה דתנא דבי חזקיה וקשה לר"י וכי היה תמה רב אדא בר אהבה על אביי ורבא אם סבורין כרבנן ועוד דאיכא למימר דרב אדא וברייתא דרב חגי דרומאה פליגי אתנא דבי חזקיה וה"ל למפרך הכא כדפריך רבא עליה דרב דימי פרק אלו נערות (כתובות דף לה. ושם*) ומי איכא מאן דלית ליה דתנא דבי חזקיה ונראה לר"י דרבא ואביי לא היו פוטרין שוורים מדמי ולדות מנקי אלא דוקא היכא דלא נתכוונו לאשה דומיא דאנשים דמשתעי בהו קרא אבל נתכוון לאשה עצמה חייב מדלא קאמר אנשים אין אסון יענש הא יש אסון לא יענש בין נתכוונו זה לזה בין לא נתכוונו זה לזה אלא לאשה עצמה ולא שוורים דבין הכי ובין הכי יענש כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור בכל ענין אלא ודאי בנתכוונו לאשה עצמה חייבין לאביי ורבא ואע"ג דבאנשים פטירי טפי כשמתכוונים לאשה היינו משום דשייך בהו קם ליה בדרבה מיניה אבל בשור לא שייך ופריך רב אדא בר אהבה והא ע"כ בכוונה תליא מלתא לרבי דדריש בהנשרפין (סנהדרין דף עט: ושם) ונתתה נפש תחת נפש ממון ולית ליה לא חלקת בין מתכוין לשאין מתכוין לענין דמי הנהרג וסובר רב אדא דהוא הדין לענין דמי ולדות דכיון דגלי קרא שיש לחלק בין מתכוין לשאין מתכוין לענין דמי הנהרג לא נלמוד עוד שום פטור ממון כשאין מתכוין מכח הקישא ואע"ג דאית ליה הקישא לענין שאר דברים וא"כ לדידיה אנשים אפילו יש אסון באשה יענשו ולדידיה יש לנו לפטור בשוורים אפילו נתכוונו לאשה שאי אפשר לרבי לדרוש אלא כמו שדורש אחרי כן ומדרבי נשמע לכולהו תנאי שלא מצינו מחלוקת זה ביניהם ואביי ורבא סבירי להו דדוקא למאי דגלי קרא כגון לדמי הנהרג לרבי גלי אבל בשאר ממון לא גלי וכן מוכח בהפרה (לקמן דף מח.) דאביי ורבא סבירי להו שהוא חייב בשוורים כשנתכוין לאשה עצמה דתנן שור שהיה מתכוין לחבירו והכה אשה ויצאו ילדיה פטור מדמי ולדות ודייקינן בגמרא טעמא דנתכוין לחבירו אבל נתכוין לאשה משלם נימא תהוי תיובתא דרב אדא בר אהבה משמע דלרבא ואביי ניחא דמחייבי ומתניתין דהחובל (לקמן דף פז.) דפטר שור מדמי ולדות דוקא כשלא נתכוין לאשה דומיא דאנשים דקרא:

ונימא

[עירובין ס. יומא מז.]

לקמן מח.

[ד"ה ומי]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה גבי וכו' לא נפיק מאיש אלא מאנשים. נ"ב פ"א ולעיל בהמניח גרסי' אי מההוא ה"א נזק לחודיה ול"נ נזק ובושת דבושת נפק מאנשים:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כתב וכו' כדפי' לעיל דף לה ע"א תוס' ד"ה דא"כ:

נה א מיי' פ"י מהלכות נזקי ממון הלכה ב הלכה יג ופי"א הל' א:
נו ב ג מיי' שם פי"א הלכה ב סמג עשין סח:
נז ד מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה א ופ"א מהל' נחלות הלכה ח סמג לאוין פא ועשין צו טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף א:
נח ה מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סו:
נט ו מיי' פ"א מהלכות נחלות הלכה יא סמג עשין צו טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף א:
ס ז ח מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה א ב סמג עשין ע טור ש"ע ח"מ סי' תכג סעיף א:
סא ט מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ג:

תוספות

ונימא רבי עקיבא לנפשיה. ולא בעי למימר שלא היה יודע אותם תירוצים ושאמר לו רבי אליעזר קבלם דפשוט לו לגמרא דמסתמא היה יודע ומה שלא היה חושש משום דאית ליה דרבה דאי אין השור בסקילה אין הבעלים משלמים כופר וא"ת ולמא אם כופר לא דריש ואם עבד דריש וי"ל כיון דלא דריש אם כופר כ"ש דלא דריש אם עבד כדמוכח לקמן: **אלא** אמר רב אסי כו'. וא"ת ומה דוחקו לתרץ נימא דגם ר"ע היה יודע וסובר אותו תירוץ שהשיב לו ר"א וסבר דלמא אית ליה טעמא אחרינא כדאמר לעיל אקדם ושחטו וי"ל דגבי טעם דקדם ושחטו שייך לומר הכי שאינו טעם טוב כדפרישית לעיל אבל אטעם דהמית על פי עד אחד וגבי טעמא דנתכוון לא שייך למימר דלמא אית ליה טעמא אחרינא דטעמים חשובין הן וליכא למפרך עליהו מידי: **ועבד** יפה סלע נותן ל'. אע"ג דשוה ק' אין נותן אלא שלשים מ"מ כיון שנותן קנבה של שלשים אע"פ שאין שוה אלא סלע או יותר שלעולם הקנבה עומדת א"כ גם כשהשור אין שוה כלום קיימת: **מה** כשחייב בן חורין חלקת בין תם למועד. ברייתא זו מוכחא דר"ע לא קבל תשובה דר"א דהא לא דריש ר"ע נקי מחצי כופר ואפילו הכי פוטר כאן בתם והיינו משום דכי לא מיחייב סקילה פשיטא דפטור מכופר: **נקי** מדמי עבד. פירוש משלשים של עבד ויש מפרשים דאפילו דמים לא משלם וכ"ש קנס: **והוה** ליה ראוי. אף על גב דבית דין נוחלין (ב"ב דף קיג:) דריש דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק מקרא אחרינא מהכא לא נפקא דהוה אמינא דהאי כופר דלעולם הוי ראוי ולא אתי מיניה שאר ראוי וכופר נמי לא נפיק מהתם דהתם בירושה שנפלה לאחר מיתת האשה אין הבעל נוטל בראוי אבל כופר דמחיים נעשה החבלה שהכופר בא על ידה הוה אמינא דנוטל: **נותן** נזק וצער לאשה. נקט נזק וצער לפי שרגילות הוא שמצטערת יותר וגם נפחתין דמיה כשמפלת ע"י הכאה מכשיולדת בזמנה אבל ריפוי ושבת אורחא דמילתא הוא שאין צריכה ריפוי וגם איגה מתבטלת יותר ממלאכה מאחר יולדת וכזה היה סופה כשתלד וא"ת ובושת מ"ט לא חשיב וי"ל נתכוון לבייש זה ובייש זה פטור לר"ש בהחובל (לקמן דף פו.) ומיירי דנתכוון להכות חבירו והכה האשה כפשטיה דקרא: **היתה** שפחה ונשתחררה או גיורת זכה. פ"ה נתעברה מן הגר ומן המשוחרר וכן משמע בהפרה (לקמן דף מט.) דקאמר לא שנו אלא שחבל בה בחיי הגר ואין לומר כריב"א שנתעברה בעודה שפחה דאין לבעל כלום דשל אדון ניגהו ועכשיו נשתחררה כדמשמע לישנא דהיתה שפחה דהא בהפרה (שם) משמע כדפ"ה והא דנקט היתה שפחה ונשתחררה ולא נקט היתה משוחררת משום דע"כ כשהין לה בנים קאמר ולהכי נקט ונשתחררה דמשמע עתה מקרוב וה"ה לישראלית נשואה לגר ומת הגר דפטור דהא דמי ולדות לבעלה והא דנקט שפחה וגיורת משום דאורחא דמילתא כך דסתם משוחררת נשואה למשוחרר וסתמא גיורת לגר:

גמרא

תורה אור

*ונימא רבי עקיבא לנפשיה והלא עצמו אין משתלם אלא מגופו הביאהו לבית דין וישלם לך אמר רב שמואל בר רב יצחק כשקדם בעליו ושחטו מהו דתימא לישתלם מיניה קמ"ל הואיל ובר קטלא הוא אע"ג דשחטיה לא לישתלם מיניה אי הכי לרבי אליעזר נמי כשקדם ושחטו ה"נ וסבר דלמא אית ליה טעמא אחרינא דעדיף מהאי ונימא ליה רבי אליעזר נמי לישני ליה שקדם ושחטו אמר לך התם הוא דנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם דשור לאו בר קטלא הוא כלל דס"ד אמינא ניחייב אצטריך קרא למעוטי אבל הכא דמעיקרא בר קטלא הוה לא צריך קרא אע"ג דשחטיה ולר"ע נמי ודאי הכי הוה אלא אמר רב אסי האי מילתא מפי דגברא רבה שמיע לי ומנו רבי יוסי ברבי חנינא סלקא דעתך אמינא הואיל *ואמר ר"ע אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם משתלם נמי [דמי עבד] מעלייה כתב רחמנא בעל השור נקי אמר ליה רבי זירא לרב אסי *והא תבריה ר"ע לגזיזיה דתניא ר"ע אומר יכול ישלם מן העלייה ת"ל °כמשפט הזה יעשה לו מגופו משלם שמות כא ואינו משלם מן העלייה אלא אמר רבא אצטריך ס"ד אמינא הואיל ומחמיר בעבד יותר מבן חורין שבן חורין יפה סלע נותן סלע שלשים נותן שלשים ועבד יפה סלע נותן שלשים משתלם נמי דמי עבד מן העלייה כתב רחמנא °בעל השור נקי שם תניא כותיה דרבא בעל השור נקי ר"ע אומר נקי מדמי עבד והלא דין הוא הואיל וחייב בעבד וחייב בבן חורין מה כשחייב בבן חורין חלקת בו בין תם למועד אף כשחייב בעבד נחלק בו בין תם למועד ועוד ק"ו ומה בן חורין שנותן כל שוויו חלקת בו בין תם למועד עבד שאינו נותן אלא שלשים אינו דין שנחלוק בו בין תם למועד לא מחמירני בעבד יותר מבן חורין שבן חורין יפה סלע נותן סלע שלשים נותן שלשים ועבד יפה סלע נותן שלשים יכול יהא חייב ת"ל בעל השור נקי [א]נקי מדמי עבד: תנו רבנן °והמית איש או אשה שם אמר ר"ע וכי מה בא זה ללמדנו אם °לחייב על האשה כאיש הרי כבר נאמר °כי יגח שם שור את איש או את אשה אלא להקיש אשה לאיש מה איש [ב]נזקיו ליורשיו אף אשה [ג]נזקיה ליורשיה וסבר ר"ע לא ירית לה בעל *והתניא °וירש אותה [ד]מכאן שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע אמר ריש לקיש [ה]לא *אמר אלא בכופר °הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה והוה ליה ראוי *[ו]ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק מאי טעמא אמר קרא °והמית איש או אשה השור יסקל שמות כא וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו ובנזקין לא אמר ר"ע והתניא* [ז]הכה את האשה ויצאו ילדיה נותן נזק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל (א) [ח]אין הבעל נותן ליורשיו אין האשה *נותנת ליורשיה °היתה שפחה ונשתחררה או

גרושה

רש"י

ונימא ר"ע לנפשיה. כדאקשי ליה לר' אליעזר לעיל: כשקדם בעליו ושחטו. קודם שנגמר דינו אצטריך ליה קרא למפטריה: אי הכי. אמאי מותיב ר"ע לרבי אליעזר לעיל הביאהו לב"ד ולא אסיק אדעתיה דמצי לשנויי ליה כשקדם ושחטו אי לית ליה טעמא אחרינא: אמר לך. ר' אליעזר שקדם ושחטו לא אצטריך קרא דהתם כי הרגו שלא בכוונה אצטריך למפטריה מכופר: דשור לאו בר קטלא הוא כלל ואי לא מיעטיה הוה אמינא עיקר חיובו כופר הוא: אבל הכא. דשור בר קטלא הוא תחילת דינו נפטר מממון ולא חלה עליו תשלומין דאיכא למימר הביאהו לב"ד הלכך פ' קדים ושחטו נמי בלא קרא מיפטר ולא צריך קרא: לר"ע נמי ודאי הכי הוא. קושיא היא: נשלם דמי עבד מעלייה. ואע"ג דמקטיל דהא לגבי חבלת אדם אין תורת תם עליו ואיט נפטר בטענת הביאהו לב"ד כתב רחמנא נקי: והא תבריה רבי עקיבא לגזיזיה. דאשמעינן בהדיא דאין משלם אלא מגופו ואכתי איכא למימר הביאהו לב"ד: הואיל ומחמירני בעבד. לגבי מועד: חלקת בו בין תם למועד. דמועד משלם כופר ותם פטור: שאינו נותן אלא שלשים. אפילו שוה ק' מנה: והמית איש וגו'. במועד כתיב: נזקיה ליורשיה. ולא לבעלה: [וירש אותה]. ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו וגו' שארו זו אשתו והא ליכא למימר דלדידה כתיב ירושה דידיה דהא ממשפחתו כתיב אלא ה"ק ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו ושארו שהיא אשתו הוא יורש אותה: לא אמר ר"ע. נזקיה ליורשיה: אלא בכופר הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתתה. הלכך לא זכתה בו מחיים: והוה ליה ראוי. ולא מוחזק וקיימא לן בית נוחלין (ב"ב דף קיג:) דאין הבעל יורש את אשתו בראוי לבוא לאחר מיתתה כבמוחזק לה מחיים: מאי טעמא. אין כופר משתלם אלא לאחר מיתה אע"ג דכתיב והמית נימא דכיון שאמדוהו למיתה לישתלם מחיים: [והמית כו']. שור אינו בסקילה עד שימות הניזק דכתיב והמית איש והשור יסקל: ודמי ולדות לבעל. התורה זכתה לו כדכתיב בעל האשה (שמות כא): אין האשה *נותנת ליורשיה. נזק וצער: היתה שפחה ונשתחררה כו'. כלומר היתה משוחררת משעברת ממשוחרר:

[עי' פסחי' ב:]
לעיל ס. לג. [ערכין יד:] רש"ל
[לעיל]
במדבר כז
כדפו' איד ר"ע [ב"ב קיג. קכה:]
לקמן מט.
נ"ל טען
נ"ל נוח
תוס' ב"ב קיג: ד"ה מה
ב"ב קיג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אין הבעל נותן ליורשיו. נ"ב פירוש אם אין הבעל קיים נותן המזיק דמי ולדות ליורשיו ולא לאשה ואם אין האשה קיימת נותן המזיק נזק וצער ליורשיה אלמא דאף בשאר נזקין דלאו כופר נמי הוי נזקיה ליורשיה ולא לבעל [והשאר חסר]:

גליון הש"ס

גמ' לחייב על האשה כאיש. עי' לעיל טו ע"א: שם בוא ג ואין כו' ניטין דף מג ע"א:

תורה אור

או גיורת זכה אמר רבה בגרושה וכן אמר ר"נ בגרושה אמרי °גרושה נמי תיפלוג בדמי ולדות אמר רב פפא התורה זכתה דמי ולדות לבעל אפילו בא עליה בזנות מאי טעמא אמר קרא °כאשר ישית עליו בעל האשה ונוקמה לרבה כגון שגבו מעות ולר"נ כגון שגבו קרקע *דאמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ור"נ אמר גבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו אמרי הני מילי לבני מערבא אליבא דרבנן כי קאמרי הכא כרבי: אמר ר"ש בן לקיש שור שהמית את העבד שלא בכוונה פטור משלשים שקלים שנאמר °כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו והשור יסקל כל זמן שהשור בסקילה הבעלים משלמין שלשים שקלים אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין שלשים שקלים אמר רבה שור שהמית בן חורין שלא בכוונה פטור מכופר שנאמר °השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו כל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר אין השור בסקילה אין בעלים משלמין כופר איתיביה אביי *המית שורי את פלוני או שורו של פלוני ה"ז משלם ע"פ עצמו מאי לאו כופר לא דמים אי דמים אימא סיפא המית שורי את עבדו של פלוני אינו משלם על פי עצמו ואי דמים אמאי לא אמר ליה יכילנא לשנויי לך רישא דמים וסיפא קנס מיהו *שנוייא דחיקא לא משנינא לך אידי ואידי דמים מיהו

שמות כא / שם / שם

או גיורת. מעוברת מגר ומתו שניהם פטור מן הכל שהוא קודם הואיל ואין לה יורשין כל הקודם בשלה זכה וזה שישנו בידו קודם לכל אדם אבל ישראלית מעוברת מישראל אפילו אין להם בנים יש לה יורשין לירש חלקה ויש לו יורשין לירש חלקו ודוקא נשתחררה קודם חבלה אבל היתה שפחה כשחבל בה חייב בכל אפילו בדמי ולדות ויתן לאדוניה דדמי ולדות שפחה אינם אלא לבעלים שלה כדאמרינן לקמן בשור שנגח את הפרה (דף מט.) דאמר ליה חמרתא מעברתא אזקת מינאי: בגרושה. עסקינן ומש"ה טתן ליורשיה שגירשה אחר החבלה: בעל האשה. אבועל הקפיד: ונוקמה לרבה כו'. למה להו לרבה ולר"נ לאוקמה בגרושה לוקמה מר כדאית ליה ומר כדאית ליה בית. נוחלין טקמה לרבה כגון שגבו ב"ד מעות מן המזיק לשלם נזק וצער ואע"פ שנתחייב לה מהיים לא עדיף מנלוה בשטר: דאמר רבה גבו. יורשין קרקע במלוה שהלוה אביהם יש לו לבכור פי שנים דהוה ליה כמוחזק דהאי קרקע אשתעבד ליה לאבוהון: גבו מעות אין לו. פי שנים דלאו הני מעות הניח אביהן והוי ראוי: ור"נ אמר גבו מעות יש לו. דכמוחזק דמי שהרי מעות הלוה אביהם ומעות נטלו: גבו קרקע אין לו. דקרקע לא הניח אביהם והוי ראוי והכא נמי לוקמא ר"נ כגון שגבו קרקע דהוי ראוי: אמרי. הני מילי דאפלוג רבה ור"נ בית.נוחלין: אליבא דבני מערבא. דשלחו בכור נוטל פי שנים במלוה ולא ברבית ואוקימנא אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי דאמרי אין בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן דאי רבי אפילו ברבית נמי שקיל פי שנים דשבחא דממילא הוא ופרשוה רבה ור"נ להא דבני מערבא דאמרי לרבנן בכור נוטל פי שנים במלוה מר בגבו מעות ומר בגבו קרקע: וכי אמרי הכא. בגרושה ולא מוקמינן לה בהכי כרבי. דאמר בכור נוטל פי שנים בשבח דכמוחזק דמי וכ"ש במלוה דכמאן דגביא דמי לא שנא גבו קרקע ולא שנא גבו מעות הלכך אי לאו דגירשה שקיל דבעל כבכור ומיהו בכופר אפילו רבי מודה דראוי הוא דהואיל ואין בו שום חיוב מחיים לא הוי כשבחא דממילא: ה"ג [א] ה"מ לבני מערבא אליבא דרבנן כי קאמר הכא כרבי: שור שלא בכוונה פטור מסקילה כדתנן במתני' (לקמן דף מד.) נתכוון להרוג את הבהמה כו' וילפינן לה בגמרא כמיתת בעלים כך מיתת השור: אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר. ור"א דאמר לעיל (דף מא:) אין דיני אלא במתכוון להרוג כו' פליג עליה דמדאיצטריך קרא למפטריה בתם שלא בכוונה מכלל דמועד שלא בכוונה (בר כופר הוא ועוד מתניתין בהדיא תנא לקמן דפליגי עליה דקתני מועד שלא בכוונה) פטור ממיתה וחייב בכופר ורבה אקרא סמיך ומוקמינן למתני' דלקמן כוותיה דהאי דקתני מתני' פטור מכופר ומסקילה קאמר: או שורו של פלוני. במועד אוקימנא בפירקא קמא: קתני מיהת המית שורי את פלוני משלם ע"פ עצמו: מאי לאו כופר. ואע"ג דאין השור בסקילה שהרי הודה ואמרו כמיתת בעלים כך מיתת השור ואדם בהודאתו אינו נהרג: לא דמים. הא דקתני משלם לאו בתורת כופר דניבעי כפרה דאפילו לא משלם נמי כגון אי לית ליה נכסי לאו בכלל עונש הוא דאין כופר בלא סקילה דשור אבל היכא דאית ליה נכסי ע"כ משלם דמים דלא גרעה מיתה מנזקין דאילו אזקיה אע"ג דאינו בסקילה בעי לשלומי ליה פחת דמיו ה"נ משלם דמיו ליורשיו: אינו משלם ע"פ עצמו. דשלשים של עבד קנס הן: ואי דמים. כלומר ואי ס"ד יש תורת נזקין להיכא דקטליה וע"כ כי היכי דבן חורין במקום שאין כופר משלם דמיו עבד נמי במקום שאין קנס משלם דמיו ואמאי קתני דלא: שנויא דחיקא. בתרי טעמא: מיהו פי עצמו ומשלמו בתורת דמים אבל עבדו של פלוני תשלומין שחייבו הכתוב דהייט שלשים של עבד לעולם לא ישלם על פי עצמו:

גרושה נמי תפלוג בדמי ולדות. דקס"ד דלא אקרי בעל האשה אלא כשהאשה תחתיו וק"ק דמאי פריך דתפלוג בדמי ולדות אמו ולדות לרבי נינהו דזכיה בהו דהכי פריך לקמן (דף מט.) דבעל גופיה לא הוה זכי בהו אי לאו דאשכחן דזכי ליה רחמנא ולאשה לא אשכחן דזכי:

אפילו בא עליה בזנות. בירושלמי בעי ר"ע בא על אמו בא על אחותו יכול אף הוא בעל ההריון ת"ל בעל אותו שראוי לקרות בעל יצאו אלו שאינם ראויים לקרות בעל:

ונוקמה לרבה כגון שגבו מעות. הוה מצי למימר לרבה אליבא דנפשיה לוקמיה בין בגבו מעות בין בגבו קרקע דבסוף גט פשוט (ב"ב דף קעה:) מוכח דס"ל אליבא דנפשיה אפילו גבו קרקע אין לו דשעבודא לאו דאורייתא אלא לא חש לדקדק כל כך ולהאריך שיהיה צריך להקשות ההיא דשעבודא לאו דאורייתא אההיא דגבו קרקע יש לו ולתרלס: ולרב נחמן שגבו קרקע. פי' כגון שגבו נמי קרקע ולא בא למעוטי מעות דהא דחשיב התם ר"נ מעות כמוחזקין היינו גבי מלוה כדפ"ה משום דזוזי יהיב וזוזי שקיל אבל הכא לא שייך האי טעמא ור"י מפרש לפי שדרך בני אדם לפרוע מעות חשיב ר"נ מעות מוחזקים:

אמר רבה שור שהמית בן חורין. כר"ע ס"ל דלר"א ודאי חייב כדאמרינן לעיל ואביי דפריך סבר דאפילו ר"ע מודה דחייב כופר מועד שלא בכוונה מאם כופר לרבות שלא בכוונה והא דאצטריך ליה לר"ע לאוקמי בעל השור נקי לדמי עבד ולא בעי לאוקמי נקי לחצי כופר שלא בכוונה היינו משום דמאם כופר לא מרבינן אלא דבשלא בכוונה מחייב כבכוונה והיינו דוקא מועד דמחייב ע"פ עדים בכוונה אבל תם ע"פ עדים ליכא כופר בכוונה משום דהביאהו לב"ד וישלם לך שלא בכוונה נמי או ע"פ עצמו ליכא לרבויי מאם כופר ולהכי פריך שפיר ר"ע לר"א אפילו לאביי דמכח הביאהו לב"ד וישלם לך יש לפוטרו אפילו שלא בכוונה בלאו קרא דנקי וכן (אמר) רב דימי א"ר יוחנן לקמן דאמר אם כופר לרבות כופר שלא בכוונה אפילו לר"ע נמי קאמר הכי *כדפריך אביי ורב ושמואל דפליגי נמי לקמן (דף מד.) אמתני' דשור שהיה מתחכך בכותל בכופר שלא בכוונה נראה לר"י אליבא דר"ע פליגי והא דאיתותב רב מברייתא דמייתי תניא כוותיה דשמואל ותיובתא דרב. או תיובתא דרבה לגירסת רשב"ם י"ל דחשיב ליה גמרא תיובתא גמורה משום דאיירי בסיפא רבי יהודה ור"ש שהם תלמידי ר"ע כדאמרינן בסנהדרין (דף פו.) וכולן אליבא דר"ע וביבמות (דף סב:) נמי אמר עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנה להם ור"א ס"ל דאיכא כופר שלא בכוונה בלא ריבוי דאם כופר ולהכי אצטריך קרא דנקי למעוטי תם שלא בכוונה מחצי כופר ואת"ל דמרבויא דאם כופר נפקא ליה כופר שלא בכוונה נמי לר"א צ"ל דבהך סברא דפריך לא מרבינן מאם כופר שלא בכוונה אלא היכא דאיכא כופר בכוונה פליג איהו אדר"ע:

מאי לאו כופר לא דמים. וא"ת למ"ד (לעיל דף מ.) כופר דמי ניזק מאי איכא בין דמים לכופר ונראה לר"י כגון שמת המזיק דאין כפרה לאחר מיתה כמו חטאת ואשם דאין בהן לאחר מיתה אבל דמים משלם ולפ"ז חמורה שלא בכוונה מבכוונה והכי נמי יש חומרא אחרת שלא בכוונה מבכוונה למ"ד כופר דמי מזיק דפעמים שהניזק שוה יותר מן המזיק ועוד י"ל דנפקא מינה בין דמים לכופר דדמים יכול למחול וכופר אין יכול למחול ואי הוה פשיטא לן דכופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר הוה כ"מ נמי להא: רישא דמים וסיפא קנס. תימה מה תירוץ הוא זה ואומר ר"י דמאי ליישב פירוש המשנה כן המית שורי את פלוני הרי זה משלם תשלומין שחייבו הכתוב כגון כופר על פי עצמו אבל עבדו של פלוני תשלומין שחייבו הכתוב דהיינו שלשים של עבד לעולם לא ישלם על פי עצמו: אבו

(פסחי' ד' לה.) ב"ב דף קכד: ודף קנה:

לעיל דף מז: [כתובות מג.]

[לקמן קי. כתובות מג:]

הגהות הגר"א
[א] רש"י סד"ה כרבי דאמר כו' ה"ג כו'. נ"ב לאפוקי מגירסת הרי"ף אבל בעלמא כרבי (ועי' בהגר"א אה"ע סי' ל סק"ס).

נ"ל כדפריש נחבי. מהר"ם

גליון הש"ס
גמ' גרושה נמי תפלוג בדמי ולדות. ק"ל דהא בל"ז יקשה על הגירסא דהאין בפל נותן ליורשיו דתפלוג סיא בדמי ולדות דמאי בנא אלמנה מגרושה לענין זה וצ"ע:

סב א ב מיי' פ"י מהל' נזקי ממון הל' יג סמג עשין מז:

אשו שלא בכוונה. על פי עדים לשלם דמים כיון דשורו שלא בכוונה אע"פ שאין יכול לבא בשום ענין לידי כופר וקנס משלם דמים אם כן בהא נמי משלם דמים אע"פ שאין יכול לבא בשום ענין לידי כופר ולאו דוקא אשו שלא בכוונה דכ"ש אשו בכוונה דלאו בכוונה פשיטא ליה דלא משלם דמים היכי דייק מההיא דעבד כפות לו דפטור דלגמרי הויא בכוונה ודוקא איכא דמ"ד אשו משום ממונו פריך דהויא דומיא דשור אבל למ"ד אשו משום חציו הייט אדם המזיק:

וכי

מיהו בן חורין. דאשכחן ביה כופר ע"פ עצמו: והיכי דמי כגון דאתו סהדי כו'. דהכא ודאי משלם כופר דכופרא כפרה ולא קנסא דליפטר משום הודאת עצמו והיכא דליכא עדים כלל הוא דפטרנא מכופר משום גזירת הכתוב דאין השור בסקילה והכא הרי השור בסקילה בהעדאת העדים דאי נמי תם הוי בר סקילה הוא הלכך היכא דליכא עדים כלל דאינו בר כופר משלם דמים אבל עבד דלא משכחת ביה קנס ע"פ עצמו דאי נמי אתו סהדי ואמרי קטל עבד ולא ידעינן אי תם אי מועד ואמר מריה מועד הוא דפטור מקנס אע"ג דהשור בסקילה ואפילו תם כדאמרינן לקמן כל שחייב מיתה בבן חורין חייב בעבד מיהו מודה בקנס פטור הלכך כי ליכא עדים כלל אפילו דמים לא משלם: אלא לאו דמים. וקתני כל שחייב בבן חורין חייב בעבד וכיון דאמרת בן חורין ע"פ עצמו משלם דמים אמאי קתני לגבי עבד אינו משלם ע"פ עצמו: הכי קאמר כל שחייב כו'. הכי פירושא דברייתא דקתני כל לאו במודה מפי עצמו(א) קאי אלא בהעדאת עדים כסתם כל באי לב"ד והעדאת עדים ליכא מידי דמחייבת בבן חורין דלא מיחייב בעבד והכי קאמר כל שחייב בבן חורין בכוונה ע"פ עדים כופר כלומר כל שחייב בבן חורין כופר כגון בכוונה וע"פ עדים חייב נמי בעבד בכוונה ע"פ עדים קנס שלשים דהא השור בסקילה וכל שחייב בבן חורין דמים והיכי דמי כגון שלא בכוונה ע"פ עדים חייב נמי בעבד דמים אבל ע"פ עצמו אע"ג דבבן חורין משלם דמים בעבד פטור כדאמרן הואיל ומלינו חילוק בע"פ עצמו בין כופר דבן חורין לקנס דעבד אבל בעדים שלא בכוונה לא אשכחן חומרא בכופר מבקנס דהכא והכא פטור הלכך לגבי דמים תרווייהו כי הדדי נינהו: אי הכי. דשורו שלא בכוונה ע"פ עדים דליתיה בתורת כופר משלם דמים כיון שיש דמים למיתת אדם במקום שאין כופר וקנס אשו נמי דליתיה בתורת כופר נשלם דמים שלא בכוונה דהא ישנה בתורת נזקין ומיהו בכוונה פשיטא לן דפטור דקם ליה בדרבה מיניה: היה גדי כפות לו. לגדיש: חייב. אגדי ואגדיש ופטור על העבד דהיה לו לברות: עבד כפות לו וגדי סמוך לו. ונשרפו עמו פטור וקסבר רבא האי פטור אעבד וגדי קאמר אעבד משום דאין תשלומין לעבד אלא במקום קנס בשור המועד ואגדי משום דהיה לו לברות אבל משום דקם ליה בדרבה מיניה לא פטר ליה דקסבר אשו משום ממונו ואין כאן חיוב מיתה: האמר ר"ל. בפ' כילד: כגון שהצית בגופו של עבד. דאיכא עליה חיוב מיתה ואפילו אגדיש נמי פטר ליה משום דקם ליה בדרבה מיניה: בין דבר שאין ראוי לה. ליחכה נירו וסכסכה אבניו: ואילו שהאש משלמת שלא בכוונה. דליכא דרבה מיניה דמים: מה שאין כן בבור. דפטר ביה מיתת אדם דכתיב שור ולא אדם לא קתני: אלא רבא גופיה. הא דאותיב לעיל אשו שלא בכוונה לאו דפשיטא ליה דלא משלם ובתיובתא מייתי לה אלא בלשון בעיא אייתי לה והכי קאמר ליה רבא לרבה אי הכי דשור שלא בכוונה שאין כופר יש דמים אשו שלא בכוונה מאי: אבל אש דבכוונה לא משלם (ב) כופר. חדא דאין כופר באש ועוד דקם ליה בדרבה מיניה: לרבות כופר שלא בכוונה. אע"ג דאין השור בסקילה ופליגא אדרבה: לרבות עבד שלא בכוונה. לקנס: אם כופר כתיב במקום תשלומים. דסברא לרבויי אחריני אתא לתשלומין דלגופיה לא אצטריך דהוה ליה למכתב כופר: אם עבד לא כתיב גבי תשלומין. אלא גבי נגיחה אם עבד יגח ולגופיה אצטריך לחלק בין עבד לבן חורין: לחייב על הקטנים. סקילה: והלא דין הוא. ולא צריך קרא: הואיל וחייב. מיתה באדם ההורג את האדם: וחייב. מיתה שור באדם: לא חלקת בין נהרגים קטנים לגדולים. דכתיב כי יכה כל נפש אדם אפילו קטנים במשמע: מה אדם באדם שלא עשה כו'. רוצה קטן כגדול דכתיב (ויקרא כד) ואיש כי יכה איש ולא קטן: חייב בו. על הנהרגין קטנים כגדולים:

שור

תורה אור

מיהו בן חורין דמשלם כופר ע"פ עצמו והיכי דמי דאי אתו סהדי ואסהידו ביה דקטל ולא ידעי אי תם הוה אי מועד הוה ואמר מריה דמועד הוא דמישלם כופר על פי עצמו היכא דליכא עדים משלם דמים גבי עבד שאינו משלם קנס ע"פ עצמו והיכי דמי דאי אתו עדים ואסהידו ביה דקטל ולא ידעי אי תם הוה אי מועד הוה ואמר מריה מועד הוא לא מישתלם קנס ע"פ עצמו היכא דליכא עדים לא משלם דמים מתיב רב שמואל בר רב יצחק כל שחייב בבן חורין חייב בעבד בין בכופר בין במיתה כופר בעבד מי איכא אלא לאו דמים איכא דאמרי הוא מותיב לה והוא מפרק לה איכא דאמרי אמר ליה רבה הכי קתני כל שחייב בבן חורין בכוונה על פי עדים כופר חייב בעבד קנס וכל שחייב בבן חורין שלא בכוונה ע"פ עדים דמים חייב בעבד שלא בכוונה על פי עדים דמים א"ל רבא אי הכי אשו שלא בכוונה ע"פ עדים נשלם דמים ומנא ליה לרבא דלא משלם אילימא מדתנן *היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור האמר ריש לקיש כגון שהצית בגופו של עבד דקם ליה בדרבה מיניה ואלא מהא דתניא *חומר באש מבבור שהאש מועדת לאכול בין דבר הראוי לה בין דבר שאין ראוי לה מה שאין כן בבור ואילו שהאש משלמת שלא בכוונה דמים מה שאין כן בבור לא קתני דלמא *תנא ושייר אלא רבא גופיה אבעויי מבעיא ליה אשו שלא בכוונה מי משלם דמים או לא מי אמרינן גבי שור הוא דבכוונה משלם כופר שלא בכוונה משלם דמים אבל אשו דבכוונה לא משלם כופר שלא בכוונה נמי לא משלם דמים או דלמא כיון דגבי שורו שלא בכוונה אע"ג דליכא כופר משלם דמים גבי אשו נמי אע"ג דבכוונה לא משלם כופר שלא בכוונה מיהת משלם דמים ולא ידעינן תיקו: כי אתא רב דימי א"ר יוחנן כופר מה ת"ל °אם כופר [א]לרבות כופר שלא בכוונה ככופר בכוונה שמות כא

א"ל אביי אלא מעתה עבד נמי מה ת"ל °אם עבד לרבות עבד שלא בכוונה כעבד בכוונה וכי תימא הכי נמי והאמר ריש לקיש שור שהמית את העבד שלא בכוונה פטור משלשים שקלים א"ל *גברא אגברא קא רמית כי אתא רבין א"ר יוחנן עבד מה תלמוד לומר אם עבד [ב]לרבות עבד שלא בכוונה כעבד בכוונה ולריש לקיש נמי נימא מדעבד אם עבד לא דריש כופר אם כופר נמי לא דריש אמרי לא עבד אם עבד לא דריש כופר אם כופר דריש ומאי שנא עבד אם עבד לא כתיב במקום תשלומין כופר אם כופר כתיב במקום תשלומין: וכן בבן או בבת: ת"ר °או בן יגח או בת שם

יגח לחייב על הקטנים כגדולים והלא דין הוא הואיל וחייב אדם באדם וחייב שור באדם מה כשחייב אדם באדם לא שנא בין קטנים לגדולים אף כשחייב שור באדם לא תחלוק בו בין קטנים לגדולים ועוד קל וחומר הוא ומה אדם באדם שלא עשה בו קטנים כגדולים חייב בו על הקטנים כגדולים

שור

לעיל דף כב: לקמן דף סה:

לעיל דף י. ע"ש

[סוכה נד. וש"נ]

[תענית ד: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הכי קאמר וכו' מפי עצמו קאמר אלא בהעדאת: (ב) ד"ה וכו' לא משלם דמים חדא:

שור באדם שעשה בו קטנים כגדולים אינו דין שחייב על הקטנים כגדולים לא אם אמרת אדם באדם שכן חייב בארבעה דברים תאמר בשור שאינו חייב בד' דברים ת"ל °או בן יגח או בת יגח לחייב על הקטנים כגדולים ואין לי אלא במועדין בתם מנין (א) דין הוא הואיל וחייב באיש ואשה וחייב בבן ובת מה כשחייב באיש ואשה לא חלקת בו בין תם למועד אף כשחייב בבן ובת לא תחלוק בו בין תם למועד ועוד קל וחומר מה איש ואשה שכן הורע כחם בנזקין לא חלקת בו בין תם למועד בן ובת שיפה כחם בנזקין אינו דין שלא תחלוק בהן בין תם למועד אמרת וכי דנין קל מחמור להחמיר (*עליו אם החמיר במועד החמור תחמיר בתם הקל ועוד) אם אמרת באיש ואשה שכן חייבין במצות תאמר בבן ובת שפטורין מן המצות ת"ל או בן יגח או בת יגח נגיחה *בתם נגיחה במועד נגיחה למיתה נגיחה לנזקין:

מתני' [א]שור שהיה מתחכך בכותל ונפל על האדם נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם לבנעני*) והרג בן ישראל לנפלים והרג בן קיימא פטור: גמ' אמר שמואל [ב]פטור ממיתה וחייב בכופר ורב אמר פטור מזה ומזה ואמאי הא תם הוא *כדאמר רב [ג]במועד ליפול על בני אדם בבורות הכא נמי במועד להתחכך על בני אדם בכתלים אי הכי בר קטלא הוא בשלמא התם [ד]דחזא ירוקא ונפל אלא הכא מאי איכא למימר הכא נמי במתחכך בכותל להנאתו ומנא ידעינן [ה]דבתר דנפל קא מתחכך ביה ואכתי

שור באדם שעשה בו. שור קטן ההורג כשור גדול ההורג °דהא שור בן יומו קרוי שור דכתיב (ויקרא כב) שור או כשב כי יולד: אינו דין. שחייב בו סקילה על תינוק קטן כעל אדם גדול: שכן חייב. בנזקין ארבעה דברים שהשור פטור מהן ונזק לא חשיב דהא שור נמי נזקא משלם: ת"ל בן ובת. קטנים משמע דלעיל מיניה כתיב והמית איש או אשה: ואין לי אלא במועד. דקרא במועד כתיב: לא חלקת בין תם למועד. לענין סקילה: שהורע כחן בנזקין דאם הזיקו משלמין: יפה כחן. °דחרש שוטה וקטן פגיעתן רעה החובל בהן חייב והן שחבלו באחרים פטורין: וכי דנין קל מחמור תם ממועד: להחמיר. על הקל דנימא כי היכי דחמור חייב קל נמי חייב דקדרשת תם ממועד במה מליתו דקתני חייב באיש ואשה וחייב בבן ובת במועד דהא חיוב דבן ובת במועד הוא דכתיב וקאמרת מה חיוב דאיש ואשה (במועד) עשה בו תם כמועד אף בן ובת נעשה בו תם כמועד ואשתכח דקא ילפת תם ממועד דאי לא אשכחת חיוב דבן ובת במועד לא הוה ילפת ליה בתם מאיש ואשה דהא במועד גופיה אי לאו דרבינהו קרא לא מצית לאתוייהו מדינא לעיל: אם החמיר. הכתוב בבן ובת *באיש ואשה במועד כתב לך שהרי חמור הוא לענין כופר. נחמיר. אף מדינא בתם הקל בתמיה: אם אמרת באיש ואשה. כלומר וק"ו דדרשת נמי בסיפא פירכא הוא דאם אמרת באיש ואשה כו' ל"א וכי דנין קל (ב) וחומר בן ובת שפטורין מן המצות מאיש ואשה וזה שמעתי וראשון מצאתי וכשר הוא מן האחרון דהיכי פשיטא ליה הך קולא והך חומרא דקמתמה וכי דנין כו' והא תנא אשכח חומרא בבן ובת דיפה כחן בנזקין מאיש ואשה: ת"ל או בן יגח או בת יגח. יגח יגח תרי זמני דריבה לה נגיחה למועד ולתם למיתה ולנזקין: פטור ממיתה. (ע"ב) כמיתת בעלים אם הרג כן מיתת השור שהרג: וחייב בכופר. דדרשינן כופר אם כופר להביא שלא בכוונה: ורב אמר פטור מזה ומזה. כדדריש *רבא לעיל השור יסקל וגו' כל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר: והא תם הוא. אפילו למאן דדריש אם כופר ה"מ למועד שלא בכוונה והאי תם הוא בחיכוך זה: במועד ליפול על בני אדם בבורות. לקמן בשור שנגח את הפרה (דף מח:): בשלמא התם. גבי שור שנפל על האדם בבור איכא לתרוצי כדמתרצינן התם דהאי דלא קטלינן ליה בנגיחות ראשונות כגון דחזא ירוקא ונפל שלא בכוונה על זה שראה עשב בתוך פי הבור ובא לאוכלה ונפל: אלא הכא. הואיל ומועד לכך מאי שלא מתכוין איכא הכא נמי. דחזינן ליה דמתחכך להנאתו ולא להפילו עליו: ואכתי

וכי דנין קל מחמור. פ"ה דהך פירכא אדין ראשון דבדין שני דק"ו דאיש ואשה שהורע כחן בנזקין לא דנין קל מחמור דאפילו אי לא הוה כתיב מועד כלל הוה ילפינן בהאי קל וחומר אע"ג דבק"ו נמי קאמר לא חלקת האי לישנא לאו דוקא ולכך אצטריך לא אם אמרת לעשות פירכא בדין שני שהוא ק"ו: נגיחה לנזקין. אצטריך לרבות נזקין משום דדרשינן בסיפיה דהאי קרא בנזקין בהמניח (לעיל דף נג.) כמשפט שור בשור וכן בסוף פרקין לענין שמירה פחותה דנזקין דריש מלא ישמרנו אע"ג דלא ישמרנו גבי מיתה כתיב: והא תם הוא. לא בעי למימר דמתני' כר"י הגלילי כדמוקי שמואל מתני' בהפרה (לקמן דף מח:) גבי היה אביו או בנו בתוכו דמאי דוחקיה דשמואל לאוקמי מתניתין כר"י הגלילי ומה פלוגתא הוא שייך בזה דהוו פליגי רב ושמואל מתני' כמאן ועוד דרישא דמתני' דקתני מועד דמשלם כופר ותם פטור מן הכופר לא אתיא כר"י הגלילי והא דלא מוקי שמואל מתני' דלקמן במועד ליפול על בני אדם בבורות כדמפרש מילתא דהכא במועד להתחכך על בני אדם בכתלים משום דההוא לא שכיחא כי האי: והא תם הוא. המקשן סבור שמתחכך בכותל להפילו ולא מתכוין להפילו על בני אדם דא"כ לא היה פטור ממיתה ועל זה מקשה והא תם הוא שאפילו עשה כן כמה פעמים והרג בני אדם שלא בכוונה אין מועד להרוג אדם °כדפי' לעיל מדלא אשכחן מועד במתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם ומשני במועד להתחכך על בני אדם פירוש במתחכך להנאתו כדמפרש ואזיל דהוי מועד מתחילתו והוי כאורחיה וא"ת ומי דוחקו לשמואל לומר שחייב כופר יעמידנו במתכוין להפיל הכותל ולא נתכוין להפיל על בני אדם ופטור גם מכופר לפי שהוא תם וי"ל דלרב ושמואל משמע להו לישנא דמתני' דקתני ונפל על האדם שלא היה מתכוין להפילו אלא ממילא אירע שנפל ע"י שהיה מתחכך בו להנאתו ולכך קאמר שמואל היכא דמתחכך בכותל להנאתו כדמשמע לישנא דמתני' דפטור ממיתה וחייב כופר ורב אמר פטור מזה ומזה כדמשמע לישנא דפטור שפטור לגמרי והמקשן היה סבור דהא דנקט במתני' ונפל על האדם ולא קתני להפילו משום דלא מתכוין להפילו על האדם מיירי אבל מ"מ במתכוין להפילו ושלא על האדם משמע ליה שמיירי: הכא נמי במתחכך להנאתו. תימה דהכא אמר רב דפטור מזה ומזה ולקמן בהפרה (ד' מח:) מוקי רב מתניתין דקתני משלם הכופר במועד ליפול על בני אדם בבורות וחזא ירוקא ותירץ רבינו תם דלקמן הוי רגל בכוונה כשמניח עצמו בבור כדי לאכול הירק שבבור ויודע שמתמעך האדם כמו רגל שדרסה ע"ג תינוק שיודע שיהרוג התינוק ולפיכך משלם כופר אע"פ שאין השור בסקילה הואיל ואינו מתכוין להזיק דילפינן רגל בכוונה מקרן בכוונה אבל הכא שמתחכך בכותל להנאתו (*שלא בכוונה) הויא שן [שלא בכוונה] שאינו יודע שיפול הכותל על האדם לפיכך פטור מן הכופר כקרן שלא בכוונה ומועד דהכא ודלקמן לאו דוקא מועד בשלש פעמים אלא כלומר בדבר שנעשה מועד מתחילתו כגון שן ורגל והא דפריך לקמן כדמוקי לה במועד ליפול על בני אדם בבורות אי הכי בר קטלא הוא דייק ממתני' דקתני משלם הכופר ולא קתני חייב מיתה ומשלם הכופר משמע דפטור הוא מן המיתה ורש"י פירש כל הסוגיא דלקמן בע"א אבל דוחק הוא ושם אפרש בע"ה ועל פי' ר"ת נמי קשה דפטר רגל בכוונה לדרוס על האדם ממיתה כיון שלא נתכוין להרוג א"כ ר"ש דיליף בשמעתין נזקין מקטלא פטר רגל מנזקין בכוונת דריסה על הכלים כשלא נתכוין להזיק וזה אי אפשר דעל כרחך לאו בכוונת היזק חייביה רחמנא דאי בכוונת היזק א"כ היינו קרן והואיל וכן על כרחך ליכא למילף נזקין מקטלא לענין כוונה ורבינו שמואל מצא בספר ישן דלא גרסינן מילתא דרב דפטר מזה ומזה ולקמן גרסינן תניא כוותיה דשמואל ותיובתא *דרב דפטר לעיל מכופר כשאין השור בסקילה · הוא

עין משפט
נר מצוה

סג א מיי' פ"י מהל' נזקי ממון הלכה ט סמג עשין סז:

סד ב ג ד ה מיי' שם הלכה י והלכה יג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בתם מנין והלא דין הוא: (ב) רש"י ד"ה אם אמרת וכו' לישנא אחרינא וכי דנין קל מחמור בן ובת:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שור באדם וכו' דהא שור בן יומו קרוי שור. לקמן סה ע"ב: שם ד"ה יפה כחן דחרש שוטה וקטן וכו'. לקמן פז ע"א: תוס' ד"ה והא תם הוא המקשן כו' כדפי' לעיל דף מא ע"א ד"ה מאחר:

מסורת הש"ס

יבמות כא

[לקמן מה:]

נ"ל באיש

לקמן מח:

[נ"ל רבה]

ר"מ מ"ז

ר"ת

[נ"ל דרבה]

*) דאיכא הוו ספקי בדיניה את שנתכוין להרוג את זה והרג ג"כ זה.

עין משפט
נר מצוה

סה [א] מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה ו]:
סה א מ פ"י מהלכות נזקי ממון הלכה ט סמג עשין סז:
סו ב ג מיי' פ"ד מהל' רוצח הלכה א סמג לאוין קסג וע"ש בכ"מ:

[מכות ט.]

סז ד מיי' פ"י מהלכות נזקי ממון הלכה ו סמג שם:

סח ה מיי' שם פי"א הלכה ט סמג שם:

סט ו מיי' שם פ"ד הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנו סעיף ח:

ע ז מיי' שם פי"א הלכה ט סמג שם:

[ולא מצאתי כן בערכין יתבאר דוכתי טוג בסנהדרין]

[עיין תוספות כתובות טו. ד"ה פרט ותוס' נדה יח. ד"ס ספיקו]

ואכתי צרורות נינהו אמר רב מרי בריה דרב כהנא דקאזיל מיניה מיניה תניא כוותיה דשמואל ותיובתא דרב *יש חייב במיתה ובכופר ויש חייב בכופר ופטור ממיתה ויש חייב במיתה ופטור מן הכופר ויש פטור מזה ומזה הא כיצד מועד בכוונה חייב במיתה ובכופר מועד שלא בכוונה חייב בכופר ופטור ממיתה תם בכוונה חייב במיתה ופטור מכופר תם שלא בכוונה פטור מזה ומזה והנזקין שלא בכוונה ר' יהודה [א] מחייב ור' שמעון פוטר מאי טעמא דרבי יהודה יליף מכופרו מה כופרו שלא בכוונה חייב אף הנזקין נמי שלא בכוונה חייב ורבי שמעון יליף מקטליה דשור מה קטליה שלא בכוונה פטור אף נזקין שלא בכוונה פטור ור' יהודה נמי נילף מקטליה דנין תשלומין מתשלומין ואין דנין תשלומין ממיתה ור' שמעון נמי נילף מכופרו דנין חיוביה דשור מחיוביה דשור לאפוקי כופר דחיוביה דבעלים הוא: נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם [וכו'] פטור: *הא נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב מתניתין דלא כר' שמעון דתניא ר' שמעון אומר אפילו נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור מ"ט דרבי שמעון דאמר קרא °השור יסקל וגם בעליו יומת *כמיתת בעלים כך מיתת השור מה בעלים עד דמיכוין ליה אף שור נמי עד דמיכוין ליה ובעלים גופייהו מנלן *דאמר קרא °וארב לו וקם עליו עד שיתכוין לו ורבנן האי וארב לו מאי עבדי ליה אמרי דבי רבי ינאי פרט לזורק אבן לגו *היכי דמי אילימא דאיכא תשעה כנענים ואחד ישראל ביניהם תיפוק ליה דרובא כנענים נינהו*) אי נמי פלגא ופלגא ספק נפשות להקל לא צריכא דאיכא תשעה ישראלים ואחד כנעני דאע"ג דרובא ישראליב נינהו כיון דאיכא חדא כנעני בינייהו הוי ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי *וספק נפשות להקל: **מתני'** שור האשה ושור היתומים שור האפוטרופוס שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת ואין לו יורשין הרי אלו חייבין מיתה ר' יהודה אומר שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת פטורין מן המיתה לפי שאין להם בעלים: **גמ'** ת"ר שור שור שבעה להביא שור האשה שור היתומים שור האפוטרופוס שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת ואין לו יורשין ר' יהודה אומר שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת ואין לו יורשין פטורין מן המיתה לפי שאין להם בעלים אמר רב הונא פוטר היה רבי יהודה אפילו נגח ולבסוף הקדיש נגח ולבסוף הפקיר ממאי מדקתני תרתי שור המדבר ושור הגר שמת ואין לו יורשין שור הגר שמת מאי ניהו דכיון דאין לו יורשין הוה ליה שור הפקר היינו שור המדבר היינו שור הגר שמת ואין לו יורשין אלא לאו הא קמשמע לן דאפילו נגח ולבסוף הקדיש נגח ולבסוף הפקיר שמע מינה *תניא נמי הכי יתר על כן אמר ר' יהודה אפילו נגח ולבסוף הקדיש נגח ולבסוף הפקיר פטור שנאמר *°והועד בבעליו והמית וגו' עד שתהא מיתה והעמדה בדין שוין כאחד וגמר דין לא בעינן והא השור יסקל גמר דין הוא אלא אימא עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחד: **מתני'** שור שהוא יוצא ליסקל והקדישו בעליו אינו מוקדש שחטו בשרו אסור ואם עד שלא נגמר דינו הקדישו בעליו מוקדש ואם שחטו בשרו מותר *מסרו לשומר חנם ולשואל לנושא שכר ולשוכר נכנסו תחת הבעלים מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק: **גמ'** תנו רבנן *שור שהמית עד שלא נגמר דינו מכרו מכור

תורה אור
[במדבר לה] [שמות כא] [דברים יט] [שמות כא]

[לקמן מ:] [לקמן מה:]

רש"י

ואכתי לצרורות נינהו. ואין כופר כתוב אלא בנגיחה דהוי גופו ממש: דקאזיל. כותל: מיניה מיניה. ע"י דחיפתו וגלגולו כל שעה עד שמפילו עליו ומיהו אינו מתכוין להרוג: חייב בכופר ופטור מן המיתה. דדרשינן כופר אם כופר והייט כותיה דשמואל: והנזקין. (א) שהזיק שור שלא בכוונה ולא הרג: מכופרו. דאמרינן שלא בכוונה חייב מרבויא דאם כופר: חיוביה דשור. תשלומי נזקיו מחמת *השור באין: מחיובי' דשור. קטליה: כופר חיובא דבעלים. כפרת נפשו: מה בעלים עד דמכוין ליה. ר' שמעון אית ליה הך סברא גבי רוצח באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עט.) ורבנן פליגי עליה ואמרי אף בעליו נמי מתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב דהאי וארב לו אמרי דבי רבי ינאי רבנן מוקמי ליה פרט לזורק אבן לגו לתוך חבורת אנשים ויש שם כנענים וישראלים והיכא למימר לכנענים נתכוין: תיפוק ליה דרובא כנענים ניהו*). ולא איצטריך קרא למפטריה: ואי נמי. חמשה כנענים וחמשה ישראלים לא איצטריך קרא למפטריה דרחמנא אמר (במדבר לה) ושפטו העדה והצילו העדה דהא ספק נפשות להקל: לא צריכא דאיכא תשעה ישראלים. דאי לאו קרא הוה אמינא זיל בתר רובא ולישראל איכוין ואע"ג דדלמא לאו להאי איכוין נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב קא משמע לן קרא דהואיל והוה ליה כנעני קבוע ביניהן כמחצה על מחצה דמי וספק נפשות להקל ולכל מילי דקיימא לן קבוע כמחצה על מחצה דמי מהאי קרא נפקא לן: **מתני'** שור היתומים. שאין להן אפוטרופוס או שור אפוטרופוס של יתומין אלא שעל אפוטרופוס לשומרו: **גמ'** שור שור ז'. ז' שור כתובין בפרשה בנוגח אדם: שור האשה. דלא תימא בעל השור כתיב לשון זכר: מדקתני תרתי. שור הפקר תרי זמני: הא קמ"ל. הא דהדר תנא שור הגר לר' יהודה דאע"ג דנגח בחיי הגר ומת והוי ליה הפקר פטור: והועד בבעליו. היינו בב"ד דאין העדאה אלא בב"ד: **מתני'** מסרו לשומר חנם. עד שלא נגח ולאו ארישא קאי אלא מילתא אחריתי היא: תחת הבעלים. מתחייבין בנזקין כבעלים: **גמ'** אם עד שלא נגמר דינו מכרו מכור. ואפילו לרבנן דלא דרשי בבעליו דנהוי מיתה והעמדה בדין כא' ומיחייב קטלא:
מכור

תוספות

הוה ליה פלגא ופלגא וספק נפשות להקל. תימה למ"ד התראת ספק לא שמיה התראה בלא טעמא דספק נפשות להקל פטרינן ליה מהאי טעמא דלא שמיה התראה אפילו ס"ל דספיקא לחומרא ואי אליבא דמ"ד שמיה התראה היכי פטרינן ליה מהאי טעמא הכא אם נמצא שישראל הרג הא מחייבינן ליה בהכה את זה וחזר והכה את זה *אע"ג דספק הוא ובנותר שאמר לו אל תותיר וי"ל דבאני התם דיודע בבירור דיבא לידי איסור ודאי אם יותיר או אם יכה את שניהם משום הכי שמיה התראה אבל הכא כשזורק אבן לגו אין ידוע שיבא לידי איסור ודאי שאין יודע את מי יכה: **כל** קבוע כמחצה על מחצה דמי. מהכא נפקא בכל דוכתי כדאיתא בפ"ק דכתובות (דף טו:) ותימה לר' שמעון קבוע מנא ליה ואין לומר הכא כדמסיק *בערכין (דף ז) ובהנשרפין (סנהדרין דף עט.) דר' שמעון יליף נתינה נתינה אייתר ליה וארב לו לקבוע דאכתי לתנא דבי חזקיה קשה מנא ליה דכל קבוע כו' ועוד כיון דפטר ר"ש אפילו בכולן ישראל עד שיאמר לפלוני אני מכוין לא שייך למדרשיה כלל וי"ל דלר' שמעון בכולן ישראל וכנעני אחד ואמר לאותו שעומד שם אני מכוין דפטור מטעם קבוע מוארב לו דבהאי גוונא כולן ישראל חייבין*: **שור** שור שבעה כו'. חד לגופיה ושית לאתויי: **שור** האשה. אצטריך (ב) לאתויי משום דאמר לעיל (ע"א) כי יגח נגיחה למיתה נגיחה לנזקין ובנזקין כתיב איש דוקא לכך אצטריך ריבוי:

*) ואינשו כדיניהו שו ספרי את שנתכוין להרוג את זה והרג את זה

מסורה
הש"ס

[נ"ל כשור]

סנהדרין עט. עט: לקמן מס

כתובות טו. סנהדרין עט

[יומא פד:]

[שבת קכח, וש"נ]

לעיל יג:

שמות כא

לקמן מ:

לקמן מה:

הגהות
הב"ח
(א) רש"י ד"ה והנזקין שור שהזיק שלא. (ב) תוס' ד"ה שור האשה איצטריך. נ"ב פי'בפ"ד מיתות בו ע"א [תוד"ה נרבום]:

גליון
הש"ס
גמ' דקאזיל מיניה מיניה. לעיל יח ע"א: מתני' פטורין מן המיתה. עיין תשובת רשב"א סי' קי"ד:

מלשון רש"י שפי' דאין העדאה אלא בב"ד מבמע דמוהועד יליף תנא מלשון התוס' לעיל [יג:] דפי' דלאו מוהועד קדריש אלא צריכין להנית והמית וגו'

מכור הקדישו מוקדש שחטו בשרו מותר החזירו שומר לבית בעליו מוחזר משנגמר דינו מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש שחטו בשרו אסור החזירו שומר לבית בעליו אינו מוחזר *ר' יעקב אומר אף משנגמר דינו החזירו שומר לבעליו מוחזר לימא בהא קמיפלגי דרבנן סברי אין אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך ורבי יעקב סבר אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אמר רבה דכולי עלמא אאומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך דא"כ נפלוג לענין חמץ בפסח אלא הכא בגומרין דינו של שור שלא בפניו קמיפלגי דרבנן סברי באין גומרין דינו של שור אלא בפניו דאמר ליה אי אהדרתיה ניהלי הוה מערקנא ליה לאגמא השתא אתפשתיה לתוראי בידא דלא יכילנא לאשתעויי דינא בהדיה ור' יעקב סבר גומרין דינו של שור שלא בפניו דאמר ליה סוף סוף מיגמר הוו גמרי ליה לדינא מאי טעמא דרבנן (שמות כא) °השור יסקל וגם בעליו יומת *כמיתת הבעלים כך מיתת השור מה בעלים בפניהם אף שור בפניו ור' יעקב בשלמא בעלים בני טענה נינהו אלא שור בר טענתא הוא: גמסרו לשומר חנם ולשואל כו': תנו רבנן ארבעה נכנסו תחת הבעלים ואלו הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר הרגו תמין נהרגין ופטורין מן הכופר מועדין נהרגין ומשלמין את הכופר וחייבין להחזיר דמי שור לבעליו חוץ משומר חנם אמרי היכי דמי אי דנטריה אפילו כולהו נמי ליפטרו ואי דלא נטריה אפילו שומר חנם ניחייב אמרי הכא במאי עסקינן דדנטריה שמירה פחותה ולא נטריה שמירה מעולה שומר חנם כלתה לו שמירתו הנך לא כלתה שמירתן אמרי כמאן אי כרבי מאיר דאמר

רש"י

מכור. הוא לרדיא: הקדישו מוקדש. ונפקא מיניה דאי מיתהני מיניה מעל: מוחזר. ואע"ג דשקלי ליה בי דינא הוי שומר פטור דהא כשהחזירו שור מעליא הוא: אינו מוקדש. דלאו ברשותיה דמריה קאי לאקדושיה: אין אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך. ונפקא מיניה לגזל חמץ ועבר עליו הפסח והחזירו אינו מוחזר: דא"כ. דלרבנן אין אומרין: ניפלגו. רבנן בחמץ בפסח ולימרו דחייב ואנן קיימא לן בהגוזל עצים (לקמן ד' צח:) דלרבנן אומר לו הרי שלך לפניך דקתני גזל חמץ ועבר עליו הפסח והחזירו וכן שור עד שלא נגמר דינו אומרין לו הרי שלך לפניך אבל משנגמר לא והא סברא לרבנן הוא דשמיעא להו וקתני דבחמץ בפסח מודו דאמרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אלא דכולי עלמא אמרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך היכא דאיסורא ממילא אתא ליה כגון חמץ בפסח ולא מצי א"ל האי לאו מידי הוא אבל הכא משום הכי אמרי רבנן אינו מוחזר דאמר ליה אתפסתיה לתוראי כו' והזיקא דבידים הוא שהביאו לבי דינא והאי דנקט אי אהדרתיה ניהליה לאו משום דחובא דלא אהדריה הוא דא"כ בחמץ בפסח נמי לימא ליה אי אהדרתיה ניהלי הוה אכילנא ליה ועוד לר' יעקב נמי נהי דגומרים דינו של שור שלא בפניו נימא ליה אי אהדרתיה ניהלי הוה שחיטנא ליה אלא הדלא אהדריה לא מחייבי ליה רבנן דהא קמהדר ליה השתא ואמרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אלא חיוביה משום דהוליכו לב"ד בידים והכי קאמר ליה לא היה לך להוליכו לב"ד דאי הוה בידי הוה מערקנא ליה מיניהו: סוף סוף מיגמר הוה גמרי ליה לדיניה. הלכך הוה ליה הזיקא דממילא ולא בידים: מה בעלים בפניהם. כדכתיב עד עמדו לפני העדה למשפט (במדבר לה): אי דנטריה. שמירה מעולה: כולהו נמי ניפטרו. מדמי שור בר משואל דהא אנוסין הם: שמירה פחותה. דלא שיכולה לעמוד ברוח מצויה: כלתה ליה שמירתו. דאין עליו להתחזק בשמירתו ודי בכך ולאו פשיעה היא הלכך לגבי בעלים פטור מדמי שור דהא סגי ליה בשמירה פחותה ובעי כפרה: והני לא כלתה שמירתן. שחייבין היו להתחזק בשמירתו שיהא שמור לבעליו ופשיעה היא מידי דהוה אגניבה ואבידה: כמאן אי כר"מ דאמר במתניתין מועד לא סגי ליה בשמירה פחותה ומשום הכי נמי קתני משלמין כופר:

תוספות

מכור. פי' בקונטרס לרדיא ומשנגמר דינו אינו מכור דאסור בהנאה ואפילו ר"ת דמפרש *דמחיים לא מיתסר מ"מ הרי אסור להשהותו לעשות דינו ובמהדורא אחת פירש"י מכרו מכור דאמר ליה מוכר היה לך לשוחטו כיון שידעת שהרג ואת הוא דאפסדת אנפשך ולא הוי מקח טעות וא"ת וסיפא כשנגמר דינו דקתני אינו מכור מסתמא יודע שנגח ושנגמר דינו דומיא דרישא שיודע שהרג וא"כ ליהוי מעות מתנה כמו במקדש אחותו* וי"ל שאין הכל בקיאין בדין שור הנסקל וסבור שיכול להשהותו לעשות בו מלאכתו או אפילו לשחטו סבור דשרי: דאם כן ניפלוג בחמץ בפסח. פ"ה ואנן קי"ל בהגוזל [עצים] (לקמן דף צח:) דלרבנן אומר הרי שלך לפניך דקתני בברייתא גזל חמץ ועבר עליו הפסח שור והזיקו עד שלא נגמר דינו אומר לו הרי שלך לפניך אבל משנגמר דינו לא והאי סברא לרבנן הוא דשמעינן להו וקתני דבחמץ בפסח מודו וקשה לפירושו דסוגיא דהכא איתא נמי התם בהאי שמעתא ומוכח התם דרבה שדחה ואמר דכ"ע אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך מדלא פליגי בחמץ בפסח לא היה יודע אותה ברייתא אנא רבה בר שמואל הביאה ואמר ליה רב חסדא אי מסכחת להו לא תימא להו ואור"י דדייק מדלא פליגי בחמץ שלא הייתי יכול לטעות ולהעמיד מחלוקתם במילתא אחריתי: השתא אתפסתיה לתוראי פי' הקונטרס אתפסתיה בידים שמסרו לב"ד לדונו בסקילה ולכך אין יכול לומר לו הרי שלך לפניך לפי שהתפיסו בידים והשתא לפי זה טוכל להעמיד כל הבבא דמתני' בהגוזל קמא (לקמן ד' צו:) כרבנן דרבי יעקב לפי דחוי (א) דרבא ושור היוצא ליסקל דקתני במתני' דהתם דא"ל הרי שלך לפניך כגון שתפסוהו ב"ד מאליהן ומיהו רש"י פי' שם שאין מעמיד כרבנן רק רישא אבל הסיפא דשור היוצא ליסקל דמתניתין לא אתיא כרבנן אלא כר' יעקב דוקא וזה פי' משום שרוצה להעמיד שור היוצא ליסקל דמתניתין בתפיסה בידים ליד ב"ד דומיא דברייתא דהיינו בהתפיסו בידים וקשה לפירושו דאם זה ההיזק לא הוי היזק ניכר אפילו התפיסה בידים לא יתחייב ואם הוא ניכר אפילו תפסו ב"ד מאליהן למה יפטר וכי לא היה לו לשומרו שלא יבא לידי כך ועוד דאם הוא פטור כשתופסים אותו מאליהן *כשתופסים אותו בידים נמי פטור דסוף סוף אפילו לא היה מתפיסו בידים היו תופסים אותו מאליהן ולא הפסידו בעלים בהתפסתו כלום ונראה לר"י דבתפסוהו מאליהן נמי חייב דמה שנופל ליד ב"ד חשוב היזק ניכר וכיון דעל ידי פשיעה נפל ליד ב"ד חייב ולא יכול לומר הרי שלך לפניך כמו בחמץ ועבר עליו הפסח שהוא היזק שאינו ניכר הלכך יכול לומר שם הרי שלך לפניך ור' יעקב לא חשיב היזק ניכר מה שנופל ליד ב"ד וגמרו את דינו כיון שאפילו לא בא לידם היו גומרין את דינו ונמצא שאינו מפסיד ע"י שבא לידם אלא כאילו גמרו דינו שלא בפניו חשיב לפי שגם אז היה נאסר והוי היזק שאין ניכר ולכך יכול לומר לו הרי שלך לפניך כמו בחמץ ועבר עליו הפסח ואי אהדרתיה לאו נתינת טעם הוא שהיה יכול להצילו ע"י כך שאין תלוי בזה כמו שפ"ה אלא כלומר לא היו גומרין דינו שלא בפניו ועכשיו גרמת שנתפס בידם וכיון שנפסד ע"י מה שנפל בידם חשיב היזק ניכר ולא תוכל לומר הרי שלך לפניך וכן משמע בהניזקין (גיטין ד' נג:) דבהיזק ניכר אין יכול לומר הרי שלך לפניך דפריך ממתני' דגזל מטבע ונפסל כו' ואי אמרת היזק שאין ניכר שמיה היזק פי' משום דחשיב כאילו ניכר אמאי אומר ליה הרי שלך לפניך גזל הוא וממונא מעליא בעי לשלומי כי אין זה ממון שגזל כיון שחשוב כאילו ההיזק ניכר בו שאין לך שינוי גדול מזה אילו היה ניכר ושור תם דמזיק ברשות שומר אפילו קודם גמר דין אם יחזירנו שומר לבעלים לא יפטר בכך כיון דמזיק ע"י פשיעת שומר ונפל ברשות ניזק להחליט לו מיד לר"ע להשתעבד בו ולרבי ישמעאל לגבות מגופו והוה ליה היזק ניכר שהוא מופסד שנפל ברשות אחרים ולא יכול לומר הרי שלך לפניך כמו שיכול לומר בשור שהרג אפילו לאחר גמר דין לר' יעקב ולרבנן קודם גמר דין ובחמץ לכ"ע: אלא שור בר טענה הוא. ואפילו דרשינן בעלמא כמיתת בעלים כך מיתת השור להך מילתא אין סברא לדורשו: חוץ משומר חנם. הוא הדין דהוה מצי למימר כולן פטורין בשמרו שמירה מעולה חוץ משואל דחייב באונסים: אפילו כולהו נמי ליפטרו. ושואל גופיה נהי דחייב לשלם דמי שור לבעלים מ"מ כופר אין משלם: בחזקת

עין משפט נר מצוה

[עי' תוס' סנהדר' עט: ד"ה לשור ותוספות זבחים עג: ד"ה אפי']

עא א מיי' פ"ג מהל' גזילה ואבידה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסג סעיף א:

[קדושין מו:]

עב ב מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה י סמג עשין סו:

עג ג ד מיי' שם פ"ד הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שצו סעיף ח:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מכור כו'. דמחיים לא מתסר עי' זבחים עא ע"א תוד"ה אפילו

צ"ל [illegible]

מסורת הש"ס

[לקמן צח: כתובות לג.]

[לעיל מד: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה השתא וכו' לפי דחוי דרבא ושור:

עין משפט
נר מצוה

עד א מיי' פ"ח מהל' שכירות הלכה ב סמג עשין פ פט טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף א:

עה ב טוש"ע ח"מ סי' שצו סעיף א ועיין מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הלכה י ובהשגות ובמ"מ ובל"מ:

עו ג מיי' פ"ז מהלכות נזקי ממון הלכה א סמג עשין סז טור ש"ע ח"מ שב סעיף א:

עז ד מיי' שם הלכה ב ועיין בהשגות ובמ"מ ובל"מ סמג שם:

בחזקת שימור קיימי. אין הפירוש כההיא דפ"ק (ד' טו:) גבי פלוגתא דפלגא נזקא קנסא דבחזקת שימור דהתם היינו דאין צריכין שימור שאין דרכו להזיק כמו שן ורגל אבל חזקת שימור דהכא היינו שדרך בני אדם לשומרו וסתם עביד להו שמירה פחותה ור"ת גרס בדר' מאיר בחזקת שימור ובדרבי יהודה לאו בחזקת שימור ולפי הגיר' הכי פירושו מאי טעמא דר' מאיר קסבר סתם שוורים בחזקת שימור חשיבי לבעלים שסבורין הבעלים שאין דרכן להזיק ועל כן אינם חוששין לשומרם וטעמא דר"י סתם שוורים לאו בחזקת שימור חשיבי לבעלים ונטרי להו שמירה פחותה ולהך גירסא הוי פירוש חזקת שימור דהכא כחזקת שימור דפ"ק ומיהו בין לר"מ בין לר"י סברי שפיר פלגא נזקא קנסא: **והא** מיבעי ליה ללאו. נראה כגירסת הספרים דגרסי והא מיבעי ליה לגופיה כלומר לריבוי אחר ריבוי: **לא** פטר ר"י אלא צד העדאה שבו. מסברא אומר כן דאתו משום שנעשה מועד גרע ויפטר אפילו מח"כ בשמירה פחותה וא"ת התינח לחומרא דאית לן למימר צד תמות במקומה עומדת מסברא כדפרישית אלא לקולא דאין משתלם [לעיל יח.] אלא מגופו *ואין מעמידין אפוטרופוס [לעיל לט.] *מכלן וי"ל הואיל דצריכין אנו לומר צד תמות במקומה עומדת לחומרא [לעיל לד:] ה"ה לקולא ומיהו ליפטר בהודאתו למ"ד פלגא נזקא קנסא לא אמרינן במקומה עומדת °דכיון דאייעד לאו קנסא הוא: **מועד** לקרן ימין. מצינו למימר דדוקא נקט לפי שקרן ימין מזומן להזיק יותר מקרן של שמאל אבל מועד לקרן שמאל כ"ש דמועד לקרן ימין או שמא אין מועד ואורחא דמילתא נקט: אלא

תורה אור

דאמר *שוכר כשומר חנם דמי ליתני חוץ משומר חנם והשוכר ואי כר"י דאמר שוכר כנושא שכר דמי ניתני חוץ משומר חנם וכולן במועדין פטורין לענין כופר אמר רב הונא בר חיננא הא מני ר"א היא דאמר אין לו שמירה אלא סכין ולענין שוכר סבר לה כר"י דאמר שוכר כנושא שכר דמי אביי אמר לעולם כר' מאיר וכדמחליף רבה בר אבוה ותני *שוכר כיצד משלם ר"מ אומר אכשומר שכר רבי יהודה אומר כשומר חנם א"ר אלעזר מסר שורו לשומר חנם הזיק חייב הוזק פטור אמרי והיכי דמי אי דקביל עליה שמירת נזקיו אפילו הוזק נמי ליחייב ואי דלא קביל עליה שמירת נזקיו אפילו הזיק נמי ליפטר אמר רבא לעולם שקיבל עליו שמירת נזקיו והכא במאי עסקינן בכגון שהכיר בו שהוא נגחן וסתמא דמילתא דלא אזיל איהו ומזיק אחריני קביל עליה דאתי אחריני ומזקי ליה לדידיה לא אסיק אדעתיה:

מתני' *קשרו בעליו במוסרה ונעל בפניו כראוי ויצא והזיק אחד תם ואחד מועד חייב דברי ר"מ *רבי יהודה אומר גתם חייב ומועד פטור שנאמר °ולא ישמרנו בעליו ושמור הוא זה ר"א אומר אין לו שמירה אלא סכין: (שמות כא)

גמ' מאי טעמא דר"מ קסבר *סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי ואמר רחמנא תם ניחייב דניבעי ליה שמירה פחותה הדר אמר רחמנא ולא ישמרנו גבי מועד דנבעי ליה שמירה מעולה ויליף *נגיחה לתם נגיחה למועד ר"י סבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי אמר רחמנא תם נשלם דניבעי ליה שמירה מעולה הדר אמר רחמנא ולא ישמרנו גבי מועד דנעביד ליה שמירה מעולה *הוי ריבוי אחר ריבוי ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט מיעט הכתוב לשמירה מעולה וכי תימא נגיחה לתם נגיחה למועד הא מיעט רחמנא ולא ישמרנו לזה ולא לאחר והא מיבעי ליה ללאו אם כן נכתוב רחמנא ולא ישמור מאי ולא ישמרנו לזה ולא לאחר תניא ר"א בן יעקב אומר אחד תם ואחד מועד ששמרו שמירה פחותה פטור מאי טעמא סבר לה כר"י דאמר מועד בשמירה פחותה סגי ליה ויליף נגיחה לתם ונגיחה למועד אמר רב אדא בר אהבה לא פטר ר"י אלא צד העדאה שבו אבל *צד תמות במקומה עומדת אמר רב דמועד לקרן ימין אינו מועד לקרן שמאל אמרי אליבא דמאן אי אליבא דר"מ האמר אחד תם ואחד מועד שמירה מעולה בעי אי אליבא דרבי יהודה מאי אריא קרן שמאל אפילו בימין נמי אית ביה צד תמות ואית ביה צד מועדת אמרי לעולם כרבי יהודה ולא סבירא ליה דרב אדא בר אהבה והכי קאמר כי האי גוונא הוא דמשכחת ביה צד תמות ומועדת
אבל

מסורת הש"ס

דאמר שוכר כשומר חנם דמי. בבבא מציעא בהשואל (ד' צה:) ונתני חוץ משומר חנם והשוכר: ואי כר"י. היכא דשמרו שמירה פחותה אמאי משלמים כופר האמר ר"י מועד סגי ליה בשמירה פחותה: ר"א היא דאמר. במתניתין אין לו שמירה למועד אלא סכין ואפילו שמירה מעולה וכ"ש האי דשמירה פחותה נטריה ומשום הכי [לקמן נז: וש"נ] משלמין כופר ולענין דמי שור נמי חייבין דעליהן לשומרו שמירה מעולה הואיל ונושאי שכר הן ובדנטריה שמירה מעולה לא מצי מוקים לה אפילו לר"א דהא ע"ג דלענין כופר חייבין דלא סגי ליה בשמירה מעולה לענין דמי שור לבעלים פטורין דהא נטרוהו ומאי הוה להו למיעבד: וסתמא דמילתא. שור נגחן כי מקבל אינש נטירותיה עליה למה שהוא מוחזק מקבל עליה דלא נזיק אחריני אבל דלא ליזקיה אחריני לא מסיק אדעתיה שהרי אין שור מתירא מנגדו מפחדו: (ב"מ פ: לג. לה: לקמן נז: שבועות מט.) **מתני'** ונעל בפניו כראוי. היינו שמירה פחותה דלא שיכולה לעמוד ברוח מצויה לקמן בהכונס (דף נה:): ולא ישמרנו בעליו. במועד כתיב מיעט הכתוב לשמירה מועטת כדמפרש בגמרא: אין לו שמירה. למועד: אלא סכין. ואפילו שמרו שמירה מעולה והפיל הכותל ויצא חייב ושלש מחלוקות בדבר לר"מ בשמירה פחותה חייב ובמעולה פטור ולר"י בפחותה נמי פטור ולר"א במעולה נמי חייב: (לקמן נח: לט: [ועי' בתוס' שבת נב. ד"ה קשרם]) **גמ'** לאו בחזקת שימור קיימי. אין אדם משמר שורו כלל אלא מניחו ויוצא: [לעיל טו.] נגיחה לתם נגיחה למועד. מגזירה שוה דלבעי נמי תם שמירה מעולה: סתם שוורים בחזקת שימור קיימי. אין לך אדם שאינו משמר שורו שמירה פחותה וחייב הכתוב בתם אלמא שמירה מעולה בעי הדר כתב כו': [לעיל מד.] וכי תימא. נילף נגיחה נגיחה דתם נמי לסגי ליה בפחותה: [פסחים כג.] והא. לא ישמרנו מבעי ליה ללאו כלומר לגופיה דאם לא שמרו שמירה מעולה ליחייב ודרשינן ביה ריבוי אחר ריבוי ומיעוטא דתם מנא ליה: לזה. מיעטתי לפחותה ולא לאחר: אבל צד תמות במקומה עומדת. דלא סגי ליה בפחותה ומשלם חצי נזק: אליבא דמאן. [לעיל יח. לט:] כלומר הא ודאי לענין תשלומין לא אצטריך ליה לרב לאשמועינן דלימין נזק שלם ולשמאל שלא הועד לה משלם חצי נזק דהא כי האי גוונא טובא תנן דאפילו מועד לאדם אינו מועד לבהמה וכ"ש מועד לקרן ימין שהוא צד חזקה שבו אינו מועד לשמאל אלא ודאי רב לענין שמירה אשמועינן ואי אליבא דר"מ הא תם ומועד לענין שמירה כי הדדי נינהו לא גרסינן אי אליבא דר"מ פשיטא ואי גרסינן הכי מפרש אי אליבא דר"מ ולענין שמירה לא אשמעינן רב דהא אין חילוק בשמירתו אלא לענין תשלומין אשמעינן פשיטא דהא כי האי גוונא טובא תנן: אלא אליבא דר"י. ואשמועינן רב דאם שמרו שמירה פחותה ויצא והזיק בקרן ימין שהועד לה פטור דמועד בשמירה פחותה סגיא ליה ואם נגח בשמאל חייב דתם לא אמעיט לשמירה פחותה: מאי אריא קרן שמאל. דאי נגח בה חייב חצי נזק כי נגח בימין נמי איכא צד תמות ומועדת לחציו פטור ולחציו חייב דהא צד תמות במקומה עומדת ואשתכח דהכא נמי חצי נזק משלם ומאי נפקא לן מדרב: לית ליה דרב אדא. אלא לגמרי פטר ביה ר"י ואשמעינן רב דכי האי גוונא משכחת צד תמות ומועדת בחד תורא ולענין שמירה דאם שמרו שמירה פחותה והזיק בקרן ימין פטור לגמרי ואם בשמאל משלם חצי נזק:
אבל

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא פטר כו' דכיון דאייעד לאו קנסא הוא. וכ"כ רש"י לעיל לט ע"א ד"ה שור של חרש ותוס' שם ד"ה אין מעמידין ולעיל מ ע"א תוס' ד"ה ולימא ליה:

אבל מועד לגמרי לא משכחת לה לגד תמות כלל · דליחייב חלי נזק: שלא יגדל אדם כו' · הכי נמי האי לא ישמרנו לא יקיימנו הוא:

הדרן עלך שור שנגח ארבעה והמשה

שור שנגח את הפרה ונמלא עוברה בלדה · ומת: אין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה · תורה אור ולא מת מחמת הנגיחה: אם משנגחה · ומחמת הנגיחה הפילתו: ורביע נזק · דהם חייב חלי נזק והאי ולד מוטל בספק הוא וחולקין: וכן פרה שנגחה כו' · מפרש בגמ': גמ' אי נמי לכי הא · דיכול לומר לשחיטה מכרתיו לך ואף על גב דאיכא למימר זיל בתר רובא ורובא לרדיא קזבני והוי מקח טעות אשמעינן מתניתין דהואיל ונקיט מוכר דמי הוה ליה איהך מוציא מחבירו ועליו הראיה: לנכסתא · לשחיטה: דמי רדיא · יקרין בטל

אבל מועד לגמרי לא משכחת ביה צד תמות כלל: ר"א אומר אין לו שמירה אלא סכין (כו'): אמר רבה מאי טעמא דר"א דאמר קרא °ולא ישמרנו שוב אין לו שמירה לזה א"ל אביי אלא מעתה דכתיב °ולא יכסנו נמי שוב אין לו כיסוי לזה וכי תימא הכי נמי והתנן *כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור אלא אמר אביי היינו טעמיה דר"א כדתניא *ר' נתן אומר מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנאמר °ולא תשים דמים בביתך:

שמות כא | שם | דברים כב

אלא טעמא דר"א כדתניא · תימה מהאי טעמא נמי לא תסגי בור בכסוי משום דרבי נתן וי"ל דבור אית ליה תקנתא טפי כשמכסהו כראוי משור נגחן ועי"ל דמעיקרא ודאי ס"ד דר"א לענין תשלומין קאמר אבל השתא דמסקינן טעמא כדר' נתן לאו לענין תשלומין איירי אלא לגבי איסור בעלמא דאסור לקיימו ואיכא למימר דגבי בור נמי איכא אבל מודה שאם שמרו שמירה מעולה והזיק פטור מיהו בשמירה פחותה ודאי לא סגיא מדאוסר לקיימו ולהכי אמר לעיל (דף מה:) הא מני ר"א היא.

הדרן עלך שור שנגח ארבעה וחמשה

הדרן עלך שור שנגח ד' וה

רי נג. שור *שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לולד וכן פרה שנגחה את השור ונמצא ולדה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משתלם חצי נזק מן הפרה ורביע נזק מן הולד: גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס *דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל חכמים אומרים °זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה למה לי למימר זה כלל גדול בדין אצטריך דאפילו °ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא המוציא מחבירו עליו הראיה אי נמי לכי הא דאתמר *המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר הרי זה מקח טעות ושמואל אמר °יכול שיאמר לו לשחיטה מכרתיו לך אמאי וניחזי אי גברא דזבין לרדיא אי גברא דזבין לנכסתא לא צריכא °בגברא דזבין להא ולהא וניחזי אי דמי רדיא אי דמי נכסתא לנכסתא °לא צריכא דאוקיר בישרא וקאי בדמי רדיא אמרי ואי

לעיל לה: ב"מ ב: ק. [ב"ב קמח.] | רי נג.

שור שנגח את הפרה · א דברי סומכוס · תימה דבפרק השואל (ב"מ דף ק. ושם*) משמע דלא אמר סומכוס יחלוקו אלא בעומד באגם גבי המחליף פרה בחמור דפריך בגמרא אמאי יחלוקו ונחזי ברשות דמאן קיימא אמר שמואל בעומדת באגם ופריך ונוקמה בחזקת מרא קמא הא מני סומכוס היא מדלא אמר אלא משמע דלא הדר ביה משנויא קמא והך דהכא איכא לאוקמי בעומדת באגם לר"ע דאמר יוחלט השור אבל לר' ישמעאל דמלי נסלק ליה בזוזי לא תתיישב אקמהיא דהמניח (לעיל דף לה:) קשה דדייק זאת אומרת חלוקים עליו חביריו על סומכוס דמשמע התם דאפילו בברי וברי קאמר סומכוס דחולקין ואפילו עומד בביתו מדלא אוקי מתניתין בעומד בביתו או כרבי ישמעאל דאמר ב"ח הוא ומלי לסלוקי' בזוזי ותיתי אפילו כסומכוס:

דאפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא · וא"ת והא מחויב שבועה ואין יכול לישבע הוא שזה מודה במקצת בנזק הפרה ובנזק הולד אומר איני יודע ומתוך שאין יכול לישבע משלם כדאמר רבא בפרק השואל (ב"מ דף לח. ושם) ומיהו שמואל לית ליה האי סברא בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם*) °ועוד י"ל דלמ"ד פלגא נזקא קנסא לא יהא מחויב שבועה גדולה מהודאת עצמו דמודה בקנס פטור [א] ועוד אומר ר"י דלא דמי כלל דהא טעמא דמחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם מפרש בפרק כל הנשבעין (שם) משום דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשים ומפרש התם כגון שאמר ליה מנה לאבא ביד אביך ואמר ליה חמשים ידענא וחמשים לא ידענא דאבוה כה"ג מיחייב ועל כרחך צריך ליתן טעם למה באב חייב וביורשים פטור דבלא טעמא אין לומר כדאמר התם אי דאמר ליה נ' אית ליה וכ' לית ליה מה לי הוא מה לי אבוה אלא היינו טעמא דבאב חייב לא ידענא דהיה לו לידע אם חייב לו מנה אם לאו אבל יורשיו לא היה להם לידע במילי דאבוהון ומהאי טעמא אית ליה נמי למיפטר במתניתין שאין לו לידע דבר זה אם משנגחה ילדה או קודם וא"ת דהכא משמע דלית ליה לרב יהודה ברי עדיף ולקמן בפרק בתרא (דף קיח.) ובהשואל (ב"מ דף צז: ושם*) אמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב יהודה ורב הונא מחייבי דברי עדיף ואין לתרץ דהכא משמיה דשמואל קאמר דהא בספ"ק דכתובות (דף יב: ושם*) בעי למימר הא דרב יהודה ורב הונא דשמואל היא ולפי אותה סברא תקשה דשמואל אדשמואל וי"ל כדפרישית לעיל דהתם ברי שלו טוב שיודע שיכחישנו אם הוא משקר וגם אותו יש לו לידע אם חייב לו אם לאו הלכך מדטעין שמא מוכחא מילתא דברי דהאי אמת הוא וברי עדיף אבל הכא מה שטוען ברי לפי שיודע שזה לא היה בשעת נגיחה וזה טוען שמא טוב שאין לו לידע מסו"ה אין ברי עדיף ובספ"ק דכתובות (שם) דבעי למימר הא דרב הונא ורב יהודה דשמואל היא ולא מסיק אדעתיה הא דדחי התם במסקנא היה יכול להקשות התם דשמואל אדשמואל דהתם פסיק שמואל כר"ג דאמר נאמנת בההיא דמשארסתני נאנסתי אע"ג דהתם אין לבעל לידע מתי נאנסת והכא במתניתין מודה שמואל דלא אמר ברי עדיף במקום שהברי גרוע אלא שבכמה מקומות יכול לומר וליטעמיך ולא קאמר וההיא דהבית והעלייה (ב"מ דף קטז: ושם*) דהיה אחד מכיר מקצת אבניו נוטלן ואמר [בגמ'] דאידך קאמר איני יודע ופריך לימא תיהוי תיובתא דר"נ ומשמע דלרב יהודה ניחא התם וי"ל דרגילות הוא שכל אחד מכיר מקצת אבניו וכן מוכח דמוקי לה כגון שיש עסק שבועה ביניהם ואם לא היה לו להכיר אבניו לא הייתי אומר מתוך שאין יכול לישבע משלם כדפרישית לעיל וההיא דתנן ביש נוחלין (ב"ב דף קלד. ושם קלה) זה אחי אין נאמן ויטול עמו בחלקו ומוקי בגמ' דאמרי אינך אין אנו יודעין ודייק זאת אומרת מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור אע"ג דברי גרוע הוא שאין להם לאחין לידע אם הוא אחיהם דמה יודעים באותו שבא ממדינת הים התם בלאו הכי דחי שפיר ואין חושש לומר וליטעמיך ועוד י"ל דהתם מצי למימר דהכי קאמר זאת אומרת מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור היכא דהוי ברי גרוע והשמא טוב כעין ההיא דמתני' דהתם:

המוציא מחבירו עליו הראיה · משמע מהכא דאין הלכה כסומכוס מדלא ס"ל שמואל כוותיה ובמתניתין דכל דאלים גבר בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף לה. ושם*) יש להאריך בזה: וניחזי אי דמי רדיא לרדיא · פי' הרר"י בר מרדכי דהכא אפי' כרבנן דאמרי בהמוכר את הספינה (שם דף עז:) מכר הצמד לא מכר הבקר ולית להו הדמים מודיעים הכא מודו דהני מילי גבי צמד דאיכא רובא וחזקה דרובא קרו לצמד צמד ולבקר בקר וגם הוא מוחזק ואפילו לפי הספרים דלא גרסי רובא מ"מ לא אתיא דמים לאודייהו ומפקי מחזקה אבל הכא רובא לרדיא זבני ואיכא חזקה כנגד אותו הרוב שהמוכר מוחזק אמרינן הדמים מודיעים לסייע או לרוב או לחזקה ורשב"ם פירש בהמוכר פירות (שם דף צב. ושם*) בענין אחר:

[ד"ה ועוד] | [ד"ה רב הונא] | [ד"ה פנא] | [ד"ה ליטעמיך] | [ד"ה וניחזי] | [ד"ה ולהא]

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הל' ג ג והלכה ו סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שצט סעיף ג ג וסימן ס סעיף א:

ב ג ד ה מיי' פט"ו מהלכות מכירה הל' ס סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלב סעי' כג

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה דאפילו כו' ועוד אר"י כו' נ"ב וכ"כ הראב"ד והרא"ש ספ"ו וש"פ אבל הרמב"ם חולק:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דאפילו וכו' ועי"ל דלמ"ד פלגא נזקא קנסא. עיין לעיל דף מא ע"ב תוספות ד"ה מודה:

ה"צ

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' שם טוש"ע ח"מ סי' רנב סעיף כג :

ד ב ג מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען הלכה כ כסף משנה שם סמג עשין קי טוש"ע ח"מ סימן כד :

גליון הש"ס

גמ' ואי ליכא לאשתלומי מיניה. עיין לעיל דף כז ע"א תוספות ד"ה ואיבא נמי ועיין אברבנאל שם : שם למה לי קרא · כתובות כב ע"א נדה כה ע"א :

מסורת הש"ס

[ב"מ קיח. ב"ב נב:]

[לעיל כז: ב"ב נב:]

סנהדרין לה.

[עיין תוספות שבועות כב: ד"ה איבעיא לימא]

[ד"ה חבירו]

גמרא

°ואי ליכא לאשתלומי מיניה לישקליה לתורא בזוזי *דאמרי אנשי ממרי רשוותך פארי אפרע לא צריכא דאיכא לאשתלומי מיניה רב אמר הרי זה מקח טעות זיל בתר רובא ורובא דאינשי לרדיא הוא דזבני ושמואל אמר יכול שיאמר לו לשחיטה מכרתיו לך °ולא אזלינן בתר רובא כי אזלינן בתר רובא באיסורא אבל *בממונא לא אזלינן בתר רובא אלא המוציא מחבירו עליו הראיה תניא נמי הכי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואינו יודע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לולד דברי סומכוס וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה *א"ר שמואל בר נחמני מניין להמוציא מחבירו עליו הראיה שנאמר °מי בעל דברים יגיש (שמות כד) אליהם יגיש ראיה אליהם מתקיף לה רב אשי הא °למה לי קרא *סברא הוא דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא אלא קרא לכדר"נ אמר רבה בר אבוה דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [ג]מניין שאין נזקקין אלא לתובע תחלה שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם יגיש דבריו אליהם אמרי נהרדעי [ד]פעמים שנזקקין לנתבע תחלה והיכי דמי דקא זילי נכסיה : וכן פרה שנגחה את השור [וכו']: חצי נזק ורביע נזק פלגא נזקא הוא דבעי שלומי כולי נזקא נבי רבעא מאי עבידתיה אמר אביי חצי נזק אחד מארבעה בנזק ורביע נזק אחד משמנה בנזק ואי פרה וולד דחד נינהו ה"נ דמצי א"ל לבעל פרה ממה נפשך חצי נזק הב לי אלא לא צריכא דפרה דחד וולד דחד ואי דקדים תבעיה לבעל פרה תחלה הכי נמי דאמר ליה לבעל פרה פרה דידך אזיקתן הב לי ראיה דאית לך שותפי אלא דקדים תבעיה לבעל ולד תחלה דאמר ליה גלית אדעתך דשותפא אית לי איכא דאמרי אף על גב דקדים תבעיה לבעל פרה תחלה מצי מדחי ליה דאמר ליה מידע ידעי (אנא) דשותפא אית לי אמר רבא אטו אחד מארבעה בנזק ואחד משמנה בנזק קתני חצי נזק ורביע נזק קתני אלא אמר רבא לעולם בפרה וולד דחד והכי קאמרינן איתה לפרה משתלב חצי נזק מפרה ליתא

רש"י

בעל דברים · תובע : שאין נזקקין אלא לתובע תחילה · כגון ראובן תובע משמעון מנה שהלוהו (בעדים או בשטר) ושמעון מסיבו תפסת משלי החזר לי מה שתפסת או משכון היה בידך ונפחת מדמיו שנשתמשת בו בתחילה נזקקין לטענת ראובן ומוציאים לו המנה משמעון ואחר כך נזקקין לו לטענת שמעון לדון על דבר התפיסה והמשכון : דקא זילי נכסיה · שיש כאן תגרין שיקנום בדמים יקרים ומחר ילכו להם אי נמי שקרקעותיו זלות ע"י תביעה זו שרואין אותו דחוק ואם יוליאו לו תפיסתו או משכונו ימכרם וישלם לו מהן : חצי נזק ורביע נזק · הרי כל הנזק חסר רביע ואמאי הא תם הוא ופלגא נזקא הוא דבעי שלומי ותו לא והאי כל נזקא נבי רבעא דמחייבת ליה לשלומי מאי עבידתיה : אמר אביי חצי נזק · דקתני היינו חצי תשלומין שיש על הפרה אם אין ולד דהא איהי משלמת ח"נ השתא משלם רבעא משום דאית ליה שותפות וכדמפרש ואזיל דולד דאיניש אחרינא הוא : ורביע נזק · דקתני אולד רביע חצי נזק שהיה חייב אם הוא לבדו נגח דהיינו אחד משמנה בנזק כדמפרש טעמא : ואי פרה וולד כו' · דפרה דחד וולד דחד · כגון שמכר לו פרה חוץ מעוברה : דא"ל · בעל הפרה : גלית אדעתיך דשותפא אית לי · ורבעא דנזקא הוא דמחייבנא לך ובעל ולד אמר ליה אי ודאי עם ולד נגחה הואי אנא שותפא ומחייבנא לך רבעא דנזקא השתא דמספקא לך שמינית משתלמת מינאי : ליתא

תוספות

ה"ג אי דליכא לאשתלומי מיניה לשקול תורא בזוזי לא צריכא דאיכא לאשתלומי מיניה ולית דגרסי אי דליתא להני זוזי משמע שהם אין אותן מעות בעין שנתן לוקח למוכר אפי' אית ליה זוזי אחריני לא יהיב ליה זוזי ואין נראה לר"ת מאחר שמקח טעות הוא סברא הוא שדינו כדין ב"ח וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי כדמוכח בהכותב (כתובות דף פו. ושם) בההוא דקאמר תולה מעותיו בנכרי הוה והור"ת שיש ג' דינים לב"ח ולנזקין ולשכיר דבעל חוב אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי כדפי' ואי לית ליה זוזי לא מצי א"ל זיל פרה וזבין ואייתי זוזי כדמוכח בהכותב והכא בשמעתין דקאמר ממרי רשוותך פארי אפרע ונזקין אפי' אית ליה זוזי מצי לסלוקי בארעא לרב הונא דאמר בפ"ק (דף ט.) או כסף או מיטב ולרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע כל מילי מיטב הוא ובשכיר אפי' לית ליה זוזי אמרינן ליה זיל טרח ואייתי זוזי דגבי פועל לא אמרינן ממרי רשוותך פארי אפרע כדמוכח בהביא והעלייה (ב"מ דף קיח.) :

שאין נזקקין אלא לתובע תחילה · פ"ה כגון ראובן תובע לשמעון מנה שהלוהו ושמעון מסיבו תפסת משלי החזר לי מה שתפסת או משכון היה בידך ונפחת מדמיו שנשתמשת בו בתחילה נזקקין לטענת ראובן ומוציאין לו המנה משמעון ואח"כ נזקקין לשמעון לדון על דבר התפיסה והמשכון והשתא נ"ל לפ"ה דמיירי כגון שיש לראובן שטר על המנה דאי לאו הכי נאמן שמעון אפי' יש עדים לראובן דהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים וא"ת היכי דמי אי יש לשמעון עדים מוכנים או טוען שיביא עדים תוך ל' יום שתפס ראובן משלו למה יגבה ראובן תחילה והלא אם שואל ל' יום לפרוע חובו נותנים לו שהוא זמן ב"ד ואם שמעון אומר שיביא עדים שלו לאחר ל' יום אפי' בלא קרא נמי לא הייתו שומעין לו ואפי' זילו נכסיה דאטו אם אומר שלאחר שנה או שנתים יביא עדים מי שומעים ליה כלל וי"ל כגון דשמעון אומר פלוני ופלוני בשעת מעשה היו יודעים שכדברי כן הוא ואנו יודעים שהוא אומר אמת בזה שהיו בשעת המעשה ואי לאו קרא ה"א שראוי להמתין להם אפי' שופן לבא לזמן מרובה וי"מ כגון שזה תובע שחבל בו ושמעון אומר יש לי שאר תביעות עליו ומגבינן לראובן דמי חבלתו אע"פ ששמעון אומר שהיום או למחר יביא עדים ואין ממתינין לו כלל דקי"ל בהגוזל (לקמן דף נא.) *דאין נותנין זמן להבלות ויותר משמע לפרש לענין חבלה מלענין מלוה מדמייתי עליה קרא דהכי תנן בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לה. ושם*) :

ורביע נזק אחד משמונה בנזק · תימה היאך משוה הולד לפרה פשיטא שלא עשה הולד נזק כמו הפרה דאכו אם יש לו לאחד ט' חלקים ולאחד חלק אחד מי ישלם זה כמו זה כאילו היתה חציה שלו והא תניא בהדיא בפרק ארבעה וחמשה (לעיל דף לו.) האחרון נוטל מנה ושלפניו [חמשים זוז ושנים] הראשונים דינר זהב משמע שכל אחד מפסיד כפי מה שיש לו ומפרש ריב"א דכולה מלתא נקט לסימנה בעלמא כאילו הולד עשה חצי נזק אבל לעולם לא משלם אלא רביע נזקו באם הפרה שוה שמונים זוז בלא הולד ועם הולד מנה וחצי כל נזק שעשתה מנה כגון שנגחה שור שוה מאתים ונמלא חלק חמישית לולד ואם היה ודאי שותף היה נוטל הפרה עם הולד ועכשיו שהוא ספק נוטל חצי הולד שהוא עשר זוז שהוא רביע נזקו של ולד :

גלית אדעתיך דשותפא אית לי · ומאחר שהודה שיש לו שותף לא ישלם רק חצי התשלומין ואידך פלגא לא משלם כולו בעל הולד דשמא ילדה ואח"כ נגחה וחולקין. ואפי' לר' נתן דאמר (לקמן דף נג.) כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי מודה הכא דעד כאן לא קאמר רבי נתן אלא בשור תם שדחף את חבירו לבור שבעל השור אין לחייבו אלא רביע אע"פ שודאי הזיק לפיכך משתלם כל השאר מבעל הבור כיון שהבור הרגו לשור אבל כאן שאם הולד במעי אמו בשעת נגיחה יש לו להתחייב בתשלומין אין לחייב הפרה תשלומין שהם על הולד לשלם אם נגח :

מידע ידעי דשותפות אית לי · פי' שיש לנו להעמיד הפרה בחזקת שהיא מעוברת והשתא היא דילדה ומודה סומכוס כיון דאיכא תרתי שהוא מוחזק וגם איכא חזקת גופה דאמרינן המע"ה הלכך לא משלם דבעל הפרה אלא רביע כאילו ודאי אית ליה שותפי ומיהו להוציא ממון מיד בעל הולד אין מועלת חזקה הלכך לא משלם בעל הולד אלא אחד משמינית נזק ואידך אחד משמינית נזק מפסיד וה"נ אשכחן בההוא דהמחליף פרה בחמור דמוקי בהשואל (ב"מ דף ק. ושם*) כסומכוס ולא אמרינן אוקי אחזקתיה והשתא הוא דילדה להוציא ממון מחזקת מרה קמא וקשה לר"י דבפרק השואל (שם דף צז: ושם צח:) תנן זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו גבי שאלה היום ושכרה למחר ומוקמא לה כסומכוס ואמאי לא אמרינן אוקמיה אחזקתה והבהמה היא דמהה להעמיד הממון ביד השואל ויפטר מלשלם ואור"י דשמא יחלוקו לאו אשאלה היום ושכרה למחר קאי אלא אשאל אחת ושכר אחת :

ליתא

ליתא לפרה משתלם רביע נזק מולד טעמא דלא ידעינן אי הוה ולד בהדה כי נגחה אי לא הוה אבל אי פשיטא לן דהוה ולד בהדה כי נגחה משתלם כוליה חצי נזק מולד רבא לטעמיה דאמר רבא פרה שהזיקה גובה מולדה מאי טעמא גופה היא תרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה מ"ט פירשא בעלמא הוא ואמר רבא אין שמין לפרה בפני עצמה ולולד בפני עצמו אלא שמין לולד על גב פרה שאם אי אתה אומר כן נמצא אתה מכחיש את המזיק וכן אתה מוצא בקוטע יד עבדו של חבירו וכן אתה מוצא במזיק שדה של חבירו א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ואי דינא הוא ליכחוש מזיק משום דאמר ליה פרה מעברתא אזיקתך פרה מעברתא שיימנא לך פשיטא פרה דחד וולד דחד פיטמא לבעל פרה נפחא מאי רב פפא אמר לבעל פרה רב אחא בריה דרב איקא אמר חולקין והלכתא חולקין: **מתני'** הקדר שהכניס קדרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ושברה בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוזקה בהן בעל הקדרות חייב ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב הכניס פירותיו לחצר בעה"ב שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוזקה בהן בעל הפירות חייב ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות

ליתא לפרה והתם אין (א) משלם אלא מגופו והאמר ליה הב לי כולה פלגא נזקא מולד דאיהו נמי הזיק בהדי פרה ורבא ס"ל דחד גופא הוא והוי כאחד מחבריה כדמפרש בסיפא דמילתיה משלם ליה מינה רבעא דנזקא ואידך רבעא מפסיד ואפי' שוה הולד כל פלגא נזקא: משתלם כוליה חצי נזקא מולד · כי ליתא לפרה: פרשא · דבר המופרש ממנה: אין שמין · ארישא קאי שור שנגח את הפרה והפילה אין שמין כל אחד בפני עצמו שעולין דמי הנזק הרבה אבל שמין פרה מעוברת כמה היתה יפה תחילה וכמה היא שוה עכשיו אם מתה אם חיה: מכחיש · מפסיד ולקמיה פריך אי דינא הוא לכחוש: בקוטע יד עבדו של חבירו · אין שמין היד בפני עצמה לומר כמה אדם רוצה ליטול לקטוע יד עבד כזה דודאי הרוצה עבדו שלם אין קוטע ידיו אלא בדמים מרובים אבל שמין עבד זה כמה הוא שוה עכשיו וכמה היה שוה תחלה · המזיק שדה חבירו קוצץ נטיעותיו או אכל ערוגה אחת אין שמין אותה לבדה אלא שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה תחלה ומה פחתו דמיה בשביל ערוגה זו: פטומא · מה ששמין אותה שהיתה יפה מפני שומנה הוי דבעל פרה דהא ולד מחמתיה לא אתי שומנה: נפחא מאי · מה שהיתה יפה מפני נפחא למי ישלם

מתני'

ליתא לפרה משתלם רביע נזק כו' · לדברי רבא לא אתיא מתניתין כר"ע דכיון דשותפין נינהו הא אמרינן בהמניח (לעיל דף לד.) אם כיחש המזיק או שבח ברשותן דתרווייהו אלא כר' ישמעאל אתיא' · **מאי** טעמא גופה היא מדאמר רבא בפרק כל האסורין בתמורה (דף ל: ושם) ובסנהדרין בפרק הנשרפין (דף פ. ושם) ולד הנרבעת והנוגחת אסור היא וולדה נגחו והיא וולדה נרבעו אין להוכיח דעובר ירך אמו הוא דהתם היינו טעמא שהולד עצמו נהנה מרביעה והיא וולדה נגחו ונרבעו אך משמעתין יש להוכיח כי ליתא לפרה להשתלם משתלם מן הולד ואם לאו ירך אמו למה משתלם מולד חלקו וחלק הפרה אטו שני שוורים תמים שהזיקו אם נאבד אחד מהן מי הוה משלם חלקו וחלק חבירו ותימה דרבא גופיה אית ליה בפרק בהמה המקשה (חולין דף עה.) השוחט את הטריפה ומצא בה בן ט' חי דמותר דארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא ואור"י דבכל מקום עובר ירך אמו הוא לבד לענין טריפה דכיון שיש לו חיות בפני עצמו ליכא למימר שנטרף עם אמו וכן הלכה דבכ"מ עובר ירך אמו הוא לבר מטריפה אע"ג דבפרק כל האסורין (תמורה דף ל: ושם) אמר רב הונא בר חיננא א"ר נחמן מחלוקת כשעיברו ולבסוף נרבעו דר"א סובר עובר ירך אמו הוא ורבנן סברי לאו ירך אמו הוא אע"פ שהולד עצמו נהנה ברביעה אין הלכה כן אלא כדאמר רבא אמר רב נחמן התם כשנרבעו ולבסוף עברו פליגי בזה וזה גורם אבל עברו ולבסוף נרבעו אסור ואותו לשון דרבא אמר רב נחמן הוא עיקר דמייתי לה בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מו:) גבי המשתחוה לקמה וכן משמע בתמורה בפרק כיצד מערימין (דף כה.) דמסיק אדר' יוחנן דאמר עובר לאו ירך אמו תיובתא דרבי יוחנן תיובתא אע"ג דאמר בתר הכי לימא תנאי היא *כן דרך הגמ' כשאין הדבר עיקר אומר תיובתא אע"ג שיכול למצוא תנאי דפליגי כדאשכחן בהניזקין (גיטין דף נג:) דמסיק תיובתא דמאן דאמר היזק שאינו ניכר שמיה היזק ובתר הכי קאמר לימא תנאי היא ואע"ג דבפרק הערל (יבמות דף עח. ושם*) מייתי מילתיה דר' יוחנן דתמורה ופריך עלה הא דאמר רבא נכרית מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה כו' ודחיק לשנויי שאני עובר כו' לא משום שהיה מילתיה דרבי יוחנן עיקר *אלא משום דבעי לאוקמי מילתיה דרבא דנכרית כו' לדברי הכל [דהא] רבא גופיה אית ליה הכא עובר ירך אמו:

מאי טעמא פירשא בעלמא הוא · והא דאמר באילו טריפות (חולין דף נח: ושם) גבי פלוגתא דר"א ורבי יהושע בולד טריפה הכל מודים בביצת טריפה שהיא אסורה מאי טעמא כיון דאגידה בגופה כגופה דמיא היינו דוקא אותם שמעורות בגידין שנמצאו אדומות במעי תרנגולת חשיב כגוף התרנגולת ולכך אין גובה מביצתה דמי יימר שהיו מעורות בשעה שהזיקה התרנגולת ואפילו לכומכום לכל הפחות מאותה דמתיילדא אידנא אין גובה דמאתמול גמרה לה אבל לענין טריפה אסורה דשמא בשעה שנטרפה היתה מחוברת ואפילו אותם שנולדו מיד אחר שנטרפה אסורה מגזירה דרבנן כמו שאסרו ביצה דתרנגולת נבילה דתנן במסכת עדיות (פ"ה מ"א) דב"ה אוסרין ונראה דטעם דביצת תרנגולת נבילה אסורה אטו ביצת טריפה שהגדילה באיסור אע"פ שהיא גמורה*:

וכן אתה מוצא בקוטע יד עבדו כו' · וא"ת אמאי לא קאמר נמי וכן אתה מוצא בשומת דמי ולדות דתנן במתני' לקמן (ד' מח:) ששמין אותה כמה היתה שוה האשה עד שלא ילדה מחמת ולדות וכמה היא יפה משילדה ואין שמין דמי ולדות בפני עצמן שהיה נכחש מזיק ביותר אלא שמין הכל ביחד ורשב"ג לא נחלק על רבנן אלא בזה שאם שמין כך פטור המזיק שהאשה משבחת יותר לאחר לידה אבל לא בא לחלוק לומר שישומו הולדות בפני עצמם כי בזה לא נתן טעם למה יחלוק בכך אלא לרשב"ג שמין ולדות אגב אשה כמה שוה אשה מעוברת למכור גופה בלא ולדות פחות מלמכור הכל ביחד ונראה לר"י דבין לרבנן ובין לרשב"ג שמין ולדות בפני עצמם ולא אגב האשה משום דכיון דגוף האשה לאו ממון בעלים הוא וגם לענין שאר תשלומי חבלות אינו שלו אינו ראוי לשום ולדות אגב האשה כמו ולד אגב פרה ומתני' לא איירי כלל בשומת הולד אלא בשומת שבח ולדות ולכך לא מייתי הכא ראיה מדמי ולדות וכן משמע דמתניתין לא איירי בשומת ולד כלל למאן דמפרש מילתיה דרשב"ג וכי אשה משבחת יותר קודם שתלד מלאחר שתלד והא ודאי סברא גדולה הוא שדמיה עם הולדות מרובין מדמיה שלאחר לידה אלא ודאי לא דברו רבנן ורשב"ג אלא בשומת שבח ולדות אבל ולדות שמין לכ"ע בפני עצמם וה"פ דמתניתין כיצד משלם דמי ולדות ולא תימא דמי ולדות לבדן אלא שמין את האשה כו' ומוסיפין הדמים הללו על דמי הולדות ודמי ולדות גופייהו לא אצטריך לפרש מידי והא דמקשה בגמרא האי דמי ולדות שבח ולדות הוא לאו משום דבכלל שומת האשה דמתניתין ליהוי דמי ולדות אלא להיות נתוסף על דמי ולדות הוא דקתני לה במתניתין כדפרישית וכי משני כיצד משלם דמי ולדות ושבח ולדות שמין את האשה כו' היינו פי' שבח ולדות אבל דמי ולדות א"צ לפרשו:

אי דינא הוא ליכחוש מזיק כו' · סובר המקשה כיון שפרה וולד שני גופין הן שמין ולד בפני עצמו ולא דמי לקוטע יד עבד שכל העבד גוף אחד וכן כל השדה שהיא הכל של ניזק כגוף אחד דמי ולהכי מקשה אי דינא הוא כאשר נראה מתוך הסברא לפי שהן שני גופין לכחוש מזיק ומשני הא נמי כגוף אחד דמי דאמר ליה פרה מעוברת כו': **נפחא** מאי רב פפא אמר לבעל הפרה · ולא דמי לשבח ולדות דהוי כולה לבעל לרבנן ולרשב"ג חולקין דהכא כיון שבעל הפרה יכול למכור פרתו בלא ולד נמצא כשמפסידו מפסיד כל מה שדמיה נפחת אבל אשה דאינה יכולה למכור אותו שבח אין ליפות כחה בשבח ולדות אע"ג דבשאר נזקין גופה יש לה אע"פ שאין יכולה למכור עצמה מטעם זה יפה כח בעל הפרה בנפחא מכח האשה בין לרבנן בין לרשב"ג וכן למ"ד דבנפחא חולקין יפה מטעם זה כח בעל הפרה בנפחא מכח האשה בשבח ולדות לרבנן:

הקדר שהכניס קדרותיו כו' · הך אלתא בבי נריכי ולא זו אף זו קתני דאי תנא קדירות הוה אמינא ברשות חייב לפי שטוחות לישבר ובסתמא קבל עליה נטירותא אבל פירות לא ואי תנא פירות שטוחות להתקלקל אבל בהמה לא:

עין משפט נר מצוה

ה א ב מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שנט סעיף א:

[עי' תוי"ט ר"פ זה ד"ה ורביע נזק]

ו ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ד:

ז ד מיי' פ"א מהלכות חובל ומזיק הלכה ב סמג עשין על טוש"ע ח"מ סימן תכ סעיף טו:

ח ה מיי' פ"ד מהלכות נזקי ממון הלכה יג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שצד סעיף ו:

ט ו ז מיי' פ"ט שם הלכה ה סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שנט סעיף ה:

י ח ט מיי' פ"ג מהלכות נזקי ממון הל' יג י, סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שעג סעיף א:

יא י מיי' שם פ"ז הל' ו סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שנח סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ליתא כו' אין משלם אלא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מאי טעמא גופה היא וכו' בסה"ד אלא משום דבעי לאוקמי. כעין זה לעיל דף מה ע"ב בתוס' ד"ה נפקא:

[עיין תוספות ביצה ז: ד"ה ביצים]

[עיין תוספות יבמות קד. ד"ה קסבר]

[ורש"ש זגא]

רש"ל

ברשות ונגחו שורו של בעל הבית או שנשכו כלבו של בעל הבית פטור *נגח הוא שורו של בעל הבית חייב *נפל לבורו והבאיש מימיו חייב היה אביו או בנו לתוכו משלם את הכופר *ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב רבי אומר *בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו (א) לשמור: גמ׳ טעמא דשלא ברשות הא ברשות לא מיחייב בעל קדירות בנזקי בהמתו דבעל חצר ולא אמרינן קבולי קביל בעל קדירות נטירותא דבהמתו דבעל חצר מני רבי היא דאמר כל בסתמא לא קביל עליה נטירותא אימא סיפא אם הכניס ברשות בעל חצר חייב אתאן לרבנן דאמרי בסתמא נמי קבולי קביל עליה נטירותא ותו רבי אומר בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור רישא וסיפא רבי ומציעתא רבנן אמר ר׳ זירא *תברא מי ששנה זו לא שנה זו רבא אמר כולה רבנן היא וברשות שמירת קדירות קבל עליו בעל החצר ואפילו נשברו ברוח: הכניס פירותיו לחצר בעל הבית וכו׳: אמר רב *לא שנו אלא שהוחלקה בהן *אבל אכלה פטור מאי טעמא *הוה לה שלא תאכל אמר רב ששת אמינא *כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא דתניא **הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים סם המות הוא דלא עבידא דאכלה אבל פירות דעבידא דאכלה בדיני אדם נמי מיחייב ואמאי הויא לה שלא תאכל אמרי הוא הדין אפילו פירות נמי פטור מדיני אדם והא קמ״ל דאפי׳ סם המות נמי דלא עבידא דאכלה חייב בדיני שמים ואיבעית אימא סם המות נמי באפרזתא דהיינו פירי: מיתיבי *האשה שנכנסה לטחון חטים אצל בעל הבית שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטור אם הוזקה חייבת ואמאי נימא הוה לה שלא תאכל אמרי ומי עדיפא ממתניתין דאוקימנא שהוחלקה בהן ודקארי לה מאי קארי לה אמר לך בשלמא מתניתין קתני אם הוזקה בהן שהוחלקה בהן הוא אבל הכא קתני אם הוזקה ולא קתני בהן אכילה הוא דקתני ואידך אמר לך לא שנא ת״ש הכניס שורו לחצר בעה״ב שלא ברשות ואכל חטין והתריז ומת פטור ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב ואמאי ה״ל שלא יאכל אמר רבא ברשות אשלא ברשות קרמית ברשות שמירת שורו קבל עליו ואפי׳ חנק את עצמו: איבעיא להו היכא דקביל עליה נטירותא מהו *דנפשיה הוא דקביל עליה או דלמא אפילו נטירותא דעלמא קביל עליה ת״ש דתני רב יהודה בר סימון בנזקין דבי קרנא הכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ובא שור ממקום אחר ואכלן פטור ואם הכניס ברשות חייב מאן פטור ומאן חייב לאו פטור בעל חצר [וחייב בעל חצר] אמרי לא פטור בעל השור וחייב בעל השור ואי בעל השור מאי

מתני׳ היה אביו או בנו · של בעל הבית בתוכו: משלם את הכופר · בגמ׳ פריך הא תם הוא ואמאי נקט הכי: גמ׳ טעמא דשלא ברשות · משום הכי אם הוזקה בהם בעל קדירות חייב: מני רבי היא · דאמר בסיפא בכולן אינו חייב כו׳ דקס״ד דלרבנן כי היכי דבעל חצר ברשות מיחייב בנזקי קדירות דבסתמא קביל עליה נטירותא הכי נמי מיחייב בעל קדירות בנזקי בעל הבית דבסתמא כי יהיב ליה בעל הבית רשותא למיעל קביל עליה קדר נטירותא דלא ליזקו קדירותיו לבעל החצר: תברא · קשה אהדדי רישא וסיפא דת״ק ומי ששנה זו לא שנה זו ותנאי היא אליבא דרבנן מר סבר פליגי רבנן עליה דרבי ומר סבר לא פליגי: אפי׳ נשברין ברוח · דעול ואנטריה לך קאמר ליה אבל בעל קדירות לא קביל עליה מידי: לא שנו · הא דקתני אם הוזקה בהן בעל הפירות חייב: אבל אכלה · יותר מדאי ומתה: באפרזתא · עשב דעבידא למיכליה והוא סם המות לבהמה: והתריז · אגפורד״א בלע״ז: היכא דקביל עליה נטירותא · כגון לרבנן סתמא ולרבי דאמר ליה כנוס שורך ואני אשמרנו: דנפשיה · שלא יגחנו שורו ולא ישכנו כלבו הוא

אימא סיפא אם הכניס ברשות כו׳ · תימה לר״י אמאי לא דייק מתחלה הבבא דקתני שלא ברשות ושברתן בהמתו של בעל הבית פטור ברשות חייב דבסתמא קביל עליה נטירותא כרבנן וקשה נהוזקה בהן בעל הקדירות חייב כרבי ועל הבבא בפני עצמה היה יכול להקשות רישא וסיפא רבנן ומציעתא רבי וי״ל דמריבא אין יכול לדקדק דשפיר מתוקמא כרבי ושלא ברשות דנקט משום דבעי למתני ואם הוזקה בהם בעל הקדירות חייב אבל לא מצי למימר דכולה רבנן ושלא ברשות דנקט משום שברתן בהמה של בעל הבית פטור דמשום הא לא אצטריך דהא בהדיא קתני סיפא ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב וא״ת בבא דהכניס שורו היכי מצי למימר נגח לשורו של בעל הבית חייב דוקא שלא ברשות הא ברשות פטור בשלמא קדירות ופירות פטור דכיון דמאליה הוזקה בהמתו של בעל הבית דין (ב) שיפטר לרבי דאמר בסתמא לא קביל עליה נטירותא אבל כשנגח שורו לשורו של בעל הבית אפילו לרבי דלא מקבל עליה נטירותא אמאי פטור ברשות לא יהא אלא חצר השותפין ובחצר השותפין חייב וי״ל דעכשיו סובר דלרבי כשמכניס שורו ברשות הרי הוא כאילו מפרש בהדיא שיפטר כל אחד ואחד בנגיחות שורו ובכל נזקין ולפי האמת לרבי אם הכניס שורו ברשות הזיק חייב הוזק פטור כדאמרינן לקמן גבי כנוס שורך ואשמרנו:

ואפילו נשברו ברוח · ולא דמי להא דאיתא קמן דפרק הזהב (ב״מ מט: ושם.) (ג) דאין אלא מראה מקום הוא לו ואפילו נותן לו שכר אמר התם דלא מקבל עליה נטירותא ואין נוטל שכר שמירה אלא שכר בית*:

הוה לה שלא תאכל · אין לפרש דלכך פטור דחשיב כרוח שאינה מצויה דהא לקמיה אמרינן דברשות חייב גבי היה אוכל חטין והתריז ומת משום דברשות מקבל עליה נטירותא ומה בכך והלא ש״מ פטור ברוח שאינה מצויה כדפי׳ בריש המניח (לעיל דף כט:) אלא היינו טעמא כיון שבמתכוין מביא עליו דבר שמזיקו אינו ראוי זה להתחייב בכך:

באפרזתא · והא דלא אשמעינן בשאר פירות לרבותא נקט סם המות אע״פ שהיתה אבודה לגמרי מן העולם אפ״ה פטור מדיני אדם:

שנכנסה לטחון · רבותא נקט שאף על גב שזה משתכר ברחיים צריך רשות:

או דלמא אפילו מעלמא נמי · וא״ת דאפילו נשברו ברוח מגויה אמר לעיל דקביל וי״ל דמבעיא ליה אי הוי דחוי בעלמא או לא ועי״ל נטירותא דעלמא כגון בבהמות של אחרים דלא מסיק אדעתיה שיכנסו בחצרו ויגחו את שורו של זה מבעיא ליה אבל אם יצא השור חוץ מחצרו של בעל הבית ובאו שוורים ונגחוהו לא מבעיא ליה דהא פשיטא דמקבל עליה נטירותא אפילו מעלמא כיון שיצא חוץ לחצר:

מאי לאו פטור בעל החצר וחייב בעל החצר · וא״ת וילך ויתבע מבעל השור ויש לומר כגון דהשור הוי של חרש שוטה וקטן דלאו בני תשלומין נינהו א״נ זה יתבע מבעל החצר ובעל החצר יתבע מבעל השור:

עין משפט
נר מצוה

יב א מיי׳ פ״ז מהלכות נזקי ממון הלכה ד סמג עשין סח טוש״ע ח״מ סימן שצח סעיף ב:

יג ב מיי׳ שם הלכה ה ועי׳ בהשגות ובמ״מ טוש״ע שם סעיף ד:

יד ג מיי׳ שם ופ״ג הל׳ יג סמג שם טוש״ע שם סעיף ה ועיין בהג״ה וסימן רנא סעיף ג וסי׳ שצג סעיף א:

טו ד מיי׳ שם פ״ג הלכה יד ועיין בהשגות ובמ״מ סמג שם טוש״ע ח״מ סימן שצג סעיף א:

טז ה מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ג:

יז ו מיי׳ שם פ״ד הלכה ב סמג שם:

יח ז מיי׳ שם פ״ג הלכה יד טוש״ע ח״מ סי׳ שצג סעיף א בהג״ה:

יט ח טור ש״ע ח״מ סי׳ שלא סעיף ה בהג״ה עיין בטור ובב״י שם בסימן רנא:

[ועיין תוספות לקמן מח: ד״ה ושמואל]

הגהות הב״ח
(א) במשנה עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור: (ב) תוס׳ ד״ה אימא וכו׳ דין הוא שיפטר לרבי: (ג) ד״ה ואפילו וכו׳ דאינו אלא מראה:

מסורת הש״ס

לקמן נט: ב״מ פח: ב״ב ח

[שבת לב: וש״נ ועי׳ תוס׳ כתובות עה: ד״ה תברא]

[יבמות כא: וש״נ]

לקמן ט.

לקמן מ:

מאי ברשות ומאי שלא ברשות איכא אמרי ברשות הויא לה שן ברשות הניזק ושן ברשות הניזק חייבת שלא ברשות הויא לה שן ברה״ר ושן ברשות הרבים פטורה ת״ש הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ובא שור ממקום אחר ונגחו פטור ואם הכנים ברשות חייב מאן פטור ומאן חייב לאו פטור בעל חצר וחייב בעל חצר לא פטור בעל השור וחייב בעל השור אי הכי מאי ברשות ומאי שלא ברשות איכא אמרי הא מני *ר׳ טרפון היא דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם ברשות הויא לה קרן בחצר הניזק ומשלם נזק שלם שלא ברשות הויא לה קרן ברה״ר ולא משלמא אלא חצי נזק: ההיא איתתא דעלתה למיפא בההוא ביתא אתא ברחא דמרי דביתא אכלה ללישא חביל ומית *חייבה רבא לשלומי דמי ברחא לימא פליגא אדרב דאמר רב הויא לה שלא תאכל אמרי הכי השתא התם שלא ברשות לא קביל עליה נטירותא הכא ברשות קביל עליה נטירותא ומאי שנא מהאשה שנכנסה לטחון חטין אצל בעל הבית שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוזקה חייבת טעמא שלא ברשות הא ברשות פטור אמרי לטחון חטים כיון דלא בעיא צניעותא מידי לא בעי מסלקי מרוותא דחצר נפשייהו ועליה דידיה רמי נטירותא אבל למיפא כיון דבעיא היא צניעותא מרוותא דחצר מסלקי נפשייהו הלכך עלה דידה רמיא נטירותא: הכנים שורו לחצר בעל הבית: אמר רבא הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות וחפר בה בורות שיחין ומערות בעל השור חייב בנזקי חצר ובעל הצר חייב בנזקי הבור אף על גב *דאמר מר °כי יכרה איש בור *ולא שור בור הכא כיון דאית ליה להאיך למלוייה ולא קא מלייה כמאן דכרייה דמי ואמר רבא הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות והזיק את בעל הבית או בעל הבית הוזק בו חייב רבץ פטור ומשום דרבץ פטור אמר רב פפא מאי רבץ שהרביץ גללים ונטנפו כליו של בעל הבית דהויא גללים בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים הניחא לשמואל *דאמר כל תקלה בור הוא אלא לרב דאמר עד דמפקר ליה מאי איכא למימר (א) אמרי סתם *גללים אפקורי מפקיר להו ואמר רבא נכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות והזיק את בעל הבית או בעל הבית הוזק בו חייב הזיקו בעל הבית פטור א״ר פפא לא אמרן אלא דלא הוה ידע ביה אבל הוה ידע ביה הוזק בעל הבית חייב מ״ט משום דאמר ליה נהי דאית לך רשותא לאפיק לאזוקי לית לך רשותא ואזדו לטעמייהו דאמר רבא ואיתימא רב פפא שניהם

רש״י

הויא שן בחצר הניזק · דכיון דיהיב ליה דוכתא אקני ליה בגוה והויא ליה חצר הניזק וחצר השותפין דפטור בה על השן ועל הרגל *ה״מ משותף לחבריה דהלר של שניהם אבל שור מעלמא דעל ואזיק לחד מינייהו ובער בשדה אחר קרינן ביה: ברשות הרבים · לאו דוקא כלומר לאו בשדה אחר דניזק קרינא ביה: מאי ברשות ומאי שלא ברשות בקרן אין חילוק בין חצר הניזק לרה״ר אי אמרת בשלמא פטור וחייב בעל החצר הייט דשלא ברשות פטור דאין עליו לשמרו: ולא משלמא אלא חצי נזק · והאי פטור מנזק שלם קאמר וברשות חייב נ״ש: ברחא · עז: חביל · נתחמם הכא ברשות קביל עליה נטירותא דבהמתו וטעמא דרבא לאו משום דקסבר דמאן דעל ברשות קביל עליה נטירותא דבהמות בעל חצר דהא איהו הוא דשני לעיל סוגי׳ רבנן היא ואוקי דבעל קדירות כי על ברשות לא קביל עליו נטירותא והכא כדמפרש טעמא לקמיה דלמיפא בעיא צניעותא ואסתלקו מרוותא דחצר וגמרא דאותביה מהאשה שנכנסה לטחון משום דלא אסיק למילתיה הוא: למיפא בעיא צניעותא · שמגלה זרועותיה ובעל חצר חייב בנזקי הבור אם הפקיר רשותו ואף על גב דכתיב כי יכרה איש בור ולא [כי] יכרה שור בור ה״מ בבור ברה״ר דלאו עליה דידיה רמייה למלויי הכא כיון דאית ליה למלוייה · מקמי דניפקריה דהא בור דידיה הוא וכי אפקר בתר הכי עתן תקלה ברה״ר: הוזק בו · שנתקל בו: רבץ פטור · קס״ד השתא רבץ ושיבר כלים או נתקל בו בע״ה לאחר שרבץ ונטנפו כליו לאחר מיכן ודוקא כליו אבל הוא עצמו הוזק חייב בעל השור ולא פטרינן ליה משום איש בור ולא שור בור דכל מידי דהוו דידיה בשעת נפילה כגון גללים וכגון שנפלה גמלו ולא העמידה מחייבינן ליה משום בור ואע״ג דאיהו לא כרייה אלא הגמל כרהו כיון דבשעת נפילה דידיה הוא ועליה לסלוקיה כמו דכרייה איהו דמי ואף על גב דמפקר ליה בתר שעתא ולא דמי לשורו שחפר בור ברשות הרבים דחפירה לאו דידיה היא ונראה הנקשר ברגל התרנגול מאליו הדליל לאו דידיה הוא: והזיק · קרי בין מתכוין בין שאין מתכוין ומיהו בידים הזיקו: הוזק · שזה היה עומד במקומו ובא בעל הבית ונתקל בו: שניהם

תוספות

הכא ברשות קביל עליה נטירותא · אע״ג דלעיל אמר רבא דאדרבה משום דברשות הוא דמקבל בע״ה נטירותא טפי ואפי׳ הנך את עצמו אלמא הורע כחו של בעל הבית ברשות הכא הייט טעמא כדמסיק משום דבעיא צניעותא שמגלה זרועותיה בשעת לישה ומסלק מרוותא נפשיה ומש״ה פריך עליה מהאשה שנכנסה לטחון ולא רצה להקשות מכל הנך דמתניתין קדירות ופירות ושור דמאשה ניחא ליה למפרך דס״ד דאשה מסלקי מרוותא נפשייהו טפי משום יחוד:

אע״ג דאמר מר איש בור ולא שור בור · כלומר ומתוך כך היה לנו לפטור בעל החצר וא״ת כ״ש דאי לא ממעטינן שור שהיה ראוי לפטור בעל החצר דהוה ליה למירמי חיובא אבעל השור וי״ל דה״ק אע״ג דאמר מר איש בור ולא שור בור והיה(ב)ראוי לפטור כל אדם בבור שכרה שור כלומר ומתוך כך היה לנו לפטור בעל החצר דה״ל למידרש מפסוק זה שלא יתחייב שום אדם בבור שכרה שור זה אין סברא לדרוש כך אלא כיון דעליה למלוייה כמאן דכרייה דמי ונראה °דאפי׳ אם חפרו אדם דבר חיובא הוא חייב בעל החצר בנזקי בור ועליה דידיה למלוייה והחופר משלם בנזקי החצר וצ״ע: **איש** בור ולא שור בור · וא״ת והא לעיל (דף כב.) פטרינן בעל הגמל כשלא סכסכה למ״ד אשו משום ממונו אע״ג דלא כתיב איש אש ולא שור אש וי״ל דהתם נמי כתיב שלם ישלם המבעיר את הבערה דמשמע דוקא כשמבעיר עלמו הוא משלם:

ונטנפו כליו · פ״ה דוקא כליו אבל הוא עצמו [הוזק] חייב בעל השור ולא פטרינן ליה משום איש בור ולא שור בור דכל מידי דהוה דיליה בשעת נפילה כגון בגללים וכן נפלה גמלו ולא העמידה דמחייבת ליה משום בור אע״ג דאיהו לא כרייה אלא הגמל כרהו כיון דבשעת כרייה דידיה הוא ועליה רמי לסלוקיה ולא סלקיה כמאן דכרייה דמי אף על גב דמפקיר להו בתר שעתא ולא דמי לשורו שחפר בור ברה״ר דחפירה לאו דידיה הוא ודליל הקשור ברגל התרנגול מאליו דדליל לאו דידיה הוא עכ״ל משמע מתוך פ״ה למאי דמסקינן סתם גללים אפקורי מפקר להו דלא פטרינן אלא כליו דוקא אבל הוא עצמו חייב ולר״י נראה דודאי מעיקרא דס״ד דלא אפקריה לא פטר אלא כליו אבל לפי המסקנא דאמר דמפקר להו אפי׳ הוא עצמו פטור מידי דהוה אמפקיר נזקיו לאחר נפילה הוגם ונפילת גמלו מוקמינן דאתקל ואתקלא ביה גמליה או דרך שרעתה דנהרא דהוי פושע אבל הכא דלא פשע אע״פ שאם לא היה מפקיר היה חייב לסלק מ״מ השתא דהפקירה פטור ופ״ה נראה יותר שאין נראה שחוזר ממה שלא פטר אלא כליו וחשיב האי מפקיר נזקין לאחר נפילת פשיעה שפושע הוא שמכנים שורו שלא ברשות שדרכו להרביץ גללים:

הזיקו ב״ה פטור · וא״ת מתניתין היא בפרק המניח (לעיל דף לב: ושם) גבי מבקע דחייב כשמבקע ברה״ר והזיק ברה״ר אתר אבל הזיק בחוצו רשות היחיד פטור וי״ל דהוה סלקא דעתך התם משום דהיכא תרי ספיקי שמא לא תהא בקעת נתזת וגם לא יבא שום אדם שם ויוזק:

שניהם

עין משפט נר מצוה

כ א ב מיי׳ פ״ג מהל׳ נזקי ממון הלכה יד סמג עשין סו טוש״ע ח״מ סימן שנג סעיף ג:

כא ג מיי׳ שם פ״ו הלכה ו ופי״ג הלכה ו סמג שם טוש״ע ח״מ סימן שצח סעיף ג וסימן תי סעיף ד:

כב ד טוש״ע ח״מ סימן תי סעיף ח:

כג ה מיי׳ שם סמג שם טוש״ע שם סעי׳ ד וסימן שצח סעיף ג:

כד ו מיי׳ שם פ״ו הלכה ו סמג שם טוש״ע ח״מ סימן שצח סעיף ג:

כה ז מיי׳ שם פי״ג הלכה ד סמג שם טוש״ע ח״מ סימן תיא סעיף ז:

כו ח ט י מיי׳ פ״ו שם הלכה ו ופ״א הלכה ז ופ״ו מהלכות חובל ומזיק הלכה ג סמג שם וסימן ע טוש״ע ח״מ סימן שפח סעיף ד וסעיף ו וסימן שצח סעיף ח וסימן תכא סעיף ז:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אמרי סתם גללים· נ״ב עי׳ מ״ש מזה בב״מ דף סח ע״ב: (ב) תוס׳ ד״ה אע״ג דאמר וכו׳ והיה דומה לפטור כל אדם בבור·

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה אע״ג וכו׳ דאפילו אם חפרו: עיין לעיל דף כט ע״א תוס׳ ד״ה פליגי ולקמן דף מט ע״ב תוספות ד״ה בור·

מסורת הש״ס

[לעיל יד.] · [לעיל יד. יש״נ] · שמות כא · לקמן נא. · [לעיל יט:] · [לעיל כח: וש״נ] · [ב״מ כו. סח:]

כז א מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה יא ופ"ח הלכה ג ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעח סעיף ז וסימן תכא סעיף ט:

כח ב מיי' פ"ז מהלכות נזקי ממון הלכה ה עיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שנא סעיף ד:

כט ג ד מיי' פ"י שם הלכה י סמג שם:

ל ה מיי' פ"א מהלכות נזקי ממון הלכה ג סמג שם טור ש"ע ח"מ סימן תח סעיף ג:

לא ו ז מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה ו ז סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכג סעיף א:

שניהם ברשות או שניהם שלא ברשות הזיקו זה את זה חייבין הוזקו זה בזה פטורין טעמא דשניהם ברשות או שניהם שלא ברשות אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות דברשות פטור שלא ברשות חייב: נפל לבור והבאיש מימיו חייב: אמר רבא [ג]לא שנו אלא שהבאיש בשעת נפילה אבל לאחר נפילה פטור מ"ט הוי שור בור ומים כלים ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים הניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור הוא אלא לרב דאמר עד דמפקר ליה מאי איכא למימר אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רבא לא שנו אלא שהבאיש מגופו אבל הבאיש מריחו פטור מאי טעמא גרמא בעלמא הוא וגרמא בעלמא לא מיחייב: היה אביו או בנו לתוכו משלם את הכופר: ואמאי הא תם הוא *אמר רב [ג]במועד ליפול על בני אדם בבורות עסקינן א"ה בר קטלא הוא אמר רב יוסף [ד]דחזא ירוקא ונפל שמואל אמר *הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר עולא אמר °ר' יוסי הגלילי היא דאמר כר' טרפון *דאמר קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם ה"נ כופר שלם משלם בשלמא לעולא היינו דקתני היה אביו או בנו לתוכו אלא לשמואל מאי איריא אביו או בנו אפילו אחר נמי אורחיה דמילתא קתני: ואם הכניס ברשות בעל חצר חייב [כו']: איתמר רב אמר הלכתא כת"ק ושמואל אמר הלכתא כרבי תנו רבנן כנוס שורך ושמרו הזיק חייב הוזק פטור כנוס שורך ואני אשמרנו הוזק חייב הזיק פטור הא גופא קשיא אמרת כנוס שורך ושמרו הזיק חייב הוזק פטור טעמא דא"ל שמרו דחייב בעל השור ופטור בעל חצר הא סתמא חייב בעל חצר ופטור בעל השור דבסתמא מקבל עליה נטירותא אימא סיפא כנוס שורך ואני אשמרנו הוזק חייב הזיק פטור טעמא דאמר ליה ואני אשמרנו הוא דמחייב בעל החצר ופטור בעל השור הא סתמא חייב בעל השור ופטור בעל חצר דבסתמא לא מקבל עליה נטירותא אתאן לרבי דאמר עד שיקבל עליה[(א)]נטירותא בעל הבית לשמור רישא רבנן וסיפא רבי א"ר אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו רבא אמר כולה רבנן היא אידי דנסיב רישא שמרו תנא סיפא ואני אשמרנו רב פפא אמר כולה רבי היא וסבר לה כר' טרפון דאמר קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם הלכך אמר ליה שמרו לא מקני ליה מקום בחצר והויא ליה קרן בחצר הניזק וקרן בחצר הניזק משלם נזק שלם לא אמר ליה שמרו אקנויי אקני ליה מקום בחצר והויא ליה חצר השותפין וקרן בחצר השותפין אינו משלם אלא חצי נזק: **מתני'** [ה]שור שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה פטור מדמי ולדות [ו]ואדם שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות כיצד משלם דמי ולדות [ז]שמין את האשה כמה היא יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה אמר רבן שמעון בן גמליאל אם

שניהם ברשות. פי' כגון ברה"ר שלא ברשות כגון שהכניסם לבית בעה"ב וקשה דהיינו מתניתין בפרק המניח (לעיל דף לג.) ונראה לפרש כגון שנכנס לחצר בעה"ב שלא ברשות או ברשות דאית ליה לאסוקי אדעתיה כמו שנתנו לו רשות כמו כן נתנו לאחר רשות או כמו שהוא נכנס שלא ברשות שמא גם אחר נכנס שלא ברשות ולכך חייבין כשהזיקו זה את זה אפי' הזיקו שלא מדעת אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות האי אית ליה לאסוקי אדעתיה בהאי והאי לית ליה לאסוקי אדעתיה בהאי ואם שלא מדעת הזיקו ברשות פטור שלא ברשות חייב:

דחזא ירוקא ונפל. רש"י מוקי הסיא דהיה מתחכך בכותל בג' פעמים הראשונים לא היתה כונתו להתחכך אלא בכוונה להפיל על האדם ופטור דקתני התם אהך אחרונה שהיתה להתחכך והראשונות אהט שנעשה מתוך כך מועד ובהך אחרינא חשיב ליה משונה קצת שהרג בנפילת הכותל ולכך לא נחשב מועד אלא מחמת הראשונות וזהו דוחק דחשיב משונה מה שעושה להנאתו לאכול ירוקא או להתחכך *וגם תימה הוא לומר דהוי מועד בהפלת כותל אחרונה שהיתה שלא בכוונה על ידי הראשונות שהיו בכוונה ולפירושו נ"ל דהא דקאמר הכא במועד ליפול על בני אדם בבורות לא הזכיר בני אדם אלא בשביל אחרונה דבג' הראשונות לא חיישינן אלא שיהא מועד ויעשה אורחיה להפיל עצמו בבור לאכול הירק:

ושמואל אמר הלכתא כרבי. לכאורה נראה דהלכתא כשמואל בדיני ול"ע דרבא קאמר לעיל הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות וחפר בו בורות שיחין ומערות בעל השור חייב בנזקי חצר משמע אבל ברשות פטור ואי כרבי אפי' ברשות חייב דלרבי סתמא חייב בעל השור וכולה סוגיא דלעיל מסיק רבא כרבנן ואפי' נשברו ברוח ואפי' חנק עצמו*:

טעמא דאמר ליה שמרו. כולה הך סוגיא כרבא דלעיל דלר' זירא לא קשה כלל רישא לסיפא וכולה רבי היא והוי סתמא שניהם פטורין בין ברישא בין בסיפא דאין כל אחד מקבל עליו שמירת חבירו ולרבנן הא סתמא שניהם חייבים:

אימא סיפא כו'. הכא לא מסני נעשה כדמשני בפרק קמא דקדושין (דף ה:) גבי נתן הוא *ואמרה היא מקודשת נתנה היא *ואמר הוא אין מקודשת משום דהכא אית ליה שטיא אחרינא דקאמר הברא אבל התם ליכא למימר תברא דליכא פלוגתא במילתא אמרתא

שניהם ברשות. כגון ברה"ר או חצר השותפין או שנתן לו בעל הבית רשות ליכנס: או שניהן שלא ברשות. כגון שניהן רלין ברה"ר: הזיקו. בידים זה את זה ואפי' שלא במתכוין: חייבין: דבנזקין לא שני לן בין מתכוין לשאין מתכוין והא דתנן בהמניח (לעיל דף לג.) שנים שהיו מהלכין ברה"ר והזיקו זה את זה פטורין ההוא הזיקו הוזקו הוא ולא דק בלישניה: דברשות פטור. בין היזק דבידים בין היזק דממילא ובדלא ידע ליה: שהבאיש בשעת נפילה. דהוי מזיק ממש ולא דמי לבור: ומים כלים. כל הפלים ככלים דלא חייב בבור (*עלה מיתה אלא על נזקי בהמה) ושאר הפלים הזיקן זו היא מיתתן: מאי איכא למימר. הא לית ליה תורת בור וממונו הוא ומשורו למדנו ולא פטר ביה כלים: מגופו. שהיה מלוכלך בטיט: אבל מריחיה. לאו גופיה הוא דסרחון דנבילה ממילא אתי לה ונבילה גרמא הוא שגורמת לסרחון שיבא: בר קטלא הוא. בנפילה קמייתא והיאך בא לידי מועד בשלמא גבי מועד דנגיחות איכא למימר כדאמרינן בפירקין דלעיל (דף מא.) דקטל וערק א"נ בשאין מכירין את השור אי נמי שהוזמו זוממי זוממין אבל זה לא עלה מן הבור מאליו וליכא למימר ערק ולא אין מכירין ולא הוזמו דמילתא דאית ליה קלא היא: דחזא ירוקא. עשב על פי הבור ובא לאכול ונפל דהך נפילה לא איכוין ומיהו כופר שלא בכוונה משלם בנפילה אחרונה ואע"פ שאין השור בסקילה ושמעינן לרב (לעיל דף מד.) דאמר פטור מזה ומזה ה"מ במועד לנגיחות בכוונה וערק לאגמא ברשונה *ונגח ד' שלא בכוונה פטר ליה מגזירת הכתוב דכתיב השור יסקל וגם בעליו וגו' כל זמן שאין השור בסקילה אין בעלים משלמין כופר אבל זה שלא היתה בו חיוב סקילה כלל אין העדאתו אלא לכופר של שן ורגל בחצר הניזק דאוקמינן ברגל שדרסה ע"ג תינוק בחצר הניזק דאיכא כופר ברגל ואף על גב דשלא בכוונה הוא ואין השור בסקילה וה"נ דחזא ירוקא ונפל תולדה דשן היא דמתכוין להנאתו וא"ת משונה הוא ואין זו שן כיון דאייעד ליה אורחא הוא ולאוקמי להך נפילה אחרונה במתכוין והשור בסקילה לא מצינן דלגבי כוונה תם הוא וליכא כופר דהא כל כמה דלא חזי ירוקא לא אייעד: ושמואל אמר. לעולם בתם ומתניתין חצי כופר קאמר ור' יוסי היא: עולא מוקים לה נמי בתם וכופר שלם: היינו דקתני אביו או בנו. דהוי קרן בחצר הניזק דמשלם כופר שלם אלא לשמואל דאמר חצי כופר מאי איריא כו': מי ששנה זו כו'. רישא רבנן וסיפא רבי: כולה רבי היא. וסיפא דוקא ורישא לא תידוק מינה הא סתמא הוזק חייב דודאי סתמא נמי הזיק חייב הוזק פטור והאי דנקט ושמרו לחיוביה נזק שלם קאמר אם הוזק שורו של בעל חצר הא סתמא חצי נזק: **מתני'** שור שהיה מתכוין לחבירו. הוא הדין למתכוין לאשה נמי פטור כדאמרינן בפירקין דלעיל (דף מב.) נקי מדמי ולדות ובגמ' מפרש אמאי נקט מתכוין לחבירו:

ועיין בספר כוס ישועות

הגהות הב"ח

(א) גמ' אתאן לרבי דאמר עד שיקבל עליה בעל הבית נטירותא רישא רבנן כצ"ל:

גליון הש"ס

גמ' ריה"ג היא דאמר כר"ט. קשה לי הא להדיא אר"ט כן בכופר דמשלם ברשות ניזק כופר שלם לעיל דף כו ע"א וא"כ למאי צריך ללמוד ממה דאמר ר"ט כן בנזק וגם הו"ל לומר בקיצור ר"ט היא דאמר תם משלם כופר שלם ברשות הניזק וצ"ע:

[ועי' תוספות ב"מ מט. ד"ה כל הן]

מסורת הש"ס

אולי צ"ל על המיתה אלא על שבהמה

[לעיל כח: לא:]

לעיל מד.

[לעיל מו. מ.]

[לעיל יז. וש"נ]

עיין רש"א

[צ"ל ואמר הוא]

[צ"ל ואמרה היא]

מסורת הש"ס

א"כ משהאשה יולדת משבחת אלא שמין את הולדות כמה הן יפין ונותן לבעל [ו]ואם אין לה בעל נותן ליורשיו היתה שפחה ונשתחררה או גיורת פטור: **גמ'** טעמא דמתכוין לחבירו הא מתכוין לאשה משלם דמי ולדות לימא תיהוי תיובתא דרב אדא בר אהבה *דאמר רב אדא בר אהבה שוורים שנתכוונו לאשה פטורים מדמי ולדות אמר לך רב אדא בר אהבה הוא הדין [ב]דאפי' נתכוונו לאשה נמי פטורים מדמי ולדות והא דקתני שור שהיה מתכוין לחבירו *איידי דקא בעי למיתנא סיפא אדם שהיה מתכוין לחבירו דהכי כתיב קרא קתני רישא נמי שור שהיה מתכוין לחבירו אמר רב פפא [ג]שור שנגח את השפחה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות מאי טעמא חמרתא מעברתא בעלמא הוא דאזיק דאמר קרא (תהלים סח) °שבו לכם פה עם החמור *עם הדומה לחמור: °כיצד משלם דמי ולדות: דמי ולדות (א) שבח ולדות מיבעי ליה הכי נמי קאמר כיצד משלם דמי ולדות ושבח ולדות שמין את האשה כמה היא יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה: אמר רשב"ג א"כ משהאשה יולדת משבחת: מאי קאמר אמר רבה ה"ק וכי אשה משבחת קודם שתלד יותר מלאחר שתלד והלא אשה משבחת לאחר שתלד יותר מקודם שתלד אלא שמין את הולדות ונותנין לבעל תניא נמי הכי וכי אשה משבחת קודם שתלד יותר מלאחר שתלד והלא אשה משבחת לאחר שתלד יותר מקודם שתלד אלא שמין את הולדות ונותנין לבעל רבא אמר הכי קתני וכי אשה למי שיולדת משבחת ואין לעצמה בשבח ולדות כלום אלא שמין את הולדות ונותנין לבעל ושבח ולדות חולקין תניא נמי הכי אמר רשב"ג וכי אשה למי שיולדת משבחת ואין לעצמה בשבח ולדות כלום אלא שמין נזק בפני עצמו וצער בפני עצמו ושמין את הולדות ונותנין לבעל ושבח ולדות חולקין קשיא דרשב"ג אדרשב"ג ל"ק כאן במבכרת כאן בשאינה מבכרת ורבנן דאמרי שבח ולדות נמי לבעל מאי טעמא *כדתנן ממשמע שנאמר (שמות כא) °ויצאו ילדיה איני יודע שהיא הרה מה ת"ל הרה לומר לך שבח הריון לבעל ורשב"ג האי הרה מאי דריש ביה מבעי ליה לכדתניא ר"א בן יעקב אומר לעולם אינו חייב עד שיכנה כנגד בית ההריון אמר רב פפא לא תימא כנגד בית הריון ממש אלא כל היכא דסליק ביה שיחמא לולד לאפוקי יד ורגל דלא: [ד]היתה שפחה ונשתחררה או גיורת פטור: אמר רבה לא שנו [ה]אלא שחבל בה בחיי הגר ומת הגר דכיון דחבל בה בחיי הגר זכה בהו גר וכיון דמת הגר זכה בהו מן הגר אבל חבל בה לאחר מיתת הגר זכיא לה איהי בגוייהו ומיחייב לשלומי לה לדידה א"ר חסדא מרי דיכי אטו ולדות צררי נינהו וזכיא בהו אלא איתיה לבעל זכה ליה רחמנא ליתיה לבעל לא מיתיבי *הכה את האשה ויצאו ילדיה נותן נזק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל אין הבעל נותן ליורשיו אין האשה נותן ליורשיה היתה שפחה ונשתחררה או גיורת זכה אמרי ומי עדיפא ממתניתין דאוקימנא שחבל בה בחיי הגר ומת הגר הבא נמי שחבל בה בחיי הגר ואיבעית אימא לאחר מיתת הגר

ותני

א"כ משהאשה יולדת כו' · מפרש בגמרא: ונותן לבעל · שהתורה זכתה לו דכתיב בעל האשה (שמות כא): היתה שפחה ונשתחררה · כלומר היתה משוחררת או גיורת נשואה לגר או לעבד משוחרר ואין לה בעל שמת פטור דהמחזיק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשין זכה וזה קודם לזכות במה שבידו תורה אור

והאי דנקט האי לישנא היתה שפחה ונשתחררה ולא נקט היתה משוחררת משום דע"כ בשאין לה בנים הימנו קאמר והיינו דקאמר היתה שפחה ונשתחררה דמשמע עתה מקרוב דעדיין לא היו להם בנים והוא הדין נמי לישראלית הנשואה לגר ומת הגר דפטור דהא דמי ולדות לבעל והאי דנקט שפחה וגיורת משום דכתם שפחה משוחררת נשואה למשוחרר וסתם גיורת לגר: **גמ'** דרב אדא בר אהבה · בשור שנגח ארבעה וחמשה (לעיל דף מב.): דהכי כתיב קרא · כי ינצו אנשים אלמא במתכוין לחבירו משתעי: דמי ולדות שבח ולדות הוא · דקתני שמין את האשה כו' ויש בכלל שומא זו דמי ולדות וכמה שהאשה נראית משובחת ובעלת אברים מפני העובר ודמיה יקרין: ה"כ קאמר כיצד משלם דמי ולדות ושבח ולדות · שהן משביחין את האשה: שמין את האשה · כמה האשה יפה בשביל ולדות הללו עד שלא ילדה וכמה היא יפה עכשיו כשנתרוקנה ונפחתו דמיה ונותן לבעל ונזקה של אשה אינו בכלל שומא זו דאין כאן אלא פחת ריקון העובר אבל כחש גופה מחמת המכה ונפחתו דמיה משהיתה ראויה לימכר כשהיתה בריאה ריקנית הוא נזק ואינו של בעל אלא כשאר חבלה הוא והדין קבוע בכתובות (דף סה:) בזמן שבסתר לה שני חלקים ולו אחד בזמן שבגלוי לו ב' חלקים כו': מאי קאמר · דמשמע דהכי קאמר ליה דא"כ לדידך אית לך דמשהאשה יולדת משבחת ות"ק הא קאמר דמפחתא: והלא אשה משבחת · בדמים לאחר שתלד דמתחילה דמיה פחותין לימכר שמסוכנת היא למות בצער לידה והכי משמע מתניתין א"כ דכך שמין כדקאמרת אשה דלא יהיב ליה מידי · דמשהאשה יולדת משבחת: וכי למי שהאשה יולדת · למי שזכתה תורה דמי ולדות יהבינן נמי שבח דמי נפחא שדמי גופה מתעלין הא ודאי שבח דמי נפחא מחמת גופה נמי אתי ונזק הוא: חולקין · שדמי הנפח מחמת שניהן באין: אלא שמין נזק בפני עצמו · היינו כחש הגוף מחמת מכה ודמיה פחותים משהיתה ריקנית בריאה ואין כאן שומת פחת ריקון: וצער בפני עצמו · ונזקא דהכא כחבלה דעלמא הקבוע במסכת כתובות כדפרישית לעיל: ושמין ולדות · (ב) ונותן כל דמיהן לבעל: ושבח ולדות · דהיינו פחת דמי נפח גופה מחמת ריקון הולד חולקין: קשיא דר"ש כו' · דהכא קתני ושבח ולדות חולקין אלמא אשה משבחת לימכר כשהיא הרה יותר מריקנית ולעיל קתני אשה משבחת משתלד יותר מקודם לכן: במבכרת · דמיה פחותין קודם לידה מלאחר לידה דמסוכנת היא: שיחמא · חמימות והיינו כנגד כל החלל כולו: זכיא בהו איהי · דהא ולדות נכסי בעליהן (ג) וכשמת הגר ועדיין היא מעוברת היא החזיקה בהן והיא קודם לכל אדם הלכך כי חבל בה בתר הכי משלם לה לדידה: מרי דיכי · בעל שמועה זו הלזה מתרגמינן דיכי (בראשית לז): צררי נינהו · קשרי מעות וכספים הן שתזכה בהן מן ההפקר: איתיה לבעל · או ליורשיו זכי להו רחמנא: ליתיה לבעל כו' · דחיובא אימת אתי לה בשעת חבלה והרי אין לה תובעין: אין האשה נותן ליורשיה · הא אוקימנא בגרושה לפיכך אין הבעל יורשה בפרק שור שנגח ד' וה' (דף מג.): זכה · החובל במה שבידו ואפי' לאחר מיתת הגר חבל בה זכה בה:

לרבה

חמרתא מעברתא כו' · וא"ת הא גבי בור תנן בשלהי פרקין נפל לתוכו עבד או אמה פטור ולא אמרינן דהוי כחמרתא מעברתא ולא נמעטיה משור ולא אדם וי"ל דהכא לא מיעט הכתוב שור(ד) בדמי ולדות אלא במקום שהולדות של בעל כדכתי' בעל האשה אבל כאן הולדות לאדון דכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה:

אטו ולדות צררי נינהו · [א]ביורשים לא פליג רב חסדא ומודה הוא דזכו דהא בכתובות בפרק נערה (דף מג:) אצטריך קרא למעוטי שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו והכא ליכא מיעוט ועוד מדפריך לרבה מברייתא דהכה את האשה ומוקי לה שחבל בחיי הגר אבל לרב חסדא משמע דניחא לאחר מיתת הגר ודווקא גר אבל כשאינו גר משלם דמי ולדות ליורשים:

ומי עדיף ממתניתין · וא"ת ומאי ס"ד דמקשן וכי לא ידע דלא עדיף ויש לומר משום דבהך ברייתא קתני נזק וצער וכי היכי דנזק וצער איירי בכל ענין כמו כן זכה בדמי ולדות איירי בכל ענין:

ותני

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה ג ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכג סעיף א:

לג ב ג מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה ג ד סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תה סעיף ג:

לד ד ה מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה ג ד סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכג סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ושבח ולדות מיבעי ליה: (ב) רש"י ד"ה ושמין ולדות ונותנין כל: (ג) ד"ה זכיא וכו' בעליהן הן וכשמת: (ד) תום' ד"ה חמרתא וכו' הכתוב שור מדמי ולדות:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אטו וולדות כו' ביורשים לא כו' נ"ב וכ"ד ש"פ ורמב"ם חולק (ועבהגר"א סימן תכ"ג ס"ק ד):

גליון הש"ס

גמ' כיצד משלם דמי ולדות. עיין לעיל דף מז ע"א תוספות ד"ה וכן:

לעיל מב.

[שבת ל. וש"נ]

קדושין סח. [יבמות כג. כתובות קיא. נדה יז.]

[ברייתא]

[לעיל מב:]

ותני זכתה לימא כתנאי בת ישראל שנשאת לגר ונתעברה ממנו וחבל בה בחיי הגר נותן דמי ולדות לגר לאחר מיתת הגר תני חדא חייב ותני חדא פטור מאי לאו תנאי נינהו לרבה ודאי תנאי היא אלא לרב חסדא מי לימא *תנאי היא ל"ק הא רבנן הא רשב"ג אי רשב"ג מאי אריא לאחר מיתה אפי' מחיים נמי אית לה פלגא מחיים אית לה פלגא לאחר מיתה כוליה ואיבעית אימא הא והא רשב"ג כאן בשבח ולדות כאן בדמי ולדות אמרי משבח ולדות לישמע דמי ולדות ומדרשב"ג לישמע לרבנן אמרי לא שבח ולדות דשייכא ידה בגוייהו זכיא בהו בכולהו דמי ולדות דלא שייכא ידה בגוייהו לא זכיא בהו כלל: בעי מיניה רב ייבא סבא מר"נ המחזיק בשטרותיו של גר מהו מאן דמחזיק בשטרא אדעתיה דארעא הוא דמחזיק ובארעא הא לא אחזיק *ושטרא נמי לא קנה דלאו דעתיה אשטרא או דלמא דעתיה נמי אשטרא א"ל *עני מורי *וכי לצור ע"פ צלוחיתו הוא צריך א"ל לצור ולצור אמר רבה משכונו של ישראל ביד גר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו מוציאין אותו מידו מ"ט כיון דמית ליה גר פקע ליה שעבודיה משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה את השאר ואמאי תקני ליה חצירו *דהאמר רבי יוסי בר חנינא חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו אמרי הכא במאי עסקינן דליתיה כל היכא דאיתא לדידיה דאי בעי מקני [מצי] קני קניא ליה [נמי] חצירו כל היכא דליתיה לדידיה דאי בעי הוא למיקני לא מצי קני חצירו נמי לא קניא והלכתא דליתיה בחצירו דלא קנה: **מתני'** החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר או ברה"ר ופתחו לרה"י ברה"י ופתחו לרה"י אחר חייב: **גמ'** ת"ר החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר (*ברה"ר ופתחו לרה"י) חייב וזהו בור האמור בתורה דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור האמור בתורה אמר רבה בבור ברה"ר כ"ע לא פליגי דמיחייב מ"ט אמר קרא כי יפתח וכי יכרה *אם על פתיחה חייב על כרייה לא כל שכן אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו לא נחלקו אלא בבור

ותני זכתה · ואין מגיה הברייתא אלא כלומר זכה מי שיש לו זכות: משכונו של ישראל ביד גר כו' מוציאין אותו מידו · ואפילו משכנו שלא בשעת הלואתו ואפילו למ"ד בעל חוב קונה משכון דע"כ אין לו אלא שעבוד עליו כיון שהיה יכול לפדותו הישראל ולסלקו בדמים :

והלכתא דליתיה בחצר · ה"ה דאמשכון קאי דאם איתיה בחצר קני אע"פ שאין עומד בצד שדהו וצריך לומר דאיירי בחצר המשתמרת דאי בחצר שאין משתמרת לא קנה אלא אם כן עומד בצד שדהו כדאיתא בפ"ק דב"מ (דף יא. ושם*) ולמאי דס"ד דאיירי כשהמשכון בחצר ובעל החצר אין כאן זה אינו כפי המסקנא של ב"מ ולר"י נראה דמעיקרא נמי הכי ס"ל דאיירי בחצר שאין משתמרת ולא קנה אלא אם כן עומד בצד שדהו וכן משמע נמי מבא זה והחזיק בה אם כן לא היתה משתמרת אלא זה והא דקאמר והלכתא דליתיה בחצר אבעל חצר קאי כלומר שינויא דשנינן שינויא הוא :

החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר · כללא דמילתא בכל הך שמעתתא בור בתר פתחו אזלינן דנחשב הבור כאילו הוא במקום שהפתח שם :

ברה"ר ופתחו לרה"י · פירש בקונט' והפקיר רשותו וה"ה אם מתחילה כמכיה לרה"ר ולא הוצרך לפרש בהפקיר רשותו אלא משום דמשמע ליה לישנא דפתחו לרה"י באמצע רה"י כדמוכח בגמרא דקתני ברה"ר ופתחו לרה"י פטור דמוקי שלא הפקיר לא רשותו ולא בורו ומעיקרא ס"ד כשהפקיר רשותו ולא בורו והיינו משום דמשמע ליה ופתחו לרה"י באמצע רה"י :

ברה"י ופתחו לרה"י אחר · פ"ה שהפקיר רשותו אותה שפי הבור בתוכה אין נראה שר"ל שפתחו לרה"י של אדם אחר ובא אותו אדם והפקיר רשותו שלא היה לו לומר אותה בלשון נקבה אלא משמע שרוצה לפרש הכל ברשות עצמו ולשון אחר אינו מיושב לפירוש זה ואין להקשות אמאי אצטריך למתני ברה"י ופתחו לרה"י אחר ה"ל למימר החופר בור ברה"י ותו לא דאגב אחריני נקט הכי ופירש לנו שהבור והפתח הכל עושה ברשותו ור"י מפרש ברה"י ופתחו לרה"י אחר דהיינו שחפר בור ברשות עצמו ופתחו לרשות חבירו ואצטריך דלא תימא פתחו לרה"ר הוא דחייב דשכיחי רבים (א) ומזקי אבל ברה"י דליכא למיחש אלא לנזק יחידי פטור וכה"ג תניא בהמניח (לעיל נב:) גבי המבקע ולפי פי' ר"י קשה למה הוא חייב בנזקי בעל חצר אם נפל שורו לבור כיון שהחופר משלם נזקי החצר *על בעל חצר למלוייה :

ת"ר החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר · וי"ס שכתוב בהן ברה"ר ופתחו לרה"ר והכי מתניא בתוספתא (פ"ו) וק"ק דה"ל למימר החופר בור ברה"ר אבל אין להקפיד משום דקאי אהנך דמתניתין דאיירי שהפתח ברשות אחרת אצטריך לאשמועינן דאיירי באותו ענין שהבור והפתח במקום אחד ברשות הרבים :

על הכרייה לא כ"ש · *במכלתין אמרינן מכאן שאין עונשין מן הדין אבל בש"ס שלנו אין סובר כן כדפרישית בריש המסכת (דף ב.*) : [עיין תוס' לעיל ד': ד"ה ועדים]

לרבה ודאי · ע"כ מוקי למילתיה כתנאי דהוא אמר חייב והא דתני פטור לא מצי מוקי ליה כוותיה וע"כ הכי מתרץ אנא דאמרי כתנא דמחייב : אלא לרב חסדא מי לימא · מי מיבעיא ליה לאוקמיה מילתא בפלוגתא כתנאי ולמימר אנא דאמרי כתנא דפטר או מצי לתרוצי הא דתנא חייב במילתא אחריתי דלא תקשי ליה : לא קשיא · כלומר אמר לך רב חסדא תרוייהו תנאי כוותי קיימי דבדמי ולדות פטור והא דתניא חייב בשבח ולדות ואליבא דר"ש דאמר אשה פלגא בהו והיא קיימת ; והא · דתני פטור רבנן היא דאמרי כולהו דבעל והרי הוא מת וזכה זה מן ההפקר אבל רבה לא מצי לתרוצי מידי דהא איהו אמר אשה זכתה בחלק בעלה מן ההפקר הואיל והיא היתה מעוברת ומוחזקת בהן בשעת מיתה ואמאי פטור משבח ולדות ודמי ולדות דידה נינהו : מאי אריא לאחר מיתת · הגר דתני חייב ליתן לה חלקה : מחיים · דגר : נמי · חייב ליתן לה חלקה : לאחר מיתה · הגר : כוליה · דזכיא בחלק שבח ולדות של בעלה : אמרי · א"כ קשיא לרב חסדא דמשבח ולדות המגיע חלקו בחיי הגר לגר וקאמר ר"ש דכשמת והיא מעוברת זכתה היא בחלקו נשמע דזכתה נמי בדמי ולדות דבעלה דמאי שנא דמי ולדות משבח ולדות ; ומדר"ש · דאשמעינן דזכתה בחלקו נשמע נמי לרבנן דזכתה בכולן דרבנן לא פליגי אלא במחיים אבל בזכיה דמיתה לא פליגי רבנן ור"ש : אמרי · לא דמו דמי ולדות לשבח ולדות : שבח ולדות · לר"ש דשייכא בהו מחיים בפלגא כי מיית זכייא בכולהו : בשטרות של גר · שעבד לו ישראל אחר קרקעותיו : מהו · לקנות את הנייר : ושטרא נמי לא קני · ואי אתא ישראל אחר והחזיק בה לצור על פי צלוחיתו קנייה: עני מורי · ענני אדוני : וכי לצור על פי צלוחיתו · דליהוי דעתיה אשטרא מעיקרא (ולאו דעתיה אארעא) : פקע ליה שעבודיה · וקם ליה ברשותי' דמריה : דליתיה · שאין המלוה בעיר : והלכתא · הא דאמרינן זה קנה את השאר : בדליתיה · למשכון בחצירו של מלוה בשעת מיתת הגר אבל איתיה למשכון בחצירו קני ליה חצירו : מתני' ופתחו לרה"ר · וכ"ש אם חפר ברה"ר ופתחו לרשות הרבים ולא תימא דוקא חופר ברשותיה דהוה ליה בור דאית ליה בעלים אבל חפר ברה"ר פטור דהא תני סיפא החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו כו' : ברה"ר ופתחו לרה"י · דהוה ליה בור ברה"י והפקיר רשותו דלא מצי למימר מאי בעית ברשותי ונפל דרך פיו לתוכו : חייב · דקסבר תוכא דבור בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד היא ובלבד שיפקיר רשותו : ברשות היחיד ופתחו לרשות היחיד · אף על גב דאין כאן לד רשות הרבים : חייב · ובלבד אם הפקיר רשותו אותה שפי הבור לתוכה : גמ' ופתחו לרשות הרבים · כיון שהתקלה ברשות הרבים הוה ליה כמי שחפרו ברה"ר : וזהו בור כו' · לקמיה מפרש מאי זהו : ספס לא גרסינן : כ"ע לא פליגי דמיחייב · ור"ע מודה ליה לרבי ישמעאל בבור ברשות הרבים דהוא אמור בתורה אבל רבי ישמעאל לא מודי ליה לרבי עקיבא בבור ברשותו דקסבר כי אפקרנא לך רשותי לאו לאחויבי אלא בהזיקא אפקרתיה : אם על פותח · שחפרו

בבור

ח"ר והסהו ובא אחר וגילהו : באה לו · שאין לו חלק בו אלא שכרהו לו שפתחו דהייט ברשות הרבים שאין הקרקע שלו :

בשל

עין משפט נר מצוה

לה א ב ג מיי' פ"א מהלכות זכייה ומתנה הלכה ט סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סימן רעה סעיף יא :

לו ד מיי' שם פ"ב הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף כו [רב אלפס ב"ב פ"ג דף קפ"ד] :

[ד"ה ה"מ] ג"י רש"ל מי לימא תנאי היא ל"ק כאן בדמי ולדות כאן בשבח ולדות ואב"א הא והא בשבח ולדות ול"ק הא רבנן הא רשב"ג אי רשב"ג מאי אריי' כו' לאחר מיתה כולי' לישנא אחרינא הא והא בשבח ולדות הא רשב"ג והא רבנן ואב"א הא והא רשב"ג וכו' ומהרש"ם כתב וז"ל ל"ק הא רבנן הא רשב"ג ואב"א הא והא רשב"ג כאן בשבח ולדות כאן בדמי ולדות אי רשב"ג מאי אריי' כו' לאחר מיתה כוליה אמרי משבח ולדות לישמע כצ"ל וכן גי' מהר' שכנא עכ"ל :

לז ה מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף כח [רב אלפס שם] :

[ב"מ ז: יג. ב"ב עו:]

לח ו מיי' שם הלכה טז ופ"ד שם הלכה ח ופט"ז מהלכות אבידה הלכה ח ופי"ז הלכה ח סמג שם וסימן עד טוש"ע ח"מ סימן רמג סעיף כא וסימן רסח סעיף ג וסימן רעה סעי' כח [רב אלפס שם]:

לט ז מיי' פ"ב מהלכות זכייה ומתנה הלכה טז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רעה סעיף כח:

מ ח ט מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ו :

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ברה"י דשכיחי רבים ומזקי אבל :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ברה"י וכו' על בעל חצר למלוייה · עיין לעיל דף כט ע"א תוספות ד"ה פליגי ודף צח ע"א תוספות ד"ה אע"ג :

[צ"ל במכילתא]

[ד"ה ולא]

תורה אור: שמות כא

[עיין תוספות ב"ב נד. ד"ה אדעתא] [סנהדרין כו: מנחות יז. סא.]

ב"מ יא. קב. קית. חולין קמא:

ס"א ג"ש

רש"א מ"ז

[לקמן נ. נא.]

בבור ברשותו ר"ע סבר *[א]בור ברשותו נמי חייב דכתיב °בעל הבור בבור דאית ליה בעלים קאמר רחמנא ור' ישמעאל סבר בעל התקלה אלא מאי זהו בור האמור בתורה דקאמר ר"ע זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לתשלומין ורב יוסף אמר בבור ברה"י כולי עלמא לא פליגי דמחייב מאי טעמא בעל הבור אמר רחמנא בבור דאית ליה בעלים עסקינן כי פליגי בבור ברה"ר רבי ישמעאל סבר [ב]בור ברה"ר נמי חייב דכתיב כי יפתח וכי יכרה *אם על פתיחה חייב על כרייה לא כ"ש אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו ור"ע הנהו מיצרך צריכי דאי כתב רחמנא כי יפתח הוה אמינא פותח הוא דסגי ליה בכסוי כורה לא סגי ליה בכסוי עד דטאים ליה ואי כתב רחמנא כי יכרה הוה אמינא כרייה הוא דבעי כסוי משום דעבד מעשה אבל פותח דלא עבד מעשה אימא כסוי נמי לא בעי קמ"ל ואלא מאי זהו בור האמור בתורה דקאמר ר' ישמעאל זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לניזקין מיתיבי החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י פטור ואף על פי שאינו רשאי לעשות כן לפי [ג]שאין עושין חלל תחת רה"ר החופר בורות שיחין ומערות ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב [ד]והחופר בורות ברה"י הסמוכה לרשות הרבים כגון אלו [ה]החופרים לאושין פטור ור' יוסי בר' יהודה מחייב עד שיעשה מחיצה עשרה או עד שירחיק ממקום דריסת רגלי אדם וממקום דריסת רגלי בהמה ארבעה *טפחים טעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב הא מני בשלמא לרבה רישא ר' ישמעאל וסיפא ר"ע אלא לרב יוסף בשלמא סיפא דברי הכל אלא רישא מני לא רבי ישמעאל ולא ר"ע אמר לך רב יוסף כולה דברי הכל היא ורישא שלא הפקיר לא רשותו ולא בורו אמר רב אשי השתא דאוקימתא לרב יוסף לדברי הכל לרבה נמי לא תוקמה כתנאי מדרישא ר' ישמעאל סיפא נמי ר' ישמעאל וטעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב כגון דארווח ארווחי לרה"ר מיתיבי החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב ברה"י הסמוכה לרה"ר פטור בשלמא לרבה כולה ר' ישמעאל היא אלא לרב יוסף בשלמא רישא רבי ישמעאל אלא סיפא מני לא ר' ישמעאל ולא ר"ע אמר לך בחופר לאושין ודברי הכל: *ת"ר [ו]חפר ופתח ומסר לרבים פטור חפר ופתח ולא מסר לרבים חייב וכן מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות שהיה חופר ופותח ומוסר לרבים וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו הלכה זו ותו לא אלא אימא אף הלכה זו: *תנו רבנן מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישית אמר להם עלתה אמרו לה מי העלך אמרה להם זכר של רחלים נזדמן לי וזקן אחד מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו זרעו אמר רבי אחא אף על פי כן מת בנו בצמא שנאמר °וסביביו נשערה מאד מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה ר' *נחוניא אמר מהכא °אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו אמר ר' חנינא כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרו חייו שנאמר °הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט *א"ר חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב ארך

שמות כא　תהלים נ　תהלים פט　דברים לב

רש"י

בעל התקלה · ולעולם ברה"ר אבל ברשותו אע"פ שהפקיר פטור כדפרישית האי דנקט ולא הפקיר בורו דאם הפקיר אף בורו הוה ליה בור ברה"ר: ומאי זהו דר"ע · בשלמא זהו דרבי ישמעאל למעוטי דר"ע אלא זהו דר"ע למעוטי מאי הא בור ברה"ר נמי אמור בתורה כדדרשינן: לתשלומין · בור דאית ליה בעלים נאמר אצל תשלומין כדכתיב בעל הבור ישלם ובור ברה"ר נאמר אצל הניזקין כדכתיב כי יפתח איש וכי יכרה ונפל שמה וגו' והכי קאמר ר"ע אמאי פטרת בבור ברשותו והלא זהו בור האמור בתורה אצל תשלומין: הנהו מיצרך צריכי · ולעולם ברשות היחיד והפקיר רשותו ולא בורו דהוה ליה ממונו שהזיק חייב משום דקרינן ביה בעל הבור אבל ברה"ר דלאו ממונו הוא פטור: דטאים · ישתוס *וימלא עפר: ומאי זהו דר' ישמעאל · הואיל ולדידיה תרווייהו כתיבי: לנזקין · בור ברה"ר פתח בו הכתוב תחלה כשדבר בנזקו ונפל שמה שור או חמור בור ברשות הרבים דבר בו שכתוב כי יפתח וכי יכרה ונפל ואי קשיא מתני' מני רבה מוקי לה כר"ע דמחייב אתרוייהו ורב יוסף מוקי לה כר' ישמעאל: פטור · אם נפל דרך פיו שברשותו וקס"ד אפילו הפקיר רשותו פטור אבל אם נפחתה הקמירה שאמר וכסה ברה"ר חייב דהאי תנא סבר חיובא דבור ברה"ר הוא: לאושין · יסוד לחומת ביתו על פני כל רוחב הבית אצל רה"ר וחבירו בספר עזרא (ד) ואשיא יחיטו ובגמרא נפל אשיתא (ברכות דף נו·): פטור · והיינו נמי כחופר בור ברשותו דאית ליה בעלים והפקיר רשותו דלא מצי למימר ליה מאי בעית ברשותי הכא נמי לא מצי למימר ליה למה הלכה בהמתך על שפתו דהא ברשות הרבים היא: וטעמא דלאושין · שדרך לעשות כן ואינו פושע: הא לאו לאושין חייב · אלמא בור ברשותו חייב וקשיא רישא לסיפא: רישא · דקתני בור ברשותו פטור ר' ישמעאל: וסיפא · דמיחייב דדייקינן הא לאו לאושין חייב ר"ע: אלא לרב יוסף · דאמר בור ברשותו דכולי עלמא חייב רישא דקתני פטור מני: לא רשותו ולא בורו · דא"ל ברשותאי מאי בעית ואצטריך לאשמועי' דאע"ג דאינו רשאי לעשות כן דאין עושין חלל תחת רשות הרבים מיהו הואיל ולרשותו פתח ופטור: דארווח בה ארווחי לרה"ר · (א) דהוה ליה חופר בור ברה"ר והלכך טעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב: ברה"י הסמוכה לרה"ר · (ב) כגון מקלה מקום מרשותו לרשות הרבים דהוה ליה הפקיר רשותו פטור: ומסר לרבים · דאמר לבני עירו הבור זה שחפרתי לך צריך לכם לשתות מי גשמים המתכנסין שם וראויה לשתות בהמות מהן הרי הוא מסור לכם: חופר שיחין · לעולי רגלים בדרכים: שעה ראשונה · שעדיין היא ראויה להיות חיה בתוך המים: אמר להם שלום · תעלה וכן שניה: שלישית · דהוה לה שהות בהגאת נפשה אם ישנה שם: אמר להן · כבר עלתה ידאי כדאמרינן לקמן דפשיטא ליה דלא תמות שם: זכר של רחלים · אילו של יצחק: וזקן מנהיגו · אברהם: מצטער בו · לחפור בורות ומערות לעולי רגלים: עם סביביו · לצדיקים הדבקים בו: נשערה מאד · לשון חוט השערה: ונורא על כל סביביו · מגיל אימה ומשפטיו עליהם: ותרן · לעבור על כל פשעם: יותרו חייו · יופקרו חייו וגופו שמורה אל הבריות לחטוא: ארך

תוספות

בבור ברשותו · פי' בקונט' (ג) דקסבר [ר"י] דכי אפקרינא רשותאי לא ליחייב אנא בהזיקא אפקרינה משמע דרוצה לומר אם סמך הבור מתחילה לרה"ר חייב לכולי עלמא ואין משמע כן ועוד דבסמוך אמר הא לאו לאושין חייב ואוקמה רבה כר"ע אבל לרבי ישמעאל משמע דפטור וי"ל דהיינו טעמא משום דא"ל תורך ברשותי מאי בעי שלא היה לו להתקרב כל כך אצל רשותי שתפול בבור: אמר לך רב יוסף כולה דברי הכל היא · לאו דוקא כולה אלא רישא וסיפא דאקשי מינייהו אבל מציעתא דקתני ברה"י ופתחו לרשות הרבים חייב לא אתיא אלא כרבי ישמעאל: כגון דארווח ארווחי לרה"ר · והשתא כולה דברי הכל רישא כשלא הפקיר לא רשותו ולא בורו וסיפא דארווח ארווחי ומיהו רבי יוסי בר יהודה דבעי הרחקה לא מתוקמא כרבי ישמעאל: דבר שנצטער בו · וא"ת אכתי מנא ליה הא מת בנו בצמא וי"ל דמ"מ באותו דבר עצמו לא היה ראוי ליכשל בירושלמי (שקלים פ"ה הל"א ע"ש) מלאך בדמות רבי חנינא נזדמן לה: ארך

מא א ב מיי' פי"ב מהלכות נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף ו:
מב ג מיי' פי"ג שם הלכה כג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיז סעיף א וע"ש בהגה"ה:
מג ד ה טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף ט:
מד ו מיי' שם הלכה כג סמג שם טוש"ע שם סעיף ז וסימן תיז סעיף א:

[לעיל כט.]　[עיין פרש"י לקמן נה: ד"ה שם]　[לעיל מט: לקמן נא.]　גי' רש"ל אמות　ודבא פ"ו　שקלים ה: יבמות קכא: [ע"ש]　[בינמות איתא חנינא]　[עירובין כב. ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דארוות בה ארווחי לרה"ר כגון מקלה מקום מרשותו לרה"ר דהוה ליה חופר:
(ב) ד"ה ברה"י הסמוכה לרשות הרבים דהוה ליה הפקיר כצ"ל ותיבות כגון מקלה וכו' נמחק:
(ג) תוס' ד"ה בבור וכו' פי' בקונטרס נפ"ל דקסבר

°ארך אפים ולא כתיב ארך אף ארך אפים לצדיקים ולרשעים: ת"ר *לא יסקל אדם מרשותו לרה"ר *מעשה באדם אחד שהיה מסקל מרשותו לרה"ר ומצאו חסיד אחד אמר לו ריקה מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך לגלג עליו לימים נצרך למכור שדהו והיה מהלך באותו רה"ר ונכשל באותן אבנים אמר יפה אמר לי אותו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך: **מתני'** *החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור חייב אחד החופר בור שיח ומערה חריצין ונעיצין חייב א"כ למה נאמר בור *מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ואם הוזק בו חייב: **גמ'** *אמר רב בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו אלמא קסבר חבטה קרקע עולם הוא דמזקא ליה ושמואל אמר להבלו וכ"ש לחבטו וא"ת לחבטו אמרה תורה ולא להבלו התורה העידה על הבור ואפילו מלא ספוגין של צמר מאי בינייהו איכא בינייהו דעבד גובה ברה"ר לרב אגובה לא מיחייב לשמואל אגובה נמי מיחייב מ"ט דרב דאמר קרא ונפל עד שיפול דרך נפילה (א) ולשמואל ונפל כל דהו משמע תנן א"כ למה נאמר בור מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים בשלמא לשמואל אף כל לאתויי גובה אלא לרב אף כל לאתויי מאי לאתויי חריצין ונעיצין חריצין ונעיצין בהדיא קתני להו תני והדר מפרש והני כולהו דקתני למה לי צריכא דאי תנא בור הוה אמינא בור עשרה הוא דאית ביה הבלא משום דקטין וכריכא אבל שיח דאריך אימא בעשרה לית ביה הבלא ואי תנא שיח הוה אמינא שיח עשרה הוא דאית ביה הבלא משום דקטין אבל מערה דמרבעא אימא בעשרה לית בה הבלא ואי תני מערה הוה אמינא מערה בעשרה הוא דאית בה הבלא משום דמטללא אבל חריצין דלא מטללי אימא בעשרה לית בהו הבלא ואי תנא חריצין הוה אמינא חריצין עשרה הוא דאית בהו הבלא משום דלית בהו רויחא מלעיל טפי מתתאי אבל נעיצין דרויחי מלעיל טפי מתתאי אימא בעשרה לית בהו הבלא קמ"ל: תנן היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ואם הוזק בו חייב נפל לתוכו שור או חמור ומת פטור מ"ט לאו משום דלית ביה חבטה לא משום דלית ביה הבלא אי הכי אם הוזק בו חייב הא לית ביה הבלא אמרי אין הבלא למיתה ויש הבלא לנזקין ההוא תורא דנפל לאריתא דדלאי שהטיה מריה טרפיה רב נחמן אמר רב נחמן אי שקיל מריה דהאי תורא קבא דקמחא ואזיל תנא בי מדרשא אם שהתה מעת לעת כשירה לא אפסדיה לתורא דשוה כמה קבי אלמא קסבר ר"נ יש חבטה בפחות מעשרה איתיביה רבא לרב נחמן היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור מאי טעמא לאו משום דלית ביה חבטה
לא

שמות לד

רש"י

ארך אף · משמע מאריך רוגז וממתין מליפרע ארך אפים משמע שני רצונים אחת של טובה ואחת של רעה: לצדיקים · מלשלם שכר טוב להאתר: ולרשעים · מלפרע מהן להאתר: לא יסקל · לפנות אבנים: מרשות שאינה שלך · שמא אתה עתיד למוכרה: לרשות שלך · רשות הרבים כל ימיו הוא שלו: לגלג עליו · לא היה מכיר טעמו של דבר: מתני' חרילין ונעילין · בור עגול הוא שיח ארוכה וקצרה מערה מרובעת ומכוסה בקרוי אלא שיש לה פה חרילין רחבין ומרובעין כמערה ואינן מקורין אלא כל פיו פתוח: נעילין · קצרין מלמטה ורחבין מלמעלה: סתם בור עשרה טפחים: מה בור שיש בו כדי להמית· דהיינו י' טפחים: גמ' להבלו · משום דעבד ליה הבל לבור ולא משום חבטו: קרקע עולם · ואינו שלו: שמואל אמר להבלו · חייבה תורה כדקאמרינן ואע"ג דהבלא ממילא אתי ליה וכ"ש לחבטו דאיהו עבד ליה חבטה: ואם תאמר · דוקא לחבטו ולא להבלו דהא ממילא הוא ואיהו לא עבדיה: התורה העידה על הבור · דכתיב בור סתם: ואפילו מלא ספוגין של צמר · דליכא חבטה: מאי בינייהו · מכדי היכא דמת בו בין לרב בין לשמואל חייב ואפילו נבקעת כריסו או נשברה מפרקתו מחייב נמי רב דאיכא למימר הבלא נמי קטלתיה ואפי' נשברה רגלו וכיחש איכא למימר מחמת הבל הבור חלה וכיחש מה לי אי טעמא דחיובא משום חבטה מה לי משום הבל: דעבד גובה · תל גבוה עשרה ברה"ר ועלה שם שור ונפל דהכא ליכא הבלא אלא חבט: דרך נפילה · בעומק משמע ועל פניו: תני · חרילין ונעילין ברישא: והדר מפרש · מהיכא נפקי: דקטין וכריכא · קצר ועגול: אבל חרילין · דרחבין ולא מטללי אימא לא: לאו משום דלית ביה חבט · ואע"ג דאית ביה הבל וקשיא לתרוייהו: לא משום דלית ביה הבלא · וכ"ש דחבטה לית ליה: לנזקין · חלה מחמת הבל וכיחש: אריתא · יאור: דדלאי · משקה שדות והיא עמוקה אמה ולפיכך היא נקראת אמת המים דעמוקה אמה ורחבה אמה: טרפיה רב נחמן · משום ריסוקי אברים דהיא אחת מי"ח טריפות דתנן (חולין דף מב·) נפלה מן הגג ואע"פ דלא חזינן ביה מכה אלא שאין יכול לעמוד ואמרינן התם (דף נא:) אם שהתה מעת לעת ושחטה כשירה ואם עמדה והלכה אינה צריכה מעת לעת ושור זה לא עמד: קבא דקמחא · להוצאותיו עד שיבא לפני חכמים לשאול ויורוהו אם שהתה מעת לעת ושחטה כשירה: לא אפסיד · כה : ממתין
לא

תוספות

ארך אפים לצדיקים ולרשעים · בעושין פסין (עירובין דף כב· ושם) משמע לרשעים להאבידם מן העוה"ב ובחלק (סנהדרין דף קיא·) משמע לטובה וי"ל כשאין סופו לעשות תשובה הוא לרעה אבל בסופו לעשות תשובה הוא לטובה: איכא בינייהו דעבד גובה · ה"ה הוה מצי למימר דנפל דרך אחוריו דלרב לא מיחייב אלא דרך פניו דאיכא הבל אי נמי בבור שרחבה יותר על עומקה דליכא הבל כדאמרינן (לקמן נא:) וחדא נקט: לשמואל אגובה נמי מיחייב · ע"כ בנתקל בגובה ונחבט בקרקע דאי בנחבט בגובה מודה רב דחייב כמו באבנו וסכינו ומשאו דאמר (לעיל דף ג·) אי דאפקריה בין לרב בין לשמואל הייני בור והיינו משום דחבטה דידיה הוא וקשה דבנתקל בגובה °ונחבט בקרקע מודה שמואל דפטור דקרקע עולם הזיקתו כדמוכח לקמן (דף נג·) אמר שמואל היכי דמי לאחוריו דפטור כגון שנתקל בבור ונפל אחורי הבור וי"ל כגוןדעבד גובה ה' טפחים וסביב הגובה חפר בעומק ה' טפחים ונתקל בגובה ונחבט בעומק בור א"כ דוקא התם גבי נפל מקול הכרייה פטר שמואל שקול הכרייה גרם לו ליפול וחבטה נמי לא גרם לו מעשיו שנחבט בקרקע שחוץ לבור ואין להקשות דליחייב בעל הבור האי שעשה חצי התקלה ובכל נמי ליחייב דהא מוקי לה כרבי נתן דכי ליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי י"ל דקסבר שמואל שאין לחייב בעל הבור לעולם אפי' לרבי נתן אלא כשעשה כל התקלה אז יתחייב בעל הבור כשנחבט ואפי' נחבט בקרקע עולם או כשעשה ההיזק אע"ג שלא עשה התקלה אבל בחצי התקלה לא יתחייב בור כשנחבט בקרקע עולם ולפי זה אתי שפיר הא דמשמע לקמן (שם) נתקל באבן ונפל לבור דמחייב בעל האבן אע"ג דהאי בור לאו איהו כרייה: תני והדר מפרש · פי' תני והדר מפרש מהיכא נפקא לן: אם שהתה מעת לעת ושחטה כשירה · בפרק אלו טריפות (חולין נא: ושם) אומר עמדה אין צריכה מעת לעת בדיקה ודאי בעי הלכה אפילו בדיקה לא בעי אבל כששהתה מעת לעת אין להוכיח משם אי בעי בדיקה אי לא ומתוך ה"ג משמע דבעי בדיקה שפירש אבן לא בקיאין בבדיקה ולדידן בעי י"ב חדש : אמרי

עין משפט
נר מצוה

מה א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כג סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיז סעיף א :

מו ב מיי' שם פי"ב הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף ו :

מז ג ד ה מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף י :

מח ו מיי' שם הל' א וי"ד טוש"ע שם סעיף יז:

מט ז מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף יח :

נ ח מיי' פ"ט מהלכות שחיטה הלכה יט סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' נח סעיף ג ·

גליון הש"ס
תוס' ד"ה לשמואל וכו' ונחבט בקרקע מודה שמואל. עיין לעיל דף נא ע"ב תוספות ד"ה וגסוף :

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ו]

לעיל כט:

לקמן נא. סנהדרין מב.

לקמן נג. מ.

הגהות הב"ח
(א) גמ' דרך נפילה ושמואל ונפל :

לא משום דלית ביה הבלא אי הכי (א)הוזק בו חייב הא לית ביה הבלא אמר ליה אין הבל למיתה ויש הבל לנזקין איתיביה *בית הסקילה היה גבוה שתי קומות ותני עלה וקומה שלו הרי כאן שלש ואי סלקא דעתך יש חבטה בפחות מי' למה לי כולי האי ולטעמיך נעביד עשרה אלא כר"נ דאמר ר"נ אמר רבה בר אבוה *אמר קרא °ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה אי הכי נגבה טפי משום דמינוול איתיביה °כי יפול הנופל ממנו ממנו ולא (ב) בתוכו כיצד היתה רה"ר גבוה ממנו עשרה טפחים ונפל מתוכה לתוכו פטור עמוקה ממנו עשרה טפחים ונפל מתוכו לתוכה חייב ואי ס"ד יש חבטה בפחות מי' למה לי עשרה א"ל שאני בית דכל פחות מעשרה לאו בית הוא אי הכי השתא נמי דהוי מאבראי עשרה דל מיניה תקרה ומעזיבה מגואי לא הוי עשרה א"ל כגון דחק מגואי אי הכי כי לא הוי נמי מאבראי עשרה משכחת לה דהוי מגואי עשרה כגון דחק בה טפי אלא היינו טעמא דר"נ סבר מכריסא דתורא לארעא כמה הוי ארבעה אריתא דדלאי כמה הוי שיתא הא עשרה אישתכח דכי קא מחבט מעשרה הוא דקא מחבט אלא מתני' דקתני מה בור שהוא כדי להמית י' טפחים אף כל שיש בו כדי להמית י' טפחים בשיתא נמי סגיא אמרי מתני' דאיגנדר לבור:

מתני' בור של שני שותפין עבר עליו הראשון ולא כסהו והשני ולא כסהו *השני חייב: גמ' אמרי בור של שני שותפין היכי משכחת לה הניחא אי סבירא לן כר"ע *דאמר בור ברשותו חייב משכחת לה בחצר של שניהם ובור של שניהם והפקירו רשותן ולא הפקירו בורן אלא אי סבירא לן בור ברשותו פטור היכי משכחת לה דחייב עליה ברה"ר וברה"ר בור של שני שותפין היכי משכחת לה אי דשוו שליח תרוייהו ואמרי ליה זיל כרי לן ואזל כרה להו *°אין שליח לדבר עבירה ואי דכרה האי חמשה והאי חמשה נסתלקו להו מעשה ראשון הניחא לרבי ולנזקין משכחת לה אלא לרבי ולמיתה ולרבנן בין למיתה בין לנזקין היכי משכחת לה אמר רבי יוחנן כגון שעקרו שניהן חוליא בבת אחת והשלימו לעשרה מאי רבי ומאי רבנן דתניא *אחד החופר בור תשעה ובא אחר והשלימה לעשרה האחרון חייב רבי אומר אחר אחרון למיתה ואחר שניהם לנזקין מאי טעמא דרבנן דאמר קרא °כי יפתח וכי יכרה *אם על פתיחה חייב על כרייה לא כל שכן אלא להביא כורה אחר כורה שסילק מעשה ראשון ורבי אמר לך הנהו מיצרך צריכי כדאמרינן ורבנן נמי מיצרך צריכי אלא היינו טעמא דרבנן אמר קרא כי יכרה איש בור אחד ולא שנים ורבי ההוא מיבעי ליה °*כי יכרה איש בור ולא שור בור ורבנן תרי איש בור כתיבי ורבי *איידי דכתב האי כתב האי וממאי דלחיובי בתרא דלמא לחיובי קמא לא סלקא דעתך דאמר קרא °והמת יהיה לו ההוא דקא עביד מיתה והאי והמת יהיה לו מבעי ליה לכדרבא *דאמר רבא שור פסולי המוקדשין שנפל לבור פטור שנאמר והמת יהיה לו במי שהמתה שלו אמרי ולאו ממילא שמעת מינה דבההוא דעבד מיתה עסקינן: ת"ר אחד החופר בור עשרה ובא אחר והשלימה לכ' ובא אחר והשלימה לשלשים כולן חייבין ורמינהו אחד החופר בור עשרה ובא אחר וסייד וכייד האחרון חייב לימא

לא משום דלית ביה הבלא · אבל חבטה אית ביה ואפ"ה פטור כרב: ולטעמיך נעביד י' · דהא בעשרה מיהא מודית דיש חבטה: מיתה יפה · שימות מהר: דמנוול · שנעשה אברים: ממנו ולא לתוכו · בית גבוה מרה"ר שראוי ליפול ממנו לרה"ר חייב במעקה ולא בית עמוק מרה"ר שהנופל נופל על גגו: גבוה ממנו י' טפחים ונפל מתוכה לתוכו · כלומר שהנופל נופל מתוך רה"ר לתוכו על גגו: פטור · מן המעקה: ונפל מתוכו לתוכה · כלומר שהנופל נופל מגגו לרה"ר: חייב · במעקה: למה לי · בית גבוה י' דמשמע הא בציר מהכי פטור ממעקה: לאו בית הוא · ותורה לא חייבה במעקה אלא בית ולעולם לא אע"ג דיש חבטה: אי הכי · דטעמא משום דלאו קרוי בית הוא אמאי קתני עמוקה ממנו י' טפחים חייב כי הוי נמי עשרה לגבי רה"ר: דל תקרה ומעזיבה לא הוי גואי י' · ולא חזי לדירה ולא הוי בית: משכחת לה · דהוי בית: דחק ליה מגואי · עד דהוי מגואי י' טפחים והוי בית וחייב: אלא · טעמא ודאי משום דאין חבטה פחות מעשרה הוא ולרב נחמן לא תקשי דקסבר ר"נ כו': דאיגנדר · שוכב היה ונתגלגל ונפל:

מתני' השני חייב · והראשון פטור ובגמרא מוקי לה בשהניחו ראשון לשני משתמש ודולה כשהלך לו: גמ' אין שליח לדבר עבירה · להתחייב שולחו אלא שליח מיחייב וסברא הוא דאמרי' ליה דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין: הניחא לרבי · דאמר לקמן אחר שניהן לנזקין: ובנזקין משכחת לה · דתרוייהו מיחייבי: אלא לרבי ולמיתה · דבמיתה מודה דאחרון חייב ולא ראשון היכי משכחת לה: שעקרו שניהם · שחפר האחד תשעה ובא חבירו וסייעו ועקרו בבת אחת חוליא מקרקעותיו: והשלימה לעשרה · דאין כאן אחרון (*לנזקין) דתרוייהו כי הדדי משוו ליה בור ובין לרבי ובין לרבנן חייבין במיתה וכ"ש בנזקין: מיצרך צריכי · כדאמרינן לעיל בפירקין (דף נ.): אחד ולא ב' · נמעטיה קרא לראשון כדמפרש לקמיה וכי מעטיה לנזקין מעטיה דאי ממיתה לא אצטריך קרא דהא לא עבד שיעור מיתה: שור פסולי המוקדשין · כגון בכור בעל מום שהוא של כהן (ג)דקרינן ביה שור רעהו או שור קרבן שנפל בו מום ונפדה דקרינא ביה שור רעהו ואפ"ה לענין בור פטור דכתיב והמת יהיה לו מי שראוי לו להאכיל נבילתו לכלבים יצא זה כו' דהכי אמרינן בבכורות (דף טו·) גבי פסולי המוקדשין שנפדו תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך אבל שור שנגחו חייב כדמפרש לקמיה בפירקין ולהכי נקט פסולי המוקדשים דאילו קדשים תמים מאי איריא בור אפי' שור שנגחו נמי פטור דכתיב שור רעהו ולא שור הקדש: לאו ממילא כו' · כלומר תרתי שמעת מיניה: סייד וכייד · שמתחילה רחב היה ולא היה בו הבל כל כך וזה שסיידו קצרו · כייד · עשה בו ציורין בכתלים בטיח הסיד שטח ט:
לימא

אמרי אין הבל למיתה כו' · והמקשה היה סובר דלענין חבט שייך שפיר אין חבט למיתה אבל יש חבט לנזקין אבל לענין הבל היה סובר דאי יש הבל למיתה יש הבל לנזקין ואי אין הבל למיתה לנזקין נמי אין הבל: נעביד פחותה מעשרה · והשתא מדמה טריפות דאדם לטריפות דבהמה וכן באלו טריפות (חולין דף מג· ושם) ומייתי ראיה מאיזוב וקשה לר"ת דמחלק ביניהם*: בור של שני שותפין היכי משכחת לה · ולא בעי למימר שהפקירו רשותן ובורן דפטור לכולי עלמא כדפרישית בהמניח (לעיל דף כח: ושם) ולא בעי למימר כגון שחפר זה עשרה וזה עשרים דאמר לקמן דכולם חייבין דאבור עשרה דמתניתין קאי: האחרון חייב · דוקא הוא בשביל שחידש מיתה שלא היה מתחילה אבל ראשון א' וזה ט' כולם חייבין בנזקין כמו זה י' וזה עשרים: בור י' ובא אחר והשלימו לעשרים · °והוא הדין לי"א למאי דפריך עלה מסייד וכייד ומשני הא רבי והא רבנן: שלא

נא א מיי' פט"ו מהל' סנהדרין הל' א סמג עשין קב:
נב ב מיי' פי"א מהל' רוצח הלכה ג סמג עשין עט טוש"ע ח"מ סי' תכז סעיף ד:
[עיין תוספות עירובין ז. ד"ה כגון ותוספות זבחים קטז. ד"ה ודלמא ותוספות גיטין נו. ד"ה וניקר ותוספות חולין מב: ד"ה ואמר ותוספות בכורות לז. ד"ה כדי]
נג ג ד טוש"ע י"ד סי' נח סעיף א ועי' בכ"מ פ"ט מהלכות שחיטה הלכה ח:
נד ה מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף כה:
נה ו מיי' פ"ז מהלכות מעילה הל' ב טוש"ע ח"מ שם סעיף ח:
נו ז מיי' פי"ב מהלכות נזקי ממון הלכה יז:
נז ח מיי' שם הל' יב סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' פי סעיף יד:

הגהות הב"ח
(א) גמ' אי הכי ואם הוזק בו כצ"ל: (ב) שם ממנו ולא לתוכו כיצד וכו' ונופל מתוכה וכו' ונפל מתוכו: (ג) רש"י ד"ה שור פסולי וכו' של כהן (דקרינא ביה שור רעהו) תא"מ ונ"ב עיין רש"י לקמן דף נג ע"ב:

גליון הש"ס
גמרא אין שליח לדבר עבירה. עיין במ"ל פ"ב מהלכות רוצח הלכה ב וכטורי אבן חגיגה דף י ד"ה וכי זה תופה: שם כי יכרה איש בור ולא שור בור. לעיל דף יט ע"ב: תוס' ד"ה בור י' וכו' וה"ה לי"א. עיין לעיל דף י ע"ב תוס' ד"ה מאי קעביד:

סנהדרין מה. | [סנהדרין מה. כב. פסחים עה. כתובות לז:] | ג"י הרי"ף והרמב"ם הראשון חייב לעיל ג. | [קדושין מב: וש"נ] | פ"א נ"ע | לעיל י. | [לעיל מט: נ.] | לעיל מח. | [יבמות כד: וש"נ] | לקמן נג: נד.

תורה אור: ויקרא יט | דברים כב | שמות כא | שם

עין משפט
נר מצוה

נח א ב ג מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה יב סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סימן סי סעיף טו :

נט ד מיי' שם הל' יא וגרסתם להיפך כמו שכתוב בכ"מ שלפנינו ועיין במ"מ טוש"ע שם סעיף יא :

ס ה מיי' שם טור ש"ע שם סעיף יב :

סא ו ז מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף טו ועיין בסג"ה :

סב ח מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף יז ועיין ברא"ש :

סג ט מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף כה:

סד י מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכו סעיף א :

סה כ ל מ נ מיי' פ"א מהלכות מכירה הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצב סעיף ב :

[ד"ה רבינא]
[וד"ה דריסת]

לימא הא רבי הא רבנן אמר רב זביד הא והא רבנן עד כאן לא קאמרי רבנן אחרון חייב אלא היכא דלא עבד קמא שיעור מיתה אבל היכא דעבד קמא שיעור מיתה אפילו רבנן מודו דכולן חייבין והא סייד וכייד דקא עבד קמא שיעור מיתה וקתני אחרון חייב אמרי התם שלא היה בו הבל למיתה ובא אחר והוסיף בה הבל למיתה איכא דאמרי אמר רב זביד הא והא רבי הך דקתני כולן חייבין שפיר הא דקתני אחרון חייב כגון שלא היה בו הבל לא למיתה ולא לנזקין ובא אחר והוסיף בו הבל בין למיתה בין לנזקין אמר רבא "הניח אבן ע"פ הבור והשלימה לעשרה באנו למחלוקת רבי ורבנן פשיטא מהו דתימא למטה הוא דהבלא דידיה קא קטיל ליה אבל למעלה דלא הבלא דידיה קא קטיל אימא לא קמ"ל בעי רבא טם טפח וסילק אבניו מהו מי אמרינן מאי דעבד שקליה או דלמא נסתלקו מעשה ראשון וקמה ליה כוליה ברשותיה תיקו : אמר רבה בר בר חנה אמר שמואל בר מרתא בור שמונה ומהן שני טפחים מים חייב מ"ט כל טפח דמיא כתרי דיבשה דמי איבעיא להו בור תשעה ומהן טפח אחד מים מהו מי אמרינן כיון דלא נפישי מיא לית ביה הבלא או דלמא כיון דעמיק טפי אית ביה הבלא בור שבעה ומהן שלשה טפחים מים מהו מי אמרינן כיון דנפישי מים טפי אית ביה הבלא או דלמא כיון דלא עמקא לית ביה הבלא תיקו: בעא מיניה רב שיזבי מרבה הרחיבה מהו א"ל הרי מיעט הבלא א"ל אדרבה הרי קירב הזיקא אלא אמר רב אשי ניחזי אנן אי בהבלא מיית הרי מיעט הבלא אי בחבטה מיית הרי קירב הזיקא איכא דאמרי אמר רב אשי ניחזי אנן אי מההיא גיסא נפל הרי קירב הזיקא ואי מאידך גיסא נפל הרי מיעט הבלא : איתמר בור שעומקה כרחבה רבה ורב יוסף דאמרי *תרוייהו משמיה דרבה בר בר חנה דאמר משמיה דרבי מני חד אמר לעולם יש בה הבל עד שיהא רחבה יתר על עומקה וחד אמר לעולם אין בה הבל עד שיהא עומקה יתר על רחבה : *עבר עליו הראשון ולא כסהו : וראשון מאימת מיפטר רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו משמיה דרבה בר בר חנה דאמר משמיה דרבי מני חד אמר משמניחו משתמש וחד אמר משימסור לו דליו כתנאי המדלה מים מן הבור ובא חבירו ואמר לו הנח לי ואני אדלה מים כיון שהניחו משתמש פטור רבי אליעזר בן יעקב אומר משימסור לו דליו במאי קמיפלגי רבי אליעזר בן יעקב סבר יש ברירה האי מדידיה קא ממלא והאי מדידיה קא ממלא ורבנן סברי אין ברירה אמר רבינא ואזדו לטעמייהו דתנן *השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר ר"א בן יעקב אומר זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו במאי קמיפלגי ר"א בן יעקב סבר יש ברירה האי לדנפשיה עייל והאי לדנפשיה עייל ורבנן סברי אין ברירה א"ר אלעזר המוכר בור לחבירו כיון שמסר לו דליו קנה היכי דמי אי בכספא ליקני בכספא אי בחזקה ליקני בחזקה לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לך חזק וקני וכיון שמסר לו דליו כמאן דאמ' ליה לך חזוקוקני דמי: א"ר יהושע בן לוי המוכר בית לחבירו

כיון

שלא היה בו הבל למיתה · שהיה רחבו יותר מעמקו : אי בהבלא מיית · הרבה הוא תימה דנהי דמיעט הבלא מכל מקום אם לא דהרחיב לא היה טפל : השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורים ליכנס בחצר · בנדרים (דף מו:) מפרש בין יש בה דין חלוקה ובין אין בה דין חלוקה אסורים ואע"פ שאין יכול למחות ליכנס כשאין בו דין חלוקה מ"מ יכול לאסור עליו מידי דהוי אמשכיר בית לחבירו שיכול המשכיר להקדיש כדאיתא במסכת ערכין בפ' האומר משקלי (דף כא· ושם) אע"פ שאין יכול למחות ביד השוכר שלא ליכנס וא"ת ומ"ש מב"ח דאתי וטריף אפי' הקדיש שדהו אלא משום דר' אבהו מוסיף דיכר שלא יאמר כו' (שם דף כג:) וי"ל דשאני ב"ח דגוף הקרקע יוצא מתחת יד המקדיש אבל גבי שוכר לעולם אין גוף הקרקע יוצא מתחת יד המשכיר : זה נכנס בתוך שלו · השתא משמע דדריסת הרגל אסור במודר הנאה ואפילו ר"א בן יעקב לא שרי אלא שותפין משום דבשלו נכנס אבל בלא שותפים מודה דאסור דקפדי אדריסת רגל כדמשמע בסוף חזקת הבתים (ב"ב דף מז: ושם*) וקשה דבפ"ק דמגילה (דף ח· ושם*) תנן אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל אלא דריסת רגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש ופריך בגמרא דריסת הרגל הא לא קפדי ומאי קפריך הא משמע הכא דקפדי ומפרש ר"ת דהכי פריך התם דע"כ בדריסת הרגל דלא קפדי כמו בבקעה מיירי דאי בההיא דקפדי כגון בחצר א"כ אפי' נודר הימנו מאכל יהא אסור כיון דקפדי א"כ כיוצא בו משכירין ותניא בנדרים בפ' אין בין המודר (דף לג·) וכל דבר שאין עושה בו אוכל נפש מקום שמשכירין כיוצא בו אסור וכיון דלא קפדי אמאי אסור והוא הדין דהוה מצי (א) למימר כלים הא לא קפדי :

כיון

לימא הא · דקתני חייבין רבי היא דאמר לעיל גבי חופר בור תשעה הואיל ועבד בו שיעור נזקין דהוי שותף בנזקין והכא דעבדי קמאי שיעור מיתה הוו כולם שותפין בתשלומי מיתה : והא · דקתני אחרון חייב וראשון פטור : רבנן · דדייקי איש אחד ולא שנים : אפילו רבנן מודו · דכי כתיב מיעוטא אחופר בור ט' כתיב דליכא לחיוביה מן והמת יהיה לו דהא מסקנא דמילתא מן והמת יהיה לו נפקא לן דההוא דעבד שיעור מיתה מחייב ומיהו כולה מילתא לא מצינו למיליף מיניה דעיקר קרא לכדרבא אתא : שלא היה בה הבל למיתה · שהיתה רחבה הרבה מש"ה פטור אף בנזקין כדאמרינן איש אחד ולא שנים דהוה ליה כחופר בור ט' ובא אחר והשלימה לעשרה : הא והא רבי · דאילו רבנן כי היכי דפטרי חופר ט' מנזקין פטרי נמי הכא לקמאי : כגון שלא היה בו הבל לא למיתה ולא לנזקין · הלכך ראשון פטור אף בנזקין ואיבא דרב דאמר להבלו ולא לחבטו ואיבא דרבי אצטריך לשמיי שלא היה בו הבל אפי' לנזקין דאילו היה בו הבל לנזקין הוי ראשון שותף לנזקין ולשמואל דאמר אף על החבטה חייבה תורה מוקי לה במלא ספוגות בקרקעותיו דאין כאן חבט : באנו למחלוקת רבי ורבנן · לרבנן אחרון חייב בין לנזקין בין למיתה לרבי אחר אחרון למיתה אחר שניהן לנזקין : פשיטא · מה לי הוסיף למטה מה לי הוסיף למעלה : מהו דתימא · בין לרבי בין לרבנן אחרון פטור דלאו הבלא דידיה קטליה : טם טפח · החופר בור ט' ואחר השלימו לעשרה וחזר אחרון וסתם ומילא עפר אותו טפח שהוסיף : טם · סתם בלשון ארמי [סתמום] טמונין פלשתאי (בראשית כו) : מאי דעבד שקליה · וראשון חייב בנזקין : קמה ליה ברשותיה · והוה ליה השתא בור תשעה דאחרון וחייב מיהא בנזקין: מיהו · מוסיף הבלא : הרחיבה · אחד חופר בור י' ובא חבירו והרחיב פיו : הרי מיעט הבלא · ותבא לו ברכה : הרי קירב הזיקא · שמיעט מקום מעמד רגלים ושמא לא היה הולך השור עד מקום פי הבור שבתחילה : וראשון מאימת מיפטר · דכיטעון על השני היתה השמירה דפשיטא לן דהני עבר דקתני מתני' נשתמש קאמר דאי כדקתני מתני' שעברו עליו שניהן זה אחר זה אמאי ראשון פטור הרי גם הוא פשע : דליו · כסוי הבור לכסותו שהראשון פתחו ודלה ובא שני ומלאו ומסר לו ראשון את כיסוי הבור : והאי מדידיה קממלא · ולא הוי ליה שני שואל על חלקו של ראשון שיהא כולו מוטל עליו לשומרו הלכך אם הזיק שניהם חייבין הכל מסר לו את הדלי נעשה זה שומר שקיבל עליו לכסותו : לחצר · של שניהן : לתוך שלו · כל היכא דעייל יכול לומר זה חלקי שאני בורר ומהני ליה ברירה : ליקנייה בחזקה · משמשתמש בו שהרי קרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה : לעולם בחזקה · לבד מסירת דליו בעי לאחזוקי ביה ומיהו להכי מהני מסירה דאי בחזקה לחודה בעי למימר ליה לך חזק וקני ט':

משכים

מסורת
הש"ס

[בכורות ליתא מלת תרוייהו]

עיין בספר פ"ח

ב"ב נז: נדרים מה: ב"ב נז:

הגהות
הב"ח
(א) תוס' ד"ה זה וכו' וה"ה דה"מ למימר כלים :

כיון שמסר לו מפתח קנה ה"ד אי בכספא ליקני בכספא אי בחזקה ליקני בחזקה לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לך חזק וקני וכיון שמסר לו מפתח כמאן דאמר ליה לך חזק וקני דמי אמר ריש לקיש משום ר' ינאי *המוכר עדר לחבירו כיון שמסר לו משכוכית קנה ה"ד אי במשיכה ליקני במשיכה אי במסירה ליקני במסירה לעולם במשיכה ובעי למימר ליה לך משוך וקני וכיון דמסר לו משכוכית כמאן דאמר ליה לך משוך וקני דמי מאי משכוכית הכא תרגמו קרקשתא ר' יעקב אומר עיזא דאזלא בריש עדרא כדדרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא כד רגיז רעיא על ענא עביד לנגדא סמותא: **מתני'** כסהו הראשון ובא השני ומצאו מגולה ולא כסהו השני חייב *כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב נפל לפניו מקול הכרייה חייב לאחריו מקול הכרייה פטור *נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן חייב בן או בת עבד או אמה פטור: **גמ'** וראשון עד אימת מיפטר אמר רב בכדי שידע ושמואל אמר בכדי שיודיעוהו ורבי יוחנן אמר [א] בכדי שיודיעוהו וישכור פועלים ויכרות ארזים ויכסנו: כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור: כיון דכסהו כראוי היכי נפל אמר ר' יצחק בר בר חנה שהתליע מתוכו איבעיא להו כסהו כסוי שיכול לעמוד לפני שוורים ואין יכול לעמוד בפני גמלים ואתו גמלים וארעוה ואתו שוורים ונפלי ביה מאי אמרי היכי דמי אי דשכיחי גמלים פושע הוא ואי דלא שכיחי גמלים אנוס הוא לא צריכא דאתו לפרקים מי אמרינן כיון דאתיין לפרקים פושע הוא דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה או דלמא כיון דהשתא מיהת ליכא אנוס הוא ת"ש כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ה"ד אילימא כראוי לשוורים וכראוי לגמלים היכי נפול אלא לאו כראוי לשוורים ולא

משכוכית · לקמיה מפרש דבר המושך כל העדר אחריו: ה"ד אי במשיכה · שהכישה במקל ורלתה לפניו שכן דרך בהמה דקה: ליקני במשיכה · למה לי מסירת משכוכית: אי במסירה · קני להו שהיה רה"ר או חצר שאינה של שניהן שאין מסירה קונה שם דאין משיכה אלא בסמטא או בחצר של שניהן כהמוכר את הספינה בבבא בתרא (דף עו:): קרקשתא · גרסינן זוג שמקרקש בה לפני העדר והולך כולו אחריו: עיזא דאזלא בריש עדרא · יש לבעל העדר עז תריף ודרך העזים להלך בראש והעדר הולך אחריהם: עביד לנגדא סמותא · לעז המושכת מנקר עיניה ונכשלת ונופלת בבורות והעדר אחריה כך כשהמקום נפרע משונאי ישראל ממנה להן פרנסים שאינן מהוגנין: **מתני'** כסהו הראשון · כשנשתמש בו: ובא השני · להשתמש בו: ומצאו מגולה · כגון שהתליע ונשבר הכסוי: השני חייב · והראשון פטור ובגמרא מפרש עד מתי ראשון פטור אבל לא כסהו ראשון ובא שני ומצאו מגולה ולא כסהו שניהן חייבין ודקתני השני חייב הא אוקימנא שהניחו ראשון לשני משתמש וסמך עליו שיכסנו: כסהו כראוי · ועבר עליו השור או חמור ונפל ומת: פטור · ובגמרא פריך הואיל וכראוי הוא היכי נפל: נפל לפניו מקול הכרייה · בור כרוייה ונכנס כורה שכיר לתוכו להרחיב או להעמיק ושור הולך על שפת הבור ושמע קול הפטיש ונבעת ונפל על פניו בבור (א): חייב · בעל הבור ואפילו שור שהוא פקח דאמר לקמן (דף נה:) במתניתא דבעל הבור פטור דאיבעי עיוני ומיזל הכא חייב שקול הכרייה ביעתתו ובגמרא פריך נימא כורה גרם ליה. ל"א לפניו מקול הכרייה בעל הבור חייב דאע"ג דאיכא למימר כורה גרם ליה וכורה גרמא בעלמא הוא דעבד דקי"ל *המבעית את חבירו פטור מדיני אדם ותרוייהו ליפטרו אפ"ה בעל הבור חייב כר' נתן כדמפרש בגמ' וזה שמעתי: לאחריו מקול הכרייה פטור · כדמפרש בגמרא ואיידי דנקט ברישא מקול הכרייה תנא סיפא לאחריו מקול הכרייה: בכלי שור שייכא שבירה העול והמחרישה בכלי חמור שייכא קריעה חבילת בגדים ומרדעת שעל גביו · ופטור על הכלים · כדמפרש בגמרא: שור חרש שוטה וקטן כו' · מפרש בגמ': בן או בת · כלומר אע"ג דקטנים הן וליכא למימר איבעי להו עיוני ומיזל אפ"ה פטור מגזירת הכתוב שור ולא אדם חמור ולא כלים: **גמ'** וראשון עד אימת מיפטר · היכא דבא השני ונשתמש בו ולא כסהו עד אימת רמיא כולה חובא אשני וראשון פטור: בכדי שידע · שיבא גם הראשון אחרי כן ויראנו מגולה הואיל ושניהן יודעין שהוא מגולה רמיא חובא אתרוייהו: ושמואל אמר בכדי שיודיעוהו · אע"פ שלא בא וראהו חייב בחלקו ולא רמיא כולה אשני דהא לא גילהו דנחייביה משום פותח לשון מורי לשון אחר עד כדי שיודיעוהו אפי' בא וראהו פטור עד שיודיעוהו ולשון ראשון כשר: ויכרות ארזים כו' · אבל לשני שבא ונשתמש בו לא יהבינן שיעורא כולי האי דהוה ליה לאותובי שומרים עילויה: וארעוה · קלקלוה ונעשה רעועה: ואתו שוורים ונפלו ביה · דאי נפלו ביה גמלים לא מבעיא לן דחייב דהא לגבי גמלים פושע הוא: אי שכיחי גמלים פושע הוא · אף לגבי שוורים דהוה ליה לאסוקי אדעתיה דגמלים מרעי ליה:

ולא

כיון דמסר לו מפתח קנה ה"ד [אי] בכספא כו' · רשב"ם מפרש בפ' חזקת הבתים (ב"ב ד' נג: ושם ד"ה נעל) גבי נעל וגדר כל שהוא בנכסי הגר דנעל היינו שקבע מנעול בדלת לנעלו דהוי בנין אבל סגר הדלת בנכסי הגר אין חזקה דאין זה אלא כמבריח ארי מנכסי חבירו ואע"ג דגבי שכירות הבתים אמר בריש מסכת פסחים (דף ד. ושם*) דכשמסר לו מפתחות הוי בחזקת השוכר לבדוק וה"ה לקנותו ה"מ מוכר ומשכיר בית לחבירו אבל בנכסי הגר מאן מסר ליה דליקני וקשה לר"י דהכא משמע בהדיא דמסירת מפתח לא קני אלא הוי כאומר לך חזק וקני ודוקא גבי אמן הוא דתלוי במסירת מפתח דמי שמפתח בידו עליו לבדוק כיון שהוא יכול ליכנס בזה הבית לבדוק ומה שפי' דלא קני בנעילת דלת אין נראה דבגיטין בפרק הזורק (דף עז:) אומר גבי גט דתיזיל איהי ותיחוד ותפתח אלמא נעילה לחוד קניא שלא היה יכול לעשות שום מנעול דשבת היה ואע"פ שאסור לקנות בשבת בשכיב מרע שרי שלא תטרוף דעתו כדאמרי' בפרק מי שמת (ב"ב דף קנו: ושם) ובחזקת הבתים (שם דף נז·) נמי מוכח גבי ההוא דתנן אלו דברים שיש להם חזקה ואלו שאין להם חזקה ופריך הגמרא מ"ש רישא ומ"ש סיפא ומשני אמר רבא כל שאילו בנכסי הגר קנה בנכסי חבירו (ג) קנה בנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו לא קנה א"כ הא דקתני סיפא הכניס תרנגולין לתוך הבית הרי זו חזקה בנכסי הגר נמי קנה והיינו טעמא דקנה דמסתמא כשנתן שם תרנגולין נעל דלת כדי לשמרם אלמא בנעילת דלת סגי ואין לדמות נעילת דלת למבריח ארי דדוקא נתן צרור דסכר מיניה מיא הוא דאמרי' בחזקת הבתים (ב"ב דף נג·) דהוי כמבריח ארי אבל נעל שנעל דלת בפני כל אדם ואין מניח אדם ליכנס מוכחא מילתא שהבית שלו וקני בנעילה לחודה והא דאמר התם הבונה פלטרין בנכסי הגר ובא אחר והעמיד להם דלתות קנה אורחא דמילתא נקט שאותו שמעמיד דלתות רגיל לנעלם וה"ה נעל ולא העמיד: **בכדי** שידע. כלומר שהקול יצא שהבור מגולה דמסתמא שמע ושמואל אמר בשמיעה בעלמא לא מחייב דאין סומך אשמיעה עד שיודיעוהו ורבי יוחנן אמר עד שיודיעוהו וישכור פועלים ויכרות ארזים וה"ה השני שנותנין לו שיעור זה אלא דלא בעינן שיודיעוהו שכבר ידע ושמואל סבר דמיד יש לו להושיב שם שומרים שלא יפול שום דבר בבור: **ואתו** שוורים ונפלו ביה · פ"ה דאי נפלו בו גמלים לא מיבעיא לן דחייב דהא לגבי גמלים פושע הוא וכן משמע הלשון ויש ליתן טעם בדבר דאפילו לא שכיחי גמלים כלל יש לחוש שמא יבאו גמלים ויפלו אבל אין לחוש שירעו גמלים ויפלו אחרי כן שוורים:

תא

עין משפט
נר מצוה

סו א ב מיי' פ"ג מהל' מכירה הלכה ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצו סעיף ד:

סז ג מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הל' ז סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף ט:

[ד"ה אם]

סח ד מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף כב:

סט ה מיי' שם הלכה יח ועי' בהשגות ובמ"מ טור ש"ע שם סעיף לא:

ע ו מיי' שם פי"ג הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעיף כא:

עא ז מיי' שם פי"ג הלכה טז סמג שם טוש"ע שם סעיף יט:

עב ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף כ:

עג ט מיי' שם הלכה טוש"ע שם סעיף כו:

עד י מיי' שם הלכה ד ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף כב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נפל לפניו וד"ה חייב כד"א: (ב) תוספ' ד"ה כיון וכו' בנכסי חבירו נמי קנה כל שאילו בנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו נמי לא קנה:

מסורת הש"ס

לעיל מו.

לעיל כח:

לקמן דף עו.

הגהות הגר"א

[א] גמ' בכדי שיודיעוהו. נ"ב גי' הרמב"ם שידע. וכ"ה גי' אר"ש ושור:

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה ד סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף כג :

עו ב ג מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף יט :

עז ד מיי' שם הלכה ח ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף כד :

ולא כראוי לגמלים ואי דשכיחי גמלים אמאי פטור פושע הוא ואי דלא שכיחי גמלים פשיטא אנוס הוא אלא לאו דאתיין לפרקים ואתו גמלים וארעוה ואתו שוורים ונפלו ביה וקתני פטור אלמא כיון דהשתא ליכא אנוס הוא אמרי לא לעולם כראוי לשוורים וכראוי לגמלים ודקא קשיא לך היכי נפול א"ר יצחק בר בר חנה שהתליע מתוכו ת"ש לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב היכי דמי אילימא לא כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים פשיטא צריכא למימר דחייב אלא לאו כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים היכי דמי אי דשכיחי גמלים פושע הוא ואי דלא שכיחי גמלים אנוס הוא אלא לאו דאתיין לפרקים ואתו גמלים וארעוהו ואתו שוורים ונפלו ביה וקתני חייב אלמא כיון דאתיין לפרקים פושע הוא דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה (א) לעולם כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ושכיחי גמלים ודקא קשיא לך פושע הוא איידי דנסיב רישא כסהו כראוי נסיב סיפא נמי לא כסהו כראוי איכא דאמרי *הא נמי ודאי לא איבעיא לן דכיון דאתיין לפרקים פושע הוא דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה כי איבעי לן הכי הוא דאיבעיא לן כסהו כסוי שיכול לעמוד בפני שוורים ואינו יכול לעמוד בפני גמלים ושכיחי גמלים והתליע מתוכו מהו מי אמרינן מגו דהוי פושע אצל גמלים הוי פושע נמי לענין התלעה או דלמא לא אמרינן מגו ת"ש כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ואתמר עלה אמר רבי יצחק בר בר חנה שהתליע מתוכו היכי דמי אלימא כראוי לשוורים וכראוי לגמלים והתליע מתוכו פשיטא דפטור מאי הוה ליה למעבד אלא לאו כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ושכיחי גמלים והתליע מתוכו וקתני פטור אלמא לא אמרינן מגו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין התלעה לא לעולם כראוי לגמלים וכראוי לשוורים והתליע מתוכו ודקא קשיא לך כי התליע מאי הוה ליה למעבד מהו דתימא איבעי ליה למיזל ומנקש עליה קמ"ל ת"ש לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב היכי דמי אילימא לא כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים צריכא למימר דחייב אלא לאו כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ואי דשכיחי גמלים פושע הוא ואי דלא שכיחי גמלים אנוס הוא אלא לאו דשכיחי גמלים והתליע מתוכו וקתני חייב אלמא אמרינן מגו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין התלעה אמרי לא (ב) לעולם כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ושכיחי גמלים ואתו גמלים וארעוהו ואתו שוורים ונפלו ביה ודקא קשיא לך פשיטא פושע הוא איידי דנסיב רישא כסהו כראוי נסיב סיפא נמי לא כסהו ת"ש *נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן סומא ומהלך בלילה חייב פקח ומהלך ביום פטור ואמאי נימא מדהוי פושע לענין חרש הוי נמי פושע לענין פקח אלא לאו שמע מיניה לא אמרינן מגו שמע מיניה : נפל לפניו כו' : אמר רב לפניו *לפניו ממש לאחריו אחריו ממש

וזה

ולא כראוי לגמלים · ואתו גמלים וארעוה : הכי הוא דאיבעיא לן כו' ושכיחי גמלים · ומיהו גמלים לא ארעוה אלא מתוכו התליע ועבר עליו שור ונפחת : אבעי לך למיזל · תדיר ולמנקש עילויה ברגליך בכח ולבדוק שלא התליע : ואי דשכיחי גמלים · ואתו וארעוה פשיטא פושע הוא : שור חרש · שור שהוא חרש או שור שהוא מהלך בלילה אפילו הוא פקח חייב : פקח · ונפל לתוכו ביום פטור (האי פקח) דאיבעי לעיוני ומיזל : *לפניו ממש · על פניו נפל ומת מן ההבל :

תא שמע לא כסהו כראוי כו' · תימה דמתחילה רצה להוכיח מרישא דפטור א"כ ע"כ סיפא איידי דתנא רישא כסהו כראוי תנא סיפא לא כסהו כראוי ולא אתא לאשמועינן מידי א"כ היכי בעי להוכיח מידי מסיפא וי"ל דמעיקרא ודאי שלא היה יכול לומר טעם אחר צריך לומר איידי אבל השתא שיכול למצוא חידוש סברא הוא דלית לן למימר איידי : ושכיחי גמלים והתליע מתוכו מהו · כלומר אם מתחילה עברו גמלים ואח"כ באו שוורים ונפלו פשיטא דחייב דפושע הוא כיון דשכיחי גמלים או אפי' אתו לפרקים איבעי ליה לאסוקי אדעתיה וכי מיבעיא לן היכא דלא אתו גמלים אלא באו שוורים ונפלו מחמת שהתליע מתוכו מאי אמרינן מגו או לא ומסיק דלא אמרינן מגו וא"ת כי לא אמרי' מגו נמי מתחייב דתחילתו בפשיעה הוא לענין שוורים אם יעברו גמלים תחילה ואח"כ שוורים וסופו באונס שהתליע ותירץ ריב"א דלא אמרינן תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב אלא היכא שמחמת הפשיעה בא האונס אבל הכא לא בא האונס מחמת הפשיעה דאפי' היה מכוסה כראוי לשוורים ולגמלים היה מתליע וכן משמע בהמפקיד (ב"מ לו: ושם) גבי פשע בה ויצאה לאגם דאפילו למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב התם פטור דמלאך המות קטלה מה לי הכא מה לי התם וא"ת בהכונס (לקמן דף נו· ושם) גבי נפרצה בלילה קאמר בכותל רעוע כי חתרה אמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא והתם לא בא אונס מתוך הפשיעה דאפי' כותל בריא יכול לחתור וי"ל דלקמן פרש"י שחתרה והפילה הכותל ע"י חתירה הרי דמחמת הפשיעה שהיתה רעועה בא האונס דאם היה בריא לא היה נופל בחתירה ובסוף הפועלים (ב"מ דף צג: ושם) גבי רועה שהניח עדרו ובא לעיר ובא ארי ודרס דפריך אביי תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא דאי על בעידנא דלא עיילי אינשי אפילו לא היה יכול להציל אם היה שם חייב והתם לא בא האונס מחמת הפשיעה דמה לי הכא ומה לי התם כיון שאינו יכול להציל אומר ריב"ם [דפי' רב אלפס] דלאביי ודאי חייב אע"פ שלא בא האונס מחמת הפשיעה כדמשמע בהמפקיד (שם) דקאמר לא מבעיא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב כו' מכלל דלמ"ד חייב ניחא ליה לאביי בלאו טעמא דהצלה דאגמא קטלה [א] ועוד דבלאו הכי מפרש שפיר התם ר"י דלא קשה כלום ואין להאריך כאן יותר אבל קשה לר"י דהיכי פשיט מנפל לתוכו שור חש"ו הא לא דמי כלל דהא לענין פקח בדין הוא שלא יחשב פושע ע"י מגו שהרי אין פושע לגבי שור פקח כלל אבל בבעיא דידן הוא פושע לענין שוורים כי מרעי (לגבי) גמלים לכיסוי ולכך יש להועיל שם המגו להחשב פושע לענין שוורים אף לענין התלעה ונראה לר"י דכסהו שלא כראוי לגמלים איירי בכה"ג שמיד שהגמלים עוברים נפחת תחתיהן הכיסוי דהשתא ליכא פשיעה בשוורים כלל ותחילתו וסופו באונס דאי לא אתו גמלים ראוי הוא לשוורים ואי אתו גמלים נפחת מכל וכל וחזו שוורים פקחים (ג) ומזהרים ולא נפלי ומ"מ מגו ודאי איכא ושפיר מיבעיא לן אי אמרי' מגו דהוי פושע לגמלים הוי פושע לשוורים בהתלעה ולפ"ז לא שייך תחילתו בפשיעה וסופו באונס דתחילתו וסופו באונס הוא וא"ת כיון שיודע דשור פקח פטור דלאו פושע הוא א"כ מאי קמיבעיא ליה תפשוט ממתני' דתנן שור חש"ו חייב הא פקח פטור ולא אמרינן מגו וי"ל דס"ד השתא דכל השוורים בין שוטים בין פקחים פטורין ביום וחייבין בלילה ומתני' מיירי בלילה וחרש דנקט לרבותא דס"ד דחרש לא מחייב כדבעי למימר לקמן דחרשותו גרמה לו ומהא דלא אמר מגו דהוי פושע בלילה הוי פושע ביום לא מצי למפשט מידי דלא דמיא כיון דבההיא שעתא הוא אנוס ועוד אור"י דמצי למימר דשפיר ידע האמת דפקח פטור וחרש חייב והכי דלא אמר התם מגו משום דחשיב לפקח כמזיק עצמו וכמתכוין להפיל את עצמו לבור והתורה לא חייבה בתקלת הבור אלא כשאין לו לעיין ולילך אבל כשנפל ע"י התלעה אז יש להתחייב ע"י מגו כיון דלא שייך ביה טעמא דאיבעי ליה לעיוני ובמסקנא כשפושט הש"ס אין חושש בזה החילוק וא"ת אמאי נקט בעיא שלו בשכיחי גמלים אפילו לא שכיחי גמלים כלל יכול לשאול דלענין גמלים עצמן חשיב פושע וחייב עליו אם היו נופלים אפילו לא שכיחי כדמוכח בבעיא קמייתא וי"ל דבלא שכיחי או אפילו אתיין לפרקים פשיטא דלא אמרינן מגו כיון דלא שכיחי ביה חובה דגמלים :

שמואל

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאיבעי ליה אסוקי אדעתיה (לעולם כראוי לשוורים וכו' פושע הוא) איידי דנסיב רישא וכו' איכא דאמרי (הא נמי ודאי וכו' כי איבעי לן) תא"מ ונ"ב ס"א לעולם לא כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ודקא קשיא לך כו' : (ב) שם לענין התלעה אמרי (לא לעולם כראוי וכו' פושע הוא) תא"מ ונ"ב ס"א לא כראוי לשוורים ולא כראוי וכו' : (ג) תוס' ד"ה ושכיחי וכו' וחזו שוורים פקחים ומזדהרי ולא נפלי :

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ושכיחי כו' ועוד דבלא"ה מפרש כו' · נ"ב עיין תוס' דב"מ עה ע"א ד"ה סוחמם כו' וי"ל כו' ור"ל פירש כו' :

מסורת הש"ס

רש"ל מ"ז

נ"ל פניו רש"ל

לקמן נד:

נ"ל פניו רש"ל

ס"א

ר"ת מ"ז

וזה וזה בבור רב לטעמיה *דאמר רב בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו ושמואל אמר [א]בבור בין מלפניו בין מלאחריו חייב שמואל לטעמיה דאמר להבלו וכל שכן לחבטו אלא היכי דמי לאחריו מקול הכרייה דפטור [ב]כגון דנתקל בבור ונפל לאחורי הבור חוץ לבור איתיביה בבור בין לפניו בין לאחריו חייב תיובתא דרב אמר רב חסדא מודה רב בבור ברשותו דחייב משום דאמר ליה ממה נפשך אי בהבלא מית הבלא דידך הוא אי בחבטא מית חבטא דידך הוא רבה אמר הכא במאי עסקינן במתהפך דנפל אאפיה ואתהפיך ונפל אגביה דהבלא דאהני ביה אהני ביה רב יוסף אמר הכא בנזקי בור בשור עסקינן מאי ניהו שהבאיש את מימיו דלא שנא לפניו ולא שנא לאחריו מיחייב תני רב חנניה לסיועי לרב ונפל עד שיפול דרך נפילה מכאן אמרו נפל לפניו מקול הכרייה חייב לאחריו מקול הכרייה פטור וזה וזה בבור אמר מר נפל לפניו מקול הכרייה חייב ואמאי נימא כורה גרם ליה אמר רב שימי בר אשי הא מני רבי נתן היא דאמר [ג]בעל הבור הזיקא קא עביד *[ד]וכל היכא דלא אפשר לאשתלומי מהאי משתלם מהאי דתניא שור שדחף את חבירו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור *רבי נתן אומר [ה]בעל השור משלם מחצה ובעל הבור משלם מחצה והתניא רבי נתן אומר [ו]בעל הבור משלם ג' חלקים ובעל השור רביע לא קשיא [ז]הא בתם הא במועד ובתם מאי קסבר אי קסבר האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד האי משלם פלגא והאי משלם פלגא ואי קסבר האי פלגא הזיקא עבד והאי פלגא הזיקא עבד בעל הבור משלם פלגא ובעל השור רביע ואידך ריבעא מפסיד אמר רבא *רבי נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא לעולם קסבר האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד ודקא קשיא לך לשלם האי פלגא והאי פלגא משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור שור.פותאי מאי אהניא לי איבעית אימא לעולם קסבר האי פלגא הזיקא עבד והאי פלגא הזיקא עבד ודקא קשיא לך בעל הבור משלם פלגא ובעל השור משלם רביע ואידך ריבעא נפסיד [ח]משום *דאמר ליה בעל השור לבעל הבור אנא תוראי בבירך אשכחיתיה את קטלתיה מאי דאית לי לאשתלומי מהיאך נישתלמנא מאי דלית לי לאשתלומי מהיאך נישתלמנא ממך: אמר רבא [ט]הניח אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל בבור באנו למחלוקת ר' נתן ורבנן פשיטא מהו דתימא התם הוא דאמר בעל הבור לבעל השור אי לאו בירא דידי תורא דידך הוה קטיל ליה אבל הכא מצי א"ל בעל אבן לבעל הבור אי לאו בירא דידך אבנא דידי מאי הוה עבדא אי הוה מיתקל בה הוה נפל וקאי קמ"ל דאמר ליה אי לאו אבן לא הוה נפיל לבירא איתביר

שור

וזה וזה בבור · ואפילו הכי אשמועינן מתניתין דפטור הואיל ולא מהבלא מית אלא מחבטא וקרקע עולם דבני רה"ר הזיקתו: רבה אמר הכא במאי עסקינן · דקתני לאחריו חייב: במתהפך דנפל על אפיה · ברישא ומקמי דמטא לקרקעיתה נתהפך ונפל על גביה: דאהני ביה · הבלא שנכנס בו בתחילת נפילתו והועילה בו להמית היא המיתתו: הכא בנזקי בור בשור · שהשור נכנס להזיק בעה"ב שלא ברשות ולא הפקיר לא רשותו ולא בורו ונפל לבור והבאיש את מימיו: דרך נפילה · על פניו משמע דרוב בהמות הנופלין בעומק של פניהם נופלים: נפל לפניו מקול הכרייה חייב ואמאי נימא כורה גרם ליה · וכורה פטור הוה דגרמא בעלמא הוא (*ואפילו הכורה בעל הבור א"כ למיפטריה מהאי טעמא דכיון דמשום גרמא נפל אסתלק חובא דבור מיניה ורמי אפשיעותא דקול הכורה וההוא גרמא בעלמא דפטור ע"א) וכשאין הכורה בעל הבור עסקינן אלא שהוא שכירו וכגון שהיתה בור כרויה ועומדת קודם לכן דהאי האי כרייה הוי כורה חייב דאין שליח לדבר עבירה דאסור לקלקל רה"ר: בעל הבור הזיקא עביד · כלומר בתוך שלו נמצא הנזק וכל היכא דלא אפשר לאשתלומי מכורה דקול גרמא בעלמא הוא משתלם מיניה דבעל הבור: בעל הבור פטור · בין שהשור הניזק שוטה בין שהוא פקח דאמר ליה בעל הבור אי לאו תורך לא נפל והאי דחיפה מעשה בידים הוא ולא גרמא: רבי נתן אומר בעל הבור משלם מחצה · שהרי בין שניהם המיתוהו אפי' הוי שור הניזק פיקח חייב דליכא למימר אבעי לך עיוני ומיזל דהא חבירו דחפו: הא בתם · בעל הבור משלם רביע וטעמא מפרש לקמיה: הא במועד · דמיחייב נ"ש דכל חד משלם מחצה ממה נפשך אי תרווייהו כוליה הזיקא עביד דעל ידי חד מינייהו מיית השתא דעבדי תרווייהו משלם כל חד פלגא אי כל חד וחד פלגא הזיקא עביד מאי דעבד משלם דהא מועד הוא: אי קסבר האי כוליה הזיקא עבד · הואיל דבלאו בור נמי מיית הוי כאילו המיתו כולו וכן גבי בור הואיל ובלאו מכת נגיחת השור הוי מייח כאילו המיתו כולו ומשום הכי מחמיר ג' חלקים על בעל הבור: האי משלם פלגא והאי פלגא · כיון דבעל השור נמי כוליה הזיקא עבד ושור תם משלם חצי נזק שהוא עושה: ואי קסבר · הואיל ושניהם עשאוה יחד האי פלגא עבד והאי פלגא עבד ומשום הכי שור רביע הוא דמשלם דהא תם הוא ופלגא מאי דעבד משלם: ובעל השור · דתם הוא נשלם רביע ובעל הבור דמועד הוא נשלם פלגא ואידך מפסיד ניזק: רבי נתן אב בית דין · במסכת הוריות בסופה: שותפותאי מאי אהניא לי · בלאו שותפות נמי פלגא הוא דמשלמנא וכיון דבעל הבור נמי כוליה הזיקא עביד משלם ג' חלקים: את קטלתיה · בתוך שלך מצאתי: מאי דאית לי כו'. אבל רבנן בתר מעיקרא אזלי ובתרי דבעל השור כולה הזיקא עבד הלכך במועד בעל הבור משלם כוליה ובתם בעל השור משלם פלגא ופלגא מפסיד ובבי מהניתין נמי בתר כורה אזלינן ושניהם פטורין: הניח אבן · בור כרויה ואדם אחר בא והניח אבן על שפתה: באנו למחלוקת כו' · לרבנן בעל האבן חייב דהוא גרם כל הנפילה ומשום גרמא בנזקין ליכא למיפטריה *דאבן נמי הייט בור והזיקא בידים הוא כדתניא בפ"ג (דף כח.) הא מה דומה לזה אבנו וסכינו כו' ולרבי נתן בין שניהם משלמי:

שמואל לטעמיה דאמר להבלו וכ"ש לחבטו · וא"ת דלהוי כי מחייב בחבטו היינו כשנתקל בבור אבל הכא הכרייה גרם לו ליפול וגם נחבט בקרקע עולם בהא הוה פטור וי"ל דשפיר הוי לטעמיה דאשכחן דמחייב בחבטה כשנחבט על ידי מעשיו:

בעל השור חייב · פי' מחצה ובעל הבור פטור לגמרי גזירת הכתוב מונפל שמה שור או חמור מעצמו ולא שיפילוהו אחרים כדפרישית פרק קמא (דף י: וסם*):

ובעל הבור משלם מחצה · בשוטה או מהלך בלילה קאמר דאי בפקח ביום הא הגינא לעיל דפטור וכי תימא ה"מ כשנופל מעצמו אבל הפילוהו אחרים חייב א"כ כשנופל נמי מעצמו ניחייב דתחילתו בפשיעה פן יפול ע"י שוורים וסופו באונס חייב אלא על כרחיך שור פקח נשמר יפה (א) ונרחק כל כך מן הבור שאין שוורים אחרים יכולין להפילו בתוכו:

לעולם קסבר האי פלגא נזקא כו' אנא תוראי בבירך אשכחיתיה · וא"ת כיון דפלגא נזקא עבד מה סברא היא זו דמשום דאשכחיה בבור משלם יותר ממה שהזיק והיה רוצה ר"י לפרש דה"ק האי פלגא הזיקא עביד בעלמא כגון בשני שוורים שהזיקו אבל הכא בשור שדחף חבירו לבור הבור כוליה הזיקא עבד כדאמר את קטלתיה דבבירך אשכחיתי' ולכך מאי דלית לי לאשתלומי מיניה משתלמנא מינך וחזר בו ר"י מפירוש זה דא"כ מועד לר' נתן אמאי משלם מחצה כי היכי דמהני שותפות לבור שאין הבור משלם אלא חצי ממה שהזיק כמו כן יועיל שותפות הבור לשור ולא ישלם השור מחצה ובתם נמי איכא להקשות אמאי משלם רביע ע"כ נראה דבור נמי פלגא נזקא עבד ומשום שגמר ההיזק ודומה כמי שעשאו כולו אמרינן כי ליכא לאשתלומי מבעל השור משתלם מבעל הבור:

עח א ב ג ד מיי' פי"ב מהלכות נ"מ הלכה יח סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף לא ועי' במ"מ ובהשגות:

עט ה ו ז ח מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף לב:

פ ט מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף לג ג

[ד"ה אי]

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה ובעל וכו' יפה ומתרחק כל כך.

גליון הש"ס
רש"י ד"ה באנו למחלוקת וכו' דאבן נמי היינו בור. עיין לעיל דף כח ע"ב תוס' ד"ה ונימא:

[לעיל נ: נא.]
רש"א מ"ז
[לעיל יג.]
[לעיל כח:]
[לעיל נט. וע"ש קז.]
[לעיל יג:]

עין משפט
נר מצוה

לא א ב ג מיי' פי"ב מהל' נ"מ הל' כא:

לב ד מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה ה סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' פ סעיף לד:

[עי' תוס' לעיל יב: ד"ה והא איתא וכו' גרסי רבא]

לג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף לו:

[עי' תוס' לעיל יב: ד"ה והם]

לד ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף לה:

לה ז מיי' שם הל' טז:

לו ח מיי' שם וסמג שם טור ש"ע שם סעיף לו:

לז ט מיי' שם הל' טז:

שור ופסול המוקדשים שנגחו · פירש רב יהודאי גאון דהיינו שור בכור דלא פריק ליה ולפי שאין לו פדיון אעפ"י שדינו להיות נשחט במדינה ונאכל לכהנים במומו כלבי וכאיל דאפילו להאכילו לנכרים מתיר ר' עקיבא בבכורות (דף לג:) מטעם דאיתקש לצבי ואיל אפי' הכי לא חשיב בחייו ממון הדיוט ושור רעהו וכן כל פסולי המוקדשים שלא נפדו אבל במוקדשין שנפדו ליכא לאוקמי דשור רעהו מקרו אע"פ שאסורים בגיזה ועבודה דהא לקמן בשמעתין מחייבינן שור הדיוט שהמית שור פסולי המוקדשין ובור נמי הוה מחייבינן אי לאו משום דכתיב והמת יהיה לו*:

הא כרבנן הא כר' נתן · וקמ"ל דאפי' בשני שוורים יהיה הדין כמו בשור ובור אע"ג דבשור ובור לר' נתן שייך טפי למימר כי ליכא לאשתלומי משור משתלם מבור מטעם דאמר אנא תוראי בבירך אשכחיתיה את קטלתיה ובשור ושור ליכא למימר הכי ולרבנן הא קמ"ל דלא תימא דוקא בשור ובור אמרינן הכי דכי ליכא לאשתלומי מבור לא משתלם משור דהיינו משום דבור עושה עיקר המעשה ואיהו קטל בהבליה לכך לא נטיל חיובו על השור אע"ג דליכא לאשתלומי מיניה אבל בשור ושור שאין בזה עיקר ההיזק יותר מבזה הוה אמינא דאפילו לרבנן כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי ונראה לר"י דאביי ורבינא ס"ל האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד דאי ס"ל פלגא נזקא עבד למה יאמר רבי נתן דכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי הא לא שייך הכא טעמא דאנא תוראי ולא קאמר הא והא כרבי נתן הא כמ"ד פלגא נזקא עבד והא כמאן דאמר כולה נזקא עבד משום דנראה לו לגמרא טעם ראשון שאמר רבא עיקר דהא כולה נזקא עבד ולהכי מוקי כולהו כוותיה:

שור ואדם שדחפו לבור · °לא שדחף אדם בכוונה דא"כ בעל הבור אמאי מחייב דאטו אם שים אדם טליתו של חבירו באש של חבירו זכי יתחייב בעל האש ואם תאמר אי שלא בכוונה אמאי יתחייב בבושת ויש לומר כגון שידע האדם בשעת* נפילת חבירו וחשיב בכוונה מידי דהוה אנתהפך דסוף פ"ב (לעיל ד' כז:): לענין כופר ושלשים של עבד שור חייב · וא"ת והא שור פטור ממיתה כיון שהוא ואדם דחפו דהוי כמו (לעיל י:) הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות דבבת אחת דברי הכל פטור וכיון דלא מיחייב מיתה לא מיחייב כופר דלעיל בפ' ד' וה' (ד' מג: ושם) משמע דרבא ס"ל כרבה דאמר דאי אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר דאמר בהדיא דשלא בכוונה משלם דמים ונראה דלא איירי כשדחפוהו שניהם בבת אחת אלא כל אחד בפני עצמו: לענין כלים ושור פסולי המוקדשין · כשנפדו מיירי דאי לא נפדו אדם ושור נמי פטורין מדכתיב רעהו תימה דבבור אמאי פטור כיון שנפדו והא הוי המיתה שלו למ"ד פודין הקדשים להאכילן לכלבים ואי הוה מיירי בשלא נפדו ניחא שלא יכולים לפדותו לאחר מיתה דבעינן העמדה והערכה ואפילו למ"ד אין פודין קשה דמוכח בפרק כל שעה (פסחים דף כט:) דהייט דווקא להאכילן לכלבים אבל להסיקן תחת תבשילו פודין לכ"ע בשמעתא דאוכל חמץ של הקדש במועד מעל ומסיק רב אשי לכ"ע אין פודין כו' ודכ"ע דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ובפלוגתא דר' יוסי הגלילי ורבנן קמפלגי אלמא מדמעל פודין להסיקו תחת תבשילו או לצורך הנאה אחרת וכן פי' שם הקונט' ואין לתמוה מ"ש אכילת כלב משאר הנאות דדלמא כיון דמיעטיה מואכלה ולא לכלביך לית לן למעוטי אלא כיוצא בה אכילה ומיהו אליבא דרב יוסף דמפרש התם לעולם בפודין הקדשים להאכילן לכלבים קמפלגי נ"ל ודאי דאין חילוק בין אכילת כלב לשאר הנאות ושמא רבא כרב יוסף ס"ל: נפקא ליה מוהמת יהיה לו דשור · ואע"ג דלא ילפינן שור מבור לפטור היכא שאין המיתה שלו מ"מ ילפינן בור משור לבעלים מטפלים בנבילה דג' קראי כתיבי כדאמרינן בפ"ק (דף י:): איפוך אנא · וא"ת אם כן רעהו דכתב רחמנא למה לי לאפוקי הקדש וי"ל דאצטריך להקדש שנגח הדיוט אך קשה דמשור איש נפקא:
או

(מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה) אביי אמר משלם ח"נ *רבינא אמר משלם רביע נזק הא והא בתם הא כרבנן והא כרבי נתן איבעית אימא הא והא כרבנן הא בתם הא במועד איכא דאמרי אביי אמר ח"נ רבינא אמר כוליה נזק הא והא במועד הא כרבנן והא כר' נתן איבעית אימא הא והא כרבי נתן הא במועד והא בתם אמר רבא שור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין כולן חייבין לענין ארבעה דברים ודמי ולדות אדם חייב ושור ובור פטור לענין כופר ושלשים של עבד שור חייב אדם ובור פטורים לענין כלים ושור פסולי המוקדשין אדם ושור חייבין ובור פטור מאי טעמא *אמר קרא °והמת יהיה לו במי שהמת שלו *יצא זה שאין המת שלו למימרא דפשיטא ליה לרבא והא מיבעיא בעי ליה לרבא דבעי רבא שור פסולי המוקדשין שנפל לבור מהו האי והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו או דילמא והמת יהיה לו *לבעלים מטפלין בנבילה הוא דאתא בתר דבעיא הדר פשטה אלא בעלים מטפלין בנבילה מנא ליה נפקא ליה מן והמת יהיה לו דשור מאי חזית דוהמת יהיה לו דשור מפקת ליה לבעלים מטפלין בנבילה והמת יהיה לו דבור מפקת ליה למי שהמת שלו איפוך אנא מסתברא פטור גבי בור הואיל ופטר בו את הכלים אדרבה פטור גבי שור שכן פטר בו חצי נזק כוליה נזק מיהת לא אשכחן: נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו כו': מתניתין דלא כר' יהודה דתניא *ר"י מחייב על נזקי כלים בבור מאי טעמא דרבנן דאמר קרא °ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים ורבי יהודה או לרבות את הכלים ורבנן

או

תורה אור
שמות כא
שם

(*ה"ג מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה · בכור בעל מום שאין בר פדיון דכיון דלאו בר פדיון הוא לא נפק מקדושה קמייתא הלכך שור הקדש קרינא ביה ואע"פ שהכהן אוכלו לא קרינא ביה שור רעהו דמשלחן גבוה קזכו והאי דנקט פסולי המוקדשים ולא נקט שור ושור הקדש שנגחו רבותא אשמעינן דאף לבכור בעל מום פטור הואיל ולא נפדה אבל פסולי המוקדשין שנפדו חייב לשלם אם נגחו דשור רעהו קרינא ביה מדאמר לקמן בשמעתין דשור הדיוט שנגח לשור פסולי המוקדשין חייב אלמא שור רעהו הוי): שור הדיוט ושור פסולי המוקדשים שנגחו · בין שניהם שור: אביי אמר ח"נ משלם · בעל השור והשאר מפסיד הניזק ובתם מוקמינן לה וכדרבי נתן דאמר מה דלית ליה לאשתלומי מהאי לשתלם מהאי והוי כמי שאין לו שותף ומשלם ח"נ כדינו: כרבנן · רביע נזק הואיל ויש לו שותף וזה שאינו יכול להשתלם מן הקדשים יפסיד: ואיבעית אימא · תרוייהו כרבנן ולא פליגי: בתם · רביע נזק הואיל ויש לו שותף ומועד חצי נזק והשאר יפסיד: שור ואדם שדחפו · דבר אחד לבור וממלאו שלשתן שותפין בנזק השור והבור והאדם: לענין נזקין · כגון אם דחפו שם אדם והוזק משלמין בין כולן פחת דמיו דכולן חייבין בנזקי אדם דהא דקיימא לן לגבי בור שור ולא אדם בקטלא קיימא לן כגון אם נפל לתוכו עבד ומת אבל בנזקין חייב וכרבי נתן היא דלא אזיל בתר דחיפה לחודה: ארבעה דברים · שהן לבד מנזק: אדם · שדחפו חייב אבל השור והבור פטורים דקיימא לן (לעיל ד' כו·) איש בעמיתו ולא שור בעמיתו וכן בדמי ולדות אנשים כתיב (גבי ולדות) ולא שוורים: לענין כופר· אם מת: שור חייב · כדינו ובמועד: אדם ובור פטורין · אדם דהא בר קטלא הוא ואי נמי לא אתרו ביה פטור מדתנא דבי חזקיה בהמכה את הכד (לעיל לה·) ובור דכתיב שור ולא אדם: ושור פסולי המוקדשין · אם דחפו לתוכו שור פסולי המוקדשין שנפדה דקרינא ביה שור רעהו אחר שפדאו: מאי טעמא · בור פטור: דכתיב והמת יהיה לו · גבי בור: מי שהמת שלו · ביכול למכור הנבילה יצא זו שאף על פי שנפדה טעון קבורה דאמרינן גבי פסולי המוקדשין שנפדו במס' בכורות בפ' שני (ד' טו·) תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך מכאן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים: לבעלים מטפלין בנבילה · כדאמרינן בפ"ק (ד' י:) והמת יהיה לו לניזק אתה אומר לניזק כו': ומאי חזית דהאי והמת יהיה לו דשור מפקת ליה לבעלים מטפלין בנבילה · ומחייבת ליה אנגיחת פסולי המוקדשין: איפוך אנא · ואוקימנא חיובא דפסולי המוקדשין אבור: שור ולא אדם · מדלא כתיב ונפל שמה הנופל אלמא למעוטי אתא ולקמיה פריך שאר בהמות מנא ליה דלמא כולם ממעטינן:
לחלק

מסורת הש"ס

רש"ל מ"ז וכ' דגם מתוספות משמע שרב יהודאי כירש כן ולא רש"י וכ' מהרב"ש מ"ש ברש"י ה"ג ר"ל הלכות גדולות בא לומר שכן נמצא בהלכות גדולות שחבר רב יהודאי גאון ומ"מ נראה שאינו מלשון רש"י שהרי כתב לעיל בפסיקות דלא כוותיה וכאן לא הזכיר שחולק עליו אלא שתלמיד אחד כתב בגליון

[לעיל נג. כב.]

[עי' תוס' זבחים עא: ד"ה וכטריפה']

[לעיל י: וש"נ]

רש"ל מ"ז

לעיל ס: וש"נ

[עי' לעיל ו. תוס' ד"ה גאמרין]

גליון הש"ס
תוס' ד"ה שור ואדם וכו' לא שדחף אדם. עיין לעיל ד' ו ע"א תוס' ד"ה לאתויי:

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאינו קרב לגבי מזבח לא כתב רחמנא חמור ואי כתב רחמנא חמור וכו' שאין קדוש בבכורה לא כתב רחמנא שור אלא אמר קרא: (ב) תוס' ד"ה חמור וכו' הגוזל קמא קשיא דלא חשיב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חמור וכו' דהוו בעלי חיים. עיין מנחות דף יד ע"ב:

תורה אור

או מבעי ליה לחלק ורבי יהודה לחלק מונפל נפקא ורבנן ונפל טובא משמע אימא ונפל כלל שור וחמור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט שור וחמור אין מידי אחרינא לא אמרי בעל הבור ישלם חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל בעלי חיים אי מה הפרט מפורש דבר שנבלתה מטמאה במגע ובמשא אף כל דבר שנבלתה מטמאה במגע ובמשא *אבל עופות לא א"כ נכתוב רחמנא חד פרטא הי נכתוב אי כתב שור הוה אמינא קרב לגבי מזבח אין שאינו קרב לגבי מזבח לא (א) ואי כתב רחמנא חמור ה"א קדוש בבכורה אין שאין קדוש בבכורה לא אלא אמר קרא °והמת יהיה לו כל דבר [שמות כא] מיתה בין לרבנן דקא ממעטי להו לכלים ובין לר' יהודה דקא מרבי להו לכלים כלים בני מיתה נינהו אמרי שבירתן זו היא מיתתן *ולרב דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו בין לרבנן בין לרבי יהודה כלים בני הבלא נינהו אמרי בחדתי דמיפקעי מהבלא האי והמת יהיה לו מבעי ליה לכדרבא *דאמר רבא שור פסולי המוקדשין שנפל לבור פטור שנאמר והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו אלא אמר קרא °כסף ישיב לבעליו [שם] לרבות *כל דאית ליה בעלים א"ה אפילו כלים ואדם נמי אמר קרא שור ולא אדם חמור ולא כלים ולרבי יהודה דקא מרבי להו לכלים בשלמא שור ממעט ביה אדם אלא חמור מאי ממעט ביה *אלא אמר רבא חמור דבור לרבי יהודה ושה דאבידה לדברי הכל קשיא:

נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן חייב: מאי שור חרש שוטה וקטן אילימא שור של חרש שור של שוטה שור של קטן הא שור של פקח פטור אמר רבי יוחנן שור שהוא חרש שור שהוא שוטה שור שהוא קטן הא

רש"י

לחלק · דלא תימא אינו חייב עד שיפול שם שור וחמור ביחד: ונפל. לשון יחיד: ונפל טובא משמע · [כמו ועשה בגלאל והאליאב] (שמות לו) ובא האות והמופת (דברים יג) ובא הארי ואת הדוב (שמואל א יז): מידי אחרינא לא · ושאר מילי מנלן: אף כל בעלי חיים · לרבנן קמתרץ לה ולר' יהודה אתא או ורבי אף שאר מטלטלין: עופות אין מטמאין במגע ובמשא: א"כ · דלא רבי אלא מאי דדמי ליה לפרטא משני לדדין: לכתוב רחמנא חד פרט · או שור או חמור ודרשינן כל כעין הפרט ומדכתב אידך אם אינו ענין לדבר שנבלתו מטמאה דהא אתי בכללא תנהו ענין לעופות דדמו לפרטא בחד לד דהוו בעלי חיים ואיכא למפרך השתא דתרווייהו לריכי מהיכא ממעט אדם אלא מהך מלתא דעופות מקשי ואזיל עד דמפיק ליה מכוליה טעמא: שאין קדוש בבכורה לא · כגון סוסים וגמלים כתב רחמנא שור דלא איצטריכא דהא מכלל אתי לרבויי אפי' סוסים וגמלים הואיל ודמו לפרטא משני לדדין בעלי חיים ונבלתן מטמאה אבל עופות דלא דמו אלא בחד לד לא: אלא · לא תימא חזר וכלל למדרשיה בכלל ופרט וכלל אלא אימא אמר קרא והמת יהיה לו כו': כלים בני מיתה נינהו · בתמיה וליכא קרא למעוטינהו לרבנן ורבי יהודה היכי מלי לרבויינהו הא לא קרינן בהו והמת יהיה לו: שבירתן זו היא מיתתן · הלכך לרבנן אתא חמור למעוטינהו הואיל ולאו מיתה ממש היא ושור למעוטי אדם שאינו מין בהמה ואי כתב רחמנא חד הוה אמינא למעוטי אדם אבל כלים לא דכי קא ממעט בעלי חיים דכוותיה קא ממעט להכי איצטריך חמור ולרבי יהודה או לרבויי כלים אתא אף ע"ג דלאו בני מיתה נינהו ממש ושור למעוטי אדם בעלי חיים דכוותיה ולקמן פריך לר' יהודה חמור למה לי: בחדתי · חדשים: שור פסולי המוקדשין · שנפדה אין המיתה שלו דקיימא לן בבכורות בפרק ב' (דף טו·) גבי פסולי המוקדשין לאחר פדיונו תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך: שור ולא אדם · שאינו מין בהמה: ושה דאבידה · כיון דכתיב לכל אבידת אחיך למה לי דכתב רחמנא חמור ושור ושה ושלמה ובפרק אלו מציאות דרשינן להו לכולהו בר משה: הא של פקח פטור · בתמיה היכא פטריה קרא: הא לאו בני מיתה נינהו: הא הבלא נינהו · אפילו למאן דאית ליה בפ' המניח (לעיל דף כט·)

תוספות

או מבעי ליה לחלק · האי סוגיא כר' יאשיה דמצריך או לחלק בכל דוכתין אבל לרבי יונתן אין צריך או לחלק ותימה א"כ סוגיא זו דלא כהלכתא דבפ' השואל (ב"מ דף נה:) מוקי אביי כרבי יאשיה ורבא כרבי יונתן וקי"ל כרבה לגבי דאביי ובפ' אותו ואת בנו (חולין דף עח:) גבי פלוגתא דחוששין לזרע האב משמע דתליא בפלוגתא דרבי יונתן ור' יאשיה נמי יש לתמוה למה אין אנו פוסקין כמ"ד כר' יונתן מכח מילתיה דרבא בפרק השואל: הוה אמינא קרב לגבי מזבח אין · תימה למה לא ילפינן הכא שור שור משבת ובמסקנא נמי דמרבינן עופות מדכתיב ישיב לבעליו כל דאית ליה בעלים ל"ל נילף משור שור או חמור חמור משבת כמו חסימה ופריקה לקמן וממילא אמעיט אדם דליכא למילף משבת כדאמרינן לקמן (ע"ב) גבי כלאים להנהה הקשתיו ולא לדבר אחר וכן גבי תשלומי כפל והשבת אבידה מה צריך ריבוי לקמן נילף משבת ומיהו כהפרשה דהר סיני ניחא דלא שייך למילף משבת דעדיין לא נאמרו עשרה הדברות וי"ל דבמקום דשייך לדרוש בכלל ופרט לא ילפינן שור שור משבת וכן כל הני דאמר דרשינן בכלל ופרט דתשלומי כפל דרשינן ליה בהדיא במרובה (לקמן דף סג.) אי לאו רבויא הכל וכן יש לפרש בהשבת אבידה אבל בכל אחריני י"ל דלא מדרים בכלל ופרט וכלל: קרב לגבי מזבח · בפ"ק דקדושין (דף יז·) גבי הענקה דכתיב מאן גורן ויקב לא ממעט כל דבר שאין קרב לגבי מזבח משום דבכלל גורן הוי כמה דברים שאין קריבים לגבי מזבח אבל בפ"ק דחולין (דף כה:) ל"ע דכתיב כל מעשה עזים התחטאו דאמר עזים למעוטי עופות ואמאי לא ממעטינן כל דבר שאין קרב לגבי מזבח ומיהו להאי לישנא דאמר לקמן כל ריבויא הוא לא קשה מהתם: בין לרבי יהודה דמרבה כלים כלים בני מיתה נינהו וא"ת ומאי פריך כ"ש משום דלאו בני מיתה נינהו צריכי ריבויא לרבי יהודה וי"ל דלר' יהודה נמי הוה ממעט כלים מחמור אי לאו ריבויא ולהכי פריך בין לרבנן דממעטי להו כלים מחמור ובין לרבי יהודה דמרבה להו כלים מאו לאפוקי ממיעוט דחמור: בין לרבנן בין לר' יהודה כלים בני הבלא נינהו · אפילו למאן דאית ליה בפ' המניח (לעיל דף כט·) דל"ר יהודה מפקיר נזקיו לאחר נפילת פסיעה פטור וא"כ לא מחייב רבי יהודה אלא בבור ברשותו ובבור ברשותו אצטריך שפיר למיפטר כלים בחבטה דחבטה דידיה הוא מ"מ פריך שפיר דבהיזק הבל משתעי קרא מדדריש רב ונפל עד שיפול דרך נפילה וחבטה היכא דנפל דידיה אתיא בק"ו ובהבל דמשתעי ביה קרא אית לן לאשכוחי ריבויא דכלים לר"י ומיהו אין נראה שידרוש ר' יהודה אפי' לרב עד שיפול לדרך נפילה דכיון דלא מחייב אלא בבור ברשותו אין לו לדורשו כמו שמואל אין דורשו משום דבכל מקום שיתחייב בהבל מתחייב בחבטה: חמור דבור לר' יהודה כו' · והא דלא קאמר נמי גם לב"ה דברים הגוזל קמא לקמן (דף נד·) (ב) דלא חשיב אלא הנך דדמו *דהוו בעלי חיים הקשה הר"ר משה מפונטייז"א ואימא דחמור אתא למעט שטרות ואור"י דלמאן דלא דאין דינא דגרמי אפי' הוא עצמו פטור ולמאן דדאין דינא דגרמי נמי לא מחייב אלא מדרבנן כדמוכח *בפרק הכונס (לקמן דף סב·) דמיבעיא ליה אי ע"צ תקנת עגל במסור או לא ואי דינא דגרמי דאורייתא למה לא עשו תקנת גזל במסור כמו בגזל: ושה דאבידה לדברי הכל קפ"א · וא"ת לגופיה אצטריך למהוי פרט וכלל ונעשה כלל מוסיף על הפרט ואתרבו כל מילי דשור וחמור ושלמה אצטריך כל חד וחד למילתיה כדדריש בפ' אלו מציאות (ב"מ דף כז·) ואי לא שה דמייתר הוה מסיירי חד מינייהו לפרט וכלל ולא הוה דרשינן ביה מידי וי"ל דבכל מקום שיש פרט וכלל רגיל רבינו שמואל ליתן טעם למה לי לפרט כיון דאתרבי כל מילי ומפרש דשמא יש דברים שלא היה מתרבי מהכלל אם לא שקדמו פרט להיות כלל מוסיף עליו ולרבות כל דבר והכא קים ליה לבעל הש"ס דמאבידה סתם הוה ממעטינן שפיר כל אבידה שאילו יש פרט וכלל שאין למעט שום אבידה מכגון אב או מק"ו או בשום ענין וא"ל כאן פרט כדי שלא נמעט מן הכלל שום דבר על ידי שום דין א"כ לכל אבידה כתיב והוי לכל ריבויא לרבות כל אבידה כאילו יש פרט וכלל אף על גב דדרשינן מיניה בע"ז (דף מו:) לרבות המומר מכל מקום איכא למדרש נמי כל אבידה דאתרווייהו קאי ריבויא אאבידה ואאחיך ומרבינן כל אבידה דכל אחד ונכאחיך:

[לקמן סג.] [לעיל ב ע.] יבמות נא. [נג:] ב"מ כז. [עי' תוס' לקמן עא: ד"ה וסבר ותוספות כתובות לג. ד"ה סבר]

הא שור שהוא פקח פטור אמר ר' ירמיה לא מבעיא קאמר לא מבעיא שור שהוא פקח דחייב אבל שור חרש שוטה וקטן אימא הרשותו גרמה לו קטנותו גרמה לו וליפטר קמ"ל א"ל רב אחא לרבינא והתניא נפל לתוכו בר דעת פטור מאי לאו שור בר דעת א"ל לא אדם אלא מעתה אדם בן דעת הוא דפטור הא לאו בן דעת הוא דחייב שור ולא אדם כתיב אלא מאי בן דעת מין בן דעת א"ל והתניא נפל לתוכו שור בן דעת פטור אלא אמר רבא שור והוא חרש שור והוא שוטה שור והוא קטן דוקא אבל שור והוא פקח פטור מאי טעמא דבעי ליה עיוני ומיזל תניא נמי הכי *נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן וסומא ומהלך בלילה חייב פקח ומהלך ביום פטור: **מתני'** אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור ולהפרשת הר סיני ולתשלומי כפל ולהשבת אבידה לפריקה לחסימה לכלאים ולשבת וכן *חיה ועוף כיוצא בהן א"כ למה נאמר שור או חמור אלא שדבר הכתוב בהווה:

גמ' לנפילת הבור °כסף ישיב לבעליו כתיב כל דאית ליה בעלים כדאמרן להפרשת הר סיני °אם בהמה אם איש לא יחיה *וחיה בכלל בהמה הויא אם לרבות את העופות לתשלומי כפל כדאמרינן °על כל דבר פשע כלל כל דבר פשיעה להשבת אבידה °לכל אבדת אחיך לפריקה יליף חמור חמור משבת *לחסימה יליף שור שור משבת לכלאים אי כלאים דחרישה יליף שור שור משבת אי כלאים דהרבעה יליף בהמתך בהמתך משבת וגבי שבת מנלן דתניא ר' יוסי אומר משום ר' ישמעאל בדברות הראשונות נאמר °עבדך ואמתך ובהמתך ובדברות האחרונות נאמר °ושורך וחמורך וכל בהמתך והלא שור וחמור בכלל כל בהמה היו ולמה יצאו לומר לך מה שור וחמור האמור כאן חיה ועוף כיוצא בהן אף כל חיה ועוף כיוצא בהן אימא בהמה דדברות הראשונות כלל שורך וחמורך דדברות האחרונות פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט שור וחמור אין מידי אחרינא לא אמרי וכל בהמתך דדברות האחרונות חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל בעלי חיים ואימא מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אף כל דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא *אבל עופות לא אמרי א"כ נכתוב רחמנא חד פרטא הי נכתוב רחמנא אי כתב רחמנא שור ה"א קרב לגבי מזבח אין שאינו קרב לגבי מזבח לא כתב רחמנא חמור ואי כתב רחמנא חמור ה"א קדוש בבכורה אין שאין קדוש בבכורה לא כתב רחמנא שור אלא וכל בהמתך ריבויא הוא וכל היכא דכתב רחמנא כל ריבויא הוא והא גבי מעשר דכתיב כל וקא דרשינן ליה בכלל ופרט דתניא *°ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל בבקר ובצאן וביין ובשכר פרט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע אמרי בכל כללא כל ריבויא איבעית אימא כל נמי כללא הוא מיהו האי כל דהכא ריבויא הוא מדהוה ליה למכתב ובהמתך כדכתיב בדברות הראשונות וכתב וכל בהמתך ש"מ ריבויא השתא דאמרת כל ריבויא הוא בהמתך דדברות הראשונות ושור וחמור דדברות האחרונות ל"ל אמרי שור לאגמורי שור שור להסימה חמור לאגמורי חמור חמור לפריקה בהמתך לאגמורי בהמתך בהמתך לכלאים אי הכי אפילו אדם ליתסר אלמה תנן *°אדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך אמר רב פפא *פפונאי ידעי טעמא דהא מילתא ומנו רב אחא בר יעקב אמר קרא °למען ינוח עבדך ואמתך כמוך להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר: שאל רבי חנינא בן עגיל את רבי חייא בר אבא מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב ובדברות האחרונות נאמר

בהמתך דדברות הראשונות כלל · לא חשיב ליה כלל ופרט המרוחקים זה מזה דאחרונות וראשונות חדא מילתא היא דזכור ושמור בדבור אחד נאמרו [ר"ה כז: שבועות כ:]: **ואימא** מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמא · תימה [א"כ] פרט ל"ל דכלל בהמתך נמי כתיב ועוד כשאומר מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל בעלי חיים ועופות בכלל היכי ס"ד דאתרבו עופות לימא דכללא גופיה ממעט להו: **פרי** מפרי וגדולי קרקע · הכא משמע דבקר ולא אקרי גידולי קרקע ותימה דבפ"ק דקדושין (דף יז·) גבי הענקה אמר דאי כתב רחמנא גורן ה"א גידולי קרקע אין בעלי חיים לא כתב רחמנא צאן וי"ל דלענין דבר היונק מגוש מן הארץ לא חשיב בהמה גידולי קרקע ואין להאריך כאן יותר*:

אמר

הא שור והוא פקח פטור · בתמיה: מין בן דעת · היינו אדם ואפי' הוא שוטה מין בן דעת הוא: שור חרש שוטה וקטן · שור שהוא חרש או שוטה או קטן או סומא או מהלך בדרך בלילה ואפילו הוא פקח: **מתני'** ולהפרשת הר סיני · אם בהמה אם איש כתיב הורה אור ולכן מרבינן חיה ועוף בגמרא: ולתשלומי כפל · ואע"ג דכתיב משור ועד חמור בגמ' בהמה וחיה מרבינן בגמ' וכן בכולהו: לפריקה · עזוב תעזוב עמו (שמות כג): לכלאים · דהרבעה אע"ג דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים הוי נמי חיה ועוף בכלל כדיליף בגמרא וכן לענין כלאים דהנהגה דלא תחרוש בשור וחמור: בהווה · בדבר הרגיל להיות: **גמ'** חיה בכלל בהמה · דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו וכתיב בתריה איל וצבי (דברים יד): לתשלומי כפל על כל דבר פשע על שור כו' כל דבר פשיעה ואפי' דבר שאין בו רוח חיים בפרק מרובה (לקמן סב:): משבת · דכתיב שורך וחמורך וכל בהמתך (דברים ה): יליף בהמתך בהמתך משבת · מה להלן חיה ועוף בכלל כדמפרש לקמי': בדברות הראשונות נאמר בהמתך · ולא נאמר בהן שור וחמור ובדברות האחרונות הוסיף להזכיר שור וחמור: והלא · אף הן בכלל כל בהמתך שנאמר בנידון הוי: מה שור וחמור שנאמר כאן חיה ועוף כיוצא בהן · ולקמיה מפרש טעמא מוכל דמשמע ריבוי: אף כל · מקום שנאמר שור וחמור כגון פריקה וחסימה ודומין להן חיה ועוף כיוצא בהן: נכתוב רחמנא חד פרטא · ודרשינן כל דדמי ליה משני צדדין מדכתב אידך אם אינו ענין לדבר שנבלתו מטמאה תנהו לענין עופות דדמי לפרטא בחד צד דהוו בעלי חיים דכוותיה: כתב רחמנא שור · דלא אצטריך דהא קדוש הוא בבכורה ומחמור קאתי תנהו לענין סוסים וגמלים דדמי לפרטא משני צדדין נבלתו מטמאה ובעלי חיים הן אבל עופות לא: ריבויא הוא · ולא מדרש בכלל ופרט וריבה הכל: פרי מפרי · ולד מולד יין מענבים ושכר מתמרים למעוטי כמהין ופטריות ומים ומלח דאיט פרי מפרי וגדולי קרקע למעוטי דגים שאינן נקחין בכסף מעשר: השתא דאמרת כל ריבויא הוא · ואפי' עופות למה לי דפרט בהמה ושור וחמור: אי הכי · דכלאים משבת ילפינן: אדם נמי ליתסר · למשוך בקרון עם הבהמה דהא גבי שבת מוזהר כבהמה דכתיב ועבדך ואמתך ובהמתך: פפונאי · בני פפונא שם מקום: רב אחא בר יעקב · מפפונאי היה דאמרינן בהשותפין (ב"ב דף מז·) דרים רב אחא בר יעקב מפפונאי דשטן ופנינה לשם שמים נתכוונו: להנחה הקשתיו · עבד ואמה לבהמה אבל לא לענין חיבור אחר:

נאמר

פט א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה טו: ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שי סעיף יט:

צ ב מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע שם:

צא ג מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה ו'

צב ד מיי' פי"ד מהל' אבידה הל' א טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף א:

צג ה מיי' פי"ג מהל' רוצח הלכה א סמג עשין פ טוש"ע ח"מ סי' רעב סעיף א:

צד ו מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' ב סמג לאוין קפד טוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ב:

[עי' תוס' שבת עג: והוספות כתובות ס. ד"ה מפרק]

צה ז מיי' פ"ט מהל' כלאים הל' א סמג לאוין רסא טוש"ע י"ד סי' רצז סעיף א וסעיף י:

צו ח מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה א טוש"ע א"ח סי' שה סעיף א:

צז ט מיי' שם וסמג שם טוש"ע י"ד סי' רצז סעיף א י:

צח י מיי' פ"ז מהל' מעשר שני הלכה ג סמג עשין קלו:

צט כ מיי' פ"ט מהל' כלאים הלכה י סמג לאוין רפא טוש"ע י"ד סי' רצז סעיף טו

לעיל נ: · [כריתות כח.] · [לעיל יז: ג"ו] · [ב"מ פט.] · לקמן פג. · שם נזיר לה: עירובין כז · [קידושין לא]

נאמר בהם טוב אמר לו עד שאתה שואלני למה נאמר בהם טוב *שאלני אם נאמר בהן טוב °אם לאו שאיני יודע אם נאמר בהן טוב אם לאו כלך אצל ר' תנחום בר חנילאי שהיה רגיל אצל ר' יהושע בן לוי שהיה בקי באגדה אזל לגביה א"ל ממנו לא שמעתי אלא כך אמר לי שמואל בר נחום אחי אמו של רב אחא ברבי חנינא ואמרי לה אבי אמו של רב אחי ברבי חנינא הואיל וסופן להשתבר וכי סופן להשתבר מאי הוי אמר רב אשי חס ושלום פסקה טובה מישראל א"ר *יהושע הרואה טי"ת בחלומו סימן יפה לו מ"ט אילימא משום דכתיב טוב אימא °וטאטאתיה במטאטא השמד (ישעיה יד) חד טי"ת קאמרינן אימא °טומאתה בשוליה (איכה א) טי"ת בי"ת קאמרינן אימא °טבעו בארץ שעריה (שם ב) אלא הואיל ופתח בו הכתוב לטובה תחילה שמבראשית עד °וירא אלהים את האור לא כתיב טי"ת *וא"ר יהושע בן לוי הרואה הספד בחלומו חסו עליו מן השמים ופדאוהו הני מילי בכתבא: וכן חיה ועוף כיוצא בהן וכו': אמר ר"ל *כאן שנה רבי *תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה פשיטא אמר רב חביבא משום דרבו בהדי הדדי מהו דתימא מין חד הוא קמ"ל: *אמר שמואל °אווז ואווז הבר כלאים זה בזה מתקיף לה רבא בר רב חנן מאי טעמא אילימא משום דהאי אריך קועיה והאי זוטר קועיה אלא מעתה גמלא פרסא וגמלא טייעא דהאי אלים קועיה והאי קטין קועיה הכי נמי דהוו כלאים זה בזה אלא אמר אביי °זה ביציו מבחוץ וזה ביציו מבפנים רב פפא אמר הא טעונה חדא ביעתא בשיחלא והא טעונה כמה ביעתא בשיחלא א"ר ירמיה אמר ריש לקיש °המרביע שני מינים שבים לוקה מאי טעמא אמר רב אדא בר אהבה משמיה דעולא אתיא למינהו למינהו מיבשה בעי רחבה *°המנהיג בעיזא ושיבוטא מהו מי אמרינן כיון דעיזא לא נחית בים ושיבוטא לא סליק ליבשה לא כלום עביד או דלמא השתא מיהת קא מנהיג מתקיף לה רבינא אלא מעתה חיבר חטה ושעורה בידו וזרע חטה בארץ ושעורה בחוצה לארץ הכי נמי דמחייב אמרי הכי השתא התם ארץ מקום חובא חוצה לארץ לא מקום חובא °הכא אידי ואידי חובא הוא:

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

רש"י

נאמר בהן טוב · גבי כיבוד אב ואם דכתיב בהן למען ייטב לך: ופתח בו · טי"ת שכתובה ראשון בתורה נאמרה לטובה: הספד · תיבה זו נבדה הראוהו: כאן שנה · במשנה זו דקתני כלאים נוהג בעופות למדנו דכל עופות כלאים זה בזה מין בשאינו מינו: טווס · פווא"ן בלע"ז: פסיוני · מין שליו שקורין פירדי"ץ: קועיה · חרטומו ב"יק בלע"ז: טייעא · ערבי: אלים קועיה · צוארו עב: קטין · דק: ביציו מבחוץ · ביצי הזכרות ניכרין באווז הבר מבחוץ: בשיחלא · בטעינה אחת אווז בר אינו טוען ביצה שניה עד שהלד את הראשונה: המנהיג בעיזא ושיבוטא · קשר קרון לעז ודג זה צף על המים וזה מושך עמו על שפת הים: כלאים בחוצה לארץ לא נהגה דמצוה התלויה בארץ היא וכל חובת קרקע אין נוהג אלא בארץ מן התורה: אידי ואידי מקום חובא · אם היה מנהיג ספינה בים בשני דגים של שני מינין חייב דהא דרשינן למינהו למינהו מיבשה:

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

תוספות

אמר ר"ל כאן שנה רבי תרנגול טווס ופסיוני כו' מהו דתימא מין אחד הוא קמ"ל · ואע"ג דלא אשמעי' ממתניתין דליהוו תרי מיני אע"ג דרבו בהדי הדדי ולא שמעינן אלא דאיסור כלאים שייך בעופות מ"מ אתי שפיר דהכי קאמר ר"ל כאן שנה רבי כלומר כיון ששנה רבי דיש כלאים בעופות א"כ תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה כי מסברא דנפשין יש לנו לדעת שאלו המינים חלוקים זה מזה ואינם מין אחד ואע"ג דרבו בהדי הדדי וכיוצא בזה יש ביבמות בפרק חרש (דף קיג:) ובהנזקין (גיטין נה·) אמר רבא מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא שהעיד על חרשת שהשיאה אביה שיוצאת בגט אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה מגורשת מי לא א"ר יוחנן בן גודגדא לא בעינן דעת ה"נ כו' פשיטא מהו דתימא כיון דאמר כנסי שטר חוב זה בטולי בטליה קמ"ל אע"ג דלא ידע רבא ממילתיה דרבי יוחנן בן גודגדא דלא בטליה במה שאמר כנסי שטר חוב זה אלא מסברא דנפשיה אפ"ה קאמר מעדותו שמעי' ליה וכיוצא בזה יש הרבה בגמרא · המרביע שני מינים · ר"י ב"ר יהודה היה מגיה המנהיג ב' מינים שבים לוקה משום דבבראשית רבה (פ"ז) ובירושלמי דכלאים (פ"א) משמע דאי אפשר להרביע דגים ומיהו אין צריך להגיה דדגים דוקא הוא דמשמע דאין להרביעם אבל מין חיות הים שייך ביה איסור הרבעה והכא איכא לאוקמי במין חיה שיכול אדם להרביע דקאמר בבראשית רבה המרביע מין חית הים לוקה ובתר הכי קאמר כל מקום שנאמר בו למינהו כלאים נוהג בו ופריך אהך ברייתא והרי דגים שנאמר בהו למינהו וכי כלאים הרבעה בהם והיאך יכול להרביעם ומשני דהא דקאמר בדגים כלאים נוהג בהם היינו דוקא בהנהגה אבל בהרבעה לא משכחת לה משמע דבחיות הים משכחת שפיר הרבעה להכי לא פריך שם אמרביע חיות הים היאך לוקה אלא אמאן דאמר כל מקום שנאמר בו למינהו דהיינו אפילו שהם דגים כלאים נוהג בהם: אתיא למינהו למינהו מיבשה · ומשבת לא מצי למילף דמרבוי דוכל בהמתך לית לן לרבויי אלא כל מילי דיבשה שאדם רגיל לאמר אחריהם (א) דבאמר כתיב קרא דבהמתך גבי שבת: למינהו מיבשה · וא"ת ומה צריך ללמוד מיבשה תיפוק ליה מדכתיב בגופיה למינהו דבאלו טריפות (חולין דף ס· ושם*) משמע דאי הוה כתיב למינהו בצווי של דשאים אסור להרכיב שני דשאים זה בזה וי"ל דלמינהו לחודיה לא הוה משמע שנכתב איסור כלאים אי לאו חוקותי תשמרו דדריש שמואל חוקות שחקקתי לך כבר ומפרש ר"ת שחקק במעשה בראשית שכתוב בו למינהו והיינו למינהו דיבשה דבהמה ואילן דאיירי ביה קרא דחוקותי אבל מלמינהו דים לחודיה ליכא למילף מיניה דגים וא"ת דסוגיא דגמרא דלא כרבנן דבפ' ד' מיתות (סנהדרין דף ס· ושם*) דלא מיחייבי בני נח לא בכלאים ולא בהרבעה אלמא לא דרשינן למינהו וי"ל נהי דלא דרשינן למינהו לגבי בני נח דלא אשכחן דמוזהר בהו רחמנא לגבי ישראל דהוזהרו גבי כלאים דרשינן ליה וכ"מ לגבי דגים א"כ להרכבת אילן דקרא דשדך לא מיירי אלא בזורעים והשתא דכתיב למינהו באילן דרשינן מיניה מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבת אילן והא פליגי ר"א ורבנן דר"א יליף מחוקותי שחקקתי לך כבר שהוזהרו בני נח על הכלאים כלומר מלמינהו ורבנן לא ילפי מיניה אלא שנרמזו מלמינהו דמעשה בראשית ומ"מ לא נאסרו לבני נח ואתי שפיר דאתיא אפילו כרבנן מילתיה דשמואל וא"ת ל"ל למילף כלאים דהרבעה בהמתך משבת לרבויי עופות תיפוק ליה מלמינהו כי היכי דילפינן דגים וי"ל דאי לאו ג"ש לא הוי מפקי קרא דבהמתך ממשמעותא אבל השתא דאתי ג"ש ומפקא לקרא ממשמעותא מרבינן אפילו דגים למינהו למינהו מיבשה: המנהיג בעיזא ושיבוטא · וא"ת דמשמע דפשיטא ליה דבשני מינים שבים חייב והא למינהו גבי הרבעה והרכבה כתיב ולא גבי זריעה והנהגה כדמוכח בפ' ד' מיתות (שם) דלא מיתסרי בני נח בחרישה וזריעה ולא אוקמינן חוקות שחקקתי לך כבר כלומר בלמינהו דמעשה בראשית אלא דומיא דבהמתך לא תרביע מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה וי"ל דסברא דמוקמינן למינהו בין בישראל בין לבני נח לכל אחד כמו שמגיע איסורו במקום אחר לבני נח בהרבעה ולישראל אף בהנהגה ועי"ל כי היכי דילפינן כולהו משבת ה"נ ילפינן שבת בהמתך מהרבעה לאסור דגים בשבת במלאכה והדר ילפינן כלאים דהנהגה משבת: אלא מעתה חיבר חטה ושעורה וזרע חטה בארץ ושעורה בחוצה לארץ · כגון בערוגה אחת בסמוך בפחות מג' טפחים דצריך להרחיק בין זרע לזרע כדמוכח במס' שבת פרק ר' עקיבא (דף פה·) והא דבעי ר' יאשיה חטה ושעורה וחרצן במפולת יד להתחייב בכלאי הכרם קאמר אבל בכלאי זרעים חייב בחטה ושעורה לחודה והך סוגיא נקט כרבנן דלא בעו אלא ב' מינין אבל ר"י פליג ומצריך שלשה זרעים או מב' מינין או מג' מינין דתנן (כלאים פ"א מ"ט) הזורע חטה ושעורה כאחד חייב ר"י אומר שני חטין ושעורה אחת או שני שעורים וחטה אחת או חטה ושעורה וכוסמת ובלבד שיהיו שלשה:

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

עין משפט נר מצוה

ק א מיי' פ"ט מהלכות כלאים הלכה ה סמג לאוין רפא רפב טוש"ע י"ד סי' רצז סעיף ו:

קא ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

קב ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף א:

קג ה מיי' שם הל' ט:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אתיא וכו' דבאמר כתיב קרא:

גליון הש"ס

גמ' אם לאו שאיני יודע כו'. עי' ב"ב קיג ע"א תוד"ה תרוייהו: שם המנהיג בעיזא ובינוטא. עי' ע"ז דף נט ע"א תוס' ד"ה וסימך:

מסורת הש"ס

[עי' תוס' ב"ב קיג. ד"ה תרוייהו]

[בעין יעקב איתא ר' יהושע לוי]

ברכות נז.

[תוספתא דכלאים פ"א]

[בכורות ח.]

סנהדרין נח:

עין משפט נר מצוה

הכונס *צאן לדיר ונעל בפניה כראוי ויצאה והזיקה פטור [ב]לא נעל בפניה כראוי ויצאה והזיקה חייב [ג]נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים ויצאה והזיקה פטור [ד]הוציאוה לסטים לסטים חייבין [ה]הניחה בחמה [ו]או שמסרה לחרש שוטה וקטן ויצאה והזיקה חייב [ז]מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו *[ח]נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית [ט]ירדה כדרכה והזיקה משלמת מה שהזיקה [י]כיצד משלמת מה שהזיקה *שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה ר' שמעון אומר [כ]אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים אם סאה סאה אם סאתים סאתים:

גמ' ת"ר [ל]איזהו כראוי ואיזהו שלא כראוי דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה זהו כראוי שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה זהו שלא כראוי א"ר מני בר פטיש מאן תנא מועד דסגי ליה בשמירה פחותה ר"י היא דתנן *קשרו בעליו במוסירה ונעל לפניו כראוי ויצא והזיק אחד תם ואחד מועד חייב דברי ר"מ ר' יהודה אומר תם חייב מועד פטור שנאמר °ולא ישמרנו בעליו ושמור הוא זה ר"א אומר אין לו שמירה אלא סכין אפילו תימא ר"מ שאני שן ורגל דהתורה מיעטה בשמירתן דאמר ר' אלעזר ואמרי לה במתניתא תנא ארבעה דברים [מ]התורה מיעטה בשמירתן ואלו הן בור ואש שן ורגל בור דכתיב °כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו הא כסהו פטור אש דכתיב °שלם ישלם המבעיר את הבערה עד דעביד כעין מבעיר שן דכתיב °ובער בשדה אחר עד דעביד כעין ובער רגל דכתיב ושלח עד דעביד כעין ושלח ותניא *ושלח זה הרגל וכן הוא אומר °משלחי רגל השור והחמור ובער זה השן וכן הוא אומר °כאשר יבער הגלל עד תומו טעמא דעביד כעין ושלח ובער הא לא עביד לא אמר רבה מתניתין נמי דיקא דקתני צאן מכדי בשור קא עסקינן ואתי ניתני שור מאי שנא דקתני צאן לאו משום דהתורה מיעטה בשמירתן לאו משום דכאן קרן לא כתיבא בה שן ורגל הוא דכתיב ביה וקמ"ל דשן ורגל דמועדין הוא ש"מ: תניא *אמר ר' יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואלו הן הפורץ גדר בפני בהמת חבירו והכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה והשוכר עדי שקר להעיד והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו: אמר מר [נ]הפורץ גדר בפני בהמת חבירו ה"ד אילימא בכותל בריא [ס]בדיני אדם נמי ניחייב [ע]אלא בכותל

הכונס· פטור· דהא נטרה ומאי הוי ליה למעבד: הניחה בחמה. מלטערא לה שמשא ולא סגי ליה בנעילה כראוי דמוקמינן בגמרא דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה: נכנס הרועה תחתיו· להתחייב בנזקין: נפלה לגינה· כאוכם מגג בעלה הסמוך לגינת חבירו או שהיתה רה"ר גבוה מן הגינה ונפלה: מה שנהנית לפי הנאתה ולא לפי היזקה: שמין בית סאה באותה שדה· אין שמין את הערוגה לבדה מפני שמפסיד מזיק שמשמין אותה בכל שווייה ורחמנא אמר ובער בשדה אחר ודרשינן בגמ' מלמד ששמין אותו על גב שדה אחרת אלא שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה קודם שנאכלה ממנה הערוגה הזאת וכמה היא יפה עכשיו והשתא לא משלם כולהו דמיה דמי שלוקח בית סאה כשהיא בתבואתה אינו מזלזל בה בשביל הפסד ערוגה אחת כי אם דבר מועט: ר"ש אומר אכלה פירות גמורין· שכבר בישלו כל צרכן: משלמת· כל ההיזק והיכא שיימינן אגב שדה היכא דעדיין לא נגמרו: גמ' מאן תנא מועד בשמירה פחותה סגי ליה· מני מתני' דאמר לאן שהזיקה בשן ורגל הוא דהייט מועד בתחילתו סגי לה בנעילה כראוי דהייט שמירה פחותה כדאוקימנא שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואי אתי רוח שאין מצויה לא קאי: קשרו בעליו· לשור: ונעל בפניו כראוי גרסי': תם חייב· דלא סגי ליה בפחותה וטעמא דר' יהודה בפרק שור שנגח ד' וה' (לעיל דף מה:): ר"א. פליג אתרווייהו דאילו ר"מ מיהו בשמירה מעולה סגי ליה ור"א סבר לית ליה נטירותא למועד: הא כסהו· אפי' פורתא ולא בעי עד דטאיס ליה בעפרא: כעין מבעיר· בפשיעה: כעין ובער· כעין שיאכילנה לבהמתו בידים כלומר בפשיעה: מתני' נמי דיקא· דטעמא משום דהתורה מיעטה אבל בקרן מועדת לאו כר"י ס"ל: מדקתני לאן· דאין הזיקה אלא בשן ורגל: עסקינן ואתי· כולהו פירקי עד השתא: פטור מדיני אדם· קסבר גרמא בנזקין פטור: הפורץ גדר· ויצאתה הבהמה וברחה: הכופף קמתו· לצד הדליקה כדי שתבער בה האש: אי בכותל בריא בדיני אדם נמי ניחייב· מיהא אכותל דהא בידים עבד [א] ולבהמה ליכא למימר דמחייב דהא תנן פרצוה לסטים פטור: בכותל

הכונס לאן לדיר· זה היה ראוי לשנות לעיל בהדי מילי דשור דלא היה לו להפסיק במילי דבור אלא אגב דתנא נפל לבור והבאיש מימיו תנא בתריה מילי דבור א"נ מילי דבור ראוי לשנות תחילה קודם שישנה דיני שמירה וגם דיני אש היה ראוי לשנות תחילה אלא אגב דתנן כסהו כראוי בבור דהוצרך להזכיר דין פותח וכורה שבו דבר הכתוב תנא נמי הך דנעל בפניה כראוי: נפרצה בלילה· אע"פ דתנא נעל בפניה כראוי פטור אצטריך למתני נפרצה בלילה פטור כדדייק בפ"ק (דף ידי) הא ביום חייב דקלא אית ליה למילתא ומסתמא ידע שנפרצה אי נמי בלילה אפילו נודע לו שנפרצה ויצאה הבהמה אין לו לטרוח יותר מדאי לחזר אחריה באפילה: או שפרצוה לסטים· ואצטריך לאשמועינן דאפילו הלסטים פטורים כשלא הוציאוה:

מאן תנא מועד בשמירה פחותה סגי ליה· לא בעי למימר דמתני' בין בתם בין במועד וכדר"א בן יעקב בפרק ד' וה' (לעיל דף מה:) דמשמע ליה דמתני' במועד לחודיה איירי מדנקט לאן דאין רגילות להיות בהן קרן אלא שן ורגל שאין רגילות שיתכוונו להזיק דהכי דייק בסמוך וס"ל לגמרא השתא דמועד דשן ורגל כמועד דקרן ולהכי קאמר ר"י היא דלר"מ כי היכי דבעי שמירה מעולה במועד דקרן ה"נ בעי בשן ורגל אע"ג דבקרן קראי כתיב נלמוד כתוס מן המפורש ועוד דכולהו נזקין כתיב בתר קרן וקיימא אההוא דין שמירה המפורש בה: רבי יהודה היא· קלא תימה דר"י דריש לעיל (דף מה:) ולא ישמרנו לזה ולא לאחר:

התורה מיעטה בשמירתם· ואע"ג דלעיל בפ"ב (דף כה:) הוה בעי למילף דשן ורגל חייב ברשות הרבים מק"ו מקרן וכן בעי למילף למפטר קרן ברה"ר משן ורגל בק"ו אי לאו קראי ולא פרכינן שכן מיעטה בשמירתם משום דאין שייך להקשות משמירה אתשלומין אי נמי כר"א בן יעקב דאמר אחד תם ואחד מועד סגי ליה בשמירה פחותה:

הא כסהו פטור· וא"ת ולמאי בכסוי מעולה הרבה קאמר וכ"ת למה לי קרא דסד"א עד דטאיס ליה כדאמר לעיל (דף נ:) וי"ל דפשיטא ליה דכסוי מעולה כטאיס ליה חשיב אי נמי השוה הכתוב הכורה לפותח ופותח שמאליו מכוסה בכיסוי כעין שמירה פחותה מסתמא לא החמירה עליו לכסותו בכיסוי מעולה יותר מן הראשון ולא אמר הכתוב לא יכסנו אלא בכסוי הראשון ואפותח ואכורה קאי בשוה ובקונטרס משמע דכל כיסוי עד דטאיס ליה חשיב כשמירה פחותה: עד דעביד כעין וביער· אף על גב דברים מילתין (דף ג:) דרשינן מיניה אזלא ממילא מ"מ מדלא כתיב ובערה ש"מ (א) הההדס נמי קאי: אילימא בכותל בריא בדיני אדם נמי ניחייב· פי' אכותל דאבהמה ודאי לא מיחייב בפרילת גדר בעלמא דאין זה אלא גרמא בעלמא וי"ם שכתוב כאן בהדיא אכותל וא"ת נהי דחייב אכותל נימא דפטור מדיני אדם קאי אבהמה וי"ל דלא שייך למתני פטור מדיני אדם אם היה שום חיוב או בבהמה או בכותל אבל כשמתרץ בכותל רעוע אע"ג דאין דומה שיתחייב בדיני שמים על הכותל שהוא רעוע כל כך שיפול ברוח מצויה או אפילו ברוח שאינה מצויה מ"מ שייך למתני חייב בדיני שמים כיון שיש דבר שהוא חייב בו כגון הבהמה והשתא א"ש דנקט בפני בהמת חבירו ולא נקט הפורץ גדר של חבירו דאכותל לא מיחייב כדפרישית והא דקאמר לקמן מהו דתימא דכיון דלמסתר קאי מאי קעביד משמע דחייב בידי שמים קאי נמי אכותל י"ל דה"ק כיון דלמסתר קאי שהבעלים מצווין לסותרו שלא יפול על בני אדם ס"ד דכל הקודם במצוה זכה ואין לזה להניח מלסתור בשביל בהמת חבירו ובדיני שמים נמי לא ניחייב קמ"ל או נמי כלומר למסתר ולמיפל קאי: [ועי' תוס' סנהדרין עז: ד"ה בנזקין]

אילימא

א א מיי' פ"ד מהלכות נזקי ממון הל' א סמג עשין סו סח טוש"ע ח"מ סי' שצו סעיף ג:

ב ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

ג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

ד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

ה ה מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה:

ו ו מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ו:

ז ז מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף א:

ח ח ט מיי' שם פ"ג הלכה יא סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שצד סעיף א:

ט י מיי' פ"ד שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ד:

י כ מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ה:

יא ל מיי' שם פ"ד הל' א סמג שם טוש"ע ר"ס סי' שצו סעיף א:

יב מ מיי' שם פ"ו הל' א סמג שם טוש"ע שם:

יג נ ס ע מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הל' ז ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף ד:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עד וכו' ש"מ דהאדם נמי:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה אי בכותל כו' ולבהמה כו'. נ"ב וכן פי' תוספות כאן ובסנהדרין אבל כתבו שם די"ל דגם אבהמה חייב ול"ד דמתני' דמיירי בנזקיה וכ"ד הרמ"ה· והרמב"ם כ' דאף בנזקיה מיחייב כאן משום דמתכוין (ועי' בסגר"א סי' שצו סק"ח וס"ק י"):

מסורת הש"ס

[פי' תוס' לקמן נט: ד"ה נפלה]

[עי' לקמן נח: תוס' ד"ה שמין ותוס' ב"מ נט: ד"ה שמין]

לעיל מה: לקמן נט: [ועי' תוס' שבת נב. ד"ה קשרו]

לעיל נ:

[תוספתא שבועות פ"ג עי"ש]

תורה אור

שמות כא · שם כב · שם · ישעיה לב · מלכים א יד

בכותל רעוע אמר מר *הכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה היכי דמי אילימא דמטיא ליה ברוח מצויה [ב]בדיני אדם נמי נחייב [ג]אלא דמטיא ברוח שאינה מצויה ורב אשי אמר [ד]טמון אתמר משום דשויה טמון באש: אמר מר [ה]השוכר עדי שקר ה"ד אילימא לנפשיה [ו]ממונא בעי שלומי ובדיני אדם נמי ניחייב [ז]אלא לחבריה [ח]והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו במאי עסקינן אילימא בבי תרי פשיטא [ט]דאורייתא הוא °אם לא יגיד ונשא עונו [י]אלא בחד ותו ליכא והאיכא (סימן העושה בסם ושליח חבירו נשבר) *[כ]העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים והאיכא *הנותן סם המות בפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים והאיכא *[ל]השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים והאיכא *[מ]המבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים והאיכא *נשברה כדו ברה"ר ולא סלקה נפלה גמלו ולא העמידה ר"מ מחייב בהזיקן וחכ"א פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים אין מיהא איכא טובא והני אצטריכא ליה מהו דתימא בדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל הפורץ גדר בפני בהמת חבירו מהו דתימא כיון דלמסתריה קאי מה עביד בדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל הכופף קמתו של חבירו נמי מהו דתימא לימא מי הוה ידענא דאתיא רוח שאינה מצויה ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל ולרב אשי דאמר נמי טמון איתמר מהו דתימא אנא כסויי כסיתיה ניהלך ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל והשוכר עדי שקר נמי מהו דתימא לימא *דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו נמי מהו דתימא מי יימר דכי הוה (*אתינא) מסהדינא ליה הוה מודה דלמא הוה משתבע לשקרא ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל: נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים כו': אמר רבה והוא שחתרה אבל לא חתרה מאי חייב היכי דמי אילימא בכותל בריא כי לא חתרה אמאי חייב מאי ה"ל למעבד אלא בכותל רעוע כי חתרה [נ]אמאי פטור תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא הניחא למ"ד *תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב מאי איכא למימר אלא מתני' בכותל בריא ואפילו לא התרה וכי איתמר דרבה אסיפא איתמר הניחה בחמה או שמסרה לחרש שוטה וקטן ויצתה והזיקה חייב אמר רבה [ס]ואפי' חתרה לא מבעיא היכא דלא חתרה דכולה בפשיעה הוא אלא אפי' חתרה נמי מהו דתימא הויא לה תחילתו בפשיעה וסופו באונס קמ"ל דכולה פשיעה היא מ"ט דאמר ליה מידע ידעת דכיון דשבקתה בהמה כל *מצדקא דאית לה למיעבד עברא ונפקא: הוציאוה לסטים לסטים חייבין:

פשיטא

רש"י

כותל רעוע · דלא אפסדיה דלמסתר קאי: דמטי ליה · כשכפפה הגיע בה הדליקה: ברוח מצויה · הרי בידים הבעיר ובדיני אדם ניחייב: ברוח שאינה מצויה · דמידי דלא סלקא אדעתיה היא: טמון איתמר · שכיסה קמת חבירו. בסדינין כשראה דליקה אצלה והוא לא שלח את הבערה ושוייה טמון וגרם להפסיד את הניזק ולפטור את המבעיר דפטור על טמון באש: לנפשיה · להוציא ממון מחבירו לעצמו: ממונא בעי לשלומי · אותו ממון שהוציא חייב להחזיר: לחבריה · שכר עדי שקר להוציא מנה מראובן לשמעון: פשיטא דאורייתא הוא · דחייב בדיני שמים: אם לא יגיד · בתרי קא משתעי מדקפיד אהגדה משמע שאילו מגידין מתחייב זה ממון °ועוד קי"ל (סוטה דף ב:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שני עדים עד שיפרט לך הכתוב אחד כדכתיב לא יקום עד אחד באיש (דברים יט): אלא בחד · שמחייבו שבועה ובדיני שמים מיחייב דאי הוה מסהיד מחייב ליה שבועה ודלמא לא הוי משתבע בשיקרא ומשלם: ותו ליכא · דחייבינן בדיני שמים: העושה מלאכה במי חטאת · ששקל כנגדן משקלות במסכת גיטין (דף נג.) והן נפסלין במלאכה: פטור מדיני אדם · °דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק וכולהו הני תיובתי מתנייתא נינהו: המבעית · תקע לו באזנו פתאום ובעתו דלא עבד ביה מעשה בגופו: ר"מ מחייב בהזיקן · פלוגתייהו מיפרשא בהמניח את הכד (דף כט.) בנתקל פושע ובמפקיר נזקיו · אנא כסויי כסיתיה · שלא תבעיר בה האש מהר: דברי הרב שומעין · והיה להם שלא יעידו: והוא שחתרה · הא דתנן נפרצה בלילה פטור כגון שחתרה הבהמה והפילה הכותל דאונס הוא: אבל לא חתרה · אלא מעצמה נפלה: תחילתו בפשיעה · אגב נפילה דעביד למיפל: וסופו באונס · דהא לא נפלה אלא חתרה: הניחא למאן דאמר כו': פלוגתא היא בסוף המפקיד (ב"מ דף מב:) תרי לישני דש"ס אליבא דרב יוסף: ה"ג אלא מתני' בכותל בריא ואפילו לא חתרה: הניחה בחמה כו' אמר רבה ואפילו התרה · ובכותל בריא: תחלתו בפשיעה · שהניחה בחמה ופשיעה היא אגב פתיחת הדלת דאמרינן לקמיה כל תחבולות שיכולה לעשות עושה אגב צערה: וסופו באונס · שחתרה: מצדקא · תחבולות:

כיון

תוספות

אילימא דמטיא ליה ברוח מצויה בדיני אדם נמי ליחייב · וא"ת כיון שאין חילוק בין מקרב דבר אצל האש ובין מקרב האש אצל הדבר אמאי · אמרינן בפרק כל הנשרפין (סנהדרין דף עז: ושם*) כפתו במקום שסוף חמה או צינה לבא פטור ליחייב למ"ד אשו משום חציו וכן כפתו לפני ארי וי"ל דודאי אי כפתו והביאו במקום שסוף חמה או צינה לבא או ארי חייב אבל התם מיירי שכפתו במקום שהיה ולא הזיזו ממקומו ולא הוי מגמגם הואיל והחמה והצינה והארי אין עליו בשעת כפיתה והיא דאתקיל עליה בדקא דמיא אפילו כפתו והביאו שם ואח"כ אתקיל פטור דדמי לזורק חץ ותרים בידו ואפילו קדם הוא ונטלו פטור וא"ת והיא דהסיך בו את הנחש דפטור למ"ד מעצמו הוא *מכיש אמאי פטור לפי מה שפירש בשמעתין דפי פרה (דף כג:) ששם ידו לתוך פיו והסיך ליחייב משום אשו דודאי הנחש יזיק האדם · וי"ל דשאני התם שאין הארס עדיין בעולם:

ממונא בעי לשלומי · וכי תימא פטור מדיני אדם משום דלא ידעי' שהם עדי שקר מ"מ כיון שאם היינו יודעין שהם עדות שקר משלם אין שייך למיתני פטור מדיני אדם: אלא לחבריה · כגון שאין לחבריה מה לשלם או שהלך למדינת הים או כגון שאין אנו יודעים שהם עדי שקר ודוקא שוכר אבל אמר פטור מדיני שמים דסבור שלא ישמעו לו דאין נראה לומר דנקט שוכר לאשמועינן דאפי' שוכר פטור מדיני אדם שאין זה שום חידוש ולקמן לא עביד צריכותא אלא מדיני שמים ועוד דבפירקין תנן (דף נט:) השולח את הבערה ביד חש"ו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים שלא ביד פקח הפקח חייב משמע דשולח פטור אף מדיני שמים: פשיטא אם לא יגיד וכו' · וא"ת ה"מ כשעבר על שבועתו כדכתיב ושמעה קול אלה וי"ל דה"ק קרא כשעובר (א) בדבר שאם לא יגיד היה נושא עון או יביא קרבן שבועה אבל בלא שבועה נמי איכא נשיאות עון כדמוכח במתני' באחד דיני ממונות (סנהדרין דף לז:) ודוקא בב"ד דכשאומרים אין אנו יודעים להעיד שוב אינם יכולין להעיד דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד והיינו אם לא יגיד דקרא אבל חוץ לב"ד אין לחוש שיכול לחזור ולהעיד:

העושה מלאכה במי חטאת · עד שלא נתן האפר כדתניא במס' פרה (פ"ד מ"ד) פרה נפסלת במלאכה עד שתעשה אפר והמלאכה פוסלת במים עד שיטיל האפר לתוכה ובספרי יליף מקרא יכול אף קדשן ת"ל למשמרת למי נדה ולא שכבר מי נדה: פטור מדיני אדם · בפ' הניזקין (גיטין נג·) פריך מיניה למ"ד היזק שאין ניכר שמיה היזק: אבל הני אצטריך ליה · וא"ת הנותן סם המות נמי חידוש הוא למיתני כדאמרינן לעיל (דף מז:) דאפילו כס המות דלא עבידא דאכלה חייב בדיני שמים ושמא אין כל כך חידוש: בכסויי כסיתיה · וא"ת גלוי וידוע למקום למה נתכוין אם לטובה אם לרעה וי"ל דאפי' במתכוין לטובה שלא ימהר לשרוף ויוכל להציל בעל הבית בתוך כך מ"מ בדיני שמים חייב דאיבעי ליה לאודורי ולאסוקי אדעתיה שלא יבא לו הפסד בכך: מהו דתימא הויא לה תחלתו בפשיעה וסופו באונס קמ"ל דכולהו פשיעה היא · ק"ק דה"ל למימר מהו דתימא כולה אונס הוא וכגון שנעל כל כך יפה שאינה יכולה לצאת אלא בחתירה קמשמע לן דפושע הוא אגל חתירה שהניחה בחמה:

פשיטא

עין משפט נר מצוה

יד א ב ג מיי' פ"ז מהלכות נ"מ הל' יד סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף יא:

[ד"ה סוף]

טו ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף טז:

טז ה מיי' פי"ז מהלכות עדות הלכה ז סמג לאוין כח טוש"ע ח"מ סי' לג סעיף ב:

יז ו מיי' שם טוש"ע שם בהג"ה:

יח ז מיי' שם סמג שם וטוש"ע שם:

יט ח מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף א:

[נ"ל מקיף]

כ ט מיי' פ"א מהלכות עדות הלכה א סמג עשין קח טוש"ע שם ועיין בכ"מ ובכ"י שם:

כא י מיי' שם פי"ז הל' ז סמג שם טוש"ע שם:

כב כ מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכה ה ועיין בכ"מ:

כג ל מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ה סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף ז:

כד מ מיי' פ"ב מהלכות חובל ומזיק הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף לג:

כה נ מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שצו סעיף א:

כו ס מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה פשיטא וכו' כשעובר על שבועתו בדבר שאם לא יגיד:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אם לא יגיד וכו' ועוד קי"ל. תמוה לי הא באמת היכא דעד אחד מועיל בעדותו לחייב ממון חייב קרבן שבועה כדאמרי' בשבועות לפ"ד הכתוב מדבר בעד סוטה וכו' ובתוס' ריש סוטה ד"ה כל הקשו באמת אמאי לא אמרינן דווקא עד הייט ב' דוקא. וע"ש מה שתירצו אבל לרש"י דכ"כ לקושטא דמילתא דווקא עד הייט ב' דוקא צ"ע: ד"ה פטור וכו' דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק. קשה למ"ש רש"י תחלה העושה מלאכה ששקל כנגן משקלות ובזה אף למ"ד דשמיה היזק פטור ע"ש בגיטין וצ"ע:

תורה אור

ויקרא ה

לקמן צח. גיטין נג.

לעיל מז:

לקמן נט:

גיטין כד: לקמן נג.

לעיל כח: לקמן נט: ב"מ פב:

קדושין מב: סנהדרין כט: תמורה כה. נדה יז:

רש"ל מ"ז

לעיל כא: וב"מ

[שבועות מז.]

כז א ב מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הלכה ג וצי' נכסגום וכי"מ סמג עשין עם טוש"ע ח"מ סי' שץ סעיף ג:

כח ג מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפו סעיף ג:

כט ד ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם ס"ס:

ל ו ז מיי' פי"ג מהלכות אבידה הלכה · סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף טז:

פשיטא כיון דאפקוה קיימא לה ברשותייהו לכל מילי לא צריכא דקמו לה באפה כי הא דאמר רבה אמר רב מתנה אמר רב "המעמיד בהמת חברו על קמת חבירו חייב מעמיד פשיטא לא צריכא דקם לה באפה אמר ליה אביי לרב יוסף "הבישה אמרת לן "ולסטים נמי דהכישוה: מסרה לרועה נכנס הרועה כו': אמרי תחתיו דמאן אילימא תחתיו דבעל בהמה תנינא חדא זמנא *מסרו לשומר חנם ולשואל לנושא שכר ולשוכר כולן נכנסו תחת הבעלים אלא תחתיו דשומר ושומר קמא אפטר ליה לגמרי לימא תיהוי תיובתא דרבא *דאמר רבא "שומר שמסר לשומר חייב אמר לך רבא "מאי מסרו לרועה לברזיליה דאורחיה דרועה למימסר לברזיליה איכא דאמרי מדקתני מסרה לרועה ולא קתני מסרה לאחר ש"מ מאי מסרה לרועה מסר רועה לברזיליה דאורחיה דרועה למימסר לברזיליה אבל לאחר לא לימא מסייע ליה לרבא דאמר רבא "שומר שמסר לשומר חייב אמרי לא דלמא אורחא דמילתא קתני והוא הדין לאחר: איתמר *שומר אבידה רבה אמר כשומר חנם דמי רב יוסף אמר "כש"ש דמי רבה אמר כשומר חנם דמי מאי הנאה קא מטי ליה רב יוסף אמר כש"ש דמי "בההיא הנאה דלא בעיא למיתבי ליה ריפתא לעניא הוי כש"ש איכא דמפרשי הכי רב יוסף אמר כש"ש דמי כיון דרחמנא שעבדיה בעל כורחיה הלכך כש"ש דמי (סימן החזירה לעולם השב הייא אמרת נשבר שבר) איתיביה רב יוסף לרבה

רש"י

כיון דאפקוה · איכא משיכה ושינוי רשות דהוי קנויה לכל מילי: דקמו לה באפה · שלא מכוה אלא עמדו בפניה לכל צד שלא תלך אנה ואנה אלא לקמה לאכול: מעמיד · משמע שאוחזה בידו ומוליכה לקמה: הכישה · במקל אמרת לן בההיא דהמעמיד ומשום הכי מיחייב: ולסטים נמי דהכישוה · במקל ואשמועינן מתני' דהכישה במקל זו היא משיכה: אלא תחתיו דשומר · והכי משמע מסרה שומר לרועה נכנס הרועה תחתיו ואזלי בעלים ומשתעו דינא בהדי שני והראשון מסתלק: שומר שמסר לשומר חייב · אפילו באונסין דאמר ליה מפקיד את מהימנת לי בשבועה איהו לא מהימן לי בשבועה שנאמר בפ' המפקיד (ב"מ לו:): לברזיליה · לתלמידו: שומר אבידה · הכניס אבידת חבירו לביתו כדכתיב ואספתו אל תוך ביתך וגו' (דברים כב): דלא בעי למיתב רפתא לעניא · דהעוסק במצוה פטור מן המצוה מובלכתך בדרך נפקא לן במס' סוכה (ד' כה.): החזירה

תוספות

פשיטא כיון דאפקוה קיימא לה ברשותייהו לכל מילי · בהוציאוה לגוזלה איירי מתני' כדמוקי לה בירושלמי וא"ת ומנליה דקיימא ברשותייהו אפי' להתחייב על מה שהיא מזקת דאהכי קאי דקתני ויצאתה והזיקה דליכא למימר דכי היכי דמסרה לשומר חנם והשואל נכנסו תחת בעלים ה"ה גזלן דדלמא שומר הוא דמחייב אבל גזלן לא דמצינו דברים שהשומר חייב והגזלן פטור שהרי בכחשה בהמה הכחשה דהדרא ובפירות שהרקיבו מקצת מוכח בהגוזל קמא (לקמן ד' צח:) דגזלן אומר לו הרי שלך לפניך משום דלא חשיב שינוי ולא קניהו ופטור אפילו בפשיעה דלא קבל עליו שמירה אבל שומר כיון שמתחייב בכחשה דלא הדר' ובהרקיבו כולם אם נעשו בפשיעה כמו כן יתחייב בכחשה דהדרא ובהרקיבו מקצתם כיון דקבל עליו שמירה דלמה לא יתחייב בזה כמו בזה שאין השומר קונה בשינוי ואפילו שואל דקי"ל דאף לשואל שמין כדרב כהנא ורב אסי (לעיל ד' יא.) ואין לומר דמתחייבי לפי שאינן יכולין לקיים בה מצות השבה דמשתלם מגופו דבשן ורגל איירי מתני' ויש כאן השבה מעליא כשמחזירים אותה לבעלים וי"ל דסברא הוא דגזלן נכנס תחת הבעלים דכיון שהוציא מרשות בעלים שהיו חייבין בשמירתה ואין הבעלים יכולים לשומרה לפי שנגזלה מהם יש על הגזלן לשומרה דלענין נזקין אקרו בעלים כל מי שבידו לשומרה ולא דמי לתפסו ניזק לר"ע (לעיל ד' לו:) דאפי' שומר חנם אינו על חלק חבירו דשותף אין מתכוין להחזיק רק בשלו ואינו בא להוציא חלק חבירו מרשותו כמו גזלן ועוד כיון דגזלן קמה ליה ברשותיה גם לענין אונסין יש לחשב בעלים יותר משותף והכי משמע ליסנא דקמה ברשותייהו לכל מילי (א) מה שהוא ברשותו לכל מילי יש לו להועיל כאן:

המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו חייב · ואע"פ שאין הבהמה שלו חייב מטעם שן ורגל דאע"ג דכתיב בעירה כדידיה חשיבא הואיל והוא עשה כמו מדליק פשתנו של חבירו בגדו של חבירו אבל אין לפרש דמחייב מטעם אש דברי הזיקא והוי כאילו נותן לשם אש ואע"ג דפטרינן נותן סם המות לפני בהמת חברו שאני התם או משום דלא עבידא דאכלה או משום דה"ל שלא תאכל כדאמר לעיל (דף מז:) דא"כ מטעם זה ה"ל להתחייב [א] אפילו ברה"ר ולא משתמע בשום דוכתא דלהייב ברשות הרבים שן אפילו מקרב בהמתו אצל הפירות ומעמידה עלייהו: הכישה אמרת לן · ותחילה היה סובר דמעמיד בהמה היינו שמחזיק בידו האפסר ומוליכה ממש על הקמה ומעמידה שם ולהכי הוה פשיטא טפי: וליסטים נמי שהכישוה · לגוזלה מיירי כדמוקי לה בירושלמי ולא חשיב לה מילתא דפשיטא כמו שהיה חושב המקשה ולא חייש לפרש למה אין פשיטא לפי שקל להבין: בההיא הנאה דלא קבעי למיתב ריפתא לעניא · משום דעוסק במצוה ודוקא בשעה דמתעסק בה כגון שוטה לצורכה או משום עסק שצריך לה לאבידה אבל בשביל שאבידה בביתו לא יפטר מלמיתב ריפתא לעניא כיון שיכול לקיים שתיהם כדמוכח בסוכה (דף כה. ושם*) דלא נפקא לן מקרא דעוסק במצוה פטור מן המצוה [ב] אלא דוקא היכא שאינו יכול לקיים שתיהם וסברא הוא דאטו אדם שיש לו תפילין בראשו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו יפטר מן המצות ועוד דבפרק אין בין המודר (נדרים לג.) אמר דפרוטה דרב יוסף לא שכיח ואי פטרת ליה כל זמן שהאבידה בביתו שכיח ושכיח הוא פסק ר"ח וה"ג דהלכה כרב יוסף משום דאמרינן באין בין המודר (שם) דכ"ע אית להו פרוטה דרב יוסף ואפילו מאן דשרי למודר להחזיר אבידה לא שרי אלא משום דפרוטה דרב יוסף לא שכיח ואור"י דהיינו ראיה כלל דגם רבה מודה לרב יוסף דעוסק במצוה פטור מן המצוה אלא דס"ל דלא נעשה שומר שכר בכך ומ"מ הוא נהנה לכך אסור למודר אבל לא הוה שומר שכר ואין לדקדק נמי בשמעתין דהלכה כרב יוסף דמשני רב יוסף לעולם בגינתו המשתמרת וקמ"ל דלא בעינן דעת בעלים כדרבי אלעזר והכי מוקי לה סוגיא דאלו מציאות (ב"מ ד' כט: ושם) כי נראה דרבה קבלה מרב יוסף דקרא כדר"א אתי ורבה נמי שהיה מדקדק מתחילה דכשומר חנם דמי לא משמע ליה קרא אלא אסמכתא בעלמא דהא טעמא משום דמאי הנאה קא מטי ליה כדלעיל ולא פליגי רבה ורב יוסף אלא בסברא בעלמא וה"פ דההיא דאלו מציאות (שם ד' כט.) אי דמנטרא לרבה כדאית ליה מפשיעה לרב יוסף כדאית ליה מגניבה ואבידה פשיטא דלהא לא צריך קרא [ג] ונראה לר"י דהלכה כרבה בכל מקום לגבי רב יוסף בר משדה ענין ומחצה כדאיתא במי שמת (ב"ב ד' קמג:) ואין לפרש דהיינו דוקא בבבא בתרא כמו שיש מפרשים מדאמר במי שאחזו (גיטין ד' עד: ושם*) ותסברא והא קי"ל כרבה ובהא אין הלכה כרשב"ג ואין לומר דשמא בההיא מילתא קיימא לן דהלכה כרבה דהוה ליה למימר והא קי"ל בהא הלכתא כרבה כדאמר ובהא אין הלכה כרשב"ג ועוד דבפרק המפקיד (ב"מ מג.) גבי מפקיד מעות אצל שולחני מותרים ישתמש בהן (*צרורים לא ישתמש בהן) לפיכך אם אבדו חייב באחריותם קאמר רב נחמן דקי"ל כוותיה בדיני דאכנו לא דמשום שהתירו לו חכמים להשתמש בהן אינו נעשה רק שומר שכר א"כ באלו מציאות (שם דף כט.) גבי מה יהא בדמים רבי טרפון אומר ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן לא הוי אלא ש"ש כמו שאמר שם לרבה ואין לומר דהתם מודה רב נחמן דחייב באונסין משום היתר השמוש משום דבלאו הכי היה שומר שכר שהיה שומר אבידה דאין זה סברא דמשום שני *סברות דפטור מלמיתב ריפתא לעניא ועוד דמותר להשתמש לא יעשה בשביל כך שואל אלא ש"ש בעלמא ועוד יש להביא ראיה דהלכתא כרבה מדמוקי סתמא דגמרא מתניתין דהאומנין (ב"מ דף פ:) הלוהו על המשכון שומר שכר מחוורתא דלא כרבי אליעזר דאמר במלוה חבירו על המשכון ואבד ישבע ויטול מעותיו ולרב יוסף הו"מ לאוקמה אפילו כרבי אליעזר דלמסקנא מוקי כולהו אליביה ופלוגתייהו במלוה צריך למשכון אי מלוה קעביד אי לא פי' שצריך למשכון להשתמש בו ופותח לו והולך מהלואתו כך פירש התם בקונטרס וא"כ הו"מ לאוקמה מתניתין באין צריך למשכון דכ"ע

נגוה

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה פשיטא וכו' דמה שהוא ברשותו:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה המעמיד כו' אפילו ברה"ר כו'. נ"ב אבל סרשב"א פסק דחייב: [ב] ד"ה בההיא כו' אלא דוקא כו'. נ"ב וה"א (פ"ב דשבת וש"ש בר"ן) ופ"פ כתנו דנפטר פעיקן אפילו יכול לקיים שתיהם פטור ע"ש: [ג] בא"ד ונראה לר"י דהלכה כו'. ע"ג ור"י ורמב"ם חולקין ע"ז

מסורת הש"ס

לעיל מד:

לעיל יא: ב"מ לו:

ב"מ כט: פב. שבועות מד. נדרים לג:

[ד"ה בלוית]

[ד"ם]

[illegible] סברות צ"ל סברות

*החזירה למקום שיראנה אינו חייב לטפל בה נגנבה או אבדה חייב באחריותה מאי נגנבה או אבדה לאו נגנבה מביתו ואבדה מביתו לא ממקום שהחזירה והא קתני אינו חייב ליטפל בה א"ל הכא במאי עסקינן כגון שהחזירה בצהרים ותרתי קתני והכי קתני *ההזירה שחרית למקום שיראנה (א) ושכיח דעייל ונפיק וחזי לה אינו חייב ליטפל בה החזירה בצהרים למקום שיראנה דלא שכיח דעייל ונפיק דלא חזי לה ונגנבה או אבדה חייב באחריותה איתיביה *לעולם הוא חייב עד שיחזירנה לרשותו מאי לעולם לאו אפילו מביתו ש"מ כשומר שכר דמי [א] א"ל מודינא לך בבעלי חיים דכיון *דנקטי להו ניגרא ברייתא בעי נטירותא יתירתא איתיביה רבה לרב יוסף °השב *אין לי אלא בביתו לגינתו ולחורבתו מנין ת"ל תשיבם מכל מקום מאי לגינתו ולחורבתו אילימא לגינתו המשתמרת ולחורבתו המשתמרת היינו ביתו אלא פשיטא לגינתו שאינה משתמרת ולחורבתו שאינה משתמרת ש"מ כשומר חנם דמי א"ל לעולם לגינתו המשתמרת ולחורבתו המשתמרת ודקא קשיא לך היינו ביתו הא קא משמע לן דלא בעינן דעת בעלים כדרבי אלעזר *דא"ר אלעזר הכל צריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה שהרי ריבתה בו תורה השבות הרבה א"ל אביי לרב יוסף ואת לא תסברא דשומר אבידה כשומר חנם דמי והא *אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל ואי ס"ד שומר שכר הוי אמאי משלם תשלומי כפל קרנא בעי שלומי א"ל הכא במאי עסקינן כגון שטוען טענת לסטים מזוין א"ל *ליסטים מזוין גזלן הוא *כיון דמיטמר מאינשי גנב הוא איתיביה א"ל שאני אומר °לסטים מזוין

לא

רש"י

החזירה. לאבידה: למקום שיראנה. בעליה: שומר חנם פטור מגניבה ואבידה ושומר שכר חייב בפ' השואל (ב"מ דף צד:): שחריתי. שכיח אינש בביתיה אבל בצהרים מצוי במלאכתו בשדה: עד שיחזירנה לרשותו. של בעלים: מאי לעולם לאו אפילו. הניחה מונח בביתו וקתני חייב: מודינא לך. באבידת בעלי חיים דחייב המוצא בגניבה ואבידה ולאו משום שכר מצוה אלא משום דגניבה ואבידה דידהו פשיעותא היא: דכיון דנקטו ניגרי ברייתא. כיון שרגלה שמלומדות כן לצאת בעי נטירותא יתירתא ואפי' הוי שומר חנם חייב אבל שומר אבידה דמטלטלי פטור מגניבה ואבידה: ניגרי. פסיעות: השב. השבה מעלייתא משמע: לגינתו ולחורבתו מנין. דסגי ליה למוצא בהשבתו לגינתן דבעלים: הכל צריכין דעת בעלים. גונב וגוזל או אחד מארבעה שומרין שהחזירו צריך להודיעו לבעלים ואם לא הודיעו חייב המחזיר באחריותן: טענת גנב. לפטור עצמו ע"י גנב שטוען נגנבה הימנו האבידה שמצאתי ונמצא שבידו הוא משלם תשלומי כפל כגנב עצמו דדרשינן בפרק מרובה (לקמן דף סג:) ואם לא ימצא הגנב אם לא ימצא כמו שאמר אלא הוא עצמו גנבו וכתיב בתריה ישלם שנים אי אמרת בשלמא שומר אבידה כשומר חנם דמי משום הכי משלם כפל דהוי בעי למפטר נפשיה בטענת גנב: קרנא בעי שלומי. מעיקרא כי טעין נגנבה הוה מחייב נפשיה לשלומי קרנא: טענת לסטים מזוין. גנב מזוין נטל הימנו בחזקה דקא פטר נפשיה בטענת אונס: לסטים מזוין גזלן הוא. ובטענת אונס פטר נפשיה וכפל בטוען טענת גנב הוא דכתב ביה רחמנא (דכתיב) וגונב מבית האיש (שמות כב): גנב הוא. ומשלם כפל וכן הפוטר עצמו בטענת לסטים מזוין ולענין חיוב לא מיחייב שומר שכר עליה אם אמת אתו דהא אנים:

לא

תוספות

מצוה קעביד ולכל הוי כשומר שכר והא דבעי לאוקמא פלוגתייהו בדרבה ורב יוסף והוי רבה כר"א שהוא שמותי ועוד קאמר לימא דרב יוסף תנאי היא ומסיק דרב יוסף כתולי עלמא ומשמע דרבה ודאי תנאי היא ואינו יכול להעמיד אלא כר"א ולא כרבי עקיבא דאי לרבי עקיבא ודאי הוי שומר שכר אי אפשר לומר כן דעל כרחך לרבה אפי' לרבי עקיבא שומר חנם הוי דבאלו מציאות (ב"מ דף כט: ושם) לרבה לא הוי לרבי טרפון דמתיר להשתמש אלא שומר שכר א"כ לר"ע לא הוי אלא שומר חנם לכך נראה דרבה לא יעמיד כלל פלוגתייהו בשומר אבידה אלא יאמר דלכולי עלמא שומר חנם הוי ופלוגתייהו בדשמואל דר"ע אית ליה דשמואל אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי ור"א לית ליה דשמואל ורב יוסף כי מוקי פלוגתייהו בדשמואל לא קאי רבי אליעזר כוותיה שהוא פוטר את המלוה באבידה אף מדמי המשכון ולכך מוקי פלוגתייהו בשומר אבידה והוי כר"ע וקאמר לימא דרב יוסף תנאי היא דרבה ודאי לאו תנאי דמוקי פלוגתייהו בדשמואל ומסיק דכולי עלמא אית להו דרב יוסף כו' והא דתנן בשבועות (ד' מג: ושם) סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה דמשמע שחייב לשלם המשכון כשאבד מיירי שאבד בפשיעה לרבה דאמר שומר חנם הוי:

לא ממקום שהחזירה. ואפילו שומר חנם חייב דפושע הוא:

לעולם הוא חייב עד שיחזירנה כו'. היא סיפא דברייתא דלעיל בתוספתא דב"מ (פ"ב ע"ש) ולהכי דייק מינה שפיר דחייב בגניבה ואבידה קאמר:

אמר ליה מודינא לך בבעלי חיים דכיון דנקטי להו ניגרי ברייתא כו'. וכגון שנגנבה בלותו ענין שניגרי ברייתא גרמו לה להגנב ולעיל לא אסיק אדעתיה האי שינויא דהשתא מצי למימר דנגנבה או שאבדה דלעיל מביתו קאמר אי נמי הך סיפא דאבידה דוקא קאי שניגרי ברייתא גרמו לה להאבד אבל לענין גניבה פטור שאין גורמין לה ליגנב ומשום הכי ברישא דקתני בהדיא נגנבה לא מצי לשנויי הכי:

קרנא בעי לשלומי וכיון שחייב עצמו לשלומי בשויו אפילו נמצא שגנבו פטור מכפל:

כגון שטוען טענת לסטים מזוין. תימה אמאי מוקי לה בלסטים מזוין ודחיק למימר דגנב הוא לוקמיה כגון שטוען טענת גניבה באונס שנגנבה ממנו באונס גדול כגון שטמר כספים בחפירה בקרקע שאי אפשר לגנבם אלא במחילות תחת הקרקע דהוי אונס כליסטים מזוין או אם בא עליו חולי של טירוף הדעת או שינה נפלה עליו באונס או אונס אחר שאינו יכול לשמור ולרבה דפטר בסוף הפועלים (ב"מ דף צג:) על בעידנא דעיילי אינשי או דנם בעידנא דניימי אינשי משכחת כפל שטוען טענת גנב בעידנא דעיילי או בעידנא דניימי אינשי ולהנהו אמוראי דפליגי עליה התם מ"מ משכחת כדפרישית ומיהו איכא למימר דהכא לא חייש כיון דמשני שפיר בלסטים מזוין וס"ל דגנב הוא ובסמוך נמי אברייתא דפריך לא אם אמרת הוה מצי למימר נמי וליטעמיך דגזלן הוא אכתי תקשי לך דמאינו שומר שכר משלם כפל בטוען טענת גנב באונס אך בההוא ק"ו דאין עליו תשובה קשה דבפרק השואל (ב"מ דף צה.) מסיק עלה דקסבר האי תנא לסטים מזוין גזלן הוא ומה בכך אכתי יש עליו תשובה דמה לשומר שכר שכן משלם כפל בטוען טענת גנב באונס ואין לומר דכיון דגניבה באונס לא שכיח לא חשיב פירכא אבל לסטים מזוין שכיח טפי דבכמה מקומות פריך מחומרות דלא שכיחי ועוד אע"ג דלא שכיח יכול לטעון כן ונראה לר"י דכיון שחייב הכתוב שומר שכר בגניבה וסתם גניבה קרובה לאונס כדאמרינן בהשואל (שם) סברא הוא דבכל ענין שתהיה הגניבה יתחייב מגזרת הכתוב אפילו באונס גמור ואף על גב דבלסטים מזוין דהייט שבויה דקרא פטר בו הכתוב אף על פי שאין אונסו גדול יותר ודוחק [ועי' תוס' ב"מ צג: ד"ה אמר שמואל]:

לא

עין משפט נר מצוה

לא א ב ג ד מיי' פי"א מהל' גזילה ואבידה הלכה יד טו ועיין במ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסו סעיף א:

לב ה מיי' פ"ד מהל' גניבה הלכה י ועיין שם ופ"א מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנה סעיף א:

לג ו מיי' פי"א מהלכות גזילה ואבידה הל' טז סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסו סעיף א:

לד ז ח מיי' פ"ד מהל' גניבה הל"ד (וטוש"ע ח"מ סי' שנג):

לה ט מיי' שם פ"א הל' ג סמג עשין עא (טוש"ע ח"מ שם):

הגהות הב"ח

(א) גמ' דשכיח דעייל ונפיק: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' פי' שאינה משתמרת אלא ברות מלוים:

הגהות הגר"א

[א] גמ' א"ל מודינא כו'. נ"ב וגירסת הרמב"ם (א"ל) ההוא (בבע"ח)כו' ור"ל דמיירי ג"כ ממקום שהחזירה אבל הרא"ש כתב כגירסא שלנו (ועבהגר"א סימן רסז ס"ק ה' ומש"ש ועוד דקאמר משמע דידוע דמשתעי בב"ח היאך פשיטא ליה כ"כ. עיין בתוספתא פ"ב דב"מ המוצא בהמת חבירו חייב כו' לעולם כו' ועתוס' כאן ד"ה לעולם כו' ומ"ש רש"י ד"ה החזירה לאבידה ל"ד די"ל דקאי אבהמה):

מסורת הש"ס

[תוספתא דב"מ פ"ב]

[תוספתא שם]

[לקמן קיח:]

ב"מ לא. ע"ש מנין פי'

ב"מ לא.

[לקמן סג: ב"מ צט.]

[ב"מ כב. לה.]

[לקמן סג:]

[לקמן עט:]

לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל תאמר בשומר שכר שאינו משלם תשלומי כפל ואי ט"ד לסטים מזוין גנב הוא נמצא בשומר שכר משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזוין א"ל הכי קאמר לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל *בכל טענותיו תאמר בשומר שכר שאינו משלם תשלומי כפל אלא בטוען טענת לסטים מזוין איתיביה °ונשבר או מת *אין לי אלא שבורה ומתה גניבה ואבידה מנין אמרת ק"ו ומה שומר שכר [ג]שפטר בו שבורה ומתה [ג]חייב בגניבה ואבידה [ד]שואל שחייב בשבורה ומתה אינו דין [ה]שחייב בגניבה ואבידה וזהו ק"ו שאין עליו תשובה ואי ס"ד לסטים מזוין גנב הוא אמאי אין עליו תשובה איכא למפרך מה לשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזוין א"ל קסבר האי תנא *קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה לימא מסייע ליה *[ו]השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמר הלה הריני משלם ואיני נשבע ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר סברוה כרבי יהודה דאמר שוכר כנושא שכר דמי ומדקתני ואמר הריני משלם ואיני נשבע מכלל דאי בעי פטר ליה נפשיה בשבועה ה"ד כגון דקא טעין טענת לסטים מזוין וקתני ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר ש"מ לסטים מזוין גנב הוא אמרי מי סברת כר"י דאמר *שוכר כנושא שכר דמי דלמא כר"מ ס"ל דאמר (א) שוכר כשומר חנם דמי איבעית אימא כדמחליף רבה בר אבוה ותני *שוכר כיצד משלם ר"מ אומר כשומר שכר ר"י אומר כשומר חנם רבי זירא אמר הכא במאי עסקינן בטוען טענת לסטים מזוין ונמצא לסטים שאינו מזוין: נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית: אמר רב [ז]בנחבטה אבל אכלה אפילו מה שנהנית אינה משלמת לימא רב לטעמיה *דאמר רב היה לה שלא תאכל אמרי הכי השתא אימור דאמר רב התם היה לה שלא תאכל היכא דאיתזקא היא דמצי א"ל מריה דפירי לא משלמנא היה לה שלא תאכל לאזוקי היא אחריני דפטירה לשלומי מי אמר אלא

לא

תורה אור: ונשבר או מת (שמות כב)

רש"י

לא אם אמרת כו' · מתניתא היא [°ולא ידענא היכא תניא]: בכל טענותיו · כלומר כל טענות שעל ידי גנב בין מזוין ובין שאינו מזוין דהא שומר חנם פטור בגניבה ואבידה הלכך כשנמצא שקרן משלם כפל: תאמר בשומר שכר שאינו משלם כפל · בטענת גנב שאינו מזוין אפי' נמצאת בידו דהא מעיקרא לא הוה פטר נפשיה מקרנא: אין לי · שיהא שואל חייב: אלא בשבורה ומתה · שהן אונס: שפטר בו שבורה ומתה · דכתיב ביה ומת או נשבר או נשבה וכתיב בתריה שבועת ה' תהיה בין שניהם (שמות כב): חייב בגניבה ואבידה · דכתיב ביה אם גנב יגנב וגו': מה לשומר שכר כו' · תאמר בשואל שאין בו כפל לעולם דהא מיחייב באונסין דכתיב ונשבר או מת וכי נמי טעין לסטים מזוין כטלו הימנו הוה מיחייב נפשיה בקרנא ומי שהוא בא לגנוב את הקרן לא ישלם כפל: קסבר האי תנא · דונשבר או מת: קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה · שואל עדיף שמתחייב בשבורה ומתה בלא שום שבועת שקר משומר שכר שפטור עליהן ואע"פ שיש בשומר שכר כפל בטוען טענת לסטים מזוין אין זה חומר דכפל אינו בשומרין עד שישבע לשקר שנגנבה הימנו ואח"כ באו עדים בפרק מרובה (לקמן דף סג:) הלכך קנסא משום שבועה הוא דקנסיה רחמנא: מסייע ליה · דלסטים מזוין גנב הוא: ואיני נשבע · דאי בעינא משתבע דנגנבה מפטרינא: לשוכר · דכיון דשילם נמצאת הגניבה שלו: סברוה · רבנן דבעו לסייעיה לרב יוסף מהא ר"י היא דאמר שוכר כשומר שכר דמי בהשוכר את הפועלים (ב"מ צג·) ומחייב בגניבה: ומדקתני · אינו נשבע מכלל דאי בעי אשתבועי דנגנבה כדקטעין הוה מפטר והיכי דמי דמפטר הא מיחייב בגניבה אלא ולאי דקטעין לסטים מזוין גנבה בחזקה וקתני דכי נמצא אותו לסטים משלם כפל: שוכר כשומר חנם דמי · ובגנב שאינו מזוין הוה פטר נפשיה מעיקרא: ואי בעית אימא · לעולם ר"י היא ובגנב שאינו מזוין: וכדמחליף רבה בר אבוה · בהשוכר את הפועלים: ר' זירא אמר · לעולם כשומר שכר דמי ואפי' הכי לא תסייעיה דהאי דקתני כפל בלסטים שאינו מזוין קאמר וקתני רישא אינו נשבע מכלל דאי בעי פטר נפשיה (ב)במאי עסקינן בטוען טענת לסטים מזוין הלכך אי בעי איפטר וכשנמצא הגנב נמצא שאינו מזוין ובר כפל הוא: אמר רב · האי דקתני מה שנהנית משלמת שנחבטה קאמר כשחבטה על התבואה שיקעתן בקרקע והפסידם והיא נהנית שלא נקתה מקרקע: ופרכינן אבל אכלה אפי' מה שנהניתו לא משלמת בתמיה: לימא רב לטעמיה · דאמר · גבי הכונס פירותיו לחצר חבירו שלא ברשות בשור שנגח את הפרה (לעיל דף מז:) דקתני הוזקה בהם בהמה של בע"ה חייב בעל הפירות ואמר רב כשהוחלקה בהן שט אבל אכלה והתריזה פטור המכנים דהוה לה שלא תאכל והכא נמי אמר בעל הבהמה בירידתה אנוסה היא שהרי נפלה ובאכילתה היה לה שלא תאכל ומה אני יכול לעשות:

לא

תוספות

לא אם אמרת בשומר חנם · נראה דקאי אהא דבעי למילף בשלהי המפקיד (ב"מ דף מא: ושם*) שליחות יד בשומר שכר משומר חנם אע"ג דשומר שכר מתחייב קרנא בלא שבועה *קסבר האי תנא כפילא בשבועה עדיפא מקרנא בלא שבועה ותימה להאי תנא מנלן דפרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם ושניה בשומר שכר איפוך אנא דבפרק השואל (שם דף צה:) לא קיימא לן אלא משום דקרנא בלא שבועה עדיפא ועוד קשה דבסמוך גבי ק"ו שאין עליו תשובה דפריך מה לשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל כו' כלומר ולכך דין הוא שיתחייב בגניבה ואבידה אדרבה כיון דחמור הוא ה"ל לומר שלא יתחייב כדי שיתחייב כפל וי"ל דהא פשיטא דעדיפא חומרא דקרנא בלא שבועה מחומרא דכפילא בשבועה דמי יודע שיבא לידי כך ולכך יש לנו להעמיד פרשה שניה שחייב קרן בגניבה בשומר שכר שהוא חמור ופרשה ראשונה שפטור בשומר חנם דדבר פשוט הוא שזה חמור מזה אבל לעשות פירכא על ק"ו שפיר פרכינא מכפל אע"פ שהוא חומרא קטנה כיון שאין בלמד אע"פ שיש בלמד חומרא אחרת חמורה ממנה והאי תנא דבסמוך דקסבר קרנא בלא שבועה עדיף מכפילא בשבועה ס"ל דאפי' פירכא אין לעשות ממנה מפני שזה קולתו גרמה לו שמתחייב בכפל וזה חומרתו גורמת לו שפטור מכפל וכה"ג איכא בריש ב"מ (דף ד· ושם) גבי ר' חייא תורת הזמה לא פריך: נמצא ש"ש משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזוין · אבל אי גזלן הוא ניחא דטוען טענת גזלן ונמצא שהוא בידו לא משלם כפל וא"ת אכתי נמצא ש"ש משלם כפל בטוען טענת גנב בבעלים ושמא אין שייך כפל בטוען טענת גנב בענין זה ואפי' שייך אין לחוש אי המ"ל ולטעמיך ולא קאמר: קסבר האי תנא קרנא בלא שבועה עדיפא · וא"ת ורב יוסף דס"ל לעיל אליבא דההוא תנא דלסטים מזוין *הוא וגם סובר אותו תנא כפילא בשבועה עדיף א"כ מנלן גניבה ואבידה בשואל דמשומר שכר לא יליף וכן יש להקשות לרבי יוחנן דאסיקנא לעיל אליביה דקסבר לסטים מזוין גנב הוא ובהמפקיד (ב"מ דף מא:) מוכח דקסבר כפילא בשבועה עדיפא בשמעתא דשליחות יד צריכה חסרון וכן סבר התם ר"א ובמרובה (לקמן דף עט: ושם*) ס"ל דכי מיטמר מאינשי גנב הוא אע"פ שבעלים רואין ומסתמא ס"ל הכי בלסטים מזוין וי"ל דנפקא להו מוכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון כדמסיק בפרק השואל (ב"מ דף צה· ושם) ולאותה מסקנא לא נצטרך ק"ו של ברייתא זו והא דמייתי ליה התם היינו מקמי דתיקו ליה מוכי ישאל וילמד תחתון מעליון:

סברוה כר' יהודה דאמר שוכר כנושא שכר דמי · משום דהכי קי"ל כסתם מתני' בפ' בתרא דשבועות (דף מט·) דקתני נושא שכר והשוכר משלמים את הגניבה ואת האבידה ורבי ירמיה נמי אית ליה הכי בהמפקיד (ב"מ דף לו· ושם*) גבי פעמים שבניהם בתוך כו' וביבמות בריש פרק אלמנה (ד' סו: ושם*) גבי כהן ששכר פרה מישראל דמסיק דנהי דמיחייב בגניבה ובאבידה ובהשואל (ב"מ דף לז·) נמי גבי מר בר חיננא אגר ליה כודנייתא לבי חוזאי וחייביהו רבא ומסיק דנגנבה: ואי בעית אימא כדמחליף כו' · לא כ"מ מידי אלא לפי דבריו דבעי לאוקמא כר"י רוצה להשיב לו ובהאומנים (ב"מ ד' פ:) איכא כה"ג ואי בעית אימא כדמחליף רבה בר אבוה והתם יתיישב טפי שאומר כן כדי להעמיד התם מתני' כר"מ ושמא אגב שהביאו שם הביאו כאן: *נפלה לגינה *והזיקה משלמת מה שנהנית · [א] והוא שאינה יכולה לירד דא"כ אפי' נפלה משלמת מה שהזיקה דתחלתה בפשיעה וסופה באונס הוא וסיפא דקתני ירדה אורחא דמילתא נקט והוא הדין נפלה כיון שיכולה לירד:

אי

עין משפט נר מצוה

ד"ה קרנא בלא שבועה עדיפא דכפילא כצ"ל רש"ל

לז א מיי' פ"ד מהלכות גניבה הלכה א:

לח ב מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שג סעיף יב:

לט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

לט ד ה מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף א:

מ ו מיי' פ"ח מהלכות שאלה ופקדון הל' א:

מא ז מיי' פ"ג מהלכות נזקי ממון הלכה יא סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שצד סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שוכר כשומר חנם דמי נ"ב אע"ג דרבה השיב לעיל דמודה בבעלי חיים אף שהוא ב"ח דחייב בגניבה כיון דאנקטה נגרי ברייתא מ"מ היינו דוקא שנגנבה אבל ענין שנגרי ברייתא גרמו כו' כדכתבנו בתוס' לעיל פ"א ד"ה א"ל מאי לך כו' ע"ש: (ב) רש"י ד"ה רבי זירא כו' פטר נפשיה הכא במאי:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה נפלה כו' הוא כו' · נ"ב והרא"ש חולק על זה וכתב דלין פשיעה וכי יאמינו נגנבה כו':

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לא אם אמרת וכו' ולא ידענא · עי' בכורות דף ל"ה ע"ב רש"י ד"ה מאן שמעת וצ"ע:

נ"ל גנב הוא וגם ס"ד דכפילא כצ"ל רש"ל

[ב"מ מא:] [שם לד:] [לעיל מה:] [לעיל מה: ב"מ פ: צג. צה:] [שבועות מט.] [לעיל מח:] [ד"ה שוכר] [ד"ה דמחייב] [עיין במתני' לעיל נה:] [ד"ה וכו']

לא מבעיא קאמר לא מבעיא אכלה דמשלמת מה שנהנית אבל נחבטה אימא מבריח ארי מנכסי חבירו הוא ומה שנהנית נמי לא משלם קמ"ל ואימא ה"נ מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו הוא האי לאו מדעתו אי נמי מבריח ארי מנכסי חבירו לית ליה פסידא האי אית ליה פסידא היכי נפל רב כהנא אמר שהוחלקה במימי רגליה רבא אמר שדחפתה חברתה מ"ד שדחפתה חברתה כל שכן שהוחלקה במימי רגליה ומאן דאמר שהוחלקה במימי רגליה אבל דחפתה חברתה פשעה ומשלמת מה שהזיקה דא"ל איבעי לך עבורי חדא חדא אמר רב כהנא לא שנו אלא באותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה משלמת מה שהזיקה ורבי יוחנן אמר אפי' מערוגה לערוגה ואפילו כל היום כולו עד שתצא ותחזור לדעת א"ר פפא לא תימא עד שתצא לדעת ותחזור לדעת אלא כיון שיצתה לדעת אע"פ שחזרה שלא לדעת מ"ט דא"ל כיון דילפא כל אימת דמשתמטא להתם רהטא: ירדה כדרכה והזיקה משלמת מה שהזיקה: בעי רבי ירמיה ירדה כדרכה והזיקה במי לידה מהו אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב לא תיבעי לך כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור מאי מי אמרינן כיון דתחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור או דלמא הכא כולה בפשיעה הוא דכיון דקא חזי דקריבה לה למילד איבעי ליה לנטורה ולאסטמורי

לא מבעיא אכלה דמשלמת · מיהא מה שנהנית אע"ג דלא פשע בשמירתה דהא נהנית: אבל נחבטה · דאפי' בההיא הזיקא אנוסה הואי: אימא · האי בעל השדה מבריח ארי מנכסי חבירו הוא שהציל את בהמת חבירו שלא נחבטה בקרקע ומגוה הוא דעבד ומידי לא לשקול קמ"ל: שהוחלקה במימי רגליה · מרש"ר לגינה דאונסא דלא סלקא אדעתיה הוא: לא שנו · דמה שנהנית הוא דמשלמת ולא מה שהזיקה: אלא · שאכלה מיד באותה ערוגה שנפלה שם דכיון דאנוסה היא בנפילה אנוסה היא נמי באכילתה דכיון דחזיא לתבואה תותה לא מוקמה אנפשה: אבל הלכה מערוגה לערוגה ואכלה משלמת מה שהזיקה: לא תימא עד שתצא לדעת · שידעו הבעלים שיצאת: ותחזור לדעת · שלא נעל בפניה כראוי: אלא כיון שיצאת לדעת · שידעו ביציאתה: אף על גב שחזרה שלא לדעת · דהשתא לא סגי לה בשמירה פחותה דאמר ליה כיון דילפא כו': תחלתו בפשיעה · בלאו לידה היה לו לשומרה שלא תכנס ותאכל: וסופו באונס · לא היה יודע שתלד: ולאסטמורי

א"נ מבריח ארי מנכסי חבירו לית ליה פסידא · וא"ת והרי פורע חובו דחשבינן ליה מבריח ארי בריש אין בין המודר (נדרים ד' לג.) אע"ג דאית ליה פסידא וי"ל דהכי פי' מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו וכיון דמדעתו אפי' אית ליה פסידא כמו פורע חובו חשיב מבריח ארי האי שלא מדעתו א"נ מבריח ארי מנכסי חבירו אפי' כשאינו מדעתו אלא חבירו מכריחו להבריח ארי מעדרו לית ליה פסידא למבריח האי אית ליה פסידא וכיון דאיכא תרתי שלא מדעתו ואית ליה פסידא לא חשיב מבריח ארי אבל מדעתו אפי' אית ליה פסידא או שלא מדעתו ולית ליה פסידא חשיב מבריח ארי ואין נותן לו אפי' שכרו וא"ת דבסוף השוכר [את] הפועלים (ב"מ צג:) אמר דשומר חנם שהיה לו לקדם ברועים ומקלות ולא קדם חייב ומפרש שומר חנם בחנם וש"ש בשכר ומסיק דחוזר ונוטל מב"ה ומשמע דשומר חנם לא מחייב לקדם בשכר אבל כ"ש אם קדם בשכר דשפיר עבד ונותנים לו מה שהוציא ומסתברא דה"ה אינש דעלמא שאינו שומר וגם שכר עצמו נוטל ואין סברא לחלק בין רועה עצמו שמוטל עליו להתעסק ולשמור לאינש דעלמא ועוד אמרינן בהגוזל בתרא (לקמן דף קטו:) שטף נהר חמורו וחמור חבירו והניח שלו והציל של חבירו אין לו אלא שכרו ושכרו מיהא שקיל ולא אמרינן מבריח ארי בעלמא הוא וכן משיב אבידה שנותנין לו שכר כפועל בטל (ב"מ דף לא: ושם) לא אמר דליהוי כמבריח ארי בעלמא ולא יטול כלום ואין לומר דבכל הנהו אע"ג דמן הדין היה פטור מ"מ תקנת חכמים היא שיטלם לו כדי שישיב אבידתו של חבירו אבל פורע חובו אין לנו לעשות תקנה ע"י זה ד"א הכא במתניתין משמע דאי הוה מדעתו הוה חשיב מבריח ארי ולא היה נוטל כלום אעפ"י שהוא מציל חבירו מן ההפסד לה"ע תקנה ונראה לר"י דמבריח ארי שאינו נוטל שכר היינו כשאין הדבר ברור שיבא לידי הפסד כגון שהארי רחוק ואינו יודע אם יבא כאן הארי אם לאו ואין מצילו אלא מדאגה ומן הפחד כדואג שמא יבא אבל אם הדבר ברור שיבא לידי הפסד ולידי דריסת הארי או מציל מפי הארי עצמו אז ודאי נוטל שכרו כמו שטף נהר חמור חבירו והך דמתניתין מיירי שהציל ירקות מלצער בעלמא שאין בעל הבהמה רוצה שתחבט בהמתו בארץ ותצטער אע"פ שלא היו דמיה נפחתין בכך ולכך היה נחשב מבריח ארי אי הוה מדעתו ופורע חובו אין מצילו מהפסד דמה שהיה הלוה זקוק לפרעו אין זה הפסד שהרי נתחייב לו והוא מצילו אלא מלצער בעלמא וחשיב מבריח ארי א"נ כדמפרש טעמא בירושלמי דכתובות (פי"ג) ובנדרים (פ"ד) מפייסא הוינא ליה ומחיל לי ואפי' במשכון מפיים הוינא ליה ויהיב לי משכוני ואפי' בב"ח דוחק עצמו מסיק לה בירושלמי ונראה דהטעם משום שיכול לומר לו הייתי מוצא הרבה בני אדם שהיו פורעין עבורי כי דרך אוהבים שמרחמים על אוהביהם להציל מן הצער הזה דהיינו מעין אותו טעם והא דקרי בחזקת הבתים (ב"ב דף נג.) מבריח ארי נתן צרור והועיל נטל צרור והועיל דסכר מינה מיא והוציא מינה מיא אע"פ שמצילה מהפסד שהיה נהר שוטפה לא נקט לשון מבריח ארי לענין שיפטר חבירו משכר הברחתו אלא כלומר דאין זה חזקה דאין זה תיקון כמו רפק בה פורתא או נעל וגדר ופרץ אלא מגין עליה פורתא שלא תבא לידי קלקול ורבינו גרשון פסק בתשובה אחת על אנס עכו"ם שאנס ביתו של ישראל ובא ישראל אחר ולקחו ממנו שלא יחזיר לבעלים בחנם אבל רש"י פי' בהנזקין (גיטין דף נח:*) גבי עכו"ם הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון שאם החזיק עכו"ם בקרקע של ישראל מחמת חוב שהיה לו עליו או מחמת אנפרות בגזל בעלמא ואינו מסור בידו להרגו אין בו דין סיקריקון אפילו אם שהתה י"ב חדש לתת רביע לבעלים כתיקון חכמים אלא מחזיר לו הקרקע בחנם דכיון דאין כאן סיקריקון לא גמר ומקני מידי ואע"ג דשהתה י"ב חדש לא בא לו שעה לכופו הלכך אין מכירת העכו"ם מכירה כלל ור"י אמר דלא מבעיא במקום שאם לא קנאו ישראל לא היה חוזר לבעלים לעולם שהיה מוכרו או נותנו לעכו"ם אחר והיה אבוד מן הבעלים לגמרי דלא חשיב מבריח ארי כיון שמצילו מן ההפסד ואפי' קנאו בשויו מצילו מהפסד הוא כמו מקדים ברועים ובמקלות בשכר דאמרינן שנותן שכר עד כדי דמיהם וכ"מ לכושרא דהויתא או לטרחא יתירתא אלא אפי' יודע ודאי שאם לא מהדר זה לקנות היה חוזר לבעלים בדמים הללו כל שעה שירצו דהשתא אין מצילו מן ההפסד אעפ"כ אין לדמותו כלל למבריח ארי דכיון שיצא הבית מחזקת ישראל ובא ליד הנכרי וזה מוציאו מיד הנכרי ומחזירו ליד ישראל לא דמי למבריח ארי ונוטל מה שההנהו ואותם היהודים הבורחים מעירם והשר מחזיק קרקעותיהם שאין בהן טסקאות ואפי' יש בהן טסקא אם הניח הקרקעות ביד אחרים לפרוע מהן טסקא אומר ר"י שאם בא ישראל וקנאו מיד השר מחזירם לבעלים ונוטל מה שההנהו דאין זה דינא דמלכותא אלא גזילה כי ראינו במדינה שסביבותינו שמשפט היהודים לעמוד כמו פרסים בכל מקום שירצו ובדין מלכותא היו תופסין שלא יחזיק המושל בנחלת היהודים כשיצאו מעירו וכן היו נוהגין בכל ארץ בורגוני"א ואם יש שר שבא לשנות את הדין ולעשות דין לעצמו אין זה דינא דמלכותא שהרי זה הדין אין הגון כלל ודמיא למוכס שאין לו קצבה (לקמן דף קיג.) והיכא שמשביח נכסי חבירו אין דומה כלל למבריח ארי כגון יורד לתוך שדה חבירו ונטעו שלא ברשות ומקיף את חבירו משלם רווחיה וכגון ההוא דהאומנין (ב"מ דף עו.) השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו דנוטל מבעל הבית מה שההנהו ואין להקשות בשטף נהר חמור חבירו למה אין לו אלא שכרו למה אין לו כל הפסדו דכיון דבעל חמור עומד שם מה לנו לעשות לו תקנה שלא מדעתו אם ירצה* יתנה (עם) המציל לשלם חמורו ועוד דע"כ מיירי ביכול להציל על ידי הדחק דאל"כ לימא ליה מהפקר קזכינא כדאמרינן התם על חבית של דבש. ומ"מ שכרו נותן לו דמסתמא ניחא ליה שכל מי שיציל יטול שכר כל זמן שלא ימחה בידו כיון שאין יכול להציל אלא ע"י הדחק: לא שנו אלא באותה ערוגה · דכיון שתחלת נפילתה באותה ערוגה באונס אינו חייב להעלותה מאותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה הוי כשדה אחר:

שמין

מסורת הש"ס: [נדרים לג. ב"ב נג.] [ב"מ נג:] [לעיל כא: וש"נ]

עין משפט נר מצוה:

מב א ב ג ד מיי' פ"ג מהלכות נזקי ממון הלכה יא סמג עשין ס: טוש"ע ח"מ סימן שצד סעיף א:

מג ה מיי' שם הלכה יב ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ב:

גליון הש"ס

גמ' איבעי לך עבורי · עיין בב"מ דף לג ע"ב תוספות ד"ה איבעי לך:

[ד"ס אין מן]

כ"א יתנה

עין משפט נר מצוה

ייין לעיל במשנה כד אבג מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הל' יג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצד סעיף ד:

מסורת הש"ס

ולאסטמורי בנוה תיקו: כיצד משלמת מה שהזיקה וכו': מנה"מ אמר רב מתנה דאמר קרא °ובער בשדה אחר *מלמד ששמין על גב שדה אחר האי ובער בשדה אחר מבעי ליה לאפוקי רה"ר א"כ לכתוב רחמנא ובער בשדה חבירו א"נ שדה אחר מאי בשדה אחר ששמין על גב שדה אחר ואימא כוליה להכי הוא דאתא לאפוקי רה"ר מנלן אם כן לכתביה רחמנא גבי תשלומין °מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם בשדה אחר ל"ל דכתביה רחמנא גבי ובער ש"מ תרתי היכי שיימינן א"ר יוסי בר חנינא *סאה בששים סאין ר' ינאי אמר תרקב בששים תרקבים חזקיה אמר קלח בששים קלחים מיתיבי אכלה קב או קביים אין אומרים תשלם דמיהן אלא רואין אותה כאילו היא ערוגה קטנה ומשערים אותה מאי לאו בפני עצמה לא בששים ת"ר אין שמין קב מפני שמשביחו ולא בית כור מפני שפוגמו מאי קאמר א"ר פפא ה"ק אין שמין קב בששים קבים מפני שמשביח מזיק ולא כור בששים כורין מפני שפוגם מזיק מתקיף לה רב הונא בר מנוח האי ולא בית כור ולא כור מבעי ליה אלא אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא הכי קתני אין שמין קב בפני עצמו מפני שמשביח ניזק ולא קב בבית כור מפני שפוגם ניזק אלא בששים ההוא גברא דקץ קשבא מחבריה אתא לקמיה דריש גלותא א"ל לדידי חזי לי ותלתא תאלתא בקינא הוו קיימי והוו שוו מאה זוזי זיל הב ליה תלתין ותלתא ותילתא אמר גבי ריש גלותא דדאין דינא דפרסאה למה לי אתא לקמיה דר"נ א"ל בששים א"ל רבא אם אמרו בנזקי ממונו יאמרו בנזקי גופו אמר ליה אביי לרבא בנזקי גופו מאי דעתיך דתניא המבכיר כרמו של חבירו סמדר רואין אותו כמה *היתה יפה קודם לכן וכמה *היא יפה לאחר מכאן ואילו בששים לא קתני אטו גבי בהמתו נמי מי לא תניא כי האי גוונא דתניא *קטמה נטיעה רבי יוסי אומר גוזרי גזירות שבירושלים אומרים נטיעה בת שנתה שתי כסף בת שתי שנים ארבעה כסף אכלה חזיז רבי יוסי הגלילי אומר נידון במשוייר שבו וחכמים אומרים רואין אותה כמה היתה יפה וכמה היא יפה

אכלה

תורה אור שמות כב ס"ס

ולאסטמורי בגוה · להשמר ולהזהר בה: היכי שיימינן · לבית סאה דמתני': סאה בס' סאין · האי בית סאה דקתני במתני' דבשביל ערוגה אחת שמין בית סאה לאו בית סאה באנפי נפשה שיימינן דמכחישין ליה למזיק לפי שבית סאה נמכרת ביוקר לפי שמועט הוא ואינו מטוי לימכר ועני שאין ידו משגת לדמי קרקע גדולה קונה אותו ביותר מדמיו וקרחת ערוגה של קב או קביים חשיב לו לפי דמיו אלא שמין ששים סאים כמה שוין ורואין כמה דמים מגיעין לבית סאה וחוזרין ושמין כמה נפחתו דמיו בשביל קרחת ערוגה זו וא"ת למה הוזכר בית סאה שאם היה שמין מתחלה הערוגה בששים סאין כמה היו יפין וכמה הן יפין לא היה משלם כלום שאין קרחת ערוגה קטנה ניכרת בששים סאין אבל בבית סאה ניכרת: תרקב בששים תרקבין · שלשים סאין שמין ולא ששים דא"כ מפסדת ליה לניזק שאין קונין מצויין לששים סאין לפי שמרובין הן לאדם בינוני ומועטין הן למשופע בנכסים: קלח בס' קלחים · מה שאכלה בס' שיעורין כמותו: משלם דמיהן · כמו שנמכרין קב או קביים בשוק: מאי לאו בפני עצמו · וקשיא לכולהו: לא בששים · ולכל חד כדאית ליה: אין שמין קב בששים קבים · אם אכלה קב אין שמין בששים קבים: מפני שמשביח מזיק · דששים קבים אין נהם מכר מפני שמרובין הן לעני ומועטין לבינוני וכל שכן לעשיר ועוד שאין קרחת קב ניכרת בששים קבים: ולא כור בששים כורין · אכלה כור תבואה אין שמין אותה בששים כורין: מפני שפוגם מזיק · לפי שאדם המשופע בנכסים ותאב לקנות קרקע גדולה קונה אותה כשהוא מוצאה בהרבה יותר מדמיו ועוד קרחת כור גדולה היא מאד אלא כל סאה שמין בששים: ולא כור מבעי ליה · כדקתני אין שמין קב ולא קתני בית קב: קב בבית כור · אין קרחתו נראית: כור · שלשים סאה: קשבא · דקל: אמר ליה · ריש גלותא אני ראיתי: ותלתא תאלתא בקינא הוו · שלשה דקלים זה אצל זה: דינא דפרסאה · שאינו דין תורה: אם אמרו · בס' להקל על המזיק: בנזקי ממונו · במה שאכלה בהמתו והזיקה: יאמרו בנזקי גופו · שמזיק בעצמו בידים שקצץ לדקל: המבכיר כרמו · שיחת וכילה: קטמה נטיעה גרסינן בהמה שקטמה נטיעה: גוזרי גזירות · קונסי קנסות אדמון וחנן בן אבשלום בפרק בתרא דכתובות: חזיז · שחת: במשוייר שבה · רואין את הגותר לפי מה שתעלה כל ערוגה וערוגה בימי הקציר ומשלם: כמה היתה יפה · הקרקע לימכר כשהיא עם השחת:

סמדר

שמין בית סאה באותה שדה · פי' בקונטרס (בריש פירקין) שאם אכלה ערוגה אחת שמין אותה אגב בית סאה כמה היתה יפה קודם שאכלה ממנה וכמה היא יפה עכשיו וקשה לר"י דאי אבית סאה קאי ה"ל למימר כמה היה יפה וכמה הוא יפה בלשון זכר ועוד דקבעי בגמ' היכי שיימינן הלא פירשה יפה משנתינו ששמין ערוגה בבית סאה ומה שפ"ה בגמ' היכי שיימינן דבית סאה באנפי נפשה לא שיימינן דמכחישין ליה למזיק דקרחת ערוגה של קב או קביים חשובה לפי דמיו אלא שמין ס' סאין ורואין כמה דמים מגיעים לבית סאה וחוזרין ושמין כמה נפחתה בשביל הערוגה וקשה דהיכן מצינו שתי שומות הללו דבקרא לא כתיב אלא בשדה אחר שמין מה שהזיק אגב שדה אחרת ומן המשנה לא משתמע כלל ועוד דלמ"ד בגמ' קלח בששים קלחים כלומר בששים שיעורים כמותו אמאי נקט במתניתין בית סאה ועוד קשה דפריך בגמרא אכולהו אמוראי מהא דתניא אכלה קב או קביים רואין אותה כאלו היא ערוגה קטנה ומשערין אותה מאי לאו בפני עצמה תקשי ליה *ממתני' דקתני שמשערינן אותה בבית סאה[א] ונראה לפרש דשמין בית סאה דקתני היינו בית סאה הנאכל שמין באותה שדה כדקתני סיפא במילתא דר"ש אם סאה סאה אם סאתים סאתים ולפי שלא פי' משנתינו בכמה שמין אותה אלא שבאותה שדה שמין אותה מפרש בגמרא היכי שיימינן ומפרש ר' יוסי בר חנינא סאה בששים סאין בין אכלה פחות בין אכלה יותר לעולם שמין סאה בששים ומשלם לפי החשבון חזקיה אומר קלח בששים קלחים כלומר לעולם מה שאכלה בששים שיעורין כמותן ר' ינאי אומר תרקב בששים תרקבין ובין אכלה פחות או יותר משלם לפי חשבון ולר' ינאי משביח יותר מזיק מלר' יוסי בר חנינא דקרחת תרקב אינה ניכרת בשלשים סאין כמו קרחת סאה בס' סאין כדאמר רב פפא דאין שמין כור בס' כורים מפני שפוגם מזיק ואע"ג דקתני במתניתין בית סאה באותה שדה לרבי ינאי לא לשיעורא נקטינן שאין משערין בו כלל אלא בתרקב משערין ונראה לר"י דכי משערין למר בתרקב ולמר בסאה לאו בבית סאה זרע קאמר דהוי נ' על נ' דאין דומה שדברה משנתינו בזה דבבהמה אחת איירי ומתי אכלה כל זה אלא בסאה פירות קאמר דמשערין כדקתני אם סאה סאה ואין לתמוה על לשון בית סאה דקתני במתניתין דכיון שהפירות מחוברין לקרקע שייך שפיר לקרות לסאה פירות הנאכל בית סאה והא דפריך בגמרא אברייתא האי ולא בית כור ולא כור מבעי ליה היינו משום דברישא קתני קב ובסיפא בית כור ומיהו אי הוה מפרשינן דבבית סאה זרע קאמר כגון נ' על נ' הוי ניחא טפי אע"ג דבגמרא נקט לכולהו בלא בית כדקאמר סאה תרקב קב וכור אין להקפיד דלפעמים קרי נמי לבית כור זרע כור סתם כדאשכחן בפרק המקבל (ב"מ דף קה:) נותן ארבעה קבין לכור ומסיק דארבעה קבין לכור זרע קאמר:

קשבא פי' בקונטרס דקל וכן משמע דקאמר ותלתא תאלתא בקינא הוו קיימי ותאלי הם דקלים כדמוכח בהחובל (לקמן דף צב.) חזא תאלי בי גופני וקאמר גופני קטו דקלי וקשה דבפ"ק דע"ז (דף יד:) תנן דקל טב וחצב ונקלבא ומפרש בגמ' חצב קשבא ושמא יש מיני דקלים הרבה שאחד קרוי דקל סתם ואחד קרוי חצב דהיינו קשבא ובערוך פירש דקשבא הוא דקלא פרסאה:

דדאין דינא דפרסאה · י"מ של דקל פרסאי דאמר לקמן הלכתא כוותיה דריש גלותא בדקלא פרסאה ולפי מה שפירש בערוך דקשבא דקלא פרסאה אי אפשר לפרש כן:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה שמין כו' ונ"ל דשמין בית סאה · נ"ב והרא"ש פי' דהכי קאמר שאם אכלה פחות מסאה שמין בס"ע ולר"י נפחות מתרקב ·

גי' פ"ת אמתני' וכן שמא בפי' כשואל נט: ופ"ש

נ"א היה יפה

[לקמן ט.]

כתובות קה.

מסורת הש"ס

[דף ו:]

לעיל ו: גיטין מח:

כתובות לט. [ע"ש]

[ד"ה נער]

תורה אור

שמות כב

אכלה סמדר רבי יהושע אומר רואין אותן כאילו הן ענבים עומדות ליבצר וחכ"א רואין כמה היתה יפה וכמה היא יפה רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון בד"א בזמן שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים אבל אכלה פגים או בוסר רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר קתני מיהת וחכ"א רואין אותן כמה היתה יפה וכמה היא יפה ולא קתני בששים אלא מאי אית לך למימר בששים ה"נ בששים אמר אביי ר' יוסי הגלילי ור' ישמעאל אמרו דבר אחד ר' יוסי הגלילי הא דאמרן רבי ישמעאל דתניא* °מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית וק"ו להקדש ולא תימא כרב אידי בר אבין דאמר רב אידי בר אבין כגון שאכלה ערוגה בין הערוגות ולא ידעינן אי כחושה הואי אי שמינה הואי דאמר קום שלים שמינה במיטב דאיכא השתא דהכי לא אמרינן מאי טעמא המוציא מחבירו עליו הראיה אלא במיטב דלקמיה ומאי ניהו כי היאך דסליק אמר מר ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש במה דברים אמורים שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים הא סמדר רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר אימא סיפא אכלה פגים או בוסר הוא דרואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר הא סמדר רואין אותן כמה היא יפה וכמה היתה יפה אמר רבינא כרוך ותני בד"א בזמן שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים אבל אכלה סמדר פגין או בוסר רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר אי הכי ר"ש בן יהודה היינו רבי יהושע איכא בינייהו °כחש גופנא ולא מסיימי אביי אמר מסיימי ומסיימי מאן תנא דחייש לכחש גופנא ר"ש בן יהודה היא דתניא* ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש בן מנסיא אונס אינו משלם את הצער מפני שסופה להצטער תחת בעלה אמרו לו אינו דומה נבעלת ברצון לנבעלת באונס אמר אביי הני תנאי ור"ש בן יהודה אמרו דבר אחד רבי שמעון בן יהודה הא דאמרן הני תנאי מאי היא דתניא רבי יוסי אומר נכי חיה בן עזאי אומר נכי מזונות מ"ד נכי חיה כ"ש נכי מזונות ומ"ד נכי מזונות אבל נכי חיה לא דאמר ליה אתתא דידי פקיחא היא ולא מבעיא חיה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבוד עובדא כוותיה דר"נ בששים לישנא אחרינא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שמו דקלא אגב קטינא דארעא ^א^והלכתא כוותיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע בדקלא דארמאה ^ב^והלכתא כוותיה דריש גלותא בדקלא פרסאה אליעזר זעירא הוה

רש"י

סמדר • ענבים דקין בהתחלתן לאחר שפרחו מיד: (א) וכמה היא יפה • הקרקע לימכר כשהיא סמדר ולהקל באו: בד"א • (ב) בנישומין אגב קרקע: בזמן שאכלה לולבי גפנים • *האשכולות נראה בחניטת הגפנים וניכר ועדיין לא פרח להיות הענבים גמורים והוא לולב וכן יחור בתאנים: אבל אכלה פגים • בתאנה או בוסר בענבים שהן כפול הלבן והוו כפירות גמורים רואין אותן כו': לגבות לניזקין מן העידית • אותה שומא ששמו ב"ד מאה או מאתים יגבה קרקע במאה או במאתים מן העידית שבנכסיו: ולא תימא דהאי מיטב של ניזק דקאמר ר' ישמעאל וקשיא לן בפ"ק* אכלה כחושה משלם שמינה ותרגמה רב אידי כגון שאכלה כו' דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכחושה הוא דמשלם אלא מאי מיטב דניזק דקאמר ר' ישמעאל לאו בספיקא מיירי וה"ק אותה ערוגה שאכלה ישלם כפי מה שהיתה ראויה להטיב ולהשביח לקמיה: כי היאך דסליק • בימות הקציר: סמדר • לאחר שפרחו הענבים מיד ולולבין קודם שפרחו: כרוך ותני הוסיף סמדר עמהם במשנה: כחש גופנא • לנכות מן התשלומין מה שיכחישו הענבים בגפנים אם יעמדו שם עד הבציר שתמיד יונקים לחלוח הגפן • אביי אמר מסיימי ומסיימי ומאן תנא דחייש לכחש גופנא ר"ש: דשמעינא ליה בדוכתא אחריתי • שסופה להצטער • אלמא מנכין מן התשלומין כפי מה שעתידה להכחיש: נכי חיה • בדמי ולדות קמיירי דמנכה לו מה שהבעל עתיד ליתן בשכר המיילדת ונזק האשה שהיא נזוקה ומצטערת עכשיו יותר משיש לה חיה הרי הוא משלם לאשה נזק וצער ומצא הכל בכלל ומדמי ולדות שהוא נותן לבעל מנכין שכר חיה: נכי מזונות • שהוא צריך להוסיף על מזונות אשתו בימי קישויה והשתא אין קישוי אלמא מנכינן מה שהוא עתיד להוציא: דקלא פרסאה • חשוב הוא מאד וניסוס בפני עצמו: מסאני

ועטמייהו משום דאינו דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון כדקאמרי: **אונס** אינו משלם את הצער • בפרק אלו נערות (כתובות דף לט. ושם*) גבי הא דתנן האונס נותן את הצער בעי בגמרא צער דמאי הע"פ דדבר פשוט הוא שיש צער גדול לבתולה שנבעלה מתחילה כשמשיר בתוליה ורוב קטנות חולות מזה היינו משום דצער דהסרת בתולים פשיטא ליה דלא משלם לפי שסופה להצטער תחת בעלה דהנא דמתניתין דהתם חייש לכחש גופנא מדקתני שהאונס נותן את הצער ומפתה פטור ומדפטרינן מפתה אלמא חייש לכחש גופנא מה שסופה להצטער תחת בעלה הלכך בעי צער דמאי:

תוספות

אכלה סמדר ר' יהושע אומר רואין אותן כאילו הן ענבים עומדות ליבצר • ואפילו אם נתקלקל המשויירת משלם כענבים העומדות ליבצר ודוקא בסמדר דענבים פעמים שאלו מתקלקלים ואלו ניצולים לפיכך אין נידונין במשוייר אבל תבואה רגילה להתקלקל כולה יחד ובחזין מודה ר' יהושע או כרבי יוסי הגלילי או כרבנן ובתבואה גדולה כמו סמדר בענבים יסבור כמשוייר שבו אי נמי בתבואה לא קנסו כל כך כמו בענבים ולא יהא נידון כמשוייר שבו לרבי יהושע ונראה דאע"ג דאמר ר' יהושע רואין אותן כאילו עומדות ליבצר מ"מ שמין אותן אגב קרקע דהא ר"ש נמי קאמר הכי בפגים או בוסר ועל כרחך אגב קרקע שמין אותן כיון דצריכי לשדה (ג) וכפירות גמורים דוקא קאמר רבי שמעון דמשלם פירות גמורים במשנתנו:

ומאי ניהו כי היאך דסליק • הכא משמע דסבר אביי דפליגי דנידון במשוייר שבו והקשה ר"ת דבריש הניזקין (גיטין דף מח: ושם) ס"ל לאביי דפליגי אי שיימינן בניזק או במזיק וי"ל אע"ג דמשמע דפליגי אי במזיק אי בניזק דהא תניא פ"ק (דף ו:) בהדיא מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר כו' מ"מ משמע ליה לאביי דבמשוייר נמי פליגי מדקאמר ר"ע לא בא הכתוב דמשמע שרוצה לומר לא בא הכתוב להחמיר על המזיק כמו שאמרת אלא דוקא לגבות לנזקין מן העידית לבד ואי בעידית לחודיה פליגי א"כ לא היה ר' ישמעאל מחמיר על המזיק טפי מר"ע אלא אדרבה היה ר"ע מחמיר טפי דאין חייב לקנות מעידית דניזק אם אין לו כדפרישית בפ"ק (דף ו: ושם ד"ה כגון): **ר'** שמעון בר יהודה היינו רבי יהושע • תימה אמאי לא קאמר כרוך ותני בד"א בזמן שאכלה לולבי גפנים וסמדר וי"ל משום דאין שייך לכלול סמדר בהדי לולבים דלא הוה ליה להזכיר לולבים אלא הכי ה"ל למימר בד"א בזמן שאכלה סמדר אבל בהדי פגים ובוסר שייך לכוללו שפיר דטעמא משום דחשיב כפגין:

איכא בינייהו כחש גופנא ולא מסיימי • וא"ת לימא תנא בתרא לטפויי ולהחמיר בתשלומין קאתי כדאמר בריש המוכר פירות (ב"ב דף צג:) וי"ל דשאני הכא דדלמא לא בא לטפויי כי אם על חכמים דאמילתייהו דרבנן קאי:

מאן תנא דחייש לכחש גופנא ר"ש היא • אביי בא לומר דמסיימי שפיר ולא לאפוקי רבנן דפליגי עליה דר"ש באונס קאתי דאינהו נמי חיישי

עין משפט נר מצוה

מה א ב מיי' פ"ד מהלכות נזקי ממון הלכה יד סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שצד סעיף ו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כמה היתה יפה: (ב) ד"ה בד"א דנישומין אגב: (ג) תוס' ד"ה אכלה כו' דצריכי לשדה דכפירות:

גליון הש"ס

גמ' כחש גופנא • עיין בב"מ דף קד ע"ב ובתוספות שם ד"ה סבר:

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פי"ז מהל' איסות הלכה יא סמג עשין מח טוש"ע יו"ד סימן ל סעיף יז וסימן ק סעיף ג ·

מז ב ג מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה טו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שנג סעי' ד ·

מח ד מיי' שם פי"ד הלכה ה סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סימן פית סעיף ז :

[ד"ה אפילו]

מט ה מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ח ·

נ ו ז ח מיי' שם הלכה ז ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ט :

נא ט מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעי' ז:

[ד"ה כתבה]

[ד"ה אבל]

הוה סיים מסאני אוכמי וקאי בשוקא דנהרדעא אשכחוהו דבי ריש גלותא וא"ל מאי שנא הני מסאני אמר להו דקא מאבילנא אירושלים אמרו ליה את חשיבת לאיתאבולי אירושלים סבור יוהרא הוה אתיוה וחבשוה אמר להו גברא רבה אנא אמרו ליה מנא ידעינן אמר להו או אתון בעו מינאי מילתא או אנא איבעי מינייכו מילתא אמרו ליה בעי את אמר להו האי מאן דקץ כופרא מאי משלם אמרו ליה משלם דמי כופרא והא הוו תמרי א"ל משלם דמי תמרי אמר להו והא לאו תמרי שקל מיניה אמרו ליה אימא לן את אמר להו בששים אמרו ליה מאן אמר כוותיך אמר להו הא שמואל חי ובית דינו קיים שדרו קמיה דשמואל אמר להו שפיר קאמר לכו בששים ושבקוהו: ר"ש אומר אכלה פירות גמורים כו': מ"ט הא דאמר רחמנא °ובער בשדה אחר *מלמד ששמין על גב השדה ה"מ מידי דצריך לשדה הני כיון דלא צריכי לשדה בעינייהו בעי שלומי אמר רב הונא בר חייא א"ר ירמיה בר אבא דן רב כר"מ ופסק הלכתא כר"ש דן רב כר"מ דתניא* ^א^כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו אבדה כתובתה דברי ר"מ רבי יהודה אומר יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אתם מה לכם עלי ופסק הלכתא כר"ש כי הא דתנן ר"ש אומר אכלה פירות גמורין משלמת פירות גמורין אם סאה סאה אם סאתים סאתים: **מתני'** ^ב^המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל השדה פטור ואם הוזקה בהן בעל הגדיש חייב ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב: **גמ'** לימא תנן דלא כרבי דאי כרבי *האמר עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור אמר רב פפא הכא ^ג^בנטר בי דרי עסקינן דכיון דא"ל עייל וגדוש עייל ואנטר לך הוא: **מתני'** *^ד^השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים ^ה^שלח ביד פקח הפקח חייב ^ו^אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים המביא את העצים חייב ^ז^אחד הביא את העצים ואחד הביא את האור המביא את האור חייב ^ח^בא אחר וליבה המלבה חייב ליבתה הרוח כולן פטורין: **גמ'** *אמר ר"ל משמיה דחזקיה ^ט^לא שנו אלא שמסר לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב מ"ט מעשיו קא גרמו לו ורבי יוחנן אמר אפילו מסר לו שלהבת פטור מ"ט צבתא דחרש גרמה לו ולא מחייב עד שימסור לו גוווא סלתא

רש"י

מסאני אוכמי · מנהג אבלים: כופרא · בתמרים כבוסר בענבים: דמי כופרא · אינו כלום לימכר עכשיו: והא הוו תמרי · לאחר זמן: בששים · עם הקרקע דהכל בכלל שהקונה קרקע בפירותיה נותן עיניו קלא בשבח של אחר זמן: דן רב · מעשה עבד: פסק הלכתא · כלומר לימד לתלמידים שהלכה כר"ש הלכה פסוקה לדורות: לא חתמה לו · שדה המיוחדת לכתובה: אבדה כתובתה · ולא מצית לומר נחת רוח עשיתי לבעלי דא"כ הוה לה למעבד לראשון אלא ודאי גמרה ומקניא: נטר בי דרי · שומר הגרנות שמנהגן היה לעשות כל בני הבקעה בגורן אחד זה גדישו וזה גדישו וממנין שומר ובהסיא אפי' רבי מודה: **מתני'** המביא את העצים חייב · דאי לאו אחרון קמא לא עביד מידי: **גמ'** גבתא · לבת טנליי"ש: גוווא · קוניס: סלתא

תורה אור

תוספות

הוה סיים מסאני אוכמי · משמע שלא היו רגילין במנעלים שחורין וכן משמע בסדר תעניות אלו (תענית כב. ושם) דקאמר אדהכי אתא ההוא גברא דסיים מסאני אוכמי ולא רמי חוטי כדי שלא יכירו בו שהוא יהודי ותימה דבפ"ק דביצה (דף טו.) תנן אין מטלאין מנעל לבן ביו"ט מפני שצריך בילת הגיר להשחירו משמע שלא היו נועלים אלא שחור ואומר ר"ת דהמנעל ודאי היה שחור אבל הרצועות היו לבנות ומסאני אוכמי דהכא ודמסכת תענית היינו המנעל והרצועות הכל היה שחור [א] והיינו דאמרינן בפרק בן סורר (סנהדרין דף עד: ושם*) בשעת השמד אפי' לשנויי ערקתא דמסאני אסור שהרצועות היו משונות משל נכרים ואבילות דאליעזר היה כזה שהיה לבוש שחורים ומתכסה שחורים והיה רוצה שאפי' הרצועות יהיו שחורים שלא יהא עליו כלל לד לבנונית מפני חיבתה של ירושלים:

כתב לראשון ולא חתמה לו כו' · בסוף מי שהיה נשוי (כתובות דף נה. ושם*) מפרש רב אשי דאפילו ר"מ לא קאמר אלא בשני לקוחות דהא איתא דנחת רוח עבדה מקמא אבעי לה למעבד אבל בלוקח אחד אפילו ר"מ מודה וא"ת דבפ' הניזקין (גיטין נה. ושם*) גבי לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אמר רב לא שנו אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה ואלקח מן האיש וחזר ולקח מהאשה קאי כדמוכח בסוגיא ואור"י שיש לחלק בין כתבה בשטר עצמו של בעל לכתבה שטר בפני עצמו ועוד אומר ר"י דאפילו בשטר של בעל איירי התם אלא שכתבה שהיא עצמה מכרה ללקוחות אבל חתמה לו דהכא היינו שמחלה שעבוד כתובתה שיש לה על שדה זו וכן משמע לשון חתמה כלומר שנתרצית במקח ולא מחתה בו וה"ר אלעזר משנ"ץ פי' דטעמא דרב התם דבשטר קונה משום דס"ל אחריות טעות סופר הוא והוי כאילו קבל עליה אחריות אבל אם פירש בלא אחריות לא קנה אפי' בשטר ושמואל דאמר עד שתכתוב לו אחריות משום דקסבר אחריות לאו טעות סופר הוא דפליגי בהכי בפ"ק דב"מ מציעא (דף יד.) דשמואל קאמר בהדיא דשעבוד צריך לימלך ורב נמי אמר התם גמלא שאינו שלו רב אמר יש לו מעות ויש לו שבח ומוכח דפשיטא ליה דאפי' לא פירש לו את השבח קאמר רב דיש לו שבח והיינו משום דאית ליה דאחריות טעות סופר הוא:

ופסק הלכה כר"ש דאמר אכלה פירות גמורין כו' · פי' ר"ח דמהכא פשיטא לן בפרק נערה בכתובות (דף מג. ושם*) דכל העומד לגזוז כגזוז דמי לענין בעל חוב דלא טריף להו אע"ג דפלוגתא לענין שבועה בפרק שבועת הדיינין (שבועות דף מג. ושם*) בענבים העומדים ליבצר אי כבצורות דמיין אי לא: **המגדיש** בתוך שדה חבירו וכו' · אצטריך למיתנייא או למסתמא דלא כרבי או לאשמועינן דאפילו רבי מודה בהא כדמפרש בגמרא:

ליבתה הרוח כולן פטורין · פרש"י דברוח מצויה איירי כדמשמע בגמ' דסתם ליבוי דרוח מיירי ברוח מצויה מדפריך עלה דברייתא וליהוי כזורה ורוח מסייעתו ואי ברוח שאין מצויה הא לא הוה ליה לאסוקי אדעתיה וא"ת כיון דמתלבה ברוח מצויה יתחייב האחרון של הנחת עלים [והאור] דבכל דוכתי אשכחן שמתחייב לענין אם בשיכול להזיק ברוח מצויה כגון אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו וכופף קמת חבירו בפני הדליקה דמכייא ליה ברוח מצויה ואין לחלק משום דבהגהו אין מחוסר אלא הולכת האש בעלמא ע"י רוח מצויה אבל כאן מחוסר ליבוי ואין שם אש עליו ולא קרינא ביה המבעיר את הבערה דהא בפ"ק (דף ס:) אמר גחלת כמה דשביק ליה מעמיא עמיא ואזלא הא אם דרכה להתלבות ע"י נדנודו של חרש המטלטלה היה המוסר לו חייב הכא נמי יהיה האחרון חייב אע"פ שמחוסר ליבוי וי"ל דלבתו הרוח דמתני' קאי אבא אחר וליבה דהשתא הוי ליבה וליבתה הרוח כברייתא דגמ' וכן משמע לישנא דכולן ובאין בליבויו כדי ללבות ולא ברוח בפני עצמו כדי ללבות כמו שמפרש בגמ' ובחנם דחק לפרש דליבתו הרוח היינו ליבה וליבתו הרוח אלא נראה לפרש דליבתו הרוח היינו שליבתה הרוח בפני עצמה ברוח שאין מצויה וליבה וליבתו הרוח בגמ' בין מצויה בין אין מצויה וכגון שקודם ליבוי כבר בא הרוח שליבתו לבסוף איזה רוח שיהיה דמאחר שבא כבר כך לי שאינו מצויה כמצויה וכן משמע מתוך תירוצו של רבא שהירץ כגון שליבה ברוח מצויה וליבתו הרוח ברוח שאינה מצויה מכלל דמעיקרא ס"ד שמעיקרא בא הרוח שלבסוף ליבה וכן משמע בירושלמי דמתניתין איירי ברוח שאינה מצויה דגרסינן התם ליבתו הרוח כולן פטורין תמן אמרינן ברוח של אטסים אבל ברוח שהעולם מתנהג בו חייב ר' יוחנן ור"ל תרווייהו אמרי אפי' ברוח שהעולם מתנהג בו שפעמים הוא בא ופעמים אין בא:

ליבה

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה סוה כו' והיינו דאמרינן כו' · נ"ב אבל הרי"ף והרא"ש (בסנהדרין שם) כתבו של ישראל היו שחורים ושלהם אדומות:

מסורת הש"ס

שמות כב [לעיל נח:]

כתובות פה.

לעיל מז: ב"מ פא: ביצה ט.

לעיל כב: ט. קדושין מב:

לעיל ט: [ע"ש] כבן [ע"ש]

[ד"ה סוף]

[ד"ה ככורות]

סלתא שרגא דההוא ודאי מעשה דידיה גרמו: שלח ביד פקח הפקח חייב וכו': אמר ר"נ בר יצחק מאן דתני ליבה לא משתבש ומאן דתני ניבה לא משתבש מאן דתני ליבה לא משתבש דכתיב °בלבת אש ומאן דתני ניבה לא משתבש דכתיב °בורא ניב שפתים: לבתה הרוח כולן פטורין: ת"ר *ליבה ולבתה הרוח אם יש בלבויו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור אמאי ליהוי *כזורה ורוח מסייעתו אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שליבה מצד אחד ולבתו הרוח מצד אחר רבא אמר כגון שליבה ברוח מצויה ולבתו הרוח ברוח שאינה מצויה ר' זירא אמר כגון דצמרד צמורי רב אשי אמר [א] כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת *דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור: **מתני'** ב השולח את הבערה ואכלה עצים או אבנים או עפר חייב שנאמר °כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבעיר את הבערה: **גמ'** אמר רבא למה לי דכתב רחמנא קוצים גדיש קמה ושדה צריכי דאי כתב רחמנא קוצים ה"א קוצים הוא דחייב רחמנא משום דשכיח אש גבייהו ושכיח דפשע אבל גדיש דלא שכיח אש גבייהו ולא שכיח דפשע אימא לא ואי כתב רחמנא גדיש הוה אמינא גדיש חייב רחמנא משום דהפסד מרובה הוא אבל קוצים דהפסד מועט אימא לא קמה למה לי מה קמה בגלוי אף כל בגלוי ולר' יהודה *דמחייב אנזקי טמון באש קמה למה לי לרבות כל בעלי קומה ורבנן לרבות כל בעלי קומה מנא להו נפקא להו מאו הקמה ורבי יהודה °או מיבעי ליה לחלק ורבנן לחלק מנא להו נפקא להו מאו השדה ורבי יהודה *איידי דכתב רחמנא או הקמה כתב או השדה שדה למה לי לאתויי ג לחכה נירו וסכסכה אבניו ולכתוב רחמנא שדה ולא בעי הנך צריכא דאי כתב רחמנא שדה הוה אמינא מה שבשדה אין מידי אחרינא לא קמ"ל אר"ש בר נחמני א"ר יונתן אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר כי תצא אש ומצאה קוצים אימתי אש יוצאה בזמן שקוצים מצוין לה ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר ונאכל גדיש לא נאמר אלא ונאכל גדיש שנאכל גדיש כבר: תאני רב יוסף מאי דכתיב °ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים תחלה שנאמר °והכרתי ממך צדיק ורשע בכי רב יוסף כולי האי נמי לאין דומין א"ל אביי טיבותא הוא לגבייהו דכתיב °כי מפני הרעה נאסף הצדיק אמר רב יהודה אמר רב

לעולם

סלתא · עלים דקים: ניבה · כשאדם מדבר מנענע שפתיו ורוח יוצא: ליהוי כזורה · דחייב משום מלאכה בשבת אע"פ שהרוח מסייעתו כשהוא מגביה התבואה ברחת שקורין פלוי"א: מצד אחר · דלא להני איהו: כגון שליבה ברוח מצויה · כשמתחיל ללבות לא היתה הרוח נושבת בחזקה ולא היה מבעיר בכך ובאתה רוח שאינה מצויה ולבתו דמילתא דלא סליק אדעתא הוא אבל זורה לענין שבת סגי לה ברוח מצויה ולהכי איכוון: דצמרד צמורי · לשון אישתא צמירתא (שבת דף סו.) חמימות כלומר שלא נפח ממש אלא בנשימה כדרך המהמס בנשימתו את ידיו דאין זה ליבוי כלל: מלאכת מחשבת · נתקיימה מחשבתו דניחא ליה ברוח מסייעתו: **מתני'** או עפר · לחכה נירו ונתקלקל: **גמ'** דשכיח אש גבייהו · אין בני אדם מזהרין בהן דלכך עומדין הלכך איכא למימר זה פשע: אבל גדיש כו' · דאיכא למימר אנוס היה: [ולר"י] · פלוגתא דרבי יהודה בהאי פירקא (ד' סא:): כל בעלי קומה · אף בעלי חיים ואילנות: נירו · חרישה שלא נזרע · סכסוך שייך באבנים לחיכה בשאר דברים: הוה אמינא מה שבשדה · תבואה קאמר קרא ולא קרקע ממש להכי כתב קמה בהדיא דהשתא אתרבי שדה לגופה של קרקע: הכי גרסינן כולי האי נמי לאין דומין · כלומר להבל חשובים הצדיקים שקודמים לפורענות: טיבותא הוא · שלא יראו ברעה העתידה לבא דכתיב כו':

בכי

ליבה ולבתה הרוח אם יש בליבויו כדי ללבות חייב ואם לאו פטור · בשאין ברוח בפני עצמו כדי ללבות מיירי דאי בשיש בו כדי ללבות אפילו כשיש בליבוי המלבה כדי ללבות למה יתחייב דבלאו איהו נמי היה הולך ומזיק אלא ודאי כשאין ברוח כדי ללבות מיירי ולכך כשיש בליבויו כדי ללבות חייב המלבה כי הוא עשה הכל דהוה ליה כמו זה יכול וזה אינו יכול דחשיב אינו יכול מסייע שאין בו ממש בפרק המצניע (שבת ד' צג. ושם*) ואם אין בליבויו כדי ללבות אע"פ שגם ברוח אין כדי ללבות פטור דלא מיחייב משום אשו אלא אם כן עשה כל כך בפני עצמו בלא סיוע הרוח או דבר אחר שיוכל להזיק ברוח מצויה אחר גמר המעשה שלו דהכי משמע המבעיר את הבערה שבפני עצמו עשה את הבערה שיוכל להזיק ברוח מצויה ולכך כאן פטור דבלאו ליבוי לא היתה יכולה להזיק והליבוי דהיינו גמר עשייתה לא עשה המלבה בפני עצמו ופריך אמאי פטור ליהוי כשעושה הליבוי ע"י סיוע הרוח כאילו עשאה בפני עצמו כמו לענין שבת דחשיב זורה ורוח מסייעתו כעושה בפני עצמו ומשני אביי הכא במאי עסקינן כגון שליבה מצד אחד שבענין זה אין דרך הרוח לסייעו ולכך כי מתרמי שנסתייע בליבוי הרוח פטור דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שיצטרף ליבוי הרוח עם ליבויו דלא שכיח שיצטרפו ולא הו"ל להזהר בכך יותר מברוח שאין מצויה כך פר"י ועוד יש לפרש כגון שליבה מצד אחד שאין בליבויו ללבות כל המדורה ולא ברוח אלא צד אחד דמדורה ליבה הוא וצד אחר ליבה הרוח ואם לא היתה המדורה מתלבה כי אם מצד אחד היה הולך וכבה מחמת שהוא מועט ומחמת שהאשות מתחברות יחד מתגדלת האש ומזקת ולא דמי השתא לזורה ורוח מסייעתו דמה שליבה לא סייע הרוח כלום: **רבא** אמר כגון שליבה ברוח מצויה וליבתה הרוח ברוח שאין מצויה · וה"פ אם יש בליבויו כדי ללבות עם רוח מצויה חייב דחשיב כאילו עושה הכל בפני עצמו ואם לאו שאין בליבויו בהדי רוח מצויה כדי ללבות אלא ע"י רוח שאין מצויה שסייעתו נעשה המלבה פטור דברוח שאינה מצויה לא הוה ליה לאסוקי אדעתיה: **רבי** זירא אמר כגון דצמרה צמורי · לא נפח בחוזק כעין נשיבת הרוח אלא הוס הבל פיו הוציא על האור ללבותו והכי קאמר אם יש בליבויו בפני עצמו כדי ללבות חייב ואם לאו פטור אע"פ שבסיוע הרוח מלבה דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שתצטרף נשיבת הרוח לצימור שלו ויסתייע על ידה ללבות דלא שכיח שתצטרף נשיבת הרוח עם הצימור לסייעו כי הם מקלקלים זה את זה אע"פ שניהם מצד אחד כי הצימור חם והרוח קר:

רב אשי אמר כי אמרינן זרה ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה · וכשגורם לזרות הרוח המסייעתו הוי מלאכת מחשבת ולהכי חייב בגרמת זרייה זו אבל עושה מעשה של זרייה בפני עצמו לא אקרי (זורה) לכך הכא לא מקרי מבעיר אלא גורם והתורה לא חייבה אלא מבעיר ולא הגורם (אלא) הבערה ע"י רוח המסייעתו ולהכי חשיבא הא גרמא לענין האש ככל שאר גרמות דקי"ל גרמא בנזקין פטור ומר בר רב אשי דפריך גבי רקתא בלא יחפור (ב"ב דף כו. ושם*) מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו מלי סבר כרב אשי דהכא דהתם לענין חיוב הרחקה חשיב גירי דיליה וצריך להרחיק ואפי' *ר' יוסי כמו הרחקת סולם מהשובך חשיב גירי דיליה לענין הרחקה אע"ג דלא חשיב ליה התם אלא גרמא דפטור מתשלומין מ"מ אסור וצריך להרחיק וגן יונה מתחת הפטיש דחשיב מזיק משום דניחא ליה דתיזל ומכה בכח כל כך שאחר גמר כחו יזיק ברוח מצויה וכך משני בלא יחפור ולא רצה להעמיד שמכה כל כך בכח עד שמזיק בכח אדם לבדו בלא רוח דאם כן לא הוה תני לה גבי נזקין דאדם אלא גבי נזקין דאדם:

והכא גרמא בנזקין · מתוך כך נראה דאם שנים הביאו עצים ואור וליבו שניהם ואין בכל אחד כדי ללבות פטור ותימה הוא:

לרבות כל בעלי קומה · בקונטרס פירש כל ב"ח אבל בירושלמי משמע דמרבי אילנות וכל דבר המחובר והכי איתא התם אי מה הגדיש מיוחד שהוא תלוש מן הקרקע אף כל שהוא תלוש מן הקרקע ת"ל או הקמה:

לעולם

תורה אור: שמות ג · ישעיה נז · שמות כב · שמות יב · יחזקאל כא · ישעיה נז

[ב"ב כו.] · [לעיל כו: בילה יב: חגיגה י: סנהדרין סב: זבחים מז. כריתות יט:] · [לעיל סא: לקמן סא:] · [לעיל נג. ושם נסמן] · [ר"ש מ"ג] · [ד"ה זיקא] · ג"ל גר' יוסי יצחק

נב א מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ז ועיין בשגות ובמ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תיח סעיף ט ועיין שם בהג"ה ובב"י:

[א] [רב אלפס במקומו ועוד בב"ב כ"ב דף קסו:]

[ד"ה אמר]

נג ב ג מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ג:

גליון הש"ס
גמ' או מיבעי ליה לחלק. עיין חולין דף פו ע"ב תוס' ד"ה לחלק וכו"ע:

תורה אור

*לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב שנאמר °ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר ת"ר דבר בעיר כנס רגליך שנאמר ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר ואומר °לך עמי בא בחדריך וסגור דלתיך בעדך ואומר °מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה מאי ואומר וכי תימא ה"מ בליליא אבל ביממא לא תא שמע לך עמי בא בחדריך וסגור דלתיך וכי תימא ה"מ [היכא] דליכא אימה מגואי אבל היכא דאיכא אימה מגואי כי נפיק יתיב ביני אינשי בצוותא בעלמא טפי מעלי ת"ש מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה אע"ג דמחדרים אימה מחוץ תשכל חרב °רבא בעידן רתחא הוי סכר כוי דכתי' °כי עלה מות בחלונינו ת"ר רעב בעיר פזר רגליך שנא' °ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה [לגור] (ויגר) שם ואומר °אם אמרנו נבא העיר והרעב בעיר ומתנו שם מאי ואומר וכי תימא ה"מ היכא דליכא ספק נפשות אבל היכא דאיכא ספק נפשות לא ת"ש °לכו ונפלה אל מחנה ארם אם יחיונו נחיה ת"ר דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרך מפני שמלאך המות מהלך באמצע הדרכים דכיון דיהיבא ליה רשותא מסגי להדיא שלום בעיר אל יהלך בצדי דרכים דכיון דלית ליה רשותא מחבי חבויי ומסגי ת"ר דבר בעיר אל יכנס אדם יחיד לבית הכנסת שמלאך המות מפקיד שם כליו וה"מ היכא דלא קרו ביה דרדקי ולא מצלו ביה עשרה ת"ר כלבים בוכים מלאך המות בא לעיר כלבים משחקים אליהו הנביא בא לעיר וה"מ דלית בהו נקבה: יתיב רב אמי ורב אסי קמיה דר' יצחק נפחא מר א"ל לימא מר שמעתתא ומר א"ל לימא מר אגדתא פתח למימר אגדתא ולא שביק מר פתח למימר שמעתתא ולא שביק מר אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה לאדם שיש לו שתי נשים אחת ילדה ואחת זקינה ילדה מלקטת לו לבנות זקינה מלקטת לו שחורות נמצא קרח מכאן ומכאן אמר להן אי הכי *אימא לכו מלתא דשויא לתרווייכו °כי תצא אש ומצאה קוצים תצא מעצמה שלם ישלם המבעיר את הבערה אמר הקב"ה עלי לשלם את הבערה שהבערתי אני הציתי אש בציון שנאמר °ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה ואני עתיד לבנותה באש שנאמר °ואני אהיה לה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה שמעתתא *פתח הכתוב בנזקי ממונו וסיים בנזקי גופו לומר לך אשו משום חציו: °ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער ויבקעו שלשת הגבורים במחנה פלשתים וישאבו מים מבור בית לחם אשר בשער [וגו'] מאי קא מיבעיא ליה אמר רבא אמר ר"נ טמון באש קמיבעיא ליה אי כר' *יהודה אי כרבנן ופשטו ליה מאי דפשטו ליה רב הונא אמר גדישים דשעורים דישראל הוו דהוו מטמרי פלשתים בהו וקא מיבעיא ליה מהו להציל עצמו בממון חבירו שלחו ליה **אסור להציל עצמו בממון חבירו אבל אתה מלך אתה [ג](ומלך) *פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו ורבנן ואיתימא רבה בר מרי אמרו גדישים דשעורין דישראל הוו וגדישין דעדשים דפלשתים (א) וקא מיבעיא להו °מהו ליטול גדישין של שעורין דישראל ליתן לפני בהמתו על מנת לשלם גדישין של עדשים דפלשתים שלחו ליה *°חבול ישיב רשע גזילה ישלם אע"פ שגזילה משלם רשע הוא אבל אתה מלך אתה ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו בשלמא למאן דאמר לאחלופי היינו דכתיב חד קרא °ותהי שם חלקת השדה מלאה עדשים וכתיב חד קרא °ותהי חלקת השדה מלאה שעורים אלא למאן דאמר למקלי מאי איבעיא להו להני תרי קראי אמר לך דהוו נמי גדישים דעדשים דישראל דהוו מיטמרו בהו פלשתים בשלמא למאן דאמר למקלי היינו דכתיב °ויתיצב בתוך החלקה ויצילה אלא למ"ד לאחלופי מאי ויצילה דלא שבק להו לאחלופי בשלמא הני תרתי היינו דכתיב תרי קראי אלא

בכי טוב · בעוד חמה זורחת ילין במלון ולא ימתין עד שתחשך ולבקר לא ישכים לצאת עד שיאיר כי טוב לישנא מעליא האור כי טוב כלומר טוב הוא לצאת בו וליכנס בו מפני המזיקין והליסטין: חרב · חרבו של מלאך המות: אימה · אימת מות של מלאך ולא בגלוי כל כך: רתחא · דבר: סכר כוי · סתם חלונות: אם אמרנו כו' · בארבעה אנשים מצורעים: דליכא ספק נפשות · במקום שתגלה שם: תא שמע · וסיפיה דקרא ועתה לכו ונפלה אל מחנה ארם אם יחיונו נחיה וגו': וה"מ דלית בהו נקבה · דהתם משום נקבה הוא דעבדי: דשויא לתרווייכו · אגדתא ושמעתתא בדבר אחד שניכם שוין בה שתתרצו ותחפצו בה: כי תצא מעצמה · אנחנו גרמנו לו שקלקלנו והבטיח הקב"ה לשלם כאילו הוא הבעירה: פתח הכתוב בנזקי שהזיק ממונו דכתיב כי תצא משמע מעצמה שהדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חבירו: וסיים בנזקי גופו · שקראו מבעיר בידים: משום חציו · כזורק חץ שמזיק למרחוק דאיהו גופיה עביד הכא נמי איהו גופיה עביד ונפקא מיניה לחייבו בד' דברים אם הוזק בה אדם כדאמרינן בפ"ב (דף כב.): אשר בשער · סנהדרין זקני השער: טמון באש קמיבעיא ליה · מעשה בא לפניו במחנה ששרפו אנשיו גדיש של ישראל ונצרך לשאול הלכה אם חייבין לשלם כלים הטמונים בתוכו כר' יהודה או פטורין כרבנן: גדישין דשעורין הוו · אקרא סמיך דכתיב ותהי חלקת השדה מלאה שעורין: מלך פורץ · גדר שדה אחרים לעשות לו דרך ולאוכלוסין שלו דאמרי' בב"ב (דף ק:) דרך המלך אין לה שיעור: מלאה שעורים כו' · בדברי הימים: מלאה עדשים · בספר שמואל: ויצילה · שלא ישרפוה הואיל ואסור להציל את עצמו בממון חבירו:

ה"ג

לעולם יכנס אדם בכי טוב · מדקדק ר"ת מדמקדים כניסה ליציאה דבנכנס מעיר אחרת איירי מדיליף בריש פסחים (דף ז. ושם*) מאברהם דמצפרא סגי לזרוז מצות דכתיב וישכם אברהם בבקר ולמאי משום כי טוב הוא דלא השכים אלא ודאי מביתו לא שייך למימר שיצא בכי טוב שמכיר המוקשים והפחתים ואע"ג דהכא מייתי קרא ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר משמע דמביתו נמי איירי יש לומר דכיון דהוא סכנתא חשיב כמו לעיר אחרת ובפ"ק דתענית (דף י:) מייתי קרא דהבקר אור ור"י אומר דאין לדקדק בזה דאורחיה דגמרא בהכי בפרק במה מדליקין (שבת דף לד:) בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא ובפרק עושין פסין (עירובין דף כח.) נמי אמרינן אבל אדם מטפס ועולה מטפס ויורד והא דיליף מוישכם אברהם בבקר שפיר יליף דמשום כי טוב לא היה צריך לאחר כיון דאזל לדבר מצוה דשלוחי מצוה אין נזוקין*:

שמלאך המות מפקיד שם כליו · °לא גרסינן שנאמר למכמש יפקיד כליו דגבי עשרה מסעות של סנחריב כתיב האי קרא (ישעיה י) בא על עית עבר במגרון למכמש יפקיד כליו:

מהו להציל עצמו בממון חבירו · איבעיא ליה אי חייב לשלם כשהציל עצמו מפני פקוח נפש:

דלא שביק להו לאחלופי · בתרווייהו כתיב ויצילה של שעורים שלא נטלוה ע"מ לשלם עדשים ושל עדשים שלא לקחוה ממי שזכה בה:

[ד"ה שנאמר]

נד א מיי' פ"ח מהלכות חובל ומזיק הלכה ב סמג עשין ע"ה טוש"ע ח"מ סימן שפ"ח סעיף ב:

נה ב מיי' פ"ה מהל' מלכים הלכה ג:

[עי' תוספות פסחים ב. ד"ה יכנס ותוספות יומא כח. ד"ה אמר וחולין לא: ד"ה מהכא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דפלשתים הוו וקא מיבעיא:

[סנהדרין לט.]

איכה ד

גליון הש"ס

גמ' רבא בעידן רתחא · עיין תשובת רשב"ש סימן קל"ה: שם מהו ליטול גדישין וכו' · עי' סנהדרין דף כ ע"ב תוד"ה מלך: תום' ד"ה שמלאך וכו' לא גרסי' · עי' בגן המלך בסוף תשובת גינת ורדים חא"ח וי"ד אות כב:

[לפמ"ש תוס' גיטין סח. ד"ה וכתיב כו' דאע"פ שהפסוק לא נכתב עדיין היו יודעין ניחא נ"כ הכא ועי' סנהדרין פג.]

שמות יב · ישעיה כו · דברים לב · ירמיה ט · בראשית יב · מלכים ב ז · שם · שמות כב · זכריה ב · שמואל ב כג · יחזקאל לג · שמואל ב כג דה"א יא · שמואל ב כג

פסחים ב. [וע"ש] · תענית י: [וע"ש] · לעיל כב: · [לקמן סא:] · [לקמן קיז:] ב"ב ק: סנהדרין כ: · [יבמות עו:]

תורה אור

אלא למ"ד טמון באש קמיבעיא ליה מאי איבעי ליה קראי אמר לך טמון וחדא מהנך קמיבעיא ליה בשלמא למ"ד הני תרתי היינו דכתיב °ולא אבה דוד לשתותם אמר כיון דאיכא איסורא לא ניחא לי אלא למ"ד טמון באש קא מבעיא ליה מכדי גמרא הוא דשלחו ליה מאי לא אבה דוד לשתותם דלא אמרינהו משמייהו אמר כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו °ויסך אותם לה' בשלמא למ"ד הני תרתי משום דעבד לשם שמים אלא למ"ד טמון באש מאי ויסך אותם לה' דאמרינהו משמא דגמרא: **מתני'** [א]עברה גדר שהוא גבוה ד' אמות או דרך הרבים או נהר פטור: **גמ'** והתניא עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות חייב אמר רב פפא *תנא דידן קא חשיב מלמעלה למטה שש אמות פטור חמש אמות פטור עד ארבע אמות פטור תנא ברא מלמטה למעלה קא חשיב שתי אמות חייב שלש אמות חייב עד ארבע אמות חייב אמר רבא ד' אמות שאמרו דפטור אפילו בשדה קוצים אמר רב פפא ומשפת קוצים ולמעלה ד' אמות אמר רב [ב]לא שנו אלא *בקולחת אבל בנכפפת אפילו עד מאה אמה חייב ושמואל אמר מתני' בנכפפת אבל בקולחת אפי' כל שהוא פטור תניא כוותיה דרב בר"א בקולחת אבל בנכפפת ועצים מצויין לה אפילו עד מאה מיל חייב [ג]עברה נהר או שלולית שהם רחבים ח' אמות פטור: **דרך הרבים:** מאן תנא אמר רבא ר"א היא *דתנן רבי אליעזר אומר שש עשרה אמות כדרך רה"ר (פטור):

או נהר: רב אמר נהר ממש ושמואל אמר אריתא דדלאי מ"ד נהר ממש אע"ג דליכא מיא ומ"ד אריתא דדלאי אי אית ביה מיא אין אבל לית ביה מיא לא תנן התם *[ד]ואלו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית [ה]ודרך היחיד ודרך הרבים מאי שלולית אמר רב יהודה אמר שמואל מקום שמי גשמים שוללין שם רב ביבי א"ר יוחנן אמת המים שמחלקת שלל לאגפיה מאן דאמר מקום שמי גשמים שוללין שם כ"ש אמת המים ומאן דאמר אמת המים אבל מקום שמי גשמים שוללין שם לא מפסקי דהנהו באגני

רש"י

ה"ג קראי למה לי ולא גרסינן תרי: מכדי גמרא שלחו ליה · לא נצרך אלא ללמוד הלכה כמו ששלחו לו ומאי ולא אבה: דעבד לשם שמים · כיון דאיכא איסורא גבי אינש דעלמא: **מתני'** דרך הרבים · י"ו אמות מעגלות דדגלי מדבר ילפינן במסכת שבת (ד' נה.): **גמ'** תנא דידן קא חשיב מלמעלה למטה שש אמות או חמש אמות או ד' אמות פטור · דס"ל עד ועד בכלל: ותנא ברא קחשיב מלמטה למעלה שתי אמות או שלש אמות חייב · וד' אמות פטור דס"ל עד ולא עד בכלל וכולן שוין בד' אמות דפטור לתנא דידן עד ועד בכלל לתנא ברא עד ולא עד בכלל: ואפילו בשדה קוצים · אפילו היתה שדה שקופלת [*לשם] האור מעל לגדר מלאה קוצים שטוח האש לבער בה ולדלג פטור: לא שנו · דפטור: אלא בקולחת · אש שקולח מאמר ועולה למעלה: אבל נכפפת · שהרוח מטה אותה וכופה לצדדין ומפסיק השלהבת ודולגת לשון מורי · לישנא אחרינא נכפפת אש נמוכה הולכת ונסרכת בעשבים ובקסמים שעל גבי קרקע הלכך אפילו עברה דרך רה"ר רחב מאד חייב: במה דברים אמורים · דאם עברה דרך רה"ר פטור: שלולית · לקמיה מפרש: ר"א · במתניתין: אריתא דדלאי · יאור קטן שדולין ממנו ומשקין שדות: מאן דאמר נהר ממש אע"ג דלית ביה מיא · דהואיל ורחב הוי כדרך הרבים: מפסיקין לפאה · להניח פאה מכל אחד ואחד: הנחל · שדה מכאן ושדה מכאן ונחל עמוק באמצע חייב להניח פאה מכל אחד ואחד: דרך היחיד · ארבע אמות: שוללין · מתקבצין כמו מן השלל של בוזים (בילה דף ז.) דבר אחר לשון שלל ומלקוח (במדבר לא) דבר המקובץ: שמחלקת שלל לאגפיה · שמשקין אותן ממנה והן עושין פירות: באגני

תוספות

ה"ג אלא למאן דאמר טמון באש תרתי קראי למה לי · אבל הא לא בעי דלמה לי כלל קראי דחד קרא אצטריך לכל הפתות משום בעיא דטמון והא דכתיב ויגלה לר"י הגילה שלא הניח לשרוף כדי שלא יתחייב בטמון ולרבנן שהציל את המזיק שלא נתחייב לשלם אבל תרי קראי למה לי דלמ"ד לאחלופי אע"פ שאם לא היו עדשים היו צריכים לישאל אם מותר ליטול שעורים על מנת לשלם דמים מ"מ הזכיר עדשים לפי שהיו מזומנים שם והיו רוצים לפרעם תחתיהן ולמ"ד להציל עצמו בממון חבירו מיבעיא ליה בשעורין דלא חשיבי כל כך ובעדשים דחשיבי טובא אלא למ"ד טמון תרוייהו למה לי ובקונטרס גרס קראי למה לי: **מאי** ולא אבה דוד לשתותם · הוה מצי למימר אחד מהנך דמיבעיא ליה עם טמון אלא משמע ליה דאכל מילתא דאיבעיא ליה קאי ומכאן קשה לפי פירוש הקונטרס דמעשה בא לפניו ששרפו אנשיו גדיש והיו בה כלים טמונים דלפירושו הוה ליה למימר שלא אבה דוד לשתות הייט שלא רלה להפטר מחמת שהוא מלך:

עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות · בגמרא מפרש ארבע אמות משפת קוצים ולמעלה ונראה לר"י דאיירי שאין הגדר גבוה מן השלהבת שאם היה גבוה יותר מאי קמפליג בין קולחת לנכפפת מה לי זה ומה לי זה כיון שהגדר גבוה מן השלהבת מה יכולה להזיק אלא ודאי בשאין גבוה מן השלהבת איירי ומיהו כשאין עצי הדליקה גבוהין מן הגדר איירי שאם היו גבוהין מן הגדר מה מועיל שהגדר גבוה מן הקוצים הרי הוא כאילו היתה המדורה על הגדר אלא כשעצי הדליקה שוים לגדר איירי או נמוכים מן הגדר ועוד נראה דגבוה ד' אמות דקתני אעצי הדליקה קאי שהגדר גבוה מעצי הדליקה ארבע אמות ורב פפא בא להוסיף בגמ' שמשפת קוצים ולמעלה נמי בעינן ארבע אמות אבל פשיטא דמתניתין אעצי הדליקה קאי ולשון עבר לא שייך אם לא היה הגדר גבוה מעצי הדליקה אע"פ שהשלהבת עולה למעלה מן הגדר:

והתניא עברה גדר כו' · אומר ר"י דלאו גרסי' בברייתא עד ובמתניתין לא גרסינן עד לא ניחא דלא שייך למפרך כלל · דפשיטא דברייתא מלמטה למעלה קא חשיב דבענין אחר לא מיפרש אלא עד ולא עד בכלל דבכל מקום ד' אמות כלמעלה מד' אמות ובמתניתין לא קתני עד דבארבע אמות פטור ואפילו קתני במתניתין עד כמו בברייתא אין שייך להקשות דפשיטא דמתניתין לא מיפרשא אלא מלמעלה למטה וברייתא לא מיפרשא אלא מלמטה למעלה אבל אי במתניתין קתני עד ובברייתא לא קתני עד או שייך למפרך שפיר אי נמי בשניהם אין עד שייך למפרך שפיר דמתניתין קתני בד' אמות פטור ובברייתא קתני חייב וא"ת אי בשניהם אין עד אמאי אצטריך לשנויי מתניתין מלמעלה למטה וברייתא מלמטה למעלה לימא מתניתין ד' אמות דוקא בלא עד וברייתא מיפרשא בעד וי"ל דכיון דלא קתני עד לא כאן ולא כאן כברא הוא דכי היכי דהך מיפרשא בעד הך נמי מיפרשא בעד*:

לא שנו אלא בקולחת · אגדר קאי וגרס אבל בנכפפת אפי' עד מאה אמה ולא גרס מאה מיל דמיל לא שייך בגובה ולפי הספרים דגרסי מאה מיל נ"ל דקאי אדרך רה"ר ואין נראה דהא בסמוך מייתי משנה דדרך הרבים ואמרינן עלה מאן תנא משמע דעד השתא לא איירי בה אע"ג דברייתא דתניא כוותיה גרס מיל דברוחב איירי ולא בגובה כדקתני ועצים מצויין לה מ"מ שפיר קאמר תניא כוותיה דברייתא מוקמה למתניתין בקולחת: **דרך** הרבים מאן תנא רבי אליעזר היא · אמתניתין קאי והוי כתם והא"כ מחלוקת: **מאן** דאמר נהר ממש אע"ג דלית ביה מיא · ואע"ג דברשות הרבים בעי ט"ז אמות הכא סגי בח' אמות מתוך שהנהר עמוק וגם יש בו קידות מים ששוברים בו תמיד: **אלו** מפסיקין לפאה כו' · במסכת פאה (פ"ב מ"א) גרס בסדר המשנה דרך היחיד והא"כ דרך הרבים ומפרש בירושלמי דמשום סיפא איצטריך למיתני דקתני הכל מפסיקין לזרעים ואינו מפסיק לאילן דקמ"ל דאפילו דרך הרבים אינו מפסיק לאילנות ועוד [קא] חשיב שם שביל היחיד ושביל הרבים הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים והשתא שביל היחיד איצטריך לאשמועינן דאע"פ שהוא קטן מדרך מפסיק מאחר שהוא קבוע ודרך היחיד אצטריך דס"ד כיון שאין קבוע לא מפסיק ע"פ שהוא רחב ושביל הרבים אצטריך דס"ד אמינא דבשביל היחיד הוא דבעינן קבוע בימות החמה ובימות הגשמים אבל שביל הרבים אע"פ שאין קבוע בימות הגשמים מפסיק קא משמע לן:

שמחלקת שלל לאגפיה · כשגדלה האמה מתמלאה מים טרות שיחין ומערות שסביבותיה שמשקין בהם השדות:

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פי"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' תיח סעי' ג ד:

נז ב מיי' שם וגרס בקודמת ועיין כמ"מ טור ש"ע שם סעיף ה:

נח ג מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ד:

נט ד מיי' פ"ג מהל' מתנות עניים הל' ב:

ס ה מיי' שם הלכה ג:

מסורת הש"ס

שמואל ב כג · סם · ר"ה עליו · ב"מ נג. פ"ו · גי' סרמב"ם בקודמת · ס"א דתניא ועיין רש"ל · פאה פ"ב מ"א · [ועי' תוספות חולין מו ד"ה דסלים]

עין משפט נר מצוה

סא א מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן שית סעיף ג:

סב ב ג מיי' פ"ט מהל' שכנים הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קנה סעיף א:

סג ד מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף יג:

סד ה מיי' שם הל' י:

סה ו ז ח מיי' שם הל' יב והל' ח ט סמג שם טוש"ע שם:

מסורת הש"ס

באגני דארעא מקרו: **מתני'** המדליק בתוך שלו עד כמה תעבור הדליקה רבי אלעזר בן עזריה אומר רואין אותו כאילו הוא באמצע בית כור ר"א אומר ט"ז אמות כדרך רה"ר רבי עקיבא אומר חמשים אמה ר"ש אומר °שלם ישלם המבעיר את הבערה *הכל לפי הדליקה: **גמ'** ולית ליה לר"ש שיעורא בדליקה והתנן *לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אלא אם כן יש על גבו גובה ד' אמות היה מעמידו בעלייה עד שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח ואם הזיק משלם מה שהזיק ר' שמעון אומר לא נאמרו שיעורין הללו אלא שאם הזיק פטור מלשלם אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכל לפי גובה הדליקה אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה *כר' שמעון וכן אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כר"ש: **מתני'** המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו ר"י אומר משלם מה שבתוכו וחכ"א אינו משלם אלא גדיש של חטין או של שעורין *היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור *ומודים חכמים לר"י במדליק את הבירה שהוא משלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בבתים: **גמ'** אמר רב כהנא מחלוקת במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו דר"י *מחייב אנזקי טמון באש ורבנן פטרי אבל במדליק בתוך של חבירו דברי הכל משלם כל מה שבתוכו א"ל רבא אי הכי אדתני סיפא מודים חכמים לר"י במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בבתים לפלוג וליתני בדידה בר"א במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו אבל מדליק בתוך של חבירו דברי הכל משלם כל מה שהיה בתוכו אלא אמר רבא בתרתי פליגי פליגי במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו דר"י מחייב אטמון באש ורבנן סברי לא מחייב ופליגי נמי במדליק בשל חבירו דר"י סבר משלם כל מה שבתוכו ואפילו ארנקי ורבנן סברי כלים שדרכן להטמין בגדיש כגון מוריגין וכלי בקר הוא דמשלם כלים שאין דרכן להטמין בגדיש לא משלם תנו רבנן המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו ר"י אומר משלם כל מה שהיה בתוכו וחכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש של חטין או גדיש של שעורין והאין מקום כלים כאילו הוא מלא תבואה

בכמה

רש"י

בתגני · כמו בתגנות (שמות כד) קוניי"ש בלע"ז: **מתני'** באמצע בית כור · אם יש לו חצי בית כור לכל רוח פטור ובקולחת שדינה וכדאוקימנא אבל כנפפת בוערת והולכת כל שעה אפילו עד מאה מיל חייב: הכל לפי הדליקה · קס"ד ה"ק הכל ישלם כל כמה שהדליק בין רחוק בין קרוב: **גמ'** לא יעמיד · בני העיר מעכבין עליו שלא תבער האש בתקרה: מעזיבה · טיח של סיד על תקרה ודומה לו בספר עזרא (נחמיה ג) ויעזבו (את) ירושלים עד החומה: ובכירה · שפיתתה מתער ואין מבעירין בהובה אש גדול: לפי גובה · כשהאש גבוהה וגדולה קופלת למרחוק: **מתני'** אלא גדיש של חטין או גדיש של שעורין · אם חטין חטין אם שעורין שעורין: היה גדי כפות לו כו' חייב · על הגדי דבעלי חיים נמי אתרבו מאו הקמה ומשום דקם ליה בדרבה מיניה ליכא למפטריה דהיינו חייב מיתה על העבד דהואיל ואינו כפות היה לו לברוח ופטור עליו ממיתה ומתשלומים אבל היה עבד כפות לו פטור אפילו על הגדי ועל הגדיש דחייב מיתה על העבד דכתיב נקם ינקם (שמות כא) וקם ליה בדרבה מיניה ואפי' לא התרו בו שאינו נהרג הא קי"ל (כתובות ד' לה:) דחייבי מיתות שוגגין פטורין ובגדי לא שני לן בין כפות לשאינו כפות ואיידי דנקט בעבד נקט בגדי *ואיכא דאמרי בגדי נמי דוקא נקט סמוך פטור דהיה לו לברוח והכי קאמר היה עבד כפות לו או גדי סמוך לו פטור ואע"ג דפשיט בשילהי פי' שני (מ.) שורו כממונו דאם הניח גחלת עליו ונשרף חייב התם הוא דהניח על גבי שור דלא היה לו לשור ליטול אבל הכא היה לו לברוח: **גמ'** בתוך של חבירו · אין לו רשות והוי כמאבד בידים: במדליק את הבירה · בתוך של חבירו הוא ואפ"ה יהיב טעם משום דדרך בני אדם להניח כלים בבתים אבל גדיש לא: בדידה · בגדים ולשמעינן אע"פ שאין דרך להטמין בו חייב הואיל והדליק לתוך של חבירו וכ"ש בירה: בתרתי פליגי [פליגי] במדליק בתוך שלו כו' · ופטרי רבנן אפילו כלים שדרכן להטמין בגדיש דהא גזירת הכתוב הוא דטמון באש פטור ור' יהודה מחייב אטמון ובכלים ל"ש אותן שאין דרכן להטמין ול"ש אותן שדרכן להטמין: בבירה · מגדל גדול: מוריגין · קרשים [נקובים] וכהן (א) יתידות ודשין בהן את התבואה:

דברי

תוספות

ולית ליה לר"ש שיעורא · קס"ד הכל לפי היזק הדליקה ישלם אפילו אין ראוי לעבור: לא יעמיד אדם תנור בתוך ביתו כו' · שיכול לעכב עליו בעל העלייה אם הבית של אחד והעלייה של אחר היה מעמידו בעלייה בעל הבית מעכב ובקונטרס פירש לענין בני העיר שמעכבין עליו וכמו שפירש ניחא דהוי דומיא דהיך מתניתין דהתם בפרק לא יחפור (ב"ב דף כ:):

לפלוג וליתני בדידה · וא"ת הכא נמי קא מפליג בדידה במדליק בתוך שלו וי"ל דע"כ סיפא בתוך ביתו של חבירו מדליק דאי במדליק בתוך שלו אע"פ שדרך בני אדם להניח בבתים היה פטור דהא קתני רישא וחכ"א אינו משלם אלא גדיש של חטין או גדיש של שעורין משמע דאפילו מוריגים וכלי בקר שדרך להניח בגדיש לא משלם אלא גדיש לבדו והשתא בכל ענין שנעמיד דברי רב כהנא פריך רבא עליה שפיר דאם ר"ל רב כהנא מחלוקת בתוך שלו ופליגי במוריגין וכלי בקר דר"י מחייב וחכמים פוטרין אבל במדליק בשל חבירו אפילו רבנן מחייבי אמוריגין וכלי בקר אם כן שפיר פריך דליפלוג בדידה בגדיש עצמה דהא בירה נמי לא מיתוקמא אלא במדליק בשל חבירו ואם ר"ל רב כהנא מחלוקת במדליק בתוך שלו דפליגי אפילו בארנקי דר' יהודה מחייב אע"פ דאין דרך ארנקי להניח בגדיש ורבנן פטרי אפי' במוריגין כדפרישית מ"מ כשמסיים אבל במדליק בתוך של חבירו ד"ה משלם כל מה שבתוכו אפילו אארנקי נמי קאי דמשמע ד"ה משלם כל מה שבתוכו לרבנן כמו לר"י הלכך פריך שפיר לפלוג וליתני בדידה דלשמעינן אפי' ארנקי בגדיש דאין דרכו להניח דהוי רבותא טפי ועוד שקשה לשון המשנה דקתני שדרך בני אדם להניח בבתים דאפי' אין דרך נמי מחייבי רבנן במדליק בתוך של חבירו:

אלא אמר רבא בתרתי פליגי [פליגי] במדליק בתוך שלו כו' · דר"י מחייב אפי' ארנקי בגדיש שאין דרך להניח מדנקט מודים חכמים במדליק את הבירה דלכך נקט בירה שרוצה למנות שיחייבו רבנן אפי' בארנקי כמו ר"י ואי רבי יהודה לא מחייב במדליק בתוך שלו אלא דוקא במוריגין הוה ליה לפלוגי בדידה ולימא דמודים חכמים במדליק גדיש של חבירו דחייב במוריגין אלא ודאי מחייב ר"י במדליק בתוך שלו אפי' בארנקי בגדיש ורבנן לא מחייבי אפי' במוריגין דקתני אינו משלם אלא גדיש של חטים כו' ופליגי נמי במדליק בתוך של חבירו דר' יהודה מחייב אפי' בארנקי בגדיש ורבנן לא מחייבי אלא במוריגין של חבירו שדרכו להניח בגדים או ארנקי בבית שדרך להניח כל דבר בבתים וטעמייהו יש לפרש דר' יהודה לא פטר בטמון כלל ורבנן במדליק בתוך שלו פטרי כדנפקא קרא כי תצא אש (ומשמע) דאיירי דמדליק בתוך שלו אבל במדליק בתוך של חבירו מחייב בדבר שדרכו להטמין דלא אשכחן דפטר ביה קרא טמון בדבר שאין דרכו פטרי מסברא דלא אבעי ליה לאסוקי אדעתיה שיניח אדם ארנקי בגדיש:

במה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מוריגין וכו' יתידות · נ"ב ובע"ז דף כד ע"ב איתא ינקרסים עלמס כן פירוש ע"ש:

במה דברים אמורים במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חבירו אבל מדליק בתוך של חבירו (*דברי הכל) משלם כל מה שהיה בתוכו ומודה ר׳ יהודה לחכמים *במשאיל מקום לחבירו להגדיש גדיש והגדיש והטמין שאין משלם אלא דמי גדיש בלבד להגדיש חטין והגדיש שעורין והגדיש חטין וחיפן בשעורין שעורין וחיפן בחטים שאינו משלם אלא דמי שעורין בלבד אמר רבא הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא הזיקתו משלמת דינר זהב משום דאמר לה מאי הוה ליך גביה דאזקתיה פשעה בו משלמת של כסף דאמרה ליה נטירותא דכספא קבילי עלי נטירותא דדהבא לא קבילי עלי א״ל רב מרדכי לרב אשי אתון בדרבא מתניתו לה אנן ממתניתא פשיטא לן חטין וחיפן בשעורין שעורין וחיפן בחטין אינו משלם אלא דמי שעורין בלבד אלמא אמר ליה נטירותא דשערי קבילי עלי הכא נמי אמרה ליה נטירותא דדהבא לא קבילי עלי אמר רב שמעית מילתא לר׳ יהודה ולא ידענא מאי היא אמר שמואל ולא ידע אבא מאי שמיע ליה לר׳ יהודה דמחייב על נזקי טמון באש עשו תקנת נגזל באשו בעי אמימר עשו תקנת נגזל במסור או לא אליבא דמ״ד לא דיינינן דינא דגרמי לא תבעי לך דמסירות נמי לא דיינינן אלא כי תבעי לך אליבא דמ״ד דיינינן דינא דגרמי עשו תקנת נגזל במסור דמשתבע ושקיל או לא תיקו ההוא גברא דבטש בכספתא דחבריה שדייה בנהרא אתא מריה ואמר הכי והכי הוה לי בגוה יתיב רב אשי וקא מעיין ביה כיהאי גוונא מאי א״ל רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי לאו היינו מתניתין דתנן ומודים חכמים לר׳ יהודה במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכו שכן דרך בני אדם להניח בבתים אמר ליה אי דקא טעין זוזי הכא נמי הכא (במאי עסקינן) דקא טעין מרגניתא מאי מי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא תיקו *א״ל רב יימר לרב אשי טעין כסא דכספא בבידה מאי אמר ליה חזינא אי איניש אמיד הוא דאית ליה כסא דכספא אי נמי איניש מהימנא הוא דמפקדי אינשי גביה משתבע ושקיל ואי לא לאו כל כמיניה א״ל רב אדא בריה דרב אויא לרב אשי מה בין גזלן לחמסן א״ל חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי א״ל אי יהיב דמי חמסן קרית ליה *והאמר רב הונא תלוהו וזבין זביניה זביני לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני :

מתני׳

ד״ה משלם מה שבתוכו · רבא מהדר לה לטעמיה בכלים שדרכן להטמין בגדיש : אלא דמי גדיש · אם הבעירו בעל השדה דלא קביל עליה אלא נטירותא דגדיש : חטין וחיפן בשעורים · אע״פ שנותן לו רשות לחטין אינו משלם אלא שעורין דאמר ליה לא ראית אלא שעורין לפיכך לא נזהרתי: נהן כל כך : מאי הוה ליך גביה דאזקיה · בידים ששרפתו או שהשלכתו ליס ולא דמי למשאיל מקום לחבירו להגדיש שעורין והגדיש חטים דאמרן לעיל אינו משלם אלא דמי שעורין דמבעיר לא מזיק בידים הוא אלא פושע כדכתיב כי תצא אש מעצמה מפי המורה: פשעה בו · לא שמרתו כדרך השומרים ואבד : [בדרבא] מתניתו לה · משמיה דרבא אמריתו לה: שעורין וחיפן בחטין · נותן לו רשות להגדיש שעורין ולא חטין: שמעית מילתא לר׳ יהודה · אליבא דר׳ יהודה דמתני׳: עשו תקנת נגזל באשו · כי היכי דתקנו רבנן לנגזל לישבע כמה גזלו ויטול דתנן במסכת שבועות (דף מד:) אלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל כך תקנו באשו שישבע מה הטמין ויטול: אליבא דמ״ד לא דיינינן דינא דגרמי · בפרק הגוזל ומאכיל (לקמן דף קיז:): בכספתא · ארגז שמניחין בו כספים : אמיד · עשיר שאומדין אותו לכלי כסף :
מתני׳

במה דברים אמורים במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חברו אבל במדליק בתוך של חבירו משלם כל מה שבתוכו · כלומר כדבר שדרכו כגון מוריגים וכלי בקר אבל ארנקי בגדים לא מחייבי רבנן אע״פ שדקדקו *בכל הני דלעיל שיהא משלם כל מה שבתוכו לרבנן כמו לר׳ יהודה הני מילי היכא דקתני ומודים או היכא דקתני דברי הכל אבל הכא במה דברים אמורים קתני ורבנן מילתייהו מפרשי ולאו אמילתא דרבי יהודה קיימי : שאינו משלם אלא דמי שעורים · במדליק בתוך שלו איירי דאי במדליק בתוך של חבירו שעורין והגדיש חטין למה לא ישלם חטין כיון דחזי להו ובסמוך מדמי להו נמי לנותן דינר זהב לאשה ופשעה בו משמע דהיינו מדליק בתוך שלו והלכה בתוך של חברו : לרבי יהודה דמחייב על נזקי טמון באש כו׳ · לרבנן נמי הוה מצי למימר דעשו תקנה בבירה בכל דבר ובגדים במוריגין אלא רבותא אשמועי׳ דלרבי יהודה אפי׳ ארנקי בגדים עשו תקנת נגזל : עשו תקנת נגזל במסור או לא · כתב רב אלפס כגון שיש עדים שמסרו ואיבד ממונו ואין יודעין כמה היזקו וכל היזקו דממונא לקולא ובשם רב האי גאון כתוב שישבע ויטול מחצה שכל היזקו דממונא חולקין ואין נראה לר״י לחייב כלל משום היזקו ור״ת מפרש דהך בעיא כשהמוסר מכחיש את הנמסר דומיא דנגזל בשבועות דגזלן מכחישו אבל אם המוסר עצמו אינו יודע כמה ישבע נמסר כמה הפסיד ויטול ולר״י נראה דהך בעיא אפילו אין המוסר יודע דומיא דתקנת נגזל באשו שאין המבעיר יודע כמה הפסיד הניזק דמבעי ליה במסור אי עשו תקנתא או לא : מי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא · אפילו יש עדים שהיה בו מרגניתא מבעיא ליה דשמא לא אבעי ליה לאסוקי אדעתיה להאי ולא אמרינן מאי הוה ליה גביה דאזקיה כיון דלא רגילי אינשי לאנוחי כלל ולא דמי לדינר זהב דלעיל דאבעי לה לאסוקי אדעתא טפי דפעמים שאומר כן דירא שאם היתה יודעת שהוא של זהב לא היתה שומרתו ולא דמי נמי לארנקי בגדים דרגילין טפי דמנחי מרגניתא בכספתא ואין לפרש דלענין שבועה מבעיא ליה אי עשו תקנת נגזל ויהא נאמן לומר שהיה בו מרגניתא דא״כ מה היה אומר לרב אשי לאו הייט מתני׳ מה ענין זה למשנתינו :

מה בין גזלן לחמסן · בלישנא דקרא אין חילוק ביניהם והכא קבעי מה בין גזלן דרבנן לחמסן דרבנן דתניא בפ׳ זה בורר (סנהדרין דף כה:) הוסיפו עליהם הגזלנים והחמסנים ומפרש גזלן לא יהיב דמי ובמציאת חרש שוטה וקטן כדמוקי ליה התם דאין פסול מן התורה אלא משום דרכי שלום: חמסן יהיב דמי · ובשלא אמר רוצה אני כדמפרש אבל מן התורה אינו פסול אלא היכא דלא יהיב דמי אבל היכא דיהיב דמי כשר אע״ג דלא אמר רוצה אני אע״פ שעובר על לאו דלא תחמוד הא אמרי׳ בפרק שנים אוחזין (ב״מ דף ה: ושם ד״ה בלא) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו והיא דסוף מכילתין (דף קיט·) דמייתי מחמס בני יהודה דאפילו היכא דיהיב דמי הוה כהנו טעל נשמתו לאו דרשה גמורה היא אלא אסמכתא בעלמא דחמסן דקרא הייט גזלן דלא יהיב דמי וא״ת כיון דחמסן דיהיב דמי פסול מדרבנן א״כ כי אמרי׳ בפ׳ שנים אוחזין (ב״מ ד׳ ה: ושם ד״ה בלא) אלא הא דאמר רב הונא משביעים אותו שבועה שאינה ברשותו נימא מיגו דחשיד כו׳ ומשני מורה ואומר דמי קיהיבנא מ״מ מה הירץ בכך אם הוא מעכב הפקדון בידו ורוצה ליפטר בדמים בעל כרחו של בעלים הרי הוא חמסן ופסול לשבועה מדרבנן והכי נימא מיגו דחשיד כו׳ וי״ל דמ״מ בגזלן דאורייתא אין להוכיח שלא יהא חשוד אשבועתו ועוד דחמסן דרבנן כשר הוא ואינו פסול עד שיכריזו עליו כדאמר בפ׳ זה בורר (סנהדרין ד׳ כו:) ואפילו אם הוא ידוע שנעשה חמסן בענין זה שמא לא ראו חכמים לפוסלו בכך וגם לא להכריז אלא דוקא כי שקיל ותטיף בזרוע בעל כרחייהו דבעלים והמקשה דקא פריך נימא מיגו דחשיד כו׳ אע״ג דהא ודאי קים לן דגזלן דרבנן בעי הכרזה ואינו נפסל עד אחר הכרזה כל עיקר לא הביא דברי רב הונא אלא משום דמקשה והא קעבר בלא תחמוד א״כ הכי מקשה כיון שפטר עצמו במה שטען נגנבו או נאבדו ואינו משלם דמים אלא לפי שאינו רוצה לישבע ואם היה משלם כלום א״כ נימא מיגו כו׳ ומשני מורה ואומר כו׳ וגם אם היה פוטרו מן השבועה שמא כמו כן היה משלם דמים לפי שמעכב הפקדון בידו ולהכי לא חשיד המשנה פסולה :

עין משפט
נר מצוה

סו א מיי׳ פי״ד מהל׳ נ״מ הל׳ יא סמג עשין סט טוש״ע ח״מ סי׳ תיח סעי׳ יד : גי׳ רש״ל לרב כהנא דלעיל

סז ב מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ טו :

סח ג ד טוש״ע ח״מ סי׳ רלא סעי׳ ד :

סט ה מיי׳ פי״ד מהל׳ נ״מ הל׳ יב ופ״ז מהל׳ חובל ומזיק הלכה יז סמג עשין סט ושי׳ ע טוש״ע ח״מ סי׳ תיח סעי׳ יג וסי׳ ל סעי׳ ו וסי׳ שפח סעי׳ א :

ע ו מיי׳ פ״ז מהל׳ חובל ומזיק הל׳ ז סמג עשין ע טוש״ע ח״מ סי׳ שפו סעי׳ א :

עא ז מיי׳ שם פ״ח הל׳ ז סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ שפח סעי׳ ז [רב אלפס במקומו ועוד בפ׳ י׳ דף מט]

עב ח ט י כ מיי׳ שם פ״ז הל׳ יח סמג שם טוש״ע שם סעי׳ א :

עג ל מיי׳ פ״י מהל׳ עדות הל׳ ד ופ״י מהל׳ מכיר׳ הל׳ ה סמג לאוין ריד טוש״ע ח״מ סי׳ לד סעי׳ יג וסי׳ רה סעי׳ ח :

עד מ מיי׳ פ״א מהל׳ גזילה הלכה ג סמג לאוין קפו טוש״ע ח״מ סי׳ שנט סעי׳ ז :

עה נ מיי׳ פ״י מהל׳ מכירה הלכה א סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רה סעי׳ א :

עו ס מיי׳ פ״י מהל׳ עדות הלכה ד סמג לאוין ריג טוש״ע ח״מ סי׳ לד סעי׳ א :

מסורת הש״ס

יבפ״ל פ״ו ובי׳ כל״ס דא״נ ומוחקו וכמ״ש תוס׳ לעיל ד״כ נסלוג

רפ״ל פ״י

שבועות מו:

ריח פו:

גליון הש״ס
גמ׳ עשו תקנת נגזל במסורין לעיל דף ע״א תוס׳ ד״ה תמור · ולקמן ע״ב תוס׳ ד״ה בברום :

עין משפט
נר מצוה

עז א מיי׳ פ״ז מהל׳ תגל ומזיק הל׳ יא טוש״ע ח״מ סי׳ שפד ספי׳ ב:
עח ב ג מיי׳ פי״ד מהל׳ נזקי ממון הל׳ יג סמג עשין כא טוש״ע ח״מ סי׳ תיח סעי׳ יב:
עט ד מיי׳ שם טוש״ע א״ח סי׳ תרעא סעי׳ ו:
פ ה מיי׳ פ״ד מהל׳ חנוכה הלכה ז סמג עשין מד סי׳ ה טוש״ע שם:
א ו ז מיי׳ פ״א מהל׳ גניבה הל׳ ו:
ב ח ט מיי׳ שם הל׳ יז סמג עשין מא טוח״מ סי׳ שנ:
ג י מיי׳ פ״ד שם הל׳ א סמג שם טוח״מ סי׳ שנב:
ד כ ל מיי׳ שם פ״ב הל׳ א והל׳ ב טוח״מ סי׳ שא:

מתני׳ *גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק חייב *גמל שהיה טעון פשתן ועבר ברשות הרבים ונכנס פשתנו לתוך החנות ודלקו בנרו של חנוני והדליק את הבירה בעל גמל חייב הניח חנוני נרו מבחוץ החנוני חייב *רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור: **גמ׳** *אמר רבינא משמיה דרבא ש״מ מדרבי יהודה נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה דאי סלקא דעתך למעלה מעשרה אמאי אמר ר׳ יהודה נר חנוכה פטור לימא ליה הוה ליה לאנוחה למעלה מגמל ורוכבו אלא לאו ש״מ מצוה להניחה בתוך עשרה אמרי לא לעולם אימא לך אפי׳ למעלה מעשרה מאי אמרת אבעי לך לאנוחה למעלה מגמל ורוכבו כיון דבמצוה קא עסיק כולי האי לא אטרחוה רבנן *אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי:

הדרן עלך הכונס

מרובה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמשה שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד שנאמר °כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו וגו׳ *אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל ולא הטובח ולא המוכר אחר הגנב משלם תשלומי ארבעה וחמשה: **גמ׳** ואילו מדת תשלומי כפל נוהגת בין בגנב בין בטוען טענת גנב ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בגנב בלבד לא קתני מסייע ליה לרבי חייא בר אבא *דא״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה איכא דאמרי לימא מסייע ליה לרבי חייא בר אבא דא״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מי קתני אין בין מרובה קתני *תנא ושייר: שמדת תשלומי כפל נוהגת כו׳: מנה״מ דת״ר *°על כל דבר פשע כלל על שור על חמור על שה ועל שלמה פרט על כל אבידה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון *יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע״פ שמטלטלין אין גופן ממון יצא הקדש רעהו כתיב אי מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אף כל דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אבל עופות לא ומי מצית אמרת הכי והא שלמה כתיב אמרי אנן בבעלי חיים קאמרינן אימא בבעלי חיים דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אין דבר שאין נבלתו מטמא במגע ובמשא לא

דדנא

רש״י

מתני׳ גץ. אשטנצל״א: **גמ׳** למעלה מעשרים אמה. לא חזו לה אינשי ולא מפרסם ניסא ולכן לפרסומי ניסא בעינן:

הדרן עלך הכונס

מרובה אין הגונב אחר הגנב כו׳. דכתיב וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב: **גמ׳** בטוען טענת גנב. גנב בא וגנבו ודרשינן לקמן בשמעתין דחייבו רחמנא כפילא אם נשבע ונמצא שקרן: לא קתני. אלמא כהגי ד׳ וה׳ בטוען טענת גנב אם טבח ומכר: מי קתני אין בין. דהוי דוקא ולא שייר מידי: קתני. קצת דברים שזו מרובה על זו ושייר: שהוקשו לקרקעות. דכתיב והתנחלתם אותם וגו׳ (ויקרא כה): אין גופן ממון. אלא גורמין לגבות ממון: דהא

תוספות

פסולה כסוכה וכמבוי. תימה דהוה ליה למימר ימעט כדאמרי׳ בריש מסכת סוכה (דף ב׳) מבוי דרבנן תני תקנתא וי״ל משום דבעי למימר כסוכה נקט לשון פסולה אי נמי לפי שהיה צריך להאריך בלשון ולומר יכבה וימעט ויחזור וידליק דלמעט כמו שהיא מודלקת לא סגי כדאמרינן בפ׳ במה מדליקין (שבת דף כב:) הדליקה בפנים והוציאה בחוץ לא עשה ולא כלום והכא נמי לא שנא:

הדרן עלך הכונס

מרובה· מי קתני אין בין כו׳· משמע הכא היכא דתני אין בין לא שייך למימר תנא ושייר והקשה הר״י מאורליינ״ש מהא דתנן בפ״ק דמגילה (ד׳ ח׳ ושם ד״ה אין) אין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים חייב באחריותן ונדבות אינו חייב באחריותן והכתי הא איכא שהנדבה באה מן המעשר ונדר שהוא דבר שבחובה אין באה אלא מן החולין כדתנן בהתודה (מנחות ד׳ פא׳) וי״ל דהתם לא בא לשנות כל ענין שנדר ונדבה חלוקים זה מזה אלא בא לומר שאין חיוב הבאה בזה יותר מבזה אלא אחריות אבל לענין בל תאחר זה וזה שוין וכן אין בין שבת ליום הכפורים לא איירי לכל דברים שביניהם כגון איסור אכילה וכן אין בין י״ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד לא איירי בחומר שבשניהם כגון לאו ומיתה אלא בדבר האסור או מותר לעשות בהן ועוד י״ל דהך משנה דמגילה שנויה במסכת קנים (פ״א מ״א) גבי עולת העוף ועולה בין נדר בין נדבה אין באה מן המעשר כיון דאין בה אכילת אדם כדדרים בסיפרי בפ׳ עשר תעשר ת״ל ואכלת ושמחת שמחה שיש בה אכילה יצאו עולות שאין עמהן אכילה ואין להאריך כאן יותר:

מרובה קתני תנא ושייר· לשון ראשון דמייתי סייעתא לא בעי למימר דשייר דכבר ההוא לישנא דכיון דקתני מרובה אין לומר שייר כמו באין בין וכן משמע הלשון דקאמר ללישנא בתרא מי קתני אין בין מרובה קתני משמע שתחילה היה סבור דמרובה הוי כמו אין בין וא״ת ומאי שייר דהאי שייר וי״ל דשייר טענת גנב באבידה דדריש לקמן רבי יוחנן דמשלם כפל ואי טוען טענת גנב בפקדון לא משלם ארבעה וחמשה בטבח ומכר הכי נמי טוען טענת גנב באבידה ועוד שמשייר שותף שגנב מחבירו ושותפין שגנבו לא משלם ארבעה וחמשה כדאמר לקמן בפירקין (ד׳ עח:) ועוד יש מפרשים דאין לחוש הכא אם איט משייר כי אם דבר אחד כיון דלא נחת למנינא אלא דגלי לן שיש ריבוי בכפל מארבעה וחמשה:

יצאו קרקעות כו׳· וא״ת כיון דאמעיטי משבועה כדאמרינן בפרק הזהב (ב״מ ד׳ נז:) תיפוק ליה דאין בהם כפל בטוען טענת גנב דלא משלם אלא בשבועה כדאמרינן לקמן בשמעתין וליכא למימר דאצטריך לקופץ ונשבע דבהגוזל קמא (לקמן ד׳ קו׳) תוכח דלא משלם אא״כ ב״ד משביעין אותו וי״ל דאצטריך להיכא דנשבע ע״י גלגול כדתנן (קדושין ד׳ כו׳) זוקקין הנכסים שיש להם אחריות עם הנכסים כו׳ לישבע עליהן ומיהו לפי מאי דמסקינן לקמן האי כל ריבוי הוא מדלא כתיב הני פרטי גבי כסף וכלים וס״ל דכפל ושבועה הכל אחד ניחא דליכא אלא חד קרא לתרוייהו וא״ת וגניבה בקרקע היכי שייכא וי״ל במסיג גבול א״נ במחובר לקרקע כי ההיא דד׳ גפנים טעונות ושוען שגנבו לו ה׳ ונמצא שהוא גנבם (שבועות ד׳ מג:): **יצאו** שטרות· ואם תאמר למה לי קרא למעט מכפל והא אפי׳ אבדו בידים לא משלם קרן למאן דלא דאין דינא דגרמי ואפי׳ מאן דדאין לא הוו אלא מדרבנן כדפרישית בסוף [הפרה] (ד׳ נג׳ ד״ה חמור) וי״ל כיון דאי איתיה לשטר בעין חייב להחזיר (משלם) סלקא דעתך דכשמחזיר [משלם] (מחזיר) הכפל עצמו:

רעה

[סוכה מד׳ וב״נ]
[פי׳ תוס׳ חגיגה ח׳ ד״ה אמאי ותוס׳ תענית יג: ד״ה מאי]

גליון הש״ס
מתני׳ החנוני חייב. עיין גמ׳ דף כז ע״ב תוס׳ ד״ה פ״ג אמאי:

תורה אור
°כי יגנוב. שמות כא
°על כל דבר. שמות כב

תורה אור

דהא כל חד וחד כלל ופרט באפי נפשיה דרשינן ליה אבל עופות לא א"כ נכתוב רחמנא חד פרטא הי נכתוב רחמנא אי כתב רחמנא שור הוה אמינא קרב לגבי מזבח אין שאין קרב לגבי מזבח לא ואי כתב רחמנא חמור הוה אמינא קדוש בבכורה אין שאין קדוש בבכורה לא אמרי א"כ נכתוב רחמנא שור וחמור שה למה לי ש"מ לאתויי עופות ואימא לאתויי עופות טהורים דומיא דשה דמטמא בגדים אבית הבליעה אבל עופות טמאים דלית בהו טומאה דלא מטמאי בגדים אבית הבליעה לא כל ריבויא הוא וכל היכא דכתב כל ריבויא הוא והא גבי מעשר דכתיב כל וקא דרשינן ליה בכלל ופרט דתניא* °ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל בבקר ובצאן וביין ובשכר פרט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע אמרי בכל כללא כל ריבויא הוא ואיבעית אימא כל כללא הוא מיהו כל דהכא ריבויא הוא מכדי כתיב מעיקרא כלל ופרט וכלל דכתיב *°כי יתן איש אל רעהו כלל כסף או כלים פרט לשמור הדר וכלל ואי סלקא דעתך האי על כל דבר פשע נמי לכלל ופרט הוא דאתא נכתוב רחמנא להני פרטי גבי האיך כלל ופרט על כל דבר פשע למה לי ש"מ ריבויא הוא השתא דאמרת כל ריבויא כל הני פרטי למה לי חד למעוטי קרקע וחד למעוטי עבדים וחד למעוטי שטרות שלמה למעוטי דבר שאינו מסויים על כל אבידה לכדר' חייא בר אבא *דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הטוען טענת גנב באבידה

דברים יד שמות כב

דהא כל חד וחד כלל ופרט בהגפיה נפשיה דרשינן ליה · כלומר היכא דאיכא פרטי יתירי כל חד וחד מרבי כעין דידיה ולא דרשינן כולהו בהדי הדדי דליהוי כעין הפרט דשלמה לרבות בעלי חיים שאין נבילתן מטמאה כדאמר לקמן כדתני דבי חזקיה שדי שור בין הגולה לתמלא כו' שדי חמור בין המלא לתמלא אלמא כל חד וחד באפי נפשיה מדרים: א"כ · דכעין הפרט בכל נדרין הוא דמייתי לא נכתוב אלא חד מהני פרטי דבעלי חיים ומתרבי כעין הפרט כל שנבלתו מטמאה ומדכתב פרטי יתירי הנס ענין לרבות שאר בעלי חיים: קדוש בבכורה· כעין שור ושה הוא דמתרבי מכעין הפרט דחמור דדמי ליה בהנך לדדין בעלי חיים ובבכורה ונבלתו מטמאה אבל לגי והיל דלא דמי ליה אלא בתרתי לא להכי כתב שור דאם אינו ענין לו הנהו ענין לשאינו קדוש בבכורה דדמי ניהת בתרתי לפרטא ב"ח ונבלתו מטמא ולעולם עופות לא: ה"ג א"כ לכתוב רחמנא שור וחמור שה למה לי לאתויי עופות: ואימא טהורין · דדמי לפרטא קנת דיש טומאה בנבלתם קנת לטמא בבית הבליעה: אבל עופות טמאים לא · דלית בהו טומאה כדאיתא בחולין (ד' ק:) יכול תהא נבלת עוף טמא מטמא בגדים אבית הבליעה ת"ל נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה מי שאיסורו משום בל תאכל נבילה וטריפה יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבילה וטריפה אלא משום בל תאכל טמא: פרי מפרי · ולד מולד וגפן מהרלן למעוטי מים ומלח וכמיהין ופטריות: גידולי קרקע · למעוטי דגים: מכדי כתיב · בהאי הפרשה כלל ופרט כי יתן איש ודרשינן ליה בפרק הזהב לענין שבועת שומרין למימר דאין נשבעין אלא על כעין הפרט שמטלטל וגופו ממון: ואי ס"ד האי על כל דבר פשע · דאתא לענין כפל למידרשיה בכלל ופרט אתא ולא מתרבי לכפל אלא כעין הפרט לכתבינהו להני פרטי בקרא קמא ולדרוש כל חד באפי נפשיה כדקאמרת דהא בקרא קמא נמי כפילא כתיב אלא ש"מ האי כללא דקרא בתרא ריבויא הוא, ולענין כפל [לא] דרשינן כלל ופרט וקרא קמא דכתיב ביה כלל ופרט לענין שבועה הוא דאתא כדכתיב בתריה ונקרב בעל הבית וגו': שלמה · יש לה סימנים כדאמרינן באלו מציאות (ב"מ דף כז:) מה שלמה מיוחדת שיש לה סימנים כו': למעוטי דבר שאינו מסויים · שאין לבעלים סימן בו שפטור מכפל: באבידה

דעהו אמר רחמנא · ולא הקדש תימה לר"י ומאי איצטריך רעהו למעוטי הקדש מכפל בטוען טענת גנב הא ליכא שבועה בהקדש ולמסקנא דנפיק כפל ושבועה מחד קרא א"ש וא"ת דלקמן נפקא לן בפרקין (ד' עו:) למעט הקדש מגונב מבית האיש ולא מבית הקדש וי"ל דהתם נמי לא מאיש קדריש לגבי הקדש נמי שייך לשון איש ולא משום דכתיב (שמות טו) ה' איש מלחמה אלא משום דבכל דבר שהוא לשון זכר שייך לשון איש ואשה על לשון נקבה כגון אשה אל אחותה בקרסים (שם כו) אלא התם ה"פ מבית איש דשייך ביה רעהו כדכתיב ולא מבית הקדש והגנב דגבי גנב *איצטריך למנקט האי לישנא למידרש ולא מבית שגנב נקט ליה נמי לענין הקדש*:

דהא כל חד וחד דרשינן כלל ופרט באפי נפשיה · וא"ת והא לקמן גבי ונתת הכסף דרשינן כולהו פרטי באחת ובפרק קמא דקדושין (ד' יז: ושם) גבי הענקה וי"ל כיון דכתיב על אכל פרטא כדכתיב על שור על חמור על שה על שלמה ש"מ למידרש כל חד וחד פרטא באפי נפשיה אי נמי ע"כ אית לן למידרש כל חד פרטא באפי נפשיה ולמעט עופות דאי לאו הכי לשתוק מכולהו פרטי ולכתוב שלמה להודיה והו לא דמשלמה אתי כל מילי בין בעלי חיים בין אינם ב"ח מכלל ופרט וכלל דמשום דהוו ב"ח לא גריעי והשתא בההיא כשהקשה ואימא מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמאה כו' הו"מ למפרך קושיא אחריתי לפי מה שסובר דאמרינן מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון לא לכתוב אלא שלמה להודיה ולשתוק מכל שאר פרטי אלא הא עדיפא ליה למיפרך שמקשה דאפי' מה שאמר אין אמת:

דלא מטמא נבלתו · כדממעט להו בתורת כהנים ובזבחים בפ' חטאת [העוף] (ד' סט:):

למה לי · למהדר למכתב כללא אחרינא אלא לאו ש"מ כל ריבויא הוא לפי מאי דמסיק השתא (כל ריבויא הוא הכא) נפיק מקרא דהכא כפל ושבועה וא"ת ל"ל דכתב רחמנא כל הני פרטי לא לכתוב אלא כסף ומינה שמעינן דבר המטלטל וגופו ממון מכלל ופרט וכלל וכי תימא שלא הייתי דורשו לכלל ופרט משום דאיצטריך כדדרשינן בשבועות (דף מג: ושם ד"ה מה) מה כלים שנים והא ע"כ כלל ופרט דרשינן ליה בהזהב (ב"מ דף נז: ושם ד"ה כי) לענין שבועה דאין נשבעין על הקרקעות ועל עבדים ושטרות וכפל ושבועה הכל אחד מדקאמר לכתבינהו להנך פרטי התם והיכי הוה מצי למכתבינהו א"כ הייתי ממעט עופות טמאים משבועה אלא ע"כ אם הממעט מכפל ג"כ משבועה תמעטם ועוד הי הוה כתיב להו התם לא הוה דרשינן להו גבי כפל אלא גבי שבועה אלא פשיטא לן דהני קראי קיימי אכפל ושבועה וי"ל כסף או כלים איצטריך *לכדדרשינן בשבועות מה כלים שנים כו' והא דדרשינן ליה בפ' הזהב (שם) לכללי ופרטי וכללי אילו לא נאמר קאמר כלומר אילו לא נאמר על כל דבר פשע היינו דורשין מיעוט קרקעות ועבדים ושטרות מקרא דכי יתן אבל השתא דכתיב על כל דבר פשע איתר ליה כסף או כלים למה כלים שנים ולפי מה שפירשתי דכפל ושבועה הכל אחד כי היכי דדרשינן לענין שבועה מה כלים שנים הכי נמי לענין כפל וכן הא דממעטינן דבר שאינו מסויים הוי *בין לענין שבועה בין לענין כפל ואפי' היכא דנשבע על ידי גלגול בדבר שאינו מסויים פטור הוא מכפל:

אלא כל ריבויא · אע"ג דבבייתא דריש להו כלל ופרט וכלל לאו משום דדריש לקרא הכי אלא מאיזה טעם שיהא מרבינן כל דבר המטלטל וגופו ממון ולפי שדרשה זו שגורה בגמרא נקט בענין זה: חד למעוטי קרקעות · בעבדים הוה ליה למעוטי ברישא דדמי טפי למטלטלין כדמוכח לקמן בפ' בתרא (ד' קיז:) דלמאן דדריש ריבויי ומיעוטי לא הוה ממעט אלא שטרות: וחד למעוטי עבדים · אע"ג דלעיל ילפינן עבדים מדאתקוש לקרקעות הכא כיון דכתיב כל ריבויא בעי לכל חד מיעוט באפי נפשיה:

דבר שאינו מסויים · פירש הקונטרס דבר שאין לבעלים סימן בו וקשה מה לי יש בו סימן מה לי אין בו סימן ומפרש ריב"א כגון היה דתנן בשבועות הדיינין (שבועות ד' מב: ושם ד"ה על) אין נשבעין אלא על דבר שבמדה שבמשקל ושבמנין להפוקי בית מלא מסרתי לך וכיס מלא והלה אומר מה שהנחת אתה נוטל אבל זה אומר עד החלון וזה אומר עד הזיז חייב ומנא ליה הא כברא אי לא מגיס דדרשינן משלמה ועוד היינו יכולין לפרש דבר המסויים כי ההיא דפרק הזהב (ב"מ ד' נז:) מה נעל דבר מסויים כו' *לאפוקי אלי רימון ואלי אגוז דלא וכן אמרינן לקמן (דף סד:) גבי דרשה דהמלא המלא דאמר שדי המור בין המלא המלא למעוטי דבר שאינו מסויים הייט אלי רימון ואלי אגוז דממעט להו מכפל ודבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין דמרבי גבי חיוב שבועה היפוק ליה ממשמעות דכי הוה זה ויש ספרים *דגרסי לקמן להוי דבר שאינו מסויים ואין נראה דמהיכא הוה ס"ד למעוטי דאיצטריך קרא להוי דאף על גב דממעטינן ליה לענין טוען טענת גנב מכפל בגנב עצמו מהיכא תיתי אלא למעוטי גרס ואף על פי שנתמעט מגנב עצמו בפסוק הראשון אין למעט בכך בפסוק האחרון עד שימעט הכתוב בהדיא דהא קרקעות עבדים ושטרות איצטריך למעוטי ולא ילפינן מהדדי: והעדים

שייך לעיל:
[לקמן סט:]
[ועיין תוספות בכורות יח: ד"ה וגונב]
ס"א לא

גליון הש"ס
תוס' ד"ה דבר וכו' לאפוקי אלי רימון עי' שבת דף צ ע"ב: תוס' ד"ה איתר: בא"ד דגרסי לקמן לאתויי דבר שאינו מסויים: בפרש"י פ"ק דקדושין סי' ב'

עין משפט
נר מצוה

ה א מיי' פ"ד מהל' גניבה הל' ג ועיין במ"מ טוש"ע סי' שנג:
ו ב מיי' פ"א מהל' שבועות הל' ח ט סמג לאוין רמ:
ז ג מיי' פ"ד מהל' גניבה הלכה א טוש"ע שם:
ח ד מיי' פ"א מהל' שבועות הל' ט יא סמג שם:
ט ה מיי' פ"ד גניבה הלכה טוש"ע שם:
י ו מיי' שם הלכה א טוש"ע שם:
יא ז מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רצא סעיף א:

והעדים מעידים אותו שאכלו • אבל נקט לרבותא אף על פי שאכלו מן העולם פטור מן הכפל בטענת אבד וסיפא נקט שגנבו לרבותא דאע"פ שהוא בעין חייב כפל כיון שטוען טענת גנב: **הוי** אומר בטוען טענת גנב דבר הכתוב • דבא זה ולימד על זה: **מגנב** הגנב • דהגנב משמע המיוחד כמו העולה שלה ראשונה (פסחים דף נח:) היכך המיומנת שבידך (חולין דף נא:): **ואידך** (ב)הגנב לכדר' חייא בר אבא • אע"ג דהאי דריש לריבוי והאי למיעוט אין לחוש דהכל לפי סברת הדרש:

באבידה משלם תשלומי כפל שנאמר °על כל אבידה אשר יאמר תנן התם *[א]היכן פקדוני אמר ליה אבד משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם את הקרן [ב]הודה על פי עצמו משלם קרן וחומש ואשם [ג]היכן פקדוני אמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שגנבו משלם תשלומי כפל [ד]הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם קתני מיהא בטוען טענת גנב דמשלם תשלומי כפל [ה]אבל בטוען טענת אבד לא משלם תשלומי כפל [ו]ואפי' טוען טענת גנב בשבועה הוא דמשלם תשלומי כפל אבל שלא בשבועה אינו משלם תשלומי כפל מנהני מילי דתנו רבנן °אם ימצא הגנב בטוען טענת גנב הכתוב מדבר אתה אומר בטוען טענת גנב או אינו אלא בגנב עצמו כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב(א) בטוען טענת גנב הכתוב מדבר תניא אידך אם ימצא הגנב בגנב עצמו הכתוב מדבר אתה אומר בגנב עצמו או אינו אלא בטוען טענת גנב כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב הרי טוען טענת גנב אמור הא מה אני מקיים אם ימצא הגנב בגנב עצמו הכתוב מדבר דכולי עלמא מיהת אם לא ימצא הגנב בטוען טענת גנב כתיב מאי משמע אמר רבא אם לא ימצא כמה שאמר אלא שהוא עצמו גנבו ישלם שנים ומנלן דבשבועה דתניא *°ונקרב בעל הבית אל האלהים [ז]לשבועה אתה אומר לשבועה או אינו אלא לדין נאמר שליחות יד למטה ונאמר שליחות יד למעלה מה להלן לשבועה אף כאן לשבועה בשלמא למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב היינו דכתיבי תרי קראי אלא למאן דאמר תרוייהו בטוען טענת גנב תרי קראי למה לי אמרי חד למעוטי טענת אבד ולמאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב דלא מייתר למעוטי טענת אבד מנא ליה מגנב הגנב ולמאן דאמר תרוייהו בטוען טענת גנב דמיעט ליה טוען טענת אבד גנב הגנב מאי דריש ביה אמר לך מבעי ליה לכדרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב דהאי גנב הגנב אפקיה למעוטי טענת אבד דר' חייא בר אבא מנא ליה אמר לך הקישא הוא *ואין משיבין על הקישא בשלמא למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב שפיר אלא למאן דאמר תרוייהו בטוען טענת גנב גנב עצמו מנא ליה וכי תימא ליתי בק"ו מטוען טענת גנב דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה להלן בשבועה אף כאן בשבועה נפקא ליה מדתנא דבי חזקיה *דתנא דבי חזקיה [ח]אמר שור וגניבה והכל בכלל אילו כך הייתי אומר מה הפרט מפורש קרב לגבי מזבח אף כל קרב לגבי מזבח מה יש לך להביא שה בשהוא

תורה אור
°על כל דבר פשע... (שמות כב)

באבידה • מולא אבידה שטוען נגנבה הימני לאחר שמלאתיה: שנאמר על כל אבידה וגו' ובטוען טענת גנב מוקמינן ליה להאי קרא לקמן בשמעתין: תנן התם • בהגוזל עצים: משלם את הקרן • דאין כפל אלא בטענת גנב: הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם • דכתיב (ויקרא ה) או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' וזהו אשם גזילות והיינו בא אלא על הודאת פיו דאע"פ דלא כתב בההיא פרשה הודאה כתב רחמנא באשם גזל הגר בפרשת נשא והתודו את חטאתם וגו' וחומש נמי היינו בלא אשם: טענת אבדה • אבד הימנו: בשבועה • לאחר שנשבע לשקר כדקתני משביעך אני: בטוען טענת גנב • בבעל הבית שטוען טענת גנב בפקדון זה כדכתיב וגונב מבית האיש וגו' הכתוב מדבר וקאמר דאם ימצא שהוא גנב ישלם שנים: או אינו אלא בגנב עצמו • שבעל הבית אמת טוען ונמצא הגנב שגנבו: כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב • ולקמיה מוקמינן לה בטוען טענת גנב שנמצא הוא בעצמו *גנב הוי אומר דהאי קרא דלעיל נמי כשנמצא בעל הבית שקרן קאמר ולקמיה פרכינן תרי קראי למה לי: בגנב עצמו • מגיד הכתוב שגנב משלם כפל: או אינו אלא בטוען טענת גנב קאמר • דאם נמצא הוא גנב משלם כפל: ה"ג כשהוא אומר אם לא ימצא הגנב הרי טוען טענת גנב אמור הא מה אני מקיים כו': אם לא ימצא כמו שאמר • שטוען נגנבה כדכתיב וגונב מבית האיש: אלא הוא עצמו גנבו • ונקרב בעל הבית כלומר והוא כבר נשבע בדבר שלא שלח ידו מה כתיב אחריו על כל דבר פשע וגו' ישלם שנים: וממאי • דהאי ונקרב בעל הבית לשבועה קאמר: לשבועה • שכיון שטוען וגונב מבית האיש ישבע שנגנבה ויפטר: או אינו אלא לדין • *לפרעון דשומר חנם שטוען נגנבה ישלם דהאי קרא בשומר חנם כתיב כדאמרי' בהשואל (ב"מ דף צד:): שליחות יד למטה • בשומר שכר שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח וגו': שליחות יד למעלה • ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו: למעוטי טענת אבד • אם טען נאבדה הימנו ועדים מעידים שגנבו פטור מכפל הכי נשבע: משלם תשלומי ארבעה וחמשה • כגנב עצמו דנפקא ליה מגנב הגנב: הקישא הוא • כיון דסמיכי להדדי הני קראי איתקש גנב וטוען טענת גנב להדדי מה גנב משלם תשלומי ארבעה וחמשה אם טבח ומכר אף טוען טענת גנב משלם ארבעה וחמשה ואע"ג דאיכא למיפרך מה לגנב עצמו שכן חייב כפל בלא שבועה תאמר בטוען טענת גנב שצריך שבועה אין משיבין על ההיקש כדאמרינן להא מילתא בהגוזל עצים (לקמן דף קז·) ואיכא דאמרי הקישא כדמפרש התם הואיל וגנב משלם כפל וטוען טענת גנב משלם כפל מה גנב טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה אף טוען טענת גנב טבח ומכר משלם ארבעה וחמשה ולאו מילתא היא דהאי מה מצינו בנין אב הוא ולא הקישא אלא סמיכות המקראות קרי היקש והכי נמי שמעינן התם: הניחא למ"ד חד בגנב וחד בטוען [טענת גנב] שפיר • נפקא ליה גנב מהכא אלא למ"ד כו': מדתנא דבי חזקיה • דדריש קרא אחרינא דמשתעי בגנב עצמו אם המצא תמצא בידו הגניבה וגו' והאי דנקט דרשה ולא נקט קרא משום דמקרא לא נפקא לן בהדיא אלא בעלי חיים כדכתיב משור ועד חמור עד שה חיים ומדרשה מרבה להו תנא דבי חזקיה לכולהו: יאמר שור וגניבה והכל בכלל • דמרבינן כל כעין הפרט דבר המטלטל וגופו ממון חמור ושה למה לי ומשני אילו כן וכו' ולקמיה מפרש מאי קאמר הא לאו כלל ופרט וכלל הוא דקדרים ליה כעין הפרט: אם כל קרב • ולא מתרבי מכעין הפרט אלא הקרב למזבח להכי כתב שה דלא תימא כל לאתויי קרב למזבח קאתי דמה יש לך שבא בהקריבה שקרב למזבח ולא נכתב בפירוש שה כשהוא אומר שה הרי שה אמור הא מה אני מקיים גניבה שאני דורש בכעין הפרט:
גרבי"ז

הגהות הב"ח
(א) גמ' אם לא ימצא הגנב הוי אומר בטוען טענת גנב: (ב) תוס' ד"ה ואידך גנב הגנב וכו':

[לקמן קו: שבועות מט:]
[ת"י נוסח' ישנ"ה]
ב"מ מא:
[לקמן קו: לעיל סג:]
[לקמן קו: מנחות סב:]
פי' רש"י וכו'
[לקמן סה:]

בשהוא אומר ישה הרי שה אמור הא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר יאמר שור שה וגניבה והכל בכלל אילו כך הייתי אומר מה הפרט מפורש דבר הקדוש בבכורה אף כל דבר הקדוש בבכורה מה יש לך להביא חמור כשהוא אומר חמור הרי חמור אמור הא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר יאמר שור וחמור שה וגניבה והכל בכלל אילו כך הייתי אומר מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל ב״ח מה יש לך להביא שאר בעלי חיים כשהוא אומר חיים הרי *חיים אמור הא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר אמר מר יאמר שור וגניבה מי כתיב שור וגניבה גניבה ושור הוא דכתיב וכי תימא אילו נאמר קאמר אילו נאמר שור וגניבה ומי מצית אמרת מה הפרט מפורש הוה שור פרט וגניבה כלל פרט וכלל נעשה כלל מוסיף על הפרט ואיתרבו להו כל מילי אלא כדכתיב קאמרי גניבה ושור מי מצית אמרת הכל בכלל או מה הפרט מפורש הוה ליה גניבה כלל ושור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט שור אין מידי אחרינא לא אמר רבא תנא אחיים קא סמיך ליה וכלל ופרט וכלל קא״ל והא לא דמי כללא בתרא לכללא קמא הא תנא *דבי רבי ישמעאל הוא דכה״ג דריש כללי ופרטי והכי קא קשיא ליה אם המצא תמצא למה לי יאמר שור וגניבה וחיים והכל בכלל אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש דבר הקרב לגבי מזבח אף כל הקרב לגבי מזבח מה יש(א) להביא שה כשהוא אומר שה הרי שה אמור הא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר יאמר גניבה ושור ושה וחיים והכל בכלל אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש דבר הקדוש בבכורה אף כל דבר הקדוש בבכורה מה יש לך להביא חמור [כשהוא אומר חמור]הרי חמור אמור הא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר יאמר גניבה ושור ושה וחמור וחיים והכל בכלל אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל ב״ח מה יש לך להביא שאר ב״ח כשהוא אומר חיים הרי(ב)חיים אמור הא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר אם המצא תמצא ל״ל

אי

לרבות שאר דברים· כל הני: אילו כן· לשון תשובת שאלה הן: אף כל קדוש בבכורה ולא מתרבי מדרשא אלא חמור הלכך מה היה לך להביא שלא נכתב חמור להכי כתב חמור דע״כ כלל ופרט(ג) לשאר דברים אתי: והכל בכלל· חיים דמשמע לרבות כל בעלי חיים למה לי: מי כתיב שור· ברישא והדר גניבה דהוה ליה פרט וכלל דנימא הכל בכלל דנעשה כלל מוסיף על הפרט גניבה ושור כתיב דהוה ליה כלל ופרט ושור אין מידי אחרינא לא: וכי תימא אילו נאמר קאמרי· אילו נאמר שור ברישא והדר גניבה לא היה צריך לכתוב יותר ולמה לא נכתב כן: אילו נאמר שור וגניבה· בתמיה הא ודאי ה״ל פרט וכלל ושפיר קשיא לי׳ ומאי אילו כן קמהדר ליה: אלא כדכתיב קאמרי· בתמי׳ גניבה ושור הא הוה ליה כלל ופרט ומאי הכל בכלל דקא קשי׳ לי׳ ומאי מה הפרט מפורש דמהדר ליה הא כלל ופרט לא מרבי מידי: אחיים סמיך· גניבה דה״ל כללא קמא סמיך ליה אחיים דהוי כללא בתרא ודריש בכלל ופרט וכלל וסיפא דקתני ויאמר גניבה שור ושה וחמור והכל בכלל הואיל ואחיים סמיך ליה מאי קשיא לי׳ הא טפי לא כתיב אם המצא תמצא קשיא ליה כדאמר במסקנא ומיהו אפסקיה גמרא למילתי׳ דרבא בפרכי אחריתי ולא שבק לאוקיה למילתי׳: והא לא דמי כללא בתרא· דלא כייל אלא בעלי חיים לכללא קמא דמשמע כל דבר: הא תנא דבי רבי ישמעאל·בכולהי אלו טריפו׳: והכי קא קשיא ליה· לתנא דבי חזקיה בסיפא דמילתא: אם המצא תמצא· דמשמע ריבויי למה לי והשת׳ קא מפרש לה רבא לכולא מתני׳: הכל בכלל· דמתרבי כל כעין הפרט דבר המטלטל וגופו ממון: הא מה אני מקיים גניבה· דדרשינן בכלל ופרט לרבות כל דבר: יאמר גניבה ושור ושה וחמור וחיים והכל בכלל· אם המצא תמצא ל״ל ומשני אילו כן הייתי אומר אף כל ב״ח להכי איצטריך אם המצא. תמצא למימר דלאו מגניבה וחיים דרשינהו לכלל אלא מאם המצא תמצא ושדינהו לכל הני פרטי ביניהו כדמפרש לקמן: הדר פריך תנא דבי חזקיה מה יש לך להביא שאר ב״ח כשהוא אומר חיים הרי בעלי חיים אמור· כלומר מקרא בהדיא נפקי ולאו מכלל ופרט הלכך מה אני מקיים כלל ופרט לרבות כל דבר ואכתי המצא תמצא למה לי והכי מסקנא דתנא דבי חזקיה:

[בעלי חיים]

זבחים ד: ח: חולין סו· [כריתות כא·]

כשהוא אומר שה כו׳· אף על גב דחמור כתיב ברישא נקט כי הכי גוונא משום דהכי מסיק מילתיה שפיר: יאמר גניבה ושור וחיים והכל בכלל· שאל הר״ר אשר מלוני״ל את ר״י היכי ס״ד דמגניבה שור וחיים מרבינן כל דבר ולא (ד) יהיה אלא פרט וכלל דלא הוה מרבינן מיניה אלא ב״ח והשתא בעי לרבויי בכלל ופרט וכלל טפי ממאי דמשמע כללא בתרא והשיב לו ר״י כיון דלא מסיק הכתי אדעתיה לד קדושה בבכורות וקרב לגבי מזבח א״כ אם נאמר מה הפרט מפורש בעלי חיים נמצא שאין כלום בכלל בתרא דחיים יותר מכעין הפרט והואיל וכן הוא אית לן למימר דחיים כלל הוא להיות משמע כל דבר כמו גניבה באם אינו ענין לחיים ממש תניהו לענין כל דבר או נפרש חיים לשון חשיבות כמו אחייה לקרן כעין שגנב דלקמן ולהכי קאמר והכל בכלל דאם לא בא לרבות מכעין הפרט אלא בעלי חיים לא יכתוב שום פרט אלא גניבה וחיים וליהוי גניבה כלל וחיים פרט וכ״מ בעלי חיים והא דפריך הא לא דמיא כללא בתרא לכללא קמא אע״ג [דפריסית] דחיים משמע כל דבר כמו כלל דגניבה מ״מ הואיל ומשמעות פשט שלהן אין שוה אין לעשות כלל ופרט וכלל מהם ומשני ה״א קרב לגבי מזבח אין וכלל חיים כמשמעותיה ומכעין הפרט אנו ממעטינן שאר ב״ח שאין קריבין לגבי מזבח כמו בכל מקום דכעין הפרט אתא למעוטי מכללא בתרא והכל מתיישב(ה)כפי׳ ר״י אך האחרון דקאמר יאמר גניבה שור ושה וחמור וחיים והכל בכלל דכיון דמכח פרטי בעי למימר שיהיה הכל בכלל מאי קמשני אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש בעלי חיים והא מכח פרטות בא לרבות אפי׳ לאו בעלי חיים ואור״י דהמתרץ לא הבין דברי המקשן וחוזר ומקשה לו אותה קושיא עצמה ומפרש דבריו ואין נראה דאין זו סוגיית הגמ׳ אלא תנא אחד הוא שואל ומשיב לעצמו לכך נראה לפרש דהתנא לרווחא דמילתא בא לפרש דאפילו תאמר שאין חילוק בין ב״ח לשאין בעלי חיים ולא ממעטינן מחיים דלאו ב״ח אפ״ה מפרטא דשור לא תרבה כל דבר המטלטל וגופו ממון ותקשה לך המצא תמצא ל״ל דהא לא מרבינן מפרטא דשור אלא דבר הקרב לגבי מזבח ומסיק ויאמר גניבה ושור וחמור שה וחיים והכל בכלל וא״כ המצא תמצא למה לי ומשני אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש ב״ח עתה שאין מוצא טעם אחר מחלק בין בעלי חיים לשאין בעלי חיים אבל בתחלה שהיו לו טעמים אחרים לא חושש אם לא נחלק והשתא איצטריך המצא תמצא לרבות שאין בעלי חיים ופריך מה יש לך להביא בעלי חיים כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור ולמה לי כל הני פרטי הא מה אני מקיים גניבה פירוש כלל ופרט וכלל לרבות כל דבר ועוד שאלו דאמאי הוצרך לומר מה הפרט מפורש ב״ח ה״ל למימר אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמא לאתויי עופות טהורים ולא הוי מצי לאקשויי תו כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור כו׳ ושפיר איצטריך המצא תמצא ואור״י דסובר זה התנא שאין לנו לתלות זה הדבר בכל טומאה *כיון שטומאה חלוקה יותר מדאי שזה במגע ובמשא וזה בבית הבליעה דוקא ועוד שאלו למה ליה לרבא למימר דאם המצא תמצא קא קשיא ליה וצריך להפוך דברי הברייתא ולומר גניבה ושור לימא דחזקיה אהא לפרושי למה כל הני פרטי ואאם המצא תמצא סמיך וכבני מערבא ס״ל דאמרי בשני כללות הסמוכי׳ זה לזה הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט וה״ק יאמר המצא ושור וגניבה והכל בכלל אבל המצא תמצא לא חשיב להו שני כללות דדברה תורה כלשון בני אדם ומשני דמשור לחודיה ועם שני כללות לא אתי ומסיק ויאמר המצא ושור וחמור ושה וגניבה והכל בכלל אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש ב״ח והשתא מסיים שפיר כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור הא מה אני מקיים כלל ופרט לרבות כל דבר והוי אתי מסקנא דברייתא שפיר דלפי מה שמפרש רבא דהמצא תמצא קא קשיא ליה אין מתרץ בברייתא עצמה כלום וגם מה שמזכיר שור קודם לגניבה הוה אתי נמי שפיר והשיב לו ר״י חדא דאין לומר *דברה תורה כלשון בני אדם אלא במקום שאי אפשר לומר בע״א ואין להאריך כאן בזה ועוד דא״כ היאך היה יכול לומר אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש קרב לגבי מזבח וקדוש בבכורה הא ע״כ כיון דסבר האי תנא דשני כללות הסמוכים זה לזה בריבה ומיעט וריבה דייקינן ליה א״כ משני כללות הוה מרבינן כל דבר דהא ליכא למימר הטל פרט ביניהם כבני מערבא דא״כ תקשה ליה שה למה לי כדפריך בסמוך:

אי

(א) גמ׳ מה יש לך להביא שה: (ב) שם כשהוא אומר חיים הרי בעלי חיים: (ג) רש״י ד״ה אף כל וכו׳ כלל ופרט וכלל לשאר: (ד) תוס׳ ד״ה יאמר וכו׳ ולא יהא אלא פרט: (ה) בא״ד מתיישב לפי׳ ר״י וכו׳ למימר שיהיה הכל בכלל חיים מאי קמשני וכו׳ והא מכח פרטות בא לרבות בכלל חיים אפילו לאו·

וג״ש אינו יכול לומר הכד הבוא שבהם. הועתק מחילופי גרסאות

ותימה דלא הוי׳ צריך לומ׳ דברה וכו׳ דמבעי׳ ליה לכדתני׳ ידו כו׳ ולימוד דהמצא המצא

וגו׳ תמצא תמצא לא משמע ליה וכדפירשו התוספות לקמן. הועתק מחילופי גרסאות:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה ד סמג עשין עא:

תורה אור

אי הכי שפיר קשיא ליה משום דאית ליה פירכא לרבות כל דבר מהיכא קמייתי ליה מכלל בתרא כללא גופיה חיים כתיב ביה כלל ופרט וכלל מאי קא מהני ליה אי לאתויי כל דבר הא חיים כתיב בעלי חיים אין מידי אחרינא לא משום הכא איצטריך אם המצא אמרי והא שני כללות דסמיכי אהדדי נינהו אמר רבינא *כדאמרי במערבא כל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכים זה לזה הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט שדי שור בין המצא לתמצא לאתויי מאי אי לאתויי ב"ח מחיים נפקא אלא לאתויי דבר שאין בעלי חיים ודרוש הכי מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יתו שדי חמור בין המצא לתמצא לאתויי מאי אי לאתויי דבר שאין בעלי חיים משור נפקא אלא לאתויי דבר מסויים א"ה שה למה לי אלא ריבה ומיעט וריבה הוא כדתנא דבי רבי ישמעאל *דתנא דבי ר' ישמעאל במים במים ב' פעמים אין זה כלל ופרט אלא *ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי רבי כל מילי אי הכי כל הני פרטי למה לי חד למעוטי קרקע וחד למעוטי עבדים וחד למעוטי שטרות גניבה וחיים לכדרב דאמר אחייה לקרן כעין שגנב ולמ"ד חד בגנב וחד בטוען טענת גנב וגנב עצמו נפקא ליה מאם המצא הגנב האי אם המצא תמצא מאי דריש ביה מבעי לי' לכדרבא בר אהילאי *דאמר רבא בר אהילאי מאי טעמא דרב דאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור דכתיב אם המצא תמצא אם המצא בעדים תמצא בדיינים פרט למרשיע את עצמו ולמ"ד הרוייהו בטוען טענת גנב דהאי אם המצא תמצא מפיק ליה לגנב עצמו מרשיע עצמו מנלן °מאשר ירשיעון אלהים ולא המרשיע את עצמו ולמ"ד חד בגנב וחד בטוען טענת גנב דאייתי ליה מהמצא תמצא למרשיע את עצמו האי אשר ירשיעון מאי דריש ביה אמר לך ההוא מיבעי ליה למודה בקנס דפטור ומ"ד תרוייהו בטוען טענת גנב קסבר מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב ולמ"ד חד בגנב וחד בטוען טענת גנב דנפקא ליה גנב מהתם בשלמא אם המצא תמצא לכדרבא בר אהילאי אבל כל הני פרטי למה לי כדתנא דבי רבי ישמעאל *דתנא דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא לדבר שנתחדש בה ואימא גנב עצמו בשבועה לא ס"ד דתניא רבי יעקב אומר שנים ישלם *שלא בשבועה אתה אומר שלא בשבועה או אינו אלא בשבועה אמרת לא כך היה מאי לא כך היה אמר אביי לא לכתוב רחמנא שנים ישלם בגנב וליתי בק"ו מטוען טענת גנב ומה טוען טענה גנב דבהיתירא אתא לידיה אמר קרא לישלם תרי גנב עצמו דבאיסורא אתא לידיה לא כל שכן אלא שנים ישלם דכתב רחמנא בגנב עצמו למה לי דאפילו שלא בשבועה והאי אם המצא להכי הוא דאתא הא מיבעי ליה *לכדתניא ידו אין

שמות כב

אי הכי שפיר קשיא ליה · ומשני משום דאית ליה פירכא אע"ג דהאי פירכא ליתא בברייתא היינו משום דלא חש לפרשה: **מהיכא** קמייתי ליה מכללא בתרא כללא גופי' חיים כתיב ביה· גם זה שאל ה"ר אשר מלוני"ל את ר"י דהכתי תקשה המצא תמצא ל"ל דהא כיון דלא מצי לרבויי בכלל ופרט וכלל טפי אלא בעלי חיים משום דכללא גופיה חיים כתיב ביה א"כ ע"כ חיים לכללא לא אתיא דאי כללא אמאי איצטריך כל הנהו פרטי לא לכתוב אלא גניבה וחיים והוה מרבינן נמי כל בעלי חיים אלמא לאו כללא הוא אלא פרטא ומפרט דחיים לחוד נרבה כל ב"ח ומכל הני פרטי נרבה כל דבר והכי איתא בסמוך אי לאתויי בעלי חיים מחיים נפקא והשיב ר"י דלקמן ודאי דאיכא כללא ופרטא וכללא כדאמר שדי שור בין המצא תמצא קאמר שפיר דמכעין הפרט דשור מרבינן אפילו דלאו ב"ח דכל ב"ח מפרטא דחיים נפקא אבל הכא בלא המצא תמצא אי חיים לא הוי כלל היכי מתרבו דלאו ב"ח מפרטי כיון דליכא כלל בתרא לרבויי מיניה כעין הפרט והואיל שאין לרבות מהן כלום אם נעשה חיים פרט ע"כ צריכין אנו לעשות מחיים כלל ויבואו הפרטות למעט מן הכלל ונאמר מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמאה ונמעט מהם עופות טמאים ואע"ג דהאי תנא אין נראה לו לתפוס לד טומאה היינו דוקא לפי מה שהיה יכול לתפוס לד ב"ה ורוצה לעשות כלל דחיים כמו כלל דגניבה אבל השתא דמסיק דמחייס לא משמע אלא ב"ח ואין יכול לתפוס לד ב"ח דא"כ פרטי למה לי ע"כ היה צריך לתפוס לד טומאה להכי איצטריך המצא תמצא לרבות כל דבר כדמסיק:

למעוטי דבר שאין מסוים · אית ספרים דגרסי *לאתויי ולעיל (דף סג· ד"ה דבר) מפורש:

אי הכי שה ל"ל· *ה"מ לאקשויי שור ושה ל"ל *דמכעין הפרט דחיים לחוד מרבינן כל דבר אפילו דלאו ב"ח ולפי שהגמרא התחיל דבריו בשור שהוא ראשון נקט הכי אבל בהמת הוא שכיהם מיותרים:

אי הכי שפיר קא קשיא ליה · ומאי השובה יש בדבר: ה"ג לרבות כל דבר מהיכא מייתי לה מכלל בתרא כללא גופא חיים כתיב ביה · כלומר איצטריך אם המצא. המצא דאי מגניבה וחיים דרשת לכלל איכא למיפרך שאר דברים מהיכא מייתית להו מכללא. בתרא אף כל כללא גופיה חיים כתיב ביה דכל היכא דדרשינן כלל ופרט וכלל אף כל מכללא בתרא מידרש דכללא קמא למעוטי הוא דאתי דכלאו איהו הוי פרט וכלל דאיתרבי כל מילי ומהני כללא קמא למעוטי מאי דלא דמי ליה לפרטא וכללא בתרא לרבויי אתי דאי לאו איהו ה"ל כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט הלכך לא דרשינן מיניה אלא בעלי חיים ובטיל ליה כלל ופרט דהפ"ג דדריש תנא דבי ר' ישמעאל בעלמא כללא דלא דמי (ליה פרטא) הני מילי לרבויי מידי דהוי בכללא בתרא: להכי איצטריך אם המצא תמצא · למידרש כללי מיניה כדמפרש ואזיל: והא תרי כללי דסמיכי נינהו · המצא תמצא והיכי מצי למדרש מינייהו כלל ופרט וכלל: הטל פרט · הכתוב בלידן ביניהן: אלא לאתויי דבר המסויים · אין אבל דבר שאינו מסויים לא ומריבויא דרשינן לה ולא ממשמעותא דיש בהמות הרבה שאין בהן סימן דאי ממשמעותא דקרא נפקא תיפוק מכעין הפרט דשור: ה"ג דתנא דבי ר' ישמעאל במים במים ב' פעמים · ולא גרס כל מקום שנאמר במים במים האלו כל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים הואיל וכללים סמוכים הם והפרט אינו ביניהן אלא אחריהם כתיב בימים ובנחלים דמשמע דימים ונחלים הוא דבעינן סנפיר וקשקשת אבל ביחין ומערות לא אין זה נדרש בכלל ופרט דלא ליתרבי אלא כעין הפרט אלא בריבה ומיעט וריבה ואתרבי כל מילי אלא דמיעוט מהני למעוטי פורתא חדא מילתא והו לא: חד למעוטי קרקע כו' · ועד השתא לא מצי לתרוצי הכי דכי הוה דיינינן להו בכלל ופרט לא הוה מתרבי כעין הפרט אלא דבר המטלטל וגופו ממון ומאילא אי ממעטי כל הני: אחייה לקרן כעין שגנב · לקמן היא בשמעתין דאם גנב בהמה והוכחשה או הוזלה משלם כשעת הגניבה דכתיב חיים החייהו לקרן של גניבה שיהא שלם: מ"ט דרב · לקמיה היא בהאי פירקא: אם המצא בעדים · אם תהלה תמצא בעדים תמצא הכפל שהוא קנס בדיינין: פרט למרשיע את עצמו · אע"פ שבאו עדים אחרי כן אין משלם כפל: ההוא מיבעי לי' למודה בקנס דפטור · אם לא באו עדים אחרי כן ואייתר ליה אם המצא תמצא לפטור אפילו באו עדים דאי לא כתיב אלא חד קרא הוה מוקמינן ליה בלא באו עדים: כל הני פרטי למה לי · אי למעוטי קרקעות ועבדים ושטרות כדאמרן הא אימעיטו להו להך מהנך פרטי דכתיבי בעל כל דבר פשע: שנתחדש בה · אם המצא בעדים תמצא בדיינין פרט למודה בקנס: ואימא גנב עצמו · לא ישלם כפל עד שישבע לשקר הואיל ומקראי דלעיל נפקא לן גנב עצמו:

כתובה

שבועות סי' [חולין סו: זבחים מדי בכורות נא·] ס"א ל"ג ומוס' בכנא הגיה דלא דמי ליה לכללא קמא ומהרש"ם הגיה דלא דמי לפרטי פ"מ כו' וה"פ דדריש בעלמא כללא דלא דמי להדדי לפרטי כלומר לכלל ופרט וכלל נומר כאן מה פסרם עכ"ל

[עי' תוס' שבועות סי"ם ד"ה דתנא]

לקמן פסי

שם: ד"ה ע"ש חולין דף סו· בכורות נא·

[עיין בגאו"ם ריש קידושין סי' ב']

דלו"ל כללא בתרא למה לי לרבות כעין הפרט בא בפרט עצמו מבמא כל · ספק מחילופי גרסאות

שבועות לב· [יומא שם]

ג"ם ק' ד' סד· ב"ם צ: עה·

גליון הש"ס
תוס' ד"ה אי הכי שה לנו לי ה"מ לאקשויי· עיין תשובת מהר"י מטרני סי' שלד:

תורה אור

אין לי אלא ידו גגו חצירו וקרפיפו מנין ת"ל °אם המצא תמצא מ"מ א"ב לימא קרא או המצא המצא או תמצא תמצא מדשני קרא ש"מ תרתי: גופא אמר רב קרן כעין שגנב תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין מאי טעמא דרב אמר קרא גניבה וחיים אמאי קאמר רחמנא חיים בגניבה אחייה לקרן כעין שגנב °אמר רב ששת אמינא *כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא דתניא כחושה והשמינה משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב אמרי משום דא"ל אנא פטימנא ואת שקלת ת"ש שמינה והכחישה משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב התם נמי משום דאמרינן ליה מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא כי קאמר רב ביוקרא וזולא הוא דקאמר היכי דמי אילימא דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' זוזי קרן כעין שגנב לימא פליגא דרב אדרבה *דאמר *רבה האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' זוזי תברה או שתייה משלם ד' איתבר ממילא משלם זוזא אמרי כי קאמר רב כגון דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא קרן כעין שגנב °תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כשעת עמדה בדין תני רבי חנינא לסיועיה לרב* בעה"ב שטען טענת גנב בפקדון ונשבע והודה ובאו עדים אם עד שלא באו עדים הודה משלם קרן וחומש ואשם ואם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל ואשם וחומשו עולה לו בכפילו דברי רבי יעקב וחכמים

כחושה והשמינה כו' · הגנב פטמה וקשיא לרב דאמר תשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין וקס"ד בין · שבחה בין הכחישה הגנב בידים: ומשני משום דא"ל כו' · אבל שבחה בדמים שהוקרו בהמות בשוק או שנתפטמה מאליה משלם · כפל כי השתא: והכחישה · שגנב הכחישה בידים בעורת מלאכה או במקל: מה לי קטלה פלגא · הלכך מההיא שעתא דהכחשה אתחלה לה טביחה: ולבסוף שויא ד' · בשעה שאבדה מן העולם: תברה · בידים או שתייה משלם ד' ובהמפקיד (ב"מ דף מג·) מפרש טעמא דכל כמה דאיתיה בעינא ברשותא דמרה קיימא דהא בעי לאהדורה הלכך ברשותא דמרה הוקרה והיא שעתא דתברה ושתייה הוא דקא גזיל לה אבל איתבר ממילא אמאי מחייבת ליה אההיא שעתא דגזלה והיא שעתא זוזא הוא דשויא וגבי טביחה ומכירה הוי כי תברה או שתייה: משלם קרן וחומש ואשם · משום שבועה ואין כאן כפל דמודה בקנס פטור: ואם משבאו עדים · ונתחייב בכפל הודה: משלם כפל ואשם וחומש עולה לו בתוך הכפל · שהרי חומש לבעלים הוא והוא שקל וע"כ הא דר' יעקב בששוין כאחד החומש והכפל קמיירי דאי הוה כפילא טפי מחומשא לאו חומשא הוי ולא מיפטר ליה עד דמשלם חומש דחומש כפרה דשבועה הוא:

וחכ"א

אין לי אלא בידו · פי' שגנבו בידו ממש גגו חצירו כלומר שהכישה במקל מחצירו של בעה"ב ונכנסה לגגו חצירו וקרפיפו ואיצטריך לרבויי חצר לאשמועינן דחצר קונה אף לחובתו דלא תימא כשליח דמיא ואין שליח לדבר עבירה קמ"ל דקונה כדמפרש בפ"ק דב"מ (דף י:) דיש שליח לדבר עבירה היכא דשליח לאו בר חיובא הוא וכן מוכח התם כדפרישית:

ליכתוב או אם המצא או תמצא תמצא · משמע דאורחיה דקרא ליכתוב ב' פעמים תיבה אחת °וכן בהחובל (לקמן פה·) גבי ורפא ירפא וקשה *דברים היו בודקין (סנהדרין דף מ: ושם ד"ה מדהוה) קאמר גבי גז"ש דהיטב היטב דמופנה מדה"ל למכתב או דרוש תדרוש או חקור תחקור מדשני קרא בדבוריה בהיטב כו' משמע דאי הוה כתב הכי לא הוה מופנה ואמאי אכתי הוה מופנה מדהוי ליה למיכתב או דרוש דרוש או תחקור תחקור וי"ל דאין ה"נ אלא משום דאין יורד לאותה סברא וניחא ליה למנקט כפל לשון השגור בכמה מקומות כמו העניק תעניק נתון תתן (דברים טו):

גופא אמר רב קרן כעין שגנב · במסקנא דמילתא אמרינן דרב איירי לענין יוקרא וזולא וא"ת ומאי קמ"ל מתניתין היא בריש הגוזל קמא (לקמן דף צג:) כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה וי"ל דמתני' משמע דלענין שינוי איירי כגון עצים ועשאן כלים והתם (דף צו:) נמי קאמר בגמ' כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה לאתויי דר' אלעאי גזל טלה ונעשה איל נעשה שינוי בידו וקנאו מ"מ לענין יוקרא וזולא נמי איירי כדמוכח בסוף המפקיד (ב"מ דף מג·) דמייתי לה איוקרא וזולא וכן פרק כל שעה (פסחים דף לב·) גבי אוכל תרומה דקאמר היכא דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא לא תבעי לך דודאי לפי דמים משלם דלא גרע מגזלן דתנן כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה וי"ל דעיקר רב לא אתא לאשמועינן אלא תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין והא דקאמר מ"ט דרב אתשלומי כפל ותשלומי ד' וה' קא בעי וה"פ אמר קרא גניבה וחיים אחייה לקרן כעין שגנב ומשמע ליה דוקא לקרן ולא תשלומי ד' וה' וא"ת בהגוזל קמא (לקמן דף קה·) דאמר רבה גזל שלש אגודות בג' פרוטות והוזלו ועמדו על ב' והחזיר לו ב' חייב להחזיר לו אחת ותנא תונא גזל חמץ ועבר עליו הפסח אמאי לא מייתי ראיה ממתני' דכל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה כיון דלענין יוקרא וזולא נמי איירי וי"ל דממתניתין דכל הגזלנים לא מצי מייתי דהתם אם איתא לגזילה בעין הויא בת השבה ולהכי כי ליתא נמי בעין משלם כשעת הגזילה אבל גבי אגודה דאם איתא בעין לא הויא בת השבה דהשתא לא שויא פרוטה הוה אמינא דכי ליתא נמי לא משלם אבל מההיא דחמץ ועבר עליו הפסח מייתי שפיר דאילו הוי בעין לא שוי מידי אפ"ה היכא דליתא בעין משלם כדמעיקרא ובפרק כל שעה (פסחים דף לב·) הוי מצי לאתויי מההוא דגזל חמץ דמשלם כדמעיקרא אלא דניחא ליה להביא הביא דכל הגזלנים שהיא שנויה תחילה ועוד אור"י דמגזל חמץ לא מצי למידק כלל דלפי דמים משלם היכא דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא דה"א דגבי חמץ כי ליתא בעין בעי לשלומי ליה חמץ מעליא כלומר חתיכה שגזל דלפי מדה משלם אבל לא כדמים של שעת הגזילה:

דתניא כחושה והשמינה כו' · תימה היכי ס"ד דרב קאמר רב בכחושה והשמינה דא"כ היה מגרע כחו של קרן וממילתיה דרב משמע שבא ליפות כחו של קרן ולגרע כח כפל וד' וה' דקאמר אחייה לקרן דוקא כעין שגנב ואחייה משמע לשון יפוי כח וי"ל דאחייה אין לשון יפוי אלא לשון תשלומים וכל דבר שמשלים החסרון שגנב או גזל קרי אחייה וכן משמע בסוף שמעתין דקאמר *טלאים כדמעיקרא [משלם] כפל ד' וה' כשל עכשיו משמע אפי' מעיקרא שויא זוזא ולבסוף ד' דומיא דטלה ונעשה איל משלם כפל כי השתא לפי' ר"י דלקמן ושם אפרש בע"ה ומיהו ר"ת פי' בע"א לקמן דלגרע כח הכפל קאמר רב כשעת העמדה בדין ולא ליפות:

אנא מפטימנא ואת שקלת · משמע דכשנתפטמה מאליה הוי כשעת העמדה בדין ולפי זה הוה מצי לאוקמי מילתיה דרב כשנתפטמה מאליה ולא הוה צריך לאוקמיה ביוקרא וזולא ומיהו לפי האמת אפי' כשנתפטמה מאליה משלם כפל ד' וה' כעין שגנב כמו בטלה ונעשה איל דאמר לקמן דמשלם כפל ד' וה' כעין שגנב ואפי' שינוי לא קני משום דאמר ליה אטו תורא גנבי מינך דיכרא גנבי מינך הכא נמי כשנתפטמה מאליה מצי אמר ליה אטו שמינה גנבי מינך ודוקא ביוקרא וזולא הוא דקאמר רב כפל ד' וה' כשעת העמדה בדין דלא שייך למימר אטו יוקרא גנבי מינך וטעמא אפרש לקמן בע"ה גבי הא דקאמר טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו:

מה לי קטלה כולה מ"ל קטלה פלגא · פ"ה משום דהכחשה אתחלה דטביחה היא וקשה לר"י דלא שייכא הכחשה לטביחה מידי כיון שאם היה הורגה כולה בענין זה לא היה בה דין ד' וה' אלא הכי פריך מה לי קטלה כולה דאין הולכין בתר הדמים דהשתא דקנאה בשינוי ואינה של נגנב אלא בתר מעיקרא שהיתה שלו וה"ה בקטלה פלגא ולפי זה ה"ה בהוכחשה ממילא דמשלם כדמעיקרא דמה לי מתה כולה מה לי מתה פלגא ודאי מתה כולה מאליה יש לחייבו כדמעיקרא שהיתה של נגנב ולא בתר השתא וכי קא מפני ומוקי מילתא דרב ביוקרא וזולא לא הוה מצי לאוקמי בכחשה דממילא ועוד אר"י דמצי לפרש בע"א מ"ל קטלה כולה מ"ל קטלה פלגא כלומר אפי' למ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף ולא מחייב ד' וה' עד משהו אחרון אפ"ה לא אזלינן בתר השיבותא דההיא שעתא כפי מה ששוה במשהו אחרון אלא כפי מה שבוה קודם שחיטה א"כ כי קטלה פלגא נמי דהיינו הכחשה לא אזלינן בתר השתא אלא בתר מעיקרא ולפי טעם זה ה"נ לאוקמיה מילתי' דרב בהוכחשה ממילא:

יג א מיי' פ"א מהל' גניבה הל' יד סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנד סעיף ג:
יד ב מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם:
טו ג מיי' שם הלכ' יג סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף ד:
טז ד טוש"ע שם בהג"ה ובסעי' א:
יז ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד:
יח ו טוש"ע שם ס"ע:
[ע' בתוס' פסחים מא: ד"ה א"כ ותוס' מנחות יז: ד"ה לכתוב ותוס' כתובות לט: ד"ה אין]
יט ז מיי' שם הלכה יד ופ"ג מהל' גזילה הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעי' ג וסי' שס"ב סעי' י:
כ ח מיי' פ"א מהלכות גניבה הלי"ד ופ"ג מהלכות גזילה ה"ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנד ס"ג וסי' שסב סעי' יא:
כא ט מיי' פ"א מהל' גניבה הל' יד סמג שם טוח"מ סי' שנד:
כב י מיי' פ"א מהל' שבועות הלכה ה והל' ט ופ"ז שם הל' א והל' ב סמג לאוין רמח: ב"מ מג·
כג כ מיי' פ"ד מהל' גניבה הלכה א סמג עשין עא טוח"מ סי' שנג:

גליון הש"ס

גמרא אמר רב ששת אמינא כי ניים. לעיל דף מז ע"ב וש"נ: תוס' ד"ה לכתוב וכו' וכן בהחובל גבי ורפא ירפא. וכן תענית ג ע"א מנחות יז ע"ב:

[יבמות כה: וש"נ]
נשמטות ב"מ מג: ד"ה אלא רבא
[לקמן קו: שבועות מג.]
[גי' רש"א טלאים כדמעיקרא דמים כפל כשל עכשיו משמע וכו' וכן הוא בפר"ח ע"ש]

וחכמים אומרים א°בראשו וחמישיתו ממון המשתלם בראש מוסיף חומש ממון שאין משתלם בראש אין מוסיף חומש ר"ש בן יוחאי אומר אין חומש ואשם משתלם במקום שיש כפל קתני מיהת חומשו עולה לו בכפילו דברי רבי יעקב ה"ד אילימא דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא ארבעה חומשו עולה לו בכפילו כפילא ארבעה וחומשא זוזא אלא לאו דמעיקרא שויא ארבעה ולבסוף שויא זוזא דכפילא זוזא והומשיה זוזא אלמא קרן כעין שגנב תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין אמר רבא לעולם דמעיקרא שויא ארבעה והשתא נמי שויא ארבעה ודקא קשיא כפילא ד' וחומשיה זוזא הב"ע כגון שנשבע וחזר ונשבע ארבע פעמים והודה והתורה אמרה וחמישיתיו *ב°התורה ריבתה חמישיות הרבה בקרן אחת אמר מר והכמים אומרים בראשו וחמישיתו ממון המשתלם בראש מוסיף חומש ממון שאין משתלם בראש אין מוסיף חומש אבל אשם מייתי מאי שנא חומש דלא משלם דכתיב בראשו וחמישיתו אשם נמי לא משלם דהא כתיב בראשו וחמישיתו ואת אשמו אמרי לך רבנן *את פסקיה קרא ור"ש בן יוחאי ואת ערביה קרא ורבנן אמרי לך לא ליכתוב רחמנא לא וי"ו ולא את ור"ש בן יוחאי אמר לך את לא סגיא דלא כתב לאפסוקי בין ממון גבוה לממון הדיוט הלכך אתא וי"ו ערביה קרא *אמר רבי אילעא ג׳גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא טובח שלו הוא מוכר איתיביה רבי חנינא לר' אילעא ד׳גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב ואי ס"ד קנייה בשינוי אמאי משלם שלו הוא טובח שלו הוא מוכר אמר ליה ואלא מאי שינוי לא קני אמאי משלם כעין שגנב לשלם כי השתא אמר ליה כי השתא היינו טעמא דלא משלם משום דא"ל תורא גנבי ממך דיכרא גנבי ממך א"ל *רחמנא ניצלן מהאי דעתא אמר ליה אדרבה רחמנא ניצלן מדעתא דידך: מתקיף לה רבי זירא וניקנינהו בשינוי השם אמר רבא ה׳שור בן יומו קרוי שור איל בן יומו קרוי איל שור בן יומו קרוי שור דכתיב °שור או כשב או עז כי יולד איל בן יומו קרוי איל דכתיב °ואילי צאנך לא אכלתי אילים הוא דלא אכל כבשים אכל אלא לאו ש"מ איל בן יומו קרוי איל מ"מ קשיא א"ר ששת הא מני ב"ש היא *דאמרי שינוי במקומו (א) עומדת ולא קני דתניא *נתן לה באתננה °חיטין ועשאן סולת זיתים ועשאן שמן ענבים ועשאן יין תני חדא אסור ותני חדא ו׳מותר ואמר רב יוסף תני גוריון דמאספורק ב"ש אוסרין ובית הלל מתירין מאי טעמא דבית שמאי דכתיב גם לרבות שינוייהם ובית הלל הם ולא שינוייהם ובית שמאי ההוא הם

תורה אור: ויקרא ה

וחכ"א ממון המשתלם בראש · שהינו משלם אלא קרן והשיב את אשמו היינו קרן שהוא אשם ותיטא עליו ובקרא אחרינא כתיב התם ואת אשמו יביא לה' וגו' : ושהינו משתלם בראש · כי הכא דאיכא כפל לא שייך בה דין חומש כלל ואפי' לא שוין חומשא וכפילא פטור ור"ש אשם קאתי לאסופי לפטורא : כפילא ד' וחומשא זוזא · וכיון דאינן שוין לא · חומש מקרי ולא סליק ליה : דכפילא זוזא וחומשא זוזא · דחומש בתר קרנא שיימינן וקרן משלם כעין שגנב נמצא קרן ד' וחומשו מוסיף עליו מבחוץ זוזא וכפילא זוזא וכפל כשעת העמדה בדין והיינו כרב דאי לאו קרן כעין שגנב לא הוי זוזא חומש ואי כפל כעין שגנב הוי ד' אלא ש"מ כרב : ורבנן אמרי לך · אי לערבינהו קבעי לא ליכתוב לא וי"ו ולא את : לאפסוקי בין ממון גבוה · אשם: לממון הדיוט · חומש דלאו אורח ארעא לערובינהו להדיא : נעשה שינוי בידו וקנאו · בשינוי להא מילתא דאם טבח ומכר שלו הוא טובח וכו' ופטור מד' וה' אבל קרן וכפל משלם קרן כי השתא וכפל כעין שגנב או כשעת העמדה בדין : כעין שגנב· לקמן אותבינן לרב מהא דאמר תשלומי כפל ד' וה' כשעת העמדה בדין ולרבה דאמר תברה או שתיה משלם ד' [כדהשתא] ליכא לאותובי דיכול לשנויי דהך מתניתא כפל ד' וה' דוקא נקט אבל קרן היכא *דאשכח כי השתא משלם: תורא גנבי מינך · בתמיה : ונקנינהו בשינוי השם · נהי דשבח דגופיה לא הוי שינוי דנמילא קשבח ואזל ומיהו בשמא והאי אישתני : מ"מ קשיא · לר' אילעא : שינוי במקומו עומד · אע"ג דאישתני לא נפיק מרשות בעלים : תני חדא אסור · לקרבן :

כפילא ארבע והומשא זוזא · לפי מה שפ"ה דחומשא עולה לו בכפילא שמשלם את הכפל ונפטר בכך מן החומש קשה קצת מה בכך אי כפילא ארבע וחומשא זוזא ומיהו בקונט' פי' דלית ליה כפרה בחומש כיון שאין ניכר ומובלע בתוך הכפל ואי הוה מפרש דחומשו עולה לו בכפילו שמשלם את החומש ועולה לו לכפל הוה ניחא דהוה פריך שפיר אבל לשון בכפילו לא משמע הכי ובתוספתא נמי גרסי' וחומשו עולה לו מתוך כפילו וריב"א מפרש דאלשון ברייתא קפריך דמשמע דחומשו עולה בכל כפילו :

אלמא קרן כעין שגנב · תימה אמאי לא דחי כגון דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' וכפילא זוזא כעין שגנב דלא כרב והומשא זוזא כשעת העמדה בדין כדאמר דהכרה או שתיה משלם ד' וי"ל דליכא למימר הכי כלל דמהיכא תיתי דקרן יהא כשעת העמדה בדין וכפל ד' וה' יהיו כעין שגנב דאין לחלק בין כפל ד' וה' לקרן אם לא מכח הפסוק וכזה אין לנו שום פסוק ורב נמי דמחלק היינו משום דקרא קדריש ועוד דבלאו הכי דחי שפיר ונוח לו כפי האמת זבאותו ענין שהיה המס"ע אומר שאין להעמידה :

ואי אמרת שינוי קונה · פירוש כי האי דטלה ונעשה איל אבל הא פשיטא דשינוי קני כדאמר בסמוך דשינוי קונה לבע"ה :

איל בן יומו קרוי איל · מיהו ודאי לענין קרבן אמרינן *דאיל בן שתי שנים מדכתיב במקום אחר כבש בן שנתו (ויקרא יב) :

הא מני בית שמאי היא · האי שנויא ניחא לרבא דאית ליה בריש הגוזל קמא (לקמן דף צד·) דוקא לגבוה אסרי ב"ש משום דאמאים וא"ת היכי מדמה ליה דמה ענין אתנן אגל שינוי וי"ל דקסבר דאי שינוי קונה א"כ ראוי הוא להתיר שינוי באתנן דחשיב כאחר ואין זה אותו שבא לידה בתורת אתנן וממאים נמי לא מאים :

הן ולא שינוייהם · תימה דבסמוך נפקא ליה לרבה דשינוי קונה מקרא אחרינא דכתיב אשר גזל כעין שגזל יחזיר ועוד קשה דרב חסדא קאמר *דשינוי אין קונה דדריש אשר גזל מ"מ ובהגוזל קמא (צד:) קאמר רבי יוחנן דבר תורה גזילה המשתנית חוזרת בעיניה מדכתיב והשיב את הגזילה מ"מ וכי פליגי אבית הלל ונראה לר"י דלקמן מיירי בשינוי החוזר לברייתו והכי מייתי בריש הגוזל קמא מלתיה דר' יוחנן ורבה דבסמוך סבר דאפי' שינוי החוזר לברייתו נמי קני ואריכי תרי קראי דהי לאו אלא חד קרא הוה מוקמינן ליה בשינוי שאין חוזר והא דמייתי רבה סיוע לדבריו ממתניתין דהגוזל עצים (לקמן ד' צג:) משום דמיירי בשינוי חוזר לברייתו כדמוקי לי' התם בריש פרקין (שם) בעצים משופים ולמר טווי והיא דלא הספיק ליתן לו עד שלבעו נראה לרבה דאיירי נמי בשינוי החוזר שיכול להעבירו ע"י לפון כדאמר בריש הגוזל (שם) ואע"פ דלר' יוחנן מיירי בשינוי שאינו חוזר ונוקי לה בקלא אילן דלא עבר לה נראה לו דוחק להעמידה בקלא אילן (דלא עבר) ולהכי מייתי מיניה סייעתא : הס

עין משפט
נר מצוה

כד א מיי' פ"ד מהל' גניבה הלכה א והלכה ו :

כה ב מיי' פ"ז מהל' שבועות הלכה טו ופ"ז מהל' גזילה הלכה יב והל' יג :

כו ג ד מיי' פ"א מהל' גניבה הל' יג ופ"ב מהל' גזילה ואבידה הלכה יד טוש"מ סי' שנג :

כז ה מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הלכה טו והל' יח סמג לאוין שיו :

הגהות הב"ח
(א) גמ' שינוי במקומו עומד כנ"ל :

[פרה פ"א מ"ג]

גליון הש"ס
גמ' שור בן יומו קרוי שור. עי' מנחות נא ע"ב ותוס' שם ד"ה ת"ל : שם חיטין ועשאן סולת. עיין בספר יראים לרא"מ סי' ר"ג :

[לקמן סו· ע"ש]

מסורת
הש"ס

לקמן קח·

נ"ל דאשכח

[מגילה ב: ע"ש נב·]

לקמן לג:

[שבת סד: כתובות מה:]

ויקרא כב
ברא"שית לא

[לקמן סח·]
לקמן לג:
תמורה ל:

עד כאן לא פליגי · ר' אילעא ור' חנינא : **אבל** לענין שלומי · כגון כפל לר' אילעא וד' וה' לר' חנינא אע"ג ביוקרא וזולא בלא שינוי דכולי עלמא כדמעיקרא משלם דקתני כעין שגנב : לימא תיהוי תיובתא דרב · דאמר לעיל כשעת העמדה בדין כשהוזלה וכ"ש כשהוקרה דהתם אפי' קרן מחייב ליה רב כי השתא דהא כרבה ס"ל דאמר סברה או שתייה משלם ד' : טלאים כדמעיקרא · כלומר בא לשלם טלאים כדמעיקרא סגי דטלה גנב וטלה משלם: שינוי קונה היכא דשני להו בידים פשיטא ליה דמדאורייתא ודאי קנה וכי מהדר לא בעי לאהדרינהו בעינייהו אלא דמים משלם כגון צמר ועשאו בגדים דהא כתיבא בהדיא ותנינא כו' אבל יאוש מספקא ליה הא דאמור רבנן קני אי דאורייתא אי דרבנן : לא הספיק ליתנו לו · נראשית הגז לכהן : עד שצבעו פטור · מראשית הגז דקנייה בשינוי ואפילו דמים לא משלם דאין כאן יכול להזמינו בדין דיכול לומר לאחר אתננו אבל קודם שצבעו °מי שחטפו זכה בו : יאוש · שנתייאשו הבעלים אמור רבנן דקני ודיו · אם משלם דמיו · מוצא אבדה לאו כיון דמייאש ליה מרה · מקמי דתיתי לידיה קני לה אם נתייאשו בעלים קודם שמצאה זה קנה דתניא באלו מציאות (ב"מ דף כב:) מנין לאבידה ששטפה נהר הואיל ונתייאשו הבעלים שהיא מותרת ת"ל אשר תאבד ממנו שאבודה ממנו ומצויה לשאר בני אדם יצתה זו שאלמא קני והכא בגזילה דאתי לידיה מקמי יאוש והדר אייאוש סגי ליה בדמים : משום תקנת השבים · שלא יהא צריך לחזר ולטרוח אחר הגזילה עצמה : אינו קונה · והיא עצמה ישלם :

הם ולא ולדותיהם · משמע הכא דספי מסתבר לאסור אתנן ועשאן סולת יותר מולדותיהם ותימה דבפ' כל הצלמים (ע"ז דף מז·ושם ד"ה הכא) משמע איפכא גבי יש שינוי לנעבד או לא דבעי למימר דמשתחוה לחטין קמחן מותר למנחות ואע"ג דאמרינן בעיברו ולבסוף נרבעו דברי הכל אסורים דהתם מעיקרא בהמה והשתא בהמה (א)ובבא הא דאחידה באפה הכא מעיקרא חטין והשתא קמח ואין לומר דהא דשרינן ולד אתנן הייט בנותן לה ואח"כ עיברה דהא משמע בפ' כל האסורין (תמורה דף ל: ושם ד"ה דניחא) דדומיא דולד (ב) הנרבעת שרינן ולד אתנן וי"ל דהתם ודאי יש להתיר יותר הטין שנתתנה שנעשה סולת מולד נרבעת דהיא וולדה נרבעו (ג)ובבא בעלמא דאחידה באפה אבל גבי אתנן עיקר דעתה משום קמח וגבי בהמה עיקר דעתה אפרה ולא אולד :

טלאים כדמעיקרא· נראה לר"י דה"פ דלענין טלה ונעשה איל או כחושה ונתפטמה או איפכא נשלם כפל נמי וכן ד' וה' כדמעיקרא כמו קרן אבל דמים דהיינו יוקרא וזולא כשל עכשיו שמין אותו טלה של שעת גניבה לפי גדלותו או קטנותו שהיה בשעת גניבה לפי יוקרא וזולא דהשתא וטעמא דטלאים משום דא"ל תורא גנבי ממך והוא הדין כחושה והשמינה דא"ל שמינה גנבי ממך אבל לגבי דמים אין שייך למימר יוקרא גנבי מינך ובלישנא דקרא נמי גוף צאן ובקר נזכרים בפסוק ודרשי' מינה (לקמן דף סז:) שאם גנב שור שוה מנה לא ישלם תחתיו ה' נגידים דכתיב תחתיו דמשמע תחת גוף השור ומשום דלשון גוף השור נזכר בפסוק משום הכי אמרינן טלאים כדמעיקרא ואע"פ שעל שעת טביחה בא ד' וה' מ"מ כמו כן שעת גניבה גרמה לו שאם אין גניבה אין טביחה ומכירה אבל דמים שכל עיקרם תלוים בשומת ב"ד וגם אין נזכרין בפסוק כבלא הוא דמוקמינן בהו אחייה לקרן דוקא כעין שגנב ולא ד' וה' אלא כשעת העמדה בדין שב"ד שמין אותה באותה שעה ור"ת מפרש דאין חילוק בין טלאים ליוקרא וזולא וה"פ טלאים שדבר בהן הברייתא דהיינו טלה ונעשה איל שנכנסו למעליותא כדמעיקרא וה"ה ביוקרא וזולא דמעיקרא שוין זוזא ולבסוף ארבעה דהיינו כדמעיקרא דלהאמיר על ד' וה' לא אמר רב דמים פי' דמים דאיירי בהו רב כגון דמעיקרא שוים ארבעה ולבסוף שוים זוזא דנכנסו לגריעותא בההיא קאמר רב כשל עכשיו וה"ה בטלאים כגון שמינה והכחישה דהוי כשל עכשיו והא דאמר לעיל שמינה והכחישה כעין שגנב נ"ל דוקא בהכחישה בידים :

לא הספיק ליתנו עד שצבעו פטור · אפי' כשגזז שיעור חמשה רחילות יחד שחל עליו חיוב ראשית הגז פטור כשצבעו כדאשכחן בריש הגוזל קמא (לקמן דף צד· ושם) גבי פיאה דמצותה בקמה וכשנכתנית למ"ד שינוי קונה פטור וא"ת הא דמייתי התם גזז ראשון (ד) וצבעו פטור מאי אריא ראשון ראשון אפי' הכל יחד נמי וי"ל דהתם אפי' צבע מקצת והניח מקצת פטור אפי' מה שלא צבע שלא חל עליו חיוב ראשית הגז ביון שאין מצטרף אבל הכא שגזז כשיעור תחילה ונתחייב לכהן דוקא צבעו כולו פטור אבל הניח מקצת מה שהניח חייב אע"פ שאין בו שיעור שכבר נתחייב :

עד שצבעו · אין לפרש שצבע חלקו של כהן מה שהפרים לו מן הגיזה דלא שייכא ביה הפרשה כמו גבי תרומה דהפרשה שייכא ביה [הכל] הפרשת ראשית הגז אין כלום מה שמפרים לגד אחד וכאילו לא הפרישו : **מוצא** אבידה לאו כיון דאייאש מרה מינה כו' · אור"י דנפקא לן דיאוש קונה באבידה מהא דאמר באלו מציאות(ב"מ דף כו· ושם)(ה)מה שמלה מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעים פי' ע"י שיש לה סימנין יש לה תובעים שאין הבעלים מתייאשין כיון שיש בהם סימן ולא כמו שפ"ה שם שיש לה תובעין שאינה של הפקר דשמלה דבר הנעשה בידי אדם הוא דהא ל"ל קרא להכי פשיטא דשל הפקר פטור דלמי ישיב וקשה לר"ת למ"ד סימנין לאו דאורייתא א"כ בין בדבר שיש בו סימן בין בדבר שאין בו סימן אין מחזיר לבעלים מן התורה אלא ע"י עדים ואי מתייאש מדבר שאין בו סימן כך מתייאש מדבר שיש בו סימן דזה וזה אין מחזיר לבעלים אלא ע"י עדים וא"כ לא יחזיר אבידה לעולם ותירץ דאע"ג דסימן לאו דאורייתא ואין מחזיר כ"א בעדים מ"מ אין מתייאש מדבר שיש בו סימן ששואל לבני אדם ראיתם טלית שלי שאבדתי שהיה בו כך וכך סימנין אבל כשאין בה סימנין מתייאש שאין יודע מה לשאול ואין סבור למצוא עדים לעולם וא"ת א"כ מה דוחק לשנויי התם למ"ד סימנין לאו דאורייתא סימנין כדי נסבא הא איכא למימר דלא נקט סימן אלא לומר דע"י כך יש לה תובעין וי"ל דאי לאו דסימנין דאורייתא לא היה לו כלל להזכירם ולא הוה ליה למימר טפי אלא מה שמלה מיוחדת שיש לה תובעים וממילא ידעינן דמשום סימנים הוא : **הבא** נמי כיון דמייאש כו' · אע"פ שאין יאוש מועיל באבידה בתר דאתי לידיה כדקאמר לאו כיון דמייאש מרה מינה מקמי דאתי לידיה קני ליה וכדאמר באלו מציאות (ב"מ דף כא:) בהדיא מ"מ בעי למילף שפיר דיאוש קני בגזל בתר דאתי לידיה דבמציאה נמי נהי שלא היה קונה לענין זה שלא יצטרך להשיב ולהפטר לגמרי הואיל וכבר נתחייב בהשבה מ"מ היה קונה לענין זה שלא יתחייב לשלם כי אם דמים כמו לגבי גזל :

כיון דבאיסורא אתי לידיה · מכאן משמע שיאוש (ו)אין כהפקר גמור דא"כ אפי' בתר דאתא לידיה באיסורא יוכל לקנות מן ההפקר והא דאמר בהשולח (גיטין דף לט:) *נתייאשתי מפלוני עבדי דלא בעי גט שחרור הי אמרי' המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור לא משום דכי מתייאש הרי הוא מפקירו דאי יאוש הוי הפקר א"כ אפי' אתא לידיה באיסורא כיון שמפקיר זכה בהן אלא התם היינו טעמא דכי היכי דבהפקר אין צריך גט שחרור לפי שאין רשות לרבו עליו ה"נ כשנתייאש אין לרבו רשות עליו :

הם ולא ולדותיהם הוא דאתא ובית הלל הרתי שמעית מינה הם ולא שינויהם °הם ולא ולדותיהם [א] ובית הלל הכתיב גם גם לבית הלל קשיא עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר שינוי קונה ומ"ס אין שינוי קונה אבל לענין שלומי כ"ע כדמעיקרא משלם דקתני משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב לימא תיהוי תיובתא דרב דאמר רב קרן כעין שגנב משלם תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין אמר רבא טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו אמר רבה °שינוי קונה כתיבא ותנינא כתיבא °והשיב את הגזלה אשר גזל *מה ת"ל אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי תנינא *הגוזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים משלם כשעת הגזילה א"נ לא *הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור אלמא שינוי קונה יאוש אמרי רבנן דניקני מיהו לא ידעינן אי דאורייתא אי דרבנן אי דאורייתא מידי דהוה אמוצא אבידה מוצא אבידה לאו כיון דמייאש מרה מינה מקמי דתיתי לידיה קני ליה האי נמי כיון דמייאש מרה קני ליה אלמא קני או דלמא לא דמיא לאבידה אבידה הוא דכי אתאי לידיה בהתירא אתיא לידיה אבל האי כיון דבאיסורא אתאי לידיה מדרבנן הוא דאמור רבנן ניקני מפני תקנת השבים ורב יוסף אמר °יאוש אינו קונה ואפילו מדרבנן : איתיביה רב יוסף לרבה *גזל חמץ ועבר עליו הפסח

אומר

אומר

אלימא

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הם כו' ודבא הוא כו' כנ"ל : (ב) בא"ד דנרבעת כו' דאתנן כו' כנ"ל: (ג) שם ודבא בעלמא הוא דאחידה כנ"ל: (ד) ד"ה לא כו'. ראשון ראשון וצבעו כנ"ל : (ה) ד"ה מוצא כו' דאמר באלו מציאות כו' וע"ש דבירושלמי נפקא לן יאוש מאשר תאבד ממנו : (ו) ד"ה כיון כו' אינו כהפקר גמור כנ"ל :

גליון הש"ס

רש"י ד"ה עד שצבעו וכו' מי שחטפו זכה בו · עיין תוס' ב"מ דף ו ע"א ד"ה וכא הכא :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' וב"ה הכתיב גם גם לב"ה קשיא · הא דלא קאמר דאתיא לאתנן אסרה תורה ואפי' בא על אמו כדלקמן דף ע ע"ב מתרץ בשו"ת מהר"ם בר ברוך הקצרים ס"ס ה' דף ו ע"א דלהא לא איצטריך דנפקא לן מג"ש תועבה תועבה מעריות עכ"ל ועיין לקמן דף ע ע"ב תוס' ד"ה אתנן וכו' וגם בב"מ דף לא ע"ג תוס' ד"ה אתנן :

כח א מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הלכה יז סמג לאוין שח.
כט ב מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה יג ופ"ב מהל' גזילה הלכה א סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנג סעיף א וסי' שם סעיף ה וסי' ס וסי' שסא סעיף ד וסי' שסב סעיף א :
ל ג מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה יב ופ"ב מהל' גזילה הלכה א וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנג סעיף ב וסי' שסא סעיף א ועיין בטור ובב"י ריש סי' שנג :

אומר לו הרי שלך לפניך והאי כיון דמטא עידן איסורא ודאי מייאש ואי ס"ד יאוש קנה אמאי אומר לו הרי שלך לפניך דמי מעליא בעי שלומי ליה א"ל כי קאמינא אנא זה מתייאש וזה רוצה לקנות האי זה מתייאש וזה אינו רוצה לקנות איתיבי' אביי*לרבה °קרבנו *ולא הגזול היכי דמי אילימא לפני יאוש למה לי קרא פשיטא אלא לאו לאחר יאוש ש"מ יאוש לא קני אמר ליה *רבא וליטעמיך הא דתניא °משכבו ולא הגזול ה"ד אילימא דגזל עמרא ועבדיה משכב מי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קני אלא מאי אית לך למימר דגזל משכב דחבריה ה"נ דגזל קרבן דחבריה: איתיביה אביי לרב יוסף *עורות של בעל הבית מחשבה מטמאתן ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן ושל גנב מחשבה מטמאתן ושל גזלן אין מחשבה מטמאתן רבי שמעון אומר חילוף הדברים של גזלן מחשבה מטמאתן ושל גנב אין מחשבה מטמאתן לפי שלא נתייאשו הבעלים וש"מ יאוש קנה א"ל הכא במאי עסקינן כגון שקיצען מתקיף לה רבה בר רב חנן והלא עיצבא שנו כאן ועיצבא אין צריכה קיצוע *דתנן כל מקום שאין חסרון מלאכה מחשבה מטמאתו יש חסרון מלאכה אין מחשבה מטמאתו חוץ מן העיצבא אלא *אמר רבא האי מילתא קשי בה רבה לרב יוסף עשרין ותרתין שנין ולא איפרקה עד דיתיב רב יוסף ברישא ופרקה °שינוי השם כשינוי מעשה דמי שינוי מעשה מאי טעמא התם מעיקרא עצים השתא כלים שינוי השם נמי מעיקרא קרו ליה משכא והשתא אברזין והרי מריש דאיכא שינוי השם °דמעיקרא כשורא °והשתא טללא ותנן *על המריש הגזול שבנאו בבירה שנוטל דמיו מפני תקנת השבים טעמא מפני תקנת השבים הא

רש"י

אומר לו · לנגזל: הרי שלך לפניך · בעין כמות שהוא · דהיזק שאינו ניכר הוא : קרבנו · הם עולה קרבנו (ויקרא א) : ולא הגזול · דגזול לאו לרצון אתי קס"ד דגזל בהמת חולין ואייתי ה"ד אי נימא ס' : וליטעמיך · לס"ד דגזל חולין ואקדשינהו : הא דתניא · גבי תורה אור זב : משכבו · איש אשר יגע במשכבו (שם טו) גזירת הכתוב להוציא את המשכב הגזול שאינו נעשה אב הטומאה לטמא אדם: מי איכא למ"ד · חד מהני אמוראי שינוי לא קני הא ביאוש הוא דפליגי : דגזל קרבן דחבריה· שהקדיש חבירו ולעולם לפני יאוש ואיצטריך לאשמועינן דאינו עולה לרצון כלל ואפי' לבעלים הראשונים ואע"ג דלא הוה יאוש · נ"א דגזל קרבן דחבריה הלכך אפי' לאחר יאוש לא קנייה דקרבן אינו נגזל דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה: מחשבה מטמאתן · בעל הבית אינו עשוי למוכרן ועושה מהן מטות ודולבקאות וקטבלאות ומחשב עליהן לדבר שראוי לו בלא חסרון מלאכה מקבלין טומאה מיד : ושל עבדן· העשוי למכור אין מחשבתו מטמאתו ·דעביד דממליך ומזבין והלוקח יעשה מהם מנעלים ועדיין לא נגמרה מלאכתן לכך : של גנב מחשבתו מטמאתם · דקנגהו ביאוש דקסבר סתם גניבה יאוש בעלים היא דלא ידע למאן לתבעו : ושל גזלן אין מחשבה מטמאתן · ואע"פ שחישב עליהן לדבר שאין בו חסרון מלאכה כגון לכיסוי חבילות סוסים ופרדים כמו שעושין מעורות דובין מ"ט דסתם גזילות ליכא יאוש דכיון דידע מאן שקליה אזיל ותבע ליה לדינא : חילוף הדברים · סתם גזילה איכא יאוש דכיון דלעיניה גזלה מיניה אינים אלמא הוא אבל סתם גניבה ליכא יאוש דסבר משכחנא ליה לגנב : שקלטן· דרומי"ר בלעז דאיכא תרתי שינוי מעשה ויאוש ולעולם יאוש גרידא לא קני: והלא עיצבא שני כאן · שחשב עליהן לעיצבא דולבקי שאוכלין עליו וכעין שולחן הוא : ועיצבא אינה צריכה קיצוע · דבלאו קיצוע נמי מטמאה דהא חזיא למילהיס שהקיצוע אינו עשוי אלא לייפות ומנא תימרא דבעיצבא קעסיק דתנן גבי דההיא במס' כלים כל מקום שאין חסרון מלאכה כו' : ח' ן מן העיצבא · שאע"פ שמחסר קיצוע מחשבה מטמאתה : אברזין · הוא עיצבא בלשון ארמי אבל יאוש גרידא לא קני : דמעיקרא כשורא · קודם שניתן בבנין : והשתא טללא · גג לאחר שנתנו בבירה ונותן עליו תקרת נסרים ועלייה : על המריש · קורה ותקנות קאסיב ואזיל במס' גיטין : גלעות

תוספות

אילימא לפני יאוש נ"ל קרא פשיטא · דאפילו קדשינהו אינו קדוש דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניקן אין יכולין להקדיש : **שמע** מינה דיאוש לא קני · דאי קני א"כ חשיב שפיר קרבנו ולא מיפסיל משום מצוה הבאה בעבירה הואיל והוא קנוי לו קודם שהקדישו כמו שאפרש לקמן (דף סז. ד"ה אמר עולא) בע"ה אבל אי לא קני ביאוש מיפסיל ומ"מ קדוש הוא *אע"ג דאכתי לא ידע טעמא דשינוי השם דקאמר לקמן מעיקרא חולין והשתא הקדש (א) מ"מ יש כאן יאוש ושינוי רשות *באותן קרבנות דאין [הגזלן] חייב באחריותן : **מי** איכא למ"ד שינוי מעשה לא קני · ולא בעי לאוקמיה כב"ש דאמר שינוי במקומו עומד אף על גב דאיכא נמי תנאי דסברי הכי בהגוזל קמא (לקמן דף צג:) מ"מ הלכה כב"ה דשינוי קונה והתם נמי דחי רבא דכולהו תנאי מלו סברי כב"ה ובכל הגמרא סובר כולא בעי לאוקמי בשינוי החוזר לברייתו דאיכא למ"ד דלא קני דרב יוסף לא פליג עליה דרבה אלא ביאוש לחודיה אבל שינוי מעשה אפי' בחוזר לברייתו דאיירי ביה רבה כדפרישית לעיל לא פליג עליה: **דגזל** משכב דחבריה · משמע מתוך פ"ה שר"ל משכב גמור של חבירו אם גזלו אין מטמא משכב דגזירת הכתוב הוא וזהו תימה ועוד קשה לרשב"ם דבטהרות (פ"ז מ"ו) גבי גנבים שנכנסו לבית תנן המשכבות ומושבות טהורים ואם יש עמהם כנעני או אשה הכל טמא פי' שמא נדה היא וכנעני כזב לכל דבריו משמע שמטמא משכב ומושב שאין שלו ומיהו יש לדחות דהתם מדרבנן ועוד קשה דהתם (בתורת כהנים פרשת מצורע) מייתי עלה פלוגתא דר"ש ורבנן דגנב וגזלן דבסמוך והכי איתא התם משכבו ולא הגזול יכול שאני מוציא אף הגנוב ת"ל טמא [ר' שמעון אומר במשכבו ולא הגנוב יכול שאני מוציא את הגזול ת"ל טמא] אמרו לו ומה ראית לרבות את זה ולהוציא את זה אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני את אלו שנתייאשו הבעלים ממנו כו' ומדמייתי עלה פלוגתא דר"ש ורבנן משמע דהוי טעם משום דאין מחשבה מטמאתו כי ההיא דבסמוך דאין יחוד של גזלן יחוד ומפרש ר"י דגזל משכב דחבריה שגזל עורות של בעל הבית שאינן מחוסרין אלא יחוד ואין צריך שום תיקון ואין חסר רק מחשבה והוי שפיר דומיא דגזל קרבן דחבריה שאם היה גוזל בהמה של חולין שמחוסרת קדושה זה היה כמו מחוסר מעשה גמור כעין עמרא ועבדיה משכב אבל גזל או גנב משכב גמור דחבריה מטמא משכב לכ"ע ואע"ג דהך משכבו ולא הגזול איירי קודם יאוש והך דקרבנו ולא הגזול איירי אף בתר יאוש אין להקפיד אע"ג דאין דומה זה לזה : **דגזל** קרבן דחבריה · תימה ל"ל קרא דהי בחטאת הא אפי' הוא עצמו אם אכל חלב אתמול והפריש קרבן אין מתכפר בהוהו קרבן על חלב שאכל היום ואי בעולה ושלמים הא אמרי' בפסחים (דף פט:) המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום והיה נראה להוקמי בפסח שיכול למנות אחרים עמו על פסחו ולמוכרו כדמוכח התם אבל קשה דהאי קרא בעולה כתיב אם לא שיעמיד בפסח בהם אינו ענין ואין לומר שבא הכתוב לפסול הקרבן דהא אמרינן לקמן (דף עו·) גבי גנב שהם שחט תמימים לפנים לשם בעלים *יחזרו קרן לבעלים : **כגון** שקילטן · ומועיל עם היאוש אבל לחודיה לא קני דלאו שינוי מעשה הוא : **ועיצבא** אינה צריכה קילוע · ומיהו היכא דחשיב עליה לקולעה אמרינן בפ' דם חטאת (זבחים דף צד·) דטהורה עד שיקליענה מ"מ דייק הכא שפיר דכיון דראויה להשתמש בלא קילוע אין קילוע שלה חשוב שינוי מעשה כלל : **כל** שאין בו חסרון מלאכה מחשבה מטמאתה · וא"ת בלאו ההוא דעיצבא אמאי לא פריך ליה מהכא דמחשבה מועלת אלמא יאוש קני וי"ל דלמא הך דהכא איירי בבעל הבית :

שינוי השם כשינוי מעשה דמי · לאו כשינוי מעשה ממש דשינוי מעשה לחודיה קני כדמוכח לעיל ולקמן (דף סח·) גבי גנב וטבח ובא אחר וגנבו דפריך ושינוי מעשה מי איכא למ"ד דלא קני אבל שינוי השם גרידא לא קני בלא יאוש או שינוי מעשה : הא

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ה מהל' איסורי מזבח הלכה ו סמג לאוין שיח שיט ועי' בכ"מ :
לב ב ג מיי' פכ"ד מהל' כלים הלכה ז:
לג ד ה מיי' שם הל' ו:

מש"ה אצטריך קרא להורות שאינו עולה משום מצוה הבאה בעבירה · הועתק מחילופי גרסאות

דאף אם יאוש כדי לא קני הועיל למכרה או להקדישה ועי' לקמן סז : בתו' ד"ה רבא ולקמן קיא: הועתק מחילופי גרסאות

לד ו ז מיי' שם הלכה ז:
לה ח מיי' שם הלכה ו :
לו ט מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה יג ופ"ב מהל' גזילה ואבידה הל' יד סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנג סעיף א וסי' שם סעיף י בהג"ה :
לז י מיי' פ"א מהל' גזילה ואבידה הלכה ה סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף א :

הגהות הב"ח

(א) תוד"ה ש"מ כו' מ"מ יש כאן יאוש כו' · פי' תוס' לקמן עו ע"א ד"ה והשתא :

גליון הש"ס

נמי דמעיקרא כשורא· תרגום של קורתי (בראשית יט ח) שריתי : שם והשתא טללא · על שם שעשה צל תרגום של צל (שם) בטללי :

מסורת הש"ס

נ"ל לרבא רש"ל [לקמן סז:]
[עי' תוס' לקמן סז: ד"ה רבא]
לקמן קיד: כלים פכ"ו מ"
כלים פכ"ו מ"
[כתובות מב:]
לקמן סו: גיטין נה: [עדיות פרק ז מ"ט]
נ"ל והזרים כו'

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"א מהל' גניבה הל' ג וס"ב מהל' גזילה ואבידה הל' י סמג עשין עא עג טוש"ע ח"מ סי' שנ"ג סעי' א וסי' שם ס"ס:

לט ב מיי' פ"ו מהל' מקואות הל' ו סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' רא סעי' לד וסעי' לו: [רב אלפס ב"ב פ"ד דף ק"ג ובשבועות פ"ב ד' רל"א]

ס"א ושינוי השם מילתא היא והרי וכו' מסרנ"ש וכן הגיה הה"ג שוס' שכנגד

מ ג מיי' שם פ"ד הל' ג סמג שם:

מא ד מיי' פ"ד מהל' תרומות הל' יא:

מב ה מיי' פ"ו מהל' גזלה הל' ג סמג עשין עג:

לקמן קיב. [לעיל ס. וש"נ]

ג"י רש"ל כך נכתוב רחמנא והשיב את גזילו והשיב את הגזילה אשר גזל ל"ל

הא לאו הכי הדר בעיניה אמר רב יוסף מריש *שמו עליו התניא °צלעות הבית אלו המלטטין והעובים אלו המרישות רבי זירא אמר *א שינוי החוזר לברייתו בשינוי השם לא הוי שינוי ושינוי השם שאינו חוזר לברייתו מי הוי *שינוי והרי צינור דמעיקרא קציצתא והשתא צינורא ותניא* *ב צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה ואי אמרת שינוי השם מילתא היא אפי' קבעו ולבסוף חקקו נמי ליפסל *שאני שאיבה *ג דמדרבנן היא אי הכי אפילו דרישא נמי התם איכא תורת כלי עליו בתלוש הכא אין תורת כלי עליו בתלוש מיתיבי *ד הגנב והגזלן והאנס הקדישן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותן מעשר אמרי התם איכא שינוי השם דמעיקרא טיבלא והשתא תרומה הקדש מעיקרא חולין והשתא הקדש אמר רב חסדא א"ר יונתן מניין לשנוי שהוא קונה שנאמר °והשיב את הגזלה *מה ת"ל אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי האי אשר גזל מיבעי *ה למעוטי גזל אביו שאינו מוסיף חומש על גזל אביו א"כ *ניכתוב רחמנא והשיב את גזילו אשר גזל למה לי למכתב ש"מ תרתי ואיכא דאמרי · אמר רב חסדא א"ר יונתן מניין לשנויי *שאינו קונה שנאמר והשיב את הגזילה מ"מ והא כתיב אשר גזל ההוא מיבעי ליה *על גזילו שלו מוסיף חומש ואין מוסיף חומש על גזל אביו : אמר עולא מניין ליאוש שאינו קונה שנאמר °והבאתם גזול את הפסח ואת החולה *גזול דומיא דפסח מה פסח דלית ליה תקנתא כלל אף

תורה אור: יחזקאל מא · ויקרא ה · מלאכי א

צלעות הבית והעובים · קרוי מיד"ב גבי בית עולמים: המלטטים · המלטי כדאמרינן בהשותפין (ב"ב דף ו·) שנותנים טיטים סביב פתחי חנויות ופתחין ובמקום חורי קיבוע הקורות: אלו המרישות · אלמא בתר הכי קרי להו נמי מרישות: ר' זירא אמר · מריש היינו טעמא דלא מקניא בשינוי השם משום דחוזר לברייתו הוא אם יסתר הוי כבירא כדמעיקרא *אבל אברזין תו לא מקרי מסכא: דמעיקרא קלילתא · שקודם שחקקו נקרא קלילת עץ בעלמא: ולבסוף קבעו · והמשיך בו מי גשמים או מי נהר למקוה פסלו משום מים שאובין: קבעו ולבסוף חקקו לאו כלי הוא אלא קרקע סמיכתא היא: שאיבה · מה שמקוה נפסל בג' לוגין מים שאובין מדרבנן *הוא: אנס · חמסן דיהיב דמי: הקדישן הקדש · ואסור ליהנות: ותרומתן · אסור לזרים אלמא קני ליה לגזילה ביאוש: על גזל אביו · בהגוזל (לקמן ד' קד:) מפרש לה אפילו נשבע אביו לשקר אבל הקרן מחייב ליה קרא כדאמרינן התם: את גזילו · וממילא אימעוט גזל אביו:

ה"ג

ב"ב סה: [תוספתא מקואות פ"ד] · [ב"ב סו:] · לקמן קיד· [תוספתא תרומות פ"א] · לקמן קד: · [לקמן לד:] · תמורה ו· · סוכה ל· [ע' תוספות לקמן סז: ד"ה גזל] · נ"א חקיקה

הא לאו הכי הדלא בעיניה · וסתם מריש כיון שבנאו בבירה מתייאשים הבעלים ממנו ואע"ת דמשמע דלא מקשה אלא לרב יוסף אדרבה כ"ש דקשה לרבה טפי דלדידיה יאוש גרידא קני ולמאי דמשני דמריש שמו עליו אכתי תקשה לרבה דמהכא משמע דיאוש לא קנה ונראה לפרש דבלא יאוש איירי ולהכי פריך לרב יוסף א"א בשלמא דשינוי השם לא כלום הוא שפיר אלא אי אמרת דשינוי השם קטן עם יאוש קני א"כ שינוי השם גדול כי האי דמריש יש לו לקנותו בפני עצמו וכן משמע לעיל דשינוי השם חשוב גרידא קני דפריך גבי גנב טלה ונעשה איל ונקניה בשינוי השם דהוי שינוי השם חשוב ועוד יש לומר דבכל מקום הוי שינוי השם גרידא קני לרב יוסף בלא יאוש ולכך יש להועיל לו במריש בלא יאוש דמה שצריך יאוש בעורות לאו משום קנין דקנין הוי משום שינוי השם לחודיה והיאוש אין צריך אלא כדי שיועיל מחשבת יעודו לשוייה אברזין דאם לאו היאוש אין כאן שינוי השם וכן בהקדש בעי עמו יאוש שאם אין יאוש אין שם הקדש חל עליו ואין כאן שינוי השם וכן שינוי רשות אם אין יאוש אין שינוי רשות אבל מריש בלא יאוש נמי איכא שינוי השם ויש לו להועיל בפני עצמו וכן גבי טלה ונעשה איל דאמרי' לעיל וניקני בשינוי השם: **צינור** שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה · כשיש לו לבזבז מד' רוחותיו איירי שאם הוא פרוץ אפי' מרוח אחד לא היה פוסל המקוה כדמוכח במסכת מקואות (פ"ד מ"ד) דדוקא טבלא שיש לה לבזבז פוסל והר"י מסימפונ"ט פירש דאפילו פרוץ משני רוחות איירי כדרך נגור וכגון שחטטו לקבל צרורות שלא יעכבו את הגשמים כי ההיא דפ"ד דמקואות (מ"ג) החוטט בנגור לקבל צרורות בשל עץ בכל שהוא ובשל חרס ברביעית וא"ת א"כ מאי קאמר מעיקרא קלילתא והשתא נגור דמשמע דאפי' קבע תחילה יש לפסול המקוה לפי שמשתנה שמו ע"י חקיקה והלא אין משתנה שמו ע"י חטיטה שעושה לקבל צרורות דאותה היא שגורמת לפסול את המקוה וי"ל כיון שמשתנה שמו ע"י *חטיטה יש לחשבו כתלוש והחטיטה שעושה כאילו עושה אותה בתלוש: **שאני** שאיבה דרבנן · מפורש בפרק המוכר [את] הבית (ב"ב ד' סו· ושם ד"ה מכלל): **הגנב** והגזלן · בהגוזל בתרא (לקמן קיד·) פריך אי רבנן קשה גזלן אי רבי שמעון קשה גנב ומשני לה שפיר: **מעיקרא** טיבלא · ואע"ג דשינוי החוזר לברייתו על ידי שאלה כדאמרינן בהאשה רבה (יבמות ד' פח·) ובסוף הנודר מן הירק (נדרים ד' נט·) מ"מ לא חשיב להו שינוי החוזר לברייתו כיון דלא שכיחא: **מעיקרא** חולין והשתא הקדש · בקדשים שאין חייב באחריות לא הוה צריך ליתן טעם זה דיש כאן שינוי רשות אלא בעי לאוקומי אפי' בחטאת ובאשם ואע"ג דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן (א) מכל מקום שינוי השם יש כאן: **אמר** עולא מניין ליאוש שאין קונה · משמע הכא דסבר עולא דיאוש לא קני וכן בהניזקין (גיטין ד' נה· ושם ד"ה מאי) דאמר עולא דבר תורה בין נודע בין לא נודע אין מכפרת מ"ט יאוש כדי לא קני וקשה לר"ת דבהגוזל בתרא (לקמן ד' קיד·) גבי פלוגתא דרבי שמעון ורבנן דגנב וגזלן קאמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע ד"ה יאוש קני ואור"ת דבכל מקום יאוש קונה רק לענין קרבן משום דהוי מצוה הבאה בעבירה ומביא ראיה מההיא דהניזקין (גיטין ד' נה: ושם) דפריך התם לעולא מההיא דגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואין משלם ד' וה' ותני עלה כה"ג בחוץ ענוש כרת ואי אמרת יאוש לא קני כרת מאי עבידתיה והשתא בלאו ההיא דתני עלה הוה ליה למפרך מגופה דאי יאוש לא קני אם כן אין לו כח להקדיש ואמאי פטור מד' וה' הא לא טבח דהקדש אלא ודאי לכל מילי מודה עולא דיאוש קני רק לענין הקרבה ולהכי פריך מדתני עלה דבחוץ ענוש כרת אלמא ראוי לפתח אוהל מועד ועוד מייתי ראיה ר"ת מריש לולב הגזול (סוכה ד' ל· ושם) דפסלינן לולב הגזול אפי' בי"ט שני ומפרש רבי יוחנן משום מצוה הבאה בעבירה שנאמר והבאתם גזול את הפסח גזול דומיא דפסח בין לפני יאוש בין לאחר יאוש בשלמא לפני יאוש דלאו דידיה היא אלא לאחר יאוש הא קנייה ביאוש מ"ט לא לאו משום מצוה הבאה בעבירה משמע דסבר בכל דוכתי דיאוש קני רק לענין מצוה וקשה לר"י לפי' דאם כן מאי פריך לעיל אביי לרבה מקרבנו ולא הגזול דלמא בקרבנו מודה רבה כמו עולא וכ"ת דסבר אביי אין חילוק כמ"ד בסוכה (שם·) מתוך שעולא בשאול יוצא בגזול דלית ליה טעמא דמצוה הבאה בעבירה הא ע"כ אית ליה דאי לאו הכי כי אמרת נמי יאוש לא קני תקשה ליה אמאי אסור להקריבו כיון דשם הקדש חל עליו כדאמר דהוי יאוש ושינוי השם אלא ודאי משום דהוי מצוה הבאה בעבירה ועוד בההיא דגיטין (ד' נה: ושם) דבעי רבא כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדישה ומאי נ"מ לגיזותיה וולדותיה ואליבא דעולא בעי לה כדמוכח סוגיא דהתם ואי בעלמא קני הא ע"כ משעת יאוש גיזותיה וולדות דידיה הוו ע"כ נראה לר"י דבכל מקום לעולא יאוש לא קני והיא דהגוזל בתרא (לקמן ד' קיד·) הוי יאוש ושינוי השם דמעיקרא מסכא והשתא אברזין ואע"ג דגבי קרבן נמי הוי יאוש ושינוי השם כדאמר לעיל דמעיקרא חולין והשתא הקדש מכל מקום כיון דאין קנוי לו אלא מחמת שהקדיש ולא (ב) היו לו קנוי קודם פסליה רחמנא להקרבה משום מצוה הבאה בעבירה *כדמוכח בפרק לולב הגזול (סוכה ד' ל· ושם) דאמר להו רב להנהו אוונכרי כי זבניתו אסא מן הנכרים לגזוז איניהו ס' ופריך ולקנינהו בשינוי השם משמע דאי קנו ליה תו לא הוי מצוה הבאה בעבירה ודוחק לומר דסבר כרבי יצחק בר נחמני דלא חייש התם למצוה הבאה בעבירה ועוד אמר התם (ד' לא·) האי כשורא דמטללתא עבדו ביה רבנן תקנתא מפני תקנת השבים וסוכה לא בעינן משלכם ולא מיפסל אלא משום מצוה הבאה בעבירה וכי קנייה בתקנתא דרבנן לא חשיב מצוה הבאה בעבירה כ"ש אי קנה קנין גמור והא דאמר בריש הגוזל קמא (לקמן ד' צד·) הרי שגזל סאה חטין טחנה לשה אפאה והרים ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ ודחי ליה התם דמאי סבר בעלמא דשינוי קונה והכא משום מצוה הבאה בעבירה אע"ג דקנה קודם לכן לענין ברכה להזכיר שם שמים עליו ראוי להחמיר יותר אי נמי התם דחוי בעלמא הוא והשתא לעיל פריך אביי שפיר מקרבנו ולא הגזול דאי יאוש קנה אמאי מיפסל הא לא חשיב מצוה הבאה בעבירה כיון דקודם שהקדישה קנאה אלא ודאי יאוש גרידא לא קני אלא מחמת שהקדישה דה"ל יאוש ושינוי רשות או יאוש ושינוי השם כדמסיק לבסוף ולכך מפסל משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה ובהניזקין (גיטין ד' נה: ושם) נמי אי לא דתני עלה מגופה דברייתא לא מצי פריך לעולא דאע"ג דיאוש לא קני שפיר חל הקדש משום דה"ל יאוש ושינוי השם ואדרבה מגופה דברייתא הוי סייעתא לעולא דאי יאוש קני כי לא הקדיש נמי פטור מד' וה' דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר כדפריך מינה לקמן (ד' סח:) רבי יוחנן לריש לקיש דאמר יאוש קני ואדרבה תימה דלא פריך מינה לרב יהודה דפליג התם

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה מעיקרא חולין וכו' תורא דראובן· נ"ב לקמן דף עו ע"א: (ב) ד"ה אמר וכו' ולא היה קנוי לו קודם פסליה:

גליון הש"ס
רש"י ד"ה ר"ז אמר וכו' אבל אברזין. עי' סוכה דף ל ע"ב תוס' ד"ה ולקנייה:

ומיהו אם היה קנוי לו קודם הקדש לא הוי חשיב מצוה הבאה בעבירה כדמוכח כו' כן הגי' מהרנ"ש וכן הוא בתוס' גיטין

אף גזול דלית ליה תקנתא לא שנא לפני יאוש ולא שנא אחר יאוש רבא אמר מהכא קרבנו *ולא הגזול אימת אילימא לפני יאוש פשיטא למה לי קרא אלא לאו לאחר יאוש וש"מ יאוש לא קני ש"מ והא רבא הוא דאמר דגזל קרבן דחבריה איבעית אימא הדר ביה ואיבעית אימא *חד מינייהו (א)רב פפא אמרה: ומדת תשלומי ארבעה וחמשה וכו': ואמאי נילף שור שור משבת מה להלן חיה ועוף כיוצא בהן אף כאן חיה ועוף כיוצא בהן אמר רבא אמר קרא °שור ושה שור ושה שני פעמים שור ושה אין מידי אחרינא לא אמרי הי מייתר אילימא שור ושה דסיפא מייתר דניכתוב רחמנא כי יגנב שור או שה וטבחו ומכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחתיו אי כתב רחמנא הכי הוה אמינא בעי שלומי תשעה לכל אחד ואחד וכי תימא הא כתיב תחתיו תחתיו חד תחתיו מייתר ההוא מיבעי ליה לדרשה אחרינא דתניא יכול גנב שור שוה מנה ישלם תחתיו נגידין ת"ל תחתיו תחתיו אלא שור ושה דרישא מיותר דנכתוב רחמנא כי יגנב איש וטבחו ומכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה אי כתב רחמנא הכי הוה אמינא עד דגניב תרי וטבח להו וטבחו כתיב לחד ואימא עד דגניב תרוייהו ומזבין להו ומכרו כתיב לחד ואימא הוה אמינא עד דגניב תרי וטבח חד ומזבין חד או מכרו כתיב ואכתי הוה אמינא עד דגניב תרוייהו וטבח חד או מזבין חד ומשייר חד אלא שור דסיפא ושה דרישא מייתר דניכתוב רחמנא כי יגנב איש שור וטבחו ומכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחת השה שור דסיפא ושה דרישא למה לי שמע מינה שור ושה אין מידי אחרינא לא: אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל: אמר רב לא שנו אלא לפני יאוש אבל לאחר יאוש קנאו גנב ראשון וגנב שני משלם תשלומי כפל לגנב ראשון *אמר רב ששת אמינא כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא דתניא אמר ר' עקיבא מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מפני שנשתרש בחטא אימת אילימא לפני יאוש

מי

ה"ג וכ"ת הא כתיב תחתיו תחתיו חד תחתיו מייתר כו' · וכ"ת הא כתיב תרי זימני תחתיו דמישתמעי חד אשור וחד אשה דאי תרוייהו אחד קיימי הכי איבעי ליה למיכתב ה' בקר וד' צאן ישלם תחתיו לאו מילתא היא דאיכא למימר חד תחתיו אייתר לדרשה אחרינא ואכתי תשעה משתמעי בין אשור בין אשה: נגידים· גויעים כדמתרגמינן ויגוע ואיתנגיד (בראשית ג) כלומר כחושין וקרובין למות: ה"א עד דגנב תרתי וטבח לחד ומזבין לחד · להכי אצטריך שור או שה דרישא למימר דאע"ג דחד הוא דגנב מחייב: או מכרו כתיב · דמשמע או טביחה או מכירה דהא כתיב או לחלק: ואימא עד דגנב תרתי · כדכתיב בסיפא תחת השור תחת השה ולהכי אצטריך שור או שה דרישא: שנשתרש · עשה שרשין כלומר נתחזק בחטא שקנאו ומהנו מעשיו: אילימא לפני יאוש · מכרו:

מי

התם אטולא וסבר דיאוש כדי הוי יאוש וליכא לשנויי כדמשני לקמן לריש לקיש כגון שהקדישו בעלים ביד גנב דאם כן מאי פריך התם לטולא כרת מאי עבידתיה הא מתחייב כרת שפיר דראוי לפתח אהל מועד כיון שהקדישו בעלים וי"ל דהמ"ל ולטעמיך אי נמי דרב יהודה נמי אית ליה דיאוש לא קני וטעמא דרב יהודה דאמר בין עדעה בין לא עדעה מכפרת משום דלא חיים לטעמא דמצוה הבאה בעבירה ולא גרסינן התם מאי טעמא קסבר יאוש כדי קני ובסוכה (ד' ל· ושם) דקאמר אלא לאחר יאוש הא קנייה ביאוש ה"פ הא קנייה ביאוש ושינוי השם ומה שאין מזכיר אלא יאוש משום דע"י יאוש שקודם לכן קנאה בשינוי השם ואית ספרים דלא גרסי ביאוש אלא הא קנייה ותדע דהא התם ר' יוחנן קאמר ליה ור' יוחנן אית ליה דיאוש לא קני דאמר לקמן חיוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ואי סבר דיאוש קני אמאי חייב לאחר יאוש שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ובהגוזל בתרא קאמר רבי יוחנן משמיה דרבי ינאי דשינוי רשות ואחר כך יאוש לא קני ור"ת הקשה דבהגוזל בתרא (לקמן ד' קיד·) משמע דלטולא יאוש כדי קני דפריך ממתניתין דנטלו מוכסים חמורו ונתנו לו חמור אחר הרי זה שלו וקאמר בשלמא לטולא בידוע ודברי הכל ונתנו לו חמור אחר חשיב ליה התם יאוש כדי דקאמר התם תנא ואם נטל מחזיר לבעלים הראשונים ומפרש דקסבר יאוש כדי לא קני וטעמא נראה דלא חשיב ליה שינוי רשות משום דע"כ נותנים לו ותירץ ר"י דברייתא ע"כ לא איירי כמתני' דהא במתניתין קתני הרי הוא שלו וברייתא קתני מחזיר לבעלים הראשונים ועוד דא"כ דאמתניתין קיימא תקשי מברייתא לרבה דאמר יאוש כדי קני אלא ברייתא איירי שהבעלים עומדים ולא נתייאשו עדיין כשנתנו לזה אע"ג דלסוף אחר דאתא לידיה נתייאשו לא קני דשינוי רשות דקודם יאוש לא קני כדמשמע לקמן ויאוש גרידא נמי לא קני אפי' לרבה כיון דבאיסורא אתא לידיה וצריך להחזיר הדמים אבל מתניתין איירי לטולא בידוע שנתייאשו מקמי דאתא לידיה וכי אתא לידיה הוה ליה יאוש ושינוי רשות:

אף גזול דלית ליה תקנתא · אע"ג דאמר לעיל (דף סה:) גנב טלה ונעשה איל נעשה שינוי בידו וקנאו מ"מ כמו שהוא לית ליה תקנתא: רבא אמר מהכא קרבנו ולא הגזול · רבא גרסינן ולא רבה מדקאמר חד מינייהו רב פפא אמר ולא היו טועים אלא בין רב פפא *לרבא שהיה רבו ופעמים כשהיה אומר רב פפא דברים בשם היו סבורים שדברי רבא הן אבל בין דברי רב פפא לדברי רבה לא היו יכולין לטעות ולעיל (דף סו:) גרס אמר ליה רבא משכבו ולא הגזול כו' אע"ג דרבה הוה בר פלוגתיה דרב יוסף ולרבה הקשה אביי צריך לומר דרבה עצמו לא השיב לו כלום אלא רבא השיב לו מדפריך הכא והא רבא הוא דאמר דגזל קרבן דחבריה וקאמר דחד מינייהו רב פפא אמרה וכן משמע דבכל הספרים גרס לעיל אמר ליה רבא ואי רבה השיבו הל"ל אמר ליה ולא היה צריך להזכיר רבה כיון דמקשה לרבה וכן משמע בהניזקין (גיטין דף נה: ושם) דרבא אית ליה דיאוש כדי לא קני דבעי רבא כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדש למאי נ"מ כו' ואי יאוש קני לכל הפחות משעת יאוש כבר הוא ברשותיה ובפרק בתרא (דף קיא: ושם) קאמר רבא לעולם רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי משמע התם דאית ליה דיאוש לא קני והתם רבא דהוא בר פלוגתיה דרמי בר חמא והא דאמר רבא בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כו:) גבי מציאה נטלה לפני יאוש על מנת לגזלה עובר בכולן ואע"ג דאהדריה בתר יאוש מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה אע"ג דיאוש לא קני מ"מ כיון דהואיל יאוש למוכרה או להקדישה חשיב גזלן: שור ושה שני פעמים · וא"ת ושה דכתיב ב' פעמים למה לי הא בשבת לא כתיב שה וי"ל דאי לא כתיב שה שני פעמים הוה אמינא שבא שור למעוטי שאר מילי מדין שור דלא הוו בתשלומין ה' ולוקמיה אדין שה להכי כתיב שה למעוטי לגמרי:

חמשה בקר ישלם תחתיו · ומסברא הוה ידענא דחמשה בקר קיימא אשור וארבע לאן קיימי אשה: אין הגונב כו' · בגמרא (דף סט:) דריש לה מוגונב מבית האיש ולא מבית הגנב ולמאן דמוקי חד בגנב וחד בטוען טענת גנב א"ש אבל למאן דמוקי תרוייהו לטוען טענת גנב לא שייך כלל למדרש הכי וצריך לומר דלדידיה נפקא ליה למעוטי גנב אחר הגנב מקרא אחרינא:

דתניא אמר רבי עקיבא כו' · מכל הנהו דפריך הכא לרב *ה"מ למפרך לעיל לרבה ומהנהו דפריך לעיל לרבה ה"מ למפרך לרב אלא דרבה דאיירי בגזלן פריך ליה ממילי דגזלן ולרב דמיירי בגנב ניחא ליה למיפרך ממילי דגנב אע"פ שאין סברא לחלק ועוד דכמו שהוקשו בבית המדרש נקבעו בגמרא ולתרוייהו הוה מצי למפרך מההיא דגנב והקדיש דפריך מינה לקמן רבי יוחנן לריש לקיש:

אי

(א) גמ' רב פפא אמרה · נ"ב משום דמלך כתר אביי ורבא כ"כ תוס' בשבועות דף מו ע"א וכה"ג כתבו תוס' בפ' במה מדליקין ד' כו ע"ב:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה שור כו' וי"ל דאי לא כתיב · עיין תשובת מהר"י אדריבי סי' שלה:

[לעיל סו:]

[שבת כז· שבועות ט בכורות נד:]

[יבמות כה· וש"נ]

[פי' תוס' בכורות נד: ד"ה חדא ותוס' שבועות מו· ד"ה חדא]

עיין בס"א

מי איכא נשתרש אלא לאחר יאוש ואי ס"ד יאוש קני אמאי משלם תשלומי ארבעה וחמשה שלו הוא טובח שלו הוא מוכר אמרי כדאמר רבא מפני ששנה בחטא הכא נמי מפני ששנה בחטא ת"ש °וטבחו או מכרו *מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת אימת אילימא לפני יאוש אמאי אינה חוזרת אלא לאחר יאוש ואי ס"ד קנייה אמאי משלם ד' וה' שלו הוא טובח שלו הוא מוכר כדאמר רב נחמן פרט לשהקנה לשלשים יום הכא נמי פרט לשהקנה לשלשים יום מיתיבי גנב ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי כפל והשני אינו משלם אלא קרן בלבד גנב ומכר ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני משלם תשלומי כפל גנב וטבח ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי ד' וה' והשני אינו משלם תשלומי כפל אלא קרן בלבד קתני מיהא מציעתא גנב ומכר ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי ד' וה' והשני משלם תשלומי כפל אימת אילימא לפני יאוש שני אמאי משלם תשלומי כפל שינוי רשות בלא יאוש מי איכא למ"ד דקני אלא פשיטא לאחר יאוש ואי ס"ד יאוש קונה אמאי משלם תשלומי ד' וה' דידיה הוא דזבין ותו דקתני רישא גנב ובא אחר וגנבו ראשון משלם תשלומי כפל והשני אין משלם אלא קרן מכדי לאחר יאוש קיימינן ואי ס"ד יאוש קונה שני אמאי אינו משלם אלא קרן אלא לאו ש"מ יאוש לא קני וקשיא לרב אמר רבא ותסברא הא מתרצתא היא אלא דקתני סיפא גנב וטבח ובא אחר וגנבו ראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה ושני אינו משלם אלא קרן ומי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קני אלא לעולם כולה לפני יאוש ואיפוך סיפא למציעתא ומציעתא לסיפא ואימא הכי גנב ומכר ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני אינו משלם אלא קרן דשינוי רשות בלא יאוש לא קני גנב וטבח ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני משלם תשלומי כפל דקנייה בשינוי מעשה רב פפא אמר לעולם לא תיפוך סיפא *ב"ש היא דאמרי שינוי(א) במקומה עומד אי הכי קשיא רישא ומציעתא לרב א"ר זביד לעולם כולה לפני יאוש והב"ע שנתייאשו הבעלים בלוקח ולא נתייאשו בגנב [א] דה"ל יאוש (ושינוי רשות) ולא תימא משום דבעינן יאוש ושינוי רשות אלא אפילו ביאוש לחודיה נמי קני גבי גנב אלא דלא משכחת דמשלמי תרוייהו גנב ראשון וגנב שני אלא בהכי: איתמר המוכר לפני יאוש רב נחמן אמר חייב רב ששת אמר פטור רב נחמן אמר חייב ומכרו אמר רחמנא והא זבין לא שנא לפני יאוש לא שנא לאחר יאוש רב ששת אמר פטור חיוביה לאחר יאוש הוא דאהנו מעשיו אבל לפני יאוש דלא אהנו מעשיו לא מיחייב דומיא דטביחה בעינן דאהנו מעשיו א"ר ששת מנא אמינא לה דתניא א"ר עקיבא מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם ד' וה' מפני שנשתרש בחטא אימת אילימא לפני יאוש מי איכא נשתרש אלא לאו לאחר יאוש הוא אמר רבא מפני ששנה בחטא ת"ש וטבחו ומכרו מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת אימת אילימא לפני יאוש אמאי אינה חוזרת אלא לאחר יאוש וש"מ חובא לאחר יאוש הוא תרגמה רב נחמן פרט לשהקנה לו לשלשים יום ואף ר' אלעזר סבר חיוביה לאחר יאוש הוא דאמר ר' אלעזר

תדע

רש"י

מי איכא נשתרש · הא לא אהנו מעשיו דשינוי רשות שעינהו מרשותו לרשות לוקח בלא יאוש ליכא למ"ד דקני: לאחר יאוש · דאהנו מעשיו דהשתא קני לוקח בתרתי יאוש ושינוי רשות: ואי ס"ד יאוש · גרידא קניה גנב אמאי משלם ארבעה וחמשה הא דמי בעלמא הוא דאית להו לבעלים גביה ושלו שבח ומכר: כדאמר רבא · לקמן בשמעתין: ששנה בחטא · ולעולם לפני יאוש ואע"פ דלא אהנו מעשיו מחייב: שאינה חוזרת · קס"ד דה"ק דלא מחייב אלא היכא דמכירתו מכירה גמורה וקנייה לוקח: אמאי אינה חוזרת · שינוי רשות בלא יאוש מי קני: לאחר יאוש · דכי מטא ביד לוקח איכא תרתי יאוש ושינוי רשות וקנייה: ואי ס"ד קנייה . גנב ביאוש גרידא אמאי משלם כו': כדאמר רב נחמן · לקמן בשמעתין: פרט לשהקנה לו לשלשים יום · כלומר לעולם לפני יאוש והאי אינה חוזרת דקתני לא למעוטי היכא דלא אהנו מעשיו דאע"ג דלא אהנו חייביה רחמנא הואיל ושנה בחטא אלא למעוטי היכא דלא מכר גנב ללוקח אלא לעשות בה מלאכה שלשים יום דהוא כשכירות בעלמא: ושני אינו משלם אלא קרן · לגנב ראשון דכתיב וגונב מבית האיש: גנב ומכר · קנייה לוקח בשינוי רשות הלכך (ראשון משלם ד' וה') שני משלם כפל ללוקח: ושני אינו משלם אלא קרן · ולקמן פריך אמאי לא משלם כפל הא קנייה גנב ראשון בשינוי מעשה: אימת · מכרה אילימא לפני יאוש השני אמאי משלם כפל: אלא פשיטא לאחר יאוש · דאיכא תרתי ביד לוקח: ואי ס"ד כו' · ואי קשיא הא יכול לתרוצה כגון שנתייאשו בעלים לאחר מכירת גנב דקונה לוקח וביד גנב לא היה יאוש לקנותה ה"נ משני ליה לקמן: מכדי לאחר יאוש קיימינן · דע"כ הכי מוקמת לה משום מציעתא: אלא כולה לפני יאוש · ומש"ה רישא שני פטור מכפל: ואיפוך סיפא למציעתא כו' · ותני במציעתא שני אין משלם אלא קרן דלא קנייה לוקח בשינוי רשות בלא יאוש: א"ה · דלאחר יאוש מוקמת לה קשיא רישא ומציעתא · לרב: א"ר זביד כולה לפני יאוש · ואפוכי נמי לא תפכה וסיפא כדאוקימנא כב"ש ומציעתא דקתני שני משלם כפל כגון שנתייאשו הבעלים לאחר מכירה ולא נתייאשו ביד גנב ולהכי ראשון משלם ד' וה' דלא הוי יאוש גבי' דליקנייה ורישא נמי לפיכך שני פטור מכפל: ולא תימא · הא דנקט מתני' חיובא דשני גבי לוקח ולא נקט לה לחיוב דשני גבי ראשון ותוקמה נמי בלאחר יאוש כדמשני בלוקח משום דבעי יאוש ושינוי רשות אלא ביאוש לחודיה נמי קני כרב ואם גנבה מראשון לאחר יאוש משלם לו כפל: אלא · להכי נקט תנא לכוליה מלתא בדליכא יאוש גבי גנב משום דלא משכחת לה דמשלמי תרווייהו הני תשלומי ד' וה' והאי כפל: אלא בהכי · דאי הוי יאוש ביד גנב לא מיחייב קמא במכירתו ד' וה' וכיון דמציעתא לא סגי (ב) לה אלא לפני יאוש תנא נמי לרישא בלפני יאוש ופטרו מכפל: חיובא לאחר יאוש הוא דאהנו מעשיו · מסקנא לוקח ותלתא אמוראי ניהו רב סבר יאוש קני הלכך לא מיחייב אלא בלפני יאוש דאי לאחר יאוש שלו הוא טובח ומוכר ורב נחמן ורב ששת סברי יאוש גרידא לא קני ומשום הכי לאחר יאוש מיחייב ומיהו בהא פליגי דרב נחמן לא בעי אהנו מעשיו הלכך אפילו לפני יאוש גרידא נמי חייב ורב ששת בעי מכירה גמורה: נשתרש · עשה שרשין משמע דאהנו מעשיו:

תוספות

אי הכי קשיא מציעתא לרב · דאין להופכו כיון דברייתא לא מוכחא מידי שצריך לתרצה ולהפכה:

*מה טביחה דאהנו מעשיו · משמע דסבר ר"א דשינוי קונה דאהנו מעשיו משמע לאפוקי מרשות בעלים דומיא דאהנו מעשיו דמכירה וקשה לפי' רשב"ם דמפרש בפ"ק (ד' יא·) ההיא דאמר עולא א"ר אלעזר שמין לגנב ולגזלן דהיינו לענין פחת נבילה דהוי דגזל משום דלא קני לה גזלן בשינוי וי"ל דדוקא בשינוי שאין הגזלן עושה בידים לא קני כגון שמתה הבהמה אבל שינוי שעושה הגזלן בידים כגון טביחה מודה ר"א דקני א"נ אהנו מעשיו דטביחה היינו שמחסרה מן הבעלים ולאו דקני ליה ולא הוי כאהנו מעשיו דמכירה:

מה

תורה אור

שמות כא

מסורת הש"ס

[מכילתא משפטים פ' יב]

ס"א ל"ג

[לעיל סה:]

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ב מהל' גניבה הל' יא טוש"ע ח"מ סי' שנ:

[עיין לע"ב]

מד ב ג מיי' שם פ"ח הל' יח טוח"מ שם:

מה ד מיי' שם הל' יז טוח"מ שם:

מו ה מיי' שם הל' יח טוח"מ שם:

מז ו מיי' שם ופ"ב שם הלכה ג ועיין בהשגות ובמ"מ ופ"ב מהלכות גזילה הלכה א טוש"ע ח"מ סימן שנג סעי' ג וסי' שפא סעי' ד וסי' שסב סעי' ג' טוח"מ סי' שנ:

מח ז מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה יח טוח"מ סי' שנ:

[ועי' תוס' ב"מ נו: ד"ה זיל שלים]

מט ח מיי' פ"א מהל' גניבה הל' יו טוח"מ שם:

מהרש"ם ס"ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' שינוי במקומו עומד כצ"ל: (ב) רש"י ד"ה אלא כו' לא סגי דלאו לפני יאוש כצ"ל:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (דהוי ליה יא' : ושינוי רשות) מא"מ :

עין משפט
נר מצוה

נ א מיי' פכ"ד מהל' כלים הל' ז ופ"ו מהל' גזילה הלכה ג טוש"ע ח"מ סי' שסח בהג"ה :
נא ב מיי' פ"ט מהל' גניבה הל' א סמג לאוין קנד :
נב ג מיי' שם פ"א הל' טו סמג עשין עא טוח"מ סי' שנ :
נג ד מיי' שם פ"ב הל' ו סמג שם :
נד ה מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' כא סמג עשין קלב :
נה ו מיי' שם הלכה כד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנד סעי' ז וטוש"ע י"ד סי' רנח ב"ז:
נו ז מיי' פ"ט מהל' מעשר שני הלכה ז וע"ש בכ"מ :
נז ח מיי' פ"ב מהל' גניבה הל' טו :

תדע *שסתם גניבה יאוש בעלים הוא שהרי אמרה תורה טבח ומכר משלם. תשלומי ארבעה וחמשה ודלמא לא אייאש אלא לאו משום דאמרי' סתם גניבה יאוש בעלים היא ודלמא אף על גב דלא אייאש אמרי לא סלקא דעתך דומיא דטביחה מה טביחה דאהנו מעשיו אף מכירה דאהנו מעשיו ואי לפני יאוש מאי אהנו °ודלמא דשמעיניה דאייאש אמרי לא סלקא דעתך דומיא דטביחה מה טביחה לאלתר אף מכירה לאלתר א"ל ר' יוחנן גניבה בנפש תוכיח שאין יאוש בעלים [ג]וחייב מכלל דסבר רבי יוחנן לפני יאוש חייב לאחר יאוש מאי ר' יוחנן אמר [ד]חייב וריש לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב חיוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ריש לקיש אמר פטור חיוביה לפני יאוש הוא אבל לאחר יאוש קנה ושלו הוא טובח ושלו הוא מוכר *איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש [ה]גנב והקדיש ואחר כך טבח משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה אימת אלימא לפני יאוש מי קדוש °איש כי יקדיש את ביתו קדש אמר רחמנא *[ו]מה ביתו שלו אף כל שלו אלא פשיטא לאחר יאוש וטעמא דהקדיש הוא דאינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה דכי קא טבח דהקדש קא טבח אבל לא הקדיש טבח משלם תשלומי ארבעה וחמשה ואי סלקא דעתך יאוש קונה אמאי משלם שלו הוא טובח שלו הוא מוכר א"ל הכא במאי עסקינן כגון שהקדישוהו בעלים ביד גנב ומי קדוש *והאמר ר' יוחנן [ז]גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו אמרי הוא דאמר כצנועין דתנן *[ח]הצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות האלו והרי חזרה קרן לבעלים כשעמד בדין היכי דמי אי דאמרי צא תן לו מאי איריא הקדיש אפילו לא הקדיש נמי לא ליחייביה *דאמר רבא [ח]צא תן לו טבח ומכר פטור מ"ט כיון דפסקוה למילתיה וטבח ומכר הוה ליה גזלן וגזלן אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה

חייב

תורה אור
יקרא כז

מה טביחה לאלתר אף מכירה לאלתר · וא"ת והא ממש לאלתר קודם ידיעת בעלים אי אפשר להיות דומיא דטביחה דה"ל יאוש שלא מדעת וקיימא לן כאביי דלא הוי יאוש וי"ל דטביחה נמי אין דרך לטבוח לאלתר עד שיבוא לביתו ובתוך כך מסתמא יודעין הבעלים :

גניבה בנפש תוכיח · וא"ת גניבה בנפש שאני דלא איתקש לטביחה וי"ל דהכא נמי לא איתקש לטביחה אלא בלא היקישא יליף לה מטביחה ולהכי קאמר ר' יוחנן דאדרבה אית לן למילף מכירה ממכירה .

רבי יוחנן סבר חיוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש · תימה דלכאורה קי"ל כרבה דיאוש כדי קני וקי"ל כר' יוחנן לגבי ר"ל דחיוביה אף לאחר יאוש ואמאי חייב אחר יאוש כיון דיאוש קני שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר וי"ל דאסבר דלא קי"ל לא כרבה ולא כר' יוחנן דכמה אמוראי נחלקו בשני אלו הדברים :

הוא דאמר כצנועין · וה"ה והא לצועים מחללין אף אחר יאוש דהא סתם גניבה הוי יאוש בעלים כרבנן דר"ש* א"כ קסברי לצנועין דיאוש לא קני ור"ל מודה דאין יכול להקדיש אחר היאוש דסבר יאוש קונה וכ"ת דהוי יאוש שלא מדעת שאינם יודעים אם לקטו אם לאו הא גבי תמרי דזיקא אמרי' בשלו מניאות (ב"מ ד' כב: ושם*) כיון דשכיחי דנתרי חשיב יאוש מדעת וי"ל דהכא לא שכיח כולי האי שילקטו שיראים מן הבעלים ולא דמי לתמרי דזיקא וחשיב יאוש שלא מדעת ואפי' למ"ד יאוש שלא מדעת הוי יאוש איכא למימר דלצנועין סברי כר"ש דאמר דסתם גניבה לא הוי יאוש בעלים וה"ת והיכי מדמי הקדש לחילול שכמו שיכול לחלל מה שביד חבירו כן יכול להקדיש והלא אע"פ שאין יכול להקדיש פירות של חבירו יכול לחלל הקדש של חבירו כדמשמע בריש האשה רבה (יבמות ד' פח·) דקאמר אי קדושת דמים משום דבידו לפדותו ואי קדושת הגוף אי דידיה כו' משמע דבקדושת דמים אין חילוק בין דידיה לחבריה וי"ל דלא דמי דהקדש מאחר שיוקדש יצא מרשות בעלים וכמו שהבעלים יכולין לפדות כמו כן אחר אבל כרם רבעי *הבעלים זכאים באוכלו בירושלים וא"ת אכתי הרי יכול לחלל מעשר שני של חבירו דאמרינן בפרק האיש מקדש (קדושין דף נה: ושם) אין לוקחין בהנה טמאה עבדים וקרקעות ממעות מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדן בירושלים ופריך אמאי יחזרו דמים למקומן ומשני כשברח אלמא מחללין מעות שביד המוכר וי"ל דהתם הוי כמו גזלן דאי לא ברח הוי המקח חוזר בו והוי כמו גזל ולא נתייאשו הבעלים ובגנופין דהאי לאו נמי התם קנסא בעלמא וכן משמע התם מתוך הסוגיא ומיהו בפרק לולב הגזול (סוכה ד' לט· ושם) משמע שיכול אדם ליתן [דמי] פירות שביעית של חבירו שלא מדעתו דתניא אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר ממזון שלש סעודות ואם מסר אומר הרי מעות הללו מחוללין על פירות שיש לי בתוך ביתי ובא ואוכלן בתורת שביעית וי"ל דאפקינהו רבנן מרשות עם הארץ כדי שלא יהא נכשל ואוקמינהו ברשות זה שיכול לחלל דהפקר ב"ד הפקר ומיהו קשה דבפ"ק דבכורות (דף יא· ושם ד"ה הפודה) משמע דהפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי ואפילו שלא מדעתו מדבעי ליה פדיונו פדוי לפודה או דלמא פדיונו פדוי לבעלים ואי מדעת בעלים היה דפדיונו פדוי לבעלים ויש לומר דפטר חמור לא דמי לכרם רבעי דכיון דאסור בהנאה הוי כמו הקדש ועכן זה שיכול כל אדם לפדותו ולא ממש הוי כהקדש דבהקדש פשיטא לן דפדיונו פדוי לפודה ובפטר חמור מספקינן דפדוי לבעלים ומיהו דבר תימה דהיכי מדמי הקדש כלל לחילול דלמה לא יוכל לחלל נטע רבעי ומעשר שני של חבירו שלא מדעתו כיון דזכות הוא לו דזכין לאדם שלא בפניו דהא דמבעי לן בהאין בין המודר (נדרים ד' לו:) התורם משלו על של חבירו צריך דעת בעלים או לאו היינו טעמא כדקאמר התם דדלמא ניחא ליה למעבד מצוה בממוניה אבל הכא וכי אין טוב להם למלקטים שיאכלו אותם הבעלים ממה שיאכלו בלא חילול [וע' תוס' קדושין יז· ד"ה מתקיף]:

תדע שסתם גניבה · מיד מתייאשין ואם מכרן גנב לאחר מיד קנה דאיכא תרתי יאוש ושינוי רשות וממאי שהרי אמרה תורה גנב ומכר משלם ד' וה' והא דלמא לא אייאש מרה ולאו מכירה היא : אלא לאו משום דסתם גניבה יאוש בעלים היא · אלמא מדיליף ר' אלעזר טעמא מהאי ש"מ כרב ששת ס"ל דאי שמעינא ליה למרה בהדיא דלא אייאש פטור המוכר מד' וה' : ודלמא · חייביה רחמנא ואע"ג דלא אייאוש לר"א פריך דיליף מהכא יאוש לסתם גניבה : ודלמא דשמעיניה דאייאש · בהכי משתעי קרא אבל סתם גניבה לא תילף מינה : גניבה בנפש · הגונב נפש ומכרו אין כאן יאוש שאין אדם מתייאש על עצמו ורחמנא חייביה אע"ג דלא אהנו מעשיו : לאחר יאוש מאי · מי ס"ל יאוש גרידא קני כרב ושלו טובח ומוכר אי דלמא יאוש לא קני וכ"ש דלאחר יאוש מחייב דאהנו מעשיו : גנב והקדיש משלם כפל · לבעלים : ואינו משלם ד' וה' · דהא כי טבח דהקדש טבח ורעהו אמר רחמנא ישלם שנים לרעהו ולא להקדש וכיון דפטריה מכפל תו לא מחייב בטביחה ומכירה דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא שלשה וארבעה ואי מדלית כפל מינייהו הוו ליה שלשה וארבעה: מה ביתו שלו אף כל שלו גרסי' : שהקדישו בעלים · ולעולם לפני יאוש : הוא דאמר · ר"ל דתרלה כשהקדישוהו בעלים: כבר לה כצנועין · דאמרינן לקמן (ד' סט·) בכרם רבעי הצנועים מניחין ט' בני אדם חסידים שרוצין לסלק ידי כל אדם מן העבירה כשיש להן כרם רבעי וחוששין שמא אוכלין ממנו עוברי דרכים בלא פדיון : מניחין מעות ואומרים כל הנלקט מזה · כל מה שלקטו בני אדם היום מכאן יהא מחולל אלמא אע"ג דליתיה ברשותייהו מיפרק ותפיס להו למעות בקדושה: והרי חזרה קרן לבעלים · אי כשהקדישו בעלים כפל אמאי משלם הרי חזרה קרן לידם דאקדשוה כי היכא דאיתיה וכפל לא מחייב אלא כשנמצאת ביד גנב שבאו עדים כדכתיב אם המצא תמצא בידו : כשעמד בדין · שבאו עדים קודם שהקדישוהו בעלים :

בקזווה

גליון הש"ס
גמ' ודלמא דשמעיניה דאייאש · עי' לקמן דף קיד ע"א תוס' ד"ה רבה אומר ·

[לקמן קיד·]
[ד"ה מאחר]
לא"צ דהמון גנות כוה א"ש בובל"ב בו"י שהק מהליפי ג"שחי

מסורת הש"ס
גיטין נה: [לקמן עד·]
[לקמן סט:ב"מ כ· ע"ש סב· חולין קלט· תמורה ט· כתו: ערכין כא· ע"ש]
[לקמן סט· ע קדושין נב· ב"מ ז·]
מעשר שני פ"ה מ"א
לקמן קו:

בקזוזות · מוט"ש טתן פיסת רגבים כביבות הגבולים להודיע שהוא כרם רבעי ואסור בלא פדיון: דאיכא הנאה מיניה · לאחר זמן בחרישה וזריעה וקצירה: אף האי נמי איכא הנאה מיניה · בפדיון: חרסית · כתותי רעפים טיבל"ש בלע"ז: וממחה ושופך · ממחה את הסיד במים ושופך סביבות הקבר: בד"א · דעבדינן להו היכירא לעוברים ושבים: בשביעית · שהוא הפקר ובהיתר הן באין לאכול: אבל בשאר שני שבוע · שהן באים לגזול יניחם ויאכלו דבר האסור והלעיטהו לרשע וימות: כל הנלקט כו' · אלמא אע"ג דליתיה ברשותיה מפריק ותופס פדיונו: וכי תימא לצנועין · להו סתמא היא אלא רשב"ג מסיים ואזיל ליה למילתיה: ערב · בגנה פשוט: לידן · במי שאחזו קורדיקוס: ורא"ה. בפרק שני דסנהדרין: המתלקט · שעתידין ללקוט: רבי דוסא · לענין לקט קא"ר קמיירי דקיימא לן שני שבולין לקט שלש אינו לקט ואין כל העניים בקיאין בהלכה לפיכך צריך בעל הבית להפקיר: דאית ליה לר' יהודה ברירה · דקאמר כל שילקטו וכי לקיט אמרינן הוברר שזה הפקר ואע"פ שאין בעל הבית יודע בשחרית דשמא לא ילקטו יותר על דינם:

ב"מ ז. קדושין נב. [לעיל סח: לקמן פ.]
[שבת מו. וש"נ]
ב"ח מ"ו

*חייב אתה ליתן לו טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מ"ט כיון דלא (א)פסקה מילתא אכתי גנב הוא לא צריכא דאמרי ליה חייב אתה ליתן לו: גופא *אמר רבי יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ומי אמר ר' יוחנן הכי *והא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה *ותנן [ב]כרם רבעי היו מציינין אותו בקוזזות אדמה סימנא כי אדמה מה אדמה איכא הנאה מינה אף האי נמי כי מפרקא שרי לאיתהנויי מינה [ג]ושל ערלה בחרסית סימנא כחרסית מה חרסית שאין הנאה מינה אף האי דלית ביה הנאה מיניה ושל קברות בסיד סימנא דחיור כעצמות [ד]וממחה ושופך כי היכי דניחוור טפי אמר רבן שמעון בן גמליאל [ה]בד"א בשביעית דהפקר נינהו אבל בשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות [ו]והצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה מחולל על המעות הללו וכי תימא מאן תנא צנועין רשב"ג (ורבי יוחנן כסתם יחידאה לא אמר) והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן *כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה אמרי לא תימא כל הנלקט מזה אלא אימא כל המתלקט מזה ומי א"ר יוחנן הכי והא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד ורבי דוסא נלקט קאמר דתניא *רבי יהודה אומר שחרית בעל הבית עומד ואומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר רבי דוסא אומר לעיתותי ערב אומר כל שלקטו עניים יהא הפקר איפוך דר' יהודה לר' דוסא ורבי דוסא לרבי יהודה אמאי אפכת מתניתא אפכה לרבי יוחנן ואימא צנועין ורבי יהודה אמרו דבר אחד אמרי לא סגיא דלא מתהפכת מתניתא דבהא *מתניתין קתני דאית ליה לרבי יהודה ברירה ושמעינן ליה לרבי יהודה בעלמא *דלית ליה ברירה *דתנן

הלוקח

גיטין לח. פס. כתובות עז: ב"מ לח: ב"ב קעד: סנהדרין לח: [בכורים כד:]
[עירובין לז: וש"נ]

חייב אתה ליתן לו כו' · משמע דחייב אתה ליתן לו לא הוי גמר דין עד שיאמר צא תן לו והא דאמר בפרק קמא דסנהדרין (ד' ו: ושם ד"ה נגמר) נגמר הדין אי אתה רשאי לבלוע ומפרש היכי דמי גמר דין פלוני אתה זכאי פלוני אתה חייב *אע"ג דלא הוי גמר דין ממש כיון שקרוב הדין לגמור אסור להטעות את הזכאי [ועי' תוס' ב"מ יז: ד"ה חייב]:

כרם רבעי כו' · ק"ק דלא נקט ערלה תחלה:

חרסית · פירש הקונטרס כתותי רעפים וקשה דבפרק כסוי הדם (חולין דף פח: ושם ד"ה חרסית) חשיב חרסית ולבינה כתושה:

מה חרסית דלית ביה הנאה · תימה לר"י דבסוף כסוי הדם (שם:) אומר דאין מכסים אלא בדבר שזורעים בו ומצמיח ומשמע התם דמכסין בחרסית ותירץ ר"ת דהרסית זורעים בו ומצמיח אבל אין מוציאה *כדי נפילה לכך קרי דלית ביה הנאה ואפילו מוציאה יותר מכדי נפילה הואיל ופירותיה מועטים חשיב לית בה הנאה:

והצנועין מניחין את המעות ה"ה [ו'] יהי שביעית נוהג בכרם רבעי כדמשמע [דאמילתיה] דת"ק [קאי] צריך לומר דלצנועין אשאר שני שבוע קיימי דאי אשביעית כיון שהיו זוכים מן ההפקר לא היו יכולים לחלל:

כל הנלקט מזה יהא מחולל · תימה מתי היו אומרים דלמה שמלקטים אחר אמירה לא היה מועיל ואם כן וכי בכל שעה היו אומרים כן בלי הפסק וכ"ת שבכל ערב היו אומרים כן כמו גבי עניים בסמוך מ"מ לא היתה תקנה למה שאכלו קודם אמירה ואור"י דכל הנלקט לאו דוקא ממש אחר לקיטה אלא מניח מעות בעוד שלא נלקט ואומר כרם רבעי זה לכשיהיה נלקט יהיה מחולל אחר הלקיטה והא דקאמר ר' דוסא לעיתותי ערב אפילו מן השחרית היה יכול לעשות כן כמו שפירשתי אלא עלה טובה קמ"ל שלא יתפקרו עניים ללקט הרבה כיון שהפקיר אי נמי לעיתותי ערב דוקא אבל שחרית גזרינן שמא לא יפרים דלאחר לקיטה יחול ההפקר וא"ת וכיון שיש חילול במחובר לקרקע כדמשמע בסמוך למה היו הצנועים דוחקים למה לא היו מחללים כל הכרם בבת אחת וי"ל דשמא היו רוצים להוליך שאר הפירות לירושלים לפיכך לא היו רוצים לחלל הכל בבת אחת אי נמי לפי שלא היה מועיל הילול למה שיגדל אחרי כן וא"ת כי קאמר כל המתלקט הא לא היה מועיל למה שגדל אחר כך וי"ל דמ"מ מה שהיו יכולין לתקן היו מתקנים ועוד דשמא היה בטל ברוב א] ואע"ג דדבר שיש לו מתירין אפילו בהלף לא בטיל מכל מקום מדאורייתא בטיל:

אימא כל המתלקט · משמע דחל פדיון במחובר לקרקע שהרי קודם לקיטה היה מתחלל שהרי אחר שנלקט שבא לרשות אחרים אין לבעלים כח בהן לחלל ותימה דבתוספתא משמע דאין חילול במחובר דתניא בסוף מעשר שני כרם רבעי ב"ש אומרים אין פודין אותם ענבים אלא יין וב"ה אומרים ענבים ויין והכל מודים שאין פודין במחובר לקרקע ונראה דטעמא דילפינן קדש קדש ממעשר ויש לומר דהתם לא הוי טעמא אלא משום דמחובר אין דמיו ידועין ולכך אין פודין אפילו על פי שלשה והיינו נמי טעמא דב"ש:

כל שלקטו עניים היום יהא הפקר · תקנה עושה לעניים לפוטרם מן המעשר כשמלקטין יותר מדינם כגון ג' שבולים ואוכלין בלא מעשר לפי שלקט שכחה ופאה פטורים מן המעשר לכך אומר בעה"ב כל שנלקטו יהיה הפקר כדי שיפטור הכל ממעשר דהפקר פטור ממעשר וצריך לומר דבעל הבית אין מתייאש דאם היה מתייאש והשיב יאוש מדעת כמו תמרי דזיקא וא"כ למ"ד יאוש כדי קני הקשה ליה מה מועיל הפקר לפוטרו מן המעשר והלא כבר זכו בהן עניים בהורת גזל על ידי יאוש ומיהו זה אין להקשות אם בעל הבית מתייאש למה צריך להפקיר כדי לפוטרו מן המעשר והלא יאוש חשוב הוא כהפקר לפוטרו מן המעשר כדמוכח באלו מציאות (ב"מ ד' כא:) ועוד דלמה לא יועיל כל שלקטו לכ"ע דהטו מי גרע מיאוש דהכא לא דמי יאוש דהכא דגבי גזלן ליאוש דמציאה דאי יאוש קני בכל ענין אפילו אם אין הגזילה ברשות הגזלן בשעת יאוש אם כן יאוש דהכא לא הוי אלא אלפי דידיה והוי כמתנה בעלמא ואין לו לפטור מן המעשר ואפילו את"ל דלא קני אא"כ הגזילה ברשות הגזלן אבל אם היא ברשות הרבים בשעת יאוש כל המחזיק בה זכה בה אי נמי למ"ד יאוש כדי לא קני כלל וכל המחזיק בה זכה בה *מ"מ אין זה יאוש פוטר מן המעשר דהכי דנגזל אין יכול להבוע מן המחזיק בה אחר יאוש כדאמרינן בהגוזל בתרא (לקמן ד' קיא:) דדוקא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה אבל אחר יאוש אין יכול לגבות כלום מן השני מ"מ כיון שכל אדם אסור להחזיק בה מפני שהיא צריכה לגזלן ליפטר *מן הנגזל ואם כבר זכה בה אחר לכל הפחות חייב לשלם דמים לגזלן כדאמר לעיל דאפילו למ"ד יאוש לא קני חייב גנב שני לשלם קרן לגנב ראשון לא חשיב כהפקר לפטור מן המעשר דטעמא דהפקר פטור מן המעשר משום דכתיב ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא לקט ושכחה ופאה שיש לו חלק ונחלה עמך והייט טעמא דהפקר והכא אין לו חלק בה שאסור לזכות בה ואם זכה חייב לשלם לכל הפחות דמים ועוד דבסתמא אין מתייאש אלא גבי עניים ואין מועיל לפטור מן המעשר עד שיהיה הפקר לעניים ולעשירים כשמיטה:

הלוקח

נח א מיי' פ"ב מהל' גניבה הל' טו:
נט ב ג מיי' פ"ט מהל' מעשר שני הל' ו:
עיין ר"מ
ס ד ה מיי' פ"ח מהל' טומאת מת הל' ט:
סא ו ז מיי' פ"ט מהל' מעשר שני הלכה ז'
מעשר שני פ"ה מ"א

יותר מכדי נ"י ר"מ [כפי' הברטנורא ותוי"ט וכן כפי' הר"ש איתא כדי נפילה ופירוש של כדי נפילה פי' רש"י ב"מ קס' זרע שמפזרים במפולת יד]

רש"א

[תוספתא' פאה פ"ב]

נ"ל מתניתא

[נ"ל דתניא וכ"כ תוספו' ביומא ובחולין ובעירובין]

וא"כ הוי הפקר לג' בעתק מחילופי גרסאות

שהרי מחויב לשלם לנגזל· העתק מה"נ

הגהות הב"ח
(א) גמ' דלא פסקיה למילתא כצ"ל:

הגהות מהר"ב רנשבורג
א] תוד"ה כל הנלקט וכו'. ואע"ג דדבר שיש לו מתירין וכו'. עי' שיטה מקובצת שתירץ עוד דמידי דלא ניכר לא הוי דבר שיש לו מתירין:

*הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה עשרה מעשר ראשון ט' מעשר שני ומיחל ושותה מיד דברי ר"מ ר' יהודה ור' יוסי ור"ש *אוסרין אמרי סוף סוף אמאי קא אפכת לה למתניתין משום דקשיא דר' יהודה אדר' יהודה השתא נמי קשיא דר' יוחנן אדרבי יוחנן דאמרת לר' יוחנן לא תימא כל הנלקט אלא אימא כל המתלקט אלמא אית ליה ברירה והא רבי יוחנן לית ליה ברירה *דאמר רב אסי א"ר יוחנן האחין [ב]שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל אלא לעולם כל הנלקט ורבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח דתנן *אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל אמאי בשלמא לגנב ראשון לא משלם °וגונב מבית האיש [שמות כב] ולא מבית הגנב אלא לבעלים נשלם אלא לאו ש"מ זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ומאי חזית דאזיל בתר ההיא סתמא ליעביד כי האי סתמא דצנועין משום דמסייע ליה קרא °ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה' [ויקרא כז] *מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו אמר אביי אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הוה אמינא צנועין אית להו דרבי דוסא ורבי דוסא לית ליה דצנועין צנועין אית להו דרבי דוסא ומה בגנב עבדו רבנן תקנתא עניים צריכא למימר ר' דוסא לית ליה דצנועין עניים הוא דעבדו להו רבנן תקנתא אבל גנב לא עבדו ליה רבנן תקנתא אמר רבא אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הוה אמינא מאן תנא צנועין ר"מ היא לאו *אמר ר"מ [ג]מעשר ממון גבוה הוא ואפילו הכי לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה דכתיב °ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשיתו יוסף עליו קרייה רחמנא מעשרו ומוסיף חומש כרם רבעי נמי גמר קדש קדש ממעשר כתיב הכא °קדש הלולים וכתיב גבי מעשר °וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש מה קדש דכתיב גבי מעשר אע"ג דממון גבוה הוא לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה אף האי קדש נמי דכתיב גבי כרם רבעי אע"ג דלאו ממון דידיה הוא לענין אחולי אוקמיה רחמנא ברשותיה דהא כי איתיה ברשותיה נמי הא לאו דידיה הוא והא מצי מחיל משום הכי מצי מחיל אבל גבי לקט כיון דממונא דידיה כי איתיה ברשותיה הוא דמצי מפקר ליה כי ליתיה ברשותיה לא מצי מפקר ליה אמר רבינא אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הוה אמינא מאן תנא צנועין רבי דוסא היא כי היכי דלא תקשי סתם משנה לרבי יוחנן ורבי יוחנן

כסתם

הלוקח יין מבין הכותים • בערב שבת בין השמשות כדתניא בתוספתא וקדש עליו היום ואין לו מה לשתות בשבת ואין לו פנאי להפריש : שני לוגין • ממחה : מיחל • מוליא מעשר שני לחולין על מעות שיש לו בבית דמה שיש לו פנאי לתקן יתקן והא בחמירה בעלמא שגי כדאמרי' לקמן:

תורה אור

אוסרין • דלית להו ברירה לומר מן החולין הוא שותה ותרומה ומעשר ראשון נותרין בנוד : לקוחות הן • ולא אמרינן הוברר הדבר שזה חלק המגיע לכל אחד וירושה לא קאמר רחמנא דתיהדר אלא אמרינן חלקו של זה היה ראוי לזה והחליפו והרי הוא כמקח וחוזרין ומחליפין ביובל : אלא לעולם כל הנלקט אמרו צנועין ורבי דוסא ודקא קשיא סתם משנה דצנועין לרבי יוחנן : ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח • ואי קשיא והא לא סגיא דלא מתהפכא מתני' משום ברירה לא תיפוך דאית ליה לרבי יהודה ברירה וטעמא דלוקח יין קתני התם משום שמא יבקע הנוד ולא משום ברירה: מה ביתו ברשותו • הכי גרסינן הכא : מאן תנא צנועין רבי מאיר • דאמר בקדושין מעשר ממון גבוה הוא דכל היכא דאיתיה למעשר לאו דידיה הוא אלא דגבוה הוא ולענין פדייה אוקמיה ברשותו דמחייב ליה חומשא ואי לאו דידיה הוא לא הוה יהיב חומש שאין מוסיף חומש אלא בעלים דכתיב ממעשרו : הכא נמי בכרם רבעי אע"ג דלאו דידיה הוא קדש קדש ממעשר יליף אבל לקט והקדש בעלמא לא אבל הסתא דאמר רבי יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד ש"מ טעמייהו משום דלא בעי ברשותו ואפילו במילתא דעלמא דכל כמה דלא אייאוש יכול להפקיר ולהקדיש ולחלל :

אורכתא

הלוקח יין מן הכותים • הכל מפורש בפרק כל הגט (גיטין דף כה: ושם) :

אלא לעולם כל הנלקט • הקשה רבינו טוביה תקשה דרבי יוחנן אדרבי יוחנן דלית ליה לרבי יוחנן ברירה והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה וסתם מתניתין בהלוקח כר"מ דאית ליה ברירה ואע"ג דבהמתא דלנועים לית ליה ברירה מ"מ תקשה מאי אולמיה דהאי כת"ק מהאי סתמא ושמא רבי יוחנן היכא שמתנה בפירוש לא קאמר ר' יוחנן דאין ברירה וברים כל הגט (שם) דקאמר רבי יוחנן אף אחרון אינו פוסל משום דאין ברירה שאני התם דכתיב וכתב לה דמשמע שיהיה לריך שיהיה מבורר בשעת כתיבה כמו שמפורש ברים כל הגט :

ה"א לנועים אית להו דר' דוסא • ולא מן הדין דגזל ולא כתייאשו הבעלים שניהן אין יכולין להקדיש ולחלל ולהפקיר אלא מחמת תקנה הוא דאוקמי רבנן ברשותיה לחלל ולהפקיר שלא יכשלו עניים וגנב ורבי דוסא לית ליה דלנועין דבעניים עבוד רבנן תקנה ולא בגנב אבל השתא דקאמר ר' יוחנן לנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד א"כ סובר הוא דלא מחמת תקנה אלא מן הדין ולא בעי למימר דלענין ברירה דוקא קאמרי דבר אחד דתרוייהו לית להו ברירה שהרי דבר אחד משמע ממש דבר אחד וקשה דבפרק העור והרוטב (חולין דף קכד:) אמר רבי יוחנן ר' ישמעאל ורבי דוסא בן הרכינס אמרו דבר אחד דלאו ממש דבר אחד דבמגע דוקא אמרו דבר אחד אבל במשא פליגי דהתם תנן שני חלאי זיתים מטמאים במשא ולא במגע דברי רבי ישמעאל וההיא דרבי דוסא תנן במסכת אהלות בפרק ג' (משנה א) כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לבית רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין כילד הנוגע בשני חלאי זיתים מנהבילה או נושאן כו' משמע דר' דוסא בן הרכינס מטהר במגע ובמשא ויש לומר כיון דבמגע אמרו דבר אחד אין חושש אע"ג דלא שוו במשא ועוד אומר ר"י דלגמרי מלית למימר דסבר רבי דוסא כרבי ישמעאל והא דלרבי ישמעאל מלטרפים היינו במרודד ור' דוסא איירי במפוזר לגמרי דלגבי משא בעי נושא והוא דנישא שיהא מחובר יחד כדקאמר עולא בההיא שמעתא ואוקי עולא כרבי דוסא ולא כרבנן דבלאו הכי פליגי בה תנאי בדעולא *ומה שיכול לתרץ אליביה מתרץ אי נמי עולא מוקי פלוגתייהו במרודד ואתי כרבנן ולית ליה דאמרו דבר אחד :

קרייה רחמנא מעשרו ומוסיף חומש • תימה לר"י דבלא חומש יכול לדקדק דאוקמיה רחמנא ברשותיה מכיון שיכול לפדותו ואין שום אדם יכול לעכב עליו אבל אחר אין יכול לפדות בע"כ וי"ל דהא מה שהוא יכול לפדותו ולא אחר היינו לפי שהוא בידו אבל כשהוא ביד אחרים כמו כרם רבעי דלעיל אז לא יוכל לפדותו אבל השתא דאשכחן שיהיה חשוב כ"כ שלו שמוסיף חומש ואחר אפילו כשפודה מדעתו אין מוסיף חומש ש"מ דלגמרי אוקמיה רחמנא ברשותיה ואפילו הוא ברשות אחרים :

קדש קדש יליף ממעשר • תימה דל"ל למידרש בפרק כילד מברכין (ברכות ד' לה. ושם ד"ה אחליה) מדכתיב קדש הלולים אחליה והדר אכליה פירוש כרם רבעי טעון חילול תיפוק ליה מקדש קדש דמעשר וי"ל דאי לאו דאשכחן ביה פדיון הוה ילפינן קדש קדש משביעית שאין לו פדיון כלל ואין להקשות כלל למה לי קדש תיפוק ליה מהלולים דגזירה שוה דקדש אנטריך למימר דיש לו חומש כדאמר בפ"ב דקדושין (ד' נד: ושם ד"ה נמר) ורבינו חיים תירץ דאי לאו הלולים מגזירה שוה לא הוה ידעינן שצריך חילול (א) *בשביעית שאין מעשר שני נוהג בשביעית והביא ראיה מירושלמי דמעשר שני פ"ה דקאמר מה דאת אמרת אין מעשר שני נוהג בשביעית דכוותיה אין נטע רבעי בשביעית וכו' ודייק התם שנים שלישית וששית שאין בהם מעשר שני לא יהיה בהן נטע רבעי אמר רבי יוסי שלישית וששית יש בהם מעשרות ושביעית אין בה מעשר כל עיקר : אבל לקט ממון דידיה הוא • לא הוה לריך למימר אלא דגבי לקט ליכא קרא אלא לרווחא דמילתיה נקטיה דאפי' איכא קרא לא דמי אהדדי :

כסתי

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ו מהל' מעשר הל' א סמג עשין קלו :

סג ב מיי' פי"א מהל' שמיטה ויובל הל' כ :

סד ג מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' יג

[illegible] • טוש"ע ...

הגהות הב"ח

(א) תוד"ה קדש וכו' שצריך חילול בשביעית אין מעשר שני נוהג בשביעית וכצ"ל ר"ל :

[illegible] של כר"ל וכה התם של עולא [illegible] תנאי דפ"ל כרי [illegible] לזיל ומה שיכול [illegible] ט"ס נעתק מתילוסי נרסא:

מסורת הש"ס

דמאי פ"ז מ"ג סוכה כג: יומא כה: עירובין לז: מעילה כב: חולין יד: [גיטין כה: כה: תוס' דמאי פ"ח]

ביצה לו: בכורות נג: מ. [גיטין כה: מח:]

לעיל סב:

[לעיל סח: פ"ש ב"מ ו: ע"ש סב. חולין קלט: תמורה ע: כמו ערכין כח:]

קידושין כד: וש"נ ויקרא כז

שם יט שם כז

אבל נחוסי' ברכות וקדושין הגי' בשליחים ובששית ומיין ר"פ ונסי' פ"ג

כסתם יחידאה לא אמר *אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי אמר רב אשי לאמימר מאי טעמא אמר ליה משום דרבי יוחנן *דא"ר יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו איכא דאמרי אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה טעמא דכפריה דמיחזי כשיקרא אבל לא כפריה כתבינן ואמרי נהרדעי אורכתא דלא כתיב ביה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך לית ביה מששא מ"ט משום דא"ל האיך לאו בעל דברים דידי את אמר אביי ואי כתיב ביה למחצה לשליש ולרביע כיון דמשתעי דינא אפלגא משתעי דינא אכולה אמר אמימר אי תפס לא מפקינן מיניה רב אשי אמר כיון דכתביה ליה כל דמתעני מן דינא קבילית עלי שליח שויה ואיכא דאמר שותפא שויה למאי נפקא מינה למיתפס פלגא (א) והלכתא שליח שויה: **מתני'** גנב ע"פ שנים וטבח ומכר על פיהם או על פי שנים אחרים משלם תשלומי ארבעה וחמשה גנב ומכר בשבת גנב ומכר לע"ז גנב וטבח ביום הכפורים גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו גנב וטבח ואחר כך הקדיש משלם תשלומי ארבעה וחמשה גנב וטבח לרפואה או לכלבים השוחט ונמצאת טריפה השוחט חולין בעזרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה רבי שמעון פוטר בשני אלו: **גמ'** לימא מתניתין דלא כרבי עקיבא דאי ר' עקיבא האמר דבר ולא חצי דבר דתניא *אמר רבי יוסי כשהלך אבא חלפתא אצל ר' יוחנן בן נורי ללמוד תורה ואמרי לה רבי יוחנן בן נורי אצל אבא חלפתא

רש"י

אורכתא הרשאה: משום דר' יוחנן. דהואיל והיינו הרשות שבעלים אינו יכול להקנותו לשליח הלכך אם הגנב יכול לחזור ולתבוע מיד הנאמן: דכפריה. אם הבעלים מפקיד לנאמן בבית דין וכפר בו: דמיחזי. דהאמינן אשיקרא דיהיב ליה לשליח מידי דלית ליה גבי האיך: דאמר ליה האיך. נאמן לשליח לאו בעל דברים דידי את: ואי כתב בה למחצה ולשליש. דון וזכי לנפשך והמותר שלי: מיגו דמשתעי. נאמן דינא בהדי שליח אפלגא על כרחיה דלא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את משתעי אכולה: ואי תפס. שליח מכל נאמן: לא מפקינן מיניה. אף על גב דלא כתיב ביה הפיק לנפשך נ"א ואי תפס שליח ממון שהוציא ועיכבו לעצמו לא מפקינן מיניה כך מצאתי כתוב בתשובות הגאונים וזה עיקר: רב אשי פליג עליה דאמימר: כיון דכתיב קבילית עלאי. אלמא שליח שויה הלכך אי תפיס מפקינן מיניה ולישנא קמא נמי אי תפס מכל נאמן מפקינן מיניה דהא שליח בעלמא הוא והוי כתופס לבעל חוב: למיתפס פלגא. ממון שהביא אם רוצה לעכב חציו. ה"ג והלכתא שליח שוייה ולא שקיל מידי: **מתני'** על פי שנים. כלומר שנים מעידין אותו שגנב: גנב ומכר בשבת. אבל טבח קם ליה בדרבה מיניה: וטבח ביום הכפורים. דאין זדונו אלא כרת: וטבח ומכר ואחר כך מת אביו. אבל מת אביו ואח"כ טבח ומכר הגא בגיפא דפטור שהרי ירש את אביו ובלו היא טובח ומוכר: בשני אלו. בטריפה ובחולין בעזרה דקא סבר ר' שמעון שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה אבל לרפואה ולכלבים שחיטה ראויה היא דהא בעי מצי אכיל מיניה: **גמ'** דבר ולא חצי דבר על פי שנים עדים יקום דבר והני עדי טביחה דקתני במתני' או על פי שנים עדים אחרים חצי דבר קמסהדי דהא לאו עדי גניבה היכא למימר דידיה קא טבח: חלפתא

תוספות

כסתם יחידאה לא אמר. תימה דבכמה מקומות משמע דאמר אפילו כסתם יחידאה דבסוף במה (שבת דף כא:) פריך והא אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק ואע"ג דבפ' ג' מינים (נזיר ד' מג. ושם) מוקמינן ליה כר"ש ובפרק החולץ (יבמות דף מב:) גבי אחת בתולות דפריך נמי והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה אע"ג דאתי כרבי מאיר וכן בכמה מקומות וי"ל דה"פ ה"א מאן תנא לנוטעים ר' דוסא גי היכי דלא תקשה סתם משנה לרבי יוחנן כלומר דלא תקשה מאי חזית הא סתמא מהאי סתמא דכיון דאיכא למימר דיחידאה היא לא חשיבא כי ההיא סתם משנה דאתי כרבים וא"ת והא האי סתמא נמי דאין הגונב אחר הגנב יחידאה היא דהיינו רבי יהודה בר פלוגתיה דר' דוסא דאמר כל שילקטו דוקא ולא כל מה שלקטו ויש לומר דדלמא רבי יהודה כל שלקטו נמי שרי ולא נקט כל שילקטו אלא לרבותא דאע"ג דלא שרי אלא על ידי ברירה ועי"ל דה"ק ה"א דכסתמא יחידאה לא אמר כי היכי דלא תקשה ליה סתם משנה אבל השתא שהוצרכו לעשות תירוץ אחר לא נאמר יותר אלא אפי' (ב) משנה יחידאה נמי אמר: **לא** כתבינן אורכתא אמטלטלי. דוקא אמטלטלין דגזליה אבל אמטלטלין דפקדון כתבינן דהא תלי טעמא בהקדש ויש כח לאדם להקדיש פקדון שיש לו ביד חבירו כדמוכח בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פח.) גבי ההוא גברא דאייתי קרי לפומבדיתא אתו כ"ע שקלי חדא חדא אמר הרי הן מוקדשין לשמים ומשמע התם דאי לא קילו דמייהו הוו קדשי וטוד דלעיל אמר אין הגונב אחר הגנב משלם כפל משום דאין בעלים יכולין להקדיש וגונב מבית הנפקד משלם כפל לבעלים כדתניא בהמפקיד (ב"מ דף לג:) ועיקר קרא בגונב מבית שומר כתיב:

אמטלטלין דכפריה. כתב ר"ח דהאידנא נהגו לכתוב אורכתא אפי' אמטלטלי דכפריה וטעמא לא ידענא ור"ת מפרש דטעמא דהלכתא כלישנא בתרא דסוגיא דגמ' כוותיה דבשבועות (דף לג: ושם) דייק טעמא דמשביע (ג) עליכם דאיש פלוני כהן הוא הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין והא קתני סיפא עד שישמעו מפי התובע אמר שמואל בבא בהרשאה והא אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי הני מילי (ד) דכפריה אבל לא כפריה כתבינן וכן בפרק יש בכור (בכורות דף מט.) וכיון דהלכתא כלישנא בתרא אם כן אפי' כפריה כתבינן דהא לישנא בתרא מפרש טעמא דלא כתבינן אמטלטלין דכפריה משום דמיחזי כשיקרא ולמיחזא כשיקרא לא חיישינן כדמסיק בהכותב (כתובות דף פה.) ובפרק כל הגט (גיטין דף כו:) דליתא לדרב פפי דאמר האי אשרתא דדייני דמיכתבא מקמי דלסהדו סהדי אחתימות ידייהו פסולה משום דמיחזי כשיקרא וא"ת כיון דלא חיישינן למיחזי כשיקרא אם כן בשבועות (דף לג:) ובבכורות (דף מט.) כי פריך מנהרדעי דאמרי לא כתבינן הוה ליה למימר דליתא וי"ל דאורחא דגמרא למיפרך ממילתא אע"ג דליתא דבפרק ב' דכתובות (ד' כא:) נמי פריך מדרב פפי אמילתיה דרב הונא וחוזר בה מחמת זה ומגיה דברים אע"ג דאמר בהכותב (כתובות ד' פה.) דליתיה ומיהו לפי שמפרש התם דהא דקאמר ליתא לא קאי ארב פפי אלא כלומר ליתה לקושיא דאין קושיא דבקיום שטרות דוקא חיישינן למיחזי כשיקרא דבית דין אבל בשאר מילי לא מדרב נחמן הא אין זה ראיה משום דפריך מדרב פפי וא"ת ולישנא קמא דנהרדעי מאי היא מפני אמתניתין דשבועות ודבכורות ומיהו אמתניתין דשבועות מצי לאוקמי *בקרקעות וכמ"ד נשבעין אבל בהסיא דבכורות דאיירי בפדיון בכור ליכא לאוקמי כמ"ד פודין בקרקעות דהא קתני בההיא משנה דאין פודין ויש לומר דאיכא לאוקמינה שהאחד חייב לחבירו ושואל מדרבי נתן אי נמי שנתן לו במעמד שלשתן ומיהו בההיא דבכורות צריך לדקדק אם יכול ליתן במעמד שלשתן כיון דהוא עצמו לא היה יכול להוציא מידו כמו בכתובה אין יכולה ליתן במעמד שלשתן כיון דלא ניתנה לגבות מחיים כמו שמפורש בהחובל (לקמן ד' פט.) ואין לתמוה על מה שאנו נוהגין לכתוב הרשאה אפי' במלוה אע"פ שאין אדם יכול להקנות הלואתו לחבירו כדמוכח במי שמת (ב"ב ד' קמח.) שדוחק למוה דהליאתו לפלוני איתא בבריא ולא מצי לאקנויי אלא הואיל ויורש יורשה אי נמי במעמד שלשתן משמע דבשום ענין לא מצי מקני ליה דכיון דקי"ל כהיכא דאמרי ולהך לישנא המטלטלין דגזילה נמי כתבינן אורכתא אע"פ שאין יכול להקדיש כמו שאין יכול להקנותו כמו שאין יכול להקדיש דקיימא לן כרבי יוחנן דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש כדמשמע בפ"ק דב"מ (דף ז. ע"ש) דפריך מיניה לרב ומשמע נמי התם דסבר סתמא דגמרא דאם המסותא מטלטלין לא היה כגזל יכול להקדיש ה"ה הלואה אע"פ שאין יכול להקנותה כתבינן הרשאה וטעמא דלהאי לישנא מסקינן דשליח שויה ועשו תקנה לענין שליחות כאילו היה קונה קנין גמור ויש סמך למנהג בהגוזל *(בתרא) (לקמן ד' קד:) דר' פפא הוה מסיק זוזי בי חוזאי אקנינהו לרב שמואל בר יהודה אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תווך ומסיק משמע לשון הלואה ויש לדחוק דמסיק בעיסקא מיירי שלא ניתן להוצאה ועוד דבהזהב (ב"ב ד' מו.) ובהמוכר את הספינה (ב"ב ד' עז:) ל"ג ומסיק אלא הוה ליה זוזי חוזאי בכל הספרים ואין לדקדק מהסיא דבכורות (ד' מט.) גבי פדיון הבן שיכול להרשות אע"פ שניתן לכהן ע"מ להוציא דלא מסקי אדעתייהו שימות תוך שלשים אלמא יכול להרשות במלוה דהתם ע"כ לאו ע"מ להוציא נתנו לו דקיימא לן כשמואל דאמר התם בסמוך להסיא שמעתא (שם) דפודה בנו בתוך שלשים ונתאכלו המעות דאין בנו פדוי:

עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פ"ג מהל' שלוחין הל' ו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע וש"ע סי' קכג סעיף א [רב אלפס כאן ובפ' הגוזל עלים דף מ:]

סו ב ג מיי' שם הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קכב סעיף ד:

סז ד מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ט:

סח ה מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף ו:

סט ו מיי' שם טוש"ע שם בהג"ה:

ע ז מיי' פ"א מהלכות גניבה הלכה ו ופ"ג הל' ז טוש"מ סי' שנ:

עא ח מיי' שם פ"ג הל' ה טוש"מ שם:

עב ט מיי' שם הל' ב טור ח"מ שם:

עג י כ מיי' שם פ"ב הל' ו טוח"מ שם:

עד ל מ נ מיי' שם הל' ט טוח"מ שם:

הגהות הב"ח

(א) גמ' למיתפס פלגא (והלכתא שליח שויה). תא"מ ונ"ב עיין באשר"י כתב דלא גרסי' ליה: (ב) תוס' ד"ה כסתם וכו' כסתם משנה דיחידאה: (ג) ד"ה אמטלטלין וכו' טעמא דמשביע אני עליכם: (ד) באר"ד שהיא היכא דכפריה אבל:

גליון הש"ס

גמ' והלכתא שליח שויה. עיין ב"ב דף קכז ע"א תוס' ד"ה מדרש: תוס' ד"ה אמטלטלין וכו' בסה"ד ונתאכלו המעות דאין בנו פדוי. ועיין ב"ב דף קכז ע"א תוספות ד"ה מדרש:

מסורת הש"ס

שבועות לג: בכורות מט.

קדושין כב. [נדה ז. לעיל יט:] סס.

ב"ב נו: [תוספתא דב"ב פ"ב]

[ד"ה היכא]

עיין רס"ה

ג"ל קמא

חלפתא אמר לו הרי שאכלה שנה ראשונה בפני שנים שניה בפני שנים שלישית בפני שנים מהו אמר לו הרי זו חזקה אמר לו אף אני אומר כן אלא שרבי עקיבא חולק בדבר שהיה *רבי עקיבא אומר °דבר ולא חצי דבר אמר אביי אפילו תימא רבי עקיבא מי לא מודה רבי עקיבא בשנים אומרים קידש ושנים אומרים בעל דאע"ג דעדי ביאה צריכי לעדי קדושין כיון דעדי קדושין לא צריכי לעדי ביאה דבר קרינא ביה ה"נ אע"ג דעדי טביחה צריכי לעדי גניבה כיון דעדי גניבה לא צריכי לעדי טביחה דבר קרינא ביה ורבנן האי דבר ולא חצי דבר למעוטי מאי **למעוטי *אחד אומר אחד בגבה ואחד אומר אחד בכריסה האי חצי דבר וחצי עדות הוא אלא למעוטי שנים אומרים אחד בגבה ושנים אומרים אחד בכריסה הני אמרי קטנה היא והני אמרי קטנה היא: גנב ומכר בשבת [וכו']: והתניא פטור אמר רמי בר חמא כי תניא ההיא דפטור באומר לו עקוץ (לך) תאינה מתאינתי ותיקני לי גניבותיך אמרי וכיון דכי תבע ליה קמן בדינא לא אמרינן ליה זיל שלים דמחייב בנפשו הוא הא מכירה נמי לאו מכירה היא אלא אמר רב פפא באומר לו זרוק גניבותיך לחצרי ותיקני לי גניבותיך כמאן כר"ע דאמר *קלוטה כמי שהונחה דמיא דאי כרבנן כיון דמטיא לחצר ביתו קנה לענין שבת לא מחייב עד דמטיא לארעא באומר לא תיקני לי גניבותיך עד שתנוח רבא אמר לעולם כרמי בר חמא *אתנן אסרה תורה ואפילו בא על אמו ואי תבעה ליה קמן בדינא מי אמרינן ליה קום הב לה אתנן אלא אע"ג דכי קא תבעה ליה בדינא לא אמרינן ליה זיל הב לה כיון דכי יהיב לה הוי אתנן הכא נמי אע"ג דלעניי תשלומין אי תבע בדינא קמן לא אמרינן ליה זיל שלים אפילו

חלפתא · שם אביו של רבי יוסי: בשנים אומרים קידש · פלוני את האשה בניסן: ושנים אומרים בעל · איש אחר באייר: דאע"ג דעדי ביאה · הבאים להמית צריכין לעדות קדושין דאי לא קידשה איכא למימר פנויה היא: כיון דעדי קדושין לא צריכין לעדי ביאה · דבלאו אינהו שוו לה קמאי אשת איש ליאסר על כל העולם: דבר הוא · אף עדות של ביאה קיים ונהרגת: הכא נמי כו' · עדי גניבה חייבו ליה כפילא בלאי עדי טביחה אבל הני דעדות חזקה שלשתן הכיתות צריכות זו לזו: למעוטי אחד אומר אחת בגבה וכו' · וקאהו לשויה גדולה לענין עונשין או לענין שיהו קידושיה קדושין: בגבה · שיער ראיתי בקשרי אצבעותיה: חצי דבר · שיער אחד: וחצי עדות · עד אחד יש לשער ופשיטא דלאו עדות היא: אלא קטנה היא כו' · הלכך לא מצטרפין אבל לגבי חזקה כולן מעידין שהיה מוחזק בה: עקוץ תאינה · לקוט תאינים מתאינתי בדמי הגניבה בשבת וכן עשה ונתחייב מיתה: והא אי תבע ליה · בעל התאינה ללוקח °בדינא · לומר החזר לי תאינים שלקטת או תן לי מה שמכרת לי בדמיהן: לא אמרינן · לגנב זיל שלים אשתכח דלאו מכירה הוא (*והאי משלם ד' וה'): זרוק גניבה לחצרי. בשבת ואני אתן לך מעות וכן עשה קנאה לוקח וזה נתחייב מיתה: כרבי עקיבא דאמר · בהזורק (שבת דף צז·): קלוטה כמי שהונחה · הזורק מרשות לרשות כיון שקלטה האויר נתחייב משום שבת נמצא חיוב שבת והיוב מכירה באין כאחד שאויר חצר קנה ללוקח דכיון דסופו לנוח כמונח דמי: אסרה תורה. להביא לבית המקדש לכל נדר: ואפילו בא על אמו · ונתן לה טלה באתננה אסור ואף על גב דאי לא הוה יהיב לה ניהלה *והואיל תבעה ליה בדינא לא אמרינן ליה קיים לה תנאה דהא מתחייב בנפשיה הוא: אפילו

דאף על גב דעדי ביאה צריכין לעדי קדושין · פירוש כל זמן שלא הוחזקה באשת איש:

למעוטי שנים אומרים אחד בגבה כו' · ולא דמי לשנה ראשונה בפני שנים כו' דהתם ראו כל מה שהיו יכולין לראות באותה שנה ורב אלפס פירש משום דהתם מהני סהדותייהו לענין פירות שאכל בשנה ראשונה שחייב לשלם אם לא ימלא יותר עדים וטעם ראשון נראה לר"י עיקר דתנן בפרק התקבל (גיטין דף סג:) האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כיתי עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע אלמא לא חשיב כי האי גוונא חצי דבר אע"ג דצריכי אלו לאלו דאפי' למאן דאמר שליח נאמן כשגט בידו ולא צריכי עדי אמירה לעדי קבלה מ"מ כיון שצריך שנראה הגט בידו חצי דבר הוא אלא ע"כ משום שכל כת רואה כל מה שיכולה [לראות] באותה שעה ואתיא מתניתין [דגיטין] כרבנן:

באומר לו עקוץ תאינה מתאינתי כו' · וא"ת והיכי דמי אי דקיימא גניבה בחצירו של לוקח בשעת עקירה מאי פריך עלה וכיון דאי קתבע ליה כו' מכירה נמי לא הוי מכירה נהי דמחייב בנפשו מכל מקום קנייה ליה חצירו ללוקח ואלא דליתא בחצירו של לוקח דל חיוב שבת מהכא לאו מכירה היא דהא קי"ל כרב נחמן דאמר *פירות לא עבדי חליפין ומיהו לפר"ת ניחא דמפרש דהא דפירי לא עבדי חליפין היינו בתורת קנין סודר שמחזיר לו הסודר ולא יהיב לו אלא לקנין בעלמא אבל במכוין להקנות זה תחת זה שוה בשוה בתורת דמים קני ואומר ר"י דהכא לא דייק אלא אלשון מכר דאפי' קאי בחצר הלוקח כיון דלא אמר זיל שלים אין זו מכירה אלא מתנה ואף על גב דבתשלומי ארבעה וחמשה מתחייב על המתנה כמו על המכר כדאמרינן לקמן מ"מ גנב ומכר בשבת קתני ואין זו מכירה וכך לן עקוץ תאינה מתאינתי כמו עקוץ תאינה מתאינתיך:

במאן כרבי עקיבא דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא · ואם תאמר לרבי עקיבא נמי כיון דמטא לאויר חצירו חייב לענין שבת דרשות היחיד עולה עד לרקיע ולענין קנין לא קני באויר עד דמטי לתוך המחיצות כדמוכח בגיטין בהזורק (דף עט. ושם) גבי הוא מלמעלה והיא מלמטה כיון שיצא מרשות הגג מגורשת ומוקי לה כגון שמחיצות התחתונות עודפות על העליונות וי"ל דהכא איירי שזרק לחצר דרך פתח או דרך חלון ולא מעל מחיצת החצר וא"ת ומ"ש דבגיטין נקט רבי והכא נקט רבי עקיבא וי"ל דהכא נקט רבי עקיבא משום דאיירי בסתם חצר שאין מקורה דרבי לא אמר קלוטה כמי שהונחה דמיא אלא ברה"י מקורה כדאמרינן בריש שבת (דף ה. ושם*) דאמר ביתא כמאן דמליא דמיא אבל רבי עקיבא אית ליה אפילו ברשות הרבים שאין מקורה ובגיטין נקט רבי משום דהוקמא כשמחיצות התחתונות עודפות דלרבי עקיבא לא מצי למינקט דלדידיה אפי' בלא מחיצות כלל כמו ברה"ר אית ליה כמי שהונחה דמיא בריש שבת וס"ד דלרבי אפילו במחיצות בלא קרוי אמרינן כמאן דמליא דמיא אי נמי למאי דבעי לאוקמי כרבי איירי בחצר מקורה:

לענין שבת לא מחייב עד דניחה בחצר. וא"ת וכיון שהקנין בא בין עקירה להנחה אית לן למימר קם ליה בדרבה מיניה כדאמרינן בריש אלו נערות (כתובות דף לא. ושם*) דאמר רבי אבין זרק חץ מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיראין בהליכתו פטור עקירה צורך הנחה הוא ולפי מה שמפרש רבינו תם דאי אפשר לניסוך בלא הגבהה ורבי ירמיה דאמר בהניזקין (גיטין דף נב: ושם*) גבי מנסך משעת הגבהה קני מהחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך לית ליה הגבהה צורך ניסוך הוא הדין דלית ליה עקירה צורך הנחה אתי שפיר דפריך הכא אליבא דרבי ירמיה ונראה לר"י דהוי מצי לשנויי דעקירה צורך הנחה הוא אלא לדברי המקשן שלא היה סובר טעם זה משיב ליה דמשכחת ליה שפיר באומר לא תקנה גניבותיך עד שתנוח:

אתנן אסרה תורה ואפילו בא על אמו. תימה דמנ"ל הא וי"מ משום דאמר בהבא על יבמתו (יבמות דף נט: ושם) דאתנן כלב ומחיר זונה מותרין מדכתיב גם שניהם ולא ארבעה ומדמיעט אתנן כלב שהוא במיתה ש"מ באשה כה"ג הוי אתנן ואין נראה פירוש זה דהא מי כתיב ולא ארבעה שניהם כתיב ונאמר שניהם ולא שלשה ולא אתא למעוטי אלא מחיר זונה ונראה לפרש משום דעיקר אתנן בעריות הוא דכתיב כדמוכח בפ' כל האסורים (תמורה דף כט: ושם) דזונה דגבי אתנן בחייבי כריתות משתעי וא"ת דלמא כי אסר הכתוב אתנן כגון שאמר לה אדם אחר הא לך טלה זה ושכבי עם בנך דבההוא לא מחייב מיתה ושייך אתנן כה"ג כדתנן בפרק כל האסורים (שם דף כט: ושם:*) האומר הא לך טלה זה ותלין שפחתך אלל עבדי ר"מ אומר אינו אתנן וחכמים אומרים הרי זה אתנן ואפילו ר"מ לא קאמר אלא משום דשפחה בעבד שריא כדמפרש התם דיש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית. ותירץ ר"י דפשטי' דקרא דלא תביא אתנן זונה משמע בכתפי אתנן שהבועל הוא הנותן אתנן: [ועי' תוס' בכורות נו: ד"ה זונה]:

אילו תבעה ליה כו'. אע"ג דמוקמיה בע"ז (דף סג· ושם) דקאי אתנן באסורה מטעם זה לא היה נאסר ולא חשיב אתנן אלא מתנה בעלמא ועיקר טעמא דאתנן כדמסיק הכא משום

עין משפט נר מצוה

נה א ב מיי' פ"ד מהל' עדות הלכה ז סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף יג:

עו ג טוח"מ סימן שנ:

עז ד ה מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה ה טור ח"מ שם:

עח ו מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הל' ח סמג לאוין שטז

גליון הש"ס

גמ' דבר ולא חצי דבר. עיין הוריות דף ד ע"א תוס' ד"ה קרי: רש"י ד"ה בדינא לומר החזר לי תאינים. עיין סנהדרין דף עב ע"א וצ"ע:

[ב"ב נו: סנהדרין ל:]

[רש"ל מ"ז]

[ב"מ מז:]

מסורת הש"ס

[ב"ב מז סנהדרין ל סו:]

[ועי' נדה נב: ובפרש"י דכתם]

ס"א והאמא קתני מכר הא לאו מכירה היא

[שבת ד: א. גיטין עט.]

כב"י וכ"א אינ

ב"מ נא.

אפילו הכי כיון דקא מקני ל'ה בהכי הויא מכירה: גנב וטבח ביום הכפורים וכו': אמרי אמאי נהי דקטלה ליכא מלקות מיהא איכא [א]וקי"ל דאינו לוקה ומשלם אמרי הא מני ר"מ היא דאמר *לוקה ומשלם אי ר"מ אפילו טבח בשבת וכי תימה לוקה ומשלם אית ליה מת ומשלם לית ליה ולא והתניא גנב וטבח בשבת גנב וטבח לע"ז גנב שור הנסקל וטבחו משלם ארבעה וחמשה דברי ר"מ וחכמים [ב]פוטרין אמרי בר מינה דההיא דהא אתמר עלה א"ר יעקב א"ר יוחנן ואמרי לה א"ר ירמיה אמר רבי שמעון בן לקיש רבי אבין ורבי אלעא וכל חבורתא משמיה דרבי יוחנן אמרי [ג]בטובח ע"י אחר וכי זה חוטא וזה מתחייב אמר רבא שאני הכא דאמר קרא °וטבחו *ומכרו *מה מכירה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר דבי ר' ישמעאל תנא או [ד]לרבות את השליח דבי חזקיה תנא תחת לרבות את השליח *מתקיף לה מר זוטרא מי איכא מידי דאילו עביד איהו לא מיחייב ועביד שליח ומיחייב א"ל רב אשי התם לאו משום דלא מיחייב הוא אלא דקם ליה בדרבה מיניה ואי בטובח על ידי אחר מ"ט דרבנן דפטרי אמרי *מאן חכמים ר"ש דאמר *[ה]שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה אמרי בשלמא ע"ז ושור הנסקל שחיטה שאינה ראויה היא אלא שבת שחיטה ראויה היא דתנן* [ו]השוחט בשבת וביום הכפורים אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשירה אמרי סבר לה כרבי יוחנן הסנדלר דתנן* המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דברי ר"מ רבי יהודה אומר [ז]בשוגג יאכל במוצאי שבת במזיד לא יאכל עולמית רבי יוחנן הסנדלר אומר בשוגג אכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים מ"ט דר' יוחנן הסנדלר כדדריש רבי חייא אפיתחא דבי נשיאה °ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם מה קדש אסור באכילה אף מעשה שבת אסורין באכילה אי מה קדש אסור בהנאה אף מעשה שבת אסור בהנאה ת"ל לכם שלכם יהא [ח]כול אפילו בשוגג ת"ל °מחלליה מות יומת במזיד אמרתי לך ולא בשוגג פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר מעשה שבת דרבנן מ"ד דאורייתא כדאמרן ומ"ד דרבנן אמר קרא *קדש הוא הוא קדש *[ה]ואין מעשיו קדש בשלמא למ"ד דאורייתא אמטו להכי

Margin (Gemara): שמות כא · שמות לא · שם · [קדש היא היא קדש ואין מעשיה כצ"ל]:

רש"י

אפי' הכי · כי יהיב לה חייל עליה דעלה איסור אתנן׃ הכא נמי כו': מלקות איכא · משום לאו: ר' מאיר היא · במסכת מכות (דף ד·) מעידים אנו בפלוני שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין: גנב וטבח בשבת · ואע"ג דאיכא חיוב מיתה: גנב שור הנסקל · אע"ג דאיסורי הנאה הוא חייב וכדתני לקמן טעמא: וכי . שליח חוטא ושולח מתחייב בתשלומי ד' וה' והא קיימא לן דאין שליח לדבר עבירה במסכת קדושין (דף מב:): אין מכירה אלא בשנים מוכר ולוקח: התם · כי עביד איהו *דפטרה ליה לאו משום דלא מיחייב אלא משום דקם ליה בדרבה מיניה: ר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה כו' · כדתנן בפרקין רבי שמעון פוטר בשני אלו: בשלמא ע"ז ושור הנסקל · איסורי הנאה נינהו דאמר במסכת ע"ז (דף נד·) אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה: בשוגג יאכל · אפי' הוא עצמו ואפילו בו ביום: במזיד לא יאכל · בו ביום והוא הדין לאחרים ואיידי דתנא רישא בדידיה תנא נמי סיפא בדידיה והכי איבעי לן לפרושי בהכל שוחטין: רבי יהודה אומר בשוגג יאכל · הוא בעצמו למוצאי שבת ובו ביום לא הוא ולא אחרים ואיידי דבעי למיתנא סיפא בדידיה תנא נמי ברישא בדידיה: במזיד לא יאכל · הוא עולמית אבל אחרים אוכלים: בדר' יוחנן הסנדלר גרסינן יאכל: יכול אפי' בשוגג · יאסר באכילה: במזיד אמרתי לך · קודש הוא היכא דשייך דין מיתה ולא בשוגג: מעשה שבת דאורייתא · אסורין באכילה: להכי

תוספות

משום דקא יהיב לה הוי אתנן פי' כיון שצריך לתת לה לצאת ידי שמים אפי' לא היה עומד בתלירה חשיב אתנן ולא מתנה ה"נ הויא מכירה וכן משמע בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף צא· ושם) דחייב ליתן לצאת ידי שמים דאמר התם החוסם את הפרה ודש בה לוקה ומשלם ד' קבים לפרה וג' קבים לחמור ופריך והא קיימא לן דאין לוקה ומשלם ומשני רבא אתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו וא"ת דבפרק בן סורר ומורה (סנהד' דף עב. ושם*) אמרינן רבא איגניבו ליה [דיכרי] במחתרת אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו הואיל ונפק מפומיה דרב דבדמים קנינהו ואם היו חייבין לצאת ידי שמים אמאי לא קבלינהו וי"ל שהם לא היו מחזירים אלא משום שהיו סבורים שחייבין להחזיר מן הדין:

והא קי"ל דאין לוקה ומשלם · הכי נמי פריך אמתניתין דאלו נערות (כתובות דף לב. ושם*) ותימה דהא בקנס משמע דמודו כולי עלמא דלוקה ומשלם דילפינן ממוציא שם רע כדמוכח בפ"ק דמכות (דף ד· ושם) דהוי גמרינן בכל דוכתין ממוציא שם רע אי לאו דאיכא למפרך מה למוציא שם רע שכן קנס וכדי רשעתו טוקי בחד ממון דלאו קנס ודוחק לומר דרבנן פליגי אדרבי מאיר וסברי עדים זוממים קנסא הוא וכדי רשעתו בעדים זוממים כתיב למימרא דאפי' בקנס משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות וי"ל דודאי אי לאו דאיכא למפרך מה למוציא שם רע שכן קנס הוה ילפינן בכל דוכתא דלוקה ומשלם והוה דרשינן כדי רשעתו לדרשה אחרת כדדרשינן באלו נערות אבל השתא דאיכא למפרך ומוקמי כדי רשעתו דאין לוקה ומשלם מהשתא ילפינן בכל דוכתין מהתם דאין עדים זוממים לוקין ומשלמין אפילו בקנס דבכל ענין אמרה תורה דאין עדים זוממים לוקין ומשלמין אפי' בשעה שהעידו שקר טבחו ומכרו דהוי קנס ומעדים זוממין ילפינן טפי ממוציא ש"ר דעיקר מלקות כתיב בהן ומלאו דחסימה דסמיך ליה ילפינן לכל המלקיות:

במטבח ע"י אחר · ואם תאמר ולרבה דאמר בפרק אלו נערות (כתובות דף לד: ושם*) דלרבי מאיר חידוש הוא שחדשה תורה בקנס דאף ע"ג דמקטל משלם היכי הוה משני מתני' דאי כר"מ אפי' טובח בשבת נמי וי"ל דהוה מוקים מתני' בדלא אתרו ביה וכרבי יוחנן דאמר חייבי מלקיות שוגגין חייבין בתשלומין והכי משני רבה התם מתניתין דאלו נערות:

או לרבות את השליח · ומאן דמצריך או לחלק דרים מתחת לרבות את השליח:

בשלמא ע"ז ושור הנסקל שחיטה שאין ראויה היא · הך סוגיא אתיא כמ"ד בהשוחט (חולין דף מ·) אדם אוסר דבר שאין שלו בעשה בה מעשה דפלוגתא דתנאי היא וא"ת והא אמר התם דאפילו למ"ד אדם אוסר הני מילי עובד כוכבים אבל ישראל לצעורי קמכוין והכי שחיטה ראויה היא וי"ל (א) כשנתן רשות לשליח לשחוט כרצונו ואפי' לע"ז דאין שייך לומר לצעורי בעלים קמכוין שהשליח סבור שהוא של גנב:

המבשל בשבת · מפורש בפרק הניזקין (גיטין דף נג: ושם*):

מה קדש אסור אף מעשה שבת אסורים · וא"ת ולא ניכתוב לא קדש ולא לכם ואנא ידענא דאסירי מלא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל וי"ל דאי מהתם ה"א אפי' שוגג להכי איצטריך למיכתב הכא ולסמכיה למחלליה לומר במזיד אמרתי לך ולא בשוגג:

היא קדש ואין מעשיה קדש · ולא סגי דלא ניכתוב לא היא ולא קדש דמכל שתעבתי לך הוה אסרינן באכילה והכי איתא בהדיא בפרק כל הבשר (חולין דף קטו. ושם*):

***אלא** למ"ד דרבנן אמאי פטרי רבנן · הוה מצי למימר דלא דרשי או ותחת לרבות את השליח אלא דלא ניחא ליה למימר דפליגי בשליח ואם תאמר והא משמע לקמן דאפי' בדרבנן פטרינן שחיטה שאין ראויה דהא בעי למימר אליבא דמתני' דקסבר ר' יוחנן דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא וקתני רבי שמעון פוטר בשני אלו וי"ל דעל כרחך לא בעי למימר דלאו דאורייתא אלא לת"ק דבפרק כיסוי הדם (חולין דף פה: ושם) דייקינן בהדיא דסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא מדתנן בפרק בתרא דתמורה (דף לג:) רבי שמעון אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו וכן חיה וכי דייק התם ממתניתין דתמורה הוא הדין דהוה מצי למידק ממתניתין דקתני רבי שמעון פוטר בשני אלו:

כיון

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה א ופ"א מהלכות נערה הלכה יא ופי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב ופ"ו מהלכות תרומות הל' ו ופ"ד מהל' חובל הלכה ט טוח"מ סי' שנ:

פ ב מיי' פ"ג מהלכות גניבה הלכה ג סמג עשין עא טוח"מ סי' שנ: טוש"ע ח"מ סי' שנא:

[ד"ה ולא]

פא ג ד מיי' שם הל' ו טוח"מ סי' שנ:

פב ה מיי' פי"ב מהל' שחיטה הל' ו ועיין בלח"מ ופי"ד הל' י ופ"ב מהל' גניבה הל' ח סמג עשין סד עא טוש"ע י"ד סי' טז סעיף ט וסי' כח סעיף יז וטוח"מ סי' שנ:

[ד"ה דאין]

[כתובות לג: קדושין מג. לקמן עט.]

פג ו מיי' פ"א מהל' שחיטה הלכה כט סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' יא סעיף ב:

פד ז ח מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיח סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בשלמא וכו' וי"ל דמיירי כשנתן:

מסורת הש"ס

כתובות לג: ב"מ לא. וש"נ

צ"ל דפטרינן יעב"ץ

[צ"ל או מכרו וכ"ה בכתובות]

כתובות שם

גרוכין פג. וש"נ [חולין פ. פה. פה: כתובות לד. קדושין נז. לקמן עו.]

כתובות לד· חולין יד.

שבת לח. ביצה יז: תרומות פ"ב מ"ג כתובות לד. גיטין נג: ע"ש חולין טו. [תוספתא דשבת פ"ג]

[ד"ה ור"מ]

[כתובות לד. חולין קטו.]

[ד"ה המבשל]

[ד"ה היא]

שייך לע"ב

להכי פטרי רבנן אלא למ"ד דרבנן אמאי פטרי רבנן אשארא אע"ז ושור הנסקל ורבי מאיר אמאי מחייב שוחט לע"ז כיון דשחט בה פורתא אסרה אידך איסורי הנאה הוא ולא דמריה קא טבח (ולא דידיה קא טבח) אמר רבא *באומר בגמר זביחה הוא עובדה שור הנסקל איסורי הנאה נינהו לאו דמריה קא טבח (ולאו דידיה קא טבח) אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שמסרו לשומר והזיק בבית שומר והועד בבית שומר ונגמר דינו בבית שומר* ור"מ סבר לה כרבי יעקב וס"ל כר' שמעון סבר לה כרבי יעקב דאמר* אף משנגמר דינו החזירו שומר לבעלים מוחזר וסבר לה כרבי שמעון דאמר *דבר הגורם לממון כממון דמי דתנן *ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותן חייב אלמא דבר הגורם לממון כממון דמי אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא מי מצית מוקמת מתניתין כר"מ ולא כר"ש והא קתני סיפא רבי שמעון פוטר בשני אלו מכלל דבכולה מתניתין מודה א"ל לא מכלל דמודה בטבח ומכר לרפואה ולכלבים: גנב משל אביו וטבח ומכר וכו': בעא מיניה רבא מרב נחמן גנב שור של שני שותפין וטבחו והודה לאחר מהן מהו °חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר או דלמא חמשה בקר אמר רחמנא °ואפילו חמשה חצאי בקר א"ל חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר איתיביה גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו משלם תשלומי ארבעה וחמשה והא הכא כיון דמת אביו כמו שקדם והודה לאחד מהן דמי וקתני משלם תשלומי ארבעה וחמשה א"ל הכא במאי עסקינן *כגון שעמד אביו בדין אבל לא עמד בדין מאי אינו משלם תשלומי ארבעת וחמשה אי הכי אדתני סיפא גנב משל אביו ומת ואח"כ טבח ומכר אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה ניפלוג בדידיה במה דברים אמורים כשעמד בדין אבל לא עמד בדין אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה א"ל הכי נמי איידי דנסיב רישא גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו נסיב סיפא נמי גנב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח ומכר לצפרא א"ל חמשה בקר אמר רחמנא **ואפי' חמשה חצאי בקר והאי דלא אמרי לך באורתא

דלא

להכי פטרי רבנן. דשחיטה שאינה ראויה היא וכדברי ר' שמעון: כיון דשחיט בה פורתא איתסרא. משום זבחי מתים דקא סלקא דעתך ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ומתחילתה נאסרה משום זבחי מתים ולענין תשלומין ד' וה' וטבחו כולו בעינן כדאמרינן לקמן כי גמר לה לאו דמריה קטבח שכבר אבדה ממנו קודם שחיטה ונאסרה עליו והוה ליה כמו שהשליכה לאור קודם שחיטה דמשלם קרן וכפל ותו לא: בגמר זביחה הוא עובדה. לע"ז הוא עובד בגמר זביחה ולא בתחילה: שמסרו בעליו לשומר. קודם שהזיק והזיק בבית שומר כו': דר' יעקב. בשאלהי שור שנגח ד' וה': מוחזר. ואומר לו הרי שלך לפניך כמאלת שאע"פ שאינו שוה כלום גורם לממון הוא דכל זמן שהוא קיים שומר פוטר את עצמו בו ואם יאבד ישלם דמיו: קדשים שחייב באחריותן. גנב שגנב קדשים מבית בעלים אם קיבלם בעליו עליו באחריות כגון דאמר הרי עלי עולה והפרישו זו: חייב. לשלם כפל (א) דאע"ג דלאו דידיה הוא אלא דהקדש כיון דגורם לממון הוא דאי מית בידו בעי לשלומי כדידיה דמיא: מי מצית מוקמת למתניתי' דג"ב וטבח ביום הכפורים כרבי מאיר לאודיה דאמר לוקה ומשלם והא מדקתני כו': לרפואה ולכלבים. ואיצטריך לאשמועינן אע"ג דלרבי שמעון שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה הך שחיטה ראויה קא חשיב לה אבל ביום הכפורים פליג משום דאין לוקה ומשלם: והודה לאחד מהן. על חלקו ומודה בקנס פטור: מהו. לחייבו לשלם לחבירו את חלקו כשיבאו עדים:

דלא

כיון שנשחט בה פורתא אסרה. ואפילו למ"ד אין לשחיטה אלא בסוף נאסרת בפורתא קמא שהאיסור תלוי במעשה ולא בשחיטה כדקאמרינן בהשוחט (חולין דף מ·) אע"ג שאמר המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה ואהוא פורתא לא מחייב בתשלומי ד' וה' ואפילו למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כדאמרינן לקמן דבעינן וטבחו כוליה באיסורא: איסורי הנאה ולא דמריה קשחיט. וא"ת ולמה לי טעמא דלא דמריה קשחיט תיפוק ליה דאין זה טביחה דמתהפך בעפר בעלמא הוא כדאמרינן בהשוחט (שם) גבי השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז חייב שלשה חטאות ופריך אשחוטי חוץ לא ליחייב מחתך בעפר הוא דאסרה בשחיטה פורתא לע"ז ויש לומר דהתם נמי לא פריך אלא משום דבעי ראויה לפתח אהל מועד וכיון דנאסרה בשחיטה פורתא תו לא חזי לפתח אהל מועד ואם תאמר ומה בכך דלאו דמריה קטבח הא כל טובח נמי לאו דמריה קטבח דמכי שחט בה פורתא קנייה בשינוי מעשה ויש לומר דלא חשיב שינוי מעשה לקנות בכך ואם תאמר ומ"ט דרבי מאיר דמחייב הכא והא בפרק כיסוי הדם (חולין דף פה. ושם*) מפרש טעמא דר' מאיר דלא בעי שחיטה ראויה משום דגמר שחיטה משחוטי חוץ דדנין שחיטה משחיטה ואין דנין שחיטה מטביחה מטבוח טבח והכן אבל הכא דכתיב וטבחו אדרבה אית לן למילף טפי טביחה מטביחה ממאי דנילף טביחה משחיטה וי"ל דהכא איכא למימר דנין שחיטה דעבירה משחיטה דעבירה שאסור לו לגנוב ולשחוט משחוטי חוץ ואין דנין טביחה מטבוח טבח והכן שהיא שחיטת היתר והא דלא משני הכי בפרק כיסוי הדם (שם) משום דבשוחט אותו ואת בנו פעמים ששוחט את הטריפה קודם שהוא (שוחט השנית) שחיטת היתר ועי"ל דדנין דבר הנאמר בסיני מדבר הנאמר בסיני אבל וטבוח טבח לא נאמר בסיני והא דלא משני התם הכי משום דהית ליה שינויי אחריני ומיהו קשה בריש פ"ב דיבמות (דף יז:) אמר דנין אחים מאחים ואין דנין אחים מאחיך אע"ג דשנים עשר עבדיך אחים אנחנו לא נאמר בסיני וי"ל כיון דילפינן כבר בחד דוכתא דשמה שחיטה כגון באותו ואת בנו משום דהוי שחיטה משחיטה קסבר רבי מאיר יש לנו לומר בכל מקום ולהכי בתשלומי ארבעה וחמשה נמי שמה שחיטה וליכא למימר דאדרבה נילף בתשלומי ארבעה וחמשה טביחה מטביחה דשחיטה שאין ראויה לא שמה שחיטה ונימא הוא הדין באותו ואת בנו דהא כיון דאיכא למימר הכי והכי סברא דדנין דבר הנאמר בסיני מדבר הנאמר בסיני:

וסבר לה כרבי שמעון דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי. תימה דל"ל למימר דסבר כרבי שמעון לימא דר' מאיר לטעמיה דדאין דינא דגרמי דכל שכן דמחייב בדבר הגורם לממון דהא אמר בהגוזל קמא (לקמן דף לח:) אימור דאמר ר' שמעון דכממון דמי דבר שעיקרו ממון דבר שאין עיקרו ממון כגון שורף שטרותיו של חבירו מי שמעת ליה אם כן רבי מאיר דמחייב בשורף שטרות כדאמרינן התם (לקמן דף לח: ושם) דמאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא כ"ש דמחייב בדבר הגורם לממון וי"ל דאיכא נמי סברא למימר איפכא דע"כ לא מחייב רבי מאיר אלא בדינא דגרמי כגון בשורף שטרות של חבירו וכיוצא בו שראוי השטר לכל העולם למכור ולגבות בו וכן במסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו ראויה התבואה לכל העולם אבל דבר הגורם לממון כמו שור הנסקל וקדשים שחייב באחריותן איגו ראוי אלא לזה שיפטר בו עצמו לא יחייב רבי מאיר להכי קאמר דסבר לה כרבי שמעון וי"מ דלהכי קאמר דסבר לה כרבי שמעון משום דרבי שמעון קאמר בהדיא דחייב ארבעה וחמשה בדבר הגורם לממון אבל ממאי דמחייב רבי מאיר בדינא דגרמי אין להוכיח שיחייב ארבעה וחמשה בדבר הגורם לממון וריב"א מפרש דבדינא דגרמי לא מחייב רבי מאיר אלא מדרבנן כדמוכח בסוף הכונס (לעיל דף סב·) [ע' תוס' לעיל נו· ד"ה חמור]: מכלל דבכולה מתניתין מודה. קצת קשה דמה דיוק הוא זה: טבח והודה לאחד מהם מהו. אליבא דמ"ד (לקמן דף עה·) מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור מיבעי ליה דע"כ כשיש עדים בדבר מיירי דאי באין עדים בהודאה לא יתחייב בשום ענין:

דלא

כו א מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' י סמ"ג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנ:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חייב לשלם כפל ד' וה' דאע"ג:

גליון הש"ס

גמ' ואפילו חמשה חצאי בקר. עיין לעיל דף מ ע"א תוספות ד"ה כופר שלם:

[ד"ה דנין]

תורה אור

[כתובות לד. וש"נ]

ונגנב מבית שומר כצ"ל

לעיל מה. לקמן לח: [כתובות לד.]

[פסחים כט: וש"נ] לקמן עו:

שמות כא

[עי' תוס' כתובות לח: ד"ה יש נגר]

[עי' תוס' ב"מ נו. ד"ה ויצאו]

דלא אכלי בשרא דתורא ואלא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא א"ל רישא קרינא ביה וטבחו כולו באיסורא סיפא לא קרינא ביה וטבחו כולו באיסורא: השוחט ונמצאת טריפה וכו' : א"ל רב חביבי מחוזנאה לרב אשי ש"מ *אינה לשחיטה אלא לבסוף דאי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כיון דשחט בה פורתא אסרה אידך לא דמריה קא טבח א"ל רב הונא בריה דרבא כי קא מחייב אההוא פורתא א"ל רב אשי לא תידחי וטבחו כולו בעינן וליכא אלא קשיא א"ל הכי אמר רב גמדא משמיה דרבא כגון ששחט מקצת סימנין בחוץ וגמרן בפנים איכא דמתני לה אהא *א"ר שמעון משום דרבי לוי סבא אינה לשחיטה אלא לבסוף ור' יוחנן אמר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף א"ל רב חביבי מחוזנאה לרב אשי לימא קסבר רבי יוחנן *חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא
דאי

דלא אכלי בשרא דתורא · לא דקדקתי טעמו של דבר: ומאי שנא סיפא · כיון דרישא אפי' לא עמד בדין [קאמר רחמנא] דאמשה בקר ואפי' חמשה חלאי בקר סיפא כשמת אביו ואחר כך טבח ומכר למה לא ישלם לאחיו את חלקם: וטבחו כולו משמע: ש"מ · מדקתני מתניתין השוחט חולין בעזרה חייב: אינה לשחיטה אלא לבסוף · הלכך כל כמה דטבח דמריה קא טבח ובגמר שחיטה הוא דמיתסר בהנאה: כגון ששחט מיעוט סימנין בחוץ וגמרן בפנים · או השלימן לרוב דבגמר טביחה הוא דאיתסרא ועד השתא דמריה קא טבח: אינה לשחיטה · אין שחיטה נקראת אלא לבסוף ונפקא מינה לענין המחשב בקדשים חוץ למקומס או חוץ לזמנן או מחשב שלא לשמן אינה מחשבה אא"כ חישב בסוף שחיטה: מתחילה ועד סוף · וכל כמה דחשיב הויא מחשבה · חולין שנשחטו בעזרה · פלוגתא היא במסכת קדושין (דף נח·) אי דאורייתא היא אי דרבנן:
דאי

דלא אכלי בשרא דתורא · שרוי בתענית היה: סיפא לא קרינא ביה וטבחו כולו באיסורא · משמע אבל כפל מחייב אע"ג דלא עמד בדין ואפי' ארבעה וחמשה הוה מחייב אי לאו דבעינן וטבחו כולו באיסורא ורישא נמי קתני חייב בארבעה וחמשה ואע"ג דאיירי בלא עמד בדין כמו בסיפא דאין חילוק בין רישא לסיפא אלא דברישא טבח ואח"כ מת אביו ובסיפא מת אביו ואח"כ טבח ולמאי דס"ל מעיקרא לרב נחמן ולא חמשה חלאי בקר לא מוקי כשעמד בדין אלא משום דלא ליהוי ה' חלאי בקר אם כן משמע כל הסוגיא דאדם מוריש קנס לבניו והקשה ריב"א דבריש נערה שנתפתתה (כתובות דף מב: ושם) אמרינן כי קאמרינן ממונא הוי להורישו לבניו בשאר קנסות והתם הוי פי' משום שעמד בדין אבל לא עמד בדין משמע כולה שמעתא דלא מצי להוריש וי"ל דרבא ורב נחמן דהכא לית להו סוגיא דהתם דס"ל דיכול להוריש בשאר קנסות אע"ג שלא עמד בדין דנהי דקנס של אונס ופיתוי אין יכול להוריש בשום ענין כדקתני במתני' דהתם היינו משום דאותו דבר שהקנס יוצא ממנו דהיינו הבת אין יכול להורישו לבניו כדאמרינן התם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם אבל ממון דהכא שהכפל ד' וה' יוצאין ממנו דהיינו בהמה הוא מוריש לבניו לפיכך זה הקנס מוריש לבניו ועוד נראה לר"י דרבא ורב נחמן דהכא לא פליגי אסוגיא דרבה ואביי דפרק נערה (שם) דמיירי הכא כולה מתניתין כשעמד בדין ואמרו ליה חייב אתה ליתן לו דכה"ג אדם מוריש לבניו קנס כיון דא"ל חייב אתה ליתן לו ולא שייך השתא למפרך ארישא ליפלוג בדידיה בטבח ומכר בחיי אביו בין עמד בדין ללא עמד דניחא ליה למתני כולה בעמד בדין דתו לא הוי קנס דאפ"ה בסיפא מת אביו ואח"כ טבח דפטור משום דבעינן וטבחו כולו באיסורא וליכא והיוצא זה אינו יכול להשמיענו אלא במת אביו ואח"כ טבח ומכר אבל מעיקרא דסבירא ליה חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חלאי בקר והיינו טעמא דמפטר בסיפא פריך שפיר דליפלוג וליתני בדידיה במה דברים אמורים כשעמד בדין ואמר לו לא תן לו אבל לא עמד בדין פירוש שלא אמר לו לא תן לו אלא חייב אתה ליתן לו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו פטור מטעם ולא ה' חלאי בקר *דהיינו טעמא דסיפא דסיפא נמי מיירי בלא עמד בדין בחיי אביו שלא אמר לו לא תן לו אלא חייב אתה לו אם כן בחנם נקט בסיפא מת אביו ואחר כך טבח דבזה הענין אפי' טבח ואחר כך מת נמי וקצת נראה דוחק פירוש זה דמאחר דמועלת העמדה בדין דחייב אתה ליתן לו לענין שחשוב כאילו זכה שיכול להוריש לבניו אם כן גם לענין זה תועיל שיחשוב כאילו נתחייב לאביו ה' בקר שלמים שמכח האב הוא מתחייב לשלם לאחיו ולא מכחם ור"י הלבן מפרש דבכל קנס אדם מוריש לבניו *והסוגיא דפרק נערה (שם) לענין קרבן שבועה איירי כמו שמוכח תחילת הסוגיא דלענין קרבן שבועה שאל אביי לרבה ועל זה השיבו כי קאמינא ממון הוי לרבי שמעון להתחייב עליו קרבן שבועה להורישו לבניו שאם מת ותבעוהו אחר מיתת אביהם קנס שהיית חייב לאביהו והעמידך בדין ונתחייבת לו בדין וכפר ונשבע ואחר כך הודה הואיל ואגלאי מילתא דבשעת שנפל ליד היורשים כבר היה ממון אלא אביהם שהרי כבר עמד עליו בדין ונתחייב לו ולא היה יכול להודות ולהפטר מהן אם כן לגבי דידהו אין עיקרו קנס וה"ל דומיא דפקדון דקרא ומתחייב עליה קרבן שבועה אבל אם לא עמד בדין אע"פ שהיורש יורשו מכל מקום אין דומיא דפקדון ולא מתחייב בטענתו קרבן שבועה אפי' העמידוהו בדין ונתחייב להו בדין ואחר כך עתה כשתבעוהו כפר ונשבע והודה שהרי עיקרו קנס והא דלאמר בתר הכי דאיצטריך קרא וכיחם לעמדה בדין ובגרה ואחר כך מתה דהתם כי קא ירית מינה קא ירית *מכל מקום אין דומיא דפקדון אע"פ שע"י ירושה בא ליד האב עכשיו הואיל ותחילתו קנס לגבי דידה ודידיה *אפי' מתה אחר שבגרה עיקרו קנס מיקרי לגבי האב ולא מתחייב קרבן שבועה ואם תאמר בפרק אלו נערות (שם דף לח: ושם ד"ה יש) דקבעי יש בגר בקבר ופקע אב או אין בגר ולא פקע אב ואמאי פקע אב כשיש בגר בקבר נהי דאין לו מכח יהיה לו מכח ירושה שיורש את בתו כיון דקנס נמי בר ירושה הוא ויש לומר דהתם אין יכול לזכות מכחה שהבת לא היתה ראויה לזכות בו מעולם* ואם תאמר וכי בעי מעיקרא יש בגר בקבר ודבנה הוי היאך יכול להיות של בנה הלא אינה יכולה להורישה כדקאמר בבעיא בתרייתא יש בגר בקבר ופקע אב ויש לומר דבעיא קמייתא הויא בבושת ופגם דהוי ממונא ומורשת שפיר לבנה אע"ג דבושת ופגם איתקש לקנס כדתנן בפרק נערה (שם דף מא:) לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה משמע דאבושת ופגם נמי קאי מדקתני הרי הן לשון רבים היינו דוקא לענין גביית האב איתקוש לקנס כדכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים וגו' ודרשינן הנאת שכיבה נ' מכלל דאיכא בושת ופגם ואית דדריש תחת אשר עינה מכלל דאיכא בושת ופגם אבל הכא נהי דמפטר המאנס מן הקנס לפי שאין יכולה להוריש שלא זכתה בו מבושת ופגם דהוי ממונא לא מפטר: דאי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מכי שחיט פורתא כו' · ממאי דחייב רחמנא אחולין בעזרה ואשחוטי חוץ לא מצי למפרך אי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מכי שחטה פורתא אסרה והידך מחתך עפר בעלמא הוא אע"ג דליכא למימר דמחייב אההוא פורתא כמו שמפרש בסמוך דכיון דאין שם פסול אחר אלא דשחוטי חוץ לבדו איכא למימר דבהכי חייב רחמנא אבל כשיש פסול אחר עמו אז יש לפטור אפילו למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כיון דבסוף שחיטה הוי כמחתך עפר בעלמא: כי קמחייב אההוא פורתא מחייב · תימה כיון דסוף השחיטה פוסלת אין לו להתחייב אפורתא קמא אפילו למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כדמשמע בפ"ב דחולין (דף כט:) דפריך מההיא דאירע בה פסול בשחיטה בין קודם פסולה בין לאחר פסולה אין מטמאה בגדים בהזאתה קודם פסולה מטמאה בגדים לאחר פסולה אין מטמאה בגדים ואי אמרת ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ניפלוג נמי בשחיטתה ומשני נתקלקלה בשחיטה קאמרת כיון דנתקלקלה בשחיטה לבסוף איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא לאו שחיטה היא כלל ואותו קלקול מפ' ר"ת דלאו דוקא נתקלקלה בגוף השחיטה כגון טחר ומעקר אלא אפי' נתקלקלה ע"י מלאכה שעשה בשעת שחיטה דומיא דאירע בה פסול בהזאתה דמיירי בפסול מלאכה דאי לאו הכי אכתי תקשה לו ניפלוג נמי בשחיטתה בפסול מלאכה אלמא משמע התם דאפי' למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כשאירע פסול באמצע אין תחילת השחיטה שחיטה וי"ל דהכא נמי ה"מ לאקשויי ליה אלא בלאו הכי מסלק ליה שפיר: לימא קסבר רבי יוחנן חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא · ותקשה דידיה אדידיה דאיהו גופיה אמר בפרק האיש מקדש (קדושין דף נז:) חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ויליף לה מקרא :
דאי

פו א מיי' פ"ב מהל' גניבה הלכה ח ופ"ט מהלכות שחיטה הל' ג ופ"ב גב"ש :

רש"ל

פסחים סג. חולין כט: [לי' קנת. זבחים ג.]

[חולין כט: י"ל ר"ש בן לקיש]

אבל פסל מאלם שהרי עמד בדין וא"ל חייב אתה ליתן ויכול להוריש לבניו · העתק מחילופי גרסאות

אפי' לא עמד בדין וא"ל סוגיא דהכא איירי בלא עמד בדין · העתק מחילופי גרסאות

ולענ"ב יליף מוכחא דפטור מקרבן שבועה · העתק מה לגופי גרסאות

שקודם שבגרה לאחר העמדה בדין היתה שלו בתורת קנסא ומשבגרה היא שלה ע"י קנס · העתק מהכ"ע

שהרי מתה כשהיא נערה · העתק מהכ"ע

עין משפט
נר מצוה

פז א ב ג ד מיי' פכ"א מהל' עדות הל' ו :

פח ה מיי' פ"י מהל' עדות הלכה ד סמג לאוין ריד טור ש"ע ח"מ סי' לד סעיף ח :

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה רבא וכו' זה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה וזה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה הא אייתי סהדי :

גליון הש"ס
תוס' ד"ה דאי וכו' אפי' לא אסורה בהנאה אלא מדרבנן . עיין חולין דף קטו ע"א תד"ה תרא מתרפי :

מסורת הש"ס

תורה אור

דאי ס"ד דאורייתא מכי שחיט לה פורתא אסרה אידך לאו דמרה קא טבח א"ל רב אחא בריה דרבא כי קא מחייב נמי אההוא פורתא א"ל רב אשי לא תידחיה וטבחו כולו בעינן וליכא אלא קשיא א"ל הכי אמר רב גמדא משמיה דרבא כי קא מחייב כגון ששחט מקצת סימנין בחוץ וגמרן בפנים :

מתני' גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהן ונמצאו זוממים [א]משלמין הכל גנב על פי שנים וטבח ומכר על פי שנים אחרים אלו ואלו נמצאו זוממין [ב]הראשונים משלמין תשלומי כפל ואחרונים משלמין תשלומי ג' נמצאו אחרונים זוממין [ג]הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי ג' אחד מן אחרונים זוממין בטלה עדות שניה אחד מן הראשונים זוממין [ד]בטלה כל העדות שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה :

גמ' איתמר *עד זומם אביי אמר [ה]למפרע הוא נפסל רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל אביי אמר למפרע הוא נפסל מההוא שעתא דאסהיד הוה ליה רשע והתורה אמרה °אל תשת רשע עד רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל עד זומם חידוש הוא דהא תרי ותרי נינהו מאי חזית דציית להני ציית להני הלכך אין לך בו אלא משעת הידוש ואילך איכא דאמרי רבא נמי כאביי סבירא ליה דאמר למפרע הוא נפסל והבא היינו טעמיה דרבא משום

שמות כג

דאי ס"ד דאורייתא · היכי מתרץ רבי יוחנן למתני' הא בפורתא מתסרא לה: כי קא מחייב · בתשלומין : אההוא פורתא · מחייב היכי דהוי שחיטה לענין חולין בעזרה בתחילתה הוי נמי טביחה לענין תשלומין : וגמרן בפנים· דאיכא וטבחו כולו קודש שנאסרה בהנאה:

מתני' משלמין לו את הכל. ובגמ' מוקי לה כשהוזמו תחלה על הטביחה : והאחרונים משלמים ג' לשור וכגון שהוזמו אחרונים תחילה דאי עדי גניבה הוזמו תחילה בטלה לה עדות טביחה דדלמא בעלים מכרוהו לו וכי מיתזמי אמאי משלמי : בטלה עדות שניה. והוא משלם כפל משום הראשונים והן פטורין דאין עדים משלמין ממון עד שיוזמו שניהן : בטלה כל העדות. והוא פטור והן פטורין ואפי' חזרו והוזמו אחרונים אח"כ אין משלמין שהרי בטלה עדותן כבר והיכחשו דכיון דלא גנב לא טבח והכי לא מה יבו אלא אעמנו הייתם בכתרו גופה של עדות וכ"ש אם הוזמו שנים הראשונים תחילה שעדות שניה בטלה אלא בזמן שלא הוזמו אלא אחד בטלו שתיהן אבל כשהוזמו שניהם לא בטלה עד ת הראשונה אלא משלמין כפל : **גמ'** למפרע נפסל. סנהדרין כז הציד בניסן והוזם על עדות זו בתשרי כל העדיות שהעיד בינתים פסולות דמשעה שהעיד עדות זו נפסל : מכאן ולהבא. משהוזם: אל תשת. ידך עם רשע:
פסידא

דאי ס"ד דאורייתא מכי שחיט בה כו' · משמע דאי הוה מדרבנן חשיב דמרה שפיר ומתוך כך היה נראה לדקדק דתקרובת ע"ז אסורה בהנאה דאורייתא מדקאמר לעיל ור"מ שוחט לע"ז אמאי מחייב כיון דשחט פורתא אסרה אידך לא דמרה קטבח ואי דרבנן הוה חשיב שפיר דמרה ומיהו יש לדחות דתקרובת ע"ז °אפי' לא אסורה בהנאה אלא מדרבנן חשיב ליה שפיר לאו דידיה כיון דאסרו חכמים בכל הנאות דאפילו קידש בו אין האשה מקודשת כדתנן בתוספתא דקדושין (פ"ד) המקדש ביין נסך (ובע"ז) בעורות לבובים כו' אע"פ שקדש בדמיהן אינה מקודשת אבל חולין בעזרה אי הוי דרבנן וקידש בו את האשה מקודשת לכך חשיב דמריה דבסוף האיש מקדש (קדושין דף נח·) קתני גבי חולין שנשחטו בעזרה רבי שמעון אומר מקודשת ופריך אלמא קסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא כו' ומיהו איסור אכילה דהויא ודאי דאורייתא יש לדקדק משמעתין דלעיל דפטרי רבנן שוחט לע"ז משום שחיטה שאין ראויה ואי איסור אכילה לא הויא אלא מדרבנן לא היה נחשב בכך שחיטה שאינה ראויה כמו מעשה דשבת למאן דאמר דרבנן וא"ל דאי אסור באכילה דאורייתא היינו על כרחך משום דהוקשו למת מהאי טעמא נמי תיאסר בהנאה כמת וי"ל כיון דכתיב ויאכלו זבחי מתים לאכילה איתקוש ולא להנאה : **רבא** אמר מכאן ולהבא הוא נפסל · תימה [דברים] חזקת הבתים (ב"ב דף נו· ושם*) אמר זה אומר של אבותי (א) וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה הוא ואכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה אמר רב. נחמן אוקי אכילתא בהדי אכילתא ואוקי ארעא בחזקת אבהתיה אמר ליה רבא והא עדות מוכחשת היא והשתא אמאי הוי מוכחשת הא רבא אית ליה הכא מכאן ולהבא הוא נפסל ואית לן למימר לדידיה אאכילה דאיתכחוש איתכחוש ואאבהתא דלא איתכחוש לא איתכחוש מידי דהוי אשנים מעידים אותו שגנב וטבח והוזמו אטביחה דלרבא דאמר מכאן ולהבא הוא נפסל אע"ג דתוך כדי דיבור כדיבור *דמי כיון דמההיא שעתא דקא מתזמי הוא דפסלי אטביחה דקמיתזמו איתזמו אגניבה דלא איתזמו לא איתזמו כדמוכח לקמן ולהאי טעמא דמפרש משום חידוש ניחא *אבל טעמא דהוי משום פסידא דלקוחות קשה דאין נראה דנקט לקוחות דוקא מדלא קאמר איכא בינייהו כל עדות שאין לענין לקוחות וי"ל דלמאי דמחלק התם בין אותו עדות לעדות אחרת ניחא דכיון דהוחזקו משקרים על אותה קרקע תו לא מהימני עלה אבל הכא אע"פ שהוחזקו משקרים על הטביחה לא הוחזקו משקרים על הגניבה דלא חשיב ליה כאותה עדות : **אין** לך בו אלא משעת חידושו ואילך · אין להקשות מנא ליה דמהימני המזימין לפוסלן נימא דאין לך לרבויי אלא חידושו ועשיתם לו כאשר זמם אבל אין נפסלין דודאי כיון דמשלמין ממון ונהרגים כ"ש נפסלין דלא המניהו רחמנא לחלאין אבל קשה דלרב חסדא דאמר בחזקת הבתים (ב"ב שם:) שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו בהדי סהדי שקרי למה לי אם כן אין חידוש מה שנפסלין אדרבה מה שהמזימין כשרים הוי חידוש לרב חסדא והתם בעי למימר דרבא כרב חסדא וי"ל דלמאי דבעי למימר התם דרבא כרב חסדא לא הוי טעמא דרבא משום חידוש אלא משום פסידא דלקוחות ומסקנא דהתם דמוקי· לה כרב הונא דאמר זו באה בפני עצמה כו' הוי חידוש מה שנפסלין קמאי והא דמשני רבא בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז· ושם) אליבא דרב חסדא מתניתין דראש השנה לאו משום דס"ל כוותיה ועי"ל דלרב חסדא נמי הוי חידוש מה שנפסלין ודאי והאי דחשיב להו סהדי שקרי בשתי כיתי עדים היינו אלא מספיקא ואם היו שנים מן השוק מעידין פלוני לוה מפלוני מנה ואחת משתי כיתי עדים הללו המכחישות זו את זו אומרת לא לוה לא הייתי מוציא ממון מספק ואלו המזימים פסולים לגמרי אפי' להחזיק הממון על פיהן הלכך חידוש הוא ולגבי הכי אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך לחושבם כודאי פסולין *ולפי זה הוה מצי למימר דאיכא בינייהו כל שטרי מלוה ומקח הבאין להוציא דלטעמא דפסידא דלקוחות נאמנים להוציא אלא דלא חשיב אלא מילתא דאיכא בינייהו בין לרב הונא בין לרב חסדא ואם תאמר ולמה הוי חידוש כלל והלא מן הדין יש להאמין בתראי במיגו דאי בעו הוו פסלי לקמאי בגזלנותא ובשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו ליהמני בתראי במיגו בין לרב הונא בין לרב חסדא ואור"י דלא שייך מיגו אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא שייך מיגו דאין דעת שניהם שוה ומה שירצה לטעון זה לא יטעון זה ועוד נראה דקלא דמי האי מיגו למיגו במקום עדים שהרי יש עדים כנגד האי מיגו להכחישם ואע"פ שיש כמו כן עדים עם המיגו אין בכך כלום [*ועוד] דלא עדיף מיגו מעדים שאם היו עדים מסייעים לאלו לא היה להם כח להכחיש את אלו דהא תרי כמאה וכ"ש מיגו והא דאמר בפ"ב דכתובות (דף יח: ושם) שנים החתומים על השטר ואמרו קטנים או אנוסים היינו כו' אם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר הרי אלו נאמנים האי לאו מיגו הוא שאין השטר מתקיים אלא על פיהם והפה שאסר הוא הפה שהתיר כדאמרינן התם בההוא פירקא (דף כב:) מנין להפה שאסור הוא הפה שהתיר ופריך הא למ"ל קרא סברא הוא ובשנים החתומים על השטר ומתו ובאו ב' מן השוק ואמרו קטנים או אנוסים או פסולי עדות היו דאמר התם דאי כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנים אלא הוו תרי ותרי צ"ל דפסולי עדות דקאמר היינו קרובים דאי גזלנים הוי אלו נאמנים אפילו היו בפנינו ועוד יש תירוצים אחרים ואין להאריך כאן : **מכאן** ולהבא הוא נפסל · נראה שאם לא נראה השטר עד לאחר הזמה אף על פי שזמנו מוקדם להזמה מודה רבא דלא מסגחינן בהו דמי' יודע שמא אחר הזמה כתבו אלו המזימים זה השטר והקדימו זמנו והא דאמר דאין נפסל למפרע היינו בשטר שנראה קודם הזמה :

[ד"ה א"נ]

כוונתם לייטב דלא לימא הכא דת"ה איירי דהעידו תוך כדי דיבור· הועתק מחילופי גרסאות

סנהדרין כז

דדוקא גבי הזמה אמרינן מכאן ולהבא דחדוש ולא גבי הכחשה· הועתק מחילופי גרסאות

ומשעת העדות עד הזמה כמוכחשים והוו ספק פסולין· הועתק מהגה"ל

גי' ת"ח וכן הוא בתוס' פרק ח"ס

מסוס

משום פסידא דלקוחות מאי בינייהו *דאסהידו ביה תרי לחד ותרי לחד אי נמי דפסלינהו בגזלנותא להך לישנא דאמרת משום חידוש ליכא להך לישנא דאמרת משום פסידא דלקוחות איכא אמר רבי ירמיה מדפתי עבד רב פפא עובדא כוותיה דרבא רב אשי אמר הלכתא כוותיה דאביי *והלכתא כוותיה דאביי °ביע"ל קג"ם : תנן גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם ונמצאו זוממין משלמין את הכל מאי לאו שהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על הטביחה והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על הטביחה ואי סלקא דעתך למפרע הוא נפסל הני כיון דאיתזמו להו אגניבה איגלאי מילתא למפרע דכי אסהדו אטביחה פסולין הוו אמאי משלמין אטביחה אמרי הכא במאי עסקינן כגון שהוזמו על הטביחה תחילה אמרי סוף סוף כי הדרי מיתזמי אגניבה איגלאי מילתא דכי אסהדו אטביחה פסולין הוו אמאי משלמי אטביחה והלכתא שהעידו בבת אחת והוזמו לימא כתנאי היו שנים מעידין אותו שגנב והן מעידין אותו שטבח והוזמו על הגניבה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הוזמו על הטביחה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה א"ר יוסי בד"א בשתי עדיות אבל בעדות אחת עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מאי בשתי עדיות ומאי בעדות אחת אילימא בשתי עדיות בשתי עדיות ממש בשתי כתות בעדות אחת בכת אחת בזה אחר זה וא"ר יוסי בעדות אחת בכת אחת בזה אחר זה כי מסהדי אגניבה והדר מסהדי אטביחה כי מתזמי אטביחה °עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואיתזמו להו אגניבה מהיכא תיתי הך אלא לאו בשתי עדיות בעדות אחת כעין שתי עדיות ומאי נינהו כת אחת בזה אחר זה אבל בעדות אחת בבת אחת לא וסברוה דכולי עלמא **°תוך כדי דיבור כדיבור דמי מאי לאו בהא קמיפלגי דרבנן סברי מכאן ולהבא הוא נפסל וכיון דמההיא שעתא קא מיתזמי אטביחה דקא מיתזמי איתזום אגניבה דלא מיתזמי לא איתזום ור' יוסי סבר למפרע הוא נפסל וכיון דמיד כי אסהידו הוא דמיפסלי כי איתזמו להו אטביחה איתזמו להו נמי אגניבה דהא תוך כדי דיבור כדיבור דמי אמרי אי תוך כדי דיבור כדיבור דמי דכולי עלמא למפרע הוא נפסל אלא הכא בתוך כדי דיבור כדיבור דמי קא מיפלגי רבנן סברי תוך כדי דיבור לאו

רש"י

פסידא דלקוחות · שחתמוהו על שטר מכירה בינתים : מאי בינייהו · בין הני תרתי לישנא דרבא : תרי לחד · עמנו הייתם ותרי אחריני לחד דליכא חידושא : בגזלנותא · שלא הזימוהו אלא העידו שנים על אלו שהן גזלנין והכא ליכא למימר סמוך אהני דהא מילתא אחריתא היא : יע"ל קג"ס · סימני שמועות הן וזו אחד מהן עד זומם : פסולין הוו · ואין עדותן עדות : אמאי · משלמי על הטביחה : כי הדרי מיתזמי אגניבה · כשחוזרין ומיזומין על הגניבה איגלאי מילתא כו' : ה"ג והלכתא שהעידו בבת אחת והוזמו · ולא גרסינן והוזמו בבת אחת דכיון דהעידו בבת אחת ליכא למימר בשעת עדות טביחה פסולין הוו ואפילו אי אמרינן למפרע נפסל דהא תוך כדי דיבור הוה והזמה לא איכפת לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה ובלבד שיוזמו על הטביחה תחילה : היו שנים מעידים אותו שגנב והן · עצמם מעידים אותו שטבח : בטלה כולה · ומשלמי כפל והוא פטור דכיון דלא גנב לא טבח ואפילו חזרו והוזמו על הטביחה *פטורין : הוזמו על הטביחה · ולא על הגניבה : במה דברים אמורים · דהוא משלם כפל ולא בטל עדות גניבה בשתי עדיות: בכת אחת בזה אחר זה · שהעידו היום על הגניבה ואמרו באחד בשבת גנב ולמחר על הטביחה ואמרו בשני בשבת טבח : וא"ר יוסי · דכי אמרי להו סהדי עמנו הייתם ביום שני הוזמו אף על הגניבה שביום ראשון מהיכא תיתי האי : ומאי נינהו כו' אבל בעדות אחת בבת אחת · שהעידו על שתיהן זו בתוך כדי דיבור של זו ואמרו באחד בשבת גנב ובשני בשבת טבח והוזמו על שני בשבת ואע"ג דאחד בשבת לא איתזום מיהו איגלאי מלתא דכי אסהוד פסולין הוו דסבר ר' יוסי למפרע הוא נפסל ובטלה כל עדות אותה שעה שכולה עדות אחת היא : כדי דיבור · לקמן מפרש : מכאן ולהבא · מיום שהוזמו ולא מיום שהעידו : אגניבה דלא מיתזמי לא איתזום · ואע"ג דבהדדי אסהידו ליה הא לא אתחיל פסולייהו מההיא שעתא דנימא אע"ג דאחד בשבת לא איתזום מיהו שעת עדותן שעת פסלות היתה : איתזמו להו [נמי] אגניבה · האי איתזמו לאו הזמה דוקא (*נקט) לשלם ממון אלא איפסלו נהו אגניבה משום פסול עדות :

תוספות

משום פסידא דלקוחות · י"מ דהא דחיישינן לפסידא דלקוחות היינו דוקא היכא דאיכא עדי מסירה דידעי שהשטר אמת ואין נראה דא"כ איכא בינייהו טובא היכא דאין עדים אלא החתומים על השטר :

דאסהידו ביה תרי בחד ותרי בחד · משמע לפי שיש שני מזימים על כל אחד ואחד לא הוי חידוש ותימה מה בכך הרי תרי כמאה הוו ונראה לפרש דאסהידו ביה תרי בחד כגון שאין הניזומין מסייע אחד לחבירו שאין האחד יודע כלום בעדותו של חבירו שראה אחד מהלן זה והאחד מהלן זה או בהודאה אחר הודאה ואלו שנים מזימים את שניהם שכך שוים אלו כמו אחרים ולא נקט האי לישנא אלא משום דמשתמע מיניה שאין המוזמין מסייעין זה את זה :

אי נמי דפסלינהו בגזלנותא · והא דאמרי' בפרק זה בורר (סנהדרין דף כו:) דההיא מתנה דהוו חתים עליה תרי גזלנין סבר רב פפא בר שמואל לאכשוריה משום דהא לא אכריזא עלייהו ומסיק דגזלן דאורייתא לא בעי הכרזה ולא חיישינן לפסידא דמקבל מתנה אע"ג דפסידא דלקוחות לאו דוקא דה"ה דיש לחוש לפסידא דמקבל מתנה מ"מ פסלינן להאי מתנה דמיירי שכבר העידו עליהן בב"ד קודם שחתמו בשטר מתנה או לא נראית ההיא שטר מתנה עד אחר שנודע פסולן בב"ד ואע"ג דזמנה קודם יש להוש שמא הקדימו כדפרישית לעיל *ומיהו ההוא עובדא דפרק זה בורר (שם דף כז·) דאמר קמאי דידי גנב כו' לדיני נפשות פשיטא שיש לפוסלו למפרע והוי מצי למימר איכא בינייהו לענין דיני נפשות או לאסור אשה לבעלה ולענין גיטין וקדושין ועדות החדש דלטעמא דחידוש אין לפוסלן למפרע ולטעמא דפסידא דלקוחות פוסלין למפרע לכל אלו אלא דדחיק לאשכוחי דאיכא בינייהו לענין ממון :

והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על הטביחה · וא"ת אפי' למאן דאמר מכאן ולהבא הוא נפסל תקשה דמכל מקום אם אין גניבה אין טביחה ומכירה וכשחזרו והוזמו על הטביחה אמאי משלמין וי"ל משום דקסבר הכחשה תחילת הזמה היא :

שהעידו בבת אחת והוזמו · דכיון שהעידו בבת אחת ליכא למימר בשעת עדות טביחה פסולין היו אע"ג דלמפרע הוא נפסל דכיון שהעידו בבת אחת כשרים היו כשהעידו על הטביחה כיון שהיו יכולין לחזור בהן על העדות של גניבה דתוך כדי דיבור הוה ועל מה שפירש בקונטרס דלא גרסינן והוזמו בבת אחת דבהזמה לא איכפת לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה היא ובלבד שהוזמו על הטביחה תחילה וקשה לר"י דמה מרויח בקונט' בהזמת טביחה תחילה דאי משום שאם הוזמו על הגניבה תחילה הוו מוכחשים על הטביחה ואנן אליביה דאביי משנינן דס"ל לקמן דהכחשה לאו תחילת הזמה היא א"כ גם כשהוזמו על הטביחה תחילה הוו מוכחשים על הגניבה מאחר שהעידו בבת אחת ותוך כדי דיבור כדיבור דמי כדאמר בסמוך לרבי יוסי דכי העידו בבת אחת והוזמו על הטביחה בטלה כל העדות משום דתוך כדי דיבור כדיבור דמי ואם באנו ליישב תירוץ זה לסברת אביי דלקמן דסבר הכחשה לאו תחילת הזמה היא צריך לגרוס והוזמו בבת אחת אבל אין לחוש שאין הגמרא חושש עתה ליישב דברי אביי אלא במה שאמר למפרע הוא נפסל והולך ומתרץ לפי שיטת המקשה הסובר דהכחשה תחילת הזמה היא כדפרישית לעיל וכן לקמן כי משני מתני' לאביי אהא דאמר הכחשה לאו תחילת הזמה היא ומוקי לה כשהוזמו תחילה על הטביחה אין חושש לתרץ למאי דאמר אביי למפרע הוא נפסל כי לפי זה היה צריך להעמידה כגון שהעידו בבת אחת אלא דדרך הגמרא הוא שאין חושש לתרץ אלא הקושיא שמקשה לו :

כדי

עין משפט נר מצוה

פט א מיי' פ"כ מה' עדות הלכה ג :

צ ב מיי' פ"ח מהלכות הבל הל' ח ועי"ש ופ"כ מהלכות שבועות הל' יה ועיין בהשגות ובכ"מ ופ"כ מהל' עדות הל' ג ועיין בהשגות ובכ"מ ופ"ו מהל' נחלות הל' ו ופ"ב מהל' תמורה הל' ד סמג עשין צו קו ולאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף לא לב לג וסי' שמ סעיף כד כה וטוש"ע ח"מ סי' כב סעיף א וסי' רפא סעיף ז :

גליון הש"ס

גמ' ביע"ל קג"ס. עיין מג"א סימן שמ ס"ק טו :

מסורת הש"ס

ב"ק דאוימו

[קדושין נג. ב"מ כב: אסדרין כז.]

כ"מ פטור

[נזיר פז נזיר כ: ב"ע וכע. מכות ו. צב. עוק נב. אתויה נה:] ויבמ' ח"ן

[דף כז ע"א ד"ה ותלא]

עין משפט
נר מצוה

נא א ב מיי' פ"ב מהל' תמורה הל' ד סמג לאוין שמה :

צב ג מיי' פ"ב מהלכות שבועות הלכה טו ופ"כ מהל' עדות הל' ג :

צג ד מיי' פי"ח מהל' עדות הלכה ד סמג עשין קי טוש"מ סי' לח :

צד ה ו מיי' פרק כא מהל' עדות הל' ד:

לאו כדיבור דמי ורבי יוסי סבר תוך כדי דיבור כדיבור דמי וסבר ר' יוסי תוך כדי דיבור כדיבור דמי והתנן *הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ ר' יוסי אומר *אם לכך נתכוון מתחילה הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין ואם אמר תמורת עולה ונמלך ואמר תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה והוינן בה נמלך פשיטא *ואמר רב פפא [ב]נמלך בתוך כדי דיבור קאמרינן אמרי תרי תוך כדי דיבור הוי חד [ג]כדי שאילת תלמיד לרב וחד כדי שאילת הרב לתלמיד כי לית ליה לרבי יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי דנפיש כדי שאילת הרב לתלמיד שלום עליך אית ליה: אמר רבא [ד]עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין *דהכחשה תחילת הזמה היא אלא שלא נגמרה אמר רבא מנא אמינא לה *דתניא מעידני באיש פלוני שסימא את עין עבדו והפיל את שינו שהרי הרב אומר כן ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לעבד היכי דמי אילימא כדקתני דליכא כת אחרינא משלמין דמי עין לעבד בתר דמפקי ליה לחירות דמי עינו קבעי שלומי ועוד [ה]דמי כוליה עבד לרב בעי לשלומי ועוד שהרי הרב אומר כן הרב מי ניחא ליה אלא לאו כגון דאתו בי תרי ואמרי הפיל את שינו סימא את עינו דבעי מיתיב ליה הרב דמי עינו ואתו בי תרי מציעאי ואמרי עינו והדר שינו דלא בעי למיתב ליה אלא דמי שינו דקא מכחשי ליה קמאי למציעאי והיינו שה"ר הרב אומר כן דניחא ליה במאי דקאמרי וקתני ונמצאו זוממין מציעאי משלמין דמי עין לעבד שמע מינה הכחשה תחילת הזמה היא אמר אביי לא דאפכינהו [ו]ואזמינהו ממאי מדסיפא

הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ · בפ"ב דזבחים (ד' ל: ושם) אמרי' הרי זו תמורת עולה ושלמים מהו אמר אביי בהא ודאי מודה ר"מ וטעמא דאביי כדמפרש בפ' כיצד מערימין (תמורה ד' כו: ושם) דטעמא דר"מ משום דהוי כמו תחול זו ואח"כ תחול זו מדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים אבל רבא פליג עליה וקאמר דעדיין היא מחלוקת דקסבר רבא דטעמא של ר"מ משום דדעתו של אדם אם יכולין שניהם לחול יחולו ואם לאו תפוס לשון ראשון דדעתיה אקמא · **ונמלך** תוך כדי דיבור כו' · למאי דסבר נמי השתא דרבי יוסי סבר תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי נראה דכשמתכוין לכך ואמר היום תמורת שלמים ולמחר תמורת עולה דאין דבריו קיימים והוו כמו דברים שבלב ודוקא תוך כדי דיבור הוא דמהני דלענין לפרש דבריו מהני תוך כדי דיבור : **תרי** תוך כדי דיבור הוו · השתא תוך כדי דיבור דתמורה איירי תוך כדי דיבור גדול וכיון דתוך כדי דיבור קטן אית ליה ותוך כדי דיבור גדול לית ליה נראה דתוך כדי דיבור גדול אין מועיל כלום אפי' לפרש דבריו דלא הוי אלא כאומר היום תמורת עולה ולמחר תמורת שלמים דהוו דברים שבלב וה"פ דברייתא אם לכך נתכוון תחילה כלומר שאומר תוך כדי דיבור קטן שדומה לנתכוון תחילה לכך דבריו קיימים ואפי' לא נתכוון נמי כיון דכדיבור דמי אבל בנמלך כלומר שאומר תוך כדי דיבור גדול שדומה כמו נמלך הרי זו תמורת עולה אפי' נתכוון תחילה לשניהם :

כדי שאילת תלמיד לרב · והא דאמר בפרק תפלת השחר (ברכות ד' כז: ושם*) הנותן שלום והמחזיר שלום לרבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל היינו כשנותן שלום לרבו כמו לחבירו כמו שאמר ליה שלום עליך ולא אמר רבי והא דאמר בפ' ר"ע (שבת ד' פט·) כלום יש עבד שנותן שלום לרבו עבד שאני שאימת רבו עליו ובשום ענין אין ליתן לו שלום:

לאו כדיבור דמי · והוו ליה שני עדיות ומשום חדא לא אתכחש אידך דמשעת דיבור אחרון נפסלו ולא משעת דיבור ראשון : כדיבור דמי · וכחד עדות דמי והרי פסולין היו באותה שעה : ק"ג הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים ולא גרסינן ותמורת שלמים : הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ · דאית ליה לר"מ תפוס לשון ראשון : דבריו קיימין · ותרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים : שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין · וכשנגמר הדין על פיהם קודם שהוכחשו אמרה רבא שאם לא נגמר הדין עדיין אפילו הוזמו מתחילה אין נהרגין שאין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין והכי מיתוקמא בסיפא דשמעתין כגון דאתו בי תרי ואמרי הכי ופסקוה לדינא אפומייהו : שהוכחשו · שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג : ולבסוף הוזמו · שבאת כת שלישית ואמרה עמנו הייתם נהרגין : שסימא את עין עבדו · ויצא לחירות ואח"כ הפיל את שינו וחייב ליתן לו דמי שינו : שהרי הרב אומר כן · כלומר דניחא ליה לרב בסהדותא דהני ולקמן מפרש מאי ניחותא: ש"מ הכחשה תחילת הזמה היא · דאי לאו תחילת הזמה היא מאחר שבטלה עדותן מי אית בהו דין הזמה : אמר ליה אביי לא · אי דהוכחשו על ידי כת ראשונה שוב אין כת שלישית מזימתן והכא כשאין שם כת ראשונה אלא הם ודקשיא לך דמי עבד לרב בעי לשלומי הכא כגון שכת שניה הפכינהו ואזמינהו שאמרו להם אותו היום שאתם אומרים עמנו הייתם במקום פלוני אבל ביום אחר הוה ואיפכא הוה דממה נפשך עבד נפיק לחירות והן משלמין לו דמי עין שרצו להפסידו וניחא ליה לרב דניפוק בעינו ויתן לו דמי שינו ואי קשיא הואיל וראשונים הם מאי הוי מפסדי ליה הא לחירות הוי מפקי ליה ואכתי דמי עבד לרב בעי לשלומי לקמיה פריך ליה ומוקמינן לה בשעמד בדין : מדסיפא

כי לית ליה לרבי יוסי כדי שאילת תלמיד לרב · תימה דרב אחא מדיפתי דאמר בפ"ק דמכות (דף ו.) ובפרק שבועת העדות (שבועות דף לב: ושם) תוך כדי דיבור כדי שאילת תלמיד לרב כמאן דלרבנן לית להו כלל כדי דיבור אפי' כדי דיבור קטן ור' יוסי נמי כתלמיד לרב מודי דלאו כדיבור דמי וי"ל דסבר לה כברייתא דמי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (נזיר דף כא. ושם) וכן הלכתא דתוך כדי דיבור כדיבור דמי והכי פסקינן הלכתא בנדרים בפרק בתרא (דף פז·) דתוך כדי דבור כדיבור דמי חוץ ממגדף ועובד ע"ז ומקדש ומגרש ואפי' בכדי שאילת תלמיד לרב כריש לקיש וכרב אחא דמכות (דף ו·) ודשבועת העדות (שבועות דף לב·) ושיעור כדי שאילת שלום תלמיד לרב מפרש ר"ת דהיינו טעמא דכשאדם מעיד עדות או עוסק במקח וממכר וחבירו נותן לו שלום או רבו ע"כ יש לו להשיב ולהפסיק כדאמר ברכות (ד' ו:) הנותן שלום לחבירו ואין מחזיר נקרא גזלן שנאמר גזילת העני בבתיכם ולכך תיקנו חכמים שלא יהיה זה חשוב הפסק וכן מוכח בנזיר (ד' כ:) דקאמר תוב לא שבקת רווחא לתלמיד ומיהו בפ' בתרא דנדרים (ד' פז·) אין מתיישב טעם זה לענין קריעה דבשבור שמת וקרע ואח"כ מת אם מת תוך כדי דיבור יצא ידי קריעה ואם לאו לא יצא ידי קריעה והתם מאי שייך שיעור זה *ושמא לענין קריעה הקילו : **אמר** ליה אביי לא דאפכינהו ואזמינהו ממאי מדסיפא כו' · נראה לר"י דכל סוגיא זו כפי מאי דכ"ד השתא דדיוקא דרבא הוי מרישא אבל לפי האמת מסקנא דדיוקא דרבא מסיפא ולא אמר אביי זה מעולם אלא בני הישיבה היו מתרצים כן אליביה דאביי לפי מה שהיו סוברים דדיוקא דרבא מרישא אבל לפי המסקנא (א) דאמר אביי דרישא בשלש כתות כדאוקמא רבא בלא מיפך והזמה ובסיפא בשתים במיפך ובהזמה ולאו דוקא נקט אביי אפכינהו תחילה דאם כן איתכחשו להו אלא מעיקרא אזמינהו והדר אפכינהו א"כ מעיקרא אפכינהו ואזמינהו תוך כדי דיבור ונראה לר"י דאביי מוקי לה בג' כתות כדמוכח לקמן דקאמר ואביי אמר לך בשלמא רישא לא סגי בלא ג' כתות דקתני שהרי הרב אומר כן ואיירי דמציעאי נמי אפכינהו ואזמינהו לקמאי דהשתא לא איתכחשי מציעאי כלל וליכא למידק מינה דהכחשה תחילת הזמה היא דמשלמי וכי קתני נמצאו זוממין מציעאי משלמין דמי עין לעבד ה"ה דמי עין לקמאי שהרי היו מחייבין אותם דמי עין לרב משום כאשר זמם אלא לפי שלא הוזכרו ראשונים בברייתא לא חש למיתני ומיהו אין אנו צריכין כלל להיפוך בתראי למציעאי דכיון דהוזמו ממילא קיימא עדות קמאי ובקונט' פי' דאביי מוקי רישא בב' כתות כמו סיפא ויש ליישב הא דקתני שהרי הרב אומר כן דמעיקרא ודאי דלא ידעינן דהפכינהו והוה קשה לן מאי שהרב אומר כן אבל השתא דאפכינהו שמח הרב בעדותן של אלו שאין מחייבים אותו כ"א דמי שן לפי שיודע שיבאו עדים שיחייבו אותו דמי עין ולפי זה איכא לאוקמי כל סוגיא זו לפי האמת דרבא לא הביא הרישא אלא לדקדק הימנה דסיפא איירי בשלש כתות כמו רישא ואביי מהדר ליה דוק לאידך גיסא מדסיפא סגי בב' כתות ובמיפך והזמה רישא נמי סגי בב' כיתות ואין לך ראיה מסיפא מכח רישא דאיכא לאוקמי כולה בב' כתות והא דקאמר לקמן בשלמא רישא לא סגי בלא שלש כתות ה"ק אי נמי לא תתיישב לך שהרי הרב אומר כן אי לא מוקמת לה בשלש כתות מכל מקום סיפא איירי בב' כתות ואם תאמר אי בב' כתות מוקמת לה לרישא אמאי משלמי דמי עין לעבד תקשה ליה כדפריך

מסורת הש"ס

זבחים ל. תמורה כה: נדרים סט·

[ע"ש בתמורה כה: דמילתא דרב פפא איתגור המשנה דקודמת שם]

[כתובות יח:]

תוספתא' דשבועות פ"א

[ר"ש ויגותן]

ד' פרק בנדרים שם ... והלכתא ובתוס' ב"ב ... ד"ה והלכתא

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר וכו' לפי המסקנא קאמר אביי דרישא בשלש כיתות וכו' לא סגי דבלאו ג' וכו' השתא הזמה היא מדמשלמי וכו' :

עין משפט
נר מצוה

צה א מיי' פי"ט מהל' עדות הלכה ג :

מדסיפא במיפך והזמה רישא נמי במיפך והזמה דקתני סיפא מעידנו את איש פלוני שהפיל את שן עבדו וסימא את עינו שהרי העבד אומר כן ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לרב היכי דמי אי דלא קא מודו להו בתראי בחבלא כלל דמי כוליה עבד לרב בעי שלומי ליה אלא פשיטא דקא מודו כולהו בחבלא ודקא (א) אפכינן ואזמינהו והיכי דמי אי דקא מאחרי אחורי הני בתראי אכתי דמי עבד לרב בעי שלומי דכי מחייבי ליה לגברא אכתי גברא לאו בר חיובא הוא אלא דקא מקדמי קדומי הני בתראי ואי דלא עמד בדין אכתי דמי כוליה עבד לרב בעי שלומי ליה דאכתי גברא לא מיחייב אלא דעמד בדין א"ל רב אחא בריה דרב איקא לרב אשי דוקיא דרבא מהיכא אילימא מרישא רישא מי קא מתכחשי מציעאי כיון דאי לא מתזמי סהדותא כוותייהו קא קיימא דדינא כוותייהו פסקינן דיש בכלל מאתים מנה הלכך קמאי הוא דקא מתכחשי מציעאי לא מתכחשי מידי אמר ליה רבא סבר מדרישא בשלש כיתות סיפא נמי בשלש ודייק מסיפא כגון דאתו בי תרי ואמרי הפיל את שינו וסימא עינו ופסקיניה לדינא אפומייהו ואתו בי תרי אחריני ואמרי סימא את עינו והפיל את שינו דקא מכחשי להו להני קמאי ונמצאו זוממין קמאי משלמין דמי עין לרב ואי סלקא דעתך הכחשה לאו תחילת הזמה היא אמאי משלמי הא אתכחשו להו מעיקרא אלא שמע מינה הכחשה תחילת הזמה היא ואביי אמר לך בשלמא רישא לא סגי דלא שלש כיתות שהרי קתני הרב אומר כן אלא סיפא למה לי שלש כיתות שהרי העבד אומר כן עבד כל דהו מימר אמר דניחא ליה דניפוק לחירות מתקיף לה ר' זירא אימא סימא את עינו ניפוק

מדסיפא· בשתי כיתות להכי תלי רישא בסיפא דרישא לא ניחא לן לאוקמה בשתי כיתות אלא בג' משום דקתני שהרי הרב אומר כן ואי דלא אתאי כת אחריתי מקמי דידהו ואמרו איפכא לא הוה ניחא ליה בהני דמפקי ליה לעבד לחירות אלא מדסיפא מיתוקמא בשתי כיתות וע"כ במיפך והזמה מוקמית ליה הלכך רישא נמי אוקי במיפך והזמה: שהרי העבד אומר כן· דניחא ליה דמפקי ליה לחירות ויהבי לה דמי עין: בתראי· אותן שמזימין: אילימא דלא קמודו· הנך בתראי בחבלא דעבד כלל אלא דקאמרי עמנו הייתם ותו לא מידי: כוליה עבד· בעי קמאי לשלומי: ואפכינהו· ואהנו ליה לרב לפוטרו מדמי עין שהן מרובין מדמי שן ומיהו עבד נפיק לחירות: ואזמינהו· והכא ליכא למימר כדאמר רבא ברישא דאתאי כת אחריתי מקמי דידהו ואמרי איפכא סימא את עינו והפיל את שינו דאי אתאי כת אחריתי ברישא והדר אמרי הני הפיל את שינו וסימא את עינו כיון דלא אפומייהו פסקינן דינא אלא בראשונים שמזיקים את הרב לדמי שן שישנו בכלל דמי עין של אחרונים אפילו נמלאו זוממין אלו האחרונים לא הוי מחייבו דאין עדים זוממים מתחייבים עד שיגמר הדין על פיהם הלכך הך סיפא מוכחא לפום ריהטא בשתי כיתות ומיפך והזמה: והיכי דמי· בין רישא ובין סיפא כיון דהשתא מוקמת לה במיפך והזמה ובשתי כיתות עדים היכי דמי אי דמאחרי אחורי הני בתראי· כגון דאמרי קמאי יום ראשון הוה מעשה ואתו בתראי ואמרי *יום שני הוה מעשה ואיפכא הוה: אכתי כוליה עבד בעי לשלומי לרב· דכי מחייבי ליה מיום ראשון להוציא עבדו לחירות אכתי לא הוה בר חיובא דהא ביום שני הוה מעשה ואפתי כוליה עבד בעי לשלומי לרב דכי אתו להסהידי לחוביה לרב אכתי לאו בר חיובא הוא: דמקדמי אקדומי הני בתראי. שהם מודים דקודם שבאת כת ראשונה להעיד נעשה מעשה: ואי דלא העמידו. העבד לרבו בדין קודם שבאת כת ראשונה להעיד אכתי כולי דמי עבד בעי שלומי דהא כוליה בעי אפסודיה מיניה דאכתי גברא לא מיחייב דאי הוה בעי הוה אתא לבי דינא ומודה ומפטר דמודה בקנס פטור ותירות דשן ועין קנסא הוא : כשעמד בדין· על החבלות הללו ע"י עדים אחרים בב"ד אחר וחייבוהו להניח העבד וברח דהשתא אי קאתי בעלים קמן הא לא מהניא ליה הודאה וקתבע ליה האי עבד הפלת את שיני וסימת את עיני והעמדתיך בדין ונתחייבת לי דמי עיני והביא עדים אלו על כך ואתו סהדי אחריני ואפכינהו ואגמרו לא חייבינהו ב"ד אלא דמי שן ואזמינהו הלכך בין רישא ובין סיפא אדמי עבד לא מחייבי דהא מב"ד קמא נפק עבד לחירות אלא שזה היה מחזיק בו אבל דמי עין משלמי לעבד בבבא דרישא דהא ממונא דעין הוי ליה גביה מבית דין קמא וקבעו הני למיפטריה ובסיפא משלמי דמי עין לרב דקא מחייבי ליה אעקרא וע"כ בדאפכינהו מוקמת ליה דאי לאו הכי כיון דליכא סהדי אבי דינא קמא כוליה עבד בעי שלומי : דוקיא דרבא· דהכחשה תחילת הזמה היא מהיכא : אילימא מרישא· דמוקי לה בשלש כיתות סוף סוף מי קא איתכחשו דתיהוי עדותן בטילה בהכחשה דקמאי הא אי לאו מיתזמי דינא כוותייהו פסקינן ויהיב דמי שן דישנו בכלל עדות הראשונים ומשום הכי מהניא בהן תורת הזמה אבל גבי שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג דאיתכחוש קמאי ולא קטלינן ליה ולעולם אימא לך כיון דבטיל סהדותייהו לא מהניא בהו תורת הזמה : מדרישא· מוכחא בשלש כיתות דקתני שהרי הרב אומר כן אלמא דאתו כת אחריתי ברישא דהוה מחייב ליה דמי עין : סיפא נמי בשלש· כיתות והכי דלא אפשר דתהוי כת אחריתי קודמת דא"כ דקמאי אמרי סימא והדר הפיל והני אמרי הפיל והדר סימא לא ניגמר דינא אפומייהו· למיתן דמי עינא אלא דמי שן והוי בכללא דתרוייהו וכיון דלא נגמר הדין על פיהם לא מחייבי הני מלעאי בהזמה דכת שלישית מיהו הכי מוקי לה דאתו הני בי תרי ברישא ואמרי הפיל והדר סימא ופסקינן לדינא אפומייהו כו' : דקא מכחשי לקמאי· ובטלה עדותן דלא יהיב דמים היתירים וקתני דכי נמלאו זוממים על ידי כת שלישית משלמין : אלא סיפא למה לי· לאוקמה בדוחקא בשלש כיתות הא בתרי סגיא ובדאפכינהו ואזמינהו ורישא כדמשמע בשלשה ולא בדאפכינהו ומיהו מינה ליכא למידק מידי :

כדפרכינן לעיל בתר דמפקי ליה לחירות דמי עין בעי לשלומי ליה ויכולין לומר למובתו בלאו כדאמר בפ' היו בודקין (סנהדרין מא.) דיכולין לומר לאוברה על בעלה בלאו וי"ל דלמאי דמוקי לה השתא במיפך והזמה מסקינן דאיירי כשעמד כבר בדין ומסתמא כבר נתפרסם הדבר שיצא העבד לחירות והרב בעצמו מודה כדקתני שהרב אומר כך שעומד בדין וכל עיקר שבאין לדין עכשיו לפי שהעבד תובע דמי עינו ומזמין את הרב לדין ורבו מודה לו דמי שינו לכך כי אתו סהדי לא אתו אלא לגרע כחו של עבד שאם יבאו עדים על דמי עינו לא יהיה נמנע בדבריהם ויודעים הם שיבאו עדים אבל מעיקרא לא הוה ידעינן דמיירי כשעמד בדין אפי' הרב מודה כמה פעמים צריך העבד לעדים דמודה בקנס פטור משום הכי פריך שפיר בתר דמפקי ליה לחירות כו' וא"ת למה דחק אביי לאוקמי לסיפא במיפך והזמה כיון דבעמד בדין מוקמינן לה יאמר שהעבד תובעו דמי עינו והרב מודה לו דמי שינו והביא עבד עדים דהפיל את שינו וסימא את עינו ובאו עדים והזימום וי"ל דודאי ה"ה כך שוה אם מיפך הוה ע"י הודאת הרב כמו על פי עדים אלא אורחא דמילתא נקט שאין רגילות הרב להודות כלל אלא כשיש עדים בדבר :

דאכתי גברא לא מחייב אין הטעם משום דאי הוה בעי הוה אתי לב"ד ומודה ומיפטר דאפי' לשמואל דאמר לקמן (דף עה:) מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב הכא כיון דלא עמד בדינא חשבינן לגברא בר חיובא לענין קנס כדפרישית בסוף המניח (לעיל לג: ושם ד"ה איכא) בשמעתין דהוחלט השור:

ונמצאו זוממים קמאי· בהך סיפא הוצרך לומר שהעדים שהוזכרו בברייתא שהוזמו הם היו ראשונים משום דצריך לומר דפסקינן לדינא אפומייהו. דאין העדים זוממים משלמים עד שיגמר הדין על פיהם ואם לא שבאו תחילה לא ה"מ למפסק דינא אפומייהו אבל ברישא אע"פ שבאו לסוף פסקינן דינא אפומייהו:

עבד כל דהו מימר אמר· הרבה יש לתמוה מאי קאמר כל דהו דלגמרי באין לסיועיה :
הוה

הגהות הב"ח
(א) גמ' ודקא אפכינהו ואזמינהו :

[ד"ה איכא]

גליון הש"ס
רש"י ד"ה אי דמאחרי כו' יום שני הוה. וקשה לי הא בזה לא בעי שלומי דכי העידו היה באמת מייב וזהו בכלל מה דמשני אלא דאקדומי אקדומי וכמ"ש רש"י ד"ה דמקדמי דכל שקודם שבאת כת שניה להעיד נעשה מעשה סגי. והו"ל לרש"י לפרש דמאחרי באומרים שאחר שהעידו נעשה המעשה וצ"ע :

ניפוק בעינו הפיל את שינו ניפוק בשינו סימא את עינו והפיל את שינו ניפוק בעינו ושינו אמר אביי עליך אמר קרא °תחת עינו (שמות כא) ^[א]ולא תחת עינו ושינו תחת שינו ולא תחת שינו ועינו אמר רב אידי בר אבין אף אנן נמי תנינא גנב ע"פ שנים וטבח ומכר על פיהם ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל מאי לאו דהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על הטביחה והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על הטביחה והא כיון שהוזמו על הגניבה לגבי טביחה הוה להו מוכחשין וקתני משלמין לו את הכל ואי ס"ד הכחשה לאו תחילת הזמה היא אטביחה אמאי משלמין אלא לאו ש"מ הכחשה תחילת הזמה היא אמרי הכא במאי עסקינן כגון שהוזמו על הטביחה תחילה ובפלוגתא עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו ר' יוחנן ור"א חד אמר נהרגין וחד אמר אין נהרגין תסתיים דר"א הוא דאמר אין נהרגין דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש לוקין ואי ס"ד ר"א הוא דאמר נהרגין אמאי לוקין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ^[ב]וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ^[ג]אין לוקין עליו אלא לאו ש"מ ר"א הוא דאמר אין נהרגין תסתיים לוקין תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אמר אביי °בבא הרוג ברגליו: **מתני'** ^[ד]גנב ע"פ שנים °וטבח ומכר ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' ^[ה]גנב וטבח בשבת גנב וטבח לע"ז ^[ו]גנב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח ומכר *^[ז]גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' *ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם משלם תשלומי ד' וה' שאין חייב באחריותם פטור: **גמ'** על פי עד אחד פשיטא אמרי הא קמ"ל ע"פ עצמו דומיא דע"פ עד אחד מה ע"פ [עד] אחד כי אתי עד אחד מצטרף בהדיה מיחייב ע"פ עצמו נמי כי אתו עדים מיחייב לאפוקי מדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב *^[ח]מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור: גופא אמר רב הונא אמר רב מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור: איתיביה רב חסדא לרב הונא מעשה בר"ג שסימא את עין טבי עבדו והיה שמח שמחה גדולה מצאו לר' יהושע אמר לו אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות אמר לו למה א"ל שסמיתי את עינו אמר לו אין בדבריך כלום [א] שכבר אין לו עדים הא יש לו עדים חייב ושמעינן מינה מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב א"ל שאני ר"ג [ב] ^[ט]דלא בפני ב"ד אודי והא ר' יהושע אב בית דין הוה שלא

רש"י

ניפוק בעינו ובשינו · ולעולם דמי לא ניתב ליה: מאי לאו שהעידו על הגניבה · שגנב באחד בשבת: וחזרו והעידו · שטבח בשני בשבת והוזמו על יום ראשון בשלישי בשבת: וחזרו והוזמו · ברביעי בשבת על יום שני: וקתני משלמין ד' וה' · ואע"ג דמשלישי בשבת היו מוכחשים על הטביחה דכיון דלא גנב לא טבח: על הטביחה תחילה · ונתחייבו בתשלומי שלשה ועדיין עדות גניבה קיימת וכשהוזמו ונתחייבו בכפל הרי חמשה: ובפלוגתא · דאביי ורבא פליגי נמי ר' יוחנן ור' אלעזר: דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש · ולא הוזמו: לוקין · משום לא תענה ואע"ג דלאו שאין בו מעשה הוא הא מייתי בהדיא במס' מכות (ד' ב:) דמלקות בעדים זוממין כתיב והצדיקו [את] הצדיק [וגו']: ואי ס"ד · לר"א אם הוזמו אחרי כן נהרגין כי לא הוזמו אמאי לוקין: הוה ליה לאו שניתן לאזהרת [ס"י] · שלא יעשה כך שלא ימיתוהו בית דין: ואין לוקין עליו · דמיתת ב"ד הוא עונשו של לאו: מאי חזית דסמכת כו' · בשלמא הזמה חידוש גזירת הכתוב הוא אבל הכחשה לאו חידוש [*כשתסרה] גופה של עדות הוא דכתביה רחמנא: בבא הרוג ברגליו · אותו שאמר עליו שהוא נהרג בא חי ברגליו לפנינו: **מתני'** משלם תשלומי כפל · דהאיכא סהדי אגניבה: ואינו משלם ד' וה' · על הודאת עצמו דמודה בקנס פטור: וגנב וטבח בשבת · פטור אטביחה דהוי מתחייב בנפשו: ומת אביו · והוא יורשו ולא הויא טביחה כולה באיסורא: גנב והקדיש · כי קא טבח דהקדש טבח ולא דבעלים: ר"ש אומר כו' · בגמרא מפ' אהייא: **גמ'** ע"פ עד אחד פשיטא · בשלמא ע"פ עצמו אצטריך לאשמועינן דמודה בקנס פטור אלא ע"פ עד אחד למה לי: כי אתי עד אחד מצטרף · דהלכה *כר' יהושע בן קרחה דאמר בסנהדרין (ד' ל·) שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו: כי אתו עדים מחייב · וכי אמרי' דמודה בקנס פטור היכא דלא באו עדים אחרי כן: טבי · שם העבד: והיה שמח · לפי שעבד כשר היה והיה מתאוה לשחררו אלא שהמשחרר עבדו עובר בעשה: שכבר אין לך עדים · ועל פי עצמך לא תשלם קנס: הא יש לו עדים · ואתו בתר הודאה חייב: שלא

תוספות

הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד · אבל אי אין נהרגין לא חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ותימה לר"י דבכל גמרא משמע *אפי' התרו בו למלקות ולא למיתה דאע"ג שלעולם לא יבא לידי חיוב מיתה כיון שלא התרו בו למיתה חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ובפרק מי שהחשיך (שבת דף קנד· ושם ד"ה בלאו) אמר דאין לוקין על לאו דמחמר משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לשאר מלאכות אע"ג דבמחמר אין בו חיוב מיתה ובפ"ק דעירובין (דף יז:) אמר דאין לוקין בתחומין דהוי אזהרה נמי להוצאה ואפי' מאן דפליג נמי לא קאמר אלא משום דמי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב אע"פ שאין מיתה בתחומין אפילו למ"ד דאורייתא ותי' ר"י דשאני לאו דלא תענה דגלי ביה קרא דלקי מוהיה אם בן הכות הרשע כדאמרינן בריש מכות (דף ב: ושם) ובפ"ק דסנהדרין (דף י· ושם*) וכיון דגלי קרא מוקמינן ליה לקרא במקום שאין יכול לבא לידי חיוב מיתה כי ההיא דהתם דמעידין שהוא בן גרושה או בן חלוצה או כמו עדים שהוכחשו בנפש למ"ד אין נהרגין כשהוזמו לבסוף אבל למ"ד נהרגין אין סברא להעמיד בו הפסוק כיון שיכול לבא לידי חיוב מיתה וכי פריך התם דת"ל מלא תענה פי' ולמ"ל קרא דוהיה אם בן הכות הרשע ומשני משום דה"ל לאו שאין בו מעשה הוה מצי לשנויי דהוה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כה"ג בעלמא לא לקי אלא דבעי לשנויי לכ"ע אפי' אליבא דר"מ דנפקא ליה אזהרה לעדים זוממים מקרא אחרינא בפ"ק דמכות (ד' ד:) וא"ת והשתא דמשני משום דה"ל לאו שאין בו מעשה לא אתי אליבא דר' יהודה דאמר (שם) לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וי"ל דדחיק טפי לשנויי כר"מ משום דאיירי התם (שם·) בהיכא גבי מאתים זוז וגבי מלקות משמע דבבן גרושה או בן חלוצה מודה א"כ אתי ההוא שינויא כרבי יהודה דהא טעמא דרבי יהודה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו משום דגמר ממוציא ש"ר ומעדים זוממין בבנין אב ואי לאו דגלי בעדים זוממין מוהיה אם בן הכות הרשע הוה אמרי' בכל דוכתי דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וא"ת דההיא שינויא היכי אתי אליבא דר"מ והא לר"מ בלא והיה אם בן הכות הרשע ידעינן דלקו עדים זוממין אע"פ שאין בו מעשה דגמרינן ממוציא ש"ר כי היכי דגמר בפ"ק דמכות (כב:) ממוציא ש"ר לעדים זוממין לוקין ומשלמין וי"ל דאע"ג דגמר ממוציא ש"ר היינו דוקא לענין שלוקין ומשלמין משום דליכא לאוקמי כדי רשעתו לדרשה אחריתי *כדאיתא באלו נערות (כתובות דף לב·) אבל לענין לאו שאין בו מעשה דילפינן מלעשות באלו הן הלוקין (מכות ד' יג:) דבעינן לאו שיש בו מעשה לא הוה גמרינן ממוציא ש"ר אי לאו דגלי קרא בהדיא ועוד י"ל דמוציא ש"ר גופיה לא נפקא לן דלקי אלא מוהיה אם בן הכות הרשע כדאמר בכתובות פרק נערה (ד' מו·) דגמר ויסרו מיסרו כו' והא דאמר בפ"ק דמכות (ד' ה:) ורבנן האי לא תענה מאי דרשי ביה ההוא מיבעי ליה לאזהרת עדים זוממין פי' ולהכי לא לקי אלא הרבצים במעידים על פלוני שחייב מלקות לא בעי למימר דלא לקי אלא תענה משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דהא במעידים עליו שהוא בן גרושה אמרי רבנן דלקי ובמעידים שחייב לפלוני מאתים זוז אי לאו כדי רשעתו היו לוקין ומשלמין אלא ה"פ ההוא מיבעי ליה לאזהרת עדים זוממין דמשום כאשר זמם לא לקו כשמעידים על פלוני שחייב מלקות אלא משום לא תענה דלה ענש הכתוב אא"כ הזהיר הלכך אלאו דלא תענה לא לקי שמונים פי' שילקו משום עדות שקר שהעידו ומשום כאשר זמם והרוויהו משום לאו אחד אבל במעידים שחייב מאה זוז דבלאו קרא דלא תענה היה מתחייב לשלם משום כאשר זמם דממון לא בעי אזהרה התם ולאי אי לאו כדי רשעתו הוה לקי מלא תענה וכן במעידים שהוא בן גרושה או בן חלוצה: **כי** אתא עד אחד מצטרף בהדיה · נמ"ז סנהדרין (ד' ל·) אין עדותן מצטרפת עד שיעידו שניהם כאחד אבל הכא השני מצטרף בהדיה היינו שיעידו שניהם (א) בב"ד: משום

צו א מיי' פ"ה מהל' עבדים הל' יד ועיין בהשגות ובכ"מ ופ"ד מהלכות חובל ומזיק הל' יא וע"ש סמג עשין עא טור ש"ע י"ד סימן רמו סעיף לט:

צז ב מיי' פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב:

צח ג מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה ז סמג עשין על טוח"מ סי' שנ:

צט ד מיי' שם הל' ג סמג שם טוח"מ שם:

ק ה ו מיי' שם פ"ב הלכה ו:

קא ז ח מיי' שם פ"ג הלכה ח סמג שם טוח"מ שם:

[ד"ה משום]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כי אתא וכו' שניהם כאחד בב"ד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' שכבר אין לו עדים·נ"ב ש"מ דאפילו בלא ידי שמים אין צריך בקנס בלא עדים · ירושלמי פ"ג דכתובות · וה"ס לאבק רבית רשב"ל · וכ"י חולק (ועי' בהגר"א יו"ד סימן קסא סק"ז): [ב] שם דלא בפני ב"ד אודי · נ"ב וה"ס שאידנא דליכא ב"ד סומכין:

[לעיל סח: גיטין נה:]

[לעיל עה:]

גליון הש"ס

גמ' בבא הרוג ברגליו · כריתות כד ע"א: מתני' וטבח ומכר ע"פ עד אחד · והא דלא אמרינן דנתחייב בשבועה להכחיש העד וא"י לישבע דהא נעשה כשל ע"י בניסמכעידים ... הנשבע גבי ... [illegible] ... סנהדרין דף סג ע"א ד"ה משום:

[נראה דצ"ל כדפריך באלו נערות וצ"ל בד"ה דאין]

רפ"ל ופי' מכות ס·

[שבת קנד. עירובין יז: סנהדרין סו: מכות יג: שבועות ד.]

נראה שצ"ל למחוק כרי"ק ולהגיה במקומו כרבי נתן אין מאמר שמובא שם בסנהדרין ל. דרי"ק מודה לרבי נתן נראה דאין למחקו מכרי"ס

[לעיל יד:]

שלא בבית דין הוה קאי והתניא אמר לו אין בדבריך כלום שכבר הודית מאי לאו תנאי היא האי תנא דאמר שכבר אין לך עדים סבר מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב והאי תנא דאמר שכבר הודית סבר מודה בקנס ואח״כ באו עדים פטור לא דכ״ע מודה בקנס ואח״כ באו עדים פטור ובהא קמיפלגי האי תנא דאמר שכבר אין לך עדים סבר חוץ לב״ד הוה והך תנא דאמר שכבר הודית סבר בבית דין הוה: איתמר מודה בקנס ואח״כ באו עדים רב אמר פטור ושמואל אמר חייב *אמר רבא בר אהילאי מאי טעמא דרב °אם המצא בעדים תמצא בדיינין פרט למרשיע את עצמו למה לי °מאשר ירשיען נפקא אלא ש״מ מודה בקנס ואח״כ באו עדים פטור ושמואל אמר לך ההוא מבעי ליה לגנב עצמו *כדתנא דבי חזקיה איתיביה רב לשמואל *ראה עדים שממשמשים· ובאים ואמר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי אינו משלם אלא קרן אמר ליה הכא במאי עסקינן כגון שחזרו עדים לאחוריהם והא מדתני סיפא רבי אלעזר בר׳ שמעון אומר יבואו עדים ויעידו מכלל דתנא קמא סבר לא אמר ליה שמואל לאו איכא ר׳ אלעזר בר׳ שמעון דקאי כוותי אנא דאמרי כר׳ אלעזר בר׳ שמעון לשמואל ודאי תנאי היא לרב מי לימא תנאי היא אמר לך רב אנא דאמרי אפי׳ לרבי אלעזר בר׳ שמעון עד כאן לא קאמר ר׳ אלעזר בר׳ שמעון התם אלא משום דקא מודי מחמת ביעתותא דעדים אבל הכא דמודה מעצמו אפי׳ ר׳ אלעזר בר׳ שמעון מודה אמר רב המנונא מסתברא מילתיה דרב *באומר גנבתי ובאו עדים שגנב פטור שהרי חייב עצמו בקרן אבל אמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר חייב [ב]שהרי פטר עצמו מכלום אמר (א) רבא [קפחתי] לסבי דבי רב דהא רבן גמליאל פוטר עצמו מכלום הוה וקאמר ליה רב חסדא לרב הונא ולא קא משני ליה איתמר נמי אמר ר׳ חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן גנבתי ובאו עדים שגנב פטור שהרי חייב עצמו בקרן אבל אמר לא (ב) גנב ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר חייב שהרי פטר עצמו מכלום אמר רב אשי מתניתין וברייתא נמי דיקא מתניתין דתנן גנב על פי שנים וטבח ומכר ע״פ עד אחד או על פי עצמו משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה למה לי דתני גנב על פי שנים ליתני גנב וטבח [ומכר] על פי עד אחד או על פי עצמו אינו משלם אלא הקרן
אלא

תורה אור: שמות כב · שם

רש״י

שלא בבית דין הוה· לא היו בית דין יושבין ולא מקום ישיבת ב״ד הוה אלא בשוק הודה לו: שכבר הודית· משמע אפילו אתו עדים בתר הכי פטור: תמצא בדיינין פרט למרשיע את עצמו· והאי קרא למ״ל מאשר ירשיעון אלהים נפקא פרט למרשיע את עצמו אלא לאו שמע מינה חד למודה בקנס ולא *בעדים וחד למודה בקנס ואחרי כן באו עדים: מיבעי ליה לגנב עצמו· לחייב כפל לגנב עצמו דדרשינן כלל ופרט מהמצא תמצא כדתנא דבי חזקיה (ג): גנבתי· וחייב עצמו בקרן: אבל לא טבחתי ולא מכרתי· רבותא אשמעי׳ כדאמרינן לקמן דאע״ג דאטביחה לא הודה ונמצא שטבח או מכר דבאו עדים פטור דכיון דמכפל איפטר ליה בהודאה דגנבתי תו לא מחייב ארבעה וחמשה דכיון דמדלית כפל מינייהו הוי ליה תשלומי שלשה וארבעה והני לא כתיבי: ויעידו· לאחר שהודה ויתחייב קנסא: לשמואל ודאי תנאי היא· דהא לא מצי למימר דתנא קמא קאי כוותיה דהשתא ומה הכא דשמע שממשמשין ובאין ומחמת ביעתותייהו אודי פטר ליה ואף ע״ג דהדרו אתו כל שכן מודה מעצמו ואח״כ באו: לרב מי לימא· מי איצטריכא ליה לאוקמי מילתיה כתנאי או דלמא מצי לשנויי לר׳ אלעזר בר ר׳ שמעון אליביה ולמימר דשני ליה לר׳ אלעזר בין ראה עדים שממשמשין ובאין למודה מעצמו בלא פחד עדים: מסתברא מילתיה דרב· דפטר אפילו אם באו עדים: באומר גנבתי· דחייב עצמו לשלם קרן מיהא בהודאה הלכך הודאה גמורה היא ופטור מכפל ומארבעה וחמשה: שהרי פטר עצמו מכלום· בהודאה דטביחה לא היה מחייב עצמו בכלום שהיה יודע שהמודה בקנס פטור הלכך לאו הודאה היא ומשלם אם באו עדים ולא אמרינן מודה בקנס ובאו עדים פטור אלא היכא דאיכא קרן וקנס דאיחייב ליה ממונא בהודאתו ומתכוין להחזיר ממון: (ד) אמר רבא גרסינן ולא גרסינן אמר ליה קפחתינהו לסבי דבי רב רב המנונא קרי סבי דבי רב כדאמר בפ״ק דסנהדרין (דף יז:): [קפחתי] *יש בידי תשובה לקפח דבריו: דהא רבן גמליאל· בהודאה שבימא את עין עבדו פטר עצמו מכלום היה דאין כאן אלא קנס וכי מודה מפטר מאליו והא חזינן לעיל דאותביה רב חסדא לרב הונא מינה מדוקיא דכבר אין לך עדים הא אתו עדים מחייב: ולא שני ליה· רב הונא למימר דשאני רבן גמליאל דפוטר עצמו מכלום הוה וכי האי גוונא צריכא ליה לאוקמי בחוץ לבית דין הא בבית דין מיפטר ליה בההיא הודאה אליבא דרב: שהרי חייב עצמו בקרן· בהודאה ראשונה הלכך נפטר מן הכפל וכיון דליכא כפל תו לא מחייב בארבעה וחמשה: שהרי פטר עצמו מכלום· כלומר אין זה הודאה שהרי אינו בא להשיב כלום בהודאתו דיודע הוא דמודה בקנס פטור הלכך לפטור עצמו נתכוון: למה לי דקתני. הכי הו״ל ואתא לאשמועינן דמודה בקנס פטור לשמועינן בין בכפל ובין בד׳ וחמשה וניתני גנב וטבח ומכר ע״פ עד אחד או ע״פ עצמו אינו משלם אלא קרן אלא לאו ש״מ להכי לא נקט הודאה גבי קרן וכפל דבעי למיתני ע״פ עצמו דומיא דעד אחד ולמימר דאי הדר אתו עדים חייב ואי הוה תני הודאה גבי גניבה תו לא מיתני ליה ע״פ עצמו דומיא דעד אחד דא״כ אתו עדים פטור אבל השתא דלא אודי בקרן דשני עדים שהעידו על הגניבה חייבוהו מחייב אף בארבעה וחמשה לכי אתו סהדי כר׳ יוחנן:

תוספות

משום ביעתותא דעדים קא מודה· והא דאמר בפרק שבועת העדות (שבועות ד׳ לג:) דלרבי אלעזר בר׳ שמעון לא מפכתא לה דמודה מפי עצמו דפטור אלא היכא דליכא עדים כלל הייט אליבא דשמואל:

אמר ליה רבא (ה) *קפחת לסבי דבי רב· פי׳ בקונטרס ליערת תלמידים שבבית המדרש שאמר דבר שאינו דהא רב הונא דידע מילתיה דרב גדול ממך אין לו זה החילוק וקשה דבכל דוכתי הוי קיפוח לשון גילוח כמו לקפחני בהלכות הן באין בפ׳ שני דקדושין (ד׳ נב:) ודנזיר (ד׳ מט:) וכמו קפחינהו לתלתא רבנן סמיכי בטעותא גיטין (ד׳ כט:) ורשב״ם פי׳ דל״ג אמר ליה רבא אלא אמר רבא קפחתי לסבי דבי רב פירוש נלחתי את רב המנונא שהוא סבי דבי רב והוכחתי לו מכח דברי רב הונא שהיה יודע דברי רב יותר ממנו שאין לחלק כמו שחילק והביא ראיה מפ״ק דסנהדרין (ד׳ יז: ושם*) דאמר התם אמרי בי רב רב הונא ופריך והאמר רב הונא אמרי בי רב ומשני אלא אימא רב המנונא ולהכי קרי ליה סבי דבי רב וקשה חדא שמוחק כאן בספרים אמר ליה ועוד דאין דרך לומר איתמר נמי אחרי שסתר את דבריו ועוד דכוותיה דרב המנונא דייק מתני׳ וברייתא כדאמר בסמוך ולרב הונא מפקא מתני׳ מדברי רב ונראה לפרש אמר ליה רבא (ו) קפחת לסבי דבי רב כלומר אמר ליה רבא לרב המנונא נלחת את רב הונא שהוא סבי דבי רב שהוא לא ידע לחלק כאשר חלקת ובסנהדרין מפרש ר״ת אימא רב המנונא פירוש לא תימא אמר רב הונא אמרי בי רב אלא אמר רב המנונא אמרי בי רב וכן משמע דלפי האמת נמי הוי אמרי בי רב רב הונא דבהערל (יבמות ד׳ פג: ושם*) קאמר בי רב מני רב הונא ורב הונא אין הלכה קאמר ובקונט׳ דחק שם לפרש דהא דאמר בסנהדרין אימא רב המנונא דוקא היכא דמוכח דהיינו היכא דאיכא אמר רב הונא אמרי בי רב התם הוי רב המנונא וקשה דא״כ כי קאמר בסנהדרין שלחו מתם רבי יוסי בר חנינא מתכו עליה במערבא ר׳ אלעזר ופריך הא שלחו מתם לרבי יוסי בר חנינא מולא כו׳ ומשני אלא איפוך ה״ל לשנויי היכא דמוכח שאני ועוד דלא יתכן כלל שיאמר רב הונא משום רב המנונא שהיה תלמיד תלמידו כדמשמע בריש הדר (עירובין ד׳ סג:) ואין להאריך כאן בזה:
ברייתא

עין משפט נר מצוה

קב א ב מיי׳ פ״ג מהלכות גניבה הל׳ ז סמג עשין פא:

רש״א קפחתינהו רש״ל

[נ״ס [הגה]]

[נר׳ אמרי]

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אמר ליה רבא קפחתינהו לסבי דבי רב: (ב) שם אבל אמר לא גנבתי ובאו: (ג) רש״י ד״ה מבעי ליה וכו׳ דבי חזקיה. נ״ב לעיל סוף דף ס״ג: (ד) ד״ה (אמר רבא גרסי׳ ולא גרסינן אמר ליה). תא״מ ונ״ב זהו מפי׳ רשב״ם ואח״כ מה״ד קפחתינהו לסבי דבי רב ליערת והכעסת והריעות לכל בני הישיבה של בית המדרש באמרך לפניהם דבר שאינו ותשובתו בלדו וזהו פי׳ רש״י ולפי זה שפיר גרסי׳ אמר ליה ואח״ר מה״ד (רב המנונא קרי וכו׳ דבריו) תא״מ ונ״ב גם זה מפרשב״ם: (ה) תוס׳ ד״ה אמר ליה רבא קפחתינהו לסבי וכו׳ באמרת דבר: (ו) בא״ד ונראה לפרש אמר ליה רבא קפחתינהו לסבי:

מסורת הש״ס

נ״ל ולא באו עדים

לעיל סד:

לעיל סג:

שבועות מט. [ועי׳ בתוס׳ שם ד״ה ראה ולקמן ע״ב ד״ה ברייתא]

רש״ל ב״ל קפחתינהו לסבי דבי רב ליערת והכעסת לכל בני הישיבה באמרת לפניהם דבר שאינו ותשובתו בלדו ומ״ש בספרים אינו מפי׳ רש״י ועיין רשב״א

עין משפט
נר מצוה

קג א מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה ו:

קד ב מיי' פ"כ מהל' עדות הלכה ז ופ"ב מהל' רוצח הלכה ע סמג לאוין קמא:

[ד"ה ראה]

אלא לאו הא קמ"ל גנב על פי שנים וטבח על פי עד אחד או על פי עצמו (א) הוא דלא מחייב עצמו בקרן הוא דאמרינן ע"פ עצמו דומיא דע"פ עד אחד מה ע"פ עד אחד כי אתי עד אחד מצטרף בהדיה מחייב על פי עצמו נמי כי אתו עדים מחייב אבל גנב וטבח ומכר ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו דחייב עצמו בקרן לא אמרינן על פי עצמו דומיא דעל פי עד אחד בריתא דתניא ראה עדים שממשמשין ובאין ואמר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי אינו משלם אלא קרן למה לי למיתנא ואמר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי ניתני (ב) או גנבתי או טבחתי ומכרתי אלא הא קמ"ל טעמא דאמר גנבתי (ג) הוא דחייב עצמו בקרן דפטור אבל אמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר דלא חייב עצמו בקרן חייב אלמא הודאה דטביחה לאו הודאה היא אמרי לא היא גופה קמ"ל דכיון דאמר גנבתי אע"ג דאמר לא טבחתי ולא מכרתי ובאו עדים שטבח ומכר פטור מאי טעמא תשלומי (ארבע) חמשה אמר רחמנא ולא תשלומי ארבעה ולא תשלומי שלשה לימא כתנאי *היו שנים מעידין שגנב והיו שנים מעידים אותו שטבח ומכר הוזמו עדי גניבה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הוזמו עדי טביחה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה משום סומכוס אמרו הן משלמין תשלומי כפל והוא משלם תשלומי שלשה לפר ושנים לאיל אהייא קאי סומכוס אילימא ארישא לית ליה לסומכוס עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואלא אסיפא שפיר קאמרי רבנן הוא משלם תשלומי כפל והם משלמין תשלומי שלשה אלא מילתא אחריתי איכא בינייהו כגון דאתו בי תרי אמרי ליה גנבת אמר להו אין גנבתי וטבחתי ומכרתי מיהו לא בפניכם גנבתי ואייתי סהדי ואזמינהו דלא באפייהו גנב ואייתי בעל הבית סהדי ואסהידו ביה דגנב וטבח ומכר ובהודאת טביחה קמיפלגי דרבנן סברי אע"ג דהודאה דגניבה מחמת עדים הוא דקא מודה הודאה דטביחה הודאה היא ופטור וסומכוס סבר כיון דהודאה דגניבה מחמת עדים הוא דקא מודה דטביחה לאו הודאה והנך עדים קמאי דאזמינהו משלמין תשלומי כפל והוא משלם שלשה לפר ושנים לאיל אמר רב אחא בריה דרב איקא לא דכולי עלמא הודאה דטביחה לאו הודאה היא אלא בעדות שאי אתה יכול להזימה קמיפלגי כגון דאתו סהדי ואמרי ליה גנבת ואמר להו גנבתי וטבחתי ומכרתי מיהו לא בפניכם גנבתי אלא בפני פלוני ופלוני ואייתי סהדי ואזמינהו דלא באפייהו גנב ואתו פלוני ופלוני ואסהידו ביה דגנב וטבח ומכר ובהא קמיפלגי דרבנן סברי הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה וכל עדות שאי אתה יכול להזימה לא הויא עדות וסומכוס סבר עדות שאי אתה יכול להזימה הויא עדות והא קיימא לן *דעדות שאי אתה יכול להזימה לא הויא עדות הני מילי היכא דלא ידעי באיזה יום באיזה שעה דליכא לעדות כלל אבל הכא סיועי הוא דקא *מסייעי ליה אמר מר הן משלמין תשלומי כפל מדקא מודה דגנב קרן בעי שלומי אמר רבי אלעזר משמיה דרב תני

תשלום

בריתא דתניא ראה עדים כו' · תימה דאמאי לא הביא מתניתין דפרק בתרא דשבועות (דף מט. ושם*) דלעיל ודאי ניחא שמביא ברייתא לפי שצריך לדקדק מסיפא דר"א בר' שמעון דלא מתניא במתני' דשבועות אבל הכא אין צריך לדקדק כלל מסיפא וי"ל דאמתני' דשבועות ידע שפיר דאיכא לדחויי דהיא גופה קמ"ל כדקאמר בסמוך אבל ברייתא שמוספת על המשנה סבור דקמ"ל דהודאה דטביחה לאו הודאה היא:

תשלום

ה"ג אלא לאו הא קמ"ל · גנב על פי שנים וטבח ומכר ע"פ עצמו או ע"פ אחד דלא חייב עצמו בקרן הוא דאמרינן פ"פ עלמו כו' · כלומר בכי האי גוונא הוא דאמר דומיא דעד אחד לחייביה כי הדר אתו סהדי אבל היכא דגניבה (ד) עלמו מודה לא אמרינן דומיא דעד אחד: ניתני גנבתי או שאמר טבחתי ומכרתי · פטור מתשלומי ד' וה' ושמעינן מינה תרתי דאע"ג דלא הודה אלא אטביחה ופטר עלמו מכלום הויא הודאה אלא מדלא תני הכי ש"מ טעמא דאמר גנבתי כו': לימא כתנאי · הודאה דטביחה אי הודאה הויא בלא הודאה דגניבה דלא מחייב עלמו בקרן לפוטרו אם באו עדים או לא: בטלה כולה · דכיון דלא גנב לא טבח והראשונים משלמין כפל והוא פטור והאחרונים פטורין: הוזמו עדי טביחה · ולא עדי גניבה: והן משלמין תשלומי שלשה לגנב: אילימא ארישא · דהוזמו עדי גניבה וקאמר סומכוס הן משלמין כפל בשבילו לבעלים כמשפטו והוא משלם שלשה משום טביחה דעדי טביחה לא הוזמו: ולית ליה לסומכוס כו' · הא ודאי כיון דלא גנב לא שבה: אלא לאו על כרחיך מילתא אחריתי · אמור רבנן דקאי סומכוס עלה ולא משכחת דתיקו מילתא דסומכוס אתנא קמא שפיר אלא הכי כגון דאתו כו': אין גנבתי · והך הודאה דגנב לאו הודאה היא דהא מחמת הני עדים דקאמרי ליה גנבת הוא דמודה אבל הודאה דטביחה ומכירה לאו מחמת ביעתותייהו אודי דהא לא אמרי ליה [טבחת] אלא גנבת: ואייתי בעל הבית סהדי · אחריני דגנב וטבח ומכר וקאמרי רבנן דהן משלמין תשלומי כפל לגנב והגנב לבעלים והוא פטור מד' וה' דהא אודי אטביחה והודאה היא ואע"ג דאייתי בעל הבית סהדי דגנב פטור דהודאה גמורה היא אף ע"פ שלא חייב עלמו בקרן וקאמר להו סומכוס הן משלמין כפל והוא משלם תשלומי שלשה דהודאה דטביחה לאו הודאה היא שהרי פטר עלמו מכלום: רבנן סברי אע"ג דגניבה מחמת עדים קא מודה ואינה הודאה וחייב לשלם לבעלים אותו כפל שנוטל מהן: הודאה דטביחה · דלאו מחמת ביעתותא אודי מיהא הודאה היא ופטור מד' וה' אע"ג דפטר עלמו מכלום בהודאה זו דהא הודאה שגנבתי כמאן דאמר לא גנבתי דמי דמחמת קמאי אודי ומה דמחייב בקרן וכפל משום עדות האחרונים הוא ולאו משום הודאתו: לא דכולי עלמא הודאה דטביחה · בלא הודאה דגניבה לאו כלום היא לפוטרו במקום עדים כרבי יוחנן ואי הני סהדי בתראי סהדותא מעליותא הויא לא הוי פטרי ליה רבנן אלא הכא בעדות שאי אתה יכול להזימה עסקינן וכגון דהני עדים אחרונים הכשרים שהביא בעל הבית להעיד שגנב וטבח ומכר על פי הגנב הביאם שאמר הגנב בבית דין בפני פלוני ופלוני גנבתי כדמפרש ואזיל ואתו פלוני ופלוני כו': רבנן פטרי ליה לגנב מארבעה וחמשה אלא משלם לבעלים קרן לבדו והוא נוטל כפל מן הראשונים שרצו להפסידו כפל וקנסא לא משלם מאי טעמא דהני סהדי בתראי אינן עדים דאיך יכול להזימם ולקיים בעדות זו דין הזמה שהרי הוא הודה תחילה שבפניהם גנב ועל פיו באו להעיד ולאו עדות היא הלכך אמאי מחייבת ליה אהודאת פיו על פי עלמו לא ישלם קנס והא מילתא קאי סומכוס וסבר עדות שאי אתה יכול להזימה עדות היא ועדים המוזמין משלמין תשלומי כפל לבעלים במקום גנב והוא משלם שלשה לפר דהא אתו סהדי דטבח ומכר: הני מילי · דלא הויא עדות: היכא דאמרי לא ידעינן באיזו יום באיזו שעה · דאיכא למימר דלהכי עבדי דמכחפו דלא ליתו סהדי דלזמינהו והלא באותה שעה עמנו הייתם ועדים שקרנים הם: אבל הכא · דהא דאין אתה יכול להזימה הייט משום דקושטא קא מסהדי מכל שכן דעדותן עדות דסיועי קא מסייעי להו הלכך הך ראשונים שהוזמו משלמים בשבילו כפל והוא משלם שלשה לתשלומי חמשה דפר ושנים לאיל דעדות איכא והודאה ליכא דהודאה דגניבה מחמת ביעתותא דקמאי אודי והודאה דטביחה פוטר עלמו מכלום הוא: תשלומי כפל · אמר סומכוס בכי האי גוונא דקמאי משלמין כפל דמשמע קרן וכפל ואמאי כיון דקא מודי ואמר גנבתי איהו קרן קא בעי לשלומי דבשלמא קנסא דכפל הוו קא בעי לאפסודי בעדות שקר דידהו דהכי לא עמד בדין ואיכא למימר דמודה ומיפטר אלא קרן הוא מחוייב וקאי ולא מפסדי ליה מידי ·

תשלום

הגהות הב"ח

(א) גמ' על פי עלמו דלא מיחייב כצ"ל ותיבת הוא נמחק: (ב) שם ניתני גנבתי כצ"ל ותיבת או נמחק: (ג) שם טעמא דאמר גנבתי דחייב עלמו בקרן הוא דפטור: (ד) רש"י ד"ה כ"ג אלא וכו' אבל היכא דגניבה מחמת עלמו מודה:

[סנהדרין מא: פח.]

[שבועות לא: ר"ל]

תשלום דכפל: גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר כו': אמרי בשלמא אטביחה לא מחייב דכי קא טבח דהקדש קא טבח ולא דמריה קא טבח אלא אהקדש ליחייב *מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים הא מני ר"ש היא דאמר קדשים שחייב באחריותן ברשותיה דמריה קיימי הא מדסיפא ר"ש הוי רישא לאו ר"ש אלא הכא במאי עסקינן בקדשים קלים *ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא וברשותיה קיימי אבל קדשי קדשים מאי משלם תשלומי ד' וחמשה אדתני רישא גנב וטבח ואח"כ הקדיש משלם תשלומי ד' וה' ליפלוג וליתני בדידה במה דברים אמורים בקדשים קלים אבל בקדשי קדשים משלם תשלומי ארבעה וחמשה אלא לעולם לא שנא קדשי קדשים ולא שנא קדשים קלים ודקשיא לך מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים מכרו להדיוט מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דשמעון מכרו לשמים מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן: רבי שמעון אומר וכו': אמרי נהי דסבר ר"ש מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים איפכא מיבעי ליה קדשים שחייב באחריותן פטור דאכתי לא נפק מרשותיה קדשים שאינו חייב באחריותן חייב דמפקי ליה מרשותיה אמרי ר"ש אמילתא אחריתי קאי והכי קתני אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי ד' וה' *וכן גונב הקדש מבית בעלים פטור מ"ט °וגונב מבית האיש *ולא מבית הקדש רבי שמעון אומר קדשים שחייב באחריותן חייב מאי טעמא קרינא ביה וגונב מבית האיש ושאינו חייב באחריותן פטור דלא קרינן ביה וגונב מבית האיש מכדי שמעינן ליה לר"ש *דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן בשוחט תמימים מבפנים לשם בעלים והרי חזרה קרן לבעלים אמר רבי יצחק בר אבין שנשפך הדם כי אתא רבין אמר רבי יוחנן בשוחט תמימים בפנים שלא לשם בעלים

וריש

תורה אור
שמות כב

תשלום דכפל · משלמין את הכפל ואח משלם שלשה לבד הקרן: כי קא טבח דהקדש קא טבח. דהא בלאחר יאוש קיימינן דאי לפני יאוש לא קדשה וכיון דלאחר יאוש קנייה הקדש ביאוש ושינוי רשות הלכך לאו דמריה קטבח: ר"ש היא. וכגון שאמר הרי עלי עולה והפריש גניבה זו לנדרו דכיון דחייב באחריותו ודבר הגורם לממון הוא כממון דמי ולאו מכירה היא ומיהו לענין טביחה פטור דאע"ג דברשות גנב קיימא דאם אבדו חייב באחריותם להקדש חל עליה מיהא שם הקדש לאפוקי מרשות מרה קמא ולאו דמרה קא טבח: בקדשים קלים. שהקדישו לשלמים: דר' יוסי הגלילי. בפ"ק (דף יב:) הלכך לאו מכירה היא ומיהו מרשות מרה קמא אפקינהו שם הקדש וכי קא טבח לאו דמרה קא טבח ל"א בטביחה משום הכי לא מחייב דבשעת טביחה דהקדש נינהו דאמר בפ"ק דכי אמר רבי יוסי הגלילי ממון בעלים מחיים אבל לאחר טביחה לא אלא משלחן גבוה קא זכו ולא נהירא לי דבכי האי שחיטה לא אמר ר' יוסי הגלילי דמשלחן גבוה קא זכו אלא במקדש בחלקו שחלקו בקדשים דהוא התם שחיטה וזריקה והקטרת חלבים אבל בשעת טביחה אכתי ממון בעלים הם: אדתני רישא כו'. דמשמע דלא מצי למיתני חובא בתר דאקדיש: לפלוג וליתני. בסיפא ולאשמועינן חובא אפילו היכא דאקדיש קודם טביחה: מכרו להדיוט מעיקרא תורא דראובן. קודם שמכרו קרוי השור על שמו של גנב ומשמכרו קרוי על שם לוקח אבל מכרו לשמים עדיין שם המקדישו עליו שקרוי עולתו של פלוני: אמרי נהי דסבר רבי שמעון כו'. דקא סלקא דעתך משום טביחה לא מחייב ליה ר"ש *דאפילו הפרישו לשם נדר המוטל עליו אחריות נפק מרשות מריה קמא ונעשה זה שומר להקדש וכי טבח לאו דמריה קא טבח וכי מחייב ליה ר"ש אשעתא דהקדש קמחייב ליה דהוא מכירה הלכך מיבעי ליה למימר איפכא: דאכתי לא נפיק מרשותיה. הלכך לאו מכירה היא ואטביחה נמי לא מחייב דמרשות מריה קמא נפיק: שאין חייב באחריותן חייב. אשעת הקדש דמכירה היא: אמילתא אחריתי קאי. דהיכא דאקדיש גנב בין לנדר בין לנדבה לא מחייב ליה ר"ש לאו אשעתא דהקדש משום דעדיין שמו עליו נדבתו של פלוני ולאו אטביחה דהא מרשות מריה קמא נפק אלא אגונב הקדש שהקדישו בעלים קאי דכיון דחייב בעלים באחריות כי קא טבח דמריה קא טבח דדבר הגורם לממון כממון דמי: שמעינן ליה לרבי שמעון. דמתני' דפטר אטביחת טריפה: קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא. דקדשים הנשחטין בחוץ פסולין ומאי טעמא דרבי שמעון דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב דמשמע שאם גנב קדשים וטבחן דחייב בתשלומי ד' וה': והרי חזרה קרן לבעל הבית. הואיל ולשם בעלים נזבחו: שנשפך הדם. ומיהו בשעת שחיטה ראויה היא: שלא לשם בעליהן. דשחיטה ראויה היא דקיימא לן (זבחים ד' ב:) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים וקרן לא חזרה לבעלים דקיימא לן שלא עלו לבעלים לשם חובה:

בעלי

כלעיל (דף סח:) דמוקי ריש לקיש מתני' דגנב והקדיש ואח"כ טבח משלם תשלומי כפל כשהקדיש בעלים ביד גנב צריך לומר נמי תשלום דכפל: **אלא** אהקדש ליחייב. כולה הך סוגיא כר' יוחנן ודלא כריש לקיש דמוקי לה לעיל (דף סח:) כשהקדישו בעלים ביד גנב:

והשתא תורא דשמעון. והא דאמר לקמן (א) גנב והקדיש חייב ד' וה' דהוי כמוכרו להדיוט היינו בקדשי בדק הבית דלא מיקרו על שם בעלים וקדשי מזבח אומר ר"י אע"ג דמיקרו על שם בעלים ולא הוי הקדש כמכירה מ"מ למ"ד יאוש לא קני חשיב כיאוש ושינוי רשות לענין דחל הקדש אחר יאוש כדמשמע לעיל (דף סו:) דבעי לאוכוחי אביי לרבה דיאוש לא קני מקרבנו ולא הגזול ואפילו הכי אמר שם דהל הקדש אע"ג דאכתי לא אסיק אדעתיה דהוי יאוש ושינוי השם אלא משום דהוי יאוש ושינוי רשות:

ורבי שמעון הא אמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. הא לא איצטריך אלא משום מ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מצי למפרך אפילו סבר ר"ש שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אמאי חייב אשחוטי חוץ ד' וה' מכי שחט ביה פורתא אסרה ואידך לאו דמרה קטבח: **שחיטה** שאינה ראויה היא ולא שמה שחיטה. לגבי ארבעה וחמשה דגמר מוטבוח טבח והכן בר מלגבי לאו דשחוטי חוץ דבהכי חייב רחמנא וא"ת ואמאי חשיב ליה שחיטה שאינה ראויה הא יכול לפדות בשעת פירכוס דבר העמדה והערכה היא כדאמרינן בפ"ב דחולין (דף ל·) ואין לך מום גדול יותר משחיטה ואין סברא לומר דלפי שנפסל שוב אין לו פדיון דבשלמא פסול שהוא בשריפה כגון פיגול אין לו פדייה משום דמצוה לשורפו כדאמרינן בפרק כל שעה (פסחים ד' כד.) כל שבקדש פסול באש ישרף אבל שחיטת חוץ אינה בשריפה אלא בקבורה כדאמרינן בפרק עד כמה (בכורות דף כח·) מי שאינו מומחה וראה את הבכור ושחט על פיו הרי זה יקבר ומיהו לדברי המפרש דלא חשיב המפרכסת כחיה אלא כגון ישראל בטמאה ונכרי בטהורה דלאו שחיטה היא דההיא דשחט בה שנים או רוב שנים ועדיין נפרכסת הרי היא כחיה דבפ"ב דחולין (ד' ל. *ושם) אין משנה בשום מקום אלא הייתו ההיא דהעור והרוטב (שם ד' קכא·) דשונים ישראל בטמאה כו' אבל היכא דשחטה כתיקונה לא חשיב מפרכסת כחיה מתיישב כאן דשחיטת חוץ לאו בת פדייה היא כיון דשחיטה גמורה היא להוציא מידי נבילה וגם להתירה באכילה אם היה לה פדיון דהכא אליבא דר"ש קיימי דבין רבי יוחנן ובין ר"ל מודו דקדשי מזבח לר"ש היו בכלל העמדה והערכה כדאמרינן בפרק בתרא דתמורה (ד' לג:) ולא פליגי אלא אליבא דרבנן אבל מ"מ קשה לריש לקיש אליבא דרבנן דקדשי מזבח לא הוי בכלל העמדה והערכה כדאמר התם דלא משתמיט בשום מקום לשום תנא שיהיו נפדין ודוחק לומר דמדרבנן הוא דאין נפדין לפי שעשה מום זה בידים כשאר מטיל מום שאין נשחט וניתר על ידי אותו מום וי"ל דמום שהוא מחיים חשיב מום לפדות על ידו אבל מום °דלאחר מיתה לא חשיב מום כדתניא בסוף תמורה (לג.) בהדיא מתו תמימים יקברו בעלי מומים יפדו דלא בעי העמדה והערכה ואפילו הכי תמימים יקברו: **שלא** לשם בעליהן. וה"ה שלא לשמן אי נמי ההוא נמי קרי ליה שלא לשם בעליהן משום שלא עלו לבעלים לשם חובה ונראה לו דוחק להעמיד בנשפך הדם ורב דימי דאוקמא כשנשפך הדם משום דניחא ליה לאוקמא בכל קדשים שחייב באחריותן [דבשלא] לשם בעליהן לא מתוקמא בפסח וחטאת דמפסלי שלא לשמן:

עין משפט
נר מצוה

קה א מיי' פ"ב מהל' גניבה הלכה א סמג עשין עא:

מסורת הש"ס

[לקמן עט.]

[לעיל יב: פסחים ל. סנהדרין קיב:]

רש"ל גורס ואפילו

[לעיל דף עה. וש"נ]

בכורות יא.

[עי' תוס' לעיל סג ד"ה רעהו]

[עי' בתוספות ד"ה והתנן ועוד שם פד. ד"ה בעינן ותוס' בכורות לג. ד"ה הא לאחר שחיטה]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והשתא וכו' לקמן. נ"ב תחילת דף עט וע"ש בתוס' ד"ה גנב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שחיטה וכו' דלאחר מיתה לא חשיב מום. עי' ברש"י ריש מעילה ד"ה כמאן דהנקינון:

וריש לקיש אמר בשוחט בעלי מומין בחוץ תהי בה רבי אלעזר לר' יוחנן שחיטה מתרת והלא זריקה מתרת לריש לקיש שחיטה מתרת והלא פדייה מתרת אישתמיטתיה הא דרבי שמעון *כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכל העומד לפדות כפדוי דמי כל העומד לזרוק כזרוק דמי דתניא *רבי שמעון אומר יש נותר שהוא מטמא טומאת אוכלין ויש נותר שאינו מטמא טומאת אוכלין כיצד לן לפני זריקה אינו מטמא טומאת אוכלין לאחר זריקה מטמא טומאת אוכלין וקיימא לן מאי לפני זריקה קודם שנראה לזריקה לאחר זריקה לאחר שנראה לזריקה קודם שנראה לזריקה לן מאי היא דלא הויא שהות ביום למזרקיה דשחטיה סמוך לשקיעת החמה ואינו מטמא טומאת אוכלין לאחר שנראה לזריקה לן דהויא שהות ביום למזרקיה מטמא טומאת אוכלין אלמא כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכל העומד לפדות כפדוי דמי דתניא רבי שמעון אומר

פרה

בעלי מומין. שחיטתן היתר בחוץ: תהי. לשון מריח בקנקן כמו תהי ליה אקנקניה (ב"ב ד' כב.) כלומר דייק לה רבי אלעזר ופריך לרבין אליבא דרבי יוחנן וכי שחיטתו מתרת והלא זריקה מתרת ובשעת טביחה שחיטה שאינה ראויה היא: אישתמיטתיה. לרבי אלעזר הא דלר' שמעון כל העומד כו': וכל העומד לפדות כו'. ובעלי מומין כפדוים דמו הואיל וסופן לכך ובבעלי מומין מעיקרן עסקינן דאי בשקדם הקדישן את מומן תו לא חזו לפדיון משנשחטו דשמעינן ליה לרבי שמעון בן לקיש אליבא דר' שמעון בשמעתא בתרייתא דמסכת תמורה (ד' לג:) קדשי מזבח בכלל העמדה והערכה ומשנשחטה אינה יכולה לעמוד אבל בבעל מום מעיקרו מודה. יש נותר שמטמא כו'. לרבי שמעון איסורי הנאה אין מטמאין טומאת אוכלין דדריש מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים או לנכרי או לישראל קרוי אוכל בפרק קמא דבכורות (ד' ט:) ואם היתה לה שעת היתר הנאה משנשחטה ירדה עליו דין קבלת טומאה ואפילו נאסר לאחר כן מקבלת טומאה: לן לפני זריקה. קדשים הנפסלין להיות נותר בלילה אחת כגון תודה וקדשי קדשים כולן אם לא נזרק דמן ולא ניתר באכילה אין מטמא טומאת אוכלין: וקיימא לן. בפרק המנחות והנסכים דהאי לפני זריקה קודם שנראה לזריקה קאמר דלא הוה ליה שהות ביום דלאו עומד לזרוק ביום הוה דליכא למימר כזרוק דמי לשויה אוכלא: לן לאחר שנראה לזריקה דהוי שהות ביום אוכלא הוא אלמא כזרוק דמי:

פרה

ור"ל אמר כו'. ר"ש לקיש לא קאי אסוגיא דידן דנדידיה לא צריך למימר דרבי שמעון קאי אמילתא אחרית יחלא לפי דבריו דמוקי מתניתין לעיל (ד' סח:) כשהקדישו בעלים ביד גנב מוקי לה בשוחט בעלי מומין בחוץ: בשוחט בעלי מומין בחוץ. פי' בקונטרס דבבעלי מומין מעיקרא עסקינן דאי בשקדם הקדשן למומן תו לא חזו לפדיון משנשחטו דשמעינן ליה לר"ל אליבא דרבי שמעון בשמעתא בתרייתא דתמורה (ד' לג:) דקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה ומשנשחטה אין יכולה לעמוד ובבעל מום מעיקרו מודה ורבינו תם מפרש דבשעת פירכוס בעודן יכולין לעמוד בני העמדה והערכה נינהו כדאמרינן בפ"ב דחולין (ד' לו ושם) ומיהו לאותן המפרשים דבשחיטה גמורה אין מועיל פירכוס כמו שפירשתי לעיל (עמוד א*) צריך לאוקמי בבעל מום מעיקרו כמו שפי' בקונטרס: והלא זריקה מתרת. למאן דמוקי לה כשנשפך הדם פריך דאי למאן דאמר שלא נשם בעליהן כיון דנשחט ונזרק בהכשר שחיטה ראויה היא בלא טעם כל העומד לזרוק כזרוק דמי ואף על גב דבפרק אותו ואת בנו (חולין ד' פ: ושם*) בעי למימר דכל שחיטת קדשים שחיטה שאין ראויה היא לא קיימא מסקנא הכי אלא במסקנא משמע היכא דנזרק הדם לבסוף שחיטה ראויה היא אע"פ שלא היה עומד לזרוק כגון באותו ואת בנו דהוי מחוסר זמן דלא אמרינן לרבי שמעון כזרוק דמי אלא במקום שמצוה לזרוק כדאמר בפרק המנחות והנסכים (מנחות דף קא: ושם) בשלמא פרה עומדת לפדותה פירוש דאם מלא נאה נמנה מצוה לפדותה אלא הני מנחות אין מצוה לפדותן ובכריתות בפ' אמס תלוי (ד' כד:) אמר בהדיא אימור דאמר רבי שמעון במידי דעומד לזרוק והכי איתא הגירסא בספרים אלא אמר רבא ה"ק רב המנונא אין מלקות אותו ואת בנו נוהג בקדשים (א) דכיון דכל כמה דלא נזרק דם לא משתרי בשר בעידנא דקא שחיט הויא התראת ספק ולא שמיה התראה ולא נקי משמע למאן דאמר שמה התראה לקי אם כן שחיטה ראויה היא היכא דנזרק לבסוף ובקונטרס פי' התם דגרס אין מלקות אותו ואת בנו בקדשים ולא יותר ולא משום דהוו התראת ספק אלא משום דמחוסר זמן הוא דשחיטה שאינה ראויה היא וקשה לר"י אי חשיב מחוסר זמן ואסור לשוחטו משום אותו ואת בנו אם כן הוא לוקה משום לא תשחטו כיון דאמר רחמנא אותו ואת בנו נוהג בקדשים וה"ה אלא בשחיטה שאין ראויה בעל כרחך גזירת הכתוב כך היא שהיא כשחיטה הראויה להתחייב עליה מידי דהוה אשחוטי חוץ (ב) והא"ג דלמידי אחרינא חשיב שחיטה שאינה ראויה לענין שחוטי חוץ מיהא מחייב כיון שאין האיסור מחמת דבר אחר ה"נ באותו ואת בנו וא"ת ואמאי צריך בפרק בתרא דזבחים (דף קיג:) למעוטי רובע ונרבע דלא מחייב משום שחוטי חוץ מדכתיב ואל פתח אהל כו' תיפוק ליה דשחיטה שאין ראויה היא מחמת איסור אחר ודוחק לומר דלרבנן איצטריך קרא ולא לרבי שמעון ויש שהיו רוצים לתרץ דאע"ג דבעלמא ילפינן מוקדשין טבח והכן בשחוטי חוץ גופיה סברא הוא דילפינן מגופייהו ואין נראה לר"י דאם כן שוחט טריפת חולין בעזרה אמאי מתיר רבי שמעון בהנאה בפ"ב דקדושין (דף נח. ושם) ובכיסוי הדם (חולין דף פה: ושם) משום דהויא שחיטה שאינה ראויה נילף מגופה דלעולם שחיטת חולין בעזרה שחיטה שאין ראויה היא דקסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא אלא משום דאפילו הכי בעינן שלא יהא בה פסול אחר: והלא פדייה מתרת. תימה מה פריך דלמא כשנפדית איירי שהרי יכול לפדות אחר שחיטה לפי' הקונטרס דאיירי בבעל מום מעיקרו וכיון דלבסוף נפדה הויא שחיטה ראויה כדמוכח בחולין (דף פ: ושם) ומיהו לפר"ת דמיירי בהקדישו קודם למומו אע"ג דבשעת פירכוס היה יכול לפדות סתמא דמילתא דגנב אין נודע לו שהוא דקדשים עד אחר זמן שכבר אין מפרכס אבל לפירוש הקונטרס קשה מיהו לפירושו נמי מצי למימר דהתם ג' יבה שחיטה וכל מעשיה בסתר ומיד אחר השחיטה רגילין לאוכלה וסתמא דמילתא לא נודע לו שהיא דהקדש עד שנאכלה דתו לא מיפרקא: כל העומד לזרוק כזרוק דמי. תימה דבפרק אותו ואת בנו (חולין דף פ. ושם) אמר רבי הושעיא כולה מתניתין דלא כרבי שמעון כו' עד קדשים בפנים מכדי שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא דכל כמה דלא זרק הדם לא משתרי בשר שני אמאי סופג את הארבעים ופסול כלומר דחשבינן ליה לקמא כאילו קטליה והוה ליה שני כשר גמור ואמאי חשיב ליה שחיטה שאין ראויה נהי דלא משתרי בשר אלא בזריקת הדם הלא משעת שחיטה הוי כזרוק דכל העומד לזרוק כזרוק דמי ומפרש רבינו תם דרבי הושעיא לית ליה כל העומד לזרוק כזרוק דמי אלא סבירא ליה כתנא קמא דמתניתין דהתם (ד' פא:) דתנן השוחט ונמלאת טריפה השוחט פרת חטאת רבי שמעון פוטר דלא מחייב משום אותו ואת בנו דשחיטה שאין ראויה היא ולית ליה כל העומד לפדות כפדוי דמי והתם בגמרא פריך עלה מהאי דפרה מטמא טומאת אוכלין ומשני פרת חטאת אינה משנה אבל ר' הושעיא סבר דאדרבה מתניתין דהתם עיקר והאי דפרה ליתא ועוד י"ל דקסבר ר' הושעיא כיון דלא אמרינן כזרוק דמי עד שיתקבל בכוס כדמשמע בפ"ק דפסחים (דף יג: ושם) דמצוה הוא להמתין מלזרוק עד שתקבל כל דם הנפש הלכך בגמר השחיטה שעדיין לא נתקבל כל הדם לא אמרינן כזרוק דמי ועי"ל דקסבר ר' הושעיא דאפילו הוי כזרוק בשעת שחיטה כיון דבשחיטה להודה לא משתרי בשר אלא מחמת דהוי כזרוק לא הוי דומיא דטבוח טבח והכן ושחיטה שאין ראויה היא וא"ש דברים המנחות והנסכים (מנחות דף קא: ושם) פריך ליה לר' הושעיא מכדי שמעינן ליה לר' שמעון כל העומד לזרוק כזרוק דמי כו' ומיהו סוגיא דשמעתין חשיב ליה שפיר שחיטה ראויה וכן במסקנא דהתם וכי היכי דפריך התם ארב המנונא הוי מצי למפרך לר' הושעיא וכי היכי דמתרץ לרב המנונא הוי מצי לתרץ לרבי הושעיא דהא דלא מוקי מתניתין כרבי שמעון משום דלרבי שמעון שני אין סופג את הארבעים דה"ל התראת ספק ור"ת לא גרס ושני אמאי סופג את הארבעים ופסול דשני *כבר נפסל דשחיטה ראשונה שחיטה ראויה היא כיון דנזרק הדם בהכשר והוי שני מחוסר זמן אלא גרסינן אמאי סופג את הארבעים ותו לא ומן השני דייק דשחיטה שאינה ראויה היא ואמאי סופג את הארבעים הא ה"ל התראת ספק דשמא לא יזרוק וכזרוק לא הוי כיון דאין מצוה לזורקו ופריך פשיטא דהכי איתא דהיאך ילקה דהא התראת ספק היא ועוד דאסור לזרוק הדם ופשיטא דלא תגמר השחיטה ומשני קדשים כו' והשתא ארבי הושעיא לא מצי פריך מידי אלא לרב המנונא:

פרה

מנחות דף קא: [תוספתא דעוקצין פ"ג]

[ד"ה שחיטה]

[ד"ה דכמה]

פסחים דף ? [מנחות עט: קב: כריתות כד: תמורה כג:]

גי' כי' באו נבא

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והלא זריקה וכו' נוהג בקדשים ס"ט דכיון דכל כמה וכו' אמתם דלמאן דאמר: (ב) בא"ד והא"ג דלמידי אחרינא:

פרה מטמא טומאת אוכלין כו'. תימה דמדקאמר הואיל והיתה לה שעת הכושר מכלל דהשתא לאו בת פדייה היא ולמאי והא אית ליה לר"ש בשבועות (דף יא: ושם) דפרה קדשי בדק הבית היא ולר"ש אית ליה דקדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה בהמה שמעתא גופא ונראה לפרש דהא דקתני הואיל והיתה לה שעת הכושר מיירי לאחר הזאה דאין סברא שתהא בת פדייה אחר שהוזה דמה ואפ"ה מטמאה טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר קודם הזאה ולא"ה והא כל העומד להזות כמוזה דמי וי"ל דקודם קבלה (א) לאו כמוזה דמי

שבועות יא: חולין פא: מנחות קא: תוספתא פרה פ"ז]

פרה. אדומה מטמאה טומאת אוכלין: דהויא לה שעת הכושר. לאכול משנשחטה וירדה לה תורת אוכל:
ואמר

*פרה מטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר
ואמ'

כדפרישית לעיל הקשה רבינו שמואל בר חיים למה לי דהיתה לה שעת הכושר תיפוק ליה דחיבת הקדש מכשרתו ומביאה לה אוכלא כדדרשינן בפ"ב דחולין (דף לו: ושם) והבשר לרבות עצים ולבונה וכ"ת דפרה לר"ש כיון דקדשי בדק הבית היא לא שייך בה חיבת הקדש דאפילו בקדשי מזבח לא מהני חיבת הקדש אלא כשקדשו קדושת הגוף בכלי שרת כדמוכח בריש המנחות והנסכים (מנחות דף קב:) ובפ' כל הפסולין (זבחים דף לד.) הא ע"כ שייך בפרה חיבת הקדש אפילו לר"ש דבריש המנחות והנסכים פריך לר"ש נותר ופרה אמאי מטמא טומאת אוכלין ופרה בעלמא הוא דכל העומד לשרוף כשרוף דמי ומשני חיבת הקדש מכשרתו והיינו טעמא דאע"ג דאין בה קידוש כלי כיון דקדשי בדק הבית היא מ"מ שייך ביה חיבת הקדש כיון דחטאת קרייה רחמנא וכל ענייניה כעין עבודת הגוף שיש בה הזאה ופסולה שלא לשמה ותירץ ר"י דאין חיבת הקדש מועלת אלא לשוייה שאין אוכל כאוכל כגון נותר ופרה שהן חשובים כעפרא ועצים ולבונה אבל דבר שהוא אוכל אלא שאין מקבל טומאה לר"ש משום (ב) אוכל שאין אתה יכול להאכילו לאחרים לא יועיל חיבת הקדש לעשות האיסור כמותר והא דמשמע בריש כל הפסולין דאוכל בשר שנטמא לפני זריקה ה"א דלא לקי על ידי דרשה דכל שאין ניתר לטהורים אין חייבין עליו משום טומאה אי לאו משום דמרבינן מוהבשר כמו עצים ולבונה התם כיון דלא בעי פטר ליה אלא משום דבעי למילף מטומאת הגוף יש לנו לרבות מוהבשר מק"ו דעצים ולבונה וא"ת אמאי לא אמר דכל קדשים יקבלו טומאה מחיים כיון דמצוה לשוחטן ונימא כל העומד לשחוט כשחוט דמי וי"ל דאפילו נשחט לא אמרינן דכזרוק דמי עד שיקבל בכוס כ"ש כשעדיין לא נשחט ומיהו שעיר המשתלח קשה לר"י שיטמא מחיים טומאת אוכלין לר"ש למ"ד (יומא סז.) דשרו (ג) איבריו בהנאה דכיון שעומד לדחות כדחוי דמי וי"ל דכל העומד לעשות לא אמר דכעשוי דמי אלא באוכל האסור להיות כמותר וקרינן ביה אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים אבל לא מהני לשאין אוכל כמו ב"ח ליחשב כאוכל אע"ג דהוה מהני על האוכל כגון נותר ופרה ליחשב כעפרא אי לאו דמכשר להו חיבת הקדש מידי דהוה אבן פקועה ודגים שהן מותרין בלא שחיטה ואפ"ה אינן מטהרתן לרבנן דפליגי אר' יוסי הגלילי בפ' בהמה המקשה (חולין דף עה.): **פרה** מטמא טומאת אוכלין. הקשה בקונטרס בפ' אותו ואת בנו (חולין דף פא: ושם) למה לי קבלת טומאה תיפוק ליה דהיא גופה מטמאה אדם ובגדים ותירץ דבכה"ג מפרש בכריתות בפ' דם שחיטה (דף כא.) כגון (ד) שחיפהו פחות מכביצה בצק אי משוית לה אוכל מצטרף בהדי בצק ומקבל האי בצק טומאה אם יגע בטומאה ומטמא שאר אוכלים ואי לאו אוכל הוא לא מקבל האי בצק טומאה דלית ביה שיעורא וכי נגעו ביה אוכלין אחרים טהורין הן שאין נוגעין בנבילה אלא בבצק עכ"ל ומה שהזכיר נבילה משום דעלה דכריתות קאמר ומה שאמר ומקבל האי בצק טומאה אם יגע בטומאה נראה לר"י דלא דק דההיא דחיפהו בבצק דכריתות איירי כשיש כזית מן הנבילה ונראה שטמא הבצק מן הנבילה ע"י צרופו לנבילה כמו שמיטמא ממקום אחר שהכזית יכול להיות מטמא ומצטרף ונראה שחזר בו משיטתו שהיה רגיל לפרש בכל מקום דאוכל פחות מכביצה מקבל טומאה מן התורה שהרי פירש בהדיא דלא מקבל האי בצק טומאה דלית ביה שיעורא ואין לתרץ קושיית הקונטרס דבלא צירוף בצק צריך הוא לטעם של שעת הכושר משום דלא מצינו שמטמאה אלא מתעסקין כדתנן במס' פרה (פ"ח מ"ג) השורף פרה ופרים והמשלח את השעיר מטמא בגדים והן עצמם אין מטמא בגדים הרי זה אומר [מטמאיך] לא טימאוני ואת טמאתני דמ"מ מטמאה היא אוכלין ומשקין מאחר שסופה לטמא טומאה חמורה את מתעסקין ולא בעי לא הכשר מים ולא הכשר שרץ כדתני דבי ר' ישמעאל בפ' בא סימן (נדה דף נא. ושם) מה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה צריכין הכשר כו' ור"י מתרץ דמה שסופו לטמא טומאה חמורה לא מהני אלא לענין זה דחשבינן ליה כאילו הוכשר במים וכאילו נגע בשרץ אבל אין מועיל לעשות שאין אוכל כאוכל הלכך לר"ש דבעי אוכל שאתה יכול להאכיל לאחרים מה שסופו לטמא טומאה חמורה לא יעשנו [כאוכל] להאכילו לאחרים ולכך לא מטמאה אלא משום שהיה לה שעת הכושר וכן מוכח בזבחים בס"פ טבול יום (דף קה.) דת"ר השורף הפרה ופרים והמשלח השעיר מטמא בגדים והם [עצמם] אינם מטמא בגדים אלא מטמא אוכל ומשקה דברי ר"מ וחכמים אומרים פרה ופרים מטמא טומאת אוכלין ומשקין אבל לא שעיר המשתלח מפני שהוא חי ופריך בשלמא ר"מ כדתנא דבי ר' ישמעאל מה זרעים כו' אלא לרבנן אי אית להו דתנא דבי ר' ישמעאל אפילו שעיר המשתלח נמי ואי לית להו פרה ופרים מנליה ומשני אין צריכין הכשר טומאה ממקום אחר פי' גבי דהאי דסופו לטמא טומאה חמורה אין צריכין הכשר טומאה אבל הכשר אוכל בעי ומש"ה שעיר המשתלח דלא חזי לאכילה שהוא חי לא מטמא והשתא פליגי דר"מ סבר דמה שסופו לטמא טומאה חמורה מועיל ליחשב אכילה ורבנן סברי דפרה ופרים דוקא מטמא ולא שעיר המשתלח משום דאינו מועיל ליחשב אוכל ור"ש סבר דוקא פרה הואיל והיתה לה שעת הכושר קרינן ביה אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים ולא פרים ושעיר המשתלח שלא היתה להן שעת הכושר וכן מוכח בתוספתא דפרה דבתר מילתייהו דר"מ ורבנן קתני ר"ש אומר פרה מטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין אין מטמאין טומאת אוכלין הואיל ולא היה להן שעת הכושר ועוד מייתי ר"י ראייה דבכמה דוכתי קתני צריכין מחשבה ואין צריכין הכשר בפ' דם שחיטה (כריתות דף כא.) גבי נבלת בהמה טמאה בכל מקום ונבלת העוף בכפרים ובפ' בא סימן (נדה דף נ:) גבי גוזל שנפל לגת ובריש טהרות גבי נבלת עוף טהור דאע"פ שאין צריכין הכשר לפי שסופו לטמא טומאה חמורה צריכין מחשבה
דלגבי הא [לשווי אוכל] לא מהני מה שסופו לטמא טומאה חמורה ותימה אי פליג ר"מ אכל הני °ועוד *דבפ' ג"ה (חולין דף קכ.) ובפ' טבול א [illegible]
יום (זבחים ד' קה:) בעי למידק דההיא דצריכה מחשבה ואין צריכה הכשר דטהרות אתיא כר"מ מדסיפא ר"מ דקתני שחיטה ומליקה מטהרת טריפתה מטומאתה ומשני מידי אריא סיפא ר"מ ורישא רבנן והיכי הוה בעי לאוכוחי הא ע"כ צריכה מחשבה אתא דלא כר"מ ועוד דבהעור והרוטב (חולין ד' קכח: ושם) גבי אתך בשר מן אבר מן החי אתכו ולאח"כ חישב עליו טהור חישב עליו ולאח"כ אתכו טמא ומוקמינן לה התם כר"מ ופריך התם למאן דמוקי לה בשהוכשר ל"ל הוכשר הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו משמע אע"ג דמוקמינן לה כר"מ ניחא ליה מה שמועיל לטמא טומאה חמורה אגב אביו לענין דלא בעי הכשר ולענין מחשבה לא מהני ואור"י דיש לחלק בין שעיר המשתלח דממילא אם היה נשחט הוי חזי לאכילה בלא מחשבה מה שאין בנבלת עוף טהור ובאבר מן החי שאין סופו לעשות אוכל מודה ר"מ דבעינן מחשבה וגרסינן פרה מטמא ול"ג מיטמאה דלמאי נ"מ קבלת טומאה שלה אי לטמא אחרים כיון שהיתה לה שעת הכושר תורת אוכל יש לה ובלא קבלת טומאה היא מטמא אחרים משום דסופה לטמא טומאה חמורה ובתוספתא נמי מוכח דגרסינן מטמא ולא מיטמאה דקתני מטמא אוכלין ומשקין ואי גרסינן מיטמא צ"ל כמו שתירץ רש"י כשצירפה (ה) פחות מכביצה בצק שאי אפשר לפרה לטמא בצק שאין מועיל מה שסופו לטמא טומאה חמורה אלא דהוי כנוגע בשרץ ואילו נגע בשרץ לא היה מטמא את הבצק כיון שבשר פרה הוא פחות מכביצה לכך צריך קבלת טומאה ממקום אחר כדי שיטמא הבצק וקשה דלמאי נ"מ במה שמצטרף לפחות מכביצה הא בלא"ה אוכל מקבל טומאה בכל שהוא ואי לענין קבלת טומאה דאורייתא לשרוף עליו את הקדשים הניחא אי חיבת הקדש דפרה דאורייתא אע"פ שאין בה קידוש כלי אבל אם מדרבנן ע"כ לא מקבלי טומאה הני אוכלין אלא מדרבנן דמדאורייתא כשרוף דמי ועפרא בעלמא נינהו ועוד מפרש ר"י מה שמיטמא ע"י קבלת טומאה מן השרץ (ו) ונפסלת בכך אי לאו דהיתה לה שעת הכושר לא היתה מקבלת טומאה ולא היתה נפסלת דאע"ג דקפיד רחמנא בעוסקין בה שיהיו טהורים לאו משום דהוה מטמאו לה אלא משום גזירת הכתוב הוא דאפילו בעוסקין בה בקנה או בפשוטי כלי עץ בעינן שיהיו טהורין וא"ת דאי לאפסולי [היא] עצמה גם האפר יהיה נפסל בנגיעת הטומאה כדאמר בפרק חומר בקדש (חגיגה דף כג. ושם) לא ישא אדם אפר חטאת ומי חטאת ויעבירם בספינה משום מעשה שהיה וי"ל דאי חשיבא אוכל מקבל טומאה משני ומשלישי ואי לא לא ואין לומר דנ"מ מה שמטמא טומאת אוכלין דמאחר שנפסל ואין עליה עוד טומאה חמורה אכתי אשתייר בה טומאת אוכלין אי נמי הכי קאמר אחר שנפסלה אם נגע בה שרץ מיטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר דמה שסבר טמא טומאה חמורה אין מועיל ט מאחר דהשתא מיהא אין עוד סופו לטמא טומאה חמורה ורא"ה מפרק בהמה המקשה (חולין דף עג:) ואין להאריך כאן בזה דלא יתכן לפרש כאן כלל מדפריך במנחות (דף קב:) כיון דכל העומד לשרוף כשרוף דמי נותר ופרה אמאי מטמא טומאת אוכלין ומאי קושיא והא לאחר שקבלה הפרה טומאה אין עומדת ליסרף דנפסלה ונשתייר בה מגע טומאה ואפילו לא נגע בה שרץ אלא פעם אחת מכל מקום בתחילה יפה כבר נפסלה הפרה ובסוף נגיעה מטמאה טומאת אוכלין דאז כבר אין עומדת ליסרף:

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה פרה וכו' וי"ל דקודם קבלה בכוס לאו כמוזה: (ב) בא"ד לר"ש משום דבעי אוכל שאתה יכול כצ"ל: (ג) בא"ד למ"ד דשרו אברים בהנאה דכיון שעומד לדחות לאו כדחוי דמי וי"ל דלא אמרינן דכל העומד לעשות דכעשוי דמי אלא כצ"ל: (ד) ד"ה פרה וכו' בפרק דם שחיטה כגון בשר שחיפהו כצ"ל: (ה) בא"ד שתירץ רש"י כשצירפה לפחות: (ו) בא"ד מן השרץ נפסלת בכך ואי לאו וכו' משום דגזירת הכתוב:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה פרה וכו' ועוד דבפ' גיד הנשה דף קכ ובפ' טבול יום דף קה בעי למידק. בפ' גה"נ לא נזכר מזה ובפ' טבול יום מבואר דקאמר דרישא דצריכא מחשבי אתיא כר"מ וקיימא כן במסקנא אלא דמציעתא דמטמאה בכבילה רבנן ובהכרת דתוי' ליה לכם ג"י אתרפ שם:

ואמר ריש לקיש אומר היה רבי שמעון פרה נפדית ע"ג מערכתה אלמא כל העומד לפדות כפדוי דמי בשלמא. רבי יוחנן לא אמר כרבי שמעון בן לקיש דקא בעי לאוקמה למתניתין אפילו בתמימין אלא ריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן אמר לך °וטבחו *ומכרו כל היכא דאיתיה במכירה איתיה בטביחה *וכל היכא דליתיה במכירה ליתיה בטביחה והני קדשים הואיל דכי מזבין קדשים לא הויא מכירה ליתנהו בטביחה ואזדו לטעמייהו דאתמר המוכר טריפה לדברי ר' שמעון רבי יוחנן אמר חייב וריש לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב אע"ג דליתיה בטביחה איתיה במכירה וריש לקיש אמר פטור כיון דליתיה בטביחה ליתיה במכירה איתיביה רבי יוחנן לר"ש בן לקיש [א]גנב כלאים וטבחה טריפה ומכרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה מאי לאו ר"ש היא אלמא אע"ג דליתיה בטביחה איתיה במכירה אמר ליה לא רבנן אי רבנן טריפה במכירה איתא בזביחה ליתא ואלא מאי ר"ש כלאים בטביחה איתא במכירה ליתא אלא תנא טביחה והוא הדין למכירה אימא לרבנן נמי תנא מכירה והוא הדין לטביחה ורבי יוחנן אמר לך האי מאי אי אמרת בשלמא ר"ש איידי דתנא טריפה בחדא תנא כלאים בחדא אלא אי אמרת רבנן נערבינהו וניתנינהו גנב כלאים וטריפה טבחן ומכרן משלם תשלומי ארבעה וחמשה קשיא כלאים שה כתיב *ואמר רבא זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים שאני הכא דאמר קרא או לרבות את הכלאים וכל או לרבות הוא והתניא °שור או כשב *[ב]פרט לכלאים או עז [ג]פרט לנדמה אמר רבא הכא מענייניה דקרא והכא מענייניה דקרא הכא גבי גניבה דכתיב שור או שה שאי אתה יכול להוציא כלאים מביניהם או לרבות כלאים גבי קדשים דכתיב כשב ועז שאתה יכול להוציא כלאים מביניהם או למעט הוא והא

תורה אור: שמות כא · ויקרא כב

ואמר ריש לקיש. איזו שעת הכושר היתה לה דאומר היה ר"ש פרה נפדית אפילו נשחטה על (א) המערכה כמשפט אם מצא אחרת יפה ממנה וזהו שעת הכושר שלה ואע"פ דלא נפדית אפילו הכי משוי לה אוכלא הואיל וראויה לפדות: אפילו בתמימין. וכ"ש בבעלי מומין בחוץ דשיטיא דחיקא הוא: לא הויא מכירה. דאין קדשים תמימים יוצאים לחולין הלכך בבעלי מומין עסקינן דאיתנהו בתרווייהו: ואזדו לטעמייהו. דאיפליגו בה אי בעינן תרווייהו אי לא: לדברי ר"ש. שפוטר על טביחתה: גנב כלאים. מכבשה ותיש בא ואע"ג דכתיב גבי טביחה שה ואמר רבא לקמן כל מקום שנאמר שה אין כלאים במשמע הכא מחייב דאיתרבי בהדיא כדלקמן: מאי לאו ר"ש היא. מדנקט בטריפה מכירה ולא נקט טביחה: דתנא טריפה בחדא. דלא מצי לערובי כלאים וטריפה ולמיתני טביחה ומכירה בתרווייהו בהדדי ואצטריך למיתני טריפה בחדא במכירה ולא בטביחה: תנא נמי כלאים בחדא. ואף על גב דאיתיה בתרווייהו ונקט ביה טביחה דפתח ביה קרא ברישא: או. שור או שה דאמר בפ' דלעיל (דף סז:) שור דסיפא ושה דרישא מייתר הלכך או נמי מייתר: פרט לכלאים. דפסול לקרבן: נדמה. דאינו דומה לאביו ולא לאמו שבא מאיל ורחל ודומה לעז: גבי גניבה דכתיב שור או שה. דאי לא הוה כתיב או לרבות לא משתמע כלאים מינייהו שהרי אין מתעברין זה מזה שאין עיבורן שוה דבהמה גסה יולדת לתשעה ודקה לחמשה הלכך או לרבויי אתא ולא להוציא דהא בלאו הכי לא אתי כלאים במשמעות דקרא להוציא:

אומר היה ר"ש פרה נפדית כו'. נרא' שר"ל דאפילו מדרבנן מותר לפדותה דבספ"ק דשבועות (דף יא:) דייק אמתניתא (תוספתא פ"א) דמסכת פרה דקתני שחטה על גב מערכתה אין לה פדייה עולמית דלא אתי כר"ש דלר"ש נפדית היא כדאשכחן הכא ותימה דע"כ מה שאין נפדית לרבנן אין זה מן התורה דהא בת העמדה והערכה היא כל זמן שמפרכסת לפי' אחד דלעיל (ד' עו.*) ואם כן מנ"ל *לר"ל דר"ש פליג ארבנן דלמא מודה ר"ש דמדרבנן לאו בת פדייה היא אלא מדאורייתא ולהכי מטמא טומאת אוכלים הואיל והיתה לה שעת הכושר וזה דוחק לומר דאף על גב דמדאורייתא בת פדייה היא כיון דמדרבנן לאו בת פדייה לא חשיב אוכל שאתה יכול להאכיל לאחרים וי"ל דמאן דאסר אסר אפילו מדאורייתא כיון שפשט לשונה בהכשר קרבן ומאן דשרי שרי אפילו מדרבנן עד שיעשו הזיותיה כדפרישית לעיל ואם היינו אומרים דלרבנן פרה קדשי מזבח היא הוי א"ש אך אין נראה שיסבור שום תנא דפרה קדשי מזבח היא מדקא מתמה גמרא בריש אין מעמידין (ע"ז ד' כג: ושם) שמע מינה דפרה קדשי מזבח היא ובכמה מקומות קאמר דחטאת קרייה רחמנא משמע דקדשי בדק הבית היא אע"ג דתנן בשקלים (ד' ו) שהיא מתרומת הלשכה היינו לפי שצריכין לה כהנים העובדים קרבנות חשיב צורך קרבן ולב ב"ד מתנה עליהן דאפילו מלמדי הלכות קמיצה לכהנים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ואפילו בלא ב"ד מתנה על הלשכה יכול להיות שבאה ממנה מן התורה הואיל וצורך קרבנות היא והא דאמר דקדשי בדק הבית היא לא שהא קנויה מקדשי בדק הבית אלא דינה כקדשי בדק הבית דקדושה קדושת דמים ולא קדושת הגוף כקדשי מזבח: כל היכא דאיתיה במכירה איתיה בטביחה כו'. ומוכר בשבת דחייב אע"ג דאם טבח פטור ההיא בהמה איתא בטביחה בחול: זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים. בפרק אותו ואת בנו (חולין ד' עט: ושם*) פי' בקונטרס דעביד בנין אב מדכתיב שור שה כשבים ושה עזים וקשה לר"י דלקמן אמר דלרבי אליעזר אתאי דרבא לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא דלא כר' יהושע דאי כר' יהושע משה כשבים ומשה עזים נפקא כלומר ולא צריך לבנין אב דרבא ואדרבה מההוא קרא הוי בנין אב דרבא ונראה לר"י דבנין אב דרבא הוי משה דפסח דכתיב (שמות יב) שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם תדע דהא מסקינן כי איתמר דרבא לענין פטר חמור איתמר דתנן אין פודין כו' ובספ"ק דבכורות (ד' יב. ושם) מפיק ליה משה שה דפסח וא"ת ומ"ש דהכא קרי ליה בנין אב ובבכורות קרי ליה ג"ש דקאמר נאמר כאן שה ונאמר להלן שה ועוד מ"ש דנקט רבא כלאים טפי מעגל וחיה טריפה ושחוטה דכל הני נפקא לן דאין פודין פטר חמור משה דפסח דקאמר התם מה להלן פרט לכל השמות הללו ועוד אמאי לא פריך טריפה שה כתיב כי היכא דפריך כלאים שה כתיב ועוד דלרבי אליעזר דשרי לפדות בכלאים פטר חמור אמאי לא שרי בשחוטה וטריפה כיון דמוקי לה בנין אב לטמא שנולד כו' כדאמרינן לקמן בשמעתין ועוד כי בעי לקמן לרבי אליעזר בנין אב דרבא למאי הלכתא לימא למעוטי אחריני אתא דאין פודין וכ"ת דטריפה ושחוטה ממשמעותיה דשה נפקא כמו עגל וחיה דהא אמר בפרק הוציאו לו (יומא ד' מב: ושם*) דפר אפילו שחוט קרוי פר וכן שה דפסח אי לאו דכתיב מהיות משה מחיותיה דשה ונראה לר"י דבנין אב דרבא וג"ש דבכורות לאו חדא מילתא היא דודאי תרווייהו נפקי משה דפסח ובנין אב דרבא אתי מיתורא דכשבים ומן העזים תקחו דמשמע עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה ולגופיה לא איצטריך דמשאר קדשים נפקא דתניא בכמוך שור או כשב או עז פרט לכלאים אלא ללמוד בעלמא אתי דכל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא כלאים ואי לאו בנין אב מגזירה שוה דשה שה לא הוה ממעטינן כלאים משום דה"א תפדה תפדה ריבה כי היכי דלא ממעטינן התם שאינו זכר תמים ובן שנה מג"ש משום תפדה תפדה ריבה וסברא הוא למעט כולה מגזירה שוה דשה טפי מכלאים [דאיהו נמי מקרי שה] ומש"ה רבי אליעזר דמוקי בנין אב דרבא לטמא שנולד כו' שרי בכלאים ולקמן דקאמר אי לקדשים בהדיא כתיב בהו משמע דאי לא הוה כתיב בהדיא הוה אתי ליה שפיר אע"ג דעיקר בנין אב לא הוה מייתר בפסח אלא משום דבפסח גופיה לא איצטריך דמקדשים נפקא כן דרך הגמרא שעושה כאילו קים ליה ממקום אחר וה"ק אי לקדשים ותאמר דמקרא אחרינא נפקא לן בפסח למעוטי כלאים כו' וכענין זה יש בריש קדושין (דף ג: ושם*) ובפרק נערה (כתובות דף מו:) גבי קידושי הבת לאביה דקאמר וכ"ת נילף מבושת ופגם אע"ג דבושת ופגם גופיה לא קים לן דלאבוה הוא אלא מקדושין בס"פ אלו נערות (שם דף מ: ושם*): גבי גניבה דכתיב שור או שה שאין אתה יכול להוציא כלאים מביניהם. ואם תאמר בלאו הכי נמי המ"ל גבי גניבה דכתיב שה למעט כלאים כדרבא אתי או לרבויי וי"ל דמילתא דרבא לא איתמר אלא היכא דכתיב שה לחוד אבל הכא כתיב נמי שור: והא

עין משפט נר מצוה

קו א מיי' פ"ב מהלכות גניבה הלכה ט טור ח"מ סי' שנ:

קז ב מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ד והלכה יא:

קח ג מיי' שם הלכה ס:

[ד"ה שחיטה] עיין נ"ב וכספר כ"י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואמר ריש לקיש וכו' נשחטה על גבי מערכתה:

מסורת הש"ס

[או מכרה לג']

[עי' תוס' כתובות לג. ד"ה גנב]

חולין פט:

נדה מח. בכורות יב. יז. מג. חולין נח:

[ד"ה זה] [ד"ה שאין] [ד"ה וכן] [ד"ה דאי]

תורה אור

והא גבי קדשים נמי נאמר שור או כשב שאין אתה יכול להוציא כלאים מביניהם ונרבי מדסיפא למעט רישא נמי למעט אדרבה מדרישא לרבות סיפא נמי לרבות האי מאי אי אמרת בשלמא למעט הוא דאיצטריך תרי מיעוטי דאע"ג דאימעט כלאים איצטריך למעוטי נדמה אלא אי אמרת לרבות תרי ריבויי למה השתא כלאים אירבי ליה נדמה מבעיא *אלא הא דאמר רבא זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים למאי הלכתא אי לקדשים בהדיא כתיב בהו °שור או כשב פרט לכלאים אי *למעשר תחת תחת יליף מקדשים °אי לבכור העברה העברה יליף ממעשר אי נמי נדמה אמרת לא דכתיב °אך בכור שור *עד שיהא הוא שור ובכורו שור כלאים מבעיא אלא כי איתמר דרבא לענין פטר חמור כדתנן *אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי ולרבי אלעזר דמתיר בכלאים דתנן *ר"א מתיר בכלאים מפני שהוא שה למאי הלכתא אמר לך ר"א כי איתמר דרבא לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ודלא כרבי יהושע דאי ר' יהושע משה כשבים ושה עזים נפקא ליה *עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה וטהורה מטמאה מי מיעברא אינדקיי"ל דאיעבר

ויקרא כב
במדבר יח

להוציא כלאים מביניהם · אין כלאים באים משניהם: מדסיפא למעט · או דסיפא דקרא כשב או עז ודאי למעט אתא שהרי כלאים באים מהם וממילא משתמע (א)לרבות לא איצטריך ואי לרבות נדמה כל שכן דלא איצטריך דכיון דמרישא הוא מתרבי כלאים כל שכן נדמה דקיל: אי לקדשים · למימרא דפסול לקרבן דכתיב בהו שה בנדבות בפרשת נסכים (במדבר טו) או לשה בכבשים וגו': הא בהדיא כתיב בהו · מרבויא דאו כשב פרט לכלאים דפסול: אי למעשר בהמה · ואע"ג דלא כתיב ביה שה אלא לאו קאמר רבא דפסול הא אמרינן בבכורות לענין מילי טובא דגמר תחת השבט מתחת אמו הלכך להא מלתא יליף נמי ופסול: העברה העברה · והעברת כל פטר רחם לה' (שמות יג) וכל אשר יעבור (ויקרא כז): לענין פדיון פטר חמור · דכתיב שה וקא משמעינן רבא טעמא דמתני' דקתני אין פודין בכלאים מהכא הוא: ולא בחיה · צבי ואיל: ולא בשה שחוטה · דלאו שה קרינא בה: כלאים · משני מיני בהמות: כוי · מבהמה וחיה: לטמא שנולד מן הטהור · פרה שילדה סוס ואביו סוס או רחל שילדה חזיר ואביו חזיר דאסור באכילה דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה כשבים (דברים יד) וכיון דכתיב שה פרט לכלאים כה"ג הוא: דר' יהושע · בפרק קמא דבכורות (דף ז.): וטהורה מטמאה מי מיעברא · דאיצטריך למעוטי והא קיימא לן בפ"ק דבכורות (דף ז.) לעולם אין מתעברת לא טמאה מן הטהורה ולא טהורה מן הטמאה: דאיעבר

והא גבי קדשים דכתיב שור או כשב נרבייה · תימה מה ריבוי צריך נהי דמשור וכשב לא מצי לרבויי כלאים מכשב ועז שאתה יכול להוציא כלאים מביניייהו אתי ואור"י דאע"ג דאתי כלאים מדסמך כשב לעז מכל מקום יש למעטם מדסמך שור לכשב דלחומרא מקשינן וכיון דאי לא הוי כתיב שום או לא בסיפא ולא ברישא הייתי ממעט כלאים יש לי לומר דאתא או לרבות ומשני מדסיפא למעט כלומר או דכתיב גבי כשב ועז כיוצא בו במקום אחר אית לן למימר למעוטי הלכך ה"נ דרשינן למעוטי וה"ה או דרישא למעוטי דרשינן ליה ולא לרבויי ופריך אדרבה אימא איפכא דאו ראשון כתיב במקום שכיוצא בו במקום אחר ראוי לדרשו לרבות ודרשי ליה נמי הכא לרבות וה"ה נמי שני ומשני כו' ואם תאמר ולא ליכתוב אלא ההוא או דבין כשב ועז דמשור וכשב הוה ממעטינן כלאים ומאו דכשב ועז הוה ממעטינן נדמה וי"ל דאי לא כתיב אלא חד אפילו הוה כתיב גבי כשב ועז הוה דרשינן לרבות כלאים כיון דאי לא כתיב או כלל הוה ממעטינן כלאים משור וכשב כדפרישית לעיל:

השתא כלאים איתרבו כו' · וא"ת בלא ק"ו דכלאים איכא למפרך דמה צריך לרבות דממילא מתרבי כל כמה דלא מעטיה קרא דהא כי אמר דאתו הויין למעט צריך קרא למעוטי ואע"ג דממעטינן כלאים לא הוה ממעטינן נדמה אי לאו דמעטיה קרא וי"ל דבלא שום קרא הוה מרבינן נדמה שדומה במקצת סימנין וממעטינן נדמה שאין דומה כלל דהוה ילפינן בתחת תחת ממעשר ומעשר בהעברה העברה דבכור והשתא כי אמר דאתי או למעט ממעט נדמה אפילו אותו שנדמה במקצת סימנים וכי אמרי אתא לרבויי בעי לרבויי נדמה אפילו אותו שאין דומה כלל ולהכי דייק השתא כלאים איתרבי נדמה אפילו אין דומה כלל מבעיא:

אי למעשר · פירוש דהוי כאילו כתיב ביה שה מג"ש דהעברה העברה מבכור דכתיב ביה שה (ויקרא כו) אם שור אם שה ובקונטרס פי' דבמעשר כתיב לאן דהוי כמו שה ואין נראה ועוד בפרק בתרא דבכורות (דף נז.) פריך אי גמר מעשר תחת תחת מקדשים אפי' הנך נמי פי' יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום לא יכנסו לדיר להתעשר ואי לא גמר מקדשים בשלמא טריפה כל אשר יעבור פרט לטריפה אלא כלאים מנ"ל ומאי קושיא לימא ליה דמבכור אב דרבא נפקא ליה כלאים כיון דבמעשר כתיב [לאן] *כדפירש בקונטרס הכא ולפי מה שפירשתי דאשה דבכור סמיך א"ש דלא מצי למימר התם דיליף מעשר מבכור דמיעט ביה כלאים דאם כן יוצא דופן נמי נמעט במעשר דניליף מבכור:

עד שיהא שור ובכורו שור · אומר ר"י דבפרק קמא דבכורות (דף ה:) מוקי לה דוקא בשאין דומה כלל אבל דומה במקצת סימנין יליף התם מהך דקדיש בבכור וצריך למעט נדמה בקדשים ובטור דאי לא כתיב אלא בקדשים הוה ילפינן בכור מקדשים והוה ממעטינן בבכורות אפילו יש בו מקצת סימן ואי הוה כתיב ריבוי לחודיה בבכורות לרבות נדמה שיש בו מקצת סימן הוה מרבינן ליה נמי בקדשים דילפינן מהדדי בג"ש וכן אי לא הוה כתיב בקדשים כלל אלא בבכור מיעוט וריבוי הוה ילפינן קדשים מבכור אבל השתא דכתיב בקדשים וכתיב נמי מיעוט וריבוי בבכור ליכא למילף קדשים מבכור דאם כן לישתוק קרא ממיעוט דקדשים:

לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ודלא כר' יהושע · פי' בקונטרס דר' יהושע פליג אדר"ש ושרי גמל הבא מן הפרה שעיברתו משור בסימן אחד של טהרה מעלה גרה או מפרים פרסה ודריש את זה לא תאכלו את הגמל גמל אי אתה אוכל בסימן אחד אבל אחר אתה אוכל בסימן אחד ואיזה זה זה טמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטהור יכול אפי' עיבורו מן הטמא כלומר כשם שאני מכשיר בו כך אני מכשיר בבנו אם נתעברה הימנו פרה ת"ל שה כשבים כו' ועיבורו מן הטמא לאו דוקא דלדידיה הוי טהור אלא דומה לטמא וכולה סוגיא דבכורות (דף ו: ושם) לא משתמע כפירושו אלא משמע דמודה ר' יהושע לר"ש דגמל גמור הנולד מפרה ומשור שהוא אסור ואם יש בו סימן אחד שדומה מקצת לפרה מותר ולא קאי כלל אסימנים דקרא (ב) ממעלה גרה או ממפריסי פרסה והכי איתא התם (שם) רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנין חייבת ר"ש אומר עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו ועלה דההיא מבעיא ליה לר"ש בגמרא בן פרה מי בעי שיהא ראשו ורובו דומה לאמו להתירו באכילה או אפי' במקצת ובעי למפשט מדר' יהושע דסבר כר"ש מדקרי לה טמא וקאמר, אבל אתה אוכל בסימן אחד כו' אלמא לא בעי ראשו ורובו להתירו באכילה ודחי ודלמא סבר לה כר"ש בחדא ופליג עליה בחדא ועוד משמע התם *דטעמא דר' יהושע משום דקסבר זה וזה גורם אסור ולפי זה אפי' טהור שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא אסור והך דשמעתין דמוקי רבא לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא מיירי נמי שדומה קצת לאמו כההיא דרבי יהושע שאם היה דומה לגמרי לגמל אפילו עיבורו מן הטהור היה אסור דהא ס"ל כר"ש כדאוקמא דאיעבר מקלוט וכר"ש וה"ה דה"מ למנקט טהור שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא דאסור כיון דשה להוציא כלאים ואסור משום זה וזה גורם אלא משום דנקט במילתיה דר' יהושע טמא שנולד נקט נמי הכי במילתיה דרבא ובמילתיה דר' יהושע נקט משום דרישא קתני אבל אתה אוכל בסימן אחד טמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטהור להכי נקט בסיפא נמי יכול שאתה אוכל טמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא וה"ה אפילו טהור שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא דאסור משום זה וזה גורם והא דקאמר הכא ודלא כר' יהושע כ"ש דהוי דלא כר"א בר פלוגתיה דשרי ליה לגמרי וה"ג ר' אלעזר ולא ר' אליעזר:

עין משפט נר מצוה

קט א מיי' פ"ו מהל' בכורות הלכה יד סמג עשין ריב:

קי ב מיי' שם פ"ב הל' ו סמג עשין ריא ולאוין כמג טוש"ע י"ד סימן שטו סעיף ה:

קיא ג מיי' פי"ב מהל' בכורים הלכה ח סמג עשין קמא טוש"ע י"ד סימן שכא סעיף ג:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מדסיפא וכו' ולרבות לא אצטריך וכו' דמרישא הוא מתרבי: (ב) תוס' ד"ה לטמא וכו' ממעלה גרה או ממפריסי וכו' איתא התם ת"ר רחל שילדה וכו' לר"ש בגמ' בן פרה מי בעי ר' שמעון שיהא ראשו ורובו וכו' וקאמר אבל אתה אוכל:

דה"ל כאלו כתיב שה והכא ליכא לאקשויי תחת תחת יליף שהרי לפי סברא לא גמר מקדשים· העתק מחלופי גרסאות

גליון הש"ס

גמ' אי לבכור העברה · עיין נדה דף מ ע"א תוספות ד"ה גמר לידה:

מסורת הש"ס

חולין צח: [צ"ל צז:]

[בכורות ה: וש"נ]

יומא מט: צ"ע בכורות יב.

בכורות שם

[בכורות ז.]

[עיין בספר זרע יהושע]

עין משפט נר מצוה

קיב א מיי' פט"ז מהל' מעשה הקרבנות הלכה ג:

קיג ב מיי' שם הלכה ז:

קיד ג מיי' פ"ב מהל' גניבה הלכה יא טור ח"מ סימן שנ סמג עשין עא:

קטו ד מיי' שם הל' ח:

קטז ה ו ז מיי' שם הלכה יא:

קיז ח מיי' שם הל' ט:

קיח ט מיי' שם הי"ד:

קיט י כ מיי' שם הי"ב:

קכ ל מיי' שם הל' י:

מי פטר נפשיה כו' • אבל הנודר עצמו פשיטא דמאי פטר נפשיה אי לא בעי למיעבד מצוה מן המובחר:

דאיעבר מקלוט כר' שמעון בעי רבא הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנב מי פטר גנב נפשיה בכבש לרבנן בעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה דתנן *[א]הרי עלי עולה יביא כבש ר"א בן עזריה אומר יביא תור או בן יונה מאי מי אמרינן שם עולה קביל עילויה או דלמא מצי א"ל אנא מצוה מן המובחר בעינא למיעבד בתר דאיבעיא [ב]הדר פשט גנב פטר עצמו בכבש לרבנן בעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה רב אחא בריה דרב איקא מתני לה בהדיא אמר רבא *הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנבו פטר עצמו בכבש לרבנן ובעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה: **מתני'** [ג]מכרו חוץ מאחד ממאה שבו או שהיתה לו בו שותפות [ד]השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה: **גמ'** מאי חוץ מאחד ממאה שבו אמר רב [ה]חוץ מדבר הניתר עמו בשחיטה ולוי אמר חוץ מגיזותיה וכןתניא במתניתא חוץ מגיזותיה מיתיבי מכרה חוץמידה חוץ מרגלה חוץ מקרנה חוץ מגיזותיה אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה רבי אומר [ו]דבר המעכב בשחיטה אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה ושאינו מעכב בשחיטה משלם תשלומי ארבעה וחמשה ר"ש בן אלעזר אומר חוץ מקרנה אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה חוץ מגיזותיה משלם תשלומי ארבעה וחמשה בשלמא ללוי כתנא קמא אלא לרב כמאן אמרי רב דאמר כי האי תנא דתניא ר"ש בן אלעזר אומר מכרה חוץ מידה וחוץ מרגלה אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה [ז]חוץ מקרנה חוץ מגיזותיה משלם תשלומי ארבעה וחמשה במאי קמיפלגי תנא קמא סבר °וטבחו כולו בעינן *ומכרו כולו בעינן ורבי סבר וטבחו מידי דהוי בטביחה לאפוקי מידי דלא הויא בטביחה ומכרו דומיא (א) דטביחה ור' שמעון בן אלעזר סבר קרנא דלא למגזא קיימא הוי שיור ואינו משלם תשלום ארבעה וחמשה גיזותיה דלמיגז קיימי לא הוי שיור ומשלם תשלום ארבעה וחמשה ואידך תנא דבי ר' שמעון בן אלעזר סבר ידיו ורגליו דצריכי טביחה הוי שיור ולא משלם תשלומי ארבעה וחמשה קרניה וגיזותיה דלא צריכי טביחה לא הוי שיור קשיא דר' שמעון בן אלעזר אדר' שמעון בן אלעזר תרי תנאי ואליבא דר"ש בן אלעזר ת"ר *[ח]הגונב הקיטעת ואת החיגרת ואת הסומא וכן הגונב בהמת השותפין חייב ושותפים שגנבו פטורים והתניא *שותפין שגנבו חייבין אמר רב נחמן לא קשיא כאן בשותף שגנב מחבירו כאן בשותף שגנב מעלמא איתיביה רבא לרב נחמן יכול שותף שגנב מחבירו ושותפין שגנבו יהו חייבין תלמוד לומר וטבחו כולו בעינן וליכא אלא אמר רב נחמן לא קשיא [ט]כאן בשותף שטבח לדעת חבירו כאן בשותף שטבח שלא לדעת חבירו בעי רבי ירמיה מכרה חוץ משלשים יום חוץ ממלאכתה חוץ מעוברה מהו אליבא דמאן דאמר *עובר ירך אמו הוא לא תבעי לך דהא שייר בה כי תבעי לך אליבא דמאן דאמר דעובר לאו ירך אמו מאי מימר אמרינן כיון דמחובר בה הוי שיור או דלמא כיון דלמפרש מינה קאי לא הוי שיור איכא דאמרי כיון דלאו ירך אמו הוא לא הוי שיור או דלמא כיון דצריך לאישתרויי בהדה בשחיטה כמאן דשייר בגופה דמי תיקו: בעי רב פפא [י]גנבה קטעה ומכרה מהו מי אמרינן מאי דגנב הא לא זבין או דלמא מה דזבין הא לא שייר תיקו: תנו רבנן *[כ]גנב ונתן לאחר וטבח גנב ונתן לאחר ומכר

גנב

רש"י

דאיעבר מקלוט כרבי שמעון • קלוט פרסותיו קלוטות וטלד מן הטהור ורבי שמעון קרי ליה טמא דתניא בבכורות (דף ו:) רבי שמעון אומר גמל גמל שני פעמים אחד גמל הנולד מן הגמלה ואחד גמל הנולד מן הפרה ואפילו עברתו מן הטהור משור גמור קאסר ליה ר"ש ופליג עליה רבי יהושע היכא דעברתו מן הטהור משור שאינו קלוט ומתירו בסימן אחד של טהרה או מעלה גרה או מפרים פרסה ודורש את זה לא תאכלו את הגמל זה אי אתה אוכל בסימן אחד אבל יש אחר שאתה אוכל בסימן אחד ואי זה זה טמא הנולד מן הטהור ועיבורו מן הטהור יכול אף עיבורו מן הטמא כלומר יכול כשם שאני מכשיר בו כך אני מכשיר בבנו אם נתעברה פרה הימנו ת"ל שה כשבים ושה עזים עד שיהא נולד משני כבשים שיהו אביו ואמו כבשים והאי פסולא דבנו דנפקא ליה לר' יהושע מכבשים משמע ליה לרבא מהא: מי פטר גנב נפשיה • גבי בעלים: בכבש • דאמר ליה עולה קא מחייבת ועולה משלימנא לך (ב)ולא אפסדתך הו מידי דהא יוצא בה אתה ידי נדרך: גנב פטר עצמו • דאתשלומין דבעלים מחייב והרי הוציאו ידי נדרו ואפסידא דהקדש מיפטר דמבית האיש כתיב ולא הקדש ואליבא דר' שמעון נקט לה דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב פלוגתייהו דרבנן ור"א וטעמייהו בפרק בתרא דמנחות: **מתני'** או שהיתה לו בו שותפות • קודם שגנבו לא קרינן ביה ומכרו כולו באיסורא: הנוחר • *קורעו מנחיריו עד לבו: והמעקר • עוקר סימנין: פטור • ואפי' לרבנן דהא לאו שחיטה היא כלל: **גמ'** מאי חוץ מאחד ממאה • כלומר ממאי קאמרינן דאי שייריה הוי שיורא: הניתר עמו • כגון מבשרו אבל שיורת עורה וקרניה וגיזותיה לא הוי שיור: ולוי אמר • אפילו גיזותיה הוי שיור: המעכב בשחיטה • דבר שאם ניטל הימנה נעשית בו נבילה מחיים כגון ושט או קנה או הירך *והלל שלה או כבד או אחד מבני מעיים דלא מתיר לה שחיטה אבל ידה ורגלה מן הארכובה ולמטה לא וטעמא דכולהו מפרש לקמן: אלא לרב דאמר כמאן • אי כת"ק אפי' חוץ מגיזותיה אי כרבי אפילו ידה נמי לא: מידי דהוי בטביחה • הוי שיור במכירה: ור"ש בן אלעזר • לא דריש דומיא דטביחה ומיהו גיזותיה לא הוי שיור דלמיגז קיימי: את הקיטעת • אע"ג דליכא כולה חייב דמאי דגנב הא זבין כוליה: שותף שגנב מחבירו • פטור מארבעה וחמשה אפי' מחלק חבירו דליכא וטבחו כולו באיסורא: שותף שטבח לדעת חבירו • משלמין בין שניהם דאיכא וטבחו כולה בחיובא דהטובח חייב על חלקו וחבירו נמי עשאו שליח והא רבינן לעיל

תוספות

(דף פא.) דיש שליח לדבר עבירה הכא דאמרינן תחת לרבות את השליח: שותף שטבח שלא לדעת חבירו • פטור דליכא וטבחו כולו בחיובא דבההוא פלגא דחבריה לא נעשה שליח והוה ליה כטובח ומוכר אחר הגנב דפטור ועל חלקו נמי פטור הואיל וליכא וטבחו כולו בחיובא °ואף על גב דאמרן לעיל חמשה בקר ואפי' חמשה חלאי בקר הני מילי היכא שגנב בהמת השותפין וטבחו ואחר כך הודה לאחד מהם על חלקו דבשעת טביחה הואי כוליה בחיובא והכי אמרינן בהגוזל (לקמן דף קו:) דשותף שטבח שלא לדעת חבירו פטור: חוץ משלשים יום • אעשה בה מלאכתי: חוץ ממלאכתה • אם תרצה לשוחטה שחוט מיד ואם תעשה בה מלאכה המלאכה היא שלי מי הוי שיור או לא: עובר ירך אמו הוא • פלוגתא בתמורה (ל: לא.): גנב ונתן לאחר וטבח • לא נתן במתנה דא"כ אפילו לא טבח מחייב אנתינה משום מכירה כדקתני סיפא אלא עשאו שליח לטביחה או למכירה:

והקיף

הגהות הב"ח

(א) גמ' דומיא דטבחו ור' שמעון וכו' דלא למיגז קיימא: (ב) רש"י ד"ה בכבש וכו' משלימנא לך גבי הקדש ולא אפסדתך:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שותף שטבח כו' ואע"ג דאמרן לעיל. עי' רש"י לקמן דף קו ע"ב ד"ה בשותף שטבח וצ"ע:

מסורת הש"ס

מנחות קה. קז. תמורה כ

עי' בשלטי הגבורים פ"ק דכ"ג קנ"ט.

בפרש"י חולין פה ע"ב פירש חונקו (חו"י)

[או מכרו כצ"ל]

שמות כא

ס"א אלא חלל

[תוספתא פ"ז]

[שבת לג: ע"ש לעי"ק ב"מ ח.]

[חולין מח וש"נ]

[תוספתא פ"ז]

גנב והקדיש גנב והקיף גנב והחליף גנב ונתן במתנה גנב ופרע (א) חובו גנב ופרע בהקיפו גנב ושלח סבלונות בבית חמיו משלם תשלומי ארבעה וחמשה מאי קמ"ל אשמעינן רישא גנב ונתן לאחר וטבח דיש שליח לדבר עבירה אע"ג דבכל התורה כולה *אין שליח לדבר עבירה הכא יש שליח לדבר עבירה מאי טעמא וטבחו ומכרו *מה מכירה דלא אפשר דלאו על ידי אחר אף טביחה ע"י אחר מחייב ואשמעינן סיפא גנב והקדיש *מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים: **מתני'** גנב ברשות הבעלים וטבח ומכר חוץ מרשותם או שגנב חוץ מרשותם וטבח ומכר ברשותם או שגנב וטבח ומכר חוץ מרשותם משלם תשלומי ארבעה וחמשה אבל גנב וטבח ומכר ברשותם פטור *היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור הגביהו או הוציאו מרשות בעלים ומת חייב נתנו לבכורות בנו או לבעל חוב לשומר חנם לשואל לנושא שכר ולשוכר והיה מושכו ומת ברשות הבעלים פטור הגביהו או שהוציאו מרשות הבעלים ומת חייב: **גמ'** בעי אמימר תיקנו משיכה בשומרים או לא אמר רב יימר ת"ש נתנו לבכורות בנו או לבעל חובו לשומר חנם ולשואל לנושא שכר ולשוכר היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור מאי לאו שומר וש"מ תיקנו משיכה בשומרין אמר ליה לא גנב הא תנא ליה רישא תנא גנב שגנב מבית הבעלים ותנא גנב שגנב מבית שומר אמר ליה רב אשי לא תדחייה מה לי גנב שגנב מבית שומר מה לי גנב שגנב מבית בעלים אלא לאו שומר וש"מ תיקנו משיכה בשומרין ש"מ *איתמר נמי אמר ר' אלעזר כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות כך תיקנו משיכה בשומרין תניא נמי הכי כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות כך תיקנו משיכה בשומרין וכשם שהקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה *כך שבירות נקנית בכסף בשטר ובחזקה *שכירות דמאי אילימא

שכירות

רש"י

והקיף · מכר באמנה ואשראי וגו, קיבל דמים: גנב ופרע בהקיפו · שהקיפו חבירו פרקמטיא באשראי ופרע לו בהמה זו: **מתני'** (ב) וטבחו ומכרו חוץ מרשותו · כשהוציא מרשותו נעשה עליו גנב (לרב יהודה) וקנאו: או שגנב חוץ מרשותו · קנאו במשיכה מיד ונעשה גנב עליו אבל גנב וטבח ומכר ברשותו פטור דלא נעשה עליו גנב: היה · גנב מושכו ויוצא פטור *מכלום: הגביהו · אפי' ברשות בעלים שהרי הגבהה קונה בכל מקום במסכת קדושין (דף כה:): נתנו · בעליו לבכורות בנו לכהן בה' סלעים של פדיון הבן ל"א נתנו גנב לבכורות בנו ונתנו לו שם במקום שגנבו לשומר חנם ולשואל: היה מושכו · הכהן או בעל חוב או השומר ומת ברשות בעלים: פטור · הגנב מכלום ולשון אחרינא עיקר הלי חייב אגנב קאי דמחייב גנב בקנין שלוחיו דאי בנותנו בעליו מאי חייב נהי דשואל מצי למימר חייב באונסין אלא שאר שומרים מי חייבי במתה כדרכה ועוד לגבי כהן ובעל חוב מאי חייב ופטור איכא הפסיד ולא הפסיד מבעי ליה: **גמ'** תיקנו משיכה בשומרים · שלא יתחייב שומר בשמירה עד שימשוך: מאי לאו · היה מושכו שומר ומת חייב גנב במשיכת שומר: לא גנב · והכי קאמר נתן בעל הבית לבכורות בנו כו' ובא גנב וגנבו משם היה מושכו ויוצא כו':

תוספות

גנב והקדיש משלם ד' וה' · כדמפרש מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים ואיירי בקדשי בדק הבית דלא שייך למימר מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן כמו בקדשי מזבח שקרבן קרב לכפר על הבעלים וגשחט לשמו ושם בעליו עליו ואין להקשות אמאי לא פריך לעיל (דף עו.) וליפלוג וליתני בדידיה בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית משלם תשלומי ארבעה וחמשה כדפריך לעיל ולפלוג וליתני בדידיה בד"א בקדשים קלים דלעיל פריך שפיר דהוי הכל קדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית לא בעי לפלוגי דהתם קדושה דשור ושה דמחיים הוי למזבח אע"ג דהתם מפליג וקאמר (ג) טבח ואח"כ הקדיש משלם ארבעה וחמשה ואותו הקדש הוי קדשי בדק הבית התם לא הוי מחיים ולמ"ד יאוש לא קני א"ש שכשמקדיש לאחר יאוש לאו דידיה קמקדיש ולמ"ד יאוש קני וחיובו הוה דוקא לפני יאוש אבל אחר יאוש שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר אפ"ה מחייב אהקדש אע"ג דלא חייל הקדש מקמי יאוש כי היכי דמחייב במכר ומתנה קודם יאוש אע"ג דלא אהנו מעשיו שלא חל המכר והמתנה כיון דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט בדבר שבידו להקדיש:

אבל גנב וטבח ומכר ברשותו פטור· בשלא הגביהו עסקינן דבהגביהו הוי קני וחייב כדלקמן:

או שהוציאו מרשות בעלים כו' · בריש אלו נערות (כתובות דף לא: ושם*) פליגי רב אחא ורבינא חד אמר שהוציאו לסמטא אבל לרה"ר לא קני ודייק מסיפא הוציאו דומיא דהגביהו דאתי לרשותיה ואידך אמר אפילו הוציאו לרה"ר קנה ודייק מרישא דמת ברשות בעלים פטור הא חוץ לרשות חייב אפי' הוציאוהו לרה"ר ונראה דההוא פליג אאביי ורבא דאמרי בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פד:) משיכה קונה בסמטא אבל לא ברה"ר ואין נראה לחלק כלל בין קניית גנב שאין אלא להתחייב באונסין ולשאר קניות מדדרשינן לעיל (דף סה.) גבי גנב אין לי אלא ידו גגו חצירו וקרפיפו מנין משמע דלא מחייב אלא במקום שראוי לקנות כי היכי דדרשינן גיטין (דף עז.) ונתן בידה ונראה דהלכה כאביי ורבא מדמייתי מילתייהו בהמוכר [את] הספינה (שם) משמע שהם עיקר ולא שייך כאן כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כרבינא לקולא:

נתנו לבכורות בנו או לב"ח · אותו לשון שפירש בקונטרס דאבעלים קאי רחוק מאד הדא שצריך לפרש לאותו לשון שמת בפשיעה ולא כי אורחיה ועוד דלשון חיוב ופטור לא שייך אבכורות בנו וב"ח וצריך לדחות דמשום אחרינא נקט חיוב ופטור ועוד דבתוספתא (פ"ז) קתני הגביהו או נתנו לבכורות בנו משמע דאגנב קאי דאי אבעלים מה צריך הגבהה והא דידיה הוא ועוד דראיה דמייתי ממתני' בגמרא אבעיא דתקנו משיכה בשומרים אי אפשר ליישבה להאי לישנא לפי מה שמפרש בגמ' ול"א שפירש בקונטרס נתנו הגנב לבכורות בנו הוא עיקר דמתחייב הגנב במשיכת הני וא"ת ואמאי מחייב במשיכה והא אין שליח לדבר עבירה וי"ל דהנהו לא ידעי דאתי לידיה באיסורא אלא כסבורין שהיה שלו ובין ללישנא דמפרש בפ"ק דבבא מציעא (דף י: ושם*) טעמא דאין שליח לדבר עבירה משום דשליח בר חיובא הוא ודברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ובין ללישנא דאי בעי עביד אי בעי לא עביד אין שייך לכאן דהתם אין יודע שהשליח יעבור אבל כאן יודע הוא שיקח מאחר שהוא סבור שהוא שלו ולעיל (עח.) גבי גנב וטבח בשבת דמוקי לה בטובח על ידי אחר ופריך וכי היכן מצינו שזה חוטא וזה מתחייב הוי מצי למימר דסבור שהוא שלו אבל משני שפיר והאמת אבל ק"ק היכי יליף מה מכירה ע"י אחר אף טביחה כו' דלמא דוקא כשסבור שהוא שלו כיון דליכא יתור: [ועיין תוס' קדושין מב: ד"ה אמאי]:

תיקנו משיכה בשומרין או לא · הא לא מבעי ליה אי משעת משיכה [או משעת מלאכה] מתחייבים כל חד וחד כדיניה שומר חנם בפשיעה ושומר שכר בגניבה ואבידה ושואל באונסין דפשיטא דמשעת משיכה מתחייבים דהא לא כן מאימתי דבהשואל (ב"מ דף צח: ושם) תנן אם אמר לו השואל שלח ושלחה ומתה חייב ובגמרא אמר פרה במשיכה ובמתניתין דשואל קורדום (שם צט.) אמר אי לאונסים מ"ש פרה דמשעת שאלה אלא אור"י דמבעי ליה בשואל ושוכר אי מצי משאיל ומשכיר למיהדר ביה אפי' משך עד שיתחיל במלאכה או לא דאיכא למ"ד גבי שואל קורדום מחבירו ביקע בו קנאו לא ביקע בו לא קנאו ומצי משאיל הדר ביה וכן בפרה עד שיעשה בה מלאכה ופשיט ליה ממתניתין דנתנו לבכורות בנו דקתני הגביהו או שהוציאו מרשות בעלים ומת חייב מאי לאו שומר ומדמחייב גנב אמשיכת שומר ש"מ דמשיכה גמורה הוא שאין יכול לחזור בו שאם היה יכול לחזור בו לא היה מתחייב במשיכתו ומשני לא גנב שהיה גנב מושכה מבית שומרים ותנא גנב שגנבו מבית שומרים ומיירי שלא נתן לבכורות בנו ולבעל חובו לגמרי דא"כ הוו בעלים ולא שומר אלא אפותיקי בעלמא עשה להם שאם לא יפרע עד יום פלוני שיהא קנוי להם ורב הונא דאמר בפרק השואל דלא ביקע בו מצי משאיל הדר ביה הוה דחי הכי ולא חיים לפירכא דבסמוך מה לי גנב מרשות שומר מה לי גנב מרשות בעלים ובהאיש מקדש (קדושין דף מז: ושם) איכא תנא כרב הונא דאפי' במלוה יכול לחזור כל זמן שלא הוציאו כ"ש שאילה וג' מחלוקות בדבר דלרב הונא לא תקנו משיכה בשומר ולר"א תקנו כדקאמר התם* ופליגא דר"א ולר' אלעזר נמי מדאורייתא יכול לחזור אלא שחכמים תקנו דלא מצי הדר ביה משעת משיכה ועוד קאמר התם ופליגא אדרבי אמי דאמר ר' אמי המשאיל קורדום של הקדש לחבירו מעל וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה משמע דסבר דקנה מדאורייתא דאי מדרבנן ומעל משום דמדרבנן אין יכול לחזור °כמו נתנה לבלן בפרק הזהב (ב"מ דף מח. ושם) א"כ הוי תורה דאתי לידי קולא דחבירו מותר לבקע בו לכתחילה:

שהטמין

עין משפט נר מצוה

קכא א מיי' פ"ז מהל' מעילה הלכה ב ג

קכב ב מיי' פ"ב מהל' גניבה הלכה י טור ח"מ סימן שג:

קכג ג מיי' שם הל' יח:

קכד ד ה ו ז מיי' שם הלכה טו ועיין במ"מ:

קכה ח מיי' פ"ב מהל' שכירות הלכה א סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סימן שז סעיף ב ג:

קכו ט מיי' פ"א מהל' מכירה הלכה יח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קצה סעיף ט וסימן שז סעיף ב וסימן שטו סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופרע בחובו: (ב) רש"י ד"ה וטבח ומכר חוץ מרשותו דכשהוציאו חוץ מרשותו: (ג) תוס' ד"ה גנב וכו' מפליג וקאמר גנב וטבח ואח"כ:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תיקנו וכו' כמו נתנה לבלן בפ' הזהב. לענ"ד נראה דזה צ"ל בסוף הדיבור הזה והביאו ראיה דלקולא לא אזלינן בתר קנין דרבנן והיינו מדאמרינן שם גבי בלן דלר"י דמעות קונות ד"ת נתן לספר מעל אף דמדרבנן לא קני ה"נ הכא אם מה"ת ל"ק אף דמדרבנן קני מ"מ לא יהא מותר לבקע בו:

[מסורת הש"ס: לעיל עח. וש"נ · לעיל עח. וש"נ · לעיל עו. · כתובות לא: ושם · ב"ב פד: · ב"מ י: · תוספות קדושין כז. ד"ה ומקומן]

עין משפט נר מצוה

קכז א מיי' פ"א מהל' מכירה הלכה יח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קלה סעיף ט וסימן רז סעיף ב וסימן שטו סעיף א:

קכח ב ג מיי' פ"ג מהלכות גניבה הלכה יז:

קכט ד מיי' שם פ"א הלכה ג ועיין בהשגות ובמ"מ ופ"א מהלכות גזילה ואבידה הלכה ג ועיין במ"מ ובל"מ סמג לאוין קנה טוש"ע ח"מ סימן שנט סעיף ז:

קל ה ו מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תט סעיף א:

קלא ז ח מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד:

קלב ט מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ט סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תט סעיף ג:

קלג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

קלד כ מיי' פ"ו מהל' גזילה ואבידה הל' ח סמג עשין עג טור ח"מ סימן שע:

קלה ל מיי' פ"ב מהל' ממרים הלכה ה סמג עשין קיא:

קלו מ מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ו סמג עשין סו טור ח"מ סימן תט:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב יותר מבגזלן:

שכירות דמטלטלין מטלטלי בני שטרא נינהו אמר רב חסדא אשכירות דקרקע: אמר ר' אלעזר בראוהו שהטמין בחורשין וטבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה אמאי הא לא משך א"ר חסדא גשהכישה במקל אמרי וכיון דראוהו גזלן הוא *כיון דקא מטמרי מנייהו גנב הוא ואלא גזלן היכי דמי אמר ר' אבהו דכגון בניהו בן יהוידע שנאמר °ויגזל את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו ר' יוחנן אמר כגון בעלי שכם שנאמר °וישימו לו בעלי שכם מארבים על ראשי ההרים ויגזלו [את] כל אשר יעבר עליהם בדרך ור' אבהו מאי טעמא לא אמר מהאי אמר לך כיון דמטמרי איטמורי לא גזלני נינהו ור' יוחנן הא דקא מטמרי דלא ניחזינהו אינשי וניערקו מנייהו שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי מפני מה החמירה תורה בגנב יותר(א) מגזלן אמר להן זה השוה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו *כביכול עשה עין של מטה כאילו אינה רואה ואוזן של מטה כאילו אינה שומעת שנאמר °הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם וגו' וכתיב °ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב וכתיב °כי [אמרו] עזב ה' את הארץ ואין ה' רואה (תניא) אמר ר' מאיר משלו משל משום רבן גמליאל למה הדבר דומה לשני בני אדם שהיו בעיר ועשו משתה אחד זימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך ואחד לא זימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך איזה מהן עונשו מרובה הוי אומר זה שזימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך אמר רבי מאיר בא וראה כמה גדול כח של מלאכה שור שביטלו ממלאכתו חמשה שה שלא ביטלו ממלאכתו ארבעה אמר רבן יוחנן בן זכאי בא וראה כמה גדול כבוד הבריות שור שהלך ברגליו חמשה שה שהרכיבו על כתיפו ארבעה:

מתני' *האין מגדלין בהמה דקה בא"י ואבל מגדלין בסוריא ובמדברות של ארץ ישראל זאין מגדלין תרנגולין בירושלים מפני הקדשים חולא כהנים בארץ ישראל מפני הטהרות *טאין מגדלין חזירין בכל מקום ילא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת *כאין פורסין נישובים ליונים אלא אם כן היה רחוק מן הישוב ל' ריס:

גמ' ת"ר אין מגדלין בהמה דקה בא"י אבל מגדלין בחורשין שבארץ ישראל בסוריא אפילו בישוב ואין צריך לומר בחוצה לארץ תניא אידך אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל אבל מגדלין במדבר שביהודה ובמדבר שבספר עכו ואף על פי שאמרו אין מגדלין בהמה דקה אבל מגדלין בהמה גסה לפי *לשאין גוזרין גזרה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה בהמה דקה אפשר להביא מחוצה לארץ בהמה גסה אי אפשר להביא מחוצה לארץ ואף על פי שאמרו אין מגדלין בהמה דקה מאבל *משהה הוא קודם לרגל שלשים יום וקודם משתה בנו ל' יום ובלבד שלא ישהה את האחרונה שלשים יום דסד"א דאי נפק ליה רגל ומכי זבנה עד השתא אכתי לא מלו ליה תלתין יומין לא נימא תלתין משרא שרי ליה לשהויי אלא כיון דנפק ליה רגל לא מבעי ליה לשהויי

והטבח

שהטמין בחורשין · פי' שטמן עצמו ושם"ד שהלך בחשאי וטבח הבהמה במקום שהוא ומש"ה פריך והא לא משך: **כיון** דראוהו גזלן הוא · כלומר שעשה במקום גלוי ולא דמי לגונב בבית או בחצר: **ורבי** יוחנן הא דמטמרי ט' · למ"ד בהכונס (לעיל דף נו. ושם) דלר' יוחנן לסטים מזוין כיון דמטמר מאינשי גנב הוא אצטריך להאי טעמא דלמ"ד דגזלן הוא לר' יוחנן לא צריך להאי טעמא כלל: **מפני** מה החמירה תורה ט' · בטוען טענת גנב וטענת גזלן לא שייך האי טעמא כלל: **אין** מגדלין בהמה דקה · אפי' בבית קאמר דלרעות אפי' בהמה גסה אסור כדאמרינן בזה בורר (סנהדרין דף כה:) רועה שאמרו אחד רועה בהמה גסה ואחד רועה בהמה דקה וא"ת והא דמסיק התם דרבא מגדלין איתמר דמגדלי בהמה דקה בארץ ישראל פסולין בחוצה לארץ כשרים מגדלי בהמה גסה אפי' בא"י כשרים מאי קמשמע לן דהא דבחו"ל כשרים מתני' היא דאפי' בסוריא שרי כ"ש בחו"ל ויש לומר דודאי לא אצטריך אלא איידי דאמר דבא"י פסולין קמסיים דבחו"ל כשרים ומגדלי בהמה גסה דאפי' בא"י כשרים אצטריך לאשמועינן דאי ממתניתין הוה אמינא דאפי' גסה אסור והא דנקט דקה לאשמועינן דאפי' דקה שרי בסוריא ונראה דהא דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף ה:) דרועה בהמות של אחרים כשר דאין אדם חוטא ולא לו היינו דוקא גסה שמותר לגדל אבל דקה בא"י או בבבל לרב אין נראה לחלק בין מגדל שלו לשל אחרים דהא אפי' קשורה בכרעי המטה אסור ולא כדברי המפרש לקמן דסבר רב הונא שמותר למסור לאשתו כמו שמותר לרועה ולכך היתה מנטרת להו חובה דהא כיון דבבל כא"י לבהמה דקה אין לו לחלק בין על ידי עצמו בין ע"י אחרים והנהו עיזי דאכלי חושלי בנהרדעא בחזקת הבתים (ב"ב דף לו:) וקאמר שאני עיזי דמסירי לרועה אף על גב דנהרדעא היא בבבל שמא לא היו כל כך נזהרים על דברי רב שאמר בבל כא"י לבהמה דקה שגם רב הונא לא החמיר וכן משמע דאפי' ע"י אחרים אסור מדלא מסר ההוא חסיד בהמה לרועה וכן בעלי בתים שבגליל מסתמא לא היו מרעין בעצמן את הצאן ורועה שעשה תשובה מי לא עסקינן שמוצא אחרים שירעו לו ואפי' הכי קאמר ימכור על יד:

והטבח

תורה אור

שכירות דמטלטלי · שהשכיר לו כליו: **בני** שטרא נינהו · בתמיה הא לא מקנו מטלטלין אלא במשיכה כדאמרינן בקדושין (דף ס.) ונהי נמי דמקנו בכספא לענין קבולי מי שפרע מיהו בשטר לא מיקנו מידי דדברים בעלמא נינהו כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף מט.) דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה: **שהטמין** בחורשין · שנטמן ביער לגנוב בהמות הרועות שם: **וכיון** דראוהו גזלן הוא · ולא דומה לגנב בפני שנים דהתם אע"ג דחזו ליה שאר אינשי לא מיסתפי מינייהו דמימר אמר לא מינייהו שקילנא מידי אבל חורשין מרעה לכל היא ולא ידע דמאן ניהו הך בהמה וכיון דלא מיסתפי מכולי עלמא גזלן הוא: **החמירה** תורה · לשלם כפל ארבעה וחמשה: **השוה** כבוד עבד · לא ירא מבני אדם כדרך שלא ירא מהקב"ה אבל גנב לא השוה עבד לקונו אלא כיבד העבד יותר מקונו שהוא ירא מבני אדם ומעין של מעלה לא נזהר: **לסתיר** עצה · כמו להסתיר יועץ במסתרים לגנוב להרע: **שה** שהרכיבו · הגנב על כתיפו וזלזל את עצמו בו לפיכך היקל הקב"ה עליו בתשלומין:

מתני' אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל · משום ישוב א"י שמבעיר את השדות וכל שדות א"י סתמן דישראל: **אבל** מגדלין בסוריא · ארם צובה דדוד כיבשה וקסבר דלא שמיה כיבוש והויא כחוצה לארץ ובחוצה לארץ מותר לגדל דלא חיישינן לישוב אם יפסידו שדות אחרים ישלמנה: **אין** מגדלין תרנגולין בירושלים · אפי' ישראל: **מפני** הקדשים · שישראל אוכלים שם בשר שלמים ותודה ומעשר בהמה ודרך תרנגולים לנקר באשפה שמא יביאו א] עצם כעדשה מן השרץ ויטמאו את הקדשים: **ולא** יגדלו כהנים תרנגולין · בכל א"י: **מפני** הטהרות · שהכהנים אוכלין תרומה הן צריכין להזהר בטהרתן: **חזירין** · טעמא מפרש בגמרא: **את** הכלב · מפני שנושך ומנבח ומפלת אשה מיראתו: **נישובים** · פחים שלא ילכדו בהן יוני בני הישוב: **שלשים** ריס · ארבע מילין:

גמ' בחורשין · ביערות כדמתרגמינן ביער חורשא: **בהמה** גסה · צריכה בישוב למשאוי ולחרישה: **שלא** ישהה האחרונה שבהן שלשים יום · לקח בהמות קודם לרגל שלשים יום וסמוך לרגל לא יאמר הריני שוחט את המוקדמות ומאחר את האחרונות אף לאחר הרגל עד מלאות שלשים יום למקחן:

והטבח

מסורת הש"ס

[לעיל מ.]

ש"ב כג · שופטים ט · ישעיה כט · תהלים צד · יחזקאל ט

[עיין פרש"י ביומא ג: ד"ה כביכול]

רש"ל מ"ז

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה מפני הקדשים וכו' עצם כעדשה · מלת עצם נמחק:

[תענית כה. תמורה טו:]

[עי' תוספות לקמן פב: ד"ה לא]

[ב"ב כג. ועי' רש"י חולין קסז. ותענית י. ד"ה ריבא משמע דגרס הכא ריבבים]

[ב"ב ס: ע"ז לו. הוריות ג:]

[תוספת' פ"ח]

והטבח לוקח ושוחט לוקח ושוהה ובלבד שלא ישהה העגונה שבהן ל' יום: *שאלו תלמידיו את ר"ג מהו לגדל אמר להן מותר והתנן אין מגדלין אלא הכי קא בעו מיניה מהו לשהות אמר להן מותר ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר אלא קושרה בכרעי המטה: *ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שינק חלב רותח משחרית לשחרית והביאו לו עז וקשרו לו בכרעי המטה והיה ינק ממנה משחרית לשחרית לימים נכנסו חביריו לבקרו כיון שראו אותה העז קשורה בכרעי המטה חזרו לאחוריהם ואמרו לסטים מזויין בביתו של זה ואנו נכנסין אצלו ישבו ובדקו ולא מצאו בו אלא אותו עון של אותה העז ואף הוא בשעת מיתתו אמר יודע אני [א] שאין בי עון אלא עון אותה העז שעברתי על דברי חברי: אמר ר' *ישמעאל מבעלי בתים שבגליל העליון היו בית אבא ומפני מה חרבו שהיו מרעין בחורשין ודנין דיני ממונות ביחיד ואע"פ שהיו להם חורשים סמוך לבתיהם שדה קטנה היתה ומעבירין דרך עליה *ת"ר רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד וכן גר שנפלו לו כלבים וחזירים בירושתו אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד וכן מי שנדר ליקח בית וליקח אשה בארץ ישראל אין מחייבין אותו ליקח מיד עד שימצא את ההוגנת לו ומעשה באשה אחת שהיה בנה מיצר לה וקפצה ונשבעה כל מי שיבא איני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם שאינן מהוגנין וכשבא הדבר אצל חכמים אמרו לא נתכוונה זו אלא להגון לה כשם שאמרו אין מגדלין בהמה דקה כך אמרו אין מגדלין חיה דקה *ר' ישמעאל אומר מגדלין כלבים כופרין וחתולים וקופין וחולדות סנאים מפני שעשויים לנקר את הבית מאי חולדות סנאים אמר רב יהודה שרצא חרצא ואיכא דאמרי *חרזא דקטיני שקיה ורעיא ביני וורדיני ומאי שרצא דמתתאי שקיה אמר רב יהודה אמר רב עשינו עצמנו בבבל כארץ ישראל לבהמה דקה *א"ל רב אדא בר אהבה לרב הונא דידך מאי א"ל דידן קא מינטרא להו חובה א"ל חובה תקברינהו לבנה כולה שניה דרב אדא בר אהבה לא אקיים זרעא לרב הונא מחובה איכא דאמרי אמר רב הונא (א) אמר רב עשינו עצמנו בבבל כארץ ישראל לבהמה דקה *מכי אתא רב לבבל רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבוע הבן ואמרי לה לבי ישוע הבן רב לא עייל קמיה דשמואל שמואל

רש"י

והטבח · המקבץ את הבהמות ליום השוק: לוקח ושוחט או לוקח ושוהה · עד יום השוק שלשים יום למקחו: ובלבד שלא ישהה את העגונה · המאוחרת למקחו שלקח סמוך לעת השוק לא ישהה אותה לאחר יום השוק להשלים שלשים יום למקחה: העגונה · מאוחרת כמו הלהן תעגנה (רות א) תאחרנה מלהנשא: אלא קושרה · ורבנן פליגי עליה דרבן גמליאל: גונח · פנידר"א טועק מפני כאב הלב לא היה יכול להשיב רוחו: לסטים מזוין · רועות בשדות אחרים וגוזל את הרבים: שהיו מרעין · בהמה דקה [...] בחורשין: ואע"פ שהיו חורשין סמוך לבתיהם · ולא היו רועין בשדות אחרים ומשום חורשין ליכא גזל דאמר לעיל אבל מגדלין בחורשין ולקמן (דף פא.) נמי בתקנת יהושע תיקן שלא יקפיד בעל היער על כך אפי' הכי נענשו מפני ששדה קטנה היתה ביניהם ושל אחרים היתה: רועה · בהמות שלו: שעשה תשובה · שלא לגדל בהמה דקה עוד: כלבים וחזירים · תנן במתניתין דאסור לגדלן: חיה דקה · צביים ושועלין · כלבים כופריים קטנים ונכסים הם נ"א כלבים גדולים של ציידים ואין מזיקין: חולדות סנאין · גדילות בסנה: לנקר את הבית · מן העכברים: וורדני · סנה: דקטיני · דקים: דמתתאי שקיה · שוקיה גולין: בבבל כארץ ישראל · שמיום גלות יכניה רבו שם תלמידים ונתיישבו שם בישוב קבוע דידך מאי · הלא יש לך בהמה דקה: חובה · שם אשתו: תקברינהו לבנה · שאתה סומך עליה והיא אינה יכולה לשמור: מכי אתא רב לבבל · רבו מתיישבין שם מפני ישיבתו לישנא אחרינא הוא בא ולמדו להזהר בכך שראה שם רוב ישראל וישוב קבוע: שבוע הבן · ברית מילה על שם שעברו עליו שבעה ימים: ישוע הבן · משתה שעושין לפדיון הבן בכור *ישוע מתרגמינן פורקן כמו פדיון: רב לא עייל קמיה דשמואל · טעמא אמרינן לקמן:

תוספות

והטבח לוקח ושוהה · פי' בקונטרס עד יום השוק ובלבד שלא ישהה העגונה שבהם שלשים יום אותה שלקח באחרונה לא ישלים לה שלשים יום אחר השוק וקשה דבתוספתא (פ"ח) גרס יותר מל' יום וא"כ לפי התוספתא יכול להשהות אחר יום השוק ועוד קשה דלעיל גבי רגל קרי לה אחרונה והכא קרי לה עגונה ועוד שלא הזכיר התנא יום השוק כלל ונראה לר"י לפי שהטבח רגיל לקנות כמה בהמות ביחד ומותר להשהות ובלבד שאפי' העגונה שבהן אותה שנשארה יחידה אחר חברותיה שלא ישהה יותר מל' יום אף על פי שהיא יחידה ומיהו בכל הספרים גרסינן שלשים יום ולא גרסינן יותר:

מהו להשהות קבעו מיניה · אין נ"ל דפליגי רבנן עליה דר"ג כדפי' בקונטרס דמהו להשהות קודם הרגל קבעו מיניה ואמר להן מותר ולאו דוקא נקט קושרה אלא אורחא דמלתא נקט שדרכן היה לקשור בהמה דקה לכרעי המטה כדאמר באלו טריפות (חולין דף נד:) חבל היוצא מן המטה עד תשעה טפחים *טהור ופירש שם בקונטרס שבכך הוא ראוי לקשור בהמה דקה בכרעי המטה כדכתי' אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח שהיו קושרין הקרבנות בכרעי המטה עד שיביאוהו לקרנות המזבח אי נמי נקט קשרו לאשמועינן דאפילו בקשורים אסור לגדל כ"א להשהות ובתוספתא (פ"ח) נמי משמע דאף קודם הרגל לא שרי להשהות אלא בבית דהכי קתני בהדיא אבל מגדלים קודם הרגל ל' יום ולא שתהא יוצאה ורועה בשוק אלא קושרה בכרעי המטה שאלו לר"ג כו':

דקטיני שקיה · פי' שוקיו דקין ולהכי נקרא חרצא שהתרצין ניכר בין השוקים מתוך שהן דקים ונראין גבוהים ומשום הכי תנן *בפ"א דאהלות חולדות הסנאים רבי יוסי אומר ב"ש מטמא כזית במשא וכעדשה במגע דמתוך שרגליה גבוהים ודקים מספקא להן שמא לאו הייטו חולדה דקרא ויש לה תורת נבילה או שמא הייטו היא ויש לה תורת שרץ והאי דמסיים ומאי שרצא דמתתאי שקיה ה"ק ומאי שרצא חולדה דכתיב בקרא שאין ספק דמתתאי שקיה שהי' רגליה קצרות ושורצת על הארץ וכן נראה לר"ת:

חובה תקברינהו לבנה · פר"ח בתמיה וכי דרכה לקבור בניה שאין עוסקת לגדלן אלא עוסקת לגדל לאן והוי כשגגה היוצאת מלפני השליט ומיהו בפרק שני נזירים (נזיר דף נז: ושם) גבי הקפת הראש אין שייך לפרש כן דאמר ליה רב אדא בר אהבה לרב הונא לדידך מאן מקיף להו אמר ליה חובה א"ל חובה תקבריגהו לבנה ואין שייך לפרש שם אלא לשון קללה אי נמי יש לומר אין ירא' שתענש בקבורת בניה:

מכי אתא רב לבבל · פי' בקונטרס והיו מתישבין שם מפני ישיבתו והיו רוב שדותיהן מישראל וכענין זה פי' בפרק קמא דגיטין (דף ו. ושם*) עשינו עצמנו בבבל כארץ ישראל לגיטין מכי אתא רב לבבל ונעשינו בקיאין לשמה מתוך שהרבה ישיבות וקשה לר"ת דא"כ מאי פריך התם ממתני' דעשו כארץ ישראל לגיטין אבל בבל לא והלא המשניות נשנו קודם דאתא רב לבבל ומפר"ת התם מכי אתא רב לבבל והורה לנו שמימות יכניה והחרש והמסגר שגלו לבבל דינה להיות כארץ ישראל לגיטין שבקיאין לשמה וכן כאן לענין בהמה דקה שיש שם רוב ישראל וכן יש בריש בכל מערבין (עירובין דף כח.):

לבי ישוע הבן · פ"ה פדיון הבן וכן הערוך וקשה דאע"ג דמתרגמינן פדיון פורקן מ"מ אין שייך לשון ישועה ור"ת פי' שנולד שם בן ועל שם שנולד שעה ונמלט ממעי אמו כדכתיב והמליטה זכר (ישעיה סו) נקט לשון ישועה והיו רגילין לעשות סעודה:

נפק

עין משפט נר מצוה

קלז א ב מיי' פ"ה מהלכות נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סו טוח"מ סי' תט:

קלח ג ד מיי' שם הל' י סמג שם טור וש"ע ח"מ סימן [...] סעיף ד:

קלט ה ו מיי' פ"ח מהלכות נדרים הלכה יג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן ריט סעיף א:

קמ ז מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תט סעיף א ועיין בטור:

קמא ח מיי' שם הלכה ח סמג שם טור ח"מ סימן תט:

[נ"ל טמא וע"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' הונא עשינו עצמנו כצ"ל ותיבת אמר רב נמחק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ישוע הבן כו'. ישוע מתרגמינן. נ"ל ויושע מתרגמינן ופרק (שמות יד) ועי' רש"י ע"ז דף ד' ע"א ד"ה להם שוע:

נ"ל בפ"ח דכלאים מ"ה

[לקמן ע"ב איתא ר' ש בן אלעזר וכ"ה בתוספ' פ"ח ובערוך ערך תלד א]

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' שאין בי עון אלא עון אותה העז · עיין סוטה מקובלת ומהרש"א בח"א כתב בענין אחר ודבריו תמוהים קצת מסוגיא דכתובות דף ס ע"א דגונח יונק בשבת:

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ח]

מגלה טו:

ב"א שמעון שזורי

[תוספתא פ"ח]

פ"א חרצא

נזיר נז:

יבמות ו.

[ד"ה מכי]

תורה אור

שמואל לא עייל קמיה דרב אסי רב אסי לא עייל קמיה דרב אמרי מאן נתרח נתרח שמואל וניתי רב ורב אסי [א] ונתרח רב או רב אסי רב מילתא בעלמא הוא דעבד ליה לשמואל משום ההוא מעשה דלטייה אדבריה רב עליה אדהכי והכי אתא שונרא קטעיה לידא דינוקא נפק רב ודרש *חתול מותר להורגו ואסור לקיימו ואין בו משום גזל ואין בו משום השב אבידה לבעלים וכיון דאמרת מותר להורגו מאי ניהו תו אסור לקיימו מהו דתימא מותר להורגו איסורא ליכא קמ"ל אמרי וכיון דאמרת אין בו משום גזל מאי ניהו תו אין בו משום השב אבידה לבעלים אמר רבינא [ג]לעורו מיתיבי רבי שמעון בן אלעזר אומר מגדלין כלבים כופרין והתולין וקופין והולדות סנאים מפני שעשויין לנקר את הבית לא קשיא הא באוכמא הא בחיורא והא מעשה דרב אוכמא הוה התם אוכמא בר חיורא הוה והא מבעיא בעיא ליה רבינא דבעי רבינא אוכמא בר חיורא מהו כי קמבעיא ליה לרבינא באוכמא בר חיורא בר אוכמא מעשה דרב באוכמא בר חיורא בר חיורא הוה (חב"ד בי"ח בח"ן סימן) אמר רבי אחא בר פפא משום רבי אבא בר פפא משום רבי אדא בר פפא ואמרי לה אמר ר' אבא בר פפא משום רבי חייא בר פפא משום רבי אחא בר פפא ואמרי לה אמר ר' אבא בר פפא משום רבי אחא בר פפא משום רבי חנינא בר פפא [ד]מתריעין °על החיכוך בשבת ודלת הננעלת לא במהרה תפתח והלוקח בית בארץ ישראל כותבין עליו אונו אפילו בשבת מיתיבי *[ו]ושאר פורעניות המתרגשות ובאות על הצבור כגון חיכוך חגב זבוב צירעה ויתוש ושילוח נחשים ועקרבים לא היו מתריעין אלא צועקים לא קשיא [ז]כאן בלח כאן ביבש דאמר רבי יהושע בן לוי *שחין שהביא הקב"ה על המצרים לח מבחוץ ויבש מבפנים שנאמר °ויהי שחין אבעבועות פורח בארם ובבהמה ודלת הננעלת לא במהרה תפתח מאי היא מר זוטרא אמר סמיכה רב אשי אמר *כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו רב אחא מדיפתי אמר לעולם אין מטיבין לו ולא היא רב אחא מדיפתי מילתא דנפשיה הוא דאמר [ח]והלוקח בית בארץ ישראל *כותבין עליו אונו אפילו בשבת בשבת סלקא דעתך אלא כדאמר רבא התם *אומר לנכרי ועושה ה"נ אומר לנכרי ועושה ואע"ג *דאמירה לנכרי שבות היא משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו ביה רבנן אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן [ט]הלוקח עיר בארץ ישראל כופין אותו ליקח לה דרך מארבע רוחותיה משום ישוב ארץ ישראל: ת"ר *°עשרה תנאין התנה יהושע

שידהו

שמואל לא עייל קמיה דרב אסי · שהיה גדול ממנו ורב אסי תלמיד של רב הוה: °מאן נתרח · מי יתאחר מבחוץ ויבא אחרונה יחידי: נתרח שמואל · בהון ויבואו רב ורב אסי רב ואח"כ תלמידו: מלתא בעלמא הוא דעבד לשמואל · שמואל קטן שבכולן היה וזה שאין רב נכנס לפניו טיבותא ויקרא הוא דקא עבד ליה משום מעשה דלטייה לשמואל בשמונה שרצים (שבת דף קח.): אדבריה עליה · הטעינו עליה לנהוג בו כבוד: אדהכי והכי · דהוו מסרבי אתא שונרא וקטעיה לידא דההוא יעוקא: חיורא · מועד להזיק אדם: מתריעים · בצבור ובתחנה ובשופרות ובחצוצרות במסכת תענית: חיכוך · שחין שמתחכך האדם עליה פרוטי"ר בלע"ז: ודלת הננעלת · על האדם מהיות מגליה: לא במהרה תפתח · ונפקא מינה לאפושי ברחמי: (א)מלתא דנפשיה · בב"ב בהשותפין (דף יב:) דאימנוה לאותוביה ברישא ולא איסתייעא מילתא: והלוקח בית · מנכרי · אונו · שטר מכירה: לא היו מתריעין · בשבת: צועקין · ביחיד: יבש · קשה מלה: אבעבועות פורח · בפריחתו דהיינו מבחוץ הוא מבעבע דהיינו לח מכלל דבפנים הוי יבש:

סיאו

נפק רב ודרש · לא עתה על זה המעשה תיקן דהא פריך עלה מברייתא אלא דרש המקודם נתקן:

מותר להורגו ואסור לקיימו · והא דאמר ר"ל בפ"ק דסנהדרין (דף טו: ושם) גבי ארי ונמר ודוב וזאב וברדלס ונחש דאפי' ר"א דאמר כל הקודם להורגו זכה הייט דוקא כשהמיתו אבל לא המיתו לא הייט בקטלין בשלשה שכן דרך לגדלן והכא בחתול שאין קטלה א"כ מהגהו רגילים בני אדם להזהר ולא אתי לידי היזק אבל מחתול אין נזהרין שאין יודעים אם היא בר אוכמא או בר חיורא שאין מכירים באבותיהם:

אמר רבינא לעורו · שאם (ב)מצאו מת אין חייב בהשבת העור °וקצת תימה כיון דאשמועינן דאין בו משום גזל למאי איצטריך הך דמותר להורגו וי"ל דאין לחוש כיון דמתחלה קאמר דמותר להורגו:

מתריעין על החיכוך בשבת · ע"כ לאו הייט התרעה בשופר דשופר בשבת מי איכא כדדייק בספ"ק דתענית (דף יד. ושם) אלא התרעה בפה בעננו וסבר כמ"ד התם דעננו קרי ליה התרעה ותימה דמאי פריך מהסיא דבשאר מיני פורעניות דקתני לא היו מתריעין על החיכוך אלא צועקים דילמא ה"ק לא היו מתריעין בשופר אלא צועקים בפה בעננו ואין לומר אע"ג דתרווייהו בפה התרעה לחוד וצעקה לחוד דהתם משמע דלמ"ד עננו קרי ליה התרעה חדא היא וי"ל דה"פ מדקאמר שבשבת מתריעין לכל הפחות בעננו א"כ ראוי לעשות על החיכוך התרעה אפי' בשופר בחול כיון שהוא דבר גדול כל כך דבשבת צועקים:

על החגב · ל"ג ועל הגובאי דהא במתני' דסדר תעניות הלו (תענית יט.) תנן שמתריעין על הארבה ועל החסיל ועל הגובאי וי"ל דהתם בפה ועי"ל דשפיר גרסינן ליה והתם בגובאי המזיק לשדות דומיא דארבה *והתם דקתני התם וגובאי דהכא במזיק לבני אדם דומיא דנרעים ושילוח נחשים · פירוש ר"י:

לעולם אין מטיבין לו · והא דקאמר איהו גופיה בעובדא דידיה לא במהרה מטיבין לו בפרק קמא דבבא בתרא (דף יג:) זה אמר בשעה שהיה סבור עדיין שיחזירו וימנו אותו ראש ישיבה אבל לבסוף שלא החזירוהו אמר לעולם אין מטיבין לו:

אומר לנכרי ועושה · דוקא משום מצוה זו דישוב דא"י אבל לצורך מצוה אחרת לא שרי אמירה לנכרי ואפי' לצורך מילה משמע בפרק הדר (עירובין דף סז.) דלא שרי אמירה לנכרי באיסורא דאורייתא גבי ההוא יעוקא דאישתפיך חמימיה דקאמר נשייליה לאימיה אי צריכה נחים [ג] אגב אימיה משמע דאי לא צריכה אימיה לא שרי אפילו על ידי נכרי וי"ס שכתוב בהדיא נחים ליה נכרי אגב אימיה ולכאורה משמע שלפני המילה היה והיו צריכין לחמימי כדי למולו ולא שרי אפילו ע"י נכרי אלא אגב אימיה כדשריא הכא והתם בעובדא דלעיל דקאמר (ג) גבי יעוקא אחרינא נימא ליה לנכרי דניתי מגו ביתא ההוא דלעיל איסורא דרבנן הוה להביא דרך חצר שלא עירב ואפילו איסורא דרבנן אור"י שאין להתיר משום מצוה אחרת על ידי נכרי כגון להביא ספר דרך כרמלית כדי ללמוד בו דדוקא מילה דהיא גופא דחי שבת שרי על ידי נכרי איסור דרבנן ומיהו בה"ג משמע דאפילו איסורא דאורייתא שרי על ידי נכרי לצורך מילה שפירש דאפי' דניתי נכרי מתוך ביתו דהיא דרך רשות הרבים דהוי איסורא דאורייתא שרי על ידי נכרי לצורך מילה כמו הכא משום ישוב ארץ ישראל ולדבריהם בעובדא בתרא דקאמר נחים ליה נכרי אגב אימיה לאחר המילה הוה ולאחר שלשה שכבר נתרפא הולד יפה ולכפרים דל"ג נכרי נוכל לומר דע"י ישראל קאמר ותוך שבעה דמחללין עליה השבת אם אמרה צריכה אני כדאמרינן בפרק מפנין (שבת דף קכט. ושם) אבל אין נראה דעל ידי ישראל הוה אסור להרבות בשביל התינוק כדאמרינן בפ"ק דחולין (דף טו:) ולפי ה"ג טפי אית לן למישרי על ידי נכרי איסורא דאורייתא מאיסורא דרבנן על ידי ישראל כדמסיק התם אהאי עובדא ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה ואמרינן נמי בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קל:) כשם שאין מביאין דרך רשות הרבים כך אין מביאין דרך גגות חצירות וקרפיפות והיה נראה מתוך ה"ג להתיר ביום שני אפילו של ר"ה לעשות כל צרכי מילה אפילו לכרות עצים לעשות ברזל ע"י ישראל שהרי מת דלא שרי לקבור על ידי נכרי כדמוכח בפ"ק דר"ה (דף כ.) אפילו

הכי

עין משפט נר מצוה

קמב א ב מיי' פט"ו מהלכות גזלה ואבדה הלכה יז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן רסו סעיף ד:

קמג ג מיי' פ"ב מהל' תענית הלכה יג טוש"ע א"ח סימן תקעו סעיף ס:

קמד ד מיי' שם הלכה ט י ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעי' ז:

קמה ה מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ה:

קמו ו ז מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה יא [טוש"ע א"ח סימן שו סעיף יא]:

קמז ח מיי' פ"ו מהל' שכנים הלכה ב:

קמח ט מיי' פ"ס מהל' נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן רעד סעיף א בהג"ה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מלתא דנפשיה נ"ל אחר ד"ה אבעבועות: (ב) תוס' ד"ה אמר וכו' שאם מצאו מת: (ג) ד"ה אומר וכו' דקאמר רבה גבי ינוקא:

גליון הש"ס

גמ' על החיכוך בשבת · עי' בכורות דף לח ע"ב תוספות ד"ה וסימניך: רש"י ד"ה מאן נתרח מי יתאחר וכן תרתיה גביה גיטין דף סח ע"ב וכן מתרגמא ע"ז דף יח ע"א: תוס' ד"ה אמר וכו' וקצת תימה · עיין תשו' רעק"ם תי"ד סימן רלב ובתשובת מהרי"א אדריבי סימן שכ"ו:

[נ"ל וחסיל]

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' ונתרח רב או רב אסי רב מילתא · עיין שיטה מקובצת:

מסורת הש"ס

תענית יט

בכורות מא

שמות ט

ב"ע יב:

גיטין ח:

[שבת קכט. ביצה כב.]

[שבת קל.]

עירובין סז:

גיטין ח:

[ב"מ ל.]

עירובין יז.

שיהו מרעין בחורשין ומלקטין עצים בשדותיהם ומלקטים עשבים בכל מקום חוץ מתלתן וקוטמים נטיעות בכל מקום חוץ מגרופיות של זית ומעין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין ממנו ומחכין בימה של טבריא ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה מליאה כרכום *ומהלכים בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה ומסתלקין לצידי הדרכים מפני יתידות הדרכים והתועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד *ומת מצוה קונה מקומו: שיהו מרעין בחורשין אמר רב פפא *לא אמרן אלא דקה בגסה אבל דקה בדקה וגסה בגסה לא וכל שכן גסה בדקה דלא: ומלקטין עצים משדותיהם [ג]לא אמרן אלא בהיזמי והיגי אבל בשאר עצים לא ואפילו בהיזמי והיגי [ג]לא אמרן אלא במחוברין אבל בתלושין לא ואפי' במחוברין [ד]לא אמרן אלא בלח אבל ביבשים לא ובלבד שלא ישרש: ומלקטין עשבים בכל מקום חוץ משדה תלתן למימרא דתלתן מעלו לה עשבים ורמינהי *[ה]תלתן שעלתה עם מיני עשבים אין מחייבין אותו לעקור אמר רב ירמיה לא קשיא כאן לזרע כאן לזירין לזרע קשו לה עשבים דמכחשי לה לזירין (א) מעלי לה דכי קיימי ביני עשבים מירכבא איבעית אימא [ו]כאן לאדם כאן לבהמה דכיון דלבהמה הוא דזרעה עשבים נמי מיבעי לה ומנא ידעינן א"ר פפא [ז]שאריה משארי לאדם לא שאריה משארי לבהמה: וקוטמין נטיעה בכל מקום חוץ מגרופיות של זית פי' ר' תנחום ור' ברייס משום זקן אחד [ח]בזית כביצה בקנים °ובגפנים מן הפקק ולמעלה ושאר כל האילנות מן אובו של אילן ולא מן חודו של אילן מן חדש שאינו עושה פירות ולא מן ישן שהוא עושה פירות ממקום שאינו רואה את החמה

רש"י

שיהו מרעין · בהמות בחורשין ושלא יקפיד בעל היער על כך: ומלקטין עצים · משדה חבירו וכן עשבים °למאכל בהמה: חוץ משדה תלתן · דמעלו לה עשבים הגדילות עמה והתולשן מפסיד את התלתן תלתן מין (ב) קטנית ושמה פנגרי"א: וקוטמין נטיעות · מן האילן קוטם בד ליטע או להרכיב ולא יקפיד בעל האילן: חוץ מגרופיות של זית · הקוצץ זיתיו לשרוף מניח שתי גרופיות מלא שני אגרופין כדאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פ.) והן מחליפות ומוציאות בדין ומשם אין לקטום נטיעה מפני שמפסיד את הגרופיות: בתחילה · מחדש וכל שכן מעיינות ישנים שהיו מימות יהושע: ומחכין · ומטילין חכה לצוד דגים: בימה של טבריא · ואע"פ שבחלק נפתלי היתה כולה כדאמרינן לקמן: שלא יפרוס קלע · דרך ציידים לתקוע יתידות ולעשות גדרי קנים במים להכלא שם דגים וקורין לו במקומינו גזר ובארץ אשכנז קורין לו ווכ"א (*שלא יפרוס קלע) מפני שמעכב ומעמיד את הספינה: לאחורי הגדר · לקמן מפרש לה לא נצרכה אלא ליטול הימנה צרור לקנח ואע"פ שפורץ את הגדר: ומהלכין בשבילי הרשות · סתם בני אדם משהכניסו תבואתם עד שעת הזריעה מפקירים שדותיהם ליכנס בהן כל אדם לקצר את הדרך שלא יקיף והן נקראין שבילי הרשות לפי שברשות עושין והתנה יהושע שלא יקפידו על כך*: עד שתרד רביעה שניה · זמנה בי"ז במרחשון כדאמרינן בתענית (דף ו.) ומאז והלאה הזרעים נומחות וקשה לה דריסת הרגל: ומסתלקין לצידי הדרכים · בכל עת ואפי' בזמן שהתבואה בשדות הפקיר לכל אדם להסתלק מן הדרך מפני היתידות וליכנס לגבול שדה חבירו ולילך על המיצר אצל הדרך: מפני יתידות הדרכים · בימות החמה יבש הטיט ונעשה כיתידות מקום דריסת האדם ובהמה שדרסו שם בימות החורף ונעשו כשחיתות: מפסיג · מנתק זמורות הנושבות המעכבות אותו ועולה ויורד עד שמוצא את הדרך: מקומו · מקום שנפל שם בעת מותו קנאו לקבורה ואין בעל השדה מעכב עליו: דקה · בהמה דקה ביער גסה שאינה מכלה את האילנות: אבל בתלושין · אחרי שטרח עליהן בעל השדה ותלשן אסור ליטלן דדעתיה עלייהו: יבישין · דעתו עליהם לאור: אין מחייבין אותו לעקור · העשבים ממנה משום כלאים לפי דבעל כרחו עתיד ליטלו שמפסיד את התלתן: כאן · שהתלתן עומדת ליזרע: כאן · שזרעה לאכול הזירין טודילי"ש בלע"ז: דמירכבא · מתפשטת וגודלת על העשבים ונעשין לה סמיכה כעין דלת של כרם: ומנא ידעינן · אם זרעה לאדם דשרי ליה למלקט מן העשבים בתנאי יהושע: משארי · עשויים בערוגות: בזית כביצה · כשיעור גובה ביצה צריך להניח מן הזית מלמטה סמוך לגזע: מן הפקק ולמעלה · מותר לקטום פקק קשר: מאיבו של אילן · מפריו כלומר מענפין הרכין ודקין: ולא מחודו · מענפין גדולים וגסין כאילן גמור ל"א מאובו של אילן ממחבואתו מקום שיש ענפין הרבה דהיינו באמצע גבהו ולא מחודו מלמעלה ענף האמצעי שהוא עליון ועיקר האילן מתשובות הגאונים: מן החדש · בד שגדל ויתוסף בשנה זו שעדיין אין עושה פרי: ולא

תוספות

הכי אמר בפ"ק דביצה (דף ו. ושם) ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל אפילו ביו"ט שני של ר"ה כ"ש מילה דשרי ע"י נכרי איסורא דאורייתא בשבת כדפי' בהלכות גדולות ושרי נמי ע"י ישראל ביו"ט שני של ר"ה ומיהו אין זה ק"ו דמן הדין הוה ליה למישרי לקבור מת בשבת אלא לפי שהוא מבוער ומגונה ומתביים שנקבר בשבת שנעשה באיסור שבת אפילו ע"י נכרי מידי דהוה אההיא דתנן בפרק השואל (שבת דף קנא.) עשה נכרי ארון וחפר קבר אם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית ולא שרי בכדי שיעשו כמו בחי מטעם דפריסית ותדע דהא במת שרית כרמלית כדאמרינן בהמצניע (שם דף צד:) דגדול כבוד הבריות א"כ כ"ש דהוה ליה למישרי לקבור ע"י נכרי אלא על כרחך טעמא הוי כדפרישית וא"ש נמי הא דאמרינן בפ"ב דביצה (דף כב.) אמימר שרא למיכחל עינא אפי' ביו"ט שני של ר"ה ופריך והאמר *רבה מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל מה שאין כן בביצה והשתא מאי פריך מביצה והא לצרכי חולה אית לן למשרי טפי אפי' ממת דבסוף מפנין (שבת דף קכט.) אמר דכל צרכי חולה נעשין על ידי ארמאי בשבת ומיכחל עינא מדמה התם לחולה שאין בו סכנה ואומר לנכרי ועושה אפי' איסורא דאורייתא א"כ אית לן למישרי בק"ו ממת אפי' לכתוש סמנין ביום טוב שני של ראש השנה על ידי ישראל ולמאי דפרישנא אתי שפיר דליכא ק"ו:

חוץ מגרופיות של זית · פירש בקונטרס מלא שני אגרופין ובערוך פירש מגרופיים ענפים וענפי הזית קרויין גרופיים כמו יחור בהאגה וזמורה בגפנים שכל אחד יש לו שם לבדו והביא הא דאמר בבראשית רבה ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל זמורות לנטיעות יחורי לתאנים גרופיות לזיתים:

ומעין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין [ממנו] · למאי דאמר לקמן דתנאים שהתנה יהושע אפי' בחו"ל יש לתמוה הא דאמר בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מז. ושם) המשתחוה למעין מימיו מהו לנסכים ופשיט ליה מהא דאמר מים של רבים אין נאסרים ומשני דנבעי מארעיה והשתא אכתי של רבים הם מתנאי יהושע ויש לחלק בין יוצא מאליו לטרח בו וחפרו:

ומחכין בימה של טבריא · כל אדם ובלבד שלא יפרוס קלע נמי לכל אדם ואפי' הבעלים עצמן כדתניא לקמן שהתנו השבטים זה עם זה אבל צד הוא במכמורות וברשת והיינו הבעלים שהוא שלהם: **אין** מחייבין אותו לעקור · פירש בקונטרס שע"כ עתיד ליטלם לפי שמפסידין את התלתן וקשה לפירושו דאין מחייבין משמע שאין אסור בהנאתו ועוד דאם מתייאש ומתעגל לעוקרו למה לא נחייבנו דהא איכא איסור כשמתייאש כדתנן במסכת כלאים (פ"ה מ"ו) הרואה ירק בכרמו ואמר לכשאגיע שם אלקטנו מותרין לכשאחזור אלקטנו והוסיף מאתים אסור ונראה לר"י דאין מחייבין אותו לעקור דליכא איסורא שהרי הוא לא זרעו אלא מאליהן באו ומשום מקיים בכלאים ליכא כיון דקשו להו עשבים ולר"ע איצטריך דאמר בפרק בתרא דע"ז (דף סד.) ובמכות (דף כא:) המקיים בכלאים לוקה ולאו מלקות ממש דלאו שאין בו מעשה הוא אלא איסורא בעלמא הוא א"כ אפי' לרבנן איצטריך והיכא דניחא ליה חייבוהו חכמים שלא יתעדוהו שזרעם והא דנקט תלתן שעלתה עם מיני עשבים ולא נקט תלתן שעלו עמו עשבים רבותא נקט אפילו שמתכוין לזרוע תחילה שאר זרעים והתלתן עלה מאליו אפ"ה כיון דהשתא מיהא לא ניחא ליה בזרעים מחמת התלתן שעלה אין מחייבין אותו לעקור: **כאן** לזירין · °ההיא דתוך משדה תלתן לזירים דמעלו ליה וא"ת כיון דאיכא איסור כלאים אמאי אסור ללקט והאמר בפ"ק דמו"ק (דף ו:) שתקנו שיהו מפקירין כל השדה שיש בו כלאים וי"ל דהכא בדליכא שיעורא כדתנן במסכת כלאים (פ"ב מ"א) ומייתי לה בהמוכר פירות (ב"ב דף צג.) כל סאה שיש בו רובע ממין אחר ימעט:

אין

קמט א מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הל' ג סי' א סמג עשין סו טור ח"מ סימן רעד:
קנ ב ג ד מיי' שם סי' ג טוח"מ שם:

קנא ה ו ז מיי' פ"ב מהלכות כלאים הלכה ז והלכה ח והלכה ט והלכה י סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סימן רצו סעיף ט:

קנב ח מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הל' ג סי' ד סמג עשין סו טוח"מ סימן רעד:

[נ"ל רבה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מעלו לה עשבים דכי: (ב) רש"י ד"ה חוץ משדה וכו' מין קטנית. נ"ב ובמסכת ר"ה דף יב ע"ב פרש"י דהוא מין תבלין:

גליון הש"ס

גמ' ובגפנים מן הפקק ולמעלה · עיין ב"ב דף פ ע"ב תוס' ד"ה בקנים: רש"י ד"ה ומלקטין עצים וכו' למאכל בהמה. עיין בב"מ דף קז ע"א תוספות ד"ה הני תאני: תוס' ד"ה כאן וכו' ההיא דתוך משדה תלתן. עיין תשובת מהרשד"ם סימן רלג:

[תענית ו:]

[עירובין יז. סוטה מה: סנהדרין מז:]

יש"ל מותר זה

[כלאים פ"ב מ"ה]

אבל בערוך פי' שבילי הרשות היינו שבילין שהן רשות לבני אדם כלומר אינן מופקרין לרבים אלא יש להם בעלים ועיין בספר פ ח

ולא ממקום שהוא רואה את החמה שנאמר °וממגד תבואות שמש: ומעין היוצא תחילה בני העיר מסתפקין ממנו אמר רבה בר רב הונא ונותן לו דמים ולית הלכתא כוותיה: ומחכין בימה של טבריא ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה [א]אבל צד הוא ברשתות ובמכמרות ת"ר *בראשונה התנו שבטים זה עם זה שלא יפרוס קליעה ויעמיד את הספינה אבל צד הוא ברשתות ובמכמרות תנו רבנן ימה של טבריא בחלקו של נפתלי היתה ולא עוד אלא שנטל מלא חבל חרם בדרומה לקיים מה שנאמר °ים ודרום ירשה תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר תלושין שבהרים בחזקת כל השבטים הן עומדים ומחוברים בחזקת אותו השבט *ואין לך כל שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק שנאמר °פנו וסעו לכם ובאו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר בשפלה ובנגב ובחוף הים וגו' וכן אתה מוצא בכנענים ובפריזים (א)ובאמוריים שלפניהם שנאמר ואל כל שכניו אלמא שבניו הכי הוו: ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה שהיא מלאה כרכום אמר רב אחא בר יעקב לא נצרכה אלא ליטול הימנו צרור אמר רב חסדא ואפילו בשבת מר זוטרא חסידא שקיל ומהדר וא"ל לשמעיה *(למחר) זיל שרקיה: *ומהלכין בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה אמר רב פפא והאי דידן אפילו טל קשי לה: ומסלקין לצידי הדרכים מפני יתידות הדרכים שמואל ורב יהודה הוו שקלי ואזלי באורחא הוה מסתלק שמואל לצידי הדרכים א"ל רב יהודה תנאין שהתנה יהושע אפילו בבבל א"ל שאני אומר אפילו בחוצה לארץ רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא אסתלקו לצידי הדרכים הוה קא מפסיע ואזיל ר' יהודה בן קנוסא קמייהו א"ל רבי לרבי חייא מי הוא זה שמראה גדולה בפנינו א"ל ר' חייא שמא ר' יהודה בן קנוסא תלמידי הוא וכל מעשיו לשם שמים כי מטו לגביה חזייה א"ל אי לאו יהודה בן קנוסא את גזרתינהו לשקך בגיזרא דפרזלא: התועה בין הכרמים מפסיג ויורד מפסיג ועולה: ת"ר *הרואה חבירו תועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שמעלהו לעיר או לדרך וכן הוא שתועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שיעלה לעיר או לדרך מאי וכן מהו דתימא חבירו הוא דידע להיכא מסלק דניפסוג אבל הוא דלא ידע להיכא קא סליק לא ניפסוג נהדר בי מיצרי קמ"ל הא דאורייתא הוא דתניא *השבת גופו מניין ת"ל °והשבותו לו דאורייתא הוא דקאי בי מיצרי אתא הוא תקין דמפסיג ועולה מפסיג ויורד: ומת מצוה קנה מקומו: ורמינהי *המוצא מת מוטל באיסרטיא מפנהו לימין איסרטיא או לשמאל איסרטיא שדה בור ושדה ניר מפנהו לשדה בור שדה ניר ושדה זרע מפנהו לשדה ניר היו שתיהן בורות שתיהן נירות שתיהן זרועות מפנהו למקום שירצה אמר רב ביבי במוטל על המיצר מתוך שניתן לפנותו מפנהו לכל מקום שירצה: עשרה הני חד סרי הויין °מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה כדתניא הרי שכלו פירותיו מן השדה ואינו מניח בני אדם ליכנס בתוך שדהו מה הבריות אומרות עליו מה הנאה יש לפלוני ומה הבריות מזיקות לו עליו הכתוב אומר *מהיות טוב אל תקרי רע ומי כתיב מהיות טוב אל תקרי רע אין כתיב כי האי גוונא °אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות [ג'] ותו ליכא והא איכא דרבי יהודה *דתניא רבי יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ והא איכא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה *דתניא רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ שוכו של חבירו להציל נחיל שלו ונותן לו דמי שוכו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה שופך יינו ומציל דובשנו של חבירו ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה מפרק את עציו וטוען פשתנו של חבירו ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ [ב] ביחידאי לא קאמרינן והא

ולא ממקום הרואה את החמה· סביבות לדרין מבחוץ מפני שהוא עיקר האילן שהחמה מבשלת שם את הפרי וממתיקו: מלא חבל חרם· מלא חבל של מצודה היה לו בדרומה מן היבשה למשוך רשתו חרם כמו מצודים וחרמים (קהלת ז): בחזקת כל השבטים· כל מי שירצה יטול דהוא כמטלטלי ושאר השלל והמלקוח היו: וכן אתה מוצא בכנעני· אע"פ שכתוב כאן הר האמורי אף כנעני ופריזי כך היו להם וישראל שירשו היה להם לכל אחד הר ושפלה ונגב ועמק (ב) ארץ שדות ובקעות שקורין כנפיינ"ה לכן נקראת נגב שכל שעה היא נגובה שאין שם צל אילנות וחמה זורחת ומנגבתה: אמר ליה לשמעיה· בחול: שרקיה· טחיהו בטיט וחברהו יפה: והא· קרקע דידן: אפילו טל· ירד עליה בלילה קשה לה דריסת הרגל ממחרתו: אפילו בחוצה לארץ· וכ"ש בבבל שמצויין שם שיירות ועוברין ושבים והולכך להתנות: מפסע ואזיל· מיתד ליתד פסיעות גסות ולא היה רוצה להסתלק אל מצר השדה: גדולתו· שהוא מראה לנו שהוא ירא שמים מאד ואינו חושש לתנאי שהתנה יהושע ומחזי כיוהרא: בגיזרא דפרזלא· כלומר נדוי: מאי וכן· פשיטא מאי שנא איהו מחבריה: והשבותו· את גופו משמע שאם טעה חבירך אתה צריך להעלותו לדרך: דאורייתא בי מצרי· יקיף סביבות מצרי הכרמים ולא יעבור בתוכם ויפסידם: איסרטיא· רה"ר ט"ז אמה: שדה בור· מכאן לאיסרטיא ושדה ניר מכאן מפנהו לשדה בור ניר חרוש ולא זרוע: מפנהו· אלמא לא קנה מקומו דאי קנה מקומו מאי בעל השדה של ימין ושל שמאל לעכוביה: על המיצר· מוטל ברוחב הדרך ועוברין ומאהילין עליו עושי טהרות ומטמאות: כל שלשים יום· שלשים יום רשאי להניחו שם: דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה· בפרק הגוזל בתרא: נחיל· של דבורים שהלכו לשדה חבירו ונתיישבו על שוכתו של אילן ואם יטול אחד אחד הן פורחות ואובדות מאחר שנתנו עיניהן באותה שוכה לפיכך קוצצה ונותן לו דמים: ומציל דובשנו· זה בא בכדו של יין וזה בא בכדו של דבש ונסדקה חבית של דבש וכן זה בא בחבילת פשתן על חמורו וזה בא בחבילת עצים ומת חמורו של בעל פשתן יפרק זה את עציו וטוענו: דר' יהודה ודרבי ישמעאל יחידאי נינהו וברייתא דעשרה תנאים סתמא היא:

אין לך כל שבט ושבט מישראל (ג) גרסינן· ובפ' יש נוחלין (ב"ב דף קכב. ושם) גבי חלוקת העולם (ד) הכא גרסינן אין לך כל אחד ואחד מישראל כן נראה לר"ת: ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו· ע"כ מיירי כשעקל בית הבד כרוך עליה דאל"כ לימא ליה מהפקירא קזכינא כדאמר לקמן בפרק בתרא (דף קטו:) וא"ת ואמאי נוטל דמי יינו הא אמר לקמן בפרק בתרא (שם) דאין לו אלא שכרו ומצי' למימר דהך דר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה פליג כדאמר בסמוך ביחידאה לא קאמר וכן משמע בתוספתא* דבתר הך דלא יקוץ קתני הך אבל אין נראה דלמה יטול דמי יינו הלא יכול לומר אני הייתי דוחק ומציל כיון

עין משפט נר מצוה

קנג א מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ג סימן ז סמג עשין סו טוח"מ סימן רעד:

קנד ב (מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ג ופ"י ופכ"א) סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שיב סעיף ג:

קנה ג מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ו סמג עשין סו טור ח"מ סימן רעד:

[פי' פ"ש וצ"ע]

קנו ד מיי' שם הלכה ה סמג שם טור ח"מ שם:

קנז ה מיי' שם הלכה ג סימן ח:

קנח ו מיי' פ"א מהל' רוצח הל' יג סמג לאוין קסה טוש"ע ח"מ סימן תכו:

קנט ז ח מיי' פ"ח מהלכות טומאת מת הלכה ז ופ"ה מהל' נזקי ממון הל' ג סי' י טוש"ע י"ד סימן שסד סעי' ג וטוח"מ סי' רעד:

ס"א אינו וגם רש"ל מ"ז

קס ט מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ד סמג עשין סו טוח"מ סימן רעד:

[קס י כ] כל זה איתא ברב אלפס ב"ק פ"י דף מד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בכנענים ובפריזים (שלפניהם) תז"מ וצ"ב ס"א אין זה: (ב) רש"י ד"ה וכן אתה וכו' ונגב ועמק הס"ד ואח"כ מה"ד נגב ארץ: (ג) תוס' ד"ה אין וכו' מישראל ובפי' כצ"ל ותיבת גרסינן נמחק: (ד) בא"ד העולם גרסי' כצ"ל ותיבת הכא נמחק:

הגהות הגר"א

[א] ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה (אבל צד הוא ברשתות ובמכמרות) תא"מ:

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ח]

ב"ב קכב

תמורה ו: (?)

[תוספתא ב"מ פ"ב]

סנהדרין עג.

עירובין יז:

[ברכות ל.]

[תוספתא דב"מ פי"א] לעיל ל. ב"מ קיח:

לקמן קיד:

והא *כי אתא ר' אבין א"ר יוחנן *אחד אילן הנוטה לתוך שדה חבירו ואחד אילן הסמוך למצר מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ אלא מאן תנא עשרה תנאין שהתנה יהושע ר' יהושע בן לוי הוא רב גביהה מבי כתיל מתני לה בהדיא ר' תנחום ור' בריים אמרי משום זקן אחד ומנו ר' יהושע בן לוי עשרה תנאין התנה יהושע: עשרה תקנות תיקן עזרא שקורין במנחה בשבת וקורין בשני ובחמישי ודנין בשני ובחמישי ומכבסים בחמישי בשבת ואוכלין שום בערב שבת ושתהא אשה משכמת ואופה ושתהא אשה חוגרת בסינר ושתהא אשה חופפת וטובלת ושיהו רוכלין מחזירין בעיירות *ותיקן טבילה לבעלי קריין: שיהו קוראין במנחה בשבת משום יושבי קרנות: ושיהו קוראין בשני ובחמישי עזרא תיקן והא מעיקרא הוה מיתקנא דתניא °וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים דורשי רשומות אמרו *אין מים אלא תורה שנאמר °הוי כל צמא לכו למים כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה (א) נלאו עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה מעיקרא תקנו חד גברא תלתא פסוקי אי נמי תלתא גברי תלתא פסוקי כנגד כהנים לוים וישראלים אתא הוא תיקן תלתא גברי ועשרה פסוקי *כנגד עשרה בטלנין: ודנין בשני ובחמישי דשכיחי דאתו למקרא בסיפרא: ושיהו מכבסין בחמישי בשבת משום כבוד שבת: ושיהו אוכלין שום בע"ש משום עונה דכתיב °אשר פריו יתן בעתו *וא"ר יהודה ואיתימא רב נחמן ואיתימא רב כהנא ואיתימא ר' יוחנן זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש ת"ר חמשה דברים נאמרו בשום משביע ומשחין ומצהיל פנים ומרבה הזרע והורג כנים שבבני מעיים וי"א מכנים אהבה ומוציא את הקנאה: ושתהא אשה משכמת ואופה כדי שתהא פת מצויה לעניים: ושתהא אשה חוגרת בסינר משום צניעותא: ושתהא אשה חופפת וטובלת דאורייתא היא דתניא °ורחץ את בשרו במים *שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים את בשרו את הטפל לבשרו ומאי ניהו שער אמרי דאורייתא לעיוני דלמא מיקטר אי נמי מאוס מידי משום חציצה

ואתא

והא כי אתא וכו'. ומתניתא הוא תיובתא דקתני עשרה ותו לא ור' יוחנן אמורא הוא וקשיא ליה מתניתא: רבי יהושע בן לוי. אמרינהו ולא מתניתא דרבי יהושע בן לוי אמורא הוה ורבי יוחנן פליג עליה: ומכבסים. בגדיהם לכבוד שבת: ואוכלים שום. לקמן מפרש טעמא: ושתהא אשה משכמת. תורה אור ביום שהיא צריכה לאפות ואופה שחרית כדמפרש שתהא פת מצויה לעני המחזר: סינר. דוגמת מכנסים קטנים: האשה חופפת. במסרק ביום טבילתה משום הלכה לקמן פריך הא דאורייתא היא: רוכלין. מביאים בשמים לנשים להתקשט בהם: מחזירין בעיירות. ולא יוכלו בני העיירות לעכב עליהם: משום יושבי קרנות. יושבי חניות כל ימות החול עוסקין בסחורה ואין קורין בשני ובחמישי תקון בגינייהו קריאה יתירה: רשומות. מקראות: עשרה בטלנין. בני אדם כשירים בטלין ממלאכתן לעסוק בצרכי ציבור (ב) ולבא קודמין לבית הכנסת כדי שיהיו מצוין עשרה לעת התפלה ומתפרנסים משל צבור: משום עונה. שמלות עונה בלילי שבת כדרב יהודה והשום מרבה את הזרע כדלקמן: משחין. מחמם את הגוף: מכנים את האהבה. מתוך שמשמח את הלב: משום צניעותא. להתרחק מן העבירה: בשרו במים. משמע שיגע בשרו למים: דמאוס. מלוכלך:

חפיפה

כיון דאוקמה בשעקל בית הבד כרוך עליה סיכול להציל ע"י הדחק ונראה לר"י דהיא דלקמן שבעל היין שפך את ייט מדעתו שיכול לומר בעל הדבש למה שפכת אני הייתי דוחק ומציל אבל הכא מיירי שבא בעל הדבש לשפוך את היין שתגלגי ב"ד הוא שאין בעל היין יכול לעכב אלא שופך ייט של חבירו בע"כ של חבירו אלא שנותן לו דמי ייט מתוך דובשו והשתא הוי כעין ההיא דנחיל של דבורים שקללו בע"כ להציל נחילו וכעין זה נמי ההיא דפשתן והאי דמשני כיחידאה לא קאמר משום דמסתמא כי היכי דפליגי בההיא דנחיל כדתנן לקמן בפרק בתרא (דף קי"ד) פליגי נמי באחריני דחד טעמא הוא:

כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה. וא"ת מ"ש שתיקנו שני וחמישי וי"ל משום דאמר במדרש* משה רבינו ע"ה עלה בחמישי לקבל לוחות האחרונות וירד בשני ונתרצה לו המקום ולפי שהיה עת רצון באותה עלייה וירידה קבעו בשני וחמישי ולכך נמי נהגו להתענות בב' וה' ואף ע"פ שעלה בהשכמה כדכתיב (שמות לד) ועלית בבקר שדומה שכל העליות היו בבקר ולא בלילה ולא תמלא כ"א מ' יום חסירים לילה אחד אין להקפיד בכך ולפי סדר עולם נמי כן הוא דתניא בסדר עולם נמצא עלה בו' בסיון וירד בי"ז בתמוז ושבר הלוחות ובי"ח בתמוז עלה ובקש רחמים עליהם שנאמר ואתנפל לפני ה' מ' יום וגו' ובכ"ט באב נתרצה המקום וירד משה לפסול הלוחות ועשה עוד מ' יום מל' באב עד י' בתשרי ונתרצה המקום וירד משה בי' בתשרי והלוחות בידו באותו יום נתרצה המקום לישראל שנאמר ויאמר ה' סלחתי כדברך לפיכך סליחה וכפרה הוא לדורות נמצא דמ' יום אחרונים חסירים לילה שהרי ביום ל' באב עלה בהשכמה וירד ביום הכפורים אם לא תאמר דעברוה לאלול והא דכתיב בפרשת עקב ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים שהן מ' יום ומ' לילה הכי קאמר כימים הראשונים ולא כלילות דאחרונות היו חסירים לילה אחד ואף על גב דאיצטריך כימים לומר מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון אבל האמצעיים בכעס הו"מ למיכתב כראשונים וכתיב כימים לומר כימים ולא כלילות ואי להך דרשה לחודא אתא ה"ל למיכתב ואנכי עמדתי בהר מ' יום ותו לא וא"ת ובסוף כי תשא כתיב ויהי שם עם ה' מ' יום ומ' לילה ובלוחות אחרונות כתיב וי"ל דאימים שהתנפל קאי ולפי שלא פי' מעשה דאולי אכפרה בעד חטאתכם כמה עמד משה בתפלה מפרש לה הכא והא דכתיב בתר הכי ויכתוב על הלוחות היינו אחר אותם מ' יום ומ' לילה דאותם אחרונים היו חסירים לילה וא"ת בשלמא לר' יוסי דאמר בשבת פרק רבי עקיבא (דף פו:) (ג) דסיון דההיא שתא הוה באחד בשבת ניחא דעלה בה' לפי חשבון דאחד מלא ואחד חסר דיום ל' בתב יום ה' הוה אבל לרבנן דאמרי דביום ב' הוה ר"ח סיון נמצא יום ל' באב ביום ו' אם לא נאמר דלרבנן בי"ז בתמוז שרף את העגל ודן החוטאים ובו ביום עלה וביום כ"ח באב ירד בהשכמה ופסל לוחות ובכ"ט באב שהיה יום ה' עלה או נאמר שכ"ט באב ירד ובו ביום עלה ונאמר שהיה אב חסר כדי שיבא יום הירידה ביוה"כ כדאמר בית נוחלין (ב"ב דף קכא.) שבו ניתנו לוחות אחרונות אבל לפי מדרש תנחומא* שאומר דבי"ז בתמוז ירד ובי"ח בו שרף את העגל ודן את החוטאים ובי"ט עלה ונמצא יום עלייה של מ' אחרונים (ד) באה באלול לא יבא בה' לא לרבנן ולא לר' יוסי וגם לא תמצא ירידה ביום הכפורים אם לא נאמר דעברוה לאלול: [ועי' תוס' שבת פט. ד"ה לסוף]: ודנין בב' ובה'. וא"ת והלא קודם תקנת עזרא היו בית דין קבועין בכל יום כדאמר בכתובות (דף ג. ושם*) א"כ מה תיקן עזרא וכי תיקן שלא יהו קבועין אלא בב' ובה' ואומר *ר"ת שלא היו קבועין תחילה בכל יום אלא בעיר אחת והוא תיקן בכל עיר ועיר בב' ובה':

ושתהא אשה חופפת. אור"ת שלא תיקן חפיפה אלא ברחץ וכן משמע מדקאמר בסמוך דאורייתא דלמא מקטר וחפיפה נמי לא שייכא אלא בראש כדתנן בנזיר (דף מב.) נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק אבל בשאר הגוף שייך לשון הדחה כדאמרינן בפרק בתרא דנדה (דף סו: ושם*) לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים ומהתם נמי משמע דבשאר הגוף אין צריך הדחה אלא דוקא בית קמטיה אף על גב דאיכא למימר דבית קמטיה נקט לרבותא דאע"ג דביאת מים לא בעינן ראוי לביאת מים בעינן מכל מקום מדלא קאמר אפילו קמטיה משמע דוקא לקמטיה ולא בשאר הגוף והיא לדודי הברת כו' (שם דף סח:) אף על פי שאין חובה היתה רגילה לרחוץ כל גופה במים חמין: [ועי' תוס' נדה סו: ד"ה אם]:

אתא

עין משפט נר מצוה

קסא א מיי' פ"ג מהל' בכורים הלכה יא סמג עשין קלט:

קסב ב מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה א סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' רלב סעי' א וסי' קלה סעיף א:

קסג ג מיי' שם סמג שם:

קסד ד סמג עשין כט טוה"ע סי' א וסי' ה:

קסה ה מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סי' רמב:

במדרש תנחומא בפסוק וה' המטיר על סדום. כ"כ ברוקח

קסו ו מיי' פי"ד מהל' איסות הלכה א סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' עו סעיף ב וטוש"ע א"ח סי' רמ סעיף א:

קסז ז מיי' פכ"א שם הלכה ה סמג עשין עט:

קסח ח מיי' פ"ב מהל' מקואות הלכה טו סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצט סעיף א:

קסט ט מיי' שם פ"א הלכה יב סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' קנא סעיף א:

קע י מיי' פ"ב שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף ה:

עירובין ד: סוכה ו. [וב"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בלא תורה מיד נלאו: (ב) רש"י ד"ה עשרה וכו'. בצרכי צבור וקודמין לבא לבית הכנסת: (ג) תוס' ד"ה כדי וכו' פ' ר' עקיבא דר"ח סיון דההיא: (ד) בא"ד מ' אחרונים באחד באלול:

גי' רש"ל ר"ח

מסורת הש"ס

ב"ב כז:

שמות טו

ישעיה נה

ברכות כב:

[נדרים יג. פ"ש פ:]

מגילה כא:

תהלים א

כתובות סב: [ע"ש]

ויקרא יד

ב' תוס' ע"ש היטב]

[ד"ה שבפין]

[ד"ה אם]

עין משפט נר מצוה

[ור"ס כרכי]

קעא א מיי' פ"ו מהל' שכנים הלכה ט סמג עשין פה טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף ו:

קעב ב מיי' פ"א מהל' מקואות הלכה א סמג עשין רמח:

קעג ג מיי' פ"ד מהלכות קריאת שמע הלכה ח טוש"ע א"ח סי' פח:

קעד ד מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלכה יד סמג עשין קסד:

קעה ה מיי' שם (ופי"ד מהלכות טומאת צרעת הלכה יא):

קעו ו מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד ופ"ט מהל' רוצח הלכה ד:

קעז ז מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד ופ"ד מהלכות ע"ז הלכה ד:

קעח ח מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלכה יד ופי"ד מהלכות טומאת צרעת הלכה יא:

קעט ט י כ ל מ נ מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד:

קפ ס מיי' פ"ה מהלכות נזקי ממון הלכה ט טוש"ע ח"מ סי' תט סעי' ב:

מסורת הש"ס

ב"ב פב. | [נ"ל במים את כל בשרו] | [יומא כג ערכין לב: אבות דר"נ פ' לה תוספתא דנגעים פ"ו] | [חגיגה כו זבחים ע.] | סוטה מב: | עיין סמפת כוזר נמא | יומא יב: [מגילה כו.] | ס"ם ושם

גליון הש"ס

גמ' הורקנוס מבפנים. במנחות דף סד ע"ב ובסוטה דף מט ע"ב איתא בהיפך הורקנוס מבחוץ ואריסטובלוס מבפנים:

ואתא איהו תיקן חפיפה: *ושיהו רוכלין מחזרין בעיירות משום תכשיטי נשים כדי שלא יתגנו על בעליהם: ותיקן טבילה לבעלי קריין דאורייתא הוא דכתיב °ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ* את בשרו במים דאורייתא הוא לתרומה וקדשים אתא הוא תיקן אפילו לדברי תורה: *עשרה דברים נאמרו בירושלים אין הבית חלוט בה ואינה מביאה עגלה ערופה ואינה נעשית עיר הנדחת ואינה מטמאה בנגעים ואין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות ואין עושין בה אשפתות *ואין עושין בה כבשונות ואין עושין בה גנות ופרדסות חוץ מגנות וורדין שהיו מימות נביאים הראשונים ואין מגדלים בה תרנגולין ואין מלינין בה את המת אין הבית חלוט בה דכתיב °וקם הבית אשר לו בחומה לצמיתות לקונה אותו לדורותיו וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים *ואינה מביאה עגלה ערופה דכתיב °כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך לרשתה וירושלים לא נתחלקה לשבטים ואינה נעשית עיר הנדחת דכתיב °עריך וירושלים לא נתחלקה לשבטים, *ואינה מטמאה בנגעים דכתיב °ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים ואין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות מפני אהל הטומאה ומשום דלא ליתזקו עולי רגלים ואין עושין בה אשפתות משום שקצים ואין עושין בה כבשונות משום קוטרא ואין עושין בה גנות ופרדסין משום סירחא ואין מגדלין בה תרנגולין משום קדשים ואין מלינין בה את המת גמרא: אין מגדלין חזירים בכל מקום *תנו רבנן כשצרו בית חשמונאי זה על זה היה °הורקנוס מבפנים ואריסטובלוס מבחוץ ובכל יום היו משלשים להם בקופה דינרין והיו מעלין להם תמידים היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יוונית *אמר להם כל זמן שעוסקין בעבודה אין נמסרים בידכם למחר שילשלו דינרין בקופה והעלו להם חזיר כיון שהגיע לחצי החומה נעץ צפרניו בחומה ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה באותה שעה אמרו °ארור האיש שיגדל חזירים וארור האדם שילמד את בנו חכמת יוונית ועל אותה שעה שנינו *מעשה שבא עומר מגנות הצריפין ושתי הלחם מבקעת עין סוכר: וחכמת יוונית מי אסירא והתניא אמר רבי בארץ ישראל לשון

[ויקרא טו] [ויקרא כה] [דברים כא] [דברים יג] [ויקרא יד] [דברים כז]

[מנחות סד:]

תורה אור

חפיפה. במסרק להרחקה דמילתא: לדברי תורה. שלא ישנה עד שיטבול: אין הבית חלוט בה. כדין בתי ערי חומה אלא גאולה תהיה לו אם ירצה לגאול ואם יגיע יובל יוצא ביובל כבתי ערי הגיס: זיזין. קורות יוצאין מן הכתלים: גזוזטראות. אולדליו"ר בלע"ז על פני העלייה מבחוץ: כבשונות. מקלפות סיד לקירות: גינת ורדין. כך שמה והיא היתה צריכה לקטורת והיינו כיפת הירדן כריתות (דף ו.) על שם שדרך הורד לגדל על שפת הירדן: אין מלינין בה את המת. מת בה אדם בתוכו היום קוברים אותו מיד: עריך. משמע שאתה יודע למי מיוחדת היא: אהל הטומאה. שמא יהא כזית מן המת מוטל בארץ והגזוזטראות מאהילות עליו ועל אנשים הרבה ונמצאת מרבה את הטומאה: משום שרצים. דרכן ליגדל באשפה ומרבים טומאה לפי שמתים שם ומטמאים הקדשים שבירושלים: קוטרא. עשן שמשחיר את החומה וגנאי הוא: סרחון. עשבים רעים הגדלים שם וזורקין בהן ועוד דרך גנות לזבלן ויש סרחון: משום קדשים. שתרנגולין מנקרין באשפה ומביאים בשר שרצים בפיהם ומטמאין את הקדשים: גמרא. מסורת היא בידינו ואין טעם לדבר: הורקנוס ואריסטובלוס. אחים היו ומריבין על דבר המלוכה: אותם שבפנים מורידין מעל החומה דינרין מתרומת הלשכה בקופה לאותן שבחוץ לקנות תמידין: נעץ צפרניו. תקע שכן דרך חזיר כשגוררין אותו: ועל אותה שעה שנינו. במנחות (דף סד:) מעשה שבא העומר שהיה רגיל לבא מן הקרוב לירושלים. אותה שעה בא מגנות צריפין רחוק מירושלים לפי שהחריבו בני המצור את תבואות השדה: מבקעת עין סוכר. שם מקום: לשון

אתא איהו ותיקן אפילו לדברי תורה. לא קיימא לן הכי אלא כר' יהודה בן בתירא דאמר דברי תורה אין מקבלין טומאה כדאמר בראשית הגז (חולין דף קלו: ושם*) ובמי שמתו (ברכות דף כב.) האידנא נהוג עלמא כתלתא סבי וא"ת דהיכי אתיא ר' יהודה לבטל תקנת עזרא וי"ל דדלמא סבר דלא תיקן עזרא דבר זה אי נמי התנה שכל מי שרוצה לבטל יבטל דכי האי גוונא מותר כדאמר בריש מועד קטן (דף ג:) אי נמי לא פשט איסורו ברוב ישראל כדאמרינן גבי שמן בפ' אין מעמידין (ע"ז דף לו.) ואע"ג דמשמע התם דאי דניאל גזר עליו לא היה ר' יהודה נשיאה יכול לבטלו אע"פ שלא פשט היינו במילתא דכתיב בקרא אבל תקנת עזרא לא כתיב בקרא והא דדרים במי שמתו (ברכות דף כא:) מדכתיב והודעת לבניך וסמיך ליה יום אשר עמדת מה להלן בעלי קריין אסורין כו' אסמכתא היא דהא עזרא תיקן והא דאמר במי שמתו (שם דף יח:) גבי בניהו דתבר גזיזא דברדא ונחת וטבל לא לדברי תורה דהכי עזרא לא הוה אלא לאכול חולין בטהרה:

ואינה מביאה עגלה ערופה. וא"ת מאי איריא משום דלא נתחלקה תיפוק ליה משום דאית לן למיזל בתר רובא דעלמא כדאמר בלא יחפור (ב"ב דף כג:) ואע"ג דאמר התם דביושבת בין ההרים לא אזלינן בתר רובא וירושלים הרים סביב לה מכל מקום היו ישראל נכנסין ויוצאין לה לעלות לרגל ובשאר ימות השנה נמי לשלם נדרים ונדבות וגם אומות העולם היו באין לה לסחורה שקרויה רוכלת עמים וי"ל דמ"מ היו שם מקומות שלא היו מצויים כי אם יושבי ירושלים לבדם אי נמי בימי חזקיה שכל ישראל היו בירושלים ולא היו באין לסחורה:

ואין מטמאה בנגעים דכתיב אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים. אין לפרש שנתחלקה אלא שנתנו דוסכה של יריחו תחתיה ולפיכך אין מטמאה דבפ"ק דיומא (דף יב.) משמע דלמ"ד לא נתחלקה לא נתחלקה ממש וא"ת מגליה דלא נתחלקה ממש דלמא כבר נתחלקה אלא שנתנו דוסכה של יריחו תחתיה כמו לר' יהודה דאמר נתחלקה ומטמאה ובית המקדש עצמו אין מטמא אע"ג דנתחלק אלא משום שנתנו דוסכה של יריחו תחתיו כדאמר התם וי"ל דבית המקדש סברא הוא אע"ג דנתחלק דהדרו וקנו אותו כדי שיהא לכל ישראל חלק בו אבל ירושלים אם מתחילה נתחלקה למה היו חוזרין וקונין אותה:

לא יגדל אדם חזירין. וא"ת ת"ל דאסור לעשות סחורה בכל דברים טמאים כדתנן במסכת שביעית (פ"ז מ"ג) אין עושין סחורה בנבילות וטריפות ובפ' כל שעה (פסחים דף כג. ושם*) נמי אומר ליידי חיה ועוף שנזדמנו להם מינים טמאים דוקא נזדמנו אבל לכתחילה לא כדדרים התם יהיו בהוייתן יהא ובת"כ נמי דרשינן שקץ הוא לכם שלא לעשות סחורה בהן ותירץ ר"ת דהיינו דוקא בדבר העומד לאכילה אבל אם מגדלן למשוח עורות בשומנן או למוכרן לישראל שימשח בהן שרי וכל חלב מותר למכור קיבה דלא קאי לאכילה ובירושלמי נמי מפרש בהאי פירקא דסוסים וחמורים שרי לעשות בהן סחורה משום דסתמן למלאכה:

וארור לאדם שילמד בנו חכמת יוונית. וא"ת והא בפולמוס של טיטוס גזרו כדאמרינן בפרק בתרא דסוטה (דף מט.) וטיטוס היה בשעת חורבן כדאמרינן בהניזקין (גיטין דף נו:) ומלכות בית חשמונאי קדמי טובא כדאמרינן בפ"ק דע"ז (דף ט.) וי"ל דמעיקרא גזרו ולא קבלו מינייהו א"נ אי הוה בעי למיקם באחור לא היה מיקרי עבריין אבל לבסוף איכא גזירה דרבנן ונראה דלא יגדל דמתני' היא היתה גזירה דפולמוס של טיטוס:

ועל אותה שעה שנינו מעשה שבא. (כולה) משנה היא במנחות בפ' ר' ישמעאל (דף סד: ושם*) וא"ת והא בימי מרדכי הוה המעשה כדאמר התם בגמ' דאתא חרשא אותיב ידיה אגגה כו' אמר להן מרדכי ותימה גדולה היא אם חיה מרדכי כל כך דבית חשמונאי לא היה כי אם ר"ס שנים קודם החורבן כדאמר בפ"ק דע"ז (דף ט.) ונראה לר"י דכל אותן שהיו בקיאים ברמזים ובלשונות היו נקראים על שם מרדכי לפי שהוא היה ראש וחכם לכבי׳ ולשון נופלה דג' נשים דמייתי. ור"ת נראה שהיה מרדכי ממש דקאמר והיינו דתנן (שקלים פרק ה' משנה א') פתחיה על הקינין:

לשון

[ר"ס אמר] [ד"ה אורו]

לשון סורסי למה או לשון הקדש או לשון יונית וא"ר יוסי בבל לשון ארמי למה או לשון הקדש °או לשון פרסי אמרי לשון יוני לחוד חכמת יונית לחוד וחכמת יונית מי אסירא *והאמר רב יהודה אמר שמואל משום *רשב"ג °עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי אלף ילדים היו בבית אבא חמש מאות מהם למדו תורה חמש מאות למדו חכמת יונית ולא נשתייר מהם אלא אני כאן ובן אחי אבא בעסיא אמרי שאני בית רבן גמליאל שהיו קרובים למלכות וכדתניא *המספר קומי הרי זה מדרכי האמורי אבטולמוס בר ראובן ג'התירו לו לספר קומי מפני שהוא קרוב למלכות *של בית רבן גמליאל התירו להם לספר בחכמת יונית מפני שקרובים למלכות: לא יגדל אדם את הכלב אא"כ קשור בשלשלאות כו': תנו רבנן ד'לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן קשור בשלשלת ה'אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר וקושרו ביום ומתירו בלילה תניא רבי אליעזר הגדול אומר המגדל כלבים כמגדל חזירים למאי נפקא מינה ו'למיקם עליה בארור *אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בבל כעיר הסמוכה לספר דמי תרגמה נהרדעא דריש ר' דוסתאי דמן בירי °ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל *ללמדך שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות(א) חסר אחת והיתה אשה מעוברת ביניהם וראויה להשלים ונבח בה כלב והפילה נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל *ההיא איתתא דעלת למיפא בההוא ביתא נבח בה כלבא אמר לה מריה לא תיסתפי מיניה שקולי נִיבֵיה אמרה ליה *שקילי טיבותיך ושדיא אחיזרי כבר נד ולד: אין פורסין נישבין ליונים וכו': ומי אזלי כולי האי והתנן *ז'מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה אמר אביי מישט שייטי טובא כרסייהו בחמשים אמה מליא ומישט שלשים ריס ותו לא והתניא י'בישוב אפילו מאה מיל לא יפרוס רב יוסף אמר ח'בישוב כרמים רבה אמר בישוב שובכין ותיפוק ליה משום שובכין גופייהו איבעית אימא ט'בדעובד כוכבים ואיבעית אימא בדהפקר ואיבעית אימא כ'בדידיה:

הדרן עלך מרובה

לשון סורסי למה אלא או לשון הקודש או לשון יוני. הוא לשון נא וסורסי לשון נלעג הוא: פרסי. לשון נאה מארמי בארץ ישראל הסמוכה ליון נקט יוני ובבל הסמוך לפרס נקט לשון פרסי: חכמת יונית. בני פלטין הקרובים למלכות מספרין בה: עיני עוללה לנפשי. לא גרסינן מאי דכתיב כלומר כך אמר רבן שמעון קורא אני על עצמי המקרא הזה שיש עלי לעולל עיני בבכי ודמעה מכל משפחות העיר: ילדים. בחורים: המספר קומי. לפנים במגא: מדרכי האמורי. שמספרים מלפניהם ומשיירין בלורית נואחריהן ל"א דרך רומיים לגלח שער שלמעלה מן האוזן בתשובת הגאונים: לספר. מרקא בין ישראל לעובדי כוכבי' וצריכה שימור: בארור. כדתניא לעיל ארור ישראל שיגדל חזירים: בבל. שם המדינה ועיר אחת שבה נקראת נהרדעא ואותה העיר סמוכה לספר ואשמועינן רב נחמן דהואיל ויש בבבל ישוב קבוע וישראל הרבה מותר לגדל כלבים בעיר הסמוכה לספר כאילו היא מארץ ישראל: ניבי. ינייבי"ש ל"א ארבע שיני הכלב הארוכות שבהן נושך כך שמעתי (חולין דף נט.) (בבכורות): שקילי טיבותיך. נטולה היא טובתך ומוטלת על הקוצים (שלא קשרת את הכלב) מה שאתה מנחמני הבל: כבר נד. ונעקר ממקומו: מרחיקין את השובך. שלא יפסידו תבואה ופירות *שסביב העיר: כרסייהו בחמשים מליא. במה שהן מלקטות ומנקרות בקרקע מלאין בחמשין אמה הלכך לגבי אכילת תבואת עיר אין לחוש ביותר: בישוב כרמים. שהולך מכרם לכרם עד למרחוק: בדידיה. שאותן שובכין שלו ומשום יוני שובכין שלא ילכדו בפחין אין לחוש דשלו הן אבל יש לחוש ליוני הישוב שבאין דרך השובכין למרחוק:

הדרן עלך מרובה

לשון סורסי. נראה דלשון סורסי הוא לשון ארמי כדאמר (בראשית רבה פ' עד) אל יהי לשון סורסי קל בעיניך שהרי בתורה ובנביאים ובכתובים חלק לו הכתוב כבוד תורה דכתיב *יגר שהדותא בנביאים דכתיב *כדנן תימרון להון בכתובים דניאל ועזרא ולכן היה אומר נהרים *ודניאל נמי קורהו לשון סורסי אף על גב דכתיב ביה וידברו הכשדים למלך ארמית והא דנקט הכא בארץ ישראל לשון סורסי ובבבל נקט לשון ארמי אור"ת לפי שמעט משתנה כעין לשון לעז שמדברים אותו לשון לא במדינה אחת יותר מבאחרת כי אונקלוס הגר תירגם עד הגל הזה שהיד דגורא הדין ולכן קרא ליה יגר שהדותא וכ"ל לשון שדיבר לבן הוא לשון סורסי ועל שם סוריא נקרא סורסי דסוריא היא ארם נהרים וארם צובה שכבש דוד ועל שם שקרובה לארץ ישראל אין לשון ארמי שלה לא כל כך:

התירו לספר קומי. מתחילה לא גזרו על קרובים למלכות והוא היה רגיל כדאשכחן במעילה (דף יז.) שהלך אבטולמוס בן ראובן וסיפר קומי שלא יכירו שהוא יהודי והטעה אותם:

שני אלפים ושני רבבות גרסינן ולא גרסינן שני אלפים רבבות דבמדבר לא היו כי אם ס' ריבוא ושרתה שכינה ולא שייך כאן הא דאחד דיני ממונות (סנהדרין דף לט.) דכל בי עשרה שכינה שריא דהכא אנביאים ואמשכן קאמר:

והתניא ובישוב אפילו ק' מיל לא יפרוס. ע"כ השתא לא ידע פירוש הברייתא [וקשה] דהא משמע דק' מיל לאו דוקא אלא אפילו אלף לא יפרוס וא"כ האי ישוב היכי דמי אי קרי העיר ישוב א"כ לא יפרוס בשום מקום אפילו במדבר דאפילו המדבר רחוק אלף מיל דהא אמר דק' מיל לאו דוקא ואפילו נאמר דק' מיל דוקא אכתי תקשה רישא לסיפא דהא רישא קתני דרחוק שלשים ריס מן הישוב פורסין ובסיפא קתני אפילו ק' מיל לא יפרוס דהכי תניא בתוספתא בפירקין (פ"ח) אין פורסין נשבים ליונים אא"כ הרחיק מן הישוב שלשים ריס בד"א במדבר אבל בישוב אפילו ק' מיל לא יפרוס וליכא למימר כמו דס"ד דבישוב של זרעים שייטי טובא ורישא דברייתא מיירי בישוב עיר וקרי ליה מדבר משום דליכא זרעים דא"כ מאי קשה ליה ונראה לר"י לרשב"א דודאי ס"ד דאיירי בישוב זרעים וה"פ ומישט שייטי שלשים ריס ותו לא אפילו בישוב זרעים והא מוכחא סיפא דבישוב זרעים שייטי טובא ואין זה אלא משום אכילה אלמא דלא מליא כריסה בחמשים אמה ומשני דלא איירי בישוב זרעים אלא בישוב כרמים ובישוב שובכין וקרי מדבר היכא דליכא ישוב כרמים וישוב שובכין: **הדרן עלך מרובה**

קפא א מיי' פי"א מהל' ע"ז הלכה א סמג לאוין נ טוש"ע י"ד סי' קעח סעיף א:
ברכות לא ירמיה י
[עי' בתוס' ב"ב ג: ד"ה לסוריא]
קפב ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג:
[עי' תוס' ע"ז לג: ד"ה אגג]
קפג ג ד מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הלכה ט סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תט סעיף ג:
קפד ה מיי' שם הלכה ט:
קפה ו מיי' פי"ו מהל' גזלה ואבדה הלכה ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כד וטוח"מ סי' שע:
קפו ז ח ט י כ מיי' שם הלכה ח סמג שם טוח"מ סי' שע:
[עירובין סג.]
[רב"א]

הגהות הב"ח
(א) גמ' ושני רבבות הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד וכיתם אגב:

גליון הש"ס
גמ' או לשון פרסי, בתוס' ב"ב דף ג ע"ב ד"ה לסוריא הגי' או לשון סורסי: תוס' ד"ה לשון וכו' אין לשון ארמי שלה לא כל כך. ועיין ב"ב דף ג ע"ב תוס' ד"ה לסוריא:

סוטה מט: גיטין נח. [ע"ש]
[ע"ש]
יבמות סד. [ע"ש]
ב"ב כג.

עין משפט
נר מצוה

א א מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף ג:
ב ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:
ג ג מיי' שם פ"ב הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:
ד ד מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף עז:
ה ה ו ז מיי' שם הלכה יד והלכה יט טוש"ע שם סעיף יט:
ו ח מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יז:
ז ט מיי' שם פ"ג הלכה א טוש"ע שם סעיף כד:
ח י מיי' פ"א מהלכות חובל הלכה ג ד ס:
ט כ מיי' פ"א מהלכות רוצח הלכה ד סמג לאוין קסא:

הגהות הב"ח
(א) במשנה עלו בו צמחים: (ב) גמ' לאו מכה הוא אתן הכאה הכאה: (ג) רש"י ד"ה נילף וכו' והכא נמי כי כתיב כי יתן:

החובל. מכה בהמה ישלמנה וסמיך ליה ואיש כי יתן. נראה לר"י דל"ג וסמיך ליה דהא מכח סמוכים לא דריש אלא מכח ג"ש כדאמר לקמן אתן הכאה הכאה קאמרינן ואמר נמי לקמן וכי מאחר דכתיב לא תקחו כופר לנפש רוצח פאי מכה מכה למה לי מבמע דג"ש היא ולא סמוכים ועוד כי פריך בסמוך מאי חזית דילפת ממכה בהמה נילף ממכה אדם ומאי קושיא והלא מכח סמוכים הוא בא ומכה אדם אין סמוך לאיש כי יתן מום וא"ת וכיון דמג"ש קא יליף למה הוצרך לאתויי קרא דמכה נפש בהמה ישלמנה ושביק קרא דמכה בהמה דמייתי לעיל וי"ל דמכה בהמה איצטריך לתנא דבי חזקיה ומאן דלית ליה דריש בריש הנחנקין (סנהדרין דף פד:) מה מכה בהמה לרפואה פטור כו' א"נ כיון דהדר ליה ממכה אדם דהוי בקטלא הדר ביה לגמרי ונקט האי קרא דמכה נפש בהמה דסמיך לאיש כי יתן מום ולפי זה מאי למגרס וסמיך ליה דמשום דסמיך ליה נקט האי קרא ולא משום סמוכים:
אף הכאה האמורה באדם לתשלומין. י"ס דגרסי בתר הכי והכתיב איש כי יכה כל נפש אדם מות יומת פירוש שימיתו אברו תחת אברו של חבירו ומשני יומת בממון וממאי דבממון אימא מיתה ממש לא ס"ד חדא דהא איתקש למכה נפש בהמה ועוד דכתיב התם כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו ש"מ ממון ואין נראה לר"י אותה גירסא כלל חדא דאיש כי יכה כל נפש אדם מוקמינן בהנשרפין (סנהדרין דף עח.) בקטלא גבי פלוגתא דרבי יהודה בן בתירה ורבנן גבי הכוהו י' בני אדם בי' מקלות ועוד דלממון לא אצטריך ועוד מאי פריך מעיקרא והכתיב איש כי יכה כל נפש אדם מי אלים מקרא דעין תחת עין דמוקמינן ליה בממון בג"ש דהכאה הכאה ועוד מכיון דכתיב כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו למה לי תו ג"ש דהכאה הכאה ע"כ נראה דל"ג ליה כלל:
***בכדי** רשעתו נפקא. פירושו בסוף פ"ב (דף טו.*):
מאי חזית דילפת ממכה בהמה נילף ממכה אדם. אע"ג דהא לא איצטריך דממילא הוה אמרינן עין תחת עין ממש מ"מ איצטריך דלא נילף ממכה בהמה:
מכה מכה למ"ל. וא"ת דרבא דריש מיניה בפרק אלו נערות (כתובות דף לה.) בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקיות כחייבי מיתות לתשלומין מג"ש דמכה מכה וי"ל דרבא לטעמיה דדריש לקמן עין תחת עין ממון מקרא אחרינא:
רב

[דיבור זה צ"ל אחר ד"ה נמהין]
[ד"ה עליון]

תורה אור

החובל בחבירו חייב עליו משום חמשה דברים בנזק בצער בריפוי בשבת ובושת: בנזק כיצד סימא את עינו קטע את ידו שיבר את רגלו רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק ושמין כמה היה יפה וכמה הוא יפה: צער כואו (או) בשפוד או במסמר ואפילו על ציפורנו מקום שאינו עושה חבורה אומדין כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מצטער כך: ריפוי הכהו חייב לרפאותו (א) עלה בו צמחים אם מחמת המכה חייב שלא מחמת המכה פטור חייתה ונסתרה חייתה ונסתרה חייב לרפאותו חייתה כל צורכה אינו חייב לרפאותו: שבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו: *בושת הכל לפי המבייש והמתבייש: **גמ'** אמאי עין תחת עין אמר רחמנא אימא עין ממש לא סלקא דעתך דתניא יכול סימא את עינו מסמא את עינו קטע את ידו מקטע את ידו שיבר את רגלו משבר את רגלו ת"ל מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לתשלומין אף מכה אדם לתשלומין ואם נפשך לומר הרי הוא אומר לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאין חוזרין *הי מכה אילימא מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת ההוא בקטלא כתיב אלא מהכא מכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש וסמיך ליה ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו האי לאו מכה הוא (ב) הכאה הכאה קאמרינן מה הכאה האמורה בבהמה לתשלומין אף הכאה האמורה באדם לתשלומין והא כתיב ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת בממון ממאי דבממון אימא במיתה ממש לא סלקא דעתך חדא דהא איתקש למכה בהמה ישלמנה ועוד כתיב בתריה כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו ושמע מינה ממון ומאי אם נפשך לומר תו קא קשיא לתנא מאי חזית דילפת ממכה בהמה לילף ממכה אדם אמרי דנין ניזקין מניזקין ואין דנין ניזקין ממיתה אדרבה דנין אדם מאדם ואין דנין אדם מבהמה היינו דקתני אם נפשך לומר הרי הוא אומר לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאינן חוזרין והאי לא תקחו כופר לנפש רוצח למעוטי ראשי אברים הוא דאתא האי מבעי ליה דאמר רחמנא לא תעביד ביה תרתי לא תשקול מיניה ממון ותקטליה האי מכדי רשעתו נפקא *רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתי רשעיות ואכתי מבעי ליה דקאמר רחמנא לא תשקול ממון ותפטריה א"כ לכתוב רחמנא לא תקחו כופר לאשר הוא רשע למות לנפש רוצח למה לי ש"מ לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאינן חוזרין וכי מאחר דכתיב לא תקחו כופר מכה מכה למה לי אמרי אי מהאי הוה אמינא *אי בעי עינו ניתיב ואי בעי דמי עינו ניתיב קמ"ל מבהמה מה מכה בהמה לתשלומין אף מכה אדם לתשלומין: תניא ר' דוסתאי בן יהודה אומר עין תחת עין ממון אתה אומר ממון או אינו אלא עין ממש אמרת הרי שהיתה עינו של זה גדולה ועינו של זה קטנה היאך אני קורא ביה עין תחת עין וכי תימא כל כי האי שקיל מיניה ממונא התורה אמרה משפט אחד יהיה לכם *משפט השוה לכולכם אמרי מאי קושיא דלמא נהורא שקיל מיניה נהורא אמר רחמנא נישקול מיניה דאי לא תימא הכי
כמי

החובל. וכמה הוא יפה. שהרי הזיקו והפסידו ממון זה שאם היה נצרך היה מוכר עצמו בעבד עברי: במסמר. כאב המכה: כיוצא בזה. לפי מה שהוא מעונג רב לצערו וכאיבו: נמהין. מלנ"ט: שבת. כל ימי החולי רואים אותו כאילו הוא שומר קישואין ונותן שכירתו של כל יום שהרי אין ראוי למלאכה כבידה אפילו בלא חולי שהרי נקטעה ידו ורגלו והוא כבר נתן לו דמיהן: הכל לפי המבייש. אדם קל שבייש בושתו מרובה: והמתבייש. אדם חשוב שנתבייש בושתו מרובה וכולהו חמשה דברים מקרא נפקי נזק דכתיב *עין תחת עין צער פצע תחת פצע דהכי דרשינן בגמ' ריפוי ושבת רק שבתו יתן ורפא ירפא בושת דכתיב *וקצותה את כפה ממון: **גמ'** מכה אדם ומכה בהמה. לקמן מפרש לקראי הי מכה קאמר: ואם נפשך לומר. ואם יש לך להשיב ולהקשות כלום על טעם זה לא ולמד ממדרש אחר: הרי הוא אומר כו'. ולקמן בעי מאי הוי ליה לאקשויי: שאין חוזרין. לאחר שנקטעו: בקטלא כתיב. ותשלומין אין שם: הכאה הכאה גמרינן. אע"ג דקראי לא דמו גמרינן ג"ש כדתנא דבי ר' ישמעאל ושב הכהן ובא הכהן (עירובין דף נא.) ומכה אדם דקתני הכא הכא' הוא דקאמר ומכי יתן מום גמר דמום ע"י הכאה בא: והכתיב איש כי יכה כל נפש אדם. ולקטלא לא אתא קרא אלא לראשי איברים כדכתיב בתריה עין תחת עין וכתיב יומת כלומר ינטל אברו וימות אותו אבר. מאי אם נפשך לומר. מאי הוה ליה לאקשויי: נילף ממכה אדם. שנהרג ממש והכא נמי (ג) כתיב כי יתן מום מום ממש: אמרי דנין ניזקין כו'. כלומר משום האי פירכא לא הוה מדחיק תנא למילף מלא תקחו הא מצי לשנויי הכי דנין ניזקין מניזקין כו': ואכתי מבעי ליה לא תשקול ממונא ותפטריה. מקטלא ולגופיה אצטריך ולא למעוטי אחריני: לנפש רוצח. דלא אצטריך אתי למעוטי ראשי אברים שאינן נפש:
קטן

מסורת הש"ס

[שמות כא] [דברים כה] [ריסורות ט.] שמות כא ויקרא כד במדבר לה ויקרא כד שם שם שם שם שם לה. דברים כה [מכות ד: יג: כתובות לב:לג.] ויקרא כד

אי בעית סיג דמי עינא ואי בעית עויר עינא לישנא אחרינא אי בעי כו' רש"ל [לקמן צ. כתובות לג סנהדרין כח.]

קטן שהרג את הגדול וגדול שהרג את הקטן היכי קטלינן ליה התורה אמרה °משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולכם אלא נשמה שקיל מיניה נשמה אמר רחמנא נשקול מיניה ה"נ נהורא שקיל מיניה נהורא אמר רחמנא נשקול מיניה: תניא אידך רבי שמעון בן יוחי אומר עין תחת עין ממון אתה אומר ממון או אינו אלא עין ממש (א) הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקיטע חיגר והיגר היאך אני מקיים בזה עין תחת עין והתורה אמרה משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולכם אמרי ומאי קושיא דלמא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר ופטרינן ליה דאי לא תימא הכי מדפה שהרג את השלם מאי עבדינן ליה אלא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר [א]ופטרינן ליה דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא °כן ינתן בו ואין נתינה אלא ממון אלא מעתה °כאשר יתן מום באדם הכי נמי דממון הוא אמרי דבי רבי ישמעאל קרא יתירא דרשי מכדי כתיב °ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו כן ינתן בו למה לי ש"מ ממון כאשר יתן מום באדם למה לי *איידי דבעי מיכתב כן ינתן בו כתב נמי כאשר יתן מום באדם דבי רבי חייא תנא אמר קרא °יד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אלא מעתה °רגל ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא יתירא קא דרשי מכדי כתיב °ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אי סלקא דעתך ממש יד ביד למה לי ש"מ ממון רגל ברגל למה לי איידי דכתיב יד ביד כתב נמי רגל ברגל אביי (ב) אומר אתיא מדתני דבי חזקיה *דתנא דבי חזקיה °עין תחת עין נפש תחת נפש ולא נפש ועין תחת עין ואי סלקא דעתך ממש זימנין דמשכחת לה עין ונפש תחת עין דבהדי דעויר ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא מימד אמדינן ליה אי מצי מקבל עבדינן ואי לא מצי מקבל לא עבדינן ואי אמדינן דמצי מקבל ועבדינן ביה ונפק רוחיה אי מיית לימות מי לא תנן גבי מלקות *[ג]אמדוהו ומת תחת ידו פטור רב זביד משמיה *) דרבה אמר אמר קרא °פצע תחת פצע *ליתן צער במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דלהאי הוי ליה צערא להאי נמי אית ליה צערא ומאי קושיא דלמא איכא איניש דמפנק אית ליה צערא טפי ואיכא איניש דלא מפנק לית ליה צערא למאי נפקא מינה למתבי ליה היאך דביני ביני רב פפא משמיה דרבא אמר אמר קרא °ורפא ירפא ליתן רפואה במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דהאי בעי אסייא האי נמי בעי אסייא מאי קושיא דלמא איכא דסליק בשריה הייא ואיכא דלא סליק בשריה הייא למאי נפקא מינה למיתב ליה היאך דביני ביני רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור כתיב הכא °עין תחת עין וכתיב התם °שלם ישלם שור תחת השור מה להלן ממון אף כאן ממון מאי חזית דילפת תחת תחת משור נילף תחת תחת מאדם דכתיב °ונתתה נפש תחת נפש מה להלן ממש אף כאן ממש אמרי דנין נזקין מנזקין ואין דנין נזקין ממיתה אדרבה דנין אדם מאדם ואין דנין אדם מבהמה אלא אמר רב אשי °מתחת אשר ענה יליף ליה אדם מאדם ונזיקין מנזיקין תניא ר"א אומר עין תחת עין ממש ממש סלקא דעתך רבי אליעזר לית ליה ככל הני תנאי אמר *רבה לומר שאין שמין אותו כעבד א"ל אביי אלא כמאן כבן הורין בן חורין מי אית ליה דמי אלא אמר רב אשי לומר שאין שמין אותו בניזק אלא במזיק: ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר להו זילו שומו ליה ארבעה דברים אמר ליה רבא והא אנן חמשה תנן א"ל לבר מנזק קאמינא אמר ליה אביי והא חמור הוא וחמור אינו משלם אלא נזק אמר להו זילו שומו ליה נזקיה והא כעבדא בעי למשיימיה אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמר להו אבוה דינוקא לא בעינא דזילא ביה מילתא אמרו ליה והא קא מחייבת ליה לינוקא אמר להו לכי גדיל מפייסנא ליה מדידי: ההוא תורא דאלס ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמרו ליה והא מר הוא דאמר [ב]כל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל אמר להו לא צריכא [ד]דאי תפס רבא לטעמיה דאמר רבא נזקי שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותו בבבל נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור אין גובין אותו בבבל מ"ש נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור דלא אלהים בעינן וליכא נזקי שור בשור ושור באדם נמי אלהים

*) [ס"א דרבא וכן הגיה יעב"ץ]

רש"י

קטן שהרג. אדם גדול שהרג את הגדול: קוטע וקוטע היאך אני קורא כו'. וכי תימא הכא נשקול ממונא התורה אמרה משפט שוה: ופטרינן ליה. בולא כלום והוי משפט שוה לו ליטול אבר ממש או לפטור לגמרי: מאי עבדינן ליה הא גברא קטילא הוא והוה ליה *עדות שאי אתה יכול להזימה דהא אי מתכחשי עדים זוממים פטורים דגברי קטילא בעו למקטל והלכך איהו נמי פטור והכי אמרינן באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עח.): יד ביד. גבי עד זומם כתיב והמעידין ואם העיד באיש פלוני שקיטע יד חבירו משלם ממון הניתן מיד ליד: במקום נזק. ואעפ"י שיש שם תשלומי הנזק משלם אף הצער ומקרא יתירא קדריש דהא כתיב כויה תחת כויה למה לי פצע תחת פצע וכויה וחבורה מדריש לקמן: ואיכא איניש דלא מפנק כו' נפקא מינה. מפצע תחת פצע למיתב ליה היאך דביני ביני. סייה. מהר כמו השור הייא במסכת שבת (דף קיט.) אלא במזיק. עינו של מזיק שיימינן כמה הוא שוה לימכר עכשיו וכמה הוא יפה בלא עין והיינו ממש דקאמר עינו של מזיק נישומה תחת עינו של ניזק: וחמור אין משלם אלא נזק. כדאמרינן בפ' ב' (דף כו.) איש בעמיתו ולא שור בעמיתו: והא קמחייבת ליה לינוקא. אתה חב ומריע לו שמוחל אתה על חבלותיו דהא תשלומין של תינוק הן ולא שלך כדתניא לקמן (דף פז:) קטנים יעשה להם סגולה: דאלס. לעס וכסס: כל הנישום כעבד. הואיל ודבר שאין קנוב הוא אין גובין אותו בבבל וטעמא מפרש לקמן: דאי תפס. הכי אמר להו שומו ליה והיום או למחר אם יתפס משלו יעכבנו: נזקי שור בשור. נזקי שור שבאו לו על ידי השור: נזקי שור באדם. נזקין שבאו לשור על ידי אדם: נזקי אדם בשור. אדם שהוזק על ידי שור דבעי למשיימיה כעבדא: אלהים

תוספות

רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור. ושאר אמוראי סברי דאותה ג"ש לענין מיטב* ואין להוציא מג"ש עין תחת עין מפשטיה דהמשמע עין ממש אלא מדרשא אחריתא: אלא בדמזיק. דס"ל כרבי אליעזר דהוי כופר *דמשלם דמי מזיק דרחמנא קרייה כופר אבל אתה לוקח כופר כו' *והנהי דלעיל ס"ל דדוקא בכופר משלם דמי מזיק משום פדיון נפשו.

זילו שומו ליה ד' דברים. היה סבור דאדם הזיקו ואותו קטן כל כך גדול היה דמכלמי ליה ומכלם: קנסא

עין משפט נר מצוה

[לעיל ס.]

י א מיי' פ"ב מהלכות רוצח הלכה ט ופ"כ מהל' עדות הלכה ו:

עיין רש"א

יא ב מיי' פט"ו מהלכות סנהדרין הלכה יב

יב ג מיי' פ"ה מהלכות סנהדרין הלכה י סמג עשין לה טוש"ע סי' א:

יג ד מיי' שם הלכה יא סמג שם טוש"ע ח"מ סי' א סעיף ס:

הגהות הב"ח

(א) גמ' עין ממש אמרת הרי שהיה סומא:
(ב) שם אביי אמר אתי:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מאי עבדינן ליה וכו' עדות שאי אתה יכול להזימה. ק"ל כיון דהוא עדות בא"א יכול להזימה לא מיקרי עדות ואמרי שמא באמת לא הרג. א"כ מאי פרכינן הא בפיר מתקיים משפט אחד אלא דפטרינן ליה דליכא עדות דכרנ וצ"ע: תוד"ה אלא בדמזיק וכו' דמשלם דמי מזיק. לעיל דף מ ע"א:

מסורת הש"ס

ויקרא כד | שם | שם | שם | [לעיל נח. וש"נ] | דברים יט | שם | שמות כא | שבת נח. | שם | [לעיל כו: לעיל מ"ו.] | ב"מ כב | שם | שם | שם | במדבר לה | ג"י רבא

אלהים בעינן וליכא אלא מאי שנא שור בשור ושור באדם דשליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה "אהודאות והלואות אדם באדם ואדם בשור נמי שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלואות אמרי כי קא עבדינן שליחותייהו במידי דקים לן בגויה במידי דלא קים לן בגויה לא עבדינן שליחותייהו אמרי שור בשור ושור באדם נמי לא קים לן בגויה אלא פוק חזי (א)היכא מזדבני תורא בשוקא אדם באדם ואדם בשור נמי פוק חזי היכא מזדבני עבדי בשוקא ועוד תשלום כפל ותשלום ארבעה וחמשה דקיצי נעבד שליחותייהו אמרי כי קא עבדינן שליחותייהו בממונא "בקנסא לא עבדינן שליחותייהו אדם באדם(ב) דממונא הוא נעבד שליחותייהו *כי קא עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיחא אדם באדם דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו הרי בושת (ג) ופגם דשכיח נעביד שליחותייהו אמרי הכי נמי דהא רב פפא אגבי ארבע מאה זוזי לבושת והא ליתיה לדרב פפא *דשלח ליה רב חסדא לרב נחמן ושלח ליה חסדא חסדא קנסא קא מגבית בבבל "אלא כי עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיחא ואית ביה חסרון כיס אבל מילתא דשכיחא ולית ביה חסרון כיס אי נמי מילתא דלא שכיחא ואית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו "הלכך אדם באדם אע"ג דאית ביה חסרון כיס כיון דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו בושת אע"ג דשכיחא כיון דלית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו ושור בשור גובין בבבל והאמר רבא שור שהזיק אין גובין אותו בבבל דאזיק מאן אילימא דאזיק אדם מאי איריא שור דאזיק אדם אפילו אדם דאזיק אדם נמי אין גובין אותו בבבל אלא פשיטא דאזיק שור וקתני אין גובין אותו בבבל אמרי התם בתם הכא במועד והאמר רבא "אין מועד בבבל אמרי דאייעד התם ואייתוה להכא "והא מילתא דלא שכיחא היא ומילתא דלא שכיחא הא אמרת דלא עבדינן שליחותייהו דאתו רבנן דהתם וייעדוה הכא "סוף סוף מילתא דלא שכיחא היא ואת אמרת מילתא דלא שכיחא לא קא עבדינן שליחותייהו "אלא כי קאמר רבא בשן ורגל דמועדין מתחילתן נינהו: צער כוואו בשפוד או במסמר וכו': צער שלא במקום נזק משתלם מאן תנא אמר רבא בן עזאי היא דתניא רבי אומר כויה נאמרה תחילה בן עזאי אומר חבורה נאמרה תחילה במאי קא מיפלגי רבי סבר כויה דלית בה חבורה משמע כתב רחמנא חבורה לגלויי עלה דכויה דאית בה חבורה אין אי לא לא ובן עזאי סבר כויה דאית בה חבורה משמע כתב רחמנא חבורה לגלויי עלה דכויה דלית בה חבורה מתקיף לה רב פפא אדרבה איפכא מסתברא רבי אומר כויה נאמרה תחילה סבר כויה דאית בה חבורה משמע כתב רחמנא חבורה לגלויי עלה דכויה דלית בה חבורה בן עזאי אומר חבורה נאמרה תחילה סבר כויה דלית בה חבורה משמע כתב רחמנא חבורה לגלויי עלה דכויה דאית בה חבורה אין אי לא לא ואמסקנא קיימי אי נמי דכולי עלמא כויה בין דאית בה חבורה בין דלית בה חבורה משמע והכא

בבלי

אלהים בעינן. דהא כולהו בפרשת אלה המשפטים כתיבי אדם באדם וכי יריבון אדם בבור וכי יגח ובההיא פרשה כתיב עד האלהים יבא דבר שניהם וקסבר אכולהו קאי והיינו מומחין וסמוכין ובבבל אין סמיכה כדאמר בסנהדרין פ' קמא (דף יד.) שור בבור ושור באדם שור וגו' שור באדם ארבעה שומרים התם כתיבי ושליחות יד התם כתיב: מידי דהוה אהודאות והלואות דאמר בפרק קמא דסנהדרין (ד' ג.) דלא בעינן מומחין שלא תנעול דלת בפני לווין הודאות הבא לידון בעדי הודאה שאמרו בפנינו הודה לו והלואות שבא לידון בעדי הלואה שאומרים בפנינו הלוה לו: דלא קים לן. כגון הכא דבעינן למשיימיה: תשלומי כפל נעבד שליחותייהו. אלמה קיימא לן דאין דנין דיני קנסות בבבל: אדם באדם דממונא הוא. דקא מפחתיה מדמיה: ופגם. שייך באונס ומפתה והוא במקום נזק דאומדים כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לבעולה להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח ממנו אלמא ממונא הוא דאפחתה מכספא בושת לאו קנס הוא שהרי אין קצוב אלא לפי המבייש והמתבייש: ד' מאה זוזי כדתנן נרס באזנו תלש בשערו כו' במתני' (לקמן דף צ.): דשלח ליה רב חסדא. בהמניח את הכד (לעיל דף כז:): חסרון כיס ושכיח. הודאה והלואה. מאי איריא שור דאזיק אדם. דלא שכיח לגמרי: אפילו אדם דאזיק אדם דשכיח טפי קאמר רבא דאין דנין: בתם. אין גובין דקיימא לן פלגא נזקא קנסא בפ"ק (ד' טו:): אין מועד בבבל. דכיון דמגניחות דתמות לא מייתינן ליה לבי דינא היכי מייעד ליה: והא לא שכיחא הוא. לבא שור מועד מארץ ישראל לבבל ואמרינן לעיל במילתא דלא שכיח לא עבדינן שליחותייהו: אלא כי קאמר רבא. דשור בשור גובין בבבל בשן ורגל קאמר. כגון שנתחכך בחבירו להנאתו והזיקו (*ואפילו על שור אחר) דהיינו תולדה דשן או שהזיק את שור חבירו בגופו דרך הילוכו שדחפו ולא כוון דהוי תולדה דרגל: צער שלא במקום נזק. כי מתניתי' על צפורנו דלא אפחתיה: ה"ג רבי אומר כויה נאמרה תחילה בן עזאי אומר חבורה נאמרה תחילה כויה דלית בה חבורה משמע. והיינו דקאמר כויה לחודה נאמרה תחילה כלומר כויה שנאמר בפסוק תחילה היינו שומעין שיהא חייב על כויה גרידא אפילו בלא חבורה דליכא אלא צער לכך הוצרכה חבורה ללמד שאין חייב כלום עד שיהא חבורה עמה דכיון דמשלם דפוי משום חבורה משלם נמי צער אבל שלא במקום חבורה כגון על צפורן פטור דצער בלא נזק לא משלם דאי לאו משום הכי לא אצטריך חבורה דהשתא כויה בלא חבורה שמעינן דחייב כל שכן חבורה שיש בה נזק: בן עזאי סבר כויה דאית בה חבורה משמע. והיינו דקאמר חבורה נאמרה תחילה כלומר מכויה האמורה רהבוגה היינו שומעין שאין חייב אלא במקום שיש בה חבורה דכהס כויה יש בה חבורה לפיכך הוצרכה תורה לכתוב חבורה בהדיא דהשתא על כרחך כויה דרישא בלא חבורה היא וחייב בצער בלא נזק כמתניתין: איפכא מסתברא. ומתניתין רבי היא ולא בן עזאי דלא עקרינן ליה מרבי דהוא סדרה ועוד דהכי מסתברא טפי דהא נאמרה דקאמרי רבי ובן עזאי אמסקנא דמילתא קיימי דמתוקמא בה דרשא דקרא ולאו אמשמעות קמא קאי דסוף המקרא פתיד להוליא והכי קאמר רבי סוף המקרא מוכיח לנו דכויה בלא חבורה חייב הכתוב בתחילתו וצער משתלם שלא במקום נזק מאי טעמא כויה דאית בה חבורה משמע כתב רחמנא כו' ובן עזאי אומר סוף המקרא מוכיח לנו דחבורה נאמרה תחילה כלומר מסוף המקרא אנו למדין שכויה שחייב הכתוב בתחלתו אינה אלא אם כן יש עמה חבורה מאי טעמא כויה (נאמרה משונה) דלית בה חבורה משמע כו': ואמסקנא קיימי. האי נאמרה דקאמרי אסוף הדרשה ועיקרה שהיא עומדת קיימי:

רבי

קנסא קמגבית בבבל. לאו דוקא קנס אלא משום דלית ביה חסרון כיס קרי ליה קנס: אי נמי אית ביה חסרון כיס ולא שכיח לא עבדינן שליחותייהו וגזלות וחבלות דבעי מומחים כדאמר בפרק קמא דסנהדרין (דף ג:) איכא למימר דגזלות וחבלות הודאות והלואות שכיחי וכן יש בהמגרש (גיטין דף פח: ושם) ותימה דבכמה מקומות שהיו דנין דיני גזלות בהגוזל (לקמן דף צו:) ההוא גברא דגזל פדנא דתורא ובהגוזל בתרא (לקמן דף קטו.) נרשאה גנב ספרא וההוא דגנב גלימא ובהרבה מקומות יש לדחות דכל הנהו איירי בתפס או ע"י דא"ל אקבעו דינא לא"י כדאמר בפרק קמא (דף טו:) וי"מ דדוקא גזילות שע"י חבלות כגון דמנצו בי תרי ומחו אהדדי עד שתקף אחד מהן וגזל את חבירו דכי האי גוונא לא שכיח [טפי] ולא עבדינן שליחותייהו ומעשים בכל יום שאנו דנין דיני גזילות צער שלא במקום נזק דמשתלם מאן תנא. פירשתי בסוף פרק ב' (דף כו: ושם ד"ה הא):

כלל

יד א ב ג מיי' פ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ח והלכה ט סמג עשין צז טוש"ע ח"מ סי' א סעיף א:

טו ד מיי' שם הלכה י ועיין בכ"מ ובל"מ טוש"ע שם סעיף ב:

טז ה ו ז מיי' שם הלכה יא סמג שם טוש"ע ח"מ שם:

יז ח מיי' שם ופי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא פוק חזי (היכא). תו"מ וכ"ב ס"א כמה וכן בסמוך: (ב) שם אדם באדם ופגם דממונא הוא. (ג) שם הרי בושת דשכיח כצ"ל ופיבת ופגם נמחק:

גיטין פח: | לעיל כז: | רש"ל ה

בכלל ופרט המרוחקים זה מזה קמפלגי רבי סבר אין דנין אותו בכלל ופרט ובן עזאי סבר דנין אותו בכלל ופרט וכי תימא חבורה לרבי למה לי לדמים יתרים: אומדין כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול וכו': צער במקום נזק היכי שיימינן אמר אבוה דשמואל אומדין כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו לקטוע לו ידו לא צער לחודיה הוא הא כולהו חמשה דברים איכא ועוד בשופטני עסקינן אלא לקטוע ידו הקטועה ידו הקטועה נמי לא צער לחודיה איכא הא צער ובושת איכא דכסיפא ליה מילתא למשקל מבשרו למשדייה לכלבים אלא אומדין כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סם לסייף אמרי הכא נמי לא שקיל ומצער נפשיה אלא אומדין כמה אדם רוצה ליתן לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סייף לסם האי ליטול ליתן מבעי ליה אמר רב הונא בריה דרב יהושע ליטול זה מזה מה שנתן זה: רפוי הכהו חייב לרפאותו וכו': [ת"ר] עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה חייב לרפאותו וחייב ליתן לו דמי שבתו שלא מחמת המכה אינו חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו ר' יהודה אומר אף מחמת המכה חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו וחכמים אומרים שבתו ורפואתו כל שחייב בשבת חייב בריפוי ושאינו חייב בשבת אינו חייב בריפוי במאי קא מיפלגי °אמר רבה אשכחתינהו לרבנן בבי רב דיתבי וקאמרי הכא במכה ניתנה לאגד קמיפלגי רבנן סברי מכה ניתנה לאגד ורבי יהודה סבר מכה לא ניתנה לאגד ריפוי דתנא ביה קרא מיחייב שבת דלא תנא ביה קרא לא מיחייב ואמינא להו אנא אי מכה לא ניתנה לאגד ריפוי נמי לא מיחייב אלא דכולי עלמא מכה ניתנה לאגד ולא ניתנה לאגד יתירה ר' יהודה סבר כיון דלא ניתנה לאגד יתירה ריפוי דתנא ביה קרא מיחייב שבת דלא תנא ביה קרא לא מיחייב ורבנן סברי כיון דתנא ביה קרא בריפוי אשבת נמי מיחייב דאיתקש לריפוי ור' יהודה סבר שבת לא מיחייב דמעטיה רחמנא רק ורבנן רק לשלא מחמת המכה הוא דאתא ולרבנן בתראי דאמרי כל שחייב בשבת חייב בריפוי וכל שאינו חייב בשבת אינו חייב בריפוי ריפוי דתנא ביה קרא למה לי מיבעי ליה לכדתנא דבי ר' ישמעאל דתניא *דבי ר' ישמעאל אומר °ורפא ירפא מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות ת"ר מנין שאם עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה שחייב לרפאותו וחייב ליתן לו שבתו ת"ל רק שבתו יתן ורפא ירפא יכול אפילו שלא מחמת המכה ת"ל רק ר' יוסי בר יהודה אומר אף מחמת המכה פטור שנאמר רק איכא דאמרי אף מחמת המכה פטור לגמרי כרבנן בתראי ואיכא דאמרי אף מחמת המכה פטור משבת וחייב בריפוי כמאן כאבוה: אמר מר יכול אפילו שלא מחמת המכה ת"ל רק שלא מחמת המכה בעי קרא אמרי מאי שלא מחמת המכה כדתניא הרי שעבר על דברי רופא ואכל דבש או כל מיני מתיקה מפני שדבש וכל מיני מתיקה קשין למכה והעלה מכתו גרגותני יכול יהא חייב לרפאותו ת"ל רק מאי גרגותני אמר אביי נאתא כריכתא מאי אסותיה אהלא וקירא וקלבא אי א"ל אסייך אנא א] א"ל *דמית עלי כאריא ארבא ואי א"ל מייתינא אסיא רמגן במגן א"ל אסיא דמגן במגן מגן שוה ואי אמר מייתינא לך אסיא רחיקא אמר ליה אסיא רחיקא עינא עוירא ואי א"ל היאך הב לי לדידי ואנא מסינא נפשאי א"ל פשעת בנפשך ושקלת מינאי טפי ואי א"ל קוץ לי מקץ א"ל °כל שכן דפשעת בנפשך וקרו לי שור המזיק תנא וכולן משתלמין במקום נזק מנהני מילי אמר רב זביד משמיה דרבא אמר קרא °פצע תחת פצע *ליתן צער במקום נזק האי מבעי ליה לרבות

רש"י

רבי סבר אין דנין. הכא נמי כויה נאמרה תחילה כלל דכויה משמע בין שיש עמה חבורה בין שאין עמה חבורה ואי הוי חבורה סמיך ליה הוי דרשי חבורה פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט יש עמה חבורה אין אין עמה חבורה לא השתא דכתיב פצע בינתים לא דיינינן ולקמן פריך חבורה לרבי למה לי והייט דקאמר כויה נאמרה תחילה כלומר מתחילת הפסוק אנו למדין שהוא חייב בכויה גרידא ולא נאמר סופו מוכיח שמתחילתו לא חייב אלא כשיש חבורה ואין דנין ומתני' רבי היא: למה לי. הואיל ומרישא שמעינן לתרוייהו: לדמים יתרים. דאי לא כתיב אלא כויה תחת כויה הוה אמרינן בין אית ביה חבורה בין לית ביה חבורה דמי כויה משלם אבל תרתי לא משלם קמ"ל דמשלם תרוייהו: צער במקום נזק. היכא דקטע את ידו ונתן לו דמיה: היכי שיימינן. את הצער הלא יש לו לקוצצה בשביל הדמים שנוטל: ידו הקטועה. ומחוברת בגידין למותין ואינה ראויה לו למלאכה: בין סם לסייף. ידו המוכתבת למלך לקוצצה בסם שאין שם צער כלל כמה רוצה ליטול לקוצצה בסייף: הא לא שקיל. כל ממון שבעולם לצער נפשיה לקוצצה וכאן כבר נעשה מעשה: כמה אדם רוצה ליתן. לשליח המלך בידו המוכתבת למלכות לקוטעה בסייף ויקטענה השליח בסם: ליטול. מן המזיק מה שנתן זה למלך: דמי שבתו. דמחמת הצמחים נפל למשכב: ר"י וחכמים אומרים שבתו ורפואתו כל שישנו כו'. הקישן הכתוב וזה שאין חייב בשבת אינו חייב בריפוי ורבנן קמאי מחייבי ליה לתרוייהו: נתנה לאגד. נתנה רשות לנחבל לאוגדה ונעשה מפני צער הגנה ועולין הצמחים מחמת הבל וחום האגד: לא נתנה. רשות לאגד וזה להנאתו אגד הלכך צמחים שעלו בה אין על המזיק להתחייב עליהן: דתנא ביה. דשנה עליו הכתוב: ורבנן. ת"ק: רק לשלא מחמת המכה אתא. שעבר על דברי רופא כדמפרש לקמן: נתנה רשות לרופאים לרפאות. ולא אמרינן רחמנא מחי והיאו מסי: תלמוד לומר שבתו יתן ורפא ירפא. שינה הכתוב בריפוי לחייבו אף על הצמחים והקיש שבת לריפוי: נאתא כריכתא. בשר מת: אהלא. אהלמ"י בלע"ז: וקירא. שעוה: וקלבא. רשינ"א שבחביות של יין: ואי אמר ליה. מזיק אסייך אנא אני מרפא אותך ואיני נותן דמי אסייך: אסיא רחיקא. ומזיל גבי: עינא עוירא. שעתיד לילך לדרכו ואין חושש אם עיור עינו של זה: (א) אסיא דמגן. שירפא בחנם וקרובו הוא: כ"ש. דלא ניחא לי בהכי דאי פשעת בנפשך נגאי גדול אית לי דקרו לי שור המזיק:

תוספות

כלל ופרט המרוחקין זה מזה. נראה לר"י דבכלל ופרט המרוחקין זה מזה דפליגי תנאי דהכא והיינו דפליגי נמי אביי ורבא בריש בנות כותים (נדה דף לג.) והיינו דוקא בחד ענינא אבל בתרי עניני לכ"ע אין דנין כדמוכח בפ"ק דפסחים (דף ו: ושם) ובכל המנחות (מנחות נה: ושם) וההיא דנגמר הדין (סנהדרין דף מו: ושם) גבי והומת ותלית אם נחשבנו כתרי עניני לפי שמרוחקין יותר מאותם שבכאן ושבנדה אתיא ההיא דנגמר הדין ככ"ע אבל אם נחשביה כחד ענינא אתי סוגיא דהתם כמ"ד אין דנין:

לדמים יתרים. פי' בקונטרס דאי לא כתיב אלא כויה ה"א אפילו אית ליה חבורה דמי כויה הוא דמשלם אבל תרתי לא משלם קמ"ל דמשלם תרוייהו *לצער במקום נזק ואין נראה לר"י דהא לצער במקום נזק נפקא לן מפצע תחת פצע ועוד דלמה היה לנו לומר שהצער יפטר את הנזק ואת הרפוי ונראה לר"י לדמים יתרים שמשלם בצער שיש בו רושם יותר מבצער שאין בו רושם אע"פ שאין מצטער בזה יותר מבזה משלם יותר לפי שמתגנה מחמת הרושם: עלו בו צמחים כו'. כשלא אמדוהו איירי דאי באמדוהו הא אמרינן לקמן (דף צא.) אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו: שניתנה רשות לרופא לרפאות. וא"ת והא מרפא לחודיה שמעינן ליה וי"ל דה"א ה"מ מכה בידי אדם אבל חולי הבא בידי שמים כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קמ"ל דשרי: עבר על דברי הרופא. לא חשיב ליה פושע כ"כ: פשעת בנפשך ומפסדת לי. היכא דלא אמדוהו:

רוקין

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ב מהל' חובל ומזיק הלכה י סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף טו:

יט ב מיי' שם הלכה יט ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יט:

כ ג טוש"ע י"ד סי' שלו סעיף א:

כא ד מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף כ:

כב ה ו מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף כא:

אין זה לשון התוספות ועיין רש"א

כג ז מיי' שם ופ"ד בל"מ טוש"ע שם סעיף כב:

כד ח ט מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף כג:

כה י מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ג ד:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אסיא דמגן נ"ע קודם ד"ה אסיא רחיקא:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבה אשכחתינהו לרבנן. סוכה יו ע"א וש"נ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' א"ל דמית עלי כאריא ארבא כו' ת"ב ועיין בערוך ערך ארב:

שמות כא · ב"מ קח · שם כה · יומא פד. · ב"ק קח: · זבחים כח

*לרבות. שוגג כמזיד ואונס כרצון אם כן נכתוב קרא פצע בפצע מאי פצע תחת פצע ש"מ תרתי רב פפא משמיה דרבא אמר אמר קרא ורפא ירפא ליתן רפואה במקום נזק האי מבעי ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות א"כ נכתוב קרא ורופא ירפא ש"מ ליתן רפואה במקום נזק ואכתי מבעי ליה לכדאמרן למיתני ביה קרא בריפוי °א"כ לימא קרא או רפא רפא או ירפא ירפא מאי ורפא ירפא ש"מ ליתן רפואה במקום נזק מכלל דמשכחת להו שלא במקום נזק שלא במקום נזק היכי משכחת להו צער *כדקתני צער כוואו בשפוד או במסמר ואפילו על צפורנו מקום שאינו עושה חבורה ריפוי דהוה כאיב ליה מידי וסליק ואייתי ליה סמא חריפא ואחווריה לבישריה דצריך לאותבי ליה סמא לאנקוטיה גוונא דבישריה שבת דהדקיה באינדרונא ובטליה בושת דרק ליה באפיה: שבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין: תנו רבנן שבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין ואם תאמר לקתה מדת הדין דכי מיתפח האי גברא לאו אגרא דישומר קישואים הוא שקיל אלא דלי דוולא ושקיל אגרא אי נמי אזיל בשליח ושקיל אגרא מדת הדין לא לקתה שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו אמר רבא קטע את ידו נותן לו דמי ידו ושבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שיבר את רגלו נותן לו דמי רגלו ושבת רואין אותו כאילו הוא שומר את הפתח סימא את עינו נותן לו דמי עינו ושבת רואין אותו כאילו הוא מטחינו בריחים חירשו נותן לו דמי כולו בעי רבא קטע את ידו ולא אמדוהו שיבר את רגלו ולא אמדוהו סימא את עינו ולא אמדוהו ולבסוף חירשו מהו מי אמרינן כיון דלא אמדוהו בהד אומדנא סגי ליה ויהיב ליה דמי כוליה בהדי הדדי או דלמא הדא הדא אמדינן ויהבינן ליה נפקא מיניה דבעי למיתב ליה צער ובושת דכל חדא וחדא נהי דנזק וריפוי ושבת דכל חדא וחדא לא יהבינן ליה דכיון דקא יהיב ליה דמי כוליה כמאן דקטליה דמי והא יהיב ליה דמי כוליה צער ובושת מיהת דכל חדא והדא יהיב דהא הוה ליה צער ובושת ואם תימצי לומר כיון דלא אמדוהו קא יהיב ליה דמי כוליה בהדי הדדי אמדוהו מהו מי אמרינן כיון דאמדוהו חדא חדא בעי למיתב ליה או דלמא כיון דלא שלים יהיב ליה דמי כוליה תיקו בעי רבה שבת הפוחתתו בדמים מהו היכי דמי כגון שהכהו על ידו וצמתה ידו וסופה לחזור מאי כיון דסופה לחזור לא יהיב ליה ולא מידי או דלמא השתא מיהת אפחתיה תא שמע *המכה אביו ואמו ולא עשה בהן חבורה והחובל בחבירו ביום הכפורים חייב

רואין אותו כאילו שומר קישואין. שכבר נתן לו דמי ידו או דמי רגלו שומר קישואין לא קאי ארגל דברגלו קאמר בגמרא שבת כשומר הפתח אבל קישואין אין יכול לשמור א"כ בגמ' איירי בשיבר שני רגליו דומיא דסימא את עינו דאיירי בסימא שתי עיניו דאי עינו אחת עדיין הוא ראוי לכל זה שהיה ראוי בתחילה ובתוספתא (פ"ט) נמי קתני רואין אותו כאילו הוא חיגר שומר קישואין משמע דחיגר יכול לשמור ונראה דאם היה מלמד תינוקות לא נאמר כאילו הוא שומר קישואין ובשיבר רגלו אם היה עושה מעשה מחט או נוקב מרגליות לא נאמר כאילו הוא שומר הפתח דאם כן לקתה מדת הדין אלא הכא בסתם בני אדם שאין בעלי אומנות: דכי מתפח האי גברא. כלומר בתחילה כשהיה בריא: חרשו נותן לו דמי כולו. ע"כ לא מיירי באותו שקיטע את ידו ושיבר את רגלו וסימא עינו אלא אפילו באדם שלם דומיא דסימא עינו דלא איירי באותו שקיטע ידו ושיבר רגלו דהא בשיבר רגלו אין נותן אלא כשומר הפתח שהוא פחות מטחינת הריחים ותימה דמשמע הכא דחרש לא שוי מידי מדנותן לו דמי כולו ובפ"ק דערכין (דף ב: ושם*) תנן חש"ו נידרין ונערכין ואור"ת דיש לחלק בין חרש בידי אדם לחרש בידי שמים ולר"י נראה דהכא באדם שאין בר אומנות כדפי' לעיל וכן משמע מדנקט דלי דוולא ואזיל בשליחות הלכך כשנתחרש אין שוה כלום והתם מיירי כשיש לו אומנות: נהי דנזק וריפוי ושבת דכל חדא וחדא לא יהיב ליה. תימה בשלמא נזק ושבת דין שלא יתן שכל זה בכלל דמי כולו אלא ריפוי למה פשיטא ליה שיהיה בכלל דמי כולו יותר מצער ובושת ונראה דגרס ריפוי בהדי צער ובושת ולא (הכא) בהדי נזק ושבת אך אכתי קשה דמאי קמיבעיא ליה דלמה יפטר מריפוי וצער ובושת דכל חדא וחדא בשביל שחרשו לבסוף ונותן לו דמי כולו מ"ש מקיטע ידו שאע"פ שהוא נותן נזק שהוא דמי ידו נותן ריפוי צער ובושת ועוד אטו אם חבל בחרש וכי יפטר מריפוי צער ובושת מיהו מהא דתנן לקמן (דף פו.) החובל בחרש חייב אין לדקדק דמצ"ל דהתם בחרש בידי שמים כדברי ר"ת או הוא בר אומנות ועוד דלעיל אשכחן דחייב ריפוי שלא במקום נזק ועוד תימה דפעמים מרויח במה שחרשו לבסוף כגון שהצער והריפוי היה עולה יותר מדמי כולו ונראה לר"י דפשיטא דמשלם צער ובושת וריפוי דכל חדא והדא ומבעי ליה כגון שקיטע ידו יום ראשון ולא אמדוהו וביום שני שיבר רגלו ולא אמדוהו וביום השלישי חרשו מי אמרינן דחשיב כאילו עשה הכל בפעם אחת ואומדין הכל ביחד או דלמא כיון שהחבלות היו בזה אחר זה אומדין לכל אחת ריפוי וצער ובושת שלה בפני עצמה ונ"מ שאין עולה כ"כ כשאומדין הכל ביחד כמו שעולה כשאומדין כל אחת בפני עצמה: שבת הפוחתתו בדמים מהו. כגון שהכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור שמלבד שבתו שבכל יום ויום עד שיתרפא נפחתו דמיו שאין בני אדם בקיאין להכיר בידו אם סופה לחזור ולא יכניסו עצמן בספק לקנותו כבריא ושולט בשתי ידיו וסבורין שלא יתרפא עוד אבל בדבר הידוע שסופו לחזור מודה אביי שאין נותן לו אלא שבת שבכל יום ויום:

לרבות שוגג כמזיד. בפ' שני (דף כו:): דהוה כאיב ליה מידי וסליק. שהיה לו מכה בבשרו והיתה מתרפאה: ואחוריה לבשריה. הפכו למראה לרעת: דהדקיה. סגרו במסגר: לקתה מדת הדין. כלומר לא שלם לו כל צרכו דהא כי מתפח האי גברא מחולי זה שנקטע (רגלו) לא אגרא דשומר קישואין שקיל אלא דויל דוולא ושקיל אגרא יתירא ונמצא שבכל ימי חליו אבד את זאת. א"נ כי נקטעה (ידו): אזיל בשליחותא ושקיל אגרא. יתירא ואיגלאי מילתא דלאו בר שימור קישואין: מדת הדין לא לקתה שכבר נתן לו כו' ולכשיתרפא (א) אינו ראוי לדלות ולילך בשליחות: קיטע ידו. עדיין הוא ראוי (ב) לשומר קישואין הלכך שבת כל ימי חליו נותן לו שכר שימור קישואין: שיבר את רגלו. ושוב אינו ראוי לשמור קישואין שצריך להלך סביב הגנה: חירשו. אין ראוי לכלום: קיטע את ידו ולא אמדוהו. בית דין ולא אמרו למזיק תן לו כך וכך ריפוי כך וכך שבת לצער ובושת ואחרי כן שיבר את רגלו קודם שיתרפא: חדא חדא אמדינן. ואע"ג דבנזק לא נפקא לן מינה מידי דהא סוף סוף כל שעה הולכין ופוחתין את דמיו הלכך בין אומד כולה בין אומד כל אחד בפני עצמו מדה אחת היא: נפקא מינה למיתב ליה לצער ובשת דכל אחד. אבל ריפוי לא שהרי לא נתרפא בינתים ושבת לא שהרי נותן לו דמי כל מה שהיה שוה מתחילה והרי הוא עבדו: שבת הפוחתתו מדמים. הכהו מכה שהוא צריך לשבות ממלאכתו וסופו להיות שלם כבתחילה ואין כאן אלא שבת אבל פוחתו עכשיו בדמים שאם היה בא לימכר עכשיו היו דמיו פוחתין: מהו. מי מחייב אפחת דמיו דהשתא או לא: צמתה. דשטריי"ט בלע"ז לשון צומת הגידין מקום שהגידין צומתין (חולין דף עו.): כיון דסופה לחזור לא יהיב ליה. דמי ידו: ולא עשה בהן חבורה. דאין עליו חיוב מיתה עד שיעשה בהם חבורה באלו הן הנחנקין (סנהדרין דף פד:):

כגון

כו א מיי' פ"ב מהלכות חובל ומזיק הלכה ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף ט:
כז ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:
כח ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:
כט ד מיי' פ"ג שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ח:
ל ה ו: מיי' פ"ב שם הלכה יא יג טוש"ע שם סעיף יז:
לא ח מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף כה:
לב ט מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף כו בהג"ה:
לג י כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף כו:
לד ל מיי' שם פ"ד הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תכד סעיף א:
לה מ מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ג:
[ד"ה חרש]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה מדת הדין וכו' ולכשיתרפא שוב אינו ראוי: (ב) ד"ה קיטע וכו' ראוי לשמור קישואין.

גליון הש"ס
גמ' א"כ לימא קרא או רפא רפא. וכן לעיל דף סה ע"א ע"ש:

ג"ל ידו. רש"ל
[לעיל כו:]
ג"ל רגלו. רש"ל ועיין רש"א
[סנהדרין פד:]

חייב בכולן האי לא עשה חבורה היכי דמי לאו כגון שהכהו על ידו וסופו לחזור וקתני חייב בכולן אמרי הכא במאי עסקינן כגון שחירשו ולא עשה בו חבורה *והאמר רבה *החורש את אביו נהרג לפי שאי אפשר לחרישה בלא חבורה טיפתא דדמא נפלה ליה באודניה אלא הכא במאי עסקינן כגון שגילחו גילחו מהדר הדר ג)והיינו בעיין אמרי הכא במאי עסקינן ג)כגון שסכו *נשא דלא הדר צער דאית ליה קרטופני ברישיה וצווחי מהנהו קרטופני ריפוי דבעיא אסויי שבת דהוה מרקיד בי כובי דבעיא מחוי גוני ארישא ולא מחוי מהנהו קרטופני בושת אין לך בושת גדול מזה ומילתא דבעיא ליה לרבה פשיטא ליה לאביי להך גיסא ולרבא להך גיסא דאתמר *הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור אביי אמר נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה ורבא אמר ד)אינו נותן לו אלא דמי שבתו שבכל יום ויום איתמר הקוטע יד עבד עברי של חבירו אביי אמר נותן לו שבת גדולה לעבד °ושבת קטנה לרב רבא אמר ה)הכל ינתן לעבד וילקח בהן קרקע והרב אוכל פירות ו)פשיטא פיחת אצל עצמו ואצל רבו לא פיחת היכי דמי דפסקיה לריש אוניה או לריש נחיריה הכל לעצמו פיחת אצל רבו פלוגתא דאביי ורבא: בושת הכל לפי המבייש והמתבייש: מני מתניתין לא רבי מאיר ולא ר' יהודה אלא ר' שמעון היא *דתנן וכולן רואין אותן כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם שהן בני אברהם יצחק ויעקב דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר הגדול לפי גודלו והקטן לפי קטנו רבי שמעון אומר עשירים *רואין אותן כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם עניים כפחותין שבהן (א) מני (*השתא) אי רבי מאיר מתניתין קתני הכל לפי המבייש והמתבייש ורבי מאיר כולהו בהדדי נינהו ואי ר' יהודה מתניתין קתני המבייש את הסומא חייב ואילו ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת אלא לאו רבי שמעון היא אפי' תימא ר' יהודה כי אמר ר' יהודה סומא אין לו בושת למשקל מיניה אבל למיתבא ליה יהבינן ליה והא מדקתני סיפא המבייש את הישן חייב וישן שבייש פטור ולא קתני סומא שבייש פטור מכלל דלא שנא הכי ולא שנא הכי אלא מחוורתא מתניתין רבי שמעון היא: מאן תנא להא דתנו רבנן ז)נתכוון לבייש את הקטן ובייש את הגדול נותן לגדול דמי בושתו של קטן לבייש את העבד ובייש את בן חורין נותן לבן חורין דמי בושתו של עבד מני לא רבי מאיר ולא רבי יהודה ולא רבי שמעון קא סלקא דעתך קטן קטן בנכסים גדול גדול בנכסים אי רבי מאיר האמר כולהו בהדדי נינהו ואי רבי יהודה האמר *אין לעבדים בושת ואי ר"ש האמר נתכוון לבייש את זה ובייש את זה פטור מאי טעמא כקטלא מה קטלא עד דמתכוון ליה דכתיב °וארב לו וקם עליו עד שיתכוון לו *בושת נמי עד דמיכוין ליה דכתיב °ושלחה ידה והחזיקה במבושיו עד שיתכוון לו לעולם ר' יהודה וכי קאמר ר' יהודה אין לעבדים בושת למיתבא להו אבל למישם שיימינן בהו ואי בעית אימא אפילו תימא רבי מאיר מי סברת גדול גדול בנכסים קטן קטן בנכסים לא גדול גדול ממש וקטן קטן ממש וקטן בר בושת הוא אין כדאמר רב פפא דמיכלמו ליה ומיכלם הכא נמי דמיכלמו

תורה אור

חייב בכולן • חמשה דברים: היכי דמי • שיהא היזק בלא חבורה: לאו כגון שהכהו כו' • דבאין סופו לחזור ליכא למימר דכל בלא חבורה סופו לחזור הוא: שגלחו • דאפחתיה מכספיה בלא חבורה: ה"ג גלחו מהדר הדר הייט בעיין • כלומר מה לי שיער מה לי יד הא בסופו לחזור מחייבת ליה: נשא • כם המשיר את השער ואינו חוזר ואיכא נזק דהא אפחתיה מכספיה דמום הוא: קרטופני • בקעים בקעים קטנים: מצווחי ליה • מכאיבים לו מחמת חוזק הסם: דבעי לאסויי • לגעלא דהנך קרטופני שבת דהוי מרקיד בי כובי • לשון מרקד בחנויות: דבעי אחווי גווני • מראה ניענוע בראשו להראות מיני שחוק כדרך הליצנים דהשתא עד שיתרפא הנך קרטופני לא מצי מחוי ואע"פ שלא בטלו משאר מלאכה ניתן לו שבת זו הואיל ומלאכתו בכך שבת גדולה • דמי ידו ושבת קטנה • כל ימים שיפול למשכב רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין: שבכל יום ויום • עד שיחזור לקדמותו נותן לו בכל יום כמו שנשכרים פועלים בשוק ולא כשומר קישואין דהא לרבא לא יהיב ליה דמי ידו: ה"ג הקוטע יד עבד עברי של חבירו • קוטע ממש דאין סופו לחזור: ואצל רבו לא פיחת • שלא בטלו ממלאכה: פיחת אצל רבו • אף אצל רבו כגון קיטע את ידו: וכולן • עניים ועשירים: רואין אותן • ואפילו את העשירים: כאילו ירדו כו' • ואין שמין את העני לפי עניותו להקל ולא את העשיר לפי עשרו שהרי אין לדמי בשתו סוף אלא כולן שוין בכך: כפחותים שבהן • פחותים שבעניים להקל דכיון דעני הוא בושתו קלה: סומא אין לו בושת • לקמן במשנתין: אלא רבי שמעון היא • דאיהו נמי לאו כי הדדי משוי להו: אין לעבדים בושת • במתניתין היא (דף פז.): נתכוון לבייש את זה כו' פטור • מדשמעינן ליה לר' שמעון גבי קטלא באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עט.) נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור הכא נמי לא שנא דטעמא דהתם משום וארב לו הכא נמי כתיב במבושיו: שיימינן בהו • בכמה יתרצה עבד זה ויעשו לו בושת זה ואותו שומא יתן לבן חורין זה: כדאמר רב פפא • לקמן (צ"ג): דמיכלמו

כגון שחרשו • וא"ת ואמאי חייב בכולן הא דמי כולו נותן ולפי' ר"י דלעיל ניחא דמכל מקום יש כאן צער בושת וריפוי אף על גב דשבת בכלל דמי כולו שייך לשנות חייב בכולן משום אחריני:

שבת גדולה לעבד • כדי שילא מבית רבו בידו שלימה ושבת קטנה לרב אע"פ שמפסיד הרב שאם לא נקטעה ידו או רגלו היה דלי דוולא ואזיל בשליחותיה ועכשיו אין יכול כי אם לשמור קישואין ופחת חשבינן ליה השתא כמו חלה דאמר בפרק קמא דקדושין (דף יז. ושם) דאין חייב להשלים דנסתחפה שדהו ואף על גב דחלה ארבע שנים חייב להשלים התם אין עושה שום מלאכה אבל הכא יכול לשמור קישואין או פתח:

רבא אמר ינתן הכל לרב גרסינן וכן גרס ר"חא] ובספרים היה כתוב הכל לעבד וקשה שבת קטנה למה לא יהיה הכל לרב אלא הכל לרב גרסינן שבת קטנה הכל לעצמו ושבת גדולה ילקח קרקע והרב אוכל פירות שמפסיד הוא בקטיעת ידו דלא מצי למידלי דוולא ולמיזל בשליחותא אלא לשמור קישואין או פתח:

פיחת אצל רבו • ל"ג ואצל עצמו לא פיחת פלוגתא דאביי ורבא דהתם כ"ע מודו דינתן הכל לרב אלא גרסינן פיחת אצל עצמו ואצל רבו פלוגתא דאביי ורבא ומיהו גם אגירסא זו קשה לר"י דכבר אמר זה דפליגי בקוטע יד עבד עברי ואור"י דיש ליישב בדוחק אצל עצמו לא פיחת שהוא בזה פלוגתא דאביי ורבא כגון הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור קודם שיצא לחירות דלאביי נותנין שבת קטנה לרב ושבת גדולה לעבד ואע"ג דלא מפסיד העבד מידי אלא כל ההפסד של הרב הוא מ"מ כיון דשם נזק הוא זה ובנזק של קטיעת ידו אין לרב אפי' פירות לאביי גם בהיזק זה לא יטול כלום ולרבא נותן הכל לרב שבתו שבכל יום ויום:

כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם • כי יש עשירים שאין מתביישין יותר מבני חורין שירדו וכן עניים ואין יכולין לדקדק עליהם כ"כ איזה מהן מתבייש כאילו ירד ואיזה מתבייש יותר או פחות וכיוצא בזה מצינו במתניתין ד' העביר טליתו ופרע ראש של אשה בשוק דאין מדקדקין בדבר אם היו שם בני אדם שרגיל להתבייש יותר מפניהם כגון בני אדם חשובים או לא אלא שיים לשומא אחת:

עד שיתכוון לו • וא"ת לרבנן במבושיו מאי דרשי ביה ושמא מבעי ליה לשום דרשה:

אבל למישם שיימינן בהו • ולא דמי לנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם לכותי והרג את ישראל דהתם איכא קרא דדרשינן בפרק ב' דמכות (דף ז:) בבלי דעת פרט למתכוין להרוג את הבהמה כו' והכא ליכא קרא ולא ילפינן מהתם דהא מבעי לן קרא הכא לרבי שמעון לפטור נתכוון לבייש את זה ובייש את זה אף על גב דאיכא קרא בדיני נפשות:

עגוס

לו א מיי' פ"ה מהלכות ממרים הלכה ו סמג לאוין ריט טוש"ע י"ד סימן רמא סעיף ג:

לז ב ג מיי' פ"ב מהלכות חובל ומזיק הלכה ד סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכ סעיף יב:

לח ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ה:

לט ה ו מיי' שם פ"ד הלכה יג סמג שם:

מ ז מיי' שם פ"א הלכה יד סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ב:

הגהות הב"ח
(א) גמ' כפחותין שבהן השתא מני פי' ר"ש:

גליון הש"ס
גמ' ושבת קטנה לגב • עיין כתובות דף סב ע"ב תוספות ד"ה שלא:

הגהות מהר"ב רנשבורג
א] תוס' ד"ה רבא אמר וכו' ובספרים היה כתב הכל לעבד • והא דלא הקשו לגירסא זו ממתני' דלקמן דף פו ע"א דקתני חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו י"ל כמ"ש התוספות לענין עבד כנעני דגיטין דף יב ע"ב ד"ה רשות וע' יעב"ץ ודו"ק

נ"א תגלח
לקמן צח.
[סוטה כ:]
קדושין כד: גיטין מב:
נ"א דתניא רש"ל
[לקמן נג:]
רש"ל מאתן זה
[לקמן צג.]
[לקמן פז. סנהדרין עט.]
דברים יט
[יבמות נד.] דברים כה

עין משפט
נר מצוה

כא א מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכ סעיף לו וסימן תכא סעיף א :

מב ב ג ד מיי' שם פ"ג הלכה ג ד ה סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תכ סעיף לד :

מג ה מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' לה:

*ונאמר ושלחה ידה והחזיקה במבושיו אינו חייב על הבושת· רש"ל

מד ו ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף לו :

מה ח מיי' פ"ז מהל' רוצח הלכה יד :

דמיכלמו ליה ומיכלם : מתני' המבייש את הערום המבייש את הסומא והמבייש את הישן חייב *וישן שבייש פטור *נפל מן הגג והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור על הבושת(א) *עד שיהא מתכוין : גמ' ת"ר ביישו ערום חייב ואינו דומה ביישו ערום לביישו לבוש ביישו בבית המרחץ חייב ואינו דומה ביישו בבית המרחץ לביישו בשוק אמר מר ביישו ערום חייב ערום בר בושת הוא אמר רב פפא מאי ערום דאתא זיקא כרכינהו למאניה ואתא הוא דלינהו טפי ובייש‍יה ביישו בבית המרחץ חייב בית המרחץ בר בושת הוא א] אמר רב פפא שביישו על גב הנהר בעי ר' אבא בר ממל *ביישו ישן ומת מהו מאי קמבעיא ליה אמר רב זביד הכי קמבעיא ליה משום כיסופא הוא והא מית ליה ולית ליה כיסופא או דלמא משום זילותא הוא והא אוזליה ת"ש ר"מ אומר חרש וקטן יש להן בושת שוטה אין לו בושת אא"ב משום זילותא היינו דקתני קטן אלא אי אמרת משום כיסופא קטן בר בושת הוא אלא מאי משום זילותא אפילו שוטה נמי אמרי שוטה אין לך בושת גדולה מזו מכל מקום ניפשוט מינה דמשום זילותא הוא דאי משום כיסופא קטן בר כיסופא הוא כדאמר רב פפא דמיכלמו ליה ומיכלם הכא נמי דמיכלמו ליה ומיכלם רב פפא אמר הכי קמבעיא ליה משום כיסופא דידיה הוא והא מיית ליה או דלמא משום בושת משפחה תא שמע חרש וקטן יש לו בושת שוטה אין לו בושת אי אמרת בשלמא משום בושת משפחה היינו דקתני קטן אלא אי אמרת משום כיסופא דידיה קטן בר בושת הוא אלא מאי משום בושת דבני משפחה אפי' שוטה נמי שוטה אין לך בושת גדולה מזו מ"מ ניפשוט מינה דמשום בושת משפחה דאי משום כיסופא קטן בר כיסופא הוא אמר רב פפא אין דמיכלמו ליה ומיכלם והתניא ר' אומר חרש יש לו בושת שוטה אין לו בושת קטן פעמים יש לו פעמים אין לו *הא דמיכלמו ליה ומיכלם הא דמיכלמו ליה ולא מיכלם : המבייש את הסומא וכו' : מתניתין דלא כר' יהודה דתניא ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת וכך היה ר' יהודה פוטר מחייבי גליות ומחייבי מלקיות ומחייבי מיתות ב"ד מ"ט דר' יהודה גמר עיניך עיניך מעדים זוממין מה התם סומין לא אף הכא סומין לא מחייבי גליות דתניא *)°בלא ראות פרט לסומא דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר לרבות את הסומא מ"ט דר' יהודה אמר לך °ואשר יבא את רעהו ביער לחטוב עצים ואפי' סומא כתב רחמנא בלא ראות למעוטי ור' מאיר כתב רחמנא בלא ראות למעוטי וכתב רחמנא °בבלי דעת למעוטי הוי מיעוט אחר מיעוט *ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ור' יהודה ההוא בבלי דעת פרט למתכוין הוא דאתא חייבי מיתות ב"ד אתיא רוצח רוצח מחייבי גליות חייבי מלקיות אתיא רשע רשע מחייבי מיתות בית דין תניא אידך ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת וכן

*) מכות ט: נדרים פז:

רש"י

דמיכלמו ליה ומיכלם · כשמזכירין לו בושת ומכלימין אותו בה מלטער : ערום בר בושת הוא · בתמיה כיון דאין מקפיד לילך ערום בפני בני אדם מי הוי בר בושת : בית המרחץ · בני אדם עומדים ערומים ואין להם בושת : ביישו ישן · בייש אדם ישן : ומת · ולא הכיר בבשתו שעשה לו זה מהו : כיסופא · חפיית פנים : זילותא · שמזלזל בו בפני רבים ואף על פי שאינו שם על לבו : והתניא · בניחותא : דלא כרבי יהודה · דאמר סומא אין לו בושת אם בייש חבירו פטור ומתניתין קתני ישן שבייש פטור ובסומא לא תנא הכי *הלכך סומא חייב : בעדים זוממין כתיב (דברים יט) לא תחוס עינך עליו בבושת נמי כתיב (שם כה) וקצותה את כפה לא תחוס עינך עדים אי אפשר בסומין דבעינן ראייה דאם לא ראה שקטע ידו של חבירו °היאך יעיד : בלא ראות · משמע שהוא רואה במקום אחר וכאן היה בלא ראות : אתיא רוצח רוצח מחייבי גליות · במיתה כתיב (במדבר לה) לא תקחו כופר לנפש רוצח ובגלות כתיב (שם) לנוס שמה רוצח : במלקות כתיב (דברים כה) אם בן הכות הרשע · ובמיתה כתיב (במדבר לה) אשר הוא רשע למות :

תוספות

ערום בר בושת הוא · פי' בקונטרס כיון דאין מקפיד להלוך ערום בפני בני אדם מי הוי כלל בר בושת וק' לפירושו מ"ש דפריך אברייתא הוה ליה למפרך אמתניתין דקתני המבייש את הערום חייב ונראה לפרש דלאמתניתין לא פריך דפשיטא דערום בר בושת הוא אם רוקק בו או סטרו אבל לשון הברייתא משמע ליה ביישו ערום שמביישו במה שמגלהו ומערימו ועוד דקתני אין דומה ביישו ערום לביישו לבוש ואם רוקק בו או סוטרו כך מתבייש כשהוא ערום כמו כשהוא לבוש ולכך פריך ערום בר בושת הוא אם הוא ערום היאך הערימו והא דקתני נמי בברייתא ביישו בבית המרחץ חייב אביישו ערום נמי קאי שהערימו בבית המרחץ והשתא א"ש הא דפריך בית המרחץ בר בושת הוא בערמומי' והלא דרך בני אדם להיות ערומים במרחץ :

דאתא זיקא כו' · אבל אם הוא עצמו דלינהו ובא חבירו ודלינהו טפי פטור כיון שזה אין מקפיד או שמא אורחא דמילתא נקט דאתא זיקא : ביישן ישן ומת מהו · תימה דלא מייתי הכא מילתיה דרב ששת דבריש הנחנקין (סנהדרין דף פה. ושם*) פריך בפשיטות והאמר רב ששת ביישו ישן ומת חייב ויש ספרים שכתוב בהן והאמר רב ששת ביישו ישן חייב ול"ג ומת ולא נהירא כלל דמה ענין ישן לגברא קטילא שיוצא ליהרג ועוד מאי קמ"ל רב ששת מתניתין היא המבייש את הישן חייב ·ומיהו אין תימה כ"כ שלא הביא כאן מילתא דרב ששת למיפשט בעיין דכה"ג אשכחן באין בין המודר (נדרים דף לה: ושם*) דאיבעיא הני כהני שלוחי דידן הוו או שלוחי דשמיא הוו ולא מייתי מילתיה דרב הונא בריה דרב יהושע דאמר בפרק קמא דקדושין (דף כג: ושם*) הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דאי שלוחי דידן מי איכא מידי דאנן לא מצי עבדי ואינהו מצו עבדי* אך קשה דבמסקנא דהכא משמע דביישו ישן ומת פטור דמסיק דמשום כיסופא דידיה הוא ור"ת גרים התם והאמר רב ששת ביישו חייב ואיוצא ליהרג קאי :

סומא אין לו בושת · דסומא שבייש פטור אבל המבייש את הסומא חייב דהא לא משתמע מעיניך שיהא פטור וכן משמע מתוך פירוש הקונטרס דפי' דדייק מתניתין דלא כרבי יהודה מדלא קתני סומא שבייש פטור כדקתני ישן שבייש פטור משמע דלא מצי דייק מדקתני המבייש את הסומא חייב דמודה רבי יהודה דמבייש את הסומא חייב :

מה להלן סומא לא · וא"ת אי מה להלן גזלנים ועבדים לא אף גבי בושת ליפטרו וכ"ת אשה תוכיח דפסולה לעדות וחייבת בבושת כדכתיב והחזיקה במבושיו א"כ סומא נמי לא אתי וי"ל כיון דעיניך עיניך גמר אע"ג דעיניך דבית דין קאי סברא הוא דלענין דבר התלוי בראיה ניתנה ג"ש :

ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות · תימה לא ליכתוב שום מיעוט ויממילא אתרבי וכן יש להקשות גבי אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט* :

חייבי מלקיות מנין אתיא רשע רשע · רבי יהודה דריש הכא ג"ש דרשע רשע ורבנן לא פליגי אלא דלא פטרי סומא אפילו בחייבי גליות ובאחד דיני ממונות (סנהדרין דף לג: ושם ד"ה אתיא) גבי דיני נפשות מחזירין לזכות נמי אמר חייבי מלקיות מנין אתיא רשע רשע תניא נמי הכי כו' וסתמא דגמרא דריש לה בפ"ק דמכות (דף ה:) גבי אין העדים זוממין נהרגים עד שיגמר הדין על פיהם והא דאמר בפרק קמא דסנהדרין (דף י.) מאי טעמא דרבי ישמעאל דאמר מכות בכ"ג אמר אביי אתיא רשע רשע רבא אמר מלקות תחת מיתה עומדת לאו משום דלית ליה לרבא רשע רשע אלא משום דלא צריך דמגוף המלקות שמעינן דהוי בכ"ג דמלקות תחת מיתה ומיתה בכ"ג ולענין מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה לא שייך כל כך מלקות תחת מיתה עומדת דשמא במיתה דוקא משום ושפטו העדה והצילו העדה וכן בפרק קמא דמכות (דף ה.) גבי משלמים בממון ואין משלמים במכות דאמר מנא הני מילי אמר אביי אתיא רשע רשע רבא אמר בעינן כאשר זמם וליכא לאו משום

הגהות הב"ח

(א) במשנה ופטור על הבושת שנא' ושלחה ידה והחזיקה במבושיו אינו חייב על הבושת עד שיהא מתכוין ·

[ד"ה והאמר]

[ד"ה אי"ן]

[ד"ה דאמר]

[ועי' היטב תוספות יומא יע: ד"ה מי ותוספו' ב"מ יז: ד"ה מן]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בעדים זוממין וכו' היאך יעיד · תמוה לי הא יכול להעיד שראה קודם שנסמא שזה קטע ידו ומחייב על מעשה שלו שהיה בעידן סומא וה"נ בושת וצ"ע · ולמ"ש תוספות ב"ב דף קכט ע"א ד"ה אי דלמסקנא סומא פסול להעיד בהלואה והרא"ש שם דסומא פסול דכתיב או ראה פרט לסומא ניחא סוגיא [illegible] תוס' ד"ה ביישו וכו' [illegible]

מסורת הש"ס

[נ"י מ.]

[ס"א הלכך]

סנהדרין פה.

אין זה מבייש אלא רב פפא הוא [illegible]

במדבר לה

דברים יט

[יומא מג: וש"נ]

[גם במתניתין [illegible] ע: ד"ה אין [illegible] ביומא ס. ד"ה [illegible]]

הגהות מהר"ב רנשבורג א] גמ' אמר רב פפא שביישו · עיין שיטה מקובצת :

וכן היה רבי יהודה פוטרו מכל דינים שבתורה מ"ט דרבי יהודה אמר קרא °ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה כל שישנו במכה ובגואל הדם ישנו במשפטים כל שאינו במכה ובגואל הדם אינו במשפטים תניא אידך ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת וכן היה רבי יהודה פוטרו מכל מצות האמורות בתורה אמר רב שישא בריה דרב אידי מאי טעמא דר' יהודה אמר קרא °*ואלה המצות החקים והמשפטים כל שישנו במשפטים ישנו במצות וחקים וכל שאינו במשפטים אינו במצות וחקים *אמר רב יוסף מריש הוה אמינא מאן דאמר הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצות קא עבידנא יומא טבא לרבנן מ"ט דלא מפקדינא וקא עבידנא מצות והשתא דשמעית להא דר' חנינא *דאמר ר' חנינא *גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה מאן דאמר לי אין הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן מ"ט דכי מפקדינא אית לי אגרא טפי:

מתני' זה חומר באדם מבשור שהאדם משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת ומשלם דמי ולדות ושור אינו משלם אלא נזק ופטור מדמי ולדות *המכה את אביו ואת אמו ולא עשה בהן חבורה והחובל בחבירו ביום הכפורים חייב בכולן החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת א] בזמן שהוא שלו החובל בעבד כנעני של אחרים חייב בכולן *רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת חש"ו פגיעתן רעה החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורין אבל משלמין לאחר זמן *נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם המכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה והחובל בחבירו בשבת פטור מכולן מפני שהוא נדון בנפשו והחובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן:

גמ' בעא מיניה רבי אלעזר מרב החובל בבת קטנה של אחרים חבלה למי מי אמרינן כיון דאקני ליה רחמנא שבח נעורים לאב חבלה נמי דאבוה הוי מאי טעמא דהא אפחתה מכספה או דילמא שבח נעורים הוא דאקני ליה רחמנא דאי בעי למימסר לה למוכה שחין מצי מסר אבל חבלה כיון דאי בעי מהחבל בה לא מצי חביל לא קנייה ליה רחמנא אמר

רש"י

כל שאינו במכה כו': וסומא הא אפיקתיה מדין מיתת בית דין: כל שישנו במשפט כו'. דהא אפיקתיה מכלל ושפטו: רב יוסף. סגי נהור הוה: **מתני'** ושור אינו משלם אלא נזק. כדאמר בפ"ב (דף כו.) איש בעמיתו ולא שור בעמיתו: ופטור מדמי ולדות. כדאמר בשור שנגח את הפרה (לעיל דף מב.) אנשים ולא שוורים: מכה אביו ואמו אין חייב עד שיעשה בהן חבורה כדאמרינן בהנחנקין (סנהדרין דף פה:): עבד ואשה שחבלו באחרים פטורים. שאין להם מה לשלם: נתגרשה האשה ונשתחרר העבד וקנו נכסים: חייבין לשלם. שהרי מתחלה נמי חייבין אלא שאין להם מה לשלם שנכסי מלוג של אשה משועבדים לבעל לפירות ולירושה: **גמ'** בבת קטנה של אחרים חבלה למי. גדולה והאי דידה הויא: [שבח נעורים לאב. דכתיב] בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה אפי' כסף קדושין שלו: דאי בעי מסר לה אביה למוכה שחין. דכתיב (דברים כב) את בתי נתתי לאיש הזה אלמא בידו לתתה למי שירצה הלכך כסף קדושין נמי לאביה: לא מצי חביל בה: דלאו

תוספות

מ"ט דלית ליה לרבא רשע רשע אלא משום שאין צריך דמגופיה דקרא שמעינן דאין משלמים במכות ובאלו נערות (כתובות דף לב. ושם) גבי חייבי מלקיות שוגגין ודבר אחר דאמר ר"ל בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקיות כחייבי מיתות היכן ריבתה תורה אביי אמר רשע רשע רבא אמר מכה מכה התם ודאי לא דריש רבא רשע רשע וכן ר' יוחנן פליג אר"ל ומחייב חייבי מלקיות שוגגין בתשלומין לא דריש רשע רשע וכן בההוא פירקא (דף לז:) אמר גבי לא יהיה אסון ענוש יענש והא מהכא נפקא מהתם נפקא כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו כו' ומסיק חדא במיתה וממון וחדא במלקות וממון לא דריש רשע רשע והיינו טעמא דרבא ור' יוחנן והתם סוגיא כבדי דלא דרשי רשע רשע אלא לענין דברים שהן בגוף המלקות דקרא דרשע בגוף המלקות כתיב והיה אם בן הכות הרשע אבל לפטור ממון שהוא בהדי מיתה ומלקות שאין בגוף המלקות לא דרשינן אבל ממכה יליף לה רבא שפיר דבתשלומין כתיב מכה בהמה ישלמנה ואביי אית ליה אפי' התם ג"ש דרשע רשע וסוגיא דהתם גבי רשעתו אליבא דרבא אתיא ואביי הוה מוקי כרבי מאיר במיתה ומלקות דמלקות וממון לא צריך קרא דאתיא רשע רשע:

וכן היה רבי יהודה פוטרו מכל דינים שבתורה. תימה א"כ מאי איריא דפטר ר' יהודה בבושת לעיל ולמה לי ג"ש דעיניך עיניך ונראה לר"י שלבסוף חזר בו ר' יהודה ממה שהיה פוטרו מבושת לבד כשמא דרשה לפוטרו ממיתה וגלות א"כ אי לאו דגלי ג"ש דעיניך לפטור סומא הוה סברא למדרש גבי גלות כר' מאיר:

וכן היה ר' יהודה פוטרו מכל המצות [האמורות] בתורה. תימה הא דתנן בפרק הקורא את המגילה (מגילה דף כד. ושם*) רבי יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע אפי' ראה וגמא נמי אמר הכא דפטור מכל המצות והיאך יפרוס על שמע להוציא אחרים ובירושלמי דמוקי שלא ראה מאורות מימיו ביושב בבית אפל [או] שנולד במערה והינו סומא א"כ אבל בגמרא דידן משמע דמיירי בסומא ממש ומפרש טעמא דרבי יהודה דאמר אין פורס משום דאין נהנה מן המאורות ורבנן [סברי] אית ליה הנאה כר' יוסי שראה סומא ואבוקה בידו אמר ליה בני אבוקה זו למה אמר ליה כל זמן שאבוקה זו בידי בני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתים והאי טעמא לא שייך אלא בסומא ממש ונראה דאף ע"ג דפטר ר' יהודה סומא מכל המצות מ"מ מדרבנן חייב דאע"ג דאשה מיפטרא במצות עשה שהזמן גרמא ולא מחייבינן אפילו מדרבנן משום שיש מצות הרבה דמחייבת בהו אבל סומא אי פטרת ליה מכל המצות אפי' מדרבנן א"כ ה"ל כמו נכרי שאין נוהג בתורת ישראל כלל ולכך אותו שלא ראה מאורות מימיו אפילו מדרבנן לא יפרוס על שמע כיון דליה ליה הנאה אבל אם ראה ונסתמא חייב מדרבנן ומוציא אחרים ידי חובתן דאחרים נמי לא מחייבי אלא מדרבנן דק"ש דרבנן היא כדאמר במי שמתו (ברכות דף כא.) ולא דמי חיוב דסומא לחיובא דקטן שהגיע לחינוך(א) שאין אלא לחנכו דאע"ג דחייב מדרבנן אין פורס על שמע להוציא אחרים ידי חובתן*:

בעבד כנעני שלו פטור מכולם. וא"ת והא ברפואתו חייב כדקאמר בפ"ק דגיטין (דף יב: ושם*) גבי קיטע יד עבדו של חבירו נותן שבתו ורפואתו לרבו ופריך רפואתו דידיה היא דבעי איתסויי ביה ומשני לא צריכא דאמדוהו לה' יומי ועבדו סמא חריפא ואיתסי בתלתא יומי וי"ל דה"נ פטור מכולם היינו מן היתרון דאמדוהו בה' ואיתסי בג' ואם תאמר ותפשוט ממתני' דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך מדפטור משבת וי"ל דהכא מיירי בזן את העבד ומיהו קשה מאי קמ"ל רבי יוחנן שנותן רפואתו לרבו דהיינו היתרון דאתסי בג' מתני' היא דפטור מכולם ע"כ נראה שיש לחלק בין אחרים חובלין בו בין להרב עצמו חובל בו שכבר זכה בכל*:

כיון דאקני ליה רחמנא שבח נעורים לאב. פי' בקונטרס דכתיב בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה ובפנים אוחזין (ב"מ דף יב. ושם) גבי מציאת בנו ובתו הקטנים נמי פי' דבתו מציאתה לאביה משום דשבח נעורים לאביה וקשה לפירושו דברים פרק קמא דקדושין (דף ג: ושם) ובאלו נערות (כתובות דף מ:) אמר דההוא בהפרת נדרים הוא דכתיב ולא ילפינן מהתם שאר דברים ונראה דבכל דוכתי דנקיט שבח נעורים לסימנא בעלמא נקטיה ולא משום דמפיק מבנעוריה ובשמעתין נמי פירש בקונטרס בסוף דבריו דכסף קדושין שלו דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין ומציאתה נמי לאב משום איבה כדמפרש גמרא בפרק נערה שנתפתתה (שם דף מו: ושם) דחיישינן שמא מתוך שנאה שלא תתן לו מציאה ימסרנה למנוול ומוכה שחין ומבעיא ליה בחבלה לרבי אלעזר דאע"ג דאין שייך בה איבה דלא קפיד במידי דלית להו לערא בגופייהו כדאמר לקמן מ"מ דאוי הוא להיות של אב משום דאפחתה מכספה:

א"ל

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הל' י סמג עשין ע:

מז ב מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תכד סעיף ג:

מח ג מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סע"ח:

מט ד ה מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ט:

נ ו מיי' שם הלכה ז ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף א ב:

נא ז מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סע"ג

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכן וכו' שהגיע לחינוך שאינו אלא לחנכו:

[וע"ש בתוס' ע"ז ג. וקדושין לא. ד"ה גדול]

גליון הש"ס

מתני' ר"י אין לעבדים בושת. עיין נדה דף מז ע"א תוספות ד"ה בדק: שם החובל בהן חייב. עיין לעיל דף פה ע"ב תוספות ד"ה נכי דנזק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] מתני' בזמן שהוא שלו. עי' פני יהושע ולפמ"ש לעיל דף פו ע"א לק"מ יעוש"ה ודו"ק:

[ד"ה מי]

[ועיין תוספות סוטה כו. ד"ה דילמא]

[ועי' תוספות גיטין יב: ד"ה רפואתו]

מסורת הש"ס

סנהדרין לה:

[ת"ל וזאת המצוה]

קדושין לא.

שם. לעיל לח. ע"ז ג.

לעיל פה:

סנהדרין פו.

כ"מ י:

אמר ליה לא זכתה התורה לאב אלא שבח נעורים בלבד איתיביה החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו אמר אביי [א]מודה רב בשבת דמעשה ידיה עד שעת בגרות דאבוה הוי איתיביה [ב]החובל בבנו גדול יתן לו מיד בבנו קטן יעשה לו סגולה החובל בבתו קטנה פטור ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה ה"נ בשבת: ובבנו גדול יתן לו מיד ורמינהו החובל בבניו ובבנותיו של אחרים גדולים יתן להם מיד קטנים יעשה להם סגולה בבניו ובבנותיו שלו פטור אמרי לא קשיא [ג]כאן כשסמוכים על שלחנו כאן כשאין סמוכין על שלחנו במאי אוקימתא לקמייתא בשאין סמוכין על שלחנו אי הכי אימא סיפא החובל בבתו הקטנה פטור ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה לדידה בעי למיתב לה דבעיא מזוני ואפי' למ"ד *[ד]יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הני מילי בעבד כנעני דאמר ליה עביד עבידתא כולי יומא ולאורתא זיל סחר ואכול אבל עבד עברי דכתיב °כי טוב לו [ה]עמך במאכל עמך במשתה לא כל שכן בתו *כדאמר רבא בריה דרב עולא לא נצרכה אלא להעדפה ה"נ לא נצרכה אלא להעדפה במאי אוקימתא לבתרייתא בסמוכין על שולחנו גדולים יתן להם מיד קטנים יעשה להם סגולה אמאי לאביהם בעי למיתבי אמרי כי קא קפיד במידי דקא חסר במידי דאתא מעלמא לא קפיד והא מציאה דמעלמא קאתי להו וקא קפיד אמרי רווחא דקאתי להו מעלמא ולית להו צערא דגופייהו בגווה קפיד אבל חבלה דאית להו צערא דגופייהו ומעלמא קאתי להו לא קפיד והא התם דאית לה צערא דגופא ומעלמא קאתי לה וקא קפיד דקתני ולא עוד אלא (אפילו) אחרים שקבלו בה חייבין ליתן לאביה אמרי התם דגברא קפדנא הוא דהא אין סמוכין על שלחנו אפילו במידי דאתי להו מעלמא קפיד הכא דלאו גברא קפדנא הוא דהא סמוכין על שלחנו כי קא קפיד במידי דקא חסר ליה במידי דאתי להו מעלמא לא קפיד *מאי סגולה רב חסדא אמר ספר תורה רבה בר רב הונא אמר [ו]דיקלא דאכיל מיניה תמרי וכן אמר ריש לקיש לא זכתה תורה לאב אלא שבח נעורים בלבד ורבי יוחנן אמר [ז]אפילו פציעה פציעה ס"ד אפילו רבי אלעזר לא קמבעיא לית אלא חבלה דאפחתה

דאין ה"ס רשאי לחבול בבתו דהא ישראלית היא ועבר על לא יוסיף פן יוסיף (דברים כה): מן השבת בזמן שהעבד שלו. ולא בעבד דאחר דנותן שבתו לרבו קאי מיהא דעבד עברי שלו פטור הואיל ומעשה ידיו שלו וה"נ כיון דבתו מעשה ידיה שלו לשקול שבת דידה וקשה לרב דאמר לא זיכתה תורה לאב אלא שבח נעורים בלבד דודאי אפילו חבלות זיכתה לו: מודה רב בשבת. דיהבינן ליה לאב: בבנו. לא זכי ליה רחמנא מידי אבל בבתו קטנה זכי ליה: אפי' למ"ד יכול הרב כו'. פלוגתא במסכת גיטין *בפרק שני: סחר. סבב ואכול חזור על הפתחים ל"א סחר סבב לפתחי העיר: להעדפה. המותר על מזונותיה: דרבא בריה דרב עולא. בפ' נערה שנתפתתה (דף מג.): לאבוה בעי למיתבא ליה. דמאי שנא כי חבל בהו איהו דמפטר משבת משום דסמוכין על שולחנו כי חבלי בהו אחריני נמי ליתבו ליה: במידי דחסר ביה. ממונא כגון היכא דחבל בהו איהו דנימא ליה אן זיל שלים: הרי מציאה. דתנן בשנים אוחזין (ב"מ דף יב:) מציאת בנו ובתו הקטנים הרי אלו שלו ואוקימנא התם גדול וסמוך על שולחנו זהו קטן: דאפחתיה

תורה אור

א"ל לא זכתה תורה לאב אלא שבח נעורים בלבד. לסימנא בעלמא נקט האי לישנא כדפי' ואפי' פצעה בפניה דאפחתה מכספה קסבר רב דלית ליה לאב מידי וכן ר"ל לקמן ור"י פליג וס"ל דאם פצעה בפניה חבלתה של אב וא"ת והיכי פליגי רב ור"ל אר' יוחנן והא ברים נערה [שנתפתתה] (כתובות דף מג: ושם*) משמע בברייתא דחבלה דפצעה בפניה הויא לאב וי"ל דהתם מיירי בפחיתת כסף שעד ימי *בגרות שאלא מרבות אב שהיתה נפחתה דבר מועט אם היה רוצה למוכרה אותו דבר מועט כ"ע מודו דלאב הויא דהיינו שבח נעורים גמורים והכא נחלקו בכל הפחיתה שהיא נפחתת כל ימיה בפליעה זו אף לאחר שכלו ימי הנעורי' דס"ל לרב ולר"ל דדידה הוי ור' יוחנן סבר דהואיל ואירע פחיתה זו בנערותה תהא כולה לאב א"נ הכא במה שהיא נפחתת לקדושין דס"ל לרב ולר"ל דלא זכי ליה אלא קדושין ממש והתם בהפסד מעשה ידיה דלא תמצא לה קונים:

כאן בסמוכין על שולחנו כו'. אור"י למ"ד בפרק קמא דב"מ (דף יב: ושם) גבי מציאת בנו ובתו הקטנים שהוא לאב לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן וקטן שאין סמוך על שלחן אביו זהו גדול אין חילוק בין חבלה שהאב חובל בו למציאה אבל חבלה שאחרים חובלין בהן הוי דידהו ואפילו בסמוכים כדמפרש לקמן דכיון דאית להו צערא דגופייהו ולא חסר לא קפיד אבל לשמואל דאמר התם קטן קטן ממש הוי מציאת קטן לאביו אפי' אין סמוך על שולחנו כדמפרש טעמא התם בשעה שמוצאה מריצה אצל אביו וגדול אפי' סמוך על שלחנו מציאתו לעצמו דכיון דלא חסר לא קפיד וגם אין מריצה אצלו אבל הכא שהאב חובל אם הוא סמוך אפי' גדול הוי לאב דכיון דחסר קפיד ואם אין סמוך אפי' קטן הוי לעצמו דכיון דאית ליה צערא דגופא אין מריצה אביו ובחבלו בהן אחרים אפי' סמוכים וקטנים הוי דידהו כיון דלא חסר וגם אין מריצין:

דכתיב כי טוב לו עמך. הרר"א בהר"י היה גורס כשכיר כתושב יהיה עמך (ויקרא כה) דמהאי קרא דריש ליה בספרי וכן נראה דההוא קרא בלוי כתיב אבל כי טוב לו עמך אינו אלא סיפור דברים בעלמא כדכתיב והיה כי יאמר העבד לא אצא מעמך כי אהבך ואת ביתך כי טוב לו עמך ור"י אומר דאפילו גרסי כי טוב לו עמך דמדקאמר כי טוב לו עמך ש"מ שכך צריך לעשות*: **והא** מציאה דמעלמא קאתי וקפיד. האי פירכא לא הוי אלא למ"ד לא גדול גדול ממש אבל לשמואל היכא טעמי טובא גבי מציאה דמריצה אצל אביו דגבי חבלה לא שייך האי טעמא א"נ אפי' לשמואל בעי אמאי לא אמר בחבלה שמריצה אביו ומשני כיון דאית ליה צערא דגופא לא קפיד אב וקטן נמי לא יריצנה אצלו:

וקתני ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה. וא"ת מאי קושיא הא אוקמא קמייתא בשבת ובתרייתא דקתני בבניתיו של אחרים קטנים יעשה להם סגולה דילמא מיירי בשאר דברים כגון נזק וצער וי"ל דמסתמא הוי דומיא דזכרים דיעשה להם סגולה דידהו מיירי אפי' בשבת שאין מעשה ידיהם לאב ועוד טכל לפרש דהא דקתני בבניו ובנותיו פטור היינו דוקא בשבת וסברא הוא דלית לן לאפטריה משום דסמוכים על שולחנו אלא משבת ולא משאר דברים דבכל מקום מעשה ידיה לאב תחת מזונות דגבי אשה ועבד עברי וכנעני ובתו שמוכיר בכל מקום עשה עמי ואיני זנך ולפ"ז א"ש דלא מצי לאוקמא בתרייתא בשאר דברים חוץ משבת דבשאר דברים אפילו בניו ובניתיו שלו חייב וכן משמע דמטעם סמוכים על שולחנו אין לפוטרו אלא משבת דפריך לעיל הי בסמוכים גדולים יתן להם מיד וכו' לאביהן בעי למיתב משמע דמשום דאוקמא בסמוך פריך דלאבוהן בעי למיתב ומנין לו זה אי משום דמדמה ליה למציאה הא לשמואל אין מציאת גדול לאב אבל אי מיירי בשבת ניחא דסברא הוא כיון שהוא זן אותן דשבת שלהם יהיה לאב כדפריכית ושכר המקשה דאפי' לא יהיו מעשה גדולים לאב אע"פ שהוא זן אותן מ"מ היכא דאתי מעלמא כשבת סברא הוא שיהיה לאב והא דפריך והא מציאה דמשמע דאי הו"א דשבת לאב הוה ניחא ולא הוה קשה ליה ממציאה אנזק וצער וריפוי ובשת דלא הוי לאב משום דמציאה דמיא טפי למעשה ידיה כדאמר בריש מציאת האשה (כתובות דף סו. ושם) מציאתה כהעדפה בע"י הדחק דמי אך מצי למימר דהא דקאמר אי בסמוכים היינו אליבא דמ"ד לאו גדול גדול ממש ומדמי למציאה:

הכא דלאו איניש דקפיד כו'. וא"ת וכיון דמן הדין שבת לאב כדקאמר דאיניש קפדנא חייבין ליתן שבת לאב אפילו כשאינם סמוכים לפחות להעדפה ומן התורה הים של אב כדדרשינן בריש קדושין (דף ג:) ובסוף אלו נערות (כתובות דף מ:) ובנערה שנתפתתה (שם דף מו:) כי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה א"כ מה ראו חכמים דבגברא דלא קפדן אמר בבת קטנה של אחרים יעשה לה סגולה אפי' בשבת ומאי אמדו חכמים דעתו של אב ויודעים שמוחל להם משום צערא דגופייהו במידי דלא חסר ביה ואתו להו מעלמא:

נב א מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה יד ועי"ש סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכד סעיף ז:

[ד"ס שפלעה]

[כתובות מג: תוספות ד"ה שפלעה איתא שעד ימי נערות וכוא נכון]

נג ב ג מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף ז:

נד ד מיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ז' ועיין סמג עשין פב טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף כ כא:

נה ה מיי' שם פ"א הל' ט סמג שם:

נו ו מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הל' יט ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכד סעיף ז:

נז ז מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ז:

[ועי' בתוספות כתובות מג. קדושין טו. ד"ה כי טוב]

[נ"ל בפ"ק יב.]

כתובות מו. נח: גיטין יב [ב"מ נג.]

דברים טו

כתובות מג

ב"ב נג

דאפחתה מכספה אבל פציעה דלא אפחתה מכספה לא קמיבעיא ליה *א"ר יוסי בר חנינא [א]שפצעה בפניה ואפחתה מכספה: החובל בעבד כנעני של אחרים חייב וכו': *מאי טעמא דרבי יהודה אמר קרא °כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו במי שיש לו אחוה יצא עבד [ב]שאין לו אחוה °ורבנן אחיו הוא במצות אלא מעתה לר' יהודה זוממי עבד לא יהרגו דכתיב °ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אמר רבא אמר רב ששת אמר קרא °ובערת הרע מקרבך מכל מקום אלא מעתה לרבנן עבד יהא כשר למלכות אמרי ולטעמיך תיקשי לך גר לדברי הכל אלא אמר קרא °מקרב אחיך [ג]ממובחר שבאחיך אלא מעתה לרבנן יהא עבד כשר לעדות דכתיב °והנה עד שקר העד שקר ענה באחיו אמר עולא עדות לא מצית אמרת אתיא עדות בקל וחומר מאשה ומה אשה שהיא ראויה לבא בקהל [ד]פסולה לעדות עבד שאינו ראוי לבא בקהל אינו דין [ה]שפסול לעדות מה לאשה שכן אינה ראויה למילה תאמר בעבד שהוא ראוי למילה קטן יוכיח שישנו במילה ופסול לעדות מה לקטן שאינו במצות תאמר בעבד שהוא במצות אשה תוכיח שישנה במצות ופסולה לעדות וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שכן אינן בכל המצות ופסולין להעיד אף אני אביא את העבד שאינו בכל המצות ופסול להעיד מה להצד השוה שבהם שכן אינו איש תאמר בעבד שהוא איש אלא תיתי מגזלן מה לגזלן שכן מעשיו גרמו לו תאמר בעבד שאין מעשיו גרמו לו אלא תיתי מגזלן ומחד מהנך מר בריה דרבינא אמר אמר קרא °לא יומתו אבות על בנים לא יומתו על פי אבות שאין להם חיים בנים דאי ס"ד כדאמרינן לא יומתו אבות על בנים *בעדות בנים לכתוב רחמנא לא יומתו אבות על בניהם מאי בנים ש"מ דלא יומתו ע"פ אבות שאין להם חיים בנים אלא מעתה ובנים לא יומתו על אבות ה"נ לא יומתו ע"פ בנים שאין להם חיים אבות אלא גר ה"נ דפסול לעדות אמרי הכי השתא גר נהי דאין לו חיים למעלה למטה יש לו חיים לאפוקי עבד דאין לו חיים לא למעלה ולא למטה דאי סלקא דעתך גר פסול לעדות לכתוב רחמנא לא יומתו אבות על בניהם לכדאמרינן לא יומתו בעדות בנים ונכתוב רחמנא ובנים לא יומתו על אבות דשמעת מינה תרי חדא לא יומתו בנים בעדות אבות ואידך לא יומתו על פי בנים שאין להם חיים אבות ועבד נפקא ליה בקל וחומר מגר ומה גר דלמעלה הוא דאין לו חיים אבל למטה יש לו חיים פסול לעדות עבד שאין לו חיים לא למעלה ולא למטה אינו דין שיהא פסול לעדות אלא מדכתב רחמנא לא יומתו אבות על בנים דמשמע לא יומתו על פי אבות שאין לו חיים בנים שמע מינה עבד שאין לו חיים לא למעלה ולא למטה הוא דפסול לעדות אבל גר [ו]כיון דיש לו חיים למטה כשר לעדות וכ"ת לכתוב רחמנא ובנים לא יומתו על אבותיהם למה לי דכתב רחמנא ובנים לא יומתו על אבות דמשמע לא יומתו על פי בנים שאין להם חיים אבות *איידי דכתב לא יומתו אבות על בנים כתב נמי ובנים לא יומתו על אבות: חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה: אימיה דרב שמואל בר אבא מהגרוניא הות נסיבא ליה לר' אבא כתבתינהו לנכסי לרב שמואל בר אבא ברה בתר דשכיבא אזל

רש"י

דאפחתיה מכספיה · והרי בידו למוכרה: יצא עבד שאין לו אחוה · עם ישראל שאין בא בקהל*: במצות · כל מצוה שאשה חייבת בה עבד חייב בה דגמר לה לה מאשה: זוממי עבד · עדים שחייבוהו מיתת בית דין ונמצאו זוממין לא יהרגו אלמה קים לן דעבד כישראל לענין מיתת *)ב"ד דתנן במסכת מכות (דף ח:) וישראל לוקה [וגולה] על ידי עבד: תיקשי לך גר שלידתו והורתו בקדושה אפילו לרבי יהודה יש לו אחוה ופסול למלכות ואפילו לשוטר בעלמא אא"כ אמו מישראל בפרק החולץ ביבמות (דף מה:): עדות לא מצית אמרת · דאי לא נפקא לן פסולא מאחיך תיתי מק"ו: פסולה לעדות · דכתיב גבי עדים זוממין ועמדו שני האנשים ותניא בשבועות (דף ל.) בעדים זוממין הכתוב מדבר דמשמע אנשים ולא נשים ·°קטן נמי מהכא נפקא לן דכתיב אנשים ולא קטנים ועוד דעדות שאי אתה יכול להזימה היא דלאו בר עונשין הוא: אינן בכל המצות · אלא במקצת דהא אשה מחוייבת בלאוין ועונשין וקטן ישנו במילה: שאין איש · ולא קרינא בהו שני אנשים: מגזלן · דראוי לבא בקהל ופסול לעדות דכתיב (שמות כג) אל תשת ידך וגו' כלומר אל תשת רשע דחמס עד: מגזלן וחד מהנך · והצד השוה שבהן שאינם זהירים בכל המצות זה מפני רשעו וזה מפני שלא נצטוה: חיים בנים · יחס בנים: לא יומתו אבות על בנים · לא יומת שום אדם על פי מי שאין בנו מיוחס ונקרא על שם אביו והיינו עבד: דאי ס"ד · כוליה קרא לכדאמר בסנהדרין (דף כז:) אתא לפסול קרובים: לכתוב על בניהם · מדשני למכתב בנים סתמא ש"מ תרתי: גר אין לו חיים דכתיב וזרמת סוסים זרמתם · ואע"ג דכתיב בלאדן בן בלאדן ה"מ בגיותן אבל נתגיירו הבנים לא נתיחסו אחר אביהם בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סב.): יש לו חיים למטה · בנו נקרא על שמו: דאי ס"ד גר נמי פסול · דדרשינן על אבות על בנים שאין להם חיים אבות למה לי לאשתנויי בתרוייהו לכתוב ברישיה על בניהם לפסול קרובים ובסיפיה ליִשתני ולכתוב בתמא על אבות ושמעינן תרתי מדלא כתיב על אבותיהם: אלא מדכתב רחמנא על בנים למפסל לעבד שמע מינה גר כשר דהו ליכא קל וחומר: כתבתינהו לנכסי מלוג · לאחר שניסאת לר' אבא: בתר דשכיבא אזל רב שמואל כו': הבעל

תוספות

יצא עבד שאין לו אחוה · פי' אין יוצאי חלציו קרויין אחים מה שאין כן בגר *ביוצא מחלציו רוצה הקונטרס לפרש:

זוממי עבד לא יהרגו · וכיון דהם לא יהרגו גם העבד לא יהרג דה"ל עדות שאין אתה יכול להזימה:

דכתיב כאשר זמם לעשות לאחיו · תימה דתקשה ליה לרבי יהודה מרבית ואונאה וגונב נפש דבכולהו כתיב אחיו ובצדקה נמי כתיב אחיך האביון ומיהו קצת משמע בפרק קמא דגיטין (דף יב.) דאין כל כך חובה ליתן צדקה לעבד דאמר דרשב"ג סבר יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות כי היכי דחזו לי איכשי ומרחמי עלאי וגונב נפש נמי לא מחייב בעבד אפי' לרבנן דמבני ישראל כתיב ובהכונקין (סנהדרין דף פו.) מייתי התם פלוגתא דר' יהודה ורבנן דהכא ורבית ואונאה נמי אין קנין לעבד בלא רבו:

יהא עבד כשר לעדות · תימה הא ילפינן בכל דוכתא ג"ש דלה לה מאשה וכ"ת דאתי *אחין ומרבה עבד ומפיק מג"ש א"כ גם מק"ו דקאמר נפיק *וי"ל דכי גמרינן לה לה מאשה היינו להחמיר על העבד לעשותו כישראל לכל הפחות במצות שהאשה חייבת אבל לגרעו מאיש ולפוסלו לעדות כאשה לא נלמוד דמן הדין כשר הוא לעדות דכתיב ועמדו שני האנשים והאי איש הוא ועובד כוכבים אע"ג דאיש הוא מ"מ אין אחיו אבל עבד שהוא איש ואחיו במצות ליתכשר א] ורש"י פירש בפ"ק דגיטין (דף יא) גבי שטרות העולין בערכאות של נכרים כשרים לעדות מן התורה ושמעתין לא מוכחא הכי:

שכן אינה במילה · אע"ג דלא שייכא במילה פירכא היא* וי"מ דאין מצוה למול את בנה וליתא דא"כ מאי קאמר קטן יוכיח:

אלא תיתי מגזלן ומחד מהנך · אין להקשות נילף דממזר ופצוע דכא וכרות שפכה שפסולים לקהל שיהיו פסולין לעדות מגזלן וחד מהנך דמה להצד השוה שבהן שאין זהירים בכל המצות זה מפני רשעו וזה מפני שאין מצווה:

ועבד נפקא לן מק"ו · נראה דלרווחא דמילתא נקטיה כלומר דהפי' תמצא לומר דלא נפיק מגופא דקרא מ"מ אתי בק"ו רבי

מסורת הש"ס

א) פגר אין לו אחוה ומותר בלאוהו ובאבת אחיו דכתיב עם החמור וזה במעתי
*) ס"א מיתת אממין בב"ד
סנהדרין פו.

עין משפט נר מצוה

ואע"פ שבקונט' פי' אין לו אחוה במותר בלאותו ובאשת אחיו דכתיב עם החמור עם סדומם לחמור

נח א מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה יד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכד סעיף ו:

נט ב מיי' פי"ד מהל' איסורי ביאה הלכה יז:

ס ג מיי' פ"א מהלכות מלכים הלכה ד סמג לאוין קכא:

סא ד מיי' פ"ט מהל' עדות הל' א סמג לאוין רד טוש"ע ח"מ סימן לה סעיף יד:

סב ה מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סימן לד סעיף יט:

[נ"ל אחיו]

[ועיין תוספות זבחים קג. ד"ה אין]

סג ו טוש"ע שם סימן לג סעיף יא:

[ועיין לעיל פ: תוספות ד"ה כי שדית]

גליון הש"ס

גמ' ורבנן אחיו הוא במצות · עי' רש"י סוטה דף מה ע"א ד"ה אחינו התם ולע"ק: רש"י ד"ה פסולה · קטן נמי מהכא נפקא · כדאיתא ב"ב דף קנה ע"ב והא דלא נקט בב"ב שם טעם הב' דרש"י דהוא עדות שא"א יכול להזימה י"ל דכיון דתיקנו חז"ל דדיני ממונות לא"ל דרישה וחקירה נכלל בזה דבממון ל"ל שיהא יכול להזימה עי' סמ"ע ח"מ סימן ל"ג ס"ק כ"ו א"כ לאחר תקנת חז"ל דל"ל בממון עדות ביכול להזימה גם קטן ראוי לעדות מש"ה נקט הטעם רק דקטן בעצמותו פסול דאנשים כתיב אבל הכא דמיירי בדאורייתא שפיר נקט רש"י דיש עוד טעם דהוא עדות שאי אתה יכול להזימה ואולם ק"ל דעל טעם בזה האיך שייך לומר קטן יוכיח הא אין הפסול בעצמותו משום קטנות הלא מטעם דא"א יכול להזימה וזה שכלל בעדות דצריך יכול להזימה ובאא"י להזימה גם בגדולים פסול וא"כ לא שייך לומר קטן יוכיח ו"ע·

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן צ סעיף ט:

כה ב מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלכה יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רנג סעיף א:

כו ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

כז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

כח ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

אזל רב שמואל בר אבא קמיה דרבי ירמיה בר אבא אוקמיה בנכסי אזל ר' אבא אמרה למילתא קמיה דרב הושעיא אזל רב הושעיא אמרה קמיה דרב יהודה א"ל הכי אמר שמואל האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אמרוה קמיה דרבי ירמיה בר אבא אמר להו אנא מתניתא ידענא דתנן *הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו הבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב והאב אינו יכול למכור מפני שהן כתובין לבן מכר האב מכורים עד שימות מכר הבן אין לו ללוקח עד שימות האב כי מיית אב מיהא אית ליה ללוקח ואע"ג דמת הבן בחיי אב דלא אתו לידי הבן כרבי שמעון בן לקיש דאמר לא שנא מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה דבן לא שנא מת האב בחיי הבן דאתו לידיה דבן קנה לוקח דאתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח ר"ל אמר קנה לוקח ר"י אמר לא קנה לוקח אמר לך כי קתני מתני' מכר הבן לא קנה לוקח עד שימות האב וכי מיית האב אית ליה ללוקח דלא מת הבן בחיי האב דאתו לידי הבן אבל מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה דבן כי מיית אב נמי לית ליה ללוקח אלמא קא סבר *קנין פירות כקנין הגוף דמי וכי זבין לאו דידיה זבין ר' שמעון בן לקיש אומר קנה לוקח כי קתני מתני' מכר הבן אין ללוקח עד שימות האב כי מיית אב מיהת אית ליה ללוקח לא שנא לא מת הבן בחיי האב דאתו לידיה דבן ולא שנא מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה דבן קנה לוקח אלמא קסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכי קא זבין דידיה קא זבין ואנן השתא בין ר' ירמיה בר אבא ובין רב יהודה כר' שמעון בן לקיש סבירא להו וקאמר ר' ירמיה בר אבא אי סלקא דעתך קנין פירות כקנין הגוף דמי כי מיית אב ומיית הבן בחיי האב אמאי אית ליה ללוקח כי קא זבין האי לאו דידיה קא זבין אלא לאו שמע מינה קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אהדרוה לקמיה דרב יהודה אמר להו הכי אמר שמואל זו אינה דומה למשנתנו מאי טעמא אמר רב יוסף בשלמא אי תני איפכא הכותב נכסיו לאביו איכא למפשט מינה דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא השתא דקתני הכותב נכסיו לבנו משום דראוי ליורשו הוא אמר ליה אביי אטו ברא ירית אבא אבא לא ירית ברא אלא לאברוחינהו לנכסי מבריה קא אתי הבא נמי לאברוחינהו לנכסי מאחוה אתי אלא מאי אינה דומה למשנתנו משום תקנת אושא *דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אמר רב אידי בר אבין אף אנן נמי תנינא מעידים אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ונתן כתובתה

והרי

הבעל מוציא · שהבעל יורש את אשתו והוא היה לוקח ראשון: לאחר מותו · מהיום ולאחר מותו שהגוף קני לבן מהיום אלא שהאב אוכל הפירות עד יום מותו: מכורין עד שימות · לוקח אוכל פירות עד שימות האב וכשימות האב הולך הבן ומוציא מיד הלקוחות: דלא מת הבן בחיי האב דאתו ליד הבן · דמה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: קנין פירות · שהיו קנוין לאב לפירות: כרים לקיש סבירא לן · דפסקינן הלכתא כרים לקיש בתלת הדא הא והחולץ למעוברת ומתנה באמצע בפרק החולץ (יבמות דף לו.): אלא לאו שמע מינה [כו'] לאו כקנין הגוף דמי הני נכסי מלוג הקנויין בחיים לבעל לפירות לאו כקנין הגוף דמי ומתנתה מתנה ואע"ג דמתה בחייו: הכותב נכסיו לאביו · לאחר מותו ומכר האב בחיי הבן ומת האב בחיי הבן ואמר לן ריש לקיש דקנה לוקח שמעינן מינה משום דקנין פירות שהן קנויין לבן לאו כקנין הגוף דמי אבל השתא דלמא הייט טעמא דקנה לוקח אע"ג דלא אתי לידי דבן משום דראוי ליורשו הוא ואע"ג דבעלמא כקנין הגוף דמי הכא גופא ודאי אקני אב לבן בחייו למוכרן כשירצה דאי משום לאחר מיתה בלאו הכי הוה ירית ליה אבל רב שמואל בר אבא לא היה ראוי לירש את אמו אלא רבי אבא בעלה היה ראוי ליורשה: אבא לא ירית ברא · ואי הוה תני נמי איפכא הוה אמרת נמי טעמא משום דראוי ליורשו הוא: אלא · על כרחך ברא דכתב נכסי לאבוה בני אית ליה והאי דכתב נכסי לאבוה לאברוחינהו מבני קאתי דכי מיית לא ירתו ליה בני אלא אבוה וכי הוה תני איפכא הוה אמרת התם דקני לוקח שלקחו מן האב הוה טעמא משום דקנין פירות שיש לו לבן לאו כקנין הגוף הוא וכי זבין אב דידיה קזבין: הכא נמי הכותב נכסיו לבנו ודאי בני אחריני אית ליה ולאברוחינהו מאחיו משאר בניו של אב הוא דכתב ליה ומדאמרינן קנה לוקח שמע מינה קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי: באושא התקינו · דאע"ג דבעלמא לאו כקנין הגוף דמי בעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודיה משום איבה והוי כלוקח ראשון:

והרי

רבי ירמיה בר אבא ורב יהודה כר"ל ס"ל · דכותיה פסקינן בריש החולץ (יבמות דף לו:): הכי אמר שמואל זו אינו דומה למשנתנו · כדמסיק משום תקנת אושא תקנת אושא מודה שמואל דאין הבעל מוציא מיד הלקוחות דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וא"ת והיאך מלא ידיו ורגליו דס"ל לעיל פ"ק (דף ט.) האחין שחלקו לקוחות הן וס"ל הכא דלאו כקנין הגוף דמי א"כ לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון כדקאמר בסוף השולח (גיטין דף מח. ושם*) וכן קשה לרבא דפסק כר"ל בריש החולץ (יבמות דף לו. ושם) דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וס"ל האחין שחלקו לקוחות הן בפרק ב' דקדושין (דף מב:) והיאך מלא ידיו ורגליו וגם אנו היאך מלאנו ידינו ורגלינו דקיי"ל כר"ל וקיי"ל דאין ברירה דבסוף ביצה (דף לח.) פסקינן כר' הושעיא דבדאורייתא אין ברירה ומפרש ר"י דכל הנהו דאית להו דאין ברירה לא יאמרו דהאחין שחלקו מחזירין זה לזה ביובל רק ר' יוחנן לחודיה להכי דייק עלה רבי יוחנן דלא מלא ידיו ורגליו אבל אנן לא ס"ל שיהא תלוי חזרת יובל בכך דהא רבי יוחנן גופיה מודה דבימי יהושע היו מביאין ביכורים אפילו אמרינן דלאו כקנין הגוף דמי כדאמרינן אלא חד בר חד עד יהושע בן נון וחלוקת יהושע נמי אמר בים נוחלין (ב"ב דף קיט:) דירושה היא להם מאבותיהם ואפ"ה לא חזרה אותה חלוקה ביובל דסברא הוא כיון שחלקו על פי נביא ואורים ותומים ובגזירת הכתוב ולפיכך הביאו ביכורים והשתא בהא סברא פליגי ר' יוחנן ושאר אמוראי דרבי יוחנן סבר דמההיא לא ילפינן דגזירת הכתוב היתה ושאר אמוראי סברי דמהתם ילפינן בכל חלוקת ירושה דאין מחזירין ביובל אף על גב דלקוחות הן:

באושא התקינו האשה שמכרה · וא"ת לר' יוחנן למה הוצרך לתקן כיון דקנין הגוף דמי וי"ל דאצטריך להיכא דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד סוף העולם דאין זה אוכל פירות כדאמר בהכותב (כתובות דף פג.) ומיהו אם לא כתב אלא דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן לא סגי בהכי דאכתי בפירות עצמן ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות*:

אמר רב אידי בר אבין אף אנן נמי כו' · תימה לר"י דשביק מתניתין דמסכת מכות (דף ג. ושם) ומייתי ברייתא דתנן מעידין אנו את האיש פלוני שגירש את אשתו* והלא בין היום בין מחר סופו ליתן לה כתובה (ולא נתן לה כתובה) אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שאם נתארמלה או נתגרשה ואם מתה יירשנה בעלה ופליגי אמוראי בגמרא דאיכא מ"ד שמין באשה כמה אדם רוצה ליתן על זכות ספיקה של אשה והמותר ישלמו העדים ואיכא למ"ד שמין בבעל כמה היה אדם נותן על זכות ספיקו של בעל ומ"מ לכולהו יש לדקדק אמאי בשובת הנאה דאם מתה ירשנה בעלה דשמא היא תמכור ולא ירשנה וי"ל דההיא אמנה ומאתים קאמר דפשיטא בהנהו דאפי' מכרה אין הלקוחות גובין מנה או מאתים מבעל מאחר שמתה בחיי בעלה אבל קך דהכא אין לדחות דאמנה ומאתים קאי

דיס

יבמות לו. ב"ב קלו:

[בבא בתרא קלו: יבמות לו.]

כתובות נ. עח: ב"מ לה. צו: ב"ב נ. קלט:

[ועיין תוספות יבמות לו: ד"ה קנין ותוס' כתובות נ. ד"ה סבעל]

[ד"ס אין]

[לא נתן לה כתובה]

והרי היא תחתיו ומשמשתו ונמצאו זוממין אין אומרים ישלמו כל כתובתה אלא טובת הנאת כתובתה איזהו טובת הנאת כתובתה *אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה של זו שאם נתארמלה או נתגרשה ואם מתה יירשנה בעלה ואי סלקא דעתך ליתא לתקנת אושא אמאי יירשנה בעלה תזבין כתובתה לגמרי אמר אביי אם אמרו בנכסי מלוג יאמרו בנכסי צאן ברזל אמר אביי טובת הנאה הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא טובת הנאה לאשה הויא דאי ס"ד לבעל הויא לימרו לה עדים מאי אפסדינך אי הות מזבנת לה לטובת הנאה בעל הוה שקיל מינך אמר רב שלמן משום דאיכא רווח ביתא אמר רבא הלכתא טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות מאי טעמא *פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב אמרי תנינא לתקנת אושא העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין *אי ס"ד ליתא לתקנת אושא תזבין נכסי מלוג ותתן ליה ולטעמיך נהי נמי דאיתיה לתקנת אושא ולא מצי מזבנה לגמרי תזבין לנכסי מלוג בטובת הנאה ותתן ליה אלא דלית לה ה"נ דלית לה ותזבין כתובתה בטובת הנאה ותתן ליה הא מני רבי מאיר היא דאמר *אסור לו לאדם שישהא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה וטעמא מאי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הבא לא מגרש לה דאי מגרש לה אתו הנך דזבני גבו לה לכתובתה מיניה אלא טובת הנאה מילי נינהו ומילי לא משתעבדי אלמה לא מילי דמזדבני בדינרי נינהו אלא משום דשמואל *דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל אמרי זבוני זבין ותתן ליה ואי מחלה ליה לגבי בעל תמחלה אמרי כל לגבי בעל ודאי מחלה ליה ואפסדיניה להוא זבינא בידים לא אפסדינהו וכי תימא זבינא ניהליה להוא דחבלה ביה בטובת הנאה דאי

והרי היא תחתיו · דאי ודאי נתגרשה ע"י עדים אחרים כי מסתכחי הנך עדים זוממין הוו משלמין לה כל כתובתה דהא בעו לאפסודי כולה מינה דקאמרי נתן לה אבל השתא שמא אינה עתידה ליטול כתובתה לעולם שמא תמות ויירשנה בעלה ונמצא שלא היו מפסידין אותה כלום לפיכך אין אומרים ישלמו לה כתובתה אלא אומדים כמה אדם רוצה ליתן לה מיד בכתובתה על הספק שאם נתארמלה או נתגרשה יטלנה הוא ואם תמות יירשנה בעלה והוא יפסיד מה שנתן ודמים הללו יתנו לה העדים דטובת הנאה זו מפסידין אותה מיד שאם תבא למוכרה בטובת הנאה זו לא תוכל. טובת הנאה כלומר דבר מועט : אם אמרו בנכסי מלוג · שתוכל למוכרן ואין הבעל מוציא מיד הלקוחות שהרי אם פיחתו פיחתו לה ואם הותירו הותירו לה : יאמרו בנכסי צאן ברזל · בכתובתה דהיינו נדוניא שהכניסה לו בשומא מבית אביה וכותבין אותה בכתובתה ומקבל עליו חתן אחריות ואם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו כדאמרינן [ביבמות באלמנה לכהן גדול (דף סו.)] נכסי צאן ברזל נכסים העומדים באחריות המקבל לשלם כעין ברזל זה שהוא קשה להיות פוחת והתם ודאי לא מצי מזבנה : טובת הנאה · אשה המוכרת כתובתה לאחרים בטובת הנאה והדמים שלה הן ואין לבעל בהן כלום : רווח ביתא · אפילו אם הבעל נוטלן נוח לאשה למוכרה בחייה כדי שתהא פרנסתה מצויה בביתה ברווח : ואין הבעל אוכל פירות · לא אמרינן יקח בהן קרקע והוא אוכל פירות : ומילי לא משתעבדי · לניזק : וחזר המוכר ומחל לו מחול · הלכך אי אמרינן לה תזבן מפסדינן ליה ללוקח דהיא הדרה ומחלה לכתובתה לבעל הואיל ועל כרחה היא מוכרתה :

ה"ג

ויש לו לתנא לשנות ריבוי תשלומין גבי עדים זוממין כמו שיכול להרבות אנלם ואת"ל דנכסי צאן ברזל יכולה למכור אם כן יותר היו מפסידים הזוממין לאשה כשהיו אומרין שגירשה ונתן לה כתובתה על נכסי צאן ברזל שהיתה יכולה למכור לגמרי מעל מנה ומאתים שאין יכולה למכור לגמרי אבל בהיא [דמבות] (דמכורה) שבאין להעיד ולהפסיד לבעל שאומרין שגירשה ולא נתן כתובה יותר היו מפסידין לו על מנה ומאתים שהיו מחייבין אותו ליתן ושמא היה נפטר מליתן אם תמות האשה בחייו מעל נכסי צאן ברזל דשמא תמכור האשה ולא יפטר במיתתה ולכך נקט הזומתן על דבר שיש בו ריבוי תשלומין אנלם :

פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן · היינו במילי דאתו מעלמא כגון טובת הנאה דכתובה וכגון גונב ולד בהמת מלוג דמשלם כפל לאשה כדאמרינן בריש האשה שנפלו לה נכסים (כתובות דף עט:) משום דלא תקינו ליה רבנן פירא דפירא אבל פירא דפירא דאתי מגופיה כגון ולד ולדות בהמת מלוג פשיטא דתקינו ליה רבנן כדתנן לעולם הוא אוכל פירי פירות ונראה דפירי דפירי לא תקינו ליה רבנן דהתם לא הוי כי האי דהכא דנהי דמשלם כפל לאשה נראה דבאותו כפל ילקח קרקע והוא אוכל פירות ונראה נמי דכ"ש גונב בהמת מלוג עצמה דמשלם כפל לאשה :

טעמא מאי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה · ותימה דבריש אע"פ (כתובות ד' נד:) משמע דלאו היינו טעמא דר"מ גבי הא דתנן רבי מאיר אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זה בעילתו בעילת זנות ודייק בגמרא כל הפוחת אפילו בתנאה אלמא קסבר תנאו בטל ואית לה וכיון דאמר לה לית לך אלא מנה לא סמכה דעתה והוי בעילתו בעילת זנות הא שמעינן ליה לר"מ דבדרבנן תנאו קיים משמע דמשום שיש לה ולא סמכה דעתה כשאמר לה לית לך אלא מנה הוא דהויא בעילתו בעילת זנות הא אם הוה תנאו קיים ולא היה לה כלל לא היה בעילתו בעילת זנות וי"ל דכ"ש אי תנאו קיים ולית לה דהויא בעילתו בעילת זנות אלא התם דייק דקסבר תנאו בטל מדלא קתני בתולה שאין לה מאתים ואלמנה שאין לה מנה כו' ש"מ דה"ק כל הפוחת אפי' בהוהו ענין שיש לה אפי' הכי הויא בעילתו בעילת זנות וה"ת מנא ליה דמיירי בתנאה דלמא מודה ר"מ דתנאו קיים וה"ק כל הפוחת אפי' באותו ענין שיש לה כגון בסוף ביאה דאמר התם בסוף שמעתין דדברי הכל אינה מוחלת וי"ל דלשון כל הפוחת משמע שהוא פוחת לה ובסוף ביאה אין יכול לפחות אלא היא פוחתת לעצמה ולא שייך לשון פוחת אלא בתנאה אי נמי מדנקט כל דייק :

כל לגבי בעלה ודאי מחלה · וא"ת ותזבין לבעל גופיה ותיתיב ליה לנחבל וי"ל שהבעל לא ירצה לקנות שלא להפסיד לאשתו א"נ הא מוקמי לה בסמוך כר"מ דאמר לשהות עם אשתו בלא כתובה אסור וא"ת והיאך יכולה למחול האמר בריש אע"פ (כתובות דף נז.) דבסוף ביאה אינה יכולה למחול וכ"ת דכתבה ליה התקבלתי הא משמע בפרק נערה (שם דף נא.) דלר"מ אפי' בהתקבלתי אין יכולה למחול וי"ל ה"מ בתחילת הסוגיא אבל לפי המסקנא דהתם דמפליג ר' יהודה בין כתבה ליה התקבלתי ובין לא כתבה ליה התקבלתי ה"ה לר"מ וא"ת ואכתי היאך תמחול הא מוקמינן לה כר"מ דאמר אסור לשהות עם אשתו בלא כתובה וי"ל לאחר שתמחול יחזור ויכתוב לה כתובה ועי"ל דאפילו את"ל שאין יכולה למחול בעודה תחתיו אכתי יעשה קנוניא ויגרשנה ותמחול לו ואח"כ יחזירנה וא"ת כיון דאתיא כר"מ דדאין דינא דגרמי א"כ לא תהא רשאה למחול מפני שתצטרך לשלם ללקוחות כדאמר בהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואמרינן התם (כתובות דף פו.) דלמאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא ומיהו מצי למימר דאפ"ה לא תחוש ותמחול כיון דהשתא לית לה מידי לשלומי אע"ג דלכשתתאלמן תצטרך לשלם יותר מ"מ חשיב ליה אטרוחי בי דינא בכדי כיון דסוף סוף השתא מיהא לא משלמין מידי ולמאי דרגיל ר"ת לפרש דאין חייבת לשלם אפילו לר"מ אלא מה שקבלה א"ש טפי ואין להאריך כאן בדבר זה הקשה הר"ר שמואל ב"ר חיים ותזבין כתובתה במעמד שלשתן דאז אין יכולה למחול כמו שרגיל ר"י לדקדק מההיא דהגיא בהאים מקדש (קדושין דף מז:) התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים והירשה עליהם רבי מאיר אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ומסיק דבמלוה בשטר קמפלגי באשה סמכה דעתה ודכולי עלמא אית להו דשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ובמלוה על פה פליגי בדרב הונא דאמר תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה דרבנן לית להו שיועיל מעמד שלשתן במלוה אלא בפקדון ואם היה יכול למחול מהו חושש אי אית להו דרב הונא במלוה כיון דסבירא ליה דלא סמכה דעתה ותירץ ר"י *דמעמד שלשתן אין מועיל בכתובה בעודה תחת בעלה כיון דעדיין לא ניתנה לגבות וא"ת וניכתוב שטרא בשמיה דאז לא מצי מחלה כדאמר בהכותב (כתובות דף פו.) והכא ניחא דשמא הבעל לא ירצה אבל בסמוך גבי היא

עין משפט
נר מצוה

פט א מיי' פכ"א מהל' עדות הלכה א סמג עשין קי טוח"מ סימן לח :

ע ב טוש"ע אה"ע סימן פה סעיף ז :

עא ג מיי' פ"ו מהלכות אישות הלכה י ופ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יח סמג עשין מח וסימן ע טוש"ע אה"ע סימן סו סעיף ג וסימן קה סעיף א וטוש"ע ח"מ סימן תכד סעיף י :

עב ד מיי' פ"ו מהלכות מכירה הלכה יא ועי"ש כמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן סו סעיף כג :

גליון הש"ס
גמ' הואיל ואתא לידן · שבת דף פא ע"ב וש"נ : תוס' ד"ה כל וכו' דמעמד ג' אינו מועיל בכתובה · עיין לעיל דף ע ע"א תוספות ד"ה אמטלטלין :

מסורת הש"ס

[מכות ג.]

[כתובות עט:]

[עי' תוספות ב"ב קלט: ד"ה שתם]

[כתובות נז.]

ב"מ כ. כתובות פה: פו. קדושין מח. ב"ב קמז:

עין משפט נר מצוה

גג א ב מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יח סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכד סעיף י:

עד ג ד מיי' פי"ז מהלכות אישות הלכה יט סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קה סעיף ד:

עה ה מיי' פ"ב מהל' עבדים הלכה טז סמג עשין · כו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף לח:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מאי טעמא וכו' כוותיה דר' אמי היכ סבור כנאנאי נריס דר' יוסף בריה דרבא שלא:

גליון הש"ס

גמ' דאמר אסור לאדם שישהא. עיין כתובות דף נז ע"ב תוד"ס טעמא:

דאי מחלה לגבי בעל לא קא מפסיד דהשתא נמי לא מידי קא יהבה ליה סוף סוף כל לגבי בעל ודאי מחלה ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן אלא הא דתניא *וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה אמאי תזבנינה ניהליה לכתובתה לבעלה בטובת הנאה בהא חבלה דאי מחלה לגבי בעל ליכא פסידא הא ודאי ר"מ היא °דאמר *אסור לאדם שישהא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה וטעמא מאי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הבא מגרש לה וגבי ליה בחבליה מינה אי הכי השתא נמי *מגרש לה וגבי ליה בחבליה מינה כגון דנפיש כתובתה דמשום ההוא פורתא לא מפסיד טובא ואי דנפישא כתובתה מכתובה דאורייתא נוקמא אכתובה דאורייתא ואידך [ג]תזבנה ניהליה בחבליה כגון דלא נפישא כתובתה מכתובה דאורייתא דהוי חבליה ארבעה זוזי דמשום ארבעה זוזי לא מפסיד עשרים וחמשה אלא הא דתניא *כשם שלא תמכור והיא תחתיו כך לא תפסיד והיא תחתיו והא זימנין משכח לה דמפסדא והיכי דמי כגון דנפישא כתובתה מכתובה דאורייתא אמר רבא סיפא אתאן לכתובת בנין דכרין והכי קתני כשם שהמוכרת כתובתה לאחרים [ד]לא הפסידה כתובת בנין דכרין מאי טעמא זוזי הוא דאנסוה [ה]כך מוכרת כתובתה לבעלה לא הפסידה כתובת בנין דכרין מ"ט זוזי הוא דאנסוה לימא תקנת אושא תנאי היא דתני חדא עבדי מלוג יוצאין בשן ועין לאשה אבל לא לאיש ותניא אידך [ו]לא לאיש ולא לאשה סברוה דכולי עלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מאי לאו בהא קא מיפלגי דמאן דאמר לאשה לית ליה תקנת אושא ומ"ד לא לאיש ולא לאשה אית ליה תקנת אושא לא דכולי עלמא אית להו תקנת אושא אלא כאן קודם תקנה כאן לאחר תקנה ואי בעית אימא אידי ואידי לאחר תקנה ואית להו תקנת אושא אלא למאן דאמר לאשה ולא לאיש מאי טעמא כדרבא דאמר רבא

הקדש

היא שחבלה בבעלה קשה דתזבין לאחר והבעל יכתוב ברנון שטר בשמו כדי שיגבה חבלתו ותירץ ר"י דכיון שאין הכתובה בשם האשה הרי הוא כאילו משהה אשתו בלא כתובה אע"פ שאין קלה בעיניו להוציאה וא"ת כיון דכל גבי בעלה ודאי מחלה מאי קאמר לעיל אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה של זו כו' שום אדם לא יקנה אותה כיון דודאי מחלה ויכולין עדים לומר מאי אפסדינך כדקאמר לעיל אם טובת הנאה לבעל וי"ל דיכולה לעשות קיום במשכונות או בערבות או בנדר או בשבועה שלא תמחול אבל כאן אם יש לה תשלם ואם אין לה אין משועבדת לניזק לעשות לו קיומים ל"ע:

ואפי' מחלה לגבי בעל לא מיפסד קמפסיד · וא"ת והא ודאי מיפסד קמפסיד דכי לא תמכור יגבה חבלתו אם תתאלמן או תתגרש וכשתמכור ותמחול לבעלה יפסיד הכל וי"ל כיון שעכשיו לא היתה נותנת לו כלום אפילו לא מחלה ממה שמחלה אינו כל כך הפסד כיון שלא יהיה לו כלום עכשיו ולאחר זמן נמי שמא תמות וירשנה בעלה:

בדנפישא כתובתה מחבלה · וא"ת מעיקרא נמי איירי בנפישא כתובתה מחבלה דקאמר תזבין כתובתה בטובת הנאה ותיתיב ליה בחבלה וי"ל דבמקצת חבלה קאמר ואם תתאלמן או תתגרש יגבה השאר ממקום אחר:

כגון דלא נפישא כתובתה מכתובה דאורייתא · וא"ת והשתא היכי מתוקמא כר"מ והלא פוחת לה ממנה או ממאתים ובעילתו בעילת זנות לרבי מאיר (כתובות נד:) וי"ל (כגון) דהיא גורמת להפסיד לעצמה:

לא מפסיד עשרים וחמשה זוזי · ל"ג זוזי דלמאי דגרס זוזי נ"ל דאיירי בכתובת בתולה וכ"ה זוזי צוריים הם מאתים של מדינה דאיתא דברים ארבעה וחמשה (לעיל ד' לו: ושם*) הוכחנו דמאתים של בתולה הם מאתים זוזי צורי (*והכא ל"ג זוזי) ולא מפסיד כ"ה היינו כ"ה סלעים של אלמנה ואף על גב דכתובתה דרבנן אין להקפיד על הא דנקט כתובה דאורייתא:

בשם שלא תמכור והיא תחתיו · פרש"י כשם שאין יכולה למכור כתובתה בעודה תחתיו כך לא תפסיד מכתובתה כלום בשביל שום חבלה ונזק שתזיק בעודה תחתיו ואין נראה לר"י דהא לעיל אמר ובכל דוכת' תזבין לכתובתה בטובת הנאה ואפילו כשהיא תחת בעלה ונראה לר"י כשם שלא תמכור בשביל שחבלה באחרים בעודה תחתיו כדאמר לעיל דלגבי בעלה ודאי מחלה כך לא תפסיד והיא תחתיו כלומר לא תמכור כתובתה לבעלה בשביל שחבלה בו והא דנקט מכירה גבי אחרים והפסד גבי בעלה משום דלגבי אחרים אין יכולה להפסיד כשמוכרת להן בטובת הנאה של כתובה אבל לגבי בעל שמכרה לבעלה בטובת הנאה יגרשנה מיד וירויח הכל והיא תפסיד: **אמר** רבא סיפא אתאן לכתובת בנין דכרין · תימה דלא מייתי הך ברייתא בסוף נערה שנתפתתה (כתובות דף נג.) דבעי רבא מוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי או לא מיהו התם נמי קאמר בתר דבעי הדר פשטה דכמוכרת לאחרים דמי ושמא מתוך ברייתא זו פשטה ולפי שאין כ"כ פשוטה לא הביאה שם: **כך** מוכרת כתובתה לבעלה לא הפסידה כתובת בנין דיכרין · אע"ג דאינה יכולה למחול כתובתה לבעלה לרבי מאיר מ"מ יכולה היא למכור ואע"ג דאסור להשהותה לרבי מאיר בלא כתובה וכן קי"ל מ"מ השמיענו בברייתא את הדין דאם אירע כן שמכרתה לבעלה לא הפסידה כתובת בנין דכרין א"נ במכרה התוספת איירי:

מאי טעמא כדרבא כו' · השתא משמע דשחרור דשן ועין מפקיע מידי שעבוד כמו שטר שחרור ותימה דביבמות פרק אלמנה (דף סו: ושם) פליגי במכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן רב יהודה אמר הדין עמה משום שבח בית אביה רבי אמי אומר הדין עמו וקאמר תניא כוותיה דרבי אמי עבדי צאן ברזל יוצאין בשן ועין לאיש אבל לא לאשה ומה ראיה היא לר' אמי בהא אפי' רב יהודה מודה כיון דמחוסרת גוביינא אתי שחרור מפקיע מידי שעבוד כדאמר התם גבי אילטלא דמילתא דפרסוה אמיתנא דמודה רב יהודה דקנייה מיתנא דכיון דמחסרא גוביינא אתי הקדש מפקיע שעבוד ושמא אותו שהביא תניא כוותיה דר' אמי היה (א) בנאה בריה דרבא שלא היה חושבה מחוסרת גוביינא כיון דאין יכול לסלקה במילתא אחריתי:

הקדש

מסורת הש"ס

ה"ג דהשתא נמי לא מידי קא יהבה ליה: אי דנפישא כתובתה מכתובה דאורייתא · שכתב לבתולה יותר ממאתים ולאלמנה יותר ממאה הראויה לה מן התורה אמאי לא הפסידה: נוקמא אכתובה דאורייתא · משום דרבי מאיר אסר לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה ותוספת תזבין לבעלה בטובת הנאה ותיתב ליה בחבלים · כ"ה · סלעים והוא מנה מאה זוז כתובת אלמנה ופחותה שבכתובות נקט: כשם שלא תמכור · קס"ד הכי קאמר כשם שאינה יכולה למכור בעודה תחתיו כך לא תפסיד מכתובתה כלום בשביל שום חבלה ונזק שתזיק בעודה תחתיו: כתובת בנין דכרין · בפרק נערה שנתפתתה (כתובות ד' נב:) בנין דכרין דיהוו ליכי מנאי אינון יהוון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקיהון דעם אחוהון היו לו שתי נשים וכתובת האחת גדולה משל חבירתה ומתו שתיהן בחייו וירשן או אחת בחייו וירשה אעפ"כ לא בטלה כתובתה אלא בניה אם יש לה בן זכר הימנו וכשבאין לחלוק בניו בנכסיו אחר מותו נוטלין אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן והשאר חולקין בשוה ואין יכולין בני הקיימת לומר אנו ניטול כתובת אמנו שהיא כבעלת חוב ואתם אל תטלו שאין לאמכם כתובה שהרי בעלה ירשה וקיי"ל התם דהמוכרת כתובתה לאחר בטובת הנאה ומתה בחיי בעלה וירשה מפסיד הלוקח אעפ"כ לא הפסידו בניה כתובת בנין דכרין ולא יאמרו בני חבירתה אמכם פשעה בה שאילו היתה קיימת לא היתה גובה שהרי לקוחות היו גובין אותה משום דאמרי להו זוזי אנסוה שהיתה צריכה למעות ולא להפסידינאו נתכוונה: בשן ועין לאשה · הפילה היא את שינו וסימאה את עינו: אבל לא לאיש · סימא בעלה את עין העבד או הפיל את שינו לא יצא לחירות לפי שאין גופו קנוי לו: סברוה · בעלמא כרוייהו הני תנאי סבירא להו קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והכא היינו טעמא דמאן דאמר לא לאיש ולא לאשה דאית ליה תקנת אושא הלכך משום איש לא נפקי דלא קני להם לגופייהו ממש משום אשה נמי לא נפקי דאלים שעבודיה למהוי כקנין הגוף: קודם תקנה · כי שעבודיה קיל כשאר קנין פירות דקים לן דלאו כקנין הגוף דמי:

הקדש

תורה אור

*[א]הקדש חמץ [ב]ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד לימא דרבא תנאי היא לא דכולי עלמא אית להו דרבא והכא אלמוה רבנן לשיעבודא דבעל ואיבעית אימא דכולי עלמא לית להו להני תנאי תקנת אושא והכא בקנין פירות כקנין הגוף דמי קמיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי דתניא *המוכר עבדו לאחר ופסק עמו על מנת שישמשנו שלשים יום ר"מ אומר ראשון ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא תחתיו קסבר קנין פירות בקנין הגוף דמי רבי יהודה אומר שני ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא כספו קסבר *קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי רבי יוסי אומר שניהם ישנן בדין יום או יומים זה מפני שהוא תחתיו וזה מפני שהוא כספו מספקא ליה קנין פירות אי כקנין הגוף דמי אי לאו כקנין הגוף דמי *וספק נפשות להקל רבי אליעזר אומר [ג]שניהם אינן בדין יום או יומים זה לפי שאינו תחתיו וזה לפי שאינו כספו אמר רבא מ"ט דרבי אליעזר אמר קרא °כי כספו הוא כספו המיוחד לו כמאן אזלא הא *דאמר אמימר [ד]איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום כמאן כרבי אליעזר מאן תנא להא דת"ר [ה]מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכן עבד של שני שותפין אין יוצאין בראשי אברים שאינן תורין אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמרי משמיה דרבא ר' אליעזר היא מי לא אמר ר' אליעזר כספו המיוחד לו הכא נמי [ו]עבדו המיוחד לו: **מתני'** *[ז]התוקע לחבירו נותן לו סלע רבי יהודה אומר משום ר' יוסי הגלילי מנה [ח]סטרו נותן לו מאתים זוז לאחר ידו נותן לו ארבע מאות זוז צרם באזנו תלש בשערו *רקק והגיע בו רוקו העביר טליתו ממנו פרע ראש האשה בשוק נותן לו ארבע מאות זוז

זה

שמות כא

רש"י

הקדש · עשה שורו אפותיקי לבעל חובו והזר לוה זה והקדישו קדושת הגוף למזבח הפקיע שיעבודיה דמלוה ומותר למזבח ואין בו משום גזל (א) שבא הקדש מפקיעו הואיל ולא היה קנוי לו ממש אלא עומד לגבות הימנו ודוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים לא אלימי לאפקועי שיעבוד מלוה דתנן מוסיף מלוה עוד דינר ופודה את הנכסים הללו על מנת לשלם לאשה את כתובתה כו' במסכת ערכין (דף כג:) ותכריכי המת כקדושת הגוף דמי ומפקעי ונאסרין בהנאה: חמץ · נכרי שהלוה את ישראל על חמצו ולא הרהינו אצלו דמחוסר גוביינא שהיה עומד החמץ בביתו של ישראל ואין לנכרי עליו אלא שיעבוד כשבא עת ביעורו מפקיע איסור החמץ את שיעבוד הנכרי וחייב ישראל לבערו והא דתנן בפסחים (דף ל:) נכרי שהלוה לישראל על חמצו מותר בהנאה לאחר הפסח מוקי לה רבא התם* בשהרהינו אצלו שנתנו במשכון ביד נכרי דלא מחוסר גוביינא ולאו שיעבוד אלא קנייה ממש: שחרור · עשה עבדו אפותיקי ושחררו הלוה משוחרר וגובה זה חובו ממקום אחר: לית להו תקנתא דאושא · ושיעבודיה דבעל כשאר קנין פירות דעלמא הוא ובקנין פירות דעלמא פליגי: המוכר עבדו · עבד כנעני לאחר: ופסק המוכר עם הלוקח ע"מ שישמשנו עוד שלשים יום: ראשון ישנו בדין יום או יומים · אם הכהו בתוך שלשים יום הללו ולא מת תחת ידו אלא עמד יום או יומים חי אינו נהרג דכתיב (שמות כא) אך אם יום או יומים וגו' אבל שני אם הכהו בתוך שלשים יום הללו שהיה בבית ראשון אינו בדין יום או יומים ונהרג עליו אפי' מת מחולי זה לסוף שלש שנים דקנין פירות שהוא קנין לראשון כקנין הגוף דמי ולאו דשני הוא: איש ואשה · אפי' מכרו שניהם כאחד: לא עשו ולא כלום · שאינו לא לזה ולא לזה ואם מת אחד מהם זה הנשאר מוציא מידי הלקוחות ולא דמו לשותפין דעלמא דהתם יש לזה חלק בכולו ליטול חצי וכן לזה אבל הכא כולן קנויין לה לגוף וכולן קנויין לו לפירות וליכא מיוחד לא לזה ולא לזה: ראשי אברים · כ"ד הן שהעבד יוצא בהן לחירות בפ"ק דקדושין (דף כד·) : **מתני'** התוקע לחבירו · הכהו על אזנו לשון מורי ל"א תוקע ממש: נותן לו סלע · משום בושת: סטרו · על הלחי כמו הסוטר לועו של ישראל בסנהדרין (דף נח:) : צרם · משך ובבכורות (דף לז·) שמעתי לשון פוגם : זה

תוספות

הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד · אם עשה שורו אפותיקי והקדישו למזבח ולאו דוקא הקדש דה"ה כל איסורין שהן ראויים לפקוע כגון איילונית דמילתא דפרסוה אמיתגא דיבמות (ד' סו: ושם*) וכגון קונמות דפרק אע"פ (כתובות ד' נט: ושם*) דכיון שיש לאיסור כח לחול שעה אחת דרבא לטעמיה דאמר בפרק כל שעה (פסחים ד' ל·) ב"ח מגבן ולהבא הוא גובה ושפיר מקדיש [הלוה] ותו לא פקע בטריפת ב"ח אבל קדושת דמים כי היכי דפקעה על ידי פדיון פקע נמי בטריפת ב"ח כדאשכחן בשדה [מקנה] כשהקדישה לוקח חוזרת לבעלים ביובל שאין כח להקדש בקדושת דמים יותר מן המקדים וכי פקע כח מקדים פקע כח הקדש והיינו טעמא דחמץ והיינו טעמא דשחרור וריב"א מביא ראיה מירושלמי דקאמר לא מצינו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד ובשעת איסור חמץ ושחרור היה החמץ והעבד ברשות בעלים ותו לא פקע ובכלל הקדש הוי קונמות ודבר המקלה למת וכן עשה ביתו אפותיקי והשתחוה לו בכלל הקדש הוא והא דלא חשיב רבא מכר שמפקיע מידי שיעבוד בעשה שורו אפותיקי ומכרו כדאמר לעיל בפ"ק (דף יא:) משום דלא הוי כטעמא דאחריני דמן הדין לא מפקע אלא תקנתא דרבנן הוא משום פסידא דלקוחות דלית ליה קלא דהא עשה עבדו אפותיקי דאית ליה קלא אם מכרו ב"ח גובה ממנו אי נמי לא חשיב רבא אלא הני תלת דשנויים במתני' או בברייתא דהקדש איתמר אברייתא דקונמות באף על פי* ושיחרור אמתניתין דהשולח *דשורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו וחמץ אמתני' דכל שעה *דנכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה דמהאי טעמא מוקמינן לה בשהרהינו אצלו הלכך לא חש למנות לא איסור מת ולא איכור ע"ז ולא איסור (ב) קונמות ומכר* : **אלמוה** רבנן לשיעבודיה דבעל הכא הוי פלוגתא בהכי ובפרק אע"פ (כתובות דף נט: ושם*) אמר דאין קונמות מפקיעין מידי שיעבוד דבעל דאלמוה וכן ברים המדיר (שם דף ע·) אלמוה רבנן לשיעבודה דאשה ואין יכול להדירה דפריך וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה והתנן קונם שאני עושה לפיך כו' וביבמות פרק אלמנה (דף סו:) גבי איילונית דמילתא לא אלמוה רבנן לשיעבודה דאשה אלא אמרינן דנאסר כי פרסוה אמיתגא וצ"ל דיש מקומות שצריך לאלם כח הבעל וכח האשה יותר ממקום אחר : **רבי** מאיר אומר ראשון ישנו בדין יום או יומים קסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי · ואע"ג דגבי שן ועין אין יוצא לא לאיש ולא לאשה משום דאין לו כח לשחרר קנין הגוף של אשה אבל בדין יום או יומים שהוא תחתיו ויש לו כח לרדותו לעשות מלאכתו סברא הוא שיהא בדין יום או יומים מאחר דקנין פירות כקנין הגוף דמי והר"ר יצחק בר' ברוך מפרש דלר"מ נמי יוצא בשן ועין לאיש ולעיל גרסי' ואיבעית אימא דכ"ע לית להו תקנתא דאושא ובפלוגתא דהני תנאי כו' *וההיא דקתני לאשה ולא לאיש כר' יהודה וההיא דקתני לא לאיש ולא לאשה כר"א דאמר שניהם אינן בדין יום או יומים דדריש כספו המיוחד לו וה"נ עבד המיוחד לו ועבד מלוג אין מיוחד לשניהם שלזה יש פירות ולזה יש גוף ואין זה קרוי בעלים ואפילו שניהם יחד אינם יכולין למוכרו וכמו כן אין יכולין לשחררו ומשום ה"ק *דלית להו תקנה דאושא דאפי' מכרו שניהם יחד אין מכירה כלל ואם מכרה האשה ונתגרשה אע"פ שהכל לאשה אין ללוקח כלום בה שהרי כשמכרה הוי כאדם המוכר דבר שאין שלו הלכך לא שייך אליבא דר"א כלל תקנה דאושא דלר"א לא צריכא לתקנה דאושא דלא שייך תקנת אושא אלא היכא שאם מכרה ונתגרשה הוה ללוקח ואם מתה הבעל מוציא דשויגהו קודם ללוקחים כדאיתא בית טחלין (ב"ב דף קלט: ושם*) :

במאן אזלא הא דאמר אמימר כו' · נראה דמכירה יליף משחרור דשחרור הוא כעין מכירה דאי מדין יום או יומים יליף אמאי אצטריך בסמוך גבי שחרור עבדו המיוחד לו : **איש** ואשה שמכרו בנכסי מלוג · פירש בקונטרס דלא דמי לשותפות דעלמא דהתם יש לזה חלק בכולו ליטול חצי וכן לזה אבל הכא כולן קנויין לה לגוף וכולן קנויין לו לפירות וליכא מיוחד לא לו ולא לה ובענין זה י"ל עבד של שני שותפין דבסמוך שלזה הגוף ולזה הפירות וכן חציו עבד וחציו בן חורין נמי כגון שנתן לו כל דמיו ואין מעוכב אלא גט שחרור להיות מותר בבת חורין

מסורת הש"ס

חולין מו. יא: כתובות נט: גיטין מ: פסחים · זבחים ג. [דף ל:] [שבת קכט. וש"נ] [ב"ב ג.] תמיד לו: קידושין יא: כתובות ב · סנהדרין ...

עין משפט נר מצוה

[ד"ה עבדי] [ד"ה קונמות]

עו א מיי' פ"ז מהלכות ערכין הל' יד ופי"ח מהלכות מלוה ולוה הל' ו ז ופי"ב מהלכות נדרים הלכה י סמג עשין לד קלב טוש"ע ח"מ סי' קיז סעיף ז :

עז ב מיי' פ"ח מהלכות עבדים הלכה טו סמג עשין פג טוש"ע שם סעיף ו וטוש"ע י"ד סי' רסז סעיף סה :

עח ג מיי' פ"ב מהל' רוצח הלכה טו :

[שבת קלה: וש"נ]

עט ד מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה טז ופוסק מכרן קיים וע"ש סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף יג :

פ ה ו מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה טו סמג עשין פג טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף לג :

פא ז ח מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף מא :

[כתובות דף נט:] [גיטין דף מ.] [פסחים דף ל:] [וע"ע תוס' גיטין מ: ד"ה הקדש] [ד"ה קונמות]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הקדש וכו' משום גזל שבא הקדש מפקיע: (ב) תוס' ד"ה הקדש וכו' ולא איסור ע"ז ולא איסור אתר הס"ד

ולא גרס וככא בקנין פירות כו'. העתק מח"ג

אליבא דר"א והיה יכול לומר דינו אף אם אית ליה תקנת אושא. העתק מהלופי גירסאות

[ד"ה כיון]

עין משפט
נר מצוה

פב א מיי' פ"ס מהל' חובל ומזיק הל' א:

פג ב מיי' פ"ה מהלכות עדות הלכה ח סמג עשין קח טוש"ע ח"מ סי' ז סעיף ה:

פד ג מיי' פ"ב מהל' קידוש החדש הל' ט טוש"ע שם:

פה ד מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה ז:

זה הכלל הכל לפי כבודו אמר ר' עקיבא אפי' עניים שבישראל *רואין אותם כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב *ומעשה באחד שפרע ראש האשה בשוק באת לפני רבי עקיבא וחייבו ליתן לה ארבע מאות זוז אמר לו רבי תן לי זמן ונתן לו זמן שמרה עומדת על פתח חצרה ושבר את הכד בפניה ובו כאיסר שמן גילתה את ראשה והיתה מטפחת ומנחת ידה על ראשה העמיד עליה עדים ובא לפני רבי עקיבא א"ל (א) לזו אני נותן ד' מאות זוז א"ל לא אמרת כלום *החובל בעצמו אף על פי *שאינו רשאי פטור אחרים שחבלו בו חייבים והקוצץ נטיעותיו אף על פי שאינו רשאי פטור אחרים חייבין:

גמ' איבעיא להו מנה צורי תנן או מנה מדינה תנן תא שמע דההוא גברא דתקע ליה לחבריה אתא לקמיה דר' יהודה נשיאה אמר ליה הא אנא הא ר' יוסי הגלילי הב ליה מנה צורי ש"מ מנה צורי תנן ש"מ מאי הא אנא הא רבי יוסי הגלילי אילימא ה"ק ליה הא אנא דחזיתך והא ר' יוסי הגלילי דאמר מנה צורי זיל הב ליה מנה צורי למימרא דעד נעשה דיין והתניא *סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש מקצתן נעשו עדים ומקצתן נעשו דיינין דברי רבי טרפון ר' עקיבא אומר כולם עדים הם *ב ואין עד נעשה דיין עד כאן לא קאמר ר' טרפון אלא דמקצתן נעשו עדים ומקצתן נעשו דיינין אבל עד נעשה דיין לא קאמר כי תניא ההיא ג כגון שראו בלילה דלא למעבד דינא נינהו ואיבעית אימא הכי קאמר ליה הא אנא דסבירא לי כרבי יוסי הגלילי דאמר מנה צורי והא סהדי דמסהדי בך זיל הב ליה מנה צורי וסבר רבי עקיבא דאין עד נעשה דיין והתניא °והכה איש את רעהו באבן או באגרוף *שמעון שמות כא התימני אומר מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה ולעדים אף כל שמסור לעדה ולעדים פרט לשיצתה מתחת יד העדים אמר לו ר"ע וכי בפני ב"ד הכהו שיודעין כמה הכהו ועל מה הכהו אם על שוקו או ציפר נפשו ועוד הרי שרחף את חבירו מראש הגג או מראש הבירה ומת בית דין הולכין אצל בירה או בירה הולכת אצל בית דין ועוד אם נפלה חוזר ובונה אלא מה אגרוף מיוחד שהוא מסור לעדים אף כל שהוא מסור לעדים פרט לכשיצתה אבן מתחת ידו של מכה פטור קתני מיהת אמר לו רבי עקיבא וכי בפני ב"ד הכהו שיודעין כמה הכהו הא הכהו בפניהם עד נעשה דיין לדבריו דרבי שמעון התימני קאמר וליה לא סבירא ליה: ד תנו רבנן שור תם שהמית והזיק דנין אותו דיני נפשות ואין דנין אותו דיני ממונות מועד שהמית והזיק דנין אותו דיני ממונות וחוזרין ודנין אותו דיני נפשות קדמו ודנוהו דיני נפשות אין חוזרין ודנין אותו דיני ממונות וכי קדמו ודנוהו דיני נפשות °מאי הוי ליהדר ולידייניה נמי ממונות אמר רבא אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי הא מני ר"ש התימני היא דאמר מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה ולעדים
אלמא

זה הכלל הכל לפי כבודו · בגמרא מפרש קולא היא או חומרא: שמרה · המתין לה עד שראתה עומדת על פתח חצירה: ובו כאיסר שמן · שמן קנוי באיסר: אע"פ שאינו רשאי · כדמפרש טעמא בגמרא וכן קוצץ בנטיעות אין רשאי דעובר בבל תשחית
תורה אור (דברים כ): חייבין · נטיעה בת שנה שתי כסף כדאמר בהכונס (לעיל נח:):
גמ' מנה צורי · כ"ה סלעים ק' זוז: מנה מדינה · שמינית שבמנה צורי סלע של מדינה חצי זוז כדאמר בשור שנגח (לעיל ד' לו:) חנן בישא תקע ליה כו': שראו בלילה · ולמחרת כשבאין לדון אין דנין אלא ע"פ שמועה לפיכך צריך למקצתן להעיד ואם אין שם אלא ג' צריך להושיב אחרים ולהעיד בפניהם אבל ראו ביום עושין ע"פ הראייה לרבי טרפון מיד ורבי יהודה *הנשיא כרבי טרפון ס"ל: שמסור לעדה ולעדים · שיכול להביאו לב"ד לאומדו אם ראוי אגרוף זה לעשות חבלה זו ואם אין ראוי לא ישלם שמחמת חלשותו של זה ורכותו נחבל: לשיצתה אבן מתחת ידי עדים · שנאבדה מהן וב"ד לא ראוה אע"פ שראוה עדים פטור דבעינן אומדנא בב"ד: א"ל ר"ע · וכי נמי דאבן בא בב"ד: וכי בפני ב"ד הכהו שיודעין כמה הכהו · כלומר חשבון המכות שהכהו שיכול לאמוד: או על מה · על איזה מאבריו: ציפר נפשו · תוך שכנגד הלב ונוח הוא לחבל משם: ב"ד הולכין אצל בירה · בתמיה וכי הטריח הכתוב ב"ד לצאת מלשכה ולראות אותה: או אם נפלה הבירה · קודם שראוה בית דין כלום מצריך הכתוב לחזור ולבנות להראות גבהה לב"ד אלא אעדים סמכינן וכיון דראו עדים סמכינן אעדותייהו שאומרים לנו כך וכך היה ולא בעינן מסור לעדה אלא לעדים: פרט לשיצתה אבן מתחת ידי מכה · כלומר שנאבד מיד ולא ראוה עדים: והוציא הלה את ראשו וקבלה ל"ג: שהמית אדם · ואחר כך הזיק: ואין דנין אותו דיני ממונות · דתם אין משלם אלא מגופו והרי הוא נסקל: וחוזרין ודנין אותו דיני נפשות · ומשלם מן העלייה:
אלמא

כגון שראוה בלילה · אם ראוה ביום דנין ע"פ ראיה דלא תהא שמיעה גדולה מראייה אבל ראו בלילה אין יכולין לדון ע"פ ראיית לילה דראייה כקבלת עדות וקבלת עדות כתחילת דין כדמוכח בר"ה (ד' כה: ושם ד"ה כגון) ותחילת דין ביום אפי' בדיני ממונות כדאמר בפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין ד' לד:) הלכך צריכין לחזור ולהעיד ביום וכיון שצריכין להעיד אין המעיד נעשה דיין אבל עד הרואה שאין מעיד כגון שיש עדים אחרים מעידין לפניהם נעשה דיין אפי' בדיני נפשות לרבנן ודלא כרשב"ם שפירש ביש נוחלין (ב"ב ד' קיג: ושם) ג' שנכנסו לבקר דוקא לבקר אבל אם נתכוונו להעיד כותבין ואין עושין דין דהוו ליה עדים ואין עד נעשה דיין ולר"ע אפי' עד הרואה אין נעשה דיין בדיני נפשות כדמשמע הכא וטעמא כדמפרש בפ"ב דמכות (ד' יב·) ר"ע אומר מנין לסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו מיד עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בב"ד אחר וא"ת והא בפרק ראוהו (ר"ה ד' כו. ושם) מפרש טעמא משום דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה וכיון דחזו ליה דקטליה לא חזו ליה זכותא וי"ל דההיא דמכות עיקר אבל בר"ה בא לפרש דלא גמרינן מינה דשאני דיני נפשות דבעינן והצילו העדה ובדרבנן אפילו עד המעיד נעשה דיין כדמוכח בפ"ק דגיטין (ד' ה:) ובפרק שני דכתובות (ד' כא: ושם*) וטעם דאין המעיד נעשה דיין יש מפרשים משום דה"ל עדות שאין אתה יכול להזימה דכיון שהוא עצמו עד ודיין לא יקבל הזמה על עצמו ועל טעם זה קשה להר"י דאורלינש דאלא מעתה עדים הקרובים לדיינים לא יעידו בפניהם דה"ל עדות שאי אתה יכול להזימה אלא ע"כ יכולין להזימם בב"ד אחר ה"נ בני הזמה נינהו בב"ד אחר ורשב"ם מפרש משום דכתיב ועמדו שני האנשים דאמרינן שבועות (ד' ל·) אלו העדים לפני ה' אלו דיינין משמע שיעמדו העדים לפני הדיינין ולא שיהיו עדים בעצמן יושבין ודנין ועוד פי' ר"י טעם אחר דאין עד נעשה דיין משום דנפקא לן מביום הנחילו את בניו דע"פ (ב) הנחלת יום ששמעו מבקרי החולה שנתן לכל אחד מבניו יעמידו כל אחד בחלקו אבל ע"פ שמועתו בלילה לא יעמידו כל אחד בחלקו לפי ששמיעתו בלילה אין ראויה לדון על פיהם כדפי' וכיון שאין יכול לדון ע"פ ראיית לילה עד שיעידו עליהם ביום ה"ל עדים ולכך אין יכול לדון דאין עד נעשה דיין אלמא מהכא הוא דשמעינן דאין עד נעשה דיין והיינו דקאמר בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין ד' לד:) ור"מ דנפקא ליה שאין דנין אפי' גמר דין אלא ביום מדאיתקש ריבין לנגעים ביום הנחילו מאי עביד ביה ומוקי ליה ביום אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות בלילה דבלילה כותבין ואין עושין דין ומסיק ואזיל כולה סוגיא עד ה"ל עדים ואין עד נעשה דיין ולהכי אינצריך לאתויי עלה אמר רב חסדא דכל עיקר לא מייתי דרשה דביום הנחילו אלא משום דבעי לאפוקי מינה דאין עד נעשה דיין כדמפרש רב חסדא דאי לאו דלהכי אתא אמאי אינטריך כלל [ביום הנחילו] לר"מ וא"ש הא דמייתי עלה ואמר רב חסדא ולא קאמר אמר רב חסדא בלא וי"ו: כגון שראוה בלילה · פי' בקונטרס ורבי יהודה נשיאה כרבי טרפון ס"ל וכתנס פירש קן דאפילו כרבי עקיבא ניחא דלא גמר *מדיני נפשות כדפירשתי לעיל:

הגהות הב"ח
(א) גמ' א"ל רבי לזו אני נותן ד': (ב) תוס' ד"ה כגון וכו' דע"פ הנחלתו ביום ששמעו מבקרי הגולה:

[ד"ה הנח]

גליון הש"ס
גמ' מאי הוי ליהדר ולדייניה. ק"ל הא מבואר בפ"ק דף יג ע"ב דלר"י נגח ואח"כ הפקיר או הקדיש פטור דבעי' שיהא מיתה והעמדה בדין כאחד ועי' בהרא"ש דרבנן פליגי רק במיתה אבל בנזקים מודים א"כ אחר שנגמר דינו הוי הפקר וכדאיתא בכריתות דף כד ע"א וא"א למיהדר למידייניה אח"כ. גם יש לעיין בסוגיא דלעיל דף לג ע"ב מכרו מכור לרדיא נימא דמכור לגמרי דהא בעי' בשעת העמדה כדין הבעלים הראשונים. ואולם דעת הרבה ראשונים דבעי' רק שיהיו לו בעלים לאפוקי הפקר והקדש ולדעת רש"י דמשמע דבעי' בעלים ראשונים י"ל דס"ל כהפוסקים דלרבנן דר"י גם בנזקים לא בעי' שיהא הכל כאחד אולם עדיין במה דאיתא שם הקדישו מוקדש משום דרבי אבהו הא כיון דהקדישו פקע חיובו לגמרי כמו נגח ואח"כ הקדיש ולא מני טריף מהקדש וצע"ג:

מסורת הש"ס
[לעיל פו.]
[אדר"נ פ"ג ע"ש]
נ"א נשיאה
[עי' לקמן צא: תוספות ד"ה החובל]
ר"ה כה:
שם כו·גיטין ה: כתובות כא: סנהדרין לד: ב"ב קיד:
[תוספתא דסנהדרין פי"ב לקמן]

ושלמוד מוכרח לאוקמי כשראוה בלילה כדי ליתוקם לר' יהודה נשיאה
גם עבי טרפון ולר' טרפון אין חילוק בין דיני ממונות לדיני נפשות. כעתק מחלופי גרסאות

אלמא בעינן אומדנא דבי דינא והא כיון דגמר דינא לקטלא לא משהינן ליה לאומדנא דבי דינא ולא מענינן לדיניה ואמינא להו אנא אפילו תימא רבי עקיבא הכא במאי עסקינן כגון שברח אי ברח כי לא דנוהו דיני נפשות היכי דיינינא ליה דיני ממונות בלא בעלים דקביל סהדי וברח סוף סוף מהיכא משתלם *מרידיא אי הכי תם נדייניה דיני ממונות ברישא ונשתלם מרידיא והדר נדייניה דיני נפשות אמר רב מרי בריה דרב כהנא זאת אומרת רידייא עלייה דמרה הוא: איבעיא להו יש אומד לנזקין או אין אומד לנזקין מי אמרינן לקטלא הוא [ב]דאמרינן בהכי נפקא נשמה בהכי לא נפקא נשמה אבל לנזקין כל דהו או דלמא לא שנא ת"ש *מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור הוזק בו חייב מאי לאו ממטה למעלה קא חשיב והכי קאמר מטפח ועד עשרה מיתה ליכא נזקין איכא אלמא לנזקין כל דהו שמע מינה אין אומדין לנזקין לא ממעלה למטה קא חשיב והכי קאמר עשרה מיתה איכא פחות מעשרה פורתא נזקין איתא מיתה ליכא ולעולם אימא לך יש אומד לנזקין וכל מידי ומידי כי היכי דמיתזקה ביה בעינן תא שמע *[ג]הכהו על עינו וסימאו על אזנו וחירשו עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות מאי טעמא לאו משום דבעינן אומדנא ושמע מינה יש אומדנא לנזקין לא משום דאמרינן הוא (א) דאבעית נפשיה כדתניא *[ד]המבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו וחירשו פטור [ה]אחזו ותקע באזנו וחירשו חייב ת"ש [ו]חמשה דברים אומדין אותו ונותנין לו מיד ריפוי ושבת עד שיתרפא (ב) אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו ש"מ יש אומד לנזקין למימד גברא כמה ליקצר מיהא מכה כמה לא מקצר לא קא מבעי לן דודאי אמדינן כי קא מבעיא לן למימד חפצא אי עביד האי נזקא או לא מאי ת"ש *שמעון התימני אומר מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה ולעדים אף כל מיוחד שמסור לעדה ולעדים שמע מינה [ז]יש אומד לנזקין שמע מינה: אמר מר [ח]אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו מסייע ליה לרבא דאמר רבא האי מאן דאמדוהו לכולי יומא ואיתפח לפלגא דיומא וקא עביד עבידתא יהבינן ליה דכולי יומא מן שמיא הוא דרחמי עליה: רקק והגיע בו הרוק והעביר כו': אמר רב פפא *לא שנו אלא בו [ט]אבל בבגדו לא וניהוי כי בייש בדברים אמרי במערבא [א] משמיה דרבי יוסי בר אבין זאת אומרת [י]בייישו בדברים פטור מכלום: הכל לפי כבודו [וכו']: איבעיא להו תנא קמא לקולא קאמר או לחומרא קאמר [כ]לקולא קאמר דאיכא עני דלא בעי למשקל כולי האי או דלמא לחומרא קאמר דאיכא עשיר דבעי למיתב ליה טפי תא שמע מדקאמר ר' עקיבא אפילו עניים שבישראל רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב שמע מינה תנא קמא לקולא קאמר ש"מ: ומעשה באחד שפרע ראש האשה [וכו']: ומי יהבינן זמן והאמר רבי *חנינא *[ל]אין נותנין זמן לחבלות כי לא יהבינן ליה זמן לחבלה דחסריה ממונא [מ]אבל לבושת דלא חסריה ממונא יהבינן: שמרה עומדת על פתח חצירה וכו': והתניא אמר לו ר' עקיבא צללת במים אדירים והעלית חרס בידך אדם רשאי לחבל בעצמו אמר רבא לא קשיא כאן בחבלה כאן בבושת והא מתניתין בבושת הוא וקתני

רש"י

אלמא בעינן אומדנא דב"ד · אף לנזקין דהא האי קרא בנזקין קאי דכתיב והכה איש את רעהו באבן או באגרוף ולא ימות וה"נ צריך לאומדו אם ראוי לנגיחות זו: כגון שברח · בעליו ואין חבין לו לאדם שלא בפניו: דקביל סהדי · על נגיחות וברח הלכך אין לנו ממה נשלם וכגון דלית ליה נכסי: סוף סוף · כי לא דנוהו דיני נפשות מהיכא משתלם הואיל וברח: ומשני מרידיא · משהין את השור לחרישה לשכירות ומשלם לניזק ואחרי כן ידינוהו דיני נפשות אבל קדמו ודנוהו ליסקל לא מענינן בדיניה לשהויי לרידיא: עלייה דמרה הוא · ואין בגופו של שור אלא כשאר נכסי בעליו ותם אין משלם מן העלייה: לקטלא הוא דאמדינן · דכתיב באבן יד אשר ימות בה הכהו (במדבר לה): אבל לנזקין · אין אומדין דאפי' אין חפץ זה ראוי להיזק זה חייב דזמנין דאתזק בכל דהו: [מה בור] · סתם בור י' טפחים: מאי לאו · הא דקתני אם היו פחותים אם הוזק בו חייב: מלמטה למעלה קחשיב · אלמא בטפח הוי היזק: כנגד עינו · הכהו בכותל כנגד עינו של זה: דבעינן אומדנא · ובהכי לא בעי לאשתמויי אלא מזליה הוא דאתרע ליה: אחזו · מעשה דידיה הוא: ת"ש חמשה דברים אומדין ונותנין לו כו' · לא גרסינן נזק וצער ובושת: וריפוי ושבת עד שיתרפא · כלומר צריכין ב"ד לאמוד כמה ראוי להיות נופל למשכב בחולי זה ומחייבין את זה ליתן לו מיד כל ריפוי ושבתו ומזונות הצריכין לו עד שיתרפא: והבריא · לזמן מועט והם אמדוהו לזמן מרובה: נותן לו כל מה שאמדוהו · דמשמיא רחימו עליה: מקצר · נופל למשכב כמו אקצירי (ר"ה דף מז:): אתפח · נתרפא: מדקאמר ר"ע אפי' לעניים כו' · וחזינא דלא חייב לתת לפורע ראש האשה אלא ארבע מאות זוז כת"ק שמע מינה תנא קמא לקולא קאמר דלעני לא יהבינא כולי האי וקאמר ליה ר' עקיבא לעני נמי יהבינא הכי ומעשה באחד שפרע ראש האשה עניה כו' דאי ס"ד האי שיעורא דארבע מאות דת"ק אפחות שבעניים קאמר והכל לפי כבודו לחומרא קאמר למיתב טפי לעשירים וקאתי ר"ע למימר אפילו עני שבישראל יטול יותר מארבע מאות זוז אמאי לא מחייב ליה לפורע ראש האשה למיתב טפי: צללת במים אדירים · כלו' יגעת לפטור עצמך ולא העלית בידך כלום שברי חרסים אין ראוים לכלום: חבלה · אין רשאי: לא

תוספות

זאת אומרת רידייא עלייה דמרה הוא · תימה ליגבו את השור לגמרי לניזק ולא תקרי יותר עלייה דמרה וי"ל דאם הוא גובהו לגמרי לא היו ממתינין לו עד שישלם מן הרידיא כמו שאין ממתינין לבעלים אם היו אומרים המתינו לי עד שאחרוש בו מעט ואח"כ תסקלוהו: לא משום דאמרי' איהו דאבעית אנפשיה · תימה א"כ אמאי נקט על עינו ועל אזנו אפילו כנגד עינו ואזנו נמי אם אחזו ועוד תניא בתוספתא (פ"ט) הכהו כנגד אזנו ועינו לא יצא בן חורין שנאמר והכה עד שיעשה בו מעשה ומשמע דטעם משום גזירת הכתוב היא ולא משום דאיבעית אנפשיה: חמשה דברים אומדים (ג) ונותנין לו מיד רפוי ושבת עד שיתרפא · כך היא גירסא נכונה וקמ"ל שאומדים אותו כמה ראוי לעלות שבתו ורפואתו עד שיתרפא ונותנין לו מיד וכן ה' דברים כמו שפי' בקונטרס *וכן מוכיח בתוספתא (פ"ט) דתני אמדוהו והיה מתנונה והולך אלמא יש אומד בריפוי:

החובל

[לעיל כ.] [כתובות ס.] [ברא"ש איתא רבי יוחנן]

עין משפט נר מצוה

פו א מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה ח:
פז ב מיי' פ"ג מהלכות רוצח הלכה א סמג לאוין קסח:
פח ג מיי' פ"ה מהל' עבדים הל' ז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף לד:
פט ד ה מיי' פ"ב מהל' חובל ומזיק הלכה ז סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף כט וסעיף לב:
צ ו מיי' שם הלכה יד והלכה טו טוש"ע שם סעיף יח:
צא ז מיי' שם פ"א הלכה יח ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף כח:
צב ח מיי' שם פ"ב הלכה טו טוש"ע שם סעיף יח:
וכן מוכיח בתוספות מדתני אמדוהו כו' כצ"ל רש"א וע"ש
לעיל כ: סנהדרין מח.
צג ט מיי' שם פ"ג הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעיף לח:
צד י מיי' שם טוש"ע שם וסעיף לט:
צה כ מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף כד וסעיף מג:
צו ל מ מיי' שם פ"ב הלכה כ סמג שם טוש"ע שם סעיף כז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הוא ניהו דאבעית נפשיה: (ב) שם עד שיתרפא (אמדוהו והיה מתנונה וכו' כמו שאמדוהו) · תא"מ ונ"ב התוס' ל"ג להך בבא בגמרא: (ג) תוס' ד"ה חמשה דברים אומדים אותו ונותנין:

הגהות הגר"א

[א] גמ' משמיה דר"י בר אבין (זאת אומרת) תא"מ (דמתני' דקתני בו לאפוקי בגדו י"ל רק דאינו לאחייבו ד' מאות זוז):

גליון הש"ס

גמ' אין נותנין זמן לחבלות. עיין לעיל דף מו ע"ב תוס' ד"ה שאין:

וקתני החובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור הכי קאמר ליה לא מבעיא בושת דאדם רשאי לבייש את עצמו אלא אפי' חבלה דאין אדם רשאי לחבל בעצמו אחרים שחבלו בו חייבין ואין אדם רשאי לחבל בעצמו והתניא *יכול נשבע להרע בעצמו ולא הרע יהא פטור ת"ל °להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות *אביא נשבע להרע בעצמו ולא הרע *אמר שמואל באשב בתענית דכוותה גבי הרעת אחרים להשיבם בתענית אחרים מי מותיב להו בתעניתא אין דמהדק להו באנדרונא והתניא איזהו *הרעת אחרים אכה פלוני ואפצע את מוחו אלא תנאי היא דאיכא למ"ד [ב]אין אדם רשאי לחבל בעצמו ואיכא מ"ד אדם רשאי לחבל בעצמו מאן תנא דשמעת ליה דאמר אין אדם רשאי לחבל בעצמו אילימא האי תנא הוא דתניא °ואך את דמכם לנפשותיכם אדרש ר' אלעזר אומר מיד נפשותיכם אדרש את דמכם ודלמא קטלא שאני אלא האי תנא הוא דתניא [ג]מקרעין על המת ולא מדרכי האמורי אמר רבי אלעזר שמעתי שהמקרע על המת יותר מדאי *לוקה משום בל תשחית וכ"ש גופו ודלמא בגדים שאני דפסידא דלא הדר הוא כי הא דרבי יוחנן *קרי למאני מכבדותא ורב חסדא כד הוה מסגי ביני היזמי והגא מדלי להו למאניה אמר *זה מעלה ארוכה וזה אינו מעלה ארוכה אלא האי תנא הוא דתניא *אמר ר"א הקפר ברבי מה ת"ל °וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים ק"ו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה: הקוצץ נטיעותיו [וכו']: תני רבה בר בר חנה קמיה דרב [ד]שורי הרגת נטיעותי קצצת אתה אמרת לי להורגו אתה אמרת לי לקוצצו פטור א"ל א"כ לא שבקת חיי לברייתא כל כמיניה א"ל איסמייה א"ל לא תתרגם מתניתך [ה]בשור העומד להריגה ובאילן העומד לקציצה אי הכי מאי קא טעין ליה דא"ל [ו]אנא בעינא למיעבד הא מצוה *דתניא °ושפך וכסה מי ששפך יכסה ומעשה באחד ששחט וקדם חבירו וכסה [ז]וחייבו ר"ג ליתן לו עשרה זהובים: [א]אמר רב דיקלא דטעין קבא אסור למקציה מיתיבי *[ח]כמה יהא בזית ולא יקצצו רובע שאני זיתים דחשיבי א"ר חנינא לא *שביב שיבחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זמנה אמר רבינא [ט]ואם היה מעולה בדמים מותר תניא נמי הכי °רק עץ אשר תדע זה אילן מאכל כי לא עץ מאכל הוא [י]זה אילן סרק וכי מאחר (א) שסופו לרבות כל דבר מה ת"ל כי לא עץ מאכל להקדים סרק למאכל יכול

לא מבעיא בושת · דהואיל והאדם רשאי לחבול בעצמו כי בייש בעצמו וביישו ביה אחרים לא מפטרי בהכי: אלא אפי' החובל בעצמו · חבלה ממש דאין רשאי בה ואיכא למימר הואיל ומקולקל הוא דאין מקפיד לא נחייבו אחריני עלוי' אפ"ה חייבין: מה הטבה רשות · בשבועות (דף כז.) מפרש ליה לקרא דלא מתוקמא אלא בדבר הרשות: דכוותיה גבי הרעת אחרים · דקתני התם יכול נשבע להרע לאחרים ולא עשה יהא חייב ת"ל להרע או להטיב מה הטבה רשות בשבועות (שם) כו': דמהדק להו · סוגרן בחדר ואין להם מה לאכול: לנפשותיכם אדרוש · מיד עצמכם אדרוש: וכפר עליו · בנזיר כתיב: על הנפש · משמע שחטא בנפש אדם: מכל דבר · המסגף עצמו בתענית: עומד להריגה · שור שהמית: עומד לקציצה · אשירה או כל עץ הנטוע לרה"ר ומתיירא שמא יפול על אדם וימות: אנא בעינא למיעבד הא מצוה · וכי טעין ליה היאך אתה אמרת לי להרגו מסתמא קושטא קאמר דכיון דלהכי קאי לא קפיד כולי האי ואינשי הוא דאינשי: רובעי הקב: ואם היה מעולה בדמים · דמיו יקרים לבנין יותר משבח פירותיו: רק עץ אשר תדע · קרא יתירא הוא דהוה לי' למכתב רק אשר לא הוא מאכל: זה עץ מאכל · וה"ק רק עץ אשר תדע אם אינך יודע קרוב למאור אלא הוא קטע ואפילו הוא של מאכל:

תורה אור

החובל בעצמו אע"פ שאין רשאי פטור · תימה מאי חיוב שייך ואי פטור ממלקות קאמר ע"כ הקוצץ נטיעותיו אע"פ שאין רשאי פטור לאו היינו פטור ממלקות דהא חייב משום קוצץ אילנות טובות ואזהרתיה מואותו לא תכרות כדאיתא בפ' בתרא דמכות (דף כב·) וצריך לדחוק ולומר (ב) פטור אע"פ שאין בו צד חיוב שאין חס על גופו אחרים שחבלו בו חייבין ואחרים שקצצו נטיעה חייבין צריך לאוקמה כר"מ דאמר (כתובות דף לג:) לוקה ומשלם דלוקה משום לא תכרות אי נמי בדלא אתרו ביה: אלא תנאי היא · כלומר ר' עקיבא דמתני' ורבי עקיבא דברייתא פליגי ושטיי דלעיל ליתנהו והשתא ניחא דמשום דאמר תרי תנאי ואליבא דרבי עקיבא קבעי מאן תנא דמתני' דאמר אליבא דר' עקיבא אין אדם רשאי לחבול בעצמו: אלא האי תנא הוא דתניא מקרעין כו' · וא"ת ומאי ס"ד השתא וכי על זה צריך להביא ראיה דמקרע בגדים עובר משום בל תשחית ואור"י דאין מביא ראיה אלא שאסור לחבול אפי' לצורך כגון אשה שטפחה על ראשה וכן ההיא דאך את דמכם שהרג את עצמו בשביל שום דבר שירא וכן מקרע על המת זהו לצורך: עובר משום בל תשחית · והא דאמר במו"ק (דף כד·) שמואל קרע עליה דרב *תליסר אצטלי דמילתא יש לומר דלורבא מדרבנן שאני ולא היה יותר מדאי: אלא שציער עצמו מן היין · לכאורה משמע דבנזיר טהור נמי קאמר דנקרא חוטא בפרק מי שאמר הריני נזיר מגלח (נזיר דף יט·) קסבר רבי אליעזר הקפר נזיר טהור חוטא והיינו טעמא דכתיב קרא בנזיר טמא מפני ששנה בחטא וכן בפ"ק דנדרים (דף י·) ותימה דבפ"ק דנזיר (דף ג·) פריך נזירות מילתא דעבירה ואמרינן ליה נהי ומשני אפי' לרבי אליעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא ה"מ טמא דאיידי דבעי מיסתר דלמא אתי למעבר על נזירותיה אבל נזיר טהור לאו חוטא קרי ליה ואור"ת דהא דקאמר דלא הוי חוטא היינו שמצוה גדולה מן העבירה דמצוה לידור כדאמר (ריש סוטה) הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין ומכל מקום קצת יש חטא מידי דהוי *אמתענה תענית חלום בשבת שקורעין גזר דינו (ג) ונפרעין ממנו תענית של שבת מאי תקנתיה ליתיב תענית לתעניתא שהמצוה גדולה מן העבירה וה"ק בנזיר אפי' ר' אליעזר דאמר נזיר חוטא ה"מ נזיר טמא שהוא עיקר חוטא אבל נזיר טהור לא חשיב רבי אליעזר כ"כ חוטא. כל כמיניה ס' · והא דאמר בחזקת הבתים (ב"ב דף נו·) האי מאן דנקט מגלא ותובילא ואמר איזיל ואגזריה לדיקלא דפלניא דזבניה ניהלי מהימן דלא חציף איניש למיגזר דיקלא דלאו דיליה התם בנקיטת פירות איירי מדנקט גזירה ונקט נמי מגלא ותובילא שהם כלי אומנות של לוקטי תמרים ודרך אדם למכור פירות אבל אין דרך למכור הדקל לקוץ ואם בקציצת הדקל היה מדבר הוה ליה למינקט נרגא וה"ל למימר ואקטליה כדאמר התם בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מו: ושם*) דאמר רב נחמן האי מאן דנקט נרגא ואמר איזיל ואקטליה לדיקלא דפלניא ואשכח דקטיל ושדי לא אמרינן ההוא קטליה דעביד איניש דגזים ולא עביד: וחייבו רבן גמליאל ליתן י' זהובים · בפרק כסוי הדם (חולין דף פז· ושם) מוכח שזהו שכר ברכה ואם תאמר שכר דמצוה עצמה היכא אזיל וי"ל דמצוה וברכה הכל אחד ואע"ג דשור העומד להריגה ואילן העומד לקציצה יש שכר מצוה אע"פ שאין ברכה מכל מקום התם שכר מצות כיסוי וברכה לא היה כי אם י' זהובים ושכר ברכת המזון ארבע ברכות מ' זהובים ומעשה באחד שקראו ש"ל לקרות בס"ת ובא אחר וקדם וקרא ושאל לר"ת ואמר לו שיתן לו תרנגולת לשחוט תחת אותם שתי ברכות ואין נראה לר"י טעם זה דאם כן למה חייבו ר"ג עשרה זהובים ועוד פטרו ר"ת משום שיענה אמן וגדול העונה אמן יותר מן המברך ועוד אמר ר"ת דבבבל אין דנין מילתא דלית ביה חסרון כיס כדאמר לעיל (דף פד:):

עין משפט נר מצוה

צז א מיי' פ"ה מהלכות שבועות הלכה יז סמג לאוין רלח:

צח ב מיי' שם ופ"ה מהל' חובל ומזיק הל' א סמג שם וסי' ט:

צט ג מיי' פ"ח מהלכות אבל הלכה א סמג עשין ב טוש"ע י"ד סי' שמ:

ק ד ה ו ז מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הל' יג והל' יד סמג עשין ט טוש"ע ח"מ סי' שפב סעיף א:

קא ח מיי' פ"ו מהלכות מלכים הל' ט סמג לאוין רכט:

קב ט מיי' שם הל' ח:

קג י מיי' שם הל' ט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכי מאחר שסופו לרבות כל דבר: (ב) תוס' ד"ה החובל וכו' לדחוק ולומר דפטור ה"ק אע"פ שאין בו צד: (ג) ד"ה אלא שציער וכו' גזר דינו של ע' שנה ונפרעין ממנו:

שם איתא תריסר מני ור' יוחנן קרע עליה תרי חינגא תליסר אינטלי] [שבת קיג: סנהדרין נד.]

גליון הש"ס

גמ' אמר שמואל כאשב בתענית · עיין סוטה דף מ ע"א תוס' ד"ה ס"ל:

חולין פז.

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אמר רב דיקלא דטעין קבא אסור · פימב ני שלא נזכר דין זה בטור ובש"ע ושוב ראיתי להט"ז ביו"ד סי' קטז ס"ק ו מגם מזה ויעוש"ה:

נרטם לא:

מסורת הש"ס

שבועות כז.

שבועות שם

[סנה' בפרש עובר וכו' סנכון]

[תענית כב.]

נזיר יט. כב

נדרים י.

תענית יא.

שבועות ח.

סוטה טו.

[כריתות ס.]

ויקרא ז

שביעית פ"ד מ"י

ב"ב ס.

דברים כ

[רב"ח עבד"ן]

יכול אפילו מעולה בדמים ת"ל רק שמואל אייתי ליה אריסיה תמרי אכיל טעים בהו טעמא דחמרא א"ל מאי האי א"ל ביני גופני קיימי אמר מכחשי בחמרא כולי האי למחר אייתי לי מקורייהו: רב חסדא חזא תאלי בי גופני אמר ליה לאריסיה עקרינהו גופני קני דקלי דקלי לא קני גופני:

מתני' אע"פ שהוא נותן לו אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנאמר °ועתה השב אשת וגו' ומנין שאם לא מחל לו שהוא אכזרי שנאמר °ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך וגו' האומר סמא את עיני קטע את ידי שבר את רגלי חייב ע"מ לפטור חייב *קרע את כסותי שבר את כדי חייב *ע"מ לפטור פטור עשה כן לאיש פלוני על מנת לפטור חייב בין בגופו בין בממונו:

גמ' ת"ר כל אלו שאמרו דמי בושתו אבל צערו אפי' הביא כל אילי נביות שבעולם אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנאמר °השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך *דאשת נביא בעי אהדורי אשת אחר לא בעי אהדורי אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן השב אשת האיש מכל מקום ודקא אמרת °הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא והיא גם היא אמרה אחי הוא נביא הוא וכבר לימד אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו אשתך היא אחותך היא מכאן לבן נח שנהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: °כי עצר עצר ה' אמר ר' אלעזר שתי עצירות הללו למה אחת באיש שכבת זרע שתים באשה שכבת זרע ולידה במתניתא תנא שתים באיש שכבת זרע וקטנים שלשה באשה שכבת זרע וקטנים ולידה רבינא אמר שלש באיש שכבת זרע וקטנים ופי טבעת ארבעה באשה שכבת זרע ולידה וקטנים ופי טבעת: °בעד כל רחם אמרי דבי ר' ינאי אפילו תרנגולת של בית אבימלך לא הטילה ביצתה א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה א"ל דכתיב °וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא °ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו [וגו'] וכתיב °וה' פקד את שרה כאשר אמר וגו' כאשר אמר אברהם *אל אבימלך אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בהדי הוצא לקי כרבא א"ל דכתיב °למה תריבו אלי כלכם פשעתם בי נאום ה' אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא °עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורותי אמר ליה רבא לרבה בר מרי כתיב °ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים מאן נינהו חמשה א"ל הכי א"ר יוחנן אותן שהוכפלו בשמות יהודה נמי איכפולי מיכפל אמר ליה למילתיה הוא דאיכפל *דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב °יחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר וזאת ליהודה כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון עד שבא משה ובקש רחמים אמר לפניו רבונו של עולם מי גרם לראובן שיודה יהודה (א) מיד שמע ה' קול יהודה על איבריה לשפא לא הוו קא מסקי למתיבתא דרקיעא °ואל עמו תביאנו לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן ולמשקל ומיטרה בהדי רבנן °ידיו רב לו לא הוה סליק ליה שמעתתא אליבא דהלכתא °ועזר מצריו תהיה אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא *דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא אמר ליה דתנן* עשירים מביאין בכורים בקלתות של זהב ושל כסף ועניים בסלי נצרים של ערבה קלופה הסלים והבכורים נותנים לכהנים אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא

וטמא

רש"י

יכול אפי' מעולה בדמים · לקורה יותר מפירות יהא סרק קודם לו: ת"ל רק · מיעט הקדמה: מקורייהו · מקור שלהן ועיקרן (ב) ל"א הבא לי קור שהוא רך לאכול וגדל סביב שרשיו כלומר כלה עיקרם מפני שמפסיד ונאכל את הקור: גופני קני דיקלי · מדמי היין יטלין אט לקנות קרקעות ואילו דקלי לא קני גופני · אין שבהן עולה אלא לדבר מועט: מתני' אע"פ שהוא נותן לו כו' · סתמא היא ולא ר' עקיבא קאמר לה: על מנת לפטור · בגמ' מפרש לה: גמ' כל אלו שאמרו · סלע מנה ומאתים וד' מאות דמי בושת הן: אבל צער · שדואג על בושתו אינו נמחל לו: שהיה לו ללמוד · דרך ארץ ולא למד מדקאמר ליה רחמנא נביא הוא דמשמע אין ממש בדבריך וראוי אתה ליהרג שכבת זרע · שבמעי אשה לא יכולה לפלוט: פי טבעת · נקב הגדולים לפנות: פקד · מדלא כתיב ויפקוד את שרה וכתיב פקד משמע פקד כבר תחילה לאבימלך · בהדי הוצא לקי כרבא · קוץ הגדל אצל הכרוב כשבא לעקרו פעמים שנעקר הכרוב עמו ונמצא לוקה בשבילו כלומר שכיני רשע לוקין עמו: כולכם פשעתם · אף הנביא במשמע: עד אנה מאנתם · ומשה ואהרן בכלל: אותם שהוכפלו שמותם · בברכת משה דן זבולון גד ואשר ונפתלי הודיעך הכתוב שחלשים שבכולן היו וצריכין חיזוק לפיכך כפל את שמם לחזקם ואותן הביא יוסף לפני פרעה כדי שלא ישים אותם להיות ראשי גייסות ולהטריחם: כל השבטים עלו עצמותיהם ממצרים ונקברו בארץ ישראל שנאמר והעליתם את עצמותי מזה אתכם (שמות יג) משמע שאף עצמותם העלו ולא נכתב יוסף אלא להודיעך שבחו של משה שכל ישראל נתעסקו בביזה והוא עסק במצוה: מגולגלין בארון · לא היה שלדו קיימת ומחוברת מפני נידוי דקאמר ליה ליעקב אם לא *הביאתו אליך וחטאתי לך כל הימים (בראשית מג) ואע"פ שנתקיים התנאי נפקא לן במסכת מכות (דף יא:) *קללת חכם אפי' על תנאי היא באה: מי גרם לראובן כו' · מדרש אגדה הוא בתנחומא מכיון שהודה יהודה ואמר צדקה ממני עמד ראובן ואמר אני בלבלתי יצועי אבי: לשפא · נכנס כל עצם ונתחבר למקומו שף מסס. לשפא אשלוייה שדוגא בלע"ז כמו שף מדוכתיה (חולין דף מב:): אליבא דהלכתא · לא הוה מסתייעא מילתא למימר מילתא דתהוי הלכתא כוותיה: לא הוה סלקא ליה · כלומר לא היה עולה בידו למימר שמועתא אליבא דהלכתא: הסלין והבכורין נותנין לכהן · והעשירים לא היו נותנין קלתותיהן לכהן: נצרים · שבטים:

וטמא

תוספות

למחר אייתי לי מקורייהו · משמע דגופני עדיפי מדיקלי ותימה דבהאשה שנפלו לה נכסים (כתובות עט. ושם ד"ה אילני) אמר גבי נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע דיקלי ואילני דקלי אילני וגופני אילני אלמא גופני גריעי אפילו מאילני דגריעי מדיקלי וי"ל דבגפנים כשאדם טורח לזמר ולתקן הכרם יש בהן ריוח גדול אבל בנכסי אשתו אם היה קונה גפנים מתוך שצריכים הוצאה מרובה לא היה הבעל חושש להוציא על נכסי' והיו הולכין לאיבוד לפיכך טוב לקנות דקלים שאין צריכין יציאה וממילא אתי בהו שבחא וטוב הוא לשניהם ועוד מפרש ר"ת בהמוכר את הספינה (ב"ב פב. ושם ד"ה מתקיף) דפירי דדיקלא מתקיימין טפי מאילני וגופני ובנכסי מלוג של אשה בעינן דבר המתקיים יותר: **כאשר** אמר אברהם אל אבימלך · לאו בהריון משתעי שהרי המלאכים בישרו את שרה מפסח שלפניו אלא ילדה בריוח כמו שהתפלל על אבימלך: **אלו** הנכפלין בשמות. בבראשית רבה יש איפכא שהנכפלים גבורים היו כמו יהודה שנכפל: **מי** גרם לראובן שהודה יהודה · אע"ג דאמר במדרש וישב ראובן אל הבור מלמד ששב משקו ומתעניתו שבלבל יצועי אביו וזה היה קודם למעשה תמר מכל מקום לא הודה ברבים עד אחר שהודה יהודה:

שיתין

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פ"ז מהל' מלכים הלכה ח סמג לאוין רכט:

קה ב מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הל' ט ופ"ב מהל' תשובה הל' ט סמג עשין ט טוש"ע ח"מ סי' תכב סעיף א:

קו ג מיי' שם הלכה י ופ"ו מהלכות דעות הלכה ו ופ"ב מהלכות תשובה הלכה י טוש"ע שם וטוש"ע א"ח סי' תרו סעיף א בהג"ה:

קז ד ה מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ט טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף יב:

קח ו ז מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפ סעיף א:

קט ח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ב:

קי ט מיי' פ"י מהלכות מלכים הל' א סמג לאוין רלב רלג:

קיא י מיי' פ"ג מהל' בכורים הל' ה סמג עשין קלט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לראובן שיודה יהודה שמע כצ"ל והיבת מיד נמחק: (ב) רש"י ד"ה מקורייהו מקור שלהן ועיקרן כלומר כלה עיקרם מפני שמפסיד ל"א הבא לי וכו' שרשיו ונאכל את הקור כצ"ל.

מסורת הש"ס

לעיל כז. [עי' תוס' גיטין פד: ד"ה ותיפוק כתובות ט. ד"ה הרי] מכות ס: [נ"א שביאתיו] [נידוי על תנאי צריך הפרה כנ"ל] נ"א על מכות יא: סוטה ז: [ע"ש] בכורים פ"ג מ"ח ב"ב קטז: [חולין קה:] ערכין כג.

תורה אור

בראשית כ · בראשית כ · איוב מב · בראשית כא · ירמיה ב · שמות טז · בראשית מז · דברים לג

°וטמא טמא יקרא א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא *דאמור רבנן י"ה שכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה ואמרי אינשי שיתין רהוטי רהוט ולא מטו לגברא דמצפרא כרך *דכתיב °לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא °ועבדתם את ה' אלהיכם זו קרית שמע ותפלה וברך [את] לחמך ואת מימיך זו פת במלח וקיתון של מים מכאן ואילך והסירותי מחלה מקרבך ותניא *מחלה זו מרה ולמה נקרא שמה מחלה ששמונים ושלשה חלאין יש בה מחלה בגימטריא הכי הוו וכולן פת במלח שחרית וקיתון של מים מבטלן א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא *דאמור רבנן חברך קרייך חמרא אוכפא לגביך מוש א"ל דכתיב °ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי מילתא גנאה דאית ביך קדים אמרה א"ל דכתיב °ויאמר עבד אברהם אנכי א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי *שפיל ואזיל בר אווזא ועיניה מטייפי אמר ליה דכתיב °והטיב ה' לאדני וזכרת [את] אמתך אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי שיתין תכלי מטייה *לככא דקל חבריה שמע ולא אכל אמר ליה דכתיב °ולי אני עבדך ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא °ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו וכתיב בתריה °ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי חמרא למריה טיבותא לשקייה אמר ליה דכתיב °וסמכת את ידך עליו למען (א) ישמעון ויראון כל עדת בני ישראל וכתיב °ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו (ב) כל בני ישראל וגו' אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי כלבא בכפניה גללי מבלע *דכתיב °נפש שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מר מתוק א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי מטייל ואזיל דיקלא בישא גבי קינא דשרכי* אמר ליה דבר זה כתוב בתורה שנוי בנביאים ומשולש בכתובים ותנן במתניתין ותנינא בברייתא כתוב בתורה דכתיב °וילך עשו אל ישמעאל שנוי בנביאים דכתיב °ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים *ויהיו עמו ומשולש בכתובים דכתיב °כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו תנן במתני' *כל המחובר לטמא טמא כל המחובר לטהור טהור ותנינא בברייתא *רבי אליעזר אומר לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי קרית חברך ולא ענך *רמי גודא רבה שדי ביה א"ל *°יען טהרתיך ולא טהרת מטומאתך לא תטהרי עוד אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בירא דשתית מיניה לא תשדי ביה קלא א"ל דכתיב °לא תתעב אדומי כי אחיך הוא ולא תתעב מצרי כי גר היית בארצו אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי אי דלית דורא דלינא ואי לא לא דלינא אמר ליה דכתיב °ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלך א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי כד הוינן זוטרי לגברי השתא דקשישנא לדרדקי אמר ליה מעיקרא כתיב °וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ולבסוף כתיב הנה

תוספות

שיתין רהוטי רהוט · פירש הר"ר משולם שיש בשנה ששה עתים זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ומפרש בפרק המקבל (ב"מ דף קו:) שכל אחד שני חדשים והם ס' יום ובחנם דחק דאורחא דגמרא בהכי כמו שיתין תיכלי מטי לככא דכשמוך ובאלו טריפות (חולין דף נח:) שיתין מאני דפרזלא תלו ליה בקורנסיה* :

חמרא למריה וטיבותא לשקייה · כלומר המשקה נותן בעין יפה למי שהוא רוצה כדאמר במדרש טוב עין יבורך זה משה רבינו ע"ה שא"ל הקב"ה וסמכת ידך והוא סמך בב' ידיו כדכתיב ויסמוך ידיו עליו ובקונטרס פי' בע"א: **גבי** קינא דשרכי · כלומר מקום הבטלנים ופי' קינא היינו מקום כמו תלתא תאלי בחדא קינא דהבונם (לעיל דף נח:) וכן מפרש בסוכה (דף לב: ושם*) תלתא טרפי בחד קינא במקום אחד שלשה עלין סמוכין זה על זה שכן דרך ההדסים ובקונט' פי' שכל ג' עלים (ה) בקנה אחד ואם כן לא ימצא לעולם הדס כשר :

דשרכי · בטלנים וכן בשרכא בסוף יש נוחלין (ב"ב דף קלט· ושם*) כמו איש יודע ציד (בראשית כה) ומתרגמינן גברא נחשירכן ומפ' ר"ת נח ובטל ובערוך גורס שידכן בדלי"ת ומפרש לשון שקט ותשקוט הארץ תרגומו ושדוכת ארעא (שופטים ה):[עי' תוס' ב"ב קלט·*]

משולש בכתובים · כל עוף כנף למינהו ישכון אין זה מקרא בכל התורה ושמא בספר בן סירא הוא וכן *סלסלה ותרוממך וכין נדיבים תושיבך דאיכא :

רש"י

וטמא טמא · לא די לו נגעו אלא שמבייש את עצמו על כרחו הטיל עליו הכתוב חובה : שיתין רהוטי רהוט · ששים איש רצו ולא הגיעו לאוכל שחרית : אוכפא לגביך מוש · כלומר טול אוכף של המור והסירהו אליך ושים אותו על גביך כלומר הודה לדבריו תורה אור ואל תענהו. מוש לשון לא ימיש (שמות יג) כלומר הסירהו אליך כמו סורו נא (בראשית יט) : שפחת שרי · אמר לה והיא ענתה שרי גברתי : ועיניה מטייפי · עיניו מצפות למעלה למרחוק למזונותיו וחבירו בכתובות (דף ס·) נשוף עיניך : שפיל ואזיל · כלומר מחמת ענותנותו של אדם לא יהא בוש מלשאול דבר הצריך לו בין לתורה בין לפרנסתו ולתבוע חובו : *כאשר ייטב וגו' · באביגיל כתיב שהיתה מתנבאה שימות נבל בעלה ובתוך דבריה מרמזת לדוד שיזכיר את יפיה : תכלי · אבלות ומכאובות : ולי אני עבדך · אלמא קובל היה עליו שלא זימנו למשתה : שיתין · לאו מקרא נפקי אלא מילתא בעלמא הוא דקאמרי אינשי ולאו דוקא הוא : ויוסף אברהם · נתקנא ביצחק : חמרא למריה וטיבותא לשקייה · היין של מלך הוא והשותין אותו מחזיקין טובה לשר המשקה ולא למלך (ג) : ויסמוך את ידיו · תלה החכמה והגדולה במשה כאילו הוא נותנה ליהושע והיא אינה אלא מפי הקב"ה : גללי · אבנים לשון מורי ל"א גללים ממש ורחשון ישר דגללים ממש אורחיה הוא : קינא דשרכי · אילנות בטלים ואין עושים פרי כמו *גברא דשרכא בטל כלומר דרך דקל רע ליגדל בצד אילן סרק : המחובר לטמא טמא כו' · במסכת כלים היא בפרק טבעת אדם דקתני אונקלי של דרגש ושל שולחן טמאה ושל מנורת עץ טהורה זה הכלל המחובר לטמא טמא לטהור טהור אונקלי מסמר של מתכת עשוי כמזלג לתלות שם בהמה בשעת הפשטה ותחוב בכותל כדאמרינן בתמיד נשחט (פסחים סד·) אונקליות של ברזל היו תחובין בעמודים כו' והם תחבו במנורת עץ דפשוטי כלי עץ (ד) בטל מסמר לגבה ואינה מקבלת טומאה ואפי' נגעה בו טומאה אבל בדרגש ובשולחן שמקבלין טומאה הן אף הוא מקבל טומאה : לא לחנם הלך זרזיר · רבי אליעזר סבר זרזיר עוף טמא הוא ורבנן פליגי עליה בשחיטת חולין באלו טריפות (ד' סה·): זרזיר · אשטורנ"ל : קרית חברך · להוכיחו ולא ענך : דחי גודא · כותל הנפל עליו כלומר הניחו ויפול ברשעו דחהו בידים : דשתית מיניה · ששתית מינה כבר בגמא : לא תשדי ביה · מוט"א בלע"ז כלומר דבר הנצרך לך פעם אחת שוב לא תבזהו : אי דלית דורא דלינא · אם תדלה ותגביה המשוי עמי דלינא. דורא משוי משל הוא שאין אדם רוצה ליכנס בסכנת היזק ממון ותחת עול דבר אלא אם כן משתתף חבירו עמו: כי הוינן זוטרי לגברי · כשהייתי קטנים הייתי חשובים כגברי: השתא דקשישנא · עכשיו שהזקנתי הגנו שפלים כתינוקות אחד

הגהות הב"ח

(א) גמ' למען ישמעו כל עדת כצ"ל ותיבת ויראון נמחק : (ב) שם וישמעו אליו בני כצ"ל ותיבת כל נמחק : (ג) רש"י ד"ה חמרא וכו' למלך הס"ד ואח"כ מ"ה כי סמך משה את ידיו עליו תלה החכמה : (ד) ד"ה המחובר וכו' כלי עץ הוא בטל : (ה) תוס' ד"ה גבי וכו' ובקונטרס פי' שכל ג' עלים בגוקן אחד :

עין משפט נר מצוה

יב א טוש"ע א"ח סי' קנב בעי"ף ב :

מסורת הש"ס

[ועי' רש"י שבת לב ד"ה שיתין] | [ד"ה פלתה] | [ג"ס דכשרכין] | [ד"ס פסמיכין] | [מרות אח' פ"ב ובתוס' עירובין סס. ד"ה נגר] | [פסחים קיב· ב"מ קז· ע"ש] | [אמר ליה דכתיב כצ"ל] | [ת"ל וספיה] | [ב"מ קו: ע"ש] | דאמרי אינשי כו' כצ"ל ה"ג בסס ס"א וע"ש | מגילה יד: | ב"ב קלט | [עי' תוס' ב"ב קלט. ד"ה כבין] | [א"ל דכתיב כצ"ל] | [בערוך בערך כדך אי' גרס דשרכי בג"ש] | ב"ח דחי גודא | בראשית כח | [ויצאו עמו כצ"ל] | כלים פי"ב מ"ב | חולין סה. | [דכתיב יען כצ"ל]

דאיכא דיינא בארעא: **אחד** הצועק ואחד הנצעק בעא אחד הצועק (ואחד הנצעק)

הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בתר מרי ניכסי *ציבי (א) משך א"ל דכתיב וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואהלים אמר רב חנן *המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה שנאמר ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתיב ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה והני מילי דאית ליה דינא בארעא אמר רבי יצחק אוי לו לצועק יותר מן הנצעק תניא נמי הכי אחד הצועק ואחד הנצעק במשמע אלא שממהרין לצועק יותר מן הנצעק *ואמר רבי יצחק לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה ונתקיים בזרעה שנאמר הנה הוא לך כסות עינים אמר לה הואיל וכסית ממני ולא גילית שהוא אישך וגרמת אלי הצער הזה יהי רצון (ב) שיהו לך בני כסויי עינים ונתקיים בזרעה דכתיב ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות אמר רבי אבהו לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפין שאין לך נרדף בעופות יותר מתורים ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי מזבח: האומר סמא את עיני כו': א"ל רב אסי בר חמא (ג)*לרבא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר ליה רישא לפי שאין אדם מוחל על ראשי אברים א"ל וכי אדם מוחל על צערו דתניא הכני פצעני על מנת לפטור פטור אישתיק אמר מידי שמיע לך בהא אמר ליה הכי אמר רב ששת משום פגם משפחה איתמר ר' אושעיא אמר משום פגם משפחה רבא אמר משום שאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו רבי יוחנן אמר יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן תניא נמי הכי הכני פצעני על מנת לפטור ואמר לו הן הרי יש הן שהוא כלאו קרע את כסותי על מנת לפטור ואמר לו לאו הרי לאו שהוא כהן: שבר את כדי קרע את כסותי חייב: ורמינהי לשמור ולא לאבד לשמור ולא לקרוע לשמור ולא להחלק לעניים אמר רב הונא לא קשיא הא דאתי לידיה הא דלא אתי לידיה אמר ליה רבה לשמור דאתי לידיה משמע אלא אמר רבה הא והא דאתא לידיה ולא קשיא הא דאתא לידיה בתורת שמירה הא דאתא לידיה בתורת קריעה *ההוא ארנקא דצדקה דאתי לפומבדיתא אפקדה רב יוסף גבי ההוא גברא פשע בה אתו גנבי גנבוה חייביה רב יוסף א"ל אביי והתניא לשמור ולא לחלק לעניים אמר ליה עניי דפומבדיתא מיקץ קיץ להו ולשמור הוא:

הדרן עלך החובל

רש"י

אחד הצועק ואחד הנצעק במשמע · וחרה אפי והרגתי אתכם (שמות כב) שניהם במשמע: אלא שממהרין מן הצועק תחילה · כדאשכחן בשרה: על מנת לפטור · על מנת שתהא פטור: רבא אמר לפי שאין אדם מוחל על ראשי אבריו · וברייתא לא תקשי דעל צערו מוחל אדם: צערו · כאב מכה: ורבי יוחנן אמר · אדם מוחל על הכל ומתניתין לאו דא"ל נחבל לחובל קטע את ידי על מנת שתהא פטור אלא קטע את ידי סתמא וא"ל חובל על מנת לפטור כלומר אמור לי אתה על מנת שאהיה פטור וא"ל היאך הן וקמ"ל מתני' דיש הן שהוא כלאו וכגון דמתמה אתמוהי: הכני ופצעני · וא"ל זה ע"מ לפטור ואמר נחבל הן יש הן שהוא כלאו אי אתמה חייב ואי בניחותא אהדריה פטור וברייתא דלעיל דקתני הכני ופצעני ע"מ לפטור פטור בדאמר נחבל כולה מילתא הכני ופצעני ע"מ לפטור דהא ודאי דוקא אמר ליה: יש לאו שהוא כהן · אי אתמה פטור והאי דנקט חובלא לגבי מכה ופוצע ופטורה לגבי ממונא אורחיה דמילתא נקט דמחיל איניש אממוניה טפי מגופיה: לשמור ולא לאבד · כי יתן וגו' לשמור דהפקידו אצלו לשמור חייב בפשיעה ולא כשהפקידו אצלו ע"מ לאבד או ע"מ לחלק לעניים דלא קרינא ביה לשמור דכיון דאמר ליה חלקהו תו לא דמפקיד ניהו ומאן קתבע ועניים לא מצו תבעי דלכל חד וחד מצי אמר לאו לדידך יהיבנא אלא לאחריני: דאתא לידיה · וקרע בידי' חייב אי לא א"ל על מנת לפטור ואפילו אתא לידיה מעיקרא ע"מ לאבד: לשמור דאתא לידיה משמע · דכתיב (ד) וכי יתן ואפי' הכי קממעט ליה: הא דאתא לידיה · מעיקרא בתורת שמירה והדר אמר ליה קרע חייב אי לא אמר ליה ע"מ לפטור: רב יוסף · גבאי הוה: קיץ להו · ממון כך וכך לשבת לכל אחד הוה ליה ממון שיש לו תובעין וקרינא ביה לשמור:

הדרן עלך החובל

תוספות

דאיכא דיינא בארעא · ובימי שרה היה ב"ד של שם קיים: **אחד** הצועק ואחד הנצעק · אומר רבינו שמואל דבסיפרי מתני בע"א אחד הצועק ואחד שאין צועק במשמע פירוש בין אותו שהעני צועק עליו בין אותו שאין העני צועק עליו שניהם נענשים עליו מסתברא כיון שאין מחזיר עבוטו זה כמו זה אלא *להכי כתיב שמוע אשמע (את) צעקתו וחרה אפי שממהרי' לצועק יותר ממי שאינו צועק ולפי גירסא זו לא נפק מהכא כמו שפי' בקונטרס לפי גירסת הספרים:

משום פגם משפחה · ומשלם הכל אפילו צער:

ורבי יוחנן אמר יש לאו שהוא כהן ויש הן שהוא כלאו · לשנויי מתני' קאתי מ"ש רישא ומ"ש סיפא ופירש בקונט' בין רישא ובין סיפא אם א"ל לאו בתמיה הוי כהן ואם א"ל הן בתמיה הוי כלאו והו"מ למיתני ברישא תרוייהו נזקי גופו וממונו וכן בסיפא אלא אורחא דמילתא נקט שדרך למחול על נזקי ממון ואין דרך למחול על נזקי גוף ודוחק הוא אלא נראה לפרש דנזקי גופו אפי' א"ל הן שדומה כאומר בניחותא מסתמא בתמיה קאמר ובנזקי ממונא אמר ליה לאו ודומה כאומר בניחותא מסתמא בתמיה קאמר כיון שמתחילה א"ל קרע את כסותי ושבור את כדי וי"ס שכתוב בהן כילד ול"ג ליה:

ורמינהי לשמור ולא לאבד לשמור ולא לקרוע · תימה מאי קפריך הכי דפטר ליה קרא מפשיעה לא מצינו שפטרו אם קרע ואיבד בידים וי"ל דדייק מדקתני ולא לקרוע דאי לא בעי אלא לפטור כשנאבד בפשיעה מאי אריא דא"ל ע"מ לקרוע אפילו לא א"ל ע"מ לקרוע אלא שלא אמר ליה בלשון שמירה פטור כדדרים במכלתין לשמור ר"ש אומר עד שיפקיד אצלו ויאמר הילך ושמור לי אבל אם אמר ליה עיניך בו פטור ומשני מתני' בדאתא לידיה וכי קתני ע"מ לפטור פטור ה"ה בלא על מנת הו"מ לאשמועינן דפטור בדלא אתא לידיה אלא כל עיקר התנא לא בא אלא להשמיענו דבנזקי ממונו מהני ע"מ לפטור ובנזקי גופו לא מהני ור"י מפ' דה"פ לשמור ולא לקרוע פי' כשנתן לו לשמור ולא הרשהו לא לקרוע ולא לאבד אז חייב בכל דין שומר אבל אם הרשהו לקרוע ולאבד אם ירצה אין עליו דין שומר להתחייב בכולם במה שנתקבלו לשמור כיון שניתן לו רשות גם לקרוע ולאבד אם ירצה ואם נתינת רשות לקרוע אין פוטרתו מן הקריעה א"כ היה לו ליחשב שומר כשנתן לו רשות גם לקרוע כאילו לא נתן לו אלא לשמור כתם(ה):

הא דאתא לידיה · פי' מתני' שנתן לידו וא"ל שמור ואם תרצה לקרוע עשה כרצונך דכיון שאם על החפץ שלא א"ל קרעו עד שבא לידו שהפקידו אצלו תחילה מה שנותן לו רשות לקרעו בסיום דבריו אין אומר כן כדי לפטרו אלא פטומי מילי הוא דהוי כדי שישמור לו ברצון ולא ידאג שמא ידקדק עמו יותר מדאי אם תקרע ויעמוד בדין הוא דקא"ל ואע"ג דאתא לידיה בתורת קריעה שא"ל בשעת נתינה חייב על הקריעה ובריי' בדלא אתא לידיה שא"ל טול חפץ פלוני המונח שם תשמרהו לי ואם רצונך תקרעהו ואח"כ נטלו וקרעו דכיון שאינו שם עליו אלא שנותן לו רשות קודם שיתנהו לידו אם כן אין חושש אם יאבדהו ולפוטרו לגמרי נתן לו רשות א"ל רבה לשמור דאתא לידיה משמע דהכי משמע קרא שנתן לו רשות לשמור בלבד אבל נתן לו גם לאבד אין עליו דין שומר אלא אמר רבה מתני' בדאתא לידיה בתורת שמירה בלבד ושוב נמלך ונתן לו רשות לקרוע שכיון שמתחילת נתינתו נתנו לו לשמור ולא לקרוע והנפקד קיבל עליו מה שאומר אח"כ לקרוע אם ירצה אינו אלא מטעה ופטומי מילי ובברייתא בדאתא לידיה בתורת קריעה שמשעת נתינה א"ל כן דכיון שאומר לו כן קודם שנעשה שומר אין חושש אם יקרע וכ"ש אם לא עשאו שומר אלא א"ל קרע כסותי ושבור כדי המונח לפניך שהוא פטור:

הדרן עלך החובל

מסורת הש"ס

שמות כג · בראשית יג · שם טז · שם כג · שם כ · שם כז · שמות כב

[פי' ציבי מלי' שומן כמו המוגש בציב היוצא ממנו בחולין קכד. וע"ד שאמרו שבועות מז: קרב לגבי דבילא ואידבק. מהרש"א בח"א]

[מגילה טו. כח. ע"ש]

[בהרא"ש איתי' לרב ובזה ניחא דרב אישתיק ובסמוך אמר רבא משום שאין אדם מוחל כו' ועי' רש"י ד"ה רבא מיהו מהכשיב לו הכי א"כ שפת נראה דטוב לגרוס לרבה בה"א וכן ברב אלפס ג"ל לרבה]

[עי' תוס' ח"י סי' קנט]

עין משפט נר מצוה

קיג א ב ג טוש"ע ח"מ סי' תכב סעיף א בהג"ה:

קיד ד מיי' פ"ה מהל' דעות הלכה יג:

ג"ל דלהכי כתיב והיה כי יצעק אלי ושמעתי שממהרין כו' ת"א ובספ' כ"י

קטו ה מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף יב: [ר"ס טז: וע"ש]

קטז ו מיי' שם ועיין בח"מ טור ש"ע שם בהג"ה:

קיז ז ח מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף א:

קיח ט י מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' שא סעיף ו [רב אלפס כאן ובב"מ פרק ג' דף פו]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ציבי משוך: (ב) שם יהי רצון שיהא לך כסיות עינים ונתקיים בזרעה כצ"ל: (ג) שם א"ל ר' אסי בר חמא לרבה מאי שנא רישא ומ"ש סיפא (א"ל רישא וכו' דתניא) תא"מ ונ"ב ס"א א"ל רישא לפי שאין אדם מוחל על צערו והתניא: (ד) רש"י ד"ה לשמור וכו' דכתיב כי יתן: (ה) תום' ד"ה ורמינהו וד"כ הא כד"א:

הגוזל *עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים *משלם כשעת הגזילה [ג]גזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזז *[ד]גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזלה [ה]זה הכלל *כל הגזלנים משלמין כשעת הגזלה: **גמ'** אמרי עצים ועשאן כלים אין שיפן לא צמר ועשאן בגדים אין ליבנן לא ורמינהי [ו]גזל עצים ושיפן אבנים וסיתתן צמר וליבנן פשתן ונקהו משלם כשעת הגזלה אמר אביי תנא דידן קתני שינוי דרבנן דהדרא וכל שכן שינוי דאורייתא עצים ועשאן כלים בעצים משופין ומאי נינהו נסרים דשינוי דהדר לברייתא הוא דאי בעי משליף להו צמר ועשאן בגדים בצמר טווי דשינוי דהדר לברייתא הוא דאי בעי סתר ליה וכל שכן שינוי דאורייתא ותנא ברא שינוי דאורייתא קתני ושינוי דרבנן לא קתני רב אשי אמר [ז]תנא דידן נמי שינוי דאורייתא קתני עצים ועשאן כלים בוכאני דהיינו שיפן צמר ועשאן בגדים נמטי דהיינו שינוי דלא הדר וליבון מי הוי שינוי ורמינהי *[ח]לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור לבנו ולא צבעו חייב אמר אביי לא קשיא הא רבי שמעון הא רבנן דתניא גזזו טוואו וארגו אין מצטרף לבנו רבי שמעון אומר אין מצטרף וחכמים אומרים מצטרף רבא אמר הא והא רבי שמעון ולא קשיא [ט]הא דנפציה נפוצי הא דסרקיה סרוקי רבי חייא בר אבין אמר הא דחווריה חוורי הא דכבריה כברויי השתא (א) יש לומר צבע לרבי שמעון לא הוי שינוי ליבון הוי שינוי דתניא *גזז ראשון ראשון וצבעו ראשון ראשון וטוואו ראשון ראשון וארגו אין מצטרף רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון צבעו מצטרף אמר אביי לא קשיא הא רבנן אליבא דר"ש הא ר"ש בן יהודה אליבא דר"ש רבא אמר לעולם לא פליגי רבנן עליה דרבי שמעון בן יהודה ושאני צבע הואיל ויכול להעבירו ע"י צפון וכי קתני התם לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור ואוקימנא כדברי הכל בקלא אילן דלא עבר אמר אביי ר' שמעון בן יהודה ובית שמאי ור' אליעזר בן יעקב ור"ש בן אלעזר ורבי ישמעאל כולהו סבירא להו שינוי במקומו עומד רבי שמעון בן יהודה הא דאמרן ב"ש מאי היא דתני' *נתן לה חטין באתננה ועשאן סולת זיתים ועשאן שמן ענבים ועשאן יין תני חדא אסור ותניא אידך מותר ואמר רב יוסף תני גוריון דמאספורק

רש"י

הגוזל עצים · משלם כשעת הגזילה · דמי עצים וצמר ואין חייב להחזיר לו כלים דקני בשינוי : ודמי רחל הטעונה ליגזז . והעודף ששוה עכשיו הולד והגיזה יותר שלו הוא דקננהו בשינוי : **גמ'** שפוי שייך בעצים וסתיתה באבנים ושניהן לשון תיקון שמתקנן ומחליקן : ונקהו · מן הגעורת : משלם כשעת הגזלה · ומתניתין אמאי נקט כלים ובגדים הא איט חוקקס עד שישפס תחלה וכן למר מלבנו תחילה ואחרי כן טווהו ומשעת שפוי וליבון קנה מיד ולמה לי כולי האי : ה"ג אמר אביי תנא דידן תני שינוי דרבנן · עצים ועשאן כלים בעצים משופים ומאי נינהו כו' : וכ"ש שינוי דאורייתא · כלומר להכי נקט כלים לאשמועינן דהני עצים דקתני בנסרים משופים עסקינן ועשאן תיבות וקתדראות דהוי שינוי קל שחוזר לברייתו דאי בעי משליף ומנתק הנסרים זו מזו והרי הן נסרים כבתחילה ואפי' הכי קני וכ"ש עצים ושיפן דהוי שינוי גמור ומדאורייתא קני כדאמר במרובה (לעיל דף סו·) שינוי קונה כתיבא ותניא והשיב את הגזלה מה תלמוד לומר אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמי בעלמא בעי לשלומי : צמר ועשאן בגדים . להכי לא נקט ליבט דלא מבעי' צמר וליבט דשינוי שאין חוזר הוא אלא אפילו גזל צמר טווי וארגו דהדר לברייתו דאי בעי סתר לה והוי חוטין כמעיקרא אפי' הכי קני : נמי שינוי דאורייתא · דלא הדר קתני דקני אבל שינוי דרבנן לא קני ודקשיא לך משיפוי וליבון הוא דקנה וכלים ובגדים למה לי הכי נמי קאמר : כלים בוכאני · לכתוש דהייט שיפן וליכא חקיקה : בגדים נמטי · פלטי"ר בלע"ז דאין מלבנים אותו הצמר אבל היכא דלבנן קנייה : נמטי. אין הצמר חוזר עוד לברייתו להיות כל נימא ונימא בפני עצמה: לא הספיק ליתנו · לראשית הגז לכהן עד שלבעו : פטור · דקנייה בשינוי ודמים נמי לא משלם דלאו גזל גמור הוא דלא מטא לידיה : אין מצטרף · דתנן בשחיטת חולין חמש רחלות גוזזות כל אחת מנה ופרס חייבות בראשית הגז וראשית הגז מהו הגוזז רחל לאחר שגוזזה נותן מן הגיזה לכהן לפי מה שירצה ובלבד שתהא נתינה חשובה וקתני דהס גזז אחת *ולבעה וכן שניה וכן שלישית אין מצטרפות למנה ופרס להתחייב דקננהו בשינוי : נפליה · ביד ירפי"ר בלע"ז ולא הוי שינוי כולי האי : סרקיה · במסרק : דכבריה · בגפרית להתלבן יפה : גזז ראשון ראשון ולבעו . לבד או שגזז ראשון ראשון וטוואו וכל שעה כשהוא גוזז היה מסנהו : צפון · סיו"ן אבל ליבון לא הדר לברייתו : קלא אילן . דומה לתכלת : במקומו עומד . אין זו מרשות בעלים הראשונים ואפילו נשתנה : אסור · למזבח : מאספורק ואפאם

תוספות

הגוזל עצים · תנא דידן תנא שינוי דרבנן · וא"ת ולרבה דאית ליה אפילו שינוי החוזר לברייתו הוי דאורייתא כדפי' במרובה (לעיל דף סה: ושם) היכי משני מתניתין כדאביי לא מצי לשנויי וכרב אשי נמי לא דרב אשי מוקי לה דוקא בשינוי שאין חוזר ויש לומר דהוה משני דמתני' לרבותא נקט עצים משופים ועשאן כלים לאשמועינן דאפי' שינוי החוזר לברייתו קני וברייתא קמשמע לן דשינוי בעלמא הוי שינוי אף על פי שאין שם כלי עליהן :

עצים ועשאן כלים בוכני · דוקא שיפוי כי האי שנעשה בכך בוכני מועיל לחשיב שינוי מעשה וכן (ב) עבדיה נסרים נמי מהני אבל שיפוי שאין משתנה שמו בכך לא מהני וכן אמרינן לקמן (דף צו·) גזל דיקלא וקטליה לא קני דיקלא ועבדיה גובי לא קני דגובי דדיקלא מקרי אבל גובי ועבדינהו כשורי קני מעיקרא גובי והשתא כשורי :

לא הספיק ליתנו לו עד שלבעו · פירשתי במרובה (לעיל דף סו·):

טוואו וארגו · וא"ת ארגו תיפוק ליה משום טוויה וי"ל מאי ארגיה היכי דכה"ג מפרש בסוף מכילתין (דף קיט:) : **הא** דחווריה חוורי והא דכווריה כוורויי · ותרוייהו אליבא דכ"ע דחווריה חוורי אפילו לר"ש לא הוי שינוי וכווריה כוורייי אפי' לרבנן הוי שינוי ורבא לא רצה לתרץ כן דקסבר כווריה כורייי לא מקרי ליבון אלא לביעה והא דלא נקט רבי חייא בר אבין הא דנפליה נפולי הא דכווריה כווריי דהא בנפילה אפילו ר"ש מודה דלא הוי שינוי כדמוכח במילתיה דרבא יש לומר אורחא דמי לאתא נקט כל חד וחד דקודם סירוק עושין ניפוץ ואין משהין זה אחר זה אלא מיד מסרקין וקודם כווריה עושין חיוורי והשתא בנפולי וחיוורי לכ"ע לא הוי שינוי ובכוורי לכולי עלמא הוי שינוי ובסירוק פליגי וי"ס שכתוב בהן במילתיה דרבי חייא בר אבין הא והא רבנן ולגיר' זו צריך לומר דבחיוורי נמי פליגי כמו בסרוקי ותימה למה לא העמיד תרוייהו ככ"ע והא דנפליה נפולי והא דכווריה כווריי ושמא קסבר רבי חייא בר אבין בדנפולי נמי פליגי :

השתא לבעו לר"ש לא הוי שינוי · לרבא דשני הא והא כר"ש הוי מלי למיפרך מלבע אלבע :

בקלא אילן דלא עבר · והא דמפליג בין ליבון ללביעה בלביעה גופא הו"מ לפלוגי בין עוברת לשאין עוברת אלא דעדיפא ליה לאיפלוגי בין קלא אילן לליבון דתרוייהו לא הדרי לברייתן ולרבא לרבי שמעון עדיף ליבון דלא הדר מלבע דהדר ורבנן עדיף להו לבע אע"ג דהדרא לפי שהוא שינוי מרובה מליבון שהוא שינוי מועט אע"ג דלא הדר :

רבי שמעון בן יהודה הא דאמרן · תימה הא בטוואו וארגו מודה רא פליג אלא בלבעו משום דלא חשיב ליה שינוי לפי שלא נשתנה גוף הצמר וי"ל דלאו דוקא אמרו דבר אחד אלא כלומר בשיטה אחת הן וכה"ג איכא בכמה דוכתי :

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהלכות גזילה הלכה יב סמג לאוין סי' קטו קנז טור ש"ע ח"מ סי' שם סעיף ס :

ב ב מיי' שם הל' ז ופי' בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנב סעיף ח :

ג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז :

ד ד מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף א וסי' שם סעיף ה וסי' שנג סעיף א :

ה ה ו מיי' שם הל' יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף ו :

ו ז מיי' פ"י מהלכות בכורים הלכה ו סמג עשין קמג טוש"ע י"ד סי' שלג סעיף ג :

ז ח מיי' פ"ב מהלכות גזילה ואבידה הל' יב סמג עשין קנז טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף ו וע"ש :

הגהות הב"ח

(א)גמ' השתא (יש לומר). תא"מ וכ"ב בתוס' לא גרסי ליה : (ב) תוס' ד"ה עצים וכו' וכן כשעשאן נסרים :

מסורת הש"ס

[לעיל סו. תמורה ו.]

[לקמן לה:]

[פסחים לב. לקמן קג. ב"מ מג.]

[לעיל סו. לקמן לד: חולין קלה.]

[עי' תוס' לעיל סו. ד"ה נא]

[נזיר יס: מכות כ:]

[לעיל סה. תמורה ל:]

דמאספורק בית שמאי אוסרין וב"ה מתירין מאי טעמיה דבית שמאי אמר קרא °גם שניהם לרבות שינוייהם ובית הלל אמר קרא הם ולא שינוייהם ובית שמאי הא כתיב הם ההוא מיבעי ליה הם ולא ולדותיהם ובית הלל תרתי שמעת מינה הם ולא שינוייהם הם ולא ולדותיהם ובית הלל נמי הכתיב גם גם לב"ה קשיא רבי אליעזר בן יעקב מאי היא דתניא *ר' אליעזר בן יעקב אומר הרי שגזל סאה של חטין טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך *אין זה מברך אלא מנאץ ועל זה נאמר °בוצע ברך נאץ ה' ר' שמעון בן אלעזר מאי היא דתניא כלל זה אמר ר' שמעון בן אלעזר כל שבח שהשביח גזלן ידו על העליונה רצה נוטל שבחו רצה אומר לו הרי שלך לפניך מאי קאמר אמר רב ששת ה"ק השביחה נוטל שבחו כחש אומר לו הרי שלך לפניך דשינוי במקומו עומד אי הכי אפילו השביח נמי אמרי מפני תקנת השבים ר' ישמעאל מאי היא דתניא* מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרים לא הפריש מן העומרים מפריש מן הכרי עד שלא מרחו מרחו מעשר ונותן לו משום ר' ישמעאל אמרו אף מפריש מן העיסה ונותן לו א"ל רב פפא לאביי איכפל כל הני תנאי לאשמועינן כב"ש א"ל הכי קאמרי *לא נחלקו בית שמאי וב"ה בדבר זה אמר רבא ממאי דלמא עד כאן לא קאמר רבי שמעון בן יהודה התם אלא בצבע הואיל ויכול להעבירו על ידי צפון ועד כאן לא קאמרי ב"ש התם אלא לגבוה משום דאימאיס ועד כאן לא קאמר ר' אליעזר בן יעקב התם אלא לענין ברכה משום *דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה ועד כאן לא קאמר ר"ש בן אלעזר התם אלא בהכחשה דהדר ועד כאן לא קאמר ר' ישמעאל התם אלא לענין פאה משום דכתיב °תעזוב יתירא וכי תימא ליגמר מיניה מתנות עניים שאני כדבעי ר' יונתן דבעי ר' יונתן מאי טעמא דר' ישמעאל משום דקסבר שינוי אינו קונה או דלמא בעלמא קסבר שינוי קונה והכא משום דכתיב תעזוב יתירא ואם תמצי לומר טעמא דר' ישמעאל משום דקסבר שינוי אינו קונה תעזוב יתירא דכתב רחמנא למה לי ותו לרבנן תעזוב יתירא דכתב רחמנא למה לי מבעי ליה לכדתניא *המפקיר כרמו והשכים לבקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ומי אמר שמואל הכי *והאמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין בשלמא לרבא דאמר כי קאמר ר' שמעון בן אלעזר התם בהכחשה דהדר לא קשיא כי קאמר הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דשינוי במקומו עומד בהכחשה דהדר וכי קאמר שמואל התם אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין בהכחשה דלא הדר אלא לאביי דאמר כי קאמר רשב"א בהכחשה דלא הדר קאמר מאי איכא למימר אביי מתני הכי אמר רב יהודה אמר שמואל אמרו

רש"י

מאספורק · שם מקום : בולע ברך · גוזל ומברך בולע כמו כל בולע בלע (משלי א) : מאי קאמר · איירי בשכחה וקתני הרי שלך לפניך והאי לישנא לא שייך למימר אלא בדבר שכיחש מקדמותו שאמר לו טלטו כמות שהוא כחוש : מצות פאה להפריש מן הקמה · דכתיב לא תכלה פאת שדך לקצור (ויקרא יט) . מרחו · מחליק את הכרי ברחת ומירוח הוי גמר מלאכה למעשר הלכך מעשר כל מעשרותיו תחלה ואחר כך נותן לו פאה כדי שלא יפסיד עני שאילו היה נותנו קודם מירוח אע"פ שעני מגרף לקט שכחה ופאה הרבה ועושה מהן כרי פטור מן המעשר שהרי הפקר הוא אבל עכשיו שנתמרח ביד בעל הבית נתחייב במעשר דהכי אמרינן במסכת ברכות (דף מ:) לקט שכחה ופאה שעשאן בגורן הוקבעו : אף מפריש מן העיסה · פאה אם לא נתנה כבר ואילו לת"ק מן העיסה לא דקנייה בשינוי והוי ממון שאין לו תובעים דעד השתא דישה לאו שינוי הוא דאוכל הוא כמו שהיה: איכפל תנאי · טרחו ועמלו ונתקבצו לכך : בהכחשה דהדר · מפטמו וחוזר לקדמותו : תעזוב יתירא · בקדושים תהיו כתיב לא תכלה פאת שדך לקצור ובשור או כשב כתיב לא תכלה פאת שדך בקוצרך תרי קראי תעזוב אותו למה לי שמע מינה לאתויי שינוי דלא קני הכא : תעזוב יתירא למה לי - הא בעלמא נמי לא קני שינוי : ה"ג ותו לרבנן תעזוב יתירא למה לי : המפקיר והשכים לבקר · קודם שיבאו עניים לבצרה שיזכו בהפקר אם היו קודמין : פרט בכרם ולקט בקמה : חייב בפרט כו' · דאע"ג דהפקר פטור מכולם דכתיב ארצך שדך וכרמך מהני תעזוב יתירא למעוטי כי האי גוונא דלא הוי הפקר לפטור ואע"ג שפטור מן המעשר ובכל הני כתיב תעזוב יתירא בקדושים כתיב כרמך לא תעולל ופרט כו' ובמשנה תורה (כד) כתיב כי תבצור כרמך לא תעולל וכן לא תפאר אחריך דהיינו פרט תפאר היסקוביי"ר ופאה נמי מהכא משמע דתנא דבי ר' ישמעאל (חולין דף קלא·) שלא תטול תפארתו ממנו שכחה כתיב במשנה תורה (שם) לא תשוב לקחתו וגו' ובאילן כתיב לא תפאר אחריך ואמר מר בפרק י' דחולין (שם) אחריך זו שכחה ולא בעי למיהדר ומכתב באילן לגר ליתום אלא לא תפאר אחריך ואגא ידענא דלעניים הוא כדאשכחן בעמרים אבל במעשר לא כתיב תעזוב יתירא : אין שמין · בפרק ראשון (דף יא·) גבי בעלים מטפלין בנבילה אמר שמואל דלנזקין הוא דשמין את הנבילה לניזק ומוסיף עליה מזיק עד שמשלים לו נזקו אבל גנב וגזלן שנטלו בהמה ומתה או כחשה אין שמין את הנבילה אלא שלהם תהא והם ישלמו בהמה מעליא אלמא שינוי קני : פלוגתא דאביי ורבא לעיל במתניתין : בהכחשה דלא הדר · כגון מתה או נשברה רגלה : אמרו

תורה אור: דברים כב · גם שניהם · תהלים י · בוצע ברך · ויקרא יט וכג · תעזוב

תוספות

ואפאה (והריס) [והפריש] ממנה חלה · משעת גלגול מתחייב בחלה אלא רבותא קמ"ל דאע"פ שעשה כל השינויים הללו אין אלא מנאץ א"כ משום דהיכא דאין התחלתו עיסה אין מתחייב בחלה עד אחר אפייה נקטה הכי :

לא הפריש מן הקמה יפריש מן העומרים · אביי לטעמי' דאמר בריש תמורה (ד' ו· ושם ד"ה אמר) כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ומפרש התם דטעמא דיפריש מן העומרים משום תעזוב יתירא דבלא תעזוב יתירא לא היה מיחייב דכיון דעבר על לא תכלה הוה אמינא דלהני ופטור ולהכי אצטריך אביי בשמעתין ע"כ לר' ישמעאל למימר שינוי במקומה עומדת אבל לרבא דאמר התם כל דאמר רחמנא לא תעביד כי עביד לא מהני בלא תעזוב יתירא מפריש מן העומרין ולא מבעי ליה תעזוב יתירא אלא למפקיר כרמו או לרבי ישמעאל אי שינוי קונה אצטריך דמפריש מן העיסה ואם תאמר לאביי דאצטריך תעזוב יתירא לחייב מן העומרים מפקיר כרמו מנליה דחייב בפאה וי"ל דתרתי ש"מ וכן צ"ל לרבא אליבא דרבי ישמעאל אי סבר רבי ישמעאל דשינוי קונה ודריש תעזוב יתירא לחייב מן העיסה אם כן המפקיר כרמו מנליה דמשמע דההיא דרשה אתיא ככ"ע מדדייק בפרק בא סימן (נדה ד' נא· ושם ד"ה מין) דהא דתנן התם כל שחייב בפאה חייב במעשר היינו מין שחייב בפאה חייב במעשר דאי לאו הכי הרי מפקיר כרמו דחייב בפאה ופטור מן המעשר ומאי רא"ה היא דלמא מתני' כרבי ישמעאל דמוקי תעזוב יתירא לחייב מן העיסה ולא מייתי למדרש שיתחייב בפאה אלא ודאי ליכא דפליג אההוא תנא דמפקיר כרמו ותרתי ש"מ כדפרישית : מרחו מעשר ונותן לו · ואפילו למאן דאית ליה ברירה כל זמן שלא הפריש פאה ולא ברירה היה הכל שלו ונתחייב הכל במעשר ושוב לא יפטר ואם תאמר תרומה נמי לתני שתורם ונותן לו ואין לומר דתרומה בלאו הכי יפריש העני וכל פאה חייבת בתרומה חדא דא"כ מקדים מעשר לתרומה גדולה ועוד דתנן במסכת תרומות בפ"ק (מ"ה) אין תורמין מן הלקט ומן השכחה כו' ונראה לפרש משום דתרומה דבר קל לתרוס לא חש להזכיר ויש מפרשים דלהכי אין תורם משום דבגורן רגילין לתרום *כדתנן במסכת מעשר (פ"ג) מלא פירות ממורחין בשדה מכונסין אסורים משום גזל מפוזרין מותרין משום גזל בין כך ובין כך חייבין במעשר ופטורין מן התרומה לפי שאי אפשר לגורן שתעקר אלא אם כן ניטלה תרומה גדולה : והתנן

ח א מיי' פ"א מהל' ברכות הל' יט ועי"ש בכ"מ סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' קצו סעיף א :

ט ב ג מיי' פ"ב מהל' גזילה ואבידה הל' ג ועיין בהשגות ובכ"מ סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסב סעי' ג :

י ד ה מיי' פ"א מהל' מתנות עניים הל' ו והלכה ג ·

גליון הש"ס

גמ' גם לב"ה קשיא · עיין לעיל דף נד ע"א תוספות ד"ה חמור : שם והפריש ממנה חלה · עיין ברכות דף מה ע"א תוס' ד"ה אכל טבל :

[כדתני בירושלמי במס' מעשרות פ"ג כצ"ל וכן הגיה מהרש"א בסנהדרין פח· ד"ה מרחו]

עירובין ו: [פ"ג] · [שם פה· מכות ח· תמורה ו·] · [שבת מב· סוכה ט. יבמות כח·] · [נרכות מז: וש"נ] · [לעיל כה· נדרים מד: חולין קלד: תמורה ו· ידים נח·] · לעיל יא·

אמרו הלכה כרבי שמעון בן אלעזר וליה לא סבירא ליה א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן דבר תורה גזילה הנשתנית חוזרת בעיניה *שנאמר °והשיב את הגזילה אשר גזל מכל מקום ואם תאמר משנתנו *משום תקנת השבים ומי אמר ר' יוחנן הכי *והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן *לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור אמר להו ההוא מדרבנן ורבי יעקב שמיה לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן כגון שגזל עצים משופין ועשאן כלים דהוה ליה שינוי החוזר לברייתו: *תנו רבנן הגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהן והמקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו אמר רבי יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו דתניא מעשה באדם אחד שבקש לעשות תשובה א"ל אשתו ריקה אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך ונמנע ולא עשה תשובה באותה שעה אמרו הגזלנין ומלוי רביות שהחזירו אין מקבלין מהם והמקבל מהם אין רוח חכמים נוחה הימנו מיתיבי *הניח להם אביהם מעות של רבית אע"פ שהן יודעין שהן רבית אין חייבין להחזיר אינהו הוא דלא הא אביהם חייב להחזיר בדין הוא דאביהם נמי אינו חייב להחזיר והא דקתני בדידהו *משום דקא בעי למתני סיפא הניח להם אביהם פרה וטלית וכל דבר המסויים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם תנא רישא נמי בדידהו ומפני כבוד אביהם חייבין להחזיר אקרי כאן °ונשיא בעמך לא תאור *בעושה מעשה עמך *כדאמר רב פנחס בשעשה תשובה הכא נמי בשעשה תשובה אי עשה תשובה מאי בעי גביה איבעי ליה לאהדורי שלא הספיק להחזיר עד שמת תא שמע *הגזלנים ומלוי ברבית אע"פ שגבו מחזירין גזלנין מאי שגבו איכא אי גזול גזול ואי לא גזול לא גזול אלא אימא הגזלנין ומאי ניהו מלוי רביות אע"פ שגבו מחזירין אמרי מחזירין ואין מקבלין מהם אלא למה מחזירין לצאת ידי שמים ת"ש *הרועים והגבאין והמוכסין תשובתן קשה ומחזירין למכירין אמרי מחזירין ואין מקבלין מהם ואלא למה מחזירין לצאת ידי שמים אי הכי אמאי תשובתן קשה ועוד אימא סיפא *ושאין מכירין יעשה בהן צרכי ציבור ואמר רב חסדא בורות שיחין ומערות אלא לא קשיא כאן קודם תקנה כאן לאחר תקנה והשתא דאמר רב נחמן בשאין גזילה קיימת אפילו תימא אידי ואידי לאחר תקנה ולא קשיא כאן

אמרו הלכה כרבי שמעון בן אלעזר · כלומר הכי אמר שמואל יש שאומר הלכה כרבי שמעון בן אלעזר וליה לא סבירא ליה: הנשתנית · אע"פ שנשתנה חוזרת בעיניה כמות שהיא עכשיו ואפי' השביחה דשינוי לא קני: וא"ת משנתנו · דקתני דלא משלם אלא דמי עצים אלמא קני בשינוי: עד שצבעו פטור · לגמרי והכא תקנת השבים ליכא ואפי' הכי קני בשינוי: מתניתין מוקי לה רבי יוחנן בגוזל עצים משופים כו' · משום הכי קאמר רבי יוחנן דטעמא משום תקנת השבים הוא דשינוי כי האי לאו שינוי הוא: אין רוח חכמים נוחה הימנו · אין רוח חכמה וחסידות בקרבו: אין חייבין להחזיר · דכתיב והשיב את הגזלה אשר גזל והני לא גזול מידי דקנינהו בשינוי רשות וקסבר רשות (א) יורש כרשות לוקח דמי: המסויים · דבר הניכר לרבים זו היא שגזל פלוני והניחה ליורשיו: בעושה מעשה עמך · וזה לא עשה מעשה עמו ואינן חייבין בכבודו: רב פנחס · בהומר בקודש (חגיגה כו.): ואי לא גזול לא גזולי · ואמאי קרי להו גזלנין: אע"פ שגבו · וכל שכן לא גבו דמקרעינא שטרא: הרועים · גזלנים הם לרעות בהמות בשדות אחרים: גבאים · של מלך לגבות כסף גולגלתא וארנונא ושקלי טפי: תשובתם קשה · שגזלו הרבים ואין יודעים למי להחזיר: ומחזירין למכירין · למי שמכיר שלו שגזלוהו: בורות שיחין ומערות · להכניס בהן מים לשתות דהוי דבר הצריך לכל ויהנו מהן הנגזלים אלמא אהדורי בעי. קודם תקנה שבימי רבי נשנית משנה זו דמחייב למהדר: גזילה

ותנן לא הספיק ליתנו לו כו' · תימה דלא מייתי מתני' דבהמה והזקינה עבדים והזקינו דמשלם כשעת הגזילה לקמן (דף צו:) ואפי' ר"מ לא פליג אלא בעבדים דליכא למימר דלדבריהם דרבנן קאמר להו כדבעי למימר לקמן (דף נה·) דהא ר"מ אית ליה דשינוי קונה גבי נותן למר לצבע (לקמן ק:) ועוד הא קתני גזל מטבע ונסדק משלם כשעת הגזילה (לקמן צו:) וי"ל דכל הני הוי מצי למימר דהוה סתם ואח"כ מחלוקת דפליגי לקמן (ק:) ר"מ ור"י בנצבעו לו אדום ולבעו שחור ואע"ג דטעמא דר' יהודה לא משום דסבר שינוי אין קונה כמו שאפרש לקמן (ב) מ"מ הייטו יכולים לדחות כן אבל ההיא דלא הספיק ליתנו אין לדחות דאפי' הוי סתם בחדא מסכת ומחלוקת במסכת אחריתי אית ליה לר' יוחנן הלכה כסתם משנה:

בימי רבי נשנית משנה זו · אור"ת דלא לפניו ולא לאחריו אלא לדורו דוקא תקן משום מעשה שהיה ולא לדורות הבאין דהא מעשים בכל יום שמקבלים מן הגזלנים ודנין דיני גזילות כי ההוא דגזל פדנא דתורא לקמן (דף צו:) וההוא נרשא דגנב סיפרא (לקמן דף קטו·) וההוא רעיא דבפ"ק דב"מ (דף ה·) ונסכא דרבי אבא (ב"ב דף לג:) ואמר נמי באיזהו נשך (ב"מ דף סא:) דרבית קצוצה יוצאה בדיינין ולכך לא פריך לקמן אלא מברייתות דהוה שונה ר' חייא שהיה תלמידו של רבי ולא הקשה ממתני' דקתני משלם כשעת הגזילה לפי שהמשניות היו קודם רבי אלא שרבי סדרם אבל ברייתות היה שונה ר' חייא מה שהיה מוסיף רבי על המשניות ור"י אומר דממתני' לא ה"מ למפרך דלא תקן רבי דאין מקבלים אלא מאותן בני אדם שרוב עסקם ומחייתם בכך והיו ניזונים בגזל ורבית ומתפרנסים בכך כל ימיהם כדקתני הגזלנין ומלוי ברבית דמשמע שאומנותם בכך וכן רועים וכל הנהו דמייתי אבל ממתניתין לא פריך שלא עשו תקנה מלקבל מאדם שגוזל ומלוה ברבית באקראי בעלמא אבל אין לפרש דלהכי לא פריך ממתני' משום דרבי לא תיקן אלא באותם שעשו תשובה וברייתא דמוכח מינה מיירי בעבד תשובה מדקתני וחייבים להחזיר מפני כבוד אביהם מכ"מ ההיא דגזלנים ומלוי ברבית לא משמע דאיירי בעבדי תשובה ועוד בכל אדם יכול להערים שיעשה תשובה ויחזור מעצמו ולא יקבלו ממנו וכן ההיא דכל הכלים (שבת דף קכג:) דאמר ר' חנינא בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו והיא דסוף אלו מציאות (ב"מ דף לג:) דקאמר בימי רבי נשנית משנה זו הכל מפרש ר"ת דלא נשנית אלא להוות דרא וכן ההיא דהוריות (דף יג:) ואין להאריך:

הא אביהם חייב להחזיר · ואם תאמר לצאת ידי שמים קאמר ויש לומר דדייק מדנקט לשון חייבין דהוה ליה למימר אין מחזירין. דהוה משמע הא אביהן מחזיר לצאת ידי שמים: אי עשה תשובה כו' · וא"ת ולימא כגון שלא קיבלו ממנו דאין מקבלין מהם וי"ל דהם החזיר ולא קיבלו ממנו לא מחייבין בנים להחזיר מפני כבוד אביהן דהו ליכא גנאי א"נ בדבר המסוים ומקבלין מהן מפני כבודו ומשני בשלא הספיק להחזיר עד שמת לפיכך חייבים בנים להחזיר מפני כבוד אביהן ומקבלין מהן דלא שייכא תקנה גבי בנים ועי"ל מאי בעי גביה דאיבעי ליה למוכרו או להוציא מתחת ידו ומדלא חשש לכבודו א"כ אמאי חייבין בנים להחזיר וכן נ"ל באיזהו נשך (ב"מ דף סב· ושם ד"ה תנאי) דשם לא יתכן לפרש בע"א דפריך מהא ברייתא למ"ד רבית קצוצה אין יוצאה בדיינין דמשמע הא אביהן חייב להחזיר ומשני כי הכא ופריך אי עבד תשובה מאי בעי גביה ומאי קושיא אי רבית קצוצה אין יוצאה בדיינין אין חייב להחזירה אפילו לצאת ידי שמים כדמוכח התם דפריך מההיא דמייתי בסמוך הגזלנים ומלוי רביות אע"פ שגבו מחזירין ומשני תנאי היא ולא משני בבא לצאת ידי שמים כדמשני הכא בסמוך דכיון דדרשינן למיתה ניתן ולא להשבון או למורא ניתן ולא להשבון אפי' לצאת ידי שמים לא מחייב ולא כפי' ריב"ן שפירש למורא ניתן (ג) היירא את ה' והחרד מירא"תו ולא להשבון על פי ב"ד אלא נ"ל דהכי פריך מאי בעי גביה כיון דלא חשש למוכרה ולהוציאה או להחזירה מפני כבודו או לא מחייבי בנים משום כבוד אביהן: לצאת ידי שמים · בפרק איזהו נשך לא ה"מ לשנויי הכי למ"ד רבית קצוצה אינה יוצאה בדיינין לדידיה אפי' לצאת ידי שמים לא מחייב כדפרישית וסוגיא דהכא כמ"ד רבית קצוצה יוצאה בדיינין אלא דתיקנו דאין מקבלין מדרבנן ולא שייך לשנויי הכא תנאי היא כדמשני התם דהנהו תנאי דהתם קדמו כאן

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ב מהל' גזלה ואבדה הלכה ב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שנג סעי' ג:

יב ב מיי' שם הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שם סעי' ה:

ג מיי' פ"א מהל' גזלה ואבידה הלכה יג ופ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג לאוין קצג ועשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסו סעי' א:

יד ד מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קסא סעי' ו:

טו ה ו ז טוש"ע ח"מ סי' שסו סעיף ב:

טז ח מיי' פ"א מהל' גזלה ואבדה הל' יג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסו סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אין חייבין וכו' וקסבר רשות: נ"ב ע"ל בפ' בתרא ריש דף קיב: (ב) תוס' ד"ה ותנן וכו' שאפרש לקמן · נ"ב בדף נה ע"ב בד"ה בשבת לפי פר"ת: (ג) ד"ה אי עשה וכו' כפי' ריב"ן שפירש למורא ניתן לירא את ה' יש לו להחזיר מיראתו:

ב"מ [מח:] סוכה יבמות טב: סנהדרין ספ: [ב"ב ד' מכות ח:]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אין רוח חכמים כו' אין רוח חכמה · עי' תוי"ט פ"ג משנה י' דאבות:

כאן בגזילה קיימת כאן בשאין גזילה קיימת והא אבנט דגזילה קיימת היא מאי אבנט דמי אבנט וכל היכא דגזילה קיימת לא עבוד רבנן תקנתא והרי מריש דגזילה קיימת היא ותנן *על המריש הגזול שבנאו בבירה שיטול דמיו מפני תקנת השבים שאני התם דכיון דאיכא פסידא דבירה שויוה רבנן כדליתא: גזל פרה מעוברת וילדה וכו' : *תנו רבנן הגוזל רחל (א)וגזזה פרה וילדה משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה דברי רבי מאיר *ר' יהודה אומר גזילה חוזרת בעיניה רבי שמעון אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף איבעיא להו מאי טעמיה דרבי מאיר(ב)משום דקסבר שינוי במקומו עומד או דילמא בעלמא שינוי קונה והכא קנסא הוא דקא קניס למאי נפקא מינה להיכא דכחשא מכחש תא שמע *גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה רבי מאיר אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך ואילו בהמה כשעת הגזילה ואי סלקא דעתך סבר רבי מאיר שינוי במקומו עומד אפי' בהמה נמי אלא לאו ש"מ קסבר ר' מאיר שינוי קונה והכא קנסא הוא דקא קניס אמרי רבי מאיר לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי שינוי אין קונה ואפילו בהמה נמי אלא לדידכו דאמריתו שינוי קונה אודו לי מיהת בעבדא דכמקרקעי דמי *וקרקע אינה נגזלת ואמרי ליה רבנן לא עבדא כמטלטלי דמי ת"ש *לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום ר' מאיר אומר נותן לו דמי צמרו דמי צמרו אין דמי צמרו ושבחו לא ואי סלקא דעתך סבר רבי מאיר שינוי אין קונה דמי צמרו ושבחו בעי למיתב ליה אלא לאו ש"מ קסבר ר"מ שינוי קונה והכא קנסא הוא דקא קניס שמע מינה איכא דאמרי הא לא איבעי לן מדאפיך רב ותני גזל *פרה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך ודאי לרבי מאיר שינוי קונה והכא קנסא הוא דקא קניס ליה כי קא איבעי לן הכי איבעי לן כי קא קניס במזיד אבל בשוגג לא קניס או דילמא אפי' בשוגג נמי קניס תא שמע *חמשה גובין מן המחוררין ואלו הן *פירות [ו]ושבח פירות [ו]והמקבל עליו לזון בן אשתו ובת אשתו וגט חוב שאין בו אחריות וכתובת אשה שאין בה אחריות מאן שמעת ליה דאמר *אחריות לאו טעות סופר הוא רבי מאיר וקתני פירות ושבח פירות שבח פירות היכי דמי [ז]כגון שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה זהרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה גובה

רש"י

גזילה קיימת · חייב להחזירה: והא אבנט דגזילה קיימת הוא · ואפילו כשנית תקנה שבימי רבי שלא להחזירו : ועל המריש · מסכת גיטין מריש קורה: משום פסידא דבירה שויה רבנן כדליתא · ומיהו דמי בעי לאהדורי הואיל וגזילה קיימת בבירה: משלם אותה ואת (ג) גיזותיה · כל מה שנטל ממנה ומה שהשביחה : גזילה חוזרת בעיניה · כמות שהיא עכשיו ריקנית יחזירנה והדר משלם דמי גיזות ועובר כמו שהיה בשעת הגזילה ולא שבח הגיזה שהשביחה אצלו ולא שבח הולד דלא קנים רבי יהודה אלא דמים שבשעת הגזילה משלם דליכא למאן דאמר כל הגזלנים בליר משעת הגזילה ישלמו : רואים אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף · משעת הגזילה ומשלם דמים כשעת הגזילה ולקמן מפרש במאי פליגי ר' יהודה ור"ש : קנסא קנים · שלא יהא חוטא נשכר בגזילה ליטול את השבח : ונפקא מינה · להיכא דלא השביחה אלא נחשה אי אמרת טעמא משום דשינוי במקומו עומד כחשה נמי הדר כדאיתא השתא ואי טעמא משום קנסא הוא ושינוי קני משלם כדמעיקרא (היכא דליכא קנסא ה"נ איכא שינוי ומשלם כמעיקרא) : והזקינה · דאשתני לגריעותא והיינו כחשה : בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך · דעבדא כמקרקעי דמי וקרקע הדרא בעינה ואינה נגזלת לקנות לגזלן בשינוי ולהיות ברשותו : דמי צמרו · כדמעיקרא ואע"פ דהשתא שוי טפי לצריכים לצמר אדום : והכא קנסא קא קניס · במתני' ובלבע דלאו גזלן הוא ולאו חוטא הוא לא קניס דהא שוגג הוא : מדאפיך רב · לקמן בפרקין (דף צו:) : בשוגג · כגון לוקח שלקח מגזלן והשביחה ולא ידע שהיא גזולה : מן המחוררין · מנכסים בני חורין ולא מנכסים משועבדים : פירות ושבח פירות · תנן במסכת גיטין (דף מח:) אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדים מפני תקון העולם הפסד לקוחות אכילת פירות ושבח קרקעו' מפרש להו בשנים אוחזין (ב"מ ד' יד:): גט חוב· שטר חוב: שאין בו אחריות· שלא שיעבד לו לוה בשעת הלואה את נכסיו ולא כתב לו כל נכסי אחראין לך לפרוע מלוה זה : לאו טעות סופר הוא· ואינו גובה מנכסי' משועבדים ולא אמרינן אין לך אדם המלוה מעותיו בלא שעבוד נכסי לוה והסופר טעה ולא כתב בו אחריות אלא דוקא אזלינן בתר שטר : רבי מאיר · בשנים אוחזין (שם דף יג:) מלא שטרי חוב אין בהן אחריות נכסים יחזיר לפי שאין ב"ד נפרעין מהן : כשהוא גובה · הלוקח חוזר על הגזלן שהנגזל בא ונוטל שדהו כמות שהוא והלוקח חוזר על הגזלן שמכרה לו באחריות :

תוספות

כאן בגזילה קיימת · תימה רועים מאי גזילה קיימת איכא וי"ל דאיירי ברועה בהמה של אחרים וגנב מהן גיזה וחלב ולאו משום דחשוד להרעות בשדות של אחרים דכיון שאין הבהמה שלו אין אדם חוטא ולא לו כדאמר בפרק קמא דבבא מציעא (דף ה:) :

*משלם דמי פרה העומדת לילד · (ד) וכל שבח שמשעת גזלה עד שתלד [א] לגזלן :

חמשה גובין מן המחוררים · אע"ג דתנא מנינא תנא ושייר הנך דתנן בהניזקין (גיטין דף מח: ושם נ:) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם והתם נמי שייר המקבל עליו לזון בן אשתו ובת אשתו וגט חוב שאין בו אחריות ומהכא קשה לשמואל דאמר בפ"ק דב"מ (דף יג:) אומר היה ר"מ שטר חוב שאין בו אחריות נכסים אין גובה לא מנכסים משועבדים ולא מבני חורין והכא משמע דגבי מבני חורין ומיהו בלאו הכי איתותב שמואל התם מברייתא אחריתי ויש לדחות דשמואל הוה מפרש שאין בו אחריות היינו שמפורש שלא קבל עליו אחריות והא דמוקי לה הכא כר"מ משום דלכאורה כוותיה אתיא :

מאן שמעת ליה דאמר אחריות לאו טעות סופר כו' · וא"ת [ב] בלאו האי טעמא ה"מ למפרך מאן שמעת ליה דקנים ר"מ וש"מ דבשוגג קנים ואז לא הוה צריך לאתויי ברייתא אלא מתני' דהניזקין (גיטין דף מח: ושם) דאין מוציאין לאכילת פירות וי"ל דמכח זה לא ה"מ לאוכוחי דאתיא כר"מ דהא רבי יהודה נמי מצינן למימר דקנים לרב זביד דאמר דלרבי יהודה שבח שעל גבי הגזילה הוי דנגזל אע"ג דנשתהית ע"י כגון נטענה או נתעברה אצל גזלן והאי שבח שהשביח הלוקח היינו נמי שבח שעל גבי הגזלה ויקנום בו ר' יהודה כמו בההיא דלקמן (ע"ב) לרב זביד ואע"ג דכי טוקי לה נמי כרבי יהודה אכתי מצי לאוכוחי דהשתא ר' יהודה דלא קנים ליה כולי האי קנים בשבח זה שע"ג קרקע ר"מ דקנים טפי לא כ"ש מכל מקום טפי ניחא ליה לאוכוחי מו' מאיר גופיה ר"י :

*דאתא בעל ארעא ושקיל ארעא ושבחא ש"מ בשוגג נמי קנים · ה"מ לשנויי דבשבח היתר על היציאה איירי דההוא לא הוה קנס דכיון דקרקע אין נגזלת ברשותיה דמריה אשבחיה ולא דמי למטלטלי ואפילו לשמואל דאמר בפ"ק דב"מ (דף יד: ושם) דלוקח מגזלן לית ליה שבחא איכא לאוקמי כגון שקנו מידו כדאמר התם אלא דבלאו הכי משני שפיר [ג] אבל ליכא למימר דהתם שבח משמע הכל בין כנגד היציאה בין מה שיתר על היציאה דהא התם גבי פלוגתא דרב ושמואל במוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו דפליגי אם יש לו שבח אם לאו היינו ע"כ בשבח היתר על היציאה דיציאה למה לא יטול מן הנגזל מי גרע מיורד בשדה חבירו שלא ברשות ועוד דעדיפא מיניה משנינן בפ' מי שמת (ב"ב דף קנז:) מאי שבח חצי שבח ומיהו המקשה ודאי ס"ד דטריף כל השבח אף שכנגד היציאה ולפי סברא זו דתניא בפ"ק דב"מ (דף טו:) אם השבח יותר על היציאה נוטל השבח מבעל הקרקע והיציאה מב"ח ואוקמינן בגזול ונגזל לא אתיא כר' מאיר דלר"מ אפי' יציאה מנגזל לית ליה משום דקנים א"כ יש לחלק דהתם איירי בלא ידע שהיא גזולה דבשוגג כי האי לא קנים :

גזלה

רילמא

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ט מהל' גזילה הל' ו וטכ"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ה סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' שעג סעי' א :

[עייך לעמוד' נדף מג:]

יח ב מיי' וסמג שם טור ש"ע ח"מ שעג סעי' א וסי' קמו סעי' א: יט ג מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכ' יח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיד סעיף ד :

כ ד מיי' פ"ט מהלכות גזילה ואבידה הלכה ו סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעג סעיף א :

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ר הגוזל רחל וגזזה וילדה כצ"ל ותיבת פרה נמחק : (ב) שם משום דקסבר שינוי במקומו עומד · בע"ז מז ע"א משמע דילדה לא מקרי שינוי כלל · (והסאר חסר): (ג) רש"י ד"ה משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה כל כו' כצ"ל : (ד) תוד"ה משלם כו' וכל שבחי' וכ"כ האשר"י וע"ש שהאריך :

הגהות הגר"א

[א] תום' ד"ה משלם כו' לגזלן (רשום קו על תיבת לגזלן) · נ"ב לנגזל כצ"ל דלא כרא"ש : [ב] ד"ה מאן כו' וא"ת כו' . נ"ב אבל להרמב"ם ניחא דס"ל דוקא לאחר יאוש לר"י וקרקע אין לה יאוש דר"י ס"ל דשינוי אינו קונה כאן וכמ"ש ק"ב ב וח"ש ת"ש לצבוע כו' ואולי לשיטתייהו (ועבהגר"א סימן שנ"ד ס"ק א') : [ג] ד"ה דאתא כו' אבל ליכא למימר כו' · נ"ב אבל כרי"ף והרמב"ם מפרשים הכל בשבחא דממילא וניחא דהתם שבח משמע כל השבח ולכן לא פריך לר"י משום דלדידיה לא קני אלא לאחר יאוש בשבחא דממילא וכו'

עיין לפ"ע

מסורת הש"ס

[לעיל סו: גיטין נה. עדיות פ"ז מ"ט]

ב"מ מג: פ"ש

[שי' סוכי' פ"ג ו' ד"ה ר"מ]

לקמן: ב"מ ק:

וע"ע מוחק זס

[שבועות לג.]

לקמן ק: וש"נ

גיטין נ: ושם

בשבועות מב.

[ב"מ יג: וב"ב קסט:]

גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין דאתא בעל ארעא ושקיל(א) ארעיה ושבחיה מאי לאו בעם הארץ דלא ידע דקרקע נגזלת או אינה נגזלת ואפי' הכי קאתי בעל קרקע ושקיל לארעא ושבחה ושמע מינה בשוגג נמי קנים אמרי לא בלוקח תלמיד חכם וידע תא שמע *לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום ר' מאיר אומר נותן לו דמי צמרו דמי צמרו אין דמי צמרו ושבחו לא ואי סלקא דעתך בשוגג נמי קנים דמי צמרו ושבחו בעי למיתבא ליה אלא לאו ש"מ במזיד קנים בשוגג לא קנים ש"מ: רבי יהודה אומר גזילה חוזרת בעיניה ר"ש אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף *מאי בינייהו אמר רב זביד בשבח שעל גבי גזילה קמיפלגי ר' יהודה סבר דנגזל הוי ור"ש סבר דגזלן הוי רב פפא אמר דכ"ע שבח שעל גבי גזילה דגזלן הוי והכא למחצה לשליש ולרביע קמיפלגי רבי יהודה סבר שבח שעל גבי גזילה כוליה דגזלן הוי ורבי שמעון סבר למחצה לשליש ולרביע הוא דשקיל גזלן תנן *גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזילה ילדה אין לא ילדה הדרא בעינא בשלמא לרב זביד דאמר שבח שעל גבי גזילה דנגזל הוי לר' יהודה הא מני רבי יהודה היא אלא לרב פפא דאמר דגזלן הוי הא מני לא רבי יהודה ולא ר"ש אמר לך רב פפא הוא הדין אפילו לא ילדה נמי כשעת הגזילה הוא דמשלם והא דקתני ילדה איידי דנסיב רישא ילדה נסיב סיפא נמי ילדה תניא כוותיה דרב פפא ר' שמעון אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף למחצה לשליש ולרביע אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא איבעיא לן לר' שמעון דאמר למחצה לשליש ולרביע הוא דשקיל גזלן כי מסלקינן ליה בדמי מסלקינן ליה או דילמא מבשרא שקול ופשטנא מהא *דאמר רב נחמן אמר שמואל שלשה שמין להן השבח ומעלין אותן בדמים ואלו הן בכור לפשוט ובעל חוב ללוקח ובעל חוב ליתומים אמר ליה רבינא לרב אשי מי אמר שמואל בעל חוב ללוקח יהיב ליה שבח *והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח א"ל לא קשיא כאן בשבח המגיע לכתפים וכאן בשבח שאין מגיע לכתפים אמר ליה *והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפי' שבח המגיע לכתפים אמר ליה לא קשיא הא

דילמא בלוקח ת"ח דידע - וא"ת ואמאי גובה שבח מנכסים בני חורין דבפ"ק דב"מ (דף טו:) איפליגו בהכיר בה שאין שלו ולקחה אם מעות מתנה או פקדון אבל לכ"ע אין לו שבח וי"ל דהתם שלא באחריות והכא באחריות דבאחריות לא שייך למימר לא מתנה ולא פקדון:

בשבח שעל גבי גזילה קמפלגי דרבי יהודה סבר דנגזל הוי - אבל שבח שלא ע"ג גזילה הוי דגזלן או משום דהוי שינוי גמור או משום תקנת השבים ואם גזל עצים ועשאן כלים או אפי' נסרים ועשאן כלים דהוי שינוי דהדר שמא מודה ר' יהודה דמשלם כשעת הגזילה אף על גב דהוי שבח שע"ג הגזילה דכיון דטרח בהאי שינוי שייך ביה תקנת השבים ואף על גב דגבי נתן לצבוע לו אדום וצבעו שחור קאמר רבי יהודה דאם השבח יתר על היציאה כו' התם דלא נחת בתורת גזילה לא שייך תקנת השבים וכן צ"ל לרב פפא ע"כ דאמר לרבי יהודה שבח שעל גבי גזילה דגזלן הוי דהיינו משום תקנת השבים דהא ס"ל בההיא דלצבוע לו אדום שינוי לא קני ובההיא לא שייך תקנת השבים כדפי' [א] והשתא הוי סברא הפוכה דר' יהודה מדר"מ דבצבע לר"מ שינוי קונה ובגזלן אין קונה משום דקנים ולרבי יהודה בצבע שינוי לא קני ובגזלן קני משום תקנת השבים ור"ת מפרש דאין אנו צריכים לר' יהודה טעמא דתקנת השבים אלא סברא דר"י שינוי קונה ולרב זביד שבח שלא ע"ג גזילה דלא הדרא הוי דגזלן אבל שבח שע"ג גזילה דשינוי דהדר הוא ולא קני הוי דנגזל ולרב פפא אפי' דע"ג גזילה דשינוי דהדר הוא קני והוי דגזלן והא דלא קני בצבע לפי שאין מתכוין לקנותו וכן נראה דלא צריכי השתא לאוקמא ר"י כב"ש וא"ש נמי דלא חשיב ר' יהודה לעיל (דף צג:) בהדי הני תנאי דסברי שינוי אין קונה כי היכי דחשיב ר"ש דלביעא:

מני לא ר' יהודה ולא ר"ש - וא"ת לעולם ר"ש היא לרב פפא וכימא הכי ילדה אין לא ילדה לא אלא הוי למחצה לשליש ולרביע וי"ל דלר"ש אפילו ילדה קאמר דלמחצה ושליש ורביע קשקיל גזלן דקאי אר"מ דאיירי בילדה:

לר"ש כי מסלק כו' - לא בעי לר' יהודה כיון דמתקנת השבים מוקמי' לה כולה שבחא ביד גזלן פשיטא דמגופיה שקיל(ג):

שלשה שמין להן השבח - אע"ג דקתני ג' תנא ושייר *גזלן ושייר נמי אריס שאם בא לסלקו מאריסותו מסלקו מן השבח בדמים:

שבח המגיע לכתפים - כאן פ"ה כגון תבואה שגדלה כל צרכה ושאין מגיע לכתפים שצריכה לקרקע וקשה דאם כן לפירושו גבי ב"ח אפי' מתבואה שאין צריכה לקרקע כדאמר והא מעשים בכל יום וקמגבי שמואל אפי' בשבח המגיע לכתפים ובפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף נ:) משמע דלא גבי ב"ח אלא ממידי דצריכא לקרקע גבי הא דקאמר זיל הב ליה מתמרי דעל בודיא דפריך לא יהא אלא ב"ח וכה"ג מי הוי שקיל אלא דחזו לבודיא קאמינא סוף סוף כל העומד ליגזז כגזוז דמי דצריכי לדיקלא קאמינא וי"ל דשבח המגיע לכתפים קורא דבר שסופו ליתלש ולישא בכתפים אפי' כגון פגין או בוסר דצריכי לארעא ור"ת מפרש דשבח המגיע לכתפים כגון דבר הבא בטורח ובחזקת הבתים (ב"ב דף מב: ושם ד"ה שבח) מפורש הא

גובה מנכסים משועבדים - שהוא קדם והויא כמלוה בשטר שהרי כתב לו בשטר המכירה שאם יטרפוה ממנו יחזור ויגבה מנכסיו: קנים - להדר שבח לנגזל: לצבעו - שוגג חשיב ליה דאיכא איניש טובא דלא ידעי דאסור לשנות בדבור של בעל הבית: בשבח שעל גבי גזילה - כגון שהשביחה אצלו ועדיין לא נטלה הימנו כגון (ב)ריקנית ונתעברה או טעונה גיזה: דרבי יהודה סבר דנגזל הוי - והכי קאמר רבי יהודה גזלה חוזרת בעיניה לבעליה בין לשבח בין לגריעותא כמו שהיא בשעת תביעה בב"ד היא חוזרת והיכא דגרעה כגון גזזה וילדה משלם פחתה ואי דהדר קתבע ליה נגזל דמי גיזה ועובר שגזל ממנו ופליגא אדר' מאיר דאמר כוליה שבחא יהיב ליה ואע"ג דקנה גיזה וולד בשינוי חזינא ליה כמאן דכוליה שבחא אכתי עלה כמי שלא נגזזה ומשלם כולה משום קנסא וקאמר ליה רבי יהודה כדאיתא השתא הדרא ואי הדר תבע נמי מיניה גיזה וולד יהיב ליה דמי דמעיקר' דקנה גיזה וולד בשינוי והיכא דעדיין כל השבח עליה חוזרת כמות שהיא ואתא ר"ש למימר אפילו שבחא עליה נוטלו גזלן דשינוי קונה ולא ישלם אלא דמים ראשונים כאילו היא שומא אצלו בכסף: דכ"ע שבח גזילה דגזלן הוי - ובעיניה דקאמר ר' יהודה כדמעיקרא קאמר: למחצה לשליש כו' - כדרך מנהג המדינה למקבלי בהמות להשביחן לזמן גדול כזה: לא ר' יהודה ולא ר"ש - וכ"ש דכר"מ לא מתוקמא דקתני רישא גזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה העומדת לילד כו' ולר"מ משלם גיזות וולדות כדהשתא: איידי דנסב רישא ילדה - לאשמועינן דלא משלם גיזות וולדות כדהשתא אלא דמי פרה העומדת לילד נקט נמי סיפא ילדה: בכור לפשוט - שהשביחו את הנכסים קודם חלוקה ובשעת חלוקה נוטל הבכור פי שנים בקרקעות צריך להחזיר לפשוט רביע השבח של חלק בכורה במעות שאין לו ליטול פי שנים במה שהשביח זה ואם השביח בי"ב זוז כשנטל זה פי שנים בקרקע נוטל מן השבח ח' זוזים צריך להחזיר לו ב' זוזים ומעלה לו בדמים ואין נותן לו מן הקרקע אלא אם רצה מסלקו בדמים ונותן לו שני זוזים ואין יכול לומר לו הפשוט תן לי קרקע כזה שוה ב' זוזים: ובעל חוב ללוקח - ב"ח הטורף לקוחות בשביל חוב שיש לו על המוכר אין לו כח במה שהשביח לוקח ומסלקו ב"ח בדמים ונותן לו דמי שבחו ואין נותן לו קרקע בשיעור שבחו: וב"ח ליתומים - ב"ח שיורד לנכסי יתומים בשביל חוב אביהן אין לו במה שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהן כלום ומעלה להן לשבחן בדמים ונותן מעות אם ירצה: גובה את השבח - ואינו מחזיר ללוקח כלום: המגיע לכתפים - כגון תבואה שגדלה כל צרכה נותנה ללוקח או דמיה: לא

בא א מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ו ז ופ"ח וסמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שע"ג ס"א ובהג"ה:

כב ב ג ד מיי' פ"ב מהל' גזילה ואבידה הל' ו סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסב סעי' ב וסעי' ז:

כג ה מיי' פ"ג מהל' נחלות הל' ד סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ו:

כד ו מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הל' ז ופ"ח סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ה:

כה ו מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעי' א

הגהות הב"ח

(א) גמ' ארעא ושבחא כו' לארעא ושבחא כו' למיתב ליה: (ב) רש"י ד"ה בשבח כו' כגון שגזלה ריקנית כצ"ל: (ג) תוס' סד"ה לר"ש כו' דמגופיה שקיל. עי' בהשר"י כתב נפיפן:

הגהות הגר"א

[א] תד"ה בשבח כו' והשתא הוי סברא כו'. נ"ב אבל להרמב"ם ניחא ואזלי לשיטתייהו כנ"ל:

[עי' מ"ש על הגליון תוס' יבמות נב: ד"ה למעוטי]

[לקמן קיט:]

[גרי"ף ובהרא"ש איתא במאי קמיפלגי]

לעיל צג:

ב"מ קי:

כס יד: טו: [קי: בכורות נב:]

[סוכה מד: כתובות נה: לב: ב"מ טו: קי: ב"ב קעג:]

הא דמסיק ביה כשיעור ארעא ושבחא הא דלא מסיק ביה אלא כשיעור ארעא אמר ליה *הניחא למאן דאמר אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסלק ליה לבעל חוב שפיר אלא למ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח מצי מסלק ליה לבעל חוב לימא ליה אי הוו לי זוזי הוה מסלקינא לך מכוליה ארעא השתא הב לי גריוא דארעא שיעור שבחאי אמר ליה הכא במאי עסקינן כגון דשויה ניהליה אפותיקי *דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזה: אמר רבא גזל והשביח ומכר וגזל והשביח והוריש מה שהשביח מכר מה שהשביח הוריש: בעי רבא השביח לוקח מהו בתר דבעיא הדר פשטה מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: בעי רבא השביח עובד כוכבים מהו א"ל רב אחא מדפתי לרבינא תקנתא לעובד כוכבים ניקו ונעבוד אמר ליה לא צריכא כגון דזבניה לישראל סוף הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים לא צריכא כגון דגזל ישראל וזבנה ניהליה והשביחה עובד כוכבים והדר עובד כוכבים וזבנה לישראל מאי מי אמרינן כיון דמעיקרא ישראל והדר ישראל עבדי רבנן תקנתא או דלמא כיון דאיכא עובד כוכבים באמצע לא עבדו ליה רבנן תקנתא תיקו: אמר רב פפא האי מאן דגזל דיקלא מחבריה וקטליה אע"ג דשדיא מארעא לארעא דידיה לא קני מאי טעמא מעיקרא דיקלא מיקרי והשתא נמי דיקלא מיקרי דיקלא ועביד *גובי לא קני השתא מיהת גובי דדיקלא מיקרי גובי ועבדינהו כשורי קני כשורי רברבי ועבדינהו כשורי זוטרי לא קני עבדינהו קצוייתא קני אמר רבא האי מאן דגזל לוליבא ועבדינהו הוצי קני דמעיקרא לוליבא מיקרי והשתא הוצי ועבדינהו חופיא קני מעיקרא הוצי והשתא חופיא ועבדיה שרשורא לא קני מאי טעמא דהדר סתר ליה והוי חופיא *בעי רב פפא נחלקה התיומת מהו תא שמע דאמר רבי מתון אמר רבי יהושע בן לוי ניטלה התיומת פסול מאי

לא יהא לך פרעון אלא מזה · ואי נמי הוו ליה זוזי ללוקח לא מצי מסלק ליה: מה שהשביח מכר · ושקיל לוקח מחצה או שליש או רביע וכן יורש אי נמי כוליה שבחא כמתניתין מפני תקנת השבים כדאמרן לעיל בשמעתא קמייתא: כל זכות שתבא לידו · וכי היכי דגזלן אי אשבח הוה שקיל מחצה או שליש או רביע הכי נמי כי אשבח לוקח שקיל מחצה או שליש או רביע ואליבא דר"ש: וקטליה · קצצו: לא קני · לשלומי דמי אלא יהיב ליה דיקלא גופיה דליכא שנוי השם למקנייה: גובי · בלע"ז טרונקי"ש: קצוייתא · קרשים: הוצי · שנתקן עלה עלה מן השדרה: חופיא · אשקוב"א שבו מכבדים את הבית וחולק כל הוצא לשנים דתו לא הדרא: שרשרא · חבל: *התיומת · כף תומר האמצעי העליון תיומת היא: מאי

הא דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא · פירוש הא דקאמר שמואל ב"ח גובה את השבח דכיון דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא גובה את השבח בחנם מן הלקוחות ונראה דגם מיתמי גבי ב"ח השבח בחנם ואין נותן דמים כמו מן הלקוחות ואע"ג דאין להם על מי לחזור והוי כמו מתנה דלא גבי מינה ב"ח שבחא כדמשמע בפ"ק דב"מ (דף טו. ושם ד"ה ב"ח) דדוקא מלקוחות גובה לפי שכתב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי ואדכי ואמריק זביני אלין אינון ועמליהון ושבחיהון אבל מתנה דלא כתב ליה הכי ואין לו על מי לחזור לא מכל מקום גובה מן היתומים משום דכרעיה דאבוהון נינהו כדמוכח בפ"ק יש בכור (בכורות דף נב.) דתנן אין הבכור נוטל בראוי ולא בשבח ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהם ופריך בגמרא והאמר שמואל ב"ח גובה את השבח ומשני מקולי כתובה שנו כהן ומזונות בנות נמי תנאי כתובה ככתובה דמי והתם משבח יתומים מיירי דאי משבח לקוחות א"כ מאי איריא דלא טרפי בנות משבח והא מגוף הקרקע נמי לא טרפי דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים אלא בשבח יתומים מיירי ודוקא כתובת אשה ומזונות דקילי לא גבי משבח אבל שאר א' גבי ובקונטרס פירש התם מזו הבנות כגון נשא אשה ופסק לזון בתה ה' שנים ולפירושו אין ראיה דאלי מיירי שפיר בשבח לקוחות אבל לא נהירא דא"כ ה"ל למיתני ולא בת אשתו למזונות ועוד דלא שייך בהו תנאי כתובה והא דאמר בהמקבל (ב"מ דף קי.) יתומים אומרים אנו השבחנו ואין השבח שלך משמע דלא גבי משבח יתומים התם מיירי בשעשה אפותיקי ואמרי אנו השבחנו ותן לנו יציאה כדין היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות וכן מוקי לה במסקנא בעשאו אפותיקי וגם בתחילה משמע דמיירי בעשאו אפותיקי דקאמר ע"י היתומים להביא ראיה מ"ט ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ואי לא מיירי דשויה אפותיקי אמאי הויא בחזקת ב"ח ויתמי נייתו ראיה אדרבה ארעא בחזקת יתמי קיימא דאי בעי מסלקי ליה בזוזי ועל ב"ח להביא ראיה אלא ודאי בעשאוהו אפותיקי איירי וגרע כחו של בעל חוב טפי במה שעשה לו הלוה אפותיקי דהויא כאחת משדותיו דמשלם יציאה למי שמשביח ואילו לא עשאו אפותיקי היה גובה הכל מן היתומים בלא פריעת יציאה כמו מלקוחות כדפירשתי והשתא מצינו למימר דבלקוחות נמי אם עשאה אפותיקי יש לו לשלם ללוקח היציאה אפי' מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא ולמסקנא דמוקי לה הכא בעשאה אפותיקי לא נחלק עוד בין מסיק ביה שיעור ארעא ולא מסיק ובטל במסקנא אותו חילוק דכיון שעשאו אפותיקי משלם יציאה אע"ג דמסיק שיעור ארעא ושבחא ומיהו יש לחלק דבלקוחות כיון שיש להם על מי לחזור היכא דמסיק שיעור ארעא ושבחא אינו פורע יציאה אפי' עשאה אפותיקי דמשום דעשה אפותיקי לא יגרע כח ב"ח בכך כיון שיש ללוקח על מי לחזור דדוחק לומר דבמסקנא דמוקי לה בעשאה אפותיקי לא צריך למה שהיה מחלק בין מסיק ביה שיעור ארעא ללא מסיק שהרי · כל אלו דברי רב אשי שהיה משיב לרבינא דבכל הספרים כתוב אמר ליה הא דמסיק ביה שיעור ארעא כו' א"ל הכא במאי עסקינן דשויה ניהליה אפותיקי ואין דומה שהיה חוזר מדבריו הראשונים ומיהו אור"י לפי הספרים שכתוב בהן אמר ליה כאן בשבח המגיע לכתפים כאן כו' אותו תירוץ ודאי לא קאי ומיהו ברוב הספרים גרסינן וכי תימא כאן בשבח המגיע לכתפים כו': **הניחא** למאן דאמר כו' · פלוגתא היא בפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צא: ושם) גבי ההוא גברא דהוו מסקי ביה אלפא זוזי ומאן דאית ליה דלא מצי מסלק ליה היינו רמי בר חמא דסבר התם למימר דהיינו מתניתין: **כל** זכות שתבא לידו · [א]אע"ג דבפ"ק דב"מ (דף טו: ושם) · משמע דאפי' לרב דאמר יש לו שבח בשלא הכיר בה שאינו שלו ולקחה היינו מגזלן אבל נגזל לא יהיב שבח היינו בקרקע שאין נגזלת דגזלן גופיה לית ליה שבח אבל הכא במטלטלין שיש שבח לגזלן מפני תקנת השבים גם ללוקח ממנו יש לו: **דגזל** דיקלא וקטליה · אע"ג דגזל בהמה וקטלה קני התם הוי שינוי דמינכר טפי: **נחלקה** התיומת כו' · מצא ר"י בתשובת הגאונים (א) ניטלה התיומת אותו העלה העליון בראש הלולב שאין עולה למעלה הימנה והוא כשני עלין דבוקין זה בזה ונקראין תיומת וכן משמע מתוך ה"ג שרוצים לפרש כן ולדבריהם לא ימצא לנו לולב כשר כי בטורח נמצאין אותן שיש להם תיומת כזה אפי' אחד בק' מאות ויש לומר שאף לדבריהם אין פסול אלא שהיה מתחילה כענין זה ונחלק שנשתנה מברייתו ובקונטרס פירש נחלקה תיומת שני עלים עליונים האמצעיים שבהם כלה השדרה נחלקה זה מזה ונסדקה השדרה עד העלין של מטה מהן ומתוך פירושו משמע שנסדק השדרה כל כך שנראה העלין העליונים חלוקין ומפוזרין זה מזה ועוד אור"י דיש מפרשים שכל עלי הלולב כפולין כל אחד לשנים ויש בראש הלולב בסוף השדרה ב' עלין יוצאין ממנה שכל אחד כפול לשנים כשאר עלי הלולב ואותם שני עלין היוצאין מראש השדרה נקראין תיומת והכא בעי נחלקה התיומת מהו אם נחלקו זה מזה דהיינו קצת מן השדרה ומיהו אין רוב הלולבין נמצאין כענין זה ומכל מקום יש לומר דבעי דאי משכחת כה"ג תיומת ונחלקה מהו: **ניטלה** התיומת פסול · נראה לר"י דהא דאמר נקטם ראשו פסול היינו שנקטמו הרבה מן העלין תדע דאין לך נקטם יותר מבניטלת התיומת ומשמע דוקא ניטלה אבל נקטם כשר ועוד אר"י דמצי למימר דניטלה אצטריכא ליה דס"ד דהוי הדר טפי כשניטלה כולה יותר מנקטם:

ועבדיה

מסורת הש"ס

[ב"מ טו: קי: ע"ש ועיין תוספות ב"מ לג. ד"ה הניחא]

אגב בסוכה פי' רש"י פירוש אחר

עין משפט נר מצוה

כו א ב מיי' פכ"א מהלכות מלוה ולוה הל' ז סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן קטז סעיף ב:

כז ג ד מיי' פ"ב מהל' גזילה הלכה ד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שסב סעיף ד:

כח ה מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה:

כט ו מיי' שם טוש"ע שם סעי' ו:

ל ז ח ט מיי' שם הלכה יד סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שם סעיף ח:

[ב"מ טו:]

לא י כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט.

לב ל מיי' שם טוש"ע שם סעי' י:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נחלקה וכו' בתשובות הגאונים נחלקה התיומת:

הגהות הגר"א

[א] תוד"ה כל כו' צ"ע כו' · נ"ב ורי"ף אירך דשם בשבחא דממילא וכאן מחמת הוצאה ועי' (אולי צ"ל ומתורץ) בזה קושית המ"מ על הרמב"ם מגמ' דכאן וכן הביא דס"פ המפקיד (ועי' בסמ"ע ריש סי' שנ"ד):

עין משפט
נר מצוה

לג א מיי' פ"ח מהל' גזלה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן תרמה סעיף ג :
לד ב ג מיי' פ"ב מהל' גזילה ואבידה הל' יא סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שם סעיף ה :
לה ד מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ו :
לו ה מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ה :
לז ו מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ו :
לח ז ח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ז :
לט ט י מיי' שם פ"ג הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שסג סעיף ג :
מ כ ל מ נ ס מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף א :

כרא"ש איתא פנים חדשות באו לכאן

[לקמן קיח.]

מא ע מיי' פ"ב מהל' מכירה הלכה י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רכג סעיף א:
מב פ צ מיי' שם הלכה יא ופ"ש טוש"ע שם סעיף ב :
מג ק מיי' פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ד סמג עשין פס טוש"ע ח"מ סימן פס סעיף א :
מד ר מיי' שם פ"ה הלכה א ופ"כ מהל' מכירה הלכה י סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סימן נס סעיף א :

גיטין נג:

הגהות הב"ח
(א) גמ' נסכא קני (מאי אמרת) תא"מ ונ"ב ס"א וכי תימא וכן בסמוך : (ב) שם והא אנן הזקינה תנן אמרי כחשה כעין הזקינה כצ"ל : (ג) שם איפכא תני ומאי (טעמיה) תז"מ ונ"ב ס"א דוחקיה : (ד) רש"י ד"ה פנים וכו' ומשונה היא מהראשונה : (ה) ד"ה גזל וכו' הניכר הוא וקמיים בשינוי הס"ד ואח"כ מ"ה והחמיץ נמי נשתנה ריחו וטעמו ולא מצי למימר ליה הרי שלך לפניך הס"ד : (ו) ד"ה שנפסלה וכו' במום אע"פ שאינו ניכר כדוקין שבעין פטור רכל : (ז) ד"ה ישבע וכו' דאורייתא כגון דקטע לידה דאם וקתבע:

גליון הש"ס
גמ' האי מאן דגזל נסכא מחבריה. עיין מנחות דף קז ע"א תוס' ד"ה ודלמא : שם דגזל פדנא ויקח צמד בקר (ש"א י"א פסוק ז) מתורגם פדנא דתורי : שם משום דברייתא איפכא תניא · עיין שבת דף קמג ע"ב תוספות ד"ה ורי"א : שם חדא מקמי תרתי אפיך · עיין יומא דף נו ע"ב תוספות ד"ה מ"ס :

מאי לאו הוא הדין לנחלקה לא ניטלה שאני דהא חסר לה איכא דאמרי ת"ש דא"ר מתון א"ר יהושע בן לוי [א]נחלקה התיומת נעשה כמי שנטלה ופסול ש"מ אמר רב פפא [ב]האי מאן דגזל עפרא מחבריה ועבדיה לבינתא לא קני מאי טעמא [ג]דהדר משוי ליה עפרא [ד]לבינתא ועבדיה עפרא קני מאי אמרת דלמא הדר ועביד ליה לבינתא האי לבינתא אחריתי הוא ופנים חדשות באו לכאן ואמר רב פפא [ה]האי מאן דגזל נסכא מחבריה ועביד זוזי לא קני מאי טעמא הדר עביד להו נסכא [ו]זוזי ועבדינהו נסכא קני(א) מאי אמרת הדר עביד להו זוזי פנים חדשות באו לכאן [ז]שחימי ועבדינהו חדתי לא קני [ח]חדתי ועבדינהו שחימי קני מאי אמרת הדר עביד להו חדתי *מידע ידיע שיחמייהו : זה הכלל כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה : (*זה הכלל) לאתויי מאי לאתויי הא *דאמר ר' אלעא גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא טובח שלו הוא מוכר ההוא גברא [ט]דגזל פדנא דתורי מחבריה אזל כרב בהו כרבא זרע בהו זרעא לסוף אהדרינהו למריה אתא לקמיה דרב נחמן אמר להו זילו שומו שבחא דאשבח אמר ליה רבא תורי אשבח ארעא לא אשבח אמר כי קאמינא נשיימו כוליה פלגא קאמינא א"ל [ס]סוף סוף גזילה הוא וקא הדרה בעינא דתנן *כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה אמר ליה לא אמינא לך כי יתיבנא בדינא לא תימא לי מידי דאמר הונא חברין עלאי אנא ושבור מלכא אחי בדינא האי אינש גזלנא עתיקא הוא [ו]בעינא דאיקנסיה : **מתני'** *[כ]גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזלה רבי מאיר אומר [ל]בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך [מ]גזל מטבע ונסדק פירות והרקיבו יין והחמיץ משלם כשעת הגזלה *[נ]מטבע ונפסל תרומה ונטמאת *חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונתעבדה בה עבירה או *שנפסלה מעל גבי המזבח או שהיתה יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך : **גמ'** אמר רב פפא לא הזקינה הזקינה ממש אלא אפי' כחשה והא אנן הזקינה תנן (ב) כחשה כגון הזקינה [ס]דלא הדר בריא אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי הכי קאמרי משמיה דרבי יוחנן אפילו גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא טובח שלו הוא מוכר אמר ליה לאו אמינא לך לא תחליף גברי ההוא משמיה דרבי אלעא איתמר : רבי מאיר אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך : אמר רב חנינא בר אבדימי אמר רב הלכה כרבי מאיר ורב שביק רבנן ועביד כרבי מאיר אמרי *משום דברייתא איפכא תניא ורב שביק מתניתין ועביד כברייתא רב מתניתין נמי איפכא תני ומאי (ג) טעמיה דרב דאפיך מתני' מקמי דברייתא אדרבה ניפוך לברייתא מקמי מתניתין אמרי רב נמי מתניתין איפכא אתניה ואי בעית אימא כי לא אפיך חדא מקמי חדא *חדא מקמי תרתי אפיך דתניא *[ע]המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר ברשותי ילדה והלה שותק זכה בה [פ]זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו [צ]זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה לפי *[ק]שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דברי ר' מאיר וחכמים אומרים [ר]אין נשבעין לא על העבדים ולא על הקרקעות האי הלכה כר' מאיר הלכה כרבנן מיבעי ליה הכי קאמר למאי דאפכיתו ותניתו הלכה כרבי מאיר

ומי

ועבדיה זוזי לא קני · דוקא עבדיה זוזי אבל עשה מן הנסכא כלי כגון כוס של כסף קני אע"ג דהדר עביד ליה נסכא דלא גרע מנסרים ועשאן כלים אבל זוזי ולבינה אין תורת חשיבות עליהן כ"כ : **המחליף** פרה בחמור · אורחא דמילתא נקט שדרך להחליף פרה בחמור ולמכור שפחה בדמים אבל אין לפרש דלא מצי למינקט המוכר פרה וולדה לפי שאין פרה נקנית אלא במשיכה ובשעת משיכה רואה אם ילדה אם לאו אבל שפחה נקנית בכסף דעבדים הוקשו לקרקעות דהא רבי מאיר קתני לה ורבי מאיר לא מקיש דהא קאמר דנשבעים על העבדים ועל הקרקעות אית ליה דאין נשבעין כדמוכח בשבועות (דף מג. ושם) גבי יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע וכיון דלא מקיש לענין שבועה ה"ה לענין קנין דהא מייתי ראיה הכא משבועה אגזל ומיהו קצת יש לחלק דלענין גזל ושבועה נראה לגמרא להשוות דתרוייהו נפקי על ידי כלל ופרט גזל לקמן בפ' בתרא (דף קיז:) ושבועות בפרק [שבועת הדיינים] (שבועות דף מב:) : **והלה** שותק זכה בה · לנו"ד דברי ושמא ברי עדיף ניחא ולמאן דאמר לא ברי עדיף אור"י שהוא מפרש דשתיקה כהודאה דמיא ולא כאומר איני יודע :

מאי לאו ה"ה לנחלקה · וכיון דלענין פסול מפסלא לענין מקנה נמי שינוי הוא וקני : פנים חדשות באו לכאן · לא זו היא לבינה הראשונה אלא זו לבינה אחרת שהולך תיקון וגיבול בפני עצמה ומשונה היא (ד) מהראשונים דאי אפשר לנמלם או גדולה או קטנה : נסכא · פלטא של כסף : הדר עביד להו נסכא · אם ירצה ושינוי החוזר לברייתו הוא והכא ליכא למימר פנים חדשות דאין אדם מקפיד על רבועה ותקונה אלא שתהא חתיכה בעלמא : שחימי · שחורין כעין ישנים : ועבדיה חדתי · שליבנה : לא קני · שסופן לחזור ליושנן : נעשה שינוי בידו וקנאו · *לכך דאם טבח ומכר שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ואין משלם אלא כפל : פדנא · תרגום של צמד בקר ופדן ארם על שם ששני ארמים היו ארם נהריים וארם צובה : כרבא · חרישה : דאמר הונא חברין עלאי דאנא ושבור מלכא · שמואל אחי בדינא : **מתני'** בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך · דכקרקע דמי וברשותיה דמריה קיימי : גזל מטבע ונסדק · שינוי הניכר הוא(ה) : ונעבדה בה עבירה · נרבעת או נעבדה פסולה לקרבן כדתניא בשור שנגח ארבעה וחמשה (לעיל דף מ:) : שנפסלה מעל גבי המזבח · במום (ו) שאין ניכר כדוקין שבעין : פטורין · דכל בהמות לאו למזבח קיימי : **גמ'** אלא אפילו כחשה · דלא הוי שינוי כולי האי דלא אישתני כולי גופה : איפכא תניא · רבי מאיר אומר כשעת הגזלה וחכמים אומרים בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך וקאמר רב הלכה כר' מאיר דמתניתין דהיינו רבנן דברייתא : איפכא אתנייה · רבותיו : ואב"א כי לא מפיכנא · מתני' מקמי ברייתא : חדא מקמי חדא · אבל חדא משנה מקמי תרתי ברייתא מפיך והכא תלתי איכא חדא הא דאמרן לעיל ברייתא איפכא תניא ואידך הא דתניא כו' : המחליף כו' · להכי נקט מחליף גבי בהמה ולא תנא מוכר כדנקט בשפחה דבהמה אינה נקנית בכסף עד שימשוך וכי משך דבר הנראה לעינים הוא אם ילדה אם לאו ואין כאן ספק אבל בחליפין מתוקמא כגון שלא משך בעל החמור את הפרה אלא בעל הפרה משך את החמור ונקנית הפרה אל בעל החמור במשיכת החמור בכל מקום שהיא כדתנן קדושין (ד' כח.) כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין ולא ידעינן השתא אי כבר ילדה פרה בשעת משיכת החמור וברשות מוכר ילדה או לאחר משיכת החמור וברשות לוקח [ילדה] : וכן המוכר שפחתו · עבד כנעני נקנה בכסף ואע"ג שאין לפניו בשעת מתן מעות : והלה שותק · ברי ושמא ברי עדיף : ישבע המוכר · דאיכא הודאה במקצת ואיכא שבועה דאורייתא (ז) דקטע לידיה דאם קתבע ליה האי לוקח שפחה שלימה יש לי בידך עם ולדה וזה אומר אין שפחה שלימה יש לך בידי אבל לא ולדה דמודה ליה במקצת ומשום הילך לא מפטר דהא קטע ידה ולאו הילך הוא והכי מוקי לה בהשואל : נשבעין ולא משלמין · מי שתובעים אותו ישבע ויפטר דכתיב (שמות כב) ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע ולא נשבע התובע ויטול : אין נשבעין · וברשות מוכר תעמוד עד שיביא לוקח ראיה אלמא לרבנן עבדי כמקרקעי דמי : אין נשבעין על הקרקעות · בפרק הזהב (ב"מ דף נו.) : אי הכי · דמתניתין נמי בעינן למיתנא איפכא הלכה כרבנן מבעי ליה :

פטור

מסורת הש"ס

עיין כספר פני יהושע

גי' רש"ל מ:

לעיל סס:

[לעיל לג: וש"נ]

ב"מ קז [לעיל לס.]

לעיל סו. לקמן קה.

[ועיין תוספות לקמן דף לה ד"ה פלוגתא]

[שבועות מב: וש"נ]

ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי והאמר *רב דניאל בר רב קטינא אמר רב *התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור ואי ס"ד עבדא כמקרקעי דמי אמאי פטור ברשותא דמריה קאי הכא במאי עסקינן [ג]שלא בשעת מלאכה כי הא *דשלח ליה רבי אבא למרי בר מר בעי מיניה מרב הונא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר או אין צריך להעלות לו שכר ושלחו ליה אינו צריך להעלות לו שכר הכי השתא בשלמא התם בין למ"ד ביתא מיתבא יתיב ניחא ליה בין למ"ד °ושאיה יוכת שער ניחא ליה אלא הכא מי ניחא ליה דנכחוש עבדיה אמרי ה"נ ניחא ליה [ד]דלא ליסתרי עבדיה *בי רב יוסף בר חמא הוו תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי ועבדי בהו מלאכה א"ל *רבה בריה מ"ט עביד מר הכי א"ל דאמר רב נחמן עבדא נהום כריסיה לא שוי אמר ליה אימא דאמר רב נחמן כגון דארו עבדיה דמרקיד בי כובי כולהו עבדי מעבד עבדי א"ל אנא כרב דניאל סבירא לי דאמר רב דניאל בר רב קטינא אמר רב התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור אלמא ניחא ליה דלא ליסתרי עבדיה אמר ליה הני מילי היכא [ה]דלא מסיק בהו זוזי מר כיון דמסיק בהו זוזי מיחזי כרבית דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אף על פי שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר [ו]הלוהו ודר בחצר חבירו צריך להעלות לו שכר א"ל הדרי בי: איתמר התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה אמר רב רצה שכרה נוטל רצה פחתה נוטל ושמואל אמר אינו נוטל אלא פחתה אמר רב פפא לא פליגי [ז]הא דעבידא לאגרא הא דלא עבידא לאגרא ואיבעית אימא הא והא דעבידא לאגרא [ח]הא דנחית ליה אדעתא דאגרא והא דנחית ליה אדעתא דגזלנותא: גזל מטבע ונסדק [וכו']: אמר רב הונא נסדק נסדק ממש נפסל פסלתו מלכות ורב יהודה אמר פסלתו מלכות נמי [ח]היינו נסדק אלא ה"ד נפסל [ט]שפסלתו מדינה זו ויוצאה במדינה אחרת א"ל רב חסדא לרב הונא לדידך דאמרת נפסל פסלתו מלכות הרי פירות והרקיבו יין והחמיץ דכי פסלתו מלכות דמי וקתני משלם כשעת הגזילה א"ל התם נשתנה טעמו וריחו הכא לא נשתנה א"ל *רבא לרב יהודה לדידך דאמרת פסלתו מלכות נמי היינו נסדק הרי תרומה ונטמאת דכי פסלתו מלכות דמי וקתני אומר לו הרי שלך לפניך א"ל התם לא מינכר היזיקה הכא מינכר היזיקה איתמר המלוה את חבירו על המטבע [י]ונפסלה המטבע רב אמר נותן

רש"י

פטור · מלשלם לבעליו שכרו: שלא בשעת מלאכה · בשעה [שאינו רגיל] לעשות מלאכה אלא שאין עכשיו עליו מלאכה לעשות דזה נהנה וזה אין חסר הוא ופטור: כדשלח ליה כו' הדר בחצר חבירו · ואוקמינא לה בפ"ב (דף כא.) בחצר דלא קיימא לאגרא: ביתא מיתבא יתיב · זה הדר בתוכה ההנהו לביה זה שהוא מיושב בדיורין: יתיב · אין חרב לפי שהדר בתוכה טח ומשפץ סדקיה תמיד: ושאיה יוכת שער · שד הוא ושמו שאיה מכתת שעריה וכותלי בית שאין אדם דר בתוכה: דלא נסתרי · שלא ילמד דרכי הבטלה: פחתה · אם נשברה או נתקלקלה ודמי פחתה יתירין על שכרה נוטל דמי פחתה: עביד לאגרא · מסתמא כי נחית לה אדעתא דאגרא נחית הלכך לאו בתורת גזלן דיינינן ליה ונותן שכרה על כרחו אם רבין הן על דמי פחתה: הא דלא עבידא לאגרא · לא יהיב ליה אלא פחתה: נחת לה אדעתא דאגרא · רצה שכרה נוטל ואם פחתה יתר על שכרה נוטל דמי פחתה דהא ע"כ שקלה וגזל הוא: נחית לה אדעתא דגזלנותא · אפי' שכרה גדול מפחתה לא יהיב אלא פחתה דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה: פסלתו מלכות · המלך צוה שלא יצא לא במדינה זו ולא במדינה אחרת: היינו נסדק · דכיון דלא *נסדק לגמרי היזק גמור הוא ומשלם כשעת הגזלה: אלא היכי דמי נפסל · דקתני מתניתין הרי שלך לפניך כגון שפסלתו מדינה זו בני מדינה פסלוהו מעלמן: ויוצא במדינה אחרת · שיכול לומר לו לך להוציאו שם: תרומה לא מינכר היזיקה · לא נשתנה מראיתה משאר חטים: הכא מינכרא היזיקה · שאין צורה זו דומה לצורה של כל היוצאים עכשיו וכשנגזלה היתה היו כל צורות המדינות שוות לה: המלוה את חבירו · שום פרגמטיא: על המטבע · שקצץ לו מעות: נותן

תוספות

ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי והאמר רב דניאל בר רב קטינא כו' · ואם היה כמקרקעי נמי אפי' נחת ליה בתורת גזלנות לא נפק מרשותיה דמריה דהוי קרקע דאין נגזלת ומשלם אגרא היכא דקאי לאגרא כמו ספינה דלקמן היכא דלא נחת ליה בתורת גזלנות:

הלוהו ודר בחצירו · כולה סוגיא דהכא כלישנא קמא דאיזהו נשך (ב"מ דף סד: ושם) ל"ע היאך הלוה מותר לעשות שום טובה למלוה אפי' דברים שהיה עושה לו בלא הלואה ואפילו דברים שאין רגילות ליטול מהן שכר יהא אסור דומיא דחצר דלא קיימא לאגרא וכ"ש דברים שאין רגילות להשאיל בחנם כגון להשאיל סוסו שיהא אסור אפי' הוא כ"כ אוהבו שבלאו הכי היה משאילו וא"כ יותר מדאי יש לו ליזהר לנוה שלא יעשה למלוה שום הנאה וי"ל דדוקא מילי דפרהסיא ואוושא טובא כגון לדור בחצירו ולתקוף בעבדו אבל להשאיל לו כליו או אפי' סוסו כיון דבלאו הכי משאילו מותר ודיקא נמי דנקט במתני' חצירו ולא נקט לא ישכיר לו כליו או בהמתו בפחות ועוד שמא י"ל דכל היכא דקודם הלואה היו אוהבים זה את זה שהיו משאילין חצר זה לזה אם היו צריכין מותר להשאיל אף לאחר הלואה ומתני' דאיזהו נשך (שם) בסתם בני אדם שאין רגילות שיהא עושה לזה למלוה אותה הנאה בלא הלואה דומיא דהקדמת שלום שאין אסור אלא באותו שלא היה רגיל להקדים לו מקודם לכן ומיהו אפילו דבר שהיה משאילו בלאו הכי כגון חצר דלא קיימא לאגרא אם נכנס שלא מדעת חבירו חייב אע"פ שאם לא הלוה לו לא היה חייב לתת לו שכר כדמשמע הכא ולפי זה ההיא דאיזהו נשך (שם) איירי דוקא בחצר דקיימא לאגרא דהתם איירי מדעתו כדקאמר לא ישכור הימנו בפחות אבל בלא קיימא לאגרא היה מותר כיון דברשותו נכנס וגם בלא הלואה היה מניח לו לדור בחנם והאי דקאמר התם עלה דמילתא דהכא מאי קמ"ל תנינא ומשני מהו דתימא ה"מ חצר דקיימא לאגרא כו' קמ"ל לא בעי למימר קמ"ל דמתניתין איירי אפילו בדלא קיימא לאגרא דמתניתין ודאי לא מיירי אלא דוקא בדקיימא לאגרא כיון דמיירי מדעתו אלא ה"פ קמ"ל דאפי' לא קיימא לאגרא אסור היכא דלא הוי מדעתו ופירוש זה דחוק דהפשט משמע דאמתניתין קאי וקמ"ל דמתני' איירי אפי' בדלא קיימא לאגרא הע"ג דאיירי שנכנס מדעתו:

המלוה את חבירו על המטבע · פ"ה הלוה לחבירו שום פרקמטיא על המטבע שקצץ לו במעות נותן לו מעות שיוצאין בשעת פרעון דהא קבל עליו לתת מטבע ודוקא הלוהו פרקמטיא אבל הלוהו מעות מה שהלוהו משלם לו עכ"ל הקונטרס ולפירושו נראה דאם הלוהו מעות נמי וקצב לו שישלם לו מעות דמשלם מטבע היוצא באותה שעה דמעות שנפסלו לאו מטבע נינהו ולא נקט בקונטרס פרקמטיא אלא משום דכשמלוה אדם מעותיו אין רגילין להזכיר דבר אבל כשמוכר פרקמטיא אפי' אמר סתם כך וכך מעות התן צריך לשלם לו מטבע היוצא וקשה לפירושו דה"ל למימר המוכר לחבירו על המטבע או ה"ל למינקט הקיף ועוד כיון דמעות פרקמטיא זוקף עליו במלוה אין סברא כלל לחלק בין הלוהו מעות לפרקמטיא שמכר במעות ונראה לפרש דאין חילוק בין מכר לו פרקמטיא בין הלוהו מעות ומיירי כשהתנה עמו ע"מ שישלם לו מעות וכיון שפירש לו כך סתמא דמילתא לכך פירש שאם יפסל יתן לו מטבע היוצא דאותו שנפסל אין שמו מטבע ושמואל סבר דכיון שיוצא במישן שם מטבע עליו ועוד אור"י די"ל כגון שהלוהו סלע חטין ואמר לו או תחזור לי סלע או כך וכך מעות ואילו במעות לחודייהו קצב היה משלם לו מטבע שנפסל אבל הכא שלא זקף עליו במלוה גמורה שיכול לפרוע לו חטין אם ירצה נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ולכל הפירושים אם הלוהו מעות סתם מעות שהלוה לו יפרע

עין משפט נר מצוה

מה א ב ג מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה ז סמג עשין סג ולאוין קנג טוש"ע ח"מ סימן שסג סעיף ד:

מו ד ה מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הלכה ג סמג שם טוש"ע י"ד סימן קסו סעיף א:

מז ו ז מיי' פ"ג מהל' גזילה ואבידה הלכה ח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שסג סעיף ה:

מח ח ט מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף א

מסורת הש"ס

(ב"מ סד:)

[לעיל כא. ע"ש ב"מ סד:]

ב"מ שם [וע"ש ברש"י ותוס']

(דלא נפיק מגמרי כצ"ל)

[זיל רבה דלא משמת רב יהודה טולד רבא כמבואר קדושין סג:]

נ"ל רבא

נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ושמואל אמר יכול לומר לו לך הוציאו במישן אמר רב נחמן מסתברא מילתיה דשמואל דאית ליה אורחא למיזל למישן אבל לית ליה אורחא לא איתיביה רבא לרב נחמן *אין מחללין על המעות שאינם יוצאות כיצד היו לו מעות כוזביות ירושלמיות או של מלכים הראשונים אין מחללין הא של אחרונים דומיא דראשונים מחללין א"ל הכא במאי עסקינן כשאין מלכיות מקפידות זו על זו אלא כי אמר שמואל כשמלכיות מקפידות זו על זו היכי מצי ממטי להו (א)דממטי לה ע"י הדחק דלא בחשיואי משכחי קפדי ת"ש אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל ושל בבל והן כאן של בבל והן בבבל מחללין קתני מיהת אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל אע"ג דסופו למיסק להתם הכא במאי עסקינן כשמלכיות מקפידות זו על זו אי הכי של בבל והן בבבל למאי חזו חזו דזבין בהו בהמה ומסיק לירושלים והתניא התקינו שיהו (ב) המעות יוצאות בירושלים מפני כך א"ר זירא לא קשיא כאן בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם כאן בזמן שיד אומות העולם תקיפה על עצמן ת"ר איזהו מטבע של ירושלים דוד ושלמה מצד אחד וירושלים עיר הקודש מצד אחר ואיזהו מטבע של אברהם אבינו זקן וזקינה מצד אחד ובחור ובתולה מצד אחר בעא מיניה רבא מרב חסדא המלוה את חבירו על המטבע והוסיפו עליו מהו אמר לו נותן לו מטבע היוצא באותה שעה א"ל ואפילו כי נפיא א"ל אין א"ל אפי' כי תרטיא א"ל אין והא קא זיילן פירי אמר רב אשי חזינן אי מחמת טיבעא זל מנבינן ליה

ואי

נותן לו מטבע היוצא· בשעת פרעון דהא קיבל עליו לתת לו מטבע והאי לאו מטבע הוא ודוקא הלוהו פרגמטיא אבל הטוהו מעות את שהלוהו משלם לו: על מעות שאין יוצאות· כלל בירושלים דלאו כסף צורה קרינא ביה: כוזביות· מטבע של בן כוזיבא וירושלמיות הוו וה"נ כוזביות ירושלמיות או של מלכים הראשונים וכוזביות וירושלמיות לא נפקי כלל ל"א כוזביות של כזיב וה"נ כוזביות או ירושלמיות או של מלכים הראשונים: הא של אחרונים· דנפקי במדינה אחרת ודומיא דראשונים הוא בכך דאין יוצאות כאן במקומו של בעל הבית שנפסלו בכאן: מחללין· ואף על גב דלית ליה אורחא להתם במקום שיוצאין שהרי בירושלים צריך לילך ולהוציאן וקשיא לרב נחמן אליבא דשמואל דאמר אבל לית ליה אורחא למישן לא: אלא כי אמר· רב נחמן אליבא דשמואל דכי לית ליה אורחא למישן לא: כשמלכיות מקפידות· בתמיה אי הכי כי אית ליה אורחא למישן היכי מצי ממטי להו הא כי בדקי להו בני מדינה זו ומשכחי ליה אותן מעות מפסדי ליה: ומשני דלא בחשי· שאין מקפידין כל כך שיהו בודקין ומחפשין על דבר זה ואי אשכחי קפדי הלכך אית ליה אורחא שצריך לילך שם יקבלם ויוציא לשם בסחורה ואי לאו הואיל ואין יכול להראותם בכאן בפרהסיא לבני מישן הבאים כאן אם רוצה לא יקבלם: אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל· אין מחללין מעשר שני על מעות של כאן ירושלים והמעות והבעלים בבבל הואיל ואינן יוצאות מיד במקום שהן שם דבעינן מלוי בידך וליכא ולא על של בבל והן בכאן בירושלים והפירות לא שני לן כל היכא דאיתנהו יכול לחללן והן חוץ לירושלים קתני מיהת אין מחללין על המעות של כאן והן בבבל אלמא אע"ג דאית ליה אורחא למישן כגון הכא דסופו לעלות' כאן ולהוציאן ואפ"ה לא קרי להו מעות היוצאות: מקפידות זו על זו· יתר מדאי דבחשי וגדקי הלכך מסוכנות הן של בבל במלכות ירושלים דמקפדת ובחשי טפי: למאי חזי· הא לא מצי לאמטוייהו (ג)להכא: והתניא התקינו כו'· ואמאי תני לעיל ולא על של בבל והן כאן: דוד ושלמה· כתוב מצד אחד ומצד שני כתוב ירושלים עיר הקדש: בחור ובתולה· יצחק ורבקה: זקן וזקינה· אברהם ושרה: והוסיפו עליהן מהו· אליבא דרב דאומר נותן לו מטבע של אותה שעה היכא דהוסיפו עליו מאי אמר רב: באותה שעה· בשעת פרעון: כי תרטיא· סלע גדול במדה מחזקת רובע: והא קזיילן פירות· לגבי מטבע זו נמצא שמשתכר זה בתוספת ואינה דומה לראשונים והוי רבית:

נוהגת

יפרע לו אפי' שנפסל ואם תאמר ומ"ש מגזלן דתניא גזל מטבע ונפסל אומר לו הרי שלך לפניך משמע משום דישנו בעין אבל ליתנהו בעין משלם כשעת הגזילה והכא גבי הלואה אפי' איתנהו בעין כי ליתנהו דמי דמלוה להוצאה ניתנה וי"ל דיש לחלק בין הלואה לגזילה דמטבע שנפסל חשיב כהוזל וכמעיקרא שוין ד' ולבסוף שוין זוזא גבי גזלן אמרינן דכי ליתנהו בעין דמשלם כדמעיקרא אבל גבי הלואה היכא דהוזל משלם כי זולא דהשתא כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עה.) מלוה אדם כור חטין הוזלו נותן חטין הוקרו נותן דמיהן ומטבע שנפסל ודאי הוי כהוזל ונראה דרב ושמואל סברי כרב הונא דלעיל דלרב יהודה דחשיב מטבע שנפסל כנסדק גבי הלואה לא מצי פטר נפשיה במטבע שנפסל אבל לרב הונא דלא חשיב ליה כנסדק מצי פטר ליה נפשיה בנפסל אע"פ דרב הונא מדמה מטבע שנפסל לתרומה ונטמאת וחמץ שעבר עליו הפסח והא פשיטא דאין לוה יכול לשלם תרומה טמאה תחת תרומה טהורה וחמץ אסור בתשלומין היתר לא דמי לגמרי דמטבע שנפסל דמי להוזל והנהו לא דמו להוזל ומכל מקום כשהוא בעין יכול לומר הרי שלך לפניך וכשאינו בעין אפי' בהוזל משלם כדמעיקרא:

*אי הכי של בבל והן בבבל למאי חזי: קצת משמע דלא פריך אלא לרב נחמן דאוקי מילתא דשמואל דוקא בדאית ליה אורחא למישן מדפריך א"ה של בבל כו' משמע דאי לאו דאוקמא כשמלכיות מקפידות לא הוה קשה ולא מידי וקשה לר"י דבלאו רב נחמן צריך ע"כ לאוקמי ברייתא בתרייתא כשמלכיות מקפידות דלא תיקשי מינה לשמואל דחשיב ליה מטבע אפילו לית ליה אורחא למישן אי ליתא לדרב נחמן והכא קתני דאין מחללין על מעות של כאן והן בבבל ואע"ג דאית ליה אורחא לירושלים ותקשי נמי עלה דברייתא בתרייתא מההיא דלעיל דשל מלכים אחרונים מחללין אע"ג דאין יוצאות שם במקום שעומד לפי שיוצאת במקום אחר והכא קתני דעל מעות של כאן והן בבבל אין מחללין אע"ג דיוצאות בירושלים אלא התם איירי כשאין מלכיות מקפידות אם נראות מטבע של מלך האחד במדינתו של זה הלכך [באים] בני מלכיות אחרת כאן ומוכרין בהמתם במטבע שלהם ויכול הוא להוציאם בירושלים לבני שאר מדינות הבאות לכאן והכא איירי במקפידות ונראה לר"י דודאי אי לאו מילתיה דרב נחמן הוה א"ש הכל ולא הוה צריך לאוקמא ברייתא בתרייתא כשהמלכיות מקפידות דלא קשה מיניה לשמואל ולא לההיא ברייתא דלעיל דיש לחלק בין מעות של כאן והן בבבל להנהו דלעיל דאיירי במטבע שנפסל במקום אחד ויוצא במקום אחר דהתם ודאי חשוב מטבע דקודם שנפסלה היה שם חשוב מטבע ועדיין מטבע קיים לבני אותו מקום עצמו שנפסל שם שיכולין להוציאו במקום אחר אבל של כאן והן בבבל לא היה עליו שם מטבע בבבל מעולם ולכך אין מחללין אע"ג דאית ליה אורחא לירושלים אבל לרב נחמן דאוקי מילתא דשמואל דוקא בדאית ליה אורחא למישן אבל כי לית ליה אורחא למישן לא חשיב מטבע מטעם שהיה כבר מטבע באותו מקום ועדיין יכול להוציא במישן ולא תלי אלא באית ליה אורחא להתם א"כ כך יש לו מטבע שהיה כבר במקום זה כמו מטבע של מקום אחר שלא בא מעולם כאן א"כ של כאן והן בבבל נמי ליסויה ליה מטבע דהא אית ליה אורחא לירושלים:

דזבין בהו בהמה ומסיק לירושלים· ואם תאמר והתניא בפרק האיש מקדש (קדושין דף נה:) אין לוקחין בהמה במעות מעשר שני ויש לומר דפלוגתא היא בפרק לולב הגזול (סוכה דף מ:) דתניא אחד שביעית ואחד מעשר שני מתחללין על בהמה היא דברי ר"מ וחכמים אומרים על שחוטין מחללין על חיין אין מחללין ולר"מ אפי' לכתחילה שרי כדמוכח בתוספתא דהתם דקתני בהדיא מחללין והא דקתני בסוכה מתחללין משום רבנן דאפי' בדיעבד אין מתחללין ועוד י"ל דבשמעתין כיון דאי אפשר בענין אחר שאין יכול להעלות המעות בירושלים שרי למיזבן בהו בהמה לכולי עלמא וטעמא דאין לוקחין בהמה ממעות מעשר שני פירש בקונטרס בקדושין (דף נה:) משום כחשא ואין הטעם בשביל כן אלא כלמפרש בסוכה (דף מ:) דאמר התם מחלוקת בזכרים אבל בנקבות דברי הכל בשחוטין מתחללין ועל חיין אין מתחללין שמא יגדל מהם עדרים ובזכרים פליגי אי גזרינן זכרים אטו נקבות אי לא וכן מפרש בירושלמי דמסכת מעשר שני דטעמא דאסור לקנות זכרים גזירה אטו נקבות: שיהו כל המעות יוצאות בירושלים· טעמא מפרש במסכת שקלים (דף ח) דתקנו משום שקלים שהיו מביאין לירושלים מכל המקומות:

מטבע של אברהם אבינו זקן וזקינה מצד אחד· בבראשית רבה דרש ואגדלה שמך שיצא לו מוניטי"ן בעולם ומהו מוניטי"ן זקן וזקינה מכאן בחור ובחורה מכאן ונראה לא שהיה בו צורת זקן וזקינה מכאן בחור ובחורה מכאן דאסור לעשות צורת אדם אלא כך היה כתוב מצד אחד זקן וזקינה ומצד אחר בחור ובתולה וכן פירש בקונטרס גבי דוד ושלמה וירושלים עיר הקודש שכך היה כתוב במטבע*:

מט א ב מיי' פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה יב סמג לאוין קסג טוש"ע ח"מ סימן עד סעיף ז וטוש"ע י"ד סימן קסה:

נ ג מיי' פ"ד מהלכות מעשר שני הלכה י סמג עשין קלו טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קלח

נא ד מיי' שם הל' יד:

נב ה ו מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה יא סמג לאוין קסג טוש"ע י"ד סימן קסה·

עין במפרשי ש"ס מה שכתבו בדיבור זה

הגהות הב"ח
(א) גמ' ממטי להו (דממטי לה ע"י הדחק) תא"מ ונ"ב רש"י לא גריס ליה: (ב) שם שתקינו שיהיו כל המעות: (ג) רש"י ד"ה למאי וכו' לאמטויינהו להתם כצ"ל:

פ"ק דתוספתא דמעשר שני

[ועי' תוספות ע"ז נב: ד"ה דינרי ונבטרי ג.ד"ה דיבס]

ואי מחמת תרעא זיל לא מנכינן ליה והא קא שבח לענין נסכא אלא "כי הא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי עובדא בזוזי דאגרדמים טייעא עד י' בתמניא אמר רבה "הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור מאי טעמא אמר הא מנח קמך אי בעית שקליה והני מילי בצלולין דקא חזי ליה אבל עכורין דלא קחזי ליה לא והני מילי דאדייה אדויי אבל שקליה בידיה מיגזל גזליה השבה בעי מיעבד מתיב רבא *"אין מחללין על מעות שאינן ברשותו *כיצד היו לו מעות בקסטרא או בהר המלך או שנפל כיסו לים הגדול אין מחללין אמר רבה שאני לענין מעשר דבעינן מצוי בידך דרחמנא אמר °וצרת הכסף בידך וליכא ואמר רבה "השף מטבע של חבירו פטור מאי טעמא דהא לא עבד ולא מידי וה"מ דמחייה בקורנסא וטרשיה אבל שייפא בשופינא חסורי חסריה מתיב רבא *"הכהו על עינו וסמאה על אזנו וחרשו עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות רבה לטעמיה *"דאמר רבה חרשו לאביו נהרג שאי אפשר לחרישה בלא חבורה דטפתא דדמא נפלת ליה (א) באוניה ואמר רבה "הצורם אוזן פרתו של חבירו פטור מאי טעמא פרה כדקיימא קיימא דלא עבד ולא מידי *וכולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי מתיב רבא *"העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים מלאכה הוא דלא מינכר היזיקה אבל צורם דמינכר היזיקה הכי נמי דמחייב בדיני אדם אמרי הוא הדין דאפילו צורם פטור והא קא משמע לן דאפילו מלאכה דלא מינכר היזיקה חייב בדיני שמים *ואמר רבה השורף "שטרו של חבירו פטור דאמר ליה ניירא קלאי מינך מתקיף לה רמי בר חמא היכי דמי אי

רש"י

מחמת תרעא · שבאו גשמים ונמלאו רוב הבורות בעולם והוזלו הפירות: לענין נסכא · אם בא להתיכן ולעשות מהן גרוטאות יש יותר מן הראשונים והוי רבית: עבדו עובדא · באדם שהלוה את חבירו על המטבע והוסיפו עליו והלכו אצל אגרדימוס סוחר ישמעאל והיה לו מן הראשונה ומן השניה ונמלאו בח' של מטבע שניה י' מן הראשונה ונתן לו שמנה: אמר רבה גרסינן בכולהו: הזורק מטבע של חבירו בים · אע"ג שאין יכול ליטלו: פטור · כדמפרש ואזיל דלא שקליה בידיה אלא דאדייה שהיתה ביד בעלים והכהו זה תחת ידו וניתזה לים הואיל וצלולים הן וקא חזו ליה אמר ליה הא מנח קמיך ואינה אבודה ואי משום דבעי למיתב זוזא לבר אמוראה למיטש ולמישקליה גרמא הוא שגורם להפסידו אותו שכר וגרמא בנזקין פטור: אבל עכורין · בשעת התזה דהוה ליה מעשה בידים אבוד הוא ואין זה גורם אלא ממש דהא ממש התיזו. היה לו מעות בקיסטרא · מקום והוא רחוק מאד ויש בו סכנת דרכים ואין שיירות מצויות שם: אין מחללין · אלמא אבוד חשיב ליה בים הגדול: השף · אשפריי"ר בלע"ז שפחת את הצורה: בקורנסא · מרטי"ל בלע"ז: וטרשיה · עשאן כאבן חלקה לשון טרשים: בשופינא · לימ"א בלע"ז של נפחים: חסורי חסריה · וממש הוא ולא גרמא טעמא דרבה בכולהו משום גרמא בנזקין הוא ופטור: על אזנו וחרשו · אלמא אף על גב דלא חסריה כיון דעשה מעשה בגופו לאו גרמא קחשיב ליה אלא ממש והכא נמי כיון דמחייה בקורנסיה ופחתיה *ועל ככה חסרו דמים מעשה הוא: רבה לטעמיה · הלכך גבי עבד נמי חסרון הוא [וכנגד אזנו פטור משום דבהכי לא הוי ליה למיחש והאי ודאי גרמא הוא]: הצורם · אשקרניי"ר בלע"ז פוגם: במי חטאת · שקל כנגדן משקולות ופרה וכל מעשיה נפסלים במלאכה:

תוספות

עד י' בתמניא · פי' בקונטרס ונותן לו שמונה ולפירושו חשיב ממעלה למטה כלומר י"ב או י"א בתמניא עד י' בתמניא א]יהיב ליה תמניא אבל הא תשעה מן הראשונים בתמניא בשניים יהיב ליה ט' מן השניים תחת ט' של ראשונים או י' בי' ור"ח פי' עד י' בתמניא ויהיב ליה י' ולפירושו הוי מלמטה למעלה:

עכורין וצלולין · לאו דוקא אלא אפי' עכורין אי מלי בר אמוראה למשקלינהו הוו כצלולין ואפי' צלולין אי לא מלי למשקלינהו חייב והא דנקט צלולין ועכורין משום דסתם צלולין מלי שקיל להו בר אמוראה וסתם עכורין לא מלי שקיל בר אמוראה:

וה"מ דאדייה אדויי · משמע הכא דלא חשיב הגבהה כי אדייה אדויי בלא נטילה בידו אע"פ שעומד באויר למעלה מג' קודם שיפול לגמרי וכן בהניזקין (גיטין דף נט:) גבי עני המנקף בראש הזית וקשה דבפ"ק דב"מ (דף ט. ושם*) אמר גבי טלית שראשו אחד על העמוד וראשו אחד מונח ע"ג קרקע שאם הגביה אדם ראשו המונח ע"ג קרקע ונתק ראש שע"ג העמוד להביאו אצלו שהוא קונה מטעם הגבהה ואי משיכה קאמר התם אמאי נקט ראשו אחד ע"ג העמוד אלמא חשיב הגבהה הואיל ומביאו על האויר למעלה מג' וי"ל דהתם חשיבא הגבהה טפי לפי שראשו אחד אוחז בידו א"כ התם מיירי כגון שידו כ"כ בגובה כשינתקנו לא יפול ראשו לארץ אלא יהא מוגבה ג' מעל הארץ וא"ת דבסוף שילוח הקן (חולין דף קמא:) משמע דכי טריף אקן ומתגבהי יונים דחשיבא הגבהה לקנות אע"פ שאין תופסם בידו וי"ל דדוקא הכא ובהניזקין לא חשיבא הגבהה דאיכא תרתי לגריעותא דלא תפסם וגם אין מגביה אלא מפיל אבל יונים דמתגבהי חשיבא הגבהה אבל אם היו נופלין למטה ע"י טריפת הקן לא היה קונה כיון שאין תפוס בידו כלל ולפי' זה הו"מ לפלוגי הכא באדייה אדויי בין דרך ירידה לדרך עלייה אלא דניחא ליה לפלוגי בדרך ירידה גופיה בין אדייה אדויי בין שקליה בידיה אי נמי אין חילוק בין דרך ירידה לדרך עליה דאפילו דרך עליה לא קני הכא באדייה אדויי לפי שאין דרך הגבהה בזה הענין אבל ביונים שהן בעלי חיים דרך הגבהה בכך כמו קורא לה והיא באה או הכישה במקל ורצתה לפניו דחשיב משיכה אף על פי שהלכה מאיליה ומיהו אם היו היונים יורדים ע"י טריפת הקן לא חשיב הגבהה אלא עלייתם דוקא:

השף מטבע של חבירו פטור · נראה דרבה סבר פסלתו מלכות לא הוי כנסדק דאי הוי כנסדק אם כן כ"ש דשף מטבע הוי כנסדק והרי חסריה טובא ואמאי פטור:

מתיב רבא הכהו על עינו וסמאה על אזנו וחרשה עבד יוצא בהן לחירות · ואמאי והא לא חסריה דאין בו פגם וחסרון אלא כיון שקלקלו חייב אע"פ שאין בו שום פגם וחסרון והואיל וכן הוא ה"נ ליחייב ומשני רבה לטעמיה כו' ויש שם חסרון טיפתא דדמא דנפלה באזניה וכיון דיש חסרון באותו קלקול חייב על כל הקלקול כמו בשפייה דחייב בכל הקלקול דליחייביה על מה שחסריה לא היה צריך רבה להשמיענו דחייב וא"ת ואמאי עבד יוצא בהן לחירות הא בעינן מומין שבגלוי דומיא דשן ועין וכתבו היכי הוי בגלוי וי"ל כהי שאין ניכר בו כלום כשהוא ישן או עומד במקום אחד ושותק מכ"מ כיון דלפי מנהגו שמתנהג והולך ניכר שהוא חרש חשיב מום שבגלוי ועי"ל דאין צריך שיהא קלקול בגלוי אלא שהאבר שיש בו קלקול יהא בגלוי:

הצורם אוזן פרתו של חבירו פטור · והא דתנן לעיל (דף צו:) גזל בהמה ונתעבדה בה עבירה או שנפסלה מעל גבי המזבח אומר לו הרי שלך לפניך ונפסלה היינו שנפל בה מום דאי נרבעה היינו שנעבדה בה עבירה ומשמע דוקא שנפסלה מאיליה אבל הטיל בה מום בידים חייב וי"ל דמתני' איירי בבהמה קדושה דודאי לגבי מזבח קיימא:

הא קמ"ל דאפי' מלאכה דלא מינכר היזיקה · תימה דבפרק הניזקין (גיטין דף ושם*) פריך מהכא למ"ד היזק שאין ניכר שמיה היזק דעושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור ואי שמיה היזק אמאי פטור ומאי קושיא הא אפי' בצורם אוזן דמינכר פטור משום דסתם שוורים לאו לגבי מזבח קיימי וא"ל דהתם פריך מפרת חטאת דפרה אדומה דדמיה יקרים פשיטא דלגבי מזבח קיימא והכא בשמעתין פריך לרבה ממי חטאת דסתם מים לאו למי חטאת קיימי דקודם קידושן דוקא פסלה בהן מלאכה כדתנן במסכת פרה (פ"ד מ"ד) ומים המלאכה פוסלת בהן עד שיטילו את האפר לתוכן ותניא נמי בספרי יכול אף משיקדשו בכלי תלמוד לומר למי נדה וכבר הם מי נדה דע"כ בגיטין (דף נג. ושם) ממי חטאת נמי פריך מדמשני התם מי חטאת ששקל בהן משקלות וי"ל דכיון דנקט מלאכה לרבותא כדקאמר הכא דאפי' מלאכה דלא מינכר היזיקה חייב בדיני שמים א"כ דייק שפיר התם דהיזק שאין ניכר לא שמיה היזק דאי שמיה היזק אין כאן שום רבותא במאי דנקט מלאכה כיון דבכל מקום חשיב שאינו ניכר כניכר ועוד יש לומר דרבה סבר דהיזק שאין ניכר לא שמיה היזק אבל למ"ד שמיה היזק כ"ש דמחייב בצורם דמינכר טפי ורבא דפריך בשמעתין לרבה סבר בצורם הוי מינכר היזיקה וחייב אפי' למ"ד היזק שאין ניכר לא שמיה היזק כדקאמר מלאכה דלא מינכר היזיקו אבל צורם דמינכר היזיקו הכי נמי דמחייב וא"ת היאך יכול אדם לפסול פרתו של חבירו והא בעינן עובד דומיא דעבד דניחא ליה ויש לומר הני מילי בנעשית המלאכה מאיליה אבל בעושה המלאכה בידים לא בעיא אלא שיהא ניחא ליה לעושה וכן בהכשר דבעינן יותן דומיא דכי יתן:

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פ"ד מהלכות מלוה הלכה יב סמג לאוין קפג טוש"ע יו"ד סימן קסה:

נד ב מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף א וסעיף ג בהג"ה:

נה ג מיי' פ"ד מהלכות מעשר שני הלכה יא סמג עשין קלו טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קלח:

נו ד מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין קע טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף א ועיין שם בסעיף ג בהג"ה:

נז ה מיי' שם הל' יא:

נח ו מיי' שם הלכה ט סמג שם טור ש"ע שם סעיף ג [רב אלפס כאן ובסוף פ"ב דף יב:]: [ד"ה הואיל]

הגהות הב"ח

(א) גמרא נפלת ליה באודניה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה עד י' וכו' עד עשר בתמניא יהיב ליה תמניא · עיין ים של שלמה בפירקין סי' טו ובשו"ת מהר"א ששון ר"ס קנג בביאור דבריהם:

מסורת הש"ס

[תוספתא פ' א מעשר שני ב] [ירושלמי פ"ב דמע"ש]

לעיל נה. קדושין כה:

לעיל פו.

[קדושין סו.]

גיטין נג. לעיל נו.

רש"ל

גיטין נג:

נכתוב

אי דאיכא סהדי דידעי מאי הוה בשטרא ליכתבו ליה שטרא מעליא ואי דליכא סהדי אנן מנא ידעינן אמר רבא *תהא במאמינו אמר רב דימי בר חנינא הא דרבה מחלוקת ר"ש ורבנן היא לר"ש דאמר *דבר הגורם לממון כממון דמי מחייב לרבנן דאמרי דבר הגורם לממון לאו כממון דמי לא מחייב מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע אימר דשמעת ליה לרבי שמעון דבר הגורם לממון כממון דמי בדבר שעיקרו ממון כדרבה דאמר רבה גזל חמץ לפני הפסח ובא אחר ושרפו במועד פטור שהכל מצווים עליו לבערו לאחר הפסח מחלוקת ר' שמעון ורבנן לרבי שמעון דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי חייב לרבנן דאמרי דבר הגורם לממון לאו כממון דמי פטור בדבר שאין עיקרו ממון מי אמרינן *אמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא ומאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי ניירא בעלמא הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי ואגבי ביה כי כשורא לצלמא: חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך: מאן תנא אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אמר רב חסדא ר' יעקב היא דתניא *שור שהמית עד שלא נגמר דינו מכרו מכור הקדישו מוקדש שחטו בשרו מותר החזירו שומר לבעליו מוחזר משנגמר דינו מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש שחטו בשרו אסור החזירו שומר לבעליו אינו מוחזר רבי יעקב אומר *אף משנגמר דינו החזירו שומר לבעליו מוחזר מאי לאו בהא קמיפלגי דרבי יעקב סבר אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך ורבנן סברי אין אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך א"ל רבה לא דכולי עלמא אמרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך דאם כן נפלגו בחמץ בפסח אלא אמר רבה הכא בגומרין דינו של שור שלא בפניו קא מיפלגי רבנן סברי אין גומרין דינו של שור שלא בפניו דאמר ליה אי אייתיתיה ניהליה הוה מעריקנא ליה לאגמא השתא מסרתיה ביד מאן דלא מצינא לאישתעויי דינא בהדיה ור' יעקב סבר גומרין דינו של שור שלא בפניו דאמר ליה מאי עבדי ליה סוף סוף הוה גמרי ליה דינא שלא בפניו אשכחיה רב חסדא לרבה בר שמואל א"ל תנית מידי באיסורי הנאה אמר ליה אין תנינא *°והשיב את [ויקרא ה] הגזלה מה תלמוד לומר אשר גזל יחזיר כעין שגזל מכאן אמרו גזל מטבע ונפסל פירות והרקיבו יין[א] *והחמיץ תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונעבדה בה עבירה ושור עד שלא נגמר דינו אומר לו הרי שלך לפניך מאן שמעת ליה דאמר עד שלא נגמר דינו אין משנגמר דינו לא רבנן וקתני חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך א"ל *אי משכחת להו לא תימא להו ולא מידי: פירות והרקיבו אומר לו הרי שלך לפניך: והתנן פירות והרקיבו משלם כשעת הגזילה אמר רב פפא כאן שהרקיבו כולן כאן שהרקיבו מקצתן:

מתני' נתן לאומנין לתקן וקלקלו חייבין לשלם נתן להרש שידה תיבה ומגדל לתקן וקלקל חייב לשלם והבנאי שקיבל עליו לסתור את הכותל ושיבר האבנים או שהזיק חייב לשלם היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר פטור ואם מחמת המכה חייב:

גמ' אמר רב אסי לא שנו אלא שנתן לחרש שידה תיבה ומגדל לנעץ בהן מסמר ונעץ בהן מסמר ושיברן אבל נתן לחרש עצים לעשות שידה תיבה ומגדל ועשה מהן שידה תיבה ומגדל ושיברן פטור מאי טעמא אומן קונה בשבח כלי תנן נתן לאומנין וקלקלו חייבין לשלם מאי לאו דיהיב להו עצים לא שידה תיבה ומגדל הא מדקתני סיפא שידה תיבה ומגדל מכלל דרישא עצים אמרי פרושי קא מפרש לה כיצד נתן לאומנין לתקן וקלקלו חייבין לשלם כגון שנתן לחרש שידה תיבה ומגדל והכי נמי מסתברא דכיצד קתני דאי סלקא דעתך רישא עצים השתא אשמעינן עצים חייבין לשלם ולא אמרינן אומן קונה בשבח כלים שידה תיבה ומגדל מבעיא אי משום הא לא איריא תנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא שידה תיבה ומגדל אבל עצים לא תנא סיפא שידה תיבה ומגדל מכלל דרישא עצים ואפ"ה חייב לשלם לימא מסייע ליה *הנותן צמר לצבע [לק' ק.] והקדירו

רש"י

מנא ידעינן · מאי האי כתיב ביה ומאי בעי למיהבי ולא אצטריך ליה למימר דפטור: במאמינו · *בעל השטר לשורף בכל מה שאומר שכך היה כתוב ביה ואפ"ה פטור: דר"ש בפרק מרובה (לעיל דף עד:) גבי קדשים שחייב באחריותן כו': במועד · בזמן ביעורו הורה איר כו' שעות ודכוותה בפסחים (דף י:) לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד: לר"ש חייב · האי ששרפו לשלם לגזלן דמיהם דדבר הגורם לממון הוא שאם היה בעין היה מחזירו גזלן לבעליו ופטור דתנן לעיל (דף צו:) גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך ועכשיו שאין בעין יחזיר דמים לבעליו ובחמץ בפסח הוא דאמרינן הכי משום דעיקרו כלומר בתחלתו ממון הוי ועכשיו אע"פ שאינו שוה כלום גורם לממון הוא אבל בשטרי דמעולם לא היה גופו ממון מי שמעת ליה: מאן דדאין דינא דגרמי · ר"מ היא (בהגוזל בתרא) [לקמן (דף ק.)]: מגבי ליה · מן השורף כל השטר שהרי גרמו להפסיד: ואכפייה רפרם לרב אשי · ששרף שטר חבירו בילדותו ואגבי מיניה · גובייתא מעליא כל מה שכתוב בשטר: כי כשורא לצלמא · פרעון גמור מן העידית כקורה זו הנבחרת מאחר קורות לתקן בה צורה ודיוקנאות: שור שהמית · אם שהרג ומכרו עד שלא נגמר דינו · מכור ולא יסקל דבעינן מיתה והעמדה בדין שיהא שוין כאחד בפרק שור שנגח ד' וה' (א): החזירו שומר לבעליו מוחזר ופטור שומר: דכ"ע אומרים באיסורי הנאה כו' · ומתניתין דחמץ בפסח אפי' לרבנן דאם כן · דלרבנן אין אומרים אמאי פליגי בשור לגבי שומר ליפלגו נמי לגבי גזל חמץ ועבר עליו הפסח (ב) אבל הכא בשור שהמית הוא דאמר אין מוחזר משום דאמר ליה האי איסור הנאה לאו איסור דאתי עליה ממילא הוא כגון חמץ בפסח אלא את קטלתיה בידים שהבאתו לב"ד דאי הוה גבאי אנא מעריקנא ליה לאגמא כו' אבל סיפא דמתניתין ודאי רבי יעקב היא ולא רבנן דקתני או שהיתה יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך: אשכחיה רב חסדא כו' · רב חסדא מהדר אמתני' דניהוי בה פלוגתא אחמץ בפסח לאוקמא למילתיה דטעמא דרבנן משום דאין אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך: אי משכחת להו · לבני הישיבה: לא תימא להו ולא מידי · משום דההוא דמסכתא תיובתא למילתי: שידה · ארגז של עגלה העשויה למרכב נשים: והקדייתו

תוספות

נכתוב ליה שטרא · לא שייך הכא מפיהם ולא מפי כתבם ולא בההיא דתנן בגט פשוט (ב"ב דף קסח.) מי שנמחק שטר חובו דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד והוי כאילו אמרי הני עדים לאיטס שנחקרו עדותן בב"ד ובפ"ב דכתובות (דף כ.) הארכתי:

פרושי קמפרש כיצד כו' · תימה דלא פריך אי הכי חייבין תרי זימני למ"ל כדפריך בפרק קמא דסנהדרין (דף ג. ושם) אי הכי שלשה שלשה למה לי ובכמה מקומות דייק ובכמה מקומות לא דייק:

הכא

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכה ט סמג עשין קע טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף ב:

[ד"ה ור"י]

[ועיין תוספות ב"ב קע: ד"ה אין]

[ד"ה ועוד]

[ועיין תוספות בכורות לא: ד"ה א"כ]

ס ב מיי' פ"ב מהלכות גזילה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שסג סעיף ב

סא ג מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף ב [רב אלפס כאן ובסוף פ"ב דף יג:]:

סב ד מיי' פ"ג מהל' גזילה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסג סעיף א:

סג ה מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין פ"ט טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף ב:

סד ו מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הל' יא סמג עשין פט טוש"ע ח"מ שם בהג"ה וסי' שפד סעיף ג:

סה ז מיי' פ"י מהלכות שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מכור וכו' מיתה והעמדה בדין וכו' בפרק שור שנגח · כ"ב סוף דף מד וס"ק דף יג: (ב) ד"ה דאם כן וכו' הפסח בפ"ד יאמר"ב מה"ד אלא הכא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' יין והחמיץ · רבוס קו על תיבת והחמיץ וכ"ב והקרים:

מסורת הש"ס

בית"ש גרס בשורף לבעל השטר

[ב"מ לה.]

[לעיל עח: לקמן קה: פסחים כט: וש"נ]

כתובות פו. [לקמן ק.]

[לעיל מד:]

לעיל [מה. עא:] [כתובות לג:]

[לעיל סו. וש"נ]

גי' ס' ח"ת בבב תוספתא ונתנסך וע"ש

[פירובין סט: נט:]

והקדיחו יורה נותן לו דמי צמרו דמי צמרו אין דמי צמרו ושבחו לא לאו שהקדיחו לאחר נפילה דאיכא שבחא ושמע מינה אומן קונה בשבח כלי אמר שמואל הכא במאי עסקינן כגון שהקדיחו בשעת נפילה דליכא שבחא אבל הקדיחו לאחר נפילה מאי נותן לו דמי צמרו ושבחו לימא שמואל לית ליה דרב אסי אמר לך שמואל הכא במאי עסקינן כגון דצמר וסמנין דבעל הבית וצבע אגר ידיה הוא דשקיל אי הכי נותן לו דמי צמרו וסמנין מיבעי ליה אלא שמואל דחויי קא מדחי ליה תא שמע *הנותן טליתו לאומן גמרו והודיעו אפילו מכאן ועד עשרה ימים אינו עובר עליו משום °לא תלין נתנה לו בחצי היום כיון ששקעה עליו החמה עובר עליו משום בל תלין ואי ס"ד אומן קונה בשבח כלי אמאי עובר משום בל תלין אמר רב מרי בריה דרב כהנא בגרדא דסרבלא דליכא שבחא סוף סוף למאי יהבה נהליה לרכוכי כיון דרככיה היינו שבחא לא צריכא דאגריה לביטשי ביטשא ביטשא במעתא דהיינו שכירות ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דלא אגריה לביטשי מסייע ליה לרב ששת דבעו מיניה מרב ששת *קבלנות עובר עליו משום בל תלין או אינו עובר ואמר להו רב ששת עובר לימא דרב ששת פליגא אדרב אסי אמר שמואל בר אחא בשליחא דאיגרתא לימא כתנאי *עשה לי שירים נזמין וטבעות ואקדש לך כיון שעשאן מקודשת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה מאי ממון אילימא אותו ממון מכלל דר"מ סבר אותו ממון לא אלא במאי מקדשא אלא פשיטא מאי ממון ממון אחר וסברוה דכולי עלמא ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ודכולי עלמא המקדש במלוה אינה מקודשת מאי לאו באומן קונה בשבח כלי קמיפלגי דר"מ סבר אומן קונה בשבח כלי ורבנן סברי אין אומן קונה בשבח כלי לא דכולי עלמא אין אומן קונה בשבח כלי אלא הכא בישנה לשכירות מתחילה ועד סוף קא מיפלגי רבי מאיר סבר אין לשכירות אלא לבסוף ורבנן סברי יש לשכירות מתחילה ועד סוף ואי בעית אימא דכולי עלמא ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף והכא במקדש במלוה קמיפלגי דרבי מאיר סבר המקדש במלוה מקודשת ורבנן סברי *המקדש במלוה אינה מקודשת

רבא

תורה אור: ויקרא יט

רש"י

והקדיחו יורה · נתקלקל הצבע מעלמו : לאחר נפילה · לאחר שקלט הצבע ונעשה שבח בצמר : לימא שמואל לית ליה דרב אסי · הואיל ומהדר לאוקמי בהכי מתניתין ומהשתא לא עבדינן כרב אסי דהא קיימא לן כשמואל בדיני : אמר לך · הא מתניתין דמשמע דאי הקדיח לאחר נפילה יהיב ליה כמי דמי שבחיה כגון שהצמר וסמנין דבעל הבית דהא ליכא למימר אומן קונה בשבח כלי דסמנין הוא דמשבחי ליה ולבע שכיר בעלמא הוא ודאי אומן שהסמנין שלו קונה בשבח כלי ואין משלם אלא דמי למרו : דחויי מדחי ליה · כלומר ממתניתין לא תסייעיה ולא משום דנשמע מינה דשמואל פליג אדרב אסי : אמאי עובר · הא זבוני קא מזבן ליה ניהליה ולא שכירות היא : בגרדא דסרבלא · פלוקי"ר בגדים : לבטושי · פלארא"ש בלע"ז שכרו לדרכה והתנה עמו שכוס הדריכות כל דריכה במעה דשכיר יום הוא ולא קבלן דליקני בשבחא : ולמאי דסליק אדעתא מעיקרא דלא אגריה למנין בטשי · וקבלנות הוא וקתני עובר : מסייע ליה לרב ששת · לא גרסינן נימא : נימא פליגא דרב ששת אדרב אסי · דמדקאמר עובר קסבר אין אומן קונה בשבח כלי ולא זביני נינהו וכיון דלא קני בשבחא היכא דנתן לו עלים לעשות מהן תיבה ועשאה ושיברה משלם תיבה : בשליחא דאיגרתא · דקבלנות היא שלא שכרו ליום אלא להוליך לו אגרת למקום פלוני בההיא קאמר רב ששת דעובר דליכא שבחא דליקני : עשה לי שירין · צמידין משלי ואקדש לך בשכר פעולתך : ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף · כיון שעלה שכרו לפרוטה נתחייבה לו מיד פרוטה והויא ליה מלוה גבה ואי לאו דאומן קונה בשבח כלי משום שכירות לא לימא ר"מ דתתקדש דהמקדש במלוה אינה מקודשת דמלוה להוצאה ניתנה ואינה בעין אלא משום דקסבר אומן קונה בשבח כלי וכי יהיב (א) לה ניהליה מקדשה בשבחא [מה] דאית ליה בגוויה אף על פי שלא נתן לה ממון אחר ורבנן סברי לא קני ואינה מקודשת עד שיגיע ממון אחר לידה : אינה לשכירות אלא לבסוף · כי מהדר להו ניהלה הלכך לאו מלוה הוא :

תוספות

הכא במאי עסקינן בצמר וסמנין דבעל הבית · הו"מ למפרך מאי דוחקיה לאוקמי בצמר וסממנין דבעל הבית ודוקא בשעת נפילה לוקמה בסממנין דפועל ואפילו לאחר נפילה אלא משום דאית ליה עדיפות למיפרך :

דאגריה לביטשי · פי' בקונטרס שהתנה עמו שכוס הדריכות כל דריכה במעה דשכיר יום הוא ולא קבלן דליקני בשבחא תימה מה ר"ל דמ"מ הרי קבלן הוא ולא שכיר יום ובהמקבל (ב"מ דף קיב. ושם*) פירשה בע"א דאגריה לבטשי כשבא לבית הגרדי בוטשין ברגלים בתוך הכלי במים ומיהו לא בקבלנות עסקינן אלא בשכירות בין ישביח בין לא ישביח שכרו לפי מנין בטישות כך וכך בטישות בכך וכך מעות עכ"ל וי"מ דכי אגריה לבטשי עובר משום בל תלין אביטשא קמייתא דבההיא ליכא שבחא וא"ת אמאי לא פירך דבשכיר יום עסקינן ויש לומר משום דקתני וגמר והודיעו ובשכיר יום מאי הודעה שייכא :

בשליחא דאגרתא · ההוא דלעיל לא מצי לאוקמי בשליחא דאיגרתא דהא בהדיא קתני הנותן טליתו אבל בענין דרב ששת דהכא ה"מ לאוקמי דאגריה לביטשא וא"ת והיכי מוקי לה בשליחא דאגרתא והא בהדיא בהמקבל (שם) פירש בעייתו דמספקא ליה אי אומן קונה בשבח כלי אי לא דקאמר בעו מיניה מרב ששת קבלן עובר בבל תלין או אין עובר אומן קונה בשבח כלי ואין עובר או אין אומן קונה בשבח כלי ועובר וי"ל שהם שאלו סתם וגמרא הוא שמפרש שאילתו כן שסבור שבזה מסתפק וכן אורחיה דגמרא לעיל בריש פ"ב (דף יט.) ובכמה מקומות ואין להאריך* :

אלא במאי מקדשה · אור"י דסברא הוא שאין מקודשת במה שמוחל לה שכרו אפי' לא יהא אומן קונה בשבח כלי אלא מלוה יש לו עליה והוא מוחל לה אין מקודשת שאין דעתה להתקדש עד שיבאו השירים והנזמים לידה ועוד אור"י ונראה לו עיקר שאפי' שניהם רוצים שיחולו קודם הגעת ממון לידה אינה מקודשת אע"פ שמתחייבת לו ראשון ראשון לפי שישנה לשכירות מתחילה ועד סוף כיון שאין יכול לתובעה בדין שכרו עד שיגיע הממון לידה ואין חשוב כנותן לה כלום בתחילתו עד שתבא שעה שיכול לתובעה בדין :

ואיבעית אימא דכ"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף · דאי אינה אלא בסוף (ב) כיון שנגמרה כל המלאכה שאין מתחייב שכרו אלא הכל יחד ואז מוחל לה בתורת קדושין לא חשיב מלוה ואין לדקדק מכאן דכן הלכה דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף כיון דלא מצי למימר בע"א אבל יש להביא ראיה מפ"ק דע"ז (דף יט: ושם*) גבי הגיע לכיפה שמעמידין בה ע"ז אסור לבנותה וקאמר בגמרא אם בנה שכרו מותר ומפרש טעמא משום דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף אימת מיתסרא במכוש אחרון מכוש אחרון לית בה שוה פרוטה וליכא דפליג התם משמע דהכי הלכתא ואע"ג דקיי"ל דשכירות אין משתלמת אלא לבסוף אפי' למ"ד ישנה מודה דאין משתלמת אלא לבסוף כדנפקא לן בהאיזהו נשך (ב"מ דף סה. ושם) מדכתיב כשכיר שנה בשנה שכירות של שנה זו אין משתלמת אלא לשנה אחרת והא דאמר כמי דפועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היום הוי אפי' למ"ד אינה אלא לבסוף דכשחוזר בו ואין רוצה לפעול יותר אז הוא הסוף ולא כ"מ בפלוגתא דישנה לשכירות ואין לשכירות אלא לענין קך דשמעתא אי הויא מלוה אי לאו ולענין ההיא דע"ז :

רבי מאיר סבר המקדש במלוה מקודשת · ותימה בפרק ב' דקדושין (דף מז.) אמר רבי שמעון בן אלעזר משום רבי מאיר מלוה הרי היא כפקדון ואם לא נתחייב הימנו כלום אינה מקודשת משום דאין בעין ואין סברא לומר דמה שהחזיר לה הנזמים חשיב כמלוה בעיי כיון דאין אומן קונה בשבח כלי ועוד דאם כן אמאי אין מקודשת לרבי מאיר ללישנא דלעיל :

אימא

עין משפט נר מצוה

סו א ב מיי' פ"ח מהלכות שכירות הלכה ג סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סימן שלט סעיף ו :

סז ג ד מיי' פ"ס מהל' אישות הלכה כ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן כח סעיף טו וכהג"ה שם :

סח ה מיי' שם הלכה כ סמג שם טוש"ע אה"ע שם :

סט ו מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעי' ז:

ע ז מיי' פ"י מהלכות שכירות הלכה ד ועי' בהשגות וכמ"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף ב [רב אלפס ב"מ פ"ט דף קלד ועיין בטוש"ע אה"ע סימן כח סעיף טו בהג"ה] :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ישנה וכו' וכי יהיב להו ניהלה מקדשה : (ב) תום' ד"ה ואיבעית אימא וכו' אלא בסוף כיון שאין מתחייב שכרו אלא הכל ביחד כשנגמרה כל המלאכה ואז מוחל כצ"ל :

[ד"ה אומן]

[עיין תוספות מס' ב"מ קיב. ד"ה כי]

[ד"ה אלא]

ב"מ קיב.

ב"מ שם

קידושין מח.

קידושין ו: וש"נ

[ד"ה ובשוא"ן]

עא א מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הלכה טו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן כח סעיף יד:

עב ב מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף טו:

[ע"ל רב]

עג ג ד מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף ד:

עד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

עה ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

עו ח ט טוש"ע שם סעיף ה:

עז י מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הלכה ו סמג לאוין ט טור ש"ע ח"מ סימן יט סעיף א:

עח כ ל מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף ו:

אימא מפני שהוא נוטל שכר. אבל בחנם פטור אף על גב דאדם מועד לעולם באונס כי האי לא מחייב אדם שמזיק עפריסית כרים המניח (לעיל דף כז: ושם"):

מנעך מספק איסורא. אור"ת דמשום הכי קרי ליה ספק איסורא משום דרב פסיק בפ"ק דחולין (דף יח.) כרבי יוסי בר' יהודה בטבעת הגדולה והיה רב מחמיר עליו לפי שהיה עם הארץ שלא יבא להקל בשאר טבעות כדאשכחן בפרק קמא דחולין (דף טו.) גבי מבשל בשבת כי מורי [*רבא] לתלמידיו מורי להו כר"מ וכי דריש להו בפירקא דריש כר' יהודה משום עמי הארץ ולהכי קרי ליה ספק גזלה ולא ודאי גזלה דאותו האיש שמתא לעם הארץ ה"ל לאסוקיה אדעתיה שיחמירו עליו ור"י מפרש דהסיא טובלא בשאר טבעות הוה ורב דקאמר בפרק קמא דחולין (דף יח:) ואין הלכה כמותו בשאר טבעות משום דמספקא ליה אי הלכה כמותו אי לאו:

ותניא אידך בין אומן בין הדיוט חייב. לא שייך הכא לשנויי כאן בשכר כאן בחנם כדמשני גבי בחיטה דבהכרת מטבע צריך בקיאות גדול ולית ליה למיחזי אם אין בקי כדנכו ואיסור:

לפניס

רבא אמר דכ"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ודכולי עלמא המקדש במלוה אינה מקודשת ודכולי עלמא אין אומן קונה בשבח כלי אלא הכא במאי עסקינן כגון שהוסיף לה נופך משלו רבי מאיר סבר *מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ורבנן סברי מלוה ופרוטה דעתה אמלוה ובפלוגתא דהני תנאי *דתניא בשכר שעשיתי עמך אינה מקודשת בשכר שאעשה עמך מקודשת רבי נתן אומר בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת וכל שכן בשכר שעשיתי עמך ורבי יהודה הנשיא אומר באמת אמרו בין בשכר שעשיתי עמך ובין בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת ואם הוסיף לה נופך משלו מקודשת (מאי איכא) בין ת"ק לרבי נתן איכא בינייהו שכירות ב[ין] רבי נתן לרבי יהודה הנשיא איכא בינייהו מלוה ופרוטה אמר שמואל טבח אומן שקלקל חייב לשלם מזיק הוא פושע הוא נעשה כאומר לו שחוט לי מכאן ושחט לו מכאן למה ליה למימר מזיק הוא פושע הוא אי אמר מזיק הוא הוה אמינא הני מילי היכא דקא עביד בשכר אבל היכא דקא עביד בחנם לא קמ"ל פושע הוא איתיביה רב חמא בר גוריא לשמואל הנותן בהמה לטבח וניבלה אומן פטור הדיוט חייב ואם נותן שכר בין הדיוט בין אומן חייב אמר ליה לעכר מוחך אתא ההוא מרבנן קא מותיב ליה א"ל השתא שקלת מאי דשקל חברך קאמינא לכו אנא רבי מאיר וקאמריתו לי רבנן אמאי לא דייקת מילי שאני אומר מזיק הוא פושע הוא נעשה כאומר לו שחוט לי מכאן ושחט לו מכאן מאן אית ליה האי סברא רבי מאיר דאמר מבעי ליה למירמי אנפשיה הי רבי מאיר אילימא [הא] רבי מאיר (קל"ן סימן) דתנן *קשרו בעליו במוסירה ונעל בפניו כראוי ויצא והזיק בין תם בין מועד חייב דברי רבי מאיר התם בקראי פליגי אלא הא רבי מאיר דתנן *לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו התם בידים קלאו מיניה אלא הא רבי מאיר *דתנן *נשברה כדו ולא סילקה נפלה גמלו ולא העמידה רבי מאיר אומר חייב בנזקן וחכמים אומרים פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקיימא לן *דבנתקל פושע הוא פליגי אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן טבח אומן שקלקל חייב ואפילו הוא אומן כטבחי ציפורי ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבה בר בר חנה עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בכנישתא דמעון ואמר ליה זיל אייתי ראיה דממחית לתרנגולים ואפטרך לא קשיא כאן בחנם כאן בשכר כי הא דאמר רבי זירא הרוצה שיתחייב לו טבח יקדים לו דינר מיתיבי *המוליך חטים לטחון ולא לתתן ועשאן סובין או מורסן קמח לנחתום ועשאו פת ניפולין בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר אימא מפני שהוא נושא שכר ההוא מגרומתא דאתאי לקמיה דרב טרפיה ופטריה לטבח מלשלומי דמי פגעו ביה רב כהנא ורב אסי בההוא גברא אמרו ליה עביד בך רב תרתי מאי תרתי אילימא תרתי לגריעותא דאיבעי ליה לאכשורי *כר' יוסי בר' יהודה וטרפה כרבנן ואי נמי כרבנן דאיבעי ליה חובא לטבחא ומי שרי למימר כי האי גונא והתניא *לכשיצא לא יאמר אני מזכה וחבירי מחייבין אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי ועל זה נאמר °הולך רכיל מגלה סוד אלא תרתי למעליותא דלא אוכלך ספק איסורא ומנעך מספק גזילה איתמר המראה דינר לשולחני ונמצא רע תני חדא אומן פטור הדיוט חייב ותניא אידך בין אומן בין הדיוט חייב א"ר פפא כי תניא אומן פטור כגון דנכו ואיסור דלא צריכי למיגמר אלא במאו טעו טעו בסיכתא חדתא *] דההיא שעתא דנפק מתותי סיכתא ההיא איתתא דאחזיא דינרא לרבי חייא אמר לה מעליא הוא למחר אתאי לקמיה ואמרה ליה אחזיתיה ואמרו לי בישא הוא ולא קא נפיק לי אמר ליה לרב זיל חלפיה ניהלה וכתוב אפנקסי דין עסק ביש ומאי שנא דנכו ואיסור דפטירי משום דלא צריכי למיגמר רבי חייא נמי לאו למיגמר קא בעי רבי חייא *לפנים משורת הדין הוא דעבד *כדתני רב יוסף °והודעת להם זה בית

רבא אמר דכ"ע כו' ודכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי ה"ג: מלוה ופרוטה. כי יהיב לה פרוטה מדידיה: דעתה אפרוטה. ומיקדשא להכי נקט פרוטה דקדושי אשה דיו להו בכך: בשכר שעשיתי עמך. התקדשי לי: אינה מקודשת. הואיל ושכר החזירו לה והוא מלוה גבה: בשכר שאעשה עמך מקודשת. דאינה לשכירות אלא לבסוף וכי מהדר להו ניהלה מיקדשא ליה בשכרו: בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת. דקסבר ר' נתן ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף וכל פרוטה ופרוטה הוה ליה מלוה: וכל שכן בשעשיתי. דמיום שהחזירו לה נזקף שכרו עליה במלוה: ואם הוסיף כו' מקודשת. דקסבר מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ואילו לרבי נתן אף על גב דהוסיף ליה אינה מקודשת דדעתה אמלוה: טבח אומן שקלקל חייב. וכ"ש הדיוט דלא היה לו לשוחטה הואיל ואינו בקי: דקעביד בשכר. דמזיק חייב באונסין דאדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד מדקרי ליה מזיק לחייבו באונס ש"מ (א) באותו שכר קאמר וקמ"ל דפושע הוא דלא חשיב ליה אונס אלא פשיעה דהוה ליה למירמיה אנפשיה במאי תפרכס הבהמה ויזהר בה: אומן פטור. דאנוס הוא: לעכר מוחך. כמו מים עכורים: קא מותיב ליה. הא מילתא: התם בקראי פליגי. וגזירת הכתוב הוא בפ' שור שנגח ארבעה וחמשה (ב): בידים קלאו מיניה. שנתכוון לשנות: לטחון. אדם הממונה על כך ועליו לנותנן במים ונותנן במכתשת להסיר הקליפה החיצונה כדי שתהא סולת נקיה: סובין. גסין ממורסן: ניפולי. נשבר ונופל כשאוחזין אותו: כנושא שכר. אף זה חייב כנושא שכר ואף על פי שאין נושא אלמא פשיעה היא ולא אונס גבי שומר חנם נמי חייב: מגרומתא. שחט מתוך אחת הטבעות והגרים חוץ בין טבעת לטבעת ושייר מלא החוט על פני רובה ורבי יוסי ברבי יהודה מכשר ליה במלא החוט על פני רובה ורבנן בעו על פני כולה בהכל שוחטין (חולין דף יח.): בההוא גברא. בעל הבהמה: לכשיצא כו'. בדיין קמיירי בסנהדרין: דלא אוכלך ספק איסורא. דמספקא ליה הלכתא כמאן אי כרבנן דאסרי אי כרבי יוסי ברבי יהודה דמכשר: ומנעך מספק גזילה. דאי כשרה הייא הוי טבח פטור: המראה דינר. לדעת אם טוב הוא ויקבלנו מחבירו: דנכי ואיסור. שולחנין אומנין היו: טעו בסיכתא חדתי. שנפסל המטבע והעמידו צורה אחרת ועדיין לא היו בקיאין בה: סיכתא. קוי"ן בלע"ז: רב שומר גנזיו של רבי חייא דודו הוה: דין עסק ביש. סחורה רעה היא שעל עסקי חנס אני מפסיד שלא היה לי להראותה:

בית

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה דקעביד וכו' ש"מ בעושה בשכר קאמר: (ב) ד"ה התם וכו' בפ' שור שנגח. נ"ב סוף דף מה:

הגהות מהר"ב רנשבורג
א] גמ' דההיא שעתא דנפק מתותי סיכתא. עיין ביטה מקובלת:

בית חייהם את הדרך זו גמילות חסדים ילכו זו ביקור חולים בה זו קבורה את המעשה זה הדין אשר יעשון זו לפנים משורת הדין ריש לקיש אחוי ליה דינרא לרבי אלעזר אמר מעליא הוא אמר ליה *חזי דעלך קא סמיכנא א"ל כי סמכת עלי מאי למימרא דאי משתכח בישא בעינא לאיחלופי לך והא את הוא דאמרת רבי מאיר הוא *דדאין דינא דגרמי מאי לאו ר' מאיר ולא סבירא לן כוותיה א"ל לא ר' מאיר וסבירא לן כוותיה הי רבי מאיר אילימא רבי מאיר (ד' ל' מ' פ' סימן) דתנן *דן את הדין זיכה את החייב חייב את הזכאי טימא את הטהור טיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו הא איתמר עלה אמר רבי אילעא אמר רב יוהוא שנטל ונתן ביד אלא הא ר' מאיר דתנן לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום ר' מאיר אומר נותן לו דמי צמרו התם קא עביד בידים אלא הא ר' מאיר דתנן *המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו הרי זה קידש וחייב התם נמי קא עביד בידים אלא הא ר"מ דתניא *מחיצת הכרם שנפרצה

אומר

רש"י

בית חייהם. *תלמוד תורה: ביקור חולים וקבורה. פרכינן באלו מציאות היינו גמילות חסדים ומוקי לה ביקור חולים בבן גילו ונוטל אחד מששים בחליו וקבורה בזקן ואינו לפי כבודו ואפילו הכי חייב: שנשא ונתן ביד. וזכה את החייב שהיה לו משכון למלוה ממנו ונטל דיין למשכון והחזירו ללוה וחייב את הזכאי נטל ביד ממון מן הנתבע ושילם לתובע וטימא את הטהור נטל שרץ בידים וזרקו עליה לטמאו ודאי להחזיק דבריו וטיהר את הטמא נטל הדיין לפירות טמאים ועירבן עם שאר פירות האיש השואלו והוה ליה עושה מעשה בידים ומזיק והכי מפרש בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות (דף לג.): **קידש.** אסר את התבואה: **מחיצת הכרם.** קיימא לן היה גדר בנתיים זה סומך זרעים לגדר מכאן וזה סומך גפנים לגדר מכאן בלא יחפור (ב"ב דף כו.): גדור

תוספות

לפנים משורת הדין עבד כדתני [רב יוסף] והודעת להם וגו'. והך ברייתא מייתי נמי בפרק אלו מציאות (ב"מ דף ל:) גבי זקן ואינו לפי כבודו ורבי ישמעאל בר' יוסי לפנים משורת הדין עבד כדתני כו' אבל בסוף פרק האומנים (שם דף פג.) גבי רבה בר רב הונא דשקלינהו לגלימייהו דהנהו שקולאי לא מייתי לה אלא מייתי למען תלך בדרך טובים ומפרש הר"י מאורלינ"ש דלא שייך לפנים משורת הדין אלא בדבר שאחרים חייבין וזה פטור כמו רבי חייא דהכא ור' ישמעאל ברבי יוסי באלו מציאות (שם דף ל:) אבל בההיא דרבה בר רב הונא אין חילוק בינו לבין אחרים ואין נראה דבפרק אלו מציאות (שם דף כד: ושם*) אמר דעבד לפנים משורת הדין גבי ההוא [דאבוה] דשמואל דאשכחינהו להנך חמרי במדברא אהדרינהו למרייהו לבתר תריסר ירחי שתא ובההיא פטרי כ"ע וי"ל דבהנהו שקולאי לא שייך לפנים משורת הדין כיון שעשו לו היזק גדול בפשיעה ששיברו לו חבית של יין: **אחוי** דינר לר' אלעזר. אכתי הוה צריך למיגמר דאי לא הוה צריך למיגמר לא היה מחויב כדמשמע גבי ר' חייא דעבד לפנים משורת הדין והא דקאמר (*מר) חזי דעלך קסמיכנא אפילו לא אמר הוה מחייב כמו ר' חייא דאע"ג דלא אמרה ליה הוה מחייב אי לאו משום דלא הוה צריך למילף ורב אלפס כתב דלעולם לא מחייב עד שיאמרו לו: **טימא** את הטהור. אע"ג דאמר בהניזקין (גיטין דף נג:) המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור הכא אית ליה לחיובי אע"ג דשוגג הוא מהאי טעמא דמחייב התם במזיד למ"ד היזק שאין ניכר לא שמיה היזק כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו הכא נמי חייב כדי שידקדק בדין יפה ולמ"ד נמי שמיה היזק ושוגג פטור כדי שיודיעו הכא חייב דליכא למיחש להכי דאפילו טיהר את הטמא ועירבו עם פירותיו ליכא למיחש שמא אח"כ לא יודיעו שהן טמאים דכיון שדיין זה חכם ובעל הוראה ודאי יודיעו: **טיהר** את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו. א"ה ליתני טיהר את הטמא בשום ענין אלא כשעירבו עם פירותיו כדמפרש במסקנא בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לג: ושם*) ובפרק עד כמה (בכורות דף כח: ושם) דאם הן בעין לא מה שעשה עשוי ולא ישלם מביתו שייך בהן והא דלא מפרש הכי אלא כי מוקי לה כשנשא ונתן ביד לאו משום דמעיקרא לאו בהכי עסקינן אלא דמעיקרא לא איירי כשעירבן חכם אלא הבעלים אבל במסקנא קאמר שהחכם בעצמו עירבן ובבכורות שבא לייסב וישלם מביתו בטיהר את הטמא כשערבו עם פירותיו איירי כשעירב עם פירות מועטים ובסנהדרין שבא לייסב מה שעשה עשוי איירי כשעירבו עם פירות מרובים ונתבטלו הטמאים ברוב דתרוייהו ליכא לאוקמי בענין אחד דפשיטא דבמקום מה שעשה עשוי שהוא טהור לא שייך ישלם מביתו וא"ת למאי דבעי לאוקמי כר"מ היכי מתבטלים הטמאים ברוב והא ס"ל לר"מ בהניזקין (גיטין דף נד:) גבי אגוזי פרך ורימוני באדן נפלו ונתפלטו אפילו שוגג לא יעלו וי"ל דשוגג כי האי בעבה ע"פ חכם לא קניס ר' מאיר א"נ התם דוקא בנתפלטו אחר הנפילה שנאסרו בתחילת תערובתן קאמר ר' מאיר דלא יעלו אבל אם נתפלטו קודם שנתערבו מודה ר"מ דשרי א"נ בהך מילתא דוקא דדאין דינא דגרמי אתיא כר"מ ותימה מאי בעי לאתויי מהכא דר' מאיר (א) דדאין דינא דגרמי ואמאי מוקי לה נמי כשנשא ונתן ביד בלא נשא ונתן ביד חייב אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי כיון דבאמירה בעלמא קם דינא כדמוכח בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לג. ושם*) דקאמר אי אמרת בשלמא טעה בדבר משנה אין חוזר אלא קם דינא היינו דקמפחד ר"ט אלא אי אמרת חוזר לימא ליה כיון דאילו הואי פרה [קמן] הוה הדרא השתא נמי דינך לאו דינא ולאו כלום עבדת והתם ע"כ אתי כרבנן דלר"מ דדאין דינא דגרמי אע"ג דאילו הואי קמן הוה הדר היה לו להתחייב כמו מראה דינר לשולחני דחייב אע"ג דאילו הוה קמן הוה מהדר ליה וי"ל דלעולם ההיא סוגיא כר"מ ולא דמי למראה דינר לשולחני דכיון שהראהו לשולחני שוב לא היה לו להראותו לאחר אבל גבי פרה כשאסרה לו חכם זה לא היה לו למהר להאכילה לכלבים או לערבם עם פירות והיה לו לישאל עדיין לחכם אחר ומיהו קשה מטיהר (ב) הטמא אמאי מחייב חכם אפילו לר"מ במה שעירבו בעל הבית עם פירות נימא כיון דאילו לא עירבו הוה הדר השתא נמי לאו כלום עבד וכן ברישא דהך דדן את הדין בפרק עד כמה (בכורות דף כח.) דתנן מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר וישלם מביתו ואמאי נימא כיון דאילו לא נשחט היה מותר השתא נמי לאו כלום עבד וע"ק דע"כ סוגיא דהכא ודבכורות דלא כרב חסדא דהא מדמע דאליבא דר"מ ניחא ליה בלא נשא ונתן ביד אלא כרב ששת וא"כ כיון דמה שעשה עשוי משום דאיירי דטעה בשיקול הדעת כדמוקי לה רב ששת בריש סנהדרין (דף ו.) למה נתחייב הדיין לרבנן במאי דנגע ביה שרץ הלא בלאו הכי מה שעשה עשוי ועוד היכא דקם דינא למה לא יתחייב אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי מ"ש ממכניס שפיגלו במקדש דמזידין חייבין בין לר"מ בין לרבנן אע"ג דבדבור בעלמא מיפסל ולא חשיב דינא דגרמי ונראה לפרש דכל היכא דקם דינא אפילו בדבור חשיב כמעשה ולא כגרמא ומחייב אפילו לרבנן אבל היכא דאילו הוה קמן הוה הדר כגון מראה דינר וכגון טעה בדבר משנה לר"מ חייב ולרבנן פטור דהא ודאי גרמא הוא מה שהאכילו אחרי כן על פיו או מה שעירבו עם פירותיו וסוגיא דסנהדרין כרבנן והא דבעי הכא לאוכוחי דר"מ (ג) דאין דינא דגרמי מטיהר את הטמא דייק דחייב חכם במה שעירבם בעל הבית עם פירותיו ומחייב את הזכאי דחייב חכם אמאי דשילם זכאי אחר כך אבל טימא את הטהור וזכה את החייב דבדבורו של חכם מה שעשה עשוי חייב לשלם אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי וכן בפרק עד כמה (בכורות דף כח:) דקאמר לימא תנן סתמא כר"מ משום טיהר את הטמא וחייב את הזכאי קאמר ולא משום טימא את הטהור וזכה את החייב והא דמפרש התם לבסוף מתני' כרבנן טימא את הטהור דנגע בה שרץ זיכה את החייב שהיה לו משכון ונטלו הימנו אגב אחריניא מפרש להו א"נ סוגיא דהתם כרב חסדא ומפרש האמת וריפא דמי שאין מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו לאו דוקא אלא הוא עצמו שחטו ול"ע לרבנן מ"ש דפטרי בשורף שטרות חבירו מטימא הטהור והכניס שפיגלו דלא חשיב דינא דגרמי דמה לי אם גורם לו הפסד ע"י ששורף שטרותיו ומה לי ע"י דיבורו ול"ל דדיבור חשיב כמעשה והוי מזיק בגוף הממון בידים אבל בשורף שטר אינו נוגע בגוף הממון ונייר בעלמא הוא דקלי מיניה ואין (ד) אלא גרם בעלמא ועוד י"ל דסוגיא דהכא ודבכורות דלא כרב חסדא דלא קם דינא בדיבורים בעלמא ואיירי בנשא ונתן ביד כדמוקי התם רב חסדא אלא דס"ד דגמ' דנשא ונתן בעלי דינין ודחי דאיירי בנשא ונתן ביד הדיין עצמו: **שאני** התם דבידים עביד. תימה ודקארי לה מאי קארי לה וי"ל משום דאין הצמר משתנה מיד כדתנן בשממנים דאין קולט הצבע מיד עד ג' ימים או ג' וגרמא בעלמא הוא ודומה למסכך גפנו שאין מזיק עד אחר זמן ובתרוייהו מסני בידים קעביד ומ"מ מסכך גפנו לא מזיק כל כך בידים כמו בצמר לצבע לפי שהביאה אחר כך: **מחיצת** הכרם שנפרצה כו'. הור"ת שאין (ה) משנה בשום מקום אלא ברייתא היא ומ"מ דייק אתיא כר"מ *מכח ההיא משנה דהמסכך דלעיל דפליגי התם בסיפא ר' יוסי ור"ש ואמרי אין אדם אוסר דבר שאין שלו וא"כ ברייתא מחיצת הכרם כר' יוסי ור"ש לא אתיא אלא כת"ק דידהו דהיינו כר"מ דהתם משנה ר"מ היא וא"ת ומאן תנא דפליג אדר"מ בדינא דגרמי דרבי יוסי ור"ש לא פליגי אלא משום דאין אדם אוסר דבר שאין שלו ורבנן דפליגי אדר"ש בדבר הגורם לממון ליכא למימר דיש חילוקין כדפרישית במרובה (לעיל דף עא:*) וי"ל דההוא תנא דפרק המניח (לעיל דף נג:) דקתני שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי פליג אר"מ דמשמע דיש לפטור יותר בשורף שטרותיו מבשחטו ולמאן דדאין דינא דגרמי אמר לעיל דמגבי ביה דמי שטרא מעליא:

אומר

מסורת הש"ס

בפרק אלו מציאות דף ל: פי' רש"י בית חייהם למוד להן אומנות להתפרנס בו והוקות והרי"ף כתיבי ברישא דקרא

[לעיל נח: כתובות פו.]

סנהדרין ו. לג. לקמן קיז: בכורות כח:

כלאים פ"ז מ"ד וכו' יבמות פג: ב"ב ב. [וש"נ]

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סימן שו סעיף ו:

פ ב מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הל' יא ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף א:

פא ג ד מיי' פ"ו מהל' סנהדרין הלכה ד סמג עשין צז טוש"ע ח"מ סימן כה סעיף ד:

[ד"ה לפנים]

פב ה מיי' פ"ח מהל' כלאים הל' יז סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סימן רצו סעיף מג:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה טיהר וכו' דר"מ היא דדאין וכו': (ב) בא"ד מיהו קשה מטיהר את הטמא כצ"ל: (ג) בא"ד והא דבעי הכא לאוכוחי דר"מ דדאין וכו': (ד) בא"ד ואין זה אלא גרם: (ה) ד"ה מחיצת וכו' שאין זה משנה:

[ד"ה שעירבן]

[ד"ה בספא]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מחיצת וכו' מכח ההיא משנה דהמסכך. עי' לקמן דף קטו ע"ב תוס' ד"ה ל"ל הכי:

[ד"ה וסבר]

עין משפט
נר מצוה

פג א ב מיי' פ"ו מהל' כלאים הלכה ד ועיין בהשגות ובכ"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף ג:

אומר לו גדור נפרצה אומר לו גדור נתייאש ממנה ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריותו:

מתני' *הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה נותן לו דמי צמרו צבעו כאור אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח *לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו ר' יהודה אומר אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח:

גמ' מאי כאור אמר ר"נ אמר רבה בר בר חנה כלבוס מאי כלבוס אמר רבה בר שמואל כפרא

גדור. שלא יוסיף התבואה אחד ממאתים בעוד המחיצה פרוצה ותאסר: נתייאש ולא גדרה. ובתוך כך הוסיף הזרע אחד מן המאתים שהיו בה בהיתר: א] הרי זה קידש. ואין בטל אלא באחד ומאתים וכאן יש קנ"ט מן ההיתר וחד באיסור: מתני' והקדיחו יורה. שרפתו יורה שהרתיחו יותר מדאי: נותן לו דמי צמרו. והכא ליכא שבחא כלל דהא נשרף לגמרי וליכא למימר אם השבח יותר: צבעו כאור. כמו כעור בגמ' מפרש שצבעו בשירי צבע ומזיק בכוונה הוא לפיכך ידו על התחתונה דברי הכל: ואם השבח. שהשביח הצמר יתר על היציאה של צבע: נותן לו. לצבע את היציאה ולא שכר שלם ומקבל צמרו ודמי צמרו לא אמר דניתיב דלקני איהו שבחא דצמר דהא בצבע שהתנה עמו צבע וליכא שנויא דנקנייה: לצבוע לו אדום כו'. קני בשינוי לר"מ ולא יהיב ליה אלא דמי צמרו אבל לא דמי שבחו או זה יתן שכרו משלם ויקח הצמר: ר' יהודה אומר כו'. דקניס ליה להאי דשינה להיות ידו על התחתונה ולא נתהני משבחא ואגרא נמי כוליה לא ישקול אלא יציאה ואם יציאה יתירה על השבח יתן לו את השבח שהשביח את הצמר ואם ירצה לתת את שכרו כגון שהשבח יותר על השכר יתן שכרו: גמ' כפרא

אומר לו גדור. פי' לבעל הכרם דהוא המזיק דד' אמות שאמרו להרחיק הוא בשביל עבודת הכרם כדתנן בלא יחפור (ב"ב דף ט. ושם) לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות אחד גפנים ואחד כל אילן ומפרש בגמ' ד' אמות שאמרו כנגד עבודת הכרם ואפילו ר' יוסי דאמר התם על הניזק להרחיק את עצמו הא ה"ר אפי' התם מודה ר"י בגירי דיליה והכא גירי דבעל כרם הם דהשדינן ליה שלא יביא מחרישתו בשדה חבירו לפיכך צריך לעשות כותל או להרחיק ארבע אמות והא דנקט אומרין לו גדור ולא נקט חייב לגדור נראה לר"י לפי שצריך להתרות בו ואם לא התרו בו לגדור אין חייב באחריותו ולהכי נקט נמי תרי זימני נפרצה אומר לו גדור דאף פעם שנית דנפרצה צריך להתרות בו ואם לא התרו בו לגדור אין חייב באחריותו שאין סבור להיות חייב לגדור כל שעה שנפרצה ונפרצה פעם שלישית מספקא לר"י אם צריך להתרות בו בכל פעם או שמא סגי בתרי זימני ור"ת מפרש דלהכי נקט תרי זימני לאשמועינן שאם יש תוספת מאתים בין מה שהוסיף כשנפרצה ראשונה ובין מה שהוסיף כשנפרצה שניה דאין מצטרפין לאסור דקמא קמא בטלה ודוקא כשיש הפסק בינתיים אבל בעלמא כלאים נאסרין במאתים *ולא אמרינן כל פורתא כשהוא גדל מתבטל והא דאמר בפ' בתרא דע"ז (דף עג. ושם*) המערה יין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו קמא קמא בטל מפרש ר"ת בדפסיק פסוקי אבל אם מערה בלא הפסק אסור מידי דהוה אכלאים הנאסרין בתוספת מאתים לפי שגדל בלא הפסק והא דאמר בבמה אשה (שבת דף סה: ושם*) שמואל עביד לבנתיה מקוואות ביומי ניסן כו' שמא ירבו הנוטפים על הזוחלים היינו שמא ירבה בלא הפסק וכן בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף נז:) גבי בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו מותר ולא אמרינן קמא קמא בטיל לפי שגדל בלא הפסק ורבי יוחנן גופיה דקאמר בפרק בתרא דע"ז (דף עג. ושם) ראשון ראשון בטל אית ליה התם בנדרים דגידולי היתר מעלין את האיסור ור"י בן רבינו מאיר פירש בתוספתא בנדרים דבצל וכלאים וגבי נוטפין דווקא בכך ליגדל מעט מעט לא בטיל קמא קמא כמו ביין נסך דהתם לא שייך למימר הכי אבל קשה דאמר בפ' הערל (יבמות דף פב: ושם*) נתן סאה ונטל סאה עד רובו וברובו מיהא מיפסל ולא אמר קמא קמא בטיל וי"ל דהתם במי פירות איירי דהחמירו טפי וא"ת אי במי פירות איירי היכי מדמה לה לתרומה דרבנן דמי פירות דפסולין דאורייתא כדממעט בפרק כיסוי הדם (חולין דף פד. ושם) מדכתיב מים יתירה והילך יהיו כשרים במחלה על מחלה דאורייתא וי"ל בדוחק דאע"ג דמיפסלי מדאורייתא מחלה על מחלה כשרים להטביל בהם מחטין וצינוריות דאין צריכין ארבעים סאה מדאורייתא אלא מדרבנן ומיהו אכתי קשה מהא דמסיק רב דימי בפרק שלישי דבכורות (דף כג. ושם*) גבי הגוקת ציר מעט הארץ מסיקו במים והוא טהור אי רובא מיא ניכהו סלקא להו השקה ואי רובא ציר ניכהו לא בעי השקה דמים בטלים בציר ומסיק לא שנו אלא לטבל בו פיתו אבל לקדירה לא דמגא מין את מינו וניעור אלמא התם אע"ג שהיו כבר מבוטלות חוזרות וניעור בתוך הקדירה וכל שכן דלא אמרינן קמא קמא בטיל וי"ל דהתם חומרא הוא שהחמירו גבי טומאה דאע"ג דפסיק פסוקי לא בטלה ואע"ג דבכמה דברים איסור חמור מטומאה כדאמרינן בפרק כיסוי הדם (חולין דף פו: ושם) אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר התם החמירו חכמים בטומאה יותר ואין ראיה משמעתא בתרייתא דנדה (דף עא: ושם) דמחלק גבי דם תבוסה בין פסק ללא פסק דשאני דם תבוסה דרבנן ויש להקל בו יותר ומהא דאמר בפ' כיסוי הדם (חולין דף פז. ושם*) ובפרק התערובת (זבחים דף עז: ושם*) גבי הא דתנן דם שנתערב במים אם יש (א) מראית דם בו כשר וקאמר בגמ' לא שנו אלא כשנפלו מים לתוך דם אבל דם שנתערב במים ראשון ראשון בטל התם בלא סיניא שפיר' אתי שפיר דהתם גבי דם היינו טעמא דכיון שנדחה שוב אין נראה שכן הוא הדין בכל דבר הקרב ואפילו למ"ד אין דיחוי בבעלי חיים בשחוטין יש דיחוי וכן מוכח בפרק כיסוי הדם (חולין דף פז: ושם) דטעמא משום דיחוי הוא דמסיק בתר הכי ולענין כיסוי אין בו דיחוי דאין דיחוי אלא מצות מכלל דלענין דם הוי טעמא משום דיחוי ואין להקשות מהא דאמר בפרק נוטל (שבת דף קמב.) סאה תרומה שנפלה למאה של חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחרת לא תעלה ולא אמרינן ראשון ראשון בטל אע"ג דנפל ע"י הפסק דהתם צריך להרים ובענין אחר אין ק' סאה שנפלה בהן מתירין ולא שייך התם ראשון ראשון בטל: נתייאש ממנה ולא גדרה. דוקא נתייאש אבל אם לא נתייאש ועוסק כל שעה לגדור אע"פ שהוסיף מאתים מותר כדתנן במס' כלאים (פ"ה מ"ו) הרואה ירק בתוך כרמו ואמר כשאגיע שם אלקטנו מותר לכשאחזור שם אלקטנו והוסיף מאתים אסור אלמא כשהוא מחזר אחר לקיטתו כל שעה אפילו הוסיף מאתים מותר וטעמא י"ל משום דכתיב לא תזרע כרמך משמע זריעה דניחא ליה: חייב באחריותו. אע"ג דהיזק שאין ניכר לא שמיה היזק נראה לר"י דהא חשיב היזק ניכר שהרי ניכר שהוא כלאים כשרואה הגפנים בשדה אבל מטמא טהרות חבירו אע"פ שרואין השרץ על הטהרות לא חשיב היזק ניכר דמי יודע אם הוכשרו אבל אין לומר הכא נמי הוי היזק שאין ניכר וקנסוהו כמו במטמא שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו דהכא ליכא למיחש כיון שבעל כרם נמי מפסיד ועוד °אי קנס הוא במזיד דוקא היה לו להתחייב: אם השבח יתר על היציאה. מפרש בירושלמי מהו השבח יתר על היציאה בר נש דיהיב לחבריה חמש מנוי עמר וחמש מנוי סממנין ועשרה מנוי אגרא ואמר ליה זיל צבעיה סומקי ואזל וצבעיה אוכם א"ל אילו צבעתיה סומקא הוה שוה עשרים וחמש מנוי השתא דצבעתיה אוכם לית הוא שוי אלא עשרים מנוי את אבדת דידך ואנא לא אבדנא דידי עד כאן לשון הירושלמי בפירקא ואור"י דהכי *פי' דרבי יהודה לפי הירושלמי אם השבח שהושבח הצמר יותר על ט"ו מנים והיתר על ט"ו [א] מנים קרי שבח יתר על הוצאה והוצאה קרי עשרה מנים של שכר הצבע שמוציא הצבע ונותן ויהיה בשכרו י' מנים דהשתא אם השבח על ט"ו מנים יותר מי' מנים שהם יציאה נותן לו היציאה דהיינו י' מנים ולא יתן לו יותר ואם היציאה יתירה על השבח שלא הושבח על ט"ו מנים אלא ד' או ה' יתן לו השבח מה שהושבח על ט"ו ואין נותן לו כל י' מנים שהתנה עמו דא"ל את אפסדת דידך ואנא לא אפסדנא דידי ויש ליתן טעם לדברי הירושלמי למה לא יהיה כאן הדין כמו *בנוטע שלא ברשות דנעשה כאן כאילו כן התנה עמו א"כ קנסא הוא משום דשינה ממה שצוה לו ומיהו אם השבח יתר על היציאה דתנן גבי צבע כעור לא הוי פירוש כי ההיא דירושלמי כי איך יהיה השבח של צבע כעור יותר משבח של צבע גמור וגבי כשא כעור דגמרא אפשר ודאי שיהא טוב מן הנאה כגון שהנאה אין חזק כמו הכעור ע"י כך דמי הכעור יתירה על הנאה ואין לשון ירושלמי משמע כפי' ר"י שהרי משמע שבא לפרש מהו אם השבח יתר על היציאה ולדברי ר"י הוא מפרש היציאה יתירה על השבח והר"ר אלחנן פי' בע"א ולא מצאתי כתוב*:

כל

מסורת הש"ס

לעיל נח:

[לעיל לה. לב: לקמן קכ.] ב"מ עח: קיז: ע"ז ו: [וע"ש בתוס' ד"ה ר"מ]

[ד"ה אמר]

[ד"ה יתיב]

[ד"ה מאין]

כתו' ב"מ קח.

עיין בהגהות ב"ח

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אומר וכו' אם יש בו מראית דם כשר:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אם כו' ט"ו מנים קרי שבח (יתר על הוצאה) תא"מ (וכן מתקו רש"ל):

[ספ"ז דכלאים]

[ד"ה כי]

[ד"ה במה]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חייב וכו' אי קנס הוא במזיד דוקא. ק"ל הא הברייתא מוקמינן כר"מ ור"מ הא סבור בדרבנן קנסו שוגג אטו מזיד וא"כ י"ל דסבר כת"ק דר"ע דמקיים כלאים לא הוי דאורייתא והיא דמסכך גפנו י"ל במזיד דהרי תוס' לא הקדימו קושייתם אהיא דהמסכך(למה)[אלא]בהא דנתייאש משמע אף בשבת וא"כ קשה כנ"ל והיינו מרויחים בזה קושית תוס' ד"ה מתילת כרם די"ל דמוכח דהברייתא כר"מ מדקניס גם בשוגג:

הגהות מהר"ב
רנשבורג

א] רש"י ד"ה הרי זה קידש וכו' ומאתים וכאן כו'. עיין רש"י ותוס' בחולין דף לט ע"ב ד"ה לא במאה ובשבת דף קמב ע"א בתוס' ד"ה שנפלה ודו"ק היטב:

ב' מהרמ"ש וז"ל נקלרה סר"י בא לפרש סתיבות אם השבח יתר על הוצאה ומציין תחלה אם השבח ומפ' והיתר על ט"ו מנים קרי שבח ואח"כ מציין יתר על ההוצאה ומפ' והוצאה קרי ובזה א"ש לשון התוס' ואין להגיה תיבות יתר על כ"ל אם במתק מהרש"ל. ימעתק מחילופי גרסאות

כפרא דודי: תנו רבנן הנותן עצים לחרש לעשות מהן כסא ועשה מהן ספסל ספסל ועשה מהן כסא ר' מאיר אומר נותן לו דמי עציו רבי יהודה אומר [א]אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח ומודה רבי מאיר [ב]אם נתן עצים לחרש לעשות מהן כסא נאה ועשה מהן כסא כעור ספסל נאה ועשה ספסל כעור אם השבח יתר על היציאה נותן לו דמי היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו דמי השבח: [ג]איבעיא להו יש שבח סמנין על הצמר או אין שבח סמנין על הצמר היכי דמי אילימא דגזל סמנין ודקינהו ותרנהו וצבע בהן תיפוק ליה משום דקנינהו בשינוי לא צריכא דגזל סמנין שרויין וצבע בהו מאי יש שבח סמנין על גבי צמר דאמר ליה הב לי סמנאי דשקלתינהו או דלמא אין שבח סמנין על גבי הצמר דא"ל לית לך גבאי ולא מידי אמרי ואי אין שבח סמנין על גבי צמר מי מצי אמר ליה לית לך גבאי ולא מידי נימא ליה הב לי סמנאי דאפסדתינהו אלא להך גיסא אין שבח סמנין על גבי הצמר ובעי שלומי ליה או דלמא יש שבח סמנין על גבי צמר וא"ל הא מנחי קמך שקלינהו שקליה בצפון צפון עבורי מיעבר השבה לא עביד [ד]אלא הב"ע כגון דגזל צמר וסמנין דחד וצבעיה להוא צמר בהנך סמנין וקא מהדר ליה ניהליה לצמר יש שבח סמנין ע"ג הצמר וקא מהדר ליה סמנין וצמר או דלמא אין שבח סמנין על גבי צמר וצמר מהדר ליה סמנין לא מהדר ליה אמרי תיפוק ליה דאייקר ליה ניהליה בדמי לא צריכא דזל ציבעא ואיבעית אימא כגון שצבע בהו קופא רבינא אמר הכא במאי עסקינן כגון דצמר דהד וסמנין דחד וקאתי קוף וצבעיה להוא צמר בהנך סמנין יש שבח סמנין על גבי צמר דאמר ליה הב לי סמנאי דגבך נינהו או דלמא אין שבח סמנין על גבי צמר ואמר ליה לית לך גבאי כלום תא שמע *[ה]בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא חזותא מילתא היא אמר רבא *הנאה הנראה לעינים אסרה תורה דתניא °ערלים לא יאכל *אין לי אלא איסור אכילה [ו]מנין שלא יהנה ממנו ולא יצבע [בו] ולא ידליק בו את הנר תלמוד לומר °וערלתם ערלתו את פריו ערלים לא יאכל לרבות את כולם תא שמע [ז]בגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק שאני התם דאמר קרא °תהיה בהויתה תהא

רבא

רש"י

כפרא דודי. קינה בו את היורה כלומר בשירי צבע שנשתיירו ביורה צבעו כופרא לשון קיטוף *כמו בליתא דפרסא למכפריה בהכל שוחטין (חולין דף ח.): נותן לו דמי עציו. דקנינהו בשינוי אבל נתן עצים כו' דלא שינה ולא קני ידו על התחתונה: יש שבח כו'. כלומר חזותא מילתא היא או לאו מילתא: ותרנהו. שראן במים כדרכן: וצבע בהן. צמר שלו מבעיא לן יש שבח סמנין על הצמר דחזותא מילתא היא ואמר ליה הב לי סמנאי דשקלתינהו כו' כדבעיא למימר קמן: אמרי. ואי אין שבח כו' מי מצי אמר ליה לית לך גבאי ולא מידי. בתמיה נהי נמי דחזותא לאו מילתא היא לימא ליה הב לי סמנאי דאפסדתינהו: צפון. שו"ן: וקא מהדר ליה. לצמר כשהוא צבוע מאי: יש שבח סמנים על גבי צמר. דחזותא מילתא היא וקמהדר ליה צמר וקמהדר ליה סמנים כלומר בהך השבח דצמר קמהדר (א): דזול ציבעא. צמר צבוע הוזל בעולם ואין (ב) מגיעין שבח לדמי סמנים ואמר ליה נגזל *אני הייתי מוכר סמנים או הייתי צובע בגד ועכשיו הפסדתני דהא לא השביחו בצמר: א"נ דצבע בהו קופא. גזל קוף וסמנים וצבע את הקוף ומחזירו לו דלא אייקר ליה *ואמרי לה קופה של נכרים: כגון דצמר דחד וסמנין דחד כו'. ולאו לענין גזלן קבעי לה דאין כאן גזל: בקליפי ערלה. קליפי אגוזים או שאר פירות אבל קליפת העץ לא דאין ערלה אלא בפירות: הנראה לעינים. מראה בעלמא אע"פ שאין בו ממש כגון נר וצבע: שביעית. אסור לעשות סחורה בפירותיה וקליפי פירות קאמר ולא קליפי עלים דעלים אין שביעית חלה עליהן כדלקמן דסתם עלים להסקה ניתנו:

רביעית

תוספות

הא מנחי קמך שקלינהו. ומ"מ אגרא בעי למיתב למישקל להו דכיון דאתי לידיה בעי למיעבד השבה כדאמר לעיל (דף נח.) גבי זורק מטבע לים: דזל ציבעא. ומכל מקום איירי דגזל סממנים שרויין דאי דקינהו ושרינהו קננהו בשינוי: דצבע בהו קופא. פירש בקונטרס שגזל קוף וסממנים שרויין וצבע את הקוף ותימה דאם כן אפסדיה בידים וכה"ג היזק ניכר הוא ומחייב ונראה לפרש דצבע בהו קופא כלומר בגריעות ובכיעור כעין קוף שהוא מכוער: או דלמא אין שבח של סממנין על גבי צמר. תימה הרי נהנה שצמרו מעולה בדמים יותר וישלם מה שנהנה כמו אכלה *מלידי רחבה דפ"ב (דף יט:) *וירדה לגינה דהכונס (לעיל דף נח:) ובפרק אלו נערות (כתובות דף ל: ושם) אמר תחב לו חבירו משקין של אחרים בבית הבליעה דמשלם מה שנהנה ויש לחלק דהנאה דהכא אין באה ע"י מעשיו ולא ע"י מעשה בהמתו ובתחב לו חבירו אע"פ שאין זה ע"י מעשיו מכל מקום נהנה גופו אי נמי הנאה דהכא לא חשיבא הנאה שאין *אלא נוי בעלמא יותר: מנין שלא יהנה ממנו. בפרק כל שעה (פסחים דף כב: ושם ד"ה מנין) פריך ואמאי לא נפקא לן איסור הנאה מלא יאכל: ולא יצבע בו ולא ידליק בו הנר. אע"ג דאסר שאר הנאות אצטריך לרבויי צביעה והדלקה צביעה משום דחזותא בעלמא הוא והדלקה משום שכלה האיסור בשעת הדלקה ואם תאמר והא בפרק כל שעה (שם דף כו:) שרינן עצים להדלקה למאן דאמר אין שבח עצים בפת ולא משכחי עצים דאיסורא אלא כעין כסא ושרשיפא ויש לומר דשמן הוי בעין בשעה שהוא דולק אבל עצים נעשים גחלת והשלהבת אין באה אלא מן הגחלת ואם תאמר ומ"ש דהכא מצריכין קרא להדלקה וגבי תרומה טמאה מצריכין קרא להתיר כדדרשינן שלך תהא להסיקה תחת תבשילך וי"ל משום דס"ד דנילף תרומה ממעשר הקל דאמרה תורה לא בערתי ממנו בטמא כדאמר במה מדליקין (שבת דף כה.) ור"ת מפרש דאיצטריך קרא הכא לאסור צביעה והדלקה שלא כדרך הנאתו כגון צביעה דתאנים ורמונים ודברים דלאו אורחייהו והדלקה איצטריך לשמן שאין עומד להדלקה כלל והיינו דפרק כל שעה (פסחים דף כה:) דהוה *שייף לברתיה *בגוהרקי דערלה וקאמר מידי דרך הנאה קעבידנא התם לא הוה דרך הנאה כלל וקשה לפי' דהא בעי למפשט מהכא דחזותא מילתא היא ודחי דשאני הכא דגלי קרא ומשמע דלא אתא קרא למיסר שלא כדרך הנאה אלא למיסר אע"ג דליכא אלא חזותא בעלמא וא"ת אם כן תיפשוט לאידך גיסא מדאיצטריך למיסר שמע מינה דחזותא לאו מילתא היא ויש לומר דהיכא למילף מהכא דחשיב כאילו הוא בעין ותימה לרבי יהושע דגמר בערלה פרי מפרי מבכורים בפרק העור והרוטב (חולין דף קכ: ושם) וסבר דאין סופגין את הארבעים על הערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים אבל היוצא משאר פירות מותר היאך יאסר לצבוע במשקיהן מן התורה וכל שכן במים שנישורו בהם הקליפין ויש לומר דלא איצטריך קרא אלא שלא יצבע בזיתים וענבים וביוצא מהם או בממשות של עפרורית הקליפין הנטחנין ומיהו לא יצבע דקתני בברייתא איירי שפיר בכל עניני צביעה דערלה ומשקיהן בכל ענין ומדרבנן ומיהו קרא לא אתיא אלא כדפרישית אי נמי יש לומר דפרי דערלה דוקא גמר פרי מפרי דביכורים ולהכי אימעוט משקה דידהו אבל שומר לפרי דאיתרבו מאת פריו את הטפל לפריו לא אמעיט משקה דידהו וליכא למעוטי מפרי דביכורים דביכורים ליתנהו בשומר לפרי כלל ואע"ג דהוי השתא טפל חמור מן העיקר יש ליתן טעם שלא יקשה מזה על שמעתא דריש איזהו מקומן (זבחים דף מח:) אבל אין לומר דאף על גב דליכא מלקות ביוצא משאר פירות עשה דערלתם ערלתו איכא דהא אכל מאי דכתיב וערלתם קאי לא יאכל דכתיב בתר הכי ועוד אם היה במשקה דשאר פירות דערלה איסור עשה אם כן מנא ליה שלא יצבע בו הא איצטריך לאסור המשקין בשתיה ובהנאה כשהן בעין ואין להקשות כיון דאיתרבי שומר לפרי דלא חזי לאכילה אם כן על כרחך מיתסרא ערלה בהנאה ולמאי איצטריך קרא שלא יהנה דהא איכא שומרין טובא דחזו לאכילה

רבי

עין משפט נר מצוה

פד א ב מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף ג:

פה ג ד מיי' פ"ג מהל' גזילה ואבידה הלכה י טוש"ע ח"מ סי' שסג סעיף יא:

פו ה מיי' פס"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ:

פז ו מיי' שם פ"י הלכה ט סמג לאוין קמד טוש"ע י"ד סי' רצד סעיף א:

[נ"ל מתוך הרחבה]

[נ"ל ונפלה לגינה]

פח ז מיי' פ"ז מהלכות שמיטין הלכה ב:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה דזול וכו' אני הייתי מוכר סמנים. לפ"ז דזול ציבעא היינו דצמר צבוע הוזל אבל הסמנים עצמן לא הוזלו ותמוה לי דלמאי צריכי לזה ואמאי ל"א בפשיטות דהוזלו סמנים ואף דגם אלו מכרן לא היה מוכרן ביוקר מ"מ כיון דאין שבח סמני' ולא מקרי שבחה הוי כנאבד הגזילה דמשלם כשעת הגזילה וצ"ע. ובאמת ק"ל גם על הגמרא דלמאי צריך לאוקמא דגזל צבע וסמנים דחד לוקי כדמעיקרא דגזל סמנים שרויים וצבע צמר שלו והוזל הרבה עד שהצמר עם הצבע שעליו אין עולים לדמי הצבע כשהיה בעידן הגזילה ואי יש סמנים מהדר ליה הסמנים והומר הרי שלך לפניך ואי דבמאי דשקליה יאמר באמת החזק לך גם בצמרי ואי אין שבח סמנים לא הוי השבח על הסמנים וצריך לשלם כדמעיקרא וצע"ג: תוס' ד"ה או וכו' אלא נוי בעלמא יותר. עייך ש"ך סי' שלא סק"ג:

פסחים כב: קדושין נו: [ע"ש]

פי' בוסר זיתים קטנים פמא"ש רטובה. רש"ל בשם רש"י

מסורת הש"ס

עי' רש"י זבחים כה. ד"ה כפורי זהב

עי' מפירוש ארוך. רש"ל

ערלה פ"ג מ"א [מגילה כ.]

ויקרא יט

שם יט

שם כה

פי' מוסת

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה יש שבח וכו' וקמהדר סמנים כצ"ל: (ב) ד"ה דזל וכו' ואין מגיע השבח:

רבא רמי תנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא חזותא מילתא היא ורמינהי *ארביעית דם שנבלעה בבית הבית טמא ואמרי לה הבית טהור ולא פליגי בהא בכלים דהוו מעיקרא הא בכלים דאתו לבסוף גנבלעה בכסות רואין אם מתכבסת הכסות ויוצא ממנה רביעית דם (א) טמאה ואם לאו טהורה אמר רב כהנא מקולי רביעיות שנו כאן בדם תבוסה דדרבנן: רבא רמי *תנן הממין הצובעין ספיחי סטים וקוצה יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ביעור ולדמיהן ביעור אלמא עצים יש בהן משום קדושת שביעית ורמינהי *עלי קנים ועלי גפנים שגיבבן בחבא על פני השדה ולקטן לאכילה יש בהן משום קדושת שביעית לעצים אין בהן משום קדושת שביעית ומשני אמר קרא לאכלה במי שהנאתו וביעורו שוין יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן והא איכא עצים דמשחן דהנאתן וביעורן שוין אמר רבא

סתם

רביעית דם. מטמאה באהל דכתיב על כל נפשות מת לא יבא (ויקרא כא) ודם הוא הנפש. וקים להו לרבנן דברביעית דם חי: נבלעה בקרקע הבית טמא. כלים שבבית דבית לא מקבל טומאה דקרקע היא: בכלים. דהוו בבית קודם שנבלעה שהיתה בעין והאהיל הבית עליה ועל הכלים וטמאו: לבסוף. לאחר שנבלעה: אם מתכבסת הכסות ויוצא הימנה [רביעית דם]. שבתחילה נבלעה בו יותר מרביעית והכניס הכסות לבית הבית (ב) טמאה: ויוצא הימנה רביעית דם. שאם יתנו מים במדה ימלאו רביעית יותר: ואם לאו טהור. הבית שלא האהיל על רביעית שכבר חסר בהבלעו בכסות אבל הכסות טמא שתחלת נגיעה ברביעית מלומלם נטמאה וקתני מיהא ואם לאו טהור אע"ג דחזותא דרביעית איכא שהדם שנשאר בבגד שאי אפשר לסוחטו נראה לנו בבגד אלמא חזותא לאו מילתא היא: מקולי רביעיות. של דם קל כגון דם תבוסה (ג) שאינו מטמא באהל אלא מדרבנן: דם תבוסה. הרוג שיצא ממנו רביעית דם בחייו ובמותו ספק כולה בחייו ספק כולה במותו בפ' תינוקת (נדה דף עא.): ספיחי סטים וקוצה. סטים קרוג"א בלע"ז כרכום קוצה *גווד"א בלע"ז ולהכי נקט ספיחי דבשביעית ליכא אלא ספיחים: יש להן ולדמיהן שביעית. שאין עושין מהן סחורה דרחמנא אמר לאכלה ולא לסחורה ואסור לצבוע בהן דהיינו סחורה אבל מותרים הן להסיקן קודם זמן הביעור דהייני דומיא דלאכלה: יש להן ביעור. כשמגיע זמן הביעור חייב לבערן כדכתיב ולבהמתך ולחיה וגו' (ויקרא כה) כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך שבביתך והני ספיחי עץ בעלמא נינהו: בחבא. לעשות מהן מחבוא אוצר לימות החורף: אין בהן משום קדושת שביעית. ויהנה מהן אף לאחר זמן הביעור: שהנאתן וביעורן שוה. דבר שבשעת הנאתו כלה מן העולם: יצאו עצים. שלאחר ביעורן שנעשים גחלים הוא דהויא עיקר הנאתן אבל מיני צבעים בשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע נמצאו הנאתן וביעורן שוה הלכך חיילא עלייהו שביעית: והא איכא עצים דמשחן. שמאירין כנר אבוקה לנושאן בידו והנאתן וביעורן שוה תיחול עלייהו שביעית:

סתם

תורה אור

רבא רמי תנן בגד שצבעו בקליפי ערלה כו'. תימה דהא רבא שני לעיל שאני ערלה דכתיב קראי ומהתם לא ילפינן ואם כן מאי פריך מערלה אטומאה ונראה כספרים דגר' לעיל רבה והאי גרס רבא יש לומר דדיחוי הוא: רואין אם מתכבסת הכסות ויוצא ממנה רביעית דם. פירש בקונטרס שאם יתנו מים במדה ימלא רביעית יותר וקשה לפי' אפילו אם לא ימלאו רביעית אמאי טהורה דאי אפשר לעולם אם לא ישתייר בבגד מן המים אלא י"ל כדאמר בתוספתא בפ' ד' דאהלות רביעית דם שנבלעה בכסות כיצד משערין אותה מביא מים במדה ומכבס בה ומביא מים אחרים ונותן לתוכן רביעית דם אם היה מראיהן שוה טמאה ואם לאו טהורה והשתא אין מזיק כלום מה שמשתייר מן המים בבגד דכשם שנשתייר מן המים כך נשתייר מן הדם שמ"מ היה הכל מעורב יחד מה שיצא ומה שנשתייר ומראה אחד הן כאילו יצא הכל וטהורה וטמאה דקתני היינו לענין אם הטמא את הבית שנתן בו אבל כסות עצמה טמאה היא שנבלע בה רביעית דם מתחילה כדפי' בקונטרס ומיהו קשה דאין סברא שיסייע הדם שמשתייר בבגד כיון שאין יכול לצאת בכיבוס זה ומיהו אין לחוש כל כך אם תולין הדבר להחמיר ועוד מצינן לפרש שאומדין כמה נשתייר מן המים הראשונים בבגד ומביא מים אחרים כמדת הראשון רק שיחסר מהן כשיעור שנבלע מהן בבגד אבל יש תימה דמי יכול לכוין זה ועוד קשה דמאי צריך למדידת מים הראשונים בלא מדידת מים הראשונים יכול הוא לדעת אם יש רביעית דם במה שיצא ע"י כיבוס שיסחוט לתוך כלי כל מה שיצא מן הכסות וימדוד כמה יש בין מים לדם ויביא רביעית דם מעלמא ויוסיף עליו מים עד שיהא בין מים ובין דם כשיעור מים ודם שיצאו מן הכסות ואם מראיהן שוה טמאה ונראה לפרש דלא נקט מים במדה אלא משום שאם ימלאו יותר מן המדה שנתנו רביעית שלא יצטרכו להביא מים אחרים דודאי יצא מן הכסות רביעית דם אבל אם אין רביעית דם יותר אז יביא רביעית דם ומוסיף עליו מים עד שיהא בין מים ודם כמדת הראשונה אחר שתכבס בה הכסות ואם מראיהן שוה טמאה ואם לאו טהורה ומיהו קשה דהא קתני בתוספתא ברישא ומביא מים אחרים ואחר כך קתני ונותן לתוכו רביעית דם: ואם לאו טהורה. אע"פ שעל ידי הדחק היה יוצא מאן רביעית דם כגון על ידי היסק התנור או על ידי צפון כיון דבכתם כיבוס אין יכול לצאת רביעית דם טהורה לר"ל משום דדם תבוסה דרבנן ולר' יוחנן משום שאין דרך להקפיד עליה כשאין יכול לצאת בכיבוס שתם כך נ"ל במסכת נדה בפרק האשה (דף סב: ושם*) מתוך הסוגיא ואין צריך להביאה כאן: מקולי רביעיות שנו כאן. הך סוגיא מסיק רב כהנא בנדה אליבא דר"ל וה"ג דוקא לר"ל צריך האי שינויא דלר' יוחנן לא קשה מידי מערלה אטומאה דלדידיה בקפידא תליא מילתא ומ"מ לצבוע בקליפי ערלה ידלק דלא שייך להתירו מטעם דאין מקפיד דנוגה הוא בצבע וניחא ליה: ספיחי סטים וקוצה. מה שפי' בקונטרס כאן משום דבשביעית אין זורעין ואין בה אלא ספיחים אין מיושב היא טעמא אלא הכא אבל גבי מעשר ופאה דקאמר כל שהוא אוכל ונשמר כו' אוכל למעוטי ספיחי סטים וקוצה אין מיושב למה נקט ספיחים ע"כ נראה כמו שפי' בפסחים (דף נא: ושם*) דלהכי נקט ספיחים לפי שאין דרך ללקטן בשנה שנזרעים אלא לבסוף ד' או ה' שנים שהשרשים מתפשטים בארץ ומשביחין ושורש שלהן עיקר: ממין הצובעין. רישא דמתניתין הכי איתא במס' שביעית (פ"ז מ"א) כלל גדול אמרו כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעין כו': ולדמיהן ביעור. כגון שלקט מתחילה לאכילה דיכול למוכרן ויש לשניהם ביעור להן ולדמיהן דפרי עצמו לעולם אסור כדנפקא לן מקודש תהיה לכם (בע"ז דף נד:):

שהנאתן אחר ביעורן. כשנעשית גחלת אע"ג דזימנין הנאתן וביעורן שוה כגון להתחמם כנגדו או לבשל מכ"מ עיקרו לא קיימא להכי אלא לאחר שנעשית גחלת כגון להסיק תנור לאפות אבל לצבע הנאתן וביעורן שוה דהנאתן כשלובשן ואז הוא כלה ומתבער הצבע מיום אל יום ובקונטרס פי' דבשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע ואין נראה דהא אמרן דלענין שביעית חזותא מילתא היא ולא הוי ביעורו בקליטת הצבע: והאיכא עצים דמשחן. לפי' הקונטרס דפי' עצים שמאירים בהן כמו נר נ"ל הא דמתרץ עצים להסקה ניתנו כלומר אף עצים דמשחן דאין לפרש סתם שאר עצים להסקה ניתנו והנך דמשחן בטלים לגבייהו דהא בסוכה (דף ל"ז ושם*) משמע דלולב נוהג בו שביעית משום דהנאתו וביעורו שוה שראוי לכבד בו הבית ולא אמר דבטל לגבי שאר עצים וה"נ עצים דמשחן אלא נ"ל דסתם עצים דמשחן נמי להסקה הן עומדין ולא דמי ללולב דסתמו עומד לכבד בו את הבית ור"ח פירש והא איכא עצים דמשחן שמחממין בו כגון במדורה שעשויה להתחמם דהנאתן וביעורן שוה דבשעת ביעורן מתחמם כנגדן פי' משחן כמו תמרי משחן כתובות (דף י:) וכן טלולא *או שחוגה ביומא (דף נג:) ומשני רבא סתם עצים להסקה ניתנו פי' להסקת תנור ניתנו דהוי הנאתן אחר ביעורן הלכך אפילו להתחמם מותר דלא חל עליהם שם שביעית ואע"ג דחשיב הכא עצים דמשחן הנאתן וביעורן שוה מכ"מ לענין עצי איסור לא היו אוסרין רבנן אפילו להתחמם כנגדן או להאיר בהן אלא דוקא בשלהבת כדדרשינן בפרק כל שעה (פסחים דף כו: ושם*) דהנאה מיהא איכא מתחלת עד לאחר שמתחיל האיסור להיות כלה הלכך לא אסרי רבנן אלא בשלהבת אבל הנאתו וביעורו שוה קרינן ביה דעדיין האיסור קיים כשנהנה ממנו וא"ת בפ"ק דנדה (דף ח. ושם*) דקאמר אי קטפא פירא הוי אית ביה שביעית ואי לאו פירי הוי לית ביה שביעית ואמאי אי הנאתו וביעורו שוה הלא אפילו לא הוי פירא יהא אסור בשביעית ואי אין הנאה וביעורו שוה אפילו הוי פירא יהא מותר ותו אמאי קמפלגי בין קטפא דפירא לקטפא דגווזא ונראה ודאי קטפא הוי הנאתו וביעורו שוה ואפילו הכי אי לא הוי פירא בטיל לגבי עץ והרי הוא כאילו הוא בתוך העצין ולא יצא לחוץ אבל אי הוי פירא חשיב באפי נפשיה ולא בטיל לגבי עץ ואית ביה קדושת שביעית:

ה"ג

עין משפט
נר מצוה

פט א ב מיי' פ"ד מהלכות טומאת מת הלכה יד:

צ ג מיי' שם הלכה יג:

צא ד מיי' שם פ"ג הלכה יג:

צב ה מיי' פ"ז מהלכות שמיטין הלכה יג:

צג ו מיי' פ"ה שם הלכה יא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ויוצא ממנה רביעית דם טמא ואם לאו טהור כצ"ל: (ב) רש"י ד"ה אם וכו' הבית טמא: (ג) ד"ה מקולי כו' כגון דם תבוסה דקי"ל שאינו כצ"ל:

מסורת הש"ס

נדה סב: אהלות פ"ג מ"ב

שביעית פ"ז מ"א

כורת ח.

הוא אחד ממיני צבעים רש"י בשם ...

*סתם עצים להסקה הן עומדין אמר רב כהנא ועצים להסקה תנאי היא דתניא **אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה ולא לכבוסה ור' יוסי אומר נותנין פירות שביעית לתוך המשרה ולתוך הכבוסה מאי טעמא דרבנן אמר קרא °לאכלה ולא למשרה לאכלה ולא לכבוסה ורבי יוסי אומר אמר קרא לכם *לכל צרכיכם ורבנן נמי הכתיב לכם לכם דומיא דלאכלה במי שהנאתו וביעורו שוין ^יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן ור"י נמי הכתיב לאכלה אמר לך ההוא מיבעי ליה לכדתניא דתניא לאכלה ולא למלוגמא אתה אומר לאכלה ולא למלוגמא או אינו אלא לאכלה ולא לכבוסה כשהוא אומר לכם הרי כבוסה אמור הא מה אני מקיים לאכלה לאכלה ולא למלוגמא ומה ראית לרבות הכבוסה ולהוציא את המלוגמא מרבה אני את הכבוסה ששוה בכל אדם ומוציא אני את המלוגמא שאינו שוה בכל אדם כמאן אזלא הא דתניא ^לאכלה ולא למלוגמא לאכלה ולא לזילוף לאכלה ולא לעשות ממנה אפיקטויזין כמאן כר' יוסי דאי כרבנן ^איכא נמי משרה וכבוסה: רבי יהודה אומר אם השבח כו': (סימן סבן) *יתיב רב יוסף אחורי דרבי אבא קמיה דרב הונא ויתיב רב הונא וקאמר הלכה כרבי יהושע בן קרחה והלכה כרבי יהודה *אהדרינהו רב יוסף לאפיה אמר בשלמא רבי יהושע בן קרחה אצטריך סלקא דעתך אמינא *יחיד ורבים הלכה כרבים קמ"ל הלכה כיחיד ר' יהושע בן קרחה מאי היא דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר ^מלוה בשטר אין נפרעין מהן מלוה על פה נפרעין מהן מפני שהוא כמציל מידם אלא הלכה כר' יהודה למה לי מחלוקת ואחר כך סתם היא *ומחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם מחלוקת בבבא קמא *לצבוע לו אדום וצבעו שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו רבי יהודה אומר אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח וסתם בבבא מציעא דתנן *כל המשנה ידו על התחתונה ^וכל החוזר בו ידו על התחתונה ורב הונא אצטריך סלקא דעתך אמינא אין סדר למשנה וסתם ואחר כך מחלוקת היא ^ורב יוסף אי הכי כל מחלוקת ואח"כ סתמא נימא אין סדר למשנה וסתם ואח"כ מחלוקת היא ורב הונא כי לא אמרינן אין סדר למשנה בחדא מסכתא אבל בתרי מסכתות אמרינן ורב יוסף כולה נזיקין חדא מסכתא היא ואיבעית אימא משום דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה: תנו רבנן הנותן מעות לשלוחו ליקח

ויקרא כה

רש"י

סתם עלים להסקה ניתנו. ולא להאיר הלכך עלים ניגהו ומעיקרא לא חל עלייהו שביעית אבל ספיחי סטים סתמן לצביעה הלכך חל עלייהו קדושה ואסירי לאחר הביעור אף להיסק ועלי קנים וגפנים יש שאוכלין אותן ויש שמסיקין אותן הלכך בתר מחשבת לקיטה אזלינן: תנאי היא. איכא למאן דאמר סתם עלים להסקה ניתנו ולא חיילא שביעית אפילו אעלים דמשהן ואיכא למאן דלית ליה ואעלים דמשהן מיהא חיילא: לתוך המשרה. אין שורין פשתן ביין של שביעית וכן אין מכבסין בגדים דהוי כחורה: מי שהנאתו וביעורו שוה. הנאה שהיא בשעה שהוא כלה מן העולם אתה יכול ליהנות מפירות שביעית קודם זמן הביעור: *יצאו משרה וכבוסה. שמשעה שמטילין פשתן או בגד ביין נתקלקל ונבער והנאתו אינו אלא עד שלשה ימים וד' עד שיהא הפשתן שרוי וכן הבגד והיינו תנאי דרבנן סברי סתם פירות לאכילה וחיילא עלייהו קדושת שביעית כדאמרן לעיל דכל דבר שהנאתו וביעורו שוה חיילא הלכך אפילו לקטן למשרה וכביסה לא מהניא מחשבה לאפקועי איסורן למיהוי כעלי קנים שלקטן לעצים דמשתרו דהתם סתמייהו להכי ולהכי אבל פירות סתמן לאכילה ומשעת יצירתן חייל קדושתן והו לא מהני מחשבה לאפקועי ואסורין למשרה וכביסה דאין נהגין בקדושת שביעית אלא הנאה הדומה לאכילה וגבי עלים נמי סתם עלים להסקה ניתנו ולא חיילא אפילו אעלים דמשהן ור' יוסי סבר לא אמרינן סתם פירות לאכילה ניתנו ומהניא בהו מחשבה כעלי קנים וגפנים דהיכא דליקטן למשרה הוי דבר שהנאתו אחר ביעורו ולא חל עלייהו שביעית כך מצאתי ויש לשונות אחרים וזו שמעתי והגון: למלוגמא. אלנפסט"ר: אינה שוה בכל אדם. אינה צריכה אלא לחולים: לזלף. שמזלפין יין בבית והאי נמי אין שוה בכל אדם שא"צ זילוף אלא אדם מעונג ומעודן: אפיקטויזין. ושי"ט להקיא: איכא נמי משרה וכביסה. והכא לא נקט אלא דבר שאין שוה בכל אדם: מלוה בשטר אין נפרעין מהן. לפני אידיהן מפני שמחה היא לו ואזיל ומודה לעכו"ם ביום חגם ורבנן סברי אסור לפורען וליפרע מהן כלל: ואיבעית אימא. הך סתמא ודאי עיקר הוא דקתני לה התם בב"מ (עו·) גבי הלכתא פסיקתא דהא לא שייכא התם ולא תני אלא משום פיסוק הלכה שפסקה התנא עם כל החוזר בו שלא נחלק אדם עליהן:

ליקח

תוספות

ה"ג בקונטרס במס' סוכה (דף מ. ובכ"י) אמר' רב כהנא ועלים דהסקה תנאי היא ט' וכן עיקר פי' כל עלים בשביעית הויא פלוגתא דתנאי אי אית בהו קדושת שביעית דכיון דטעמא דשריא להו היינו משום דהנאתן אחר ביעורן אם כן לרבי יוסי דלית ליה דרשה דהנאתו וביעורו שוה לענין פירות שביעית ה"נ לא דריש לה לענין דלא לחול קדושת שביעית ואם תאמר לר' יוסי היאך מותרין עלים בארץ ישראל להסיק בהן תנור והלא יש בהן איסור שביעית לאחר הביעור וי"ל דבעלי בשאר עלים דשאר שנים ועוד י"ל לפי גירסת הספרים ועלים דהסקה תנאי היא פירוש עלים שיש בהם קדושת שביעית כגון לולב דהנאתו וביעורו שוה דסתמיה קאי לכבד בו את הבית אם מותר להסיקו דהוי הנאה לאחר ביעורו או לא דתניא אין מוכרין פירות שביעית ט' הרי לרבנן אסור להסיקו מידי דהוי אמשרה וכביסה ולר' יוסי מותר אבל שאר עלים לדברי הכל אין בהן קדושת שביעית אבל הטעם אין מיושב דכי היכי דר' יוסי דריש לכם לכל צרכיכם אפירות שביעית ולא בעי לכם דומיא דלאכלה הכי נמי לענין לחול קדושת שביעית על כל דבר שהוא לכם דמ"מ דהא כוליה חד קרא הוא והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וגו': **אין** סדר למשנה. דפעמים היה שונה שלא על הסדר ושמא תחילה שנה ב"מ ואחר כך ב"ק אבל ודאי אח"כ סדרן רבי על הסדר כדדייק בריש (פרק) שבועות (דף ב:) מכדי תנא ממכות קסליק ט'*: **גבי** הלכתא פסיקתא. תימה אמאי קרי לה הלכתא פסיקתא להאי דכל החוזר בו ידו על התחתונה הא בפרק האומנין (ב"מ דף עז:) מוקמינן לה כיחידאה כרבי דוסא ורבנן פליגי עליה ומוכח התם דרב לא סבר לה כרבי דוסא בההוא דכל החוזר בו וי"ל דהכא סבר כאיבעית אימא דהתם דאמר כל החוזר בו ידו על התחתונה לאתויי כדקתני וי"מ דקתני לה בלשון הלכתא פסיקתא דלישנא דכל החוזר וכל המשנה משמע לפסוק הלכתא*: **הנותן** מעות לשלוחו. נראה דמיירי שנותן למחצית שכר אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע מכאן יש להביא ראיה אם אדם נותן מעות לחבירו למחצית שכר ואמר ע"מ שלא תלווס אלא על משכונות של כסף וזהב ותשמרם בקרקע ואם תשנה יהא ברשותך לחייב בכל דבר ואם פחתו פחתו לך שאין זה רבית דהא הכא אם שינה מדעתו אע"ג אם פחתו פחתו לו אפ"ה אם הותירו הותירו לאמצע ולא הוי רבית כיון דאם לא היה משנה דעתו לא היו כולן ברשותו אלא השכר וההפסד לאמצע כדין פלגא מלוה ופלגא פקדון:

הא

מסורת הש"ס

[נדה נג. סוכה מ. נדרים סב:] סוכה מ.

[מכות יג. וש"נ] עיין ברש"י במס' סוכה שכתב פי' אחר

ע"ז ו:

[סוכה יח.]

[ברכות ט. וש"נ]

[יבמות מב:]

לעיל ק: [וש"נ]

ב"מ

עין משפט נר מצוה

[ד"ה ופנים]

צד א ב ג מיי' פ"ח מהל' שמיטין הלכה י:

צה ד מיי' פ"ט מהלכות ע"ז הלכה א סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמח סעיף א:

צו ה מיי' פ"ח מהלכות מכירה הלכה ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנ סעי' י יא:

[ועי' תוס' ריש ב"מ וריש ב"ב]

[ועי' תוס' מנחות ס. ד"ה זכר]

גליון הש"ס

גמ' יצאו משרה וכבוסה. עיין בכורות דף יב ע"ב תוס' ד"ה ודאי:

ליקח לו חטין ולקח מהם שעורין שעורין ולקח מהם חטין תניא חדא אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו ותני חדא *אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע אמר רבי יוחנן לא קשיא הא ר"מ והא רבי יהודה הא ר"מ דאמר שינוי קונה והא רבי יהודה דאמר שינוי אינו קונה מתקיף לה ר' אלעזר ממאי דלמא עד כאן לא קאמר ר"מ אלא במידי דחזי ליה לגופיה אבל לסחורה לא אמר אלא א"ר אלעזר הא והא ר' מאיר ולא קשיא כאן לאכילה כאן לסחורה **מהכו עלה במערבא לר' יוחנן אליבא דר' יהודה וכי מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל מעות מתקיף לה רב שמואל בר ססרטי אי הכי אפילו חטין וחטין נמי לא אמר רבי אבהו שאני חטין וחטין דשליחותיה קא עביד וכי בעל הבית דמי תדע דתנן *אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבע לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקחן לשמן ואמאי לימא הכא נמי מי הודיעו לצבע שיקנה צבעו לאשה אלא לאו משום דאמרינן [דשליחותיה קא עביד וכיד אשתו דמי הכא נמי] שליחותיה קא עביד וכיד בעה"ב דמי א"ר אבא *לא כל המקדיש נכסיו אין דעתו על כסות אשתו ובניו מתקיף לה רבי זירא וכי דעתו של אדם על תפיליו *ותנן המקדיש נכסיו מעלין לו תפילין א"ל אביי אין דעתו של אדם על תפילין המקדיש נכסיו סבר *מצוה קא עבידנא ואין דעתו של אדם על כסות אשתו ובניו משום איבה מתקיף לה רב אושעיא והלא חייבי ערכין שנו כאן *ותנן חייבי ערכין ממשכנין אותן וכי דעתו של אדם על עצמו למשכנו אלא אמר רבי אבא כל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה להן כסות אשתו ובניו מעיקרא תנו רבנן הלוקח שדה בשם חבירו אין כופין אותו למכור ואם אמר לו על מנת כופין אותו למכור מאי קאמר אמר רב ששת ה"ק הלוקח שדה מחבירו בשם ריש גלותא אין כופין אותו ריש גלותא למכור ואם אמר על מנת כופין את ריש גלותא למכור אמר מר הלוקח שדה בשם ריש גלותא אין כופין אותו ריש גלותא למכור מכלל דמקנא קניא ליה לימא פליגא דבני מערבא דאמרי וכי מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל הבית אי משום הא לא קשיא כגון דאודעיה לבעל שדה ואודעינהו לסהדי אלא אימא סיפא על מנת כופין אותו ריש גלותא למכור אמאי ולימא ריש גלותא לא יקרייכו בעינא ולא זילותייכו בעינא אלא אמר אביי ה"ק הלוקח שדה בשם חבירו (ריש גלותא) אין

ליקח בהן חטין. למחצית שכר: [הא ר"מ]. קמייתא ר"מ [דאמר] שינוי קונה בתרייתא ר' יהודה [דאמר] שינוי אינו קונה ומיהו אם פתחו פתחו לו דלאו לעוותיה שדריה: לגופיה. למר ללבוש וספסל להסתמך: אבל לסחורה. בכל מידי דאיכא רווחא ניחא ליה וכי הותירו לאו שינוי הוא: מי הודיעו. למוכר החטין שלצורך בעל המעות הן שיקנה לו דקתני הותירו לאמצע בשלמא לר' אלעזר אליבא דר"מ דאמר בכל דהו ניחא ליה לאו משנה הוא ושליחותיה דבעל הבית קעביד וקני בעל מעות מחצית השכר אלא לר' יוחנן דאמר משנה הוא ולא הוי שליחות ומיהו שינוי לא קני קשיא דמאן קבעי למקני הא לא קנינהו בעל מעות מעולם: אין לו. לגזבר לא בכסות אשתו למשכנו בשביל הערך וכן לגבי מקדיש לא הוו בכלל נכסים להקדישו: לשמן. דאשתו ובניו: חדשים. רבותא נקט: מעלין לו תפילין. ולוה המעות ויתן בשבילם להקדש: מעלין. שמין: אמר ליה אביי אין. ודאי דעתו של אדם על תפילין להקדישן דכבר האי נמי מצוה קעבידנא דיהיבנא להקדש: והלא חייבי ערכין שנו כאן. דקתני המעריך את עצמו: ממשכנין. בעל כרחו אלמא לאו משום דעתו הוא: הלוקח שדה מחבירו בשם ריש גלותא. שאמר לו למוכר לצורך ריש גלותא אני לוקחה ונתכוון להטיל אימה שלא יבאו עליה עסיקין וכתב המוכר שטר המכירה בשם ריש גלותא: אין כופין ריש גלותא. לחזור ולכתוב שטר מכירה שהוא מכרה ללוקח ואם אומר לו לוקח למוכר על מנת שיכתוב לי ריש גלותא בשמו לשמי שטר אחר כופין ריש גלותא למכור: לא יקרייכו. שעשיתם אותי ראש להטיל אימה: ולא זילותייכו. שאתם באים לעשות אותי למוכר שדות: הכי קאמר הלוקח שדה בשם חבירו ריש גלותא אין

הא רבי יהודה דאמר שינוי אין קונה. הלכך אם הותירו לאמצע שכך נותן לו למחצית שכר ואם פחתו פחתו לו דמצי אמר ליה לא היה לך לשנות מדעתי ואת הוא דפסדת: מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל מעות. אם נפרש דמהאי טעמא אין קונה אותו המשלח אבל לוקח דהיינו שליח קנה להו היכא למפרך נמי לר' אלעזר אמאי לא אוקי נמי הא והא כרבי יהודה כאן לאכילה כאן לסחורה והיא דקתני אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו היינו לאכילה דקפיד ולא שליחותיה קעביד הלכך לא קני להו לבעל המעות כלל משום טעמא דמי הודיעו לבעל חטין והיא דקתני אם הותירו הותירו לאמצע לסחורה דלא קפיד ושליחותיה קעביד הלכך קני להו בעל המעות ואם הותירו הותירו לאמצע ומיהו אם פחתו פחתו לו דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ומיהו אין קושיא כ"כ לר"א כמו לר' יוחנן הלכך לא פריך אלא לר' יוחנן ואם נפרש מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל מעות הרי בעל מעות לא קנה ושליח נמי לא קנה שלא נתכוון לקנות לעצמו וחוזר המקח כמו מקח טעות אז ליכא למפרך לר' אלעזר דלא מצי לאוקמי תרוייהו כרבי יהודה דכיון דשינוי לא קני לרבי יהודה אם כן אמאי אם פחתו פחתו לו אפילו לאכילה הא כיון דקמקפיד ולא שליחותיה קעביד ואיכא למימר מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל מעות אם כן חוזר המקח ואם כן אמאי אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו דמשמע שקונה אותו השליח:

שאני חטין וחטין דשליחותיה קעביד תדע דתנן כו'. תימה אמאי איצטריך לאתויי מהא דתנן והלא מגופא דברייתא משמע הכי דלוקא נקט ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורים הא חטין וחטין משמע דפשיטא דאם הותירו הותירו לאמצע וה"נ משמע דתירוצא דרבי אלעזר דמתרץ כאן לסחורה משמע משום דלסחורה לא קפיד והוי כחטין וחטין והותירו לאמצע וי"ל דברייתא מצינן לאוקמי כגון שהודיעו שהוא קונה לבעל המעות והא דפריך מי הודיעו בעי למימר דמסתמא מיירי הברייתא בכל ענין אפילו לא הודיעו והא פריך רב שמואל אי הכי אפילו חטין וחטין נמי אי מיירי שלא הודיעו אלא ע"כ מיירי כשהודיעו ומשני שאני חטין וחטין דשליחותיה קעביד דתנן כו' והשתא ודאי צריך להביא מהא דתנן דמגופא דברייתא ליכא לאשמע מידי דאיכא לאוקמי כשהודיעו וא"ת מאי מוכח טפי מהא דתנן הא איכא לאוקמא נמי כשהודיעו לצבע דהאי נמי דאשתו היא ונראה דלא דמי דלעיל ודאי איכא למימר הוא מודיע כדי שיקנה לבעל המעות אבל הכא למה יש להודיעו הלא דעתו ליתן לאחר כך ומן ההקדש לא מסיק אדעתיה: מי הודיעו לצבע שיקנה צבע לאשה. תימה מאי פריך תינח אם יש שבח שממנין על גבי למר אבל אם אין שבח שממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע מקנה צבעו להבע וי"ל דהכי פריך כיון דאין הצבע מקנה צבעו לאשה ויכול הצבע לתבוע שבח מן האשה דאע"ג דאין שבח שממנים ע"ג הצמר מ"מ סוף נהנית ממעשה ידיו וצריכה ליתן לו שכר וכיון דיכול ליקח שכר מאשה א"כ מעות שקיבל מבעל האשה הן הקדש דאינן שכירות כיון שהאשה חייבת שכירות ולפי מה שפירשתי לעיל דכיון דלא הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל המעות חוזר המקח ע"כ לא פריך הכא אלא ממעות שקיבל הצבע שיהיו הקדש אפילו אם יש שבח שממנין על גבי הצמר לא קנתה האשה והבעל נמי לא קנה וחוזר הצבע לצבע בכ"מ שהוא ואין לו להקדש בצבע כלום אלא המעות שקיבל הצבע כיון שחוזרין לבעל יהו הקדש והצבע יחזור ויתבע השכירות מן האשה ואמאי קתני אין לו לגבל בכסות אשתו משמע שבחנם בא לה: אין דעתו של אדם על כסות אשתו. הלכך אין דעתו להקדיש אותן מעות שנתן לצבע שלא יחזור ויתבע מן האשה ולפי האי טעמא הוה ליה למפרך תינח הקדש דתלוי בדעתו וכיון שאין רוצה להקדיש לא הוי הקדש אלא ערכין כיון שהעריך עצמו מה מועיל שאין דעתו עליהם מ"מ בע"כ נערך מכל מה שיש לו אלא משום דלית ליה פירכא אחריתי לא חש למפרך:
כגון

עין משפט נר מצוה

צז א מיי' פ"א מהלכות שלוחין הלכה ב ופ"ב הלכה ג סמג עשין קפד טוש"ע ח"מ סי' קפג סעיף ה וסי' קפו סעיף א ופ"ש:

צח ב מיי' פ"ג מהל' ערכין הלכה יד סמג עשין קלא:

צט ג מיי' שם פ"ו הלכה ג סמג עשין קלב:

ק ד מיי' שם פ"ג הלכה יד:

קא ה מיי' פ"ב מהלכות שלוחין הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפד סעי' ג:

מסורת הש"ס

[סנהדרין יד: וש"נ]

כתובות נד: ערכין כג:

ב"ב קלח. ערכין כג:

[ערכין כד.]

שם כא. לעיל מ.

ברא"ש איתא

גליון הש"ס

גמ' מהכו עלה במערבא. ביצה דף לח ע"ב שבועות דף כו ע"א: שם לא כל המקדיש. עי' נדרים דף מ. ע"ב:

אין כופין את המוכר למכור זימנא אחריתי ואם אמר לו על מנת כופין את המוכר למכור אמר מר הלוקח שדה בשם חבירו אין כופין את המוכר למכור זימנא אחריתי פשיטא מהו דתימא מצי א"ל מידע ידעת דאנא לנפשאי שקילנא ופנחיא בעלמא הוא קבעינא וזוזי בכדי לא שדינא אלא אדעתא דכתב ליה שטרא אחרינא קא משמע לן דאמר ליה ענינא עבדי לך בהדי ההוא דזבנת ליה בשמיה ויכתוב לך שטרא אחרינא ואם אמר לו על מנת כופין את המוכר למכור פשיטא לא צריכא דאמר להו לסהדי קמיה דידיה חזו דשטרא אחרינא קא בעינא מהו דתימא מצי א"ל אמינא שטרא מהיאך דקא שקלת בשמיה קאמרת קא משמע לן דאמר ליה להכי טרחי ואמרי להו לעדים קמך דמינך הוא דקא בעינא רב כהנא יהב זוזא אכיתנא לסוף אייקר כיתנא זבניה מרוותיה דכיתנא אתא לקמיה דרב א"ל מה אעביד איזיל אישקיל זוזאי א"ל אי כי קא זבני אמרי האי כיתנא דכהנא הוא זיל שקול ואי לא לא תשקול כמאן כבני מערבא דאמרי מי הודיעו לבעל חטין שיקנה הטין לבעל מעות אטו מי יהיב רב כהנא ארבע ושקיל תמני כיתנא ממילא הוא דאייקר מיגזל גזלוה ותנן *כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה אמרי התם אמנה הואי ולא משכיה רב כהנא לכיתנא ורב לטעמיה *דאמר רב עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים:

מתני' *הגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו (א) למדי לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו אבל נותן לשליח בית דין ואם מת יחזיר ליורשיו נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש *מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומש מחל לו על זה ועל זה *חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן אינו צריך לילך אחריו נתן לו את החומש ולא נתן לו את הקרן מחל לו על החומש ולא מחל לו על הקרן מחל לו על זה ועל זה חוץ משוה פרוטה בקרן צריך לילך אחריו *נתן לו את הקרן ונשבע לו על החומש הרי

רש"י

אין כופין את המוכר. לחזור ולכתוב שטר מכירה אחר ללוקח שהיה לו להתנות ולהודיעו כתוב שטרי בשם ריש גלותא שאם יבאו עסיקין הראה להם שהוא של ריש גלותא וכתוב לי שטר אחר בשמי שלא יבאו היום או למחר יורשי ראש גולה לתובעה ממני: ופנחיא בעלמא הוא דבעינא. כלומר להגלה נהבוגתי פנחיא לשון חוזק וחבירו בהאשה [שלום] ביבמות (דף קטז:) לפנחיא שבקיה גבי מלא כלי וכתוב עליו קו"ף קרבן מ"ם מעשר תי"ו תרומה: ענינא. תנאי: ואמר להו לוקח לסהדי קמי מוכר חזו כו'. ובהדי מוכר גופיה לא אתני: אמינא שטרא אחרינא מהיאך כו'. אני הייתי סובר שאתה אומר לעדים בעינא דנכתוב לי שטרא אחרינא ריש גלותא: זבניה מרוותא דכיתנא. על מנת ליתן דמיהן שהן לוקחין לרב כהנא לא תשקול. משום רביה כמאן כבני מערבא. בתמיה כלומר דאמרינן מי הודיען ללוקחין שיקנו מעותיהן לרב כהנא לפיכך לא זכה בהן: אטו. מאי איכפת לן בהקנאתן וכי רב כהנא עתיד ליטול מעות שיהא ויטול רבית שנתן לו ד' ויטול ח' והלא פשתנו היה נוטל וכל מקום שהיה שם שלו היה ואלו שמכרוהו גזלוהו מיניה ומשלמים כל דמיו ביוקר כשעת הגזילה ובשעת הגזילה כבר הוקר: אמנה הואי. שנתן להם מעות באמנה ולא היה להם פשתן כשקבלו דמים והתנו עמו כשער הזול ליתן לו כל השנה בשער זה דתנן ב"מ (דף עב:) יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה: ורב. דאסר ליה למשקל זוזי: לטעמיה דא"ר. באיזהו נשך (ב"מ סג.) עושין אמנה ליתן מעות על השער של זול של עכשיו: בפירות. לקבל פירות בשער היוקר: ואין עושין אמנה בדמים. כשבא לשער היוקר לקבל פירותיו אסור ליתן לו מוכר דמים של עכשיו דמיחזי כרבית דיהיב ליה תרתי סלעים ושקיל ארבע:

מתני' ונשבע לו. על שקר והודה: יוליכנו אחריו אפילו למדי. דאין לו כפרה עד שיחזיר לנגזל עצמו דכתיב לאשר הוא לו וגו' (ויקרא ה) וגבי נשבע לשקר כתיב: לא יתן לא לבנו. של נגזל להוליכו לנגזל שאם יאנסוהו חייב להחזיר דלא הוי השבה עד דמטי לידיה כדאמרן: לשליח ב"ד. תקנתא הוא דעבוד רבנן מפני תקנת השבים שלא נחייב לזה להוציא מנה בהוצאת הדרך: ואם מת. נגזל יחזיר גזלן ליורשיו דנגזל: ולא נתן לו את החומש. או שמחל לו נגזל על הקרן לאחר שהודה לו ולא מחל לו על החומש. או שמחל לו על זה ועל זה כו': נתן לו את הקרן. לאחר שנשבע והודה ונתחייב קרן וחומש נשבע לו שבועה שניה על החומש שנתנו לו והודה: הרי

תוספות

*כגון דאודעינהו לדידיה ואודעינהו נמי לסהדי. תימה אם כן אמאי צריך לדחוק את ריש גלותא שיכתוב לי שטר יכתבו לו עדים כיון שיודעין שהוא קונה לעצמו וי"ל כגון דלא בפני עדים למיכתב ליה שטרא אחרינא: **יהב** זוזי אכיתנא. הואה ס"ד דאיירי דמשך נמי ופקדון בעלמא הוא דהוי גביה: **כמאן** כבני מערבא דאמרי מי הודיעו לבעל חטין כו'. כלומר ומשום הכי אי לאו דאודעיה ללוקח כי קמזבין דהאי כיתנא דכהנא הוא נמצא דכהנא לא קני להנהו מעות דהינהו לאו אדעתא דהכי יהבו ליה מעותיו ואי שקיל כהנא מידי דמרוותייהו ה"ל כאילו מדידהו יהבו ליה ומחזי כרבית: **התם** אמנה הוא. פי' בקונטרס שנתן להם המעות באמנה ולא היה להם פשתן כשקבלו המעות וקשה דאם כן היכי מסיק נ"ב לטעמיה והא בכה"ג אפילו רבי ינאי מודה דאסור לקבל המעות כיון שלא היה לו פירות בא"ה שעה שהוא פוסק עמו דהא דאמר ר' ינאי מה לי הן מה לי דמיהן היינו דוקא כשיש לו פירות באותה שעה שהוא פוסק עמו ורב אפילו בכה"ג אוסר לקבל מעות אלא פירות דוקא דהא בפרק איזהו נשך (ב"מ דף סג. ושם*) מייתי דרבי ינאי אברייתא דרבי אושעיא דהיה נושה בחבירו מנה והלך על גורנו ואמר לו תן לי מעות שאני רוצה ליקח בהן חטין אמר ליה חטין יש לי כו' עד וכולן יש לו מותר אין לו אסור וקאמר התם ש"מ איתא לר' ינאי דאמר מה לי הן מה לי דמיהן משמע דר' ינאי דוקא כי יש לו מותר ובכה"ג פליג רב ומיהו יש ליישב פי' הקונטרס דהתם דוקא דאיירי בהלואה לא שרי רבי ינאי אלא כשיש לו פירות דוקא אבל זביני אמר התם דפוסקין על שער שבשוק אפילו אין לו והיינו אמנה בפירות ומה שפירש בקונטרס [התם] דרבי ינאי מתיר דמיהן שאין מעות ממש אלא דוקא פירות דומיא דההיא דברייתא יין דמי חטים וכן יין דמי שמן שמן דמי יין דלא מחזי כרבית אבל מעות אסור אין נראה דהכא במתניתין מוכחא דאפילו זוזי מותר לקבל והלכה כרבי ינאי כדמוכח התם:

הגוזל מחבירו שוה פרוטה ונשבע כו'. כגון שנשבע מעצמו דאין ב"ד משביעין אלא בטענת שתי כסף והודאה שוה פרוטה ואפילו *בשבועה עצמו מיחייב חומש כדמוכח בשילהי פירקין ובמס' שבועות (דף לו:) תנן נמי שבועת הפקדון נוהגת באנשים ובנשים בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד [מפי עצמו] א"כ מיירי בטענו שתי כסף והודה לו שוה פרוטה*. **אבל** נותן לשליח ב"ד. פי' הקונטרס מפני תקנת השבים שלא נחייבנו להוציא מנה בהוצאת הדרך משמע מתוך פירושו דנותנו לשליח ב"ד והוא שומרו בידו עד שיבא הנגזל ואין נראה חדא דלישנא לא משמע הכי דהאי נקט שליח ב"ד הל"ל אם יש ב"ד שם נותן לב"ד ועוד דאמר בגמ' (דף קד.) שליח ב"ד פסיקא ליה מילתא ל"ש עשאו נגזל ל"ש עשאו גזלן להוליך לנגזל ועוד אמאי קאמר בגמ' דלא מיתוקמא מתני' כר' טרפון והא בפרק המפקיד (ב"מ דף לז: ושם) פריך אמילתא דר' טרפון ושקלי ליה כולהו ואזלי ומשני תני ויניח ועל כן ביד בית דין קאמר כי הא דר' אלעזר בר צדוק דמסיק אליבא דר' טרפון ועוד בגמ' אמאי איצטריך לאתויי דרבי אלעזר ממתניתין ה"מ לאתויי ע"כ נראה דמתני' איירי לענין אחריות הדרך דמיפטר כשיתן לשליח ב"ד ויש לו כפרה מיד ואין צריך לו להמתין עד שיגיע ליד הנגזל כיון שקבלו שליח ב"ד אבל בתקנתא זו לא איירי מתני' אין כלל:

ואם מת יחזיר לבניו. נראה דאתא לאשמועינן דאפילו ליורשים יוליך למדי א"כ אתא למימר דאין חילוק בין שהנגזל קיים בין שמת מת לענין קרן חומש ואם כי היכי דיש חילוק בגזלן בין הוא לבניו דבניו אין משלמין חומש על גזל אביהם קמ"ל דלענין נגזל אין חילוק

מניח

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"ב מהלכות גזילה ואבידה הלכה ה סמג עשין סב טוש"ע ח"מ סי' קפד סעיף ג:

קג ב טוש"ע י"ד סי' קעב סעיף ו:

קד ג מיי' פ"ז מהלכות גזילה הלכה ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסז סעיף א:

קה ד ה מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ב:

קו ו מיי' שם פ"ח הל"א טוש"ע שם סעיף ד:

קז ז ח מיי' שם פ"ז הל' יא סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

קח ט י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

[ד"ס דאמר]

הגהות הב"ח

(א) במשנה אחריו אפילו למדי:

[נ"ל בשבועת עצמו]

ונשבע על השתי כסף ואח"כ הודה על פרוטה יתר על הפרוטה שהודה כבר א"נ איירי בטענו ב' כסף והודה הכל וכפר פרוטה אחת ונשבע אח"כ על הפרוטה שכפר. העתק מחילופי גרסאות

מסורת הש"ס

[לעיל דף לג: לו: ב"מ מג. פסחים לב.] ב"מ סג.

שם סה.

[לקמן קה.]

[עי' תוס' לקמן קד: ד"ה הון]

ב"מ נד: [ועי' לקמן קד: תוס' ד"ה נתן]

עין משפט נר מצוה

קט א מיי' פ"ז מהל' גזילה הלכה יב סמג עשין עג:

קי ב מיי' שם הלכה יג סמג שם:

קיא ג מיי' שם הלכה א ב ופרק א מהלכות שבועות הלכה ח ט סמג לאוין רמ:

קיב ד מיי' פ"ז מהל' גזילה הלכה א סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסז סעיף א:

קיג ה מיי' שם פ"ד הלכה ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שסה סעיף א:

קיד ו מיי' שם פ"ז הלכה י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שסז סעיף ב:

קטו ז מיי' פ"כ מהלכות מכירה הלכה ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכב סעיף ב:

קטז ח מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג:

[עיין במפרשי ש"ס מה שכתבו בדיבור זה]

קיז ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

קיח י מיי' פ"ד מהל' גזילה הלכה ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסה סעיף א:

קיט כ מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ב:

*הרי זה משלם חומש על חומש עד שיתמעט הקרן משוה פרוטה [ב]וכן בפקדון שנאמר °או בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר [ג]הרי זה משלם קרן וחומש ואשם:

גמ' נשבע לו אין [ד]לא נשבע לו לא מני לא רבי טרפון ולא רבי עקיבא *דתניא גזל אחד מחמשה ואינו יודע (א) איזה מהן וכל אחד אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהם ומסתלק דברי רבי טרפון ר"ע אומר [ה]לא זו דרך מוציאתו מידי עבירה עד שישלם גזילה לכל אחד [ואחד] מני אי ר"ט אע"ג דאישתבע אמר מניח גזילה ביניהם ומסתלק אי רבי עקיבא אע"ג דלא אישתבע אמר עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד לעולם רבי עקיבא היא וכי קאמר רבי עקיבא עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד היכא דאישתבע הוא דקאמר מאי טעמא דאמר קרא °לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ורבי טרפון אע"ג דאישתבע עבוד רבנן תקנתא דתניא ר' אלעזר ברבי צדוק אומר [ו]°תקנה גדולה התקינו שאם היתה הוצאה יתירה על הקרן משלם קרן וחומש לבית דין ומביא אשמו ומתכפר לו ור' עקיבא כי עבוד רבנן תקנתא היכא דידע למאן גזליה דקא מהדר ליה ממונא למריה (ב) גזל אחד מחמשה דלא ידע למאן גזליה דלא הדר ממונא למריה לא עבוד רבנן תקנתא מתיב רב הונא בר יהודה *א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא על שלקח אחד מחמשה ואינו יודע מאיזה מהן לקח [ז]שמניח דמי מקח ביניהם ומסתלק על מה נחלקו שגזל אחד מחמשה בני אדם ואינו יודע מאיזה מהן גזל שר' טרפון אומר מניח דמי גזילה ביניהם ומסתלק ורבי עקיבא אומר אין לו תקנה עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד ואי סלקא דעתך דאישתבע [ח]מה לי לקח מה לי גזל ועוד מתיב רבא מעשה בחסיד אחד שלקח משני בני אדם ולא היה יודע מאיזה מהן לקח ובא לפני רבי טרפון אמר לו הנח דמי מקחך ביניהם והסתלק בא לפני רבי עקיבא אמר לו [ט]אין לך תקנה עד שתשלם לכל אחד ואחד ואי סלקא דעתך דמישתבע חסיד מי מישתבע בשיקרא וכי תימא דמישתבע והדר הוי חסיד והא *כל היכא דאמרינן מעשה בחסיד אחד או רבי יהודה בן בבא או רבי יהודה ברבי אילעאי ורבי יהודה בן בבא ורבי יהודה ברבי אילעאי חסידים דמעיקרא הוו אלא לעולם ר' טרפון היא ומודה ר' טרפון היכא דאישתבע מאי טעמא דאמר קרא לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ורבי עקיבא (דאמר) [י]אע"ג דלא מישתבע קנים ור' טרפון מכדי היכא דמישתבע לא סגיא דלא הודה מאי איריא ונשבע אפילו בלא שבועה נמי דתניא *מודה רבי טרפון [כ]באומר לשנים גזלתי אחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם נותן לזה מנה ולזה מנה שכבר

רש"י

הרי זה משלם חומש על חומש. חומשו של חומש דחומש ראשון נעשה קרן: עד שיתמעט כו'. שאם חזר ונתן לו חומש ראשון ונשבע על השני והודה משלם חומשו וחומשו של חומש שני וכן לעולם עד שיתמעט הקרן של חומש שלא יכפור לו שוה פרוטה: תורה אור או עשק את עמיתו. שכר שכיר: תשומת יד. הלואה: גמ' לא נשבע. לא בעי להוליך אחריו עד דמטי לידיה: עד שישלם לכל אחד. דהשבה לידיה בעינן ולא סגי במניח לפניו לומר מי שהוא שלו יטלנה: מניח גזילה. ולא בעי לאמטויי לידיה וסגי במניח לפניו שהרי הבעלים שם הוא: לעולם רבי עקיבא. כר"ע מעיקרא מהדרינן לאוקמי משום דכולהו הנך סתימתאה אליבא דר"ע סתם כדאמר באלו הן הנחנקין (סנהדרין דף פו.): עבוד רבנן תקנתא. תקנת השבים והכא דמספקא ליה תסגי להו במניח כדתניא עבוד תקנות גבי גוזל ונשבע והודה ואין הנגזל כאן דאע"פ דכתיב לאשר הוא לו תקון רבנן דנתביה לשליח בית דין ויהא תחת ידם עד שיבא נגזל ויטלנו: דקא מהדר ממונא למריה. לאחר זמן יחזירנו בית דין: לא נחלקו על שלקח. דכיון דליכא איסורא סגי ליה בהכי דלא כתיב לאשר הוא לו אלא במקום שחטא דבעי כפרה: מה לי לוקח כו'. הרי נשבע לשקר ושבועת שקר כתיב לאשר הוא לו בין אגזל בין אתשומת יד דבהיתר אתא לידיה: תנא דחסיד אחד פליג אדר' שמעון בן אלעזר: רבי טרפון היא. מתני' דקתני נשבע דאי ר"ע אפילו לא נשבע נמי: ור' טרפון מכדי כו'. אמתניתין פריך דאמר נשבע אין לא נשבע לא ואוקימנא כר' טרפון: לא סגיא דלא הודה. דכפרה והשבון דקרא אהודה כתיב דכתיב בגזל הגר והתודו את חטאתם וגו' (במדבר ה): שכבר

תוספות

מניח גזילה ביניהם ומסתלק. בפרק המפקיד (ב"מ לז:) מוקי לה דלאו דוקא ביניהם דשקלי להו כולהו ואזלי אלא יהיה עד שיתברר הדבר מי הם הבעלים: דברי רבי טרפון. ואפילו לרב הונא ולרב יהודה דאמרי בהגוזל בתרא (לקמן דף קיח.) גבי מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב דשאני ברי עדיף ומפקינן ממונא הכא מודו דאין צריך לשלם לכל אחד דהא לדידיה נמי ברי שארבעה משקרין שבודאי לא גזל אלא האחד הלכך ברי דידהו לא חשיב לגבי שמא דידיה לאפוקי ממונא ואפילו רב נחמן ורבי יוחנן דאמרי התם פטור דלאו ברי עדיף אלא מוקמינן ממונא בחזקת מריה מצו סברי הכא אפילו כרבי עקיבא דאמר עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד דהכא מיהא מנה מודה דאית ליה לשלומי אבל התם לא מודי מידי: לעולם ר"ע. משום הכי מוקי פלוגתייהו בנשבע וכר"ע ולא מוקי לה בשלא נשבע ותיתי כר' טרפון משום דבכל דוכתא מהדרי לאוקמי מתני' כר' עקיבא כדאשכחן בסוף השוכר את האומנין (ב"מ דף פב.) דפריך אי הכי קמה לה מתני' דלא כרבי עקיבא:

*ורבי טרפון אע"ג דנשבע עבוד רבנן תקנתא כו'. תימה דמשמע הא אין הוצאת הדרך יתירה מוליכה אחריו למדי ואמאי והאמר ר' טרפון מניח גזילה ביניהם ומסתלק וכ"ת ה' בני אדם היינו הוצאה מרובה על הקרן הא בשנים נמי קתני לקמן בברייתא דחסיד ושמא השתא אכתי לא שמיע ליה ומיהו תימה כיון דמודה ר"א היכא דאין הוצאה יתירה אמאי קאמר ר"ע היא כר' טרפון נמי אתיא דאפילו למאן דמוקי לה כר"ע לא מיתוקמא מתניתין אלא באין הוצאה יתירה וי"ל דמתני' איירי אפילו בהוצאה יתירה שצריך להוליך עד מדי כשאינו מוצא ב"ד עד מדי אע"ג דלא שכיח ולא נקט מתניתין מדי אלא לפרושי דאפילו בהוצאה יתירה איירי וצריך להוליך עד מדי או עד מקום ב"ד אם יש קרוב יותר אע"ג דהוצאה יתירה עד שם ומש"ה מתוקמא כר"ע ולא כר' טרפון דלר' טרפון אפילו כי אין מוצא ב"ד לעולם אין צריך לעשות הוצאה יתירה על הקרן אלא מניח בידו עד שמוצא ב"ד במקום קרוב וא"ת מנלן דס"ל הכי לרבי טרפון דלמא כשאין ב"ד מודה וי"ל דסברא הוא דאי הוה מצריך הולכה למדי כשאין ב"ד כ"ש בגזל אחד מחמשה דלא הוי סגי במסירה לב"ד כיון דלא הדר ממונא למריה אלא עד שישלם לכל אחד ואחד והוה מני ר"א בן צדוק לאשמועינן רבותא שאם הוצאה יתירה עד ב"ד דמניח בידו אלא אתא לאשמועינן כשב"ד קרוב טוב יותר להניח בידם ועוד י"ל דודאי מדלא תני תקנתא במתני' שמע מינה דליכא תקנתא כלל בנשבע הלכך דוקא מוקי לה כר"ע ולא כר' טרפון דאית ליה תקנתא ור"ע לית ליה תקנתא אפילו בגזל מאחד היכא דנשבע והא דקאמר ר"ע כי עבוד רבנן תקנתא היכא דידע כו' לדבריו דר' טרפון קאמר כלומר לדידי לית ליה תקנתא כלל בנשבע אלא אפילו לדידך דאית לך דרבי אלעזר בר' צדוק אפילו בנשבע אכתי איכא למימר הני מילי היכא דידע למאן גזל: כל היכא דנשבע לא סגי דלאו הודה. וכיון שהודה מסתמא בא לצאת ידי שמים כיון שלא תבעוהו וה"נ צריך להוליכו למדי כי היכי דלריך ליתן מנה לכל אחד ואחד שכבר

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואינו יודע מאיזה וכו' לא זו הדרך: (ב) שם ממונא למריה אבל גזל:

גליון הש"ס

גמ' תקנה גדולה התקינו. עי' שבועות ד' מה ע"א תוס' ד"ה גדולים:

מסורת הש"ס

יבמות קיח: ב"מ לז. [וע"ע רמב"ן]

יבמות קיח: [תוספתא דיבמות פי"ד]

שכבר הודה מפי עצמו אלא אמר רבא שאני מתני' דכיון דידע למאן גזליה ואודי ליה כיון דאפשר לאהדורי ממונא למריה הוה ליה כמאן דאמר ליה יהיו לי בידך הלכך נשבע אע"ג דקאמר ליה יהיו לי בידך כיון דבעי כפרה לא סגי עד דמטי לידיה *הא לא אישתבע הוי גביה פקדון עד דאתי ושקיל ליה: לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו: איתמר שליח שעשאו בעדים רב חסדא אמר ג הוי שליח רבה אמר לא הוי שליח רב חסדא אמר הוי שליח להכי טרחי ואוקמיה בעדים דליקו ברשותיה רבה אמר לא הוי שליח ה"ק איניש מהימנא הוא אי סמכת סמוך אי בעית לשדוריה בידיה שדר בידיה תנן *ד השואל את הפרה ושילחה ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו או ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו של שואל ומתה פטור האי שלוחו היכי דמי אי דלא עשה בעדים מנא ידעינן אלא דעשה בעדים וקתני ופטור קשיא לרב חסדא כדאמר רב חסדא בשכירו ולקיטו הכא נמי בשכירו ולקיטו תנן *לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו האי שלוחו היכי דמי אי דלא עשאו בעדים מנא ידעינן אלא לאו דעשאו בעדים תרגמא רב חסדא בשכירו ולקיטו אבל שליח שעשאו בעדים מאי הכי נמי דהוי שליח אדתני סיפא אבל נותן הוא לשליח בית דין לפלוג וליתני בדידיה (א) שליח שעשאו בעדים הכי נמי דהוי שליח אמרי לא פסיקא ליה שליח ב"ד לא שנא עשאו נגזל ולא שנא עשאו גזלן הוי שליח פסיקא ליה שליח שעשאו בעדים דכי עשאו נגזל הוא דהוי שליח עשאו גזלן לא הוי שליח לא פסיקא ליה ולאפוקי מהאי תנא דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר שליח בית דין שעשאו נגזל ולא עשאו גזלן או עשאו גזלן ושלח הלה ונטל את שלו מידו פטור רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו שליח שעשאו בעדים הוי שליח וא"ת משנתנו ו במציא לו שליח דאמר ליה אית לי זוזי גבי פלניא ולא קא משדר להו איתחזי ליה דלמא איניש הוא דלא משכח לשדורי ליה א"נ כדרב חסדא בשכירו ולקיטו א"ר יהודה אמר שמואל אין

שכבר הודה מפי עצמו. ובא לצאת ידי שמים ואע"ג דבי דינא לא מצו מחייבי ליה אלא מניח לפניהם מיהו ידי עונש אין יוצא עד שיטלם נשניהם דהא לאו לבעלים אהדריה כו': אלא אמר רבא. מתני' דברי הכל היא ולא דמיא לאין יודע דהתם בין נשבע בין לא נשבע היא דפליגי ר' טרפון ור"ע לענין דינא דר' טרפון לא מחייב להחזיר ליד הנגזל ור"ע מחייב אע"ג דלא נשבע והאי דפרכת לעיל ואי ר"ע אע"ג דלא אשתבע לאו פירכא היא דהתם דין הוא דהע"ג דלא משתבע דיחזיר לכל אחד שהרי אין יודע למי גזל ולא נפיק ידי שמים בגל אבל הכא במתני' דידע למאן גזל ומודי ליה משעת הודאה דמזומן הוא להשיב הוי גביה כפקדון הלכך נשבע תחילה קודם הודאה אע"ג כו': שליח שעשאו בעדים. ראובן שיש לו מעות ביד שמעון ומינה שליח בעדים לקבלם הימנו ונתנם לו: הוי שליח. ואם נאנסו בדרך פטור בעל הבית שנתנם לו: פטור. דלא קמה ברשות שואל להתחייב באונסים עד שיאמר לו מפיו לשלחה לו ביד בנו כו': מנא ידעינן. דשלוחו הוא דקרי ליה מתני' שלוחו (ב): לקיטו. שלקטו אצלו לדור עמו בביתו ללוותא בעלמא לשון מורי: ושכירו. השכיר עמו ליום ולחדש ולשנה ולשבת לישנא אחרינא לקיטו לוקט תבואתו: ולאפוקי מהאי תנא. הא מתניתין דאוקימנא שליח ב"ד אפילו עשאו גזלן ולא נגזל הוה שליח והוי באחריותו דנגזל לאפוקי מהאי תנא: שליח ב"ד. דמשמע מתני' דמשכתן לו כפטר גזלן כשעשאו נגזל קאמר ולא כשעשאו גזלן: ושלח הלה ונטל שלו. מיד השליח: פטור. מאונס הדרך טעמא דנטל הנגזל הא נאנסו מן השליח הראשון חייב: וא"ת משנתנו. דקתני לא יתן לשלוחו ואי דלא עשאו בעדים מנא ידעינן [לא] תוקמא בשעשאו בעדים אלא במציא לו שליח ביקש מחבירו שימציא לו לגזלן את עצמו לומר לו אם תרצה לשלח כלום לפלוני שלח בידי: בדיוקני

שכבר הודה מפי עצמו. מהאי ליכא דייק בהמפקיד (ב"מ דף לז:) וגם מתמה פירכא אחריתי מוקי לה בבא לצאת ידי שמים ותימה א"כ ההוא מעשה דחסיד אחד אמאי אמר ליה רבי טרפון הנח דמי מקחך ביניהם הא כיון דחסיד הוה מסתמא היה בא לצאת ידי שמים וי"ל דלכתחילה בא עמו לדין אם הוא חייב מן הדין ושוב מה שעשה עשה א"כ אפילו לצאת ידי שמים אין חייב לר' טרפון אלא בגזל אבל בפקדון ומקח דלא עשה איסורא לא וכן משמע בהמפקיד (שם דף לז: ושם) דכי רמי התם גזל אגזל משני הכא בבא לצאת ידי שמים ולעיל מיניה כי רמי פקדון אפקדון לא בעי לשנויי הכי ואין להאריך כאן בסוגיא דהתם: אמר רבא שאני מתני' כו'. לפי הספרים דל"ג אלא משמע דאתא רבא לתרוצי פירכא דפרכינן לר' טרפון ולעולם רבי טרפון היא וקאמר כיון דאודי ליה כמ"ד יהא בידך דמי א"כ מסתמא מיירי כשהודה בפניו דאם לא כן אמאי הוי כמ"ד יהא בידך וכיון דבהודאה (ג) מיירי מתניתין אכתי תקשה אמאי לא מוקי מתני' נמי כר"ע ואע"ג דקנים ר"ע אפילו היכא דלא נשבע ה"מ דלא הדר ממונא למריה אבל במתני' היכא דלא נשבע והודה לו בפניו הדר ממונא למריה דכיון דהודה לו בפניו מה לי תופס בידו מ"ל נתן ביד ב"ד הלכך לא יקנוס ר"ע וי"ל דסברת גמרא היא כיון דקנים ר"ע בכל מקום קנים כיון דעבד איסורא ולא יחלק ומיהו אין נראה דמיירי הכא בשהודה בפניו דא"כ אפילו נשבע נמי אין צריך להוליכו אחריו למדי ויכול להביא כפרה דכיון דהודה לו בפניו והניחו בידו והלך הרי הוא כהפקידו בידו ואמאי יהא צריך להוליכו אחריו אלא ודאי מיירי כשהודה שלא בפניו אלא בפני עדים והשתא א"ש דלא מתוקמא מתני' כר"ע דלא מהדר ממונא למריה כיון שלא נתן ביד ב"ד ולפי מה שפי' בקונטרס אלא אמר רבה א"ש דרבא לא בא לתרץ פירכא (ד) אלא טעמא דמתני' מפרש בכה"ג דמצי לאוקמי בין כר"ע בין כרבי טרפון: שליח שעשאו כו'. לכאורה נראה דאיירי כגון דלא אמר לו (ה) שלח לי על ידו רק עדים מעידים שעשאו שליח אבל אם היה אומר שלח לי על ידו פשיטא דהוי שליח דהא תנן בהשואל (ב"מ דף לח: ושם) אמר ליה השואל שלח לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך או ביד עבדך או ביד שלוחך ושלחה חייב ומ"ל א"ל בפניו שלח ומ"ל אמר ליה שלח בפניו שלח *ומיהו לקמן לא משמע הכי דבעי לשמואל מאי תקנתיה הו"ל שלשלח ליה שלח לי ע"י זה דלא הוי שליח לכך נ"ל דבכל ענין שלא בפניו לא הוי שליח עד שיאמר לו בפניו שלח לי על ידו כההיא דהשואל דאיירי בפניו וכן מוכיח מתוך הקונטרס: רבה אמר לא הוי שליח. יש מקשים דרבה אדרבה דהכא קאמר רבה דלא הוי שליח ובפ' המוכר את הספינה (ב"ב דף פז:) אמרינן רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בחנוני מוכר ללוחית עסקינן ואזדא ר' יהודה לטעמיה דאמר לאתויי שדריה הרי לרבה אליבא דר' יהודה הוי שליח וי"ל דשאני התם דכיון שנתן לו פונדיון וזה לו להביא באיסר שמן הוי כאילו א"ל בהדיא שלח לי על ידו ופטור ולפי מה שפירשתי דדוקא שאמר ליה בפניו אית לן למימר דכיון דנתן הפונדיון הוי כאילו אמר ליה בפניו שלח הלכך אמר לר' יהודה לאתויי שדריה: הכי קא"ל איניש מהימנא הוא. תימה אמאי חייב כאן מן הדין באחריות אונס הדרך והא אין יכול לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר כיון דתפיס ליה באיניש מהימנא וי"ל דנראה דאפילו הוא עצמו הביאו בדרך ונאנס חייב דפשיטא הוא עושה שמוליכו בדרך במקום פלוני שיש בו סכנה ובע"כ חייב לשמור עד שיחזירנו לו בישוב במקום שהפקידו אלנו כדאמרינן לקמן (דף קיח.) (ו) בהמפקיד אצל חבירו בישוב לא יחזיר לו במדבר משמע דבעל כרחו חייב לשמור עד שיחזירנו בישוב במקום שהפקידו ולאו כל כמיניה להחזיר לו במדבר במקום סכנה: אי דלא עשאו בעדים מנא ידעינן. כלומר היכי מסר לו מתחילה כיון דלא ידע אי האי שליח של שואל הוא: בשכירו ולקיטו. תימה אמאי לא אמר רב חסדא נמי אהא ועוד תימה אמאי לא פריך ליה מעיקרא ממתני' והדר הוה ליה למפרך מההיא דפ' השואל. אין

ב"מ לח:

לעיל קג.

ובב"מ פ' השואל כתבו לסיוע ע"ש

קב א מיי' פ"ז מהל' גזילה הלכה ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסז סעיף א:

קבא ב מיי' שם הלכה י ופ"ג מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' שסז סעיף ב וסי' קכא סעיף א וסעיף ב וסי' קכב סעיף א וע"ש:

[ד"ה ומי]

קבב ג מיי' פ"ג מהל' שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף ה:

קבג ד (מיי' שם) טור ש"ע ח"מ סי' קכא סעיף ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לפלוג וליתני בדידיה בד"א בשליח שלא עשאו בעדים אבל שליח שעשאו בעדים: (ב) רש"י ד"ה מנא ידעינן וכו' שלוחו הס"ד ואח"כ מ"ה שכירו נשכר וכו' ולשבת לקיטו שלקטו וכו' לשון מורי לישנא אחרינא כצ"ל: (ג) תוס' ד"ה אמר וכו' וכיון דבהודאה בפניו מיירי: (ד) בא"ד לא בא לתרץ פירכא דפרכי' לר"ע אלא טעמא: (ה) ד"ה שליח וכו' כגון דלא אמר לו אמור לפלוני ישלח לי על ידך רק עדים מעידים שעשאו שליח להביא לו אבל אם היה אומר לו אמור לפלוני ישלח לי על ידך פשיטא דהוי: (ו) ד"ה הכי וכו' דהמפקיד אצל חבירו:

קכד א מיי' פ"א מהל' ... רין ובהפין הלכה ט סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' קכא סעיף ג:

קכה ב ג ד (מיי' שם) טוש"ע ח"מ סי' קכב סעיף א:

קכו ה מיי' פ"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ד:

קכז ו מיי' שם הלכה ו:

קכח ז מיי' שם הלכה ג:

קכט ח מיי' שם הלכה ה ו:

קל ט מיי' שם הלכה ד:

קלא י מיי' פי"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קיא סעיף א:

*אין משלחין מעות בדיוקני ואפילו עדים חתומים עליה ורבי יוחנן אמר אם עדים חתומים עליה משלחין אמרי לשמואל מאי תקנתא כי הא דרבי אבא הוי מסיק זוזי בדרב יוסף בר חמא א"ל לרב ספרא בהדי דאתית אייתינהו ניהלי כי אזל להתם אמר ליה רבא בריה מי כתב לך התקבלתי א"ל לא אי הכי זיל ברישא ויכתוב לך התקבלתי לסוף אמר ליה אי כתב לך נמי התקבלתי לאו כלום הוא דלמא אדאתית שכיב רבי אבא ונפלו זוזי קמי יתמי והתקבלתי דרבי אבא לאו כלום הוא א"ל ואלא מאי תקנתא זיל נקנינהו לך אגב ארעא ותא את כתוב לן התקבלתי כי *הא דרב פפא הוה מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אבא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תואך: נתן לו את הקרן וכו': אלמא חומש ממונא הוא ואם מיית משלמי ליה יורשין ותנן נמי נתן את הקרן ונשבע על החומש הרי מוסיף חומש על חומש אלמא חומשא ממונא הוא ותניא נמי הכי הגוזל את חבירו ונשבע לו ומת היורשין משלמים קרן וחומש ופטורין מן האשם ויורשין בני שלומי חומשא דאבוהון הוו (אלמא חומש ממונא הוא ובעי שלומי יורשין) ורמינהו עדיין אני אומר אימתי אינו משלם חומש על גזל אביו בזמן שלא נשבע לא הוא ולא אביו הוא ולא אביו ולא הוא ואביו מנין ת"ל °אשר גזל ואשר עשק והוא לא גזל ולא עשק אמר רב נחמן לא קשיא כאן שהודה כאן שלא הודה אי לא הודה קרן נמי לא משלם וכי תימא הכי נמי דלא משלם והא מדקא מהדר אחומש למימרא דקרן משלם ועוד תניא ועדיין אני אומר אימתי הוא משלם קרן על גזל אביו בזמן שנשבע הוא ואביו אביו ולא הוא הוא ולא אביו לא הוא ולא אביו מנין ת"ל גזילה ועושק אבידה ופקדון יש תלמוד ויתיב רב הונא וקאמר להא שמעתא א"ל רבה בריה יש תלמוד קאמר מר או ישתלמו קאמר מר א"ל יש תלמוד קאמינא ומריבויא דקראי אמרי אלא מאי לא הודה לא הודה אביו והודה בנו ונחייב בנו חומש אשבועה דידיה אמרי בשאין גזילה קיימת אי בשאין גזילה קיימת אפילו קרן נמי לא משלם לא צריכא דאיכא אחריות (א) וכי איכא אחריות נכסים מאי הוי מלוה על פה היא *ומלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אמרי בשעמד

בדיוקני. מסר לו בעל הפקדון לשליח סימנין וכתב לו חותמו באגרת ומסרה לו ואמר לו לך *והתרצה לפלוני ויתן לך מעות שיש לי בידו (ב): אי כתב לך. ר' אבא: התקבלתי. מעותי בקבלתו של רב ספרא: להאהית. בעוד שתהיה בדרך בשובך אצלנו: שכיב רבי אבא. דזקן הוא וכבר בטל שליחותו קודם שתקבלם ואי הוו אנסי להו מינך בהורחא תבעי לן יתמי: נקנינהו ניהלך אגב ארעא. ויהיו שלך בכל מקום שהן דקיימא לן קדושין (דף כו.) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות: אסיפא דביתיה. מפתן ביתו דמחובר לקרקע הוא וקרקע הוא כך שמעתי ל"א סיפא דביתיה סוף בית הקנה לו זוית אחת: נפק לאפיה עד תווך. הלך לקראתו עד תווך שם מקום שהיה שמח שהביא לו מעותיו: אלמא חומשא ממונא הוא. מדאיצטריך ליה למתני א"ל נילך אחריו אלמא ממונא הוא גביה: ואי מיית. גזלן משלמי יורשין ועוד מדקתני הרי זה מוסיף חומש על חומש ש"מ ממונא כפריה: ופטורין מן האשם. דהא מתו בעליו דאם הפרישו בחייו היה טעון [רעיה] וכי לא הפרישו פטורין דאשם כפרה הוא ולאו ממונא ואין כפרה למתים: עדיין אני אומר. רישא בתורת כהנים אשר גזל על גזילו הוא מוסיף חומש ולא על גזילת אביו: כאן שהודה. אביו בחייו אחר שנשבע ונתחייב לו חומשא משלמי יורשין וברייתא בת"כ בשלא הודה וקס"ד השתא בשלא הודה לא אב ולא בן: ה"ג ויתיב רב הונא. יש תלמוד קאמר מר. ותנא מקרא מייתי לה מדכתיב כל הני ריבויא הוא שהבן חייב לשלם או ישתלמו קאמר מר ומסברא הוא משלם ולא מקראי: לא הודה אביו והודה בנו. קרן משלם אבל חומש לא דממעיט קרא מחומש על גזל אביו: ונחייב (ג) חומש אשבועתא דידיה. דקתני נשבע הוא ואביו לפטורא דכיון דבן נשבע והודה אמאי פטור: בשאין גזילה קיימת דלאו עליה רמיא לשלומי דתנן (לקמן דף קיא:) הגוזל ומאכיל את בניו פטורים מלשלם הלכך אי כפר כפירת דברים בעלמא היא ושבועת בטוי הוא דליכא חומש: לא צריכא דאיכא אחריות נכסים. ואמרינן לקמן (שם) דאם הניח אביהן אחריות נכסים קרקעות חייבים להחזיר מפני כבוד אביהן: וכי איכא אחריות נכסים מאי הוי כו'. ל"נ חדא דהא תני התם דמשום כבוד אביהם חייבים להחזיר ועוד

אין משלחין מעות בדיוקני אפילו עדים חתומים עליה. פי' אם אמר לסופר כתוב לפלוני שישלח לי מעות ע"י פלוני ואחר כך חתם בדיוקני שלו ואפילו עדים חתומים עליה שהיא דיוקני שלו אינו מועיל אבל אם היו חתומים על זה שאמר ליה לשלוח על ידו אז הוי שליח אי נמי אם כתב בכתב ידו שלח על ידי פלוני וה"ה ואמאי לא מהני דיוקני דידיה והא אמרינן בהשולח (גיטין דף נו.) ובהמגרש (שם דף פז:) דמר חתים כורא ומר חתים מכותא וי"ל דהני מילי בשמות החכמים דפקיעי אבל אינים אחרינא לא ולפי מאי שפירשנו לעיל אפילו כתב בכתב ידו והתם בדיוקני אין מועיל כל זמן שלא אמר ליה בפניו: ורבי יוחנן אמר אם עדים חתומים עליו שולחין. וה"ה לרבי יוחנן בלא דיוקני בשליח שעשאו בעדים כדאמר רבי יוחנן לעיל דהוי שליח והכא אתא לאשמועינן דדיוקני בלא עדים לא מהני ולא מידי ונראה דהלכתא כרב חסדא דשליח שעשאו בעדים הוי שליח דהא ר' יוחנן ור' אלעזר קיימי כוותיה ואע"ג דשמואל קאי כרבה קי"ל דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וה"ה דלגבי שמואל הלכה כר' יוחנן: אגב אסיפא דביתיה ומה שכותבין בהרשאה והקניתי לו ד' אמות בחצרי לאו דוקא דהא אמרינן בפ"ק דקדושין (דף כו: ושם) דקרקע כל שהו חייב בפאה ט' וקונין עמה נכסים שאין להם אחריות ומה שכותבין הרשאה אפילו אותם שאין להם קרקע י"מ משום דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי וקשה דבפרק חזקת הבתים (ב"ב דף מד: ושם) דפריך וליחוש דילמא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי ומשני לא צריכא דאמרי עדים ידעינא ביה בהאי גברא דלא הוה ליה ארעא מעולם ובפרק מי שמת (שם דף קמט.) גבי עובדא דאיסור גיורא דקאמר במאי ליקני רב מרי בריה להנהו זוזי אי דליקני ליה איסור גיורא אגב קרקע לית ליה קרקע וי"ל דההוא דאיסור גיורא מעיקרא ודאי לא אסיק אדעתיה טעמא דהודאה אבל במסקנא קאמר אדהכי נפק אודיתא מבי איסור והיא דא"ה כיון שאין יצא חששא בעלמא דלמא אקני ליה כיון דלית ליה ארעא לא חיישינן והיא דפ' הזהב (ב"מ דף מו. ושם*) גבי היה עומד בגורן דפריך וליקני ליה אגב ארעא ומשני דלית ליה ארעא התם מדאורייתא בעינן דאית ליה ארעא דאי לית ליה ארעא לא היו קרוין מעותיו מדאורייתא שיוכל לפדות בהן פירות מעשר שני אבל לענין לגבות כיון שהודה שיש לו והקנה לו אגב קרקע למה לא יגבה: [עי' תוס' כתובות נב: ד"ה אע"פ וב"ב מד: ד"ה דלא]: *חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן. תימה אמאי איצטריך למיתני הא כיון דברישא תנן שוה פרוטה משמע אבל פחות לא*: נתן לו את הקרן ונשבע לו על החומש. הוא הדין אם לא נתן לו את הקרן ונשבע אתרוייהו אקרן ואחומש היה מוסיף חומש על חומש אלא הורחא דמילתא נקט דאקרן אין נשבעין שני פעמים והוא הדין אם נשבע על החומש דיוליכנו אחריו למדי דכיון שנשבע עליו נעשה כגזלן: יש תלמוד קאמינא ומריבויא דקראי. תימה אמאי איצטריך קרא לקרן דאמאי לא ישלם קרן כיון דאיכא אחריות נכסים ועמד בדין דבהכי מוקמינן לה בסמוך: מלוה על פה היא ואין גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות. למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא פריך דהכא משמע דמדאורייתא גובין מיורשין ומההיא ברייתא דהגוזל ומאכיל (לקמן דף קיא:) אם הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבים לשלם ליכא למפרך ליה מידי דאיהו מוקי ליה מדרבנן כדי שלא תנעול דלת בפני לוין כדפסיק רב פפא בפרק גט פשוט (ב"ב דף קעו. ושם) ומיהו לרב ושמואל דאמרי מלוה ע"פ אין גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות ואפילו מדרבנן כדמוכח בח"ה (שם דף מב.) ובסוף מי שמת (שם דף קנז.) איכא לאקשויי מההיא ברייתא דלקמן ואיכא למימר דאינהו מוקמי לה בשעמד בדין ומה שהקשה בקונט' דהך העמדה בדין מאי מהני הרי כפר ונשבע דהא אוקימנא לעיל בשלא הודה אביו והודה בנו י"ל בעמד בדין לאחר שבועה ע"י עדים דלא מיחייב האב חומש כדתנן לקמן במתניתין דהיכא דאיכא עדים לא מיחייב חומש:

אמר

מסורת הש"ס: [נ"ל והרא"ש] | ב"מ נו: ב"ב עז: [ע"ש] [ע"ש] [ועי' ...] ב"ב מ: כנ' ספי' | ויקרא ה | רב"ל מ"ז | [ד"ה ונקיינסו] | [קידושין יג: ב"מ מב. קנז. קעה. ערכין ו: ז. כ. בכורות מח:] | [עי' למתני' לעיל קג.] | [סתוס' כתב ייסוד ... ע"ש]

הגהות הב"ח
(א) גמ' דאיכא אחריות נכסים וכו': (ב) רש"י ד"ה בדיוקני וכו' בידו סא"ד ואח"כ מה"ד אי כתב לך: (ג) ד"ה ונחייב בנו חומש:

בשעמד בדין אי בשעמד בדין אפילו חומש נמי משלם אמר רב הונא בריה דרב יהושע לפי *שאין משלמין חומש על כפירת שעבוד קרקעות רבא אמר הכא במאי עסקינן כגון שהיתה דיסקייא של אביו מופקדת ביד אחרים קרן משלם דהא איתיה חומש לא משלם דכי אישתבע בקושטא אישתבע דהא לא הוה ידע: חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן כו': אמר רב פפא לא שנו אלא שאין גזילה קיימת אבל גזילה קיימת צריך לילך אחריו חיישינן שמא תייקר איכא דאמרי אמר רב פפא לא שנא גזילה קיימת ולא שנא שאין גזילה קיימת אינו צריך לילך אחריו לשמא תייקר לא חיישינן אמר רבא גזל שלש אגודות בשלש פרוטות והוזלו ועמדו על שתים אם החזיר לו שתים חייב להחזיר לו אחרת ותנא תונא *גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך טעמא דאיתיה בעיניה הא ליתיה בעיניה אע"ג דהשתא לאו ממונא (א) כיון דמעיקרא ממונא הוא בעי שלומי הכא נמי אף על גב דהשתא לא שוה פרוטה [כיון דמעיקרא הוי שוה פרוטה] בעי שלומי בעי רבא גזל שתי אגודות בפרוטה והחזיר לו אחת מהן מהו מי אמרינן השתא ליכא גזילה (ב) או דלמא הא לא הדר גזילה דהואי גביה הדר פשטה גזילה אין כאן השבה אין כאן אי גזילה אין כאן השבה יש כאן הכי קאמר אף על פי שגזילה אין כאן מצות השבה אין כאן *ואמר רבא הרי אמרו נזיר שגילח ושייר שתי שערות לא עשה ולא כלום בעי רבא גילח אחת ונשרה אחת מהו אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא נזיר שגילח אחת אחת קא מבעיא ליה לרבא אמר ליה לא צריכא כגון שנשר אחת מהן וגילח אחת מי אמרינן השתא מיהת הא ליכא שיעור או דלמא הא לאו גילוח הוא דמעיקרא הא שייר שתי שערות והשתא כי גילח לא הוי ב' שערות הדר פשטה שער אין כאן גילוח אין כאן אי שער אין כאן גילוח יש כאן הכי קאמר אע"פ ששער אין כאן מצות גילוח אין כאן ואמר רבא הרי אמרו חבית שניקבה וסתמוה שמרים הצילוה בעי רבא אגף חציה מהו א"ל רב יימר לרב אשי לאו משנתנו היא זו דתנן *חבית שניקבה וסתמוה שמרים הצילוה פקקה בזמורה עד שימרח היו בה שתים עד שימרח מן הצדדים. ובין זמורה לחבירתה טעמא דמרח הא לא מרח לא אמאי ותיהוי כי אגף חציה אמרי הכי השתא התם אי לא מרח לא קאי אגף חציה במידי דקאי ואמר רבא הרי אמרו *גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך בעי רבא נשבע

ועוד דקתני ליה כשעמד בדין קודם מיתתו והך העמדה מאי מהני הרי כפר ונשבע ולא הודה דהא אוקמינן דלא הודה אב והודה בנו ועוד דקתני כשעמד בדין מכלל דעד השתא בשלא עמד בדין והא נשבע הוא ואביו קתני מכלל דבב"ד הוה הלכך ל"ג ליה וה"ג אי הכי חומש נמי משלם א"ר הונא כו' אי הכי ממון גמור הוא וחומש נמי לשלם: לפי שאין משלמין חומש על כפירת שעבוד קרקעות. דחומש אמאי קאתי אשבועתא ולאו שבועה היא דקי"ל שבועות (דף מג:) אין נשבעין על הקרקעות והאי בן כי אישתבע כפר לה שעבוד הקרקעות דאי לאו משום אחריות נכסים לאו עליה רמיא לשלומי: רבא אמר. לעולם בגזילה קיימת ודקשיא לך ולחייב הבן חומש על שבועת עצמו כיון דהודה הכא כשהיתה דסקיא שממון אביו נתון בה מופקדת ביד אחרים וגזילה זו בתוכה דכי אשתבע האי בקושטא אשתבע ("ולא תימה בשיקרא אשתבע כדסבר"ת לעיל) ותנן במס' שבועות (דף לו:) וחייבים על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון הפקדון ואין חייבין על שגגתה גרידתא כי הכא דליכא אנסיה: לא שנו אלא שאין.. אותה חצי פרוטה קיימת מן הגזילה עצמה וחצי פרוטה הוא דמחייב ליה ולאו ממונא איכא אבל אם קיימת היא מן הגזלה עצמה צריך לילך: חיישינן שמא תייקר. ותעמוד על הפרוטה: חייב להחזיר לו. אגודה אחרת ואע"פ דהשתא לא שויא פרוטה כיון דבשעת גזילה הוי שוה פרוטה בעי לאהדוריה ולאוליכה אחריו: ותנא תונא. תנא דידן סייעתו: שגילח. אחת מהשתים ששייר: ונשרה השניה מאו. הוי גילוח או לא: אמר ליה רב אחא לרבינא נזיר שגילח. כל השערות אחת אחת קמבעיא ליה בתמיה כלומר הא ודאי גילוח הוי כיון שבשעה שבא לגלח האי שיור הוה ביה שיעור גילוח וגילח אחת ואע"פ דנשרה שניה גילוח הוא: שנשרה אחת. שכשבא לגלח אין כאן שיעור גילוח: ה"ג מי אמרינן השתא מיהא ליכא שיעור: חבית שניקבה וסתמוה שמרים. ונתנוה ע"פ ארובה (ג) וממרחת יפה סביבותיה וטומאה בבית מגלת על העלייה כולה מלבא בה שום טומאה דסתימת שמרים סתימה היא ולא שלטה ביה טומאה במסכת כלים בפרק (ד) ואלו מצילין: אגף. לשון מגופה אגף חציה היה בה תחתיה שיעור נקב לטמא וכלי המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה ואגף בטיט חציה מהו מי אמרינן השתא מיהא ליכא שיעור נקב או דלמא הא לא כתם שיעור סתימה: פקקה בזמורה. ואין שם שמרים: עד שימרח. בטיט מן הגדדין של זמורה לסותמו היטב: נשבע

אמר רבא גזל שלש אגודות בג' פרוטות והוזלו ועמדו על שתים חייב להחזיר לו אחרת. פי' אם ישנה בעין מחזיר אותה ואם לאו משלם ליה שוה פרוטה כמו שהיתה שוה בשעת הגזילה והוא הדין באחת שגזלה והוזלה שמחזיר לו אגודה או דמיה אלא רבותא נקט דאפילו בשלשה דקיים מצות השבה בתרתי אפ"ה חייב להחזיר לו אחת אע"ג דמהאי ותנא תונא דמייתי לא משמע מינה אלא היכא דגזל אחת והוזלה דההיא דמיא לגזל חמץ ועבר עליו הפסח ההיא רבותא דג' קאמר רבא מסברא ומדנקט והוזלו משמע דפשיטא ליה דאם גזל ג' אגודות שוות שתי פרוטות והחזיר לו ב' מהן דלא מיחייב להחזיר לו שלישית כיון דמעיקרא בשעת גזלה לא הוי ממונא ולשמא תייקר לא חיישינן:

ה"ג בעי רבא גזל ב' אגודות בפרוטה והחזיר אחת מהן מהו מי אמרי' השתא מיהא ליכא גזילה גביה או דלמא הא לא אהדר גזילה ול"ג הא דגרס בספרים הוקרו ועמדה כו': מצות השבה אין כאן. נראה דלא בעי למיפשט אלא דלא מעכב מצות השבה ומצות השבה מיהא לא קיים: מצות גילוח אין כאן. ומעכב מלשתות יין ולטמא למתים כאלו לא גילח כלומר כמ"ד גילוח מעכב דאחר ישתה הנזיר יין אחר כולם א"נ לענין מצוה קאמר דלא קיים מצות גילוח ואליבא דכ"ע דפלוגתא היא בנזיר בפ' ג' מינין (דף מו.): הרי אמרו חבית שנקבה וסתמוה שמרים כו'. מה שפירש בקונטרס חבית שנתנה ע"פ ארובה ומגלת על העלייה אין נראה דההיא משנה דמייתי בסמוך חבית שנקבה היא במס' כלים בפ"י (מ"ו) דמשמע דמיירי להציל מה שבתוכה אם היא באהל המת דאי הוה מיירי ע"פ ארובה היה לו לשנותה במס' אהלות ועוד דלשון הצלה לא הוה משמע הכי דה"ל למימר חוצצת ונראה לפרש דאיירי בחבית המוקפת צמיד פתיל שאין טומאה נכנסת בה באהל המת ונקבה בכונס משקה דהכי הויא שיעורא כדאמר במס' כלים (פ"ט מ"ח) וסתמוה שמרים מגלת על כל מה שבתוכה והא דאמר בסוף המצניע (שבת דף צו.) ולענין צמיד פתיל עד שיפחות רובו היינו בסתומה שאם נקבה וסתמה הוי שם כלי עליה עד שיפחות רובה דאז לא מהני לה סתימה דהוי כאוכלים שגיבלן בטיט כיון דאין שם כלי עליו ולא כמו שפי' בקונטרס בהמצניע ולענין צמיד פתיל עד שיפחת רובו דכלי חרס המוקף צמיד פתיל אין טומאה נכנסת דרך נקביו עד שיפחת רובו כדמוכח במסכת כלים בפרק שלשה דשיעורו בכונס משקה וכן משמע בההיא שמביא התם בקונטרס נתנה קדירה ע"פ ארובה דאמר ב"ש הכל טמאים בכונס משקה ואפילו ב"ה לא מטהרי אלא עלייה אבל קדירה טמאה אלמא טומאה נכנסת בתוכו בכונס משקה: אגף חציה. תימה היכי דמיא הך בעיא להנך בעיות דלעיל דכיון דגף אין כאן נקב ולמה לא תועיל הסתימה דמ"ל אם לא נקבה מעולם אלא כך ומ"ל שאגף חציה [ועוד] תימה דהכא אמר בסתמוה שמרים שמה סתימה ובספ"ק דיבמות (דף טו:) אמרינן חבית של זיתים מגולגלים ב"ש אומרים אין צריכה לינקב ומודים שאם נקבה וסתמוה שמרים שהיא טהורה וי"ל דהתם ודאי לענין הכשר מסתמא לא ניחא להו לבעלים במה שיוצא ממנה כיון שנקבה אף על פי שסתמוה שמרים לאו כתימה מעלייתא היא אבל לענין להציל מטומאה הויא כתימה מעלייתא:

ושמואל

קלב א תיי' פ"ח מהל' גזילה ואבידה הלכ' יד ופ"ז מהל' שבועות הלכה ג ד סמג לאוין רה ועשין עג:

קלג ב מיי' פ"ד מהל' גזילה ואבידה הלכה יא סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסו סעיף ג:

קלד ג מיי' שם פ"א הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף ג:

קלה ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

קלו ו מיי' פ"ח מהלכות נזירות הלכה ו:

קלז ז ח מיי' שם הלכ' ז:

קלח ט י כ ל מיי' פכ"ב מהלכות טומאת מת הלכה ט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דהשתא לאו ממונא הוא כיון: (ב) שם ליכא גזילה גביה או דלמא: (ג) רש"י ד"ה חבית וכו' וממרחת יפה וכו' בפ' אלו כלים מצילין:

שבועות מג: | לעיל לג: | לעיל צו: | נזיר מג. | כלים פ"י מ"ו | לעיל צו:

תורה אור

נשבע עליו מהו מי אמרינן כיון דאי מיגנב בעי שלומי ליה ממונא קא כפר ליה או דלמא השתא מיהת הא מנח ועפרא בעלמא הוא ולא כפר ליה ממונא מילתא דאיבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרבה דאמר רבה [א]שורי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך שומר חנם אני עליו חייב שהרי פטר עצמו מגניבה ואבידה [ב]שומר שכר אני עליו חייב שהרי פטר עצמו משבורה ומתה [ג]שואל אני עליו חייב שהרי פטר עצמו ממתה מחמת מלאכה אלמא אע"ג דהא קאים כיון דאי מיגניב ממונא קא כפר השתא נמי ממונא קא כפר הכא נמי אף על גב דעפרא בעלמא הוא כיון דאי מיגניב בעי שלומי ליה ממונא מעליא השתא נמי ממונא קא כפר ליה יתיב (א) רבא וקאמר להא שמעתא איתיביה רב עמרם לרבא °וכחש בה פרט למודה בעיקר כיצד שורי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה אביך מכרו לי אביך נתנו לי במתנה אחר פרתי רץ מאליו בא אצלי תועה בדרך מצאתיו שומר חנם אני עליו שומר שכר אני עליו שואל אני עליו ונשבע והודה יכול יהא חייב תלמוד לומר וכחש בה [ד]פרט למודה בעיקר א"ל תדורא כי תניא ההיא [ה]דקאמר ליה הילך כי קאמינא דקיימא באגם אתה מכרתו לי מאי מודה בעיקר איכא לא צריכא דא"ל [ו]לא נתתי לך דמי שקיל תורך וזיל אתה נתתו לי אביך נתנו לי מאי מודה בעיקר איכא דאמר ליה על מנת דעבידנא לך נייח דנפשא ולא עבדי לך שקיל תורך וזיל תועה בדרך מצאתיו לימא איבעי לך לאהדוריה לי אמר אבוה דשמואל [ז]באומר שבועה אבידה מצאתי ולא הייתי יודע שהיא שלך שאחזירנה לך תניא אמר בן עזאי ג' שבועות הן הכיר בה ולא במוצאה ולא בה ולא במוצאה לא בה ולא במוצאה קושטא אשתבע אימא בה ובמוצאה למאי הלכתא רב אמי אמר רבי חנינא לפטור ושמואל אמר לחיוב ובפלוגתא דהני תנאי דתניא *[ח]המשביע עד אחד פטור ורבי אלעזר בר' שמעון מחייב במאי קא מיפלגי מר סבר *דבר הגורם לממון כממון דמי ומר סבר לאו כממון דמי אמר רב ששת °הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן וחייב באונסין ותנא תונא וכחש בה למדנו עונש אזהרה מנין תלמוד לומר °לא תכחשו מאי לאו לעונש ממון לא לעונש שבועה הא מדקתני סיפא (ב) ואישתבע מכלל דרישא דלא אישתבע דקתני סיפא ונשבע על שקר למדנו עונש אזהרה מנין ת"ל לא תשקרו ומדסיפא דאישתבע רישא דלא אישתבע אמרי אידי ואידי דאישתבע כאן שהודה כאן שבאו עדים אתו עדים חייב באונסין אודויי אודי חייב בקרן וחומש ואשם: מתיב רמי בר חמא *ושבנגדו חשוד על השבועה כיצד [ט]אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון ואפילו שבועת שוא ואם איתא [י]בכפירה הוא דאיפסיל ליה אמרי [כ]הכא במאי עסקינן דקאי באגם דלאו כפירה הוא דסבר אשתמיטנא ליה אדאזילנא ומייתינא ליה תדע *דאמר רב אידי בר אבין °הכופר במלוה כשר לעדות בפקדון

רש"י

נשבע עליו. לאחר שנאסר נשבע שאין אגלו ולא גזלו ממנו: מהו. מי אמרינן הא מנח ויכול לפטור בו את עצמו ואשתכח דלאו מידי כפריה: שומר חנם אני עליו. ונשבע והודה: חייב. קרבן שבועה אע"פ שהודה קודם שבועה בגוף הממון: שהרי פטר עצמו. בשבועה: מגניבה ואבידה. שאם היה נגנב ממנו משבועה ואילך היה נפטר בדברי שקר שהרי הוא עצמו גנבו וחייב בכל אונסין עד שיחזירנו: שואל פטור במתה מחמת מלאכה ומכחש בשר מחמת מלאכה דלמעבד מלאכה שייליה ולאו לאוקמה בכילתא: אע"ג דהא קאים. ומודה ליה בגויה והשתא איהו לא כפר מידי אפ"ה כיון דשמא סוף השבועה לבא לידי כפירת ממון חייב: הכא נמי. אע"ג דכפירה דהשתא כהודאה הוא דהא עפרא בעלמא הוא כיון דשמא יאבד ויתחייב לו ממון ונמצא שהועיל לו שבועה זו להפטר חייב: אתה מכרתו. לקמן פריך מאי מודה בעיקר איכא: תועה בדרך מצאתיו. והביאותיו לבית: *תדורא. אין לב: הילך. וליכא למימר אילו מיגניב דהא קמיה קאי ושקיל ליה: איבעיא לך לאהדוריה ניהלי. כשמצאתו לא היה לך לאוספו אל ביתך שהרי מכיר היית בו ואין לך גנב גדול מזה: שלש שבועות הן. בעדות אבידה שהשביע את העד אם ראית את אבידתי ואמר לאו ואח"כ הודה: הכיר בה ולא במוצאה. האבידה שאמר שראה אותה מהלכת ברשות אחרת ואינו יודע מי הוא או הודה שהכיר במוצאה ולא בה והיה לו לומר איש פלוני מצא אבידה ואיני יודע אם שלך הוא ובעד אחד קמיירי: לפטור. על כולן פטור העד: המשביע עד אחד. וכפר ואמר שבועה שאיני יודע לך עדות: פטור. העד מקרבן שבועת העדות דהא אי הוה מסהיד ליה לא הוה מחייב להיאך אלא שבועה ואע"ג דאיכא למימר דלמא לא משתבע גורם לממון פטור [יא]והני נמי גורם לממון נינהו: בה ולא במוצאה. אי הוה מסהיד ליה ראיתיה שנמצא בזוית פלוני ואיני יודע מי מצאה היה מחזר באותה שכונה עד שיודיעוהו *וכ"ש במוצאה ולא בה [ומיהו ממון ממש לא מפסדו דאי נמי אסהידו ליה ראינו שמצא פלוני זה היה יכול לומר נאנסה מנני ופוטר עצמו משבועה]: הכופר בפקדון. ובאו עדים: נעשה עליו גזלן. משעת כפירה ואע"פ שלא נשבע ומכאן ואילך אין לו דין דשומר חנם אלא חייב באונסים אם יאנס: וכחש בה למדנו לעונש. דכתיב בתריה והשיב את הגזילה אלמא קנה ליה ברשותיה משעת וכחש עד דעביד השבה וזהו עונשה: ה"ג מאי לאו עונש כפירה. כלומר עונש דמאי לאו דאיענש אכפירה אף על גב דלא אשתבע: לא עונש שבועה. האי עונש דענשיה קרא להתחייב באונסין משום שבועת שקר היא אבל אי לא אשתבע לא: ונשבע על שקר למדנו לעונש. דכתיב בתריה חומש ואשם: ת"ל לא תשקרו. דהיינו אזהרת שבועת שקר דסמיך ליה לא תשבעו בשמי לשקר ומלא תשקרו נפקא לן דבשבועת כפירת ממון משתעי כדכתיב איש בעמיתו כמו וכחש בעמיתו בפקדון: כאן שהודה. בסיפא כשהודה שיש חומש ואשם: ושבנגדו חשוד. במסכת שבועות (דף מד:) גבי ואלו נשבעין ונוטלין דזה אחד מהן מי שהיה לו חבירו חייב שבועה והוא חשוד על השבועה שנמצא שקרן בשבועתו שכנגדו נשבע ונוטל: אחד. שנחשד על שבועת העדות: ואחד. *שנשבע על שבועת הפקדון שראיוהו שנשבע לשקר ואפילו לא נחשד אלא לשבועת שוא שאין בה כפירת ממון ורע לשמים הוא ולא רע לבריות נפסל לשבועת ממון: ואם איתא. לדרב ששת דמשעת כפירתו נעשה גזלן למה לי למתנייה גבי הנך דמשמע דלא אפסיל עד שעת שבועה כי הנך הא משעת כפירה אפסיל ליה משום דהוי גזלן: דקאי באגם. וכי אמר רב ששת כגון דאמרי סהדי דכי כפר ליה בידיה נקט ליה (תדע) דהיכא דאיכא למימר לאשתמוטי איכוון עד דמייתי ליה לא מפסיל בלא שבועה: דאמר רב אידי הכופר במלוה. ולא נשבע ובאו עדים כשר לעדות דמלוה להוצאה ניתנה ואינה עכשיו בידו ורוצה לדחותו עד שתשיג ידו: בפקדון

תוספות

ושמואל אמר לחיוב. תימה היכי מ"ל לחיוב דאם כן הויא ברייתא זו ואין נ"ל זו: מאי לאו עונש דממון. תימה בממון מה שייך לומר לא ענש אלא א"כ הזהיר דבשלמא בעונש שבועה דהיינו קרבן שייך דבפסח ומילה ליכא קרבן משום דלית בהו לאו אע"ג דאיכא כרת:

כאן שהודה כאן שבאו עדים. והוצריך שתי אזהרות משום דעונשן אין שוין דבהודה שייך חומש ואשם ובעדים לא שייך אלא חיוב עונשין ומיהו תימה אמאי קאמר ברישא מוכחש עונש שמענו ובסיפא אומר מוכשבע על שקר דכיון דלא מיירי אלא לאחר שבועה תרוייהו ה"ל למימר מושבע על שקר:

אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון. וא"ת אמאי לא חשיב שבועת מלוה וי"ל משום דשבועה במלוה לא כתיב אלא מפקדון אתיא: איתיביה

עין משפט נר מצוה

קלט א מיי' פ"ח מהל' שבועות הלכה ח:

קמ ב ג מיי' שם הלכה ט:

קמא ד ה ו ז מיי' שם הלכ' י והלכ' יא:

קמב ח מיי' שם פי"א הלכה ה:

קמג ט מיי' פ"ג מהל' גזילה הלכה יד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רצד סעיף א [רב אלפס כאן ובב"מ פ"ח דף סג. ובפ"ג דף עט.]:

קמד י מיי' פ"ב מהל' טוען ונטען הלכה ב סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' לב סעיף ב:

קמה כ ל מ טוש"ע שם סעיף ד עיי"ש:

מסורת הש"ס

ס"א תדורא מבונתם [וכן פי' רש"י בב"ק כ: ופי' ערש"י כריתות יח: ובזבחים כב:]

שבועות לב.

[לעיל עמ' נת: פסחי' ס: וש"נ]

ס"א כ"ש בה ובמוצאה

שבועות מד: ב"מ ד. ה: [ע"ש]

שבועות מה:

נ"י אחד

רב"ל פוחק

הגהות הב"ח

(א) גמ' יתיב רבה וקאמר וכו' רב עמרם לרבה: (ב) שם מדקתני סיפא דאישתבע:

בפקדון פסול לעדות והאמר אילפא שבועה קונה שבועה היא דקניא אבל כפירה לא קניא הכא נמי דקיימא באגם ואיבעית אימא מאי שבועה קונה כדרב הונא דאמר רב הונא אמר רב *[א]מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי ונשבע ואח"כ באו עדים פטור שנאמר °ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו הבעלים שבועה שוב אין משלם ממון גופא אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ונשבע ובאו עדים פטור שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו בעלים שבועה שוב אין משלמין ממון °אמר רבא מסתברא מילתיה דרב במלוה דלהוצאה ניתנה אבל פקדון ברשותיה דמריה קאי והאלהים אמר רב אפילו בפקדון דכי כתיב קרא בפקדון כתיב יתיב רב נחמן וקאמר להא שמעתא איתיביה רב אחא בר מניומי לרב נחמן *היכן פקדוני א"ל אבד משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם את הקרן °הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם א"ל רב נחמן הכא במאי עסקינן כגון דנשבע חוץ לב"ד א"ל אי הכי אימא סיפא היכן פקדוני אמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שגנבו משלם תשלומי כפל הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם ואי סלקא דעתך חוץ לב"ד מי איכא כפל א"ל יכילנא לשנויי לך רישא חוץ לבית דין וסיפא בבית דין *מיהו שינויא דחיקא לא משנינן לך אידי ואידי בבית דין ולא קשיא כאן בקפץ כאן בשלא קפץ א"ל רמי בר חמא לרב נחמן מכדי דרב לא סבירא לך משכוני נפשך אדרב למה לך אמר ליה לפרושה לדרב דרב הכי מתרץ לה למתניתין והא רב קרא קאמר אמרי קרא *[ג]לכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין הוא דאתא ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע מתיב רב המנונא *[ד]השביע עליו חמשה פעמים בין בפני ב"ד ובין שלא בפני בית דין וכפר עליו חייב על כל אחת ואחת ואמר ר' שמעון מה טעם הואיל ויכול לחזור ולהודות והבא קפץ לא מצית אמרת השביע עליו קתני חוץ לב"ד לא מצית אמרת בפני ב"ד קתני הוא מותיב לה והוא מפרק לה לצדדין קתני השביע עליו חוץ לבית דין ובב"ד קפץ מתיב רבא *בעל הבית שטען טענת גנב בפקדון ונשבע והודה ובאו עדים אם עד שלא באו עדים הודה משלם קרן וחומש ואשם ואם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל ואשם והבא חוץ לב"ד וקפץ לא מצית אמרת כפל קתני אלא אמר רבא כל הודה לא שנא טוען טענת אבד ולא שנא טוען טענת גנב (נמי) לא אמר רב דהא כתיב והתודה דבעי שלומי קרן וחומש טוען טענת גנב ובאו עדים נמי לא אמר רב דהא כתיב תשלומי כפל כי קאמר (א)בגון שטוען טענת אבד ונשבע ולא הודה ובאו עדים אזל רב גמדא ואמרה לשמעתא קמיה דרב אשי אמר ליה השתא ומה רב המנונא תלמידיה דרב וידע דאמר רב הודה וקמותיב הודה ואת אמרת הודה לא אמר רב אמר ליה רב אחא סבא לרב אשי רב המנונא הכי קא קשיא ליה

אי

רש"י

בפקדון פסול לעדות · ומוקמינן לה בריש שנים אוחזין כגון דאמרי סהדי דההיא שעתא דכפר ליה נקיט בידיה ומפסיל אף ע"ג דלא אשתבע דאי באשתבע מה לי מלוה מה לי פקדון: שבועה קונה · קס"ד להתחייב באונסים משעה שנשבע לשקר קאמר: ואיבעית אימא שבועה קונה · דקאמר אילפא לגמרי קאמר דתו לא משלם כדרב הונא: דלהוצאה ניתנה · ובעיא תשלומין ואיכא למימר דשבועה אפטר ליה מתשלומין כדכתיב ולא ישלם: אבל פקדון ברשותיה דמריה קאי · ואין כאן ולא ישלם דהא כל היכא דאיתיה דמריה הוא: בפקדון כתיב · גבי שומר שכר: להא שמעתא · דרב הונא: משלם את הקרן · וכפל לא דאין כפל אלא בטוען נגנב וחומש ואשם נמי לא שייכי אלא כשהודה דכתיב בגזל הגר והתוודו: הודה מעצמו · לאחר שבועה קתני מיהא רישא משלם קרן על ידי עדים וקשיא לרב דאמר כיון שנשבע לא ישלם אפי' באו עדים ומסיפא לא פריך דבהודה לא קאמר רב דהא כתיב והשיב את הגזלה ובנשבע והודה משתעי קרא: חוץ לב"ד · לא אלימא שבועה לאפקועי ממונא: כאן בקפץ · ברישא דקתני משלם כשקפץ זה והשביעו קודם שחייבוהו בית דין וכי קאמר רב בלא קפץ והדיינין השביעוהו וקנייה אותה שבועה דקרא בשבועת הדיינין כתיב ואע"ג דסיפא לא מתוקמא בקפץ דקתני כפל וכפל לא איתי' אלא בשבועת הדיינין מ"מ רישא בקפץ וניחא ליה לאוקמי בתרי גווני ובחד דוכתא ולא לאוקמי בשני מקומות וסיפא לא קשיא ליה לרב דאע"ג דקתני משלם כפל לאחר שבועה וכל שכן קרן דמודה רב בטוען טענת גנב כדלקמן בשמעתין דשבועה דקא מחייב ליה כפל לא מקנייה ליה קרנא: משכוני נפשך · לבא במקומו לתרץ קושיות ולהעמיד דבריו: נשבעין ולא משלמין · הנתבע ישבע ויפטר ולא ישבע התובע ויטול: חייב על כל אחת ואחת · חומש ואשם: הואיל ויכול לחזור ולהודות · ונמצא דבכולן כופר ממון: השביע עליו קתני · ומדלא תני השביעו שמע מינה על ידי דיינין הטיל עליו שבועה וקיבל על כרחו וקתני יכול לחזור ולהודות אלמא אכתי ממונא אית ליה גביה: לצדדין קתני השביעו עליו חוץ לב"ד · דאע"ג דחייבוהו ב"ד שבועה כיון דמחוץ לב"ד השביעו לא קנייה ובפני ב"ד דקתני לא אהשביע עליו קאי: אם עד שלא באו עדים הודה משלם קרן וחומש ואשם · ולא כפל דאין משלם קנס על פי עצמו: משלם כפל ואשם · אבל חומש לא דחומשו עולה לו בכפלו כדאמרינן בפרק מרובה (לעיל דף סה.) אלמא בין נשבע ובאו עדים בין נשבע והודה חייב · אלא אמר רבא · לא תשנייה לתיובתיה דרב המנונא לצדדין דיכול לחזור ולהודות לאו תיובתא הוא לרב הונא דכיון דהודה לא קאמר רב דכל הודה לא שנא טוען טענת גנב ונשבע והודה ולא שנא טוען טענת אבד ונשבע והודה לא אמר רב דפטור: דהא כתיב והתודה · בגזל הגר כתיב (במדבר ה) ובנשבע דהא קרן וחומש כתיב: וטוען טענת גנב ובאו עדים נמי לא אמר רב · דכפל כי כתיב בהכי כתיב בנשבע ובאו עדים כדאמר בפרק מרובה: אמרה לשמעתא · להא דרבא דאמר כל הודה לא אמר רב: רב המנונא תלמידו דרב הוה · דקיימא לן אמרי בי רב רב המנונא בפ"ק דסנהדרין (דף יז:) ואי לאו דידע דאפילו בהודה פטר רב לא הוה מותיב ליה מהואיל דיכול לחזור ולהודות:

תוספות

איתיביה רב אחא בר מניומי · פי' בקונט' דלא פריך אלא מרישא והעדים מעידין כו' ולא מסיפא ואין נראה דהא רבא מקשה לקמן בהדיא מהודה דאכתי לא מחלק בין הודה לעדות עד דמתרץ לקמן הכי וא"ת א"כ אמאי לא פריך נמי מסיפא ונראה דהא ודאי פשיטא דלא אמר בטוען טענת גנב ונשבע ובאו עדים שיהא פטור דא"כ לא משכחת כפל דכתיב באורייתא אבל בהודה ס"ד דרב פוטר ואע"ג דבשבועה והודאה כתיב חומש רב הוה מוקי לקרא בקפץ ונשבע דחומש ואשם מחייב אף אשבועת עצמו אבל בנשבע ע"פ ב"ד והודה בעי למימר רב דפטור דאשבועת ב"ד כתיב ולקח בעליו ולא ישלם:

כאן שקפץ · תימה אם כן אמאי נקט ברישא טוען טענת אבד אפי' בטוען טענת גנב ה"מ למנקט דלא מחייב כפל כיון שקפץ:

קפץ לא מצית אמרת דהשביע עליו קתני · ותימה דלעיל קתני משביעך אני ומוקי לה בקפץ וי"ל דהשביע עליו משמע ע"י ב"ד אבל משביעך אני משמע שקפץ והשביעו:

וליסני

תורה אור

שמות כב

מסורת הש"ס

[לעיל סג:] לקמן קה: שבועות מט.

[לעיל מג. [שבועות מב:]

שבועות מה.

שם לו:

לעיל סה. שבועות לו:

עין משפט נר מצוה

קמו א ב מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען הלכה יא סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף כט וסעיף ל [ודלא כרב] [רב אלפס כאן ובשבועות סוף פ"ז דף שיט]:

קמז ג מיי' פ"א שם הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' פט סעיף א:

קמח ד מיי' פ"ז מהל' שבועות הלכה ט סמג לאוין רמח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כי קאמר רב כגון שטוען:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא מסתברא מילתיה דרב. גיטין דף יג ע"ב וש"נ: שם הודה מעצמו. עיין לקמן דף קח ע"א תוס' ד"ה ובאו עדים:

אי אמרת בשלמא נשבע כי אתו עדים מיחייב אמטו להכי מחייבינן ליה קרבן אשבועה בתרייתא הואיל ויכול לחזור ולהודות אלא אי אמרת כי אתו עדים פטור מי איכא מידי דאילו אתי סהדי ומסהדי ביה פטור ואנן ניקו ניחייביה קרבן אשבועה הואיל ויכול לחזור ולהודות השתא מיהת (א) לא אודי: *אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן *הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה הואיל וגנב משלם תשלומי כפל וטוען טענת גנב משלם תשלומי כפל מה גנב שהוא משלם כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה אף טוען טענת גנב בפקדון כשהוא משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה והמשה מה לגנב שכן משלם תשלומי כפל שלא בשבועה תאמר בטוען טענת גנב שאין משלם תשלומי כפל [ב]אלא בשבועה אמרי היקישא היא *ואין משיבין על היקישא הניחא למ"ד חד בגנב וחד בטוען טענת גנב שפיר אלא למ"ד האי אם ימצא הגנב ואם לא ימצא תרוייהו בטוען טענת גנב מאי איכא למימר אמרי גנב הגנב איתיביה רבי חייא בר אבא לר' יוחנן *היכן שורי נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו *שאכלו משלם תשלומי כפל והא הכא דאי אפשר לבזית בשר בלא שחיטה וקתני משלם תשלומי כפל תשלומי כפל אין תשלומי ד' וה' לא הכא במאי עסקינן כגון שאכלו נבילה ולישני ליה כגון שאכלו טריפה כר"מ דאמר *שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ולישני ליה בבן פקועה כר"מ דאמר *בן פקועה טעון שחיטה ולישני ליה כגון שעמד בדין ואמרו לו צא תן לו דהא אמר רבא *צא תן לו טבח ומכר פטור מאי טעמא כיון דפסקיה למילתיה וטבח ומכר הוי גזלן וגזלן לא משלם תשלומי ארבעה וחמשה חייב אתה ליתן לו וטבח ומכר חייב מאי טעמא כל כמה דלא פסיקא ליה מילתא אבתי גנב הוא אמרי וליטעמיך לישני ליה בשותף שטבח שלא מדעת חבירו אלא *חדא מתרי ותלתא נקט *ואמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל מאי טעמא דכתיב °על כל אבדה אשר יאמר איתיביה רבי אבא בר ממל לרבי חייא בר אבא °כי יתן איש [ג]אין נתינת קטן כלום ואין לי אלא שנתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא קטן [ד]נתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול מנין ת"ל °עד האלהים יבא דבר שניהם עד שתהא נתינה ותביעה שוין כאחד ואם איתא תיהוי נמי כאבידה א"ל הכא במאי עסקינן כגון שאכלו כשהוא קטן אבל כשהוא גדול מאי הכי נמי דמשלם אי הכי אדתנא עד שתהא נתינה ותביעה שוין כאחד ליתני עד שתהא אכילה ותביעה שוין כאחד א"ל תני עד שתהא אכילה ותביעה שוין כאחד רב אשי אמר לא דמי אבידה קא אתיא מכח בן דעת והא לא אתיא מכח בן דעת ואמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה במקצת מאי טעמא דאמר קרא °כי הוא זה א]ופליגא דר' חייא בר יוסף דאמר ר' חייא בר יוסף

עירוב

תורה אור

שמות כב

שם

שם

שם

[יומא עט: יבמות מח: סוטה ח. זבחים יז: ל. לד: מנחות פט: כריתות ג:]

רש"י

אי אמרת בשלמא אי אתו עדים · אחר שבועה קמייתא מחייב לשלומי קרנא אשתכח דאכתי ממונא הוא גביה ואמטו להכי מחייבינן ליה קרבן שבועה אשבועה שניה דמשום דאין שבועה חלה על שבועה לא תפטריס דהואיל ויכול לחזור ולהודות בין זו לזו נמצא דכל אחת שבועת כפירה בפני עצמה היא: השתא מיהת הא לא אודי · בין זו לזו ואשתכח דכפירת דברים בעלמא הוא ולאו ממונא הוא גביה שהרי אין יכול להוציאו בעדים: טוען טענת גנב אינו משלם כפל עד שישבע ואחר כך יבאו עדים כדילפינן במרובה: היקישא הוא · דאיתקש גנב וטוען טענת גנב דסמיכי קראי אהדדי אם ימצא הגנב הרי גנב ואם לא ימצא הגנב כמו שאמר אלא הוא עצמו גנבו היינו טוען טענת גנב ונמצא שהוא גנבו: אלא למאן דאמרי בפרק מרובה (דף סג:) : תרוייהו בטוען טענת גנב · דגנב עצמו נפקא לן מאם המצא (ב) בידו דכתיב בפרשה אחריתי היכי איתקוש: גנב הגנב · מרבוייא דה"א דאתרבאי בטוען טענת גנב [ילפינן לה כל דיני גניבה לרבות] תשלומי [כפל] וד' וה': משלם תשלומי כפל · דטוען טענת גנב: ולישני ליה כגון שאכלו טריפה · דאיכא ר"ש דפטר בהשוחט ונמצאת טריפה מתשלומי ד' וה' לעיל (דף ע') ומשני רבי יוחנן כר"מ ס"ל דאמר שחיטה שאינה ראויה לאכילה הואיל ונשחטה כהלכתה שמה שחיטה: ולישני ליה בגונב בן פקועה · שנמצא במעי אמו ופקעה לאחר שחיטה והוציאוהו דאיכא למאן דמכשר ליה בלא שחיטה בפ' בהמה המקשה (חולין דף עד:) דתנן ר"ש שזורי אומר אפילו הוא בן חמש שנים וחורש בשדה שחיטת אמו מטהרתו: כר"מ · בשחיטת חולין דתנן השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי כו': ולישני ליה כגון שעמד בדין · קודם לכן ואמר נגנב ונשבע ובאו עדים שגנבו הוא עצמו וחייבוהו ב"ד ואמרו לא תן לו קרן וכפל ואח"כ שחטו ואכלו (וחזר ונשבע עליו) דמשלם כפל אשבועה קמייתא ופטור מטביחה כדרבא כו': בשותף שטבח. שותפין שגנבו וטבחו האחד שלא מדעת חבירו אמרינן בפרק מרובה (לעיל ד' עח:) שפטור מד' וה' דחמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר °והכא לא קרינא וטבחו כולו בחיובא דעל החצי של חבירו הוה טובח ומוכר אחר הגנב דפטור אבל לדעת חבירו משלמין שניהם דשלוחו הוא ואמרינן תחת לרבות את השליח: על כל אבדה · וגו' ישלם שנים: אין נתינת קטן כלום · דכתיב איש פרט לקטן דאין נשבעין על טענת נתינתו ואין באין לידי כפל על ידו דהכא כפל כתיב: אין לי אלא כשנתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא קטן · דאיכא למימר דהאי איש אהשתא קאי וה"ק כי יתן מי שהוא עכשיו איש בשעת טענה פרט לנתינת מי שהוא עדיין קטן אבל אי הוי עכשיו איש לא ממעט ליה: נתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול מנין · דפטור: ת"ל יבא דבר שניהם · איתקוש נתינה והעמדה בדין להדדי דבתרווייהו בעינן איש: תהוי נמי כאבידה · דליכא נתינה והוי טענה להשביע ולהתחייב כפל וכי תבעו כשהוא גדול ליחייביה נהליך שבועה וכפילא אע"ג דנתינה ליכא: שאכלו · בעל הבית לפקדון בעוד שהמפקיד קטן דלא ירד פקדון זה לתורת טענה מעולם אבל אבידה מכי מטא לידיה דהאי איחייב ליה שהרי יש לה בעלים בני טענתא: הכי נמי דמשלם · דמשהגדיל קטן ונעשה בר טענה נתחייב זה לבא עמו לדין ואע"ג דנתינה לא הואי: דאמר קרא כי הוא זה · היינו הודה במקצת ובפרשת טוען טענת גנב כתיב:

עירוב

תוספות

ולישני ליה כגון שעמד בדין ואמרו ליה צא תן לו · והשתא צריך להוסיף על הברייתא ולפרש הכי היכן שורי א"ל נגנב משביעך אני ואמר אמן ואח"כ באו עדים ואמרו שיש בידו ועמד בדין וא"ל צא ותן לו ואח"כ טבחו והעדים מעידים אותו שאכלו משלם תשלומי כפל ואף ע"ג דהשתא צריך להוסיף על הברייתא ולפרש בדוחק ניחא ליה לגמרא לאוקמי הכי מלאוקמי כשאכלו נבלה שזה נראה לו דוחק יותר:

אבל אכלו כשהוא גדול מאי הכי נמי דמשלם כו' · משמע אם נשבע ובאו עדים שאכלו משלם תשלומי כפל ותימה אמאי בעי שבועה מעיקרא כשאמר נגנב יהא נאמן במגו דאי בעי אמר החזרתיו לך כשהייתי קטן יהא נמי נאמן לומר נגנב בלא שבועה וי"ל דהכא מיירי שטוען זה הקטן כשהגדיל נתתי לך פקדון כשהייתי קטן ויודע אני שיש בידך עכשיו דהשתא לא שייך למימר *מגו דהאכלתיו כשהיה קטן דא"כ הוה כפר במה שאמר ליה עדיין ישנה בידך ואין זה מגו כדאמר לקמן דאין מעיז פניו לומר להד"ס:

הא לא אתי מכח בן דעת · ואליבא דרב אשי דאמר אין יכול להשביע כלל כל מה שהפקידו בקטנותו אפילו הפקדון בעין אבל לשינויא קמא יכול להשביעו כשהוא בעין

עירוב

פי' רבינו

עין משפט נר מצוה

קמט א ב מיי' פ"ד מהלכות גניבה הלכה א סמג עשין עא טוש"מ סי' שנב:

קנ ג מיי' פ"ט מהל' טוען ונטען הלכה י ופ"ב מהל' שכירות הל' ז ועיין בהשגות ובמ"מ ופ"ד מהל' גניבה הל' ט סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' נו סעיף א:

קנא ד מיי' פ"ד מהל' גניבה הלכה ט טוש"מ סי' שנב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מיהת הא לא אודי: (ב) רש"י ד"ה תרווייהו וכו' המצא תמצא בידו:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בשותף וכו' והכא לא קרינא וטבחו כולו. לא ידעתי אמאי נקיט רש"י תרתי הא בטעם אחד סגי כדמפורש בפ' מרובה דף עח ע"ב ואולי יש לשנים א"ג:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' ופליגא דר' חייא בר יוסף. כאן נרשם אות פ' מסימני עין משפט. מצויין עליו מיי' פ"ב מהלכות שכירות הלכה ח וע"ש בכס"מ:

מסורת הש"ס

לעיל סג: סג:

רפ"ג

[לעיל סג: מנחות פב:]

לקמן קח: [ע"ש] שבועות מט. [ע"ש] [עי' בשבועות שם בתוס' ד"ה והעדים]

[חולין פה. [שם עד:]

לעיל סח: [דומה לזכב"ת עז: יז']

לעיל מי סג. רפ"ג מ"ז

*עירוב פרשיות כתוב כאן וכי כתיב °כי הוא זה *אמלוה הוא דכתיב ומאי שנא מלוה כדרבה *דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו והאי בכולי בעי דנכפריה והאי דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו ובכולי בעי דלודי ליה והאי דכפר ליה במקצת סבר אי מודינא ליה בכוליה תבע לי בכוליה אישתמיט לי מיהא השתא אדהוו לי זוזי ופרענא הלכך רמא רחמנא שבועה עילויה כי היכי דלודי ליה בכוליה וגבי מלוה הוא דאיכא למימר הכי אבל גבי פקדון מעיז ומעיז *תני רמי בר חמא ארבעה שומרין צריכין

עירוב פרשיות · פסוק שהוא מפרשה אחרת נתערב בזו שאינו מקומו דהאי כי הוא זה באם כסף תלוה הוה ליה למכתביה דהתם קאי דאילו בהך פרשתא דפקדון בלא הודאה במקצת מחייב : ומאי שנא מלוה · דעקרינן לקרא מדוכתיה ומוקמינן ליה עלה : כדרבה דאמר רבה · אין אדם מעיז פניו תורה אור בפני זה שעשה לו טובה הלכך היכא דכפר הכל פטור משבועה דאי לאו קושטא בהדיה לא הוה מצי למכפר ביה והיכא דמודה מקצת בכולה בעי למכפריה והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיז : אבל בפקדון · דאין כאן טובה: מעיז ומעיז· הלכך אפי' כפר בכוליה רמיא רחמנא שבועה עליה : צריכין

עירוב פרשיות כתוב כאן וכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב · פי' בקונט' דפסוק זה דכי הוא זה מפרשה אחרת דבאם כסף תלוה את עמי הוה ליה למיכתב דהתם קאי דאי בהך פרשתא דפקדון בלא הודאה במקצת נמי מחייב וטעמא דעקרינן ליה מדוכתא כדמסיק ומ"ש מלוה כדרבה דאין אדם מעיז פניו לכן כופר הכל פטור אבל בפקדון שלא עשה לו טובה מעיז ומעיז הלכך אפי' כופר הכל חייב וקשה דברים סנהדרין (דף ג: ושם) משמע דאפילו למ"ד עירוב פרשיות כתוב כאן לא עקרינן ליה לגמרי מפקדון לענין שלשה ומומחין ומיהו יש לדחות דלענין מודה מקצת דאיכא טעמא עקרינן ליה מפקדון לגמרי אבל לענין שלשה ומומחין דליכא טעמא קאי אתרווייהו אבל קשה דבפרק השואל (ב"מ דף צז:) גבי הא דמוקי מתניתין דהתם כשיש עסק שבועה ביניהם ומוקי רישא בתרתי וסיפא בתלת משמע דלא מחייב שבועה אלא א"כ יש אחד דקמודה והתם כרבי חייא בר יוסף מדקאמר בתר הכי ולרמי בר חמא אלמא דלא מחייב רבי חייא בר יוסף בלא הודאה מקצת אלמא לא עקר לגמרי כי הוא זה מפקדון ועוד דבכמה משניות משמע דלא מתחייב בפקדון אלא במודה מקצת כי ההיא דשבועות (דף מג.) דסלע הלויתני עליו ושתים היה שוה וכן ההיא דמנורה בת עשרה ליטרין (שם) וההיא דעשר גפנות טעונות מסרתי לך (שם דף מב:) ובהניזקין (גיטין דף נא· ושם) גבי שני כיסין קשורים מלאות לי דמחייבינן מודה מקצת ופטרינן כופר הכל אע"ג שלא עשה לו שום טובה ובפרק שני דכתובות (דף יח· ושם) ובשבועת הדיינים (שבועות דף מב·) פטרינן מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס במגו דאי בעי כופר הכל משום דבבנו מעיז ולפירוש הקונטרס אדרבה כופר הכל ה"ל לחיובי התם וכן בפ"ק דב"מ (דף ד:) בשמעתא דהילך גבי סלעין דנרין ומפרש ר"ת דה"ק דכי כתיב כי הוא זה אמלוה נמי הוא דכתיב דבעינן הודאה בהדי שבועה דכפירה והכי נמי בעינן הודאה בהדי שבועה דנאנסו אבל כפירה לא בעינן בההיא דנאנסו ובאותו ענין דקאי כי הוא זה אמלוה קאי נמי אפקדון וכי היכי דמלוה מחייב אשתי פרות לחוד חדא דהודאה וחדא דכפירה מחייב נמי אפקדון אשתי פרות חדא דהודאה וחדא דנאנסו אבל רבי חייא בר אבא ורמי בר חמא בעו שלש פרות חדא דהודאה וחדא דכפירה וחדא דנאנסו דכי הוא זה אפקדון דוקא כתיב ולא אמלוה והא דבעיא כפירה והודאה במלוה שמא במה מצינו ילפינן מפקדון אע"ג דלענין שלשה ומומחין לא ילפינן מלוה מפקדון במסכת סנהדרין (דף ג: ושם) למאן דלית ליה עירוב פרשיות לענין מודה מקצת מסתבר למילף טפי והוא הדין דבפקדון מחייב בכפירה והודאה לחוד בלא נאנסו אבל בנאנסו בלא כי הוא זה לא מחייב דהכי משמע ליה פשטיה דקרא לאצרוכי כי הוא זה בהדי נאנסו ולא נאנסו בהדי כי הוא זה אבל כופר הכל פטור לכ"ע בכל מקום אפילו במקום שיכול להעיז דגזירת הכתוב הוא כי הוא זה דוקא ולא כופר הכל והא דקאמר מ"ש מלוה מפרש ר"ת מאי טעמא דמלוה פירוש [מאי] טעמא דמודה מקצת חייב ולא מהימן במגו דאי בעי כפר הכל והוי כי ההוא דסוף כל הנשבעין (שבועות דף מה:) גבי נשבעין שלא בטענה דקאמר מאי שנא הני ופירוש מאי טעמא דהני ומה שכתוב בספרים גבי מלוה הוא דאיכא למימר הכי אבל בפקדון מעיז ומעיז לא גריס ליה רבינו תם ובספרים ישנים ליתא והא דאמר בסוף המוכר את הבית (ב"ב דף ענ:) גבי המפקיד אצל חבירו בשטר אילו אמר נאנסו לאו שבועה בעי דמשמע דנאנסו לחוד בלא הודאה כלל מחייב שבועה אור"ת דההיא שבועה דרבנן שנתקנה קודם שבועת היסת כי הנהו דפרק הכותב (כתובות דף פז:) הפוגמת כתובתה ואיך דסבר רמי בר חמא שבועה דאורייתא ומסיק אלא מדרבנן והא דתנן בפרק השואל (ב"מ דף צז:) זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע ופריך בגמרא ואמאי מה שטענו לא הודה לו והך פירכא ליתא אליבא דרב נחמן דמוקמא התם מתני' אליביה כשיש עסק שבועה ביניהם ורישא בתרתי וסיפא בתלת או רישא בתלת וסיפא בארבע ויש כאן מה שטענו הודה לו אלא לרב הונא ורב יהודה פריך דליכא אלא הך דשאלה ושכירות ומשני ע"י גלגול דכדרכה מתה ההיא שבועה נמי מדרבנן דמדאורייתא לא מחייב כיון דאין כאן הודאה ומיהו בין לפ"ה ובין לפי' ר"ת קשה מהא דאמרינן בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מה: ושם) דאם שכרו בלא עדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך ופריך אלא שבועת שומרים דחייב רחמנא היכי משכחת לה מתוך שיכול לומר להד"ם יכול לומר נאנסו והשתא לפירוש ר"ת אההיא קאי אי ההיא דהודאה קאי אי אמר לא היו דברים מעולם א"כ היה כופר הכל ואין זה מגו דהל"ל ליפרוך אכל מודה מקצת דליפטר במגו דאי בעי כופר הכל ואי אההיא דנאנסו קאי כי קאמר נמי להד"ם מחייב שבועה כיון דאיכא כפירה והודאה ולפי' הקונטרס נמי דליכא הודאה כי אמר אההיא דנאנסו נמי להד"ם בעי שבועה דהא מחייב שבועה בפקדון אכופר הכל ואי הוה אמרינן דלרבי יוחנן ולרמי בר חמא לא מחייב אפקדון אכפירה והודאה בלא נאנסו הוה ניחא דפריך לה התם אבל לא יתכן כלל דע"כ על כפירה והודאה לחוד מחייב אפילו אפקדון כדמוכח במשניות טובא בההיא דסלע הלויתני ומנורה ועשר גפנים ואע"ג דמוקמינן מתניתין דהשואל בכמה פרות אע"ג דלא מתני במתני' הנהו לא מסתבר לאוקמי הכי וכן בהלואה דילפינן מפקדון גבי סלעים דנרים ובשבועות גבי סלע הלויתיך ונראה כפירוש ריב"א דמפרש כי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב והלכך בפקדון נמי לא מוקמינן ליה אלא בטענה דשייכא במלוה דהיינו בכפירה והודאה אבל טענת נאנסו לא והכי קאמר מאי שנא טענה דשייכא במלוה מטענת נאנסו ומסיק כדרבה וגבי מלוה הוא דאיכא למימר הכי כלומר בטענה השייכא במלוה כגון כפירה והודאה דאין מעיז פניו לכפור במידי דידע בה חבריה אבל בפקדון כלומר טענה השייכא בפקדון כגון נאנסו דלא ידע ביה חבריה מעיז ומעיז ומחייב בלא הודאה דאם כופר הכל היה פטור במקצת נמי יפטר במגו דאי בעי כפר הכל ומיהו בטענות כפירה אפילו במקום שיכול להעיז פטור דגזירת הכתוב היא והשתא ניחא ההיא דכל הנשבעין דקאמר מתוך שיכול לומר להד"ם יכול לומר נאנסו אע"ג דאין זה מגו לגמרי דהאי חשוב העזה והאי לא חשוב דבהאי ידע ובהאי לא ידע מכל מקום מדמה ליה למגו דלעיל דההוא נמי לאו מגו הוא דניחא ליה למימר טפי שכרתיך ונתתי לך שכרך דחושבו טועה משום דטרוד בפועליו ולא כמשקר במזיד ממאי דנימא לא שכרתיך מעולם דליכא למיתלי בטרוד בפועליו וההיא דח"ה (ב"ב דף לו·) גבי הנהו עיזי דאכלי חושלי בנהרדעא דיכול לטעון עד כדי דמיהם במגו שיכול לומר לקוחים הן בידי ובפ"ב דכתובות (דף *יח) גבי שדה זה של אביך היה ולקחתיו ממנו דאפילו טענו הבן שהיה של אביו אלא שאין לו עדים מהימן לומר לקחתיו במגו שיכול לומר לא היה של אביך מעולם אע"ג דבהאי ידע ובהאי לא ידע לא דמי למידי דכפירה דלכפור ודאי אינו מעיז במידי דידע ביה חבריה והנהו דהתם לאו מידי דכפירה נינהו ומיהו ההיא דהשואל קשה לפירושו דמשמע דר' חייא ב"ר יוסף נמי בעי הודאה בהדי נאנסו דמוקי רישא בתרתי וסיפא בתלתא אם לא נאמר סוגיא דהתם לא כר' חייא בר אבא ולא כר' חייא ב"ר יוסף וא"ת למאן דבעי שלש פרות ליפטריה במגו דאי בעי אמר נאנסו אההיא דכפירה וי"ל כגון דההיא דכפירה קמן וא"ת דליפטריה במגו דאי בעי מודה בה וההיא דטען דמתה בפשיעה יכפור ובאידך נאנסה דהשתא ה"ל בההיא דמודה בה הילך ופטור משבועה לאו פירכא היא דאם הילך הוא א"כ ה"ל כופר הכל ואין אדם מעיז אי נמי כגון דההיא דקיימא קמן עדיפא ואין רוצה להודות בה ואין להקשות יהא נאמן במגו דאי בעי אמר להד"ם נמי אההיא דנאנסו דברים כל הנשבעים (שבועות דף מה:) משני לה דאפקיד ליה בשטר : חזקה אין אדם מעיז · הכל מפורש בכמה מקומות:

[סנהדרין ג]
שמות כב
שבועות מב: ב"מ ג: כתובות יח: גיטין נא:
ש"ס מ: לא.
[נ"ל טו: וכמו"ש בס בתוס' י"י ומודה ר"י]

קנב א מיי' פ"א מה' טוען ונטען הל' א סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' פו סעיף א:

עד

עין משפט
נר מצוה

קנג א מיי׳ פ״ד מהלכות גניבה הל׳ ג טוח״מ סי׳ שנ סנג .

קנד ב מיי׳ שם הל׳ ב:

קנה ג מיי׳ פ״ז מהל׳ שאלה ופקדון הל׳ א סמג עשין פח טוש״ע ח״מ סי׳ רצ סעיף א סי׳ רצה סעיף ב :

תורה אור

צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת ואלו הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר אמר רבא מאי טעמא דרמי בר חמא שומר חנם בהדיא כתיב ביה °כי הוא זה שומר שכר יליף נתינה נתינה משומר חנם שואל °וכי ישאל וי״ו מוסיף על ענין ראשון שוכר אי למ״ד כשומר שכר היינו שומר שכר אי למ״ד כשומר חנם היינו שומר חנם וא״ר חייא בר יוסף הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שישלח בו יד מאי טעמא (א) °ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו מכלל דאי שלח בה יד מיחייב למימרא דבשלח בה יד עסקינן אמר להו ר׳ חייא בר אבא הכי א״ר יוחנן בעומדת על אבוסה שנו א״ל ר׳ זירא לר׳ חייא בר אבא דוקא בעומדת על אבוסה קאמר אבל שלח בה יד קנה ושבועה לא מהניא ביה כלום או דלמא אפי׳ עומדת על אבוסה קאמר א״ל זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דא״ר אסי א״ר יוחנן הטוען טענת אבד ונשבע וחזר וטען טענת גנב ונשבע ובאו עדים פטור מ״ט לאו משום דקנה בשבועה ראשונה א״ל לא הואיל ויצא ידי בעלים בשבועה ראשונה איתמר נמי א״ר אבין א״ר אילעא א״ר יוחנן ᵃהטוען טענת אבידה בפקדון ונשבע וחזר וטען טענת גניבה ונשבע ובאו עדים פטור הואיל ויצא ידי בעלים בשבועה ראשונה אמר רב ששת ᵇהטוען טענת גנב בפקדון כיון ששלח בו יד פטור מאי טעמא הכי קאמר רחמנא ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו וגו׳ הא שלח ידו פטור אמר ליה רב נחמן והלא *ᶜשלש שבועות משביעין אותו שבועה שלא פשעתי בה שבועה שלא שלחתי בה יד שבועה שאינה ברשותי מאי לאו שבועה שלא שלחתי בה יד דומיא דשבועה שאינה ברשותי מה שבועה שאינה ברשותי כי מיגליא מילתא דאיתיה ברשותיה חייב אף שבועה שלא שלחתי בה יד כי מיגליא מילתא דשלח בה יד חייב אמר ליה לא שבועה שלא שלחתי בה יד דומיא דשלא פשעתי בה מה שבועה שלא פשעתי בה כי מיגליא מילתא דפשע בה פטור מכפל אף שבועה שלא שלחתי בה יד כי מיגליא מילתא דשלח בה יד פטור מכפל בעי רמי בר חמא ממון המחייבו כפל פוטרו מן החומש או דלמא שבועה המחייבתו כפל פוטרתו מן החומש היכי דמי כגון שטען טענת גנב ונשבע וחזר וטען טענת אבד ונשבע ובאו

שמות כב — שם — שם — ב״מ ו.

עד שישלח בו יד · והא דקתני לעיל (דף קו׳) והעדים מעידים אותו שגנבו משלם תשלומי כפל היינו ששלח בו יד : הואיל ויצא ידי בעלים בשבועה ראשונה · דאע״ג שהודה שלשקר נשבע אין חייב מן הדין לישבע פעם שניה שנגנב כמו שחוזר וטוען אלא נאמן שלא בשבועה לומר שנגנב במגו דאי בעי אמר באמת נשבעתי והיה פטור והא קמ״ל אע״ג שמושבע מפי ב״ד כגון שטענו בפני ב״ד אחר שלא היו יודעים שנשבע כבר קודם והשביעוהו עתה דפטור כיון שמן הדין לא היה לו לישבע : ושלח בו יד פטור · והא דאמר לעיל והעדים מעידים אותו שאכלו משלם תשלומי כפל ל״ל כגון שאכלו לאחר שבועה ונראה דדוקא קאמר ושלא דגזירת הכתוב היא כדקאמר אם לא שלח הא שלח פטור אבל כופר בפקדון אע״ג דאמר רב ששת לעיל הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן כפל מיהא מחייב דהא דקאמר נעשה עליו גזלן היינו להתחייב באונסין : והלא שלש שבועות משביעין אותו · וצריך כולהו דאי נשבע שלא פשעתי אכתי חיישינן שמא ברשותו הוא ובאמת נשבע וכשנשבע שאינה ברשותו איכא למיחש שמא שלח בה יד ומתחייב אע״פ שלא פשע ואינה ברשותו* : מאי לאו שלא שלחתי כו׳ · ה״ג ה״מ לאותובי לרבי חייא ב״ר יוסף ולימא מאי לאו [שלא] שלחתי דומיא דלא פשעתי ולשנויי לא דומיא דאין ברשותי : מה שבועה שלא פשעתי בה כי מגליא מילתא דפשע בה פטור · דהא מהכא דרשינן טוען טענת גנב מדכתיב אם לא ימצא הגנב הלא הוא עצמו גנבו וזה שפשע בה לא גנבו : כגון שטוען טענת גנב וחזר וטוען טענת אבד · ואיפכא לא מצי למימר דאם כן לא מיחייב כפל כדאמר לעיל שכבר יצא ידי בעלים בשבועה ראשונה והכי פירושו וחזר וטוען טענת אבד ואומר מה שנשבעתי שנגנב לא כי אלא אבד והיה לי לישבע שאבד אבל אין לפרש שאמר אחר שבועה אבד שא״כ לא ה״מ למפטר נפשיה באבד כיון שהיא ברשותו בשעה שנשבע דאהיא שעה שנשבע לשקר מתחייב באונסין ולא מחייב אהך שבועה חומש ואשם דלא הויא כפירת ממון אלא כשבועת ביטוי בעלמא : ובאו

צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת · קודם שיתחייבו שבועה ואם נשבעו בלא כפירה והודאה אין שבועתו של ש״ח כלום ולא מחייבתו כפל ודרמי בר חמא פליג אדרבי חייא בר יוסף : פרשה ראשונה נאמרה בש״ח ושניה בשומר שכר : שוכר · פלוגתא דר״מ ורבי יהודה לעיל (דף נז:) : אינו חייב · כפל: עד שישלח בה יד · קודם שבועה כגון שעשה בה מלאכה : ה״ג דאמר קרא ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח : למימרא · דהאי דכתיב בתריה אשר ירשיעון אלהים וגו׳ : בששלח בה יד עסקינן · דנמצא רשע בכך שנשבע לשקר שהרי שלח בה יד : בעומדת על אבוסה · שלא שלח בה יד שט דחייב כפל : אבל שלח בה יד · קודם שבועה קנאה בתורת גזילה ושומר חנם אינו נעשה גנב אלא בטענת גנב וזה קודם שטען טענת גנב קנאה וקמה ליה ברשותיה שאם מתה ישלמנה ואשתכח דכי כפר דידיה קא כפר : או דלמא אפילו עומדת על אבוסה קאמר · וכל שכן כי שלח בה יד דבהכי קאי קרא כדאמר ר׳ חייא בר יוסף : הטוען טענת אבידה ונשבע · ל״ג והודה : פטור · מן הכפל : מ״ט לאו משום דקנה בשבועה ראשונה · להתחייב באונסין כדרב ששת דאמר לעיל הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן אפי׳ בלא שבועה והיכא דאשתבע כל שכן דכ״ע מודו אלמא כיון דקמה ליה ברשותיה כי כפר דידיה קא כפר ולא מיחייב ליה כפל וה״ה לשולח בה יד כיון דפשיטא לן בפ׳ המפקיד (ב״מ מא:) דקמה ליה ברשותיה תו לא מיחייב עליה כפל : לא · התם לאו משום דקמה ליה ברשותיה הוא אלא הואיל ויצא שומר זה ידי בעלים בשבועה ראשונה שמכח דין ראשון נסתלק מידם ושבועה אחרונה זו לאו שבועת הדיינים הוא לחייבו כפל (ג)דכיון דנשבע בתחילה שוב לא היה מחויב שבועה לבעלים : כיון ששלח בה יד · קודם שבועה : ה״ק אם לא שלח · ונקרב בעל הבית וקיימא לן בהמפקיד (שם) דהאי ונקרב לשבועה הוא וכתיב בתריה ישלם שנים אם כמלא רשע : הא שלח יד פטור · מכל הדין הזה : שלש שבועות משביעין · את שומר חנם האומר נגנבה : שבועה שלא פשעתי · בשמירתו כשנגנבה דאי פשע בה חייב דכתיב על כל דבר פשע : שבועה שלא שלחתי בה יד · ליהנות בה קודם לכן דאם שלח בה יד קמה ליה ברשותיה דנעשה גזלן עליה ומיחייב באונסין וכ״ש בגניבה ואבידה: כי מגליא מילתא דאיתיה ברשותיה · והוא גנב עליה מחייב כפל דהיינו טוען טענת גנב : אף שבועה שלא שלחתי בה יד · כי משתכח שקרן נמי חייב כפל משום שבועה שאין ברשותו : כי מגליא מילתא דפשע בה · ונגנבה : פטור מכפל · דהא אינו גנב עליה : אף שבועה דשלח בה יד כי מגליא מילתא דשלח בה יד פטור מכפל · אפילו עדיין היא אצלו : בעי רמי בר חמא · דקיימא לן בפרק מרובה (לעיל דף סה:) ממון שאין משתלם בראש דאיכא כפל בהדיה אין מוסיף חומש ולעיל (דף קו׳) נמי תנינן לה אם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל ואשם אבל חומש לא מאן פטר ליה מחומשא ממונא או שבועה : והיכי דמי · כלומר למאי כ״מ כגון שטען טענת גנב כו׳ : ובאו

[ועי׳ תוס׳ ב״מ ו. ד״ה שבועה]

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ מאי טעמא דאמר קרא ונקרב : (ב) רש״י ד״ה לא התם וכו׳ לחייבו כפל ואי קשיא הא דאמרינן לעיל השביע עליו ה׳ פעמים בין בפני ב״ד בין שלא בפני ב״ד חייב על כל אחת ואחת והכא אמרינן פטור איכא לתרוצי דהתם ודאי חייב דהא בקרבן שבועה קמיירי ולא שני לן בין בפני ב״ד בין שלא בפני ב״ד דסתמא כתיב מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו׳ אבל הכא בכפל קאמר דפטור דהא שבועה בתרייתא לאו שבועת הדיינין היא ואע״פ שנעשית בב״ד שלא היה לנס לב״ד להשביעו שהרי כבר נפטר מכפל משבועה ראשונה דטוען טענת אבידה ונשבע לא משלם כפל וכפל לא משלם אלא בשבועת הדיינין דהכי כתיב ונקרב בעל הבית וגו׳ לשבועה לשלם שנים ואין אלהים אלא דיינין דכיון דנשבע בתחילה שוב לא היה מחויב שבועה לבעלים כצ״ל :

מסורת הש״ס

לעיל קו: [ע״ש] שבועות מט.

לעיל סה: ויקרא ה

ב״מ לג:

עין משפט נר מצוה

קנו א מיי' פ״ד מהל' גניבה הל' ו:

קנז ב מיי' שם הל' ז:

מתניתין היא לקמן מע״ל וכן בשבועות ועיין בספר כ״י

קנח ג ד מיי' שם הל' ס [רב אלפס ב״מ פ״ג דף עט.]:

קנט ה מיי' פ״ח מהל' שאלה ופקדון הל' ד טוש״ע ח״מ סי' רצב וסי' רצה:

קס ו מיי' שם הל' א טוש״ע שם:

ובאו עדים אקמייתא והודה אבתרייתא מאי ממון המחייבתו כפל פוטרו מן החומש והא איחייב ליה עילויה כפילא או דלמא שבועה המחייבתו כפל פוטרתו מן החומש והא שבועה בתרייתא הואיל דלא קא מחייבא ליה כפילא תחייביה חומשא אמר רבא ת״ש *אמר לאחד מן השוק היכן שורי שנגנבת והוא אומר לא גנבתי משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שגנבו משלם תשלומי כפל ואם הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם והא הכא עדים הוא דמחייבי ליה כפילא הודה מעצמו אין אבל הודה אחר עדים לא ואי סלקא דעתך שבועה המחייבתו כפל פוטרתו מן החומש אמאי הודה אחר עדים לא מכדי הא שבועה לא קא מיחייבא ליה כפילא תחייביה חומשא אלא לאו שמע מינה [א]ממון המחייבו כפל פוטרתו מן החומש ש״מ בעי רבינא חומש וכפילא בתרי גברי מאי היכי דמי כגון שמסר שורו לשני בני אדם וטענו בו טענת גנב חד נשבע והודה וחד נשבע ובאו עדים מאי מי אמרינן בחד גברא קפיד רחמנא דלא משלם חומשא וכפילא (א) האי נשלם כפילא והאי נשלם חומשא או דלמא עלויה חד ממונא קפיד רחמנא דלא נשלם עלה חומשא וכפילא והכא נמי חד ממונא הוא [ב]תיקו: בעי רב פפא תרי חומשי או תרי כפילי בחד גברא מאי היכי דמי (ב) שטען טענת אבד ונשבע והודה וחזר וטען טענת אבד ונשבע והודה אי נמי כגון שטען טענת גנב ונשבע ובאו עדים וחזר וטען טענת גנב ונשבע ובאו עדים מאי מי אמרינן [ג]תרי גווני ממונא קאמר רחמנא דלא נשתלמו עילוי חד ממונא והכא חד גוונא הוא או דלמא תרי ממונא אמר רחמנא דלא לשתלמו עילוי חד ממונא והכא נמי תרי ממונא נינהו תא שמע *דאמר רבא °וחמישיתו יוסיף עליו התורה ריבתה חמישיות הרבה לקרן אחת [ד]שמע מינה: תבעוהו בעלים לשומר ונשבע ושילם והוכר הגנב כפל למי אביי אמר לבעל הפקדון רבא אמר [ה]למי שהפקדון אצלו אביי אמר לבעל הפקדון כיון דאטרחיה בשבועה לא מקני ליה כפילא רבא אמר למי שהפקדון אצלו כיון דשילם מקני ליה כפילא וקא מיפלגי בדיוקא דמתניתין דתנן *[ו]המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו או שאבדו שילם ולא רצה לישבע שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי הוא משלם למי שהפקדון אצלו נשבע ולא רצה לשלם ונמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי הוא משלם לבעל הפקדון אביי דייק מרישא רבא דייק מסיפא אביי דייק מרישא דקתני שילם ולא רצה לישבע טעמא דלא רצה לישבע הא

תורה אור

ובאו עדים· דכשנשבע היתה אלו לחייב כפל והדר הודה איהו אבתרייתא: מאי· מיחייב חומש אהך שבועה בתרייתא או לא: והא איחייב ליה כפילא· עליה דהאי ממון: או דלמא שבועה המחייבתו כפל פוטרתו מן החומש· כגון אי הוה מודה השתא אקמייתא אחר העדאת עדים הוה מיפטר מחומש אבל השתא דאבתרייתא אודי והך שבועה לא חייבתיה כפילא תחייביה חומשא והכא ליכא למימר יצא ידי בעלים בשבועה ראשונה דכי אמרינן ליה היכא דאתו סהדי אשבועה שניה דאמרינן אשבועת חנם לא מחייבי כפילא אבל היכא דאודי עלה קיימא לן לעיל (דף קו·) השביע עליו חמשה פעמים כו' דלענין חומש ואשם לא שני ליה בין שבועת עצמו לשבועת דיינין ובלבד שיכפור ממון: אמר לאחד מן השוק· שאין שומר על שורו: משביעך אני· משום הודה מעצמו דסיפא נקט אבל משום כפל בלאו שבועה נמי מיחייב: תרי חומשי או תרי כפילי בחד גברא מאי הכי גרסינן: לקרן אחת· אם כפר וחזר וכפר וה״ה לתרין כפילי: תבעוהו בעלים לשומר חנם ונשבע· שנגנבה ונפטר ואח״כ שילם לפנים משורת הדין: כיון דאטרחיה· שומר לבעלים עד שהביאוהו לבית דין ונשבע אע״ג דהדר שילם לא מקנו ליה בעלים לשומר כפילא בשעת תשלומים: שהרי אמרו וכו'· ויכול היה ליפטר בשבועה: הא

ובאו עדים אקמייתא· תימה דע״כ כשבאו עדים אקמייתא ואומרים באותה שעה ראיתוהו ברשותו ונמצא שמכחישין גם שבועה שניה שנשבע שאבד וכשהודה אחר עדים אמאי משלם חומש הא קתני לעיל *בברייתא דהיכן פקדוני כו' הודה מעצמו משלם קרן וחומש משמע דוקא הודה מעצמו אבל אחר עדים לא ויש לומר דלעולם בטענת אבד הודה לאחר עדים נמי משלם חומש כדמשמע בסמוך דקאמר מכדי האי שבועה לא מחייבא ליה כפל תחייביה חומש אלא שמע מינה ממון המחייבו כפל פוטרו מן החומש משמע הא היכא דליכא כפל בהעדאת עדים כמו בטענת אבד דמתחייב חומש בהודה אחר עדים ולעיל לאו דוקא נקט מעצמו אלא הוא הדין אחר עדים ואיידי דתנא בסיפא הודה מעצמו גבי טוען טענת גנב תנא נמי ברישא:

חד [נשבע] והודה וחד [נשבע] ובאו עדים· נראה דוקא נקט מתחילה הודה דאי מתחילה כפר חד ובאו עדים ואח״כ הודה חד הוו עדים קודמין להודאה ומחייבין תרווייהו כפילא דעדים כשבאו להעיד על שניהם העידו אבל כשהודה חד קודם אע״פ שאח״כ באו עדים יש לומר דפטור והכי משמע בכולה הך שמעתא דמודה בקנס ואח״כ באו עדים דפטור:

טען טענת אבד ונשבע והודה וחזר וטען טענת אבד. נראה דל״ג והודה דאם הודה מיד הויא ברשותו להתחייב באונסים משעה שנשבע לשקר ומה שיחזור ויטעון שוב אבד אין כופר כלום ואפי' אמר לאחר שבועה אבד אלא נראה דלא הודה אלא לאחר שבועה שניה ומיהו תימא מאי קמבעיא ליה לרב פפא הא מתניתין היא דמייתי לעיל (דף קו·) השביע עליו ה' פעמים בי בפני ב״ד בין שלא בפני ב״ד וכפ, עליו חייב על כל אחת ואחת:

וחזר וטען טענת גנב ונשבע· תימה היאך השביעוהו בית דין כיון שנפטר בבית דין בשבועה ראשונה ואפילו חזר וטען שלאחר שבועה ראשונה נגנב מ״מ למה השביעוהו והלא משבועה ראשונה שנשבע לשקר חייב באונסים נמצא שלא כפר כלום במה שטען שנגנב אחר שבועה ראשונה ואין לומר שבאו לפני בית דין אחר שלא ידעו שכבר נפטר והשביעוהו וכיון שנשבע על פי בית דין (אע״ג) שלא ידעו מיחייב כפל והא דאמרינן לעיל שכבר יצא בשבועה ראשונה היינו שאותו בית דין עצמו השביעוהו וטעו דאין סברא לחלק כלל ונראה דמיירי דאמר ליה בעל הפקדון שוב לאחר שנמצא שקרן בשבועה ראשונה רצוני שתהא עליו שומר חנם כבתחילה וחזר וטען לאחר שעשיתי שומר חנם נגנב ופוטר עצמו שהרי לא נתחייב באונסין במה שעשאו כפירוש ש״ת אבל תימה דא״כ לא הוי חד ממונא דהשתא הפקידו אצלו פעם שניה ומה לי לקחו בידו ונתן לו ומ״ל שלא לקחו אלא אמר ליה בעודו בידו תהא עליו שומר חנם: *ותרי כפילי· מחמת שנעשה פסול בשבועה שניה משעה שנמצא שקרן בראשונה אין לפוטרו משום דחשוד על השבועה מדרבנן הוא דמיפסל כדמוכח בשבועות (דף מז·) דקתני ושכנגדו חשוד על השבועה ומשמע התם דמדרבנן הוא וכיון דמדאורייתא שבועתו שבועה מחייב כפל: רבא אמר למי שהפקדון אצלו· וא״ת דהכא סבר רבא דאע״ג דאטרחיה לבי דינא מקני ליה כפילא ובפרק המפקיד (ב״מ דף לה·) גבי ההוא גברא דאפקיד כיפי גבי חבריה קאמר רבא שפיר עבד דלא אהדר ליה הכא אטרחיה לבי דינא התם לא אטרחיה לבי דינא ויש לומר דהתם שאני דאטרחיה לבי דינא ולא פרע ליה מידי אלא רב נחמן אגבייה לאפדנא מיניה אבל הכא אע״ג דאטרחיה לבי דינא קאת שנשבע לו תחילה מכל מקום הרי שילם לו לבסוף ולא אטרח בי דינא הלכך מקני ליה כפילא:

עיין קודם ד״ה טען

הגהות הב״ח

(א) גמ' דלא משלם חומשא וכפילא אבל בתרי גברי האי נשלם כפילא: (ב) שם היכי דמי כגון שטען:

קסא א ב ג ד ה מיי' פ"ד מהלכות גניבה הלכה ח טוש"מ סי' שנג :

קסב ו ז ח מיי' פ"ח מהל' שאלה ופקדון הלכה ו סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצד סעיף ו :

קסג ט י מיי' שם סמג שם :

קסד כ מיי' פ"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ב סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסז סעיף ה :

רש"ל מ"ז וגורס דכיון דשומר נשבע

קסה ל מיי' פ"ה מהל' נדרים הלכה ו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רט"ז סעיף ז וסי' רג סעיף ג :

הא נשבע אע"פ ששילם למי משלם לבעל הפקדון רבא דייק מסיפא (א) נשבע ולא רצה לשלם טעמא דלא רצה לשלם הא שילם אע"פ שנשבע למי משלם למי שהפקדון אצלו לאביי קשיא סיפא אמר לך אביי הכי קתני נשבע ולא רצה לשלם קודם השבועה אלא לאחר השבועה למי משלם לבעל הפקדון לרבא קשיא רישא אמר לך רבא הכי קתני שילם ולא רצה לעמוד בשבועתו אלא שילם למי משלם למי שהפקדון אצלו תבעוהו בעלים לשומר ונשבע והוכר הגנב תבעו שומר והודה *תבעוהו בעלים וכפר והביאו עדים מי נפטר הגנב בהודאת שומר או לא נפטר הגנב בהודאת שומר אמר רבא אם באמת נשבע נפטר הגנב בהודאת שומר אם בשקר נשבע לא נפטר הגנב בהודאת שומר בעי רבא עמד לישבע בשקר ולא הניחוהו מהו תיקו רב כהנא מתני הכי רב טביומי מתני (ב) בעי רבא נשבע לשקר מהו תיקו תבעוהו בעלים לשומר ושילם והוכר הגנב תבעוהו בעלים והודה תבעו שומר וכפר והביא עדים נפטר גנב בהודאת בעלים או לא מי אמרינן מצי אמר ליה שומר לבעלים אתון כיון דשקליתו לכו דמי אסתליקתו לכו מהכא או דלמא מצי אמרי ליה כי היכי דאת עבדת לן מילתא אנן נמי עבדינן לך טרחינן בתר גנבא שקלנא אנן דידן ושקול את דידך תיקו *אתמר נגנבה באונס והוכר הגנב אמר אביי אם שומר חנם הוא רצה עושה עמו דין רצה נשבע אם שומר שכר הוא עושה עמו דין ואינו נשבע רבא אמר אחד זה ואחד זה עושה עמו דין ואינו נשבע לימא פליגא אדרב הונא בר אבין דשלח רב הונא בר אבין נגנבה באונס והוכר הגנב אם שומר חנם הוא רצה עושה עמו דין רצה נשבע ואם שומר שכר הוא עושה עמו דין ואינו נשבע אמר לך רבא הכא במאי עסקינן כגון שקדם ונשבע והא רצה עושה עמו דין רצה נשבע קאמר הכי קאמר רצה שומר חנם עומד בשבועתו רצה עושה עמו דין רבה זוטי בעי לה הכי נגנבה באונס והחזיר גנב בבית שומר ומתה בפשיעה מהו מי אמרינן כיון דנגנבה באונס כליא ליה שמירתו או דלמא כיון דהדרה הדרה לשמירתו תיקו :

מתני' *היכן פקדוני אמר לו אבד משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם קרן [הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם] היכן פקדוני אמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שגנבו משלם תשלומי כפל הודה מעצמו משלם קרן חומש ואשם הגוזל [א] את אביו ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש *ואשם לבניו או לאחיו ואם אינו רוצה או שאין לו לוה ובעלי חוב באין ונפרעים *האומר לבנו קונם אי אתה נהנה משלי אם מת ירשנו

בחייו

תבעו שומר והודה תבעוהו בעלים והביא עדים • משמע דהודה לאחר שאין בעל הדבר דלא הויא הודאה ותימה אמאי לא בעי לענין קרן גופיה בשלא באו עדים אי הויא הודאה אי לאו ואמאי נקט והביא עדים משמע דלא מבעיא אלא לענין כפל וי"ל דמשום דאקרן לא הוי מצי למיפשט הא דפשיט אם בשקר נשבע לא נפטר הגנב ט' : ולא הניחוהו מהו • הקשה בקונט' אהך גירסא דגרסינן אם באמת נשבע לא נפטר גנב וכו' דא"כ מאי בעי רבא עמד לישבע לשקר ולא הניחוהו מהו השתא נשבע לשקר ממש דאיסתליק ליה מבי דינא דתו לא רמיא עליה כ"ש היכא דלא נשבע דעליה רמיא לשלומי ויש מתרצים דכיון (*דלא הניחוהו לישבע מחל לו והרי נפטר נמי שומר כאילו) שומר נשבע באמת ותו לא רמיא עליה ולהכי קבעי ולאו מילתא היא דמשום דלא הניחוהו לישבע לא מחל לו ולא מיפטר שומר בהכי וכן פוסק בה"ג דאע"פ שמחל לו השבועה לנשבע בשביל כך לא מחל לו ממון לגמרי וכל שכן היכא דלא מחל לו שבועה אלא שלא הניחו לישבע באותה שעה :

נגנבה באונס • נראה דאין שום גניבה קרויה אונס אלא בלסטים מזויין כדפירש בקונט' וכן מוכח לעיל בהכונס (דף נז:) :

לבנין או לאחיו • נראה לבניו של גזלן או לאחיו של גזלן כלומר בתחילה לבניו אם יש לו דהם קודמים לכל אדם בחלק המגיעו ונחשב אותו כאילו מת הוא והרי בניו יורשים חלקו עם אחיו והם אין באים מכחו אלא מכח אבוה דאבא כדאמר בסוף מי שמת (ב"ב דף קנט.) תחת אבותיך יהיו בניך הלכך אע"פ שאין לאביהן בהן כלום שהרי יש לו להחזיר גזילה אפ"ה הם קודמין בחלקו מההוא טעמא דב"ב או לאחיו כשאין לו בנים : לוה וב"ח באין ונפרעין • נראה לפרש לוה על הקרקע שלו מאחרים אפי' בלא אפותיקי דקרקע משועבד לבעל חוב ואח"כ נותן קרקע שלו לבניו או לאחיו בעבור הגזילה וכגון שאין הגזילה קיימת וחוזרים ב"ח ונפרעין מאותה קרקע אע"ג דיש לו שאר נכסים במה לפרוע ונראה דאין צריך לומר בשעת נתינתו לבניו או לאחיו ע"מ שיפרעו בעלי חוב מכם דבלאו הכי אין יכולין לזכות שלא מדעתו ואם הגזילה בעין צריך לפרש שלוה עליה או יעשנה אפותיקי למלוה ויחזירנה לבניו

הא נשבע אע"פ ששילם • כיון דאטרחיה בשבועה למי משלם גנב כפל לבעל הפקדון כטעמיה דאביי דלעיל: מי נפטר הגנב • מן הכפל כשאר מודה בקנס : בהודאה • שהודה לשומר : או לא נפטר • דכיון דנשבע שומר תחילה נסתלק ושוב אינה בשמירתו ולא הויא הודאה:

אם באמת נשבע • השומר שטען נגנבה באונס ונמצא כן : נפטר הגנב בהודאת שומר • דכיון דנאמן הוא אגן סהדי דאי הוה משתכחא בהמה ניחא ליה למריה דתיהוי בידיה דהאיך הלכך על שומר זה לחזר אחריה ותביעתו תביעה והודאת גנב הודאה : ואם נשבע לשקר • שטוען מת או נשבר או נשבה או נגנבה באונס ובא ומצא שאינו כן דכיון דמגלייא מילתא דשקרן הוא אגן סהדי דלא ניחא ליה למרה דליהוי הוא שומר עלה ותביעתו אינה תביעה : ולא הניחוהו מאי • מדלא נשבע נאמן הוא עדיין לבעלים או דלמא כיון דעמד לישבע תו לא מהימני ליה (ג) בעלים : נשבע לשקר מהו • מי אמרינן אכתי עליה רמיא דכיון דלשקר נשבע סופו להתחרט ולשלם הלכך תביעתו תביעה או לא : איכא דגרס אם באמת נשבע דלא פשע לא נפטר הגנב דכיון דבאמת נשבע איפטר ליה שומר ותו לא רמיא עליה למתבעיה לגנב ואם לשקר נשבע כגון דפשע נפטר הגנב בהודאת שומר דאכתי עליה רמיא לשלומי ולישנא שמעתי ועיקר הוא דהכא איכא לאקשויי א"כ מאי בעי רבא עמד לישבע לשקר ולא הניחוהו מהו השתא נשבע ממש דאסתלק ליה מבי דינא דתו לא רמיא עליה לא שבועה ולא פרעון עד שיבאו עדים שפשע אמרינן דנפטר הגנב דאכתי אשומר רמיא למתבעיה כל שכן היכא דלא נשבע דעליה רמיא לשלומי : את עבדת לן מילתא • טובה שהשלמת לפנים משורת הדין הלכך על דידן נמי רמיא למיעבד מילתא דטיבותא לאהדורי בתר גנבא ולמתבעיה ותביעתן תביעה : נגנבה באונס • בלסטים מזויין דשומר שכר פטור בו ואח"כ הוכר הגנב ויכול לכופו ולהוציא מידו : רצה נשבע • והבעלים יפרעו מן הגנב : עושה עמו דין • משלם לבעלים והוא יפרע מן הגנב : ואם שומר שכר הוא • אע"ג דפטור בלסטים מזויין הכא הואיל והוכר הגנב ולא יפסיד כלום עליו לטרוח אחריה לפיכך הוא ישלם לבעלים ויחזור ויפרע מן הגנב : עושה עמו דין • ישלם דמלוה עליו לחזור אחר האבידה : לימא פליגא דרבא אדרב הונא בר אבין : כגון שקדם ונשבע • קודם שהוכר הגנב : מתני' משלם קרן • דאין חומש ואשם אלא אם הודה דכתיב בגזל הגר בפרשת נשא והתוודה : (ד) ואחר כך מת אביו • *ואחר מיתת האב הודה : הרי זה משלם קרן וחומש לבניו • של אביו או לאחיו של אביו אם אין לו בנים ואף על גב דנפלה ירושה קמיה דהאיך בעי למעבד השבה ואין מעכב אפילו כנגד חלקו : אין לו • נכסים כל כך שיכול לוותר על חלקו או שאין רוצה להפסיד חלקו : לוה • מאחרים ומשיב לאחיו לקיים מצות השבה : ובעלי החוב באין ונפרעין • מן *ההשבה את חלקו כגון אם היו שנים אחין והוא' שלישי נפרעים בעלי חובים מן (*ההשבה שלים החוב) והשאר יגבו ממנו :

בחייו

ב"מ צו:

לעי' סג: שבועות מג.

עיין רש"ג ונבאר פ'

[נדרים מב. מג.]

ס"א כיתוב

הגהות הב"ח
(א) גמ' דייק מסיפא דקתני נשבע : (ב) שם רב טביומי מתני' הכי בעי : (ג) רש"י ד"ה ולא הניחוהו וכו' לבעלים בס"ד : (ד) ד"ה ונשבע ואח"כ מת אביו :

הגהות הגר"א
[א] מתני' הגוזל כו' לבניו כ"ב גירסת הרמב"ם לאחיו או לבניו ואם אין לו לוה כו' ור"ל שאין לו אחים ובנים ולא מצריך אלא שילא מתחת ידו ואף באחיו מחשב עמהם אע"פ וכל זה בגזילה קיימת

[אין תיקון ובפנים"י כן בברטנורא ליתא תיבת ואשם]

ד"א מן שלים שירושה

תורה אור

בחיין ובמותו אם מת לא ירשנו "ויחזיר לבניו או לאחיו "ואם אין לו לוה ובעלי חוב באים ונפרעים: **גמ'** אמר רב יוסף "אפילו לארנקי של צדקה אמר רב פפא "וצריך שיאמר זה גזל אבי אמאי נמחליה לנפשיה מי לא תנן *מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומש אלמא בר מחילה הוא אמר רבי יוחנן לא קשיא הא רבי יוסי הגלילי הא רבי עקיבא דתניא *°ואם אין לאיש גואל להשיב האשם וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים אלא בגזל הגר הכתוב מדבר הרי שגזל הגר ונשבע לו ושמע שמת הגר והיה מעלה כספו ואשמו לירושלים ופגע באותו הגר וזקפו עליו במלוה ומת זכה הלה במה שבידו דברי רבי יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר "אין לו תקנה עד שיוציא גזילו מתחת ידו לרבי יוסי הגלילי לא שנא לנפשיה ל"ש לאחרים מצי מחיל ולרבי עקיבא ל"ש לאחרים ולא שנא לנפשיה לא מצי מחיל ולר' יוסי הוא הדין דאפי' לא זקפו במלוה והאי דקתני זקפו עליו במלוה להודיעך כחו דרבי עקיבא דאפילו זקפן עליו במלוה אין לו תקנה עד שיוציא גזילה מתחת ידו מתקיף לה רב ששת אי הכי לרבי יוסי הגלילי לשמעינן לנפשיה וכל שכן לאחרים לרבי עקיבא לשמעינן לאחרים דלא מצי מחיל וכ"ש לנפשיה דלא מצי מחיל אלא אמר רב ששת הא והא רבי יוסי הגלילי כי קאמר רבי יוסי הגלילי דמצי מחיל לאחרים אבל לנפשיה לא מצי מחיל אלא אמאי זכה הלה במה שבידו משום דזקפן עליו במלוה רבא אמר הא והא רבי עקיבא כי אמר רבי עקיבא דלא מצי מחיל לנפשיה אבל לאחרים מצי מחיל

מכלל

רש"י

בחייו ובמותו אם מת לא ירשנו: ואם אין לו · מה יאכל לוה ואוכל ובעלי חוב באין ונפרעין מן הירושה את חלקו: **גמ'** ואפי' לארנקי של צדקה · אם אינו מוצא יורש לאביו נמי ישיב יתן אותה לארנקי של צדקה ולא יעכבנו בידו: וצריך שיאמר · כשהוא משיב לארנקי של צדקה זה גזל אבא: ונמחליה לנפשיה · היכא דאין יורש אלא הוא וכולה שלו: מי לא תנן מחל לו על הקרן · ולא מקיימא מצות השבה אלמא למיפק ידי גזילה בעינן והא נפקא ליה במחילה הכא נמי כיון דירושה קמיה נפלה נפק ליה מידי גזילה: להשיב האשם · זה קרן של גזילה כדתניא לקמן בפרקין (דף קי.): גואל · יורש: וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים · אם אין לו בן או בת או אח יש לו קרוב עד יעקב אבינו הקרוב קרוב יורש: אלא בגזל הגר · ונשבע לשקר דכתיב למעול מעל בה': והיה מעלה כספו ואשמו לירושלים · לכהנים כדכתיב האשם המושב לה' לכהן ואמרינן לקמן בשמעתין אשם זה קרן: וזקפו עליו · גר במלוה נפק ליה מתורת גזילה ולכי מיית גר הוה ליה האי מוחזק וזכה מן ההפקר: לא שנא לנפשיה · כגון הכא דמחיל ליה האי גברא גזל הגר לנפשיה וה"ה גוזל את אביו ונשבע לו ומת אביו דמחיל לנפשיה: ול"ש לאחרים · נגזל לגוזל מצי מחיל ומתני' דקתני מחל לו על הקרן רבי יוסי הגלילי היא ואשמעינן לאחרים וה"ה לנפשיה היכא דנפק מידי גזילה כגון יורש או גזל הגר וקס"ד האי זקפו לאו דוקא כדמפרש ואזיל: לר' עקיבא לא שנא כו' · ומתני' דקתני משלם קרן וחומש לבניו או לאחיו ר' עקיבא היא ולאשמועינן לנפשיה דלא מצי מחיל וה"ה לאחרים דאפילו מחיל ליה נגזל גופיה לאו מחילה היא: ה"ה אפי' לא זקפן · הלכך יורש את אביו נמי אע"ג דלא זקפו עליו במלוה ולא יצא מתורת גזילה בחיי אביו כיון דמת אביו ונפלו נכסים לפניו מחיל לנפשיה ולקמן (ע"ב) פריך א"כ גזל הגר דנפיק לכהנים היכי משכחת לה: א"ה · דבלא זקפו נמי קאמר ר' יוסי לנפשיה מצי מחיל מתני' דמחל לו על הקרן דאמרת ר' יוסי היא כיון דאמר לנפשיה מצי מחיל לשמעי' ביורש את אביו דמחיל לנפשיה וליתני פטור ולוקמה כר' יוסי וכ"ש דנגזל גופיה לגזלן מצי מחיל וגבי מחל לו על הקרן דאוקמיה כר' יוסי ליתני אינה מחילה ולוקמה כרבי עקיבא דלשמעינן מתני' לרבי עקיבא דלאחרים לא מצי מחיל ומהתם שמעינן ספיר דכל שכן לנפשיה דזקפו במלוה היינו אחרים וקאמר ר' עקיבא דלא מצי מחיל אבל השתא דאשמועינן לאחרים הויא מחילה ולנפשיה לא הויא מחילה איכא למימר דדוקא קתני וחד תנא הוא רישא דמתני' וסיפא: הא והא ר' יוסי · הא דאמר בזקפו במלוה דכיון דאפקה גר גופיה דהוה נגזל מתורת גזילה דהוי כמוחל לאחרים הוי מחילה ולכי מיית קנייה האי הלכך מחל לו על הקרן דמתני' ר' יוסי היא דאי לרבי עקיבא בעי השבה משלו כדקתני אין לו תקנה עד שיוציא גזילה וסיפא נמי רבי יוסי היא דמודי רבי יוסי (א) לנפשיה דלא מצי מחיל כיון דלא אפקיה נגזל מתורת גזילה: רבא אמר הא והא רבי עקיבא · דלרבי יוסי לנפשיה נמי מצי מחיל דזקפו לאו דוקא וכי אמר רבי עקיבא דלא מצי מחיל לנפשיה הוא דקאמר דאע"ג דגר זקפו כיון דלא מחיל מחילה גמורה לא נפקא ליה מתורת גזילה אבל נגזל לגזלן מודה ר' עקיבא דמחיל:

מכלל

ורבא דיוקי לה כרבי עקיבא סבר דזקפו במלוה אינו מוטיל כלום לכ"ע אי לא מצי מחיל לנפשיה הלכך רבי יוסי דקאמר זכה הלה במה שבידו ע"כ משום דסבר דמצי מחיל לנפשיה הלכך מתני' לא מיתוקמא כוותיה אלא כרבי עקיבא ומודה רבי עקיבא דלאחריני מצי מחיל השתא הא דנקט זקפו במלוה להודיעך כחו דרבי עקיבא דאפי' זקפו במלוה לא מצי מחיל לנפשיה כיון דליכא מחילה דאחריני:

אלא

תוספות

לבניו או לאחיו ויחזור ויטרפנה מהם ב"ח אע"ג דאמרינן לעיל (דף יא:) עשה שורו אפותיקי ומכרו אין ב"ח גובה הימנו היינו דוקא מכרו דכיון דליכא קלא לא (ב) אפסדינא ללקוחות *אבל נתנו במתנה דלא שייך פסידא ללקוחות ב"ח גובה הימנו דאין יכול ליתן מה שמשועבד לאחרים אבל לא עשאו אפותיקי לא היה ב"ח חוזר וטורף מהם דכי היכי דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח *ה"נ לא משתעבדי מטלטלי דמקבל מתנה לבעל חוב והוי כאילו נותן להם במתנה כיון שהוא עצמו אינו יכול לחזור ולטרוף מהן ומיהו נראה דלא חשיב הכא מה שמחזיר להן כאילו נתן להם דאינו נותן להם לשם מתנה אלא סתמא בשתיקה מחזיר להם ואין דעתו אלא לקיים מצות השבה בעלמא הלכך לא הויא מתנה ויכול ב"ח לטרוף מהם והוא ודאי אינו יכול לחזור וליקח מהן דאז לא היתה מתקיים השבה כלל אם היה לוקח בעצמו מה שנתן אבל מה שב"ח נוטל מתקיימא שפיר מצות השבה כיון שבעצמו אין נוטל ומיירי אפי' בלא אפותיקי:

ב"ח באין ונפרעין · אחר מיתה ואפילו בחיין הוי שרי בכה"ג כדאמרינן (נדרים דף מג.) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל ילך אצל חנוני הרגיל אצלו ויאמר לו איש פלוני מודר הנאה ממני ואין לו מה יאכל ואיני יודע מה אעשה לו נותן לו ובא ונוטל מזה אלא לפי שזה אין רוצה שיהנה ממנו כלל בחיין ואין יכול לעשות תקנה אלא מדעתו והא דלא תני הכא ואם אין רוצה כדקתני רישא משום שהרי ודאי [אינו] רוצה או שמא דוקא אין לו מה יאכל שרי כדקתני גבי המודר הנאה מחבירו אבל אם יש לו מה יאכל אפי' [אינו] רוצה אין לו תקנה בכך וא"ת והיאך נפרע ממנו והא תנן בפרק אין בין המודר (שם דף לג.) המודר הנאה מחבירו שוקל לו שקלו ופורע לו חובו ופר"ת דדוקא במזונות אשתו אבל שאר חובות אסור לפרוע דודאי קא מבתרשי ליה ואסור וה"נ משתרשי ליה וי"ל דלא דמי דהתם כיון שמתחייב למי שפרע בעבורו אם יפרע בחנם בעבורו א"כ מהנהו ואסור אבל הכא מה שבאים ב"ח ונפרעין מן הנכסים אין זה נהנה מן הנכסים וההיא דהולך אצל חנוני לא תקשה דהתם דרך מתנה מיירי שהחנוני נותן לזה פירות במתנה וחוזר ומקבל מזה מעות דרך מתנה אבל הא דאמר בפרק השותפין (שם דף מז:*) (ג) קונם אשתי שאני נהנית לך כו' לוה וב"ח באין [נ"י כב] ונפרעין מבטל בשלמא קונם שאני נהנה לאשתי איכא למימר במזונות אשתו ואליבא דחנן אלא קונם שאני נהנה לך משמע שאומר לחבירו כמלא שהוא פורע חובו ויש לומר כגון שלוה הימנו על מנת שלא לפרוע דהשתא אין נהנה כלום במה שפורע חובו וא"ת וכי בשופטני עסקינן שילוה ע"מ שלא לפרוע וי"ל שהוא אוהבו שלא יניח מלפרוע בעבורו: **אלא** אמר רב ששת הא והא ר' יוסי הגלילי · וא"ת ואמאי לא מוקי מתני' כר' עקיבא ומודה דלאחרים מצי מחיל ולנפשיה לא מצי מחיל ובזקפו עליו במלוה הוא דפליג עליו רבי עקיבא ארבי יוסי דלא חשיב ליה זקיפה כמו מחילה דאחריני וי"ל דרב ששת סבר כיון דמחילה דאחריני מועלת זקפו נמי מועיל לכ"ע וכיון דאמר ר' עקיבא דזקפו במלוה אינו מועיל א"כ ודאי ס"ל דמחילת אחרים נמי אינו מועיל הלכך לא מתוקמא מתני' כר' עקיבא דקתני במתניתין מחל לו את הקרן משמע דמחילת אחריני מועלת

מסורת הש"ס

[לעיל קא.]

קדושין כא. סנהדרין סח:

במדבר ה

עין משפט נר מצוה

קסו א ב מיי' פ"ה מהלכות נדרים הל' ו ועיין בכ"מ סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכג סעיף ד:

קסז ג ד מיי' פ"ח מהל' גזילה ואבידה הלכה ג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסו סעיף ה:

קסח ה מיי' שם הלכה ד ה ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעי' ז:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הא והא וכו' דמודי ר' יוסי דלנפשיה לא מצי: (ב) תוס' ד"ה לוה וכו' דכיון דליכא קלא לא מפסידינן ללקוחות: (ג) ד"ה ב"ח וכו' בפ' השותפין האומר לאשתו קונם שאני נהנים לך:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לוה וכו' אבל נתנו במתנה. עיין כתובות דף מט ע"ב תוס' ד"ה הוא ועיין בתשובת הרשב"א סי' תרי"ח דחולק ע"ז: בא"ד הכי נמי לא משתעבדי מטלטלי. עיין יבמות לט ע"א תוס' ד"ה כתב וככתובות דף מט ע"ב תוס' ד"ה הוא:

קסט א מיי' פ"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ה ופי' בהשגות ובכ"מ :
קע ב מיי' שם הל' ו :
קעא ג מיי' שם הל' ט :
קעב ד מיי' שם הל' ט :
קעג ה מיי' פ"ד מהל' ערכין הלכה כג סמג עשין קלא :
[כדאי' בקדושין יז:]
קעד ו ז מיי' פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ז וע"ש בהשגות ובכ"מ :
קעה ח מיי' שם הל' ח:

מכלל דרבי יוסי הגלילי סבר אפילו לנפשיה נמי מצי מחיל אלא גזל הגר דקאמר רחמנא נתינה לכהנים היכי משכחת לה אמר רבא *הכא במאי עסקינן "כשגזל את הגר ונשבע לו ומת הגר והודה לאחר מיתה דבעידנא דאודי קנאו השם ונתנו לכהנים בעי רבינא גזל הגיורת מהו °איש אמר רחמנא ולא אשה או דלמא אורחיה דקרא הוא אמר ליה רב אחרן לרבינא תא שמע דתניא איש אין לי אלא איש אשה מנין כשהוא אומר °המושב הרי כאן שנים א"כ מה ת"ל איש *"איש אתה צריך לחזור אחריו אם יש לו גואלים אם לאו קטן אי אתה צריך לחזור אחריו בידוע שאין לו גואלין *תנו רבנן °לה' לכהן *קנאו השם "ונתנו לכהן שבאותו משמר אתה אומר לכהן שבאותו משמר או אינו אלא לכל כהן שירצה כשהוא אומר °מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו הרי לכהן שבאותו משמר הכתוב מדבר ת"ר הרי שהיה גוזל כהן מנין שלא יאמר הואיל ויוצא לכהנים והרי הוא תחת ידי יהא שלי ודין הוא אי בשל אחרים הוא זוכה בשל עצמו לא כ"ש רבי נתן אומר בלשון אחר ומה דבר שאין לו חלק בו עד שיכנס ברשותו כשיכנס לרשותו אינו יכול להוציאו מידו דבר שיש לו חלק בו עד שלא יכנס ברשותו משנכנס לרשותו אינו דין דאין אחר יכול להוציאו מידו לא אם אמרת בדבר שאין לו חלק בו שכשם שאין לו חלק בו כך אין לאחרים חלק בו תאמר בגזל שכשם שיש לו חלק בו כך יש לאחרים חלק בו "אלא גזילו יוצא מתחת ידו ומתחלק לכל אחיו הכהנים והכתיב °ואיש את קדשיו לו יהיו הכא במאי עסקינן בכהן טמא אי בכהן טמא דבר שיש לו חלק בו מי אית ליה אלא אתיא לכהן לכהן משדה אחוזה דתניא *°אחוזתו מה ת"ל מנין לשדה היוצאה לכהנים ביובל וגאלה אחד מן הכהנים מנין שלא יאמר הואיל ויוצאה לכהנים ביובל והרי היא תחת ידי תהא שלי ודין הוא בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כ"ש ת"ל °כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו אחוזה שלו ואין זו שלו הא כיצד "יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכל אחיו הכהנים : תנו רבנן *מנין "לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה תלמוד לומר °ובא בכל אות נפשו ושרת "ומניין שעבודתה ועורה שלו תלמוד לומר °ואיש את קדשיו לו יהיו הא כיצד "אם היה בעל מום נותנה לכהן שבאותו משמר ועבודתה ועורה שלו · ואם

[Margin references beside the Gemara: במדבר ה · שם · שם · שם · ויקרא כז · שם · דברים יח · במדבר ה]

רש"י

מכלל דרבי יוסי הגלילי סבר מצי מחיל לנפשיה · אפי' לא זקפו לרבא פריכנן : קנאו השם · הקב"ה כדכתיב המושב לה' לכהן : קנאו השם ונתנו לכהנים · אבל הודה בחיי הגר נעשה אצלו כמלוה וכי מיית גר מחיל לנפשיה : גזל הגיורת · שגזל אותה ונשבע והודה לאחר מיתה : מהו · מי נפיק לכהנים או זכה בה איהו : איש אמר רחמנא · אם אין לאיש גואל : הרי כאן שנים · תרי השבות כתיב להשיב המושב לישנא אחרינא תרי אשמות כתיבי להשיב האשם האשם המושב : צריכין לחזור אחריו · ולשאול אם יש לו בנים קודם שתתנהו לכהן : קטן · שאין איש בידוע שאין לו בנים יתנהו לכהנים ומהכא נפקא לן דקטן לאו בר אולודי הוא בסנהדרין בבן סורר ומורה (דף סט·) : לכהן שבאותו משמר · שהוא בא להתכפר בו : כשהוא אומר מלבד איל הכפורים · משמע נמי שזה ניתן ואיל הכפורים אין יכול להקריב אלא כהן שבאותו משמר כדכתיב (דברים יח) לבד ממכריו על האבות אני בשבתי ואתה בשבתך : הרי שהיה כהן גוזל · את הגר וכשהגיע משמר שלו בא והודה לאחר מיתת הגר : בשל אחרים · אם היה ישראל מביא גזל הגר במשמר זה הריני נוטל חלקי עם אחיי הכהנים בני המשמר : בשל עצמי לא כ"ש · שאטול את הכל : מה דבר שאין לו חלק בו · כגון כהן שהתנדב קרבן דאמרינן לקמן בשמעתין כהן בא ומקריב קרבנותיו בכל שעה שירצה ובשרה ועורה שלו דכתיב ואיש את קדשיו לו יהיו נמצא שאין לבני משמר חלק בו : (א) משנכנס לרשותו אין אחר יכול כו' · שאם נתנה לכהן אחר של אותו משמר שוב אין יכול להוציאו מידו שנאמר ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה : דבר שיש לו חלק בו עד שלא נכנס ברשותו · שכיון שבא ישראל והביא גזל הגר למשמר זה אע"פ שנתנו לאחד מאחיו יש לו חלק בו : ל"א מה דבר (שלא נכנס ברשותו) כגון תרומות ומעשרות מפי עוקר הרים : כך אין לאחרים חלק בו · לפיכך משנתנו לך מי יעכב עליך : תאמר בגזל · הגר שהוא לכל בני משמר וכולם תובעין : והכתיב ואיש את קדשיו [וגו'] · ונפקא לן לקמן מיניה שכהן מקריב קרבנותיו בכל עת שירצה ובשרה ועורה שלו והכא נמי האי איל אשם קרבנות דכהן הוא וזכי ביה וכיון דמקריב ליה וזכי ביה גזל נמי דידיה הוא כדאמרינן מלבד איל הכפורים למי שזה ניתן זה ניתן : בכהן טמא · דאין ראוי להקריב איל האשם : אי [בכהן] טמא · היכי מצי למימר דבר שיש לו חלק בו והא קיימא לן בזבחים (דף צח:) דאין טמא חולק בקדשי המקדש ואפילו בעורות (ב) וגזל הגר נמי קדשי המקדש הוא :

[Margin references beside Rashi: [סנהדרין סט.] · ערכין כח. · [תענית ...] · פ"א מאה ש"ח חלק ס · ערכין כו · [מנחות ...]]

אלא · לעולם בכהן טהור והאי דמוציאין מידו משום דילפינן ג"ש כהן כהן משדה אחוזה ואיש את קדשיו במילי אחריני מתוקמא : אחוזתו · לכהן תהיה היה לו למימר ודיו ומה ת"ל אחוזתו : לשדה היוצאה לכהנים · מקדיש שדה אחוזה ולא גאלה מן ההקדש ומכרה גזבר לאחרים כשהיא יוצאה מיד הלוקח ביובל מתחלקת לכהנים · משמר שנכנס בו יובל שנאמר ואם לא יגאל את השדה בעלים ואם מכר את השדה גזבר לא יגאל עוד בעלים אלא והיה השדה וגו' והכי תניא בת"כ ובערכין : וגאלה אחד מן הכהנים · כלומר ולקחה מן הגזבר כהן היה ומבני המשמר של יובל היה : שבא ומקריב · אם נדר קרבן או שהיה מוטל עליו חטאת ואשם חובה מקריב אף במשמר שאינו שלו : שעבודתה · שכר עבודתה דהיינו בשרה : אם היה בעל מום · ראוי לאכול ואין ראוי להקריב אין יכול לעשות שליח להקרבה מי שירצה אלא נותנה לבני המשמר והואיל והוא ראוי לאכילה קרינן ביה ואיש את קדשיו לפיכך עבודה ועורה שלו לשון אחר גרסינן עבודה ועורה לאנשי משמר כיון דהם הקריבוה :

תוספות

אלא גזל הגר דקאמר (א) היכי משכחת לה · ה"ה דה"מ למפרך בתחילת סוגיא כי קאמר ר' יוסי הגלילי לא שנא לנפשיה ולא שנא לאחריני מצי מחיל אלא משום דהוו ליה פירכי אחריני לא חש למפרך : קטן אי אתה צריך לחזור עליו · וא"ת גזל גר קטן היכי משכחת לה והא אין זכיה לקטן כדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף יב·) דגזל קטן מדבריהם ולא מדאורייתא וביורשה ליכא למימר דגר אין יורש אביו דבר תורה *וי"ל דדוקא מציאה דאין דעת אחרת מקנה אותו לא הוה אלא מדבריהם אבל כשדעת אחרת מקנה אותו קני מדאורייתא ובקטן שנתגייר עם אביו מיירי דלכ"ע מטבילין אותו אבל בלא אביו פלוגתא היא בפרק קמא דכתובות (דף יא·) אם מטבילים אותו על דעת בית דין : [ועי' תוס' סנהדרין סח: ד"ה קטן]

לכהן שבאותו משמר · אין נראה לפרש דבשעת הודאה כשמתחייב אלא למשמר שהיה בשעת הבאה שהרי בכל הקרבנות חטאות ואשמות נדרים ונדבות אנו הולכים אחר שעת החיוב ליתנו לאותו משמר שהיה באותה שעה שנדר או נדב או הטא שהוא מתחייב בה אלא אחר הבאה אנו הולכים וכמו כן בכאן :

מנין שלא יאמר · תימה דנקיט האי לישנא כיון דלא מקרא מייתי לה אלא מדינא :

ומה דבר שאין לו חלק בו עד שיכנס לרשותו · כגון תרומה חלה וראשית הגז שטובת הנאה לבעלים ליתן לאיזה כהן שירצה משנכנס לרשותו אין אחר יכול להוציא מידו שיתחלק לבני משמר דאין מתחלק לאנשי משמר אלא מתנות :

לא אם אמרת בדבר שאין כו' · ללשון ראשון נמי דקאמר ודין הוא בשל אחרים אני זוכה יכול להקשות דיו לבא מן הדין להיות כנדון שלא יזכה בשל עצמו אלא כפי חלקו כמו בשל אחרים :

אחוזתו מה ת"ל · תימה להרשב"א למ"ל אחוזתו לומר שיוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכל אחיו הכהנים דהיכי הוה אמינא בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כ"ש הא הכא שייך נמי למפרך כמו לעיל דיו לבא כו' וים לומר דאיצטריך אחוזתו משום דה"א כיון שהיא תחת ידו תהא שלו דהוה ילפינן כהן כהן מגזל הגר ובגזל הגר ה"א דהוי שלו כדקאמר ואיש את קדשיו לו יהיו משום הכי איצטריך אחוזתו : מנין ליוצאה לכהנים כו' · ברייתא היא בערכין בפרק אין מקדישין (דף כה:) : דכי

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה משנכנס וכו'. נ"ב עיין בסמוך במשנה דף קי ע"א : (ב) ד"ה אי [בכהן] טמא וכו' וגזל הגר. נ"ב עיין לקמן סוף דף קי: (ג) תוס' ד"ה אלא גזל הגר דקאמר רחמנא נתינה לכהנים היכי משכחת :

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ואם היה זקן או חולה נותנה לכל כהן שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר האי זקן או חולה היכי דמי אי דמצי עביד עבודה עבודתה ועורה נמי תיהוי דידיה ואי דלא מצי עביד עבודה שליח היכי משוי אמר רב פפא [א]שיכול לעשות על ידי הדחק עבודה דכי עביד ליה ע"י הדחק עבודה היא ומשוי שליח אכילה *דכי אכיל על ידי הדחק אכילה גסה היא [ב]ואכילה גסה לאו כלום הוא משום הכי עבודתה ועורה לאנשי משמר אמר רב ששת [ג]אם היה כהן טמא בקרבן צבור נותנה לכל מי שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר היכי דמי אי דאיכא טהורים טמאים מי מצו עבדי ואי דליכא טהורים עבודתה ועורה לאנשי משמר הא טמאים נינהו ולא מצו אכלי אמר רבא [ד]אימא לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר אמר רב אשי [ה]אם היה כהן גדול אונן נותנה לכל כהן שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר מאי קמ"ל תנינא* [ו]כהן גדול מקריב אונן [ז]ואינו אוכל [ח]ואינו חולק לאכול לערב ס"ד אמינא כי חס רחמנא עליה דכהן גדול לקרובי הוא אבל לשוויי שליח לא מצי משוי קמ"ל:

מתני' [ט]הגוזל את הגר ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש לכהנים ואשם למזבח שנאמר °ואם אין לאיש גואל להשיב האשם אליו האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו [י]היה מעלה את הכסף ואת האשם ומת הכסף ינתן לבניו והאשם ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה (א)[כ]נתן הכסף לאנשי משמר ומת אין היורשין יכולין להוציא מידם שנאמר °ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה [ל]נתן הכסף ליהויריב ואשם לידעיה יצא [מ]אשם ליהויריב וכסף לידעיה אם קיים האשם יקריבוהו בני ידעיה ואם לא יחזיר ויביא אשם אחר שהמביא גזילו עד שלא הביא אשמו יצא הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא [נ]נתן את הקרן ולא נתן את החומש אין החומש מעכב:

גמ' ת"ר אשם זה קרן המושב זה חומש או אינו אלא אשם זה איל ולמאי נפקא מינה לאפוקי מדרבא דאמר רבא [ס]גזל הגר שהחזירו בלילה לא יצא החזירו חצאין לא יצא מ"ט אשם קרייה רחמנא כשהוא אומר מלבד איל הכפורים הוי אומר אשם זה קרן תניא אידך אשם זה קרן המושב זה חומש או אינו אלא אשם זה חומש למאי נפקא מינה לאפוקי ממתניתין דתנן נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש אין החומש מעכב אדרבה חומש מעכב כשהוא אומר °והשיב את אשמו בראשו וחמישיתו הוי אומר אשם זה קרן תניא אידך אשם זה קרן המושב זה חומש ובגזל הגר הכתוב מדבר או אינו אלא המושב זה כפל ובגניבת הגר הכתוב מדבר כשהוא אומר והשיב את אשמו בראשו וחמישיתו הרי בממון המשתלם בראש הכתוב מדבר גופא [ע]אמר רבא גזל הגר שהחזירו בלילה לא יצא החזירו חצאין לא יצא מאי טעמא אשם קרייה רחמנא ואמר רבא [פ]גזל הגר שאין בו שוה פרוטה לכל כהן וכהן לא יצא ידי חובתו מ"ט דכתיב האשם המושב עד שיהא השבה לכל כהן וכהן בעי רבא אין בו למשמרת יהויריב ויש בו למשמרת

תורה אור: ואם אין לאיש גואל. במדבר ה · ואיש אשר יתן לכהן. שם · והשיב את אשמו. שם

רש"י

ואם היה זקן · וראוי לעבודה כדמפרש לקמן ואין ראוי לאכילה: נותנה · להקריב: לכל כהן שירצה · דהואיל דהוא חזי לעבודה מצי לקוייה שליח: ועבודתה ועורה לאנשי משמר · דכיון דלא חזי לאכילה לא משוי שליח לאכילה: אכילה גסה · שנפשו קצה בה: אם היה הכהן · של המשמר טמא ויש לו קרבן צבור להקריב: נותנו לכל כהן שירצה · דהואיל דהוא יכול להקריבו דהא קרבן צבור דוחה את הטומאה שליח נמי מצי עביד קרבן צבור בא בטומאה ואין נאכל בטומאה כדילפינן (פסחים ד' עו:): אי דאיכא טהורין · בההוא משמר: טמאים מי מצו עבדי · וכיון דלא מצו עבדי שליח היכי משוי: לבעלי מומין טהורין · מתחלקת דקיימא לן זבחים (ד' צח:) איש חולק ואפי' בעל מום בקדשים ובמנחות: אם היה כהן גדול אונן · ויש לו קרבן עצמו להקריב: נותנו לכל כהן שירצה · דכיון דכהן גדול מקריב אונן(ב) דכתיב לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא אם מת אביו ואמו דהוי אונן אפילו הכי מקדושתו לא יצא ולא יחלל כלומר דעבודתו שיעבוד באנינות לא תתחלל הא אחר הדיוט שלא יצא חילל: ואינו חולק לאכול לערב · כשתסתלק אנינותו דאנינות לילה דרבנן דאנינות דאורייתא אינו אלא יום מיתה דכתיב (עמוס ח) ואחריתה כיום מר אלמא אין מרירות אלא יום אחד: **מתני'** היה מעלה את הכסף ומת · בדרך: הכסף ינתן לבניו · של גזלן דהא זכה ביה ממיתת הגר אלא דבעי למעבד השבה כי היכי דתיהוי ליה כפרה אשבועתיה והשתא תו ליכא כפרה כיון דמית ליה: והאשם ירעה · דהוי אשם שמתו בעליו וקיי"ל (ג) לקמן כל שבחטאת מתה באשם רועה: לנדבה · לשופרות קיץ המזבח עולות בשר לשם ועורות לכהנים: משמרת יהויריב · ראשונה לכל המשמרות ושל ידעיה אחריה: נתן · הגזלן את הכסף ליהויריב במשמרתו ואח"כ נתן אשם לידעיה במשמרתו: יצא · כדמפרש ואזיל שהמביא גזילו עד שלא הביא קרבן אשמו יצא וזה זכה בשלו וזה בשלו: אם קיים האשם יקריבוהו בני ידעיה · דקנסינהו ליהויריב להחזיר האשם דשלא כדין עבוד בני יהויריב דקבול אשם מקמי כסף ולידעיה ליכא למקנס מידי דבמשמר דידהו קבילי ור' יהודה דפליג אברייתא בגמרא במתניתין מודה: נתן הקרן · לכהנים אין החומש מעכב מלהקריב את האשם אם לא נתן עדיין ולבסוף *נתן: **גמ'** או אינו אלא אשם זה איל · אשם ומושב זה קרן: ולמאי נ"מ · דהא מנה נפשך תרוייהו קאמר קרא תיפוק ליה מינה לאפוקי מדרבא דאמר דאשם קרייה רחמנא לקרן ומה אשם אינו בא בלילה דכתיב (ויקרא ז) ביום צותו ואינו בא לחצאין אף קרן כו': כשהוא אומר מלבד איל הכפורים הוי אומר אשם · דרישא קרן הוא: או אינו אלא אשם זה חומש · ומושב זה קרן וג"מ לאפוקי ממתניתין דתנן אין החומש מעכב: נימא אדרבה חומש מעכב דאשם קרייה רחמנא לשון קרבן כשהוא אומר כו': משתלם בראש · קרן לבדו שהוא ראש: לכל כהן וכהן · שבמשמר ומוסיף משלו עוד להשלים: אין בו · שוה פרוטה לכל משמר יהויריב ויש בו שוה פרוטה לכל משמר ידעיה שהן מועטין מהו:

תוספות

דכי עביד ע"י הדחק עבודה היא · דלא מצינו בכהנים פסול בשנים אלא דגנו. הכנים שיעור עד שיתא בהכל שוחטין (חולין ד' כד:): **אכילה** גסה לאו כלום היא · תימה (ד)מדריש לקיש דאמר בהחולץ (יבמות ד' מ. ושם) האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור אלא [א]תענו ואת"ת דבפרק מי שאמר הריני נזיר ושמע (נזיר דף כג. ושם) גבי הא דאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מאי דכתיב (ה) צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם משל לשני בני אדם שצלו פסחיהם אחד אכלו לשם מצוה ואחד אכלו לשם אכילה גסה זה שאכלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו בם א"ל ריש לקיש רשע קרית ליה נהי דלא עבד מצוה מן המובחר מצוה מיהא עביד משמע דילא ידי חובה וי"ל דהתם לא קאמר דילא אלא דלא מיקרי רשע ועוד דההוא לא מיירי באוכלו אכילה גסה ממש אלא כלומר שאין אוכלו לשם פסח אלא כדי להיות שבע תדע דלא קאמר אכילה גסה אלא לשם אכילה גסה וע"ל דשתי אכילות גסות הן*: **אי** דאיכא טהורין טמאין מי מצו עבדי · לרב ששת פריך דשמעינן ליה לרב ששת דאמר בפ"ק דיומא (דף ו:) טומאה דחויה בצבור ואי איכא טמאים וטהורין לא מצו עבדי טמאים ואיכא דפליג התם ואמר דטומאה הותרה בצבור ואפי' איכא טמאים וטהורים מצו עבדי טמאים:

[א]**לבעלי** מומין טהורין · תימה ועורה אמאי הויא לבעלי מומין: **תנינא** כ"ג מקריב אונן · תימה אמאי לא פריך נמי לרב ששת תניא טמא מותר בקרבן ציבור:

למאי נ"מ לאפוקי ממתניתין · תימה אמאי לא קאמר לאפוקי מדרבא כדקאמר לעיל: **או** אינו אלא המושב זה כפל · תימה היכי מ"ל זה כפל והלא אין מתחייב כאן אלא בהודאתו א] דכתיב והתודה וכפל לא מחייב בהודאה:

עין משפט נר מצוה

קעו א מיי' פ"ד מהל' כל המקדש הל' ח:

[ד"ה אכילה]

קעז ב מיי' פ"י מהל' מעשה קרבנות הלכה יא:

קעח ג ד מיי' פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ט ועיין בהשגות ובכ"מ:

קעט ה מיי' שם הלכה י סמג עשין קעב:

קפ ו מיי' פ"ב מהלכות ביאת המקדש הלכה ו ופרק ד מהלכות כלי המקדש הלכה י:

קפא ז ח מיי' פ"ב מהל' ביאת מקדש הלכה ח:

קפב ט מיי' פ"ח מהל' גזילה הלכה ד ה:

קפג י מיי' שם הל' י:

קפד כ מיי' שם הלכה יא:

[ועי' תוספות פסחים קז: ד"ה דלמא ותוספות יבמות מ. ד"ה אכילה ותוס' נזיר כג. ד"ה פסח]

קפה ל מיי' שם הלכה יב:

קפו מ נ מיי' שם הלכה יג:

קפז ס מיי' שם פ"ז:

קפח ע מיי' שם פ"ז:

הגהות הב"ח

(א) במשנה נתן הכסף לאנשי משמר ומת · נ"ב פירוש מת קודם שהקריבו הקרבן: (ב) רש"י ד"ה נותנו לכל כהן שירצה דכיון דכ"ג מקריב אונן משוי נמי שליח בס"ד ואח"כ מ"ה ועבודתה ועורה לאנשי משמר דהוא אינו ראוי לחלוק הלכך שליח נמי לא מצי משוי הס"ד ואח"כ מ"ה מקריב אונן דכתיב: (ג) ד"ה האשם וכו' וקיימא לן: נ"ב עיין סוף דף זה: (ד) תוס' ד"ה אכילה וכו' מפיק לה ריש לקיש בהחולץ וקאמר האוכל: (ה) בא"ד מאי דכתיב כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא גזל הגר כעין זה בב"מ דף קט ע"ב גופא א"ר מניומי וכו' ובשיטה מקובצת שם כתב בשם הרא"ש אע"פ שלא הידה דבר קאמר גופא משום דבעי מימר אחריני ודכוותה בפרק הגזל וכו':

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה או אינו וכו' דכתיב והתודה וכפל לא מחייב · עיין שיטה מקובצת ודו"ק:

[לעיל יס: שבת צו.]

זבחים לט. [יומא יג: מ"ק יד: הוריות יב: תוס' דזבחים פ"ה]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה לבעלי וכו' עד סה"ד מוסגר בב"ח שגולר למהקו (ועיין בח"ח ודלא כגש"ם):

[נ"ל סמו יפי' מ"ס]

אי

עין משפט
נר מצוה

קפט א מיי' פ"י מהלכות מעשה קרבנות הלכה טו טז :
קצ ב מיי' פ"ח מהל' גזילה הלכה ו סמג עשין עג :
קצא ג מיי' שם הל' ח:
קצב ד מיי' פ"ז מהל' בכורות הלכה יג סמג עשין ריב :
קצג ה ו מיי' שם הלכה י :
קצד ז מיי' פ"א מהל' ביכורים הל' א:
קצה ח מיי' שם הלכה יב :
קצו ט מיי' שם הלכה יג :
קצז י מיי' שם הלכה יד :
קצח כ מיי' שם הלכה טו :
קצט ל מיי' פ"ח מהלכות גזילה הלכה ח ופ"ו מהלכות בכורות הלכה יג :
ר מ מיי' פ"ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א :
רא נ מיי' שם הלכה יד :

מסורת הש"ס

אך דלמא כיון דלא חזי ליהויריב לידעיה קאי · ויטול להביא אשם מיד וליתבה לפני יהויריב להתכפר אע"פ שהכסף נתון לידעיה כדקתני בפירקין נתן את הכסף ליהויריב והאשם לידעיה יצא : למאי נ"מ לגזל חמץ ועבר עליו הפסח · תימה אמאי לא פשיט ליה מדידיה דאמר לעיל גזל הגר שאין בו שוה פרוטה לכל אחד ואחד לא יצא אלמא מקבלי מתנות הווא] דאי יורשין הוו אמאי לא יצא מאי דשבק להון אבוהון יהב להון ונראה דבחד מנהון גרסינן רבה : בכלל ופרט וכלל וברית מלח · הך שמעתא מפורש בפרק הזרוע (חולין דף קלג:) : וגזל הגר · תימה אמאי חשיב גזל הגר מעשרה בגבולין דכי היכי דאמר רבא החזירו בלילה ולחצאין לא יצא דאשם קרייה רחמנא ה"נ אם החזירו בגבולין לא יצא כדין אשם : כסף מכפר מחצה · מכאן נראה דכהן אין יכול למחול כיון דהוי כפרה : דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה · נראה דבנפלה מן האירוסין איירי דאי מן הנישואין ודאי מקדשה נפשה כדי שתהא נשואה לבעלה דמשום אחר מיתת בעלה לא מסקא אנפשה מלהיות נשואה אלא מן האירוסין איירי דמקודשין אין לה שום טובה וא"ת אדם שקנה מחבירו שום דבר ונתקלקל יבטל המקח דאדעתא דהכי לא קנה וי"ל דהתם לאו בלוקח להודיה תליא מילתא אלא כמו כן בדעת מוכר ומוכר אקנה ליה אדעתא דהכי אבל הכא דקדושין בדידה קיימא והוא אינו חושש היאך דעתה להתקדש וכן גבי מקדיש נמי בדידיה קאי וכן נותן הגזל בדידיה קאי : [וע' בתוספות כתובות מז: ד"ה שלא]

אמר

למשמרת ידעיה מהו היכי דמי אילימא דיהביה לידעיה במשמרת ידעיה הא *אית ביה לא צריכא דיהביה לידעיה במשמרתו דיהויריב מאי מי אמרינן כיון דלאו משמרתו הוא ולא כלום הוא או דלמא כיון דלא חזי ליה מעיקרא לידעיה קאי תיקו בעי רבא כהנים מהו שיחלקו גזל הגר כנגד גזל הגר מי אמרינן אשם קרייה רחמנא מה אשם "אין חולקין אשם כנגד אשם אף גזל (א) אין חולקין גזל הגר כנגד גזל הגר או דלמא גזל הגר ממונא הוא הדר פשטה אשם קרייה רחמנא רב אחא בריה דרבא מתני לה בהדיא אמר רבא "כהנים אין חולקין גזל הגר כנגד גזל הגר מ"ט אשם קרייה רחמנא : בעי רבא כהנים בגזל הגר יורשין הוו או מקבלי מתנות הוו למאי נפקא מינה כגון [א]שגזל חמץ (ב)שעבר עליו הפסח אי אמרת יורשין הוו היינו האי דירתי מורית ואי אמרת מקבלי מתנות הוו מתנה קאמר רחמנא דניתיב להו והא לא קא יהיב להו מידי דעפרא בעלמא הוא רב זעירא בעי הכי אפילו אם תימצי לומר "מקבלי מתנה הוו הא לא איבעיא לן דההיא מתנה אמר רחמנא דניתיב להו אלא כי קמבעיא לן כגון שנפלו לו עשר בהמות בגזל הגר מחייבי לאפרושי מינייהו מעשר או "לא יורשין הוו (ג)דאמר מר "קנו בתפיסת הבית חייבין או דלמא מקבלי מתנות הוו ותנן *"הלוקח והניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה מאי ת"ש *"עשרים וארבע מתנות כהונה ניתנו לאהרן ולבניו וכולן ניתנו בכלל ופרט וכלל וברית מלח כל המקיימן כאילו מקיים כלל ופרט וכלל וברית מלח כל העובר עליהם כאילו עובר על כלל ופרט וכלל וברית מלח "ואלו הן עשר במקדש וד' בירושלים ועשר בגבולים "עשר במקדש חטאת בהמה וחטאת העוף ואשם ודאי ואשם תלוי וזבחי שלמי צבור ולוג שמן של מצורע ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות "וארבע בירושלים הבכורה והביכורים והמורם מן התודה ואיל נזיר ועורות קדשים "ועשרה בגבולין תרומה ותרומת מעשר וחלה וראשית הגז והמתנות ופדיון הבן ופדיון פטר חמור ושדה אחוזה ושדה חרמים וגזל הגר וקא קרי מיהת מתנה ש"מ "מקבלי מתנות הוו ש"מ : נתן את הכסף לאנשי משמר [וכו'] : אמר אביי ש"מ כסף מכפר מחצה דאי לא מכפר הוה אמינא מהדר ליורשין מ"ט אדעתא דהכי לא יהב ליה אלא מעתה חטאת שמתו בעליה תיפוק לחולין דאדעתא דהכי לא אפרשה אמרי חטאת שמתו בעליה "הלכתא גמירי לה דלמיתה אזלא אלא מעתה אשם שמתו בעליו ליפוק לחולין דאדעתא דהכי לא אפרשיה אשם נמי *הלכתא גמירי לה "כל שבחטאת מתה באשם רועה אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קדשה עצמה התם אנן סהדי

דמינח

אין חולקים מנחות כנגד מנחות וקרבן כנגד קרבן מלכל בני אהרן תהיה איש כאחיו נפקא לן בקדושין (דף נג.) ובמנחות פרק אלו מנחות (דף עג.) : יורשין · הגר הן או מקבלי מתנות גבוה הן : היינו האי דירתי · ירושה זאת נפלה להן והרי היא לפניהן שאילו היה הגר קיים היה זה אומר לו הרי שלך לפניך : רב זעירי בעי לה הכי אפילו אם תמצי לומר מקבלי מתנות הוו הא לא מבעיא לן דהא מתנה יהיב להו רחמנא · והרי הן לפניהן : כגון שנפלו לו : לכהן : קט · יתומים שקנו בהמות : בתפיסת הבית · כלומר נפלו להן בהמות בירושה עד שלא חלקו : הלוקח · לקח עשרה טלאים שלא נתעשרו מן השוק : פטור · ובמסכת בכורות* מפרש טעמא : בכלל ופרט וכלל · לכל קדשי בני ישראל לך *נתונים למשחה כלל וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש פרט כל מתנה בפני עצמה וכל תרומת קדשים חזר וכלל והדר כתיב ברית מלח עולם הוא וגו' בסוף הפרשה (במדבר יח) : כל המקיימן כאילו קיים · כל התורה כולה שניתנה לדרוש בכלל ופרט וכלל וכאילו קיים כל הקרבנות שניתנה בהן ברית מלח: עשר במקדש · נאכל לפנים מן הקלעים : ארבע בירושלים · בכל העיר : ועשר בגבולים · בערי ארץ ישראל : אשם ודאי · חמשה הן גזילות מעילות שפחה חרופה נזיר ומצורע וחד חשיב להו : אשם תלוי · בא על ספק כרת שלא נודע לו שעבר דאי שייבא חטאת : וזבחי שלמי צבור · כבשי עצרת שנקראו שלמים כדכתיב (ויקרא כג) ושני כבשים בני שנה (ד) וקדשי קדשים הן כדכתיב (שם) קדש יהיו לה' לכהן ונאכלים לפנים מן הקלעים : ולוג שמן של מצורע · מה שנשאר בלוג מיציקה לכף כהן של השמאלית נאכל לכהנים דתניא במנחות (דף עג.) ובזבחים (דף מד:) לכל קרבנם לרבות לוג שמן של מצורע דהוא נמי קרוי קרבן דכתיב והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן וסמיך ליה לקרא קמא בקדש הקדשים תאכלנו בויקח קרח : מותר העומר · מנחת העומר נקמצת ושיריה נאכלים (ה) וכל המנחות קדשי קדשים הן כדכתיב לא (*תאכל עליו חמץ) וגו' : ושירי מנחות · כל מנחות הנקמצות מנחת נדבה ומנחת חוטא ומנחת סוטה : הבכורה · בכור תם נאכל בכל העיר וכן הבכורים צריכין חומה כדכתיב (דברים יב) ואכלתם שם לפני ה' אלהיכם וגו' ואמר מר תרומת ידך אלו בכורים מכות (דף יז.) : והמורם מתודה · חזה ושוק וארבע חלות מארבע מינים שבה חלות ורקיקין חמץ ורבוכה וכתיב (ויקרא ז) והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לכהן הזורק וגו' : והמורם מאיל נזיר : זרוע בשלה וחלה ורקיק וחזה ושוק של שלמים בכלל תודה הוא דתודה שלמים אקרי והנך תרתי תודה ואיל נזיר משום דדמיין להדדי חשיב להו בחדא כדאמר בשחיטת חולין בפרק הזרוע* : ועורות קדשים · עורות עולה וחטאות ואשמות אבל קדשים קלים עורותיהן לבעלים כדאמר בזבחים פרק טבול יום (דף קג.) ומש"ה קא חשיב להו בהדי הנך דבירושלים למעוטי דאין נחשבים בהדי הנך דגבולים דהני עורות לא מתייהבי להו אלא בירושלים ובהדי הנך דבמקדש לא חשיב אלא הנהו דלא נפקי חוץ לקלעים מפסלי ביוצא : ושדה אחוזה · שהקדישוה בעליה ולא גאלה ומכרה גזבר כשהלוקח מחזירה ביובל מתחלקת לכהנים : ושדה חרמים · ישראל שהחרימו שדיהן : וגזל הגר · נמי קרי ליה מתנת גבולין שאם נתנו לכהן המשמר חוץ לירושלים יצא ואיל אשמו יעלה לירושלים להקריב : אדעתא דהכי · דלא תיהוי ליה כפרה : תיפוק לחולין · ולא תיזל למיתה : באשם רועה · עד שיומם וימכר ויפלו דמיו לקיץ המזבח עולה (ו) לשם ועורה לכהנים זה מדרש דרש יהוידע הכהן בשקלים (דף ט) ובתמורה (דף כג:) וכל זמן שהוא תם אין יוצא לחולין לימכר לפיכך ירעה והוא מעלמו אין יכול להשתטח מה שם לעולה :

מינח

ב"ב צא: · [דף נג.] · [ג"י נתונים] · בכורות נב: [ודף יא.] · חולין קלג: [תוספתא פ"ב] · ס"א תאכל חמץ חלקם וגו' · רש"ל · [נזיר כה: תמורה יח בכורות טו.] · [דף קלג:]

הגהות הב"ח
(א) גמ' אף גזל הגר אין חולקין: (ב) שם שגזל חמץ ועבר עליו הפסח וכו' כאי דירתי דקא מורית לכון אבוהון ואי אמרת מקבלי : (ג) שם יורשין הוו ואמר מר: (ד) רש"י ד"ה וזבחי וכו' בני שנה לזבח שלמים וקדשי: (ה) ד"ה מותר העומר· נ"ב אבל מותר עומר דחשיב פ"א דחלה משנה ג דנפדה ונאכל לכל אדם היינו המותר מהשני סאין שלוקח ומוציא מהם עשירית איפה כדאיתא במנחות פרק ר' ישמעאל במשנה : (ו) ד"ה באשם רועה וכו' עולה בשר לשם ועורה :

הגהות הגר"א
א] גמ' שגזל חמץ ועבר · כצ"ל :

הגהות מהר"ב רנשבורג
א] תוס' ד"ה למאי נ"מ וכו' דאי יורשין הוו אמאי לא יצא · עיין מכרב"א ושיטה מקובצת דו"ק :

דמינה ניחא לה בכל דהו (א)כריש לקיש *דאמר ר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו: נתן את הכסף ליהויריב וכו': תנו רבנן נתן אשם ליהויריב וכסף לידעיה [א]יחזיר כסף אצל אשם דברי רבי יהודה וחכמים אומרים יחזיר אשם אצל כסף היכי דמי אילימא דיהיב ליה אשם ליהויריב במשמרתו דיהויריב וכסף לידעיה במשמרתו דידעיה זה זכה בשלו וזה זכה בשלו אמר רבא [ב]הכא במאי עסקינן דיהיב אשם ליהויריב במשמרתו דיהויריב וכסף לידעיה במשמרתו דיהויריב ר' יהודה סבר כיון דלאו משמרת דידעיה היא לידעיה קנסינן ליה הלכך יחזיר כסף אצל אשם ורבנן סברי שלא כדין הוא עבוד בני יהויריב דקיבלו אשם מקמי כסף הלכך לדידהו קנסינן להו ויחזור אשם אצל כסף תניא אמר רבי לדברי רבי יהודה אם קדמו בני יהויריב והקריבו את האשם יחזור ויביא אשם אחר ויקריבוהו בני ידעיה וזכו הללו במה שבידן אמרי למאי חזי אשם פסול הוא אמר רבא לעורו תניא אמר רבי לדברי רבי יהודה אם קיים אשם יחזיר אשם אצל כסף והא רבי יהודה יחזיר כסף אצל אשם אית ליה הכא במאי עסקינן כגון דנפק משמרתו דיהויריב ולא תבעו והא קמ"ל דאחולי אחילו גבייהו תניא אידך אמר רבי לדברי רבי יהודה אם קיים אשם יחזור כסף אצל אשם פשיטא הכי אית ליה הכא במאי עסקינן כגון דנפיק משמרתם דהני ודהני ולא תבעו מהו דתימא אחולי גבי הדדי קמ"ל דאמרינן כיון דלא תבעי להדרו ברישא: שהמביא גזילו עד שלא הביא אשמו [וכו']: מנהני מילי אמר רבא [נמדבר ה]דאמר קרא °האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו [שם כח]מכלל דכסף ברישא אמר ההוא מרבנן לרבא אלא מעתה °מלבד עולת הבקר הכי נמי מכלל דמוספין ברישא והתניא *[ג]מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר תלמוד לומר °וערך עליה העולה ואמר רבא העולה עולה ראשונה אמר ליה אנא °מאשר יכפר בו נפקא ליה ועדיין לא כיפר: נתן לו את הקרן וכו': ת"ר מנין שאם הביא מעילתו ולא הביא אשמו אשמו ולא הביא מעילתו שלא יצא תלמוד לומר °באיל האשם ונסלח לו ומנין שאם הביא אשמו עד שלא הביא מעילתו שלא יצא תלמוד לומר באיל האשם האשם בכבר יכול כשם שאיל ואשם מעכבים כך חומש מעכב תלמוד לומר באיל האשם ונסלח לו [ד]איל ואשם מעכבים בהקדש [ה]ואין חומש מעכב וילמד הקדש מהדיוט והדיוט מהקדש הקדש מהדיוט מה אשם דהתם קרן אף אשם דהכא קרן והדיוט מהקדש מה הקדש אין חומש מעכב אף הדיוט נמי אין חומש מעכב:

הדרן עלך הגוזל עצים

דמינח ניחא לה · להתקדש לראשון שהוא שלם על ספק זה שאם ימות תזקק לאחיו: טן דו · גוף שנים כלומר אשה בכל דהו ניחא לה: זה זכה בשלו וזה זכה בשלו · והכי נמי לרבנן דקנסו ליהויריב דקטל אשם מקמי כסף אלא לרבי יהודה מ"ט דקניס לידעיה: לדברי רבי יהודה · ואע"ג דקניס ליה לידעיה ה"מ היכא דאשם ראשון קיים דיכולין בני יהויריב להקריבו בעוד משמרתן קיימת ובהכשר אבל אם קדמו והקריבוהו בפסול דאשם הבא קודם הקרן פסול הוא כדמפורש לקמן יתן אשם השני לידעיה: למאי חזי · דקתני זכו: כגון דנפק משמרתם · דהני ודהני ולא תבעו בני יהויריב את הכסף במשמרתם ולא בני ידעיה את האשם במשמרתם ואיצטריך לאשמועינן דלא תימא טעמא דרבי יהודה כדתבעו בני יהויריב שיחזור בעוד משמרתן קיימת אבל היכא דלא תבעו מחלו לבני ידעיה: קמ"ל · דכיון דבני ידעיה נמי לא תבעו לאשם במשמרתן יחזור כסף אצל אשם ויקריבוהו בני יהויריב כשיחזור שבת משמרתם: האשם המושב [לה'] לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו · כלומר לא קרב האיל עדיין: אלא מאשר יכפר קאמינא · דכתיב בלשון עתיד מדלא כתיב אשר כיפר ומשמע דכשהשיב לכהן את האשם דהיינו קרן הכסף עדיין לא כיפר: מנין שאם הביא מעילתו · גבי נהנה מן ההקדש קאמר: מעילתו · קרן דהקדש שמעל בו: באיל האשם ונסלח · משמע אין סליחה אלא בשניהם איל כמשמעו האשם קרן כדיליף לקמיה הקדש מהדיוט מה האשם דכתיב בגזל הגר קרן הוא כדאמר לעיל (דף קי.) אף אשם דכתיב בהקדש קרן הוא: באיל האשם · משמע באיל שהוא בא חובה לאשם שהוא קרן אלמא קרן ברישא מייתי: אין החומש מעכב · את הכפרה:

הדרן עלך הגוזל עצים

אמר רבא לעורו · תימה דהכא משמע אפילו בפסול קודם זריקה וגם כשהעור מרובר עדיין בבשר ונעשה בו פסול קודם שחיטה שהביא קודם הכסף שרי בהגאה ובזבחים בפרק טבול יום (דף קג. ושם) אמר רבי דם מרלה על העור בפני עצמו פי' כשהוא מופשט ואירע פסול בבשר הדם מרלה על העור וכשהוא עם הבשר *ונולד בו פסול קודם זריקה הרי הוא כיוצא בו אחר זריקה הורלה בשר שעה אחת יפשיטנו ועורו לכהנים אלמא כשהוא עם הבשר ונפסל קודם זריקה יוצא לשריפה והכא אירע בו פסול קודם שחיטה שהובא קודם הכסף ואמאי לא יצא העור לשריפה:

ת"ל העולה עולה ראשונה · פי' ראשונה שבפרשת פנחס יהי היכי דמלבד עולת הבקר גלי לך בהדיא דמלבד דבר הקודם לו קאמר הכי נמי מלבד איל הכפורים דבר הקודם לו קאמר ותימה דיליף הכא מהעולה ובפרק כל התדיר (זבחים דף פט. ושם*) יליף ממלבד עולת הבקר לחודיה וי"ל דהתם נמי אהעולה קסמיך ועוד יש תירוץ אחר ואין להאריך כאן*:

וילמד הקדש מהדיוט והדיוט מהקדש · תימה אמאי איצטריך קרא לעיל גבי הדיוט שאם הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא נילף מהקדש ויש לומר דאי לאו דאשכחן שהשוה הכתוב הדיוט להקדש להך מילתא לא הוה ילפינן האי מהאי לענין שאר דברים אבל השתא דאשכחן שהשוה אותן דבתרווייהו אם הביא אשמו תחילה לא יצא כמו כן יש להשוותם לענין שאר דברים:

הדרן עלך הגוזל עצים

עין משפט נר מצוה

רב א ב מיי' פ"ח מהל' גזילה ואבידה הלכה יג:

רג ג מיי' פ"א מהלכות סמידין הלכה ג:

ונולד בו פסול בין קודם זריקה בין לאחר זריקה הרי הוא כיוצא בו (ולהרשב"א) [ולרא"ש] כשהוא עם הבשר ונולד בו פסול קודם הל"ל · ספק מחילופי גרסאות

רד ד ה מיי' פ"א מהל' מעילה הלכה ד סמג לאוין שמ:

[ד"ה כאן]

[ועיין תוספות כתובות קו: ד"ה כדאמר ותוספות זבחים פט. ד"ה כל ומנחות מט. ד"ה מ"ע ופסחים נח: ויומא לג. ד"ה העולה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' כדריש לקיש:

מסורת הש"ס

יבמות קיח: כתובות עה. [קדושין ז. מ"ג]

זבחים נח: יומא לג: כתובות קו: ב"מ נה. [מו זיס קג.] מנחות מט. תמיד כח:

תורה אור

ויקרא ה · במדבר ה · ויקרא ה

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פ״ה מהלכות גזילה ואבידה הלכה ה סמג עשין עג טוש״ע ח״מ סימן שסא סעיף ז:

ב ב מיי׳ שם הלכה ד טוש״ע שם סעיף ה ו:

ג ג מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ז:

ד ד מיי׳ שם פ״ב הל׳ א סמג שם טוש״ע ח״מ סימן שנג סעיף ד וסימן שסא סעיף ז וסי׳ שסב סעיף א:

ה ה ו מיי׳ פ״ה שם הלכה ה סמג שם טוש״ע שם סימן שסא סעיף ז:

ו ז מיי׳ שם ופ״ב שם הלכה א סמג שם טוש״ע שם וסימן שסב סעיף א:

הגוזל *ומאכיל את בניו והניח לפניהם *פטורין מלשלם ואם היה דבר שיש בו אחריות חייבין לשלם:

גמ׳ *אמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו *ממנו רצה מזה גובה רצה מזה גובה מאי טעמא כל כמה דלא נתייאשו הבעלים ברשותיה דמריה קאי תנן הגוזל ומאכיל את בניו והניח לפניהם פטורין מלשלם תיובתא דרב חסדא אמר לך רב חסדא כי תניא ההיא לאחר יאוש: אם הניח לפניהם פטורין מלשלם: אמר רמי בר חמא זאת אומרת *רשות יורש כרשות לוקח דמי רבא אמר רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי והכא במאי עסקינן כשאכלום(א) הא מדקתני סיפא אם היה דבר שיש בו אחריות חייבין לשלם מכלל דרישא בגזילה קיימת עסקינן אמר לך רבא הכי קאמר אם הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבין לשלם והא *מתני ליה רבי לרבי שמעון בריה לא דבר שיש בו אחריות ממש אלא אפילו פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריו חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן אלא אמר רבא *כי שכיבנא ר׳ אושעיא נפיק לוותי דתריצנא מתני׳ כוותיה דתני רבי אושעיא הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם גזילה קיימת חייבין אין הגזילה קיימת פטורין הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבין לשלם אמר מר אין הגזילה קיימת פטורין נימא תיהוי תיובתא דרב חסדא אמר לך רב חסדא כי תניא ההיא לאחר יאוש אמר מר גזילה קיימת חייבין לשלם נימא תיהוי תיובתא דרמי בר חמא אמר לך רמי בר חמא כי תניא ההיא לפני

רש״י

הגוזל ומאכיל והניח לפניהם • או שהניח לפניהם (ב) הגזילה קיימת: פטורים מלשלם • בגמרא מפרש טעמא: אם היה דבר כו׳ • בגמ׳ מפרשי לה מר הכי ומר הכי: **גמ׳** ברשותיה דמריה קאי • וזה שאכלו נעשה כגזלו מבעליו: זאת אומרת • דקתני והניח לפניהם פטורין: רשות יורש כרשות לוקח דמי • והויא לה כרשות אחרת וכיון דאוקימנא למתניתין לאחר יאוש קני להו יתמי ביאוש ושינוי רשות דאי ביאוש כדי לא קני מדלא קתני פטורא באבוהון: כשאכלום לאחר מיתת אביהן ונגזל אין יכול לתובען שהרי לא גזלוהו: והא מדקתני סיפא אם היה דבר שיש בו אחריות • כגון דבר הניכר לרבים ונראה כל שעה כעין קרקע או כגון טלית וכסות: חייבים להחזירה• מפני כבוד אביהן שהבריות אומרות זו טלית שגזל פלוני: מכלל דבגזילה קיימת עסקינן • ואפ״ה היכא דלאו משום כבוד פטר להו ברישא במתני׳: הכי קאמר אם הניח להן אביהן • קרקעות משלו אפילו אכלו את הגזילה חייבין דאשתעביד נכסים דאבוהון מחיים: לא דבר שיש בו אחריות ממש • לא שגזל קרקע והניחה לפניהן: אלא אפילו גזל פרה וחרש בה או חמור ומחמר אחריו • והכל מעידין שהיה דנגזל חייבין אלמא בגזילה קיימת עסקינן: אמר רבא כי שכיבנא רבי אושעיא נפק לוותי יצא לקראתי: דמתריצנא למתניתין כוותיה באחריות ממש ובשאין גזילה קיימת וחסורי מיחסרא ולא מוקי לה בדבר המסויים ובגזילה קיימת כרבי [דכיון דאשכחן (ג) הכי מתריצנא לה מתניתין כברייתא ולא חיישינן למאי דמתני רבי לר׳ שמעון בריה דברייתא קיימא כוותיה]: גזילה קיימת • שלא אכלוה אחרי מותו ותבען הנגזל: חייבין • דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ויאוש כדי לא קני: אין גזילה קיימת • שאכלוה אחרי מותו: פטורין • דאינהו לא גזול מידי: הניח להן אביהן אחריות נכסים • קרקע משלו: חייבין לשלם • דאשתעבוד נכסיה: דרב חסדא • דאמר לעיל רצה מזה גובה: לאחר יאוש • ואכלוה: תיהוי תיובתא דרמי בר חמא • כיון דלאחר יאוש אוקימתה לפני

תוספות

הגוזל ומאכיל • לאו דוקא מאכיל דה״ה נותן להם דפטורין לרב חסדא דמוקי בגמרא מתניתין לאחר יאוש דהוה ליה יאוש ושינוי רשות אלא אורחא דמילתא נקט אי נמי דוקא נקט מאכיל אפי׳ לרב חסדא דלא חשיב שינוי רשות במה שנותן לבניו הסמוכין על שולחנו אפילו לשמואל דאמר בבבא מציעא (דף יב.) דמציאתן לעצמן כיון דלאכילה נותן להם ומזונותיו עליו לא חשיב שינוי רשות ומיהו לרב דלית ליה יאוש כדי קני ואמר נמי בפירקין (דף קטו.) דאית ליה דרב חסדא וא״כ לדידיה נמי צריך לאוקמי מתניתין לאחר יאוש כדמוקי רב חסדא לדידיה ודאי מאכיל לאו דוקא דה״ה נתן ועוד י״ל דלרב נמי מאכיל דוקא ובדבר המסויים:

גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר כו׳ • אבל נתייאשו אין גובה אלא מן הראשון כיון דאכלו האחרון ואפי׳ היכא דאילו לא אכלו היה חייב להחזיר כגון היכא דליכא שינוי רשות שנתייאש אחר שבא ליד השני וכן משמע לקמן דאוקים רב חסדא ברייתא דר׳ הושעיא דקתני גזילה קיימת חייבין אחר יאוש משום דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי כדרבא ואפ״ה אין גזילה קיימת קתני דפטור ותימה כיון דכי הגזילה קיימת חייבין אמאי פטורין כשאכלום וכן קשה לרמי בר חמא דמוקי לה לפני יאוש ועוד לרב חסדא ולרבא כיון דלרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי מה לי לפני יאוש מה לי לאחר יאוש אפי׳ אין גזילה קיימת חייבין וי״ל דדרשינן מקרא לקמן במתניתין דפטור באין גזילה קיימת אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר מכאן אמרו הגוזל ומאכיל כו׳ ומסתברא ליה לרב חסדא לאוקמי קרא דדוקא לאחר יאוש ורמי בר חמא מוקי לה אף לפני יאוש ומיהו לרב דאמר יאוש כדי קני וסבר נמי כרב חסדא לדידיה נ״ל דאסמכתא היא דבלאו קרא נמי פטורין כיון דביאוש כדי קני ומה שבגזילה קיימת חייבין נפרש בסמוך בע״ה ומיהו קשה למ״ד במרובה (לעיל דף סז.) דשינוי לא קני ודריש והשיב הגזילה מ״מ ולא דריש אשר גזל אם כעין אשר גזל יחזיר אלא למעוטי גזל אביו מנא ליה האי דרשה ואין לומר דאותו אמורא יסבור דיאוש כדי קני דהשתא לא צריך להאי דרשה ואסמכתא היא דהא ר׳ חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן דריש בריש הגוזל (לעיל דף סו:) דבר תורה גזילה המשתנית חוזרת בעינה מוהשיב את הגזילה מ״מ ולית ליה דרשה כעין שגזל וסובר במרובה (לעיל דף סח:) ובפירקין דיאוש כדי לא קני וא״כ מגליה באין גזילה קיימת דפטורין מלשלם לכך נראה דהך דרשה דלקמן אסמכתא היא לכ״ע ומסברא מחלק רב חסדא בין לפני יאוש בין לאחר יאוש דלא הוי כל כך ברשות מריה אחר יאוש כמו לפני יאוש שנקל לצאת מרשות בעלים בשינוי רשות או בשינוי השם ואין זה דוחק דכי הוה מפקינן נמי מקרא צריך סברא זו דאמאי מוקמינן קרא טפי אחר יאוש מלפני יאוש כיון דגם אחר יאוש חשיבא ברשות מריה ולרמי בר חמא ניחא טפי דאיהו לית ליה טעמא דרשות מריה כלל דכיון שהוא לא גזלן אינו יכול לתובעו כלל שהרי אין לגמרי ברשות מריה שהרי אינו יכול (לו) להקדישו וגם הגזלן יכול לקנותו בשינוי מעשה ותדע דהא רב חסדא הוצרך לפרש מ״ט כו׳ וגמרא נמי פריך ליה ממתניתין:

ואם הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין לשלם • למ״ד מלוה על פה אין גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות בגט פשוט (ב״ב דף קעה:) איכא לאוקמי כשעמד בדין דהוה כמלוה בשטר כדמוכח בכמה דוכתי: [ועי׳ תוס׳ לעיל קד: ד״ה מלוה ע״פ]:

דמתריצנא מתניתין כוותיה • כך היה רגיל לתרץ משניות כמותו כדאשכחן באיזהו נשך (ב״מ דף סג:) גבי כילד לקח הימנו חיטים אבל בשביל שהיה מתרץ משנה אחת לא היה אומר כן: **אין** גזילה קיימת פטורין לימא תיהוי תיובתא דרב חסדא • מרישא דקתני הגוזל ומאכיל את בניו פטורין ה״מ למפרך לרב חסדא כל כמה דלא ידע דלאחר יאוש מיירי כי היכי דפריך ליה לעיל ממתניתין אלא משום דניחא ליה למפרך מסיפא משום דפריך מינה לתרוייהו לרמי בר חמא ולרב חסדא:

רב חסדא מוקי לה לאחר יאוש • וא״ת רב דסבר יאוש כדי קני וסבר נמי כרב חסדא וע״כ צריך לאוקמי נמי לאחר יאוש א״כ כי גזילה קיימת אמאי חייבין כיון דיאוש כדי קני וי״ל דרב מוקי לה בדבר המסויים והא דקתני אין גזילה קיימת פטורין ה״ה דה״מ לפלוגי בגזילה קיימת גופה בין דבר המסויים לשאין מסויים אלא דניחא ליה לאשמועינן דאפילו בדבר המסויים באין גזילה קיימת פטורין אע״ג דאוושא מילתא שאכלו מה שגזל אביהן וכן ברייתא דלקמן דקתני הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם ומיבעי ליה לאוקמי אליבא דרב חסדא לאחר יאוש לרב צריך לאוקמי בדבר המסויים מדקתני אם הניח לבניו גדולים חייבין לשלם וכן באידך קתני בין גדולים בין קטנים חייבין ואי בדבר שאינו מסויים אמאי חייבין לרב כיון דאיירי לאחר יאוש ופליגי הני ברייתות אליבא דרב אם קטנים חייבין משום כבוד אביהן אי לאו והא כסומכוס והא כרבנן דפלוגתא דסומכוס ורבנן בסמוך מיבעי ליה לאוקמי אליבא דרב דפליגי בהכי אי שייך בקטנים טעמא דכבוד אביהן אי לא אבל לרמי בר חמא דמיירי ברייתות לפני יאוש ולרב חסדא דאיירי לאחר יאוש פליגי בגזילה גמורה שביד קטן ולא קגאה קטן אם מקבלין עדים להוציא מידו או לא וכן פלוגתא דסומכוס ורבנן:

אע״פ

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ וסא מדקתני סיפא: (ב) רש״י ד״ה שגוזל וכו׳ שהגזילה קיימת: (ג) ד״ה דמתריצנא וכו׳ דאשכחן נברייתא הכי מתריצנא וט׳ כוותי:

גליון הש״ס

גמ׳ אמר רב חסדא גזל • עיין פ״ז משנה ב׳ דתרומות ובירושלמי שם:

מסורת הש״ס

ב״ב מד.

חולין קלד. [לקמן קטו.]

ברי״ף וברא״ש [ליתא] מיכת מגט

[ב״ב מד.]

[לקמן קיד:]

[כ״מ ...]

לפני יאוש רב אדא בר אהבה מתני להא דרמי בר חמא אהא *הניח להן אביהן מעות של רבית אע"פ שיודעין שהן של רבית אין חייבין להחזיר אמר רמי בר חמא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי רבא אמר לעולם אימא לך רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ושאני הכא דאמר קרא °אל תקח מאתו נשך ותרבית אהדר ליה כי היכי דנחי בהדך לדידיה קא מזהר ליה רחמנא לבריה לא מזהר ליה רחמנא (א)מאן דמתני לה אברייתא כ"ש אמתניתין מאן דמתני לה אמתניתין אבל אברייתא רמי בר חמא כרבא מתני לה ת"ר הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם גדולים חייבין לשלם קטנים פטורין מלשלם ואם אמרו גדולים אין אנו יודעין השבונות שחשב אבינו עמך פטורין משום דאמרי אין אנו יודעין פטורים אמר רבא הכי קאמר גדולים שאמרו יודעים אנו חשבונות שחשב אבינו עמך ולא פש לך גביה ולא מידי פטורין תניא אידך הגוזל ומאכיל(ב) בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם ואכלום בין גדולים בין קטנים חייבין קטנים מי מיחייבי לא יהא אלא דאזיק אזוקי א"ר פפא הכי קאמר הניח לפניהם ועדיין לא אכלום בין גדולים בין קטנים חייבין *אמר רבא הניח להם אביהם °פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה מתה אין חייבין באונסיה כסבורים של אביהם היא וטבחוה ואכלוה משלמין *דמי בשר בזול הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבין לשלם איכא דמתני לה ארישא ואיכא דמתני לה אסיפא מאן דמתני לה ארישא כל שכן אסיפא ופליגא דרב פפא מאן דמתני לה אסיפא אבל ארישא לא והיינו דרב פפא דא"ר פפא *היתה פרה גנובה לו וטבחה בשבת חייב שכבר חייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור שאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד ת"ר °והשיב את הגזילה אשר גזל *מה ת"ל אשר גזל יחזיר כעין שגזל כאן אמרו הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם בין גדולים בין קטנים חייבין משום סומכוס אמרו גדולים חייבין קטנים פטורין בר חמוה דרבי ירמיה טרק גלי באפיה דרבי ירמיה אתא לקמיה דרבי אבין אמר שלו הוא תובע א"ל והא מייתינא סהדי דאחזקי ביה בחיי דאבוה א"ל וכי מקבלין עדים שלא

רש"י

לפני יאוש · דשינוי רשות בלא יאוש לא קני וכי אין גזילה קיימת שאכלוה אחרי מות אביהן פטורין דלית ליה דרב חסדא: מאן דמתני לה · להא דרמי בר חמא אברייתא כ"ש אמתניתין דליכא טעמא אחרינא למפטריה אלא הא כל כמה דלא מחסרת לה למתניתין משמע דגזילה קיימת: מאן דמתני לה אמתניתין אבל אברייתא רמי בר חמא · משום טעמא דקרא מתני לה כרבא ל"א איפכא גרסינן מאן דמתני לה אמתני' כ"ש אברייתא דמתניתין איכא לאוקמא בשאכלום אבל ברייתא קתני שיודעין שהן של רבית אלמא דקיימי בעין וקתני פטורים דרשות יורש כרשות לוקח ומאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין רמי בר חמא בשאכלום מתני לה כרבא (ג)ראשון שמעתיו ועיקר: גדולים חייבים · ורמי בר חמא מוקי לה לפני יאוש: קטנים פטורים · דלאו בני דינא נינהו ואע"פ דגזילה קיימת מיהו מחסרא גובינא וסומכוס הוא דפטר קטנים לקמן: ואין אנו יודעין חשבונות · ושמא אבינו חישב לך דמים: משום דאין יודעים פטורים · בתמיה הואיל ויודעים שבגזילה באה לידו דבריו ושמא הוא וברי עדיף: לא יהא אלא דאזיק אזוקי · נכנס לחצר דנגזל והזיקו מי מחייבי קטנים לשלם והא אנן תנן לעיל (דף פז.) והם שחבלו באחרים פטורים והכא כיון דאכלום מאן כפי להו לשלומי: הניח לפניהם · ועדיין לא אכלום אפילו קטנים חייבים כיון דגזילה קיימת ברשותא דמרה הוא ורבנן הוא דפליגי עליה דסומכוס ולא תקשי אברייתא דלעיל דאמר גדולים חייבין קטנים פטורים: אין חייבין באונסיה · דלא קבילו עלייהו נטירותא: בזול · כל זוזא השבינא בארבע דנקי וכן כל היכא דתני בזול בפרק מי שמת (ב"ב דף קמו:) והיינו שני שלישי דמים וכולהו דמים לא נשלמו דאי הוו ידעי דבעו שלומי לא הוו אכלי בשרא והטור יחזירט כמות שהוא: היכא דמתני(ד) להא הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין: ארישא · דקאמר מתה אין חייבין באונסיה ואם הניח להן אביהן קרקעות חייבין לשלם דאשתעבוד נכסים מחיים דאבוהון דקסבר רבא חיוב אונסים משעת שאלה מוטל על השואל ופליגא דרב פפא דאמר לקמן לא רמי חיוב אונסים אשואל עד שעה שתיאנס: ואיכא דמתני לה אסיפא · טבחוה ואכלוה משלמים דמי בשר בזול ואם הניח להן אביהן קרקע משלמין פרעון שלם דהוו איהו במקום אבוהון והואיל וקן אכלוה משלמין: אבל ארישא · דמתה כדרכה לא דלא אמרינן אשתעבוד נכסים דלא רמי חיוב אונסין על השואל עד שעת אונסין והכא כי אתניסא ליתיה לשואל והני לא קבול עלייהו מידי: והיינו דרב פפא דאמר היתה פרה גנובה לו · כלומר גנב פרה מערב שבת וטבח בשבת חייב אף בתשלומין ארבעה וחמשה שהרי נתחייב בקרן קודם שיבא לידי איסור סקילה ואף על גב דקנסא לא אתי עליה עד שבת לא פטרינא ליה מקנסא משום חיוב מיתה דאמר באלו נערות (כתובות דף לד:) קנס חידוש הוא שחידשה תורה הלכך אע"ג דמקטיל משלם: היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור · מן הכל דלא אמרינן משעת שאלה מחייב ליה אקרנא וקמה ברשותיה אפילו למלאך המות אלא בשעת טביחה הוא דגזליה ואיסור שבת וגניבה באין כאחד ונפטר מן הקרן משום דקם ליה בדרבה מיניה וקנסא ליכא דהא אין כפל ולא ארבעה וחמשה אלא בגנב עצמו שגנב מבית בעלים או בשומר חנם הבא לפטור עצמו בטענת גניבה אבל שואל ונושא שכר ושוכר שאין יכולין להפטר בטענת גנב אין בהן כפל כדאמר בכמה דוכתי לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל האמר בב"ק כו': שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה לא גרס ליה ואנן שמעינן כאן ובכתובות וכן פירש לנו רבינו שאם אין גניבה אחר שפטור מן הקרן משום דקם ליה בדרבה מיניה אין טביחה קנס נמי לא משלם ואף על גב דחידוש הוא ואין מיתה פוטרתו הכא דליכא קרן פטור דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וד' וכי מדלית מהכא קרנא הוו להו ג' לגנב וד' לבקר ולא היה לי לב להבין את מושל שטעם זה אין צריך לכאן שהרי אין קנס בשואל הטובח ואפילו אמרינן כרב פפא דעד השתא קם ברשותא דמרה אפילו הכי גזלן נעשה עליה ולא גנב שאין דין גנב אלא בטוען טענת גנב והוא שומר חנם וכי גרס ליה בכתובות גרסינן ליה ובמלתא *דרבא דאמר התם גנב וטבח בשבת פטור שאם אין גניבה כו' דהתם בגנב עצמו קאי וליכא למיפטריה מקנסא אלא משום האי טעמא אבל בדרב פפא ליכא למגרסא לא התם ולא הכא ואיידי דמילתא דרב פפא איתמר התם גבי מלתא דרבא איגרסא נמי אגב שטפא בדרב פפא ותשובות רב האי גאון מסייעא לי: כעין שגזל · כלומר אם גזילה קיימת יחזיר אבל אין גזילה קיימת פטור ובדידיה ליכא לאוקמה אלא בבניו: בר חמוה דרבי ירמיה · קטן הוה: טרק גלי · דלת פתוחה בבית אביו סגר ולא הניח ליכנס לפי שהיה רוצה רבי ירמיה להחזיק בה: דאחזקי בה בחיי דאבוה · והיה טוען שאביו מכרה לו או נתנה לו: שלא

תוספות

אע"פ שאין יודעין שהם של רבית כו' · וא"ת והיכי מדקדק מינה דכרשות לוקח דמי דאפילו לאו כרשות לוקח דמי א"ש דפטורין כיון דמדעת נתן לו ליתנהו גביה בתורת גזילה אלא בתורת הלואה[א] ולכך אין חייבין להחזיר דמלוה על פה אינו גובה מן היורשין וי"ל דאע"ג דמדעת נכנס לו איתנייהו גביה בתורת גזילה דהוי כתיבה בעצות דלא נתן לשם מתנה אלא בתורת רבית ומיקרי גזילה בעיניה כיון שהמעות בעין והיו חייבין לחזיר אי לאו דכרשות לוקח דמי והוי שטי רשות:

ולא פש לך גביה ולא מידי פטורין · מגו שהיו יכולין לומר החזרנו לך א"נ כגון שאין עדי גזילה אלא הודאת הבנים בלבד:

קטנים והא אמר קטנים פטורי' · ל"נ דהא לאו קושיא היא דההיא דלעיל כסומכוס וקך כרבנן כדפירש בקונטרס אלא ה"נ בכל הספרים ואבילת קטן מידי משמע אית ביה לא יהא אלא מזיק ותנן הש"ץ פגיעתן רעה כו' וה"נ ה"מ לנופרך מאבילת גדולים אמאי חייבין כי אכלו לרב חסדא לאחר יאוש ולרמי בר חמא לפני יאוש אע"נ דכי גזילה קיימת חייבין כי אכלו פטורים כדפ"ל אלא פריך טפי להדיא אקטנים וליכא לאוקמי כגון שהניח להן אביהן אחריות נכסים ולהכי א"ש הא דגדולים חייבין לשלם אבל קטנים קשה דנ"מ יש לפטור מטעם דאין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין דהא לא פטורים מהאי טעמא אלא לסומכוס ולא לרבנן:

אבל

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין קצג טוש"ע י"ד סימן קסא סעיף ו:

ח ב ג ד טוש"ע ח"מ סימן שסא סעיף ו:

ט ה ו מיי' פ"א מהל' שאלה ופקדון הלכה ס סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סימן שמא סעיף א ובסעיף ג [רב אלפס כאן ובכ"מ פ"ח דף קלא]:

י ז ח מיי' שם ועיין בכ"מ טוש"ע שם סעיף ד:

יא ט מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' א טוש"ע ח"מ סימן שנא:

יב י מיי' שם הלכה ד:

יג כ ל מיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סימן קי סעיף ו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא מזהר ליה רחמנא (מאן דמתני וכו' מתני לה) תא"מ ונ"ב ס"א מאן דמתני אמתניתין כ"ש אברייתא ומאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין רמי בר חמא כרבא מתני לה: (ב) שם ומאכיל את בניו: (ג) רש"י ד"ה מאן דמתני וכו' כרבא (וראשון שמעתי ועיקר) תא"מ ונ"ב ס"א ראשון שמעתי ואחרון עיקר: (ד) ד"ה היכא דמתני לה נ"ב דאמר:

גליון הש"ס

גמ' פרה שאולה משתמשים בה כל ימי שאלתה. עיין שיטה מקובצת בב"מ דף קט ע"א ד"ה תר"י עד האידנא בשם הרשב"א והר"ן:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה אע"פ וכו' ולכך אין חייבין להחזיר דמלוה על פה · עיין שער המלך פי"ט מהלכות מלוה ולוה הלכה ס' ד"ה עפי"ז ·

מסורת הש"ס

ב"מ סב: לעיל לד: [תוספתא וב"מ פס"ד]

כתובות לד:

[לעיל כ: ר"א אב: יב עמה]

לעיל לד:

לעיל סו. וב"ב]

[וכן יד]

שלא בפני בעל דין ולא והא קתני בין גדולים
בין קטנים חייבין א"ל הרי מחלוקת סומכוס
בצידך אמר איכפל כולי עלמא וקאי
כסומכוס לאפקוען לדידי אדהכי אינגלגל
מילתא אתא ומטא לקמיה דרבי אבהו אמר
ליה שמיע לכו הא דרב יוסף בר חמא א"ר
אושעיא דאמר רב יוסף בר חמא אמר רבי
אושעיא *תינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך
שדה של חבירו ואמר שלי הוא אין אומרים
נמתין עד שיגדיל אלא מוציאין מידו מיד
ולכשיגדיל יביא עדים ונראה מי דמי התם
הוא דמפקינן מיניה דלא קיימא ליה
(א)אחזקה דאבוה אבל היכא דאית ליה חזקה
דאבוה לא אמר רב *אשי א"ר שבתאי
מקבלין עדים שלא בפני בעל דין *תהי בה
ר' יוחנן וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל
דין קיבלה מיניה ר' יוסי בר חנינא כגון שהיה
הוא חולה או עדיו חולים או שהיו עדיו
מבקשין לילך למדינת הים ושלחו לו ולא בא
אמר רב יהודה אמר שמואל מקבלין עדים
שלא בפני בעל דין אמר מר עוקבא לדידי
מיפרשא לי מיניה דשמואל כגון דפתחו ליה
בדיניה ושלחו ליה ולא אתא אבל לא פתחי
ליה בדינא מצי א"ל אנא לב"ד הגדול אזילנא
אי הכי כי פתחו ליה נמי מצי א"ל לב"ד
הגדול אזילנא אמר רבינא כגון דנקט דיסקא
מבית דין הגדול אמר רב מקיימין את השטר
שלא בפני בעל דין ור' יוחנן אמר אין
מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין
א"ל רב ששת לרבי יוסי בר אבהו אסברה
לך טעמיה דרבי יוחנן אמר קרא והועד (שמות כא)
בבעליו ולא ישמרנו אמרה תורה יבא בעל
השור ויעמוד על שורו אמר רבא הלכתא
מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ואפי'
עומד וצווח ואי אמר נקיטו לי זימנא עד
דמייתינא סהדי ומרענא ליה לשטרא
נקטינן ליה אי אתא אתא אי לא אתא נטרינן ליה בה"ב אי לא אתא
כתבינן פתיחא עלויה תשעין יומין תלתין קמאי לא נחתינן לנכסיה
(ג)דאמר קא טרח בזוזי וניזוף מציעאי נמי לא נחתינן ליה לנכסיה דאמר
דלמא לא אשכח למיזף וקא טרח ומזבין בתראי נמי לא נחתינן לנכסיה
דאמר לוקח גופיה קא טרח בזוזי לא אתא כתבינן אדרכתא אניכסיה והני
מילי דאמר אתינא אבל אמר לא אתינא לאלתר כתבינן והני מילי במלוה
אבל בפקדון לאלתר כתבינן וכי כתבינן אמקרקעי אבל אמטלטלי לא
דלמא שמיט ואכיל להו מלוה למטלטלי וכי אתי לוה ומייתי סהדי
ומרע ליה לשטרא לא משכח מידי למיגבה ואי אית ליה מקרקעי למלוה
כתבינן ולא היא אדרכתא אמטלטלי לא כתבינן אף על גב דאית ליה
מקרקעי חיישינן שמא תכסיף וכי כתבינן אדרכתא מודעינן ליה והני
מילי דמיקרב אבל מירחק לא ואי מירחק ואיכא קרובים אי נמי איכא
שיירתא דאזלי ואתו התם משהינן ליה תריסר ירחי שתא עד דאזלא
ואתי שיירתא כי הא דרבינא שהא למר אחא תריסר ירחי שתא עד דאזלא
ואתייא שיירתא מבי חוזאי ולא היא התם איניש אלימא הוה אי הויא
מטא אדרכתא לידיה לא הוה אפשר לאפוקי מיניה אבל הכא לא
נטרינן ליה אלא עד דאזיל שליחא בתלתא בשבתא ואתא בארבעה
בשבתא ולחמשא בשבתא קאי בדיניה אמר רבינא האי שלוחא דרבנן
מהימנינן ליה כבי תרי וה"מ לשמתא אבל לפתיחא כיון דממונא קא מהסר
ליה דקא בעי ליה למיתב ליה זוזי לספרא לא אמר רבינא יהבינן זימנא
אפומא דאיתתא ואפומא דשיבבי ולא אמרן אלא דליתיה במתא
אבל

רש"י

שלא בפני בעל דין · והאי קטן כמאן דליתיה דמי : שתקף בעבדיו · שלקח עבדיו עמו שיסייעוהו [לישנא אחרינא שתקף בעבדיו ואמר שלי הן] : ונראה · אם שלו הוא : התם הוא דירד לתוך שדה חבירו דלית ליה להך תינוק בהך שדה חזקה דאבוה אבל היכא דאית ליה להאי תינוק בבית זה חזקה דאבוה לא מפקינן ליה מיניה ולכשיגדיל יביא רבי ירמיה עדיו וידון עמו : חולים · מסוכנים למות ואם לא עכשיו אימתי : לב"ד הגדול · שבארץ ישראל : כגון דנקט · בעל דין חבירו : דסקא · אגרת מב"ד הגדול ששלחו לב"ד של כאן [לכופו] : מקיימים את השטר · היו עדים החתומים מבקשים לילך למדינת הים מביאן מלוה לב"ד ומעידין על כתב ידן ובית דין כותבין תחתיו במותב תלתא הוינא ואתו פלוני ופלוני ואסהידו אחתימת ידייהו ואשרנוהי וקיימנוהי כדחזי : ואע"פ שעומד · בעל דין וצווח אל תקיימוהו מזויף הוא אין חוששין : פתיחא · שטר שמתא על שאין פורע החוב : אדרכתא · פסק דין לירד המלוה לתוך נכסים של לוה וליטלם בשומא בחובו : שמא תכסיף · קרקעות של מלוה תבור ותפחות מדמיה : מר אחא · זה שמו והיה לו חוב על חבירו ולא היה הלוה בעיר : שני וחמישי בתי דינין קבועים בעיירות תקנת עזרא בפרק מרובה (לעיל דף פב.) : שליח דרבנן · שהלך להזמין איש לדין וחזר ואמר לב"ד אינו רוצה לבא : מהימנינן ליה כבי תרי · דלא משקר בבי דינא : פתיחא · שטר שמתא וכי שרו ליה שמתא לא שרו ליה עד דיהיב זוזא דפתיחא לספרא : יהבינן זמנא · מזמנין בעל דין ליום פלוני לדין על פי אשה · ההולכת אצלו לפי דרכה או ע"פ שכיניו וסמכינן עלייהו דעבדין שליחותייהו אי לא אתי מחזקינן באפקרותא ומשמתינן ליה : אלא דליתיה במתא · שאין אותו פלוני עכשיו בעיר שב"ד בה ואמר לשכניו כשישוב פלוני אמרו לו לבא :
אבל

תוספות

אבל היכא דאית ליה חזקה דאבהתא כו' · משמע דהיינו אפי' היה רבי ירמיה בתוך הבית מדלא מפליג התם בעל השדה מוחזק בשדה הכא רבי ירמיה לא היה מוחזק משמע דלא תלי בהכי מידי אלא במה דאית ליה חזקה מאבות אפילו היה רבי ירמיה מוחזק בבית :

ושלחו לו ולא בא · אור"י דמשמע דבעי שלחו לו ולא בא בהדי שהיו עדיו חולים או שהיו מבקשין לילך למדינת הים מדלא קאמר או שלחו כדקאמר או שהיו עדיו חולים או שהיו כו' ומיהו בסמוך משמע דבעי למימר או ושלחו דקאמר כגון דפתחו ליה בדיניה ושלחו ליה ולא אתא משמע דמשום האי מילתא לחודיה דשלחו לו ולא אתא מקבלין עדים שלא בפני בעל דין ויש לדחות דשאני התם דפתחו ליה בדיניה ודין גדול הוא זה [ויש ספרים שכתוב בהן או שלחו אחריו ולא בא] ול"ע בספרים ישנים ובפי' ר"ח ובספר ישן נמלא כתוב ושלחו לו:

מצי טעין לב"ד הגדול קאזילנא כו' · פירש בה"ג ומלי נתבע לאשתמוטי בהכי והיה נראה לומר דדוקא נתבע יכול לפטור עלמו בכך אבל לא תובע דא"כ כל אדם יאמר לחבירו או תן לי מנה או בא עמי לב"ד הגדול אבל נראה לר"ת דכ"ש תובע דהשתא נתבע שנראה עושה ערמה כדי לפטור עלמו ממה שזה תובעו מצי למימר הכי כ"ש תובע שמתחילה תובע כך ואין נראה כמערים ועוד דאפילו לוה דעבד לוה לאיש מלוה מצי למימר לב"ד הגדול קאזילנא כ"ש מלוה ואע"ג דאמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף לא: ושם) אמר אמימר הלכתא כופין אותו והולך עמו למקום הועד ומסיק דהני מילי מלוה אבל לוה עבד לאיש מלוה ולא מ"ל נלך למקום הועד בית הועד לאו היינו ב"ד הגדול דבית הועד היינו מקום ב"ד קבוע אבל יש ב"ד הגדול ממנו בחכמה והילכתא אפילו לוה מצי למימר לב"ד הגדול קאזילנא אבל לבית הועד לא מצי אמר אלא כופין אותו ודן בעירו :

מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין · פי' בקונט' אם עדיו מבקשין לילך למדינת הים ואין נראה לר"י דא"כ אמאי נקט קיום השטר הא קבלת עדים אמר נמי לעיל דבכה"ג מקבלין שלא בפני בעל דין ונראה לר"י דבכל ענין קאמר דמקיימין דקיום שטר דרבנן ועדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי ואין לריך קיום ומדרבנן הוא דלריך הלכך מקיימינן שלא בפני בעל דין ורבי יוחנן דאמר אין מקיימין סבר דלא פלוג רבנן בין קיום שטרות לקבלת עדות והא דקאמר אסברה לך טעמא דר' יוחנן ה"ק דאפילו בקיום שטרות אית ליה לר' יוחנן יבא בעל השור ויעמוד על שורו ומיהו רב נמי אית ליה בעלמא יבא בעל השור כו' :

עד דאזיל שליח בתלתא בשבתא · דמסתמא בשני דנהו :

דקבעי למיתב זוזא לפתיחא · כשקורעין אותה משלם הוא שכר הסופר :

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין פד טוש"ע ח"מ סימן קי סעיף ס :

טו ב מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ו :

טז ג מיי' פ"ג מהלכות עדות הלכה יא סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף טו טז:

יז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו :

יח ה טוש"ע שם בהג"ה:

יט ו מיי' פ"ו מהלכות סנהדרין הלכה ו ועי' בכ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן יד סעיף א בהג"ה :

כ ז מיי' פ"ג מהלכות עדות הלכה יא סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף ה :

[אולי רב אשי הקדמון הוא או סיומא דתהי בה רבי יוחנן רב אשי אמרה]

כא ח מיי' פכ"ב מהל' מלוה ולוה הלכה ב סמג שם טוש"ע ח"מ סימן לח סעיף ד :

כב ט י מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' ה :

כג כ ל מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ו:

כד מ מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעי' ז:

כה נ ס מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ה:

כו ע פ מיי' פכ"ה מהל' סנהדרין הלכה ה סמג לאוין רח טוש"ע ח"מ סימן ח סעיף ה וסימן יא סעיף א [רב אלפס כאן ובמו"ק פ"ג (דף רפ"ו) והתם והכא גרים אמר רבא]

כז צ מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סימן יא סעיף ד :

כח ק מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעי' ג :

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלא קיימא ליה חזקה כצ"ל ואות א' נמחק : (ב) שם לנכסיה דאימור קא טרח בזוזי וניזוף וכו' לנכסיה אימור דלמא לא אשכח:

גליון הש"ס

גמ' הלכתא מקיימי' · עי' בב"מ דף טו ע"ב ברש"י ד"ה כל מעשה ב"ד ול"ע: תוס' ד"ה ושלחו לו כו' ולא בא בהדי וכו' . עי' לעיל דף לט ע"א תוד"ה ורי"א :

מסורת הש"ס

רש"ל

רש"ל

[פירושו תמלא ברש"י ערכין סו. וברש"י לעיל עי: ד"ה תהי]

תורה אור

אבל איתיה במתא לא דאמרינן אימר לא אמרו ליה דאמרי אשכחינהו שליחא דב"ד ואמר ליה ולא אמרן אלא דלא חליף אבבא דבי דינא אבל חליף אבבא דבי דינא לא אמרי אשכחוה בי דינא ואמרי ליה ולא אמרן אלא דאתי ביומיה אבל לא אתי ביומיה לא אימא אישתלויי אישתלי אמר רבא האי מאן דכתיב עליה פתיחא על דלא אתי לדינא עד דאתי לדינא לא מקרעינן ליה על דלא ציית לדינא עד דציית לא מקרעינן ליה ולא היא כיון דאמר צייתנא קרעינן ליה: אמר רב חסדא קובעים זמן שני וחמישי ושני זמנא וזמנא בתר זמנא ולמחר כתבינן רב אסי איקלע בי רב כהנא חזא ההיא איתתא דאזמנה לדינא בפניא ובצפרא כתיב עלה פתיחא א"ל לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא קובעין זמן שני וחמישי ושני א"ל ה"מ גברא דאניס וליתיה במתא אבל איתתא כיון דאיתה במתא ולא אתיא מורדת היא: אמר רב יהודה לא יהבינא זמנא לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי לא במעלי יומא טבא ולא במעלי שבתא אבל מניסן לבתר יומי ניסן וביומי תשרי לבתר תשרי קבעינן ממעלי שבתא לבתר מעלי שבתא לא קבעינן מאי טעמא בעבידתיה דשבתא טריד אמר רב נחמן לא יהבינן זמנא לא לבני כלה בכלה ולא לבני ריגלא בריגלא כי הוו אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו וכי לדידכו כנופייכו והאידנא דאיכא רמאי חיישינן: אם היה דבר שיש בו אחריות חייב לשלם: מתני ליה רבי לר"ש בריה לא דבר שיש בו אחריות ממש אלא אפילו פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריו חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן בעי מיניה רב כהנא מרב מטה ומיסב עליה שולחן ואוכל עליו מהו אמר לו תן להכם ויהבם עוד: מתני' אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכים של גבאין ואין נוטלין מהם צדקה אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק: גמ' תנא אבל נותן לו דינר ונותן לו את השאר: ומוכסין והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רב חנינא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו איכא דמתני לה אהא לא ילבש אדם כלאים אפי' על גבי עשרה בגדים להבריח בו את המכס מתני' דלא כר"ע דתניא [אסור להבריח את המכס ר"ש אומר משום ר"ע מותר להבריח את המכס] בשלמא לענין כלאים בהא קמיפלגי דמר סבר דבר שאין מתכוון מותר ומר סבר דבר שאין מתכוון אסור אלא להבריח בו את המכס מי שרי והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא א"ר חנינא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו ואיכא דמתני(א) אהא נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהיא של תרומה שהיא של בית מלך אע"פ שאינה של תרומה אע"פ שאינה של מלך ולמוכסין והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא א"ר חנינא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו רב אשי אמר במוכס כנעני דתניא ישראל וכנעני אנס שבאו לדין אם אתה יכול לזכהו בדיני ישראל זכהו ואמור לו כך דינינו בדיני כנענים זכהו ואמור לו כך דינכם ואם לאו באין עליו בעקיפין א) דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר אין באין עליו בעקיפין מפני קידוש השם ור"ע טעמא דאיכא קידוש השם הא ליכא קידוש השם באין וגזל כנעני מי שרי והתניא אמר ר' שמעון דבר זה דרש ר"ע כשבא מזפירין מנין לגזל כנעני שהוא אסור ת"ל אחרי נמכר גאולה תהיה לו

שלא

רש"י

אבל איתיה במתא לא • משמתינן ליה דהנהו איתתא ושיבבי לא עבדי שליחותם: דאמרי שליחא דבי דינא אשכחיה ואמר ליה • אלא מהדרינן ליה עוד שליחות אחרינא בתריה: ולא אמרן אלא דלא חליף אבבא דבי דינא • כי אתי ההוא פלוני לביתיה לית ליה אורחא לבבא דבי דינא אבל חליף אבבא דבי דינא לא סמכינן אשיבבי דאמרי בי דינא אמרי ליה: אישתלי • שכחו שליחותם קודם שבא אותו פלוני לביתו: עד דאתא לבי דינא לא קרעינא ליה • ואע"ג דאמר אתינא אתינא: על דלא ציית לבי דינא • שאמרו [לו] לא תן לו ולא קיים: עד דציית דינא • ויפרע לו: לא מקרעינן ליה • ואע"ג דאמר פרענא: ולא היא כיון דאמר דצייתנא קרענא • לאלתר דדלמא לית ליה זוזי השתא וטרח אבל בהאי לדינא כל כמה דלא אתי אפקרותא הוא: קובעין זמן • ליום שני בשבת ואם לא יבא מזמנין אותו ליום חמישי ואם לא יבא מזמנין אותו ליום שני ועד למחר לא כתבינן פתיחא שכל היום ממתינין שמא יבא: לא יהבינן זימנא ביומי ניסן • אין מזמנין אדם לדין בניסן ובתשרי שהן זמן קציר ובציר: אבל לבתר ניסן • שולחים שיבא ביום פלוני בא"יר לבני כלה בכלה • באין לשמוע הדרשה בכל שבת אין אומרים לו בא ביום שני לדין דממנע ולא אתי לכלה: בריגלא • באין לשמוע הלכות הרגל קודם הרגל ל' יום: כי אתו • תובעין לקמיה דרב נחמן ביום כלה להזמין בעלי דינין לדין: אמר להו וכי לדידכו כנופייכו • לצורך דינכם הקהלתי אתכם: מטה ושלחן מהו • כיון דמידי דקאי בגו בית' הוא ולא מתחזי לעלמא כי פרה וחמור וליכא זילותא דאבוהון או דלמא כיון דנפקי ועיילי אינשי לביתייהו וחזו להו איכא זילותא: ויהבם עוד • כפרה וחמור כן מטה ושלחן: מתני' אין פורטין • להחליף סלעים בפרוטות מיד מוכסים ליטול הפרוטות מתיבתן שנותנין בה מעות המכס וכן מכים של גבאי המכס שגובה כסף גולגולת וארנונא לפי שהן של גזל: מתוך ביתו • של מוכס ממעות שלו: או מן השוק • אם יש לו מעות בשוק שאין לוקח מתיבת המכס: גמ' אבל נותן לו דינר • היה חייב לו פרוטות למוכס מן המכס בשוה חצי דינר ואין לו הפרוטות נותן לו דינר כסף ומקבל הימנו פרוטות בשוה חציו מפני שהוא כמציל מידו: דינא דמלכותא דינא • וזה שקיבל את המכס מן המלך בדבר קצוב כך וכך לשנה אין(ב) גזלן: שאין לו קצבה • אלא נוטל ככל חפצו: מאליו • שלא מאת המלך אפי' יש לו קצבה: כדי להבריח את המכס • ואע"פ שאין כוונתו להנאת לבישה אלא להבריח בו בלבישת כלאים: דינא דמלכותא דינא • ונמצא שגוזל את המוכס ישראל זה שקיבל את המכס מיד המלך נכרי בהיתר: טדרין • קונם כל פירות עלי אם אין תבואה זו של בית המלך: הורגים • רוצחים: חרמים . בעלי תיגרה ומריבה וגוזלי ממון: במוכס שהוא כנעני אנס • ואין להוש אם גוזלו היכא דליכא חילול השם שאין מבין שזה מכזב: באין עליו בעקיפין • בחכמה עד שפוטרין את הישראל: אחרי נמכר • בעבד עברי הנמכר לנכרי בשוק משתעי:

שלא

תוספות

ומר סבר דבר שאין מתכוון מותר • ושרי אפי' ללבוש והא נמי (ג)דתניא נוכרי כסות מוכרין כדרכן ומוקי בבמה מדליקין (שבת דף כט: ושם) כרבי שמעון דשרי דבר שאין מתכוון התם נמי שרי אף ללבוש ולא שיפשיל דוקא על כתיפיו:

אין פורטין לא מתיבת המוכסין • לרבנן דאמרי סתם גזילה לא הוי יאוש בעלים א"ש ומ"מ קתני דנותן דינר ויחזיר לו המותר הואיל ואין ידוע בברור שהם של גזל ור"ש נמי דאמר סתם גזילה הוי יאוש בעלים דהשתא ה"ל יאוש ושינוי רשות מ"מ אין פורטין משום דדבר מגונה הוא דתיבה וכים מיוחדת להכניס שם גזילות שלהם ודרכו כל שעה להניח שם:

נודרין להרגים • בנדרים (דף כח.) מפרש דאמר בשפתיו סתם יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינם של תרומה ומחשב בלבו היום דאין נאסר אלא אותו יום בלבד ואע"ג דדברים שבלב אין דברים משום אונסא שרו ליה הכי מפרש התם וה"ה שיכול לחשוב בלבו שעה אחת או רגע וכן נוהגים כשהאנסים מדירים היהודים הדרים תחתיהם שלא יצאו לדור בעיר אחרת יכולין לידור כתם שלא יצאו ובלבם יחשבו היום ואפי' הוא נפרש בשפתיו שלא יצא ממנו כל ימי חייו יכול להערים ולחשוב בלבו שום תנאי ואם מבטל בשפתיו בלחש כ"ש דהוי ביטול גמור*:

*) שייך אחר ד"ה אין פורטין שלא

כט א (מיי' פ' כה מהל' סנהדרין הל' י) טוש"ע ח"מ סי' יא סעי' ג בהג"ה:
ל ב ג מיי' פכ"ה מהל' סנהדרין הלכה י סמג עשין רח טוש"ע שם ס"ג:
לא ד ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ד:
לב ו ז מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעי' ה:
לג ח ט י מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ה סעי' א ב:
לד כ ל (מיי' שם) טוש"ע שם סעי' ב בהג"ה:
לה מ נ ס מיי' פ"ה מהל' גזילה הל' ט ועיין פ"ח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט ס"ד:
לו ע מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעי' ב וסעי' ז ח ט:
לז פ צ מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:
לח ק מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה יח סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סי' שא סעי' ס:
לט ר מיי' פ"ב מהל' גזילה הלכה יא סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' ו:
מ ש ת א מיי' פ"ג מהל' שבועות הל' א ב ופ"ד מה' נדרים הל"א סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רל"ב סעי' יד:
מא ב מיי' שם ופ"ט מהל' גזילה הל' יא סמג שם ועשין עג טוש"ע שם וטוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' ו:
ונ"ז דוקא להנצל מן המכסים אבל בלא"ה אסור לגנוב דעת הבריות מ"ו כל שהוא אפי' שלא בשעת נדר
מב ג מיי' פ"י מהל' מלכים הל' יב:
מג ד מיי' פ"א מהל' גזילה הלכה ב ופ"א מהל' גניבה ה"א סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שמח סעי' ב וסי' שנט סעי' א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דמתני לה אהא נודרין וכו' של תרומה אע"פ שאינה של תרומה שהיא של בית מלך אע"פ שאינה של מלך: (ב) רש"י ד"ה דינא וכו' אין זה גזלן: (ג) תוספות ד"ה ומר וכו' והא נמי דתנן בפ' בתרא דכלאים מוכרי כסות:

גליון הש"ס

גמ' א"ל תן להכם וכו' • פירובין סה ע"ב: שם אסור להבריח • עיין פסחים דף קיב ע"ב: שם דמ"ס דבר שאין מתכוון מותר. זבחים לא ע"ב תוד"ס בא ריו:

שיטה מקובצת

א) כתב הרב המאירי ז"ל וזה דוקא בכנענים עובדי אלילים אנסים שאינם גדורים בדרכי הדתות כו' (ועי' לעיל דף ל"ח ע"א מה שמובא שם בשיטה מקובצת בזה) אבל באותן הגדורים בדרכי הדתות לא נאמר כן אלא אם באו לפנינו לדין אין מעבירין להם את הדרך כמלא מהם אלא יקוב הדין את ההר:

מסורת הש"ס

[נ"ל אשי]

[מיסן לבתר ניסן ס"ג]

[נ"ל חייבין] [לעיל קיא:] [לקמן קיד:]

גיטין י: מדיה כה: ב"ב נה: נד:

כלאים פ"ט מ"ב

[ע' תוס' זבחים לא: ד"ה בא ר' יוסי]

נדרים כז:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' דתניא אסור להבריח בהם כצ"ל וכ"ה בריי"ף ור"ל בכלאים ובנימוקי יוסף בגירסא בו וכן בדר' עקיבא ויעוי"ש בכ"י דגרים לסדיא בלשון הת"ק הניא אסור ללבוש עשרה בגדים כלאים זה על זה להבריח בו את המכס וכ"כ ברא"ש וכן נלע"ד שהיתה גירסת התוס' בזבחים דף לא ע"ב ד"ה בא ר"י ויעוש"ם ולשון סוגיין בשלמא לענין כלאים וכו' שכי מוכח וע' פני יהושע ודו"ק:

פ) גרסינן במס' שמחות פ"ב שלכם קי' סגונב את המכס ה"ז שופך דמים ולא שופך דמים בלבד אלא כאלו עובד ע"ז ומגלה עריות ומחלל שבתות

תורה אור

שלא ימשכנו ויצא יכול יגלום עליו ת"ל °וחשב עם קונהו °*ידקדק עם קונהו אמר רב יוסף לא קשיא הא בכנעני הא בגר תושב אמר ליה אביי והא תרוייהו גבי הדדי כתיבי *לא לך אלא לגר שנאמר °לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר לגר תושב *משפחת גר זה העובד כוכבים כשהוא אומר או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים אלא אמר רבא לא קשיא כאן בגזילו וכאן [ב]בהפקעת הלוואתו) א"ל אביי עבד עברי הפקעת הלוואתו הוא רבא לטעמיה *דאמר רבא °[ג]עבד עברי גופו קנוי אמר רב ביבי בר גידל אמר ר"ש חסידא *גזל כנעני אסור [ד]אבידתו מותרת) גזילו אסור דאמר רב הונא מנין לגזל הכנעני שהוא אסור שנאמר °ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך בזמן שהן מסורים בידך ולא בזמן שאינם מסורין בידך אבידתו מותרת דאמר רב חמא בר גוריא אמר רב מנין לאבידת הכנעני שהיא מותרת שנאמר °לכל אבדת אחיך לאחיך *אתה מחזיר ואי אתה מחזיר *לכנעני ואימא הני מילי היכא דלא אתי לידיה דלא מחייב לאהדורי בתרה אבל היכא דאתי לידיה אימא ליהדרה *אמר רבינא °ומצאתה דאתאי לידיה משמע: תניא ר' פנחס בן יאיר אומר [ה]במקום שיש חילול השם אפי' אבידתו אסור אמר שמואל טעותו מותרת) כי הא דשמואל זבן מכותי [ג] לקנא דדהבא במר דפרזלא בד' זוזי ואבלע ליה חד זוזא רב כהנא זבן מכותי מאה ועשרים חביתא במאה ואבלע ליה חד זוזא אמר ליה [ו]חזי דעלך קא סמיכנא רבינא זבן דיקלא הוא וכותי לצלחא א"ל לשמעיה קדם ואייתי מעיקרו דכותי מניינא ידע רב אשי הוה קאזיל באורחא חזא שיבשא דגופנא בפרדיסא ותלי בה קיטופי דעינבי אמר ליה לשמעיה °זיל חזי אי דכותי נינהו אייתי אי דישראל נינהו לא אייתי לי שמע ההוא כותי דהוה יתיב בפרדיסא אמר ליה דכותי שרי א"ל כותי שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי גופא אמר שמואל [ח]דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע [ט]דקטלי דיקלי וגשרי גישרי ועברינן עלייהו א"ל אביי ודלמא משום דאייאוש להו מינייהו מרייהו אמר ליה אי לא דינא דמלכותא דינא היכי מייאשי והא לא קא עבדי כדאמר מלכא מלכא אמר זילו וקטלו מכל באגי ואינהו אזלו וקטלו מחד באגא [י]שלוחא דמלכא כמלכא ולא טרח ואינהו אפסיד אנפשייהו דאיבעי להו דאינקוט מכוליה באגי ומשקל דמי אמר רבא [כ]מאן דמשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא וה"מ שותפא [ל]אבל אריסא אריסותיה הוא דקא מפיק ואמר רבא [מ]בר מתא אבר מתא מיעבט [נ]וה"מ *דברלא ארעא וכרגא דהאי שתא אבל שתא דחליף הואיל ואפיים מלכא חליף ואמר רבא הני דדיירי דרי בתוך התחום אסור ליקח מהן מאי טעמא משום דמערבא חיותא דמתא בהדייהו חוץ לתחום מותר ליקח מהם אמר רבינא אם היו בעלים מרדפים אחריהם אפילו חוץ לתחום אסור מכריז רבא ואיתימא רב הונא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא °האי בר ישראל דידע סהדותא לכותי [א] ולא תבעו מיניה ואזל ואסהיד ליה בדיני דכותי על ישראל חבריה משמתינן ליה מאי טעמא דאינהו מפקי ממונא אפומא

שלא ימשכנו ויצא כו' · והני תנאי דפרק המקבל (ב"מ דף קיא: ושם) דסברי דגזל הכנעני מותר מוקמי לה להאי קרא לדרשה אחריתי:

יכול יגלום עליו · פי' בקונטרס יכול יניח (ד)הכנעני לכפול ולהוסיף על הלואתו לתבוע מה שלא נתן ותימה לר"י דאמאי אצטריך קרא להכי דאטו יפסיד ויניח את הכנעני להטעות את עצמו ונראה לר"י דה"פ יכול יגלום עליו שיטעה את הכנעני ויתן לו פחות ממה שנתן לו ת"ל וחשב עם קונהו וכן פי' בערוך בערך גלם אע"ג דטעות כנעני היה מותר אסור להטעותו במקום שהכנעני יודע שגוזל ועושה עצמו כלא ידע:

הכי קאמינא אי דכותי נינהו · נראה לר"י שכן היה דעתו מתחילה כמו שהשיב להכותי ולא כמו שהיה הכותי סובר דא"כ היה סובר דגזל הכותי מותר דאין חילוק בין גניבה לגזילה דבגניבה איכא (ה)חילול השם כשידע לבסוף וכל הנך שמעתא לא איירי אלא בהנהו דאסרי גזל כנעני ולא מייתי תנאי דהמקבל (שם) דשרי:

היכי מייאשי · היה להם לתבוע בדין את כל אדם העוברים עליהם אלא ודאי לכך מתייאשים לפי שבדין אין משלמין להם כלום משום דדינא דמלכותא דינא ובקונטרס פי' היכי מייאשי כלומר מי הוי יאוש והא יאוש כדי הוא ולא קני דאין כאן שינוי רשות שהרי הן מונחים ברשות הרבים ושינוי מעשה נמי ליכא דהשתא נמי הוי גופי דדיקלי מיקרו כדאמר לעיל בהגוזל קמא (דף צו· ושם):

ולא

שלא ימשכנו ויצא · כלומר שלא יוציאוהו בית דין מיד הכותי אלא בגאולה: יגלום · יכול יניח את הכנעני לכפול ולהוסיף ולתבוע מה שלא נתן: גר תושב · אין עובד ע"ז ואוכל נבילות: ולא לך אלא לגר · בקדושין היא (ד' כ.) ובערכין (דף ל:) כמה קשה אבקה של שביעית אדם שנושא ונותן בפירות שביעית סוף מוכר את עצמו שנאמר ונמכר לך לא לך אלא לכנעני כו' ולע"ז עצמה לחטוב עצים ולשאוב מים ואשולאי קאי גאולה תהיה לו אלמא גזל כנעני אסור: בהפקעת הלואתו · שאין גזל ממש שרי (א) כי ליכא חילול השם ולהבריח המכס הוי כהפקעת הלואתו: הפקעת הלואתו הוא· שהלוהו על עבודתו ואפ"הכי אמר ר' עקיבא לא יצא על כרחו: גופו קנוי · כל שש שנים ונמצא שגזלו ממש: טעותו · היה חייב לו לישראל וטעה בחשבון דליכא חילול השם: לקנא דדהבא · מזרק של זהב בחזקת של נחושת: ואיבלע ליה זוזא · ועוד מטעה אחרת שעיכב זוז מדמיו והטעהו בחשבון שלקח ג' במקום ד': ואמר · רב כהנא לכותי חזי דעלך סמיכנא איני מונה אותם כדי להוציא עצמו מן החשד ל"א כותי א"ל לרב כהנא חזי דעלך סמיכנא זו שמעתי: לצלחא · לבקע: מעיקרו · פסקית של צד העיקר קח לגרי שהן עבים: דכותי מניינא ידע · מנין הפסקים מנה אבל לא נתן עיניו כמה דקים יש וכמה גסים יש: שיבשא · זמורות: קטופי · אשכולות: היכי מיאשי · כלומר מי הוי יאוש הא יאוש כדי הוי (א)ואין כאן שנוי רשות שברה"ר הן ושינוי מעשה נמי ליכא דהשתא נמי גובא דדיקלא מקרו: והא לא עבדי שליחותיה כדקאמר מלכא · ואשתכח דלאו דינא דמלכותא הוא ואמאי עברינן עלייהו: ולא טרח · אין עליו לטרוח וליקח מזה אחד ומזה אחד: באגא · בקעה: דמשתכח בבי דרי · היו ארבעה שותפין בגורן והביאו שלשה חלקן בביתן והרביעי' נמצא בגורן: פרע מנתא דמלכא · בשביל כולם ולכשיבאו חביריו אין יכולין לומר שלך היה ולא שלנו ואם גבאי זה ישראל הוא שקנה מן המלך את המס אין כאן משום גזל דדינא דמלכותא דינא ואם כותי הוא מותר לקנות ממנו: אריסותיה מפיק · דאין לו חלק בגופו של קרקע ואין עליו לפרוע חלק על הבית ולענין זבוני לא מזבנינן מיניה דגזל הוא מה שנטלו מן האחרים: בר מתא אבר מתא מיעבט · רשות ביד ישראל גבאי המלך למשכן בן העיר על מס בן עיר חבירו דדינא דמלכותא דינא: והני מילי דבורלא · (ב)אברול ארעא מס קרקע שאכל פירות: וכרגא כסף גולגולת דשתא דא: אבל שתא דחליף חליף · (ג) והוא הגבאי כבר פרע למלך כל קצבה שקיבל עליו שנה שעברה ומעתה המס שלו ולו אין כח למשכן את זה על חבירו: דדיירי דרי · עכו"ם שיש להם בהמות ומזבלין מהן שדות בשכר: אסור ליקח מהן · בהמה שמא נתחברה עם בהמותיהם של ישראל ושל בני ישראל הוא: אפומא

א) לפי שנהגו הכנענים מנהג הפקר בקניני אחרים. וכן מדרו להם במדתם ודנים כדיניהם (ועי' לעיל דף ל"ח ע"א מה שמובא שם בשיטה מקובצת)". ב) לפי שנלמדו הכותים להגיני ז' אומות ולמנהגיהם לכן ושם בדיני ממונות כדין ז' אומות.

[ויקרא כה]
[שם]
[דברים ז]
[שם כב]
[שם]

קדושין כ: ב"מ עא. [ערכין ל:]
[יבמות פד]
קדושין טז.
[ב"מ כו: בכורות יג:]
[גיטין י: ב"ב נה.]

מד א מיי' פ"ז מהל' גניבה הל' א סמג לאוין קנב:
מה ב טוש"ע ח"מ סי' שמח סעי' ג בהג"ה:
מו ג מיי' פ"ב מהל' מירות הל' יח:
מז ד ה מיי' פי"א מהל' גזלה ואבדה הלכה ג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רנט סעי' א:
מח ו ז מיי' שם ופ"ה הל' ד יח סמג שם טוש"ע סימן שמח וש"ע שם סעי' ג בהג"ה:
מט ח ט י מיי' פ"ה שם הלכה יד והל' טו והל' יז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' ב:
נ כ מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעי' ז:
נא ל טור ח"מ שם:
נב מ מיי' שם ופ"ח מהל' הוזל ומזיק הלכה ו סמג שם טוש"ע שם וסי' קסה סעי' ב וסימן שפח סעי' ו:
נג נ מיי' שם ופי' בהגהות מיימוני בשם סמג שם טוש"ע שם סי' קכח סעי' ב בהג"ה:

שיש גם לו כמוך נמוסים ומשפטים לדיקים כדברים שבין אדם לחבירו

נד ס מיי' פ"ו מהל' ת"ת בהלכות קטנות הלכה ס סמג עשין קי טוש"ע ח"מ סי' כח סעי' ג וטוש"ע י"ד סי' שלד סעי' מג:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה היכי מיאשי וכו' דאין כאן וכו' נמי גובי כ"ב ע"ל דף צו ע"א: (ב) ד"ה והני מילי דבורלא ארעא כצ"ל ותיבת אברול נמחק: (ג) ד"ה אבל וכו' חליף הואיל דהגבאי כבר וכו' משנה שעברה: (ד) תוס' ד"ה יכול וכו' יניח את הכנעני: (ה) ד"ה הכי וכו' דבגניבה איכא נמי חילול:

הגהות הגר"א
[א] גמרא (ולא תבעו מיניה) תא"מ:

גליון הש"ס
גמ' ידקדק עם קונהו · עיין פי' המשניות להרמב"ם פי"ב מ"ז דכלים: שם עבד עברי גופו קנוי · עיין יבמות דף מו ע"א וברש"י שם: שם זיל חזי אי דכותי · עיין בב"מ דף מח ע"א תוס' ד"ה נתנה לסיטון:

אפומא דחד ולא אמרן אלא חד "אבל בתרי לא וחד נמי לא אמרן אלא בדיני דמגיסתא אבל בי דוואר ^באינהו נמי(א)חד אמומתא שדו ליה אמר רב אשי כי הוינא בי *רב הונא איבעיא לן אדם חשוב דסהדי עליה כבי תרי מפקי ממונא אפומיה ולא איבעי ליה לאסהודי או דלמא כיון דאדם חשוב הוא לא מצי משתמיט להו ומצי לאסהודי תיקו אמר רב אשי האי בר ישראל דזבין ליה ארעא לעובד כוכבים אמצרא דבר ישראל חבריה משמתינן ליה מאי טעמא אי נימא משום דינא דבר מצרא *והאמר מר ^גזבין מעכו"ם ^דוזבין לעכו"ם ליכא משום דינא דבר מצרא אלא *דאמרי' ליה ארבעית לי אריא אמצראי ^המשמתינן ליה עד דקביל עליה כל אונסא דאתי מחמתיה: **מתני'** ^ונטלו מוכסין את חמורו ונתנו לו חמור אחר נטלו לסטים את כסותו ונתנו לו כסות אחרת הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן: ^זהמציל מן הנהר או מן הגייס או מן הלסטין אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו וכן נחיל של דבורים אם נתייאשו הרי אלו שלו א"ר יוחנן בן ברוקה ^חנאמנת אשה או קטן לומר מכאן יצא נחיל זה ^טומהלך בתוך שדה חבירו להציל את נחילו ואם הזיק משלם מה שהזיק אבל ^ילא יקוץ את סוכו על מנת ליתן את הדמים ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר א' קוצץ ונותן את הדמים: **גמ'** תנא אם נטל מחזיר לבעלים הראשונים קסבר °יאוש כדי לא קני ומעיקרא באיסורא אתא לידיה ואיכא דאמרי ^כאם בא להחזיר יחזיר לבעלים ראשונים מ"ט *יאוש כדי קני מיהו אי אמר אי אפשי בממון שאינו שלי מחזיר לבעלים הראשונים: **הרי אלו** שלו מפני שהבעלים כו': אמר *רב אשי °לא שנו אלא לסטים עובד כוכבים אבל ליסטים ישראל לא סבר למחר נקיטנא ליה בדינא מתקיף לה רב יוסף ^לאדרבה איפכא מסתברא עכו"ם דדייני *בגיתי לא מייאש ישראל כיון דאמרי מימר מייאש אלא אי איתמר אסיפא איתמר המציל מן העכו"ם ומן הלסטים אם נתייאשו הבעלים אין ^מסתמא לא לא שנו אלא עכו"ם משום דדייני בגיתי אבל לסטים ישראל כיון דאמרי מימר מייאש *תנן התם עורות של בעל הבית מחשבה מטמאתן ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן של גזלן אין מחשבה מטמאתן ושל גנב מחשבה מטמאתן ר"ש אומר *חילוף הדברים של גזלן מחשבה מטמאתן של גנב אין מחשבה מטמאתן לפי שלא נתייאשו הבעלים אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל יאוש קני רבה אמר בידוע נמי מחלוקת א"ל אביי לרבה לא תיפלוג עליה דעו"א דתנן במתני' כוותיה לפי שלא נתייאשו הבעלים טעמא דלא נתייאשו הבעלים אבל נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו אמר ליה אנן לפי שאין יאוש לבעלים מתנינן לה תנן נטלו מוכסין חמורו כו' מני אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב בשלמא לעולא דאמר בידוע קני הכא נמי בידוע ודברי הכל אלא לרבה דאמר בידוע נמי מחלוקת הא מני לא רבנן ולא ר"ש בלסטים מזויין ור"ש היא אי הכי היינו גזלן תרי גווני גזלן ת"ש *הגנב והגזלן והאנס הקדשן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותן מעשר מני אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב בשלמא לעולא דאמר בידוע קני הכא נמי בידוע ודברי הכל היא אלא לרבה דאמר בידוע נמי מחלוקת הא מני לא רבנן ולא ר"ש הכא נמי בלסטים מזויין ור' שמעון היא אי הכי היינו גזלן תרי גווני גזלן ואי בעית אימא הא מתניתא רבי היא דתניא רבי אמר גנב כגזלן וקיימא

ולא אמרן אלא חד אבל בתרי לא · וא"ת והא לעיל שרי להפקעת הלואה וא"כ מפסידים אותו הרבה שאם היה רוצה יכול לכפור וי"ל דמכל מקום לא משמתינן ליה כיון שאין משלם על ידם אלא מה שחייב לו: **ליכא** משום דינא דבר מצרא פירשתי בפרק המקבל (ב"מ דף קח:): **עד** דמקבל עילויה כו' · אומר ר"ת דהיינו דוקא כשישראל רוצה ליתן לו כמו שנותן לו העכו"ם אבל אם העכו"ם רוצה ליתן לו יותר °אין להפסיד בשביל כן: **תנא** ואם נטל כו': מפורש לעיל במרובה (דף סו.*): **רבה** אומר בידוע נמי מחלוקת · והא דאמר במרובה (לעיל דף סח.) ואף רבי אלעזר סבר חיוביה לאחר יאוש כו' עד דפריך ודלמא דשמעי' דאייאש האי פירכא לא אתי אליבא דרבה דאיהו לא מפליג מידי בין סתם לידוע: **לפי** שאין יאוש לבעלים מתנינן לה· אין מגיה המשנה אלא כך מפרש שלא נתייאשו הבעלים בלבם אפילו אומרים שנתייאשו: **היינו** גזלן · ואפי' למ"ד א] לסטים מזויין גנב הוא לענין שמשלם כפל אבל מ"מ גזלן הוא דמקרי: **ת"ש** הגנב והגזלן · ומשום דמיטמר מאינשי קרי ליה גנב אע"ג דלא משלם כפל למ"ד (שם) גזלן הוא: דתקנה

אפומא דחד · ונמצא שהפסידו שלא כדין: דמגיסתא · בני כפר שאין יודעין לדון במשפט: בי דוואר · שלטון: חד אמומתא שדו ליה · על פי עד אחד אין מוציאין ממון אבל מחייבין כבעל דין שבועה להכחיש העד כדין תורה לשון אחר דמגוזתא הגסין בחזקה כמו אתו גוזאי וקא מחו ליה (מגילה כח·) סריכים (של בית רבי) העומדין לרדות בחזקה: והאמר מר זבין מעכו"ם כו' · בבבא מציעא בהמקבל: ארבעית · הרבעת: **מתני'** הרי אלו שלו · דמסתמא נתייאשו הבעלים מיד וקננהו הילך ביאוש ושינוי רשות: אם נתייאשו · הבעלים דשמעינן דאייאוש דאמר ווי לחסרון כיס אבל סתמא לא וקשיא לסטים דסיפא אלסטים דרישא ובגמרא פריך ומשני לה חדא בלסטים עכו"ם וחדא בליסטים ישראל דמייאש מסתמא: נחיל · גיור"א: לא יקוץ את הסוכה · נתיישבו דבורים על סוכת חבירו וירא ליטלן אחת אחת שלא יברחו לא יקוץ את הסוכה להוליכן כולן ביחד ואפילו ע"מ ליתן דמים: **גמ'** אם נטל · חמור מן המוכסין: יחזיר לראשונים · ופליגא ברייתא אמתני': יאוש כדי · שנתייאשו הבעלים ביד מוכס לא קנה המוכס ביאוש לבדו בלא נתינת דמים או שינוי מעשה וכי אתא ליד שני באיסור אתא לידיה: אם בא להחזיר · שחסיד הוא: יחזיר לבעלים הראשונים · ולא למוכס: בגיותא °בגאוה ובזרוע: אמרי מימר · לא יתן לו ואין חובטין במקלות לשון אחר דאמרי לנגזל מי ימר כדקאמרת הבא עדים שגנבו ממך: מחשבתו מטמאתן · חישב עליהם בדבר שאין בו חסרון מלאכה כגון(ב) לטובלא ולמטה ירדו לטומאה מיד: ושל עבדן · שאומנותו בכך סתמיה למכירה הלכך אין מחשבתו מחשבה שאם יבאו בני אדם לקנותו ימכרנו להן ונמצא שסופן למנעלין ועדיין לא נגמרה מלאכתן לכך: של גזלן אין מחשבתו מטמאתן · דלאו דיליה הוא דכיון דידע מאן שקליה מיניה לא מייאש: ושל גנב מחשבתו מטמאתן · דאייאוש מרייהו דלא ידעי למאן יתבעו: חילוף הדברים · גזלן כיון דשקליה מיניה בהדיא ולא מצי קאי באפיה מייאש גנב סבר בחישנא ליה ומשכחינא ליה: בסתם · דלא שמעינן דמייאש דבהא פליגי דמר סבר סתם גניבה יאוש בעלים הוא ולא סתם גזילה ומר סבר חילוף הדברים כדפרישית: אבל בידוע · דשמעינן דמייאש: דברי הכל יאוש כדי קני · ואפי' גנב לר"ש וגזלן לרבנן: בידוע נמי מחלוקת · דהוי נמי דשמעינן דמייאש אמרי רבנן בגזלן דלא הוי יאוש דכל שעתא דעתיה למנקטיה בדינא וכן גנב לרבי שמעון: דתנן במתניתין · הך מתניתין דעורות דטהרות דקתני לפי שלא נתייאשו הבעלים: שאין יאוש לבעלים · אין יאושן יאוש: מוכס גזלן לסטים גנב: ומשני בלסטים מזויין · דגזלן הוא: היינו גזלן · והא תנא ליה מוכס: אנס · דקתני נמי גזלן היינו אנס דיהיב זוזי: ורבי שמעון היא · דאמר גזלן קני: וקיימא

נה א ב טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף ד בהג"ה:
נו ג מיי' פי"ב מהל' שכנים הלכה ו סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' קעה סעיף לח:
נז ד (מיי' שם) טוש"ע שם סעיף לט:
נח ה מיי' שם הלכה ז ופ"ו מהל' ת"ת הל' יד סי' ח סמג שם וסי' קח טוש"ע ח"מ שם סעיף מ וטוש"ע י"ד סי' שלד סעיף מג:
[ד"ה אמר]
נט ו מיי' פ"ה מהלכות גזילה ואבידה הל' י סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעיף ה:
ס ז מיי' שם פ"ו הל' ג ועיין בהשגות ובמ"מ ופי"א הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ז וסימן שסח סעיף א:
סא ח מיי' פ"ו שם הל' טו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שע:
סב ט י מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ שם:
סג כ מיי' פ"ט שם הלכה י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שסט סעיף ה:
סד ל מ מיי' שם פ"ו הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שסח:

הגהות הב"ח
(א) גמ' אינהו נמי אחד מומתא שדי: (ב) רש"י ד"ה מחשבתו וכו' לטובלא. ר"ב ע"ל בדף סו ע"ב:

[מפירש"י ב"מ ל: ד"ה דיני דמגיזתא נראה דגרס הכא בגזתיא ע"ש ופירש"י דהכא וצ"ע קצת יעי' הערוך בערך גת ב' דדיני בגיתי פי' בכח בגיאות בלי טענה]

גליון הש"ס
גמ' קסבר יאוש כדי לא קני. תמוה לי בסוגיא דלעיל דף סו ע"ב דקשה אביי לר"י מעורות של בעה"ב וכו' הא ממתניתין דהכא מוכח כר"י דעכ"פ יאוש יחוד לא קני: שם ל"ש אלא לסטים עכו"ם. עיין עירובין דף סב ע"א תוד"ה בן נח: רש"י ד"ה הרי אלו שלו וכו' ושינוי רשות. ק"ל דא"כ האיך אמרי' בגמ' קסבר יאוש כדי, ל"ק הא הוי יאוש ושינוי רשות אלא ע"כ דלא מקרי שינוי רשות כמ"ש תוס' לעיל דף סו ולפי דנסברא א דתוספ' פליגי מתני' וברייתא מתני' כ"ל דמקרי שינוי רשות א"כ איך אמרי' א"ד אם בא וכו' מ"ט יאוש כדי קני הא י"ל דס"ל כמתני' דמקרי ש"ר וצ"ע: שם ד"ה ... עוסר ז"ס ... לסופר:

גיותא בגאוה. ברש"י כב"מ דף ל ע"ב הביא סגי' כאן גזתיא ובערוך ערך מגסתא סגי' כדיני דמגוסתא ופי' דדנין בגסות: תוס' ד"ה עד וכו' אין להפסיד בשביל כן. עיין ב"ב דף עט ע"ש ...

וקיימא לן כגזלן לר"ש: גופא רבי אומר אומר אני גנב כגזלן איבעיא להו כגזלן דרבנן קאמר ולא קני או דלמא כגזלן דר"ש קאמר וקני ת"ש נטלו מוכסין חמורו וכו' מני אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב אי אמרת בשלמא רבי כגזלן דר"ש קאמר וקני הא מני רבי היא משום הכי קני אלא אי אמרת כגזלן דרבנן קאמר ולא קני הא מני לא רבי ולא ר"ש ולא רבנן הב"ע בלסטים מזויין ור"ש היא אי הכי היינו גזלן תרי גווני גזלן ת"ש הגנב והגזלן והאנס הקדשן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותן מעשר מני אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב אי אמרת בשלמא (א) גנב כגזלן דר"ש קאמר משום הכי קני אלא אי אמרת גנב כגזלן דרבנן הא מני בלסטים מזויין ור"ש היא אי הכי היינו גזלן תרי גווני גזלן א"ל רב אשי לרבה ת"ש *דמתני רבי לרבי שמעון בריה לא דבר שיש בו אחריות ממש אלא אפילו פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריו חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן טעמא מפני כבוד אביהן הא לאו כבוד אביהן לא ש"מ רבי גזלן דר"ש קאמר ש"מ: וכן נחיל של דבורים: מאי וכן הכי קאמר אפילו נחיל של דבורים *דקנין דרבנן הוא סד"א האי כיון דרבנן בעלמא הוא דקני ליה אפילו סתמא נמי מייאש קמ"ל אם נתייאשו הבעלים אין אי לא לא: א"ר יוחנן בן ברוקה נאמנת אשה וקטן כו': אשה וקטן בני עדות נינהו אמר רב יהודה אמר שמואל הכא במאי עסקינן [ב]כגון שהיו בעלים מרדפין אחריהם ואשה וקטן *מסיחין לפי תומם ואומר מכאן יצא נחיל זה אמר רב אשי אין מסיח לפי תומו כשר [ג]אלא לעדות אשה בלבד א"ל רבינא לרב אשי ולא והרי נחיל של דבורים מסיח לפי תומו הוא שאני נחיל של דבורים דקנין דרבנן הוא ודאורייתא לא *והאמר רב יהודה אמר שמואל [ד]מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואומר זכורני כשאני תינוק ומורכבני על כתיפו של אבא והוציאוני מבית הספר והפשיטוני את כתנתי והטבילוני לאכול בתרומה לערב ורבי תנינא מסיים בה הכי וחבירי בדילין ממני והיו קורין אותי יוחנן אוכל חלות והעלהו רבי לכהונה על פיו [ה]בתרומה דרבנן ואכתי דאורייתא לא והא *כי אתא רב דימי אמר רב חנא קרטיגנא ואמרי לה רב אחא קרטיגנא משתעי מעשה בא לפני ריב"ל ואמרי לה מעשה בא לפני רבי בתינוק אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי נשבינו לבין העכו"ם יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקוט עצים דעתי על אמי [ו]והשיאה רבי על פיו לכהונה *בשבויה הקילו: אבל לא יקוץ את סוכו [וכו']: *תניא ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא יורד לתוך שדה של חבירו וקוצץ סוכו של חבירו להציל את נחילו ונוטל דמי סוכו מתוך נחילו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא שופך יינו ומציל את דובשנו של חבירו ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא מפרק את עציו וטוען פשתנו של חבירו ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ: **מתני'** [ז]המכיר כליו וספריו ביד אחר ויצא לו שם גניבה בעיר ישבע לו לוקח כמה נתן ויטול ואם לאו לאו כל המנו שאני אומר מכרן לאחר ולקחן זה הימנו: **גמ'** וכי יצא לו שם גניבה בעיר מאי הוי ליחוש דילמא זבנינהו והוא ניהו קא מפיק עמ: א"ר יהודה אמר רב [ח]כגון שבאו בני אדם בתוך ביתו ועמד והפגין בלילה ואמר נגנבו כליי כ"ש עילא מצא רב כהנא מסיים בה משמיה דרב [ט]כגון שהיתה מחתרת חתורה בתוך ביתו ובני אדם שלנו בתוך ביתו יצאו ואנבורקראות של כלים על כתפיהם [א] והכל אומרים נגנבו כליו של פלוני ודלמא כלים הוו ספרים לא הוו א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כגון דקאמרי נמי ספרים וליחוש דלמא זוטרי וקא טעין רברבי א"ר יוסי בר חנינא דקאמרי ספר פלוני ופלוני ודלמא הוו עתיקי וקא טעין חדתי *אמר רב [י]כגון דאמרי הללו כליו של פלוני הללו ספריו של פלוני ומי אמר רב הכי והאמר רב *בא במחתרת ונטל כלים ויצא פטור מ"ט בדמי קננהו ה"מ דקננהו בבא במחתרת דמעיקרא מסר נפשיה לקטלא אבל הני כיון דלא מסרו נפשייהו לקטלא לא אמר רבא [כ]לא שנו אלא בעל הבית העשוי למכור כליו אבל בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו לא

דתקנה בעלמא תקנו ליה · משום דרכי שלום כמו יוני שובך ותימה דאמאי לא קני להו מדאורייתא בהגבהת הכוורת: **המכיר** כליו וספריו ביד אחר כו' · לפני יאוש איירי כדפירש הקונטרס דאי לאחר יאוש דאיכא יאוש ושינוי רשות לא היה מתחייב להחזיר ונראה דבספרים הוי לעולם לפני יאוש שאין רגילות להתייאש מספרים ולא מיבעיא מגנבים עובדי כוכבים דלא מייאש אפי' מכלים כיון דדייני בגיותא כדאמר לעיל אלא אפי' בגנב ישראל אין רגילות להתייאש מספרים דסוף יבאו ליד ישראל דאין גנבים מוכרין אותן רק לישראל ולסוף חוזרין לבעלים ובכלים נמי איירי לפני יאוש ואפילו לרבנן נמי דאמרי סתם גניבה יאוש בעלים הוא איירי כגון שהבעלים רודפין אחריו וידוע שלא נתייאשו מהן מעולם. מ"מ נוטל מה שנתן מפני תקנת השוק כדאמר בגמרא וא"ת בלא תקנה יטול מה שנתן דמאי אמר להציל נתכוונתי ולהשיב אבידה וי"ל דמיירי שהיה יכול לתבוע מבני אדם שלנו בתוך ביתו אפילו לא היה זה קונה אותם ועי"ל דלא שייך למימר הכי כלל שהרי הלוקח טוען שקנה מאדם אחר נאמן ולא מאותם שלנו בתוך ביתו כדקתני סיפא שאני אומר מכרן לאחר ולקחן זה ממנו והא דלא קאמר שאני אומר שהוא מכרן לו משום שאין הלוקח טוען שזה מכרן ומה שמקש' אמאי נאמן לומר לקוחין הן בידי והלא ספרים עשויין להשאיל להשכיר מפורש בסוף המקבל (ב"מ דף קטז: ושם*):

דקאמרי הללו כליו של פלוני · כלומר כשילא הקול אומרים אלו כליו וספריו של פלוני שבני אדם הללו טשאין והן מכירין שהם חדשים:

אמר

וקיימא לן · לקמן דהא גנב כגזלן דקאמר רבי כגזלן דר"ש קאמר דקני ולא כגזלן דרבנן דלא קני: הא לאו מפני כבוד אביהם לא · אלמא גזלן לרבי קני כר"ש וקאמר גנב כגזלן אלמא תרוייהו קני: מאי וכן · (ב) פשיטא דקני ביאוש דמ"ש נחיל מכסות: קנין דרבנן הוא · דאין כאן גזל אלא מפני דרכי שלום דהא דהפקר נינהו ותניא (חולין דף קמא:) יוני שובך ויוני עלייה אין בהן משום גזל אלא מפני דרכי שלום: מרדפין אחריהם · קודם דיבור הקטן דרגלים לדבר דשלו הם: לעדות אשה · שמע מן התינוקות שהיו אומרים הרי אנו הולכין לספוד ולקבור איש פלוני' בפ' בתרא דיבמות (דף קכא:): והטבילוני · לפי שדרכו של תינוק לטפח בשרצים ובטומאות: בדילין ממני · מפני תרומתי: בתרומה דרבנן · בזמן הזה דרבי לאחר חורבן היה ואיכא מ"ד לא קידשה לעתיד לבא: והשיאה רבי לכהונה · ואע"ג דאיסורא דאורייתא היא משום זונה: בשבויה הקילו · דספיקא בעלמא היא: שיהא שופך יינו · במתני' הוא זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש: וטוען פשתנו · אם מת חמור חבירו הטעון פשתן בדרך וחמורו של זה טעון עצים:

מתני' שם גניבה · שילא קול שנגנבו כליו: נשבע לוקח כמה נתן ויטול · ויחזיר לו כליו ולפני יאוש קמיירי: **גמ'** הפגין · צעק: עילא מלא · פירכא היא כלומר עילא מלא כשמכר כליו ונתחרט וידע שמכרן לוקח לאחר עמד והפגין וצעק בלילה להאמין דבריו כשיערער: אנברקראות · חבילות: בדמי קננהו · דהבא במחתרת בר מיתה הוא כדכתיב אם במחתרת ימצא הגנב וגו' וכיון דאי הוה בידיה פטור כי מכרן לאחר אמאי מהדר להו לוקח:

לא

עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פ"ו מהלכות גזילה הל' יד טוח"מ סי' שע:

סו ב מיי' שם הל' טו:

סז ג מיי' פי"ב מהלכות גירושין הל' טז והל' יז ופי"ג שם הלכה כט סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יז סעיף ג:

סח ד מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הל' יד סמג לאוין קטז טוש"ע אה"ע סי' ג סעיף א:

סט ה מיי' שם הל' א:

ע ו מיי' שם פי"ח הל' יח סמג שם טוש"ע אה"ע סי' ז סעיף א:

עא ז ח ט י כ מיי' פ"ו מהלכות גניבה הל' י והלכה יא ועיין בהשגות ובמ"מ ובכ"מ סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנז סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) גמרא אי אמרת בשלמא גזלן דר' שמעון קאמר משום הכי קני אלא אי אמרת גזלן דרבנן קאמר מני כצ"ל ותיבת גנב נמחק ב' פעמים: (ב) רש"י ד"ה מאי וכן. נ"ב עיין פרשב"ם ב"ב דף נג ע"ב:

[ר"ס ושם]

הגהות הגר"א

[א] גמ' והכל (רשום עליו אות א') אומרים כו' כגון (רשום עליו אות ב') דאמרי הללו כו' נ"ב למסקנא (רשום על תיבת למסקנא אות א"ב) כגון דאמרי הללו כו' א"נ גב"א מכאן עד שם ופי' מב"ס:

[לעיל קיג. קיג.]

[יבמות קכא: גיטין יט: כתובות כח:]

כתובות כ.

שם כג

[כתובות כג וכ"ג] לעיל סא:

גי' הרי"ף א"ר אבהו [סנהדרין עב.]

לא צריך לאהדורי עליה כולי האי ודלמא איצטריך ליה זוזי וזבין אמר רב אשי הרי יצא לו שם גניבה בעיר : איתמר גנב ומכר ואח"כ הוכר הגנב רב משמיה דרבי חייא אמר הדין עם הראשון ר' יוחנן משמיה דרבי ינאי אמר הדין עם השני אמר רב יוסף (א) לא פליגי כאן לפני יאוש הדין עם השני כאן לאחר יאוש הדין עם הראשון *ותרוייהו אית להו דרב חסדא א"ל אביי ולא פליגי הא מתנות כהונה כלפני יאוש דמי ופליגי דתנן **אמר לו מכור לי מעיה של פרה והיו בהן מתנות נותנן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים לקח הימנו במשקל (ב) נותנו לכהן ומנכה לו מן הדמים *ואמר רב לא שנו אלא ששקל לעצמו אבל שקל לו הטבח הדין עם הטבח אימא אף דין עם הטבח מהו דתימא (ג) אין מתנות כהונה נגזלות קמ"ל ולאביי דאמר פליגי במאי פליגי בדרב חסדא רב זביד אמר כגון שנתייאשו הבעלים ביד לוקח ולא נתייאשו ביד גנב ובהא פליגי מר סבר יאוש ואח"כ שינוי רשות קני שינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני ומ"ס לא שנא רב פפא אמר בגלימא דכ"ע לא פליגי דהדר למריה והכא בעשו בו תקנת השוק קמיפלגי רב משמיה דר' חייא אמר הדין עם הראשון דינא דלוקח דלישקול זוזי מגנב ולא עשו בו תקנת השוק ור' יוחנן משום דר' ינאי אמר הדין עם השני דינא דלוקח דלישקול מבעל הבית ועשו בו תקנת השוק וסבר רב לא עשו בו תקנת השוק והא רב הונא תלמידיה דרב הוה ותנן בישא גנב גלימא וזבנה אתא לקמיה דרב הונא א"ל להחוא גברא זיל שרי עביטך שאני חנן בישא כיון דליכא לאישתלומי מיניה כלא הוכר (ד) דמי אמר רבא אם גנב מפורסם הוא לא עשו בו תקנת השוק והא חנן בישא דמפורסם הוה ועשו בו תקנת השוק נהי דמפורסם לבישותא לגניבותא לא מפורסם איתמר גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו לא עשו בו תקנת השוק דאמרי לא אדעתא דהנהו יהיבת ליה מידי משכנתא שוי מאתן במאה עשו בו תקנת השוק שוה בשוה אמימר אמר לא עשו בו תקנת השוק מר זוטרא אמר עשו בו תקנת השוק (והלכתא עשו בו תקנת השוק) זבינא שוה בשוה עשו בו תקנת השוק שוה מאה במאתן רב ששת אמר לא עשו בו תקנת השוק רבא אמר עשו בו תקנת השוק והלכתא ככולהו עשו בו תקנת השוק לבר מגנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו : אבימי בר נאזי חמוה דרבינא הוה מסיק בההוא גברא ארבעה זוזי גנב גלימא אתיא ניהליה אוזפיה ארבעה זוזי אחריני לסוף הוכר הגנב אתא לקמיה דרבינא אמר קמאי גנב ופרע בחובו ולא בעי למיתב ליה ולא מידי הנך ארבעה זוזי אחריני שקול זוזך והדר גלימי מתקיף לה רב כהן ודלמא גלימא בהני זוזי קמאי יהבה ניהליה גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו וארבעה זוזי בתראי הימוני הימניה כי היכי דהימניה מעיקרא איגלגל מילתא מטא לקמיה דרבי אבהו אמר הלכתא כרב כהן נרשאה גנב ספרא זבניה לפפונאה בתמנן זוזי אזל פפונאה זבניה לבר מחוזאה במאה ועשרין זוזי לסוף הוכר הגנב אמר אביי ליזיל מרי דספרא ויהב ליה לבר מחוזא תמנן זוזי ושקיל ספריה ואזיל בר מחוזאה ושקיל ארבעין מפפונאה מתקיף לה רבא השתא לוקח מגנב עשו בו תקנת השוק לוקח מלוקח מיבעיא אלא אמר רבא ליזיל מריה דספרא ויהיב ליה לבר מחוזאה מאה ועשרין זוזי ושקיל ספריה וליזיל מרי דספרא ולישקול ארבעין מפפונאה ותמנן מנרשאה: **מתני'** *זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכו אין

לא צריך לאהדורי כולי האי · [א] דנימא ספר פלוני ופלוני : הדין עם הראשון · דינו של בע"ה ותביעתו על הגנב היא ואין הלוקח בעל דינו ואם בא לגבותו הימנו יתן דמים ואע"ג שהוכר הגנב לא אמרינן יחזיר לוקח הכלים בחנם ויפרע מן הגנב : הדין עם השני · דינו של בעל הבית עם הלוקח הוא ויוציא הימנו כליו בחנם : לפני יאוש · לקחו מן הגנב לפני יאוש : דרב חסדא · גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה כו' בריש פירקין והאי נמי אע"ג דיהיב דמי לגנב לגבי האי מיהא גזלן הוא ומיהו היכא דלא הוכר הגנב עבוד ליה רבנן תקנת השוק ליטול מה שנתן אבל היכא דהוכר הגנב עליו להחזיר אחריו : כלפני יאוש דמי · דכהן לא מייאש מינייהו : ופליגי · כלומר ואמר רב הדין עם הראשון: מתנות · קיבה : נותן הלוקח · קיבה לכהן דמההיא מתנות לא זבין ליה : לא שנו · לקח הימנו במשקל נותן לכהן דמשמע דהלוקח ע"כ נותן לכהן והוא יתבע דמים מן המוכר : אלא ששקל · הוא לעצמו : הדין עם הטבח · דינו של כהן וערעורו על הטבח הוא רב לטעמיה דאמר הדין עם הראשון דטבח כגנב ראשון ולוקח הוי שני וקאמר הדין עם הטבח אלמא רב לית ליה דרב חסדא : אינן נגזלות · דאלימא קנייה דידהו דמכח גבוה קאתו ליה וכל היכא דאיתנהו אימא דכהן נינהו ואפילו שקל לו הטבח יגבה הכהן נמי מן הלוקח קמ"ל : פליגי בלפני יאוש ובדרב חסדא · דרב לית ליה דרב חסדא : רב זביד אמר · היכא דלא אייאוש בעלים דכ"ע אית להו דרב חסדא והדין עם השני והכא כגון שנתייאשו כו' : לא שנא · דקני לגמרי ואפילו בדמי לא מהדר לו : רב פפא אמר · לעולם בדלפני יאוש פליגי ותרוייהו אית להו דרב חסדא ובגלימא דגניבה כ"ע לא פליגי דהדרא למרה מיד בחנם ואין הלוקח יכול לעכבה על מעותיו וכדרב חסדא והדין עם הראשון דאמר רב לא בדין הבעל הבית קאמר אלא בדינו של לוקח קאמר (ה) : תקנת השוק · על שקנאו לוקח בשוק בפרהסיא ולא הבין בו שגנב עשו לו תקנה שישלם לו בעל הבית מעותיו : ורבי יוחנן סבר עשו תקנה · ונהי דאית לן דרב חסדא ולא מצי לוקח למימר לבעל הבית לאו בעל דברים דידי את מיהו לאחר שישלם הגניבה יתבע מעותיו מבעל הבית ואי קשיא · מ"מ דנו שקיל מה לי משום תקנה מה לי משום טענת לאו בעל דברים דידי את נפקא מינה היכא דגזל ובא אחר ואכל בלא דמים דאמרינן כדרב חסדא ואם השני נוח לו מן הראשון גובה הימנו : שרי עביטך · התר משכונך כלומר פדה משכונך שבידו : חוב · מלוה : הקף · לחנוני : לאו אדעתא · דהאי גניבה יהבתה ליה זוזי דמקמי הכא אוזפת ליה : משכנתא שוה בשוה · אין דרך לעשות כן להלוות על המשכון כל שויו הלכך לאו אדעתא דהאי משכנתא אוזפיה אלא הימוני הימניה : רב ששת אמר לא עשו · ואפילו ליטול מאה דכי היכי דמאה יתירין מתנה היא מאה דשויה נמי מתנה הוו : ורבא אמר עשו תקנה · אפילו ליטול מאתים דאורחיה למזבן בדמים יקרים: בר מגנב ופרע בחובו ובהיקיפו · דלא יהיב זוזי אהאי חפץ : הלכתא כרב כהן · דכיון דהימניה מעיקרא הפסדא נמי הימניה: נרשאה ופפונאה ובני מחוזאה · על שם מקומן נקראו: מתני'

אמר ליה אביי הרי מתנות כהונה כלפני יאוש דמי ופליגי · דמשמע ליה לאביי דהדין עם הטבח דוקא וה"ג הדין עם הראשון מכאן קשה על פי' הקונטרס דפרק הזרוע (חולין דף קלד·) ואין להאריך בזה :

והלכתא כולהו עשו בו תקנת השוק · נ"ל דלא קאי אלא אהני דפליגי בהו אמוראי(ו) אמימר ומר זוטרא [רבא ורב ששת] דאתו לפסוק כמ"ד עשו בו תקנת השוק אבל אמילתא דרבא דגנב מפורסם דלא פליג עליה שום אמורא לא קאי : הרי

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פ"ט מהל' בכורים הלכה מו סמג עשין קמב טוש"ע י"ד סי' סא סעיף לג :

עג ב ג מיי' פ"ט מהל' גניבה הל' ג ועיין במ"מ ובכ"מ סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנ סעיף ג :

עד ד מיי' שם הל' ג ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ג :

עה ה מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמ"מ :

עו ו מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ח :

עז ז מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ט :

עח ח מיי' שם הל' ט ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף י :

עט ט מיי' פי"ב מהל' גזילה ואבידה הל' ס סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסד סעיף ה :

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא פליגי . (ב) שם במשקל נותן לכהן : (ג) שם מהו דתימא מתנות כהונה אינן נגזלות : (ד) שם כלא הוכר הגנב דמי : (ה) רש"י ד"ה רב פפא וכו' קאמר הס"ד ואח"כ מ"ה ולא עשו בו תקנת השוק וכו' שגנב לא עשו לו : (ו) תוס' ד"ה והלכתא וכו' אמוראי (אמימר וכו' השוק) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה :

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה לא כו' דנימא כו' · נ"ב אבל הרמב"ם כתב דא"צ לכל (ועכנסג"א סי' שנ"ג ס"ק כ') :

גליון הש"ס

גמ' והא רב הונא תלמידיה דרב . עיין שבת קכח ע"א ביצה דף מ ע"א סנהדרין דף ו ע"ב

עין משפט
נר מצוה

פ א מיי' פי"ב מהל' גזילה ואבידה הל' ס סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסד סעיף ס :

פא ב ג מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ג :

פב ד מיי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה יז :

פג ה מיי' פי"ב מהל' גזילה ואבידה הל' ס ועיין במ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסד סעיף ס :

פד ו ז מיי' פ"ד מהלכות מעשר שני הל' יב :

פה ח מיי' פי"א מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה טו סמג עשין עט טוי"ד סי' קטז :

פו ט מיי' שם הל' יד :

פז י מיי' פ"ה מהלכות תרומות הלכה ח :

א] אין לו אלא שכרו [א]ואם אמר אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו [ב]שטף נהר חמורו וחמור חבירו שלו יפה מנה ושל חבירו מאתים והניח זה את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו [ג]ואם אמר לו אני אציל את שלך ואתה נותן לי את שלי חייב ליתן לו: **גמ'** ואמאי לימא ליה מהפקירא קא זכינא מי לא תניא [ד]הרי שהיה טעון כדי יין וכדי שמן וראה שהן משתברות לא יאמר הרי זה תרומה ומעשר על פירות שיש לי בתוך ביתי ואם אמר לא אמר כלום כדא"ר ירמיה כשעקל בית הבד כרוך עליה ה"נ [ה]כשעקל בית הבד כרוך עליה ואם אמר לא אמר כלום והתניא [ו]מי שבא בדרך ומעות בידו ואנס כנגדו לא יאמר הרי פירות שיש לי בתוך ביתי מחוללים על מעות הללו ואם אמר דבריו קיימין הכא במאי עסקינן בשיכול להציל אי בשיכול להציל לכתחלה אמאי לא יאמר [ז]בשיכול להציל על ידי הדחק (א) וכל היכא דאיכא הפסידא לכתחלה לא יאמר והתניא הרי שהיו לו עשר חביות של טבל טמא וראה אחת מהן שנשברה או שנתגלתה אומר הרי היא תרומת מעשר על תשע חברותיה ובשמן לא יעשה כן מפני הפסד כהן א"ר ירמיה כשעקל בית הבד כרוך עליה בשלמא שנשברה חזיא אלא נתגלתה למאי חזיא וכ"ת חזיא לזילוף והתניא *[ח]מים שנתגלו הרי זה לא ישפכם ברשות הרבים ולא יגבל בהן את הטיט ולא ירביץ בהן את הבית ולא ישקה מהם את בהמתו ולא בהמת חבירו דעבר לה במסננת כר' נחמיה דתניא *[ט]מסננת יש בה משום גילוי אמר רבי נחמיה אימתי בזמן שהתחתונה מגולה אבל בזמן שהתחתונה מכוסה אף על פי שהעליונה מגולה אין בה משום גילוי לפי שארס של נחש דומה לספוג וצף ועומד במקומו לאו איתמר עלה א"ר סימון אריב"ל לא שנו אלא שלא טרקו אבל טרקו אסור התם נמי אפשר דמנח מידי אפומא דחביתא *דשפי ליה ורבי נחמיה (מטמא אטמא) מי תרמינן והתניא תורמין מן הטמא על הטמא ומן הטהור על הטהור ומן הטהור על הטמא אבל לא מן הטמא על הטהור ר' נחמיה אומר אף מן הטמא על הטמא לא התירו לתרום אלא בשל דמאי הכא נמי בשל דמאי אמר מר ובשמן לא יעשה כן מפני הפסד כהן *מאי שנא שמן דראוי להדליק יין נמי ראוי לזילוף וכי תימא זילוף לאו מילתא היא והאמר שמואל משום רבי חייא שותין מלוג בסלע ומזלפין מלוג בשתים הכא במאי עסקינן בחדש והא ראוי לישנו *אתי ביה לידי תקלה שמן נמי אתי ביה לידי תקלה דמנח בכלי מאוס יין נמי מנח ליה בכלי מאוס השתא לזילוף קא בעי ליה בכלי מאוס קא מנח ליה ותקלה עצמה תנאי היא דתניא חבית של יין של תרומה שנטמאת בית שמאי אומרים תשפך

הרי שהיה טעון כדי יין וכדי שמן לא יאמר הרי הן כו' · וא"ת אפי' אין משתבר נמי לא יאמר דאסור לתרום אלא מן המוקף וי"ל דנקט משתברות משום דבעי למיתני סיפא ואם אמר לא אמר כלום ה"נ בשבתות וימים טובים איירי שמותר לתרום שלא מן המוקף כדאמר בהאשה רבה (יבמות דף פג:) :

וכל היכא דאיכא פסידא לכתחלה לא · ל"ג ליה כדפי' הקונט' דהא בברייתא דמייתי נמי אסור לכתחלה היכא דאיכא הפסד כהן דקתני ובשמן לא יעשה וא"כ לעיל נמי דאיכא הפסד כהן שפיר אסור לכתחלה אלא אמאי דקאמר לעיל דאפי' דיעבד לא אמר כלום פריך :

אלא נתגלתה למאי חזיא · אבל משמן לא פריך דקתני בשמן לא יעשה אבל התרומה חלה וכי נתגלתה למאי חזיא דאיכא למימר דחזיא להדלקה ומ"מ איכא הפסד כהן כיון שאין יכול להדליק בו כי נתגלתה אלא בטורח כי צריך שלא יגע בשמן כלל ולא בכלי במקום שיש שמן: **ולא** ישקה מהן לבהמה · פי' בקונטרס שמא ישחטנה ואיכא סכנת נפשות·ואין נראה דאפי' לבהמה טמאה לא ישקה משום בל תשחית כדמשמע בפרק ב' דע"ז (דף ל: ושם) דמוקי התם הא דתניא שמותר להשקות לבהמתו בשוגרא שאין קשה לה ופריך א"ה דחבירו נמי ומשני כחיש דידיה נמי כחש הדר בריא מדפריך דידיה נמי כחיש משמע דאסור משום בל תשחית ועוד מדלא מוקי לה בכל בהמה טמאה שאין לחוש שמא ישחטנה משמע דבשאר בהמות טמאות דקשה לה אסור משום בל תשחית ומיהו י"ל דבשאר בהמות טמאות לא בעי לאוקומי משום דאטו בשופטני עסקינן שמשקין לבהמה דבר שמתה על ידן: **אימתי** בזמן שהתחתונה מגולה · וא"ת א"כ פשיטא דיש בהן משום גילוי דהוי כשאר מגולין וי"ל דס"ד שהנחש ירא לבא מפני הקול שהוא שומע שנופל היין ממסננת לתחתונה כדאמרינן בפ"ב דע"ז (דף ל:) טיף טיף אין בו משום גילוי קמ"ל דכה"ג שרואה היין שנשפך בבת אחת לכלי התחתון אין מתיירא להיות סבור שהוא קול בני אדם אלא סבור שכך מסננין את היין :

אתי לידי תקלה · ומסיק אי חיישי' לתקלה תנאי היא והא דאמר בפ"ק דשבת (דף יז: ושם) גבי י"ח דבר גידולי תרומה כתרומה בו ביום גזרו ומפרש התם טעמא משום תרומה טמאה ביד כהן דילמא משהי לה ואתי לידי תקלה והתם ליכא מאן דפליג דכ"ע אית להו י"ח דבר אור"י דשאני התם דפעמים שמשהה אותה ביותר ואין זורעה באותה שנה שאירע שום דבר שלא יזרע בעת הזרע וימתין עד שנה אחרת אבל הכא לעולם יכול הוא לעשות

אין לו אלא שכרו · שכר כלי ושכר פעולה: **גמ'** ולימא ליה מהפקירא זכינא. דכם שלך היה הולך כולו לאיבוד והריני כמציל מן ההפקר ואמאי אין לו אלא שכרו כוליה דבש לישקול וגבי חמור ליכא למימר הכי דיכול להצילה הוא : משתברות · והכל נשפך ביחד : לא אמר כלום · אלמא כיון דלאיבוד אזל לית בהו זכייה והפקירא הוא : כדאמר ר' ירמיה · לקמן : בעקל · דדובשא כרוך עליה חבית של דבש קשורה בעקל ולא ישפך הכל אלא מנטף מעט מעט וליכא הפקר : הרי פירות · של מעשר שני שיש לי בתוך ביתי מחוללין כו' : (ב) וכל היכא דאיכא·קלת הפסד וליכא איבוד לגמרי כי הכא דמוקמת לה בשיכול להציל ע"י הדחק ושמא יציל : לכתחלה לא יאמר · בתמיה : הרי שהיו לו · ללוי : עשר חביות של טבל · הטבול לתרומת מעשר והוא טמא דתרומת מעשר דידיה לא חזיא לכהן לשתיה אלא לזלף ולקמיה מוקי לה ביין חדש דלא חזי כולי האי לזלף דלא אליס ריחא ופסידא פורתא הוא דאיכא (ג) כמו זה שיכול להציל על ידי הדחק : ה"נ אומר הרי היא תרומת מעשר על תשע חברותיה (ד) : שמן דתרומה טמאה · חזי להדליק וכי מפסיד לה לכהן איכא פסידא טובא : כשעקל בית הבד כרוך עליה · (ה) דלא חשיב פסידא כולי האי כגון זה שאין יכול להציל אלא ע"י הדחק : למאי חזיא · ואפ"ה קתני אומר הרי הוא תרומה אלמא להפסד מועט לא חששו : לא ישפכם · שלא יעבור עליהם אדם יחף ויכנס ארס של נחש ברגלו ע"י מכת לרור וימות : (*ולא יגבל בהן את הטיט) ולא ישקה בהן לבהמתו · משום סכנת נפשות שמא ישחטנה אחרי כן : מסננת · כלי ע"ג כלי ונותנין השמרים בתוך העליון והוא ככברה והיין מסתנן מאליו : יש בה משום גילוי · לריך לכסות העליון כדי שלא ישתה בו נחש ואף על פי שהיין מסתנן והולך חיישינן שמא יעבור הארס עם היין לתוך הכלי וכ"ש כשהתחתון מגולה. שלא טרקו · בשלא עירבו אדם וכגון הך מסננת שאין איש נוגע בה : אבל טרקו אסור והכא בהך חבית כי מערה ושדי ליה מחבית למסננת מטריק ומתבלבל הארס עם היין ויולא דרך המסננת לכלי : דמנח מידי · בגד או שולי כברה על פי חבית ושפי ליה ומסננו בנחת שפי לשון שופך כמו השופה יין (לאמרי) [לחבירו] בבא מליעא (דף ס· ע"ש) רודיי"ר : ורבי נחמיה · ואי ההיא די' חביות רבי נחמיה היא: מי תרמינן מן הטמא על הטמא : אלא בשל דמאי · הקילו משום דרוב עמי הארץ מעשרין הן וכבר נתעשר : שותין מלוג בסלע ומזלפין מלוג בשתים · לשתיה אם ימלא יין בזול לוג בסלע יקח אבל לזלף יקח אפי' ביוקר הלוג בשתים סלעים דהנאה יתירה היא : תקלה · לשותן והרי היא טמאה : תשפך

הגהות הב"ח

(א) גמ' על ידי הדחק. (וכל היכא וכו' לא יאמר)· תא"מ ונ"ב רש"י ותוס' לא גרסי ליה : (ב) רש"י ד"ה (וכל היכא וכו' לכתחלה לא יאמר)· תא"מ ונ"ב זהו פי' למאן דגרס לכתחלה לא יאמר ואחר כך מתחיל הדיבור ה"ג והתניא וכו' ומתניתין דלעיל קרמי דקתני ואם אמר לא אמר כלום ול"ג לכתחלה לא יאמר בתמיה הס"ד ואח"כ מ"ה הרי שהיו : (ג) ד"ה עשר וכו' לכהן לשתיה וכו' הוא דאיכא (כמו זה וכו' הדחק)· תא"מ ונ"ב גם זה למאן דגרים לכתחלה לא יאמר : (ד) ד"ה ה"נ אומר וכו' חברותיה וקס"ד חבית המשתברת כאבודה דמיא דקתני לעיל ואם אמר לא אמר כלום הכא היכי מתקן טבלים במידי דליתיה בעין בשלמא אי תנא לעיל ואם אמר דבריו קיימים איכא למימר הכא דליכא הפסד כולי האי אומר לכתחלה אבל השתא דקתני לא אמר כלום וקשרי ההיא חבית לזרים דלא חל שם מעשר עליה הכא במאי מתקן האי טיבלא הס"ד : (ה) ד"ה (כשעקל בית וכו' לא חששו)· תא"מ ונ"ב גם זה למאן דגרס לכתחלה לא יאמר :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אין לו אלא שכרו · עיין לעיל דף נח ע"א תוס' ד"ה אי נמי וכו' בסוף הדבור מה שכתבו בזה :

מסורת הש"ס

ע"ז ל: [תוספתא תרומות פ"ז]

סוכה ג. [וע' ב"ב נז: מ"ש שם]

[נ"ל ושפי]

פסחים כ:

[שם לג: וע"ש חולין נג:]

*תשפך הכל וב"ה אומרים תעשה זילוף אמר ר' ישמעאל ב"ר יוסי אני אכריע בבית תעשה זילוף ובשדה תשפך הכל איכא דאמרי בישן תעשה זילוף ובחדש תשפך הכל אמרו לו *אין הכרעה שלישית מכרעת: אם אמר לו אציל את שלך וכו': אמאי ונימא ליה משטה אני בך מי לא תניא *ב הרי שהיה בורח מבית האסורין והיתה מעבורת לפניו אמר לו טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו אלמא אמר ליה משטה אני בך הכא נמי לימא ליה משטה אני בך הא לא דמי אלא לסיפא ואם אמר לו טול דינר זה בשכרך והעבירני נותן לו שכרו משלם מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רמי בר חמא ג בצייד השולה דגים מן הים (א)°וא"ל אפסדתני כוורי בזוזא: שטף נהר חמורו וחמור חבירו שלו יפה מנה וכו': וצריכא דאי אשמעינן קמייתא התם הוא דכי פירש יהיב ליה דמי כוליה משום דבידים קא פסיד אבל הכא דממילא נימא אין לו אלא שכרו ואי אשמעינן סיפא הכא הוא דבסתמא אין לו אלא שכרו משום דממילא אבל התם דבידים אימא אפילו בסתמא יהיב ליה דמי כולה צריכא בעא מיניה רב כהנא מרב ירד להציל ועלה שלו מאליו מהו א"ל ד משמיא רחימו עליה כי הא דרב ספרא הוה קא אזיל בשיירתא לוינהו ההוא ארי כל לילא קא *שדר ליה חמרא דחד מינייהו וקא אכיל כי מטא זמניה דרב ספרא שדר ליה חמרא ולא אכליה קדים רב ספרא וזכה ביה א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא למה ליה למיזכי ביה נהי דכי אפקריה °אדעתא דאריה אפקריה אדעתא דכ"ע לא אפקריה א"ל רב ספרא לרווחא דמילתא הוא דעבד בעא מיניה רב מרבי ירד להציל ולא הציל מהו אמר לו *וזו שאילה ה אין לו אלא שכרו איתיביה ו השוכר את הפועל להביא

תשפך הכל · כולה ביחד : בשדה תשפך הכל · דאדמומיתי ליה לגו ביתא אתי ביה לידי תקלה : אין הכרעה שלישית מכרעת · טעם עצמך אתה אומר ולא כדברי אחד מהן שניהם. לא הזכירו בית ושדה והיכי דמי הכרעה כגון אי הוה תני ב"ש בין נטמאת בבית בין בשדה תשפך הכל וב"ה אומרים בין בבית ובין בשדה תעשה זילוף *ר"ש אומר נטמא בשדה תשפך הכל בבית תעשה זילוף דטעמא דתרוייהו קמכרע והוו להו לגבי בית תרי ולגבי שדה תרי והלכתא כהני שאין עומדין דברי יחיד במקום שנים דאחרי רבים להטות כתיב (שמות כג) כי ההוא דקולי מטלניות דכמה מדליקין (שבת דף כט·) אבל הכא דאינהו לא גלו דעתייהו דליהוי שום מידי חילוק בין בית לשדה טעמא דנפשיה קאמר : מעבורת · ספינה רחבה שעוברים בה רוחב הנהר : דאפסדתן כוורי בזוזא · והיינו בשכרו דקתני טול דינר בשכר שאתה מפסיד כאן והעבירני נותן לו אותו שכר משלם ומתני' נמי הרי הפסידו ניכר : דבידים קא פסיד · שופך את יינו בידים בשבילו : ירד להציל · ע"מ שיתן לו דמי שלו : ועלה שלו מאליו מהו · מי אמרינן מעיקרא דאפקריה כאבוד דמי ומחייב לו היאך לשלומי והדר זכה ביה מריה מהפקירא או דלמא כיון דסליק סליק : מן שמיא רחימו עליה · ויהיב ליה דמי כאילו מת : לוינהו · נתחבר עמהם ארי והיה משמר בהמותיהם מחיות וליסטים : קדים רב ספרא · קודם שיחזיק בהן אחר שהרי הפקר היה : לרווחא דמילתא · שלא יהא ערעור בדבר :
דורמסקין

לעשות זילוף אחר שיתייבש מעט ועוד יש מתרץ דשאני התם דבההיא גזירה ליכא הפסד כ"כ דכי היכי דהויא תרומה מעיקרא ה"נ הויא אחר שזורעה ולכך לכ"ע הייטינן לתקלה אבל הכא דאיכא הפסד לגמרי שתשפך הכל איכא מאן דלא חייש לתקלה ולפי' זה קשה דקאמר בפרק כל שעה (פסחים דף לג: ושם) מדליקין בפת ובשמן של תרומה שנטמאה ואמר אביי עלה משמיה דרבי יצחק בר מרתא אמר רב הונא לא שנו אלא פת אבל חיטין לא שמא יבא בהן לידי תקלה ורבי יוחנן אמר אפי' חיטין ומוקמינן לה בשליקתא ומאיכתא מכלל דרב הונא אפילו בשליקתא ומאיכתא לא הוה שרי אלמא משום תקלה מפסדי ליה לכהן לגמרי וי"ל דלא פליגי דרב הונא לא איירי בשליקתא ואיהו נמי שרי בענין זה והשתא ליכא פסידא כיון דיכול לשלקן ולמאכן ולהחזיק בהן :

הכרעה שלישית · נראה לר"י עיקר כפ"ה דדעת ג' הוא דתנאי קמאי לא גילו בדעתם שיש שום חילוק בין בית לשדה אבל ההוא דקולי מטלניות דכמה מדליקין (שבת דף כט· ושם ד"ה בין) הויא הכרעה דרבי אליעזר קאמר בין מן המוכן בין שלא מן המוכן טמא רבי יהושע אומר בין מן המוכן כו' טהור ר"ע אומר מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור ובכירה (שם ד' לט:) בהדיא חשיב ליה הכרעה · אי לאו משום דר"ע תלמיד הוה ועוד דהדר ביה ר"ע לגבי רבי יהושע והיא דהתם לא ישתטף גופו בין בחמין בין בצונן חשיבא הכרעה דתנאי קמאי גילו בדעתם דשייך לפלוגי בין חמין לצונן אבל הך דשמעתין לא גילו בדעתם חשיב ליה הכרעה שלישית וכן בנזיר פ' כ"ג (דף נג· ושם ד"ה ב"ד) גבי ר"א אומר [זקינים] הראשונים [מקלתן היו] אומרים חצי קב עצמות כו' התם נמי קרי ליה הכרעה שלישית דתנאי קמאי לא גילו בדעתם דשייך לפלוגי בין תרומה לקדשים גדר ועושה פסח ובראשית הגז (חולין דף קלה·) גבי ראשית הגז אין נוהג אלא במרובה וכמה מרובה ב"ש אומרים שתים ב"ה אומרים חמש ורבי ישמעאל אומר ארבעה וקרי נמי התם (דף קלז·) לרבי ישמעאל הכרעה שלישית ואותה הכרעה אין חשובה אפילו כדהכא ודנזיר דבהני סבירא ליה למכריע פלגא כמר ופלגא כמר אבל התם לא ס"ל לא כמר ולא כמר והא דפריך בכל הני והא הכרעה שליבית אין הכרעה ה"מ למיפרך תלמיד הוא ואין הלכה כהכרעת תלמיד אבל עדיפא קפריך דלאו הכרעה היא כלל והור"י הא דתניא בכילד מברכין (ברכות דף מג:) ב"ש אומר מברך על השמן ואח"כ על ההדס וב"ה אומרים מברך על ההדס תחילה וקאמר רשב"ג אני אכריע שמן זכינו לריחו ולסיכתו הדם לא זכינו אלא לריחו הלכך שמן עדיף וקאמר רבי יוחנן בגמרא הלכה כדברי המכריע לא שייכא התיא הכרעה לשאר הכרעות שהבאתי דלא סבירא ליה פלגא כמר ופלגא כמר אלא דמפרש טעמא דחד מינייהו וס"ל כוותיה לגמרי וכן בכל מקום שאם תנא אחד יסבור כתנא אחר לא יקרא בכך מכריע תדע מדאיצטריך ר' יוחנן עלה למימר הלכה כדברי המכריע אע"ג דאיהו גופיה כבר אמר בכירה (שבת דף לט:) כל מקום שאתה מוצא שנים חלוקים ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע ש"מ דודאי לא שייכא להאיך הכרעה דשבת ודהכא ולא קרי ליה הכרעה אלא מפני שהכריע דברי ב"ש על דברי ב"ה *ור"ת פי' הכרעה שלישית דור שלישית כלומר תלמיד אתה ואין זו הכרעה כדאמר ר"ע תלמיד הוה וה"נ הוה מ"ל דור בני דהיינו נמי תלמיד אלא כך היה המעשה ובנזיר (דף נג·) דקרי ליה הגמרא לב"ד של אחרים הכרעה שלישים לישנא דהך ברייתא דהכא נקט וא"ת בפ"ק דפסחים (דף יג·) גבי ר' מאיר אומר אוכלין כל חמש רבי יהודה אומר אוכלים כל כו' ר"ג אומר חולין אוכלין כל ארבע ותרומה כל חמש וקאמר בגמרא ר"ג לאו מכריע הוא דטעמא דנפשיה קאמר ולפי' הקו' ניחא אלא לפי' *ר"ת אמאי לא מכריע הוא והא לאו תלמיד הוא וי"ל דלאו מכריע הוא דלא עלייהו קאי שלפניהם היה ופ"ה נראה לר"י עיקר וי"מ הכא טעמא דתשפך משום דריחא מילתא היא ואסור לזלף משום דהוי כשתיה ולא משום חשש תקלה ואין נראה דא"כ לא הוי רבי ישמעאל מכריע אלא טעמא דנפשיה קאמר דקמאי לא איפליגי במיחש לתקלה ואין להקשות לפי' זה לאביי דאית ליה (ע"ז דף סו:) גבי בת תיהא ריחא מילתא היא לימא דאמר כר"מ אמאי לא מייתי נמי התם אפלוגתא דאביי ורבא פלוגתא דב"ש וב"ה דהכא איכא למימר דאביי א"ש כב"ה ומודו בה דריחא מילתא היא ליחשב הנאה והתם לענין איסור הנאה יין נסך איירי ודוקא לענין תרומה טמאה הכא המותרת בהנאה ריחא לאו מילתא ליחשב כשתיה ואע"ג דמייתי התם היא דתנור שהסיקו בכמון של תרומה והיא דהרודה פת חמה והניחה ע"פ חבית של יין של תרומה התם ודאי אי ריחא מילתא והכור בהנאה יש לנו כמו כן לאסור הפת לאכול לזרים שנקלט מן הכמון או היין של תרומה אבל ריחא להודיה כגון בת תיהא וזילוף לא הוי כשתיה ומותר בתרומה: [וע' תוס' ע"ז סו: ד"ה אמר רבא] **אדעתא** דאריה אפקריה. כו' · לא דמי להא דאמר באלו מציאות (ב"מ ד' כד·) המציל מן הארי ומן הדוב כו' הרי הוא שלו מפני שהבעלים מתייאשים מהן דהתם ודאי שהארי בא לטרוף כדמשמע מציל מן הארי מתייאש לגמרי אבל הכא הארי היה עמהם והיה מלוה אותם לשמור בהמותיהם מחיות וליסטים רק שהיו נותנים לו לאכול חמור בכל לילה ואפשר שפעמים היה שבע ולא אכיל הלכך אין מפקיר אלא אדעתא דאכיל ליה אריה והא לא אכיל ליה :
להביא

פח א מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' יג :
פט ב ג מיי' פי"ג מהל' גזילה ואבידה הל' ז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רסד סעי' ז :
צ ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ג :
צא ה מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ד :
צב ו מיי' פ"ט מהל' שכירות הל' ה ועיין בהשגות ובמ"מ שם: ועיין פב טור ש"ע ח"מ סי' שלג סעי' ג :

[נ"ל ר' ישמעאל]
[זבחים כח· נזיר נג· חולין קלז·] יבמות קו
[נ"ל ור"ת]
[נ"ל ר"ת]
זבחים לו: נב:
נ"ל שדר

גליון הש"ס
גמ' וא"ל אפסדתני כוורי· עיין בהרא"ש פ"ג דב"מ סי' כח : שם אדעתא דאריה· עיין ב"ב דף קלא ע"א תוס' ד"ה כאן במות :

להביא כרוב ודורמסקנין לחולה והלך ומצאו שמת או שהבריא נותן לו שכרו משלם א"ל מי דמי התם עביד שליח שליחותיה הכא לא עביד שליח שליחותיה: ת"ר שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות ואם שכרו תייר ההולך לפניהם מחשבין אף לפי נפשות ולא ישנו ממנהג החמרין ורשאין החמרין להתנות שכל מי שיאבד לו חמורו יעמיד לו חמור אחר בכוסיא אין מעמידין שלא בכוסיא מעמידין לו ואם אמר תנו לי ואני אשמור אין שומעין לו פשיטא לא צריכא דאית ליה חמרא אחרינא מהו דתימא הא קא מינטר ליה קמ"ל שאני נטירותא דחד מנטירותא דבי תרי: ת"ר ספינה שהיתה מהלכת בים עמד עליה נחשול לטובעה והקילו ממשאה מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי ממון ולא ישנו ממנהג הספנים ורשאין הספנים להתנות שכל מי שאבדה לו ספינה יעמיד לו ספינה אחרת אבדה לו בכוסיא אין מעמידין שלא בכוסיא מעמידין לו ואי פירש למקום שאין הספינות הולכין אין מעמידין פשיטא לא צריכא דבניסן מרחקי חד אשלא ובתשרי מרחקי תרי אשלי וקא אזיל ביומי ניסן למקום תשרי מהו דתימא דוושיה נקיט ואזיל קמ"ל ת"ר שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד גייס ומרפה ועמד אחד מהן והציל הציל לאמצע ואם אמר אני אציל לעצמי הציל לעצמו היכי דמי אי דיכול להציל אפילו סיפא נמי לאמצע ואי דלא יכול להציל אפילו רישא נמי לעצמו אמר רמי בר חמא הכא בשותפין עסקינן וכגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו אמר פליג לא אמר לא פליג רבא אמר הכא בפועלין עסקינן וכרב דאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום וכמה דלא הדר ביה כברשותיה דבעל הבית דמי וכי הדר ביה טעמא אחרינא הוא דכתיב כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים רב אשי אמר כשיכול להציל ע"י הדחק גלי דעתיה לעצמו לא גלי דעתיה לאמצע: **מתני'** הגוזל שדה מחבירו ונטלוה מסיקין אם מכת מדינה היא אומר לו הרי שלך לפניך אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחר: **גמ'** אמר רב נחמן בר יצחק מאן דתני מסיקין לא משתבש ומאן דתני מציקין לא משתבש מאן דתני מציקין לא משתבש דכתיב במצור ובמצוק ומאן דתני מסיקין לא משתבש דכתיב יירש הצלצל ומתרגמינן יחסניניה סקאה: אם מחמת הגזלן חייב: היכי דמי אילימא דאנסוה לארעא דידיה ולא אנסוה כולי ארעתא הא מרישא שמעת מינה אם מכת מדינה היא כו' אי לא לא לא צריכא דאחוי אחוויי לישנא אחרינא הב"ע כגון דאנסוה עכו"ם ואמרי ליה אחווי ארעתיה ואחוי ההוא בהדייהו ההוא גברא דאחוי אכריא דחטי דבי ריש גלותא אתא לקמיה דרב נחמן חייביה רב נחמן לשלומי יתיב רב יוסף אחוריה דרב הונא בר חייא ויתיב רב הונא בר חייא קמיה דרב נחמן א"ל רב הונא בר חייא לרב נחמן דינא או קנסא א"ל מתניתין היא דתנן אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה (א) ואוקימנא דאחוי אחוויי בתר דנפק א"ל רב יוסף לרב הונא בר חייא מאי נפקא לך מינה אי

להביא כרוב ודורמסקין לחולה. שכרוהו בשביל החולה יותר ממה שהיה ראוי לשוכרו דהכי משמע לשון נותן לו שכרו משלם וצ"ל דמיירי כגון דליכא למימר משטה אני בך שהוא מפסיד במקום אחר כיוצא בזה: **ורשאים** החמרים להתנות ביניהם. פירוש רשאים להסיע ממון אם כבר עשו תנאי קודם כמו ורשאין בני העיר להסיע על קיצתן דב"ב (דף ח:):

יחסנינה סקאה פי' בקונ' ארבה כמו [ומטלה את] הסקאין דבתענית (דף ו) שהוא מין ארבה ואין נראה לר"ת דלשון ירושה והאכלתא משמע דאבני אדם איירי ונטלוה מסיקין נמי איירי בבני אדם ונראה שאויב קרי סקאה שעולין ומכסין את הארץ כדכתיב (שמות י) והנה כסה את עין הארץ ועל שם כך נקרא צלצל שמכסה כל הארץ כצל כמו הוי ארץ צלצל כנפים (ישעיה יח) ר"ת ונראה דירושה שייכא שפיר בעופות וחיות כמו וירשוה קאת וקפוד (שם לד):

הא מרישא שמעי' מינה. תימה דבכמה מקומות איכא הכי שסופו דבריו וי"ל דדייק מדה"ל לגיתני ואם לאו חייב מדקתני ואם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחר משמע דמילתא באפי' נפשה היא:

לא צריכא דאחוי אחווי. פי' בקונט' שמע מבית המלך שהיו רוצין לגזול (ב) לו קרקע והראה להם זה קרקע פלוני אמת הוא כמו שפי' דאפילו בענין זה מחייבים ליה אע"ג שאינו ברור שיטלוה שלא אמרו תחילה הראה לנו ונגזול אלא מעצמו הראה להם דהא ה"נ אמר לקמן (קיז.) ואם הראה מעצמו כמו שנשא ונתן דמי וי"ס דגרס הכא כגון שאנסוהו עכו"ם ואחוי ארעא ואחוי נמי הא בהדייהו ואין לה קשות (ג) לפי"ז מדאמר לקמן נאנס פטור דהתם אנסוהו להראות קרקעותיו של פלוני אבל הכא דאנסוהו להראות שלו חייב שלא היה לו להראות אותה שגזל שאין שלו:

לא צריכא דאחוי אהוי וחייב משום דינא דגרמי כדמשמע לקמן בשמעתין דקאמר זיל לגביה ר' שמעון בן אליקים ור' אלעזר בן פדת דדאין דינא דגרמי וחייבוהו ממתניתין ואם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחר ותימה לרשב"א דלעיל בהגוזל קמא (דף ק: ושם) לא משכחת דר"מ דאין דינא דגרמי אלא ברייתא דמחילת הכרם שנפרצה דלא שמעינן דאתא כר"מ אלא מכח ההיא משנה דהמסכך ואמאי לא מייתי התם ממתני' דהכא דמחייבינן בדינא דגרמי ואומר ר"י דלא ניחא ליה לאתויי ממתניתין דהכא דלא קתני בה בהדיא דאחוי אלא מיהורא דמתני' מוקי לה הכי:

דורמסקין פרוטיס לשון מורי לשון אחר אה"ופיי"ש ועשב הוא הנאכל בשלקות קדירה: לטורפה. לבוזה ונתפשרו עמהן בממון: תייר. מראה להם הדרך: אף לפי נפשות. שטעות הדרך במדבר סכנת נפשות היא: ולא ישנו ממנהג החמרים. שהם נהגו לתייר לפי ממון או לפי נפשות שעשו: בכוסיא. בפשיעה: אין שומעין לו. שמא לא יקח החמור ואם לא הטה אלא כדי שיקח החמור ויהיה מוסר נפשו לשמור עמהן בלילות מן החיות וליסטים: קא מנטר ליה. ואכיל אם יאמר האחד אני יכול לשמור יפה אבל שנים אינו יכול לשמור: קמ"ל. דאמרי ליה לא כ"ש דהשתא מסרת נפשך טפי: מחשבין לפי משוי. אם השליך זה מאה ליטרין זהב ישליך זה מאה ליטרין ברזל: בניסן. שגדל הנהר מהפשרת שלגים ומן הגשמים מרחקים חד אשלא מלא חבל משפת הנהר לתוך המים ובתשרי שהמים חסרים והספינה גוששת אצל שפה הנהר רגילים להתרחק לתוך עומק המים תרי אשלי: ואזל היאך בניסן למקום תשרי. באמצע המים ומתוך שהנהר גדול וחזק נטבעה: הציל לאמצע. כל אחד מכיר את שלו ונוטל: אי שיכולים. בעלים להציל לא איאוש ואפי' אמר לעצמו גוזל הוא: הכא בשותף. ובין יכולים להציל ובין אין יכולין להציל: וכגון זה. במקום איבוד ממון: שותף חולק. ואפי' לא ירצה חבירו: אמר פליג. ומעכב חלקו את מה שהציל: לא אמר לא פליג. ושפיר עבד דמכר נפשי' אעיסקא דתרוייהו הואיל והוא שותף עמו אורחיה למטרח אכולה עיסקא: בפועל. שהיה שכיר לבעלי ספינה וכשאין יכולין להציל: הדר ביה. וזכי מהפקירא: רב אשי אומר. לעולם באינש דעלמא וכגון דיכולין להציל ע"י הדחק: אמר לעצמי. ושמעו בעלים ושתקו ולא מסרו עצמן אסח דעתייהו וגלו דאייאוש ולא בעו ממסר נפשייהו ומיהו היכא דיכולין להציל להדיא אפילו שמעו ושתקו לא קני דמכתמא לא איאוש: **מתני'** ונטלוה מסיקין. אנסין גזלוה מן הגזלן: מכת מדינה היא. דאנסוה ארעתא דאחריני והלך: ואם מחמת הגזלן. מפרש בגמרא: **גמ'** צלצל. ארבה גזלן הוא שאוכל תבואות כל אדם: דאחוי אחויי. שלא גזלה הוא עצמו אלא שמע מבית המלך שמבקשין לגזול שדות והראה להם שטו קרקע זו של פלוני:

ת א ב מיי' פי"ב מהל' אבידה הל' יא סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רעב סעי' ט:
צד ג ד ה מיי' שם הל' יב יג טוש"ע שם סעיף טו:
צה ו מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעי' יז:
צו ז ח ט מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעי' יח:
צז י מיי' שם הלכה ח ופ"ט מהל' שותפין הל' ז סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' קעה ס"א:
צח כ מיי' פי"ב מהל' ת"ת הל' י טוש"ע שם סעי' ב וסי' קעו סעי' כח:
צט ל מיי' שם טוש"ע ח"מ סי' קעה ס"ג:

נ"ל שם כסה וכו' (במדבר כ"ב) רש"ש

ק מ נ מיי' פ"ט מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' שלג סעי' ג:
קא ס מיי' פי"ב מהל' אבידה הל' ט ופ"ט מהל' שלוחין ושותפין הל' ז סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' קפא סעי' א:
קב ע מיי' פ"ט מהל' גזלה ואבידה הל' ג טוש"ע ח"מ סי' שעא סעי' ג:
פ מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' ד:

הגהות הב"ח
(א) גמ' שדה אחר וא"ק יימנא: (ב) תוס' ד"ה לא צריכא וכו' לגזול קרקע כצ"ל ותיבת לו נמחק: (ג) בא"ד ואין להקשות לפי גירסא זו:

גליון הש"ס
גמ' להביא כרוב וכו'. עיין יבמות דף קו ע"א תוד"ה אין לו: רש"י ד"ה דורמסקין. עיין בברכות לט ע"א רש"י ד"ה דורמסקין:

אי דינא אי קנסא א"ל אי דינא גמרינן מיניה אי קנסא לא גמרינן מיניה ומנא תימרא דמקנסא לא גמרינן דתניא *בראשונה היו אומרים [א]המטמא והמנסך חזרו לומר אף [ב]המדמע הזרו אין לא הזרו לא מאי טעמא לאו משום דקנסא הוא וקנסא לא גמרינן מיניה לא מעיקרא סברי *להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חיישו ולבסוף סברי להפסד מועט נמי חיישו איני והא תני אבוה דרבי אבין *בראשונה היו אומרים המטמא והמדמע הזרו לומר אף המנסך חזרו אין לא חזרו לא מאי טעמא לאו משום דלא גמרינן מקנסא לא מעיקרא סברי כרבי אבין ולבסוף סברי כרבי ירמיה מעיקרא סברי כרבי אבין *דאמר רבי אבין [ג]זרק חץ מתחילת ארבע *ולבסוף ארבע וקרע שיראין בהליכתו פטור שהרי עקירה צורך הנחה היא ומתחייב בנפשו ולבסוף סברי כר' ירמיה *דא"ר ירמיה משעת הגבהה קנייה איחייב ליה ממון מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך רב הונא בר יהודה איקלע לבי אביוני אתא לקמיה דרבא א"ל כלום מעשה בא לידך א"ל ישראל שאנסוהו עובדי כוכבים והראה ממון חבירו בא לידי וחייבתיו א"ל אהדר עובדא למריה דתניא [ד]ישראל שאנסוהו עובדי כוכבים והראה ממון חבירו פטור ואם נטל ונתן ביד חייב אמר רבה [ה]אם הראה מעצמו כנשא ונתן ביד דמי ההוא גברא דאנסוהו עובדי כוכבים ואחוי אחמרא דרב מרי בריה דרב פנחס בריה דרב חסדא א"ל דרי ואמטי בהדן דרא ואמטי בהדייהו אתא לקמיה דרב אשי פטריניה א"ל רבנן לרב אשי והתניא אם נשא ונתן ביד חייב א"ל הני מילי היכא דלא אוקמיה עילויה מעיקרא [ו]אבל היכא דאוקמיה עילויה מעיקרא מיקלי קלייה איתיביה רבי אבהו לרב אשי אמר לו אנס הושיט לי פקיע עמיר זה או אשכול ענבים זה והושיט לו חייב הכא במאי עסקינן *כגון דקאי בתרי עברי נהרא °דיקא נמי דקתני הושיט ולא תני תן ש"מ: ההוא ·שותא דהוו מנצו עלה בי תרי האי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא אזל חד מנייהו ומסרה לפרהגנא דמלכא אמר אביי יכול לומר אנא כי מסרי דידי מסרי א"ל רבא וכל כמיניה אלא אמר רבא [ז]משמתינן ליה עד דמייתי ליה וקאי בדינא ההוא גברא דהוה בעי אחוויי אתיבנא דחבריה אתא לקמיה דרב א"ל לא תחוי ולא תחוי א"ל מחוינא ומחוינא יתיב רב כהנא קמיה דרב שמטיה [ח]לקועיה מיניה קרי רב עילויה °בניך עולפו שכבו בראש כל חוצות כתוא מכמר מה תוא זה כיון שנפל במכמר אין מרחמין עליו אף ממון של ישראל כיון שנפל ביד עובדי כוכבים אין מרחמין עליו א"ל רב כהנא עד האידנא הוו *פרסאי דלא קפדי אשפיכות דמים והשתא איכא *יוונאי דקפדו אשפיכות דמים ואמרי *מרדין מרדין קום סק לארעא דישראל וקביל עלך דלא תקשי לרבי יוחנן שבע שנין אזל אשכחיה לריש לקיש דיתיב וקא מסיים מתיבתא דיומא לרבנן אמר להו ריש לקיש היכא אמרו ליה אמאי אמר להו האי קושיא והאי קושיא והאי פירוקא והאי פירוקא אמרו ליה לריש לקיש אזל ריש לקיש א"ל לרבי יוחנן ארי עלה מבבל לעיין מר במתיבתא דלמחר למחר אותבוה בדרא קמא קמיה דר' יוחנן אמר שמעתתא ולא אקשי שמעתתא ולא אקשי אנחתיה אחורי שבע דרי עד דאותביה בדרא בתרא א"ל רבי יוחנן לר"ש בן לקיש ארי שאמרת נעשה שועל אמר יהא רעוא דהני שבע דרי להוו חילוף שבע שנין דאמר לי רב קם אכרעיה א"ל נהדר מר ברישא אמר שמעתתא ואקשי אוקמיה בדרא קמא אמר שמעתתא ואקשי ר' יוחנן הוה יתיב אשבע *בסתרקי שלפי ליה חדא בסתרקא מתותיה אמר שמעתתא ואקשי ליה עד דשלפי ליה כולהו בסתרקי מתותיה עד דיתיב על ארעא רבי יוחנן גברא סבא הוה ומסרחי גביניה אמר להו דלו לי עיני ואחזייה דלו ליה במכחלתא דכספא חזא דפרטיה שפוותיה סבר אחוך קמחייך ביה חלש דעתיה ונח נפשיה למחר אמר להו רבי יוחנן לרבנן חזיתו לבבלאה היכי עביד אמרו ליה דרכיה הכי על לגבי מערתא חזא דהוה הדרא

רש"י

אי דינא · הוא שמסור ישלם: גמרינן · מהאי מעשה דרב נחמן לשאר גרמי דנזקין דעלמא: ואי קנסא · הוא דקנסיה רב נחמן משום דרגיל היה בכך לא גמרינן מיניה: המטמא · טהרותיו של חבירו או מנסך יינו של חבירו לע"ז דאע"ג דקמיה מנח ואין הזיקו ניכר משלם: לא הזרו לא תורה אור היינו גמרי' מדמע ממנסך: המדמע · ערב חולין בתרומה דהפחית דמי החולין דלא חזו מהשתא אלא להמכר לכהנים: להפסד מרובה · מטמא תרומה הפסד מרובה הוא דתו לא חזיא לאכילה מדמע הפסד מועט הוא דהא מזדבן לכהנים בדמי תרומה: אף המנסך [כו'] לא חזרו לא גמרינן מנסך אע"ג דהפסידו מרובה ממדמע ומטמא דהפסידן מועט לגבי מנסך: זרק חץ · בשבת: עקירה צורך הנחה · דכיון דבין עקירה להנחה קרע נמצא מעשה שבת ומעשה (א) עקירה באין כאחד ולא אמרינן משעת עקירה חייב ממון ומתחייב בנפשו לא הוי עד שעת הנחת חץ והכא נמי הגבהת יין צורך ניסוך הוא ותשלומין וחיוב מיתה דע"ז באין כאחד: לבי אביוני · מקום: נשא ונתן ביד חייב · דהגיל עצמו בממון חברו: מעצמו · בלא אונס: דרי ואמטי · שאי והולך עמנו לבית המלך: ה"מ · דאם נשא ונתן ביד חייב: היכא דלא אוקמינהו · העובדי כוכבים על הממון מעיקרא ע"י האונס אלא הלך ונטל ונתנו להם אבל הכא דאוקמינהו על היין קלייה ואההיא שעתא פטור כי אמטי תו דידהו אמטי: פקיע · קשר: חייב · ואע"ג דקאי עכו"ס ע"ג הממון הואיל ונשא ונתן ביד חייב · בתרי עיברי נהרא · עכו"ס מלד זה והעמיר מלד זה דאי לא יהביה ניהליה לא מצי אנס למשקליה: שותא · מכמורת לדגים או לחיות: לקועיה · לצואריה שבר מפרקתו: תוא · חיה והוא שור הבר כדמתרגם (דברים יד) תוא וזמר תורבלא תור שור בלא יער: אין מרחמין עליו · ושפיר עבדת דקטלתיה: מסיים מתיבתא דיומא לרבנן · היה מחזר ושונה להם מה שדרש רבי יוחנן אותו היום לפי שר"ל הכם גדול היה ולאחר ששמעו כולן מפי הרב חוזר ומכוונה בידם: בדרא קמא · שבע שורות תלמידים יושבים לפניו זו לפנים מזו: בסתרקי · תפי"ד בלעז: מסרחי גביניה · גבות עיניו גדולים ומכסין עיניו: פריטא שפתיה · נקרעה שפתו על ידי מכה: הדרא

תוספות

לאו משום דקנס הוא · והא דמעיקרא לא גזרו על זה כמו על זה למאי דלא מסיק אדעתיה השתא טעמא דהפסד מועט איכא למימר דמעשה אירע בטומאה ובמנסך לכך גזרו עליהם בשעת מעשה: כיון שנפל בידי עובדי כוכבים אין מרחמים עליו · כלומר שפיר מיקרי מסור שדבר ברור הוא שיקחו מאחר שהראהו: השתא יווני נינהו כו' · קשה לר"י דבפ"ב דגיטין (דף טז: ושם יז: ד"ה הא) אמר רבה בר בר חנה חלש על לגביה כו' אמר רחמנא או בטולך וכו' ופריך למימרא דרומאי מעלי מפרסאי אלמא משמע שאז עדיין היו פרסיים בבבל ולכאורה משמע שאותו מעשה היה אחר מעשה שבכאן ואור"י שהשרים והפקידים היו משתנים והיו פעמים מפרסיים ופעמים מיוונים: דילכן

עין משפט נר מצוה

קד א ב מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הל' א ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפה סעי' א:

קה ג מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' ב:

קו ד ה ו מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הל' ג ד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפח סעי' ב:

קז ז מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעי' ה:

קח ח מיי' שם הל' י טוש"ע ש סעי' י:

[נ"ל לסוף ישב"ן]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עקירה וכו' מעשה שבת ומעשה קריעה באין כאחד ולא אמרינן משעת קריעה חייב.

גליון הש"ס

גמ' דיקא נמי דקתני הושיט כו' · כעין זה ע"ז דף ו פ"ב:

[עי' פרש"י ב"מ לב ד"ה מהמת מרדין]

[ע"ז קה.]

[בכה קנד: וש"נ]

גיטין נג. ע"ב

[גיטין נג: וע"ש בתוס' ד"ה באמונה ותוס' מנחות מז: ד"ה ואי דעדנתוספתא דגיטין פ"ג תני' כמו דאיתא הכא]

גיטין נג:

[ע"ז יז:]

ישעיה נא

ב"ל יוונאי

ב"ל פרסאי

ס"י צריס וכסתות

הדרא ליה עכנא א"ל עכנא עכנא פתח פומיך ויכנס הרב אצל תלמיד ולא פתח יכנס חבר אצל חבר ולא פתח יכנס תלמיד אצל הרב פתח ליה בעא רחמי ואוקמיה א"ל אי הוה ידענא דדרכיה דמר הכי לא חלשא דעתי השתא ליתי מר בהדן א"ל אי מצית למיבעי רחמי דתו לא שביבנא אזילנא ואי לא לא אזילנא הואיל וחליף שעתא חליף תיריה אוקמיה שייליה כל ספיקא דהוה ליה ופשטינהו ניהליה היינו *דאמר ר' יוחנן דילכון אמרי דילהון היא: ההוא דאחוי אמטבסא דר' אבא יתיב ר' אבהו ור' חנינא בר פפי ור' יצחק נפחא ויתיב ר' אילעא גבייהו סבור לחוביה מהא דתנן *דן את הדין זיכה את החייב וחייב את הזכאי טימא את הטהור וטיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו א"ל ר' אילעא הכי אמר רב והוא שנשא ונתן ביד אמרי ליה זיל לגבי דר"ש בן אליקים ורבי אלעזר בן פדת דדייני דינא דגרמי אזל לגבייהו חייבי' ממתני' *אם מחמת הגוזלן חייב להעמיד לו שדה אחר ואוקימנא דאחוי אחוויי: ההוא גברא דהוה מפקיד ליה כסא דכספא סליקו גנבי עילויה שקלה יהבה להו אתא לקמיה דרבה פטריה א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא אלא אמר רב אשי *חזינן אי איניש אמיד הוא אדעתא דידיה אתו ואי לא אדעתא דכספא אתו: ההוא גברא דהוה מפקיד גביה ארנקא דפדיון שבויים סליקו גנבי עילויה שקלה יהבה ניהלייהו אתא לקמיה (א) דרבא פטריה א"ל אביי והא מציל עצמו בממון חבירו הוא א"ל *אין לך פדיון שבויים גדול מזה: ההוא גברא *דאקדים ואסיק חמרא למברא קמי דסליקו אינשי במברא בעי לאטבועי אתא ההוא גברא מלח ליה לחמרא דההוא גברא ושדייה לנהרא וטבע אתא לקמיה דרבה *פטריה אמר ליה אביי והא מציל עצמו בממון חבירו הוא א"ל האי מעיקרא רודף הוה רבה לטעמיה *דאמר רבה *רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו ושיבר את הכלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור שהרי מתחייב בנפשו *ונרדף ששיבר את הכלים של רודף פטור *שלא יהא ממונו חביב עליו מגופו אבל של כל אדם חייב *דאסור להציל עצמו בממון חבירו *ורודף שהיה רודף אחר רודף להציל ושבר כלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור ולא מן הדין אלא שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם שמציל את חבירו מן הרודף: **מתני'** *שטפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך: **גמ'** *ת"ר הגוזל שדה מחבירו ושטפה נהר חייב להעמיד לו שדה אחר דברי ר' אלעזר וחכ"א אומר לו הרי שלך לפניך במאי קא מיפלגי ר"א דרש ריבויי ומיעוטי °וכחש בעמיתו ריבוי בפקדון מיעט (ג) °כל אשר ישבע עליו לשקר חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל ומאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות ורבנן דרשי כללי ופרטי וכחש כלל בפקדון פרט או מכל חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט דבר המיטלטל וגופו ממון אף *כל דבר המיטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון והדתניא הגוזל את הפרה ושטפה נהר חייב להעמיד לו פרה דברי ר' אלעזר וחכמים אומרים אומר לו הרי שלך לפניך התם במאי קמיפלגי אמר רב פפא התם במאי עסקינן כגון שגזל שדה מחבירו והיתה פרה

רש"י

הדרא ליה עכנא · נחש גדול עשה עצמו כגלגל ומקיף את פי המערה ונותן זנבו לתוך פיו ואין אדם יכול ליכנס: פתח פיך · הרחיבי פתחיך להסיר זנביך מפיך ועשה פתח ליכנס: אי מצית למבעי רחמי דתו לא שכיבנא · אי אקשינא לך אזילנא בהדך ולעמוד אלך בבית המדרש: ואי לא הואיל וחליף שעתא · ואתרחיש ניסא חליף ולא אלך עוד עמך שמא תכעוס עלי ואמות עוד פעם אחרת אלא אלך לביתי חי ולא אעמוד עוד אלך פן אמות פעם אחרת ואית דמפרש הואיל וחליף שעתא וקבלתי צער מיתה לא אקבל עוד פעם אחרת לילך מכאן ובפסחים (דף מט·) מוכח שהלך לביתו דאמר רב כהנא אי לאו דנסיבנא כהנתא לאו הכא גלאי אמרי ליה והא למקום תורה גלית א"ל לאו אנא גלאי כדגלו שאר אינשי שהרי לא בעבור מקום תורה גליתי אלא מאימת מלכות ברחתי אלמא בתר הכי חי הוה ועוד אמרי' בברכות ירושלמי א]דפגע ביה ההוא גברא אמר ליה מאי עביד בשמיא כלומר שליגע עליו שהיה מת וחיה א"ל גזר דיניה דההוא גברא מהתם ומת ההוא גברא פגע ביה אחרינא אמר ליה הכי נמי ומית אתי לקמיה דר' יוחנן אמר ליה בר אינש דאמיה מבשרא ליה ואנתתיה דאבוה מיקרא כו': תיריה · הקיטו מסגתו: א"ל דילכון אמרי · שלכם הייתי אומר תורה של בני א"י היא: דילהון היא · של בני בבל: מטבסא · תבשיט משי: וישלם מביתו · דאדבורא בעלמא חייב: שנשא ונתן ביד · ובכולם מפרש שנשא ונתן ביד באחד דיני ממונות בסנהדרין*: אמיד · עשיר: אסיק חמריה למברא · מכניס חמורו לספינה מעבר הנהר והיו בה אנשים: בעא · חמרא לטבועי מעברא: מלח ליה · דחפו לחמור והשליכו למים לשון אחר מלח ליה כמו המלחים (יונה א) התחיל המלח להציל הספינה ודחפו והשליכו: [האי] · בעל החמור רודף הוא להרוג נפשות: ושיבר את הכלים · בין של נרדף בין של כל אדם פטור מלשלם שהרי מתחייב בנפשו הוא ברדיפה זו ואפילו אין הורגו דתנן בפרק בן סורר ומורה ואלו ניתנו להציל בנפשו הרודף אחר חבירו להרגו וקמלא תשלומין וחיוב מיתה באין כאחד: מגופו · שהרי נרדף זה רשאי להרוג את רודפו שנאמר (שמות כב) אם במחתרת ימצא הגנב התורה אמרה אם בא להרגך השכם להרגו: ולא מן הדין · שהרי המציל עצמו בממון חבירו חייב כ"ש מציל אחרים בממון חבירו: שטפה נהר · שהיתה על שפת הנהר והגביה שפתו והמים שוקקים וכורין תחת השפה ומתפשט בתוך השדה: רבי כל מילי · ואפילו קרקעות לשבועה ולהשבון: מיעט שטרות · שאין גופן ממון דהיכי ליה גיירא בעלמא: פרה

תוספות

דילכון אמרי דילהון היא · פי' הקונטרס התורה היא של בני בבל וקשה בפרק לולב וערבה (סוכה דף מד· ושם ד"ה והא) גבי הא דקאמר ערבה יסוד נביאים היא ובנ"וס וחזרו ויסדוס ופריך מי א"ר יוחנן הכי והא"ר יוחנן דילכון אמרי דילהון הוא ופירש בקונטרס אלמא לא שכחוה בגולה ומאי פירכא היא וכי מפני שהיו בעלי תורה אין יכול להיות ששכחו תורת ערבה ועוד בכמה דוכתין אמר ששכחום וחזרו ויסדום ולא פריך עלה הכי ואור"ת כפר"ח שלתלמידיו מבבל שהיו בפניו היה מדבר וה"ק דילכון אמרי רב כהנא שהיה שלכם אמר שערבה דילהון הוא כלומר מנהג של נביאים ופריך אמאי דקאמר התם לעיל תסתיים דרבי יוחנן דאמר יסוד נביאים היא והאמר ר' יוחנן דילכון אמרי דילהון' הוא ולשון דילהון משמע ליה מנהג נביאים ולא יסוד נביאים וכן נ"ל בהמגרש (גיטין פד: ושם ד"ה ר"י) גבי ההיא דא"ר יוחנן דילכון אמר הואיל וקנאתו להתגרש בו שלתלמידיו מבבל היה אומר כן על רב כהנא וקונט' פי' שם דלהזקיה רבו שהיה חולק שם עליו היה אומר כן ואין נראה [לומר] שבשעה שלמד רב כהנא לפני ר' יוחנן היה רבי יוחנן ראש ישיבה בעוד שרבו חזקיה היה בחיים: [ועיין תוספות מנחות כג: ד"ה כי]:

ואי לאו אדעתא דכספא אתו · ואע"ג דאמר לעיל נשא ונתן ביד חייב אור"י דשאני שומר שלדעת כן הפקידוהו שיציל עצמו בו אם יבואו עליו אדעתא דכסא דכספא:

אין לך פדיון שבויים גדול מזה · אע"ג דמשמע דהוי אמיד מדלא מפליג כדמפליג לעיל מ"מ הואיל ולא היה לו בהוצאה שעה מה ליתן להם חשיב פדיון שבויים: והלה

עין משפט נר מצוה

קי א מיי' פ"ה מהל' גזלה ופקדון הל' : סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצב סעיף ח:

קי ב מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעי' ט וסי' שא סעי' ז:

קיא ג מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הל' טו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפ סעי' ד ובהג"ה:

קיב ד ה ו מיי' שם הלכה יב הל' יג הל' יד טוש"ע שם סעי' ג:

קיג ז מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ב ועיין שם טוש"ע ח"מ סי' שעא סעי' ב:

קיד ח מיי' פ"ז מהל' שבועות הל' ד וס"ה מהל' טוען ונטען הל' א סמג לאוין רמח ועשין נס טוש"ע ח"מ סי' נב סעי' א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דפדיון שבוים וכו' לקמיה דרבה פטריה: (ב) שם בפקדון מיעט או מכל אשר ישבע:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ואי לא כו' בברכות ירושלמי · כ"ה פ' אלהם ם יש"ם:

פרה רבוצה בו ושטפה נהר דר' אלעזר לטעמיה ורבנן לטעמייהו: מתני' הגוזל את חבירו או שהלוה הימנו או שהפקיד לו בישוב לא יחזיר לו במדבר על מנת לצאת במדבר יחזיר לו במדבר: גמ' ורמינהו מלוה משתלמת בכל מקום אבידה ופקדון אין משתלמין אלא במקומן אמר אביי ה"ק מלוה ניתנה ליתבע בכל מקום אבידה ופקדון לא ניתנו ליתבע אלא במקומן: על מנת לצאת במדבר: פשיטא לא צריכא דא"ל ליהוי האי פקדון גבך דאנא למדבר נפיקנא וא"ל איהו אנא למדבר נמי בעינא למיפק אי בעינא לאהדרינהו לך התם מהדרנא לך: מתני' האומר לחבירו גזלתיך הלויתני הפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך אם לא החזרתי לך חייב לשלם אבל אם אמר לו איני יודע אם גזלתיך אם הלויתני אם הפקדת אצלי פטור מלשלם: גמ' איתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ור"נ ור' יוחנן אמרי פטור רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ברי ושמא ברי עדיף ר"נ ור' יוחנן אמרי פטור אוקי ממונא בחזקת מריה תנן אבל אם אמר לו איני יודע אם הלויתני פטור ה"ד אילימא דלא קא תבע ליה רישא נמי דלא קא תבע ליה אמאי חייב אלא דקתבע ליה וקתני סיפא פטור מלשלם לא לעולם דלא קא תבע ליה ורישא בבא לצאת ידי שמים איתמר נמי א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן האומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב בבא לצאת ידי שמים: מתני' הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו לא ידעו בעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו ומנו את הצאן ושלימה היא פטור: גמ' אמר רב לדעת צריך דעת שלא לדעת מנין פוטר וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה אסיפא ושמואל אמר בין לדעת בין שלא לדעת מנין פוטר וכי קתני ומנו והיא שלימה פטור אכולה ורבי יוחנן אומר לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפי' מנין נמי לא צריך וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה ארישא רב חסדא אמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת צריך דעת וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה ארישא אמר רבא

מ"ט

פרה רבוצה כו' · וגזלן לא משכה והוי כקרקעות ולר"א דאמר שדה נגזלת קונה פרה עמה וחייב לשלם דמטלטלין נקנין אגב קרקע ולרבנן לא קנה שדה ולא פרה שבה: מתני' לא יחזיר לו במדבר · אם אין זה תובעו אין זה יכול לכופו לקבל חובו או פקדונו במדבר דלאו מקום שימור הוא: על מנת לצאת למדבר · קס"ד שאמר לו לוה זה על מנת שנלא למדבר ושם אפרע לך להכי פריך פשיטא והא מתנה בהדיא לקבלו במדבר: גמ' ניתנה ליתבע · אם ירלה מלוה דידו על העליונה: אי בעית לאהדוריה ניהלך התם מהדרנא לך · ואשמועינן תנא דאע"ג דלא תנאי גמור הוא דהא אי בעית קאמר אפ"ה כיון דידע דאיהו נמי למדבר נפיק על כרחו יקבלם: רב הונא ורב יהודה אמרי חייב · לשלם: פטור · ומיהו ישבע כדאמר שאין יודע שחייב לו כלום דלא עדיף שמא מברי דהא א"כ הוה טעין ליה אין לך בידי כלום הוי משביעין ליה שבועת היסת: דקא תבע ליה · וא"ל גזלתני דהוי טענת ברי: לנאת ידי שמים · וכיון דקא מודי דודאי גזליה לא נפיק ידי שמים עד דעביד השבה אבל סיפא הואיל ולא גזלן ידע ולא נגזל ידע ליכא שום טענת ברי לא לריך למיפק ידי שמים: אתמר נמי · דהיכא דבא לנאת ידי שמים אפילו מאן דפטר ליה מדיני אדם מודה דחייב היכא דאיכא קלת טענת ברי הלכך רב הונא דאוקמה רישא בדלא תבע הואיל ואיכא קלת ברי דהא גזלן ידע דגזליה מעיקרא חייב בבא לנאת ידי שמים: מתני' חייב באחריותו · דמכי גנבה קם ליה ברשותיה והשבה דעבד לאו השבה היא עד שמודע להו לבעלים: ומנו את הצאן · אחר שהחזירו והיא שלימה הרי יש כאן דעת בעלים: גמ' לדעת לריך דעת · אם הכירו הבעלים שנגנב מהן טלה לריך שיודיעם כשיחזירנה ואי לא הודע להו אע"ג דמנו את הצאן והיא שלימה עדיין חייב באחריותה דכיון דידע הויא ליה גזילה גמורה ובעינן השבה מעליותא: שלא לדעתי · לא הכירו בעלים קודם חזרה שתהא נאנס חסירה כלום ולאחר חזרה מנו את הצאן והיא שלימה פוטר מנין: אסיפא · לא ידעו הבעלים בגניבתו ובחזרתו ומנו את הצאן והיא שלימה פטור אבל ידעו לא מהני מנין: ושמואל אמר בין לדעת בין שלא לדעת מנין פוטר וכי קתני מנו את הצאן אכולה · בין ידעו בין שלא ידעו והכי משמע מתני' הגונב טלה ורישא בשהכירו בה הבעלים וידעו שנגנבה מהן קאי מדקתני סיפא לא ידעו מכלל דרישא בידעו והחזירה ומת חייב באחריותו וכן לא ידעו בגניבתו ובחזירתו נמי חייב אבל מנו את הצאן והיא שלימה פטור בין רישא דידעו בין סיפא דלא ידעו: ור' יוחנן אומר לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין לא צריך ומנו את הצאן ארישא · והכי קתני הגונב טלה דהיינו ידעו אחרי כן והחזירו חייב באחריותן היכא דלא מנו אבל לא ידעו הבעלים בגניבתו ובחזרתו אפי' אין מנין או שמנו אפילו הואי ידיעה פטור: ורב חסדא אמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת צריך להודיעו · אם לא הודיעו אע"ג דמנו חייב ומנו את הצאן ארישא והכי משמע מתני' חייב באחריות בין מנו בין לא מנו אימתי בזמן שלא ידעו בעלים בחזרתו ובגניבתו ואם מנו הכך דרישא את הצאן לאחר חזרה פטור:

והלה אומר איני יודע · פי' אם הפקיד אצלי אבל איני יודע אם החזרתי לך חייב לכ"ע כמו רישא דמתני' ולסיפא דמתני' הוא דמדמה לה בשמוך:

רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור · וי"ל כי רב נחמן בדיני ופירש בקונטרס דמשביעין אותו שבועת היסת שאין יודע דלא עדיף מאילו היה כופר לגמרי ונראה דמוכר בקונטרס כלישנא קמא דרב נחמן דפרק שבועת הדיינין (שבועות מ: ושם מא: ד"ה מאן) דאישא דקתני התם מנה לי בידך אין לך בידי כלום פטור קאמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת אבל איכא דמתני לה אסיפא אמנה לי בידך וא"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור דדוקא בסיפא דאיכא דררא דממונא קאמר ר"נ דמשביעין אותו שבועת היסת אבל ארישא לא וכן נראה הלכה כלשון הראשון דלישנא קמא כתמא דגמרא קאמר אבל לישנא בתרא רב חביבא הוא דמתני לה ובפ"ק דב"מ (דף ה: ושם ד"ה אין) גבי ההוא רעיא מייתי כמי לישנא קמא דר"נ אבל ר"ת אומר דמספק אין לחייבו שבועה היכא דליכא דררא דממונא כיון שיש ב' לשונות ובפ"ק דב"מ (שם) לאו דוקא נקט לישנא קמא דהא התם איכא דררא דממונא דאתו סהדי דאכיל תרי מינייהו ושמע ר"י שר"ת היה מניח לדיינין לחייב היכא דליכא דררא דממונא רק שהוא לא היה רוצה לדון כן היכא דמודה שחייב לו אלא שטוען לו פרעתי רחה ר"י (א) ר"ת לחייב שבועה אע"ג דליכא עדים בההיא הודאה והיה יכול לכפור בשעה שטוען שפרעתי ואמר דחשיב שפיר דררא דממונא כמו ההיא דנתתיו לך אע"ג דבהך הודאה יש עדים ולפי פשט הלכה משמע דלמאן דמתני אסיפא חשיב לה דררא דממונא משום דאיכא עדים בהודאה שא"ל אתמול הן ואין יכול עתה לכפור ורב האי גאון פי' כמו כן דלא משביעין ליה היכא דליכא דררא דממונא ומיהו משמתינן ליה על תנאי שיהא בשמתא אם הוא חייב ואינו מודה לו:

שלא לדעת מנין נמי לא צריך · והא דאמר ר' אלעזר לעיל בהכונס (ד' נז:) הכל צריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה אין נ"ל דפליג אהא אלא יש לפרש הכל צריכין דעת בעלים היכא דהוי לדעת חוץ מהשבת אבידה שאין צריך אפי' הוי לדעת שידוע שאבדה לו אותה אבידה:

מאי

קטו א מיי' פ"א מהל' גזילה ואבידה הל' ז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסו סעי' ד [רב אלפס כאן ובב"מ פ"ג דף פז: ושם כל הסוגיא]:

קטז ב מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' עד ס"א:

קיז ג מיי' פ"ז מהל' שאלה ופקדון הל' יא סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצג סעיף ב:

קיח ד מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' עד סעיף א:

קיט ה מיי' פ"ז מהל' שאלה ופקדון הל' יא סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצג סעיף א:

קכ ו (מיי' שם) טוש"ע ח"מ סי' עד סעיף א בהג"ה וסי' רצג סעיף ב:

קכא ז ח מיי' פ"א מהל' טוען ונטען הל' ט סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' עה סעי' י וסי' שסה סעיף ב בהג"ה:

קכב ט י מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' עה סעיף ט:

קכג כ ל מיי' פ"ד מהל' גניבה הל' יא סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנה סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה רב נחמן וכו' רחה ר"י את ר"ת לחייב:

[קידושין סה: וש"נ]

קכד א [עיין במגיד משנה בפ"ד מהל' גניבה הל' יב] [רב אלפס כאן ובב"מ פ"ג דף פה:]

עיין ברש"א

קכה ב מיי' פ"א מהל' גזילה ואבידה הל' ח ופ"ד מהל' גניבה הל' י ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנה סעיף א:

קכו ג ד מיי' פ"ד מהל' גניבה הל' י ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ג:

קכז ה ו מיי' פ"א מהל' גזילה ואבידה הל' ח טוש"ע שם סעיף א וסי' שנו סעי' ב בהג"ה:

קכח ז מיי' פ"ו מהל' גניבה הל' א סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנח סעיף א:

קכט ח מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ב:

קל ט מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ה:

קלא י מיי' שם טוש"ע שם ובסעיף ג:

קלב כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

קלג ל מ נ מיי' שם הל' א והל' ב טוש"ע שם סעיף א:

מ"ט דרב חסדא · בשלמא טעמא דכולהו ניחא דעדיף להו לדעת משלא לדעת ועוד מתני' ניחא לתרולי כוותייהו טפי: הואיל ואנקטה נגרי ברייתא · למדה לצאת חוץ ומעתה צריכה שימור יפה וכיון דלא ידעו בעלים לא מזדהרי בה אבל לדעת מנין פוטר שהרי הכירו שנגנבה והחזירה ומעכשיו יזהרו בה: האי מאן דחזייה לחבריה דאגבה אימרא מעדרא דידיה · כדי לגונבה: אע"ג דמני הלמא לדעת צריך דער: החזירו לעדר · שיש לו לבעל הבית במדבר ילא ואע"ג דליכא לא לדעת ולא מנין ורב לא סגי ליה בלאו חד מהני: ברקועתא שהטלה ניכר הוא כשנגנב וניכר הוא לרועה במדבר כשניתוסף על צאנו ואפי' לא מנה: אית להו דרבי יצחק · והבעלים יודעין בגניבתו שמנו והיא חסירה ולאחר חזרה מנו והיא שלימה: מאי לאו בסלע פליגי לדעת כדפרישית וידעו הבעלים בגניבתו וקאמר רבי ישמעאל מנין פוטר שאדם עשוי למשמש בכיסו ומנה והיא שלימה פטור וכשמואל דאמר לדעת מנין פוטר ור"ע כרב דאמר לדעת צריך דעת: בטלה פליגי שלא לדעת ובפלוגתא דרב חסדא ור' יוחנן · דרבי ישמעאל דאמר למקום שגנב יחזיר כרבי יוחנן דאמר שלא לדעת אפילו מנין לא צריך ור"ע כרב חסדא דאמר שלא לדעת צריך דעת: ה"ג א"ר זביד משמיה דרבא בגונב מרשות בעלים דכ"ע לא פליגי · דסבירא להו כרב חסדא כדמפרש טעמא משום דאנקטה ניגרי ברייתא והכא בשומר שגנב מרשות עצמו עסקינן ובעי למפטר נפשיה מן הבעלים בטענת גניבה או אבידה וכ"ע כרב חסדא דאמר שלא מדעת צריך דעת: ר"ע סבר · כיון שנעשה גנב כלתה שמירתו דתו לא מהימן להו לבעלים דהא ה"ל גונב שלא לדעת צריך דעת ולא אמרינן סגיא בדעת שומר והא איהו ידע בחזירתו: ורבי ישמעאל סבר · עדיין הוא שומר עליו וסגי בדעת דידיה: והבליע לו בחשבון · לאחר זמן לקח הימנו מקח וכשנתן לו דמים הוסיף עליהם מעות הגזילה והבליע בחשבון שהיה בוש לומר הרי גזילתך ילא: אדם עשוי למשמש · ולמנות כמה בכיסו וזה מיד מנה אחריו ומצא יותר מדמי המקח והכיר שהחזיר לו גזילתו: לית ליה דר' יצחק · וליכא מנין: הא · דקתני לא ילא דמני גזלן ורמא לידיה דנגזל הלכך איכא למימר דהשליכו זה לתיבתו ולא מנאן: והא · דקתני ילא דמני גזלן ורמא לכיסיה דנגזל וכיון דאית לן דר' יצחק מנין פוטר: אית ליה זוזי אחריני בכיסיה · ולא ידע כמה: מתני' אין לוקחין מן הרועים · דאיכא למימר שמא גנבו מצאנו של בעל הבית המסור להם: צמר ביהודה ופשתן בגליל · זו היא מלאכת הנשים והן עצמן עושות ומוכרות ולדעת בעליהן הוא: ועגלים · הרועים בשרון ברחבה לעין כל

הדרן עלך הגוזל בתרא
וסליקא מסכת בבא קמא

מ"ט דרב חסדא הואיל *ואנקטה נגרי ברייתא ומי אמר רבא הכי והאמר רבא האי מאן דחזייה לחבריה דאגבה אימרא מעדרא דידיה ורמא ביה קלא ושדייה ולא ידע אי הדריה אי לא הדריה ומת או נגנב חייב באחריותו מאי לאו אע"ג דמני לא דלא מני ומי אמר רב הכי והאמר רב ההזירו לעדר שבמדבר יצא אמר רב חנן בר אבא מודה רב(א) ברקועתא לימא כתנאי *הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס למקום שגנב יחזיר דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר צריך דעת בעלים סברוה דכולי עלמא אית להו דרבי יצחק דאמר רבי יצחק *אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה מאי לאו בסלע לדעת ובפלוגתא דרב ושמואל (לא) בטלה שלא לדעת ובפלוגתא דרב חסדא ור' יוחנן אמר רב זביד משמיה דרבא בשומר שגנב מרשות בעלים כ"ע לא פליגי כדרב חסדא והכא בשומר שגנב מרשותו (ב)שיחזיר למקום שגנב קמיפלגי ר"ע סבר כלתה לו שמירתו ור' ישמעאל סבר לא כלתה לו שמירתו לימא מנין פוטר תנאי היא דתניא *הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון תני חדא יצא ותניא אידך לא יצא סברוה דכ"ע אית להו *דר' יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ד יצא סבר מנין פוטר ומאן דאמר לא יצא סבר מנין אינו פוטר אמרי אי סבירא לן כר' יצחק כ"ע לא פליגי דמנין פוטר אלא בדרבי יצחק קמיפלגי מר אית ליה דר' יצחק ומר לית ליה דר' יצחק ואי בעית אימא דכ"ע אית להו דר' יצחק ולא קשיא הא דמני ורמא ליה בכיסיה והא דמני ורמא לידיה ואיבעית אימא אידי ואידי דמני ורמא בכיסיה הא דאית ליה זוזי אחריני בכיסיה הא דלית ליה זוזי אחריני בכיסיה: **מתני'** אין לוקחין מן הרועים צמר וחלב גדיים ולא משומרי פירות עצים ופירות אבל לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה וכלי פשתן בגליל ועגלים בשרון וכולן שאמרו להטמין אסור ולוקחין ביצים ותרנגולין מכל מקום: **גמ'** ת"ר אין לוקחין מן הרועים לא עזים ולא גדיים ולא גיזין ולא תלושין של צמר אבל לוקחין מהן תפורין מפני שהן שלהן ולוקחין מהן חלב וגבינה במדבר ולא בישוב ולוקחין מהן ד' וה' צאן ד' וה' גיזין אבל לא שתי צאן ולא שתי גיזין ר"י אומר בייתות לוקחין מהן מדבריות אין לוקחין מהן כללו של דבר כל שהרועה מוכר ובעל הבית מרגיש בו לוקחין מהן אין מרגיש בו אין לוקחין מהן אמר מר לוקחין מהן ד' וה' צאן ד' וה' גיזין השתא יש לומר ארבעה זבנינן חמשה מיבעיא א"ר חסדא ארבעה מתוך חמשה ואיכא דאמרי א"ר חסדא ארבעה מעדר קטן וחמש מעדר גדול הא גופא קשיא אמרת ד' וה' צאן ד' וה' גיזין ד' וה' אין אבל שלש לא אימא סיפא אבל לא שתי צאן הא שלש זבנינן לא קשיא הא בברייתא הא בכחישתא: ר"י אומר בייתות לוקחין מהן מדבריות אין לוקחין מהן כו': איבעיא להו ר"י ארישא קאי ולחומרא או דלמא אסיפא קאי ולקולא ארישא קאי ולחומרא דאמר לוקחין מהן ארבעה וחמשה צאן הני מילי בייתות אבל מדבריות אפילו ארבעה וחמשה לא או דלמא אסיפא קאי ולקולא דאמר אבל לא שתי צאן ולא שתי גיזין הני מילי מדבריות אבל בייתות שתים נמי לוקחין ת"ש דתניא ר"י אומר לוקחין בייתות מהן ואין לוקחין מהן מדבריות ובכל מקום לוקחין מהן ארבעה וחמשה צאן מדאמר

מאי לאו בסלע כו' ובטלה שלא לדעת · סתם כיס רגיל להיות לדעת כיון שעשוי למשמש בכיסו וכתם טלה רגיל להיות שלא לדעת להכי נקט בהא לדעת ובהא שלא לדעת:

חמש מבעיא · מפורש במס' שבת בפרק במה אשה (דף ס: ושם ד"ה השתא) גבי שמעתא דכנגל המסומר:

מאחר שמוכרין בפרהסיא לא גנבום ל"א שרון שם מקום ומקום גידול עגלים הוא ולוקחין עגלים בזול ומגדלין אותן ושלהן הן לשון זה עיקר דתניא במנחות בפרק כל קרבנות (דף פז·) אילין ממולא וכבשים מחברון עגלים משרון: **גמ'** ולא תלושין · שנתלש הצמר שבעל הרחל מעט מעט: תפורים · בגדים תפורים דהי נמי גנבו קנאוהו בשינוי: חלב וגבינה במדבר · דאין דרך בעלים לילך שם וליטלם והרועה נוטלן: אבל לא בישוב · שדרך להביאו לבית בעל הבית: ארבע וחמש לאן · שחסרונן ניכר בעדר ואין יכול לישמט ולומר זאב טרפה: בייתות לוקחין מהן · שהרי בעל הבית יודע מניינס: מרגיש · מבין: ארבע מתוך חמש · אם לא היה לו בעדר אלא חמש לאן ומוכר מהן ארבע מותר ליקח דכולי האי לא גניב מדבר מועט: בברייתא · בריאות עין בעל הבית תמיד עליהן ומרגיש בשלם: כחושות · אין חשובות לו ואין עינו עליהם לפיכך אין מרגיש כלומר אין יודע כשמוכרם זה: ארישא קאי · ארבע וחמש דשרי ת"ק: אסיפא · שתי לאן דקאסר ת"ק: מדקאמר

הגהות הב"ח
(א) גמ' מודה רב ברקועתא · נ"ב טלוא תרגום אונקלוס רקוע וכן הוא במסכת שבת דף קז: (ב) שם שיחזיר למקום שגנב קמיפלגי:

תורה אור

מדאמר בכל מקום ש"מ אסיפא קאי ולקולא ש"מ: ולא משומרי פירות כו': *רב זבין שבישתא מאריסא א"ל אביי והא תנן ולא משומרי פירות עצים ופירות א"ל ה"מ בשומר דלית ליה בגופא דארעא מידי *אבל אריס דאית ליה בגוויה(א) אימא מדנפשיה קא מזבין ת"ר [ב]שומרי פירות לוקחין מהן כשהן יושבין ומוכרין והסלין לפניהם וטורטני לפניהם וכולן שאמרו הטמן אסור [ג]לוקחין מהן מפתח הגינה אבל לא מאחורי הגינה איתמר גזלן מאימת מותר *לקנות הימנו רב אמר עד שתהא רוב משלו ושמואל אמר אפילו מיעוט שלו [ד]אורי ליה רב יהודה לאדא דיילא כדברי האומר אפילו מיעוט שלו ממון מסור רב הונא ורב יהודה חד אמר מותר לאבדו ביד וח"א אסור לאבדו ביד מ"ד מותר לאבדו ביד *לא יהא ממונו חמור מגופו ומ"ד *) [ה]אסור לאבדו דלמא הוה ליה זרעא מעליא וכתיב °יכין *רשע וצדיק ילבש: רב חסדא הוה ליה ההוא אריסא דהוה תקיל ויהיב תקיל ושקיל סלקיה קרא אנפשיה °וצפון לצדיק חיל חוטא °כי מה תקות חנף כי יבצע כי ישל אלוה נפשו *רב הונא ורב חסדא חד אמר נפשו דנגזל וח"א נפשו של גזלן מ"ד נפשו של נגזל דכתיב °כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח מ"ד נפשו של גזלן דכתיב °אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש ואידך נמי הכתיב נפש בעליו יקח מאי בעליו בעליו דהשתא ואידך נמי הכתיב וקבע את קובעיהם נפש מה טעם קאמר מה טעם וקבע את קובעיהם משום דקבעי נפש א"ר יוחנן [ו]*כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו שנאמר °כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח ואומר °ואכל קצירך ולחמך *בניך ובנותיך ואומר °מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם ואומר °אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים מאי ואומר וכ"ת נפש דידיה אבל נפש בניו ובנותיו לא ת"ש בשר בניו ובנותיו וכ"ת הני מילי *היכא דלא יהיב דמי אבל היכא דיהיב דמי לא ת"ש מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי (בארצכם) [בארצם] וכ"ת ה"מ היכא דקעביד בידים אבל גרמא לא ת"ש אל שאול ואל בית הדמים [על] אשר המית את הגבעונים *וכי היכן מצינו שהרג שאול את הגבעונים אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להן מים ומזון מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן: אבל לוקחין מן הנשים: ת"ר לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה וכלי פשתן בגליל אבל לא יינות ושמנים וסלתות [ז]ולא מן העבדים ולא מן התינוקות אבא שאול אומר מוכרת אשה בארבעה וחמשה דינר כדי לעשות כפה לראשה וכולן שאמרו להטמן אסור [ח]גבאי צדקה לוקחין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה [ט]והבדדין לוקחין מהן זתים במידה ושמן במידה אבל לא זיתים במועט ושמן במועט רשב"ג אומר לוקחין מנשים זיתים *במועד בגליל העליון שפעמים אדם בוש למכור על פתח ביתו ונותן לאשתו ומוכרת רבינא איקלע לבי מחוזא אתו נשי דבי מחוזא רמו קמיה כבלי ושירי קביל מינייהו א"ל רבה תוספאה לרבינא והתניא [י]גבאי צדקה מקבלין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה א"ל [כ]הני לבני מחוזא דבר מועט נינהו: **מתני'** [ל]מוכין שהכובס מוציא הרי אלו שלו *והסורק מוציא הרי אלו של בעה"ב [מ]כובס נוטל ג' חוטין והן שלו יתר מכן הרי אלו של בעה"ב [נ]אם היה שחור ע"ג הלבן נוטל את הכל והן שלו [ס]החייט ששייר את החוט כדי לתפור בו ומטלית שהיא ג' על ג' הרי אלו של בעה"ב [ע]מה שהחרש מוציא במעצד הרי אלו שלו ובכשיל של בעל הבית ואם היה עושה אצל בעה"ב אף *הנסרים של בעה"ב: **גמ'** ת"ר לוקחין מוכין מן הכובס מפני שהן שלו הכובס נוטל שני חוטין העליונים והן שלו ולא

*) [עי' תוס' ע"ז כו: ד"ה אני]

מדקאמר בכל מקום. לוקחין ארבעה וחמשה אלמא האי דקמפליג בין בייתות למדבריות אסתם לאו פליג ולקולא קאי: שבישתא. חבילי זמורות: שומר שכרו הוא נוטל במעות ואין לו חלק בעלים אבל אריס חולק בזמורות ובעלים ובין: והטורטני. מאזנים גדולים ומוכרין פירות במשקל כדרך התגרים דכיון דמוכרין בפרהסיא לא גנבום: רוב. ממונו משלו בלא גזילה הולכין אחר הרוב ונהנין ממנו: אפילו מיעוט משלו. תלינן ואמרינן האי מידי דיהיב ליה מדידיה הוא: אדא. שם האיש: דיילא שמש דרבנן: חמיר מגופו. דקיימא לן בפרק שני דע"ז (דף כו:) דמותר לאבד גופו בידים דקתני המינין והמסורות מורידין אותן לבור ולא מעלין: מסור. מלשין המוסר ממון חבירו לאנסים: תקיל ויהיב. לרב חסדא: תקיל ושקיל. לנפשיה מדקדק בחלוקה ואינו מוותר מחלקו כלום לשון אחר מחלה היה נוטל ודרך שאר האריסין ליטול שליש: [קרא אנפשיה]. רב חסדא צדיק והאריס חוטא ונלפן חילו לרב חסדא דסלקו ונטל חלקו: כי ישל אלוה נפשו. משליך הקב"ה נשמתו ומאבד ממנו נשמה אחת: אל תג"ל דל כי דל הוא. אע"פ שדל הוא ואין לו מה לגוזלו: אל תדכא עני בשער. מעשר עני ולקט שכחה ופאה המתחלקין בשעריך אל תדכאהו בם: וקבע את קובעיהם נפש. גוזל נפש גוזליהם: בעלים דהשתא. גזלן שנעשה עכשיו בעלים לממון: ואכל קצירך ולחמך. ודומה לך כאוכל בניך ובנותיך לפי שאין לך שוב במה לפרנסם: מחמס בני יהודה: מגזל שעשו מעלה אני עליהם כאילו שפכו דם נקי: המית הגבעונים. כדמפרש לקמיה שהמית כהני נב שהיו מספקים מים ומזון לגבעונים שהגבעונים היו משמשין למזבח חוטבי עצים ושואבי מים ומעלה עליו כאילו המית הגבעוני'(ב): [אבל נפש בניו ובנותיו לא]. הא מאת נפש בעליו יקח לא נפקא לן אלא נפש הגוזל אבל בניו ובנותיו לא נענש גזלן אנפש בני הנגזל: [דלא יהיב דמי]. חמסן יהיב דמי וזה לא היה רוצה למכור: אבל לא ייכות

ושמנים וסלתות. שדרך האיש למוכרן ואין עושה את אשתו שליח לכך ושמא גנבתו מבעלה: כפה. לעיף ואין הבעל מקפיד: והבדדין. בעלי בית הבד שתגרין הן בשמן לוקחין מן בעיהם זיתים ושמן במדה כלומר דרך מכירה בפרהסיא ודבר מרובה דאין יכולה לגנוב כל זאת ולעשות בצינעא אבל לא במועט דגנבתו ויכולה לעשות בצינעא ולא ירגיש בעלה ל"א במועט במעטן שנטלתן מן המעטן ואין דרך למוכרן כך: בגליל העליון. שהשמן שם ביוקר ומקפיד על דבר מועט: רבינא. גבאי צדקה היה: כבלי. שרשרות זהב: ושירי. צמידין: לבני מחוזא. עשירים הם: **מתני'** הכובס מוציא. מבגד צמר דבר מועט על ידי שטיפה ואין הבע"ה מקפיד ומן הדין הן שלו והמקפיד לא הוי קפידא: שהסורק מוציא. ע"י הקוצים שקורין קרדונ"ש: סורק. פילונ"ש כקדם האומנות על שם שהוא סורקו בקוצים כעין מסרק: של בעל הבית. שדבר חשוב הוא ולא מחיל: הכובס נוטל ג' חוטין. דרך אורגי בגדי צמר לארוג שלשה חוטין ממין אחר בסוף הבגד והכובס נוטלן ומשוה הבגד ומייפהו: ואם היה החוט שחור. שארגו בבגד לבן רשאי ליטול הכל לפי שהשחור מגנה את הלבן: החייט. ששייר מן החוט כדי לתפור בו. ובגמרא מפרש שיעור תפירה: ה"ג ומטלית שהוא ג' על ג'. חייט שהשוה את תפירתו וקיצע הימנה מטלית קטנה שלש אצבעות על שלש אצבעות הרי אלו של בעה"ב: מעצד. דילדויי"ר בלע"ז קטנה ומחליק בה את הנסרים ושפאין שהוא משוה דקין הן טנכ"ש בלע"ז: בכשיל. קרדום ומפיל שפאין גסין: אצל בעל הבית. שכיר יום: נסורת. אפי' דק דק היוצא מתחת המקדח שהיא דק מאד של בעל הבית ורישא בקבלן שקיבל לבנות הבית בדמים קצובים: **גמ'** ולא

מסורת הש"ס
[ה] רבא דבר אלוגתא דאביי הוא ועי' בהלכות [וכ"ה בתוס' ב"מ כב. ד"ה מר אסרה ובר"יף איפא רבה]
ג"י ברי"ף ליגבות
[לעיל קיז: אנהדרין עב.]
ר"ה קיב.
[ואכלו בניך כצ"ל]
[נפ"ג סב.]
יבמות עח:
פ"א במועט
[נ"ל ושהזורק]
נדפס"י פגי' המסורת

עין משפט נר מצוה
קלד א מיי' פ"ז מהל' גניבה הלכה ג סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנח סעיף ד:
קלה ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
קלו ד מיי' פ"ה מהל' גזילה ואבידה הל' ח ועיין במ"מ סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעיף ג:
קלז ה מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הל' יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפח סעי' יג:
קלח ו מיי' פ"א מהל' גזלה ואבדה הל' יג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שנט סעי' ג:
קלט ז מיי' פ"ו מהל' גניבה הל' ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שנח סעיף ה:
קמ ח מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל' יב סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ד:
קמא ט מיי' פ"ו מהל' גניבה הל' ה ועיין במ"מ סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנח סעי' ו:
[בקרא ליתא. תיבת רשע רק הש"ס מפרש לקרא הכי אכן בפסחים מט: מייתי הש"ס קרא כדכתיב ע"ש וע' מהרש"א ח"א]
קמב י כ מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל' יב סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ד:
קמג ל מיי' פ"ו מהל' גניבה הל' ו סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנח סעי' ז:
קמד מ נ מיי' שם טוש"ע שם סעי' ח:
קמה ס מיי' שם הל' ז ועיין בהשגות וכמ"מ טוש"ע שם ס"ט:
קמו ע מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' י:

יואל ד

הגהות הב"ח
(א) גמ' אימא מדנפשיה קא מזבין נ"ב עיין פרק אלו מציאות דף כב בתוס' ד"ה מר זוטרא:
(ב) רש"י ד"ה המית וכו' הגבעונים הס"ד ואח"כ מ"ה וכ"ת נפש דידיה דהא מאת נפש:

גליון הש"ס
גמ' כל הגוזל את חבירו. עיין בב"מ ד' נח ע"ב תוס' ד"ה זה בגופו:

קנז א מיי' פ"ו מהל' גניבה הל' ט סמג עשין סא טוש"ע ח"מ סי' שנח סעי' יב :

קנח ב מיי' שם טור ש"ע שם סעיף יא :

קנט ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' יב :

קס ד טוש"ע ח"מ סי' יא סעי' יא :

ולא יטיל בו יותר משלשה חובין ולא יסרוק הבגד לשתיו אלא לערבו ומשויהו לארכו אבל לא לרחבו ואם בא להשוותו עד טפח דשאי אמר מר שני חוטין והאנן תנן שלש לא קשיא הא באלימי והא בקטיני: ולא יסרוק הבגד לשתיו אלא לערבו והתניא איפכא לא קשיא הא בגלימא הא בסרבלא: ולא יטיל בו יותר משלשה חובין בעי רבי ירמיה *אמטויי ואתויי חד או דלמא אמטויי ואתויי תרי תיקו: ומשויהו לארכו אבל לא לרחבו והתניא איפכא לא קשיא הא בגלימא הא בהמיוני ת"ר אין לוקחין מן הסורק מוכין מפני שאינו שלו ובמקום שנהגו להיות שלו לוקחין ובכל מקום לוקחין מהן כר מלא מוכין וכסת מלאה מוכין מאי טעמא קנגהו בשינוי ת"ר אין לוקחין מגרדי לא אירין ולא נירין ולא פונקלין ולא שיורי פקיעות אבל לוקחין מהן בגד מנומר ערב ושתי טווי וארוג אמרי השתא טווי שקלי ארוג מבעיא מאי אריג תיכי ת"ר אין לוקחין מן הצבע לא אותות ולא דוגמות ולא תלושים של צמר אבל לוקחין מהן בגד צבוע טווי (א) בגדים השתא טווי שקיל בגדים מיבעיא מאי בגדים נמטי ת"ר הנותן עורות לעבדן הקיצועין והתלושין הרי אלו של בעל הבית והעולה ומשטף במים הרי אלו שלו: אם היה שחור [וכו']: א"ר יהודה *קצרא שמיה וקצרא שקיל ליה אמר רב יהודה הכל עולין למנין תכלת ויצחק ברי קפיד עלייהו: החייט ששייר (מן) [את] החוט כו': וכמה לתפור אמר רב אסי מלא מחט (ב) חוץ למחט *איבעיא להו מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט או דלמא מלא מחט וחוץ למחט משהו ת"ש דתניא החייט ששייר את החוט פחות מכדי לתפור בו ומטלית שהיא פחותה משלש על שלש בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו של בעל הבית אין בעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו שלו אי אמרת בשלמא מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט פחות מכאן חזי לסיכתא אלא אי אמרת מלא מחט וחוץ למחט משהו פחות מכאן למאי חזי אלא ש"מ מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט שמע מינה: מה שהחרש כו': ורמינהי מה שהחרש מוציא במעצד והנפסק במגירה הרי אלו של בעל הבית והיוצא מתחת מקדח מתחת רהיטני והנגרר במגירה הרי אלו שלו אמר רבא באתרא דתנא דידן איכא תרתי חציני לרבתי קרי לה כשיל ולזוטרתי קרי לה מעצד באתרא דתנא ברא חד הוא דאיכא וקרו לה מעצד: ואם היה עושה אצל כו': ת"ר מסתתי אבנים אין בהם משום גזל מפסגי אילנות מפסגי גפנים מנקפי היגי מנכשי זרעים ועודרי ירקות בזמן שבעה"ב מקפיד עליהם יש בהן משום גזל אין בעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו שלו א"ר יהודה כשות והזז אין בהם משום גזל באתרא דקפדי יש בהן משום גזל אמר רבינא ומתא מחסיא אתרא דקפדי הוא:

ולא יטיל בו יותר מג' חובין דרך הסורקים לתת לולאות של טווי במחט להורטו של בגד שמותחו בהן כשהוא נסרק וחובטו במקלות וכשנגמר ובולטין אותו מקום הלולאות שנמתח שם משוה אותן ונוטל האומן הקלועים לעצמו כדאמר לקמן ולשמופיקן תנא שלא יתפרס להותן לולאות בחזקה כדי שלא יכול למתחו יותר מדאי אלא ג' חבין יפיינ"ך בלעז ג' תפירות במחט: ומשויהו · מקום הבליטות שנמתח שם נוטל במספרים: אפילו עד טפח · ליטול ממנו רצועות רחבות טפח: אלימי · גסין שנים: גלימא · טלית העשויה לכל יום וכשהוא סורק לשתיו נוחה ליקרע מהר: סרבלא · עשוי לכבוד ולנוי וכשהוא סורק לשתיו נאה יותר: גלימא משויהו לארכו · כדפרישית לעיל: המיונא · אינו נראה אלא שני ראשיה התלויין לכך משוה לרחבה ב' ראשיה התלויין: ה"ג אמטויי ואתויי חד או דלמא אמטויי ואתויי תרי · מנהג תופר אומן להוליך ולהביא המחט בבגד קודם שימשוך כל החוט וקא מבעיא ליה הנך ג' חוטין דקתני מי חשיבא הולכה והובאה חד דהוו להו ג' הולכות וג' הובאות א"ד הולכה והובאה תרי חשיב להו: אירין · דרך הגרדי להניח צמר בקנה של ערב כדי שלא יצא הערב מן הקנה לכאן ולכאן והוא של בעה"ב: נירין · ליצי"ן: פקעיות · לוסיי"ל: פונקלין · טריימ"ש שעושין ליריעות הגארגות מעומד ואין עושין להו קנה כדרך הגרדין: בגד מנומר · כלומר אפילו מנומר בצבעים הרבה אע"פ שרגלים לדבר שגנב הצמר מן בגדים שארג לוקחין מהן דקנינהו בשינוי: טווי (ג) ארוג והייטו אירין דאמרן לא יקח אם טלאן הגרדי לוקחין דקנינהו בשינוי: ארוג מבעי · הא ה"ל טווי קודם לארוג: תיכי · שרשרות שרימ"ש דלא טוואן קודם לכן: אותות · כשמביאין לו בגד לצבוע חותך ממנו מעט לפני בעליו לידע אם יקלוט את הצבע ופעמים שמעכבו אצלו ושכחו בעלים: דוגמאות שמביאין לו הבעלים צמר לצבוע ומביא עמו מעט צמר צבוע ואומר כזה צבע לי: תלושי צמר · שתלש מן הגיזה הצמר מעט מעט: אבל לוקחין ממנו בגד צבוע · דבגד שלם לא גנב ואי נמי גנבו קנייה בשינוי: טווי ובגדים · והנך דוגמאות שטוואן או עשה מהן בגדים לוקחין: השתא טווי שקלינן בגדים מבעיא · הא אין בגדים אא"כ טוואן: נמטי · לבדין פליטר"ש בלע"ז ואין שם טווי: הקיצועין · רוגייור"ש בלע"ז שמקצע מן העור סביב: והתלושין · נמר התלוש מן העור: נמר העולה מן שסף המים שלו דדבר מועט הוא ואפקורי מפקר ליה: קצרא שמיה וקצרא שקיל ליה · הכובס נקרא קצרי בלשון ארמי וקצרא שהוא מקצר מן הבגד איהו שקיל ליה ודידיה הוא: הכל עולין למנין תכלת · אותן שלשה חוטין אם לא קצרן הכובס עולין למדת מלא קשר גודל שצריך להרחיק את תכלת של ציצית משפת הבגד במסכת מנחות (דף מב·): קפיד עלייהו · ונוטלן: מלא המחט · מלא אורך המחט: וחוץ למחט · שכל זמן שאין מן החוט אלא מלא המחט מצומצם אין יכול לתוחבו בבגד: בברייתא גרסינן ומטלית שהיא פחותה מג' על ג': לסיכתא · חבין שפירשנו למעלה: פחות מכאן למאי חזי · הא אין יכול להפוך המחט ולתוחבו: מגירה · שייר"ה בלע"ז וסכין הוא שיש בו פגימות הרבה וקוצצת מהר: הנפסק במגירה · פסקי עצים שהעץ ארוך ופוסקו: מקדח · טרייד"א והיוצא משם דק כעפר: רהיטני · פלייינ"א: והנגרר במגירה · דק דק שהיא מסרת במקום חתך דק כעפר: חד הוא דאיכא · ורבתי היא ומסרת ספאי גסין: מסתתי אבנים · מרבע אותן ומחליק אותן: מפסגי אילנות · כשיש בהן ענפים יותר מדאי קוצץ אחת מבינתים והייטו פיסוג לשון דילוג והרחבה: ניקוף · שייך בהיגא כמו ונקף סבכי היער בברזל (ישעיה י): היגא · סנה: ומנכשי זרעים · נוטלים ירקות מביניהם: ועודרי ירקות · כשהן תכופות יותר מדאי נוטל אחת מבינתים כדי שיהא מקום להרחיב ולהתפשט: הזז · שחת של תבואה חטין ושעורין בעודן ירק: מתא מחסיא · מקום בהמות הוא וצריכין למרעה טוב:

הדרן עלך הגוזל בתרא וסליקא לה מסכת בבא קמא

הגהות הב"ח
(א) גמ' טווי ובגדים:
(ב) שם וחוץ למחט :
(ג) רש"י ד"ה טווי ארוג וכגי אירין דאמרן:

גליון הש"ס
גמ' ולא יטיל יותר מן שלש חובין · מפירוש רש"י הובא ו' א' נראה דהגירסא כאן חוטים : שם אמטויי ואתויי חד · וכעין זה מנחות דף מ"ו ע"א וכעין זה בירושלמי פ"ג דסוכה הלכה ח' : שם איבעיא להו מלא מחט · כעין זה חולין ד' נ"ט ע"א :

[מנחות מ. נדה סג.]

[פי' רש"י תענית כט: ד"ה קצרא]

הדרן עלך הגוזל בתרא וסליקא לה מסכת בבא קמא

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויטיל לשכחה בעזרת השם יתברך :

*)הדרן עלך מסכת בבא קמא והדרך עלן דעתן עלך מסכת בבא קמא ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת בבא קמא ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:
יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר זה :

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנתנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא **) חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא ;

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל יראי שמך ולומדי תורתך ; מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי ; יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש; לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני; ברוך אתה יי למדני חקיך. אא"א סלה ועד ;

מודים אנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקינו מיושבי בית המדרש ולא מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלין שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי עולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך :

יהי רצון לפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת בבא קמא כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ויתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך ; כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים ; ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד ; ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום ;

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן ; יהא שמיה רבא וכו' יתברך וכו' על ישראל וכו' יהא שלמא וכו' עושה שלום וכו' ;

*) [עי' סמן של זה שמנה בספר סתיים שחיבר אחד הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"ם פ"נ] ; **) [בסיומא ובסוף תשובת מהרש"ל ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב הטעם של מנית באים שלהם] ;

אמר יום טוב בן לא"א האלוף כהר"ר נתן ז"ל ה"ה בו אמ"ז האלוף המרומם כמוהר"ר משה וולרשטיין לוי העלר זצ"ל רבינו אשר בסוף פרק ואלו מציאות הביא מדרש שזה לשונו לא שידלג אדם ממקרא למדרש וממדרש לתלמוד אלא שילמוד מקרא ואח"כ משנה ואח"כ תלמוד ע"כ. ומצאתיו במסכת סופרים פרק י"ח בנוסחא אחרת קצת:

והן אמת כי שם מדרש נאמר על שני פנים. הא' על מדרשי האגדות וזה מפורסם א"צ לראיה. והב' על מדרשי הדינים כאותה ששנינו בפ"ק דשקלים שהכהנים דורשים מקרא זה לעצמן עוד שם פ"ו זה מדרש דרש יהוידע כ"ג אשם הוא וגו' וגדולה מכולן בתחלת תורת כהנים ר' ישמעאל אומר בי"ג מדות התורה נדרשת כו' ועל משפטי ודיני התורה הן אמורין:

ומעתה קשה לי ממה נפשך אם בעל המדרש באמרו מדרש נתכוין לפן הא' והוא מדרש האגדה ודאי דקשיא טובא למאי צריכא למימרא שלא ידלג ממדרש לתלמוד דהיאך אפשר שידלג אל התלמוד שאינו אלא פירוש המשנה ואם משנה לא שנה תלמוד מנא ליה ודאי שהוא סתום יותר מספר החתום. ואם בעל המדרש נתכוין אל הפן הב' והוא מדרש הדינים ויהיה אזהרתו באמרו לא שידלג היינו לומר שישלים כל המקרא וישלים כל המדרש לא יחסר בו כמו שהוא לשון דילוג ג"כ כי נאמר על ענין א' בעצמו שמדלגים מיניה וביה כאותה ששנינו במסכת מגילה פרק הקורא למפרע מדלגים בנביא וכו'. ויאמר נא לא שידלג כו' כי אין המצוה נקראת אלא על שם הגומרה. שאם אתה אומר כן קשיא נמי. והוא בשנותו את טעמו ודבורו דברישא אמר מדרש ובסיפא שנה בל' משנה: **אבל** ברוך שבחר בהם ובמשנתם דתנא דידן תנא דייקנא הוא ולעולם מדרש דקאמר אל הפן הב' הוא שנתכוון דהיינו מדרש הדינים אלא דאיכא בינייהו שזה הוא שם הכלל וזה הוא שם הפרט רצוני לומר שהמשנה הוא שם הכלל לכל הששה סדרים והמדרש הוא שם פרט לכל מדרש ומדרש שבעניני משפטי ודיני התורה לכל אחד ואחד בפני עצמו:

ולפי זה הכי קאמר לא שידלג אדם ממקרא למדרש ר"ל שידלג ולא ישלים כל המקרא אבל ילמוד פרשה מן הפרשיות וידלג הזולת וילמוד מדרש היינו המשנה שעל אותה הפרשה ומהמדרש ההוא אל התלמוד שעליו לא כן יעשה אלא שילמוד מקרא כולו ואח"כ משנה כולה (כי המשנה שם הכלל) ואח"כ תלמוד. ודיקא נמי דאין כוונת בעל המדרש אל הפן הא' דא"כ ה"ל לומר בסיפא ואח"כ מדרש דהא ודאי דלא סגיא בלא"ה שהרי לא בא להזהיר שלא ללמוד מדרש אגדה כלל. אבל למאי דפרישית ניחא והשתא במדרשי האגדות תנא לא קמיירי. כך נ"ל פי' המדרש הזה:

ועל כן גם אנכי בעמדי על דעתי בינותי בספרים העשרים וארבע שהם אמנם מפורשים ע"י מפרשיהם המפורסמים זכר כולם לחיי העולם הבא. אך ורק זכיתי לבבי וארחץ בנקיון כפי בראותי עיר האלהים והקדש שיבנה בתוכה במהרה בימינו שבסוף נבואת יחזקאל ע"ה והיא מושפלת עד שאול לא ישאלו עליה וכן התמו כי התומה וסתומה הנבואה ההיא שעם היות שהמפרשים פרשוה עדיין צריכין למודעא רבא ומפני כן היתה מונחת בקרן זוית עד כי בעזרי מעם ה' עשיתי צורה מוחשת עם ספר קצר ביאור מבואר לכל יודע ספר אשר ממנו דעת לנבון נקל וקראתיו בשם צורת הבית ותשלם המלאכה מלאכת הקדש המקרא קדש כולו: **ופניתי** אני עם לבבי אח"כ אל המשנה וברוך ה' אלהי ישראל על כל הטובה אשר הטיב עמדי לתת לי כח וחיל לאסוף ולהוסיף **תוספות יו"ט** על כל הסדרים הששה. והנה הנם בכל המון ישראל נתונים נתונים המה: **ומאז** באתי אל התלמוד ובבואי עמדתי מרעיד ומשתומם. יען וביען חכמי דור ודור. קמו אחריו לסדור. זה בכה וזה בכה. מהם ראו ללמד לתלמידים בלשון קצרה אך לא נטו מלשונו וסדרו של התלמוד בעצמו והמפורסם שבהם הרי"ף ז"ל. ומהם בל' אחרת ידברו אל העם כמו חבור הרמב"ם ז"ל שהעתיק התלמוד כולו ללשון המשנה ועם זה נתחכם ג"כ שלא שמר סדר התלמוד אבל חיברו על הלכותיו כידוע. ואלו אבות רכבי ישראל שתים שהן ארבע. כי אמנם הרב המובהק רבינו אשר וירא ראשית לו ספר הרי"ף והעתיקו ועליו הוסיף בתוספת ברכה ורב טוב מטובייני דחכימייא בעלי התוספות זלה"ה מלבד מה שהחכים בעיון עצמו עד כי הגדיל הפליא תושיה; וקם בנו תחתיו הוא הרב המפורסם רבינו יעקב בעל הטורים זלה"ה עשה לו ראשונה קצור לכל פסקי אביו הרא"ש זלה"ה ונקל לו מאז ללכת בעקבי הרמב"ם זלה"ה לחבר חבור כיוצא בו אך בשנוי סדרי ההלכות כאשר ראה הבינה וגם חקרה ובהוספת דברי המחברים זולתו. אלו הן אבות ותולדותיהן כיוצא בהם כולם שוים לטובה: **ארבעה** המה מטיבי לכת לך לך לטובתך ולהנאתך את אשר תבחר ותקרב כי אין אדם לומד אלא במקום שלבו חפץ אך אם אתה לו שמעני כי אני עם לבבי חשבתי את דרכי אנה פני מועדות ואולם זו חזיתי ואכפרה שאלו המחברים שזכרתי אשר המה יושבים ראשונה במלכות שמים למפורסמים שבחבורים שהתפשטו ללמדם בישראל לכל אחד מענה לאמר לכו אלי אלי כתיב. וזה יצא ראשונה הנה ספר הרי"ף מפני שדרכו כדרך התלמוד ללמודו בדרך קצרה לו נאה לו יאה ללמוד וללמד ממנו. שנייה לו ספר הרא"ש שעם הייתו מאריך יותר מהרי"ף תחשב לו לצדקה. כי צדקת ה' עשה עם ישראל כאשר הזכרתי למעלה. וכמדה זו כן כיוצא בה לחבורו של הרמב"ם ושל בעל הטורים. כי כערך הרא"ש להרי"ף כן ערך הטורים לחבורו של הרמב"ם. ונשאר עלינו להובה אל מי מקדושים נפנה אם בהעריך מערכה מול מערכה היינו אבות מול בנים ותולדותיהן. ואם בהעריך אב אל אב ותולדה אל תולדה. ויצאתי לקראת מערכה ראשונה וראיתיה כי הרמב"ם ובעל הטורים שניהם נתכוונו בחבורם לעשות דוגמא אל חבור המשנה קולעים אל השערה ולא יחטיאו ואלו הרי"ף והרא"ש שניהם נתכוונו לעשות דוגמא אל התלמוד כאשר עינינו הרואות וכבר ידענו כי התלמוד אין לך מדה גדולה הימנה ואחרי שהרא"ש בתראה להרי"ף כבר נשלמה ההכרעה שאל המדה הגדולה שמה יהיה הרוח ללכת. ואחרי אחרון אני בא הוא ספר הרא"ש כאשר גם מצורף לזה ההכרה התלמוד בעצמו נלמד כי א"א זולתו להבין ולהשכיל בדבריו בשלמות: **ואל** תשיבני דבר מאחרי א"כ איפא מה ראו על ככה ומה הגיע עליהם להרמב"ם ובעל הטורים לנטות מדרך התלמוד ולעשות חבור בדרך המשנה והחזיק במדה שאינה מדה כי אמנם לא מחכמה שאלת על זה כי לא דרכם ומחשבותם להספיק ע"י חבורם לבדם וכי לא ידעו שלשונם סתום וחתום. אמנם כן דרכיהם ומחשבותיהם. שעשו חבור לכלול הדינים כולם יחד איש איש על מקומו ובל' קצרה להועיל למי שלמד כבר ועיין הרבה בתלמוד או בחבורים הנזכרים ואז דעת לנבון ההוא נקל לחזור על משנתו במעט זמן וכבר הרמב"ם בעצמו בתשובותיו צוה לשואלו שילמוד ספרו עם ספר הרי"ף צא ולמד מעתה שגם כיוצא בו אילו שאל שואל לבעל הטורים שכן היה משיבו בלי ספק ג"כ שילמוד ספרו עם ספר הרא"ש:

וכבר הודעתי נאמנה כי יש דין קדימה להרי"ף והרא"ש על הרמב"ם והטורים וכמו כן להרא"ש כנגד הרי"ף. לכן בחרתי אנכי בספר הרא"ש מאשר ידעתי נאמנה שכן גם כוונת בעל הטורים בעצמו וכל משכיל יבין אף ישכיל שאף ע"פ שנעשו פירושים על ספר הטורים עכ"ז אינו דומה השונה פרקו כפי משא ומתן של הלכה ויודע מקור הדין והמסתעף ממנו. לשונה פרקו מן הכללים שיצאו מתוך משא ומתן ויפול לרחבו אחור לעיין מאין ומבטן מי יצא. ומבואר הוא לכל יודעי בינה שהידיעה מן הסבה אל המסובב היא יותר מעולה ונכבדת ויותר מבוארת וברורה מהידיעה שמן המסובב אל הסיבה יען כי בידיעת הסיבה כבר נכללת בה ידיעת המסובב ולא יבצר ממנו מאז כי אם ידיעה הפרטית היא המסובבת וכשידעה כבר ידעה על שלמותה מה שלא יתכן לומר כן כשתקדם ידיעת המסובב הפרטית וממנה אל הכללית היא הסבה:

ובכן אבא ואראה כשם שבא לראות כך בא ליראות להודיע ולהגלות לכל באי ספר רבינו אשר שיש בו דברים הדברים אלה הדברים אשר תשים ותשומם דעת המשכיל עליהם אם מפני שצריכים ביאור ואם מפני שנראין לפעמים כסותרים זה את זה ואם כי יש הרבה עד אין לספור מטעיות ושגיאות שנפלו בו מהסופר או מהמדפיס את כל אלה נתתי אל לבי ואוספה לי בעלי אסופות חברה נאה אף יאה על דברת החכם שאמר מחבירי יותר מרבותי וכו'. ועלתה לי השערה זה השער לה' אבא בו אודה את ה' אשר יעצני והחזיקני והחלימני ועד הלום הביאני אין הלום אלא מלכות לעדן נפשי ולרוות צמאי לבאר ולפרש גם לתרוצי ולפרוקי וכן לתקן ולישר ולסקל ספר רבינו אשר כאשר עיניכם תחזינה מישרים:

עוד זאת לא זו בלבד בספר רבינו אשר כי אף גם זאת בהיות ספר קצור פסקי הרא"ש יקר הערך יען וביען הוא ספר הזכרון ליראי ה' ולחושבי ללמוד תורה לשמה ע"כ המו מעי עליו בראותו אותו כולו מקשה כספר החתום על כל גדותיו מלא מטעיות הסופר ושגיאות מי יבין וגם פעמים רבות נראה ככותב שלא כמסקנת אביו ז"ל בפנים. וגם זמנין סגיאין דאשתמיטתיה הכא וקא חזינא דאדכריה לשמעתתיה בספרו ספר הטורים על הכל הגדלתיו ורוממתיו ועל מכונו כוננתיו:

ואחזה אשית עצות בנפשי לחלק חבורו של רבינו אשר לחלקי ארבעה כי כן יאות מפני המסכתות הנפרדות הנמצאות בחבורו שהם מקובצים מסדרים נפרדים את כולם היו לאחדים בידי בחלק אחד ואלו הן ברכות הלכות קטנות חולין בכורות נדה והחלק השני סדר מועד. והשלישי סדר נשים והרביעי הוא סדר נזיקין. ועי"ז ובשביל כן נתתי שמות בארץ שם הסוג ושם המין ואולם שם הסוג הוא הכולל כולם יחד בשם אקרא עש"ה מאשר שמנה לחמו והוא יתן וגו'. וע"צ הלצה יפורש הענין כי מורינו ורבינו אשר שמנה לחמו בלחמה של תורה וגם הוא יתן להולכים בו והם מאוכלי שולחנו נתן יתן מעדנים [מלכו של עולם]: ושם המין הנה הנם ארבעה לחלק הראשון והוא הסובב כל מסכתות הנפרדות קראתיו בשם פרי מגדים כמו כן עש"ה בשיר ד' בשענינו פרי של מגדים מינים ממינים שונים באשר אלו המסכתות מסדרים נפרדים המה נגשו יחד וחלק השני והוא הסובב כל סדר מועד זה שמו יקראו לו נופת צופים עש"ה הנחמדים וגו' ומתוקים מדבש ונופת צופים ומה מתוק זה השם לסדר הזה כי בכתובים הקודמים נאמר תורת ה' תמימה עדות ה' נאמנה וגו' ופרש"י שהן על הש"ס אמורים וכשנסבב פני אלו הכתובים הנחמדים וגו' אל מול פני אותן הכתובים תמצא אמרו ומתוקים וגו' כלפי הסדר השני הוא סדר מועד ואם היות מדרש ר' תנחום שממנו למד רש"י לפרש תורת ה' וגומר על הש"ס שם באותו מדרש מסודרים נשים וזרעים ומועד; הרי המקרא כפטיש יפוצץ מתחלק לכמה טעמים ונוכל לפרש תורת ה' וגו' כמו שסדרם ריש לקיש בפ' ב"מ זרעים ומועד כו' ומפורשים אצלי יפה בעזרת ית' אלא שאין כאן מקום לזה. גם כולנו יודעים מלבד כל אלה כי מועדי ה' אשר תקראו אתם בספר עזרא אכלו מעדנים ושתו ממתקים וגו' שעל יום הכסא הוא יום הדין נאמר צא ולמד מעתה לרגלים אחרים ששים ושמחים שיצדק ג"כ זה השם ע"ז החלק אשר בו דברו במועדי ה':

ולחלק השלישי הסובב הולךקדמת סדר נשים ההוא יקרא אשישות כי מאיש לוקחה זאת ונאמר בשיר ב' סמכוני באשישות וגו' וע"ש כ"י הנמשלת לאשה כמו התורה שהיא ג"כ נמשלת לה במשלי והנה תמכתיה אף סמכתיה באשישות כי חולת אהבה אני. הרביעי הוא סדר נזקין שמו נאה לו והוא נאה לשמו פלפולא חריפתא כאותה ששנינו בסוף ב"ב אר"י הרוצה שיחכים יעסוק בד"מ שאין לך מקצוע בתורה גדול מהן שהן כמעין הנובע. וכן אתה מוצא בגמ' דספ"ק דחגיגה דרבא ואיתימא רב נחמן בר יצחק קרו ליה לשמואל פלפולא חריפתא ואין ספק אצלי שהוא מזה הטעם דשמואל הלכתא כוותיה בדיני וכתב הרא"ש בפ' שור שנגח ד' וה' דטעמא לפי שידעו חכמי התלמוד ששמואל היה רגיל תמיד לפסוק דינין ולכך היה מדקדק בהן וירד לעומקן ומשכיל על כל דבר אמת עכ"ל. ולפיכך זה שמו נאה לו להקרא פלפולא חריפתא אחרי שבקי היה והעמיק כמעין הנובע המחכים ליורדים בו. ודכוותיה נאה אף יאה לחלק הזה:

ומפני זה עצמו אע"פ שזה הסדר נכנס אחרון יצא ראשון בדפוס לפי שיש לו דין קדימה להקדימו כדי להחכים העוסקים בתורה לשמה גם אין זה יוצא מסדרין שכבר נמצא תשובה לרב שרירא גאון כתובה בס' יוחסין ד' ק"י שנותן סדר לכל המסכתות וכתב אח"כ וז"ל הכי רגילין רבנן למיתני ואי איתא דניחא ליה לאקדומי ולאחורי הרשות בידו ע"כ. מצורף לזה כי זה לי פעמים. שהשלמתיו עם חבורות שתים. ואקוה כי יצא מנופה ונקי. וכל באי שעריו יהיה חריף ובקי. ויקוים בנו ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים אכי"ר:

אמר יום טוב טוב ה' לכל אשר יגיע ויהסר ירתיב פיהו וימלאהו ובחסדו כל המשרך לו ימציאהו לתת לאיש איש כדרכיו וכמעלליו כל יחסר המתעסק בעסקי שמים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו ויגדלהו וינשאהו לתהלות שמים והכרים היושבים ראשונה במלכות שמים את יופיה ואת טובה בהטיב את הנערות הראויות לתת לה מאת המלך ה' לבאות להשלים הכוונה המכוון מעושה ופועלה וכוננה במעשי אצבעותיו אשר כוננו לירות ולהורות לבית ישראל את הדרך דרך גבר בעלומות ובתורות סתירות הסירות ויהירות והם בהיסח הדעת מצא את מינו וגר יאיר לו בתורין ובבדקים לא"ש אשר אלה לו כלומר הליו יובל שי ומנחה שלוחה ממרחק יובא לחמו הלא לאלהים פתרונים ומאתו היתה זאת נפלאת היא בעיני כל שומע ורואה יגיד עליו ריעו מתת אלהים היא או כאשר קרא לי מאז ומה גם אתה עתה ברוך ה' שמע נא את אשר אגידה ואדברה הלא שמעתיך מאז בחיבורי התוספות יום טוב בפתיחתי לסדר קדשים כי ה' היה בעזרי ובסבות רחוקות הובאו לי פי' המשניות להרמב"ם על ג' סדרים בנוסחא אחרת מדויקת וכאלה ספרתי נפלאותיו יתברך בפתיחתי לסדר טהרות כי המציא לידי נימוקי מהר"ם רוטנבורק על אותו הסדר. כן גם עתה ולא למדתי במס' קדושין כרגע נראה לי מתנה גנוזה בתולדות כלי חמדה ק"ק פראג ספר כתוב בקלף ישן נושן והנה הוא קצור פסקי הרא"ש מדויק בתכלית הדיוק ועברתי על מה שעביתי כבר מהמסכתות שעברו ומצאתי און לי כל עמל אשר עמלתי ויגעתי להגיהו הנה רובה דרובא פה הוא כתוב כהלכתו ותקונו על כן אחת היא אמרתי כל מקום שאכתוב בקיצור פסקי הרא"ש בכתמו דהכי גרסי' תדע נאמנה כי מאת הספר הנז' היתה זאת:

וזאת שנית מצאתי ראיתי בחבור ההוא סימנים קצרים על כל דיני ספר הרא"ש מראש ועד סוף ותועלתם מפורסם מאוד לזכרון טוב ליראי ה' ולחושבי מחשבות לבנים ולאבות כי קל חיש מהרה יהיה למודם בפיהם ובלורית כי מגלה בפומייהו הנהו סימני דאורייתא כלה ידעו אף יבינו באיזו מסכתא ובאיזה פרק ישכון אור כל דין ודין לכן כדי לזכות הרבים הדפסתי אחר כל חלק וחלק חלקו המגיע ושייך לו. ואברך את ה' אשר בכך זיכני הוא בחסדו הגדול אם שגיאתי ימחל ואם עויתי יסלח ויצלח מלאכתו לפני. אל כל אשר יחפוץ יטני. ולראות בנחמות ציון ובבנינה יזכני. אמן:

(רא"ש ב"ק)

לוח הסימנים למצוא בהרא"ש הדינים

אמר יום טוב הדבר אשר דברתי ונדרתי בהקדמה להדפיס הסימנים שמלאתי על כל פסקי הרא"ש ז"ל ועתה מוצא שפתי לא אשנה וגם להרבות יען כי ראיתי שהמחבר לסימנים הללו שלרוב קוצרו נשמטו לפעמים איזה דבות מידו היתה זאת ועל כן דחקתי את עצמי בין הקולרים ולקטתי השכחה והגהתיה בין המאמרים והדיבורים בסימנים ששמתי לפניהם ולאחריהם כמו חצי עגולה :

ואומר הני דהני סימני דאורייתא שבעל פה מה טובים ומה יופים ללמדם בעל פה כי היכי דלא ליתנשו מינן כולהו דיני דנהיגי האידנא כי לאיש נלבב ילבב להיות לו למזכרת גם מילתא בטעמא ולפחות ידעו מקטנם עד גדולם מוצא דבר על אופניו איזהו מקומו וה' ממרומו ישפות שלום בעולמו ועל מעשה ידינו יהי נועמו :

ארבעה אבות פרק א

א מנה אבות נזיקין ותולדותיהן. ועוד כ"ד נזיקין. טעמא מדמע מנסך קנסא. מסור לאנסים דינא הוא. היזק שאינו ניכר :

ב במזיק שיימינן. המזיק להקדש. נזקין וכתובת אשה וב"ח. הילכתא בשלו הן שמין :

ג אם מכר לג' בני אדם זה אחר זה או בבת אחת קרקעות המשועבדים לניזקין לבעל חוב ולכתובת אשה. דין עדית בינונית וזיבורית. האומר אי אפשי בתקנת חכמים :

ד ראובן מכר כל שדותיו לשמעון ושמעון מכר בינונית ללוי. מכר שדה בלא אחריות ישעון עם הטורף :

ה יצא עליו ערעור אם החזיק בקרקע צריך ליתן המעות. אם יש לו אמתלא צריך להבטיחו. ב"ד מצויין לעכב ממון פלוני על דין ישראל. כל מילי מיטב הוא אפי' סובין. אם יש גלוי מעות או מטלטלין ישומו וימכרם מיד אין צריך ל' יום. [וכן במוכר ונמצא מקח טעות]. האומר לשכיר טול מה שטעית בשכרך:

ו שני אחין שחלקו ונטל אחד קרקע ואחד כסף או שניהם קרקע ובא ב"ח או שני לקוחות ובא ב"ח :

ז הדור מצוה :

ח המוסר שלהבת או שור [ובור] ביד חש"ו :

ט החופר בור ט' ובא אחר והשלימה לי'. מסר בורו לה' בני אדם :

י העושה אש ובא אחר והוסיף בו עצים. חמשה שישבו על ספסל :

יא פחת נבילה והטורח. שמין השברים :

יב שליא שילאתה. בכור [שנולד בו טרפות] :

יג האחים השותפין וגדול אחין. ואם שמין מה שעליהן. ואם לקחו שלא ברשות :

יד שומר שמסר לשומר. המעביר על דעת בעלים. עבדי כמקרקעי או כמטלטלי. אפותיקי. יתומים דין אגב. [מטלטלי' נקנין עם העבדים] :

טו כהן שקדש אשה בבכור :

טז המחזיק נכסי העכו"ם. שור של הפקר שנכנס לחצר בעה"ב שלא ברשות. מקום חיוב קרן ושן ורגל :

יז ד' שומרים :

יח חצר המיוחדת לשוורים :

יט אין נזקקין לגבות מן היתומים. והאידנא מטלטלין דיתמי. דיני קנסות. אדם באדם. שור של עכו"ם שנגח לשל ישראל. אשה שוה לאיש :

כ דיני קנסות מודה בקנס בזמן הזה. ואם תפס ומה תפס ואם תפס יותר מכדי נזקו. מתי מקבלין עדות של קנס. אסור לגדל כלב רע :

כא חיה מועדת לרבוץ. דין זאב ארי ברדלס והנחש :

כיצד הרגל פרק ב

א כיצד הרגל מועדת ותולדתה :

ב דיני צרורות. אם תפיס. דין דליל הפקר או שיש לו בעלים :

ג כלבא דאכיל אימרי. מה הבהמה מועדת לאכול. [לחם שהיה מונח בסל ושברה הסל ואכלה הלחם וכן אוכלים על המבים]:

ד בהמה שאכלה מעל גבי חברתה :

ה עמיר המתגלגל. דמי שעורים בזול :

ו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו :

ז בהמה שאכלה מתוך הרחבה. מן החנות. הכלב והגדי שקפצו :

ח דין אש משום חציו :

ט [צריך שתאכל בחצר הניזק]. פי פרה כחצר הניזק :

י [הנהו עזי דמפסדי] :

יא הנהו עזי דמזקי וקיימי למשחט או לחלוב :

יב הנכנס לחצר חבירו שלא ברשות :

יג מתי שור מועד :

יד המשסה כלבו. [שתי פרות אחת רבוצה ואחת מהלכת] :

טו יש כופר בשן ורגל. אדם מועד לעולם. שוגג קרוב למזיד בין לענין ד' דברים או שבת או גלות או נזקין [או עבד] וכן נתכוין לזרוק ב' וזרק ד' :

טז זרק כלי מראש הגג :

יז הניח גחלת על לב חבירו או על בגדו או על עבדו ושורו :

המניח פרק ג

א יש אונס דאדם פטור :

ב לרכובה שלש טו' :

ג עביד איניש דינא לנפשיה :

ד דין נתקל מתי פושע הוא. [המניח אבנו וסכינו ברה"ר] :

ה השופך מים ברה"ר. הגודר גדרו בקוצים :

ו המצניע קוצותיו בכותל רעוע של חבירו. [המכסה בורו בדליו של חבירו נטלו ואין צריך להודיע. [יצניע קוציו]:

ז המוציא תבנו לרה"ר מתי הם הפקר. [השופך הגלל] :

ח שטר שיש בו רבית :

ט דיני קדרין. חיוב להזהיר חבירו :

י זה בא בחביתו וזה בא בכדו. המזיק אשתו בתשמיש המטה :

יא רץ ברה"ר. המבקע ברה"י והזיק ברה"ר. [הנכנס לחנותו של נגר. הזורק אבן והוציא הלה ראשו :

יב פועלין שנכנסו לתבוע שכרן] :

יג שני שוורין תמין ומועדין כו'. או שני אנשים שחבלו זה בזה. ואם התחיל א' :

יד [שור שוה מנה שנגח שור שוה ר'] המזיק שעבודו של חבירו. פחת נבילה דניזק. חילוקים בין שור לאדם :

טו דין ממון המוטל בספק המע"ה. מתי מועיל תפיסה :

טז טען חיטין והודה לו בשעורין ואם תפס המגלה מקצת טענותיו [אמר יום טוב לא ידענא עליה מאי כמיה בדין] :

שור שנגח ד' וה' פרק ד

א שור שוה ר' שנגח לשור שוה ר' וחזר ונגח שור שוה ר' :

ב כסף האמור בתורה או של דבריהם. מנה דכתובה :

ג האומר סלע שחייב לי פלוני אתננה לעניים. או במעמד הגבאי :

ד דין כילד נעשה השור מועד :

ה שור של הקדש או שור של הדיוט או של עכו"ם שור של חש"ו [ושהלכו בעליו למ"ה] :

ו אפוטרופוס שפשע. שור האיצטדין. שור שהמית :

ז שמירה פחותה לתם או למועד :

שור שנגח את הפרה פרק ה

א דין ממון המוטל בספק. אם הולכין בממון אחר הרוב. הדמים מודיעים. נזקקין לתובע תחילה :

ב דין ולד בהמה וביצת תרנגולת לנזקין ולטרפות. אין שמין ולד בפני עצמו :

ג המכניס פירותיו לחצר בעה"ב :

ד אין להסתכל בזרועות אשה. ודין שמירת הבית עלה. הכניס שורו לחצר בעה"ב. [הנכנס לחצר חבירו שלא ברשות] :

ה דין דמי וולדות :

ו משכונו של ישראל ביד גר או ביד עכו"ם או נפל ממנו. או החזיק בו אחר. [משכונו של גר ביד ישראל]:

ז כל דין בור לרב ושמואל :

ח החופר בור ט' או ח' או י'. [בור של ב' שותפין ועבר הראשון ולא כסהו]:

ט קניית בור ובית ומסירת מפתח [ומסירת משכונות] :

י השותפין שנדרו הנאה זה מזה. מי שהשכיר או השכין ביתו והקדישו :

יא [בור של שני שותפין שכסהו האחד ומצאו השני מגולה] :

יב דין כיסוי הבור. שור שדחף חבירו לבור :

יג [המניח אבן על פי הבור]. דין על מה חייב בבור. דין בהמה חיה ועוף לענין מה שוין :

יד דין שני מינים כלאים זה בזה. אסור להרכיב בעיזא ושבועא :

הכונס פרק ו

א שן ורגל סגי להו בשמירה פחותה. וכן בור ואש:

ב הפורץ גדר או כופף [או טומן קמתו או שוכר עדי שקר] או יודע עדות ואינו מעיד. דין גרמא בניזקין הוא :

ג המניח בהמה בחמה. מסרה לחש"ו [נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים] הוציאוה לסטים. העמידה על קמת חבירו. מסרה רועה לרועה:

ד שומר אבדה. מה צריך דעת בעלים :

ה דין שומר שכר. שוכר כנושא שכר :

ו מתי משלם מה שנהנית. תחילתו בפשיעה וסופו באונס. מבריח ארי. והפורע חובו :

ז עכו"ם שאנס קרקע מישראל או מחזיק בו לפי שיצא מן העיר והקנהו לישראל אחר :

ח כילד משלמת מה שהזיקה :

ט החובל בחבירו כילד משלם הצער :

י העושה גדיש בחצר חבירו שלא ברשות :

יא המוסר גחלת לחש"ו וליבהו האחרון חייב. דין המלבה :

יב המציל עצמו בממון חבירו.

יג שיעור העברת הדליקה. פטור טמון כל דינו. [עשו תקנת נגזל באשו] :

יד האומר לאשה הזהרי בדינר זה של כסף הוא ופשעה או הזיקתו :

טו דין תקנת הנגזל במאור לאנסין או בפקדון :

טז ההוא גברא דבעא בכספתא ועדי בנהרא :

יז דין חמשן :

יח דין נר חנוכה :

מרובה פרק ז

א תשלומי כפל. הטוען טענת גנב בפקדון :

ב דין גנב ומתי משלם כדמעיקרא או כי השתא. כל דין יאוש ושינוי השם ושינוי מעשה :

ג דין מקוה. נטל שחקקו ולבסוף קבעו. ג' לוגין מים שאובין דאורייתא. המשכה. ורביה:

ד גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדישו. דין אורכתא פי' הרשאה :

ה כל דיני הרשאה :

ו גנב טבח ומכר בשבת או ביוה"כ. המבשל בשבת פלוגתא דרי"ף ואשר"י. גנב שור השותפין. חילוקי עדי גניבה או טביחה או מכירה תשלומיהן והזמתן והכחשתן. עד זומם למפרע נפסל :

ז תוך כדי דיבור כדיבור חוץ מעכו"ם מגדף גירושין וקדושין :

ח מודה בקנס ואחר כך באו עדים :

ט מתי מוכר וטובח פטור או חייב. גנב והקדיש והקיף והחליף חייב מכירה :

י הגבהה קונה ברשות בעלים :

יא תיקנו משיכה בשותפין. שכירות הקרקע נקנה בכסף שטר וחזקה :

יב ראוהו שהטמין עצמו בחורשין :

יג דין גידול הבהמות והיכן מגדלין. לא יגדל חזירים אפי' בח"ל אפי' למשוח עורות. אין עושין סחורה בנבילות וטריפות. לא יגדל כלב בתוך ביתו. אין פורסין נשבין ליונים :

יד רועה שעשה תשובה. וכן מי שנפלו לו חזירים בירושה מוכרן על יד על יד. מי שנדר ליקח בית בא"י או לישא אשה :

טו אמירה לעכו"ם שבות מתי מותר או אסור :

טז יז הכהנים שהתנה יהושע :

יח איזהו תנאי ב"ד :

יט עשרה דברים שתקן עזרא. קריאה. לדון בב' וה'. כבוס. שום בע"ש. משכמת ואופה. חוגרת בסינר. חופפת וטובלת. רוכלים. טבילה לבעלי קריין. סמוך לספר. מותר לגדל כלבים :

החובל פרק ח

א החובל בחבירו באיזו מקום שוה. וכל דין ד' דברים. ושכירות הרופא וכל דיניו :

ב איזו דברים דנין בזמן הזה :

ג ואי תפס מגבין אותו. ומתירין לו :

ד קטע שתי רגליו או ידיו :

ה הכהו. סמא עינו והכהו ולא אמדוהו :

ו שבת שיימינן ליה כפועל בטל. קטע ראש אוזן עבד עברי. קטע יד עבד עברי. קטע יד עבד של חבירו :

ז המבייש ערום ישן סומא שוטה וקטן או שביישו. נפל מן הגג והזיק וביים. החובל בבת קטנה של אחרים. פלטה בפניו :

ח המכה אביו ואדון בעבד עברי או כנעני ביוה"כ החובל בבנו גדול או קטן. גר כשר לעדות עבד פסול ויש להם בושת :

ט דין חש"ו עבד ואשה בין שחבלו או שחבל בהן או שחבלה בעלה בין גרושה או נשואה. אשה שמכרה מנכסי מלוג או בעלה עמה :

י התוקע לחבירו או המבעיתו או הכהו :

יא כילד אומדין :

יב שטרו לאחר ידו :

יג לגס אזנו תלש שערו. רקקו. העביר טליתו. פרע ראש האשה. עני או עשיר. החובל בעצמו או באחרים :

יד המבייש בדברים. המבייש ת"ח. נותנין זמן לבושת ולא לחבלה :

טו הקוצץ נטיעות. הנוטל מחבירו טליתו. מתי מותר לקצץ אילן :

טז דין ביוש ופיוס במחילה. נענש תחלה :

יז דין סרבן ב"ד. נענש תחלה. לעולם יהא מן הנרדפין :

יח האומר סמא עיני קטע כשותי והשיב ע"מ לפטור ואומר הן או לאו. עשה כן לפלוני. מי שפשט במעות של צדקה וגנבו :

הגוזל פרק ט

א הגוזל עצים ועשאן כלי. אבנים. צמר. קמח ואפה הפרים חלה וברך עליה :

ב דין הגזלנים ומלוי ברבית. והגבאים והרועים והמוכסים מתי מקבלים מהן כשעושין תשובה:

ג הגוזל פרה מעוברת או שנתעברה ותשלומיה. גזל והשביח ומכר והוריש. השביח הלוקח מכר לעכו"ם :

ד מתי קנה הגזלן. נחלקה התיומת הלולב. כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה :

ה מי דמי לקנות לצורך שעה :

ו עבדים לפעמים כמקרקעי ולפעמים כמטלטלי:

ז התוקף בעבדו של חבירו :

ח מתי הלוה מותר לעשות למלוה או אסור משום רבית :

ט המקיף ספינתו של חבירו ועושה בו מלאכה וקיימא לאגרא או לא. בתורת גזילה או לא :

י מטבע ונסדק או פסלה מלכות :

יא דין המלוה לחבירו מעות ונפסל המטבע היאך ישלם לו. או מכר לו סחורה והתנה עמו לשלם לו מעות :

יב מטבע שהוסיפו עליה או פחתו ממנו החותם או יותר :

יג ג' חילוקי דינא דגרמי גרמא בניזקין וגרמי ודבר הגורם לממון :

יד הלכתא אין אומן קונה בשבח כלי :

טו אומן שקלקל ונוטל שכר :

טז המראה דינר לחנוני [ר"ל שלחני לשולחני] :

יז הנותן דבר לאומן לעשות לו כסא ושינה ועשה לו דבר אחר :

יח הנותן מעות לשלוחו לקנות חיטין וקנה שעורין. דין תחלית שכר. ומנהג לרפת והיתר חנות :

יט ראובן קנה שדה וכתב בשטר לוי ואחר כך אמר לעצמו קניתי :

כ רב כהנא יהיב זוזי אכיתנא ואייקר :

כא דין הגוזל שוה פרוטה ונשבע או לא נשבע. דין שליח ואם הפקיד יכול לומר לשליח הבא לי הרשאה :

כב אין משלחין מעות בדיוקנא וכל דיניו :

כג או שאמר לנפקד שלח לי מעותי על ידי פלוני או כתב לו כתבו. בעל בנכסי אשתו מתי צריך הרשאה :

כד כה גזלה פחות משוה פרוטה :

כו הכופר בפקדון :

כז ראובן נשבע להכחיש העד ואח"כ מביא שמעון עד אחר או נשבע ואח"כ באו עדים :

כח כופר הכל או מודה במקצת בד' שומרין :

כט טוען טענת גנב הוכר הגנב או נשבע ואח"כ הוכר :

הגוזל בתרא פרק י

א הגוזל ומאכיל את בניו לאחר יאוש או קודם. גזלה קיימת או לא. האידנא מטלטלי משתעבדי. הלכתא רשות יורש לאו כרשות לוקח. טענו היתומים שעשה אביהן תשובה: הניח להן אביהן פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאילתה :

ב קטן שהזיק בקרקעות אחרים :

ג דין מתי מקבלין עדות שלא בפני בעל דין וקטנים :

ד עני שמזמינן עשיר :

ה מקיימין השטר שלא בפני בעל דין. האומר אבית ראיה שהשטר זה מזויף. זמן ב"ד ל' יום. דין מתי כותבין אדרכתא אמטלטלי או אמקרקעי :

ו לגבי שליח בית דין נאמן. סרבן ב"ד משלם ההוצאה :

ז דין פתיחא והזמנה :

ח מתי היו מפתחין איש או אשה. לא קבעינן זימנא בניסן ותשרי :

ט (אין פורעין מתיבת גבאי או מוכס). אין מקבלין צדקה מיד הגזלנים :

י מתי מותר לישבע בפה ולבטל בלב. דינא דמלכותא דינא. מוכס ישראל שיש לו קצבה :

יא שלא ילבש כלאים להבריח המכס או להראות כעכו"ם :

יב גזל כנעני וטעות. חילול השם :

יג בר מתא אבר מתא מיעכב :

יד ישראל היודע עדות לעכו"ם על ישראל חבירו. המוכר שדה או בית לעכו"ם אצל ישראל חבירו :

טו מה שנטלו לסטים הוי יאוש. המציל מן הלסטים:

טז דין מניח לפני תומו :

יז המכיר כליו ביד אחר ויצא לו שם גניבה בעיר:

יח דין יאוש. דין תקנת השוק. הגונב חפץ ולוה עליו מעות :

יט גנב שמכר לראובן בעשרים וראובן לשמעון בשלשים :

כ שפך יינו והציל הדבש :

כא הניח חמור שלו והציל של חבירו. שמטיא רחימו עליה. עכו"ם שגבה מעות ביד שמעון:

כב מתי מחשבין לפי ממון או לפי נפשות ורשאין החמרין להתנות :

כג מנהג עוקר הלכה :

כד מתי יכול להציל לעצמו. מתי שותף חולק :

כה מתי מחול לאמצע :

כו הגוזל שדה ונטלוה מסיקין :

כז דין מסור :

כח הנפקד שנתן הפקדון לגנבים :

כט נתן כיס של צדקה לגנבים :

ל רודף אחר הרודף ושבר כלים :

לא דין גזילה מלוה ופקדון באיזה מקום יחזיר או לא [או באיזה מקום] ניתנה ליתבע :

לב דין מנה לי בידך והלה אומר איני יודע :

לג מהו צריך דעת בעלים. ומתי מניין פוטר :

לד רועה ושומר פירות ונשים מתי ומה מותר ליקח מהם ובאיזה מקום: גזלן מתי מותר ליהנות ממנו. ממון מסור לאנסים. מה לוקחין מן הנשים. אין לוקחין מן העבדים [וקטנים]. גבאי צדקה לוקח מהם מעט :

לה מה של פועל ומה של בעה"ב :

סליק מסכת בבא קמא

ארבעה אבות פרק ראשון

א [דף ב ע"א] **ארבעה** אבות נזיקין א(הן) השור והבור והמבעה וההבער לא הרי השור כהרי המבעה ולא הרי המבעה כהרי השור ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ולא הרי אלו שדרכן לילך ולהזיק כהרי בור שאין דרכו לילך ולהזיק הצד השוה שבהן שדרכן להזיק [א] ושמירתן עליך וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ: **גמ'** מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן או לא. כתב רב אלפס כיון דקיימא לן דנזק שלם ממונא הוא וחצי נזק קנסא ומועד שהזיק משלם נזק שלם מן העלייה ותם שהזיק משלם [ב] חצי נזק ומגופו בעינן למידע תולדות דהני אבות אי כיוצא בהן נינהו דכל מועד מינייהו תולדה דידיה כוותיה דמשלם נזק שלם מן העלייה ותם שהזיק תולדה דידיה כוותיה דמשלם חצי נזק מגופו או דלמא תולדותיהן לאו כיוצא בהן. סיה נראה לו בלרבינו יצחק שאם לא מצינו חילוק בתשלומי נזקין לא היה הספר מסתפק. דמהיכא תיתי לן לחלק ביניהו [ג] כיון דידעינא מסברא כל תולדות האבות כיון שדומים להן בכל צד למה נחלק בתשלומיהן אלא כיון דחזינא קלא חילוק בתשלומי נזקין בין תם למועד ואע"ג דהרוייהו אבות נינהו העלה על לבו לספק ולידע אם התולדות כיוצא באבות. [דף ג ע"ב] *ואסיקנא דכולהו תולדותיהן כיוצא בהן לבר מתולדה דרגל. ומאי ניהו חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא ולא משלם אלא חצי נזק. [ד] הא דקאמר הלכתא גמירי לה דממונא הוא [ה] להא לא בעי הלכתא דממילא ממונא הוא כיון דתולדה דרגל הוי ועיקר הלכה לחצי נזק גמירי אלא ה"ק דאע"ג דתולדה דרגל הוי וממונא הוי הלכה גמירי לה דלא משלם אלא חצי נזק ולהכי קרי לה תולדה דרגל [ו] לשלם מן העלייה ולפוטרו ברה"ר. כיון דקאמר גמרא דלרב פפא פשיטא ליה ולרבא מיבעיא ליה [ז] עבדינן כרב פפא דפשיטא ליה ועוד דרב פפא בתרא הוא והלכתא כוותיה. ושן ורגל פטורין ברה"ר [ח] דאורחיה הוא תמיה לי מה הוצרך לפרש טעמא דפטירי משום דאורחייהו הוא הא קרא כתיב ובער בשדה אחר ודרשינן ולא ברה"ר. ואפשר שבא לפרש טעם הפסוק למה פטרתו תורה ברה"ר לפי שדרכו לילך ברה"ר ואי אפשר שילכו הבעלים אחריהן תמיד. אבל קרן חייבת ברה"ר אע"פ שדרכו לילך שם דכיון דאייעד ויודע שהוא נגחן הוה ליה למריה לנטוריה ג(והכי) קי"ל דקנסא הוא כי היכי דלינטריה לתוריה [ט] ונפקא מינה מטעם זה שאם היה עץ ארוך מונח מקלתו ברה"ר ומקלתו ברה"י ודרסה עליו ברה"ר ושברה ברה"י כלים כיון שדרכה לילך ולדרוס עליו פטורין דור' יצחק בר' שמואל לא פירש כן לקמן גבי שור יוכיח שברשות: [דף ד ע"ב] תני רבי חייא עשרים וארבע אבות נזיקין הן וכו'. [דף ה ע"א] ומסקינן דכולן כאבות לשלם ממיטב ומייתי לה מג"ש דתחת תחת נתינה ישלם כסף. ומטמא ומדמע ומנסך אע"פ דקנסא דרבנן בעלמא נינהו כעין קנס דאורייתא קנסוהו לשלם ממיטב. תני היזקא דמינכר ותני היזקא דלא מינכר. אף על גב דסתמא דגמרא מס"ק דרבי חייא סבר היזק שאין ניכר שמיה היזק לא קיימא לן הכי דאמרי' בפ' השולח (דף מד:) אמר אביי נקטינן טימא טהרות חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו מ"ט היזק שאין ניכר לא שמיה היזק וקנסא הוא לדידיה קנסוהו [רבנן] דעבד איסורא אבל בנו דלא עביד איסורא לא קנסו רבנן ובפ' הניזקין (דף נג.) פליגי חזקיה ור' יוחנן חזקיה סבר היזק שאין ניכר שמיה היזק ור' יוחנן סבר לא שמיה היזק ואיתותב חזקיה התם. *והא דמהדר גמרא לאוקמי דר' חייא סבר שמיה היזק משום דהוה קשה ליה היכי פליג חזקיה אברייתא דרבי חייא אביו: [דף ו ע"א] הצד השוה שבהן לאתויי מאי אמר אביי לאתויי אבנו סכינו ומשאו וכו'. [י] רב אלפס ז"ל לא הביא בחבורו כל הני אוקימתא דהני אמוראי אף על גב דכולן הלכות פסוקות הן ולא פליגי אהדדי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. דהא אוקימתא דרב אדא בר אהבה ברייתא ודרבינא מתניתין היא וכך אהנהו דאביי ורבא ליכא לאקשויי מידי ומסקינן דילפינן אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו לרה"ר ברוח מצויה והזיקו בתר דנייחי מבור ומאש ויש מן הגדולים שכתבו הדלא מחייב אלא מה שחייב בשניהם ופטירי מנזקי כלים ומניתת אדם כמו בור ומטמון [כמו באש דכיון] דאתו במה הצד יהבינן להו הקל שבשניהם ויש שנסתפקו בדבר ולי נראה דכל דין בור יש להם תדע דהני איך שלש אוקימתות דילפינן להו מבור ושור לשמואל דאמר תנא שור לרגלו ומה הצד דמתני' קאי אד' אבות השנויין במשנתינו דשקיל וטרי בהו לא הרי זה כהרי זה הצד השוה שבהן ואלו קרן ותניא בסיפא כשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק לאתויי קרן והיכי מצי שמואל לאיתויינהו מבור ורגל לחיוביהו ברה"ר כיון דיהבינא להו הקל שבהן הלכך נראה דעיקר תלמודא היא מבור לחודיה דבור גמור הם אבנו וסכינו ומשאו לבתר דנייחי בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו לשמואל דאמר כולו מבור למדנו [כ] ולרב בדאפקרינהו. וכן בור המתגלגל וכן כותל ואילן שנפלו לרה"ר והזיקו בתר דנייחי וכן פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן אע"ג דברשות קעבדי [ל] לשמואל דאמר בור ברשותו חייב וקי"ל כוותיה בור גמור הוא אלא דלא מצינו למילף מבור לחודיה משום זדלא דמי לגמרי לבור [מ] בתחלת עשייתו לנזק [נ] או משום דכח אחר מעורב בהן בעשייתן [ס] או שלא גרמו לו מעשיו [ע] [פ] או שעשייתן ברשותו הוצרך להביא יוכיח משאר נזיקין שאין לחלק ביניהם ובין בור משום הני פירכות שאינם מונעות חיוב בהם הלכך גם אלו לא יצאו מכלל בור בשביל אלו פירכות ובור גמור הוא וכל דין בור להם קולות וחומרות שבהן ולא יהבינן להו קולות של אש ורגל וכן מוכח מתוך התוספית שהקשו היאך קאמר שור יוכיח שכן ברשות הא אליבא דשמואל שור דמתני' היינו [צ] רגלו במקום שהוא מהלך ברשות דהיינו ברה"ר הוא פטור [ק] (א) ותירץ בעץ ארוך שדרסה עליו ברה"ר והזיקה ברה"י [ר] אבל הא לא הוה קשיא להו היכי ילפינן מרגל לחייבינהו ברה"ר [ש] אלא ודאי כדפרישית דעיקר חיובינהו מבור הלכך אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו דרך הילוכן הוו תולדה דאש ולבתר דנייחי הוי בור בין אפקרינהו ובין לא אפקרינהו כשמואל ואם הניחם ברה"ר ולא הזיקו במקומן וגלגלתן רגלי אדם ורגלי בהמה למקום אחר אם הזיקו דרך הלוכן ע"י רגלי אדם חייב המגלגל הכל. *אע"ג דאמרינן לקמן בריש פרק המניח חאין דרכו של אדם להתבונן בדרכים היינו לענין זה שאם שבר כלי שהיה מונח לפניו בלא התבוננות פטור אבל כולי האי אין לו להשתגע בהליכתו שיתיז הכלי ממקומו ויזיק דרך הליכתו ופושע הוא בהיזק זה ובעל התקלה פטור ואע"ג דלקמן פרק כילד (דף יט:) גבי דליל הנקשר ברגל התרנגול וכלב שנטל חררה (לקמן כב:) ובא גחלת והדליק בה הגדיש מחייבין בעל הדליל ובעל הגחלת מחלה שאני התם דהכלב והתרנגול לאו בני דעה נינהו אבל אדם דבר דעת הוא ופושע והזיק מיפטר בעל התקלה לגמרי. תדע אדם אחד שכרה בור ואדם אחר דחף שור לתוכו או אחד שהדליק אש ובא אחר וזרק טליתו של חברו לתוך האש מי מחייבי בעל הבור ובעל האש. ואם גלגלוהו רגלי בהמה והזיקו דרך הלוכן ברגלי הבהמה מיחייב בעל הבהמה חצי ובעל התקלה חצי ואם התיזם הבהמה והזיקו דרך הילוכן בשאין הבהמה נוגעת בהן חלק הבהמה מצלמין בעליה חצי נזקו דהיינו רביע הנזק ותשלום בעל התקלה תלוי במחלוקת ר' נתן ורבנן (לקמן דף נג.) גבי שור שדחף את חבירו לבור ולקמן נדקדק בו בע"ה ולבתר דנייחי הוי בור גמור וחייב בעל התקלה הכל. וכותל ואילן שנפלו לרה"ר והזיקו או שהזהירו ב"ד לסתור הכותל ולקוץ האילן ונתנו לו זמן ונפלו בתוך הזמן והזיקו בשעת נפילה או אחר נפילה קודם שנודע לבעלים שנפלו או נודע להם ולא היה להם פנאי לסלק [או שהיה להם פנאי] והפקירום ולא סילקום פטורין דהוה ליה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דאמרינן לקמן פרק המניח (דף כט.) דפטור *ואם נפלו אחר הזמן והזיקו אחר הנפילה בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו בור גמור הוי ואין זה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דפושע הוי במה שלא קצצו [ולא סתרו] בתוך הזמן ואם הזיקו בשעת נפילה [ת] נסתפקו בתוספות אם יש להם דין אש או דין בור ונראה דיש להם דין בור ולא דמי לאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו דרך הילוכן. דהנך נעשו *בור על ידי כח אחרים אבל כותל ואילן מחמת ריעותא נפלו מעצמן כי ראו שלא היו יכולין לעמוד יותר והזהירו ב"ד הבעלים להפילו ואם משום דהולכין ומזיקין מה שאין כן בבור [א] לא גריעי מחמת זה וכל שכן דיש לחייבו יותר [ב] מידי דהוי אקושר אבן ברגלי בהמתו והלכה לרשות הרבים והזיקה ואי משום דאין תחלת עשייתן לנזק שור יוכיח:

ב [דף ו ע"ב] **ת"ר** מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית וקל וחומר להקדש. ואסיקנא דבהא פליגי דרבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן ואם היתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק יהיב ליה זיבורית ור"ע סבר בדמזיק שיימינן ויהיב ליה עידית [דידיה] וקי"ל הלכה כר"ע מחבירו [ג] (ג) אהני קרא דאי אית ליה למזיק עידית וזיבורית וזיבורית דידיה לא שויא כעידית דניזק משלם ליה ממיטב ואי אית ליה למזיק עידית ובינונית וזיבורית ולא שויא זיבורית דמזיק כעידית דניזק [ד] ובינונית שויא טפי מעידית [דניזק] אית דאמרי דיהיב ליה בינונית ומדקדק מדשבק גמ"א בינונית אלמא אי הויא ליה בינונית דשויא טפי מעידית דניזק יהיב ליה ביטנית ואית דאמרי

הגהות הב"ח א תז"מ וכ"כ ס"ה אין זה וכן מפורש בתוס': ב לרבינו יצחק אלפסי שאם כו' ועי' פירושו בסו"ת ב"ח סי' ר"ו: ג לנטורי וחצי נזק קי"ל: ד ורבי' יצחק בר' שמואל. נ"ב עיין בתוס' שלנו בדף ו' סוף ע"א בד"ה תאמר בהני דלא כתב כלל עץ ארוך אלא בהלך ברה"ר והתיז והזיק ברה"י דאסיקנא לקמן בדף י"ט דחייב אבל בעץ ארוך מסתברא דפטור כיון דדרסה כי אורחיה ברה"ר ועיין בספר יש"ש כתב כן והאריך וכל דבריו נכונים: ה דלא מחייב באבנו וסכינו אלא מה שחייב: ו תני ליה בסיפא: ז דלא דמי לגמרי לבור או משום דתחלת עשייתו לנזק הוא או משום דכח אחר מעורב בו או כנ"ל וחיבת בעשייתן נמחק: ח אין דרכן של בני אדם להתבונן:

תפארת שמואל

פרק ראשון (א) ותירץ בעץ ארוך וכו'. נ"ב אין זה בתוס' שלנו בדף ו' ע"א ד"ה שור יוכיח ע"ש אלא תירצו דמשכחת בהתיזה צרורות ברשות היחיד דקי"ל דחייבת ע"ש ועיין בס' יש"ש: (ג) אהני קרא דאי אית ליה למזיק וכו'. בספר יש"ש תמה בזה על רבינו למה הביאו דהא לפי מאי דפסק כר"ע אין נפקותא באוקימתא זו שהוא אליביה דר"י דלר"י לעולם בדמזיק שיימינן ע"ש. ואפשר דמדר"י נשמע לרבי עקיבא דאי זיבורית דמזיק לא שויא כעידית דניזק ויש לו בינונית שחשובים יותר מעידית דניזק ודעלמא ועידית דידיה הן עידי עידית דסד"א דיהיב ליה מבינונית דידיה שאף הם נקראים מיטב היאך דקא משלם כיון שחשובים יותר מעידית דמזיק ודעלמא לכך יליף הרא"ש כשם דלר"י בעינן מיטב דניזק או דמזיק כן לרע"ק לעולם בעינן דוקא מיטב דמזיק דהיאך דקא משלם אף שהן עידי עידית ולא גמיר

פלפולא חריפתא

פרק ראשון [א] וממונך כרוב הנוסחאות ל"ג במשנה. והתוס' כתבו דלאו דוקא גבי בור דלאו ממונו הוא וכן גבי אש דפשיטא דאם הדליק גדישו של חבירו באש של אחר דחייב. כ"כ התוספות דף ג' ע"ב. והר"ן כתב דבור קרייה ממונו מדקרי ליה קרא בעל הבור. ואתו נמי כ"ע ס"ל משום ממונו לקמן בפרק כיצד: [ב] ה"ג חצי נזק מגופו: [ג] כיון דידעינן מסברא כל תולדות האבות כיון שדומים להן בכל צד. ומעתה אין לדמותן לאבות דטומאה דשם התולדות אינן משום דדומות לאבות אלא משום דנולדו מן האבות ומכיון שמהם נולדו שורת הדין נותן שלא יהיו כיוצא בהן אלא למטה מהן משא"כ תולדות דנזקין שדומין לאבות בכל צד ולא מהן נולדו למה נחלק בתשלומיהן אלא כיון דחזינא וכו' העלה על לבו לספק ופספס ומנה אבות דשבת ואבות דטומאה כדאיתא בגמרא: [ד] הא דקאמר הלכתא גמירי לה דממונא הוא להא לא בעי הלכתא כו'. גם הר"ן גורס כדברי הרי"ף הלכתא גמירי לה דממונא. אבל בגמרא דפוס ישן וכן בספר הרי"ף שבידינו ליתא · ונראה לי שנשתבשו לגרוס כאן דממונא ממאי דבסוף פירקין דף ט"ו אמרינן כיון דאיכא חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא מש"ה לא קתני וכתם כ"ס דהלכתא גמירי לה דה"נ מ"מ ממונא הוא מש"ה לא קתני כל שאינו משלם כמה שהזיק כו' ומהתם נשתבשו לגרוס כאן וגדולה מזו כתבו התוס' בפ"ב דכתובות דף כ"ס שנשתבשה שם גירסת הספרים מגירסא דבפרק יוחסין ועיין שו"ה לקמן: [ה] להא לא בעי הלכתא. ועוד דלעולם הלכתא לגרועי אתא כמ"ש רבינו בפרק כיצד גבי כח כחו: [ו] לשלם מן העלייה ולפוטרו ברה"ר ולא אשמועינן תלמודא למימרא דממונא הוא משום דהכא אליבא דרב פפא ואיהו ס"ל בסוף פרקין דף ט"ו דלא פלגא נזקא דקרן ממונא הוא ומהשתא נמי מוכח מהכא מה שכתבתי לעיל דבשום גרסי הכא הלכתא כו' דממונא: [ז] עבדינן כרב פפא דפשיטא ליה. היינו לשלם מן העלייה אבל לפוטרו ברה"ר רבא נמי ס"ל וכ"ש רב פפא ועיין בתוס' אמאי מודה רבא: [ח] דאורחיה הוא. כ"כ הרי"ף: [ט] ונפקא מינה מטעם זה שאם היה עץ ארוך כו'. והוסיף בעל שלטי הגבורים וכתב וז"ל ובודאי דהכי הוא דעת רבינו דבפ' כיצד הרגל הסמיע בעיא דר' ירמיה לר' זירא דבעא מיניה התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י מהו ואסיקנא התם דחייב ורבינו השמיטו משמע דס"ל דלאו הלכתא היא אלא התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י פטור דאורחיה הוא עכ"ל. ואני מתמיה מאוד על כל זה דמנין לו להרי"ף לפרש טעמא דקרא מלבו ולהוציא דין מכח אותו טעם שהוא דלא כמסקנא דגמרא. ועוד אכתוב בזה לקמן גבי ארבע כללות כו' ועוד בפרק כיצד גבי הרגל דהלכה היכא. ועיין בדברי רבינו במסכת ע"ז בסוף פרק רבי ישמעאל שכתב בזה דלא כהרי"ף: [י] רב אלפס ז"ל לא הביא בחבורו כל הני אוקימתות כו'. אבל בספרו שבידינו הובאו אוקימתות דאביי ודרבא וכך היא גי' שלטי הגבורים וכתב דהאיך אוקימתות פשוטות ממקום אחר לכך לא הביאום: [כ] ולרב בדאפקרינהו. כתגם נקט לרב דהא הלכתא כשמואל: [ל] לשמואל דאמר בור ברשותו חייב (וכן הוא בקצור הפסקים) בפרק כיצד דף כ"ח ע"ב פליגי רב ושמואל במקלה מקום מרשותו לרה"ר ועשה שם פירוש וגנכנס בהיה ואליבון וקאמר לימא בבור ברשותו פליגי רב מחייב ושמואל פוטר ודחי לעולם אימא לך בור ברשותו לרב פטור ולשמואל חייב ומסכת ודאי דליכא למשמע דהא ליתא אלא דחיים ומש"ה נמי אצטריך ליה לרבינו בפרק המניח לאוכוחי דהרי"ף ס"ל בור ברשותו חייב מדמפרש טעמא דמלמלם שאין דרכן כו' ואי איתא דהוא דפרק כיצד מסקנא גמורה היא פשיטא לה מהתם דהא הלכתא כשמואל בדיני אלא ודאי דמהתם ליכא למשמע ולפי זה לא במטינן נסדיה דלשמואל בור ברשותו חייב ועוד קשיא לי למאי נקט כלל הכא בור ברשותו דהא הגמרא ה"ק ואי בדלא אפקרינהו לשמואל דאמר כולם נבורו למדנו היינו בור ולא נקט טעמא דס"ל בור ברשותו חייב. ולגרוס בור ברשות ודאי דליתא כלל דלרב נמי הא לא פליג על ברשות ואפשר לי לדחוק ולפרש דה"ק בור ברשותו חייב כלומר כשעדיין ברשותו ולא הפקירו אין בפרק ספרה גבי ההופר בור ברה"י וכו': [מ] בתחלת עשייתן לנזק לא דמו כותל ואילן כו': [נ] או משום דכח אחר כו'. היינו אבנו סכינו כו': [ס] או שלא גרמו כו'. היינו בור המתגלגל: [ע] שעשייתן ברשות. היינו פותקין כו': [פ] או שעשייתן ברשות. דהאילו בור ברשותו דקי"ל בפרק המניח דחייב דוקא כשהפקיר רשותו ומכיון שהפקיר היינו שלא ברשות. תוס': [צ] ה"ג רגל ובמקום: [ק] ותירץ בעץ ארוך כו'. כבר כתבתי לעיל שכך שהם רבינו בס"פ רבי ישמעאל במסכת ע"ז: [ר] אבל הא לא הוה קשיא להו כו'. כלומר אפילו לפי תירוצם: [ש] אלא ודאי כדפרישית דעיקר חיובינהו מבור ולי עוד ראיה מדברי התוספות דסוף פירקין בד"ה והשתא דאמר פלגא ניזקא קנסא דכתבו בסופו דבלבא דהכל אמרי כו' מבוגה והוי תולדה דקרן ואע"ג דקרן כוונתו להזיק ע"כ. וצריך לומר דשן ורגל יוכיחו דאין כוונתם להזיק. ואם כן היה להם לכתוב דפטירי ברה"ר כקל שבשן ורגל נמי אלא ודאי דאעיקר חיובינהו אזלינן והכי מחייבינן להו והוו תולדה דקרן לכל דבר ומכל זה קשה דהתוס' בר"ס לרב כולן מבורו למדנו פירשב"ם במה הצד משור ובור ותמהו התוס' דלפטור כלים ומאי קושיא דעיקר לימוד מבורו: [ת] נסתפקו בתוס'. ולא כן בתוס' שבידינו דמפשט פשיטא להו דהייטו בור וכדמסיק רבינו ועוד מטעם אחר משום דבהיזק דלאחר נפילה אין לדמותן כלל להם אלא לבור: [א] לא גריעי מחמת זה וכ"ש דיש לחייבו יותר. ואע"ג דלפי זה יש לדמותן לאש כיון דהולכין ומזיקין כמו אש ואי משום דאין כח אחר מעורב בהן לא גריעי מחמת זה וכ"ש דיש לו לחייבו יותר דמאי דחשבי להו התוס' בדף ה' ע"ב נדבור כי שדיה כו' דהוה תוספת דלא מבור לפי שבאש כח אחר מעורב ומזיק בהליכתו. ומכיון דהני נמי מזיקין בהליכתן לא גריעי משום שאין כח אחר מעורב בהן לאו משום כח אחר אלא מה שע"י כן מזיק בהליכתו. [illegible] מעורב נכון אבל כ"ש דיש לחייבן יותר ואפשר דהיינו דהתוס' בכהן כתבו על טעם אחר שכתבתי לעיל בשם דסתמא אפי' ספיר כו' משום דעל טעם הראשון והוא זה שכתב גם כן רבינו קשיא להו הך ומ"מ נ"ל לתרץ דסברה בעלמא הוא לדמות כל תקלות לבור כשיש לתקלה שום דמיון לבור ואע"ג שיש לה דמיון ג"כ לאחר נזיקין: [ב] מידי דהוי אקושר אבן כו'. עיין לקמן בפ"ב: [ג] אהני קרא כו'. תמיהא טובא דלענין הלכה לא נפקא מינה מידי דכיון דכר"ע קים לן לעולם יהיב ליה עידית דמזיק ואמאי כתב רבינו להדברים הללו כלל. דהא דייק לקמן גבי גופה ד' כללות כו' שהביא הרי"ף שקלא וטריא כו' משום דנ"מ וכו' ע"ש במקומו: [ד] ובינונית שויא טפי כו'. לכאורה דאית דאמרי בתרא דמבשק כדבריהם מש"כ בקצ עפי. ועי"ל דאי הוה שוה אמש כעידית דאפילו לאידך אית דאמרי יהיב דהא מקיים מיטב דניזק. נ"ל

אפ"ה יהיב ליה עידית ודבריהם נראה לי דהאי ג"ש והאי קרא תרוייהו לשלם ממיטב. האי גזירה שוה נכלם לע מזיבורים דמזיק כשהיא עידית דניזק והאי קרא כשהיא כמיטב דניזק לשלם ממיטב דמזיק דלעולם בעינן מיטב או דמזיק או דניזק והאי דנקט עידית וזיבורית ושבק בינונית משום דלא הזכיר אלא הנך דמשתלמין מהם מעיקרא מזיבורית דמזיק והשתא מעידית ולעולם אפילו אי אית ליה גם בינונית ישלם ממיטב שלו : שור רעהו אמר רחמנא ולא שור דהקדש . *והוא הדין בכל שאר נזקין שהזיק הדיוט להקדש דפטור כדמוכח מתני' נכסים שאין בהן מעילה וקאי אכל ארבעה אבות דמתני' אף לרב דאמר מבעה זה אדם והגרינן נמי בירושלמי דפרק הניזקין [א][ק"ו יהקדש] כרשו פ"פ להקדש מה אנן קיימא [ה] אי להכשיר נזקין הדא היא דתניא שור רעהו ולא שור הקדש ואם לנזקי גופו הדא היא דתני ר' חייא נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה אלמא אפילו אדם דנזיק הקדש פטור ובמעילה פרק הנהנה (דף יט.) יליף לה מקרא דכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה ובתרומה איירי ואפקה בלשון קודש ודרשינן מיניה דאיתקש קודש לתרומה ומה תרומה פרט למזיק אף הקדש מידי דבר אכילה כי מזיק ליה פטור ופרש"י התם האי דנקט מידי דבר אכילה לאו דוקא דהוא הדין לכל מילי אלא משום דבתרומה דרשינן כי יאכל פרט למזיק וכיון דאדם דמזיק בגופו את ההקדש פטור כל שכן ממונו שהזיק [דיותר ראוי לחייב אדם דמזיק בידים] מאם הזיק בגרמת כריית בורו [או שילח בעירו] ואי לא דכתב שור רעהו [לא ילפינן מכי יאכל] דאי לאו דאשמעינן בשום דוכתא דמזיק הקדש פטור הוה דרשינן כי יאכל פרט למזיק שאין משלם את החומש אבל קרן משלם בין בתרומה בין בהקדש אבל השתא דחזינן דמיעט רחמנא הקדש מנזקי קרן מהשתא ממעטינן אדם המזיק אף מן הקרן ולהכי מייתי הכא קרא דשור רעהו ולא מייתי איש כי יאכל משום דאי לאו האי קרא [ו] לא הוה שמעינן ליה מהתם.[דף ו ע"א] ר"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא דשור של הדיוט שנגח לשור של הקדש בין תם ובין מועד משלם נזק שלם ושור של הקדש שנגח לשור של הדיוט פטור*. ולית הלכתא כר"ע בהא דקי"ל כרבנן דר"ש בן מנסיא:[דף ו ע"ב] הכי נמי גבי נזקין דיניה בעידית ואי אמר ליה הב לי [ב]בינונית טפי פורתא א"ל אי שקלת כדינך [ג]שקול כדהשתא ואי לא שקול כיוקרא דלקמיה ופריך ליה רב אחא בר יעקב אם כן הורעת כוחן של נזקין אלא בינונית וזיבורית כו' אלא דבעי למיתב ליה בינונית וזיבורית כוולא דהשתא ונראה לי דוקא כדאמר ליה אי בעית למשקל בינונית וזיבורית כיוקרא דלקמי' יהיבנא לך דכיון דגלי דעתיה להתה לו אם ירצה לקחת כיוקרא דלקמי' צריך ליתנה לו כוולא דהשתא כיון דאפילו עידית צריך ליתן לו כוולא דהשתא כ"ש בינונית כיון שאין בדעתו לעכב לעצמו שהרי אם ירצה ליקחנה כיוקרא דלקמי' יתננה לו אבל אם אמר קרקע זו חביבה עלי ואיני רוצה ליתנה לך כלל לא כייפינן ליה שהרי כל מה שמוטל עליו לפרוע בין לנזקין בין לב"ח בין לכתובת אשה יפרע לפי דעתו ולא לפי דעת הגובה [ז] א) כגון אם יש לו כמה קרקעות שכולן עידית יתן לו איזה קרקע שירצה ולא יכול לומר לו בקרקע זו אני חפץ וכן לב"ח בבינונית ולכתובת אשה בזיבורית וכן נמי אם אמר הניזק תן לי בינונית או זיבורית והמזיק אומר איני חפץ ליתן לך מהם כי הם חביבים עלי אין כופין ליתנם לו ולא שייך בו הורעת כחו של נזקין אלא בינונית וזיבורית דרחמנא אמר מעידית וכו' דלא הורע כחו יותר מבעידית אלא הם שוין לו וכי היכי דיכול לדחותו מעידית אל עידית ה"נ יכול לדחותו מבינונית אל עידית* ולעולם אין כופין למשלם ליתן מנכסים אלא מה שלבו חפץ ובלבד שלא יפחות לו מדינו לנזקין בעידית ולב"ח בבינונית ולכתובת אשה בזיבורית ולא יבררו מנכסין שום קרקע לומר בזה אנחנו חפצים וכן לענין מטלטלין נותן לו מאיזה חפץ שירצה אבל כיון שגילה דעתו שאין חפץ לשייר קרקע זה לעצמו אלא שרוצה לדוחקו שיקחנו כיוקרא דלקמי' מחמת שהניזק חפץ בה צריך ליתנה לו כוולא דהשתא דאל"כ הורע כחו של נזקין אלא בינונית וזיבורית וכן ב"ח אי א"ל שקול כיוקרא דלקמי' זיבורית [ג]טפי פורתא לחד גירסא [ח] או עידית בליר פורתא לאידך גירסא בעי למיתב ליה כוולא דהשתא [ט]משום דלא תנעול דלת בפני לווין משום דאמר ליה אילו הוו לי זוזי הוה שקילנא כדהשתא וגם אתה חפץ ליתנה לי אלא שאתה חפץ לדוחקני מחמת שמשתי בידך שאקחנה כיוקרא דלקמיה ד] אבל גבי כתובת אשה דלא שייך נעילת דלת דיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא אפילו אמר לה אי בעית למישקל בינונית שקול כיוקרא דלקמיה לא כייפינן למיתב כוולא דהשתא: ואמר ליה רחמנא אמר מיטב שדהו ואת אמרת [ד]בשל עולם הן שמין וכן הלכה דרב חסדא מהדר לשנויי ברייתא אליביה ועוד דבפרק בתרא דכתובות (דף קי.) מוקי פלוגתא דרב נחמן ורב ששת בהאי [ה]דרב נחמן סבר בשלו הן שמין ורב ששת סבר בשל עולם הן שמין וקיימא לן הלכתא כרב נחמן בדיני :

הגה"ה

*מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה. אם אין לו ונותנין לו בפעם אחת אלף זוז נוטל הכל. ואם יש לו בתים ושדות ואינו מוצא למכור דזיילי נכסים מחמת פשיעתו דעייל ונפיק אזוזי לא ספינא ליה מידי. אבל אם לא פשע אפי' בוות יותר ממאתים זוז יכול ליטול קודם שימכור בפחות מכדי שויים ואע"ג דזל נמי ארעא דכ"ע. פרי"י לשון רש"י . ורב אלפס כתב דאי זיילו דכ"ע נמי ואפילו הוזלו כ"כ דאף עד מחצה לא הגיעו לא ספינא ליה כיון דגם דכ"ע זיל ובלבד ששוים מאתים זוז אפילו לפי הזול אבל אי דכ"ע לא זיילי ולדידיה כיון דעייל ונפיק אזוזי זיל אפילו מוצא למכור ואין צריך להוזיל רק מעט ספינא ליה . ודוקא בית שאין דר בו אבל בית שדר בו תנן בשילהי מס' פאה דאין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו . מהרי"ח :

הגה"ה

*אבל ב] התוספות וכן בא"ז וכן מהרי"ח לא חלקו בזה אלא לעולם יגבה מזיק מבינונית אם ירצה וכן ב"ח מזיבורית :

ג [דף ח ע"א] אין *לו גובה משלפניו . *היה אומר ריב"ם ז"ל שאם באו כולם בבת אחת כל הקודם בשטר יגבה מהאחרון תחלה בין עידית בין בינונית בין זיבורית. והמאוחר ממנו גובה אחריו משלפניו . והמאוחר יותר גובה משלפני פניו .

הגה"ה

*מי שהיו עליו נזקין וב"ח וכתובת אשה והיו לו עידית ובינונית וזיבורית ומכרו אפילו לג' בני אדם ביום אחד דאין ניכר מתוך שטרו מי הקודם כולם נכנסו תחת הבעלים מי שלקח עידית יפרע לניזק ומי שלקח בינונית יפרע לב"ח ומי שלקח זיבורית יפרע לכתובה . מכאן (לאחד) בזה אחר זה טלן גובין מן האחרון כשזיבורית אחרונה אין לו גובין וכו'. מא"ז :

ואם הנזקין קדמו וב"ח אחריו וכתובת אשה באחרונה ובאו לגבות כאחד הנזקין קודמין לגבות מן האחרון ואפילו הן זיבורית . וב"ח משלפניו ואפילו הן עידית . וכתובת אשה משלפני פניו ואפילו הן עידי עידית . ואין נזקין יכולין לומר א"כ הורעת כחי . שכך הוא דין מי שקדם שעבודו צריך לגבות תחלה ואין יכול לגבות אלא מן האחרון . ואם בא לגבות משלפניו יאמר הנחתי לך מקום לגבות ממנו . מיהו נראה לי אם נזקין יפייסו הלקוחות הראשונים שיניחום לגבות תחלה מהן ולא יאמר הנחתי לך מקום לגבות מהן לא מצי ב"ח וכתובת אשה למימר לנזקין כבר נסתלק שעבודך מהם כיון שהגיעו בני חרי אצל המוכר וכיון ששטרך מוקדם אתה צריך לגבות מבני חרי שהגיעו ביד המוכר . משום דאמר להו ניזק כולהו משעבדי דידי נינהו אלא שחכמים תקנו לטובת הלקוחות שאין נפרעין מהן כל זמן שהגיעו בני חורין וכיון שהם מוחלין על תקנה שהתקינו לטובתם אתם מה לכם עמי . אני אקח מאיזה מהן שארצה* : דאמר להו אי שקליתו כדינכם שקליתו . ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה . הא דקאמר מהדרנא לאו דוקא שאם היה מחזיר לו השטר לא נתבטל המקח בשביל זה אם לא שיקנה השדה בקנין [י] או שימסור לו השטר ויכתוב לו שטר מכירה עליו קני לך איהו וכל שיעבודיה . כדתנן בפרק בתרא דבבא בתרא (דף קסח:) מי שבא ואמר אבד שטר חובי אף ע"פ שבאו עדים ואמרו אנחנו כתבנו וחתמנו ונתנו לו השטר אין כותבין . בד"א בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר כותבין חוץ מאחריות שבו . רשב"ג אומר אף בשטרי מקח וממכר אין כותבין . ומפרש התם דבאותיות נקנות במסירה קמיפלגי . רשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה וחיישינן דלמא החזיר לו השטר ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה ואף אם החזיר לו השטר לא נתבטל המקח .

הגה"ה

*מכרן לאחד או לג' כאחת ואפילו בזה אחר זה בג' ימים ולקח עידית באחרונה אף ע"ג דהוי להו למיגבי מאחרון אין גובין נזקין וב"ח אלא מבינונית משום דאמר ליה אי שקלית וכו' ואין יכול לדחותם אצל זיבורית מהאי טעמא כיון דלא גוים א"ל לכי תיהדר אבל כתובת אשה אין גובה אלא מן הזיבורית כדינה דקודם שיתן לה יותר מדינה ודאי מיסדר סטרא דזיבורית למריה והשיב כאילו החזיר . מהרי"ת : וביתמי שהמוכר מת דליכא למימר סדרנא שטרא למריה גבו כולהו כדינן אם לקח עידית באחרונה דאמר להו טעמא מאי אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין משום תקנה דידי בהאי תקנה לא ניחא לי ואם לקח זיבורית באחרונה גבו כולהו מזיבורית. מהרי"ת: מלוה בכתובה ה] בתורה להו ככתובה בשטר דמיא ו] והא דנזקין גובה מן העידית דלוקח היינו דוקא כשעמד בדין וקיימא לן דמלוה על פה גובה מן היורשין. מא"ז : ולוקח ראשון שמכר ללוקח שני כל זכות שהיה בידו לדחות לנזקין ולב"ח מכר לו אבל לגבי לוקח שני לא אמרינן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש וכו' דלגבי לוקח ראשון נמי משועבדים הם אא"כ הניחו לו בינונית דכותיה ואם לא זכן לוקח שני אלא עידית או זיבורית מצי אמר ליה נסכי ערתי ותבני ארעא דלא חזי למיקם קמך . מהרי"ת :

וקיימא לן אין אותיות נקנות במסירה : ואזליתו כולכו ושקליתו מזיבורית. ולא מצו למימר ליה לכי תיהדר . ואפילו האשה שרוצה ליתן לה זיבורית . משום שכל דבר שאדם יכול לטעון רואין אותו כאילו הוא כבר עשוי . כדאמרינן פרק בתרא דכתובות (דף קט:) מי שאבדה לו דרך שדהו בחד דאתי מכח ארבעה יקח לו דרך במאה מנה או יפרח באויר . משום דא"ל אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאישתעויי דינא בהדייהו . *ודלא כפרש"י שפירש התם אי שתקת ואוזילנא גבך [כ] דיקח לו דרך [ו]במאה מנה קאמר. אלא כל דבר שיכול לטעון פסקינן ביה כאילו כבר (טען בו) [עשוי] [ל] וכן משמע הכא אפילו אי לא טען אי שתקיתו כו' אנן טענינן ליה ופוסקין לכן הדין כך דכולן נכנסו תחת הבעלים ללוקח בזה אחר זה [מ] כמו לשלשה בני אדם כאחד . וכן לשינויא אחרינא דמוקי לה ביתמי ומשום דאמר ללוקח אי הפסי בתקנת חכמים אף אי לא טעין [נ] כגון זה פתח פיך לאלם וטענינן להו (ג) והא דקאמר אי הכי בנזקין נמי ז] ה"ה דה"מ למיפרך מב"ח שיטול בזיבורית ולא מצי למימר ליה לכי תיהדר אלא נקט נזקין דדינו בעידית לרבותא שאף הכא לא יטלו אלא בזיבורית והא דאמר הכא דנזקין שקלי מזיבורית בני חרי ולא מעידית דלקוחות היינו כדרב נחמן בפרק הניזקין (דף נ.) דאמר מר זוטרא [בריה דרב נחמן] משמיה דר"נ שטר חוב היוצא על היתומין אף ע"פ שכתוב בו שבח אין גובה אלא מן הזיבורית [והנא אברם חוזאה [ס] אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית] ואפילו הן נזקין . ואף על גב דדחי ליה רבא ומוקי ליה כרבי ישמעאל. שנויא דחיקא הוא לאוקמא ברייתא דאברם חוזאה דלא כהלכתא דקיימא לן כרבי עקיבא . וגם אביי סבירא ליה כרב נחמן . וגם רב אלפס ז"ל כתב בהלכות גיטין איכא למימר כיון דאביי ורב נחמן קיימי בחדא שיטתא הוה ליה רבא יחיד לגבייהו ולית הלכתא כוותיה . ומה שכתב רב אלפס ז"ל כגון שלקח עידית באחרונה והיינו טעמא דלא אתו טלהו וגבו מעידית משום דאמר להו לוקח טעמא מאי אמור רבנן [ע] ולא הזכיר בדבריו דאיירי בדיתמי ח) כתב הראב"ד ז"ל דשגגה היתה או סמך על מה שמפורש בגמרא דע"כ בדיתמי איירי דאי לאו הכי אמר להו אי שתקיתו ושקליתו כו' ואפילו נזקין וב"ח הוו שקלי מזיבורית. והראב"ד ט) וה"ר יונה ז"ל חלקו בין יתומין ובין לקוחות . [פ] ואפילו רבא דאית ליה שטר שכתוב בו שבח גובה מעידית דיתמי וכן נזקין מודה דאין גובה מלקוחות דתקנו חכמים טפי לפסידא דלקוחות :

הגה"ה

*האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה וב"ח וזמנין שוה ואית ליה ארעא ולית ליה זוזי לב"ח מסלקינן ליה בזוזי ולכתובה בארעא משום דיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא . וכי ליכא לא זוזי ולא ארעא אלא שעורא לפרוע או לאשה או לבע"ח לבע"ח יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה מידי מהאי טעמא דלעיל . ודין זה הוא בשתי שטרות היוצאין ביום אחד משום שודא דדייני אבל לוה ותור וקנה נכסים

ד [דף ח ע"ב] אמר רבא ראובן* שמכר כל שדותיו לשמעון [צ] י) בשטר אחד והלך שמעון ומכר שדה אחת ללוי . ואותה שדה בינונית היתה [ק] ולא נשאר ביד שמעון בינונית אלא עידית וזיבורית . ובא ב"ח דראובן רצה מבינונית

הגהות הב"ח א וק"ו להקדש מה אנן קיימין כצ"ל והשאר נמחק : ב בינונית וזיבורית טפי : ג שקול כוולא דהשתא : ד בשל עולם הן שמין והלכה כרי' אבא דרב חסדא מהדר : ה בהאי פלוגתא דר"נ סבר : ו במאה מנה קאמר משמע כמו שירצה מוכר אלא כו' כאילו כבר עשוי וכן משמע :

הגהות הגר"א א] כגון אם י"ל כמה קרקעות כו'. כ"ב עתוס' ח' ב' ד"ה מלי כו' : ב] בהגה"ס אבל התוס' כו'. כ"ב ועתוס' ח' ב' ד"ה אבל כו' : ג] טפי פורתא לחד גירסא. כ"ב עתוס' ד"ה סב וד"ה לכתובת : ד] אבל גבי כתובת אשה כו'. כ"ב ר"ל אפי' לאידך גירסא או עידית : ה] בהגה"ה מלוה סכתובה כו'. כ"ב וכ"ס בי"ד סימן ש"ה סס"ז : ו] והא דנזקין כו'. כ"ב אבל הרשב"א ומ"מ כתבו אפי' לא עמד בדין וכפי' הרי"ף דשעבודא דאורייתא וכ"פ בש"ע סימן ק"ד סי"ג פי"ס : ז] ה"ה דה"מ למיפרך כו'. כ"ב ותוס' ד"ה אי לא כ"כ ועהג"א ד"ה מכרן כו' ותוס' ח' ב' ד"ה מלי כו' (ועבהגר"א סי' קי"ס ס"ק יג): ח] כתב הראב"ד דשגגה כו'. כ"ב אבל הרשב"א כתב דסוגיא דכאן כרי' ירמיה דפרק החולץ וקי"ל כר"א : ט] וה"ר יונה כו'. כ"ב כשיטתו (עכהג"ש פ"ס דגיטין סימן כ') דס"ל יתומים גדולים גובין מעידים משא"כ בלקוחות : י] בשטר אחד. כ"ב עתוס' דכתובות נ"ב א' ד"ה ראובן כו' :

פלפולא חריפתא

[ה] אי להכשיר נזקין גרסינן. וכלו' לנזקי ממונו כי הא דתנן הכשרתי את נזקו: [ו] לא הוה שמעינן ליה מהתם. ואע"ג דכי יאכל בתרומה כתיב ושם חייב מזיק קרן דממון דכהן הוא מ"מ מהאי קרא דכי יאכל לא נפיק אלא מקרא אחרינא דהוה כגוזל חבירו ומזיקו. תוס' : [ז] כגון אם יש לו כמה קרקעות כו'. עיין לקמן גבי אמר רבא ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון כו' : [ח] או עידית בליר פורתא. התוס' ל"ג לה שהרי אין דינו דב"ח בעידית והראב"ד מקיים הגירסא דמ"מ שייך לומר אלו הוה לי זוזי כו' כמ"ש הב"י בטח"מ סי ק"ב: [ט] משום שלא תנעול דלת כו'. אפילו לגי' דזבורית טפי פורתא אצטריך לאך טעמא ולא שייך א"כ הורעת גם דב"ה דלעולם הכתוב לא יפה כחו דמדאורייתא דיי בזיבורית. תוספות : [י] או שימסור לו השטר. בשטר אקנייתא כמ"ש רבינו שם בבבא בתרא. ומ"ש : [כ] דיקח לו דרך במאה מנה קאמר. משמע כמו שירצה מוכר . תוס' דכתובות : [ל] וכן משמע כו'. כמו ועוד משמע: [מ] כמו לג' כו'. דהתם ודאי דאנן מכניסים אותן תחת הבעלים בלא טענותיהן ה"נ לאחד דהא כחד מהתא מהתינהו : [נ] כגון זה פתח פיך וכו'. דכל מאי דיזכה מצד הדין דדינא הכי ולא תלי בעובדא היכא הוה לאו כו"ע דיני גמירי וא"כ גמר דלמא לאו אדעתיה ואשתמיטתיה והוה כאלם משא"כ בעובדא דביה דנין והאי דרמיא אנפשיה ודכיר ליה וביה נמי אי איתא דחזי דיינא דייגא ואתמת כעם נכתוב כמ"ש בחה"מ סימן י"ז בשם הרמב"ם : [ס] אין נפרעין כו' אפי' הן נזקין . ומ"מ אינם שוים ממש דיני הלקוחות לדין היתומים דהא באחד שקנה בבת אחת דדומה ממש ליתומים דהיינו בזה אחר זה איכא פלוגי בין לוקח ליתומים דכיון שהניח עידית לאחרונה נעשו ב"ח לגבי מה שקנה אע"ג דקנה אח"כ גם את זו דמניין דביתמי מיירי דלא מצי למהדר איכא למימר דאקרו בני חורין דשעבודא עלה הוא . אבל כשלקח בבת אחת דל כא למימר הכי ותני דכולן נכנסו תחת הבעלים שמעינן שלא הוטבו ליתומים וכן בפ"ק דב"מ בשיטה דב"ח גובה השבח ליפות כח יתומים מלקוחות בשום דבר : [ע] ולא הזכיר בדבריו דאיירי בדיתמי. צריך לומר שלא היתה גירסא שלהם בגמרא כרי"ף כמו שהוא בידינו . שלטי הגבורים : [פ] ואפי' רבא כו' מודה כו'. וגם רב אלפס ז"ל דכתב איכא למימר כו' ס"ל רבא יחיד כו' דלעיל לא כתב אלא דאיכא למימר אבל ק"ס לכן כתב בפשיטות דכל דמקבו אדרבא פריק ליה הלכך הלכתא כוותיה : [צ] בשטר אחד. דאילו בג' שטרות ולקח זיבורית באחרונה א"ל להכי ערת כו' והאי שהיה בשמעון מגבהו זיבורית.תוס' דפ' מי שהיה נשוי דף נ"ב , [ק] ולא נשאר ביד שמעון בינונית דכשנשאר בינונית אצל שמעון יכול לוי לדחותו אצל שמעון והיינו טעמא שלוי קנה כל זכותו של שמעון בשדה זו והרי שמעון היה יכול לדחותו לב"ח אצל בינונית אחרת כמו כן יכול לוי לדחותו אבל כי לא שבק בינונית דכוותיה לא מצי לדחותו אלא אצל זיבורית דשמעון נמי לא היה יכול לדחותו אלא זבורית דאי משום מהדרנא שטרא כו' הא מוקמינן לה דוקא ביתמי וכן דהכא מיירי בתר הכי ומסתמא מיירי נמי בדיתמי כ"כ התוס' דפ' מי שהיה נשוי דף נ"ב. אע"ג דבפירקין דהכא כתבו דיכול לומר לכי תסדר . הכא ס"ל כשיטת רש"י והתם פליגי עליה ובשיטת רבינו דלא

תפארת שמואל

מבינונית שלו כנ"ל . ודו"ק : (ג) והא דקאמר א"ס בניזקין ה"ה דה"מ למיפרך מב"ח וכו'. וכ"כ התוספות בכתובות דף נ"ב ולפ"ז הא דאמרינן לקמן ראובן שמכר כו' רצה גובה בינונית מלוי דא"ל את שקלת שעבודי אע"ג דאילו היה ביד שמעון לא היה גובה דהיה יכול להזור השטר של זיבורית נ"ל דלקמן איירי ביתמי שמת

שביד לוי גובה ולא מצי למימר הנחתי לך מקום לגבות אצל שמעון רצה משמעון גובה מזיבורית דאמר ליה את בעל דין דידי את. [*דאת] שקלת כולהו נכסי מראובן. ומשמע דבשביל שמכר שמעון בינונית ללוי הוא דנוטל ב"ח זיבורית הנשאר ביד שמעון בע"כ דשמעון. ולא מצי שמעון למימר ליה לך אצל שיעבודך שביד לוי משום דאמר ליה ב"ח את בעל דין דידי כי לקחת שיעבודי מראובן ואתה הרחקת שיעבודי ומכרת ללוי אימא רוצה לטרוח וללכת אחרי לוי אלא אקח זיבורית שמצא בידך אבל אם לא מכר בינונית אין הב"ח יכול ליקח זיבורית בע"כ דשמעון. משום דמצי א"ל קרקע זו שבידי אימא רוצה להוציאה מתחת ידי [ר] ולא שייך למימר הכא א"כ הורעת כחו של ב"ח אלא [זיבורית] כדפרישית לעיל א) ודוקא (ד) פרש"י דרצה גובה מזיבורית שביד שמעון אבל מעידית לא גבי. אף ע"ג שהרחיק שיעבודו דשמעון נכנס תחת ראובן בכל זכות שהיה לו בשדותיו. וכשהיו ביד ראובן אם מכר בינונית ב"ח גובה מזיבורית ה"ה משמעון נמי. מיהו צריך לדקדק אם מכר בינונית וזיבורית ושייר עידית ביד שמעון אי מצי גבי מעידית [ש] כי מה שפרש"י רצה גובה משמעון מזיבורית איכא למימר בדאית ליה לשמעון עידית וזיבורית אבל אי לא אישתייר גביה אלא עידית גבי מיניה כיון דהרחיק שיעבודו. או דלמא מהאי טענה דהרחיק שיעבודו לא נייפה כח ב"ח כל כך ליטול יותר מדיש כיון ששיעבודו ביד לוי. ובדבר זה יפה כח שמעון מכח ראובן. דאילו ראובן אם מכר בינונית וזיבורית גבי ב"ח מעידית הנשאר ביד ראובן משום דאין יכול לגבות שיעבודו מן הלוקח משום דאמר ליה הנחתי לך מקום לגבות הימנו אבל בנידון זה דלא מצי אמר ליה הנחתי לך מקום לגבות הימנו איכא למימר דשקיל ב"ח שיעבודו שביד לוי. מיהו נראה כיון ששמעון לקח כל שיעבודו של ב"ח אין לבעל חוב לטרוח ולחזר אחר לקוחות אחרים אלא כל הנמצא ביד שמעון יקח ואפילו עידית:

וכן מטלטלין בזמן הזה הלכה וכ"ה בטור ויחלוקו לפי מעות כך פר"ת. ורבינו אלפס פסק דגם לוה והאחר כך קנה נכסים ומטלטלין בזמן הזה לב"ח יהבינן ליה ולאחר לא יהבינן ליה. מי שמת והיה לו פקדון ביד אחרים והיה עליו מלוה בשטר ומלוה בעדים יתן למלוה בעדים. מה"ו:

הגה"ה

*ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצא עליה עוררים עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו אע"פ שנתן המעות ובאחריות דלא קנו בכספא שכותבין את השטר אפילו מי שפרע ליכא דלאו משום יוקרא וזולא הדר ביה. ודוקא עוררין אבל אנסין אפילו באחריות נמי אין יכול לחזור בו דמזלו גרם. משהחזיק בה חזקה גמורה של קנין אין יכול לחזור אפילו בלא נתן מעות דקרקע נקנית בחזקה ולא מצי אמר ליה שקול ארעך בזוזי לפי שנפסקו דמיה מתנת עוררין פר"ת. ור"י פי' אפילו אם קנייה קנין גמור בחזקה או בחליפין כל זמן שלא הלך על מצרי השדה לראות עניני השדה מה היא צריכה יכול לחזור בו אם יצאו עליה עוררין בתוך כל זמן שלא נתן המעות אבל נתן המעות והחזיק בה אין יכול לחזור בו. מהר"ם:

ה [דף ט ע"א] **איכא** דאמרי *(עפ"ק דב"מ) אפילו באחריות נמי דאמר ליה אחוי טירפך ואשלם לך [ת] *לפי שכל המעוררים אין זכאין בדין. ונראה דמיירי שלא נתברר הערעור עדיין אלא בא אדם וערער ואמר שדה זו גזלה ראובן ממני ואני רוצה להביא עדים או יש לי חוב על ראובן ג) ואני רוצה להביא השטר. ומשום דברים בעלמא לא יבטל שמעון כחו של ראובן. אבל אם ראו ב"ד אמתלא בדברי המערער כגון שהביא שטר שאין מקוים ואומר שרוצה לקיימו. [א] ב) או אם הוא אומר שיביא העדים בתוך שלשים יום. לא יוציא שמעון המעות מתחת ידו אלא ימתין עד שיעבור זמן שלשים יום דהפוכי ג) בי מטרתא למה לי. אבל אם המערער ירחיק זמן הבאת עדים אי אית ליה לראובן מקרקעי [ב] או אמיד במטלטלי שיוכל שמעון לחזור עליו אם יוציא המערער הקרקע מתחת ידו צריך ליתן לראובן מעותיו ולא לבטל כחו בשביל הערעור. אבל אי לא אמיד הוא ואין לו קרקע כיון שיש אמתלא בערעור אין לו לדיין להוציא המעות משמעון עד שיהא בטוח שלא יפסיד מעותיו אם יוציא המערער הקרקע מתחת ידו ועל זה וכל כיוצא בזה נאמר אין לדיין אלא מה שעיניו רואות הכל לפי הענין וכן נמי מי שבא לפני ב"ד ואומר יש לי תביעה על פלוני ומצאתי לנכסיו במקום ידוע ואני ירא שמא יבואו לידו יבריחם ולא אמצא מקום לגבות ממנו חובי ומבקש שיעכבו ב"ד הנכסים עד שיתברר תביעתו וכן ראובן שיש לו שטר על שמעון ולא הגיע זמנו עדיין ובא בתוך הזמן וטען כזאת הכל לפי הענין ואם רואה הדיין אמתלא בדברי התובע או שלא יוכל ראובן לגבות חובו משמעון כשיגיע הזמן [ג] מצווה הדיין לעכב ממון הנתבע עד שיברר התובע תביעתו או עד שיגיע זמן השטר וכן מצאתי בשם הגאון ז"ל כתוב דהתקנתא דרבנן הוא בהיניש דמפסיד נכסיה משום השבת אבידה. ולי נראה דלא צריכנא להתקנתא דרבנן אלא דין גמור הוא שחייב אדם להציל עשוק מיד עושקו בכל צדדי דמצי למיעבד. וכן מצאה התשובה לרב אלפס ז"ל דלא מצי למימר אחוי טירפך ואשלם לך אלא היכא דאית ליה נכסי דסמיך עלייהו הא לאו הכי יכול לחזור בו דמצי א"ל ההכי והכי אכלת לזוזא וליכא לאישתלומי מינך: רב הונא אמר או כסף או מיטב. פרש"י בבא לתרץ קראי דלעיל. *ולא הספיק לסיים דבריו עד שהקשה לו רב נחמן. ותו א"ל דקראי הכי מיתרצי אם אין לו כסף או מיטב כל מילי מיטב הוא ולא מצי א"ל זיל טרח וזבין ואי אית ליה כסף או מיטב לא יתן לו סוס כסף וכן כתב רב אלפס דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע (לעיל דף ז:) פליגי אדרב הונא דהכא וסברי דכל מילי מיטב הוא ואפילו סובין ופסק כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאינון בתראי. ור"ת פסק כרב הונא [בדאית ליה]. וכ' בס' הישר שלשה דינין בפרעון בנזקין או כסף או מיטב כרב הונא בדאית ליה ואי לית ליה כל מילי מיטב הוא [ד] וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקיה אלא בזוזי כדמוכח בכתובות פרק הכותב (דף פו.) גבי ההוא דאוזיל מעותיו בנכסי הוה. אבל אי לית ליה זוזי לא אמרינן זיל טרח ואייתי ליה זוזי כדאיתא התם ולוקח שנמצא טעות במקחו נמי דינא הכי כדמשמע לקמן פרק הספינה (דף מו:) ופועל אי לית לבעל הבית זוזי א"ל זיל טרח ואייתי כדמוכח בפרק הבית והעלייה (דף קיח.) דאין יכול לומר טול מה שעשית בשכרך. ומה שלא פסק ר"ת כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאינון בתראי צריך לומר דסבר דלא פליגי אדרב הונא ולא אתו אלא לשנויי רומיא דקראי אהדדי וה"ק לא קשיא הא דכתיב מיטב וכתיב קרא אחרינא ישיב אפילו סובין דאי לית ליה מיטב שדה אפילו ישיב ליה סובין מיטב הוא ואין צריך ליתן לו מיטב מטלטלין ולעולם אין מקרא יוצא מידי פשוטו דכתיב מיטב שדהו ישלם ואי אית ליה בעי למיתב ליה (זוזי) וכסף נמי כמיטב דכתיב כסף ישיב לבעליו א"נ פליגי אהדדי [ה] ומדקבע רב אשי שמעתא דרב הונא באחרונה ואיהו קדים לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע חשיב ליה עיקר. ונראין דברי רב אלפס עיקר [ו] דרב כהנא תלמידיה דרבא דבתרא הוא סבר כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאמרינן לקמן (דף י:) א"ל רב כהנא לרבא טעמא דכתב רחמנא והמת יהיה לו הא לאו הכי ה"א נבילה דמזיק הוי השתא אי אית ליה לדידיה ד יהיב ליה דאמר מר ישיב לרבות שוה כסף אפילו סובין נבילה דידיה מיבעי ואי איתא לדרב הונא לימא ליה דאצטריך קרא היכא (דאין) [דאית] ליה כסף או מיטב [ז] אלמא רבא ורב כהנא סברי כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע והמחוור שבכולן כספרים דגרסי אמר רב הונא או כסף או מיטב והמהגיהין קאי דקתני תשלומי נזק במיטב הארץ ואתא לאשמועינן דכסף כמיטב. והשתא אין ראיה לפסק ר"ת ז"ל מה שסדר אותו רב אשי באחרונה דאמתני' אמר למלתיה [ח] ואכתי לא רמו קראי אהדדי עד שהקשה אביי לרבא. ולענין פריעת ב"ח נראה לי אי אית ליה ללוה מטלטלי ומקרקעי כפינן ליה למיתב ליה מטלטלי אם חפץ בהכי המלוה יותר מבקרקעי כיון דזוזי יהיב שקיל כל מילי דמקרב טפי לזוזי והיינו מטלטלי דאי לא מזדבן בהאי מתא מזדבן במתא אחריתא ובדיהיב ליה מטלטלי אף על גב דאמרינן כל מילי מיטב הוא ואפילו סובין [*דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתא] יש לשום כל מה שנותן לו בשומא שיוכל המלוה למוכרו מיד באותה שומא אפילו בביתו ולא יצטרך לחזר בעיירות ובשווקים כדי למוכרם דאל"כ נעלת דלת בפני לווין שיתן לו הפחות שבביתו אם אין לו מעות והמלוה לא יוכל למוכרו לאלתר:

ו **שני** אחים שחלקו אחד נטל קרקע ואחד נטל כספים ובא ב"ח ונטל קרקע אזיל האי ושקיל פלגא דכספים. פשיטא האי ברא והאי לאו ברא איכא דאמרי אדרבה לאידך גיסא דאמר ליה להכי שקלי כספים דאי מיגנבי מינאי לא משתלימנא מינך ולהכי שקלת ארעא דאי מיטרפא מינך לא משתלמת מינאי. פסק רב אלפס ז"ל כלישנא קמא דשקיל פלגא בכספים [ט] ואף על גב דבכל דוכתי רגיל רב אלפס לפסוק כלישנא בתרא הייט היכא דאיכא תרי לישני אחדא מימרא דלישנא קמא מפרש דהכי אתמר הדא מימרא ולישנא בתרא מפרש דאתמר בע"א מסתבר דאותו לשון שקבעו רב אשי באחרונה נראה בעיניו עיקר דכיון דאחריתא היא הדרי בהו מקמייתא אבל הני תרי לישני לאו מימרות אמוראי נינהו אלא גמרא הוא דשקיל וטרי לפרש דרב אשי דאמר כספים הרי הן כקרקע לאיזה ענין נאמר ובעי למימר דלענין שני אחין שחלקו וכו' נאמר ובעי למימר דלענין זה לא אצטריך האי מימרא דפשיטא האי ברא והאי לאו ברא ואיכא דאמרי דמטעמא אחרינא לא אמרה לענין זה דאדרבה לענין זה לא הוו כספים כקרקע הלכך לית הכא תרי לישני למיזל בתר בתרא [י] אלא שתי סברות חלוקות זו על זו וסברא ראשונה עיקר הוא מדחזינן גמרא דבפרק בית כור (דף קז.) דפסק והלכתא כרב דאמר בטלה מחלוקת אף על גב דבכל דוכתי הלכה כוותיה דשמואל בדיני דמטעם [כ] דאיהו סבר דיש ברירה לא הפסיק כוותיה דקי"ל דבדאורייתא [ל] אין ברירה אלא דסברא מוחלטת היא דיתמי כרעא דאבוהון אינון לפרוע חובת אביהן בשוה בין נטלו שניהם קרקע בין נטל אחד קרקע ואחד כספים הלכך הלה [*הרי"ף] פסק הכרע בין אלו שתי הסברות בההיא פיסקא דבית כור דפסיק הלכה (*כרב נחמן) דאמר בטלה מחלוקת: בני אחין שחלקו ובא ב"ח ונטל חלקו של אחד מהם. פירשו התוס' שעשאו אפותיקי [מ] ג) ולא אפותיקי מפורש כההיא דפ' שנים אוחזין (דף טו:) דאמר ליה אם לא אפרע לך לא יהא לך פרעון אלא מזה. אלא שיעבד לו כל קרקעותיו וסיים לו קרקע זו במגריה להיות לו תחלה לפרעון אם ירצה המלוה דאי לאו הכי לא היה יכול ליטול חלק אחד מהם אלא מכל אחד ואחד יטול חלקו כדתניא פרק יש נוחלין (דף קכד.) יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים [נ] ונראה דהיינו דוקא היכא דיכול לגבות שדה שלימה מכל אחד כגון שירשו ד' שדות וכל אחד נטל שתים יטול מזה שדה ומזה שדה אבל אם לא ירשו אלא שתי שדות לא יטול חצי שדה מזה וחצי שדה מזה דאילו היה בא לגבות מאביהן לא היה יכול לומר לו טול מכל שדותי [ס] חלק אחד משדה זו וחלק אחד משדה זו דאם כן נעלת דלת בפני לווין דלאו פרעון יפה הוא אלא בית דין מגבין לו חובו משדה אחת ויתמי נמי אף על פי שחלקו לא הורע שיעבודו בשביל זה וגובה שדה אחת מאיזה מהן שירצה וכן מצאתי כתיב בשם רב יהודאי גאון ז"ל שני לקוחות שלקחו שתי שדות כאחת ובא ב"ח גובה מאחת מהן [ע] ואין ללוקח על חבירו כלום והא דקתני בפ' יש נוחלין בכור נותן פי שנים דינא קמ"ל דמחויב לפרוע פי שנים בחובת אביו כפי מה שנטל דלא תימא מתנה הוא דיהיב ליה רחמנא ולענין פרעון חובת אביהן לא יהא אלא כאחד מן האחין ולא לענין זה שיצטרך בעל חוב לגבות ממנו שני חלקים*:

הגה"ה

*ראובן שיש שטר מתנה בידו ספרים פלוני ופלוני נתן לו אביו במתנה ושמעון אחיו הביא עדים שאביהם בשעת מיתתו נתן לו ה דאמר כתב בשעת מיתה שקנאם מראובן או שראובן הפסיד לאביו כמה ענינים בשווי הספרים נראה ס) לרבינו יצחק ברבי יהודה שצריך

ז [דף ט ע"ב] **הדור** מצוה עד שליש במצוה. אם ד] מצא אתרוג שהוא ראוי לצאת בו [פ] שהוא כאגוז יוסיף שליש לקנות יפה ממנו ולא שיהיה מחויב לקנות

הגהות הב"ח א לפי שאין כל המעוררין זכאין בדין ונראה וכ"ה בטור ח"מ סימן רכ"ו העתיק דברים אלו בלשון אחר וכמו שנמצא בתשובה כלל צ: ב שרוצה לקיימו אם הוא כצ"ל ותיבת או נמחק: ג דהפוכי מטרתא כצ"ל ותיבת בי נמחק: ד לדידיה כמה טריפות יהיב ליה: ה בהגה"ה ראובן וכו' נתן לו וקאמר דכתב בשעת מיתה חזר וקנאם מראובן:

הגהות הגר"א א] ודוקא פרש"י (רשום קו על תיבת ודוקא למחקו): ב] ואני רוצה להביא השטר. נ"ב שאם לא יצא אלא קול אפי' לא נתקיים המקח לגמרי א"י לבטל המקח דמשום דברים כו' כ"ה גירסת הטור: ג] ולא אפותיקי מפורש כו'. נ"ב עתוס' ד"ה ורב כו' ואע"ג כו': ד] אם מצא אתרוג כו'. נ"ב תוס' וסמ"ג ע"ש אבל בפ"ג דסוכה כתב כפרש"י ורי"ף: ה] בהגה"ה. נראה לר"י בר"י כו'. רי"ן כמ"ש בגי' דף נב כלום מעכין כו':

תפארת שמואל

שמת ראובן והוא דוחק ועיין ביש"ש ודבריו נכונים: (ד) פרש"י דרצה גובה וכו' אבל מעידית לא גבי אע"ג שהרחיק וכו'. והילך לשון רש"י דכתובות רצה מזה גובה וכו' דזבן לוי משמעון בינונית וכו' ולא שבק בינונית משל ראובן אצל שמעון הלכך רצה לגבות משמעון עידית גובה דמצי א"ל כו' רצה מלוי גובה כגון אם לא ימצא אצל שמעון משל ראובן אלא זיבורית וכו' וע"ש ומלשון זה מוכח דאפילו יש לשמעון עידית וזיבורית יכול לגבות ממנו עידית מטעם דאינו יכול לדחותו לזיבורית כיון שהרחיק שיעבוד בינונית שלו ודו"ק. ויש לתמוה על הרא"ש דלא ראה דברי רש"י בכתובות ויותר יש לתמוה הרש"ל ביש"ש שהשיג עליו גם כן

פלפולא חריפתא

מאי למימר לכי תהדר. ולכך אני תמה על בעל הטורים דבחה"מ בר"ס קי"ט התחיל בהך דינא דרצה מזה גובה ולא פי' דמיירי ביתמי ובסוף הסי' כתב דיכול לומר אי שהקת כו' ואין שלה יכול לומר לכי תהדר. וא"ל דס"ל דבשטר אחד שאני דודאי דאין חילוק לענין זה דגם בשטר א' יכול לחזור ולהקנות לו קצת מה שירצה וכ"כ בהדיא בתוס' דהכא בד"ה (מכיון) [מכדי] וכו' דיכול לכתוב וגם בטור עצמו כתב דלא נקטיה בשטר א' אלא לאפוקי כזה אחר זה: [ר] ולא שייך למימר א"כ הורעת כו'. כלומר משום נעילת דלת כדלעיל: [ש] כי מה שפרש"י וכו'. וכש' אי שהיה נשוי מפ' רש"י עצמו דגבי מעידית כדמסיק רבינו: [ת] לפי שכל המערערין אין זכאין. לשון מסורס הוא וכלומר שאין כל המערערין זכאין בדין. אבל אין להגיה כך שכן נמצא גם כן בגמרא דפ' הגוזל קמא דף נ"ה ע"א כולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי ובר"ש אלו מציאות כתב רבינו וכ"ע לא ידעי: [א] אי אם הוא אומר כו'. כלפי שאמר תרתי שדה זו גזולה כו' או יש לי חוב כו' קאמר נמי הכא תרתי שהביא שטר כו' היינו באומר יש לי חוב כו' ודקאמר שיביא העדים היינו באומר שדה זו גזולה כו' אך בטור סימן רכ"ו לא העתיק הנ ומשמע ודאי דחדא מלתא היא דאף אם יביא שטר כיון שאינו מקוים לא הוי אמתלא אלא באומר שיביא עדים לקיימו בתוך שלשים: [ב] או אמיד במטלטלי. עיין מ"ש בפ' בתרא גבי דינא דאדרכתא: [ג] מצווה הדיין כו' שחייב אדם להציל כו'. אבל גבי השבה אין ימות ויפול קמי יתמי לא אמרינן הכי בפ' בתרא: [ד] וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי אלא בזוזי. עיין בפ' מי שהיה נשוי גבי ראובן שיצר כו' ותקפו עליו במלוה: [ה] ומדקבע רב אשי. דאיהו מרה דתלמודא ובתרא: [ו] דרב כהנא תלמידו דרבא. ואינו רב כהנא שבימי רב בפ"ג דסנהדרין דף ל"ו: [ז] אלמא רבא ורב כהנא כו'. ות"מ רב אשי בתרא הוא ולכך כתב והמחוור כו': [ח] ואכתי לא רמו קראי אהדדי. וצ"ל נמי אי סובין דר"ל הקשה לו ישיב כו' אחר שאמר דבריו או כסף או מיטב: [ט] ואע"ג דבכל דוכתי רגיל רב אלפס לפסוק כלישנא בתרא. וכן שתם רבי' בפ' המוכר פירות עיי' פי' הוית גבי וכולן שאמרן בשעת מיתתן נכרים מס' מכות נכרים מס' ע"ז ובפ"ב דע"ז ובפ' אלו טריפות ובפרק כיסוי הדם בסופו ועיין מ"ש לקמן ס"ג גבי הכונס לאגותו של נכר כו': [י] אלא שתי סברות חלוקות. ויש להכריע לנגוב כאיזה מהן שהסברא מכרעת כמותה וכה סברא ראשונה עיקר מדחזינן כו': [כ] דאיהו סבר. פי' רב סבר יש ברירה שזה נטל חלק ירושתו ויורשים הן ולא הוו כלקוחות מהדדי: [ל] אין ברירה והוו כלקוחות מהדדי. ועיין בפ' השותפין דמס' נדרים דסברא מוחלטת היא דיתמי כרעא כו' וכיוצא בזה בפ"ק דב"ב גבי ב"ח גובה שבח שהשביחו היתומים ועיין בפ' בית כור דבהם רבינו ותענו למימר שיסלקנו בדמים כו' תבל בשת"ת סימן קע"ה ס"ס כדסכא: [מ] ולא אפותיקי מפורש. דא"כ אמאי סבר רב אשי דיכול לסלקו בזוזי. לישנא קמא דב"ב ותוספות דמס' ב"ב. ובענין אפותיקי מפורש כתיבתי בפ"ק דב"מ גבי ב"ח גובה שבח: [נ] ונראה דהיינו דוקא כו'. ואין צריך לאוקמי בשעבדו אפותיקי דאיכא למימר דמיירי כגון שאינו יכול לגבות שדה שלימה: [ס] חלק א' משדה זו כו'. נ"ל דהיינו כשאין באותו חלק שיעור שדה שהוא נ"ח פי' עיקר כדאיתא פ' בית כור וכן מצאתי למהר"ו כ"ן בסימן ק"ז סעיף ז': דלאו פרעון יפה הוא עיין מ"ש בזה בפרק האומנין: [ע] ואין ללוקח על חבירו כלום. דיכול לומר אני לקחתי בשעה שלקחת אתה ואין שדי שלי בני חורין לגבך כך נ"ל ובשלטי גבורים פרק בית כור מייתי לה וכתב דיכול לומר אנחנו נכנסנו תחת הבעלים וכיון דלא היה הו"ה תגן בשדה א' צריך ליתן כי פתו בבבא לטרוף מהנו ע"ז. ואין זה מספיק אלא כדכתבתי: [פ] שהוא כאגוז. לדוגמא.

האתרוג *היפה [ממנו] שימלא בתוס' [צ] שליש על האתרוג שחפץ לקנות. ועד שליש מלגיו [ק] כיון דלא איפשיטא הבעיא ומדאמר אילו מהדרי ליה תלתא מלותא יהיב לכולי ביתיה שמעינן שאין אדם מחויב לבזבז הון רב בשביל מלוה אחת ואפילו היא מלוה עוברת כגון אתרוג ולולב וגמרא (בסוכה דף מא:) חשיב גוזמא על ר"ג שהיה נשיא ישראל מה שנתן אלף זוז באתרוג אחד וגם תיקנו חכמים המבזבז אל יבזבז יותר מחומש (כתובות דף נ.):

שמעון להביא ראיה שאביו קנאם או שראובן בספיד לאביו ממון ואם לא ימצא עדים נאו כל כמיניה לומר אפילו אם אביו היה בחיים קניתי אחרי שיש שטר מתנה בידו אע"פ שאביו היה מוחזק בנכסים. מהרי"ת:

ח והאמר ר"ל משמיה דחזקיה לא שנו אלא שמסר לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב. הך מימרא איתא לקמן בפ' הכונס לאן נדיר (דף נט:) ורבי יוחנן אמר אף על פי שמסר לו שלהבת פטור עד דמסר ליה גווזא סילתא ושרגא. וכתב רב אלפס ז"ל לקמן דמסתברא לן דהלכתא כר"ל משמיה דחזקיה (ס) דחזקיה רביה דרבי יוחנן הוה. ואיכא מ"ד כיון דלא אשכחן דפליג חזקיה בהדיא בהדי רבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן ולא מיסתבר לי האי טעמא וכי אין כדי לסמוך על ר"ל שהעיד דחזקיה אמרה ונחלק על רבי יוחנן בזה והא דלא חשיב ליה רבא (יבמות לו.) בהדי הנך תלת דהלכה כר"ל משום דלא אמר משמיה דנפשיה וכן לא חשיב נמי ההיא דפ"ב דחולין (דף כט:) דאמר ר"ל משמיה דלוי סבא אינה לשחיטה אלא לבסוף ורבי יוחנן אמר ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ורבא גופיה סבר בפ"ב דזבחים (דף ל.) דאין לשחיטה אלא לבסוף והר"מ הלוי ז"ל כתב דסוגיא דשמעתין מוכחא דהלכה כר"ל דקאמר סתמא דגמרא דכוותיה גבי אש שלהבת משא"כ בהא דפטור והאמר ר"ל משמיה דחזקיה וכו' ולא קאמר הניחא לרבי יוחנן דאמר אפילו מסר לו שלהבת פטור אלא לר"ל מאי איכא למימר אלא דסתמא דגמרא מהדר לפרושי מעיקרא הברייתא אליבא דר"ל משמיה דחזקיה משום דהלכה כוותיה ובתר הכי מפרש לה אליבא דרבי יוחנן:

ט [דף י ע"א] והא איכא מסר שורו לחמשה בני אדם ופשע בו אחד מהן והזיק חייב היכי דמי אילימא דבלאו איהו לא מינטר פשיטא אלא דבלאו היאו נמי מינטר מאי קעביד כלומר ופטור לגמרי. וכגון שאחרים לא סלקו עצמם משמירת השור כשפשע האחד ולא רצו לשמור יותר וכיון שנשארו בשמירת השור ויכולין לשומרו בלא האחד הן חייבין והוא פטור שהרי מסר לכולן שורו לכל מי שיכול לשומרו ונתרצו לשומרו אפילו בלא חברם אבל אם אמרו לו אם אינך רוצה לשמור גם אנו מסלקים עצמינו משמירתו כולן חייבין ואתקפתא דרבי זירא ורב ששת הלכתא נינהו וכן ברייתא דמייתי רב פפא:

י [דף י ע"ב] ואמר רב פפא *כגון פפא בר אבא פירש רשב"ם ז"ל דדוקא אדם עב ושמן וכבד כגון פפא בר אבא חייב אם נשבר הספסל תחתיו אבל שאר כל אדם פטורים דסתם ספסל עשוי לכך לשבת עליו כל הנכנס לחצר ואין אדם מקפיד על כך והוה ליה כשואל [שפטור] כשמתה הבהמה מחמת מלאכה וכן עשה מעשה ונחלק עליו ה"ר עזריאל והחולק צריך לפרש כמו שפירש ר"ת דנקט כגון פפא בר אבא משום מסקנא דמילתא דסמך בהו דוקא פפא בר אבא שהיה אדם חזק והיה יכול לעכב את כולם ורב פפא שהקשה והא איכא הא דהגיא תירץ קושייתו כגון פפא בר אבא דהיינו מסקנת התירוץ וסוגיית גמרא הולכת ומפרשת לבאר התירוץ. ואין משמעות הסוגיא סובלת פירוש זה ועוד מאי אצטריך ליה למימר כגון פפא בר אבא שהיה יכול לסמוך כולן ממילא ידענא אם היו יכולים לעמוד ולא עמדו פשעו כולם הלכך נראה כפרשב"ם:

הגה"ה
*המשה שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו ובא אחד וישב עליו ושברו אי דבלאו איהו לא מיתבר האחרון חייב ואי דבלאו איהו נמי מיתבר כולהו חייבין ואף על גב דבלאו איהו לא הוה מיתבר אלא בתרתי שעי והשתא מיתבר בחדא שעתא נמי כולן חייבין וכן מרבה חבילות אע"ג דבלאו איהו אזלא כולן חייבין וכן תופר בור י' ובא אחר והשלימו לכ' כולן חייבין מיהו צריך לדקדק וכי בשביל שהשליך עץ אחד במדורה גדולה מתחייב הא לא דמי אלא להופר בור י' ובא אחר והשלימו לי"א דהראשון חייב והשני פטור. פר"י מהרי"ת:

יא [דף יא ע"א] והבא בטורח נבילה קמיפלגי. והלכתא כאבא שאול דאמר על המזיק מוטל להביא הנבילה מדתנו אחרים כוותיה ופחת נבילה על הניזק משעה שנודע לו הניזק [ב]ומשנודע לו היה מוטל עליו להשתדל ולהעלותו מן הבור ושכר העלאה יפרע המזיק [ר] וכן לכל כ"ד אבות ומסור ומפגל וכופר ושלשים של עבד בר מגנב וגזלן שצריך לשלם לו בהמה וכלים שלימים והנבילה והשברים לגנב ולגזלן דבגנב כתיב חיים שנים ישלם בגזלן כתיב והשיב את הגזילה [ש] אשר גזל כעין שגזל ומיהו מעות יכול ליתן לו [ת] דמה לי הן ומה לי דמיהן כיון שיכול לקנות בהן כעין שגזל (ו) אבל לא דבר שיצטרך לטרוח ולמוכרו ולקנות בדמים כעין שגזל*: יב שליא שילאה מקצתה אסורה באכילה אף מה שהיה בפנים בשעת שחיטת האם ואף אם חזר מה שיצא והיה בפנים בשעת שחיטת האם לפי שאין מקצת שליא בלא ולד [ג]דחיישינן שמא יצא רובו [או] ראשו באותו מקצת והוה ליה כילוד והו לא מהניא ליה חזרה וכן לענין אשה תלינן לחומרא וטמאה מיד אפילו לא ראתה דם ומונין לה ימי טומאה מיום שני שיצאה כל השליא וימי טוהר מיום ראשון שיצאה מקצתה: [דף יא ע"ב] בכור שנולד לו סימן טריפה בתוך שלשים יום ותוך זמן גדול לאחר שלשים יום אין האב חייב לפדותו ואפי' למ"ד טריפה חיה דגזירת הכתוב הוא דדרשינן פדה תפדה יכול אפילו נטרף בתוך שלשים יום ת"ל [א] אך חלק: יג האחין שחלקו שמין מה שעליהם מה שקנו מתפיסת הבית [ב] ועדיין לא בלו שמין אותן כמה הן שוין עתה והמותר יחלקו אבל אם נאבדו או בלו אין מנכין לאן מחלקן דמעיקרא מחלי אהדדי בכהאי גוונא שלא ידקדקו זה אחר זה אלא בדבר הנראה לעינים וכל זה שקנו סתם אבל מתחלה יכולין למחות שלא יקנה אחד מהם מתפיסת הבית אם לא שיכנו מחלקו. מה שעל נשיהם בניהם ובנותיהם אין שמין שמתביישין להביאם לבית

הגה"ה
*ורבינו שמואל פירש דיכול ליתן לו אפילו סובין או נבילות או השברים אלא שהגוזל אין מקבל עליו הפחת אלא הגזלן והגנב והמאכיל מקבלים עליהם הפחת שנפחתה משעת שבירה עד שעת העמדה בדין ורבינו יצחק מיישב פירוש רש"י מן הירושלמי דיליף מקרא מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן אמר רבי אבא בר ממל שנאמר עד שה חיים שנים ישלם ולא מתים עד כדון גניבה גזילה מנין אמר רבי בון והשיב את הגזילה אשר גזל כעין שגזל. מהרי"ת:

דין ומחלי אהדדי *ומהאי טעמא דוקא בגדי חול אבל בגדי שבת שיוכלו להביא הבגדים לבית דין ומי"ן צריכים הם עצמן לבוא שמין והכי איתא בירושלמי. וכגדול אחים אין שמין מה שעליו דניחא להו דמכשי בהו כי היכי דליסתמעו מיליה. ומיהו לכתחלה יכולין למחות בו אבל כל זמן שלא מיחו מסתמא ניחא להו*:

הגה"ה
*וכאן הצריך בא"ש וכבא להעתיק יעתיק. מא"ש:

יד [ג] שומר שמסר לשומר חייב אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר דעילויי עלייה לשמירתו חייב שומר חנם לשלם אפילו נאנסה משום דאמר ליה את מהימנת לי בשבועה היאך לא מהימן לי בשבועה *ואם יש עדים שנאנסה [ד] או שיודע ש"ח שנאנסה ורוצה לישבע פטור ולא אמרי' דמיחייב מתוך שפשע מתחלה שמסר פקדונו ביד אחר *ואע"ג דתנן בגיטין פרק [כל הגט] (דף כט.) אם אמר ליטול ממנה חפץ הרי זה לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ואמר עלה ר"ל כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר ה"מ לכתחלה אבל דיעבד לא מיקרי פושע בהכי דהא גבי השוכר פרה מחבירו והשאילו לאחר ומתה כדרכה לא מיחייב שוכר מדיליה אע"ג דהשאילה לאחר [ה] דלא קי"ל כר"מ דאמר כל המעביר על דעת בעלים נקרא גזלן: [דף יב ע"א] בעל חוב* אינו גובה חובו מן היתומין מעבדים שהניח להם אביהם דהלכה כר"נ בדיני דאמר עבדא כמטלטלי דמי בכל מילי דרבנן [ו] *לגבות מן היתומים ולענין פרוזבול[ז] ולענין קנין אגב אבל אם עשה עבדו אפותיקי בשטר גובה אפילו מיתמי משום דאית ליה קלא וכיון דגבי מלקוחות גובה נמי מיתמי אע"ג דלא שייך בהו טעמא דקלא משום [ח] דלא רצו חכמים ליפות כח יתומים יותר מכח לקוחות בשום דבר ואע"ג דעבדי כמטלטלי דמי אין נקנין אגב קרקע משום דניידי ויש בהן דעת ולא דמי לבהמה דאמרינן בפרק קמא דקדושין (דף כו:) דנקנין אגב קרקע [ט] כעובדא דמדוני דאע"ג דניידי אין בהן דעת ואם העבדים עומדים בתוך הקרקע נקנין עם הקרקע בקנין אגב וגם בקנין חזקה אם החזיק בקרקע קנה עבדים כההוא דשמואל דאמר מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולם* ועבדים דניידי בעינן שיהו עומדין בתוך הקרקע [י] ואף על גב דקי"ל כרב נחמן דאמר עבדא כמטלטלי דמי במילי דאורייתא מודה רב נחמן דעבדא כמקרקעי דמי. וקנין חזקה דאורייתא ומטלטלי נקנים עם העבדים בעודן עליו אם העבד כפות וישן *מטעם חצר:

הגה"ה
*אי שידוע שהשני מהימן עפי פטור הראשון מכל מה שאם היה נעשה בביתו היה פטור ושומר שכר שמסר לשומר חנם לא היה פטור רק באונסים וכרבא פוסק ר"י. מהרי"ת:

הגה"ה
*יומא' נבי אפילו מן גלימא דעל כתפיה וכגון שיש לו אחרת או שוה יותר מן החוב וקונין לו גרוע ור"ת פוסק דאין מסדרין לב"ח. מהרי"ת:
הלוה שטוען אין לי במה לפרוע וכן כל החייב לישבע משביעין אותו פעם אחת כך אם יש לו עכשיו שיפרע ואם אין לו עתה כשיהיה לו יותר מכדי פרנסתו שיפרע ושוב לא ישבע יותר אך אם יעידו שכיניו שיש לו יכפוהו בשילוח דלא מבע דמא. מא"ז:

הגה"ה
*כיון שנתן דמי כולן אבל בנכסי הגר לא קנה אלא מקום מכושו בלבד לשמואל. פר"י מהרי"ת:

הגה"ה
*ולי נראה דאם היה כפות ידיו ורגליו ומשתמר לדעת הבעלים שפיר קני אפילו ניעור. מהרי"ת:

טו [דף יב ע"ב] מאן תנא אמר רבי יוחנן רבי יוסי הגלילי היא ומסקי' דלרבי יוסי הגלילי במתנות כהונה בזמן הבית מודה (רבי יוסי הגלילי) דלא הוי ממון בעלים אבל בכור בזמן הזה אפילו תם הוי ממון בעלים לקדש בו את האשה ולרבנן אפילו בכור בעל מום חי בזמן הזה לא הוי ממון בעלים לקדש בו את האשה. כדאמרינן התם בפרק הפרה (דף נג:) שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו אביי אמר משלם חצי נזק [ד]רבינא אמר משלם נזק שלם ופירש רב יהודאי גאון דמיירי בבכור שור דלא פריק ליה ומסתמא בימיהם נהלקו אלמא לא הוי ממון בעלים מחיים [כ] לפי שאסור בגיזה ועבודה [ל] וחלב ויש שפסקו הלכה כרבי יוסי הגלילי משום דסתם מתניתין מוכח כוותיה ורבא גופיה דמוקי מתני' כרבנן חזר בו משום [ה]דאותביניה ליתני נכסים דהדיוט וקאמר בתר הכי שלמים שהזיקו גובה מבשרן תודה שהזיקה גובה מבשרה ומיהו נראה לי מדפליגי אביי ורבינא אליבא דרבנן סברי כרבנן ורבנן בתראי נינהו משמע דהלכה כרבנן וכהן שקדש האשה בבכור חי לא הויא מקודשת וצריך עיון:

טז [דף יג ע"ב] נכסים המיוחדים למעוטי זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק ולמעוטי אם נגח שור [ו]של הפקר (שור) שיש לו בעלים והקדש אחר וזכה בו דלא מפקינן ליה מידיה ולא אמרינן משעה שנגח הוחלט לניזק. רבינא אמר למעוטי נגח ואחר כך הקדיש [מ] נגח ואחר כך הפקיר. תנ"ה יתר על כן אמר רבי יהודה אפילו נגח ואח"כ הקדיש נגח ואח"כ הפקיר פטור ואף על גב דפליגי רבנן עליה דרבי יהודה מוקי רבינא מתני' כיחידאה משום דרבנן לא פליגי עליה אלא בשור שהמית אדם אבל בשור שהמית שור לא פליגי עליה כמו שכתבתי בפירושי בשם הרב ר' מאיר ז"ל: חוץ מרשות המיוחדת למזיק שפטור המזיק מכל היזק שעשתה בהמתו ברשותו דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי: [דף יד ע"א] חצר השותפין [נ] המיוחדת לשניהם לפירות ולשוורים פטור בה על השן ועל הרגל וחייב על הקרן וחצר המיוחדת לשותפין לפירות ולא לשוורים חייב בה על השן ועל הרגל דכיון דאין מיוחדת לשוורים שדה אחר קרינא ביה וכן אם נגח שור ראובן לשור שמעון [ס] בחצר לוי חייב דלא מיפטר אלא ברשות המזיק אבל חצר שאינה של שניהם כרה"ר הויא לענין קרן:

יז שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר שהזיקה בהמה ברשותם אם היתה השאלה והשכירות בסתם אי דאזקיה תורא דשואל לתורא דמשאיל אפילו תם משלם כולא ניזקא דאפילו איתזק מעלמא בעי לשלומי ליה כולא תורא ואם קבל עליו שמירת נזקין ולא (אמר) שמירת גופו תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם. ואי אזקיה תורא דמשאיל לתורא דשואל והשאילה היה בסתם בין תם בין מועד פטור. ואי אזיק תורא דעלמא שואל בעי לשלומי [ע] כי עליו מוטל לשומרו שלא יזיק ואם קבל עליו שמירת גופו ולא שמירת נזקין תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וקמ"ל דלא תימא נהי דלא קביל עליה שמירת נזקין היינו לענין זה שאם יזיק שור דעלמא שלא יתחייב לשלם אבל אם יזיק

הגהות הב"ח א יפה ממנו אלא שיימינן בתוספת שליש: ב דמשנודע לו: ג וחיישינן: ד רבא אמר כו': ה דאותבינן ליה ליתני: ו של הפקר שיש לו בעלים דקדש:

פלפולא חריפתא

לדוגמא בעלמא נקטיה אליבא דר"מ וממילא דלר"י כ"ש. ב"י א"ח סי' תרנ"ו: [צ] שליש על האתרוג שחפץ לקנות. דא"כ אין לדבר סוף: [ק] כיון דלא איפשיטא. וטעמא דהדור מצוה מדרבנן ולקולא: [ר] וכן לכל כ"ד אבות. שמשלם להם שברי כלים: [ש] אשר גזל כעין שגזל. וברי"פ בתרא דרשינן ליה לענין שינוי וצריך לומר דתרתי שמעינן מינה: [ת] דמה לי הן כו'. בפ' איזהו נשך: [א] ה"ג אך חלק. ואהני פדה תפדה לרבויי גוסס ויוצא ליהרג דלא נילף מערכין דתנן התם גבי ערכין הגוסס והיוצא ליהרג אינו נערך ולא נידר. נמוקי יוסף: [ב] ועדיין לא בלו כו'. ומיהו לכתחלה יכולים למחות. ועיין בס"פ יש נוחלין: [ו] שומר שמסר לשומר. עיין בפ' המפקיד: [ד] או שיודע ש"ח שנאנסה כו'. עיין פ"ק דב"מ דף ל"ם פוטרו נעדותו וכבא דינא קאמר כדאיתא התם בכה"ג: [ה] דלא קי"ל כר"מ. עיין בהגוזל קמא גבי מי הודיעו לבעל הבית כו' ובהמפקיד: [ו] לגבות מן היתומים. דבעבודה להו דאורייתא כ"כ רבינו בהגוזל קמא המתניתין רמ"א בעבדים א"ל הרי שלך לפניך וכן הן דברי התוס' דהכא. אבל בפ"ק דב"מ אמתניתין דמוצא ש"ח כתב רבינו דבעבודה דאורייתא וכן מסיק בסוף ב"ב והוא שיטת הרי"ף ולדידיה לרב נחמן טעמא אליבא דהלכתא הר"ן בהגוזל קמא לפי שאין דעתו של מלוה עליהן שיכול הלוה להבריחן דומיא דמטלטלים [illegible]

תפארת שמואל

וס"ל דלעולם אין יכול לגבות מעידית לרש"י אפילו אין בממון אלא עידית וז"א וכמ"ש רש"י להדיא אכן כדי שלא יהיו דברי רש"י סותרין זה את זה כדאי הם דברי הרא"ש ז"ל לסמוך עליהם ודלא כרב"ל ודלא כמ"ש לדעת רש"י ודו"ק: (ה) דחזקיה רבי' דרבי יוחנן וכו'. עיין בהרא"ש בע"ז פ' אין מעמידין דף ל"ט בילה לגויה מאי א"ל חזקי' ובר קפרא ברו ורבי יוחנן אסר ואין דבריו של אחד במקום שנים דמשמע דמטעם דהוי רבים לא פסקינן כותיה והאשר"י שם מוסיף ועוד שהיו רבותיו ולגבי כבשים שהרבן כו' לא פסק כרבי יוחנן מטעם דרביה בלבד: (ו) אבל לא דבר שיצטרך לטרוח ולמוכרו וכו'. כאן פסק הרא"ש כדעת התוס' וסייעתי' ולא כדעת ר' שמואל שהביא בהגהת אשר"י ובתוס' פ' השואל ד' צ"ז ע"ב ד"ה זיל שלים דס"ל אף בגנב וגזלן יכול ליתן השברים ונבילה אלא לענין הפחת יש לחלק ביניהם וצ"ע דבפרק השואל דין ה' העתיק הרא"ש פי' רש"י וע"ש והפשר כיון דלענין דינא דשואל קי"ל כפרש"י לכך העתיקו לקמן אבל לענין גנב וגזלן ודאי לא ס"ל כר"ש וצריך לשלם לו דוקא כלי או מעות ולא שברים אפילו בהשלמת פחת ודו"ק:

הדרן עלך פרק ראשון

אגב. וקרא דערים מגורות אסמכתא. תוס' וכן כתב רבינו בפ' הגוזל קמא: [ח] דלא רצו חכמים ליפות כח ... מדוני. ופירש רש"י ממדון כדכתיב מלך מדון אחד: [י] ואע"ג דקי"ל כרב נחמן כו'. לכאורה דמלתא מפרש כך ... חצר השור כו': [ל] וחלב. כדאמרינן בסוף מכשירין רשב"א אומר חלב הזכר טהור: [מ] נגח ואחר כך הפקיר. כמ"ש הטור סימן ת"ו מכל מקום ודאי יפקירהו ולא יזכה בו וכי הא דייקי התוס' בפרק כיצד דף כ"ב אתו משום ... ויצליח גדישו של חבירו עכ"ל: [נ] המיוחדת לשניהם לפירות ולשוורים. וכן אם מיוחד לאחד לפירות ולשניהם לשוורים [illegible] [ס] בחצר לוי כו' כרב"ל עי' [illegible] [ע] כי עליו מוטל לשומרו. וכ"כ לאחר השומרים [illegible]

שור מה יש לו לשומרו כיון שהוא בביתו קמ"ל דלא : גופא ארבע כללות היה רשב"א אומר וכו' כל זאת הסוגיא הביא רב אלפס בהלכותיו עד מתני' דשוה כסף אף על גב דלית ביה נפקותא לענין פסק הלכה דמאי נפקא מינה אי ריש"א ר' טרפון וסיפא רבנן אי כולה ר' טרפון לית הלכה כר' טרפון אע"ג דרבינא מוקי כולה כר' טרפון היינו כדי לתרץ הברייתא כדי דלא מתוקמא כתרי תנאי. לא נקבע הלכה כמותו. מכל מקום הביא רב אלפס ז"ל לענין פסקי הלכות דנפקי מסקנא וטריא דשמעתין הא דקאמר הילימא לא לזה ולא לזה אלא לאחר הא בעינן ובער בשדה אחר וליכא [פ] ושמעי' מינה [צ] דהצר שאין של שניהם פטור בה על השן ועל הרגל ולא תימא וביער בשדה אחר אתא לאפיקי רה"ר לפי שהבהמה הולכת שם ברשות אבל אם הכניס לאוכן פירותיו לחצר שמעון שלא בידיעת שמעון ונכנס שור של לוי והכלהן שדה אחר קרינן ביה כיון שאין לו רשות ליכנס שם ובירושלמי פליגי תנאי חד תנא מחייב ליה ובפירושי כתבתי פירוש הירושלמי וטעמא דגמרא דידן דפטר ליה. וגם שמעינן אליה מינה דקרן חייב בחצר שאין של שניהם מדפריך דוקא שן ורגל ולא מקרן ושמעינן נמי מינה מסוגיא דרבינא דחצר המיוחדת לאחד לפירות ולזה ולזה לשוורים חייב בה על השן ועל הרגל אע"פ ששור המזיק נכנס שם ברשות קרינא ביה חצר הניזק כיון דמיוחדת רק לאחד לפירות* :

הגה"ה
*וכתב הר"ן בחצר דלזה ולזה לשוורים ולאחד מהן לפירות גם גבי שן הוא כש"ל. מהרי"ח :

יח [דף יד ע"ב] שום זה לא יהא אלא בכסף הניחא לאביי דאמר פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה אין אומרים הלא כרה בטלית וטלית בפרה אלא שמין אותם בדמים *פירוש אם הזיקה פרה טלית בחצר הניזק וטלית הזיקה פרה ברה"ר [ק] [א] או בחצר המיוחדת לזה ולזה לשוורים ולא לזה ולא לזה למטלטלין אלא לאחד דלגבי חיובי דשור לא מצי אמר הורך ברשותאי מאי בעי דהא מיוחדת לשוורים [ר] לגבי רגל נמי כיון דאין מיוחדת למטלטלין אלא לניזק חצר הניזק הוא וחייב אין אומרים שילאו שני ההיזקות זה בזה אלא שמין שני הנזקין ומה שהזיק יותר ישלם. ור"ת ז"ל פי' אין אומרים הלא פרה בטלית אתי לאפוקי מר"ע דאמר (לקמן דף לג.) יוהלט השור הלא יושם השור כרבי ישמעאל ובקרן איירי וטלית בפרה אתי לאשמועינן בדיתמי כגון אחר שהזיקה הטלית מת בעל הטלית והפס הניזק הטלית לאחר המיתה דסד"א דמה שאמרה תורה מן העלייה זהו ליפות כחו של ניזק דפעמים שאין המזיק שוה כדי נזקו אבל היכא דאיכא פסידא לניזק כמו ביתמי דהוי משתלם מן העלייה הוו מטלטלי דיתמי ואי אגרת מגופו הוי כאילו תפס מחיים ה"א [ב]דמשלם מגופו קמ"ל תפיסתו לאו כלום היא [ש] כל זמן שלא נתחייב בב"ד :

יט שוה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות וקרקעות שוה כסף הוא ולא כסף דמטלטלי חשיבי ככסף דאי לא מיזדבנא בהאי מתא מזדבנא במתא אחריתי ומסקינן דביתמי איירי ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח ואם קדם הניזק ותפס מטלטלין מחיים ב"ד גובין לו מהם כתב רב אלפס ז"ל והשתא דתקינו רבנן לב"ח לגבות מן המטלטלין גובה מיתמי בין מקרקעי בין מטלטלי וכן הלכה [ת] וכתב עליו רבינו אפרים תלמידו ז"ל ליתא להאי סברא דנזקין נולתא דלא שכיחא היא וכי תקון רבנן לב"ח משום נעילת דלת בפני לוין [א] אי נמי לאשה משום פריה ורביה אבל לנזקין לא תקון מידי א]ונראה לי דבדורות הללו מטלטלי כמקרקעי לכל מילי שיעבוד מדינא דגמרא אף בלא תקנה דהוי כגמלא דערביא ואשלי דקמחוניא [ב] דאמרינן בכתובות (דף סז.) אשה גובה [ג] פורנא מהם : בפני ב"ד פרט לב"ד הדיוטות לענין דיני קנסות אי נמי [ד] בנזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור דמן התורה אפילו בדיני ממונות בעינא מומחים אלא מפני התקנה שלא ירבו גזלנים וחמסנים עבדינן שליחותייהו : ע"פ עדים פרט למודה בקנס ואחר כך באו עדים [ח] למ"ד פטור ולמ"ד חייב *למודה בקנס בלא עדים לא אינטריכא דמתני' היא לקמן (דף עד:) ולא האריך בה לפרש יותר ממה שפירש בכאן ובשביל סיפא נקטיה: [דף טו ע"א] בני חורין ובני ברית למעוטי עבדים ועובדי כוכבים* דס"ד לענין נזקין ראוי להאמין לכל אדם כדי שישתלם לניזק דמי נזקו אי נמי דשור של נכרי שנגח לשור של ישראל דאין מוציאין מן הנכרי אלא בעדים כשרים : והנשים בכלל המזק דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה :

הגה"ה
*מיהו אם קבלו אותן בעלי דינים עליהם מהני. וישראל ערל שמתו אחיו מחמת מילה כשר להעיד. ושאינו רוצה למול אלא מחמת יראת המילה ולבו לשמים אם היה יכול למול אף דוחק על הנער כשר לעדות לפי דברי רבינו תם. מא"ז :

כ אתמר פלגא נזקא. רב פפא אמר ממונא ורב הונא בריה דרב יהושע אמר קנסא [דף טו ע"ב] והלכתא דקנסא הוי [ו] הלכך כל דבר משונה אע"פ שיש הנאה להזיקו נפק לה מתורת שן והוי קרן כגון כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכלה תרנגולי רברבי [ז] ומשלם חצי נזק אבל גרורות אע"ג דמשלם חצי נזק ממונא הוא דהכי אורחיה הוא אלא דהלכה גמירי לה דמשלם חצי נזק. ואף ע"ג דפלגא נזקא קנסא הוא ולא מגבינן ליה בבבל אי תפיס לא מפקינן מיניה *ופי' ר"ת ז"ל דוקא תפס דבר המזיק עצמו דבו הקילו חכמים [ח] אי תפס בשעת היזק אבל מידי אחרינא לא דאי אמרת דבכל (מילי) מידי דתפיס מדידיה קאמר דלא מפקינן מיניה אתי לידי תקלה דהיום או למחר יגזול כל אשר יש לו ולא מפקינן משום דאין דנין דיני קנסות וזה יפסיד יותר על מה שהזיק ולא יכולתי לעמוד על דבריו דאם לקח יותר מכדי נזקו יכולין ב"ד לדון כדי שיחזיר לו המותר ולא מיקרי דיני קנסות בבבל שהרי כבר נפרע מנזקו בתקנת חכמים שאמרו לא מפקינן מיניה ואין אנו דנין אלא להחזיר את המותר הלכך נראה דבכל מידי דתפס לא מפקינן מיניה ואי תפס יותר מכדי נזקו שמין לו ב"ד דמי נזקו ומוציאין מידו המותר* [ט] והראב"ד ז"ל כתב ואף על גב דלא מגבינן האידנא קנסות אמור רבנן דמשמתינן ליה עד דמפייס לניזק כראות ב"ד ואם יש להם קלבה מן התורה כחמשים של אונס ומפתה עד דיהיב אותה קלבה [ס] ולא נהירא דהא

הגה"ה
*וכן כתב מהר"א בהג"ה אבל בא"ז וכן מהרי"ח כתבו שאם תופס שאר ממון מפקינן מיניה ואריי דגזילות בע"י הגלות שמכהו ואוכל בו עד שהכית את שלו אין דנין בבבל הגזילות כי האי דלא שכיחא אבל שאר גזילה דנין דשכיחי ועבדינן שליחותייהו. מא"ז: אם תבל ראובן בשמעון חבלה שיש בו הכאה ולא הרבה עליו רעים ועמד שמעון מעצמו ומחל לו יכול לומר מטעה אני בן דנערא דגופיה לא

אמרינן דלא משמתינן אלא אי אזמניה לדינא לא"י ולא בעי אזיל ועוד לדבריו הרי גובין דיני קנסות בבבל דאין לך גוביינא גדולה מזו שה דמשמתינן ליה דלינקטיה בכוסיה דליסבקיה לגלימיה ג] ועוד כתב [י] דאם הודה ואחר כך באו עדים קי"ל כרב דאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ואי תפס מפקינן מיניה [כ] ואי תפס מקמי הודאתו ואחר כך הודה מפקינן מיניה ולא אמרינן דהתפיסה מקמי הודאה כעדים דמיא מדא"ל ר"ג לר' יהושע (לקמן דף עד:) אי אתה יודע בטבי עבדי יצא לחירות אמר ליה רבי יהושע אין בדבריך כלום שכבר הודית והרי טבי כתופס מקמי הודאה הוה שהרי גופו אצלו היה ואפילו הכי לא יצא לחירות מפני הודאתו של ר"ג אלמא לאו כעדים דמיא ומפקינן מיניה והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דהודאה בב"ד דוקא בעינן [י] כדאמרינן התם שאני ר"ג דשלא בב"ד אודי והא רבי יהושע אב ב"ד הוה חוץ לב"ד הוה והאידנא ליכא ב"ד והוה ליה כמודה חוץ לב"ד שאין פטור מקנסות כדאמרינן לקמן (דף פה:) דאין מועד בבבל משום [מ] דבעי העדאה בב"ד וליכא הלכך אי תפס לא מפקינן מיניה בין תפס מקמי הודאה בין תפס לאחר הודאה [נ] והא דאמרינן לקמן בפרק כיצד (דף יט:) ההוא חמרא דאכל נהמא ופלסיה לסלא וחייביה רב יהודה הנהמא נזק שלם והסלא חצי נזק מיירי בתפס או בדאזמני' לדינא לארעא דישראל והאידנא דאין מומחין בא"י לא קביעא ליה זמנא התם והר"מ הלוי ז"ל כתב הא דאמרינן אי תפס לא מפקינן מיניה היינו דוקא כשיעור נזקיה או בליר מנזקיה אבל טפי מנזקיה כגון תשלומי כפל וד' וה' אי תפס מפקינן מיניה דלא אשכחן דאמור רבנן גבי נזקין דאי תפס לא מפקינן מיניה אלא במאן דלא תפס טפי מנזקיה כגון פלגא נזקא או כגון ההוא תורא דאכלם ידיה דינוקא לקמן בפרק החובל (דף פד.) ועוד תקנתא דעבדו ליה לניזק הוא וכי עבדו ליה לניזק תקנתא בקנסא דלא ליפסוד ממוניה אבל לארווחיה מידי ממונא דאחריני לא תקינו ליה ולא נראה לי דלאו תקנתא היא אלא דינא הוא דמדאורייתא מחייב ליה אלא שאין לו דיין בבבל שישפטו ליתן לו בבל כה"ג עביד איניש [דינא] לנפשיה ולא מפקינן מיניה עד דיהיב כל דמחייב ליה מדאורייתא ונראה לי שאם בא הניזק לפני ב"ד ואמר קבלו עדותי שאם אתפוש ממונו היום או מחר שלא יוליאנו מידי שאין ב"ד נזקקין לקבל עדותו דכיון דאין דנין דיני קנסות בבבל גם אין נזקקין לקבל עדותו לזכותו אם יתפוש כדאמרינן דאין מועד בבבל דאין ב"ד נזקקין לקבל העדאה אע"פ שאין עתה הוצאת ממון אבל אם תפס הניזק ותבעו המזיק לדין אמרינן לניזק שיביא עדים ואם ירצה לדיינים שבדין תפס אומרים למזיק אין אנו דנין לחייבך קנס אבל אם תרצה לפדות מה שתפס משלך תן לו כך וכך ממון דהכי אמור רבנן אי תפיס לא מפקינן מיניה ואם תפס יותר אמרינן לו להחזיר המותר ואם לא הביא עדים שראוי לזכות בהם אומרים לו שיחזיר מה שתפס. בין כך ובין כך משמתינן ליה עד דמסלק היזיקא מדרבי נתן וכו' לכאורה משמע דקאי אכלבא דאכל אימרי ד]ברברבי אפילו פעם אחת דהא קרי ליה משונה ומשלם חצי נזק ותימה אם כן שור המועד היכי משכחת ליה כיון דמשמתינן ליה בפעם ראשונה והוחק לומר כגון דקביל עליה שמתא דרבנן וי"ל אף ע"ג דקרי ליה משונה ומדמי לקרן שינויו גדול משינוי דקרן שהוא נלחם עם מי שגדול ממנו אבל שור בעודו תם לא משמתינן ליה אבל הועד והאי משמתינן ליה [ס] אי נמי מועד לבהמה לא משמתינן ליה כיון דאם הזיק משלם נזק שלם מן העלייה :

כא [דף טו ע"א] ולא לרבון הר"א לא שנו אלא פנין גדולים וכו' רב אלפס ז"ל לא הביא כל הני תלת לישני דר"א משום דמשמע ליה דברייתא ומתניתין כלורהן וכפשטן דמתני' קתני סתמא ולא לרבון ולא מפלגא בין פנין גדולים לקטנים וברייתא קתני ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים סתמא ולא מפלגא בין קטנים לגדולים הלכך מתני' איירי ברובלת עליהם ובין גדולים ובין קטנים לאו אורחיה הוא וברייתא איירי בדרך הילוכה מן הצד ובין גדולים ובין קטנים אורחיה הוא זה והיינו כלישנא מליעא דר"א והוא לישנא בתרא דלישנא קמא ובתרא חדא סגנון דבתרוייהו מפליג ר"א בין גדולים לקטנים אלא בלישנא בתרא אמרה למלתיה ארומיה דברייתא אמתני' ולישנא מליעא בתרא הוא ופליג אתרוייהו ועיקר הוא* : מתני' הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש הרי אלו מועדין *לאו בכל ענייני היזק שיעשו השיבי מועדין דהא אמר שמואל בגמרא ארי ברה"ר דרס ואכל פטור משום דחשיב שן ברה"ר טרף ואכל חייב פירוש חצי נזק כדין קרן דטרף לאכול לאו אורחיה הלכך כל חד וחד מועד במידי דאורחיה זאב לטרוף וארי לדרוס [ע] או לטרוף ולהניח כדאמרינן בב"מ (דף לג:) בא זאב וטרף ארי ודרס ונחש אע"פ שאין הנאה בנשיכתו כדאמר בפ"ק דתענית (דף ח.) שמתקבצות כל החיות אצל הנחש ואומרות מה הנאה יש לך מ"מ כיון דאורחיה בהכי הוי רגל בחצר הניזק וחייב נזק שלם ופטור ברה"ר ואין לחשבו כקרן בתר דאייעד שהרי כוונתו להזיק דמשמע שהוא כיולא באחריני מדחשיב ליה בהדייהו ודוב ונמר וברדלס נ"ל דאורחיה בטריפה כזאב דדוקא ארי שהוא מלך ולא יבוש מפני כל אין ממתין לה עד שתמות אבל זאב ושאר חיות מפני מורך לבבם אינם אוכלים בעוד טרפם חי ומנענע :

הגה"ה
*אבל בא"ז פסק כלישנא קמא. כנה"ס

הדרן עלך ארבעה אבות

פרק שני

א [דף יז ע"א] כיצד הרגל מועדת. לשבר בדרך הילוכה והיינו אם דרסה על הכלי ושברתו והבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר [דף יז ע"ב] היינו תולדה כגון שהזיקה בגופה דרך הילוכה או בשערה בהוכף שעליה בשליף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה [א] וחמור במשאו וכן כל דבר המחובר בגופה* כגון עגלה מושכת בקרון והוליכה הקרון על הכלים ונשברו או דליל שנקשר ברגל התרנגול ושיבר בו את הכלים דרך הלוכו הוי רגל ומשלם נזק שלם אבל אם דבר המזיק אין מחובר לגוף הבהמה

הגה"ה
*עגלה מושכת בקרון כגופו הוי ולא כצרורות ואם התיזו צרורות מתחת הקרון ושברו את הכלים משלם חצי נזק. מא"ז

הגהות הב"ח א וגם שמעינן מינה כצ"ל ותיבת ליה נמחק : ב ה"א דמשתלם מגופו קמ"ל דתפיסתו :

הגהות הגר"א א] ונראה לי דבדורות כו' כ"ב אבל בפ"ו דכתובות לא כתב כן ועתוס' שם : ב] והראב"ד כו' ולא נהירא. כ"ב ע"ל רי"ף החובל : ג] ועוד כתב דאם הודה כו'. כ"ב נ"ב דהא פטר עצמו בקרן ועיין טור וב"י סימן שמ"ח (וכן הקשה עליו הרמב"ן בספר הזכות) : ד] דאכל אימרי כברבי (רשום קו על תיבת רברבי למחקו וע"ל ס"ב ס"ג) :

הגהות הגרי"פ [א] הוא לשיטתו דלעיל דלא כתוס' דף יד ע"א :

פלפולא

אלא משום ריבא דאפילו אתזק מעלמא ומשום דהכא נקט שואל להכי לא מקשה רבינו מדהכא על פי' רש"י בגעי' דפ' הפרה היכא דקביל עליה נטירותא דאפילו לר' בעי לה ע"ש : [פ] ושמעינן מינה דחצר שאין של שניהם כו'. עיין מה שהכתוב לקמן פ' כיצד גבי דהכלה : [צ] דהצר שאין של שניהם פטור. מכאן קשה על מ"ש רבינו בריש פירקין על דברי הרי"ף במ"ש ושן ורגל פטורים ברה"ר דהורהייהו הוא דלא פטרתו תורה אלא במקום שיש לו רשות להלך והכא הרי בחצר של שניהם אין לו רשות להלך ואפ"ה פטור. ומיהו י"ל דס"ל דברה"ר פטרתי התורה מהך טעמא דיש לו רשות להלך ומש"ה נמי כשהניח הלה פירותיו בחצר אחר מכיון שיש רשות לשור בעל אותו חצר להלך שם והניח שם שלא מדעת הותו בעל חצר הוי כמו אבידה מדעת ופטורים כל השורים אך מדלקמן פ' כיצד גבי דהכלה בגדים דעלמה קשיא כמו שהכתוב שם בס"ד וגם אתרץ בס"ד דהתם ודהכא : [ק] או בחצר המיוחדת כו'. אתרוייהו קאי : [ר] לגבי רגל כו'. דאילו משום קרן אף ברה"ר הא קי"ל כל כמבנה וכא אחר ושינה בו פטור : [ש] כל זמן שלא נתחייב בב"ד. אבל כשנתחייב בדין הוה כמלוה הכתובה בשטר ואה"נ דאמרינן ליפות כחו אמרה תורה מהעלייה והיכא דאיכא פסידא כו' משתלם מגופו ותפיסתו תפיסה : [ת] וכתב עליו רבינו אפרים. וגם' כרי"ף בידינו היתה בפנים : [א] א"נ לאשה משום פריה ורביה. דנעילת דלת ליכא דיותר ממה שהאיש כו' כדאיתא בריש הניזקין ואע"ג דמש"ה גבית תוספת אשכחן נמי משום תינא שהקילו עליה : [ב] דאמר בכתובות. פ' מציאת האשה ושם נחלק על זה כמ"ש שם רבינו ועיין מ"ש שם בס"ד : [ג] פורנא. פירש שם רבינו בשם ר"ת כתובה : [ד] בנזקי אדם באדם. עיין

חריפתא

ריש החובל : [ה] למ"ד פטור. עיין בפ' מרובה ולקי בסמוך : [ו] הלכך כל דבר משונה. דלמ"ד ממונא ליכא לדמויי אף לקרן. תוס' : [ז] ומשלם חצי נזק. עיין בפ' כיצד גבי אכלה כסות כו' : [ח] אי תפס בשעת ההיזק. כלומר קודם שבא ליד בעלים אבל לאחר שבא ליד בעלים לא וראיה מפ' הכותב דלר"ע מהני תפיסה דלאחר מיתה ומפרש לה רב ושמואל בלבורים ומונחים ברה"ר. הה"מ פ"ה מהל' סנהדרין: [ט] ולא נהירא עי' בפ' החובל [סי' ב ג]: [י] דאם הודה ואח"כ באו עדים. עי' בפ' מרובה מסתברא מלתא דרב באומר גנבתי וכו': [כ] ואי תפיס מקמי הודאה. פירוש שתפס בעדים דהשתא שייך למימר פטר נמרשיע עצמו דהי לאו דהרשיע עצמו ודאי דתפיסתו שבעדים לאו כלום היא אבל כשתפס שלא בעדים שיש לו מיגו דלהד"ם וא"נ להרשעה תפיסתו תפיסה ועובדא דר"ע תפיסה בעדים היה דאנן ידעינן שהוא עבד : [ל] כדאמר התם. בחד לישנא דגרסינן אמר ליה רבי יהושע כו' שכבר אין לו עדים ועיין גם כן לקמן : [מ] דבעי העדאה בב"ד. הלכך אי תפיס לא מפקינן מיניה אפילו כשתפס בעדים דבהכי מיירי כדפי' לעיל ומש"ה אמרינן בגמרא שכבר אין לו עדים דאילו ה"ל עדים הוי תפיסת העבד שבעדים תפיסה מעליא. אבל כשאין לו עדים ודאי דלא מהניא כלום תפיסה שבעדים : [נ] והא דקאמר לקמן בפ' כיצד. אדלעיל קאי ואע"ג דפלגא נזקא כו' אי תפיס כו' ולא תלי מידי בדינא דר"ת והראב"ד וכן נ"ל כתוס' : [ס] א"נ מועד לבהמה כו'. דינא קאמר ולא לתרוצי להתימה : [ע] או לטרוף ולהניח. והוי שן : הדרן עלך פרק ראשון

פרק שני [א] וחמור במשאו. אע"ג דכבר שנה כשליף שעליה אצטריך לאשמועינן לפי שאין משאו של

בשעה שמזיק הוא הנקרא צרורות בין שהיה בו ממש בדבר המזיק כגון שדרך הילוכה נתזו אבנים מתחת רגליה ושברו את הכלים או שאין בו ממש כגון התרנגולין שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו כלים. ברוח שבכנפיהם או שהושיט ראשו [ב] לכלי זכוכית שיש בו זרעונים כדי לאכלן ותקע בו ושברו וסוס שצנף וחמור שניער ושברו את הכלים אף על גב דכחו כגופו דמי דהלכה למשה מסיני שאין משלם אלא חצי נזק ומיבעיא ליה לרבא אם דרסה על הכלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו מי אמרינן בתר מעיקרא אזלינן כשדרסה עליו וכאילו נשבר באותה שעה או דלמא בתר תבר מנא אזלינן והוי צרורות וקאמר גמרא והפשוט ליה מדרבה דאמר זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מ"ט מנא תבירא תבר אלמא בתר מעיקרא אזלינן וחזינן כאילו שבר ובסוף פירקין פסק רב אלפס ז"ל כרבה ואע"ג דרבא מספקא ליה כיון דלרבה פשיטא ליה ודאי דרבה עדיף מידי ספק דרבא [ג] ועוד דרבא תלמידו דרבה הוא [ד] הלכך בבעיא דרבא אזלינן בתר מעיקרא ומשלם נזק שלם [דף יח ע"א] והא דמוקי רב ביבי בר אביי ההיא דהרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי בדאזיל מיניה לאוקמי בעיא דרבא הוא דמשני הכי. לא אליבא דהלכתא דהא קי"ל בתר מעיקרא אזלינן ובעל המאור תמה על רב אלפס ז"ל בפסק כרבה בסוף פירקין ובההיא דהרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי כתב והוא דקאזיל מיניה אלמא בתר תבר מנא אזלינן והראב"ד ז"ל כתב אפשר שסובר הרב מה שתירץ רב ביבי בר אביי דקאזיל מיניה לא מוקי לה במאוסי בלישה אלא אפילו בלא מאוסי בלישה על שבירת כלי משלם נזק שלם כדאזיל מיניה שרוצה לשתות מן הכלי ואף על גב דלגבי חבל משונה הוא ומשלם חצי נזק לגבי שבירת הכלי מיהא אורחיה הוא ומשלם נזק שלם והשתא ודאי אי לא אזיל מיניה אף על גב דבתר מעיקרא אזלינן לא הוה משלם נזק שלם שהרי (א) על ידי חטיטת החבל נשבר ומשונה הוא אי נמי כיון דאזיל מיניה והוא רוצה לשתות מן הדלי אפילו על החבל נמי משלם נזק שלם שהיה כוונתו לשתות מים מן הדלי ורוצה להפסיק החבל כדי שיפול הדלי וישתה מן המים שבו הלכך כיון דאורחיה למישתי מן הכלי אורחיה נמי למיחטט בחבל כדאמרינן גבי נהמא וסלא (לקמן דף יט:):

ב **בעי** רבא צרורות מגופו משלם וכו' לא איפשוט הך בעיא. ובריש מכילתין כתבתי דהלכה כרב פפא דפשיטא ליה דמעלייה משלם [דף יח ע"ב] בעי רבא יש העדאה לצרורות וכו' [ה] תימה שרב אלפס ז"ל לא הביא הך בעיא דרבא ואפשר משום דאין נפקותא בבעיא זו האידנא דאמרינן לקמן בפרק החובל (דף פד:) דאין העדאה בבבל מיהו תימה למה לא הביא הך דרב אשי (דף יט.) אם יש שינוי לצרורות לרביע נזק וסלקא בתיקו ואפשר דסבר דאין נפקותא בהך בעיא משום דלא מלינו בבבל [ו] צרורות דביעוט דהוה משונה וקנסא הוא אא"כ תפס וכי תפס לא מפקינן מיניה עד דמשלם חצי נזק כיון שעלתה בתיקו והוא מוחזק (ג) הלכך אין נפקותא בבעיא זו דבלא תפיסה לא דיינינן וכי תפס גובה חצי נזק. מיהו תימה כיון דספיקא דדינא הוא מאי מהניא תפיסה כיון דלא איפשיט הבעיא אוקי ממונא בחזקת מריה ושלא כדין תפס ודמיא להאי דפ"ק דבבא מציעא (דף ו:) גבי ספק בכור דאם תקפו כהן מוציאין מידו כיון דאין לו אלא טענת ספק לא מהניא תפיסה וכן נוטה דעת רבינו יצחק בעל התוס' ז"ל בפ"ב דכתובות [ז] הלכך נראה דאם בעטה והתיזה [ח] אפילו אם תפס לא גבי [אלא] רביע נזק והידך מפקינן מיניה: תני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם. והוא דחזי ביה בזרוני אבל לא חזי ביה בזרוני משונה הוא וחצי נזק הוא דמשלם. אמר רב יוסף אמרי בי רב סוס שצנף וחמור שניער ושברו את הכלים משלם חצי נזק כל זה כתב רב אלפס ז"ל בהלכותיו וכתב עליו בעל המאור ז"ל ולא היא בין דהוו ביה בזרוני ובין דלא הוו ביה בזרוני לא משלם אלא חצי נזק דהא אוקימנא כסומכוס ולית הלכתא כוותיה ונ"ל שלא עמד בעל המאור ז"ל על דעתו של רב אלפס ז"ל כי גם רב אלפס ז"ל מודה דאין הלכה כרמי בר יחזקאל דאי לקבוע הלכה כמותו הביא דבריו לא היה לו להביא דברי רב יוסף דאמרי בי רב אלא הביא דברי כולם להודיעו דבכל כה"ג חשיב כחו כגופו והוי צרורות וממילא ידענא דהלכה כרבנן (נ"א ואי אית ביה בזרוני משלם חצי נזק מהעלייה) [ט] ואי לית ביה בזרוני משלם רביע נזק (ומגופו) [י] אה"נ יש שינוי לצרורות לרביע נזק: [דף יט ע"א] בעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי וכו' רב אלפס ז"ל לא הביא הך בעיא משום דלסומכוס מבעיא ליה ולית הלכתא כוותיה ונ"ל מאי דיש נפקותא גדולה בבעיא זו דמתוך בעייהו משמע דפשיטא ליה כח כחו ככחו דמי לכ"ע ולרבנן משלם על כח כחו חצי נזק כמו על כחו ומבעיא ליה אי סומכוס גמר הלכתא דצרורות לכח כחו לחצי נזק כמו לרבנן כחו או דלמא לא גמר הלכתא כלל ואף על כח כחו משלם נזק שלם אבל הא לא מיבעיא ליה אי גמר הלכתא ומוקי לה בכח כחו ולחייב חצי נזק ואע"ג דמן הדין פטור דכח כחו לאו כגופו דמי דהא ליכא לאיתהפוכי דפשיטא דהלכתא לגרועי תשלומין אתא ולא לחייב במקום שראוי לפטור ומשום הכי לא קאמר לעיל (דף יז:): [כ] לא דכ"ע כחו לאו כגופו דמי וחצי נזק צרורות הלכתא גמירא לה דמשלם חצי נזק משום דפשיטא ליה דהלכתא לגרועי אתא כדאמרינן גבי סוכה אתאי הלכתא וגרעתא לשלישית ואוקימתא אטפח (סוכה דף ו:) וקרוב לענין זה מצאתי בפי' הר"ז הלוי ז"ל *ובמתניתין דכלב שנטל חררה (לקמן דף כא:) לא פי' התוס' כן: היתה מהלכת במקום שא"א לה אא"כ מנתזת ובעטה והתיזה מהו כיון דלא אפשר לה אורחה הוא והוה לה צרורות כי אורחייהו ופטור ברה"ר או דלמא השתא מיהת מחמת ביעוט קאתי והויא לה קרן ומשלם חצי נזק אם אין שינוי לצרורות ברביע נזק וסלקא בתיקו ולדברי האומר דכל תיקו דהפס לא מפקין מיניה הכא נמי [ל] אי תפס הבהמה משלם ממנה חצי נזק ואע"ג דיש ספק ספיקא לחצי נזק דדלמא אורחיה הוא ופטור לגמרי והה"ל השתא מיהת מחמת ביעוט קאתי דלמא יש שינוי בצרורות לרביע נזק. ולמאי דפרישית דכי תיקו א' תפס מפקינן מיניה אין נפקותא בבעיא זו אם התיזה ברה"ר. אבל אם התיזה בחצר הניזק [ם] אי תפס מגבינן ליה רביע נזק [נ] ומסקינן דהתיזה ברה"ר והזיקה ברשות היחיד חייב. ואע"ג דגבי דרסה על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר [ס] אסיקנא לעיל כרבא דבתר מעיקרא אזלינן הכא לא אזלינן בתר מעיקרא אלא אחר המקום שנעשה בו הנזק [ע] דגלי קרא ברגל ובער בשדה אחר והביעור היה בחצר הניזק: [דף יט ע"ב] כשכשה בזנבה מהו. כשכוש יתירא קמיבעיא ליה אי הוה אורחיה ופטור ברה"ר כרגל או שמא כשכוש יתירא הוי שינוי ומשלם חצי נזק וא"ל אידך וכי יאחזנה בזנבה וילך ודאי אורחיה הוא כמו רגל שאין מחוייב לילך אחר בהמתו ולשומרה שלא תזיק דרך הילוכה ברה"ר אי הכי קרן נמי וכי יאחזנה בקרנה וילך ואפ"ה חייב והאי נמי משונה הוא ונדמייה לקרן ומשני ליה דלא הוי שינוי כלל והוי כמו רגל והכי הלכתא: כשכשה באמה מהו מיבעיא ליה אי חשיב שינוי דלאו אורחיה בכך אלא לפעמים כשילרו תוקפו או דלמא כיון דאין כוונתו להזיק לא דמי לקרן הלכך הוי כרגל דכיון דאין כוונתו להזיק א"כ למה יעשה כשכוש זה אלא דאורחיה בכך ועלתה בתיקו ולרבותי האומרים דכל תיקו אי תפס לא מפקין מיניה בחצר הניזק אי תפס מגבינן ליה נזק שלם. וברה"ר אי תפס הבהמה מגבינן ליה חצי נזק ולמאי דפרישית דבתיקו אי תפס מפקינן מיניה בחצר הניזק אי תפס גוף הבהמה מגבינן ליה חצי נזק ממה נפשך וברה"ר פטור לגמרי: **מתני'** היה דליל קשור ברגלו או שהיה מהדס ושבר את הכלים משלם חצי נזק. ומוקי לה בגמרא בנקשר מאליו [פ] ובאדייה אדויי דהוה ליה צרורות *ובדליל של הפקר [צ] או בדליל של בעל התרנגול ואגנעיה דאי לא אגנעיה אף על גב דאדייה אדויי הוא משלם נזק שלם דהא [ב]דצרורות משלם חצי נזק היינו כשהתיזה דבר הפקר אבל אם התיזה ממון הבעלים [ק] משלם נזק שלם דצרורות אורחיה הוא [והוה] כאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו [ר] ונפלו ברוח מצויה [ש] והזיקו ודוקא בדאדייה אדויי אבל אם הזיק התרנגול בדליל דרך הלוכו משלם נזק שלם דדבר המחובר לגופו כגופו דמי כמו עגלה המושכת בקרון ואם הזיק הדליל אחר שמת פטור בעל התרנגול דאמר קרא כי יכרה איש בור ולא שור בור [ת] ודליל דאית ליה בעלים ולא אגנעיה ונקשר ברגל התרנגול דהפקר בעל הדליל חייב ובתרנגול דאית ליה בעלים והזיק דרך הילוכו משלם בעל הדליל חצי ובעל התרנגול חצי ואי אדייה אדויי משלם בעל התרנגול רביע דאית ליה שותפות ובעל הדליל ג' חלקים כר' נתן דאמר כי ליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי ודליל של הפקר וקשרו אדם ברגל התרנגול חייב הקושר אפילו לא נתכוין לזכות בו [א] משום בור המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה וכן נמי דליל דאית ליה בעלים אפילו לא אגנעיה בעלים וקשרו אדם [ב] חייב הקושר הכל ובעל הדליל פטור מידי דהוה אהופך את הגלל דאפילו לא נתכוין לזכות בו חייב [ג] אם הגביהו למעלה משלשה או שסלקו ממקומו שהיה מונח אפילו החזירו למקומו חייב דהאיסתליק ליה מעשה ראשון וזה כורה בור חדש והאי דקאמר רב הונא דליל של הפקר משום דבעי למימר נקשר מאליו פטור ואי בדליל דאית ליה בעלים ולא אגנעיה חייב בעל הדליל:

ג **אכלה** כסות או כלים משלם חצי נזק. קשיא לי אמאי לא קתני אכלה בהמה מה שאין דרכה לאכול כגון כלב שאכל חררה [א] אימרי רברבי ושונרא דאכלה תרנגולי דהוי רבותא טפי דאף על גב דאכילה גמורה היא ויש הנאה להזיקה אין משלם אלא חצי נזק ועוד לעיל בפ"ק (דף טו:) קתני הבהמה אין מועדת לא ליגח ולא לישוך ולא לרבוץ ולא לבעוט ואמאי לא קתני שסה תמין וליתני אין מועדת לאכול (בהמה) מה שאין דרכה לאכול הלכך נראה לי לפרש הא דאמרינן לעיל האי כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכלה תרנגולי משונה הוא ולא מגבינן ליה בבבל אפחת שפחתה המיתה קאמר דלא מגבינן בבבל אבל דמי הנבילה משלם אם אכל בחצר הניזק ואם ברה"ר מה שנהנה דאכילה לא הוי שינוי דהרגילה לאכול כל נבילות אפילו של בהמות גדולות והאי דקאמר האי כלבא דאכל לפי שאין דרכו להמית אלא לצורך אכילה [ד] ואע"ג דתחלת ההיזק היה שינוי מיחייב על האכילה דהוי אורחיה והא דאמר בפרקין לקמן (דף כג.) זאת אומרת סתם דלתות התורות הן אצל הכלב ופרש"י דאי לא היו כהם דלתות התורות הוי משונה ולא משלם אלא חצי נזק אחררה אף על גב דאין שינוי באכילה אלא בתחלת המעשה היה בשינוי מלי לפרש אי לא היו כהם דלתות התורות אצל הכלב הוי אונס ופטור לגמרי כההיא דריש הכונס (דף נה:) נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים ויצתה והזיקה פטור והכא נמי כיון דאין דרך כלב לחתור אין לך אונס גדול מזה: מסקינן דבהמה שאכלה דברים שאין דרכה לאכול אלא ע"י הדחק כגון פרה שאכלה שעורים וחמור שאכל כרשינים וכלב שלקק השמן וחזיר שאכל חתיכת בשר ושונרא שאכלה התמרים וחמור שאכל דגים משלם נזק שלם ולחם שהיה מונח בסל ושברה בהמה לאכול לחם משלם אף על הסל שכן דרכה לשבר הסל כדי לאכול הלחם אבל אם אכלה תחלה הלחם ואח"כ שברה הסל משלם על הסל חצי נזק דלאו אורחיה הוא כיון שכבר אכלה הלחם [דף כ ע"א] וכן נמי אם ראתה בהמה אוכלים על החבית ועלתה עליה לאכלן ושברה החבית משלם אף על החבית נזק שלם דאורחה בכך:

ד **אמר** אילפא בהמה ברשות הרבים פשטה צוארה ואכלה מעל גבי חבירתה חייב. מאי טעמא על גבי חבירתה כחצר הניזק דמי והוא דקפלה אבל עמדה לא דהיינו אורחה דאמר א"ר אושעיא בהמה ברה"ר הלכה ואכלה פטורה עמדה ואכלה חייבת ואמר מאי שנא הלכה ואכלה דאורחה הוא עמדה ואכלה נמי אורחה הוא בקופצת כך כתב רב אלפס ז"ל וכתב בעל המאור ז"ל מה שפסק הרב לא מסתבר אלא כל על גבי חבירתה [ה] חייבת בין שקפלה בין שעמדה והיינו דאילפא ברשות הרבים נגלא על גבי

הגהות הב"ח א ובמתניתין דכלב. נ"ב ע"ש דף כ"א בד"ה ורבי יוחנן: ב דהא דצרורות לא משלם אלא ח"נ:

הגהות הגר"א א] אימרי רברבי (רשום עליו ב') ושונרא דאכלה תרנגולי (רשום עליו א'). ור"ל דתיבת רברבי צ"ל אחר תרנגולי ופ... סימן ... ס"ק ס'):

פלפולא חריפתא

של חמור מסודק ומחובר בו כבשאר בהמה וס"ד דלא הוי כגופו. תוס': [ב] לכלי זכוכית שיש בו זרעונים. ופי' לקמן גבי תני רמי בר יחזקאל: [ג] ועוד דרבא תלמידו דרבה הוא ובספ"ק דב"מ כתב דמאביי ורבא ואילך הלכה כתלמיד במקום הרב וכן כתב רב אלפס ז"ל בכמה מקומות ולקמן בפ' זה כתב הרי"ף בעצמו שתי סברות ... [ד] הלכך בבעיא דרבא אזלינן. עיין לקמן גבי מתגלגל מהו: [ה] תימה שרב אלפס ז"ל לא הביא כו'. ... [ו] צרורות דביעוט. דהכי מיירי כדפי' רש"י: [ז] הלכך נראה דאם בעטה ...

תפארת שמואל

פרק שני (א) על ידי חטיטת החבל וכו' ...

חבירתה חייבת חצי נזק בקופצת והיינו דרבי אושעיא ולא פליגי אהדדי. לכאורה משמע כדברי בעל המאור ז"ל (דהא) דאילפא איירי בלא קפיצה מדפריש טעמא על גבי חבירתה כחצר הניזק דמי וגמרא בעי לאיתויי סייעתא לאילפא מהיתה קופתו מופשלת ודחי לה דאיירי בקופצת כההיא דרבי אושעיא דמוקי לה בקופצת והוי שינוי מדקאמר גמרא מ"ש הלכה דאורחה הוא עמדה נמי אורחה הוא אמר רבא בקופצת משמע דקופצת לא הוי אורחה הלכך חייבת ברשות הרבים וליכא סייעתא מינה. דאילפא איירי בלא קפיצה ומשום דהוי כחצר הניזק. ומיהו כי מעיינת ביה שפיר דברי רב אלפס ז"ל עיקר דבהמה שקופצת למקום גבוה ואוכלת לאו שינוי הוא דאמר לעיל כיון דאורחה למיכל ליפתא אורחה נמי לסרוכי ולמיסק אלא הך דאילפא ודר' אושעיא ובריי‍תא דהיתה קופתו מופשלת טעם אחד להם דכל היכא דיכולה בהמה לאכול כדרכה דרך הילוכה בלא קפיצה אין לו לאדם רשות לאניח שם פירותיו והוי רשות הרבים ופטורה אבל היכא דאין יכולה לאכול אלא בקפיצה יש לו רשות להניח פירותיו ומיקרי חצר הניזק. ומעיקרא כדאמר אילפא למילתיה ופירש טעם לדבריו משום דעל גבי חברתה כחצר הניזק דמי הוה סלקא דעתך דכל על גבי חבירתה כחצר הניזק דמי ואפילו אכלה כדרכה והאי בעי לאתויי ראיה וקאמר גמרא כדמפרש רבא ההיא דרבי אושעיא בקופצת הכי נמי איירי ברייתא בקיפצה [ו] ומלתא דאילפא בקופצת דבענין אחר לא מיקרי חצר הניזק. והיינו דקאמר מ"ש הלכה דאורחה הוא כיון שאוכלה כי אורחה דרך הילוכה אין לו רשות להניח פירותיו שם עמדה נמי אורחה הוא אמר רבא בקופצת. וכיון שאין יכולה לאכול אלא בקפיצה לאו אורחה הוא ויש לו רשות להניח שם פירותיו וכמו מחזרת לרב ופשקה לרחבה לשמואל. וכן מ"ת לקמן (דף כא:) דקאמר דאילפא ורבי אושעיא איכא בינייהו ורבי יוסי ורבי אלעזר אמרי אין דרכה לאכול אלא להלך וכיון שאין יכולה לאכול אלא בקפיצה קרינא ביה שדה אחר כי יש לו רשות להניח שם פירותיו:

ה **מתגלגל** מהו פירש רש"י אם גלגלתו בהמה מרה"י לרה"ר [ז] ואכלתו שם *ור"י פירש עמיר שהיה מתגלגל מחצר הניזק לרה"ר ועכבתו בהמה ואכלתו בחצר הניזק [ח] ואם לא עכבתו היה סופו לנוח ברה"ר. ולא איפשיטא ואזלינן לקולא: שמואל אמר לא שנו אלא פירות וירקות אבל כסות וכלים חייבת והלכה כשמואל בדיני וגם רבי יוחנן סבר כותיה. וכמה רבה אמר דמי עמיר. רבא אמר דמי שעורין בזול. כתב רב אלפס ז"ל איכא מאן דפסיק כרבה דהוי רביה דרבא [ט] [א] ואיכא מאן דפסיק כרבא דהוי בתרא והראב"ד ז"ל כתב דהלכה כרבא דברייתא דתניא כותיה [י] דרבים היא:

ו **אילימא** בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר זה לא נהנה וזה לא חסר הוא. *פר"י דה"ה נמי בחצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דפטור א) כיון דלא נהנה אף על פי שגרם הפסד לחבירו [כ] דאפילו גירש חבירו מביתו ונעל הדלת בפניו אין זה אלא גרמא בעלמא [ל] ולא מיחייב אלא כשעת הגזילה [מ] וכן המקבל שדה והובירה אין חייב אלא משום דדרשינן לשון הדיוט. ואומר בירושלמי זאת אומרת המבטל כיסו של חבירו פטור ורב אלפס ז"ל כתב אבל בחצר דקיימא לאגרא צריך להעלות לו שכר ואף על גב דלא עביד למיגר דהא חסריה ממונא. וכדבריו מוכח בשמעתין *שלחוה בי רבי אמי אמר וכי מה עשה זה מה חסרו ומה הזיקו משמע הא חסרו והזיקו פשיטא שחייב ומיהו כבר הוכחתי שעל החסרון אין חייב דלא הוי אלא גרמא בעלמא ואי איכא לחיוביה מהאי טעמא איכא לחיוביה משום שאכל חסרונו של זה ולא דמי לנועל ביתו של חבירו ולא דר בו או המוביר שדה של חבירו שלא בא לידו כלום מחסרון חבירו אבל זה אף על גב שלא נהנה שהיה מוצא דירה אחרת בחנם [נ] מ"מ הפתא מיהא קאכל מה שחבירו נפסד וכ"כ ב). [דף כא ע"א] אמר רב סחורה אמר רב הונא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר שנאמר ושאיה יוכת שער מייתי מהך קרא אסמכתא ושעד לדבריו לא מיבעיא שהוא פטור משום דהוה ליה זה נהנה וזה לא חסר אלא אפילו טובה נמי עושה עמו שמגע ביתו מליסתר: והוו יהבי ליתמי דבר מועט כי לא היה שם דירה ממש אלא אהלים לסחורה היו נוטים שם והלך זה ובנה בית [על חורבות] היתומים [ס] ולא היה להם כדי לפרוע דמי בנינו וא"ל רב נחמן שיפייס היתומים במידי דאפייסו ולא חש לדבריו ואנביה לאפדניה עד שנתן ליתומים שכר הראוי ליתן מחורבה אחת לבנות עליו בית והוא יותר ממה שהיו נותנים להן קדמנאי כיון שהיו חסרים בו דבר מועט צריך הנהנה לפרוע כל הנאתו וכן הדר בבית חדש דכיון דמחסרו שחרתא דאשיתא צריך לפרוע [ע] כל הנאתו:

הגה"ה

א) וכן פסק מהרי"ח אבל בא"ז פסק כרב אלפס דצריך להעלות לו שכר היכא דקיימא לאגרא. ופסק ראבי"ה ז"ל דאם אין משתדל לשוכרו או להשכירו אע"ג דאילו הוו בעלים הכא הוו מוגרי ליה כיון דליתנהו הכא לא הוא ולא שלוחו הדר בו פטור דהוי כמו דלא קיימא לאגרא ויש משיבין עליו. לאה ורחל היה להם בית בשותפות ונכנס בעל לאה עם אשתו ודר בו והכניס גם את שמעון אחיו עם אשתו וכשהגיע זמן לפרוע המס לנכרי לא נתן ראובן כלום שלא חשש ראובן לחקור אימתי היה הזמן והעליל הנכרי דלא ניתן לו מס בזמנו ורצה להחליט הבית עד אשר נתפשרו זקני העיר בכך וכך. אין עלילת זמן המס של רחל מוטל לא על ראובן ולא על שמעון וגם אין ראובן חייב להעלות שכר לרחל מחצי הבית אבל שמעון חייב לתת שכרו לרחל כפי שהבתים נשכרים. וריב"א אומר ששניהם ראובן ושמעון חייבין להעלות שכר לרחל מחלקה. טען שמעון אני לא נכנסתי בבית אלא אשתי נכנסה בו הון מדעתי ואני הייתי בבית אחד שמושכר בידי ולא עבר חדש מיום שנכנסה אשתי בבית רחל עד שיצאתי דרך רחוקה אלא שעתה מקרוב באתי ומצאתי אשתי בבית רחל ונכנסתי עמה חייב שמעון ליתן שכירות לרחל מחצי הבית דשמעון זה הוה גברא דעביד למיגר שהרי השכירה אשתו בית האחר לשוכר כשנזדמן לה תחלה וכיון שבפניו נכנסה אשתו לבית ולא שמענו עליו שמיחה ועוד שבשובו נכנס עם אשתו בבית רחל ולא חזר לבית הראשון גילה בדעתו דניחא ליה וליכא למימר כיון שהיתה אשת שמעון בבית שנה אחת ואין רחל מוחה בידה הרי היא כמחלת חלק ביתה והוי לה כעמד אחד ופרכם את אשהו שתיקת רחל מחילה אלא שמעון. זה אין לומר משום דרחל קטנה הוית ואין שתיקתה מחילה. וכן מצינו בכל מקום בזה נהנה וזה מהנה אע"פ שאין המהנה יודע כשהנאתו מגעת לידו חייב לשלם דמי הנאתו למהנה ובלבד שיהא בו חסרון כיס למהנה וה"ל זה חסר וזה נהנה. מא"ז:

הגה"ה

ב) וכן כתב מהרי"ח וגם מתחלה יכול לעכב על ידו שלא יכנס בביתו אע"פ שאינו חסר כלום ואין בזה משום מדת סדום אלא במה שכבר דר אין צריך להעלות לו שכר אע"פ שדר שם בע"כ פר"י ובסמוך גבי הקדש שלא מדעת והיכא דתתב ליה חבריה בבית הבליעה אע"פ שאם היה מחזיר היה נמאס ולא היה שוה כלום אע"פ דבההיא שעתא לא חסר בה כיון דהנאתו בא לו ע"י חסרונו של זה חייב פר"י ודוקא הדר בחצר חבירו ולא גילה דעתיה דניחא ליה בההוא הנאה אלא בחנם אבל אי גלי בדעתיה דניחא ליה בההיא הנאה חייב פר"י גבי אם עמד ניקף. מהרי"ח:

ז **אמר** רב במחזרת ושמואל אמר אף במחזרת נמי פטור דכיון דיכולה לאכול ע"י חיזור אין לו רשות לשטוח שם פירות וחסיב כרה"ר. והלכתא כשמואל בדיני ואע"ג דאיכא דאמר במחזרת כ"ע ל"פ דחייבת. הלכה כלישנא קמא מדקאמר סתמא דגמרא בתר הכי לא דכ"ע מחזרת אי כרב אי כשמואל. וכיון דלישנא קמא עיקר נראה לי דמקצה מקום מרשותו לרה"ר פטור דלישנא קמא לית ליה להך פלוגתא דמקצה מקום שהרי מקצה מקום יותר ראוי לפטור ממחזרת. דהא רב מחייב מחזרת ופוטר במקצה מקום ללישנא בתרא ושמואל אמר דמקצה מקום חייב כמו מחזרת. אבל ללישנא קמא דשמואל פטר במחזרת כ"ש במקצה מקום וראיתי מן הגדולים שפסקו הלכה כשמואל במקצה מקום. והנראה בעיני כתבתי וכן משמע מתוך רב אלפס ז"ל שלא הביא בהלכותיו פלוגתא דמקצה מקום:

[דף כא ע"ב] **מתני'** הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים משלמין נזק שלם:

גמ' ואם נפלו פטורים *היכא דמקרבי כלים לגבי כותל דהוי התחלתו וסופו באונס שלא היו ראויים לשבר בקפילה. ואם הכלי ארוך וראשו אחד רחוק מן הכותל וראשו אחד קרוב לכותל ונפל ושברוהו בקרוב לכותל חייבין. דהוי התחלתו בפשיעה ליסבר ברחוק בקפילה וסופו באונס בנפילה וחייב*. ואם היה הכותל גר אפילו נפלו חייבין דגם לענין נפילה פשע. ואם דלגו מלמטה למעלה פטורים לגמרי דהוה ליה אונס שאין דרכו בכך כלל. ואם הפכו שיטתן שהכלב דילג בזקירה וגדיא בסריכה [פ] מלמטה למעלה פטורין דאונס הוי. מלמעלה למטה משלמים חצי נזק דמשונין נינהו. ואדם ותרנגול בין מלמטה למעלה בין מלמעלה למטה משלמים נזק שלם. *וכ"מ דמי שמסר ביתו לחבירו לשומרו [צ] ויש בו חש"ו צריך לשומרו שלא ידלגו מלמטה למעלה ולא מלמעלה למטה. [ק] ורב אלפס ז"ל כתב דאם דלגו מלמטה למעלה משלמים חצי נזק. ואני כתבתי כדברי ר"י וכ"כ דאי לאו אונס מאי איצטריך למימר גבי אדם דחייב. [ר] דמחמת שינוי אין ראוי לפטור באדם:

הגה"ה

*ודוקא מצב אחד אבל תחלתו בפשיעה לגבי אורחיה היינו שן וסופו באונס דלאו אורחיה דהיינו קרן לא. פר"י מהרי"ח:

ח [דף כב ע"א] **איתמר** אשו רבי יוחנן אמר משום חציו. ואפילו הדליק האש בתוך שלו ופשע בשמירתו והלך ודלק בתוך של חבירו חשבי' ליה כאילו ירה חץ בידים והזיק. ואם נשרפה יד חבירו חייב ד' דברים. ואם נשרף אדם חייב עליו כאילו הרגו בידים. ור"ל אמר משום ממונו פירוש התורה חייבתו אם לא שמר גחלתו כאילו ממונו מזיק [ש] ואפילו הדליק בגחלת שאין שלו ומסקינן (לקמן דף כג.) דרבי יוחנן אית ליה נמי משום ממונו היכא דכלו ליה חציו כגון שנפלה דליקה באותה חצר [ת] ונפל גדר שלא מחמת הדליקה והלכה והזיקה בחצר אחרת והתם הוא דפטור לרבי יוחנן טמון. דכל זמן שלא כלו חציו לא פטרה תורה טמון. והלכה כרבי יוחנן לגבי ר"ל ועוד דהא קאמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לר"י: [דף כב ע"ב] גדי כפות לו ועבד סמוך לו פירש רש"י דאיירי דנקט גבי עבד כפות וסמוך נקט נמי בגדי כפות וסמוך. דגדי אפילו סמוך נמי חייב דלא אמרינן בגדי היה לו לברוח כדאמרינן בסוף פירקין דשורו כממונו. *והקשה עליו רשב"ם ז"ל דא"כ ליתני ברישא גדי ועבד סמוך ובסיפא גדי ועבד כפות דהוי רבותא טפי ופי' דרישא דוקא גדי כפות ועבד סמוך דחייב. דאם לא היה הגדי כפות היה לו לברוח. וסיפא הכי מיפרשא עבד כפות לו או גדי סמוך לו פירוש עבד כפות וגדי כדאמר ברישא שהוא כמו כן כפות פטור משום דקים ליה בדרבה מיניה*. או גדי סמוך לו ועבד כדאמר ברישא שהוא כמו כן סמוך פטור משום דהיה לו לברוח. והיא דשילהי פירקין (דף כז.) דעבדו כגופו ושורו כממונו מיירי בעבד ושור כפות והאדון עומד אצלם. ואם הניח גחלת על לב עבדו פטור המניח שמחשב בדעתו שיסירנה האדון ולא יסמוך על התשלומי של זה אבל כשמניח על לב שורו אין חושש האדון להסירה לפי שישלם לו זה שורו ומסתבר כפירוש זה:

הגה"ה

*ממון לזה ונפשות לזה פטור מלבד בעדים זוממין גרידא דממון לזה ותשלומין לזה חייב וריב"ם אמר דבכל מקום מיתה לזה ותשלומין לזה חייב תוץ מרודף דחשיב מתחייב בנפשו לגבי כל אדם ותיוב שבת ותיוב תרומה דמתחייב מיתה לשמים וממון לחבירו חשיב הכל לאחד ופטור:

ט [דף כג ע"א] **דאכלה*** היכא. אילימא דאכלה בגדים דעלמא

הגה"ה

*הכלב שנטל חררה והלך לגדיש ואכל את החררה והדליק את הגדיש על החררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק וכגון ששימר גחלתו אע"ג דסתם דלתות תהורות כן אבל הכלב מ"מ הרי שמר כדרך השומרים ולא הטריחוהו יותר מדאי אבל אם לא שימר גחלתו חייב נמי בעל הגחלת עם בעל הכלב אבל על החררה חייב בעל הכלב הכל אע"ג דלא שימר גחלתו שאין אדם צריך לשמור חפציו שלא יבואו אחרים ויזיקו ואפילו לקח הכלב גחלת ממקום שמור היטב ולא הוי תתור אבל הכלב מ"מ חייב בעל הכלב הכל דתחלתו בפשיעה שלא שמר כלבו והיה יכול ליקח ממקום שאין שמור כל כך וסופו באונס וחייב ולא דמי

[א] הא בעינן ובער בשדה אחר וליכא לא צריכא דאכלה בגדים דבעל חררה. נמצא שמעינן דאף על גב דנטלתו בהמה מחצר הניזק. [ב] בעינן שהאש גם האכילה בחצר הניזק. [ג] וש"מ נמי דפי פרה כחצר הניזק. וכ"מ אם הושיט ראובן פירות של שמעון בחצר שמעון לתוך פי פרה דלוי דחייב לוי דפי פרה

הגהות הב"ח א מוכח בשמעתין דקאמר שלחוה בי ר"א :

הגהות הגרי"פ [א] ועי' מ"ש בהרא"ש פ' הזהב סי' י"ט על הגליון :

פלפולא חריפתא

גבי חברתה. כלומר אפי' בלא ע"ג חברתה ומיהו בקופצת דאי בעמדה אורחה ופטורה לגמרי וכן פי' בש"ג : [ו] **ומלתא** דאילפא בקופצת. כלומר ולא תקשה לימא מסייע ליה וכלומר מאי קמ"ל דהא קמ"ל דדוקא בקופצת. ולשון הרמב"ן בס' המלחמות וכי דחי בגמרא בקופצת ה"ק בקופצת מחייבי בברייתא ואילפא בלא קופצת ולא הפשוט סיוע אבל אכן אמרינן דאילפא וברייתא תרוייהו בקופצת ותפשוט סיוע ע"כ : [ז] **ואכלתו** שם הקשה בש"ג דהא פסק בר"פ כרבה דבתר מעיקרא אזלינן וכן גבי התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י דאזלינן בתר מקום שנעשה הנזק וא"כ ה"ה לנזק שן דדומה לרגל לענין חיוב ופטור וא"כ אי מיירי מרה"י לרה"ר הוה כרבה ואי מרשות הרבים לרשות היחיד הוה כהתיזה. וכתב עוד דהרי"ף לא הביאה מטעם שלא הביא התיזה כמ"ש בשמו בר"פ ק ועוד הקשה מדלקמן דאכלה היכא כו' דהתם כתב דבעינן שתהא האכילה בחצר הניזק וזהו שהקשו התוספות על פרש"י וא"כ לא ה"ל לרבינו לכתוב דברי רש"י ובזה י"ל דרבינו מהרך דרש"י ס"ל דהתם קולא למזיק דגביה כתיב ובער בשדה אחר דוקא אבל כשהוא תומרא על המזיק לא דרשי' אבל מההיא דהתיזה קשיא ע"כ : [ח] **ואם** לא עכבתו היה סופו לנוח ברה"ר. גם בזה תמה בש"ג דהא בתר מעיקרא אזלינן וכיון דסופו לנוח ברה"ר הוי כאילו מונחין שם ואפילו כי עכבתן לא הוי שן בחצר הניזק ועוד הקשה מזורק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו דפטור והאריך בפלפולא אריכתא שאין להאריך [ט] **ואיבא** מאן דפסק כרבא דהוא בתרא. כל זה מדברי הרי"ף וברי"ף לא כתב כן וע"ש : [י] **דרבים** היא. וברייתא דכוותיה דרבה דרבנ"י היא : [כ] **דאפילו** גירש חבירו מביתו כו'. עיין בפ' האומנין גבי בד"א שלא הלכו וכו' : [ל] **ולא** מיחייב אלא כשעת הגזילה קשה דהא לאו גזילה היא אלא גרמא בעלמא ובתוס' לא אמרו זה הלשון :ל אבל במרדכי איתא נמי ובש"ג העתיק גם כן זה הלשון. ויש לפרש דה"ק וא"כ גזלן הוא לא מיחייב אלא כשעת הגזילה וכא מהדר ליה ביתא עיין בפ' החובל גבי דהדקיה באנדרונא : [מ] **וכן** המקבל שדה וכו'. בב"מ פר' המקבל : [נ] **מ"מ** הפתא מיהא קאכל כו' ודוקא בחצר ושאר קרקעות דקרקע ברשותא דמריה קיימא אבל במטלטלי אפילו דעביד למיגר כי גזלן והאכל החסרון שחיסר לבעליהן שהיו יכולין להשתכר בהן פטור מתשלומין של החסרון שאין משלם אלא כשעת הגזילה. והכי איתא בהדיא בפ' הגוזל קמא בתוקף הספינה ע"ש ועוד מתני' דהתם גזל עבדי' והזקינו משלם כשעת הגזילה ואילו שכר פעולתם לא וטעמא דס"ל ת"ק דבמטלטלי דמי כדמוכח סוגיא דהתם : [ס] **ולא** היה להם כדי לפרוע כו'. עיין בפ' הגוזל גבי אתמר כיורד להוך חורבתו של חבירו כו' : [ע] **כל** הנאתו. ועיין כיוצא בזה בפ"ב דב"מ גבי פריקה : [פ] **מלמטה** למעלה שפורין דאונס הוי. ולא אמרינן תחלתו בפשיעה כו' אלא דוקא מצב אחד כו' כדאיתא בהג"ה : [צ] **ויש** בו חש"ו. דאלת"ה פשיטא דאדם חייב דמנא ידעינן דאנוס הוא בדילוגו ממטה למעלה. תוס' : [ק] **ורב** אלפס ז"ל כתב דאם דלגו מלמטה למעלה משלמין חצי נזק. ובדאפיך מיפך אלא דלא חש להביא רק מה שחולק עם ר"י דלר"י פטור לגמרי ולרי"ף משלם חצי נזק ודלא כמ"ש בש"ג דהרא"ש ס"ל דלהרי"ף פטורים אף בדלא אפיך. והכי בהדיא כתוב בדברי הרי"ף בדאפיך מיפך ויש לדקדק להרי"ף דס"ל דאונס פטורים מנ"ב הלא בממטה למעלה ובדאפיך מיפך הך ברייתא בתרייתא דקתני בה בין מלמעלה למטה פטורה היכא מיפרשה ולפיכך י"ל דרי"ף גורס נמי חייבים ודתרגמא רב פפא בדאפיך מיפך אברייתא קמייתא קאי דקתני מלמטה למעלה פטורים : [ר] **דמחמת** שינוי אין ראוי לפטור באדם ואפילו כתש"ו דכל באדם לא שייך שינוי אבל אונס מצינו דפטור כדאשכחן ריש המניח תוספות [ש] **ואפילו** הדליק בגחלת שאין שלו. כדאשכחן בהכונס בכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה ומטיא ברוח מצויה תוס'. ועיין מ"ב שם בהכונס : [ת] **ונפל** גדר שלא מחמת דליקה. וה"ל שלא לגודרה ולא גדרה. גמרא : [א] **הא** בעינן ובער בשדה אחר וליכא. ועבים הכי הקשתי לשאול בפ"ק אדכתב רבינו דהרי"ף כתב להרגע כללות כו' וכל הסוגיא משום דשמעינן מינה דבחצר שאינה של שניהם פטור דאי משום הא לא היה מן הצורך לכתבו דהא מהכא שמעינן לה שפיר ומיהו י"ל דה"א דלעיל חייב טפי הואיל ובעל הפירות הניח הפירות שם אע"ג דבלא ידעת בעל החצר הניחן שם ולאו רשותו הוא מ"מ לגבי שור דאחר להוי מיקרי כשדה שלו קמ"ל לעיל דבעינן נמי בהא בהדה שלו ממש ותו קשיא מהכא הא דהקשתי התם על מ"ש ג"כ רבינו בסברת הרי"ף דטעמא דפטורים שן ורגל ברה"ר משום דאורחייהו הוא והא הכא פטרינן ליה אף על גב דלאו אורחייהו הוא למיזל בגדים דעלמא והכא ליכא לתרוצי כדתרצינן לעיל דאבידה מדעת היא דהא הכא בעל החררה שימר גחלתו כדאיתא בגמרא וממילא נשמר חררתו ומיהו גם בזה כ"ל לתרץ דלעולם בעינן ובער בשדה אחר והיינו דניזק והא לא קאמר הרי"ף טעמא ומש"ה הכא פטור וכן לעיל נמי בחצר שאינו של שניהם וא"ל לתרץ דאבידה מדעת. אבל מה שהרי"ף יהיב טעמא לפטורא דרה"ר דלא תקשה לך כיון דרשות הרבים רשות לכל הוא להוי לגבי נזקין כשדה אחר דהרי יש רשות לניזק ברה"ר דרשות לכל הוא וכן נמי ברשות לשניהם וקאמר כיון דאורחייהו להלך ברשות הרבים להכי פטרתו התורה ברשות הרבים וכן ברשות דשניהם ולא דתשמע מינה דכל היכא דלאו אורחייהו הוה דחייב דבחצר של שניהם כדלעיל ובגדים דעלמא כדהכא הע"ג דלאו אורחייהו לפ"ה חייב משום דקרא קאמר ובער בשדה אחר וליכא ולא אמרן דטעמא דברשות הרבים פטור משום דאורחייהו הוא דתידוק מינה היכא דלאו אורחייהו דחייב אלא אמרינן טעמא אמאי לא מחייבינן נמי ברה"ר אע"ג דלאו שדה אחר לגבו הוא מ"מ האחר יש לו רשות בו אהכה אמרינן טעמא לפטור משום דאורחייהו ומ"מ כי ליכא אורחייהו מבכתת נמי דפטור וכגון חצר שאינו של שניהם ובגדים דעלמא אבל רכ"ר ה"א סברא דאפ"ה ליתייב דהא יש בו רשות לאחר להכי יהיב טעמא דלהכי פטריה קרא אף ברה"ר משום דאורחייהו הוא : [ב] **בעינן** שתהא גם האכילה בחצר הניזק. עיין מ"ש לעיל גבי מתגלגל מהו : [ג] **וש"מ** נמי דפי פרה כחצר הניזק. ומדמדקדקינן דאכילה

בחצר הניזק דמי [ד] והמושיט היה [ה] חרש או שוטה או קטן או פיקח ואין לו לשלם*:

י [דף כג ע"ב] **הנהו** עיזי דבי תרבו דהוו מפסדו ליה לרב יוסף. א"ל לאביי *זיל אימא להו למרייהו דלינטרינהו א"ל למאי איזיל דאי אזלי' אמרי לי לגדר מר גדרה לארעיה כתבו התוספות אישתמוטי הוה משתמט אביי שלא היה חפץ לילך דהא תנן הכלה מתוך החנות משלמת מה שהזיקה ולא אמרינן שהיה לו לנעול חנותו וכן פסק רב אלפס ז"ל דליתא לדאביי. ומצאתי כתוב בשם ר"ת ז"ל דפסק הלכה כאביי. ומודה אביי דבעיר אם נכנסה לחצר הניזק ואכלה שחייבת שאין אדם יכול לנעול דלתי ביתו כל היום. והרועה יש לו לשמור הבהמה כשמוליכה דרך העיר שלא תיכנס לבית ותזיק אבל כשמתפשטים בשדה אינו יכול לשמור את כולם שלא יכנסו לשדות אחרים הלכך צריך אדם לגדור שדהו. והא דפריך שן דחייב היכי משכחת לה פי' שן דכתיב בקרא ובער בשדה אחר היכי משכחת לה: יא **הנהו** עיזי דשוקא *כיון דבלאו הכי עומדים לישחט ביום השוק אי מזקי הפי' ברה"ר מתרי' במרייהו*. אבל עז לחלבה ורחל לגיזתה אי אפסידו משלמין. כדאשכחן גבי עיזי דתרבו [ו] דא"ל זיל לנטינהו ולא אמר זיל שחטינהו* [ז]:

הגה"ה
לסוכית דהפרס דלא אמרי' מיגו דפשע לגבי גמלים חייב גם על השוורים אם נפלו על ידי שתלעם. פר"י מהרי"ת:
*אבל פיקח ויש לו לשלם פשיטא דאיהו חייב ואם הפירות היו מונחים [במקום] שהפרה היתה יכולה ליקח פשיטא דחייב בעל הפרה היכא דחש"ו נתנו לתוך פיה ואם פיקח נתן בפיה והפירות מונחים במקום שהפרה היתה יכולה ליקחם נראה דאותו פיקח חייב כיון דלגביה קיימי ואם לא הגביהן אלא קירב אצלה א"כ לאו מידי עביד כיון דגם במקומם היתה אוכלת. לשון מהרי"ת:

הגה"ה
תרי ותלת זימני אי ליית ליית ואי לא אמרינן היב אמשחתא וקביל דמך אפילו אי לאו יומא דשוקא ואע"פ שישלם מה שהזיקה לא בעי למיקם עלייהו לדינא וזימנין דליכא עדים. פר"י מהרי"ת:
*איזהו מועד כל שהעידו בו ג' ימים ותם משהתינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח ושור המועד לא מיחייב עד נגיחה רביעית לא איפשיטא הא דבעינן ג' ימים אי ליעודי תורא או ליעודי גברא. מא"ז:

יד [דף כב ע"ב] **איבעי'** להו המשסה כלבו של חבירו בחבירו מהו משסה ודאי פטור אבל בעל כלב מאי. מי מצי א"ל מאי עבדי לך או דלמא א"ל כיון דידעת בכלבך דמשסו ליה ומישתסי לא איבעי לך לשהויי. ופסיק רבא את"ל המשסה כלבו של חבירו בחבירו פטור משסה וחייב בעל כלב. ששהו בעצמו פטור. מ"ט כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור. הא דקאמר רבא את"ל משסה כלבו של חבירו בחבירו [חייב] חשיב ליה רב אלפס ז"ל מסקנא דהלכתא דכיון [ז] דבעיא דששהו בעצמו לא שייכא למיבעי אי לאו דאמר המשסה כלבו של חבירו בחבירו חייב [ח] משמע דסברת רבא נוטה לומר כן אלא שלא היה רוצה לומר כן בפירוש [דפשיטא] (ג) שלא היה שואל בעיא אחרת. אי הוה מסתבר למימר דאף משסה כלבו של חבירו בחבירו פטור. א"ל אנא בההוא חיובי מחייבנא. דא"ל נהי דאית לך רשותא לסגויי עלי. לבעוטי בי לית לך רשותא. [ט] וכן הלכה כרבא דבתראה הוא. ומה שכתב רב אלפס ז"ל לעיל אכלה כסות וכלים חייבת דלאו משנה הוא דעביד איניש דמנח גלימיה ברה"ר ומיתפח. דמשמע הא אי הוה משנה פטור אף אם בעטה בהן. דמה לי שינוי ביעוט מה לי שינוי נשיכה תרוייהו תולדות קרן נינהו. ולא אמר לית לך רשותא לבעוטי בהן כדאמר גבי פרה. כי יש חלוק בין בעלי חיים לדבר אחר [י] דכלים עשויין לידרס ברגלי אדם וברגלי בהמה הלכך אי הוה משנה פטורה:

טו [דף כו ע"א] **איבעיא** להו רגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק מהו שישלם כופר. עיקר טעם הבעיא [כ] אי דרשינן עליו דוקא על הקרן דכתיב ביה ולא על השן ורגל או דלמא עליו על השור קאמר ובכל חיובי שור. ואסקי' דיש כופר ברגל דמסתבר למימר דעליו אכל חיובי דשור קאי וה"ה נמי ארגל*:

הגה"ה
*וקיימא לן דכופרא כפרה ואין האפוטרופוס ועדים זוממין משלמין את הכופר דיתמי לאו בני כפרה נינהו:

מתני' אדם מועד לעולם [בין שוגג בין מזיד] בין ער ובין ישן. ירושלמי אמר רבי יצחק מתני' כשהיו שניהם ישנים אבל אם היה אחד מהן ישן ובא השני וישן אצלו זה שישן אצלו הוא המועד. והא דאמרי' אדם מועד לעולם היינו דוקא לענין נזק דילפינן מפצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון ועיקר ההוא קרא בנזק איירי. אבל בשאר ד' דברים לא מחייב אלא במזיד* או בשוגג קרוב למזיד. הלכך [דף כו ע"ב] היתה אבן מונחת לו בחיקו בין לא הכיר בה מעולם בין הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה מחיקו לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת פטור. לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן. לענין גלות אם לא הכיר בה מעולם פטור** דכמה פעמים כתב בשגגה גבי גלות הלכך דרשינן מיתורא דקראי דבעי ידיעה מתחלה. אבל אם הכיר בה ושכחה חייב דהא הויא ליה ידיעה. וכן אם נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבעה או נתכוין לזרוק ד' וזרק שמנה לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור*. ולענין גלות אשר לא צדה פרט לנתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע או נתכוין לזרוק ד' וזרק ח'. ופירש רש"י בלשון אחד פרט לזורק וכו' דפטור מגלות דלא הוי בכלל ושמתי לך מקום אלא בכלל וכי יזיד איש. ובלשון אחר פירש דחייב בגלות דכתיב ואשר לא צדה ושמתי לך מקום פרט למתכוין [לזרוק] וכו' שאינו בתורת כי יזיד אלא בתורת ושמתי לך מקום. ולענין שבת לענין לזרוק ב' וזרק ד' פטור ואפילו אמר בכל מקום שתרצה תנוח פטור כיון שלא נתכוין למלאכה. אבל לזרוק ד' וזרק ח' אם אמר בכל מקום שתרצה תנוח חייב. וכן אם נפל מן הגג ברוח שאין מצויה חייב בנזק ופטור מד' דברים ואי ברוח מצויה נפל חייב בארבעה דברים דהוי קרוב למזיד דלא היה לו לעלות לגג בלא מעקה כיון דיכול ליפול ממנו ברוח מצויה. ופטור מן הבושת כיון דלא כוון לביישו*. ואם נתהפך דרך נפילתו כדי ליפול על האדם להנאתו חייב אף על הבושת. דתניא ממשמע שנאמר ושלחה ידה איני יודע שהחזיקה מה ת"ל החזיקה כיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לביישו וזה שנתכוון להנאתו אע"פ שלא נתכוון להזיק כיון דאי אפשר שלא יזיקנו אם יפול עליו הוי כמכוון להזיק:

הגה"ה
* כגון שלא התרו בו ואפילו במקום נזק משלם נער. גוסס ויוצא ליהרג שהזיקו אין גובה מן היורשים דמלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא והוה כמלוה על פה ומלוה על פה כהאי אין גובה מן היורשים כיון שאין שייך בה נעילת דלת ואם תפס ניזק מטלטלי מחיים מה שתפס תפס וכן הדין בבריא שהזיק ומת ולא עמד בדין ואם עמד בדין גובה ממקרקעי ולא ממטלטלי אא"כ תפס דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי. מא"ז:

הגה"ה
* אבל האוכל התיכת חלב אע"פ שלא הכיר בה מעולם חייב. מא"ז:
* משמע דאם נתכוין לזרוק ד' וזרק ד' חייב בד' דברים אע"פ שלא נתכוין להזיק אבל בושת אין חייב וכו'. מהרי"ת:

הגה"ה
* נפל מן הגג ונתקע באשה ברוח מצויה חייב בד' דברים ופטור על הבושת וביבמתו לא קנה נפל מן הגג ברוח שאין מצויה חייב בנזק ופטור מד' דברים ואם נתהפך לאחר שהתחיל ליפול על האדם להנאתו חייב אף על הבושת. מא"ז:

טז **אמר** רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מאי טעמא מנא תבירא תבר. דכיון דודאי ישבר חשיב כשבור משעת זריקה וחייב הזורקו והמשבר פטור. ורש"י פי' שזרקו בעל הכלי. לפי שהיה קשה לו למה לא פירש רבה דין הזורק. ולא נהירא דמילתא דפשיטא היא דפטור המשבר דאבידה מדעת היא. ועוד היכי פשיט (לעיל דף יז:) מהכא דבתר מעיקרא אזלינן אפילו אי אזלינן בתר בסוף פטור דאבידה מדעת היא והוי כאילו הפקירוהו בעלים. הלכך בזרקו אחר מיירי וכיון דמפרש רבה טעמא משום דמנא תבירא תבר ממילא ידענא דהזורק חייב כיון דבודאי היה עומד ליסבר: אמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסילקן או שבא אחר וסילקן פטור. דבעידנא דשדא פסוקי מיפסקו גיריה. כתב רב אלפס ז"ל מסתברא לן דלית הלכתא כרבה בהא. דרבה לטעמיה דאית ליה לקמן בפ' הגוזל קמא (דף לח.) השורף שטרותיו של חבירו פטור דלא דאין דינא דגרמי וקי"ל דלית הלכתא הכי. *ור"י פיר' דגרמא בנזקין הוי [ל] כיון שלא עשה מעשה בגוף דבר הנזוק*. והכי מסתברא:

הגה"ה
* ופטור לכ"ע ודינא דגרמי הייט היכא דהוא עצמו עושה היזק לממון חבירו כגון השורף שטרותיו של חבירו ומחיצת כרם שנפרצה ונתייאש ממנו ולא גדרה דע"י יאוש אוסר את הזרעים לענין כלאים והוי כמו מעשה אי נמי הכא דבשעת מעשה הזיק הוי דינא דגרמי וקי"ל דחייב אבל היכא דאין מזיק לחבירו אלא לאחר מעשה כגון זרק מראש הגג ופיסה בו את הכלב וכל הנהו דחשיב בפרק הכונס הוי גרמא בנזקין ופטור. מא"ז:

יז [דף כז ע"א] **אמר** רבה הניח גחלת על לבו של חבירו ומת פטור. ואפילו אם התרוהו וקבל עליו התראה דלפי סברת העולם היה לו לסלק ולא להניח לעצמו למות כדי שיהרג חבירו. על בגדו ונשרף חייב דאין חושש לסלק כיון דחבירו חייב. ומסיק דעבדו כגופו ושורו כממונו שאם היה העבד כפות והאדון עומד אצלו והניח גחלת על לב העבד ונשרף פטור [מ] כיון דהעבד (ב"ח) חייב במצות סמך על זה שלא יניחנו לישרף כדי שישלם לו זה עבדו. [נ] אבל שורו כממונו וחייב*:

הגה"ה
* אע"ג דחזי ליה ושתיק לא אמרינן סתמא דמלתא מחיל ליה דהא אשכחן אפי' כשמלוה לו לקרוע דחייב. אם הניח גחלת על בשרו ונשרף פטור דהיה לו להסיר ואם אמר הכי ופצעני חייב המכה היינו משום דלאחר שהכהו אינו יכול להסיר. מהרי"ת: השורף שטרות של חבירו חייב לשלם כל חוב השטר. וקטן א] שהזיק חייב לשלם לכי גדל מה שהזיק בקטנות. אמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל ומודה שמואל במכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו שאינו מחול דידו כידה ומודה שמואל שאם נתנו במתנת ש"מ שאין היורש מוחל אבל ש"מ הוא בעצמו יכול למחול פר"ת ור"ח שוין במוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו שחייב המוחל לפרוע ללוקח כל מה שכתוב בשטר משום דינא דגרמי לכך מוכרת כתובתה מחזרת לו מעותיו משום דבשעת המקח לא קיימא למיגבי ביה ורבינו שמואל סובר דאף במוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו אין חייב להחזיר לו אלא מעותיו וכן אר"י ירושלמי דין דמחיל ש"ח לחבירו ר' חנינא ור' מנא חד אמר מחיל וחד אמר לא מחיל ליה עד דמסדר ליה שטרי'. פר"ת דלית ליה תקנה לקונה ש"ח שלא יהא יכול למחול. מא"ז:

הדרן עלך כיצד

פרק שלישי

א **המניח** את *הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור:

גמ' [דף כז ע"ב] ופריך עליה בגמרא ואמאי איבעי ליה לעיוני ומיזל. אמרי בי רב משמיה דרב בממלא רה"ר כולה חביות. שמואל אמר באפילה שנו [א] וכיון דאפל הוא לא מצי לעיוני. *ואע"ג דאדם מועד לעולם באונס גדול כזה פטור אדם. ושנים הישנים במטה נמי [ב] פוטר הירושלמי הראשון בנזק השני. וכן בפר' הגוזל בתרא (דף קיב.) ובפ' אלו נערות (דף לד:) אמרינן הניח להן אביהן פרה שאולה וטבחוה משלמים דמי בשר בזול דהיינו לפי הנאתן. אבל דמי בשר כולו לא משום דאנוסים הוו שלא היה להן לידע שאינה של אביהם. ולקמן נמי בפירקין אמרינן אם היה בעל חבית ראשון ובעל הקורה אחרון ונשברה חבית בקורה חייב ואם עמד בעל החבית פטור וכן בפרק שור שנגח את הפרה (דף מח.) אם נכנס לחצר של בעל הבית שלא ברשות והזיקו בעל הבית פטור היכא דלא ידע ביה. [ג] ובכלא דמלתא אדם המזיק באונס שהוא כעין גניבה ואבידה פטור. מדתני בשילהי האומנים (דף פב:) גבי מעביר חבית ממקום למקום ושברה רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע

הגה"ה
* היכא דקרו לחביתא כדא אם התנה לתת לו כד וקנה לו בקנין סודר ונתחייב הלוקח לתת לו דמים יכול הלוקח לומר לא אתן לך דמים אם לא תתן לי חביתא דקרינא לחביתא כדא הואיל והוא מוחזק ולא אזלינן בתר רובא דקרו לכדא כדא ואם התנה לתת לו חבית יכול המוכר לומר לא אתן לך אלא כדא דקרינא לכדא חביתא ולא אזלינן בתר רובא מיהו גם הלוקח יכול לומר לא קניתי אלא חבית ולא אתן לך מעות עד שתתן לי הבית אבל אם כבר נתן מעות לא יוכל לומר כן והדמים אינם ראיה דקי"ל כרבנן דאמרי אין הדמים ראיה. ור"ת מפרש דאם אין עיקר הלשון מכחיש את הדמים כגון מוכר שור ונמצא נגחן מודו רבנן דאזלינן בתר דמים אם כן לפי זה אם היו הדמים מסייעין לחבית או לכדא לא יתן לו רק כמו שהתנה מיהא היכא דהדמים קרובים להיות אחד אין ראיה והריב"ם פי' דהא דאמרינן אין הדמים ראיה היינו דמכחישין רובא או חזקה אבל אם יש רובא כנגד חזקה אמרינן הדמים מודיעים לסייע לחזקה או לרובא ולגבי בתים וקרקעות אין שייך הדמים מודיעין לפי שדרך בני אדם לקנות ביוקר. פר"י מהרי"ת:

הגהות הגר"א א] בהג"ה וקטן שהזיק חייב כו'. נ"ב מהא דרפרס אבל הרמב"ם וש"פ חולקים על זה (ועבהגר"א סימן תכ"ד ס"ק ט"ו):

הגהות הגרי"פ [א] מתוך קצור פסקי הרא"ש ולוח הסימנים נראה לעיין שיש כאן חסרון ב' סימנים ע"ש ועי' הגה"ה כאן איזהו:

פלפולא חריפתא

דאכילה נמי בעינן שתהא בחצר הניזק ואע"ג דלפי הסברה לא הוה אמרינן דקפיד קרא אלא אלקיחה שתהיה בחצר הניזק דמאי איכפת אחר כך באכילה עצמה היכא היא ואפ"ה דייקי' דקרא קפיד אף אאכילה שתהא חקה בחצר הניזק מהא שמעינן דפי פרה כחצר ניזק דאל"ה לא היתה התורה מחייבת לבן. תוספות:

[ד] **והמושיט** היה חרש כו'. עמ"ש בהגוזל קמא גבי ובבעיה קוף: [ה] **ה"ג** חרש או שוטה או קטן או פיקח ואין לו לשלם. וכן מוכח מטור ח"מ סימן שנ"א וטעמא אף על גב דפיקח בר תשלומין הוא מ"מ כיון דליכא לאישתלומי מיניה השתא חייב אידך לשלם כרבי נתן דכל דין שותפים יש לבנים שהזיקו ביחד ובפ' שבועות הפקדון פוסק רבינו דשותפים ערבאין זה לזה וקטן אף לכשיגדל פטור לדעת רבינו כמ"ש בהדיא בפ' שבועות הדיינין אמתני' דאין נשבעין על טענת חש"ו וכן לקמן בפ' החובל אמתני' דחש"ו פגיעתן רעה וכו' ובפ"ק דב"מ דמייתי לדסכותא קריבתיה דרב נחמן וכו'. [ו] **דא"ל** זיל לנטינהו ולא א"ל זיל שחטינהו · דפשיטא ליה לרבינו דלא בעינן התראה אלא ברשות הרבים דהתם מדין תורה פטור אבל ברה"י דבדין תורה חייב א"צ התראה וא"כ ה"ל למינקט שחטינהו אלא שאני עיזי דתרבו דעומדות לחלב. והא דכתב רבינו והוא לי רש"י אפילו ברה"ר לאו לאימרא דברה"י נמי דינא הכי דצריך התראה וקמ"ל דאפילו רה"ר דפטור מדין תורה והא דלא מבעיא התראה ... אלא ברה"י א"ל התראה וקמ"ל דאף על גב דברה"ר פטור מדין תורה אפ"ה כי אתרי מהני. ומ"מ דוחק לומר כן דמיד שהזיק ברה"י דלשחטינהו בלא התראה כלל. וכי היכא דעו להגבה שבי לן בתשלומין ה"נ לשבי לן בתשלומין ברה"י ואפילו כי עומדת לבוק. כיון דלא אתרי ביה. והו דנמוקי יוסף כתב ואית מפרשי דאפילו ברשות הניזק לא מחייבינן עד דמתרינן בהו מפני תקנת השוק אבל עיזי דרעייה כו' כדאשכחן כו' ולא אמר שחטינהו הרא"ש עכ"ל. והיה נ"ל לתרץ דגי' הרא"ש היא א"ל זיל לנטינהו וכן הוא בדפוס ישן בס' הרא"ש ובס' הרי"ף. והשתא מדא"ל שינטינהו משמע דהכבר התרו בהו ולא א"ל שחטינהו משום דעיזי דרעייה הן אלא שראיתי לגי' שגורס כך זיל לנטינהו ומפרש זיל אימא להו למרייהו שינטינהו דלא ליזקו ע"כ. ומצאתי בס' להם יאבירים די"ל דאי א"ל זיל שחטינהו היכא למיקם ולומר היב אמשחתא בלא ביומא דשוקא אבל כי אמר בלשון לנטינהו אין לקיים כולי האי. ועיי"ל דדייק מליבנא דגבי רב יוסף דקאמרינן הוו מפסדי משמע שכבר היו רגילים להפסיד עכ"ל: [ז] **דבעיא** דששהו כו' אף על גב דלא בליבנא דהבעיא אמרה מ"מ קרי לה איבעיא כיון דבבעיא תליא והתאמרה: [ח] **משמע** דסברת רבא כו'. וכן פסק בפ' החובל גבי בעי רבא קטע ידו כו'. ועיין לעיל גבי בעי רב אשי יש לגורות כו' ובפ' השואל גבי בעי רבי אבא בר ממל שאלה בבעלים כו' ובפרק הבית והעליה ובריש שבועות ובפ"ק דקידושין ובפרק אף על פי: [ט] **וכן** הלכה. ולק' בפרק המניח דייק רבינו מדקאמר התלמוד לימא רבא כשמואל דשמעי' דלית הלכתא כשמואל. ואם כן היאך אמרינן בגמרא לעיל דף כ' ע"א לימא רבי יוחנן דלא כרבי לקיש דמשמע דהלכתא כריש לקיש. לא קשיא דלא הקשה שם אלא על זה שאמר ר"י דמניח כליו לא תקרי משנה הא מתמה דלימא דלא כר"ל דסבר דבולה הוי משנה אבל בדין בעטה מהלכת אי הוה בכלל כל המשנה ובא אחר כו' אי לא בהא לא מתמה כלל ועיין בפרק מרובה גבי גזל ולא נתייאשו הבעלים ובהגוזל קמא גבי מי הודיע לבעל הטיס כו' ובפרק לא יחפור גבי הבית חצבת כו': [י] **דכלים** עביד לידרס. כלומר על ידי בעיטה וה"ה נמי נשיכה דנשיכה ובעיטה תרוייהו תולדה דקרן: [כ] **אי** דרשינן עליו. אם כפר יושב עליו: [ל] **כיון** שלא עשה מעשה בגוף כו'. ועיין שיד מחילוקי דיני דגרמא לגרמי בהגוזל קמא [illegible] בכפות כדמסיק לעיל גבי גדי כפות: [מ] **ה"ג** כיון דהעבד חייב. וכן הוא בחה"מ סימן תי"ח: [נ] **אבל** שורו כממונו. וחייב ומיירי [illegible] הדרן עלך פרק שני

פרק שלישי [א] **וכיון** דאפל הוא לא מצי לעיוני. תמיהא לי למאי אצטריך לפרושי הא ממילא משמע ואף רש"י לא פי' כלום וכן ברי"ף ליתא אלא נראה ני דבא לפרש דהך אפילה לאו בכגון שא"א שיוכל [illegible]

תפארת שמואל

דהרי"ף לא סבירא ליה הוראת הרמב"ם והרא"ש כ"כ שם לסברת עצמו וק"ל: (ג) **שלא** היה שואל בעיא אחרת וכו' לכאורה הדבר תמוה שהרי אין במשסה עצמו שום איבעיא בגמרא כאשר הביא הרא"ש ז"ל בעצמו וא"כ מה מוכיח הרא"ש ז"ל ודו"ק: הדרן עלך פרק שני

[illegible]

שומר שכר ישלם. מדמחייב שומר שכר ופוטר שומר חנם [ד] ולא מחייב מטעם אדם המזיק ש"מ דאונס שהוא כעין גניבה ואבידה אדם המזיק פטור. ואם תאמר הא בשילהי פירקין דלעיל מחייב נפל מן הגג ברוח שאין מצויה ואונס זה דומה לגניבה ואבידה. דבשילהי שור שנגח ד' וה' (דף מה.) אמרינן ד' שומרים נכנסו תחת הבעלים הרגו *מועדין נהרגין ומשלמין הכופר וחייבין לשלם דמי שור לבעלים חוץ משומר חנם ומוקי לה בדנטריה שמירה פחותה שומר חנם כלתה שמירתו ושמירה פחותה היינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה. ומדפטרינן שומר חנם ומחייבינן שומר שכר אלמא דרוח שאין מצויה הוי כעין גניבה ואבידה ואפי' הכי מחייבינן אדם המזיק. וי"ל דרוח שאין מצויה הוי כעין אבידה ומחייבינן בה אדם המזיק ונתקל לרבי יהודה הוי כעין גניבה ופטרינן ליה לאדם המזיק כדאמרינן בהשואל (דף צג:) דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה ושומר שכר חייב בשניהם*: ורבי יוחנן אומר בקרן זוית. ובמסקנא א"ל רבינא לרב אשי אמרי' במערבא משמיה דרבי אילעאי לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים. לפי שכשאדם מהלך עיניו למעלה ואינו מסתכל תמיד לפני רגליו. אבל גבי בהמה אמרינן לקמן (דף נד:) שור פיקח ביום פטור דשור עיניו למטה ואיבעי ליה לעיוני טפי מאדם. ופסק רב אלפס ז"ל הלכה כר' אילעאי. משום דרבינא ורב אשי איירו במילתיה. ועוד מדמתמה גמרא לימא רבא כשמואל סבירא ליה [ה](א) אלמא ליתא לדשמואל(ב) וכ"ש [ו] לדברי ר' יוחנן דקרן זוית לא הוי כ"כ אונס כמו אפילה. וכיון דליתא לדשמואל ודר' יוחנן דהלכתא כוותיהו לגבי רב כ"ש דליתיה נמי לדרב:

הגה"ה

* והא דאמרינן כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור היינו לגבי שור ולא לגבי אדם המזיק דחייב אפילו בלא מתכוין רק שאין אונס גמור פר"י. והא מילא רה"ר שאין דרך לעבור משבר אפילו בידים ופטור. ומיהו אם הוזק פטור בעל הכלים דאיהו דאזיק אנפשיה ושור פיקח ועיניו למטה בעי לעיוני טפי. פר"י מהרי"ת:

ב [ז] הרי אמרו לרוכבה שלש וכו'. כתב רב אלפס ז"ל דהשלומים הללו הם דמי בושתו וצערו. ומייתי ראיה מעובדא דחנן בישא (לקמן דף לז.) דלא חייביה אלא פלגא דזוזא דתנן התוקע לחבירו נותן לו סלע. אלמא שכום סלע הוא תשלום השני שהם והוא בושת וצער דשני דברים הללו ישנו ברוב היזק שאדם עושה לחבירו. ואם יש ריפוי ושבת הכל לפי הענין ובזה לא יוכלו חכמים ליתן קצבה. [ח] וכתבו התוספות היינו לגדול שבישראל. ולאחר הכל לפי המביישים והמתביישים. דומיא דההיא דתנן לקמן בפרק החובל (דף צ.) סטרו נותן לו מאתים זוז ומוקי לה בגמרא בגדול שבישראל:

ג רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה. רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה. לא פליגי הני אמוראי בראובן שבא לגזול חפץ משמעון ועמד שמעון נגדו והכהו או שראה שמעון חפץ שלו ביד ראובן ובא שמעון לקחתו וראובן מיחה בו והכה שמעון לראובן עד שהניח לו את שלו. אי איכא פסידא כההוא עובדא דגרגותא דבי תרי דשמא יכלו המים ב ונתקלקל שדה. או אשה [ט] המצלת את בעלה כשאין יכולה להציל ע"י דבר אחר. עביד איניש דינא לנפשיה ופטור במה שחבל בחבירו אם לא היה יכול להציל את שלו אם לא שיכנו*. ובדבר דלית ליה פסידא אלא הצלת טורח שלא יצטרך להוציא ממונו בדין בהא פליגי. דרב יהודה סבר בשביל הצלת טורח אין לו רשות לחבל בו. ורב נחמן סבר כיון דדינא קא עביד ויכול לברר שבדין היה יכול להוציא ממנו יש לו רשות להציל את שלו אפילו בהכאה אם אינו יכול להציל בענין אחר. אבל אם אין יכול לברר [י] שבדין ג יכול להוציאו ממנו לאו כל כמיניה לומר שלי הוא וגזלו ממני עבידי. ודוקא אם בא לגזול ממנו או שראה חפץ שלו בידו הוא דאמרינן הכי. אבל למשכנו בשביל חוב שחייב לו לית ליה רשותא. דתנן בפ' המקבל (דף קיג.) המלוה את חבירו לא ימשכנו אלא בב"ד. ואמר שמואל התם דאפילו שליח ב"ד מנתח נתוחי בשוק דוקא אבל לא יכנס לביתו. והמלוה עצמו אפילו בשוק לא. וכיון דאין לו רשות אם חבל בו או אם הזיק ממונו חייב כמו על אחר*. והלכתא כרב נחמן בדיני ועוד דטובא פירכות פריך לרב יהודה ושנינהו בדוחק:

הגה"ה

* שור בעלה על גבי חבירו להורגו ובא בעל התחתון ודחפו לעליון ומת חייב שהיה לו לשומטו לתחתון ואפי' בשור תם דאיכא פסידא ואם היה הורגו אין לו להיות בהול לדוחפו אלא לשומטו שאין טורח כ"כ בשמיטה יותר מבדחיפה אבל ממלת רה"ר או אצירו חביות שיש טורח לסדרן זה על זה יכול לשברם ולצאת וליכנס וגם אין צריך להקיף. פר"י:

הגה"ה

*וכבר היה מעשה [א]במצרים באחד שהפקיד אצל אחד פקדון ואחר ימים כפר לו והלך המפקיד בערכאות של נכרים ושכר הדלת ולקח פקדונו ועל הנפקד העלילו הנכרים והפסיד הרבה ותבע את המפקיד לדין שבעל ידו הפסיד. ופסקו הדין אם לא היה יכול להציל ממונו בע"א אז הוא היה פטור דדוקא אם היה יכול לשומטו ולא שמטו חייב הא לאו הכי פטור וכן לקמן וקצותה את כפה מוקי לה בשיכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אם היה יכול להוציא ממונו בע"א חייב דקיימא לן כר' מאיר דדאין דינא דגרמי וכן פסק רב אלפס. העתקה מתשובת מהרי"ת. בן בג בג אומר אל תכנס לחצר חבירך ליטול את שלך שלא ברשותו שמא תראה עליו כגנב אלא אמור לו שלי אני נוטל ובדליכא פסידא אבל איכא פסידא נכנס שלא ברשות. פי' ר"י: נרגע שכלו יגיע ורכו מסרב בו לצאת ואין יוצא והבל בו ועלה בו חבורה פטור. פר"י דאורחא דמלתא נקט שכלו ימיו שאז רגיל לסרב להוציאו משמע דהוא הדין מכרת אפילו קודם הזמן אם חושש מגניבה וכ"ש אדם מעלמא שיצא עליו שם שהוא גנב ל"ש ואם רבים עוברים בתוך שדהו יכול לנקוט פיזרא וליתיב אם אין להם דין מצר שהחזיקו בו רבים פירוש ברשות אסור לקלקלו. מהרי"ת:

ד ה [דף כח ע"א] מתני' נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים. [דף כח ע"ב] מוקי לה רב בנטנפו כליו במים ובדלא אפקרינהו. וליכא לאוקימנא בדאפקרינהו דאם כן על היזק כלים פטור דהוי בור. [כ] ועל היזק גופו פטור דרב סבר בור שחייבה עליו תור' הבלו ולא לחבטו [ל] ד וקרקע עולם הזיקתו. הלכך לא מצי מוקי לה אלא בדלא אפקרינהו דהוי ממונו וחייב בהיזק כלים. ושמואל מוקי לה בהיזק הגוף דכיון שהוזק במקום נפילת המים אף על גב שקרקע עולם הזיקתו חייב שמואל לטעמיה דאית ליה בור שחייבה תורה להבלו וכל שכן לחבטו. ובהיזק כלים ליכא לאוקמה דשמואל סבר בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו הוי בור. והלכתא כשמואל בדיני: אמר רבי אלעזר לא תימא נתקל באבן [מ] ונישוף באבן הוא דחייב אבל נתקל בקרקע ונישוף באבן פטור אלא אפילו נתקל בקרקע ונישוף באבן חייב. כמאן כר' נתן דאמר כל היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי. וכן הלכתא. *אבל נתקל באבן ונישוף בקרקע פטור אפילו לשמואל. דעד כאן לא מחייב שמואל אלא כשנחבט בקרקע כריית בורו כדאמרינן לקמן (דף נג.) דמודה שמואל אם נתקל בבור [נ] ונפל לאחור הבור דפטור. ומתני' איירי שהוזק במקום שפיכת המים* [דף כט ע"א] רבי יהודה אומר במתכוין חייב שלא במתכוין פטור. אביי מפרש מתני' דבתרתי פליגי. בשעת נפילה בנתקל פושע. ולאחר נפילה במפקיר נזקיו. וכתב רב אלפס ז"ל דהני תרתי דפליגי ביה מחד טעמא נינהו. דהא דפטר רבי יהודה במפקיר נזקיו רבי יהודה לטעמיה דאית ליה נתקל אונס הוא והוה ליה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס* אבל מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה מודה דחייב. ואביי סבר כרבי יוחנן. *ור"י פירש דפליגי במפקיר נזקיו אחר נפילת פשיעה ואף בזה פוטר רבי יהודה. וכל הסוגיא מוכח כפירושו. מיהו לענין פסק הלכה אין נפקותא בחילוק הפי' דאע"ג דלאביי דהוא בתרא [ס] סבר רבי יהודה דמפקיר נזקיו לאחר פשיעה פטור לית הלכתא בהא כרבי יהודה. דהוי מחלוקת ואחר כך סתם לקמן בפ' הפרה (דף מט:) החופר בור ברה"ר חייב ורבי יוחנן נמי סבר לה הכי: [דף כט ע"ב] כשהפכה בפחות משלשה. *אין להביא ראיה מכאן [ע] דהגבהה קני פחות משלשה. [פ] דהפקר שאני [צ] דאפילו [הבטה] קני בהפקר*. אי נמי כשהפכה [ק] בכליו או בידו. כדאמרינן בפ' אלו נערות (דף לא.) כשצרף ידו למטה משלשה וקבלו. מלמלם מ"מ פטור. אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים. תימה כיון דפסק רב אלפס ז"ל כרבי יוחנן דבור ברה"ר חייב אמאי הוצרך לפרש טעם דמלמלם משום דאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים תיפוק ליה דהוה ליה בור ברשותו. [ר] ומתוך זה משמע דרב אלפס ז"ל סבר כמאן דמחייב לקמן (דף נ.) בתרווייהו בור ברשותו ובור ברשות הרבים:

הגה"ה

* החופר בור ברשותו שאין סמוך לרה"ר ובור הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו חייב מיהו הפקיר רשותו והפקיר בורו פטור לד"ה דאהפירה לא מיחייב דברשותו רחוק מרה"ר חפר וגם לא ראית עליה למלוי כיון דהפקיר אבל חפר ברה"ר או ברשותו סמוך לרה"ר אע"ג דמפקיר בורו חייב שתחלת החפירה היתה באיסור. פר"י מהרי"ת:

הגה"ה

* אבל אי לא אפקרינהו חייב אע"פ שהנפילה היתה באונס ואפי' אדם אחר הניח אבנו וסכינו של זה או של עצמו וזה זכה בו כיון דעליה דידיה רמי לסלקו ולא סליק חייב והיכא שהיתה תחלת הנפילה בפשיעה כמו שהניח קנקנים בראש גגו ונפלו ברוח מצויה חייב בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה ואע"ג דאפקרינהו לרבי יוחנן דאמר מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה חייב. פר"י מהרי"ת:

הגה"ה

* אבל מחבירו צריך הגבהה שלשה טפחים. פר"י. ור"ת פי' אפי' בטפח אחד סגי ואבן או גלל המונח ברשות הרבים ובא אחר והגביהו ג' או הרחיקו ג' טפחים אע"פ שלא נתכוין לזכות בה חייב דסלקא מעשה ראשון אפי' החזירה למקומה אבל פחות מג' פטור אע"ג דלא החזירה למקומה ואם נתכוין לזכות בו אפילו בפחות מג' חייב דקנייה בהגבהה. מהרי"ת:

ו [דף ל ע"א] *המצניע ה קוצין וזכוכיות בתוך כותלו של חבירו ובא בעל הכותל וסתר את כותלו אם היה הכותל רעוע חייב המצניע דהוה ליה לאסוקי אדעתיה דכותל רעוע עומדת ליסתר ויפול לרשות הרבים ופשע בשמירת נזקיו. ולא דמי למולא בור מגולה וטממו וחזר וחפרו דפטור הראשון וחייב השני אע"ג דהראשון עשה בור והכא ראשון לא עשה בור. משום דהכא השני לא עשה מעשה שראוי להתחייב כי סתר את כותלו וממילא נפלו לרשות הרבים. והראשון הוה ליה כאילו השליכן לרשות הרבים כמו אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה לרשות הרבים והזיקו לאחר נפילה. אבל בכותל בריא פטור המצניע שלא פשע בשמירתו כיון שאין הכותל עומד ליסתר. ובעל הכותל חייב דאיבעי ליה לעיוני. ובכותל רעוע לא איבעי ליה [ש] לעיוני ולחוש שמא נתנו שמה כשהיה הכותל בריא. דכיון דפשע המצניע תחלה בשמירת נזקיו ראוי לחייבו יותר. ומהכא שמעינן המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל הדלי ונטל את דליו והזיק חייב בעל הבור. ולא אמרינן כיון שמכיר את בעל הבור איבעי ליה לאודועי. דכיון שנטלו שלא ברשות בעל הדלי אין חייב לטרוח ולהודיעו. דמכסה פשע תחלה דאיבעי ליה למידע שבעל הדלי יטול את דליו:

הגה"ה

* המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדר בקוצים והפריחם רחוק מן הכותל והוזק בהן אחר חייב אבל נמלם פטור. מהרי"ת:

ז מתני' המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו. וכל הקודם בהן זכה. ואמרינן עלה בגמרא לימא מתניתין דלא כרבי יהודה. דתניא רבי יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרשות הרבים וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל [ת] את הארץ. ושני עלה רב נחמן בר יצחק מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים [ג] ורבי יהודה היא. ורב אשי אמר שאני [דף ל ע"ב] תבן וקש דמשרקי. ואע"ג דהני אמוראי בתרתי מהדרי לאוקמא מתניתין כרבי יהודה [א] לית הלכתא כוותיה*. דהא אוקימנא בסוף בבא מציעא (דף קיח:) בשיטה דאמר אביי רשב"ג ור' יהודה ורבי שמעון כולהו סבירא להו כל מקום שנתנו חכמים רשות והזיק פטור מלשלם וכל כה"ג לית הלכתא כחד מינייהו. ועוד נראה לי משום דהלכה כהך ברייתא דתניא כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהם וגורפין מערותיהם בימות החמה אין להן רשות בימות הגשמים [יש להן רשות] ואף על פי שיש להם רשות אם הזיקו חייבין לשלם. ולעיל בפרק קמא (דף ו.) מייתי לה רב אדא בר אהבה ויליף לה מהלך השור. ולעיל נמי אמרינן תרתי למה לי חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים דתניא כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וכו': כל הקודם בהן זכה. ואיפליגו ביה רב וזעירי. רב אמר זכה בין בגופן בין בשבחן. וזעירי אמר בשבחן אבל לא בגופן. [ב] והלכה כרב דרבו של זעירי הוה. ועוד דמילתא דזעירי אתיא כתנאי ומילתא דרב אתיא כדברי הכל. וגם פשטיה דמתניתין דכל הקודם בהן זכה משמע כרב. דבהן משמע בגופן. ולהכי לא הביא רב אלפס ז"ל אלא המשנה כצורתה וממילא ידעינן כיון שלא הביא מחלוקתם דהלכה כפשטה דמתניתין. וטעמא דרב משום דקנסו גופן אטו שבחן הלכך בגלל דלית ליה שבחא לא קנים. ואיבעיא לן אי קנסינן אליבא דרב גופן לאלתר או דוקא לפי אייתי שבחא. ולא איפשיטא הלכך לא מפקינן ממונא מחזקת מריה קמא. והפיסה לא מהניא בספיקא דדינא כדפי' לעיל

הגה"ה

* ורבי' הני"ב ז"ל אומר דיתכן לסיים הלכה כמותו. מא"ז:

הגהות הב"ח א סרגו תמין נסרגין וסטורין מן הכופר מועדין נהרגין: ב יכלו המים ותתקלקל השדה: ג שבדין היה יכול להוציאו: ד דקרקע עולם: ה המצניע קוצותיו וזכוכיתיו:

הגהות הגרי"פ [א] כדפיס יבן בקלוג א: [ב] והדברי הכל כצ"ל [וכן הגיה בפלפולא חריפתא ול"נ דא"צ להגיה וכ"מ בגמ']:

פלפולא חריפתא

נספר רבינו אין למחוק והאבידה דשאני בתוס' דלא כתבו בלשון קושיא בסמוך ממעביר חבית אלא סיוע מסייעי להו: [ד] ולא מחייב מטעם אדם המזיק. דהא מעביר חבית בידיו הוא דמזיק משא"כ היכא דלא הזיק בידיו אלא אותו כשור שלא במתו כראוי הוא שהזיק לא שייך לחייבו משום אדם המזיק ומש"ה אי לאו דהכא דמחלק בין אונס לאונס לא הוה קשיא אהדדי מאי דמקשה בסמוך מנפל ברוח שאינה מצויה אדפטרינן בדנטריה שמירה פחותה דשאני נפל דאיהו גופיה הוא דאזיק ולא מקשה בסמוך אלא אדהכא דאונס כעין גניבה ואבידה פטרינן והיכי מחייבי' לנפל ברוח שאינה מצויה וכן משני דרוח שאין מצויה הוי כעין אבידה ומחייבינן ביה אדם המזיק. ואפ"ה ש"ח דנטריה בשמירה פחותה פטור היינו טעמא דלאו אדם המזיק הוא כדפרשינן: [ה] אלמא ליתא כו'. עי' מ"ש בפ' דלעיל גבי בעיא דהמשסה: [ו] ה"ג לדברי רבי יוחנן דאפילה לא הוי כ"כ אונס כמו קרן זוית. וה"פ דאפילה אינו אופל כל כך כלום כלל שאין דרכן של בני אדם להלוך באופל כזה אלא דאפילה דהכא היינו אפילה שמהלכין בו מפני שרואין בו קצת אלא שלא יוכל להיות להדיא וכמו שהוכחתי כבר לעיל בס"ד: [ז] הרי אמרו לרוכבה שלש כו' שכי איתא בגמרין אבל לקמן בפ' החובל מייתי ירושלמי בגוונא אחרינא וכן עבה הרי"ף: [ח] וכתבו התוס' היינו לגדול כו' דומיא דהיא דתנן כו' סטרו כו'. והתמיה לי דלמאי דכתב רבינו התם ברייתא התוקע לחבירו כו' בשם ר"ת דבעני שבישראל הוא אין ראיה מסיפא דדלמא הכא כי רישא דהתם ובתוספות דהכא כתבו דיש מפרשים הכא דבעני שבישראל כו' וצ"ל ודאי דשיטתם וטעמייהו משום דאזלי לשיטת ר"ת דלקמן: [ט] המצלת את בעלה. שתמיד הוא מוכה והוה פסידא: [י] ה"ג שבדין היה יכול: [כ] ועל היזק גופו פטור. דלא ממעטינן אדם אלא ממיתה ושאני כלים דשבירתן זו היא מיתתן: [ל] וקרקע עולם הזיקתו. דבמים עצמן לא משמע שהוזק דהא קתני והוחלק במים משמע דבמים לא הוה אלא שהוחלק. תוס': [מ] ונישוף באבן. אכליה קאי וכפרש"י וכרבי יהודה דמחייב כלים בבור מ"מ מדר"י בכלים נשמע לרבנן בשור או באדם שניזוק: [נ] ונפל לאחורי הבור דפטור. וכ"כ התוס' וצ"ע אדידהו ועל רבינו במ"ש לקמן בפ' הפרה כמ"ש שם בס"ד: [ס] סבר רבי יהודה דמפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה פטור. ולענין נתקל מבואר לקמן גבי אמר רבא ראבין וכו': [ע] דהגבהה קני בפחות מג'. דהא בנתכוין לזכות מחייבינן ליה. [פ] דהפקר שאני. ונפ"ק דב"מ גבי טלית במונחת היה על גבי עמוד מצריך שיהא גבוה ג' ויראה לי דמסיק כא"נ דהכא: [צ] דאפילו הבטה קני בהפקר גרסינן. וס"פ דאפילו הבטה שמעי' לאיכא מ"ד דקני בהפקר הלכך איצ' לחלק יש כאן בין הפקר לקנין דעלמא אבל לפי האמת מסקינן בסוף ב"מ דהבטה לא קני בהפקר: [ק] בבליו. וקנו לו כליו. תוס': [ר] ומתוך זה משמע דרב אלפס סבר כו' והתוס' כתבו דרבי יוחנן גופי' מלי סבר כו': [ש] לעיוני ולחוש. כלומר משום דס"ל לתוס: [ת] את הארץ-וכתו"ל נשי דינא הכי כדמסקי' בפ' מרובה: ה"ג שלא בשעת הוצאת זבלים ודברי הכל: [א] לית הלכתא כוותיה. עי' בהגוזל בתרא גבי מכאן יצא נחיל זה כו': [ב] והלכה כרב

תפארת שמואל

פרק שלישי (א) אלמא ליתא דשמואל וכ"ש לדברי רבי יוחנן וכו'. לכאורה קשה דהאי ק"ו פריכא דשמא ס"ל לרבא כרבי יוחנן דבקרן זוית הוא דפטורים הא בלא קרן זוית חייב דאיבעיא ליה לעיוני ולא כשמואל דס"ל דחייב ביום אפילו בקרן זוית ולא משכחת לך פטור כ"א באפילה דהוי אונס גדול וצ"ל דה"פ מדמשני דרבא לא ס"ל דין דשמואל וס"ל דאף בלא אפילה פטור אף דתי' זה יותר טוב לתרץ המשנה דפטרה אותו דאפילה הוא אונס גדול משא"כ התי' דר"י אינו טוב כ"כ לפוטרו ביום משום קרן זוית ואפ"ה קאמר בגמרא דלא ס"ל תי' דשמואל על מתניתין וכ"ש דלא ס"ל תי' דר"י דבקרן זוית לא וכו' וא"כ ע"כ היאך מתרץ למתניתין שפטרה אותו אלא בע"כ צ"ל דס"ל כתי' ר' אלעי וכו' והא דחייב משום קרנא דעגלה הוי כו' דהלכ"ה פטרי' אף ביום בלא קרן זוית ודו"ק היטב. (מצאתי כתוב בגליון הש"ס בשם הגאון ר' משה איסרלש ז"ל): (ב) ובל שכן לדברי רבי יוחנן דקרן זוית וכו'. לשון מהר"ם

ואין

(פ"ב סי' ב). והלכה כרב הונא אליבא דרב דאמר הלכה ואין מורין כך* דקאי כת"ק דרשב"ג. ואם הגרו בהן ולא סלקם מפקירין אותם:

ח **שטר** שיש בו רבית קונסין אותו ואין גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים גובה את הקרן ואין גובה את הריבית*. °תימא לרבנן היאך גובה הקרן בשטר זה [ג] ואפילו ממשעבדי ורבי מאיר נמי לא פליג אלא משום דקנים והלא העדים [ד] פסולים הם. [ה] אף על גב דלאו עדי חמס נינהו דקיימא לן כאביי בפרק זה בורר (דף כז.) דאמר [ו] אוכל נבילות להכעיס פסול. ואף על פי דלא חשיב הני עדים בפרק זה בורר (דף כד:) במתניתין אלו הן הפסולים. הכי נמי לא חשיב התם לוה אלא בכלל מלוה ברבית איתיה כדמפרש התם מלוה הבאה ברבית וה"ה נמי דעדים בכלל. ואין לומר כיון דהרבית מפורש בשטר אין העדים עוברים משום לא תשימון דידעי שלא יגבו ב"ד על ידו רבית. והא דאמרינן עדים עוברים משום לא תשימון היינו כשנכלל הקרן והרבית יחד וכתבו בשתם [דהא ההאי] שטר גופיה הוא דאמרינן הכא ובפר' המוכר פירות (דף לד:) דמשעת נתינה [ז] עבד ליה שומא. וי"ל דהאי שטרא דהכא איירי ברבית דרבנן ולא מיפסלי בריבית דרבנן כיון שאין מרויחין כלום. אע"פ שבעבירה דאורייתא הוו נפסלים אע"פ דאין עדי חמס נינהו. אי נמי אפילו ברבית דאורייתא יש להכשיר העדים [ח] דשמא לא תשימון להיכא במלוה ולוה משמע להו. כדאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא (דף ה:) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו. ומצאתי בשם הגאונים ז"ל שמנו כל פסולי עדות בתחלה מנו פסולים מחמת קורבה [ט] [א]והס[א] שמונים מקלתם דאורייתא ומקלתם דרבנן ואחר כך מנו הפסולים מחמת מעשיהם ומנו שם רבית וכתוב שם המלוה ברבית והלוה ברבית. ואילו עדים וערב לא מנו התם ואע"פ דעוברים בלא תשימון. והיינו סייעתא לתירוץ שני. והלכה כרבנן. אף על גב דאמרינן בכתובות פרק אע"פ (דף ס:) הלכה כרבי מאיר בגזירותיו. הכא קנסא היא דדוקא בגזירותיו הלכה כמותו ולא בקנסותיו. וכן בה"ג פסק הלכה כרבנן דאמרי (יבמות דף לו:) נשא מעוברת חבירו ומינקת חבירו יוליא ולכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס. ודלא כרבי מאיר דאמר יוליא ולא יחזיר עולמית. מדקמבעיא לן בפרק החולץ (דף לז.) אי מינסבה לכהן מהו. דשמא לא החמירו עליו לגרש כיון שלא יכול להחזירה ולכנוס. משמע דלישראל שרי. אלמא אין הלכה כר' מאיר בקנסותיו אלא בגזירותיו:

ט [דף לא ע"א] **מתני'** שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון. הראשון חייב בנזקי שני. ואמר רבי יוחנן עלה בגמרא דאפילו לרבנן דאמרי נתקל אנוס הוא חייב הראשון בנזקי שני משום שהיה לו שהות לעמוד ולא עמד. ורב נחמן בר יצחק אמר אפילו לא היה לו שהות לעמוד חייב לפי שהיה לו להזהיר ולא הזהיר. ורבי יוחנן סבר כיון דטרוד היה בנפילתו לא היה לו להזהיר. ופסק רב אלפס ז"ל הלכה כרבי יוחנן*. ותמהתי על פסק זה דלכאורה משמע דהלכה כרב נחמן בר יצחק דבתראה הוא דתלמידו של רבה היה. ועוד דגמרא פריך לרבי יוחנן ושנינהו בשינויי דחיקי. דהא דשני הא קמ"ל דאע"ג דעמד לפוש אם אמר ליה לבעל חבית עמוד פטור אין בזה שום חידוש. דאע"ג דשינה בעל הקורה שעמד לפוש כיון שהזהירו לבעל חבית לעמוד וכי לכתחלה ישבר חביתו כדי שיפרענו זה. ויותר היה חידוש להשמיענו אם עמד לכתף פטור אע"ג דעמד כשלדא [י] דבהכי מוקמינן מתני' בסוף שמעתין (דף לב.) וכן הא דשני הא קמ"ל דאע"ג דהיה להם לעמוד כי הזהירו זה את זה פטורין אין [ב]בהם שום חידוש. ואי משום דקאמר גמרא שני אגופיה מיחייב דהיה ליה לעמוד. חדא מינייהו נקט ולר"נ בר יצחק שהיה לו להזהיר: **גמ'** אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו. ושני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו ולא בנזקי ממונו. שתי גירסות הביא רש"י בפירושיו. וגירסא אחת פיר' התוספות שהיא עיקר כי הקשו כמה קושיות על גירסא שניה והמה בכתובים. וזה פי' גירסת העיקר ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו דראשון בין בנזקי ממונו דראשון דנתקל פושע הוא. הלכך ראשון דמנפשיה נפל פושע הוא ומחייב על נזקי גופו כדין אדם המזיק. וחייב אף על נזקי כלים דשני ועל נזקי ממונו כדין בור אף אם הפקירה דהוה ליה מפקיר נזקיו אחר נפילת פשיעה. אבל שני שנתקל בראשון לאו פושע הוא בנפילתו. ומכל מקום על נזקי גופו חייב כדין אדם המזיק. משום דהוה ליה לעמוד לרבי יוחנן. ולהזהירו לרב נחמן בר יצחק. ועל נזקי ממונו פטור דשתם תרשין מפקר להו והוה ליה מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס. [דף לא ע"ב] ופריך לרבא מברייתא דקתני וכולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן אלמא אף הראשון פטור על נזקי ממונו. מחמת קושיא זו מפרש גמרא דברי רבא בע"א. דגופו וממונו דהזכיר בדבריו לאו אמזיקין קאי דתרווייהו פטורין על נזקי ממונן דסבר כרבנן דאמרי נתקל אנוס הוא והוה ליה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס. אלא אניזוקין קאי וכגון שהוזקו בגוף המזיקין ראשון חייב בנזקי שני על נזקי גופו וממונו דהיה לו לעמוד או להזהיר. ולא חשבינן גופיה כבור. ושני חייב אם הזיק גופו את הגוף [השלישי] אבל אם הזיק גופו את ממון [השלישי] פטור דחשבינן גופו כבור. ואף על גב דתרווייהו אנוסין בנפילתן ופושעין במה שלא עמדו או שלא הזהירו. מכל מקום אונסו של שני גדול משל ראשון כיון שנתקל בחבירו. ושינויא דחיקא הוא. דאין חיוב שניהם על הנפילה אלא במה שלא עמדו או לא הזהירו. ובפשיעה זו שניהם שוין. ובמסקנא לא קאי הכי. ופריך גמרא הניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור הוא. אלא לרב דאמר אי אפקרי' אין ואי לא לא בשלמא ממונו מפקיר להו אלא גופו מי מפקיר ליה. תרגמא רב אדא בר אהבה לקושיא זו דפריך אליבא [דרב] שהוזקו כלים בכלים. והשתא הוה ליה פי' מילתא דרבא כדאמרינן מעיקרא דגופו וממונו שהזכיר רבא בדבריו אמזיקין קיימי. ראשון חייב אף על נזקי ממונו דנתקל פושע הוא והוה ליה מפקיר נזקיו אחר נפילת פשיעה והא דקתני בברייתא פטורין על נזקי ממונן דמשמע אפילו ראשון. מיירי כשהזיק ממונו כלים אבל אם הזיק ממונו גוף השני ראשון חייב [כ] ושני פטור אף על גוף השלישי. ואליבא דרב הולרך רב אדא בר אהבה לתרץ כן. אבל אליבא דשמואל קאי תירוץ ראשון. ולהכי לא קאמר רב אדא בר אהבה אלא. כי לא בא לסתור תירוץ הראשון אליבא דשמואל. מיהו כיון דאליבא דרב צריכין אנו לפרש מילתיה דרבא הכי אליבא דשמואל נמי מיפרשא הכי. דשינויא קמא דחוק הוא כדפרישית. ועוד למה נפרש דברי רבא בתרי גווני. והקשו התוספות מדמוקי רבא הך מתני' כרבי מאיר דאמר נתקל פושע הוא אלמא סבירא ליה הכי. ולקמן [ג] בפ' הגוזל (דף לט) קאמר רבי יוחנן נתקל לאו פושע הוא [ל] וקי"ל דהלכה הכי. ותירלו דהא דמוקי רבא הך ברייתא כרבי מאיר לאו משום דסבירא ליה כוותיה אלא משום דלא מתוקמא כרבנן דסבירא ליה לרבא כשמואל דאמר כל תקלה בור הוא (ג) ואי הוי מוקי ליה כרבנן [מ] הוה נחשב גוף הראשון בור ולא היה מתחייב על קדרות השני. ומדנקט קדרין וזגגין שנשברים בקל משמע דחיובא אכלים קאי. הלכך הולרך לאוקמא כרבי מאיר דהוי אדם המזיק [נ] וכולן חייבין על נזקי כלים. ואם תאמר והא שני לרבי מאיר לאו פושע הוא בנפילתו ואפ"ה חייב על נזקי גופו כדין אדם המזיק משום דהיה לו לעמוד או להזהיר הוא הדין ראשון ושני לרבנן וי"ל דסבירא ליה לרבא דלרבי מאיר דאית ליה נתקל פושע הוא שני אף על פי דנתקל בראשון איכא קלת פשיעה ומלטרף עמה טעמא דהיה לו לעמוד לעשות גופו כאדם המזיק. אבל רבנן סברי נתקל אנוס הוא משום דהיה לו לעמוד מסתייה אי עבדינן גופיה בור ואם כן מסקנא דהלכה היא דאליבא [דרבנן] ואליבא דשמואל דהלכה כוותיה דגוף שניהם בור ופטורים על הניזקין דממונא ושניהם פטורים על נזקי ממונן אפילו הוזק בהן אדם דנתקל אנוס הוא והוה ליה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס. והא דקאמר רבי יוחנן לעיל אמתניתין דקדרין דאפילו לרבנן דאמרי נתקל אנוס הוא קאמר הכא דמחייב דהוה לו לעמוד ולא עמד. אם באנו להעמיד דרבי יוחנן כרבא נלטרך לומר דחיובא דמתניתין אנזקי שגוף קאי. ובהא סברא הוא דפליג אדרבא. דסבירא ליה לרבי יוחנן דלא נקט קדרין בשביל חיובא דכלים אלא משום דקדרין נושאין משוי גדול ובקל נתקלין וגם השני נוח לו ליכשל בראשון להכי מלי לאוקמי מתניתין כרבנן. ורב אלפס ז"ל כתב אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין דאיתזק בגופו בין דאיתזק בממונו. שני חייב בנזקי שלישי בדאיתזק בגופו אבל לא בממונו. מאי טעמא. דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה. [ס] (ד) וסבירא ליה לרב אלפס ז"ל ראשון דמנפשיה נפל אע"פ שהיה אנוס בשעת נפילה אינו טרוד כ"כ והיה לו לעמוד או להזהיר ופושע הוא בזה וחשיב גופו כאדם המזיק. וכן פי' אההיא דרבי יוחנן. אבל שני שנכשל בראשון נפילתו מרובה [ע] וטרוד בעמידתו ומסתייה אי עבדינן גופו בור משום דהוה לו לעמוד. [פ] ומה שכתב רב אלפס ומ"ט דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה לא קאי על דברי רבא אלא על הברייתא שהביא רב אלפס קודם דברי רבא. תניא הקדרין והזגגין שהיו מהלכין וכו' סיום הברייתא וכולן חייבין על נזקי ממונן אמר רבא ראשון חייב. ובא רבא לפרש הברייתא דהא דקתני וכולן חייבין על נזקי גופן לא שיהא נזקי גופן שוה אלא ראשון חייב בנזקי שני בין דאיתזק שני בגופו ובין דאיתזק בממונו דגוף הראשון חשיב כאדם המזיק. [שני] חייב בנזק של שלישי אי איתזק בגופו אבל לא בממונו דגוף השני הוי כבור. אבל כולן פטורין על נזקי ממונן דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה. [צ] אמר רב פפא דפסקיה לאורחא כשלדא. רב זביד אמר כחוטרא דסמיותא. פי' התוס' רב זביד פליג ארב פפא דבפסקיה לאורחא כשלדא לא היה הראשון חייב בנזקי שלישי לרב זביד שהיה לו ליזהר כשראה שהשני נפל. אבל בחוטרא דסמיותא שמונח באלכסון כשהשני נתקל בראש החוטרא לא נזהר השלישי מסוף החוטרא. ול"ע כמאן הלכתא. [ק] ומתוך רב אלפס ז"ל משמע דלא פליגי:

י [דף לב ע"א] **המזיק** את אשתו בתשמיש המטה מהו. ואסיק רבא דחייב* אע"ג דברשות קעביד איבעי ליה לעיוני משום [ר] דאיהו עביד מעשה ולא היא: **מתני'** *היה בעל הקורה ראשון ובעל החבית אחרון ונשברה חבית בקורה פטור. ואם עמד בעל הקורה חייב. ואם אמר לו לבעל החבית עמוד פטור. היה בעל החבית ראשון ובעל הקורה אחרון ונשברה חבית

הג"ה
* ודוקא בגופן אבל בבהן מורין כך והיכא דהוציאו בשעת הוצאת זבלים לא אמרינן כל הקודם זכה אלא לאחר שהזיקו או לאחר ל' יום שאין לו רשות יותר להשהות שם פר"י. אבל אם הזיקו חייבין לשלם אפילו לאלתר כרבנן דר' יהודה. מהרי"ח:

הג"ה
* וכגון שהרבית מפורש דליכא למיגזר שמא יגבה גם את הרבית אבל אם זקפו רבית עם הקרן וכתוב בו סתם פלוני חייב לפלוני כך וכך אין גובה אפילו קרן כמו שטרי חוב המוקדמים דפסולין לגמרי כדאמרינן בפ' איזהו נשך לרבי יוחנן ואע"פ שגובה בו את הקרן מ"מ המוציאו יקרענו ואם בא לב"ד יקרעוהו אפי' לרבנן לפי שבעל השטר עובר בקיומו. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה
* וכן פסק בא"ז וכן פסק מהרי"ח כרבי יוחנן ואר"י שאפי' במקום שאדם נקרא פושע שחייב בנזקו ואין נקרא שור פושע לענין שאם הזיק אחרים שנאמר איהו גרם לנפשיה ויהיה פטור מי שהזיקוהו אלא ודאי חייב. מא"ז:

הגה"ה
* אסור לאדם להכות את אשתו וגם חייב במקים אם הזיקה ואם הוא רגיל הדיר להכותה ולבזותה ברבים כופין אותו להוציא וליתן כתובתה וכן השיב רבינו שמחה זצ"ל שיעשוהו ע"י נכרים עשה מה שישראל אומר לך. מא"ז:

* זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה חבית בקורה פטור שלשניהם רשות להלך וגם משום דתרווייהו כי הדדי נינהו שגם בעל החבית מסייע בשבירתה אבל אי לבעל הקורה לא היה רשות כגון שהוא רץ ואפילו למ"ד יש לו רשות לרוץ כשהות טעון קורה אין לו

הגהות הב"ח א מחמת קורבה ומנו מקלתם: ב פטורין אין בו שום חידוש:
הגהות הגרי"פ [א] כ"א שמנו: [ג] השוכר את האומנין דף פב: קאמר ר' יהודה כצ"ל:

פלפולא חריפתא

ואין מורין כדרב הונא לקמן: [ג] **ואפילו** ממשעבדי. דהכא משמע דלא פלוג רבנן אבל ודאי דר"מ קנים אף בב"ח וכמו שהוכיחו התוס' וא"כ ה"מ לפרושי דרבנן בב"ח קאמרי אלא דמשמע דלא פלוג רבנן ומיהו ה"מ להקשות אפילו לא הוה גבי ביה אלא מבני חרי כי כפר הלוה א"ג טען שפרע דכיון דעדים פסולים הם לא שייך לומר שטרך בידי מאי בעי דהאי שטרא חספא בעלמא הוא: [ד] **פסולים** הם כדלקמן דעוברים על לא תשימון: [ה] **אע"ג** דלאו עדי חמס נינהו. דמסתמא לא נטלו שכר: [ו] **אוכל** נבילות להכעיס פסול וה"נ כיון דלא בשכר עבדי א"כ היינו להכעיס ובתוס' דאיזהו נשך דף ע"ב מידי דהוה אמומר אוכל כו': [ז] **עבד** ליה שומא. שם עליו נשך ועבר בלא תשימון. רש"י: [ח] **דשמא** לא תשימון. וכן לשון התוספות דאיזהו נשך אבל בתוס' דהכא דלא תשימון: [ט] **ה"ג** והם שמנו ועיין בפ' זה בורר: [י] **דבהכי** מוקמינן מתני' כו'. ואף ע"ג דלר"ל דוקא הויא הכיא אוקמתא לנרי"ף כדלקמן ה"ק דטפי הוה הדוש אי מוקמי' בלכתף וכשלדא דהא חזינן לר"ל דמוקמא לה הכי למתניתין: [כ] **ושני** פטור. אכשהזיק ממונו קאי: [ל] **וקיי"ל** דהלכה הכי. כך גרסינן משום דלקמן מעיד לרבא כרבי יוחנן מש"ה נקט דרבי יוחנן וה"מ למינקט מדרבא גופיה דס"ל הכי בסוף פ' האומנין וכדמפורש התם והלכה נמי כוותיה דבתראה הוא: [מ] **הוה** נחשב גוף הראשון בור. דאע"ג דלעיל הא מוקמינן לה כרבנן וחשבינן לגוף הראשון כאדם המזיק לפי שס"ל לעמוד או להזהיר ואי משום דקשיא דשני נמי ובשנויא דחיקא משני לה כדלעיל הא לא קאמר משום הא דא"כ הל"ל הכי דאי מוקמת כרבנן משני' לה בשנויא דחיקא והיינו טעמא דלא קאמר הכי משום דאי משום הא דמקשינן דשני נמי ליחייב ובדוחק משנינן לה ליכא למימר דלא מצינן לאוקים ברייתא כרבנן דבברייתא גופה לא תשמע מינה דשני מחולק מראשון כלל וא"כ הה"נ דאף השני חייב כמו הראשון בכל הניזקין שהרי שניהם שוין הן בהוי ליה לעמוד או להזהיר. אלא דרבא הוא דמפרש לברייתא בגוונא דשני מחולק מן הראשון ולדידיה הוא דמקשינן לה לעיל אבל הכא בעינן למימרא אברייתא גופה ולעיקרא דמלתא דרבא דלוקי' לברייתא כרבנן ודאי דלא אתינן להכי לאקשויי דאף השני ליחייב דה"נ דשני שוה לראשון כפשטא דברייתא ואי קשיא הא קשיא דאף הראשון לא נחשב גופו אלא כבור והיכא קתני הקדרין והזגגים דמשמע ודאי דליחייבו אף על נזקי כלים הוא כלים הוא דנקט הכי: [נ] **וכולן** חייבים על נזקי כלים. כשהזיקו בגופן: [ס] **וס"ל** לרב אלפס כו'. דמדכתבו ב"מ דכרבנן אתו וקשיין תרי קושי' חדא דראשון לא ליהוי אלא בור או דשני ליהוי נמי כאדם המזיק: [ע] **וטרוד** בעמידתו מפני הראשון שנפל ורוצה ודאי לעמוד גם כן ומפני כך נטרד השני מלעמוד: [פ] **ומ"ש** רב אלפס ז"ל ומ"ט כו'. ולא מצי קאי אשני דהא מחייבית ליה כדין בור אלא אנזקי ממונו שהזיק וכהא ראשון נמי פטרינן ליה דהא כרבנן מוקמינן לה והוה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ובאמת שפי' זה בדברי רב אלפס דחוק הוא ובעל ש"ג כתב דלהראב"ד ומ"מ ומגדל עוז דברי רב אלפס מבוארים בענין אחרים בענין אחר שמה שאמר הראשון חייב בין איתזק בגופו בין איתזק בממונו דגופו וממונו דנקט ר"ל גופו וממונו דראשון וה"ק הראשון חייב בנזקי שני בין שהוזק השני בגופו דראשון בין שהוזק בממונו דראשון בכל ענין חייב הראשון וזה שלא הוזק בו גוף השני בין שהוזקו כליו דשני בגופו של הראשון חייב על הכל דהשיב כאדם המזיק וכליו דראשון שהזיקו גוף השני חייב הראשון כדין בור דחייבי כליו כמו בור אפילו הפקירן אבל הזיקו כליו דראשון כליו דשני פטור הראשון ושני שנתקל בו שלישי פטור על נזקי כליו דשני לא הוי בור דא"ל האי בור לאו אנא כריתיה: [צ] **אמר** רב פפא. קאי אפיסקא אם מחמת הראשון נפלו הראשון חייב בנזקי כולן: [ק] **ומתוך** רב אלפס ז"ל משמע דלא פליגי. שכתב לשוויה דרב זביד לא מתמיה אלא כלשון אי נמי ש"מ דכתרוייהו קים ליה: [ר] **דאיהו** עביד מעשה ולא היא. כלומר כשהוא עושה מעשה אע"ג דאית לה הנאה לאו מעשה עבדת אבל ודאי דשייך לגבה נמי עושה מעשה ובדקתני

תפארת שמואל

היסרלש ז"ל לפי גירסת הגמרא נראה דהאי כ"ש פריכא הוא דהא קאמר בגמרא לימא רבא כשמואל ס"ל אמר רב פפא קרנא דעגלא הוי כיון דברשות עבדי איבעי ליה לעיוני ומיז"ל משמע דתמיהת הגמרא הוא מה שהיה מחייב רבא בלא אפילה ומצריך לענין מקום פטור אפילה וע"ז משני הא דאמר דרבא תחייב משום דקרנא דעגלא הוי אבל בלאו הכי בכל ענין פטור ואם כן איך לימד הספר כ"ש שאין מצריך רבא קרן זוית מדלא מצריך אפילה שהוא אונס יותר גדול. והנה שמעתי בשם הגאון מהר"ר שכנא ז"ל דדייק דתמיהת הגמרא איננה בדרך זה א"כ מנ"ל דרבא כשמואל ס"ל דלמא כרבי יוחנן ס"ל או כרב. אלא ודאי תמיהת הגמרא היא דמאחר שמחייב רבא א"כ ע"כ ס"ל כא' מן התירוצים שתירצו רב ושמואל ורבי יוחנן על זה והחילוקים אינם נראים לבעלי התלמוד ולכן מתמיה על החילוק הגדול שבהן שהוא דברי שמואל למימר דס"ל כמותו וכ"ש שאינו נכון לחלק בחילוקי רב ור"י ודו"ק: (ג) **ואי** הוי מוקי לה כרבנן היה נחשב כו'. וק"ק דהא דמשני בגמרא הלא אמר רבא וכו' ע"כ אליבא דרבנן קאי דס"ל דנתקל לאו פושע ולכך ממונו של אחר לא הוי בור וכמ"ש לעיל ואפילו הכי קאמר הניחא לשמואל וראשון מקרי אדם המזיק וחייב אכלים של שני ואפשר דסמך המ"ש דתי' זה דוחק בלאו הכי וק"ל: (ד) **וסבירא** ליה לרב אלפס ראשון דמנפשי' וכו'. לא ידעתי מי דחקו לרבינו לפרש כן פי' הרי"ף בדוחק ולמה לא פירשו כשיטת רש"י ותוס' דראשון חייב כדאיתזק

בקורה חייב · ואם עמד בעל החבית פטור. ואם אמר לבעל הקורה עמוד חייב. בגמרא פריך מהך מתניתין לר"ל דאמר שתי פרות ברה"ר אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה רבוצה במהלכת חייבת. דמשמע דוקא בעטה הא לא בעטה והוזקה ממילא פטורה. והא מתני' כשעמד בעל הקורה [ש] פי' לפוש ושינה שאין דרכו לעמוד לפוש חייב על שבירת החבית אע"ג דהוי ממילא. ומשני מתניתין דרמיא כשלדא שעמד בעל הקורה וקורהו על כתיפו מונח לרוחב הדרך ואין דרך לבעל החבית לנטות אנה ואנה. אבל אם עמד בלא שלדא פטור. לכאורה משמע דהכי הלכתא כי היכי דלא תקשה לר"ל ממתני'. ונהי דלית הלכתא כר"ל בהא דקאמר בעטה מהלכת ברבוצה פטורה. אלא כרבא דהוא בתרא דקאמר לעיל (דף כד:) בהסיא חיובי מחייבינן [דא"ל] נהי דאית לך רשותא לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשותא. מ"מ הא דקאמר ר"ל רבוצה במהלכת חייבת הלכתא היא כדקאמר גמרא [הא סייע לה] בעיא אהיכא למידק הא הוזקה ממילא פטור וצריך לאוקמי למתני' דרמיא כשלדא כי היכי דלא תקשה לר"ל ותימה לרב אלפס שלא הביא כל זו הסוגיא אלא המשנה כצורתה דמשמע דסבירא ליה דאפילו עמד בלא שלדא חייב. וי"ל דרב אלפס סבירא ליה [ת] כיון דלית הלכה כר"ל בעיקר דבריו דקאמר בעטה מהלכת ברבוצה פטורה. ורבוצה במהלכת חייבת אין בה שום חדוש. אין לשנות פשט המשנה לאוקמי דיוקא דר"ל. דאיכא למימר ה"ה אם הוזקה ממילא חייבת והיידי דנקט בעטה מהלכת ברבוצה פטורה דאשמעינן חדוש גדול שיש לה רשות לבעט נקט נמי בעטה רבוצה במהלכת. הלכך לא מפקינן מתניתין מפשטא ואפילו עמד בלא שלדא נמי חייב. וכן הלכה. וגמרא דשני הכי אליבא דר"ל שני אבל אליבא דהלכה לא חיישינן למילתיה דר"ל: **יא גמ'** תני איסי בן יהודה רץ חייב מפני שהוא משנה. ומודה איסי ברץ בע"ש בין השמשות שפטור. שרץ ברשות למהר לטרוח ולהכין לכבוד שבת*. ואם היו שניהם רצין [אפילו בחול] והזיקו זה את זה [א] שלא בכוונה שניהם פטורין. וכן הלכה: [דף לב ע"ב] אהנכנס* לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה על פניו ומת פטור ואם נכנס ברשות חייב. ומפרש לה חייב בד' דברים ופטור מגלות. ופירש רש"י אבל שלא ברשות פטור מד' דברים אבל בנזק חייב. ולהכי פירש דחייב בנזק משום דקרי ליה בסמוך לדעת חבירו נכנס. [ב] אם כן משמע שראוהו נכנס הלכך חייב בנזק. בולקמן פרק הפרה (דף מח.) אמרינן הנכנס בחצר בעל הבית שלא ברשות אם הזיקו בעל הבית חייב אי הוה ידע ביה בעל הבית מעיקרא. ומיהו נוכל לומר דפטור לגמרי אף מנזק. דמיירי כשלא ראהו. והא דקאמר דלדעת חבירו נכנס. דכיון שנתן לו רשות ליכנס היה לו לידע שיכנס ולכך קרי ליה לדעת חבירו נכנס. רב פפא משמיה דרבא מתני לה ארישא הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו על פניו ומת פטור אמר רבי יוסי בר חנינא פטור מגלות וחייב בד' דברים*. מאן דמתני אסיפא כ"ש ארישא. ומאן דמתני לה ארישא אבל אסיפא כיון דברשות עייל חייב גלות: [דף לג ע"א] רב זביד משמיה דרבא מתני לה אהא* ומלא פרט לממציא את עצמו וכו'. מאן דמתני לה אהא כ"ש אקמייתא. ומאן דמתני לה אקמייתא אבל אהא פטור לגמרי. וכתב רב אלפס ז"ל דמסתברא כמאן דמתני אקמייתא דפטרי בהא לגמרי. [ג] ומה שלא הכריע בין תרי קמייתא. [ד] לפי שאין נפקותא ביניהן אלא לענין גלות ולענין דרוש וקבל שכר. ונראה לי דהלכה כלישנא קמא דסתמא דגמרא קאמר לה. ולישנא בתרא יחידאה היא דרב פפא משמיה דרבא קאמר לה. ורבא גופיה קאמר אלישנא קמא ק"ו ומה יער וכו' ופריך אלישנא קמא ושני לה. והר"מ הלוי ז"ל פסק כלישנא בתרא. והנראה בעיני כתבתי. מיהו אפילו בזמן הזה יש נפקותא בין הני תרי לישני. דמאן דמתני אסיפא ברישא פטור מד' דברים ואף מנזק. והא דלא קאמר דמאן דמתני אסיפא (אבל) ברישא פטור מה' דברים. משום דבברייתא קתני ומת [עיקרה] לגבי גלות מיתניא. ומדכתב רב אלפס מסתברא כמאן דמתני אקמייתא דפטרי בהא לגמרי משמע דלא מסתבר ליה למיפטר בארבעה דברים אלא בהא לחודא. אבל בתרתי קמייתא מסתבר ליה לחיובי בארבעה דברים. והיינו כלישנא בתרא דרב פפא משמיה דרבא. והאי לישנא בתרא נראה לו עיקר [ה] דללישנא קמא לא קאי רבי יוסי בר חנינא אמה [ו] דקתני בברייתא: **יב** דפועלים שנכנסו לתבוע שכרן מבעל הבית ונגחן שורו של בעל הבית או שנשכן כלבו של בעה"ב. אי שכיח במתא שרגיל לצאת לשוק לכ"ע פטור בעה"ב דשלא ברשותו נכנסו שהיה להם להמתין עד שימצאוהו בשוק. ואי לא שכיחי לכ"ע חייב. ובשכיח ולא שכיח פליגי אחרים ורבנן. רבנן פטרי ואחרים מחייבין. והלכתא כרבנן. ועוד דברייתא דמתניא סתמא כרבנן. ותמיהני מדוע לא הביא רב אלפס ז"ל ברייתא זו. ואפשר דסבירא ליה דאע"ג דבימיהם היה שייך למחלוקת זה יהיה מנהג זה נוהג בזמנם שלא היה אדם נכנס לבית חבירו. אבל בזמן הזה מנהג פשוט הוא שיכנסו פועלים לבית בעל הבית לתבוע שכרן. וגם אין מצוי לאדם מעות בכיסו בשוק לפרוע לפועלין. ובימיהם היו רגילין להמחותם אצל שולחני או אצל חנוני לכך היו תובעין מהן בשוק. הלכך על פי המנהג המצוי בינינו ישתנה הדין וחייב בעל הבית אפי' אם שכיח בשוק. כדחזינן שהדין משתנה בין אדם לחבירו אפי' בזמן אחד שכיח פטור לכ"ע לא שכיח חייב. כל שכן שישתנה הדין בחילוף הזמן כפי המנהג. וכן הדעת נוטה:

יג שני שוורים תמין שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק. ונראה לי דמיירי שהתחילו בבת אחת. או חבל השני גם בראשון לאחר זמן. אבל אם האחד התחיל המתחיל משלם חצי נזק והשני פטור. דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור. והוה ליה כמו בעטה מהלכת ברבוצה דפטור לר"ל. ואפילו לרבא לא מחייב אלא משום דנהי דאית לך רשותא לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשותא. אבל הכא יש רשות לשני לחבול בראשון כיון שהתחיל בו. [ז] דאפי' באדם אית ליה רשות לשני. וכן שני אנשים נמי מיירי שהתחילו כאחת או אחר זמן אבל אם התחיל האחד השני פטור. [ח] א] ואע"ג דלא שייך באדם כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור דהא אפי' על עסקי ממון אמרי' לעיל (דף כז:) מחה פנדי בפנדא דמרא למחייה. וה"נ אוקימנא לעיל (דף כח.) וקצותה את כפה ביכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אם אין יכולה פטורה כיון שהתחיל להכות את בעלה כל שכן שהמוכה עצמו פטור. ומיהו צריך לומר דאם היה יכול להציל עצמו בחבלה מועטת וחבל בו הרבה חייב. מידי דהוה איכול להציל באחד מאיבריו והרגו (סנהדרין דף עד.) אבל בשוורים לא אמרינן הכי אלא השני פטור כל מה שחבל בראשון. וכן הדין אם אדם רואה שמכין את אביו או בניו או אחיו והכה את המכה כדי להציל קרובו פטור כמו אשה המצלת את בעלה אם אינה יכולה להציל על ידי דבר אחר. וכן אם רואה אדם שישראל מכה את חבירו ואין יכול להציל אם לא שיכה את המכה אע"פ שאין מכהו מכת נפש מותר להכות המכה לאפרושי מאיסורא. כדאמרינן לעיל (דף כח.) בנרצע שנשא שפחה כנענית וכלו ימיו שרבו מותר לחבול בו לאפרושי מאיסורא: שני שוורים תמין שחבלו זה בזה פירשו התוספות דכולה משנה כדי נקטא דאין בה שום חדוש. ומתוך פרש"י נ"ל שר"ל שיש חדוש גדול במשנה וזה לשונו במותר שמין מה שהזיקו של זה יותר מנזקו של זה ובאותו מותר שהזיק יותר משלם החצי. מועד בתם משלם במותר כלומר אם הוא הזיק את התם יותר משהזיקו תם. ומה שהוצרך לפרש מועד בתם וכו' כבר פירש לנו פירושו של במותר אלא דקדק בלשונו אם הוא הזיק בו יותר משהזיקו תם לומר לך שהתם משלם נזק שלם בנגיחה זו. כגון אם חבל מועד בתם חמשים ותם במועד ארבעים הדין נותן שישלם מועד בתם שלשים קמ"ל שאין משלם אלא עשרה דהיינו יותר על מה שהזיקו תם. וסברתו משום שהתחילו כאחת אין כאן חבלה אלא המותר. [ט] ולשון במותר משמע כפירושו דמשמע אמותר חבלה קאי ולא אמותר חיוב התשלומין. [י] והתוס' לא הסכימו על זה כיון שפירשו דמשנה שאין צריכה היא. [כ] רבי עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם. ולית הלכתא כוותיה אלא כרבנן: **יד שור** שוה מנה שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור: **גמ'** מתני' מני ר"ע היא דתניא יופס השור בב"ד דברי רבי ישמעאל. ר"ע אומר יוחלט. והלכה כר"ע מחבירו. [דף לג ע"ב] ואם הקדישו ניזק קדוש. ואם מכרו מכור*. ואם שבח או כחש ברשות ניזק כחש ושבח. וגם אינו יכול לסלקו בזוזי. [ל] ולרבי ישמעאל יכול לסלקו. *ולפירוש רש"י [מ] אם הקדישו מזיק קדוש משום דר' אבהו: זאת אומרת המזיק שיעבודו של חבירו פטור. כגון שחפר בורות שיחין ומערות בשדה המשועבד לחבירו והיינו למאן דלא דאין דינא דגרמי. ולקמן (דף לח.) פסקינן הלכה כמאן דדאין דינא דגרמי הלכך המזיק שיעבודו של חבירו חייב*: [דף לד ע"א] **מתני'** שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום אמר ר"מ על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו. אמר ליה רבי יהודה וכן הלכה קיימת ומכרו את השור החי וחצו וגו' ולא קיימת וגם את המת יחצון ואיזה זה וכו'. [דף לד ע"ב] ומסקינן בגמרא דבין למר ובין למר ההוי מאה ועשרים וחמש שקיל והאי קכ"ה שקיל. ופחת נבילה נמי מודו דניזק הוי. ופליגי בשבח נבילה [נ] (ה) היכא דליכא פסידא לניזק ר"מ

הגה"ה
רשות לרוץ או במקום שאין לו רשות להלך כגון ברשות בעל החבית ואפילו אין רץ ואם בעל החבית עומד ובעל קורה מהלך דלא סייעיה בעל חבית בשבירתה אף ע"פ שלשניהם רשות חייב. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה
*וכן פרש"י מתוך כך יש ללמוד דלאו דוקא בין השמשות אלא משעה שמתחילין לתקן צרכי שבת לאפות ולבשל ולגלות [הרי] הוא ברשות דהיינו מחצי היום ולמעלה שמתחיל היום להעריב. מא"ז ודוקא בלא מתכוין אבל אם הזיקו במתכוין חייב. פר"י מהרי"ח:
*שמבקע ברה"י והזיק ברה"ר ברה"ר והזיק ברה"י ברה"י והזיק ברה"י אחר חייב. מא"ז:

הגה"ה
*פי' הקונטרס כיון שראוהו ג וכן פר"י:

הגה"ה
*מי שיצאת אבן מתחת ידו והוציא כלה את ראשו וקבלה פטור מגלות וחייב בד' דברים. מהרי"ח:

הגה"ה
*ואפי' קודם גבייה מכרו מכר והקדישו מוקדש ולא לגמרי לפדותו בשויו אלא ליתן פדיונו דבר מועט שלא יאמרו שקדש יוצא בלא פדיון. מא"ז:

הגה"ה
*מצאתי בשם רש"ל שמגיה דנ"ל ולר"ע. ומהגאון מהרש"י מקראקא שמעתי דנ"ל לפרש"י והיינו מה שמפרש לעיל עמ"ש יופס השור. ולי נראה דשפיר הגי' ולפרש"י והיינו למ"ש קס"ד אינו מכור ואפי' לרדיא וא"כ הא דאמרו בברייתא דמכור לרדיא היינו ע"כ אליביה דר' ישמעאל ולדידיה הקדישו מזיק קדוש משום דר"א וכן משמע קצת מפרש"י דפסחים (דף לא) וע"ש. ובמע"מ גרס לפי' ר"י ע"ש:

הגה"ה
*ושור תם אם שחטו עד שלא עמד בדין חייב דהמזיק שיעבודו של חבירו חייב. מא"ז: מלוה בשטר אם קדם ב"ת מאוחר ותפס מטלטלין אין מוציאין אותם מידו אבל אם תפס מקרקע מוציאים אותו מידו. מא"ז:

הגהות הב"ח א ת"ר הנכנס לחנותו של נגר: ב דלקמן בפ' הפ"ס: ג בסג"ס המתחיל פי' הר. פ' הקונטרס כיון שראוהו שנכנס וכן פר"י: ד פ"ר פועלים שנכנסו:

הגהות הגר"א א] ואע"ג דלא שייך באדם כו'. כ"כ התוס' לעיל כז ב ד"ה שסג. ולא כו'

תפארת שמואל

בפי' בין בגופו בין בממונו של ראשון מטעם דממונו של ראשון הוי בור ותייב אגופו של ב' ולא אכלים ושני חייב בגופו אכלים ואגוף של שלישי משא"כ אשבירת הקירות פטור שני אף אגוף של ג' דלא הוי בור דא"ל דהא בור לאו הכא כריתיה וי"ל דאי הוי מפרש להרי"ף כמ"ש הוי קשיא הלכתא אהלכתא דא"כ בהכרח צ"ל דנתקל פושע הוא ואנן פסקינן כר"י בפרק הגוזל דלאו פושע הוא ע"כ מפרש דהרי"ף כוון למאי דקאמר בגמרא אלא א"ר רבא וכו' והניחא לשמואל דקי"ל כותיה דלא כרב כו' ודו"ק ועיין מ"ש ביש של שלמה בזה בשם הראב"ד והוא דחוק בעיני וכמ"ש בגליון ספרו ע"ש אכן הרמב"ן בס' מלחמות ה' מפרש דברי הרי"ף כדעת הראב"ד והרא"ש ודעתם רחוב מדעתנו ע"ש וכ"כ בי"ש בסי' ת"ב ועיין בשלטי הגבורים וק"ל: (ה) **היכא** דליכא פסידא לניזק ר' מאיר כבר דניזק הוי וכו'. המדקדק בתוך הסוגי' יראה לסדי' דפליגי אפי' היכא דאיכא פסידא לניזק רק שלא יגיע השבח כ"כ שישתכר המזיק לגמרי וכ"ש היכא דליכא פסידא לניזק כגון שיש שבח הרבה ואפ"ה בעינן שלא ישתכר והיכא שאינו מרויח כניזק אלא שיש שבח מעט סבר רבי יהודה דחולקים השבח אפי' איכא פסידא לניזק ובטור נמי כתב לבדיא דחולקים השבח אפי' היכא דאיכא פסידא לניזק. ע"כ פירש בעיני דטעות סופר הוא אלא שבח לאשם היכא דהוי המזיק אינו מגיע לדמי חצי נזק דאז אינו נוטל המזיק בשבח של ניזק מאחר דאיכא פסידא לנ זק כלומר דשיסי' לו פסידא שאפי' חצי נזק לא יגיע לו וצ"ע:

הדרן עלך פרק שלישי

פלפולא חריפתא

וכדקתני במסכת כלה שמשו שניהם כאחת זה דרך עקש ש"מ במדרכה ג"כ לבמה והיינו מעשה דישה אלא דכששמשו שניהם כאחת ודאי דלא מצית מחייבת ליה כיון שהניזק נעשה על ידה כמו על ידו שיא עושה מתחייבת בנפשה וכ"ש כשהיא שמשה ולא הוא אלא כשהיא לא שמשה מיירי ובהא הוא דקאמר דאיהו עביד מעשה ולא היא כלומר אף על גב דהכא"ס אית לה [ש] פי' לפוש. כאמת קאמר אבל כ"ש אילו היה כפי' לכתף וחייב דכ"ש דקשה טפי דלכתף אורחיה הוא ואפי' הכי חייב בממילא: [ת] **כיון** דלית הלכה כר"ל בעיקר דבריו כו' דאיכא למימר ה"ה כו'. אמת דיבר שתים זו שמעתי דהא מכיון דלית הלכה כר"ל שפיר מצי לה דלא חיישינן למילתיה משום דאע"ג דלדידיה צריך לאוקמא למתניתן בשלדא אנן ליה לן לדחוקי אנפשין וכדמסיק אבל אליבא דהלכה לא חיישינן וכן נמי אע"ג דהוה הלכה כר"ל מצינן למימר דלא סמכינן אשינויי דמשנינן אליבא דר"ל דהא מצינן למימר דר"ל גופיה לאו לדיוקא אמר למילתיה דה"ה כו'. א"כ מה דקאמר רבינו כיון דלית הלכה כו' דאיכא למימר ה"ה כו' דמשמע דכולה חדא מלתא והא בהא תליא לא היא דלא הא בהא תליא דבלאו דאיכא למימר דה"ה כו' שפיר משנינן דלא חיישינן למילתיה דר"ל מכיון דלית הלכה כוותיה דודאי דמשום דאנן לא קיי"ל כדבריו לא משום הא איכו גופיה לא דייק במימריה ולא אתא לדיוקא אלא ס"ל ה"ה כו' דודאי דאיהו גופיה כדברי עצמו סובר וא"כ לדיוקא אתא והיכא מצינן אנן לפרש דברי עצמו לא כמו שהוא אמר למלתיה אלא ודאי דהא דמצינן לפרושי דה"ה כו' לא תליא כלל בלית הלכתא וכן סברא דלית הלכתא לא תליא בהא דמצינן לפרושי דה"ה כו' ומעינן דעל כרחינו צריכין

לפרש דברי רבינו דתרתי קאמר ותברם ביתר שלא כפי הסדר שהיה לו לעשות ותו קשיא לי לישנא דקאמר דלית הלכתא כעיקר דבריו חדא דמשמע מינה דאי לא הוה עיקר דבריו לא מכרעת מאי דלית הלכה כוותיה ותמהי מכיון דשמעינן דבמקצת דבריו לית הלכה הא מגית אמרת דכן נמי בשאר דבריו דהכתי לא ידעינן בהא אי הלכה כן אי לא דבהו נמי אין הלכה ולהוי נמי הותן כדברים עיקר דבריו דאכן לא אכפת לן אדבריו ולמפסק הלכה כמותו אם הם עיקר או לא. ותו היכי קאמר בפשיטות שהן עיקר דבריו ואכתי לא דייקינן דסיפא אי עיקר דבריו הן ותלי תניא בדלא תניא ולכך הקרוב אלי לסרס הלשון ולהגיס שכך צריך להיות כיון דלית הלכה כר"ל אין לשנות פשט המשנה לאוקמי דיוקא דר"ל ועוד דעיקר דבריו דקאמר בעטה מהלכת ברבוצה פטורה ורבוצה במהלכת חייבת אין בה שום חידוש דאיכא למימר ה"ס כו': [א] **שלא** בכוונה. והזיקו לאו דוקא אלא כלומר והוזקו כ"כ התוס' וכפרש"י בפ"ה דף מח: [ב] **א"כ** משמע שראוהו נכנס. דאל"כ הוי כאונס גדול דפטרינן אף לאדם ברים פירקי' אלא ברואהו נכנס הוא וא"כ אף ברישא איירי נמי שראוהו נכנס מדלא מחלק בכולה ברשות ורישא בלא ראוהו וסיפא בראוהו אלא ש"מ דאף רישא בראוהו: [ג] ומה שלא הכריע כו'. ובסמוך לקמן מסיק דס"ל להרי"ף בתרי קמייתא כלישנא בתרא: [ד] לפי שאין נפקותא ביניהן אלא לענין גלות. שכי מהרן להרי"ף אבל מסיק לקמן דלענין ד' דברים נמי נ"מ: [ה] **דללישנא** קמא לא קאי כו'. דמטעם דבתרי לישני פוסק כאיכא דאמרי כמ"ש רבינו בפ"ק לא מגית אמרת דהיינו דוקא היכא דתרתי לישני סתמא דתלמודא קאמר אבל הכא לישנא קמא סתמא דתלמודא ולא לישנא בתרא ואיכא למיפסק כלישנא קמא וכמ"ש רבינו לעיל בהך דהכא: [ו] **דקתני** בברייתא. כלומר דעיקר ברייתא משום מת מתניא ותיהו קאי אחייב ומפרשה לענין ד' דברים דבלא מיתה נמי: ה"ג שישתנה הדין בחילוף הזמן כפי המנהג: [ז] **דאפי'** באדם. כדמסיק לקמן בסמוך: [ח] **ואע"ג** דלא שייך באדם כל המשנה כו'. כמ"ש ג"כ לעיל פי' כיצד גבי ככלב והגדי שקפצו כו': [ט] **ולשון** במותר משמע כדבריו. מדלא קתני משלמין מותר דהוה משמע דמותר חיוב תשלומים מבלי ואין על התם חיוב תשלומים אלא עשרה נמצא שהמועד משלם שלשים אבל משלם במותר משמע שר"ל שמשלם באותו מותר שהזיק ותו לא והיינו רק עשרה: [י] **והתוס'** לא הסכימו כו'. כלומר בודאי שרהו ג"כ שינוי לשון דמתני' שהרי מדברי רש"י נלמוד ונדקדק בשינוי הלשון ואפ"ה לא הסכימו כו': [כ] ר"ע אומר כו'. בגמרא קדמו ב"ח והגיהו כו' כתבו רבינו בפ' מי שהיה נשוי אפלוגתא דכן נמי: [ל] **ה"ג** ולרבי ישמעאל יכול לסלקו לפי' רש"י. וכלו' ע"ש דכתבו התוס' דבגמרא כי אמר איכא ביניהו כו' המ"ל דאיכא נמי ביניהו הא דלסלקו כו'. ב"מ. בהא נמי פליגי. ואף רש"י מלי כבר ככי הלא דלא פי' כן בגדיה: [ם] **ה"ג** ואם הקדישו: [נ] **היבא** דליכא

סבר דמיזק הוא ורבי יהודה סבר פלגי. ותרוייהו אית להו [ס] פחת שפחתו מיתה מחלין בחי. והלכה כרבי יהודה:

טו טז [דף לה ע"ב] גמ' [ע] אמר רבה בר נתן טענו חטים והודה לו בשעורים פטור. פירש רש"י פטור אף מדמי שעורין דהא אומר לאו שעורין יהיב ליה ואהולי אחליה גביה. וכן פירשו התוספות כיון דטענו חטים ולא טענו שעורים מוחל לו השעורים. והמיהני על סברא זו דמלתא דשכיחא הוא שיש לאדם כמה תביעות על חבירו ואין רוצה להתבעם בפעם אחת ותובע אחת מהן ומשום הכי לא מחל על שאר התביעות. ועוד דלא דמיא הך דרבה בר נתן למתניתין דאף אה"ל טענו חטין והודה לו בשעורים חייב בדמי שעורים דלא מחל בשתיקתו על השעורין במתניתין פטור. דטעמא דמתניתין לאו משום מחילה הוא אלא דטעמא אחרינא איכא במתני' [פ] שהרי הניזק מודה שלא הזיקו אלא שור אחד וכשטוען שהגדול הזיקו הרי פטר את הקטן. ואפילו אי אמר במתני' דחייב דלא אזלינן בתר הודאתו לפטור הקטן דמה שהודה על הקטן כדי להרויח וליפרע מן הגדול עשה [צ] מ"מ בהך דרבה בר נתן אפשר שפטור אף מדמי שעורין שהרי מחל לו. הלכך נ"ל לפרש דרבה בר נתן איירי כעין מתניתין כגון בטעני חטין הלויתיך באותו יום ובאותה שעה והלוה אומר שעורין היו. אם איתא דהלוהו שניהם היה טוען על שניהם כיון דבבת אחת הן. אלא ודאי הודה שלא הלוה לו שעורין. [ק] והא דקאמר לימא מסייע ליה משום דמשמע ליה דמתני' ע"כ איירי באותו יום ובאותה שעה. דאי לאו הכי פשיטא דחייב דאין אדם מוחל על שאר תביעותיו אם לא תבע בבת אחת. ודחי ליה אי מהתם ה"א פטור מדמי חטין וחייב בדמי שעורין אפילו טען באותו זמן כי היכי דחייב אם לא טען באותו זמן. והר"מ הלוי ז"ל פירש הא דפטור מדמי שעורין לאו משום דהודה ולא משום דמחיל אלא משום דהודאתו שהודה בשעורין לאו הודאה היא דנתחייב עלה. דכי אמרינן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי היכא דאמר להו לסהדי אתם עדי ואפילו בפני שנים כדאיתא בפרק זה בורר (דף כט:). א"נ בפני ב"ד ואפילו לא אמר להו אתם עדי. והוא שתבעוהו והודה. [ר] כדאיתא בתוספתא הודאת בעל דין [ש] כמאה עדים (דמי) אימתי בזמן שתבעו והודה אבל אם הודה מעצמו יכול לחזור בו. הלכך אי הדר טעין ואמר תן לי לכל הפחות שעורין שהודית לי [ת] וקאמר משטה אני בך פטור. אבל אם לא טען משטה אני בך חייב. ולא נהירא לי דא"כ מאי פריך לרבה בר נתן ממתני' דהך טעמא דמשטה אני בך לא שייך במתני'. דע"כ מיירי שראו עדים הנגיחה אלא שאינם יודעים אם גדול הזיק או קטן דאל"כ הוי מודה בקנס. וכיון שכן הוא כשיטען ניזק גדול הזיק הולרך המזיק להשיב קטן הזיק ולא כמשטה ואם לא השיב כן היה מתחייב בגדול. הלכך ליכא לפרושי אלא מטעם הודאה: הא לא מייתי ראיה שקיל כדקאמר מזיק. [א] *ואם תאמר ואמאי לא שני לעיל ראוי ליטול ואין לו כי היכי דלא הקשה לרבה בר נתן וכן דהכא לוקמה בברי ושמא. וי"ל דא"כ ליתני פטור דהכא ניחא דלא תניא פטור משום דאי תפס לא מפקינן מיניה. הלכך דייק שפיר למתני המוציא מחבירו עליו הראיה כלומר דוקא כשהוא צריך להביא ראיה אבל אי תפס לא מפקינן מיניה ושבא להוציא ממנו צריך להביא ראיה [ב] כיון שיש לו תביעה על שניהם מהניא ליה תפיסה. אבל במליעתא [ג] שאין לו תביעה אלא על אחד מהן לא מהניא ליה תפיסה. ומהאי טעמא נמי בההיא דטענו חטין והודה לו בשעורין אפילו אם תפס שעורין מפקינן מיניה. ורב אלפס ז"ל כתב אם תפס שעורין לא מפקינן מיניה. ויש שרולים לייסב דברי רב אלפס ז"ל דודאי גבי ההיא דמליעתא אחד [גדול ואחד קטן. ניזק] אומר גדול הזיק לא מהניא תפיסה כיון שהניזק אומר גדול הזיק הרי פטר הקטן [ד] הלכך תפיסת קטן לא מהניא לתביעה שיש לו על הגדול דתם אין משלם אלא מגופו. אבל כשטענו חטים והודה לו בשעורין מהניא תפיסה שעורין ממה נפשך. דא"ל שעורין הודית לי ואם איני זוכה בהודאתך הרי חטין יש לי עליך ואתפסם לדמי חיטין. ולפי סברא זו ה"ה בתם ומועד מהניא תפיסה בתם או בשביל עצמו או בשביל מועד דמשלם מן העליה. [ה] ומ"מ לא מלי למיתני במליעתא המע"ה משום קטן וגדול דלא מהניא ביה תפיסה. ולא שמיעא לי [ו] דלא דמי כלל להנזקין שנים. ואף לניזק אחד לא דמי דהתם דעדים מעידים שלא חבול מתחת ידי שניהם אלא שאין יודעים איזו מהן הזיק. ואפ"ה אם תפס הקטן בפני עדים ואפילו קודם שבאו לדין לא מהניא תפיסה כיון שהודה שאין לו תביעה על הקטן. כ"ש טענו חטין והודה לו בשעורין וחטין כפר לו דלא מהני ליה כלל מידי אי תפס שעורים [ז] [בפני] עדים. דלדמי חטין אינו יכול להופסו כיון שכפר לו בהן ולא מהניא תפיסה בפני עדים [ח] ונפטר בשבועה לר"ג ולרבנן אף בלא שבועה. [ט] ולשעורין לא מהניא תפיסה שהרי כבר הודה שאין חייב לו שעורין או מחל לו שעורין. הלכך לא מהניא תפיסה אלא בניזוקים שנים ויש לו תביעה על שניהם. הלכך אם תפס קודם שבא לב"ד אף בפני עדים משתלם כדקאמר מזיק אבל כדקאמר ניזק לא כיון שתפס בפני עדים: [דף לו ע"א] היו שניהם של אחד שניהם חייבין. בגמרא מוקי לה כר"ע דאמר שותפי נינהו. וטעמא דאיתנהו לתרוייהו דלא מלי מדחי ליה. אבל ליתנהו לתרוייהו כגון שמת או ברח אחד מהן א"ל אייתי ראיה דהאי הורא אזקך ואשלם לך. פי' אפילו לר"ע דאמר יוחלט השור ומשעת נגיחה קם ליה ברשותא דניזק וממה נפשך אית ליה חלק באחד מהן א"כ ליהוי כשני שוורים של שני שותפים שאם נאבד האחד נאבד לשניהם. קמ"ל דשאני הכא שלא נתברר באיזו מהן היה לו חלק מלי למימר אייתי ראיה דהך הוא דאזקך*. וראיתי בספר הרב הברצלוני ז"ל שפירש בשם גאון ואם אין

הגה"ה

*ואפי' יודע בודאי ששניהם הזיקו אין הנשאר משלם כל חצי הנזק נ"ע לקמן. מא"ז:

שניהם מצויים אלא אחד מהן הוא מצוי והאחר מת או שברח מלי לדחויי שא"ל טול מזה מה שראוי לך [י] כלומר רביע נזקך. או שתביא ראיה שזה המצוי הוא שהזיקך וטול כל מה שראוי לך. ולא משתברא כלל אלא כדפרישית שלא יטול כלום משור המצוי:

הדרן עלך המניח

פרק רביעי

א **שור** שנגח ארבעה וחמשה. הך מתני' מוקי' ליה בגמרא [דף לו ע"ב] רישא כרבי ישמעאל וכשתפסו ניזק. וסיפא כר"ע דאמר שותפי נינהו. ופרש"י דלר"ע נמי אי תפסו ניזק נעשה עליו שומר לנזקין והפסיד חלקו וניזקין אחרים לאהפסידו כיון שלא פשעו בשמירתן. והתוס' פירשו דלר"ע דשותפין נינהו ואם כחש או שבח הוא ברשות שניהם לא נעשה שומר אלא מחלקו דעל כל אחד מוטל לשמור חלקו. אבל לרבי ישמעאל שאין לו חלק מבורר בגוף השור ולשעבודא בעלמא הוא דתפיס ליה הוי כמו ראובן שחייב לשמעון מנה והפס שמעון משל ראובן חפץ ששוה מאתים כדי ליפרע ממנו. מילתא דפשיטא הוא שחייב בשמירת כל החפץ. וכן הדעת נוטה דלר"ע הוי כמו חפץ שהוא של שניהם שלפעמים זה שומרו ולפעמים זה שומרו ולעולם אחריותו על שניהם. והלכה כרבי עקיבא:

ב **ושל** דבריהם כסף מדינה *ודוקא במקום שהזכירו חכמים סלעים. דומיא דכסף האמור בתורה. כגון חמש סלעים של פדיון הבן ושלשים של עבד וחמשים של אונס ומפתה ומאה של מוציא שם רע. אבל במקום שלא הזכירו סלעים איירי במטבע (כסף) צורי כגון מנה דרבי יוסי הגלילי לקמן בפרק החובל (דף צ:) ומפרש לה מנה צורי. וכן כתובה אפילו למ"ד דרבנן הויא מאתים זוז של צורי. [א] כדמוכח בפ' בתרא דכתובות (דף קי:) דלא נחלקו רשב"ג וחכמים אלא אם נותן ממעות קפוטקיא או ממעות ארץ ישראל אבל לכ"ע [ב] נותן שוה מאתים זוז ממעות של צורי אף למ"ד דרבנן. וכן מוכח בפרק קמא דכתובות (דף יב.) דכתובת אלמנה חצי כתובת בתולה אע"ג דהויא דרבנן לכ"ע:

ג **גמ'** א"ל רב יוסף ככר זכו ביה עניים. ואף על גב דליכא עניים הכא אנן יד עניים אנן. *ובאמירתו לא מחייב משום [ג] בפיך זו לדקה. משום שאין אדם יכול להקדיש או ליתן לדקה [ד] דבר שלא בא לעולם. ונהי דאם היה אומר חוב זה כשיבוא לידי אתננו להקדש או לצדקה משתברא דמחייב לקיים מטעם נדר. מ"מ זה לא נדר כלום אלא אמר תנהו לצדקה וזה לא הועיל כיון שלא בא נעונש. ור"ת פירש שלא היה רוצה לחזור בו מן הצדקה אלא היה רוצה לנוותם ולשלם אחר כן וא"ל רב יוסף יד עניים אנן וזכינו בו במעמד שלשתן ואמרינן בפ"ק דערכין (דף ו.) האומר סלע זו לצדקה עד שלא בא לידי גבאי מותר לשנותה משבא ליד גבאי אסור לשנותה. ושני הפירושים סלקי אליבא דהלכתא:

ד [דף לז ע"א] **מתני'** [ה] שור שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו. פליגי רב זביד ורב פפא בגמרא. רב זביד אמר ואינו מועד תנן דסתמיה הוי מועד. ורב פפא אמר אינו מועד תנן דסתמיה לא הוי מועד. והלכה כרב פפא דסוגיא שמעתא מוכחא כוותיה א). [דף לז ע"ב] שור שנגח יום ט"ו בחדש זה וששה עשר בחדש זה וי"ז בחדש זה. פלוגתא דרב ושמואל דפליגי בכה"ג בקביעות וסתות. דאיתמר ראתה חמשה עשר בחדש זה וששה עשר בחדש זה וי"ז בחדש זה. רב אמר קבעה לה וסת לדילוג. ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג. אבל אם ראתה ג' פעמים בריש ירחא או חמשה עשר בירחא לכ"ע קבעה לה וסת כיון דירחא גרים. ואם ראתה היום וראתה לסוף עשרים וחזרה וראתה לסוף כ' וחזרה וראתה לסוף עשרים קבעה לה וסת בראיה שלישית שהוא מעשרים לעשרים ואין הראיה הראשונה ממנין וסתה לכ"ע. ובדילוג הוא דפליגי דשמואל סבר כיון דראיה ראשונה לא היתה בדילוג אינה מן המנין. ועיקר פלוגתייהו בוסתות והלכתא כרב באיסורין. ויש מן הגדולים שאומרים דכיון שלא נחלקו בנגיחות אלא שהספר מדקדק מחלוקת זה מתוך אותו מחלוקת שנחלקו בוסתות ובעיקר פלוגתייהו הלכתא כרב ה"נ הלכתא כרב וכן דעתי נוטה דמאיזה טעם עשו חכמי הגמרא כלל זה לפסוק הלכה כשמואל בדיני וכרב באיסורי בכל מקום לפי שידעו ששמואל היה רגיל תמיד לפסוק דינין ולכך היה מדקדק בהן ויורד לעומקן ומשכיל על כל דבר אמת. וכן רב היה רגיל לדקדק בהוראת היסור והיתר

הגה"ה

א) וכן פסק בה"ג וכן המיימוני אבל התוספות פי' דסוגיא אתי שפיר כרב זביד ולרב פפא נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל. שור של ישראל שנגח שור של הקדש ושל הקדש שנגח שור של ישראל פטור. הכא קמ"ל דרשות אינה משנה: ר' נתן אומר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל ונתן לאשר אשם לו פירש רבינו יהודה בר יצחק דוקא כשאין ללוה במה לפרוע. ולאפוקי מרי נראה דאיירי רבי נתן אפילו ביש לו. והפורע חובות של חבירו איבד מעותיו ואפי' אית ליה למלוה משכון ואפי' הוא דוחק תדיר את הלוה לפרוע לו אפ"ה איבד מעותיו והך דר' נתן שייכא בחוב של הלואה ושייכא נמי בניזק ושייכא נמי בשכירות. א] ודוקא היכא שלוה לוי מנה משמעון ואח"כ לוה שמעון מראובן אז מוציאין מלוי ונותנין לראובן אבל היכא שלוה שמעון מנה מראובן ואח"כ לוה לוי משמעון לא. ושייכא נמי דרבי נתן בגוזל ונגזל ושייכא נמי בנפקד ומסור דמפקינן מנפקד של המסור ויהבינן לנמסר. ורבינו שמחה חולק במסור. וכשקהל נותנין חרם על כל מי שיש בידו פקדון של פלוני הדר הוץ לעיר שיתנוהו בעבורו למס אם אין המפקיד חייב ליתן מס עם הקהל אין השבועה חלה על הנפקד ואם נתנו לקהל חייב לפרוע למפקיד ואפי' אנסוהו עד שנתנו להן ואם המפקיד חייב ליתן מס עם הקהל חייב הנפקד ליתנו להן מדרבי נתן: ראובן שהיה חייב לשמעון מנה ובא לוי וגזל את ראובן מפקינן מלוי ויהבינן לשמעון ואין שמעון יכול למחול ללוה שלו ולהפסיד למלוה שלו

הגהות הגר"א א] כהגה"ה ודוקא היכא שלוה כו'. נ"ב אבל בש"ס וש"פ חולקין על זה ועפ"ק דקדושין ט"ו א וי"ל דטעמו דהכא פליגי ת"ק ור"א שם ופסק כת"ק:

פלפולא

פשידא לניזק. תימה דבגמרא מפורש בהדיא דהא נמי מודה ר"י דשלם ישלם כתיב ואין בעלים נוטלין וכי קאמר ר"י דפלגי היכא דשבחא לא הוי יתר על הפחת דהשתא לא שקלי בעלים אלא שאין משלמין כפי מה שהשביח עד כנגד הפחת: [ס] **פחת** שפחתו מיתה כו'. ולא שיחלקו לעולם החי והמת דא"כ מלינו משלם יותר מחצי נזק כדאיתא בגמרא: [ע] **אמר** רבה בר נתן. ועיין בפרק כל הנשבעים גבי תניא טענו חטין וכו': [פ] **שהרי** הניזק מודה כו'. דכיש עדים שלא הזיקו אלא אחד מיירי כדלקמן בסמוך: [צ] **מ"מ** בהך דרבה בר נתן אפשר שפטור כו'. דהא לא שייך לומר דכדי להרוית עשה שהרי אין כאן הודאה על השעורים דלא הלוה לו מעולם ואי"כ היאך מלית אמרת דכדי לשרוית טען חטין אדרבה יטעון חטין וגם שעורים אלא מדלא טען מחלו לו: [ק] **והא** דקאמר לימא מסייע ליה. ולא משני דהתם פטור מטעם מחילה וכשלא הלוהו בפעם אחת ורבה בר נתן מיירי כשהלוהו בפעם אחת ופטור מטעם הודאה: [ר] **כדאיתא** בתוספתא. כרים פ"ק דב"מ ושם כתבה רבינו: [ש] **ה"ג** כמאה עדים. ול"ג דמי שאין זה לשון התוספתא וגם אינה שם ונשתבשה הגירסא מליצנא דהגמרא התם בפ"ק דב"מ: [ת] **וקאמר** משטה אני בך פטור. דלא הויא הודאה כלל על תביעה של שעורין שהרי לא תבע לו שעורים ומ"מ מועלת טענת השטאה ואע"ג דלא שייכא אלא ע"י תביעה כדאיתא התם בפ' זה בורר דמ"מ חטים תבעו ושייך לומר שהשטה אותו בהודאת שעורים: [א] **וא"ת** ואמאי לא שני כו'. דניחא טפי מלשנויי בברי ושמא ויש לו להרן התשובה מאי דניחא טפי ובתר הכי אדמקשה הכא לתרץ בברי ושמא. וא"ל דרבינו מקשה דלתרץ לעיל נמי בראוי כו'. או לתרץ הכא נמי כמו לעיל בברי ושמא דא"כ הוה קשה היינו הך. ועוד דא"כ לא מתרץ כלום: **ה"ג** לתני פטור דהכא: [ב] **כיון** שיש לו תביעה על שניהם מהניא ליה תפיסה. כדתניא הרי זה משתלם כו' ומוקמינן בדתפס. ומיירי שתפס בעדים דאי שלא בעדים פשיטא דמשתלם כדברי הניזק עצמו במיגו דלהד"ם. ומיירי נמי דהתפיסה היתה קודם שבא לב"ד דלאחר שבא לב"ד הא מחשבינן ליה כמודה על מה שאינו טוען ותו לא מהניא ליה תפיסה כלל: [ג] **שאין** לו תביעה אלא על אחד מהן לא מהניא ליה תפיסה. דכיון דלדברי עצמו אין לו שום שייכות ודררא דממונא בזה המזיק שהוא תופס אם הוא הקטן שהרי הודה שאין לו עליו כלום לא מלי לאשתלומי מיניה כי נמי תפיס ואי תפיס הגדול פשיטא דאינו יכול להשתלם מגופו כיון שהמזיק מכחישו ותפיסתו בעדים הויא כדפרישית משא"כ בשיש לו תביעה על שניהם אע"ג דכי משתלם אינו משתלם אלא כדברי המזיק ואהך הודה דלאו הכי הוה מ"מ עכ"פ יש לו

חריפתא

שייכות ודררא דממונא על שניהם אפילו לדברי המזיק שהרי גם הוא אומר ששניהם הזיקו הלכך כי תפיס אפילו בעדים מקרי המזיק מוציא שעליו הראיה: [ד] **הלכך** תפיסת קטן לא מהניא. כלומר גדול פשיטא דלא מהניא שהמזיק מכחישו ותפיסתו שבעדים אינה תפיסה: [ה] **ומ"מ** לא מלי למיתני במליעתא המע"ה. כלומר דלשני ליה דראוי לו כו' וכי קתני המוציא כו' לאשמועינן דאי תפיס כו': [ו] **דלא** דמי כלל להנזקין שנים. דהרי לית ליה דררא דממונא על השעורים עלמן דלקרי אידך מוציא: [ז] **בפני** עדים. דפשיטא דבהכי מיירי הרי"ף דאי בלא עדים ודאי תפיסתו תפיסה: [ח] **ונפטר** בשבועה. לר"ג דס"ל הכי במשנת חטים בפ' שבועת הדיינים ומייתי ליה התוס' בד"ה לימא כו': [ט] **ולשעורים** לא מהניא תפיסה. ואפילו הוא בלא עדים דאין לו מיגו על טענת שעורים עצמן שכבר הודה כו': [י] **כלומר** רביע נ"נ. דמדמין לשני שוורים של שני שותפים ונאבד האחד כו' והכא אית ליה שותפות בחד מהשנים וכשנאבד אחד נאבד לי' רביעית ורביעית קיים: הדרן עלך פרק שלישי

פרק רביעי [א] **כדמוכח** כו'. קשה לי דאין להוכיח מהתם כלל דדלמא לרבנן דסברי התם כתובה דרבנן אה"נ דסלע מדינה ולא לריכא למימרא משום דכל של דבריהם כך הוא ופלוגתא דממעות א"י וקפוטקיא איצטריכא להו דלענין הך דינא הקלו גבי כתובה וכדאמר התם לרבנן מקולי כתובה שנו כאן. אבל מה ששוה כתובה לשאר של דבריהם לא לריכא למימרא דממילא משמע. ולשון התוספות וכתובה נמי הוי מאתים זוז של צורי כו' דלא פליגי רשב"ג כו' לפי זה סברא ודינא בעלמא קאמרי דהתם נמי הכי הוא ולא שייך להוכיח מהתם גופה. ובפ' מציאת האשה דף סז כתבו ג"כ בזה הלשון וכתובה נמי אפילו למ"ד כתובה דרבנן הוי מאתים זוז צורי כו' דלא פליגי כו': [ב] **ה"ג** נותן לה שוה מאתים זוז ממעות של צורי אף למ"ד. וכן הלשון בתוספות: [ג] **בפיך** זו צדקה. בפ"ק דר"ה ד' ו.: [ד] **דבר** שלא בא לעולם. וזה נמי דלא בא לרשותו כלא בא לעולם דמי ואע"ג דרש"י מפר' לכן דהכא דמיירי בתפס י"ל דלא תפס אלא משכון ולא מעות וכן מוכח מדאמר ניתביה ש"מ דלא הוי זוזי בידיה דא"כ ה"ל למימר איתביה אלא דזוזי עצמם לא תפס הלכך פלגא זוזא דקאמר למיתב לאו ברשותיה הוה ולא היה יכול ליתנו דהכתי לאו דידיה הוא אותו פלגא דזוז כלל ולעניין מה שפרש"י בתפס טעמו דלא הוה מגבינן בבבל אילא למידחי שכן מלינו לרב פפא בריש החובל שהגבה בשת בבבל אלא דאינו הלכה ועו ס"מ לפרש דאזמניה לדינא לא"י כדכתב רבינו בספ"ק אסבוה דהגביה רב פפא חצי נזק אסלא: [ה] **שור** שהוא מועד כו' איכא

נך סמכו על הוראותיו לענייני איסור והיתר. וכיון שנחלקו בוסתות. ונגיחות ושסות טעם אחד להם [ו] על כן סמכינן אדרב בתרוייהו. וכן הם נחלקו בנגיחות ולא בוסתות הוה סמכינן אדשמואל בתרוייהו:
[דף לט ע"א] שור של חרש שוטה וקטן שנגח לבור של פקח פטור. דאין מעמידין אפוטרופוס להם לגבות מגופו. [ז] *כיון דחס רחמנא להם שאין משלם אלא חצי נזק והוא חצי נזק עצמו אין משלם אלא מגופו הלכך גבי יתמי מרחמין עליהם. וכן גבי שור שהלכו

הגה"ה
כדי שלא יגבה ממט.פ סק ר"ת כר' נתן ונלגד שידוע באמת שחייב לו עדיין. ורבינו אבי"ה נסתפק אם יאמר זה כבר פרעתי לנוגה קודס שתבעתני אם יכול להשביעו על כך ורבינו מבולס בר נתן השיב שאם החזיר הממון לבעליו אחר שזה קבל עליו קודס שפסקו לו ב"ד הדין כר' נתן שחייב לשלם גם לזה וגם ר"ת פוסק כר' נתן א]ולא גבי ראובן מחייב של שמעון מכה שמעון אלא היכא שהיה יכול לגבות מכה עצמו. אין הבעל יורש נזקי אשתו. אין הבעל יורש מלוה אשתו ואפילו מלוה בשטר ואע"פ שאם היתה באה לידה בחייה היה לו דין נכסי מלוג: ראובן שהרג את שמעון אע"פ שחייב מיתה משלם דמיו ליורשים בבא לצאת ידי שמים אי נמי אי תפסי יורשים מיניה לא מפקי' מינייהו. מא"ז:

בעליו למדינת הים כיון שאין להן בעלים נמורים אלא על ידי תקנת חכמים של העמדת אפוטרופוס הקילו בהו רבנן. [ח] ואם הוחזקו נגחנין ב"ד מעמידין להן אפוטרופוס ומשוינן להו מועד דכי הדר נגח משלם מן העלייה. ואף על גב דאין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ דבית אוכלת בהן בין במלוה הבאה מחמת אביהן [ט] בין במלוה הבאה מחמת עצמן לפי שאין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין ובפני יתומין כשלא בפניהם דמי כדמוכח גבי בר חמוה דר' ירמיה לקמן בהגוזל בתרא (דף קיב.) [י] ובבא מחמת אביהן אפילו בשטר שאז מקבלין כדאיתא בהגוזל בתרא שמקיימין את השטר שלא בפני בעל דין או אפילו בשטר מקויים אין נזקקין משום שובר או משום נררי. הכא נזקקין משום דנזקין שאני ולטובת העולם שלא ירבה להזיק נזקקין לנכסיהן אפילו כשהן קטנים לרבי יוחנן. ולרבי יוסי בר' חנינא נפרעין מעליית אפוטרופין וחוזרין ונפרעין מן היתומין לכי גדלי. ופסק הרב הברצלוני ז"ל כרבי יוחנן. והר"מ הלוי ז"ל פסק כרבי יוסי ברבי חנינא דקרי ליה דיינא ונחית לעומקא דדינא כדאמרינן בפרק הבית והעלייה (דף קיז:) נקוט דרבי נתן בידך דנחית לעומקא דדינא. [כ] ומדרבא מהדר לתרוצי מילתיה דרבי יוסי בר' חנינא אלמא דסבירא ליה כוותיה. ונ"ל [ל] דהלכה כרבי יוחנן שהיה רבו של רבי יוסי ברבי חנינא. כדמוכח לקמן בהגוזל בתרא (דף קיב:) תהי בה רבי יוחנן וכי מקבלין עדות שלא בפני בעל דין קבלה מיניה רבי יוסי בר חנינא וכו'. ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. ורבא דמתרץ למילתיה לאו משום דסבירא ליה כוותיה אלא דרבא פשיטא ליה דאין נזקקין לנכסי יתומין. והיה קשה לו. ובשביל קושיא זו הפך דברי רבי יוחנן ולא חשש על דרבי יוסי בר' חנינא דדיינא הוא דמסתמא לא נחלק על דבר זה שהוא פשוט לכל:

ח *רבינו חיים כהן ז"ל היה מדקדק מכאן דהאפוטרופוס שפשע בנכסי יתומין פטור מלשלם. דהכא מיירי ע"כ שפשע בשמירת השור ואפילו שמירה פחותה לא שמרו דקיימא לן כרבי יהודה ומועד סגי ליה בשמירה פחותה [מ] ואפי' הכי פטור מלשלם. ומה שאפוטרופוס נשבע ליתומין כדאמרינן פרק הניזקין (דף נב:) *הייט שלא עיכב משלהם כלום. אבל אין צריך לישבע שלא פשע דאפילו אם פשע פטור. והרב רבי שמואל מווירדו"ן דקדק מבבא דהמפקיד (דף מב:) דחייב בפשיעה גבי ההוא תורא דלא הוה ליה ככי ושיני למיכל וקאמר וגימא ליה לאפוטרופוס זיל

הגה"ה
*בה"ג פוסק כהבא בחול דאמר מינהו אבי יתומים לא ישבע מינהו ב"ד ישבע הע"ג דר' אליעזר בן יעקב אומר זה וזה ישבע וקיי"ל דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי הפ"ה לית הלכה כוותיה דאין למידין הלכה מפי גמרא והו מדלא קתני לדברי רבי אליעזר בן יעקב במתני' עכ"ל. מהרי"ם:

שלים אמר אנא לבקרא מסרתיה משמע דאם פשע משלם. הלכך נראה דחייב בפשיעה כדמוכח ההיא דהמפקיד ולא מימנע להיות האפוטרופוס אי מחייבין ליה בפשיעה כין מינהו אבי יתומים בין מינהו ב"ד [נ] כדמפרש טעמא בהניזקין. אבל הכא שאין אפוטרופוס לטובת יתומין דיותר היה טוב להם שלא היה להם האפוטרופוס אלא לטובת העולם העמידוהו אי מחייבת ליה בפשיעה מימנעי ולא עבדי: [דף מד ע"ב] [ס] תניא כוותיה דשמואל ותיובתא דרב. [ע] ואית ספרים דגרסי ותיובתא דרבה ולא גרסי לעיל ורב אמר פטור מזה ומזה. והלכה כשמואל כיון דתניא כוותיה [א] (ועוד דרבי יוחנן סבר כוותיה (לעיל דף מג:) וגם רבי יהודה דמחייב בנזקין שלא בכוונה [פ] הלכה כמותו כנגד רבי שמעון. כדפסק פרק מי שהוציאוהו ויליף מכופר שלא בכוונה):

ז [דף מה ע"ב] קשרו בעליו במוסירה [ונעל בפניו כראוי] ויצא והזיק אחד תם ואחד מועד חייב דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר תם חייב ומועד פטור. רבי אלעזר אומר אין לו שמירה אלא סכין. והלכה כרבי יהודה. ואף על גב דיש ספרים דגרסי רבי יהודה סבר לאו בחזקת שימור קיימי אפ"ה סבר רבי יהודה פלגי נזקא קנסא. דנהי דבעיני הבעלים אינו בחזקת שימור קיימי ושומרים אותו מכל מקום אין דרכו להזיק [צ] וכל שכן כשהבעלים מוסיפין לו שמירה. ודוקא לר' מועד סגי בשמירה פחותה אבל לר' תמות בעי שמירה מעולה כרב אדא בר אהבה. ואע"ג דרב פליג עליה הלכתא כרב אדא בר אהבה דאמוראי סברי כוותיה בשמעתא דמעמידין אפוטרופוס להם לגבות מגופו: הדרן עלך שור שנגח ד' וה'

פרק חמישי

א [דף מו ע"א] שור שנגח את הפרה. אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס שאמר ממון המוטל בספק חולקים. אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המע"ה. אפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא. [א] ופסק רב אלפס ז"ל דהלכה כרבנן *וכן פסקו התוס': המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר הרי זה מקח טעות. ושמואל אמר המע"ה. ואע"ג דרובא לרדיא זבני אין הולכין בממון אחר הרוב. ומוקי פלוגתא באדם שקונה לשחיטה ולחרישה אבל אי זבין לחד מינייהו [ב] אזלינן בתר אומדנא ומסהמא לפי מנהגו קנאו. אבל כיון דזבין להכי ולהכי ליכא למיקם עליה דמילתא לפי מנהג הקונה וסבר רב דאזלינן בתר רובא ואע"ג דזה האיש קונה לזה כמו לזה מכל מקום כיון דרובא דעלמא מסייע לרדיא מכריע דעת הקונה לצד הזה. ומוקי לה בדאייקר בשרא וקם בדמי רדיא וליכא הוכחה בדמים. דאפילו לרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה גבי מכר את הגמל (ב"ב דף עז:) ואמרו אין הדמים ראיה הוו מודו הכא דהדמים מודיעים [ג] כמו שנתן טעם ר"ת ורשב"ם ז"ל. [דף מו ע"ב] וקאמר גמרא ואי דליכא לאישתלומי מיניה נימא ליה שקול תורא בזוזך. ואית ספרים דגרסי ואי דליתנהו להנהו זוזי. ומשמע לפי גירסא זו דאי ליתנהו להני זוזי אפילו אית ליה זוזי אחריני מצי למימר ליה שקול תורך בזוזך. [ד] ונראה לרב אלפס ז"ל גיר' ראשונה עיקר וכן נר' לר"ת. דכיון שנתן מעות כדי שיתקיים מקח זה ונתבטל המקח הוו הנך מעות כהלואה וגבי הלואה אמרי' בפ' הכותב (דף פו.) דאי אית ליה זוזי בעי למיתב ליה זוזי. ולעיל בפרק קמא (סי' ה) כתבתי שלשה חלוקים שחלק ר"ת ז"ל בדין פירעון. והלכתא כשמואל בדיני דאין הולכין בממון אחר הרוב: *שאין נזקקין אלא לתובע תחלה. פירש רש"י כגון ראובן שתובע משמעון מנה שהלוהו ושמעון משיבו הפסת משלי תחזור לי מה שהפסת. או משכון היה לי בידך ונפחת מדמיו. בתחלה נזקקין לטענת ראובן ומוציאין לו מנה משמעון ואחר כך נזקקין לטענת שמעון לדון על התפיסה ועל המשכון. *ונ"ל דמיירי שיש לראובן [ה] שטר על המנה. דאם אין לו שטר נאמן שמעון בטענותיו במיגו דפרעתי. דהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים. ואכתי תימה היכי מיירי אם אמר שמעון שיביא עדים בתוך שלשים יום למה יגבו לראובן המנה והלא אם היה שואל שלשים יום לפרעון הובו [ו] היו נותנין לו שזה זמן ב"ד לפרעון. ואם שמעון אומר שיביא עדים לאחר שלשים יום בלא קרא נמי אין שומעין לו ואפילו אי זיילי נכסיה הטו אם היה אומר שמעון אחר שנה או שנתיים מי שמעינן ליה כלל. ואיכא לפרש בדוחק כגון ששמעון אומר פלוני ופלוני היו ובשעת מעשה ויודעין שכדברי כך הוא והם יודעין [ז] שאומר אמת בזה. ואי לאו קרא הייט אומרים שראוי להמתין להם ואפילו סופן לבא לזמן מרובה. וריב"א פי' בפ' אחד דיני ממונות (דף לה.) דנזקקין לתובע תחלה איירי לשמוע דבריו ולקבל עדותו תחלה. ונפקא מינה אפילו אם ימותו עדים של נתבע או ילכו למדינת הים בעוד שמקבלים עדיה של תובע. וליסנא דשמעתא דקזייל נכסיה [ח] לא שייך לפרושי על קבלת עדות. וי"מ כגון שתובע שחבל בו ושמעון משיב שיש לו תביעות אחרות עליו מגבין לראובן דמי חבלתו. ואפילו שמעון אומר שיביא עדים היום או למחר אין ממתינין לו כלל. דקי"ל בפרק החובל (דף לא.) [ט] דאין נותנין זמן לחבלות. ול"נ דנפקא מינה אף אם שמעון אומר שיביא עדים בתוך שלשים יום נזקקין לתובע לפסוק דינו לאלתר ואם יביא עדים תוך שלשים יום יסתור הדין. ולענין פרעון שיהא לו מזמן הפסק. והראב"ד פירש נזקקין לתובע תחלה כגון ראובן שתבע שמעון לדין ולא מלא ראובן ראיה לדבריו והדין נוטה לזכות את שמעון ואמר ראובן שאינו רוצה שיפסקו הדין כי שמא היום או למחר [י] ימצא עדים או שמא יודה לו שמעון ושמעון תבע שיפסקו דינו. נזקקין לראובן שתבע תחלה ושומעין לו שלא לפסוק הדין. ואי זיילי נכסיה מחמת שהוציא ראובן קול עליו שחייב לו נזקקין לשמעון לפסוק הדין לפוטרו לבטל הקול מעליו. וכל הני פירושי סלקי אליבא דהלכה דסברות גדולות הם:

הגה"ה
*כאן משמע דאין הלכה כסומכוס ובחזקת שניהם גבי ההיא ארבא דמייתי מתליף פרה בחמור ובשמא ושמא חולקין לסומכוס אם לא אחד מהן תפוס לגמרי אבל בברי וברי לא יחלוקו אא"כ דקיימא באגם. פר"י מהרי"ת: ולא ישהה אדם שור המועד כדרבי נתן. מא"ז: והיכא שיש עסק שבועה ביניהם אמר מתוך שאין יכול לישבע משלם והיינו דוקא בדבר שיש לו לידע כגון המשיס ידענא והמשיס לא ידענא אבל יורשים שאין להם לידע במילי דאבוהון או כעין האי שור שנגח שאין לו לידע מתי נגח אפי' במודה מקצת נשבע שאין יודע ופטור. פר"י וכן פסק בא"ז: מנה לי בידך והלה אומר איני יודע אע"פ שברי דידיה טוב הוא שלא היה אומר ברי בדבר שחבירו יכול לידע שהוא משקר ושמא גרוע הוא שהיה לו לידע שהוא חייב קי"ל כרב נחמן דנשבע שבועה שאין יודע ופטור בדליכא עסק שבועה ביניהם. מהרי"ת:

הגה"ה
*פרה מעוברת שהזיקה בכן וכגל ופרס דחד וולד דחד זה משלם לפי שעובר וזה משלם לפי שווי הפרה ואם ספק אם ילדה קודם שהזיקה או לאחר שהזיקה לא משלם בעל הפרה אלא כאילו ודאי היה עובר עמה ובעל שעובר אינו משלם אלא חצי נזקי חלקו ודוקא אם קדם ניזק ותבע לבעל ולד תחלה דגלי דעתיה דשותפין אית ליה איכא דאמרי אפי' לא קדם ותבע דהיינו משום הזקת פרה שהיתה מעוברת ואיכא למימר הבהא הוא דילדה ומסייע לחזקת ממון בזה מודה סומכוס דהוי עליו הראיה. פר"י מהרי"ת:

ב [דף מז ע"א] אמר רבא פרה שהזיקה גובה מולדה. מאי טעמא גופה היא. *ומיהו טריפה שילדה הולד מותר א(הוא) דהא רבא גופיה קאמר פרק

הגהות הב"ח א הולד מותר דהא כצ"ל ותיבת הוא נמחק.
הגהות הגר"א א] כהגה"ה ולא גבי ראובן כו'. נ"ב גם בזה חולקין ועטוש"ע סי' פו סעיף ח:
הגהות הגרי"פ [א] מע"מ מ"ז [ובפי מה שראיתי במע"מ אינו מותק רק שנך תיבות מן שלכה כמוהו עד תיבת ויליף]:

פלפולא חריפתא

איכא למידק הא אין מועד בבבל ולמאי כתבה: [ו] ע"כ סמכינן אדרב בתרוייהו. תימה דבס"פ האשה במס' נדה מסיק בוסתות גופיה כשמואל וכמ"ש נ"כ בטור בשמו בי"ד סימן קפ"ט: [ז] כיון דחס רחמנא אתם כו'. ככי מסקי התוספות דאע"ג דקי"ל כמ"ד פלגא נזקא קנסא וה"מ למימר דטעמא משום דיתמי לאו בני קנסא נינהו מ"מ אהכי לא ניחא במועד למאי דקי"ל לקמן בס"פ דלד תמות במקומה עומדת ואיט גובה חצי נזק של לד תמות וכתם לאו קנסא אלא דינא הלכך מסקי דטעמא משום דהם וכו'. וקשיא השתא דלאו דידיה שקיל תם קרית ליה ועיין בגמרא פ"ק דף טו דלמ"ד ממונא קאמר סברא דהם כו' וצריך לדחוק ולפרש דהכא ה"ק דכיון שלא מצינו שום קנס בתורה במחצית הנזק אלא קולב קנבה כמו שלשים של עבד והבא דהוקמיה בפלגא ש"מ משום דהם הוא: [ח] ואם הוחזקו נגחנים כו'. איכא למידק למאי נ"מ כתב אך כיון שאין מועד בבבל וי"ל דנ"מ שגם אנו מחוייבים למגדר מלתא אפי' ביתומים מפני תקון העולם ועיין בפרק הדיינים גבי אין נשבעין לטענת חש"ו: [ט] בין במלוה הבאה מחמת עצמן. לשון התוס' נקט אבל בפרק אלמנה ניזונית מחלק דדוקא כבלוו לצורך עצמן בלא אפוטרופוס ע"ש: [י] ובבא מחמת אביהן אפי' בשטר. דאי מחמת עצמן לא משכחת שטר דחזקה אין העדים חותמין אלא א"כ יודעים שהוא גדול כדאיתא בפרק זה בורר ובפ' מי שמת: [כ] ובדרבא מהדר כו'. כלומר ועוד מדרבא מהדר וכו' וכה"ג בפ"ק דב"ב ובפ' הזקת שדה כמבוימת במגריה ובפ' ארבע מיתות ובפרק הכותב: [ל] דהלכה כר' יוחנן שהיה רבו של ר"י בר חנינא. ותימה דבפ' הכותב כתב דהלכה כר"י ב"ח לגבי ר' יוחנן דאיהו קשיא טפי מדר"י. ומההיא דהגוזל יש לדחות דאע"ג דקשיא מיניה קבלה מיניה ועיין בפרק אלו טרפות סימן ס': [מ] ואפילו הכי פטור מלשלם. דהא לר"י בר חנינא שמשלם עכשיו מ"מ חוזר ונפרע מהיתומים ואע"ג דנפשיעתו הזיק: [נ] כדמפרש טעמא בהניזקין. דלא ממנעי אע"ג דמשביעין אותן: [ס] תניא כוותיה דשמואל. ופלוגתייהו בכופר שלא בכוונה: [ע] ואית ספרים דגרסי כו'. כלומר ואפ"ה שלכה כשמואל. וכ"ש לגירסת הספר דגרס רב דהלכה כשמואל בדיני לגבי דרב: [פ] הלכה כמותו כנגד ר' שמעון כדפסק בפ' מי שהוציאוהו. כל זה נ"ל שאינו מדברי רבינו כלל ובאיזה תלמיד טועה הגיה כך בגליון ואח"כ הועתק בתוך הספר בטעות דהא אף ר"ש לא מצאנוהו חולק עם ר"י בכופר ול"פ אלא בנזקין ומפרש בגמרא דר"ש יליף ליה מקטלא והדרבה משמע מינה דבכופר מודה דחייב דאי ס"ל דפטור ליליף נמי מכופר ולטעמי' דבכופר נמי פטור והע"ג דר"ש לאו בהדיא קאמר דמקטלא יליף אלא דתלמודא מפרש כך לטעמיה ואפשר דהא"נ דר"ש פליג אף בכופר ובנזקין מכופר יליף אלא דתלמודא מפרש כך לרווחא דמלתא דהפי' כי מודה לר"י בכופר הכי פליג בנזקין משום דמדמה ליה לקטלא וא"כ בפיר צריך לכך לומר דהלכה כר"י לגבי ר"ש הא מלתא לאו סברה הוא כלל דמכיון דהזינן לגמרא דמפרש לר"ש דטעמיה דפטור בנזקים משום דמקטלא יליף שבי לן נפסיק דכופר דחייב הע"ג אי לאו הלכה כר"י לגבי ר"ש הרי סוגית הגמרא לר"ש דכופר חייב. גם אין ליישב הלשון שרוצה לפסוק בפלוגתא דנזקין דהלכה כר"י דא"כ למאי נ"מ מסיים ויליף מכופר כו' דמידי טעמא דר"י אתא לאשמועינן ועוד דהתלמוד ערוך הוא ואין דרכו להעתיק טעמים ללא צורך אלא עיקרא דמלתא שנ"ל דל"ג כלל וגרסי' יליף בלא ו': [צ] וכ"ש כשהבעלים מוסיפין לו שמירה. פי' שמירה פחותה דאי במעולה פטור ואין עליו קנס ואע"ג דשמירה פחותה אמרינן קרי ליה מוסיפין היינו כלפי שאמת דבחזקת שימור קיימי וא"ל שמירה ומש"ה לא הוה אלא קנסא כדאמר בפ"ק דף טו: הדרן עלך פרק רביעי

פרק חמישי [א] ופסק רב אלפס הלכה כרבנן. עיין בפ' המפקיד גבי בעיות אי קני כפילא וכן בפ' החולץ ביבמות גבי ספק ויבם כו' ועוד בפ' המוכר את הבית כי שם האריך רבינו: [ב] אזלינן בתר אומדנא כו'. משמע דאע"ג דאין המוכר מכירו מ"מ אנן סהדי דלא קנאו אלא לפי מנהגו והוי טעות במקח אבל בריש המוכר פירות כתב רבינו והמוכר מכירו וכ"כ בטור סימן רל"ב וכתב הב"י דנראה שסובר דאם אין המוכר מכירו לא הוי מקח טעות ע"כ ולא כתב טעמא גם לא הראה מקום שכ"כ רבינו וגם כרשב"ס ויראה לי לתת טעם דאם אין המוכר מכירו הלכך על הלוקח לאודועי ליה ומדלא מודע ליה היה כזבין להא ולהא דאע"ג דאין מנהגו כך מ"מ עכשיו נתבטל מנהגו ואמרינן דלא הלך עכשיו אחר מנהגו אלא דעתו לקנות לכך ולכך מדלא הודיעו למוכר וטעם נכון ומספיק הוא: [ג] ה"ג כמו שנתן טעם ר"ת ורשב"ם ז"ל. וטעמו של ר"ת העתיקו רבינו בעצמו בפ' המוכר את הפירות ושם דף לג ע"ב כתבו התוספות טעם אחר עוד פירשו התוספות בכאן בשם ריב"ס ותמצאהו בהג"ה ס' זה בריש המניח עם פי' רבינו תם: [ד] ונראה לרב אלפס. בפ' המוכר פירות: [ה] שטר אמנה. פי' על מנה וי"ס דגרסי' על המנה: [ו] היו נותנין לו. וה"נ אע"ג דאית ליה לפרוע מ"מ יהבינן ליה זמן ב"ד להבאת עדים דמ"ש כטוען אין לו לפרוע או שטוען שאינו חייב לפרוע לפי שיש לו עדים שיהא פטור: [ז] שאומר אמת כזה. פי' שפלוני ופלוני היו בשעת מעשה: [ח] לא שייך לפרושי על קבלת עדות. שעדיין אינו דחוק למעות כיון שלא נגמר הדין ומיהו כדפירש הראב"ד לקמן מצינן נמי לפרושי הכא דמחמת הקול שיוצא מהתובע שהנתבע חייב לו קא זיילי נכסיו ובתוספות דסנהדרין דף לה ע"א כתבו וז"ל ותימה דלא גרע מהיכא דזיילי נכסיה ע"כ ואפשר לפרש דברי רבינו נ"כ דה"ק וליכנא דשמעתא דקא זיילי נכסיה לא שייך לפרושי על קבלת עדות דא"כ מקשה לך דהיכי קאמרת כלל דנזקקים לתובע לקבל עדותו ואע"ג דאינך ימותו דהא לא גרע ודאי מכי קא זיילי נכסי ומדקאמר בשמעתין דאי זיילי נכסי נזקקים לנתבע תחלה שמעינן דהא דנזקקים לתובע תחלה לאו בקבלת עדות מיירי כלל: [ט] דאין נותנין זמן לחבלות. פי' לפרעון וקמ"ל הכא דכן נמי להביא עדים. [י] ימצא עדים או שמא יודה. וא"ת מה טעם הוא זה הרי אף אם יפסוק הדין ושמעון יזכה בדינו כשיודה שמעון אח"כ פשיטא דחייב וכן נמי אם ימצא עדים ודאי דסותר הדין וי"ל דלאו בודאי הוא שיביא עדים וכן נמי קאמר שמא ימצא עדים וכ"ש שהודאה שאינה בודאי וכדקאמר שמא יודה. ולכך טוב לו שלא יפסקו הדין

לפי

בהמה המקשה (דף עה.) הבודק את הטריפה ומצא בה בן ט' חי מותר ארבעה סימנים אכשר ביה רחמנא. דלכל מילי שבר ירך אינו הוא לגבי מטריפה דכיון שיש לו חיות בפני עצמו לית לן למימר דנטרף אגב אמו. הרנגולת שהזיקה אין גובה מביצתה מ"ט [כ] פירשא בעלמא הוא. ומיהו ביצת טריפה הכורה דפרק אלו טריפות (דף נח.) פליגי בה רבי אליעזר ורבי יהושע בולד טריפה וקאמר התם דמודה בביצת טריפה שהיא אסורה מ"ט כיון דאגידא בה בגופה דמיא. והא דאין גובה מביצתה משום דלא חשבינן ביצה כגופה דתרנגולת אלא אותם שנמצאו אדוקות במעי התרנגולת ומעורות בגידין. הלכך אין גובה מביצתה דמי יימר שהיו מעורות בגידין בשעה שהזיקה תרנגולת. ולענין טריפות מספקא לן ואזלינן לחומרא ואפי' אותה שנולדה לאחר אחר שנטרפה וקי"ל דכל ביעתא דמיתיליד האידנא מאתמול גמרה [א] בפ"ק דיו"ט (דף ב:) הפ"ה אסור מדרבנן. מידי דהוה אביצת נבילה שכמוה נמכרה בשוק [ל] דפליגי בה ב"ש וב"ה במסכת עדיות (פ"ה מ"א): אמר רבא אין שמין פרה בפני עצמה. וולד בפני עצמה. משום דא"ל פרה מעוברת הזיקית לך פרה מעוברת שיימינן לך. ואי פרה דחד וולד דחד סטומה לבעל הפרה [מ] שבח ולדות חולקין:

נ מתני' הקדר שהכניס קדרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ושברתם בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוזקה בהן בעל קדירות חייב. ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב [וכו']. [דף מז ע"ב] רבי אומר בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור: גמ' ב[ובריישא] פליגי בה רבי זירא ורבא. רבי זירא מוקים לה כרבי משום דיוקא דמתניתין דמשמע טעמא דשלא ברשות הא ברשות פטור בעל קדרות בנזקי בעל החצר. והיינו כרבי דאמר כל בהמה לא קביל עליה נטירותא. דסבר רבי כשהכניס ברשות אין שום אחד מהם חייב בנזקו של חבירו. אבל לרבנן כי היכי דברשות קביל עליו בעל החצר נטירותא דקדרות הכי נמי מקבל עליו בעל קדירות נטירותא דבהמתו דבעל החצר. ג ורבא מוקי לה מציעתא כרבנן ומפליג בין בעל החצר ובעל קדירות. דבעל חצר שנתן רשות לבעל קדרות והכניס קדירותיו מסתמא קבל עליו נטירותא לפי שהוא מצוי בחצר ויכול לשומרו. אבל בעל קדרות שהכניס קדרותיו ברשות מסתמא לא קבל עליו שמירת בהמה דבעל החצר לפי שאין מצוי אצל קדרותיו ולא יוכל לשמור שלא תוזק בהן בהמה של בעל החצר. [נ] אבל לרבי אפילו ברשות נמי אם הוזקה בעל הקדירות חייב. דעול נטר משמע בין שלא תוזק בין שלא תזיק. [ס] ופסק רב הלכה כחכמים ושמואל פסק כרבי והלכתא כשמואל בדיני. *והתוספות כתבו וצ"ע משום דרבא דהוא בתראה סבר כחכמים. דקאמר הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות וחפר בה בורות שיחין ומערות בעל השור חייב בנזקי חצר. והיינו כרבנן [ע] דאי כרבי אפילו ברשות נמי. ובכולה סוגיא לעיל מסיק רבא כרבנן ואפילו נשברו ברוח ואפילו חנק את עצמו. וכן סתמא דגמרא בהך ברייתא דכנוס שורך ושומרו הזיק חייב הוזק פטור דפריך מדיוקא דרישא אדיוקא דסיפא היינו כרבא. דלרבי זירא לא קשה כלל רישא לסיפא [פ] וכולה רבי היא [דסתמא שניהן חייבין דהא דרב פפא מוקי לה כרבי ומשום דכר' טרפון ס"ל קרן בחצר הניזק כו' היינו דבעי למוקים לה אליבא דרבא אבל לר' זירא מעיקרא לא קשה וכולה ר' היא] דבסתמא שניהן פטורין בין ברישא בין בסיפא דאין אחד מהן מקבל עליו שמירת חבירו: אמר רב ל"ש הא דאמרינן אם הכניס פירות שלא ברשות והוזקה בהן בהמה של בעל החצר דחייב אלא שהוחלקה בהן. אבל אכלה יותר מדאי פטור. מ"ט היה לה שלא תאכל. וכיון שבמתכוין הביאה עליה דבר המזיקה אין לחייב בעל הפירות בכך. דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה לשומרה מזה. דמילתא דלא שכיחא היא שתאכל בהמה יותר מדאי ותזיק לה. ועל בעל החצר מוטל שמירה זו [צ] כי הוא מצוי בחצר ואם ירא שבהמתו אוכלת יותר מדאי יש לו למונעה:

הגה"ה
*דוקא בחצר אינו חייב עד שיקבל עליו שמירה אבל אם הכניס עניינו לבית בעל הבית ברשות סתמא דמילתא קביל עליה בעל הבית נטירותא ואפי' ר' מודה ואם אמר לו בעל הבית הא ביתא קמך אפי' שומר חנם לא הוי ואפי' פשע בשמירה פטור דהאי לישנא גרע מרשות סתמא. מא"ז:

ד וההיא עובדא (דף מח.) דההיא איתתא דעיילא להאי ביתא למיפא אתא ברחא דמריה דביתא ואכיל לישא חביל ומית וחייבה רבא לשלומי. לא פליגא אדרב. דלמיפא שאני דבעיא לניעותא דלפי שהאשה מגלה זרועותיה בשעת לישה וקטוף מסתלק בעל הבית ועלה דידה רמיא נטירותא אף שלא תאכל יותר מדאי ויזיק לה. איבעיא להו היכא דקביל עליה נטירותא. פירש רש"י לרבנן דאמר כנוס שורך סתמא ולרבי דאמר כנוס שורך ואני אשמרנו. וקי"ל כיון דא"ל כנוס שורך ואשמרנו הוה ליה שומר חנם ואמרי' לעיל (דף מה:) (אמר רב) אמר רבי אלעזר מסר שורו לשומר חנם [ק] או לשומר שכר הזיק חייב הוזק פטור ופריך גמרא היכי דמי אי דקביל עליה שמירת נזקיו אפילו הוזק נמי לחייב. [ר] האי דקאמר אי דקביל עליה שמירת נזקיו לאו דוקא אלא אפילו בסתם נמי מקבל עליה שמירת נזקין. דהא תני לעיל (שם.) ארבעה שומרין נכנסו תחת הבעלים וקתני בסיפא וחייבין להחזיר דמי שור לבעלים ובסתם שומרין איירי [ש] דאי כשפירש שקבל עליו שמירה בין יזיק בין יוזק מאי קמ"ל. והאי דקאמר אי דקביל עליה שמירת נזקיו משום דבעי למימר אי דלא קביל עליה שמירת נזקיו. הלכך נראה דדוקא לרבנן מיבעי ליה דא"ל כנוס שורך שהם אי הוה שומר חנם לגמרי או לא ועלתה בתיקו. הלכך אם *נכנס שור מעלמא והזיק לא מפקינן מבעל החצר. אי נמי טבל לקיים פרש"י [ת] כי היכי דתיהוי בעיא זו אליבא דהלכתא לפסק דרב אלפס ז"ל ונחלק בין נמסר לו שורו לשומרו בסתם דמסתמא כל נטירותא קבל עליה. אבל אם אמר לו כנוס שורך לחצר ואשמרנו אין לשון זה משמע כל מיני שמירות אלא שיהיה שומר בחצר מבהמות שבחצר שלא יזיקוהו: [דף מח ע"א] אמר רבא הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות וחפר בה בורות שיחין ומערות. בעל השור חייב בנזקי חצר ובעל החצר מיחייב בנזקי הבור. ואע"ג דאמר מר כי יכרה איש בור ולא שור בור. כיון דהוה לי' לאמלוייה ולא מלייה כמאן דכרייה איהו דמי. *תימה למאי דפרישית לעיל לרבא אליבא דרבי דאפילו ברשות נמי חייב א"כ הך מימרא דרבא אליבא דרבנן [א] ולמה הביאה רב אלפס כיון שפסק הלכה כרבי. ושמא רב אלפס ס"ל דרבא אית ליה נמי דרבי זירא דלרבי דוקא שלא ברשות חייב אבל ברשות פטור דאין אחד מהן מקבל עליו שמירת נזק חבירו. אלא שרבא רצה להעמיד רישא וסיפא כרבנן. אמנם קי"ל דסוגיא דגמרא דפריך רישא לסיפא בברייתא דכנוס שורך ושומרו [לוקמא] כר' אליבא דר"ע:

הגה"ה
*אבל אם יצא חוץ ונגחו שור מעלמא לא איכפת ליה דודאי קביל עליה נטירותא אפילו מעלמא דהוי כמו נשברו ברוח דקביל עליה ולא מספקא ליה אלא אי אתי שור מעלמא ונכנס בחצר דהא לא מסיק אדעתיה. מהרי"ח:

הגה"ה
*מספקא ליה לר"י אם אדם כי יפתח הפר חפר ברשות חבירו מי חייב בנזקי הבור אם כשותף או בעל החצר. מהרי"ח:

ח [דף מח ע"ב] מתני' שור שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ד ויצאו ילדיה פטור. אדם שהיה מתכוין לחבירו כו'. רשב"ג אומר [דף מט ע"א] א"כ משהאשה יולדת היא משבחת. אלא שמין את הולדות כמה הן יפין ונותנין לבעל. ומפרש בגמרא דבמעוברת פליגי. ורב אלפס ז"ל הביא המשנה כצורתה ולא פי' במאי פליגי [ב] משום דסבר דהלכה כרבנן [ג] דלית ליה כללא דרבי יוחנן דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו: גמ' שור שהיה מתכוין לחבירו. טעמא דנתכוין לחבירו הא נתכוין לאשה גופה חייב לימא תיהוי תיובתיה דר' אדא בר אהבה דאמר שוורים כי נתכוונו לאשה פטורין מדמי ולדות. ומשני ה"ה דאע"ג דנתכוונו לאשה פטור אלא אגב דנקט גבי אדם שהיה מתכוין לחבירו [דהכי כתיב קרא] נקטיה נמי גבי שור. והלכתא כרב אדא בר אהבה דברייתא דרבי חנא מדרומא כוותיה. ועוד דרב פפא ס"ל כוותיה דקאמר שור שנגח את השפחה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות. מ"ט ה (דשפחה) [חמרתא] מעוברת [בעלמא] הזיקתא [ד] מילתא דכתיב שבו לכם פה עם החמור [ה] ואין הבן מתיחס אחר האב. ולא איירי קרא אלא בולדות שמתייחסין אחר האב. הלכך לא נתמעטו שוורים מחיוב ולדות השפחה. ואם תם הוא משלם חצי ולדות ואם מועד הוא משלם הכל. ודמי ולדות שמין כשפחה הנמכרת מעוברת כמה דמיה מרובין משפחה [ו] הנמכרת ריקנית. ונזק

הגה"ה
*הכניס שורו לחצר חבירו שלא ברשות והרביץ גללים ונטנפו כליו של בעל הבית פטור דהוה ליה בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים דסתם גללים אפקורי מפקיר להו אבל אם הזיק השור בעצמו חייב ולא מיפטר משום איש בור ולא שור בור דהא שורו שחפר בור ברה"ר פטור דחפירה לאו דידיה הוא אבל הכא הגללים היו שלו והוה ליה מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה בפשע שהכניס שורו שלא ברשות וידע שיטיל גללים. מהר"י רש"י ורבינו שמשון: הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות הזיקו בעל הבית פטור ודוקא בלא ידע ליה אבל אי ידע ליה חייב נהי דאית ליה רשות לאפוקיה לאזוקיה לית ליה רשותא: הכניס שורו שלא ברשות והבאיש את מימיו כגון שהיה גופו מלוכלך בטיט חייב אבל מריחו גרמא בעלמא הוא ופטור. מהרי"ח: שנים שנכנסו לחצר בעל הבית ברשות או שלא ברשות והזיקו זה את זה אפי' שלא מדעת חייבין הוזקו זה בזה פטורין אחד ברשות ואחד שלא ברשות ברשות פטור שלא ברשות חייב. מא"ז:

הגהות הב"ח א מאתמול גמרה לה כדאיתא בפ"ק דיו"ט: ב נ"ל ובמציעתא פליגי בה וכו' ונ"ב פי' סך בבא דשלא ברשות ושיברתן בהמתו של בעל הבית פטור קרי לה רישא וכך בבא דאם הוזקה בהן בעל הקדרות חייב קרי לה מציעתא דפליגי בה דר"ז מוקי לה כרבי וסופה דמציעתא דאם הכניס ברשות בעל החצר חייב מוקי לה כרבנן והברא מי ששנה זו לא שנה זו ורבא מוקי לה כולה מציעתא כרבנן: ג ורבא מוקי לה כולה מציעתא כרבנן ומפליג: ד ויצאו ילדיה פטור מדמי ולדות אדם שהיה מתכוין וכו' ארשב"ג א"כ: ה חמרתא בעלמא הוא דאזיק דכתיב שבו לכם פה עם החמור כנ"ל:

פלפולא חריפתא

אפי' שהואיל ולא נפסק הדין וגם שמא ימצא כו' מתוך כך יתפשר שמעון עמו: [כ] **פירשא**. דבר המופרש ממנה. רש"י: [ל] **דפליגי** בה ב"ש וב"ה. וב"ה אוסרין: [מ] **שבח** ולדות חולקין. בגמ' גרסי' נפחא וה"ג בקטר הפסקים ומיהו הייני הך וכמו שמשמע ממה שאכתוב לקמן גבי ודמי ולדות שמין וכו': ה"ג מוקים לה כולה כרבנן: [נ] **אבל** לר' אפי' ברשות נמי כו'. ולקמן גבי אמר רבא הכניס שורו כו' כתב דלרב אלפס לא פליג רבא אדרבי זירא אלא בדרבנן אבל בסברת רבי רבא נמי כר' זירא ס"ל. ומיהו מסיק דאין נראה ואני אכתוב שם דאף לרב אלפס אין אנו צריכין לומר כך: [ס] **ופסק** רב. דף מח ע"ב: [ע] **דאי** כר' אפי' ברשות נמי. הקשה ב"י סימן רנ"א דהא מדהרי"ף הביאה ש"מ דמפרשה בגוונא דאתיא כר' ע"כ וקושיתו עולה כהגון דהא רבינו בעצמו מפרשה אליבא דהרי"ף דכר' אתיא מדכתבה אבל לפי מה שאכתוב אני שם בס"ד דליתא אלא אתיא להרי"ף כרבנן ולא קשיא למה כתבה כמ"ש שם בס"ד אתי שפיר דודאי רבא כרבנן ס"ל: [פ] **וכולה** ר' היא דסתמא כו'. א"כ כרבנן דסתמא שניהן חייבין. תוס'. ורבינו לא חש להא משום דהא מקשינן אפסק דהלכה כרבי ומש"ס סני ליה במאי דקאמר דהוה מצי לאוקמא כולה כר': [צ] **כי** הוא מצוי בחצר. משום דאי לאו הכי אלא סילק נפשו מחצרו לגמרי והניח לזה להכניס פירותיו ודאי דעל בעל הפירות מוטל כל שמירת נזקי שור של בעל החצר ואפי' במידי דלא שכיח כי הא דאכלה יותר מדאי דודאי דהיא עצמה אין לה דעת שלא תאכל יותר מדאי וצריך לאדם שימנענה וכדלקמן בסמוך: [ק] **או** לשומר שכר. ל"ג בגמרא. ובטור סימן שנ"ו הזכיר כל כד' שומרין וכודאי דקושטא דדינא הכי הוא מיהו ר"א לא נקט בגמרא אלא ש"ח וש"ש לאינך כולהו. אבל למנקט ש"ח וש"ש בלבד אין טעם בדבר: [ר] **האי** דקאמר אי דקביל כו'. לאו דוקא אלא אפילו בסתם כו' דהא תני כו' לא מייתי ראיה מהברייתא דבסתמא חייב אפילו במדעלמא דהברייתא לא איירי אלא במדנפשיה כמו שאפרש ואף ע"ג דמצינא נמי לפרושי הברייתא במדעלמא מ"מ רבינו לא פירשה כך דאם כן הי"ל להביא הברייתא להודה למיפשט מינה בפשיטות האבעיא דאף במדעלמא קביל עליה אפי' בסתמא אלא רבינו מפרש לברייתא במדנפשיה כמו שאפרש ולכך צריך לומר דלא הביאה להוכיח ממנה דאף במדעלמא מסתמא נמי חייב שלא למדנו מהברייתא אלא אמדנפשיה והא נמי ליתייבו במסתמא אמדנפשיה לא היה צריך להביא הברייתא שהמקשן גופיה שמעינן דעל כרחין ס"ל דמדנפשיה מתחייב אף בסתמא דאי ס"ל דפטור אפי' בדנפשיה כי הוה בסתמא א"כ לא פריך ולא מידי דהיכי קאמר ואי בדלא קביל אפי' הזיק לפטור דדלמא כ"ע בסתמא מיירי ולהכי הזיק חייב והוזק פטור אלא ודאי דהמקשן גופיה שמעינן דס"ל דבסתמא חייב ולא הביא הברייתא אלא לראיה בעלמא לסברת המקשן דס"ל דאף בסתמא חייב ולפי זה נפרש שכך הוכיח רבינו למפשט הבעיא וה"ק דהא דאי קביל לאו דוקא אלא אפילו בסתם וליכא למימר דדלמא לא הקשה אלא על מדנפשיה אבל במעלמא לא פריך כלל וס"ל נמי דמעלמא פטור במסתמא דא"כ לא ה"ל להקשות סתם אפי' הוזק ליחייב דמשמע מינים דכל הוזק חייב ואפי' [מעלמא] אלא הל"ל אפי' הוזק אי מדנפשיה ליחייב ומדפריך ליה ולא פירש אי מדנפשיה ודאי דאה"נ דפריך אף על מעלמא והא ודאי ליכא למימר דאע"ג דס"ל להמקשן דאף בסתמא חייב מ"מ הייט דוקא במדנפשיה וכי פריך ולא פירש דפריך אמדנפשיה היינו משום דאה"נ דפריך אדעלמא נמי אבל כי קבל וה"נ נקט בלישניה אבל במסתמא ומדעלמא לא הקשה כלל. הא ודאי דליתא דא"כ כי פריך בקיבל דוקא ובמעלמא לא פריך ולא מידי דהא איכא לתרוצי דהא"נ דר"א ס"ל במעלמא כי קיבל דחייב ודקתני פטור משום דמיירי במסתמא מאי אמרת דאי במסתמא נמי קשיא היכי קתני פטור דודאי דאף אמדנפשיה מפטר דא"כ ה"ל לחלק בהוזק גופיה דמדנפשיה חייב ומדעלמא פטור אכתי קושיתו דכי קביל ומדעלמא לא קשיא ויש לתרצם דר"א במסתמא ודעלמא אלא אמסתמא הוא דקשיא כדפרישית א"כ לא לפרוך אותה קושיא דכי קביל כו' כלל דהא היא גופה לא קשיא ולפרוך הקושיא דמסתמא וכי פריך על מסתמא דלחייב כ"ש כי קיבל דקשיא עליו דלחייב אע"ג דבמאי דאמר כי קבל שמעינן דחייב אף במדעלמא מבוס הא לא אריא כלל דדינא גופא לא צריך לאשמועי' דפשיטא דכי קביל חייב בכל אלא דנקט למפרך אדר"א ואדר"א לא קשיא דמצי לתרוצי במסתמא אלא אמסתמא הוא דקשיא וא"כ מקשה אמסתמא גופה הלכך ודאי דהא"נ דכי פריך דר"א ס"ל דהפטור אף במדנפשיה דהל"כ הל"ל הוזק מדנפשי' חייב כמו שכתבתי לעיל ומדמקשה [סתמא] ולא פירש וקאמר אפי' הוזק אי מדנפשיה לחייב ש"מ דהה"נ דמדעלמא נמי ס"ל דלחייב ואפי' כי מיירי בסתמא ואיפשיטא האיבעיא מכח סברת המקשן דקא חזינן דס"ל דאף אמדעלמא חייב אפילו בסתמא ולקמן בסמוך אפרש דברי רבינו בענין אחר גם אכתוב שם לתרץ דברי רש"י שאין על פירושו שום קושיא: [ש] **דאי** כשפירש שקבל עליו כו' מאי קמ"ל. ומ"מ מהברייתא ליכא למיפשט דאע"ג דמיירי במסתמא מ"מ לא מיירי במעלמא דהא דמשלם להבעלים משום שלא שמרו כראוי וכי לא שמרו כראוי עד שיצא והרג ועל ידי כך הרגוהו הב"ד בכי הא לא בעיא לן כלל וכמו שפירשו התוספות בחד תירוץ להא בעיא שכתבו דבנטירותא דעלמא כגון בבהמות של אחרים דלא מסיק אדעתיה שיכנסו בחצר ויגחו את שורו של זה מיבעיא ליה אבל אם יצא השור חוץ מחצרו של בעה"ב ובאו שוורים ונגחוהו לא מבעיא ליה דהא פשיטא דמקבל עליה נטירותא אפי' מעלמא כיון שיצא חוץ לחצר עכ"ל אבל לפי תירוצם קמא בפירוש האיבעיא אפשר לומר דהא נמי מבעיא ליה אף אם יצא השור כו' והכל בכלל נטירותא דעלמא ואין חילוק בין באו שוורים מעלמא אל השור לתוך החצר בין שהשור הזה הלך לו מחצרו והולך לשוורים דמעלמא ונגחוהו הכל בכלל נטירותא דמעלמא דאיבעיא ליה לפי זה הבעיא גופה מצינא למיפשט מהברייתא דודאי דנכרכין מעלמא הוה ואפ"ה קתני דחייבים להחזיר דמי שור לבעלים והכן לית לן לחלק בין באו שוורים אליו ליצא הוא אל השוורים ולפי זה אין אנו צריכים לכל מה שפירשתי למענה היכי דייק לפשוט האיבעיא מהמקשן דעיקר פשיטותיה מהברייתא ולא הוה הסוגיא דר"א אלא דלא תקשה מינה דכי פשטנא מהברייתא לחיובא במעלמא אף מסתמא היכי פריך התם כי קבל דמשמע דוקא בקיבל להכי מייתי לה לפרושי עלה דכי קביל דנקט לאו דוקא ומיהו עיקר פשיטותיה מהברייתא ואתי שפיר טפי הא דקאמר דהא תני כו' דעיקר הוכחתו מהברייתא הוא דהמקשן גופיה ליכא למיפשט דדלמא לא פריך אלא אמדנפשיה בלבד ואע"ג דס"ל לפרש כי הוזק אי מדנפשיה חייב כמו שכתבתי לעיל מ"מ אין זו קושיא חזקה כ"כ למפשט מינה דמש"ה ס"ל אפילו [במעלמא] משום דלא פירש דדלמא סמך על המבין אבל מהברייתא איפשיטא ודאי על הדרך שכתבתי אלא דלפי זה אין לשון רבינו מסודר על נכון דאי הכי מתחלה היה לו להביא הברייתא לפשוט ממנה הואיל וממנה הוא בפשט וגם שהיא קודמת לר"א שהוא אמורא ועוד שהיא מסודרת בתלמוד קודם לר"א ואח"כ ה"ל להביא גם סוגיא דר"א ולפרשה דלא תידוק מינה איפכא דדוקא כי קביל הלכך משמע יותר מה שפירשתי בראשונה לעיל. אבל מ"מ נ"ל דרש"י יתרץ דבריו כך דאי מהמקשן ליכא לאוכוחי למפשט הבעיא משום דעיקר ההוכחה דה"ל למנקט בלישניה דמיירי במדנפשיה ומהא ליכא הוכחה כולי האי. ואי תפשוט מהברייתא נמי לא מצית למפשט משום דמצינא לפרושי האבעיא כתירוץ השני שכתבו התוספות וכדלעיל דבהא ליכא למיפשט מהברייתא כלל: [ת] **כי** היכי דתהוי אבעיא זו אליבא דהלכתא לפסק רב אלפס ז"ל. ומיהו רב אלפס גופיה לא חש דהא לא כתבה דהב"י סימן רנ"א תמה על רבינו למה הוצרך לפרשה כיון דהרי"ף לא כתבה ולפי מה שכתבתי אין תימה דלא אמר אלא לפסק רב אלפס ולא שהרב אלפס צריך שיסבור כן בכך פי' דהאיבעיא: [א] **ולמה** הביאה רב אלפס. ולי נראה דמשום סיפא הביאה דבעל חצר מחייב בנזקי הבור דהך מלתא לא תליא בפלוגתא דר' ורבנן. וזה פשוט בעיני: [ב] **משום** דסבר הלכה כרבנן. וכן מסיק רבינו לקמן: [ג] **דלית** ליה כללא דר"י דכל מקום כו'. ובהלי' המוכר את הבית כתב ושמא לית ליה וכו' גם שם גבי המו הלך לפלוני כו' מייתי מפרק המדיר דאמוראי ניהו אליבא דרבי יוחנן אבל בסוף גט פשוט כתב הרי"ף בעצמו דליתא להאי כללא דלא אמרינן הלכה כרשב"ג אלא עד דאיכא טעמא ושם העתיק רבינו את דבריו יעי' מי שאחזו דהיתא למימרא דכל מקום ששנה רשב"ג כו' ושם בתר הכי במשנה דע"מ שתשמש כו' פסק הרי"ף דלא כרשב"ג וכתב עליו רבינו שם דר"ת ור"י ז"ל פוסקים בכל מקום כההיא פיסקא דכל מקום ששנה כו': [ד] ה"ג מילתא דכתיב שבו לכם פה עם הדומה לחמור: [ה] **ואין** הבן מתיחס כו'. אתא לתרץ דלא תקשה דהא"נ גבי שור לא להוי העבדים נמי בכלל דמיעוט דשור ולא אדם והכן תנן בשלהי פירקין נפל לתוכו עבד או אמה פטור והתוספות מתרצי' בע"א: [ו] **הנמכרת** ריקנית. ולא מפליג בין מגברת לאיום מגברת והיינו כפריב

בגון מה שנפחת וכחש גופה מחמת הכאה והפלה משפחה בריאה וריקנית. ולער שמין כמה יותר נער מפלה מלער יולדת. [ז] ובושת לא פסיקא ליה למיתני. דבזמן שבסתר לה שני חלקים ולו אחד ובזמן שבגלוי לו שני חלקים ולה אחד: היתה שפחה ונשתחררה או גיורת פטור. אמר רבה ל"ש אלא שחבל בה בחיי הגר ומת הגר. אבל לאחר מיתת הגר זכתה היא ודידה הוו. א"ל רב חסדא מרי דיכי אטו ולדות לדרי נינהו וזכיה בהו. אלא איתיה לבעל זכי ליה רחמנא. ליתיה לבעל לא. *ומודה רב חסדא דיורשים דידיה זכו ביה דכל מאי דאית ליה לאינים מורים ליורשיו. ואפילו זכות דאית ליה לאינים בבתו היה מורים ליורשיו אי לאו דמיעטיה קרא בכתובות (דף מג:) דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו. וקתני נמי בהך ברייתא שמביא בשמך אין הבעל נותן ליורשיו [ח] ומוקי לה רב חסדא כשחבל לאחר מיתת הגר. ולא פליג אלא אהא דקאמר רבה שזוכה האשה בהם מן ההפקר. והלכתא כרב חסדא. דמילתיה דרבה מוקי כתנאי ורב חסדא כדברי הכל. ועוד [ט] דרב חסדא היה גדול מרבה כדמוכח פרק שנים אוחזין (דף ו:) אמר ליה רב אושעיא לרבה כי אזלת לקמיה דרב חסדא לכפרי בעי מיניה*:

הגה"ה

*ובא"ז פסק כרבה. המחזיק בשטרותיו של גר לא קנה קרקע שנשתעבדה בזה השטר ואם זכה בנייר בעיא היא ולא איפשיטא: א] העומד בנכסי הגר שמת וכסבור שלו הן לא קנה. בנכסי גר זה וכסבור של גר אחר הן קנה. מא"ז:

ו [דף מט ע"ב] **משכונו** של ישראל ביד הגר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו מוציאין אותו מידו. מ"ט כיון דמית גר פקע ליה שיעבודיה. [*מכאן פסק רבינו מאיר ז"ל כותי שהלוה את ישראל על המשכון ונפל המשכון מיד הכותי ומצאו ישראל אחר חייב להשיבו לבעליו לפי שגוף המשכון שלו ולא היה לכותי עליו אלא שיעבוד וכיון דנפל מיניה ומצאו ישראל פקע מיניה השיעבוד דאסור להחזיר אבידה לכותי *) ואם בא לומר משום קדושת השם אחזירנו לכותי יקדש השם בשלו ולא יקדש בשל אחרים בלא דעתם]. משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה השאר. ובחצר שאין משתמרת ואין בעל החצר בצידו. אבל [י] חצר המשתמרת אפילו ליתיה בחצר קני. וכן חצר שאין משתמרת וישנו בצידו קנה הכל:

ז **מתני'** החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר היינו בור ברה"ר דבתר פיתחא אזלינן. ברה"ר ופתחו לרה"י באמצע רשותו והפקיר אותו רשות [כ] ולא הפקיר הבור והוה ליה בור ברה"י *אי נמי פתחה אפתוח בתוך חצירו [ל] סמוך לרה"ר והוה ליה כמו בור ברשותו כדמוכח בגמרא דקאמר [מ] הא לאו הכי חייב אלמא החופר בור ברשותו סמוך לרה"ר חייב. ברה"י ופתחו לרה"י של אחר חייב [נ] אם נפל לתוכו בהמת בעל החצר. דלא תימא דלא חייבה תורה אלא בור שיש בו תקלה לרבים. והלכתא כהך מתניתא דמחייב בור ברשותו ובור ברה"ר. והיינו כר"ע אליבא דרבה דאמר ברה"ר כ"ע לא פליגי דחייב. ובבור ברשותו ר"ע מחייב ורבי ישמעאל פוטר. ודלא כרב יוסף דאמר בור ברשותו לכ"ע חייב ופליגי בבור ברה"ר ור"ע פוטר ורבי ישמעאל מחייב. דקי"ל [ס] הלכתא כרבה [ע] בר מסדה ענין ומחצה. וקי"ל הלכתא כר"ע מחבירו. אבל החופר בור ברשותו והפקיר רשותו ובורו פטור לכ"ע. דלא דמי לחופר בור ברה"ר דהתם עשה תקלה באיסור. וכן נמי חופר בור ברשותו סמוך לרה"ר באיסור חפרו כי העוברים ברה"ר אינם יכולים ליזהר שלא יתקרבו לרשות הסמוך לרה"ר ואין מחילה ביניהם. וכן חופר באמצע רשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו כיון דדידיה הוא עליו להסיר תקלתו כדאמר לעיל גבי שור שחפר בור בחצירו של אחר כיון דאית ליה למלוייה ולא מלייה כמאן דכרייה איהו דמי. אבל הפקיר רשותו ובורו אכרייה לא מחייב דבהיתר כרהו והשתא נמי לאו בעל הבור הוא. וכן מוכח בשמעתין דלא מלי לאשכוחי בור של שני שותפין למ"ד בור ברשותו פטור. ואם הפקיר רשותו ובורו חשיב כבור ברה"ר משכחת לה [פ] בהפקיר רשותו ובורו. ודלא כפירש רש"י דפי' דהפקיר רשותו ובורו הוי בור ברה"ר. ואם חפר בור ברה"ר [צ] לצורך רבים [ק] ומסר להם דליו פטור [ר]:

[דף נ ע"ב] **גמ'** אמר רב בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו דחבטו קרקע עולם הזיקו. הלכך מודה רב בבור ברשותו דחבטה דידיה הוא. ושמואל אמר להבלו וכ"ש לחבטו. [ש] ואיכא בינייהו אם עשה תל ברה"ר גבוה עשרה ועלה שור עליו ונפל לארץ ומת. לרב פטור. [ת] לשמואל חייב בעל התקלה הכל אליבא דרבי נתן דאמר כי ליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי. כיון שעשה כל התקלה אע"פ שלא עשה (כל) ההיזק כי הא דאמר רבא לקמן הניח אבן על פי הבור ובא שור ונתקל בה ונפל לבור באתו למחלוקת רבנן ורבי נתן. ולא דמי להא דאמר שמואל לקמן נתקל בבור ונפל לאחורי הבור פטור. [א] דהתם גם מקול הכרייה נבעת ולא עשה בעל הבור אלא חצי תקלה הלכך פטור לגמרי. ולא מחייב אלא [ב] כשעשה כל הנזק אע"פ שלא עשה התקלה כגון שור הס שרדף אחר חבירו ודחפו לבור. או עשה כל התקלה אע"פ שלא עשה הנזק כגון גובה. אבל עשה חצי התקלה ולא עשה כלום מן הנזק פטור. וכתב רב אלפס ז"ל דהלכתא כוותיה דרב דתני בר חנינא לסיועיה (לקמן דף נג.) ואיכא מ"ד הלכתא כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני. ורב נחמן דמוקי מתניתין באנגדר נגדורי סבר כשמואל. ורב חסדא ורבה ורב יוסף מהדרי בברייתא דבור בין מלפניו בין מלאחריו חייב אליבא דרב. הלכך הדבר בקול [ג] וספק לנו כמאן הלכתא. ורב אלפס ז"ל (לא) הביא הא דאותיב רבא לרב נחמן מהיו פחותין מעשרה ושני לה רב נחמן רישא חבט בפחות מעשרה [ד] ולא הביא המסקנא דהא דמותיב נמ' ממעקה והולך לחזור בו ולומר דאין חבט בפחות מעשרה. זה נוטה לפי סברתו שפסק כרב. ומיהו תימה הוא שלא הביא המסקנא. והראב"ד ז"ל דחק ומיישב דברי רב אלפס ז"ל ולא נראה לי דבריו:

ח [דף נא ע"א] **תניא** אחד חופר בור תשעה ובא אחר והשלימה לעשרה אחרון חייב. ר' אומר אחר אחרון למיתה ואחר שניהם לנזקין. טעמא דרבנן דכתיב כי יכרה איש בור איש אחד ולא שנים. ומוהמת יהיה לו שמעינן דבתרא מחייב. ואם חפר אחד שמנה [ה] ואחד תשעה תרוייהו מחייבי. *וכן אם חפר אחד עשרה ואחד עשרים תרוייהו מחייבי בין למיתה בין לנזקין. דלא איירי רבנן אלא [ו] [כשחידש] האחרון מיתה. והלכתא כרבנן דרבים נינהו. ועוד בעיא דרבא עם טפח וסילק אבניו אליבא דרבנן דלרבי לא איסתלק מעשה ראשון: [דף נא ע"ב] החופר בור שמונה ומהן שני טפחים מים חייב. דטפח דמיא כתרי דיבשה. איבעיא להו בור תשעה ומהן טפח מים ובור שבעה ומהן שלשה מים מהו. ולא איפשיטא. ומספיקא לא מחייבינן. א"ל רב שיזבי לרבא הרחיבה מהו. ומסיק עלה תרי לישני דרב אשי. לישנא קמא [ז] אי בהבלא מיית הרי מיעט הבלא [ח] אי בחבטא מיית הרי קירב הזיקא. לישנא אחרינא אי מהאי גיסא דארוח נפל הרי קירב הזיקא [ט] ואי מאידך גיסא נפל הרי מיעט הבלא. וקי"ל כלישנא בתרא. ורב אשי כשמואל סבירא ליה דמחייב אחבטא: איתמר בור שעמקו כרחבו רבה ורב יוסף דאמרי משמיה דרבה בב"ח דאמר משמיה דרבי מני חד אמר לעולם יש בו הבל עד שיהא רחבו יותר על עומקו. וחד אמר לעולם אין בו הבל עד שיהא עומקו יותר על רחבו. וכיון דלא אסתיים מאן אמר הא ומאן אמר הא ועוד דלא פליגי אליבא דנפשייהו מספקא לן כמאן הלכתא. ואינו חייב עד שיהא עומקו יותר על רחבו לשמואל ובבור מלא ספוגין. ולרב כל בור שאין ברשותו: בור של שני שותפין עבר עליו הראשון ולא כסהו השני ולא כסהו השני חייב. הכי גרס רש"י. [י] ורב אלפס ז"ל גורס הראשון חייב. ואין חילוק בין שתי גירסות הללו. דלפרש"י השני חייב [כ] כשהניחו הראשון משתמש הא לאו הכי שניהם חייבין. ולגירסת רב אלפס ז"ל ה"פ אף הראשון חייב דלא תימא שני שעבר עליו באחרונה חייב דכיון שעבר עליו לבדו עליה דידיה רמי לכסויי. ובגמרא בעי מה יעשה הראשון שיפטר. חד אמר משהניחו משתמש. וחד אמר משימסור לו דליו. והלכתא משימסור לו דליו דהכי סבר רבי אליעזר בן יעקב [ל] דאית ליה יש ברירה ובנדרים (דף מו:) פוסק הלכה כראב"י:

ט **המוכר** בור לחבירו כיון שמסר לו דליו קנה. ומסקינן כגון דקנייה ליה בחזקה ושלא בפניו לא קניה בחזקה אי לא דא"ל לך חזק וקני וכיון שמסר לו דליו כמאן דאמר לך חזק וקני דמי. וכן המוכר בית לחבירו [דף נב ע"א] ומסר לו המפתח קני בחזקה שלא בפניו. דמסירת המפתח כמאן דא"ל לך חזק וקני. *ומכאן ראיה דלא כמו שפרשב"ם ז"ל בפרק חזקת הבתים (דף נב:) גבי נעל גדר ופרץ דמסירת המפתח קונה והביא ראיה מריש פסחים (דף ד.) דמשמסר לו המפתח הרי הוא בחזקת השוכר לבדוק. דהכא מוכח דמסירת מפתח לא הוי אלא במקום לך חזק וקני. ובדיקת חמץ דוקא תלוי במסירת מפתח. דמי שמפתח בידו יכול ליכנס ולבדוק. וכן המוכר עדר לחבירו כיון שמסר לו משכוכית קנה במשיכה אף שלא בפניו. דכמאן דאמר לך משוך וקני דמי:

י (לעיל דף כ"א:) **השותפין** שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר *בנדרים (דף מו:) [מ] מוקי פלוגתא בין שיש בה דין חלוקה בין שאין בה דין חלוקה. ואע"פ שאין בידו לכופו לחלוק ולמחות בו מליכנס [נ] אפ"ה יכול לאסור עליו. מידי דהוה אמשכיר בית לחבירו שיכול המשכיר להקדישו כדאיתא בערכין בפ' האומר משקלי עלי (דף כא.) אע"פ שאינו יכול למחות ביד השוכר שלא יכנס. [ס] ואע"פ שאין הלוה יכול

*) כדיניהו דנו להו לפי שכן נהגו אז הכותים שלא להחזיר אבידה לישראל:

הגהות הב"ח א פתוח בתוך ארבעה טפחים סמוך לרה"ר : ב דתני רב חנניה לסיועיה : ג ורב אלפס ז"ל הביא הא דאותיב כצ"ל ותי' לא נמחק : ד ושני ליה ר' נחמן דיש חבט בפחות מי' ולא הביא המסקנא הא דמותיב : ה בנדרים מוקי בין ביש בו דין חלוקה בין באין בו כצ"ל ותי' פלוגתא נמחק : [...]א נמחק :

הגהות הגר"א א] בהגה"ה העומד בנכסי כו'. כצ"ל (וכ"ז מבואר ביבמות נב ב):

פלפולא חריפתא

רב אלפס דלעיל והא דלעיל בפרה דחד וולד דחד קאמר רבא דשבח ולדות חולקים. חילקו שם התוספות בין בעל פרה לאשה דבעל הפרה יכול למכור פרתו בלא ולד נמצא כשמפסידו מפסידו כל מה שדמיה נפחת אבל אשה דאינה יכולה למכור אותו שבח אין ליפות כחה בשבח ולדות ועי"ל דהכא קרא דרשי' ובים ספרים זה התירוץ אינו: [ז] **ובשת** לא פסיקא ליה למיתני. כלומר ברייתא דקתני נזק וצער ודמי ולדות ושבח ולדות ואילו בשת לא קתני אלא היינו טעמא משום דבשת לא פסיקא דאילו נזק וצער פסיקא כמו דמי ולדות ושבח דפסיקא כדקתני דמי ולדות לבעל ושבח ולדות' חולקין לרשב"ג דאיהו מרא דהך ברייתא וא"כ נזק וצער דקתני גבייהו נמי פסיקא ליה וכיון דלא פירש בהו ש"מ דכי הדדי נינהו וכי היכי דלצערה ודאי לה לבד כדאיתא בפ' החובל ובפרק מציאת האשה בדברי רבינו ה"נ נזק אע"ג דנזק דעלמא דין בשת יש לו כמבואר בפרק מציאת האשה הכא דקתני ליה גבי צער ולא קתני ליה גבי בשת ש"מ דכצער דינו. וכן דעת הרמב"ם כרפ"ד מהל' חובל והטור סימן תכ"ג וכתב מהר"ר ואלק כהן ז"ל דשאני נזק דהכא שאין לו לאיש בו כלום לפי שהנזק שיש לאשה בו הוא חסרון אבר שמחסרה בזה ממלאכה ונזק דהכא אינו אלא ההכחשה דגופה שאין בו חסרון מלאכה מצד ההכחשה כי אם שבת שבמשך זמן חלייתה וזה נותן לו ורש"י כתב דדין נזק דהכא כשאר חבלה והדין כתוב בכתובות בזמן שבסתר כו': [ח] ומוקי לה רב חסדא. כלומר לרב חסדא מאי מוקים לה כשחבל לאחר מיתת הגר דלדידיה לא מקשינן וא"כ רישא דבישראל נמי איירי לאחר מיתתו וקתני דנותן ליורשיו: [ט] **דרב** חסדא היה גדול מרבה. עיין בפ' הגוזל קמא גבי עשאו טלית בעדים: [י] **חצר** המשתמרת. עיין בפ"ק דב"מ גבי ראה אותן רצין אחר המציאה: [כ] **ולא** הפקיר הבור. כלומר מה שפתח לרה"י: [ל] **סמוך** לרה"ר. בתוך ד' טפחים. טור סימן ת"י: [מ] **הא** לאו הכי חייב. בגמרא טעמא דאושין הא לאו דאושין חייב: [נ] **אם** נפל לתוכו בהמת בעל החצר. דלגבי בהמות של אחרים הויא כמו לא הפקיר רשותו ומיהו נראה ודאי שכל בהמה שיש רשות מבעל החצר שתכנס לשם הויא לענין זה כבהמת בעל החצר עצמו. בתוספות הקשו מדאמר לעיל דעליה רמיא למלויי. והר"ן כתב דהכא מיירי קודם שידע בעל החצר בחפירה: [ס] **הלכתא** כרבה. עיין בפ' אלו מציאות גבי שומר אבידה: [ע] **בר** מסדה ענין ומחצה. ולשון הרי"ף קנין במקום ענין ומיהו היינו הך דשדה בפ' השותפין ההוא דזבין ארעא אמצרא דבי נשא כו'. וענין בפ' יש נוחלין קנין מאימתי חוזר רב יוסף אמר כל זמן שעסוקים באותו ענין. ומחצה בפ' מי שמת נכסי ליך ולבריך כו' אמר רב יוסף קנתה פלגא: [פ] **ה"ג** בהפקירו רשותו ובורו: [צ] **לצורך** רבים. בטור סימן ת"י מסיק שצריך שיהא בבור זה מה שצריכים בו הרבים אבל לא שתהיה החפירה בתחלה לצורך רבים ומיהו צריך ג"כ שלא תהא תחלת עשייתו באיסור אלא מיירי כגון במקום שאין רבים בוקעים ועוברים שם: [ק] **ומסר** להם דליו. מדאמרינן גבי בור של שני שותפים וראשון מאימתי מיפטר משימסור לו דליו. ב"י שם: [ר] **צ"ע** שלא הביא הא דלא יסקל אדם כו' כמו שהביא הרי"ף. ונראה שנשמט מהסופר שהרי בקיצור הפסקים איתא: [ש] **ואיכא** בינייהו אם עשה תל כו'. וכן שרחבה יותר על עמקה או נפל לאחוריו. תוס': [ת] **לשמואל** חייב. עיין מ"ש לקמן מזה: [א] **דהתם** גם מקול הכרייה נבעת. כ"כ התוספות בתירוץ שני וקשה מזה על דבריהם שהביא רבינו בפ' המניח דנתקל באבן ונישוף בקרקע דפטור אף לשמואל מדפטר שמואל בנתקל בבור ונפל לאחורי הבור והא שאני נתקל בבור דקול הכרייה נמי גרמה. וכן קשיא מתל גבוה דהכא דודאי דמיירי שנשוף בקרקע עולם ולא בתל עצמו דא"כ אפלרב חייב וכ"כ התוס' בכאן וזהו שדקדק רבינו לכתוב ונפל לארץ. ומיהו בזה י"ל דכיון דעבד תל גבוה י' הוה כמו מניח אבן ע"פ הבור ושור שרדף אחר חבירו ודחפו לבור בפלוגתא דרבנן ור"נ משום דהניח תקלה על הבור כמ"ש התוס' דהמניח וה"נ כי עביד גובה כ"י באי כמניח על הבור דהא עביד שיעור בור משא"כ באבן בנגד אך קושיא הראשונה במקומה עומדת ו"י: גם י"ע בפח"מ סימן ת"י: [ב] **כשעשה** כל הנזק. וא"נ כשדומה כמו שעשאה כולו כדאמרינן גבי

א"ח האי פלגא היזקא עביד כו' את קטלתיה דבירא אשכחתיה ופי' התוספות כיון שגמר ההיזק דומה כאי שעשאו כולו והיינו דמסיים בסמוך ולא עבד כלום מן הנזק דאילו עשה וסיה דומה כשעשאו כולו היה חייב א"כ התם דעביד חצי תקלה כי עביד מקצת נזק הרי חייב מצד שעשה ג"כ חצי תקלה. ובתוספות דהכא ל"ג תיבת כל אבל לי נראה דשפיר גרסינן ליה וכדפרישית: [ג] **וספק** לנו כמאן הלכתא. ובטור סימן ת"י כתב דרבינו פוסק כשמואל ופי' הב"י מדלקמן שכתב דרב אשי כשמואל ס"ל. אבל בקצור פסקים לא כתב כן: [ד] **ולא** הביא המסקנא. וכ"כ הר"ן אך בס' הרי"ף שלנו מייתי לה: [ה] **ואחד** תשעה. וכן לשון התוס'. ובקצור הפסקים והשלימו השני לתשעה: [ו] **כשחידש** האחרון מיתה. משא"כ בנזקים לא משכחת שיחדש האחרון: [ז] **אי** בהבלא מיית הרי מיעט הבלא. כתבו התוספות דהרבה הוא תימה דנהי דמיעט הבלא מ"מ אם לא הרחיב לא היה נופל ע"כ. וכן סברת הטור סימן ת"י דלהך לישנא לא אכפת לן באיזה צד שנפל אבל דעת הרמב"ם דהכי תרי לישני לא פליגי וה"נ לא פטרינן ליה אלא בשלא נפל באותו צד שהרחיב. ומ"מ צ"ל לתרץ שאינו מן התימה אע"ג דהרחיב ונפל באותו צד שמכיון שעל מה שמת בו הקיל הוא שלא ימות לפיכך אין לחייבו אך קשה דמ"מ פשע לגבי חבטה והוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס והאונס בא מחמת הפשיעה דחייב: [ח] **אי** בחבטה מיית. דנפל לאחוריו דאל"ה דלמא בהבלא נמי מיית וכדפי' רש"י לעיל במאי בינייהו כלומר דאע"ג דנחבט כריסו דלמא בהבלא נמי מיית. אבל אין לפרש דלהחמיר עליו לא חיישינן למימר דלמא בהבל נמי מיית דאדרבה יותר נראה לומר כן כדי שלא להחמיר עליו דאין לנו לחייבו מספיקא גם התוס' שכתבו לעיל דאיכא בינייהו נמי רחבו יותר על עמקו ונפל לאחוריו ולא כתבו דאיכא בינייהו הא דרב אשי אלא דאה"נ דהא דרב אשי גופיה דמחייב בחבטה מיירי דוקא בנפל לאחוריו וזה כתבו דאיכא בינייהו: [ט] **ואי** מאידך גיסא נפל הרי מיעט הבלא. הקשה ב"י סימן ת"י אמאי פטור אי מיית בחבטה הרי כיון שעשה מעשה בבור אין ראוי ליפטר ע"כ. וקושיא זו ל"ק דלא מחייבינן לאחרון אלא כשהשלימו לעשרים שעשה ג"כ שיעור מיתה דהא דכתבו התוספות דה"ה שהשלימו לי"א לא קיימא למאי דאמרינן דסייד וכייד נמי רבנן הוא וכן לא תמהו התוספות כלל על זה הלשון כמו שתמהו על לישנא קמא כמ"ש לעיל ומ"מ הרמב"ם ס"ל שאם מת מחמת חבט אע"ג דנפל לאידך גיסא אפ"ה חייב. ולי קשה על סברתו מהא דהשלימו לעשרים ואי משום דהכא מקרב היזק להולך באותו צד שהרחיב מ"מ לאידך גיסא לא עביד ולא מידי. וראיתי למהר"ר ואלק כהן ז"ל שכתב דכיון שהרחיב מקרי בעל הבור לגבי חבטה אף כשיפול מצד השני ע"כ ועדיין צריך תלמוד: [י] **ורב** אלפס ז"ל גורס הראשון חייב. וכס' הרי"ף שבידינו הגירסא השני חייב אבל קשה דבבא שאחר זה כסהו הראשון ובא השני וגלהו השני חייב דלא צריכא כלל ומיהו יש ספרים דל"ג לאותה בבא וכן בגמ' ל"ג לה וכן עיקר דאפי' לדגרסי הראשון חייב מ"מ בבא זו לא איצטריך דמילתא דפשיטא היא: [כ] **ה"ג** כשהניחו הראשון משתמש. ותימה לי דמפרש דלא כהלכתא אבל ודאי טעמיה משום גי' הרי"ף דאם נפרש משימסור לו דליו לא שייך לפרש אף הראשון חייב אבל לפי פסק ההלכה צריך לפרש לגי' רש"י דמיירי כשמסר לו דליו. ולגירסת הרי"ף כשעדיין לא מסר לו דליו אע"פ שהניחו הראשון משתמש. ואע"ג דאליבא דמסקנא יש חילוק בין שתי הגירסאות לענין פירוש המשנה מ"מ לענין דינא אין חילוק כלל: [ל] **דאית** ליה יש ברירה. והא דלעיל בפ"ק גבי שני אחין שחלקו פסקו דבדאורייתא אין ברירה וה"נ חיוב נזקי בור דאורייתא היא שאני ברירה דהכא דעדיפא היא מבאר ברירות. וכבר האריך רבינו בדין ברירה במסכת נדרים פרק השותפין ושם אכתוב בס"ד ג"כ גם עיין בדברי רבינו בפ' בית כור: [מ] **מוקי** פלוגתא בין שיש בו דין חלוקה בין אין בו דין חלוקה. הכי נראה לגרוס אבל מ"מ לא קיימא התם הכי אלא דוקא באין בו כדי חלוקה אבל ביש בו ד"ה אסור והיינו נמי שאפרש בסמוך דדוקא לת"ק דייקי': [נ] **אפ"ה** יכול לאסור עליו. היינו אליבא דת"ק: [ס] **ואע"פ** שאין כלום יכול להקדיש כו'. כדתנן בערכין בפרק שום היתומים

אבל

נקדים נכסיו משועבדים למלוה. בלאו הכי [ע] דסוף הנכסים לצאת מתחת יד המקדיש. אבל שיכר סין הקרקע לחזור ליד המשכיר הלכך יכול להקדישו. ורלב"ח פיר' אע"ג המשכיר יכול להקדיש אין יכול לאסור [פ] שאין ההנאה שלו מאחר שהשכירו לאחר. והביא ראיה מנדרים דתנן בפ"ק [השותפין] (דף מו.) המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ מושכר בעיר אם יש לו בה תפיסת יד אסור ואם לאו מותר. ונראה שאין ראיה דשאני התם שהדירו הנאה מכל נכסיו הלכך אין לו בה תפיסת יד לא אסיק אדעתיה אותו מרחץ. אבל הם אסר בפירוש עליו אותו בית שהשכיר לו ה"נ [צ] שיכול לאוסרו. ובכתובות פרק אע"פ (דף נט:) הקשו התוספות מהא דקאמר התם אלא [לאומר לחבירו] שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה תקדוש דקדשה הא לאו הכי דבעודה ממושכנת אין יכול להקדיש. ומאי שנא מהא דאמרינן בערכין המשכיר בית לחבירו יכול להקדישו אע"פ שאין יכול להוציאו מן הבית תוך זמנו א"כ כל שכן הממשכן שיכול לפדותה בכל עת שירצה שיוכל לקדשה. ותירצו דבין ממשכן ובין משכיר יכולין להקדיש מה שיש להן בבית יותר מן הממושכן והמושכר. אבל חלקם אינם יכולין להקדיש. מידי דהוה אלוה שאין יכול להקדיש נכסים המשועבדים למלוה וכל שכן אלו שכבר זכו בחלקם. ומקדיש שדה הממושכנת תמכר והמותר קדוש. והא דאמרינן בכתובות לכשאפדנה תקדש משום דבעי לאקדושי כולה. וכן המקדיש בית מושכר ימכר ויקח השוכר חלקו והמותר קדוש. [ק] הלכך פריך בערכין היכי מצי דייר בה שהרי הוא משתמש בכל הבית ואף בחלקו של הקדש. [ר] ומתוך זה נראה לי דבהקדש שחל על גוף הקרקע אע"פ שמשכנו או השכירו יכול לאסור חלק שיש לו בו. אבל איסור הנאה שאין חל על גוף הקרקע אלא אוסר הנאתו על הדר בו. כל זמן שהוא שכור ביד אחרים אין ההנאה שלו דשכירות ליומיה ממכר הוא והרי מכר הנאתו. אבל בית של שני שותפין אע"פ שאין בו שיעור חלוקה ואינו יכול למונעו ליכנס בו [ש] מ"מ ההנאה שלו הוא ויכול לאוסרה עליו. כך נראה לי להלכה למעשה:

יא **וראשון** עד היכא מיפטר. רב אמר בכדי שידע. ושמואל אמר בכדי שיודיעוהו. (א) רבי יוחנן אמר בכדי שידע וישכור פועלים ויכרות ארזים ויכסנו. *ופר"י דוקא לראשון נותנין לו שיעור זה אבל שני בעבר ומצאו מגולה היה לו להושיב שומרים מיד. והתוס' פי' דה"ה שני אלא שאין צריך הודעה. וכן מסתבר דכך היה ראוי לחייב הראשון לאושיב שומר כשידע כמו שני כשראהו מגולה. אלא זה וזה כיון שכסוהו כראוי והנגלה הטפין הם ואין צריכין להושיב שומר. והלכה כרבי יוחנן כנגד רב ושמואל כדמוכח בריש מסכת יום טוב (דף ד:):

יב **כסהו** כראוי והתליע מתוכו ונפל בו שור גו חמור פטור דאנוס הוא ולא אמר איבעיא ליה למיזל ומנקיש עליה. ואם כסהו כיסוי שיכול לעמוד בפני שוורים ואין יכול לעמוד בפני גמלים [ונפלו גמלים לתוכו] חייב ואע"ג דלא שכיחי גמלים. דאיבעי ליה למיחש דלמא אתו גמלים. ואפילו פיקח ביום כיון שראהו מכוסה עבר עליו. ואי אתו גמלים והרעוהו ואתו שוורים ונפלו. אי לא שכיחי גמלים פטור דאנוס הוא. [דף נב ע"ב] אבל אי אתו גמלים לפרקים חייב דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה. ואם כסהו כסוי שיכול לעמוד בפני שוורים ואין יכול לעמוד בפני גמלים ואם יעברו עליו גמלים [ת] יפול הכיסוי מיד ובשכיחי גמלים והתליע מתוכו ונפל לתוכו שור פטור. ולא אמרינן מיגו דפשע לענין נפילת גמלים הוי נמי פושע לענין נפילת שוורים על ידי התלעה. מידי דהוה אנפל לתוכו שור פיקח ביום דפטור ולא אמרינן מיגו דהוה פושע לענין חרש הוי נמי פושע לענין פיקח: [דף נג ע"א] אמר מר נפל לתוכו מקול הכרייה חייב. ואמאי נימא כורה גרים ליה אמר רב שימי בר אשי הא מני רבי נתן היא דאמר כל היכא דלא איפשר לאישתלומי מהאי משתלם מהאי. והלכתא כרבי נתן [א] דקיימא מתניתין כוותיה. וגם מילתא דרבא שור ואדם שדחפו את האדם לבור אתיא כרבי נתן*:

הגה"ה
*ובזמן הזה. שור שדחף את חבירו לבור לא ישלם בעל הבור ג' חלקים אע"ג דליכא לאישתלומי משור דפלגא ניזקא קנסא ולא דמי לבור פסולי המוקדשין דהתם פטור ודוקא בבור חרש אבל פיקח פטור בעל הבור ברגיל ליזהר להתרחק מן הבור כל כך שאין שוורים אחרים יכולין להפילו בתוכו. פר"י מהרי"ח:

יג [דף נג ע"ב] **ובבור** בעל מום שנפל לבור פטור ואע"ג דמותר לזרים. שנאמר והמת יהיה לו מי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו. ומהאי קרא ידעינן דאפילו פסולי המוקדשין שנפדו אם נפלו לבור פטור כיון דאין יכול להאכילו לכלבים וה"ה בכור בעל מום שאין לו פדייה. [ב] דאף אם נגח שור או נגחו שור פטור. ואם נפל לבור חמור וכליו על החמור חייב ועל הכלים פטור כרבנן דר' יהודה. [דף נד ע"ב] ואם נפל לתוכו שור חש"ו סומא ומהלך בלילה חייב. פיקח ביום פטור:

מתני' אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור דכתיב כסף ישיב לבעליו כל דאית ליה בעלים. וכן להשבת אבידה דכתיב לכל אבידת אחיך. וכן לפריקה דילפינן חמור חמור משבת. וכן לחסימה דילפינן שור שור משבת. וכן לכלאים דחרישה דילפינן שור שור משבת. וכן לכלאים דהרבעה דילפינן בהמתך בהמתך משבת ובשבת גופיה דרשינן וכל בהמתך ריבויא לרבות כל בעלי חיים ואף חיה ועוף:

יד [דף נה ע"א] **גמ'** אמר ריש לקיש כאן שנה ר' תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה. פשיטא. אמר רב חביבא משום דרבו בהדי הדדי מהו דתימא חד מינא הוא קא משמע לן. ודבר זה למדו ר"ל ממשנתינו דקתני וכן חיה ועוף כיוצא בהם [ג] ומדקתני עוף בהדי חיה ובחיה תנן הזאב והכלב כופרי והשועל והעזים והצבאים והאילים והרחלים והסוס והפרד והחמור והערוד אע"פ שדומים זה לזה כלאים זה בזה אלמא אע"ג דדמו להדדי ורבו בהדי הדדי כיון דשני מינין הן הוו כלאים זה בזה והוא הדין בעופות נמי. אמר שמואל אווז ואווז הבר כלאים זה בזה. ומפ' טעמא משום [ד] שזה ביציו מבחוץ וזה ביציו מבפנים. [ה] הא טעינא הדא ביעא בביהלא והא טעינא כמה ביעי בביהלא. אמר רבי יצחק אמר ר"ל המרביע שני מינין שבים לוקה. ובחיות הים איירי דשייך בהו הרבעה. אבל דגים לא שייך בהו הרבעה [ו] מ"ט אמר רב אדא בר אהבה משמיה דעולא אתיא [ז] למיניהם למיניהם מיבשה. בעי רחבה הנהיג בעיזא וביבותא מהו. ולא איפשיטא ואזלינן לחומרא:

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

פרק ששי

א [דף נה ע"ב] **הכונס** צאן לדיר ונעל בפניה כראוי [ויצתה והזיקה] פטור. לא נעל בפניה כראוי ויצתה והזיקה חייב. ומפר' בגמרא כראוי הייט דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. וזו גבול שמירת שומר חנם. דאף על גב דשן ורגל מועדין ניהו [א] ומועד לר"מ בעי שמירה מעולה דהייט דלת שיכולה לעמוד ברוח שאין מצויה כדין שומר שכר. שן ורגל שאני דמיעטה תורה בשמירתן וביער בשדה אחר [דעבוד כעין וביער ושלח] דעבוד כעין ושלח*:

הגה"ה
*וכן טור ואם סגי להו בשמירה פחותה וכל דבר דבכית הוי מצויה אבל אם לא בא לידי היזק אלא ע"י דבר דלא שכיח כמו רוח שאין מצויה פטור. נעל בפניה כראוי ונפרצה בלילה פטור הא ביום חייב דקלא אית ליה למילתיה ומסתמא ידע ואפי' נודע שנפרצה בלילה ויצתה כבהמה אין לו לטרוח יותר מדאי לגדור אחריה בלילה. פר"י מהרי"ח.

ב **תניא** ד' דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. ואלו הן. הפורץ גדר לפני בהמת חבירו. ומוקי לה [דף נו ע"א] בכותל רעוע. ופטור מדיני אדם אכותל ואבהמה אכותל משום דעומד ליסתר ואבהמה משום דהוי גרמא בנזקין וחייב בדין שמים אבהמה לפי שגרם לו הפסד בהמתו. אבל לא אכותל שעומד ליסתר א"נ אף אכותל חייב [בדיני] שמים לפי שהיה ראוי לעמוד יום או יומים [ב] עד שימלא פועלים וצרכי בנין. הכופף קמתו של חבירו לפני הדליקה. ומוקי לה ברוח שאין מצויה *הלכך פטור מדיני אדם. ומ"מ חייב בדין שמים דאיבעי ליה לאסוקי אדעתי' דלמא אתי רוח שאין מצויה. רב אשי אמר בטומן*. [ג] השוכר עדי שקר. ומוקי לה להעיד לחבירו *אבל לעצמו כיון שהוא יודע שהם עדי שקר [ד] ממונא בעי לשלומי. והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו. מוקי לה בחד דאי הוה מסהיד היה מחייבו שבועה ודלמא לא מישתבע. אבל בבי תרי דאורייתא הוא דכתיב ואם לא יגיד ונשא עונו. ואף על גב דקרא בשבועה איירי. ה"פ דקרא נפש כי תחטא ושמעה קול אלה בדבר שאפילו בלא שבועה אם לא יגיד ונשא עונו חייב קרבן על שבועתו. ועוד איכא טפי הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדין אדם וחייב בדין שמים. השולח את הבערה ביד חש"ו פטור מדין אדם וחייב בדין שמים. והמבעית את חבירו פטור מדין אדם וחייב בדין שמים. נשברה כדו ולא סילקה נפלה גמלו ולא העמידה ר"מ מחייב בהזיקן. וחכ"א פטור מדין אדם וחייב בדיני שמים. אלא הני ארבע אילטריכא ליה כדמפרש ואזיל:

הגה"ה
*אבל ברוח מצויה חייב אף בדיני אדם ואם קרב את האדם או כל דבר למקום שסוף האש לבוא או סוף מים לבוא או מים חייב משום אשו אך אם במקום שהיה ס"ף אש לבוא והוא כפתו במקומו שלא היה יכול לברוח פטור. מלמלם חייב כגון שנפל לתוך האש או לתוך המים ויכול לעלות משם והוא מלמם עליו שלא יוכל לברוח ולעלות חייב בדין אדם. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה
*אע"ג דמתכוין לטובה שלא ימהר מלאחוז בו האור כ"כ במהרה אפ"ה חייב בדין שמים דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה פן יבא לידי היזק. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה
*אע"ג דתבריה ליה כמה זימני לבא או הלך למדינת הים אין חייב אלא בדיני שמים ודוקא שוכר אבל אומר לו לא. כבר שלא ישמע לו. פר"י מהרי"ח וכן מא"ז:

ג **הניחה** בחמה אם יצאה (בהמה) והזיקה חייב. אמר רבא ואפילו חתרה [ה] ואפי' למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור הכא חייב דכולה פשיעה דכיון דהניחה בחמה כל עלדקי דמלי למיעבד עבדא ואפילו חתרה פשיעה היא: הוציאוה ליסטין הליסטין חייבין. ומוקי לה בירושלמי בהוציאוה לגזלה. אבל לאבדה פטורין. ומוקי לה בגמרא [דף נו ע"ב] שהכישוה. ואע"ג דגזלן לא קני לה במשיכה דמאן יימר ליה למשוך. מכל מקום כיון שעשה לה דבר הקונה במקח וממכר והיא עתה ברשותו [ו] חייב בשמירתה*: אמר רבה אמר רב מתנה אמר רב המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו חייב. *אע"ג דלא בעירו היא כיון שהעמידה על קמת חבירו חשיב כבעירו להתחייב בניזקה. [ז] מידי דהוה אמדליק גדיש חבירו בגחלת חבירו: מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו. ומוקי לה במסרה רועה לברזיליה דאורחיה דרועה למימסר לברזיליה הלכך לא הוי כשומר שמסר לשומר לפי שידעו הבעלים שדרך הרועה בכך ואדעתא דהכי מסרה לו. כההיא דאמרו (ב"מ דף לו.) כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד. אבל לרועה אחר חייב*:

הגה"ה
*ודבר שאין בעלי חיים אפי' גינה שאין משתמרת ושמירה פחותה ונגנבה משם פטור. מהרי"ח:

הגה"ה
*ואפי' באונסין דא"ל את מהימנת לי בשבועה שאין לא מהימן לי. מהרי"ח:

ד **איתמר** שומר אבידה רבה אמר כשומר חנם דלא מטיא ליה שום הנאה בשמירה זו. ורב יוסף אמר כשומר שכר. וחזו שכרו דלא מיתרמי ליה עניא בשעה שהוא מכניסה לביתו או בשעה שהוא עוסק בצרכי אבידה כגון אם היא בהמה ומאכילה או משקה ואם היא טלית ושוטחה או מנערה פטור מליתן לו פת. דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. ורבה סבר דבשביל דבר מועט כזה לא חשיב שומר שכר דלא שכיח שיזדמן לו עני בשעה שהוא עסוק באבידה. וה"ג ור"ח ורב אלפס פסקו הלכה כרב יוסף. והתוספות פסקו כרבה וכל *ראיותיהם כתבו בפריבתם כאן ובבבא מציעא פרק [אלו מציאות] ובשבועות פרק שבועת הדיינין. [דף נז ע"א] ובבעלי חיים מודה רבה

הגהות הב"ח א וכל ראיותיהם כתבתי כאן בפריבתי ובבבא מציעא פרק האומנין:

פלפולא חריפתא

אבל נקונס חרוה קדושת הגוף כתב רבינו בזה בפ' אע"פ ע"ש ובפ' השותפין: [ע] דסוף הנכסים לצאת וכו'. כשלא יפרע. תוספות דערכין: [פ] שאין ההנאה שלו. מש"כ שני שותפין כדמסיק בסוף הפיסקא: [צ] שיכול לאוסרו. אבל מסיק לקמן דמשום דשכירות ליומיה ממכר הוא אין יכול לאוסרו: [ק] הלכך פריך בערכין היכי מצי דייר כו'. לאפוקי לפירושים הראשונים מאי מקשה דלמא דהא דיכול להקדיש היינו לאחר זמן השכירות מש"כ השתא לזה הפי' דאמריך דימכור: [ר] ומתוך זה נ"ל כו'. לא כתבו כן בפ' השותפים וכתב תירוץ אחר לחלק בין קונם למקדיש ומקיים בזה תירוץ קמא דקודם של הרלב"ח: [ש] מ"מ ההנאה שלו הוא. היינו אליבא דת"ק אבל לרבא"י דיש ברירה אין ההנאה שלו דהא יש ברירה דזה לתוך שלו נכנס וזה לתוך שלו נכנס וכ"כ בפ' השותפין ומ"ש כאן שכך נ"ל להלכה למעשה לא קאי על בית של שני שותפין וכן מוכח בקלור הפסקים: [ת] יפול הכיסוי מיד. דאלו ארעוהו להוד הוה פשיעה מתחלה שיארעוהו גמלים והשור אפי' פקח ביום יפול בו אבל השתא לא הוי פשיעה כלל לשוורים ותחלתו וסופו באונס דאי לא אתו גמלים ראוי הוא לשוורים ואי אתו גמלים נפחת מכל וכל ותחזו פקחים ולא יפלו בו ומ"מ מגו ודאי איכא ומבעיא לן כו'. תוס': [א] דקיימא מתני' כוותיה וגם כו'. אבל משום דדייקא כוה ופסקינן מש"ה כוותיה בפ' הכית והעלייה לא מסגי לגבי רבים כמ"ש שם: [ב] דאף אם נגח שור כו'. דלמעוט משור רעהו כפ"ק: [ג] ומדקתני עוף בהדי חיה וכו'. דאי תלוקין הן ה"ל למיתני וכן חיה וכן עוף. והתוס' כתבו דאע"ג דלא אשמועינן ממתני' דלהוו תרי מיני אע"ג דרבו בהדי הדדי וכו' מ"מ אתי שפיר וס"ק ר"ל כיון שנהג ר' דיש כלאים כששוה א"כ תרגום כו' כי מסכתא דעפין יש לנו לדעת וכו' וכיוצא בזה יש הרבה בגמרא ע"כ: [ד] שזה ביציו מבחוץ כו'. הייט סי' הזכרים: [ה] הא טעינא הדא ביעה כו'. הייט סימן הנקבות: [ו] מ"ט. דמשנה ליכא למילף אלא מיני דיבשה שאדם רגיל לחמר אחריהם. תוספות: [ז] ה"ג למיניהם למיניהם מיבשה. כך נ"ל להגיה גם בגמרא שהרי כך כתוב בפ' ברא"ש: סליק פרק חמישי

פרק ששי [א] ומועד לר"מ בעי שמירה מעולה כו'. ואע"ג דבספ"ד פסק כר"י ובגמרא קאמר בפשיטות דמתניתין ר"י היא דס"ל דמועד סגי ליה בשמירה פחותה מ"מ יש לבעל הדין לחלוק ולומר דלא אמר ר"י אלא בקרן דגביה כתיב ולא ישמרנו יתירה דמיניה דריש דסגי למועד בשמירה פחותה ומנלן בשן ורגל הלכך מייתי להא דר"מ אבל משום נד התות דמודה ר"י דבמקומה עומדת לא הוה צריך למייתי לדר"מ דהא לא שייך נד פטור בשן ורגל: [ב] עד שימלא פועלים כו'. ומכשיו צריך להוציא יותר ולשכרם ביוקר: [ג] השוכר. דוקא שוכר אבל אומר לו דסבר שלא ישמעו לו ופטן בפירקין שילח ביד פקח בפקת חייב שנים אפטר אף מדין שמים. תוס': [ד] מבונא בעי לשלומי. וכי תימא פטור מדיני אדם משום דלא ידעינן שהם עדי שקר מ"מ כיון שאם הייט יודעים שהן עדי שקר מהלם אין שייך למתני פטור מדיני אדם. תוס': [ה] ואפי' למ"ד תחלתו בפשיעה ס' הכא חייב דכולה פשיעה. הכי איתא בגמרא ואע"ג דהכבר פסק רבינו בפ"ב גבי הכלב והגדיכר כמ"ד תחלתו בפשיעה כו' חייב מ"מ איכא להך סוגיא משום דאף למ"ד דחייב ה"א דליפטר הכא משום דכולו אנוס כיון שנפל יפה וכשתא דאמרינן כולה פשיעה לכ"ע חייב וככר כתבו התוספות אהך סוגיא דק"ק דכל"ל מהו דתימא כולה אנוס הוא וכגון שנפל כל כך יפה שאינה יכולה לצאת אלא כתחירה קמ"ל דשפם שאל לא חתירה בהניחה בחמה: [ו] חייב בשמירתה. שלא תזיק כיון שאינה ביד בעליה שיכולים לשמור מקרי אינהו בעלים כיון שהיא בידם כ"כ התוספות ולא דמי להא דבפ' מרובה מעיקרא שויה ד' וכו' מ"מ, שם בה"ד: [ז] מידי דהוה אמדליק גדיש חבירו בגחלת חבירו. דפסיק לעיל פ"ב גבי אשו משום חציו דחייב והתוספות דהתם מחייבים במדליק בגחלת חבירו דמידי דהוה אכופף קמתו דהכא ומיהו כתבו שם דהלים אין לך אדם שיתחייב בדליקה שיפקיר הגחלים וידליקם ואין להקשות אמאי לא מייתי רבינו מהלמוד ערוך דכופף קמתו דלקמן ומייתי הכא דגחלת שאינו מן התלמוד עצמו ולאו קושיא כלל משום דלא דמי כולי האי דהתם שגבית הניזק אל ומזיק והכא מבית המזיק וסים יש שלא סמכל אפ"ג דליאוקי אמרינא ולמיצמד משום שיכ לא שלא המכל לא אסריך כל"ל כדאיתא ה[?] לקמן גבי נפלה לגנה כו' מ"מ כיון דלא דמי גיפה ליה לכניה מאי דרש מנה:

תפארת שמואל

פרק חמישי (א) רבי יוחנן אמר בכדי שידע וסי' גירסת גמרא שלפנינו שיודיעוהו (וכ"כ רש"ל): סליק פרק חמישי

[ח] אם נאבדה דחייב כיון דנקטה לה נגרי ברייתא בעו נטירותא יתירתא. ואם החזירה לגינתו או לחורבתו המשתמרת ונגנבה או נאבדה משם פטור. אף על גב שלא ידעו הבעלים שנתנה שם. כדרבי אליעזר דאמר הכל צריכים דעת בעלים ד' שומרין וגנב וגזלן. חוץ מהשבת אבידה שהרי ריבתה בה תורה השבות הרבה. ואם החזירה שחרית ואף למקום שאין משתמרת למקום שירגה דשכיח דעייל ונפיק וחזי לה אינו חייב ליטפל בה יותר. אבל אם החזירה בצהרים [למקום שירגה] דלא שכיח דעייל ונפיק חייב באחריותו. וכל שכן כל היום והא דנקט בצהרים לפי שלפעמים אדם בא ממלאכתו בצהרים לביתו:

ה ואי ש"ד שומר שכר הוי אמאי משלם תשלומי כפל קרנא בעי לשלומי. א"ל הב"ע כגון שטען טענת ליסטים מזוין. וקסבר ליסטים מזוין גנב הוא. ואף על גב דאונס הוא ושומר שכר פטור. מ"מ כיון דמיטמר מאינשי [ט] גנב הוא לענין דבר זה דבטענה זו מתחייב כפל. ומכאן דקדקו התוס' מדלא מצי לאשכוחי כפל בשומר שכר אלא בטענת ליסטים מזוין וצ"ל ליסטים מזוין גנב הוא. ולא קאמר כגון שטען שנגנבה ממנו באונס כגון שנתן כספים תחת הקרקע עומק מאה אמה שאי אפשר לגונבם אלא במחילה תחת הקרקע. או אם נגנבו בשעה שהוא ישן או קפץ עליו חולי או טירוף דעת או כמה אונסין שיכולין לבוא על האדם. *אלא כל שם גניבה אע"פ שבאת ע"י אונס גדול חייב עליה שומר שכר ואע"פ שהאונס גדול כמו ליסטים מזוין. והיינו טעמא דכל גניבה קרובה לאונס כדאמרינן פרק השואל (דף צג:) הלכך אין חלוק [י] בין שהאונס גדול בין שהאונס קטן. אבל אונס ליסטים מזוין היינו שבויה ובהא פטר רחמנא שומר שכר. וכן כתב בשאלתות דרב אחאי פרשת ויקרא ואי באגרא אשלימה ליה אף על גב דאוקמה בדוכתא נטירותא ונגנבה או נאבדה חייב באחריותה. דבעי למיתב בהדה בימנא ובליליא שנאמר הייתי ביום[ב] וגו'.[כ] ואי יתיב בהדה ונטרה ואתי ליסטים מזויין ולא הוה מצי למיקם בהדייהו פטור מלשלמה והוית כשבויה ושבויה בשומר שכר לא מחייביה רחמנא. וה"נ איתא בירושלמי פ"ב דשבועות רבי אבהו בשם רבי יוחנן נאמרה שמירה בשומר חנם ונאמר שמירה בשומר שכר ולא דמיא שמירה שנאמרה בשומר חנם לשמירה שנאמרה בשומר שכר השמירה שנאמרה בשומר חנם שומר כל צרכו פטור ושמירה שנאמר' בשומר שכר אין מסערין אותו אלא בגופו של אדם. משמע דלעולם הוא חייב בגניבה ואבידה אא"כ היה גופו שם ולא יכול להציל. [דף נז ע"ב] סברוה כרבי יהודה דאמר שוכר כנושא שכר. [ל] *משמע דהלכתא הכי כסתם משנה דפ"ב דשבועות (דף מט.) נושא שכר והשוכר משלמין את הגניבה ואת האבידה. ורבי ירמיה אית לי' נמי הכי בפ' המפקיד (דף לו.) בשמעתתא דפעמים שניהם בחטאת ופעמים שניהם באשם. וביבמות פרק אלמנה [לכהן גדול] (דף סו:) גבי כהן ששכר פרה מישראל וקאמר גמרא נהי דמיחייב בגניבה ואבידה ובפרק השואל (דף לז.) גבי מרי בר חיננא אוגר כודנייתא בי חוזאה וחייביה רבא ומסיק דנגנבה:

ו(ה) נפלה לגינה ונהנית כגון שאכלה העשבים שתחתיה שלא ניזוקה משלמת מה שנהנית. וכ"ש אם אכלה *והוא שאינה יכולה לירד כדרכה. דאם יכולה לירד כדרכה אפילו נפלה משלמת מה שהזיקה דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס. והא דקתני ירדה כדרכה לאו דוקא אלא אם יכולה לירד כדרכה אפילו נפלה משלמת מה שהזיקה ומשום אורחי' דמלתא נקט ירדה וה"ה נפלה כיון שיכולה לירד. [דף נח ע"א] כי אמרי' מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו האי לאו מדעתו. א"נ מבריח ארי מנכסי חבירו לית ליה פסידא האי אית ליה פסידא. *הני תרי לישני שייכי אהדדי והכי מיפרשי ליה מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו וכיון שמדעתו אפילו אית ליה פסידא חשיב מבריח ארי דהא בנדרים ריש פרק אין בין המודר חשיב פורע חובו של חבירו מבריח ארי. אי נמי מבריח ארי אפילו שלא מדעתו אלא חבירו מבריחו להבריח ארי מעדרו ולית ליה פסידא. הלכך מדעתו אפילו אית ליה פסידא א"נ לית ליה פסידא אפילו שלא מדעתו לעולם חשיב מבריח ארי עד דאיכא תרתי שלא מדעתו ואית ליה פסידא כי הך מתני'. והא דאמר מבריח ארי מנכסי חבירו אין בעל הנכסים חייב ליתן לו כלום ואפי' שכר טורחו היינו כשאין הדבר ברור שיבא לידי הפסד כגון שהארי רחוק ואין ידוע אם יבוא הארי לכאן אם לאו ואינו מצילו אלא מן הדאגה ומן הפחד שדואג שמא יבוא. אבל אם הדבר ברור וקרוב לודאי שיבא לידי הפסד [מ] או מצילו מפי הארי [עצמו] [נ] אז ודאי נוטל שכרו. ואם הוציא ממונו והציל הכל יפרע בעל הנכסים. וכן מוכח מהא דאמר בסוף השוכר את הפועלים (דף צג:) רועה שהיה לו לקדם ברועים ובמקלות ולא קדם חייב ומפרש שומר חנם בחנם ושומר שכר בשכר ואסיק התם דחוזר ונוטל מבעל הבית. ומשמע דשומר חנם לא מיחייב לקדם בשכר אבל כל שכן אם קדם בשכר הבא עליו ברכה ונותן לו מה שהוציא [ס] ושכר טורחו וזהו הדין אינשי דעלמא כיון דשומר חנם לא מיחייב אין חלוק בין שומר חנם לאינשי דעלמא. ועוד דאמרינן לקמן בהגוזל בתרא (דף קטו:) שטף נהר חמורו וחמור חבירו והניח את שלו והציל של חבירו אין לו אלא שכרו* [ע] ושכרו מיהת נוטל ולא אמרינן דהוי מבריח ארי ואין לו כלום. *והך מתני' מיירי שהצילה הירקות מלעטר שאין בעל הבהמה רוצה שתפול לארץ ותלעטר אע"פ שלא היו דמיה נפחתים בכך הלכך הוה כמבריח ארי אי הוה מדעתו. ופורע חובו אין מצילו מהפסד אע"פ שהיה צריך לפורעו אם לא פרעו זה אין זה הפסד שהרי נתחייב לו. אלא מצילו מלעטר בעלמא [פ] שהוא מלעטר שאין יכול לפרוע לו*. א"נ [צ] כדמפר' טעמא בירושלמי דכתובות ונדרים מפייסנא הוינא ליה ומחיל לי. ואפילו במשכון אמר מפייסנא ליה ויהיב לי משכוני. והא דקרי בחזקת הבתים (דף נג.) מבריח ארי ההוא דבנן לגור והועיל ונעל לגור והועיל דסכר מינה מיא ומפיק מינה מיא. לא לפוטרו משכר טורחו והוצאתו שהרי הניזק מזומן וברור שיבוא וכמציל מפי הארי דמי. אלא לענין חזקה קאמר דלא

הגה"ה
*אם הבעלים שם ולא התנו עמהם אבל אם אין הבעלים שם משלם לו מה שהפסיד בשלו כמו בכל מחזיר אבידה דהיה בטל מסלע וכפועל בטל כדאיתא פרק אלו מציאות. מהרי"ח:

הגה"ה
* ג ואפי' בבעל הבית דוחק מסיק בירושלמי ודומה משום שיכול לומר הייתי מוצא הרבה בני אדם שהיו פורעים עבורי כי דרך אוהבים שמרחמים על אוהבם להצילו מן הצער הזה. מהרי"ח:

הוית חזקה ואין זה תקון השדה כמו דפק ביה פורתא ונעל גדר פרץ. אלא מגין עליה שלא תתקלקל: ז [ק] ורבינו גרשום ז"ל פסק בתשובה אחת על אנס עכו"ם שאנס ביתו של ישראל ובא ישראל אחר ולקח ממנו שלא יחזיר לבעלים בחנם. אלא יתן ללוקח מה שהוציא ושמין ב"ד כמה היה רוצה ליתן על הקרקע שתהיה מוחזרת לו. כדאמר בפרק האומנין (דף עו.) השוכר הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שהשביחו. ורש"י פירש בפ' הניזקין (דף נה:) נכרי הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון שאם החזיק עכו"ם בקרקע מחמת חוב שיש לו עליו או מחמת אנפרות בגזל בעלמא ואין מסור בידו להרגו אין בו משום [ר] סיקריקון אפילו אם שהתה בידו שנים עשר חודש לתת רביע לבעלים כתקון חכמים אלא מחזיר את הקרקע בחנם. *דכיון דאין כאן סיקריקון לא גמר ומקני מידי ואע"ג דשהתה בידו י"ב חדש לא באתה לו שעה לגופו הלכך אין מכירת העכו"ם מכירה כלל. ולר"י נראה כפסק רבינו גרשום ז"ל דלא דמי כלל למבריח ארי מנכסי חבירו. אע"ג דמדעתיה קעביד כיון שיצא הבית מחזקת ישראל ובא ליד העכו"ם ומה שבא ליד העכו"ם אין מצוי שיחזור ליד ישראל בלא דמים וזה הוציאו מחזקת הנכרי והחזירו ליד ישראל הוי כמציל מפי הארי ונוטל מה שהוציא. ואינו נותן לו כל מה שהוציאו כמו רועה שקדם במקלות. דהתם כוון לטובת בעל הצאן. אבל הכא לצורך עצמו קנאו הלכך אין לו אלא מה שהוציא. ויהודי שברח מעירו והשר מחזיק בקרקע שאין בה עסקא ואפילו יש בה עסקא אם הניח הקרקע ביד אחרים לפרוע העסקא נראה שאם ישראל אחר קנאו מיד השר מחזיר לבעלים ונוטל מה שהוציא. דאין זה דינא דמלכותא כי מנהג הוא בכל מדינות וחק ישראל הוא על פי השרים והמלכים לילך ולדור בכל מקום שירצה ולא יעכב השר משלהם כלום. והבא לשנות ממנהג זה גזירת השר הוא כמו מוכס שאין לו קצבה (לקמן דף קיג.): היכי נפלה. רב כהנא אמר שהוחלקה במי רגליה. רבא אמר שדחפוה חברותיה. מ"ד שדחפוה חברותיה כ"ש הוחלקה במי רגליה. ומ"ד הוחלקה במי רגליה אבל דחפוה חברותיה פשיעה היא. דא"ל איבעי לך לעבורי חדא חדא. והכי הלכתא. כך כתב רב אלפס ז"ל. והתוספות כתבו דהא דקאמר הכא דחפוה חברותיה פשיעה היא היינו דלא כרב פפא בשילהי השוכר את הפועלים (דף צג:) גבי עובדא דרב אדא סקולאה דהוה קמעבר חיותא אגודא דנרש דחפה חדא מינייהו לחבירתה ושדיתיה בנהרא וא"ל רב פפא איבעי לך לעבורי חדא חדא. ונראה דהתם לאו משום פשיעה חייבו אלא ששומר שכר הוה וחשיב כגניבה ואבידה. מדמייתי ההיא עובדא אפלוגתא דרבה דהתם דההוא רעיא דהוה רעי חיותא אגודא דנהרא דבי פפא שרק חדא מינייהו ונפל למיא ופטריה רבה משום דנטר כדנטרין אינשי וקאמר התם רב חסדא ורבה בר רב הונא לא סבירא להו הא דרבה דא"ל להכי יהבי לך אגרא לנטורי נטירותא מעלייתא ובתר הכי מייתי הך עובדא דרב אדא סקולאה. וזהו שאמר ליה רב פפא כבר נוחו קמאי דקמך וליכא דאשגח בהו. דרב אדא סקולאה היה רוצה להפטר מטעם דרבה ורב פפא השיבו דלית לן דרבה. ואי מטעם פשיעה היה מחייבו [ש] מאי קא"ל כבר נוחו האי מילתא דפשיטא היא דאפילו שומר חנם חייב. ולפי זה נראה דהלכה כרב פפא דבתרא הוא וגם עבד עובדא. [ת] ועוד דקאמר כבר נוחו קמאי דקמך. וכיון דהלכה דלאו פשיעה היא א"כ [דחפוה ונפלה] פטור הכא. דשן ורגל בשמירה פחותה סגי להו כשומר חנם. הלכך רועה זה אע"פ שהוא שומר שכר וחייב לשלם לבעלים [א] אם נפלה והוזקה מיהו אם דחפוה והזיקה פטור. דהתנן מסר לשומר חנם וכו' כולן נכנסו תחת הבעלים וכי היכי דפטירי בעלים אם[ה] נפלה דחפה והזיקה גם השומר פטור. וכן פסק הר"מ הלוי ז"ל. אמר רב כהנא לא שנו אלא באותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה משלמת מה שהזיקה. ומיירי בדאפשר לרועה למיטרח בתרה ולאפוקה. דאי לאו הכי כי היכי דהוי אנוס באכילת ערוגה שנפלה בה ה"נ הוי אנוס בכל הערוגות. ואפ"ה פוטר רב כהנא באכילת אותה ערוגה כולה דכיון שהנפילה היתה באונס לא קרינן ביה ושלח ובער עד דעביד כעין ושלח כעין ובער. דהא דכתיב ושלח ובער מקמי דתיעול לשדה חבירו כתיב. והערוגה כיון דעיילה ביה באונס נפילה כי אכלה נמי אינה משלמת אלא מה שנהנית. ואע"ג דידע דקיימא התם ויכול לאפוקי דבעי' ושלח ובער וליכא. אבל יצאה מערוגה זו ונכנסה לערוגה אחרת ומצי לאפוקה קרינא ביה ובער ושלח. ורבי יוחנן אמר אפילו מערוגה לערוגה ואפי' כל היום עד שתצא [ה] (לדעת) ותחזור [ג] לדעת. דכולה גינה דנפלה ביה באונס כחדא ערוגה דמיא ולא קרינא ביה ובער בשדה אחר. אמר רב פפא לא תימא עד שתצא לדעת ותחזור לדעת. אלא כיון שיצתה לדעת אע"פ שחזרה שלא לדעת דלא סגי לה בשמירה פחותה ובעית שמירה מעולה. וכן הלכתא:

הגה"ה
* ומ"ה לריב"א אדם שקנית ספרים בעיר וברח ונשארו ד אם קנאם יהודי אחר יחזיר לו עד כדי דמיהן אם נתנו כן בכן אפילו לפירוש רש"י שמחזירין בחנם כדין נכרי הבא מחמת חוב ואין כאן דין סיקריקון מ"מ כיון דאמר אין לוקחין ספרים יותר מכדי דמיהן הא כדי דמיהן לוקחין דלא ניחא ליה לבזויינהו באנפייהו כדאמר בהשולח ואם לא יקנה ישראל פשיטא שהנכרי לא יחוס עליהם וישליכם למקום שאינה כדאי כדאמרינן התם שדיניהו בנהרא ולא יחזירם בחנם ויש בזיון כתבי הקדש הלכך הפודן בכדי דמיהן צריך להחזיר לו הדמים. מהרי"ח:

ח [דף נח ע"ב] כיצד משלמת מה שהזיקה שמין בית סאה באותה שדה. ופליגי בגמרא באותה שומא. דרבי יוסי בר חנינא אמר סאה בששים סאין. בין אכלה מעט או הרבה משערינן סאה בס' סאין ומשלם לפי חשבון. רבי ינאי אמר משערינן תרקב בששים תרקבין ומשלם לפי חשבון. וחזקיה אמר קלח בס' קלחין. פירוש מה שאכלה משערינן בס' כיוצא בו הן רב הן מעט. והלכתא כוותיה. דכולה סוגיא דשמעתין אליביה. דקאמר אין שמין קב בפני עצמו מפני שמשביח ניזק ולא קב בבית כור מפני שפוגם ניזק. אלא בששים כל מה שהזיקה שמין בששים כיוצא בו וכן ההיא דאלעזר זעירא. ובין בנזקי גופו ובין בנזקי ממונו בששים משערינן. ובפירות שאינם גמורים שמין כמו שהוא עתה. ודלא כרבי יוסי הגלילי דאמר בחזיז נידון כמשייר שבו ולא כרבי יהושע דאמר [דף נט ע"א] בסמדר רואין אותו כאילו הן ענבים עומדות ליבצר. אלא שמין כמו שהוא עתה בס'. ובפירות גמורים דלא צריכי לארעא משלם פירות גמורים אם סאה

הגהות הב"ח א נ"ב על האדם אלא כל שם גניבה: ב הייתי ביום אכלני חורב וגו' ואי יתיב: ג בהג"ה ממתחיל ואפילו בבעל חוב דוחק מסיק: ד בהג"ה ממתחיל ונראה לריב"א וכו' ונשארו ביד השר אם קנאם: ה וכי היכי דפטירי בעלים אם דחפה ונפלה והזיקה:

הגהות הגר"פ [ה] בגמ' ליתא: [ג] ברי"ף ל"ג לדעת בתרא:

תפארת שמואל

פרק ששי (ה) נפלה לגינה וכו' שמתחיה שלא נזוקה וכו'. פירוש ויהיה לה צער אף שלא יפחתו

פלפולא חריפתא

[ח] אם נאבדה. דוקא נקט נאבדה דלענין גניבה פו"ר דלא גרמו לה נגרי ברייתא לגנוב. תוספות:
[ט] גנב הוא לענין דבר זה דבטענה זו מתחייב כפל. דלסטים מזוין עצמו נמי משלם כפל לשון רש"י דלסטים מזויין משלם כפל וכן הפוטר עצמו בטענה כו': [י] בין שהאונס גדול בין שהאונס קטן. דרחמנא חייבים על כל גניבה ולא שייך ג"כ תחלתו בפשיעה וסופו באונס כו' עיין בפ' המפקיד: [כ] ואי יתיב בהדה ונטרה כו'. דאי הוי אזיל ליס הוה תחלתו בפשיעה וסופו באונס דחייב ויש לדקדק מפ' המפקיד ושם אכתוב בזה בס"ד גבי פשע בה ויצאה לאגם כו': [ל] ה"ג משום דהלכתא וכן לשון התוס': [מ] ה"ג או מצילו מפי הארי עצמו וכן לשון התוספות: [נ] אז ודאי נוטל שכרו וכו'. והא דבפ' אלו מציאות המציל מן הארי וכו' הרי אלו שלו צריך לומר דהתם מיירי שאני' ע"י הדחק אינו יכול להציל והכא דקאמר מפי הארי כלומר שיציל בלא יבוא לפי הארי דמיירי בענין שיוכל להציל ע"י הדחק ועיין כיוצא בזה שהכתוב בשם התוספות בפרק נהרא גבי עובדא דרב ספרא דאזיל בכוותא שיירתא וכו': [ס] ושבר טורחו. דמכיון דלא הוה בכלל שכירות או שנותן לו מה שהפסיד בהוצאתו א"כ למה יגרע שכר טרחו: [ע] ושכרו מיהת נוטל וכו'. אבל כל הפסדו דהיינו המורו לא דמיירי שהבעלים שם ככתוב בהג"ה בעמוד וכ"כ התוספות ועוד כתבו דע"כ מיירי דיכול להציל ע"י הדחק דאל"כ לימא ליה מהפקירא קא זכינא כדאמרינן התם על הביא של דבש ומ"מ שכרו נותן לו דמבהמה ניחא ליה שכל מי שיציל שכר כל זמן שלא ימחה בידו כיון שאין יכול להציל אלא ע"י הדחק: [פ] שהוא מלעטר שאין יכול לפרוע לו. ואע"ג דע"י שפרע זה מתחרשי ליה זוזי שאינו פורע הא לא הוה אלא גרם להרויח. ומי שגורם לחבירו פירות לא מצינו שמחייב לשלם לו כי לא בקש ממנו שיגרים לו שום ריוח דפורע חובו מעצמו מיירי: [צ] כדמפרש טעמא בירושלמי ובפרק בתרא דכתובות כתב בשם ר"ת דס"ל דבירושלמי פליג אגמרא דידן. ומכאן ראיה לדברי ב"י סימן קכ"ח שכתב דרבינו ס"ל דלא פליגי ושם אכתוב עוד מזה בס"ד: [ק] ורבינו גרשום פסק כו'. עיין זה בתוספות פ' אלו מציאות דף ל"א ע"ב: [ר] ה"ג סקריקון אפי' אם וכן כלשון בתוספות: ה"ג דרב אדא סקולאה: [ש] מאי קא"ל כבר נוחו כו'. דמשמע שהודה לו בזה דסברא הוא שכך הא"ל כבר נוחו כו' כלומר סברתך סברא הוא שכך נוחו גם כן אבל אין כן הלכה דלית דאשגח בהו משום דא"ל לכי יהבי לך אגרא כו'. ואי משום פשיעה כו' לא הו"ל לרב פפא לומר ליה כבר נוחו אלא לדחותו ולמימר ליה פשיעה היא. כך נראה לפרש. ומ"מ בעיני לאו ראיה היא דהא איכא למימר דלעולם רב פפא ס"ל דפשיעה היתה והאי דקא"ל כבר נוחו היינו לפלוגתא רב אדא דאיבו ודאי דהוא סבר דלאו פשיעה היא דהא נטר כו' וא"ל כבר נוחו כמוך וליכא דאשגח בהו אי לרב חסדא ורבה בר רב הונא משום דא"ל לכי יהבי כו' אי לדידי משום דפשיעה היא: [ת] ועוד דקאמר כבר נוחו וכו'. כלומר וסיים וקאמר ולית דאשגח בהו: [א] ה"ג אם נפלה והוזקה. מיהו אם דחפוה והוזקה פטור: אם נפלה וכ"ש דחפוה: אם דחפוה וכ"ש אם נפלה: ה"ג עד שתצא ותחזור לדעת והכי איתא בגמ' אבל ברי"ף לדעת בתרא נמי לא גרסינן:
וא"ל

בלה גם פלתים פלתים כר"ש. והא דפליגי רבי שמעון בן יהודה ורבי יהושע בכתם נופנא א] פסק מהר"מ הלוי ז"ל דלא מגבינן כתם נופנא. דאמרו לו לרבי שמעון אינו דומה תפויסא להגוסא ויחיד ורבים הלכה כרבים. ועוד דכמה מתניתין וברייתות אית להו דאונס משלם את הצער והיינו דלא כר"ש. ונראה לי דמגבין כתם נופנא כרבי יוסי וכבן עזאי דאמר כפי היה גבי מזונות. [ב] ואמרו לו דר"ש אית ליה נמי כתם נופנא הנא דפליגי בהא אדרבי שמעון דסבר דצער של נבעלת באונס אינו גדול משנבעלת ברצון. ורבנן סברי דיותר צער בנבעלת באונס ואותו יתרון צער ישלם. והקוצץ דקל של חבירו אי דיקלא ארמאה הוא בשוין אותו כס'. דדיקלא ארמאה היינו דיקלא שלא נגמר גידולו ולא הגיע לכך ש"א רשאי לעוקרו ולשותלו במקום אחר הלכך הוי כפירות שאינם גמורים ונימוס כס'. ודיקלא פרסאה היינו דיקלא שנגמר גידולו והגיע לכך שאם יעקרו וישתלוהו במקום אחר יתקיים הלכך הוי כפירות גמורים ושמין אותו בפני עצמו כר"ש. ורים נטהא עוזה ביה ביום נראה לו שכל אילן חשיב כפירות גמורים.[ג] (ג) ובכל שאר אילנות אם קטס ניטיע היא אם בת בהמה משלם שתי כסף. אם בת שתים משלם ארבע כסף:

ט **אונס** אין משלם את הצער. ר"י היה אומר דצער שהוא אחד מה' דברים שאמרו בחובל היינו צער שבשעת חבלה. אבל צער הנמשך אחר מיכן ימים רבים אינו משלם. והביא ראיה מההיא דכתובות פרק אלו נערות (דף לט.) מהא דתנן האונס נותן את הצער ובעי בגמרא צער דמאי והיינו דמאי קבעי והלא דבר ידוע שיש צער גדול בביאה ראשונה בהסרת בתולים. והתם נמי קאמר מפותות אין להן צער והא קא חזינן דרוב קטנות חולות מן הביאה ראשונה. לכך היה אומר דאין משלם מה שהיא מצטערת אחר כך. הלכך אין יכול לומר צער של הסרת בתולים דאינה מרגשת באותו צער מחמת הנאת ביאה. וקטנות שהן חולות היינו מצער שאחר ביאה. והיינו דקאמר התם פיקחות שבהן אומרות מפותות אין להן צער אלא כמיא חמימא אריסא דקרחא דוהו צער של שעת ביאה. והא דאמרינן בפרק החובל (דף פה.) צער אומדין כמה אדם רוצה ליתן לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סם לסייף. היינו דוקא אומד צער החתיכה בלבד. [ד] ואין נראה לרבינו שמשון. ואין ראיה מההיא דכתובות *דמתניתין דהתם [ה] חייש לכתם נופנא. דקתני דאונס נותן את הצער והמפתה פטור ומדמפטר במפתה אלמא חייש לכתם נופנא מה שסופה להצטער תחת בעלה. לפיכך הוא דחוק למצוא צער דאונס. ואתיא ההיא דפרק החובל כפשטא דמשלם כל הצער שבין סם לסייף בין צער החתיכה בין צער שאחריה עד שיתרפא כאילו נחתכה על ידי סם*:

הגה"ה

*דן רב כרבי מאיר דאמר כתב לראשון ולא תתמה לו לשני ותתמה לו איבדה כתובתה ודוקא לא תתמה אבל אם תתמה לראשון מיד לא אבדה כתובתה כדאיתא בפרק מי שהיה נשוי ואם כתבה לו שטר בפני עצמה איבדה כתובתה. ועוד מפרש ר"י דאפי' בשטר של בעלה איבדה כתובתה אם כתבה שהיא מוכרת אבל הכא מיירי שחתמה לו שמוחלת שיעבוד כתובתה שיש לה על שדה זו ובמוחל אמר עד שתכתוב לו אחריות ומפרש הר"ר אליעזר משרונ"א דמוחל לטעמיה דאמר אחריות לאו טעות סופר הוא. מהרי"ח: וישראל הבא מחמת נכרי הרי הוא כנכרי ואין לו הזקה אלא בשטר וה"מ אם לא מיחה כלל אבל אם מיחה תחלה גלי אדעתיה דלא היה ינא למחות ומעתה היה לו למחות בסוף כל שלש ומדלא מיחה הפסיד דהא דן רב כר"מ ושני ליה בין לוקח אחד לשני לקוחות כך דן ראבי"ה. מא"ז:

י [דף נט ע"ב] **המגדיש** בתוך* של חבירו שלא ברשות וכו'. לימא תנן סתמא דלא כרבי וכו' אמר רב פפא הכא בנטר בי דרי עסקינן וכו'. אין להביא ראיה מכאן דהלכה כרבי שכן דרך הגמרא להדורי ולאוקמי מתניתין אליבא דכולהו תנאי אף ע"ג דליה הלכה כותייהו. כדאמרינן בריש שנים אוחזין לימא מתניתין דלא כסומכוס נימא מתניתין דלא כבן ננס. ב] והפסד דנפקא מינה בהך דרב פפא אף לרבנן. דכי היכי דלרבי בנטר בי דרי היכא דאמר ליה עייל ואינטר לך קאמר הכא נמי לרבנן נטר בי דרי העלהו מעלה אחת. [ו] ויהא שלא ברשות דידיה כסתמא דעלמא ואם אכלהס בהמתו של בעל השדה חייב:

יא **השולח** את הבעירה ביד חש"ו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. פליגי בגמרא ר"ל משמיה דחזקיה ורבי יוחנן. ר"ל אמר מסר לו שלהבת חייב. ורבי יוחנן אמר פטור עד דמסר ליה גווזא [דף ס ע"א] וסילתא ושרגא. לעיל בפרק קמא פירשתי דהלכתא כר"ל. *ת"ר המלבה ולבתו הרוח אם יש בליבויו כדי ללבות חייב. *והוא שאין ברוח כדי ללבות דאי יש ברוח כדי ללבות אפילו יש בליבויו כדי ללבות פטור דמאי קעביד בלאו איהו נמי תתלבה והזיק. ואם אין בליבויו כדי ללבות וגם לא ברוח כדי ללבות ונצטרפו יחד וליבו פטור. ולא אמרינן [אע"פ] שסייעו הרוח בעשיית האש הוי כאילו הוא עשהו לבדו מידי דהוה אזורה ורוח מסייעתו דחשבי' ליה כאילו עשה המלאכה לבדו. דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה אע"פ דלא הוי אלא גרמא בעלמא בהכי חייבה תורה כיון דמלאכה זו עיקר עשייתה ע"י רוח. [ז] אבל הכא גרמא בעלמא וגרמא בנזקין פטור:

הגה"ה

*ואיכא דאמרי כיון דלא אשכחינן דהדיא דפליג רבי חזקיה עליה הלכה כרבי יוחנן. תהרי"ח: שולח ביד פיקח הפיקח חייב אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים האחרון חייב בא אחר וליבה המלבה חייב ליבתו הרוח כולן פטורין אם היה רוח שאינה מצויה ואם בלא רוח מצויה האחרון חייב. פר"י מהרי"ח: לא שנא ברוח מצויה ול"ש רוח שאינה מצויה אם היא בשעת הבאה העצים ואש כבר באתה הרוח. פר"י מהרי"ח: ואפילו אי חשיב גירי דיליה לענין הרחקה דרקתא דבי בר מריון דפרק לא יחפור פטור בהזיקו. מא"ז: מכאן נראה אם שנים הביאו עצים ואור ושניהם ליבו ואין בכל אחד כדי ללבות שניהם פטורין ודוחק פר"י ורבינו שמשון. מהרי"ח:

יב [דף ס ע"ב] **גדישין** דישראל הוו ופלשתים טמונים בהו ומבעיא ליה מהו למיקלייא. *אבל הא לא מיבעיא לי' אי שרי למיקלינהו להצלת ישראלים. דמילתא דפשיטא היא דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא שלש עבירות. אלא הכי איבעיא ליה מהו למיקלינהו אדעתא דליפטר מתשלומין. ואמרו ליה [ח] אסור להציל עצמו בממון חבירו אדעתא דליפטר אלא יציל עצמו וישלם. מהו לחלופי שעורים דישראל בעדשים דפלשתים כדי להאכיל לבהמתו. ושלחו ליה דאסור לגזול על מנת לשלם שנאמר חבול ישיב רשע גזילה ישלם. ונראה דמיירי שעדיין לא היו מזומנין. אלא רצו ליקח גדישים של שעורים דישראל ולכשיזדמן להם גדישים דעדשים דפלשתים יחזירו להם. אבל אם היו גדישין דעדשים מזומנין אפילו אין בעלי גדישין שעורים לפניו מותר לזכות להן גדישין של עדשים על ידי אחר וליקח גדישין של שעורים דזכות הוא לו דעדשים עדיפי טפי. וכן משמע לישנא דקרא חבול ישיב רשע גזילה ישלם דמשלם אחר שכבר גזלו:

יג [דף סא ע"א] **עברה** גדר שהוא גבוה ארבע אמות [מעלי'] הדליקה פטור. רב פפא מוסיף אמתניתין ואמר דבעינן שיהא גבוה הגדר מדבר הנכרך ארבע אמות אם היו קוצים מגד אחד. לשי שקוצים בקל נאחז בהם הדליקה ואפילו הגדר גבוה מאד הרבה. בקל יעברו גחלים או שלהבת וידליקו הקוצים. והאי שיעורא דארבע אמות בקולחת אבל בנכפפת אפי' הגדר גבוה מאה אמות חייב. כרב דתניא כוותיה. דמתניתין איירי בקולחת [וברייתא איירי] לענין רוחב וה"ה נמי לענין גובה. [ב] בדתניא בד"א בקולחת *אבל בנכפפת ועלים מעיין להם ואפילו מאה מיל חייב. ואם עברה נהר רחב ח' אמות אפילו אין בו מים או אריתא דדלאי שיש בו מים פטור. ורב אלפס ז"ל לא הביא כל זה. ונראה דזו היא סברתו משום דקי"ל כרבי שמעון דאין שיעור אלא הכל לפי הדליקה בין לענין גובה בין לענין רוחב. ואף על גב דלכאורה לא איירי רבי שמעון אלא לענין רוחב:

הגה"ה

*ואם היה הגדר גבוה מן הכלונסות כשור בכל ענין אפי' בנכפפת:

[דף סא ע"ב] המדליק בתוך שלו כמה תעבור הדליקה. ונראה דוקא בשלו נתנו שיעור אבל בשל חבירו כיון דשלא ברשות הדליק לא נתנו שיעור. המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו רבי יהודה אומר ישלם כל מה שבתוכו. וחכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש של חיטין או גדיש של שעורין ואפילו היו בו מוריגין וכלי בקר שדרכן להטמין בגדיש. גזרת הכתוב דפטרה תורה טמון באש. [דף סב ע"א] ודוקא במדליק בתוך שלו דבהכי איירי קרא כי תצא אש. אבל במדליק בתוך של חבירו כל דבר שדרך להניח בו. אם גדיש הוא משלם מוריגין וכלי הבקר. ואם בית הוא משלם כל דבר הטמון בתוכו שכן דרך להניח בבתים כל דבר. [י] והלכה כרבנן דרב אשי מוקי ברים פירקין ההיא דהטופף קמתו של חבירו בפני הדליקה בטומן דהויה טמון באש. והא דקאמר רב שמעית מילתא לרבי יהודה דמחייב על טמון באש דעשו בו תקנת נגזל. לאו משום דסבירא ליה כרבי יהודה. דה"מ לרבנן במדליק [כ] בתוך של חבירו. אלא דנקט רבי יהודה לרבותא דאפילו על ארנקי בגדים האמינוהו בשבועתו:

יד **אמר** רבא הנותן דינר זהב [ל] לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא והזיקתו משלמת דינר של זהב. דאמר לה מאי הוה לך גביה דאזיקתיה. פשעה בו אין משלמת אלא דינר של כסף. דאמרה לי' נטירותא דכספא קבילית עלי דדהבא לא קבילית עלי:

טו **בעי** אמימר עשו תקנת נגזל במסור או לא [מ] *כגון שיש עדים שמסרו ואבד ממונו ואינם יודעים כמה. [נ] ועלתה בתיקו. [ס](ג) ומספיקא לא מפקינן ממונא**. ודלא כרב אחי שכתב דכל תיקו דממונא חולקין. ורבינו תם ז"ל היה אומר דהך בעיא מיירי כגון שהמסור מכחיש את הנמסר דומיא דנגזל שהגזלן מכחישו. [ע] אבל אם המסור עצמו אינו יודע כמה הפסיד ישבע הנמסר כמה הפסיד ויטול. ג)ואין נראה לר' יונה ז"ל דמשמע דאיירי בבעיא זו [פ] דומיא דטמון באש שאין המבעיר יודע כמה הפסיד הניזק. והכי מסתבר טפי לדמות בעיא זו (לבעיא) לטמון באש מלדמותו לנגזל. [צ] דהא טמון לא מדמינן לנגזל אף על גב דקאמר עשו תקנת נגזל באש:

הגה"ה

*וכספר התרומה פסק דעשו תקנת נגזל במסור והיכא שמסרו ישראלים דרים יחד בישוב ואין להם עדים ואתי חד וקבל על חבריה דמסרו לעכו"ם או לשלטון והלה אומר לאו ה"מ זה היה מעשה והורה ה"ר אליעזר ממי"ץ כר"ת שיש לו לישבע לפני השלטון שלא דבר לשלטון על שכנגדו שום דבר רע שהביאו לידי הפסד: ראובן שטוען על שמעון מסרתני והפסדתני כך וכך או גנבת לי כך וכך והלה אומר לאו ה"מ ישבע שבועת היסת ויפטר דבכל דבר שייך שבועת היסת ואפי' בקרקעות: מסור פסול לעדות ואפי' לאינים דסני לחבריה וא"ל בפני שנים אזלינא ומסרנא לך מההיא שעתא רשע הוא. מא"ז:

טז **ההוא** גברא דטש בכספתא דחבריה ושדייה בנהרא. אתי מריה וקטעין טובא. ומיבעיא ליה לרב אשי אי מהימן אכל מאי דטעין. ומייתי ראיה מהא דאמרו חכמים המדליק את הבירה שמשלם כל מה [שבתוכה שכן] דרך ד להניח בבתים. וכשעשו תקנת נגזל באש על כל מה שהיה חייב בשיש לו עדים האמינו נמי בשבועתו. ומסיק דבמידי דאורחיה לא מבעיא ליה. אלא מרגניתא *מיבעיא ליה אי אורחיה לאנוחי בכספתא או לא. ועלתה *בתיקו. [ק] ומכאן ראיה דאין הלכה כרבי יהודה, דלרבי יהודה מחייב אפילו ארנקי בגדים שאין דרכו להניח כלל. ואי טעניה כסא דכספא בבירה אי אינים אמיד הוא למיהוי ליה כסא דכספא. ה"נ אינים מהימן דמפקדי גביה כסא דכספא טענתיה טענה. ולא תקשה לך מעובדא דאריסה דבר זירא* שהביא רב אלפס ז"ל דמסיק רבי חייא שיחזירו הפקדון לבני דאריסיה דבר זירא אף על גב דלא הוה אמיד. דשאני התם דאריסיה דבר זירא הפקיד הפקדון וכדי לאחזוקיה ממונא

הגה"ה

*ומפרש ר"י דאפי' יש עדים שהיה בו מרגניתא מיבעיא ליה דשמא לא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה להאי ולא אמרינן מאי הוה ליה גביה דאזיקתיה כיון דלא רגילי אינשי לאנוחי כלל ולא דמי לדינר זהב דלעיל שאמר לה של כסף דאיבעיא לה לאסוקי אדעתא טפי ופעם שאומר של כסף שאם היתה יודעת שהוא של זהב לא היתה שומרתו ה ולא דמי לארנקי בגדים דהכא רגילי טפי דמנחי מרגניתא בכספתא. פר"י: והוא הדין לענין שבועה אי טעין דבר שרגילין אינשי מהימן דלא רגילי לא מהימן ואפי' בעדים פטור:

**וכל תיקו דממונא לקולא. מהרי"ח:

*דאריסיה דבר זירא אפקיד גבי חד בר נש ליטרא דדהבא מת בר זירא ומת אריסיה והיו לבר זירא בנים גדולים וקטנים והורה ר' ישמעאל בר' יוסי ליתן חצי הזהב לבני בר זירא הגדולים והחצי יהא מונח עד שיגדלו הקטנים וכשמת ר' ישמעאל בר' יוסי בא המעשה לפני רבי חייא והורה ליתן חצי הנשאר לבני

הגהות הב"ח א בתוך שדה חבירו: ב תניא בד"א וכו' ואפילו עד מאה מיל: ג ואין נראה לר' יצחק ז"ל דמשמע דאיירי בבעיא זו: ד שמשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בבתים: ה בסג"ה שמתחיל ומפרש ר"י וכו' ולא דמי נמי לארנקי:

הגהות הגר"א א] פסק מהר"מ כו'. נ"ב וכ"ד כל הפוסקים: ב] והפסד דנפקא מינה כו'. נ"ב וביש"ש חולק על זה וגם בטור לא כתבו: ג] ואין נראה לר"י (בעל התוס' וכמבואר בתוס' כאן בשמו) כנ"ל:

פלפולא חריפתא

[ב] וא"ל דר"ש אית ליה נמי כתם נופנא. והא דקאמרינן דהני תנאי ור"ש אמרו דבר אחד לאו לאפוקי מדרבנן וכס"ג כתבו התוספות בדיבור מאן תנא דהאמר אביי. ר"ש היא ועיין מ"ש לקמן בפי' רבינו שמשון: [ג] ובבל שאר אילנות אם קוץ כו'. כדאיתא בגמרא דף נ"ח ע"ב: [ד] ואין נראה לרבינו שמשון. מכאן משמע ליה להטור סימן ת"ך דרבי' לא ס"ל כר"י דמשמע דדחה לדברי ר"י מדר"ש והב"י השיג עליו מנין לו וצ"ל מדסכת. ומ"מ בתשובה כלל ק"ה סימן ב' שהביא הב"י דוחה לדר"ש משום דדברי ר"י סברא הן דצער שאח"כ אינו אלא גרמא כמו בשת שכל ימיו מצטער כשמזכירים לו שנתביים

תפארת שמואל

דמיה וכמ"ש לקמן ודלא כמו שהביא ביש"ש וק"ל: (ב) ובבל שאר אילנות וכו'. הוא גירסת וכר"י בגמרא. וביש"ש השיג בזה שסבילו יהדין עמו: (ג) ומספיקא לא מפקינן ממונא וכו'. ונראה דאי תפס הנמסר לא מפקינן מיניה ול"ד לתקפו כהן ולהאיבעיא שכתב בפ' כילד הרגל סימן ב' ע"ש דהתם הוא שכל טענת ספיקא אבל כאן הוא טענת ברי"א מכני אפילו בספיקא דדינא וכ"כ הרא"ש בכתובות להדיא ויש לתמוה אטור סימן שפ"ח סעיף ד': סליק פרק הכונס

וזה אינו משלם. ולא דמי לרפוי ושבת שאינם חלים אלא עד לאחר מעשה אבל צער ובשת חלים בשעת מעשה ע"כ ויש מי שהקשה על רבינו שמשון דתניא בפרק החובל דף נ"ה ע"א ה' דברים אומדין אותו ונותנים לו מיד רפוי ושבת עד שיתרפא דשמעינן מינה דאילו צער אין אומדים עד שיתרפא ומשמע ודאי משום דאין לו אלא צער דשעת מעשה ולי נראה לתרץ דהא דקתני רפוי ושבת איצטריכא ליה דלא תימא הואיל ולא הל בשעת מעשה לא ליתבו ליה מיד אלא לכשיצטרך יתנו לו א"נ דבר יום ביומו קמ"ל דאפ"ה אומדין עד לכשיתרפא ונותנים לו מיד אבל צער דמיד הוא הל בשעת מעשה מלתא דפשיטא הוא דאומדין מיד וכולא נערה אומדין ולא צריכה ליה למיתני: [ה] חייש לכתם נופנא. ובפירוש רבינו דלעיל דלא כהגמ"ה: [ו] ויהא שלא ברשות דידיה כסתמא דעלמא. פי' שלא ברשות דהיינו שלא נתן לו רשות אבל לא מיחה בו נמי כסתמא דעלמא היינו דאמר כנוס פירך ולא אמר ואשמרם: [ז] אבל הכא גרמא בעלמא. שהוא גורם שיהיה אש ואח"כ מזיק כהא אבל בעצמו אינו עושה שום היזק והתוספות כתבו דלא מחייב משום אש אא"כ עשה כל כך בפני עצמו בלא סיוע הרוח או דבר אחר שיוכל להזיק ברוח מצויה אחר גמר המעשה שלו דהכי משמע המבעיר את הבעירה שבפני עצמו עשה את הבעירה שיכול להזיק ברוח מצויה ולכך כאן פטור דבלאו לבוי לא היתה יכולה להזיק והלבוי דהיינו גמר עשייתו לא עשה המלאכה בפני עצמה: [ח] אסור להציל עצמו. ה"ה דלהציל אחרים נמי אסור כמו שהיתה השאלה להציל ישראל אלא דשאני המציל לאחרים אע"ג דאסור מ"מ פטור מלשלם כדמסיק רבינו בסוף הגוזל בתרא שאלה אי אתה אומר כן אין לך אדם מציל אחרים: [ט] דתניא בד"א כו'. לא קאי אדלעיל אלא פיסקא בפני עצמה היא: [י] והלכה כרבנן דרב אשי מוקי וכו'. עיין לקמן גבי ההוא גברא דטבע בכספתא: [כ] בתוך של חבירו. וכ"כ הרי"ף והתוספות ומיהו הוא כשנפלה הגדר מחמת הדליקה כדלקמן: [ל] לאשה. דמרגלא בפומיה גבי קידושין וה"ה לאיש. כ"כ הר"ן בשם רבינו ז"ל: [מ] כגון שיש עדים שמסרו. כ"כ הרי"ף דאי אין עדים יכול לישבע לפי שלא עשה מעשה. ואפי' לפי' רבינו יונה דבעי' איירי שאין המסור יודע כמה הפסיד אי לא הוה עדים היה נאמן בשבועתו אע"פ שהודה שמסר דאין אדם משים עצמו רשע ופלגינן דיבוריה: [נ] ועלתה בתיקו. עיין בסוף מכילתין שכתב רבינו בזה: [ס] ומספיקא לא מפקינן ממונא. ואי תפיס תליא בפלוגתא דרפ"ב אי מהניא תפיסה בספיקא דדינא: [ע] אבל אם המסור עצמו אינו יודע כמה הפסיד. ואפי' מודה מקצת ולא דמי לחמשין ידענא וחמשין לא ידענא דהתם הוא אפסיד אנפשיה דה"ל למידע אבל כאן לא ה"ל לדעת. כ"כ הרשב"א בתשובה סי' תקנא הביאה ב"י בסי' שפ"ח. ועיין בדברי רבינו לקמן גבי חד שק צרור וכו': [פ] דומיא דטמון שאין המבעיר יודע כו'. ומבעיא ליה במסור משום דאינו אלא גרמי וכדמסיק רבינו לקמן גבי חד שק צרור כו': [צ] דהא טמון לא מדמינן לנגזל. לא ידענא מאי קאמר לכאן מה דלא מדמים בלא מינו בתלמוד שום דבר: [ק] ומכאן ראיה דאין הלכה כר' יהודה. פי' בפלוגתא דמדליק בתוך של חבירו דבהא נמי פליגי אבל בפלוגתא דטמון אין מכאן ראיה

בחזקת המפקיד אמרינן אדם עשוי שלא להשביע את עצמו . [ר] אבל לענין אפוקי ממונא מן המזיק אזלינן בתר אומדנא* . רב אלפס ז"ל הביא הירושלמי חד בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק צרור . [ש] אירעו אונס. הדין אמר סיגין הוה מלא . והדין אמר [ת] מטכסין הוה מלא. אתא עובדא קמיה דרב ואמר הרי זה נשבע ונוטל . בירושלמי מייתי הך עובדא אפלוגתא דטמון דרבי יהודה ורבנן . דגרס בירושלמי אמר רבי הושעיה הדא דתימא כשאין שם עדים . אבל יש שם עדים כ"ע מודו להא דרבי יהודה. כהדא דחד בר נש וכו' . דירושלמי מוקי לה פלוגתא דרבי יהודה ורבנן כשאין שם עדים . ופליגי אם עשו תקנת נגזל באשו להאמינו בכל דבר . ומייתי עלה הך עובדא ואמר רב נשבע ונוטל ועשו בו תקנת נגזל . ותימה למה יעשו תקנת נגזל במפקיד . בשלמא בנגזל עשו תקנה שלא ישבע הגזלן וכן באש שפשע בשמירת אשו הטילו השבועה על הניזק . וגם אין המבעיר יכול לידע מה היה לניזק בבית . וכן במסור הטילו השבועה על הנמסר שישבע ויטול [ולא על המסור] שעשה עבירה . אבל במפקיד למה הטילו* . אי דטוען נפקד בריא סיגין הוה משתבע [א] דהכי הוא (ויותר נראה [ב] שיהא פטור בלא שבועה מידי דהוה כטוען חיטין והודה לו בשעורין) [ג] ואי דטעין שמא אמאי נשבע המפקיד בלא שבועה יטול דהוה ליה נפקד מחוייב שבועה ואין יכול לישבע . כמו טענו מנה ואמר ליה חמשין ידענא וחמשין לא ידענא. (שבועות דף מז.) והכא נמי טענו שק מלא מטכסין והודה על השק ועל המטכסין אמר לא ידענא דשמא סיגין היו.*א] ומיהו איכא למימר דלא אמרינן בכה"ג מחוייב שבועה ואין יכול לישבע משלם. דוקא היכא דנראה טענה שלו ברמאות הא דטעין לא ידענא לפי שהיה לו לידע אם הוא חייב אם לאו. וכן מוכח בפ' כל הנשבעין (דף מז.) דדרש שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין ומפרש התם כגון דא"ל מנה לאבא ביד אביך וא"ל חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דאבוה בכה"ג מיחייב . וע"כ צריך ליתן טעם למה האב חייב והיורשים פטורין [ד] דבלא טעם אין לחלק ביניהם מדקאמר התם אי דא"ל חמשין אית לך וחמשין לית לך מה לי הן מה לי אבוהון . אלא היינו טעמא דלא ידענא באב חייב שיש לו לידע אם חייב לו מנה אם לאו . אבל היורשין אין להם לידע במילי דאבוהון . והכי נמי אין לנפקד לידע . דמילתא דשכיחא הוא דמפקיד אינש גבי חבריה שקין ותיבות מלאים חפצים ואין הנפקד מדקדק לידע כל מה שיש בשקין ובתיבות . הלכך לא מיחייב נפקד במה דאין יכול לישבע . אלא שעשו תקנת נגזל בפקדון כיון שהנפקד אינו יודע שישבע המפקיד . והאי מייתי לה בירושלמי . והא דסליק בתיקו אם עשו תקנת נגזל במסור [ה] ולא פשיט ליה מפקדון. משום דמסור דינא דגרמי ובדיבורא בעלמא הוא דאפסדיה . [ו] ודבר קשה הוא מאד כי מעשים בכל יום שאין הנפקד מדקדק לידע מה שיש בשקין ובמרצופין שמפקידין אצלו . ואפשר לפרש הירושלמי חד בר נש אפקיד שק צרור גבי חבריה אירע אונס לנפקד שנשרף ביתו בפשיעת שכינו שלא שמר גחלתו . ונתחייב המבעיר לשלם הנזק אע"פ שמה שבתוך השק הוי טמון . [ז] ומיירי דנפלה גדר מחמת דליקה [ח] והוי אליו ומיחייב אטמון . ואמר המבעיר דמלא סיגין הוו . והשתא מייתי סייעתא מרב דעשו תקנת נגזל באשו . [ט] ושמעתי שהגאונים פירשוהו בפקדון וכתבו דעשו תקנת נגזל בפקדון [י] ואין לזוז מדבריהם :

יז **מה** בין גזלן לחמסן. ומסיק דחמסן יהיב דמי *ולא אמר רוצה אני ופסול מדרבנן. דכיון דיהיב דמי אע"פ שקבלן המוכר בעל כרחו [כ] לא מיפסל מדאורייתא. והיינו דאמרינן בפרק זה בורר (דף כה:) תנא הוסיפו עליהן הגזלנין והחמסנין ופריך גזלן דאורייתא הוא ומוקי לה במציאת חש"ו ואחמסן לא פריך מידי דפשיטא ליה דהוי מדרבנן. [ל] וחמס דכתיב בקרא היינו גזלן ממש [מ] אלא דבלשון הכמים עשו חילוק בין גזלן לחמסן :

יח [דף סב ע"ב] **אמר** רבינא משמיה דרבא זאת אומרת נר חנוכה מצוה מן המובחר להניחה בתוך עשרה וכו' . ואף על גב דדחי הגמרא להאי דאיסתייע למילתיה ממתניתין . מכל מקום דבריו לא נדחו. ומצוה להניחה בתוך עשרה דטפי איכא פרסומי ניסא . דנר העשוי להאיר מניחין אותו במקום גבוה להאיר למרחוק.

וכן היה אומר ר"מ הלוי ז"ל : **הדרן עלך הכונס**

פרק שביעי

א **מרובה** מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ד' וה'. שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים . ומדת תשלומי ד' וה' אין נוהגת אלא בשור ושה בלבד:הא דכפל נוהג בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים ילפינן בגמרא מהך קרא דכתיב על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבידה וגו' ועל כל אבידה ריבויא הוא דמרבינן כל דבר . ומשור והמור ושה ממעטינן שטרות וקרקעות ועבדים . ומשלמה ממעטינן דבר שאין מסויים מכפל ושבועה . *כההיא דתנן בשבועות פרק שבועת הדיינין (דף מב:) אין נשבעין אלא על דבר שבמשקל ושבמדה ושבמנין . לאפוקי בית מלא מסרתי לך כיס מלא מסרתי לך וזה אומר מה שהנחת אתה נוטל זה אומר מנורה גדולה וזה אומר מנורה קטנה פטור . זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון זה אומר בת עשר ליטרין וזה אומר בת חמש חייב . אי נמי דבר שאינו מסויים כההיא דפרק הזהב (דף מז.) מה נעל דבר מסויים אף כל דבר מסויים לאפוקי חצי רימון וחצי אגוז דלא . והא דמידת תשלומי ד' וה' אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד ולא ילפינן ליה שור שור משבת להיותו נוהג אף בחיה ועוף . ילפינן לה בגמרא משור בתרא ושה קמא דמייתרי : [דף סג ע"ב] אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל.[א]טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' . דתרי קראי כתיבי אם ימצא הגנב ישלם ואם לא ימצא הגנב אם ימצא הגנב ישלם מוקמי' לה בגנב עצמו . ואם לא ימצא הגנב בטוען טענת גנב . [דף סד ע"ב] ואם המצא תמצא בידו הגניבה דרשינן מיניה אם המצא בעדים תמצא בדיינין פרט למרשיע [את] עצמו . אע"ג דכתיב קרא אחרינא אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו . תרוייהו צריכי חד למודה בקנס בלא עדים וחד למודה בקנס ואחר כך באו עדים. כרב דאמר לקמן פטור . וטוען טענת גנב אין משלם כפל אם לא שנשבע תחלה . דכתיב אם לא ימצא הגנב כלומר אם לא ימצא כמו שטוען שנגנב ממנו אלא הוא עצמו גנבו ונקרב בעל הבית אל האלהים כבר קודם שנמצא שגנבו לשבועה . דילפינן שליחות יד דשומר חנם משליחות יד דשומר שכר מה להלן שבועה דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו וגו' אף כאן שבועה . ודוקא כשטוען שנגנבה אבל אם טוען שנאבדה אינו משלם כפל דדרשינן גנב הגנב למעוטי טענת אבד : אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל שנאמר על כל אבידה וגו' אם טבח ומכר משלם תשלומי ד' וחמשה דאיתקש טענת גנב לגנב : [דף סה ע"א] הניא אם המצא תמצא בידו אין לי אלא ידו גגו חצירו וקרפיפו מנין תלמוד לומר המצא תמצא מ"מ דהוה מצי למיכתב המצא המצא או תמצא תמצא ומדכתב המצא תמצא שמע מינה תרתי פרט למרשיע את עצמו והך דרשא :

ב **אמר** רב קרן כעין שגנב. תשלומי כפל [ותשלומי] ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין . ומסיק דביוקרא וזולא קאמר רב . ולא כגון דהוי מעיקרא שויא זוזא והשתא שויא ארבע דהאמר רבה האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ארבע תברה או שתייה משלם ארבע איתבר ממילא משלם זוזא . אלא כי קאמר רב כגון דמעיקרא שויא ארבע והשתא שויא זוזא . קרן כעין שגנב מילתא דפשיטא הוא דאילו איתברה ממילא על כרחך משלם ארבע · [ב] דבשעת שבירתה לאו מידי קעביד . ואפילו איתבר בפשיעה [ג] דגזלן לא מקבל עליו שמירתה ואשעת גזילה קמחייבת ליה וההיא שעתא הויא שויא ארבע . וכ"ש אי תברה או שתייה הוה משלם [ד] דאם לא כן מלינו חוטא נשכר. ומגניבה וחיים דריש דוקא אחייה לקרן כעין שגנב הא כפל ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין . דלגופיה לא אילטריך כדפרים' אלא לדיוקא . ועוד דסברא הוא דקרן נתחייב בשעת גניבה אבל כפל ארבעה וחמשה לא מחייב עד שעת העמדה בדין דאי מודה מיפטר. ג ובשעת העמדה בדין דכפל כמשמעותו כשוין עתה כשיגמר הדין . אבל לענין ארבעה וחמשה שמין כמה היה שוה בשעת טביחה ומכירה [ה] ד דההיא שעתא קמחייב. ואם נתייקרה קודם העמדה בדין לא משלם כי השתא . דאפילו קרן אם נתייקרה ואיתבר ממילא משלם כדמעיקרא כיון דהשתא לאו מידי קעביד . וכן אם הוזל אזלינן בתר עידן דטביחה ומכירה . וכחשה דממילא ושבחה דממילא לענין קרן כדיוקרא וזולא דמי . וכחושה והשמינה בין לענין קרן בין לענין כפל ארבע וחמשה משלם כעין שגנב דאמר ליה אגא מפטמינא ואת שקלת . וכן שמינה והכחישה משלם כעין שגנב דמה לי קטלה כולה ומה לי קטלה פלגא ובנתפטמה ממילא כתבו בתוספות דלענין כפל ארבעה וחמשה נמי משלם כעין שגנב משום דאמר ליה שמינה גנבי מינך. והביאו ראיה מר' חנינא דאמר לקמן בשמעתין (ע"ב) דאמר ליה תורא גנבי מינך [ו] אע"ג דלא חשיב ליה שינוי ואם כן הוא הדין נמי פיטום דממילא. ורב אלפס כתב דדוקא כחושה והשמינה משלם כפל ד' וה' כעין שגנב משום דאמר ליה אגא מפטמינא ואת שקלת. וסברא דידיה משום דקיימא לן הלכה כר' אילעאי דאמר גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו. טבח ומכר שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר דתנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה ואמרינן כל לאיתויי מאי לאיתויי הא דרבי אילעאי וכו'. וכיון דהלכה כרבי אילעאי ליתא להא דרבי חנינא דאמר תורא גנבי מינך. והא דמשלם תשלומי כפל כעין שגנב משום דקנייה בשינוי. אבל פיטום דממילא משלם כדהשתא והכי מסתבר. והא דקאמר [ז] טלאים כדמעיקרא משום דקנייה בשינוי : [דף סו ע"א] אמר רבה שינוי קונה כתיבא והגינא. התוספות כתבו דרבה איירי בשינוי מעשה שחוזר לברייתו . ולקמן בפרק הגוזל (דף צג:) משמע דשינוי החוזר אינו קונה . וביאוש בגזלה פליגי רבה ורב יוסף . רבה סבירא ליה דקונה אלא דמספקא ליה אי דאורייתא אי דרבנן . ורב יוסף סבר דאף מדרבנן לא קני (א) וקיימא לן *כרבה וקני[ח] יאוש לחומרא *)בעורות של י(בעל) גנב [ט] ואם קידש אשה בגזילה אחר יאוש צריכה גט . דרבה סבר דלכל הפחות

הגה"ה

*ותימה דהתם מסיק אע"ג דלא אמיד דבעי ר' יוחנן מהו שיטעון דבריס שאין ראוין לו ובמשנה מן הדא אריסיס דבר זירא וכו' ומשמע דמסיק שפיר דנאמן דאית גברא דלא בעי פרסומי נפשיה. מהרי"ח :

אחרים והתני שזכו בו בני בר זירא הגדולים לא יחזרו לבני האחרים שעל פי בית דין זכו וגם לקטנים לא יתנו כלום . מא"ז :

הגה"ה

*ובא"ז פסק כרב יוסף דיאוש כדי בתחלה לא קני אפי' מדרבנן וזה לשון מהרי"ח יאוש כדי לא קני לכאורה דלא קני אלא יאוש ושינוי רשות כעולא וכרב

*) נ"א לחומרא בעורות של בעל הבית :

הגהות הב"ח א למה הטילו השבועה על המפקיד אי דטעין נפקד : ב הוה משלם ד' דאל"כ : ג וכשעת העמדה בדין דכפל כמשמעותו כשוין נ"ב פי' כשיווין עתה ואע"ג דלא הוי כשעת טביחה אבל לענין ד' וה' שמין כמה היתה שוה בשעת טביחה ולא אמרינן ד' וה' כשעת העמדה בדין אלא היכא דהוי נמי כשעת טביחה אבל אי לא הוי כשעת טביחה משלם כשעת טביחה ולא כשעת העמדה בדין ומ"ש ואם נתייקרה וכו' כאן לענין קרן קאמר היכא דבשעת גניבה ובשעת טביחה ושבירת כלי בשניהם היתה שוה ארבעה ואחר כך הוקר או הוזל בין שביתה ושבירה להעמדה בדין שהם הקרן לא משלם כי השתא כהעמדה בדין אלא כשעת טביחה ושבירה אבל לענין כפל כשעת העמדה בדין כדלעיל: ד דאססיא שעתא : ה אזלינן בתר עידן דטביחה (ומכירה) תז"מ ונ"ב כצ"ל ושבירה ועי' בחו"מ סימן שנד : ו וקני יאוש לתומרא בעורות של גזלן וגנב ואם קידש :

הגהות הגר"א א] מ"ש בגליון „כאן צ"ל ויותר נראה הכתוב לעיל„ (רשום קו על כ"ז למחקו) . נ"ב הכל טעות גדול וצ"ל כמ"ש בפנים (ור"ל לפי מ"ש בלשון הרא"ש דהכא נמי טענו שק מלא מטכסין והודה על השק כו' . א"כ הוי כטענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן . לזה סובר רבינו דל"ג כלל האי ויותר נראה כו' לא למעלה ולא כאן . אף שבב"י כאן ובר"ן פ"ו דשבועות מבואר כהגהת הס"ח היינו משום שמפרשים שלא היה תובע השק אלא המטכסין שבתוכו ועבהגר"א סימן פ"ו ס"ק כ"ה) :

תפארת שמואל

פלפולא חריפתא

פרק שביעי (א) וקי"ל כרבה וקני יאוש לחוד בעורות של בעה"ב וכו' כצ"ל. ועיין בח"מ סימן

רא"ה וכמ"ש הרמב"ן בס' מלחמת ה' ולכך לא כתב רבינו לראיה אפסק דטמון לעיל : [ר] אבל לענין אפוקי כו'. והתמיהה לי דהתם מסיק אע"ג דלא אמיד וכו'. ככתוב בהג"ה : [ש] אירעו אונס . לאו דוקא אלא פי' שאבד בפשיעה כ"כ הר"ן ולפי מה שמסיק רבינו בפי' הירושלמי נקט דוקא אונס : [ת] מטכסין. תכשיטין של משי כך פרש"י בפ' בתרא דף קי"ז ע"ב ולשון רבינו בהל' כלאי בגדים במס' נדה מעיל של משי : [א] ה"ג דהכי הוא ואי דטעין שמא וכו' עד דשמא סיגין היו ויותר נראה כו' עד והודה לו בשעורין . וכן בהדיא בדברי הר"ן : [ב] שיהא פטור בלא שבועה . כלומר בההוא עובדא דבימי רב הוא ועדיין לא נתקנה היסת : [ג] ואי דטעין שמא . ובר"ף ס"פ המפקיד גריס בירושלמי בהדיא דטעין שמא: [ד] דבלא טעם . כלומר ולומר דגזירת הכתוב הוא : [ה] ולא פשיט ליה מפקדון . אבל מאשו לא קשיא ליה דאשו גופיה מפקדון פשיט ליה בירושלמי ומיהו אגמרא דידן דמשמע דשמיע לן דעשו תקנת נגזל באשו בלאו פשיטות מפקדון ה"ל לרבינו להקשות דאמאי לא פשט ליה מאשו וכ"ש למאי דמסיק דירושלמי לא איירי כלל בפקדון דליכא למימר השתא דגמרא דידן נמי דקאמר שמעית מלתא וכו' היינו אההיא עובדא דבירושלמי אע"ג דלא מייתי לה וצ"ע : [ו] ודבר קשה הו'. דהלעיל מהדר דמסיק סירושלמי דבפקדון נשבע ונוטל אהא קאמר ודבר קשה הוא וכו' : [ז] ומיירי דנפלה גדר כו'. ה"נ ה"מ למימר שחבירו הדליק ביתו דמודו רבנן לר' יהודה אלא ניחא ליה לפרש דלא הוה עובדא ברשע : [ח] והוי אליו . מפורש לעיל. בפ"ב גבי אתמר אשו משום חציו כו' : [ט] ה"ג ושמעתי וכן הלשון בטור סימן רצ"ח : [י] ואין לזוז מדבריהם . וכתב הטור סימן נ' דירא' שאינו מסכים לדבריהם אלא בטוען שמא כו': [כ] לא מפסל מדאורייתא . כדאמר בפרק קמא דבבא מציעא לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו . תוספות : [ל] וחמס . דכתיב בקרא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס : [מ] אלא דבלשון חכמים עשו חילוק . כדאמרינן בפרק ראשית הגז לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד :

פרק שביעי [א] טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה'. דאתקש טוענת גנב לגנב כמ"ש רבינו לקמן גבי טוען באבידה : [ב] דבשעת שבירתה לאו מידי קא עביד . עיין ס"פ המפקיד : [ג] דגזלן לא מקבל עליו שמירתה . ואי נמי מקבל עליו שמירתה ליכא לפוטרו כדמסיק דא"כ מלינו חוטא נשכר אלא בהאמת מפרש דודאי דגזלן אינו גוזל שיקבל עליו שימרנה ואם לא ישמור שישלם שהרי רצונו לגזול ולא לשלם. ואע"ג דבפרק הכונס גבי הוציאוהו לסטים מחייבינן לגזלן שגזל שור ויצא והזיק שישלם התם שאני דודאי נתכוין שיהא שלו מה שגזל וא"כ ודאי דעליה רמיא לנטורי שלא יזיק לאחרים משא"כ לשומרו שלא יהא ניזוק מאחרים לזה לא נתכוין מעולם שאין כוונתו שיהא שמור לבעליו שהרי גזל אותו מבעליו : [ד] דאל"ב מלינו חוטא נשכר . ובס"פ המפקיד כתב דכל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה י"ל דהכא טעמא דהיא מתניתין הוא דקאמר: [ה] דההיא שעתא קא מיחייב. וכפל דלא אזלינן בתר שעת חיובו דהיינו בשעה שגנב דהתם הואיל ולענין הקרן אזלינן בתר ההיא שעתא סגי לן בהכי במאי דמחייבינן ליה לשלם הקרן כההיא שעתא אבל בד' וה' אי לא נחייבו אלא כשעת העמדה בדין נמלא שעל אותה שעה שנתחייבו בה ד' וה' לא מחייבינן ליה בה ולא מידי כלל : וכן אם הוזל אזלינן בתר עידן דטביחה ומכירה ולא אמרינן כיון דאם היה מודה אחר הטביחה קודם העמדה בדין היה נפטר מקנס ד' וה' ה"ע משום דלאו בכל ענין מפטר ממנו דהרי אם באו עדים והעידו על הגניבה ואח"כ הודה על טביחה ומכירה לא היה נפטר מד' וה' כ"כ מהר"ו כ"ן סימן שנ"ד וכלומר דמכיון דלא בכל ענין כו' העמידו אשעת היובא אבל יש לספקפק בזה דאימר אכתי כי לא באו עדים ליחייב כשעת העמדה בדין משום דאי הוה מודה מפטר לכן נ"ל דסברא הוא דאזלינן בתר שעת החיוב ובכפל א"א לחייבו אשעת חיוביה דתורה מיעטה שלא יהיה כחיובא דקרן ואמרינן נמי סברא לטעמא דקרא דמיעט הכפל ובד' וה' יכולין לקיים המיעוט אף כשנתחייבו על שעת חיובו דטביחה ומכירה ליהא טפי לחייבו אשעת חיובו שכן היא הסברא. לענין קרן כיוקרא וזולא דמי. ולענין כפל ד' וה' איכא פלוגתא דר"ת ורי"ף לקמן בסמוך : [ו] אע"ג דלא חשיב ליה שינוי וס"ל להתוספות דר' אילעאי לא פליג אדרבי חנינא אלא אי שינוי קונה אבל בזו הסברא דתורה גנבי מינך לא פליג : [ז] טלאים כדמעיקרא משום דקנייה בשנוי . כלומר ולא מטעם דתורה גנבי מינך ודקאמר דמים כדהשתא היינו כרב דקאמר כפל ד' וה' כשעת העמדה בדין ומיירי היכא דלא קנייה בשינוי : [ח] ה"ג יאוש לחומרא . ואם קידש וכן העתיק ב"י סימן שנ"ג. ומיהו יש לקיים הגירסא שכר צריך להיות של גנב השלטי הגבורים וכן לענין עורות של גנב שחישב עליו דמקבלין טומאה לחומרא ע"כ: [ט] ואם קידש האשה בגזילה אחר יאוש צריכה

קני מדרבנן אבל מדאורייתא קיימא לן דיאוש לא קני [י] כעולא וכרב נחמן וכרב ששת וכרבי יוחנן (דף סז.) אבל יאוש ושינוי רשות או יאוש[כ]ושינוי השם גרוע קונה מדאורייתא. ושינוי השם מעליא (ג) כגון טלה ונעשה איל. עגל ונעשה שור קנה מדאורייתא . וגנב שמכר בין לפני יאוש בין לאחר יאוש חייב כרב נחמן דהלכתא כוותיה בדיני וכרבי יוחנן דהלכתא כוותיה כנגד רב ור"ל :

פסח ושינוי מעשה דלא הדר למילתיה קמייתא וכן כתב דלא הדר קני וכן פירש רבי יצחק בהגוזל ובמציאה קני יאוש כדי דכי אתא לידיה בהיתירא אתא לידיה ורבינו תם מפרש לעולא דוקא לענין קרבן לא קני יאוש כדי אבל בכל מילי קני ור"י אומר דבכל מילי נמי לא קני וכן פוסק דשינוי רשות ואחר כך יאוש לא קני . פר"י :

ג [דף סז ע"א] **צינור** שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה . *ומיירי בצינור שעשוי לקבלה שיש לו ארבע לבזבזין אלא שמצד אחד הוא נמוך והמים עוברים על שפתו . או שיש בו נקב ומקבל מים מתחת הנקב אבל אם היה פרוץ לגמרי מרוח רביעית אין פוסל את המקוה . כדתנן פרק ד' דמקואות המניח טבלא תחת הצינור אם יש לה לבזבזין פוסלת את המקוה.[ל]א פירוש לבזבזין מארבע רוחותיה. ותנן נמי התם סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל את המקוה . אי נמי אפילו בצינור פרוץ משתי רוחות איירי כגון שחקק בו לקבל צרורות שלא יעכבו הלוך המים. כדתנן בפרק ד' דמקואות החוטט בצינור לקבל צרורות בשל עץ כל שהוא בושל חרס רביעית. וחטיטה דהתם היינו חקיקה דהכא ודוקא כשהמים נופלין מן הצינור למקוה . אבל נפלו מן הצינור לקרקע ומן הקרקע למקוה המשכה היא . ואם יש במקוה עשרים ואחת סאין מי גשמים כשר . כדאמרינן בפרק קמא דתמורה (דף יב:) דשאיבה מטהרת *ברבים ובהמשכה . והא דמים שאובין פוסלין את המקוה היינו דוקא כשהמקוה חסר . אבל מקוה שלם כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו . דתנן בפ"ו דמקואות (מ"ח) היה בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין בו כלום ממלא בכתף ונותן בעליון עד שירדו לתחתון ארבעים סאה . וכיון שנותן בעליון עד שיתמלא התחתון [מ] ע"כ הוו מים שאובין רובא . ועוד תנן התם (פ"ז מ"ג) נפל לתוכו יין או מוהל ושינו את מראיו פסול . כילד יעשה ימתין עד שירדו גשמים ויחזרו מראיו למראה מים . ואם יש בו מ' סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיו למראה מים . וכן מוכיחות כמה משניות וכמה ברייתות במסכת מקואות. ובלאו ראיה נמי סברא היא . דהא בהשקה נעשו זרועין ליטהר מטומאתן (ביצה דף יז:) וה"ה להטביל בהן . והא דתנן בפ"ז דמקואות ומייתי לה בפ' הערל (דף פב:) נתן סאה ונטל סאה כשר [ומפרש] עד רובו אבל טפי לא מוקי לה ר"ת במי פירות דאמי פירות [ושאר משקים] קתני לה אבל [מים שאובין] אפילו טובא. והכי תנן התם גומי פירות וכו' פעמים מעלים ופעמים אין מעלים כילד מקוה שיש בו מ' סאה חסר אחת נפל מהן סאה לתוכו לא העלוהו.[היה בו ארבעים סאה] נתן סאה ונטל סאה כשר(עד רובו)ולא מיבעיא מים שאובין שנפלו למקוה שהוכשרו בהערובות להטביל בהן אלא אפילו מקוה שכולו שאוב ונתחבר למקוה כשר דרך נקב כשפופרת הנוד כשר להטביל בו .' דמהניא זריעתו להיות כמקוה עצמו . דסברא הוא כדפרישית דכיון דמטעם זריעה טהרינן מטומאתם הכי נמי הוכשרו מפסלותם וכשר להטביל בהם . וראיה מהא דתנן בפ"ו דמקואות ג' מקואות בזה כ' ובזה כ' מים כשרים ובזה כ' מים שאובים היה שאוב מן הצד וירדו ג' וטבלו ונתערבו . המקואות טהורין והטובלין טהורין . לפי שנתערבו שני המקואות הכשירים והיו בהן מ' סאה ושוב לא נפסל אפילו נפל לתוכן השאובין ואותו שטבל בשאוב עלתה לו נמי טבילה כיון שנתחבר חבור למקוה שלם . ואפילו נתחבר האמצעי לשאוב קודם שנתחבר לכשר לא הוי כשלשת לוגין שפוסלין את המקוה החסר . כיון שנתחבר גם לכשר [נ] קודם שנפלו השאובין לתוכו. ועוד שדרך המשכה נתערבו . ועוד תניא בתוספתא (פ"ה) היו בו מ' סאה ונפל לתוכו יין ונשתנו מראיו של חציו [הטובל] בין במקום היין בין במקום המים כאילו לא טבל . היה שאוב והשיקו במקום היין זה וזה לא טהר . השיקו במקום המים [מקום המים] טהר מקום היין לא טהר . והא דתנן פ"ג דמקואות בור שהוא מלא מים שאובים והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו לעולם הוא בפסולו עד שיתחשב שלא נשארו מן השאובין ג' לוגין . [ס] התם מיירי שלא היו המים של האמה מ' סאה קודם חבורן למי הבור . והא דקתני בפ"ה דמקואות מעיין שהעבירו על גבי השוקת פסול ולא מתכשר במה שהוא מחובר למעיין ומעיין מטהר בכל שהו . ואין לומר דהאי שוקת שהוא כלי וגרע ממים שאובים המכונסים בגומא . דהא בתוך כלי עצמו מותר לטבול כשהוא מחובר למקוה . דאמרינן בפרק חומר בקדש (דף כב:) שמטביל כלי בתוך כלי שיש בפיו כשפופרת הנוד. וי"ל דהא דמעיין מטהר בכל שהו היינו לטבילת כלים . אבל לטבילת אדם בעינן מ' סאה כדאמרינן פרק חומר בקודש דאמר רבא מקוה שחלקו בשל ובגרגותני הטובל שם לא עלתה לו טבילה דהא ארעא כולה חלחולי מיחלחלא ובעי מ' סאה במקום אחד והתם [ע] במים נובעים איירי דמי הגשמים לא מחלחלי . הלכך פסול השוקת לטבילת אדם הואיל ואין מחובר למים שיש בו מ' סאה . ובמסכת מקואות פירשנו פירוש הגון . והא דאמרינן בירושלמי דפרק אמר להם הממונה גבי ים שעשה שלמה רבי שמעון בר קיסנא בשם רבי חייא היכי הוות בית הטבילה לכהנים והלא כלי הוא. ומשני כההיא דדרש ריב"ל אמת המים מושכת לו מים מעין עיטם והיו רגלי השוורים פתוחים כרמונים . משמע ה[משום] דמולית רימון הוליאו מתורת כלי אבל אם היה כלי אין מטבילין בו ואע"פ שהיה מושך למעיין . מפרש ר"ת מולית רימון דנקט לאו לאפוקי מתורת כלי [פ] אלא שיבאו המים בשפע . דלהשקה סגי בשפופרת הנוד . והמקשה לא היה יודע שהיו מחוברין כלל . ודוחק הוא ולפי מה

שפירש במסכת מקואות ניחא : שאני שאיבה דרבנן היא. אר"י דאפילו מקוה שכולו שאוב כשר מן התורה . והביא ראיה מהא דתניא בתוספתא דמקואות פ"ב מקוה שהניחה ריקן ובא ומלאה מלא כשר מפני שזה ספק שאובים למקוה . ומדקאמר שהניחה ריקן ולא קאמר שהניחה חסר משמע שלא היו בו מים כלל ומכשר ליה מספיקא . אלמא אפילו כולו שאוב אין פוסל אלא מדרבנן והלשון מוכיח כן דקתני מפני שזה ספק מים שאובין [צ] דמשמע מפני שזה ספק שאיבה שהיא מדרבנן . ועוד הביא ראיה מפרק קמא דפסחים (דף יז:) דאמרינן משקה בי מטבחיא בכלים טמאים בקרקע טהורין . ומפרש התם דבקרקע טהורין משום דחזו להטביל בהן מחטים וצינורות . אלמא אפילו כולו שאוב חזי לטבילה מדאורייתא דבכולו שאוב איירי [ק] מדמפליג בין כלים לקרקע . והתם משקה בי מטבחיא נמי שאובין הן . ומה שפירש רשב"ם דכולו שאוב [פסול] מדאורייתא והביא ראיה מת"כ פרשת שמיני יכול מילא על כתיפו ועשה מקוה יהיה טהור ת"ל אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים . לאו ראיה היא דההיא דרשה בת"כ אסמכתא בעלמא היא . וטובא איכא מילי דרבנן דאסמכינהו אקראי בת"כ . כגון מעשר פירות וירק ודריש להו בסיפרי מקראי . וכן דימוע דריש ממקדשו ממנו . ובנדה פרק יולא דופן (דף מו.) מוכח דדימוע דרבנן . וכן אין רוכבין על גבי בהמה ואין עולין באילן דריש ליה בת"כ משבת שבתון . והא דפסלינן שאיבה משום גזירה דלמא אתו למיטבל בכלים וטבילה בכלי פסול מדאורייתא דבעינן מקוה דומיא דמעין שהוא בקרקע . והחמירו לפסול אף בשלשה לוגין משום דחשיבי וחזו לרחילה כדאמרינן בפרק קמא דשבת (דף יד.) בתחלה היו טובלין במי מערות סרוחין והיו נותנין על גבן ג' לוגין מים שאובין . ורבינו שמשון הקשה על דבריו דמההיא דמייתי ראיה מתוס' דמקואות אדרבה מהתם משמע דשאוב כולו [פסול] מדאורייתא דקתני מפני שזה ספק מים שאובין וחזקת המקואות כשרות. פירוש העושה מקוה כדי לטבול בו עושהו אם כן אינו ממלאהו מים שאובין אלא במים כשירין לטבילה . משמע דוקא משום חזקה הוא דכשר הא לאו הכי פסול משום דהוי ספיקא דאורייתא . תדע דתני סיפא ליטור המקלח מים למקוה ומכתשת נתונה בלדו ספק מן הליטור למקוה ספק מן המכתשת למקוה פסולה מפני שהפסול מוכיח . ואם יש בו רוב מקוה כשר מפני שזה ספק מים שאובין למקוה . ומדמכשרינן כשיש בו רוב מים מספק ובשאין בו רוב מים פסלינן מספק מפני שאין כאן חזקת המקואות כשרות שהפסול מוכיח שהמכתשת נתונה בלדו ויכולני לומר [ר] שנפל למכתשת כמו שנפל למקוה . [ש] אלמא מקמי דהוי רוב מקוה הוי שאוב מדאורייתא פסלינן מספק . ולאחר שיש בו רוב מקוה הוי דרבנן ומכשרינן מספק [ת] ועוד דתנן פ"ב דמקואות מקוה שיש בו שלשה גומות של מים שאובין של לוג לוג אם ידוע שנפלו לתוכו ארבעים סאה של מים כשרים עד שלא הגיעו לגומא השלישית כשר ואם לאו פסול . משמע דדוקא ידוע הא מספק פסול . [א] מדלא קתני אם ידוע שלא נפלו לתוכו ארבעים סאה עד שהגיעו לגומא השלישית פסול ואם לאו כשר . ומה שהביא ראיה מפסחים לאו ראיה היא דה"פ בכלים טמאים אותן שהיו בכלים טמאים ואף על פי שהן עכשיו בקרקע 'טהורין אותן שהיו מעולם בקרקע שהמשיכן מאמת המים העוברת בעזרה וכן כתב ר"ת בספר הישר דג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה [ב] הלכה למשה מסיני :

ד [דף סח ע"ב] **אמר** רבי יוחנן [ג] גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאין שלו וזה לפי שאין ברשותו דאמר קרא איש כי יקדיש את ביתו קודש מה ביתו ברשותו ושלו אף כל שהוא ברשותו ושלו :

[דף ע ע"א] אמרי נהרדעי בחד ליסנא לא כתבינן [ד] אדרכתא אמטלטלי דגזילה משום הך דרבי יוחנן דכמו שאין יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו כך אינו יכול להקנותו . ובלשון אחר אמרי נהרדעי דלא כתבינן אדרכתא אמטלטלי דכפריה . משום דמיחזי כשיקרא . אבל אי לא כפריה כתבינן בין אפיקדון בין אגזל ולא חיישינן להא דרבי יוחנן . ורב אלפס ז"ל הביא ליסנא בתרא ולא הביא ליסנא קמא . [ה] ותימה הוא הא קיימא לן כרבי יוחנן . ועוד כתב הלכתא מאן דמייתי אדרכתא אמטלטלי דכפריה לא מהניא ליה ולא מידי ולית ליה רשות לאשבועי ולא לאישתעי דינא בהדיה דקיימא לן כנהרדעי . *ור"ח ז"ל כתב ואנן נהיגינן למיכתב אדרכתא אמטלטלי דכפריה ולא ידענא טעמא . ונראה לרבינו תם דהיינו טעמא דקיימא לן כליסנא בתרא דסוגיא דגמרא כוותיה בפרק שבועת העדות (דף לג:) דדייק טעמא דאיש פלוני כהן הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין הא קתני סיפא עד שישמעו מפי התובע. אמר שמואל בבא בהרשאה . והאמרי נהרדעי לא כתבינן אדרכתא אמטלטלי . הני מילי היכא דכפריה וכו' . וכן בבכורות בפרק יש בכור לנחלה (דף מט.) איתא להך סוגיא . וכיון דלית הלכתא כליסנא קמא ולא חיישינן להך דרבי יוחנן וטעמא דליסנא בתרא משום דמיחזי כשיקרא ואנן למיחזי כשיקרא לא חיישינן כדמוכח בפרק הכותב (דף פה.) אמר רב פפי האי אשרתא דדייני דכתיבא [ו] מקמי דליחזו סהדי חתימת ידייהו פסול משום דמיחזי כשיקרא ומסיק דליתיה לדרב נחמן וכן בגיטין בפרק כל הגט (דף כו:) לכך נהגו למיכתב אדרכתא אמטלטלי דגזלי' ודכפריה . ואף פי שיש חלוקים במיחזי כשיקרא כי ההיא דגט פשוט (דף קעב.) אי ידעיתו יומא דאקניתו כתיבו ואי לא כתיבו יומא דקיימיתו ביה כי היכי דלא מיחזי כשיקרא . ומודו כ"ע דחיישינן להוא מיחזי כשיקרא מיהו דהכא יש לדמותו להאי דגיטין וכתובות כדי לקיים המנהג . ועוד נראה לי דהכי דמי להדדי משום דליכא תפסא אלא דנראה כותב

הגהות הב"ח א פוסלת את המקוה ואם לאו אינה פוסלת את המקוה פי' לבזבזין מארבע : ב ובשל חרס רביעית : ג והכי תנן התם אבל שאר משקין ומי פירות וכו' לפעמים : ד דכיון דמטעם : ה משמע דטעמא משום דמולית רמון שהוליאו מתורת כלי הוא אבל : ו שהן עכשיו בקרקע. בקרקע טהורין :

פלפולא חריפתא

נריכה גם דרבה סבר דלכל הפחות קני מדרבנן . תימה דהא הוי יאוש ושינוי רשות ויותר תמוהין דברי הב"י סימן שנ"ג שנראין דבריו כמתמיהין על הרא"ש דסבר שצריכה גם ועוד בפ"ק דקידושין גבי ההיא איתתא דהויא מזבנא ורשכי כתב רבינו בהדיא בגזל דעלמא אם קדשה לבתר דקנייה ביאוש בעלים הויא כדידיה משמע ודאי דהוין קידושין דאורייתא וכ"כ בטא"ה ר"ס כ"ח אם גזל וקדשה לאחר יאוש מקודשת . ומיהו שם הגיה מהרמ"י קדשה בגזל אחר יאוש לבד מקודשת מדרבנן ע"כ והן הן דברי רבינו דהכא ואין לפרש דקאי אמ"ש שם בפנים ונודע שקנה אותו דבר ביאוש דהוה ליבנא דהרמב"ם הוא ומשום דקי"ל סתם גזילה לא הוי יאוש בעלים כתב ונודע שקנה וכו' ובהכי נמי איירי מהרמ"י ואפ"ה כתב דמדרבנן הוא וזה סותר להפנים ולא הגיה בלשון סתירה וצ"ע ומהר"ם יפה השמיט הגה"ה זו ויפה כוון בזה ובעיקר הדין נ"ל לתת שני טעמים לסברא דהכא חדא שהמגיד כתב טעם שהן קידושין גמורין לפי שהיא קונה בשינוי רשות הלכך אף הוא קונה ע"כ וא"כ סברת רבינו דהכא דהוא לא קנה כשקידש ונמצא שברגע הקידושין לא היו שלו וטעם שני דהמגיה בה"ה ר"ס נ' כתב דקידושין מן הנשואין חוזרין איכא למימר דלא הוי שינוי רשות ממש ודברי רבינו דבפ"ק דקידושין בשיטת הרי"ף כן ומ"מ דבריו קשיין אהדדי וצ"ע : [י] **בעולא** . עיין בהגוזל בתרא: [כ] **ושינוי השם גרוע** . שהוזר לברייתו . טור סימן שנג : [ל] **פירוש** לבזבזין מד' רוחותיה בפ"ד דב"ב דף סה משמע מדברי התוס' דגרסי' במשנה בהדיא אם יש לה לבזבז מד' רוחותיה : [מ] **על כרחו** היו מים שאובין רובא. דהא א"א אם לא נתן בעליון יותר מארבעים סאה כך כתב רבינו בהל' מקואות . והתוספות דב"ב דף סו: וטעמא דה"א נמאס : [נ] **קודם** שנפלו השאובין . פי' השלשה לוגין שאובין ועוד שדרך המשכה נתערבו ולא נפלו בין הכלים לכשרים ומה שנתחברו ממנו עם כל אחד נתבטל ברוב קודם שירדו למקוה ומים שאובים המתבטלים תוך למקוה אין פוסלין אותו כדתנן בפ"ד גבי מים שאובים ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקה כ"כ הר"ש בפירושו למס' מקואות : [ס] **התם** מיירי שלא היו המים וכו' . וכן מוכח נ"כ ממשנה דלעיל מהך שיעמיד בחצר מ' סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים : [ע] **במים** נובעים איירי שגיד י המים מתחברים תחת הקרקע . כך כתב רבינו בהלכות מקואות : [פ] **אלא** שיבאו המים בשפע . כלומר האמת קאמר שהיה כמולית רמון כדי שיבואו המים בשפע : [צ] **דמשמע** כו' . שהוא מדרבנן דאלת"ה לא לתני אלא מפני שהוא ספק : [ק] **מדמפליג** בין כלים לקרקע · וכן כתבו התוספות דב"ב דף ס"ו וכלומר ולא פליג בין שאובים למחוברים אבל לשון התוס' דפסחים מדמפליג בין דם למים ולא מפליג בין שאובים למחובר : [ר] **שנפל** למכתשת . כלומר וממנו למקוה : [ש] **אלמא** מקמי דהוי רוב מקוה הוי כשאוב מדאורייתא ואין להקשות דהא על כרחין הך ברייתא לאו דרשה גמורה היא אלא אסמכתא הא דקתני בה והמקוה במ' סאה . וכן כתב רבינו בהדיא בהל' מקואות דהביא אסמכתא היא לא קשיא דדוקא שיעור מ' סאה הוי אסמכתא דמדאורייתא סגי ברביעית אבל עיקר הדרשה דמיעוט אך דרשה גמורה היא וממעט כל שהוא וצריך רביעית : [ת] **ועוד** דתנן פ"ב דמקואות כו' . ובהלכות מקואות הביא ראיה אחרת ג"כ מברייתא דב' מקואות של מ' מ' סאה כו' : [א] **מדלא** קתני אם ידוע כו' . ובספרי תוספות יו"ט שחברתי על המשניות ישבתי זה דמהכא ליכא למידק די"ל דתנא מהדר למתני כשרות ברישא ואי הוה קתני אם ידוע שלא נפלו כו' הוי כמהדר אפסלות גם היה מאריך למתני שלא נפלו וגם דברי רבי שמעון שחולק שם במשנה קיימי שפיר טפי אליבא דוהב לאו פסול : [ב] **הלכה** למשה מסיני . היינו כשאין שם מים כך מפ' בהלכות מקואות ושם מפורש ג"כ דר"י דוחה לה דר"ת : [ג] **א"ר יוחנן** גזל כו' . והא דמשמע מדר"י דוקא לא נתייאשו הא נתייאשו יכול הגזלן להקדיש וכן דייק רבינו בהדיא בהגוזל בתרא ואע"ג דלעיל אמרינן דלר"י יאוש לא קני נגזלן כי הקדיש שאני משום דהקדש שינוי רשות הוא והוי יאוש ושינוי רשות דקני עוד עיין בדין דר' יוחנן בפ"ק דב"מ גבי הכוה מסותא : [ד] **אדרבתא** ברוב ספרים איתא אורכתא . וכן העתיקו התוספות בפ"ב דכתובות דף כ"ב ובקיצור כתב יד כתוב אורכתא ובפ' הגוזל קמא בסוף שיטה דאין מצלחים בדיוקני נכתב בלשון רבינו גם כן אורכתא והכי גרסינן בפרק שבועת העדות דף ל"ג ע"ב ושם פרש"י אורכתא הרשאה ולשון בולטמות הוא כמו בשנת פלו' ארכן שלטון אף כאן אורכתא השלטה שהשליטו על בעל דינו לתובעו עכ"ל : [ה] **ותימה** הוא הא קי"ל הלכה כר' יוחנן. מדכתבו. ועוד מוכיח לקמן מפ"ק דב"מ אבל שם מתורץ ג"כ דהא"ג דקי"ל כר' יוחנן. ועכין שהקדש מ"מ כהורכתא שאני ויכול למכתב : [ו] **ה"נ** מקמי דליתוי סהדי אחתימות ידייהו ומסיק דליתא ואף לפי' כאחר שאכתוב לקמן דליתא לאו דליתא לדרב פפי מ"מ היכא דליכא תפסא דב"ד משקר לא חיישינן אבל

תפארת שמואל

(כ"א) [שנ"ג] ובי"ש : (ג) **כגון** טלה ונעשה איל כו' קנה מדאורייתא. נ"ב י"ל דשינוי השם של עגל ונעשה שור וביולא בטלה לא חשיב שינוי וכדמסיק בגמרא דשור בן יומו קרוי שור וכו' אלא לדוגמא נקט הרא"ש ז"ל וכ"מ בשינוי השם גמור ולשון כגון דייקא הכי אכן דברי הטור ר"ס שנ"ג צ"ע ועיין בי"ש :

אמ'. [ז] אבל התם איכא למיחש לפסול העדים כי ימצא שלא היו באותו מקום ביום שנכתב בו. וא"ת כיון דלא חיישינן למיחזי כשיקרא אם כן [בשבועות] ובבכורות כי פריך מנהרדעי הוה ליה למימר ליתא לנהרדעי. ויש לומר [ח] דאורחא דגמרא הכי. דהא מדרב פפי גופיה דאמרינן עלה בכתובות ובגיטין דליתא מדרב נחמן פריך מינה פ"ב דכתובות (דף כח:) וסותר דברי רב גבי שלשה שישבו לקיים השטר שנים מהן מכירין חתימת ידי עדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו מעידים בפניו וחותם ופריך מיכתב היכי כתבינן. והאמר רב פפי האי אשרתא דדייני וכו' אלא אימא עד שלא כתבו. הרי סותר דברי רב [ט] ולא בעי למימר ליתא. ואף על גב דבפרק כל הגט ובפרק הכותב אמרינן דליתא.
[י] ומיהו תימה על מה שנהגו לכתוב האידנא הרשאה אפילו אמלוה והלא אין אדם יכול להקנות הלואתו לחבירו ואפילו בקנין אגב קרקע. כדמוכח בפרק מי שמת (דף קמח.) גבי הא דשכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום. ופריך למימרא מלתא דליתיה בבריא ליתיה בשכיב מרע והאמר רב נחמן שכיב מרע שאמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני ואף על גב דליתא בבריא. וע"כ דליתא בבריא לגמרי משמע ואפילו בקנין אגב קרקע מדלא מצי לאשכוחי דאיתיה בבריא אלא הואיל ויורש יורשה. ועוד אמרינן התם מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין ארכבה אתרי ריכשי וכו'. הרי הוא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני. משמע דמנכח בריא [כ] אינו יכול להקנות הלואה אפילו בקנין. ואור"ת דהיינו טעמא (כיון) שיכול להרשות משום דקיימא לן דשליח שוייה. וגבי דאינו יכול ליתן הלואתו במתנה שליח מצי לשוייה. ויש סמך למנהג זה מהא דאמר לקמן בפרק הגוזל עצים (דף קד:) רב פפא הוה מסיק זוזי בי חוזאי אקנינהו לרב שמואל בר' יהודה אגב אסיפא דביתיה. ומסיק משמע לשון הלואה. ועוד יש לדקדק דאין הרשאה תלויה בקנין [ל] דהא קיימא לן כאיכא דאמרי דבמטלטלי דגזליה כתבינן נמי הרשאה כדמשמע בשבועות ובבכורות אף על פי שנראה שאין יכול להקנותן כיון שאין יכול להקדישם דהא קיימא לן כרבי יוחנן [דאמר] גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו כדמשמע בפרק קמא דבבא מציעא (דף ז.) דפריך מינה לרב ועוד דסתמא דגמרא משמע התם דאם הוה מסותא מטלטלי לא היה נגזל יכול להקדישו וכמו שאינו יכול להקדישו כך אינו יכול להקנות ואפילו הכי יכול להרשות. אלא ע"כ תקנה היא שעשו לענין שליחות כאילו היה עצמו [מ] [א]קונה (הקנין) קנין גמור: ואמרי נהרדעי כל אדרכתא דלא כתב בה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך לית בה ממשא. מ"ט דא"ל האיך לאו בעל דברים דידי את. ונראה דאפילו לא הוי כתב בה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך אי יהביה נפקד למורשה ונאנס בדרך פטור הנפקד. ודוקא לענין זה קאמר לית בה ממשא דמצי נפקד לדחויי אי בעי. [נ] אבל אי יהביה ניהליה מפטר. דלא גרע מהא דתנן (ב"מ דף לח:) אמר לו השואל שלח לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי וכו' פטור. וכן מצא שכתב בעל העטור. ועוד כתב ז"ל הרב החסיד אומר טעמא כדי שלא יהא כל אחד מוליך מעות של חבירו למדינת הים וכופר בהן עשו תקנה להוציאם ממנו בע"כ. כדאמרינן (כתובות דף פח.) בנפרעים שלא בפניו שלא יהא כל אחד נוטל מעותיו של חבירו והולך ויושב למדינת הים. וה"נ אשכחן תשובה לרב אלפס ז"ל דמילתא בעלמא עבדינן גבי הרשאה כי היכי דלא ליפסדו אינשי ממונייהו ולא ילפינן מיניה מתנה. אמר אביי אי כתב בה למחלה ולשלים ולרביע מגו דמישתעי אפלגא משתעי אכולא:

ה **אמר** אמימר ואי תפס השליח לא מפקינן מיניה. פירש אי תפס השליח לעצמו לא מפקינן מיניה. רב אשי אמר מדכתב בה כל דמתעני ליה מן דינא קבילית עלי שליח שוייה. ואיכא דאמרי שותפא שוייה. [ס] [ב]מאי נ"מ. למיתפס פלגא. יש ספרים שכתוב בהן והלכתא שליח שוייה. ומתוך דברי רב אלפס משמע שאין לו להיות כתוב בספרים. כי כתב אתמר משמיה דרב יהודאי גאון ז"ל דקיימא לן שליח שוייה הלכך אי בעי לבטולי לשליחותיה ולשווי שליח אינים אחרינא [ע] אית ליה רשותא למעבד הכי. ומתוך הלשון משמע כיון דקיימא לן שליח שוייה מצי לבטולי שליחותיה ולומר אין רצוני שתהיה שלוחי.

[פ] *אבל אי שותפא שוייה לא מצי לבטוליה דמצי א"ל כבר זכיתי בחלקי. אבל אם בטל ההרשאה בלא ידיעת המורשה והלך וטען עם המחזיק בנכסים ונתחייב בדין לא מצי המרשה למימר כבר בטלתי שליחותי. דכיון שמזקקו ב"ד לדון על פי ההרשאה [צ] והיה כתוב בו זיל דון וזכי ואפיק לנפשך דיניהם דין. [ק] *וכן אם נתן לו הממון ונאנס פטור:

הגה"ה

*ויש לי ללמוד מדבריו דיכול נמי למחול לחייב אע"פ שכבר יש הרשאה ביד זה הואיל ויכול לבטל שליחותו ש"מ דלית ליה שום זכיה בגוויה הלכך יכול למחול וכן הסיב הר' ברוך ושמעין נמי מיניה שהמורשה אינו יכול להושיב אחר תחתיו דאותו עשה נאמן ולא אחר ויכול לומר אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר וגם אינו יכול לעשות שטר הרשאה שהניה כתובה בלשון שליחות ואפילו בלשון מתנה אומר רבינו אבי"ה דלא בטלו זה את זה דלשון מתנה דכתיב ביה כי היכי דלא לימא ליה לאו בעל דברים דידי את ולשון הרשאה דשוייה שליח ואי תפס מפקינן מיניה. מא"ז:

*וכן כתב ראבי"ה דאי מצי מבטלו מה כח ב"ד יפה ונראה בעיני דמצי שפיר לבטלו דאין שייך הכא לומר מה כח בית דין יפה דלא עבדו בית דין מעשה דהם לא הרשוהו. מא"ז:

ו **מתני'** גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם או ע"פ שנים אחרים חייב. וכן גנב ומכר בשבת דליכא חיוב מיתה במכירה. אבל אי איכא חיוב מיתה במכירה כגון דא"ל עקוץ תאינה מתאינתי ותקנה לי גניבותיך פטור. גנב וטבח ומכר ביוה"כ חייב בגמרא פריך והא קיימא לן דאין לוקה ומשלם. ומוקי לה בטובח ע"י אחר. וכי זה תופח וזה מתחייב. אמר רבא אמר קרא וטבחו או מכרו מה מכירה ע"י אחר [ר] אף טביחה על ידי אחר דבי רבי ישמעאל תנא או לרבות את השליח. דבי חזקיה תנא תחת לרבות את השליח. [ש] ואפ"ה בשבת פטור דשחיטה שאינה ראויה היא כרבי יוחנן הסנדלר: גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו גנב וטבח ואחר כך הקדיש חייב. בזה אין שום חדוש שהרי כבר נתחייב קודם שמת אביו וקודם שהקדיש אלא אגב פטורא דסיפא תנייה [ג]אם גנב משל אביו ומת אביו ואחר כך טבח ומכר פטור דבעינן וטבחו כולו באיסור והא ליכא. גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר פטור. [ת] ולאחר יאוש מיירי דחל ההקדש על ידי יאוש ושינוי רשות ולאו דמריה קטבח. גנב וטבח לרפואה או לכלבים השוחט ונמצא טריפה השוחט חולין בעזרה משלם תשלומי ד' וה'. רבי שמעון פוטר בשני אלו*: [דף עא ע"א] **גמ'** דתניא המבשל בשבת וכו' בשבת פרק כירה הביא רב אלפס ז"ל כל זו הסוגיא ופלוגתא דרב אחא ורבינא וכתב דקיימא לן בכל התורה כולה דרב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל. ושמעינן מיניה דליתא לדרבי יוחנן הסנדלר. והלכך הלכתא כרבי יהודה דאמר המבשל בשבת בשוגג יאכל במוצאי שבת בין לו בין לאחרים. במזיד יאכל במוצאי שבת לאחרים ולא לו. וקשה לדעתי מהבין דבריו מה שכתב [ד]דקיימא לן כדברי המיקל וליתא לדרבי יוחנן הסנדלר והלא רב אחא ורבינא לא נחלקו בסברת עצמן [א] אלא בפירוש דברי רבי יוחנן הסנדלר חד אמר דרבי יוחנן הסנדלר אסר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר מדרבנן. מדפריך גמרא בשלמא למאן דאמר דאורייתא אמטו להכי פטרי רבנן אלא למאן דאמר דרבנן אמאי פטרי רבנן. ואי בסברת עצמן פליגי מאי פריך לימא דחכמים סברי כרבי יוחנן הסנדלר דאית ליה מעשה שבת דאורייתא. ואם כן מדהני [ב] אמוראי בהאי פליגי בפי' דברי רבי יוחנן הסנדלר היה מסתבר דהלכה כוותיה. וגם תמהתי על מה שפסק הלכה כרבי יהודה דאמרינן בפ"ק דחולין (דף טו.) [ג] דרב מורה כרבי מאיר ובפירקא דריש כרבי יהודה משום עמי הארץ. וגם רבא סבר כרבי מאיר בפרק כירה: [דף עא ע"ב] גנב שור של שני שותפין וטבח והודה לאחד מהם ואחר כך הביא השני עדים משלם לו חמשה חלאי בקר:

הגה"ה

*וכל קים ליה בדרבה מיניה פטור אבל חייב בבא לצאת ידי שמים וכן אי תפס לא מפקינן מיניה מא"ז והאורך האריך כל צורך. (מא"ז):

[דף עב ע"ב] **מתני'** גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל. [ד] וכגון שהעידו בבת אחת [ה] ואמרי ביום ראשון גנב ביום שני טבח והזמה לא איכפת לן אם היתה בבת אחת או בזה אחר זה [ו] דהכחשה תחלת הזמה היא כרב' וכרבי יוחנן. גנב על פי שנים וטבח ומכר על פי שנים אחרים ונמצאו אלו ואלו זוממין הראשונים משלמין תשלומי כפל והאחרונים משלמין תשלומי שלשה. נמצאו האחרונים זוממין הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה. אחד מן האחרונים זומם בטל עדות שניה אחד מן הראשונים זומם כל העדות בטלה. שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה: **גמ'** איתמר עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל. כגון אם העיד בניסן והוזם בתשרי. או שחתומים בשטר שזמנו באחד בניסן ואמרו בפני בית דין שבזמן הכתוב בשטר בו ביום כתבוהו וחתמוהו ובאו עדים ואמרו באחד בניסן עמנו הייתם במקום פלוני. כל העדות שהעידו מאחד בניסן ואילך פסול. דמעידנא דאסהיד או שחתם על השטר בשקר הוה ליה רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד. ורבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל דעד זומם חדוש הוא ואין לך בו אלא חדושו. והלכתא כאביי:

ז [דף עג ע"ב] **אמרי** תרי תוך כדי דיבור הוו. כשאילת תלמיד לרב [ז] שלום עליך רבי סבר רבי יוסי דלאו כדיבור דמי. כשאילת רב לתלמיד שלום עליך כדיבור דמי. ולית הלכתא לא כר"מ ולא כרבי יוסי. אלא קי"ל דאף בכדי [שאילת] תלמיד לרב כדיבור דמי כי ההיא דמס' נזיר מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (דף כ:) מוקי לדרים לקים אף בכדי שאילת תלמיד לרב וה"נ אמר רב אחא מדיפתי בפ"ק דמכות (דף ו.) ובפ' שבועות העדות (דף לב.) ובפ' בתרא דנדרים (דף פז.) ובפרק יש טהלין (דף קכט:) פסיקא דגמרא דתוך כדי דיבור כדיבור דמי [ח] בר מע"ז ומגדף וקדושין וגירושין:

ח [דף עה ע"א] **איתמר** מודה בקנס ואחר כך באו עדים. רב אמר פטור. ושמואל אמר חייב. אמר רב המנונא מסתברא מילתיה דרב באומר גנבתי ובאו עדים שגנב פטור שהרי חייב עצמו בקרן. אבל אמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר חייב שהרי פטר עצמו מכלום. איתמר נמי אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן אמר גנבתי ובאו עדים שגנב וטבח ומכר פטור שהרי חייב עצמו בקרן. אמר לא גנבתי וכו'. וכן הלכתא:

ט [דף עה ע"ב] **מתני'** מכרו חוץ מאחד ממאה שבו חוץ מקרניו ואפילו חוץ מגזותיה דסברינן כרבנן דברייתא או שהיתה לו בה שותפות השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר משלם תשלומי כפל ואין משלם ארבעה וחמשה: **גמ'** תנו רבנן הגונב את הקטעת ואת החגרת ואת הסומא וכן הגונב בהמת השותפין חייב. ושותפין שגנבו פטורין. ומוקי לה בשותף שטבח שלא לדעת חבירו דאחלק חבירו לא מחייב דהוה ליה [ט] טובח ומוכר אחר הגנב ואף אחלקו פטור דבעינן וטבחו כולו בחיובא וליכא: שותף

הגהות הב"ח א כאלו היה עצמו קונה קנין גמור ועוד כתב ז"ל והרב החסיד וכו' ולא ילפינן מיניה מתנה ואמרי נהרדעי כל אדרכתא וכו' וכן מצא שכתב בעה"ע אמר אביי ואי כתב בה למחלה כצ"ל: ב למאי נ"מ: ג דסיפא תנייה דאם גנב: ד מה שכתב דמדקיי"ל כדברי המיקל ש"מ דליתא לדר"י הסנדלר:

פלפולא

[ז] **אבל** התם איכא למיחש לפסול העדים וכו'. לאו פסול ממש דהא מפרש לקמן גבי עד זומם למפרע נפסל דלא נפסל בשטרא אלא כשאמרו בפני ב"ד שבזמנו הכתוב בשטר בו ביום כתבוהו ותתמוהו והכא ודאי דלא לימרו הכי שהרי באמת לא כתבו ותתמו בו ביום. אלא כלומר שבני אדם יוציאו לעז על העדים שהם פסולים ולאו כ"ע דיני גמירי שאין לפסלם אא"כ אמרו בפני ב"ד כו' ואע"ג דלא מפסלי אלא ע"י ב"ד והב"ד ודאי דלא יפסלום דב"ד דיני גמירי מ"מ לעז פסול איכא בפומי דאיכא קודם שיפסקו הב"ד שאינם פסולים: [ח] **דאורחא** דגמרא ומ"מ מדלא נקט הגמרא ללישנא קמא ש"מ דכלישנא קמא ודאי דאין הלכה ואי לאו דאין הלכה כלישנא קמא אע"ג דללישנא בתרא הכן לא חייבינן ה"א דבגזל לא כתבי' משום דפקדון שאני דהא יכול להקדישו כמ"ש התוספות בד"ה לא כתבינן כו' הלכך הוצרך להוכיח לעיל דאין הלכה כלישנא קמא נמי: [ט] **ולא** בעי למימר ליתא. ומיהו לפי המפ' התם וכ"פ רבינו בפ' השולח שנתארמלה דהא דקאמר ליתא לא קאי ארב פפי אלא כלומר ליתא לקושיא דאין קושיא דבקיום שטרות דוקא חיישינן למיחזי כשיקרא דב"ד אבל בשאר מילי לא מדרב נחמן אז אין זה ראיה משום דפריך מדרב פפי. כ"כ התוספות: **ולא** בעי למימר ליתא. עיין לעיל בפרק כיצד ובהגוזל קמא בסוף פיסקא מי הודיעו לבעל חטים כו': [י] **ומיהו** תימה על מה שנהגו האידנא ההרשאות אפי' אמלוה כו'. והא דבפ' האיש מקדש דמייתי לקמן בפרק החובל ופ"ק דב"מ שהיתה לו מלוה ביד אחרים והרשה אותה כו' היינו לשליח בעלמא כדלקמן דלא גרע מהא דאמר שלח לי ביד בני כו' ומ"מ קשה לי למ"ד התם דלא סמכה דעתא על המקדש לימא דלא סמכה דעתא על הלוה ועוד אף לר"מ לא התקדש מהאי טעמא: [כ] **אינו** יכול להקנות הלואה אפילו בקנין. אין מכאן ראיה על קנין אגב דלא מהניא בהלואה וכן בתוספות דכתובות דף כ"ז לא הוכיח קנין אגב דלא אלא מהא דרב נחמן דלעיל: [ל] **דהא** קי"ל כאיכא דאמרי כו'. כלומר דקי"ל דנהרדעי מעולם לא אמרו אלא כאיכא דאמרי דלא כתבינן אדכפריה אבל דלא כפריה אפי' אגזילה כתבינן אע"פ שנראה כו'. ואין הפירוש דהלכה כאיכא דאמרי. דהא אנן אדכפריה נמי כתבינן וכדמסיק לעיל: [מ] **הג"ה** קונה קנין גמור ועוד כתב ז"ל כו' עד ולא ילפי מיניה מתנה ובתר הכי גרסינן ואמרי נהרדעי כו' עד ובעל העיטור: [נ] **אבל** אי יהביה ניהליה מפטר. עיין לקמן דדוקא בשלא נתבטלה: [ס] **מאי** נ"מ למתפס פלגא הכי איתא בגמרא ויש"ש נמי למימר דנ"מ הא דכתב רבינו לקמן לבטל השליחות: [ע] **אית** ליה רשות כו'. עיין בהגהות

חריפתא

קמא: [פ] **אבל** אי שותפא שויה. כלומר שעשאו שותף ממש שלא כתב בו כל דמתעני כו' ובב"י סימן קכ"ב לא הועתק בבא זו: [צ] **והיה** כתוב בו זיל דון כו'. דאל"ה אין ב"ד נזקקים כו': [ק] **וכן** אם נתן כו' אדלעיל מהדר שאם היה כתוב בו כו' ונתן מפטר דסיכא שבטלה לא מפטר אי לא כתיב בה זיל דון כו' וכ"כ בהדיא לקמן בפרק הגוזל קמא. [ר] **אף** טביחה ע"י אחר כלומר נמי ע"י אחר. ובגמרא דף ע"ע מה מכירה דלא אפשר אלא ע"י אחר אף טביחה על ידי אחר מדלא קאמר אף טביחה לא מיחייב אלא על ידי אחר ש"מ דלא בכוליה מדמינן אלא גמרינן מינה בלחוד דע"י אחר נמי מחייב. וע"י עצמו פשיטא דחייב: [ש] **ואפ"ה** בשבת פטור. דהך בבא ר"ש היא כדאיתא בגמרא: [ת] **ולאחר** יאוש מיירי. עיין לעיל בסוף פיסקא דיאוש קונה: [א] **אלא** בפי' דברי רבי יוחנן הסנדלר. והרמב"ן בפרק כירה בספר מלחמות ה' כתב דרי"ף ס"ל דודאי רבי יוחנן הסנדלר מדמחמיר כולי האי פשיטא דס"ל דמדאורייתא הוא וא"כ כי נחלקו רב אחא ורבינא פליגי בסברת עצמן מ"ס דאורייתא והלכה כר"י הסנדלר ומ"ס דרבנן ואין הלכה כמותו ואפ"ה פריך שפיר מ"ט דרבנן דפטרי משום דדרך התלמוד שאינו רוצה להעמיד המשנה דלא כהלכה וא"ל מהא דבפ' המוכר פירות אלמה אמר רבה הלכה כר"א: [ב] **אמוראי** בתרתי. משום רב ורבה דלקמן דייק למנקט בתרתי: [ג] **דרב** מורה כר"מ והרמב"ן כתב בכאן דרב לטעמיה דס"ל מטין אתמר במסכת עירובין ואנן קי"ל הלכה אתמר ובפרק כירה כתב כמה ראיות לפסוק כר' יהודה ורבינו בפ"ק דחולין סימן י"ת כתב בשם הגאונים להחמיר האידנא דנפישי ע"ה ומיהו טעמו של הרי"ף אין נראה כך אלא שדעתו לפסוק כך מתוך הלכה אבל הר"ן שם כתב בטעמא דהרי"ף משום חומרא א וכ"כ בעל המלחמות בפ' כירה: [ד] **וכגון** שהעידו בבת אחת. בתוך כדי דיבור והיו יכולין לחזור גם מגניבה ונמצא שכשנפסלו בהזמה למפרע אפ"ה היו כשרים בעדות טביחה דעדות גניבה וטביחה הכל עדות אחת ובכשרות היו: [ה] **ואמרי** ביום א' גנב וכו'. כדי לאשכוחי הזמה בזה אחר זה להכי אסברה לה כך: [ו] **דהכחשה** תחלת הזמה. עיין בגמרא דף עג ע"ב: [ז] **שלום** עליך רבי. גירסא זו עיקר כ"כ בפ' שבועות העדות וכן שם בפרש"י ולא כדגרסי' בגמרא רבי ומורי דא"כ תקשה דיוקי אהדדי דרב לתלמיד לא הוי אלא שלום עליך ועוד ראיה זה מצאתי בפרש"י ובתוספות דמסכת נזיר דף כ שכתבו בהדיא שהן רק שלש תיבות: [ח] **בר** מע"ז ומגדף כו'. עיין מ"ש בפ' שבועות העדות גבי כפר אחד כו': [ט] **טובח**
ושאר

בטבח או מכר לדעת חבירו חייב דלעיל רבינן דטובח על ידי שליח חייב. מכרה חוץ משלשים יום חוץ ממלאכתה חוץ מעוברה [י] למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא וכן גנבה קטעה ומכרה בעיא היא ולא איפשיטא ולקולא. ואפילו אי תפס [כ] מפקינן מיניה: תנו רבנן הגונב ונתן לאחר וטבח ומכר חייב. [דף עט ע"א] דיש שליח לדבר עבירה לענין טביחה ומכירה משא"כ בכל התורה כולה גנב והקדיש לבדק הבית גנב והקיף גנב והחליף גנב ונתן במתנה [ל] אשמעינן דמתנה כמכירה. גנב ופרע בחובו או בהקיפו גנב ושלח סבלונות לבית חמיו חייב. *גנב והקדיש אשמעינן מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים. [מ] דבקדשי בדק הבית לא שייך למימר מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן. דדוקא בקדשי שמים שם בעלים נקרא על הקרבן לפי שצריך לשחוט לשם בעלים. אבל קדשי בדק הבית יצאו מרשות הבעלים לגמרי ואין נקרא עוד שמו עליו:

י **מתני'** גנב ברשות בעלים וטבח ומכר חוץ מרשותו או שגנב חוץ מרשותו וטבח ומכר ברשותו או שגנב וטבח ומכר חוץ מרשותו משלמין תשלומי ארבעה וחמשה. [נ] גנב וטבח ומכר [ס] ברשותו פטור. היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור. הגביהו או *שהוציאו מרשות בעלים ומת חייב. נתנו לבכורות בנו או לבעל חובו לשומר חנם ולשואל ולנושא שכר ולשוכר והיה מושכו ומת ברשות הבעלים פטור. הגביהו או שהוציאו מרשות הבעלים ומת חייב: **גמ'** [ע] ודייק בגמרא פטור מאן שומר [שכר] שמע מינה תקנו משיכה בשומרין:

הגה"ה
*ודוקא לסימטא אבל לרשות הרבים לא דקיימא לן כאביי ורבא דאמרי בהמוכר את הספינה דמשיכה קונה בסימטא ולא ברה"ר. מהרי"ח:

יא **איתמר** נמי אמר רבי אלעזר כשם שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים. [פ] ומשעת משיכה נתחייבו כל אחד כדינו. שומר חנם בפשיעה [צ] וש"ש בגניבה ובאבידה ושואל באונסין. *וכן אין [ק] המשאיל והמשכיר יכולין לחזור בהן משעת משיכה. וכשם שהקרקע נקנית בכסף ושטר וחזקה כך שכירות קרקע נקנית בכסף ושטר וחזקה:

הגה"ה
*ואדם המשאיל את עצמו לדבר האבד מאמר הריני שאול לך לכך וכך זמן תו לא מצי הדר ביה ואם אינו דבר האבד לא גרע מפועל שיכול לחזור בו בדבר שאין אבד ודוקא שאמר בזה הלשון הריני שאול לך אבל אם אמר הריני מקבל עלי לעשות לך כך וכך לא ורפיא בידי. מא"ז:

יב [דף עט ע"ב] **אמר** רבי אלעזר רועין שסממין עצמו בחורשים ומשך בהמה וטבח חייב. ואע"פ שהכל רואין כיון דמטמר לא הוי גזלן: יג **מתני'** אין מגדלין בהמה דקה בא"י. [ר] *ואפי' בבית דאילו לרעות בשדה אפילו בהמה גסה אסור. כדאמרי' בפ' זה בורר (דף כה:) רועה שאמרו אחד רועה בהמה דקה ואחד רועה בהמה גסה. ואע"ג דלא פסלינן רועה אלא כשמרעה בהמה של עצמו אבל של אחרים כשר כדאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא (דף ה:) דאין אדם חוטא ולא לו. בהמה דקה שאסורה לגדל בבית אין נראה לחלק בין מגדל שלו למגדל של אחרים. דהא אפילו קשור בכרעי המטה אסור. וכן משמע (לקמן דף פ.) מבעלי בתים בגליל דהם עצמם לא היו מרעים את לאנס. וכן רועה שעשה תשובה אמאי לא ימסור את לאנו לאחר. אלא ודאי בבהמה דקה כיון דאפילו בבית אסור לגדל אפילו בשל אחרים אסור. [ש] אבל מגדלין בסוריא ובמדבר שבארץ ישראל: אין מגדלין תרנגולין בירושלים מפני הקדשים. ולא כהנים בארץ ישראל מפני הטהרות. ולא יגדל ישראל חזירים בכל מקום *ואפילו כדי למשוך מהן עורות. דאילו למכרו לנכרים אף מדאורייתא אסור. כדתנן פרק ז' דשביעית אין עושין סחורה בנבילות וטריפות שקצים ורמשים. ובפרק כל שעה (דף כג.) דריש מקרא דכתיב טמאים יהיו בהווייתן יהו. לא יגדל אדם כלב בתוך ביתו אלא א"כ היה קשור בשלשלת. אין פורסין נשבין ליונים אלא אם כן רחוק מן הישוב שלשים ריס: יד [דף פ ע"א] **גמ'** ת"ר רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד. וכן גר שנפלו לו כלבים וחזירים בירושה אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד. וכן מי שנדר ליקח בית בארץ ישראל וליקח אשה אין מחייבין אותו ליקח מיד אלא עד שימצא את ההגון לו. ומעשה באשה אחת שהיה בנה מיצר לה ונשבעה כל מי שיבא עליה אינה מחזירתו. וקפצו עליה בני אדם שאינן מהוגנים וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו לא נתכוונה זו אלא להגון לה:

טו [דף פ ע"ב] **הלוקח** בית בא"י כותבין עליו אונו ואפילו בשבת. ס"ד. לא צריכא אלא לומר לנכרי לכתוב עליו אונו. אע"ג דאמירה לנכרי שבות הוא. משום ישוב א"י לא גזרו רבנן. *ודוקא משום מצות ישוב ארץ ישראל [ת] אבל לצורך מצוה אחרת לא שריא אמירה לנכרי. ואפילו לצורך מילה שדוחה שבת כדמשמע בעירובין פרק הדר (דף סח.) גבי ינוקא דאישתפוך חמימיה דקאמר נייתי ליה לאימיה אי צריכה ניחים ליה אגב אימיה. ומסתמא לפני המילה היה דאי לאחר המילה ותינוק היה צריך לחמין אפילו על ידי ישראל מותר מפני פיקוח נפש. והא דקאמר דניחים ליה אגב אימיה על ידי נכרי קאמר. דהא לאחר שבעה אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושין לה על ידי נכרי. ויש ספרים [א] שכתוב בהן [בהדיא] ניחים ליה נכרי אגב אימיה. ודוקא אגב אימיה אבל לצורך מילה לא שרינן אפילו על ידי נכרי. והא דשרינן התם בעובדא דלעיל בינוקא אחרינא דקאמר לימרו לנכרי דלייתי מנו ביתאי. ההוא מיירי באיסור דרבנן להביא דרך חצר שלא עירבו ואיסור דרבנן התירו על ידי נכרי* לצורך המילה. אבל לצורך מצוה אחרת [ב] כגון להביא לו ספר ללמוד בו דרך כרמלית אסור על ידי נכרי. ובהלכות גדולות משמע דאפילו איסור דאורייתא שרי על ידי נכרי לצורך המילה. שכתבו בההוא עובדא דלימא לנכרי דלייתי מנו ביתאי להביאו דרך רשות הרבים. והיא דניחים ליה אגב אימיה י"ל דעל ידי ישראל היה [ג] ותוך שבעה מעת לעת של חיה היה. דמחללין עליה את השבת שבעת ימים מעת לעת. וספרים שכתוב בהן דניחים ליה נכרי מיירי לאחר המילה ונתרפא הולד ואין בו עוד פיקוח נפש:

הגה"ה
*אבל ע"י ישראל אפילו איסור דרבנן לא שרי לצורך מילה וכן קי"ל דכל נכרי חולה שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה אפילו מלאכה דאורייתא אבל על ידי ישראל לא שרי אפי' ביו"ט שני אבל לגבי מת הוי איפכא דשרי ביו"ט שני ע"י ישראל ובשבת אסור אפי' ע"י נכרי. פר"י מהרי"ח:

טז **תנו** רבנן עשרה תנאים התנה יהושע: [דף פא ע"א] שמרעין בחורשין. ודוקא בהמה דקה ביער שאילנותיו גסין. ומלקטים קוצים מחוברים לחין מכל מקום. ומלקטין עשבים מכל מקום חוץ משדה תלתן דמעלי ליה עשבים היכא דבעי ליה לזירין. *וכגון דלית בהו שיעור כלאים דהיינו רובע הקב לבית סאה שהוא אחד מכ"ד. דאי היה ביה שיעור כלאים הוי הפקר כדאמרינן במועד קטן (דף ו:) התקינו שיהו מפקירים שדות שיש בהן כלאים. אי נמי שזרען לבהמה [א] ניחא ליה בעשבים שהבהמות אוכלין אותן. וקוטמין נטיעה מכל מקום חוץ מגרופיות של זית. פירש רבינו הנחום משום זקן אחד בזית כבילה גבוה מן הקרקע. בקנים ובגפנים [ד] מן הפקק ולמעלה. ושאר כל אילנות מאיבו של אילן פירוש מפריו דהיינו ענפים הרכים. נ"א מחובו של אילן דהיינו מאמצעו שיש בו הרבה ענפים יקח מן הנחבים באמצע [ה](ענפים)[גובהו] ולא מחודו דהיינו מענף האמצעי בראשו. מן החדש שאינו עושה פירות ולא מן הישן שעושה פירות. ממקום שאינו רואה החמה [דף פא ע"ב] ולא ממקום שרואה החמה שנאמר וממגד תבואות שמש:

יז **ומעין** היוצא בתחלה מסתפקים ממנו בני העיר ואינן צריכין ליתן דמים. ומחכין בימה של טבריא כל אדם [ו] ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה. [ב] אבל בעל הים צד ברשתות ובמכמרות. ונפנין לאחורי גדר ואפילו בשדה מליאה כרכום. ואפילו ליטול צרור מן הכותל מותר [ז] ואפילו בשבת. ומהלכין בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה. והא דידן אפילו משירד הטל על הזרעים קשה להם דריסת הרגל. ומסתלקין לצידי הדרכים מפני יתדות הדרכים. והטועה בין הכרמים מפסג ועולה מפסג ויורד:

יח **ומת** מצוה קונה מקומו כשאינו מוטל על המיצר. [ח] אמר רב אדא בר אהבה אמר רב תנאים שהתנה יהושע אפילו בבבל. ושמואל אמר אפילו בחוצה לארץ. והלכה כשמואל בדיני. ו רבי יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרשות הרבים וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא ניסוף ברגלי אדם וברגלי בהמה. שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ סוכו של חבירו כדי להציל נחילו ונותן דמי סוכו של חבירו מתוך נחילתו. ותנאי בית דין ז שיהא שופך יינו ומציל דובשנו של חבירו [ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו]. [ט] *והוא שעקל בית הבד כרוך סביב חבית של דבש. דאי לא הוי הפקר וזוכה בו בעל היין מן ההפקר. ותנאי ב"ד ח שיהא מפרק את עציו וטוען פשתנו של חבירו ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו. שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ:

יט [דף פב ע"א] **עשר** תקנות תיקן עזרא. שיהו קורין בתורה במנחה בשבת בשביל בעלי מלאכות שאין להם פנאי לשמוע קריאת התורה בשני ובחמישי. וקורין בשני ובחמישי. שהראשונים תקנו לקרות בשני ובחמישי תלתא פסוקי לחד גברא או תלתא פסוקי לתלתא גברי כנגד כהנים לוים וישראלים כדי שלא יהו (ישראלים) שלשה ימים בלא קריאת התורה. על רמז וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים. ותקנו לקרות בשני ובחמישי לפי שהוא עת רצון דאמרינן במדרש דמשה עלה לקבל לוחות האחרונות בחמישי וירד בשני. ולכך מרבים תחנונים בשני ובחמישי. וכן נהגו להתענות בהן. ואתא עזרא והתקין לתלת גברי עשרה פסוקים כנגד עשרה בטלנים. ושיהו דנין בחמישי ובשני דשכיחי דאתו למיקרי בסיפרא. ושיהו מכבסים בחמישי בשבת מפני כבוד שבת ללבוש לבנים ובע"ש אין פנאי לכבס. ושיהו אוכלין שום בערב שבת דזמן עונה היא בשבת שנאמר ושמרו בני ישראל את השבת ראשי תיבות ביאה [י] והבנות בכלל והשום מרבה הזרע. ושתהא אשה משכמת ואופה ביום כשהיא רוצה לאפות כדי שתהא פת מצויה לעניים. ושתהא אשה חוגרת בסינר משום צניעות. ושתהא אשה חופפת *וטובלת שלא יהא עליה דבר חוצץ. [דף פב ע"ב] ושיהו רוכלין מחזרין בעיירות [כ] ולא יוכלו לעכב על ידיהם רוכלי העיר. משום תכשיטי נשים שלא יתגנו בנות ישראל על בעליהן. ותיקן טבילה לבעלי קריין לתפלה ולתלמוד תורה *והאידנא נהגו עלמא כתלת סבי כדאמרינן בפר' ראשית הגז (דף קלו:) ובפרק מי שמתו (דף כב.) כרבי יהודה בן בתירא בדברי תורה דאמר דברי תורה אין מקבלין טומאה. דסבר רבי יהודה בן בתירא דעזרא [ל] לא תיקן טבילה לדברי תורה. א"נ היה מתנה דכל הרוצה לבטלו יבא ויבטל. כדאמרינן בריש מועד קטן (דף ג:) גבי הא דרבן גמליאל

הגה"ה
*אר"ת דאין צריכין לחוף אלא רק הראש ולהדית בית הקמטים אבל שאר גופה לא מ"מ נהגו לרחוץ כל גופה ואם סמוך לחפיפה טבלה ונמצא עליה דבר חוצץ אין צריכה (לחוף) [לחזור] ולטבול. פר"י מהרי"ח:

הגהות הב"ח א ואפילו אי תפס. נ"ב עי' לעיל בפ"ב סי' כ': ב דדוקא בקדשי מזבח שם בעלים נקרא: ג אבל גנב וטבח ומכר ברשותו: ד בית בא"י וליקח אשה אין מחייבין אותו ליקח מיד: ה באמצע גבהו ולא מחודו דהיינו מענף האמצעי בראשו: ו תניא ר"י אומר: ז ותנאי ב"ד הוא שיהא שופך: ח ותנאי ב"ד הוא שיהא מפרק כו' מתוך פשתנו של חבירו שע"מ:

הגהות הגר"א א] בהגה"ה ודוקא לסימטא כו'. נ"ב תוס' ד"ה או כו' וכ"פ הטור אבל רמב"ם וש"ע סימן שנ"א פסקו כרבינא ועתוס' דכתובות שם: ב] אבל בעל הים. נ"ב נ"ל אפי' בעל הים אבל גד כו'. ואפי' כל אדם כמ"ש בגמרא בהדיא:

תפארת שמואל

(ג) **ומשעת** משיכה נתחייבו וכו' וע"ע דבפרק האומנין והשואל כתב דחייב אפילו קודם המשיכה ועיין בשלטי גבורים בזה: סליק פרק שביעי

פלפולא חריפתא

ומוכר אחר הגנב. דתנן בר"ס פירקין דפטור: [י] **למ"ד** עובר לאו ירך אמו. אבל למאי דפסקינן בר"ס הכונס דקי"ל דלכל מילי ירך אמו חוץ מטריפה לא נ"מ באיבעיא זו ולא כתבה אלא אגב גררא: [כ] **מפקי'** מיניה לפי פסק שלו. בר"ס פרק כיצד דבספיקא דדינא לא מהניא תפיסה: [ל] **אשמועינן** דמתנה כמכירה. לא ידענא אמאי לא קאמר הכי בגמרא כדקאמר אשמועינן בנתן וטבח ובגנב והקדיש: [מ] **דבקדשי** בדק הבית כו'. ונראה מדלא כתב רבינו דברי הרי"ף ולית הלכתא כו' אלמא גרס כך בדברי הרי"ף. וכן הר"ן כשכתב דברי רבינו כתב שכן נראה דעת הרי"ף ואין להגיה כאשר ראיתי מגיהין דברי הר"ן שאין כן דעת הרי"ף אלא מבוין אנו המדות דרבינו והר"ן לא גרסי בדברי הרי"ף דלית הלכתא כו': [נ] ה"ג אבל גנב וטבח: [ס] **ברשותו** ולא אגבהיה תוס': ה"ג ולנושא שכר [ע] **ודייק** בגמ' מאן שומר שכר. וכ"כ הרי"ף ומשום דס"ל דאפילו אין השליח יודע שחוטא מ"מ אין שליח לדבר עבירה והמשלח פטור לפיכך אין פטור וחיוב אגנב כדפרש"י ולרש"י לא דייק מפטור אלא ממושכו. ועי' בתוספות: [פ] **ומשעת** משיכה נתחייבו כל אחד כדינו וכו'. כך משמע דעת הרי"ף וכן דעת הרמב"ם בהדיא בפ"ב מהל' שכירות וברים הל' שאלה אבל בפ' האומנין ובפ' השואל כתב רבינו דמקבלו נתחייבו מאחר שהבעלים נסתלקו משמירתן ולא תקנו משיכה בשומרין אלא שלא יוכלו הבעלים לחזור בהן ושם הכתוב יותר מזה בס"ד וגם בפרק האומנין: [צ] **ושומר** שכר בגניבה ואבידה. וכן שוכר כר"י דהכי אפסיק הלכה בפ' הכונס: [ק] **המשאיל** והמשכיר. וה"ס בנושא שכר אלא אינו דומה בא טעון לבא ריקן: [ר] **ואפי'** בבית דאילו לרעות בשדה כו'. וליכא למימר דאשמועינן דלאחרים נמי לא ומיהו הכל בשדה דליכא למיסר של אחרים אלא כשאסרנו עליו אפי' בבית וא"כ כי אמרת דאסור אפי' של אחרים א"כ כ"ש בבית והכי מפרש דאשמועינן בבית דפשיט עפי והדר קאמר דהשתא דאסרת בבית הלכך אף של אחרים נמי כדמסיק ואזיל: [ש] **אבל** מגדלים בסוריא וכו'. אפי' שלו והוא כדף עט ע"ב: [ת] **אבל** לצורך מצוה אחרת לא שריא כו'. עיין בפרק חזקת גבי כמה דברים אמורים במחזיק וכו': [א] ה"ג שכתוב בהן בהדיא ניחים. וכן לשון התוספות: [ב] **כגון** להביא לו ספר כו'. דדוקא מילה דהיא גופה דוחה שבת שרי. תוספות: [ג] **ותוך** ז' מעל"ע כו'. שילדה בשבת אחר חצות והמילה היתה קודם חצות דמחללין עליה את השבת ז' ימים מעל"ע. וראיתי שרבינו כתב בפרק ר"א דמילה דלפי דברי ה"ג נ"ל דהך עובדא דליתס ליה אגב אימיה לאחר יום ג' של המילה ע"כ וכלומר דע"י נכרי הוי ולדברים הללו לא הוי מעל"ע אלא הולכים לפי סדר הימים ובב"י סימן תרי"ז לענין אכילה ביוה"כ מסיק כך בשם תרומת הדשן סימן קמ"ח ונראה דהה"נ דמסקי' כך לענין חילול שבת דהא מהכא מייתי בתה"ד אלא שהב"י בסימן ש"ל לענין חילול שבת הס"ל לכתוב כך ונראה בעיני דהתם אצטריכתיה הא דתרומת הדשן ובודאי דבהדא מהתא ניניהו אכילה דיוה"כ וחילול שבת: [ד] **מן** הפקק ולמעלה לא מן התחתון כמו שכתבתי בשם התוספות בפ' הספינה אמתני' דהלוקח פירות שובך: [ה] ה"ג באמצע הגובה. וכן לשון רש"י: [ו] **ובלבד** שלא יפרוש כו'. אפי' בעל הים. תוס': [ז] **ואפי'** בשבת דתלוש ולבסוף חברו לא נחשב מדאורייתא: [ח] **אמר** רב אדא כו' ה"ג הרי"ף. ובגמרא דידן הגירסא בענין אחר ולדינא לא נ"מ מידי: [ט] **והוא** שעקל בית הבד כרוך וכו'. מקשי התוספות דא"כ לא יהא לו אלא שברו כדתנן בפרק בתרא זה בא בחבית של יין וזה בא בכדו של דבש ומסקי דפליגי אבל בשלטי הגבורים כתב דהתוספות והמרדכי מוקמי לההיא שבעל הדבש מבקש שישפוך שנו מש"כ לקמן דממילא שופך יכול בעל הדבש שיאמר הייתי דוחק ומציל וכן בסמוך כתוב וא"ל שיפרק עליו עיין ספ"ב דב"מ גם בקצור הפסקים כתוב אם תבעו כו'. וכ"כ רבינו בהדיא לקמן פ' הגוזל בתרא: [י] **והבנות** בכלל. כלומר בכלל כל התורה אע"פ שנאמרה בל' זכר ומ"מ לא ידענא למאי נ"מ אצטריך לה הכא ועוד דא"כ אין הבנות בכלל ומאי נ"מ דא"כ עזרא נמי כי תקין לא תקין לבנות ועוד דכיון דמשעבדא לתשמיש ועונתו הוא בליל שבת הלכך תקנתו לכל היא אע"פ דמן התורה איננה בכלל חיוב ביאה בשבת. ועוד קשיא לי אמאי נקט דרבא אחריתי מנותי דנקיטינן בגמרא פרק אע"פ אבר פריו יתן בעתו זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש. לכן נ"ל דהכוא קרא דוקא בת"ח מיירי דהא קאי אקרא כי אם בתורת ה' חפצו וגו' וה"נ מייתי לה התם אעונת ת"ח והכא תני תקנת עזרא משמע ליה דניתקנה על כל ישראל בין שהוא ת"ח בין שאינו ת"ח ולכך אין לו ראיה מאותו קרא דלא מיירי אלא בת"ח ומייתי ליה מושמרו בני ישראל דמיירי בכל ישראל ודכתב והבנות בכלל נ"ל שהוא טעות סופר וצריך להיות והכל בכלל. ור"ל בין שהוא ת"ח ובין שאינו ת"ח וטעמא משום עונג שבת ומצינו בסוף פרק אע"פ במערה אחתו שכתבו התוס' דלמ"ד אוכלת תשמיש דאפי' גמל וספן הואיל ומשנה אותה ע"י שלים והתם קתני במתני' מלילי שבת ללילי שבת: [כ] **ולא** יוכלו לעכב כו'. עיין פ' לא יתפור: [ל] **ה"ג** לא תיקן טבילה לתפלה ולד"ת: הדרן עלך פרק שביעי

וביה דיהו נמנו על ב' פרקים הללו והתירום . אי נמי לא פשטה ברוב ישראל כדאמרינן גבי גרבי שמן בפ' אין מעמידין (דף לו.): [דף פג ע"א] ה"ר לא יגדל אדם את הכלב אא"כ שיה קשור בשלשלת אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר . ביום קושרו ובלילה מתירו :

הדרן עלך מרובה

פרק שמיני

א [דף פג ע"ב] **החובל** בחבירו חייב בחמשה דברים. בנזק כדמפרש בסיפא סימא את עינו קיטע את ידו שבר את רגלו רואין אותו כאילו הוא עבד כנעני נמכר בשוק [א] שהוא נמכר לעולם. אבל אעבד עברי אין לו שומא להמכר לעולם להפסיד לו בשומא הזאת. שהרי היה יכול למכור את עצמו לשש ולאחר שילא בשש ימכור עצמו שנית . וכן כל ימיו ברואין כמה הוא יפה וכמה היה יפה . פי' עבד הנמכר בשוק [ב] כמה היה יפה עם האבר וכמה הוא יפה עבד הנמכר בלא אותו אבר . ושומא זו להקל כדאמרינן לעיל בריש פרק הפרה. וכן אתה אומר בקוטע יד עבדו של חבירו אין שמין היד בפני עצמה לומר כמה אדם רוצה ליטול לקטוע יד עבד כזה. דודאי הרואה עבדו שלם אין קוטע ידו אלא בדמים מרובים. ולהקל בכל שומות אנו למידין (לעיל דף נח:) מובער בשדה אחר דאמרה תורה לשום ערוגה אגב שדה. והא דלא קאמר סימא את עינו נסמא עינו קיטע ידו נקטע ידו שבר את רגלו נשבר רגלו יליף בגמרא מכמה קראי . לער כילד כוואו בשפוד. או במסמר ואפילו על לפורנו מקום שאין עושה חבורה. ומסקי' בגמרא דהיינו כו' אבל לבן עמר אין משלם לער עד שיעשה בו מקלת חבורה ולא אפחתיה מכספיה. והיכא דאפחתיה מכספיה דמשלם לו דמי נזקו ילפינן בגמרא לרב זביד משמיה דרבא מפלע תחת פלע. ולרב פפא משמיה דרבא מרפא ירפא גוכל ד' דברים משתלמין במקום נזק . אומדים כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מלטער כך . ואמרו בגמרא דלער במקום נזק כגון היכא דקטעי' לידיה דלא אמרינן כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו לידו דשומא שאין לה סוף היא שלא היה אדם לוקח הון למכור ידו לקטוע ולהקל בשומות ילפי' מובער בשדה אחר ואף ידו שהיא מוכתבת למלכות לקוטעה בסם אין אומרים כמה אדם רוצה ליטול שיקטענה בסייף דגם זו שומא רבה היא דלא מקבל איניש לערא עילויה לבתחלה אלא בדמים מרובים . [ג] אבל לער זה כבר נעשה . הלכך שמין להקל כמה אדם רוצה ליתן שיקטע ידו בסם הכתובה למלכות לקוטעה בסייף. ודמים כאלו נוטלין מן המזיק ונותנין לניזק. אבל לער שלא במקום נזק [ד] אי אפשר לשום בענין אחר אלא כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מלטער כך. [ה] והאי דפריך בגמרא ליטול ליתן מיבעי ליה . אמילתיה דאבוה דשמואל פריך . אי נמי ממילתיה דאבוה דשמואל שמעינן נמי פי' דמתניתין . ולעולם אין שמין כמה אדם רוצה ליטול וללער דכל אשר לאדם יתן בעד נפשו ואין ערך לשומא זו. אלא שמין מי שחייב למלכות לכוותו בשפוד על לפורנו כמה היה נותן שלא יעשו לו לער זה . ושומא זו קלה להוליא ממון להנצל מלער מליקח ממון ולקבל לער.ואבוה דשמואל [ו] מילתא דפסיקא נקט דנזק במקום לער דשמין להקל בין סייף לסם ומיניה שמעינן דהוא הדין דמקילים אף שלא במקום נזק . והשתא ניחא הא דפריך האי ליטול ליתן מיבעי ליה דקאי נמי אמתני' ולער ה ילפינן מכויה תחת כויה : ריפוי הכהו חייב לרפאותו . עלו בו למחין אם מחמת המכה חייב שלא מחמת המכה פטור*: חייתה ונסתרה ו חייב לרפאותו וחייב ליתן לו דמי שבתו . והוא שלא אמדוהו מתחלה דאי אמדוהו הא אמרינן לקמן אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין אלא כמו שאמדוהו . חייתה כל לרכה אינו חייב לרפאותה. וכן אם עבר על דברי הרופאים ואכל דברים הקשי' למכתו ומחמת כן נתקלקלה המכה אינו חייב לרפאותו . ולריך לשכור לו רופא ואם אמר המזיק אני ארפאך יכול הניזק לומר אין רפואתך מקובלת עלי . ואפילו שידוע שהוא רופא מחמת דאמר ליה דמית עלי כאריא ארבא ולריך שיהא לחולה נחת רוח מן הרופא. ואם אמר המזיק [ז] יש לי אוהב קרוב שירפאך בחנם יכול הוא לומר כשאין הרופא מקבל שכר אין לבו ומחשבתו מדקדק בעיקר לורך החולה כיון שאינו מלפה לקבל שכר . ואם אמר לו אביא רופא ממרחקים שיטול מעט שכר יכול לומר רופא שהוא ממקומו מדקדק יותר כדי שלא יפסיד המהאהו . ואם אמר הניזק [ח] שיקולו לו שכר הרופא ויתנו לו וירפא את עלמו יכול המזיק לומר חיישינן שמא מחמת חמוד ממון לא ירפא את עלמו כראוי ויזכרוהו לגנאי כל רואי המכה : שבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין כל ימי משך החולי ולמלאכה זו הוא ראוי כשיתרפא . ואינו נותן לו יותר שכבר נתן לו דמי ידו ורגלו ובזה נפטר ממנו מכל מלאכות אחרות שהיה ראוי לעשות בידו ורגלו . רק שבתו מחמת החולי [ט] שהיה יכול לעשות בלא ידו ובלא רגלו לכשיתרפא חייב ליתן לו : בושת הכל לפי המבייש והמתבייש [י] זפלוגתא דתנאי היא (דף פו.) בגמרא דירושלמי החובל בחבירו חמשה נותן לו חמשה. ארבע נותן לו ארבע. שלשה נותן לו שלשה . שנים נותן לו שנים. אחד נותן לו אחד. כילד הכהו על חגבי ידו וקטעה נותן לו

הגה"ה

*הרי שעבר על דברי הרופא ואכל דבש וכל מיני מתיקה והעלתה מכתו גרגותני אינו חייב לרפאותו. ולא מצי למימר ליה הסייך אנא דאמר ליה דמית עלי כי אריא ארבא וכן אית לי אסיא דמגן או אית לי אסיא רחיקא ומיזל גבאי וכן לא מצי אמר ליה הנחבל סב לי ואנא מסינא נפשאי דאמר ליה פשעת בנפשך וחסרת לי ממונא ואי אמר ליה קוץ לי מיקץ ואנא מסינא נפשאי מצי אמר ליה פשעת בנפשך וקרו לי שור המזיק . מא"ז :

חמשה לער נזק ריפוי שבת ובושת . הכהו על ידו [כ] ולבתה נותן לו ארבע לער ריפוי שבת ובושת . הכהו על ראשו ולבה נותן לו שלשה לער ריפוי ובושת . הכהו במקום שאין נראה נותן לו שנים לער וריפוי . הכהו בעומום שבידו נותן לו אחת בושת. [ל] עומום פירוש בערוך קלף בעושין (לו) מן קליפה של עץ ובלעז נקרא שמו עומום* :

הגה"ה

*כל היכא דבעי אדם למיעבד לנפשיה מילתא דדינא ולאכרותי לא מלי קרוביה למימחי בידיה אא"כ פייסוהו מדידהו כדמוכח מעובדא דההוא חמרא וכו' . מא"ז :

ב [דף פד ע"א] **ההוא** תורא דאלם ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר להו זילו שיימוהו כעבדא. אמרו ליה רבנן טהאמר מר כל הנשום כעבד אין גובין אותו בבבל . אמר להו נפקא מינה דאי תפס . הכי גרים רב אלפס ז"ל והלשון משמע שלוה לשום מיד וכ"מ שאם יתפוס שידע כמה יש לו לתפוס . [ם] ולא נהירא דאין שמין כלל לגבות הנזק אלא אם תפס הניזק *שמין ואומרים לניזק כך וכך תחזיר לו. ואיתי בספרים אמר להו לא [נ] אם תפס . כלומר מה שאמרתי לשום היינו אי תפס לידע כמה יחזיר . רבא לטעמיה דאמר רבא נזקי [ס] שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותו בבבל . נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור אין גובים אותו בבבל . ושקיל וטרי גמרא [דף פד ע"ב] מ"ש שור בשור ושור באדם אע"ג דאלהים כתוב בפרשה ואין מומחין בבבל מיהו עבדינן שליחותייהו מידי דהוה אהודאות והלואות. אדם באדם ואדם בשור נמי ניעביד שליחותייהו . ומסיק דלא עבדינן שליחותייהו [ע] אלא בממונא ובמילתא דשכיח ואית ביה חסרון כיס [פ] כמו הודאות והלואות . אבל מילתא דלית בה חסרון כיס אע"ג דשכיח אי נמי לא שכיח אף על גב דאית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו . [צ] הלכך אדם באדם אע"ג דאית ביה חסרון כיס כיון דלא שכיח לא עבדינן שליחותייהו בושת אע"ג דשכיחא כיון דלית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו . והא דאמר נמי שור בשור גובין אותו בבבל היינו בשן ורגל *דמועדין מתחילתן אבל קרן לא · דאי הם קיימא לן פלגא ניזקא קנסא . ואי במועד אין מועד בבבל . [ק] ואפילו הועד בארץ ישראל והובא לבבל מילתא דלא שכיחא היא ולא עבדינן שליחותייהו : כתב רב אלפס מנהג שתי ישיבות דאע"ג דאין גובין קנס מנדין ליה [ר] עד דמפיים לחבריה*. וכד יהיב שיעור מאי דחזי למיתב ליה שרינן ליה לאלתר בין איפיים מרי דיניה בין לא איפיים מרי דיניה . ואפשר שתקנת גאונים היא אבל מדינא דגמרא לא משמע הכי דא"כ אין לך גבייה גדולה מזו כיון דמשמתינן ליה דנקיטנא בכובסיה עד דליסבקיה לגלימיה . וכן משמע דמשמתינן ליה עד דמסלק היזקא מדר' נתן אבל משום תשלומין לא משמתינן ליה :

הגה"ה

*ודוקא אי תפיס המזיק בעלמו אבל אם תפס שאר הפלים מפקינן מיניה כך פירש רבינו תם בפרק קמא וכל דבר שבכוונתו להזיק או משונה דלא שוי כי אורחא הוה ליה קרן . מהרי"ח :

הגה"ה

*ופר"ת ולא שור בלבד אלא כל שהוא כיוצא בזה גובין כגון אבות נזיקין דשור כשן ורגל ומבעה והבער ובור וד' שומרין וריפוי ושבת א] ובושת וגנב בקרן וגזלן ועדים זוממין היכא דלא אפשר לאהדורי וכמשור הני כולהו וכיוצא בהו גובין בבבל . מא"ז : ומהרי"ח מספקא ליה באש ובור אי גובין בבבל :

הגה"ה

*וכן כתב בספר המקלעות ועוד כתב דהחובל בחבירו ביו"ט חייב בה' דברים ב בשבת וביום הכפורים פטור מן התשלומים וילקה ויגלה וילום ירח ימים . ואם אינו רולה לקבל דין דנין אותו בעל כרחו . מא"ז :

ג **בתשובת** הגאונים נשאל ממר למח גאון ז"ל אלו נערות שיש להם קנס מהו להגבות בבבל כדי שלא יהא חוטא נשכר . והשיב כלל אמרו אין מגבין קנסות בבבל וכו' . אלא משום שלא יהא חוטא נשכר ושלא יהו ישראל פרולים בנזקים שכיון שיודעים שאין גובין קנסות בבבל שולחים יד זה בזה נהגו חכמים אחרונים לנדותם עד שיפייסו בממון או עד שירבה עליו ריעים ויפייסנו בדברים . ומעשה באחד שהפיל שינו של חבירו ונידהו מר רב לדוק גאון ז"ל ואמר לו דבר קלוב [איני] חותך עליך לך ופייסו או בדברים או בממון . ועכשיו כל דיני קנסות בטילין . ומנהג כמו שנהג מר רב לדוק גאון אדונינו אנו נוהגין . ונשאל ממר רב נטרונאי ז"ל אי אין דנין דיני קנסות בבבל החובל בחבירו בזמן הזה כגון לרם אזנו או קטע ראש חוטמו או אחד מאיבריו מה יעשה באותו החובל . והשיב כך מנהג בשתי ישיבות שכל מי שחובל בחבירו בעינו או בשינו או באחד מאיבריו אע"פ שאין פוסקין דין עליו לשלם דמי עינו או דמי שינו והאי מנדין אותו עד שיפיים אותו בין במועט [ש]בין בהרבה.ורב שרירא ז"ל אומר דלא מלינו בגמרא לנדותו אלא עד דמסלק היזקא מדרבי נתן . וסמכו חכמים אחרונים וראשי ישיבות כי ראו הפסד גדול משום דאין דנין דיני קנסות ועשו תקנה לנדות החובל עד שיפייס הנחבל בקרוב . כי אין דרך לדקדק ולומר לזה כן קלבנו לתת כך וכך גם לזה קלבנו עליך [ת] למחול כך וכך כי זה היה דיני קנסות . [א] אלא משערים (בלבד) [בלבם] שיעור קרוב [עד כמה מגיע לתת לו] ואין מגלין אותו . ומנדין החובל עד שיפיים הנחבל ורואין כמה מגיע לתת לו אם קרוב לאשר יש בלבם והנחבל אינו רולה לקבל אומרים לו אין בנו כח לנדותו יותר מכן ומתירין לו. ואם רחוק ממה שבלבם אין מתירין לו עד שיקרב לאותו שיעור : [דף פה ע"ב] שבת הדקיה באדרונא ובטלו ממלאכתו נותן לו דמי שבתו . ומסתברא דמיירי שהכניסו לחדר וסגרו בתוכו . אבל אם היה כבר בחדר וסגר עליו הפתח גרמא בנזקין הוי כמו פורץ גדר בפני בהמת חבירו ויצאה ונאבדה דאמרינן לעיל בפ' הכונס (דף נה:) דפטור מדיני אדם . ומה לי פורץ גדר ונאבדה ומה לי גודר בפניה ומתה ברעב . וכה"ג כתבו התוס' בפרק אלו הן הנשרפין (דף עז.) גבי כפתו [ב] במקום שסוף חמה לבוא או סוף לינה לבוא דפטור [ג] שאם הביאו ממקום

הגהות הב"ח א אבל אין לו שומת עבד עברי להמכר לעולם : ב ורואין כמה היה יפה וכמה הוא יפה : ג דכל ד' דברים : ד ואבוה דשמואל מילתא דפסיקא נקט לער במקום נזק דשמין להקל : ה ולער זה ילפינן : ו חייתה ונסתרה הייתה ונסתרה חייב לרפאותו : ז פלוגתא דתנאי הוא . נ"ב לקמן סי' ז' מייתי לה : ח על ידו ותיבת גבי נמחק : ט אמרו ליה רבנן והא מר הוא דאמר כל הנשום : י דאין גובין קנס בבבל מנדין : כ בהג"ה וכן כתב וכו' בשבת וביוה"כ . נ"ב פסק כר' נחוניא בן הקנה ר"פ אלו נערות ולית הלכתא כוותיה אלא כסתם משנה דהחובל ביוה"כ חייב כוולן כדלקמן בהגה"ה המתחיל ולא כספר : ל וכן משמע מדקאמר דמשמתינן :

הגהות הגר"א א] בהגה"ה ד"ה ופר"ת כו' . ובשת (רשום עליו קו למחקו ועי' בהגר"א סימן א' ס"ק י"ד) :

פלפולא חריפתא

פרק שמיני [א] שהוא נמכר לעולם . דמכיון שמה שהזיקו הרי לעולם מגיע לו ההיזק לכך שמין לו כעבד כנעני שהוא נמכר לעולם ונמלא שהניזק המגיע לו ניכום מה שמגיעו לו עד עולם אבל אם רולים לשום לו כעבד עברי וכמו שנראין דברי רש"י לריכין לשום לו כדרך שעבד עברי נמכר והיינו לשש שש והיו לריכים לשום כאילו נמכר לעולם ולהפסיד לניזק בשומא כדלקמן מובער בשדה אחר וזה אינו כלל בשומת עבד עברי שעבד עברי אינו נמכר לעולם ודברי רבינו מפורשים כך כאילו הוא עבד כנעני כו' לפי שעבד כנעני מכירתו מכירת עולם היא ויכולה השומא שתהיה כדינא לשום נזקו שהוא נזק עולם כמה הזיקו אילו היה שלם ונמכר לעולם אבל עבד עברי אין אנו יכולין לשומו כך דמכיון שהוא יכול למכור עצמו לשש אין יכולין לשום אותו לעולם כדרך שומת הנזק שהוא נעשה לעולם ולכך אין הדרך ג"כ לשום אותו אילו נמכר עד לעולם לשש ושש חדא שאין דרך מכירתו כך ועוד דאכתי אין זה כפי הראוי לענין ההיזק שהוא נזוק עד לעולם .בפעם אחת ולא בפרוטרוט וכל השומות הן להקל כדלקמן בסמוך ודבר ידוע דמכירה בפרוטרוט עולה בדמים יתירים הרבה ממכירה שהוא לעולם בפעם אחת אלא היו לריכים לשום אותו כמה הוא יפה למכור לעולם בפעם אחת להפסיד לו בשומא הזאת כדאמרן דלהקל בשומות עבדינן וזה אין אנו יכולין לעשות לשום עבד עברי כך שהרי הוא יכול כו' והיאך נשום אותו בענין אחר ממה שהוא יכול גם אינו רשאי שימכר לעולם אלא תחלת מכירתו עד שש ואח"כ נרלע אם ירלה וביובל ילא והואיל ואין מכירתו אלא לשש נמלא שאין שומתו למכירת עלמין ואכן בדרך הניזק הנעשה לריך לשום מכירת עלמין הלכך אין דרך לשום אלא בעבד כנעני שהוא נמכר לעולם : [ב] **כמה** היה יפה עם האבר . עיין לקמן גבי אמר רבא קטע ידו כו' : [ג] **אבל** לער זה כבר נעשה . וכן פרש"י ולרווחא דמלתא כתבו כן דהא בלאו הכי נמי הא ילפינן מובער בשדה להקל בשומות : [ד] **א"א** לשום בענין אחר כו' . דבשלמא במקום נזק נוכל לשום שיהא נעשה הנזק ולא ילטער וזה נלטער לכך משלם לו דמי אותו לער אבל שלא במקום נזק אין דרך לשום כמה יתן ולא ילטער והרי כתוב למלכות שילטער ומ"מ מסיק דאה"נ דאפ"ה הכי שיימינן כמה יתן כו' : [ה] **והאי** דפריך בגמרא ליטול כו'. לא פריך אמתניתין דמתני' בלער שלא במקום נזק מיירי ושפיר קתני ליטול שאין דרך לשום בענין אחר ואמילתיה דאבוה דשמואל דקאמר בלער שבמקום נזק דשמין כמה ירלה ליטול לקטוע לו ידו : [ו] **מילתא** דפסיקא נקט . דאלו לער שלא במקום נזק כא אמרן דאיכא סברא שאין דרך לשום אותו אלא כמה רולה ליטול שילטער ולכך נקט איהו בלער שבמקום נזק דודאי מלתא פסיקא הוא שישומו כמה רולה ליתן בין סם לסייף : [ז] **יש** לי אוהב קרוב. בחדא סגי ואפי' בלא חדא נמי תסגי שיהא לו מי שירפא בחנם ולא משום אהבתו וקרבתו אלא שמלד עלמו רולה לרפאות בחנם אם שחושב בזה שעושה גמילות חסד ועובד את ה' ואם לפנייה מן הפניות אבל נקט אוהב קרוב דלעולם דכרו בהווה ורגיל להיות: [ח] **שיקולו** לו . ובלא קילה נמי לא דפשע בנפשיה ושקיל מיניה עפי כדאיתא בגמרא : [ט] **שהיה** יכול לעשות בלא ידו . ועיין לקמן גבי אמר רבא קטע ידו כו' : [י] **פלוגתא** דתנאי היא . בגמרא דף פו ע"א ולקמן מייתי לה : [כ] **וצבתה** וכופה לחזור. הרמב"ם פ"ב מהל' חובל . וכ"כ נמי רבינו לקמן גבי שבת הפותחו בדמים : [ל] **טומום** פי' בערוך כו' . ורש"י בפ' כל כתבי מפרש קבולות קונטריסון : [מ] **ולא** נהירא כו' . בסוף פ"ק : [נ] **אם** תפס . אין חילוק בין אי ואם וכן מסיים אי תפס אבל החילוק בין אי לדאי שלשון אי תפס משמע לשעבר . כלומר אם כבר תפס שומו לו כמה יחזירו ולשון דאי תפס משמע להבא כלומר שומו לו שאם יתפוס ידע כמה יחזיר: [ס] **שור** בשור. נזקי שור שבאו לו ע"י שור . וכן באדם שבאו לו ע"י אדם : [ע] **אלא** בממונא . כלומר לאפוקי בקנסא דכלל לא ובר"ף ליתא בממונא משום דבמסקנא דגמרא נמי לא קאמר אבל מ"מ לעיל מינה כבר אסיקנא דדוקא בממונא אבל בקנסא לא: [פ] **כמו** הודאות והלואות . ולענין גזילות עי' מ"ש בר"פ הגוזל עלים : [צ] **הלכך** אדם באדם כו' . עי' בריש מס' סנהדרין : [ק] **ואפי'** הועד בא"י כו' . וכן דאתו רבנן דהתם ויעדוהו נמי לא שכיחא כדאי' בגמ' : [ר] **ה"ג** עד דמפייס וכן משמע לעיל בסוף פ"ק : **ה"ג** דבר קלוב איני חותך: **כגון** לרם באזנו עיין לקמן סימן י"ג : [ש] **בין** בהרבה. ומיהו ודאי שלא ירבו עליו יותר מכדי שהיה חייב לו אילו דנין וכדלקמן בסמוך : [ת] **למחול** כך וכך . בטור סימן נ"א גרסינן ליטול כך וכך ויש לגרוס למחול בכך וכך : [א] **ה"ג** אלא משערים בלבם שיעור קרוב עד כמה מגיע לתת לו . לשון מכר"ם יפה סימן א' עד כמה מגיע מה שירלה לתת לו : [ב] **במקום** שסוף חמה לבא. אבל במקום שהיא התמה חייב כדאיתא התם ולריך לומר דברי הזיקא עפי מדהדקיה באדרונא אבל אין לחלק משום דהתם לענין מיתה דא"כ מאי ראיה מדברי התוס' ועוד דודאי דאם נתייאש מיתם כ"ש שנתחייבוהו ממון : [ג] **שאם** הביאו ממקום אחר וכפתו שם.ודברי התוס' דהתם שאם הביאו ממקום אחר והביאו למקום שסוף חמה

אחר וכפתו בס חייב: ד אמר רבא קטע ידו נותן לו דמי ידו . ובשבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין א דמלאכה זו ראוי לכשיתרפא דכל אדם ראוי למלאכה זו . שבר רגלו רואין אותו כאילו הוא שומר הפתח שאין ראוי למלאכה אחרת . *ובשתי רגליו מיירי דאי ברגל אחת הא אמרינן במתני' בשבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו . אלא מתני' ברגל אחת והכתי חזי לשמירת קישואין כדאיתא בתוספתא רואין אותו כאילו הוא חגר שומר קישואין . והכא מיירי בשתי רגליו דומיא דסימא את עינו דאיירי בשתי עיניו . דאי בעין אחת אכתי חזי למלאכתו ראשונה . *ונראה דכל זה איירי בסתם בני אדם שאינן בני אומנות . אבל אם היה בעל מלאכה שמין אותו לפי אותה מלאכה שיכול לעשות אחר שיתרפא . כגון אם היה מלמד תנוקות וקטע ידו ושבר רגלו כשיתרפא עדיין הוא ראוי למלאכתו . וכן אם היה נוקב מרגליות ושבר רגלו עדיין הוא ראוי למלאכתו הראשונה . ולמה ישומו לו בימי חוליו כאילו שומר קישואין והכי מוכח בשמעתא לקמן דקאמר שבא דמרקד בי כובי דבעי אחויי גווני ברישיה . אלמא דנותנין לו שבת לכל אדם לפי מה שהוא רגיל לעשות . ושומת הנזק לכל אדם לפי מלאכתו . ואם היה נוקב מרגליות ושבר רגלו שמין עבד נוקב מרגליות כמה יפחתו דמיו בחסרון רגלו והוא דבר מועט . ואם קטע ידו דבר מרובה ב . ומיהו יראה דשומא זו שעושין לכל אדם לפי מלאכתו היינו דוקא להוסיף בשומא . כגון אם קטע ידיו של עבד נוקב מרגליות . אבל אם קטע רגליו והיתה שומתה פחותה משומת עבד העומד לשמש לעשות מה שרבו מצוה . לפי שעבד נוקב מרגליות אין רבו מקפיד כ"כ על חסרון רגליו כי ראוי הוא למלאכה (ראשון) [הראשונה] ויותר יהיה קבוע במלאכתו . ישומו לו הנזק כאילו לא היה נוקב מרגליות . דמסתבר שלא יפסיד באומנתו ומעלתו . דאם ירצה לא ישתמש במלאכה זו ויהיה כשאר כל אדם הנמכר לכל מיני תשמיש :

ה חרש נותן לו דמי כולו לפי שאינו ראוי לכלום . *ובסתם בני אדם שאינם בעלי אומנות . אבל אם היה בעל אומנות וראוי עדיין לאותו אומנות [ד] אין נותן לו דמי כולו . אלא שמין אותו [ה] כמה נפחתו דמיו . והכי אמרינן במסכת ערכין (דף ג.) דחרש נידר ונערך [ו] אלמא בר דמים הוא : בעי רבא קטע ידו ולא אמדוהו שבר רגלו ולא אמדוהו סימא את עינו ולא אמדוהו וחירשו מהו בחד אומדנא סגי או דלמא כל חד וחד באפי נפשיה בעי למיתביה ליה . ולענין נזק ושבת אין חילוק בין בחד אומדנא ובין כל חד באפי נפשיה . [ז] דבכל שומא שמין כמה נחסרו דמיו בשביל חסרון אותו אבר [ח] עד שיצטרפו כל איבריו יחד . ושבת שבין מום למום פשיטא שיתן לו . כי עדיין היה ראוי למלאכה לכשיתרפא כל זמן שלא חרשו . ובשביל איחור השומא עד שנתחרש לא יפסיד . כי ב"ד שמין שבת שמזמן החבלה ואילך . אבל לענין צער וריפוי ובשת קמיבעיא ליה . *והא פשיטא ליה שישלם לו צער וריפוי ובשת של כל מכה ומכה . דאטו בשביל שחרשו יפטר ממה שנתחייב לו כבר . והלא המבייש את החרש אמרינן לקמן דחרש יש לו בשת וכל שכן צער וריפוי . ועוד דלפעמים ירויח במה שחרשו שדמי כולו מועטין מצער ריפוי ובשת של כל המכות . ועוד דלעיל מרבינן שכולן משתלמין במקום נזק . אלא הא מיבעיא ליה אם ישומו בפעם אחת צער ריפוי ובשת של כל המכות או ישומו של כל מכה ומכה לבד . מי אמרינן כיון דלא אמדוהו בינתים חזינן כאילו נעשו ג במלחמה אחת ואמדינן כולן ביחד או לא . ונפקא מיניה שאין עולין כל כך כשאומדין בבת אחת כמו כשאומדין כל אחת לעצמה . דוגמא לדבר בפ' השואל (דף צט:) גבי חבילא דתמרי . הדא חדא מזדבני בחמשין . אגב הדדי מזדבני בחמשין נכי חדא . אבל בנזק אפילו חלוק מועט כזה אין ביניהן . כי שמין כל אבר לפי שויו . ואת"ל כיון דלא אמדוהו יהיב ליה דמי כוליה פירוש ואומדין הכל ביחד . [ט] והכי הלכתא . אמדוהו מהו כיון דאמדוהו במה דאמדוהו כמאן דאגביה דמי . או דלמא כיון דמחסר גוביינא לא . תיקו . (א) [י] ומסתברא דכמאן דגבוי דמי לפי מאי דפרישית דאין נפקותא אלא לפי עילוי שומא פרטית לכללית . למה יעשה שומא אחרת אחרי שכבר נתחייב בשומא ראשונה : ו שבת הפוחתתו בדמים כגון הכהו על ידו ולמתה וסופה לחזור . *שמלבד שבתו שבכל יום ויום עד שיתרפא נפחתו דמיו אם היה נמכר עתה . לפי שאין אדם בקי אם סופה לחזור ולא יכנים עצמו לספיקא לקנותו בחזקת בריא . פליגי ביה [דף פו ע"א] אביי אמר נותן לו דמי שבת גדולה ודמי שבת קטנה . דכיון דדמיו נפחתין בשביל הכאה זו שמין לאותו פחת וכל ימי חוליו רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין . ורבא אמר כיון שסופה לחזור אין שמין אותו ואין לו שבת גדול . וכיון דאין לו שבת גדול לא סגי ליה בשבת קטנה כאילו הוא שומר קישואין . הלכך נותן לו שבתו שבכל יום ויום דמלאכה דבטיל ממנה . וכן הלכתא . [כ] ומסתבר דכפועל בטל שיימינן ליה וכן כל שבת* :

הגה"ה

*מכאן יש ללמוד שאם שכר אדם בהמת חבירו ונתקלקלה אפי' בפשיעה בחדש או בחדשים או יותר אחר שכלו ימי שכירתו פטור דכיון שסופו לחזור הוא ליה שבת ושור אין לו שבת דהזיק שור נזק שלם הוא דמשלם כברייתא דרבי (חייא) [אושעיא] די"ג אבות נזיקין אבל שאר דברים לא . מהרי"ח :

איתמר הקוטע יד עבד עברי של חבירו . אביי אמר נותן שבת גדולה לעבד כדי שילא מביתו בדמי ידו משלם . ושבת קטנה לרב *אע"פ שנפסיד הרב דקודם שנקטע ידו חזי לכל מלאכה והשתא לא חזי אלא לשמור קישואין . חשבינן ליה [ל] כאילו חלה ה דאמר בפ"ק דקידושין (דף יז.) דאינו חייב להשלים דנסתחפה שדהו . ואע"ג דחלה ארבע שנים חייב להשלים . שאני התם שאין עושה שום מלאכה . אבל הכא יכול הוא לשמור קישואין . ורבא אמר הכל ינתן לעבד וילקח בהן קרקע וכו' . הכי גרים רב אלפס *וקשה שבת קטנה למה לא תהיה הכל לרב . הלכך נראה כגרסת ר"ת ז"ל הכל ינתן לרב . ושבת קטנה תהיה הכל לרב ושבת גדולה ילקח בו קרקע והרב אוכל פירות כנגד מה שהפסיד בקטיעת ידו מה שיש בין שאר מלאכות לשמירת קישואין . וכי נפיק לחירות נפקא ארעא בהדיה . והרי הוא יוצא בדמי ידו משלם . ואם פיחת אגל עצמו ואגל רבו לא פיחת כגון דאפסקי' לריש אודניה או לריש נחיריה הכל לעצמו . ירושלמי אמר רבי יוחנן הקוטע יד עבדו של חבירו רבו נוטל חמשה דברים והלה מתפרנס מן הצדקה דמצווים ישראל לפרנס עבדים הקטועים [מ] ולא שלימים . והא רבי יוחנן אכיל [נ] קופד ויהיב לעבדיה ושתי חמרא ויהיב לעבדי' וקרי עליה הלא בבטן עשני עשהו . התם במדת הרחמים הכא מדת הדין . [ס] ובפרק קמא דגיטין (דף יב:) קאמר רבי יוחנן הקוטע יד עבדו של חבירו [ע] נותן שבתו ורפואתו לרבו ופריך רפואתו דידיה היא דבעיא לאיתסויי ביה . לא צריכא דאמדוהו לחמשא יומי ועבדו ליה סמא חריפא ואיתסי בתלתא יומי . ואותו היתרון הוא לאדון . וביה נמי איירי בירושלמי :

ז בשת הכל לפי המבייש והמתבייש בגמרא פליגי בה תנאי . רבי מאיר אומר וכולן רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב . רבי יהודה אומר הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו . רבי שמעון אומר עשירים רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם ועניים כפחותים שבהן . ושקיל וטרי כמאן אתיא מתני' . [פ] ומסיק דאתיא כרבי שמעון . ולכאורה משמע דהלכה כרבי שמעון מאחר דמוקי סתמא דמתני' כוותיה ותימה למה לא הביא רב אלפס ז"ל כל זה ויפסוק כרבי שמעון . ונראה דסמך אמתני' דלקמן הכל לפי כבודו ומסיק דלקולא קאמר ורבי עקיבא קאמר עלה אפילו עניים שבישראל רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהן . וחייב ליתן ארבע מאות זוז לאותה ענייה והיינו כשיעור ת"ק . מכלל דלת"ק שיעור הגדול הוא ארבע מאות זוז . אלמא דלעשיר משערינן כבני חורין שירדו מנכסיהן מדקאמר הכל לפי כבודו דמשמע שיעור זה לעשיר ולפחות לפי כבודו והיינו כר"ש . ולכך לא חשש להביא פלוגתא דהני תנאי : [דף פו ע"ב] מתני' המבייש את הערום או את הסומא או הישן חייב וישן שבייש פטור . נפל מן הגג והזיק וביים חייב על הנזק ופטור על הבושת שנאמר ושלחה ידה והחזיקה במבושיו אינו חייב על הבושת [צ] עד שיהא מתכוין* : גמ' בעי רבי אבא בר ממל ביים ישן ומת מהו . משום כסופא הוא והא לית ליה כיון שמת מתוך השינה ולא נודע לו בושתו ולא אכסיף . או דלמא משום דזילי' באפי אינשי הוא והא זייליה . רב פפא אמר הכי מיבעיא ליה משום כסופא דידיה הוא והא לית ליה כסופא . או דלמא משום פגם בני משפחה הוא והא אית ליה . ומסקינן מהא ברייתא דתניא רבי מאיר אומר חרש יש לו בושת ושוטה אין לו בושת קטן פעמים יש לו בושת ופעמים אין לו בושת (ולא קשיא) הא דמכלמו ליה ומיכלם והא דמכלמו ליה ולא מיכלם . ואיפשיטא מיניה הך בעיא לתרי ליסני דחזינא מכאן דקטן דמכלמו ליה ולא מיכלם לית ליה בושת אלמא טעמא דבושת לאו משום דזילי' באפי אינשי ולאו משום כסופא דבני משפחה . הלכך ביים ישן ומת פטור . [ק] ורב אלפס ז"ל לא הביא כל זה : מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא רבי יהודה אומר סומא אין לו בושת וכו' . *ולית הילכתא כרבי יהודה אלא כסתמא דמתניתין . [דף פז ע"א] בעא מיניה רבי אלעזר מרב החובל [ר] בבת קטנה של אחרים חבלה למי וכו' . אמר ליה לא זכתה תורה לאב אלא שבח נעורים בלבד . אבל חבלה דידה הוי .

הגה"ה

*נתכוין לבייש את זה וביים את זה פטור כר"ש בקטלא . מא"ז :

הגה"ה

*רבי יהודה פוטר את הסומא מכל דינין שבתורה ומכל המצות מ"מ מודה דמדרבנן חייב בכל המצות שבתורה ואם רואה מאורות מימיו פורס על שמע ומוציא אחרים ידי חובתן ואע"ג דהוי תרתי מדרבנן ועדיף מקטן שהגיע לחנוך דלא פטור אלא כדהוי חדא מדרבנן ואפס במצות עשה שהזמן גרמא מדרבנן לא מחייבא כלל אלא בחנוכה ופורים שאף הן היו באותו הנס . פר"י מהרי"ח :

ומודה רב בשבת דהוי לאב אם היא סמוכה על שולחנו . דשבת הוי במקום מעשה ידיה והם של אב . ומיהו לקמן בברייתא אמרינן א] דאם חבל בה אחר אפילו סמוכה על שולחן אביה הוי שבת דידה . דבמידי [ש] דאתי לה מעלמא לא קפיד . וכן הלכה . ואם אינה סמוכה על שולחנו הוי שבת דידה . דקא בעיא למיתזן מיניה . ואם יש בשבת מותר על מזונותיה [ת] הוי של אב . ורבי יוחנן אמר אם פלעה בפניה דאפחתה מכספה בין לענין מעשה ידיה בין לענין קדושין מה שהפחית מכספה דהיינו נזק הוי של אב . אבל לנערה ובושתה מודה רבי יוחנן דהוי דידה . וכן ריפוי כגון סמא חריפא והלכתא כרבי יוחנן :

הגה"ה

*ולא כספר המקצעות דלעיל דפסק כרבי נתוניא דפטור . מא"ז :

ח מתני' המכה אביו ואמו ולא עשה בהן חבורה [א] החובל בחבירו ביום הכפורים חייב בכולן* . [ב] החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו . והחובל בבנו גדול יתן לו מיד ואפילו השבת . בבנו קטן יעשה לו סגולה . ובאינן סמוכין על שולחנו . ואם הן סמוכים על שולחנו פטור משבת . אבל נזק צער ריפוי ובשת בין סמוכין בין אינן סמוכין חייב : גמ' מאי סגולה . רב חסדא אמר ספר תורה . רבה בר רב הונא אמר דיקלא דאכיל מיניה תמרי . [ג] והלכתא

הגהות הב"ח א שומר קשואין דלמלאכה זו : ב דבר מרובה היא ומיהו : ג כאילו נעשו החבלות בבת אחת ואמדינן : ד בהגס"ה מכאן יש.כ"ב ועיין באשר"י פ' השואל סי' ד' : ה חשבינן ליה כאילו חלה שלש שנים דאמר :

הגהות הגר"א א] דאם חבל בה אחר אפי' (רשום עליו קו למחקו) . נ"ב אם (ועבהגר"א סימן תכ"ד ס"ק י"א) :

פלפולא חריפתא

ממס כו' ונראה דסכל הדא : [ד] אינו נותן לו דמי כולו . בסרי עדיין ראוי לאותו אומנות : [ה] כמה נפחתו דמיו . ומיהו נמי להעלות ולהוסיף בשומא אבל אם בשומא זו נפחת מאילו ישומוהו ככל אדם ודאי דאינו מפסיד וכדלעיל וכ"כ מהר"ס יפה סימן ת"ך : [ו] אלמא בר דמים הוא . אלא התם בבעל אומנות . תוס' : [ז] דבכל שומא שמין כמה נחסרו דמיו בשביל אותו אבר . דודאי דאע"ג דכשחרשתו מתחייב בכל דמיו דלא סגי לן בהכי שהרי כשהסרו אבריו כבר נתחייב לשלם אותו חסרון שהזיקו ולכך אע"ג דלא אמדוהו לכל אחד ואחד מ"מ כשבאין לאומד ודאי דאומדין אחת לאחת מה שהזיקו ולפי' לא כ"מ מידי לענין נזק וכדמסיק דאפי' חילוק מועט אין בו : [ח] ה"ג עד שיצטרפו . וכן לשון הטור סימן ת"ך : [ט] והכי הלכתא . מטעמא דכתב בפ' כיצד גבי המפסס : [י] ומסתברא דכמאן דגבוי דמי . דברים הללו בעיני אינם (אלא דברי תימה לעלות על דעת שום מחבר להכריע להלכה מה שנסתפקו בהם חכמי התלמוד והניחו בתיקו והרמב"ם בפ"ב מהל' חובל פסק בכל תיקו שבתלמוד דפסקינן בהו קולא לנתבע גם מהרש"ל ביש של שלמה סימן מג חולק על הרא"ש בזה אני המדפיס מצאתי כתוב כן על הגליון) וראיתי לרבינו עובדיה מברטנורה בפי' המשניות דזבחים פרק כל התדיר דמכריע ג"כ להלכה במאי דקאי בגמרא בתיקו וגם שם לא עשה כן הרמב"ם כמו שהזכרתיו שם בחבורי תוי"ט : [כ] ומסתבר דכפועל בטל שיימינן ליה . ורואין כמה היה רוצה ליקח ויהיה בטל וזה תלוי כפי שהוא מלאכתו שיש מלאכה כבידה ושכרה מועט שהיה לוקח מעט שישב בטל ויש מלאכה קלה ושכרה מרובה וצריך לתת לו הרבה שישב בטל . טור סימן ת"ך . וזה כפרש"י גבי השבת אבידה בפ"ב דב"מ . אבל באיזהו נשך לענין ריבית אינו כן כדמסיק שם רבינו : [ל] כאילו חלה . שלש שנים . בפרק קמא דקידושין דף יז : [מ] ולא שלימים . וכן כרי"ף ור"ן אבל בירושלמי ראיתי יותר מן השלמין : [נ] ה"ג קופד בדל"ת וכן בערוך לא הביאו בערך קופר ברי"ש : [ס] ובפ"ק דגיטין דף י"ב . ועיין מ"ש שם : [ע] נותן שבתו ורפואתו לרבו . וכ"ש איך דברים והנך לרבותא נקט דאפ"ה ניזון מן הצדקה כמו שפירשו שם התוספות : [פ] ומסיק כו' . וזה הביא רב אלפס ז"ל : [צ] עד שיהא מתכוין . וכי נתכוין להזיק ואפי' נתכוין להנאתו מתחייב אף על הבשת כדלעיל סוף פרק כיצד : [ק] ורב אלפס ז"ל לא הביא כל זה . בספרי רי"ף שבידינו איתא לשא דת"ר חרש כו' הא דמכלמו וכו' : [ר] בבת קטנה . כל שלא בגרה קטנה קרי לה : [ש] דאתי לה מעלמא . ולית לה נערה דגופה גמרא דלא תקשי ממילא : [ת] הוי של אב . כיון דגברא קפדנא ולא יתיב לה מזוני כדאיתא בגמרא : [א] החובל בחבירו כו' חייב בכולן . ואע"ג דטובח ביוה"כ לענין ד' וה' אמרינן לעיל פרק מרובה דפטור מתשלומין שוחיל והוא במלקות . הא אמרינן בגמרא פרק אלו נערות דף לב כפירוש רבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין מכדי כתיב כאשר עשה כן יעשה לו כן ינתן בו ל"ל דבר שיש בו נתינה ומאי ניהו ממון ותמהני על הגה"ס דלעיל גבי מנהג שתי ישיבות שכתב בשם ספר המקצועות דהובל בשבת ויוה"כ פטור מן התשלומין וילקה כו' ומשמע דדינא קאמר והוא תימה גדולה : [ב] החובל בע"ע חייב בכולן כו' . ונראה דמ"מ יש חלוק ביניהם לענין פרשון דנזק דהיינו שבת גדולה אינו נותן לו מיד אלא כבילא להירות לרבא דאמר לעיל באחד שחבל בע"ע של חבירו דילקח בהן קרקע כדי שהרב יאכל הפירות וה"נ אם ישלם מיד יפסיד מאי דהוי חזי מקודם לכן בכל מלאכה ואע"ג דהכא איהו הוא דהפסיד אנפשיה שהזיקו מ"מ אין לעבד להרווית בכך והרי אם לא הזיקו היה מתחייב בכל מלאכת ידו ועכשיו יאכל הוא פירות ידיו אלא ודאי דה"נ פירות ידו מחזיק הרב ולא שיקח קרקע ויאכל הפירות דאם כן תקשה ממתני' אדרבא דהכא שבת קטנה מחזיק לעצמו ולעיל קאמר רבא דילקח בהן קרקע לגי' הרי"ף ואף רבינו דמקשה עליה הי"ל להקשות ממתני' דהכא אלא מדהכא לא קשיא דשאני הכא שאינו לוקח קרקע כלל להכי מחזיק שבת קטנה לעצמו מש"כ באחר שחבל שמתחייב לשלם שבת גדולה וקטנה אמרינן דילקח בהן קרקע כדי שלא יפסיד הרב משבת גדולה ולפיכך הואיל ונזקק ללקיחת קרקע אמרי' דקונה קרקע בכל שתי השבת דאמרינן לרב הכא אית הכא שיד דהיינו הקרקע שניתן בעבורה וקא פירותיה כמו שביית אוכל מלאכת היד משא"כ הכא אין נזקקים לקניית קרקע כלל וטעמא דשאני הכא דהרב עצמו הזיק יכול שיאמר אשלם הזיקך דהיינו דמי היד שהוא שבת גדולה לכשתצא ממני כדי שתצא משלם אבל לעיל דאחר הוא שהזיק ונותן הדמים לא נוכל לומר שהרב יקח הדמים ולכשיצא יחזירם להעבד כי הא לא עבדינן שיתן לו הדמים לרבו ושמא יוציאם ולא יהיה לו לשלם לכך אמרינן ילקח בהן קרקע (וכן צריך לומר גם לגירסת ר"ת ומיהו י"ל לר"ת דאף בכאן ילקח בהן קרקע) משא"כ כשהרב הוא התייב לא נוציא מידו עד זמן יציאת העבד ומכיון שאין נזקקים ללקיחת קרקע כלל כלכך שבת קטנה לעצמו ומ"מ מקשה רבינו לעיל על רבה דלשבת קטנה אין שייכות לעבד כלל ויתן לרב וממתניתין לא היה יכול להקשות כדפרישית אבל אין לתרץ ולחלק כמו שמחלקים התוספות בד"ה בעבד כנעני כו' שיש לחלק בין האחרים חובלים בו בין להרב עצמו שכבר זכה בכל דתינוק זה לא שייך אלא בעבד כנעני שהוא של רבו קנוי לגופו משא"כ עבד עברי אלא שיש לחלק מצד החובל עצמו אם בא"ו להוציא ממנו כמו הכא ואם בא"ו לתת לו מה שמתחייב אחר לעבדו וכמו שביארנו : [ג] והלכתא כרב חסדא . משום דרב חסדא הוא גדול מרבה כמ"ש בפ' הפרה גבי היתה שפחה ונשתחררה וכ"כ ב"י סימן תכג אבל נראה דאותו רבה הוא רבה בר נחמני שהוא

תפארת שמואל

פרק שמיני (א) ומסתברא דכמאן דגבוי דמיא לפי מאי דפרישית וכו' . יפה תמה עליו רש"ל

סתם

רב חסדא: החובל בעבד כנעני* [ד] חייב בכולן. רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת. *ולית הלכתא כוותיה:

ט [ו] חש"ו אין להפגע בהם החובל בהן חייב. והם שחבלו באחרים פטורין*. העבד והאשה כמו כן החובל בהן חייב. הם שחבלו באחרים פטורים. נתגרשה האשה ונשתחרר העבד* חייבין דלא דמי פטורייהו לפטורא דחש"ו. [ז] דהנך לאו בני עונשין נינהו. אבל פטורייהו דעבד ואשה משום דאין להן נכסים. הלכך שמין כל חמשה דברים וכותבין ונותנין ביד הנחבל וכשיבא לידם נכסים ישלמו ומיירי באשה שאין לה נכסי מלוג* ונכסי צאן ברזל. [ח] דאילו היו לה היו כופין אותה למוכרן בטובת הנאה אם נתאלמנה או נתגרשה ואם מתה ירשנה בעלה ואותה טובת הנאה יתנו לנחבל. אבל מנה ומאתים שלה לא אמרו חכמים שתמכור בטובת הנאה ותתן לנחבל משום דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול. [ט] בוכל לגבי בעלה ודאי מחלה*. ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן. *ואע"ג דקי"ל כרבי מאיר דאמר אסור לאדם שישהא עם אשתו בלא כתובה [י] מ"מ יחזור הבעל ויכתוב לה כתובה אחרת. ואע"ג דדיינין דינא דגרמי ואם המחול לבעל [כ] תצטרך לשלם ללוקח. אינה חוששת על זה [ל] כיון שאין לה עתה ממה לשלם. וא"ת תמכור כתובתה במעמד הבעל ואז לא תוכל למחול כמו שהוכיח ה"ר שמואל מורדון מההיא דקדושין פרק האיש מקדש (דף מז:) דתניא התקדשי לי בשטר חוב או שהיתה לו מלוה ביד אחרים [מ] והרשה עליה רבי מאיר אומר מקודשת. וחכמים אומרים אינה מקודשת. ומוקי פלוגתייהו במלוה בשטר באשה סמכה דעתה. וכ"ע אית להו דשמואל. ר"מ סבר סמכה דעתה כי [נ] לא שביק לדידה ומחיל לאחרים. וחכמים סברי לא סמכה דעתה. ובמלוה על פה פליגי בדרב הונא דאמר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה. ר"מ סבר אפילו במלוה. וחכ"א דוקא בפקדון ולא במלוה. ואם איתא דבמעמד שלשתן היה יכול למחול אפילו אית להו לרבנן הא דרב הונא אפילו במלוה אינה מקודשת [ס] דהא סברי דלא סמכה דעתה. וי"ל דבמעמד שלשתן אינו מועיל בכתובה באשה היושבת תחת בעלה כיון שעדיין לא ניתנה לגבות. דאפילו מאן דאית ליה דרב הונא אפילו במלוה. היינו דוקא במלוה העומדת לגבות. [ע] א"נ הבעל לא ירצה להיות במעמד להפסיד לאשתו. ואשה שחבלה בבעלה אי לא נפישא כתובתה מחבלה מזבנא כתובתה לבעלה וגבי לה בחבלה. דאף על גב דקי"ל כר"מ דאמר אסור לאדם שישהא עם אשתו בלא כתובה*. מידי הוא טעמא אלא משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה השתא נמי אי בעי מגרש לה וגבי לה בחבלה. אבל אי (איכא) זוטר חבלה ולא נפיש כתובתה [פ] מכתובה דאורייתא לא הפסידה כתובתה. ואין לומר תמכור כתובתה לאחר בטובת הנאה [צ] ויכתוב הבעל שטר ללוקח בשמו ואז לא תוכל למחול כדאיתא בכתובות בפ' הכותב (דף פו.) דכיון דאין הכתובה בשם האשה

הגה"ה

*כתב רבינו יצחק אלפסי [ה] והלכתא עבד פסול לעדות ויש לו בושת וגר כשר לעדות ויש לו בושת. מא"ז: ממזר ופצוע דכא וכרות שפכה אע"ג דפסולי קהל הם כשרים לעדות. מהרי"ח: אשה פסולה לעדות וכ"ש כותי. מהרי"ח:

הגה"ה

*מיהו קטן חייב לשלם כשיגדיל (א) וכן פרש"י לקמן בהגוזל עצים כפייה רפרם לרב אשי בבבא בתר הבירו בילדותו ואגבי מיניה גובינא מעלייתא וכן משמע פ' שור שנגח ד' וה' (לט:) דקאמר רבי יוסי בר' חנינא מעמידין אפוטרופוס ומוזרים ונפרעים מיתמי לכי גדלי וכ"ש היכא דאזקי נפשייהו. מא"ז:

הגה"ה

*עבד שמועד להכות באחרים הרי רבו מכה אותו מכת מרדות שלא יהא רגיל לעשות כך וכן האשה המבלה באיש או באשה בעלה מכה אותה מכת מרדות כדי שלא תהא רגילה לעשות כך. מא"ז:

*וכן כתב רבינו ראבי"ה אבל רש"י פי' דמיירי אע"ג דאית לה נכסי מלוג. מא"ז:

פסק ראבי"ה המלוה או המפקיד פקדון לאשה בזמן הזה שהם נושאות ונותנות בתוך הבית אם השליכתו לאם או פשעה בו הבעל פטור אבל טוענה אכלתיו או כולאתיו בצרכי הבית רואה אני שהבעל משלם ואפילו לוותה וזוב ניבאת אמרי' פרק יש נוחלין משלם ופקדון גמרינן מהתם ודוקא כהלך בעלה למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו אמרי' דהניח מעותיו על קרן הצבי שלא לוותה הלא פרנס אותה מעצמו. ואם כפרה בפקדון חייבת לישבע. ואם מזמנין אשת איש לדין על עסקי משא ומתן בעלה יש לו מן הדין לטעון בשבילה כי היא שלוחו במשא ומתן ואינו יכול לומר לאו בעל דברים דידי את וכן בנכסי מלוג אם אוכל פירות. אבל אם מוצאה אהוב הטוען שפיר דמי. אבל על גזילות והבלות לא כפינן ליה לטעון אלא כמו איניש בעלמא. לוותה והבלה ועמדה ונשאת אפילו מאן דמחייב לבעל לשלומי דוקא מנכסים שהכניסה לו אבל מנכסי בעל פשיטא דלא גבי. ואם לוותה והבלה אחר נישואין לצורך דבר שאין משועבד לה אינו מתחייב. מא"ז:

*מיהו לבעלה לא מצי מחלה אלא ע"י שכותבת לו התקבלתי אבל במחילה בעלמא לא הויא מחילה שככר היא נשואה והלוקח ממנה צריך ליזהר שיקח ערבות או משכון שלא תמחול או שתשבע שלא תמחול ואם חייבת שום דבר אין כופין אותו לכך למכור ולישבע שלא תמחול. מהרי"ח:

הגה"ה

*ואם תמכר לבעלה שלא ישאר לה כתובה דאורייתא תהא קלה בעיניו להוציאה ואפי' למכור לו על מנת שאם תתאלמן יהיו יורשים פטורין ואם תתגרש יתחייב לה דהשתא לא תהא קלה בעיניו להוציאה אין לה למכור דלא פלוג רבנן בין אלמנות לגירושין כשאין לה כתובה כדינא אסור להשהותה. פר"י מהרי"ח

הוי כמשהא אשתו בלא כתובה אף על גב שאינה קלה בעיניו להוציאה:

מתני' המכה אביו ואמו ועשה בהם חבורה והחובל בחבירו בשבת פטור מכולן מפני שהוא נידון בנפשו. החובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן: [דף פח ע"א] גמ' איתיה דרב שמואל בר אבא מאקרוניא הות נסיבא ליה לרבי אבא כתבתינהו לנכסי לרב שמואל ברה. בתר דשכיבא [דף פח ע"ב] אזל רב שמואל לקמיה דרבי ירמיה בר אבא אוקמיה בנכסי. מהא דתנן הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שכתובים לבן לאחר מותו והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב. מכר האב מכורין עד שימות. מכר הבן אין ללוקח כלום עד שימות האב. וכי מיית האב מיהא אית ליה ללוקח ואף על גב דמית הבן בחיי האב דלא אתו לידי דבן קנה לוקח. כריש לקיש דאמר לא שנא מת האב בחיי הבן דאתו לידי הבן ולא שנא מת הבן בחיי האב דלא אתו לידי הבן קנה לוקח. אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו הכי אמר שמואל זו אינה דומה למשנתנו משום תקנתא דאושא. דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות. וכן הלכתא: [דף פט ע"א] אמר רבא הלכתא טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות. מאי טעמא פירי תקינו ליה רבנן פירא דפירי לא תקינו ליה רבנן. [דף צ ע"א] כמאן אזלא הא דאמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום. כמאן [ק] כרבי אליעזר. פירוש איש ואשה שמכרו ואפילו שניהם כאחד כיון דלאשה הגוף ולבעל הפירות לא מיחזו נכסים לא לאשה ולא לאיש ואין מכירה חל עליהם. [ר] וסוגיא דהכא כלישנא בתרא דפ' חזקת הבתים (דף נ.) אבל בלישנא קמא מפר' התם כי איתמר דאמימר היכא דזבין איהו ומת דאתיא איהי ומפקה. זבין איהי ומתה דאתי איהו ומפיק בתקנת אושא וכו'. אבל זבני תרווייהו לעלמא אי נמי זבנה איהי לדיליה זביניהו זביני וההיא לישנא קי"ל כמתניתין פרק מי שמת (דף קלו.) הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו דכל אחד יכול למכור מה שיש לו: י מתני' התוקע לחבירו [ש] נותן לו סלע. רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי מנה. ומסיק בגמרא [ת] דמנה צורי קאמר. וסלע דקאמר ת"ק אסיקנא לעיל בריש פרק ד' וה' (דף לו:) דסלע מדינה קאמר. ושלא להפליג מחלוקת כל כך פי' ר"ת [א] דת"ק בעני שבישראל קאמר ועשיר לפי כבודו. ורבי יוסי הגלילי בעשיר שבישראל קאמר ועני לפי כבודו. ואע"ג דאמרינן בגמרא דרבי יהודה נשיאה עבד עובדא כרבי יוסי הגלילי לא קי"ל הכי. אלא כהני תרי עובדי דריש פרק ד' וה' (דף לו:) ההוא גברא דתקע ליה לחבריה שלחה רב טובי בר מתנה לקמיה דרב יוסף סלע מדינה תנן או סלע צורי תנן ופשט ליה דסלע מדינה תנן. ועוד מייתי התם עובדא אחרינא הנן בישא תקע ליה להוא גברא אתו לקמיה דרב הונא אמר ליה זיל הב ליה פלגא דזוזא. והנך עובדי סמכינן טפי מעובדא דרבי יהודה נשיאה משום [ב] דמייתי להו סתמא דגמרא לפשוט בעיא דאיבעיא להו סלע מדינה תנן או סלע צורי תנן: [דף צא ע"א] גמ' איבעיא להו יש אומד לניזקין או אין אומד לניזקין. מי אמרינן לקטלא הוא דאמדינן בהכי נפקא נשמה בהכי לא נפקא נשמה אבל לניזקין כל דהו. או דלמא לא שנא. ולמימד גברא לא מיבעי לן דודאי [ג] אמדינן דבהאי מיקלר ובהאי לא מיקלר. כי קמיבעיא לן למימד חפצא מי עביד האי ניזקא או לא. ופשטינא תא שמע שמעון התימני אומר מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה ולעדים [אף כל שמסור לעדה ולעדים] פרט לשילתה אבן מתחת ידי עדים שפטור. וריפוי ושבת כתיבי בהאי קרא ש"מ יש אומד לניזקין: תניא הכהו על עינו וסמאו על אזנו וחרשו עבד יוצא בהן לחירות. כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואין שומע אין עבד יוצא בהן לחירות: המבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. כיצד תקע באזנו וחרשו פטור. אחזו ותקע באזנו וחרשו חייב:

יא כל ה' דברים אומדין[ה] ונותנין לו מיד. אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו. אמדוהו והבריא נותנין כל מה שאמדוהו. מסייע ליה לרבא דאמר רבא האי מאן דאמדוהו לכולי יומא ואיתפח בפלגא יומא יהבינן ליה דכולי [יומא] דמשמיא הוא דרחימו עליה. יב מתני' סטרו נותן לו מאתים זוז כלאחר ידו ארבע מאות זוז: יג [ד] צרם באזנו תלש בשערו רקק והגיע בו הרוק העביר טליתו ממנו ופרע ראשה של אשה נותן ארבע מאות זוז. הכל לפי כבודו. אמר רבי עקיבא אפילו הן עניים שבישראל רואין אותם כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב. ומעשה באחד שפרע ראשה של אשה בשוק ובאת לפני ר"ע וחייבו ליתן לה ד' מאות זוז. אמר לו רבי תן לי זמן ונתן לו זמן. שמר לה עומדת על פתח חצירה [ו] ושבר הפך בפניה ובו כאיסר שמן וגילתה את ראשה והיתה מטפחת ומנחת ידה על ראשה. העמיד

הגהות הב"ח א בעבד כנעני של אחרים חייב בכולן: ב וכל לגבי בעלה ודאי מחלה ואפסדינהו להנהו זבינא בידים לא אפסדינהו וכי תימא זבינהו ניסליה להאי דחבלה ביה בטובת הנאה דהאי מחלה לגבי בעל לא קא מפסיד דהשתא נמי לאו מידי קא יהבה ליה סוף סוף כל לגבי בעלה ודאי מחלה ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן: ג קי"ל כמתני' פרק יש נוחלין הכותב נכסיו לבנו: ד דודאי אמדינן כמה מיקלר מהאי מכה וכמה לא מיקלר: ה אומדין אותו ונותנין לו: ו על פתח חצירה ושבר את הפך בפניה

תפארת שמואל

ביש"ש סי' י"ג דמילתא דמסיק בתיקו בתלמוד היאך יפסוק רבינו מסברתו וצ"ע: (ב) וכן פרש"י לקמן. ובכתובות פ' הכותב פרש"י בענין אחר שהיה רב אשי מדקדק עמו וכפייה והקיפו בראיות עד שהסכים עמו ע"ש וכן עיקר וכן נ"ל להוכיח מפ' הגוזל דף קי"ב ע"א גבי קטנים מי מחייבי וכן פסק רש"ל ועי' בסוף ש"ת מהר"ם פאדוה: סליק פרק שמיני

פלפולא חריפתא

סתם רבה שבגמרא. ומ"מ יש לדון דאי גדול מאותו רבה דהש"ס מרבה בר רב הונא דבדור אחד היו: [ד] חייב בכולן. ועל דרך הירושלמי וגמרא דידן פ"ק דגיטין שכתב רבינו לעיל: [ה] כתוב בהגה"ה שבעמוד בשם הרי"ף והלכתא עבד כו'. ובאמת הוא תמיהה על רבינו שהשמיטו והוא סוגיא דגמרא דף פח ע"א ופלוגתא דת"ק ורבנן במשנה דלעיל וכתבו בטור סימן ל"ה וסימן ת"ך ומצאתי בקצור כתב יד שנכתב שם וזו ראיה על שהוא נשמט בכאן מידי הסופר: [ו] ה"ג הש"ו פגיעתן רעה החובל: [ז] דהנך לאו בני עונשים ניהו ופטורים לעולם וכ"כ בהדיא בפ' שבועת הדיינין ובהג"ה בסוף מהגוזל עצים פירשתי במקומו ומאי דקאמרי מהכיא דחוזרים ונפרעים מיתמי לכי גדלי גבי מעמידין אפוטרופוס לשור מועד התם במועד באמי דשוי תיקון העולם כדכתב רבינו התם דלטובת העולם עבדי תקנתא להזיק אפי' לנכסי יתומים וליכא למשמע מינה דכ"ש כי הזיקו בעצמם דדוקא בשור המועד שתקינו משא"כ קטן יכולין בקל להשמר שלא יזיק ואין כאן תיקון עולם לחייב הקטנים שישלמו להזיק לכשיגדלו ועוד אדרבה כ"ע קטנים הוו ומאי תיקון עולם הוא משא"כ שור המועד אין כל הקטנים יש להם שור המועד: [ח] דאילו היו לה כו'. דיש לה שייכות בגוייהו דאפילו נ"ב אין הבעל יכול למכור כדאיתא בפרק אלמנה לכ"ג במסכת יבמות: דאילו היו לה היו כופין אותה למוכרן. פירוש הנכסי מלוג ונ"ב עצמן לא השטר שיש לה מבעלה עליהן דבשטר שייך מחילה כדלקמן וא"כ בשטר עצמו אפשר לומר דכופין אותה למכור מידי דהוה אתוספת דלקמן גבי חבלה בבעלה דמוכרת התוספת ולאו דוקא התם דמיירי בבעלה ומשום דכי מחלה לא הפסיד הבעל אלא הה"נ הכא בחבלה באחרים כשיש לה תוספת כתובה כופין אותה למכור והיינו דדייק רבינו לכתוב אבל מנה ומאתים ולא כתב אבל שטר כתובה שלה לא אמרו כו' אלא דוקא במנה ומאתים הוא דקאמר שאין כופין כדמסיק דודאי מחלה אבל התוספת לא אמרינן דודאי מחלה לפי שכשאין לה אלא מנה ומאתים לפי' כי תימא שאם מחלה מחוייבת לשלם כל שווי החוב ולא מה שקבלה בלבד (עיין בספ"ק דב"מ) אפי' הכי כי נמי חזר הבעל וכתב לה כתובה אחרת אינה מפסדת כלום שהרי אין לה יותר אלא מנה ומאתים כמו בראשונה וכי לא מחלה נמי שלא היה צריך לכתוב לה כתובה אחרת לא היה לה ולא כלום ולשמא תרויח נכסים ממקום אחר משום הא לא תחוש למחול כדלקמן מה שאין כן בתוספת שיש לה הפסד במחילתה לפי שעל ידי מחילתה לא יהיה לה ולא כלום שמה שמחלה תצטרך לשלם מעיקר כתובתה ואילו לא מחלה היה נשאר בידה עיקר כתובתה הלכך אם יש לה תוספת היו כופין אותה למכור כשחבלה באחרים כמו כשחבלה בבעל ומש"ה דייק לכתוב בכאן מנה ומאתים וכדפרישית וא"כ הא דקאמר נמי ונ"ב מיירי אפי' על השטר שיש לה על הבעל דשייך ביה מכירה לגבי הנחבל אפי' כשהוא אחר ולא הבעל ולפי שאין לחוש שתמחול שיש לה הפסד במחילתה משא"כ כשאין לה אלא עיקר כתובה. והלכך תוספת נמי שהוסיף לה הבעל מדיליה שייך ביה מכירה לגבי הנחבל אפי' כשהוא אחר ולא הבעל כיון שיש לה הפסד אילו מחלה והא דרבינו לא נקט הכא תוספת לפי דנ"מ ונ"ב שכיח טפי מהתוספת דלמה יוסיף לה ומדין נ"מ ונ"ב נשמע ג"כ דין התוספת דטעם אחד להן ולקמן בבעל נקט רבינו תוספת משום דבגמרא מקשה הכי אברייתא דחבלה בבעלה לא הפסידה דמקשה אי נפישא כתובתה מכתובה דאורייתא נוקמה אכתובה דאורייתא ואידך תזבנה לבעלה והא דלא מקשה אמתני' דמיירי בחבלה באחרים לאו משום דבאחרים לא נוקמה אכתובה דאורייתא אלא דהכי מוקים לברייתא דנפיש כתובתה אהכי פריך אי נפישא מכתובה דאורייתא וכו' אבל לעולם ה"ה בחבלה באחרים ואם יש לה תוספת כופין אותה למכור ובעל שלטי הגבורים לא הבין דברי רבינו והקשה עליו למה לא שייך מחילה ג"כ בנ"מ ונ"ב ואי לא שייך בהו מחילה א"כ תוספת נמי נכוף אותה שתמכור והניח בצ"ע ואין כאן מקום עיון כלל וא"נ לפנים דאה"נ דבתוספת נמי כופין אותה למכור ומהטעם שכתבתי וא"כ כי תימא דדוקא בבעלה כופין על התוספות ולא באחרים מ"מ נ"מ ונ"ב לא קשיא ולא מידי דבהו ודאי לא שייך מחילה כשמוכרתן וכן בעין וראיתי למהר"ו כהן ז"ל בסימן תכ"ג שדקדק לכתוב גבי נ"מ ונ"ב כשהן בעין: [ט] ה"ג וכל לגבי בעלה ודאי מחלה. ואפסדינהו להאי בידים לא אפסדינהו וכ"ת זבינהו ניהליה להאי דחבלה ביה בטובת הנאה דאי מחלה לגבי בעל לא קא מפסיד דהשתא נמי לא מידי קא יהבה ליה סוף סוף כל לגבי בעלה ודאי מחלה ואטרוחי בי דינא ואפסודי ללוקח כו' וא"ת אין כאן טובת הנאה שאין לך אדם שיקנה י"ל דיכולה לעשות קיום בנדר או בשבועה אבל לגבי ניזק אינה משועבדת לעשות לו קיום. תוספות: [י] מ"מ יחזור הבעל ויכתוב לה כתובה אחרת. מאי אמרת ישלם מאותה כתובה לכשתתאלמן או תתגרש אם כן מעיקרא נמי ישלם כך ואטרוחי בי דינא למכור לנחבל בטובת הנאה הוי בכדי בין בזו בין בראשונה: [כ] תצטרך לשלם. עיין בספ"ק דב"מ: [ל] כיון שאין לה עתה. שהרי אין לה אלא מנה ומאתים דחזר וכתב לה ואי לא מחלה נמי לא היה לה ולא כלום ובמחילתה אינה מפסדת מידי אלא לכשיהיה לה ממקום אחר והא אינה חוששת אבל כשיש לה יותר ממנה ומאתים הא אמרן לעיל דחוששת לפי שמפסדת שהרי יש לה עתה ואע"ג דעתה אינה משלמת אלא לכשתבא לידי גבייה מ"מ הרי יש לה: [מ] ה"ג והרשה אותה עליה: [נ] ה"ג לא שביק לדידה ומחיל: [ס] דהא סברי דלא סמכה דעתה. עיין בספ"ק דב"מ גבי ש"מ איתא לדשמואל כו' ומ"ש שם: [ע] א"נ הבעל לא ירצה כו'. לא קיימא הך תירוצא אדלקמן הלכך שינויא קמא עיקר וכן מסיק בספ"ק דב"מ: [פ] מכתובה דאורייתא. ואע"ג דכתובה דרבנן כדמסיק רבינו בספ"ק דכתובות אין להקפיד על הא דנקיט כתובה דאורייתא כ"כ התוספות. וטעמא כדכתב רבינו שם בספ"ק דכתובות גבי הא דכתבינן בכתובה דחזי ליכי מדאורייתא ע"ש: [צ] ויכתוב הבעל שטר ללוקח בשמו. דודאי שהבעל יתרצה כיון דחבלה שלו היא וכן נמי למכור במעמדו אלא דבמעמד שלשתן אין להקשות די"ל שינויא קמא דלעיל דלא שייכא בכתובה כיון שעדיין לא ניתנה לגבות וכן מהכא לא מקשה אדלעיל דמיתרצא בשינויא בתרא דלא ירצה והתוספות לא כתבו אדלעיל אלא תירוץ קמא ומדהכא הקשו נמי אדלעיל וכתבו שינויא בתרא: [ק] כר"א. דבעי שיהא מיוחד לאחד בהורג עבדו שמכרו לאחר ופסק עמו ע"מ שישמשנו ל' יום וילפי ליה מכספו המיוחד לו: [ר] ה"ג וסוגיא דהכא ליתא דבפרק חזקת: [ש] נותן לו סלע. עיין ריש פרק המניח גבי לרבוכה כו': [ת] ה"ג דמנה צורי. פירש ר"ת דת"ק בעני כו'. משמע דלהלכה כתב כדר"ת וקשה לי מדלעיל פ' המניח דא"כ אין ראיה להא דלרבוכה שלש כו' דמפרש בשם ר"י דבעשיר וכמו שכתבתי שם ובקצור סימן י"ג משמע דכולהו בעשיר איתנהו וכך הם דברי הרמב"ם והטור: [א] דת"ק בעני שבישראל קאמר. אע"ג דת"ק דר"ע דלקמן בעשיר שבישראל קאמר: [ב] דמייתי להו סתמא דגמרא לפשוט בעיא כו'. קשה לי דאי משום הא אדרבה הך דהכא סתמא דתלמודא דבעיא להו אי מנה צורי תנן מייתי עובדא דרבי יהודה נשיאה. ואילו התם רב טוביה בר מתנה בעי מר' יוסף אי סלע צורי תנן ואע"ג דאמרי' מאי הוה עלה היינו אההוא עובדא בעי מאי הוה עלה ותדע דבעובדא גופיה איירינן דהא בתר הכי אמרינן א"ל ההוא גברא כו' ומקודם דפשטה עדיין היה בספק ולא איפסק ליה מידי וצריך לומר דמשום דהתם לא הות דוכתא אלא סתמא דתלמודא מייתי למתני' ולהנך עובדי לפשוט בעיא דאבעיא את"ק אי סלע מדינה תנן כו' ולא מייתי נמי לבעיא דאיבעיא אדברי ר"י ש"מ דסתמא דתלמודא כת"ק ס"ל משא"כ הכא דדוכתא דמתניתין היא הא דאיבעיא להו אדברי ר"י לא לקבוע הלכה אלא לפרש דבריו בלבד וכל זה דוחק דהא דמייתי לה התם משום דרב יוסף בעי למיפשט הבעיא ממתניתין דהתם שנים הראשונים דיבר זהב וגם לשון רבינו לא משמע דתלי טעמא משום דמפרשה שלא במקומה: [ג] ה"ג אמדינן כמה מקלר וכמה לא מקלר: [ד] צרם באזנו. לשון רש"י גרס מסך ובבכורות שמעתי לשון פוגם עכ"ל וס"ל להוכיח ממכילתין פרק דלהלן

ה עדים ובא לפני רבי עקיבא אמר לו רבי לזו אני נותן ארבע מאות זוז. א"נ לא אמרת כלום שהחובל בעצמו [ה] אע"פ שאינו רשאי פטור אחרים שחבלו בו חייבין:

יד **הקוצץ** את נטיעותיו אף ע"פ שאין רשאי פטור. אחרים שקצצו נטיעותיו חייבין: טו גמ' רקק והגיע בו הרוק וכו' אמר רב פפא ל"ש אלא בו אבל בבגדו פטור. אמאי ניהוי כביישו בדברים וניחייב. אמרי במערבא משמיה דרבי יוסי בר אבין זאת אומרת ביישו בדברים פטור. ונראה לי טעמא משום דכתיב והחזיקה במבושיו דמשמע דלא חייבה תורה אלא על בשת גופו אבל בשת דברים או רקק על בגדו פטור. ורב שרירא ז"ל כתב דאף על בשת דברים מנדים אותו עד שיפייסנו כראוי לפי כבודו ומסתברא דיותר בשת בדברים מבשת של חבלה דאין דבר גדול כלשון הרע ודבה שאדם מוציא על חבירו: ירושלמי תני רב [ו] לבעיטה אחת. ולארכובה שלש. [ז] ולסנוקרת חמש עשרה. חד אמר בשם ר"ל המבייש את הזקן נותן לו דמי בושתו שלם. חד בר נש איפקר לרבי יהודה בר חנינא. אתא עובדא לקמיה דר"ל וקנסיה ליטרא דדהבא: הכל לפי כבודו. אבעיא להו ת"ק לקולא קאמר או לחומרא קאמר. לקולא קאמר דאיכא עני דלא בעי מישקל כולי האי. או דלמא לחומרא קאמר דאיכא עשיר דבעי למיתב טפי. תא שמע מדקאמר רבי עקיבא אפילו עני שבישראל רואין אותו כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם וחייב ליתן [לאשה] ארבע מאות זוז שמע מינה דת"ק לקולא קאמר. וארבע מאות זוז דת"ק לעשיר שבישראל קאמר ופליג עליה רבי עקיבא וקאמר דאף לעני יהבינן ד' מאות זוז: אמר ליה רבי תן לי זמן וכו'. ומי יהבינן זמן לחבלות [ח] והאמר רבי יוחנן אין נותנין זמן לחבלות. כי לא יהבינן זמן [ט] לחבלא דחסריה ממונא. אבל בבשת דלא חסריה ממונא יהבינן: [דף צא ע"ב] תני רבה בר בר חנה קמיה דרב שורי הרגת נטיעותי קללת. אתה אמרת [להורגו אתה אמרת] לקוצצו. פטור. אמר ליה [א"כ] [י] לא שבקת חיי לכל בריה דכל אדם יטעון כך. אלא ודאי אזלינן בתר אומדנא שאין אדם אומר לחבירו לעשות כן. ומוקי בשור העומד להריגה כגון שהוא נגחן ואסור להשהותו. ובאילן העומד לקציצה שהוא [א] נוטה לרה"ר. או אשירה וקלה בתוך שדה נכרי. וקתבע מיניה אנא בעי למיעבד ליה להך מצוה. דתניא ושפך את דמו וכסהו בעפר מי ששפך [יכסה ומעשה באחד ששפך] וקדם חבירו וכסה וחייבו רבן (שמעון בן) גמליאל ליתן לו עשרה זהובים. איכא מאן דאמר הא דחייבו רבן גמליאל י' זהובים קנסא הוא ולא גמרינן מיניה לדינא אחרינא. וכי מעיינת ביה בגמרא לא משכחת להאי סברא. דאי סלקא דעתך [כ] קנסא הוי ולא ילפינן מיניה אמאי גמר מינה רב להא דתניא נטיעותי קללת אתה אמרת לי לקוצצו פטור דשמעת מינה טעמא דאמר הכי הא לא אמר חייב. [ל] אלא לאו דינא הוא וגמרינן מיניה. ועוד אי לאו דינא הוא מה שייך הכא למיקנסיה גברא למצוה קא מיכוין ואנן ניקום וניקנסיה. ועוד דבפרק כיסוי הדם (דף פז.) מיבעיא ליה אהך דרבן (שמעון בן) גמליאל שכר מצוה או שכר ברכה למנ"מ לכוס של ברכה: אמר רב דיקלא דטעין קבא אסור למיקלייה. מיתיבי כמה יהא בזית ולא יקללו רובע. שאני זיתים דחשיבי. וכן לכל [אילן] לפי חשיבותו וגפן דטעין כל דהו אסור לקוצו. אמר [נ] רב לא שכיב שיבחת ברי אלא דקץ תאנתא בלא זמניה. אמר רבינא אם היה מעולה בדמים מותר. תנ"ה רק עץ אשר תדע זה אילן מאכל כי לא עץ מאכל זה אילן סרק ומאחר שסופנו לרבות כל דבר מה תלמוד לומר כי לא עץ מאכל. להקדים סרק למאכל. [דף צב ע"א] יכול אפילו מעולה בדמים. תלמוד לומר רק. שמואל אייתי ליה אריסיה תמרי טעם בהן טעמא דחמרא. אמר ליה מאי האי. אמר ליה ביני גופני קיימי אמר ליה מכחשי בהמרא כולי האי. למחר אייתי לי מקורייהו. רב חסדא חזא ההלי ביני גופני אמר ליה לאריסיה זיל עקרינהו. גופני קנו דיקלי דיקלי לא קנו גופני. וכן אם היה צריך למקומו נראה דמותר:

טז **תנו** רבנן כל אלו שאמרו דמי בושתו. אבל לצערו שמצטער על בושתו אפילו הביא כל אילי נביות אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו [מ] שנאמר השב אשת האיש וגו'. מנין שלא יהא המוחל אכזרי. שנאמר ויתפלל אברהם: כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה דכתיב וה' פקד את שרה כאשר אמר אברהם לאבימלך וכתיב וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו:

יז [דף צב ע"ב] **מנא** הך מילתא דאמרי אינשי קרית לחברך ולא עניך רמי גודא ושדי עילויה דכתיב יען טהרתיך ולא טהרת לא תטהרי עוד.

מכאן פסק רב פלטאי ז"ל ראובן שיש לו תביעה על שמעון ומסרב לבוא עמו לדין שרשאי להביאו לערכאות של נכרים כדי להוציא את שלו מתחת ידו: [דף צג ע"א] אמר רבי חנין המוסר דין על חבירו הוא נענש תחלה שנאמר ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתיב ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה. והני מילי [נ] דאית ליה דינא בארעא. אמר ר' יצחק אוי לו לצועק יותר מן הנצעק כדחזינן בשרה. אמר רבי אבהו לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפים שאין לנו נרדף בעופות יותר מן תורים ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי מזבח:

יח **האומר** סמא את עיני קטע את ידי שבר את רגלי חייב. על מנת לפטור חייב. קרע כסותי שבר כדי חייב על מנת לפטור פטור עשה כך לאיש פלוני על מנת לפטור חייב [בין בגופו בין בממונו]. א"ל [נ] רב יוסף בר חמא לרבא מאי שנא רישא ומ"ש סיפא. ואסיקנא דאמר ר' יוחנן יש לאו שהוא כהן ויש הן שהוא כלאו: הנ"ה הכי פלוני ע"מ לפטור שהוא כלאו. ויש לאו שהוא כהן. *ה"פ בנזקי גופו אפילו אמר הן יש הן שדומה בניחותא מסתמא בתמיה קאמר. בנזקי ממונו אם אמר לא [ס] ודומה קלת כדאמר בניחותא מסתמא בתמיה קאמר. כיון דמתחילה א"ל קרע כסותיו שבר כדי: שבור כדי וקרע כסותי חייב ורמינהו לשמור ולא לאבד לשמור ולא לקרוע לשמור ולא לחלק לעניים. אמר רבא לא קשיא הא דאתא לידיה בתורת קריעה והא דאתא לידיה בתורת שמירה. ההוא ארנקי דצדקה דאתיא לפומבדיתא אפקידה רב יוסף גבי ההוא גברא. פשע בה אתו גנבי גנבוה. אתא לקמיה דרב יוסף וחייביה. א"ל אביי והתניא לשמור ולא לחלק לעניים. א"ל שאני עניים דפומבדיתא דמיקץ קיץ להו והוי כאילו הפקיד כל אחד קצבתו בידו: הדרן עלך החובל

פרק תשיעי

א [דף צג ע"ב] **הגוזל** עצים ועשאן כלים. צמר ועשאו בגדים משלם כשעת הגזילה. ומוקי לה רב אשי בגמרא בשינוי שאינו חוזר. עצים ועשאן כלים בוכני דהיינו שיפן. צמר ועשאן בגדים בנמטי *ומדתני במתני' עצים ועשאן כלים שמעי' דשיפוי לא מקרי שינוי אם לא שנקרא שם כלי עליה כל דהוא. או ששמו משתנה בלאו שיפוי כמו כשורי ועבדינהו קלפתא (לקמן דף צו.) אבל שיפוי בעלמא שאין שמו משתנה בשיפוי זה לא חשיב שינוי. וכן [א]לקמן (שם) עבדינהו גובאי או דיקלא וקטלי' לא הוי שינוי ואבנים וסתתן נמי שמן משתנה ונקראים אבנים מסותתות הראויות לבנין. אבל שינוי החוזר סבירא ליה לרב אשי אינו קונה [ב]אף מדרבנן. וכן הלכתא. וכן סבר רב פפא לקמן (שם:) [א] גבי גזל עפרא ועבדינהו ליבני גזל נסכא ועבדינהו זוזי. וכן פסק שמואל הלכה כר"ש בן אלעזר ומוקי רשב"א בבהמה שחוזר: ת"ר גזל עצים ושיפן אבנים וסתתן צמר ולבנן פשתים ונקהו משלם כשעת הגזילה. והא דנקט צמר ולבנן דהוי שינוי מוקי לה כר"ש. ולית הלכתא כוותיה. [ג]ופליגי בנפצי נפוצי וסרקי סרוקי ובחוורי חוורי. אבל בכברי כברויי מודו רבנן דהוי שינוי: [דף צד ע"א] תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר הרי שגזל סאה של חטין טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך. אין זה מברך. אלא מנאץ. ועל זה נאמר ובוצע ברך נאץ ה'. אע"ג דשינוי קונה ברכה שאני:

ב [דף צד ע"ב] **ת"ר** הגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהן. והמקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו וה"מ באין הגזילה קיימת. (א) אבל בגזילה קיימת מקבלין מהן [ב] [ד]*ודוקא בבאין מעצמם לעשות תשובה כההיא עובדא דרבי ומשום דלא תנעול דלת בפני בעלי תשובה. [ג] אבל עומדים בנדרן כופין אותן להחזיר [ד] כההיא דלקמן (דף צו:) ההוא דגזל פדנא דתורא מחבריה ולקמן בפרק בתרא (דף קטו.) נרשא גנב כיפרא ונסבא דרבי אבא בשבועות (דף מז.) וההוא רעיא בפ"ק דבבא מציעא (דף ה.) והמריש בפרק איזהו נשך (דף סא:) רבית קוצה יוצאה בדיינים. ועי"ל דתקנת רבי מיירי באדם שרוב עסקיו ומחיותו ברבית שתשובתו קשה כעובדא דרבי. וההיא דהגיא להן אביהן מעות של רבית דעד מותו נתעסק ברביה כן כל הנך דמייתי. אבל אם באקראי עושים מוציאין מהן. הגבאים והרועים והמוכסים תשובתם קשה ומחזירין למכירין ושאין מכירין [ד] עשו בהן צרכי צבור בורות שיחין ומערות. ובגזילה קיימת איירי:

ג [דף צה ע"א] **גזל** פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל [ה]טעונה העומדת ליגזז משום דקנייה בשינוי מנייקא נופא מליא והשתא גופא סריקא. ואפי' הפרה והרחל בעין קנייה בשינוי ואין צריך לשלם אלא דמי פרה עומדת לילד ודמי רחל טעונה [העומדת] ליגזז. ואין הגזל יכול לומר החזר לי פרה ורחל שגזלת ממני ושלם לי עליהן שבח העיבור וטעינת הגיזה. וכן כל מקום שהוזכר קניית שינוי לענין גזל הייינו לענין זה שישלם דמים והגזילה תהיה שלו. ויותר מזה אמרינן בם פ"ג גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה. רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזילה. ואמרינן בגמרא אליבא דרב פפא לאו דוקא ילדה וגזזה הוא הדין נמי לא ילדה משלם דמי פרה ריקניא כשעת הגזילה בלא ילדה כמו ילדה. וכן פר"י בגמ' דקמיבעיא ליה לר"ש כי מסלקינן ליה בגופא או בדמי מסלקינן ליה אבל לרבי יהודה לא קמיבעיא ליה דפשיטא דכיון דקני ליה גזלן [ה] משום תקנת השבים או משום שינוי דדמי בשרא יהיב ליה גזלן לגזל. ומעוברת וילדה וטעונה וגזזה לא מקרי שינוי החוזר. אע"פ שחוזרת ומתעברת וחוזרת ונטענת. מפני דלא מיקרי שינוי החוזר אלא [ו] כשחוזר הדבר לקדמותו בלי הוספת וגירוע כגון כחשא שהלך לו הסימן והיא בעולם. ולכשתתפטם יחזור הדבר לקדמותו. וכן עפרא ועבדינהו ליבני כי הדר משוי לי' עפרא חזר העפר לקדמותו אבל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה אם תחזור ונתעבר ותטעון גיזה לא מיקרי שינוי החוזר. כי העובר והגיזה ישנן בעולם ועובר אחר נתעברה ונטענה גיזה אחרת. ועדיף טפי מזוזי ועבדינהו

הגהות הב"ח א וכן דיקלא ועבדיה גובאי או דיקלא וקטליה: ב אף מדרבנן הכי משמע מדפליג אדאביי דמוקי למתניתין בשינוי החוזר דקני מדרבנן וקאמר רב אשי דליתא אלא מתני' נמי בשינוי שאינו חוזר וקני מדאורייתא אבל שינוי החוזר לא קני אפילו מדרבנן דאל"כ מאי דוחקיה דפליג אדאביי ומוקי לה בבוכני ובנמטא בדוקא: ג ופליגי בנפצי נפוצי תוס' לגירסת יש ספרים: ד ודוקא בבאים מעצמם ויש לתמוה דלא חשש לקושיית התוס' דיכול כל אדם לגזול על סמך שיכול להערים שיחזיר מעצמו ולא יקבלו ממנו ונראה ודאי דהאי ועי"ל שכתב הרב איננו פי' בפני עצמו אלא רצונו לומר וגם יש לומר וכו' וס"ל דתרתי בעינן שיחזיר מעצמו וגם שרוב מחייתו בגזל וברבית אבל אי ליכא אלא חדא באקראי בעלמא אפילו יחזיר מעצמו מקבלין מידו אי נמי רוב מחייתו ברבית ובגזל ואינו מחזיר מעצמו מוציאין מידו וכן פי' הטור בי"ד בסימן קס"א וכ"כ נמוקי יוסף ר"פ הגוזל עצים לדעת הרא"ש ע"ש: ה ודמי רחל העומדת כצ"ל. ותי' טעונה נמחק: ו דה"ה נמי דלא ילדה וכו' דלא ילדה כמו: ז תקנת השבים [חסר ההתחלה ונשלם זה הלשון] ובנכבע ה"ע דר' יהודה דלא קני לפי שאין מתכוין לקנותו עיין בתוס' דף נ"ס ד"ה בשבת ועיין עוד ד"ה לר' שמעון שכתבו דלר"י פשיטא דמגופו שקיל היסך מדברי הרא"ש:

הגהות הגרי"פ [א] נ"ל נוטה לרה"ר או אשירה וקנה: [ב] בגמ' ר' חנינא: [ג] בגמ' הגי' רב אסי בר חמא לרבא: [ד] נ"ל יעשו.

פלפולא חריפתא

דלקמן דף נ"ח הגורס אזן פרתו של חבירו דהיינו פוגם כדפירש התם וכן בתשובת הגאונים דלעיל סי' ג' משמע נמי דגרס מפרשינן פוגם: [ה] **אע"פ** שאינו רשאי. ואית תנא דס"ל דרשאי לחבול בעצמו כדתניא בפ' שבועות שתים דף כ"ז ועי' עוד ס"פ שבועות העדות: [ו] **לבעיטה** אחת וכו'. וכן העתיק הרי"ף וכרים המגיה כתבו הרי"ף ורבינו התלמוד דידן בנוסחא אחרת: [ז] **לסנוקרת**. רש"י פי' שהכהו באוכף של חמור והרמב"ם בפ"ג מהל' חובל כתב קבץ אצבעותיו כמו אוגד אגודה והכהו בידו כשהיא אגודה: [ח] **והא"ר** יוחנן. בגמ' ר' חנינא וכן העתיק הרי"ף: [ט] **לחבלה** דחסריה ממונא בפי' הרמב"ם להמשנה וכן בפירוש רבינו עובדיה כתבו לנזיקין אין נותנין זמן משמע כל דחסריה ממונא ואפי' אינו בגופו וכן דקדק עמיתי מהר"ר פנחס לוי נר"ו (ואמר הוא כעת תופס ישיבה בק"ק פולדא) מהתוס' דהכא גבי אין נזקקים אלא להוצא כו': [י] **לא** שבקת חיי לכל בריה. ואי תימא מאי קושיא לוקמא כגון דליכא עדים שקצץ ויאמן מיגו דאי בעי אמר לא קצצתי וי"ל דא"כ לא אמרינן מידי אלא דין מיגו ומאי למימרא עוד כתב הרא"ש ז"ל דכיון דהא מלתא מחזי כשקרא שאין כך דרך בני אדם הרי הוא כמיגו במקום חזקה ולא אמרינן וכ"כ ז"ל וכן מפורש בירושלמי. הר"ן: [כ] **קנסא** כו'. כלומר לצורך אותה שעה אבל לא ודאי דליתא אלא גרמי וכן קנסות שכר מצוה ודבשכרו בא לחייבו ש"מ דלא קנס אלא דמי שכרו שבזקו הסכיה ועוד דקהגור לגופי נ"מ כו' וכא לא נ"מ דלא גמרינן מיניה אלא שמע מינה דדינא הוא וגמריק מיניה: [ל] **אלא** לאו דינא הוא וגמרינן מיניה. והפ"ה פסק רבינו בפ' כיסוי הדם דאין גובין בזמן הזה טעמא משום שאין בו חסרון כיס כ"כ הר"ן שם והרי"ף כהבה לומר דאי תפס לא מפקינן מיניה בכך הדין בכל דיני קנסות: [מ] **שנאמר** השב אשת האיש וגו' ויתפלל בעדך. וממילא שיבקש ממנו שימחול לו דהיכי ס"ד שיבקש ממנו שיתפלל בעדו ולא יקדים לבקש מונו שימחול לו ואיצטריך שקב"ם שיבקש כן ש"מ דבלאו הכי אין נמחל לו: [נ] **דאית** ליה דינא בארעא. ובימי אברהם היה ב"ד של שם קיים. תוס': [ס] **ודומה** קלת כדאמר בניחותא. יש לדקדק מדנקט הכא קלת דלדינו הוה דומה טפי כדאמר בניחותא לא הוה אמרי' דמסתמא בתמיה קאמר אלא אכ"כ דבניחותא אמר וחייב וכרישא בנזקי גופו לא נקט קלת משום דאפי' כי דומה טפי בניחותא מסתמא בתמיה קאמר וחייב. ובתרוייהו אגו נוקין להומרא וטעמא רבה איכא דבנזקי גופו פשטא שיש לדון בהן דקאמר בתמיה קאמר אע"ג דדומה טובא לניחותא. ובנזקי ממונא נמי לא אמרי דלא דקאמר לזו בלשון בתמיהם אלא כשקצת דומה לניחותא אבל כשדומה טובא לניחותא אגו דנין אותו לניחותא דמסתמא אין אדם רוצה להשחית ממונו. אך בקצור הפסקים הלשון בהפך דכריבה נקט אע"פ שדומה קלת בניחותא ובסיפא לא נקט קלת. אבל בטור סימן ש"פ ותכ"א העתיק כלשון הספר. ובתוס' לא נקטי קלת לא ברישא ולא בסיפא: סליק פרק החובל

פרק תשיעי [א] **גבי** גזל עפרא כו'. וכן לקמן אמתניתין גזל פרה ואקיצה כו': [ב] **ודוקא** בבאין מעצמן כו'. התוספות לא ניחא להו בהך לפי שכל אדם יכול להערים שיעשה תשובה ויחזיר מעצמו ולא יקבלו ממנו: [ג] **אבל** עומדים בנדרן כופין אותם להחזיר וכו'. והימה דברים החובל לא אמרי דדינן בבבל אלא הודאות והלואות דשכיחי ויש בהן חסרון כיס משמע אבל גזילות לא וכן בפ"ק דסנהדרין בעינן לגזילות וחבלות שיהיו מומחין. כתבו התוספות דפרק החובל דף פד ע"ב דכל הני שמצינו שהיו דנין מיירי דתפס או ע"י דא"ל אקבעו דינא לא"י כדאמר בפ"ק. וכתבו עוד די"ס מפרשים דדוקא גזילות שע"י חבלות כגון דמנגו בי תרי ומהו אהדדי עד שתקף אחד מהן וגזל את חבירו דכה"ג לא עבדינן שליחותייהו ומעשים בכל יום שאנו דנין לדיני גזילות ע"כ: [ד] **כההיא** דלקמן ההוא דגזל פדנא דתורא כו' כ"כ התוספות ודייכין אפי' בבבל ומיהו למ"ש רבינו לקמן בשם הרי"ף אין ראיה דכתב דקנסא דלפי שעה שמעינן מיניה. אבל נ"ל דמ"מ ראיה יש מדלא פרכיה רבא גזילה מגבית בבבל אלא פרכיה ארעא לא אשבחה. עי' בפ' המפקיד גבי פלוגתא דר"ע ורי"ע: [ה] **משום** תקנת השבים. כי לא הוי שינוי שאינו חוזר א"כ אי ס"ל ר"י דשינוי אינו קונה עיין לקמן והתוספות בד"ה בשבח שע"ג גזילה כו': [ו] **כשחוזר** הדבר לקדמותו בלי תוספת וגירוע. האמת מפרש ר"י ביצים בלי תוספת וגירוע דאל"כ ודאי דהוי פנים חדשות דאפי' מגדולה לקטנה ואיפכא קרי לה פנים חדשות כדפרש"י גבי לבינתא ועבדה עפרא כ"ש תוספת וגירוע. אבל לענין הגדון בכשצריך שיחזור הדבר לקדמותו

סט

תפארת שמואל

פרק תשיעי (א) **אבל** בגזילה קיימת. נראה דברבית אפילו הוא קיים אם אינו דבר מסויים אין מקבלין ממנו כיון ומדעת הלוה בא לידו וקיל טפי מגזל דהא כמה אמוראי ס"ל בפרק א"נ דרבית קצוצה אינה יוצאה בדיינים ולפ"ז כל התירוצים נסתרו ואף לפי המסקנא שאין מחזירין רבית אלא לצאת ידי שמים ואפ"ה אין מקבלים מהם תוך מברייתא דרועים וגבאים ומוכסין ע"ז קאמר ר"ג דבאין גזילה קיימת א"צ להחזיר ובקיימת צריך להחזיר ומקבלים מהן כיון דבאיסור אתי לידיה וכן מבואר בטוי"ד סימן קס"א להדיא וכן מוכח מלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' מלוה ולוה שכתב אח"כ ברבית מסוים וגזילה קיימת ע"ש.

שכא דלא מקרו שינוי החוזר אע"ג דאפשר למהדר למיעבדינהו זוזי [ז] בלי גירוע ותוספת משום דפנים חדשות באו לכאן. כ"ש הכא שנתעברה לגמרי עובר אחר ונטענה גיזה אחרת דלא מיקרי שינוי החוזר. וגם נראה אע"ג דקאמר דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל אטעונה עומדת ליגזז דמשמע דבענין הפרה כמה היתה שוה רגע אחד קודם ללידתה והרחל סמוך לגיזתה. והכי הוה משמע שהרי גזלה מעוברת וטעונה ואין כאן שינוי אלא שלידה והגיזה ועד שעת השינוי היו ברשות הנגזל וברשות הנגזל השביחו. ודמיא להא דאמר רבה (לעיל דף סה.) האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ארבע הברה או שתייה משלם ד' משום דברשות הנגזל אייקר.א] מיהו אינו משלם אלא כמו שהיו שוין בשעת הגזילה דכל היכא דקנה גוף הגזילה בשינוי ואינו מחייב לשלם אלא דמים חזרה שומא לשעת הגזילה. והכי כייל בסיפא זה הכלל כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה דקאי אכולהו בבי דמתניתין. דכולהו שוין לענין זה שהשומא כשעת הגזילה. ואע"ג דאם הוציאה הנגזל מן הגזלן קודם לידה וגזיזה היה נוטל בהמתו כמו שהיא דברשותיה השבח ולא איפשטית ביד הגזלן. השתא מיהא דילדה וגזזה ונשתנית הגזילה משלם כשעת הגזילה וכל השבח שהשביח מבעת הגזילה ואילך הוי של גזלן. ולא דמי להברה או שתייה דהתם אבדה מן העולם דאותה שעה נעשה גזלן. אבל היכא דהגזילה בעולם [ח] אלא שנשתנית וקנאה באותו שינוי משלם כשעת הגזילה. והוא הדין [גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה] אפילו לא ילדה נמי משלם כשעת הגזילה ולא כמו שהיתה שוה בשעת השינוי. מידי דהוה אגזל טלה *וגזלו זמן מרובה עד שנעשה איל. דאילו בא נגזל והוציאו מיד הגזלן (אם) קודם שנעשה איל היה לוקח בהמתו כמו שהיא. ולאחר שנעשה איל משלם כשעת הגזילה. והכי אמרינן לקמן כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה לאיתויי דרבי אילעי דגנב טלה ונעשה איל וכו'. וכן פר"ת לקמן [ב]בדרבי יהודה אליבא דרב זביד דשבח דעל גבי גזילה הוי דנגזל ואחר שגזזה הוי דגזלן ואינו משלם אלא כעין שגזל ועוד אינו בההוא לומר דמשלם[ג] [כרגע אחד] קודם לידה וגיזה משום דמדמי ליה לחביתא דחמרא. התינח גזזה דהוי כהברה או שתייה. לידה דממילא מאי איכא למימר. אלא ודאי אין לדמותם לחביתא דחמרא מטעמא דפרישית. והא דקאמר דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזז ולא קאמר דמי פרה מעוברת ודמי רחל טעונה. משום דלפעמים אדם קונה פרה מעוברת לשחיטה בשביל השליל. וכן רחל טעונה [ט] בשביל הגיזה שעליה. ואין דמיהם מרובים כדמי פרה שאדם קונה מעוברת לגדל הולד וכן רחל לגדלה לגיזות. וזה הגזלן ששהה אצלו עד שילדה וגזזה צריך לשלם דמים מרובין. ולפי שראיתי דעות רבות בפי' משנה זו הארכתי בפירושה. גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזילה. זה הכלל כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה. ואי תקשי לך למאי דפרישנא דרישא נמי משלם כשעת הגזילה סיפא מאי קא משמע לן. השתא מעוברת וילדה טעונה וגזזה משלם כשעת הגזילה. ריקנית ונתעברה וילדה ונטענה וגזזה לא כ"ש. תריץ דלרב זביד איצטריך לאשמועינן ילדה אין לא ילדה לא דשבח דעל גבי גזילה דנגזל הוי. ג] ולרב פפא אתא לאשמועינן דעיבור הולד וטעינת הגיזה הוי שינוי כמו הלידה והגיזה. והוה ליה למיתני לא ילדה אלא אגב דתנא רישא ילדה תנא נמי סיפא ילדה:

[דף צה ע"א] גמ' תנו רבנן הגוזל את הרחל וגזזה או שילדה משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר גזילה חוזרת בעינה. רבי שמעון אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף [דף צה ע"ב] במאי קמיפלגי. רב זביד אמר בשבח שעל גבי גזילה קמיפלגי. דר' יהודה סבר דנגזל הוי בעוד שהיא על הגזילה. ואחר שהוסרו מעל הגזילה הוי דגזלן מאותו טעם שכתבתי בפרישתי [י] לר"ת כדאית ליה ולר"י כדאית ליה. ור"ש סבר דגזלן הוי רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף משעה שגזלה. ור"פ אמר דכ"ע שבח שעל גבי גזילה דגזלן הוי. לאו דוקא דגזלן הוה אליבא דר"ש. דאדרבה דנגזל הוי אלא דיהיב ליה לגזלן שכר טרחו אלא שיש לגזלן חלק בה. ואגב רבי יהודה נקט דגזלן הוי. אלא למחצה ולשליש ולרביע איכא בינייהו. רבי יהודה סבר שבח שעל גבי גזילה כוליה דגזלן. ר"ש סבר למחצה ולשליש ולרביע הוא דשקיל גזלן. והא דתנן פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזילה. ה"ה אפילו לא ילדה נמי משלם כשעת הגזילה ואיידי דנסיב רישא ילדה תנא סיפא נמי ילדה. ומתניתין רבי יהודה היא. תניא כוותיה דרב פפא ר"ש אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו למחצה ולשליש ולרביע. והלכתא כרבי יהודה ואליבא דרב פפא דתניא כוותיה: [דף צו ע"א] אמר רבא גזל והשביח ומכר גזל והשביח והוריש. מה שהשביח הוריש ומה שהשביח מכר. [כ] בין שבח פיטום בין שבח לידה וגיזה. דלא תימא דוקא את הגזלן זיכו בשבח משום תקנת השבים. ומסקינן דה"ה אם השביח לוקח. דמה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו. ובגזל ישראל ומכרה לעובד כוכבים והשביח עובד כוכבים וחזר ומכרה לישראל מיבעיא ליה. מי אמרינן כיון דמעיקרא ישראל ולבסוף ישראל [ל] עבוד רבנן תקנתא. או דלמא כיון דאיכא עובד כוכבים באמצע לא. ועלתה בתיקו:

ר **אמר** רב פפא האי מאן דגזל דיקלא מחבריה אע"ג דקטליה ושדי בארעא דידיה לא קני. מ"ט מעיקרא דיקלא מיקרי והשתא נמי דיקלא מיקרי. פסק גובי נמי לא קני. מאי טעמא השתא נמי גובי דדיקלא מיקרי. גובי ועבדינהו כשורי קני. כשורי רברבי ועבדינהו כשורי זוטי לא קני. ואי עבדינהו קלוייתא פירוש נסרים קני. אמר רב פפא האי מאן דגזל לוליבא מחבריה ועבדינהו הולי פירוש שעקר העלים מן השדרה קני. מעיקרא לוליבא והשתא הולי. הולי ועבדינהו חופיא שחלק כל העלין לשנים מגבו ועושין מהם מכבדות לכבד הבית קני. מעיקרא הולא והשתא חופיא. בעי רב פפא נחלקה התיומת מהו. *פרש"י כף תומר האמצעי העליון נקרא תיומת. וכן כתוב בתשובת הגאונים דתיומה היינו תיומת העליון שבלולב שאין הולא למעלה ממנו. [מ] והוא כשני הולים דבוקים זה בזה נקראים תיומת. והא דאמרינן בעי רב פפא נחלקה התיומת מהו פירוש נפרד אחד מחבירו אותו הולא העליון שדומה לשנים. ולדבריהם בטורח ימצא לולב כשר. כי מועטין הן שיש להן תיומת כזה. וי"ל דלדבריהם אינם פוסלין לולב שאין לו תיומת כזה אלא היכא דיש לו תיומת ונשתנה מברייתו ונחלקה התיומת הוא דמסקינן דפסול ובה"ג כתוב בעי רב פפא נחלקה התיומת הוא גבא דהולא היכא דדביק אהדדי ההוא דמתיים להו ומשוי להו חד נחלק מהו. כי נפרצו עליו דמי ופסול. או דלמא כי נפרדו עליו דמי וכשר. וזהו לשון הלכות גדולות וכן פר"ח תיומת מקום חבור שני לדי העלין. כי כל עלה כפולה לשנים והאומים מגבה [נ] אם נפרדו ההולין זה מזה ועמד כל אחד לבדו היינו נחלקה התיומת. ולהכי פי' משמע דקאי אכולהו עלין [ס] אם רוב עלי הלולב נחלקה תיומתן יקשה לפי' מהו נחלקה התיומת. ורש"י פי' בסוכה (דף לב.) נחלקה התיומת שני עלין העליונים האמצעיים שבשדרה כלה נחלקו זה מזה ונסדקה עד העלין שלמטה מהם. [דף צו ע"ב] ומסיק בהיכא דאמרי דפסול והוי נמי שינוי וקני:

אמר רב פפא האי מאן דגזל עפרא ועבדיה ליבני לא קני. מאי טעמא הדר משוי ליה עפרא. לבינתא ועבדיה עפרא קני. מאי אמרת הדר משוי ליה לבינתא. פנים חדשות באו לכאן: אמר רב פפא האי מאן דגזל נסכא ועבדינהו זוזי לא קני. מאי טעמא הדר עביד להו נסכא. זוזי ועבדינהו נסכא קני. מאי אמרת הדר עבד להו זוזי. פנים חדשות באו לכאן. שחימי ועבדינהו חדתי לא קני. חדתי ועבדינהו שחימי קני. מאי אמרת [ע] הדר עבדינהו חדתי. פנים חדשות באו לכאן: כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה. כל לאיתויי מאי לאיתויי הא דרבי אילעאי דאמר רבי אילעאי גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו. טבח ומכר שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר:

ת **ההוא** גברא דגזל פדנא דתורא מחבריה אזל כרב לארעא דידיה כולהו וזרעינהו. לסוף אהדרינהו למרייהו. אתא לקמיה דר"נ א"ל זיל שומו ליה שבחא. א"ל רבא תורא אשבח ארעא לא אשבח. א"ל לא פלגא דשבחא קאמינא. א"ל סוף סוף הא סדרא לגזילה בעינא ותנן כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה א"ל האי גזלנא עתיקא הוא ובעינן למיקנסיה. כתב רב אלפס ז"ל מהא שמעינן דקנסינן בכה"ג אפילו בחוצה לארץ. דהא ר"נ בבבל הוה. ועוד דגרסינן בפרק נגמר הדין (דף מו.) תניא אמר ר"א שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה. ודוקא גדול הדור כגון רב נחמן דהתנא דבי נשיאה הוה וממונה לדון על פי הנשיא. או טובי העיר שהמחום רבים עליהם. אבל דייני דעלמא לא:

ז **מתני'** גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה. רבי מאיר אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. גזל מטבע ונסדק פירות והרקיבו יין והחמיץ משלם כשעת הגזילה. מטבע ונפסל תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונעבדה בה עבירה או שנפסלה מעל גבי המזבח או שהיתה יוצאה ליסקל אומר [לו] הרי שלך לפניך: **גמ'** אמר רב פפא לא הזקינה ממש אלא אפילו הכחישה. והא אנן הזקינה תנן. אמרי כחשה כעין הזקינה. מה הזקינה דלא הדרא אף כחשה דלא הדר. אבל כחשה דהדר אומר לו הרי שלך לפניך: ר"מ אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. אמר רב חיננא בר אבדימי אמר רב הלכה כר"מ. כתב רב אלפס ז"ל דלית הלכתא כוותיה דקיימא לן עבדא כמטלטלי דמי. [פ] ולא נהירא האי פיסקא דמהיכא קיימא לן עבדא כמטלטלי דמי מהא דאמר רב נחמן לעיל פ"ק (דף יב.) דבע"ח לא גבי מעבדי דיתמי ומהא דתני אבימי פרוזבול חל על הקרקע ואינו חל על העבדים מטלטלין נקנין עם הקרקע ואין נקנין עם העבדים. ומכל הנהו אין ראיה לפיסקא דהכא. דתקשה לך הא דאמר ליה רבא לרב נחמן הא עולא הא ר"א הא דייני דנהרדעא הא רב חנא בר ביזנא פירש דכולהו סברי עבדא כמקרקעי דמי מר כמאן סבירא ליה. ומאי קאמר ליה [ד]רבא לרב נחמן [צ] והלא כמה דברים מלינו דעבדא כמקרקעי דמי לענין אונאה ושבועה וגזל. ופי' רשב"ם דודאי לכל מילי דאורייתא חשיב כמקרקעי כדכתיב והתנחלתם אותם לרשת אחוזה הקישן הכתוב לאחוזה. והתם במילי דרבנן איירי כגון פרוזבול וקנין אגב דרבנן. [ה]וקרא דעריס מלוות אסמכתא בעלמא. ולגבות מיתמי נמי דרבנן דסברי [ק] שיעבודא לאו דאורייתא. וכן כתב הראב"ד והר"מ הלוי ז"ל:

ז [דף צז ע"א] **אמר** רב דניאל אמר רב קטינא אמר רב התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור. והוא שלא בטלו ממלאכת רבו. מאי טעמא ניחא לאינש דלא נסתריה עבדיה. ומסיק ה"מ דלא מסיק זוזי במריה. אבל אי מסיק זוזי במריה אסור דמיחזי כרבית. הדע דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר. הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר: ח **מכאן** משמע שצריך המלוה ליזהר מאד הרבה שלא יהנה משל הלוה כלום. דהא אסרינן הכא לדור בביתו בחנם אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא. ובפרק איזהו נשך (דף סד:) משמע דאפילו בגברא דלא עביד למיגר אסור. א"כ אפילו היה

הגהות הב"ח א רחל עומדת ליגזז ותי' טעונה נמחק: ב וכן פר"ת לקמן לדרי' יהודה: ג דמשלם כמו שהיתה שוה רגע אחד קודם לידה: ד רבא לר"נ וכלא. פי' דף יב בתוספות בד"ה אלא ועי' באשרי"י פ"א סימן י"ד: ה אגב דרבנן דקרא דעריס:

הגהות הגר"א א] מיהו אינו משלם אלא כו'. נ"ב תוס' ד"ה משלם כו' (ועמ"ש רבינו בגליון התוס' שם וניכר מתוך כתבו שכתב שם אח"כ כאן ונתחדש אילו דלא כהרא"ש): ב] ולר"פ אתא לאשמעינן כו'. ר"ת לדעת ר"ת ודלא כתוס' בד"ה בשבח כו' ור"ת כו' ולר"פ כו' ואינהו כשיטתייהו דס"ל דשינוי דהדר נמי קני כמ"ש בסוכה ל ב אבל הרא"ש כתב בסימן א' אבל שינוי החוזר כו' (ועבהגר"א סי' שנ"ג ס"ק ו):

פלפולא חריפתא

הוה סגי ליה דהכא ולך אהדר וטעינה אהדרה היא כדמסיק: [ז] **בלי** גירוע ותוספת. פירוש במשקל. [ח] **אלא** שנשתנית. ואף על גב דמעשיו גרמו לו שגזזה מ"מ לא איבד הגזיזה מן העולם ולא נעשה גזלן על זה יותר ממה שהיה מקודם לכן שכבר גזל הרחל עם הגיזה: [ט] **בשביל** הגיזה שעליה. כלומר בשביל אותה הגיזה בלבד ולאחר כך לא יגדלה עוד וישחטנה: [י] **לר"ת** כדאית ליה. קאי אשבח שע"ג גזילה דלר"ת טעמא דהוי דנגזל דהוי שינוי דהדר ולר"י כדאית ליה דס"ל דלר"י שינוי אינו קונה כלל והכא טעמא משום תקנת השבים: [כ] **בין** שבח פיטום. ובטו"ש הגאה טור סי' שסב ועיין ברים מרובה דשבחא דממילא ביוקרא וזולא דמי דקי"ל קרן כעין שגנב וצ"ע וכן עיין עוד לקמן: [ל] **עבוד** רבנן תקנתא. תמיהא לי לפר"ת דפי' דטעמא דר"י דשינוי קונה ולא משום תקנת השבים א"כ מאי עבוד רבנן תקנתא דקאמרינן. ובשלמא הא דכתב רבינו לעיל בסמוך דלא תימא כו' משום תקנת השבים היינו דרבא איצטריך לאשמועינן דלא תימא הכי. ולפי האמת דמה שהשביח הוריש וכו' ליכא כלל לטעמא דמשום תקנת השבים אבל הכא דקמבעיא ליה וקיימא בתיקו קשיא כיון דטעמא משום דשינוי קונה כי הוה נמי עכו"ם באמצע הא שינוי קונה ואין לומר דשינוי קונה דהכא ר"ת קרי ליה שינוי דהדר כי הוה ע"ג גזילה דהא מש"ה לרב זביד הוה דנגזל והלכך לרב פפא דהוה דגזלן מדרבנן הוא והיינו דקאמרי' תקנתא דאי אמרת הכי היינו תקנת השבים דאל"כ אמאי אמרי רבנן דקני וכדאשכחן בפ' מרובה דף סו דאי יאוש מדאורייתא לא קני ורבנן אמרי דקני היינו טעמא מפני תקנת השבים וצריך לומר דהך דקאמר הכא דתקנתא היא היינו היכא דלא שייך שינוי קונה והיינו בשבחא דממילא וזהו שדקדק לכתוב שבח פיטום ודלא כנראה מלשון הטור דפטום נמי דוקא על ידי הוצאה ודברי ר"ת אינן אמורים אלא אברייתא דמיירי בנתעברה ונטענה דאע"ג דממילא ולא מעשה הגזלן גרמו מ"מ הוי שינוי וא"צ תקנתא אלא קני מדין גמור ושוב מצאתי בהדיא לרבינו בפרק קמא דב"מ גבי הכיר בה שאינו שלו כו' שכתב בשם התוספות דהך דהכא בשינוי דהדר דתקנו רבנן דלקני מפני תקנת השבים וע"ש: [מ] **והוא** כשני הולים. הולא קרי כל עלה כפולה וזו כשנים כפולים ושם השנים דבוקים זה בזה ולכך מקרי תיומת: [נ] **אם** נפרדו ההולין. הכי קרי לכל חלק מעלה הכפול בשם הולא מבה"ג לתשובת הגאונים דלעיל דקרי הולא דוקא לעלה הכפולה. [ס] **אם** רוב. כמו בנפרצו עליו דהוי כרוב: [ע] **הדר** עבדינהו חדתי פנים חדשות באו לכאן. ובגמרא ל"ג הכי אלא מידע ידיע שיהמייהו וגי' הרמב"ם בפ"ב מהל' גזילה כגירסת רבינו: [פ] **ולא** נהירא האי פיסקא דמהיכי קי"ל וכו'. בעל שלטי הגבורים הקשה מטעם אחר וז"ל וקשה דכיון דלדידיה עבדי כמטלטלי דמי היאך פסק אחר כך דהתוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור והוא שלא בטלו ממלאכה דמשמע הא אם בטלו ממלאכה חייב והא אפילו אם בטלו ממלאכה פטור כיון דכמטלטלי דמי והכי פסק איהו גופיה בסמוך גבי עובדא דרב נחמן דההוא דגזל פדני דתורא כו' דפטור מליהן שכירות לנגזל ופשיטא דבכל ענין איירי אפילו שבטלו ממלאכתן להנהו בורים והכי מוכח כל ההלכה כו' וכודאי דלא הוצרך התלמוד לאוקמי ההוא דתוקף עבדו דרב בשלא בטלו ממלאכתו אלא משום דרב ס"ל עבדא כמקרקעי דמי דאי לא ס"ל הכי אפילו בטלו ממלאכתו נמי פטור עכ"ל. וקושיא חזקה היא דמאי דהדר כתב דיש לתרץ בדוחק דהרי"ף לא כתב בתוקף עבדו דדוקא שלא ביטלו ממלאכתו מטעם דכמקרקעי דמו אלא טעמא דלא נחית בתורת גזלנותא לגזול העבד אלא לעשות המלאכה בלבד וכדאשכחן בספינה דלא לקחה לגזול אלא שלקחה שלא ברשות ע"כ לאו דשינויא דחיקא הוא כמו שאמר הוא אלא דלאו שינויא הוא כלל ואי אפשר לומר כן דהא כשגזל המלאכה היינו אדעתא דגזלנותא דגבי ספינה והתם אמרינן דפטור ואפילו בשעת מלאכה ומשום דספינה מטלטלים היא וא"כ בתוקף עבד נמי אמאי מוקים לה בשלא בשעת מלאכה הרי שאין זה תירוץ כלל כ"ש דבגמרא משמע דדוקא משום מקרקעי מוקמי' בשלא בשעת מלאכה וזה הדוחק שהרגיש בעצמו אבל ודאי דלאו שינויא הוא כלל דממקום שבא להביא ראיה אדרבה תיובתא ומה שהביא עוד ראיה מהתוספות דאיזהו נשך דף סה דמפרשים להך תוקף דעבד דנחית בתורת אגרא מלבד דקשיא אדידיה גופיה דהא לא מפרש דנחית אדעתא דאגרא אלא שיגזול המלאכה ונחית זה להדר וקאמר די"ל דהרי"ף מיירי כמ"ש התוספות דנחית בתורת אגרא ולכך מוקמא לה בשלא בשעת מלאכה דאין לו אלא פחתא כספינה כדלקמן והכא פטור לגמרי דניחא ליה כו' הכתי אני אומר דעל התוספות עצמם תמיהא מילתא דמה שהכריחן לכך משום דקשיא להו אטעמא דקאמר רב דניאל דניחא ליה דלא לסתרי עבדיה וקשיא להו הא בלאו הכי פטור כדתנן גזל עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה ואילו שכר פעולתם אינו משלם. ומאי קושיא דרב דניאל משמיה דרב קאמר ורב ס"ל דעבדי כמקרקעי דמי ובמקרקעי אמרינן בסוגיא דהכא דבשעת מלאכה היה חייב ושלא בשעת מלאכה היה נמי חייב משום דמכחיש ולהכי צריך טעמא דניחא ליה כו' ולעולם בתורת גזלנותא נחית ולפי עניות דעתי דאשתמיטתהו להתוספות סוגיא דהכא כשהקשו שם בפ' איזהו נשך הלכך סדרי קושיא לדוכתא דכיון דפסק הרי"ף דכמטלטלי דמי אמאי פסק בהתוקף עבד דמיירי דוקא בשלא ביטלו כו' וכתב עוד בש"ג דהאי דהרי"ף לא כתב כן אלא לומר שהוא פטור לגמרי שאין כאן גזילה כלל וכלומר אפילו הוה גזלנא ניחא פטור מקנסא דרב נחמן דלעיל ע"כ וגם זה דוחק מאוד לפרש שכן דעת הרי"ף. והלכך צ"ע: [צ] **והלא** כמה דברים כו'. כלומר ושלא ממשניות היו יכולין להביא דאונאה וכו' במשבועות גמט: [ק] **שיעבודא** לאו דאורייתא

והבו כ"כ שהיה רגיל להשאילו בהמתו וכליו יאסר עתה אף בדברים שאין רגילות ליטול שכר . וכתבו התוספות דלא אסרינן אלא מילי דפרהסיא דאושא טובא כגון לדור בחצירו ותקוף בעבדו . אבל להשאיל כליו מותר כיון דבלאו הכי הוה משאיל ליה [ר] ומיהו עושה שלא מדעת חבירו חייב ליתן לו שכר ואפילו במקום שלא היה נותן אם לא היה חייב לו כגון דר בחצירו ותוקף בעבדו. דכיון דשלא ברשות עושה נראה שסומך על הלואתו שחייב לו :

ט **איתמר** התוקף בספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה. אמר רב רצה שכרה נוטל רצה פחתה נוטל. ושמואל אמר אין לו אלא פחתה. אמר רב פפא ולא פליגי הא דעבידא לאגרא והא דלא עבידא לאגרא. ואיבעית אימא הא והא דעבידא לאגרא הא דנחית לה בתורת אגרא והא דנחית לה בתורת גזלנותא הלכך אי לא עבידא לאגרא אפילו נחית לה בתורת אגרא אין לו אלא פחתה. ואי עבידא לאגרא ונחית לה בתורת אגרא כרב ואי בתורת גזלנותא כשמואל :

י **גזל** מטבע ונסדק. אמר רב הונא נסדק נסדק ממש. נפסל שפסלתו מלכות. רב יהודה אמר פסלתו מלכות היינו נסדק. אלא היכי דמי נפסל. שפסלתו מדינה זו ויוצא במדינה אחרת. ונראה דהלכה כרב הונא דהוה רביה דרב יהודה ועוד דרב ושמואל דפליגי במלוה חבירו על המטבע ונפסל סברי כרב הונא. דאי הוו סברי דפסלתו מלכות הוי כנסדק . לא הוה מצי למיתב ליה למלוה מטבע *שנסדק וכן רבה דאמר לקמן בשמעתין השף מטבע של חבירו פטור כי מחייה בקורנסא סבר כרב הונא . דאי פסלתו מלכות הוי כנסדק כל שכן מחייה בקורנסא :

יא **איתמר** המלוה את חבירו על המטבע. פירוש שהלוה לו מעות [ש] או שמכר לו פרקמטיא והתנה עמו ע"מ שישלם לו מטבע ונפסל המטבע [דף צז ע"ב] אמר רב נחמן מטבע היוצא באותה שעה של פירעון . דכיון דהתנה עמו לשלם לו מטבע צריך ליתן לו מטבע היוצא בשעת פירעון וכיון שנפסל [ת] ואין יוצא במדינה לא מיקרי מטבע . ושמואל סבר [א] כיון דיוצא במדינה אחרת מיקרי שפיר מטבע. וקאמר רב נחמן דמסתברא מילתיה דשמואל בדאית ליה למלוה אורחא לאותה מדינה שמטבע זו יוצא. ולא קפדי מלכיות כולי האי לחפש אם שום אדם מוליך מאותה מטבע. הלכך כיון דאית ליה אורחא להתם יכול להוליכה שם. אבל אי לית ליה אורחא להתם או אפילו אית ליה אורחא להתם וקפדי מלכיות כולי האי שמחפשין לא. ואי אין מלכיות מקפידין כלל אפי' לית ליה אורחא להתם צריך לקבל מטבע הנפסל . ודוקא בהתנה עמו לשלם לו מטבע. [ב] אבל בסתם בלא תנאי משלם לו מטבע שהלווהו ואפי' אינו יוצא בשום מקום*:

הגה"ה
*וכן כתב בא"ז אבל מכר לו פרקמטיא אפי' בסתם משלם לו מטבע היוצא באותה שעה ופסק רש"י כרב ור"ת והמיימוני פסקו כשמואל אבל אם הלוה מעות סתם מה שהלוהו ישלם לו. ור"י אומר דפרקמטיא דינה כמעות אך אם הלוהו סאה חטין וא"ל תחזיר לי סאה או כך וכך מעות בסאה בזה אמר רב נותן לו מטבע היוצא באותה שעה. מר רב שלום גאון וכל הגאונים פסקו כשמואל. מא"ז . וכן מהרי"ח וכן ס"ה:

יב **בעא** מיניה רבא מרב חסדא המלוה את חבירו על המטבע ונפסל המטבע ועשו מטבע אחרת והוסיפו עליו שהוא יותר גדול וכבד מן הראשון [ג] ולית ליה אורחא למקום שמטבע הראשון עדיין יוצא והשתא צריך ליתן לו ממטבע החדש לכ"ע ומיבעיא ליה כיון שהוסיפו אם יש בו משום רבית. א"ל נותן לו ממטבע החדש היוצא באותה שעה . א"ל אפילו כי נפישא. אמר ליה אין. ואפילו כי טריגא. א"ל אין. והא קיילי פירא. אמר רב אשי חזינן אי מחמת מטבע זיל מנכה ליה. [דף צח ע"א] אי מחמת תרעא זיל כגון שירדו גשמים או באו חטין בספינה לא מנכה ליה. והא קשבח לענין נסכא. אלא כי הא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי עובדא בזוזי דאגרדמי טייעא עד עשרה בתמניא. אם הוסיפו על המטבע ויש בשמנה מן המטבע אחרונה כמו בעשרה מן הראשון נותן לו עשרה ממטבע אחרון. והוא דלא זיילי פירות מחמת ההיא תוספת. ואע"ג דהא [ב] שבח לענין נסכא חומשא. לא חיישינן לאותו שבח. דכיון דדינא הוא לשלם לו מטבע היוצא באותה שעה לולי מחמת התוספות דשבח לענין נסכא ומחזי כרבית.. כיון שאין בו אלא חומש יותר אין כאן שבח לענין נסכא. דאם היה מחזירו לנסכא [ד] יפחות החומש לחסרון היתוך ובשכר צורף. אבל אם היה התוספת יותר מחומש משלם לו ממטבע האחרון במשקל מעות ראשונים שהיה חייב לו. ולא לפי המנין משום דאיכא שבחא לענין נסכא. כתב רב אלפס ז"ל [ה] דה"ה למלוה את חבירו ופחתו ממנו והוא הדין במקום שנושאין ונותנין בכספים של משקל ופחתו מן הכספים שבהם או שהוסיפו עליו הכל ענין אחד . *והראב"ד ז"ל כתב דדוקא בהוסיפו על המטבע הוא דאמר הכי משום דמיחזי כרבית. אבל בפחות לא . ומסתבר כרבינו רב אלפס ז"ל דהכי נמי [ג] אית למיחש לפסידא דמלוה :

הגה"ה
*פסק רב צמח גאון שאם עמדו אותן מעות שנפסלו ביוקר נותן לו המעות שלקח הימנו ופירש רבינו יואל כגון שהחדשים קלים מן הישנים אבל אם הם שוים במשקל והוקירו הישנים שנותנים יותר פירות בישנים ממה שהיו נותנים בשעת הלואה מן הפירות זהו אסור מדרבנן . מא"ז :

יג **אמר** רבה הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור . מ"ט דאמר ליה הא מנח קמך זיל שקליה . ואי משום דבעי למיתב זוזי לבר אמוראה למיטש ולמישקליה . גרמא הוא שגורם להפסידו אותו שכר וגרמא בנזקין פטור כפרש"י . ולא אמרן אלא מים צלולין אבל מים עכורין לא. *ולאו דף צח דוקא צלולין ועכורין אלא כל היכא דמצי למשקליה בר אמוראה פטור ואי לא חייב . אלא אורחא דמילתא נקט דבמים צלולין [ד] חזי מצי בר אמוראה למישקליה . ולא אמרן אלא [ו] דאדייה אדויי* אבל שקל בידיה ושדייה מיגזל גזליה והשבה מעלייתא בעי למיעבד . ואמר רבה השף מטבע של חבירו פטור דאמר ליה לא חסרתיך ולא מידי . ולא אמרן אלא דמחייה בקורנסיה . אבל שפייה בשופינא חסורי חסריה . פירש רש"י ולא הוי גרמא . ואמר רבה הצורם אוזן פרתו של חבירו פטור . מ"ט דאמר ליה כולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי. ואמר רבה השורף שטרותיו של חבירו פטור. מ"ט דאמר ליה ניירא בעלמא קלאי ממך . היכי דמי . [דף צח ע"ב] אי דאיכא עדים דכתבו ליה שטרא אחרינא. [ז] *ולא שייך הכא למימר מפיהם ולא מפי כתבם. דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותם בב"ד דמי ונעשה כאילו מעידים עדים האחרונים [ח] ראינו פסק דין שנתחייב פלוני כך וכך ממון*.

הגה"ה
*ר"י מסתפק אם דוקא אדייה אדוייה כשהשפיל אבל אם הוגבה קנאה קנייה דהוה ליה כמו שקליה בידיה או דלמא אין חילוק. מהרי"ח :
[ועיין בהרא"ש בפ"ק דב"מ אמתני' דב' רוכבין דפשיטא ליה דקני] :

ואי ליכא עדים מנא ליה . ולא מהימן בעל השטר בשבועה כי היכי דעשו תקנת נגזל באשו [ט] אפילו היכא [ה] דלא קלייה בידים. דדוקא עשו תקנה היכא דקלייה למימוניה . [י] אבל הכא גרמא בעלמא הוא. ולהכי מיבעי ליה לעיל (דף סב.) אי עשו תקנת נגזל במסור . והכא פשיט ליה עפי משום דניירא בעלמא קלא מיניה. אבל לעיל אפסדיה ממונא אע"ג דבדבור בעלמא אפסדיה . אמר רבא תהא במאמינו השורף לבעל השטר כמה היה כתוב בו . כתב רב אלפס דלית הלכתא ככל הני מימרי דרבה. דהא אסיקנא אמר אמימר למאן דדאין דינא דגרמי ומגבי דמי שטרא מעליא. הוה עובדא [כ] וכפייה רפרס לרב אשי ואגבי כי כשורא ללמי . וכן הלכתא* . והראב"ד ז"ל כתב דבההוא דזורק מטבע ודורס פרתו לאו משום דגרמי ניהו פטר להו רבה . דא"כ מאי תיובתא ממעשר שני. דאף על גב דאבודים דמו מ"מ פטור הכא משום דהוי דינא דגרמי . אלא מהני טעמא דקמפרש בהו . זורק מטבע הא איתיה קמיה וקחזי ליה. צורם אוזן פרה משום דכולהו שוורים לאו למזבח קיימי . [ל] ורש"י נמי הזכיר בהו טעמי דגרמא בנזקין אלמא דפטור לכ"ע. והתוספות נסתפקו בדבר זה בפרק לא יחפור (דף כב:) ועתה יש ג' חלוקים במאבד ממון חבירו בגרמא . האחד בדבר הגורם לממון שנחלקו בו רבי שמעון ורבנן (לעיל דף עו.) והוא דבר שעיקרו ממון ואינו שוה ממון לאדם אחר אלא לזה . כגון קדשים שחייב באחריותן וגזל חמץ ועבר עליו הפסח [ובא אחר ושרפו] וכיוצא בו . והלכה כרבנן דאמרי דבר הגורם לממון לאו כממון דמי . והשני הוא גרמא בנזקין ופטור לכ"ע . דבפרק לא יחפור גבי מרחיקין את הסולם מן השובך פריך והא גרמא בנזקין הוא . וכן לעיל בפרק כיצד (דף כו:) זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסילקן פטור . דבעידנא דשדא פסקי גיריה ובפרק שור שנגח את הפרה (דף מז:) הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור . ובפרק הכונס (דף נו.) השולח את הבעירה ביד חש"ו פטור מדיני אדם . וכן כל הנך דלעיל בפרק הכונס פורץ גדר בפני בהמת חבירו והכופף קמתו בפני הדליקה [מ] ועושה מלאכה בפרת חטאת והמבעית חבירו ותקע באזנו וחרשו וליבה וליבתו הרוח קרי ליה גרמא לעיל בפרק הכונס. ובפרק כיצד (דף כג:) קאמר שסה בו כלב שסה בו נחש דפטור משום דהוי גרמא . כל הני מיקרי גרמא בנזקין ופטור לכ"ע . והשלישי דינא דגרמי [נ] דפליגי בהו ר"מ ורבנן . והיא דתנן לעיל בפרק המניח (דף לג:) דאמר בשור תם שהזיק עד שלא עמד בדין שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי וקאמר עלה רב הונא בריה דרב יהושע זאת אומרת המזיק שעבודו של חבירו פטור . ומוכח לעיל דכ"ש שורף שטרותיו של חבירו דפטור . [היינו כרבנן] והלכה כר"מ דמחייב בדינא דגרמי . כגון ההיא דמסכך גפנו על גבי תבואת חבירו ומחילת הכרם שנפרצה ודן את הדין וחייב את הזכאי דמחייב רבי מאיר [ס] ואפילו לא נשא ונתן [ז] לו ביד . ומראה דינר לשולחני ושורף שטר חבירו ומוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו ואחוי אחויי לקמן בפרק בתרא (דף קטז:) [ע] והיכא דהוא בעצמו עושה היזק לממון חבירו וברי היזקא הוא הנקרא דינא דגרמי . שורף שטר או מוחל הוא בעצמו מזיק לממון חבירו . וכן מראה דינר לשולחני דבמה שאומר לו שהוא טוב הוא מזיקו . וכן דאחוי אחויי שהראה לעובד כוכבים ממון חבירו וברי היזקא כאילו נתנו להוא המכמר דאקשיה רחמנא להוא מכמר דודאי אין מרחמין עליו ואין לך מעשה גדול מזה וכן נתייאש ולא גדרה דכיון דמעורב שלו בשל חבירו ונתייאש הוי כעושה מעשה בשל חבירו . וכן דן את הדין ומחייב הזכאי ליתן או פוטר החייב . [פ] ומצוה ליתן הנבילה והטריפה לכלבים הוי כעושה מעשה . אבל ההיא דשסה בו הכלב והנחש לא ברי הזיקא כמו מסור דשמא לא ישוך הכלב והנחש . והמסלק כרים וכסתות אע"ג דברי היזקא [צ] לא עשה מעשה בגוף הממון ולא דמי לאחוי אחויי דמסור [ק] דכמאן דקלייה דמי ועשה מעשה בגוף הממון . ושולח את הבעירה ביד חש"ו והוא אינו עושה את המעשה אלא החרש. ופורץ גדר בפני בהמת חבירו ממילא נפקא . [ר] וכל שכן טומן קמת חבירו דלא עביד מידי . ומבעית חבירו

הגה"ה
*אבל אם כלו בשטר ובאו עדים ומעידים על המעשה זהו מפי כתבם ואנן בעינן מפיהם ולא מפי כתבם ואם אין השטר גמור אלא נכתב לזכרון דברים בעלמא אינו מעיד עליו אפילו לומר כן ראיתי בו אם אין זוכרה מעצמו ויכולין העדים לשלוח כתב ידם לב"ד כיון שזוכרים מעצמם וגם הם כבני הגדה אבל אלם דלאו בר הגדה הוא אין יכול להעיד ע"י זה הכתב וכן מי שאינו זוכרה מעצמו אינו יכול לשלוח כתבים שכתב כבר לזכרון דברים . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה
*וכן כתב בא"ז ובספר מהרי"ח דבכולהו הלכה כרבה בר משורף שטרותיו של חבירו דחייב . מהרי"ח :

הגהות הב"ח א למלוה מטבע שנפסל וכן רבה : ב דהא אשבח לענין נסכא וכו' מחמת התוספת דאשבח לענין : ג דה"נ אית לן למיחש : ד דהוי בר אמוראה מצי למשקליה : ה דלא קלייה בידים . עיין לעיל סוף הכונס : ו מגבי ביה דמי שטרא מעליא וכו' ואגבי מיניה כי כשורה : ז נשא ונתן ביד כצ"ל ותי' לו נמחק :

פלפולא חריפתא

כבר כתבתי בזה בפ"ק : [ר] ומיהו עושה שלא מדעת כו'. כלומר דמיהו י"ל שא"ל ליזהר מלשאל ממנו כליו שהיה שואלו כבר ג"כ נכנס דהכא איירי דשלא מדעת דר בו ומש"ה חייב כו' : [ש] או שמכר לו פרקמטיא. וקרי ליה מלוה כיון דמתנה לשלם לו מטבע הוי כמלוה דסתמא זוזי חייב ליה לשלומי כמ"ש רבינו בפ"ק גבי רב הונא אמר או כסף כו' ומצינו גם כן מכירה וקרי ליה לוה בירושלמי שהעתיקו רבינו בפ"ק דב"מ גבי מה שאירש מאבא כו' וע"ש נ"ל : [ת] ואין יוצא במדינה. פירוש במלכות זו דהא פלוגתייהו בפסלתו מלכות כדלקמן ומש"ה הביא ראיה לעיל דכרב הונא ס"ל : [א] כיון דיוצא במדינה אחרת מקרי שפיר מטבע. ויכול הלוה לומר אני דקדקתי להמציא לידי מטבע זו כדי לקיים תנאך דו"ק נ"ל : [ב] אבל בסתם בלא תנאי כו'. וא"ת ומאי שנא מגזלן דתניא גזל מטבע וכו' דכי ליתנהו בעין משלם כשעת הגזילה וי"ל דיש לחלק דמטבע שנפסל חשיב כהוזל דגבי גזילה אמרינן בפרק מרובה דמשלם כדמעיקרא אבל גבי הלואה אמרינן בפ"ק איזהו נשך מלוה אדם כור חטין הוזלו נותן חטין הוקרו נותן דמיהן ומטבע שנפסל ודאי הוי כי הוזל . וא"ת דלעיל כתב רבינו דרב ושמואל כרב הונא ס"ל דנפסל דמתניתין פסלתו מלכות וקתני לה גבי תרומה ונטמאת כו' ופשיטא דאינו משלם תרומה טמאה במקום טהורה וכן באינך לא קשיא דהנהו לא דמו להוזל אלא כשהן בעין מצי לומר הרי הן לפניך וכשאינם בעין אפילו בהוזל משלם כדמעיקרא. תוספות : [ג] ולית ליה אורחא. אבל מלכיות מקפידות קא : [ד] יפחות החומש בחסרון היתוך ובשכר צורף . מאי אמרת דאילו היה מהתך מטבע ראשונה היה נמי פוחת החומש מצי למימר אני לא הייתי מהתך למטבע הראשונה כלל ונמצא שאין לי תוספת ממה שהיה לי במטבע הראשונה . אבל כשיש יותר מחומש הרי יש לו תוספת לזו המטבע החדשה והוי רבית : [ה] דה"ה למלוה את חבירו ופחתו ממנו . שאם הפחת יותר מחומש נמצא שיש לו הפסד למלוה שאילו היה לו מטבע הראשונה שהלוה לו כי עביד ממנו נסכא יפחות חומש בחסרון ושכר והמותר על החומש היה לו יותר ממה שיש לו במטבע זו שמשלם לו אבל כשאין הפחת במטבע זו אלא חומש לא מפסדיה ולא מידי שאף אילו היה לו הראשונה היה החומש מתחסר ממנו מאי אמרת אילו אני מהתך של עכשיו הרי אני מפסיד מצי למימר לו הלוה לא הלוית לי נסכא אלא מטבע ומטבע אני משלם לך ואיך תסר מן הראשונה כלום אלא א"כ כשהראשונה גדולה יותר מחומש שנמצא שמתחסר באותה הראשונה שהלוה לו : [ו] דאדייה אדויי. בהג"ה כתוב דר"י היה מסתפק אי איירי דוקא כשהשפיל אבל אם הוגבה קנייה והוה כשקליה בידים . אבל לרבינו פשיטא ליה דלא קני בפ"ק דב"מ אמתניתין דשנים רוכבין כו' וכן מסקי התוספות דהכא ודהתם : [ז] ולא שייך הכא למימר מפיהם ולא מפי כתבם כו' ונעשו כאילו כו'. מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא והלא היכי דמי ולא מפי כתבם אי הני סהדי דהתימי בשטר הוו מסהדי אגוף כאילו הן זוכרין המעשה ולא היו זוכרין המעשה כלל אלא לפי שיודעין שחתמו בשטר זה מעידין המעשה עצמו זהו מפי כתבם ככתוב בהג"ה וכ"כ רבינו בהדיא בפרק ד' אחין במסכת יבמות וכ"כ גם התוספות . ועוד שם בתוספות ודברי רבינו פלוגתא דרבינו תם ורש"י בעדים ששולחים עדותן לבית דין בכתב : [ח] ראינו פסק דין כו'. היכא למתמה וכי עדיף עדות זו מהשטר עצמו דודאי דכל שטר אינו כמו פסק דין. ובתוספות כאילו אמרי ראינו שנחקרו עדותן בב"ד וכן לשונם ביבמות כאילו מעידים ראינו עדות שנתקבל בב"ד : [ט] אפילו היכא דלא קלייה בידים. אלא דאדליק הבירה וממילא נשרף מה שבתוכו א"נ היכא דלא כלו הגיו כדאיתא לעיל סוף הכונס : [י] אבל הכא גרמא בעלמא. לא דק השתא בין גרמא לגרמי דלקמן מסיק דשורף הוי גרמי ליה אלא הכא לא נחית אלא לחלק בין שורף למסור : [כ] ובפייה רפרס לרב אשי . רש"י פירש בילדותו שרף ולפי זה מחייבין לקטן שהזיק שישלם לכשיגדיל ורבינו לא פסק כן בפרק החובל גבי חש"ו פגיעתן רעה גם בפ"ק דב"מ דמייתי לר"פ הכותב קריבפים דרב נחמן כו' וכתב ואם נאמר שלא היתה בת עונשין כו' משמע דלאו בת תשלומין היא כלל ועיין יותר בהדיא בפרק הדיינין אמתניתין דאין נשבעין לטענת חש"ו ולכך נ"ל דרבינו ס"ל דרב אשי בגדלותו הוה עביד ובשוגג ורפרס כפייה משום דאדם מועד לעולם ורב אשי דלא שייליה מעצמו לאו דלא ידע מתני' דאדם מועד לעולם אלא דהוה ס"ל כרבה דפוטר ואע"ג דרב אשי בתראה הוא . הכא דרפרס אכפייה עדיין לא היה גדול הדור ולא שייך למימר בהא דהלכה כמותו משום דבתראה הוא ועוד אדרבה הוא עצמו קבע מעשה זה בתלמודו שוב ראיתי בפרק הכותב דף פו דאיתא התם נמי להא דכפייה רפרס לרב אשי ושם פירש רש"י שבא הדין לפני רב אשי וסיבבו והקיפו בראיות והגבי מדינא דגרמי וכו' ע"כ ועיין עוד מה שכתבתי לעיל בפרק החובל : [ל] ורש"י נמי הזכיר טעמי דגרמא . ומ"מ היכא ביניהו דרש"י והראב"ד דלהראב"ד אינן ענין אפילו לגרמא מכח קושיתו שהקשה דמאי תיובתא ממעשר שני : [מ] ועושה מלאכה בפרת חטאת. מפורש בסוף ספיקא : [נ] דפליגי בהו ר"מ ורבנן. לקמן בסמוך מייתי לה : [ס] ואפילו לא נשא ונתן ביד. דהא דאתמר עלה והוא שנשא כו' דסתמא מתנייה ובעי לאוקמי לה אפילו כרבנן : [ע] והיכא דהוא בעצמו וכו'. ולקמן כתב ועוד יש לחלק וכו' ובפ' הנשרפין כללינהו כחדא ובאמת שגם שניהם כאחד אינם מתיישבים ומתקבלים על הלב וגם המרדכי כתב פירוש הראב"ו וכתב עלה ולי לא נתיישב לי ולא יכולתי לעמוד על החילוקים וגם ר"י גמגם ברובו אכן הריב"א כתב מה שמחלק ר"י בין דינא דגרמי לגרמא בניזקין נראה שכולם שוים אלא דמילתא דשכיחא קנסו ביה רבנן והיינו אינן אלא מדרבנן ומטעם קנס ומלתא דלא שכיחא לא והכי איתא בירושלמי דשבועות המקרע שטר של חבירו שלא מדעתו רבי חנינא ורבי אבא חד אמר חייב וחד אמר פטור מ"ד חייב משום קנס ע"כ ולדבריו כי מת לא קנסו בנו אחריו כדלעיל ברפ"ק גבי תני היזקא דמוכר כו' : [פ] ומצוה ליתן הנבילה כו' ואילו שימה לא נקט דאחידנא לא שייך ועוד דלאו גרמי הוא דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ואע"ג דמשום קנס מחייבין ליה בפ"ק ולריב"א שכתבתי לעיל כולהו נמי אינן אלא קנס : [צ] לא עשה מעשה בגוף הממון. דכשזורק לא היו ראוי' לשכר . כ"כ בפ' לא יחפור : [ק] דכמאן דקלייה דמי. דהכי ליסנא דגמרא בפ' בתרא ומוכר ש"ח ומחלו כ"ש דהוה כקלייה : [ר] וב"ש טומן כו'. דסיפא דהכופף מוקי לה רב אשי בטומן ועביד ליה שמון

נאה

איהו *דאפסיד לנפשיה לא עביד ביה מעשה. ועוד יש לחלק היכא דבשעת המעשה נעשה ההיזק נקרא דינא דגרמי. כגון שורף שטר או מוחל. וכן מראה דינר לשולחני ואומר שהוא טוב. מיד סומך עליו ונעשה לו ההיזק [ש] כי פטר אותו שנתנו לו. ומסור [ת] בעידנא דאחוי כמאן דקלייה דמי. וכן נתייאש ולא גדרה בשעת היאוש נעשה מיד כלאים אלא אינו אסור עד שיוסיף מאתים. וכן דן את הדין מיד בא לו ההיזק. אבל כל הני לא בא ההיזק מיד - המסלק כרים לא נשבר הכלי עד שהגיע לארץ. וכן שיסה עד אחר השיסוי לא ישיך: וכן השולח את הבערה בשעה שנותן האש לחרש אינו מזיק וכן פורץ גדר והמבעית חבירו אחר שהבעיתו [א] הוא מתפחד והולך והא דפריך בהניזקין (דף נג.) למ"ד היזק שאין ניכר (לא) שמיה היזק מהעושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת דפטור מדיני אדם ומשני היינו טעמא דפטור משום [ב] דליכא אלא מחשבה בעלמא [ג] והוי גרמא בעלמא ופטור. היינו כרבנן דרבי מאיר דלית להו דינא דגרמי אבל לר"מ מחייב בדיני אדם: *פירות והרקיבו משלם כשעת הגזילה. והתניא פירות והרקיבו אומר לו הרי שלך לפניך.

הגה"ה
*פירות שהרקיבו עם הכנימה אז משלם כשעת הגזילה אבל אם הרקיבו מחמת התולעת הרי הן כבריאים וככי איתא בירושלמי. מא"ז:

אמר רב פפא לא קשיא כאן שהרקיבו מקצתן כאן שהרקיבו כולן:

יד **מתני'** נתן לאומנין לתקן וקלקלו חייבים לשלם. נתן לחרש שידה תיבה ומגדל לתקן וקלקל חייב לשלם. הבנאי שקבל עליו את הכותל לסותרו ושבר את האבנים או שהזיק חייב לשלם. היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר פטור. ואם מחמת המכה חייב: **גמ'** אמר רב אסי ל"ש אלא שנתן לחרש שידה תיבה ומגדל לנעוץ בהן מסמר ונעץ מסמר ושיברם. אבל נתן עצים לעשות מהן שידה תיבה ומגדל ועשה מהן שידה תיבה [ומגדל] ושברן פטור. מאי טעמא אומן קונה בשבח כלי וכל השבח שלו עד שיתן לו שכרו ויקח את הכלי. כתב רב אלפס ז"ל [דף צט ע"ב] ומסיק רבא דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי. ושמעינן מינה דאין אומן קונה בשבח כלי. וליתא לדרב אסי אלא חייב לשלם דמי שידה וכן הלכתא. ונראה לי דאין ראיה משם דה"נ אמר רבא דכ"ע ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. [ד] וכתבו התוס' דאין ראיה משם לפסק הלכה משום דלא מלי רבא למימר בע"א. דאי כולהו סברי אינה לשכירות אלא לבסוף הוה מקודשת לכולי עלמא. וכן נמי אי כולהו סברי אומן קונה בשבח כלי הוה מקודשת לכולי עלמא. ונראה לי להביא ראיה דאי פליגי באומן קונה בשבח כלי הלכה כחכמים דאמרי אין מקודשת משום דאינו קונה בשבח כלי. ואי לא פליגי באומן קונה בשבח כלי [ה] צריכי למסבר תרווייהו דאין אומן קונה. (ג) ומיהו לאו ראיה היא [ו] דאיכא למימר דפליגי בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף: טו **אמר** רבי יוחנן טבח אומן שקלקל חייב*. והוא דעביד בשכר. כי הא דאמר רבי זירא הרוצה שיתחייב לו טבח יקדים לו דינר. [ז] אבל טבח אומן דעביד בחנם פטור*. מיתיבי המוליך חטין לטוחן ולא לתתן ועשאן סובין או מורסן. קמח לנחתום ועשאו פת ניפולים. בהמה לטבח ונבלה חייב. מפני שהוא כנושא שכר. אימא מפני שהוא נושא שכר:

הגה"ה
*ואם נעשה ספק נבילה אע"ג דאסור באכילה אין חייב שטבחה מספק. מהרי"ת:
*והדיוט אפילו בחנם חייב דלא היה לו לשוחטו הואיל ואין בקי. מא"ז:

טז **המראה** דינר לשולחני ונמצא רע תני חדא אומן פטור הדיוט חייב. ותניא אידך בין אומן בין הדיוט חייבין. אמר רב פפא הא דתניא דאומן פטור כגון דנכו ואיסור דלא צריכי למיגמר ולא שכיח דטעו. *והא דלא שני כאן בחנם כאן בשכר כדמשני גבי שחיטה. משום דבהכרת מטבע צריך בקיאות גדול ולית ליה למיחזי אלא בקי כדנכו ואיסור. ושאר כל אדם מיקרו הדיוט וחייבין אפילו בחנם. אבל דנכו ואיסור פטורין בחנם אבל בשכר חייבין: ההיא איתתא דאחוייה דינר לרבי חייא. אמר לה שפיר הוא. לבסוף אמרה ליה אזלי ואחזיתיה ואמרי לי [ח] דסגיא הוא ולא נפיק. אמר ליה לרב זיל חלפיה ניהלה וכתוב אפינקסי דין עסק ביש. והא רבי חייא לא הוה צריך למיגמר. ר' חייא לפנים משורת הדין הוא דעבד כו'. [דף ק ע"א] ר"ל אחוי דינרא לרבי אלעזר אמר ליה מעליא הוא. אמר ליה חזי דעלך סמיכנא. ורבי אלעזר אכתי הוה צריך למיגמר. דאי לא צריך לא מיחייב כדאמר ר' חייא לפנים משורת הדין הוא דעבד. א"ל אמאי דאי משתכח בישא בעינן לשלומי לך והא מר הוא דאמר מאן דאין דינא דגרמי רבי מאיר מאי לאו רבי מאיר ולא סבירא לן כוותיה. א"ל רבי מאיר וסבירא לן כוותיה [ט] דתניא מחילת הכרם שנפרצה אומרים לו גדור חזרה ונפרצה אומרים לו גדור. נתייאש הימנה ולא גדרה הרי זה קדש וחייב באחריותו [י] ואע"ג דברייתא היא ע"כ כרבי מאיר אתיא מההיא דמסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו דסתם משנה היא. [כ] וגם בר פלוגתא דרבי יוסי ורבי שמעון היינו רבי מאיר. כתב רב אלפס ז"ל שמעינן מינה דהדיוט לא מחייב לשלומי עד דמודע ליה דעליה קסמיך*. ואי לא מודע ליה מצי א"ל לא ידענא דעלי קסמכת ואם מוכחא מילתא דעליה קסמיך לא צריך לאודועיה. והתוספות כתבו [ל] דאפילו לא אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא חייב. דההיא איתתא לא אמרה לרבי היא עלך קסמיכנא אפילו הכי אי הוה צריך למיגמר חייב. והכי משתברא דסתם מראה דינר הוא מראהו לידע אם הוא טוב כדי שיפטור מי שנתנו לו. ואם כבר פוטרו למה ליה להראותו. כשיוליאנו ידע אם יקבלוהו ממנו:

הגה"ה
*וכן אומר רבינו יואל דבעל אומן גמור אפי' אומר ליה עלך סמיכנן פטור ולמהרי"ת נראה דר' אלעזר נמי מסתמא לא הוה צריך למיגמר כמו ר' חייא ומשום דאמר ליה חזי דעלך סמיכנא נתחייב ור' חייא דלא אמר ליה עלך סמיכנא היה פטור ועוד אומר רבינו יואל דס"ה אם מראה לחבירו מטבע או סחורה וסמך עליו אם אין אומן חשוב חייב לשלם ההפסד ובזה חולק רבינו אפרים ופי' דמראה דינר מיירי בכה"ג שאם האומן אומר טוב אז צריך לקבלו ע"כ ואינו יכול להשמט ולכך חייב אפי' אי לא אמר ליה עלך סמכינן אבל משכון או מקח אין לו בע"כ ליקח וליקנות. מא"ז:

יז [דף ק ע"ב] **מתני'** הנותן צמר לצבוע והקדיחתו יורה נותן לו דמי צמרו. וצבעו [א] כעור מפרש בגמרא שצבעו בשירי סממנים שנשארו בשולי היורה. ואם השבח יתר על היציאה נותן לו היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח. לצבוע לו אדום וצבעו שחור ולצבוע שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו. [מ] רבי יהודה אומר אם השבח יותר על היציאה נותן לו היציאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו השבח לכאורה היה מתפרש מתני' הכי אם נתן לו צמר שוה י' דינרים והצבע הוציא בסממנים ובשאר הוצאות י' דינרים. אם הצמר כמו שהוא צבוע שוה יותר מעשרים היינו שבח יותר על ההוצאה ונותן לו לצבע הוצאתו דהיינו י' דינרים. ואם הוא שוה י"ח דינרים נותן לצבע ח' דינרים*. ובירושל' לא משמע כן אלא לא יטול האומן כלום עד שיטול הבעל [הצמר] מתחלה דמי צמרו והשבח שהיה ראוי להשביח אם לא שינה. ואם יש מותר על דמי הצמר ועל אותו שבח יטול הצבע דאותו שבח הראוי לבוא אם לא שינהו חשוב כקרן. דגרסינן בירושלמי מהו השבח יתר על ההוצאה. בר נש דיהיב לחבריה חמשה מנין עמרא וחמשה מנים סממנים וי' מנין אגרא אמר ליה זיל צבעו סומק ואזיל וצבעיה אוכם. ואמר ליה אילו צבעתיה סומק הוה טוב עשרים וחמשה מנים וכיון דצבעתיה אוכם לית הוא טוב אלא כ' מנין. [נ] את אובדת דידך הנא לא אובד דידי. והא דלא אמרי' הכי ביורד [לתוך שדה חבירו] שלא ברשות ונוטע שדה חבירו דהתם נוטל חלקו מכל השבח. וי"ל דגבי אומן שאני [ס] דכיון שניתן לו לצבוע כל מה שהיה עתיד להשביח חשיב כאילו כבר השביח והאומן פשע ושינה חייב לשלם לו הכל והלכתא כר' יהודה: [דף קא ע"א] ת"ר הנותן עצים לחרש לעשות מהן ספסל ועשה מהן כסא כסא ועשה מהן ספסל נותן לו דמי עציו דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר אם השבח יותר על ההוצאה נותן לו ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו השבח ומודה ר' מאיר בנותן עצים לחרש לעשות מהן ספסל נאה ועשאו ספסל כעור כסא נאה ועשאו כעור אם השבח יותר על ההוצאה נותן לו ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח. איבעיא להו יש שבח סממנין על גבי הצמר או אין שבח סממנין על גבי הצמר ה"ד אי דגזל סממנין ודייקינהו ותרנהו וצבע בהן הא קנהו בשינוי לא צריכא דגזל צמר וסממנין שרוינהו וצבעיה לההוא צמר בהנך סממנין וקמהדר ניהליה לצמר ואי אייקר בדמי לא מיבעי לן דהא יש שבח סממנין אלא כי קמבעיא לן כגון דזל ליבעא פירוש צמר הצבוע הוזל ואינו שוה יותר ממה שהיה שוה בלא צביעה מי אמרינן יש שבח סממנין על גבי הצמר וקמהדר ליה סממנין דיליה או דלמא אין שבח סממנין על גבי הצמר וצמר קמהדר ליה וסממנין לא מהדר ליה ומלי אידך למימר אלמלא לא צבעת הצמר הייתי מוכר הסממנים לצבוע בהם בגד ואי נמי כגון דצמר דחד וסממנין דחד ואתי קוף וצבעיה להאי צמר בהנך סממנים יש שבח סממנין על גבי צמר ואמר ליה הב לי סממנאי דגבך ניננהו הו דלמא אין שבח סממנין על גבי צמר ואמר ליה לית לך גבאי ולא מידי. ולא איפשיטא *ואם תאמר היכי מלי למימר לית לך גבאי ולא מידי [ע] והלא נהנה בממונו מסממנין דחבירו שצמרו מעולה יותר בשביל השבח מידי דהוה אאכלה [צ] מלידי הרחבה שמשלמת מה שנהנית (לעיל דף יט:) וכן נפלה לגינה (דף נח:) וכן בפרק אלו נערות (דף ל:) גבי מי שהאכילו חבירו בבית הבליעה אוכלין של חבירו למקום שאין יכול להחזירו שמשלם מה שנהנה וי"ל דדוקא כשגופו נהנה על ידי אחר כההיא דבפרק אלו נערות או ממונו נהנה מחבירו על ידי מעשה של ממונו כמו אכלה [צ] מלידי הרחבה ונפלה לגינה או משלמת מה שנהנה [פ] אבל כשממונו נהנה על ידי אחר פטור:

הגה"ה
*אבל ה"ר אלחנן פי' בע"א ור"ל שנדר לו י' מנים לאומן בשביל אומנותו והאומן צריך להוציא לשכירים ליום ה' מנין אותן ה' מנין הן כמו קרן שלו אע"פ שאינה יקח מן השבח שהותיר על שוה הצמר וסממנים אותן ה' מנין שעולין לשכיר יום אם היה עושה כדין (*והמותר יחלוקו לפי הקרן). כי אותן ה' מנין הם קרן של אומן. וי' מנין הם קרן לבעל הצמר והצבע. ויקח זה ב' חלקים והאומן חלק אחד מאותו מותר ואפי' אם הוציא האומן מחמת שטעה יותר מה' מנין לשכיר יום אינו נעשה קרן אלא ה' מנין שהיה ראוי להוציא [כ"א וי"מ] ואם לא הוציא האומן אלא ה' מנין (*כמו) לפועלי יום כמו שהיה ראוי אם לא שינה ה' מנין יקח בתחלה ומה שהיה יותר יקח בעל הצמר ה' מנין שהיה ראוי לפרוית אם לא שינה. ואם יש בשבח יותר על זה יקח האומן שכר אומנתו עד ה' מנין מיהו אם יש יותר אפשר שיקח בעל הצמר כל היותר כפר"י. והכי נמי הוי דינא דיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטעה כשאינה עשויה ליטע אבל עשויה ליטע שמין לו כאריסי העיר למחצה ולשליש ולרביע וכר' יהודה פסקינן הלכתא. מהרי"ת: נתן לו צמר בה' מנין וסממנים בה' מנין וי' מנין נדר לו בשכרו ואמר לו לצבעו סומק ואזל וצבעיה אוכם אם שוה יותר מכ"ה מנין אין נותנין לו אלא שכרו ואם פחות מכ"ה הפחת לצבע בשכרו משום דאי הוה צבעיה סומק היה שוה כ"ה מנה. נתן דינר לקנות חטין בעטריא שהיה מדה גדולה וקנאה בציפורי שהיה מדה קטנה הפסיד השליח. מא"ז:

הגהות הב"ח א ומבעית חבירו איהו דאבעית לנפשיה: ב הבנאי שקבל עליו לסתור את הכותל ושבר א':

הגהות הגרי"פ [א] בגמ' גרסי' כאור בהל"ף: [ב] [ג] נ"ל מתוך:

תפארת שמואל

ורבים מאחרונים טעו בזה והוציאו מדבריו בלשון שאינו מדוקדק והם לא דקו כלל: (ג) ומיהו לאו ראיה היא דאיכא למימר וכו'. דברי הרב אינם מובנים דראיה גמורה היא אף דפליגי בשכירות כו' נ"ל דאין אומן קונה כו' דאי קונה מ"ט דרבנן וצ"ע. אח"כ ראיתי שגם רש"ל הרגיש בזה ודו"ק: סליק פרק תשיעי

פלפולא חריפתא

בא. ובכופף. לא היה צריך לפרש דהא מיירי ברוח שאינה מצויה ולא ברי היזקא וליבה וליבתה הרוח עיין בזה מה שכתבתי במקומו בפ' הכונס: ה"ג איהו דאבעית נפשיה ולא עביד. גמרא פרק החובל דף נא ע"א: [ש] כי פטר כו'. עי' לקמן בגופא דמראה דינר כו': [ת] בעידנא דאחוי כמאן דקלייה דמי. כדאיתא בפרק דלקמן דמש"ה כי הדר ונשא ונתן כיד פטור על אותו מעשה: [א] הוא מתפחד והולך. וטומן פשיטא דלא נעשה מיד וכן כופף לא נעשה ההיזק מיד דהא מיירי ברוח שאינה מצויה. וליבה וליבתו הרוח כמו שכתבתי שם במקומו בהניזקין (דף נג): [ב] דליבא אלא מחשבה בעלמא. מי חטאת ששקל משקלות כנגדן ואסח דעתיה מנטירתן והכתוב אומר למשמרת למי נדה ופרת חטאת שהכניסה לרבקה ע"מ שתניק ותדוש. וע"י שמחשבתו שתדוש מיפסלא והכניסה בידיו ליכא לחייבו דנטוני עביד שהכניסה להניק: [ג] והוי גרמא בעלמא ופטור. וכן ל' רש"י וגרמא בניזקין פטור בודאי דמחשבה לא הוי גרמי ועוד לעיל קא חשיב ליה גבי גרמא דפטור ולא הוה כמסקנתו דהכא ולפיכך אומר אני דהא דמסיק היינו כרבנן וכו' אינם מדברי רבינו כלל אלא מאן דהוא דטעה וסבר דליכא דהוי גרמא בעלמא בגמרא עצמה הוא והוקשה לו דלמאי נ"מ מייתי לה רבינו כיון דגמרא עצמה קאמר דלא הוה אלא גרמא ולכן חשב דגרמי קאמר והוסיף מדיליה להגיה כך בלשון רבינו היינו כרבנן וכו' ואינו נראה דמהיכא תיתי ליה לרבינו למעבד למחשבה לגרמי ולמוקמי כרבנן והוא דלא כהלכתא ואם נפסק לומר שהכל כתב רבינו עצמו וכן נראה מדגס כפ' לא יתפור כתב דהך דמי חטאת חייב לר' מאיר צריך להגיה גרמי. ואכתי דוחק לישנא דבעלמא דלא שייך אלא בגרמא: [ד] וכתבו התוספות דאין ראיה כו'. ועיין בפ"ק דע"ז גבי כגיע לכיפה כו' דפסק דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף: [ה] צריכי למסבר תרווייהו כו'. הלכך ממ"כ הלכה דאין אומן קונה כו' וכן נמי ה"מ למימר רבינו לענין ישנה לשכירות כו' שכתבו התוספות דאין ראיה כו' דממ"כ הלכה דישנה כו' דאי פליגי הלכה כחכמים דסברי ישנה כו' ואי לא פליגי צריכי למסבר תרווייהו כו' אבל רבינו לא קאי אלא אפסק הרי"ף וה"ה לדברי התוספות: [ו] דאיכא למימר דפליגי בישנה לשכירות וכו'. כלומר ובהתנה עליו להיות שכיר ימים דלא שייך שיקנה בשבח כלי דשכר פעולתו לימים הוא ולא על הכלי עצמו ודאומן קונה לא שייך אלא באומן קבלן שקבל עליו לגמור המלאכה בכך וכן לזמן וכן מפורש בפי' רש"י פ"ב דקידושין (דף מח) ובהכי מתקיימים ג"כ דברי התוס' דאין להוכיח דישנה לשכירות כו' דאיכא למימר דפליגי באומן קבלן דוקא דאין לומר גביה ישנה לשכירות כו' דכל מה שמשביח אינו מלוה על הבעלים אלא בכלי הוא זוכה כו' כדפרש"י התם ועיין בדברי רבינו שם שכתב דר"ת פוסק כמ"ד אומן קונה כו' ומסיק שם כוותיה ובסוף מסכת ע"ז כתב כן בשם בעל הלכות וע"ע בטור דבח"ה סימן כח כתב שכן מסקנת הרא"ש דקונה ובח"מ סימן ש"ו כתב דקי"ל דאינו קונה וצ"ע ועיין לקמן גבי מי הודיעו לבעל חטים כו' ובפרק המקבל כתב רבינו ג"כ דאינו קונה: [ז] אבל טבח אומן דעביד בחנם פטור לשון שלטי הגבורים ראיתי בהגהות מרדכי מי שנסתפק אי הברכה חשיב שכירות אי לא ונראה מדהכיא התלמוד דפטור כי הוי אומן בחנם דע"כ לא חשיב ליה לברכה שכירות בענין זה ובודאי דידע התלמוד דאיכא ערך ודגים כדאיתא בפרק החובל ובפרק כיסוי הדם ואין לומר דודאי דהכא לא חשיב הברכה שכירות משום דאין כאן מצוה דשחיטה אינה מצוה אלא כיסוי הוא דקרי מצוה דזה אינו דאע"פ כן הרי יש לברכה ערך עשרה זהובים אפי' כשאין שם המצוה רק הברכה כמ"ש התוספות פרק החובל גם אין לומר דאין כאן שייכות לשכירות הברכה כיון שהברכה אזיל לה מכיון שנטרפה דגם זה אינו שהרי הטור חשיב שכירות מה שלוקח הברכה אע"פ שמזאת הטרפה אינו לוקח הברכתא וה"נ היה לנו להחשיב כאן שכירות הברכה אע"פ שטריפה וצ"ע עכ"ל. ולי נראה דהיינו טעמא דהברכה לא תעלה לו לשכירות אע"ג דאזלה לה מידי דהוה אהרכבתא דברכה מפסיד כי נטרפה שנמלא שהוציא שם שמים לבטלה וכגנב בדין שמים אע"ג דאונס רחמנא פטריה והכא לאונס חשבינן ליה כדפרש"י י"ל דלענין הזכרת שם שמים ה"ל להזהר וכדין שם שמים חשבינן ליה כנוטל שכר דחייב לשלם משום דה"ל להזהר טפי ומחשבינן ליה לפושע: [ח] דסגיא הוא. לשון כספך היה לסיגים וכרי"ף דסניא וכגמרא בישא: [ט] דתניא מחילת הכרם כו'. ובגמרא הי ר"מ כו' דתניא כו': [י] ואע"ג דברייתא היא ולא אמרינן התם מתני' ר"מ אלא במשנה ולא בברייתא: [כ] וגם בר פלוגתא כו'. ובאותה משנה פליגי הלכך אפילו אין סתם משנה כר"מ הכא ודאי ר"מ הוא. תוספות: [ל] דאפילו לא א"ל כו'. ור"ל לרווחא דמלתא ולהזהיר לר"א הוא דאמר הכי: [מ] רי"א אם השבח כו'. דשינוי אינו קונה ובגזלן אמרו שישלם כשעת הגזילה משום תקנת השבים א"נ דשינוי קונה בגזלן והכא לא נתכוין לקנות כמ"ש רבינו לתרוייהו בר"פ גבי גזל פרה מעוברת: [נ] את אובדת דידך וכו'. מפרש ר"י דה"פ אם השבח שהושבח הצמר יותר על ע"ו מנים והיתר על ע"ו מנים קרי שבח. יתר על היציאה היציאה קרי עשרה מנים של שכר הצבע שמוציא לצבע וטורח. ויהיה בשכרו י' מנים דהשתא אם השבח על ע"ו מנים יותר מי' מנים שהם יציאה נותן לו היציאה דהיינו י' מנים ולא יתן לו יותר ואם היציאה יתירה על השבח שלא הושבח על ע"ו מנים אלא ארבע או ה' יתן לו השבח מה שהושבח על ע"ו ואין נותן לו כל י' מנה שהתנה דא"ל את אובדת כו' מיהו אם השבח יתר על היציאה דתנן גבי לצבעו כעור לא הוי פי' כי ההיא דירושלמי כי איך יהיה השבח של צבע כעור יותר משבח של צבע גמור וגבי כסא כעור דגמרא לקמן בברייתא אפשר ודאי שיהא טוב מן הנאה כגון שהנאה אין חזק כמו הכעור ע"י כן דמי הכעור יתרים על הנאה ואין ל' הירושלמי משמע כפירוש ר"י שהרי משמע שבא לפרש מהו אם השבח יתר על היציאה ולדברי ר"י הוא מפרש היציאה יתירה על השבח והר"ר אלחנן פי' בע"ה. תוספות. ודברי הר"ר אלחנן כתובים בהג"ה. ויש בה ט"ס דמ"ש והמותר יחלוקו לפי הקרן הוא טעות לגמרי וצריך למחקו ועוד יש ט"ס וכצ"ל ה' מנים לפועלי יום כמו שהיה ראוי אם לא שינה: [ס] דכיון שניתן לו לצבוע כו' נעשה כאילו כן התנה עמו. כ"כ התוספות: [ע] והלא נהנה בממונו. דהאי אי נמי לא קאי אדגל גנבה דאוקמתא באפי נפשה ורבינא הוא דקאמר הב"ע כגון דצמר דחד וכו': [פ] אבל כשממונו נהנה ע"י אחר פטור. וסא דבס' כילד גבי פי פרה כתאר הניזק דמי מסיק רבינו דאם משים חש"ו בפי פרה דחייב

בעל

יח [דף קב ע"ב] ת"ר הנותן מעות לשלוחו ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורין ולקח בהן חטין תני חדא אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו ותני אידך אם פחתו פחתו לו אם הותירו הותירו לאמצע אמר רבי יוחנן לא קשיא הא ר' מאיר הא ר' יהודה לר' מאיר קננא בשינוי הלכך פחת ויתרון כוליה דידיה הוי [צ] ולרבי יהודה לא קני להו בשינוי הלכך לענין שבח הוי כאילו לא שינה [ק] ואי לעסק שותפות יהבינהו ניהליה השבח לאמצע ואי בשליחות בעלמא כל השבח לבעל המעות ומיהו לענין פחת אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. ורבי אלעזר אמר הא והא ר' מאיר כאן לאכילה כאן לסחורה *וכיון דקי"ל כר' יהודה אין חילוק בין לאכילה בין לסחורה ולעולם אי הוי בתורת שליחות אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לבעל המעות ואם למחצה שכר נתנו לו אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע. מהכא שמעי' שמותר להלוות מעותיו למחצית שכר ולהתנות עמו שלא ילוה אלא על כספים וישמרם בקרקע כדין שמירת כספים [ר] ואם הוא משנה ומלוה על דברים אחרים אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע ולא חשיב בכך כרבית אע"פ שעתה קרוב לשכר ורחוק להפסד שכל האחריות עליו לפי שאם היה עושה מה שאמר לו היה קרוב לשכר ולהפסד [ש] וגם לא חשיב גזלן מה שהוא משנה ממה שאמר דהא אכתי חשיב בשמעתין שלוחו [ת] דהא קתני אם הותירו הותירו לאמצע :

הגה"ה

מעשה בפרג"א בראובן שנתן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה ידועה והלך וקנה סחורה אחרת וטען שקנה לעצמו ולכך שינה ודן הריב"ס שכל הריוח לשליח ונשבע שלכך נתכוין ויתיישב לפי דברי רבי' שאומר דלמיפטר נפשיה מממונא אדם משים עצמו רשע כמו הכא שאומר ששינה וקנה לעצמו ומשוי נפשיה גזלן. והגה מורי אומר דאין אדם משים עצמו רשע כלל והכא משום הכי נאמן שלפי דעתו שרוצה לשלם לראובן מעותיו התירא עבד. ראובן השולח שלוחו לקנות לו רמונים וכיוצא בהן נמכרין עשרה בכסף והוסיף המוכר אחת או שתים יתירות על עשרה בדבר שיש לו קצבה חולקין בדבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות. ראובן שבלא את שמעון לקבל מעותיו מן עובד כוכבים וטעה העכו"ם בד' דינרים) דן ר"ת דחולקין ושוב חזר בו ואמר שכל טעות בין על ידי מקח בין על ידי מנין הכל לבעל המעות ור"י אמר שכל הארבע דינרים לשליח. מא"ז:

מי הודיעו לבעל חטים שיקנה חטים לבעל המעות וליתא לחוכא דבני מערבא דאע"ג דשני השליח מ"מ אין מתכוין לקנות ודעתו לזכות לצורך בעל המעות ואע"פ שבעל החטים מזכה לשליח החטין ידו כיד בעל המעות שהוא מתכוין לזכות ולא בעינן שידע בעל החטין שהוא זוכה לבעל המעות ואע"ג דר' אבא משני הך משנה דערכין אליבא דבני מערבא דאי לאו דכל המקדיש נכסיו אין דעתו על כסות אשתו ובניו הוה אמרי' מי הודיעו לצבע שיקנה לצבע לאשה. שאני התם דכיון שהצבע מזכה לבעל האשה אפי' אם ירצה הבעל לזכות לאשתו בגד הצבוע [א] אין אדם זוכה בשלו לאחר אם לא יזכה לו ע"י אחר הלכך צריך רבי אבא לתרץ כל המקדיש נכסיו אין דעתו על כסות אשתו ובניו אבל הכא השליח זוכה לבעל המעות ואע"ג דקאמר גמרא אההיא ברייתא דהלוקח שדה בשם חבירו לימא פליגא אבני מערבא ומשני אליביה. אורחא דגמרא לשנויי אליבא דאמורא אע"ג דלית הלכתא כוותיה כדלעיל (דף לט.) גבי הא דאמר רב אסי אומן קונה בשבח כלי דשקיל וטרי גמרא לימא שמואל לית ליה דרב אסי [ב] ומשני דיחויא בעלמא קמדחי : יט ת"ר הלוקח שדה בשם חבירו אין כופין אותו למכור ואם אמר לו ע"מ כן כופין אותו למכור. מאי קאמר ה"ק הלוקח שדה בשם חבירו כגון ראובן שקנה שדה משמעון ואמר לו ללוי אני קונה אותה וכתב לו שטר מכר בשם לוי אין כופין את המוכר למכור אם אח"כ אמר ראובן לשמעון אותו שדה שקניתי ממך בשם לוי לעצמי קניתי ולפנחיא בעלמא קניתי בשם לוי וכתוב לי שטר אחר בשמי אין מחייבין את המוכר לכתוב לו שטר אחר דלא ניחא ליה לאיניש דניפשו שטרי עילויה ואם מתחלה א"ל ע"מ שתכתוב לי שטר אחר בשמי כופין אותו לכתוב לו שטר אחר בשמו. ואפי' לא אמר בפי' על מנת וכו' אלא אמר לעדים בפני המוכר עוד תכתבו לי שטר אחר על שדה זו כופין את המוכר לכתוב שטר אחר : כ [דף קג ע"א] רב כהנא יהיב זוזי אכיתנא לסוף אייקר כיתנא זבנה מרותא דכיתנא אדעתא ליתן המעות לרב כהנא אתי לקמיה דרב אמר ליה אשקול זוזי אמר ליה אי כי מזבני לכיתנא אמרי האי כיתנא דכהנא הוא זיל שקול ואי לא לא תשקול רב לטעמיה דאמר רב עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים. פי' הפוסק על השער בזמן שאין פירות למוכר כדתנן בפרק הרבית (דף עב:) פוסקין על השער אע"פ שאין לזה יש לזה צריך לקבל ממנו פירות אבל לא דמים משום דמיחזי כרבית כשמקבל דמים יותר ממה שנתן לו ולית הלכתא כוותיה דרב דקי"ל כרבי ינאי דאמר בפרק הרבית מה לי הן מה לי דמיהן : כא *הגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפי' למדי דכיון דנשבע לו אי אפשר לו להביא כפרתו עד דעביד השבה מעלייתא לידו של נגזל ולא יתן לא לבנו ולא לשלוחו* האי שליח מוקים לה בגמרא בשכירו [ג] ולקיטו או בממליה לו שליח אבל אם עשה הנגזל שליח בעדים נותן לו הגזילה ומביא כפרתו. אבל נותן הוא לשליח ב"ד מפני תקנת השבים שלא למנעי מלהשיב ולהביא כפרתו תקנו שיתנהו לשליח בית דין ויביא כפרתו ואם מת יחזיר ליורשיו : [דף קד ע"א] גמ' אתמר שליח שעשאו בעדים ואמר לו בפני עדים לך והבא לי מעותי שביד פלוני ולא א"ל אמור שישלח לי אבל אם אמר לו אמור לפלוני שישלח לי על ידך מעותי שבידו בהא ליכא מאן דפליג דפשיטא דהוי שליח רב חסדא אמר הוי שליח ואחריות הדרך על משלח רבה אמר לא הוי שליח רבי יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרווייהו שליח שעשאו בעדים שאמר לו בפני עדים לך והבא לי מעותי שביד פלוני הוי שליח וא"ת משנתנו בממליא לו שליח והלכתא כרב חסדא [ד] דקיימי ר' יוחנן ור' אלעזר כוותיה והוה ליה רבה יחיד במקום רבים והיינו דוקא היכא דבעי מי שהממון בידו ליתנו לשליח או נפטר מאחריות הדרך אבל אי לא בעי למיתבה ניהליה בהאי שליחות לא כפינן ליה למיתבינהו ניהליה דהא אמרי נהרדעי כל אורכתא דלא כתיב ביה זיל דון ואפיק וזכי לנפשך לאו אורכתא היא דאמר ליה לאו בעל דברים דידי את וצריך טעם לדבר כיון דידעינן דשויה שליח ואם ימסור לו יפטר מאחריות הדרך ושלוחו של אדם כמותו בכל דבר היאך מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את הלא פי השליח כפי הבעלים לכל דבר שנעשה שליח ועשייתו כעשייתו ולמה יתנו חכמים יד לזה לעכב ממון חבירו שלא כדין ונראה לי דחיישי' שמא יבטל המפקיד שליחות השליח בפני עדים אבל כי כתב ליה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך (א)הרי כאילו נתנו לו במתנה [ה] ושוב לא מצי מבטל ליה ואע"ג דמסקינן לעיל בפרק מרובה (דף ע.) והלכתא שליח שוייה ואע"ג דכתב ליה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך היינו לענין זה דלא מצי שליח למיתפסיה לנפשיה כיון דכתב כל דמתעני ליה מן דינא קבילית עלי אבל ודאי אהני הא דכתב ביה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך לענין זה שלא יוכל לבטל השליח :

הגה"ה

*וכדמסיק נעשה כמי שקנה לאשתו ובניו כסותו מכאן נראה לי שאין אדם יכול למכור בגדי אשתו שקנה לה ואפי' לא באו לידה קל וחומר מהקדש ואפי' אין לו במה להתפרנס אינו יכול למוכרם. מא"ז : ומהרי"ח אומר דהאי דמסיק דכל המקדיש נכסיו נעשה כמי שקנה וכו' דמשמע דוקא מקדיש ומצריך איכא למימר הכי הכל גבי בע"ח נמי לא ונראה דדיחויא בעלמא היא אלא ה"ה דבע"ח נמי לא גבי מכסות אשתו ובניו ומכל הנך דחשיב במתניתין וטעמא משום דלקיחתו לשמן זכו בהו דשליחותייהו קעביד כדמשני מעיקרא וה"ה מוכר נכסיו לא מכר כסותן. פרי"י : ובספר המצות איכא דה"מ בבגדי חול אבל בבגדי שבת שלו ובניו ואשתו בע"ח גובה מהן ואמר שכן הוא בירושלמי. מהרי"ח :

הגה"ה

*לקח מה' בני אדם ואין יודע מאיזה מהן לקח חייב ליתן לכל אחד ואחד אפילו למ"ד מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור הכא חייב דהא ודאי לאחד מהן חייב. מהרי"ח :

הגה"ה

*ואם היתה הוצאה מרובה על הקרן נותן ליד ב"ד קרן וחומש ואין צריך להוליך אחריו אע"ג דמישתבע :

כב [דף קד ע"ב] א"ר יהודה אמר שמואל אין משלחין מעות בדיוקני ואפי' עדים חתומים עליה ומעידין שהיא דיוקני שלו אבל אין העדים מעידים שעשה לזה השליח ור' יוחנן אמר אם עדים חתומים עליה משלחין. כתב רב אלפס ז"ל והלכה כשמואל וליתא לדרבי יוחנן בהא. ולשמואל מאי תקנתיה כי הא דרבי אבא הוה מסיק ברב יוסף בר חמא זוזי אמר ליה לרב ספרא אדאתית אייתינהו ניהלי אמר ליה רבא בריה מי כתב לך התקבלתי אמר ליה לא אי הכי זיל דלכתוב לך התקבלתי לסוף אמר ליה אי כתב לך נמי התקבלתי לאו כלום היא דלמא אדאתית שכיב ר' אבא ונפלו זוזי קמי דיתמי והתקבלתי דרבי אבא לאו כלום הוא אמר ליה אלא מאי תקנתא אמר ליה ניקני ניהלך אגב ארעא וכתוב את התקבלתי כי הא דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה [ו] עד תווך. מה שכתב רב אלפס ז"ל דהלכה כשמואל תמיה בעיני דבכולי גמרא קי"ל [א] דשמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן כדאיתא בריש מסכת יו"ט (דף ד.) ושמא סבר רב אלפס [ז] מדקאמר גמרא אלא שמואל היכי משדר ושקיל וטרי גמרא לאשכוחי היכי משדר שמואל אלמא דהלכתא כשמואל דאי לית הלכתא כוותיה למה האריך הגמרא בדבר שאין לו צורך בו ואיפכא נראה לי דמדקאמר הגמרא [ב] שמואל היכי משדר מכלל דלית הלכה כוותיה כדאמרינן בפרק קמא דחולין (דף יח:) רבי מאיר דחייש למיעוט היכי אכל בישרא וכן גבי בשר שנתעלם מן העין (שם דף צה:) דאסר רב אומר גמרא ורב היכי אכיל בישרא משום דאנן לא קיימא לן כרב קאמר ורב היכי אכל בישרא ומה שהאריך הגמרא והביא הא דרבי אבא משום דאיכא נפקותא אף לדידן (ב)תדע דשמואל נמי מלי לאשכוחי תקנה אחריתי לשדורי על ידי שליח שעשאו בעדים דשמואל מודה דהוי שליח דעדיף מדיוקני לכ"ע כיון שצוה לנפקד שישלח פקדונו על ידי שליח זה אלא ניחא ליה לאתויי תקנתא מעלייתא [ח] דאפי' מת המשלח יפטר הנפקד ודאיתי בשאלתות דרב אחאי בפ' ויקרא שפסק גם הוא כשמואל ואע"פ שדבריהם תמוהים אין לחלוק עליהם*:

הגה"ה

*ור"י פסק כר' יוחנן וכן כתב מהרי"ח מיהו לענין אי שכיב המפקיד ואחר כך נאנס לא מהני אלא הרשאה דוקא דמקני ליה אגב קרקע ולגבי הלואה נמי מועיל הרשאה וכי כתב ליה ואקנינא ליה ד' אמות בחצרי ואגבן הרשתי וכו' אע"ג דאנן סהדי דלית ליה שום חצר קני דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי. מהרי"ח: ולשמואל נמי אם היה אדם גדול ופקיע דידיע דיוקני שלו משלחים עליה כדאמר בהשולח דמר חתים כוורא ומר חתים מכותא ור"ת פסק בדיוקני כשמואל ופירוש דיוקני שאין העדים יודעים מה כתוב בכתב אלא חתמו שזהו דיוקני של פלוני. מא"ז :

כג כתב רב אלפס והיכא דאמר חד לחבריה שדר לי זוזאי בהדי פלניא ושדריה בהדי ההוא פלוני דאמר ליה והיתנים פטור מלשלומי כדתנן בהשואל את הפרה (דף צח:) אמר לו השואל שלח לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך וכו' ואמר לו השואל שלח ושלחה ומתה [חייב] וכן בשעה שמחזירה והיכא נמי דאתנו בינייהו מעיקרא דכל מה שמשדר כל חד לחבריה אית ליה רשותא לשדורי ליה בהדי מאן דבעי תנאי ממון הוא וקיים ואית ליה רשותא לשדורי ליה בהדי מאן דחזי ליה ואי איתנים באורחא ברשותא דמריה איתנים והיכא דשדר ליה לחבריה כתבא ואמר ליה שדר לי מידי דאית לי (ג)גבך בהדי פלניא ויהבינהו ניהליה לא מחייב באחריות* דהכי נהיגי תגרי וקי"ל בכה"ג דמנהגא מילתא היא והכי שדרי ממתיבתא ולא ידענא מה הוצרך לתלות דבר זה במנהג אם יש עדים שהוא כתב ידו או אם מודה שהוא כתב ידו ואפי' רבה (ד)דאמר השליח שעשאו בעדים לא הוי שליח בכה"ג מודה ועוד כתב ה"מ מדעתיה אבל בע"כ לא דאמר לאו בעל

הגה"ה

*ואם נאבד הכתב ישבע שהגיע אליו הכתב ונתן לו על פי הכתב ופטור הני מילי באתרא דנהיגי לשלוח על פי הכתב. מא"ז :

הגהות הב"ח א לנפשך הוי כאילו : ב תדע דלשמואל נמי מלי : ג דאית לי גבך ויהבינהו ניהליה בהדי פלניא לא מחייב : ד דאמר דשליח :

הגהות הגרי"פ [א] נ"א דרב [וכ"ה בכ"ה ובעירובין מ"ז : איתא שמואל ור' יוחנן] : [ב] ובגמ' דידן נ"א ע"ש :

פלפולא חריפתא

בעל הפרה ואמאי חייב הא נהנה תמונו ע"י אחר אמרן דפטור. לא קשיא דלטעמיך אמאי מחייבי' ליה התם בכולה נזקא אלא היינו טעמא דמה שנכנסה הפרה לחצר הניזק הוה כפשיעה והתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ומש"ה לא סגי בתשלומין מה שנהנית אלא משלם מה שהזיקה ומש"ה לא שייך נמי לפוטרו מדלא נהנית אלא ע"י אחר דהתם תחלתו בפשיעה דידיה גרמה לו ומה שאני תמה הוא על הרמב"ם בפ"ג מהל' גזילה ועל הטור סימן שסג שהשמיטו לכך אוקימתא דרבינא : [צ] ולר"י לא קני להו בשינוי. עיין מ"ש לעיל גבי נותן למר לצבוע כו' רי"א אם השבח יתר כו' : [ק] ואי לעסק שותפות. דההכי מיירי הברייתא : [ר] ואם הוא משנה כו'. אע"פ שלא א"ל בפירוש ואם תשנה כו' ודלא כמ"ש בתוספות ואם תשנה כו' ודקדק הב"י סי"ד סימן קעז דדוקא אינו נעשה גזלן כשהבעל הבית א"ל שאם ישנה כו' ואי לאו הכי איסורא דאורייתא עביד אילו היה משנה ע"כ וכדברי רבינו יש לדקדק מהברייתא דנותן לו למחלה ולא חשבינן ליה כגזלן. והלא בעל הבית לא א"ל כלום שאם ישנה כו' : [ש] וגם לא חשיב גזלן מה שהוא משנה כו'. ואין להביא ראיה מדלית לן כר"מ דאמר כל המעביר ע"ד בעה"ב נקרא גזלן כמ"ש רבינו בפ"ק גבי שומר שמסר לשומר דהתם בעה"ב לא א"ל שלא יתן לאחר : [ת] דהא קתני אם הותירו הותירו לאמצע. ואילו מקרי גזלן הא קנה אי משום תקנת השבים אי משום דנתכוין לקנות דאין לנו לחלק בין גזלן לגזלן : [א] אין אדם זוכה בשלו לאחר. דהבע"ה נותן מעות שלו לצבע משא"כ בשליח שנותן מעותיו של בעה"ב זוכה משום אחר היינו מבעל החטין לבעל המעות : [ב] ומשני דחויא כו'. כלומר הא דשמואל דחי לסייעתא לדרב אסי דחוי בעלמא מדחי ליה ולעולם אית ליה לדרב אסי ואע"ג דלית הלכתא כרב אסי. מיהו עיין ס"פ כיצד. ור"פ המניח. ובפרק מרובה גבי גזל ולא נתייאשו כו' ובפרק לא יחפור גבי ההוא הלכתא תמרא כו' : [ג] ולקיטו. כפירוש ראשון שפי' רש"י שלקטו אגלו לדור עמו בבית לצוותא בעלמא כך משמע מדברי רבינו בכתובות פרק אע"פ : [ד] דקיימי ר"י ור"א כו'. כ"כ הרי"ף ולפי מ"ש רבינו בפרק הפרה גבי היתה שפחה ונשתחררה כו' דרב חסדא גדול מרבה נ"ל להא : דהא אמרי נהרדעי. בפרק מרובה : [ה] ושוב לא מצי מבטל ליה. כלומר שאם בטלו ואח"כ נתן לו הנתבע הממון עד שלא ידע הנתבע שבטלו לא מצי המרשה למימר כבר בטלתי שליחותי אבל ודאי דלבטלו יכול ואם יוודע לנתבע לא יתן לו כמ"ש רבינו בפרק מרובה בשם רב יהודאי ודלא כבעל הטורים דמשוה לרבינו כחולק על רב יהודאי ואי הכי ה"ל לחלוק שם במקומו. כ"כ הב"י סימן קכב : [ו] עד תווך. פרש"י מקום והרשב"ם פרק מי שמת דף קנ כתב די"מ עד חצי דרך ע"כ ולי נראה דברי רש"י עיקר דאמרי' בפ' בנות כותים דף לג רב פפא איקלע לתווך אא"כ דנחלק בין תואך לתווך : [ז] מדקאמר גמרא שמואל היכי מסדר. צריך לומר דגירסתו לא היתה כגירסא שבספרים אלא לשמואל ומיהו אע"ג דגירסת רי"ף נמי לא היתה כשמואל אפ"ה לא קשיא עליה מהא דרב דהתם גופים כפ' גיד הנשה פסק הרי"ף כרב : [ח] דאפילו מת המשלח יפטר הנפקד. ואפילו יודע הנפקד שמת המשלח שלא נתבטל השליחות שאין כאן שליחות אלא זה זכה בקנין אגב ולא נפלי קמי יורשיו אבל בהרשאה דזיל דון כו' כי מת נפלי קמי יורשיו ונתבטל השליחות ואילו ידע הנפקד ונתן לו חייב באחריות כך נ"ל לפרש דאי תימא דאפי' באגב לא מהני כשמת אם הנפקד יודע בכך א"כ בזיל דון אפילו כשאינו יודע מתבטל ונתחייב באחריות וזה דבר תימה שאנחנו נחייבהו וכגוף לנפקד לתת להשליח אע"פ שיוכל לבא לידי הפסד שאם כבר מת המשלח מתחייב הוא באחריות אלא ודאי בזיל דון נמי כי לא ידע הנפקד שמת המפקיד פטור ולכך מחייבין אותו לתת לשליח והא דאמר רבא התקבלתי דר"א לא מהני והצריכו לקנות באגב היינו דלמא אדאתא שכיב ר"א ויהיה ידוע לאביו שהוא הנפקד שמת ר"א ומכי ידע לא יתן לך. והא דרש"י מדקדק לפרש דר"א זקן היה לאו למימרא דבעלמא לא חיישינן לשמא ומסתמא מחייבין להנפקד שיחזיר ואע"פ שאם המפקיד היה מת עומד באחריות הנפקד דאין סברא לומר כך כדפרישית אלא רש"י מפרש דזקן היה משום דאל"ה מסתמא לא היה רבא תש למיתה כיון שגם אם ימות אינו מתחייב ולא הוצרך להצריכו לקנין אגב אלא שאם ימות ויהיה נודע לו שאז לא יתן להשליח ואם אינו זקן שאין כאן חשש מיתה קרובה לבא לא ה"ל להוש כלל ולכך פי' שהיה זקן ומיתה קרובה לבא איכא למיחש שימות ויוודע לו ועוד מילתא דפשיטא שאין לחלק ולומר דבזקן דוקא חיישינן למיתה ולא סגי בזיל דון כו' אבל בלאו הכי סגי ולא חיישינן דהא משמע מדברי רבינו דתקנתא דקנין אגב משמיענו בכל המפקידים ולא חילק בין זקן לנער. וכיון שאין חילוק במפקידים א"כ הא דקנין אגב עדיפא על כרתנו לענין מיתה שאפי' מת לא נתבטלה ונפטר בנתו להשליח אפילו כי ידע הנפקד שמת המפקיד דהלת"ה ולא עדיפא קנין אגב אלא שאם אינו יודע שמת המפקיד א"כ זיל דון דגרע אפי' כי לא ידע חייב הנפקד תקשה ודאי היאך מחייבים לנפקד להחזיר ולא נחוש שמא מת ומתחייב באחריות השליח כך נ"ל וכן משמע מלשון הטור דבקנין אגב לא נפל לפני היורשים ואפי' כי מת ויודע הנפקד ראוי לתת להשליח ומיפטר בכך איברא דבתשובה שהעתיק הב"י מתשובת רבינו הרא"ש מבואר בודאי דכשמת וידע הנפקד לא יתן אלא ליורשים אפשר דלהטור היה נוסח אחר בתשובה זו ואע"פ שמהרר"י כהן ז"ל נדחק לפרש גם דברי הטור כמשכים לתשובה זו שבב"י דמ"ש הטור לא זכו יורשיו היינו שאין לו לירא דלמא מת וזכו יורשיו אין נראה בעיני חדא שאין כן במשמע הלשון ועוד דהא משמע שבא להב שאם קנה באגב לא זכו יורשיו ואי לא קאמר אלא דאין לירא מאי חדושיה בזיל דון נמי מחייבינן להחזיר ואמרינן ליה שלא לירא כו' אלא נ"ל לפרש דברי רבינו דהכא ודברי הטור כמו שכתבתי כ"ש שדבריו שבקצור מבוארים בסדיא כן שכתב שאין היורשים יכולים להוציא מן הנפקד אך יש לדקדק בטור שכתב אח"כ המרשה כו' צריך ליקח לו בקנין שהרשהו וצריך לכתוב לו זיל דון כו' שאם לא כתב לו כן לא ישיב כו' והוא לשון הרמב"ם ומשמע דאפי' בקנין יכול שלא ישיב כו' ואגב אין נראה שמועיל יותר אלא משום דהכא במעות מצריכין אגב. וזה

דברים דידי את כדכתיבנא לעיל. וגברא דמורכין ליה לית ליה רשותא לאורוכי גברא אחרינא בהדיא אורכתא דיכול למימר ליה [ט] אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר :

כד מתני' נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש מחל לו את הקרן ולא מחל לו את החומש מחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות משוה פרוטה בקרן אין צריך לילך אחריו. נתן לו את החומש ולא נתן לו את הקרן מחל לו על החומש ולא מחל לו את הקרן מחל לו על זה ועל זה חוץ משוה פרוטה בקרן צריך לילך אחריו. *והאידנא אע"ג דאין חומש והשם. לענין הקרן נוהג דין זה דכי נשבע צריך לילך אחריו אפי' למדי לקיים מצות השבה אבל אם לא נשבע יודיע הגזלן לנגזל כך וכך ממון גזלתי ממך שלח וקחנו מאתי כדמתרץ רבא למתני': [דף קה ע"א] חוץ מפחות משוה פרוטה בקרן אין צריך לילך אחריו: **גמ'** אמר רב פפא ל"ש אלא כשאין הגזילה קיימת אבל גזילה קיימת צריך לילך אחריו חוששין שמא תתייקר. איכא דאמרי אמר רב פפא לא תימא טעמא דאין הגזילה קיימת הוא. דאין צריך לילך אחריו אלא אפי' גזילה קיימת אין צריך לילך אחריו לשמא תתייקר לא חיישינן. והלכתא כלישנא בתרא*: **כה אמר** רבא גזל שלש אגודות בג' פרוטות והוזלו ועמדו על שתים והחזיר לו שתים [י] חייב להחזיר לו אחת* ותנא הונא גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך טעמא דאיתא בעיניה הא ליתיה בעיניה משלם דמי. אלמא אע"ג דהשתא לאו ממונא הוא כיון דמעיקרא ממונא הוא בעי לשלומי: בעי רבא גזל שתי אגודות בפרוטה והחזיר לו אחת מהן מהו מי אמרי' השתא ליכא גזילה גביה או דלמא הא לא הדר גזילה למריה ומסיק אע"ג דגזילה אין כאן מצות השבה אין כאן. פי' הר"מ הלוי ז"ל אע"ג דגזילה אין כאן שאין ב"ד כופין אותו להחזיר כיון דאין בו שוה פרוטה. והא ודאי אם לא החזיר אחת מדעתו אלא בלווי ב"ד כופין אותו להחזיר את השניה [כ] כההיא דתניא (ב"מ דף נה:) הוזקקו ב"ד לשוה פרוטה גומרין אף בפחות משוה פרוטה אלא השתא דהחזיר אחת מדעתו גזילה אין כאן דאין ב"ד נזקקים לפחות משוה פרוטה מצות השבה אין כאן ומעצמו חייב להחזיר לקיים מצות השבה ואין ב"ד נזקקין לכופו. עוד פירש אע"פ שגזילה אין כאן ואין בית דין נזקקין לכופו בתורת ממון מצות השבה אין כאן ומכין אותו עד שתצא נפשו לקיים מצות השבה: אמר רבא הרי אמרו גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך. בעי רבא [דף קה ע"ב] נשבע עליו מהו כיון דאילו איגנוב בעי שלומי ממונא מעליא קכפר ליה או דלמא השתא מיהא לא כפר ליה ולא כלום ומסיק דאמרינן הואיל ואילו מיגניב בעי לשלומי ממונא מעליא קכפר ליה ולא מיכפר ליה עד דמשלם ליה דמי החמץ מעליא: **כו אמר** רב שעת הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן וקנאו וחייב באונסין ובדאית סהדי דהשתא דכפריה הוה ברשותיה [ל] דלא שייך למימר אשתמוטי קמישתמיט ומהשתא איפסיל נמי לעדות ולשבועה*:

הגה"ה

*הגוזל את חבירו ונשבע לו והודה ומת יורשיו משלמין קרן וחומש מת האב ולא הודה ובנו הודה אחריו משלם קרן ולא חומש ואם גזילה קיימת ביד בנו ונשבע והודה חייב בקרן ובחומש. ואם אין הגזילה קיימת והניח אביו אחריות נכסים ונשבע הבן חייב בקרן ופטור מחומש ומהגהות' ובריית' דמשמעין מינה דחומשא ממונא הוא ויורשין משלמין ליה אוקמא כשנשבע האב בעמד בדין ונתחייב והודה הבן. מא"ז :

הגה"ה

*ואם אחר שנתייקרה נשבע נראה לרשב"א דחייב . מא"ז :

*ואם אין בעין מחזיר לו שוה פרוטה כמו שהיה שוה בשעת הגזילה והוא הדין באגודה אחת שגזלה והוזלה. מא"ז :

הגה"ה

*אין נתינת קטן כלום ואין יכול להשביעו אפי' כשהוא גדול על טענת נתינה בשעת קטנות ואפי' אותו חפץ שטוען עליו עדיין קיים מיהו אם יש עד אחד חייב שבועה מן התורה כי העד הוא דמחייבו ולא קטן וכתב בספר המצות דשבועת היסת נשבעין על טענת קטן שלא יהא כל אחד נוטל ממונו של קטן והולך לו. פר"י :

כז [דף קו ע"א] **אמר** רב הונא אמר רב האומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ונשבע ואחר כך באו עדים פטור. מ"ט דאמר קרא ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו בעלים שבועה שוב אין משלם להם ממון. ולית הלכתא כרב דאמר ליה רמי בר חמא לרב נחמן מכדי דרב לא סבירא לך משכוני נפשך אדרב למה לך אמר ליה לפרושי לדרב בעלמא קאתינא. והא קרא קאמר. קרא כי אתא לכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין הוא דאתא שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע. והלכתא כרב נחמן. ואפי' אתא חד סהדא דאית ליה גביה מנה ואשתבע שבועה דאורייתא ובתר הכי אתא סהדא אחרינא מצטרף בהדי קמא ומחייב לשלומי : **כח** [דף קו ע"ב] **אמר** ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה במקצת מ"ט דאמר קרא כי הוא זה. ופליגא דר' חייא בר יוסף דאמר [דף קז ע"א] עירוב פרשיות כתוב כאן וכי הוא זה אמלוה הוא דכתיב *פי' פרשיות הכתובים בואלה המשפטים מעורבות הן וקרא דכי הוא זה האמור בשומר חנם קאי נמי אפרשה דאם כסף תלוה את עמי וכי כתיב כי הוא זה [מ] בטענה דלא שייכא אלא במלוה דהיינו כפירה והודאה הוא דכתיב [נ] ובין במלוה ובין בפקדון אבל בטענה דלא שייכא אלא בפקדון כגון שבועת שומרין שומר חנם שנגנבה שומר שכר ושוכר שנאנסה ושואל שמתה מחמת מלאכה אפי' כופר הכל חייב. ומ"ש מלוה כרבה דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע יהא נאמן בלא שבועה במיגו דאי בעי כופר הכל או נילף מהכא דלא אמרי' מיגו בשום דוכתי . חזקה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ת שיודע שהוא משקר והוא הדין נמי בפני המפקיד לכפור הכל ומשום דבמלוה לא שייכא אלא טענה דכפירה והודאה נקט בעל חובו אבל מודה מקצת ליכא העזה [ס] דעביד לאשתמוטי הלכך לא אמרינן מיגו ובמלוה פי' [ע] טענה דלא שייכא אלא במלוה דהיינו כפירה והודאה הוא דאינו מעיז לפי שכנגדו יודע שהוא משקר אבל בטענה דלא שייכא אלא בפקדון מעיז ומעיז הלכך אפי' כופר בכל חייב* דאי הוה כופר בכל פטור מודה מקצת פטור במיגו דכופר בכל [פ] כיון דליכא העזה וקי"ל כרבי חייא בר יוסף וליתא לדרמי בר חמא דאמר ארבע שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת : **כט** [דף קז ע"ב] **א"ר** חייא בר יוסף הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שישלח בו יד. ולית הלכתא כוותיה ולא כרב ששת דאמר אם שלח בו יד פטור אלא כי הא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בעומדת על אבוסה. ואף בעומדת על אבוסה קאמר מדא"ר יוחנן טען טענת אבד ונשבע וחזר וטען טענת גנב ונשבע ואח"כ באו עדים פטור שכבר יצא ידי בעלים בשבועה ראשונה ומדלא קאמר שכבר קנאה בשבועה [צ] אלמא לא מהניא שבועה למיפטר ולא שליחות יד : [דף קח ע"ב] אתמר נגנבה *באונס והוכר הגנב אמר אביי אם שומר חנם הוא רצה עושה עמו דין רצה נשבע ואם שומר שכר הוא עושה עמו דין ואינו נשבע. רבא אמר אחד זה ואחד זה עושה עמו דין ואינו נשבע ואם קדם ונשבע ואח"כ הוכר הגנב אם שומר חנם הוא רצה עושה עמו דין רצה נשבע פירוש רצה עומד בשבועתו ואם שומר שכר הוא עושה עמו דין* :

הגה"ה

*וכן כפסק ר"ח וריב"א ור"ת פסק אפי' בטענת נאנסו כמו כן בעית הודאה במקצת. פר"י מהרי"ח :

הגה"ה

*אע"ג דפטור בלסטים מזויין הואיל והוכר הגנב לא יפסיד כלום ועליו לטרוח לפיכך יבלה לבעלים ויחזור ויפרע מן הגנב. מא"ז :

וכן פר"י ול"נ דשומר שכר פטור מכל גניבה של אונס בין באונס לסטים מזויין בין שאר אונסין של גניבה :

*הנתבע שהודה לאחר שתבעו דלאו בעל דברים דידיה הוא הלי הודאה לא הויא הודאה והדם שחייב לחבירו שבועה ועמד לישבע והלה לא הניחו לישבע לא מיפטר בהכי שאפילו מחל לו השבועה לנתבע בשביל כן לא מחל לו ממון לגמרי וכ"ש היכא דלא מחל לו השבועה לגמרי אלא שלא הניחו לישבע באותה שעה. הגוזל את אביו ונשבע לו ומת אביו ואח"כ הודה הרי זה משלם קרן וחומש לאחיו או לאחי אביו ואינו מעכב אפי' כנגד חלקו ורשב"א כתב דבני הגזלן דומין בחלק לכל אדם ואם אינו רוצה להפסיד חלקו לוה מאחרים וטחן לאחיו לקיים מצות השבה ובעלי חוביו באין ונפרעין ואם אין מוצא יורש לאביו ישיב הגזילה לארנקי של צדקה . מא"ז: **הדרן עלך הגוזל עצים**

פרק עשירי

א [דף קיא ע"ב] **הגוזל** ומאכיל את בניו והניח לפניהם פטורים מלשלם. אם היה דבר שיש בו אחריות נכסים חייבים לשלם : **גמ'** אמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים* ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה מ"ט כל כמה דלא אייאוש בעלים ברשותיה דמריה קאי. והא דתנן הגוזל ומאכיל את בניו והניח לפניהם פטורים מלשלם לאחר יאוש הוא ובאין גזילה קיימת אבל גזילה קיימת אפי' אחר יאוש חייבין להחזיר והא דפטורין באין גזילה קיימת [*בהניח לפניהם] אע"ג דאין כאן שינוי רשות (מהמניח לפניהם) דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ב וכן [א] בבא אחר ואכלו ליכא שינוי רשות כיון דלא מכרו או נתנו לו הגוזל [ב] גזירת הכתוב הוא כדתניא בשמעתין והשיב הגזילה אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר מכאן אמרו הגוזל ומאכיל את בניו פטורים מלשלם. ותניא אמר ר' אושעיא הגוזל ומאכיל את בניו פטורים מלשלם הניח לפניהם גזילה קיימת חייבין לשלם אין גזילה קיימת פטורין אם הניח להם אחריות נכסים חייבין. ואמרינן אין הגזילה קיימת פטורין לימא תיהוי תיובתא דרב חסדא ומוקי לה לאחר יאוש. והשתא דמטלטלי דיתמי משעבדי לב"ח חייבין לשלם ממטלטלי דשביק להון אבוהון בין לפני יאוש בין לאחר יאוש בין אכלי בין לא אכלי דהוה ליה כמלוה על פה וקיימא לן השתא דמלוה על פה גובה מן היורשין בין במקרקעי בין במטלטלי. [דף קיב ע"א] אבל אם הניח להן אביהן מעות של רבית אין חייבין להחזיר דתניא הניח להן אביהן מעות של רבית אע"פ שיודעין שהן של רבית אין חייבין להחזיר. ואם הניח להן פרה וטלית או כל דבר המסויים חייבין להחזיר [ג] מפני כבוד אביהן אם עשה אביהן תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת ואמרינן עלה בגמרא אמר רמי בר חמא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי. רבא אמר לעולם אימא לך רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ושאני הכא דאמר קרא אל תקח מאתו [ד] נשך ותרבית [אהדר ליה כי היכי דניחי בהדך] לדידיה הוא דאזהר רחמנא לבריה לא אזהר רחמנא והלכתא כרב דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי : אמר רבא הניח להן אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאילתה ואם מתה אין חייבין באונסיה. ג ומיהו בגניבה ואבידה מחייבי דהואיל ונהנין לעשות בה מלאכה חייבין בשמירתה כדין שומר שכר כדאיתא בסוף השוכר את הפועלים ונראה לי דבסתם איירי אבל אם המשאיל אמר ליתומים פרה זו השאלתי לאביכם החזירוה לי או קבלו עליכם אונסין כדין שואל הדין עם המשאיל כי אדעתא דהכי השאיל לאביהם שיהיו אונסיה עליו ולמה יניחם להשתמש בלא קבלת אונסין. כסבורין של אביהן היא טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול הניח להן אחריות נכסים חייבין לשלם וה"ה מטלטלין האידנא והסיפא קאי אבל לא ארישא דאפי' הניח להן אחריות נכסים אין חייבין באונסין דלא אשתעבידו נכסים משעת שאלה אלא עד שעת האונס. כדרב פפא דא"ר פפא היתה לו פרה גנובה וטבחה בשבת חייב שהרי נתחייב בגניבה קודם שיבוא לידי איסור שבת [ה] ואטביחה שבת לא מיפטר אע"פ שמתחייב בנפשו דחידוש הוא שחדשה תורה בקנס דאע"ג דניקטיל משלם. היתה לו פרה שאולה וטבחה בשבת פטור שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד. אבל טבחוה ואכלוה אישתעבוד נכסי בחיי אבוהון דהרי פשע אביהן במה שלא הודיעם שאינה שלו ומתוך כך אכלוה ומשעת פשיעה אישתעבוד נכסי אבוהון : ת"ר והשיב הגזילה אשר גזל מה תלמוד לומר אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר מכאן אמרו הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם הניחה לפניהם בין גדולים בין קטנים חייבין משום סומכוס אמרו גדולים חייבין קטנים פטורין [ו] ואם אמרו גדולים יודעין אנו חשבונות שחשב אבינו עמך ולא פש לך גביה ולא מידי פטורין ומיירי בדלא ידעינן שבאתה הגזילה לידי אביהן אלא על פיהם דאינו הוה ידעינן בעדים שבאתה הגזילה ליד אביהם לא היו נאמנים לומר שאביהם שלם את הגזילה כיון שידוע שבתורת גזילה באת לידו [ז] ועודה בידו דאב גופיה לא הוה מהימן למימר החזרתיה לך ולקחתיה ממך. וכן בפקדון אם יש עדים שהופקד לידו ועדיין בידו לא מהימן למימר לקחתי ממך. אלא באין עדים אלא על פיהם מיירי. הלכך אי טענו טענת ברי שידוע להם שאביהם שלם את הגזילה מהימני. אבל בטענת שמא לא. ואי מקשה לך בטענת שמא נמי נטעון ליתמי כל מה דמצי למיטען אבוהון שחזר ולקחה כמו כי היכי דאמרינן גבי שטר כיס היוצא על היתומין בפ' המוכר את הבית (דף ע:) דטענינן ליתמי שמא אביהם החזיר הפקדון אע"פ שהשטר ביד המפקיד משום דאביהם היה נאמן לומר החזרתי במיגו דנאנסו. ויש לומר דלא דמי דפקדון עומד לחזרה. אבל גזלן אינו מצוי שיקנה הגזילה מן הנגזל. ונהי דאביהן היה נאמן לומר לקחתי ממך במיגו דלא גזלתיך מ"מ מילתא דלא שכיחא לא טענינן להו ליתמי. רב אלפס ז"ל הביא הך ברייתא פלוגתא דסומכוס ורבנן. ומדלא פסק כמאן הלכה ממילא שמעינן

הגה"ה

*פר"י דדוקא לא נתייאשו אבל נתייאשו בכה"ג הוי דגבי משני מדר' נתן מטעם גזילה מיהא לא הוה גבי וי"מ שאם מחל לו גזלן ראשון לשני או שפרע השני לראשון פטור שני מן הנגזל. מהרי"ח :

הגהות הב"ח א מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומש : ב דמי דפטור זה שאכלוהו : ג ומיהו בגניבה ואבידה. כ"כ התוס' ע"ש ר"י פרק אלו נערות סוף דף לד: ד שהרי פשע אביהן . כ"כ התוס' בפ' אלו נערות סוף דף לד:

פלפולא חריפתא

ל"ע אבל אין כאן מקומו : [ט] אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר. בכאן כתב עוד הרי"ף מימרא דאביי סוף השולח גט דבטל בנכסי אבתו צריך הרשאה ואי אית ליה פירי א"ל הרשאה דמגו וכו' ויראה לי שחבר ע"י סופר שהשמיטו בשגגה שהרי לא כתבה רבינו בהשולח וגם בקצור היא כתובה בכאן : [י] חייב להחזיר לו אחת . פירוש אם ישנה בעין מחזיר אותה ואם לאו משלם ליה ש"פ כמו שהיתה שוה בשעת הגזילה. כ"כ התוספות וכמ"ש בהג"ה ופשוט הוא דאם שילם שתי פרוטות דיו כדאמרינן בפרק מרובה מעיקרא שויא זוזא והדר הרבעה אתבר מתילא משלם זוזא והכי נמי דייק ליתנא והחזיר דמשמע דגזילה גופא החזיר ומש"ה לא סגי ליה דהא איכא עוד שלישית ואע"ג דלא שויה פרוטה השתא אזלינן בתר מעיקרא וכי איתה בעין משלם פרוטה אבל כשאין כל הג' בעין סגי ליה לשלם לכתחלה ב' פרוטות : [כ] כההיא דתניא. לאו ברייתא היא אלא מימרא בפרק הזהב . ועוד קשה דהתם פסק רבינו דלא כהך מימרא עיין ב"י סימן ו' . ומיהו לענין דינא דהכא לא כ"מ דכ"ש דגזילה אין כאן לדידן דאף אין גומרין בפחות משוה פרוטה : [ל] דלא שייך למימר אשתמוטי . עיין בפ' דלקמן : [מ] ה"ג בטענה דשייכא במלוה. וכן הוא בתוספות : [נ] ובין במלוה ובין בפקדון. ומשנה דעשר גפנים טעונות מסרתי לך דבפרק הדיינים משמע כן ע"ש בתוספות יום טוב : [ס] ה"ג דלא עביד אלא לאשתמוטי : [ע] ה"ג טענה דשייכא במלוה. וכן הוא בתוס' : [פ] כיון דליכא העזה . פי' דליכא למימר דלא כפר בכל לפי שאין אדם מעיז דהא מעיז ומעיז וא"כ אית ליה מגו והיה פטור ופי' דליכא העזה דליכא טעמא דהעזה ומכאן תוכחה דאמרינן מגו לאפטורי משבועה עיין בר"פ כל הנשבעים : [צ] אלמא לא זכי שבועה לפטור ולא שליחות יד. ומדפטרינן מטעמא דיצא ידי בעלים ולא מטעם דטען אבד ונעשה עליו גזלן אלא ש"מ דנעשה עליו גזלן לא פטריה וה"ה בשלח יד לא פטריה אבל הרב המגיד בפ"ד מהל' גניבה כתב דשולח יד פטור ולא משום שנעשה גזלן אלא דגזירת הכתוב הוא ונקרב וגו' אם לא שלח ידו הא אם שלח ידו פטור והלכך בטענת אבד אע"ג דנעשה גזלן הויין מחייבין ליה כיון דלא הוה בכלל גזירת הכתוב דלא שלח יד ולהכי פטרינן ליה מטעם דיצא ידי בעלים : הדרן עלך פרק תשיעי

פרק עשירי [א] בבא אחר ואכלו. דפטור זה שאכלו כשאכלו לאחר יאוש : [ב] גזירת הכתוב הוא וכו' אשר גזל אם כעין שגזל. ולעיל בפ"ק דרשינן לה לאתויי לשלם כעין שגזל ואין שמין השברים גבי בשורת נבילה קא מיפלגי. איכא למימר דהכל נשמע . ומיהו התוספות מסקי דלאו הכי דקרא אסמכתא בעלמא ומסברא מחלק רב חסדא בין לפני יאוש בין לאחר יאוש דלא הוי כל כך כרשות מריה אחר יאוש כמו לפני יאוש שנקל לצאת מרשות בעלים בשינוי רשות או בשינוי השם ואין זה דוחק דכי הוה מפקינן נמי מקרא צריך סברא זו דאמאי מוקמין קרא טפי אחר יאוש מלפני יאוש כיון דגם אח"כ איבנא ברשות מריה ע"כ : [ג] מפני כבוד אביהם. בפרק הכותב מסיק רבינו דגאו דוקא אלא מפני קלון אביהם : [ד] ה"ג נשך ותרבית וגו' אהדר ליה כי היכי דניחי בהדך עי"ן בסוף איזהו נשך : [ה] ואטביחת שבת לא מפטר כו' דחידוש הוא. ור"ת פ' אלו נערות דף לג: [ו] ואם אמרו גדולים יודעים אנו וכו. ולקמן נמי אמרינן לכשיגדל יביא עדים משמע דאין טענת קטן כלום ואפי' מביא עדים אין שומעין לו ועיין בפרק שבועת הדיינים ואין זה סברא הלכך נ"ל טפי דהכא ולקמן לאו דוקא גדולים אלא אורחא דמילתא קתני דקטנים לא ידעי בחושבנא דאבוהון ובסהדי דאית ליה ולכשיגדל שומע מאחרים שמתעסק עמהם ומגידין לו מילי דאבוהון וסהדותייהו אבל אה"נ כי טעני ידעי אנן דלא פש וכו' דמציינן להו ולכשיגדלו נשבעים ולקמן נמי כ"ש הוא דכי מייתי סהדי דמקבלין אותן. כך נ"ל ולא ראיתי כן בשום פוסק והשומע ישמע : [ז] ה"ג ועודה בידו. וה"ה בידו ללוה

דהלכה כרבנן. ואע"ג דבעובדא דבר חמוה דרבי ירמיה דאתא לקמיה דרבי אבא ואמר ליה מחלוקתך בצדך משום סומכוס אמרו קטנים פטורים ואיפסיק דינא כוותיה. לאו משום דהלכה כסומכוס אלא כדמסיק משום דאיכא חזקת אב הלכך אין נזקקין לקבל עדות להוציא ממון מקטן מחזקתו. אבל סומכוס איירי בגזילה קיימת דאילו אכלום הבנים לא הוה אמרי רבנן דקטנים חייבים כדאמרינן לעיל אכילת קטנים מידי מגבא אית ביה לא יהא אלא דאזוקי אזוק. ובהא לית ליה הלכה כסומכוס. והכי אמרינן בערכין פרק שום היתומים (דף כב:) גמלאת שדה שאינה שלו נזקקין לנכסי יתומין ואין מעמידין להם אפוטרופוס [ח] ומיירי התם שנתקבל העדות בחיי אבוהן. וכן הכא נמי אם הגזילה קיימת וידוע מוציאין מידם:

ב **בר** חמוה דר' ירמיה עריק גלי בהפיה דר' ירמיה. אתא לקמיה דרבי אבא אמר ליה הא שלו הוא תובע. אמר ליה הא מייתינא סהדי דאחזיקי ביה בחיי אבוה. א"ל [ט] וכי מקבלין עדים [דף קיב ע"ב] שלא בפני בעל דין. ולא והתניא בין גדולים ובין קטנים חייבין אמר ליה הרי מחלוקתך בצדך משום סומכוס אמרו גדולים חייבין קטנים פטורין. אמר ליה איכפל כ"ע וסברי כסומכוס להפקועי לדידי. איגלגל מילתא ומטא לקמיה דרבי אבהו אמר להו לא שמיע לכו הא דאמר רב חמא בר יוסף אמר רבי הושעיא תינוק ההיקף בעבדים וירד לתוך שדה חבירו ואמר שלי הוא אין אומרים נמתין לו עד שיגדיל אלא מוציאין אותו מידו [י] ולכשיגדיל יביא עדים אם יש לו. ונראה מי דמי התם לא קיימא ארעא בחזקת אבוה אבל הכא [כ] דקיימא ארעא בחזקת אבוה לא*:

הגה"ה
*וכתב רשב"א דאפי' היה רבי ירמיה בתוך הבית דומיא דהיא תינוק שבעל השדה עומד בשדה.(מא"ז): ימתין עד שיגדיל הקטן דאין מקבלין עדים וכו'. מא"ז:
ובספר רבינו תם היה מוגה ור' ירמיה לא היה מוחזק אז בבית שאם היה מוחזק לאו כל כמיניה לאפוקיה ובהכי יתכן הכא דחזקת הבתים (דף לג.) גבי רבה בר שרשום דמשמע דאי הוה טוען לקוח הוה בידי הוה מהני ליה אע"פ שהיה צריך להביא עדים על כך ואמאי הא אין מקבלין עדים שלא בפניו והתם קטנים הוו מדקאמר אלגבי גדולים וכו' אלא ודאי אחרי שרבה בר שרשום היה מוחזק בקרקע באותה שעה מקבלין עדים להחזיקה בידו ומיהו לפי' רשב"א אתי שפיר. מהרי"ח:
ואם יש לו שטר למחזיק מקיים את השטר שלא בפני בעל דין דקיום שטרות דרבנן. מהרי"ח:

ג **אמר** רבי אסי אמר ר' שבתי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין. תהי בה ר' יוחנן וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין. קבלה מיניה רבי יוסי ברבי חנינא כגון שהיה הוא חולה או עדיו חולין או שהיו עדיו מבקשים לילך למדינת הים ושלחו לו ולא בא. מדלא קאמר או שלחו כדאמר באידך או. מכלל דשלחו לו קאי אכולהו דאין מקבלין לעולם אלא א"כ הודיעוהו. ויש מפרשים דקאי דוקא אבקשו עדיו לילך למדינת הים שיש שהות לשלוח לו ולהודיעו. אבל אם היה חולה או עדיו חולין אין אדם שליט ברוח ואין צריך להודיעו. ורבינו יצחק בן אברהם פי' כגון שהיה חולה התובע ומבקש שיקבלו העדות בחייו כי הוא יזכיר העדים לכוין העדות. אבל אם היה הנתבע חולה ואומר התובע שיקבלו העדות בחיי הנתבע שלא בפניו כדי שיחזיקוהו בנכסי הנתבע בחייו ואם ימות יצטרך להמתין עד שיגדלו היורשין שלא יקבלו העדות בעודן קטנים. למה נשמע לקבל העדות שלא כדין כדי שיגבה חובו מיד. דאם באנו לחוש לעיכוב פרעונו [ל] גם אחר מותו נקבל. אלא מזל רע דתובע גרם שחלה הנתבע או מת. ובין בחייו ובין במותו אין מקבלין עדות שלא כדין לחוב ליתומים. וכן אם הוא חולה או עדיו חולין או מבקשין לילך [למ"ה] אין מקבלין עדות אא"כ שלחו לו ולא בא דאז הוא פושע אבל אם אינו פושע אין מקבלין בשום ענין אפי' הוא או עדיו חולין. דמזל דידיה גורם. מידי דהוה אחלה נתבע דאין מקבלין שלא בפניו כיון דאינו פושע. וכן קטנים [מ] אע"פ שלזה יש הפסד שצריך להמתין עד שיגדלו הקטנים וגם אם יאכלוהו בקטנותן [נ] אין עליהם בגדלותם כלום. להכי לא חיישינן. [ס] וכן מסתבר מדקאמר ושלחו לו [ע] משמע דאכולהו קאי. ומתוך פי' ריב"א ז"ל משמע דאם אמר התובע לדיינים הרי עדיי בפניכם אלא שאינכם רוצים לקבלן לכל הפחות הקחו הממון בידכם כדי שלא יאכלוהו הקטנים אין שומעין לו. וכן כתב הראב"ד ז"ל. ועוד כתב ריב"א שאם קבלו העדות שלא בפני בעל דין אינו עדות לדון על פיו. והביא ראיה [פ] מהא דאמרינן (כתובות דף כ.) מכחישים את העדים שלא בפניהם ואין מזימין את העדים אלא בפניהם. והזמה שלא בפניהם נמי דהזמה לא הויא הכחשה מיהא הויא. פירוש מכחישים את העדים שלא בפניהם דהכחשה לא הוי לחוב העדים אלא חוב בעל דין והרי הוא בפניו. אבל אין מזימין את העדים אלא בפניהם דהזמה הויא חובת העדים ואין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין. וקאמר שלא בפניהם אפילו בדיעבד לא הויא הזמה: אמר רב יהודה אמר שמואל מקבלין עדים שלא בפני בעל דין. אמר מר עוקבא לדידי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל כגון שפתחו ליה בדיניה ושלחו ליה ולא אתא. פי' שכבר טענו לפני הדיינים ואח"כ הביא התובע עדיו ושלחו ב"ד לנתבע שיבא וישמע עדי התובע ולא בא דמילתא דפשיטא שמקבלים כיון שהודיעוהו הדיינים ולא בא דברצונו לא יבא לשמוע העדות. ולא פליג שמואל אהא דר' יוחנן דאיירי בדלא פתח בדיניה אלא שהיה הוא חולה או עדיו חולין או מבקשים לילך למדינת הים והושיב התובע דיינין לקבל עדות. אבל לא פתחו ליה בדיניה מצי אמר לבית דין הגדול קאתינא. [צ] פי' יאמר איני רוצה שתקבלו עדות עד שאבא לדין. אי הכי כי פתחו ליה בדיניה נמי יכול לומר לב"ד הגדול קאזלינן. *ואע"ג דאמרינן בפרק זה בורר (דף לא:) המלוה יכול לכוף ללוה לילך לבית הועד אבל לא לוה למלוה. בית הועד לאו היינו ב"ד הגדול. אלא [בית הועד] מקום שיש בו ב"ד קבוע. [ק] ב"ד הגדול [הוא הגדול] בחכמה שבכל ישראל. [ר] וכה"ג אי בעי נתבע לאישתמוטי מיניה אומר לב"ד הגדול קאזלינא: ד **ויש** שרוצים לומר דדוקא נתבע אבל לא תובע. דאי לא תימא הכי כל עני נותן עינו בבעלי ממון ויזמינהו לפני ב"ד הגדול וקודם שילך שמא יתפשר עמו כפי רצונו. אבל ר"ת ז"ל אמר דכל שכן הוא. דהשתא נתבע דנראה כמערים לאישתמוטי מצי למימר הכי וכל שכן תובע. ואני אומר אם יזמין העני לעשיר לבית דין הגדול יסדר טענותיו לפני דייני עירו אם יש ממש בדבריו יאמרו שילך עמו:

ה **אמר** רבא הלכתא מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ואפילו אין עדים מבקשין לילך למדינת הים או לא פתחו ליה בדיניה. דקל הוא שהקילו בקיום שטרות. דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי ומדרבנן הוא דאצרכוהו קיום הלכך מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ואפילו עומד וצווח מזוייף הוא אל תקיימוהו אין שומעין לו. ואי אמר קבעו לי זימנא כשאמרו לו ב"ד פרעהו כי קיים שטרו אמר קבעו לי זמנא ואייתי סהדי ומרענא לשטרו קבעינן ליה. ומדלא פירש הגמרא שיעור זה הזמן מסתמא שלשים יום [ש] כשיעור זמן ב"ד. ואי לא אתי בזימניה נטרינן ליה שני וחמישי ושני. ואי לא אתי כתבינן פתיחא עלויה [ת] ומשמתינן ליה תשעים יומין. תלתין יומין קמאי לא כתבינן אדרכתא אניכסיה דאמרינן דלמא אזוזי קטרח. תלתין יומין אמצעים לא כתבינן אדרכתא אניכסיה דלמא לא אשכח למיזף וטרח למזבן. תלתין יומין בתראי לא כתבינן דלמא לוקח דזבין איהו גופיה קטרח אזוזי. מכאן ואילך כתבינן אדרכתא אניכסיה. וה"מ דמישתמיט אשתמוטי ואמר אתינא אתינא. אבל אמר לא אתינא לאלתר כתבינן אדרכתא אניכסיה. והני מילי אמלוה [א] אבל אפקדון כתבינן לאלתר אפילו אמר אתינא. והא דכתבינן [ב] לאלתר אפקדון וכן אמלוה אי אמר לא אתינא. אמקרקעי אבל אמטלטלי לא כתבינן לאלתר דלמא שמיט מלוה ואכיל להו ומייתי האיך סהדי ומרע לשטרא וליכא לאישתלומי מיניה. ואפי' אית ליה למלוה קרקעות לא כתבינן אדרכתא אמטלטלי לאלתר. דחיישינן דלמא איכסיף קרקעותיו. [ג] וכי כתבינן אדרכתא מודעינן ליה. והוא דמקרב כגון דאזיל שליח בתלתא בשבתא ואתי בארבעה וקאי בחמשה בבי דינא. כתב בעל העיטור ז"ל דהני מילי (דמשמתינא) *[דמשהינן] ליה תשעים יום למיגבי מבני חרי. אבל ממשעבדי בשלשים יום שני. וכן כתב רב האי ז"ל בתשובה במקח וממכר. ודברים הללו [ד] מרפסן איגרא כיון דלמיגבא מיניה חיישינן לפסידא דידיה [ה] כ"ש שיש לנו לחוש לפסידא דלקוחות:

ו **אמר** רבא שליח דבי דינא מהימן כבי תרי. וה"מ לשמתא. אבל לפתיחא לא. מאי טעמא ממונא הוא דמחסר ליה דבעי למיתב זוזי דפתיחא. מכאן דקדק ר"מ ז"ל אע"ג דמוכח בסוף זה בורר (דף לא:) שאין הנתבע חייב לשלם לתובע ההוצאה שמוציא כדי לתבעו לדין דקאמר התם שכופין את הלוה לדון בעירו כדי שלא יצטרך המלוה להוציא מנה על מנה. ה"מ בשאינו מסרב לבוא לבית דין אבל אם תבעו לדין ולא רצה לבוא עמו בדין והוצרך התובע להוציא הוצאות לכופו שירד עמו לדין חייב הנתבע לשלם כל אותן הוצאות. מדחזינן הכא שחייב ליתן שכר פתיחא שכתבו עליו על שלא רצה לבוא לדין:

ז **אמר** רבא קבעינן זימנא אפומא דאיתתא ואפומא דשיבבי. פירוש אשה או שכנים ההולכים לפני תומן אצל הנתבע וכו' סמכינן עלייהו דעבדי מאי דאמרי להם בי דינא ואע"פ שאין שלוחין בדבר ומשמתינן ליה עלייהו וכל שכן אשליח ב"ד ואפילו לא חזר לבית דין. ולא אמרן אלא דליתיה במתא [דף קיג ע"א] אבל איתיה במתא לא. מאי טעמא אמרי' אשכחיה שליחא דבי דינא וא"ל. ואפילו ליתיה במתא לא אמרן אלא דאתי ביומיה אבל לא אתי ביומיה לא אשתלויי אשתלי. ואע"ג דאתי ביומיה לא אמרן אלא דלית ליה אורחא אבבא דבי דינא אבל אית ליה אורחא אבבא דבי דינא אמרי בית דין אשכחיה ואמרי ליה: אמר רבא האי מאן דכתבינן פתיחא על דלא אתא לבית דינא עד דאתי לדינא לא קרעינן ליה. על דלא ציית דינא עד דציית דינא לא קרעינן ליה. ולא היא מכי אמר צייתנא להלכה קרעינן ליה לפתיחא: ח **אמר** רב חסדא נותנין לו זמן שני וחמישי ושני זימנא וזימנא בתר זימנא ובכל פעם מזמנין ליה. ואי לא אתא ביום שלישי ממתינן ליה כל היום ואם לא בא למחר משמתינן ליה. והני מילי גברא דטריד בעבידתיה אבל איתתא דיתבא בביתא ולא אתיא מעיקרא מורדת היא. אמר רבא לא קבעינן זימנא לא ביומי ניסן ולא [ו] ביומי תשרי ולא במעלי שבתא ולא במעלי יומא טבא. אבל מניסן לבתר ניסן ומתשרי לבתר תשרי קבעינן [ז] ממעלי שבתא לבתר שבתא לא אזמינן משום דטריד בשבתא ויפכח שהזמינוהו: ט **מתני'** אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכיס של גבאין. כתבו התוספות דאתי כרבנן דרבי שמעון [ח] דאמרי סתם גזילה לאו יאוש בעלים הוא. ולי נראה דכל מה שהמוכס והגבאי נוטל הוי יאוש בעלים ואפילו אין לו קצבה. ואפילו הכי דבר מגונה הוא שיקבל אדם ממון ממקום המיוחד לגזל. ואין נוטלין מהן צדקה אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק: **גמ'** תנא אבל נותן לו דינר [ט] ומחזיר לו את השאר: **מוכס** והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא. אמר רב חיננא בר שמואל במוכס שאין לו קצבה. רבי ינאי אמר במוכס העומד מאיליו:

י **איכא** דמתני לה אהא דנודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהן של תרומה אע"פ [י] שאינן של תרומה שהן של בית המלך אע"פ שאינן של בית המלך ומפרש בנדרים שאומר בפיו יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינם של תרומה ומחשב בלבו היום. דאע"ג דדברים שבלב אינם דברים משום אונסא שרו ליה רבנן. [*וכן כשהאנס משביע יהודי שלא יצא מארצו יחשוב בלבו היום ואף אם יפרש לו לעולם יחשוב בלבו על תנאי דבר זה. ומיהו אין נראה לדמותו כל כך להך. דהכא ליכא חילול השם אבל התם איכא חילול השם כי האנס יודע שעבר על שבועתו]. והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא וישראל שקנה המכס מן המלך אסור לגוזלו וכל שכן שלא ידור ומשני במוכס שאין לו קצבה וכו':

יא **ואיכא** דמתני לה אהא לא ילבש אדם כלאים אפילו על גבי עשרה לבושים להבריח בו את המכס. רבי עקיבא אומר מותר להעביר בו את המכס לפי שאין נותנין מכס מבגדים שלובש. ואין לפרש שמתוך שהוא לבוש יהא נראה כנכרי ולא יטלו ממנו מכס. דבהא לא הוה שרי ר"ע דנראה ככופר שהוא יהודי כדי ליפטר מן המכס [והאמר שמואל וכו' ומשני במוכס וכו']: יב **רב** אשי אמר הכא במוכס כותי הא עסקינן [וכדתניא ישראל וכותי אנס שבאו לפניך לדין אם אתה יכול לזכותו בדין ישראל זכהו ואמור לו כך דינכו ואם בדין כותים זכהו וא"ל כך דינכם ואם לאו באין עליו בעקיפים דברי רבי ישמעאל. ר"ע אומר אין באין על שום אדם בעקיפין מפני קידוש השם [נ] וקי"ל

הגהות הב"ח א בגמ' כמתחלת ובספר כו' מדקאמר ליה אביי לכי גדלי יתמי וכו' אלא ודאי: ב רבי יוסי ברבי חנינא:

פלפולא חריפתא

כלומר ביד יורשיו דמיירי דעדים ראוהו דלא יכלי למימר החזרנו וכה"ג נמי בדידיה וכדמסיים דהא גופיה כו': [ח] ומיירי התם כו'. כמו שכתב רבינו בפרק אלמנה ניזונת: [ט] וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין. פי' להוציא ממנו אבל להחזיק לזה במה שבידו מקבלין כמ"ש רבינו בפרק חזקת בסוף פירושו לעובדא דרבה בר שרשום והכא רבי ירמיה לא היה מוחזק בבית כמ"ש בהג"ה לקמן בשם ר"ת: ה"ג בעבדיו: [י] ולכשיגדיל יביא עדים. עיין מ"ש לעיל בזה: [כ] דקיימא ארעא בחזקת אבוה לא. ובראייתא דסומכוס איירי בגזילה ידועה ולכך מחייבים חכמים לקטנים כדפירש רבינו לעיל. ה"ג שלא יקבלו העדות: [ל] גם אחר מותו נקבל. דהא דאין מקבלין לאו דאורייתא אלא מדרבנן כמ"ש ב"י סימן כ"ח: [מ] אע"פ שלזה יש הפסד כו'. וחייבים ב"ד להציל כו' כדאיתא בפרק קמא גבי אחוי טירפך כו': [נ] אין עליהם בגדלותם כלום. דאכילת קטנים מידי מגבא אית בהו כדלעיל ויש גורסים ואין להם בגדלותם כלום. ולפי זה קאי אהלואה וכיוצא בה דלאו מידי דגזל: [ס] וכן מסתבר. היינו מ"ש וכן אם הוא חולה כו': [ע] משמע דאכולהו קאי. מדלא קתני או ומיהו אי משום הא לא אריא דקאי אדסמיך ליה בקשו לילך למדה"י כי"מ דלעיל: [פ] כהא דאמרינן. פ"ב דכתובות דף כ ע"א: [צ] פי' יאמר איני רוצה שתקבלו עדות עד שאבא לדין. כלומר דהא מצי אמר לב"ד הגדול קאתינא וכ"ש שיוכל לומר איני רוצה כו' עד שאבא לדין לפניכם: [ק] ה"ג ב"ד הגדול הוא הגדול בחכמה: [ר] ה"ג וכה"ג פי' אי בעי לאשתמוטי מצי אומר: [ש] כשיעור זמן ב"ד כדאיתא בפרק הבית והעלייה: [ת] ה"ג ומשמתינן ליה: [א] אבל אפקדון כתבינן לאלתר אפי' אמר אתינא ואע"ג דבפקדון נמי אמרינן בס"פ דלעיל וכן בפ"ק דב"מ דשייך למימר אשתמוטי. היינו דלא למחשביה גזלן: [ב] לאלתר. מדקדק רבינו לכתוב בכוליה בבא זו דלאלתר דוקא ס"ל לכך דינא דלא כתבינן

אמטלטלי אבל מכי יהבינן זמן ל' יום כתבינן דמדהוה ליה זמן ל' יום ולא קא מרע לשטרא כתבינן אמטלטלי נמי והא דהכא טעמא דלא כתבינן לאלתר אמטלטלי אע"ג דאית ליה למלוה קרקעות משום דחיישינן דלמא תכסיף ובפרק קמא גבי דיים אמגרי כתב רבינו טעמא דאין מוציאין מן הלוקח דהפוכי מטרתא למה לי ערעור דהכא שאני הואיל והשטר מקוים אי לאו דאיכא למיחש לדלמא תכסיף לא הוה אמרינן הפוכי מטרתא דמסתמא לא יבא לכלל הפוכי מטרתא שהרי השטר מקוים אבל משום חשש דתכסיף והפסד חיישינן. ומ"מ הרמב"ם בפ' כ"ב מהל' מלוה כתב דלאחר ל' יום אין כותבין אדרכתא אמטלטלי וכ"כ הר"ן ואף דברי הטור סימן צ"ת מטין כן ויש לחלק דבפ"ק לא יהבינן זמן רק ל' יום דהתם הלוקח לא קאמר ולא מידי אלא שמחמת העערור שמערערים אחרים אינו רוצה להוציא מעותיו לכך יהבינן ליה זמן ולא יהבינן ליה רק ל' יום משא"כ הכא דהלוה צווח ועומד דיודע הוא בעצמו לארועי לשטרא: [ג] וכי כתבינן אדרכתא. לבתר ל' יום: [ד] מרפסן איגרי גרסי'. וכן הלשון בפ"ק דקידושין דף סג ופרש"י מבררין גגות ועליות כלומר קבין לשומעיהן שאינן מבינים טעמם: [ה] כ"ש שיש לחוש לפסידא דלקוחות. וכדי להעמיד דברי הקדמונים ז"ל דדבריהם אמורים באפותיקי דבפרק קמא דב"מ גבי ראובן שמכר כו' דראובן אזיל ומשתעי דינא בהדיה כתב רבינו דנ"מ אם עשה אפותיקי דראובן מצי לסלוקי בזוזי ושמעון לא מצי לסלוקי ומיירי באפותיקי מפורש כח"מ סימן קטו וקיז: [ו] ולא ביומי תשרי. הרי"ף גורס ולא בסיון. ולגירסתו הא דאמרן ולא במעלי יו"ט משום ערב חג השבת: [ז] ממעלי שבתא כו'. וכן ממעלי יו"ט טור סימן ה': [ח] דאמרי. לקמן: [ט] ומחזיר לו את השאר הואיל ואין ידוע בבירור שהן של גזל. תוספות לשטתם: [י] ה"ג שאינן. וכן לקמן: [כ] וקי"ל כרב אשי דבתרא הוא. ולענין לבישת כלאים קי"ל נמי דשרי דהוי דבר שאין מתכוין כמ"ש

רב אשי דבהדיה הוה. ואע"ג דגזל כנעני אסור דתניא אמר רבי שמעון דבר זה דרש ר"ע כשבא מציפורי מנין לגזל כנעני שהוא אסור שנאמר אחרי נמכר גאולה תהיה לו [דף קיג ע"ב] שלא ימשכנו ויצא. יכול יגלום עליו. ת"ל וחשב עם קונהו ידקדק עם קונהו. ואמר רב ביבי בר אביי הא"ש חסידא גזל כנעני אסור [אבידתו מותרת *א) גזילו אסור] כדרב הונא דאמר רב הונא מנין לגזילו של כנעני שהוא אסור שנאמר ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך בזמן שמסורין בידך *ב) ולא בזמן שאין מסורין בידך. היינו דוקא גזילו אבל הפקעת הלואתו היה שרי *א). והברחת המכס כהפקעת הלואתו הוי. [אבידתו היתה מותרת *א) כי הא דאמר רב חמא בר גוריא מנין לאבידת כנעני שהיא מותרת שנא' וכן תעשה לכל אבדת אחיך *ג) ולא אבידת כנעני *ד) וכתיב ומלאתה דאתי לידיה משמע ואפ"ה אבידה כנעני שריא *א). תניא אמר רבי פנחס בן יאיר כל מקום שיש חילול השם אפי' אבידתו אסורה. אמר שמואל טעותו היתה מותרת *א) כי הא דשמואל זבין לקנא דדהבא במר פרזלא בד' זוזי ואבלע ליה זוזא. רב כהנא זבין מאה ועשרים חביתא דחמרא בכלל מאה מההוא כותי *ה) וא"ל חזי דעלך קא סמיכנא. רב אשי הוה יתיב באורחא חזי הנהו שבשי דגופנא לבר מפרדיסא ותלו ביה קטפי דעינבי וא"ל סק חזי דאי דישראל הוא לא תיתי ואי דכותי הוא אייתי. שמעיה ההוא כותי א"ל דכותי שרי א"ל הכי קאמינא ליה אי דכותי אייתי השקל דמי ואי דישראל הוא לא אייתי דלא שקל דמי. נראה שכן היתה דעתו מתחלה [ל] דלא מייתי הכא שום תנא או אמורא דסבר גזל כנעני או גניבתו מותרת]:

גופא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע דקטלי דיקלי וגשרי גישרי ועברינן עלייהו ואי לאו דינא הוא מי עברינן ואע"ג דלא קעבדי מאי דקאמר מלכא דמלכא אמר זילו וקטלו מכולהו באגי ואינהו מייתי מחדא. אפילו הכי הוי דינא דמלכותא דעבדא דמלכא מלכא ולא מלי טרח. ואינהו דאפסידו אנפשייהו דאיבעי להו לאשתלומי מכולהו באגי:

יג אמר רבא האי מאן דאשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא. לפי שאין עבדי המלך מחויבין לחזר על כל אחד ואחד ונוטלין הכל מן המצא והוא יגבה מכל אחד חלקו. והני מילי בשותפא אבל באריסא לא. ואמר רבא בר מתא אבר מתא מיעביט. והני מילי בבול ארעא פי' בולי ארעא כמו יבול מנת המלך מתבואות השדה. ובכרגא בכסף גולגולת דשתא דא. [מ] אבל חליף שתא כיון דאפיים מלכא לא:

יד מברין רבא ואיתימא רב יוסף דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל דידע סהדותא לכותי אבר ישראל חבריה ולא תבעו מיניה ואזיל ומסהיד ליה במניסתא משמתינן ליה. מאי טעמא משום דמפקי ממונא [דף קיד ע"א] אפומא דחד סהדא. ומיירי כשהכותי תובע הישראל וישראל כופר לו או אומר פרעתי דהשתא נפטר ישראל בשבועתו ואינהו מפקי ממונא אפומיה. אבל ישראל התובע מעות מן הכותי ואמר פרעתי או כופר הכל יכול להעיד. שהרי גם בדין ישראל היה פוטר עצמו בטענת פרעתי וכיון דבדיני ישראל יכול לפטור עצמו יכול להעיד מידי דהוה אתרי דיכולין להעיד. וה"מ חד אבל תרי לא. ואע"ג דתרי נמי מלי ישראל למיכפר ליה דהוי כהפקעת הלואתו *ה) מ"מ כיון דאין מפסידים לו משלו יכולים להעיד. וכל זה כשלא העמיד אותו הכותי לעד אבל אם מתחלה יחד הכותי לישראל להיות עד איכא חלול השם אם לא יעיד. וכל שכן בזמן שחק לישראל שאין הכותי נאמן להעיד על ישראל אם לא שיהיה ישראל עמו ואם הישראל יכחד עדותו יבטלו זה החק ויאמינו לכותי להעיד על ישראל. וה"מ במניסתא אבל בי דוואר אינהו נמי אמומתא סדי להו. אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא איבעיא לן אדם חשוב דמהימן להו כבי תרי מאי. תיקו. [נ] וכיון דלא איפשיטא אזיל ומסהיד. אמר רב אשי האי בר ישראל דמזבין ארעא לעובד כוכבים אמיצרא דבר ישראל חבריה משמתינן ליה. [מאי טעמא משום דאמר ליה אריא ארבעית לי אמצראי. ומשמתינן ליה] עד דמקבל עליה כל אונסא דמתיליד ליה מחמתיה. אומר רבינו תם דוקא אם הישראל רוצה ליתן כמו העכו"ם. [ס] ונראה דדוקא עד כדי דמיהן אבל אם העכו"ם רוצה להוסיף מדמי שוויה ימכרנה לישראל בדמיה. כי אולי העכו"ם מוסיף דמים להיות שכן לישראל ולגרשו מנחלתו:

טו מתני' נטלו מוכסין חמורו ונתנו לו חמור אחר נטלו לסטין כסותו ונתנו לו כסות אחר הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין. המציל מן הגיים ומן הנהר ומן הלסטין אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו: **גמ'** אם נתייאשו אין סתמא לא. אמר רב אשי ל"ש אלא בלסטין עכו"ם דדיינו בגיותא. אבל בלסטין ישראל כיון דדיינו בדינא סתמא אייאושי מיאש: תנן התם עורות של בעל הבית מחשבה מטמאתן ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן של גנב מחשבה מטמאתן ושל גזלן אין מחשבה מטמאתן. רבי שמעון אומר חלוף הדברים של גזלן מחשבה מטמאתן ושל גנב אין מחשבה מטמאתן לפי שלא נתייאשו הבעלים [ע] אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע ד"ה יאוש קני [פ] רבה אמר אף בידוע נמי מחלוקת. (א) ולית הלכתא כרבה דאם כן לא משכחת יאוש בגזלן אליבא דרבנן. ור' יוחנן אמר (לעיל סו.) גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדישו [צ] הא נתייאשו יכול גזלן להקדישו. וכן אמר רב חסדא (לעיל קיא:) גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו וכו' הא נתייאשו לא אלמא יש יאוש לגזלן. ורב אשי קאמר בפרק לולב הגזול (דף ל.) לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא שאול דודאי לאו דידיה הוא אבל גזול אימא סתם גזילה יאוש בעלים היא וליקנייה ביאוש קא משמע לן. ומשמע דוקא סתם גזילה לא הוי יאוש בעלים (ב) אבל בידוע קני:

טז מתני' וכן נחיל של דבורים אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו. אמר רבי יוחנן בן ברוקה נאמנת אשה או קטן לומר מכאן יצא נחיל זה. ומהלך בתוך שדהו ונוטל את נחילו. ואם הזיק משלם מה שהזיק. אבל לא יקוץ את הסוכה ע"מ ליתן דמים. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר קוצץ ונותן דמים: [דף קיד ע"ב] **גמ'** ואשה וקטן בני עדות נינהו. אמר רב יהודה אמר שמואל הב"ע כגון שהיו בעלים מרדפין אחריהן והן מסיחין לפי תומן ואומרים מכאן יצא נחיל זה. אמר רב אשי אין מסיח לפי תומו כשר אלא לעדות אשה בלבד. אמר ליה רבינא לרב אשי והא איכא נחיל של דבורים. א"ל ההוא בקנין דרבנן. וההוא עובדא מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר זכורני כשאני תינוק מורכב על כתיפו של אבא והוציאוני מבית הספר והפשיטו את כתנתי והטבילוני לאכול תרומה לערב. רבי חנינא מסיים בה והיו חבירי בדילים ממני וקורין אותי יוחנן אוכל חלות. והעלהו רבי לתרומה על פיו. בתרומה דרבנן. וההוא עובדא מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי שבינו לבין הנכרים. יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי. ללקט עצים דעתי על אמי. והשיאה רבי לכהונה על פיו. בשבויה הקילו. והא דתניא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ סוכה של חבירו ומציל נחילו ונותן לו דמי סוכה. וכן תנאי ב"ד שיהא שופך את יינו כו'. חזיא מ"ד הני כולהו הלכתא נינהו. ואנן לא סבירא לן הכי דקיימא לן כמתניתין דתנן אין לו אלא שכרו. וגרסינן נמי בפרק מרובה (דף פא:) לענין עשרה תנאים שהתנה יהושע ותו ליכא והא איכא דרבי יהודה כו' והא איכא דרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה וכו' ופרקינן דיחידאי לא קאמר. ושמעינן מינה דהא דרבי יהודה ודרבי (שמעון) [ישמעאל] בנו של רבי יוחנן בן ברוקה כולהו לאו הלכה נינהו. ומה שהביא ראיה ממשנתנו דאין לו אלא שכרו לאו ראיה. דהתם מיירי כששפך מעצמו ותנאי ב"ד כשבעל הדבש תובע שישפוך בעל היין את יינו שלא יהא רשאי למחות. וההיא דסוף מרובה נמי לאו ראיה היא. דהתם ברייתא דעשרה תנאים לא בעי למיתנא דיחידאי ומ"מ אפשר דהלכתא נינהו. ואע"ג דבשילהי בבא מציעא (דף קיח:) מוקי מתניתין דלא כרבי יהודה. היינו לענין חיוב אם הזיק. דרבי יהודה פוטר ומתניתין מחייבת. אבל לענין רשות הולאה לא פליגא מתניתין אדרבי יהודה. אבל ממתניתין דהכא משמע דלית הלכתא כרבי ישמעאל דרבנן פליגי עליה. אם לא שנאמר תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל. תנא דמתניתין אליבא דרבי ישמעאל סבר דדינא הוי משום דזה נהנה וזה אינו חסר משום דנותן דמי סוכו להציל נחילו שדמיו מרובין וכופין אותו על מדת סדום ולא בעי תנאי. ותנא דברייתא אליבא דרבי ישמעאל היינו רבנן דמתניתין וסברי לאו דינא הוא אלא תנאי ב"ד:

יז מתני' [ק] המכיר כליו וספריו ביד אחר אם יצא לו שם גניבה בעיר ישבע כמה הוציא ויטול. ואם לאו לאו כל כמיניה. שאני אומר מכרו לאחר וזה קנה הימנו: **גמ'** אם יצא לו שם גניבה בעיר מאי הוי דלמא זבוני מזבן להו ואיהו הוא דמפיק שמא. אמר רב יהודה אמר שמואל הב"ע כגון שבאו בני אדם ולנו בתוך ביתו ועמד והפגין בלילה ואמר נגנבו כליי. כ"ש דעילה מלא. רב כהנא מסיים משמיה דרב כגון שהיתה מחתרת חתורה ובני אדם שלנו בתוך ביתו יצאו ואנבורקות של כלים על כתיפן והכל אומרים נגנבו כליו של פלוני. ודלמא כלים שקול ספרים לא שקול. ואסיקנא א"ר אבהו [ר] באומר הללו כליו של פלוני והללו ספריו של פלוני. אמר רבא לא שנו אלא בבעל הבית שעשוי למכור כליו אבל בבעל הבית שאין עשוי למכור כליו [דף קטו ע"א] לא צריך כולי האי מילתא. ודלמא אילטריך ליה זוזי וזבין. אמר רב אשי הרי יצא לו שם גניבה בעיר ואין צריכים לברר הללו ספריו של פלוני:

יח אתמר גנב ומכר ואחר כך הוכר הגנב רב משמיה דרבי חייא אמר הדין עם הראשון ורבי יוחנן משמיה דרבי ינאי אמר הדין עם השני. ומוקי לה רב יוסף כאן לפני יאוש כאן לאחר יאוש ותרווייהו אית להו דרב חסדא. ורב זביד אמר הב"ע כגון שנתייאשו הבעלים ביד לוקח ולא נתייאשו ביד גנב. דרב משמיה דרבי חייא סבר הדין עם הראשון דלא שנא יאוש ואחר כך שינוי רשות ולא שנא שינוי רשות ואח"כ יאוש קני. ורבי יוחנן אמר הדין עם השני יאוש ושינוי רשות קני שינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני. והלכתא כרבי יוחנן. רב פפא אמר דכ"ע גלימא הדר למריה והכא בעשו בו תקנת השוק קמפלגי. ומאי הדין עם הראשון היינו דינו דלוקח. רב משמיה דרבי חייא אמר הדין עם הראשון היינו גנב שהוא ראשון שהיה סבור שהוא בעליו כיון שהוכר הגנב לא עשו בו תקנת השוק. ורבי יוחנן משמיה דרבי ינאי אמר הדין עם השני דהיינו בעלים ואע"ג דהוכר הגנב עשו בו תקנת השוק. אמר רבא גנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק: איתמר גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו לא עשו בו תקנת השוק. וכל משכנתא וזביני בין שוה בשוה ובין ביותר עשו בו תקנת השוק. והלכתא בכולהו עשו בו תקנת השוק בר מגנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו דלא עשו בו תקנת השוק. דאמרינן ליה לאו אדעתא דהאי מידי דיהיב לך יהבת ליה זוזי. [ש] כתבו התוספות מדהולרך להוציא פרע בחובו ופרע בהיקיפו אע"ג דליכא בהו פלוגתא מכלל דכל אינך עשו בו תקנת השוק אפילו גנב מפורסם. ומיהו היכא דידע שהיה גנב לא עשו בו תקנת השוק. אבימי בר טובי חמוה דרבינא הוה מסיק בההוא גברא ארבע זוזי. גנב גלימא יהיב ליה. אוזפיה ארבע זוזי אחרינא. לסוף הוכר הגנב אתא לקמיה דרבינא. א"ל ארבע זוזי קמאי גנב ופרע בחובו הוא לא בעית למיהבא ליה הני ארבע זוזי בתראי זיל הב ליה ושקול גלימך. מתקיף לה רב כהן דלמא גלימא בהנהו זוזי קמאי יהבה ניהליה דהוה ליה גנב ופרע בחובו וד' זוזי בתרייתא הימניה כדמעיקרא. אינגלגל מלתא ומטא לקמיה דרבה ואמר להן הלכה כרב כהן:

יט נרשאה גנב סיפרא זבניה לפפונאה בתמנן זוזי. אזיל פפונאה וזבניה לבני מחוזא במאה ועשרים זוזי. לסוף הוכר הגנב אמר אביי ליזיל מריה דסיפרא יהיב ליה לבר מחוזא תמנין זוזי ושקיל סיפרא ושקיל בר מחוזא ארבעים מפפונאה. מתקיף לה רבא השתא בלוקח מן הגנב עשו בו תקנת השוק לוקח מן הלוקח לא כל שכן. אלא אמר רבא מריה דספרא יהיב ליה לבר מחוזא מאה ועשרים ושקיל סיפריה ואזיל מריה דספרא ושקיל ארבעים מפפונאה והתמנן מגנבא:

כ מתני' זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכו [דף קטו ע"ב] [ת] אין לו אלא שכרו. ואם אמר לו אציל את שלך ואתה נותן את דמי שלי חייב ליתן לו:

*א) לפי שנהגו הכנענים מנהג הפקר בקניני אחרים לכן מדדו להם במדתם ודנום כדיניהם (ועמ"ש על גליון הגמרא דף ל"ח ע"א בשם שיטה מקובצת). *ב) ר"ל בשעת מלחמה. *ג) שיש גם לו כמון מוסים ומפשפים לדיקים בדברים שבין אדם לחבירו. *ד) שנוהגים הפקר בקניני אחרים. *ה) לפי שנלמדו הכותים לאלילי ז' אומות ולמנהגיהם לכן דנום בדיני ממונות כדיני ז' אומות:

תפארת שמואל

פרק עשירי (א) **ולית** הלכתא כרבה דא"כ לא משכחת יאוש וכו'. בתוס' שלפנינו כתבו איפכא ע"ש ד"ה המכיר: (ב) **אבל** בידוע קני וכן נחיל של דבורים וכו'. מכאן מוכח דס"ל להרא"ש דבסתם גזילה לא אמרינן שנתייאשו לרבה אפילו בגזלן ישראל דאל"כ מאי מייתי ראיה מהני דלמא הא דאמר רבה בידוע מחלוקת ולרבנן לא מהני אף בידוע היינו בגזלן עכו"ם דלא מתייאש אבל בגזלן ישראל מודו וס"ל דהוי יאוש אפילו בסתם והא איירי ר"י ור"ח ורב אשי שהביא אלא ע"כ ס"ל דבכל גזלן לא הוי בסתם יאוש וה"ה לרבה בידוע ובגניבה ס"ל בגנב ישראל דהוי יאוש ולא בעכו"ם ודלא כמו שהביא הטור. אבל הרב רש"ל ז"ל השיג מטעם אחר אבל ראיה זו שכתבתי לא הרגיש בה כלל והוא ראיה שאין עליה תשובה ודו"ק: סליק פרק עשירי וסליקא לה מסכת בבא קמא

פלפולא חריפתא

כמ"ש רבינו בפרק בתרא דנדה בהלכות כלאי בגדים: [ל] **דלא** מייתי הכא אע"ג דאיתנהו דסברי הכי כדאיתא בפי' המקבל: [מ] **אבל** חליף שתא כיון דאפיים מלכא לא. פי' רש"י והגבאי כבר פרע למלך כל קצבה שקבל עליו שנה שעברה מעתה הממס שלו ואין כח למשכן את זה על חבירו ע"כ ודבר תימה הוא דכיון שהגבאי בא מכח המלך שלא יהא כחו אז כחו עתה וכי מפני שהשמתין אלו שהשמיטו עצמן נפרוע וכי בשביל כך יהא נפסד. וראיתי להר"ר שכתב בשם הרא"ש דאם היה דינא דמלכות שגובה המלך בשנה זו גם של שנה שעברה אף הקונה ממנו קנה כל זכות שהיה למלך בו ואע"פ שפרע הגבאי למלך משלו לא הפסיד דינו: [נ] **וכיון** דלא איפשיטא אזיל ומסהיד. כשאר תיקו דממון דהוי קולא לנתבע והעד הוא הנתבע וכיון דבשעה דקא מסהיד לא ברי לן דלסמכו עליה כבי תרי מלי לאסהודי. ב"י סימן כח: [ס] **ונראה** דדוקא עד כדי דמיהן. וכן כתב בפרק לא יתפור גבי לא ישכירנו כו' לסופר ארמאי אבל בפרק המקבל גבי זבין לעובד כוכבים כו' כתב והוא שיכול למכור לישראל בהותן דמים שקנאה העובד כוכבים אבל אינו מחויב למכור לישראל בפחות ואותו הלשון העתיק בטור סימן קעה וכן בקצור התם ובלא יתפור. ובשלטי הגבורים פרק המקבל כתב על לשון רבינו דפרקין דהכא שהוא מגומגם ורצה ליישבו ולא הבינותי דבריו והתוספות דהכא ודהמקבל כתבו כמו שכתב רבינו בהמקבל והב"י סימן קנו כתב בשם התוספות כלשון רבינו דהכא וליתא: [ע] **אמר** עולא כו'. אבל בסתם ד"ה יאוש קני והא דברים מרובה אמרינן דעולא סבר יאוש לא קני תירצו שם התוספות דף סז דהך דהכא הוה יאוש ושינוי השם דמעיקרא מקלא והשתא אקרון דולבקי שאוכלים עליו וכעין בולהן הוא וממתניתין דפרקין פשיטא דלא קניא דהוי יאוש ושינוי רשות להך דנתנו לו: [פ] **רבה** אמר אף בידוע נמי מחלוקת. והא דס"ל לרבה במרובה דלכל הפחות מדרבנן יאוש קני בגזלן משום דס"ל כר' שמעון: [צ] **הא** נתייאשו יכולין להקדיש. דהוי שינוי רשות דהקדש עם היאוש וכדפירשתי טעמא דרבי יוחנן בפרק מרובה דאל"ה תקשה דר"י אדר"י דהא איהו ס"ל התם דיאוש לא קנה אלא טעמא דר"י דהקדש הוי יאוש ושינוי רשות ודייק רבינו דאי כרבה דס"ל אף בידוע נמי מחלוקת ולרבנן אין יאוש משום דאפי' כי אמרי הבעלים דמייאשי אפ"ה אין מתייאשין לגמרי בלבם א"כ אפי' כי הקדיש דשינוי הרשות לא להני כיון דלא נתייאשו הבעלים בלבם אפי' כי שמעינהו דאייאוש: [ק] **המכיר** כליו וספריו כו'. בעלים מרדפים ואפי' לרבנן דסתם גניבה יאוש עיין בתוספות: [ר] **באומר** וכי איתא בגמרא. אבל הרי"ף כתב באומרין והכי מסתבר וא"כ כגי' הגמרא מ"מ הפי' שכל עד המעיד אומר הללו כו': [ש] **כתבו** התוס' מדהולרך כו'. ולא כן בתוספות שלנו אדרבה כתבו דלא קאי אגנב מפורסם ומה שמכריח רבינו כתב ב"י סימן שנו דאינו הכרח דהולרך להוציא פרע בחובו כו' משום [illegible] אבל גנב מפורסם מימרא בפני עצמו היא: [ת] **אין** לו אלא שכרו. מפורש

כא שותף נטל חמורו וחמור חבירו שלו יפה מנה ושל חבירו מאתים הניח את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו. ואם אמר לו אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו: **גמ'** ואמאי לימא ליה מהפקרא זכינא. כדאמר רבי ירמיה כשעקל בית הבד כרוך עלי' ה"נ כו': [דף קטז ע"א] אם א"ל אני אציל את שלך כו' ולימא לו משטה אני בך. מי לא תניא הרי שהיה בורח מבית האסורים והיתה מעבורת לפניו וא"ל טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו. הא לא דמיא אלא לסיפא ואם אמר לו טול דינר בשכרך והעבירני נותן לו שכרו משלם. מ"ש רישא ומ"ש סיפא. אמר רמי בר חמא הכא בצייד העולה דגים מן הים דאמר ליה [א] אפסדתני כוורי בזוזא: בעא מיניה רב כהנא מרב ירד להציל ועלה שלו מאליו מהו. א"ל משמיא הוא דרחימו עליה. [ב] כי הא דרב ספרא הוה אזיל בהדי שיירתא לוינהו אריא כל ליליא שדו ליה חמרא דחד מינייהו כי מטא ההוא ליליא דרב ספרא שדו ליה חמרא דרב ספרא ולא אתא אריא. קדים רב ספרא זכה ביה. א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא למה ליה לרב ספרא למיקדם ולמיזכה ביה. פשיטא כי אפקריה אדעתיה דאריא אפקריה אדעתא דכ"ע לא אפקריה. [ג] לרווחא דמילתא הוא דעבד. וזה לשון רבינו מאיר ז"ל מעשה היה בראובן שאמר לשמעון תקיף לי בגדים מן עובד כוכבים וכן עשה לאחר זמן נתן ראובן לשמעון המעות ליתנם לעובד כוכבים ושכחם העכו"ם ולא תבעם והלך העכו"ם ואין יודע היכן הוא. נשאלתי למי ישארו המעות. ואמרתי יחזרו לראובן. והבאתי ראיה מהך דהכא אדעתא דאריא אפקריה וכו' ה"נ אדעתא שיתנם לעכו"ם נתנם לשמעון ולא אדעתא שיעכבם הוא לעצמו. כילד יעשה הלה סחורה במעותיו של זה. אלא יחזרו המעות לבעלים הראשונים. וליכא למימר כיון דאמר תן לעכו"ם ותן כזכי דמי זכה לעכו"ם ויצאו המעות מרשות ראובן. וכי שכחן שוב העובד כוכבים והלך ואין למצוא אותו זכה שמעון במה שבידו מן ההפקר. הא ליתא דאמרינן בפ"ק דמציעא (דף יב:) זכיה מתורת שליחות אתרבאי ואמרינן בפ' איזהו נשך (דף עב.) [ד] דאין זכיה לעובד כוכבים אפי' מדרבנן. ואפי' אמר בהדיא זכי לעובד כוכבים לא זכי לעובד כוכבים. וכ"ש דלא מהניא תן כזכי טפי מזכי גופיה. ולא מצי למימר אני רוצה לעכבם שמא אחר זמן יזכרם העכו"ם ויבא ויתבעם. כיון דהימניה שמעון לראובן מעיקרא ונעשה ערב בשבילו בלא משכון [ה] גם עתה לא יעכבם על הספק בשביל עירבון. ולא מצי שמעון למימר אני חפץ לקדש שם שמים לחזור אחר העובד כוכבים להשיב לו כעובדא דירושל' (דב"מ פ"ב) דשמעון בן שטח. דבשלו יש לו לעשות קדושת השם ולא בשל אחר. ואחר זמן מצאתי שנשאלה שאלה כזו לרבינו אפרים ברבי יצחק ז"ל על ראובן שקנה חפץ מן העובד כוכבים במנה והאמין לו העכו"ם עד למחרת ולמחרתו היה דרך ראובן נחוץ לצאת מן העיר ונתן המנה לשמעון לתת להעכו"ם ושכחו העובד כוכבים והלך לו ואין יודע היכן הוא והשובתו וז"ל אם הדבר ברור שהעכו"ם הסיח דעתו מהם למ"ד בכריתות (דף כד.) הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם בה זכה ולא מצי אמר ליה הנותן על דעת כן נתתיה אם יקבל ואם לא יקבלה תחזיר לי אלמא משעה שיצתה מתחת ידו הסיח דעתו מהם. וכן אמרינן (שם) גבי שור הנסקל אם הוזמו עדיו כל הקודם בו זכה דמההיא שעתא אפקריה. ואם תאמר מ"ש מההוא חמרא דרב ספרא בפ' הגוזל בתרא דלא אמרי' הכי אלא אדעתא דאריא אפקריה אדעתא דכ"ע לא אפקריה. התם טעמא כדאמרי' גבי עלה שלו מאליו משמיא הוא דרחימו עליה כלומר הואיל ונעשה לו נס מה שלא נעשה לכל אדם אדעתא דהכי נעשה לו כדי שיזכה בו רב ספרא ולא אחר. אבל שכחת העכו"ם [ו] הוי שכחה. אבל בזה יש להסתפק מי יאמר שהעכו"ם לא יבא ויתבעם ויכול ראובן לומר שמא היום או למחר יתבע ממנו. והואיל ולא שכחן העכו"ם אין שמעון יכול לומר כבר זכיתי לעכו"ם דאין שליחות לעובד כוכבים. הלכך שורת הדין שיחזור לראובן [ז] אם פקח ראובן לטעון כך עכ"ל. וראייתו מהא דכריתות לא נהירא לי דשאני התם שכבר קבלה וזכה בה מקבל המתנה ולהכי אי אמר אי אפשי בה אפקרה ויכול להפקירה הואיל וכבר זכה בה ונתקיימה המתנה שעה אחת הרי נעשית מחשבתו של נותן כי לא חשב רק שיקבלה הימנו והרי קבלה לשם מתנה ותו לא איכפת לנותן אי מפקר ליה אי לא. אבל הכא לא זכה בהן העכו"ם מעולם וא"כ הדרי למרייהו. והכי אמר התם [בשלמא] [ח] רשב"ג סבר כי יהיב איניש מתנה אדעתא דליקבלו מיניה וכי לא קבלה מיניה הדר למריה. ומשור הנסקל שהוזמו עדיו אין נראה לי ראיה דשאני התם כי מיד שנגמר דינו אסור בהנאה ואבוהי אסחי בעלים דעתייהו מיניה. דלא שכיח דליתו סהדי וליזמו להו. וכיון דכבר נאסר בהנאה מייאשי מיניה. אבל הכא לא הוה הפקר דאפילו בתר דיהבינהו ליד שמעון [ט] אי הוה אמר ראובן הנם לי ואשא ואתן בהם עד שיתבעם העכו"ם היה צריך ליתנם לו. וכיון דאכתי יש לו זכות בהם לא אסח דעתיה מינייהו ולא מפקר להו כלל אלא אדעתא ליתנם לעכו"ם נתנם לו ואי לא נתנם לו יחזירם לראובן: בעא מיניה רב מרדכי ירד להצילו ולא הציל מהו. אמר ליה זו שאילה אין לו אלא שכרו. איתיביה השוכר את הפועל [דף קטז ע"ב] להביא לו כרוב ודורמסקין לחולה ובא ומצאו שמת או שהבריא נותן לו שכרו משלם. א"ל התם עביד שליח שליחותיה. הכא לא עביד שליח שליחותיה:

כב ת"ר שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטרפה. מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות. ואם שכרו תייר לפניהם להראותם הדרך פן יטעו מן הדרך ויסתכנו מפני החיות והלסטים ויאבדו גוף וממון מחשבים אף לפי הנפש. וחצי שכר התייר יטילו על הממון וחצי האחר יטילו על הנפשות. ולא ישנו ממנהג החמרין. ורשאין החמרין להתנות שכל מי שתאבד לו חמור מעמידין לו חמור אחר. אבדה בפשיעה פי' בפשיעה אין מעמידין. שלא בפשיעה מעמידין לו. אם אמר תנו לי ואני אשמור אין נזקקין לו. פירוש אם אמר תנו לי דמי חמור שלי שאיני רוצה ליקח חמור ואני אשמור עמכם כבראשונה אין שומעין לו. פשיטא לא צריכא דאית ליה חמרא אחרינא. מהו דתימא אמר להו הא אית לי חמרא אחרינא *בהדי ט'. קמ"ל דאמרי ליה שאני נטירותא דתרי מנטירותא דחד. דאמרי ליה אתרי מסרת נפשך טפי: **כג ת"ר** ספינה שהיתה מהלכת בים ועמד עליה נחשול של ים לטובעה והקילו ממשאה. מחשבין לפי משוי ואין מחשבין לפי ממון. ואין משנין ממנהג הספנים ורשאין הספנים להתנות ביניהן למי שאבדה לו ספינה מעמידין לו ספינה אחרת. אבדה בפשיעה אין מעמידין לו. שלא בפשיעה מעמידין. ואם פירש למקום שאין הספינין הולכין אין מעמידין לו: **כד ת"ר** שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס וטרפה ועמד אחד מהן והציל הציל לאמצע. ואם אמר לעצמי אני מציל הציל לעצמו. היכי דמי אי דיכולין להציל אפילו אמר [נמי] לא. ואי דאין יכולין להציל אפילו לא אמר נמי. אמר רמי בר חמא הכא בשותפים עסקינן וכגון זה שותף חולק שלא מדעת חבירו. אמר מפליג פליג. ואם יכולין להציל אם הציל חלקו לעצמו הציל. ואם הציל יותר הרי הוא של שותפין. ואם אינם יכולים להציל כל מה שהציל לעצמו הציל. לא אמר לא פליג ואפי' אם אינם יכולים להציל הציל לאמצע. ורבא אמר הכא [י] בפועל עסקינן וכרב דאמר פועל יכול לחזור אפילו בחצי היום. אם אמר מיהדר הדר ביה. לא אמר לא הדר ביה. רב אשי אמר ביכולין להציל על ידי הדחק. לא אמר אמרי ליה אי אמרת לן הוינא מסרין נפשין. אמר ויתבי אינהו ולא הצילו (אמר) אסוחי אסחי דעתייהו. ושני תלתא פירוקי כולן הילכתא נינהו: **כה תוספתא** שותפין שמחלו להן מוכסין מחלו לאמצע. ואם אמרו משום פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו. רבינו שמחה ז"ל הקשה מאי קמ"ל ברישא פשיטא כיון שמחלו להם מחלו לאמצע. ופירש שותפין שבקש אחד מהן למחול לו מה שמחלו מחלו לאמצע כאילו היה שלוחם. ואם אמרו בשביל פלוני מחלנו פירוש שמעצמם אמרו כך בלא שום פיוס [כ] שלא בקשה על ככה מחלו לו. וכתב זקני רבינו קלונימוס ז"ל היה השר מוחל לו חלקו במס בבקשתו והיה נותנו לקהל. כסבור הייתי שמדת חסידות היה נוהג ורואה אני שמדת הדין הוא. ומיהו יש לדחות דרישא מיירי שבקש מהם למחול בסתם אע"פ שלא היה שם אלא הוא מחלו לאמצע כיון שמחלו בסתם. אבל אם פירשו [ל] בשביל פלוני מחלו לו. ומיהו מסתבר כקמייתא [מ] דגם זה אין חדוש אם בקש סתם ומחלו בסתם דמחלו לאמצע: **כו מתני'** הגוזל את השדה ונטלוה מסיקין אם מכת מדינה היא אומר לו הרי שלך לפניך. ואם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחרת. שטפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך. כלומר קונה במקום שהיא כאילו לא גזלה דקרקע אינה נגזלת דברשות בעלים נשטפה: **גמ'** ואם מחמת הגזלן וכו' היכי דמי. אילימא דאנסוהו לכולהו ארעתי ואנסו נמי להא בהדייהו. מרישא שמעינן לה אם מכת מדינה אומר לו הרי שלך לפניך הא לא מכת מדינה חייב להעמיד לו שדה. הב"ע כגון דאנסוהו ואמרו לו אחוי לן ארעתיך ואחוי נמי להא בהדייהו: ההוא גברא דאחוי אכריא דחיטי דבי ריש גלותא. וחייביה רב נחמן לשלומי מהא דתנן ואם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחרת ואוקימנא דאחוי אחויי: **כז** [דף קיז ע"א] **רב** הונא בריה דרב יהודה איקלע לבי אביוני אתא לקמיה *דרבי אבא. א"ל כלום מעשה בא לידך. א"ל ישראל שאנסוהו עובדי כוכבים שהראה ממון חבירו בא לידי וחייבתיו. אמר זיל אהדר עובדא למריה דתניא ישראל שאנסוהו עובדי כוכבים והראה ממון חבירו פטור. ואם נשא ונתן ביד [נ] פי' אם אנסוהו עכו"ם לישא וליתן ביד חייב אע"ג דאונס הוי כי עשה מעשה חייב. אמר רבה ואם הראה מעצמו כמו שנשא ונתן ביד דמי. [ס] ואע"ג דגרמא היא כיון דבלאו אונס עשאו חייב. ההוא גברא דאנסוהו ואחוי אחמרא דרב מרי ורב פינחס בריה דרב חסדא אמרו ליה דרי ואמטי בהדן דרי ואמטי בהדייהו. אתו לקמיה דרב אשי פטריה. אמרי ליה רבנן והתניא אם נשא ונתן ביד חייב. אמר להו הני מילי היכא דלא אוקמינהו עילויה אבל הכא כיון דאוקמינהו עילויה מעיקרא מיקלא קלייה. איתיביה רבינא לרב אשי אמר לו אנס הושיט לי עמיר זה או אשכול של ענבים זה והושיט לו חייב. [ע] הב"ע דקאי בתרי עברי דנהרא. דיקא נמי דקתני הושיט לי ולא קתני תן לי. כללא דמילתא הראה מעצמו חייב. אנסוהו והראה אפילו נשא ונתן ביד פטור. דכיון דפטור על מה שהראה משום דאנוס הוא והוא לא עשה מעשה פטור נמי על מה שנשא ונתן ביד דכמאן דקלייה דמי. [פ] ואם אנסוהו לילך לבית פלוני ולהביא מה שבבית חייב. והכי משמע לורהא דשמעתא. בירושלמי דס"פ החובל גרסינן תני עובדי כוכבים שאנסוהו ונטלו ממנו ממון חבירו בפניו פטור. נטל הוא ונתן להם חייב. אמר רבי יוסי הדא דתימא באותו שאמרו ליתן לנו ממון סתם. אבל באותו שאמר תן לנו ממון פלוני אע"ג שהוציא ונתן ביד (להכי) פטור. [צ] ולכאורה משמע דאם אנסוהו לילך לבית פלוני להביא ממונו דפטור. ויש לפרש הירושלמי כגון שידע האנס הממון שבבית אותו פלוני ואנסוהו להביאו: ההוא שותא דהוו מנצו עלה בי תרי האי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא. קם חד מינייהו מסרי' לפרהנגא דמלכא. אמר אביי יכול למימר אין מסרי ודידי מסרי. א"ל רבא לא כל כמיניה. אלא משמתינן ליה עד דמייתי לה וקיימי תרווייהו בדינא: ההוא גברא דבעי אחוויי אתיבנא דחבריה. אתא לקמיה דרב א"ל לא תחוי.

הגהות הב"ח א לקמיה דרבה א"ל כלום:

פלפולא חריפתא

בדברי רבינו בסוף פיסקא דנחיל של דבורים. [א] **אפסדתני** כוורי בזוזא. וכיון שיש לו קצת הפסד יטול כל מה שפסק לו כמ"ש רבינו בספ"ב דב"מ בפיסקא מצוה מן התורה לפרוק כו' וע"ש: [ב] **כי הא** דרב ספרא כו'. דאע"פ שכתבו האחרים המוריכם לא נטלו חלק בחמור של רב ספרא ה"נ צריך שיתן לו מה שכבנס עמו ומשום מה שסרויהו לו משמיא לא יפסיד כלום מ"מ יש חילוק ביניהם דהיכא שבא חבירו וזכה בחמור קודם בעליו דנכי לענין דאריה לא הוי יאוש מה שבשוטף נהר הוי יאוש כדאיתא בפרק אלו מציאות. הר"ן: [ג] **לרווחא** דמילתא הוא דעבד. ולא דמי להא דכמציל מן הארי כו' דבפרק אלו מציאות דהתם ודאי שהארי בא לטרוף כדמשמע המציל מן הארי מתייאש לגמרי אבל הכא הארי מתלוה עמהם לשמרם אלא שנתנו לו כל לילה חמור לאכול ואפשר שהוא שבע ולא יאכל. תוס': [ד] ה"ג במרדכי דאין שליחות לעובד כוכבים: [ה] גם עתה לא יעכבם על הספק. אבל אילו ודאי הוא שהעובד כוכבים ישוב ויתבע ודאי דמצי למימר הוציאני מהערבות: [ו] **ה"ג** במרדכי הוי שכחה ואין זה נס לכל: [ז] **אם** פקח ראובן לטעון כך. דאלן לא טענינן ליה דלא הוי בכלל פתח פיך לאלם שכתב רבינו בפרק קמא דהכא כיון שהוא בשותק והינו טוען כך אמרינן דמהימן לזה שהעובד כוכבים לא יתבעהו והאי: [ח] **ריב"ג** סבר כו'. הכי איתא התם שכותב נכסיו לאחרים והיו בהן עבדים ואמר הלה אי אפשי בהן כו' רשב"ג אומר כיון שאמר אי אפשי בהן כבר זכו בהן יורשין בשלמא רשב"ג סבר כו': [ט] **אי** הוה אמר ראובן תני כו'. בשרי לא נתערב בפדו ותו לו ולמעותיו של ראובן: [י] **בפועל'** וכשאי יכולין להציל. רש"י: [כ] **שלא** בקש על ככה. שאילו בקש על ככה עשה על דעת כל השותפין וכשמחלו הוי לאמצע: [ל] **ה"נ** במרדכי בשביל פלוני אפי' ע"י בקשתו מה שמחלו מחלו לו. ע"י בקשתו פי' שבקש שימחלו לו ובכי הא בשותף חולק כו': [מ] **דגם** זה אין חידוש כו'. אלא אפי' כשבקש למחול לו אין זה כחילוק השותפות אלא ה"ל שיאמר אני מבקש שימחול לי ולא להיה שותף: [נ] **פירוש'** אם אנסוהו עובדי כוכבים לישא וליתן ביד חייב כו'. כן דקדק הרי"ף אבל לקמן אפרש בשם הב"נ דאיכא בינייהו דהר"י ודרבינו. גבי דמסיק רבינו ואם אנסוהו לילך כו' ולכתוב את"כ דאע"ג דלרבינו הכי משמע שאין נ"ל דמה שמכריח רבינו אינו הכרח כלל: [ס] **ואע"ג** דגרמא היא כו'. הכא פריך ולא אדלעיל בדרב נחמן משום דלרבה שמעי' דפוטר אף בגרמי בפרק דלעיל גבי השורף שטרותיו של חבירו וכו'. והא דנקט גרמא ה"ל משכחת לה התם והיינו גרמי ומשום דלרבה אין חילוק בין גרמי לגרמא: [ע] **הב"ע** דקאי בתרי עברי דנהרא. הרי"ף מסיים דלא מצי שקיל ליה דבעתי כך היא דכל שאין האנס יכול ליטול אפי' כי אנסוהו להביא כיון שעשה מעשה שהביא חייב הואיל ואין האנס הוא יכול ליטול לא הוי מקלי ואיהו עביד מעשה חייב דמזלו גרם לו שיאנס להתחייב אבל רבינו כשמים לבין הרי"ף דשיטתו באם אנסוהו להביא זה הממון דפטור אפילו עשה מעשה והביא ואפי' לא היה האנס יכול ליטלו לפי שהרי האונס בא לו מחמת זה הממון וכדמסיק לקמן בכבא דכספא דלפי הירושלמי ניחא וכו' וא"ל לטעמא דאדעתא דהכי קביל עליו לשמור אלא כיון דידע האנס כו' וממילא אפי' כי לא הוה פקדון אלא ועובדא דהכא דכספא הוא דהוי כפקדון וכי לא היה נמי פקדון וידע האנס באותו הממון והכביהו להביא פטור אע"פ שלא היה יכול האנס ליטלו והכא דחייב משום דקאי בתרי עברי דנהרא לא משום דמחייבינן ליה אפי' כי לא מצי אנס שקיל ליה כשיטת הרי"ף אלא דאין כאן אונס דכיון דקאי בתרי עברי דנהרא היה יכול להשמט ולילך לו והיינו דקתני א"ל אנס הושיט כו' משמע דאינו מאנסו. כך פי' בעל שלטי הגבורים. ועיין לקמן בסמוך ונ"ל דאע"ג דמיירי בדלא אנסו מ"מ קתני א"ל אנס ולא קתני א"ל עובד כוכבים לאשמעינן דמיירי שהוא אנס כלומר שכך דרכו ורגיל הוא לאנוס ומש"ה ירא זה לנפשו פן יפגעהו אח"כ ויכהו או ימיתהו על שלא שמע לו והש"ה בכאן חייב כיון שעכשיו לא יכול לו אין לו להציל עצמו בממון חבירו מיראת עונש שאפשר שיבא לו לאחר זמן כי שמא לא יעלה ולא יבא ולא יגיע לו כלל ועיין לקמן גבי פירוש הירושלמי שהכתוב דלא כרבינו: [פ] **ואם** אנסוהו לילך לבית פלוני ולהביא מה שבבית חייב. למאי דפירש לקמן גבי כבא דכספא דפטור משום דהוי פקדון א"כ הכא מש"ה חייב כיון דלא הוי אלא בפקדון ומטעמא של הרי"ף דמחייב לעולם בעושה מעשה ואפי' בא לו ע"י אונס א"כ דמעיקרא מיקלי קלייה ליה אבל למאי דכתב שם רבינו דלהירושלמי טעמא דידע כו' א"כ לעולם פטור אפי' כשאין הממון פקדון אצלו וכמ"ש לעיל לפי זה הא דכתב כאן דחייב כשאנסוהו מפרש הש"ג דדוקא כשלא פירש לו האנס איזה ממון יביא לו שאינו יודע האנס הממון שבבית פלוני אלא ה"ל לך הביא ממון של פלוני דאז כיון שאין האנס יודע מה ממון יש בבית פלוני אין האונס בא לו לזה מחמת אותו ממון וכשזה מביא לו הביא כאילו מסר איהו מעצמו זה הממון ביד האנס דהא לא ידע בזה הממון בפרט שמביא לו והלכך חייב אבל אם פירש לו האנס הממון שיביא לו מבית פלוני אין זה עושה כלום מדידיה אלא מחמת האונס שהממון הוא גרם לו האונס ואין כאן מציל עצמו בממון חבירו כלל עכ"ל ועיין לקמן: [צ] **ולכאורה** משמע כו'. ויש לפרש כו' התמיהה לי מלתא דאמאי מקשה ומאי מקשי דלמא הירושלמי מיירי בפקדון וכן משמע מדקאמר ונטלו ממנו ממון חבירו בפניו דלישנא דממנו ובפניו הכי דייקי דממון חבירו ברשותו הוא והיינו שהופקד אצלו וכן הא דמסיים אע"ג שהוציא משמע נמי שמרשות עצמו הוא שהוציא ותו סתמא קאמר שא"ל תן לנו ממון פלוני ולא משמע דא"ל שילך ויביא מבית פלוני אדרבה משמע טפי שיתנו לו ממון פלוני שבידו ברשותו ומכיון שאין הירושלמי מיירי אלא בפקדון לא צריכין למ"ש רבינו דבידע מיירי ואין הידיעה של האנס פוטרו אלא הואיל ובא בידו בתורת פקדון כההיא דהכא דכספא דתלמוד דידן והדידן עדיפא דאפי' לא אמרי תן לנו ממון פלוני אלא סליקו גנבי עליה בסתמא ואפ"ה פטור ומטעמא דאדעתא דהכי קבל הפקדון ואין מן הירושלמי שום הכרע לחלק בין ידע ולא ידע וצריכין אנו לילך אחר פסקא דגמ' דידן דמחייבינן לכל עושה מעשה ואפי' ע"י אונס אא"כ דיד האנס שולטת שם דהויא כמקליה וכדעת הרי"ף. ושוב מצאתי שהר"ן כתב בשם הרמב"ם שבירושלמי מדקאמר נטלו ממון חבירו משמע דפקדון הוא ע"ב:

שומר

א"ל מחוינא ומהוינא. הוה יתיב רב כהנא קמיה הס שמטיה לקועיה. קרי רב עליה בניך עילפו שכבו בראש כל חוצות כתוא מכמר מה תוא זה כיון שנפל למכמר אין מרחמין עליו אף ממון של ישראל כיון שנפל ליד עובדי כוכבים אין מרחמין עליו ונוטלין היום מקלתו ולמחר נוטלין כולו ולבסוף מייסרין את נפשו והורגין אותו שיודה אולי יש לו יותר ממון וה"ל רודף וניתן להצילו בנפשו: כח [דף קיז ע"ב] ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא. סליקו גנבי עליה שקליה ויהביה ניהלייהו. אתא לקמיה דרבה פטריה א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא. אלא אמר רב אשי ניחזי אם אי הינים אמיד הוא אדעתא דידיה אתו. ואי לא אדעתא דכספא אתו. ואע"ג דאמרי' לעיל אם נשא ונתן ביד אפי' באונס חייב. [ק] שומר שאני דאדעתא דהכי קיבל שמירה. ולפי הירושלמי ניחא כיון שידעו הגנבים שהכוס בביתו אפי' הגנסוהו להביא פטור: כט ההוא גברא דאפקידו גביה ארנקא דפדיון שבוים. אתו גנבי עליה שקליה יהביה ניהלייהו. אתא לקמיה דרבה פטריה. א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא אמר ליה [ר] אין לך פדיון שבוים גדול מזה: ל ההוא גברא [ש] דבהדי דסלקי אינשי למברא אייתי איהו חמריה הוה קמטבע ליה למברא. מלא ביה חד מינייהו שדייה לנהרא וטבע. אתא לקמיה דרבא פטרי'. א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא. אמר ליה מעיקרא רודף הוא. רבא לטעמי' דאמר רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו ושבר את הכלים בין של רודף בין של נרדף בין של כל אדם פטור מפני שמתחייב בנפשו. ונרדף ששבר כלים של רודף פטור שלא יהא ממונו חמור עליו מגופו. של כל אדם חייב שאסור להציל עצמו בממון חבירו. ורודף שהיה רודף להציל ושבר את הכלים בין של רודף בין של כל אדם פטור. ולא מן הדין אלא שאם אתה אומר חייב אין לך אדם שיציל את חבירו מיד הרודף:

לא [דף קיח ע"א] מתני' הגוזל את חבירו או שלוה ממנו או שהפקיד אצלו בישוב לא יחזיר לו במדבר. ע"מ לצאת למדבר יחזיר לו במדבר ולא בתנאי ממש אלא כשהפקיד אצלו או לוה ממנו אמר לו אני רוצה לצאת במדבר ואמר הנפקד גם אני רוצה לצאת במדבר: גמ' ורמינהו מלוה משתלמת בכל מקום. אבידה ופקדון אין משתלמין אלא במקומו. אמר אביי ה"ק מלוה ניתנה ליתבע בכל מקום דמלוה להוצאה ניתנה הלכך נתנה ליתבע אף במדבר. אבל הלוה אין יכול לפרוע למלוה בע"כ כדי ליפטר מאחריות הדרך. אבל אבידה ופקדון לא ניתנו ליתבע ולא לשלם אלא במקומם:

לב מתני' האומר לחבירו גזלתי הלויתני הפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך חייב [א] להחזיר. אבל אמר איני יודע אם גזלתיך אם הלויתני אם הפקדת אצלי פטור: גמ' איתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פי' איני יודע אם הלויתני. רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ברי ושמא ברי עדיף. רב נחמן ור' יוחנן אמרי פטור אוקי ממונא בחזקת מריה. והלכתא כרב נחמן ור' יוחנן. [ת] ומיהו משתבע דלא ידע. אבל אם אמר איני יודע אם החזרתי לך בהא מודו רב נחמן ורבי יוחנן דחייב. והדע דפריך גמרא מסיפא דמתניתין לרב הונא ורב יהודה ומוקי מתניתין בדתבע ליה והיינו כעין פלוגתייהו. וסיפא פטור כדרב נחמן ור' יוחנן. ורישא דאמר איני יודע אם החזרתי לך חייב. כללא דמילתא מנה לי בידך והלה אומר איני יודע אם החזרתי לך חייב לדברי הכל. איני יודע אם הלויתני פטור מלשלם וחייב לישבע. ואם בא לצאת ידי שמים חייב. ואם בלא תביעה אמר גזלתיך הלויתני הפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך נראה דחייב לצאת ידי שמים אף לרב נחמן ור' יוחנן. אבל אם אומר איני יודע אם גזלתיך או הפקדת אצלי או הלויתני פטור אף לצאת ידי שמים: לג מתני' הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו. לא ידעו הבעלים בגניבתו ובחזרתו ומנו את הצאן והיא שלימה פטור: גמ' אמר רב לדעת צריך דעת. שלא לדעת מנין פוטר. וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה אסיפא קאי. ושמואל אמר בין לדעת בין שלא לדעת מנין פוטר. וה"פ דמתני' הגונב טלה מן העדר ונודע לבעלים מדקתני סיפא ולא ידעו הבעלים חייב באחריותו וכן אם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזרתו חייב ואם מנו הצאן וכו'. ר' יוחנן אמר לדעת מנין פוטר. שלא לדעת אפי' מנין אין צריך. וה"פ דמתני' לא ידעו וכו' וכן ברישא אם מנו את הצאן וכו' פטור. רב חסדא אמר לדעת מניין פוטר. שלא לדעת צריך דעת. וה"פ דמתני' הגונב טלה וכו' חייב באחריותו וכן אם לא ידעו וכו' ותיובתא דרישא מנין פוטר. אמר רבא [דף קיח ע"ב] מאי טעמא דרב חסדא. דאנקטה ניגרי ברייתא. כתב רב אלפס ז"ל מסתברא לן דהלכה כרב חסדא [א] דהא רבא קאי כוותיה. ועוד דטעמא דיליה מסתבר הוא. וה"מ בבעלי חיים דאנקטה ניגרי ברייתא. אבל מידי דלאו בעלי חיים כגון סלע מן הכיס וכיוצא בו הלכה כר' יוחנן דקי"ל דכל רב ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. ורב חסדא לא פליג עליה דר' יוחנן אלא בבעלי חיים משום דאנקטינהו ניגרי ברייתא אבל בכל שאר נוילי מודה ליה הלכך הלכתא כר' יוחנן דאמר לדעת מנין פוטר. שלא לדעת אפילו מנין נמי לא צריך. והא דתני חדא הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא והניא אידך לא יצא אסיקנא דלכ"ע מנין פוטר והיא להו דרבי יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו כל שעה. והא דמנה ורמא לידיה לא יצא דשמא זרקו להיכהו לשאר מעות. והא דמנה ורמא לכיסו ועתיד למנותו כדרבי יצחק כי אדם ממשמש בכיסו וימנה קודם שיהנס להיכתו. אי בעית אימא הא והא דמנה ורמא לכיסיה הא דאית ליה זוזי אחריני בכיסיה והוליא מהם ולא ידע כמה נינהו. והא דלית ליה זוזי אחריני בכיסיה. והא דתניא הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס יחזיר למקום שגנב דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר צריך דעת בעלים. אוקימנא בשומר שגנב ברשותו. דר' ישמעאל סבר לא כלתה שמירתו לפיכך לא צריך מידי. דאיהו במקום בעלים קאי. ור' עקיבא סבר כלתה לו שמירתו [ב] לפיכך צריך דעת בעלים. דהא איהו לאו במקום בעלים קאי וכאילו לא החזיר דמי:

לד מתני' אין לוקחין מן הרועים צמר וחלב וגדיים ולא משומרי פירות עצים ופירות. אבל לוקחין מן הנשים [כלי צמר ביהודה] כלי פשתן בגליל ועגלים בשרון. וכולן שאמרו להטמין אסור. ולוקחין ביצים ותרנגולין מכל מקום: גמ' ת"ר אין לוקחין מן הרועה [לא] עזים ולא גדיים ולא גיזין ולא תלושין של צמר. אבל לוקחין מהן בגדים תפורין מפני שהן שלהן. ולוקחין מהן חלב וגבינה במדבר אבל לא בישוב. ולוקחין מהן [ג] ארבעה וחמשה צאן ארבעה וחמשה גיזין. אבל לא שתי צאן ולא שתי גיזין. דיוקא דרישא דמשמע הא שלש אין לוקחין מוקי לה בכחישתא. ודיוקא דסיפא דמשמע הא שלש לוקחין [ב] מוקי לה בברייתא ר' יהודה אומר ביתות לוקחין מהם מדבריות אין לוקחין מהם. כללו של דבר כל שרועה מוכר ובעל הבית מרגיש מותר. וכל שרועה מוכר ואין בעל הבית מרגיש אסור: [דף קיט ע"א] רבה זבין שבישתא מאריסא. א"ל אביי והא תנן ולא משומרי פירות עצים ופירות א"ל ה"מ שומר דלית ליה בגוה. אבל אריסא כיון דאית ליה בגוה [ד] אימר מדנפשיה קזבין: ת"ר שומרי פירות אימתי לוקחין מהן בזמן שיושבין ומוכרין והסלין לפניהם והטורטני לפניהם. וכולן שאמרו הטמן אסור [ה] לוקחין מהם מפתח הגינה ולא מאחורי הגינה: גזלן מאימתי מותר ליהנות הימנו. רב אמר עד שיהא רוב משלו. שמואל אמר אפילו מיעוט משלו. אורי ליה רב יהודה לגלאדא דיילא אפילו מיעוט משלו: ממון מסור [המוסר לאנסים] רב הונא ורב יהודה חד אמר מותר לאבדו ביד. וחד אמר אסור לאבדו ביד. מאן דאמר מותר לא יהא ממונו חמור מגופו. ומאן דאמר אסור יכין רשע וצדיק ילבש אפשר דנפיק מיניה זרעא מעליא. [ו] והלכתא דאסור לאבדו ביד. מדמיבעיא ליה בפרק הכונס (דף סב.) אם עשו תקנת גזל במסור [המוסר לאנסים] ומשתבע ושקיל מיניה ושלקא בהיקו שמעינן מיניה דכל שכן שאסור לאבדו ביד. ואין רהיה כל כך דאיכא למימר שעשה תשובה. א"ר יוחנן כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו שנאמר כן ארחות כל בוצע בצע וגו'. וכאילו נוטל נפש בניו ובנותיו שנאמר ואכל קצירך ולחמך יאכלו בניך ובנותיך. ולא מיבעיא בידים אלא אפילו גרמא בעלמא דכתיב אל שאול ואל בית הדמים אשר המית את הגבעונים. והיכן מצינו לשאול שהרג את הגבעונים אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומזון מעלה עליהם הכתוב כאילו הרגן: ת"ר לוקחין מן הנשים כלי פשתן בגליל וכלי צמר ביהודה. אבל לא יינות שמנים וסלתות. ולא מן העבדים ולא מן התינוקות. אבא שאול אומר מוכרת אשה בארבעה וחמשה דינרים כדי לעשות כפה לראשה. וגבאי לדקה מקבלין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה: רבינא איקלע למחוזא אייתו נשי כיפי וכבלי שדיוה קמיה וקביל רבינא. אמר ליה רבה תוספאה לרבינא והתניא גבאי לדקה מקבלין [מהם] דבר מועט אבל לא דבר מרובה. אמר ליה הני לבני מחוזא מועט דמי: לה מתני' מוכין שהכובס מוציא הרי הן שלו. ושהסורק מוציא הרי הן של בעל הבית. הכובס נוטל ג' חוטין והם שלו. יותר מיכן הרי הן של בעל הבית. ואם היה שחור על גבי לבן נוטל הכל והן שלו. החייט ששייר מן החוט כדי לתפור בו מטלית שהיא שלש על שלש חייב להחזיר. מה שהחרש מוציא במעצד הרי אלו שלו. ובכשיל הרי אלו של בעל הבית. ואם היה עושה עם בעל הבית אף הנסורת של בעל הבית: [דף קיט ע"ב] גמ' וכמה כדי להפור בו. אמר רב אסי מלא מחט וחוץ למחט. ואסיקנא מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט. ירושלמי תני בר קפרא [ז] מלא משיכת מחט:

הגהות הב"ח א חייב לשלם אבל וכו' אלא פטור מלשלם אתמר: ב מוקי לה בברייתא. פי' במינה: ג לאדא פי' שם אדם דיילא פי' שמש:

הדרן עלך הגוזל בתרא וסליקא לה מסכת בבא קמא

פלפולא

[ק] שומר שאני דאדעתא דהכי כו'. כ"כ התוספות ולפי זה כשאינו פקדון חייב אפילו כשבא שאנס על זה הממון וכדברי הרי"ף וגם רבינו כתב בפ"ק דגיטין דבהלואה דלהוצאה ניתנה חייב: [ר] אין לך פדיון שבויים גדול מזה. ואע"ג דאמיד מדלא מפליג מ"מ עכשיו אין לו ממון אלא. תוספות: [ש] ההוא גברא דבהדי דסלקי אינשי כו' וגי' דידן בגמ' ההוא גברא דאקדים ואסיק כו' וכ"ג הרי"ף: [ת] ומיהו משתבע דלא ידע. עיין בדברי רבינו בפ"ק דב"מ גבי ההוא רעיא. וכן בפ' שבועת הדיינין: [א] דהא רבא קאי כוותיה. לא מדאמר טעמיה דרב חסדא אלא מדפרכינן עליה ורבא מי אמר הכי כו' ומשנינן לה. ובהרי"ף איתא רבה ולכאורה כן הוא דשמעינן ליה כך סברא דאנקטי לה כו' בפ' הכונס גבי שומר אבידה. ומ"מ נ"ל שהוא טעות סופר דדוקא רבא דבתראה הוא מכריע להלכה: [ב] לפיכך צריך דעת בעלים. וגם הוי גונב מדעת דכיון שבשעה שגנב היה עדיין שומר במקום בעלים קאי ולפיכך נמי מצריכו ר' עקיבא בחזרה דעת בעלים כ"כ בעל שלטי הגבורים בפ' המפקיד גבי המפקיד כו' ולא יחדו הבעלים מקום כו' אע"פ שבכאן הניח בקושיא למה צריך דעת ושם בפ' המפקיד דחה ג"כ לתירוץ שכתב הר"ן בכאן בשם הרמב"ן דאין כאן חזרה למקומה דלעולם בעינן שיחזור למקום שגנב או שירגיש בו הבעל. עוד הקשה בכאן הש"ג דלמה לא יהיה תו נאמן דכיון שהחזיר הרי עשה תשובה וכגיס זה נתימה. ולהיפי למהר"ו כ"ץ שכתב בש"ס שנה דלהכי דקדקו הרמב"ם והטור לכתוב דיש

הריפתא

עדים שגנבו דאמרינן שמירתא העדים החזירם ע"כ ולי היה נראה דבלאו הכי ל"ק ולא מידי דכלתה שמירתו מפרש רש"י ז"ל דתו לא מהימני להו לבעלים דהא ה"ל גנב ע"כ ודבר ידוע דלגבי בני אדם אע"פ שחזר בתשובה אינו מוחזק לנאמן כי ירא פן יחזור לסורו מבא"כ נדיק מעיקרא ואע"ג דלגבי שמים איכא מ"ד במקום שבעלי תשובה עומדים כו' היינו לאחר מיתתם כשעמדו בתשובתם. ועוד דכלפי שמיא גליא שכם בעלי תשובה שאינן חוזרין לסורם וכהו מיירי משא"כ לגבי בני אדם ודאי דלא מהימן להו כדמעיקרא: [ג] ארבעה וחמשה. ד' מעדר קטן וה' מעדר גדול כאיכא דאמרי כך פסק בטור סימן שנח: [ד] אימר מדנפשיה קא זבין. כשהביאן מביתו כמו שאכתוב בשם התוספות בר"פ ב' דב"מ גבי בוסתנא דמרי בר איסק וכן בפ"ב דקדושין סימן כט: [ה] לוקחין מהם מפתח הגינה. להרמב"ם רפ"ו דגניבה והרי"ו הטור סימן שנח פירשו דרישא כמו בד"א דלוקחים מהם כשהסלים כו' כשהוא יושב בפתח הגינה: [ו] והלכתא דאסור לאבדו ביד. הא דאמרינן לעיל גבי נרדף דפטור כששיבר את הכלים דרודף משום דלא יהא ממונו כו' התם בשעת הצלה היא: [ז] ה"ג מלא משיכת מחט והיינו שיעורא דכמלא מחט וחוץ למחט דפירושו כמלא שני מחטין שבכך יכול לתפור בו מעט שזהו שיעור מהט ולפי שלשון הירושלמי מבואר לכך כתבו הרי"ף. כ"כ המגיד בפ"ו מהל' גניבה:

הדרן עלך הגוזל בתרא וסליקא לה מסכת בבא קמא

דברי המעתיק

ידוע מאמר חז"ל אם על חיי שעה חייבין לברך ק"ו על חיי עוה"ב. ע"כ כשופר ארים קולי ובמקהלות עם אברך את ה' ואומר ברוך ה' אלהי ישראל שהחייני וקיימני והגיעני לגמור הספר הנחמד הנ"ל. ואשא משלי ואומ' מליצה ישרה. מאפר כירה. בשפה ברורה. מלין אחבירה. בשורה נזרה. קלה וחמורה. לישר הבירה. ולנקלה כעפרא. תמיד בזכירה. ברוה נשברה. ערוכה ושמורה. להנצל מעב"ה: על משכבי בלילות סליקו רעיונים. מה יתרון לאדם שיעמול תחת שמי מעונים. לו יחיה גבר פעמים אלף שנים. וכחול ירבה ימים ושנים. וינהל כעל מכתי שמנים. ביתו בנוי מגדלים וארמונים. מלא כל טוב כרמונים. כסף וזהב וטובות אבנים. סגולות מלכים וגנזי מטמונים. בגדי חופש ורקמי צבעונים. אם יגביה כנשר ויעלה שיאו כעננים. משם יורידוהו מחצב אדם הקדמונים. בארץ ציה ושממה הבושים וטמונים. ישימו בגבול הרשעה מדור התנינים. האחשדרפנים דפחות והסגנים. הדפילים אשר מעולם אנשי השם מכונים. האבו"ת והידעונים גדולים וקטנים. נתיבות מתוקנים. תל שהכל אליו פונים. בע"כ נפנים ליקוד תבערת אדים עשונים. זרע מרעים בני זנונים. ישאו על שפים. הנה והי וקינים. צווחים ווי ווי ואין פתים. עליהם ישאנו הכפירים ולטרף נתונים. מעסים דמם ישכרון ומיסרים בקוצים ובדקנים וסילונים. על רוב פשעם וזדונים. חדעים וגם ישנים. כתוא מכמר ביסן מרסנים. באין מקח שוחד ונשיאת פנים. בסאסאה יחד בקו נידונים. הקלעים בכף הקלע כבאבנים. וגלגולים עשרת מינים. ועלותי על לבי השברונים. כמקדירת חרב שנונים. אחזני פלצות מבעלי מדנים. ותפחד תמיד כפני חמת המציק המשחיתים בנים. כי אין צדיק בארץ ולא יסה אחר האולת וכשלונים. וגם עליך יעבור כוס ההרעלה לשתות מי שיחור מים דזידונים. שמו שמים על זאת אדם לעמל יולד באנחות ויגונים. ולעוכת שבא כן ילך בפחי נפש רקנים. ואף כי אחרי מותו אינם חונים. אם בארזים נפלה שלהבת אש פחמים בבור שאונים. מה יעשו אזובי הקיר המסכנים. באין מנוס לאחור ולא לפנים. מפני חיות רעות ונחשים צפעונים. אורחא רחיקא וזוודין קלילא ודלית איסתרא בלגינים. על דא ידוו כל הדווים. ויבכו בין אולם והמזבח בבכי ותחנונים. מה נעשה ליום פקודה להמלט מגאיונים. ובמה יתרצה עבד אל אדוני האדונים. ותתפעם רוחי בקרבי לאמר הקצר קצרה ידו מפדות תיפת דראונים. קום קרא אל אלהיך השומע צעקת אביונים. ומאזין חנונים. אולי יתעשת להשיב חרב לנדנים. הירצה ה' באלפי אילים ברבבות נחלי שמנים. כ"א להחזיק ביקרה מפנינים. והיא מגינה ומצלת בכל עדנים. הציבי לך ציונים. הלקי ה' אמרה נפשי יחשב כקטרת סמנים. מה שקבלה על הר גבנונים. בהגלותו בכתי שרפים חיות ואופנים. להודיע חיבת אב לבנים. בני מוסדי ארץ שלשת איתנים. ודבר עם כל אחד פנים בפנים. מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בדורות האחרונים. תם אני חייתי שכונה אצלו ביום התונים. ה' נתן לי לשון למודים. ודבר בעים"ו כתרים בפני לגיונים. עת לעשות לה' אשר זכני להשלים ספר הנ"ל שחיבר הגאון הגדול מופת הדור הסון הוא כאלונים. בעל הוי"ט ומן השמים רניחו לי מקום להתגדר בגליונים. למזכרת בבתי חכמים ונבונים ידובבו שפתי ישנים. כאילו הם חיים וקיימים לעיני כל המונים. על כן שמתי פני כהלמיש ואדע כי לא אבוש לאחוז באחד מסנסנים. אכנם חו"ו לא מדרך הגוהנים. רק כדי להזכר שמי על נחלת שלטי מגינים. ואציגה ישוב נאה על קושיית דגאון בעל תורת חיים אשר בנה ואשר נטע פרדס רמונים. במסכת סנהדרין בפרק כ"ב הנכנם לפני ולפנים. כולי האי ואולי יהיה למסתר ולמחבה ביום זעם וחרינים. להקל מפשפטי הנחרץ בספר זכרונים. להעלות נשמתי. שדה חקל תפוחין להושיבה באפריונים. בין גוי צדיק שומר אמונים. אשר בג"ע מתעדנים. ומזיו השכינה נהנים. לרב טוב אשר לישרים צפונים. וזכות הצדיק יסוד עליונים ותחתונים. בעל המחבר יעמוד לי ולנייני ולנכדיי בני בנים. שיהיו בעלי תורה ומע"ם כראש המאמינים. לכלכל שיבתי לעמוד במנוחה לעת זקונים. ובימינו תושע יהודה וירושלים וישובו אל ארובותיהם כיונים. ועינינו תחזינה בבנין על אחד ההרים הנבחר מאדמת השכנים. וימלוך מלך אחד כימי עולם וכשנים הקדמונים. ב"ב אמן:

איתא בגמרא דסנהדרין דף י"ט ע"ב וז"ל שאלו תלמידיו את ר' יוסי היאך נשא דוד שתי אחיות בחייהן וכו' ר' יהושע בן קרחה אומר קידושי טעות היו במירב שנאמר תנה את אשתי את מיכל אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים מאי תלמודא אמר רב פפא מיכל אשתי ולא מירב אשתי מאי קידושי טעות דכתיב והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול ואת בתו יתן לו לאשה אזל קטליה (א"ל הב לי מירב) א"ל מלוה אית לך גבאי והמקדש במלוה אינה מקודשת אזיל יהבה לעדריאל וכו' אמר ליה אי בעית דאתן לך מיכל זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים אזל אייתי ליה א"ל מלוה ופרוטה אית לך גבאי (ופירש"י וז"ל מלוה ופרוטה מלוה עושר גדול שנתחייבתי בשביל גלית ופרוטה שוה כסף שקבלתי ממך בהללו ערלות פלשתים) שאול סבר מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה (עיי"ש בפרש"י דלכך נתנה לפלטי בן ליש) ודוד סבר דעתיה אפרוטה ע"כ. וז"ל בעל תורת חיים שאול סבר מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה ואע"ג דדעתיה ודאי אפרוטה הוה דהא כבר א"ל שאול מלוה אית לך גבאי והמקדש במלוה אינה מקודשת. עיי"ש תירוצו אינהו בדידהו ואנן בדידן. ונ"ל לבאר אחר שנדקדק למה היה שאול מקפיד דוקא על שוה פרוטה כמו שפרש"י שקבל המאה ערלות בשוה פרוטה וצ"ל כדאיתא בריש קידושין האשה נקנית בשלשה דרכים ואחד מהן בכסף ובשוה כסף ומפרש שם במשנה בכסף כיצד ב"ש אומרים בדינר ובשוה דינר ובית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה וקי"ל דהלכתא כב"ה ואפילו בנות מלכים מקודשות בפרוטה כדמוכח שם בגמרא. ואיתא בגמרא דהלק דף צ"ג ע"ב וז"ל ויען אחד מהנערים ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע נגן וגבור חיל וגו' עד וה' עמו ואמר רב יהודה אמר רב כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא בלשון הרע יודע נגן שיודע לשאול גבור חיל שיודע להשיב וכו' וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום בכולהו אמר יונתן בני כמותו כיון דא"ל וה' עמו מלתא דבדידיה נמי לא הוה חלשא דעתו ונתקנא בו דבשאול כתיב ובכל אשר יפנה ירשיע ובדוד כתיב בכל אשר יפנה יצליח. נמצא מוכח מכאן ששאול היה יודע שהלכה כדוד בכ"מ. והנה כד מעיינת בקרא (שמואל א' י"ח) תמצא שדוד הביא מאתים ערלות פלשתים ע"ז היה קשה לשאול אי ס"ד שדוד פוסק הלכתא כב"ה למה לי מאתים והא די לו במאה ומדהביא מאתים ע"כ גילה דעתו דלית הלכתא כבית הלל אלא כב"ש אך עדיין נשאר אצלו בתימה אף אם נאמר דדוד פסק כב"ש עדיין נחסרו לו עד תשלום דינר לדברי בית שמאי והחלים בדעתו דדעתיה דדוד ג"כ אמלוה וטעותו דסבר אף שבמלוה לבד אינה מקודשת אמנם בהצטרף עם הפרוטות מקודשת ובאמת זיל בתר טעמא אף בהצטרף עם הפרוטות אינה מקודשת ונתנה לפלטי כמ"ש רש"י אבל אי לא הביא דוד רק מאה מהיכא תיתי ס"ד דשאול דדעתיה דדוד אמלוה כי בודאי דעתיה אפרוטה כקושיין וז"ש דגמרא שאול סבר דעתיה אמלוה. אבל דוד סבר דעתיה אפרוטה ר"ל אף שהביא מאתים מכל מקום דעתיה רק אפרוטה לבד לשם קידושין ופסק הלכתא כב"ה והא דהביא מאתים לא לשם קידושין רק להראות שהוא איש גבור חיל מלחמה וזה מוכח מקרא שהביאה הגמרא לעיל דלכאורה קשה דפריך הגמרא על הפסוק מאי תלמודא ומשני רב פפא מיכל אשתי ולא מירב אשתי אתתי תקשה מאי משמע ואי משום דכתיב מיכל אשתי ודייק רב פפא ולא מירב אשתי אם כן די להביא הפסוק מיכל אשתי ול"ל אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים וגם על דוד קשה ה"ל למימר רק תנה לי את אשתי למה לו להזכיר במה שקדש ומאי נפקא מינה אם קידש בערלות או בדבר אחר. אלא הוא הדבר אשר דברנו דהגמרא רצה לרמז תכף דדעתיה דדוד אפרוטה לבד ע"ז הביא הגמרא כל הפסוק אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים ותקשה לך הלא באמת הביא מאתים ולמה פרט רק מאה אלא משום דדוד היה ירא להזכיר מאתים פן יטעה ג"כ כמבושת כמו שטעה שאול אביו ושע"כ נתנה לפלטי בן ליש כנ"ל לכן עשה דוד בכוון ופרט רק המאה לבד וז"ש הכתוב מיכל אשתי אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים והלכתא כב"ה ואינך היו דרך מתנה או כמ"ש לעיל ולפ"ז שפיר אמר במסקנא הגמרא ודוד סבר דעתיה אפרוטה וק"ל:

קיצור פסקי הרא"ש ממסכת בבא קמא שהבר רבינו יעקב בעל הטורים

ארבעה אבות פרק ראשון

א ששה אבות נזיקין הן ויש להן תולדות ואלו הן. א) שור נגח בקרנו בכוונה והזיק. ותולדותיו נגיפה נשיכה רביצה בעיטה בדבר שאין הנאה להזיקו ודינייהו תם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העליה וחייבין ברה"ר: ב) בהמה שאוכלת פירות או ירקות. וכיוצא בהן כל דבר שיש הנאה להזיקה בין מיכליא קרנא בין לא מיכליא קרנא. ותולדתה נתחככה בכותל להנאתה או טנפה פירות להנאתה: ג) בהמה שהזיקה ברגלה דרך הילוכה בלא כוונה. ותולדתה הזיקה בגופה ובשערה במשוי שעליה דרך הילוכה וכל כיוצא בזה לא שנא שלחה שלוחי ול"ש אזלא ממילא ושן ורגל פטורים ברה"ר. וצרורות דרגל אינו משלם אלא חצי נזק כקרן ומשלם מן העלייה ופטור ברה"ר כרגל [וכן כמי ממונא כרגל]: ד) אדם המזיק ותולדתו כיחו וניעו: ה) העושה אש ברשותו והלכה ברוח מצויה והזיקה חייב על הכל חוץ מן הטמון ותולדתה אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו דרך הילוכן: ו) החופר בור ט' ברה"ר והוזקו בו [א] כל דבר שיש בו רוח חיים חייב ואם העמיקו י' טפחים חייב על כל דבר אף אם מת בו חוץ מאדם ופסולי המוקדשין וכן הפותח בור ברה"ר חייב בנזקין אע"פ שפתחו ברשותו [ב] קי"ל כשמואל דאמר בור ברשותו חייב ותולדתו אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו בתר דנייחי או הניחן ברה"ר והזיקו במקומן ואם נגלגום רגלי אדם והזיקו דרך הילוכן חייב המגלגל הכל ואם נגלגום רגלי בהמה חייב בעל הבהמה כחצי ובעל התקלה כחצי ואם התיזתן הבהמה והזיקו דרך הילוכן חייב בעל הבהמה רביע ובעל התקלה שלשה חלקים ובתר דנייחי הוו בור גמור וחייב בעל התקלה הכל. וכותל ואילן שנתנו ב"ד זמן לבעליהם לקצצן ונפלו לאחר זמן והזיקו בשעת נפילה או לאחר נפילה בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו הוו בור ואם לא נתנו לו זמן או שנפלו תוך זמן והזיקה בשעת נפילה או לאחר נפילה קודם שנודע לבעליהן שנפלו או שנודע להם ולא היה להם פנאי לסלקם או שהיה להם פנאי והפקירום פטור. ועדיין יש כ"א נזיקין לא שיש להם תולדות אלא הן אבות לשלם מן העדיות ואלו הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק לער רפוי שבת ובשת תשלומי כפל תשלומי ד' וה' גנב וגזלן ועדים זוממין האונס ומפתה והמוציא שם רע והמוסר המטמא ומדמע ומנסך. ושני הלוה בתראי קנסא אינון דקיימא לן היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק: ב הלכה כר' עקיבא דבמזיק שיימינן והמזיק להקדש פטור. המזיק דינו בעידית וב"ח דינו בבינונית וכתובת אשה דינה בזיבורית כשיש למחויב שלשתן. אין לו אלא אחד מהם כולם גובים ממנו היה לו עידית ובינונית מזיק בעידית ואיכא בבינונית עידית וזיבורית מזיק בעידית ואיכא בזיבורית בינונית וזיבורית [אם היה לו עידית בשעת הלואה ומכרה] כתובת אשה בזיבורית ואיכא בבינונית [לא ה"ל עידית מזיק בבינונית ואיכא בזיבורית] ואין הניזק יכול ליקח איזה עידית שירצה אלא מה שירצה מזיק יתן לו וכן דין בעל חוב וכתובת אשה ולא מצי ניזק למימר הב לי בינונית או זיבורית שפי פורתא אבל ירצה מזיק ליתנה לו אלא שרוצה ליתנה כדיוקרא דלקמיה צריך ליתנה כאלא דהשתא (*וכן פירש ר"ת) וכן דין בעל חוב בזיבורית [ג] אבל בעל חוב בעידית וכתובת אשה בבינונית צריך ליקח אותה כדיוקרא דלקמיה: הלכתא בשלו אן שמין ולא בשל עולם: ג מי שמכר לשלשה בני אדם זה אחר זה קרקעותיו המשועבדים לנזקין ולבעל חוב ולכתובת אשה כולן גובין מן האחרון אינו מספיק גובין משלפניו

פניו ואם באו כולם לגבות כאחד כל הקודם בשטר אפילו ניזק גובה מן האחרון אפילו הוא זיבורית והמאוחר ממנו אפילו בעל חוב גובה [משלפניו אפילו קנה עידית והמאוחר ממנו אפילו כתובת אשה גובה] משלפני פניו ואפילו הוו עידי עידית ואם הניזק יפיים ללוקח ראשון שיניחנו לגבות ממנו אין בעל חוב והאשה יכולין לעכב. ואם מכרן לשלשה בני אדם כאחד גובה כל אחד כדינו וכן אם מכרן לאדם אחד כאחד ומת המוכר. ואם מכרן לאדם אחד בזה אחר זה אפי' לקח עידית באחרונה גובין מן הזיבורית יכ"ש אם מכרן לו כאחד שאנו רואים כאילו החזיר לוקח למוכר השדה של זיבורית בכתיבה ומסירה. ואם מת המוכר נכנסו תחת הבעלים משום דמאי לוקח למימר האי תקנתא דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין למוכתי נתקנה ולאו אפסי באותה טובה. ואם מכר הלוקח זיבורית ובינונית כולם גובין מן העידית שנשארה. ואם מכר עידית אז דין הגובין כאילו היה עדיין הכל ביד הלוקח הראשון דמה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: ד ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון בשטר אחד ושמעון מכר בינונית ללוי ולא נשארה בינונית ביד שמעון ובא בעל חוב דראובן אם ירצה יגבה מן לוי שקנה שיעבודו ואם ירצה יגבה זיבורית מבמעון שהרחיק שיעבודו ואפילו לא נשאר ביד שמעון אלא עידית גובה ממנו: ראובן שמכר שדה לשמעון אפילו שלא באחריות ובא בעל חוב דראובן וטריף לה ראובן ילך עמו לדין ואין יכול לומר לו לאו בעל דברים דידי את דאמר ליה לא ניחא לי דתיהוי לשמעון תרעומות עלי: ה ראובן שמכר שדה לשמעון אפילו באחריות ויצא עליו קול ערעור אם החזיק בקרקע אינו יכול לחזור בו דאמר ליה [ד] אחוי טרפך ואשלם לך. פי' הרא"ש פסק דין שכדין טרפוה ממך ואשלם לך אבל אם יש אמתלא ורגלים לערעור אמת לא יוציא הלוקח מעות מתחת ידו עד שיהא בטוח שיחזירם לו ראובן אם יוציאו השדה ממנו. וכן מי שבא לב"ד ואמר יש לי תביעה על פלוני ומלאתי מנכסיו ואני ירא שאם יבואו לידו שיבריחם ומבקש מב"ד שיכבשום עד שיברר טענותיו. וכן מי שיש לו שטר חוב על חבירו ובא בתוך הזמן וטען כזאת אם רואה הדיין אמתלא בדברי התובע שהוא כדבריו הוי מלוה נעכב ממון הנתבע עד שיברר התובע תביעתו או עד שיגיע זמן השטר וכן כל כיוצא בזה: הלכתא כל מילי מיטב הוא ומאי יהיב ליה אפילו סובין [ה] ואף אי אית ליה אזי דלא כרבינו תם: ואי אית ליה ללוה זוזי [לא מצי לסלוקיה למלוה בדבר אחר] ואי אית ליה מטלטלי בעי למיתב ליה מטלטלים ויתנם לו בשומא שיוכל למכרם מיד וכן הדין במוכר מקח לחבירו ומצא מקח טעות. ואין אדם יכול לומר לשכיר טול מה שעשית בשכרך: ו שני אחים שחלקו אחד נטל קרקע ואחד נטל כספים ובא ב"ח ונטל הקרקע בעל הכספים ישלם לו החצי. שני אחין שחלקו קרקע ובא ב"ח [ו] ונטל חלקו של אחד מהם בטלה מחלוקת ואין ב"ח צריך ליקח מן היורשין חצי שדה מכל אחד אלא נוטל כל חובו משדה אחת [ז] וחוזרין היורשין וחולקין בתחלה. שני לקוחות שלקחו שתי שדות כאחת בעל חוב גובה מאחד ואין ללוקח על חבירו כלום: ז הידור מצוה עד שליש מלגאו במצוה ואין אדם חייב לבזבז הון רב בשביל מצוה אחת ואפילו היא עוברת: ח השולח בלהבת ביד חרש שוטה וקטן והזיק חייב וכן אם מסר לו שור ואפילו הוא קשור וצור אפי' הוא מכוסה: ט [ח] המוסר שור ס' ובא אחר והשלימו לי' האחרון חייב (על) הכל אפי' לניזקין: מסר שורו לה' ב"א לשמור ופשע האחד מהן והזיק אם לא היה נשמר זולתו חייב הכל ואם היה נשמר זולתו אם אמרו לו אם לא תשמור גם אנו לא נשמור כולם חייבין ואם לאו הוא פטור והם חייבין: י [ט] העושה אש ובא אחר והוסיף בה עצים והלכה והזיקה אי בלאו איהו הות אזלא פטור ואם לאו חייב הכל: ס' שיפשם

אמר יום טוב טוב לגבר כי ישא סביו ויעם שלום בין התלמידים הנא דרשו מעל ספר זה הקצור קנים ידו לכל הדינים הכתובים בספר של רבינו אשר ז"לה"ם הבינו גם תפשינו מעלתו ורב תועלתו כי טוב הוא לחזור האדם על למודו בזמן קצר. לולי כי היה בעוכריו מוקשי הטעיות והשגיאות אשר רבו כמו רבו לאין מספר והרבה טיעות ובבות שנשמטו כולם מלבד חלופי האותיות מהמדפיסים ומפ: זה הרב מן התלמידים והתברים אין משגיחים בו כל עיקר לזה טרחתי ויגעתי הרבה והגהתיו כפי יכלתי מלבד מה שהראיתי מקום על דינים שכתב ולא נזכרו כלל בפנים או שנזכרו שלא במקומו וכתבתי מאין לו נוסף על זה יש חסר יסיה צריך ביאור בהרתיו ויש אשר יהיה קשה הרבה שהוא פוסק דלא כבפנים גם על זה פקחתי עיני והשבתי עליו כיד ה' הטובה עלי. וכבר הודעתי נאמנה בהקדמה של סי פלפולא חריפתא איך מאת ה' היתה זאת שאחרי שכבר השלמתי כמעט שני חלקים הובא לי ס' הקצור כתוב בקלף ישן נושן ומצאתי בו כל עמלי וכל יגיע כפי שטרחתי ועמלתי להגיה הטעות והכסמטות ויותר מהמה בגי ובאולי לא יקנו בהקדמה סה"א ולא ידעו מאין יצא לי מה שהגהתי ופן לא יאמינו לי ולהגהתי לכן באתי עתה כמזכיר שבכל מקום שאני כותב דהכי גרסינן הלא הוא מתוך אותו הספר של קלף ואין להרהר אחריו כי הוא מהמחבר עצמו. ובכן מאת ה' תהלה ותפלה יעזור לי להשלים כוונתי. בעז"ה מלאכתי זאת תתרבה הדעת שיחזור כל אדם על כל למודו בספר הקצור הזה במעט ימים לא כבירה:

פלפולא חריפתא

[א] כל דבר שיש בו רוח חיים. כשאינו שור פקח: [ב] קיימא לן כשמואל דאמר בור ברשותו פטור. הכי היתה בפנים וגם פרשתיו בענין אחר מסמוכן בכאן: [ג] אבל בעל חוב בעידית. בפנים לא הכריע אבל דעת הטוש' היא כך: [ד] אחוי טירפא ואשלם לך. פי' הרא"ש נ"ל דה"ג אבל בקצור כתב יד ל"ג אחוי טירפא ואשלם לך: [ה] ואפי' אית ליה זוזי דלא כר"ת. כך לישנא דמזיקים בלהוד קאי אבל בבע"ח מודה לר"ת כדמוכח בפנים וכדמסיק בסמוך בלשון שאני מגיה ואילו היה לפני הב"י אותו הנוסח לא היה מקשה כלום על המחבר בזה בטח"מ רים ק"ה: [ו] ונטל חלקו של אחד מהם. עי' בפי' בית ש"ר סימן ב'. [ז] וחוזרין היורשין וחולקין בתחלה גרסינן ובפי' בית כור סימן ב' כתב דאם ירצה יתן מעות כי אבל בטח"מ סימן קע"ה לא כתב כן: [ח] החופר בור ט' כו' גמרא: [ט] העושה אש כו' גמרא: ולמולו

על ספסל אחד ובא אחר וישב עמהן ונשבר כולם פטורין · היו שמנים ועבים שאם ספסל אינו עשוי להם כולם חייבים · ואם האחרון נשען עליהם ולא הניחם לעמוד הוא חייב וכולן פטורין: יא פתח נגלה הוא על הניזק משעה שנודע לו ההיזק וטורח נגלה הוא על המזיק ומיהו הניזק ישתדל להעלות מן הבור והמזיק יפרע לו ההוצאה ולכל אבות [הנזיקין] שמין להן השברים חוץ מגנב וגזלן שמשלמין מעות או כלים שלמים: יב שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה אפי' מה שהיה בפנים בשעת שחיטת האם ואפי' חזר מה שיצא: שליא שיצתה מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני שמאה מיד אפי' לא ראתה דם ומונה ימי טומאה מיום שני וימי טהרה מיום ראשון לחומרא: בכור שנולד בו טרפות *ביום שלשים אין האב צריך לפדותו ואפי' חי זמן גדול: יג האחים השותפים יכולין למחות שלא יקנה אחד מהן מן השותפות אם לא ינכה אותו מחלקו ואם לא מיחו כשבאו לחלוק שמין הבגדים שעליהן מה שקנו מן השותפות כמה הן שוין בשעת חלוקה ואם בלו או נאבדו אין מנכין להן מחלקם · מה שעל נשיהן בניהם ובנותיהם אין שמין אבל בגדי שבת שמין · ובגדול האחין אין שמין מה שעליו אבל מתחלה יכולין למחות בו שלא [יקנה יותר מהן]: יד שומר שמסר לשומר חייב אפי' באונסין ואפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר ואם יש עדים שנאנסה או אם ישבע השומר הראשון שנאנסה פטור שהמעביר על דעת הבעלים לא הוי גזלן · הלכתא עבדי כמקרקעי דמי למילי דאורייתא כגון גזל ושבועה ואונאה וקנין חזקה [י] ולמילי דרבנן כגון לגבות מיתמי ולענין פרוזבול וקנין אגב הוי כמטלטלי ואם עשה עבדו אפותיקי בשטר ומכרו גובה מלקוחות וכל שכן מיתמי משא"כ במטלטלין · ואין עבדים נקנין אגב הקרקעית משום דניידי ויש להם דעת ואם עומדין בתוכה נקנין אגבה בין בקנין אגב בין בתוכה · ומטלטלי נקנין עם העבדים כשהן עליו אם העבד כפות וישן מהירת הגר: טו כהן שקדש בזמן הזה בבכור חי ואפילו בעל מום אינה מקודשת · [וי"א מקודשת] וצ"ע: טז [כ] המזיק נכסי כנעני פטור · שור של הפקר שנגח שור שיש לו בעלים וקדם אחד וזכה בו פטור · נגח ואח"כ הקדיש השור או הפקירו פטור: שור שנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות והזיקו בהמתו של בעה"ב פטור · על הקרן חייב חצי נזק בכל מקום בחצר הניזק וברה"ר ובכל חצר השותפין ובחצר שאינה של שניהם ואינו פטור אלא בחצר המזיק ועל השן ועל הרגל פטור בחצר המזיק וברה"ר ובחצר שאינה של שניהם ובחצר המיוחדת לשניהם לפירות ולשוורים וחייב ברשות הניזק ובחצר המיוחדת לאחד לפירות ולשניהם לשוורים או לשניהם לפירות ולא [לשוורים]: יז ארבעה שומרים שהוזקה הבהמה ברשותן אם הזיק שורו של שואל לשורו של משאיל או אם הוזק ממקום אחר משלם השואל נזק שלם ואם קבל לשומרו שלא יזיק [ולא] שלא יוזק תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם ואם הזיק שורו של משאיל לשורו של שואל אפילו מועד פטור אם השאלה בסתם ואם קבל לשומרו שלא יוזק ולא שלא יזיק תם משלם חצי נזק ומועד הכל · נפרצה הכותל בלילה או שפרצוה לסטים ויצאה והזיקה פטור אף אם קבל עליו שמירת נזקיו: יח חצר המיוחדת לזה ולזה לשוורים ולאחד למטלטלין והזיקה בו פרה עלית ותלית פרה שניהם חייבים ואין אומרין יצאו הניזקין זה בזה אלא שמין אותם בדמיהן ומי שהזיק יותר ישלם: יט אין נזקקין לגבות מן היתומים אלא מנכסים שיש להם אחריות והכי תפס מחיים אין מוציאין מידו · והאידנא גובין ממטלטלי דיתמי נזקים ובעל חוב וכתובת אשה · אין דנין דיני קנסות אלא מומחין וכן נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור: שור של כנעני שנגח שור של ישראל אין דנין אותם בעדים כנענים ועבדים · אשה שוה לאיש לכל עונשים שבתורה: כ הלכתא פלגא ניזקא קנסא וכל מלתא דמשונה כגון כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכל תרנגולי רברבי (דתרתי) הוי תולדה דקרן [ל] ומשלם פחת שפחתתו מיתה חצי והנבלה כולה · [מ] ואע"ג דפלגא ניזקא קנסא ולא מגבינן ליה בבבל אם תפס בין דבר המזיק בין דבר אחר לא מפקינן מיניה ואם תפס יותר מכדי נזקו שמין לו ב"ד חצי נזקו ומחזיר המותר · וכתב הראב"ד דמשמתינן ליה עד דמפיים לב"ח ברשות ב"ד ואם יש לנגח קנסה כחמשים של אונס ומפתה עד דיהיב ליה אותה קנסה ולא נהירא לא"א הרא"ש ומיהו תקנת הגאונים היא וכן דנין בספרד: ובזמן הזה המודה בקנס אינו נפטר בהודאתו כי אין הודאה אלא בפני ב"ד מומחין והאידנא ליכא ב"ד מומחין אפילו בא"י · ומה"ט נמי לא קבעינן האידנא זימנא להתם · כתב הרמ"ה כל קנס שהוא יותר ממה שהזיק כגון תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' אם תפיס יותר מכדי נזקו מפקינן מיניה ולא נהירא לא"א הרא"ש · וניזק שבא לב"ד ואמר שיקבלו עדותו שאם יתפוס שום דבר משל מזיק שלא יוציאו מידו אין נזקקין לו ואם תפס והמזיק תובעו לדין שיתן לו שלו מקבלין עדותו ואם ירצה לדיין שבדין תפס אומרים לו למזיק אין אנו דנין לחייבך קנס אבל אם תרצה לפדות שלך תן לו כך וכך ממון ואם תפס יותר אומרים לו להחזיר המותר ואם לא הביא עדים שראוי לזכות בהם אומרים לו להחזיר מה שתפס: כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכל תרנגולי רברבי משמתינן להו למרייהו עד דמסלק היזקא מגו ביתיה משום שאסור לגדל כלב רע ולהעמיד סולם רעוע בתוך ביתו [נ] אבל שור המזיק לא משמתינן ליה למריה אפי' מועד: כא הבהמה אינה מועדת לרבוץ על הבהמה והכלים אפילו קטנים · ומן הלך כגון בינה לכותל דרכה למעכן אפילו גדולים: הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש מועדין להרוג אפילו הבהמות הגדולות מהם ועל כל היזק שיעשו אם דרכן בכך כגון זאב לטרוף וארי לדרוס ולאכול או לטרוף ולהניח וכיוצא בהן הוי שן ודינן כשן ואם אין דרכן בכך הוי תולדה דקרן ונחש המזיק הוי רגל דהזיקו מצוי: סליק פירקא

כיצד הרגל פרק שני

א כיצד הרגל מועדת לשבר דרך הילוכה. הבהמה שהזיקה דרך הילוכה בשערה או באוכף שעליה או במשוי שעליה בפרומביא שבפיה וזוג שבצוארה וחמור במשאו וכן כל דבר המחובר לגופה כגון עגלה מושכת בקרון והוליכתו על הכלים ושברו או דליל שנקשר ברגל התרנגול ושבר כלים דרך הילוכו כל אלו תולדה דרגל ומשלם נזק שלם · ודבר שאינו מחובר בגופה בשעה שמזיק הוא הנקרא צרורות כגון התיזה אבן ושברה כלי או אפילו אין בו ממש בדבר המזיק כגון תרנגולין שפורחים ממקום למקום ושברו כלים ברוח שבכנפיהם או תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית שהיו בו זרעונין ותקע בו ושברו וסוס שצנף וחמור שנער ושברו כלים אע"ג דכחו כגופו דמי צרורות נינהו ואינו משלם אלא חצי נזק: בהמה שדרסה על הכלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר בתר מעיקרא אזלינן ומשלם נזק שלם · ותרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלם נ"ש והוא דאזיל מיניה מיניה: ב בהמה שדרסה על כלי ושברתו ונפל על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נ"ש ועל השני חצי נזק · [א] צרורות אין להם העדאה בעטה והתיזה וכן תרנגול שהושיט ראשו לכלי זכוכית שאין בו זרעונין ותקע בו ושברו לא דייניגן ליה בבבל [ב] ואם תפס [ג] גבי רביע נזק · אין חילוק בצרורות בין כחו לכח כחו לעולם משלם חצי נזק: היתה מהלכת בחצר הניזק במקום שא"א לה אא"כ מנתזת ובעטה והתיזה [ד] אי תפס גובה רביע נזק וברה"ר פטור וי"א שאם תפס גוף הבהמה גובה חצי נזק. התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י חייבת · כשכשה בזנבה והזיקה אפילו כשכוש יתירא הוי רגל ופטור ברה"ר · כשכשה באמתה והזיקה ברה"ר פטור בחצר הניזק אי תפס הבהמה גובה חצי נזק [ה] וי"א אי תפס בחצר הניזק גובה נזק שלם. ברשות הרבים ותפס הבהמה גובה חצי נזק: דליל של הפקר שנקשר ברגל התרנגול וכן דליל של בעל התרנגול שהגביהו ונקשר ברגל התרנגול ושבר [ו] את הכלים אם שברן דרך הילוכו משלם נזק שלם ואם השליכו עליהן ושברן משלם חצי נזק ואם לא הגביהו משלם נזק שלם ואע"ג דאדייה אדויי ואם הזיק [ו] אחר (שנפל) פטור דכתיב איש בור ולא שור בור · ודליל שיש לו בעלים ולא הגביהו ונקשר ברגל התרנגול דהפקר והזיק [ז] בעל הדליל חייב ואם יש לתרנגול בעלים אם הזיק דרך הילוכו משלם בעל התרנגול חצי ובעל הדליל חצי ואי אדייה אדויי משלם בעל התרנגול רביע ובעל הדליל שלשה חלקים והקושר דליל ברגל התרנגול והזיק בו בין דליל שיש לו בעלים אפילו לא הגביהו בין דהפקר אפילו לא נתכוון לזכות בו חייב הקושר הכל: ג [ח] הא דאמרינן כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכל תרנגולי דקנסא הוא היינו דוקא פחת שפחתה מיתה אבל דמי הנבילה ישלם אם אכלה בחצר הניזק מפני שהבהמה מועדת לאכול את הראוי לה ואפילו דברים שאין דרכה לאכול כי אם על ידי הדחק כגון פרה שאכלה שעורים וחמור שאכל כרשינים או דגים וכלב שלקק השמן וחזיר שאכל בשר וחתול שאכל תמרים וכן כיוצא בזה [ט] שמה אכילה ומשלם נזק שלם בחצר הניזק: לחם שהיה מונח בסל ושברה הסל ואכלה הלחם משלם נזק שלם אף על הסל ואם שברתו אחר שאכלה הפת אם תפס גוף הבהמה משלם על הסל חצי נזק: ואם ראתה אוכלים על ראש החבית ועלתה כדי לאכלם ושברה החבית משלם על הכל נזק שלם בחצר הניזק: ד בהמה ברה"ר שפשטה צוארה ואכלה מעל גבי חברתה [י] *פטורה ואם האוכלין מונחים במקום שאינה יכולה לאכול אלא בקפיצה וקפצה ואכלה משלם נזק שלם: ה עמיר המתגלגל מחצר הניזק לרשות הרבים ועכבתו בהמה ואכלתו בחצר הניזק פטורה אכלה כסות או כלים בין בחצר הניזק בין ברשות הרבים משלם חצי נזק ואם אכלה ברה"ר דבר הראוי לה משלם מה שנהנית וזהו דמי שעורים בזול והוא שני שלישים ממה שדרך אדם להאכיל לבהמתו: ו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אי קיימא לאגרא צריך להעלות לו שכר אפילו אי גברא דלא עביד למיגר כיון שחסרו ממון ויש אומרים דאי גברא דלא עביד למיגר פטור כיון שלא נהנה ואי חצר דלא קיימא לאגרא אין צריך להעלות לו שכר ואפילו גברא דעביד למיגר ואם הבית חדש אע"פ שאינו מחסרו רק דבר מועט שהשחיר הכתלים צריך לפרוע לו כדי הנאתו וכן כל כיוצא בזה: [כ] והשוכר חצר דקיימא לאגרא מראובן ונמצא של שמעון מעלה שכר לשמעון [ל] כמו שנוכרין סתם אף אם שכרו בדבר מועט: ז בהמה שאכלה מתוך הרחבה או מצדי הרחבה אף במחזרת או מפתח החנות משלם מה שנהנית ואי שבקה לרחבה ואזלא וקיימא בצדי הרחבה או שאכלה מתוך החנות משלם כל מה שהזיקה: מקצה מקום מרשותו לרשות הרבים לשטוח שם פירות ואכלתן בהמה פטורה: הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו כלים משלמים נזק שלם · נפלו אי מקרבי כלים לגבי כותל פטור ואם הכלים מונחים בעינן [מ] שישברו [ע"י] קפילה ונפלו חייב דתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב · ואם היה הכותל נר אפילו נפלו חייבין · ואם דלגו מלמטה למעלה פטורין · ואם הפכו שיפתן שכלב דילג בזקירה והגדי בסריכה ממטה למעלה פטור מלמעלה למטה משלם חצי נזק מגופו ויש אומרים שמלמטה למעלה משלמין ח"נ ואדם ותרנגול בין מלמטה למעלה בין מלמעלה למטה חייבין: ח אשו משום חציו אפילו אם הדליק האש בתוך שלו והלכה ברוח מצויה והזיקה הוי כאילו ירה חץ בידים [ואם שרף אדם כפות נהרג ואם הזיקו חייב בד' דברים] ואם שרף גדי שאינו כפות פטור ויש אומרים חייב והיכא דכלו חציו כגון שנפל גדר שלא מחמת דליקה [נ] והיה לו פנאי לגודרה ולא גדרה והלכה והזיקה בחצר אחרת חייב משום ממונו שהזיק ופטור שם על הטמון: ט בהמה שלקחה אוכלין מחצר הניזק אינו חייב עד שתאכלם בחצר הניזק · פי פרה כחצר הניזק דמי: י הנהו עזי דהוו מפסדי ליה לרב יוסף א"ל לאביי זיל לנעינהו אמר ליה וליגדור מר גדירא לארעיה ואין הלכה כאביי ור"ח פסק כאביי בשדה אבל בעיר אין צריך לנעול דלת ביתו כל היום כי על הרועה מוטל לשומרם: יא הני עזי דשוקא דקיימי לשחטם ביומא דשוקא אי מזקי אפילו ברה"ר מתרינן במרייהו אי ציית ציית ואי לא אמרינן ליה תיב אמסחתא וקבל זוזך אבל עז לחלבה ורחל לגיזתה אי מפסדי משלמי: יב [ס] הנכנס לחצר חבירו שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית ומת השור בסקילה והבעלים פטורים מן הכופר: יג [ע] איזהו מועד שהעידו בו ג' ימים ואם שהתינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח: יד המשסה כלבו של חבירו בחבירו פטור המשסה וחייב בעל הכלב ואם שסהו בעצמו פטור · היו שתי פרות ברה"ר אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטו זו בזו חייבות: טו הלכתא יש כופר בשן ורגל [פ] אדם מועד לעולם לענין לשלם נזק שוגג ומזיד ער וישן ודוקא שישנו שניהם כאחד אבל אם ישן אחד ובא חבירו וישן אצלו השני הוא המועד: ולענין ארבעה דברים עד שיהא מזיד או שוגג קרוב למזיד הלכך היתה אבן מונחת בחיקו ועמד ונפלה והזיקה בין הכיר בה ושכחה בין לא הכיר בה מעולם לענין נזקין חייב לענין ארבעה דברים פטור וכן לענין שבת · ולענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן · ולענין גלות אם הכיר בה ושכחה חייב לא הכיר בה מעולם פטור: נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע [או ד' וזרק ח'] לענין נזקין חייב ולענין [ד' דברים פטור ופטור מגלות וי"א חייב ולענין שבת נתכוון לזרוק ב' וזרק ד' פטור] לזרוק ד' וזרק ח' אם אמר כ"מ שתרצה תנוח חייב · נפל מן הגג ברוח שאינה מצויה [והזיק] פטור מארבעה דברים וחייב בנזק ואם ברוח מצויה [נפל] חייב אף בד' דברים ופטור על הבשת כיון שלא כוון להזיק ואם נתהפך שכוון להנאתו חייב [אף על הבושת דהוי כאילו נתכוון להזיק וחייב] אע"פ שלא נתכוון לבייש: טז זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור דמנא תבירא תבר. זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסלקן או שבא אחר וסלקן פטור ויש פוסקין שחייב: יז הניח גחלת על לב חבירו ומת פטור אפילו התרו בו וקבל התראה · הניחה על בגדו ונשרף חייב · עבדו כגופו שורו כממונו:

סליק פירקא

המניח את הכד פרק שלישי

א המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים · ואע"ג דאדם מועד לעולם יש אונס דאדם פטור כגון הדומה לגניבה · והדומה לאבדה חייב עליו: ב הרי אמרו לרכובה שלש לבעיטה חמש לסנקורית שלשה עשר אלו הן דמי בשתו וצערו ודוקא לגדול שבישראל ולאחר לפי כבודו: ג הלכתא עביד איניש דינא לנפשיה אפילו על ידי הכאה אפילו במקום דליכא פסידא ובלבד שיכול לברר שבדין היה יכול להוציא את שלו · ודוקא אם בא לגזול ממנו (ס"א ממונו) או שראה חפץ שלו בידו אבל למשכנו בשביל חוב לית ליה רשותא: ד מי שנשברה כדו ברה"ר שנתקל והוחלק אחר במים או שלקה בחרסית בשעת נפילה פטור דנתקל לאו פושע הוא ולאחר נפילה פטור דמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור אבל אם פשע בנפילתו חייב: וכן המניח אבנו וסכינו ומשאו ברה"ר בין לא אפקרינהו הוי בור וחייב בין נתקל באבן ונשוף באבן בין נתקל בקרקע ונשוף באבן · ופטור על מיתת אדם ועל הכלים · ואם נתקל באבן ונשוף בקרקע פטור אף אם הזיק: ה [א] השופך מים ברה"ר והוזק בהם אחר חייב בנזקו: הגודר גדרו בקוצים אם הפריחן לרה"ר חייב בנזקן ואם נצמצם לתוך שלו פטור לפי שאין דרך [ב] להתחכך בכתלים: ו המצניע קוצותיו וזכוכיותיו בכותל רעוע של חבירו וסתרו בעל הכותל חייב המצניע · ואם היה הכותל בריא חייב בעל הכותל: המכסה בורו בדליו של חבירו ונפל בעל הדלי דליו חייב בעל הבור ואין בעל הדלי צריך להודיעו: [ג] וצריך ליזהר שיצניע

פלפולא חריפתא

[י] ולמילי דרבנן כגון לגבות מיתמי עמש"כ בפנים: [כ] ה"ג ברים הסימן המזיק נכסי כנעני פטור והוא בגמ': [ל] ומשלם פחת כו' והנבלה כולה כדמסיק בפ' דלקמן סימן ג': [מ] דאע"ג דפלגא כו' לא גרסינן בקצור כ"י אבל היא גי' נכונה וכ"ל דגרסינן ואע"ג בוי"ו: [נ] אבל שור המזיק כו' אפילו מועד פי' לבהמה: **בהמה** בדרסה כו' מתני' היא ברים פירקין: [א] **צרורות** אין להם העדאה · תמיהה לי דבעיא דלא אפשיטא היא והפסק בדעתו כמה שכתב אין להם העדאה כלומר בכפל לא כ"מ לפי שאין העדאה בבבל כמו בהם דברי הפנים ואע"פ שפי' זה דחוק בזה הלשון: [ב] **ואם** תפס גבי רביע נזק פי' אם תפס גוף הבהמה וכ"כ בטור פי' ב"ל בין תרנגול שהושיט כו' ואע"ג דבבעטה והתיזה דאקדמיה גם בטור לא פי' דתפס גוף בבהמה מ"מ דיניהם שוים וכי לא תפיס גוף המזיק מפקינן מיניה לסברא זו דלא מהני תפיס' בספיקה דינא משום דאמרינן דלמה יש שטי וכתב דקרן הוא דלא גבי אלא מגופו: [ג] **גבי** רביע נזק ה"נ ה"נ לכתוב דעת י"א כדלקמן: [ד] **אי תפס** · פי' גוף הבהמה וכ"כ בטור בהדיא: [ה] **ה"ג** וי"א בחצר הניזק אי תפס גובה: [ו] **ה"ג** אחר שנת פטור: [ז] **בעל** הדליל חייב · עיין מה שכתוב בפנים: [ח] **ה"ג** הא דאמרינן דכלבא כו' ורצה לומר בפרק דלעיל סימן כ': [ט] **הכי** גרסינן בזה שאם אכלה משלם נזק: [י] **פטור** · עיין בסימן דלקמן: [כ] **והשוכר** חצר כו' בגמרא: [ל] **כמו** שנוכרין סתם · כ"כ ב"י בשם רבינו שהקדק כן בשם הר"י הלוי מדנקט בהאי ליסנא מעלה שכר ולא נקט משלם: [מ] **נ"ל** דהכי גרסינן שישברו בקפילה ונפלו חייב וכן הוא בטור סימן ש"ל: [נ] **וה"ל** פנאי כו' בגמרא: [ס] **הנכנס** כו' ברייתא בגמרא לעיל מהנהו עיזי כו' דסימן י': [ע] **איזהו** מועד כו' כר' יוסי בברייתא דף כ"ד: [פ] **אדם** מועד לעולם · עיין בר"פ דלקמן: [א] **השופך** מים כו' · משנה דף ל': [ב] **ה"ג** שאין דרך בני אדם להתחכך: [ג] **וצריך** ליזהר כו' · ברייתא דחסידים

קולותיו וזכוכיותיו במקום שלא יזוקו בהם כלל כגון שישליכם בנהר או באש וכיוצא בהן: ז המוציא תבנו וקשו לרה"ר לזבלים אף בשעת הוצאת זבלים חייב בנזקן וכל הקודם [בהן] זכה בהן בין בגופן בין בשבחן ודוקא במילתא דלית בה שבחא ובתר דלייתי שבחא אבל אין מורין לזכות בהן לכתחלה ואם התרו לבעלים ולא סלקן מפקירין אותן. [ד] ההופך הגלל ברה"ר למעלה משלשה טפחים והוזק בהן אחר חייב בנזקו: ח שטר שיש בו רבית גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית והעדים והערב כשרים להעיד: ט שני קדרים שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון הראשון חייב בנזקי שני בין על גופו דשני בין על ממונו דשני כדין אדם המזיק שהיה לו לעמוד [ה] ויש מפרשים שהיה לו להזהיר. ואם היו שלשה ונתקל גם השלישי בשני השני חייב בנזקי שלישי אם הוזק בגופו דשני כדין בור ועל ממונו פטור לגמרי לדעת הרב אלפס ז"ל ואדוני אבי הרא"ש כתב דגוף שניהם משוין בור ועל ממונן פטור לגמרי. ואם מחמת הראשון נפלו כגון שמוטל לרוחב הדרך כנבלה הוא חייב בנזקי כולן: י [ו] זה בא בחביתו וזה בא בקורתו זה כנגד זה ונשברה חבית בקורה פטור שלשניהם רשות להלך. היה בעל קורה ראשון ובעל החבית אחרון ונשברה חבית בקורה פטור. ואם עמד בעל קורה חייב אפילו לא עמד לרוחב הדרך. ואם אמר לו לבעל חבית עמוד פטור וכן הדין בהיפך אם בעל חבית ראשון. [ז] וכן זה בא בנרו וזה בא בפשתנו. המזיק את אשתו בתשמיש המטה חייב: יא [ח] שנים שהיו מהלכין ברה"ר או שנים רצים והוזקו זה בזה שלא בכוונה שניהם פטורין. אחד רץ ואחד מהלך רץ חייב ובערב שבת בין השמשות פטור שרץ ברשות: [ט] המבקע ברשות היחיד והזיק ברה"ר ברשות הרבים והזיק ברה"י ברשות היחיד והזיק ברה"י אחר חייב: הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו על פניו והוזק חייב בארבעה דברים. הזורק אבן ומשילאת מתחת ידו הוציא הלה את ראשו וקבלה פטור מארבעה דברים: יב פועלין שנכנסו לתבוע שכרן מבעל הבית ונשכן כלבו חייב: יג שני שוורים תמים שחבלו זה בזה והתחילו כאחת משלמין במותר חצי נזק ואם התחיל אחד המתחיל חייב. ואם שניהם מועדין משלמין במותר נזק שלם. אחד תם ואחד מועד מועד בתם משלם במותר נזק שלם תם במועד משלם במותר חצי נזק. וכן שני אנשים שחבלו זה בזה אם התחילו כאחת משלמין במותר נזק שלם ואם התחיל הא' המתחיל חייב והאחר פטור. וצריך אומד אם היה יכול להציל עצמו בחבלה מועטת וחבל בו הרבה חייב וכן אם ראה אדם שמכה את חבירו והכה המכה כדי להציל המוכה פטור: יד שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים נוטל את השור לחלופין. המזיק שעבודו של חבירו חייב. הלכתא פחת נבילה דניזק ושבחא של שניהם. [י] שורו של אדם שבייש או שסימא את עין העבד פטור והאדם חייב. שורו שחבל באביו ובאמו או שהדליק הגדיש בשבת חייב והאדם פטור: טו [כ] שור שהיה רודף אחר שור אחר והוזק זה אומר שורך הזיק וזה אומר בסלע לקה המוציא מחבירו עליו הראיה. היו שנים רודפים אחריו זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק [המע"ה. היו] שניהם של איש אחד חייב ואם נאבד האחד פטור ויש מפרשים דמשלם רביע נזק ולא נהירא. היה האחד גדול והאחד קטן ניזק אומר גדול הזיק ומזיק אומר קטן הזיק המוציא מחבירו עליו הראיה ולא מהניא תפיסה. היו הניזוקין שנים אחד גדול ואחד קטן והמזיקים שנים אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק את הגדול וקטן לקטן ומזיק אומר בהפך המוציא מחבירו עליו הראיה ואי תפיס שקיל כדקאמר מזיק: טז טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים ולא מהניא תפיסה. וי"א דמהניא תפיסה: סליק פירקא

שור שנגח ד' וה' פרק רביעי

א שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבלה שוה כלום יטול כל אחד מנה חזר ונגח שור שוה מאתים האחרון נוטל מנה. והראשונים כל אחד נוטל חמשים ואפילו תפס ניזק לא נעשה שומר על חלק הבעלים [א] ורב אלפס ז"ל כתב דנעשה שומר על הכל: ב כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה במקום שהזכירו סלעים וכתובת אלמנה היא מנה צורי חצי של כתובת בתולה: ג האומר סלע שחייב לי פלוני כשאגבנו אתננו לעניים אינו יכול לחזור בו וכ"ש האומר סלע זו לצדקה ואם אמר ללוה תנהו לעניים אם אמר כן במעמד הגבאי אינו יכול לחזור בו ולא לשנות לדבר אחר דחשבינן ליה כאילו בא ליד גבאי כיון שהוא במעמד שלשתם: ד שור שהוא מועד למינו סתמא אינו מועד לשאינו מינו [ב] לקטנים אינו מועד לגדולים לאדם אינו מועד לבהמה לשבתות אינו מועד לימי החול. [ג] נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל [ד] ראה שור נגח חמור ולא נגח סוס נגח גמל ולא נגח פרד נגח ערוד לא נגח הועד לסירוגין לכל. נגח [ה] יום ט"ו בחדש וט"ז בחדש וי"ז בחדש הועד לדילוג. [ו] שור של הדיוט שנגח שור של הקדש ושל הקדש שנגח של הדיוט פטור. שור של ישראל שנגח של כנעני פטור של כנעני שנגח של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם [ז] שור של פקח שנגח של חש"ו חייב ושל חש"ו שנגח של פקח פטור. וכן שור שהלכו בעליו למדינת הים ואם הוחזקו נגחנין ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ולא לגבות מגופו אלא אם הועדו ואח"כ נגחו משלמין מעליית יתומים. [ח] נתפקח החרש לא הדר לתמותו: ה אפוטרופוס שפשע בנכסי יתומים חייב לשלם חוץ מנגבי נגיחה דפטור [ט] שור האיצטדין אינו חייב מיתה. [י] שור תם שהמית את האדם פטור מכופר ומועד חייב וזה וזה חייבין מיתה. המית עבד נסקל ומשלם שלשים סלעים [כ] נתחכך בכותל ונפל על האדם נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם לכנעני והרג ישראל לנפלים והרג בן קיימא פטור ממיתה וחייב בכופר: ו שמרו שמירה פחותה ויצא והזיק תם חייב מועד פטור: סליק פירקא

שור שנגח את הפרה פרק חמישי

א שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה או משנגחה ילדה המוציא מחבירו עליו הראיה אפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא. המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן אע"ג דרובא לרדיא זבני המוציא מחבירו עליו הראיה שאין הולכין בממון אחר הרוב והוא דאייקר בשרא וקם בדמי רדיא דליכא הוכחה בדמים [א] ומיירי בגברא דזבין לרדיא ולשחיטה. ושלשה חלוקין יש בדיני פרעון כדפרישית לעיל (בפ"ק) בסימן ה'. אין נזקקין אלא לתובע תחלה. ואי זיילי נכסי דנתבע נזקקין לו: ב פרה שהזיקה גובה מוולדה דגופה הוא. ומיהו טרפה שילדה ולד בן השעה מותר בשחיטתו. תרנגולת שהזיקה אינו גובה מביציתה דפרשא בעלמא הוא. ומיהו ביצת טרפה אסורה אפי' אותה שנולדה לאחר שנטרפה. אין שמין ולד בפני עצמו ופרה בפני עצמה אלא שמין ולד אגב פרה ואי פרה דחד וולד דחד פחתה לבעל פרה ונפחה חולק עם בעל הולד: ג המכניס פירותיו לחצר חבירו שלא ברשות והוחלקה בהן בהמתו של בעל הבית חייב. ואם אכלתן והוזקה בהן פטור ואם הכניסן ברשות בעל חצר חייב דמקבל עליה נטירותא [דבעל פירות] ודוקא נטירותא דנפשיה אבל דעלמא לא ואין בעל הפירות מקבל נטירותא דבעל חצר. ר' אומר אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור רב אלפס פוסק כרבי והתוספות מסופקים בדבר: ד האשה שנכנסה לבית לאפות כיון שהבעל הבית יוצא בשביל שמגלה זרועותיה ללוש שמירת הבית מוטל עליה.

הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות וחפר בה בור בעל השור חייב בנזקי חצר ובעל החצר חייב בנזקי הבור. [ב] ואם הזיק לבעל הבית או בעל הבית הוזק בו חייב. ואם הרבין גללים חייב עליהם כדין בור. ואם [ג] נפל לבור והבאיש מימיו חייב. [ד] הנכנס לחצר חבירו שלא ברשות והזיק לבעל הבית או בעל הבית הוזק בו חייב. הזיקו בעל הבית לדידיה פטור והוא דלא ידע ביה: ה שור שהכה את האשה ויצאו ילדיה פטור מדמי ולדות אפילו נתכוין לאשה. הכה שפחה ויצאו ילדיה חייב בדמי ולדות תם חצי נזק ומועד הכל. וכן אדם שהכה את האשה ויצאו ילדיה שמין כמה היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה ונותן לבעל. מת נותן ליורשים. ונזק וצער וריפוי ושבת [ה] דינם כשאר חבלות דעלמא. ואם היתה שפחה נשואה לגר וחבל בה בין בחיי הגר בין לאחר מיתת הגר פטור (חבל בה אחר מיתת הגר משלם לאשה): ו משכונו של ישראל ביד גר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו מוציאין אותו מידו. עובד כוכבים שלוה לישראל על משכונו ונפל ממנו [ו] ומצאו ישראל אחר והחזיק בו צריך להחזירו לבעליו. משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה השאר ודוקא בחצר שאינה משתמרת וליתיה למלוה בחצרו: ז החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר ברה"ר ופתחו לרשות היחיד והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו חייב הפקיר אף בורו פטור ורש"י מחייב וכן החופר בור סמוך לרה"ר חייב ואם חפרו ומסרו לרבים פטור לא יסקל מרשותו לרה"ר. יש פוסקין כרב דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו ואם עשה תל ברה"ר ועלתה בו הבהמה ונפלה והוזקה פטור וכן אם נפל לאחריו בבור פטור ויש פוסקין כשמואל דאמר להבלו וכ"ש לחבטו בור ברשותו חייב בחבטו אפי' לרב: ח החופר בור ט' ובא חבירו והשלימו לעשרה אחרון חייב אפי' בנזקין. חפר בור ח' והשלימו השני לט' שניהם חייבים חפר י' והשלימו השני לכ' שניהם חייבים בין למיתה בין לנזקין. החופר בור ח' ומהן שני טפחים מים חייב. חפר בור וחבירו הרחיבו אם נפל בו השור מצד שהרחיבו חייב. בור שעמקו כרחבו אין בו משום הבל ואם הוא מלא ספוגין פטור אף לשמואל. בור של שני שותפין ועבר בו הראשון ולא כסהו וכן השני שניהם חייבים ואם מסר הראשון דליו לשני השני חייב: ט המוכר בור לחבירו כיון שמסר לו דליו כאילו אמר לו לך חזק וקנה ואם החזיק בו שלא בפניו קנה וכן הדין במוכר בית לחבירו ומסר לו מפתח ודלא כרשב"ם שפסק דמסירת מפתח קונה וכן המוכר עדר לחבירו ומסר לו משכוכית כאילו אמר לו משוך וקנה דמי: י השותפין שנדרו הנאה זה מזה [ז] מותרין ליכנס לחצר דיש ברירה וכל אחד נכנס לשלו. והממשכן ביתו או השכירו יכול להקדישו ולא לאוסרו בהנאה עליו: יא בור של שני שותפין שכסהו האחד ומצאהו השני מגולה ולא כסהו השני חייב והראשון פטור בכדי שידע ויכרות ארזים ויכסנו. כסהו כראוי והתליע מתוכו נפל בו שור פטור: יב [ח] כסהו כראוי לשוורים ולא לגמלים ונפלו בו גמלים חייב ואפי' לא שכיחי ואפי' פקח ביום. ואי אתו גמלים וארעוהו ואתו שוורים ונפלו אי לא שכיחי גמלים פטור ואי אתו לפרקים חייב. כסהו כראוי לשוורים ולא לגמלים ואם יעברו גמלים יפלו מיד ושכיחי גמלים והתליע מתוכו ונפל בו שור פטור. נפל לפניו מקול הכרייה חייב בעל הבור. [ט] שור תם שדחף חבירו לבור משלם רביע ובעל הבור ג' חלקים מועד כל אחד משלם חצי נזק: יג [י] המניח אבן על פי הבור ונתקל בו שור ונפל לבור בעל הבור משלם מחצה ובעל האבן מחצה. בור פטור בו על הכלים ועל פסולי המוקדשין ובכור בעל מום ושור פקח ביום [כ] ואדם אפי' סומא. נפל בו שור שהוא חרש שוטה או קטן או פקח סומא ומהלך בלילה חייב. ובהמה חיה ועוף שוין לנפילת הבור ולשבת ולהפרשת הר סיני ולתשלומי כפל ולהשבת אבידה [ל] לפריקה לטעינה ולחסימה ולחרישה ולהרבעת כלאים [מ] ולהנהגה: יד תרנגול סוס ופסיוני כלאים זה בזה אע"ג דרבו בהדי הדדי. וכן אווז ואווז הבר. המרביע או מנהיג שני מינין שבים לוקה. ואסור להנהיג בעיזא ושבושא: סליק פירקא

הכונס פרק ששי

א שן ורגל שני להו בשמירה פחותה והוא (שיש) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה [א] וכן בור ואש מיעטה תורה בשמירתן: ב הפורץ כותל רעוע לפני בהמת חבירו ונאבדה הבהמה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. וכן הכופף קמתו של חבירו לפני הדליקה היכא דמסיא ברוח שאינה מצויה או הטומן קמתו. וכן השוכר עדי שקר להעיד לחבירו. אבל לעצמו חייב לשלם. וכן היודע עדות לחבירו ואין לו אלא עד אחד ואינו מעיד לו. וכן הנותן סם המות לפני בהמת חבירו. וכן המבעית את חבירו. וכן השולח הבערה ביד חש"ו. וכן נשברה כדו ולא סלקה נפלה גמלו ולא העמידה: ג המניח צאן בחמה אע"פ שנעל בפניה כראוי ויצאה והזיקה חייב [ב] וכן אם מסרה לחש"ו. [ג] נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים ויצאה והזיקה פטור. הוציאוה ליסטים כדי לגזלה חייבין וכגון שהכישוה במקל. המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו חייב. מסרה הרועה לרועה תלמידו פטור לרועה אחר חייב: ד שומר אבדה כשומר חנם דמי וי"א [כשומר שכר דמי ובעלי חיים לכ"ע] אם נאבדה חייב. הכל צריך דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה ואם החזירה למקום שיראנה ועייל ונפיק וחזי לה אפילו במקום שאינה משתמרת פטור: ה שומר שכר חייב בכל גניבה אע"פ שהוא אנוס לגמרי ואינו פטור אם לא שהיה בעצמו שם ולא היה יכול להציל. שוכר כנושא שכר דמי: ו נפלה לגינה במקום שאינה יכולה לירד כדרכה [ד] בין הוחלקה במימי רגליה בין דחפוה חברותיה משלמת מה שנהנית ויש אומרים דוקא הוחלקה ונהנית משלמת מה שנהנית אבל דחפוה חברותיה משלמת מה שהזיקה והא דאמרינן משלמת מה שנהנית בין שנתחבטה בין שאכלה ואפילו מערוגה לערוגה ואפילו כל היום כולו עד שתצא לדעת ותחזור אפילו שלא לדעת ואז משלם מה שהזיקה ואם נפלה במקום שיכולה לירד כדרכה תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא וחייב. מבריח ארי מנכסי חבירו פטור וכגון שאין הניזק מזומן לבא. [ה] וכן הפורע חובו של חבירו פטור: ז כנעני שאנס קרקע מישראל וישראל אחר קנאו ממנו לא יחזירנו לבעלים בחנם אבל נותן ללוקח מה שהוציא. וישראל שהלך מעירו והחזיק המושל בקרקע שלו ואינו משועבד למס או אפי' משועבד למס והניח קרקע ביד אחרים לפרוע המס וישראל קנאו ממנו מחזירו לבעלים ונוטל ממנו מה שהוציא: ח כיצד משלמת מה שהזיקה שמין מי שהיה לוקח ששים פעמים בכדי שאכלה כמה היה פוחת בשביל מה שהזיקה ואותו משלם המזיק וכן אם הזיק בגופו כך משערין מנכין כחש גופנא וי"א שאין מנכין. ודוקא שאכלה פירות שאינן גמורין או קלח דקלא ארמאה והוא שלא נגמר גדולו שאינו ראוי לעקרו ולשתלו במקום אחר אבל אכלה פירות גמורין אע"פ שמחוברין או קלח דקלא פרסאה שראוי לעקרו ולשתלו במקום אחר שמין אותו בפני עצמו בשויו [ו]: ט ר"י היה אומר הנער דמשלם החובל בחבירו היינו נער דשעת חבלה דוקא ולא נער הבא אחר כך ואינו נראה לרבינו שמשון: י המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל השדה פטור ואם הוזקה בהן בעל הגדיש חייב ואם הגדיש ברשות שומר גרנות כשומר חייב: יא המוסר גחלת לחרש שוטה וקטן וליבוה פטור מדיני אדם מסר לו שלהבת חייב [ז] שלחה ביד פקח הפקח חייב. אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים או להפך האחרון חייב. בא אחד ולבה המלבה חייב. ליבתו הרוח כולן פטורין. המלבה וליבתו הרוח ואין ברוח כדי ללבות

פלפולא

דהסידים הראשונים היו מצניעים כו': [ד] ההופך הגלל ברה"ר גרסינן. נראה לי ובפנים הוא רמוז בס"ס ה': [ה] וי"מ שהיה ליה להזהיר. לאו מדעת הרי"ף הוא: [ו] זה בא בחביתו כו'. רישא דמתניתין דהיה בעל הקורה דלקמן: [ז] וכן זה בא בנרו כו'. סיפא דמתני': [ח] שנים שהיו מהלכין כו'. משנה דעלה מייתי להוא דרץ חייב כו': [ט] המבקע ברה"י כו'. משנה דעלה מייתי הנכנס לחנות כו': [י] שורו של אדם כו'. עד גמירא מתני' היא סוף דף ל"ד: [כ] שור שהיה רודף כו'. משנה דעלה מייתי להא דרבה בר נתן שבפנים:

פ"ד [א] ורב אלפס ז"ל כתב דנעשה שומר על הכל. ובפנים כתוב בשם רש"י ושניהם אמת: [ב] לקטנים כו' עד לימי החול. שם במשנה: [ג] נגח שור כו'. גמרא שם: [ד] ראה שור נגח כו'. שם בברייתא: [ה] יום ט"ו כו' הועד לדילוג. עיין מה שכתבתי בזה בפנים: [ו] שור של הדיוט כו' עד נזק שלם. משנה דף ל"ז ע"ב: [ז] שור של פקח כו'. רישא דמתני' דשל חרש כו': [ח] נתפקח החרש כו'. משנה דף ל"ט ע"א וכר' יוסי: [ט] הג' שור האיצטדין כו'. והוא במשנה דף ל"ט ע"א: [י] שורו תם כו' עד ל' סלעים. משנה דף מ"א ע"א: [כ] נתחכך כו'. משנה דעלה מייתינן הניח כותיה כו' שבפנים:

פ"ה [א] ומיירי בגברא דזבין לרדיא ולשחיטה. עיין בריש פרק המוכר פירות: [ב] ואם הזיק כו'. מימרא דרבא דף מח ע"א: [ג] נפל לבור כו' פיסקא דמתני' שם ע"ב: [ד] הנכנס

חריפתא

לחצר כו'. מימרא דרבא שם ע"א: [ה] דינם כשאר חבלות דעלמא. כלומר כמו בהיזק דעלמא יהבינן לבעל ס"ל הכא וכן פירש"י אבל תימה דבפנים לא משמע כן אלא דנזק דהכא יהבינן לאשה וכן סתם בטור סי' תכ"ג: [ו] ומצאו ישראל אחר והחזיק בו אפי' לא החזיק אסור להחזיק. ובקצור כתב יד ל"ג והחזיק בו: [ז] מותרין ליכנס לחצר. פי' כשאין בו דין חלוקה דאם יש בו דין חלוקה אמרינן במס' נדרים פ' השותפין דכ"ע סבירא ליה דאסורים וכ"כ שם בריש הפרק וכן בטי"ד סי' רכ"ו ובפ' חזקת סי' ע' ל"ע ועיין עוד בדינים אלו בנדרים פ' השותפין סי' כ': [ח] כסהו כראוי כו'. מריש סימן דלקמן: [ט] שור תם כו' עד גמירא. שתי ברייתות בגמ': [י] הניח אבן על פי הבור. מימרא דרבא דף נג ע"א: [כ] ואדם אפילו שוטה. גמרא דף נד ע"ב: [ל] לפריקה לטעינה גרסי' ומלתא דפשיטא הוא דהא בחד קרא כתיבי ובקצור כ"י ל"ג כלל לטעינה: [מ] ולהנהגה. כ"כ רש"י:

פ"ו [א] וכן בבור ואש כו'. מימרא דסגיאה בחמה כו': [ב] וכן אם מסרה כו'. בברייתא בגמ': [ג] נפרצה בלילה כו'. משנה ריש פירקין: [ד] בין הוחלקה כו'. בפנים סימן דלקמן: [ה] וכן הפורע חובו גרסי' ועי' בפ' שני דייני סי' ח: [ו] זה שהשמיט הא דקטם נטיעה כו' וכן עשה בטור סי' תי"ו כתב הב"י משום דהלכ' הפוסקים נמי השמיטוהו: [ז] שלחה ביד פקח כו'. משנה סי"ב

המוסר

קיצור פסקי הרא"ש ממסכת בבא קמא

[אם יש בלבושיו כדי לגנבות] חייב ואם לאו פטור: **יב** אסור להציל עצמו בממון חבירו על דעת ליפטר אבל יציל עצמו וישלם ואסור לגזול על מנת לשלם: **יג** [ח] השולח הבערה והלכה אפילו עלים ועצים ועפר חייב ואם עברה גדר [ט] או דרך (הרבים) הכל לפי הדליקה אם עברה יותר מן הראוי לה לפי גבהה פטור וכן לענין רוחב. אם פשר בו על הטמון אם הדליק בתוך שלו ודלקה בשל חברו [י] היכא דכלו חציו ואם הדליק בשל חבירו חייב על הטמון בדבר שדרכו להטמין כגון בבית בעל דבר ובגדים מוריגין וכלי בקר. [כ] ועשו תקנת נגזל באשו דמשתבע ושקיל. [ל] השאיל מקום להגדיש והגדיש והטמין אינו משלם אלא דמי גדיש. להגדיש חטים והגדיש שעורים והגדיש חטים וחפן בשעורים שעורים וחפן בחטים אינו משלם אלא דמי שעורים: **יד** הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא הזיקתו משלמת דינר זהב פשעה בו משלמת של כסף: **טו** אם עשו תקנת נגזל במסור אם לאו כגון שיש עדים שמסרו ואין ידוע כמה הפסידו איבעיא ולא איפשיטא ופטור ואפילו אין המוסר מכחישו [מ] ויש אומרים דנשבע ונוטל מחלה: **טז** ההוא גברא דנטש בכספתא לחבריה ושדייה בנהרא אתא מארי' וטען דהוה מרגניתא בכספתא ומיבעי' לן אי [אורחא לאנוחי מרגניתא בכספתא] ושקיל בשבועה או לא ולקולא עבדינן. ואי שעניה כסא דכספא אי אמיד הוא או אינשי מהימנא הוא דמפקדי אינשי גביה מהימן בשבועה ועשו תקנת נגזל בפקדון היכא דלא טעין מפקד טענת ברי: **יז** חמסן יהיב דמי ולא אמר מוכר רוצה אני ופסול לעדות מדרבנן:
יח נר הטכה מלוה להניחה תוך עשרה טפחים: סליק פירקא

מרובה פרק שביעי

א תשלומי כפל נוהג בכל דבר תשלומי ארבעה וחמשה אינו נוהג אלא בשור ושה. הטוען טענת גנב בפקדון ובאבידה ונשבע ונמצא שגנבו הוא חייב כפל טבח ומכר משלם ד' וה'. וגנב חייב בין גונב בידו בין הכנים הבהמה [א] לחצירו ולגנו: **ב** גנב בהמה כחושה והשמינה [ב] אפילו מעצמה או שמינה והכחישה משלם כדמעיקרא [ג] שחטה משלם כדהשתא. שינוי השם מעליא כגון גנב טלה ונעשה איל קונה מן התורה. ואם טבחו אח"כ פטור. יאוש ושינוי רשות או יאוש ושינוי השם גרוע קונה מן התורה יאוש לחודיה קני מדרבנן. ואם קדם אשה בגזלה אחר יאוש צריכה גם. שינוי מעשה שאינו חוזר קונה. גנב שמכר בין לפני יאוש בין לאחר יאוש חייב: **ג** צינור שיש בו ד' לגזוזין או שאין בו ד' לגזוזין וחטט בו כדי לקבל צרורות חטטו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה. אם נפלו בו ג' לוגין מן הצינור נפלו ממנו לקרקע ומן הקרקע למקוה אם יש במקוה אחד ועשרים כאין כשר דשאיבה מטהרת ברביים והמשכה. ומקוה שלם כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו ואפי' מקוה שאוב שנתחבר למקוה [א] שלם דרך נקב כשפופרת הנוד כשר. הא דג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה הלכה למשה מסיני הוא דלא כר"י שפירש דאפי' כולו שאוב כשר מן התורה: **ד** גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו. פסק רב אלפס דלא כתבינן [ב] אדרכתא אמטלטלין דכפריה ורבינו תם נתן טעם למה שנהגו לכתוב הרשאה אמטלטלין דכפריה ואמלוה. כל [ג] אדרכתא דלא כתיב בה זיל דון זכי ואפיק לנפשך לאו כלום היא ואפי' הכי אי יהביה הנפקד למורשה ואנס בדרך פטור. ואי כתיב בה למחצה לשליש ולרביע מנו דמשתעי דינא אפלגא משתעי אכולה. **ה** הלכתא שליח שוויה ואין המורשה יכול לתפוס הממון לעצמו והמרשה יכול לבטל הרשאתו כשירצה ואם ביטל ההרשאה בלא ידיעת המורשה והלך וטען ונתחייב בדין מה שעשה עשוי ואין המרשה יכול לומר בטלתי שליחותי. וכן אם נתן לו הממון ונאנס פטור: **ו** גנב ע"פ שנים וטבח ומכר על פיהם או ע"פ שנים אחרים גנב ומכר בשבת היכא דליכא חיוב מיתה גנב וטבח ומכר ביום הכפורים ע"י אחר חייב. פסק הרב אלפס המבשל בשבת בשוגג יאכל למוצאי שבת לו ולאחרים במזיד יאכל במוצאי שבת לאחרים ולא לו [ד] ואדוני אבי הרא"ש ז"ל תמה עליו. גנב שור השותפין והודה לאחד מהם ואח"כ הביא השני עדים משלם ה' חלאי בקר. גנב ע"פ שנים וטבח ומכר על פיהם ונמצאו זוממין משלמין לו הכל ואם היו שתי כתות עדי גניבה משלמין כפל עדי טביחה ומכירה משלמין שלשה. הוזמו האחרונים הוא משלם כפל והם משלמים שלשה. הוזם אחד מן האחרונים בטלה כל עדות שנים. אחד מן הראשונים בטלה כל העדות. דהכחשה תחלת הזמה היא. עד שהעיד בניסן והוזם בתשרי למפרע הוא נפסל: **ז** תוך כדי דבור כדבור דמי ואפי' כדי שאילת תלמיד לרב שהוא שלום עליך רבי חוץ מעבודת כוכבים ומגדף קדושין וגירושין: **ח** מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור והוא שמחייב עצמו בקרן כגון שהודה שגנב ובאו עדים שגנב אבל אם יש עדים שגנב ובא והודה שטבח ואח"כ באו עדים שטבח חייב: **ט** מכרו חוץ מאחד ממאה שבו אפי' חוץ מקרנה חוץ מגזותיה או שהיה לו בו שותפות. שחטה ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר אינו משלם תשלומי ד' וה'. והגונב חגרת קטעת וסומא ובהמת השותפין חייב. וכן שותף שטבח לדעת חבירו מחייב ד' וה'. שלא לדעת חבירו אף מחלקו פטור. מכרה חוץ מל' יום חוץ ממלאכתה חוץ מעוברה למ"ד שבר לאו ירך אמו הוא או גנבה קטעה ומכרה בעיין אינהו ולא איפשיטו ואפי' אם תפס מפקינן מיניה. גנב ונתן לאחר וטבח או מכר חייב. גנב והקדיש נבדק הבית או גנב והקיף או החליף ונתן במתנה או פרע בחובו או בהקיפו או שגר סבלונות לבית חמיו חייב: **י** גנב ברשות בעלים וטבח ומכר חוץ לרשותם או להפך חייב. גנב וטבח ומכר ברשותו פטור היה מושכו ויולא ומת ברשות בעלים פטור הגביהו או שהוציאו מרשותו של בעלים ומת חייב: **יא** כלדך שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרים וכשם שהקרקע נקנה בכסף ושטר וחזקה כך שכירות קרקע נקנה: **יב** ראוהו שהטמין עצמו בחורשין ומשך בהמה וטבחה חייב: **יג** אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל ואפי' בבית אפילו של אחרים. אבל מגדלין בסוריא ובמדברות שבא"י. ואין מגדלין תרנגולים בירושלים ולא הכהנים בא"י. ולא יגדל אדם חזירים אפי' למשות בהן עורות. אין עושין סחורה בנבילות וטריפות שקצים ורמשים [ה] לא יגדל אדם כלב בתוך ביתו אא"כ קשור בשלשלאות. אין פורסין פכים ליונים אא"כ רחוק מן הישוב שלשים רים: **יד** רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור מיד אלא על יד על יד וכן מי שנפלו לו כלבים וחזירים בירושה. מי שנדר ליקח בית בא"י או לישא אשה אין מחייבין אותו עד שימצא הגון לו: **טו** הלוקח בית בארץ משום יישוב א"י התירו לומר לעובד כוכבים לכתוב השטר בשבת ולצורך מצוה אחרת לא התירו לומר לעובד כוכבים באיסורא דאורייתא אפי' לצורך מילה שדוחה שבת [אבל התירו בשבילה אמירה לעובד כוכבים באיסור דרבנן] ולצורך מצוה אחרת אפי' באיסורא דרבנן כגון להביא לו ספר דרך כרמלית ללמוד בו לא התירו. ובהלכות גדולות משמע דאפי' איסורא דאורייתא שרי ע"י נכרי לצורך מילה: **טז** יהושע התנה שיהו מרעין בחורשין ולוקט בהמה דקה ביער שאילנותיו גסין. ומלקטין עשבים מכל מקום חוץ משדה תלתן [ו] וקוטמין נטיעה בכל מקום חוץ (משדה) מגרופות של זית: **יז** מעין היוצא מתחלה בני העיר מסתפקין ממנו ואין צריכין ליתן דמים. ומחכין בימה של טבריא. ונפנין אחורי גדר אפי' שדה מלאה כרכום ואפילו ליטול צרור מן הכותל מותר ואפי' בשבת. ומהלכים בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה. והא דידן משירד הטל עליהן קשה להן דריסת הרגל. מסתלקין לצדי הדרכים מפני היתדות והתועה בין הכרמים מפסג ועולה מפסג ויורד: **יח** מת מצוה קנה מקומו כשאינו מוטל על המיצר. ותגאים אלו נוהגים אף בחוצה לארץ. רבי יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר [ז] ולוצרו [כל ל' יום] כדי שיהא נשוף ברגלי אדם וברגלי בהמה. ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה של חבירו וקוצץ סוכו של חבירו כדי להציל נחילתו ונותן לו דמי סוכו מתוך נחילתו. ותנאי ב"ד הוא שיהא שופך יינו ומציל דבשו של חבירו [ח] אם חבירו תובעו ונוטל דמי יינו מתוך דבשו של חבירו ואם שאלו מעצמו אין לו אלא שכרו. ומיירי שעקל בית הבד כרוך סביב החבית של דבש. דאל"כ היה זוכה מן ההפקר. ותנאי ב"ד הוא שיהא זה מפרק עציו וטוען פשתנו של חברו ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו ורב אלפס [ט] פסק לקמן דלא מהני תנאי ואדוני אבי הרא"ש ז"ל דחה ראיותיו: **יט** עזרא תקן שיהו קורין בתורה במנחה בשבת בשני ובחמישי לתלתא גברי עשרה פסוקים. ויהיו דנין בשני ובחמישי. ושיהו מכבסין בחמישי בשבת כדי ללבוש לבנים בשבת. ושיאכלו שום בערב שבת. ושתהא אשה משכמת ואופה כדי שיהא פת מצויה לעניים. ושתהא חוגרת בסינר משום צניעות. ושתהא חופפת וטובלת משום הגילה. ושיהו רוכלין מחזירין בעיירות ולא יוכלו רוכלי העיר לעכב עליהם. ותיקן טבילה לבעלי קריין לתפלה ותלמוד תורה. והאידנא לא נהגו כן. בעיר הסמוכה לספר מותר לגדל כלבים. ביום קושרן ובלילה מתירן:
סליק פירקא

החובל פרק שמיני

א החובל בחבירו אם קטע ידו נותן נזק צער ורפוי שבת ובושת. הכהו על ידו ונצתה נותן צער רפוי שבת ובושת. הכהו על ראשו ונצה נותן לו צער רפוי ובושת. הכהו במקום שאינו נראה נותן לו צער ורפוי. הכהו בטומוס שבידו נותן לו בשת. וכיצד שמין אותו נזק קטע יד חבירו רואין אותו כאילו הוא עבד הנמכר בשוק כמה היה יפה וכמה הוא יפה. צער אומדין כמה אדם רוצה ליתן על ידו המוכתבת למלכות לקוטעה בסייף שיקטעו אותה בסם. וכן אם כואו בשפוד על צפרניו דליכא נזק שמין מי שחייבוהו מלכות לכוותו כיוצא בזה כמה היה נותן ויפטר. רפוי חייב לרפאותו עלו בו צמחים מחמת המכה חייב לרפאותו וליתן לו דמי שבתו [חייתה ונסתרה חייב לרפאותו וליתן לו דמי שבתו] והוא שלא אמדוהו אבל אמדוהו והיה מתגונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו. חייתה כל צרכה אינו חייב לרפאותו. עבר על דברי רופא ואכל דברים הרעים למכה ומחמת זה נתקלקלה אינו חייב לרפאותו. וצריך לשכור לו רופא ואם אמר לו החובל אני ארפאך אפילו ידוע שהוא רופא אין שומעין לו אם לא ברצון הנחבל וכן אם אמר החובל יש לי אוהב או קרוב שירפאך בחנם או אביא רופא ממרחקים שנוטל מעט שכר אין שומעין לו. ואם אמר הנחבל תן לי שכר הרופא ואני ארפא עצמי אם לא ירצה החובל לא ישמע לו. שבת קטע ידו או רגלו רואין אותו כאילו הוא שומר קשואים דלמלאכה זו יהיה ראוי כשיתרפא וכן כל כיוצא בזה. בשת הכל לפי המבייש והמתבייש: **ב** מילתא דשכיחא ואית בה חסרון כיס כגון הודאות והלואות דנין בבבל. אית בה חסרון כיס ולא שכיחא כגון אדם באדם או שכיח ולית בה חסרון כיס כגון בושת אין דנין אותו בבבל. נזקי שן ורגל גובין אותן בבבל ולא נזקי קרן. ואי תפס לא מפקינן מיניה: **ג** כתבו הגאונים אם אנס בת חבירו או פתה אותה או הפיל שינו וקטע אזנו אע"פ שאין גובין קנס מנדין ליה עד שמפייס לחבירו וכדיהיב שיעורא מאי [א]דחזי ליה למיתב לאלתר שרינן ליה אפי' אי לא אפייס בעל דיניה[ב]:
ד הקוטע שתי רגליו של חבירו שבת רואין אותו כאילו הוא שומר [קישואין או] הפתח ואם הוא מלמד תינוקות או נוקב מרגליות ושבר רגלו שראוי למלאכתו כשיתרפא נותן לו שבתו משלם. ולענין נזק אין רואין אותו כאילו הוא נוקב מרגליות שאין נפחתין דמיו כל כך בשביל רגלו כמי שאינו נוקב מרגליות ואין לו להפסיד מחשיבותו. אבל קטע ידו שמין כמה נפחת בשביל ידו: **ה** חרשו נותן לו דמי כולו ואם היה לו אומנות וראוי עדיין לאומנתו שמין כמה נפחתו דמיו. קטעידו ורגלו וסימא עינו וחרשו ולא אמדוה ובין זה לזה אומדין הכל ביחד. ואם אמדוהו בין זה לזה כמאן דנגבי דמיא: **ו** שבת הפוחתו בדמים כגון הכהו על ידו ונמתה וסופה לחזור נותן לו שבתו בכל יום ממלאכה דבטיל מיניה כפועל בטל וכן כל שבת שיימינן לי' כפועל בטל. הקוטע ראש אזן עבד עברי של חבירו הכל לעבד. קטע ידו הכל לרב. שבת קטנה הוא מוחלט לרב ושבת גדולה ילקח בו קרקע והרב אוכל פירות כנגד מה שמפסיד בקטיעת ידו מה שיש בין שאר מלאכות לשמירת קישואין וכשיצא לחירות יקח גוף הקרקע. הקוטע יד עבדו של חבירו נוטל הרב ה' דברים והלה יתפרנס מן הצדקה ורפואתו מיירי דאמדוהו לה' ימים ואיתסי בג' יומי דעבדו ליה סמא חריפא: **ז** המבייש הערום סומא וישן חייב. וישן שבייש פטור. נפל מן הגג והזיק וביים חייב [בארבעה] דברים ופטור על הבושת מפני שלא כוון חרש יש לו בושת. קטן אי מכלימו ומכלם יש לו בשת. שוטה אין לו בשת. המבייש לישן ומת פטור. החובל בבת קטנה של אחרים חבלה לעצמה ואפי' שבת [ג] ואפי' סמוכה על שלחן אביה. פלעה בפניה דאפחתה מכספה נזק הוי דאב והשאר דידה. **ח** המכה אביו ואמו ולא עשה בהן חבורה (פטור) החובל בחבירו ביוה"כ חייב בכולן. החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו. [ד] בעבד כנעני שלו פטור מכולן החובל בבנו הגדול יתן לו מיד אפי' שבת. בבנו קטן [ה] יקנה בהן ס"ת. ואם הם סמוכים על שלחנו פטור משבת: [גר כשר לעדות ועבד פסול ויש להן בושת]: **ט** חרש שוטה וקטן ועבד ואשה [ו] החובלים באחרים פטורין והחובל בהן חייב. נתגרשה האשה ונשתחרר העבד חייבין לשלם. הלכך שמין כל ה' דברים וכותבין ונותנין ביד הנחבל וכשיבוא לידם נכסים ישלמו ואם היו לאשה נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל ב"ד כופין אותה למוכרם בטובת הנאה ונותנין לנחבל. אבל כתובתה לא אמרו חכמים למוכרה. ואשה שחבלה בבעלה אם אין כתובתה יותר מחבלה תמכרנה לבעלה בחבלה. ואם כתובתה יותר מחבלה ואינה יתירה על כתובה דאורייתא לא הפסידה כתובתה. ואם היא יתירה תעמידנה על כתובה דאורייתא והשאר תמכור לבעלה בחבלה. האשה שמכרה ונתנה בנכסי מלוג בחיי בעלה [ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואם מכר] בעלה עמה המכר קיים. טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות. **י** התוקע לחבירו נותן לו סלע מדינה. ויש אומר לניזקין בין למימר גברא בין למימד חפצא. המבעית חבירו פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו וחרשו פטור אחזו ותקע באזנו וחרשו חייב: **יא** כל חמשה דברים אומדין ונותנים לו מיד. אמדוהו והיה מתגונה והולך אין לו אלא מה שאמדוהו אמדוהו והבריא נותן לו כל מה שאמדוהו: **יב** סטרו נותן לו מאתים זוז. לאחר ידו נותן לו ארבע מאות זוז: **יג** צרם אזנו תלש שערו רקק והגיע הרוק [ז] בגופו העביר טליתו ופרע ראש האשה נותן ארבע

הגהות הגרי"פ [א] בקיצור כ"י גרס כשר: [ב] [ג] ג' הגמ' אורכתא:

פלפולא

דהמוכר כו': [ח] **השולח** כו'. מצגה דף ס' ע"א: [ט] **או דרך** הרבים. בקצור כ"י ל"ג הרבים: [י] **ה"ג** היכא דכלו חציו. והוא בפנים סי' ע"ז: [כ] **עשו תקנת** כו'. גם זה שם: [ל] **השאיל** מקום כו'. ברייתא דף ס"ב ע"א: [מ] **וי"א** דנשבע ונוטל מחלה. סוא רב האי אבל בפנים דחאו ובטור סימן צפ"ח לא הזכירו כלל והב"י כתב בשם תשובת מיי' שגם רב האי בתשובתו כתב דהמוציא ודלא כמ"ש בשערים:

פ"ז [א] **לחצירו** ולגנו גרסינן. ובקצור כ"י גרסינן לגנות ולחצירות: [ב] **אפילו** מעצמה. זו דעת התוס' אבל בפנים משמע דפוסק כהרי"ף דהשמינה מעצמה וטבחה ומכרה משלם כי השתא וכ"פ בטור סי' שנ"ד ולא הזכיר שם דעת התוס': [ג] **שחטה** משלם כדהשתא. חסורי מחסרא והכי קתני הוכחשה מעצמה משלם קרן כדמעיקרא שחטה משלם כפל ד' וה' כדהשתא וכ"כ בטור אבל בקצור כתב יד כתוב בלשון אחר וז"ל וכן גם הוזלה ונתיקרה גם מתה מעצמה משלם כדמעיקרא שחטה משלם כדהשתא ע"כ וזה הלשון צריך ביאור דמ"ש הוזלה ונתייקרה אין הפי' שהיה ביוקר והוזל או היה בזול והוקר שהרי אין דין שניהם שוים כמו שאבאר אלא ה"פ שאם היה בזול ונתיקר ודכתב גם מתה מעצמה אינו ענין בפני עצמו אלא ה"ק אם היה בזול ונתיקרה וגם אירע שמתה מעצמה דהיינו לאו מידי עבד משלם כדמעיקרא אבל אם אירע שמחטה כו' ומציגו נמדין דלא ביאר אלא דין היה בזול ונתיקר אבל דין היה ביוקר והוזל לא נתבאר ודינו הוא דבין שחטה בין מתה מעצמה משלם קרן כדמעיקרא וכפל כדהשתא וד' וה' כשעת טביחה: [ד] **וא"א** הרא"ש ז"ל תמה עליו. עיין בפרק קמא דחולין סימן י"ח: [ה] **לא** יגדל אדם כלב וכו'. עיין עוד בסוף פירקין:

חריפתא

[ו] **וקוטמין** נטיעה. עיין בפ' הספינה סי' י': [ז] **נ"ל** דה"ג ולוצרו כל שלשים יום. וכן הלשון בטור סי' רע"ד: [ח] **אם** חבירו תובעו כו'. כ"כ בפנים בפ' בתרא: [ט] **פסק** לקמן. בפרק בתרא:

פ"ח [א] **ה"ג** דחזי למיתב ליה: [ב] השמיט הא דהדקי' באדרונא כו' ובטור כתבו בסי' ת"ך: [ג] **ואפי'** סמוכה על שלחן אביה. בפנים מסיים ואם אינה סמוכה על שלחנו הוי שבת דידה דקא בעי למתזן מיניה ואם יש בשבת מותר על מזונותיה הוי דאב ותמהני שהשמיט כל זה ובטור סימן תכ"ד כתב שאם אינה סמוכה על שלחן אביה הוי שבת דידה ולא ביאר דשעדפה הוי דאב וכל מפרשיו לא העירו בזה ולי צ"ע: [ד] **בעבד** כנעני שלו כו'. נ"ל דחסורי מחסרא והכי קתני בעבד כנעני של אחרים חייב בכולן בעבד כנעני שלו וכו' וסיפא נמי מתני' היא והביאה בפנים בסימן דלקמן: [ה] **יקנה** בהן ס"ת כרב חסדא כמ"ש בפנים וטעמא כתב ב"י סי' תכ"ד דהרא"ש לטעמיה שכתב דרב חסדא גדול מרבה ע"כ ובפ' הפרה הוא שכתב כן ומיהו התם מיירי בסתם רבה שהוא בר נחמני וצריך לי עיון ג"כ דבפ' חזקת סי' נ"ה פליגי נמי בהס"ג ושם כתב כרבה בר רב הונא וכן ל"ע בטא"ה סי' פ"ו על טוח"מ סי' תכ"ד וראיתי למהר"ו כ"ץ שמתרץ בח"מ סי' תכ"ד דהכא דהמעות הן של הקטן טובה הוא לו שיקנה ס"ת וילמוד מתוכה ואפי' שאפשר שיקלקלה משא"כ לקמן דמיירי שקבל פקדון מקטן ואפשר שאין המעות של הקטן אלא גם בידו היה פקדון מאחר הלכך יקנה בו דקל דלא כליא קרנא: **בגופו** מצאתי בקיצור כ"י גר כשר לעדות ועבד פסול ויש להן בושת ע"כ וזה מורה על שהוא נכתב גם כן בפנים וכמ"ש שם בס"ד: [ו] **החובלים** באחרים כו'. בקיצור כ"י כתוב הלשון בהפך כמו בפנים וכ"כ בטור סי' תכ"ד: [ז] **בגופו** בפנים סי' דלקמן:

המבייש

מאות זוז וכל זה לעשיר שבישראל ולעני לפי כבודו . והחובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור . אחרים שחבלו בו חייבין : יד [ה] המבייש חבירו בדברים פטור ואעפ"כ מנדין אותו עד שיפייסנו כראוי לפי כבודו . המבייש תלמיד חכם קונסין אותו ליטרא של זהב ונותנין לו . ונותנין זמן לגבות ולא לחבלה דחסריה ממונא : טו הקללן נשיעותיו אע"פ שאינו רשאי פטור אחרים שקללו אותם חייבים . ואם מלוה לקללן כגון הנוטה לדה"ר ושוען שאמר לו לקללן פטור אע"ג דקא תבע מיניה דקא בעי למעבד הך מלוה . ומעשה באחד ששחט ובא אחר וכסה וחייבו רבן גמליאל ליתן עשרה זוז . דיקלא דטעין קבא אסור למקלייה וכן כל אילן לפי חשיבותו וגופנא דטעין כל דהו . ואם הוא מעולה בדמים או צריך למקומו מותר : טז החובל בחבירו אע"פ שנותן לו כל חמשה דברים ומה שנצטער על בושתו אינו נמחל לו עד שיפייסנו . ולא יהא המוחל אכזרי . המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה : יז ראובן שיש לו תביעה על שמעון והוא מסרב לבוא עמו לדין יכול להביאו לפני דייני עכו"ם . המוסר דין על חבירו [ט] הוא נענש תחלה . לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפים : יח האומר סמא עיני קטע ידי חייב . אמר הלה ע"מ לפטור והשיב הן אע"פ שדומה קא בניהותא מסתמא בתמיה קאמר וחייב . שבור כדי קרע כסותי חייב . אמר הלה ע"מ לפטור והשיב לאו אע"פ שדומה בניהותא סתמא בתמיה קאמר ופטור . עשה כן לאיש פלוני על מנת לפטור חייב . הלי דדרשינן לשמור ולא לקרוע מיירי שבאת לידו בתורת קריעה . רב יוסף הפקיד מעות של צדקה לאדם אחד ופשע בהם ונגנבו וחייבו לשלם והקשה לו אביי מהא דתניא לשמור ולא לחלק לעניים והשיב דעניי דפומבדיתא מיקץ קיץ להו והוי כאילו הפקיד כל אחד קצבתו בידו : סליק פירקא

הגוזל עצים פרק תשיעי

א הגוזל עצים ועשאן אם נשתנה שמם מחמת השפוי כגון דעבדינהו בוכאני או [א] קלילותא או כשורי קנינהו בשינוי ומשלם דמים כשעת הגזלה . גזל עצים משופין ועשאן כלים לא קנינהו דשינוי החוזר לא הוי שינוי . גזל אבנים ושתתן למר ולבנו כגון דכבריה כברויי פשתן ונקבו קנה . גזל סאה חטין וטחנה לשה ואפאה והפרים ממנה חלה ובירך עליה [ב] אותה ברכה הוי ניאוץ אע"ג דקנה בשנוי : ב הגזלנין ומלוי בריבית שרוב עסקן בכך ובאו מעצמן לעשות תשובה להחזיר אמרו חכמים שאין מקבלין מהן כדי שלא לנעול דלת בפני בעלי תשובה והמקבל מהם אין רוח חכמים נוחה הימנו . ואם הגזילה קיימת מקבלין . הגבאין והרועים והמוכסין תשובתן קשה מחזירין למכירין ושאינן מכירין יעשו בהן צרכי רבים בורות שיחין ומערות ובגזלה קיימת מיירי : ג הגוזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם דמים כשעת הגזלה אפילו פרה ורחל בעין ולא ישלם כשעת הלידה . גזל פרה ונתעברה אצלו רחל ונטענה אצלו משלם דמים כשעת גזלה וכל שבח שעליהן הן של גזלן . גזל והשביח ומכר או הוריש מה שהשביח מכר והוריש וכן אם השביח הלוקח . גזל ישראל ומכרה לעכו"ם והשביחה עכו"ם ומכרה לישראל בעיא ולא איפשיטא : ד הא מאן דגזל דקלא וקטליה ושדייה לארעא [דידיה] לא קני . וכן אי פסקיה גובי גובי ועבדינהו כשורי קני כשורי רברבי ועבדינהו זוטרי לא קני . עשה מהן נסרים קנה . גזל לולבא ועבדינהו הוצי קנה . הוצי ועבדינהו חופיא קנה . נחלקה התיומת קנה ופסול לצאת בו . גזל עפרא ועבדיה לבני לא קנה דשנוי החוזר הוא איפכא קנה [נסכא ועבדינהו זוזא לא קני] שחימי ועבדינהו חדתי לא קני . איפכא קני . כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור קנאו בשינוי ואם טבח ומכר פטור : ה גדול העיר שממונה לדון ע"פ נשיא וכן טובי העיר שמאחוס רבים עליהם יכולים לקנוס לאדם כשיראה להם צורך אפי' שלא כדין אבל דייני דעלמא לא : ו גזל בהמה והזקינה או הכחישה כחשה דלא הדרא משלם כשעת הגזלה . גזל עבדים והזקינו אומר לו הרי שלך לפניך ורב אלפס פסק דמשלם כשעת הגזלה ולא נהירא [ג] דעבדא כמקרקעי דמי למילי דאורייתא כמו גזל ואונאה ושבועה וקנין חזקה ולמילי דרבנן הוי כמטלטלי כגון לגבות מיתמי ולענין פרוזבול ולקנין אגב : ז התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור והוא שלא בטלו ממלאכת רבו . ואי מסיק ביה זוזי אסור דמחזי כרבית : ח כל דבר שהיה עושה הלוה למלוה קודם הלואה כגון להשאיל לו כליו או בהמתו מותר גם לאחר הלואה והוא שיעשה מדעת הלוה ומילי דפרהסיא דאושא מילתא כגון לדור בחצרו או לתקוף בעבדו אסור : ט התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה אי לא עבידא לאגרא אפילו נחית לה בתורת אגרא אינו נותן אלא פחתה ואי עבידא לאגרא נחת לה בתורת אגרא רצה שכרה נוטל רצה פחתה נוטל בתורת גזלנותא אין לו אלא פחתה : י גזל מטבע ונסדק פירות [ד] והרקיבו כולן יין והחמיץ משלם כשעת גזלה . מטבע ופסלתו מלכות וכ"ש מדינה פירות והרקיבו מקצתן חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך : יא המלוה לחבירו מטבע ונפסל המטבע נותן לו מטבע שלוהו ואפילו אינו יוצא בשום מקום . מכר לו סחורה או הלוהו מעות והתנה עמו שישלם לו מטבע ונפסל במלכות זו ויוצא במלכות אחרת אם אין מלכיות מקפידין כלל אפי' אי לית ליה אורחא להתם או אית ליה אורחא להתם ולא קפדי מלכיות כולי האי לחפש אם שום אדם מוליך מאותו מטבע צריך לקבל ממטבע הנפסל ואי קפדי מלכיות טובא שמחפשין אפי' אי אית ליה אורחא להתם [ה] או (אף) לא קפדי [טובא] ולית ליה אורחא להתם נותן לו מטבע היוצא בשעת פרעון : יב המלוה לחבירו על מטבע ונפסל לגמרי ועשו מטבע אחר והוסיפו עליו במשקל אם יש בה' ממטבע האחרון כמו י' מן הראשון נותן לו מן האחרון והוא דלא זילי פירי מחמת התוספת ואם היה התוספת יותר מן החומש יתן לו מן המטבע האחרון במשקל המטבע הראשונים ולא לפי המנין . והוא הדין למלוה על המטבע ופחתו ממנו והוא הדין במקום שנושאין ונותנין בכספים של משקל ופחתו מן הכסף שבהם או הוסיפו עליו הכל ענין אחד הוא: יג שלשה חלוקין יש במאבד ממון חבירו בגרמא . [האחד] בדבר הגורם לממון [ו] כגון גזל חמץ ועבר עליו הפסח וכיוצא בזה קיי"ל דפטור דלאו כממון דמי ואומר לו הרי שלך לפניך . השני גרמא בנזקין וקיי"ל דפטור כגון זורק מטבע של חבירו לים היכא דמלי אמוראי למשקלי' והוא דאדיי' אדויי וכגון שף מטבע של חבירו והוא דמחייה בקורנסא אבל שפייה בשופינא חייב וכל כיוצא בזה . השלישי דינא דגרמי דקיי"ל שהוא חייב כגון שורף שטרו של חבירו ואין עדים שיודעים כמה היה כתוב בו שיכתבו לו שטר אחר והשורף מאמין לבעל השטר שיאמר כמה היה כתוב בו וכגון המראה ממון חבירו לעובד כוכבים והמראה דינר לשולחני ונמצא רע ומחיצת הכרם שנפרצה ומסך גפנו על גבי תבואה של חבירו ודן דין וחייב הזכאי אפי' לא נשא ונתן ביד ומוכר שטר לחבירו וחזר ומחלו [ז] : יד [ח] הלכתא אין אומן קונה בשבח כלי הלכך נתן לאומן לתקן וקלקל חייב ואין חילוק בין נתן לו עצים לתקן כלי וקלקלו בין נתן לו כלי לתקן בו שום דבר וקלקלו : טו טבח אומן שקלקל חייב והוא דעביד בשכר וכן המוליך חטין [ט] לטחון ולא לתתן ועשאן סובין או מורסן קמח לנחתום ואפאו פת נפולית : טז המראה דינר לשולחני ונמצא רע [י] חייב אע"ג דלא קאמר ליה עלך קא סמיכנא ורב אלפס פסק דוקא בדאמר ליה : יז הנותן צמר לצבע והקדיחתו יורה נותן לו דמי צמרו . צבעו כעור או שאמר לו לצבעו אדום וצבעו שחור או להפך שמין לו וידו על התחתונה . וכן הנותן עצים לאומן לעשות לו כסא ועשה לו ספסל או להפך או לעשות לו נאה ועשאו כעור . אי אמרי' יש שבח שמין על גבי צמר או לא בעיא ולא איפשיטא : יח הנותן מעות לשלוחו לקנות לו חטין וקנה לו שעורים או להפך בין להכילא בין לסחורה אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לבעל המעות . ואם למחצית שכר נתנו לו אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע . מותר ליתן מעות למחצית שכר ולהתנות שלא ילוה אלא על כספים ושלא ימכרם אלא בקרקע ואם ישנה אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע ואין בו משום רבית [וגם] לא השיב גזלן דמה שהוא משנה : יט ראובן שקנה שדה משמעון ואמר לו ללוי אני קונה אותה וכתוב השטר בשם לוי ואמר אח"כ לעצמי קניתיה ומה שאמרתי בשם לוי לכהיא בעלמא נתכוונתי אין מחייבין אותו לכתוב שטר אחר . ואם מתחלה אמר לעדים בפני המוכר עוד תכתבו לי שטר אחר כופין למוכר לכתוב לו שטר אחר : כ רב כהנא יהב זוזי אכיתנא ואייקר וזבניה מרותא אדעתא למיתב זוזי לרב כהנא קי"ל דמותר לקבלם : כא הגוזל מחבירו ש"פ ונשבע לו אפילו בזמן הזה יוליכנו אחריו אפילו למדי . ולא יתן לבנו ולא לשלוחו והאי שליח מוקי לה בגמ' כגון שכירו ולקיטו או בממנא לו שליח ואם מת ה"ז יחזיר ליורשיו אבל נותן הוא לשליח ב"ד אבל אם עשאו הנגזל [שליח] בעדים נותן לו הגזלה ומביא כפרתו . [כ] ואם לא נשבע יודיע לנגזל כך וכך ממון גזלתי ממך שלח וקחנו . שליח שעשאו בעדים שאמר לו בפני עדים הבא לי מעות שביד פלוני אפילו לא אמר לו אמור לפלוני שישלח לי מעותי על ידך הוי שליח ואחריות הדרך על המשלח ואם ירצה הנפקד לעכב המעות עד שיביא הרשאה רשאי : כב אין משלחין מעות בדיוקני אפילו עדים מכירין שהוא דיוקני שלו אבל אין מעידין שעשה לזה שליח ועיקר התקנה הוא שיקנה בעל המעות לשליח באגב והשליח יכתוב לנפקד שהתקבלתי ואז אפילו מת המפקיד קודם שיגיעו המעות לידו אין היורשים יכולים להוציא מן הנפקד כלום : כג האומר לחבירו שגר לי מעות עם פלוני ושגרם ונאנסו פטור . ואם התנו ביניהם שכל מי שישלח אחד לחבירו שישגר עמו תנאם קיים ואם כתב לו בכתבו שישגר עמו אינו חייב באחריותו ואין לו רשות למורשה לעשות מורשה אחר בלא רשות . [ל] בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ואי איכא פירי בארעא מגו דמשתעי [דינא] אפירי משתעי נמי אארעא: כד נתן לו קרן (ונשאר בידו) פחות משוה פרוטה אין צריך לילך אחריו ולא חיישי' שמא יתייקר : כה גזל שלש אגודות בשלשה פרוטות והוזלו ועמדו על שנים והחזיר לו שתים צריך להחזיר לו אחת . גזל שתי אגודות בפרוטה והחזיר לו אחת צריך להחזיר השניה . גזל חמץ ועבר עליו הפסח ונשבע צריך לשלם דמי חמץ מעליא: כו הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן ופסול לעדות ולשבועה והוא שיש עדים שבשעת כפירה היה ברשותו : כז האומר לחבירו מנה לי בידך והביא עד אחד ונשבע להכחישו ואח"כ הביא עד שני חייב לשלם וכ"ש אם לא הביא עד מתחלה ונשבע היסת ואחר כך הביא עדים שחייב : כח טענה דלא שייכא אלא בפקדון כגון שומר חנם בטענת נגנבה ושומר שכר ושוכר נאנסה ושואל מתה מחמת מלאכה אפילו כפר הכל חייב אבל בטענת כפירה והודאה אינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה במקצת : כט הטוען טענת גנב חייב אפי' לא שלח בו יד . [ם] ולא מהניא שבועה ולא שליחות יד לפוטרו מכפל . נגנבה באונס והוכר הגנב בין שומר חנם בין שומר שכר עושה עמו דין ואינו נשבע . נשבע ואח"כ הוכר הגנב שומר שכר עושה עמו דין שומר חנם פטור : סליק פירקא

הגוזל ומאכיל פרק עשירי

א הגוזל ומאכיל את בניו לאחר יאוש פטורים מלשלם אבל לפני יאוש אפילו אין גזילה קיימת או גזלה קיימת אפי' לאחר יאוש חייבין לשלם . ואם הניח להם אביהם אחריות נכסים אפי' אכלום לאחר יאוש חייבין לשלם . והאידנא דמטלטלי משתעבדי אפי' אכלום לאחר יאוש ואין להם אחריות נכסים חייבין לשלם . ואין חילוק בין גדולים לקטנים . והלכתא רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי . ואם אמרו גדולים יודעים אנו שעשה אבינו חשבון עמך ולא נשאר לך בידו כלום פטורים . והוא דלא ידעי' שהגזלה באה ליד אביהם אלא על פיהם . הניח להם אביהם מעות של רבית אין חייבין להחזיר . אם היה דבר מסויים ועשה תשובה ולא הספיק להחזירם עד שמת חייבים להחזיר משום כבודו . הניח להן אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה ואין חייבין באונסיה אפילו הניח להם אביהם אחריות נכסים . אבל בנגנבה ואבדה חייבין אפילו לא הניח . ומיהו יכול המשאיל לומר להם או החזירוה או קבלו עליכם אונסיה . שבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול . הניח להם אביהם אחריות נכסים משלמין הכל : ב תינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חבירו ואמר שהיא שלו ולא היתה בחזקת אבותיו אין אומרים נמתין עד שיגדיל כדי לקבל העדות בפניו אלא מוציאין מידו וכשיגדיל יביא ראיה : ג אין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין ואם היה התובע חולה או עדיו חולים או בקשו לילך למדינת הים או פתחו ליה בדינא ושלחו ליה ולא אתא אז מקבלין . ובפני קטנים כשלא בפניהם דמי ואין מקבלין : ד [א] כתב ר"ת עני המזמין לעשיר לב"ד הגדול יסדר את טענותיו לפני דייני עירו ואם יש ממש בדבר יאמרו לו שילך עמו : ה מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ואפילו עומד וצווח מזויף הוא . ואם כשקיים השטר וחייבוהו בית דין לפרוע אמר קבעו לי זימנא עד דאייתינא סהדי ומרעינא ליה לשטרא יהבינן ליה (לשטרא) תלתין יומין ואי לא אתי נטרינן ליה שני וחמישי ושני ואי לא אתי כתבינן פתיחא עליה [ב] ומשמתינן ליה צ' יומין ולא נחתינן לנכסיה בין בבני חרי בין במשעבדי מכאן ואילך כתבינן אדרכתא אנכסיה ומודיעין אותו קודם אם הוא מהלך יום משם . ואי אמר לא אתינא לאלתר כתבינן אדרכתא . ואפקדון נמי כתבינן לאלתר ודוקא אמקרקעי אבל אמטלטלי לא כתבינן ואפילו אית ליה למלוה מקרקעי : ו שליחא דבי דינא מהימן כבי תרי לשמתא ולא לפתיחא . התובע לחבירו לדין [ג] ולא רצה לבא עמו לדין והוצרך התובע להוציא הוצאות לכופו הנתבע משלם כל הוצאותיו : ז קבעינן זימנא אפומא דאיתתא ושבבי וכל שכן אפומא דשליח בית דין אם לא חזר לב"ד ודוקא דליתא במתא ואתא ביומיה ולית ליה אורחא אפתחא דבי דינא . מאן דכתבו פתיחא עליה על דלא אתא לדינא עד דאתא לא קרעינן לה על דלא ציית דינא מכי אמר לייתנא קרעינן לה : ח נותנין זמן שני וחמישי ושני ובכל פעם מזמינין אותו וממתינין לו יום [שלישי] כל היום ואם לא בא למחר משמתינן ליה [ואיתתא משמתינן לה] לאלתר . ולא קבעינן זימנא לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי ולא בערבי שבתות וימים טובים אבל מניסן לבתר ניסן [ומתשרי לבתר תשרי] קבעינן . וממעלי שבתא לבתר (מעלי) שבתא לא קבעינן : ט אין פורטין מתיבת גבאי המס ולא מתיבת המוכס כגון [ד] מוכס שאין לו קצבה או שעמד מאליו ואין נוטלין ממנו לצדקה אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק ונותן לו דינר ומחזיר לו את השאר : י כשהמושל אנס משביע יהודי שלא יצא מתחת ממשלתו לא יחשוב בלבו היום מפני חלול השם [ה] אע"פ שנודרין לחרמין ולהרגין ולמוכסין ויאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינן של בית המלך יאמר בלבו היום . דינא דמלכותא דינא ומוכס ישראל שקנה מכס מן המלך אסור לגוזלו והוא שיש לו קצבה : יא לא ילבש אדם כלאים אפי' על עשרה בגדים להבריח המכס וכ"ש אם עושה כדי שיהא נראה כהן כעובד כוכבים : יב גזל עובד-כוכבים אסור [ובמקום שיש חילול השם אפילו אבידתו אסור] : יג האי מאן דמשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא והוא יגבה מכל אחד חלקו [ו] ובר מתא אבר מתא מעכב : יד בזמן הזה ישראל שיודע עדות לנכרי על ישראל צריך להעיד לו לפני שופטים נכרים אם יתבענו הנכרי . ישראל דמזבן ארעא לעכו"ם אמצרא דישראל חבריה משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסא דמתיליד מחמתיה והוא שיכול למוכרה לישראל [ז] בכדי דמיה : טו נטלו לסטין או מוכסין לישראל חמורו או כסותו ונתנו לו אחרת

פלפולא חריפתא

[ח] המבייש כו'. בפנים סי' דלקמן : [ט] הוא נענש תחלה . ס"ל לכתוב דס"מ דאית ליה דינא בהדיה :

פ"ט [א] ה"ג קלילותא או כשורי ועי' בסי' ד' : [ב] אותה ברכה הוי ניאוץ ברכה הוא דאיכא דה"א לו ליהנות בלא ברכה אלא שהיא ניאוץ כך מפרש הפנים כרפ"ג שאכלו ועי' מה שכתבתי שם בס"ד : [ג] דעבדא כמקרקעי כו'. גם זה פ"ק סי' י"ד וע"ש מ"ש בפנים : [ד] והרקיבו כולן. בפנים סוף סי' י"ג ועי' בפנים ריש סי' ו' : [ה] ה"ג או לא קפדי טובא ולית ליה אורחא להתם : [ו] כגון גזל המן וכו' וא"ל הרי שלך לפניך. לא דק המחבר דמה ענין א"ל הרי שלך לפניך לכאן דהא דמצי למימר הכי לאו משום גרמא נגעו בה אלא משום דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק ומלינו דאף למאן דפוטר אפילו בגרמי מחייב בהיזק שאינו ניכר כמ"ש בפנים בסוף הסי' חזינן דלאו הא בהא תליא וגם לא זו היא פלוגתא דר"ב ורבנן כמוכר בפנים אלא פלוגתייהו בגזל המן כו' ובא אחר ושרפו שזה ששרפו גורם לגזלן שישלם דמים שאילו היה בעין היה א"ל הרי שלך לפניך והטעתו להמחבר מה שבפנים חסר ובא אחר ושרפו הלכך סבר אגב ריהטיה דמיירי בגזלן עצמו ולכך סיים וכתב וא"ל הרי כו' וליתא שבפנים צריך לתקן זה כמו שכתבתי שם ובכאן כמו כן יתקן ויוסיף ובא אחר ושרפו ונחסר וא"ל הרי כו' : [ז] בסוף הסי' כתוב בפנים פירות והרקיבו כו' וכבר נכלל בכאן בסי' י' : [ח] הלכתא אין אומן קונה כו'. וכ"כ בס' המקבל סי' מ"ג וכ"כ בטור ח"מ סי' ש"ו וכ"כ בפ' בתרא דמסכת ע"ז סי' ל"ה (אבל ביו"ד סי' ק"ך כתב לדינא דהתם דאפילו למ"ד אומן קונה) ואינו מוכרח בפנים הלא נסתפק בדבר אבל בסוף סי' י"ח משמע דס"ל דאין אומן קונה וגם זה דלא כדברי מאן דפסק הכי מייתי ראיה ובפ"ב דקידושין כתב בהדיא גם לדברי ר"ת שפוסק דקנה וכן עשה המחבר כזה בס ובטור א"ה סי' כ"ח לא זו שכתב לדברי שניהם אלא שכתב דמסקנת הרא"ש כר"י דקונה וסותר דבריו שבח"מ שכתב דקיי"ל דאינו קונה וצ"ע : [ט] נ"ל דגר' לטוחן : [י] חייב. אפילו בחנם כשאינו בקי גדול ואם הוא בקי גדול פטור אא"כ שראה בשכר וכי היכי דפי' בסי' דלעיל ה"ל לפרש בכאן כ"ש שאין הדינים שוים אין לומר שסמך אדלעיל : [כ] ואם לא נשבע יודיע כו'. כן משמע בגמ' : [ל] בעל בנכסי אשתו כו'. מימרא דאביי בס"פ כשולח גט וכתבו הרי"ף בכאן וצ"ל שגם בפנים היה כתוב בספר שלפני המחבר שהרי לא כתבו בכשולח: [ם] ה"ג ולא מהניא שבועה. פירוש אם נשבע דאבד :

פ"י [א] כתב ר"ת כו' יסדר כו'. ולפי זה לא דכתב בפנים ואני אומר כו' דברי ר"ת כן ולא משמע כן גם כדברי התוס' ליתא וכן בטור סימן י"ד כתב להך אני אומר על שם אביו רבי' ז"ל כחולק על ר"ת : [ב] נ"ל דה"ג ומשהינן ליה : [ג] ולא רצה לבא כו'. עי' בפ' זה בורר סי' מ' : [ד] מוכס שאין לו קצבה וכו'. בפנים סי' דלקמן : [ה] אע"פ שנודרין כו'. גם כן בפנים בסי' דלקמן : [ו] בר מתא אבר מתא מיעכב . וכ"מ בגזל ארעא ולא הליף שתא כמ"ש בפנים כתבו בטור סי' שב"ע: [ז] בכדי דמיה. ולא כן בס' המקבל

הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין (מהן). המציל מן הגייס ומן הנהר ומן הלסטין עובדי כוכבים אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו: **מז** נאמנת אשה או קטן לומר מכאן יצא נחיל זה והוא שהבעלים מרדפין אחריהם והן מסיחין לפי תומן. ואין מסיח לפי תומו כשר בעדות דאורייתא אלא בעדות אשה ובשבויה. תנאי ב"ד הוא ש"הא זה יורד לתוך שדהו וכו' [ח] לעיל [בפ' מרובה] בסימן (ק"י) י"ח: **יח** המכיר כליו וספריו ביד אחר ויצא לו שם גניבה בעיר אם אינו עשוי למכור את כליו ישבע כמה הוציא ויטול ואם הוא עשוי למכור כליו ובאו בני אדם ולנו בביתו ויצאו בלילה וחבילות כלים על כתפם והכל אומרים הללו כלים שנגנבו לפלוני ישבע כמה הוציא ויטול: **יט** הלכתא יאוש ושינוי רשות קונה שינוי רשות ויאוש לא קנה. גנב ומכר ואח"כ הוכר הגנב עשו בו תקנת השוק. גנב ופרע בחובו או בהקיפו לא עשו בו תקנת השוק. ושל המשכנתא וזביני בין שוה בשוה בין יותר עשו בו תקנת השוק וכן גנב מפורסם ואם יודע הלוקח שהוא גנוב לא עשו. מי שהלוה לחבירו מעות והלוה גנב חפץ ונתן לו והלוה לו מעות אחרים צריך להחזיר לבעלים בחנם: **כ** גנב שמכר הגניבה לראובן בעשרים וראובן מכרה לשמעון בשלשים והוכר הגנב הבעלים נותנין לשמעון שלשים וחוזר ולוקח מראובן עשרה ומן הגנב עשרים: **כ** זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש ונסדק הכד ושפך זה יינו והציל הדבש אין לו אלא שכרו. [ט] והוא שעקל בית הבד כרוך עליו. ואם אמר לו אני אציל שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו: **כא** שטף נהר חמורו ושל חבירו שלו יפה מנה ושל חבירו יפה מאתים והניח שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו ואם אמר לו אציל את שלך ואתה נותן לו דמי שלי חייב ליתן לו אם לא הציל אין לו אלא שכרו. ואם הציל ועלה שלו מאליו מסתייע הוא דרחימו עליה. ראובן שאמר לשמעון הקיף לי בגדים מן העובד כוכבים וכן עשה ונתן ראובן לשמעון המעות ליתנם לעובד כוכבים ושכחום העכו"ם והלך לו ואינו יודע היכן הוא יחזירם לראובן: **כב** שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטרפה מחשבין לפי ממון. ואם שכרו תייר לנחותם הדרך שלא יסתכנו מפני חיות רעות ולסטים חצי שכר התייר יתנו על הממון וחציו יתנו על הנפשות ורשאין החמרין להתנות שכל מי שהאבד חמורו שמעמידין לו חמור אחר. אבל בפשיעה אין מעמידין לו. ואם אמר תנו לי דמי חמור שלי שאין אני רוצה ליקח חמור אחר והחמור עמכם בתחלה אין שומעין לו ואפילו יש לו חמור אחר שיותר ימסור עצמו לשמור על בניה: **כג** ספינה שהיתה מהלכת בים ובקשה ליטבע והקילו ממשאה מחשבין לפי משאוי לא לפי ממון ואל ישנו ממנהג הספנים. ורשאין להתנות מי שהאבד ספינתו מעמידין לו ספינה אחרת. אבדה בפשיעה או פירש למקום שאין הספינין הולכין אין מעמידין לו אחרת: **כד** שיירא שהיתה מהלכת בדרך ועמדו עליה גייסין לטרפה ועמד אחד להציל [אם יכולים להציל אפילו עמד אחד להציל] ואמר לעצמי אני מציל הציל לאמצע. ואם אין יכולין להציל אפי' לא אמר הציל לעצמו. ואם יכולין להציל ע"י הדחק יש חילוק בין אמר ללא אמר. ואם שותפין הן ואמר לעצמי אני מציל אם יכולין להציל מציל לעצמו דכגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו. אם הציל יותר על חלקו הרי זה של שותפים. ואם אין יכולין להציל כל מה שיציל הציל לעצמו לא אמר לעצמי אני מציל אפי' אין יכולין להציל הציל לאמצע. ואם הוא פועל ואמר לעצמי אני מציל הציל לעצמו דהדר ביה: **כה** שותפין שבקש לאחד מן המוכסין למחול כל מה שמחל מחל לאמצע ואם אמרו מעצמן בלא פיוס בשביל פלוני מחלנו מחלו לו. רבינו קלונימוס היה השר מוחל לו חלקו מהמס בבקשתו והיה הוא נותנו לקהל: **כו** הגוזל שדה ונטלה מסיקין אם מכת מדינה היא אומרים לו הרי שלך לפניך ואם מחמת הגזלן כגון דאנסוהו ואמרו לו אהדר ארעתך והאי נהא בהדייהו חייב להעמיד לו שדה. שטפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך: **כז** אורחא ממון חבירו מעצמו לעובדי כוכבים אנסים חייב. אנסוהו והראה אפי' נשא ונתן ביד אחרי כן פטור ואם אנסוהו ליך לבית פלוני והביא מה שבביתו חייב. ואם ידעו מה שהיה לו לפלוני ואנסוהו להביא להם פטור. ושנים שמריבין על דבר אחד ומסרו א' לעכו"ם הוא משמתינן ליה עד דמייתי ליה וקיימי תרוייהו בדינא. רב כהנא ראה א' שרצה להראות ממון חבירו והתרה בו ואמר שילשה וכרגו: **כח** ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא סליקו עליה גנבי יהביה ניהלייהו אי היה אמיד הוא חייב ואי אדעתא דכסא דכספא אתו פטור: **כט** ההוא גברא דאפקידו גביה ארנקי דפדיון שבויים אתו גנבי עליה ויהביה להו ופטרוהו: **ל** רודף שהיה רודף אחר חבירו להרגו ושבר כלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור. ונרדף ששבר כלים של רודף פטור של כל אדם חייב דאסור להציל עצמו בממון חבירו. ורודף שהיה רודף אחר הרודף להציל ושבר כלים [בין של נרדף בין] של כל אדם פטור: **לא** הגוזל את חבירו או שלוה ממנו או שהפקיד אצלו בישוב לא יחזיר לו במדבר בעל כרחו כדי ליפטר מהוגם הדרך. ואם אמר לו בשעת הלואה או פקדון אני רוצה לצאת למדבר ואמר האחר גם אני רוצה לצאת למדבר יחזיר לו במדבר. מלוה כתובה ליתבע אף במדבר אבידה או פקדון לא נתנו ליתבע אלא במקומן: **לב** מנה לי בידך והלה אומר איני יודע אם פרעתיך חייב. איני יודע אם הלויתני נשבע שאינו יודע ופטור ואם בא לצאת ידי שמים חייב. ואם בלא תביעה אמר גזלתיך הפקדת אצלי הלויתני ואיני יודע אם החזרתי לך חייב לצאת ידי שמים ולשלם. ואם אמר איני יודע אם גזלתיך או הפקדת אצלי או הלויתני פטור [אף לצאת ידי שמים]: **לג** הגונב טלה מן העדר לדעת והחזירו מנין פוטר. שלא לדעת צריך דעת. גנב סלע מן הכיס והחזירו לדעת מנין פוטר. שלא לדעת אפי' מנין אינו צריך. ושומר שגנב מרשותו כלתה שמירתו וצריך דעת בעלים. הגוזל חבירו והבליע לו בחשבון אם נתן המעות בכיס ויודע מנין המעות שהיה לו בכיס יצא כי סופו למנות המעות וירגיש כמותר: **לד** כל מה שהרועה מוכר ובעל הבית מרגיש מותר ליקח ממנו אין בעל הבית מרגיש אסור הלכך אין לוקחין מהן עזים וגדיים וגזין ותלושין של צמר. ולוקחין מהן תפורין מפני שהן שלהן ולוקחין מהן חלב וגבינה במדבר ולוקחין מהם ד' וה' צאן אבל לא [ג' וה"מ] שהן כחושות אבל אם הן שמנות ג' לוקחין ב' אין לוקחין ולוקחין ד' וה' גזין. ואין לוקחין משומרי פירות עצים ופירות ואם יושבין ומוכרין והסלים והמורסני לפניהם מותר ואם אמרו הטמן אסור. ולוקחין מפתח הגנה מהם ולא מאחורי הגנה [י] ומהרים מותר לקנות. ולוקחין מן הנשים כלי פשתן בגליל עגלים בשרון וביצים ותרנגולים בכל מקום. גזלן מלומתי מותר להנות ממנו מביהם אפי' מיעוט ממונו משלו. ממון מסור להנסים אסור לאבדו ביד. כל הגוזל מחבירו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ואפי' ע"י גרמא. לוקחין מן הנשים כלי פשתן בגליל וכלי צמר ביהודה ולא ייגות שמנים וסלתות ולא מן העבדים וקטנים וגבאי צדקה לוקחין מהן דבר מועט [כ] ולא דבר מרובה: **לה** מוכין שהכובס מוציא הרי הן שלו ושהסורק מוציא של בעל הבית. נוטל הכובס שלשה חוטין והן שלו. החייט ששייר מן החוט מלא מחט ומוץ למטה כמלא מטכה המחט חייב להחזיר. מה שהחרש מוציא במעצד הוא שלו. בכשיל של בעל הבית. ואם עושה אצל בעל הבית אף הנסורת של בעל הבית:

סליק קיצור פסקי הרא"ש ממסכת בבא קמא

פלפולא

[ח] לעיל בסי' י"ח. בפ' מרובה איתא במקבל סי' כ"ח ובפ' לא יחפור סי' י"א וכבר כתבתי בזה בפנים: ודכתוב בסי' קי"ב כ"ל בצ"ל בסי' ק"י והיו הסימנים נרשמים אחת לאחת לכל המסכתא כולה ולא היו מתחילין בכל פרק ופרק בסי' א' אלא מפרק קמא ואילך היו נרשמין על סדר אב"ג כו' עד גמירא ואל תתמה שהרי בקצור כ"י אין נרשמין שום סימנים כלל ומעתה לא ותחשב תמצא מרים מכילתין עד התם ק"י סימנים:

חריפתא

[ט] והוא שעקל בית. בפ' מריבה סי' י"ח ובפי' דלקמן בפנים: [י] ובהרים מותר לקנות. גם בטור סי' שנ"ח סתם ולא פי' אע"ג דבגמ' עובדא בחבילי זמורות הוא ס"ל דממילא בכל דבר שיש לו חלק בו ולהכי סתם: [כ] ולא דבר מרובה. וכמש כוא דבר מרובה בכל לפי עי"בר סבעלים ועניותן. טור י"ד סי' רמ"ס מעובדא דרבינא:

סליק פלפולא חריפתא ממסכת בבא קמא

ספר שדה צופים

מפתח כולל כל מאמרי הש"ס ממסכת בבא קמא המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל שלא במקומן

מאת הרב הגאון ט' מ"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

פרק א

דף ד ע"ב תני ר' אושעיא י"ג אבות נזיקין. הרא"ש בסנהדרין פ"ג סי' ז': שם ורב אושעיא מ"ט לא תני הני. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' ח':

דף ה ע"א בשלמא לתנא דידן הנא מניינא למעוטי דר"א. הרא"ש בע"ז פ"ה סי' ל' ובחולין פ"ז סי' ל"ד:

דף ו ע"א כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' ז': שם תאמר בהני דברבות שור יוכיח. הרא"ש בב"ק פ"ג ס"ז:

דף ט ע"א מ"ט דא"ל הייתא דקטרי סכרת וקבלת. הרא"ש בכתובות פ"י סי' ז': שם האחים שחלקו ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהן. הרא"ש ביבמות פ"ד סי' פ' ובב"ב פ"ד סי' ג': **ע"ב** אמר ר"ז בהידור מצוה עד שליש במצוה. הרא"ש בסוכה פ"ג סי' י"ב. שם כל נזקו נכסים שאין בהן מעילה. הרא"ש בב"ק פ"א סי' ב':

דף י ע"ב אלא טעמא דכתב רחמנא והמת יהיה לו הא לא"ה ה"א נבילה דמזיק הוי. הרא"ש בב"ק פ"א סי' ה':

דף יא ע"א אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין. הרא"ש בב"ב פ"ד סי' ב': **ע"ב** האחין שחלקו מה שעליהן שמין ומה שעל בניהן ובנותיהן אין שמין הרא"ש בכתובות פ"ד סי' ל"ב:

דף יב ע"א פרוזבול חל על קרקע ואינו חל על העבדים. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' ו': שם והלכתא בכפות. הרא"ש בגיטין פ"ח סי' ה'. ובנדרים פ"ג סי' י':

דף יד ע"ב תנא שוה כסף מלמד שאין ב"ד מזקין אלא לנכסים שיש להן אחריות. הרא"ש בב"מ פ"ד סי' כ"א:

דף טו ע"א ר"פ אמר ממונא קסבר סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי. הרא"ש בחולין פ"ג סי' ל"ד. **ע"ב** והלכתא פלגא נזקא קנסא. הרא"ש בב"ק פ"א סי' א': שם האי כלבא דאכיל אימרי ושונרא דאכלה תרנגולא משונה. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ג': שם בבהמה אינה מועדת לא ליגח ולא לנגוף ולא לשוך ולא לרבוץ ולא לבעוט. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ג':

דף טז ע"ב ארי ברה"ר דרס ואכל פטור. הרא"ש בחולין פ"ג סי' נ"ח:

פרק ב

דף יז ע"א היה דליל קשור ברגליו. הרא"ש בב"ק פ"א סי' א': **ע"ב** כל שבוב טמא בנזקין משלם נזק שלם. הרא"ש בע"ז פ"ד סי' י"ח: שם בעי רבא דרסה עלכלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ב': שם תפשוט ליה מדרבה. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ס"ז:

דף יט ע"ב מתוך החנות מגלמת מה שהזיקה. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' י': שם ההוא חמרא דאכיל נהמא ופלסיה לסליה. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' כ' ופ"ב סי' א':

דף כ ע"א דא"ל ב' פרות ברה"ר א' רבוצה וא' מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' י"ג: שם ורי"א ל"ש אלא פירות וירקות אבל כסות וכלים חייבת (ועי' ברי"ף). הרא"ש בב"ק פ"ב סי' י"ד:

דף כא ע"א ה"ק נמלא הבית של שמעון מעלה לו שכר. הרא"ש בב"ב פ"ג סי' כ': שם אמר רב ובמחזרת. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ד': **ע"ב** הכלב שנטל חררה והלך לגדיש ואכל החררה והדליק הגדיש. הרא"ש בב"ק פ"א סי' א':

דף כג ע"א זאת אומרת סתם דלהות תתורות הן אצל כלב. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ג': **ע"ב** שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג ובב"ב פ"ב סי' י"ז:

דף כד ע"ב א"ל אנא בההיא חיובי מחייבנא דא"ל כי אית לך רשותא. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' י"ג:

דף כו ע"ב זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים או כסתות בא א' וסלקן וכו'. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג ובמסכת ב"ב פ"ב סי' י"ז:

דף כז ע"א נפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' א': שם הדר פסטה עבדו כגופו שורו כממונו. הרא"ש בב"ק פ"ב סימן ס' ז:

פרק ג

ע"ב לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים. הרא"ש בב"ק פ"א סי' א': שם א"ל מאה פנדי בפנדא למחוי'. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' י"ג:

דף כט ע"א ומודים חכמים לר"מ באצנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' ו' וי"ו: **ע"ב** ע"כ לא פטרי רבנן אלא מפקיר נזקיו הכא משום דאנוס הוא. הרא"ש בב"ק פ"א סי' ה':

דף ל ע"א כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' ז': שם האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דנזקין רבא אמר מילי דאבות וא"ל מילי דברכות. הרא"ש בקדושין פ"א סי' מ"ס: שם ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו. הרא"ש בעירובין פ"ו סי' ח':

דף לב ע"א היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' א':

דף לג ע"א דתניא יוסם השור בב"ד דברי ר"י ר"ש אומר הותלט השור. הרא"ש בב"ק פ"א סי' י"ח: **ע"ב** שור תם שהזיק עד שלא עמד בדין. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג: שם קדמו בעלי חובות וכו' בין הב עד שלא הזיק וכו'. הרא"ש בכתובות פ"י סי' י"א:

דף לה ע"ב טענו חיטין והודה לו בשעורין פטור הרא"ש בב"מ פ"א סי' ו' ובשבועות פ"ו סי' ז':

פרק ד

דף לו ע"א שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום. הרא"ש בכתובות פ"י סי' ט': **ע"ב** ההוא גברא דתקע לחבריה. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' י':

דף לז ע"א א"ל זיל הב ליה פלגא דזוזא. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' ב': **ע"ב** נגח שור יום ט"ו בחודש זה ויום ט"ז בחדש זה. הרא"ש בנדה פ"ט סי' כ"ח:

דף לט ע"א אמר רבא ה"ק ואם הוזקו נגחנין מעמידין להן אפוטרופוס. הרא"ש בב"מ פ"ג סי' כ"ד: שם והא ריב"ח דיינא ונחית לעומקא דדינא. הרא"ש ביבמות פ"ד סי' י':

(רא"שי ב"ס)

דף מב ע"ב אלא נסקים אשה נזיס מה חיים מזקין ליורשיו כו'. הרא"ש בב"ב פ"ח סי' י"א:

דף מג ע"ב כופר מה ת"ל אם כופר לרבות כופר שלא בכוונה וכו'. הרא"ש בב"ק פ"ד סי' ה':

דף מד ע"ב מסרו לב"ה ולשואל לנושא שכר ולשוכר נכנסו כולן תחת הבעלים. הרא"ש בב"ק פ"ו סי' ז':

דף מה ע"א ד' נכנסו תחת הבעלים. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' א': **ע"ב** מסר שורו לש"ח הזיק חייב הוזק פטור. הרא"ש בב"ק פ"ס סי' ד':

פרק ה

דף מו ע"א ארי' א"ש זו דברי סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל חכ"א זה כלל גדול בדין המע"ה. הרא"ש ביבמות פ"ד סי' א' ובכתובות פ"ג סי' א'. ובב"מ פ"ג סי' ב' ובב"ב פ"ד סי' וי"ו: שם המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן. הרא"ש בב"מ פ"ג סי' כ"ד. ובבכורות פ"ג סי' א' ובחולין פ"ג סי' ל"ד: **ע"ב** ואי ליכא לאיבתלומי מניה ליבקליה לתורא בזוזי. הרא"ש בב"ק פ"א סי' ה':

דף מז ע"א וכן אתה מוצא בקוטע יד עבדו של חבירו. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' א': שם הכניס פירותיו לחצר בעה"ב שלא ברשות. הרא"ש בב"ב פ"ב סי' י"ז: **ע"ב** הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג:

דף מח ע"א הכניס שורו לחצר בעה"ב שלא ברשות. הרא"ש בב"ק פ"ה סי' ג': שם נכנס לחצר בעה"ב שלא ברשות והזיק את בעה"ב או בעה"ב הוזק בו חייב וכו'. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' א':

דף מט ע"ב מסכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל א' והחזיק בם. הרא"ש בב"מ פ"א סי' ל"ח ובב"ב פ"ג סי' ס"ה:

דף נ ע"ב החופר בור ברה"ר ונפל להוכו שור או חמור חייב. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' ד': שם שהוא תורא דנפל לבריתא דדלאי. הרא"ש בחולין פ"ג סי' ל"ח:

דף נא ע"א אלא אי ס"ל ביר ברשותו פטור היכי משכחת לה. הרא"ש בב"ק פ"ס סי' ז':

ע"ב כמאי קמיפלגי דאב"י סבר יש ברירה מאי לדנפשי' פייל וכו'. הרא"ש בנדרים פ"ה סי' א' (ועי' בקרבן נתנאל) ובמס' ב"ב פ"ז סי' ב':

דף נג ע"א כגון דנתקל בבור ונפל לאחורי הבור חוץ לבור. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' ד':

שם תני רב חנינא לסיועי לרב. הרא"ש בב"ק פ"ה סי' ז': שם שור שדחף את חבירו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור. הרא"ש בב"ק פ"א סי' א': שם הנ"א אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל בבור. הרא"ש בב"ק פ"ה סי' ז': ע"ב שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו. הרא"ש בב"ק פ"א סי' ס"ו:

דף נד ע"א כלים בני מיתה נינהו אמרי שבירתן זו היא מיתתן. הרא"ש בברכות פ"ז סי' ל"ה: ע"ב פיקח ומהלך ביום פטור. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' א': שם אי כלאים דחרישה יליף שור שור משבת. הרא"ש בהל' כלאים סי' ה':

דף נה ע"א כאן שנה רבי תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה. הרא"ש בהל' כלאים סי' ה':

פרק ו

ע"ב נפרצה בלילה או שפרצוה ליסטים ויצאה והזיקה פטור. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ג': שם רש"א אכלה פירות גמורים משלם פירות גמורים. הרא"ש בכתובות פ"ה סי' ז': שם והלו כן הפורץ גדר בפני בהמת חבירו. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג: שם אמר מר הפורץ גדר בפני בהמת חבירו וכו'. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' ג':

דף נו ע"א ורא"א טמון איתמר משום דשווי' טמון בהא. הרא"ש בב"ק פ"ו סי' י"ג:

שם והאיכא הנותן סם המות בפני בהמת חבירו פטור. הרא"ש בב"ב פ"ב סי' י"ז:

דף נז ע"א א"ל הכ"ע כגון שטוען טענת ליסטין מזויין. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' כ"א:

דף נח ע"ב אר"מ דא"ק ובער בשדה אחר מלמד שמשלמין ע"ג שדה אחר. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' א': שם אבא לקמיה דר"ג א"ל לדידי חזי לי ותלתא וכו' בקיגא הוו קיימי. הרא"ש במ"ק פ"ג סי' א':

דף נט ע"ב ופסק הלכתא כר"ש כי הא דתנן רש"א אכלה פירות גמורים וכו'. הרא"ש בב"ב פ"א סי' מ"ג: שם השולח את הבערה ביד חש"ו פטור בדיני אדם. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג ובב"ב פ"ב סי' י"ז: שם ל"ש אלא שמסר לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב. הרא"ש בב"ק פ"א סי' א':

דף ס ע"א רא"א כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת. הרא"ש בב"ב פ"ב סי' כ"ז:

ד סב ע"א עשו תקנת גזל במסור או לא. הרא"ש בב"ק [illegible] י"ג ופ"י סי' ל"ד:

פרק

דף סג ע"א שלמים למעוטי דבר שאינו מסויים. הרא"ש בסנהדרין פ"ו סי' כ"ז:

דף סד ע"ב אי לאתויי דבר שאינו ב"ח משור נפקא. הרא"ש בקדושין פ"א סי' ב':

דף סה ע"א האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' ב':

דף סו ע"א אמר עולא מנין ליאוש שאינו קונה. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ב':

דף סח ע"א המוכר לפני יאוש ר"נ אמר חייב. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ב':

דף ע ע"א שמא דהפרים דמיחזי כשיקרא. הרא"ש בבכורות פ"ח סי' ה': שם והלכתא שלית שווי'. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' כ"א:

דף עא ע"א מ"ט דר"י הסנדלר כדדרש ר"א הפיתחא דבי נשיאה וכו'. הרא"ש בחולין פ"א סי' י"א:

דף עה ע"א מודה בקנס ואח"כ באו עדים רב אמר פטור. הרא"ש בב"ק פ"א סי' כ':

דף עו ע"א וגנב מבית האיש ולא מבית הקדש. הרא"ש בפסחים פ"א סי' ד':

דף פ ע"א רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור מיד. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' י"ג:

ע"ב שמואל לא פייל קמיה דרב אסי. הרא"ש בקדושין פ"ד סי' כ"ד:

דף פא ע"א ומת מצוה קונה מקומו. הרא"ש בהל' טומאה סי' ג': ע"ב א"ל שאני אומר אפילו בתוצה נארץ. הרא"ש בהל' טומאה סי' ג': שם והאיכא דר' ישמעאל בנו של ריב"ב כו'. הרא"ש בב"ק פי"ד סי' ס"ז:

דף פב ע"א ושתהא אשה חופפת וטובלת דאורייתא היא. הרא"ש בנדה הל' מקואות סי' ל"ו:

ע"ב ואין עושין בה כבשונות משום קוטרא. הרא"ש בב"ב פ"ב סי' י"ח:

פרק ח

דף פד ע"ב כיקא עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיח. הרא"ש בסנהדרין פ"א סי' א': שם אבל מילתא דשכיח ולית בה חסרון כיס וכו' לא עבדינן שליחותייהו. הרא"ש בחולין פ"ו סי' א': שם והאמר רבא אין מועד בבבל. הרא"ש בב"ק פ"א סי' כ' ופ"ב סי' ב':

דף פה ע"א אלא אומדין כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סייף לסם. הרא"ש בב"ק פ"ו סי' ט':

דף פו ע"א שבת דהוה מרקיד בי כובי דבעי מחוי גוני אריסא. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' ד': שם הכהו על ידו ונפתח וסופה לחזור. הרא"ש בב"מ פ"ח סי' ד': ע"ב ת"ש ר"מ אומר חרש וקטן יש להן בושת. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' ס':

דף פז ע"א נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם. הרא"ש בסנהדרין פ"ו סי' כ"ג:

שם והחובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן. הרא"ש בגיטין פ"ח סי' י"ד: ע"ב א"ל לא זכתה התורה לאב אלא שבח נעורים בלבד. הרא"ש בכתובות פ"ו ס"א:

דף פט ע"א א"ר הלכתא טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות. הרא"ש בכתובות פ"ח סי' ו"ו:

דף צ ע"א ר"א משום ריה"ג מנה. הרא"ש בב"ק פ"ד סי' כ': שם סטרו נותן לו מאתים זוז. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' כ': ע"ב זה הכלל הכל לפי כבודו. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' ז':

דף צא ע"א כיצד תקע באזנו וחרשו פטור. הרא"ש בב"ב פ"ב סי' י"ז: שם אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמה שאמדוהו. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' א': שם וסהר"ה אין נותנין זמן לתבלות. הרא"ש בב"ק פ"ה סי' ב':

דף צב ע"ב ומלון פת במלח שחרית וקיתון מים מבשלן. הרא"ש בברכות פ"ו סי' כ"ט:

דף צג ע"א הבוא אנקי דנדקס דאתי לפומבדיתא. הרא"ש בסנהדרין פ"ו סי' כ"ד:

פרק ט

דף צד ע"א הרי שגזל סאה של חיטין טחנה לשה וכו'. הרא"ש בברכות פ"ז סי' ב' ובסוכה פ"ג סי' ג':

דף צו ע"א א"ל הכ"ע כגון דשווי' ניהליה אפותיקי. הרא"ש בב"מ פ"א סי' ל"ט: שם גזל והשבית ומכר וגזל והשבית והוריש. הרא"ש בב"מ פ"א סי' ל"ט: שם עבדינהו קלנייתא קני. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' א': שם האי מאן דגזל לוליבא ועבדינהו הוצי קני וכו'. הרא"ש בסוכה פ"ג סי' ג': ע"ב האי מאן דגזל עפרא מחבריה ועבדי' לבינתא לא קני. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' ג': שם ההוא גברא דגזל פדנא דתורי מחבריה. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' ב':

דף צז ע"א המלוה את חבירו על המטבע ונפסלה המטבע. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י':

דף צח ע"א הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור. הרא"ש בב"מ פ"א סי' כ"א:

שם השף מטבע של חבירו פטור. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י': שם הלורס אוזן פרתו של חבירו פטור. הרא"ש בבכורות פ"ה סי' י"א: שם השורף שטרו של חבירו פטור. הרא"ש בב"ק פ"ב סי' ט"ז ובב"ב פ"ג סי' י"ז: ע"ב ס"ד אי דאיכא סהדי דידעי מאי הוי בשטרא ליכתבו ליה שטרא מעליא. הרא"ש ביבמות פ"ג סי' ז' ובסנהדרין פ"ג סי' כ"ז: שם אמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבי בי' שטרא מעליא. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' י' ובב"ק פ"ג סי' י"ד: שם מ"ט אומן קונה בשבח כלי. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ט. ובע"ז פ"ה סי' ל"ה:

דף צט ע"א לא דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי. הרא"ש בב"מ פ"ט סי' מ"ג: ע"ב המראה דינר לשולחני ונמצא רע. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג:

דף ק ע"א א"ל לא ר"מ וס"ל כוותיה. הרא"ש ביבמות פ"ח סי' א'. ובב"מ פ"ו סי' ב':

שם המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג ובב"ב פ"ב סי' י"ז:

דף קב ע"א ולבע"א משום דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא. הרא"ש בפסחים פ"י סי' מ"א:

דף קג ע"א ר"כ יתיב וזוזי אכיתנא לסוף אייקר כיתנא. הרא"ש בב"מ פ"ה סי' ז':

דף קד ע"ב כי הא דר"פ שוי משיק תריסר אלפי זוזי בי חוזאי. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ד':

דף קח ע"ב הגוזל את אביו ונשבע לו ומת ה"ז משלם קרן וחומש ולאשם לבניו או לאחיו. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' יו"ד:

פרק י

דף קיב ע"א כשהורין של אביהן היא ושכחוה והכלוה משלמין דמי בישרא בזול. הרא"ש בב"ק פ"ג סי' א': שם בר תמוה דר"י טרק גלא באפיה דר"י. הרא"ש בכתובות פ"א סי' כ"ד ובב"ק פ"ד סי' ד' ובב"ב פ"ג סי' י"א: ע"ב אבל לא פתחו ליה בדינא מאי אמר אנא לב"ד הגדול קאזילנא. הרא"ש בסנהדרין פ"ג סי' מ"א: שם אמר רב מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין. הרא"ש בכתובות פ"ב סי' כ"ד: שם ולא היא אדרכתא אמטלטלי לא כתבינן. הרא"ש בכתובות פ"ב סי' י"ג: שם אבל הכא לא נטרינן ליה אלא עד דאזיל שלוחא בהלתא בשבתא. הרא"ש בב"ב פ"י סי' כ"ה: שם האי שלוחא דרבנן מהימנינן ליה כבי תרי. הרא"ש במ"ק פ"ג סי' ה' ובסנהדרין פ"ג סי' מ':

דף קיג ע"ב ואמר רבא בר מתא אבר מתא מיעבט. הרא"ש בכתובות פי"ג סי' ח':

דף קיד ע"א האי בר ישראל דזבין ליה ארעא לנכרי אמיצרא דבר ישראל חבריה. הרא"ש בב"ב פ"ב סי' י"א: ע"ב המכיר כליו וספריו ביד אחר. הרא"ש בסנהדרין פ"ז סי' ד' וסי' ה':

דף קטו ע"א נרפאה גנב ספרא. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' ב': שם נסדקה הביה של דבש ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא שכרו. הרא"ש בב"ק פ"י סי' ס"ז: ע"ב שטף נהר חמורו וחמור חבירו. הרא"ש בב"ק פ"ו סי' ו"ו ובב"מ פ"ב סי' כ"ח:

דף קטז ע"א מ"ש רישא ומ"ש סיפא אר"א בנ"ד בשולה דגים מן הים. הרא"ש בב"מ פ"ב סי' כ"ח: שם נכי דכי אפקריה אדעתא דהדרי' אפקריה ולא אדעתא דכ"ע אפקריה. הרא"ש בב"ב פ"ח סי' כ"ה: שם השוכר את הפועל להביא כרוב ודורמסקינין לחולה. הרא"ש ביבמות פי"ב סי' מ"ז: ע"ב שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה. הרא"ש בב"ב פ"א סי' כ"ב: שם ההוא גברא דאחוי אכריא דחיטי דבי ריש גלותא. הרא"ש בב"מ פ"א סי' מ"ה:

דף קיז ע"ב ההוא דאחוי אמטכסא. הרא"ש בסנהדרין פ"ד סי' ה': שם ההוא גברא דהוה מפקיד ליה כסא דכספא סליקו גנבא עילוי' שקלה יהבה להו. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"ח:

דף קיח ע"א או שהלוה הימנו או שהפקיד לו בישוב לא יחזיר לו במדבר. הרא"ש בגיטין פ"ו סי' ז': שם מנה לי בידך והלה אומר איני יודע וכו'. הרא"ש בב"מ פ"ג סי' א' וסי' פ':

דף קיט ע"א ומ"ד אסור לאבדו דילמא ה"ל זרעא מעליא. הרא"ש בפסחים פ"ג סי' י"ג

הגהות ארץ צבי

על הגהות אשר"י ממס' ב"ק מאת הג"מ יהודה צבי ז"ל בעה"מ שו"ת מנחת יהודה

פרק ראשון

בד"ה מכרן לאחד וכו' ובא"ד ואין יכול לדחות' אגל זיבורית מס"ס כיון דלא גזים וכו' (וכפי הנראה כיון דהכ"ת לא גזים ליטול יותר מדינו וכו' ועיין בתוס' ובמרדכי): בד"ה הלי מאן וכו' [ובסס"ד שמת כו'] (היינו במלוה ע"פ מוקדם ומלוה בשטר מאוחר ועיין בח"מ סי' ק"ד ולכאורה נראה דבא לאשמועינן בה"ג דהוא ביד אחרים בפקדון אפי' מלוה אפי' ע"פ מוקדם גובה מצא"כ במוכר לאחר דהוא משועבדים מלוה ע"פ אינה גובה ממנה) [אבל האמת דדין זה שבהג"א מקורו ממ"ש בכתובות פ"ד א' לכושל שבראה ועי"ש ברא"ש בשם הירושלמי וכתב שם דהאידנא עבדינן כר"ש והאיכא דר' יוסי בר חנינא · ועי' בראשונים חלוקי דינים בזה ופלא שלא נזכר דין זה כלל בש"ע ואחרונים]: בד"ה ראובן שמכר שדה וכו' (וכ"ז מדברי התוס' בסוגיא): בד"ה ראובן שיש שטר מתנה וכו' ובסס"ד אפי' אביו סי' בחיים אינו נאמן לומר קניתי אח"כ אחרי שיש שטר מתנה בידו כנ"ל: בד"ה המשה שישבו כו' (הכל בתוס' ובסוגיא): בד"ה או שידוע שהשני מהימן טפי וכו' יפ"ש שמסר לש"ח לא הי' פטור רק באונסין (סייט בה"ג שהשני מהימן טפי מ"מ בגניבה ואבידה חייב הראשון): בא"ד וכרבא פוסק ר"י כו' (הוא ע"א בפלוגתא דר"א ורבא פוסק כרבא וכמ"ש הרא"ש):

פרק שני

בד"ה וכן כתב מסרי"ת וכו' ובא"ו ובסמוך גבי הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי כנ"ל. ובא"ד והיכא דתתב לו חבירו וכו' (עיין מענין זה בכתובות בסוגיא דזר שאכל תרומה ובתוס' שם): בד"ה וקיי"ל כופרא כפרה ואין האפוטרופוס ועדים זוממין משלמין את הכופר דיתמי לאו בני כפרה נינהו. (והאפוטרופוס מבואר כן בסוגיא דב"ק מ"א יעוי"ש ובעדים זוממין דאינן משלמין מבואר במס' מכות דף ב' ד' דברים נאמרו בעדים זוממין כו' והאהד מכן ואינן משלמין את הכופר קסבר כופרא כפרה והני לאו בני כפרה נינהו וקאמרי הסוגיא את"כ כהנתי כו' אי כופרא כפרה אי ממונא יעוי"ש והנה בסוגיא דב"ק בעי שור של שני שותפין היכי משלמי אם נאמר דהאי משלם כופר והאי משלם כופר כופר א' אמר רחמנא ולא ב' כופרים לישלם האי חצי והאי חצי כופר שלם אמר רחמנא וכו' והרמב"ם פסק דכ"א משלם כופר שלם וביאר הכ"מ שם דמלשון הסוגיא הנ"ל דכיצד משלמין משמע דודאי מחייב לשלם כופר אלא דהספק הוא היכי משלמי ומש"ה פסק הרמב"ם לחומרא דהואיל והתיא לכפרה וכו' יעוי"ש אמנם עדיין אינו מוכרח דהא אפשר דמה"ט דכיצד ישלמו אינן משלמין כלל. אמנם כיגיא זו דקאמרו דמש"ה עדים זוממין אין משלמין משום דכופרא כפרה דוקא ואם נאמר דמכת ספק הנ"ל יש לומר דלא ישלמו השותפים א"כ גם בעדים זוממין י"ל דלא ישלמו מטעם זה ולמה לי טעמא דלאו בני כפרה נינהו מזה נראה דבודאי ישלמו אלא שהספק הוא היאך ישלמו ועיקר ספיקו דהסוגיא היאך ישלמו ופסק הרמב"ם בזה לחומרא ותכם אחד השיב אלי דיש לחלק בין הבע"ד ובין העדים זוממין והא דקאמרו בסוגיא קסבר כופרא כפרה ומש"ה עדים זוממין פטורין יעוי"ש ברש"י שכתב דהרי שורם לא נגח וכו' והיינו דדמיא לעדים זוממין דאינן מתחייבין קרבן ס"ה היכי דמתחייבו כפרה לבנע"ד נ"ש להם לחייבם קרבן יעוי"ש בסוגיא והא ראיה למ"ד תמשה בקר ולא תמשה תחאי בקר ואפ"ה עדים זוממין משלמין. אמנם הרבה יש לפלפל בכל הנ"ל ואכ"מ): בד"ה אע"ג דחזי ליה ובא"ד וקטן שהזיק וכו' (וכן הוא בהג"א לקמן בפ' החובל ועמש"ש) ובא"ד ירושלמי דין דמחיל וכו' (והוא ע"א):

פרק שלישי

בד"ה איכא דקרי לחביתא וכו' (עיין כ"ז בתוס'): בד"ה והא דאמר ינן וכו' ואם מילא רה"ר וכו' ומיהו אם הוזק פטור בעל הכלי הייט כשעבר והוזק (עיין בסוגיא): בד"ה וכן פסק בא"ז כר"י וכו' ואור"י וכו': בד"ה פי' הקונטרס כיון שראוהו וכו' (יעוי"ש ברש"י דקאי אהא דקאמרי בסוגיא מאן דמתני וכו' כ"ש אקמייתא דחייב בד' דברים ופרש"י כיון שראוהו בנכנס איבעי ליה לעיוני וכו'): בד"ה ואפי' יודע בודאי שאיכם הזיקו אין הבעלים משלם כל אחי כמזק נ"ע לקמן (ולכאורה נראה דהג"ה כוון במ"ש נ"ע וכו' לכא דמבואר בסוגיא דף ל"ג דקיי"ל כר"נ דכל היכא דליכא לשתלם מהאי מישתלם מהאי והיכא ב' טעמים בזה בסוגיא או מטעם דהאי טולי' הזיקא קא עביד וכו' וא"כ גם בשור ושור וכו' פ"מ או כהנ"ל משתלם מהאי או מטעם דהנא הוראי בגוזך אשכחי' וביארו בתוס' שם דבשור ושור וכו' לא שייך זה אמנם ביותר נראה לפמ"ש הג"א בפ' שור שנגח ויבואר לקמן דנראה דשוכר כסברות הפוסקים דסברי דאם נכרת אחד מהן לא אמרינן סברא זו דכל היכא וכו' והיינו משלם חלק חבירו ומש"ה פטור בתמין מחלק השני בשבניסם הזיקו):

פרק רביעי

בד"ה וכן פסק בא"ו ובא"ד ראובן שהי' חייב לשמעון מנה ובא לוי וגזל את ראובן מפקין מלוי וכו' ואין שמעון יכול למחול ללוי ולהפסיד למלוה שלו וכו' (והיינו בשיעבודא דר"נ אין יכול למחול באם היה המלוה ג"כ חייב לאחר ולא ידעתי למה לא הבמיע סברא זו דאין ראובן יכול למחול להגזלן מטעם זה): בא"ד וכלבד שידוע האמת וכו' (עיין בח"מ סי' פ"ז):

פרק החמישי

בד"ה כאן משמע דאין הלכה כסומכוס וכפ' ה"ה גבי האי ארבא דמייתי מחליף פרה בחמור וכו' (והיינו בב"ב ל"ה בסוגיא דהאי ארבא וגם בדין שאח"כ דזה אומר של אבותי וכו' דמקשה הסוגיא מ"ש מהחליף פרה בחמור וכו' דיתלוקו ומזה משמע דהלכה כסומכוס יעוי"ש בתוס' בשם רש"י מזה): בא"ד ובמאי ובמאי כו' (היינו דביארו אם נאמר דהלכה כסומכוס הוא בבמאי ובמאי וכו'): בד"ה פרה מעוברת וכו' (ועי' בסוגיא ובתוס' בד"ה מידע ידעי ויתר דברי הג"א עד סוף הפרק הכל בתוס' ואקצר): בד"ה ובא"ו פסק כרבה (והיינו בהא דאמר בסוגיא ל"ס אלא שתבלו וכו') ובא"ד והמחזיק בשטרותיו של גר וכו' (והוא דין אחר ועיין בסוגיא): בד"ה ובזמה"ז וכו' ול"ד לשור של פ"מ דהתם פטור וכו' (ונראה דמחלק דוקא בשור פסולי המוקדשין שהוא פטור אמרינן דכל היכא דליכא לאישתלומי מהאי מישתלים מהאי אבל במודה בקנס בזה"ז דלא מיפטר אלא מכח דבזמה"ז אינן יכולין לגבות יש לדמותו לבנים וכו' וכרת אחד מהן ובהש"ג לא אמרינן דכל היכא וכו' ולעיל בפרק ג' כבר התבאר ועוד בחיבורי בחלק ח"מ הארכתי):

פרק ששי

בד"ה ודבר שאינו ב"ח אפילו גינה שאינה משתמרת וכו' (וקאי אהא דמבואר בסוגיא וברא"ש לקמן דמודה רבה בב"ח ואם התזירה לגינתו או לחורבתו המשתמרת וכו' וע"ז ביאר בהג"א דזהו בב"ח בעינן למקום המשתמרת הואיל ובעי נטירותא יתירתא אבל דבר שאינו ב"ח אפי' גינה שאינה משתמרת והיינו למ"ד שומר אבידה הוא ש"ח יעוי"ש בסוגיא ובתוס' בד"ה אמר ליה מודינא וכו' ולסברות התוס' שם לחד תירוצא שם גם בב"ח דלענין גניבה פטור אפילו באינו משתמרת זולת באבידה יש חילוק והכ"מ): בד"ה ומפרש ר"י וכו' ובסס"ד ואפי' לענין שבועה אי טען דבר שרגילין איגם מהימן וכו' (והיינו מהימן בשבועה שישבע בתקנת נגזל ופקדון וכו' ובדבר דלא רגילי להפקיד וכו' ל"מ בשבועה ועיין בתוס' בסוגיא · ומ"ש בהג"א אפי' עדים לא הבנתי כוונתו) [ופשוט דט"ס הוא וצ"ל אפי' בעדים וכ"ה בהגס"מ ע"ש]: בד"ה ותימה וכו' (ועי' סי' ס"ב מזה):

פרק שביעי

בד"ה ובא"ז פסק כר"י ניאוש כדי לא קני בהתלם וכו' (היינו בלא ש"ר שלאחריה אבל בש"ר או קני גם פ"י היאוש ובמ"א ביארתי): בד"ה ואדם המשאיל ה"ע לדבר האבד משאמר הריני שהול לך לכך וכך זמן ל"מ כדר וכו' (ועיין בב"מ בפרק השוכר את האומנין שם ובהג"א בד"ה ואם דבר האבד הוא דנראה דחייב לשלם מדינא דגרמי דמ"ש מבעל הבית שאם גרם להפסידו שחייב בדברים אפי' בלא קנין וכו' והפשר דמטעם זה ה"ס הכא נתחייב וכו' מדינא דגרמי · אמנם לא הבנתי לפ"ז מ"ש בהג"א באם יאמר הריני מקבל עלי · והפשר דדינו דסג"א הוא מהא דסוגיא דריש השואל דף צ"ד דשאילה בבעלים דפרה נמסירה ובעלים באמירה אלמא דבאמירה בעלמא גופו שאול מיהו באינו דבר האבד יכול לחזור דלא גרע מפועל מש"כ בקבלן לא דאפי' אינו דבר האבד א"י לחזור ואם נאמר דזהו כוונת הג"א יש לעיין בסוגיא דהשוכר את האומנין וגם בסוגיא דכגון שהיתה תבילתו וכו' ל"מ כן וגם אין לומר דכוונת הג"א דאפי' בדבר האבד כה"ג דאמר הריני מקבל עלי אינו מתחייב לא הבנתי טעמו דהא קבלן עדיף מפועל וצ"ע כעת):

פרק החובל

בד"ה כל היכא וכו' ל"מ קרובים למימתי' בידיה וכו' כדמוכח מעובדא דהאי חמרא וכו' (והיינו דבסוגיא דהאי חמרא דקטע ידי' דינוקא וכו' אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמר הבוה לא בעינא דזילי בי' אמרו לי' והא קא מהייבית ליה לינוקא וכו' אלמא דקרובים אינן יכולין למחות וכו' יעו"ש): בד"ה וכן כתוב בספר המקצעות [ועוד כתב] וכו' (והייט דפוסק כרגב"ק דכרת אוסר וכו' ועיין בהג"א לקמן

מזה): בד"ה מיהו קטן חייב לשלם כשיגדיל וכו' (אמנם אין כן דעת הפוסקים בסימן שכ"ד אלא שפטור אפילו כמו הרא"ש דלאו בר דעה הוא ומרש"י אין הכרע כ"כ דהי' קטן אלא דבילדותו וכו' ומ"מ הי' גדול אלא דרש"י בא לתרץ דהאיך יעשה גדול הדור כרב אשי לברוך את של חבירו דביאר רש"י דהיה בילדותו. וגם מהפוסקים אין ראיה להזיק קטן נעשה גדול דלאו בני דעה נינהו וא"כ"מ): בד"ה וכן כתב הראב"ד אבל רש"י פי' דמיירי הע"ג ראית לה נכסי מלוג וכו' (והוא מדברי רש"י במתני' בד"ה נתגרשו יעו"ש ול"ע לפרש הסוגי' אלא דלית לה ועי' במפרשים): בד"ה פסק הראב"ד וכו' ובא"ד וכן בנכסי מלוג אם אוכל פירות אבל אם מוחזה אבוב הטוען בפיר דמי (והיינו שבא הטוען בהרשאה ויתר דברי הג"א הוא בתוס'):

פרק תשיעי

בד"ה היות שהרקיעו עם ההכנסה או מבלה (ועיין בש"ך סימן שס"ג וז"ל וע"מ דמשני בש"ס כאן בכולו והן במקצתו כתוב בהג"א שהרקיעו עם ההכנסה וכו' דאל"כ אין טעם לחלק בין כולן למקצתן עכ"ל. ולפ"ז נראה דיש לגרוס פירוש שהרקיעו עם ההכנסה או מבלה וכו'): בד"ה ואם נעשה ספק נבילה וכו' (וכן הוא בת"מ סי' ש"ו ורא"ה מעובדא דמגרומתי' דאתי לקמיה דרב וכו'): בד"ה אבל הר"ר אלחנן פי' בע"ה וי"מ אם לא הוליא וכו' (ונראה דהחילוק הוא בין שיטות הר"ר אלחנן ובין הי"מ דלשיטת הר"ר אלחנן אחר שיקח הלובש הקרן שלו דהיינו ה' מנין ואם יש מותר אה"כ בשבת הוא נוטל שליש ובעל הלמר ב' שליש בה"ג שהלו עשרה זהובים ושל הלומן ה' זהובים. אבל לשיטות הי"מ דאחר שלקח הלובע קרן שלו ה' מנין ואחר כך מהמותר יקח בעל הלמר מהתחלה ריוח ה' מנין שהי' ראוי באם לא הי' שינה וכו'. והנה לפי שיטות י"מ ניחא לפרש לשון הירושלמי את אוכלת דידך שבירותך שהוא יותר מהולאתו ואתא לא אוביד דידי היינו ה' מנין שהיה ראוי להרויח. אבל לשיטות הר"ר אלחנן שהולקין אח"כ וכו' צ"ע לפרש לשון הירושלמי את אוכלת דידך. ואפשר דהיינו בהולאה יותר מה' מנין וכו' בזה הפסיד שהוא מחמת פשיעתו כנ"ל בדבריו וע"ז קאמר בירושלמי את אוכלת דידך וכו'. ועוד יש ליישב ואין להאריך): בא"ד וכ"ע הוי דינא בירד שלא בשבות וכו' ואינו עשוי ליטע וכו' (ועיין בב"מ ק"א ובח"מ סימן שע"ב דג"כ אם השבח יתר על ההוצאה דאינו נוטל אלא ההוצאה וכו' יעו"ש): בא"ד נתן לו למר בה' מנין וכו' אם שוה יותר מה"ה מנין אין נותנין לו אלא שכרו וכו' (והייתו כשיטות י"מ הנ"ל שכתב ואם יש בשבח יותר וכו' אוי יקח האומן שכר אומנתו ה' מנין דהיינו חוץ ה' מנין שכירות פועלים ולבע ולעיל כתב דאם יותר אפשר וכו' ואכן כתב בפשיטות כן): בא"ד ואם פחות וכו' (והיינו ג"כ כהי"מ כנ"ל): בד"ה תעשה הי' וכו' (כל דבריהם עיין בתוס' בכתובות בפ' אלמנה ניזונית ובהג"א ובמש"ש): בד"ה וכדמסיק נעשה וכו' (עיין בהג"א בכתובות בפ' אלו נערות מזה ובמ"ש): בד"ה הגוזל את חבירו וכו' (כ"ז בסוגיא): בד"ה וכן פרש"י ולי נראה וכו' (ועיין בתוס' בסוגיא בד"ה נגנבה באונס): בד"ה הנהנה שהודה לאחר שתבעו וכו' (והיינו שאחר תבעו שהוא חייב לשמעון מנה והודה לו באי הודאה ל"ה הודאה וכו'): בא"ד הגוזל את אביו וכו' ורשב"ם אומר וכו' (ועיין בתוס' בד"ה לבניו הן נאחיו וכו' מזה):

פרק עשירי

בד"ה פרש"י דדוקא לא נתייאש אבל נתייאש הכי דגבי מבני מדריש מטעם גזילה היכו לא גבי (ולהאורה היכא נפקוהא בהי' הגזלן חייב להשני דשוב אין הבני חייב לו משא"כ מטעם גזילה וכו': בא"ד וי"מ שאם מתל לו וכו' (והיינו לא"ד דגם בשעבודא דר"נ שייך מחילה דודאי לא עדיף מלוה ואכ"מ): בד"ה ובספר ר"ת וכו' ובסה"ד ומיהו להרשב"א אתי שפיר וכו' (ול"ק מהאי דכ"ב דסוהיל והוי לו לכתינוק הזקת אבהסיי בכ"ג לא מבני מה שהסי' ר' ירמיה מוחזק בכבדה וכו'): סליק

הקדמת המעתיק פירוש הרמב"ם מסדר נזיקין

ישתבח לעד אל עליון נורא. ראשון טרם היות כל נברא. ואחרון אחרי כלות כל נוצר באין שינוי ותמורה. אשר הוציא יש מאין והמציא כל הנמצאים. וברא במאמר כל הנבראים. נתן השכל במרומים רבים. ונערץ בסוד קדושים וכרובים. ושמם צורות טהורות מגוף וגויה נפרשות. ומנוגה נגדו זרחו הנפשות. וממעון קדשו הופיע. ויעש אלהים את הרקיע. יום ליום גודל תעצומו יביע. והפקיד בו פקידים ונצבים. את השמש ואת הירח ואת הכוכבים. ותלה על בלימה ארץ ומלואה בעצמתו. והכין תבל בחכמתו. שם לכסף מוצא ומקום לזהב הבינו. ועשב מזריע זרע ועץ עושה פרי למינו. ונפש חיה שרצו המים. ועוף יעופף על פני רקיע השמים. והרבה צאצאי האדמה. נפש חיה למינה רמש ובהמה. ויברא את האדם בצלמו בהלו נר שכלו על ראשו. ושם בקרבו את רוח קדשו. רוח ה' דבר בו ברעת ובתכמה. ומלתו על פיו היתה שומה. ויבחר בישראל להיות לו סגולה. על כל הגוים אשר עשה לשם ולתפארת ולתהלה. באהבתו ובחמלתו גאלם ותורת אמת הנחילם. ויקם עדות ביעקב ויכרות להם ברית חדשה. ותורה שם בישראל בלשון עבר אשר היתה למורשה. ומן השמים השמיעם עשרת הדברים. לאמר ישמעו העברים. וכאשר עברו תורה והלפו חוק. השליכם אל ארץ אחרת למרחוק. וגלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו. אבדה חכמתנו. ונגלה שפתינו. כמו שכתוב ובניהם חצי מדבר אשדודית. ואינם מכירים לדבר יהודית. וגו'. וכמעט קט שתשתכח תורה מישראל לולי ה' [צבאות] הותיר לנו שרידים. יראי אלהים ולדברו חרדים. העיר את רוחם ונתן להם לשון למודים. להתרגם בלשון ארמית תורה נביאים וכתובים כפי צורך השעה. כי היא היתה בעת ההיא ידועה. והיה רק זועה הבין שמועה. וגם רבותינו מקבלי התורה חברו תלמוד הירושלמי והבבלי באותה לשון כי בה היו מכירים ומרגילים. הקטנים עם הגדולים. ויהי כי ארכו לנו הימים בגלותנו ואותם העכו"ם והלשונות תמו גברתו וגבורה מלכות הערביים על כל ארץ שנער ופרס וארץ הצבי ורוב היישוב הדרומי חזרה אותה הלשון הידועה והניכרת. סוגרת ומסוגרת. עד אשר עמדו הגאונים ומרביצי התורה וראשי הישיבות אשר בכל הארצות ההם ופרשו התורה שבכתב ותורה שבעל פה בלשון ערבי לפי שבאותה הלשון היו מדברים המון העם וכוונתם אותה הכוונה עצמה שכוונו הראשונים שתרגמו התורה בלשון ארמית והיא להבין לכל העם דברי התורה הקדושה וראשי המפרשים מאשר ראינו חבוריהם הגאון רבינו סעדיה ורבינו שמואל בן חפני ורבינו שרירא ורבינו האי ורבים ונכבדים זולתם זכר צדיקים לברכה כולם עשו חבוריהם בהלכות ופירושים והתשובות בלשון ערבי. וגם גאוני המערב וספרד כגון רבינו חנוך בנו של רבינו משה פירש כל התלמוד בלשון ערבי. ורבינו שמואל מגרנאטה הלוי ורבינו יצחק אלפסי ורבינו יצחק בן גיאת ורבינו יוסף הלוי בן מיגש ואחרים רבים [אין מספר] זכרם לברכה כולם רוב פירושיהם ותשובותיהם בלשון ערבי כדי להקל על השואלים ועל הלומדים. וכן עשה נר ישראל רבינו משה בנו של הרב רבינו מיימון זכר צדיקים וקדושים לברכה בפירוש המשניות שחיבר על שהיו נוהגים ברוב המדינות לשנות אותם בשבתות וימים טובים עד שיודעים אותם על פה ולפי שהם עיקר תורה שבעל פה ודבריהם סתומים ותתומים פירשם בערבי לטעם שזכרנו. ובהיות נדחינו בקצוות הארץ באיים רחוקים שאינם מכירים לשון ערבי היו אצלם כל אותם חבורים חדשים גם ישנים כאילו אינם אלא שבכל דור ודור עומדים מכירים בשתי הלשונות ומעתיקים להחזיק טובה לרבותינו הגאונים שהניחו להם מקום לזכות ממנו:

ועתה העיר הש"י את רוח החכמים הגדולים אצילי בני ישראל הקהלה הקדושה האבן הראשה אשר ברומי רבתא יהי אלהי ישראל עמם ויתן אותם לרחמים ויאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים לרוב תשוקתם למצוא דברי חפץ להגדיל תורה ולהאדיר שלחו ציר נאמן רוח וכתב נותן אמרי שפר לחקור על הפירושים שעשה רבינו משה ז"ל למשניות כסבורים שהיו מצויים בלה"ק וזכר זה השליח כי הוא עבר בגלילות פרובינצ"א וקטלוני"א ויחפש בכל אהלי החכמים ולא מצא די ספקו וכאשר בא בארגו"ן במדינות ווש"קה מצא לשם בלשון ערבי שני סדרים מועד ונשים והחכמים אשר שם נדבה רוחם אותם להעתיקם ובהגיעו הנה בסרקוסט"ה י"א מצא אצלנו כל הפרושים מלבד סדר טהרות. ואני הדל באלפי הצעיר בבית אבי שלמה בר' יוסף נ"ע המכונה בן יעקב זכיתי לשאוב מים ממעייני סדר ישועות וחשתי ולא התמהמהתי לכבוד הש"י והעתקתי זה הפירוש זולתי מסכת אבות שכבר היה מועתק זה ימים רבים ודחקתי שעתי עם טרחי ומשאי שאני טורח וטרוד במלאכת הרפואות כדי להפיק רצון רבותי שיחיו המבקשים את דבר ה'. ויודע אני בעצמי כי איני כראי לבוא עד הלום למיעוט עיוני בתלמוד כל שכן שהספר הערבי שהעתקתי ממנו היו בו טעיות ובמקומות היו בו חסרון לשון ועם כל זה לא נתרשלתי מלהשלים חוקי כפי כחי וחילי וזה חלקי מכל עמלי ומה אשר לו נתכנו עלילות אשאל עזר להחל ולכלות והוא בהסדו יהיה עם פי וינקני משגיאות ויורני ויראני מתורתו נפלאות כמו ששאלו משיחו ועבדו במאמרו שגיאות מי יבין מנסתרות נקני ואמר עוד גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. ועוד אמר הדריכני באמתך ולמדני כי אתה אלהי ישעי אותך קויתי כל היום [הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד כי עזי וזמרת יה ה' ויהי לי לישועה]:

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת בבא קמא

הוגה ונתקן ע"פ הנדפס בפעם הראשונה בנאפולי שנת רנ"ב

פרק ראשון

ארבעה אבות נזיקין השור והבור והמבעה וכו': דף ב ע"א

אלו הארבעה עיקרין מן הנזיקין הם נזיקין ההוים מממונו. והשור ר"ל רגל השור כלומר הנזק שהוה מדריסתו ושברו מה שישבר ויקלקל בדרך הלוכו ברגליו. והמבעה ר"ל השן והוא הנזק המגיע מאכילתו למה שיאכל ממנו ונקראת השן בזה השם מענין פעולתו לפי שהיא תהרס ותבקש מה שתאכל כמו שנאמר איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו. לא הרי השור כהרי המבעה ר"ל כי מה שהוצרך הכתוב למנות אלו הארבעה נזיקין אחד אחד לפי שאי אפשר להתלמד קצתם מקצתם בקל וחומר לפי שבכל אחד מהם יש ענין שאין כן באחר על זה ההיקש לא ראי הרגל שהזיקה מצוי כראי השן שאין הזיקה מצוי ולא ראי השן שיש הנאה להזיקה כראי הרגל שאין הנאה להזיקה ולא ראי זה וזה שיש בהם רוח חיים כראי האש שאין בו רוח חיים ולא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק כראי הבור שאין דרכו לילך ולהזיק ולפי שבכל א' וא' יש בו ענין שאין כן באחר הוצרך הכתוב לבאר בכל א' מהם שהוא חייב בהיזק. וזה הצריכות אינו לפי שאינו כתב הסי"ת הדין בבור ובאהד מאותן השלשה הנשארים היינו לומדים מהם השנים הנותרים בדרך הצד השוה כמו שזכר ואמנם חלקם הכתוב לארבעה דינים ליחד כל מין מהם בדין זולתי האחר שן ורגל לפוטרן ברה"ר בור לפטור בו את הכלים אש לפטור בו את הטמון ועוד יתבאר כל זה ולא הוצרך למנות בכלל האבות קרן לפי שיש בו חילוק מועד ותם כמו שהתבאר הכתוב. ואמרו הצד השוה שבהן וכו' רלה לומר אף כל שדרכו להזיק ושמירתו עליך אם הזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ כמו שנאמר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם. וכבר ביארנו זה בחמישי מגימין. ואלו אבות תולדות תולדה דרגל אם הזיקה בגופה או בשערה דרך הילוכה. תולדה דשן נתחככה בכותל להנאתה וטנפה פירות להנאתה. תולדה דהבער אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה והזיקו. תולדה דבור רוקו ומימו וכיוצא בהם ועוד יתבארו דיני אלה העקרים והתולדותיהם:

כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו כו': דף ט ע"ב

הכשר זה של משנה זו שם נופל על תקון הדבר והכנתו לקבל דין מן הדינים כמו שבארנו בתחלת פירובין ואמר שכל מה שיתחייב בשמירתן שלא יזיק לאדם אותו הדבר מוכן הוא כי בכל עת שיזיק ואפילו שלא מדעת בעליו יתחייב בתשלומים כיון שלא שמרו וזהו טעם אמרו הכשרתי. וכמו כן כל מה שהכשיר מקצת נזקו יתחייב עליו כאילו הכשיר כל נזקו כגון הבור שזכרנו לא יתחייב עליו מה שראוי להתחייב על נזק הבור עד שיהיה עמוק י' טפחים ואין הפרש בין שיחפור בור י' טפחים או שיחפור כפה בבור שהיה עמוק ט' טפחים ועשאו עמוק עשרה לפי שכיון שהכינו להיזק הנה הוא כאילו חפרו מתחלתו וזהו שאמר הכשרתי מקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו אחר כן התנה חמשה תנאים ואמר כי לא יתחייב האדם לשלם בהיזק המגיע מממונו אם יחסר תנאי מאלו החמשה תנאים. הראשון שלא יהיו אותם נכסים מהקדש לפי ששורו אם הוא הקדש או אשם והזיק לא יתחייב שום דבר וזהו ענין שאמרו נכסים שאין בהן מעילה כי הקדשים מי שיהנה מהם יתחייב קרבן מעילה [כמו שנתבאר במס' מעילה]. והשני שיהיה הניזק בן ברית אבל אם נגח שורו של ישראל לשורו של כנעני לא ישלם הישראל שום דבר כמו שיתבאר. והשלישי שיהיו אותם נכסים שהגיע מהם ההיזק מיוחדים והבעלים מיוחדים אבל אם אמר שורך הזיק ויאמר האחר שורך הזיק ולא יתברר איזה משני השורים הזיק או כשהפקיר שורו והזיק שאין לו בעלים מיוחדים בשעת ההיזק לא יתחייב בעל אותו ההיזק התשלומין אבל אם החזיק אחר באותו השור המזיק אחר שהזיק זכה בו כדין כל הפקר. והרביעי שיהיה ההיזק נעשה חוץ מרשות המיוחדת למזיק אבל

אם נכנס שורו של ראובן לביתו של שמעון והזיק לא יתחייב שמעון שום דבר לפי שיאמר לו שורך ברשותי מאי בעי ואם הזיקו שמעונים בעצמו כגון שהכהו ופצעו או המיתו חייב לשלם לפי שיאמר לו נהי דאית לך רשותא לאפוקי לאזוקי לית לך רשותא. והחמישי שיהיה ההיזק נופל ברשות שניהם כגון שיהיה חצר משותף לניזק ולמזיק וכשהזיק שורו באותו חצר בשן ורגל לא יתחייב שום דבר אבל אם הזיק בקרן יתחייב כמו שיתבאר ויאמר ובלבד שתהיה הרשות משותפת ביניהם מיוחדת לפירות ולשוורים אבל אם היתה מיוחדת לפירות ועבר אחד מן השותפין והכניס בו שורו והזיק בשן ורגל חייב ואע"פ שהוא רשות לשניהם וכשישלמו אלו התנאים כולם והזיקו המזיק חייב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ:

שום כסף ושוה כסף בפני ב"ד וע"פ עדים כו': דף יד ע"ב

לפי שזכר מה הם הנזקים באיזה תנאים יתחייב האדם לשלם כל ההיזק המגיע מנכסיו והתחיל לבאר היאך ישלם ואמר שמשמין הנזק בדמים לא שיטול דבר בדבר כגון אם אכל שור פירות לא נאמר לבעל הפירות טול מהשור חלק מה שאכל משלך אלא נשום מה שאכל לו בדמים וכופין לבעל השור לשלם. ומה שאמר שוה כסף רלה לומר כי הב"ד לא ישלמו הנזקין מיתמי אלא מן הקרקע לא מן המטלטלין כי המטלטלים הם עצמם כסף. ואמר כי הם לא ירדו אלא במה שישוה כסף הוא הקרקע ודין זה מיוחד ביתומים בלבד אמנם המזיק עצמו כשישלם שיעור מה שהזיק מן המטלטלין נסתלק יד ב"ד מקרקעותיו. ואותה שומא והתשלומין לא יהיו אלא בב"ד מומחין ולא הדיוטות ובעדים בני חורין ובני ברית אבל לא בעדות עבדים או נכרים שהוצרך למעטם לפי שיעלה על הדעת שמותר ונקל בעדות הנזקין לרוב מאורעיהם ולמיעוט מה שיזדמן שיהיה עליהם עדים כשרים לפי שההכאות בין האנשים ובין הבהמות ג"כ רוב היותם במעמד עמי הארץ ועבדים והעכו"ם לכן הודיענו שלא יקבלו הב"ד אלא עדים כשרים כמו בשאר העדיות. ואין הפרש בין האנשים והנשים בנזקים בין שהיא מזקת או נזוקת. ומה שאמר הניזק והמזיק בתשלומין רמז אלו הדברים שחייבין עליהם חצי נזק כמו שיתבאר שישלם המזיק חצי הנזק ויפסיד הניזק החצי וזה החצי גם הוא לא יתקיים אלא במה שיתקיים הנזק שלם ר"ל בעדים ובב"ד מומחין ונכסי בני ברית ושאר התנאים מלבד מה שאמר במיטב הארץ כי זה אינו ראוי בחצי נזק כמו שיתבאר:

ה' תמין וה' מועדין הבהמה אינה מועדת כו': דף טו ע"ב

מה בין תם למועד כו': דף טז ע"ב

תם נקרא הדבר המזיק בלא הרגל ואין דרכו שיבא ממנו אותו ההיזק אלא שאירע בדרך המקרה. ומועד נקרא הדבר אשר הורגל שיבא ממנו אותו המעשה תמיד או על הרוב. ונגיחה לא תהיה אלא בקרן ונגיפה תהיה באיזה אבר שיזדמן מאיברי הגוף. ושור המועד שאמר עליו והועד בבעליו וגו' הוא שנגיחתו על הרוב. ומה שאמר ושור המזיק ברשות הניזק הוא דעת מי שסובר [כי] אפי' התם ברשות הניזק ישלם נזק שלם ודינו אצלו כדין מועד. ועוד יתבאר שאין הדין כן ומשנה זו הסרה ויש להשלים לשונה ולומר כן ה' תמין הן מתחלתן ואם הועדו מועדין ושן ורגל מועדין מתחלה ויש מועדין אחרים כיוצא בהם והם הזאב וכו'. ומה שלא הוצרך למנותם כולם ויאמר אחד עשר מועדין הן לפי שמציאותן בישוב מעט וכ"ש שאין נראים במדינות. וברדלס הוא החיה הנקראת בלשון ערבי אלגבע ומה שאמר מן הטליה ר"ל ממיטב נכסיו והמובחר שבהם כמו שאמרו הנזקין שמין להם בעידית. ואין הלכה כר' אליעזר:

פרק שני

כיצד הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה כו': דף יז ע"א

העיקר בזה המין כולו מן הנזקין שכל נזק שיבא מן הבהמה כשהיא עושה (מהם)[מה] שמנהגה לעשות תמיד

תמיד או על הרוב זה הוא האמור עליו כדרכה משלם נזק שלם ושלא כדרכה הוא שיהיה אותו כדבר שעשתה תעשה אותו על המיעוט או שבא ממנה בהמלטות מעשה אחר ולא היתה הבהמה היא הפועלת אותה הפעולה פעל ראשון על זה יתחייב חצי נזק וזה הוא החצי נזק המחייב בצרורות הנתזים מתחת רגליה כי הוא ישלם מן העליה כמו שנבאר בשמיני מזו המסכתא. ופירוש דליל דבר שהיה קשור ברגלה ומהדס שיהפור ברגליו בארץ וזה עושין התרנגולים יותר משאר העופות:

ביצד השן מועדת לאכול את הראוי לה כו': דף יט ע"ב

מה שאמר במה דברים אמורים הוא חוזר על מה שאמר אכלה פירות או ירקות אבל אכלה כסות או כלים [אפי'] ברה"ר חייב חצי נזק כי דרך בני אדם להניח כסות או כלים ברה"ר כפי צורך שעה. ופי' מה שנהנית כי ישלם מנכסיו מה שראוי לשיעור אותה אכילה מן הדבר שדרך אותה בהמה לאכלו כגון חמור שאכל עשרה ליטרים תמרים ישלם בעל אותו החמור דמי עשרה ליטרים משעורין. ואם היו השעורים יקרים יותר משלם דמי התמרים בלבד ועל זה הדרך תקיש ותדין. וכשהניחה תוך הרחבה ונטתה אל הצדדין ואכלה אז משלם מה שהזיקה:

הכלב והגדי שקפצו מראש הגג כו': דף כא ע"ב

חררה עוגה דקה ופעמים שהגחלים נדבקים בה וכשאכל אותה בגדיש והדליק הגדיש באותה הגחלת הנה באכלו העוגה עושה כדרכו ומשלם נזק שלם ובהדליק את הגדיש משונה ולפיכך ישלם חצי נזק:

איזה הוא תם ואיזה הוא מועד כו': דף כג ע"ב

ממשמשין ר"ל שמושכין אותו ומשחקים בו ואינו מנגחם. והלכה כר' יהודה בפירוש שור המועד והלכה כר"מ בפירוש שור תם. וכל זמן שהועד השור לנגיחה לא יחזור לתמותו עד שישתקו בו הנערים ולא יזיקם בנגיחה:

שור המזיק ברשות הניזק כיצד נגח נגף נשך כו': דף כד ע"ב

כשנתלמד דין מן הדינין בקל וחומר (והוא) לא יהיה אותו הלמד גדול מאשר למד ממנו אבל יהיה כמותו והוא מה שאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון ואין בזה מחלוקת לפי שהוא מן התורה והוא מה שאמר במרים ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים ק"ו לשכינה כי אם יקצוף [האב] עליו יתרחק ממנו שבעת ימים כ"ש מי שקצף הש"י עליו שראוי שיסתר ימים הרבה אבל אמר הכתוב תסגר שבעת ימים הנה שם דין השכינה הלמד מן האב כדין האב. ואמנם עיקר המחלוקת ר' טרפון וחכמים הוא כי ר"ט אומר סוף מה שאנו אומרים דיו לבא מן הדין להיות כנדון כשנראה לחייב זה הדבר אשר נתלמד דין שלא למדנוהו קודם ואז לא יהיה אותו הדין גדול מן הדין אשר נתלמד ממנו כמו שלמדנו לקצף השכינה הסתר שבעת ימים וזה דבר שלא ידענו קודם לכן אמנם כשיהיה אצלנו דין ידוע בדבר מן הדברים כמו חצי נזק ואח"כ נלמד אותו בק"ו אם לא תוסיף לו דין ותשימהו נזק שלם יהיה זה הקל וחומר לשוא ולא יוסיף לנו ידיעת שום דבר שזה חצי נזק ידוע היה תבלי הקל וחומר ובכיוצא בזה לא נאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון לפי שלא בא מן הדין אבל ידוע היה חצי נזק. וחכ"א כי אפי' בכיוצא בזה נאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון כי לא בא מן הדין אבל ידוע היה (חצי) נזק. ואמנם באורתי לך ענין זה שלא יעלה בדעתך שרבי טרפון לא היה דורש עיקר זה בשאר המקומות כי הוא אמנם בזה המקום בלבד שלא היה דורש אותו כמו שבארנו. והלכה כחכמים:

אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד וכו': דף כו ע"א

כשאדם ישן ובא אחר וישן בצדו השני הוא המועד לראשון ואם הזיק שני לראשון חייב ואם הזיק הראשון שהיה בתחלה לאותו שבא לישכב בצדו פטור ואם שכבו שניהם ביחד כל מי שיזיק מהם לחבירו חייב לפי ששניהם מועדין זה לזה:

פרק שלישי

המניח את הכד ברשות הרבים כו': דף כז ע"א

נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים כו': דף כח ע"א

עיקר הוא אצלנו אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ולפיכך אם בא אדם ונתקל בה פטור ולא נאמר היה לך להתבונן היאך אתה הולך. ומה שאמר נשברה כדו והוחלק אחד מהם במים חייב שענינו כי כשיזיק אדם בעת נפילתו או שבר שום דבר שחייב הנכשל לשלם מה שהזיק הוא דעת ר"מ שאומר נתקל פושע הוא אבל חכמים אומרים כי הוא אנוס בעת נפלו ואינו חייב כלום ודעת דברי יהודה שאומר דנתקל פושע הוא אם נתכוין לקחת החרסים. לפי שהוא אנוס כמו שבארנו וכאילו לא היה [לו] משולם באותן החרסים רשות. והלכה כר"י ולא כר"מ:

השופך מים ברשות הרבים והוזק בהן אחר כו': דף ל ע"א

מה שאמר המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוצים והוזק בהן אחר חייב זהו כשהוציאו לרשות הרבים אבל אם עשה זה בסוף מצרו אינו חייב כלום. לפי שעיקר הוא אצלנו אין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים:

המוציא את תבנו ואת קשו לרשות הרבים כו': שם

זה שאמרנו כל הקודם בהם זכה בהם קנס. וגלל צואת הבקר ואפילו בשעת הוצאת זבלים אם הזיק חייב:

שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה כו': דף לא ע"א

זהו כשהיה יכול הנופל לקום ולא קם אלא (שעמד) [נשאר] מושכב עד שנכשל בו זולתו ולכן הוא אם לא היה יכול לקום ונכשל בו זולתו לא יתחייב כמו שבארנו נתקל אנוס הוא:

זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו כו': שם ע"ב

כל זה מבואר:

שנים שהיו מהלכין ברה"ר אחד רץ כו': דף לב ע"א

עיקר הוא אצלנו כי מי שהוא רץ משנה הוא ואם הזיק שום אדם בעת מרוצתו חייב אא"כ אותה שעה הוא ערבי שבתות או ערבי ימים טובים לפי שבני אדם נחפזים ללכת בדבר מצוה. ומשנה זו חסרה וראוי לומר כן אם היה א' רץ וא' מהלך בערבי שבתות וי"ט או שהיו שניהם רצים בשאר ימות השנה והזיקו זה את זה פטורין:

המבקע ברשות הרבים והזיק ברה"י כו': שם ע"ב

הודיענו כי המבקע כשהזיק חייב בין שהוא ברשותו בין שהוא שלא ברשותו ובין שהזיק במקום שהרבים מצויין בו והוא רה"ר או במקום שאין הרבים מצויין בו והוא רה"י:

שני שורים תמים שחבלו זה את זה כו': דף לג ע"א

משלמין במותר הוא שישום כמה יתחייב זה במה שהזיק וכמה יתחייב השני ג"כ ואם נשתוו הנזקין יצא הא' בא'. ואם הותיר נזק הא' שהיה ראוי לשלם הא' מהם יותר ממה שראוי לשלם האחר ישלם מי שהזיקו יותר שיעור המותר ובזה אין צריך למשול משל לפי שהוא מבואר. ומה שאמר הכתוב או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו מחלוקת ר' עקיבא וחכמים בפי' זה הפסוק חכמים אומרים כמשפט שור בשור כך משפט [שור] באדם כלומר שהתם חייב חצי נזק והמועד נזק שלם וכבר קדם לנו שהכל מסכימין אדם מועד לעולם ור"ע אומר כמשפט הזה שהוא שור המועד לפי שזו הכתוב הזה מדבר כך יהיה לעולם דין שור שחבל באדם בין שהוא מועד בין שהוא תם. ואין הלכה כרבי עקיבא:

שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים כו': שם

שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים כו': דף לד ע"א

מחלוקת ר"י ור"מ בשבח נבלה. וזה לפי שעיקר בידינו נבלה לבעלים כלומר לניזק וישומו אותה לו בשויה והוא מה שאמר הכתוב והמת יהיה לו וישלם לו עליו חצי נזק אם היה תם או נזק שלם אם הוא מועד כי מה שאמר יתברך וחצו את כספו ר"ל שיתחייב הניזק במחלית הפחת לבד וזהו מה שאמרו פחת שפחתתו מיתה חולקין והוא הנראה למעיין. ומה שנאמר ומכרו את השור החי רצונו לומר שהתם משלם חצי נזק מגופו כמו שקדם ואין בכל העקרים האלו מחלוקת. אבל מחלוקת ר"מ ור' יהודה כשהנבלה שוה סמוך למיתה על דרך המשל דינר והוסיפו דמיה והיא שוה קודם שיעמדו בדין שני דינרין ר"י אומר וגם את המת יחצון יחשב לו בדינר והאי וישלם לו לתשלום חצי נזק כי הדינר שהותיר חולקין אותו ור"מ אומר לא יחשב לו אלא הדינר שהוא היה שוה בשעת מיתה כמו שנא' והמת יהיה לו כלומר כל מה שהותיר המת במותו לניזק. וכמו כן כשהנבלה אינה יפה כלום בשום פנים בשעת מיתה ואח"כ היא שוה כסף ר"מ אומר לא יחשב באותן הדמים אלא יתן לו חצי נזק וזהו שאמר על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו ור' יהודה אומר יחשב לו בחצי מה שישוה הנבילה לפי שדמיה כולן שבח הוא כי לא היתה שוה שום דבר בשעת מיתתה והוא מה שאמר ר"י נחלוק עליו קיימת ומכרו את השור החי ולא קיימת וגם את המת יחצון. והלכה כר"י:

יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה וכו': שם ע"ב

עוד יתבאר לך כי המבייש ואפי' הוא אדם לא יתחייב בדין הבשת עד שיהיה מתכוין כ"ש כשבייש שורו שהוא פטור. וכבר ידעת כי מן העקרים שלנו אין אדם מת ומשלם ובארנו זה בשלישי ממסכת כתובות. ומה שאמרו הוא שסימא את עין עבדו והפיל את שינו חייב ר"ל שיצא העבד בן חורין כמו שפי' הכתוב זו היא החובה שנתחייב בה:

שור שהיה רודף אחר שור אחר והוזק כו': דף לה ע"א

כל זה מבואר וברור ומה שאמר המוציא מחבירו עליו הראיה אם לא יביא ראיה אין לו כלום. ואפילו הדבר שהודה בו המזיק אין לו במה שאמרו תם הזיק או קטן הזיק לפי שעיקר הוא בידינו בדינים מענו חטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים אבל אם תפס הניזק שיעור מה שהודה לו המזיק זכה בו ואין מוציאין אותו מידו. וכמו כן אם בא בטענת המוען חטים שיעור מה שהודה לו מן השעורים אין מוציאין מידו:

פרק רביעי

שור שנגח ד' וה' שוורים זה אחר זה כו': דף לו ע"א

כבר בארנו בכתובות שדינר זהב הוא חמשה ועשרים דינרין כסף וכשתפש הניזק השור לגבות ממנו ויצא מתחת ידו והזיק לאחר האחרון גובה חצי נזק שלם ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו ור"ש אינו חולק בזה לפי שכיון שתפש נעשה עליו שומר שכר וחייב בנזקין וכל הדינים האלו הם בשור תם שהעיקר הוא בידינו שמשלם מגופו כמו שבארנו אבל כשהוא מועד אינו צריך לשום דבר מזה לפי שהוא משלם נזק שלם מן העלייה והלכה כר"ש:

שור שהוא מועד למינו ואינו מועד כו': דף לז ע"א

אמנם מה שהיה מועד למין א' אינו מועד לשאר המינים אלא הרי הוא בחזקת תם עד שיועד וכאילו אמר שור שהוא מועד למינו אינו מועד לשאינו מינו וכן ענין שאר ההלכה על הטעם הזה. ודברי ר"י נכוחים:

שור של ישראל שנגח שור של הקדש כו': שם ע"ב

כשאירע דין ישראל עם כנעני ענין הדין ביניהם כך היה אם היה לנו בדיניהם זכות נדון להם כדיניהם ונאמר להם כך דינכם ואם היה טוב לנו בדינינו נדון להם כפי דיננו ונאמר לו כך דיננו ואל תתמה על דבר זה ואל יקשה בעיניך לפי שמי שאין בו שלימות המדות האנושיות (ר"ל מדות המשפטים בין אדם לחבירו המקיימים את החברה האנושית) אינו בכלל האדם על האמת והמאמר בזה הענין היה צריך דבור בפני עצמו:

שור של פקח שנגח שור של חרש שוטה כו': דף לט ע"א

כשירגיל בנגיחות שור חרש שוטה וקטן להזיק לבני אדם באותה שעה מעמידין להם אפוטרופסין. ואצטדין שור שבני אדם מרגילין אותו והוא שישלח זה שורו וזה שורו וירמוז עליו בקול שכבר הרגילו בכך כדי שיגבר על השור האחר לראות איזה מהם ינצח לחבירו וזה אינו מטבע השור אלא ברצון בעליהם ורבים מאוילי עם יעשו זה במינים הרבה מן הבהמות והעופות:

שור שנגח את האדם ומת מועד משלם כו': דף מא ע"א

השור יהיה מועד לאדם בפנים רבים מכללם שיהרוג שלשה כנענים קודם שיהרוג נפש מישראל:

שור שהיה מתחכך בכותל ונפל על האדם כו': דף מד ע"א

ענין אמרו פטור. פטור מן המיתה לפי שהוא חייב בכופר אם היה מועד לזה המעשה כלומר שיהיה מועד להתחכך בכותלים כדי להפילן על בני אדם וכמו כן כל כיוצא בזה:

שור האשה שור היתומים כו': שם ע"ב

חזר בתורה מלת שור בדיני נזקי שור שבע פעמים חד לגופיה והשש לרבות אלה המנויין כאן והם שור האשה ושור האפוטרופסין [כו']. ואין הלכה כר"י:

שור שהוא יוצא להסקל והקדישו בעליו כו': שם

אמרה תורה סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו וכיון שגזרו עליו סקילה היאך יתכן לאכלו אבל הוצרך לא יאכל לאסרו בהנאה:

קשרו בעליו במוסרה ונעל בפניו כראוי כו': דף מה ע"ב

מוסרה הוא החבל או כיוצא בו שקושרין אותו בו והלכה כר"י אבל חייב לשחטו כדי להסיר היזקו:

פרק חמישי

שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה כו': דף מו ע"א

זו המשנה היא על דעת סומכוס שאמר ממון המוטל בספק חולקין ואינו נתברר לנו כי אחרי שהפילה זה העובר נגחה לא נתחייב על העובר שום דבר וכן אם נתברר לנו שנגחה והיא מעוברת והפילה יהיה חייב חצי נזק אף מן העובר ולפי שהוא ספק ישלם רביע דמי העובר שהוא חצי ההצי וזה כשהוא תם. ואם היה מועד משלם נזק שלם לפרה וחצי נזק לעובר וכן כשנגחה פרה את השור ונמצא ולדה בצדה אם נמצאת הפרה יקח חצי נזק מגופה כמו שקדם ואם אבדה הפרה ולא נמצאת ונמצא הולד משלם ממנו רביע נזק לפי שאינו נתברר לנו כי בעודו בבטנה נגחה שהיה הדין שישלם חצי נזק מן הולד כפי העיקר שבארנו מעוברת היא ועוברה נגחו ולפי שהוא ספק משלם רביע כמו שבארנו ואין הלכה כסומכוס בכל זה המאמר אלא כחכמים שאומרים המוציא מחבירו עליו הראיה ואפי' אם אמר הניזק ברי והמזיק אמר איני יודע לא נוציא ממנו שום דבר אלא בראיה:

הקדר שהכנים קדרותיו לחצר בעל הבית כו': דף מז ע"א

מה שאמר בפירות ואם הוזקה בהם ר"ל אם כשלה בהן אבל אם אירע לה נזק מאכילתן אינו חייב כלום בשום ענין שבעל הפירות לא קבל עליו שמירת בהמה של בעל הבית והיה לה שלא תאכל:

הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות כו': שם

זהו כשיהיה אותו השור מועד ליפול על בני אדם בבורות ולפיכך יתחייב כופר ובלבד כשיפיל עצמו לשם בשביל מאכל שראה בבור ולכן לא יתחייב מיתה. והלכה כרבי שאמר שלא יתחייב בעל הבית שום דבר אם לא קבל עליו לשמור וכמו כן בעל השור לא יתחייב שום דבר לפי שברשות הכנים:

שור שהיה מתכוין לחבירו והכה את כו': דף מח ע"ב

לפי שר"ל אדם שמתכוין לחבירו אמר שור שהיה מתכוין לחבירו ואין הפרש בין שהשור נתכוין לשור ונגח אשה או נתכוין לאשה עצמה לא יתחייב דמי ולדיה כי לא חייבה תורה בזה אלא האדם בלבד ומה שאמר בגיורת שהוא פטור על ולדיה אין רצונו לומר כשנתגיירה והיא מעוברת כי זה מבואר הוא אבל ר"ל כשנתעברה בחיי הגר ומת הגר או כשהפילה אחר מיתת הגר לפי שעיקר הוא בידינו כי איתיה לבעל זכי ליה רחמנא ליתיה לא זכי ליה ולפיכך אינו חייב דמי ולדות כשלא יהיה לזה הגר יורשים רצוני לומר בנים שנולדו בדת ישראל והורתן היתה כשהוא ישראל וכבר ידענו דברי רשב"ג כך וכי אשה למי שיולדת משבחת ואין לעצמה בשבח כלום וזה כי רשב"ג אומר אין דמי ולדות לבעל ושבח ולדות חולקין וחכ"א שבח הריון לבעל ולפיכך משער תנא קמא השבח והדמים ונותן הכל לבעל ובזה בארה הגמ' דברי תנא קמא ואומר כילד שמין דמי ולדות שמין את האשה כמה היתה יפה. ואין הלכה כרשב"ג:

החופר

החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר כו' : דף מט ע"ב

החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור כו' : דף נ ע"ב

כל זה מבואר אין צריך פירוש :

בור של שני שותפין עבר עליו הראשון כו' : דף נא ע"א

כסהו הראשון ובא השני ומצאו מגולה כו' : דף נב ע"א

לפניו מקול הכריה הוא שיכשל בשפת הבור מקול החפירה שיחפור החופר בקרקע הבור ויפול בתוך הבור ואז יהיה בעל הבור חייב. אבל כשיפול לאחריו והוא שכבר עבר מן הבור וכשל וחזר לאחוריו ונפל לאחר הבור הוא פטור אע"פ שנפל לבור ואז הוא חייב על איזה בשני הפנים שיהיה ורחמנא אמר ונפל שמה שור או חמור וקבלנו בפירוש זה הפסוק שור ולא אדם חמור ולא כלים. ולא יהיה ג"כ חייב על הבהמה אלא כשתהיה חרשת או שוטה או קטן אבל שור שהוא גדול ופקח אינו חייב עליו כלום לפי שיכול לומר לו איבעי ליה לעיוני ומיזל :

אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור כו' : דף נד ע"ב

כל זה מבואר אינו צריך פירוש אלא מאמרו לכלאים שהוא רומז למה שאמר לא תחרוש בשור ובחמור יחדו. ואמר כי כל שני מיני בהמות כך לא יוכל לחרוש בהן ולא למשוך אותן ביחד וזה מדרבנן. אבל מן התורה אינו אסור לחרוש ולמשוך ולהנהיג אלא בהמה טהורה וטמאה בלבד דומיא דשור וחמור וכבר בארנו זה בפ' שמיני ממסכת כלאים :

פרק ששי

הכונס צאן לדיר ונעל בפניה כראוי כו' : דף נה ע"ב

כראוי הוא שיהיה באותו מקום שכנסה שם דלת שלא תפילה הרוח המצויה. ומה שאמר הוציאוה לסטים אינו רוצה לומר כשהוציאו הבהמות בידיהם כי זה מבואר. אבל ר"ל כשהיו סבה ליציאתן. כגון שיעמדו בפניהם עד שישובו מלפניהם לצד אחר ויאבדו אותם והיא כאילו הוציאו אותם בידיהם:

הניחה בחמה או שמסרה לחרש שוטה וקטן כו' : שם

דרך הרועים שיש להם משמשים תחת ידם ימסרו להם עדרי הצאן לשמרם. ואמר ג"כ כי הרועה הגדול כאשר מסר לרועים האחרים אשר תחת ידו הוא נכנס תחתיו וכשהזיקה יתחייב בנזקה הרועה השני אשר תחת הרועה הגדול ולא רועה הראשון שהוא רועה הגדול ולא נאמר בכגון זה שומר שמסר לשומר חייב לפי שמנהג הרועים כך. וענין הנפילה היא כגון שכשלה באבן או עץ ונפלה אבל כשדחה קצת הצאן לקצתה ונפלה והזיקה משלם מה שהזיקה שהוא היה (בעת)[סבת] ההיזק כשהעבירם כולם בפעם אחת ומנהגם לדחות קצתם לקצתם והיה ראוי לו להעבירם אחת אחת. כבר בארנו בפ' ב' היאך הוא הדין במה שאמר משלם מה שנהנית וענין השומא במה שהזיקה על זה הדרך. והוא שנדע השיעור מן השדה שאמר כמה שוה זרע ששים אמה מזה השדה מאותן ירקות או מאותן פירות. וכשנדע הדמים ההם אחר כן נאמר כמה שוה) זרע ששים אמה מזה השדה ממין הזרע הזה ונדע אותן דמים. אחר כן נאמר כמה שוה) זה החלק מן השדה שיש בו ס' אמה מן הזרע וזאת האמה שאכלה נמחים מכלל הששים אמה ונדענו מה שבין השתי שומות וישלם המזיק. וכמו כן איזה שעור שתאכל יושם בששים כמוהו וזהו ענין מה שאמר באותה שדה כלומר אם אכלה סאה יושם בששים כאין מאותה השדה ורמז על זה מה שאמר הש"י ובער בשדה אחר ולמדנו על פי הקבלה מלמד ששמין ע"ג שדה אחר וזה הדין הוא כדי להמציע בין הניזק והמזיק כי אילו היינו אומרים כמה שוה זו האמה שאכלה נמחים היה מחויב דמים הרבה ואילו אמרנו ג"כ כמה שוה זה השדה והוא זרע כך וכך סאה ונאמר אחר כן כמה ישוה כשנאכל ממנו אמה אחת נמצא שיהיה בין שתי השומות דבר מועט מאד לפי שאין שיעור אבל הלוקח לאמה אחת באלף כשיעורה בששים ואמנם שערו זה בששים כמו שרוב השעורים אצלנו בששים כמו שנתבאר במס' חולין. ור"ש אומר כי דין הוא זה(לפי) [לפרי] שצריך אל השדה גמר בשולו ושם שמין על גב השדה כמו שבארנו אבל פירות גמורים דינם כאילו הם תלושים ולא ישומו אותם אלא שיעור מה שאכלה בלבד. והלכה כרבי שמעון :

המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות כו' : דף נט ע"ב

כיון שיאמר שומר השדות בבקעה לשום אדם שיגדיש בתוך השדה ויתן לו רשות הרי הוא כאילו קבל עליו לשומרו. ולפיכך יהיה השומר חייב ואע"פ שלא אמר לו אני אשמור אבל בעל הבית כבר בארנו כי הוא אינו חייב עד שיקבל עליו לשמור :

השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן כו' : שם

השולח את הבערה ואכלה עצים או אבנים כו' : דף ס ע"א

עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות כו' : דף סא ע"א

המדליק בתוך שלו עד כמה תעבור הדליקה כו' : שם ע"ב

מה שאמר ר"ש אומר הכל לפי הדליקה ר"ל שנראה שיעור האש שהבעיר ונשער כמה הוא סוף מה שיוכל ללכת. ונאמר על דרך משל כי אפשר על הרוב שתדליק מלהב שלה עד מרחוק עשרים אמה וכל מה שתאכל באותן העשרים אמה הוא חייב אם הלכה חוץ לרשותו. ואם הוסיפה חוץ לעשרים אמה הדליקה במרחק יותר פטור לפי שהוא דבר חוץ מן השיעור הידוע כאילו עברה נהר או גדר גבוה ד' אמות. והלכה כר"ש :

המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו כו' : שם

כשהדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו בכגון זה חכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש אבל לא כלים. אבל משערין מקום הותם הכלים כאילו הוא מלא גדיש. אבל אם הדליק גדיש חבירו משלם כלים שבתוכו ובלבד כלים שדרכן להניח בגדיש כמו המחרישה והמזרה. אבל זולת אלו המינים מן הכלים אינו חייב אלא בשיעור גוכן מן הגדיש כמו שזכרנו. ואם הדליק את הבירה ישבע בעל הבירה על מה שהיה בתוכה שבועה בתורה וישלם המדליק כל שישבע עליו ובלבד שיהיה אמוד שיש לו כמה שטען שאבד בתוך הדליקה ואין הלכה כר"י :

גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק חייב כו' : דף סב ע"ב

ואין הלכה כרבי יהודה.

פרק שביעי

מרובה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי כו' : שם

אמרו בספרא על כל דבר פשע כלל על שור על חמור על שה על שלמה פרט על כל אבדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שהן מטלטלין אין גופן ממון. ומזה הדין יתבאר לך כי תשלומי כפל נוהג בדבר שיש בו רוח חיים ובדבר שאין בו רוח חיים :

גנב ע"פ ב' וטבח ומכר על פיהם או ע"פ ב' כו' : דף ע ע"א

כשיטבח הוא בידו ביום הכפורים אינו חייב תשלומי ארבעה וחמשה לפי שהוא מחויב כרת ועוד יתבאר לך במס' מכות שכל מחויב כרת לוקה. ועיקר הוא אצלנו אין אדם מת [ולא לוקה] ומשלם ואמנם יתחייב בתשלומי ארבעה וחמשה כשיתן לזולתו שישחוט לו ביוה"כ וכמו כן אם שחט לו אחר בשבת או לע"ז חייב בתשלומין לפי שעיקר בידינו שאין הפרש בין שישחוט הוא בעצמו או שישחוט לו זולתו לענין תשלומין. והראיה על זה מה שאמרה תורה או מכרו ולמדנו מפי הקבלה או לרבות את השליח. וכשיגנוב משל אביו וטבח ומכר בחלה תשלומי ארבעה וחמשה לאחיו ויחשוב להם הלקם בזה. וכבר בארנו בפרק שני ממסכת קדושין שחולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה אבל לפי שאיסור זה מדרבנן הוא השוחט חולין בפנים חייב בתשלומי ארבעה וחמשה לרבנן. ואין הלכה כרבי שמעון :

(גנב על פי ב' וטבח ומכר על פיהם כו') *) [גנב על פי ב' וטבח ומכר על פי עד אחד וכו'] : דף עב [עד] ע"ב

ידיעתם בזה ההלכה שהודאתו שמכר וטבח כמו עדות עד אחד עליו בזה וכמו שהעדות האחד אם יבא שני ויעיד נתקיימה העדות ויתחייב בתשלומי ארבעה וחמשה וכמו כן כשהודה שטבח או מכר אם באו אחר כן עדים והעידו שטבח ומכר משלם ולא נאמר מודה בקנס פטור וכיון שהודה ואין שם עדים פטור אלא א"כ שיבאו עדים חייב וזהו כשיכפור עיקר הגניבה קודם שיבאו עדי גניבה ואחר שבאו עדי גניבה הודה בגניבה ומכירה וטביחה אבל אם הודה בעיקר גניבה קודם שיבאו עדים פטור מתשלומי ארבעה וחמשה אפי' אם באו עדי טביחה ומכירה אחר כן:

*) [וכן הוא בדפוס נאפולי]

(גנב על פי ב' וטבח ומכר על פי עד אחד כו') *) [גנב וטבח בשבת גנב וטבח לע"ז וכו'] : דף עד ע"ב

מחלוקת ר"ש וחכמים אינו במי שגנב הקדש אבל הוא במי שגנב קדשים ושחטן ומכרן חכמים אומרים ונוגב מבית האיש ולא מבית ההקדש ור"ש אומר קדשים שהוא חייב באחריותן נכסי בעלים הן ונוגב מבית האיש קרינא ביה. וכבר נתבאר בראשון מן מגילה שהנדבות אינו חייב באחריותן והוא כשיאמר הרי זה עולה או שלמים. ואין ר"ש מחייב תשלומי ד' וה' למי שגנב בקדשים שהוא חייב באחריותן ושחטן אא"כ שחטן בעזרה לשם בעלים או כשהיו בעלי מומין ושחטם חוץ מן העזרה לפי שכל העומד לפדות כפדוי דמי. ודין בעלי מומין שיפדו כמו שנאמר במקומו אבל אם שחט אותם בחוץ והם תמימים בלא מום אינו חייב כלום לפי שהיא שחיטה שאינה ראויה. ודעת ר"ש כבר קדם שהוא פוטר למי ששוחט חולין בעזרה לפי שהיא שחיטה שאינה ראויה ואין הלכה כרבי שמעון :

מכרו חוץ מאחד ממאה שבו כו' : דף עח ע"ב

גנב ברשות הבעלים וטבח ומכר חוץ כו' : דף עט ע"א

כל זה מבואר.

היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים כו' : שם

לימד אותנו בזאת ההלכה שני עקרים הא' כי הגנב לא יקרא גנב עד שיביא אותו דבר הגנוב ברשותו ויקנה אותו בדרך מדרכי קניות המטלטלין וכבר קדם באורם בראשון מקדושין. והשני כי ארבעה שומרים אינם קונים אותו הדבר הניתן להם לשמור לענין שיהיו חייבין בשמירתו ויתחייב כל אחד מהם בדינים המיוחדין להם כמו שיתבאר אם לא קנו אותן המטלטלים באחד מן הדרכים שנקנין בהם המטלטלים במקח וממכר כמו שנתבאר בראשון מקדושין. וזהו מה שאמרו תקנו משיכה בשומרין כדרך שתקנו משיכה בלקוחות. ושמור זה העיקר כי הוא עיקר גדול ומועיל בדינים:

אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל כו' : שם ע"ב

אין מגדלין בהמה דקה בא"י לפי שרועין בזרעים. וסוריא הם הארצות שכבש דוד וכבר בארנו ענינם בשני מן דמאי. ומה שאמר לא יגדל חזירים הוא הדין לשאר דברים שאסורין באכילה אבל דבר בחזירים כפי הידוע שהם אפשר לגדל כמו הבקר והצאן. ואין פורסים נשבים פחים או רשתות לצוד בהם יונים אא"כ ירחיק מהם מן הישוב ר"ל ישוב המדינה ארבעה מיל והם ל' ריס וזה להרחיק עצמם מן הגזל שלא יצוד יוני בני העיר. והזהיר שלא נגדל כלב מפני היזקו :

פרק שמיני

החובל בחבירו חייב עליו משום ה' כו' : דף פג ע"ב

המבייש את הערום המבייש את כו' : דף פו ע"ב

כשיקטע ידו או רגלו יתחייב לו בחמשה עונשין אבל כשיעשה בו אחד מאלה ההיזקים או שנים מהן כגון שביישו אותו בלבד לא יתחייב אלא בושת וכמו כן אם צער בלבד לא יתחייב אלא צער כמו שאמר דרך משל כואו בשפוד על צפרניו ועל זה הדרך הקשה. ואם יעבור המוכה על דברי הרופא ויוסיף חליו או נולדה בסבתו מחלה לא יתחייב החובל שום דבר על אותו החולי המתחדש לפי שהחולה חמס על נפשו. ודע כי עיקר מעיקרי דתנו אין גובין קנסות בבבל וה"ה בשאר כל הארצות חוץ מא"י בלבד לפי שאמר יתברך עד האלהים ואין לנו דיינים שיקרא שמם אלהים אלא הדיינים הסמוכין בא"י. כמו שנבאר בסנהדרין. וכל דייני העולם כאילו הם עומדים במקום דייני א"י ואעפ"כ אין ממלאין מקומן אלא בדברים הנוהגים הרבה כדי שלא יאבדו זכיות בני אדם כגון ההלואות והמקח והממכר וההקנאות וההודאות והכפירות. וכשהזיקה בהמה בשן ורגל שהן מועדין לזה כמו שקדם וכמו כן כשהזיק אדם את הבהמה. אבל בהמה באדם או אדם באדם וכן כל קנס לא ישלם שום דבר אלא בב"ד בא"י לפי שאלה הדברים שמהם שלא יארעו אלא מעט ומהם שאין בהם חסרון כיס. והראוי לעשות בחובל בחברו שיושם כל מה שיתחייב משבת ובושת ורפוי וצער וקנס ויכלול הכל וישלם החובל בפעם אחת ויפטור אם היה הדין בא"י ואם הוא בחו"ל מנדין החובל עד שיתן מה שיתחייב על דרך פשרה או יעלה עם בעל דינו לא"י וכשיתן מה ששמין עליו מתירין לו נדויו ואפי' לא נתרצה החובל בזה. ומאשר ראוי לזכור בכאן כי הח"נ שחייב התם קנס הוא ואין גובין אותו בחו"ל אלא על דרך הנזכר. אבל ח"נ צרורות שנזכר כבר בפ' השני מזו המסכתא והוא כשהיו צרורות מנתזין מתחת ידו ושבר את הכלים משלם ח"נ מן העליה כי הוא הלכה ואינו קנס וגובין אותו בחו"ל ובלבד שיהיה ברשות הניזק. אבל ברה"ר הוא פטור על כל היזק הרגל כמו שנבאר לשם. ונזק שלם אינו קנס וגובין אותו בחו"ל אלא בשור המועד בלבד לפי שעיקר הוא בידינו אין מועד בבבל :

זה חומר באדם מבשור שהאדם כו' : דף פז ע"א

אמרו זה חומר באדם מבשור יש לו סמך על העיקר אשר קדם בפרק ג' מזו המסכתא שורו שבייש פטור וכבר בארנו בפרק ה' ג"כ ששור פטור מדמי ולדות :

המכה את אביו ואת אמו ולא עשה כו' : שם

כבר בארנו כי מן העקרים שבדיננו אין אדם לוקה ומשלם אלא כשיעשה אדם דבר שחייב עליו מלקות ותשלומין לוקה ואינו משלם. זולתי חובל בחבירו ביוה"כ בלבד שזה משלם ואינו לוקה לפי שהמקרא מפורש בחובל שישלם עכ"פ והוא שנא' יד ביד. וזאת הפירוש בזה הדבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון כי אחר שאמר כאשר עשה כן יעשה לו שלא היה צריך לומר יד ביד. וזהו ענין מה שאמרו בפירוש רבתה התורה חובל בחבירו (חייב) בתשלומין. ואין הלכה כרבי יהודה :

חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה כו' :

ר"ל זה מבואר ויש (לו דינים) [לדיינים] לייסר אותם כדי להסיר היזקם מבני אדם

המכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה כו' :

כבר בארנו בפרק י"ד ממסכת שבת כי החובל לא יהיה מתחייב בנפשו אלא כשנתכוין לקחת הדם הבותת מן המכה שישתמש בו במה שירצה אבל אם נתכוין להכאיב ולהזיק בלבד הוא מקלקל ופטור מצד חיוב שבת. וזהו בחובל בבהמה ובחיה אבל חובל בחבירו הוא חייב סקילה מפני שמככה רגזו ורפתה רוחו בהזיקו לבעל ריבו הוה כמתקן כמו שהתבאר בקורע בחמתו ועל מתו שהוא חייב לפי שתנוח דעתו באותו מעשה ואע"פ שהוא קלקול ולפיכך הוא פטור מכלום מהממון הנזקים. ודע זה ולא תטעה בו :

התוקע לחבירו נותן לו סלע רבי יהודה אומר כו' : דף צ ע"א

תוקע לחבירו הוא מי שמכה חבירו בכף ידו סגור בערפו. סטרו שהכהו בכף ידו על פניו. לאחר ידו שהכהו באחר ידו והוא קלון יותר. צרם באזנו שפסל אזנו והכה בו כעין עקיצה. ומה שאמר הכל לפי כבודו ר"ל פי' אלו השעורים הנזכרים הם תכלית מה שהוא נותן לאדם חשוב ואם הוא אדם פחות יפחתו לו מאלו השעורים ולא יתנו לו אלא לפי כבודו. ור"ע חולק בזה ואמר שישראל כולם שוין באלו הדינים. ומן העקרים בדין שלא יאריכו ב"ד זמן בנזקין ואמנם עשה ר"ע זמן בבושת בלבד. ואין הלכה כר"ע בהשוותו כל אדם ולא כר"י. וכל אלו הם קנסות ודינם בא"י כמו שבארנו.

אע"פ שהוא נותן לו אין נמחל לו עד כו' : דף צב ע"א

אמרו יש כן שהוא כלאו והוא זה שיאמר לו בנזק גופו ע"מ לפטור כי כן שידוע שאין אדם מוותר בכמות זה ולפיכך חייב :

פרק תשיעי

הגוזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים כו' : דף צג ע"ב

אמרו זה הכלל כל הגזלנים משלמים כשעת הגזלה ללמד כי מי שגנב בהמה קטנה וגדלה אינו [illegible]

קנאה בשינוי ואם שחטה או מכרה אחר שגזלה שלו הוא זובח ושלו הוא מוכר ואינו חייב בתשלומי ארבעה וחמשה :

נזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו כו' : דף צו ע"ב

כשהרקיבו מקצת הפירות אומרים לו הרי שלך לפניך ואם הרקיבו כולם משלם כשעת הגזלה . ומטבע ונפסל הוא שלא יעבור באותה מדינה אבל עובר הוא במדינה אחרת . והלכה כר"מ :

נתן לאומנים לתקן וקלקלו חייבין לשלם כו' : דף צח ע"ב

אין הפרש בין שיתן לאומן כלי העשוי לתקן אותו וקלקלו או שיתן לאומנים עצים או ברזל לעשות לו ממנו כלי ויעשו אותו ויגמרו מלאכתו ואח"כ יקלקלוהו (והוא) ישלם דמי הכלי בשני הענינים :

הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה כו' : דף ק ע"ב

כשור שמראהו רע והוא שנאמר על דרך משל זה נכשו אדום אבל הוא עין רע לא יכשר למה שרצה אותו . וענין שבח והוצאה כמו שאומר לך על דרך משל אילו היה הבגד שוה דינר ואחר צביעתו שוה דינר וחצי והוציא בו הצבע רובע לא יתן לו אלא רובע דינר . ואם הוציא עליו שלש רביעי דינר יתן החצי מאשר הותיר בדמיו. וכל זה אינו תלוי ברצון בעל הבגד אלא אפי' אמר לו בעל הבגד כיון שעברת על מאמרי תן לי מה שהיה שוה בגדי בתחלה וטול לך הבגד לא יוכל לומר זה . לפי שאמרנו אם השבח יתר על ההוצאה ואם ההוצאה יתרה על השבח היא תקנה לכל אחד מהניהם . והלכה כר' יהודה :

הגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו כו' : דף קג ע"א

יש לאדם שיתן את הגזלה לב"ד שבעירו ומביא אשמו ומתכפר לו וישאר אותו הממון ביד ב"ד עד שיבא בעליו או ישלחהו לב"ד והם יעשו בו כטוב בעיניהם :

נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש כו' : שם

ואפילו היה הגזל בעין כיון שלא נשאר עליו מן הקרן אלא פחות משוה פרוטה א"צ לילך אחריו ולא נאמר אפשר שהוקר אותו החלק ששוה עתה פחות מפרוטה וישוב שוה פרוטה :

נתן לו את הקרן ונשבע לו על החומש כו' : שם

עד שיתמעט הקרן משוה פרוטה כיצד גזל ד' זוזים ישלם חמשה נתן ארבעה ונשבע על הזוז יתחייב זוז ורובע נתן הזוז ונשבע על הרובע יתחייב [רבע] רובע זוז ומשקלו גרגיר חרוב נתן את הרובע ונשבע על [החרוב חייב חרוב ורובע חרוב נתן החרוב ונשבע על] רובע החרוב אינו חייב אלא רובע החרוב בלבד לפי שהוא פחות משוה פרוטה . אמנם יתחייב בזה לפי שאמר הכתוב חמישיתו יוסף עליו וקבלנו בפירוש זה נלמד שמוסיף חומש על חומש וכן כל מי שנתחייב חומש דינם שוה לפי שפי' המישיתיו יוסף עליו חמישיות הרבה על דרך שבארנו :

היכן פקדוני אמר לו אבד משביעך אני כו' : דף קח ע"ב

תוספת החומש לא יתחייב אדם בו אלא בהודאתו לא ע"פ עדים שנאמר והיה כי יחטא ואשם וגו' אמנם יהיה זה כשחשב מאליו :

היכן פקדוני אמר לו נגנב משביעך אני כו' : שם

תשלומי כפל הוא קנס ומעיקרנו אין אדם משלם קנס ע"פ עצמו וכבר התבאר זה בפ"ג מכתובות :

הגוזל את אביו ונשבע לו ומת כו' : שם

אמר רחמנא והשיב את הגזילה וגו' ולפיכך מי שגזל אין לו תקנה עד שתצא גזלה מתחת ידו או ימחול אותו הנגזל וזה כשתהיה הגזילה עודה אצלו לא נשתנית ולא קנאה בשינוי כמו שקדם ולפיכך כשמת אביו וגזלה תחת ידו ואביו לא מחל לו מ"מ צריך שתצא אותה הגזילה מתחת ידו ואם היה אצלו אח מאביו יתן לו מה שגזל או יתן הגזילה לבניו הוא עצמו בענין שתצא הגזלה מתחת ידו ואם לא היה אצלו אח מאביו ולא בנים או לא ההזיר הוא אותה הגזילה לבניו יתן אותן כחובו או בכתובת אשתו או לצדקה וכל זה כשיודיע ויאמר זה גזל אבא לא שיתן על דרך זה הוא מממונו וכדי שתצא גזלה מתחת ידו :

האומר לבנו קונם אי אתה נהנה משלי כו' : שם

כל זה מבואר ממה שקדם וצריך עוד שיבאר למי שנתן לו אותו הממון ויאמר להם כי אביו נשבע עליו שלא יהנה בממונו ולפיכך הוא נותן להם כדי שלא יהנה הגוף מאותו הממון שעזב ואל יקשה בעיניך שהוא פרע את חובו מן הממון אשר נאסר להנות בו לפי שיתכן זה כמו שנתבאר בפרק רביעי מנדרים ושם פרשנוהו :

הגוזל את הגר ונשבע לו ומת הרי זה משלם כו' : דף קי ע"א

כבר ידעת כי הגר כשמת ולא הניח בנים בקדושה כי אין לו יורש וכל הקודם בנכסיו זכה ועל הגר שמת שאין לו יורשים נאמר ואם אין לאיש גואל אבל לאיש מישראל א"א שלא יהיה לו גואל כי קבלה הוא בידינו [שלא יכלה שבט מישראל] א"כ האיש שיאמר משבטו הוא ירשנו.וכבר ידעת כי בכ"מ שיאמר נדבה ר"ל עולת נדבה וכבר בארנו זה במס' שקלים ודיני עולת נדבה יתבאר לך מזה הפסוק שהביא ראיה על זו ההלכה שאשם נקרא הקרן שהוא מחזיר כלומר הגזילה בעינה או דמיה :

נתן הכסף לאנשי משמר ומת אין היורשין כו' : שם

כבר בארנו באחרון של סוכה כי משמרות כהונה כ"ד משמרות והיו עובדים בזה אחר זה כל משמרת שבת אחת ומכלל המשמרות יהויריב וידעיה והביא אותה עד"מ וכשנתן כסף ליהויריב ואשם לידעיה והיה המשמרת משמרת ידעיה בזה חולקין ר"י וחכמים ר' יהודה אומר משמרת יהויריב עברה כשנפלה הכסף כיון שאין לה במשמרתו שום דבר לפי שאינו שבתו לפיכך יחזיר כסף אבל אשם וישוב הכסף לידעיה שיש לו המשמרת וחכ"א משמרת ידעיה עברה כשנפלה האשם מבלי שתקבל הכסף והראוי שיתן הכסף קודם האשם ולפיכך יוקח האשם מאתו ויתן ליהויריב שנטל כסף בריאת כמו שראוי והוא יקריב האשם כשתהיה משמרתו . ולפי שאלו העקרים אמתיים ידועים אמר לנו מחבר המשנה במשנה זו כשנתן הכסף ליהויריב ואשם לידעיה והיה משמרת ידעיה אם הוא הלכה כהכמים שאומרים יצא אשם ליהויריב כמו שקדם וזה מבואר ואין שם ספק ואם הלכה כר"י שאמר ישיב הכסף לידעיה אם קיים האשם יקריבוהו בני ידעיה ואם לא שקפלה משמרת ידעיה והקריבה שאשם קודם שתקח הכסף מן יהויריב זכו בני ידעיה בשר האשם אבל בשרו אינו ראוי לאכילה לפי שהוא פסול ויחזור ויביא אשם אחר ליהויריב אשר בידו הכסף ויקריב אותו משמרתו ומה שלמד רבינו הקדוש במשנה זו הוא איזה יתחייב על דעת ר' יהודה כשהקריבו בני ידעיה האשם וכך אמרה הברייתא בזה הדין כשהיתה המשמרת ליהויריב ונעשה מה שאמרנו א"ר לדברי ר' יהודה אם קדמו בני יהויריב והקריבו אשם יחזור ויביא אשם אחר ויקריבו בני ידעיה וזכו האחרים במה שבידם וזה הענין הוא מה שלמדנו בזאת המשנה והלכה כחכמים והרמז שראוי להיות הכסף קודם לקרבן הוא מה שנאמר באשם אשר יכפר בו וקבלנו בפי' זה כי האשם הנאמר כאן כסף והוא מה שאמרו אשם זהו קרן וכבר בארנו בהלכה שקודם לו דרחמנא קרא הכסף אשם ואמרו יכפר בו והוא פועל עתיד ר"ל שכבר התחיל בכפרה שהוא נתן הכסף ותגמר כפרתו ולא ישאר עליו עון בקרבנו והוא איל האשם כמו שנאמר וכפר עליו הכהן בא"ל האשם וקבלנו בזה איל אשם מעכבים ואין החומש מעכב וכבר נתבאר כי האשם הוא הכסף. ופירוש מעכבין את הכפרה :

פרק עשירי

הגוזל ומאכיל את בניו והניח לפניהם כו' : דף קיא ע"ב

אין פורטין לא מתיבת המוכסין כו' : דף קיג ע"א

זו המשנה היא בנויה על שני עקרין האחד מטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי ושני מלוה על פה אינו גובה מן היורשים. ושני העקרים האלה אין הלכה כן אבל מן העקרים שנדון עליהם עכשיו מטלטלי לבעל חוב משתעבדי מלוה על פה גובה מן היורשין יהראוי על הגזלן לשלם הוא מלוה על פה. לפיכך הגוזל ומאכיל לבניו חייבים לשלם באיזה פנים שיהיה נתייאשו הבעלים או לא נתייאשו בין שהניח מקרקעי או מטלטלי מנכסיו יקח עכ"פ כל מה שגזל ואם לא הניח אביהם שום דבר אם נתייאשו הבעלים אינם חייבין לשלם ואם אכלו מה שאכלו לפני יאוש חייבין לשלם . ואם היה המוכס כנעני אנס או מוכס ישראל אלא שאין לו קצבה אלא שלקח רשות מן המלך שיוכל להוסיף על המכס איזה שיעור שירצה על הקצבה שקצב לו המלך אותו שהוא גזלן בכל זה אין ראוי לפרוט דבר ממה שיש לפניו מן המעות לפי שהוא בחזקת גזלן ואותן המעות כולם גזלה וכמו כן לא יקחו צדקה מאותו המוכס מן המעות שלפניו . אבל אם פרט מהמעות שיש לו בביתו או נטלו ממנו צדקה כשהוא בשוק ואין תיבה לפניו זה הוא מותר . וזהו טעם מה שאמר מתוך ביתו או מן השוק וכמו כן אין פורטין ממה שלפני גבאי צדקה משום חשד שלא יחשדו אותו שהוא מנכסי הצדקה שיש עליו חוב כשיראה אותו שיתן מעות מי שלא ראה כשלקח הדינר . וכבר נתבאר לך מדבריו כי כשיהיה *מנכסי ישראל ואין מוסיף על כל מה שחקק לו המלך ולא יגרע אינו גזלן כי מן העקרים שלנו דינא דמלכותא דינא :

נטלו מוכסין את חמורו ונתנו לו חמור אחר כו' : דף קיד ע"א

אין אשה וקטן נאמנין בדין זה אלא כשהוא מסיח לפי תומו כמו שבארנו בסוף יבמות לעדות אשה במסכת יבמות . ונהיל נקרא עדת לסטים המקבלים על המלך שלהם כמו שזה מפורסם וידוע . ואין הלכה כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה :

המכיר כליו וספריו ביד אחר ויצא לו כו' : שם ע"ב

זה הדין כשיהיה האיש ההוא אינו ידוע למכור אותן הדברים שהוא טוען עליהם שנגנבו לו ויצא לו שם גניבה בעיר וא"צ שנבאר שצריך שני עדים שיעידו שאלו הכלים היו שלו ושאלו הספרים שלו היו לפי שזה מבואר אבל אם דרכו שימכור כליו וספריו לא ידונו לו זה הדין אלא אם לנו עמו בני אדם ומצאו בבקר קירו חתור ואותם אנשים שלנו בביתו יצאו על אותו המחתרת וכליו וספריו של בעל הבית בידיהם באותה שעה ידונו לו דין זה כמו שכתבנו. וכבר בארנו פעמים כי בכ"מ שאמרו במשנה שבועה היא שבועה בתורה :

זה בא בחבית של יין וזה בא בכדו של דבש כו' : דף קטו ע"א

אילו השמיענו הדין בחבית של יין בלבד היינו אומרים כגון זה הוא שכשפירש עליו נותן לו דמי יינו אבל חמורו וחמור חבירו שאינו עושה מעשה בידו לא ואם השמיענו הדין בחמורו וחמור חבירו היינו אומרים בזה הוא שאין לו אלא שכרו כשלא פירש עליו לפי שאינו עושה מעשה בידיו אבל יינו ודבש חבירו אפי' לא פי' נותן דמי יינו לפי שהתעסק באסוף הדבש בידו לפיכך הודיענו שהדין בשני המעשים אחד ושלא נאמר בזה מספה אני כך לפי שבשביל הניח ממונו ונתעסק בשלו לאסוף מה שאבד ולפיכך אם פירש עליו נותן לו דמי חמורו ודמי יינו :

הגוזל שדה מחבירו ונטלוה מסיקין כו' : דף קטז ע"ב

השמיענו בהלכה זו כשתהיה מכה מבעית כוללת או איגה אוללת כמו ששטפה בנהר או נשקעה או ירדו עליה אבני אלגבים שדינה דין מכת מדינה ולא יוכל לומר לו הרעה הזו באה בעונותיך וכאילו אתה הוא הסבה כדי שיהא חייב לשלם אבל יאמר לו הרי שלך לפניך :

הגוזל את חבירו או שלוה הימנו או שהפקיד לו כו' : דף קיח ע"א

תקנה היא זו לבעל הממון ולפיכך אם אמר בעל הממון לאשר הוא בידו תן לי מה שיש לי אצלך בכאן במדבר יש לו לפרש ממונו :

האומר לחבירו גזלתיך הלויתני הפקדת אצלי כו' : שם

היה חייב לשלם כשטוענו חבירו טענת ברי ואומר גזלת אותי והלויתי אותך אבל אם היה חבירו ג"כ מסופק ואמר איני יודע אם הלויתי אותך ואם לא הלויתי והוא אמר הלויתני ודאי אבל איני יודע אם החזרתי או אם לא החזרתי אינו חייב לשלם אבל אם בא לצאת ידי שמים יתן לו כמו שהודה שהלוהו . ומה שאמר פטור ואפי' טענו חבירו טענת ברי ויאמר הוא אינו יודע פטור ואינו חייב אלא שבועת היסת שהוא אינו יודע באמת שיש לו אצלו ממון :

הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב כו' : שם

אמרו ומנו את הצאן והיא שלמה פטור מלשלם וכל הענין הראשון והוא כשנגנב וידע בעל הצאן שנגנב לו אבל אם לא ידעו הבעלים לא בגנבתו ולא בחזירתו אינו פוטרו אלא א"כ יחזיר וידעו הבעלים שהחזיר לפי שלמד זה הטלה דרך אחר זולתי דרך הצאן [שלו] ולכך צריך להודיע בבעלים כדי שישמרוהו כאשר יוכל ואז יפטר מאחריותו :

אין לוקחין מן הרועים צמר והלב וגדיים כו' : שם ע"ב

אלו הדברים שהזכיר שלא לקנותן לפי שהחזקתן גנבם בידם :

מוכין שהכובס מוציא הרי אלו שלו כו' : דף קיט ע"א

כבר התבאר בשבת כי המוכין הם חתיכות צמר קטנים שממלאים בהם הכסתות והכרים וכיוצא בהם . וכובס הוא שמלבן את הצמר . וסורק הוא הסורקו והמנפטו . וכדי להפור הוא כמו אורך מחט . ומעצד כלי הנגר שמחליק בו או כיוצא בו . וכשיל הוא כלי הנגר שמתקן בו העץ . ונסורת אוא (כען) שחיקת העצים כשנוסרין העצים לעשות מהן לוחות :

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת בבא קמא

חלופי גרסאות ע"פ נ"י במסכת בבא קמא

דף טו ע"א רש"י ד"ה ר' יוסי הגלילי . „את הפרה" צ"ל „ד' וה'" :

דף כח ע"א גמרא ר' ינאי . נכון בזה גירסת ר"ח רבינא :

דף ם ע"א דתניא רא"י אומר כו' . לקמן דף פ"ה ע"ב :

דף מב ע"ב תוס' ד"ה אלא . „כדפרישית" צ"ל „כדפריך" :

דף פז ע"א רש"י ד"ה ופטור . „את הפרה" . צ"ל „ד' וה'" :

דף צא ע"א בהגהות הגר"א (המתני' דקתני בו י"ל רק לאפוקי דאין לחייבו ד' מאות זוז . ונוסח"א ס"ס פ"ג מביא רבינו הגירסא שלם) כנ"ל :

דף צה ע"א תוס' ד"ה משלם . עי' הגהות הגר"א ובהגהותיו על הרא"ש ועי' מ"ש רבינו בח"מ סימן שס"ד ס"ק א' בליקוט א' ונדפס שם בשגגה וצ"ל אלא דמיה כשעת הגזילה ,וכו' הוס' צ"ב: א' ד"ה משלם כו' והרא"ש אע"ג דקאמר דמי (כו' כמו שנדפס עד) לגמרי „כו' וכ"ה לשיטת ר"ת" . כ"ה בגוף כ"י קדשו :

דף קד ע"ב תוס' סוף ד"ה ור"י . וס"ה דלגבי בי' . אף דמבואר להדיא בעירובין מ"ז ב' דשמואל ור"י הלכה כר"י . הנה שם מיירי באיסורי אבל בדיני דיסה כחו דשמואל דהלכה כמותו במקומו זה . י"ל דגם במקום ר"י הלכתא כוותיה . לזה כתבו קי"ל דרב ור"י הלכה כר"י . פי' בכל מקום אף באיסורי כמ"ש בריש ביצה אף דבאיסורי יפה כחו דרב לגבי שמואל . וה"ה ד לגבי שמואל הלכה כר"י בכל מקום אף רדיני ועי' כתן בהג"ה ודו"ק :

הגהות על מסכת בבא קמא מהגאון בעל הלבוש זצ״ל

עם הגהות ותקונים מאת הגאונים בעהמ״ח ספר מפרשי הים ז״ל.

דף ב ע״א במשנה ארבעה אבות נזיקין (יומא ב׳ א׳) תוס׳ ד״ה שבעת (קדושין ל׳ א׳) תד״ה נקראו : השור והבור והמבעה וההבער (שבת ב׳ א׳) תד״ה יציאות : ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים (ב״ק מ״ע ב׳) תוס׳ ד״ה על : **ע״ב בגמ׳** שנאמר ויעש לו צדקי׳ וכו׳ (נדה כ״א ב׳) תוס׳ ד״ה ולכתוב :

דף ג ע״א דמשמע רגל ומשמע שן (פסחים ק״כ א׳) תד״ה כל : י׳ עבדן מיתה כו׳ (סנהדרין מ״ס א׳) תד״ה מה : **ע״ב** וממונך וכו׳ (ב״ק ד׳ א׳) תוס׳ ד״ה אדם . [א״ה לא נמצא שם בב״ק אשר עליו סובב והולך ואולי צ״ל ב׳ נ״ה ודף ב׳ הוא כתוס׳ ב׳ ד״ה ושמואל ושייך על ע״א כאן אי אפקרינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור ודף ב״ק הוא בתוס׳ שם ב׳ ד״ה עד ושייך על הא דאמרו כאן א׳ אבל אזלא ממילא לא קמ״ל]:

דף ד ע״ב והא ש״ח והשואל וכו׳ דאדם דאזיק שור הוא (גיטין מ״ב ב׳) תד״ה ושור : והמטמא (בכורות ל״ה א׳) רש״י ד״ה טמא :

דף ה ע״א סבר לה כר״ע וכו׳ (כתובות ל״ב א׳) תוס׳ ד״ה דאין (ב״ק ז׳ א׳) תוס׳ ד״ה ור״ע . [א״ה עי׳ בירא״ס להר״א ממיץ מצוה רמ״ג וכרד״ו ח״ג סי׳ תרכ״ד וצ״ע] : הא תברא ר״ע לגזיזיה (גיטין מ״ע א׳) תוס׳ ד״ה ור״ע : למעוטי דר״ח (חולין ק׳ א׳) תוס׳ ד״ה שאני : רחמנא קרייה מעשה (שבועות כ״א א׳) תוס׳ ד״ה תון . כלן כאבות לשלם ממיטב (ב״מ נ״ו ב׳) תוס׳ ד״ה זיל : **ע״ב** כי שדית בור בינייהו (ב״ק ג׳ א׳) תד״ה ולא:

דף ו ע״א אבנו סכינו ומשאו כו׳ (ב״ב כ״ו א׳) תד״ה זיקא (סנהדרין ע״ו א׳) תד״ה סוף :

דף ז ע״א ישיב לרבות שוה כסף (קדושין ב׳ א׳) תוס׳ ד״ה בפרוטה :

דף ח ע״א אי שתקיתו ושקליתו וכו׳ (יבמות ל״ז ב׳) תד״ה דאמר : א״ה בנזקין נמי נימא הכי (כתובות ק״ט ב׳) תד״ה ורבנן . [א״ה עי׳ שו״ת מוהרמ״ע מפאנו סי׳ מ״ו ושו״ת נ״ל סי׳ ט״ו] : **ע״ב** לא ניחא לי דתתהוי לשמעון ומו׳ (ב״ב מ״ג א׳) תוס׳ ד״ה מפני :

דף ט ע״א או כסף או מיטב (ב״ק מ״ו ב׳) תד״ה ה״ג : בטלה מחלוקת (גיטין מ״ח א׳) תד״ה אי : מספקא ליה אי כיורשין דמי (יבמות ל״ח א׳) תד״ה אבל (ב״ב ס״ב ב׳) תד״ה אהמר (בכורות מ״ח א׳) תוס׳ ד״ה דאמר (חולין ע״ט ב׳) תוס׳ ד״ה לימא : [א״ה עי׳ הגהות מוהרי״פ בחולין שם שכתב שלא מצא וגרס לו דע״ס הוא בתוס׳ כיון הוא במוכר את הבית דף ע׳ ובאמת צ״ל דף ס״ב ושם נוא מבואר בתוס׳ באורך ע״ש] : **ע״ב** עד שליש במצוה (סוכה ל׳ ב׳) תוס׳ ד״ה וקרקע : **במשנה** נכסים שאין בהם מעילה (גיטין מ״ט א׳) תוס׳ ד״ה שור : חוץ מרשות המיוחדת למזיק (ב״ק כ״ח ב׳) תוס׳ ד״ה ה״מ : **ומ׳** נחלת כמה דשביק לה (ב״ק נ״ע ב׳) תוס׳ ד״ה לנתם :

דף י ע״ב הכוהו עשרה בני אדם (ערכין כ״ו א׳) תוס׳ ד״ה זר״ב : חבתי בנזקו לא קתני (כתובות מ״א א׳) תוס׳ ד״ה תנינן :

דף יא ע״א אף לשיאל (ב״ק נ״ו ב׳) תוס׳ ד״ה פשיטא : מדאמרו ליה ר״כ ור״א לרב דינא הכי ושתיק (ב״ב ס״ב א׳) תוס׳ ד״ה ומודה : [א״ה עי׳ בנמק״י כאן מ״ש בשם הרמ״ס ועיין בשארית יוסף בן ווירגא ד׳ ל״ת ע״א וכחידושי הגרשוני להגאון בעל עס״ג בח״מ סי׳ קל״ה ועי׳ מה שהערנו לעיל בכילה דף ו׳ : שמין לגנב ולגזלן (ב״ק ס״ח א׳) תד״ה מה (ב״מ ז) (נ״ל ל״ז א׳) תד״ה זיל : אין מקצת שליא בלא ולד (חולין ע״ז ב׳) תד״ה כריני : **ע״ב** הלכתא גובין מן העבדים (חולין ל״ד א׳) תוס׳ ד״ה מאן : מיני׳ אפילו מגלימא דעל כתפיה (ב״ב מ״ב א׳) תוס׳ ד״ה מלוה (ב״ב קע״ה א׳) תוס׳ ד״ה לא : שורו אפותיקי ומכרו (ב״ק נ׳ א׳) תוס׳ ד״ה הקדים (ק״ט א׳) תוס׳ ד״ה לוה :

דף יב ע״א מר כמאן ס״ל (קידושין ז׳ א׳) תוס׳ ד״ה א״כ : **ע״ב** דאמר ממון בעלים הוא (ב״ק ע״ו א׳) רש״י ד״ה וריה״ג :

דף יג ע״א שהם ממונו דברי ריה״ג (סנהדרין קי״ב ב׳) רש״י ד״ה והליבא : ונמכר תם חי ובע״מ (חולין קל״ז א׳) רש״י ד״ה בקדושם :

דף יד ע״א הא ביום חייב (ב״ק פ״ד) (נ״ל נ״ה א׳) תוס׳ ד״ה נפרלה: מתקיף לה ר״ז וכו׳ (ב״ק ט״ז א׳) תד״ה כולם : **ע״ב** אלא לנכסים שיש להם אחריות (ב״ק ל״ט א׳) תוס׳ ד״ה אין :

דף טו ע״א השוה הכתוב אשה לאיש (סנהדרין ס״ו א׳) תוס׳ ד״ה לרבות : בחזקת שימור קיימי (ב״ק ל״ד) (נ״ל מ״ה ב׳) תוס׳ ד״ה בחזקת : **ע״ב** לא תשים דמים בביתך (קדושין ל״ד א׳) תוס׳ ד״ה מעקה : **במשנה** הבהמה אינה מועדת (ב״ק י״ז א׳) תוס׳ ד״ה הבהמה : והברדלס (סנהדרין טו ב׳) תוס׳ ד״ה והברדלס :

דף טז ע״א בגמ׳ ברדלס וכו׳ (בכורות ח׳ א׳) תוס׳ ד״ה ברדלס : **ע״ב** דרס ואכל (חולין ס״א א׳) תד״ה הדורס :

דף יח ע״א ור״א סבר לה כר״ם (ב״ק ס״ז א׳) תוס׳ ד״ה רהוי :

דף יט ע״א יש שינוי לצרורות (נזיר כ״ב א׳) תד״ה מר זוטרא : תפישוט לי׳ מדרבא (ב״ק י״ח א׳) תד״ה במועד : **ע״ב** כשכשה באמתה מאי (ב״ק מ״א א׳) תד״ה הא : ואבלי׳ לי׳ ע״י הרחק (פסחים ט׳ א׳) תוס׳ ד״ה בבשר :

דף כ ע״א המשנה ובא אחר ושינה וכו׳ (ב״ק י״ד ב׳) תוס׳ ד״ה פרה :

דף כא ע״א אגביה ר״נ לאפדני׳ מיני׳ (סנהדרין ג׳ א׳) תד״ה שלא : אמר לך רב וכו׳ (ב״ק כ״ח ב׳) תד״ה ה״מ : **ע״ב** אכלה מתוך הרחבה (ב״ק ק״א א׳) תד״ה או : **במשנה** הכלב שנטל חררה וכו׳ (ב״ק כ׳ א׳) תד״ה מתגלגל :

דף כב ע״א בגמ׳ אמר לך ריש לקיש וכו׳ (ב״ק י״ח א׳) תד״ה ועל : במסכסכת כל הבירה (ב״ק ע״ב) (נ״ל מ״ח א׳) תד״ה אים : **ע״ב** בגדיי דחד ועבד דחד (כתובות ל״א א׳) תוס׳ ד״ה רב אשי :

דף כג ע״א לחייב נמי בעל הגחלת (ב״ק ו׳ א׳) תד״ה לאתויי : **ע״ב** מאי בעי ידך בפומי׳ דכלבאי (ב״ק נ״ו א׳) תד״ה אילימא : **במשנה** משיחזור בו שלשה ימים (ב״ק ל״ז א׳) תוס׳ ד״ה משיחזור :

דף כד ע״א בגמ׳ קאי בראיות ממעם ראיות (חולין כ״ד א׳) תד״ה זאת : עד שיעידו בו בפני בעלים (ב״ק מ״א א׳) תד״ה אאתר: **ע״ב** אנן מנא ידעינן וכו׳ (ב״ב נ״ו ב׳) תד״ה מבלבין : תורא ננחנא אית לך (ב״ב ל״ג א׳) תד״ה ר״א: שיסה בו את הכלב (ב״ב כ״ב ב׳) תד״ה זאת :

דף כה ע״א כי לית לי׳ דיו היכא דמפריך ק״ו (פסחים פ״א א׳) תוס׳ ד״ה אמר (קדושין ס׳ ב׳) תד״ה תופס (ב״ב קי״א ב׳) תד״ה מקים : מידי ולא דבר אחר כתיב (זבחים כ״ו א׳) תד״ה אלא : **ע״ב** ומה פכין קטנים וכו׳ (עירובין נ״ז) (נ״ל ל״א א׳) תד״ה בפכוטי (נדה מ״ט ב׳) תד״ה כל : בין לטומאת ערב וכו׳ (סוכה ט״ז א׳) תד״ה ומטהרת : שן ורגל דחייב ברה״ר מק״ו (ב״ק נ״ה ב׳) תוס׳ ד״ה מק״ו :

דף כו ע״א ולא תהא שן ורגל חייב ברשות הניזק (חולין כ״ג ב׳) תד״ה ותהא : ולא תהא קרן ברה״ר חייב מק״ו (חולין כ״ה א׳) תד״ה מה : עליו ולא על האדם (ב״ק ד׳ א׳) תד״ה כרא׳ : בין תם ובין מועד וכו׳ (ב״ק ע״ו ב׳) תד״ה כא : **במשנה** אדם מועד לעולם (יבמות נ״ג ב׳) תד״ה כבא : **ע״ב בגמ׳** פצע תחת פצע וכו׳ (ב״ק ג׳ ב׳) תד״ה והתנן (ב״ג א׳) תד״ה טמון : הכיר בה ושכחה וכו׳ (ב״ק ל״ב ב׳) תד״ה מאן : לענין שבת פטור (שבת י״א א׳) תד״ה שמא : זרק כלי מראש הגג (ב״ב כ״ב ב׳) תד״ה זאת (סנהדרין ע״ז א׳) תוס׳ ד״ה בנזקין : [א״ה עי׳ ברש״י כאן שתרו דבריו (בדף י״ז ע״ב) ד״ה פטור ועי׳ בהכור יס התלמוד מדודנו הגאון ז״ל ומ״ש במפרשי הים שם וכאן](כתובות ל׳) : [א״ה לא נמצא שם דבר ואולי צ״ל או ל״ג ב׳ תד״ה דלמא ושייך כאן על ב׳ פצע תחת פצע וכ׳ או ל״ה והוא תוס׳ שם א׳ ד״ה אבל ושייך כאן ע״א על עליו ולא על האדם] :

דף כז ע״א ברוח שאינה מצויה (ב״ק ה׳ ב׳) תד״ה כי : פתח בכד וכו׳ (ב״ב י״ז ב׳) תד״ה פתח : **ע״ב** להתבונן בדרכים (ב״ק ו׳ א׳) תוס׳ ד״ה לאתויי :

דף כח ע״א מיצר שהחזיקו בו רבים (ב״ב כ״ו ב׳) תוס׳ ד״ה עד : והשכים בבקר ובצרו (ב״מ כ״א ב׳) תד״ה ופטורות : ל״ש אלא שטינפו כליו במים (ב״ק ג׳ ב׳) תוס׳ ד״ה משורו : **ע״ב** ה״מ היכא דאפקרינהו (ב״ק י״ט ב׳) תד״ה קברו : נשברה כדו ולא סילקו (ב״מ קי״ח א׳) תד״ה זמן : וחכמים אומרים פטור (ב״מ פ״ב ב׳) תד״ה וסבר : [א״ה עי׳ במהרש״א כאן בתד״ה אמר והדבר תמוה מדברי התוס׳ הנ״ל ועי׳ מה שכתבנו במפרשי הים כאן אות ב׳] :

דף כט ע״א מר סבר נתקל פושע הוא (ב״ק כ״ז ב׳) תד״ה לשמואל : אנוס הוא (ב״ק כ״ו) (נ״ל ל״ו) א׳ תוס׳ ד״ה אי :

דף ל ע״א מילי דברכות (ר״ה ל״ג א׳) תד״ה הא : **ע״ב** בין בגופן ובין בשבחן (ב״ק כ״א א׳) תד״ה דרב : דעביד לי׳ שימה (ב״ב קנ״ז ב׳) תד״ה המוקדמין : קנסו גופן משום שבחן (ב״ב ל״ד ב׳) תוס׳ ד״ה קונסין :

דף לא ע״א מתניתין ר״מ היא (ב״ק כ״ט ב׳) רש״י ד״ה לא תימא : אי נתקל פושע שני נמי לחייב (ב״ק כ״ג א׳) תד״ה ולחייב .

דף לב ע״א במשנה ואם עמד בעל חבית פטור (ב״מ פ״ב ב׳) תד״ה וסבר : **בגמ׳** המזיק את אשתו וכו׳ (כתובות ס״ה ב׳) תוס׳ ד״ה ה״ג : הנאה לתרוייהו אית להו (יומא פ״ב ב׳) תד״ה מה (סנהדרין ע״ד ב׳) תד״ה והא : [א״ה עי׳ ביומא (דף ע״ז ב׳) ברש״י ד״ה מביאות וצ״ע על התוס׳ הנ״ל ועי׳ במהרי״ט בקדושין (דף כב ע״ב) תמה על רש״י הנ״ל מפירושו בחומש ומדברי הש״ס בקדושין שם הנאה לתרווייהו אית לי׳ אמנם לא נזכר כלל מדברי התוס׳ האלו בש״ס יומא הנ״ל ועי׳ במים חיים להגאון הפר״ח שלא ראה דברי המהרי״ט הנ״ל והגאון מוהרי״פ ז״ל בהגהותיו ביומא דף ע״ז ובסנהדרין דף נ״ח ע״ב לא הרגיש בכל זה] : **ע״ב בגמ׳** הוסיף לו רצועה אחת (כתובות ל״ג ב׳) תד״ה דלמא : ואי לא שכיחו רבים אנוס הוא (סנהדרין ע״ו ב׳) תוס׳ ד״ה רוצח :

דף לג ע״א במשנה שני שוורין תמין וכו׳ (ב״ק י״ד ב׳) תד״ה פרה : ר״ע אומר אף תם וכו׳ (סנהדרין ג׳ א׳) תוס׳ ד״ה נזק : **בגמ׳** כמשפט שור בשור (ב״ק מ״ד א׳) תוס׳ ד״ה נגיחה: לפוטרו מד׳ דברים (ב״ק מ״ב א׳) תד״ה גבי: הקדישו ניזק א״ב (ב״ב ה׳ ב׳) תוס׳ ד״ה ואפילו : **ע״ב** מה שעשה עשוי (ב״ק ק׳ א׳) תד״ה מחילת :

דף לד ע״א ש״מ בע״ח מאוחר וכו׳ (כתובות נ׳ א׳) תוס׳ ד״ה ש״מ : כחש בשעת העמדה בדין (ב״ק י׳ ב׳) תד״ה לא : אתאן לר״ע דאמר שותפין נינהו (ב״ק מ״ז א׳) תד״ה ליתא : קרנא דתורך קבירא בי׳ (כתובות מ״א א׳) תד״ה לא : **ע״ב** והוא שהדליק וכו׳ פטור (כתובות ל׳ ב׳) תד״ה רב אשי (ל״ד ב׳) תד״ה אבל (ב״ק כ״ב ב׳) תוס׳ ד״ה בגדי :

דף לה ע״א דתנא דבי חזקי׳ וכו׳ (ב״ק נ״ג ב׳) רש״י ד״ה אדם : [א״ה עי׳ מה שהקשה הא״ז המהרש״א כאן ועי׳ בירא״ס להר״א ממיץ ז״ל מצוה ר״ז ומיושב תמיהתו ודו״ק ועי׳ במפרשי הים כאן מה שכתבנו בזה ועי׳ מה שהערנו לעיל בכתובות דף ל״ה בזה] : **במשנה** ניזק אומר מועד הזיק (ב״ב נג א׳) תד״ה ר״א : וקטן את הקטן (ב״ק כ״ד ב׳) תד״ה במכירין : **בגמ׳** דקתני וכו׳ וזה אומר לא כי (כתובות י״ב ב׳) תוס׳ ד״ה והוא : קמ״ל דפטיר לגמרי (ב״מ י״ז ב׳) תד״ה בולה :

דף לו ע״א במשנה שור שוה מאתים שנגח וכו׳ (כתובות נג ב׳) תוס׳ ד״ה רבי : **ע״ב בגמ׳** כגון שתפסו ניזק וכו׳ (ב״ק נ״ו ב׳) תוס׳ ד״ה פשיטא : עד תריסר וסלע (זבחים קט״ז ב׳) תוס׳ ד״ה גבה : כל כסף האמור בתורה (ב״ק פ״ע ב׳) תוס׳ ד״ה לא : כבר זכו בו עניים (ערכין ו׳ ב׳) תוס׳ ד״ה משכחת :

דף לז ע״א זיל הב לי׳ פלגא דזוזא (סנהדרין נ״ח ב׳) תד״ה קן : [א״ה עי׳ בשו״ת פרח מטה אהרן חלק א׳ סי׳ ס׳ ועי׳ מ״ש בהגורט על א״ח סי׳ ד׳] : **במשנה** לשבתות משלם נ״ש (ב״ק ל״ד ב׳) תוס׳ ד״ה והתורס :

דף לח ע״ב בגמ׳ כותים גרי אמת הן (עירובין ס״א ב׳) תד״ה אמר (יבמות ס״ח ב׳) תוס׳ ד״ה נכרי (נדה ל״ב ב׳) תוס׳ ד״ה ר״מ :

דף לט ע״א אין נזקקין לנכסי יתומים (ב״ב ה׳ ב׳) תד״ה ואפילו : **ע״ב** ר״י מאי עבידתי׳ (גיטין ט״ו א׳) תד״ה או :

דף מ ע״א דמי מזיק (כתובות ל״ז ב׳) תד״ה מיתה : ולא שני כופרים (סוטה י״ח א׳) תד״ה כתיבה : ולא חצי כופר (ב״ב נ״ו ב׳) תד״ה ורבנן (סנהדרין פ״ו א׳) תד״ה דבר : חייבי חטאות ואשמות וכו׳ (ב״ב מ״ח א׳) תד״ה יקריב : **ע״ב** אתפסת׳ לתוראי בידא וכו׳ (גיטין נ״ג ב׳) תד״ה גזלן : ויש בנוגח שאין ברובע (זבחים ד׳ ב׳) תד״ה בקולין (זבחים ל״ו) (נ״ל ע״א א׳) תוס׳ ד״ה ברובע : רובע עשה בו אונס כרצון (יבמות נ״ז ב׳) תוס׳ ד״ה רב (ב״מ מ״ב א׳) תוס׳ ד״ה אמר :

דף מא ע״א דעבדי׳ כעין בשר (ע״ז ל״ד ב׳) תד״ה בשרו : **ע״ב** לרבות ת״ח (קדושין ל״ג ב׳) תד״ה ואימא : על פי עד אחד או ע״פ בעלים (סנהדרין ב׳ א׳) תד״ה ד״מ :

דף מב ע״ב הביאהו לב״ד וישלם לך (כתובות מ״א ב׳) תד״ה הא : נקי מדמי עבד (ערכין י״ד ב׳) תד״ה במועד : מה איש נזקיו ליורשין (ב״ק ט״ו א׳) תד״ה והמית : מכאן שהבעל יורש וכו׳ (ב״ב קנ״א א׳) תד״ה וכ״ס : והוה לי׳ ראוי וכו׳ (בכורות נ״ב א׳) תוס׳ ד״ה ולא :

דף מג ע״א ונוקמה לרבה כגון שנבה מעות (ב״ב קכ״ה א׳) תד״ה לטעמייהו : שור שהמית ב״ח שלא בכוונה (כתובות מ״א ב׳) תד״ה הא : כל זמן שהשור בסקילה (סנהדרין ב׳ א׳) תד״ה ד״מ : **ע״ב בגמ׳** אע״ג דליכא כופר וכו׳ (ב״ק נ״ג ב׳) תוס ד״ה לענין :

דף מד ע״א נגיחה למיתה נגיחה לנזקין (סוכה כ״ח ב׳) תד״ה הסוף : **ע״ב** להביא שור האשה (ב״ק ט״ו א׳) תד״ה הסוף (סנהדרין ס״ו א׳) תוס׳ ד״ה לרבות :

דף מה ע״א ש״ח כלתה לו שמירתו (ב״ק כ״ז ב׳) תד״ה ושמואל (ב״מ פ״ב ב׳) תוס׳ ד״ה וסבר : **ע״ב** וסתמא דמלתא דלא אזיל איהו וכו׳ (ב״ק י״ג ב׳) תד״ה כגון : ולא ישמרנו לזה ולא לאחר (ב״ק נ״ה ב׳) תוס׳ ד״ה ר״י :

דף מו ע״א במשנה ונמצא עוברה בצדה (ב״מ ו׳ א׳) רש״י ד״ה דסירכא : **בגמ׳** דאפי׳ ניזק אומר ברי וכו׳ (כתובות י״ב ב׳) תד״ה ר״ס : **ע״ב** לשקליה לתורא בזוזי (ב״ק ע׳ א׳) תד״ה כ״ס : זיל בתר רובא (ב״ק כ״ז א׳) תד״ה והיכא (בכורות כ׳ א׳) תד״ה ור״י : דקא זילי נכסי (כתובות ק״ו א׳) תוס׳ ד״ה סוף :

דף מז ע״א מ״ט גופי׳ הוא (יבמות ע״ח א׳) תד״ה אלא : **במשנה** ואכלן בהמתו של בעה״ב פטור (ב״ב כ״ב ב׳) תד״ה זאת (סנהדרין ע״ו ב׳) תוס׳ ד״ה רוצח :

דף מח ע״א בגמ׳ בעל השור חייב בנזקי חצר (ב״ק כ״ט א׳) תוס׳ ד״ה ופליגא : **ע״ב** אבל לאחר נפילה פטור (ב״ק יו״ד א׳) תד״ה בייר : **במשנה** שמין את האשה (ב״ק מ״ז א׳) תוס׳ ד״ה וכן :

דף מט ע״א בגמרא לימא תהוי תיובתא דרב אדא ב״א (ב״ק כ״ח) (נ״ל מ״ב א׳) תד״ה בכוונה : **ע״ב** אדעתא דארעא הוא דמחזיק (ב״ב נ״ד א׳) תוס׳ ד״ה אדעתא :

דף נ ע״א עד דמאים ליה (ב״ק נ״ה ב׳) תד״ה הא: **ע״ב במשנה** בור שיח ומערה (פסחים פ״ה א׳) תד״ה אחד (סוכה כ׳ א׳) תוס׳ ד״ה אחת (כתובות כ׳ ב׳) תד״ה אחד : **בגמ׳** דאי תנא בור וכו׳ (ב״ב י״ז א׳) תד״ה לא : משום דמטללא (שבת ק״ט א׳) תד״ה רותחין : דנפל לאריתא (חולין ק״ז א׳) תוס׳ ד״ה הא׳ :

דף נא ע״א להביא כורה אחר כורה (ב״ק כ׳ א׳) תד״ה ולא : אחד ולא שנים (ב״ק ג׳) (נ״ל יו״ד א׳) תד״ה אתון : **ע״ב** יש ברירה (גיטין מ״ח א׳) תד״ה אי (סוטה י״ח א׳) תוס׳ ד״ה חזר :

דף נב ע״א במשנה כסהו כראוי (ב״ק ט׳ ב׳) תד״ה שור : **ע״ב בגמ׳** פקח ומהלך ביום (ב״ק כ״ז ב׳) תד״ה ה״ג : לא אמרינן מיגו וכו׳ (ב״ק כ״ג א׳) תוס׳ ד״ה סתם :

דף נג ע״א מאי דלית ליה לאשתלומי מהאיך וכו׳ (ב״ק מ״ו ב׳) תד״ה גלית : **ע״ב** שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו (תמורה ז׳ ב׳) תד״ה לא שנו : במי שהמית שלו (זבחים ע״א ב׳) תד״ה ובטרפה : איפוך אנא (ב״ק יו״ד א׳) תד״ה שבור : [א״ה עי׳ בשו״ת זקננו הגאון הח״צ ז״ל סי׳ קל״ו וכבר נרגשו מזה הקדמונים בש״מ כאן] :

דף נד ע״א שבירתן זהו מיתתן (פסחים ק״ח ב׳) תד״ה שאין (ב״ב נ״ז ב׳) תד״ה עד : בחדתי דמבקעו מהבלא (ב״ק ס׳ ב׳) תוס׳ ד״ה כי : **ע״ב במשנה** לחסימה (ב״מ נ״א ב׳) תד״ה דש : **בגמ׳** אי כלאים דהרבעה וכו׳ (חולין ע׳ ב׳) תוס׳ ד״ה חיה : אימא בהמה דדברות הראשונות כלל (פסחים ו׳ ב׳) תד״ה אבל : בכל כללי כל ריבויא (יומא כ״ד א׳) תד״ה אין :

דף נה ע״א שאלני אם נאמר בהן טוב . (ב״ב קי״ג א׳) תד״ה תרווייהו : וכן חיה או עוף כיוצא בהן (חולין קי״ד א׳) תוס׳ ד״ה פרה : [א״ה עי׳ בנשמת אדם סי׳ כ״ט מה שהביא בשם הגאון מוהר״א ווילנא זצ״ל ומ״ש בנו הגאון בשמעות שם ודו״ק] : **ע״ב** מאן תנא מועד דסגי ליה בשמירה פחותה (ב״מ פ״ב ב׳) תד״ה וסבר : קשרו בעליו במוסירה (שבת נ״ב א׳) תד״ה קשרו :

דף נו ע״א בכותל רעוע (ב״ק נ״ב ב׳) תוס׳ ד״ה שכיחא : הכופף קמתו של חבירו (חולין ט״ז א׳) תד״ה אבל : **ע״ב בגמ׳** רבה אמר כשומר חנם (ב״ב קי״ד ב׳) תד״ה ואלמנה :

דף נז ע״א חוץ מהשבת אבידה (ב״ק קי״ה א׳) תוס׳ ד״ה שלא : כיון דמטמר מאינש גנב הוא (ב״ק ק״ח ב׳) תוס׳ ד״ה ננכם :

דף נח ע״א האי לאו מדעתי׳ (כתובות ק״ח א׳) תד״ה תנן (ב״מ ל״א ב׳) תד״ה אב : **ע״ב** קלח בששים קלחים (ב״מ ל״ט ב׳) תוס׳ ד״ה שמין : תלתא תאלתא בקיני הוה קיימי (סוכה ל״ב ב׳) תוס׳ ד״ה תלתא :

דף נט ע״א מאן תנא דחייש לכחש גופנא (ב״מ ק״ד ב׳) תד״ה סבר : **ע״ב** ופסק הלכתא כר״ש (ב״מ ק׳ ב׳) תד״ה ואמר (סנהדרין ע״ו א׳) תד״ה בענבים : **במשנה** ביד חרש שוטה וקטן (ב״מ יו״ד ב׳) תוס׳ ד״ה האשה :

דף ס ע״א בגמ׳ ליבה ולבתה הרוח (ב״ב כ״ה ב׳) תד״ה זאת : [א״ה עי׳ בשו״ת מנחת יעקב סי׳ י״ג] : דצמרה צמורי (פסחי׳ כ״ה ב׳) רש״י ד״ה אבתא :

דף סא ע״א תנא דידן קא חשיב מלמעלה למטה (חולין נ״ד ב׳) תוס׳ ד״ה כסלע : **ע״ב במשנה** ומודים חכמים לר״י (ב״ב כ״ט ב׳) תוס׳ ד״ה ומודים :

דף סב ע״א בגמ׳ עשו תקנת נגזל במסור (כתובות ל״ד א׳) תד״ה וסבר (ב״ק ע״א ב׳) תוס׳ ד״ה וסבר :

דף סג ע״א כל ריבויא הוא (פסחים מ״ג ב׳) תד״ה מאן (ב״ק כ״ד א׳) תד״ה הוה (זבחים ח׳ ב׳) תד״ה אלא : חד למעוטי עבדים וחד וכו׳ (ב״מ ד׳ ב׳) תד״ה אין (שבועות ד׳ ב׳) ת״ה לר״ע :

דף סד ע״ב האי מיבעי ליה למודה בקנס (מכות ב׳ ב׳) רש״י ד״ה וקנס : אלא לדבר שנתחדש בה (מכות י״ח ב׳) תוס׳ ד״ה איסור :

דף סה ע״א אין לי אלא ידו (ב״ק ע״ט א׳) תוס׳ ד״ה או : או המצא המצא וכו׳ (פסחים מ״א ב׳) תוס׳ ד״ה א״כ : (כתובות ל״ט ב׳) תוס׳ ד״ה אין לי (סנהדרין מ׳ ב׳) תוס׳ ד״ה מדהוה : אחי׳ לקרן כעין שגנב (ב״מ נ״ז א׳) תד״ה אמר : **ע״ב** ואת ערבית קרא (סנהדרין י״ו א׳) הד״ה ול״ש (מנחות נ״א ב׳ תד״ה וי״ו : הם ולא שנוייהם (ע״ז מ״ו ב׳) תוס׳ ד״ה יש :

דף סו ע״א הן ולא וולדותיהם (ע״ז כ״ד א׳) תד״ה ותנא : **ע״ב** ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן (ב״מ נ״ב ב׳) תוס׳ ד״ה והזינו : והשתא אברזין (חגיגה ט׳ ב׳) תד״ה כברזא (סוכה ט׳ א׳) תוס׳ ד״ה הא׳ :

דף סז ע״ב שור דסיפא ושה דרישא מיותר (ב״ק ע״ז ב׳) תד״ה או : קנאו גנב ראשון (סנהדרין ע״ב א׳) תוס׳ ד״ה אפילו :

דף סח ע״ב ואי לפני יאוש מאי אהני (ב״מ ל״ז א׳) תד״ה אמר : כגון שהקדישוהו בעלים וכו׳ (ב״ק ע״ו א׳) תוס׳ ד״ה תשלום :

דף סט ע״א ושל קברות בסיד (מ״ק ו׳ א׳) תד״ה אס: והאמר ר״י צנועין (קדושין כ״ו א׳) תד״ה מתקיף : **ע״ב** הלוקח יין מבין הכותים (בכורות מ״ה א׳) תד״ה דכ״ע : שני לוגין וכו׳ (סוטה י״ח א׳) תד״ה חזר : האחין שחלקו וכו׳ (עירובין ל׳ ב׳) תד״ה ומר סבר : מאי חזית דאזיל בתר האי סתמא (יבמות ע״ז ב׳) תד״ה אמוראי :

דף ע ע״א מי לא מודה ר״ע וכו׳ (סנהדרין פ״ו א׳) הד״ה מתוך : עד שתנוח (גיטין כ״ז) (נ״ל כ״ג א׳) תד״ה מנכך : ואפילו בא על אמו (בכורות כ״ו ב׳) תוס׳ ד״ה זונה :

דף עא ע״א משלם ד׳ וה׳ (סנהדרין פ׳ א׳) תוס׳ ד״ה בשור : **ע״ב** ואפילו חמשה חצאי בקר (ב״ב נ״ו ב׳) תד״ה ורבנן (סנהדרין פ״ו א׳) תד״ה דבר : כגון שעמד אביו בדין (כתובות ל״ח ב׳) תוס׳ ד״ה יש :

דף עב ע״ב עד זומם חידוש הוא (ב״ב ל״א ב׳) תוס׳ ד״ה ורבא (שבועות מ״ז ב׳) תוס׳ ד״ה בהדי :

דף עג ע״א ביע״ל קנ״ם (פסחים ק״ג א׳) תוס׳ ד״ה והלכתא : **ע״ב** הרי זו תמורת עולה (ב״ב ק״ס א׳) תד״ה ובא : תרי תוך כדי דבור הוי (זבחים ח׳) (נ״ל ל׳ א׳) תד״ה אמר :

דף עד ע״ב במשנה או ע״פ עצמו (ב״ק י״ד ב׳) תוס׳ ד״ה אלא :

דף עה ע״א בגמ׳ רב אמר פטור (ב״ק ע״א ב׳) תד״ה עבת : ושמואל אמר חייב (ב״ק ע״ד א׳) תד״ה דהכתי : **ע״ב** ע״פ עצמו דומיא דעל פי ע״א (ב״מ ל״ד א׳) תד״ה דלמא :

דף עו ע״א לפלוג ולתני בדידה וכו׳ (ב״ק ע״ט א׳) תד״ה גנב : מבית האיש ולא מבית הקדש (ב״ק ס״ג א׳) תוס׳ ד״ה רעהו : שלא לשם בעלים (ב״ק ס״ו ב׳) תד״ה דגזל : **ע״ב** כל העומד לזרוק כזרוק דמי (חולין פ״ד א׳) תוס׳ ד״ה ולפרקינהו :

דף עז ע״ב וכל היכא דליתא במכירה וכו׳ (כתובות ל״ג ב׳) תד״ה גנב : כל מקום שנאמר שה וכו׳ (יומא מ״ט ב׳) תד״ה שאני (מעילה י״ג א׳) תד״ה אתיא : או שו פרט לנדמה (תמורה כ״ד ב׳) תוס׳ ד״ה קסבר :

דף עח ע״א לטמא שנולד מן הטהור (בכורות י״ב א׳) תד״ה ר״א : **ע״ב** שטבח לדעת חבירו (ב״מ ח׳ א׳) תוס׳ ד״ה ושותפין :

דף עט ע״א במשנה היה מושכו ויוצא. (סנהדרין פ״ה א׳) תד״ה עד : נתנו לבכורות בנו וכו׳ (קדושין מ״ב ב׳) תוס׳ ד״ה אמאי : **בגמ׳** כשם שהקרקע נקנית בכסף (פסחים ד׳ א׳) תוס׳ ד״ה אם :

דף פ ע״א מכי אתא רב לבבל (גיטין ו׳ א׳) תד״ה מכי : **ע״ב** מאן נתרת (גיטין ס״ח ב׳) רש״י ד״ה תרתי׳ :

דף פא ע״א (ב״מ ב׳ ז׳): [א״ה חפשנו ולא מצאנו דבר בשני המקומות האלו ואי לי צ״ל בעירוב ק״ז והוא בתוס׳ שם א׳ ד״ה גבי ושייך להא דאמרו כאן א׳ מלקטין עשבים בכל מקום] :

דף פב ע״א דלמא מקטר (חולין יו״ד א׳) תד״ה עד : **ע״ב** עשרה דברים נאמרו בירושלים (ערכין ל״ב ב׳) רש״י ד״ה עשרה :

דף פג ע״ב ת״ל מכה אדם ומכה בהמה (כתובות ל״ה א׳) ד״ה רבא (סנהדרין ע״ט ב׳) תד״ה מכה : לא תעביד בי׳ הרתי (ב״ק כ״ז א׳) תד״ה עליו :

דף פד ע"ב מלתא דשכיחא ואית ביה ח"כ (ב"ק ו') (נ"ל כ"ו) כ' תד"ה קנסא :

דף פה ע"ב א"כ ליסא קרא או רפא רפא (פסחים מ"ח ב') תוס' ד"ה א"כ (כתובות ל"ט ב') תוס' ד"ה נתן לי (מנחות י"ח א') תוס' ד"ה לכתוב :

דף פו ע"א הכל ינתן לעבד (כתובות ס"ה ב') תד"ה כלה : בושת נמי עד דמכוין ליה (ב"ק ו' ג') תד"ה לאתוי :

דף פו ע"א מ"ד הלכה כר"י וכו' (עירובין נ"ו ה') תד"ה ולא (ר"ה ל"ג א') תד"ה כא : במשנה ושור אינו משלם אלא נזק (ב"ק ל"ד ב') תוס' ד"ה שורו (ל"ה ה') תוס' ד"ה נתכוין (מ"ב א') תד"ה כתב : במשנה החובל בהן חייב (ב"ק פ"ה ב') תד"ה ניהו. [א"ה עי' מ"ב דודנו הגאון בים התלמוד שם בתוס' ד"ה הלשון ומה שכתבנו שם והערנו דבר חדש וכעת נגלה לנו לגאון בעל פר"ח במים חיים פי"א מנזקי ממון הלכה ה' שכתב כן והנ"ע] : בגמ' שבח נעורים לאב (עירובין ס"ו ב') תוס' ד"ה בכתיבה (סוכה כ"ד ב') תוס' ד"ה בכתיבה :

דף פח ע"א אחיו הוא במצות (ב"מ קי"א ב') תוס' ד"ה מגלך : פסולה לעדות (ב"ק ט"ו א') תד"ה אשר : שכן אינה ראויה למילה (ב"ק כ' ב') תד"ה מי : בפדות בנים (כתובות כ"ט ב') תד"ה אלו : ע"ב קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי (בכורות נ"ב ב') תד"ה המר : באושא התקינו (כתובות נ' א') תוס' ד"ה סגעל :

דף פט ע"א בנכסי צאן ברזל (שבת קי"א ב') תוס' ד"ה קסבר : הא מני ר"מ הוא (כתובות ל"ט ב') תד"ה טעמא : כל לגבי בעל וודאי מחלה (גיטין י"ג ב') תד"ה תנהו. (ב"ק ע' א') תד"ה אמטלטלין (כתובות מ"ט א') תוס' ד"ה ב"מ : ע"ב אלא הא דתני' וכן היא שחבלה בבעלה (ב"ב קמ"ו ב') תוס' ד"ה המוכר :

דף צ ע"א אלמוה רבנן לשעבודא דבעל (ב"ק נ"ג ב') תד"ה מהו : והכא בקנין פירות וכו' קמפלגי (ב"ב נ') (נ"ל נ' א') תד"ה קסבר : קסבר קנין פירות בקנין הגוף דמי (ב"ב כ"ו א') תד"ה לא : קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי (עירובין ל"ו א') תד"ה ר"י (יומא ל"ו ב') תד"ה ר"י (סוכה כ"ד א') תד"ה ר"י (גיטין מ"ח ה') תד"ה לא : ר"א הוא וכו' (גיטין מ"ב א') תד"ה בעבד : ע"ב מנה צורי תנן או מנה מדינה (כתובות ס"ו א') תד"ה אמר : כגון שראו בלילה (סנהדרין ע"ח א') תד"ה בפני :

דף צא ע"א אין נותנין זמן לחבלות (ב"ק מ"ו ב') תד"ה באין (סנהדרין ל"ס א') תד"ה אבל : צללת במים אדירים וכו' (ב"מ י"ז ב') תד"ה אי : ע"ב אלא תנאי היא (שבועות ל"ו א') תד"ה ומור. [א"ה עי' במים חיים בשבועות שם שבגיה בנ"ע וים ליישב והו"ק] : שציער עצמו מן היין (סוטה ט"ו א') תד"ה סבר : א"כ לא

שבקת חיי וכו' (ב"ב ל"ג ב') תוס' ד"ה היזול :

דף צב ע"א למחר אייתי לי מקורייהו (ב"ב כ"ג ג') תד"ה הנה (פ"ב ב') תוס' ד"ה מקיף. [א"ה עי' בגו"ה למה נדק סי' מ"א] : במשנה ע"מ לפטור (כתובות נ"ו ב') תד"ה פרי : ע"ב בגמ' מטיא כבא (ע"ז כ"ח א') תד"ה ככי : כמייל ואזיל דיקלא בישא וכו' (ב"ב קל"ט א') תד"ה מהני' : כל עוף למינו ישכון (עירובין ס"ט א') תוס' ד"ה בלר :

דף צג ע"א הוא נענש תחלה (גיטין ז' א') תד"ה הכהס : לשמור ולא לחלק לעניים (שבועות מ"ב ב') תוס' ד"ה ב"ת : ע"ב במשנה ונתעברה אצלו וכו' (גיטין נ"ה ב') תד"ה לגזותי : בגמ' גזל עצים ושיפן (סוכה ל' ב') תד"ה שינוי :

דף צד ע"א אין זה מברך אלא מנאץ (ברכות מ"ה א') הד"ה אכל (סוכה ל' א') תד"ס משום (גיטין ל"ה א') תד"ה נ"ב. אלא לגבוה משום דאימאים (ב"ק ס"ס ב') תד"ה כא : משום דכתיב תעוזב (נדרים כ"ה ב') בתו' ישנים ד"ה כלמה : ע"ב וכל דבר המסויים וכו' (כתובות פ"ו א') תד"ה פריעה : בשעשה תשובה (ב"ב מ"ד א') תד"ה וטקמה : יעשה בהם צרכי צבור (ב"ב פ') (נ"ל פ"ח) ב' תוס' ד"ה התם :

דף צה ע"א ואת גיזותיה ואת וולדותיה (ע"ז ז' א') תד"ה ר"מ : שינוי במקומו עומד (ב"ב כ"ו ה') תד"ה אכל : וגם חוב שאין בו אחריות (ב"ב ק"ס א') תוס' ד"ה גט פשוט :

דף צו ע"א מעיקרא דקלא מקרי וכו' (סוכה ל' ב') תד"ה שינוי : גובי דדקלא מקרי (ב"ק קי"ג ב') תד"ה היכא : חוצי ועבדינהו חופיא קני (סוכה כ"ט ב') תד"ה נפלו : ע"ב מ"ט הדר עביד להו נסכא (ב"ק כ' ב') תד"ה והוא (מנחות ק"ו ב') תד"ה ולמא : לאתויי הא דא"ר אלעא (ב"מ מ"ג ה') תד"ה והקנו : ובעינא דאיקנסיה (גיטין פ"ח ב') תד"ה הי (ב"ק פ"ד ב') תד"ה הי : במשנה עבדים והזקינו וכו'. (ב"מ ס"ס א') תד"ה ניתא : או שנפסלה מעל גבי מזבח (ב"ק ל"ח א') תוס' ד"ה הנפרס : בגמ' חדא מקמי' תרתי אפיך (יומא נ"ו ב') תד"ה מ"ס : למאי דאפכיתו וכו' (שבת קמ"ג ב') תוס' ד"ה ר"ש (עירובין ל"ט ב') תוס' ד"ה וכן :

דף צז ע"ב דובין בהו בהמה (ב"מ מ"ד ב') תוס' ד"ה וטבעא : התקינו שיהיו המעות וכו' (ב"מ מ"ה) (נ"ל מ"ב) א' תוס' ד"ה לפלוג :

דף צח ע"ב אי דאיכא סהרי דידעי (יבמות ל"א ב') תד"ה דחו (כתובות ק' א') תד"ס ור"י (סנהדרין כ"ט ב') תוס' ד"ה כודם : מאן דדאין דיני דגרמי (ב"ב קמ"ז ב') תד"ה המוכר : פירות והרקיבו וכו' (ב"ק ל"ו) (נ"ל ג"ו ב') תוס' ד"ה פשיטא :

דף צט ע"א בשליחא דאגרתא (ב"ב קע"ו ה') תד"ה גובה (נדה ל"ד ב') תד"ס כי : ע"ב אימא מפני שהוא נושא שכר (סנהדרין ע"ז ה') תוס' ד"ה רונא :

דף ק ע"א אשר יעשון זו לפנים משורת הדין (ב"מ ל"ד ב') תד"ה לפנים : וס"ל כוותיה (ב"מ ע"ו ב') תד"ה אין : אלא הא ר"מ דתניא מחיצת הכרם (ב"ק ע"א) (נ"ל קט"ז) ב' תד"ה כ' :

דף קב ע"א אבל בתרי מסכתות אמרינן (סנהדרין פ"ח ב') תד"ה ונמר : כולהו נו קין חרא מסכתא הוא (ב"ב ב' א') תוס' ד"ה כם הפין : דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא (יבמות ט"ו ג') תד"ה קסבר (ב"מ מ"ט ה') תד"ה מעון :

דף קג ע"ב עד שישלם גזילה לכל א' וא' (ב"ב ל"ה ב') תד"ה דתני : תקנה גדולה התקינו (ב"מ קי"ב ב') תד"ה מכלל :

דף קד ע"ב אגב אסיפא דביתי' (כתובות כ"ט) (נ"ל נ"ה ב') תד"ה סלס (ב"ק ע' ה') תוס' ד"ה אמטלטלין :

דף קה ע"א גזל ג' אגודות בני פרוטות (ב"ק ס"ה א') תוס' ד"ה גופה : חבית שנקבה וסתמוה שמרים (ב"ב כ' א') תד"ה סעלו :

דף קו ע"א והא רב המנונא תלמידי' דרב הוה (יבמות ס"ג ב') תוס' ד"ה אמרה (סנהדרין י"ז א') תד"ה הלא : ע"ב חייב אתה ליתן לו וכו' (כתובות ל"ה ב') תד"ה יש : אין נתינת קטן כלום (סנהדרין ס"ח ב') תד"ה קטן : הטוען טענת גנב בפקדון (ב"ב ע' א') תוס' ד"ה סוף :

דף קז ע"א אהל גבי פקדון מעיו ומעיו (כתובות י"ח א') תד"ה חוקה (שבועות מ"ב ב') תד"ה מתוך : ע"ב שלש שבועות משביעין אותו (ב"מ י"ג) (נ"ל ג' ב') תוס' ד"ה ככולי :

דף קט ע"ב קנאו השם ונתנו לכהן (זבחים מ"ד ב') תד"ה ואפילו (מנחות מ"ה ב') תד"ה דאמר (ע"ג א') תד"ה ואם לו : ת"ל ובא בכל אות נפשו (תמורה כ' ב') תוס' ד"ה ואם :

דף קי ע"א שליח היכא משוי (יבמות נ"ט ב') תד"ה ואין : במשנה ונתן הכסף ליהויריב (ערכין י"ג א') תוס' ד"ה מכמרתו : ע"ב בגמ' אין חולקין גזל הגר כנגד גזל הגר (מנחות ע"ג ב') תד"ה אפילו : דארעתא דהכא לא קדשה (כתובות מ"ו ב') תוס' ד"ה ניחא. [א"ה עיין במשנה למלך פ"ו מזכיה ומתנה הלכה א' מה שפלפלנו המהר"ם ומהר"י כלוי עמו בזה ועיין בשו"ת ח"נ ז"ל סי' מ"א] :

דף קיא ע"א אמר רבא לפורו (זבחים קי"ג ב') תוס' ד"ה ומודה : תעולה עולה ראשונה (יומא ל"ד א') תד"ה המולה : ע"ב רצה מזה גובה ורצה מזה גובה (כתובות מ"ד ב') תד"ה והי (ב"ק ס"ט ה') תד"ה כל : אם הניח להם אביהן אחריות נכסים (ב"ק ק"ד ב') תד"ה מטה : חייבין להחזיר וכו' (ב"ב מ') (נ"ל מ"ד) א' תד"ה וטקמא :

דף קיב ע"א בגמ' אם הניח להם אביהם פרה שאולה (ב"ק כ"ו ב') תד"ה ואפילו (סנהדרין ע"ו ב') תוס' ד"ה רונא : וכי מקבלין עדות שלא בפני בע"ד (ב"ק ל"ט א') תד"ה ור"י (ב"ב כ' ב') תד"ה ואפילו (ערכין כ"ב ב') תד"ה אמר :

דף קיג ע"א סופרין זמן ב' וה' ב' (מ"ק ט"ז ה') תוס' ד"ה מהריק : במוכס שאין לו קצבה (ב"ק ל"ז) (נ"ל נ"ח) א' תוס' ד"ה אי נמי. מותר להבריח את המכס (זבחים ל"א ב') תד"ה כא : ע"ב שנאמר ואבלת וכו' (ב"מ ס"א א') תד"ה לעבור : א"ל נכרי שקיל דמי (ב"מ מ"ח ב') תוס' ד"ה מהנה :

דף קיד ע"א אבל בידוע דברי הכל יאוש קני (סוטה ט' א') תוס' ד"ה הכי (סוכה ל' ה') תד"ה כא (גיטין נ"ס א') תוס' ד"ה מ"ש : ע"ב בגולן דר"ש קאמר וקני (ב"מ כ"ב ה') תד"ה ומה : בתרומה דרבנן (כתובות כ"ד א') תד"ה וכן : במשנה המכיר כליו וספריו (ב"ב נ"ב ב') תד"ה דברים (שבועות מ"ו ב') תוס' ד"ה וספרים :

דף קטו ע"א בגמ' שינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני (סוכה ל' א') תד"ה כא : נרשאה גנב ספרא (ב"ק פ"ד ב') תוס' ד"ה הי : ע"ב שטף נהר חמורו וכו' (כתובות ק"ח א') תד"ה תנן (ב"ה ל"ה ה') תד"ה הי (ב"מ ל"א ב') תד"ה הא : בשפקל בית תבר וכו' (נדה ס"ס א') תוס' ד"ה הדפין :

דף קטז ע"א אדעתי' דארי' אפקרי' (ב"ב ק"ל ה') הד"ה כאן : אין לו אלא שכרו (יבמות מ') (נ"ל ק"ו) א' תד"ה אין. [א"ת דברי התוס' שם נכאורה לא נהירא עוד מדוקדקים (עי' בתוס' כת"ד ד"ה להביא וגו"ע) : חייבית ר"נ לשלומי (כתובות פ"ו ב') תד"ה מי ול :

דף קיז ע"א והא תנא אבוה דר' אבין (כתובות כ"ח ב') תוס' ד"ה וה"ד : ארי עלת מבבל (ב"ק ב' ב') תד"ה חיב : ע"ב שיילי' כל ספיקו דהוה ליה (יבמות כ"ז) (נ"ל נ"ו) ב' תד"ה דאמר : חייב להעמיד לו שדה אחרת (סוכה ל"א א') תד"ה הי : וחכ"א אומר לו הרי שלך לפניך (סוכה ל' ב') תוס' ד"ה וקרקע : ר"א דריש ריבוי ומיעוטי (ב"ק ס"ג א') הד"ה הד (ב"מ ד' ב') תוס' ד"ה אין (קל"ט) (נ"ל קי"ב) תוס' ד"ה ר"מ :

דף קיח ע"א במשנה ביישוב לא יחזיר לו במדבר (ב"ק כ' ה') תד"ה הכא : וא"י אם החזרתי לך חייב (כתובות י"ב ב') תד"ה מנה (ב"מ קי"ב ב') תד"ה טהור (שבועות מ"ה א') תד"ה וניקיב : בגמ' ברי ושמא ברי עדיף (ב"ק ל"ה ב') ד"ה מוסיפא (י"ן א') תוס' ד"ה דאפילו (ק"ג ב') תד"ה דבלי : לדעת מנין פוטר (ב"ב פ"ח ה') תד"ס מר סבר : חמשה מיבעיא (סוכה ב' ב') תוס' ד"ה גד :

דף קיט ע"א אימר מרנפשי' קא זבין (ב"מ כ"ב א') תד"ה מר זוטרא : כל הגוזל את חבירו ש"פ (ב"מ נ"ח ב') תוס' ד"ה זה : מחסם בני יהודה (ב"ק ס"ב א') תד"ה תמסן (ב"מ כ' ב') תד"ה כלא : וכלי פשתן בגליל (שבת מ"ז א') תד"ה בגלילא (חגיגה כ"ה ה') תד"ה בגלילא : במשנה מה שהחרש מוציא במעצד וכו' (ב"מ כ' ה') תוס' ד"ה שנים :

מסכת גליון מהרש"א מהגאון וכו' מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל בבא קמא

דף ב ע"א תד"ה ולא זה. ומיהו בס' הפרה כו'. וכן מוכח במתני' לקמן דף כ"ד ע"ג תוי"ט שם פ"ב משנה ה' :

דף ד ע"ב רש"י ד"ה ומגלך. דלא קמתסריה ולא בידי. עי' בש"מ כלי מ"ו פ"ו הלכה י"ב עלה ו' ע"ד ד"ה ונכיתהו בזה : שם תוס' ד"ה ועדים. דגבי ממון עוכשין מן הדין כו'. עי' לעיל ב' ע"א ד"ה ולא זה ועי' לקמן נתני' כד ע"ב :

דף ה ע"א רש"י ד"ה ומסגל. ככן בשחט קרבנו כל ישראל תשלא לכוס ש מים כו'. עיין כמל"מ פ"ז מחובל ומזיק ה"ד : שם תוס' ד"ה למעוטי. אפילו נמאן דלא דאין דינא דגרמי. עיין בהגהת ש"ך סי' שפ"ו ס"ק א' :

דף ח ע"א גמרה כולן נכנסו תחת הבעלים. עיין ת' מנחם עזריה סי' מ"ו : שם כולן גובין מן האחרון. עיין ב"ש חו"מ ס"ס כע"ר : ע"ב גמרא לא ניחא לי דתהוי לשוין הרצועות. עיין ס"ס רמ"א ב"ה וסי' רכ"ו סעיף א' בהגה"ה (ובגליון שם) : שם רש"י ד"ה ונמצין נמי. מאי א"ל הלי לכשתמיר. עיין ש"ך ח"מ סי' קי"ח ס"ק ב' : שם תוס' ד"ה דיתא כו'. שבדיו של בע"ח קרובין. ר"ל עדי קיום עי' בתוס' כתובות נב ב' : שם בא"ד גבי אילנא ומ ביה קרובים. עי' בברא"ב שם נבב ברא"ד :

דף ט ע"א גמרא התוי סרבך ואשנס לך. עיין מל"מ פ"ט מגזילה ואבידה ה"ז : שם דאיתמר כאחים במלתו ונא בע"ח. ובותפים במקו. עיין סמ"ע סי' ר"ו סעיף א' ובש"ך שם ובקצוה : שם תוס' ד"ה הלכך. דלא"כ ביה כמוציא מחבירו. עי' בכורות מ"ח ע"ה סוף תד"ה דאמר ר"א :

דף י ע"א גמרא מסר שורו לחמשה בני אדם כו'. עי' ש"ך ח"מ ריש סי' ע"ז : שם תוס' ד"ה שהשור. דהכיא שרי בכלאים. ודין צור כמת עיין תוס' נדה נה ע"ה ד"ה שמא ובגליון שם. ועי' ארובות דבכים במל"מ סוף כלי אבל ושם בסוף ד"ה אבר ע"כ. ובתשובת שבות יעקב ח"ג סי' פ"ט הבין כמלא דהכיא דר"ל דים חלוק בין עכו"ם דקנוי לישראל דזהו דוקא מותר. ובתשו' יד אליהו סי' ס"ה השיג עליו (ועי' במתני' ע"ו כט ע"ב ובגליון שם. סמ"ג) : ע"ב רש"י ד"ה פטורין באין ידוע על ידי מי נהרג. בסנהדרין עח ע"א פירש"י דאיש כי יכה אמר רחמנא ולא בנים שהכוהו :

דף יא ע"ב תד"ה בכור והע"ג דמהאי קרא נפקא לן כו'. עיין מל"מ פ"ג מכלי איסורי מזבח כלי מ' :

דף יב ע"א גמרא ש"ב עבדים כמטלטלין דמי. עי' ש"ך ח"מ סי' נ"ס ס"ק י"ח ד"ה וכדי לעבור בוד וסי' קנ"ז ס"ק ד' : שם תד"ה אבל. ישמכתא בעלמא היא כו'. עי' תוס' לקמן קד ע"ב ד"ה אגב ובריטב"א קדושין כ"ו ע"א ד"ה כמדיני זהב דהא דאסמכתא ועי' קצות סי' ר"ג ס"ס : ע"ז גבולא דברי ר' יוסי הגלילי. עי' מל"מ פ"ד ממעילה כלי ח' וברמב"ם פ"ס מאיסות סכ' ס' ובקדושין נג ע"ב דיקא נמי דקתני בחלקו :

דף יג ע"ב גמרא למעוטי מאי כו'. עי' תשובת מהרי"ט ח"ב חלק יו"ד. סי' ל"ט : שם תוס' ד"ה בגלמר. דכתיב והשור יסקל כו'. עי' תוי"ט במסכתין פ"א משנה ב' ד"ה נכסים :

דף יד ע"ב רש"י ד"ה מלמד שאין ב"ד. ולא ה"כ יש לו קרקע. עי' ש"ך ח"מ סי' הי"ט ס"ק ב' ד"ה ועוד נ"ל כן עיקר : שם ד"ה ביתמי דאיכא למימר דהתם מיתה אביהם קנאום. נ"ע סיכא :

דף טו ע"א גמ' למעוטי עכו"ם כו'. עי' תוס' לקמן פח ע"א ד"ה יהא עבד. ובב"י ח"מ סי' ל"ד הות מ' ד"ה כתב בהגהת אשר"י. וברש"י פ"ק דגיטין ט' ע"ב ד"ה והאיכא מחובר. ובת' בית יעקב סי' ס"ו : ע"ב תד"ה ולי. הו"ת דוקא אי הפס המזיק עצמו כו' עיין באשר"י ובגליון שם :

דף יז ע"ב גמרא נפי רבא דרסה על כלי כו'. בהגהת שו"ע חו"מ סי' ש"ל ס"ה : שם תד"ה זרק נראה דהם זרק ובן כו'. עי' קצות סי' ש"ל :

דף יט ע"א גמ' דלמא רבא הא תנאי קאמר כו'. עי' נהמו' בן לב ח"א ב' לב י"ח עלה י"ח דף א' ע"ב ד"ה נפקא קמה : שם הי גמיר הלכה כו'. נ"ע בהקדמת הרמב"ם על סדר זרעים כד"ה ואחר מת יהושע וכד"ה החלק השני. ועי' בתוי"ט מבנה ב' פ"ב מבועה ד"ה חאי לוג :

דף כג ע"א גמרא לחייבו בארבעה דברים. עיין תוס' סנהדרין פו ע"ה ד"ה כוף חמה לגוה. ובש"ע יו"ד סי' ג' סעיף א' וח"מ סי' תי"ה סעיף י"ז : ע"ב תד"ה ניהו. אלא הממיעט דאפילו ביום א'. נ"ע בגי' פ"ד במשנה בדף ל"ו ע"א דהא כ' כאן כדברי תוס' :

דף כד ע"א קירב נגיחותיו לא כ"ב. עיין טור הו"מ סי' קי"ד בשם הרמ"ה ונ"ע דזהו אליבא דר"מ. ועי' ת' ג"ז ת"ה בא"ח כלל א' סי' כ"ה : ע"ב מתני' אמר להם ר' טרפון ומה במקום. עי' תוס' מ"ע סוף ע"ב נקי' :

דף כה ע"ב גמרא הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא. שבועות לא ע"א וצ"ע :

דף כו ע"ב גמרא בא אחד וסלקו הו קדם. עיין רש"י לקמן נג ע"א ד"ה נפל לגמיו : שם רש"י ד"ה לענין ד' דברים. הוי בכחב פוגע ולא פגיעה. ובשומרים אמרינן כל לא ידענא פביעותא ביה ובתשובה עי' ב"ש ת"מ סי' ל"ד הגהות ש"ע סעיף ד'. ובמסכת הדומות פ"ב מ"ב אין הלכה כר"י דס"ל דידע ושנה הוי קרוב למזיד ורבים שמע כהי ובכתו כיון דמלים דרבים מדכרי אהדדי הפסד לא מקרי שגגה. ת' נבס"ג סי' ב' :

דף כז ע"א גמ' הייט כד הייט חבית. עי' הו"מ סוף ומאי ד"ה הגיות : ע"ב גמ' קמ"ל דלא הולכין. עי' קצות סי' ר"ס ס"ק ב' : שם מנ"ב קמ"ל כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין. ע"ש בתוספות ע"ב נד"ה שימי מבנות לא כ"ב ועיין בכרן קדושין בדף

רכ"ח מ"ס טעם למה לא אולינן בתר רוב דמסולי והדר מקדשי. ועי' בס' מלאת הכהן סנהדרין על דף סט ע"א ועי' בהכ"מ פט"ו מהא"ב הל' כ"ז :

דף ל ע"א גמ' לא יהא אלא כרפשו. מל' ויגרשו מימיו רפש וטיט (ישעיה נז כ') : ע"ב לימה כתנאי בטל בכתוב בו רבית ועי' ת' מהר"ם הגמי מוי"ד סי' י"ד : שם ושירי דאמר כרבנן. נ"ע בדברי ביטם מקובלת כ"ן ע"א ד"ה אפי' תימא ר"י מ"ס על רש"י במתני' :

דף לא ע"א גמרא אי כהקל פושע הוא. עי' לעיל כג ע"א תד"ה ולחייב בעל הגמלים :

דף לב ע"ב גמרא דטעה דיינא. עי' לקמן פט ע"א תד"ה נהנו לבכורות. ועי' קצות כי' בה"מ סק"ס :

דף לג ע"ב גמרא דה"ל ויקא בעלמא הוא. עי' ש"ך סי' שפ"ו ס"ק י"ב :

דף לה ע"ב גמיה מכניס פטורים. עי' קצות סי' שפ"ג ס"ק א' : שם לימא תהוי תיובתא דרבה ב"ג. עי' ש"ך סי' פ"ח ס"ק ל"ס ד"ה וכא דפריך וד"ס ומה ועי' בכס"מ סוף פ"ס מהל' מלוה יבש"ך סי' נ' ס"ק ט"ז :

דף לו ע"א מתני' והמכה פורים. עי' מל"מ כלי גולה פ"ה כלי ז' : שם תד"ה ור"ע פי' בקונטרס זלר' ישמעאל. עי' תוס' לקמן מז ע"א ד"ה מאי טעמא וכד"ה ליתא : ע"ב גמ' כגון ש הפסו ניזק לגבות. עי' ש"ך ח"מ סי' ע"ב ס"ק ט' ד"ה ובזה נדחה גמי ובס"ק י"ז : שם תד"ה יד שניים בפיך זו נדקה. עי' ש"ך יו"ד הלי' נדקה סי' רנ"ח ס"ק י"ח :

דף לט ע"א גמ' אין מקקין לנכסי יתומים. עיין בתשובות מהרי"ט ח"ב חלק יו"ד סי' ל"ט וגליון מתשובתו בס סי' מ"ס ד"ה היכרת :

דף ם ע"ב כגון דאקדים בי דינא ותפסיה. עיין בכי' קצות סי' ה' ס"ק א' : שם גמרא מן סלקן לבוניא אה כמוקנם. עי' זבחים טו ע"א מהקיף לה ר' אבין :

דף מא ע"א גמרא בבור רחמנא לא יכתב. עיין בשעה"מ הל' יסודי התורה עלה ד' דף א' ע"ב : שם תד"ה איני. ואמ"ת אצטריך לכן פקועה. עי' תוס' ר"ד קידושין נ"ו ב' ובריטב"א שם :

דף מב ע"א גמרא אע"פ שיש אסון בהבם. עיין תוי"ט פ"ה דמסכתין מ"ד ד"ה בור : ע"ב גמרא פ"ר ובבית אים או אבם. עי' מהרי"ט ח"ב חלק אה"ע סי' ד' :

דף מד ע"א רש"י ד"ה וחייב בכופר. דדרבינן כופר לעיל בסמוך דף מג ע"ב :

דף מה ע"א תד"ה כבחא. אפי' אתפסיה בידים. עיין במל"מ פ"ב מגזילה ואבידה כ"ד : ע"ב תד"ה נה פטר את נקיפא. כדאיתא דף יח סוף ע"ה : שם בא"ד ואין מעמידין אפוטרופים. בדף נט ע"ה ד"ה אין מעמידין : שם בא"ד כ"ה נ"ה. עיין לעיל דף ט ע"ב ד"ה ואיתא נ"ה :

דף מו ע"א גמ' דאמר ממון המוטל בספק חולקין עי' סמ"ע סי' רע"ה ס"ק י"ט ובש"ע סי' במ"ה ס"ק י"ח וקצות סי' רפ"ג : שם תוס' ד"ה דאפי' ואת"ת והא מחוייב שבועה. עי' ש"ך ח"מ סי' ע"ב ס"ק כ"א ד"ה וגם הך : שם בא"ד ועוד י"ל דגיט"ד פלגא נזקא קנסא. עי' בס' קצות סי' פ' ס"ק א' ודבריו נ"ע מלקי' סוף ע"ב וה"ד מ"ו : שם בא"ד אבל יורשיו לא היה להם לידע. עי' ש"ך ח"מ סי' ע"ס ס"ק ל"ו וס"ק ע"ד : ע"ב גמרא ולא הולכין בתר רובא. עי' קצות סי' ר"פ סק"ב : שם גמ' אגל בממונא לא אזלינן. עי' בכורות כ' ע"א בתוס' כד"ה רבי יהושע : שם תד"ה ה"ג סברא הוא שדינו כד ן נ"ח. עי' תוס' ספ"ק דכתובות כד"ה לגחויר לו אבידה. ועי' טור חו"מ סי' קל"ח וברמב"ם פכ"ג מליבות ה"ז ובאלגס פ' שהב נעונדא דשמעי בג' על מתני' כיצד מבך ממנו פירות. ובש"ך סי' ר"ב סק"ה ובכ"מ ס"ב פ"ז דמעילה ובב"ש ס"ס כ"ח סק"ט ובסמ"ע סי' קנ"ח סק"ג ובב"מ מ"ט ע"א הד"ה אלא :

דף מז ע"א תד"ה מהי טעמא. דעובר ירך אמו הוא. עי' יבמות ע"ח ע"א ד"ה אלא ולהיפוך לא דכולם אינו ירך הולד כדאי' תמורה דף י' ע"ב דוה שבמעים כל זו עולה מוהרת בניוה וכלפון ב"י לכ"ע עובר ירך אמו תוס' בב"מ סוף דף ע"ם : שם בא"ד אלקו וחלק כפרה. עי' לעיל דף ל"ו ע"א ד"ה ור"ע היא ועי' כאן בדבור בסמוך לעיל ד"ה ליתא. שם בא"ד. נבד לענין עיסה דכיון שים לו חיות. עי' בהר"ן יומא דף כ"ג ע"ב ד"ה כתב בה"ג כו' דכיון שמתה כו'. ועי' מהרי"ט ח"א סי' צ"ו ועי' לם :

דף מח ע"ב גמרא אלו דעתיה אבתרא. עי' תוס' נ"ב ר"ת דף כ"ד ובגליון של כש"ך ח"מ סי' שכ"ד סק"ג : שם וזה קנה את המקום. עי' פ"י ע"ב בש"ך ס"ק קס"ג : רש"י ד"ה דליתא. אין הכלום בעיר. עי' פלתי סי' ס"ה סוף ס"ק ו' : שם הוס' ד"ה ברש"י. על בעל החצר למנויי. וי"ל כמניוק בה קודם שידע מהמירה. כ"י : שם תוס' ד"ה על. אבל בבית בלוו. וכן במתני' לעיל כד ע"ב תוי"ט בס פ"ב משנה ו' :

דף נא ע"א גמרא אי ס"ד כו' לימא לי כולי האי. בירושלמי פי' נומר הדין הגונב פ' משר לא דוחה ממפל בתיבת לגופל בעת הדעת. ועי' קי"ל ועי' בב"י יו"ד סי' כ"ה עוב ל"ט ע"א ולע"ק : שם גמרא אם על סרוהו חייב. עי' לעיל כ' ע"א תוי"ד ד"ה ולא זה וחם :

דף נב ע"א גמ' לך חבוץ וקאי רמי. עי' סמ"ג ע"ין קנ"ז סק"ע מים ובלא כוון קנה :

דף נג ע"א רש"י ד"ה נפל לפניו. ובאין הכורה בבל הבור עסקינן. עי' בו"ש ה"מ סי' שפ"ו ס"ג בהגה"ה ולכן אפילו כו' והוא בכש"י לעיל כ"ו סוף ע"ה : ע"ב רש"י ד"ה אדם ונור. דהא בר קטלא הוא. עי' לעיל די ע"ה בד"ה כרלא. שם הד"ה כא כרכק וגבלא [illegible] דהבי והבילא ס"ק. עי' רמב"ם פי"ב מנזקי ממון הל' י"ג וסמ"ע סי' ת"ס ס"ק

ס"ן מ"ח. וכן משמע לי הרמב"ם כיף הל' כנ"ל. ולע"ק מהלכה כ"ה בם:

דף נד ע"ב תד"ה פרי גדולי ק קב עיין בהס"מ פ"ח מהלי ב"ת ס"ז ד"ס כתולב

דף נה ע"א גמ' אמר שמואל לוון ואווז בכר. עי' פ' נ"ל ס"ס כ"ע ומכאן דאווז בכר עוף טהור דאל"כ והאי כוה כלאים:

דף נו ע"א רש"י ד"ה הלה בחד: ודלמא לא כוי מעתבא. עי' שבועות לב ע"א רש"י ס"ס ודאמר אניי כו' ור"ב נ"ל אין כבעים לשקר: **שם** תד"ה דלא דבולה פטור אף מדיני שמים. עי' ה' בית יעקב סי' מ"ד דייק כן גם מדברי רש"י קדושין מ"ב ע"ב ד"ס אין בליח לד"ע: **שם** תד"ה פביעי. דכיון שהגיד בוה אין חוזר ומגיד. עי' ב"י ח"מ סי' כ"ט דר"ב גרסינן בש' גם פבים כו'. ופיד דא"נ ל"נ למתני שביע עליכה ב' פעמים כו' גם הר"ן כתב כו':

דף נז ע"א תד"ה כגון שגנבה ממנו בלוגס גדול. עי' בב"מ בתוס' ר"ד מ"ב ובגליון בס:

דף ס ע"א רש"י ד"ה כגון שליבה. דמלתא דלא סליק אדעתיה. בא לייבב דלייה מתהלתו פשיעה וסיפו באונס דחייב דהם באונס דהו"ל לאסוקי אדעתיה מעיקרא. ת' דבר שמואל הבוכב סי' ק"ה: **ע"ב** גמ' אע"פ שגזולה מבלם. עי' תוס' פסחים ס"ד כ"ע ובמל"מ הל' הו"מ פ"א ה"ג:

דף סב ע"א גמ' והאמר רב הונא תליוב. עי' פ"י ממכירה לא"מ דין א'. ועי' בס' מעין החכמה על מצות סדר תשר"ק אות ז':

דף סה ע"א גמ' איתבר ממילא מבלם זוזא. עי' קצות סי' ל"ד ס"ק ג': **ע"ב** גמ' ממון שאין מבתלם ברא"ם. עי' שבועות ל"ז ע"ב ת"ם בעה"ב כו' ה"נ כדרבינא. וברמב"ם הל' עדות פ' י"ג סוף הל' א' ועי' ח"מ סי' ל"ד סכ"ז: **שם** גמ' ואת ערביי קרא. עי' מגילה ב' ע"ב ובת' בעל הפרים סי' מ"ו ובכנה"ג בס: **שם** תד"ה הן תימה דבסמוך נפקא ליה. עי' קצות סי' ש"ס:

דף סו ע"א תד"ה ה"נ. שלא תתחייב לשלם כ"א דמים. עי' לקמן ס"ז ע"ב בתוס'. ועי' ש"ך סי' שנ"ג סק"ו ועי' קצות סי' שס"א: **ע"ב** תד"ה שינוי השם אבל שינוי השם גרידא לא קני. עי' תוס' סוכה דף ל ע"ב ד"ה ולקנים:

דף סח ע"א גמ' פרט לשהקנה לבלבים יוס. עי' ש"ך סי' ש"ג: **ע"ב** גמ' מכלל דסבר ר' יוחנן לפני יאוש. עי' הפלאה כתובות לג ע"ב: **שם** גמ' גזל ולא נתייאשו הבעלים. עי' קצות סי' קי"ז סוף סק"ב: **שם** רש"י ד"ה גניבה בנפש. הגונב נפש ומכרו. עי' קדושין ז' ע"א תד"ה אם כן:

דף סט ע"א תד"ה חייב. אע"ג דלא הוי גמר דין. עי' ש"ך ח"מ סי' כ"ב סק"ה: **שם** תד"ה כל הנלקט. ואע"ג דדבר שיל"מ אפי' באלף. ק' הא האיסור אינו ניכר קודם שנתערב וכדאי' בהגש"ע יו"ד סי' ק"א ס"ד. ובס' ש"מ כאן כתב בהמה לייבב כן. ועי' בבעה"מ סוף פ"ה מהל' יו"ט דאפשר באיסור דאורייתא ל"א הכי:

דף ע ע"א תד"ה המטלטלין ויש לדחות דמסיק בעיסקא. עי' ת' דבר שמואל אבוהב סי' ל"ב ביאור הדברים:

דף עא ע"א גמ' וכי זה תוטא וזה מתחייב. עי' תוס' לקמן עט ע"א ד"ה נתנו:

שם תד"ה אלו. שחייבין להחזיר מן הדין. עי' תומים סק"ד וקצות ריש סי' כ"ח ועי' ס' מחנה אפרים הל' רבית סי' מ"ו ועי' מל"מ פ"ד ממלוה ה"ד ד"ה כ' סטור: **שם** תד"ה בשלמא. שהשליח סבר שהוא של גנב. עי' לקמן עט ע"א ד"ה או שהוציאו: **ע"ב** תד"ה וסבר. אינו ראוי אלא לזה. עי' בגמ' קה ריש ע"ב מלתא דאיבעי ליה לרבא כו' ועי' ש"ך סי' שפ"ו סק"ה ד"ה ועוד נ"ל דאיה מהא:

דף עב ע"א תד"ה סיפא. והקשה ריב"א דברים נערה. עי' ת' דבר שמואל אבוהב סי' ג' דנשמטו ממנו דברי תוס' אלו והוא דתשלומי כפל לבני הבעלים לאו מכת אביהם יורשים אלא דהוי כגנב משלהם ואינו דומה לקושיית תוס' בב"מ לד ע"ב ד"ה הרי. דבני הנפקד באמרו הריני משלם דרק מכח אביהם זכין דומה שפיר להאי דריש פ' נערה: **ע"ב** גמ' רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל. ועי' בהר"ן פ"ב דכתובות גבי ג' שישבו וכו' וקרא ערעור והובא בב"י ס"ס ל"ד ובסמ"ע סי' ל"ד ס"ק ע"ב: **שם** תד"ה דאי. כיון דהסרו חכמים בכל הנאות. עי' מל"מ רפ"ז מהל' תרומות: **שם** בא"ד ומיהו איסור אכילה דהוה כו'. עי' בבעה"מ פ"ה מאיסורות

כלכה א' פלס יג ב"ד ד"ה ואפילו היה אסור בהנאה:

דף עג ע"א גמ' ה"נ דבטל נהו בגזלנותא. עי' ש"ך סי' מ"ו ס"ק ק"נ: **שם** גמ' כי איתומו נהו הטביחה. עי' ס' שב שמעתתא ש"ג פ"ד:

דף עה ע"א גמ' בזרי פשר עצמו מכלום. עי' בל"מ פ"ג מגניבה ה"ח:

דף עו ע"א גמ' מ"ט יגונב מביא האיל. מכאן הביא רבינו יונה ראיה שאם הנפקד יבל אחריות על הפקדון כמפקיד ג"כ חייב בביעורו. וכ עליו הרא"ב פ"ק דפסחים סס"ד שלא הביא ראיתו: **שם** תד"ה בחיטה. אבל היכא דבחטה כתיקונם. עי' בכורות לב תד"ה בה:

דף עז ע"ב תד"ה גמר דהא"ג דמדאורייתא בת פדייה היא. עי' רש"י פסחים לט ריש ע"ב. ועיין מל"מ פ"ז מהלכות תרומות ה"א ועי' זבחים עג ב א"ר הבתי דאמרו רבנן לא נקריב כו' ובמל"מ פ"א מחו"מ סוף הל' ו' ובמל"מ ר"פ ה' משגגות וסוף הל' אבל ד"ה אשר ע"כ: **שם** בא"ד כיון דמדרבנן לאו בת פדייה. עי' ע"ז דף ל' ע"ב תד"ה ומטמא ובגליון בס:

דף עח ע"ב גמ' בהר דאיבעיא הדר פשט. עי' גיטין נ: ע"ג כפירש"י גבי בבנים בפגלו בשקדש ד"ה חייבים. ועי' בלח"מ הל' תוכל ומזיק פ"ז ה"ד ועי' במל"מ פ' ע"ז מהל' מעשה קרבנות הל' ז' ובת' חכם צבי סי' ק"ב ועי' לקי לח ריש ע"ב מתקיף לה רב הונא כו' אחר הפסח ובהה"מ פ"ד מנזקי ממון ה"ב. ובתוס' לעיל ע"א ב' ד"ה וס"ל כר"ש וי"ל דהיכא נמי סברא כו': **שם** רש"י ד"ה גנב פטר עצמו דמבית האיש כתיב. עי' רמב"ם פ"ב מגניבה ה"א ובמל"מ בס ועי' לעיל ו' ע"ב ד"ה שור רעהו: **שם** בא"ד ואליבא דר' שמעון נקט לה. עי' רמב"ם פט"ז ממעשה קרבנות ה"ז:

דף עט ע"א מתני' היה מושכו ויוצא. עי' בתוי"ט על משנה זו. ועי' בשו"ע ח"מ סי' שמ"ח ס"ד ובלע"ק בתוס' ע"ז דף ע"א סוף ע"ב: **שם** תד"ה או. וי"ל דהנהו לא ידעי דאתי לידיה באיסורא. עי' ת' זרע אברהם יו"ד ס"ב עלה ל"ד מ"ש על ת' מהרי"ט ביישוב ק' הנ"י על התוס' מתלר: **שם** בא"ד אבל כאן יודע הוא שיקא. עי' רש"י קדושין נ' א' ד"ה שליח מעל ובתוס' קדושין מ"ב ב' ד"ה אמאי וקצות סי' שמ"ח סק"ה: **שם** בא"ד הומ"ל דסבר שהוא שלו. עי' מוצל מאש סי' לה: **שם** בא"ד דלמא דוקא כשסבור שהוא שלו. ע"ל עא ע"א ד"ה בשלמא ועי' בס' הפלאה כתובות ל"ג ע"ב בגמרא וכי זה תוטא: **שם** תד"ה תיקנו משמע דס' דקנה מדאורייתא. והרמב"ם פ' כר"א וכר' אמי ועי' בב"ש סי' כ"ח סק"ג וברמב"ם הל' לולב פ"ח ה"י ואין טתנין אותו אותו לקטן כו' ובחדושי הרמב"ן פ' השפינה עז הוכיח דמכירת בטרות דאורייתא והתקדשי לי בשט"ח. ועי' במרדכי פרק הזורק בעובדא דש"מ דאמר לקניה להאי דוכתא. ועי' בב"ק ק"ד ע"ב תוס' סד"ה אגב. וב"מ נ"ט א' כה"ה לחבירו: **שם ע"ב** גמ' מטלטלי בני שטרא נינהו. עי' בכורות ר"פ ב' א"כ אפי' בשטר ותזקה נמי ועי' רש"י בב"מ נ"ט ריש ע"ב ד"ה מה עבידתיה: **שם** רש"י ד"ה בני שטרא דמקני בכספא לענין קבולי מי שפרע. עי' שו"ע ח"מ סי' קצ"ח ס"ו:

דף פד ע"ב גמ' הרי בושת ופגם דשכיח. עי' כמ"ע ס"א סק"י: **שם** רש"י ד"ה מידי דהוה. הודאות הנא לידון בעידי. ברים מס' סנהדרין הביא רש"י עוד פירוש ועי' עליו ע"ז ח"מ ס"א ד"ה תו שם כו' כגון הודאות:

דף פז ע"ב גמ' בננו קטן יעשה לו סגולה. עי' ת' הרא"ש כלל פ"ז ס"ה:

דף פח ע"א גמ' שיפנה במצות ופסולה לעדות. עי' רמב"ם פי"ב מהל' ע"ז הל' ב': **שם** תד"ה יצא. אבל נגרעו מאים. עי' חגיגה ד' ד ע"א בשלמא נשים כו' ועי' בעה"מ הל' מילה: **שם** בא"ד ואע"ג דאיש הוא מ"מ. ע"ל ט"ו ריש ע"א ועי"ש בגליון: **שם** בא"ד ורש"י פי' בפ"ק דגיטין. דף ט' ע"ב ד"ה והאיכא מהוכר:

דף צ ע"א גמ' ר"מ אומר ראשון יבנו בדין יוס. עי' קצות סי' שפ"ו סק"ז: **שם** גמרא אין יוצאין ברא"שי אברים. עי' בתוס' פרק השולח ריש דף מ"ב:

דף צא ע"ב גמ' אלא תנאי היא. נ"ע בהר"ן פ"ג דשבועות על מתני' נשבע לבטל את המצוה דתירץ כיון דמדרשא אתא שלא לחבול בעצמו מש"ה חיילא שבועה [ועי' בהגר"א יו"ד סי' רל"ו ס"ק ו']: **שם** גמ' אלא דקן תאינתא בלא

זמנה. ע"ז יו"ד סי' קט"ז ס"ק ו' ועי' ת' יעב"ץ סי' ע"ו ות' נ"ב סי' מ"א:

דף צב ע"א מתני' אין נמחל לו עד שיבקש ממנו. עי' רמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"ט כתה כבוהר למ"ש פ"ה ה"ט מחו"מ ועי' ת' בית כלהם סי' ע"ו:

דף צג ע"א גמ' עניי דפומבדיתא מיקן קיין. עי' בב"מ ריש פ"ה מהל' שאלה ועי' ת' דבר שמואל אבוהב סי' ס"ו: **שם ע"ב** מתני' פרה מעוברת וילדה. עי' תוס' לעיל ר"ד ס"ו ובע"ז מ"ו ע"ב תד"ה כל ובתוס' בס ריש דף מ"ז:

דף צד ע"ב רש"י ד"ה אין תייבין. רשות יורש כרשות לוקח דמי. עי' במל"מ פ"ד ממלוה ולוה הל' ד':

דף צה ע"א גמ' ר"י אומר גזילה הוזרת בעינים. עי' ע"ז בתוס' ריש דף ז':

דף צו ע"ב גמ' דהדר שבוי ליה עפרא. נ"ע בתוס' סוכה דף ל' ע"ב ד"ה ולקנים ועי' בבעה"מ ריש הל' גירושין ד"ה בס אלא בכתב ול"ע בס בדבור שאח"ז:

דף צז ע"א גמ' במלוה את חבירו על המטבע. עי' ת' מהרי"ט ח"ב חלק אה"ע סי' ב':

דף צח ע"א גמ' אי בעית בקליה. עי' ש"ך ח"מ סי' שפ"ח ס"ק ל"ט מ"ש בשם במרדכי: **שם ע"ב** גמ' הכן מנא ידעינן. עי' ש"ך שפ"ו ס"ק י"ג וס"ק ע"ו: **שם** גמ' שהכל מצווים עליו לבערו. עי' ס' מק"ח הל' פסח סי' תל"א ד"ה היוצא מזה: **שם** גמ' דא"ל אי אייתית' ניהליה. עי' חולין רש"י ר"ד קל"ט ד"ה ובערת ודף ק"מ ע"א ד"ה אלא לשהיטה: **רש"י** ד"ה והכפייה רפרס. שצרף שבר הכירו. עי' בט"ז או"ח ס"ס שמ"ג: **שם** רש"י ד"ה דא"כ אבל סיפא דמתני' ודאי ר' יעקב. עי' מל"מ פ"ג מגזילה ואבידה ה"ד:

דף צט ע"א גמ' אומן קונה בשבח כלי. עי' לקמן ד' קא ע"א איבעיא להו יש שבח סימנים כו'. ועי' ש"ך יו"ד סי' רכ"א ס"ק מ"ח והובא עוד בב"י בס עלה ר"ג ע"ג ועי' ת' נודע ביהודה חלק או"ח ס"א עלה ב' ע"ד: **שם** תד"ה אלא. שאין דעתה להתקדש. עי' בעה"מ פ"ה מאישות ה"כ עלה כ"ג ע"ג: **שם** בא"ד שאין יכול לתובעה בדין. עי' ב"ב סי' כ"ח ס"ק ל"ח ועי' ערכין יח ע"א והובאה בבירות. בכירות אינה משתלמת אלא לבסוף: **שם** תוס' בד"ה ואב"א. אפי' למ"ד יפנה מודה. עי' לח"מ פ"ג מהל' נחלות ה"ב: **ע"ב** גמ' ופטריה לטבח מלשלומי. עיין ע"ז יו"ד סי' י"א סק"ח ובש"ך בס ס"ק י"ט:

דף ק ע"א רש"י ד"ה בית חייהם. הלמוד תורה. נראה כשטירה לפירושו בב"מ דף ל' ע"ב דפי' דלא"ת ת"ת דתורה כ' ברישא דקרא. תשו' בית יעקב סי' ל"ה ד"ה וגם יש: **ע"ב** תד"ה אומר. וי"ל דהתם תומרא היה שהחמירו. עי' תוס' בכורות כב א' ד"ה אבל. ות' בית יעקב סי' ס"ב:

דף קא ע"ב תד"ה והאיכא. מ"מ לענין עצי איסור. עי' תוס' פסחים כו ריש ע"ב:

דף קב ע"א גמ' במי שהנהתו וביעורו שוין. עיין בתוס' בכורות דף יב ריש ע"ב. ועי' שביעית פ"ח משנה ח' ול"ע:

דף קד ע"א גמ' איתמר שליח שעשאו בעדים. עי' מים עמוקים סי' ו': **ע"ב** תד"ה אגב. התם מדאורייתא בעינן. עי' לעיל יב א' ד"ה אגא. ועי' בב"מ ריש דף מ"ו בתוס':

דף קה ע"ב גמ' כיון דאי מיגנב בעי שלומי. מיי' פ"ג הלכה ה'. ועי' רש"י שבועות לב ע"ב ד"ה מי יימר דמשתבעת: **שם** גמ' מילתא דאיבעיא ליה לרבא. עי' תוס' לעיל דף עא ע"ב ד"ה וסבר לה כר"ש. ועי' מל"מ פ"ג מגזילה ואבידה הל' ה':

דף קו ע"א רש"י ד"ה כאן בקפן. כשקפן זה והשביעו. עי' בהר"ן פ' השולח בריש סוגיא דעודרת ד"ה גרסינן: **ע"ב** גמרא אין נתינת קטן כלום. עי' בהר"ן פ' שבועת הדיינין בסוגיא דר"א בן יעקב:

דף קז ע"א תד"ה עירוב. אבל בפקדון שלא עשה לו טובה מעיז. עי' תומים כללי מגו אות קי"א ואות קי"ג: **שם** בסה"ד לא דמי למידי דכפירה. עי' ש"ך סי' פ"ב דיני מיגו אות ו' ד"ה גם בפרק. וכתבו' בשמים ראש סי' ד' ובתומים כללי מגו אות ע"ב ד"ה אך לפ"ז:

דף קט ע"א מתני' אם מת לא יירשנו. שזה כאומר נכסים אלו אסורים עליך. רמב"ם:

דף קי ע"א גמ' בלית היכי משוי. עי' קדושין כג ע"ב: **שם** תוס' ד"ה אכילה אלא דלא מיקרי

רשות. עי' בתוס' פסחים קו ע"ב ובגליון בס: **ע"ב** גמ' כהנים בגזל הגר יורשין. עי' במל"מ בחמישי לבליסי מגזילה ואבידה: **שם** גמ' נ"מ לשבועה דהכי לא יהב. עי' קדושין מט ע"ב תד"ה דברים:

דף קיא ע"א רש"י ד"ה קמשמע לן כשיתזור שבת משמרתם. עי' במל"מ פ"ה מגזילה ואבידה הי"ב בסופו: **ע"ב** גמ' ובא אחר ואכלו ממנו. עי' קצות סי' ל"ד סק"ג ועי' סמ"ע סי' שמ"ח סקי"ד: **שם** גמ' תנן הגוזל ומאכיל את בניו. עי' ת' מהרי"ט ח"ב סל"ג ד"ה אבה זו: **שם** גמ' רשות יורש כרשות לוקח. עי' פ"ז ח"מ סי' ק"ג סעיף י' ד"ה בהגה"ס. ועי' בכורות מח סוף ע"א:

דף קיב ע"ב גמרא אמרה תורה יבא בעל השור. עי' בב"י ח"מ סי' כ"ח אות ב' ד"ה ואם קבלו העדות שלא בפני בע"ד כו'. והרא"ש בפסקיו כו' וטענת הרמב"ן כו': **שם** תד"ה אבל. מוחזק בבית. עי' בט"ז סי' ק"מ ס"ק י"א וקצות בס:

דף קיג ע"א רש"י ד"ה לא יבבינן. שכן זמן קציר ובציר. עי' ברכות לה ע"ב א"ל רבא לרבנן במטותא מינייכו: **ע"ב** גמ' א"ל ואשב עם קונהו. עי' בכורות יג ע"א תד"ה כמאן דאמר: **שם** גמ' גזל כותי אסור. עי' ת' יד אליי סי' ל':

דף קיד ע"א גמרא של גזלן אין מחשבה. מיימוני פכ"ד מהל' כלים: **שם** גמ' ושל גנב מחשבה מטמאתן. משמע ביאוש לחוד. ועי' בתוי"ת במשנה זו פכ"ו דכלים מ"ח. ובהג"ע בס ובת' הרא"ש כלל ראשון סי' א' ובגליון ש"ע שלי בח"מ סי' בס"א ס"ה. ועי' לח"מ הל' גזילה פ"ו: **שם** תד"ה ולא. וי"ל דמ"מ לא היו מקמתינן ליה. משמע דמכל מקום דמשום הכי אסור לו להעיד מיהו בהגר"י כתב כיון דאין מעידין לו משלו יכול להעיד. ועי' ש"ך ח"מ סי' כ"ה ס"ק ו': **ע"ב** גמ' אלא לעדות אשה בלבד. עי' ש"ך יו"ד סי' נ"ה ס"ק ב'. ועי' בט"ז יו"ד סי' ס"ט ס"ק כ"ד ובש"ך ס"ס קל"ז: **שם** רש"י ד"ה מרדפין אחריהם. עי' ת' בן לב ח"א כלל ה' סי' ג':

דף קטז ע"א גמ' א"ל טול דינר ופשבורי. עיין בט"מ בב"מ כ"ו ע"ב: **שם** תד"ה סכרעה. והותה הכרעה אין היכה. עי' תשו' בן לב פ' בני סעיף כ"ט:

דף קיז ע"א גמ' אמר רבה אם הראה. עי' ש"ך סי' שנ"ו סק"א ד"ה ועוד נ"ל ראיה ממאי דפטרינן: **שם** גמ' דקתני הוביש ולא תני. עי' תוס' ע"ז ו' ריש ע"ב ובפסחים כב ע"ב ד"ה ואמ"ה:

דף קיח ע"א מתני' האומר לחבירו גזלתיך. ואם לא הו"ל למידע להתובע אפשר גם באינו טוען ברי. ת"ר בפ' הזורק [ועי' בקצה"ה סי' ע"ה סק"ו] מל"מ פ"ג מהל' שאלה: **שם** גמ' אמאי חייב. עיין ש"ך סי' ע"ה סק"ל: **שם** רש"י ד"ה היה רבולה. דמטלטלין נקנין אגב קרקע. עי' קצה"ח ר"ס רע"ר:

דף קיט ע"א גמ' וא"ת האבל נהנו. להחזיר אבידתו. עי' תוס' ע"ז כו ב' שכיח ש"ך סי' שפ"ח ס"ק ס"ב:

הגהות על הרא"ש

פרק א כיון שיכול לקוות בהן כעין שגזל. עי' בס' אבני מלואים על אה"ע סי' כ"ז סק"ד ד"ה וקדושין: **סי' ב** דמו הקילו חכמים אי תפס בשעת היזק. ר"ל קודם שבא ליד בעלים אחר שהזיק ומדמה לתפיסה דלאחר מיהא לר"ט דמהני ומ"מ דוקא במונח ברה"ר כדאיתא בפרק הכותב דף פד ריש ע"ב ולר"ט דמנחי סיכה כו'. הגהות מיי' פ"ה מסנהדרין הביאו הב"י ח"מ ס"א עלה ג' סוף ע"ג:

פ"ב סי' ב כיון דספיקא דדינא הוא מאי מהניא תפיסה. עי' סמ"ע סי' שנ"א ס"ם:

פ"ג ס"ם טז שאם נאבד האחד נאבד לשניהם. עי' בכורות י"ח ב' ובב"מ ר"ד ק' בתוס'. ובשו"ע ח"מ סי' רנ"ב סעיף י' בהגה"ס:

פ"ז סי' ד מיהו תימה על מה שנהגו לכתוב. עיין בנימוקי"י פ' יש נוחלין דף רי"א ריש ע"ב:

פ"ט סי' יג ועתה יש ג' חלוקים במאבד. עי' ברא"ש פרק לא יחפור אות י"ז: **סי' יד** וכ"ל דאין ראיה משם. עי' ש"ך ח"מ סי' ש"ו סק"ג ובעה"מ פ"ה מאישות הלכה כ' עלה כ"ה ד"א סוף ע"ב: **סי' כא** שהאיך מצי למימר ליה לאו בעל דברים. עי' תוס' ב"מ דף ע"א ע"ב ד"ה בשלמא:

פ"י סי' א וי"ל דלא כו' אבל גזלן אינו מצוי שיקנה הגזילה. עי' מהרי"ט ח"א סי' ע"ג עלה כ"ב דף א' ע"א דגזילה לאו דוקא וה"ס פקדון וע"ש סי' ע"ב ויראה לי דגם מהתוס' ריש גיטין מוכח כן ע"ש ד"ה והם יש:

חדושים והגהות מאת הגאון הגדול נר ישראל מוהר"ר משה סופר זצ"ל (בעהמ"ח ערת חתם סופר)

דף ב ע"א תוס' ד"ה ולא זה וזה. תניא כי יפתח. עי' באר יעקב כלל י"ט ועמ"ש כלל פ"ז:

דף י ע"א תד"ה שהשור חייב בו. בפ' אין מעמידין כו'. אמנם לתי' ב' דתוס' נדה נה ע"א ד"ה במה לק"מ כמ"ש ג"כ תוס' זבחים ע"א ע"ב ד"ה וכטריפה וכו' בסה"ד ע"ש וק"ל ועי' כתובות ע"ש ...

דף יז ע"ב תוס' ד"ה כל שבזב טהור. עי' ע"ז ס' ע"ב ד"ה כל שבזב וכו':

דף לג ע"ב תד"ה משום דר' אבהו. ואגר ר"ת וכו'. טעמו וסברתו מבואר בס' היכר במס' גיטין סי' נ"ס ע"ש ולא מטעם שכ' תוס' עירובין כ"ג ע"ב ד"ה משום וכו' ופסק כיד מורי וכו' ע"ש:

דף לד ע"ב תד"ה תיבל וכו' והורי' כו' כר' יוחנן. והך דפ' הנחנקין דפריך מקלקל בחבורה חייב לר' יוחנן פריך וע"ש מ"ש תוס' סנהדרין פ"ה ע"א סד"ה ור"ש וכו' שכתבו כשמתחיל להסיר במה יתהפך וכו' ע"ש ובלי ספק כשיתהפך יהיה תיקון קלת להחזיר המעט למקומה. וע"כ פריך הא מקלקל בחבורה חייב כבים תיקון קלת. ומשני שפיר דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה. אבל ר' אבהו י"ל לית ליה הא דרב דלא שביק בריה למיפקל סילוא ולא חשש שמא יתהפך. ודע מ"ש תוס' ההיא דספק אבל לפע"ד היא ע"ס דלומר כ"ל כוותיה בהדא אין לו שחר שם כמ"ש מהרש"א. אבל פשוט דסוגיא אתיא כר' יוחנן דמיירי התם בנפת בס ולר' אבהו י"ל אפי' במכוין להבעירה ופליג בצריכה לגופה ע"ש: **שם** בא"ד ור' אבהו נסי דצריך מצוה. שייך לעיל קודם וא"ת ורבי יוחנן וכו' והוא סיום תי' וטי"ל. עי' וק"ל. אבל לפי מ"ש תוס' וא"ת לר' יוחנן וכו' תו לא צריכה למימר דלר' אבהו לא ס"ל דמצוה הוה קלת אלא ודאי הוה קלת תיקון ומ"מ ס"ל מקלקל גמור נמי חייב דס"ל כמו שהקשו תוס' על ר' יוחנן ולא נראה לו תי' דוחק דתוס' עי' וק"ל:

דף נד ע"ב מתני' אחד שור וכו'. עי' באר יעקב כלל ל"ב. עתוס' לעיל י"ח ע"ב. כ"ע נ"א ע"ב ור"פ אותו ואת בנו:

דף נה ע"א גמ' הרואה טו"ה. עי' ס' האמונה והבטחון לרמב"ן סוף פי"ט:

דף סב ע"א בתד"ה עשו תקנת וכו' עי' הגה"א פ"ב דב"מ ד"ה והרמב"ם וכו': **ד"ה** מה בין גזלן. בליסטא דקרא. נ"ע לקמן קי"ט ע"א ופירש"י ד"ה דלא יהיב דמי חמסן וכו' ע"ש וכמ"ש תוס' ב"מ ד"ה ע"ב ד"ה בלא וכו':

דף סט ע"א בתד"ה כל הנלקט וכו' דשיל"מ אפי' באלף. עי' ש"ע א"ח סי' ש"כ ס"ב ויו"ד סס"י ק"ב:

דף עב ע"ב בתד"ה אין לך בו וכו' וא"ת ולמה הוי תידוש כלל וכו'. נע"ג ברמב"ן פ' שופטים בפסוק ודרשו השופטים:

דף פח ע"א בתד"ה יצא עבד כשר. עי' זבחים ק"ג ע"א ד"ה אין לי וכו': **ד"ה** שכן אין במילה אע"ג דלא. עי' שער המלך הלכות מילה:

דף צ ע"א איש ואשה וכו' ואין מעוכב וכו' וכר"ש גיטין נ"ט ע"ב דאורעה כל הפרשה כולה ללא תוספה ע"ש ולא קי"ל הכי:

דף צד ע"ב בתד"ה אי עשה תשובה. ומקבלין מהן. זה שייך לסוף הקו' וא"ת ולימא כגון שלא קבלו ממנו דאין מקבלין ממנו ומקבלין מהן דלא שייכא תקנה בבנים כנלע"ד עי' מ"ש מהרש"א ופ"י:

דף צה ע"ב בתוס' ד"ה שבח המגיע וכו' ר"ש מפרש וכו'. נ"ל ר"ת. ע"ש בתוס' פ' חזקת הבתים:

דף קי ע"א גמ' שלית היכי משוי. עי' נזיר יב ע"ב ועמ"ש תוס' יבמות נ"ט ע"ב:

דף קיב ע"א גמ' פסק גלי באפיה. עי' תוס' ערכין כ"ב ע"ב ד"ה אמר רב אסי:

דף קיד ע"א בתוס' ד"ה עד דמקבל עליה. עי' ב"ב כ"א ע"א ד"ה ולא לסופר וכו':

דף קיט ע"ב רש"י ד"ה מתא מחסיא למרעה טוב. עי' רש"י הוריות י"ב ע"א ד"ה דמתא דמחסיא ועמ"ש כרש"ך וכ"ל דדוקא מיניה כמ"ש תוס' בשבת נ"ב ע"ב ד"ה ואת"ל וכו' וי"ל דהתם וכו' ע"ש ומ"ש מג"א סי' ש"ך ס"ק א' וק"ל:

ברא"ש פרק ב סי' ב דהכל כהג"ג וכו'. דבקול כה"ג כנ"ל ועי' קידושין כ"ד ע"ב ושכן סי' ו וכן המקבל פדה. עי' פ"ה דב"מ סי' ס"ט:

פרק ג סי' ד והלכתא כרב באיסורי. ועי' ר"ן נדרים פ"ח ע"ב:

מאת הגאון כו' מהור"ר ברוך פרענקל תאומים זצ"ל (בעהמ"ס ברוך טעם):

דף ב ע"א תוס' ד"ה ולא זה כו' ובמכלתין הגיא כו'. יעויין בספר הכריתות ס' יין י"ה: שם ד"ה ולר' אליעזר וה"ת ונימא כו'. יעויין חידושי הרשב"א על בנת דף נו: שם בסה"ד משום שהולדה כו'. נ"ב לפי המבואר בהסיפא וקניה הגירסא כאן ואם הטרה התולדה: שום נוסע הייב וכן הובא במהרש"א מולכין: ע"ב גמ' לא הוי מועד. יעויין תוס' דף לז ע"א ד"ה רב זביד:

דף ג ע"א גמ' במאי מוקמת. יעויין תוס' לקמן דף ד' ע"ב ד"ה ולימא: שם מכדי בקולין. יעויין תוס' זבחים דף ד ע"ב ד"ה בקולין כס ולקמן דף מ ע"ב ד"ה ויש: שם סיינו בור. יעוין לקמן דף מח: תוס' ד"ה נא. וא"כ כי דרסינן בור כו'. יעויין דף ד ע"ב רש"י ד"ה הנא אדם דהזיק בור: ע"ב גמ' דהלכתא גמירי. לקמן דף טו ע"ב: שם דרגל. יעויין לקמן דף יח ע"ב ודף יט ע"א: תד"ה מבורו. אין לחלק בין המות כו'. יעויין לקמן דף ד ע"א הד"ה למתבריה: שם אבל קבר כו'. נ"ב כיס כל בלמה סי' ה מביא בכתוס' הרוכים איתא תירוץ על קושיא זו וז"ל ונראה דגבור ואם נפקא ע"כ יעו"ש: שם ד"ה כדמתרגם כו' כדפי'. נ"ב כהמפרש יעויין במהר"ם ז"ל:

דף ד ע"א גמ' בור לרגלו. יעויין הוס' דף ו ע"א ד"ה תאמר: רש"י ד"ה שור מועד בנגח אדם כו' דהדם בהרג רה תבירו כו'. יעויין דף כו ע"א רש"י ד"ה ויסא אדם: תד"ה בבהזיק. אלא מאליך כו'. נ"ב בדף ט ע"ב יעו"ש ברש"י: שם ד"ה כרלוי כו' משום דקיב"ע כו'. יעויין לקמן דף י' ע"א ברש"י ד"ה משא"כ באש ובתוס' [דף ט ע"ב] ד"ה מבא"כ בבור: שם דלא מפטר משום קלב"מ כו'. יעויין תוס' כתובות דף ל ע"ב ד"ה זר ובתוס' פסחים דף כט ע"א ד"ה ר' יהודה ולקמן דף מ' פ"א כופרא כפרה: ע"ב רש"י ד"ה תנא אדם דהזיק שור כו' דף כ"ג ע"ב. יעו"ש ברש"י ד"ה לפנין מזקין: שם ד"ה והנסך כו' דהא מזבין ליה בר מדמי יין כו'. יעויין במס' ע"ז דף ע"ד ע"א [ועי' כאן בב"ג]: תד"ה ולימא. ולעיל דגפי כו'. נ"ב דף ג ע"א: שם פותקין כו'. נ"ב ולקמן דף ו':

דף ה ע"א גמ' כאבות. יעויין תוס' בב"מ דף נו ע"א ד"ה זיל שלים ולקמן דף י"א ע"א תד"ה אין בקמין:

דף ח ע"א גמ' אי שבקיתו. יעויין כתובות דף קט ע"ב הד"ה ורבנן וביבמות דף לז ע"ב הד"ה דאמר ליה: רש"י ד"ה אמרה נכנסו תחת הבעלים הואיל ואין ניכר בשעה כו'. יעויין כתובות דף נ"ד ע"א: תד"ה כולן. מלוה הכתובה בתורה כו'. יעויין בתוס' [בכורות] דף מח ובקדושין דף יג ובערכין דף ו' ובתוס' לקמן דף יג ע"ב ד"ה בי"ת: שם ד"ה דאיכא. דאין כותבין בשות כו'. כתובות דף לד ע"ב: ע"ב הד"ה דינא. וי"ל דנ"מ לראוי המרובה. נ"ב סנהדרין דף ל"א:

דף ט ע"א גמ' ביבע בקרקע. יעויין תוס' יבמות דף לח ע"א ד"ה הוי יבכ: שם כיורש הוי. יעויין תוס' גיטין דף מ"ח ע"א ד"ה אי לאו: תד"ה ר"ה אמר כו' אלא בזוזי כדמוכח כו'. יעויין תוס' כתובות דף נב ע"א ד"ה אי פיקח ובתוס' ב"ב דף קנ"ב ע"א ד"ה אי דל כא ולקמן דף כ"ז ע"א ד"ה [המניח]: שם ד"ה הלכך כו'. יעויין תוס' חולין דף ע"ט ע"ב ד"ה] לימא ליה ובב"ב דף ס"ב ע"ב ד"ה היתמר ובכורות דף מח ד"ה דאמר רב אבי ע"ב גמ' באין בהן מעילה. יעויין תוס' בב"ם דף נט ע"ב ד"ה פרט ותוס' גיטין דף מ"ט ע"א ד"ה שור רעכו ותוס' מעילה דף י"ט ע"א ד"ה אקביה: רש"י ד"ה נכסים שאין בהם מעילה כו' דנפקא לן כולהו מזקין. יעויין תוס' לעיל דף ו' ע"ב ד"ה שור: שם ד"ה בבהזיק חב כמזיק. כרים פקקין. נ"ב דף ד' ע"א: שם דריסה. נ"ב במכנס לאבוסה: תד"ה מבא"כ נגנב כו' וא"ת בור ולא אדם כו'. נ"ב לקמן דף נ"ג [ע"מ]:

דף י ע"א רש"י ד"ה מבא"כ באש. וקלב"מ כו'. יעויין לעיל דף ד ע"א תד"ה כרלוי אדם: תד"ה שבשור כו' וה"ת ליל בור כו'. יעויין תוס' זבחים דף ע"א ע"ב ד"ה ונטריפה ובתוס' סנהדרין דף מ"ח ע"א ד"ה מבמשין ותוס' חולין דף קכב ע"א ד"ה עור ותוס' נדה דף נ"ה ע"א ד"ה. בגמ':

דף יא ע"א תוס' ד"ה אין. הגנב והגזלן קנו מיד כשבולאו כו'. יעויין מס' סנהדרין דף ע"ב ע"א ובמס' חולין ד' מ' ע"א תד"ה רבולה ותוס' לקמן ד' כ"ו ע"ב ד"ה פשיעא ובמס' ע"ז ד' ס"ו ע"א ודברי הרא"ש והגהת הרא"ש שם וקדושין ד' נ"ב ע"א תד"ה והוא לא אמר וברמב"ם פ"ד מהלכות גניבה ה"ב ובסבגות הרא"ד שם: ע"ב תד"ה בבור כו' מתיסר זמן תוך שמונה כו'. יעויין בחולין ד' ע"ס ע"א רש"י ד"ה מידי דהוה: שם ד"ה כגון. והבתא גבי מיתמי כו'. יעויין תוס' ב"ב קע"ס ע"ב ד"ה לא. גם בב"ב ד' מ"ב ע"א ד"ה מלוה:

דף יב ע"א בתוס' (ד"ה בני יה"א ע"ב) אבל מיתמי מה לי מלוה כו'. יעויין תוס' ב"ב ד' קע"ס ע"ב ד"ה הימו: שם ד"ה אלא כו' אע"ג כו'. יעויין תוס' יבמות ד' נ"ס ע"א ד"ה מי וברשב"ם בב"ב קכ"ח ע"א ד"ה ור"ל וכנ"י ריש הגוזל קמא: שם וקנין אגב כו'. יעויין לקמן ד' ק"ד ע"ב תד"ה אגב: ע"ב גמ' ממון בעלים. יעויין רש"י פסחים כ"ז ע"ב ד"ה בעלי שלמים וברש"י [לקמן] ד' ע"ו ע"א ד"ה דרבי"נ:

דף יג ע"א רש"י ד"ה נ"ל כו' אלא תני דמי כברו כו'. יעויין תוס' ד' מ"ו ע"ב ד"ה ורבינא:

דף יד ע"ב תד"ה ביתמי. וי"ל דאיירי כו'. יעויין לעיל ד' ח ע"ב הד"ה כולן: שם סד"ס ש"מ כו' והיה ליה קלא כו'. יעויין תוס' גיטין ד' כ"ה ע"א ד"ה או דלמא:

דף טו ע"א גמ' עבדים. יעויין לקמן ד' פ"ח ע"א ובתד"ה יצא: שם שוורים נחותת. יעויין תוס' לעיל ד' ה ע"ב ד"ה בכן: שם אבל הם. יעויין לקמן ד' ל"ד ע"ב א"כ אלינו כו': שם הם הינו מבלם. יעויין לקמן ד' מ' ע"ב: שם דתמר. וכן א"י לקמן ד' כ"ז ע"א וד' מ"ח ע"ב ויעויין ד' מ"ה ע"א במכנס: תד"ה אבר כו' וה"ת בגיטין כו'. יעויין שם בתוס': ע"ב גמ' דהלכתא גמירי. לעיל דף ג' ע"ב במשנה והברלם. יעויין תוס' סנהדרין דף ט"ו ע"ב ד"ה והברלם:

[דף יז ע"ב] בפין משפט ס"ק י"ג בסעיף ה'. נ"ב בס' בפ"ו כ"ד מחבר דינו של רבה ונסי' ש"ך דין דרסה על הכלי:

דף יח ע"א גמ' קסבר מגופו מבלם, יעויין תוס' לעיל דף ט"ו ע"א ד"ה לאו: ע"ב תולדה דרגל. יעויין לעיל דף ג' ע"ב:

דף כ ע"ב תד"ה זה כו' ואין בוס כלום כו'. יעויין תוס' כתובות [ל] ד"ה ולאי: שם ד"ה ספמא. וי"ל בהאי עבד מיקף כו'. יעויין תוס' ב"ב דף כ' ע"א ד"ה אע"פ:

דף כב ע"א תוס' ד"ה להו כו' דרבה דפטור כו'. יעויין בדף המלוין בתד"ה איה בור: ע"ב גמ' משום פטור. יעויין תוס' סנהדרין דף ע"ז ע"א ד"ה סוף ולקמן דף נ"ו ע"א הד"ה אילימא: תד"ה נגדי כו' והי' כר"ל יצחק בר מרדכי כו'. יעויין לשון התוס' בכתובות דף ל"ח ע"א סד"ה רב אבי:

דף כג ע"ב גמ' אדם נחם מעלמו. יעויין תוס' לקמן דף נ"ו ע"א ד"ה אילימא:

דף כה ע"א גמ' דיו. יעויין תוס' קדושין דף י' ע"ב ד"ה [וו] וספר הכריתות בדף ק ו סי' ב' בע"ב בה' הספר. יעוין נדה דף כ"ב ע"א והד"ה לפי: שם ותנא בן. יעויין תוס' חולין דף כ"ג ע"ב ד"ה והבא ותוס' לקמן דף נ"ה ע"ב ד"ה התורס:

דף כו ע"א עליו ולא על אדם. יעויין דף ט' ע"ב הד"ה מה: שם אמר קרא. יעויין לקמן דף לג ע"א: תד"ה ולא. לרב פפא. נ"ב לעיל דף ג' ע"ב:

דף כז ע"א תד"ה סמכיה כו' ולהספרים דגרסי כו'. יעויין מה שכתבתי לעיל דף ט' ע"א: ע"ב ת"ה קמ"ל. היתה מ"מ אין הולכין כו'. יעויין כתובות דף פ"ו ע"ב הד"ס לכהזיר ובתוס' ב"ב ד' כ"ב ע"ב ד"ה תון:

דף כח ע"ב תד"ה ה"מ כו' ולחייב בכן את הכלים. יעויין לעיל ד' ג' ע"ב תוס' ד"ה מבורו:

דף לב ע"א במשנה רלן. יעויין תוס' לקמן ד' מ"ח ע"ב ד"ה בנכנס:

דף לג ע"א גמ' נפקא ליה. יעויין לעיל ד' כ"ו: שם ר"ע אומר. יעויין לקמן ד' ל"ו ע"א תד"ה ור"ע: תד"ה הקדישו. סמ"ל כו'. יעויין בדברי תוס' גיטין ד' מ' ע"ב ד"ה הקדש ויעויין במהרש"ל ומהרש"א: שם ד"ה א"כ כו' היכא דגבהו לבסוף כו'. יעויין תוס' גיטין סנ"ל: ע"ב גמ' מכור לגדי"ל. יעויין לקמן ד' נ"א ע"א: שם מה בעבה. יעויין תוס' לקמן ד' ק' ע"א ד"ה מהילה: שם הזיק ביש"ודו. יעויין בשו"ע ח"מ סי' (ק"ז ס"ד) [קי"ז ס"ו]: תד"ה מבישכו'. יעויין בתוס' גיטין בגיטתי בע"א מע"ל: שם דקדוב קדובה דמים כו'. יעויין בפי' הר"ן לנדרים דף כ"ט ע"א ד"ס הכא ובמ"ל פ"ס מהלכות ערכין: שם וקבה מכאן לר"ה כו'. דברי ר"ה מובאים בחידושי רשב"א לגיטין יעו"ש:

דף לד ע"א גמ' כהב. יעויין תוס' לעיל דף י' ע"ב ד"ה לא נלרכה: ע"ב הם המור. יעויין לעיל דף טו ע"א אבל הם אימא לא:

דף לה ע"א בתוס' (ד"ה בדף ל"ד ע"ב) וא"ת ור' יותנן מ"ט כו'. יעויין תוס' בנה דף פ"ס ע"א: ע"ב גמ' הכן היו כמזיקין. יעויין תוס' סנהדרין דף ו' ע"א ד"ה לריכה:

דף לו ע"ב תד"ה כגון כו' אבל לר"ע כו'. יעויין תוס' לקמן ד' כ"ו ע"ב ד"ה פשיטא: שם ד"ה יד ס טי זה כתוב כו'. יעויין רש"י פסחים ד' ל"ה ע"א ד"ה כי פליגי:

דף לז ע"א במשנה לימות כחול מבלם תני מק. יעויין תוס' לעיל ד' ל"ד ע"ב ד"ה ובתורס:

דף לט ע"ב גמ' לה שמור. לקמן ד' מ"ה ע"ב וש"נ:

דף מ ע"א גמ' ולא תני כופר. יעויין תוס' לקמן ד' מ"ג ע"א ד"ה מאי: שם חייבי הגלות. יעויין תוס' ב"ב מ"ח ע"א ד"ה יקדיב ותוס' כריתות י"ב ע"א ד"ה או דלמא:

דף מא ע"ב גמ' נקי מהצי כופר. יעויין תוס' לעיל ד' מ"ו ע"א ד"ה כ"מ ריב"ג: שם ע"פ ע"א. יעויין בגמ' בעה"מ בנור ל"ה ח"ג ד"ר [ועי' בהגר"א ח"מ סי' ע"ס ס"ק ל"ג]: תד"ה נקי סי' משום דדוים לא כופר כו'. יעויין בדברי התוס' ד' מ"ג ע"א (רש"י) ד"ה (קתני) [אמר]:

דף מג ע"א גמ' אמר רבה. יעויין תוס' לעיל מ' ע"א ד"ה בור:

דף מה ע"א אומרים באפוטרופוס. יעויין תוס' ערכין כ' ע"ב ד"ה אע"פ: ע"ב נד המות. יעויין לעיל י"ס ותוס' ל"ד ע"ב ד"ה מליטו ודף ל"ט ע"ב:

דף מו ע"ב זיל נהר רוצה. יעויין תוס' בכורות כ' ע"א ד"ה ור"י וכד"ה ואבע"א: שם אלא קרא לכדר"נ. יעויין במס' גיטין מ"ת ע"ב רש"י ד"ה כממע"ס:

דף מח ע"ב ומיס. יעויין תוס' לעיל י' ע"א ד"ה בייר: שם ריב"ג סיא. יעויין לעיל ס"ז ע"ב כ"ו ע"א ודף מ"ב ע"א:

דף מט ע"א גמ' גבי נכרי נכהו. יעויין לעיל מ"ג ע"א הוס' ד"ה נרוצה: ע"ב ס"ר כהוסי כוי. יעויין לעיל כ"ח ע"א:

דף נב ע"א גמ' כסהו כראוי. יעויין לעיל ס' ע"ב תוס' ד"ה בור:

דף נג ע"ב גמ' לבנין נזקין. יעויין לעיל ג' ע"א תד"ה לא ונדף ד' ע"ב רש"י ד"ה תנא אדם: שם איפוא הנא. יעויין לעיל י' ע"א תד"ה בבבור והוס' זבחים ע"א ע"ב ד"ה ונטריפה ובתוס' סנהדרין מ"ח ע"א ד"ה מבמשין ותוס' חולין קכ"ב ע"א ד"ה עורות: שם ולא אדם. המצוין לעיל ביין גם לכאן:

דף נד ע"ב גמ' יליף בכמתך. יעויין תוס' לעיל י"ז ע"ב ד"ה קמ"ל: שם בור בור לבהימה. יעויין תוס' ב"מ נ"ה ע"ב ד"ה דב:

דף נו ע"א תד"ה פשיטא כוי שוב אין יכולים כו'. יעויין שבועות ל"ה ע"ב ברש"י ד"ה כולל:

דף סו ע"א גמ' אבר גזל. יעויין לקמן קי"א ע"ב תד"ה גזל: רש"י ד"ה מוצא אבידה כו' דפניה באלו מציאות כו'. יעויין רש"י ב"מ כ"ו ע"א ד"ה אף כו': תד"ה כיון. מכאן משמע ביאוש כו'. יעויין תוס' לעיל כ' ע"ב ד"ה הפקורי כו': ע"ב גמ' לרבה. יש גורסין לרבא. ויעויין לקמן ס"ז ע"ב תד"ה רבא: שם קרבנו. יעויין לקמן ס"ו ע"ב הד"ה והבתא:

דף סז ע"א גמ' והבלתם גזול. יעויין רש"י ב"ק כ"ס ע"א ד"ה לפני בגנזכרין: תד"ה מעיקרא אילו באלו בתשנאת כו'. יעויין לקמן ס"ו ע"א תד"ה והבתא: ע"ב תד"ה רבא אמר כו'. יעויין סוכה ל' ע"א רבא אמר וברש"י שם ד"ה קמ"ל:

דף סח ע"ב גמ' מי קדוש. [יעויין] במס' תמורה ט' ע"א ל"ט ע"ב ובערכין כ"ח ע"א כ"ח ע"א משנה במתרים ובב"ב פ"ת ע"א:

דף סט ע"א תוס' סד"ה כל סנלקט. והא"ג דדשיל"מ כו'. יעויין תוס' גיטין ל"ז ע"ב ד"ה לאיבור: ע"ב גמ' וגונב מבית הלים. יעויין לעיל ס"ז ע"ב תוס' ד"ה אין:

דף עא ע"א גמ' טבח בשבת. יעויין בתבנה לקמן דף (עב) [עד] ע"ב: שם וכי זה תופא. יעויין לקמן ע"ט ע"א תד"ה נתנו: תד"ה או כו' מאן דמלריך כו'. יעויין בב"מ נ"ד ובארי מקומות כנסמן בס: ע"ב גמ' המבה בקר. יעויין תוס' ב"ב נ"ו ע"ב ד"ה ורבנן ובבכורות נ"ח ע"ב ד"ה דר"מ ובב"מ נ"ו ע"א תד"ה וכתב: תד"ה כיון כו' ואפילו למ"ד כו'. יעויין בתוס' בב"מ ל"ד ע"ב ד"ה וכי נבתטן. ובדברי רש"י בס וכאן: שם ד"ה אביב כו' וי"ל דלא חשיב שינוי מעשה כו': יעויין לקמן צ"ו ע"א תוס' דגזל: שם ד"ה וסבר כו'. יעויין תוס' ב"ב ל"ד ע"א ד"ה נית:

דף עב ע"ב תד"ה דאי כו' הביב דמרס כו'. יעויין פסחים ז' ע"א ונכנטליב בבית כו': שם בסה"ד ולא להנא. יעויין תוס' ע"ז כ"ט ע"ב ד"ה הביא ותוס' חולין י"ג ע"ב ד"ה הקרובת: שם ד"ה אין כו' אדרבה מה במזימין כו'. יעויין מ"ק ה' ע"א תוס' סד"ה נבקא:

דף עג ע"ב תד"ה הרי כו'. יעויין תוס' מנחות פ"א ע"ב ד"ה תודה:

דף עד ע"א תר"ת דאכתי כו' יעויין מכות דף ה' ע"א:

דף עה ע"ב גמ' עדות שאי אתה יכול להזימה. סנהדרין מ"א [ע"א וע"ב] וכ"ף ס"א בתוס' ד"ה ונגמר ובתוס' ריש מכות ולקמן דף פ"ת הד"ה זוממי ובכתובות דף לא ע"ב תד"ה בגח:

דף עו ע"א גמ' אין הגונב. מדברי הר"ב ב"ד המובא באסיפת זקנים נראה שלא היה כן בגירסתו רק בגי' רש"י אלא קאי הגונב הקדש כו' ר"ם אומר כו': שם וגונב מבית הלים. יעויין לעיל דף ס"ט ע"ב תד"ה רעהו ולעיל דף ס"ט ע"ב ובתוס' בכורות דף י"ה ע"א ד"ה וגונב: תוס' סד"ה שחיטה כו' לפי בעבה שום כו'. יעויין בכורות דף נ"ד ובתוס' שם ד"ה ומי קנים וברמב"ם פ"ח מהל' פסה"מ ה' בר"ס ובתוס' קדושין דף כ"ז ע"ב ד"ה מה ובתוס' חולין ד' קט"ו ע"א סד"ה (או) [כל]:

דף עח ע"ב גמ' מוספין שנגנבו. יעויין בב"מ ד' מ' ע"א ובתוס' ד"ה ומוספין:

דף עט ע"א תד"ה גנב כו' דלא בייך למימר מעיקרא תורה כו'. יעויין תמורה ד' ל"ב בתוס' סד"ס מקריבין:

דף פג ע"א גמ' ואיר יוסי. בבוס היתה ואמר רב יוסף: ע"ב לא תפקיל מינים. יעויין תוס' לעיל ד' כ"ו ע"א ד"ה עליו:

דף פד ע"ב גמ' נעיץ. יעויין תוס' גיטין ד' פ"ת ע"ב ד"ה לפניהם:

דף פה ע"א תד"ה כלל כו'. יעויין תוס' מ"ק דף ג' ע"א ד"ה אין דנין:

דף פח ע"א גמ' אחיו הוא. יעויין תוס' בב"מ ד' קי"א ע"ב ד"ה מנין: שם כבר לעבדיה. יעויין לעיל דף ט"ו ע"א: תוס' סד"ה יצא כו' כבדים לעדות מה"ת כו'. יעויין ירושלמי פ"א על הלכה ד' וצל נדותן: שם ד"ה שכן כו'. יעויין תוס' זבחים דף ח' ע"ב ד"ה סנך: ע"ב גמ' דמה כבן. יעויין תוס' ב"ב דף קנ"ט ע"א ד"ה ולימרו: תד"ה נהיבא. וא"ת לר"י כו'. יעויין מ"ב בתוס' לב"ב דף קליו ע"ב ד"ה ר"י ויעויין חידושי רמב"ן בס: שם ד"ה אמר כו' דפביעא נכנהו כו'. יעויין כתובות דף כ"ג ע"א באין אני קורא כו' ובתוס' בס ד"ה שאין:

דף פט ע"א גמ' שלא תהא קלה. יעויין כתובות דף ל"ט ע"ב ובתוס' בס ד"ה טעמא: ע"ב בתוס' (ד"ה בעמוד א') ותי' ר"י כו'. יעויין גיטין דף מ"ס ע"ב הד"ה בקנלן:

דף צ ע"א גמ' קנין פירות. יעויין בב"מ דף נ"ו ע"א הד"ה בעל: תד"ה אי"ב כו' וכן אלו עבה. יעויין תוס' גיטין דף מ"ב ע"א ד"ה נעבד: ע"ב גמ' כגון שבא. יעויין תוס' סנהדרין דף ט"ת ע"א ד"ה כאי כ"ד: עין משפט ס"ק פ"ג מיי' פ"ה כו'. ברמב"ם ליתא אוסף כר"ע רק כר"ע וכ"ב בכ"מ בס:

דף צב ע"ב תד"ה כאשר כו' מספח בלפניו כו'. יעויין תוס' ר"ה דף יא ע"א:

[דף צד ע"א] רש"י ד"ס מכתו כו' במסכת ברכות. יעויין במס' סוטה ד' מ"ג ע"ב: שם לקס בכחפ ופלא כו'. יעו"ש בפירש"י ובחידושי הריטב"א לסס' מכות דף ט"ו ע"ב ד"ה מירתו:

[דף צה ע"א] תד"ה תמס. סייט שמפרש שלא קנה כו'. יעויין לבון התוס' בבא בתרא דף נ"א ע"ב ד"ס ונס:

דף צח ע"א גמ' ואמר רבה יעויין תוס' לעיל דף כ"ו ע"ב ד"ה קדם:

דף קג ע"א תד"ה אבל כו' וע"כ ביד ב"ד קאמר כו'. יעו"ש בפירש"י: ע"ב הד"ס לעולם. כדאמרינן בסוף השוכר כו'. יעו"ש ברש"י:

דף קד ע"ב גמ' אבר גזל. לעיל ד' ס"ז ע"א: תד"ה אגב. והיא דפ' השוכר ט' הסם מדאורייתא כו'. יעויין לעיל ד' י"ב ע"ב תד"ס אגב:

דף קו ע"ב גמ' נתיבה ותביעה. יעויין תוס' כתובות דף י"ת ע"א ד"ה אלא:

דף קז ע"א תד"ה עירוב. וכן בב"ק דב"מ כו' גבי סלעין דינרין. ביאור דבריהם מפורש בתוס' גיטין ד' נ"א ע"ב ד"ס מפני [והרס"א לא מיין בס]: שם והכוא דהו"ב גבי בבנו ט"ו ט'. יעויין תוס' ב"ב ד' נ"ב ע"ב:

דף קח ע"א תד"ה והרי כו' מדרבנן היא. יעויין תוס' בב"מ ד' כ' ע"א ד"ה בבנגדו:

דף קט ע"ב גמ' קנאו הבס. יעויין תוס' זבחים ד' מ"ד ע"ב ד"ה והפילו ותוס' מנחות ד' פ"ג ע"א ד"ה ואפי':

דף קי ע"ב גמ' מים. יעויין כריתות רפ"ו ובתוס' חולין ד' פ"ב ע"א ד"ה והכן ובתמורה ד' ל"ד ע"א ברש"י ד"ה אבם תלוי ובתוס' [ד"ה סוג] בס ובתוס' סוטה ד' ו' ע"ב ד"ה דבי:

דף קיב ע"א גמ' בר תמוה. יעויין ערכין ד' כ"ב ע"ב תד"ה אמר רב אבי ותוס' לעיל ד' ל"ט ע"א ד"ה ור"י:

דף קיג ע"א גמ' ישראל וכותי. יעויין גיטין ד' י"ב ע"ב תד"ס במעמ"ש:

דף קיד ע"א גמ' יהוב כדי. יעויין לעיל ד' ס"ז ע"ב תד"ס אמר עולא: ע"ב בתרומה דהכא. יעויין כתובות ד' כ"ד ע"א תד"ס וכן ובדי כ"ה ע"ב ד"ה נאמן: תר"ת במכיר כו' מבורש בסוף המקבל. יעויין תוס' ב"ב ד' נ"ב ע"ב ד"ס דבריס:

דף קטז ע"א גמ' הדעתא דאריא כו'. יעויין ספר היטר סי' פ"מ ד"ה בעלמא: ע"ב דאתי. יעויין תוס' בכורות ד' כ"ח ע"ב ד"ס נימא:

דף קיז ע"ב דרבה כו' דאמר רבה. הגירסא באלפסי וברא"ש רבא וכן הגירסא בסנהדרין אמר רבא חורף:

דף קיח ע"א עין משפט ס"ק קכ"א מיי' ט'. דין י' ליתא ברמב"ם:

הגהות על הרא"ש

פ"א סי' ה או שלא יוכל להוכן לגבות הוכו מממון כו'. נ"ב יעויין ברא"ש פ"ק דגיטין דין י"ט ובתשובות הרא"ש כלל ע"ג סי' ד': שם סי' ו' ואע"ג דבכל דוכתא רגיל ר"א לפסוק כליבנא בתרא. נ"ב יעויין בפי' מי שאחזו דין י"ב ובמס' ר"ה פ"ג ונראה דין ס': שם ונראה דבינו דוקא היכא דיכול לגבות כו'. נ"ב יעויין בתשובותיו כלל ע"ס דין ז': שם סי' כ' אלא דינא הוא דמדאורייתא כו'. נ"ב יעויין תוס' כתובות דף נ"ג ע"ב ד"ה לאו ובירושלמי ספ"ג דכתובות:

פ"ב סי' ח ואם נכרף אדם חייב עליו כו'. נ"ב יעויין בסנהדרין דף ע"ו ע"ב במשנה ובדף פ"ז ובתוס' ובחידושי הר"ן סד"ה זרק נרור:

פ"ז סי' ב ואפי' היהבר בכפיעה דגזלן לא מקנה עליו כו'. נ"ב יעויין דברי הרמב"ן והריטב"א בשיטה באסיפת זקנים לב"מ ד' מ"ג: שם סי' ד' ותימה הא קיי"ל כו' נ"ב באלפסי פרק שור שנגח דין פ' ובב"מ פ"ק בסוגיא דמבוהא דין רמא מביא האלפסי דברי ר"י להלכתא ויעויין במש"מ כאן (בגורם) [שהבא] בדברי הרא"ש ותימה הא קיי"ל הלכה כר"י מדהבתו כו' יעו"ש:

פ"י סי' ב (בהגהה הפר"י סד"ה ובספר רבינו ט') בהגהה סד"ס ובספר כו' ומיהו לפי' הרב"א ט'. נ"ב יעויין בחידושי רמב"ן לב"ב בסוגיא דרבה בר בר חנה (ד' ל"ג ע"א) ובתוס' בס ד' נ"ב ע"ב ד"ה נפס: שם סי' בא והאיותיו מכה דכריתות לא נ"ל כו'. נ"ב יעויין בפסקי הרא"ש נ"ב ד' ק"ת:

ארבעה אבות

א אין [א] שומין ממון מן הדין. ד"ה ולא זה וזה: דף ב ע"א

ב השיטה תולדה דשבת אם צריך להתרות משום אב דידיה או לאו וצ"ע. ד"ה ולר"א:

ג מלאכה דהוי במשכן ולא חשיבי לא מיקרי אב ואי הוה חשיבה אע"ג דלא הוי במשכן מקרי אב נאחד פי' לפי הגירסא ראשונה. ד"ה ה"ג:

ד כלי מתכות (א) בטומאת שרץ היוצא בו ואינו שרץ אותו כלי כיוצא בו בכלי מתכות אחר. ד"ה דאלו: שם ע"ב

ה נגח ג' בני אדם לא הוי מועד לבהמה נגח אדם ושור וגמל הוי מועד לבהמה לרב פפא הוי הכי. ד"ה ומילתא:

ו היה מועד לכל וחזר בו מבהמה עדיין הוא מועד חזר בו מאדם הויא חזרה. בא"ד:

ז בכל התורה כולה לתומרא מקשינן אף בממון. ד"ה דומיא. דף ג ע"א

ח הדליק גאש חבירו גדיש של חבירו חייב. ד"ה וממונך: שם ע"ב

ט בני יהודה יכול לומר בע"פ פסוקי תורה משום עת לעשות. ד"ה כדמתרגם:

י יבן והביאו כלים אלו ושברן פטור וכן יבן והא חבירו ליבן אלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והשני חייב. ד"ה כיון: דף ד ע"א

יא שומר הנס פטור בכל לבד מפשיעה שואל משלם את הכל לבד ממתה מחמת מלאכה נושא שכר והשוכר חייבין בגניבה ואבידה ופטורין באונסין. ד"ה שומר הנס: שם ע"ב

יב שילם ע"פ עדים והוזמו חייבין לשלם וכממון עונשין מן הדין. ד"ה ועדים:

יג היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק. ד"ה דאי: דף ה ע"א

יד דרך בני אדם להתבונן בדרכים שלא יתיזו ויזיקו. ד"ה לאתויי: דף ו ע"א

טו בהמה שהדליקה גדיש בהש חייב גם בעל האש. בא"ד

טז כותל ואילן שנפלו לרה"ר והזיקו פטור מלשלם. ד"ה ה"ג הכותל:

יז מפקיר נזקיו לאחר נפילתו באונס פטור. ד"ה אי דאפקרינהו:

יח הוסירוהו לקוץ האילן ונפל הוי כפשיעה וחייב. בא"ד:

יט כל מזיק פטור בהקדש ואפילו אדם ומדרבנן חייבין. ד"ה שור: שם ע"ב

כ עשיר שהלך בדרך ונצטרך ונטל כשיחזור לביתו ישלם כמדת חסידות. ד"ה ישלם: דף ז ע"א

כא אין מחייבין לעני למכור ביתו וכלי תשמישו כדי שלא יטול לדקה. ד"ה מי שהיו:

כב לרב אלפס הוזלו קרקעותיו(ב) שלו שוות מאתים זוז לא יתן לו מעשרות אפילו הוזלו יותר ממחצית דמיהן ואם שאר קרקעות ביוקר ושלו בזול יתנו לו עד שימכרם בשויים. ד"ה אי דאייקר:

כג בעל חוב אין דינו בעידית אפי' ליטול בזיר פורתא וכן כתובת אשה לגבי בינונית. ד"ה לכתובת: שם ע"ב

כד שליח ב"ד מוציא משכון לבעל חוב. ד"ה מה דרכו: דף ח ע"א

כה מצלו שמין אם בינונית שלו כעידית דעלמא. ד"ה להוציא:

כו היו עליו כתובת אשה ובעל חוב וניזקין הקודם בשטר גובה מן האחרון ואפילו הן זיבורית. ד"ה אין לו:

כז כל היכא דמפקיע דינו לא מצי למימר אי שתקת כו' דמצי למימר לכי תיהדר. ד"ה אי שתקת:

כח יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בע"ח גובה מהן אבל קנו לא. ד"ה בדיתמי: שם ע"ב

כט אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין אלא היכא דכולהו משועבדים. ד"ה רבה:

ל טוענין ללוקח וליורש פרעתי או מזויף וצריך קיום. ד"ה דינא:

לא הקרובים ללוקח לא יעידו למוכר על אותו קרקע(ג) וכן קרוב של ערב ללוה ולמלוה. בא"ד:

לב אמר הלוקח אין לי עדים וראיה ולאחר זמן מצא אין יכול להביא והמוכר מביאן. בא"ד:

לג המוכר שדה לחבירו ובאו עליו אנסין אין יכול לחזור בו. ד"ה ויצאו: דף ט ע"א

לד נזקין או כסף או מיטב אם יש לו ואם אין לו אפי' סובין. בעל חוב אי אית ליה זוזי יהיב ליה ואי לא לא אמרי' ליה זיל טרח ואייתי זוזי וכן לוקח שנמצא מקחו מקח טעות. פועל אפילו לית ליה לבעל הבית זוזי אמר ליה זיל טרח ואייתי זוזי. ד"ה רב הונא:

לה אחין שחלקו ונטל אחד קרקע ואחד מעות ובא בע"ח ונטל [ב] חלק אחד מהן חוזרין וחולקין כבתחלה. (ד"ז בגמרא):

לו בא עליהן בעל חוב מבכור נוטל פי שנים גם אין יכול ליטול מאחד לבד. ד"ה וטרף:

לז נכסים שמשו לבעל חוב פודה לעולם אם לא שמכרו או הורישו. ד"ה ורב:

לח אין אדם חייב לבזבז כל ממונו על מצוה אחת אפילו היא עוברת. ד"ה אילימא: דף ט ע"ב

לט מצא הרוג כבילה [ג] וכאגוז והרוג אחר גדול סימנו בשליש יקנה הגדול. ד"ה עד שליש:

מ מת אסור בהנאה ושערו מותר. ד"ה שהשור: דף י ע"א

מא (ד) שנים שנסמכו זה ע"ז ולא עמדו חייבין היה אחד בעל בשר ועיכב את השני הוא חייב וחבירו פטור. ד"ה כגון:

מב אחד חופר בור י' וחבירו השלימו לכ' והשלישי לל' כולן חייבין ומ"מ אם השליך עלים במדורה גדולה אין נחייבו כמו חופר בור י' ובא אחר והשלימו לאחד עשר. ד"ה מאי קעביד: שם ע"ב

מג (ה) אם אין בראשון כדי להמית האחרון חייב. ד"ה כולן:

מד גנב וגזל ושבר או מת משלם תשלומי מעליא ומעכב השברים והנבילה מה שאין כן במזיק. ד"ה אין שמין: דף יא ע"א

מה בכור אפילו קיים לן שכלו חדשיו אין פודין תוך שלשים. ד"ה בכור: שם ע"ב

מו בכור שנעשה טריפה תוך ל' אין פודין אותו: בא"ד:

מז אחין שחלקו מה שעל גביהן ובנותיהן אין שמין בגדי חול ושל שבת שמין. ד"ה מה שעל:

מח קטנים יכולין למחות בגדולים ללבוש משלהם ד"ה בגדול:

מט שוכר שהשאיל בהמה לאחר ונאנס ומשלם תשלומין הן של (שוכר) [המשכיר]. ד"ה לא מיבעיא:

נ שומר שמסר לשומר והשני יותר נאמן מן הראשון פטור. ד"ה את המהנית:

נא אין השואל רשאי להשאיל אך אין מתחייב ממון על כך. בא"ד:

נב ר"ת פוסק הלכה דאין מסדרין לבעל חוב. עי' בפנים. ד"ה אפילו:

נג כל הגובה מן הלקוחות כמו מלוה בשטר ועמד בדין גובה נמי מיתמי אבל מלוה על פה לא גובה כלום[ד]. ד"ה כגון:

נד טועה בדבר משנה חוזר. ד"ה זילו: דף יב ע"א

נה יבן והפות בעינן דלא להוי תגר מהלכת. ד"ה והלכתא:

נו הקנה לו מטלטלין דלא ביידי אגב קרקע קנה אף אין צבורין בתוכה. ד"ה בעומדין:

נז צבי רץ לתוך שדהו אפילו עומד אצלו לא קנה לו שדהו. ד"ה למה לי:

נח אין קרקע נקנית אגב קרקע אפילו אמר לו קני קרקע תחתון ואגבו גם העליון. בא"ד:

נט היו לו י' שדות ביו"ד מדינות החזיק באחת מהן וכבר נתן דמיהן קנה כולן מטא"כ בנכסי הגר. בא"ד:

ס בכור תם אסור בהנאה אחר השחיטה. ד"ה תם אי: שם ע"ב

סא בכור בעל מום מותר להאכילו אף לעובד כוכבים. ד"ה ואם איתא:

סב קרקע אין לו אונאה עד הצייס. ד"ה דבר השוה: דף יד ע"ב

סג שטרות אין נקנין בכסף אלא (ו) במסירה ובשטר וצ"ע בחליפין. ד"ה עבדים:

סד אשה אינה מעידה ולא דנה [ה]. ד"ה אשר: דף טו ע"א

סה אי ניזק תופס את בהמת המזיק לא מפקינן מיניה בזמן הזה ולא דבר אחר. ד"ה ואי תפס. שם ע"ב

סו זאב וטרף ארי ודרס הוו מועדין ברשות הניזק ולא ברשות הרבים ולא מידי דלאו אורחיה ד"ה והנחש: דף טז ע"א

סז מצוה לכרוע במודים כמו נחש. ד"ה והוא שם ע"ב

סח אין לדבר מדבר תורה תוך ארבע אמות לקבר. ד"ה שהושיבו:

סט אסור ליטב על מטה שס"ת מונח עליה [ו]. ד"ה אלא: דף יז ע"א

ע מה שמלמד אחרים טוב מן המעשה אבל ללמוד בעצמו מעשה גדול ויש אומרים להיפך. ד"ה והאמר:

כיצד הרגל

עא זרק אבן על כלי ובא אחר ושברו חייב השני. ד"ה זרק: דף יז ע"ב

עב היה כלי מונח במקום המוצנע ובא אחר והניחו במקום שאינו מוצנע אפילו לא הגביהו חייב. ד"ה קשרו: דף יט ע"ב

עג גירש את חבירו מביתו ונעל בפניו גרמא הוא ופטור. ד"ה זה אין: דף כ ע"א

עד במקום שיכול למונעו שלא ידור בביתו לא שייך כופין על מדת סדום. ד"ה הא איתהנית: שם ע"ב

עה היכא דגלי דעתיה דניחא ליה בהוצאה חייב ולא שייך זה (לא) נהנה וזה לא חסר. ד"ה טעמא:

עו אין אדם מוטל אלא במתכוין להוציא מרשות מי שהוא ולא כשהוא סבור שהוא שלו. ד"ה נהנה: דף כ ע"ב

עז שינוי החוזר לברייתו לא הוי שינוי. ד"ה והוא:

עח דר בחצר של חבירו (ז) ולא קיימא לאגרא אפי' בידיעתו ושלא ברצונו פטור. ד"ה כה דיוט: דף כא ע"א

עט (ח) [כשחיסר] סדר בדבר מועט צריך להעלות כל השכר. ד"ה ויהבי:

פ כל אחד יש לו רשות להניח פירותיו כנגד פתח ביתו בצידי רחבה. ד"ה ובמחורת:

פא מסר ביתו לחבירו לשומרו והיה בו חרש שוטה וקטן (ט) יזהירם שלא ידלגו (עיין בפנים כי אין לשון התוספת כן). ד"ה אדם: שם ע"ב

פב תחלתו בפשיעה לגבי שן וסופו באונס לגבי קרן משלם חצי נזק. ד"ה דאפיך: דף כב ע"א

פג הדליק גדיש ובהמה סמוך לה ולא ברחה פטור אם כפותה. ד"ה והיה גדי: שם ע"ב

פד מיתה לזה ותשלומין לזה חייב לבד מרודף אחר חבירו דפטור בשיבר כלים [ז]. ד"ה בגדי דחד:

פה לא מחייב באש אלא ביכול להזיק ברוח מצויה. ד"ה תליו:

פו יותר האדם צריך לשמור שלא יזיק לאחרים משלא יוזק ד"ה וליחייב: דף כג ע"א

פז היה שדהו פרוץ ובאה בהמה ואכלה בו פירות חייב בעל הבהמה. ד"ה יכלי: שם ע"ב

פח בהמות העומדת לשחיטה צריך לשמור שלא יזיקו אבל העומדת למלאכה ולחלוב יכול לומר בעליהן אינו חפץ לשוחטן וכשיזיקו אשלם. ד"ה הכא:

פט שור המועד אין משלם נזק שלם אלא בפעם רביעית ואם נגח רביעית ביום השלישי חייב. ד"ה ולא ישמרנו:

צ עדות שנתקבל שלא בפני בית דין אינו עדות: ד"ה בפני: דף כד ע"א

צא זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסילקן פטור ד"ה קדם: דף כו ע"ב

המניח

צב אדם המזיק פטור באונס כעין גניבה וכן נתקל וחייב בכעין אבידה (י) וכן נפל מן הגג חייב ברוח שאינו מצויה גניבה קרובה לאונס ואבידה לפשיעה ד"ה ושמואל: דף כז ע"ב

צג מילא חצר חבירו כדים ואין בעל חצר יכול לצאת במקום שאין טורח מסדרן זה על זה ויצא ואם יש טורח לסדר ישבר ויצא. ד"ה משבר: דף כח ע"א

צד רשות ביד כל אדם להוציא אדם רע מביתו אף בחבלות. (ד"ז בגמרא) [ד"ה מנין]:

צה אין הפקר עד שיפקיר לעניים ולעשירים ד"ה אי הכי:

צו הפקיר רשותו וגוזו פטור לר"י ודלא כרש"י. ד"ה ה"מ: שם ע"ב

צז הניח אבן ברה"ר ובא אחר ונתקל באבן וניטף בקרקע פטור (כ). ד"ה וניטוף:

צח שטר שיש בו רבית גובין (ל) הקרן אפי' ממשעבדי כחכמים ולא כר"מ דקיימא לן כר"מ בגזירותיו ולא בקנסותיו וכן גבי מעוברת ומיניקת חבירו לא קי"ל כר"מ (מ). ד"ה והכמים: דף ל ע"ב

צט אין קודשת דמים מפקיע מידי שיעבוד. ד"ה משום: דף לג ע"ב

ק טענו כחטין והודה לו בשעורים פטור אף משעורים לכ"ע לשלם אבל שבועה חייב לר"ג. ד"ה לימא: דף לה ע"ב

קא טענו כחטין והודה בשעורים פטור מלשלם אפי' תפס שעורין ודלא כרש"י ודלא כהרמב"ם(נ). ד"ה רמוי: דף לו ע"א

שור שנגח ד' וה'

קב כתובה של בתולה מאתים ומנה דאלמנה הוי מעות צורי. ד"ה ושל: דף לו ע"ב

קג (ס) כמו שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ה"נ אין אדם נותן לצדקה דבר שלא בא לעולם וכשיאמר תן לעניים מה שאתה חייב לי אם אין העניים למעמד או גבאי צדקה אינו חייב לתתן דהוי דבר שלא בא לעולם וכן אם היה מקדישו לא הוי הקדש לחד תירוץ מהתוספות: ד"ה יד:

קד החייב ליתומים ואין ללוה קרקע מקנין לו ב"ד קרקע כדי שלא יצא השביעית משמטת חובם כי אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע. ד"ה אין (ע): דף לז ע"א

קה אפוטרופוס שפשע משלם ליתומים אם יש עדים שפשע או שהודה שפשע אך אין צריך לישבע אם נאבד דבר שלא פשע (פ). ד"ה דאי"א: דף לט ע"א

קו (צ) אדם קרוב אצל ממונו הוא ולכך אין ממיתין השור עגת או רובע ע"פ הבעלים. ד"ה ע"פ: דף מא ע"ב

קז בשמת המזיק אין יורשין חייבין לשלם כופר ליורשי הניזק דאין כפרה לאחר מיתה וגם יורשי הניזק אין יכולין למחול על הכופר. ד"ה מאי לאו: דף מג ע"א

שור שנגח את הפרה

קח (ק) בכל מקום קיימא לן עובר ירך אמו מלבד בטריפה דכן ט' חי הנמצא בטריפה כשר (ר). ד"ה מאי טעמא: דף מז ע"א

קט ביצת נבילה אסורה אע"פ שהיא גמורה אבל ביצת טריפה. ד"ה מ"ט פירשא:

קי הכניס ברשות בעה"ב מקבל כל אונסים שיארע[ח]. ד"ה אימא: דף מז ע"ב

קיא משכון ישראל ביד הגר אפילו משכנו שלא בשעת הלואה דקני משכון ומת הגר ובא ישראל והמזיק בו מוציאין אותו מידו. ד"ה משכונו: דף מט ע"ב

קיב חצר שאינה משתמרת אינו קונה אלא א"כ עומד בצ"ה אצלה. ד"ה הלכתא:

קיג נפלה מן הגג ועמדה אינה צריכה מעת לעת ובדיקה צריכה הלכה אפי' בדיקה לא בעיא. (ד"ז בחולין דף נא):

קיד שהתה מעת לעת לדידן דלא בקיאין בבדיקה בעינן י"ב חודש. ד"ה אם שהתה. דף נ ע"ב:

קטו אחד חופר בור ח' ושני ט' שניהם חייבין כמו אחד י' ואחד כ'. ד"ה האחרון: דף נא ע"א

קטז המשכיר בית לחבירו המשכיר יכול להקדישו. ד"ה השותפין: שם ע"ב

קיז דריסת הרגל אסור במודר הנאה אך בשותפות שרי (ש). ד"ה זה נכנס:

קיח במסירת המפתח לא קני רק מהני דלא בעי למימר לך חזק וקני. ד"ה כיון וע"ש: דף נב ע"א

קיט נעילת דלת הוי חזקה לקנות ודלא כרשב"ם דמצריך קביעות מנעול. בא"ד:

קכ תחלתו בפשיעה וסופו באונס דוקא במקום שאם לא פשע לא יארע לו האונס. ד"ה ושכיחי: שם ע"ב

קכא שור שוטה או פקח בלילה חייב ט ליו כשנפל לבור פקח ביום מתרחק מן הבור. ד"ה ובעל הבור: דף נג ע"א

קכב בכור בעל מום מותר להאכילו אף לעובד כוכבים. ד"ה שור: שם ע"ב

קכג אין צריך או למלק. ד"ה או מב"ל: דף נד ע"א

קכד בדגים שנים אין הרבעה אלא הנהגה אבל בחיות שנים יש הרבעה. ד"ה המרביע: דף נה ע"א

קכה שלשה טפחים צריך להרחיק בין זרע לזרע. ד"ה אלא:

קכו אין חייב בכלאי הכרם אלא שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד אבל בכלאי זרעים חייב בחטה ושעורה לבד. בא"ד:

הכונס

קכז נפרצה בלילה ויצאת הבהמה אין לו לפרוח לחזור אחריה בתפילה. ד"ה נפרצה: דף נה ע"ב

קכח אין לחייב בדיני שמים כותל רעוע כ"ב שבעליו מצווין לסותרו (ת). ד"ה אילימא:

קכט אין חילוק בין מקרב הדבר אצל האש לקרב האש אצלו. ד"ה אילימא: דף נו ע"א

קל כפתו בפני ארי במקומו ולא הזיקו פטור אבל הביא לפני ארי חייב. בא"ד:

קלא אמר לעדים להעיד שקר לחבירו פטור אף בדיני שמים וכן שולח בעירו ביד פיקח. ד"ה אלא:

קלב עדים שכובשין עדותן אף כשאין משביעין אותן איכא נשיאת עון. ד"ה פשיטא:

קלג אמרו בב"ד אין אנו יודעין עדות שוב אין אנו יכולין להעיד אבל אמרו חוץ לב"ד יכולין להעיד. בא"ד:

קלד מלאכה פוסלת בפרה עד שתעשה אפר ובמים עד שיטיל לתוכן אפר. ד"ה העושה:

קלה כחש בהמה דהדר ופירות שהרקיבו מקמתן גזלן אומר הרי שלך לפניך ושומר חייב בכל. ד"ה פשיטא: שם ע"ב

קלו סוגיא גזלן שומדת ברשותו אפילו לאונסין. בא"ד:

קלז עוסק במצוה פטור ממצוה בשעה שמתעסק בה. ד"ה בההיא:

קלח שומר אבידה שומר חנם. בא"ד:

קלט (א) שומר שכר [ט] ליתה בגנבה אפי' נגנבה תחת הקרקע ובאונס ודוקא בלסטים מזויין הוא פטור. ד"ה כגון: דף נז ע"א

קמ שוכר כנושא שכר. ד"ה סברוה: שם ע"ב

קמא נפלה לגינה והזיקה משלם מה שנהנית וכשאין יכולה לירד דיכולה לירד או משלמת הכל: ד"ה נפלה:

קמב מבריח ארי מנכסי חבירו שאין נוטל שכר (ב) כמו שאין הדבר ברור שיבא לידי הפסד שהארי רחוק אבל הגלו נופי הארי או שטף נהר נוטל שכרו ופורע חובו קרוי מבריח ארי. ד"ה אי נמי: דף נח ע"א

נוסחאות כ"י

(א) בטמאת מת: (ב) ושלו שווה, (ג) וכן להיפך: (ד) שאל ספסל לישב עליו ושברו אחר פסור ושנים כו': (ס) שכאו י' בי' מקלות אפי' בזה אחר זה כולם פטורים ואם כו': (ו) במסירת שטרות: (ז) אפי' קיימא: (ח) כשנהנה בדבר מועט צריך להעלות כל השכר: (ט) יזהר שלא ידלגו אפי' מלמטה למעלה: (י) והשומר (כ) הניח אחר תקלה ברשות והפקיר רשותו ולא הסיר תקלתו חייב. השטח בהפקר קונה. הגביה דבר בידו או בכליו קונה אף בפתות מג'. מומר אוכל נבלות להכעיס פסול לעדות:(ל) ע"פ השטר:(מ) באדם לא שייך המשנה ובא אחר ושינה בו פטור. שניהם ברשות או שלא ברשות והזיק זה (אחר) [את] זה חייבין הוזקו שלא במתכוין פטור. נכנס לחצר בעה"ב שלא ברשות וידע בעה"ב והזיק שלא בכוונה חייב. שותף שהשכית הוי כיורד ברשות: (נ) שותף ששותפו בידו אין נעשה שומר אלא מחלקו: (ס) האומר שור פלוני כשיבא לידי אתנהו להקדש או לצדקה חייב משום נדר: (ע) נגח ג' פעמים בפ"ז נאודם וכן אשה שקבעה לה בכך לכ"ע הוי וסת (למועד) ומועד אבל נגח ביום או רחבה וכן לכ' ושוב לכ' אין הראשונים בכלל: אין מקבלין עדות אלא בפני בע"ד וכנגד יתומים אין נזקקין לנכסי יתומים משום נכרי: (פ) אם יש לו ואינו משלם ב"ד היו מנדין אותן. תחלת ביאה באונס וסופו ברצון מותרת אבל כשתחלה ברצון אסור ונהרגת שור הנסקל נאסר בהנאה ע"י גמר דין עד אחר סקילה לכתחלה שוחטין בצור או (בסכין) [בקרומיות]: מצוה לירא מפני ת"ח אפי' אינו רבו ואינו מופלג: כשמודה לנע"א ואינו רוצה לישבע הוי קנס: (צ) אם אמר שורו נרבע הוי קרוב אצל ממונו אא"כ אמר פלוני רבעני דנאמן על חבירו. אין הבעל נוטל ברתוי ואפי' בתכלי' שנעשה מחמת שעל ידה בהם: (ק) מתויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם היינו בדבר שיכול לידע ולא בדבר שאין לדעת. אין הלכה כסומכוס בממון המוטל בספק. לא אמרי' הדמים מודיעים כנגד תזקה אא"כ יש רוב ותזקה עמהם. ראובן תובע משמעון מנה ויש לו שטר ושמעון אמר אתה חייב לי מוציאין מיד שמעון אפי' אנו יודעין שיש לו עדים בחותו מעשה ואחר נזקקים לדברי שמעון הלוהו בעדים אין צריך לפורעו בעדים. זמן ב"ד לפרוע ל' יום טען ראובן שחבל בו ושמעון טוען שאר תביעות ויבא עדים לאחר נזקקים לראובן. אם יש לאחד המזיק ט' חלקים ולאחד חלק אחד כל אחד משלם לפי חלקו. ליכא לאשתלומי משתלם מהאי מהאי משתלם מהאי היינו שאם ודאי הזיק אי אפשר להשתלם אבל היכא שמן הדין משתלם ממנו יותר לא משתלם מהאי ב' שוורים שהזיקו ונאבד האחד אין נפרעים הכל מן השני: (ר) שחט טריפה ומצא בה בן ט' חי מותר. לא ביתא קמך אפי' נותן לו שכר אין חייב כי אינו נוטל שכר שמירה אלא שכר בית: הכנים שורו ברשות דלא השור ונגחוהו שוורים דעלמא חייב. הכנים שורו שלא ברשות והרכין גללים חייב אפי' הפקיר. שנים שנכנסו לחצר בעה"ב ברשות או לא ברשות והזיקו זה את זה חייבין אחד ברשות ואחד שלא ברשות והזיקו זה את זה דברשות פטור והשני חייב: (ש) ובחצר קפדי ולא בבקעה. כלים שאין עשין בהם אוכל נפש מותר במודר ממנו מאכל: (ת) ולא יאמר אחר כל הקודם זכה פן תגח הבהמה: (א) ש"ש חייב בגנבה אפי' נגנבה מתחת קרקע ובאונס: (ב) כגון:

הגהות

[א] אין. נ"ל אם ועי"ל סי' יב: [ב] נ"ל ונטל קרקע וגם כשחלקו קרקע קיי"ל בטלה מחלוקת כב"ב קז: [ג] עי' בפ"ת על הרא"ש: [ד] בתוס' כי אליבא דמ"ד אבל אנן קי"ל כר"פ בקדושין יג וכ"ב קטו ובכורות מח דגובה מן היורשין: [ה] ד"ז בתוס' יבמות מה ב וש"מ ע"פ הירושלמי: [ו] כאן לא הכריעו ובמנחות לב ב ד"ה דאמר פ' דמותר וכ"ה בפסקי תוס' שם ועי' בהגר"א יו"ד סי' רפב ס"ק יז: [ז] ודעת ר"ת אינו כן ועי' פ"ת כתובות סימן קכו: [ח] נראה דצ"ל ד"ה ושמואל דף מח ע"ב וע"ש ובתוס' דב"מ ופ"ת שם סי' קסט: [ט] נ"ל חייב. ועי' בהגר"א ח"מ סי' שג ס"ק ד:

קמג שמכר כוכבים שגנב בר ישראל ובא ישראל להצילו אפי' אם ידוע שאם לא מיהר להציל היה בא לו לבעל באותן דמים אפי' הכי נוטל מה שנהנה. בה"ד:

קמד היהודים הבורחים מעירם והשר שלהם מחזיק בקרקעותיהן ובא ישראל וקנאן מחזירים לבעלים ונוטל מה שנהנו. בה"ד:

קמה מספח היהודים להיות כפרשים ושרים ולא יחזיק אדם בקרקעות חבירו ואין זה דינא דמלכותא אלא כמוכס שאין לו קצבה ואין נקרא מבריח אני יורד לנכסי חבירו והשביחו והוכר פועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו ומקיף את חבירו משלשה רוחותיו. בה"ד:

קמו אין לבנות בגדים בשעת הגזרה. ד"ה דהוה. דף נט ע"ב

קמז שנים שהביאו עלים ואש ואין בכל אחד ללבות פטורין. ד"ה (ליבא) [והכא]: דף ס ע"א

קמח יצא בכי טוב אפילו מעירו. ד"ה לעולם: שם ע"ב

קמט אדם מציל את עצמו בממון חבירו אך שחייב לשלם. ד"ה מהו:

קנ עברה דליקה גדר שגבוה ד' אמות מעלי דליקה אפילו אינו גבוה יותר מן שלהבת פטור. ד"ה עברה. דף סא ע"א

קנא מסור שיש עדים שמסרו ואין ידוע כמה פטור אפילו אין המסור מכחישו. ד"ה עשו תקנת: דף סב ע"א

קנב נשא בארגז חבירו והשליכו לנהר אף שיש עדים שיש בו מרגליות מבעיא ליה. ד"ה מי מנחי:

קנג נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים יכבנה ויחזור וידלקנה וכן הדליקה בפנים והוציאה לחוץ. ד"ה פסולה: שם ע"ב

מרובה

קנד אין משלמין כפל אלא אם כן גנב שתי כסף כיון דאין נשבע אלא על טענת שתי כסף וכן אין נשבעין על דבר שאינו מסויים כמו דאין משלם כפל על דבר שאין מסויים. ד"ה למה וד"ה דבר: דף סג ע"א

קנה גזז ד' רחלות ונשבען פטור מה"ת מקלתו חייב אף אין בו כשיעור. ד"ה לא הספיק: דף סו ע"א

קנו לא שייך הפרשה (אף) בגיזה כמו הפרשת תרומות ומעשרות ואפי' הפריש יכול ליתן גז אחר לכהן. ד"ה עד שלבעו:

קנז (ג) יאוש לא קנה (ד) לעולם אלא ע"י שינוי השם ובקרבן פסול אם לא שהיה קנוי לו קודם (יאוש). [הקדש] ד"ה אמר עולא: דף סז ע"א

קנח יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש (ה) [י]. בה"ד:

קנט הקדש חבירו יכול לחלל. ד"ה הוא דאמר: דף סח ע"ב

קס גמר הדין באמר פלוני חייב אסור לגזוע (ו). ד"ה חייב: דף סט ע"א

קסא אין חילול מועיל על מה שיגדל אח"כ אך בשל ברוב דאורייתא אפי' דבר שיש לו מתירין. ד"ה כל הנקם:

קסב כרם רבעי חייב (ז) ופי' אף בשנים שאין מעשר שני נוהג כמו בששית ובשביעית. ד"ה קדם: שם ע"ב

קסג יש כח באדם להקדיש פקדון שביד אחרים. ד"ה לא כתבינן: דף ע ע"א

קסד טהנין לכתוב הרשאה אפילו אמטלטלין דכפריה ואפילו על מלוה שאין יכול להקנות ד"ה אמטלטלין:

קסה גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש הרשאה שלית שוייה. בה"ד:

קסו הפודה בנו תוך ל' יום ונתאכלו המעות אין הבן פדוי בה"ד:

קסז פירי לא עבדי חליפין [עיין בפנים]. ד"ה באומר: שם ע"ב

קסח (ח) חבירו אין קונה לו עד שיגיע לאויר מחיצות. ד"ה כמאן:

קסט רבה לא קיבל מה שנגנב לו במחתרת (ס). ד"ה אילו:

קע תוך כדי דיבור גדול לא מהני מידי אפי' לפרש דבריו וכדי דיבור קטן כדי שאילת [כ] הרב לתלמידו מהני ואפילו לא מתכוין לכך. ד"ה תרי תוך: דף עג ע"ב

קעא אסור לשאול שלום לרבו כמו לחבירו אלא שלום עליך רבי ועבד אין נותן שלום כלל. ד"ה כדי שאילת:

קעב הלכה אפי' [תוך כדי] דיבור כדי שאילת תלמיד לרב הוי דיבור תוך ממגדף ועובד כוכבים ומקדש ומגרש. ד"ה כי ל"ל:

קעג הנותן שלום לחבירו ואינו מחזירו נקרא גזלן. בה"ד:

קעד סבור שמת וקרע ומת בתוך כדי דבור יצא: בה"ד:

קעה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אפילו התרו בו אין לוקין עליו. ד"ה הוה ליה: דף עד ע"ב

קעו מום דמחיים הוי מום לפדות על ידו אבל ע"י סירכוס אין יכול לפדות על ידו קדשים. ד"ה שחיטה: דף עו ע"א

קעז (י) גמל הנולד מן הפרה בעינן שדומה לאמו במקצת סימנים [ל]. ד"ה לטמא: דף עח ע"א

קעח האומר הרי עלי עולה פוטר עצמו בכבש או [מ] בעוף. ד"ה מי: שם ע"ב

קעט משיכה קונה בסימטא ולא ברה"ר הגבהה קונה בכל מקום. ד"ה (אבל) [או]: דף עט ע"א

קפ יש שליח לדבר עבירה במקום שאין השליח יודע שהוא אסור: ד"ה נתנו:

קפא משעת משיכה חייב שומר חנם בפשיעה ושומר שכר בגניבה ואבידה והשואל באונסין וגם אין יכולין משאיל ומשכיר לחזור בהן עוד. ד"ה תיקנו:

קפב אסור לגדל בהמה דקה בא"י או לרב בבבל אפילו על ידי אחרים. ד"ה אין: שם ע"ב

קפג דרכן היה לעשות סעודה בפדיון הבן או כשנולד. ד"ה לבי ישוע: דף פ ע"א

קפד דרכן היה לקשור (אסרו חג) [קרבנות] בכרעי המטה אסרו חג בעבותים. ד"ה מהו:

קפה אמירה לעובד כוכבים אסור אפילו לצורך המילה ולא שרי אלא באיסור דרבנן אבל אסור לומר לו להביא ספר דרך כרמלית. ד"ה אומר לעובד כוכבים (כ): שם ע"ב

קפו רשאי לשפוך [נ] יין חבירו להציל דובשו אך נותן לו דמי יינו אבל שופך לו מדעתו אין לו אלא שכרו. ד"ה ונוטל: דף פא ע"ב

קפז קורין בב' ובה' וכן נוהגים להתענות בהן לפי שמשה עלה בה' וירד בב' עלה בשבעה בסיון וירד בי"ז בתמוז ושבר הלוחות ועלה בי"ח וכ"ט באב נתרצה לו המקום וירד לפסול לוחות ועשה עוד מ' יום מל' באב עד י' בתשרי וירד ואמר לו סלחתי. ד"ה כדי שלא: דף פב ע"א

קפח מנהג נשים לרחוץ כל גופן בחמין. ד"ה ושהא:

קפט בעל קרי מותר בדברי תורה. ד"ה אתא איהו: שם ע"ב

קצ דבר איסור שלא פשט איסורו וכתיבא [בקרא] אין יכול לבטל אבל תקנת עזרא לא כתיב: בה"ד:

קצא אין עושין סחורה בנבילה וטריפה בדבר העומד לאכילה אבל מגדלין למשוך בזמנן או למוכרן לישראל למשוך בזמנן וסוסים וחמורים משום דסתמן למלאכה. ד"ה לא יגדל:

קצב כל אותן הבקיאין ברמזין ובלשונות נקראין על שם מרדכי. ד"ה ועל:

החובל

קצג מעשים בכל יום שאנו דנין דיני גזלות. ד"ה אי נמי: דף פד ע"ב
כלל ופרט המרוחקין בתרי ענינין [לכ"ע] אין דנין. ד"ה כלל ופרט: דף פה ע"א

קצד מלמד תינוקות אין שמין כשומר קישואין ושיבר רגלו אין שמין כשומר פתח אם היה נוקב מרגליות. ד"ה רואין: שם ע"ב

קצה עבד שהלה אין' חייב להשלים חלה [ס] רבו חייב להשלים בשאינו עושה שום מלאכה. ד"ה שבת גדולה: דף פו ע"א

קצו העביר ראש טליתו פרע ראש האשה [בשוק] אין מדקדקין אם יש שם בני אדם שרגיל להתביים [יותר] לפניהם. ד"ה כאילו:

קצז הגביה [ע] טליתו וגלה את עצמו ובא אחר והגביה יותר פטור. ד"ה דאתא: שם ע"ב

קצח אשה פטורה ממצות עשה שהזמן גרמא אפי' מדרבנן משא"כ בסומא [פ]. ד"ה וכן היה: דף פז ע"א

קצט קטן שהגיע לחינוך אינו פורס על שמע להוציא אחרים ידי חובתן. בה"ד:

ר תבל בבת דאב בפחיתת כסף שעד בגרות וגם מה שנפחת ע"י כן ממעשה ידיה שלא ימצא קונין כל כך [צ]. ד"ה א"ל לא: שם ע"ב

רא האב שחובל בבנו הסמוך על שולחנו פטור ואם אחרים חבלו בו חייב לשלם לבנו. ד"ה כאן:

רב אין חובה כ"כ ליתן לדקה לעבד וגונב נפש עבד פטור. ד"ה דכתיב: דף פח ע"א

רג ממזר וכרות שפכה אף על פי שפסולין לבא בקהל כשרים לעדות (ל). ד"ה אלא:

רד אחין שחלקו לקוחות הן [ק] ומחזירים זה לזה ביובל. ד"ה הכי אמר: שם ע"ב

רה פירי דפירי כעין כפל הם לאשה אבל ולד מולד יש לו. ד"ה פירא: דף פט ע"א

רו המוכר שטר חוב לחבירו ומחלו חייב לשלם דמים שקבל. ד"ה כל לגבי:

רז המוכר במעמד שלשתן אין יכול למחול. בה"ד:

רח בכתובה לא תקנו מעמד שלשתן: שם

רט אשה רשאי למכור כתובתה בעודה תחת בעלה. ד"ה כשם: שם ע"ב

רי אסור להשהות אשתו בלא כתובה [ר] [מ"מ יכולה למכור לו]. ד"ה כך:

ריא קדושת הגוף מפקיע מידי שיעבוד וכן איצטלא דפרסוה אמיתנא ולא קדושת דמים. ד"ה הקדש: דף צ ע"א

ריב (מ) עד המעיד אין נעשה דיין אלא עד הרואה ודרבנן אפי' עד המעיד. ד"ה כגון: שם ע"ב

ריג עדים הקרובים לדיינין כשרין להעיד. בה"ד:

ריד הקוצץ אילנות טובות לוקה. ד"ה החובל דף צא ע"ב

רטו אסור לחבול לצורך ממון וכן להרוג עצמו שירא משום דבר ולקרוע על מת יותר מדאי. ד"ה אלא הא:

רטז מותר לקרוע על מת כמה בגדים. ד"ה עוכר:

ריז עיר אף על פי שיש בו קצת עבירים מכל מקום המצוה גדולה מן העבירים. ד"ה אלא:

ריח וכן היושב בתענית אלום בשבת (לכן) יתענה עוד יום אחד: בה"ד:

ריט דרך למכור פירות דקל ולא לקוץ את הדקל. ד"ה כל כמיניה:

רכ קראו את האחד לקרות בס"ת וקדמו אחר וקרא פטרו רבינו תם הגדול העונה אמן [וע"ש בתוס' עוד טעם אחר]. ד"ה והיינו:

רכא צריך לקנות מנכסי מלוג של אשתו דבר המתקיים יותר. ד"ה למתר: דף צב ע"א

רכב עלי הדס ג' עלין סמוכין זה לזה כי כן דרכו ולרש"י לא ימצא הדס כשר. ד"ה גבי קינא: שם ע"ב

רכג נתן לידו פקדון בתורת שמירה ושוב התיר לו לקרוע אינו כלום אבל כשהפקידו אומר לו עשה רצונך או כלי המוכן לפניך עשה בו רצונך פטור. ד"ה לא דאתא: דף צג ע"א

הגוזל קמא

רכד עצים ועשאן כלים הוי שינוי מעשה אבל שינוי קטן לא [ש]. ד"ה עצים ועשאן: דף צג ע"ב

רכה אין מפרישין תרומה מסילה. ד"ה מירחו: דף צד ע"א

רכו מצא פירות ממורחין בגדם מכונסין אסורים משום גזל מפוזרין מותרין משום גזל וחייבין במעשר אבל תרומה דרך להפריש מיד. בה"ד:

רכז מקבלין מאדם שלקח רבית או גזל באקראי בעלמא ולא מגזלן קבוע שמחייתו בכך. ד"ה בימי רבי: שם ע"ב

רכח המשניות היו קודם ר' והוא סדרן בסדר ושנה ר' חייא ברייתות מה שהוסיף רבי. בה"ד:

רכט אחרים הבא להסתלק מסלקו מן השבח בדמים. ד"ה ג' שמין: דף צה ע"ב

רל בע"ח אינו נוטל ממה שאין צורך לקרקע אלא שסופו ליתלש ואפילו בא בצורת. ד"ה שבח:

רלא בע"ח גובה השבח אפילו מן היתומים. ד"ה הא דמסיק: דף צו ע"א

רלב אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים. בה"ד:

רלג שבח דמקבל מתנה לא גבי בעל חוב. בה"ד:

רלד נחלק תיומת פסולה והוא הוצא העליון והוא שהיה דבוק בתחלה ונשתנה מברייתו או ב' עלין עליונים האמצעיים שבו הסדרה כלה ונסדקה שנראה כאילו מופרדים או כל עלי לולב כפול ויש בראש לולב בסוף הסדרה שני עלין וכל אחד כפול ונחלקה שנסדקה מקצת מן הסדרה ואף כי אין דרכו בכך. ד"ה נחלקה:

רלה נקטם ראש הלולב פסול היינו שנקטמו הרבה מן העליון. ד"ה ניטלה:

רלו עשה מן הנסכא (עם) [כוס] של כסף הוי שנוי. ד"ה ועבדיה: שם ע"ב

רלז המלוה חבירו פרקמטיא על המעות שקבל לו במעות או הלוה לו [מעות] וקבל לו שישלם לו מעות שתן לו מעות היוצאים בשעת פרעון אבל הלוה לו מעות מה שהלוה ישלם לו אבל ר"י פי' דאין חילוק דאפילו הלוה לו מעות והתנה עמו על מנת שישלם לו מעות או אם הלוה לו סאה חטין ואמר לו תחזיר לי סאה או כך וכך *)מעות אבל קבל לו מעות אפי' הנפסל משלם. ד"ה המלוה: דף צז ע"א

רלח הלווהו מעות סתם מעות שלוה יפרע לו. בה"ד ע"ש:

רלט אסור לעשות צורת אדם במטבע. ד"ה מטבע: שם ע"ב

רם הוסיפו במטבע עד חומש מותר לקבלו. ד"ה עד י': דף צח ע"א

רמא היה לו חפץ בידו והכה חבירו בידו שהגביהו למעלה אין זה הגבהה לקנות אלא בבעלי חיים אם לא שלד אחד בידו. ד"ה וה"מ:

רמב עדים מעידים כך ראינו כתוב בשטר הוי עדות. ד"ה נכתוב: שם ע"ב

רמג ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ואינה משתלמת אלא לבסוף. ד"ה ואי בעית אימא: דף צט ע"א

רמד המראה דינר לחבירו שולחני ונמצא רע ולא אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא פטור [להרי"ף]. ד"ה אחוי: דף ק ע"א

רמה השואל הוראה לחכם והסרה יכול לשאל לאחר. ד"ה טיהר:

רמו מחילת הכרם שנפרצה צריך להתרות ב' פעמים בבעליו ושמא גם בפעם ג'. ד"ה אומר לו: שם ע"ב

רמז דבר האסור ונסף בתוך היתר והוי הפסק בינתיים קמא קמא בטיל (ם). בה"ד:

רמח הנאה שבא לאדם מאליו מממון חבירו שלא ע"י מעשה פטור (ע) ולא ע"י מעשה פירוש כגון נפלה בהמת חבירו לגינתו. ד"ה או דלמא: דף קא ע"א

רמט הנותן מעות לחבירו למחצית שכר יכול לומר לו לא תלוה אלא על משכון כסף וזהב ותשמרם בקרקע ואם לא ההחייב בכל דבר ואין כאן רבית. ד"ה הנותן: דף קב ע"א

רנ סופר שכתב לב"ס ספר ולא פרעו שכרו ונותן בע"ס הספר לאחר הסופר פוזן בשכר מעשה הספר וכן כל כיוצא בזה:

רנא נתן מעות על פירות והוקרו יכול לקבל מעות אבל בשלוה אסור [ת]. ד"ה כתם: דף קג ע"א

רנב הגוזל ונתנו לשליח ב"ד פטור מאחריות הדרך. ד"ה אבל:

רנג הנפקד שהוליך הפקדון בידו ונאנס ביד הנפקד חייב. ד"ה ה"ק: דף קד ע"א

רנד המפקיד כיסו אל יחזור במדבר. בה"ד:

רנה שולחים מעות בדיוקני ועדים חתומים עליו. ד"ה אין משלחין: שם ע"ב

רנו שליח שעשאו בבית דין או בעדים הוי שליח. ד"ה ור"י [א]:

רנז קונין אגב קרקע כל שהוא. ד"ה אגב:

רנח כותבין בהרשאה ארבע אמות בחצרי אפילו אין לו: בה"ד

רנט גזל ג' אגודות שוות ב' פרוטות והחזיר לו שנים אין צריך להחזיר לו השלישית. ד"ה אמר רבא: דף קה ע"א

רס הבית שנקבה וסתמוה שמרים מגלת בין בית לעליה או באהל המת בצמיד פתיל. ד"ה הרי:

רסא לרש"י בהלואה בעיא כפירה והודאה בפקדון אפי' כופר הכל חייב (פ) לריב"א בהלואה בעיא כפירה והודאה אבל בפקדון חייב בטענות נאנסו בלא כפירה והודאה. ד"ה עירוב: דף קו ע"א

רסב מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור. ד"ה חד מודה: דף קו ע"ב

רסג טען אבידה ונשבע והודה סוי ברשותו להתחייב באונסין. ד"ה טען:

רסד מחל השבועה לנתבע בשביל כך לא מחל לו הממון. ד"ה ולא: שם ע"ב

רסה המסלק את בנו מירושתו לא נסתלק בזה בן בנו. ד"ה לבניו:

רסו מטלטלין דמקבל מתנה לא משתעבדי לבעל חוב. ד"ה לוה:

רסז המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל אומר לחנוני פלוני מודר הנאה ממני ונותן לו ונוטל מזה ודוקא אין לו (צ). ד"ה ב"מ: דף קט ע"א

רסח גר אינו יורש את אביו דבר תורה. ד"ה קטן: שם ע"ב

רסט קטן יש לו קניים כשאחרים מקנים לו: בה"ד:

רע גר קטן [בלא אביו] פלוגתא אם מטבילין אותו על דעת בית דין. בה"ד:

רעא חטאות ואשמות נדרים ונדבות וגזל הגר אין נותנין לכהן של משמר בשעה שחטא או שנדר ונדב אלא למשמר שבשעת הבאה(ק). ד"ה לכהן:

רעב קנה חפץ ונתקלקל שוב אין יכול להחזירו. ד"ה דאדעתא: דף קי ע"ב

הגוזל בתרא

רעג גזל ובא אחר ואכלו אחר יאוש גובה מן הראשון. ד"ה גזל: דף קיא ע"ב

רעד אין להחזיק בנכסי קטן שיש לו חזקת אביו אפילו שכנגדו מוחזק. ד"ה אבל: דף קיב ע"ב

רעה צריך עיון אי בעינן ושלחו לו ולא בא בהדי' שיהא עדיו חולין או רוצין לילך למדינת הים אם מקבלין עדותן שלא בפניו. ד"ה ושלחו:

רעו הנתבע יכול לומר לב"ד הגדול קאזילנא ולא התובע. ור"ת פירש דכ"ש התובע אבל בית הוועד היינו ב"ד קבוע התובע מני למסבן ולא הנתבע. ד"ה מני:

רעז מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין [בכל ענין]. ד"ה מקיימין:

רעח המגודה נותן שכר הסרכמא כשקורעין אותו (ר) ד"ה דקבעי:

רעט אסור לטעות במקום שהעובד כוכבים יודע שגוזלו ועושה כאינו יודע בין גזילה בין גניבה איכא חילול השם כשיודע לבסוף. ד"ה יכול [וד"ה הכי]: דף קיג ע"ב

רפ שנים שהעידו לעובדי כוכבים אין מנדים אותן כיון שאינו משלם [על ידם] אלא מה שחייב [לו] ד"ה ולא: דף קיד ע"א

רפא המכיר כליו ביד אחר אחר יאוש ואיכא שינוי רשות אין חייב להחזיר אך שסרים הן לעולם לפני יאוש (ש). ד"ה המכיר: שם ע"ב

רפב שמעו מבית השר שרצו לגזול את פלוני ובא אחר והראה להם חייב או אנסוהו להראות שלו והראה של חבירו אבל אנסוהו להראות של חבירו פטור. ד"ה לא צריכא: דף קטז ע"ב

רפג מסור קרוי המראה שעבד כוכבים אנסים על ממון של חבירו כי ודאי יטלוה (ת). ד"ה כיון: דף קיז ע"א

רפד איני יודע אם הפקדת אצלי פטור אבל אמר איני יודע אם החזרתי לך חייב. ד"ה והלא. דף קיח ע"א

רפה מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור אך נשבע שבועת היסת וכופר הכל נשבע אפילו היכא דליכא דררא דממונא אך ר"ת לא רצה לעשות כן בעצמו אבל הניח לעשות כן הדיינין אבל הודה שחייב לו אך אמר פרעתי חייב שבועה ורב האי פירש מסמתינן על תנאי היכא בשמתא אם חייב לו ואינו מודה. ד"ה רב נחמן:

סליק פסקי תוספות

*) נ"ל מעות היוצאים

נוסחאות כ"י

(ג) שינוי קונה אפי' (החזיר) [החוזר] לברייתו: משכב חברו אם גזלו אינו מטמא לרש"י ולא לר"י: אבל תלב והפרים קרבן אינו מתכפר לו בחלב שיאכל לאחר [כן]. המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום. פסח יכול למוכרו. שינוי מעשה לחודיה קני שינוי השם אינו קונה אלא ביאוש או שינוי מעשה: לנור שחקקו וערוץ מרוח אתת אינו פוסל המקוה אפי' חקקו לקבל צרורות: (ד) לעולה: (ה) חיובי דשבית לפני יאוש או אחר יאוש: (ו) להפעות חברו: (ז) לפדות: (ח) חברו קונה לו אפילו במקום שמתחייב בנפשו: (ט) הקרובות דע"ז אסור מדאורייתא. לא שייך מגו בשני עדים דאין דעתם שוה: (י) בכור שדומה במקצת סימנים לאמו קדוש מבח"כ בקדשים: (כ) הרואה כלאים בכרם ומתייאש ממנו פטור (ס"א אסור): (ל) ולשבועה: (מ) העבד והאשה פגיעתן רע אמר רבינו נתשון דיינו לשלם אבל מלקות חייבין דאל"כ עבדים יחבלו בני מיוחסים ונשים באנשים: (נ) וכולן רוחין חוץ מבני חורין בני אברהם יצחק ויעקב ולא אמר שבן בני מלאכים כהכיא דהשוכר את הפועלים מכאן יש ללמוד דגבי בשת לא ישנה הנקלה והנכבד כעשיר וכעני הקטן דמשלם וכגדול אבל לענין סעודה לא: (ס) ודוקא תרומה שנפרש לכהן לא בפ"ל. קי תולבת שתחבוה פעמים לקדרה בטיל: (ע) אם לא ע"י מעשה: (פ) לר"ת בכפירה והודאה או בנאנסו והודאה: (צ) מודר הנאה מאביו (ניתן) [לוה] וכ"ת נפרעים: (ק) כהן אינו יכול למחול גזל הגר: (ר) מוכרי כסות לוכבים הוהם אפי' כס של כלאים: (ש) גנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק. מותר לתרום שלא מן המוקף. מים מגולים לא תשקה מהם אף לבהמה טמאה משום בל תשקלו והכרעה שהראשונים גלו דעתם דשייך ליה כמו במכריח. רי"ל לאו מלתא הוא בתרומה ומותר הוא. המציל מפי ארי כרי אלו שלו אבל נתן לו כדי לאכול ולא אכלו לא נתייאשו ממנו. שכרו להביא לחולה בשכר הרבה ומפסיד במקום אחר אינו יכול לומר משטה אני בך. השוהרים שעשו מתחלם תגלי ראשים וכן בני העיר יקנסו העובר עליו (ת) שומר שמסר הפקדון לגנב העומד עליו פטור דאפי' הוה עשיר הוי [פדיון] שבוין הוחיל ולא היה בו אותו שעה: סליק פסקי תוספות ממסכת בבא קמא

הגהות

[י] ד"ה מה דף סח ע"ב: [כ] בתוס' כ' אליבא דר"י אבל הלכה כמ"ש בסי' קטב: [ל] בתוס' כ' אליבא דר"ש ועי' תוס' בכורות דף ו ד"ה ור"ש ופ"ת שם: [מ] ולא שייך כאן הלכה כת"ק דהא אמרינן במנחות קו ב' וצ"ע מר כי אתריה כו': [נ] בתוס' כ"כ אליבא דר"י בנו של ריב"ב והש"ס קרי ליה יחידאה: [ס] רבו". נ"ל ארבע [שנים]: [ע] עי' בפנים שכ' או שמא כו': [פ] בתוס' כ' אליבא דר"י אבל לדידן קי"ל כרבנן דסומא חייב בכל המצות מה"ת: [צ] עי' בפנים אליבא דידן דקי"ל כר' יוחנן: [ק] ואין מחזירין כצ"ל וכ"ד התוס' דהכא ובבכורות נג ב ד"ה אמר וכצ"ל בפ"ת שם ע"ש אלא לפי תירוץ ראשון שבתוס' גיטין מח א' קי"ל דמחזירין וכ"ע בפ"ת שם כהאי תירוצא ע"ש: [ר] הכוספה שברכועים ל"ג: [ש] עי' היטב בפנים: [ת] פי' היטב בפנים לדידן דקי"ל כר' ינאי: [א] קאי גם אסימן הקודם דלא כמו שרשום שם ד"ה אין משלמין וליתא:

בבא קמא

דף ב תוס' בד"ה לא זה וזה שיש כו' ובור לא רלה לשנות קודם אש כו' עכ"ל אבל מה שלא נקט בור קודם המבעיר ניחא להו בהנך תירוצים וטעמים שכתב רש"י אלא דהכא אינן מספיקין דאדרבה דטפי איכא לשנות בור קודם אש כדי לשנות נמי לא הרי הבור כהרי אלו דומיא דקתני ברישא ותירצו דהתנא נקט הכי דניחא ליה טפי להגדיל תורה ולשנות נמי לא הרי בכל הד' אבות ואי הוה נקט בור קודם אש הוה אתי אש מבור ומחד מהנך ולא ה"מ תו למתני לא הרי גבי אש וק"ל : **בד"ה** ה"ג הך דהואי במשכן כו' ואית דגרסי הך דהוי במשכן וחשיבא קרי כו' הו איפכא הוי תולדה עכ"ל ולפ"ז הא דקאמר הך דלא הוי במשכן ולא חשיבא כו' או או קאמר הו לא הוי במשכן או לא חשיבא קרי ליה תולדה אבל האב תרתי בעי הוי במשכן וגם חשיבא דל"ל בהיפך הך דהוי במשכן וחשיבא קרי ליה אב או או קאמר או דהוי במשכן או חשיבא קרי אב אבל תולדה תרתי בעי דלא הוי במשכן וגם לא חשיבא דהא העלו הקרשים דהיינו הכנסה דהוי במשכן וקרי ליה תולדה וק"ל :

דף ג תד"ה והא דמכליא כו' דה"א דדוקא דשלח שלוחי כו' עכ"ל ולא ניחא להו לתרץ כפרש"י דאי לאו וביער ה"א דאתי ושלח להיכא דמכליא קרנא וכה"ג היכא בר"פ הפרל לגבי תושב וסביר דהכא ע"כ ושלח לחוד משמע אף בדלא מכליא קרנא דהא השתא ברגל נמי לא כתיב אלא חד קרא ושלח ומוקמינן ליה בדלא מכליא קרנא וליכא למימר דהשתא היינו טעמא משום דכתיב בשן ובער וכאן ברגל שינה למכתב ושלח ללמדך דמיירי בדלא מכליא קרנא הא לאו ראייה הוא דע"כ שינה הכתוב למכתב ושלח דאל"כ הוה מוקמי' תרוייהו אשן ודו"ק : **בד"ה** ושן בהמות כו' בהמות שיש להן אדם כנחש ונושכות וממיתות דהוי נשיכה שהיא תולדה דקרן כו' עכ"ל ל"ע דהא אפילו נחש שאין נהנה מנשיכתו כיון דאורחיה בהכי הוי תולדה דרגל כמו שכתבו התוס' בסוף פרקין בד"ה והנחש הרי אלו מועדים כו' ויש ליישב בדוחק ודו"ק : **בד"ה** לא עשר כתיב כו' ואי כתיב בור ה"א דוקא בור ולא שיח כו' עכ"ל בפשיטות הל"ל דאי כתיב בור ה"א גזירת הכתוב דוקא בור עמוק הרבה דסתם בור כך הוא אבל בור עשר לא ולכך אילטריך והמת יהיה לו דבור עשר נמי חייב שיש בו כדי להמית אלא שהתוס' לישנא דמתני' דפ' הפרה נקטו בדבריהם דקתני

חכמת שלמה

דף ב ע"א תד"ה ה"ג הך דהואי כו'. כ"כ גליון הך דהואי במשכן חשיבא קרי לה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא קרי לה תולדה ולפי הך גירסא בא לאפוקי כמה מלאכות שהיו במשכן שלא היו חשובות דתולדות נינהו ולא אבות ואית ספרים דגרסי הך דהואי במשכן חשיבא קרי לה אב הך דלא הואי במשכן לא חשיבא קרי לה תולדה פי' דהואי במשכן חשיבא בהכי למקרי אב וקשה לפי גירסא זאת דכמה תולדות היו במשכן כדאיתא בפרק במה טומנין הם העלו קרשים מקרקע לעגלה דהיינו הכנסה ומושיט בדיוטא אחת שכן היתה עבודת הלוים וזורקין מחטין מזה לזה ושובט ומדקדק. ואית ספרים דגרסי הך דהואי במשכן וחשיבא קרי לה אב הך דלא הואי במשכן ולא חשיבא קרי לה תולדה ולפי אותה גירסא בעינן תרתי אבל חשיבא ולא הואי במשכן א"כ איפכא תולדה היא ע"כ גליון : **ע"ב** רש"י בד"ה אלא לכדי אילטריך ואומר דמהו דתימא כו' נזק שלם ה"מ כו' זה אבל כו' הוא אימא כו' כל"ל והד"א : **ד"ה** רבלם ל"ל רבילה : **בד"ה** לומר לך כו' את אש וגבי כו' הד"א : **בד"ה** ולהג אורחיה כו' משלם את הכופר דמי נסלג ליורשיו כו' כשלא הועד בדין כו' כל"ל : **תוס'** בד"ה ומלהא כו' אבל מועד לכל וחוזר מאדם לא הוי מועד לאדם דחוזר כו' כל"ל וכ"כ כך מלאתי בתוס' מדויקים :

דף ג ע"א גמ' אי רגל כתיב מהו דתימא אידי ואידי כו' ויבאו שגיסם דהי מנייהו כו' כל"ל : **תוס'** בד"ה לא

מהר"ם

דף ב ע"א בתוס' בגליון וא"ת אמאי לא קאמר ארבעה אבות נזיקין הן וכו'. וי"ל שלא בא אלא להגיד וכו'. ויש להקשות דלפי תירוץ זה עדיין תקשה הברייתא דבגמרא דשלשה עשר נזיקין וכו' דלא קתני בה לא ראי זה כראי זה ואפילו הכי לא קתני הן. וי"ל דבגליון לא אתי אלא לתרץ המשניות שלא יקשו אהדדי אבל מתנא דברייתא לא קשה ליה מידי משום דאיכא למימר דהכי דרך לישנא תנא דברייתא דבשום מקום אינו שונה לישנא דהן אבל אתנא דמתני' קשה שפיר דהא אשכחן דקתני מתני' ארבעה ראשי שנים הן וק"ל : **ד"ה** השור והבור וכו' מכל מקום שם שור כתיב קודם בפרשה. מקשין העולם א"כ היה לו להתנא להקדים ג"כ במתני' מבעה שהוא שן קודם בור דהוא נמי בכלל שם שור כמו רגל. וי"ל דלא הקדים אלא רגל הואיל ושנאי תנא דמתני' בלשון שם שור ושם שור קודם בפרשה. אבל שן לא שנאו בלשון שור אלא בלשון מבעה ולכך לא הקדימו קודם בור אבל אינו מתורץ כל כך דהא בתר הכי כתבו התוס' בשם ר"ת דלמ"ד מבעה זה אדם אע"ג דלבתר הבערה כתיב הקדימו התנא משום דשם אדם כתיב בפרשה קודם וכו'. אע"ג דתנא דמתני' לא שנאי לא בלשון שם אדם ולא בלשון שם איש א"כ שמע מינה דלא תלי מידי בלישנא דתנא ונראה לי דלפירוש זה ס"ל דאע"ג דתנא דמתני' למ"ד תנא שור לרגלו ומבעה לשינו לא איירי במתני' בקרן משום דלא איירי אלא במועדים מתחילתן כדקאמר בגמרא מ"מ כדי להורות לנו שיש עדיין אב שלישי בשור שהוא הקרן והוא כתוב קודם בפרשה הקדים אחד מן האבות המועדים מתחלתן שהוא רגל קודם בור להורות שיש עוד אב אחד בשור שהוא הקרן הכתוב בפרשה קודם בור אע"ג דלא איירי בו התנא דמתני' ולכך די בזה רמז במה שהקדים רגל לחוד ולא איצטריך בשביל זה ג"כ מבעה שהוא שן. וכן למ"ד מבעה זה אדם לפירוש ר"ת אע"ג דלא איירי תנא בגנבה מכל מקום הקדים התנא מבעה שהוא אדם דאויק שור קודם להבערה להורות שיש עדיין אב באדם הכתוב בפרשה קודם הבערה והוא גנבה אע"ג דלא איירי בו התנא וק"ל : **בא"ד** לא חש לשנותו כסדר הפרשה וכו' ושנאו כסדר לא הרי דסיפא וכו'. מקשין העולם א"כ היה לו להקדים ג"כ קודם בור דהוה. ממש כסדר לא הרי דסיפא דהוי מבעה נמי קודם בור וי"ל משום דבין בור והבערה יש בלאו הכי הפסקה בפרשה שהפסיק ביניהם בפרשת כי יגנוב איש שור או שה וגו' לכך הפסיק ג"כ התנא ביניהם במבעה שהוא אדם למ"ד זה כדי לשנותו כסדר לא הרי דסיפא משום שאין לחוש כל כך הואיל ובלאו הכי בור ואש רחוקים ומופסקין זה מזה בפרשה אבל שור ובור כתובים בפרשה זה בצד זה בלי שום הפסק שנאן כסדר שהן כתובים ולא רצה להפסיק ביניהם וק"ל : **ד"ה** לא הרי וכו' פירוש אין קולתו של שור. ר"ל שהשור הוא חמור משום דכוונתו להזיק כדמפרש בגמרא לקמן ר"ל שהגמרא מפרש שהשור הוא החמור ואי הוה כתיב שור לא אתי מבעה מיניה ולכך ע"כ צריך אתה לפרש לפירוש הגמרא לא הרי השור דר"ל אין קולתו וכו'. ולכך לא הוה אתי מבעה מיניה אבל אין לפרש לפירוש הגמרא לא הרי וכו' ר"ל אין חומרתו של שור כמבעה דא"כ הוי משמע שמבעה חמור משור ושור הוא הקל וא"כ אתי מבעה מיניה שפיר בקל וחומר ולמה אמר התנא לפירוש הגמרא אי כתיב שור לא הוה אתי מבעה מיניה : **בא"ד** ושונה כאן הגמרא וכו'. ר"ל וכי תימא דהכל טעמא מאי דמנא לה להגמרא לשנות לישנא דהרי דקתני התנא מפירושו בכל הגמרא דלעולם אימא לך דהכא נמי ר"ל התנא אין חומרתו של שור אלא דהוי פירושו איפכא ממה שמפרש הגמרא שהתנא ר"ל לא הרי וכו' אי הוה כתיב מבעה לא הוה אתי שור מיניה משום דמבעה חמור מיניה ולא הרי המבעה כהרי השור וכו' ולכך אי הוה כתיב שור לא הוה אתי מבעה מיניה פירוש זה אי אפשר לפרש בדברי התנא משום דהא חזינן דהתנא הזכיר בסיפא החמור תחילה כדקתני ולא זה וזה שיש בו רוח חיים ולכך לא הוי אתי אש מיניה וא"כ ה"ה בלא הרי דרישא נמי ר"ל לא הרי השור כהרי המבעה וכו' שהשור חמור מיניה ואי הוה כתיב שור לא הוה אתי מבעה מיניה וכן לא הרי המבעה וכו' ואי הוה כתיב מבעה לא אתי שור מיניה וא"כ ע"כ צריכין אנו לפרש לא הרי וכו' דר"ל אין קולתו של שור וכו' וכן לא הרי המבעה אין קולתו של מבעה ואם תקשה לך על התנא דהכל טעמא מאי דלמה נקט החמור תחלה ושינה פירושו של לא הרי מבכל מקום שבגמרא זה אינו קושיא כלל דהכי דרך התנא דההוא דבעי למגמר חבריה מיניה נקט ברישא ואומר דלא מצית למגמר מיניה משום שהוא חמור מחבריה דבעי למילף מיניה אבל כל מקום דקאמר בגמרא לא ראי זה כראי זה הצד השוה שביניהם הויא הכוונה איפכא דקאמר דילפינן חד מבין שניהם במה הצד וכי תימא שהן חמורין והיכי מצית למגמר מינייהו זה אינו דהא לא מצית אמרת שאותן החומרות הן גורמין אותו הדין שהרי אין החומרות שבשניהן שוין ולכך ע"כ אין החומרות גורמין אלא המה הצד השוה שבשניהם ולכך ילפינן שפיר השלישי במה הצד מביניהם שיש בו ג"כ אותו צד שבשניהם ולכך הוי פירושו בעלמא לא הרי ר"ל החומרות משא"כ הכא וק"ל : **ד"ה** לא זה וזה וכו' משום שלא היה יכול למצוא חומרא מה שאין בשניהם וכו'. ר"ל אבל מה שאין באחד מהן היה יכול למצוא שפיר דהא איכא למיפרך מה לאש שמועדת לאכול בין ראוי בין שאין ראוי כדלקמן דף ד' בתוס' וברש"י ואם תקשה א"כ לכתוב רחמנא אש והדא מינייהו ולייתו כולהו מינייהו הלא בלאו הכי קאמר בגמרא דכולהו אתי מבור וחד מינייהו ולא כתבן התורה אלא להלכותיהן ותתנא האריך להגדיל תורה ויאדיר : **בא"ד** דאי משום דכח אחר מעורב בו אין זה חמור וכו' שאע"פ שכח אחר מעורב בו וכו'. ואין להקשות למה נקט התנא במתני' ולא זה וזה שיש בו רוח חיים ולא נקט ולא זה וזה שאין כח אחר מעורב בהן כהרי האש שכח אחר מעורב בו וי"ל דכח אחר מעורב יש בו צד חומרא דע"י זה הוא הולך ומזיק ובזה הוא חמור מבור שאין דרכו לילך אלא שהשור הוא הולך והאש הולך ומזיק מצד הרוח חיים והאש הולך ומזיק ע"י כח אחר והיינו היא עצמת החומרא דקתני מתני ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים וכו' וק"ל ועיין לקמן דף ה' ע"ב ובתוס' ד"ה כי שדית בור בינייהו וכו' : **ד"ה** ולרבי אליעזר וכו' וי"ל דהכי פריך משום מאי מתרין ביה שהוא חייב. ר"ל דבאמת אין צריכין להתרות משום האב אלא משום התולדה בעצמו כגון לומר אל תשמר אלא שאם עשה כן והתרה משמר משום אב ואם התרה בשבילו הוא חייב : **בא"ד** ועוד דנוטע ומבשל אין צריך להתרות משום אב ואם התרה תולדה משום נוטע חייב כן הוגה בספרים שנדפסו מחדש. והנה נאמרו דברים רבים בביאור דברי התוס' הללו דיש מפרשים דברי התוס' הכי ועוד י"ל דלא מצי לשנויי דנפקא מינה לענין התראה ר"ל שכל מי שאין צריך להתרותו משום דבר אחר זולתו נקרא אב וכל מי שצריך להתרותו משום דבר אחר נקרא תולדה דזה אינו דהא נוטע ומבשל א"צ להתרותו משום אב דהיינו נוטע משום זורע ומבשל משום אופה ואפ"ה לא חשיב להן בפרק כלל גדול במנין האבות מלאכות והואיל ולא חשבינהו ש"מ דאינן אבות א"כ ש"מ דאפילו התולדות אין צריכין להתרותן משום האב וזה הפירוש אי אפשר ליישבו דא"כ תקשה ליה ההיא דמשמר דמשמע שם שצריך להתרות התולדה משום האב זע"כ גם בתירוץ זה צריך לפרש ההיא דמשמר כמו שפירשתי בתירוץ הראשון דהכי פירושו משום מאי מתרין ביה שהוא חייב וכו' כדלעיל א"כ היינו התירוץ הראשון ומאי ועוד דקאמר וכי תימא דאה"נ דאין זה תירוץ אחר אלא שבא להכריח התירוץ הראשון דאין צריך להתרות שום תולדה בשם האב וא"כ ע"כ צריכין לפרש ההיא דמשמר כדלעיל דא"כ היה להם להתוס' לכתוב זה תיכף ומיד אחר התירוץ הראשון ולא היה להם להפסיק בתירוץ השני שמתרץ שזהו מה שמתרץ בגמרא הך דהוה במשכן חשיבא וכו' ועוד דלפי פירוש זה נצטרך לומר דמבשל ונוטע אינן אבות וזה אינו דכד מעיינת שפיר שם בפרק כלל גדול תמצא דאדרבה מבשל הוא עיקר האב דהוא בישול סמנים דהוי במשכן אלא שהתנא דתני שם אופה ולא קתני מבשל משום דסידורא דפת נקיט כדאיתא התם דף ע"ד וכן משמע התם דף פ"ג דנוטע הוי אב כמו זורע דזהו זריעה באילנות ואם התרה מבריך ומרכיב חייב כדאיתא התם דפריך אמאי דקאמר מבריך ומרכיב חייב משום זורע משום נוטע לא והיינו מה שהגיה בדבור התוס' שבכאן ואם התרה התולדה משום נוטע חייב דנוטע הוא האב ולפי פירוש זה א"א לגרוס כן בדברי התוס' שבכאן ויש רוצים לפרש התוס' כן דר"ל ועוד י"ל דאין לתרץ דנפקא מינה לענין התראה דר"ל דכל מי שצריך להתרות דבר אחר בשמו חשיב ליה התנא כאב שהרי נוטע ומבשל וכו' אם התרו התולדה דהיינו מבריך או מרכיב משום נוטע חייב ואפילו הכי לא חשיב להו בפרק כלל גדול באב ולכך ליכא לשנויי דנפקא מינה לענין התראה וגם פירוש זה לא יתיישב משום דלפי פירוש זה ע"כ צריך ליתן טעם דהכל טעמא מאי מפני מה מתרין התולדה משום מבשל ומשום נוטע אלא ע"כ לפירוש זה הוי הטעם משום דמבשל הוא עיקר האב דהוה במשכן וכן נוטע וא"כ קאמרי התוס' דלא רצה הגמרא לתרץ כן דנפקא מיניה לענין התראה משום דאשכחן דלא חשיב ליה למבשל ונוטע בפרק כלל גדול א"כ גם התירוץ דמשני בגמרא הך דהוה במשכן חשיבא קרי ליה אב בפרק כלל גדול נמי לא יתיישב משום דהרי אשכחן דמבשל ונוטע דהוו חשיבי במשכן ואפ"ה לא חשיב להו בפרק כלל גדול וק"ל ועוד דאין זה קושיא כלל מה דלא חשיב להו בפרק כלל גדול שהרי קושיא זו הקשו שם בגמרא בפרק כלל גדול ותירצו אותה דהכי איתא התם אמר רב פפא שביק תנא דמתני' בישול סמנים דהוי במשכן ונקט אופה ומשני תנא דידן סידורא דפת נקט ע"ש וכן יש לשנויי הא דלא קתני שם נוטע משום דסידורא דפת נקט החורש הזורע הבורר הלש האופה וכו' לכך נראה לי דהא דאיתא בספרים שלפנינו בדברי התוס' ועוד דנוטע ומבשל וכו' איזה תלמיד טועה הגיה ועוד דעלה על דעתו שהוא שינויא אחרינא אבל האמת הוא אין ראוי לגרוס ועוד והכל הוא תירוץ אחד ואדלעיל קאי דמשני שזהו מה שמתרץ הך דהוי במשכן חשיבא וכו' וכן מצאתי בתוס' ישנים כתובים על קלף שלא היה כתוב שם בדברי התוס' ועוד וא"כ הכל תירוץ אחד ופירוש התוס' כך הוא שקאי אלעיל מיניה שתירץ שזהו שמתרץ הגמרא הך דהוה במשכן חשיבא וצריך להתרות התולדה בשמה ר"ל כל המלאכות שהיה במשכן אע"ג דלא תני להו במנין האבות בפרק כלל גדול אפילו הכי צריך להתרות התולדה בשמה כדאשכחן דנוטע וזורע אם התרה התולדה מרכיב ומבריך בשמן חייב אע"ג דלא חשוב להו בפרק כלל גדול והא דכתבו התוס' לישנא דדיעבד אם התרה התולדה משום נוטע משום דהדין הוא דאם התרו מבריך ומרכיב משום זורע נמי חייב כדאיתא התם בפרק כלל גדול כדלעיל והוצרכו התוס' לכתוב כל זה משום דלפי שינויא זה דמשני התוס' דזהו שמתרץ הך דהוה במשכן חשיבא וצריך להתרות התולדה בשמה לא יתיישב למה לה להגמרא למנקט הך דהוה במשכן חשיבא וכו' דלא הוי לה להגמרא למימר אלא ולרבי אליעזר וכו' אמאי קרי ליה אב נפקא מינה שצריך להתרות התולדה בשמה ותו לא ולמה תלי לה הגמרא במשכן לכך קאמרי התוס' דמשום הכי קאמרה הגמרא הך דהוה במשכן וכו' לומר דכל מלאכות דהוו במשכן אע"פ דלא חשיב להו בפרק כלל גדול אפילו הכי צריך להתרות התולדות בשמן כגון נוטע ומבשל והיינו מה שסיימו התוס' דנוטע ומבשל וכו' ודו"ק : **ד"ה** הך דהוה במשכן חשיבא וכו' ואית דגרסי הך דהוה במשכן וחשיבא קרי לה אב והך דלא הוה במשכן וחשיבא קרי לה תולדה כצ"ל ולפי גירסא זו צ"ל דבעי תרתי וכו'. ומדכתבו התוס' כצ"ל דלפי גירסא הראשונה שגורס הך דהוי במשכן חשיבא והך דלא הוה במשכן לא חשיבא הכל תלוי בחשיבות שאם היא מלאכה חשובה אע"ג דלא הויא במשכן הוי אב והא דנקטה הגמרא הך דהוה במשכן חשיבא ולא נקטה הך דהוי חשיבא סתם קרי לה אב לאשמועינן דאע"ג דהיתה במשכן אם לא היתה שם חשובה לא קרי לה אב או לאשמועינן דאפילו היכי דמלאכה זו אינה חשובה בזמנינו זה אם היתה חשובה בזמן המשכן קרי לה אב כך צריכין אנו לפרש כוונת התוס' שבכאן אבל בשבת דף צ"ו בתוס' דהתם משמע דשני גירסות הללו שוין הן דלשניהם בעינן תרתי אלא שיש שם גירסא שלישית הך דהוה במשכן חשיבא וקרי לה אב הך דלא הוי במשכן לא חשיבא וקרי לה תולדה ולפי גירסא זו הכל תלוי בהוה במשכן לחוד : **ע"ב ד"ה** דאלו אב מטמא כלים וכו' דחרב הרי הוא כחלל וכו'. פירוש דחרב וכל כלי ברזל הוא לעולם כמו הדבר שהוא נוגע בו שאם נגע החרב במת עצמו שהוא אבי אבות הטומאה הוא ג"כ אבי אבות ואם נגע החרב באב כגון בטמא מת או החרב ג"כ אב כן הוא שם באהלות ע"ש : **ד"ה** אבל במחוברת וכו' וכדמפרש ר"ת לקמן דהיינו למ"ד פלגא נזקא ממונא וכו' הא דהוצרכו התוס' להביא בקושייתם פירושו של ר"ת משום דלפי פשוטה דהגמרא דאיתא לקמן דקאמר רבא אתיא כולהו במה הצד לבר מקרן משום דאיכא למיפרך מה לכולהו שכן מועדין מתחילתן ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא וכו' אפילו קרן נמי אתיא ואם תפרש הא דקאמר לבד מקרן משום דאיכא למפרך מה לכולהו דמועדין מתחילתן כפשוטו דר"ל שמתחילתן משלמין נזק שלם משא"כ בקרן אין כאן מקום כלל לקושית תוס' שבכאן דמה מקשו מהי תיתי דמחוברת תהא כולה מועדת לשלם נזק שלם בפעם ראשונה אי מתלושה וכו' ואי משאר האבות תינח למ"ד קרן עדיפא ואפילו קרן אתי במה הצד אלא למ"ד דכולהו אתו לבר מקרן משום דאיכא למיפרך מה לכולהו שכן מועדין מתחילתן ר"ל שמשלמים נזק שלם בפעם ראשונה אם כן לא אתי מחוברת משאר אבות דיהא ג"כ מועדת מתחילתן ולמה לא אתיא דהא היא עצמה שתהא מחוברת מועדת מתחילתן אנו באים עתה למילף משאר אבות ומה שייך למיפרך עלה מה לכולהו שכן מועדין מתחילתן אבל לפירוש ר"ת דלקמן וכו' דמפרש דהא דקאמר לבר מקרן משום דאיכא למיפרך שכן מועדין מתחילתן הוי פירושו שכן כולהו דרכן להזיק משא"כ בקרן דסתם שוורים בחזקת שימור קיימי מקשין התוס' שפיר מהי תיתי דתהא קרן מחוברת כולה מועדת לשלם נזק שלם בפעם ראשונה אי משאר אבות תינח למ"ד קרן עדיפא דהוא המ"ד דאית ליה פלגא נזקא ממונא ולא קנסא משום דסתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי אבל למ"ד דכולהו אתיא לבר מקרן משום דס"ל פלגא נזקא קנסא משום דסתם שוורים בחזקת שימור קיימי א"כ היכי אתי קרן מחוברת משאר אבות הא איכא למיפרך מה לשאר אבות שכן דרכן להזיק מה שאין כן בקרן מחוברת וכו' וטעמו של ר"ת דמפרש לקמן כן עיין לקמן : **בא"ד** לאו משום דאיצטריך קרא לאשמועינן וכו' אלא התנא איצטריך לאשמועינן וכו'. כתבו התוס' כן משום דאם באנו לפרש דהקרא איצטריך שלא המעה לומר דפלגא נזקא ממונא הוא א"כ תקשה לך דהשתא נמי דאשמועינן דאפילו קרן מחוברת לא משלמת מתחילתה אלא חצי נזק עדיין איכא למיטעי לומר שהחצי נזק הוא ממון דהא מ"ד דס"ל דפלגא נזקא ממונא גם ס"ל דאין חלוק בין תלושה ובין מחוברת ואפילו מחוברת אינה מועדת מתחילתה לשלם נזק שלם ואפ"ה ס"ל דפלגא נזקא ממונא הוא אבל אי על התנא קאי אתי שפיר וק"ל :

דף ג ע"א בתוס' ד"ה והא דמכליא קרנא וכו' וי"ל דה"א דוקא דשלח שלוחי כדלקמן ולקמן דקאמר אצטריך סד"א אידי ואידי ארגל הא דאזלא ממילא והא דשלח שלוחי צ"ל גם כן אי הוה כתב וביער לחוד הוה אמינא דוקא היכי דמכליא קרנא. ונראה הא דהוצרכו התוס' לתרץ קושיא זו בענין זה ולא הספיק להם פירושו של רש"י דפירש דאי לא כתיב אלא חד קרא כגון ושלח הוה מוקמינן ליה להיכי דמכליא קרנא אבל לא מכליא קרנא לא וכן לקמן גבי אידי ואידי ארגל אי לא כתיב אלא חד קרא הוה מוקמינן ליה להיכי דשלח שלוחי משום דלפירוש רש"י יקשה דאי לא הוי כתיב אלא ושלח שייך נמי לאוקמי להיכי דמכליא קרנא א"כ כי פריך והשתא דאוקימנא ארגל שן דלא מכליא קרנא מנ"ל ומשני דומיא דרגל וכו' והשתא לפירוש רש"י דושלח לחוד שייך נמי לאוקמי אמכליא קרנא א"כ רגל גופיה מנ"ל דלא איירי דוקא במכליא קרנא דהא אע"ג דלא כתיב גבי ובער אלא ושלח לחוד איכא לאוקמא דוקא להיכי דמכליא קרנא וכן קשה לקמן אהא דפריך והשתא דמוקמינן ליה אשן דאזלא ממילא מנ"ל ומשני דומיא דשן והשתא שן גופיה מנא ליה דלא איירי דוקא בשלח שלוחי ועוד קשה לפירוש רש"י למה לה להגמרא לשנוייא בתרי שינויא לעיל גבי שן אמר דהות מוקמינן

החופר בור שיח ומערה חייב א"כ למה נאמר בור מה בור שיש בו כדי להמית כו' דהכי יליף מהך לריבותא ודו"ק: **ע"ב** בד"ה משורו למדנו כו' ובאבנו וסכינו אין לחלק בין תמות למועדות דלא שייך לחלק כו' עכ"ל ר"ל כיון דלא שייך לחלק ליכא למפרך כיון דמשורו למדנו דיו להיות כשורו דהתם משלם ח"נ וק"ל: **בגמרא** לרבא מבעיא ליה לרב פפא פשיטא ליה כו' כ"ל דהכי קים ליה להגמרא לרב פפא דאל"כ היכא למימר דרב פפא נמי לא קרי ליה תולדה דרגל אלא משום לפטרו ברה"ר וק"ל:

הא דף ג ע"ב מאי מבעה רב אמר זה אדם דכתיב אם תבעיון כו' כמאמר כאן אומר דרשני וכי משום דכתיב בעיו גבי אדם קרי ליה סכא לאדם גבי נזקין מבעה ובן לשמואל משום דכתיב לבון נבעו שהוא גילוי גבי שן קרי ליה מבעה ומאי שינה שמם המיוחד להם אדם או שן לזה כתב שהוא ברמז דתוק אחד והוא מבואר כי הפורעניות בעולם הכוללים נחלקים לארבעה חלקים והם ג' דבר וחרב ורעב שנזכרו במקום אחד בפורעניות איזו לחרב ואיזו לרעב ואיזו לדבר ובאלו יש רחמי שמיא להיות שריד ופלים אבל על כלם פורענות הבא בחמה באף שעושה כליון גמור וע"ז אמר לולי ה' צבאות הותיר לנו שריד כמעט כסדום וגו' כי סדום נידון באף ונעשה כלה גמור כמפורש וה' המטיר וגו' גפרית ואש וגו' ויהפוך ה' וגו' ומכל פי מ"ש פ"ק דקדושין שדרש מזמור לאסף וגו' קינה מבעי ליה וקאמר אלא שאמר שירה על שכלה ה' חמתו על עצים ואבנים והותיר לנו שריד שנאמר ויצת אש בציון והיינו לולי ה' ברחמיו שכלה חמתו על עצים ואבנים והותיר לנו שריד ופלים היינו ח"ו כלים כמעט כסדום וגו' והוא הרמז במתניתין דרים התנא' דחשיב ד' אבות נזיקין בדיני אדם כדמיון ארבעה אבות נזיקין ופורענות דבדיני שמיא כמ"ש כי השור הוא דמיון לנזקי רעב כמ"ש ורב תבואות בכח שור ונזקי שן ורגל שנכללו בשור הם מתמת על נזק התבואה ובור הוא רמז למיתת הדבר כמ"ש נמשלתי עם יורדי בור חייתני מיורדי בור והרבה כמוהו ומבעה שהוא נמר מזקי אדם הוא כחו של עשו ע"ש אדום כמ"ש ואתן אדם תחתיך גו' וכן נמר נזקי שן הוא רמז לנזקי חרב כחו של עשו שנאמר בו על חרבך תחיה וגו' וע"כ הביאו תלוייהו מקראי דכתיבי גבי עשו והסמיכו הדבר ברמז נמר מבעה זה אדם ומייתי קרא דכתיב בעשו אלי קורא משעיר וגו' דהיינו בגלות אדום שהוא כח החרב ואמר להנצל מן חרב של עשו אם תבעיון בעיו ע"י תפלה ובקשה כמש"ה הקול קול יעקב והידים וגו' וע"ש זה קראו מבעה ולמד זה השן הוא כחו של עשו שנמשל לחזיר סימר דאין כחו אלא בשיניו שע"ז כמו בדניאל במראה חיה רביעית אכלה ומדקה ושארא ברגלה רפסה דהיינו שתהיה כחה על כל האומות לאכול ולכלות בשיניה אך לגבי ישראל שהיא נקראת בחרית לא תהיה כחה לכלותם בשינים בכח הטומאה שלה ממקום שאינה מעלה גרה אלא שיהיה כחה על ישראל ברגלה רפסה ממקום שיש לה סימן טהרה שהוא מפרסת פרסה וע"ז נאמר בקום עלינו אדם וגו' ודרשו זה אדום ומסיים ברוך ה' אשר לא נתננו טרף לשיניהם דהיינו שלא ניתן כחה על ישראל לאכול בשיניה מקום טומאה וע"ז מייתי הכא קרא דגבי עשו נבעו מצפוניו דהיינו נגלו שיניו שלא ישלטו בהם כח לגבי ישראל ומשיב בסוף הסבבר שהוא פורענות האש הקשה מכולם שמכלה הכל וע"כ קראו הבער שמכלה ומבער כל דבר מן העולם והב"י יעמדנו מד' פורעניות אלה ודו"ק:

דף ד ע"א בד"ה לאו מע"ג כו' וע"ק דעבד ואמה בשאין כוונתן להזיק נמי פטורים כו' עכ"ל פירוש ובמה מלינו מיהא משן דאין כוונתו נמי להזיק ה"ל למילף דחייב דהא מסיקרא הדינא דקאמר לכתוב רחמנא חדא ותיתי אידך מיניה במה מלינו קאמר כפרש"י לקמן בהדיא בשמעתין וק"ל: **בא"ד** נמצא שכוונתן גורם הפטור ה"נ קרן כו' עכ"ל פי' כיון דהתם אף באין כוונתו דלא שייך שמא יקניטנו פטור דהכוונה גורם הפטור הכי נמי מיהת בקרן כיון דליכא כוונה יש לפוטרו ואע"ג דלא שייך הכא שמא יקניטם ומיהו בשן כיון דליכא כוונה כלל ולא שייך שמא יקניטנו חייב ורב אשי השיב דאף אין כוונה דהתם עדיפא לפטור מכוונה דקרן כיון דהתם בכוונה מיהת שייך שמא יקניטנו ופעמים נתכוונו ויאמרו לא נתכוונו ודו"ק: **בד"ה** כראי אדם כו' היינו ממון שהזיק בשעת חיוב מיתה כו' עכ"ל פי' ממון אחר בהדי מיתה ומיהו הא דתנא דבי חזקיה בין מתכוין בין שאינו מתכוין מיירי נמי כי הכא לפטור מדמי הנהרג כמ"ש התוספות בסוף פרק המניח ועיין מזה בתוס' בסוף פרק כיצד הרגל בד"ה ויהא אדם כו' ודו"ק: **ע"ב** תוספות בד"ה ואימא מבעה זה מים פי' כיון דקרא לא דייקי כו' עכ"ל אבל לענין מים דייק ליה לישנא דמבעה דמתני' כמ"ש התוספות לקמן ואי הוה דייקי קרא נמי כרב וכשמואל ודאי דלא הוה תיקשי ליה ואימא מבעה זה מים כיון דבקרא בעירה כתיב לא הוה מוקמינן ליה אלא אי בשן אי ברגל וכן מ"ש התוספות בד"ה מי כתיב מים נבעו וא"ת כי כתיב נמי נבעו לא מתוקמא מתני' במים דמי קתני נבעה כו' והוה מוקמינן

מהר"ם

חד למכליא קרנא וחד ללא מכליא קרנא וגבי רגל משני דהוה מיקמינן חד. קרא לשלח שלוחי וחד לאולא ממילא הא לקמן נמי הוי מצי לשנויי דהוה מוקמינן אידי ואידי ארגל ואי לא כתיב אלא ושלח ה"א דאתא למכליא קרנא דוקא וכן אי כתיב ובער לכך איצטריך תרי קראי חד למכליא קרנא וחד ללא מכליא קרנא וכן לגבי שן הוי מצי למימר אידי ואידי אשן ואי לא כתיב אלא ובער הוי מוקמינן ליה דוקא לשלח שלוחי לכך אצטריך תרי קראי חד לשלח שלוחי וחד לאולא ממילא אבל לפירוש התוס' בכל שינויא איצטריך תרי מילי מכליא קרנא ושלח שלוחי כדלעיל וק"ל אבל באמת גם פירוש התוס' אינו מתיישב דלפירושם תתרי שינוייא דגמרא הכל אחד הוא דלעיל איצטריך לחילוק דמכליא קרנא ולחילוק דשלח שלוחי וכן גבי אידי ואידי דרגל ג"כ וא"כ למה חלקן הגמרא לתרי שינויי ומאי קאמר תו אמר מר ובער זו השן וכו' הא לאי הכי במאי מוקמת לה וכו' הא כבר מתורץ במה דשני לעיל וק"ל: **ד"ה** איצטריך סד"א וכו' וא"ת תקשי השתא הא דפריך לעיל טעמא דכתב רחמנא וכו' הא לאו הכי במאי מוקמת לה דהשתא ליכא לשנויי כדלעיל כצ"ל. ור"ל דהשתא בלא כאשר יבער ילפינן רגל ושן תרוייהו מושלח ובער אתי לאולא ממילא לשן ורגל וק"ל ובתוס' שלפנינו הוסיפו בהן דברים והלא בלא כאשר יבער וכו' ואין בו צורך דממילא הוא מובן שכוונת התוס' כן הוא אלא שלפי פירוש התוס' שמפרשים שפסוק ובער אתי לאולא ממילא לתרוייהו לשן ולרגל ומקשו דלמה לי כאשר יבער יש לדקדק דהשתא בלא מכליא קרנא מנלן דחייב בתרוייהו דהשתא ליכא לשנויי דומיא דרגל דלא כתיב גבי ובער דהא השתא ובער קאי אתרוייהו אבל בלא פי' התוס' אתי לן שפיר דלהכי איצטריך ליה לתנא כאשר יבער כדי שנאמר דלא אתי ובער לאולא ממילא כי אם לשן לחודיה והדר ילפינן מיניה רגל בדומיא וכן ילפינן שן דומיא דרגל לחייב לא מכליא קרנא וא"כ אין כאן מקום לקושיית התוס' וצ"ל להתוס' דלא שייך לחלק בין מכליא קרנא ללא מכליא קרנא גבי רגל כי אם גבי שן ולכך אפילו כי אמרינן דאתיא ושלח לשן ורגל וכן ובער לאולא ממילא לשן ורגל שייך נמי לומר דילפינן שן דומיא דרגל מה רגל ל"ש מכליא קרנא ול"ש לא מכלי' קרנא אף שן ל"ש מכליא וכו' וק"ל: **ד"ה** לא עשר כתיב וכו' ע"כ נראה לפרש דסתם בור עמוק הרבה וכו' ואי כתיב בור ה"א דוקא בור ולא שיח ומערה וכו' יש לדקדק בדברי התוס' למה נקטו בלשונם דסתם בור עמוק הרבה ה"ל למימר עמוק מעשרה ועוד דלפי משמעות דברי התוס' דלא איצטריך והמת יהיה לו אלא לשיח ומערה לא ילפינן ליה כי אם מבור א"כ לא הוה לה להגמרא למנקט הא לא קשיא והמת יהיה לו אמרה רחמנא וקים להו לרבנן די עבדי מיתה וכו' אלא ה"ל למימר בור אמרה רחמנא וסתם בור הוי עשרה דהכא לא אתי לאשמועינן דין שיח ומערה אלא שיעור עשרה ונראה דהמשך דברי התוס' כך הם דסתם בור הוא עמוק הרבה יותר מעשרה ואי לא כתיב כי אם בור ה"א דוקא בור דעמוק הרבה אבל שיח ומערה לא אפילו היכי שעמוקין עשרה ויש בה כדי להמית משום דגזרת הכתוב הוא דדוקא בור שהוא עמוק הרבה ואי כתיב והמת יהיה לו ולא כתיב בור לא הוי דרשינן מיניה כל דקטיל אפי' לא יהיה בו כדי להמית יהיה חייב אבל השתא דכתיב בור וכתיב והמת אתי בור לאורי' לן דנדרוש מוהמת יהיה לו שיהא מידי שיהא בו כדי להמית ותו לא בין יהיה בור או מידי אחרינא והשתא א"ש דנקטא הגמרא והמת יהיה לו דלא שמעינן שיעור י' שהוא כדי להמית אלא מכח קרא דוהמת יהיה לו דאי מבור לחודיה ה"א דוקא עמוק הרבה וק"ל: **בא"ד** ומסיק סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין פי' כיון דבור עשר לא כתיב בהדיא וכו' יש לדקדק מאי מייתי ראיה לנזקין ממיתה דבשלמא מיתה כתיב בהדי' בקרא ולא מפקינן מסברא אלא שבור עשר הוא כדי להמית אבל נזקין לא כתיב כלל בקרא והיכי תיתי דחייב דיתקרי אב ונראה דכוונת התוס' הכי הוא דמאחר דחזינן דלא חייבה התורה במיתה אלא היכי דיש בו כדי להמית א"כ חזינן דלאו גזרת הכתוב הוא אלא התורה אזלא בתר הסברא דביש בו כדי להמית דבעל הבור גרם המיתה וההיזק בא לבעל השור מבעל הבור או הוא חייב אבל כשאין בו כדי להמית אין הסברא נותנת שיהא חייב בעל הבור דהא הוא לא עשה מעשה שיהיה בו כדי להמית ולא ממנו בא לו ההיזק לבעל השור ולכך פטור וא"כ ה"ה נמי בבור תשע שיש בו כדי שיעור ניזקין ונפל שם השור ונזק הסברא נותנת ג"כ שיתחייב בעל הבור דהא מעשיו גרמו שבא לו ההיזק לבעל השור ולכך ראוי שיתקרי ג"כ אב לניזקין וק"ל: **ע"ב** ברש"י ד"ה בחצי נזק צרורות וכו' דהלכתא גמירי וכו' דממונא הוא ולא קנס וכו' יש לדקדק א"כ למה אמרה הגמרא ואמאי קרי לה תולדה דרגל לשלם מן העלייה ולא קאמר דקרי לה תולדה דרגל מפני שהוא ממונא ולא קנס לפרש"י דפי' דהלכתא אתיא לאגמורי דממונא הוא א"כ ע"כ לא אתי כמ"ד פלגא נזקא דקרן ממונא הוא אלא כמ"ד דקנסא הוא א"כ ה"ל דלהכי קרי לה תולדה דרגל אע"ג דאינו משלם אלא חצי נזק משום דממונא הוא ואינו דומה לקרן דפלגא נזקא דקרן קנסא הוא ויש לתרץ משום דא"כ תקשה מאי ראית לקרות לה תולדה דרגל משום דדמי ליה במאי דהוה ממון ליקרי לה תולדה דקרן משום דדמי ליה שאינו משלם כי אם פלגא נזקא או כיון דדינא חלוק משניהם היה לה לקרות שם בפני עצמו. ואפשר שזהו גם כן כוונת התוס' במה שפירשו ואמאי קרי לה תולדה דרגל וכו' כיון שדינה חלוק היה לו לקרות לה שם בפני עצמו משום דקשה להו מאי פריך הגמרא אמאי קרי לה תולדה דרגל אלא מאי דליקרי לה תולדה דקרן הא לקרן נמי לא דמיא דאיהו ממונא וקרן הוי קנס לכן פי' שו דהיה לו לקרוא לה שם בפני עצמו וא"כ אתי שפיר דאצטריכא הגמרא לשנויי דמשום הכי קרי לה תולדת דרגל לשלם מן העלייה דהשתא דמיא לרגל בתרי דינין ודו"ק אבל עיין באשר"י דכתב דהלכתא גמירי לה לא אתי לאגמורי דהוי ממונא אלא לאגמורי דאינו משלם כ"א חצי נזק ע"ש וזה יתיישב מפני דאל"כ לא הוי אתי שפיר למ"ד פלגא נזקא דקרן ממונא הוי א"כ לדידיה הלכתא לגבי נזק צרורות למה לי: **בתוס'** ד"ה כדמתרגם רב יוסף נקט רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום ואע"ג שזהו התרגום הוא תרגומו של יונתן בן עוזיאל מ"מ יש' בו כמה נוסחאות וכמה עניים ורב יוסף היה יודע אמתתו ובקי בו: **בא"ד** ולא כדפירש וכו' ר"ל מפרש אחר פירוש במקומות אחרים שבגמרא שנזכר עוד כמה פעמים בגמרא על ענינים אחרים כדמתרגם רב יוסף ופירש שם אותו מפרש דנקט רב יוסף משום דכל לימודו במקרא היה תרגום לפי שהיה סגי נהור וכו' וזה הפירוש אינו דהא משום עת לעשות לה' פותר לומר ע"פ ואין לך עת לעשות גדול מזו שהיה סגי נהור ולא היה לו באפשר ללמוד מתוך הכתב א"כ הוה שרי לו ללמוד על פה: **ד"ה** לא ראי הקרן וכו' ופשיעה פשע וכו' כתבו כן משום דקשה להו מאי הוה ס"ד דרב יהודה ודאי דפריך ליה ולאו ק"ו הוא לכך פירש דרב יהודה היה סבר דכשאין הנאה להזיקה הסברא היא שיתחייב יותר משום דפשיעה פשע וכו' וכן כשאין כונתו להזיק בקל היה יכול לשומרו מ"מ פריך ליה המקשה בסמוך ולאו ק"ו הוא ר"ל דהסברא הפשוטה היא דכונתו להזיק יתחייב יותר משאין כונתו להזיק וכן כשיש הנאה להזיקו יתחייב יותר מכשאין הנאה להזיקו:

דף ד ע"א בגמרא איצטריך סד"א מידי דהוה אעבד ואמה וכו' ואע"ג דפרש"י דהמקשה דפריך ולאו ק"ו הוא ומה שן שאין כונתו להזיק וכו' ה"ה נמי דקא פריך אטעמא קמא דאי כתב קרן הוה נפקא שן מיניה בק"ו מה קרן שאין הנאה להזיקה חייב וכו' וא"כ המתרץ דמשני איצטריך סד"א מידי דהוה אעבד ואמה וכו' מאי משני אטעמא קמא דקאמר לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו ויש לומר דמתורץ ממילא גם טעמא קמא דכיון דאשכחן דכונתן להזיק פטורין הפוך מהסברא הפשוטה א"כ הוא הדין נמי ביש הנאת להזיקו נוכל ג"כ לומר שהוא פטור הפוך מהסברא וק"ל: **ברש"י** ד"ה וקא פריך הצד השוה וכו' ולשמואל ליכא למפרך דרגל ודאי דרכו לילך ולהזיק כן צ"ל: **בתוס'** ד"ה מידי דהוה אעבד ואמה לא כפרש"י וכו' משום דקאי אמתני' דמסכת ידים וכו' וכי תימא הכל טעמא מאי דלמה נקטא הגמרא משנה דמסכת ידים ולא נקטא מתני' דהחובל י"ל משום דההיא מתני' דמסכת ידים עיקר דשם אשמועינן דהאדון פטור מטעם דשמא יקניטנו וכו' ושם פרק החובל (לא) אתא לאשמועינן דאפילו יש להן משל עצמן אין צריכין לשלם דמה שקנתה אשה קנה בעלה ומה שקנה עבד קנה רבו ולכך קאמר דפגיעתן רעה וקתני שם במתני' דאם נתגרשה האשה ונשתחרר העבד חייב לשלם והכא לא אתא אלא לאתויי ראיה דהאדון הוא פטור ולכך נקט עבד ואמה לישנא דמתני' דמסכת ידים: **ד"ה** לאו אע"ג דכונתן להזיק אפי' הכי פטורין וא"ת עבד ואמה גופיה נילף מק"ו וכו' קושיית התוס' תמוה דמה מקשו דהא השתא הגמרא אתי לאוכוחי מעבד ואמה דהסברא היא דאין כוונתו להזיק הוא חייב וכונתו הוא פטור ופירש לא ראי דמתני' הוי שפיר כדקאמר רב יהודה ומייתי ראיה לזה ממתני' דעבד ואמה דאית ליה למתני' דמסכת ידים דפטורים א"כ ש"מ דס"ל למתני' דהסברא היא דכונתן להזיק פטור וא"כ מה שייך להקשות עבד ואמה גופיה נילף מק"ו וכו' וצ"ל בדוחק דהכי מקשו התוס' דכיון דפריך הגמרא ארב יהודה ולאו ק"ו הוא וכו' וכי אפשר לפרש המתני' דקתני לא הרי וכו' כדקאמר רב יהודה א"כ מאי משני במה דמייתי ממתני' דעבד ואמה אההיא מתני' נמי תקשה לן דהכל טעמא מאי דפטרינן בעבד ואמה כיון דאשכחן בשן דחייב אפילו באין כונתו להזיק כל שכן בכונתו להזיק וק"ל: **בא"ד** וי"ל דשפיר הוה ידע דהמקשה וכו' כיון דעבד ואמה פטורין אפי' באין כונתו וכו' דפעמים דנתכונו ויאמרו לא נתכונו וכו' דברי התוס' צריכין ליישב דמה מתורץ בזה קושייתו כיון דסוף סוף בין נתכונו בין לא נתכונו לא פטורי אלא מטעמא דשמא יקניטנו רבו וכיון דידע טעמא דשמא יקניטנו רבו א"כ מאי מייתי מיניה ראיה ויש מוחקין בתוס' מ"ש דפעמים דנתכונו ויאמרו לא נתכונו וכו' אבל אינו מיושב בזה כלל דא"כ הדרא קושיית התוס' לדוכתא שהקשו דכיון דעבד ואמה כשאין כונתו להזיק נמי פטורי א"כ מאי מייתי ראיה להכא דשאני התם דבכל ענין פטורי בין כשאין כונתו בין בכוונתו אבל הכא דשן דאין כונתו להזיק חייב ק"ו הוא שיתחייב בכונתו להזיק כגון בקרן ויש ליישב בדוחק דתירוצו של התוס' הכי הוא דמייתי ראיה מעבד ואמה דכיון דעבד ואמה פטורים אפילו היכא דלא שייך טעמא דשמא יקניטנו רבו כגון כשאינו מתכוין מטעם דפעמים שיתכונו וכו' א"כ דפטרינן שאינן מתכונין בשביל מתכונים א"כ יש להוכיח דבכונתו להזיק לא מסתבר להתחייב יותר מבאין כונתו דאל"כ לא מסתבר לומר שיפטרו שם אפילו באין מתכוין דלא שייך ביה טעמא דשמא יקניטנו רבו מחמת דפעמים יתכוין וכו' כיון דבמתכוין גופיה הסברא נותנת שיהיה ראוי לחייב אם לא מטעמא דשמא יקניטנו רבו כן נראה לי ליישב דברי התוס' ואני פירשתי סוגיא זו בדרך לימוד הישיבה בדרך נכון מאד וקרוב אל השכל ובו יתיישבו כל הקושיות שהקשו התוס' רק צריכין אנו להציע שיטת המשנה דמסכת ידים דהכי איתא התם שאמרו הצדוקים קובלים אנו עליכם פרושים מה אם שורי וחמורי שאינו חייב בהן מצות הרי אני חייב בנזקן עבדי ואמתי וכו' אינו דין שאהא חייב בנזקן אמרו להם לא אם אמרתם בשורי וחמורי וכו' תאמרו בעבד ואמה שיש בהן דעת שאם אקניטם ילך וידליק גדישו של אחר ואהא חייב לשלם הרי שהצדוקים רצו ללמוד מהסברא הפשוטה בק"ו שעבדו ואמתו יהא חייב יותר משורו וחמורו והחכמים הפכו להם הסברא הפשוטה והראו פנים שהשור והחמור ראוי להתחייב יותר מטעם שאם אקניטנו וכו' וכהאי גוונא רצה רב יהודה לפרש המתני' הפוך מהסברא הפשוטה שלא נוכל למילף שן מקרן בק"ו ולא קרן משן מטעם דהשן אין כוונתו להזיק וכו' אע"ג שהסברא הפשוטה היא בהיפוך שכונתו להזיק יתחייב יותר מ"מ כיון שיש ג"כ סברא בהיפוך שהשן כיון שאין כונתו להזיק יוכל לשומרו בקל ולכך פושע הוא כשאינו שומרו ע"כ דין הוא שיהא חייב אבל קרן שכונתו להזיק יצרו תקפו ואינו יכול לשומרו ולכך אין לחייבו כמו שפירשו התוס' והקשה לו המקשה ולאו ק"ו הוא ומה שן וכו' ר"ל היאך נניח הסברא הפשוטה ולתפוס הפוך כיון שהסברא הפשוטה היא שכונתו להזיק ראוי להתחייב יותר והשיב לו המתרץ איצטריך סד"א מידי דהוה אעבד ואמה לאו אע"ג שכונתו להזיק והיה הסברא הפשוטה ללמדם מק"ו משורו וחמורו כמו שאמרו הצדוקים ואפ"כ השיבו להן החכמים ופטרו נזקי עבד ואמה בהפוך מהסברא הפשוטה ואמרו שעבד ואמה ראויה ליפטר יותר מטעם הסברא שאם אקניטנו וכו' ה"נ הכא לא נוכל ללמוד בק"ו קרן משן כיון שיש לנו סברא שהקרן יש לפוטרו מטעם שכיון שכונתו להזיק אינו יכול לשומרו הפוך מהסברא הפשוטה והשיב לו רב אשי אטו עבד ואמה לאו מטעמא רבה אית בהו וכו' ר"ל דאין הנדון דומה לראיה דשם לא מסברא קלה אנו פוטרים עבד ואמה אלא מטעמא רבה אית בהו שאל"כ א"א לרבו להתקיים שנמצאת מחייבו מאה מנה בכל יום משא"כ בקרן ושן שיש כאן ק"ו גדול מהסברא הפשוטה לחייבה ואתה רוצה לפוטרה מסברא קלה הפוך מהסברא הפשוטה ובדרך זה יתיישב הכל כתוק וק"ל: **ד"ה** כראי האדם שאינו משלם את הכופר וכו' ואומר ר"י דלאו פירכא היא כלל דלא מפטר משום ק"ל בדרבה מיניה ר"ל דאינו מפטר משום קים ליה בדרבה מיניה אלא היכא שהזיק ממון בהדי מיתה כמו שכתבו התוס' בסמוך דהיינו שהמית אחד וקרע את בגדיו וכמו שנגף אשה הרה והמית את האשה וגם יצאו ילדיה שפטרו הכתוב אם (לא) יהיה אסון באשת יני' משום דק"ל בדרבה מיניה אע"ג דמכדי רשעתו נפקא איצטריך גם כן קרא דאם יהיה אסון דחד קרא אתא לממון בהדי מיתה וחד קרא לממון ומלקות ועיין בפרק אלו נערות אבל לענין אם חייב אדם מיתה וכופר בשביל נפש הנהרג שהמיתו כמו בשור שהשור הוא בסקילה וגם בעליו חייב כופר הכל בשביל הנפש שהמית בזה לא נפטר מטעם ק"ל בדרבה מיניה דהכל הוא דין אחד בשביל נפש הנהרג אלא מעליו הוא דפטרינן ליה והראיה מפרק ב' דלקמן דמשמע שם דאי לאו קרא דעליו ולא על האדם הוה ילפינן אדם משור בק"ו ש"מ דלא שייך לפטרו מטעם ק"ל בדרבה מיניה ומעליו פטרינן ליה אפי' שוגג וכו' ר"ל וא"כ אינו כדברי ריב"א שהזכיר בתירוצו דשוגג מיפטר מדתנא חזקיה מקרא דמכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת מה מכה בהמה לא חלקת בו בין שוגג בין מזיד וכו' אף אדם וכו' אף דאותו היקש לא אתי אלא לפטור בשוגג ממון דבהדי מיתה דהיינו שהזיק בשעת מיתה לא לפטרו מכופר כנזכר למעלה ואע"ג דממון בהדי מיתה נפקא ליה מקרא לא יהיה אסון אעפ"כ איצטריך ליה לתנא דבי חזקיה לאפוקי ממ"ד דהא דדרשינן מאם לא יהיה אסון לא יענש ענוש ממון היינו דוקא שיש כאן דין אסון דהיינו שהמית האשה במזיד ומתחייב מיתה אבל בשוגג אין נפטר מדמי ולדות וכו': **ד"ה** אדם שמירת גופו עליו וכו' מדלא פריך אדם ממונו הוא ומשום בור נמי צריך למוחקו וכו' כן צריך לומר ומה שכתבו כדפרישית לעיל ר"ל הא דכתב לעיל ד"ה וממונך לאו דוקא בור דלא ממונך הוא וכו' ואע"ג דלעיל כתב דהוא לאו דוקא ולא כת' שצריך למוחקו היינו בברייתא דאין דרך התנא דברייתא למידק כל כך בלישנא אבל בלשון המשנה לא שייך זה וק"ל: **ע"ב בגמרא** תנא אדם וכל מילי דאדם וכו' תרי גווני' אדם תנא אדם דאזיק שור ותנא אדם דאזיק אדם נראה דהשתא דקאמר תרי גווני אדם לא איצטריך תו לתירוצא דלעיל דמתני' תנא אדם וכל מילי דאדם אלא דמתני' לא איירי אלא בנזקי אדם

בשור

חכמת שלמה

לא עשרה כתיבי כו' אדם מנזקין דקרא כו' כנ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה בתני מק כו' למה מסיני דממונא הוא כו' נ"ב נראה לפרש לאו דוקא דהכי הלכתא דממונא א"כ למ"ד הני נזק ממונא מאי איכא למימר אלא הלכתא אתאי נזק קאי והוא מפרש"י ויש ספרים איתא בגמ' דממונא הוא ועל כל פנים אינו מדברי ההלכתא ודו"ק:

דף ד ע"א תוס' בד"ה אדם כו' כדפרישית לעיל נ"ב פי' דממונך לא שייך גבי בור אף שהתוס' לא מחקו לעיל אלא שכתבו לאו דוקא קאמר הייט בדברי הגמ' אבל מתני' בודאי דייקא וצריכה למחוק ודו"ק: **ע"ב** רש"י בד"ה ומכסך כו' יין נסך שבו. הס"ד: **בד"ה** גנב כמודה מעצמו הס"ד: תוס' בד"ה ואימא כו' וי"ל דאיירי כו' כנ"ל:

ליה כשן אע"ג דלא קתני נבעה הייט מהאי טעמא כיון דבקרא בעירה כתיב וחז"ק :

בפרש"י בד"ה ומנסך יין לעבודת כוכבים כו' ליכא למימר שנסכו בי"נ שזרק בו דלא קמחסריה כו' צ"ל ל"ע לפירושו דהא איכא מאן דמפרש לה מערב ומ"ד נמי מנסך ממש היינו משום דאל"כ הייט מדמע ויש ליישב בדוחק דה"ק דלא קחסרי' ממש אלא דלריך למוכרו יותר בזול לעובד כוכבים. וא"כ הייט מדמע ודו"ק :

דף ה תוספות בד"ה קתני היזק דלא מינכרא והא דקתני ג' כו' כדקתני ש"ח והשואל כו' עכ"ל אע"ג [א] דלא דמי חובי דידהו אי לאו שהן שויין כן במקום אחד לא הוה תנא כולהו גווני כיון דכולהו אדם דאזיק שור הוא דמה"ט לא תני לשואל אדם דאזיק שור ממש בידים ודו"ק : **ע"ב** בתוספות בד"ה כי שדית בור כו' ונראה דשן נמי אתי בפלגא דדינא או מאש לחוד כו' עכ"ל ולפי זה לגבי אש לא איצטריך ליה למימר כי שדית בור כו' דמאש לחוד נפקי כולהו לבד מבור וק"ל : **בד"ה** להלכותיהן כו' מהרש"ל מחק כל דבור זה עד ומתני' לא קתני כו' ע"ש וכן נראה משמעו ממה שכתבו לקמן דבלאו הכי דלא אתי אלא מחד מינייהו ומבור דפטר בו כלים אבל בכל אינך בהר דכתיבי כולהו לא הוה איצטריך כל חדא מינייהו דהוה אש מב"ח והולך שפיר למימר להלכותיהן מיהו נראה ליישב דבריהם דהכא דמ"מ אמלתא דרבא דקאמר דמכל חד מינייהו ומבור אתיין כולהו המ"ל דהוי פטרי בהו כלים ומ"ש ואי יליף מחד מינייהו ומאש כו' ר"ל דאי משום הכי הולרך למימר להלכותיהן דלא הקשי לילף מחד מינייהו ומאש מיהו בור נמי הוה כתיב דלא אתי מכולהו דאם כן המ"ל דהוה פטרי בהו טמון וה"ה דהמ"ל אי הוה ההוא חד או שן או רגל הוה פטרי בהו רה"ר ואי הוה ההוא חד מינייהו קרן הוה פטרי בהו תם ממש אלא דניחא למנקט הפטור במלתא דנקטי בהדיא דהייט אש דלא אתי מב"ח ועוד אי הוה ההוא חד מינייהו אדם ליכא למפטר מידי אלא טמון כיון דמאש נמי אתי וק"ל :

דף ו תוס' בד"ה לאתויי בור כו' אם היזק בהדי דאזלי יתחייבו שניהם בעל כו' עכ"ל מדברי הרא"ש שאם הזיקה דרך הלוכה מחייב כ"א חלי הנזק ואם התיזה הבהמה כו' משלם בעל הבהמה רביעי נזק כו' עכ"ל ע"ש אך ק"ל כיון דבעל הבהמה חייב דרך הלוכו דהוי רגל היינו בחצר הניזק ובעל התקלה דחייב היינו ע"כ ברה"ר ממעט בור וכה"ג הקשו התוס' לקמן בד"ה פרה שהזיקה טלית כו' ויש ליישב כאן בדוחק שהתיזה ברה"ר והזיקה ברה"י וכה"ג כתבו התוס' בסמוך ודו"ק : **תום'** בד"ה תאמר בהני כו' היכי קאמר שור יוכיח דברשות חייב והא רגל כו' עכ"ל מדבריהם אלו שלא הקשו היכי ילפינן מרגל לחיובינהו ברה"ר הוכיח הרא"ש דעיקר חיוב דידהו מבור דהוא תחילת דינא ולא יהבינן להו הקל של רגל אלא של בור אבל דברי התוס' לעיל בד"ה משורן למדנו כו' אין שוכיחין כן אלא דבכה"ג יהבינן להו הקל של שניהם ול"ע : **בד"ה** הייט בור כו' דלאחר נפילה מיירי אמאי פטור כו' עכ"ל פי' אע"ג דלאחר נפילה אונס הוא מ"מ כיון דמיירי בדלא אפקרינהו היה לו לסלקו כדמוכחת הסוגיא בפ' המניח וק"ל: **ע"ב** בא"ד ומבור חלוק במה שאין תחלת עשייתו לנזק כו' עכ"ל ק"ק דנקטו מלתא אחריתי והמ"ל ומבור חלוק שאין הולך ומזיק ואילו הולכים ומזיקים כמ"ש לעיל בדיבור זה ויש ליישב בדוחק ודו"ק : **בד"ה** כגון שהיתה עידית כו' דלית ליה למזיק כעידית דניזק כו' ישלם כסף לר"י כו' עכ"ל ולא אמרי' בהא נמי אהני קרא לר"י כיון דלא הוי לטובת הניזק וק"ל : **בד"ה** שור רעהו כו' ומיהו למ"ד דאיכא כופר ברגל כו' עכ"ל אבל ליכא למיפרך מה לרגל שכן הזיקו מלוי דכיון דפירכא זו אינה אלא סברא בעלמא יש לנו לומר דיותר ראוי להתחייב באדם המזיק בידים ממזיק ע"י שלוח בעירו כמ"ש התוס' לגבי שן לעיל וק"ל :

דף ז תוס' בד"ה אי דאייקור ארעתא אפי' פורתא נמי לא ליספו ליה אע"ג שאינו מולא ליתן עליהם ר' זוז כו' אבל אם לא פסע אפילו שוות יותר מר' זוז כו' עכ"ל ירלה שגם מפרשי ליה כפרש"י בעני אך במלות פורתא וטובא פירשו בע"א וה"פ אי הוזל ארעתא דכ"ע כו' כיון דלא פסע אפילו שוות טובא דהייט יותר מר' זוז יכול ליטול ולא יצטרך למכור בפחות משויין ואי דעייל ונפק וגרס לעלמו אפי' פורתא דהייטו שאין מולא לקנותם בר' זוז לא יטול כלום וק"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה אליבא דר"י לא תבעי ס' כיון דיליף מג"ש כו' עכ"ל מיהו אליבא דר"י נמי ה"מ למיבעי היכא דאהני קרא [ב] ואפשר דפשיטא ליה להגנודא לר"י דמלי יהיב ליה מעידית דעלמא כיון דיהיב ליה טפי מעידית דניזק דהא אי ה"ל זיבורית כעידית דניזק ה"מ יהיב ליה ודו"ק :

דף ח תוס' בד"ה ואיבעית אימא כו' דכיון דקאי אשלא היתה לו עידית כו' עכ"ל דכיון דבתירולא דלעיל מיניה קאמר שלא היתה לו עידית ומכרה מסתמא האי תירולא נמי עליה קאי ומיירי נמי בכה"ג דאל"כ ה"ל לפרושי הכא דאיירי אידי ואידי כשהיתה לו עידית ומכרה מיהו ה"מ לפרושי ולאוקמא בכה"ג וכפרש"י באידך ליטנא אלא דניחא ליה לשבוקי סברא קמייתא ועוד דלא ניחא ליה למימר בברייתא קמייתא דקרי ליה בינונית משום דהאי בינונית דידיה כיון דהוא עידית דעלמא דהא ברישא דקתני בינונית כולם גובין בינונית ליכא לפרושי אלא בינונית דעלמא ומזה נראה סברת רש"י מזה הלשון וכתב תפוס לשון ראשון ודו"ק :

דף ט תוס' בד"ה ורב אמר בעלה מחלוקת כו' ותימה מ"ש כו' באותה רביע שנטל מכח ירושה וי"ל דרב אסי ס"ל כו' עכ"ל כל זה ללשון ראשון שפרש"י דללשון שני קושטא הוא דאותו רביע מכח ירושה נוטל בקרקע וללשון ראשון הולרכו לדחוק בזה דפליג רב אסי אהך סברא ולכך הקשו לקמן דלמא פשיטא דלאו כיורשים אלא מספקא ליה אי

קרני ראם [א] דלא דמי נ"ב וכפשיטות י"ל דראית התוס' משוכר דהוי ש"ח או ש"ש וקמינהו כשניס : [ב] ואפשר דפשיטא ליה כו' · נ"ב לפמ"ש הרא"ש דגם בא"ת ליה בינונית דשוין ספי מעידית דניזק צריך לשלם לו דוקא מעידית א"כ אין תירוצו עולה היטב :

חכמת שלמה

דף ה ע"א רש"י בד"ה אונס ומפתה דממונא הוא שהתשמים כסף לגדם כו' כנ"ל : **ע"ב** רש"י בד"ה וכולהו כי שדית בור כו' אתו כולהו מההוא ומהידך כו' כנ"ל ונמחק נקט רב : **בד"ה** פלוגתא כו' ולא שמעתי נמחק וכ"כ בס"א אינו : **תום'** בד"ה כי שדית כו' הייט דפריך מה לאש שכן כח אחר מעורב בו דידיה תמור יותר כו' כנ"ל וכ"כ פי' שכן דרכו לילך ולהזיק : **אחר** ד"ה שכן מועדין כו' נ"ל ד"ה ומתני' לא קתני ואח"כ ד"ה להלכותיהן נמחק כל הגליון עד סה"ד וכ"כ בס"א וכגירסת תוס' ראיתי שאינו וכן נ"ל ודו"ק [עיין במהרש"א] :

דף ו ע"א רש"י בד"ה הייט בור כו' דחיודא הוא ברה"ר כו' ופתיחה באה לו אף כל כו' כנ"ל : **תום'** בד"ה לאתויי בור כו' אדם חייב האי ארבעה דברים נ"ל היינו נזק כו' כנ"ל : **בא"ד** דלא הוי דומיא דאדם דבשלא בכוונה כו' כנ"ל וכ"כ פי' כי כוונת השור כמו כוונת האדם כמו שמשמע לעיל ודו"ק · מלאתי : **תום'** בד"ה היינו בור כו' להלקו ולפנותו משום כו' כנ"ל : **ע"ב** רש"י בד"ה שור רעהו כו' אין מעילה בקרקעות נ"ב פירוש וחייב עליהם כמו שאר נכסי הדיוט דהא קתני הכא במתני' לקמן נכסים שאין בהן מעילה כו' אבל מ"מ ללשון ראשון אף כה"ג פטור מאחר שסוף סוף הקדש הוא וילפינן כולהו מכדדי כמו שפירשו בתוס' ונכסים שאין בהן מעילה לאו דוקא קאמר אלא לדיוקא אקדשים קלים כדלקמן ודו"ק :

דף ז ע"ב רש"י בד"ה דאי לא כו' האי מזדבן כו' הד"א :

דף ח ע"א גמ' רבינא אמר כדעולא כו' מכאן לאחר ה"ד כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה אידי ואידי פי' שמין ליסנא אחרינא כו' ותפוס לשון ראשון הס"ד והד"א : **ע"ב** גמ' לוקח שני אדעתא דכל זכותא כו' כנ"ל וכ"כ וכן באלפסי :

דף ט ע"א רש"י בד"ה רביע בקרקע כו' או מעות ורביע במעות או רביע במעות כו' הד"א : **בא"ד** מחלית אלקו קרקע ולא יכול לסלקו במעות או כלקוחות כו' כנ"ל : **בא"ד** ולשון ראשון שמעתי נ"ב פי' וכנון הוא בעיני ולשונו מוכן כמו תפוס לשון ראשון וכן מוכח בפרק בית כור בפירוש רשב"ם על סוגיא זאת ע"ש : **תום'** בד"ה רב הונא כו' לא יאמר ליה זיל כו' כנ"ל : **בד"ה** ורב כו' ותימה מ"ש כו' נ"ב פי' לפי לשון ראשון שבקונט' הוא מקשה ודו"ק : **בא"ד** מאי לסלוקי בזוזי נ"ב וללישנא אחרינא דפירש"

מהר"ם

בשור דילפינן ליה ממכה בהמה ישלמנה ולא בנזקי אדם באדם דהיינו חובל בחבירו דחייב בה' דברים ואע"ג דלא קתני נמי מתני' שומר חנם והשואל דאיהו נמי אדם דאזיק שור היינו משום דבהזיקא דממילא לא קא מיירי וא"כ לא נצטרך לומר דתנא תנא דמתני' אדם וכל מילי דאדם וק"ל (ועיין במה שאכתוב בדברי התוספות) : **ברש"י** ד"ה ומנסך וכו' ומנסך את היין ליכא למימר שנסכו ביין נסך שורק בו וכו'. (ועיין באלפסי בשלטי הגבורים) : **בתוס'** ד"ה ואימא מבעה זה מים וכו'. וי"ל דאיירי בכח שני וקמ"ל וכו' · ויש להקשות והא איתא בהדיא בפרק הנשרפין דכח שני גרמא בעלמא הוא ופטור ויש ליישב דההיא דהנשרפין אתיא לפי המסקנא דהכא דמבעה אינו אלא אדם או שן אבל מים אינו מאבות נזיקין ולא ילפינן ליה מקרא דושילח אלא שהמקשה דהכא הקשה מנ"ל זה דלמא אימא לך דמבעה זה מים והוי אב מקרא דושילח ואתא קרא לאשמועינן דחייב אפי' בכח שני ולאפוקי מההיא דפרק הנשרפין ומסיק דא"א לומר כן דמי כתיב מים נבעו וכו' וא"כ אתיא שפיר ההיא דהנשרפין וק"ל : **ד"ה** תרי גווני אדם וכו'. ויש לומר דניחא ליה לכלול כולם בשור כמו תנא דמתני' יש להקשות א"כ באדם הוי ליה לכלול כולן כמו תנא דמתני' דתנא אדם וכל מילי דאדם ויש ליישב דבשלמא גבי אדם לא שינה כלל מלשון התנא דתנא שלשה עשר נזיקין וכו' ותם תנא ארבע דמתני' דהיינו שור ובור ומבעה והבער כלשון תנא דמתני' שור אבל אי הוה תני בהדיא מה שנכלל בשור היה צריך למיתני בהדיא קרן שן ורגל א"כ הוה משנה לגמרי לשון התנא וק"ל ולמה שכתבתי בגמרא דהשתא דמשני תרי גווני אדם לא איצטריך לתרוצי דתנא אדם וכל מילי דאדם אתי שפיר דתנא דמתני' לא כלל שום דבר בשור וק"ל : **ד"ה** ועדים זוממין פירש ריב"א וכו'. נ"ל משום דהוה קשה ליה דמפני מה תנא ליה לעדים זוממין בהדי אבות דנזיקין הא לא דמי להו כלל דהא בעדים זוממין הוה איפכא מכולהו דכשלא עשה ההיזק עדיין הוא חייב ואם כבר נעשה ההיזק הוא פטור דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה לכך פירש ריב"א דאפי' שילם ע"פ עדים וזוממין חייבין וכו' וק"ל :

דף ה ע"א ברש"י ד"ה תחת נתינה וכו' או כסף וגמר מבור דכתיב כסף ישיב וכו' כצ"ל : **בא"ד** מטמא ומדמע ומנסך מכלל נזק הן ובנזק כתיב ביה תחת כך כתוב בספרים שלפנינו ונראה לי דט"ס הוא דהא תחת כתיב בשור המועד דהוא נזקי שור בשור וממטא ומדמע ומנסך הוא בכלל נזקי אדם בשור שהוא היזק ממון וילפינן ליה ממכה בהמה ישלמנה כמ"ש רש"י לעיל ונראה לגרום ובנזק כתיב ישלם דכתיב מכה בהמה ישלמנה : **תום'** ד"ה הא תבריה ר"ע לגזיזיה כו' ולפ"ה נמי קשה דפירוש אע"ג דזמנין וכו'. הספר חסר וצ"ל דפירש ואשתכח דלא משלם נזק שלם אלא כמו שהשור שוה דאע"ג דזמנין דליכא נזק שלם וכו' כצ"ל : **ד"ה** וקתני היזק דלא מינכר והא דקתני שלשה גווני וכו'. ר"ל דקתני המטמא והמדמע והמנסך ושלשתן היזק שאינו ניכר :

ע"ב רש"י ד"ה לכתוב רחמנא תרתי וכו' ולרב דאמר מבעה זה אדם תיתי הכי כי פרכת מה לשור שכן כוונתו להזיק וכו' אדם יוכיח וכו'. לפי הסוגיא דלעיל לפי שיטת רב היה לו לרש"י לכתוב ולרב דאמר מבעה זה אדם תיתי הכי כי פרכת מה לשור שכן משלם כופר וכו' אדם יוכיח וק"ל אלא דלא דק וכתב בכל הענין פירכא אחת גבי שור : **תום'** ד"ה כי שדית בור בינייהו וכו' ונראה דשן נמי אתי בפלגא דדינא וכו'. ויש להקשות לפי התוס' איך יתיישב א"כ למה נקטא הגמרא כי שדית בור בינייהו וכו' דאי נמי נקטא אש בהדי קרן אתי כולהו לבר מבור כיון דהשתא לפי התוס' אתי נמי שן מקרן ואש דלא כפרש"י ואי משום דלא אתי בור מינייהו הא נמי השתא דנקטא בור וחדא מינייהו לא אתי קרן מינייהו וי"ל דנקטא ספי בור משום דלמ"ד קרן עדיפא קרן נמי אתי אבל אי הוה נקטא אש בהדי קרן לא אתי בור לכ"ע . א"נ לכך נקטא בור משום דמבור ומכל חדא אתו כולהו אבל אי הוה נקטא אש לא הוה אתו אלא כי הוה נקטא קרן בהדי אש וק"ל :

דף ו ע"א ד"ה לאתויי בור המתגלגל וכו'. ופ"ה דלא גרים ליה וטעמו וכו' ובעל התקלה נמי אין לחייבו מטעם אדם המזיק אלא דחשיב כרוח מצויה והוי אשו וכו'. צ"ל דזה שכתבו התוס' דהוי אשו לא כתבו זה אלא דאינהו ס"ל הכי אבל רש"י ס"ל דאפילו אשו לא הוי דלא חשיב ליה כרוח מצויה דאל"כ היה לו לרש"י לגרום בהדי דקא אזלי קא מזקי אשו הוא וק"ל : **ד"ה** תאמר בהני דברשות וכו' כגון שהלך ברשות הרבים והתיז והזיק חייב וכו' (עיין בדברי הרא"ש בריש פרקין דלא כתב כן) : **ע"ב** רש"י ד"ה שור רעהו אמר רחמנא כו' ל"א להכי נקט שור הקדש ולא מוקי לה באכלה בהמה שדה הקדש משום דלא משכחת וכו'. יש להקשות הא משכחת שן בהקדש כגון דאכלה בהמתו חיטין של הקדש ונראה דהשתא נמי בלשון זה ס"ל דכל נזיקין פטור בהקדש ולכך ליכא לאוקמיה לפי האמת הא דקאמר וק"ו להקדש בהכי אלא דבא לתרץ דלמה נקטא הגמרא אילימא דנגח תורא דידן לתורא דהקדש ולא נקטא הגמ' אילימא דאכל תורא דידן שדה של הקדש דהא אדברי ר"ע דברייתא קאי ור"ע איירי באכלה שדה חבירו כדכתיב ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם וה"ל להגמרא נמי למינקט בהכי ותירץ דלהכי נקט שור הקדש וכו' כדכתיב בקרא כי יגוף שור וגו' משום דלא משכחת שן בהקדש בגוונא דכתיב בקרא דהיינו ובער בשדה אחר משום דלא משכחת שדה של הקדש וכו' וק"ל : **תום'** ד"ה ורבי ישמעאל אכל שמינה וכו' וא"ת אמאי סעי ספי בדברי רבי ישמעאל מבדברי ר"ע וכו'. ר"ל דלמא הכי קמפלגי רבי ישמעאל סבר אכל כחושה משלם שמינה שבשדותיו של ניזק ורבי עקיבא סבר אכל כחושה משלם שמינה שבשדותיו של מזיק וק"ל : **בא"ד** וי"ל וכו' משום דקאמר ר"ע לא בא הכתוב וכו'. ולפי המסקנא דלא פליגי אלא אי בדניזק או בדמזיק שיימינן יתיישב שפיר לישנא דלא בא וכו' דקאמר ר"ע משום דשמיעא ליה לרבי ישמעאל דלפעמים בעידית דניזק שיימינן ולפעמים בעידית דמזיק לכך קאמר ר"ע לא בא וכו' ר"ל דבעידית דמזיק לחוד הוא דשיימינן ולא בדניזק והיינו דקאמר לגבות וכו' ר"ל מהאיך דקא גובין וק"ל : **ד"ה** כגון שהיתה עידית דניזק וכו' ואיפכא לא מצי למימר וכו'. ר"ל כגון שהיתה עידית דמזיק כזיבורית דניזק דלרבי ישמעאל חייב ליתן לו כעידית דניזק דאין זה סברא דכ"ע מודו וכו' : **ד"ה** שור רעהו אמר רחמנא וכו' תימה ולוקמה בשן ורגל וכו'. ואע"ג דלפי האמת ליכא לאוקמה בהכי משום דאיכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו בקרן מ"מ קשה להו לתוס' דה"ל להמקשה למיפרך הכי כדפריך גבי ב"ח ולא היה לו להקשות בפשיטות משור רעהו וכו' :

דף ז ע"א בא"ד וי"ל דאי לא אשכחן דפטור מזיק הקדש וכו'. יש להקשות לא לכתוב רחמנא אלא בור דפטור בו אפי' שור פסולי המוקדשין וכ"ש הקדש גמור כמו שכתבו התוס' לעיל מזה ואנא אמינא הואיל ואשכחן דפטרה התורה מזיק הקדש בבור הוה דרשינן נמי כי יאכל פרט למזיק למעט מתשלומין לגמרי והוה ילפינן כולהו מינייהו וא"כ רעהו דכתב רחמנא למה לי וי"ל דאי לאו רעהו הוה אמרינן הא דפטר רחמנא שור פסולי המוקדשין בבור לא משום קולא דהקדש הוא משום דלא מקרי של הדיוט אלא משום קילותא דבור הוא כמו דפטור בו אדם וכלים והראיה לפי האמת דכתב רחמנא רעהו גבי שור חייב בו שור פסולי המוקדשין כדאיתא לקמן דף י' ופרש"י שם משום דשפיר מקרי רעהו כיון שנפדו ע"ש ואפ"ה פטירי בבור א"כ אי לא כתיב רעהו לא הוה ילפינן ממה דפטר בבור שור פסולי המוקדשין דיהא פטור הקדש בכל הניזקין דהא פסולי המוקדשין לאו הקדש מיקרי ואפ"ה פטירי בבור אלא ודאי קולא דבור הוא גרים וק"ל : **ד"ה** ישיב לרבות שוה כסף וכו' ויש שום צריכותא כצ"ל. ור"ל אע"ג דלא אתפרש תצריכותא בגמרא מ"מ ע"כ צ"ל שיש שום צריכותא : **ד"ה** הב לי דבירית טפי פורתא לא גרסינן אי עידית בציר פורתא וכו'. עיין באשר"י : **ע"ב** ד"ה אליבא דרבי ישמעאל לא תיבעי לך וכו' כיון דילפינן מג"ש וכו'. ר"ל אע"ג דלרבי ישמעאל נמי איכא למיבעי הא דקאמר בדניזק שיימינן לא אתא למימר לאפוקי מדעלמא אלא לאפוקי בדמזיק א"ד אפי' מדעלמא נמי מ"מ ס"ל להגמרא דליכא למימר הכי משום דכיון דרבי ישמעאל מג"ש יליף לה מקרא דובער בשדה אחר ע"כ דוקא קאמר בדניזק אבל ר"ע אע"ג דלעיל משמע דמשמעות דקרא יליף (הק"ו) [הא] דקאמר מהאיך דקא משלם הוא קאמר לעיל אהני ג"ש ואהני קרא וכו' משמע דמקרא דייק דמיטב דהאיך דקא משלם הוא אפ"ה איכא למימר דעידית דעלמא מקרי נמי דהאיך דקא משלם הוא דהמזיק המשלם נמי בכלל העולם הוא וק"ל :

דף ח ע"א בגמרא אלא לאו ש"מ כאן שהיתה לו עידית ומכרה כאן שלא היתה לו עידית ומכרה לא אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה וכו' כנ"ל להגיה וכן הוא בספרים ישנים : **תום'** ד"ה ה"נ אידי ואידי וכו' והא דקאמר אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה לא בעי למימר וכו'. כן נ"ל להגיה ובספרים שלפני שכתוב ולו בוי"ו, ט"ס הוא : **ע"ב** גמרא מה מכר ראשון לשני כל זכות שיש לו וכו'. נ"ל דר"ל דהרי כאלו התנה הלוקח השני עם הראשון באם יבא ב"ח שיתן לו לגבות מהבינונית והזיבורית שנשארו בידו והוי כאלו היו ביד הלוקח שני גם הבינונית והזיבורית ולכך מצי א"ל לבעל חוב זיל לגבי לוקח ראשון וגבי מהבינונית והזיבורית דלא ניחא לן בתקנתא דרבנן : **תום'** ד"ה אבל זבין עידית וזיבורית נראה דאיירי שפיר אפילו שביק בינונית וכו' כוונת התוס' בזה משום שהוקשה להם ל"ל לטעמא דלהכי פרחיה וכו' תיפוק ליה מטעמא דהנחתי לך מקום לגבות כדאמר בתר הכי גבי ואז"ש זבן בינונית וכו' היכא דשייר בינונית דכוותה דמצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות וכ"ש הכא דלא זבין אלא עידית וזיבורית ושייר בינונית דמצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות דדינו דבעל חוב הוא בבינונית ומתוך קושיא זו היה עולה על הדעת לדחוק ולפרש דאיירי דלא שביק הבינונית אצל הלוקח ראשון כגון שקדם שלקח הוא הבינונית ואחר כך לקח הוא ממנו העידית והזיבורית וא"כ לא נשאר גבי הלוקח ראשון כלום ולא שייך לומר הנחתי לך מקום לגבות ולכך הוצרך לטעמא דלהכי פרחיה וכו' ולכך קאמרו התוס' נראה דאיירי שפי' אפילו בדשביק בינונית וכו' וק"ל :

דף ט ע"א תוס' ד"ה משהחזיק בה אינו יכול לחזור וכו' ובלא נתן מעות איירי וכו'. ר"ל השתא דפרישית דאיירי כגון שקנאו בקנין ההליפין או בשטר וחזקה וכו'. וגם דש אמצריה לראות מה היא צריכה ע"כ צריך לפרש דבלא נתן מעות איירי וכו' ופי' ד"ה רב הונא אמר או כסף או מיטב כו' וצריך לומר שלא הספיק לסיים דבריו וכו'. כוונתו בזה משום דכיון דהשתא מפרשינן דרב

בלקוחות באחריות או שלא באחריות דלא הוה לן לאוקי דפליג רב אסי אהא בהך סברא ועיין עוד מה שכתבנו בזה ס"פ בית כור: ע"ב תום' בד"ה ולר"י דאמר כו' לר"י כמו נאנא לר"ל ובשור קשור כו' ומשום דחרש עביד לנתוקי כו' עכ"ל ובדלא עביד לנתוקי כו' בפשיטות בבור מגולה ושור מותר ל"ק להו לפום סברתם דהשתא דשלהבת לר"י הוה כמו נאלא לר"ל ולא הוה רבותא אלא שור קשור ובור מכוסה והו"ק: בד"ה משא"כ בבור כו' וכן אש וכו' וא"ת ונילף משור ונחייבו בכופר כו' וא"ת שור ולא אדם כו' עכ"ל בבור איכא למימר קושטא דאימעיט משור ולא אדם אבל עיקר קושייתם מעיקרא אאש והוצרכו להרך דאימעיט מעליו וממילא דאימעיט נמי מיניה בור ולזה הקשו שור ולא אדם נ"ל כו' וק"ל:

ה"א דף ט ע"ב אלימא שליש ביתו כו' · יש לפרש למאי דס"ד השתא שליש ביתו מטעם הדבר ע"פ מ"ש פ' המפקיד לעולם ישליש אדם מעותיו שליש בקרקע ושליש בפרקמטיא ושליש תחת ידו וקאמר הכא דחלק אחד מג' חלקים הללו שהם שליש ביתו יוציא לצורך מצוה ובשני חלקים האחרים יתפרנס עצמו ופריך אי איתרמי כו' ליתיב ליה גם שני חלקים אחרים ובמה יתפרנס ומסיק בהידור מצוה עד שליש כפירוש התוספות לענין אתרוג בא' גדול תמנו שליש יקנהו דהיינו הידור דמצוה כהאי דגמרא פרק לולב הגזול שהלולב גדול מן ההדס שליש כדי לנענע בו דהיינו הדרו וקאמר עד שליש תשלו דכתנו שיעור לגדלו בהידור עד שליש יותר משיעורו שהוא כאגוז למר ובכילה למר אבל מצד הקב"ה להדרו ביותר משליש כדתנן שם באתרוג אפי' אחד בב' ידיו וק"ל:

דף י תוס' בד"ה ליתנה נירו כו' משמע דה"נ רולה לפרש כן משא"כ בבור כו' עכ"ל הכי משמע להו דשייך חומר שור בדם בנירו איירי בהך מלתא גופא דאיירי לאהוויי ליתנה נירו בחומר באש דומיא לפי מאי דסבר מעיקרא דשייך כליס בחומר בשור ותני ליה בחומר באש והו"ק: בד"ה ותו ליכא וא"ת כו' וי"ל משום דדחיק לאוקומי מתני' כו' עכ"ל בהך דהכוהו י' בני אדם כו' ליכא לתרולי הכי אלא דעיקר קושייתם דאטו כי רוכלא כו' לא הוה אלא אהך דר' זירא ורב ששת דהקשו מסברא אבל מהנך דעשרה בני אדם הכהו כו' כיון דתניא בברייתא שפיר פריך בפשיטות דה"ל לתלמודא לאהוויי נמי אמתני' דהכא והו"ק: בתום' בד"ה כגון פפא בר אבא כו' ומיהו לפי המסקנא כו' אין לריך לפרש דחייב כו' עכ"ל ר"ל דאין לריך לפרש במסקנא דהוה כולהו פפא בר אבא דהרי לא חייב אלא אחרון ועיין בהגהת מרדכי: ע"ב תוס' בד"ה טלו פטורין כו' אפי' לרבנן אחרון חייב כו' עכ"ל להאי שנויא בפלוגתא לא קמיירי ליכא לאוקומי מתני' כבה"ג ואפי' כרבנן דכיון דאין בראשון כדי להמית אין זה הכפרתי במהלא נזקו אלא דאחרון עבה כל המיתה לחייב עלה קטלא ואין כאן שום חיוב על הראשון משא"כ בבור הבעה דהראשון נמי חייב מיתה בתשלומי נזק והו"ק:

דף יא ע"ב תוספות בד"ה גזירה מקלתה כו' וקשה דהא כו' אמרי משום דנפקא כולה עכ"ל פירוש ואכתי יטעו להשוות רוב למקלה וק"ל:

דף יב תוס' בד"ה מכר לו עבדים כו' דאי מטעם חלר אמאי מפליג בהחזיק בקרקע בין עבדים למטלטלין דאי משתמרת לדעתו בתרוייהו קני כו' עכ"ל וצ"ע שהרי כתבו לקמן דסתם קרקעות אין עבדים משתמרין בהן לדעתו כו' ויש ליישב בדוחק והו"ק: תום' בד"ה בעינן דומיא כו' והחזיק בקרקע לא קנה עבדים כו' עכ"ל ולקמן דפריך מדשמואל לא בקנין אגב אלא מחמת דחשיב כמחובר כמו שפי' לקמן וק"ל: תום' בד"ה והלכתא בכפות כו' ת"ל דהוי חלר מהלכת כו' עכ"ל דטפי ה"ל למנקט האי טעמא כדנקט ליה נמי הכא בשמעתין וק"ל: ע"ב תום' בד"ה ואם איתא כו' ומשני אלא מתנות כהונה כו' עכ"ל דע"כ צ"ל הכי לפי דרכם דלעיל דלא קאי האי שנויא דמפליג במחיים ובין לאחר שחיטה דהא בחלק של כהנים בכל גוונא הוי ממון גבוה ובחלק בעלים בכל גוונא הוי ממון בעלים אבל רש"י לא גרס כן ומפליג אף לפי המסקנא בין מחיים ובין לאחר שחיטה בחלק בעלים והו"ק:

דף יג תום' בד"ה אי אליבא דרבנן פי' בקונט' כו' משמע אפילו שהשור עושה כל ההיזק כו' הלכך בעל השור במועד משלם נזק שלם כו' עכ"ל ודאי דכן מוכח גם מפרש"י שלפנינו שהשור עושה כל ההיזק דהא לא בא לחייב בעל הבור אלא מטעמא דפי ליכא לאשתלומי כו' וא"כ שור המועד דהוי שישלם נזק שלם שהוא עשה כל ההיזק ולא מלי למידק אלא מתם אבל בפירושו שלפנינו לא פירש כן אלא שהמועד איט משלם אלא ח"נ

מהר"ם

דרב הונא בא לתרץ קראי דלעיל אם כן תקשה לך מה תירץ הקראי במה שאמר או כסף או מיטב לכך צ"ל שלא הפסיק וכו' ועיקר תירוצו היה בדעתו לסיים דקרא דישיב איירי בדלית ליה כמו שהשיב לבסוף: בא"ד ורבינו תם אינו סובר כן וכו'. ר"ל דר"ת פסק כרב הונא ודלא כרב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע דלעיל וטעמו מבואר בדברי הרא"ש ע"ש דמפרש שיש ג' דינים וכו' בספר הישר כתב ר"ת כן: ד"ה וטרף חלקו של אחד מהם וא"ת והא כל אחד חייב לפרוע חוב אביהם. ר"ל וצריך הבעל חוב לטרוף מכל אחד ואחד חלק המגיע עליו לפרוע ואין יכול ליטול הכל מאחד מהם: בא"ד ויש לומר דמיירי הכא שעשאו אפותיקי ויש לדקדק לפי מה שתירצו התוס' בדבור שלפני זה דדוקא כשחלקו קרקע אית ליה לשמואל ויתר דשניהם עומדין בספק זה כמו זה והא כיון דמיירי הכא כגון שעשאו אפותיקי אין שניהם עומדין בספק כי אם אותו שנפל בחלקו אותה קרקע שנעשית אפותיקי ואפילו אי נימא שיש לבעל חוב רשות שלא לגבות כל אותה של אפותיקי אלא ליטול מכל אחד המגיע עליו מ"מ אין שניהם בספק בשוה משום דאותה של אפותיקי יכול לגבות ממנה כל חובו ומחבירו אינו יכול לגבות כי אם חלק המגיע עליו ויש ליישב דר"ל דעשה שניהם אפותיקי שיהיו לו להב"ח רשות לגבות מכל אחת שירצה וק"ל: ד"ה ורב אמר בשלה מחלוקת ופו' תימה מאי שנא מדרב אסי דאית ליה שיכול לסלקו בזוזי באותו רביע שנטל מכח ירושה. ר"ל לפי לשון ראשון של רש"י שפירש רביע או בקרקע או במעות אבל ללשון שני אינו כן אלא שאותה חלק של ירושה צריך ליתן לו קרקע כדלקמן: בא"ד לא איירי כעין אפותיקי דהמקבל וכו'. ר"ל דהתם איירי דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו והכא איירי באפותיקי סתם וק"ל: ד"ה הלכך נוטל רביע בקרקע וכו' דלא שייך ביה המוציא מחבירו עליו הראיה משום שאין הספק מחמת טענתיהם אלא מחמת עצמו: ע"ב ד"ה אלו איתרמי ליה אפילו מיירי בעישורייתא דרבי וכו'. מ"מ ידוע הוא שאין חייב לבזבז כל כך. צריך לומר דההיא דעישורייתא דרבי קאי אעישור נכסים לבתר דקאמר רבי באם יש לו עשר בנות ובת הראשונה נוטלת עישור נכסיו והשניה נוטלת עישור ממה ששיירה הראשונה וכן נמי הכא במצוה ראשונה נותן שליש ביתו ובשניות שליש מהנכסים שנשארו לו וכן בשלישית דהשתא ישאר לו חלק מה מהנכסים: ד"ה ודרכו לילך ולהזיק וכו' וכוונתו להזיק לא שייך למיתני גבי בור וכו'. ר"ל דכיון דכבר נכלל ממה שאמר דרכו לילך ולהזיק שזה ב"ח ובור אינו ב"ח לא שייך למתני' תו לומר שהבור שאינו ב"ח אין כוונתו להזיק דפשיטא הוא כן נראה לי לפרש דאי לא תפרש כן תיקשי לך הא חמור דדרכו לילך ולהזיק ובעל חי נמי לא שייך גבי בור ואפילו הכי קתני לה וק"ל: ד"ה משא"כ בבור וכו' וא"ת נילף משור וכו'. נ"ל דהתוס' לא סבירא להו כפירוש רש"י דפירש על משא"כ בבור דפטור מטעם דכתיב שור ולא אדם דהתוס' סבירא להו כמו שכתבו בסוף דבור זה דשור ולא אדם לא אתי אלא למעוטי עבד וכנעני הקנוי לישראל וכן מה שפירש רש"י דבאש פטור מהכופר מטעם דקים ליה בדרבה מיניה לא סבירא להו להתוס' כן דכופר לא שייך לפטרו מטעם קים ליה בדרבה מיניה כמו שכתבו התוס' לעיל דף ד' ד"ה כראי אדם שאין משלם את הכופר וכו' ועיין במה שכתבתי שם:

דף י ע"א ד"ה חומר בשור וכו'. משום דהוי בכלל מסרן לחרש שוטה וקטן וכו'. מקשין התלמידים והיאך נוכל לומר שדין מסרן לחש"ו תלי בבעל חי והא בור אינו בעל חי ואפ"ה חייב היכא דמסר לחש"ו כדלעיל וי"ל דלהכי דייקי התוס' בלישנייהו וכתבו דבהכי תלי טעמא דפטור באש ולא כתבו דבהכי תלי טעמא דחייב בשור אלא רוצה לומר דטעמא דחיוב יש בכמה דרכים כגון בור דחייב מטעם דדרכו לנתורי ולר"ל בלא צוותא דחרש היזקו מצוי ליפול שם אבל טעמא דפטור באש דלאו ב"ח הוא ואי לאו צוותא דחרש לא היה הולך ומזיק אלא הוה מעמיא עמיא ואולא וק"ל:

ע"ב גמרא לא צריכא דבהדי דסמך בהו תבר וכו'. ופירש רש"י סמך בהו נסמך עליהם ולא יוכלו לעמוד וכו' נראה דרש"י פי' כן כדי לתרץ הקושיא דפרכא הגמרא לעיל מזה ולימא להו אי לאו אתון בדידי לא הוה מתבר ר"ל והוה להו לעמוד והואיל ולא עמדו כולן חייבין וכן משמע בתום' לכך פירש דסמך בהו ולא היו יכולים לעמוד וכ"ת א"כ למה ליה לרש"י לפרש לא צריכא וכו' לעולם דבלאו איהו לא הוה מתבר כלל וכו' ולמה ליה למהדר משינויא קמא דמשני לא צריכא דבלאו איהו הוה מתבר בתרי שעי וכו' דאמר ליה אי לאו אתון וכו' ומה דהוה פריך עליה ולימא להו אי לאו אתון וכו' לשני לא צריכי דסמך בהו ולא היו יכולין לעמוד י"ל דהשתא דאתית להכי ניחא ליה לשנויי כפשוטו כפום ריהטא וכסברת המקשה דלעיל דאיירי דבלאו איהו לא הוה מתבר כלל וק"ל: אמר ליה רב כהנא לרב אלא טעמא דכתב רחמנא והמת יהיה לו וכו'. יש להקשות תקשה ליה לרב כהנא בעצמו דאמר לעיל מזה רב כהנא אמר מהכא אם טרף יטרף וכו' ובאשר"י מצאתי א"ל רב כהנא לרבא וא"כ י"ל דלאו היינו רב כהנא דלעיל אלא תלמידו דרבא הוה וק"ל: תום' ד"ה כגון פפא בר אבא וכו' פירש רשב"ם דנקט פפא בר אבא וכו'. משום דקשיא ליה למה ליה למנקט פפא בר אבא לימא דאיירי בסתם בני אדם אלא שהספסל היה סובל וחזק לישב עליה ה' בני אדם ולא היה חזק כל כך בכדי שישבו עליו ששה בני אדם: בא"ד ולפירושו צ"ל כגון פפא בר אבא אכולהו ר"ל גם החמשה הראשונים שישבו כבר על הספסל היו כפפא בר אבא מדקאמר בסמוך דאמרי ליה אי לאו את וכו' ואין לומר דלא קאמר זה אלא שלא יפטר האחרון אבל הראשונים היו פטורים בלא זה דא"כ אמאי נקטא הגמרא האי לישנא דאמרי ליה דמשמע דהחמשה הראשונים היו טוענין עמו לא הל"ל אלא דאמר ליה ר"ל בעל הספסל דאיהו ה"ל למטען בהדיה וק"ל: בא"ד והר"ר עזריאל חייב לשלם. משום דאיהו מפרש כפירושו של ר"ת שכתבו התוס' סמוך לזה:

דף יא ע"א תום' ד"ה שליא שיצאה מקצתה וכו'. לא שני אלא שאינה קשורה בולד פירוש אלא שהשליא היא בפני עצמה והולד בפני עצמו דאמרינן שהשליא היא ולד בפני עצמו ונימוח והשליא של הולד שיצא אחריו היא ג"כ נימוח וק"ל: ע"ב ד"ה בכור שנטרף בתוך שלשים וכו' משמע קצת דאם קים לן דכלו חדשיו וכו'. ר"ל דמפירוש רש"י משמע דטעם דאמרה תורה ופדויו מבן חדש תפדה הוא משום חשש נפל: בא"ד ואע"ג דמהאי קרא נפקא לן כל ששהה שלשים יום וכו' ר"ל א"כ משמע דטעם מבן חדש תפדה הוי משום חשש נפל אין זה אלא גזירת הכתוב הוא אפילו קים לן דלא הוי נפל אלא דממילא משתמע נמי דכל ששהה ל' יום באדם יצא מכלל חשש נפל דאל"כ לא היה להתורה ליתן שיעור ל' יום אלא היה מן הראוי להרחיב יותר זמן להפדיון עד שיצא מכלל נפל וכן גבי מיום השמיני והלאה ירצה לקרבן: ד"ה אפילו מן גלימא דעל כתפיה וכו'. ור"ת פוסק שאין מסדרין לב"ח וטעמו של ר"ת תלוי בגירסת הגמרא שם פרק המקבל עיין שם בתום':

דף יב ע"א ד"ה זילו אהדורו חשיב ליה כטועה בדבר משנה. ר"ל דקי"ל דהדין חוזר לאפוקי טעה בשיקול הדעת דמה שעשה עשוי וישלם מביתו כמבואר בסנהדרין: ע"ב ד"ה מאן תנא וכו' מעילה לא מעלה ולא מורדת. ר"ל ופשיטא דלכ"ע לא הוי ממון בעלים וליכא למ"ד דכיון דלית ביה שום חלק להדיוט מהיכא תיתי לאפוקי ארעתין שיהא ממון בעלים אבל קדשים קלים כיון שיש לבעלים חלק בו דהיינו הבשר סברא הוא לומר דהוי ממון בעלים לשום תנא לכך מיבעיא ליה מאן הוא התנא וק"ל: ד"ה ומחיים מי אמר אמר תימה מאי קס"ד אי מחיים לא אמר כ"ש לאחר שחיטה. ר"ל וא"כ הא דקתני ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי רבי יוסי הגלילי במאי מוקמת לה: בא"ד לסייעיה משלמים דקאמר בן עזאי וכו'. ר"ל א"כ רבי יוסי הגלילי עכ"פ איירי בשלמים ושלמים לא שייכי אלא בזמן שבהמ"ק קיים דחזיא להקרבה וא"כ ש"מ דאפי' בחזיין להקרבה אית ליה לרבי יוסי הגלילי דהוי ממון בעלים: ד"ה ואם איתא לשני ליה וכו' דממה נפשך לא הוי כרבי יוסי הגלילי וכו'. ר"ל וכ"ת מאי פריך לישני הא ר"י הגלילי הא רבנן הא ודאי ניחא ליה טפי לאוקמי תרווייהו כרבי יוסי הגלילי לכך קאמר דממ"נ וכו' ר"ל הא עכ"פ לפי סברתו דלעיל דאית ליה דמחיים אפילו במתנות כהונה דחזיא להקרבה ס"ל לרבי יוסי הגלילי דהוי ממון בעלים א"כ לא אתי ההיא דרב נחמן אמר רבה בר אבוה כרבי יוסי הגלילי דאוקמא לה דוקא בבכור בזמן הזה דלא חזי להקרבה ורבי יוסי הגלילי אפילו בחזיא להקרבה ס"ל דהוי ממון בעלים וא"כ ע"כ ההיא דרב נחמן לא אתי אלא כרבנן וא"כ למה ליה לשנויי דההיא דרבי יוסי הגלילי בבכור בחוצה לארץ לישני ליה בקצרה הא רבי יוסי הגלילי הא רבנן: בא"ד ולפי סברא זו לא יהיה אמת הא דמשמע לקמן וכו'. ר"ל לפי סברא זו דבעי השתא לאוקמי ההיא דרב נחמן אמר רבה בר אבוה כרבנן א"כ גם רבנן מודו לרבי יוסי הגלילי בבכור בזמן הזה ולכ"ע הוי ממון בעלים ובכלל רעהו הוא א"כ לא יהיה אמת לפי סברא זו הא דמשמע לקמן בסוף פרק הפרה דבכור לא הוי בכלל רעהו אפי' בזמן הזה אבל לפי המסקנא דהכא דמשני אלא מתנות כהונה שאני וא"כ בבכור בזמן שבהמ"ק קיים דחזיא להקרבה אפילו רבי יוסי הגלילי מודה דלא הוי ממון בעלים ולא קאמר דהוי ממון בעלים אלא בבכור בחוצה לארץ או בבכור בזמן הזה דלא חזייא להקרבה מכלל דלרבנן אפילו בבכור בזמן הזה לא הוי ממון בעלים ולא הוי בכלל רעהו א"כ אתי שפיר ההיא דסוף פרק הפרה כרבנן והיינו דקא מסיימי התום' והשתא מילתיה דרב נחמן לא מתוקמא אלא כרבי יוסי הגלילי ופלוגתא דאביי ורבא לקמן כרבנן וכו':

דף יג ע"א גמרא למעוטי מאי אילימא למעוטי בכור השתא ומה שלמים וכו'. ופירש רש"י בכור מיבעיא ובבכור ח"ל קאמר דכיון דלאו להקרבה קאי וכו' יש לדקדק א"כ מאי פריך הגמרא השתא ומה בכור שלמים וכו' דמנא ליה דאתא למעוטי בכור בזמן הזה דפריך השתא ומה שלמים וכו' דלמא אימא לך דאתא למעוטי בכור של ארץ ישראל בזמן שבהמ"ק קיים דחזי להקרבה וי"ל דס"ל להגמרא דאי אתי למעוטי בכור מסתמא אתי האי תנא אליבא דבן עזאי לאפוקי ממ"ד דבכור הוי ממון בעלים לרבי יוסי כגון אבא יוסי בן דוסתאי ואבא יוסי על כרחך לא קאמר אלא בבכור בזמן הזה דלא חזי להקרבה דאלו בכור דחזי להקרבה כגון בזמן שבהמ"ק קיים ליכא למ"ד כדאמר לעיל מתנות כהונה קאמרת וכו' וא"כ האי תנא אליבא דבן עזאי אי אתי למעוטי בכור ע"כ בכור בזמן הזה קאמר ולכך פריך הגמרא שפיר ומה שלמים וכו': רש"י ד"ה אי אליבא דרבנן וכו' דפליגי בפרק שור שנגח גבי שור שדחף את חבירו לבור ואמרי בתם בעל השור משלם רביע וכו'. נראה דאין זה מפרש"י ואיזהו תלמיד כתבו דרש"י ס"ל לרבנן בתם בעל השור משלם מחצה ומחצה מפסיד דבעל הבור פטור ובמועד בעל השור משלם נזק שלם ובעל הבור פטור ועיין בתום': בתום' ד"ה אי אליבא דרבנן פירש בקונטרס וכו' ואמר בתם דבעל השור משלם מחצה וכו' כצ"ל. הלכך במועד בעל השור משלם נזק שלם ובתם משלם חצי נזק ופלגא מפסיד כצ"ל: בא"ד דאי כל חד פלגא הזיקא עביד למה ישלם בתם לרבי נתן בעל השור שלשה רביעים וכו'. ר"ל אלא ודאי ס"ל השתא האי כולא הזיקא עביד והא דלא משלם בעל השור מחצה בתם כאלו הוא עשה כל ההיזק משום דאמר א"כ שותפתאי מאי אהני לי כדאיתא פרק הפרה להאי לישנא ועי"ש דאלי לישנא דאמר תורא בבירך אשכחתיה מצי סבר כל חד פלגא הזיקא עביד ואפ"ה משלם בעל הבור שלשה רביעים כדאיתא התם אבל המקשה הכא בשמעתין דלא פסיק השתא אדעתיה טעמא דתורא בבירך אשכחתיה עד דמשני ליה לקמן א"כ ע"כ צ"ל דהוא ס"ל האי כולא הזיקא עביד והאי כולא הזיקא עביד: בא"ד ונראה לר"י דרבנן דאמרי בעל השור חייב וכו'

חכמת שלמה

דפירש בקונטרס כספים הרי הם כקרקע אינו מיושב שפיר תום' שנ"ן: ע"ב רש"י בד"ה בהידור כו' לקנות ואתר הידור כו' כצ"ל: בד"ה כופר במועד שהמית בן חורין הס"ד: תום' בד"ה אלו איתרמי כו' מכל מקום יודע שאינו חייב לבזבז כל כך כצ"ל:

דף י ע"א רש"י בד"ה אתר שניהם לניזקין את הוזק השור כו' כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה מרבה כו' אחרים שהוא דין שיהא כו' כצ"ל: בד"ה יביאהו עד כו' אבל דמי הטריפה כו' כצ"ל: בד"ה ולישתוק שלו היא כצ"ל והס"ד: בד"ה ובידים הוא ממש שהוא נתכוון להזיק כצ"ל: בד"ה השתא אי ה"ל טרפות למזיק כו' כצ"ל: תום' בד"ה לא נצרכה כו' עד שתתרפא אבל הכא מיד כו' כצ"ל:

דף יא ע"א גמ' אחרים אומרים מניין כו' כצ"ל: רש"י בד"ה בטורח נבילה כו' שמתה שם אבה שאול כו' כצ"ל: בד"ה דקא מטהרת כו' שתראה ביום ט"ו כו' כצ"ל: בד"ה ממנא לא מגיא שבועים דנקבה אלא משני כצ"ל: בד"ה דאין מקלת כו' יצא מהותך או כו' כצ"ל: בד"ה אסור נ"ל הבורה: תום' בד"ה יביא עדים כו' הא יש רואה. נ"ב ס"א ראייה: בד"ה יביא אבורה לנ"ד פירוש שמתה בלא ברכה כו' כצ"ל: בד"ה אין שמין כו' אמר רבי אבא בר ממל והשיב כו' כצ"ל: בד"ה דקא כו' תנן בהמפלת כו'. נ"ב עיין מ"ש בפרק המפלת דף כ"ז בד"ה חומר שני ולדות ע"ש: בד"ה שליא כו' שיאתה מקלתה אי הוי כו' בשאינה קשורה בולד כו' ור"א איירי בשליל כו' כשאין קשורה בה כדאמרינן בהמפלת כו' כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה במסירה כו' מרבות מוכר כצ"ל: תום' בד"ה גזירה כו' לעולם אינו כילוד כל זמן כו' מיום שני למיהב לה ימי טומאה כו' דחזינן דמטמאינן לה כו' כצ"ל: בד"ה בכור כו' ולא נפל הוי וליפרקיה משמע כו' כצ"ל: בא"ד מונה לו לשנה כו'. נ"ב פי' בכור שעוברין בבל תאחר אחר שנתו כו': בא"ד ת"א משעת הרלאה וחד כו' כצ"ל: בד"ה בהמה גסה ט' כאן ובפ"ק דקידושין שאגרכתי וכו' כצ"ל והס"ד:

דף יב ע"א גמ' שפיר והדתניא קנה כו' כצ"ל: רש"י בד"ה אמר להו עולא ליושבין לפניו הס"ד. בד"ה נקנין כו' ומטלטלין כס"ד: תום' בד"ה ל"ל כו' ע"כ לא מטעם חלר כו'. נ"ב פירוש דלא תימא נהי דחשבינן עבדים כקרקעות מ"מ אין אחד קונה את חבירו כמו י' שדות מאחר שהעבדים הוי דבר המטלטל ואינו מחובר וא"כ בע"כ נאמר שהקרקעות אינן קונין העבדים בקנין פשוט כמו גבי עשר שדות אלא בקנין אחר או משום חלר או משום אגב על כן כתבו ע"כ כו' והו"ק היטב: ע"ב רש"י בד"ה בכור מוכרין כו' לקמן והכהנים מוכרים אותו לכהן כצ"ל. ונ"ב פירוש לכ"ע אבל לישראל אסור לרב חסדא כדאיתא בתמורה ואף שרב אשי חולק וכן פוסק הרא"ש ברים כל פסולי המוקדשים מ"מ רש"י בא לפרש המבוא אליבא דכ"ע ואף שבתמורה פי' דמוכרין אותו אפילו לישראל היינו אליבא דהלכתא והכא בא לפרש אליבא דכ"ע ועוד אף התם מפרש דבזמן הבית אין מוכרין אותן אלא לכהנים ואף דמיירי הכא בזמן הזה מ"מ לפי מה דס"ד השתא דאיירי אף בזמן הבית פירש דוקא לכהן וכן פירש שם רש"י להדיא ע"ש: תום' בד"ה שאני מקרקעי כו' ואפי' בחולסית ומגולה דמחזיק כו' כצ"ל. וז"ב שתי עניני תפירות תדא שחופרין בו חול והשניה לכסף וזהב: בד"ה ומהיים מי אמר תימה וכו' לכם ולא לגבוה כו'. נ"ב פירוש דהוי כעבד כנענל פרס מבית רבו נמצאת כל השחיטה לצורך רבו ורש"י פירש אפילו אם אוכל מן הקרבן ויהיה מותר לחוט בו"ט כמו בהמה חליה של עכו"ס וחליה של ישראל שמותר לשוחטה בו"ט משום דה"א לכזית בשר בלא שחיטה וא"כ גבי נדרים ונדבות יהיו מותרין ותירץ דלא דמי כו' כי מה שאוכל מן הנדרים ונדבות משלחן גבוה קזכי ועל זה פרש"י כצ"ל: בד"ה לכתחלה כו' שנאכלין במומן והכי תלי לה בדרבי שמעון כצ"ל:

דף יג ע"א גמרא הא בבכור בלבד קאמר קשיא כצ"ל. נ"ב פירוש וא"כ אבא יוסי חולק על בעל סברייתא שאמר משום בן עזאי לרבות את השלמים וסבר שמעולם לא אמר בן עזאי זאת רק

שלא

והם רביע נזק והוא מגומגם : ע"ב בתוס׳ בד"ה כגון שקיבל עליו כו׳ איפכא לא מצי למימר כגון דאזקיה תורא דשואל כו׳ עכ"ל דהוה ניחא טפי למימר איפכא דהשתא לא תיקשי כלל אימא סיפא נפרצה בלילה כו׳ ודו"ק :

דף יד תוס׳ בד"ה מי לא פליגי כו׳ לא לזה ולא לזה לשוורים ולפירות דחד עכ"ל וקרי ליה חצר השותפין להניח בהן דברים אחרים או שיש לכל אחד ואחד בית בחצר זה ויש בו דריסת רגל לשניהם והוא כגרסת ר"ת לקמן דמוקי סיפא דברייתא בכה"ג וק"ק לפי גרסתו לקמן מאי פריך אי הכי ארבעה שלשה הוו דהא לא שמעי׳ ליה מרישא דכגון חצר השותפין דאיירי במיוחדת לזה ולזה לשוורים דומיא דבקעה ויש ליישב דהלמודא מדמה חצר שאינה מיוחדת לשוורים לשניהם לחצר המיוחדת לשוורים לשניהם דבין כך ובין כך דמיא לרה"ר וכן משמע לעיל דקאמר בההיא דרב יוסף ואינה מיוחדת לשוורים דלגבי שן הויא ליה חצר הניזק משמע דלגבי קרן מקרי רה"ר כמו במיוחדת לשניהם לשוורים ודו"ק : **ע"ב** תוס׳ בד"ה פרה שהזיקה כו׳ דא"א לאוקמה פרה שהזיקה טלית נמי ברה"ר כו׳ עכ"ל כל זה לגירסת ר"ת לעיל דגרס לפירות לחד ולא לזה ולא לזה לשוורים אבל לגרסת הספרים דלעיל איכא לאוקמה נמי הכא בחצר מיוחדת לזה ולזה לשוורים ולטלית לחד ועיין ברא"ש ובר"ן : **בא"ד** ולא בא לאשמועינן כו׳ דהא טלית בור הוא ולא משלם מגופו כו׳ עכ"ל ומזה אין לדחות פי׳ הקונט׳ דאיכא למימר כיון שהזיקו זה את זה כמו שמשלם בעל הטלית מגוף הפרה כך ישלם בעל הפרה מגוף הטליה וק"ל : **בא"ד** ול"נ פרה שהזיקה סלה דא"כ כו׳ עכ"ל לפי אותה גרסא יתיישב לפרש"י שפיר דאיירי שהזיקו זה את זה במקום אחד וק"ל :

דף טו תוס׳ בד"ה הא מני ר׳ יוסי כו׳ ואי רבי עקיבא ליתני שהתם פטור מדמי עבד ומאי שייר כו׳ עכ"ל וק"ק למאן דמפרש בפ׳ ד׳ וה׳ לר"י הגלילי נקי מדמי ולדות תם פטור ומועד חייב ליתני הכא שהתם פטור מדמי ולדות ומאי שייר דהאי שייר למ"ד פלגא ניזקא ממונא דחצי כופר לאו שיורא הוא כיון דלא דריש נקי מחצי כופר אי ס"ל דחייב בחצי כופר הוה בכלל חצי נזק ואי ס"ל דפטור מדרבה בין תם ובין מועד פטור וכשהשור בסקילה דפטור הוה בכלל משלם ח"נ מגופו דהביאוהו לב"ד כו׳ וי"ל דסוגיא דהכא אזלא כמאן דמפרש התם לר"י הגלילי אנשים ולא שוורים מועדים הא תם סלקא דעתך אמינא דחייב כתב רחמנא בעל השור נקי דתם נמי פטור ודו"ק : **בא"ד** כרבי טרפון דאית ליה כו׳ דתם משלם כופר כו׳ עכ"ל מיהו בשמעתין לא בעי למימר הא מני ר׳ טרפון משום דלא שמעי׳ בהדיא דתם משלם חצי כופר ברה"ר אלא דתם משלם כופר שלם ברשות הניזק ומר׳ יוסי מייתי התם אר׳ טרפון דסבר כר"י הגלילי דתם משלם חצי כופר ברה"ר ומייתי לה מק"ו מרגל והתוס׳ שהביאו מר׳ טרפון אר"י הגלילי היינו דע"כ ר׳ טרפון לא יסבור הא דרבה ודו"ק : **ע"ב** תוס׳ בד"ה לפלוג ולתני כו׳ דמשמע דע"פ עדים משלם כשהמית שורו את פלוני כו׳ עכ"ל ולא ניחא להו לפרש כפרש"י דלהמית שורי שורו של פלוני לחוד פריך הכי דמצי לפלוגי משום דבכל קושיית לפלוג ולתני בדידיה היינו דלא הוה ליה להאריך ולמנקט מלתא אחריתא אלא בהך מלתא דנקט כבר ה"ל לפלוגי וא"כ אי הוה מפליג בהמית שורי שורו של פלוני בלחוד ע"כ דהוה מאריך טפי דהוה הוצרך למנקט במלתיה המית שורי שורו של פלוני דביה דוקא איכא לפלוגי בין תם ובין מועד ולא בהמית שורי את פלוני דקתני נמי לעיל והשתא דנקט בסיפא המית שורי עבדו של פלוני איכו מאריך כ"כ דלא מפליג ביה בין תם ובין מועד ודו"ק :

ח"א דף טו ע"ב מנין שלא יגדל כלב רע וכו׳ ושלא יעמיד סולם רעוע וכו׳. הוסיף בזה אף שבכבר הזהיר הכתוב על המעקה הוא מפני דרי בני ביתו שלא יפלו מן הגג אבל לגדל כלב רע דודאי לא יגיע הזיק לבני ביתו שהורגל כלב הרע עמהם אבל הוא מגדלו לשמירתו מן הגנבים בלילה וכן בסולם רעוע ידעו בו בני ביתו ואעפ"כ קאמר לא תשים וגו׳ וק"ל :

דף טז בפרש"י בד"ה ואי ר"ט כו׳ הא ודאי לגבי שן רשות הניזק כו׳ עכ"ל ואע"ג דלגבי שוורים כרה"ר דמיא שהוא רשות לשניהם מ"מ לגבי אין ראוי לה דהיינו לכסות וכלים מיוחדת לניזק לחוד והוה קרן ברשות הניזק דומיא דראוי דמיוחדת לניזק לחוד לפירות וק"ל : **תוס׳** בד"ה כולה ר"ט כו׳ ואע"פ שמיוחדת לשניהם לפירות עכ"ל ר"ל אע"פ דהתם מיוחדת לשניהם לפירות והכא מיוחד לפירות לחד מ"מ טפי מסתבר למחשב התם רשות הניזק כיון דאין מיוחדת כלל לשוורים מהכא דמיוחדת לשניהם לשוורים וכמו שהקשו לעיל דלא היה לו ליחשב רשות הניזק לגבי שן כיון שיש רשות לכל אחד להכניס שם שורו וק"ל : **ע"ב** תוס׳ בד"ה ר"א אומר בזמן כו׳ ואר"ת כו׳ הא"כ המיתו אבל כו׳ עכ"ל חסר בכאן בתוס׳ וכמו שהגיה מהרש"ל וע"ש בתוס׳ : **בד"ה** כי תניא מתניתא כו׳ וי"ל משום זאב כו׳ והוה שן דפטור ברה"ר עכ"ל יש לדקדק דא"כ מאי פריך מאי האי דקתני לה גבי תולדה דשן גבי תולדה דקרן בעי למתני הא משום זאב דחזר לקדמותו שפיר נקט לה גבי שן וי"ל דהכי פריך דלא הוה ליה למתני הכא שהם חיה דמשמע נמי ארי הלא הוה ליה למתני הכא גבי תולדה דשן זאב בהדי׳ וארי ה"ל למתני גבי תולדה דקרן וק"ל :

ח"א דף טז ע"א דתניא צבוע זכר לאחר שבע שנים נעשה וכו׳. והיינו דוקא צבוע זכר הוא משתנה לכמה מינין בכל ז׳ שנין כדמסיק אבל צבוע נקבה אינה משתנה למין אחר עד ע׳ שנין כדמוכח פרק קמא דבכורות אפעה לע׳ שנים אחר שנולד הוא מתעבר ואפעה הוא תרגומו של צבוע כמ"ש הערוך ובספר ישעיה פרש"י אפעה ושרף מעופף וגו׳ מין נחש רע ואין בעולם כ"א שנים זכר ונקבה והם יולדים לשבעים כו׳ ע"ש אבל מתוך שמעתין אינו מוכח כן אלא דהזכר משתנה לשבע שנים ואפשר דאפעה דקרא לאו היינו אפעה דתלמודא ואיך שיהיה הוא מבואר כל המוליד מוליד בדומה לו וכמו שהאפעה הוא רע שבנחשים והוא מין חיה משתנה הוא ומוליד בדומה לו דבר רע בעופות לעטלף וערפד וא"כ לאילנות הגרועים ורעים לקימוש וחוח עד שאח"כ נעשה שד המזיק ומייתי דומיא דהכי בדרו של אדם הרע שאינו כורע במודים מוליד בדומה לו נחש לאחר שבעה דכן הוא עיבורו של נחש לז׳ שנין כדאמרינן פ"ק דבכורות ועניינו כמ"ש התוס׳ לפי שמלוה לכרוע וכי זקיף זקיף כחויא כו׳ ע"ש דענין הכריעה לשם ה׳ היא הכנעה והשפלה היפך מעשה הנחש כדאיתא פ"ק דסוטה אמרתי יהלך בקומה זקופה ולא יתגאה ועתה על גחונך תלך ולזה אמרו שיהיה אדם נכנע בכריעה דכי כרע כרע כחיזרא דהיינו היפך טבעו שדרכו של חיזרא להיות זקיף וכי זקיף זקיף כחויא דהיינו נמי היפך טבעו אחר שנאמר בו על גחונך תלך ודרכו בכריעה ולקחו לסימן ה׳ זוקף כפופים שגם בזקיפה יהא נזהר שלא תהיה דרך גאוה כדרכו אלא היפך טבעו והשתא מי שאינו כורע ועומד בזקיפה כדרכו הרי שדרו עושה מעשה נחש הראשון כשהיה מהלך זקוף וראוי להיות נענש כנחש וע"כ נעשה נחש לאחר ז׳ שנים כתולדתו כמ"ש ודו"ק : **ע"ב** ויקברוהו במעלה קברי בני דוד כו׳ אצל המעולים שבמשפחה ומאן ניהו דוד ושלמה. לא נעשה כן לא׳ משאר מלכי בית דוד כלפי מה שאמרו פ"ק דסנהדרין שבא שבנא להסירו מכבוד המלוכה וחצב לעצמו קבר במקום שהיה ראוי להיות קבור חזקיהו כי היה מבקש להיות מלך במקומו וע"כ נהרג שבנא בקלון גדול ולא בא לידי קבורה בירושלים כלל כמפורש שם וע"כ טוב כשמת חזקיהו בכבודו לא רצו להניחו באותו קבר שנחצב לשם הרשע ומשום כבודו העלוהו לקברו אצל המעולים דהיינו דוד ושלמה וזה שדקדק בקברי בני דוד ולא בקבר ההוא שנחצב לשם שבנא שלא היה מתייחס לבני דוד וק"ל : **ויקברוהו** במעלה כו׳ וישכבוהו כו׳. גם בזה סיפר הכתוב בדבר שלא נזכר בשאר מלכי יהודה ואפשר מפני שתלה ברגליו כמעט שנתיים קודם מיתתו והכין לו קבר בחייו והולך למרקחות ולמיני בשמים כמפורש בקרא וק"ל : **כי כרו שוחה** כו׳ רשב"ן אומר מלמד שחשדוהו מא"א כו׳. וכן אמרו בפרק חלק גבי מרע"ה וישמע משה וגו׳ שחשדוהו מא"א כו׳ יש לפרש בזה שמשה וירמיה שניהם שוים היו מוכנים לנבואה לזמן רב כמ"ש מרחם הקדשתיך עליך אמרתי למשה נביא אקים להם כמוך זה הוכיחם מ׳ שנה וזה הוכיחם מ׳ שנה והוצרכו לפרוש מנבואתיהם כמ"ש במשה ואתה פה עמוד וגו׳ ומזה היו נחשדים בעיני ליצני הדור באמרו א"א ליולד אשה לפרוש מן האשה זמן רב כ"כ וק"ל : ומ"ש מאי למות שהשליכוהו לבאר טיט. ויש לדקדק דאיתא דקרא דלעיל מיניה כי כרו שוחה נמי בהכי קמיירי שהשליכוהו לבור שהיא שוחה ומגליה למימר שחשדוהו מזונה וי"ל כיון דכתיב שוחה ללכדי ופחים כו׳ שאינו אלא כלד דבר שנחיים במצודה משמע ליה דלא קאי אבור טיט שהיה בו כדי להמית כדכתיב עלי להמית אבל לענין זונה וא"א שפיר קאמר ללכדי ופחים כדכתיב אשר היא מצודים וחרמים גו׳ ודו"ק : **מוכשלים** לפניך בעת אפך כו׳ אפי׳ בשעה שעושין צדקה כו׳ עיין פי׳ התוס׳ ונראה לפרש עוד כמ"ש בפ"ק דב"ב בתרא דכתובה לדקה כתיב מתן בסתר יכפה אף וע"כ בקש ירמיה שיהיו מוכשלים בעת האף בנתינתן הצדקה לבני אדם שאינן מהוגנים שלא יקבלו עליה שכר ולא יכפה לדקה שלהן את האף והא מייתי ליה נמי התם בפ"ק דב"ב ע"ש : **שהושיבו** ישיבה כו׳ ח"א ג׳ וח"א ז׳ כו׳. כל הני פיעולא אבלות הן כדאמרינן ג׳ לבכי ז׳ לאבילות כו׳ ואפשר דהושיבו ישיבה שם לספר בכבודו ולהספידו שם והשתא ניחא דהושיבו ממש על קברו משמע וק"ל :

חכמת שלמה

רק אמר בכור בלבד על דברי ר"י הגלילי וכן פרש"י פ"ק דתמורה שבא למעט לשלמים ומ"מ מדקדקים תוס׳ דומיא דשלמים דלעיל מיניה איירי ודו"ק : **ע"ב רש"י** בד"ה לעולם כו׳ יזיק כשקבל כו׳ והד"א :

דף יד ע"א רש"י בד"ה וכא אבהרתי כו׳ רבנן וד׳ כללות כו׳ כצ"ל והד"א : **ע"ב רש"י** בד"ה פרס כו׳ כגון שנתקלה הבהמה בטלית ונשבר רגל פרה כו׳ כצ"ל :

דף טו ע"א תוס׳ בד"ה אשר תשים כו׳ דהכיא דפרק בא סימן כו׳ כצ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה משונה הוא כו׳ ח"נ הס"ד : **בד"ה** לא ליגח בקרן הס"ד : **תוס׳** בד"ה הא מני כו׳ דכשהשור בסקילה לאו כו׳ כצ"ל : **בא"ד** דתם משלם חצי כופר כ"נ פירוש ברה"ר : **בד"ה** והשתא כו׳ דמקרן לא אתיא. כ"ב ואין להקשות א"כ לפ"ז מתני׳ דקתני לקמן בפ"ב אכלה כסות או כלים משלם. ח"כ תקשה להך מ"ד מהי אתיא מקרן לא אתיא כו׳ ונראה דל"ק מידי דבודאי מה שאכלה בשינה ראויה לה א"כ כוונתה להזיק וא"כ הוא קרן ממש דאורחייהו להזיק אבל כלב שאכל אימרי רברבי שיש הנאה להזיקו ואינו בכלל שן משום דמשונה הוא ונפק מתורת שן כאשר כתב הרא"ש וא"כ מאיזה גד באתה לחייבו אלא משום דמשונה הוא ולאו אורחי׳ ויהא בכלל קרן וזה אינו לכך מ"ד שהרי קרן אורחיה בהכי ודו"ק :

דף טז ע"א רש"י בד"ה לא קשיא כו׳ אתמר כדתניא כו׳ הד"א : **תוס׳** בד"ה והנחש כו׳ אצל הנחש ואומרים לו כו׳ כצ"ל. **ע"ב רש"י** בד"ה א"ה כו׳ במתניתא הוא כו׳ כצ"ל : **תוס׳** בד"ה ר׳ אליעזר כו׳ וקסבר יש להם כו׳ כצ"ל : **בד"ה** והוא דלא כו׳ והוא עוכשו. כ"כ גליון ויש מפרשים משום דאמרינן

מהר"ם

שלא חייב. הכתוב בור אלא היכא דנפל ממילא וכו׳ אבל לא שייך השתא לפרש טעמא דרבנן משום דס"ל שהשור עשה כל ההיזק כמו שפרש"י משום. דא"כ היה לו לשלם בעל השור ח"נ בתם כאלו עשה הכל לבדו וכן במועד הכל לכך אצטריך לפירוש התוס׳ לפרש טעמא דרבנן משום שלא חייב הכתוב בור אלא בנפל שם ממילא וכו׳ וק"ל : **ע"ב תוס׳** ד"ה שנאמר והועד בבעליו והמית. נראה דלאו מן והועד קא דריש פירוש להעמדה בדין אלא מסיפא דקרא מהשור יסקל דריש העמדה בדין וק"ל : **ד"ה** חצר השותפין וכו׳ במיוחדת לפירות ולא לשוורים פליגי ר"ל אבל במיוחדת לפירות ולשוורים אפילו רב חסדא מודה דפטור וכו׳ : **בא"ד** וגרסינן לקמן ותסברא מתני׳ מי לא פליגי וכו׳. דלפי גירסא זו ס"ל לר"א דמתני׳ פליגי ולא ס"ל דההיא דספר איירי במיוחדת לזה ולזה בין לפירות ולשוורים אלא בכל ענין ס"ל דפטור בה על השן ועל הרגל ולכך י"ל דרב חסדא לא מחייב אלא במיוחדת לפירות ולא לשוורים אבל לפי הגירסא דגרים ותסברא מי פליגי וכו׳ וס"ל לרבי אליעזר דלא פליגי אלא ההיא דרב יוסף איירי במיוחדת לפירות ולא לשוורים וההיא דקתני פטור איירי במיוחדת לפירות ולשוורים וא"כ גם רבי אליעזר מודה דחייב במיוחדת לפירות ולא לשוורים והא דפליג ארב חסדא הייט במיוחדת לפירות ולשוורים מכלל דרב חסדא מחייב אפילו במיוחדת לפירות ולשוורים וא"כ לפי גירסא זו לא יהיה התחלת הסוגיא כמו במסקנא וכו׳ וק"ל : **ד"ה** כשהזיק חב המזיק כו׳ ועוד ברייתא דקתני כשהזיק חב המזיק וכו׳ קשיא לרב חסדא ר"ל ועוד אפילו את"ל דיש לרב חסדא שום יתור אחר דאתי מיניה קרן לשמואל וכל הני לרב מ"מ הברייתא דקתני דכשהזיק אתי לאתויי כל הני קשיא ליה לרב חסדא דהא לדידיה כשהזיק חב המזיק ארשות. הניזק והמזיק דלעיל מיניה קאי אך קשה דלשמואל תקשי הברייתא דהא לשמואל אתי וכשהזיק חב המזיק לאתויי קרן וברייתא מייתי ליה לאתויי כל הני׳ :

דף יד ע"א בתוס׳ ד"ה מי לא פליגי הוה מצי לאוקמה ההיא לא לזה ולא לזה לשוורים ולפירות דחד. ר"ל לניזק דהוי רשות הניזק גמור ומודה ביה רבי אלעזר דחייב בה אשן ורגל ועיין בדבור שאחר זה אלא שיש לדקדק דאי מוקי לה בלא לזה ולא לזה לשוורים ולפירות דחד א"כ למה הוי חצר השותפים וצריך לפרש דמשותפים לחצר כדברים אחרים : **ד"ה** לא לזה ולא לזה לפירות וכו׳ ולא בעי לאוקמא לזה ולזה לפירות ולא לשוורים ודלא כר׳ זירא. ר"ל אבל בלא לזה ולא לזה לשוורים ולפירות לחד גם ילר׳ זירא מודה בה דחייב בה אשן ורגל והשתא לפי׳ התוס׳ הוי שלשה חילוקי דינים במיוחדת לזה ולזה לשוורים ולפירות דחד לכולי עלמא פטר בה אשן ורגל ובלא לזה ולא לזה לשוורים ולפירות דחד לכולי עלמא חייב ובמיוחדת לזה ולזה לפירות ולא לשוורים פליגי בה רבי זירא ואביי וק"ל : **ע"ב רש"י** ד"ה פרה שהזיקה טלית וכו׳ וטלית שהזיקה פרה ברשות הרבים כצ"ל. ובספרים שכתוב בהן או טלית שהזיקה פרה נראה דטעות סופר הוא שהרי מפרש שהזיקו זה את זה ועיין בתוס׳ וכן משמע מפירוש רש"י עצמו שכתב בד"ה אלא שאין וכו׳ ומי שהזיק את חבירו יותר ישלם מבואר בהדיא שרש"י מפרש שהזיקו זה את זה והא דכתב אין אומרין תצא פרה בטלית יטול את הפרה וכו׳ רוצה לומר ובעל הפרה יטול את הטלית ותצא זה בזה ורש"י חדא מינייהו נקט וק"ל : **תוס׳** ד"ה פרה שהזיקה וכו׳ דכל המשנה וכו׳. ר"ל והכא נמי שינה בעל הטלית דאין דרך להניח טלית ברשות הרבים : **בא"ד** אלא אמר ר"ת דאין אומרין תצא פרה בטלית בא לאשמועינן לא כרבי עקיבא דאמר יוחלט וכו׳. ר"ל והכא נמי איירי שהפרה הזיקה טלית בקרן שמשלם חצי נזק מגופו ומיירי שאין כל הפרה שוה כי אם החצי נזק של טלית אין אומרים שיוחלט הפרה בנזק הטלית לבעל הטלית : **ד"ה** ש"מ לוה ומכר נכסיו וכו׳ ומפרש ר"ת וכו׳ וקשה למאן דאמר שיעבודא דאורייתא וכו׳. יש לדקדק לפירוש ר"ת מאי טעם פריך המקשה אמאן דאמר שיעבודא דאורייתא עדיפא מיניה ה"ל למפרך נמי למאן דאמר מלוה הכתובה בתורה כמלוה בשטר דמי ואין לתרץ דהשתא ס"ל הגמרא דנזקין לא מקרי מלוה הכתובה בתורה משום דלית לה קצבה ולא מקרי מלוה הכתובה אלא באומר ערכי עלי שדמיו קצובים בתורה דבהדיא איתא בערכין דף ו׳ דמאן דאמר מלוה הכתובה בתורה כמלוה בשטר דמי קאי אנזקין דדין מלוה הכתובה בתורה מוקי לה התם דהוי פלוגתא דתנאי וסתמא דהתם ס"ל דלאו ככתובה בשטר דמי וא"כ כי הוה פריך נמי אמתני׳ דהכא ש"מ מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמי לא הוי קושיא כל כך אבל דין שיעבודא דאורייתא הוי פלוגתא דאמוראי פרק גט פשוט דף קע"ה ולכך פריך שפיר אמתני׳ דהכא אהנהו אמוראי דאמרי התם שיעבודא דאורייתא. אך תמיה לי דלא פריך בפרק גט פשוט למ"ד דשיעבודא דאורייתא ממתני׳ דערכין דס"ל דאפילו נזקין דהוי מלוה הכתובה בתורה לא גבי מיורשים וכ"ש מלוה על פה וא"כ ע"כ ס"ל דשיעבודא לאו דאורייתא וצריך עיון שלא מצאתי בשום מקום שום מפורש שהתעורר לזה ודו"ק :

דף טו ע"א תוס׳ ד"ה השוה הכתוב אשה לאיש היינו דוקא היכי דהפרשה נאמרה בלשון זכר וכו׳. ר"ל איתו ענין ילפינן מהאי קרא דתנא דרבי ישמעאל שהשוה אשה בו כאיש אבל היכי דכתיב איש בהדיא באותו ענין לא ילפינן מהאי קרא אלא צריך יתור : **בא"ד** ואמר ר"ת דדרשינן התם נגיחה למיתה וכו׳. והוא ילפינן מנזקין דכתיב בהו איש כי יגוף שור וכו׳ כצ"ל : **ד"ה** אשר תשים לפניהם וכו׳ וי"ל דהתם ממעט משום דלפניהם קאי אאלהים דכתיב בפרשה וכו׳. ויש לדקדק מה תירצו התוס׳ בזה מ"מ יש להקשות ואימא כולה קרא דלפניהם למומחים הוא ראתא וסג"ל לרבויי אשה וי"ל דא"כ ה"ל לקרא למכתביה גבי אלהים ש"מ תרתי כן נ"ל לתרץ לפי פי׳ ר"ת דהכא ועיין בפרק בתרא דגיטין בר"ן דתירץ קושית התוס׳ דהכא בט"א : **ד"ה** משום חצי כופר וכו׳ דליקשי למ"ד פלגא נזקא ממונא וכו׳. ר"ל דליקשי ליה אמאי לא תני שהמועד משלם כופר והתם אינו משלם כופר : **ד"ה** הא מני רבי יוסי וכו׳ וי"ל דאה"נ דלר"ע נמי כופר לא הוי שיור וכו׳ ואי ר"ע ליתני שהתם פטור מדמי עבד וכו׳. ואין להקשות השתא נמי דמוקי לה כרבי יוסי הגלילי הא רבי יוסי דריש נקי מדמי ולדות וא"כ תקשה נמי ליתני שהתם פטור מדמי ולדות דשם פרק שור שנגח ד׳ וה׳ מבואר דלפי האמת גם מועד פטור מדמי ולדות ודרשינן כי ינצו אנשים ולא שוורים : **בא"ד** אלא כלומר דמצי סבר דמשלם חצי כופר ולא יסבור דרבה כרבי טרפון וכו׳. ויש לדקדק אמאי לא קאמרה הגמרא הא מני ר"מ דאית ליה בהדיא חצי כופר ויש לתרץ משום דר"מ דריש נקי נקי מדמי עבד כר"ע וא"כ תקשי לך ליתני שהתם פטור מדמי עבד לכך ניחא טפי לאוקמא כרבי יוסי הגלילי :

דף טז ע"א תוס׳ ד"ה כולה רבי טרפון וכו׳ תימה דמשמע הא לשניהם לפירות פטור וא"כ תפשוט מהכא וכו׳. ר"ל דלעיל פליגי רב חסדא ור׳ אלעזר ומספקא לה לגמרא אי פליגי במיוחדת לשניהם לפירות כקושיא דרבי זירא וכו׳ ואית לה לר"א דגם במיוחדת לשניהם לפירות ולא לשוורים פטור אי נימא מימתני׳ לא פליגי אמוראי נמי לא פליגי ומודה ר"א דבמיוחדת לפירות ולא לשוורים חייב ולא איירי ר"א אלא במיוחדת לשניהם בין לפירות בין לשוורים ומאי מספקא ליה הא ר"א גופיה קאמר הכא כולה רבי טרפון היא וכו׳ ומוקי לה לפי גירסא זו דוקא במיוחדת לפירות לחד ולא לזה לשוורים מכלל דבמיוחדת לשניהם לפירות פטר ר"א ולגירסת הספרים קשיא איפכא דמדקחשיב הכא חצר הניזק אפילו במיוחדת לשניהם לשוורים וחייב כ"ש דמחייב במיוחדת לשניהם לפירות א"כ ודאי לא פליגי : **ד"ה** ראוי לה אין וכו׳ אין להקשות דלמא הא דקאמר מועד היינו לשלם מן העלייה וכו׳. ויש לדקדק אמאי לא הקשו התוס׳ קושיא זו אמקשה דלעיל דפריך מדקתני השן מועדת וכו׳ וי"ל דלעיי דייק מרישא דקתני תמים וכו׳ הבהמה אינה מועדת לא לינח וכו׳. ולשון תמים לא שייך למיתני כי אם לענין חצי נזק ולא לענין לשלם מן העלייה וק"ל : **ע"ב תוס׳** ד"ה ר"א אומר וכו׳ ואומר ר"ת דהתם בקשוהיב בשלא"ת כגון ארי בגוהרקי שלו ועוד י"ל דלענין זה קאמר התם דיש להם תרבות שאין להם להורגם וכו׳. כנ"ל להגיה דתרי תירוצים הם (ועיין שם בתוס׳ דסנהדרין) :

ד"ה

דף יז תוס' בד"ה והאמר מר גדול כו' עדיף שמביא את הרבים לידי מעשה כו' עכ"ל
אבל למגמר לדידיה מעשה עדיף וכ"כ התוספות בפ"ב דקידושין לפר"ת וצ"ל
לפירושו לדברי המהר"ן דאפשר קיים בלא לימד היינו בלא גמורי אבל לא ידעתי נ"ל לתלמודא
כלל למימר הא למגמר דמעשה עדיף ביה כיון דבין הך דהכא לימד לא אמרינן ובין דהתם
תלמוד גדול שמביא כו' איירי תרוייהו בלא גמורי. לא ה"ל למימר אקושייתו אלא הך דהכא
דאפשר קיים בלא לימד היינו בלא גמורי ויש ליישב בדוחק [א] ודו"ק :

ה"א דף יז ע"א בתוס' בד"ה והא אמר מר גדול כו' ואר"ת דה"פ כו' עכ"ל. יש שיש
לדקדק בזה עיין בחידושי הלכות הכא ובפ"ק דקידושין : כל העוסק בתורה
ובגמ"ח זוכה כו' ואין זכיה אלא צדקה כו'. קרוב לזה אמרו בפ"ק דע"ז ועיין בחידושינו שם :
זוכה לנחלה כיוסף דכתיב כו' · יש לדקדק מה ענין נחלה לנחלה ולמה קראו אותה נחלת יוסף ונראה
לפרש שהבנים חשובים נקראו נחלת שנאמר הנה נחלת ה' בנים והבנים נקראו ע"ש המטה כמ"ש מטתו
של יעקב שלמה ודרש פורת עלמון הוסיבה באפריון בפ"ק דסוטה שהוא מטה לנחלת חתנים ואפשר
שהוא תלמון פוריא כמ"ש שנקראת המטה כך ע"ש פריה ורביה ואמר שזכה לנחלה ומליט בבניו
שהיו מרובין באוכלסין בזכות גמ"ח וצדקה שעשה עם אחיו במצרים וזן ופרנס אותן עד שפרו ורבו
במאד ובזכות התורה זוכה לנחלת יששכר שהיה עשיר בנכסין שיכול ללמוד תורה כדפרש"י בחומש
וירא מנוחה כי טוב גו' ע"ש וא"ד אויביו נופלין לפניו כו' עמים ינגח יחדו אפסי ארץ ר"ל יפילם
בנגיחה אחת כנגיחת שור הטם כמפורש בספר יהושע ויתקבצו יחדיו להלחם עם יהושע גו' ואת ארצם
לכד יהושע פעם אחת כי ה' וגו' וזה זכה יוסף וגבר באחיו שע"י זרעו יהושע נפלו האויבים בכבוש
הארץ בזכות שעשה גמ"ח וצדקה עם אחיו ובזכות התורה זכה לבינה שהיא מעלה עליונה לאגמורי
שמביא הרבים לידי מעשה כדאמרינן לעיל וזה שאמר שנא' ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לקבוע
עתים לתורה ובזה הביאו את הרבים לידי מעשה כדכתיב לדעת מה יעשה ישראל :

סליק פרק ארבעה אבות

פרק כיצד הרגל

דף יט תוס' בד"ה ובהא קמפלגי כו' וי"ל דא"כ מאי קמ"ל אמרי בי רב כו' עכ"ל
ואע"ג דלמאי דמסיק נמי שפלוגתא דסומכוס ורבנן קמפלגי איירי בי רב בדלא
אייעד וקמ"ל דלא כסומכוס היינו משום דתנא דרמי בר *חמא סבר כוותיה אבל אי הוה
רמי בר *חמא נמי סבר כרבנן ואיירי בדאייעד א"כ לא הוה בי רב קמ"ל מידי וק"ל :
בד"ה וכ"ת ראשון להתזה כו' כך יכול להיות ראשון להתזה או ברשות כו' עכ"ל נראה
לפרש דבריהם למאי דמסיק שם דמיירי בהתיזה ברה"ר והזיקה ברה"י א"כ כמו כן
יכול להיות בהתזה ראשון דהתיזה מרה"ר והזיקה ברה"י ולחייב בה נ"ש ואמאי פסיקא
ליה למתני טפי בהתזה ראשונה פטורה מבאחרונה דתניא בה חייבת ודו"ק : בד"ה במקום
שא"א כו' אין לפרש דאיירי ברה"ר כו' עכ"ל ירצה דמשמע להו דלענין רה"ר איפשיטא הך
בעיא דהא אפילו באפשר לה בלא התזה ובעטה והתיזה והזיקה מסיק באידך בעיא
דמסתברא דתולדה דרגל הוא ופטורה ברה"ר וק"ל : ע"ב בד"ה וכי אתמר כו' ובדאדייה
אדוויי נמי חייב בעל הרנגול כו' עכ"ל פירוש בעל התרנגול רביע נזק והקושר ג' חלקים
משום דכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי לר' נתן ועיין ברא"ש :

דף כ תוס' בד"ה מתגלגל מהו כו' ואיבעית אימא בפתילה כו' וסד"א ניזל בתר רוב
עלה כו' עכ"ל להאי תירוצא נמי נ"ל אימא על מה שבפנים דהיינו על מה
שראוי להיות בפנים כו' אלא שהוסיף לומר דאיצטריך משום דסד"א ניזל בתר רוב עלה
כו' ודו"ק :

דף כא תוס' בד"ה ובמחזרת פי' כו' ונראה לר"י דלידי רחבה חשיבי חצר הניזק כו'
ולרב אפי' במקום שיכול לאכול בחיזור כו' עכ"ל ר"ל דלידי רחבה גופא לכ"ע
הוי חצר הניזק ורב הוסיף דאפי' בעומדת ברחבה אם אינה יכולה לאכול משם בלא חיזור
חשיב חצר הניזק אבל במקום שיכולה לאכול בלא חיזור אינו חשיב חצר הניזק גם לפר"י
כנראה מדבריהם לקמן וק"ל : בד"ה דרב סבר כו' ואי בור לאו אדעתיה פירות נמי
לאו אדעתיה ונראה לר"י כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל פירוש מאחר כו' ה"ה אם היה נכשל
השור בפירות כו' משום דלאו אדעתיה דמה בכך שעכשיו רואה הפירות ואוכלן הלא מותר
ליקחן מטעם דכל הקודם זכה כו' עכ"ל ואין ראייתו מכרעת דלא מפרש רש"י דכל הקודם
זכה אלא לרב לטעמיה אזיל אבל שמואל מצי סבר כזעירי דסבר התם דלא זכה בגופן
ונראה דלא קשיא להו אלא לפירושו שפי' הא קא חזי ליה ואפי' הוחלק בהן פטור ואע"ג
כו' עכ"ל והא קשיא להו דודאי לענין שלא יוזק בהן אחר אין לחלק ואי בור לאו אדעתיה
פירות נמי לאו אדעתיה דכל תקלה מקרי בור ברה"ר לענין שלא יוזק בהן אחר ולא
קאמרינן ביה הא קחזי ליה ודו"ק :

ח"א דף כא ע"א ושאייה יוכת שער כו' פרש"י עד כו' מכתת שער כו' · עכ"ל · ותלה חורבן
הבית בשער כי שם מתחיל החורבה כדאמרינן פרק עגלה ערופה כי מתחיל
חורבה בסיפא מתחיל כו' ע"ש ועוד י"ל לפי הסוגיא דהכא דשער נאמר על מקום הפתוח וקאמר
שהשד יכה במקום סתום מן הבית להיות פרוץ מקום פתוח כשער ודו"ק :

קרני ראם [א] ויש ליישב בדוחק . נ"ב עי' בחי' לקדושין :

מהר"ם

דף יז ע"א ד"ה והאמר מר גדול תלמוד תורה וכו'. ובשאלתות דרב אחאי גאון וכו' וצ"ע
דלגירסא של השאלתות משמע הא דקאמר לא פשיט לן וכו' לא לענין קיים או לימד
דהכא קאמר אלא ר"ל דלא אמר שמעתתא קודם שהניח תפילין וע"ז פריך הגמרא והא אמר מר וכו'
וא"כ יש להקשות מה ענין זה להכא דשמעתין וק"ל וכבר הארכתי בזה בדרך לימוד הישיבה :

סליק פרק ארבעה אבות

כיצד הרגל פרק שני

תוס' ד"ה והבהמה מועדת וכו' אבל קשה לר"י מה חידש כאן וכו'. ר"ל דלשבר בדרך הילוכה
הוא פירושו של כיצד וכו' מה פירש בזה יותר ממה שלא פירש למעלה בפרק קמא דהא
בפרק קמא נמי קתני הרגל מועדת לשבר בדרך הילוכה : בא"ד ונראה לר"י וכו' והכי פירושה כיצד
הרגל מועדת וכו' הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר וכו'. ר"ל הבהמה מועדת להלך כדרכה וכו'
הוי פירושו של כיצד וכו' ובא לאשמועינן דהא דקתני בפ"ק הרגל מועדת לשבר בדרך הילוכה היינו
דוקא להלך כדרכה ולשבר וכו' וכן בסיפא דקתני כיצד השן מועדת וכו' הבהמה מועדת לאכול פירות
וירקות וכו' הוי פירושו של כיצד השן וכו' ומ"מ דייק בגמרא שפיר היינו רגל היינו בהמה דהרגל
מועדת והבהמה מועדת הכל אחד. ור"ל ולכך פריך בגמרא דלא ה"ל למתני הבהמה מועדת אלא
ה"ל למתני כיצד הרגל מועדת לשבר בדרך הילוכה להלך כדרכה ולשבר וכו' דהוי להלך כדרכה פירוש
של כיצד הרגל וכן גבי שן בסיפא לא היה צריך למתני הבהמה מועדת לאכול וכו' אלא ה"ל למתני
לאכול פירות וירקות וכו' : ע"ב גמ' תנא שן דחיה וקתני שן דבהמה וכו'. גבי רגל לא מצי
לשנויי הכי דקתני רגל דחיה וקתני רגל דבהמה משום דהא קתני בהדיא דאפילו תרנגולין מועדים
כמו שכתבו התוס' והא דפריך הגמרא א"ה הא מיבעי ליה למתני ברישא וכן הא דפריך א"ה רישא
נמי ליתני ההיא דלא כתיב ברישא וכו' דפריך המקשה דלתני הבהמה מועדת להלך וכו' וכן הבהמה
מועדת לאכול וכו' ברישא צ"ל דהכי פריך דלתני כיצד הבהמה מועדת לשבר וכו' הרגל מועדת להלך
כדרכה ולשבר וכן בסיפא גבי שן פריך דלתני כיצד הבהמה מועדת לאכול הראוי לה השן מועדת לאכול
פירות וירקות וכו' ואע"ג דבפ"ק לא קתני הבהמה מועדת לשבר אלא הרגל מועדת לשבר וא"כ היאך
לתני כיצד הבהמה מועדת וכו' דהא אפרק דלעיל קאי ולעיל לא קתני בהמה נ"ל דהיינו הא דמשני
איבעית אימא אידי דסליק מרגל פתח ברגל דר"ל דלעיל בפ"ק לא קתני בהמה אלא הרגל מועדת
וכו' וכמו שפירש רש"י ואין ר"ל במאי דסליק פתח דהא לא סליק לעיל ברגל אלא בשור המזיק ברשות
הניזק ועיין בתוס' בדבור ראשון בריש פרקין וכן גבי שן ולפי זה הא דמשני הגמרא איבעית אימא אידי דסליק מרגל וכו' ה"ה מסיפא דקתני כיצד השן מועדת נמי מצי לשנויי הכי אידי דלעיל לא
קתני הבהמה מועדת לאכול אלא השן מועדת לאכול פתח נמי בשן ותני כיצד השן מועדת וכו' ולא נצטרך השתא לשינויא דלעיל דמשני גבי שן האי דאתיא מדרשה חביבא וכו' וק"ל : תוס' ד"ה בתר
מעיקרא אזלינן וכו' דאדרבה מדמפליג בין ראשון ושני וכו'. ר"ל דלא מפליג בראשון גופיה בין שוברתו ובין נתגלגל ויש להקשות הא כתבו התוס' לעיל במתני' בשם ר"י דאיצטריך לאשמועינן מתני'
דרסה על הכלים ושברתן וכו' לאשמועינן דס"ד דמשונה הוא כיון דדרסה כ"כ בחוזק עד שניתז השבר על הכלי אחר ושברתו וכו' וא"כ לפי זה (לא) מצטריך למתני הכי ולא היה יכול למתני במתני' נתגלגל
לא בראשון ולא בשני ונראה דתירוצו של ר"י הוא לפי האמת דמסקי התוס' הכא דליכא למשמע מיניה נתגלגל הלכך על כרחך נצטרך לתרץ בדוחק כמו שתירץ ר"י אבל אם היה אפשר למידק מיניה נתגלגל
היה ניחא לן למימר טפי דמתני' נתגלגל אתא לאשמעינן וק"ל :

דף יח ע"א גמ' ותני עלה משלם חצי נזק מגופו וכו'. נראה לי דל"ג מגופו וכן בס"א אינו דהא לר"א דאית ליה נזק שלם נמי אינו משלם אלא מגופו וכדפריך בתר הכי וק"ל : ע"ב רש"י ד"ה
דדחיק ליה עלמא וכו' ואי קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר וכו' בפלוגתא דרבי טרפון ורבנן ובמקום נחלת וכו'. רוצה לומר דלא פליגי רבנן ורבי אליעזר בכל הגדיש ומטעם צרורות אלא
במקום הנחלת לחוד הוא דפליגי ובאנחה כלב בשינוי ולא באדיי אדויי דהוה צרורות כדלקמן אלא דמנחה בשינוי דלא הוי צרורות דרבנן מחייבי ליה ח"נ מדין קרן ור"א נזק שלם משום דס"ל כרבי טרפון
דקרן ברשות הניזק משלם נזק שלם אבל בצרורות תרוייהו ר"א ורבנן כרבנן דסומכוס סבירא להו דלא מחייבי ליה כי אם ח"נ : תוס' ד"ה בין לרבנן בין לר' אליעזר וכו'. ולא רצה להעמיד כרבנן ובמקום
נחלת וכגון דאנחי אנוחי בשינוי ר"ל דהוי קרן דברשות הרבים משלם ח"נ וברשות הניזק ס"ל לר' אליעזר כר' טרפון דמשלם נ"ש מק"ו דשן ורגל דהא אי הוה אנחי כאורחיה על הגדיש היה חייב נ"ש
על מקום נחלת וברשות הרבים היה פטור והשתא דאנחיה בשינוי דהוי קרן ילפינן שפיר דברשות הניזק לחייב נזק שלם ולא איירי כלל ר' אליעזר ורבנן בצרורות דלא איירי אלא במקום נחלת ובלאו אדיי
אדווי דלא הוי שם צרורות ובשאר הגדיש לא איירי כלל דיכול להיות דתרוייהו ס"ל דפטור לגמרי כר"ל דלקמן פליג אר' יוחנן :

דף יט ע"א גמ' רב אשי כרבנן מוקי לה ובעי לה הכי וכו'. ר"ל דרב אשי מפרש הא דאבעיא להו היכי קאמר היתה מבעטת והזיקה בבעיטה וכו' לא היתה הבעיא אי מתני' אתיא כרבנן או
כסומכוס דפשיטא לכ"ע דכרבנן מוקמינן לה ולא היתה הבעיא אלא לענין אי יש שינוי בצרורות לרביע נזק או לא (ועיין בתוס') : בעי מיניה ר' ירמיה וכו'. היתה מהלכת ברשות הרבים
והתיזה והזיקה מהו כצ"ל. ומ"ש בספרים שלפנינו ובעטת והתיזה וכו' ט"ס הוא דבהתיזה צרורות כאורחות איירי וכן ברש"י מה שכתוב הואיל ובעיטה וכו' ט"ס הוא וצ"ל לקרן מדמינן לה הואיל וחייבת
חצי נזק כי קרן : תוס' ד"ה וכי תימא ראשון להתזה ואע"ג דלא שייך לפרש הכי הברייתא דלקמן וכו'. ר"ל לפי המסקנא דמשני לה בהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד לא שייך לפרש
הברייתא הכי משום דאי איירי בשלשה כלים וראשון ר"ל ראשון להתזה אמאי קתני אבל ברשות הרבים על הראשון פטור וכו' הא אפילו בראשון להתזה משכחת לה דחייבת כגון שהכלי הראשון להתזה
היה עומד ברשות היחיד וניתז עליו מרשות הרבים אבל אי הוה ראשון כפשוטו אתי שפיר דלא שייך גביה שום חיוב ברה"ר דהא דורסתו ושוברתו כולו בדריסה במקום שהוא עומד אבל לפי המקשה דפריך
מאי לאו התיזה ברה"ר והזיקה ברה"ר שייך שפיר לפרש גם הברייתא ראשון ראשון להתזה דהא לסומכוס משלם נ"ש דומיא ממש כרגל ולכך פטור ברה"ר אבל האחרון ח"נ כקרן ולכך חייב ברשות הרבים
וק"ל : בא"ד מ"מ מתני' מצי שפיר מפרשה הכי. יש לדקדק כיון דברייתא לא שייך לפרש הכי איך שייך לפרש המתני' הכי דהא הברייתא קאי אמתני'. וי"ל דהא עכ"פ צריך לומר אי מתני' אתי' כסומכוס
איירי מתני' בג' כלים ונוכל לומר דהברייתא לא קאי אלא אשני כלים הראשונים וק"ל : ד"ה רב אשי כרבנן וכו' הוי מצי למימר דאם תמצי לומר קאמר וכו'. ר"ל דלא ה"ל לרב אשי לשנות פי' האבעיא
להו אלא היה יכול לתרץ דגם להתם היה ספק אי כח כחו לסומכוס ככחו דמי או לא ובעיא זו דבעי אי מתני' אתיא כרבנן או כסומכוס בדרך את"ל בעי להו את"ל דכח כחו לאו ככחו דמי דמתני' רבנן
הוא או סומכוס הוא : ע"ב תוס' ד"ה אבל קשרו אדם חייב פירוש בתר דנייח וכו'. ר"ל דאין לפרש דאוקא בהדי דאזלא וטעם אש דא"כ היו שניהם חייבין בעל הדליל וגם בעל התרנגול דהדליל הוי
כמו אש והתרנגול כמו רוח המוליך האש וכמו שכתבו התוס' בדבור שאחר זה : ד"ה וכי אתמר דרב הונא וכו' דלא מתוקמא אמתני'. ר"ל וכי תימא דאוקי מתני' באדיי אדויי א"כ נימא דרב הונא אמתני' קאי
וה"ק לא שנו דאין משלם אלא חצי נזק דנקשר מאליו דאין לו בעלים או יש לו בעלים ואצנעיה ולכך אין משלם בעל התרנגול אלא ח"נ באדיי אדויי דהוי צרורות אבל קשרו אדם חייב נזק שלם ולכך כתבו
התוס' דלא מתוקמא אמתני' הכי משום דקשרו אדם חייב משמע דהקושר חייב הכל ואי אמתני' קאי דאיירי בדאדיי אדויי הוי שניהם חייבין בעל הדליל ובעל התרנגול דהוי כמו אש שמזיק בהדי דאזיל
דהדליל הוי כמו אש והתרנגול הוי כמו רוח ובין שניהם היו חייבים לשלם נ"ש ונראה דבדליל שיש לו בעלים אין לחלק בין היכי דאזיק בהדי דאזלא או דאדיי אדויי דבתרוייהו שניהם חייבים בעל הדליל
ובעל התרנגול וכדמשמע בתוס' אבל בדליל שאין לו בעלים או בדאצנעיה דאין חייב כ"א בעל התרנגול יש חילוק דהיכי דאזיק התרנגול עם הדליל בהדי דאזלא כאורחיה חייב בעל התרנגול נזק שלם אבל
אי אזיק בדאדיי אדויי דהוי צרורות לא משלם בעל התרנגול אלא חצי נזק וק"ל :

דף כ ע"א תוס' ד"ה מתגלגל וכו' וקשה דלקמן וכו' פשיטא לן וכו'. ר"ל דבעינן הלקיחת בחצר הניזק וגם הבהמה בשעת אכילה בחצר הניזק ונראה לר"י כגון דקיימא פירות וכו' ר"ל והבהמה היא
בחצר הניזק וגם הפירות אלא שמגלגלין ואתו לר"ה דתרוייהו הפירות והבהמה [בעינן] שתהא בחצר הניזק : ע"ב ד"ה אפקורי מפקר וכו' אלא מתיאש מהם שסבור שיתקלקלו מחמת שרבים דורסים
עליהם עד שלא יבאו לדמי מה שנהנית כך הי"א הגירסא בספרים שלפנינו. ור"ל דהא דקאמר בגמרא אפקורי מפקר לאו דוקא אלא ר"ל מסתמא מתיאש מהם אם לא יתקלקלו הרי טוב ואם יתקלקלו אפילו לגמרי
אפי' עד שלא יגיע לדמי מה שנהנית יתקלקלו ולכך לא מקרי זה נהנה וזה חסר דמסתמא לדעת זה הניחם ברה"ר אבל מ"מ לא הפקירם כל זמן שמתקיימין ולא נתקלקלו ע"י דריסה ולכך כשאוכלתן הבהמה משלמת
מה שנהנית ובזה יתיישב שפיר וביש ספרים גרסינן עד שלא באו אלא לדמי מה שנהנית והניחו כן משום שהיה קשה להם דאם מתייאש מהם שיתקלקלו לגמרי אפי' עד שלא יבאו לדמי מה שנהנית א"כ
הדרא קושית התוס' לדוכתא דא"כ אפי' מה שנהנית לא משלם אבל לפי מה שכתבתי אין כאן קושיא כלל ואדרבה לפי אותה הגירסא דגרסי אלא לדמי מה שנהנית דמשמע דמדמי מה שנהנית לא נתיאש
מעולם א"כ הדרא קושית הגמרא לדוכתה דא"כ ה"ל זה נהנה וזה חסר וק"ל : ד"ה אם עמד ניקף וכו' אלא לישנא דמפרש התם דקאי אניקף וכו'. ר"ל דשם איתא תרי לישני ללישנא חדא פליגי ר' יוסי
ורבנן במקיף וניקף ולחד לישנא לא פליגי בזה אלא פליגי אי מגלגלין את הכל או לא ועיין שם : ד"ה נתנה לחבירו וכו' מה לי הוא מה לי חבירו וכו'. ר"ל מיד שנפלו ימעול אפי' [לא] נתנה לחבירו וע"ש :

דף כא ע"א גמ' מאי בינייהו וכו' איכא בינייהו דקא משתמש בציבי ותיבנא וכו'. משמע דבין לרב הונא ובין לרב יוסף צריך לומר שיש הנאה מה לבעל החצר במה שזה דר בו אי משום דשאייה
יוכת שער אי משום ביתא מיתב יתיב אבל אם אין לו הנאה צריך להעלות לו שכר ולעיל איתא אתמר אמר ר' חייא בר אבין וכו'. אמר רב הונא אין צריך להעלות לו שכר משמע בכל ענין
ונראה דהכא איירי בבית שיש קצת חסרון לבעל הבית במה שזה דר בו דהיינו שחרורית דאשייתא לכך מצריך קצת הנאה שיגיע מהדירה לבעל הבית כנגד אותו מעט חסרון (ועיין בהר"ן ובהרא"ש) :
איכא בינייהו דקא משתמש בציבי ותבנא וכו'. ופרש"י דקא משתמש בו בעל הבית בציבי ותיבנא וכו' מקשין למה לא פירש איפכא דקא משתמש בו הדר בציבי ותיבנא דמשום מיתב יתיב ליכא לרב יוסף
ירוד

חכמת שלמה

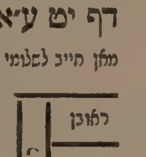
דאמרינן במדרש בית עצם בשדרו של אדם שממנו נוצר לעתיד לבא ואותו עצם חזק וקשה כל כך שאין האש
יכול לשורפו והשתא כשאותו עצם נעשה נחש אינו חי לעתיד לבא ואין סברא לומר שיהא עונש גדול כל כך
בשביל עון זה דהא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא : הדרן עלך ארבעה אבות

כיצד הרגל פרק שני

דף יח ע"א רש"י בד"ה אלא כגון כו' משונה קרן כתאב כו' כצ"ל וכן אח"כ בסוף הדבור :

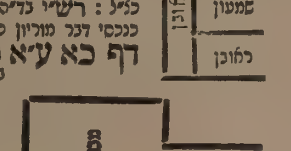
דף יט ע"א רש"י בד"ה והזיקה כו' את"ב. נ"ב אבעי' קמייתא קאי : ע"ב גמ' משום מאי מחייב אמר
רב הונא כו' ואם נהגית מגלמת מה כו' ושתה משקין הראוין כו' כצ"ל : רש"י בד"ה
מאן חייב לשלומי ח"נ הס"ד : בד"ה פושע הוא כו' לרה"ר הס"ד : בד"ה אבל ברה"ר כו' ואכסות וכלים נמי
כו' כצ"ל :

דף כ ע"א רש"י בד"ה אימא אכלה כו' כמון פטורה ועל המומה כו' כצ"ל : בד"ה וכא
אחר כו' כגון זו שאכלתו כצ"ל : ע"ב גמ' ולא מרגיש. נ"ב פרש"י במסכת
יומא גבי דוד בכתים ולא עלתה לו שאול באחת ועלתה לו כו': שם ואמר שמואל והוא שהניחם כו'
כצ"ל : רש"י בד"ה ואת הפניה והפליסית מצוייר ציור כזה :

תוס' בד"ה הא כו' מעלינן לי
כנכסי דבר מוריון כו' כצ"ל. וכ"ב לשון גמרא מעלינן ליה עילויה כי נכסי דבר מוריון :

דף כא ע"א רש"י בד"ה הא דקיימא כו' חסר הדר כו' הד"א : בד"ה דקיימא חנות
בקרן זוית כו' כצ"ל : בא"ד מחזרת היא כזה מצוייר ציור כזה :

ע"ב גמ' ורבי אליעזר אומר כו' כצ"ל : רש"י בד"ה הניחא
למ"ד כו' אמוראי פליגי בפרק השואל כו' כצ"ל : תוס' בד"ה דרב סבר
כו' ואי בור לאו אדעתיה פירות כו'. נ"ב פי' מאחר שאם נכשל השור
בבור הוה חייב בעל הבור מאחר דלאו אדעתיה דשור ה"ה אם היה
נכשל השור בפירות היה חייב בעל הפירות כמו בעל הבור משום דלאו
אדעתיה דמה בכך שעכשיו רואה הפירות ואוכלן הלא מותר ליקחן
מטעם דכל הקודם זכה אבל לפירוש התוס' ניחא דאין תולין הטעם
בכורה בור כו' וכל הקודם זכה ודו"ק [עיין במהרש"א] :
תוס'

דף כב בפרש"י בד"ה משום ממונו כו' וקס"ד דה"ב כגון שהדליק בגחלת שאינה שלו כו' עכ"ל כפי הפירושים שלפנינו שבפרש"י בפיר קאי האי איכא בינייהו גם לפי המסקנא אבל מהרש"ל כתב בפירושים אחרים של רש"י לקמן בשמעתין שבפי' רש"י בלשון אחר וכי מאחר דתרווייהו לא מחייבי אלא בגחלת שלו וכל הני תיובתא כו' עכ"ל ע"ש לפי זה שפיר כתב כאן וקס"ד דה"ב כו' ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה קטל תוריה כו' ונראה לר"י כו' והא בדבר שממונו עושה לא שייך קלב"מ עכ"ל ק"ק כיון דמכח סברא דמבחוץ פריך בלאו הך דקטל תוריה עבדא ה"ל למפרך אהך דהכא גופיה למה לא יתחייב בממון נדי שהזיק עם הריגת עבד דהא בדבר שבממונו לא שייך קלב"מ ודו"ק: **בד"ה** בגדי דחד כו' ועוד הביא ראיה דתנן במכלתין דהוא שהדליק הגדיש כו' עכ"ל ראייתו זאת גם היא לפום סברתו דלא שאני ליה למימר דבגוף אחד חשוב מיתה ותשלומין לחד ודו"ק:

דף כג תוספות בד"ה מאי בינייהו המ"ל כו' כלב שנטל כו' עכ"ל מהסוגיא דלעיל נראה דלא פליגי ר"י ור"ל בכלב אלא בגחלת שאינו שלו כדקאמר האי אם לאו ממונו דבעל כלב הוא ואם נראה להם דלא כפרש"י ואפי' בגחלת שאינו שלו המ"ל איכא בינייהו לא ידענא אמאי שבקי גמל וק"ל: **בד"ה** ולחייב בעל הגחלת כו' ולא ישלם כ"א הרביע כו' עכ"ל [א] נ"ע נר"ל אמאי דחיק לאוקמא בדאדייה אדוייה וחייב ח"נ על מקום גחלת לוקמא נמי באנחי אנוחי וחייב ח"נ על מקום גחלת משום דבעל גחלת נמי חייב וקושטא הוא דאיירי בשלא שימר גחלתו ודו"ק: **בד"ה** סתם דלתות כו' תימה דלמא משום דהוי תחילתו בפשיעה כו' עכ"ל לפרש"י דסתם דלתות חתורות ולא תימא משונה הוא כו' עכ"ל אין מקום לתמיהתם כפי מה שכתבו לעיל דלא אמרינן משום דתחילתו בפשיעה לגבי אורחיה דשן ורגל לחייב כ"ש בקרן דלאו אורחיה וע"כ נראה שהם מפרשים דסתם דלתות חתורות הן ולא תימא אונס גמור הוא וליפטר וק"ל: **ע"ב** בד"ה ולא ישמרנו כו' וי"ל דלכתחלה כשהוזמו הג' כו' לא הספיקו לגמור את דינו עד שנגח נגיחה ד' כו' עכ"ל לרבא ניחא דאי לייעודי תורא אפשר שיגח נגיחה ד' בו ביום שנגח נגיחה ג' עד שלא הספיקו לגמור דינו אבל אי לייעודי גברא ודאי דהספיקו לגמור דינו אף בנגיחה ראשונה בו ביום כשהעידו ראשונה בבעלים ולא היו משהין אותו עד לאחר הנגיחה שניה אבל לאביי לייעודו תורא כמי על כרחך כשהעידו על נגיחה ג' והספיקו לגמור דינו היו משהין אותו עד לאחר בנגיחה רביעית א"כ בכה"ג ניחא נמי בלייעודי גברא בכל הנגיחות ואפשר דבנגיחה אחת איכא למימר הכי אבל בכל הנגיחות לית לן למימר הכי דמלתא דלא שכיחא הוא ודו"ק:

דף כד בד"ה ודלמא למעוטי זב כו' דה"כ לשתוק מוזאת כו' עכ"ל פי' למעוטי זב מימים לא איצטריך דמהיכי תיתי למילף ימים דרחוקים ראיותיו מראיותיו הקרובים אך יש לדקדק דא"כ מאי פריך ומה ראית הא ע"כ נ"ל הכי דא"כ לשתוק מוזאת ולשתוק נמי מהיקשא דימים דזב לא איצטריך למעט וראיות דנקבה לא איצטריך לרבות דקל וחומר הוא מימים דנקבה וי"ל דהפשר דהיקשא איצטריך נמי למילתא אחריתא ואין היקש למחצה ומשום הכי איצטריך למעוטי דוזאת למעט זכר מימים דלא נרבהו מהאי היקשא וק"ל: **בד"ה** הרי כאן שלשה עדיות לענין ג' אחין ואחד כו' עכ"ל בכה"ג אמרינן בפרק חזקת הבתים לענין עדות חזקה דג' שנים וק"ק דלא דמיא דהתם ניחא דאשתא דמסהיד האי לא מסהיד האי ולא לאסהודי למחזיק קאתו אלא למערער לחיובי למחזיק פירות דכל שתא ושתא אבל הכא דמסיק דמרמזי רמוזי ולמר כשבאו רצופין ולמר כשאין מכירין הסור ע"כ לייעודי תורא קאתו ואמאי ילטרפו עדות של הג' אחין מיהו הר"ן כתב לפרש גם שם שהמחזיק הביאן לאסהודי ואפ"ה מצטרפין ודו"ק: **ע"ב** בד"ה במכירין בעל כו' א"כ דנאבד אחד מהם אחר כל נגיחה כו' עכ"ל פירוש דכך נ"ל אי לייעודי גברא בנאבד אחד אחר כל נגיחה דאל"כ ראשונה ושניה המ"ל לחיובי פלגא נזקא קאתינן וק"ל:

דף כה תוספות בד"ה אני לא אדון כו' דלאו פירכא היא דאין חומרא זו מועלת כו' עכ"ל [ב] אבל הך פירכא דמה לנזקים דרגל שכן ישנו באש חומרא זו מועלת ואין מכניסין אותה בק"ו כיון שהוא דין הכתוב בתורה וק"ל: **בד"ה** הלא האי תנא

קרני ראם [א] נ"ע נר"ל . כ"ב לק"מ דא"כ מ"ט דר"א דמחייב נזק שלם לעיל י"ח : [ב] אבל הך פרכא כו' • כ"ב ומלשון התוס' לא נראה כתי' אלא מנזקין דרגל שישנו באש נראה שנזקין חלוק מכופר ועיין :

חכמת שלמה

דף כב ע"א תוס' בד"ה ממונא כו' וי"ל דבכל מקום כו' כ"ב מצאתי בתוספות אחרים בהאי לישנא בדוחק גדול יש לי לייסב כו':

דף כג ע"ב רש"י בד"ה אית ליה נמי משום ממונא (בעצמו דל ממונא הלכך כיון דתורת אש ליתא) כו' היכא דהגחלת שלו מחייב לענין גלוי משום ממונא ואע"ג דכלו לו חציו וכגון שהיה לו גודרס כלומר שהיה יכול לגודרה שלא תעבור הדליקה ולא גדרה דהתם שורו הוא ולא טפח באפיה ולא נעל בפניו ואטמון פטור דכי האי ממון המזיק פוטרו רחמנא בטמון וכי מאחר דתרווייהו לא מחייבי אלא בגחלת שלו וכל הני תיובתא דלעיל ליתנהו דאף לרבי יוחנן לא מחייב בעל כלב אלא במקום גחלת וכדפרישנא וכן בעל גמל כמסכסכ' מאי בינייהו א"ב ד' דברים מאן דאית ליה משום חציו חייב בד' דברים אם הוזק אדם בו ולמאן דלית ליה נזק גרידא משלם כו' ל"א אית ליה נמי משום ממונא והיכא דליכא לתיובתא כו' כצ"ל וכ"ב ס"א ועיקר הוא וכן פירש מגדל עוז דעת הרמב"ם גבי כלב שנטל חררה ולכן כתב רש"י לשון ראשון עיקר ודו"ק: **בד"ה** הכי גרסינן כו' דגחלת וחררה דחד וגדיש דחד כצ"ל: **ע"ב גמ'** מאן פטור פטור מססה וחייב כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה ונגפה כו' ובלע"ז ווליט"ר כצ"ל: **בד"ה** אתו לנגיחה כו' אבל אשלישית פלגא כו' כצ"ל:

דף כד ע"א רש"י בד"ה השתא הוא דמסהדו בי כל כו' כצ"ל וכן בתוספות: **ע"ב** תוס' בד"ה במכירין כו' וא"ת דכיון כו' כ"ב מכאן מתחיל הגליון וכן מצאתי בספרים מדויקים:

דף כה ע"א רש"י בד"ה היכא דמפריך כו' דשכינה כו' שכא אני כו' סד"א:

רפ"י

מהר"ם

צריך להעלות לו שכר ולרב הונא אין צריך דמשום שאייה איכא ונראה משום דרב יוסף נמי מודה לרב הונא ואית ליה נמי טעמא דשאייה יוכת אלא דמוסיף עליה טעמא דביתא מיתב יתיב וק"ל: **שם** ולשמואל משלמת מה שהזיקה היכי משכחת לה כגון דשבקה לרחבה וכו' כן צ"ל: **בתוס'** ד"ה כהדיוט מדעת דמי וכו' קשה דשלא מדעתו לאו דוקא וכו' ר"ל דמפי' רש"י משמע דוקא כשדר בו שלא מדעתו אז א"צ להעלות לו שכר אבל מדעתו צריך להעלות לו שכר ולכך גבי תקדש דדעת שכינה איכא הוי כמדעת וזה אינו דשלא מדעתו לאו דוקא משום דבכל שכן כשדר בו מדעתו והוא שותק ויודע שדר בו שא"צ להעלות לו שכר והא דקאמרי' שלא מדעתו דאורחא דמלתא נקט לכך פירשו כלומר דדעת שכינה איכא שלא יהנה אדם בלא מעילה ר"ל והוי כאלו הוי כדעת הדיוט שהתנה עמו הדר בו ע"מ שיתן לו שכר וק"ל:

דף כב ע"א בתוס' ד"ה ממונא אית ביה ממשא וכו' וא"ת ממונא נמי לית ביה ממשא כגון צרורות ברוח שבכנפיה וכו'. יש לדקדק מאי מקשו התוס' נימא לרבי יוחנן התם נמי לא הוי חיובא מטעם ממונא אלא דהוי חציו של התרנגול דהיינו צרורות וסומכוס ס"ל בצרורות נזק שלם כמו דס"ל. הכא לרבי יוחנן גבי חררה דהוי חציו של כלב ונראה דהכי מקשו התוס' דהתם הרוח שבכנפיה אינו גוף הממון אלא שבא מהתרנגול שהוא ממונו ואע"ג דהרוח אין בו ממש וא"כ אם בדבר שאין בו ממש הבא מממונו הוא חייב כל שכן שיתחייב בממונו עצמו אע"ג שאין בו ממש דהיינו אשו ותירצו התוס' מ"מ גוף הממון שפשע בו וכו' ולכך הכא דבגוף הממון אין בו ממש לא מסתבר לחייב וק"ל: **ד"ה** לא ממונו דבעל הכלב הוא וכו'. מ"מ פשיט לה להגמרא משום דרשה דפטור על אש בהמתו וכו'. ויש לדקדק היאך אפשר שפשום שיש שום דרשה הא לר' יוחנן חייב באש של בהמתו משום חציו דהוי צרורות והיה נראה לומר דר"ל שיש שום דרשה דאין בשור כ"א ג' אבות ולפי זה לא קשה לרבי יוחנן דלר' יוחנן חייב באש של בהמתו משום חציו דהוי בכלל נזק צרורות דרגל ולכך מסיימו התוס' דג' אבות נאמרו בשור וכו' אלא שלפי זה קשה א"כ למה לו מיעוטא דאיש בור ולא שור בור תיפוק ליה נמי מהאי מיעוטא דילפינן מיניה דג' אבות נאמרו בשור ולא יותר וק"ל: **ע"ב בתוס'** ד"ה רישא בעל הגמל וכו' אע"ג דמעיקרא נמי הוי טעמא הכי וכו'. ר"ל למה לה להגמרא לסיומי בהאי שינויא דאזיל להאי מ"ד דאשו משום ממונו ומוקי לה במסכסכת וכשעמדה וכו' הא למ"ד אשו משום חציו נמי צריך לחלק בין רישא לסיפא הכי: **ד"ה** והיה גדי כפות וכו' וההיא דסוף פרקין עבדו כגופו שורו כממונו וכו'. ר"ל דמייתי מיניה רש"י בשמעתין דגבי בהמה לא שייך למימר היה לו לברוח דרש"י מפרש לקמן שורו כממוני ר"ל דלא שייך לומר בשורו שהיה לו לסלק הגחלת מגופו כמו שאין שייך לומר וזה בממונו אין הפירוש כן כפירוש רש"י אלא איירי בשור ועבד כפות וכו' ועיין לקמן: **ד"ה** בגדי דחד ועבד דחד וכו'. ותירץ הר"ר יצחק בר מרדכי וכו' נראה דהמשך דברי התוס' כך הם ותירץ הרר"י וכו' התם ההיא דבן סורר ומורה וההיא דפ"ק דסנהדרין אבל הך דהכא אינו מתורץ בתירוצו של הרר"י ור"ת מפרש שם דכל מקום מיתה לזה ותשלומין לזה פטור לבד מעדים זוממים וכו' וההיא דפ"ק דסנהדרין איירי בעדים זוממין שהעידו במיתה לחד וממון לחד כדאיתא התם וטעם דעדים זוממין הוא משום דבעינן שיתקיים כאשר זמם בכל אחד וכו' כלומר ובזה מתורץ גם כן הך דהכא דלא קשיא מידי מההיא דפ"ק דסנהדרין וק"ל:

דף כג ע"א בגמ' וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו וכו' מאי בינייהו ופרש"י היכי דהגחלת שלו היתה מאי איכא בינייהו וכו' והשתא לפרש"י אפילו לפי המסקנא היכי דאין הגחלת שלו נמי פליגי דלר"י חייב משום חציו ולריש לקיש פטור דלאו ממונא הוא אלא דפליגי נמי אגחלת שלו וא"כ קשה מה שכתב רש"י לעיל ריש ע"א דף כ"ב בתחלת סוגיא זו וז"ל וקא ס"ד דאיכא בינייהו כגון שהדליק בגחלת שאינו שלו וכו' דמשמע מדבריו דלפי המסקנא לא קאי הכי אבל כד מעיינת בפרש"י ובפסקי הראשונים תמצא שיש כאן בדברי רש"י לשונות אחרים אשר לפיהן יתיישב לשון רש"י דלעיל וכן משמע בדברי ספר ח"ש שהיה כאן בדברי רש"י עוד לשון אחר: **בתוס'** ד"ה סתם דלתות חתורות וכו' תימה דלמא משום דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס וכו'. נ"ל דהתוס' אינם מפרשים כפירש"י דהוצאת אומרת קאי אמדמחייב נ"ש אלמא לאו שינוי הוא וכו' דא"כ איך מקשין דלמא משום דהוי תחלתו בפשיעה וכו' הא לעיל דף כ"ב ד"ה דאפיך מיפך כתבו התוס' דלא אמרינן משום דהוי תחלתו בפשיעה לגבי רגל לשלם נ"ש לגבי קרן וכו' ע"ש ותם התירוץ של התוס' דקאמר דא"כ לא מחייב בחתורה כ"א רביע וכו' לא יתיישב שפיר ע"כ נראה לי דהתוס' מפרשים דהוצאת אומרת קאי אמתני' כלה דמחייב בעל הכלב כשחתר הכלב הדלת ונפל החררה והנחלת על החררה ועל הגדיש ולא אמרי' דאינס הוא וליפטר מהכל ש"מ סתם דלתות חתורות הן אצל כלב והשתא מקשין התוס' בפשיטות דלמא לא הוי חתורות אצל כלב והא דמחייב בעל הכלב משום דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס ועל זה יתיישב תירוצו של התוס' באופן נאות: **ד"ה** תפשום דפי פרה וכו' ונראה לר"י וכו' דס"ד דאם לקחה הבהמה פירות וכו' ואכלה בר"ה או בחצר המזיק חייב וכו' וקא מבעיא ליה וכו' אלא מסוגיא דשמעתין וכו' ש"מ דבעי לקיחה ואכילה בחצר הניזק וכו' כצ"ל וכן בסוף הדבור אע"ג דמשכחת לה שפיר כגון שהלקיחה היתה בחצר הניזק אלא משום דפשמא דקרא וכו' שהביעור היתה בהצר הניזק וכו' כצ"ל: **ע"ב בגמ'** כגון שנתחככה בכותל וכו'. יש לדקדק מה יהיה התולדה דשן ובריש מכילתין קאמר אבות מכלל דאיכא תולדה. וי"ל דתרי הוי נתחככה בכותל או טנפה פירות וחד הוי אב וחד הוי תולדה: **בתוס'** ד"ה איזהו מועד וכו' לא משום דתהוי פלוגתא בשור המועד וכו'. ר"ל פלוגתייהו דר' ורשב"ג דפליגי אי בתרי זימני הוי חזקה או בתלתא והתוס' הכא קצרו לשונם זה לשון התוס' התם אהא דקאמר התם כו' שור המועד סתם לן תנא כרשב"ג וכתבו התוס' התם רבי לא פליג אקרא אלא כלומר התם מתקיימים דברי רשב"ג דאמר בתלתא זימני הוי חזקה ע"ש וכן הוא כונת התוס' דהכא: **ד"ה** ולא ישמרנו והר"ר עזרא פי' דאיכא בינייהו וכו'. ואני מצאתי בגליון תוס' ישנים וז"ל והר"ר שלמה מדרו"ש פי' דאיכא בינייהו דלאביי ע"כ מודה ר' הכא דבתרי זימני לא הוי הוקה דלא פליג אקרא אבל לרבא סבר שפיר דבנגיחה שלישית משלם נ"ש דבתרי זימני הוי חזקה והוי מועד אבל מתני' ודאי דקתני דאין נעשה מועד עד ג' ימים אתיא כרשב"ג והשתא אתי שפיר דרבא למעמיה דאמר בהבא על יבמתו דבשור המועד סתם לן תנא כרשב"ג אבל לאביי אפילו רבי מודה הכא עכ"ל: **בא"ד** וי"ל דלכתחלה כשהוזמו הג' כתות לקחוה הבעלים וכו'. הוכרחו לכתוב זה משום דמסתמא בשעת העמדת השור בב"ד אי אפשר שיגח: **בא"ד** והא דקתני לקמן בברייתא וכו' אע"ג דעדיין לא חייב נ"ש וכו'. ר"ל לפי מה דפרישית לעיל דלכ"ע עד נגיחה רביעית לא משלם נזק שלם:

דף כד ע"א בגמ' ת"ש אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני ב"ד ובפני בעלים שנא' והועד בבעליו וגו' כצ"ל וכן משמע מפירוש רש"י: **בתוס'** ד"ה הרי הוא אומר וזאת וא"ת כ"ש השתא וכו'. וי"ל דה"ק דהתם גלי קרא וכו' נראה דהמשך דברי התוס' כך הם דה"ק להו ר"א לרבנן דאין שום הוכחה מזבה דנימא דבריחוק להוי חזקת ספי מבקירוב דלא שייכא התם סברא של ריחוק וקירוב שאין שם הטעם תלוי משום דמוחזקת בכך רואה וכו' וכ"ת א"כ מאי שנא התם ראיות מימים אינו אלא גזירת הכתוב דהתם גלי קרא וק"ל: **ד"ה** ודלמא למעוטי זב מימים ולא בעי למימר אבל לא זבה מראיות דא"כ לשתוק מזאת ר"ל כונת המקשה דרצונו לומר דנימא דלא אתי זאת אלא למעוטי זב מימים לחוד אבל לא זבה מראיות אלא דזבה ליטמא בין בימים בין בראיות דא"כ לשתוק מוזאת דבלא שום מיעוטא נמי הוי הסברא הכי דבזב דכתיב גבי ראיות הוי הסברא דוקא ראיות דעדיפי מימים אבל גבי זבה דכתיב גבה דאפילו בימים מיטמאה כ"ש בראיות אלא כוונת המקשה הוא מנא לך דזאת לא אתיא אלא למעוטי זבה מראיות אבל זב מטמא בין בראיות בין בימים דלמא זאת אתי נמי למעוטי זב מימים והא דקאמר למעוטי לאו דוקא דבלא שום מיעוטא הוי מצי למיפרך מהיכי תיתי לן למימר דזב מטמא נמי בימים כיון דלא כתיב גביה אלא ראיות אלא שלפי זה יקשה לן למה פריך המקשה קושיא זו השתא בלא ברייתא זו דגלי לן האי מיעוטא דזאת היכי הוה ס"ל אי הוה ס"ל דזב מטמא בראיות ובימים מפני מה לא קשיא מהיכי תיתי כמו דפריך השתא ואי הוה ס"ל דאין הכי נמי דלא מטמא זב כי אם בראיות א"כ מאי פריך נמי השתא דלמא הברייתא נמי סבירא ליה הכי ויש לומר דע"כ האי סתמא דגמרא קא פריך לה אברייתא דלעיל ובלא ברייתא זו הוה ס"ל דבין בזב ובין בזבה מטמאו בין בראיות בין בימים דלא הוה סלקא אדעתיה כלל לחלק בין ריחק לקירב ובין ראיות לימים ולכך לא היה צריך קרא לימים בזב אבל השתא מקשה שפיר וק"ל: **בא"ד** אי נמי המקשה סמך אהיקשא וכו' ובקושיא זו דפריך ודלמא למעוטי זב מימים ר"ל מה ראית דמוקמת זאת למעוטי זבה מראיות והיקשא אתי לרבות זב מימים אימא איפכא דוזאת אתי למעוטי זב מימים אלא שיש להקשות לפי סברת התוס' דלעיל מאי פריך נימא איפכא א"כ תקשה לך לשתוק קרא מהיקשא ומוזאת וממילא הוה הכי וי"ל דהיקשא איצטריך לכמה דברים זולת זה אלא דהוה מוקמינן ליה ג"כ לימים לכך איצטריך וזאת וכן מצאתי בגליון תוס' ישנים: **ד"ה** השתא הוא דקא מסהדי ביה תימה לר"י דמ"מ קנס לא הוה וכו'. יש לדקדק מה כונת התוס' בקושיא זו ומה תימה היא זו אם לא יהיה קנס מה בכך ויש לייושב דהכי מקשו מאי איבעיא להו תפשוט דליעודי תורא דאי ליעודי גברא ולא משלם כי אם פלגא הא מ"מ קנס לא הוה וכו' ולמ"ד פלגא נזקא קנסא משמע לעיל דלא אשכחן ח"נ דהוי ממונא כי אם בחצי נזק צרורות. ואי איתא דליעודי גברא הא אשכחן פלגא נזקא דהוי ממונא אפילו בקרן כגון דאתו תלתא כיתי בחד יומא דמשלם ח"נ והוי ממון וק"ל: **ע"ב בגמ'** אמר רב אשי אמריתא לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמר לי וליעודי תורא מי ניחא וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה לימרו הנך בתראי וכו' דליכא הוכחה במה שהמתינו וכו'. ורש"י פי' דקמאי ודאי ליעודי נתכונו שהרי יודעין שאין על הניזק השלישי לתבוע נגיחות הראשונות אלא כדי ליעדו ולחייבו נזק שלם וכן לעיל פירש דניזק שלישי הביאן לחייב נזק שלם אבל התוס' לא ס"ל הכי דלמעטייהו אולי דכתבו לעיל דלכ"ע בנגיחה שלישית לא משלם נזק שלם עד נגיחה רביעית ואף לפירוש רש"י לא אתי שפיר לאביי דלעיל וק"ל: **ד"ה** אלא דקא מרמזי רמוזי וכו' וניהא אפי' ליעודי גברא וכל הני שינויא בתראי אתו נמי ליעודי גברא. יש לדקדק האי שינויא דרב דאמר כשבאו רצופין איך יתישב בליעודי גברא וצריך לומר דר"ל דס"ל דכל ג' ימים באו בכל פעם כולם כאחת וזה מקרי נמי רצופים: **ד"ה** במכירין בעל השור וכו' ואפילו כי אמרינן ליעודי תורא דמצינו למימר וכו'. מ"מ אותן שהעידו תחלה יכולין לומר להייבו חצי נזק באנו כשיכירו וכו' כן צ"ל וכן מצאתי בתוס' ישנים:

דף כה ע"א בתוס' ד"ה אני לא אדון וכו' לדבריהם קאמר וכו'. דאין לומר דס"ל לר' טרפון באמת דבק"ו הראשון דדן בסוף הדין קרן מקרן פרכינן דיו אלא שבזה הק"ו השני דבסוף הדין אנו דנין קרן מרגל לא פרכינן דיו דא"כ בתחלה מאי סבר ר' טרפון דהיכי ס"ד מתחלה דדן בסוף הדין קרן מקרן וכי לא מסיק אדעתיה דלפרכו ליה דיו אלא ודאי איהו ס"ל דהיכי דמפרך קל וחומר לא אמרינן דיו והא דקאמר אני לא אדון וכו' לדבריהם דרבנן קאמר ומהא סוגיא שמעינן דעיקר פירכא דיו מסוף הדין פרכינן. ולכך בק"ו הראשון דדיינינן קרן משן ורגל אף שהסוף הדין הוא קרן מקרן איכא למפרך ספי דיו אבל בקל וחומר השני שהסוף הדין הוא קרן מרגל הוה סלקא דעתיה דרבי טרפון דאפילו לדברי רבנן לא פרכינן דיו: **בא"ד** ואין לומר מרשות לרשות גמרי' וכו'. יש לדקדק דאם ר"ל דלא ילפינן קרן מרגל אלא רשות הניזק מר"ה גמרינן וכאלו אמר הכי ומה בר"ה חייב קרן כ"ש ברשות הניזק והיכן מצינו שיש צד חומרא ברשות הניזק יותר מבר"ה שהרי בר"ה פטור בשן ורגל וברשות הניזק חייב. וא"כ השתא עיקר הק"ו הוי רשות מרשות וליכא למפרך מה לשן ורגל דהיזקו מצוי א"כ לפי שיטת ק"ו זה הדר יליף קרן דרשות הניזק מקרן דרה"ר וא"כ הדר קושית דיו לדוכתה ונראה דלעולם שיטת הק"ו הוא כדאמר השתא דסוף הדין הוא קרן מרגל ולכך אין למפרך דיו משום דעיקר פירכת דיו הוא אסוף הדין אבל כשפרכינן פירכא מצד איזה חומרא כגון הא דפרכינן מה לשן ורגל שכן היזקו מצוי עיקר הפרכא צריך להיות על שיטת הפירכות על הקלין והחמורין שבגמ' וכאן תחלת הדין הוא רשויות דהא קאמר ומה במקום שהקל וכו' בר"ח החמיר בקרן וכו' ולכך קאמרי התוס' ואין לומר מרשות לרשות גמרי וכו' רשות הניזק שהחמיר בה לענין שן ורגל לא כ"ש שנחמיר בה לענין קרן ר"ל וכיון דתחלת הדין ומה ר"ה כו' לכך לא שייך למפרך פרכת הומרת דמה לשן ורגל שכן היזקן מצוי משום דתחלת דין אינו שן ורגל אלא ר"ה וכל הפירכות דפרכינן מצד חומרא צריכין להיות שייכי' אתחלת הדין דמ"מ הכא שייך למפרך כדמשמע לקמן דבעי למילף זכו' ופריך מה לנזקין דרגל וכו' דנימא נמי דחצר הנזק מר"ה גמרינן ומה ר"ה שהקל בה לענין נזקין דשן ורגל החמיר בה לענין חצי כופר לקרן חצר הניזק לא כ"ש אלא ודאי צ"ל דאפי' הכי שייך למפרך שפיר וק"ל ובזה נתיישב הכל כהוגן אלא דלפי מה שכתבתי דעיקר פירכא דפרכינן מצד איזה חומרא צריכים להיות שייכא אתחלת דין א"כ עדיין יש לדקדק מפני מה לא הקשו התוס' קושיא זו אק"ו הראשון דמתני' דתחלת הדין הוא משן ורגל ממש ושם קשה קושייתם בפשיטות ספי נטל ק"ו בתרא ולא מרשות לרשות וא"כ היכי סלקא אדעתי' דר' טרפון למילף ק"ו הכי הא איכא למפרך מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי וי"ל דאע"ג דשיטת הפירכות מצד החומרא כן הוא לפי האמת כאשר כתבתי מ"מ לא רצו התוס' להקשות קושייתם אק"ו הראשון משום דאע"פ כן חייוו יכולין לדחות בק"ו הראשון דהך דחיי' כיון דעיקר הק"ו הוא אסוף הדין דהוא קרן מקרן לכך לא [illegible] זה לשן ורגל שרי היזקן מצוי אבל אק"ו בתרא מקשו התוס' בפשיטות ספי דהא בין תחלת

יה והאי הגאי דאייתי בפ"ב דנזיר כו' עכ"ל ולא ניחא להו לאוקמא בפשיטות הני תנאי ומתני' דהתם כר"י כדקאמר התם דאפי' ר"י לא אמר אלא מבוס לאלותי זיבה אבל בעינא לא ע"ש וק"ל: **ע"ב** בד"ה ומה פכין קטנים כו' וא"ת מה לפכים קטנים שכן מיטמא מאוירן כו' עכ"ל ובתוספות בפרק רבי עקיבא וליכא למימר דעביד ק"ו הכי ומה זב הקל שאין מטמא פכין כו' מת החמור דמטמא פכין כו' דמה למת שכן אינו מטמא משכב ומושב וי"ל כו' עכ"ל [א] וקשה דא"כ כדקאמר מפץ שמטמא בזב א"ד שמטמא במת נימא משכב ומושב יוכיחו שמטמא בזב ואינו מטמא במת ודו"ק:

בפרש"י בד"ה הניחא למ"ד דון מינה כו' בגד ועור דמת אלא לאפטוי דגמרינן לה מסרך כו' ונוקמינן טומאת מת בההרה כו' אף גבי מפץ כו' עכ"ל ובד"ה אלא למ"ד כו' השתא בגד ועור כו' עכ"ל מפירושו נראה דאתרוייהו בין אג"ש ובין אהיקשא פריך הניחא למ"ד דון מינה כו' אלא למאן דאמר כו' אבל מהרש"ל כתב דאיזה תלמיד טועה הגיה כן בפרש"י דעיקר הקושיא אג"ש וראייתו דבפרק במה אשה איתא כל הסוגיא דמופנה כו' ולא פריך הניחא למ"ד דון מינה כו' אלא ש"מ דלא פריך רק אג"ש כו' עכ"ל ולא ידעתי הכרעתו דהא הך ג"ש דבגד ועור בא"ד נמי איתא התם לענין זגב הסוס והפרה שיטמא במת והנאי לא פריך התם הניחא למ"ד דון מינה כו' כדפריך הכא אג"ש אלא דאית לן למימר דהתם לא נחית תלמודא למידק הכי אלא הכא דבעי למילף ליה מק"ו וקפריך דיו לטומאת ערב ומנלן טומאת ז' ומשני דאתי מג"ש ומהיקשא קפריך דהדרן קושיין לדוכתין למ"ד דון מינה ומינה אכתי טומאת ז' לבגד ועור ובין למפץ מנלן ועוד נראה מפרש"י דעיקר הקושיא מהיקשא ומש"ה נקט עד הכא והיינו משום דאג"ש ליכא למפרך דאיכא למימר קיבטא הוא דלא ילפינן מג"ש אלא טומאת ערב למפץ ובתר הכי הדרינא לק"ו טומאת ז' למפץ במת מזב דהשתא ליכא למימר דיו דא"כ הוה מפריך ק"ו דלטומאת ערב לא אצטריך דמג"ש ילפינן לה וככתוב בהדיא חסיב ליה כמ"ש התוספות ודו"ק:

דף כו תוספות בד"ה ולא תהא שן כו' וכאן אם היה בחצר הניזק ח"כ הוה משתלם מן העלייה כו' עכ"ל דליכא למילף נמי מהאי ק"ו שלא ישתלם אלא מגופו דהא מיטב שדהו כתיב בשן ורגל וק"ל: **בא"ד** וי"ל דאי לאו כספו כו' והוה עבדינן ק"ו דלעיל דמחמיר בתשלומין עכ"ל וכן נ"ל לקמן דפריך ולא תהא קרן ברה"ר חייב כו' דא"כ אמאי אילטריך ישלם התשלומין מעליא דהא השתא קל וחומר שלא תהא שן ורגל חייבת אלא חצי נזק כו' ליכא די"ל דאי לאו ישלם הוה שבקינן האי ק"ו דפטור לגמרי קרן ברה"ר והוה עבדינן ק"ו דלעיל מיהו ההוא ק"ו אינו מחמיר טפי דאם הוא מחמיר בקרן ברה"ר הוא מיקל טפי בשן ורגל ברשות הניזק ול"ל דלאו דוקא נקטי התוס' דמחמיר ודו"ק: **שם** בתוספות עליו ולא על האדם כו' וטעי תלמודא כדטעי באלו נערות כו' עכ"ל ר"ל המקשה דפרק החובל טעי והוה סבר דאיירי קרא דנפש רולח בממון אחר בהדי מיתה וה"נ טעי המקשה בפרק אלו נערות ולא הוה ידע מסקנא דאלו נערות דמסיק דאיירי דלא תשקול מיניה ממון ונפטריה וק"ל: **בד"ה** ויהא אדם חייב כו' אלא לפטור בשוגג בלא מתכוין כמו במזיד במתכוין כו' עכ"ל דברים מעורבבים חזינא הכא: **בד"ה** אינו דין שחייב כו' וי"ל דנזקי אדם מנזקי אדם יליף עכ"ל פירוש דהכי יליף ומה טופר שהקילו בו לגבי אדם החמיר בו לגבי שור ד' דברים שהחמיר בו לגבי אדם אינו דין שנחמיר בו לגבי שור דהשתא לא שייך לנפרך מה לאדם כו' ולא דמיא למה שכתבו במתני' דאין לומר מרשות לרשות גמרינן ומה רה"ר כו' דמ"מ שייך למפרך כו' ע"ש דיש לחלק ודו"ק: **בד"ה** או דלמא קרן כו' לא שייך למפרך כדפרישית במתני' כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל כדפרישית במתני' דפירכא כזו שאינה אלא סברא בעלמא מכניסין אותה בתוך הק"ו וק"ל: **בד"ה** לאו משום דסבר לה כר"י כו' וא"ת אפילו בלא כו' קרן לא כ"ש כו' עכ"ל ר"ל קרן דחייב נזק ברה"ר אינו דין שחייב כופר שלם ברשות הניזק וקשה דהאדם יוכיח שהוא חייב נזק ברה"ר ופטור מכופר ברשות הניזק ול"ע: **ע"ב** תוספות בד"ה נתכוין לזרוק כו' דהיינו שסבור תלוש ונמלא כו' עכ"ל פירוש שסבור תלוש ונמלא מחובר מיירי בקנה אחד ונתכוין לזה וחתך זה מיירי בב' קנים אחד תלוש ואחד מחובר וק"ל: **בד"ה** פרע למתכוין כו' כגון שהיו הבהמה והאדם זה בצד זה עכ"ל כצ"ל ר"ל שהיו עומדים בקרוב זה לזה דלא אמעט מנתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר ויותר נ"ל להגיה שהיו הבהמה והאדם זה ע"ג זה וק"ל:

דף כז בד"ה קרע כסותי וכו' מכלל דעל בשרו פטור כו' משום שהיה לו להסיר כו' עכ"ל ומדפטר הכא בעל לבו לא קשיא להו בפשיטות דלמא שאני הכא בעל בגדו נמי שהיה לו להסיר דאיכא למימר דהתם בקרע כסותי נמי שייך היה לו להסיר ומש"ה הוכיחו דע"כ לית לן למימר הכי דא"כ מ"ש על בשרו כו' דהכא דפטר מסימא את עינו דמחייב התם אבל קשה דמהא ליכא למשמע מידי להדדייק מעל בגדו חייב הא על בשרו פטור כדייק מרישא על לבו פטור הא על בשרו חייב וי"ל דמשמע להו האי דיוקא דעל בשרו פטור כדקאמר עבדו כגופו דמי כו' כגופו משמע נמי דעל בשרו פטור דומיא דעבדו דמיירי שלא מת ודו"ק: סליק פרק ביצד הרגל

פרק המניח

תוספות בד"ה ואיכא נמי כו' או אח"כ הוזלו הכדים והחביות כו' עכ"ל פירוש הוזלו הכדים והחביות מכמות שהיו בשעת המקח דהשתא אע"ג דליתנהו להנך זוזי לא שייך למימר שקול כדך בזוזי דהוא לא ישלם אלא כמו ששוים עתה ונקטו נמי הוזלו החביות דלפום פירושם דהשתא דמכר לו כדים או חביות שוים מאתים זוז אפשר לפעמים הלוקח רוצה כדים יותר מבחביות ולא יכול לומר לשקול חביות בזוזך כשהוזלו עתה מכמות שהיו בשעת המקח וכן להיפך במוכר אך ק"ק בפרק הפרה דפריך אי דליתנהו להנך זוזי לשקול הורא בזוזי נימא נמי בכה"ג שהוזלו אח"כ השוורים לשחיטה מכמות שהיו בשעת המקח וי"ל דלא ניחא להתלמודא למימר דמעיקרא איייקר בישרא כדמוקי התם ואח"כ שוב הוזל בישרא ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אמאי פטור כו' ולא שייך כאן כל המשנה כו' דגבי אדם לא אמר כו' עכ"ל מדבריהם אלו נראה דגבי בהמה דשייך כל המשנה כו' לית לן למימר דאיבעי ליה לעיוני וא"כ הוא קשה מאי קשיא להו לקמן אהך דאמר רבא כי אית לך רשות לסגויי עלאי ואמאי אית ליה רשות לסגויי הא בהמה נמי איבעי לה לעיוני כו' דמ"מ תיפטר מה"ט דכל המשנה כו' כדקאמר בהדיא התם וי"ל דהכי קא קשיא להו כיון דבאדם לא אמרינן איבעי ליה לעיוני אלא שלא יזיק ולא שלא יוזק א"כ בבהמה דאמרינן איבעי ליה לעיוני אפילו בבלא יוזק דשור פקח ביום פטור מכ"ש דה"ה לן למימר איבעי ליה לעיוני שלא יזיק ולית ליה רשות לסגויי עליה ודו"ק •

קרני ראם [א] וקשה דא"כ. כ"ג פי' שבת וכלא"ה לק"מ דילפינן מפץ מפכין קטנים:

מהר"ם

תחלת הדין ובין סוף הדין דנין קרן משן ורגל לכך איכא למפרך שפיר מה לשן ורגל שכן היזיקן מצוי והדר קאמר ואין לומר ולתרץ דלעולם עיקר פרכא מצד חומרא שייכא להיות אתחלת הדין דוקא והכא לא הוי תחלת הדין שן ורגל משום דרשות מרשות גמרינן וכו' זה אינו דמ"מ שייך למפרך שפיר וכו' והיזקן מצוי דקאמרי' בכל דבור זה ר"ל דרכן לחזיק וק"ל: **בא"ד** וי"ל דלאו פרכא הוא דאין חומרא זו מועלת וכו' ר"ל שאנו מכניסין הפרכא בתוך הק"ו וגמרי' הכי ומה שן ורגל אע"ג דהיזיקן מצוי אין חומרא זו הועילה להם לחייבם בר"ה הגם שקרן חייבת בר"ה ואפ"ה החמיר עליהם ברשות הניזק קרן לא כ"ש וק"ל: **בא"ד** ובפ"ק דזבחים וכו' מק"ו דשוחט חוץ כשר וכו'. ר"ל דשם יליף ומה חוץ לזמנו דקיל דהא שוחט לזמנו כשר ואפ"ה שוחט ע"מ לזרוק דמו חוץ לזמנו פסול שלא לשמה דחמיר דהא שוחט שלא לשמה פסול אינו דין שאם שחט על מנת לזרוק דמו שלא לשמה דפסול ופריך מה לחוץ לזמנו שכן כרת ר"ל באכילתו אע"פ שאין חומרא זו מועלת לשוחט חוץ לזמנו לפסול כצ"ל חומרא דהחמירת התורה שאני ר"ל דפרכא חומרא שכתובה בתורה אין המדה להכנים בתוך הק"ו: **בא"ד** וא"ת בפרק אחד דיני ממונות אמר ותהא קבורת מת מצוה דוחה שבת וכו'. וי"ל כיון דגוף העבודה נדחית וכו' ר"ל דשם הק"ו הוא ומה שהעבודה עצמה נדחית ומתבטלת מפני קבורת מת מצוה לגמרי ר"ל שהכהן מחויב להניח ולבטל העבודה מכל וכל ולעסוק בקבורת מת מצוה ולכך אין סברא לומר שתהא העבודה חמורה מקבורת מת מצוה בשום ענין הלכך כיון דאשכחן שהעבודה היה דוחה שבת בקום עשה ק"ו שקבורת מת מצוה תדחה את השבת בקום עשה ולכך לא שייך למפרך דיו אבל הכא אין הק"ו במנין זה אלא מצד חומרא דאשכחן בקרן שחייב בר"ה חצי נזק ולכך שייך למפרך דיו ועיין שם בפ"ק אחד דיני ממונות דהתוס' דהכא לא כתבו אלא סוף דברי התוס' דהתם דשם האריכו יותר ושם יבואר דבריהם אי"ת ועכ"פ קושית התוס' אינה אלא למ"ד דפרכינן דיו אפילו היכי דמפרך ק"ו לכך הוקשו דשם גבי קבורת מת מצוה נמי לפרוך דיו וק"ל:

חכמת שלמה

ע"ב רש"י בד"ה הניחא למ"ד כו' שבעה אף מפץ טומאת שבעה כצ"ל ונמחק בגד ועור וכן אחר כך בד"ה אלא למ"ד נמחק השתא בגד ועור דמת אילטריך וכ"ב כל בגד ועור שנאמר ברש"י בס"א אינו וכ"ל שתלמיד טועה הגיה כי עיקר קושיא של דון מינה כו' אג"ש פריך אבל לא אהיקש כדפרים רש"י גבי דון מינה בפרק שבועות העדות שקאי על הג"ש והא ראיה שכל אותה סוגיא דמופנה הוא כו' והניחא כו' איתא בפרק במה אשה ולא פריך הניחא למ"ד דון מינה כו' אלא ש"מ דלא פריך כאן דון מינה כו' רק אגזירה שוה דמת מסרך אבל היקש של מת עם שכבת זרע הוי כמאן דכתיב בהדיא דמי וק"ל: **בד"ה** אלא למ"ד כו' דאי מסרך הוה גמיר אמינא טומאת כו' כצ"ל:

דף כו ע"א רש"י בד"ה ומה שור שאינו חייב בחבלה כס"ד:

דף כז ע"א רש"י בד"ה מייב דהא לא סלקא סבר אתבעיניה ליה כדינא ויפרע לי כצ"ל:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח פרק שלישי

תוס' בד"ה ואיכא נמי כו' שקול כדא בזוזך כו' כצ"ל וכ"ב פי' על המוכר קאי וה"ה שהלוקח יכול לומר שקול כדך בזוזי היכא שהוא מוחזק וק"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה לפי שאין כו' באפילה ובקרן זוית כו' כצ"ל:

תוס'

רש"י ד"ה הניחא למ"ד דון מינה וכו' לפי הגירסא שברש"י בספרים שלפנינו דמשמע דרש"י מפרש דהקושיא דפריך הניחא למ"ד וכו' קאי אהיקשא דמקיש מת לשכבת זרע צריך לגרוס ברש"י כן בתר הכי ומוקמינן טומאת מת באתרה מה בשאר כלים טומאת שבעה אף בגד ועור טומאת ז' דבענין אחר אי אפשר ליישב פירושו של רש"י ומה שדחק רש"י לפרש כן ולא פירש דקאי קושית הניחא למ"ד דון מינה וכו' אלעיל דיליף מפץ במת בג"ש משרץ כמשמע מפירוש התוס' מפני שהיה קשה לרש"י קושית התוס' דא"כ דאג"ש דלעיל קאי ומשני אמר קרא וכבסתם וכו' א"כ ל"ל ג"ש נילף מק"ו מזב כדמעיקרא וכ"ת כמו שתירצו התוס' דאטומאת דכתיב בהדיא משמע ליה קרא א"כ השתא נמי דילפינן מת מג"ש מ"מ שרץ גופיה לא כתיב בקרא אלא ילפינן בק"ו מזב על כן פרש"י דאהיקשא פריך ואהיקשא משני רבא אמר קרא וכו' דודאי היקשא הוי ככתוב בקרא בהדיא וקאי שפיר עליה קרא דוכבסתם בגדיכם וגו' אלא שעדיין יש לדקדק על פרש"י כיון דבשינויא שמשני רבא אינו מתורץ קושית הניחא למ"ד דון מינה וכו' אי הוה קאי אג"ש דלעיל א"כ השתא נמי דסוגיא דשמעתא לא קאי אג"ש אלא אהיקשא ס"מ אנן היאך מתורץ לן לפי האמת הא דמשני לעיל דילפינן מפץ במת מג"ש משרץ וכו' הא יש להקשות הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרה אלא למ"ד דון מינה ומינה היאך יכול למילף מת משרץ לענין טומאת שבעה ונראה לי דס"ל לרש"י דאג"ש דלעיל לא קשיא כלל משום דע"כ צריך לומר דהג"ש אתי לטומאת שבעה דאי לטומאת ערב בלא ג"ש הוה ילפינן לה מק"ו דזב אלא משום הכי איצטריך ג"ש דלא לפרוך דיו לאפוקי טומאת שבעה להכי איצטריך ג"ש א"כ ע"כ אתי ג"ש אפילו לטומאת שבעה וליכא למימר דון מינה ומינה אליבא דכולי עלמא ודו"ק נ"ל:

דף כו ע"א גמרא ולא תהא שן ורגל חייבת ברשות הניזק אלא חצי נזק וכו' מקשין העולם והא מדאיצטריך הלכתא גמירא לנזק צרורות שאינה משלמת כי אם חצי נזק מכלל דשן ורגל נזק שלם משלם ומצאתי בגליון תוס' ישנים שהקשה קושיא זו ומתרץ בזה הלשון ושמא לא נאמרה הלכה אלא דצרורות משלם חצי נזק ממה שהרגל משלם א"נ האי ק"ו אליביה דסומכוס דאמר צרורות משלם נזק שלם עכ"ל ויש מתרצין דע"כ דהא דבעי הגמ' למילף ק"ו דשן ורגל אינו משלם ברשות הניזק אלא חצי נזק היינו דוקא בפעם ראשון ושני אבל בשלישית לא דלא גרע מקרן דמועד משלם נזק שלם וא"כ נכל לומר דהלכתא אתי דצרורות אפי' בפעם שלישית אינו משלם אלא חצי נזק: **תוס'** ד"ה אינו דין שחייב בד' דברים וא"ת מה לאדם שכן מועד מתחלתו וי"ל דנזקי אדם מנזקי אדם יליף ותירץ זה דהתוס' צריך ישוב וכבר צווחו ביה קמאי דקמאי ונראה לפרש דרוצה לומר דלא ילפינן שור מאדם אלא ילפינן נזקי אדם מהדדי דהיינו כופר וארבע דברים תרוייהו מקרו נזקי אדם דהא כשהוזק אדם בין מיתה בין חבלה קרוי נזק וארבעה דברים וכופר ילפינן בק"ו והכי ילפינן ומה כופר שאינו באדם ישנו בשור ארבעה דברים שישנן באדם אינו דין שישנן בשור והשתא ליכא למפרך מה לאדם וכו' דהק"ו הוא ארבעה דברים מכופר וק"ל כנ"ל:

המניח את הכד פרק שלישי

דף כז ע"א תוס' ד"ה ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא וא"ת תחזי אי דמי דריא וכו'. ולספרים דגרסי בפרק הפרה ואי ליתנייהו להנהו זוזי וכו' רוצה לומר דלאיתא הגירסא משמע דכי ליתנייהו להני זוזי ממש אפילו אית ליה זוזי אחריני מצי אמר ליה שקול כדך בזוזך אם כן אך יתישב הכא דבשלמא בהאי גיסא כשהתנה ליתן ליה חביתא וכבר נתן מעות למוכר והמוכר אמר לא אמכרתי לך אלא כדא דאין צריך ליתן לו אלא כדא אתי שפיר דאיצטריך לאשמועינן דלא אזלינן בתר רובא דאי אמרינן אזלינן בתר רובא היה חייב ליתן לו חביתא דלא מצי למימר ליה שקול כדך בזוזך דאיירי דעדיין איתנייהו הני זוזי של המקח ביד המוכר לכך איצטריך שפיר לאשמועינן דאפ"ה לא יהיב ליה אלא כדא אבל לאידך גיסא אם התנה להת לו כדא ידקנה לו בסודר ונתחייב הלוקח להת לו דמים שיכול הלוקח לומר לא אתן לך הדמים אם לא תתן לי החביתא דקרי ליה לחביתא כדא מאי איצטריך לאשמועינן דלא אזלינן בתר רובא דא בלאו הכי יכול לומר שקול כדך בזוזך אפילו אית ליה זוזי ללוקח הא איל ולית ליה הני זוזי ממש דהכא לא שייך לאוקמי דאיתנייהו הני זוזי ממש ביד לוקח דבאיזה זכות יכול המוכר לזכות במעות המיוחדים שיכול לומר עליהם שהן ממש דמי המכר לכך פירשו התוס' דלעולם צריך לאוקמי כגון שיש ללוקח מעות המכר ממש וכגון שהקנה למוכר אגב קרקע דוקא ולא ע"י קנין סודר דאין מטבע נקנין בחליפין ולכך שייך שפיר לומר דאיתנייהו ללוקח הני זוזי וק"ל: **ע"ב גמרא** בשלמא לשמואל כשמעתיה אלא לרבא לימא כשמואל ס"ל וכו' יש לדקדק מאי קשה למקשה הא כי היכי דלשמואל אתי ליה שפיר משום דלשמואל מוקי למתני' וקתני פטור באפילה והדוא עובדא הוה אורח הכי נמי יתורץ לרבא לומר דכשינויא דרב ס"ל דמוקי מתני' במטלא וההוא עובדא לא הוי במטלא או כשנויא דר' יוחנן דמוקי למתני' בקרן זוית וההוא עובדא לא הוי בקרן זוית יצרך לומר דהק"ק הוה עובדא בנהרדעא וכו' ר"ל במטלא דאלעיל מיניה קאי וקים ליה לגמרא דהנהו תרי עובדי דוו במטלא ואפ"ה מחייבי שמואל ורבא לרבי פריך בשלמא שמואל כשמעתיה דמוקי מתני' באפלה והא באורה ס"ל דחייב אפילו במטלא אלא לרבא וכו' אלא שלפי זה דצ"ל דשמואל מחייב באורה אפילו במטלא ואפי' בנתקל והוא"ל דאיכא סברא לחייב במטלא אפי' בנתקל כ"ש דסברא לחייב בשובר בידים וא"כ מאי קאמר רב פפא לעיל מתניתין לא דייקא א"א אי כשמואל אי כרבי יוחנן דאי כרב מאי איריא נתקל אפילו שובר נמי מאי פריך הא כיון דשמואל מחייב במטלא אפילו בנתקל סברא הוא דרב מחייב לכל רפתות בשובר בידים דבשלמא בלא פירוש זה דלעיל הוה אתי לן שפיר דטכל לתרץ דאין סברא כלל לחייב במטלא אפילו בשובר בידים ולכך אמר רב פפא דאין לוקמי מתני' במטלא כרב דא"כ מאי איריא מתני' דקתני נתקל אפילו שובר נמי ומסברא קאמר אבל השתא דאיבעיא לי לעיוני ס"ל לרב פפא דלרב דמוקי למתני' באורה ובשנין שור את הכד כר"ה א"א דאיירי במטלא כל ר"ה אין סברא לדידיה להלק בזה בין שובר לנתקל משום דבעי לעיוני ומאיזה טעם יש לפוטרו וכיון שאתה פוטר לנתקל ע"כ צריך אתה לומר דמה דיא פטור שאפילו רוצה דכדים או החביות בשעה שעוברין היה פטור משום דבעל החביות פשע במה שמילא כל ר"ה ומאי הוה ליה למעבד אם כן מטעם זה שובר נמי פטור אבל שמואל ורבי יוחנן דמוקי לה לפטורת דמתני' דאיירי רפויו שא"א להבתקל לראות הדביות כגון באפילה או בקרן זוית ולא פטרי א"א מטעם שלא ראה אותה ע"כ אי אפשר לפוטרו אלא בנתקל דאי שובר

במזיד

דף כח בד"ה מניין לנרלע שכלו ימיו אורחא כו' עכ"ל בהגה"ת אשר"י וה"ה משרת דאפילו קודם הזמן אם חושש מגניבות כו' ע"ש: **בד"ה** טעמא דנתקל כו' דמיירי בממלא ליכא פסידא דלא דמי לחצר חבירו כו' עכ"ל ולפ"ז לעיל ממשבר ויוצא לא פריך כיון דממלא כל החצר איכא פסידא דא"א בחצר להקיף ולצאת אלא ממשבר ונכנס פריך דלית ליה פסידא ולמה לו ליכנס ולישבר ליזיל לבי דינא וליתבע ומשני דמשבר ונכנס להביא זכיותיו ואיכא פסידא דא"א בחצר להקיף וליכנס ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ה"מ היכא כו' אבל בור ברשותו ליכא לחיובי משור כו' ושמואל כו' מאי סבר דבור ברשותו כו' עכ"ל פירוש בין הפקיר רשותו ולא בורו בין חפר בור סמוך לרה"ר מקרי בור ברשותו דמקום הבור הוא רשותו מש"ה אבנו סכינו ומשאו דברה"ר מונחים אע"ג דלא אפקרינהו לאו רשותו הוא וק"ל: **בד"ה** אמר רבה במתכוין כו' וא"ל דמתכוין להורידה דהכא הוי פושע טפי כו' דלמא בנתקל דוקא מחייב אבל נשברה כו' עכ"ל ויש לדקדק דאימא דכל נתקל הוי פושע במתכוין להוריד ונתקל לאו פושע דפרק האומנין איירי בנשברה כדסבר ר' יהודה בשמעתין וי"ל דמשמע להו מסברא בנשברה דלאו פושע הוא ואונס גמור הוא ולא דמי לגניבה ואבידה וא"כ נושא שכר אמאי ישלם התם לר"מ והכא דאמרי' לרבה נשברה חייב לאו משום דהוי פושע אלא דס"ל דאונס גמור נמי חייב משום אדם המזיק ודו"ק: **בא"ד** לר"מ דשבועה זו תקנת חכמים היא בשומר שכר ה"נ לר"י כו' עכ"ל בש"ח נמי לר"מ שבועה זו תקנת חכמים היא כיון דס"ל דנתקל פושע הוא אלא דנקט ש"ש דאפילו בש"ש לר"מ רצו חכמים להקל ה"נ לר"י מיהת בש"ח רצו חכמים להקל וק"ל:

דף כט בד"ה פליגי בשעת נפילה כו' והשתא נמי תרי ומודים דקתני בברייתא חד קאי כו' עכ"ל נראה דרצונם לומר דהשתא דפליגי בתרתי ולא בחד טעמא יתיישב דשינה התנא לשונו דנקט בהאי ומודים אבנו כו' ובהאי מודים קנקנים משום דהאי ומודים דרוח מצויה דוקא דחייב ליכא לאשכוחי אלא בכה"ג דאבנו דלא אפקריה ובשעת נפילה דוקא אבל בדאפקריה בין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה פליג ר"י ופוטר אפי' אחר נפילת פשיעה וכ"ש במפקיר נזקיו בשעת נפילה כמ"ש התוספות לקמן בפלוגתא דמפקיר נזקיו לאו דוקא לאחר נפילה אלא אפילו לאחר נפילה כו' ובאידך ומודים ברוח שאינה מצויה נקט קנקנים דאפקריה דהע"ג דה"מ למנקט נמי האי ומודים בדלא אפקריה ודוקא בשעת נפילה ניחא לן למימר דאיירי בדאפקרינהו אתרתי פלוגתייהו בין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה אע"פ שהיה לו פנאי לסלק פטור כיון דבאונס נעשה אבל אי הוו פליגי בחד טעמא אם כן במודים דרוח מצויה ברישא ה"מ למנקט נמי אתרתי פלוגתייהו קנקנים דאפקרינהו דבין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה מודה ר"י דחייב דלא פטר אלא בנתקל דהוי נפילת אונס אבל ליכא למימר דלא ה"מ למנקט במודים דרוח שאינה מצויה בשעת נפילה ולא אפקרינהו דהא מרישא שמעת מינה דמודים באבנו וסכינו ברוח מצויה דחייב הא באינה מצויה דפטור וכה"ג כתב מהרש"ל בשם תוספות ארוכים דאין כאן הכרעה דאימא רוח מצויה חייב לכ"ע הא באינה מצויה פליגי ומש"ה אילטריך למתני באינה מצויה דפטור לכ"ע וליכא למימר דהך מלתא מפלוגתייהו שמעינן לה דלא מחייב ר"מ אלא משום דנתקל פושע אבל ברוח שאינה מצויה מודה דא"כ מודים דרישא נמי לא אילטריך דהא לא פליג ר"י ופוטר אלא בנתקל דאונס הוא אבל ברוח מצויה חייב ודברי מהרש"ל בזה לפי התוספות ארוכים ואין כאן מקומם ודברינו ברורים לדברי התוספות שלפנינו דעיקר דבריהם הוא דלהכי דפליגי בתרתי יתיישב שינוי לשון דהני תרי ומודים ומזה שהוצרכו לקמן התוס' למימר למאן דמפרש לפלוגתייהו בחד טעמא דאורחא דמלתא דנקט הכא אבנים והכא קנקנים ואין מקום לתמיהת מהרש"ל שם ודו"ק: **בד"ה** מדמתני' בתרתי כו' דאי מודים ברוח מצויה דחייב ושאין מצויה דפטור א"כ במאי פליגי כו' עכ"ל ר"ל כיון דבשעת נפילה לא פליגי כלל א"כ בלאחר נפילה נמי כיון דמודים ברוח מצויה דחייב ושאין מצויה דפטור במאי פליגי דאם נאמר בשעת נפילה לכ"ע פטור משום דנתקל אנוס הוא א"כ לאחר נפילה דמחייב ר"מ אע"ג דהוי לאחר נפילת אונס תקשי לך מודים דסיפא דקתני מודה ר"מ בקנקנים כו' דפטור משום דהוי אונס דליכא למימר דאיירי בשעת נפילה מה לו להזכיר מלתא אחריתא רוח שאינה מצויה בקנקנים בהך גופא דנתקל לישמעינן הך מלתא דמודה ר"מ בנתקל בשעת נפילה דפטור משום דאנוס הוא כמ"ש התוס' כל זה לקמן בד"ה ור"י אומר לאחר כו' וכן בהיפך אם נאמר דבשעת נפילה לכ"ע חייב משום דנתקל פושע הוא אם כן לאחר נפילה דפוטר ר"י אע"ג דהוי לאחר נפילת פשיעה ותקשי לך רישא דקתני מודים חכמים באבנו כו' דחייב משום דפושע הוא דליכא למימר דאיירי בשעת נפילה דמה לו להזכיר מלתא אחריתי רוח מצויה באבנו כו' בהך גופא דנתקל לשמעינן הך מלתא דמודה ר"מ בנתקל בשעת נפילה דחייב משום דפושע הוא ודברי מהרש"ל בזה אינן ברורים ואין מקום לדקדוקו שכתב ואין כאן להאריך ודו"ק. **ע"ב** בד"ה כי פליגי אליבא כו' וכי פליגי ר"י ור"א במפקיר נזקיו דאונס כו' עכ"ל פירוש דודאי בשעת נפילה נמי פליגי ר"מ ור"י ולר"מ חייב דנתקל פושע הוא אבל מפקיר נזקיו דעלמא פטור משום דאנוס הוא וה"א במפקיר נזקיו דעלמא נמי מחייב ר"מ אע"ג דאנוס הוא והשתא הא דקתני דמודה ר"מ בקנקנים דפטור משום דאנוס הוא איירי שפיר בשעת נפילה דלמאי דקיימינן השתא דפליגי נמי בנתקל בשעת נפילה ור"מ מחייב ליה משום דפושע הוה לא ה"מ למינקט דמודה ר"מ באונס בשעת נפילה אלא במלתא אחריתא דהיינו קנקנים ברוח שאינה מצויה גם בזה דברי מהרש"ל אין ברורים לנו ודו"ק:

דף ל בד"ה מתני' שלא כו' מדקאמר סע"מ כן כו' ועוד מדלא קתני כו' עכ"ל ר"ל דלפום תירוצם דהוה משמע ליה למקשה נמי מתני' דהתם דרשות להוציא ואפ"ה אם הזיק משלם וא"כ מאי קשיא ליה התם מעיקרא מברייתא ר"י אומר בשעת כו' נימא נמי הכי דאע"ג דרשות הוא להוציא ל' יום אפ"ה אם הזיק חייב לשלם ותירלו דהוה משמע ליה טפי מברייתא דפוטר מדקתני סע"מ כן כו' ועוד מדלא כו' וק"ל: **ע"ב** בד"ה לימא כהני תנאי כו' א"כ ס"ד דוקא אתבנו וקשו כו' ואתא רשב"ג למימר כו' עכ"ל אבל למאי דמסיק דבברייתא פליגי בקנסו גופן אטו שבחן אית לן למימר נמי דבמתני' נמי פליגי בהכי ולא אתבנו וקשו ודו"ק:

ח"א דף ל ע"א מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין כו' · יראה כי חסיד נאמר על מי שעושה מעשיו על צד היותר טוב כמאמרם פ"ק דע"ז במעלות המדות עשרה דברים זהירות מביאה לידי זריזות כו' וחשיב למעלה עליונה חסידות מביאה לידי רוח הקודש ולפי שיש לאדם במעשיו הטובות ג' חלקים דהיינו טוב לשמים · וטוב לבריות · וטוב לעצמו · קאמר רב יהודה מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין דאז יכול לתקן מעשיו שיהיה טוב לבריות ורבא קאמר דלקיים מילי דאבות דאז יתקן מעשיו שיהיה טוב לעצמו במדות ואמרי לה דלקיים מילי דברכות דאז יתקן שיהיה טוב לשמים וכל אחד מהני אמוראי נקט כל א' מהני ג' מיני חלוקים במעשים טובים של אדם וק"ל :

חכמת שלמה

דף כח ע"ב תוס' בד"ה אמר רבה כו' דסברה מאליה ועלה קאתי כו' כצ"ל :

דף כט ע"א רש"י בד"ה לזכות כו' חייב ובשאין כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה פליגי כו' ואפי' לאחר נפילת פשיעה כו' נ"ב פי' דלא תימא דוקא בנתקל פליגי וחד טעמא הוא כדלקמן ואח"כ מפרשים התוספות אביי גופא אמאי לא מוקי בהכי ודו"ק וכן מצאתי בתוספות ארוכים נ"ל : **בא"ד** דמודים חכמים לר"מ באבנו וסכינו כו' נ"ב דהשתא ומודים חכמים לר"מ באבנו סכינו ומשאו שנפלו ברות מצויה חייב היינו בשעת נפילה ולא הפקירן דסתם סכינו ומשאו אינו מפקיר דאי מיירי אחר נפילה והפקירם אמאי חייב לר' יהודה הלא פירשתי לעיל דמפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה נמי פטור מכח מתניתין ומודה ר"מ בקנקנים ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו פטור איירי לאחר נפילה והפקירו והזיקו דסתם קנקנים שנשברו אינן ראוין והפקירן ועוד אי לא הפקירן יהיה חייב אע"ג שנפלו באונס כיון שהיה לו שהות לסלקו דהיינו לאחר נפילה כדאמרי' בפרק הפרה בעל השור חייב בנזקי חצר ובעל החצר חייב בנזקי השור אלמא האי בור שכרתו שור דעלמא בהאי חצר דהיינו אונס דבעל חצר חייב בנזקי השור כיון דעליה למלויה כמאן דכרייה דמי ואי איירי הנך קנקנים שהזיקו בשעת נפילה ולא הפקירן מרישא שמעת מיניה דמודים באבנו סכינו ומשאו שנפלו ברות מצויה חייב הא באינה מצויה פטור דאיירי בשעת נפילה כדפרישית לעיל והשתא מודים קמא קאי על פלוגתא דשעת נפילה ומודים בתרא קאי על פלוגתא דלאחר נפילה כדפרישית ע"ש תוספות ארוכים [עיין במהרש"א] : **בד"ה** מדמתני' בתרתי כו' אורחא דמילתא נקט כו' נ"ב תימה אף אם יהיה חד טעמא מ"מ פליגי בתרתי בשעת נפילה ולאחר נפילה וא"כ למאי צריכא לטעמא דאורחא דמילתא כו' הלא שפיר נקט ברישא אבנו סכינו כו' שאין דרכן להפקירן משום דאיירי פלוגתא בשעת נפילה וסיפא שפיר נקט קנקנים משום דאיירי באפקרינהו ולאחר נפילה ומה בכך דחד טעמא הוא ונראה בעיני סיכא דחד טעמא הוא א"כ הנך תרתי הודאות דחד בשעת נפילה וחד לאחר נפילה לא צריכא לן אלא לאשמועינן בחד דוכתא או בשעת נפילה או לאחר נפילה דמודים חכמים לר' מאיר בפשיעה דחייב ור"מ מודה לחכמים באונס דפטור מאחר דחד טעמא הוא ועיקר פלוגתייהו בנתקל פושע הוא או אונס ואי מודים זה לזה בשעת נפילה ה"ה לאחר נפילה והוא הדין איפכא וק"ל · והוא הדין דהוי מצי למדחי דמברייתא ליכא למידק דאיכא למימר דפליג במפקיר נזקיו לאחר נפילה וג"כ הכי מודים שפיר חכמים לר' מאיר באבנו סכינו ומשאו דחייב משום דהוי מפקיר נזקיו אחר נפילת פשיעה וסיפא דקתני ומודים ר"מ לחכמים בקנקנים איירי בשעת נפילה כדפרישית לעיל בגליון אלא דלא צריכא לתוס' לאדחוקי בכך שלא אפי' הוה פליגי בתרתי מ"מ לא הוה שמעינן שפיר מברייתא בלי מתני' והוה אמינא דבחדא פליגי ודו"ק [עיין במהרש"א] : **ע"ב רש"י** בד"ה אמר ליה נ"ל אלא הא קמ"ל כו' : **תוס'** בד"ה ור' יוחנן כו' אלא ומודה ר"מ כו' נ"ב לא קשה אדברי גליון דלעיל דמפרש דשפיר מצינו לאוקמי ומודים ר"מ לחכמים בקנקנים דאיירי בשעת נפילה כל היכא דלא מפרשינן האי ומודים דחכמים לר"מ באבנו סכינו ומשאו דפליגי בשעת נפילה ול"ק א"כ ליתני ומודה רבי מאיר לחכמים בשעת נפילה משום דנוכל לומר דשמא ר"מ לא ס"ל דנתקל אונס הוא ופטור בשעת נפילה אלא פושע הוא אבל עיקר פלוגתייהו מיירי במפקיר נזקיו לאחר נפילה ויכול להיות דהיינו טעמא דמחייב רבי מאיר משום דמפקיר נזקיו אחר נפילת פשיעה או אפילו אחר נפילת אונס ומש"ה בעי לאשמועינן דמודה ר"מ בקנקנים שנפלו באונס בשעת נפילה דעד השתא לא הוה איירי ר"מ בהדיא במידי דאונס אבל אי אמרינן דבשעת נפילה כ"ע מודים דפטור בנתקל משום דהוי אונס א"כ בע"כ הא דפליג ר"מ בלאחר נפילה היינו דמחייב מפקיר נזקיו אפילו אחר נפילת אונס רק בשעת נפילה הוא דפטר ר"מ אונס א"כ לא ה"ל למימר אלא ומודה ר"מ לחכמים דפטור בשעת נפילה ודו"ק: **בד"ה** כי פליגי כו' ורבי אליעזר במפקיר נזקיו דאונס כו' נ"ב וליכא לאקשויי הא מודה ר"מ באונס שהרי קתני בברייתא ומודה ר"מ לחכמים בקנקנים דפטור כו' ל"ק מידי משום דבע"כ מאן דחייב אליבייהו דרבנן מפקיר נזקיו אחר נפילה דעלמא בע"כ לא ס"ל דבתרתי פליגי לעיל דא"כ פטרי רבנן מפקיר נזקיו אפילו אחר נפילת פשיעה ה"ה נמי אי פליגי אליבא דר"מ באחר נפילת אונס ס"ל נמי דפליגי בברייתא במפקיר נזקיו אחר נפילה וסיפא דקנקנים איירי בשעת נפילה דמודה ר"מ דפטור אבל לעולם מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס מחייב ר"מ כדברי הגליון וכדפרישית לעיל: **בד"ה** תסתיים כו' ומיהו מר' יוחנן קשה כו' נ"ב ול"נ דלק"מ דבודאי סתמא דתלמודא מוקי לעיל דברי ר' אליעזר דפטרי רבנן מפקיר נזקיו אפילו אחר נפילת פשיעה ור' יוחנן מחייב אליבא דרבנן כפי האמת דלקמן אבל האי סוגיא דבעי למימר תסתיים דר"א מחייב ור' יוחנן פוטר א"כ לא מוקי פלוגתייהו דר"א ור' יוחנן לעיל בכה"ג דפריך תלמודא אלא מפרש דברי ר"א דאמר בשעת נפילה מחלוקת כלומר דלא פליגי בתרתי בשעת נפילה ולאחר נפילה אלא פליגי בשעת נפילה אי נתקל פושע כו' וממילא אף לאחר נפילה והיינו בתרתי בחד טעמא כדלעיל ור' יוחנן סבר איפכא דפליג אף לאחר נפילה כלומר בפלוגתא אחריתא דמפקיר נזקיו אחר נפילה פטור אף בפשיעה והייט בתרתי פליגי כדברי אביי ודו"ק [עיין במהרש"א] :

מהר"ם

במזיד בידים אם כן על כרחך ראה אותה וא"א לפוטרו ודו"ק : **בתוס'** ד"ה אמאי פטור אבעי ליה לעיוני וכו' וקצת קשה הא דאמר רבא לעיל כי אית לך רשותא לסגויי וכו' עיין לעיל דף כ"ד דרבא לית ליה הא דאמר ריש לקיש שתי פרות ברה"ר אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה מטעם דכל המשנה וכו' אלא ס"ל לרבא דחייבת דאמר כי אית לך רשות לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשות : **ד"ה** ושמואל אמר באפילה שנו וכו' ונראה לדקדק דאדם המזיק דפטור באונס שהוא כעין גנבה וכו' כצ"ל : **בא"ד** וכן מוכח בפרק הגוזל עצים וכו' דפריך למאן דפטור בחנם מברייתא דקתני נתן בהמה לטבח וכו' כצ"ל : **בא"ד** אלמא ס"ד דמקשה אפי' בחנם חייב וכו' התוס' קצרו במקום שהיה להם להאריך וזה לשונם פרק האומנין דף פ"ב ד"ה וסבר ר"מ וכו' וכן משמע פרק הגוזל קמא דפריך למאן דפטר וכו' השתא מה היתה סברתו של המקשה שהוא כנושא שכר אע"פ שעושה בחנם אי סבר דחשיב פושע אמאי תולה אותו בנושא שכר הל"ל משום שהוא פושע ואי סבר שדומה לגנבה ואבדה ואעפ"כ חייב כדין אדם המזיק מאי מתרץ אימא מפני שהוא נושא שכר ואי דומה לגנבה ואבדה בלא שכר נמי ליחייב כדין אדם המזיק ואי המתרץ מדמה ליה לאונס גמור א"כ נושא שכר נמי ליפטר אלא ודאי אדם המזיק פטור כעין גנבה וחייב כעין אבדה והנה מדמה ליה להמקשה קלקול שחיטה דאומן לכעין אבדה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר אבל בחנם פטור דהוי כעין גנבת עכ"ל :

דף כח ע"א גמרא ת"ש הממלא חצר חברו כדי יין וכו' משבר ונכנס וכו' . ויש לדקדק אמאי פריך המקשה הא ודאי ממלא חצר חברו כדי יין הוה ליה במקום פסידא ואפילו ברה"ר כדפי' רש"י לקמן בסמוך את"ש שמקשה ממתני' דהמניח את הכד ברה"ר וכו' דממלא הוי מקום פסידא ואפילו לפי' התוס' דפליגי ארש"י וס"ל דלא חשיב ממלא ברה"ר מקום פסידא משום דאדם יכול להקיף ברה"ר מ"מ בחצר מודו דהוי מקום פסידא וא"כ מאי פריך המקשה הכא מממלא חצר חברו כדי יין וכו' הא הוי מקום פסידא ובמקום פסידא כ"ע לא פליגי דעביד איניש דינא לנפשיה וי"ל דס"ל למקשה דבממלא לא הוו מקום פסידא אלא מקום היציאה שאינו יכול לצאת מביתו ומדקתני משבר ויוצא משבר ונכנס משמע שיכול לשבר אפילו שלא במקום היציאה דאל"כ ל"ל למתני משבר ונכנס אלא ר"ל משבר ויוצא משבר ונכנס כאלו אמר משבר והולך אנה ואנה בכל מקום שירצה אלמא דעביד איניש דינא לנפשיה אפילו שלא במקום פסידא ולכך אצטריך המתרץ לשנויי גם הכניסה ואמר משבר ויוצא לב"ד משבר ונכנס להביא זכיותיו דגם הכניסה היא לצורך ומקום פסידא וק"ל : **תוס'** ד"ה משבר ויוצא אע"ג דלעיל אמרי' שהיה לו לשמטו וכו' . ר"ל אפילו לפי סברת המקשה הוה ס"ל במועד שאינו במקום פסידא אמרי' דהיה לו לשומטו כמו שכתבו התוס' בדבור שלפני זה : **ד"ה** טעמא דנתקל וכו' ולא דמי לחצר וכו' . ר"ל דאפילו לפי שינויא דלעיל דמשני דמשבר ויוצא לב"ד וכו' היינו משום דהוי כמקום פסידא דאין לו מקום לצאת . א"כ ש"מ בממלא הוי מקום פסידא לא דמי דבחצר אינו יכול להקיף ולכך הוי מקום פסידא אבל בממלא רה"ר יכול להקיף ברה"ר ולכך לא מקרי מקום פסידא : **ד"ה** לא בשיכולה להציל וכו' . אפילו דין אינו דאל"כ תקשה עכ"פ למאן דאמר דאפילו שלא במקום פסידא עביד איניש דינא לנפשיה וק"ל : **ד"ה** אי הכי מה שנתן נתן אמאי ולא גרסינן אמאי שלו לא הגיע כצ"ל . ור"ל דלא פריך אלא אדרך השני שניתן הוא דיחזור ויזכה בו אבל הדרך הראשון לא יוכל להחליפו בשני כדמשמע דהשני נקרא דרך עקלתון : **ע"ב ד"ה** אמר רבה וכו' ומפרש התם האי כדיניה והאי כדיניה ואין לומר דנתכוון להורידם דהכא הוי פושע טפי וכו' כצ"ל : **בא"ד** וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם וכו' . ר"ל לעולם רבי יהודה ס"ל דנתקל פושע הוא והא דפוטר אותו התם בשבועה ולא מחייב ליה בתשלומין היינו משום תקון העולם פטרוהו מתשלומין אלא שנשבע שלא שברה במתכוין או בפשיעה גמורה :

דף כט ע"א ד"ה מדמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי וכו' . ובשעת נפילה נמי פליגי מדקתני מודים חכמים וכו' א"כ לא פליגי כלל . יש לדקדק מהאי טעמא הוה נמי להו להתוס' להכריח דלא פליגי בשעת נפילה לחוד דא"כ אי חכמים מודים ברוח מצויה ור"מ מודה בשאינה מצויה לא פליגי כלל ר"ל דאי פליגי בשעת נפילה לחוד אתי שפיר ומודים וכו' ר"ל דפליגי בנתקל דרבנן סברי לחו דאינו פושע ולכך פטרי ור"מ ס"ל דנתקל פושע וחייב . לכך קאמר ומודים חכמים באבנו וסכינו וכו' ברוח מצויה דפושע הוא דאע"פ שלא היה לו פנאי לסלק חייב ומודה ר"מ במעלה קנקנים וכו' ונפלו ברוח שאינה מצויה דה"ל נפילת אונס שהוא פטור אבל אי פליגי בלאחר נפילה לחוד ובמפקיר נזקיו אם מודים חכמים ברוח מצויה משום דמפקיר נזקיו לאחר פשיעה חייב ור"מ מודה ברוח שאינה מצויה א"כ במאי פליגי ותירצו התוס' דבברייתא איכא למימר דפליגי בתרווייהו ובחד טעמא וכו' דהשתא אתי שפיר ומודים דלא פליגי אלא בנתקל דרבנן פטרי בין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה ובמפקיר נזקיו משום דה"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ור"מ מחייב בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה במפקיר נזקיו משום דס"ל דנתקל פושע וא"כ ה"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה

תוס'

ובאבנו וסכינו שנפל ברוח מצויה דהוי פשיעה אפילו רבנן מודים דחייב בין בשעת נפילה בין אחר נפילה ובנפלו ברוח שאינה מצויה אפילו ר"מ מודה דפטור בין בשעת נפילה בין אחר הנפילה משום דה"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס אלא שיש לדקדק לפי תירוץ התוס' דמשני דבלא מתני' הוה אמינא דברייתא פליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה בחד טעמא בנתקל אי הוי פושע או לא דא"כ למה לית להמקשה להאריך ולומר מדמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי בשלמא לאחר נפילה משכחת לה וכו' אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה וכו' הא בלא מתני' היה יכול להקשות קושיא זו משום דהא אפי' בלא מתני' ע"כ פליגי בברייתא בשעת נפילה ובלאחר נפילה ובחד טעמא דהיינו בנתקל אי הוי פושע והיה יכול להקשות בגמרא היכי משכחת לה דפליגי בשעת נפילה בנתקל אי הוי פושע וצריך להתיישב היטב בדבר וק"ל :

דף לא בד"ה וקתני חייב כו' ואם כן אפילו כשלא ט' לאסוקי אדעתיה שמא יעמוד כשלא כו' וי"ל כיון דלפעמים מכתף כו' עכ"ל לפי מה שפירשו התוספות לקמן בסס ר"י אין כאן תירוץ ואין מקום קושיא דודאי בתחלת הלוכו ידע בעל החבית דאזיל בעל הקורה לפניו כשלא אלא כיון שהוא לא יכול למשמט ממנו ולמיזל באידך גיסא אין לנו לפשוע אותו רק את בעל הקורה דה"ל להזהירו לרב נחמן ולר"י פשע דלא ה"ל לעמוד לפוש אבל בלא רמי כשלא יש לנו לפשוע טפי את בעל החבית דלא ה"ל למיזל בתחלת הלוכו אחריו אלא באידך גיסא ומש"ה אין לנו לפשוע את בעל הקורה כלל בין לר"י שעמד לפוש ובין לרב נחמן שלא הזהיר דהוה מסיק אדעתיה שבעל החבית אינו הולך אחריו אלא באידך גיסא וק"ל: בד"ה אמר רבא ראשון חייב כו' ובקונט' פירש דרבא ס"ל דבין לר"מ ובין לרבנן נתקל פושע ט' עכ"ל ה"מ למדחי פירושו דא"כ אפילו לאחר נפילת פשיעה פוטר ר"י והקשי לך רישא דקתני מודים חכמים באבנו כו' דחייב משום דפושע הוא דליכא למימר דאיירי בשעת נפילה דמה לו להזכיר הך מלתא באבנו כו' בהך מילתא גופא דנתקל ה"מ לאשמועינן דמודה ר"י דחייב בשעת נפילה כמ"ש כל זה לעיל דכה"ג כתבו התוספות לעיל בד"ה ור"י אמר לאחר נפילה מחלוקת כו' ודו"ק: בא"ד והוא גירסת ר"ח ט' מיתיבי כולן חייבין כו' וחוזר בו רבא מתוך קושיא זו כו' עכ"ל אפשר להך גירסא ושיטה ל"ג בשמעתין והא כולם קתני אמר רב אדא כולן הניזקין כו' ואי גרסינן ליה יש לפרשו כולן הניזקין דמשני ואילך קרוין נזקין לבד מראשון שאינו אלא מזיק וכן נראה לפרש מדברי בעל המאור מיהו לשיטת פ"ה מפני המורה איכא לפרשו גם בע"א ודו"ק: בא"ד תימה דליפשי דגופו וממונו אמזיקין קאי כו' עכ"ל אע"ג דאי הוה קאי אנזקין הוה שפיר חייבין אנזקי גופו לגבי ראשון דומיא כמו בשני דאינן חייבין אלא אגוף המזיק אבל אי הוה קאי אמזיקין לא הוה דומיא דגופו של ראשון חייב אף על ממון שני וגופו של שני אינו חייב אלא על גוף שלישי אין לחוש בזה דהא למאי דמשני נמי לשטתו אגא אמר רבא ראשון חייב ג' וגופו וממונו אנזקין קאי לא הוה דומיא דהא נזקי גופו של שני מראשון חייב אף מממונו של ראשון ונזקי גופו של שלישי אינו חייב אלא מגוף שני וכן נ"ל נמי לשיטת המורה למאי דמשני אלא אמר רבא כו' דלא חש למימר שיהיה גופו של מזיק ראשון דחייב גם על ממון שני דומה לגופו של מזיק שני דאינו חייב אלא על גוף שלישי מיהו המקשה בין לשיטת ר"י ובין לשיטת המורה ודאי משמע ליה דנזקי גופו דראשון דומיא דנזקי גופו דשני דהיינו לשיטת ר"ח דקאי אנזקין דבין אגוף שני ובין אגוף שלישי אינן חייבין אלא מגוף המזיק ולשיטת המורה נמי דקאי אמזיקין דבין מגוף ראשון ובין מגוף שני חייבין על הכל אגוף ואממון של ניזק דהכא נמי הוה משמע ליה למקשה ופטורין על נזקי ממונן בכל גווני ראשון דומיא דשני והמתרץ לא חש וקאמר דלא הוה דומיא לפטור בראשון בכל גווני אלא כלים בכלים ודו"ק:

דף לב בד"ה ואם עמד בעל קורה כו' ובין סיפא שהקורה כשלא עכ"ל ק"ק כיון דבסיפא נמי איירי כשלא מאי קאמר אלא סיפא דמתני' מסייע ליה לר"ל כו' הא איכא לפלוגי דבהך סיפא כיון דהקורה כשלא אין לו להסתלק באידך גיסא משא"כ במהלכת ברבולה דה"ל לסנויי באידך גיסא ודו"ק: בד"ה דרמיא כשלא וא"ת כו' וי"ל כשנפל אין רואהו ולא כו' עכ"ל יש לדקדק לפר"י דלעיל מ"מ מתחלת הלוכו ה"ל ללכת באידך גיסא ואפשר לומר דודאי לעיל בחבית לגבי קורה הוא קרוב לודאי לישבר ע"י עמידת הראשון ופשע השני בתחלת הלוכו דה"ל למיזל באידך גיסא אבל בקדרין שהולכין זה אחר זה אין השני משבר קדרותיו בעמידת הראשון אלא ע"י נפילת הראשון ומש"ה לא בעי למיזל באידך גיסא בתחלת הלוכו דלא ה"ל לאסוקי אדעתיה אנפילה וכשנפל נמי לא ה"ל למיזל באידך גיסא דאז אין רואהו ודו"ק: ע"ב בד"ה דלא סגי ליה בגלות כו' ואמאי גולה כשנכנס ברשות וי"ל כו' עכ"ל ולמאי דבעי למימר נמי טעמא לפי שאינו דומה ליער יש לפלוגי בהכי דהתם כיון דיש לניזק דרך בתוכו הוי דומה ליער דזה לרשותו נכנס וזה לרשותו נכנס משא"כ הכא דלרשות חבירו נכנס וק"ל: בד"ה חייב בד' דברים פירוש כו' ומוקי דר' יוסי בר חנינא כשאומר לו הכנס ודאי לריך כו' עכ"ל לא ידענא מי הכריח אותם לזה דהא למאי דמוקי התם דריב"ח כשאמר לו הכנס היינו כלישנא קמא דמתני לה אסיפא ואפי' ברשות פטור ולההוא לישנא קושטא הוא בנפח באחר נמי דמסרהב לצאת דפטור דלא מוקמינן ההיא דנפח בשוליא דנפח אלא לההוא לישנא דמתני לה אסיפא אבל רישא כיון דברשות חייב ודו"ק:

ח"א דף לב ע"ב בואו ונלא לקראת כלה כו' · קרא השבת כלה ע"פ מ"ש לכל יש בן זוג ולי לא נתת בן זוג א"ל כנסת ישראל יהיה בן זוגך כו' והשבת גופיה היא נשואה לישראל אבל בפניה דמעלי שבתא היא כהכנסת כלה לחופה וכמו שע"י הקדושין בהכנסתם לחופה נעשית הכלה נשואה כן השבת בהכנסתו בקידוש היום נעשית כנשואה לישראל וקראה מלכתא שהיא כלת המלך דכל ישראל בני מלכים הם ולזה אמר ר"ח בפניא דמעלי שבתא דהיינו בע"ש קודם כניסתה בואו ונלא לקראת כו' דדרך החתן ללאת לקראת הכלה כמ"ש ה' מסיני בא ילא לקראתם כו' כחתן היוצא להקביל פני הכלה כו' כפרש"י פרשת וזאת הברכה · ואמר דרבי ינאי מדה אחרת היתה לו שלא אמר נלא לקראתה ואדרבה הוא קאי ועומד במקומו והיינו דבכניסתה אמר בואי כלה כו' שהכלה תבא אליו כדרך הכלה אחר כניסתה לחופה שתבא מבית אביה לבית בעלה ולזה כפל הענין בואי כלה בואי כלה דר"ל בואי כלה לחופה ואח"כ בואי כלה לבית בעלך וק"ל:

דף לג בד"ה ה"א לער לחודיה כו' מק"ו דאדם שאין משלם כופר מה לאדם שמשלם לער כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דהא האי ק"ו מאדם שאין משלם כופר כו' איכא לעיל בס"פ כילד הרגל [א] וכתבו התוספות דליכא למיפרך מה לאדם שכן מועד מתחילתו משום דנזקי אדם מנזקי אדם יליף ומה"ט נמי ליכא למפרך הך פירכא מה לאדם שמשלם לער ודו"ק: בד"ה איכא בינייהו כו' לר' עקיבא דמכרו אמזיק וניזק קאי והיא דמרובה נמי גלי קרא למאן דאית ליה עכ"ל מיהו ר' עקיבא לא ס"ל ההם דגלי קרא דהא קסבר שיולא בשינו ועינו ואין להקשות לפי זה לדבריהם דלעיל דאימא לר' עקיבא כיון דמשעת הנזק ברשותיה קאי הוה גברא כבר בר תשלומין ולא משלמי הזוממין כלום והויא דמרובה אליבא דר' עקיבא אלא דלא גלי לן קרא התם ואין העבד זוכה בשחרורו עד שעת העמדה בדין ולכך פריך שפיר דטליה עבד בעי לשטמי דאכתי כו' די"ל דע"כ הך ברייתא לא אתיא כר' עקיבא דא"כ דמי עינו נמי לא ניתנו ליה לרב דהא קסבר דיולא בשינו ועינו וק"ל: ע"ב בד"ה משום דרבי אבהו אבל בלא רבי אבהו לא קדים משום דקודשת דמים כו' עכ"ל בקמייתא דר' אבהו ודאי דאיכא למימר דלר' עקיבא הוצרך למימר דקדום משום דרבי אבהו אבל לרבי ישמעאל דאין לניזק בו אלא שעבוד בעלמא קושטא הוא דקדושת דמים מפקיע מידי שעבוד אלא באידך דרבי אבהו הוצרכו לזה דלר' ישמעאל קאמר לה דהא קתני ברישא מכרו מכור לרדיא דהיינו כרבי ישמעאל דלר' עקיבא אינו מכור אפילו לרדיא כמ"ש התוספות לעיל וק"ל:

דף לד ע"ב בפרש"י בד"ה אמרת וכי היכן מלינו מזיק נשכר שאינו מפסיד כלום כו' עכ"ל ופי' היכן מלינו מזיק נשכר במקום שאינו נפסיד כו' וק"ל: בד"ה א"כ מלינו לר"י תם משלם כו' וה"ד שור שוה כ' כו' דהיכא דמטי ח"כ יותר מכ"ש נפקא כו' עכ"ל וה"ה דה"מ למיפרך א"כ מלינו תם משלם כ"ש וה"ד שור שוה ס' שנגח שור שוה מ' והנבילה יפה כ' והוה נזק כ' וכי פלגי חלי החי וחלי המת נוטל ניזק בחי ל' ובמת י' הרי נמלא דמזיק משלם כולו נזק דהא לא אמעיט אלא שלא יהא תם חמור ממועד ודו"ק: תוס' בד"ה שורו שביים כו' וכן שור שהדליק הגדיש ט' דלמילתא אחריתא לא איצטריך דפשיטא דחייב כו' עכ"ל מיהו שורו דומיא דידיה דקבעי ליה ודאי דלא הוה רבותא דאפילו לא קבעי ליה נמי חייב כפרש"י אלא דקמ"ל שיכול להיות שורו דומיא דידיה וא"כ בדידיה לא בעינן מלאכה גמורה אלא דקבעי ליה דלא הוי אלא תיקון קלא ואפ"ה חייב לר"ש אליבא דר"י וכה"ג פירשו התוספות לקמן שורו שביים דומיא דידיה דקמ"ל שיכול להיות שורו כו' ולא בעינן שיתכוין לביים ודו"ק: בד"ה חובל וצריך כו' ובפרק כל כתבי דהוי ברייתא כו' סבר כר"י בחדא וכר"ש בחדא כו' עכ"ל דבריהם אלו הם נ"כ בפרק האורג ובפ' הנחנקין אבל האי תירוצא דסבר כר"י בחדא וכר"ש בחדא ט' אינו שם והוא קשה להבין לפי הסוגיא דאמרי' התם בפרק כל כתבי אמר ר' יהושע בן לוי כל המזיקין נהרגין בשבת מתיב רב יוסף ה' נהרגין כו' אילימא ר"י האמר מלאכה שאינה לריכה לגופה חייב אלא לאו ר"ש והגי כו' וא"כ משמע מהוך הסוגיא דהריגת מזיקין הוי תיקון ומלאכה גמורה דאל"כ לר' יהודה נמי הוי פטור דמקלקל בחבורה נמי פטור לר"י ואמאי קאמרי דסבר ההוא תנא כר"י בחדא אף אם נאמר דחשיב ליה מקלקל בחבורה הא כיון דסבר ר"י דפטור ל"ל למימר דסבר נמי כר"ש דמלאכה שאינה לריכה לגופה פטור ויש ליישב דבריהם דהריגת מזיקין ודאי לר"י הוה מלאכה ותיקון גמור כמו בחבורת מילה ובת כהן ובהך מילתא סבר ההוא תנא התם כר"י דהוי מלאכה גמורה וסבר כר"ש בחדא דמלאכה שאינה לריכה לגופה פטור אבל לר"ש ודאי הריגת מזיקין לא הוי אלא מקלקל כמו מילה וחייב אפילו באינה לריכה לגופה לרבי אבהו גם הברייתא דס"פ ספק אבל קשה להולמה לפי תירוצם זה ועיין שם בתוס' ודו"ק:

דף לה בד"ה נתכוין לביים כו' דליכא למימר דלהשמיעט דשור פטור במתכוין להזיק כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם הא כבר דאו זה דשורו דומיא דידיה אינו משמע לפטור שור במתכוין להזיק אלא שור דומיא דידיה למימר דבלאו דומיא כלל היא גופא אתא לאשמועינן בשור דפטור במתכוין להזיק דלהא לא איצטריך דהא תנן כו' ומיהו ק"ק בהא דשור דומיא דידיה שכתבו דמשמע כוונה דשכיח טפי באדם דהיינו כוונה לביים הא בלאו הכי ה"מ למדחי בהך דחייה דע"כ לא אתא שור דומיא דידיה לפטור בכוונה להזיק דלהא לא איצטריך דהא תנן כו' ויותר נ"ל להגיה ועוד דליכא למימר להשמיעט כו' והוי לא מידי ודו"ק: ע"ב בד"ה לימא כו' דאי הוה מחייב בדמי שעורין מגליה לרבה כו' וכ"ת כו' דמה"ט דפטרי כו' והתם ודאי לכ"ע חייב במה שטעטו ואפילו הכי פטור משבועה כו' עכ"ל ואין ראייתם מכרעת דהתם ודאי לכ"ע אע"ג דפטור משבועה חייב בשעורין שהרי תבעו גם בשעורין אבל הכא כיון דפטור משבועה מסתברא מכ"ש דפטור נמי מדמי שעורין שלא תבעו כלל וכן נ"ל נמי לפירושם דלכ"ע פטור הכא מדמי שעורין ולענין שבועה פליגי ודו"ק: בד"ה מדסיפא ניזק כו' וא"ת דנימא ברי ושמא ברי עדיף כו' עכ"ל נראה דקושייתם אהא שכתבו דלסומכוס חולקים אע"ג דניזק קאמר שמא ומזיק ברי [ב] מיהו אגופיה דשמעתין דמוקי רישא בניזק ברי ומזיק שמא ה"מ להקשות דנימא ברי ושמא ברי עדיף וכ"ה הקושיא בתוספות בר"פ הפרה ע"ש: בד"ה רישא במזיק שמא וא"ת והא לא כי קתני וי"ל דבברי וברי כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דלכאורה משמע דאתקפתיה דרב פפא לא דייק ליה דלא כי מיירי בברי אלא דהרישא לא איירי נמי בברי וברי כלל וסומכוס לא פליג בהא ונראה לומר דמשמע להו דרב פפא נמי דייק ליה דלא כי משמע ברי דאל"כ אמאי דחיק ומוקי מתני' בשמא וברי וברי ושמא ואמאי לא מוקים לה בין רישא ובין סיפא בשמא ושמא אלא דע"כ דייק ליה לא כי בברי ולהכי מוקים הסיפא בשמא וברי וא"כ ע"כ רישא נמי בברי ושמא כדמסיק דברי וברי ושמא וברי תרי מילי ניהו והכא נמי בשמא ושמא ובשמא וברי תרי מילי ניהו ואהא קשיא להו שפיר דהיאך מתוקמא הרישא במזיק אומר שמא והא לא כי קתני ותירצו דאיירי הרישא נמי בברי וברי ומיהו עיקר מלתא איירי בברי ושמא דומיא דסיפא דאיירי בשמא וברי והא פליג סומכוס אבל בברי וברי דאיירי נמי מתניתין לא פליג סומכוס ולא כדבעי למימר ר' אבא בר ממל דלדידיה ודאי לא איירי הרישא אלא בברי וברי דבהא נמי פליג סומכוס ודו"ק:

דף לו בד"ה ראוי ליטול כו' אפילו ניזק שמא ומזיק ברי פליג סומכוס כו' עכ"ל פירוש דהיינו דוקא בסיפא דאיכא הודאה במקצת כמ"ש התוספות לעיל אבל ברישא דליכא הודאה במקצת מודה סומכוס אפי' בברי וברי כאתקפתא דרב פפא ומכ"ש דמודה בניזק שמא ומזיק ברי כדפרכינן ואמר סומכוס אפי' בהא ודברי מהרש"ל אינן מבוררים בזה ודו"ק: סליק פרק המניח

קרני ראם [א] וכתבו התוס' דליכא כו'. נ"ב יש לומר דשם ספי' דנזקי אדם מאדם יליף דהיכי דניזק מאדם שאין חייב כופר חייב בד' דברים מכש"כ בניזק ע"י שור שחייב בכופר משא"כ כאן שפיר לער יוכיח. וסנן: [ב] מיהו אגופא דשמעתין כו'. נ"ב לא ידעתי כוונתו דכאן קושית התוס' היה גם למ"ד דסובר דבברי ושמא אוקי ממונא כו' דכאן בעל הממון טוען ברי:

חכמת שלמה

דף לא ע"א תוס' בד"ה אמר רבא כו' דק"ל דברייתא ורבא כו' נ"ב פי' דכולן חייבין על נזקי גופן כו': ע"ב רש"י בד"ה נ"ב כו' סכלים ושני חייב ט' של שני אבל לא כו' הד"א: תוס' בד"ה אמר רבא כו' ממונן בע"כ לאו על כו' כצ"ל:

דף לב ע"א תוס' בד"ה ואם עמד כו' כדפי' גבי כלב כו' נ"ב דיותר יש לו לאדם להזהר שלא יזיק אחרים ממה שלא יוזק מאחרים ע"ש: בד"ה והא הכא כו' פרתו כדי לשעמידו כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' המבקע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים ברה"ר והזיק ברשות היחיד ברה"י והזיק ברה"י אחר כו' כצ"ל·

דף לג ע"א רש"י בד"ה לפוטרו כו' לשלם נזק ולא כו' כצ"ל תוס' בד"ה איכא בינייהו כו' דכל זמן דלא כו' כצ"ל: ע"ב בד"ה ש"מ בעל חוב כו' כי היכי דבקרקעות עדיף בעל חוב שאוסר משום נעילת דלת ספי מלוקח מאוחר ה"נ כו' כצ"ל ונ"ב וקשה א"כ הוי נעילת דלת לגבי ב"ח הראשון הירלו התוס' בפרק מי שהיה נשוי סוגיל ויכול לקדום ולגבות לא ימנע מלהלוות אבל אם מה שגבה לא גבה איכא נעילת דלת: בא"ד דאית ליה קלא כו' נ"ב פי' כי התוס' סוברים שפור הנוגח דומה לקרקע מאחר דאית ליה קלא כדלקמן תורא עתנא קרו ליה אבל אם היה השור כשאר מטלטלין אפילו בן נכס היה מדבר דוקא במטלטלין מה שגבה גבה מ"מ הוי דלא כבן נכס ולא היו לריכין התוס' לומר שלבן נכס אפילו בקרקעי עדיף בעל חוב מאוחר כו' אלא כדפרישית ותהו לחד שינויא דתוס' ריש פרק מי שהיה נשוי אבל לאידך פירושא דתוס' שסוברים שבן נכס דוקא במטלטלין חולק וסובר מה שגבה כו' אבל בקרקעי ליכא שום שנא דסובר מה שגבה גבה וא"כ הכא שור שדומה לקרקע לא מתמה תלמודא בהאי ש"מ מה שגבה לא גבה מידי דהא אתיא אפי' כבן נכס אלא דינא בעי תלמודא למידק ש"מ מה שגבה לא גבה ודאי לא תידוק מכאן וק"ל כן מוכח מתוס' דר"י בפרק מי שהיה נשוי:

דף לד ע"א רש"י בד"ה כיתם כו' מתחילה בשעת המק כו' כצ"ל: בד"ה פחת נבילה כו' עד שעת מכירה כו' נ"ב לאו דוקא אלא שעת העמדה בדין:

דף לה ע"א גמ' שור אחד והזק זה כו' כצ"ל: תוס' בד"ה חובל כו' נסי דערך אטו כו' כצ"ל: בד"ה מתני' בשוגג כו' אף הוא בשוגג ואפ"ה פטור כו' נ"ב ולפי דעתי שהתוס' לא גרסי לקמן דקא בעי לאפרו אלא הכי גרסי כיון דבמזיד נידון בנפשו השתא בשוגג נמי פטור ודו"ק. אחר כתבי עיינתי בס"א ומצאתי הגירסא כן: בד"ה מכה כו' לנפש בהמה כו' מ"מ כו' כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה אמר סומכוס כו' ואפי' היכא דנתבע טוען ברי כו' כצ"ל ונ"ב לדעת רש"י שסבר לקמן כל מה שאנו שונה במשנה המוציא מחבירו עליו הראיה בודאי פליג סומכוס עליה נ"ל דידע רבי אבא דשפיר איירי מתני' בברי וברי כמו שמסיק סתמא דתלמודא לקמן וממילא קאמר רבי חייא דבע"כ פליג סומכוס אפילו ברי וברי אלא שתמה הוא על דבריו והיאך מסתברא לומר שיחלוק סומכוס אפילו כה"ג כו' והשיב לו אין כו' ודו"ק היטב: תוס' בד"ה ממאי דמתני' כו' דילמא בברי ושמא כו' נ"ב פי' ניזק ברי ומזיק שמא ובכה"ג פליג סומכוס אבל בברי וברי לא איירי כלל פי' ומודה סומכוס וק"ל:

דף לו ע"א תוס' בד"ה ראוי ליטול כו' ומזיק ברי פליג סומכוס כו' נ"ב פי' היכא דאיכא הודאה דמקצת

פרק שור שנגח ד' וה'

ע"ב תוספות בד"ה אם יש מותר כו' ואפילו חמישי נמי פעמים שאין לו כל נזקו כו' עכ"ל*) דבריהם תמוהים דלמה לא יהא החמישי נוטל מגוף המזיק גם מחלק השלישי ומהשני ומהבעלים נופייהו עד כדי נזקו כדין השומרים שנכנסו תחת הבעלים שהניזק גובה כל נזקו מגוף שור המזיק והשומר חייב לשלם לבעלים מה שהפסידו כדמוכח לקמן דפריך אי תם הוה משלם מגופו ומשני משום דא"ל סוף סוף את לאו הורא בעית לשלומי לדידי ומוב מלאתי בשלטי הגבורים שהגיה דבר זה בל"ע על דברי התוספות ודו"ק: בד"ה ושל דבריהם כו' דהא מנה של ר"י הגלילי הוי טורי כו' עכ"ל וממתני' דהכא לא ניחא להו לאתויי ראיה דאיירי במנה צורי דאיכא למימר היכא דמוכחת שאני דקתני ברישא דינר זהב דהיינו כ"ה דינרי צורי ודו"ק:

דף לז בד"ה רב זביד אמר כו' כדפריך עלה התם שאם לא תאמר כן קשיא כו' עכ"ל פירוש דמכח פירכא דלקמן חזר בו דפריך התם ומועד לבהמה הוי מועד לאדם בתמיה דסמך הלמודא עלמו שאם לא תאמר כן [א] תקשי לך ההיא דמכלתין היינו מתני' דהכא דס"ל למתני רבותא מועד לבהמה ואינו מועד לאדם הא סתמא הוי מועד וק"ל:

ע"ב בפרש"י בד"ה ושמואל אמר כו' ומשלם נ"ש בשלישית ולשמואל עד שינח רביעית בי"ח כו' עכ"ל אלו דבריו לפי שיטתו שפרש"י בפרק כילד דלרבא בנגיחה שלישית משלם נ"ש וכבר כתבו התוספות שם שרש"י חזר בו וא"כ לרב אינו משלם עד שינח רביעית בי"ח ולשמואל עד שינח חמישית בי"ט והך דראה שור ונגח וראה שור ולא נגח כו' לא מתיישב אפילו לרב אם לא שנחלק בין סירוגין של ימים לסירוגין של שוורים כמ"ש התוספות ודו"ק: תוס' בד"ה שור שור כו' וכגון שבין שוורים ראשונים ראה כו' עכ"ל פירוש ראשונים דחמור וגמל וכן אחרונים דחמור וגמל ונראה דלקמן גבי איבעיא דשבת ושבת ושבת ואחד בשבת כו' לכ"ע נ"ל הכי דבין השבתות ראה בחול ולא נגח דהא במועד לשבתות לכ"ע אינו מועד קתני וסתמא הוי מועד נמי לחול מיהו לא נלי לכ"ע לאשכוחי הך איבעיא בהיפך וראה בין ימי החול ולא נגח דא"כ ודאי דבתר שבת שדינן ליה כיון דאי הוה שדינן ליה בתר ימי החול לא הוה מועד כלל ודו"ק:

דף לח בד"ה עמד והתיר כו' שנגח שור שלנו שור שלהם כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה שור שלהם שור שלנו והנראה לקיים כל נוסחאות שלפנינו בתוספות דלמאי דאמרינן בפרק הגוזל לכ"ע דאם יכול לזכות ישראל בדיניהם זכה וליכא גזלה כלל א"כ לא איצטריך לן לאשכוחי להיתרא בשור של כנעני שנגח שור של ישראל דבין תם ובין מועד משלם נ"ש אלא דע"כ רעהו הכא לאו דוקא ואיצטריך קרא דויתר גוים לשור שלנו שנגח שור של כנעני דפטור וע"ז כתבו התוס' דמשמע דוקא בענין זה שור שלנו שנגח שור של כנעני דהוי הפקעת הלואתו של כנעני ולמ"ד גזל כנעני אסור ניחא דשרינן התם הפקעת הלואתו דוקא אבל למ"ד גזל כנעני נמי מותר קשה וק"ל: **ע"ב** בד"ה ועל הכותית כו' וא"ת א"כ מאי חידש לומר דיש להן קנס כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דקמ"ל דלא נימא כקנס אותן כדי שלא יטמעו בהן דהך סברא שלא יהא חוטא נשכר פשוטה היא וק"ל:

ח"א דף לח ע"א מפארן הופיע ממונן לישראל כו' נראה לפרש שתלה היתר ממונן בפארן ולא בשעיר דכשהחזיר את התורה לאומות זרח משעיר שבא ליתן התורה לעשו ולא קבל משום לא תרלח וכן לשאר אומות והופיע הפר פארן שבא ליתנה לבני ישמעאל ולא קבלו משום לא תגנוב שלא רלו לקבלה משום איסור ממון הבירו וע"כ הותר ממונן וכן ראה ויתר גוים שהתיר ממונן לישראל קאי אדלעיל מיניה דכתיב וקדוש מהר פארן מבני ישמעאל שלא רלו לקבלה משום לא תגנוב וק"ל: ומ"ש אתגורי אתגור כו' העוסק בתורה הרי הוא ככ"ג כו' עיין בחידושי אגדות דפ"ק דע"ז: ומ"ש קראו שטו ושנאו וכו' ובירושלמי ולמדו מקרא משנה תלמוד

*) עי' ש"ך חו"מ סי' ת"א שיישב קושיא בטוב טעם: קרני ראם [א] תקשי לך ההיא כו'. נ"ב לפנינו הגי' ברים מכילתין דף ב' וא"ש [ועי' במהר"ם]:

חכמת שלמה

במקלת כדפרישית לעיל אבל בלא הודאה כו' מודה סומכוס גבי ניזק שמא ומזיק ברי כדלעיל ומשום הכי תנא נמי במתני' לא כי דאיירי בברי וברי לאשמועינן דאפילו ברי וברי פליג סומכוס אף היכא דליכא הודאה ודו"ק [עיין במהרש"א]: סליק פירקא

שור שנגח ד' וה' פרק רביעי

רש"י בד"ה חזר ונגח כו' האחרון הס"ד: **דף לז ע"ב תוס'** בד"ה יום ט"ו כו' הוי ראשון מן המנין כו' נ"ב ואף שפירשו התוס' לעיל דנקט לא נגח יתירא כדי שישלם בנגיחה רביעית נזק שלם מ"מ קשה דהא בענין נגיחה חמישית דבנגיחה רביעית נעשה מועד וא"כ לא ישלם נזק שלם עד נגיחה חמישית ודו"ק:

דף לח ע"א גמ' רב שמואל בר יהודה כו' נ"ב ס"א עולא איקלע לבי רב שמואל בר יהודה כו' כצ"ל: תוס' בד"ה עמד כו' שור שלהם כו' נ"ב נ"ל דוקא שור שלהם שור שלנו שמוציאין ממנו תשלומין משום דממון כנעני הפקר כהאי גוונא אבל שור שלנו כו' פטור מדין תורה דרעהו דוקא ודו"ק עיין בספרי ים של שלמה [עיין במהרש"א] · אחר ד"ה קראו ושנו נ"ב תוס' ארוכים חון מרבר זה שאתם אומרים כו' בירושלמי מסיים חון מפני דברים הללו שאתם אומרים כו' ע"ש: **ע"ב תוס'** בד"ה גרי אריות כו' דגרי אמת כולן כו' נ"ב פי' בין גרי תלומות בין גרי אריות:

תוס'

מהר"ם

שור שנגח ד' וה' פרק רביעי

דף לו ע"א רש"י ד"ה ובטולן היה תם וכו' כגון ראה שור ונגח וראה שור ולא נגח וראה שור ונגח ואחר נגיחה שניה וכו' כצ"ל ויש ליתן טעם לתנא דמתני' דלמה היה צריך למנקט דינא דמתני' בנגח ד' או ה' שורים ונשאר בתמותו כגון שנגח בסירוגין שאינם שוים הא יכול למנקט דינא דמתני' ופלוגתא דר"מ ור"ש הכל בנגח ג' שורים בלא סירוגין ועדיין נקרא תם ולא משלם לאהרון דהיינו נגיחה ג' כי אם ח"נ כמ"ש התוס' לעיל פ"ב דף כ"ג דאע"ג דהשור נעשה מועד בג' פעמים אינו משלם נ"ש בנגיחה ג' כי אם בנגיחה ד' וגם רש"י ס"ל הכי ע"ש ואפשר דתנא דמתני' רבותא אתא לאשמועינן דאפילו בנגח ד' או ה' שורים משכחת לה דנשאר בתמותו וכגון דנגח בסירוגין שאינן שוין וק"ל: ד"ה חזר ונגח וכו' ושנים הראשונים וכו'. שהיה לכל אחד רביע משלמין כל אחר רביעית כצ"ל: תוס' ד"ה אי כר"ע וכו' תימה דלר"ע נמי וכו'. וצריך לדחות דכיון שיש בידו להביא עדים וכו' ולא מצי לשנויי כגון שאין בידו וכו' דברי התוס' הללו צריכין ישוב דמה ר"ל במה דקאמר ולא מצי לשנויי וכו' ואמאי קאי אי אדלעיל מיניה דקאמר דמשום הכי לא הקשה חמקשה לר"ע נמי ראשון ראשון מבעיא ליה משום דיש לדחות וכו' דר"ל דיש לדחות דאיירי כגון שהיה בידו להביא עדים וכו' ולכך מתחייב בשמירתו ולכך לא היה יכול להקשות אדברי ר"ע ראשון ראשון מבעי ליה וא"כ מה שייך לומר על זה שהיה יכול לשנויי כגון שאין בידו וכו' דאדרבה ומשום הכי לא היה יכול להקשות אר"ע משום שהיה יכול לדחות הקושיא לומר די"ל דאיירי כגון שהיה בידו ולא קשיא מידי ואי קאי דברי התוס' אקושית המקשה דפריך אי כר"ע וכו' יחזור לכולן מבעי ליה וע"ז קאמר שהיה לה להגמרא לשנויי דלעולם כר"ע אתיא מתני' ומשום הכי לא קתני יחזור לכולן משום דאיירי כגון שלא היה בידו להביא עדים וכו' ולכך לא הוו שותפים ראיך יעלה זה על הדעת לתנויי הכי דבשביל שלא היה בידו להביא עדים וכו' ולא נתחייב בשמירת השור בשביל זה יפסיד חלקו שיש לו בהשור כבר בעד מה שהזיקו ולא יחזיר לו האחרון אם יש שם מותר אדרבה זק"ל ונ"ל להגיה דלא מצי וכו' ונמשך הכל אלעיל מיניה ור"ל ולמה היה פשוט לו להמקשה כ"כ דאיירי כגון שהיה בידו להביא עדים ומשום דלא מצי לשנויי וכו' ודו"ק: **גמרא** אתמר נמי א"ר יוחנן הקדישו ניזק איכא בינייהו. כ"ז אינו בספרים אחרים וכן ברש"י גרסי' הקדישו ניזק ל"ג ותו לא אבל בספרים שלנו איתא ברש"י ל"ג מאי בינייהו דמשמע דמאי בינייהו לשון קושי' ל"ג אלא גרסי' הקדישו ניזק איכא בינייהו והחילוק בין שני הגירסאות מבואר דלשון מאי בינייהו משמע דמקשה מאי בינייהו וזה לא שייך דהא חזינן במתני' דאיכא סיבא בין ר"מ ור"ש אבל כשאמר הקדישו ניזק איכא בינייהו לא בא לומר אלא דר"מ ור"ש מר אתא כר"ע דר"מ ס"ל כרבי ישמעאל ומר אתא כרבי ישמעאל דאמר יושם השור בב"ד ואם כן אם הקדישו ניזק אינו מוקדש ור"ש אתא כר"ע דאמר יוחלט השור לניזק ואם הקדישו ניזק מוקדש כדאיתא לעיל בפרק המניח דף ל"ג ע"ש: **רש"י** ד"ה שביק מתני' וכו' דמ"מ מפקינן ליה מדר"ע משום דקתני יחזור לשלפניו ר"ל ולא קתני יחזור לכולן וא"כ השתא מוקמינן ליה כשתפסו ניזק והא דקתני ואם יש בו מותר בנזקיו א"כ אתי שפיר אפילו לר"ע הא דקתני יחזור לשלפניו ולא קתני יחזור לכולן: **בא"ד** לא אפשר לאוקמא כר"ע דאי אמרת רבי ישמעאל היא איצטריך לאשמועינן וכו'. ואע"ג דלא נישום השור בב"ד וכו' לשון זה אינו מדוקדק דמשמע דיושם השור דקאמר ר' ישמעאל היינו דע"י השומא יוחלט חצי השור לניזק ומתחייב בשמירתו וזה אינו אלא אדרבה דיושם דקאמר רבי ישמעאל היינו דאינו חלוט לניזק אלא שהב"ד שמין אותו והמזיק מסלקו בדמים לאפוקי לר"ע דסבירא ליה דיוחלט השור לניזק כמבואר לעיל פרק המניח דף ל"ג אלא שרש"י נקט לשון זה דרך רבותא רוצה לומר דאע"ג דתפסו הניזק קודם שבא לב"ד לשום נזקו ואין ידוע עדיין מה שיתחייב לו אפ"ה הואיל ותפסו נעשה עליו כש"ש לאפוקי לר"ע דמיד אחר שהזיק קם השור ברשות הניזק (וע"ל בתוס' פרק המניח): **בא"ד** אלא לר"ע למה ליה למתני כלל בלא תפיסה נמי הוי האחרון נשכר ואע"ג דלר"ע נמי יש חילוק בין תפסו ללא תפסו דבלא תפסו הן שותפין ואם יש בו מותר יחזור לכולן משא"כ בתפסו מ"מ האי דקתני אחרון אחרון נשכר לא אשמועינן בית שום חידוש ת"איל דבלא תפסו נמי הוי דינא הכי ועיקר מלתיה דר"מ לא בא אלא לאשמועינן דאחרון נשכר בתפסו ניזק דבמאי דקתני אם יש בו מותר דמוקמינן ליה דה"ק אם יש בו מותר בנזקיו יחזור לשלפניו אין בו חידוש כ"כ דמלתא דפשיטא היא וק"ל מקשין התלמידין הא עכ"פ יש חידוש בתפסו גם לר"ע דהא דאחרון אחרון נשכר לר"ע היינו דוקא שהיה ביד הניזק להביא עדים לאלתר ולזכות בדין לכך מתחייב בשמירתו כמו שכתבו התוס' בדבור הראשון לעיל אבל היכא שאין בידו להביא עדים גם לר"ע ראשון ראשון נשכר וא"כ הדרא קושיא לדוכתה נוקמה לר"מ נמי כר"ע ובתפסו ובאין בידו להביא עדים לכך איצטריך לאשמועינן דבתפסו אחרון אחרון נשכר ולדידי לא קשיא כלל דלפי סברת התוס' לא שייך כלל לאוקמי לדר"מ אליביה דר"ע ובתפסו ניזק דהא כתבו דלר"ע אפי' בתפסו לא נעשה ש"ש אלא מחלקו דשותפים נינהו כמו שכתבו בד"ה כגון שתפס ניזק ופשוט הוא דאין חילוק לסברת התוס' לר"ע היכא שתפסו בין יש בידו בין אין בידו להביא עדים בין אין בידו דלעולם לא נעשה עליו ש"ש אלא מחלקו וא"כ לפי התוס' ליפא לאוקמי כלל לדר"מ כר"ע דאי כר"ע יחזור לכולן מבעי ליה ולרש"י אפשר דלא ס"ל כסברת התוס' דכתבו דלא אמרי' לר"ע אחרון אחרון נשכר אלא היכא שיש בידו להביא עדים ואפי' את"ל דרש"י נ"כ ס"ל כסברת התוס' דיש חילוק לר"ע בין יש בידו להביא עדים לאין בידו אעפ"כ אין להקשות לרש"י נוקמא לדר"מ כר"ע ובתפסו ובאין בידו די"ל דס"ל לרש"י דסתם תפסו ניזק יש בידו להביא עדים ולזכות בדין דאל"כ לא היה תופסו וק"ל: **ד"ה** ההיא דתקע ליה והיה זה תפס משלו וכו' ע"כ צ"ל דרש"י לא ס"ל כר"ת דכתבו התוס' בשמו לעיל בפ"ק דף י"ד בד"ה ואי תפס לא מפקינן מיניה דהיינו דוקא אי תפס המזיק עצמו ולר"ת צריך לומר דאמוראי דהכא ס"ל דמגבינן דמי בושת בבבל אבל לא ק"ל הכי כדאיתא פרק החובל (ועיין בר"ן): **ע"ב תוס'** ד"ה כגון שתפסו ניזק וכו' אבל לר"ע וכו' לא נעשה שומר שכר אלא מחלקו וכו' התוס' קצרו בטעם הדבר אבל בדברי הרא"ש הוא כבואר יותר וז"ל הרא"ש והתוס' כתבו דלר"ע דשותפין נינהו ואם כיחש או שבח הוא ברשות שניהם לא נעשה ש"ש אלא מחלקו דעל כל אחד מוטל לשמור חלקו אבל לר' ישמעאל שאין לו חלק מבורר בגוף השור ולשעבודי' בעלמא הוא דתפיס ליה הוי כמו ראובן שחייב לשמעון מנה ותפס שמעון משל ראובן חפץ ששוה מאתים כדי לפרע ממנו מילתא דפשיטא הוא שחייב בשמירת כל החפץ וע"ש: **ד"ה** נותן לו סלע וכו' דסלע מדינה אחד ממאתים ממנה צורי וכו' משום דמנה צורי הוא מאה דינרים דהיינו מאה זוז וסלע מדינה הוא חצי דינר: **בא"ד** מ"מ אע"ג דפליגי וכו' דא"א שאם בושתו של עני סלע שלא יעלה בושתו של עשיר או פחות או יותר ממנו נראה דר"ל דלת"ק דאמר דבושתו של עני סלע מדינה שהוא דבר מועט ס"ל נמי דבושתו של עשיר לפי ערך זה הוא פחות ממנה דלא כר' יהודה וא"כ נצטרך לומר דלרבי יהודה דאמר דבושתו של עשיר הוא מנה ס"ל נ"כ לפי ערך זה דבושתו של עני הוא יותר מסלע מדינה או אפשר דלת"ק דאמר דבושתו של עני הוא סלע לפי ערך זה בושתו של עשיר יותר ממנה וא"כ נצטרך לומר דלרבי יהודה דאמר בושתו של עשיר אינו אלא מנה לפי ערך זה בושתו של עני הוא פחות מסלע מדינה וק"ל: **ד"ה** ושל דבריהם כסף מדינה וכו' ובפ"ק דכתובות משמע קצת דשל בתולה כפל משל אלמנה וכו' ר"ל וא"כ מוכח דאפילו מנה של כתובת אלמנה הוא מנה צורי כמו מאתים של בתולה דאי מנה של אלמנה לא הוי אלא מנה מדינה א"כ הוי כתובה של בתולה הרבה יותר מכפל של אלמנה וק"ל: **ד"ה** יד עניים אנן וכו' וכשאמר ניתנו לעניים הוי זה החוב כמו שלא בא לעולם פירוש משום דבאותה שעה עדיין לא הגיע לידו לכך איצטריך רב יוסף לומר אנן יד עניים אנן והוי כאלו הוי העניים הכא במעמד שלשתן ואמר לחבריה במעמד שלשתן אותו סלע שיש לי בידך בעד ההכאה תנהו לעניים הללו במעמד שלשתן ועיין בר"ן:

דף לז ע"א גמרא תקע ליה אהרינא ויהבה ניהליה נראה הא דכתב בעל הגמרא זאת נ"שמע מיניה דבעד בשת יוכל ליתן לו אפי' מעות שאינם יוצאים כ"כ בהוצאה ואח"כ מצאתי כזה בר"ן: **רש"י** ד"ה ואינו מועד תנן וכו' כגון דעברינהו להו קמיה וכו' כצ"ל: **תוס'** ד"ה אין צריכין פרוזבול וכו' ואם תאמר מלוה על פה מאי איכא למימר דכותבין עליה פרוזבול כשהמלוה קיים וא"כ למה אמר יתומים אין צריכין פרוזבול הא אשכחן דאפילו יתומים צריכין פרוזבול כגון שהיה להם מלוה על פה: **ד"ה** הרי זה מועד לשבתות מפרש בירושלמי וכו' ולפי הירושלמי צריך לומר דמועד לשבתות לינה בני אדם ודוקא לניזקין ולא למיתה שהרי אם המית אדם הוא נסקל בפעם ראשון וכן הא דקתני מועד לאדם ואינו מועד לבהמה איירי נמי בכי האי גוונא וכן בכולהו שמעתין: **ד"ה** רב זביד וכו'. שאם לא תאמר כן קשיא ליה ההוא דמכלתין רוצה לומר הא דקאמר בריש המסכתא לעיל פ"ק דף ב' מאי שנא גבי אדם דכתיב כי יגח איש ומאי שנא גבי בהמה דכתיב כי יגוף אדם דאית ליה מולא וכו' וטילתא אגב אורחא קמ"ל דמועד לאדם הוי מועד לבהמה ומועד לבהמה לא הוי מועד לאדם: **ד"ה** נעשה מועד לסירוגין לכל וכו' דאי ראה לא הוי מועד לכל לסירוגין כצ"ל ור"ל דאי ראה בינתים שאר מינים ולא נגחן לא הוי מועד לכל המינין לסירוגין דבראה ואינו נוגח לכ"ע אפילו לרב זביד לא הוי מועד לכל: **בא"ד** וא"ת כיון שלא ראה אחרים לשורים לחודיה הוי מועד ר"ל אפילו לא נגח אלא ג' שורים לחוד בסירוגין נעשה מועד לכל בסירוגין לרב זביד דאמר דבסתמא מועד למינו הוי מועד לשאינו מינו וא"כ ל"ל דנקט תנא דברייתא שור סוס פרד אפילו יהיו שלשתן שורים לחוד הוי מועד לכל לרב זביד:

ע"ב רש"י ד"ה ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג וכו' והכא נמי לרב בשלש נגיחות נעשה מועד לדילוג ומשלם נזק שלם בשלישי וכו' זה כתב רש"י לפי מה דהוה ס"ל מעיקרא דכל מועד משלם נזק שלם בנגיחה שלישית אבל כבר חזר בו רש"י כמו שכתבו התוס' לעיל דף כ"ג סוף ע"ב וכל מועד אינו משלם נזק שלם בנגיחה שלישית אלא דבנגיחה שלישית נעשה מועד וכשיגח אחר כך נגיחה רביעית משלם נזק שלם ולפ"ז ה"נ לרב בשלש נגיחות נעשה מועד לדילוג וכשיגח נגיחה רביעית בי"ח בחדש רביעי משלם נזק שלם ולשמואל לא נעשה מועד עד שיגח רביעית בי"ח בחדש רביעי וכשיגח אח"כ ניחה חמישית בי"ט בחדש חמישי משלם נזק שלם ועל דרך זה בברייתא דלעיל דקתני שור נגח שור לא נגח וכו' לרב נעשה מועד בנגיחה שלישית וכשיגח אח"כ ברביעית משלם נזק שלם ולשמואל נעשה מועד דקתני היינו דכי הדר נגח בד' הוי מועד לסירוגין וכשיגח בהמשה בסירוגין משלם נזק שלם ולפ"ז אתי שפיר דמסיים בברייתא דלעיל שור נגח שור לא נגח אפי' לרב דלא נגח בתרא נקט לרב כדי שאם יגח לאלתר אחר זה משלם נזק שלם אבל לפי מה שפרש"י השתא דבהך נגיחה ג' לרב נעשה מועד ומשלם נזק שלם אהך שלישית לא יתיישב הא דנקם בברייתא לא נגח בתרא לרב וצ"ל לפ"ז לרב דלא נקט נגח בתרא אלא לומר דלעולם צריך לנהוג מנהג זה חד נגח וחד לא נגח וק"ל: **ד"ה** הכל הוי בכלל נזק שלם וכו' אבל דהקדש בהדיוט כיון דרעהו דוקא לא היה בכלל נזק שלם דכיון דהקדש תם לגמרי פטור דהא ליכא למדרשי' וכו' יש לדקדק דכי אמרי דליכא למדרשיה לחיובא ולמימר רעהו פירוש כשהקדש מזיק את רעהו הוא דתם משלם חצי נזק וכו' משום דאין רעהו להקדש אם כן לפבירה נמי ליכא למדרשיה דאיך נימא כשהקדש מזיק את רעהו הוא דמשלם ח"נ הא דלאו רעהו פטור לגמרי הא אין רעהו להקדש ואי דרשינן הכי רעהו ר"ל במקום דשייך רעהו דהיינו הדיוט בהדיוט הוא דמשלם חצי נזק הא הקדש בהדיוט פטור לגמרי א"כ לחיובא נמי איכא למדרש הכי ונראה דלר"ש בן מנסיא משמע ליה פירושו דקרא כמדבר ואומר כשיגח את שור רעהו משלם ח"נ אבל כשיגח שור שאינו של רעהו כגון שור של הקדש חייב נזק שלם ולשון זה לא שייך גבי הקדש לומר כשיגח שור הקדש את שור רעהו חייב ח"נ וכו' דהא אין רעהו להקדש לכך לא שייך למדרשי' לחיובא והואיל ואין שייך למדרש לישנא דקרא אהקדש ממילא נשמע דהקדש פטור לגמרי אפילו מחצי נזק דמהיכי תיתי לחייבו כיון דלישנא דקרא לא קאי עליה וכיון דבתם פטור לגמרי אינו נ"כ בכלל חיוב ינוק שלם כשיעוד דלא חייבה התורה במועד נזק שלם אלא היכא דחייב בתם חצי נזק וק"ל: **תוס'** שור שור ושור וכו' וכגון שבין שורים ראשונים וכו' ר"ל דבין ג' שורים ראשונים שנגח ראה שאר מינים ולא נגח דלא הוי מועד לכל המינים ע"י זה אפילו לרב זביד דאי בלא ראה שאר מינים איירי לא הוי אתי הך בעיא אליביה דרב זביד דלדידיה בג' שורים לחוד בסתמא הוי מועד לכל המינים א"כ אפילו שדינן האי שור בתרא בתר שורים אייעד לכל המינים אבל בין שור חמור וגמל האחרונים צ"ל דלא ראה שאר מינים דאי ראה אפילו שדינן האי שור בתרא בתר חמור וגמל לא אייעד לכל המינים דבראה לכ"ע לא הוי מועד לכל המינים וכמו שכתבו התוס' בדבור שלפני זה ובבעיא שניה דחמור וגמל שור שור ושור צ"ל נ"כ דבין חמור וגמל ושור הראשונים לא ראה מינים אחרים ובין שורים אחרונים ראה וגם צ"ל דבשורים האחרונים לא ראה כ"א פעם אחת דאי ראה ג' פעמים שאר מינים ולא נגח א"כ אפי' אי הוי מועד לכל המינים מחמת החמור וגמל ושור הראשונים הא הואיל והשתא בין שורים האחרונים ראה ג' פעמים שאר מינים ולא נגח חזר להתמותו אלא ודאי צריך לומר דלא ראה כי אם פעם אחת וק"ל: **ד"ה** יום ט"ו בחדש זה וכו' תימה דגבי ראה שור ונגח הוי ראשון מן המנין וכו' תמיהת התוס' הוא משום דמשמע להו פירוש הברייתא דקתני נעשה מועד לסירוגין היינו שעתה בנגיחה שלישית נעשה מועד ונקט לא נגח בתרא כדי שאם יגח אחר זה לאלתר ישלם נזק שלם כמו שכתבו התוס' לעיל משום דאינהו ס"ל דכל מועד אינו משלם נזק שלם עד נגיחה רביעית אבל מ"מ משמע להו מברייתא דלעיל דבנגיחה שלישית נעשה מועד כדי שאם יגח אח"כ בסירוגין משלם נ"ש ולפי מה שכתבו השתא דכשאין יום היום או שם החדש גורם לכ"ע אין הנגיחה האחת מן המנין א"כ לעיל נמי היכי דראה שור ונגח וראה שור ולא נגח אין הראשונים מן המנין וא"כ לא נעשה מועד עד שיגח אחר הלא נגח בתרא דקתני בברייתא ואח"כ צריך לדלג ולא יגח וכשיגח אחר זה אז משלם נזק שלם:

דף לח ע"א ד"ה עמד והתיר ממונן לישראל משמע דוקא בענין זה שנגח שור שלנו שור שלהם וכו' כך היא הגירסא בספרים שלפנינו משמע דהאי דנגח שור שלנו את שור של כנעני דפטור

גמי

כו' פ"ש: ע"ב ומה נפביל ב' פרידות טובות חס כו' · ול"ל לפי זה דכיתי עגלון מלך מואב שהותר לעשות מלחמה במואב כמ"ש התוספות כבר נולדה רות והכי אמרינן במסכת הוריות רות בתו של עגלון היתה וכן בימי דוד שעשו מלחמה בעמון נ"ל שכבר נולדה או נעמה אשת שלמה ולדברי התוס' שכתבו דנקט ב' פרידות טובות משום מואב ניחא בעמון מפי וק"ל. אבל התוס' בפ"ד דנזיר כתבו דבתו של עגלון לאו דוקא אלא הרבה דורות היתה אחר עגלון כו' ע"ש וזה סותר דברי התוס' דהכא שכתבו דהותר לעשות מלחמה בימי עגלון גם הראיה שכתבו שם מפרק החולץ דרות קטנה היתה כשנתגיירה בזמן אבצן שהיה ב' מאות שנה אחר עגלון קשה דא"כ איך הותר לעשות מלחמה בזמן עגלון כיון שלא נולדה או רות עדיין: אמר רבי חייא אין הקב"ה מקפח אפי' שכר שיחה נאה כו' ואמר רבי חייא כו' לעולם יקדים אדם לדבר מצוה כו'. הכי שני מאמרים רבי חייא בר אבא אמרן בשם אמרן וי"ל שאינן סותרין דבדבר אחד זכתה הצעירה לפני הבכירה ובדבר אחד זכתה הבכירה לפני הצעירה והיה השכר והעונש לשתיהן לפי מעשיהם לפי שהקדימה הבכירה במצוה לקיום העולם לפי דעתה דלמצוה נתכוונה כמשמעות הכתוב ואיש אין בארץ וגו' וכדאיתא בנזיר זכתה להקדים המלכות שהוא קיום העולם שאלמלא מורא של מלכות כו' ולפי שלא חסה על כבוד אביה וקראה אותו מואב ופרסמה שבזנות בא לה בן זה מאביה שהוא ודאי לשם זנות נתכוין כדאיתא בנזיר אמר הכתוב שלא לחוס על כבודם דאנגריא עביד בהו דהיינו להשתעבד בהם כפרש"י ובמסכת נזיר הוסיף רש"י בזה בשינוי הכתובים דבכירה דקריתיה מואב פרסמה הכתוב ותשכב את אביה ובצעירה דקריתיה בן עמי כתיב ותשכב עמו עכ"ל אבל רש"י בחומש כתב בזה בל"א בבכירה כתיב ותשכב את אביה ובצעירה כתיב ותשכב עמו לצעירה לפי שלא פתחה בזנות כו' ע"ש וזהו נראה כסותר סוגיא דהכא דקאמר דהבכירה עשתה כהוגן שהקדימה עצמה ועיין ברא"ם שפירשו בחומש ע"פ ב"ר ודו"ק: דאילו בכירה דקריתיה מואב א"ל הקב"ה אל תצר וגו' מלחמה הוא דלא עביד בהו הא אנגריא עביד בהו · ועד"ז י"ל מ"ש ויגר מואב מפני העם כי רב הוא ר"ל דלכך היה מואב ירא טפי מעמון לפי שמואב היה בן הרב וגדול של לוט הנולד לו מן הבכירה שלא חסה על כבוד אביה לקרות בנה מואב שע"כ הותר לעשות בו אנגריא טפי מבעמון וק"ל:

דף לט בד"ה ור"י אומר או כו' וא"כ אמאי הוי דר' יוסי ב"ח טועה כו' עכ"ל נראה דרבי יוחנן אדר"י שפיר קשיא ליה להלמודא מיהת להאי טעמא דמפרש התם רב פפא מילתיה דר"י דפריעת בעל חוב מצוה הוא ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו דההוא טעמא שייך שפיר הכא וכפרש"י אבל עיקר קושייתם דאמאי משוי דרבי יוסי ב"ח טועה כיון דאיכא למימר דלית ליה האי טעמא דרב פפא אלא אי טעמא דרבא ואי טעמא דרב הונא בריה דרב יהושע ודו"ק: ע"ב בד"ה אדמוקי לה במועד כו' ואי הוי הני מחייב הוה מוקמינן לה במועד כו' עכ"ל והשתא דקתני ח"כ ליכא לאוקמא במיעד וא"כ דלד מועד כדמוקי לה אביי דלא משמע ליה לרבא לפרושי הכי כמ"ש התוס' לעיל ואע"ג דאיכא לאוקמא במועד וא"כ דלד התמות כדמפרש לה רבא מ"מ שמעינן מינה דמעמידין אפוטרופוס להם וטפי ניחא לן לאוקמא לאשמעינן הך מלתא בתם לחודיה ודו"ק:

דף מ בד"ה כופר אחד אמר כו' ומסתמא כל חד וחד חייב חטאת כו' עכ"ל אבל אי הוה מספקא לן נמי התם למימר דחייבין תרווייהו חד חטאת כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר נמי הכי ליכא למפשט הכא מידי וק"ל: ע"ב בד"ה אי הכי בעלים כו' קדים ב"ד והפסוה והוא לא היה יודע שהוא מועד כו' עכ"ל ומה שפירשו לעיל דאיירי שהוגד לו שהוא מועד היינו למאי דהוה בעי למימר אי תם הוא הוה מעריקנא ליה אבל למאי דאוקמא בדאקדים בי דינא והפסיה ע"כ דמיד אחר נגיחה הפסוה ולא הוה ידע שהוא מועד קודם התפיסה דאל"כ אכתי אותה שעה שידע שהוא מועד קודם התפיסה הל"ל אי תם הוא הוה מעריקנא כו' וק"ל: בד"ה ויש בנוגח כו' בתר מינייהו סגי דכיון דלא מפרשי קראי בהדיא כו' עכ"ל דהא דאמרינן בפ' כל האסורין דנגבי רביעה כתיב בהמה ובנעבד כתיב בקר לאו מפורש בהדיא מקרי אלא בתר דכתיבי כולהו מוקמינן להו הכי דאל"כ לא לכתוב קרא אלא מן הבקר דממעט נעבד דקיל מכולהו ונילף כולהו מיניה אלא ע"כ דלא מפורש מקרי והוה מוקמינן ליה בדדמי וק"ל:

דף מא בד"ה כמאן דקטלה כו' שהרי הביאתו עליה כו' עכ"ל דלא אמרי' ברובע ונרבע עשה בו אונס כרצון אלא לגבי בהמה אבל האשה לא נהרגה באונס דידה וק"ל: בד"ה ברגל שדרסה שן הוה שייך כו' עכ"ל פירוש שן דחיה דהוה אורחא וכ"כ התוספות שם: בד"ה והאי לא יאכל דסקליה כו' ובעל השור נקי להנאת עורו וכ"ת כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י ונקי לדרשה אחריתי לחצי כופר כו' דלתנא דברייתא קיימינן דלא משמע ליה נקי אלא לאסור הנאה וק"ל: ע"ב בד"ה מודה בקנס כו' ונראה דה"מ למפרך אע"א דאין סברא לומר כו' עכ"ל יראה דמשמע להו הא דע"פ ע"א קאי נמי למאי דמסיק דלא הוה מודה בקנס משום דכופרא כפרה וא"כ ע"כ לא איירי במכחישו דא"כ תיקשי ליה פשיטא דבמועד נמי פטור כפרש"י אלא דאיירי במודה לדברי העד והא כתבו דהמקשה דהכתי לא אסיק אדעתיה דכופרא כפרה ופריך ע"פ בעלים מודה בקנס הוא ה"מ למפרך הכי אעד אחד דאין סברא שלא יחשב מודה כיון שמודה ע"י העד וע"פ סברתם זאת כתבו נמי כן לעיל תימה לר"י כו' בההיא דהוא ואחר מצטרפין להורגו לפרש"י יפטר מטעם קנס דאין סברא דמשום דעד אחד עמו לא יחשב כמודה בקנס וק"ל:

ח"א דף מא ע"ב כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש כו' · בפ' האיש מקדש פרש"י שהיה ירא לרבות שום דבר להשוותם למורא המקום עכ"ל ור"ל דאזהרת את ה' אלהיך תירא היא גופה מביאו להיות ירא מהמקום שלא להשוות לו שום דבר ולכך פירש וזהו שאמר כך אני מקבל שכר על הפרישה דמתוך מצות מורא מהמקום גופיה אני פורש והנני אקבל שכר של מצוה זו שקיימתי · ובבי עקיבא שבא ולמד לרבות ת"ח ס"ל דאין זה משוה מורא ת"ח למורא מקום כי המורא מהם הוא מורא כי מתיך שהוא ירא מה' הוא נשמע להם לקבל עליו יראת ה' ומצותיו וז"ש ומורא רבך כמורא שמים כי המורא מרבו היא בעצמה מורא השמים וק"ל:

דף מב בד"ה כתב רחמנא בעל כו' ואיצטריך למכתב אנשים כו' הוה מוקמינן נקי מחצי כופר כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דאי לא הוה כתיב אנשים לא הוה ממעטינן מנקי אלא תם אבל מועד חייב דאין סברא לומר לרב עולא תם ומכ"ש מועד אלא די"ל כמ"ש לקמן דודאי הוה פטרינן נמי מועד משום דמסתמא לא חייב הכתוב במועד אלא במקום שחייב בתם וק"ל: בד"ה כתב רחמנא כו' ואי לא כתיב אנשים כלל הוה פטרינן נמי במועד כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר הכא לרבא כמ"ש לעיל דאי לא הוה כתיב אלא בעל השור נקי הוה מוקמינן נקי מחצי כופר כו' דהכא אי הוה מסתבר לאוקמי נקי מחצי כופר א"כ השתא נמי דכתיב אנשים לית לן לאוקמי דאתא נקי לגלויי אאנשים דמשהעי בתם דוקא אלא דמאנשים ממעטינן אפי' מועד ונקי אתא לחצי כופר משא"כ לעיל דמוקמינן ליה לפטור תם משום דלא ליהוי יליבא בארעא כו' ודו"ק:

מהר"ם

נמי אתיא מקרא דראה ויתר גוים ולפ"ז צ"ל דמסקנא דמשני רבי אבהו אמר קרא עמד וימודד ארץ וגו' כוונתו לומר דלעולם לענין כנעני רעהו לאו דוקא ר"ל דכנעני לא אימעט מרעהו דיכול להיות דכנעני נמי מקרי רעהו והא דכי נגח שור דישראל את שור של כנעני פטור היינו מטעם דראה ויתר גוים ולכך נמי דשור של כנעני שנגח שור ישראל חייב נזק שלם ואע"ג דלעיל משמע דלכ"ע רעהו דוקא היינו לענין הקדש דבהקדש לא שייך רעהו והוי כאלו כתיב את שור איש דהקדש לא הוי בכלל וכנעני הוי בכלל אבל בר"ן משמע דגם לפי המסקנא הא דנגח שור שלנו את שור כנעני דפטור אתיא מרעהו דרעהו דוקא אלא דכי נגח שור של כנעני את שור שלנו דמשלם נ"ש הוי מטעם קרא דראה ויתר גוים וזה טעמו של מהר"ש לוריא שכתב בספר ח"ש שגורס בתוס' דוקא בענין זה שנגח שור שלהם את שור שלנו וכו' ע"ש: ד"ה מפארן הופיע ממונן לישראל וכו' ומצד א' נקרא סיני ומצד א' נקרא פארן וכו'. ר"ל שאותו צד שהוא נגד ארץ ישמעאל נקרא פארן על שם ארץ ישמעאל ואע"ג דקדריש התם לכל ה' שמות ר"ל ודריש מדבר פארן שפרו ורבו עליה ישראל א"כ שמע מינה שלא נקרא על שם ארץ ישמעאל אין להקפיד ע"ז וכו': ד"ה קראו ושנו וכו' ולא נתחייבו למסור עצמן וכו'. ר"ל שאין כל כך עבירה גדולה שיתחייבו למסור עצמן למיתה כי בכל עבירה יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכת דמים יאם לא למדו אותן היה חשר הורג אותם: ד"ה נשא משה ק"ו וכו' דקודם נאמר אל תצר את מואב ממה שנאמר צרור את המדינים וכו' ואע"ג דאל תצר את מואב כתיב בפרשת דברים וצרור את המדינים כתיב בפרשת מטות משה היה מספר והולך ושונה במשנה תורה מה שנעשה כבר וק"ל: בא"ד אע"פ שעל ארמיים מייתי קרא דקבלה ויאסוף אליו עמון ועמלק וכו' עיין בב"ר דחילוף גרסאות יש שם ושם גרסי' ארמיים דעמלק אדום חשיב ליה שהרי עמלק מזרע עשו: ד"ה מואבים עצמן לא כל שכן וכו' ארם ועמון מאי איכא למימר וי"ל דאיצטריך לאסור בהן אנגריא וכו'. משמע מדברי התוס' דעמון לא היה בעצת בלעם ויש מקשין א"כ מנא לה להגמרא דהא דאסר הקב"ה אנגריא בעמון ולא אסר במואב הוא בשביל שיחה נאה נימא דהוה משום דמואב היה בעצת בלעם ועמון לא היה אבל אין זה קושיא דהא שאר כל האומות עובדי כוכבים נמי לא היו בעצת בלעם ואפ"ה לא אסר בהן אנגריא אלא ודאי לא אסר אנגריא בעמון אלא בשביל שכר שיהה נאה והא דאסר אנגריא באדום צ"ל שהוא ג"כ בשביל איזה שכר ואפשר שחס עליהם ע"ד שאמר לא תתעב אדומי כי אחיך הוא: ד"ה גרי אריות הן אע"ג דפסקינן ספ"ק דיבמות הלכה כדברי אמת כולן ר"ל כל הגרים דמגיירין בשביל איזה דבר ולא אכותיים קאי דבכותיים מפורש בכתוב שלא היו גרים גמורים דכתיב את אלהיהם היו עובדים וכו': ד"ה ועל הכותית וכו' וא"ת א"כ מה חדוש לומר שיש להם קנס וכו'. יש להקשות מאי קשיא להו להתוס' הא א"ל דאתי לאשמועינן דלא נימא דלא יהא להם קנס מטעמא דקנסינהו כדי שלא יטמעו בהן כדפריך בשמעתין. ויש לתרץ דהתוס' מקשין קושיא זו לפי מה שעדיין לא ס"ד האי טעמא דר' אבהו דאמר קנס שקנס רבי מאיר בממונן וכו' אבל אין כן משמעות לשון התוס' דמשמע מדבריהם דלפי האמת ושיטר מסקנת הסוגיא מקשו ויש לומר דע"כ קשה דלא לתני כותית כלל כיון דגרי אמת הן פשיטא דיש להם קנס דמתי תיתי לומר דאין להם קנס מאי אמרת דהוה אמינא דקנסא קנסו להו רבנן בממונן כדי שלא יטמעו אם איתא דכן הוא א"כ הל"ל כותית בסיפא בהדי הנהו נערות שאין להם קנס וק"ל:

דף לט ע"א גברא ומזיק שאני באשר"י משמע דהא דקאמר בגמרא ומזיק שאני ר"ל לטובת העולם שלא ירבה להזיק נזקקים לנכסי יתומים ע"ש: תוס' ד"ה אין מעמידין אפוטרופוס וכו'. תם אין לומר משום דאיהו גופיה כי מזיק פטור וכו' ובמועד עשו רבנן תקנה מפני תקון העולם וכו' משמע דהתם ליכא לשנויי משום תקון העולם וא"כ יש לדקדק לפי מה שכתבתי לעיל בשם הרא"ש דהא דקאמר בגמרא ומזיק שאני רוצה לומר מפני תיקון העולם א"כ מה דחקו התוס' עצמן והאריכו בטעם דאין מעמידין אפוטרופוס להם וכו' ולמה לא פירשו דהטעם הוא משום דאין נזקקין לנכסי יתומים ובמועד מעמידין ונזקקין לנכסיהן בשביל תקון העולם ונראה דליכא לפרש כן משום דא"כ הדרא קושיית רש"י לדוכתה דא"ר למה תלי הגמרא טעמא בלגבות מגופו ונקט משום דאין מעמידין להם לגבות מגופו אלא ודאי אי לאו טעמא דהואיל דהזינן דחס רחמנא בתם דאין משתלם אלא מגופו בשביל טעמא דאין נזקקין לתוד לא הוו סקילין ביה רבנן לפוטרו לגמרי אלא היו מעמידין להם אפוטרופוס כדי שלא ירבה להזיק אבל בשביל שראו חכמים דחס רחמנא עלית דמזיק בתם אקילו נ"כ רבנן לפטור שור של חש"ו ובכל מקום שאין לו בעלים גמורים: ע"ב ד"ה אי בתם פשיטא וכו' דא"כ הוה ליה למתני רבי יעקב מחייב וכו'. רוצה לומר דהוה משמע דבא לאשמועינן דלא לפטריה לגמרי ומדנקט חצי נזק משמע דאיצטריך דלא נימא נזק שלם לכך פריך אי בתם פשיטא דאין בו נזק שלם: ד"ה ולא משלם אלא פלגא וכו'. מדלא קתני רבי יהודה אומר חייב נזק שלם ר"ל דכיון דפלוגתייהו בהכי שזה מחייב ח"נ וזה נזק שלם ה"ל למתני הכי אע"ג דבסוף דבור שאחר זה אחר שכתבו על דברי רבי יעקב בברייתא קמייתא דמחייב משמע נמי נזק שלם והוה מוקמינן ליה במועד וכו' מ"מ בברייתא זו ולפי פירוש דאביי דפליגי רבי יהודה ורבי יעקב שזה מחייב נזק שלם וזה ח"נ וה"ל למתני הכי בהדיא: בא"ד ומדקאמר משלם חצי נזק משמע דקמ"ל דמשלם אפילו חצי נזק רוצה לומר לאפוקי דלא נימא דפטור לגמרי. ואע"ג שבדבור שלפני זה כתבו בברייתא דלעיל מדנקט חצי נזק משמע דאיצטריך דלא נימא נזק שלם היינו בברייתא דלעיל דלא תני בה כי אם דברי רבי יעקב לחוד ואי הוה אתי לאשמועינן דלא לפטריה לגמרי ה"ל למתני מחייב והשתא דנקט ח"נ משמע דבא נמי לאשמועינן דלא נימא נזק שלם אבל בברייתא דקאי רבי יעקב אדברי רבי יהודה דלעיל מיניה דקתני רבי יהודה מחייב אם איתא דרבי יהודה מחייב נ"ש ובא רבי יעקב לחלוק עליו ולומר דאינו משלם כי אם ח"נ ה"ל למתני אלא ח"נ ומדלא קאמר כן משמע דחדוש הוא דמשלם אפילו החצי נזק וק"ל:

דף מ ע"א ד"ה חייבי כופר מאי ביורש הניזק עצמו מבעיא ליה. ר"ל אע"ג דמתניתין חייבי ערכין ממשכנין הוי פירושו שנזבר ההקדש ממשכין אותו וכופר אינו אלא ליורשין מבעיא ליה אם היורש יכול למשכנו: ד"ה ולימא ליה אי תם וכו' הך פירכא לית ליה לרבי יהודה וכו' משום דלרבי יהודה לא פריך מידי דנוכל לומר דהשתא נמי האי חצי נזק דמשלם שואל היינו ח"נ דצד תמות באלו שאלו והוי תם וק"ל: ע"ב ד"ה אי הוה תם וכו' הך פירכא ליתא למאן דאמר דמודה בקנס ואחר כך באו עדים וכו'. משום דלדידיה איכא לשנויי דהכא איירי שיש כאן עדים על הנגיחה ולכך אפילו היה מודה קודם שבאו עדים לא היה מפטר בכך: ד"ה לאו לקרבן והשתא הכי קאמר וכו' משום דהוקשו להם לתוס' מאי ס"ד דמקשה דלקרבן קאמר ומאי שייך לומר דבנוגח לא עשה בקרבן אונס כרצון. והא השתא אתינן למגמר קרבן דנוגח מרובע ונרבע ועדיין לא ידעינן איסור קרבן דנוגח כלל לכך כתבו התוס' דה"ק וכו' ואם כן צריך לומר דהמה"ק שחשיב וקאמר הכי נמי מסתברא וכו' לא אונס דידיה לא רצון דידיה כתיב קאי הכל אהשתא דנכתב ור"ל דגבי קרבן מיעומא סתמא כתיב לא משמע מיניה שיש שום חילוק בין אונס לרצון אבל אין איירי בקטלא א"ש דגבי קטלא מימעט בהדיא כי ינח ולא שיניחוהו אחרים וק"ל:

דף מא ע"א ד"ה כמאן דקטלא דמי וא"ת מה פשע השור וכו'. ר"ל דע"כ שהיא הביאתו עליה שאם הוא קפץ עליה ואנסה לא היתה נהרגת בב"ד וק"ל: ד"ה לרבא לא משלם כופר אליבא דהך ברייתא קאמר וכו'. ר"ל אבל איהו לא ס"ל הכי אלא ס"ל דרגל בחצר הניזק משלם כופר ועיין לעיל סוף פ"ב: ד"ה איני יודע שהיא נבילה וא"ת איצטריך לבן פקוע וכו'. ר"ל כשהשור הנסקל הוא בן פקוע דלא צריך שחיטה ואפילו הכי קאמר קרא דלא יאכל את בשרו וכ"ת דלא איקרי שור ר"ל ואינו בדין סקילה כלל הא לענין פטר חמור מקרי שה ר"ל ופודין בשה שהוא בן פקוע את הפטר חמור וא"כ הוא הדין נמי שור שהוא בן פקוע מקרי נמי שור ואם המית אדם הוא בדין סקילה ואם כן מצינן שפיר לאוקמי קרא דהשור יסקל אבן פקוע ומנא לן למילף היכא דשחטו לאחר שנגמר דינו ולפי המסקנא ניחא דילפינן היכא דשחטו מבשרו: ד"ה כל מקום שנאמר לא יאכל וכו' וי"ל דלא יאכל וכו' ילפינן מלא תאכלו. ר"ל דגבי נבילה כתיב לא תאכלו ולכך לא אמרי' דהוי הנאה בכלל אכילה אלא היכא דכתיב האי לישנא דכתיב גבי נבילה ממש: ע"ב ד"ה נפקא להו מאת בשרו וכו' ופריך קלוטה במעי קלוטה ליטמא דמהלכת ארבע במהלכת ארבע הוא ומאי קשה הא קתני בטמאה טמא וכו' דר' יוסי הגלילי כיון דדריש אתין וכו' כן צ"ל: ד"ה כיון שהגיע לאת ה' וכו' השוה הכתוב וכו'. ר"ל וא"כ ה"ל לאיקמי רבויא דאת ה' אלהיך תירא אמורא דאב ואם ואע"ג דכבר כתיב איש אמו ואביו תיראו אתי קרא לחייב בו בתרי עשה ותירץ לא הוי ניחא ליה וכו': ד"ה נקי מחצי כופר וכו' משום קושיא דאנשים וכו' ר"ל דכבר אימעוט מדכתיב אנשים ודרשינן אנשים ולא שורים דכריש לקיש ס"ל וכו'. ר"ל וכמאי מוקמי ליה אי בשני עדים הא נסקל והביאהו לב"ד וישלם לך ואי ע"פ עד אחד אפי' במועד אין בו קנס דכשאין השור בסקילה אין הבעלים משלמין קנס ואע"ג דכופר משלם וכו' דמדמוקי נקי לחצי כופר וע"פ עד אחד מכלל דבמועד משלם כופר אע"פ שאין השור בסקילה דאם לא כן למה לי מיעוטא לתם וסברא דר"ע וכו' רוצה לומר דר"ע דריש נקי מדמי עבד וכשהשור בסקילה וכו' נימא הביאהו לב"ד וישלם לך כלקא דעתיה דמשלם מן העלייה כדלקמן אותה סברא לא סבירא ליה לר"א וא"ת ולימא נקי מדמי עבד ממש משויו דבמועד דלא משלם קנס משלם דמים כצ"ל: ד"ה מודה בקנס הוא וכו'. ונראה דהוי מצי למפרך אעד אחד ר"ל מודה בקנס הוא דהא אי הוה בעי היה כופר והיה נשבע להכחיש העד:

דף מב ע"א ד"ה הא תם מחייב לא בעי למימר תם שמחייב ממה שהמועד פטור וכו'. ר"ל שיהא המועד פטור לגמרי אפילו מחצי נזק ותם יהא חייב בחצי נזק וקל להבין: ד"ה בכוונה תליא מילתא וכו' ונראה לר"י דרבא ואביי וכו' כלל הענין של פירושו של ר"י הוא דרב אדא לא פריך לאביי ורבא שיסברו כר' שמעון אלא אהא פריך ליה דמחייבי אביי ורבא בנתכוין לאשה והכי פריך כי היכי דלרבי דודריש האי ונתתה נפש תחת נפש ממון ופטור ממיתה ע"כ הכי אצטריך האי אנשים אנשים הוא כי נתכוונו זה לזה אע"פ שיש אסון באשה וכו' ולפי דהדוש זה קאי נקי אפי' אמתכוין לאשה דפטור בשוורים מדמי ולדות א"כ מדרבי נשמע נ"כ לרבנן דפטרי בשוורים אפילו במתכוין לאשה וא"כ איצטריך לרבנן למדרש האי אנשים בענין שיהא נשמע פטור בשוורים אפי' במתכוין ואע"ג דרא"א למדרש

חכמת שלמה

דף לט ע"א תוס' בד"ה אין מעמידין כו' מיירי בהזיקו בחיי האב כו' כצ"ל: בד"ה דאי אמרת כו' והר"ר שמואל בתור בר יוסף כו' כצ"ל: ע"ב תוס' בד"ה דאי אמרת כו' אבל בזה אין חושש כו' כ"ב יש מקשים תיפוק ליה דאין חושש בכאן האפוטרופוס אם ישלם מאחר שחוזר ונפרע לכי גדלי ואין זו קושיא דבירושלמי לא נאמר אליבא דר' יוסי בר חנינא דחוזרים ונפרעין לכי גדלי ודו"ק:

דף מ ע"ב תוס' בד"ה הוה מערקנא כו' של חבירו ופטור כו' נ"ב פי' לחד מאן דאמר דשכר פטור:

דף מא ע"א רש"י בד"ה הוי מועד לאדם בתמיה כצ"ל והס"ד:

דף מב ע"א גמ' ונגפו אשה נמחק וכ"ב וכן בס"א אינו: שם אף שוורין מועדין וק"ו לתמין דפטירי הדר כו' כצ"ל: רש"י בד"ה כי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה וגו' ולא שוורים כצ"ל:

גמ'

בד"ה בטומם תליא מלתא כו' ועוד דנ"ל דרב אדא כו' וה"ל למפרך הכא כדפריך כו' עכ"ל לפרש"י נמי צריך לומר דמלתיה דרב אדא וברייתא דרב חני אליבא דרבי דפליג עליה דחזקיה דהא ליכא לחלק בין מתכוין לאין מתכוין לענין דמי הנהרג מיהו לא בעי למפלגי עליה בהכא אלא דמדרבי נשמע נמי לחזקיה דמחייב בשורים אפילו נתכוונו משא"כ לפרש"י דעיקר המימרא דרב אדא הוא משום דסברי כחזקיה ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ונימא ר"ע לטעמיה כו' וכשא"ל רבי אליעזר קבלם דפשוט כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דהא קיבל תירוצו דר"א ולית ליה דרשא דהא כופר דמחייב כופר שלא בכוונה אמאי לא מוקים נקי למעט בתם חצי כופר דנ"ל דאיכא למימר דאית ליה כר"י הגלילי דהא נמי משלם חצי כופר מאחר שחייבו הכתוב חצי נזק כמ"ש התוספות לעיל לר"י הגלילי וכל"ל למאי שכתבו לקמן ומ"ת ומאי דוחקא כו' וסובר אותו תירוץ שהשיב לו ר"א כו' ר"ל ואית ליה דתם חייב בחצי כופר כר"י הגלילי וכל"ל בשמעתין למאי דמוקים למעט דמי עבד בשקדם ושחטו ולא מוקים ליה בשקדם ושחטו ולמעט חצי כופר דאיכא למימר דקסבר דחייב בחצי כופר מה"ט דסבר ר"י הגלילי דחייב חצי כופר כמ"ש התוספות לעיל וכמ"ש נ"כ בספ"ק דלא מליא מפורש בהדיא דאית ליה לר"י הגלילי הכי אלא ואיכא למימר הכי ס"ש ודו"ק : **בד"ה** מה כשחייב בן תורין חלקת בין תם למועד כו' ואפ"ה פוטר כאן בתם והיינו כו' עכ"ל ר"ל משום דלא מליא מפורש בהדיא דאית ליה לרבי עקיבא דפוטר תם מחצי כופר עפי מרבי יוסי הגלילי כמ"ש לעיל ע"ז כתבו דברייתא מוכחת כן דלא קבל תשובה דר"א דמחייב כופר במועד ע"פ בעלים או באין מתכוין דא"כ נר"ע דלא דריש נקי למעט חצי כופר יתחייב בתם חצי כופר כר"י הגלילי ואמאי פוטר כאן אלא ע"כ דלא קבל והיינו משום דלא מחייב סקילה כו' דהיינו כרבה כיון דאין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר אבל דבריהם תמוהים דמה"ט דאית ליה דרבה מועד נמי פטור ואמאי קתני חלוקת בין תם למועד אלא דע"כ הברייתא מיירי במתכוין דהתם חלוקה בין תם למועד משום דהביאהו לב"ד וישלם לך והכי מוכח דמיירי במתכוין דקאמר רבה סר"א הואיל ומחמרת משלם נמי מעלייה כו' מיהו לאביי דאית ליה לקמן דלר"ע נמי חייב מועד כופר שלא בכוונה היה אפשר לפרש הברייתא חלוקת דין תם למועד באין מתכוין אבל דבריהם אלו ע"כ לרבה דלאביי לא שייך למימר דלא קבל תשובה דר"א דהא ר"ע נמי מחייב במועד באין מתכוין ואינו פוטר בתם משום דאין השור בסקילה כו' דא"כ מועד נמי יפטור אלא דפוטר בתם משום דליכא כופר בכוונה כמ"ש התוספות לקמן ול"ע : **בד"ה** נקי מדמי עבד כו' וי"מ דאפילו דמים לא משלם כו' עכ"ל דקדקו לפרש כן מלשון דמי עבד מיהו התוספות פירשו לעיל דליכא לאוקמי מיעוטא דנקי אדמים אי משום דלא כתיבי אי משום כיון דלא אשכחן כופר בתם לא איצטריך למעט דמים ואפשר דהיינו בדמים בשלא בכוונה אבל הכא איירי בדמים בכוונה ודו"ק :

דף מג בד"ה אמר רבה שור כו' ולהכי פריך שפיר ר"ע לר"א אפי' לאביי כו' עכ"ל לרבה ודאי דפריך שפיר בפשיטות דמסתמא היה יודע תירוצו של ר"א אלא שאינו חושש לו דהא מועד נמי פטור מטעם דאין השור בסקילה כו' אבל לאביי ר"ע גופיה מחייב מועד שלא בכוונה וע"ז כתבו דמכל מקום מכח הביאהו לבית דין כו' פריך שפיר וק"ל :

דף מד בד"ה כגון נגיחה לנזקין כו' אע"ג דלא ישמרנו גבי מיתה כתיב עכ"ל לא ידענא מאי קאמרי דהא מלא ישמרנו בעליו דרשינן ליה התם דהואי קרא בנזקי שור בשור הוא דכתיב ולא גבי מיתה ודו"ק: **בד"ה** הכא נמי במתחכך להנאתו תימה דהכא אמר רב דפטור כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דרב לא מפרש למתני' במתחכך להנאתו אלא במתכוין להפילו ולא על האדם כסברת המקשה דבזה לא הוה שייך דפליגי ביה רב ושמואל כיון דלא הוה כ"מ מידי בפלוגתייהו לענין דינא וליכא נמי טעמא אמאי מפרש לה רב הכי ושמואל מפרש לה הכי משא"כ התם ודאי אע"ג דלא פליגי איכא טעמא דשמואל לא ניחא ליה לאוקמא במועד ליפול על בני אדם בבורות משום דלא שכיח כמ"ש התוס' לקמן ורב לא ניחא ליה לאוקמא כר' יוסי הגלילי ולא כרבנן ודו"ק: **ע"ב** בד"ה שור האשה איצטריך כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י משום דכתיב בלשון זכר דהא השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה ועיין בתוס' פ"ק דף טו :

דף מה בד"ה מכור פירש הקונטרס כו' וסבור שיכול להשהותו לעשות בו כו' עכ"ל דכיון דלשם מכר נתן לו המעות ולא לשם מתנה אין לנו להלות אלא במקח טעות משא"כ לעיל בלא נגמר דינו כיון דאיכא למתלי למכר גמור לשחטו מיד אין לנו לתלות במקח טעות וק"ל : **בד"ה** חוץ מס"ת ה"ה דהמ"ל כולן פטורין בשמרו שמירה מעולה כו' עכ"ל היינו למאי דמסיק הא מני ר"א ומשלמין כופר אף בשמרו שמירה מעולה כפרש"י לקמן אבל למאי דס"ד השתא דסגי בשמירה מעולה לענין כופר כמ"ש התוספות בסמוך דהא דפריך אי דנטריה כולהו נפטריה היינו דאפילו שואל ליפטר מכופר א"כ לא ה"מ למתני הכא שמרו שמירה מעולה דא"כ לא הוו משלמין כופר ובסוף פירקין נמי נראה מדברי התוס' דלמאי דמסיק נמי הא מני ר"א סגי בשמירה מעולה וא"כ לא ה"מ למתני כלל שמירה מעולה ודו"ק: **ע"ב** גמרא ר"י סבר סתם שוורים בחזקת שימור כו' כלומר דהמ"ל נמי לר"י דסתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי וקאמר רחמנא דניחייב דניבעי שמירה פחותה מיהו מועד ודאי לכ"ע בחזקה שימור קיימי וקאמר רחמנא דניחייב דניבעי ליה שמירה מעולה הדר אמר רחמנא ולא ישמרנו ה"ל ריבוי אחר ריבוי ואינו אלא למעט לשמירה מעולה וכתיב ולא ישמרנו לזה ולא לאחר ויש לייסב דלא ניחא להו לתלמודא למימר דהכתוב מראה לן סברא הפוכה דבתם הוי הסברא דלא חייב הכתוב אלא דבעי שמירה פחותה ואורי לן יתורא דקרא דניבעי שמירה מעולה ובמועד הוי הסברא דניחייב אף בשמירה מעולה ואורי לן ריבויא דסגי בפחותה ודו"ק : סליק פרק שור שנגח

שור שנגח את הפרה פרק חמישי

דף מו בתוס' בד"ה שור שנגח כו' דמשמע התם דאפי' בברי וברי כו' ואפילו עומד בביתו כו' עכ"ל משום דאיכא לפלוגי למימר דלא איצטריך לסומכוס לאוקמא התם בעומדת באגם אלא בברי וברי כמ"ש התוס' שם בפרק השואל והא כתבו דאפילו הכי תקשי ההיא דהמניח דמשמע התם דאפילו בברי וברי ס"ל דחולקין ואפילו עומד בביתו וק"ל : **בד"ה** דאפי' ניזק כו' לא יהא מחויב שבועה גדולה מהודאת עצמו דמודה בקנס כו' עכ"ל ויש לדקדק דא"כ למ"ד פלגא נזקא קנסא נ"ל למימר דפטור משום דהמע"ה לסומכוס נמי אמאי קאמר יחלוקו הא א"נ דהוה מודה המזיק ליפטר משום דמודה בקנס הוא ונראה לומר דאע"ג דלא קי"ל כמ"ד בגמל האוחר בין הגמלים בידוע שזה הרגו מכל מקום היכא דהמזיק מודה אנן סהדי דכן הוא ולא מקרי מודה בקנס וה"נ הכא כיון דאיכא סהדי דהשור נגח הפרה ונמצא העובר מת בצדה והמזיק מודה לאו מודה בקנס מקרי אלא דאהני סהדי סמכינן ובידוע שזה השור הרג גם הולד וכל"ל בההיא דס"פ המניח בשור שהיה רודף אחר שור כו' וזה אומר לא כי אלא בסלע לקה המע"ה משמע דאי הוה מודה לא מיפטר משום דמודה בקנס הוא מה"ט שכתבנו כיון דאיכא סהדי דרדף אחריו והוא מודה לית למתלי אלא בשור ולא בסלע והתוספות שכתבו לא יהא מחויב שבועה גדולה מהודאת עצמו כו' ר"ל לא יהא מחויב שבועה הכא לגבי קנס גדולה מהודאת עצמו בשאר דוכתין דמודה גופיה בקנס פטור ודו"ק: **בא"ד** וא"ת דהכא משמע דלית ליה לרב יהודה כו' ואין להרך כו' ולפי אותה סברא תקשי דשמואל כו' וי"ל כו' דהתם ברי שלו טוב כו' ובסוף פ"ק דכתובות דבעי למימר כו' שבכמה מקומות יכול לומר וליטעמיך כו' עכ"ל דבריהם כאן מגומגמים קצת דקרובים הם קושייתם לחדא קשיא דהיינו דשמואל אדשמואל ובהא דיכול לומר וליטעמיך כו' מיהדרא כו' ואין אנו מוכרחין לחלק כלל כמ"ש דהתם ברי שלו טוב כו' אבל דברי התוספות בפרק השואל ובפרק קמא דכתובות בדרך אחרת יותר נכונים דבקושיא הראשונה דהיינו דרב יהודה אדרב יהודה ליכא לתרולי אלא בהא דהתם ברי שלו טוב כו' ע"ש ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מידע ידע דשותפות כו' וה"נ אשכחן בההוא דהמחליף כו' עכ"ל ק"ק דמריטא דמהני'

חכמת שלמה

ע"ב גמ' כשקדם ושחטו ה"נ משתלם נמי דמי עבד מעליא כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה ונתתם נ"ל וירש אותם ונתתם כו' כצ"ל :

דף מג ע"א רש"י בד"ה ונוקמא כו' בית נותלין נוקמא לרבה כגון כו' אביהם יש לו כו' כצ"ל והד"א : בד"ה כרבי דאמר כו' דממילא הס"ד : **בד"ה** או שורו כו' וקתני מיתה כו' כצ"ל : תוס' בד"ה ריבה כו' כופר ע"י עצמו כו' כצ"ל :

דף מד ע"ב רש"י בד"ה אם עד כו' קטלא מכור כו' הד"א :

הדרן עלך שור שנגח ארבעה וחמשה

שור שנגח את הפרה פרק חמישי

דף מו ע"ב רש"י בד"ה שאין נזקקין כו' בעדים ובשטר נמחק וכ"כ כן מוכח מהתוספות ומרא"ש וממרדכי : **בד"ה** דקא זילי כו' שיקנוהו בדמים יקרים כ"ב פי' החפן : **תוס'** בד"ה ה"ג

מהר"ם

למדרש לרבנן אנשים כי נתכוונו זה לזה אע"פ שיש אסון באשה יענשו וכו' מ"מ יש לדרוש הכי אנשים אין אסון יענש הא יש אסון לא יענש בין נתכוין זה לזה בין נתכוונו לאשה עצמה ולא שוורים דבין הכי ובין הכי יענש כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור ר"ל בכל ענין והא דנקטי התוס' לר' ולא נקטי ר' שמעון משום דר' דריש בהדיא ונתתה נפש תחת נפש ממון ור"ש אע"ג דס"ל איהו דנתכוין לזה והרג זה פטור ממיתה יכול להיות נמי דפטר נ"כ ממון כתנא דבי חזקיה דפטרי ממיתה וממון ולתנא דבי חזקיה צריך לומר דהאי ונתתה נפש וכו' היינו מיתה ודרשי הכי ואם אסון יהיה פי' דין אסון דהיינו שנתכוין לאשה עצמה ונתתה נפש תחת נפש ממש (וע"ש בתוס' פרק הנשרפין) : **ע"ב תוס'** אלא אמר רב אשי וכו'. וי"ל דגבי טעם דקדם ושחטו שייך לומר הכי שאינו טעם טוב כדמפרש לעיל וכו' כצ"ל ור"ל דקאמר הגמרא אמר לך התם וכו' אבל הכא דמעיקרא בר קטלא וכו' : **בא"ד** דטעמא חשובין הן וכו'. ר"ל אי לאו דסבירא ליה דרבה דאי אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר : **ד"ה** היתה שפחה וכו'. ואין לומר כריב"א שנתעברה בעודה שפחה וכו' אפי' נתעברה מישראל כיון שנתעברה בעודה שפחה לא זכה בהן הבעל דאז היו של האדון ועכשיו נשתחררה פקע נ"כ ממנה זכות האדון ולכך זכה החובל וק"ל :

דף מג ע"א ד"ה אמר רבה שור שהמית בן חורין וכו' וכן אמר רב דימי א"ר יוחנן וכו'. אפי' לר"ע נמי קאמר הכי כדפרישית לאביי כצ"ל : **בא"ד** והא דאיתותב רב מברייתא וכו'. ר"ל ולפי זה נימא דברייתא אתיא כר"א ורב לר"ע קאמר י"ל דחשבה הגמרא תיובתא וכו' ומעם גירסת רשב"ם דגרים לקמן רבה עיין בתוס' דף מ"ד ד"ה ה"נ במתחכך להנאתו וכו' :

דף מד ע"א גמרא אמרת וכי דנין קל וחומר להחמיר אם אמרת באיש ואשה שכן חייב במצות וכו' כנ"ל לגרוס והא דאיתא בספרים שלפנינו אם החמיר במועד וכו' ט"ס הוא ועוד כי דייקת ברש"י תמצא שלא היה כתוב כן בספרים שלפניו וק"ל : **שם** ואמאי הא תם הוא. יש לדקדק כי לפי הנראה משינויא דגמרא שלא הקשה המקשה והא תם הוא כי אם אשור שהיה מתחכך בכותל א"כ צריך ליתן טעם למה הוקשה לו טפי אנתחכך בכותל יותר משאר בבי דמתניתין כגון במתכוין להרוג את הבהמה לכנעני והרג את ישראל וכו' ולפי מה שנראה מדברי רש"י לקמן פרק הפרה דף מ"ח אמתני' דהיה אביו או בנו בתוכו וכו' שהוא מפרש מתני' דהכא לפי מאי דמשני בנתחכך בכותל להנאתו כגון שבג' פעמים הראשונים נתכוין להפיל הכותל על בני אדם וערק בכל פעם לאגמא אלא שברביעית נתחכך להנאתו ונפלה על האדם שלא בכוונה עיין שם ואם כן צריך נ"כ ע"כ לפרש כן באינך בבי דמתניתין דהכא דהיינו שבג' פעמים הראשונים נתכוין להרוג את האדם וברביעית נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם וא"כ נוכל לומר שהמקשה שהקשה והא תם הוא לא הקשה אאינך בבי דמתני' דידע שפיר דאיירי שבג"פ הראשונים נתכוין לאדם וברביעית נתכוין לבהמה אבל הכא לא רצה לפרש דכבר הפיל הכותל ג"פ על בני אדם לפני זה שאין זה דבר מצוי ולכך פריך והא תם הוא אנתחכך בכותל דוקא ולא אאינך בבי דמתניתין והמתרץ השיב לו כדאמר רב וכו' ה"נ במועד להתחכך וכו' כלומר שכבר נמצא נ"כ בזה שיזדמן כך ואח"כ הקשה א"ה בר קטלא הוא וכו' דהכא מאי שלא במתכוין איכא ומשני דהכא נמי איכא שלא במתכוין כגון שנתחככה להנאתה וא"כ הוי דומיא דאינך בבי דמתניתין דבג' פעמים הראשונים היה בכוונה וברביעית שלא בכוונה כן יש ליישב לפי' רש"י ולפי' התוס' ע"כ צריך לומר נ"כ דנתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם איירי נמי דבג' פעמים הראשונים הרג שלשה בני אדם בכוונה דליכא למימר דגם בג' פעמים הראשונים נתכוין לבהמה והרג את האדם דהא כתבו התוס' דכשלא נתכוין לא נעשה מועד לעולם אפי' עשה כן כמה פעמים וכן פי' לעיל גבי הא דפריך וכיון דמתם קטלינן ליה מועד היכי משכחת לה ועל קושית המקשה כתבו שמקשה והא תם הוא שהיה סבר דאיירי שלא נתכוין לבני אדם ולכך פריך שאפי' עשה כן כמה פעמים והרג בני אדם שלא בכוונה אין מועד להרוג את האדם וכו' ואם כן יש לדקדק למה לא משני ליה נ"כ דאיירי דבג"פ הראשונים נתכוין להפיל על בני אדם אלא שברביעית לא נתכוין כמו באינך בבי דמתני' וי"ל דהתוס' ס"ל דדוקא גבי נגיחות אמרי' דמקרי מועד בנגיחה רביעית שהיתה שלא בכוונה ע"י נגיחות הראשונות שהיו בכוונה אבל בהפלת כותל אין סברא שיהא מועד ברביעית שלא היתה בכונה על בני אדם ע"י נפילות הראשונות שהיו בכוונה דיש לחלק בין נגיחות להפלת כותל ועיין לקמן בתוס' פרק הפרה דף מ"ח ד"ה החזא ירוקא וכו' ולכך פריך הכא והא תם הוא ומשני במועד וכו' ר"ל שהפיל הכותל בכל פעם בכיונה על בני אדם ופריך אי הכי בר קטלא הוא וכו' ומשני בנתחכך להנאתו וה"ל מועד מתחלתו ולא הוי בר קטלא דה"ל שן להנאתו וק"ל : **תוס'** ד"ה ה"נ במתחכך בכותל להנאתו וכו' אבל הכא שמתחכך בכותל להנאתו הוי שן שלא בכוונה וכו' כצ"ל : **בא"ד** ומועד דהכא ודלקמן לאו מועד דוקא בג"פ אלא בדבר שנעשה מועד מתחלתו. ר"ל לפי המסקנא דמשני הכא במתחכך בכותל להנאתו ולקמן משני דחזא ירוקא אבל המקשה שהקשה הכא והתם אי הכי בר קטלא הוא סבר דר"ל מועד ממש ולהכי פריך הכא שפיר אי הכי בר קטלא הוא ומתניתין קתני הכא דפטור ממיתה ולקמן דלא קתני במתני' פטור אלא קתני חייב בכיפר א"כ מאי פריך א"ה בר קטלא הוא נימא דאין ה"נ דחייב מיתה לכך מפרש ר"ת דלקמן פריך נמי שפיר דדייק נ"כ ממתניתין דהתם דפטור ממיתה ורש"י פי' דלקמן פריך מענין אחר דפריך הכא דשם פריך והא מנפילות הראשונות קטלינן ליה והיאך אתי לידי נפילה רביעית ופירושו נראה דוחק לר"ת ודו"ק ועיין במה שכתבתי שם לקמן : **ע"ב ד"ה** קבוע כמחצה וכו' ואין לומר הכא כרמסיק בערכין וכו' דר"ש יליף נתינה נתינה וכו'. ר"ל דהא דר"ש ס"ל נתכוין לזה והרג את זה פטור ממיתה יליף ליה מדכתיב ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש ויליף מג"ש דנתינה נתינה דהוי ממון וא"כ מזה שמעינן דנתכוין לזה והרג את זה פטור ממיתה וחייב ממון דהכי מפרשינן ליה ואם אסון יהיה פירוש באשה ונתתה נפש וגו' פי' ממון הואיל ולא נתכוונו לה וא"כ אייתר ליה וארב לו לקבוע דאצתי לתנא דבי חזקיה דלית ליה פטור ממיתה וממון כדאיתא התם פרק הנשרפין א"כ ע"כ לא נוכל לומר דיליף לה מנתינה נתינה אלא ע"כ צ"ל מוארב לו יליף ליה אם כן כל קבוע מנליה : **בא"ד** וי"ל דלר"ש בכולן ישראל ועובדי כוכבים וכו'. ולתירוץ זה אינו מתורץ אלא הקושיא השניה של התוס' שהקשו דלר"ש לא שייך למדרשיה כלל אבל הקושיא הראשונה דלתנא דבי חזקיה מנליה אינו מתורץ בזה וק"ל :

שור שנגח את הפרה פרק חמישי

דף מו ע"א תוס' ד"ה זו דברי כו' והך דהכא איכא לאוקמי בעומדת באגם לר"ע דקאמר יוחלט השור אבל לר' ישמעאל וכו'. ר"ל דבשלמא לר"ע דס"ל יוחלט השור לניזק ואין לו פרעון אחר איכא לאוקמי הכא בעומדת באגם ואין שום אחד מוחזק בשור המזיק ולכך יחלוקו לסומכוס אבל לר' ישמעאל דמצי לסלוקי בזוזי א"כ אפי' אי עומדת באגם מה בכך הא אין הניזק משתלם מן השור דיקא דמצי לסלוקי בזוזי והמעות הן ביד המזיק והוא מוחזק בהן ובפרק השואל משמע דבמוחזק לא אמר סומכוס יחלוקו : **ד"ה** ואפי' ניזק אומר ברי כו' וא"ת והא מחויב שבועה וכו' שזה מודה במקצת בנז' פרה וכו', נ"ל דלאו דוקא קאמרי התוס' שזה מודה בנזק הפרה דהא ע"כ צ"ל דבנזק הפרה איכא עדים דאל"כ הוי ליה מודה בקנס ומודה בקנס הוא פטור דהא בתם איירי מתני' אלא ר"ל דהוי כאיל

מודה

והכא ה"ת לאתויי בשור שנגח הפרה ונמצא כו' דלא משלם אלא רביע נזק לולד ולא אמרי' קמה אחזקתה והשתא הוא דילדה להוציא ממון מחזקת מרא קמא ודו"ק:

דף מז בד"ה וכן אתה מוצא כו' ומתני' לא איירי כלל בשומת הולד אלא בשומת שבח וולדות כו' עכ"ל ולא תקשי להו דא"כ אמאי לא קאמר נמי וכן אתה מוצא בשומת שבח וולדות דלא שייך בשבח וולדות שומא אחרת בפני עצמה וק"ל: **בד"ה** הקדר שהכניס כו' ה"א ברשות חייב לפי שטחות ליסבר ובהמה קביל כו' עכ"ל ק"ק דא"כ מאי קא קשיא ליה להלמודא בבבא דקדירות מדיוקא דרישא אסיפא דאימא דבעל חצר ודאי מבהמה מקבל נטירותא מה"ט דקדירות נוחות ליסבר וכן בפירות טחות להתקלקל אבל בעל קדירות ופירות אינו מקבל נטירותא על שורו של ב"ה ואפשר שסמך התלמודא אבבא שלישית דהכנים שורו לחצר של ב"ה כו' דהתם הוה סברא דזה מקבל נטירותא כמו זה ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אימא סיפא אם כו' וי"ל דעכשיו סבר דלר' כו' ולפי האמת לרבי אם הכנים כו' עכ"ל לפי האמת היינו לאוקמתא דרבא דכולה מתני' כרבנן ההיא אית לן למימר לרבי דכולה נטירותא על בעל הקדירות ופירות ומכנים שורו ומה שיש להקדק בזה עיין לקמן ודו"ק: **בד"ה** באפרזתא כו' אפ"ה פטור מדיני אדם עכ"ל וה"ה דהמ"ל דדוקא נקט אפרזתא דחייב בידי שמים משום דעבידא דאכלה ואבודה לגמרי אבל באר פירות פטור אפילו מדיני שמים וק"ל: **שם** בגמרא אמר רבא ברשות אשלא ברשות כו' לאו דוקא נקט ליפטור בעל הפירות בשלא ברשות דברשות נמי פטור בעל פירות דהוא אינו מקבל נטירותא לאוקמתא דרבא וק"ל:

דף מח גמ' ומ"ש מהאשה כו' טעמא דשלא ברשות הא ברשות פטור כו' הכא בברייתא איכא למימר דרישא דוקא נקט שלא ברשות אכלתן בהמתו של ב"ה פטור אבל ברשות חייב ב"ה דמבהמה מקבל נטירותא וסיפא נקט שלא ברשות אגב רישא אלא דאליבא דרבא קיימינן דלא משמע ליה למימר דנקט אגב אלא דבין רישא ובין סיפא דוקא נקט ובין לרבנן ובין לרבי בבהמה לא מקבל נטירותא אלא חד וק"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה דחזא ירוקא כו' וגם תימה הוא לומר דהוי מועד כו' עכ"ל פי' לשמואל האי מועד דמחייב התם בכופר ורב נמי לא פליג עליה אלא משום דבעינן השור בסקילה כו' וק"ל: **בד"ה** ושמואל אמר כו' ואי כרבי אפילו ברשות חייב דלרבי בהמה חייב בעל השור כו' עכ"ל הכי מוכח מהלמודא דמדייק בסמוך בברייתא רישא לסיפא *דלרבא בהמה בעל השור מקבל נטירותא אך יש לדקדק מנא ליה להלמודא למימר הכי דאימא לרבא נמי בהמה שניהם פטורים לרבי ולא תיקשי נמי ברייתא רישא לסיפא ולא פליג רבא אדר' זירא אלא אליבא דרבנן וי"ל דודאי לפי סברת המקשה וכן לאוקמתה דר' זירא דס"ל לרבנן בהמה שניהם חייבין והאי דיוקא דמהני' ברישא טעמא שלא ברשות הא ברשות פטור בעל הקדירות והפירות והמכנים שורו לא אתיא כרבנן וע"כ אית לן לדחוקי אף בבבא דהכנים שורו דאתיא הרישא כרבי ולרבי בהמה שניהם פטורין דהרי הוא כאלו כ"א ואחד מפרש בהדיא שיפטר כמ"ש התוספות לעיל אבל לפי האמת לרבא דכולה מתני' מלי אתי שפיר כרבנן דבהמה בעל החצר מקבל עליו כל נטירותא לא יגרע מחצר השותפין דחייב כמ"ש התוספות לעיל אלא דאית לן למימר לרבי בעל הקדירות והפירות והמכנים השור הוא מקבל עליו כל הנטירות והזיק חייב הוזק פטור וק"ל:

דף מט בד"ה חמרתא מעברתא כו' אלא במקום שהולדות של בעל ס' אבל כאן הולדות לאדון דכתיב האשה וגו' עכ"ל ק"ק לפי זה נ"ל לאתויי כלל הכא קרא דשבו לכם וגו' ואי טעמא דקרא דהאשה וילדיה וגו' בעי למימר אין לו מקום כאן: **בד"ה** אטו ולדות לרבי ניניהו ביורשים לא פליג רב חסדא כו' עכ"ל מבואר ברא"ש יותר ע"ש: **בד"ה** ומי עדיף כו' וכי היכי דנזק ולער איירי בכל ענין כו' עכ"ל דמשמע להו דהא דהיתה שפחה או גיורת זכה קאי אכולה מתני' בין אמין הבעל ובין אמין האשה ודו"ק: **ע"ב** גמרא ת"ר החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים חייב וזהו בור האמור בתורה כו' כל"ל וכ"ה בספרים מדויקים וק"ל: **תוס'** בד"ה החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י כללא דמלתא כו' עכ"ל משום דבכולה שמעתין בור ברה"י ופתחו לרה"ר קרי בור ברה"ר ובור ברה"ר ופתחו לרה"י קרי בור ברה"י בין לחיוב ובין לפטור ופ"ז כתבו נקוט האי כללא דבתר פתחא כו' וק"ל:

דף נ בד"ה בבור ברשותו כו' ושד דבסמוך אמר הא לאו לאוסין כו' אבל לר"י משמע דפטור כו' עכ"ל ומהא דקתני ברשות היחיד הסמוכה לרשות הרבים פטור ליכא ראיה דבבר נזהר רש"י מזה שפירש דלא איירי בסמך הבור מתחלה לרה"ר אלא כגון מקלה מקום מרשותו לרה"ר דה"ל הפקיר רשותו כו' וח"ק: **בד"ה** כגון דהרוח כו' והשתא כו' ד"ה רישא כו' עכ"ל דהכי משמע הוא דקאמר לפרש רב אשי הכתא דאוקימתא לרב יוסף לד"ה כו' דבעי לאוקמא נמי לרבה לדברי הכל אלא שלא תם לפרש אלא לר' ישמעאל אבל לר' עקיבא מתוקמא שפיר לרבה כדמשני לה לרב יוסף וק"ל: **שם** בגמרא ה"א פותח הוא דסגי ליה בכיסוי כורה לא סגי ליה בכיסוי עד דטאים כו' ק"ק כיון דחיובא דכורה לא אתיא אלא מפותח כדקאמר אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כ"ש א"כ נימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון והסגי נמי הכרייה בכיסוי ויש ליישב ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ה לא משום דלית ביה הבלא וכ"ש דחבטה לית ליה עכ"ל דודאי לענין חיובא קאמר לעיל שמואל להבלו וכ"ש לחבטו אבל אי איכא כלל הבל או חבט הוי סברת המקשה דאית בפחות מי' הבל וליכא חבט וא"כ לדברי המתרץ דקאמר דלית ביה הבלא כ"ש הוא דליכא חבטה ודו"ק:

ח"א דף נ ע"ב זכר של רחלים נזדמן לו כו' הוא מבואר בחידושינו פרק ב' דיבמות ע"ש:

מהר"ם

מדת בנזק הפרה ובנזק הולד אימר איני יודע משום דקי"ל פ"ק דב"מ האומר מנה לי בידך ויש לו עדים על חמשים ועל החמשים אין לו עדים והוא כופר שהוא נשבע משום שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים ואם כן כשיש כאן עדים על חצי התביעה ועל מקצת השנית אומר איני יודע הוי ליה נמי כן מחויב בשבועה וא"י לישבע וק"ל: **ע"ב** גמ' א"ר שמואל בר נחמני מנין שהמוציא מע"ה שנאמר מי בעל דברים יגש וכו' מתקיף לה רב אשי הא למה לי קרא סברא הוא וכו' יש לדקדק מה פריך רב אשי למה לי קרא סברא הוא הא קמן דסומכוס ס"ל דיחלוקו ועוד נימא דקרא אתא אפילו היכא דאיכא רובא נגד החזקה כההיא דרב ושמואל דלעיל דרובא דאינשי לרדיא ובני דליכא למימר סברא הוא והא חזינן דס"ל דאולינן בתר רובא ואשמעינן קרא דאפ"ה אמרי' המע"ה כדשמואל ויש ליישב ברוחק משום דקרא לא משמע דאיירי בממון המוטל בספק דקרא לא איירי בממון כי אם בבעלי דינים וקאמר מי שהוא בעל דברים התובע יגיש ראיה אליהם ולכך פריך רב אשי למה לי קרא ולענין תובע ודאי סברא הוא וק"ל: **תוס'** ד"ה מידע ידיע דשותפין אית ליה פירוש שיש לנו להעמיד וכו' משום דקשה לתוס' הא עכ"פ ספק הוא א"כ לסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין נימא דבעל הפרה ישלם רביע שהוא האי חייב ואידך רביע יחלוקו וישלם חציו של אידך רביע לכך כתבו פי' שיש לנו להעמיד וכו' ומודה סומכוס בזה:

דף מז ע"ב ד"ה אימא סיפא וכו' וא"ת בבא דהכנים שורו וכו' לא יהא אלא חצר השותפין כו'. הוה מצי לשנויי דבבא זו נמי א"ש ואתיא כר"מ ובהכנים שלא ברשות הוי קרן בחצר הניזק ומשלם נ"ש הא ברשות אינו משלם נזק שלם משום דהוי כחצר השותפין אלא ולא רצה לאוקמי מתני' כר"מ ודו"ק:

דף מח ע"א ד"ה אע"ג דאמר מר וכו' וי"ל דה"ק וכו'. ר"ל דבקושית התוס' הוה ס"ד דלא ילפינן מאיש בור ולא שור כי אם פטורה דבעל השור ולא פטורה דבעל החצר לכך הקשו התוס' דלמה ליה לאתויי קרא דאיש בור וכו' דכ"ש אי לא הוה ממעטינן שור שהיה ראוי לפטור את בעל החצר וכו' אבל בשינויא תירצו התוס' דמאיש בור ולא שור בור היה ראוי לפטור כל אדם אפילו בעל החצר ולכך א"ש דמייתי קרא דאיש בור וכו' דה"ק ואע"ג דאמר קרא איש בור וכו' ואם כן היה ראוי להיות פטור גם בעל החצר מהאי קרא ולכך צריך להגיה בתוס' ר"ל דה"ק וכו' ומתוך כך היה לנו לפטור בעל החצר דה"ל למדרש שלא יתחייב שום אדם בבור שכרה שור וכו': **ד"ה** איש בור וכו' וא"ת והא לעיל פטרינן בעל הגמל וכו' ע"ש בתוס' דף כ"ב: **ע"ב ד"ה** שניהם ברשות אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות האי אית ליה לאפוקי אדעתיה בהאי והאי לית ליה לאפוקי אדעתיה בהאי וכו'. נראה דהטעם דהאי דנכנס ברשות יכול להיות שידוע לו שלא נתן בעה"ב רשות ליכנס לשום אדם זולתו לכך לא אסיק אדעתיה שיכנס עוד שום אדם שלא ברשות אבל כששניהם ברשות ע"כ ליכא למימר שידע שלא יתן בעה"ב רשות לאדם אחר ליכנס דהא שפיר מוכיח שנתן רשות גם לאחר ליכנס ולכך היה לו לאסוקי אדעתיה כמו שנתן לו רשות כמו כן נתן לאחר וכן כששניהם שלא ברשות הדברים מוכיחין שבעל הבית זה אינו מוחה ליכנס לחצרו שלא ברשות: **רש"י** ד"ה רחוא יהוקא וכו' ואע"פ שאין השור בסקילה וכו' ה"מ במועד לנגיחות בכוונה וכו' ונגח רביעית שלא בכוונה וכו'. האי דנקט רש"י ונגח רביעית וכו' לאו דוקא דהוא דשמעינן ליה לרב דאמר פטור מזה יסוד קאי אמתני' דשור שהיה מתחכך בכותל לעיל דף מ"ד ע"ש אלא דנקים הכא משום דבדין אחד הוא חלוק בין נגח ברביעית שלא בכוונה או נתחכך בכותל ונפל על האדם וכלל הענין לפרש"י דלעיל איירי דבג' פעמים הראשונים הפיל הכותל על בני אדם בכוונה ובכל פעם ערק לאגמא וברביעית הפיל הכותל שלא בכוונה שנתחכך בכותל להנאתו ולכך פטר ליה רב מכופר לעיל משום דבעינן דההעדאה תיתה על חיוב מיתה ובנגיחה הרביעית שעליה בא חיוב הכופר הוא פטור מן המיתה מחמת שנעשית שלא בכוונה פטור נ"כ מכופר מגזרת הכתוב דכל זמן שאין השור בסקילה וכו' אבל אין לפרש דלעיל איירי דת"פ נגח שלשה בני אדם ובכל פעם ערק לאגמא וברביעית הפיל הכותל שלא בכוונה וא"כ הוה ליה [illegible] בנפילת הכותל ברביעית דאין סברא שיהא נחשב מועד בנפילת הכותל ברביעית משום ג' נגיחות הראשונות דמה ענין נגיחות לנפילת הכותל וק"ל והכא איירי דגם בג"פ הראשונים שנפל לבור לא היתה [illegible] לכך חייב כופר אפי' לרב ברביעית אע"ג שאין השור בסקילה כמו שפירש רש"י והולך והא דמפרש רש"י קושית המקשה דפריך א"ה בר קטלא הוא בענין אחר ממה שפירש לעיל משום דלעיל קתני במתני' פטור דפירוש פטור ממיתה לכ"ע אלא דבכופר פליגי רב ושמואל לעיל בשיטות א"ה בר קטלא הוא ומתני' קתני דפטור ממיתה אבל קושיא דפירש הכא לא קשיא דפריך והא בר קטלא הוא בהפלת הכותל ראשונה והיכי בא לידי מועד דאיכא למימר דערק לאגמא בכל פעם אבל הכא דלא קתני במתני' פטור ממיתה אלא דקתני דחייב בכופר ולכך א"א לפרש דפריך כפשוטו עיין לעיל שם בתוס' דמתרץ קושית רש"י ההכא בענין אחר: **תוס'** ד"ה מעמא דא"ל שמרי וכו' לרבי זירא לא קשה כלל וכו'. ר"ל דלרבי זירא המוקי מתני' לעיל בתרי תנאי ואמר תברא וכו' מכלל דס"ל כסברת המקשה דלעיל דרמי רישא לסיפא דהוה ס"ד דבבהמתא לרבי שניהם פטורין דהוי כאילו פירש בהדיא שיפטר כל אחד ואחד ולרבנן שניהם חייבין כמו שכתבו התוס' לעיל וא"כ ל"ק כלל דרמי רישא לסיפא בברייתא דהכא אבל לרבא דמשני לעיל כולה רבנן וכו' לא ס"ל כסברת המקשה אלא ס"ל דבבהמתא לרבנן בעל החצר חייב בנזקי בעל הקדירות ובעל הקדירות פטור בנזקי בעל החצר ולרבי דבבהמתא לא מקבל עליה נטירות א"כ תרי איפכא דבעל הקדירות חייב ובעל החצר פטור עיין לעיל בתוס':

דף מט ע"א ד"ה חמרתא מעברתא וכו' וי"ל דלא מיקם הכתוב וכו'. ע' באשר"י דמשמע שהוא מפרש ל' דגם' כך מ"מ דמיתא בעלמא וכו'. ר"ל דעבד כנעני אין לו יחס כחמור ואין מתייחס אחר האב ואין הולדות של הבעל ולכך חייב לשלם לאדון דלא מיעט הכתוב שיורש מדמי ולדות אלא במקום שהולדות מתייחסים אחר האב ולפי"ז לא היו צריכין התוס' להביא פסוק האשה וילדיה תהיה לאדוניה וק"ל: **ד"ה** ומי עדיף ממתני' וכו' ור"ל משום דבסוק ברייתא קתני נזק וצער וכו' נראה דר"ל דהאי ברייתא קתני נזק וצער והסיפא דקתני היתה שפחה וכו' זכה החובל אכל מילי דלעיל מיניה קאי בין אדמי ולדות בין אנזק וצער ור"ל היתה שפחה וכו' אם מת הגר או המשוחרר או זכה החובל בדמי ולדות ואם מתה השפחה או הגיורת זכה החובל בנזק וצער ולכי הוכי דבנזק וצער כשמתה כפחה או הגיורת זכה בה בכל ענין בין חבלה בחיי הגר בין לאחר מיתתה ה"נ כמו כן זכה בדמי ולדות איירי בכל ענין דהא תחייתו בתרא מילתא קתני להו וק"ל: **ע"ב ד"ה** ברשות הרבים וכו' וה"ה אם מתחלה סמכו להה"ר ולא הוצרך לפרש וכו'. ר"ל ולא הוצרך רש"י לפרש כשהפקיר רשותו אלא משום דמשמע ליה וכו' דברי התוס' הללו צריכין ישוב שאם היה ר"ל שהיה לו לרש"י לפרש בלא הפקר כגון שחפר בור בתחלתו סמוך להה"ר כההיא דלקמן בשמעתין דמשמע דהפקר בור ברשות היחיד בכה"ג ולא צריך הפקיר יש לדקדק דאיך היה לו לרש"י לפרש כן דהא הכא קתני במתני' או ברה"ר ופתחו להה"י דמשמע דגוף הבור היה ברה"ר אלא שהפתח היא ברה"י אבל לקמן קתני החופר בור ברשות היחיד וכו' ואם ר"ל שהיה לו לפרש שחפר הבור ברה"ר אלא שהפתח הוא סמוך לרשות היחיד ר"ל בקצת רה"י אין זה דומה לבור הסמוכה להה"ר דלקמן שהתוס' ס"ל שאין חלוק בין חופר בור ברשותו סמוכה להה"ר ובין חופר בור ברה"ר סמוכה להה"י ואפי' לא הפקיד הה"י כיון שיש רשות לבני הה"ד להלוך על גבי הבור סמך לפתח הבור וק"ל:

דף נ ע"א רש"י ד"ה ברה"י הסמוכה להה"ר כגון מקצה מקום וכו' דהוי ליה הפקיר רשותו וכו'. דברי רש"י תמוהים הם דלמה לו לפרש כגון מקצה מקום וכו' דהיינו שנתן מרשותו חלק להה"ד דהוי ליה הפקירו דהוא לעיל פרש"י גבי חופר בור ברה"י סמיכה להה"ר וכו' פטור והיינו נמי בחופר בור ברשותו דלא מצי למימר וכו' וא"כ למה ליה לפרש הכא כגון מקצה מקום ואפשר שרש"י פירש זה לסברת המקשה דלא סלקא אדעתיה דאיירי בחופר לאוקמי לכך פירש דלא סלקא אדעתיה שחפר סמוך להה"ר כגון אלו שחופרין לאוקמי אלא הוה ס"ד דהוה פירושו כגון מקצה מקום מרשותו להה"ד והוי ממש כחופר בור ברשותו והפקיר רשותו ואי הוה סלקא דעתין דאיירי בכגון אלו החופרין לאוקמי לא הוה פריך מידי דפשיטא דהו"ל לאסוקי אדעתיה שחופר לו דאיירי שחופר באמת לאוקמי ות"[illegible] וק"ל: **עם תוס'** ד"ה כגון דאהרות וכו'. נראה דכתבו כן משום דהוקשה להם דאם כוונת רב אשי לאוקמי לרבה כל הברייתא כהך תנא דלוקמא רישא שלא הפקיר רשותו כדקאמר לרב יוסף ואתיא סולה לרבה בתה"ר כולי עלמא לא פליגי לכך פירשו דלהכי אוקמי סיפא באהרות ארוחתו והשתא אתיא רישא וסיפא כו'[illegible] הכל יהא דקאמרה

חכמת שלמה

כ"צ כו' ובעל תוב אי אית ליה זוזי כו' כצ"ל: **באה"ד** ומזקן אפילו אית ליה כו' כ"ב פרק הבית והעלי' דף קי"ח ע"ש:

דף מז ע"א תוס' בד"ה מ"ש כו' דברי הכל דהא רבא גופיה כו' כצ"ל: **בד"ה** מ"ש פירשא בעלמ' היא וכא דאמר כו' אע"פ שהיא גמורה נ"ב קאי אבילת נבילה וק"ל: **בד"ה** וכן אתה כו' שבח וולדות הוא לאו משום דבכלל כו' נ"ב פירוש אף שבח וולדות בעי ליה למימר כן פירש רש"י ומ"מ צריכין התוספות לומר לאו משום כו' ודו"ק:

דף מח ע"א גמ' ר' טרפון כיון דאמר משונה קרן נ"ב פירוש הם דנקרן קרן משונה ומ"מ משלם ק"נ הם תמי מק אפילו הכי ברשות הניזק משלם נזק שלם: **שם** כיון דבעיא לניעותא מרוותא דאמר מסלקי נפשייהו כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה אע"ג כו' וכיח דומה לפטור כו' שור אין סברא כו' כצ"ל: **ע"ב** רש"י בד"ה דחזא כו' פטור מזה ומזה נ"ב פירוש במועד להתחכך על בני אדם וק"ל: **באה"ד** אין בעלים משלמין כופר נ"ב והוא הדין (כד"א) להיכוך כה"ג וק"ל: **תוס'** בד"ה דחזא כו' מתחכך בכותל נ"ב אף ברש"י לא פירש בהדיא אחיכוך אלא אנגיחות מ"מ ס"ה אחיכוך קאמר ופי' בנגיחות וממנו הלמוד אחיכוך: **באה"ד** דחשוב משונה אם בשונה כו' נ"ב אלא מועד דהכא לאו דוקא קאמר אלא שן הוא וכ"פ בדבר שדרכו להיות מועד בתחילתו וכן פירשו בתוס' לבדיא דף מ"ד: **באה"ד** בנפלת כותל אחרונה כו' נ"ב פי' לשמואל דמחייב בכופר ואפילו רב לא פטרים מכופר אלא משום שאינו בסקילה הא לאו הכי משלם כופר אלמא דחשיב מועד בנפילה אחרונה ודו"ק: **בד"ה** טעמא כו' סוגיא כרבא דלעיל דלר' זירא כו' ונ"ב פי' דר' זירא סבר לבדיא לעיל דשניהם פטורים כדפירשו התוס' לעיל וא"כ בע"כ אנו מוכרחים לומר בסוגיא זו לא אתיא כר' זירא אלא אליבא דרבא כלומר ומדברי רבא לא תידוק דלרבא שניהם פטורים דנוכל לומר דהזיק חייב הוזק פטור כמו שכסברת נותנת ודו"ק:

דף מט ע"א גמ' נמי פטורין מדמי ולדות כצ"ל: **שם** מ"ט כדתני ממשמע כו' כצ"ל: **רש"י** ד"ה זכיה בהו כו' בהדיהן [illegible] כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' הגהי כיה אלא לרב חסדא כו' כאן בשבח ולדות ואב"א כו' לאחר מיתה כו' ל"ה כא וכא בשבח ולדות כא רשב"ג וכא רבנן כו' ואב"א דלא שייכא ידם בגווייהו לא זכו בהו כלל בעי מניה כו' כצ"ל: **שם** דעתיה נמי אשטרא נ"ב אין כפי' כל נמי שכוון לזכות בשניהם שהרי שני ספיקים הם אם דעתו לזכות בקרקע א"כ צריכא ליה שטרא וה"א לקלקלו ואי דעתו אגייר א"כ אין דעתו על הקרקע וק"ל אלא ס"ק נמי אשטרא כלומר תמצא נמי אדם שדעתו יהיה על השטר ודו"ק וכן יראה מפי' רש"י למבין במה שפי' על וכי לגר ע"פ לנותיתו ודו"ק: **שם** דאי בעי מקני קני ליה נמי תגירא כל היכי דליתיה לדידיה דאי בעי כו' ולכלתא דליתיה בחלירו כו' כצ"ל: **שם** ברשות הרבים ופתחו לרה"י נמחק ונ"ב בס"א איתו: **רש"י** בד"ה לא קשיא כו' וסיא קיימת כס"ד ואח"כ מ"כ הא דתני כו': **בד"ה** כ"ש כו' לר"ע לבור ברשותו כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה ולכלתא כו' משתמרת ולא קנה כו' כצ"ל: **בד"ה** החופר בור כו' נמחק וצריך להתחיל הבור ברשות הרבים ופתחו לרשות היחיד פי' בקונט' רש כו':

דף נ ע"ב רש"י בד"ה והדר מפרש מכילה נפקא נ"ב לאו דוקא דמסיפא לא נפקא לן מידי אלא אי לא הוה סיפא לא הוכל לומר ברישא אחד בור שיח כו' דהא דוקא בור כמילה ואפילו סיפא ותירך קרא א"כ נוכל לומר ס"ה שיח ומערה וה"ק: **בד"ה** קנה כו' ויוחזו את בשחס כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה לשמואל כו' אלא כששחט כל הסקלה נ"ב כגון סכה שנתקל בגונב ונתכם בקרקע וק"ל: **באה"ד** אע"ג שלא עשה הסקלה נ"ב כגון שור אם שדחף חבירו לבור דבור עביד כל היזקא וק"ל:

דף נא תוספות בד"ה אמרי אין כו' והמקשה הוה סובר דלענין חבט כו' עכ"ל ולעיל לא הולרכו לזה כיון דסברת המקשה הוה דאיכא בפחות מי' הבל וקשיא לתרווייהו דלא חייבה התורה אהבל כלל איכא למימר היינו דוקא לגבי מיתה אבל לנזקין חייבה התורה כיון דאית ביה הבל וכדמשני ליה דליכא גם הבל פריך ליה א"ה אם הוזק כו' אבל הכא ליכא למימר הכי דאי הוה סברת רבא אע"ג דאית ביה הבל לא חייבה התורה דוקא למיתה אבל לנזקין חייבה התורה א"כ מאי קא קשיא לדברי המתרץ דלית ביה הבלא הא כיון דחבטה אית ליה אלא דלא חייבה התורה אחבטה כרב נימא דלנזיקין מיהת חייבה התורה אחבטה ועוד נראה דהכא ע"כ סברת המקשה רבא הוה דליכא חבט וליכא נמי הבל דאי הוה סבר דאיכא הבל אע"ג דליכא חבט א"כ הוי סברתו הפוכה מדרב נחמן דמתרץ ליה דליכא הבל ואיכא חבט ודו"ק : **בד"ה** האחרון חייב כו' ראשון א' וזה ט' סלן חייבין בנזקין כמו זה עשרה כו' עכ"ל נראה דהפי' למאי דמוקמי להך דזה י' וזה כ' כרבי מ"מ מרבי נשמע לרבנן דהא רבי מודה דאחר אחרון למיתה ואפ"ה הכא כיון דכ"א עשה שיעור מיתה כולן חייבין ה"נ לרבנן בנזקין היכא דכ"א לא עשה אלא שיעור נזק יש לחייב כולן ולא פליגי עליה דרבי אלא בשעשה האחרון שיעור מיתה וק"ל : **בד"ה** בור עשרה כו' וה"ה לי"א כו' ומשני הא רבי והא רבנן עכ"ל פירוש דלהאי אוקמתא דהא רבי והא רבנן אתיא הך ברייתא כפשטה דעבד קמא שיעור מיתה שהיה בו הבל למיתה והשני שסייד וכייד הוסיף הבל קלת ואפ"ה מוקמי לה כרבנן אבל לרבי גם השני חייב וא"כ באידך ברייתא דמוקי לה כרבי ה"ה לי"א דאע"ג דעשה הראשון שיעור מיתה כיון דהשני הוסיף בה קלת חייב גם הוא וק"ל :

דף נב בד"ה כיון דמסר לו כו' גבי גט דתיזיל איהי ותיחוד ותפתח אלמא נעילה לחוד קנית כו' עכ"ל אע"ג דרשב"ם מפליג בין דעת אחרת מקנה ובין נכסי הגר היינו לענין מסירת המפתח אבל לענין נעילה דלא דהוי מבריח ארי אין נראה לחלק כמו בנתן לרור וסכר מיא ודו"ק כמו שפירש רשב"ם בהדיא שם דה"ה לקונה דבר מחבירו ע"ש : **בא"ד** והעמיד לכן דלהוות קנה כו' והתם מיירי בנעל דאי לא נעל אמאי קנה הא ליבני בעלמא הוא דאפיך כו' ומשמע דוקא העמיד דלהוות כו' כל"ל מתוספות דפ' ח"ה וע"ש וק"ל : **ע"ב** בד"ה ושכיחי גמלים כו' וא"ת כיון שיודע דשור פקח פטור כו' עכ"ל פי' לפרש"י דליכא פשיעה בשוורים כלל והיינו משום דשור פקח נזהר אבל בלאו הכי מדיוקא דמתני' דקתני שור חש"ו חייב הא פקח פטור לא קשיא להו דאימא לרבותא נקט חש"ו דסד"א חרשותו גרמה לו דהכי מוקי לה רבי ירמיה לקמן וק"ל : **בא"ד** וא"ת אמאי נקט כו' אפילו לא שכיחי גמלים כלל יכול לישאל כו' עכ"ל ולמאי דהוה מפרשי ליה מעיקרא דהוה פשיעה לגבי שוורים בדאתו גמלים וארעוה לא תקשי להו אמאי נקט בדשכיחי גמלים הא בדאתו לפרקים נמי הוה פושע לגבי שוורים י"ל דלא נקט שכיחי גמלים אלא לאפוקי לא שכיחי גמלים דלא הוה פושע לגבי שוורים וכן בשמעתין לאידך לישנא דקאמר אמתני' ואי דשכיחי גמלים וארעוה פושע הוא [א] ופשיטא הוא דלאו דוקא נקט הכי דה"ה אתי לפרקים וארעוה נמי הוה פשיעה דהל"כ לוקמא מתני' בהכי ודו"ק :

דף נג בד"ה שמואל לטעמיה כו' וא"ת ודלמא כי מחייב בחבטו כו' עכ"ל אבל לרב לא קשיא להו דאימא לא פטר הכא חבטה אלא משום דגם קול הברייה גרם לו דמ"מ במכ"ש מייתי ליה מדפטר התם חבטה מכ"ש דפטר הכא וק"ל : **שם** בפרש"י בד"ה את קטלתיה כו' הלכך במועד בעל השור משלם כולו ובתם כו' עכ"ל ולפירושו מתם מדייק תלמודא לרבנן דלית להו כי ליכא לאשתלומי כו' ועיין בתוספות בפ"ק : **ע"ב** תוספות בד"ה הא כרבנן כו' דלא תימא דוקא בשור ובור כו' לא משתלם מבור כו' עכ"ל כל זה לשיטתם דלרבנן בעל השור משלם מחלה ובעל הבור פטור מגזירת הכתוב ומדלא משלם בעל השור רק מחלה מדקדק תלמודא דכי ליכא לאשתלומי מבור לא משתלם משור וכ"ה בתוספות פ"ק מיהו ק"ק להך לישנא דכל חד פלגא נזקא עבד אמאי מוקי לה מתני' כר' נתן הא אתיא שפיר כרבנן דע"כ לא קאמרי רבנן הכי אלא כי ליכא לאשתלומי מבור לא משתלם משור דלא שייך ביה טעמא אנא תוראי כו' אבל כי ליכא לאשתלומי מבעל השורה שפיר אמרינן להשתלם מהבור מה"ט דאנא תוראי כו' וי"ל דלא קאמר תלמודא מתני' כרבי נתן אלא ללישנא קמא דהוא עיקר כמ"ש התוספות ודו"ק : **בפרש"י** בד"ה אדם ובור פטורין אדם דהא בר קטלא הוא וא"כ כו' עכ"ל דבריו תמוהים דמה"ט ודאי לא פטרינן אדם מכופר אלא מדכתיב עליו עליו ולא על אדם כדאיתא בהדיא ס"פ כילד הרגל וק"ל : **שם** בגמרא שור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין כולן חייבין כו' מכאן תשובה לדברי הרא"ש אמתני' דנפל לתוכו שור וכליו כו' דנקט בכה"ג דבענין אחר ליכא לחיובי אכלים דאי הפילם אדם לא איצטריך קרא דחמור נמי דומיא דהכא אם הפילו אדם בבור בעל השור פטור והאדם הדוחפו חייב כו' עכ"ל ע"ש באורך דבהדיא קאמרינן הכא היפך זה דגם בעל הבור חייב וכמו שפירשו רש"י ותוספות והנראה הא דנקט שור וכליו לרבותא דאע"ג דחייב אשור פטור אכלים שעליו וכן נראה מדברי הרמב"ם בפי"ג מהלכות נ"מ ע"ש : **תום'** בד"ה לענין כופר כו' דלא איירי כשדחפוהו שניהם בב"א אלא כ"א בפני עצמו עכ"ל מפירוש מהרש"ל דרבא דבר בכ"א בפני עצמו אבל אין כו' עכ"ל ולא משמע כן דמשמע דכולה מלתא אשור ואדם שדחפוהו לבור קאי ונראה לקיים דבריהם לר"י ב"ב והשור דחפו אחר האדם דכה"ג סתמו התוספות דבריהם לר"י ב"ב בפ' ד' וה' [דף מ'] בד"ה שור של שני שותפין כו' ולרבנן נמי יש לקיים דבריהם בשאין בדחיפת האדם כדי להמית דמודו רבנן דאחרון חייב כמ"ש התוספות בפ"ק ולא שייך למימר הכא הבור הוי אחרון כיון דלא שייך חיוב מיתה בבור ומה"ט נמי לא קאמר רבא לענין מיתה אדם ושור חייבין ובור פטור כיון דלא שייך בבור מיתה ודו"ק : **בד"ה** איפוך אנא וא"ת דא"כ רעהו דכתב רחמנא ל"ל כו' עכ"ל לא ידענא מאי קושיא דהא איצטריך רעהו לאפוקי כנעני ודו"ק : **בא"ד** א"ק דמשור איש נפקא עכ"ל [ב] ובר"פ מרובה כתבו התוספות דמאיש לא אימעיט הקדש דגבי הקדש נמי שייך לשון איש ע"ש :

דף נד בד"ה ה"א קרב לגבי כו' ל"ל נילף משור שור או חמור חמור משבת כו' עכ"ל אבל קשה דא"כ תרי פרטי שור וחמור ל"ל דמחד פרטא נמי הוה ילפינן משבת כמו בחסימה ופריקה ולמאן דאית ליה משום שביתת כלים בשבת ניחא דאיצטריך הכא חד

קרני ראם [א] ופשיטא הוא דלא דוקא . נ"ב אין דבריו מובנים : [ב] ובר"פ מרובה . נ"ב עי' בדף ל"ד ול"ע :

חכמת שלמה

דף נא ע"א תום' בד"ה בור כו' הא רבי והא רבנן נ"ב פי' ואיירי שהיה בו מתחילה הבל למיתה וזה שסייד וכייד הוסיף רק ההבל ואפ"ה חייב א"כ ממילא עשרה ואחד עשר נמי כולם חייבין כמו סייד וכייד דלרבנן האחרון חייב אבל לפי המסקנא מוקי סייד וכייד כגון שלא היה מתחילה הבל כו' ודו"ק : **ע"ב** רש"י בד"ה לימא כו' חייבין רבי היא כו' הד"א : **בד"ה** אפי' רבנן כו' ומיהו כולה מילתא כו' נ"ב פי' לא נילף אנן מהמת אלא לגלויי שבתרא חייב ולא קמא אבל למילף כולה מילתא שאחד חייב ולא שנים ולאפוקי מרבי דאמר כולן חייבין לא הילף מיניה כו' ודו"ק : **תום'** בד"ה השותפין שנדרו כו' בנדרים מפרש כו' נ"ב פי' דמוקי התם פלוגתייהו דוקא באין בה דין חלוקה אבל ביש בה דין חלוקה אפי' ר"א בן יעקב אוסר א"כ ממילא לתנא קמא בין יש בה כו' לעולם אסור ודו"ק :

דף נב ע"א גמ' ההוא גלילאה עליה נ"ב פי' לפניו : **ע"ב** גמ' אמר רב לפניו פניו ממש לאחריו אחריו ממש כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה לפניו נ"ל פניו כו' : **תום'** בד"ה ושכיחא כו' אמר ריב"ם דפי' רב אלפס כו' כצ"ל :

דף נג ע"א רש"י בד"ה רבה אמר נ"ל רבה : **בד"ה** במתהפך נפל על אפיה כו' כצ"ל : **בד"ה** בעל השור כו' נ"ל ובעל השור : **ע"ב** גמ' ומאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה כל זה נמחק וכ"כ כן מוכח מדברי תוס' דל"ג בפנים וכן מוכח מתוס' דלעיל דף י"ג בד"ה ואם איתא לשני ליה : **רש"י** בד"ה ה"ג כו' נמחק כל הדבור וכ"ב נ"ל דכל זאת אינו מלשון רש"י אלא דבפנים ל"ג בגמ' וכן משמע מתוס' וגם משמע מתוס' פר"י גאון פי' ולא רש"י ועוד רש"י פי' להדיא לעיל דף כ"א דבכור בעל מום הוא בכלל שור רעהו : **בד"ה** ושור פסולי נ"ל שור פסולי : **בד"ה** אדם כו' אנשים כתיב ולא שוורים כצ"ל : **תום'** בד"ה לענין כופר כו' כל אחד בפני עצמו נ"ב פי' רבא דבר בכל אחד בפני עצמו אבל אין הפסט שלעולם דחפו יחד רק שאינו בכח אחת ס"ס לעולם אין השור בסקילה אפילו אם דחף אחר האדם ותל"ל דהלכה כר' יהודה בן בתירא דסוף פרק כילד הרגל דסבר האחרון חייב סוף סוף הבור מצותף ביה ודו"ק (עיין במהרש"א) :

דף נד ע"א רש"י בד"ה ונפל טוכא משמע כמו ועשה בגלגל והאליאב וכא האות כו' כצ"ל : תוס'

מהר"ם

תגמרא מרדישא רבי ישמעאל סיפא נמי רבי ישמעאל ר"ל דאתי' נמי כרבי ישמעאל : **ד"ה** דבר שנצטער בו וא"ת אכתי מנא ליה הא מת בנו בצמא יש להקשות מאי קשיא להו דלמא האי עוברא דמת בנו בצמא נעשה אחרי כן ולא נודע מזה דבר בשעת מעשה הראשון ונראה דהכי מקשו דמסתמא גם רבי חנינא ידע הדרוש שדרש רב אחא על שמת בנו בצמא מפסוק וסביביו נשערה מאד ופסוק אל נערץ וגו' ונורא על כל סביביו וא"כ על מה סמך רבי חנינא במה שאמר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו זרעו הא אפשר הוא שיכשל כמו שאירע אח"כ שמת בנו בצמא וק"ל :

דף נא ע"א ד"ה בור של שני שותפין ולא בעי למימר וכו' . דפטור לכ"ע וכו' דהתוס' פליגי ארש"י דפירש לעיל ריש דף נ' דהפקיר רשותו ובורו ה"ל בור ברה"ר אבל התוס' לא ס"ל הכי ועיין לעיל פרק המניח טעם של התוס' : **בא"ד** דאבור עשרה דמתני' קאי ר"ל דמתני' זו דבור של שני שותפין קאי אמתני' דלעיל מינה דקתני מה בור שיש בו כדי להמית י' טפחים : **ד"ה** בור עשרה וכו' וה"ה לי"א וכו' מלשון ספר ח"ש משמע שהוא מפרש כונת התוס' בזה דלפי דעת המקשה דפריך עלה מסייד וכייד והיה ס"ד דקודם שסייד וכייד היה בו ג"כ הבל למיתה אלא שזה בא והוסיף הבל קצת והוי כאלו חפר זה י' ובא זה והשלימו לי"א ואפי' הכי קתני האחרון חייב ולא אמרינן שהראשון לבדו יהא חייב וה"ה לרבי שכולן חייבין לאפוקי לפי מה דמשני דלא היה ביה מתחלה הבל למיתה אינו דומה לבור עשרה ובא זה והשלימו לי"א זה העולה מדבריו אבל לפי ע"ד אינו מיושב דזה אינו תלוי מידי במאי דדמי אהדדי התרתי ברייתות דמההיא דסייד וכייד לחודיה הוה מצי התוס' לאתויי והכי ה"ל להתוס' למימר וה"ה לי"א למאי דהוה ס"ד דהאי דסייד וכייד איירי שהיה בו מתחלה הבל למיתה ועוד למה להו להתוס' לאתויי הא דמשני עלה הא רבי הא רבנן לכך נראה לפרש דכונת התוס' כך הוא ר"ל דהא דקתני ובא אחר והשלימו לעשרים וה"ה לי"א למאי דפריך עלה מסייד וכייד ומשני הא רבי והא רבנן דברייתא קמייתא אתיא כרבי והוא"ל ואתיא כרבי א"כ לאו דוקא השלימו לעשרים אלא ה"ה לי"א דלרבי לא תלי חיובא בהאי דעביד שיעור מיתה אבל לפי מאי דמוקי לה הא והא רבנן וברייתא קמייתא אתיא נמי כרבנן דהיכא דעביד קמא שיעור מיתה מודים רבנן דחיובא תלי בשיעור מיתה צ"ל נמי דבתרא נמי עביד שיעור מיתה וא"כ עשרים דוקא וק"ל : **ע"ב ד"ה** השותפין שנדרו וכו' וי"ל דשאני ב"ח דטוף הקרקע יוצא מתחת יד המקדיש וכו' . ר"ל דכשאין משלם לבעל חוב נוטל וטורף הקרקע מיד המקדיש : **ד"ה** נכנס בתוך שלו וכו' וה"ה דהוי מצי למימר הא דלא קפדי ר"ל דע"כ בלא קפדי איירי דאי בדקפדי במודר ממנו מאכל נמי אסורין אלא ע"כ בדלא קפדי איירי א"כ במודר הנאה סתם נמי יהא מותר :

דף נב ע"א ד"ה כיון דמסר לו מפתח וכו' וקשה לר"י וכו' ודוקא גבי חמץ הוא דתלי במסירת המפתח וכו' כצ"ל : **ד"ה** בכדי שידע וכו' ושמואל סבר דמיד יש לו להושיב שומרים וכו' והא דנקטי התוס' שמואל ולא נקטי ורב סבר וכו' משום דאיכא למימר לרב נמי ס"ל עד שישכור פועלים ויכרות עצים וג"א. פליג ארבי יוחנן אלא במה דס"ל שאין צריך שיודיעוהו אבל אשמואל ליכא למימר הכי דא"כ מאי איכא בינייהו בינו ובין רבי יוחנן וק"ל : **ד"ה** ושכיחי גמלים וכו' אבל קשה לר"י וכו' אבל בבעי' דידן הוא פושע לענין שוורים כי מרעי גמלים לכסוי כצ"ל : **בא"ד** ומ"מ מנו ודאי איכא רוצה לומר בלא הותלע דהבעיא אי אמרינן מגו דהוי פושע לגבי גמלים דאי הוה אתו גמלים הוי נפלי ביה השתא דלא אתו גמלים אלא ששוורים נפלו ביה בסבת שהתליע שאם לא התליע לא הוו נפלו ביה שראוי היה לגבי שוורים אפ"ה אמרינן נמי דהוה פושע לגבי שוורים או לא וא"ת א"כ לפי זה מאי פשיט ממתני' דקתני לא כסהו כראוי חייב ופריך ה"ד וכו' אלא לאו דשכיחי גמלים והתליע מתוכו וכו' דלמא בענין דלא היה נפתת הכסוי לגמרי ע"י העברת גמלים אלא אי הוה אתו גמלים ארעוה ואם כן הוה נמי פושע מתחלה לגבי שוורים ולכך חייב וי"ל דס"ל להגמרא דזה לא הוה איצטריך ליה לתנא לאשמועינן דהחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא וכבר שמעינן ליה במקום אחר : **בא"ד** ובמסקנא כשפשט הגמרא אין חושש בזה החילוק וא"ת א"כ מפני מה לא פשיט ממתני' דתנן שור חש"ו חייב כמו שהקשו התוס' על הבעיין וי"ל משום דעיקר פירוש דמתניתין לא שמעינן אלא מברייתא זו כדלקמן משום דמתניתין איכא לפרושה בפנים אחרים כדלקמן והתוס' שהקשו על הבעיין הכי הוה קשיא להו דהבעיין שלא הוה ידע הברייתא זו ואפ"ה הוה ידע ליה והיה מפרש המתני' נקט שור חש"ו דוקא אבל פקח פטור א"כ תפשוט ליה ממתני' וכו' וק"ל :

דף נג ע"א רש"י ד"ה נפל לפניו מקול הכרייה חייב וכו' ע"א כשאין הכורה בעל בור עסקינן וכו' . משמע דללשון זה כשהכורה בעל בור אתי שפיר דחייב וליכא למפרך ואמאי נימא כרייה גרם ליה וא"כ יש להקשות מאי פריך המקשה בגמרא נימא דמתני' איירי כשהכורה הוא בעל הבור . וי"ל דללשון זה ס"ל להמקשה דע"כ מתני' איירי כשאין הכורה הוא בעל הבור דא"כ מה אתא מתניתין לאשמועינן במאי דקתני נפל מקול הכורה דכיון דהוא בעל הבור מה לי נפל מעצמו או נפל מקול כרייתו : **תום'** ד"ה בעל השור חייב וכו' . משום דהתוס' לא ס"ל כרש"י דפי' לרבנן בתר מעיקרא אזלי' וקמא כולא היזיקא עביד אלא דבעל השור נמי פלגא היזיקא עביד והא דבעל הבור פטור משום דגזרת הכתוב הוא אבל לרש"י בעל הבור פטור משום דלא עביד מידי דבעל השור עביד כולא היזיקא (ועיין לעיל בתוס' דף י"ג) : **ד"ה** לעולם קסבר וכו' וחזר בו ר"י מפירוש זה דא"כ וכו' כי היכי דמהני שותפין וכו' . ר"ל דהא לסברא זו הבור כולי היזיקא קא עביד ואפ"ה אינו משלם אלא מחצה מטעם שותפתאי מאי אהני לי ובעל השור על כל היותר לא קא עביד כי אם מחצה וכשמשלם מחצה א"כ משלם כל ההיזק שעשה ולא מהני ליה שותפות הבור כלום וק"ל : **ע"ב ד"ה** שור ושור פסולי המוקדשין פי' רב יהודה גאון וכו' . מזה משמע דל"ג בגמרא ומאי ניהו שור בכור דלא פריק וכן מה שכתוב בספרים שלפנינו ברש"י ה"ג ומאי ניהו שור בכור וכו' ל"ג ליה בפרש"י דפירושא דרב יהודה גאון הוה ולא ספי' רש"י ואם תקשה לך מי הכריתו לרב יהודה גאון לפרש כן דרבא איירי בשור בכור נימא דאיירי בשור פסולי המוקדשין דעלמא אלא שעדיין לא נפדה ולכך לא מקרי רעהו ונראה דטעמו משום דאם איתא שאיירי בפסולי המוקדשין דעלמא שעדיין לא נפדו היה לה להגמרא לפרש ולומר שור פסולי המוקדשין שלא נפדו כי סתם פסולי המוקדשין הנזכרים בגמ' איירי בנפדו כדבסמוך דקאמר לענין כלים ושור פסולי המוקדשין וכו' דאיירי בנפדו לכך פירש ר"י גאון דאיירי בבכור דלאו בר פדיון לעולם ולכך לא איצטריך הגמרא לפרש שלא נפדו וכ"ת הכל טעמא מאי למה נקטה הגמרא האי דינא בבכור בעל מום ולא נקים ליה בסתם פסולי המוקדשין דעלמא ולפרש דאיירי בלא נפדו י"ל דנקט בכור משום דהוה ס"ד דבכור הוי ממון כהן ומקרי רעהו אע"ג דאינו בר פדיון ונרע משאר פסולי המוקדשין שלא נפדו דעלמא והראיה שהרי רש"י סובר כן שפירש לעיל דף נ"א וז"ל שור פסולי המוקדשין כגון בכור בעל מום שהוא של כהן דקרינן ביה שור רעהו או שור קרבן שנפל בו מום ונפדה וכו' הרי שמדמה בכור בעל מום לפסולי המוקדשין שנפדו וצריך לדקדק בתוס' לעיל פ"ק דף י"ב ד"ה ואם איתא וכו' דשם משמע מדברי התוס' דבכור בעל מום וקדשים שלא נפדו שוין הן גבי הא דכתב ולפי סברא זו לא יהיה אמת הא דמשמע לקמן בסוף הפרה וכו' ופירש ר"י גאון וכו' ובפירושו צ"ל כמו שאפרש שם בע"ה וכו' וקא חזינן דלא פירשו התוס' הכא יותר אלא שא"א לפרש בפסולי המוקדשים שנפדו דתנהו לכ"ע הוי בכלל רעהו ואם איתא דיש לחלק בין בכור שנפסל לשאר פסולי המוקדשין מה כתבו ולפירושו צ"ל מאי צריך לפרש בפירושו של ר"י גאון הא איכא לפרש דאיירי בשאר פסולי המוקדשין שלא נפדו ולא בבכור אלא ע"כ צריך לומר שהתוס' אין מחלקין שום חילוק בין בכור שנפסל ובין שאר פסולי המוקדשין וק"ל : **בד"ה** הא כו' ולרבנן הא קמ"ל דלא תימא דוקא בשור ובור וכו' . משום דהתוס' ס"ל דטעמא דבעל בור פטור לרבנן הוא מגזירת הכתוב ולא שייך לומר כי ליכא לאשתלומי מבעל השור משתלם מבעל הבור אלא דהוי שייך לומר כי ליכא לאשתלומי מבעל הבור משתלם מבעל השור ועיין לעיל דף י"ג ד"ה אי אליבא דרבנן וכו' :

דף נד ע"א גמ' ולרב דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו וכו' . כלים בני הבלא נינהו צריך להתיישב ולתרץ קושיא זו לא שייכא בהאי שינויא דמשני השתא אלא אמר קרא והמת יהיה כל דבר מיתה דקושיא זו היה יכול להקשות תכף אמאי דמשני לעיל דחמור ולא כלים ולרב דאמר בור שחייבו עליו תורה להבלו וכו' למה לי מיעוטא כלים בלי הבלא נינהו וק"ל אלא שאין להאריך : **תום'** ד"ה קרב לגבי מזבח וכו' אבל בפ"ק דחולין צ"ע וכו' ומיהו להתוא לישנא דאמר לקמן וכו' . ר"ל דלקמן בשמעתין בדף זה עמוד ב' אמר לחד שינויא גבי שבת דכתיב וכל בהמתך דכל ריבוייא הוא ולא כללא ומרבינן מיניה כל מילי אפי' עופות משום דלית לן התם שום מיעוטא לסתור הריבוי דשור וחמור דכתיב גבי שבת מוקמינן ליה לג"ש למילף מיניה לחסימה ולפריקה וכו' אבל בפסוק דכל מעשה עזים דכתיב עזים מיעוטא הוא מוקמי' הריבוי שבא לרבות כל מילי דבהמה אע"ג דר"כ קרב לגבי מזבח המיעוטא דעזים אתי למעט עופות וק"ל : **ד"ה** וכן לרבי יהודה דמרבה כלים וכו' כ"ש דמשום דלאו בני מיתה נינהו צריכא ריבוייא לרבי יהודה וכו' אע"ג דרש"י הרגיש בקושיא זו ופירש ורבי יהודה היכי מצי קרא לרבוינהו וכו' לא נראה להתוס' פירושו מספיק דלא שייך לספרך היכי מצי קרא

פרטא למעט כלים אבל למאי דק"ל כב"ה דלית להו שביתת כלים בשבת ממילא אימעיט נמי כלים ורש"י בחומש המוה בזה שהניח תלמוד ערוך וכתב כקושיית התוס' דילפינן בבור שור שור משבת וכבר תמה עליו הרא"ם ויש ליישב פירושו לשיטתו למאן דאית ליה שביתת כלים דאיצטריך אידך פרטא למעט כלים וקושטא הוא למאי דמסיק דילפינן שור או חמור משבת גבי פריקה וחסימה ה"נ דילפינן הכא שור שור משבת וכן פרש"י בהדיא בחומש לפום הך דרשה דיליף בבור שור שור משבת דחמור ממעט כלים והיינו ע"כ למאן דאית ליה שביתת כלים אבל למאן דלית ליה שביתת כלים ע"כ דלא ילפינן שור שור משבת דא"כ חמור ל"ל הוצרך התלמודא למימר אליביה דכסף ישיב לבעליו לרבות כל דבר מיהו לר"י דחמור קשיא אליביה ודאי דלמאן דלית ליה נמי שביתת כלים שפיר מצינן למילף שור שור משבת ובהכי ניחא דלא קאמר לר"י נמי דאו קשיא דמהיכא תיתי למעט כלים דבכלל דבר שיש לו בעלים הוא ולא ממעטינן מסור אלא אדם וב"ח דכוותיה אלא אי ילפינן שור שור משבת ניחא דאיצטריך או לרבות כלים לאי לאו הכי ממילא הוה אימעוט כלים למאן דלית ליה שביתת כלים ותו לא מידי ודו"ק: **בד"ה** קרב לגבי כו' כל ריבויא הוא ל"ק מהתם עכ"ל ואע"ג דהתם מכל מרבינן נמי עופות הכא דאיכא נמי פרטא דעזים ממעטינן מיהת עופות דלא דמי בכל לדדא וק"ל: **בד"ה** חמור דבור לר"י כו' דלמאן דלא דאין דינא דגרמי אפילו הוא עצמו פטור כו' עכ"ל והא דאיצטריך ליה למעוטי שטרות גבי [כפל] עיין בתוספות בר"פ מרובה ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ואימא כו' ועוד כשאומר מה הפרט מפורש ב"ח כו' נימא דכללא גופיה ממעט להו עכ"ל דליכא למימר בהא דאי כללא ממעט להו פרטא ל"ל דהא מכללא נמי ממעטינן עופות מ"מ מכללא בתרא לא משתמע מה הפרט מפורש ב"ח וכה"ג פרכינן לקמן בר"פ מרובה אהך דתנא דבי חזקיה לרבות כל דבר מהיכי קמייתי לה מכללא בתרה כללא גופיה חיים כתיב ביה כו' ע"ש ודו"ק:

סליק פרק שור שנגח את הפרה

ח"א דף נד ע"ב בדברות הראשונות לא נאמר בהן טוב כו' א"ל והואיל וסופן להשתבר כו' ח"ו פסקה טובה כו' · יראה מלשונו שאמר עד שאתה שואלני למה לא נאמר בהן טוב דעיקר הקושיא היא למה בדברות הראשונות לא נאמר טוב ובכלל זה למה לא נאמר אות הט' בכל הדברות הראשונות כמ"ש המפרשים אבל על מה שנאמר בדברות האחרונות טוב לא קשיא ליה דידע למדרש מיניה כדדרשינן בספ"ק דקידושין אמתני' דאלו דברים שאדם אוכל מפירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב כבוד אב ואם כו' למען יאריכון ימיך בעוה"ז ולמען ייטב לך בעוה"ב שכולו טוב ומסיק הואיל וסופן להשתבר שהוא כמו שיהיה לפירותיהם שהוא אריכות ימים על האדמה דבעוה"ז הפסק שיענשו בעוה"ז על עבירות שבידם ולא יאריכו על האדמה לעולם אבל הקרן אינו כלה בהבטחת הטוב לעולם שכולו טוב לנפש יהיה נצחי בלא הפסק כמו הלוחות האחרונות שלא נשתברו שהם קיימין לעולם ודו"ק:

ח"א דף נה ע"א הרואה טי"ת כו' חד טי"ת כו' · יש לדקדק כיון דלא הראו לו אלא חד טי"ת שהוא הר"ת מטומאתם אכתי לא יצאנו מידי ספק דמעיקרא דאיתא ומאטמאתים והראה לו חד טי"ת שהוא הר"ת ממנו וע"ק כדמשני ט' ב' קאמרינן א"כ מהראוי לנו לומר שהראו לו כל התיבה שהוא ע"ב מלשון טובה שהראו לו ב' אותיות מתיבת טבעו שהראו לו מקצת התיבה ולא כולו ונראה אחר אשר נעיין בס' קינות יש דברים בגו שערף יהויקים אותם והיו ג' א"ב איכה ישבה איכה יעיב איכה יועם הוסיף עליהם ירמיה אני הגבר ג' א"ב כנגד ג' א"ב וא"כ מפני מה הקדים אני הגבר לאיכה יועם והפסיק בין ג' הראשונות והוא מבואר כי בעונינו נחרב הבית פעמים ביום ט' באב וניטל מאתנו הטוב הגמור שנקרא ע"ש הבר הטוב הזה ונשתנה הט' אשר הוא כמו לטוב האמיתי כמ"ש לעיל מטובה לרעה בב' איכה הראשונים שהתחיל בראשונה טומאתה וגו' ובשניה טבעו וגו' יורו על ב' חורבנות שהיו ביום ט' באב דמיון ב' לוחות שנשתברו ושמא תאמר פסקה ח"ו טובה מישראל ע"כ הזכיר באיכה השלישי הט' בלשון טוב טובים היו וגו' כי שם מסיים בגאולה תם עונך וגו' יורה כי אחר שני החורבנות לא תשתנה הט' עוד כי אם לטוב לנו כל הימים ויום ט' באב יהפוך לנו לששון ולשמחה לבנין הבר הטוב ולזה כשערף יהויקים הב' איכה הלו פסקה טובה מישראל הגרמז באיכה יועם ע"כ הוסיף ירמיה לתלאות זה והתחיל באני הגבר בכל הג' שית"ן בלשון טוב ע"ש שיהיו ישראל טוב לשמים ולבריות ולעצמם והפסיק בו ובין שנים הראשונים המורים בו על ב' החורבנות ובין האחרונות המורה אשר לא ישתנה הטוב ולא יבא רעה ולזה מעיקרא הבין המקשה דהראה לו ר"ת מטוב ולכך הקשה ודלמא ר"ת מטמאתים ומשני חד ט' קאמרינן דלא הראו לו ר"ת אלא הט' הא' והוא הרמז על הט' הא' מאיכה יועם שנאמר בלשון טוב ופריך ודלמא לסכי הראו לו חד ט' שהראו לו חורבן בית ראשון שהתחיל בו באיכה הראשון טומאתה וגו' ומשני ט' ב' קאמרי' שהוא מלשון טוב ופריך אימא ט' ב' הראו לו חורבן בית שני שהתחיל בא"ב השני טבעו וגו' ומשני אלא כדס"ד מעיקרא דלא הראו לו אלא חד ט' וכיון דחד טי"ת הראשונה שנתקרא הוא טוב ודאי אותה הטי"ת הראו לו שהיא שהוזכרה בא"ב הג' טובים היו וגו' אשר לא תשתנה עוד לרעה ח"ו וק"ל והוא כוונת הכתוב שאמר דוד עשה עמי אות לטובה וגו' דהיינו אות הט' שהיא מרמז בחלום על הטובה שעשה וקיים בי ואמר יראו שונאי ויבושו וגו' ע"ד שאמרו בפ' הרואה מעולם לא ראה דוד חלום טוב ואחיתופל לא ראה חלום רע ולזה אמר אני ודאי לא אראה אותה הט' לטובה אבל יראו בחלום אותה הט' לי לטובה שונאי שהוא אחיתופל ושאר שונאיו וק"ל: **הספד** בחלום חסו עליו ופדאוהו כו' ר"ת בכתבא שהה"א במקום הח' דאין חלום בלא דברים בטלים ולא יהיה חם פד וק"ל: סליק פרק שור שנגח את הפרה

הכונס פרק ששי

דף נה ע"ב תוספות בד"ה נפרצה בלילה כו' הא ביום חייב דקלא אית ליה כו' עכ"ל נראה דרישא דנעל בפניה כראוי ודאי דלא איירי דוקא בלילה והיינו משום דמיירי דיצאה בפתיחת הדלת וליכא קלא למילתיה ופטור אף ביום כיון דנעל כראוי משא"כ בנפרצה דאיירי בנפילת הכותל דאית ליה קלא וק"ל:

דף נו ע"ב בד"ה ולסטים נמי שהכישה לגוזלה מיירי כו' ולא חשיב ליה מלתא דפשיטא כמו כו' עכ"ל פירוש דלא מיירי הכא כעין הכישה דגבי מעמיד שהכישה על קמת חבירו דא"כ אמאי נקט לסטים דאחר נמי חייב בכה"ג אלא דמיירי בהכישה לגוזלה ולהוציאה מרשות בעלים ומאליה הלכה על קמת חבירו ולסטים חייבין מה"ט דקאמר לעיל דקמה ברשותייהו לכל מילי והשתא הכא ליכא לפלוגי מידי ומטעמא דחשיב ליה מעיקרא מלתא דפשיטא כלל כמו שהיה חושב המקשה ולא חש המתרץ לפרש כו' לפי שהוא ק"ל וצ"ל דלאו דוקא נקט הכא הכישה דה"ה בכה"ג דהוה סבר המקשה מעיקרא לא הוה מלתא דפשיטא ולא נקט הכישה אלא דומיא דההוא דמעמיד ולאפוקי קס לה באפה ודו"ק: **בד"ה** בההיא הנאה כו' ורב יוסף כי מוקי פלוגתייהו בדשואל לא קאי ר"א כוותיה כו' עכ"ל היינו לשיטת התוספות שם דפליגי אף בדלא שוי שיעור זוזי אבל לפרש"י שם דדוקא בדלא שוו פליגי אבל בדשוי לכ"ע הוי ש"ש שפיר קאי ר"א כוותיה דרב יוסף וע"ש בתוספות:

דף נז ע"ב בד"ה נמצא ש"ש כו' בטוען טענת גנב בבעלים כו' המ"ל וליטעמיך כו' עכ"ל ובהך דאין עליו תשובה אפילו למאי דמסיק עלה בפרק שואל דלסטים מזוין גזלן הוא ליכא לאקשויי דאכתי יש עליו תשובה דמה לש"ש דמשלם כפל בטוען טענת גנב בבעלים דלפום סברא דהשתא בשואל נמי בטוען טענת גנב בבעלים משלם כפל כיון דפטור מקרן כדאיתא בהדיא בפרק השואל וק"ל:

דף נח בד"ה א"כ מבריח ארי כו' ואין להקשות בשטף נהר חמור חבירו למה אין לו אלא שכרו כו' עכ"ל אין לזה מקום כאן אבל דה"מ להקשות כן בפשיטות אהך דמשיב אבידה שנותנין להן שכר כפועל בטל וכ"ה בתוספות בפרק אלו מציאות ע"ש: **ע"ב** בד"ה שמין בית כאה כו' ועוד דלמ"ד בגמרא קלא כו' אמאי נקט במתני' בית

מהר"ם

קרא לרבויינהו כיון דגזרת הכתוב הוא כך רבויינהו דלחייב עלייהו אע"ג שאינן בני מיתה וק"ל: **באי"ד** וי"ל דלרבי יהודה נמי הוי ממעט כלים מחמור אי לאו ריבוייא וכו'. ר"ל דמשמע לה להגמ' מסוגיא דהא דאיצטריך לרבי יהודה או לרבות כלים לא משום דהוה ס"ד למעטינהו מטעם שאינן בני מיתה אלא מטעם דהוה ממעטינן להו ממיעוטא דחמור והוה דרשינן חמור ולא כלים דלא פליגי רבנן ורבי יהודה אלא בהא דמר מוקי או לרבות כלים ומר מוקי לי' לחלק אבל גם רבי יהודה מודה לרבנן דאי לאו או הוה נמי דריש חמור ולא כלים דבמשמעות הדרוש דחמור ולא כלים לא פליגי ולהכי פריך הגמרא שפיר בין לרבנן בין לרבי יהודה כו' וק"ל:

דף נה ע"א ד"ה למינהו מיבשה וכו' דבאלו טרפות משמע דאי הוה כתיב למינהו בציווי של דשאים היה אסור להרכיב שני דשאים זה בזה ר"ל וא"כ ש"מ דמלמינהו לחוד ילפינן איסור כלאים ויש להקשות מנא להו לתוס' הא דלמא ה"ק התם דאי הוה כתיב למינהו גבי דשאים הוה ילפינן ליה מלמינהו דהרבעת בהמה דומיא דאמרינן הכא בשמעתין ויש לתרץ דכי מעיינת התם לל"מ הכא דהכי איתא התם בפא"מ הרכיב שני דשאים מהו וכו' כיון דלא כתיב בהו למינהו פירוש בציווי של הקב"ה אלא הם בעצמם נשאו ק"ו מאילנות והוציאו הדשאים למיניהם לא מיחייב או דלמא כיון דאסכים הקב"ה אידייהו כמאן דכתיב בהו למינהו דמי ואי ר"ל מטעם דילפינן למינהו למינהו מהרבעת בהמה לא הוי שייך לחלק בין אי כתיב בהו למינהו בציווי של הקב"ה או בשעת מעשה שהוציאו מעצמן וק"ל: הדרן עלך פרק שור שנגח את הפרה

הכונס פרק ששי

שם ע"ב תוס' ד"ה מאן תנא וכו' דמשמע ליה דמתני' במועד לחודיה איירי מדנקט צאן. יש לדקדק כיון דרבי מני ג"כ הרגיש בדקדוק דמתני' דנקטא צאן ולא נקטא שור כדדייק רבה בסמוך אלא דרבי מני הוה ס"ל דמשום הכי נקט צאן דליתא גבי תם ולאשמועינן דדוקא מועד סגי ליה בשמירה פחותה ולא תם א"כ מאי קאמר רבה בסמיך מתני' נמי דיקא דהטעם הוי משום דהתורה מיעטה בשמירתה אבל מועד דקרן לא מדנקט במתני' צאן ולא נקט שור הא רבי מני נמי הוה ידע דקדוק זה ושני ליה דלהכי נקט צאן לאשמועינן דתם לא סגי ליה בשמירה פחותה וא"כ מאי דייק רבה ויש לתרץ דרבה דייק הכי דאי לאפוקי תם אתא לאשמועינן ליתני שור המועד מ"ש דנקט צאן אלא משום דליתא גבי קרן אלא שן ורגל וק"ל:

דף נו ע"א ד"ה אילימא דמטיא ליה ברוח מצויה וכו' וההיא דאשקול עליה בדקא וכו' התוס' קצרו במקום שהיה להם להאריך דלא פטר התם אלא כששחט בכח שני אבל בכח ראשון הוי כאלו המיתו בידים ולכך מדמהו לזורק חץ ותרים בידו אפילו קדם הוא ונטלו פטור דטעמא דפטור התם הוי משום דבשעת זריקת החץ לא היתה ראוי להמיתו משום התריס שהיה בידו א"כ אמאי קא מחייבת אנטילת התריס מידו בההיא שעתא לא היה אלא גרמא בעלמא ולכך פטור ה"נ באשקיל עליה בדקא דמיא ולא היה ראוי למות בכח ראשון אלא בכח שני שפירש כפתו והביאו לשם ופטור דאמה מחייבת ליה אי אשעת הבאה והנחה בההיא שעתא לא היה ראוי למות דהא עדיין לא היו המים כאן ואי אשעת מריצת המים דאשקיל עליה אח"כ בההיא שעתא לא הוה אלא גרמא בעלמא כיון דלא מת אלא בכח שני וק"ל: ד"ה אלא לחבריה כגון שאין לחבריה מה לשלם וכו'. דאל"כ למה לא יחזיר חבריה מה שקבל מהנתבע שלא כדין מאחר שנתברר דעדי שקר הן ולכך תירץ שאין לחבריה מה לשלם וכו' או שאין אנו יודעים ולא נתברר שהן עדי שקר וכי תימה מאי אתא לאשמועינן דפטור פשיטא דהיאך יתחייב מאחר שאין אנו יודעים שהם עדי שקר וי"ל דאתא לאשמועינן דאפ"ה חייב בדיני שמים וק"ל: ד"ה פשיטא אם לא יגיד וכו'. וי"ל דה"ק קרא וכו' והמשך דברי התוס' כך הם כשעובר שבועה בדבר שאפילו בלא שבועה היה נשיאות עון או כשהשביעוהו שיגיד ועבר על שבועתו חייב קרבן שבועה אבל כשעבר על השבועה בענין שלא היה בו נשיאות עון בלא שבועה או אפילו שעבר על השבועה אינו חייב קרבן ואח"כ מפרש ובאיזה אופן הוא דבר שיש בו נשיאות עון בלא שבועה היינו דוקא כשאומר בב"ד וכו' ואז אם הב"ד השביעוהו על העדות ועבר על שבועתו חייב קרבן שבועה אבל חוץ לב"ד אפילו אמרו אין אנו יודעים אין כאן נשיאות עון שהרי הוא יכול לחזור ולהעיד ולכך נ"כ אפילו שהשביעוהו חוץ לב"ד על העדות ועבר על השבועה ואמר שאינו יודע אינו חייב קרבן שבועה: ד"ה בההיא הנאה וכו' והכי מוקי לה סוגיא דאלו מציאות כי נראה דרבה קבלה מרב יוסף וכו' יה"פ ההיא דאלו מציאות וכו'. כונת התוס' בזה הוא משום דהכי איתא התם פרק אלו מציאות דף ל"א דפריך אברייתא זו דקתני אין לי אלא לביתו וכו' ה"ד אי דמנמרא אמאי לעולם דמנמרא והא קמ"ל דלא בעינן דעת בעלים כר' אליעזר והשתא אי הלכה כרבה קשיא תרתי סוגית המקשה דפריך אי דמנמרא וכו' אי דלא מנמרא אמאי דמשמע דבעי שמירה כמו ביתו דהיינו כשומר שכר וגם תקשה מהמסקנא דמוקי לה כרבי אליעזר כדמוקי לה הכא לרב יוסף ותרי קושיות הללו מתרצין התוס' הא דמוקי לה כר' אליעזר לא קשיא דרבה נמי קבלה מרב יוסף וכו' וסוגית לשון המקשה נמי לא קשיא דה"פ אי דמנמרא לרב כראית ליה וכו' כך נ"ל המשך דברי התוס' דאל"כ תרי שינויי דתוס' למה לי: **באי"ד** וא"כ באלו מציאות גבי מה יהא בדמים וכו' פי' דשם גבי מצא אבדה תנן דבר שאין עושה ואוכל ימכר מה יהא בדמים ר' טרפון אומר ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב [illegible] וכו' ר"ע אומר לא ישתמש לפיכך וכו' ופריך בגמרא אבל לא נשתמש בהן אם אבדו פטור לימא תהוי תיובתא דרב יוסף וכו' א"ל רב יוסף בגנבה ואבדה כ"ע לא פליגי דחייב כי פליגי באונסים [illegible] ר"ט סבר שרו רבנן לאשתמושי בגויה והוי ליה שואל עליהו ור"ע וכו' וא"כ צ"ל דלרב יוסף משום היתר תשמיש נעשה שואל ולרבה לא הוי אלא שומר שכר ואם כן אתי רב נחמן דפרק המפקיד כרבה ואין לומר דהתם מודה רב נחמן וכו' דאין זו סברא דמשום שני סברות וכו' לא יעשה בשביל כך שואל ר"ל אי אמרת בשביל היתר תשמיש לחוד לא נעשה שואל א"כ אין סברא לומר דמשום שיש עוד שם דבר שכירות דבשבילו נעשה שומר שכר כגון פרוטה דרב יוסף נימא דבשביל זה נעשה עתה שנתוסף עליה הנאת היתר תשמיש שואל זה אין סברא מידי דהוה שניתן לו שכר כפול וכי בשביל כך נעשה שואל אלא ודאי מ"ד דנעשה שואל צ"ל דמשום היתר תשמיש לחוד נעשה שואל מטעם דבשעת היתר תשמיש נעשה שואל המעות מהבעלים להשתמש בהן וא"כ שמע מינה דרב נחמן לא ס"ל כר"י אלא כרבה: **דף נז ע"א** באי"ד לכך נראה דרבה לא יעמיד כלל פלוגתייהו וכו' ופלוגתייהו כדשמואל וכו' פי' דהוי כאלו התנה עמו שאם יאבד המשכון אע"ג שההיא קתא דמגלא אבד כל מה שהלוה עליו אע"ג דאינו אלא שומר חנם עליו ולפי זה צ"ל דמתני' דקתני המלוה על המשכון ש"ש הוא אתיא דוקא כר"ע ואיירי נמי בכה"ג שנתן לו למשכון קתא דמגלא והלוה עליה אלפא זוזי אבל לשון מתני' דקתני שומר שכר דחוק קצת לפי זה וק"ל: **באי"ד** ורב יוסף כי אוקי פלוגתייהו כדשמואל לא קאי ר"א כוותיה וכו' פי' דרבי אליעזר פוטר את המלוה כשנאבד המשכון מכל וכל אף מדמי המשכון א"כ צ"ל דס"ל דהוי שומר חנם דלרב יוסף דאית ליה דהוה שומר שכר הוה ראוי לחייבו עכ"פ דמי המשכון שאבד דהיינו דמי חקתא הואיל וש"ש הוא ודו"ק: ד"ה כגון שטענו וכו' אך בתתרא ק"ו ראשון עליו תשובה קשה דבפ' השואל מסיק עלה דקסבר האי תנא לסטים מזוין גזלן הוא וכו'. ר"ל דבשלמא בשמעתין דמתרץ התרצן קסבר האי תנא קרנא בלא שבועה וכו' מתורץ הכל אבל בפ' השואל דמתרץ דקסבר האי תנא לסטים מזויין גזלן א"כ קשה ומה בכך וכו':

דף נח ע"א ד"ה א"נ מבריח וכו'. ורבינו גרשון פסק בתשובה וכו'. ר"ל דרבינו גרשון נמי ס"ל דבמקום שההפסד מבורר אין לו דין מבריח ארי ורש"ל ס"ל דהוא מקרי מבריח ארי: **ע"ב** גמ' ותלתא
תלתא

חכמת שלמה

תוס' בד"ה שב דאבידה כו' למה לי לפרט כו' נ"ב כגון פרט וכלל ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה ואימא מה כו' מטמא תימה א"כ פרט למה כו' כצ"ל:

דף נה ע"א גמ' ופדאוהו הני מילי בכתבה נ"ב פי' ואותיות הספד הוא תם פד כלומר שתמו עליו מן השמים ופדאוהו וק"ל: רש"י בד"ה כלאים כו' באכן הוא וכל תוכת כו' כצ"ל: תוס' בד"ה המרביע כו' חית הים היאך לוקה אלא כו' כצ"ל ·

הדרן עלך פרק שור שנגח את הפרה

הכונס פרק ששי

דף נו ע"א גמ' והכ"א פטור כו' ואינו מעיד לו נמי מ"ד כו' כצ"ל: **שם** מי יימר דכי הוה מסהידנא ליה הוה מודה כו' כצ"ל · ונמחק אתינא ונ"ב נ"ל טעות דאיירי בב"ד כדפירשו התוספות: תוס' בד"ה פשיטא אם כו' ודוקא בב"ד כו' נ"ב פי' משום הכי תליא רחמנא הבאת קרבן בנשא עונו כלומר כל היכא דאינו נשא עון כגון חוץ לב"ד ג"כ אינו מביא קרבן אע"פ שעבר על שבועתו ודו"ק: **בד"ה** פטור כו' פריך מיניה כו' נ"ב פי' דלא תימא דילמא ריב"ל סבר כחזקיה דפסק היזק שאינו ניכר שמיה היזק על כן כתבו התוס' דהתם פריך וכלומר חזקיה איתותב שם וק"ל: **ע"ב תוס'** בד"ה ולסטים נמי כו' שקל להבין נ"ב פירוש כמו שהקשו התוס' גופא מגלן דקיימא ברשותו אפילו להתחייב באונסין וק"ל:

דף נז ע"א רש"י בד"ה לסטים כו' ביה רחמנא וגונב כו' כצ"ל: **בד"ה** לא אם אמרת כו' מתניתא היא ולא ידענא היכא תניא כצ"ל וכ"ב כ"ל: **בד"ה** בכל טענותיו כו' שייך להפך הדף: **ע"ב** רש"י בד"ה סברוהו כו' מכלל ר' יהודה כו' הד"א: **בד"ה** ואי בעית כו' מזוין הס"ד: **בד"ה** אמר רב כו' משלמת שנתכסה כו' הד"א: **תוס'** בד"ה לא אם כו' הס"ד דכפילא בשבועה כו' דכפל בשבועה עדיפא כו' כצ"ל: **בד"ה** קסבר כו' ורב יוסף דסבירא ליה לעיל כו' כצ"ל:

דף נח ע"א תוס' בד"ה אי נמי מבריח כו' אם ירצה יאמר עם המציל שישלם תמורו כו' כצ"ל ונ"ב כך נ"ל וכן משמע להדיא בהגהות מיימוני בפ' ג' דהלכות נזקי ממון וז"ל מאחר דאיכא שם בעלים א"כ מה להן לחכמים לחוש בתקנתם כו' אבל בפי' רבינו נסים בפרק אלו מציאות מצאתי בענין אחר וז"ל כתם הייט טעמא כיון שהיה חבירו בפניו והיה יכול להתנות ולא התנה איהו דאפסיד אנפשיה: **ע"ב** רש"י בד"ה א"ל ריש גלותא אני ראיתי הס"ד: **בד"ה** כמה הוא יפה כו' וכמה היתה יפה כו' כצ"ל:
תוס'

סאה כו' עכ"ל אבל למ"ד תרקב בס' תרקבים ניחא דנקט בית סאה אשומא שניה דבתחילה שמין מה ששוה תרקב בס' תרקבין ולפי חשבון זה כמה דמים מגיעין לבית סאה וחוזרין ושמין כמה נפחתה בית סאה בשביל ערוגה זו וק"ל: **בא"ד** ולע"ג דקתני במתני' בית סאה באותה שדה לרבי ינאי כו' עכ"ל ולמ"ד לעולם בששים שיעורן כמותו שמין ניחא שפי דלשיעורא בעלמא נקט בית סאה הנאכל שמין באותה שדה וה"ה בשיעורין אחרים וה"נ נקט חזקיה שיעור קלח וה"ה בכל שיעורין בכמותו משערין וק"ל: **בא"ד** כדקאמר סאה תרקב קב וכור אין להקפיד כו' עכ"ל ר"ל כדקאמר ולא כור מיבעי ליה כדקתני קב ולא קתני בית כור אלא כדמסיק משום דלשתמע קב בבית כור כו' ודו"ק: **בד"ה** דדאין דינא דפרסאה כו' ולפי מה שפי' בערוך כו' א"א לפרש כן עכ"ל דא"כ מאי קאמר גבי ר"נ דדאין דינא דפרסאה ל"ל כיון דהאי עובדא הוה בקטנא דהוא דקלא פרסאה וק"ל:

דף נט בד"ה אכלה סמדר כו' ובחזיז מודה ר"י או כר"י הגלילי או כרבנן ובתבואה ש' עכ"ל כיון דסבר ר"י דנידון כסמדר לפי מה שתעלה לעתיד ע"כ בתבואה גדולה כמו סמדר כיון דמתקלקל יחד ס"ל נידון כמשויר שבו אבל בחזיז דעדיין ליכא פירי כלל אפסר דס"ל כרבנן דאינו נידון כלל כפי שתעלה לעתיד או דס"ל כר"י הגלילי דנידון נמי כמשויר שבו אך קשה לי דאי קסבר ר"י בחזיז דעדיין לית ביה פרי ואפ"ה נידון כמשויר א"כ ה"נ אית ליה בלולבי גפנים דאע"ג דליכא פרי נידון כמשויר שבו וא"כ הא איכא בין רבי יהושע ובין ר"ש בן יהודה ומאי קפריך אי הכי ר"ש בן יהודה היינו ר"י ודו"ק:

ח"א דף נט ע"ב את חביבת לאתאכולי איכוליה סבר יוהרא כו' · בהסיא דס"פ היה קורא בתמן דרוצה לקרות כו' דפליגי אי חיישינן ליוהרא וכן בההיא דפרק מקום שנהגו דבתשעה באב בכל מקום ת"ח בטלים דפליגי נמי אי חיישינן ליוהרא לא דמיא להך דהכא דלכ"ע הוה יוהרא ע"ש בסוגיא ואמר דאתיוה וחבשוה א"ל גברא רבה אנא כו' והא דאמרינן דרבי טרפון היה מצטער על שהשיל עצמו בכתרה של תורה י"ל דהכא לאו הצלה הוא אלא דחבשוהו עד שישאלו עליו אם ת"ח הוא ולאוי להשתכל ומה דבעו לידע הודיע להם ועוד הא אמרינן התם דשאני ר"ט דעשיר גדול היה והוה ליה לפיוסי בדמים ודו"ק:

דף ס ע"ב בד"ה דלא שביק להו לאחלופי כו' ושל עדשים שלא לקחוה ממי שזכה בה עכ"ל נראה דלאו ממש מי שזכה בה דא"כ מאי קמבעיא ליה מהו ליטול גדישים כו' דמשום גדישים גופייהו הוה אסור דהוה גזילה ממש אחר שזכה בו אחר אלא כיון דהגדישים משלל פלשתים לא היה שייך אלא לאנשיו אי הוה לריכי להו לאחלופי בשעורים של ישראל לבהמתם ומשום דלא שביק להו לאחלופי ולא הוה לריכי להו אנשיו זכה בהו הזוכה בהן ודו"ק:

ח"א דף ס ע"א אין פורענות כו' בזמן שהקוצים מצויין כו' · לפי ששנה והתחיל במלאה קוצים וסיים באכל גדיש דכתו ומלאה מלשון מצויין שע"י קוצים האש נשכך מכר כנאמר דעכו כאש קוצים כך ע"י הרשעים שנמשלו לקוצים כדכתיב ובליעל כקוץ מונד וגו' כאש שנמשל לפורענות נשכך ע"י ונאכל ככר הגדיש שנמשלו בו הצדיקים שעושין פירות: **משניתן** רשות למשחית כו'. ופרש"י בחומש מגיד שמאחר שניתן רשות למשחית כו' והלילה רשות ש' ופען הרמב"ן וכי אסור לאדם בכל לילה לצאת כו' ע"ש עכ"ל אבל דברי המכילתא מפורש כפירוש רש"י דקאמר מגיד משניתן רשות כו' ללמדך שתהא נכנס בכי טוב כו' וכה"א חשת חשך ויהי לילה כו' וכן מוכח מתוך שמעתין דתרתי שמע מיניה חדא דבשעת הדבר אל יצא משום דניתן רשות כו' וכדאמר דבר בעיר כנס כו' שנאמר ואתם אל תצאו גו' ומדכתיב עד בקר ומכת בכורות לא היה רק עד חצות ילפינן מיניה ד"א לדעלמא דלילה רשות למחבלים ולעולם יצא בכי טוב כו' והרא"ם כתב בזה דברים דחוקים ואין להאריך: **שמתחיל** מן הצדיקים כו' צדיק ורשע וכו' · גם שא"א להוציא שני שמות כאחד מדלא כתיב צדיק עם רשע כדכתיב לספות צדיק עם רשע גבי אברהם דהיינו בכליון אחד שלא יבחין מי הוא צדיק ומי הוא רשע אבל צדיק ורשע משמע שלא ימות עמהם אלא קודם להם שיהיה ניכר שהוא צדיק וז"ש טיבותא הוא לגבייהו שלא ימות הצדיק בכללן ולישנא דולא עוד דקאמר היינו לפי הנראה למראית בני האדם וכדסבר מעיקרא רב יוסף אבל לפי האמת טיבותא הוא לגבייהו וק"ל: **ע"ב דבר** בעיר כנס רגליך כו' · נראה לומר דלא בא לומר לאפוקי שלא יפזר רגליו דהכי משמע דומיא מה שאמרו לקמן רעב בעיר פזר רגליך דהוי לאפוקי כנס רגליך ולא"ה לומר כן דהא ודאי בדבר בעיר נמי טוב לפזר רגליו ולהמלט על נפשו אלא דה"פ כל זמן שאינו מפזר רגליו מן העיר יכנס רגליו לביתו ולא יצא ברחובות וק"ל: **שנאמר** לך עמי בא בחדריך וגו' ומיירי בשעת הדבר דכתיב בסיפיה דהאי קרא עד יעבר זעם וגו' וק"ל: **וכ"ת** ה"מ בלילה כו' לשיטתו דלעיל ניחא דבמכת מצרים שהיה בלילה והיו שם שתי סכנות אחת מן המחבל של לילה כנהוג גם בשאר לילות ומן המחבל של אותה לילה שניתן רשות למשחית לחבל ולכך הזהיר הכתוב שלא יצא מתוך לבית אבל ביממא בדבר בעיר דליכא רק אותו מחבל א' אימא לא ת"ש לך עמי בא וגו' אבל לשיטת הרא"ם דבמכת מצרים לא היה רק מחבל א' קשה מה לי לילה מה לי דבר בעיר וק"ל: **אע"ג** דמתדרים אימה כו' · ק"ק כיון דמסתברא כי נפיק אינש ויתיב בטותא שפי תפלי אימתא דהכי מפורש קרא אע"ג דמתוך תשכל חרב מחדרים אימה וי"ל דמתוך תשכל חרב משמע ליה דאיירי בחרב של מלאך המות דקאי אלעיל מיניה ולאותי רשף וקטב מרירי ומשמע דהנזק היותר קשה הבא מהן נקט קרא ברישא ודו"ק: **דכתיב** כי עלה מות בחלונינו כו' וסיפא דקרא בא בארמנותינו וק"ל: **אבל** היכא דאיכא ספק נפשות וא"ת ומאי רבותיה דאיכא ספק נפשות הא אם יבואו בעיר ודאי ימותו וספק נפשות פשיטא דמוליא מידי ודאי נפשות ועפי ה"ל רבותא דאברהם וי"ל הא דכתיב נבא בעיר ומתנו איט אלא קרוב לודאי שהיה שם רעב של כליה ודומיא דהכי איירי פזר רגליך וכן הך דאברהם רעב של כליה הוא דאם לא כן היה אסור לילך מא"י לחו"ל כדאמרינן פ' הספינה ובמדרש דאלימלך לא נענש אלא משום שהפיל לבן של ישראל כו' ע"ש: **תצא** תצלמה שלם ישלם וכו' אמר הקב"ה עלי לשלם כו' · מבואר כי ממנו ית' ב"ה לא תצא הרע כי הוא הטוב הגמור ולא יתייחס הרע אליו אבל החטא גורם להביא הרע וממילא בסילוק ההשגחה ועזבתו ית' ב"ה והייט כי תצא אש מעצמה אבל לענין הטוב לגבי תשלומין אמר הקב"ה אני הוא המבעיר לשלם כאילו הוא המבעיר וק"ל: **אני** הצתי אש בציון כו' ואני עתיד לבנותה באש כו' · כמוז בזה שלא כמדת ב"ו מדת הקב"ה ובו בדבר שמכה הוא מרפא וכן יסד הפייט ומתכה עצמה מתקן רטיה ושוב ראיתי שכן פרש"י בפרק בן סורר ע"ש: **מי** ישקני מים מבור גו' · מאי קא מבעיא ליה כו' דלפי פשוטו דחוק שדקדק לשתות מים דוקא מבור בית לחם אשר בשער ועוד בתחלה מאי סבור שהרי ידע שהיה שם מלב פלשתים כמפורש בקרא ואעפ"כ אמר מי ישקני מים וגו' ולבסוף מאי סבר דלא אבה לשתותם ולפי הדרשות ניחא שהרי הסנהדרין אסרו הדבר לאחרים אלא למלך משום דפורץ וגו' והוא החמיר על עצמו ולא אבה לשתותם כיון דאיכא איסורא לאינש אחרינא כדלקמן וק"ל ומה שיש לדקדק בסוגיא זו בדברי התוספות עיין בחידושי הלכות:

דף סא בד"ה אלא למ"ד כו' לר"י הגלילה שלא הניחה לפרוף כדי כו' עכ"ל ה"מ לפרושי נמי הכא לר"י שהליל את הגיזק שלא יפסיד מה שטמן דכה"ג פירשו לרבנן שהליל את המזיק כו' אלא דניחא להו לפרושי לר"י ויליה כמשמעו על הגדים וק"ל: **בד"ה** מאי ולא אבה כו' ששרפו אנשיו כו' הל"ל שלא כו' רלה להפטר מחמת שהוא מלך עכ"ל דאי מבעיא בעלמא ה"ל ניחא אבל אי על אנשיו הוה מבעיא ליה א"כ למ"ד טמון חייב איכא למימר דשלחו לו טמון חייב אבל אתה מלך כו' וא"כ שפיר קאמר ולא אבה דוד לשתותם כיון דאיסורא הוא לא ניחא ליה מיהו למ"ד טמון פטור שפיר פריך תלמודא אלא דמשמע דלכ"ע פריך מדלא קאמר בשלמא למ"ד טמון חייב כו' ודו"ק: **בד"ה** אלו מפסיקין כו' ושביל הרבים אילטריך דסד"א דבשביל היחיד כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דאילטריך למתני שביל הרבים אע"פ שהוא קבוע איט מפסיק לאילנות דמשמע להו דכל דרך הרבים קבוע הוא ואע"ג שהוא רחב טפי קתני דאיט מפסיק ודו"ק: **ע"ב** בד"ה לפלוג וליתני כו' ופליגי כו' אבל במדליק בשל חבירו אפילו רבנן מחייבי אמוריגן כו' א"כ שפיר פריך דליפלוג בדידיה כו' עכ"ל אע"ג דלרבא נמי ה"מ למפלג בדידיה למתני דמודו רבנן בשל חבירו בגדים ובמוריגין איכא למימר דניחא ליה למתני רבותא דמודו בבירה אפי' בארנקי דומיא דפלוגתייהו בגדים דאיירי אפילו בארנקי אבל לרב כהנא לפום סברא דהשתא דלא פליגי אלא במוריגין א"כ האי ומודים חכמים לר"י בבירה לא מיירי נמי אלא במוריגין וא"כ ה"מ למפלג בדידיה בגדים דמודו רבנן במוריגין ודו"ק:

ח"א דף סא ע"א טמון באש קא מיבעיא ליה · יש לדקדק דהני תרתי דלקמן להציל עצמו בממון חבירו או לאחלופי שעורין בעדשים כמיזי בהני קראי דמייתי כדלקמן אבל טמון באש דמבעיא ליה היכא רמיזא וי"ל דמשמע ליה. הני תרי קראי דקאמר בדה"י דחלקת שעורים היה ובספר שמואל קאמר דחלקת עדשים היה כדי לקיים שניהם נימא דגדיש שעורים היה ובתוכו היה טמון גדיש של עדשים ומבעיא ליה אם לשלם עדשים כרבי יהודה או לשלם שעורים

תום' בד"ה שמין וכו' פי' בקונטרס שאם אכלה כו' כצ"ל: **בד"ה** קצצא כו' ותלת ותלת תלאתה בקינא הוו כו' כדמוכח בסוף החובל הזה כו' כצ"ל:

דף נט ע"א גמ' אתתא דידי פקיחה נ"ב לשון חיה הוא בתלמוד: **שם** ולא מבעיא היה רב פפא כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה סמדר כו' מיד הס"ד ואח"כ מ"ה וכמה היא כו' כצ"ל: **בד"ה** בזמן שאכלה לולבי גפנים כו' כצ"ל: **בד"ה** כתא גופנא לנכות מן התשלומין כו' כצ"ל ונ"ב ס"א: **תום'** בד"ה אכלה כו' להתקלקל כולם יחד כו' נ"ב פי' הלכך אם נתקלקל המשויר אמרינן בודאי מה שנאכל נ"כ הוה מתקלקל וק"ל: **בד"ה** ר"ש כו' דחשיב כפגין נ"ב אבל להיפך לא שייך לכוללו דטעמא משום דחשיב כלולבים דגבי בד"א לעולם לא צריכין אנו לטעמא אלא כמה שאתה מחלק ממנה שהוא חדוש כגון הכא סמדר אתה מחלק ממנה אבל בתחלת הסבא של בד"א אין אתה מחלק אלא אדרבה אתה מדמה להדדי ודו"ק היטב: **ע"ב רש"י** בד"ה כששים עם הקרקע דהכל בכלל כו' נ"ב וז"ל רבינו נסים עם הקרקע שיימינן דהכל בכלל שהקונה הקרקע בפירותיה נותן עיניו קצת בשבח שלאחר זמן הלכך אם קן דקל בפירותיו שאינן גמורין אינו בדין שיבלם פירות גמורין וגם שלא ישלם כלום הואיל שאינן ראויים אינו בדין דהא לבסוף יהיה תמרים גמורים אלא שמין ששים דקלים עם הקרקע בפירות אלו כמה שוה וכמה יחסר ערכו בעבור דקל זה שקצן וכל מה שמין חסרון זה כזה ישלם עכ"ל ר"ן: **בד"ה** נטר כו' הגרנות שמנהגן היה כו' כצ"ל ואחר דבור זה נרשם מתני' · אחר ד"ה המביא גרסם גמרא: **תום'** בד"ה לבתה הרוח כו' הנחת עלים ואור דבכל דוכתא כו' כצ"ל: **בא"ד** וי"ל דלבתר כו' נ"ב כל זה מפירוש ר"י הוא:

דף ס ע"א רש"י בד"ה ניכו תריסה שלא נזרע סכבון כו' הד"א: **תום'** בד"ה ליכה כו' ממש בפרק המלניע כו' שאין מצויה כך פי' ר"י כו' כצ"ל: **בד"ה** רב אשי כו' ולא הגורס הבערה כצ"ל: **ע"ב גמ'** אבל אתה מלך ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו ורבנן כו' אבל אתה מלך ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו בשלמא כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה משום תיליו כו' עביד ונפקא מיניה כו' כצ"ל: **בד"ה** מלך פורץ כו' דרך ולאוכלוסיו שלו דאמרינן כו' כצ"ל:

דף סא ע"א גמ' ר' אליעזר היא דתנן ר"א כו' כצ"ל ונ"ב ס"א דתניא ואינה עיקר כדמוכח מדברי התוספות וק"ל: **תום'** בד"ה והתניא כו' לא מיפרש אלא עד ולא עד כו' כצ"ל: **בד"ה** ולא שנו כו' דדרך הרבים וקאמרינן עלה כו' כצ"ל: **ע"ב גמ'** הלכה כר"ש נ"ב פי' כר"ש דמתני' אבל כר"ש דבבא

תלתא בקינא הוו קיימו וכו' זיל הב ליה תלתין ותלתא ותילתא פירוש כל השלשה היו שוי מאה זוזי וההוא גברא קץ חד מינייהו ולכך פסק שישלם לו בעד הא' תלתין ותלתא ותילתא דהיינו השליש ממאה זוזי: **תום'** ד"ה שמין בית סאה וכו' ונראה לפרש דשמין בית סאה דקתני היינו בית סאה הנאכל כו' והא דקתני כמה היתה לשון נקבה קאי אשדה (ועיין בתום' פרק השואל דף צט ע"ב): **בא"ד** ואע"ג דקתני במתני' בית סאה באותה שדה לרבי ינאי לא לשיעורא נקטיה וכו' והא דמקשו התוס' לישנא דמתני' לרבי ינאי טפי מדלחזקיה דאמר קלח בס' קלחים משום דלחזקיה יש ליישב שפיר לישנא דמתני' דקתני בית סאה באותה שדה דר"ל סאה בס' סאות וה"ה אם אכלה חצי סאה שמין בששים חצאי סאין והיינו כדחזקיה דאמר לעולם משערין במה שאכלה משערינן כמותו אבל לרבי ינאי דאמר תרקב בס' תרקב ותרקב הוא חצי סאה ור"ל אפי' אכלה סאה לא משערינן בס' סאין כמותה אלא משערין חצי סאה דהיינו תרקב בפני עצמו דהיינו חצי סאה בס' כמותה דהיינו תרקב בשלשים סאין וחוזרין ומשערין חצי סאה השנית ג"כ בענין זה וכן אם אכלה פחות או יותר מזה לעולם משערינן חצי סאה בס' חצאי סאה ולעולם לא מצינו דמשערין בסאה שלימה א"כ לא הוי למנקט במתני' שמין בית סאה וכו' וק"ל:

דף נט ע"א ד"ה אכלה סמדר וכו' ודוקא בסמדר דענבים פעמים שאלו מתקלקלים וכו'. ר"ל דסמדר יש לו תרתי לטיבותא חדא דגדול הוא וחשוב כפרי גמור ועוד הדורך ענבים שלפעמים אלו מתקלקלים ואלו נצולים משא"כ בחזיז דהוי תרתי לגריעותא בהפוך בסמדר ולכך מצי סבר רבי יהושע בחזיז או כרבי יוסי הגלילי דנידון במשויר שבו או אפילו כרבנן דכיון דקטנה היא ולא משערינן ליה אלא כאשר היא עכשיו ומשערין אותה אגב שדה כמה היתה יפה וכו' ובתבואה גדולה וכו' יסבור דנידון כמשויר שבו הואיל וגדולה וחשובה כמו סמדר בענבים אלא שדרך תבואה שמתקלקלת כולה ולכך נידון כמשויר שבו א"נ בתבואה לא קנסי וכו' דאינו חשובות כ"כ כמו ענבים ולכך [לא] ס"ל לר' יהושע דנידון כמשוייר שבו אלא שמין אותה כמה היתה יפה וכו' וק"ל: **בא"ד** ונראה דאע"ג דאמר ר' יהושע רואין אותן וכו'. מ"מ שמין אותן אגב שדה ור"ל רואין כאלו היו ענבים עומדים ליבצר ושמין כמה היתה שדה זו שוה כשעומדין עליה ענבים ליבצר וכמה היא שוה עכשיו כשאין בה שום ענבים: **ד"ה** ומאי ניהו כי האיך דסליק וכו' ואי בעידית לחודיה פליגי וכו' דאין חייב לקנות כו'. דר"ל דר"ע מחמיר טפי משום דלר' ישמעאל דס"ל דבניזק שיימינן ואי אית ליה למזיק עידית ובינונית וזיבורית וזיבורית דמזיק הוי כעידית דניזק א"צ המזיק ליתן מעידית שלו אלא מזיבורית שלו מאחר שהן טובים כל כך כעידית דניזק אבל לר"ע דס"ל דבמזיק שיימינן מתויב המזיק ליתן לו דוקא מעידית שלו ואין לומר דלעולם איכא צד דרבי ישמעאל מחמיר טפי כגון דעידית דמזיק לא שוו אלא כזיבורית דניזק דמחוייב המזיק לקנות קרקעות שיהו שוין כעידית דניזק וליתן לו אבל לר"ע דמיקל א"צ לקנות אלא יהיב ליה מזיק מעידית שיש לו זו אין סברא אלא דאף לר' ישמעאל א"צ לקנות עידית דניזק ולא פליגי ר' ישמעאל ור"ע אלא כשהזיבורית דמזיק הוו כעידית דניזק דלרבי ישמעאל יהיב ליה זיבורית דבניזק שיימינן ולר"ע חייב ליתן מזיק עידית דידיה דבמזיק שיימינן וע"ל בפ"ק: **ד"ה** ר"ש בר יהודה וכו' אבל בהדי פגין ובוסר שייך לכוללו שפיר וכו'. דברי תוס' הללו צריכין ביאור דמ"ש אם כולל סמדר עם לולבין או עם פגין הא בסיפא נמי ה"ל למיתני סמדר לחוד דרואין כאלו עומדין ליבצר ואנא אמינא דכ"ש פגין ובוסר. ונראה דבשלמא בסיפא דמלתא בתר דקתני דבלולבים גם ר"ש מודה לדברי הכמים דשמין כמה היתה יפה וכו' אי הוה קתני אבל סמדר רואין כאלו הן ענבים וכו' היה צריך ליתן טעם מה נשתנה לר' שמעון סמדר מלולבין לכך כוללן עם פגין ובוסר לומר דמש"ה בסמדר רואין כאלו הן ענבים דכבר גדלו וחשובים כפגין ובוסר אבל ברישא דמלתא דקתני בד"א ר"ל דשמין כמה היתה יפה לא צריך עדיין ליתן שום טעם לדבריו דלמה שמין כמה היתה שוה דהא חכמים דלעיל מיניה עדיפא מיניה סבירא להו דבכל ענין שמין כמה היתה שוה וכו' אפילו היו גדולים יותר מסמדר ולכך אי ס"ד דר"ש ס"ל דבסמדר שמין כמה היתה שוה לא ה"ל למתני לולבין. אלא סמדר לחוד וכלל הדבר דארישא דמלתא א"צ שום נתינת טעם אבל אסיפא דמלתא צריך שפיר נתינת טעם וק"ל: **ד"ה** אונס אינו משלם וכו' דתנא דמתני' דהתם חייש לכחש גופנא מדקתני שהאונס נותן את הצער ומפתה פטור וכו'. ויש להקשות דלעולם אימא לך דצער ר"ל צער השרת בתולים ומה שהמפתה פטור מאותו צער משום דנבעלת ברצון ולכך פטור מאותו צער שסופה להבעל ברצון תחת בעלה ולהצטער תחת בעלה אבל במאנס חייב בצער ולא אמרינן סופה להצטער תחת בעלה לפי שאינו דומה נבעלת ברצון לנבעלת באונס וצריך לומר דבצער השרת בתולים אין סברא לחלק בין נבעלת באונס לנבעלת ברצון דהא אנו רואים דרוב קטנות הולות מזה אפי' בנבעלת ברצון וק"ל: **ד"ה** לבתה הרוח כו' דלבתו הרוח דמתני' כו' וכן משמע לישנא דכולן ובאין בליבויו כדי ללבותו ולא ברוח בפני עצמו וכו' משום דאי היה ברוח בפני עצמו ללבותו היה האחרון חייב דברוח מצויה איירי כמו שפירשו התוס' בדבור שאחר זה:

דף ס ע"א ד"ה רב אשי אמר וכו'. אבל עושה מעשה של זרייה בפני עצמו לא אקרי מבעיר כן נראה לי להגיה וכן מצאתי בתוס' ישנים וכן הוא בהר"ן ורוצה לומר דבשלמא לענין שבת הגרמת זרייה מקרי שפיר מלאכת מחשבת דהכי היא לעולם מלאכת הזורה שזורין על יד הרוח אבל לענין נזיקין שיהא נקרא מבעיר אש לא נקרא מבעיר אלא כשהוא לבדו מבעיר האש בלתי שום סיוע מזולתו אבל כשהרוח מסייעו לא מקרי מבעיר הוא לבדו אלא גורם והיינו ר"ל במה שאמר אבל עושה מעשה זרייה בפני עצמו ר"ל לבדו בלתי שום סיוע לא מקרי דהא הרוח מסייעו ולא מקרי שהוא עושה מעשה זרייה לבדי הלכך ת"נ לא מקרי הכא מבעיר לבדו אלא גורם וכו':

דף סא ע"א גמרא מאן תנא אמר רבא רבי אליעזר היא דתנן רבי אליעזר אומר וכו'. כצ"ל ובפירוש רש"י דבי אליעזר במתני' לקמן מתני' היא בסמוך: **תום'** ד"ה אלא למ"ד טמון באש וכו'. אבל תרי קראי למה לי דלמאן דאמר לאחלופי אע"פ שאם לא הוי עדשים היו צריכין לשאול אם מותר ליטול שעורים ע"מ לשלם דמים וכו': **ד"ה** ולא אבה לשתותם וכו' ומכאן קשה לפי פירוש הקונטרס וכו' מדברי התוס' נראה דאינהו מפרשים דעת המאן דאמר טמון באש קמבעיא ליה דאדין דאורייתא איבעיא להו לא על מעשה שבא לפניו ולכן פרכא הגמרא שפיר מאי ולא אבה דוד לשתותם אלא שגם לפירוש התוס' יש להקשות אמקשה גופיה דמנא ליה לפרש דקא מבעיא ליה אדין דאורייתא דלמא אמעשה שבא לפניו קא מיבעיא ואתא שפיר קרא דלא אבה דוד לשתותם ויש לתרץ דלפי פירוש התוס' אתי שפיר דס"ל להמקשה דע"כ אדין דאורייתא קמבעיא ליה דאי בשרפו אנשיו גדיש איירי א"כ מה נפשך במאי קא מיירי אי איירי כגון ששרפו לצורך המלחמה ולהצלתם היינו דין מציל עצמו בממון חבירו דקאמר רב הונא דלעיל ומאי אריא דאטמון דקא מבעיא ליה אפילו גדיש עצמו נמי ואי שלא לצורך המלחמה שרפוהו איך החיוב והפטור על דוד כי אם על המזיקים ומאי ולא אבה דוד לשתותם דלא

ומקום עדשים כרבנן דלקמן וגרסינן לקמן אלא למ"ד ממון באם הכתי קראי למה כו' כמ"ש התוס' והא ודאי דלריכי הני קראי כא דעדשים כיו והא דשעורים היו דסייע ממון אלא דפריך נתרתי קראי כתיב ויצלם נ"ל דלמ"ד להציל עצמו בממון חבירו קמבעיא ליה בין דהוו מבתרי פלשתים בעדשים ובין דהוו תמתרי בשעורים כתיב בתדוייהו ויצלם כמ"ש התוס' וכן למ"ד לאחלופי מבעיא ליה בתרווייהו כתיב ויציל' על שעורים שלא נטלום כו' ועל עדשים שלא לקחום מתי שזכה בם כמ"ש התוס' אבל למ"ד ממון באם קמבעיא ליה בהך דעדשים כתיב בפיר ויצלה שלא כנימוה לשרוף כדי שלא יתחייב בממון ולרבנן בהציל את המזיק מלחייב לשלם עדשים אבל בהך דשעורים שלא היו ממונים מאי ויצלה שייך ביה דהא לא מבעיא ליה דלכ"ע חייב בגלוי ודו"ק: בד' המוכר עצמו למיתה על ד"ת אין אומרים הלכה משמו כו' • נראה בזה דכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם ואלו שמסרו על השם ליגך במקום סכנת שבות אין לאוי לעשות נס וגאולה על ידיהן ואע"ג דבלוחי מלוה אינן ניזוקין היכא דשכיחא הזיקא בהני כדאמרינן פ"ק דפסחים וק"ל:

דף סב בד"ה שאינו מבלם כו' למה לא ישלם העיס כיון דחזו להו כו' עכ"ל ודאי דודאי הכי משמע דאיירי בדחזי ליה דוגיא דחטין והיפן בשעורין דלא משלם אלא שעורין דה"ל לא דהיתי אלא שעורין ימוס"ה בתוך של חבירו דהוי כמאבד בידים בשעורין והגדים הטין והאי מבלם חטין אבל אי מיירי בתוך שלו דאיט אלא פשיעה אע"ג דחזי ליה בהר דהגדים איט משלם אלא שעורים כדקאמר נטירותא דשערי קבילי עלי מעיקרא וק"ל סליק פרק הכונס

פרק מרובה

ע"ב תוספות בד"ה מרובה קתני כו' ועוד שמשייר שותף שגנב מחבירו ושותפין כו' עכ"ל ויש להקשות ללישנא קמא דס"ל דכיון דקתני מרובה אין לומר שייר והא שייר כל הני וי"ל דשותף שגנב מחבירו כיון דקתני לה במתני' בפרקין לאו שיורא הוא ושותפין שגנבו נמי מכללא שמעינן ליה דחד טעמא אית להו וטבחו כולו בעינן כדאיתא לקמן ודו"ק:

דף סג בד"ה למה ליה למיהדר כו' וה"ה נ"ל דכתב רחמנא כל הני פרטי כו' עכ"ל לאו דוקא כל הני פרטי דשלמה איצטריך למעוטי דבר שאינו מסוים וק"ל:

בא"ד בין לענין שבועה בין לענין כפל ואפילו היכא דנשבע ע"י גלגול כו' עכ"ל לכאורה הוא תמוה דמי הכריח אותם למימר דמיירי בנשבע ע"י גלגול דהא כיון דכפל ושבועה מחד קרא נפקא ניחא בלאו הכי כמ"ש התוספות לעיל גבי ילאו קרקעות כו' וגבי רעהו אמר רחמנא כו' ונראה דמה שכתבו לעיל היכא דמחד קרא נפקי ניחא היא סברת התוס' אבל ר"י בהניה הדבר בהימה גבי הקדש לעיל לא ניחא ליה בהכי דאע"ג דמחד קרא נפקי כיון דהוא קרא בכפל כתיב משמע דאיצטריך למעט בכפל וכיון דליכא שבועה לא שייך בו כפל ולכך הולרך להרץ לעיל גבי קרקע והכא בנשבע ע"י גלגול וק"ל:

ע"ב בפרש"י בד"ה או אינו אלא לדין לפדעון דס"ח שטוען נגנבה ישלם כו' עכ"ל מפירושו נראה דר"ל דס"ה לא יפטר בטענת גניבה וישלם הקרן אבל קשה כיון דקרנא בעי פלוני כפילא היכא ישלם בטוען טענת גנב ובפרק המפקיד פרש"י או אינו אלא קריבה לדין במשעה שטען בב"ד נגנבה אע"פ שלא נשבע ישלם כפל כו' עכ"ל והשתא ל"ק מידי ומיהו יש להקדק מאי קבעיא ליה או אינו אלא לדין הא ע"כ קריבה נמי לשבועה וטוען טענת גנב איט חייב כפל אלא בשבועה דאל"כ לא לכתוב כפל בגנב והיתי ק"ו מטוען טענת גנב כדלקמן במתניתין ומזה נראה לקיים פירושו דהכא וה"ק דגזירת הכתוב הוא בטוען נגנבה שישלם הקרן והפ"ה דהס נמלא שהוא גנב שישלם כפל והשתא שפיר איצטריך לגנב עצמו ודו"ק:

דף סד תוספות בד"ה יאמר גניבה ושור וחיים כו' דהמהרן לא הבין דברי המקשה וחוזר כו' עכ"ל אבל לא יתיישב השתא שפיר שאלת הר"ר אבר דלהכי היאך ס"ד דמהרן דמקשה ליה בלאו מאח הפרטיים דהס כן היאך ס"ד דבעי לרבויי בכלל ופרט וכלל טפי ממאי דמשמע בכללא בתרא ודו"ק: בא"ד ופריך מה יש לך להביא כ"ח

מהר"ם

דלא רצה להפטר שייך הכא וק"ל: ד"ה דרך הרבים מאן תנא ר"א היא אמתני' קאי וכו'. ר"ל הא דקאמרה הגמרא דתנן ר"א אומר שש עשרה ר"ל אמתני' דלקמן בסמוך קאי דקתני בה מחלוקת התנאים וזה ר"ל הגמרא במאי דקאמר ר"א היא דתנן וכו' וכ"ת א"כ דהאי מתניתין היא גופא דברי ר"א בסמוך א"כ תרתי למה לי לכך קאמר וסתם ואחר כך מחלוקת היא וכו':

דף סב ע"א ד"ה שאינו משלם אלא דמי שעורין וכו' ובסמוך מדמי להו נמי לנותן דינר זהב לאשה וכו' משמע דהיינו מדליק בתוך שלו וכו'. ר"ל דמדליק בתוך שלו הוה דומה למוסר זהב וכו' דלא ידעת בו שהוא של זהב אבל מדליק בשל חבירו אינו דומה למוסר זהב לאשה וכו' דהתם לא ידעה אבל הכא הא קא חזי ליה וק"ל:

מרובה פרק שביעי

ד"ה מי קתני אין בין וכו' ואכתי הא איכא שהנדבה באה מן המעשר וכו'. יש לדקדק לפי מאי דסלקא אדעת התוס' השתא דהא דלא קתני התם שהנדבה באה מן המעשר וכו' הוא מטעם שייר אם כן מאי שייר דהאי שייר וצ"ל דהשתא ס"ל אע"ג דהתוס' אין ידוע להם שיש עוד שום חילוק בין נדרים לנדבות אלא דין זה שהנדבה באה מן המעשר וכו' אעפ"כ על כרחך הואיל והזינן דשייר דין זה שהנדבה באה מן המעשר וכו' מוכרח הוא שיש עוד איזה דין שנדר ונדבה חלוקים ששייר גם אותו הדין שאינו ידוע לנו וק"ל: ד"ה מרובה קתני תני ושייר וכו'. דסבר ההוא לישנא דכיון דקתני מרובה אין לומר שייר וכו' עד ועוד ששייר שותף שגנב מחברו וכו' מקשין הולם א"כ יקשה ללשון ראשון דסבירא ליה דמרובה הוי כמו אין בין ולא שייך בו לומר תנא ושייר והא ע"כ שייר הא דשותף שגנב מחברו ושותפין שגנבו שחייב בכפל ואינו משלם ד' וה' כדאמרינן לקמן וצ"ל דללשון ראשון ס"ל כמו שאין חילוק בין כפל לתשלומי ד' וה' בטוען טענת גנב כמו כן אין חילוק ביניהם בשותף שגנב מחברו וכן בשותפים שגנבו ואין שום דין שיהא חילוק בין תשלומי כפל לתשלומי ד' וה' כי אם דין זה המפורש במתני' דסבירא לה דמרובה הוי כמו אין בין והחיא דלקמן דאמרי' דשותף שגנב מחברו וכו' אין משלם תשלומי ד' וה' אתיא כלישנא בתרא וכן מצאתי בגליון תוס' ישנים כתובים על קלף וכתב עוד משום תירוץ אחד דיש לומר דההיא דשותף שגנב מחברו וכו' דלקמן לא חשיב ליה שיור דלא מיפטר אלא ממעט דבעינן וטבחו כולו באיסור וגנב משני שותפים והודה לאחר מהן דקאמר לקמן דאינו משלם תשלומי ד' וה' דה' בקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר לא חשיב ליה נמי שיור כיון דאם לא הודה היה חייב וק"ל: ד"ה יצאו שטרות וכו' • וי"ל כיון דאי איתא לשטר בעין חייב להחזיר ס"ד דכשמחזיר משלם הכפל עמו כצ"ל:

דף סג ע"א ד"ה דהא כל חד וחד דרשינן כלל ופרט באנפי נפשיה וכו' וי"ל כיון דכתיב על אבל פרטא וכו' ש"מ למדרש כל חד וחד פרטא באפי נפשיה ולפי זה צ"ל דלקמן דאמרינן שדי שור בין המצא תמצא שדי חמור בין המצא להמצא היינו משום דכתיב משור ועד חמור עד שה דכתיב עד אבל פרטא דרשינן ליה כל חד פרטא באפי נפשיה: בא"ד דאי לאו הכי לשתוק מכולהו פרטי ולכתוב שלמה וכו'. מקשין העולם א"כ גבי מעשר נמי לכתוב יין או שכר להודיה ולא לכתוב בקר וצאן אבל אין זה קושיא דהתם צריכא דאי לא כתב אלא יין ושכר לחוד לא הוה אתי מיניה בקר וצאן משום דלא הוו גדולי קרקע ממש כמו יין ושכר ועיין בפ"ק דקדושין גבי הענקה דעביד לשם צריכותא מאי אמרת לכתוב בקר או צאן ולמה לי למכתב תרי מינים בעלי חיים אין זו קושיא לפי סברת המקשה דהשתא דהא הכא גבי כפל נמי כתיב שור וחמור ושה ונקט להו בחד פרטא למילף כעין הפרט דמטמאו במגע ובמשא אבל אם איתא דדרשינן מה הפרט מפורש דבר המטלטל וכו' לא הוי ליה למכתב כי אם שלמה ולא לכתוב פרטי דבעלי חיים דאינהו מגרעי הדרוש דכעין הפרט דמטלטל ונופו ממון משום דאיכא למדרשינהו בכעין הפרט דמטמאו במגע ומשא ולמעט עופות וק"ל: בד"ה למה לי למהדר למכתב כללא אחרינא כו' וי"ל כסף או כלים איצטריך לכדדרשינן בשבועות. יש להקשות א"כ מאי קאמר בגמרא מיהו כל דהכא רבויא הוא וכו' מטעם דא"כ נכתוב רחמנא להני פרטי גבי הנהו פרטי דכסף או כלים הא איצטריך כסף או כלים למדרש מיניה מה כלים שני' וכו' ואי הוה כתבינהו הנהו פרטי לעיל הוה דרשינן לכולהו פרטי לכלל ופרט ולא הוה דרשינן מיניה האי דינא דמה כלים שנים ולהכי לא מצי למכתבינהו להנהו פרטי גבי הנך ולעולם אימא לך דפ' דעל כל דבר פשע דרשינן ליה בכלל ופרט ולא בריבוי וי"ל דס"ל להגמרא דאפי' הוה כתבינהו הנהו פרטי לעיל גבי כסף או כלים מ"מ הוה דרשינן מיניה נם כן מה כלים שנים וכו' משום דלדרוש פרט וכלל לא צרכינן להו דהא בלאו הכי הוה נכתב לעיל פרטי דשור וחמור ושה ושלמה דהוו בעלי חיים ושאין בעלי חיים וא"כ כסף או כלים למה לי ולכך הוי דרשינן מינייהו מה כלים שנים ואידך פרטי חוי דרשינן לכלל ופרט ולכך דייק שפיר בגמרא דאי האי על כל דבר פשע לכללא אתי נכתבינהו להני פרטי גבי היאך פרט וכלל דלעיל והוי אתי מיניה תרי מילי כלל ופרט וגם דרוש דמה כלים שנים וכו' אבל לפי מאי דמסיק דכל ריבוייא ופרטי אתו למעוטי קרקעות ועבדים וכו' ליכא לאקשויי דלא לכתוב אלא פסוק דכסף או כלים לחוד דא"כ לא הוה אתי אלא לכלל ופרט לחוד ולא הוה דרשינן מיניה מה כלים שנים ולכך איצטריך למכתב התרי קראי קרא דעל כל דבר פשע לרבויי כל מילי ולמעט קרקעות וקרא דכסף או כלים למדרש מיניה מה כלים שנים וכו' ועוד מקשין העולם דלפי המסקנא דלא אתי קרא דכסף או כלים לכלל ופרט אלא למדרש מה כלים שנים ל"ל דכתב רחמנא להנהו כללי דלעיל דכי יתן איש אל רעהו וגו' וי"ל דלהכי כתבינהו קרא דלעיל במנגון דכלל ופרט למידק מיניה ולגלויי דקרא דעל כל דבר פשע לא לכלל ופרט הוא ראתא משום דא"כ לכתבינהו הנהו פרטי גבי האיך כלל ופרט וק"ל: ד"ה דבר שאינו מסויים דהא קרקעות ועבדים ושטרות איצטריך למעוטי ולא ילפינן מהדדי. ויש לדקדק דהכל טעמא מאי כיון דאפילו גנב עצמו אמעט מקרקעות ועבדים ושטרות כ"ש בטוען טענת גנב וי"ל דה"א דטוען טענת גנב חייב טפי משום דנשבע לשקר והא דקאמר לעיל מנא ה"מ דת"ר על כל דבר פשע וכו' דאיירי בטוען טענת גנב היינו משום דהשתא ס"ל דפסוק דעל כל דבר פשע קאי נמי אגנב עצמו דכתיב לעיל מיניה אם ימצא הגנב ישלם שנים ולמ"ד דדריש לקמן גם פסוק דאם ימצא הגנב מטוען טענת גנב דיליף גנב עצמו מקרא אחרינא מרתנא דבי חזקיה דדריש ליה מאם המצא תמצא הגנבת בידו כדלקמן ולעיל בתוס' בד"ה יצאו קרקעות שהקשו התוס' וא"ת כיון דאמעים משבועה וכו' קושיא זו לא קשיא אלא למאן דלא דריש מהאי קרא גנב עצמו אבל למאן דדריש מהאי קרא גם גנב עצמו לא קשה מידי וק"ל ועיין לקמן בשמעתין: ע"ב רש"י ד"ה או אינו אלא לדין לפרעון דשומר חנם שטוען נגנבה ישלם וכו'. ויש לתמוה הא שומר חנם אינו חייב בגנבה ואבדה וצריך לפרש דר"ל דשומר חנם שטוען נגנבה ובאו עדים שהוא עצמו גנבו ישלם אפילו בלא שבועה וכן מצאתי בגליון תוס' ישנים וכן פרש"י עצמו בפרק המפקיד דף מ"א ועוד כתב שם בגליון הקשה ה"ר שמשון מקוצי דהיאך בעי למימר דטוען טענת גנב ישלם כפל בלא שבועה א"כ למה ליה דכתב רחמנא כפל בגנב עצמו תיתי בק"ו מטוען טענת גנב דבהיתרא בא לידיה משלם כפל כ"ש גנב עצמו דהכי אמרינן לקמן בשמעתין דאי גנב בשבועה לא לכתוב גנב עצמו ותיתי מטוען טענת גנב ונראה דהוה אמינא דמילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב קרא א"נ האי תנא דברייתא ס"ל דתרווייהו אם ימצא הגנב ואם לא ימצא אתי לטוען טענת גנב וגנב עצמו נפקא ליה מקרא דאם המצא תמצא הגנבה ונו' כדדריש תנא דבי חזקיה ולהכי קאמר או אינו אלא לדין ומטוען טענת גנב משלם כפל בלא שבועה ואין ה"נ דגנב עצמו ילפינן מק"ו מטוען טענת גנב וקרא דאם המצא תמצא נדרוש להא דרבה בר אהילאי למודה בקנס ואחר כך באו עדים כדלקמן בשמעתין ועוד אפי' למאן דאמר דנפק גנב עצמו מקרא דאם ימצא הגנב איכא למימר דה"ק או אינו אלא לדין ומטוען טענת גנב ישלם כפל אפילו בלא שבועה והא דאיצטריך למכתב גנב עצמו על כרחך אתי לאתויי לחייב בגנב עצמו אפי' קרקעות ועבדים ושטרות והני מיעוטא דממעטי קרקעות ועבדים ושטרות לא ממעטי אלא בטוען טענת גנב ולא קאי אלא אקרא דאם לא ימצא אבל לא אקרא דאם ימצא הגנב דלעיל מיניה דאיירי בגנב עצמו אבל אחר דנפקי דטוען טענת גנב לא משלם כפל אלא בשבועה אית לן לאוקמי הא דכתב רחמנא גנב עצמו היינו לחייב גנב עצמו אפילו בלא שבועה ולא לחייבו בקרקעות ועבדים ושטרות ודבר שאינו מסויים וזהו העולה מדברי הגליון; אך שהוצרכתי להוסיף ולגרוע בדבריו ודו"ק:

דף סד ע"א תוס' ד"ה יאמר גנבה ושור וכו'. והשיב לו ר"י כיון דלא מסיק אכתי וכו' א"כ אם נאמר מה הפרט מפורש בעלי חיים נמצא שאין כלום בכלל בתרא דחיים יותר מכעין הפרט ר"ל וא"כ לא יכתוב שום פרט אלא גנבה ולהוי גנבה כלל וחיים פרט ונפקי מינייהו בעלי חיים כמו שמפרשים ומסיימים התוס' לבריהם בתר הכי בסמוך שאמרו דאם לא בא לרבות מכעין הפרט וכו' כן נראה לי לפרש דברי התוס' והיה באפשר לפרש דברי התוס' במה דקאמרו נמצא שאין כלום בכלל בתרא דחיים וכו' באופן אחר קצת ממה שכתבתי אבל אם כן יהיו דברי התוס' כמחולקים לתרי טעמים דהא בתר הכי מסיימי דבריהם דאם לא בא לרבות מכעין הפרט אלא בעלי חיים לא יכתוב שום פרט וכו' לכך מוכרח הוא שבתחלת דבריהם דקאמרי נמצא שאין כלום בכלל בתרא וכו' כוונתם נמי כמו שמסיים בסוף דבריהם וק"ל: בא"ד והא דפריך הא דלא דמי וכו'. אע"ג דפרישית דחיים משמע כל דבר וכו' מכל מקום הואיל ומשמעות פשט שלהם וכו' כצ"ל: בא"ד לכך נראה לפרש וכו' עד ופריך מה שיש לך להביא בעלי חיים כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור ולמה לי כל הני פרטי וכו'. ר"ל אם לא בא לרבות מכעין הפרט אלא בעלי חיים לא לכתוב שום פרט אלא גנבה וחיים ולהוי גנבה כלל וחיים פרט ונפקי מינה בעלי חיים א"כ ע"כ אית לן למימר דחיים כלל הוא להיות משמע כל דבר ע"ד שהשיב ר"י לעיל כן נראה לי לפרש דאי לא כן הדרא קושית הר"ר אשר מלוני"ל בכאן לדוכתא דמה פריך השתא מה יש לך להביא וכו' הא מה אני מקיים גנבה פי' כלל ופרט וכלל לא הוי מרבינן מינית כל דבר כמו שהקשה הר"ר אשר לעיל: בא"ד ועוד דא"כ היאך יכול אלו כן וכו' הא ע"כ כיון דסבר האי תנא דשני כללות הסמוכים זה לזה בריבה ומיעט וריבה דרשי' ליה וכו'. ר"ל דבשלמא לפי מאי דמשני רבא כל לישנא דברייתא אינו לפי האמת אלא לפי מאי דס"ד לדרוש דפסוק גנבה וחיים והפרטים שביניהם בכלל ופרט וכלל והוה התנא נושא ונותן דלכתוב חד פרטא או שנים או כולם ולא לכתוב המצא תמצא עד דמסיק דלא נוכל למגמר מיניה כל דבר ברחוש דכלל ופרט דגנבת וחיים אלא מהמצא תמצא דרשי' ליה בריבה ומיעט וריבה כדמסיק בגמרא אבל לפי מה שהקשה הר"ר אשר מלוני"ל דרוצה לומר דחזקיה אתי לפרושי כל הני פרטים ואאם המצא תמצא סמוך והשני כללים הם המצא תמצא וגנבה א"כ כל דברי הברייתא הוא לפי האמת ולפי האמת א"א לן לומר דחזקיה ס"ל כבני מערבא דשנים כללים הסמוכים כמו תמצא תמצא וגנבה דרשי' כלל ופרט וכלל דא"כ תקשה לן שת למה לי כדפריך לקמן ולכך ע"כ צ"ל דחזקיה דריש שני כללים הסמוכים בריבה ומיעט וריבה וא"כ איך יתישב הא דקאמר חמור ושור וכו' יאמר שור ושה וכו' הא לא דרשי' ליה כלל ופרט כי אם בריבה ומיעט וריבה וק"ל: ע"ב גמרא גנבה וחיים לכדרב וכו'. אין להקשות א"כ למה הדרה הגמ' מדרוש בכלל ופרט וכלל דלעולם נימא דחזקיה בכלל ופרט וכלל דדריש ליה מאי אמרת אם כן שה ל"ל דרשי' שור בין המצא לתמצא אתי כל דבר דאי לאתויי בעלי חיים הא כתיב חיים נימא דחיים אתי לכדרב החייהו לקרן כעין שנגנב דזה אין קושיא כלל דא"כ דלא דרשי' חיים לענין זה א"כ הוה כאלו כתיב כלל ופרט דשור ושה וחמור וכלל וא"כ הוה פרכינן מה הפרט מפורש בעלי חיים וכו' מאי אמרת א"כ נכתוב חד פרטא אי כתב רחמנא שור ה"א מה הפרט מפורש קרב לגבי המזבח ואי כתיב שה ה"א מה הפרט מפורש קדוש בבכור לכך כתיב חמור ואתי בכעין הפרט אפי' צבי ואיל דמטמא כמשא מאי אמרת לכתוב שור וחמור ולא לכתוב שה ה"א דשה אתי לאתויי עופות דנדרש מה הפרט מפורש בעלי ח"ס אף כל בעלי חיים אבל כל מידי דלאו בעלי חיים לא הוי אתי לכך ע"כ אי דרשינן לה בכלל ופרט וכלל ע"כ חיים לפרט אתי ולרבות בעלי חיים אתי כדי דנימא שדי שור בין המצא תמצא לאתויי מאי אי לאתויי בעל חיים מחיים נפקא אלא לאתויי כל דבר וכו' כדלעיל וא"כ שה ל"ל או אפי' שה ושור למה לי דנימא שדי חיים בין המצא תמצא לאתויי מאי אי לאתויי בעלי חיים הא כתיב חיים וא"כ לכתיב חיים להודיה והתרי כללי ל"ל אלא לאתויי מכעין הפרט כל דבר אפי' דלאו בעלי חיים כמו שכתבו התוס' בד"ה א"ה שה ל"ל הלכך ע"כ א"א ליה לתנא דבי חזקיה אלא למדרשיה בריבה ומיעט וריבה וק"ל:

דף סה ע"א תוס' ד"ה לכתוב או המצא תמצא וכו' משמע דאורחא דקרא לכתוב שני פעמים תיבה אחת וכו'. ר"ל תיבה אחת שוה כשוה בלא שום שינוי וכשכתבה בשינוי אפי' באות אחת הוי יתירה ואתי לדרוש כדמשמע הכי בשביל שכתבה רחמנא המצא תמצא בשינוי אתא למדרשה משום דה"ל למכתב בשוה: בא"ד יקשה דבריש היו בודקין קאמר וכו' ואמאי הא אכתי היה מופנה מדה"ל למכתב או דרוש דרוש או חקור חקור וכו' כצ"ל. ור"ל דהתם יליף דבעי שבע חקירות מדכתיב גבי עיר הנדחת ג' חקירות דכתיב ודרשת וחקרת ושאלת היטב ישאלת היטב חשיב חדא דמשאלת לא משמע חקירה אלא ע"י

חכמת שלמה

דבבא בתרא לית הלכה כמותו אלא אם היזק חייב לשלם כ"כ הרי"ף בפרק לא יחפור ובסוף פרק הבית והעליה: רש"י בד"ה היה גדי כו' העבד דהואיל ואינו כו' ינקם וקם ליה כו' כנ"ל: בא"ד יאיכא דאמרי בגדי נמי דוקא נקט סמוך פטור כו' כנ"ל וכ"ב הוא פי' רשב"ם בפרק כיצד הרגל: בד"ה בהרתי כו' פטור ורבי יהודה כו' כנ"ל וכד"א: בד"ה מוריגין קרסים נקובים וכמן יתידות כו' כנ"ל: בד"ה דברי כו' שייך לעמוד הסני: תוס' בד"ה אלא אמר רבה בהכתי פליגי במדליק כו' כי תלא אש דאיירי כו' כנ"ל:

דף סב ע"א גמ' בתוך של חבירו מבלם כו' כנ"ל ונמחק ד"ה וכ"ב ס"א איטו וכן מוכח מן התוס': שם נגזל במכור דמבתבע כו' כנ"ל: שם ננוהג במאי עסקינן וכ"ב נ"ל טעות: שם מרגניתא מאי מי מנחי כו' אי איכא אמיד הוא כו' כנ"ל: רש"י בד"ה מאי הוה ליך גבי כו' כנ"ל: תוס' בד"ה בד"א כו' שדקדקו לרב כהנא דלעיל כו' כנ"ל: בד"ה עבו כו' דנגזל בבבועות הגזלן כו' כנ"ל: ע"ב גמ' אמרי לעולם אימא לך כו' איבעי ליה לגנותה כו' כנ"ל: הדרן עלך פרק הכונס

מרובה פרק שביעי

דף סג ע"א גמרא כלל ופרט ל"ל למהדר כו' כנ"ל: רש"י בד"ה ואס"ד כו' כפרט לכתבינהו כו' הד"א: תוס' בד"ה דבר מאין כו' עד שימעט הכתב כו' כנ"ל: ע"ב רש"י בד"ה כשהוא אומר כו' בעצמו גנב הס"ד: בד"ה או אינו כו' שטוען נגנבה משלם כו' נ"ב אין רצונו שיהיה חייב שומר חנם בגניבה דלזה לא צריך קרא למעט דאי חייב בגניבה א"כ איך מצינו כפל בטוען טענת גנב ולעיל מרבינן לכ"ע מלא ימלא טוען טענת גנב לכפל אלא כך פי' הפשט ש"ח שטוען נגנבה ונמלא שקרן ישלם כפל בלא שבועה וכן פרש"י להדיא בפרק המפקיד דף מ"א וכן כפי' התוס':

דף סד ע"א רש"י ד"ה ויאמר נ"ל יאמר כו': ע"ב רש"י בד"ה ס"ג כו' פורתא חדא מילתא ותו לא כנ"ל:

בשהוא אומר חיים כו' מה אני מקיים גניבה פי' כלל ופרט וכלל לרבות כל דבר כו' עכ"ל בהך פירכא נ"ל כשיטת ר"י דהכא הפרטים ס"ד למימר ולרבות כל דבר מכלל ופרט וכלל טפי ממאי דמשמע בכללא בתרא ואפשר לומר כיון דחד תנא הוא וקושטא הוא שהוא מסיק לעלמא הך כדלקמן כל דבר מהיכא קמייתי מכללא בתרא כו' אין לחוש בזה ודו"ק: בא"ד לימא דחזקיה אתא לפרושי נ"ל כל הני פרטי ואאם המצא תמצא סמיך כו' עכ"ל וכן יש להקשות דלימא התנא אילו נאמר שור וגניבה קאמר ואאם המצא תמצא סמיך דהשתא הוי שפיר כלל ופרט וכלל מיהו בתירוצם לקושייתם ניחא גם זה ודו"ק:

דף סה בד"ה גופא אמר רב כו' ועוד אר"י דמגזל חמץ לא מצי למידק כלל דלפי דמים משלם כו' עכ"ל מיהו אהך דג' אגודות בג' פרוטות והוזלו כו' מייתי שפיר ראיה מגזל חמץ דמקרי בת השבה כשעת הגזילה אע"ג דהשתא לאו בת השבה הוא ודו"ק: **בד"ה** דתניא כחושה כו' טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו משמע אפילו מעיקרא שויא זוזא ולבסוף ד' דומיא דטלה ונעשה איל משלם כפל כי השתא כו' עכ"ל ור"ל לפר"י לקמן דדמים כשל עכשיו בכל גוונא אף בנשתנו למעליותא דהיינו דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף ד' דומיא דקאמר טלאים כדמעיקרא דהיינו נמי בנשתנו למעליותא כגון טלה ונעשה איל ודקדקו לומר מדמשלם כפל ד' זוזי כי השתא מוכח דמגרע כח הקרן דלא משלם אלא זוזא כדמעיקרא היכא דאיתבר ממילא אבל מד' וה' אינו מוכח מידי דנהוי מגרע כח הקרן דטביחה ומכירה הוי כתברא או שתייה וקרן נמי משלם ארבע זוזי כי השתא כדקאמר רבה ודו"ק: **בד"ה** מה לי קטלה כו' ולפי טעם זה ה"מ לאוקמי מלתיה דרב בהוכחשה ממילא עכ"ל מיהו לפי האמת דמסיק טלאים כדמעיקרא לפר"י לקמן ניחא דבהוכחשה ממילא נמי משלם כפל ד' וה' כעין שגנב ודוקא גבי דמים כשל עכשיו ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אלמא קרן כו' שויא זוזא ולבסוף שויא ד' וכפילא זוזא כעין שגנב דלא כרב כו' וי"ל דליכא למימר הכי כו' עכ"ל שתמו דבריהם לפר"י דלקמן אבל לפר"ת דלקמן קושטא הוא דרב ס"ל הכי בנשתנו לגריעותא בדמים דמשלם כשל עכשיו וליכא לתרוצי אלא כתירוץ השני שכתבו התוספות ודו"ק: **בד"ה** הן ולא שינוייהם תימה דבסמוך נפקא ליה לרבא דשינוי קונה מקרא אחרינא כו' וע"ק דרב חסדא כו' עכ"ל דליכא לפלוגי הכא במתני' לדעלמא דהא ב"ה דאית להו במתני' דמהני השינוי ולא מהני מכ"ש דאית להו שינוי קונה בעלמא וק"ל: **בא"ד** ואע"ג דלר' יוחנן מיירי בשינוי שאינו חוזר כו' עכ"ל אבל הך מתניתא דהגוזל לר' יוחנן איירי נמי בשינוי החוזר לברייתו אלא דמוקי לה משום תקנת השבים ע"ש בפ' הגוזל:

דף סו בד"ה מוצא אבידה כו' ואי מתייאשי מדבר שאין בו סימן כך מתייאשו מדבר שיש בו סימן כו' עכ"ל דליכא למימר דדבר שאין בו סימן נמי לא מתייאשי כיון דמחזיר לו ע"י עדים וסימנין כדי נסבה כדמסיק דא"כ למאי נ"מ ילפינן דומיא דשמלה דיש לה תובעין וע"ש בתוספות ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אולימא לפני יאוש כו' דאפי' קדשינהו אינו קדוש כו' עכ"ל פי' כיון שאינו שלו אבל ביאוש א"כ דלא קני ולא הוי שלו כי קדשינהו הוי קודש ע"י יאוש ושינוי רשות או שינוי השם כמ"ש התוספות לקמן לשיטת ר"י וק"ל: **בד"ה** דגזל משכב דחבריה כו' וע"ק דהתם מייתי עלה פלוגתא דר"ש כו' אף הגנב ה"ל טמא אמרו לו ומה כו' עכ"ל בנוסחות סדר המשנה התם במסכת כלים ליתא ואפשר דר"ל התם בתוספתא ולפי פלוגתייהו דמתני' נמי יש להגיה שם אמר להם ודו"ק: **בד"ה** כל שאין בו חסרון כו' וא"ת בלאו הכי תיפוק לה דעלבא כו' איירי בבעל הבית עכ"ל פירוש לדבריהם בלאו פלוגתא דר"ש ורבנן בעורות ובלאו הך סיפא דחוץ מן העלבא ה"ל למפרך מהך גופא דכ"מ שאין בו חסרון מלאכה דמחשבה מועלת אלמא יאוש קני ותירצו די"ל דהך איכא לאוקמי דאיירי בבעה"ב אבל מהך דעלבא אע"ג דמסתמא לפום הך סברא איירי נמי בבעה"ב מ"מ מייתי שפיר אעורות דגנב וגזלן דפלוגתייהו דכיון דראויה להשתמש בלא קילוע לא חשיב ליה שינוי מעשה כלל כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

דף סז בד"ה הא לאו הכי הדרה בעיניה ושאני מרים כיון שבנאו בבירה מתייאשים כו' עכ"ל הכי משמע להו לכאורה דשינוי השם לחודיה לא מהני אלא עם היאוש מדפריך ממרים אהך דאגרזין דהוי יאוש עם שינוי השם מדלא מהני אגרזין למר בגנב ולמר בגזלן אבל ק"ק לפום סברתם דהשתא דא"כ מאי פריך מהך דליטר דלא הוי אלא שינוי השם לחודיה ואפשר לומר דס"ל להגמרא כיון דלענין קנייה מועיל שינוי השם עם היאוש בליטר נמי ליהוי שינוי השם מלהא לעשותו כלי וליפסל ודו"ק: **בד"ה** מעיקרא טיבלא והע"ג דשינוי החוזר לברייתו ע"י כו' עכ"ל יש לדקדק מהיכא פסיקא ליה דשינוי החוזר לברייתו עם היאוש לא מהני דר' זירא לא קאמר דשינוי השם החוזר לברייתו דלא קני אלא במרים דאיירי בלא יאוש כמ"ש התוספות לעיל ולפי מאי דהוו בעו לפרש לעיל דמרים כיון שבנאו בבירה מתייאשים ניחא ודו"ק: **בד"ה** אמר עולא כו' לענין ברכה להזכיר ש"ש עליו ראוי להחמיר כו' עכ"ל ולגבי אסא נמי דפריך ולקניתו בשינוי השם היינו לענין קיום המצוה אבל לענין ברכת הלולב יש להחמיר יותר וק"ל: **ע"ב** בא"ד אי נמי דרב יהודה נמי אית ליה דיאוש לא קני כו' משום דלא חייש לטעמיה דמלוה כו' עכ"ל [א] יש לדקדק דהכתי תיקשי דמאי פריך לעולא מההיא דתניא עלה ולא פריך הכי מההיא דתני עלה אגופה דברייתא דסברה יאוש לא קני דאי קני כי לא הקדיש נמי פטור ואפשר לומר דלא חייש הגמרא למרמי ברייתות אהדדי כיון דהיכא תנאי דפליגי ביאוש אי קני כדאיתא בהגוזל בתרא בהך דנטלו מוכסים חמורו מיהו לשיטת ר"י לקמן ליכא תנאי התם דפליגי ביאוש ודו"ק: **בא"ד** יאוש גרידא נמי לא קני אפילו לרבה כיון דבאיסורא אתי לידיה וצריך כו' עכ"ל י"ל דהא היכא דבהיתרא אתי לידיה נמי מקמיה דמייאש כגון באבידה לא קני לגמרי ביאוש גרידא וצריך להחזיר הדמים כמו שכתבו התוס' לעיל ולפום הך סברא דבאיסורא אתי לידיה לא נילף כלל גזילה מאבידה דליקני ביאוש ונראה לפרש דבריהם דהתם באבידה כיון דחל עליו מצות השבה קודם יאוש לא קני לגמרי וצריך להחזיר הדמים כמו שכתבו התוס' שם אבל הכא דלא שייך דניחול עליו מ[צות] השבה אי לאו האי טעמא דבאיסורא אתי לידיה דהיינו קודם יאוש הוה קני לגמרי דהא איהו לא גזל ולעיל מהא דאמר ר"י משום דרבי ינאי דשינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני אוכיחו

קרני ראם [א] יש לדקדק כו'. נ"ב לא אבין קושייתו דלפי התוס' זה פליגי ר"י ועולא רק במקום הבאה בעבירה וקושית הגמ' ואי אמרת יאוש נ"ק היינו משום מה"ב וקשה לעולא דוקא דברייתא אף דסברה דיאוש נ"ק מ"מ י"ל כר"י דלא מחייב למס"ב:

חכמת שלמה

דף סה ע"א תוס' בד"ה ליכתוב או כו' בדנוריה בהטיב כו' משמע כו' כצ"ל: **בא"ד** אכתי היה מופנה [כצ"ל] דהכא לאו מופנה לג"ש קאמר דהא בעינן לשם מופנה בג' מקומות בעדים זוממין ובעיר הנדחת ובעובדי כוכבים ולא ילפינן ג"ש אלא מהיטב דכתיב בכולהו והכא פ"ק עדיין הוא מופנה כלומר מיותר הוא ודו"ק: **בד"ה** גופא כו' דמילתא אמריגן דרב איירי כו' וכן בפרק כל שעה כו' בגזילה בעין הויא כו' כצ"ל: **בד"ה** דתניא כו' דמים כדמעיקרא משלם כפל ארבעה וחמשה כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' ואמר רב יוסף קני כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה ובאינו כו' לאסוף לפטורה הס"ד: **בד"ה** כעין שגנב כו' משלם ד' ליכא כו' כצ"ל: **בד"ה** מ"מ קשיא לר' אילעא כצ"ל: **תוס'** בד"ה איל בן כו' קרבן אמרי' דאיל כו' כצ"ל:

דף סו ע"א תוס' בד"ה הם ולא ולהוסיפם כו' והע"ג דאמרי' בעיבדו ולבסוף כו' כצ"ל: **בד"ה** עד ב בעו כו' שייכא ביה אבל הפרשת כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' איתיביה אביי לרבא כו' הבעלים שמע מינה יאוש כו' כצ"ל:

דף סז ע"א גמ' הגזילה אשר גזל למה לי כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה אמר עולא כו' לאחר יאוש לא קנייה ביאוש כו' כצ"ל:

רש"י

מהר"ם

דכתב בחדיה היטב כך פירש"י שם: (בא"ד) וביחיד העובד עכו"ם כתיב ודרשת היטב ובעדים זוממים כתיב ודרשו השופטים היטב וילפי להו אהדדי בג"ש ואמר התם דג"ש מופנה הוא דהיטב דכתיב גבי עיר הנדחת הוא מיותר דאפי' לא הוה כתיב היטב הוי נמי מצי להשמיענו שלש חקירות מלשון חקירה ודרישה לחוד דלכתוב או דרוש תדרוש וחקרת או חקור תחקור ודרשת דהוה משמע מיניה ג' חקירות ומדכתיב חקירה השלישית בלשון ושאלת היטב ש"מ לאפנויי אתי כדי למילף מהיטב דכתב גבי עדים זוממין וע"ז דיחיד: בא"ד משמע דאי הוה כתיב דרוש תדרוש וחקרת וכו' לא הוה משמע מיניה אלא שלש חקירות ולא היה מופנה ר"ל לא הוה שום יתור בכתוב ומקשו התוס' והא אכתי היה מופנה ר"ל אכתי הוה יתור בכתוב מדהוי ליה למכתב או דרוש דרוש וחקרת או חקור חקור ודרשת דהא משמע הכא דאורחא דקרא למכתב תיבה אחת שני פעמים בשוה ומדהוה כתיב דרוש תדרוש הוה יתירה ולשון התוס' דקאמרי והא אכתי מופנה לאו דוקא דלא שייך לומר בזה מופנה לגזרה שוה דמלשון זה לא היינו יכולין למילף שום ג"ש אלא ר"ל היה יתור בכתוב: בא"ד וי"ל דאין הכי נמי ר"ל דאי הוה נמי כתיב דרוש תדרוש וכו' הוה נמי יתירה וה"ל לגמרא לומר דהוה ליה למכתב או דרוש דרוש וחקרת או חקור חקור ודרשת והא דנקטה הגמ' דרוש תדרוש וכו' נקט כפל הלשון השגור בתורה בכמה מקומות ואין ת"נ בכל מקום דכתיב האי לישנא ליתורא אתי והגמ' לא נהית עתה לאותה סברא וק"ל: **ד"ה** גופא אמר רב קרן כעין שגנב וכו'. והא דקאמר ש"מ דרב אתשלומי כפל ותשלומי ד' וה' קא בעי והכי פירושא אמר קרא נגבה וחיים וכו' כצ"ל: **בא"ד** וא"ת דאמר רבא גזל ג' אגודות וכו', חייב להחזיר לו אחת פי' אם היא בעין חייב להחזיר אותה בעצמה ואם אינה בעין משלם לו פרוטה כמו שהיתה שוה בשעת הגזלה ותנא תונא גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך טעמא דאיתיה בעיניה הא ליתיה בעיניה בעי שלומי אע"ג דהשתא לאו ממונא הוא כיון דמעיקרא ממונא הוא בעי שלומי ה"נ אע"ג דהשתא לא הוי שוה פרוטה בע"ש ומי כן הוא לקמן בגמ' וע"ש בתוס': **ד"ה** דתניא כחושה והשמינה וכן משמע לקמן בשמעתין דקאמר טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו כצ"ל. ור"ל דלקמן בשמעתין מסיק אליביה דרב טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו ופי' ר"י טלאים כשהשינוי בא בגוף הבהמה כגון טלה ונעשה איל או כחושה והשמינה או איפכא ס"ל לרב דמשלם כפל ותשלומי ד' וה' כשעת הגזלה דמים ר"ל כשהשינוי בא מצד הדמים כגון יוקרא וזולא משלם כפל ד' וה' כשל עכשיו ואין חילוק בין היתה יוקרא בשעת הגנבה וזולא בשעת העמדה בדין ובין שהיתה זולא בשעת הגנבה והוקרה בשעת העמדה בדין לעולם משלם כפל ד' וה' כשל עכשיו והשתא לפ"ז הא דקאמר רב קרן כעין שגנב ותשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין לא בא ליפות כח הקרן ולגרוע כח הכפל בכל מילי דהא כשהיתה שוה מעיקרא זוזא ולבסוף שוה ד' משלם כפל וד' וה' כשל עכשיו א"כ אדרבה מצינו שיפה כח הכפל לפעמים דהכפל ותשלומי ד' וה' משלם ביוקרא דהשתא והקרן בשלמא אי תברה או שתיה או טבחו (לא) משלם הקרן נ"כ ארבע כדהשתא כדרבה בשמעתין אבל היכא דאתבר ממילא או נאבד לא משלם הקרן אלא כעין שגנב והכפל כשל עכשיו א"כ אדרבה יפה כח הכפל מכח הקרן ש"מ דחיוביהו לקרן כעין שגנב דקאמר רב אינו לשון יפוי כח ולפירושו של ר"י הא דקאמר בשמעתין גבי כחושה והשמינה דמשלם כעין שגנב מטעם דאמר אנא פטימנא ואת שקלת דמשמע דהיכי שנתפטמה מאיליה משלם כפל כשעת העמדה בדין אינה לפי האמת דלפי האמת אפי' נתפטמה מאיליה משלם כדהשתא לפי' ר"י וכן הא דקאמר גבי שמינה והכחישה דמשלם כעין שגנב מטעם דמה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא ה"ה בהכחישה מעצמה דמשלם נ"כ כעין שגנב לפי' ר"י אבל ביוקרא וזולא משלם כפל וד' וה' כשעת העמדה בדין בין היכא דמעיקרא שוה ד' ולבסוף שוה זוזא ובין היכא דמעיקרא שוה זוזא ולבסוף שוה ד' והקרן היכא דתבריה או שתיה או טבחו משלם נ"כ ד' כדהשתא אבל באתבר ממילא לא משלם אלא זוזא כדמעיקרא וא"כ לא מצינו שיפה כח הקרן מכפל אלא היכא דמעיקרא שוה ד' ולבסוף שוה זוזא דמשלם קרן כעין שגנב ותשלומי כפל ד' וה' משלם כשעת העמדה בדין אבל לפי' ר"ת לקמן דמפ"ש טלאים כדמעיקרא פי' כשנשתנה למעליותא כגון טלה ונעשה איל או ביוקרא וזולא כגון דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שוה ארבע או השמינה או נתפטמה בבוכן משלם כפל וד' וה' כדמעיקרא דמים כשל עכשיו לפי שכשנשתנה לגריעותא כגון שהכחישה דמעיקרא שויא ארבע ולבסוף שוה זוזא משלם כפל וד' וה' כשל עכשיו לפירושו לעולם גרע כח הכפל מהקרן וק"ל: **ד"ה** אנא אפטימנא ואת שקלתא וכו' כמו בטלה ונעשה איל דאמר לקמן דמשלם כפל וד' וה' כעין שגנב אפי' שינוי לא קני וכו'. פי' אפי' למ"ד שינוי לא קני אפ"ה בטלה ונעשה איל משלם כעין שגנב מטעם משום דא"ל אמו הורא גנבי מינך דיכרא גנבי מינך: **בא"ד** ודוקא ביוקרא וזולא הוא דקאמר רב וכו', אפי' שהיה זולא בשעת הגניבה ונתיקרה השתא כגון דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' דקאמר דמשלם כפל וד' וה' כדהשתא כמ"ש לעיל והיינו דוקא לפי' ר"י דלקמן כדלעיל: **ע"ב** גמ' ואלא מאי שינוי לא קנה אמאי משלם כעין שגנב וכו'. ר"ל אפי' לפי סברתך נמי לא מתיישבת הברייתא א"כ ע"כ צ"ל דמשובשת היא וליכא למשמע מינה ולפ"ז צ"ל דהא דקאמר בתר הכי מ"מ קשיא ר"ל לרבי אילעי אע"ג דרבי כבר השיב לרבי חנינא דאין לסמוך על ברייתא זו אפ"ה רצה רב ששת לתרצה מדנפשיה אפי' לר"א ודו"ק: **רש"י** ד"ה נעשה שינוי בידו וכו'. אבל קרן וכפל משלם קרן כי השתא וכפל כעין שגנב וכו' טעמו של רש"י דפי' דקרן משלם כי השתא משום דטובח ח"י כאלו תברה בידים או שתיה דמשלם קרן כי השתא כדרבה דלעיל וכפל לפי סברת הברייתא דקתני בה כעין שגנב משלם כעין שגנב ולפי סברת רב משלם כשעת העמדה בדין ולקמן פריך לרב מברייתא זו: **תוס'** ד"ה כפילא ארבע וכו' וריב"א מפרש דאלשון ברייתא קא פריך וכו'. ר"ל דריב"א נמי מפרש כמו שפי' רש"י דחומש עולה לו בכפילו ר"ל שמשלם הכפל ובזה נפטר מהחומש ואית ליה נמי דאין בכך כלום אם הכפל ד' וחומש זוזא ונפטר בכך מהחומש אלא שהמקשה מלשון הברייתא פריך דמדקתני חומשו עולה לו בכפלו ולא קתני מתוך כפלו משמע שהחומש שוה ככל הכפל לכך פריך ח"ד וכו' דהיאך מצינו שהחומש שוה לכפל וקי"ל וי"ל לפי סברת התוס' וסברת ריב"א דס"ל דאין בכך כלום אם אין הכפל שוה להחומש דבכל ענין נפטר מהחומש לדברי רבי יעקב א"כ מאי איכא בין רבי יעקב וחכמים דבשלמא לרש"י איכא בינייהו כשאין החומש שוה לכפל דלא נפטר מן החומש בכפל אלא צריך לשלם חומש בפ"ע ולדברי חכמים הוא פטור מן החומש אבל לדברי התוס' וריב"א קשה וי"ל דאיכא בינייהו כגון שהחומש הוא יותר מהכפל כגון דמעיקרא שוה ארבע ולבסוף לא שוה כי אם חצי זוז שהכפל שמשלם כדהשתא אינו כי אם חצי זוז והחומש דבתר קרנא שיימינן שמשלם כדמעיקרא הוי החומש זוזא ולפי תירוצא של רבא דמתרץ לעולם דמעיקרא שוה ארבע והשתא נמי שויא ד' וכו' איכא לאוקמא דאיכא בינייהו שנשבע והזיד נשבע ה' או ו' פעמים שהכפל ד' והחומש הוא ו' לדברי רבי יעקב צריך לשלם הכפל וגם כל מה שהחומש הוא יותר מהכפל צריך להוסיף משום החומש ולדברי חכמים כיון שמשלם כפל הוא פטור מהחומש לגמרי וק"ל: **ד"ה** אלמא קרן כעין שגנב וכו' וי"ל דליכא למימר הכי כלל דמהיכא תיתי דקרן יהא כשעת העמדה בדין וכו'. תירוץ זה אינו מתיישב לפי סברת ר"ת לקמן גבי טלה כדמעיקרא דמים כשל עכשיו ודו"ק:

דף סו ע"א רש"י ד"ה לימא תיהוי תיובתא דרב וכו' כשהוקרה דהתם אפילו קרן מחייב ליה רב כי השתא דהא כרבה ס"ל וכו'. יש מקשין א"כ אמאי לא מותיב נמי מברייתא זו לרבה דליכא לשנויי כמ"ש רש"י לעיל דלרבה ליכא לאותבי דיכול לשנויי דהך מתניתא כפל ד' וה' דוקא נקט אבל קרן היכא דאשכח כי השתא משלם דהא נימא נמי דכיון דאפי' קרן מחייב ליה כי השתא כ"ש כפל כמו שפרש"י הכא לרב וי"ל דדוקא לרב דיליף מקרא דקרן משלם כעין שגנב וכפל וד' וה' כשעת העמדה בדין לכך מסתבר ליה להמקשה למימר דהשתא במקום שמשלם קרן כעין שגנב כגון שהוזלה משלם כפל כשעת העמדה בדין מטעם גזרת הכתוב כ"ש במקום שאפי' הקרן משתלם כשעת העמדה בדין שהוא סברא לומר שהכפל ישתלם בשעת העמדה בדין דהא עיקר התשלומי כפל וד' וה' כשעת העמדה בדין הוא לפי גזה"כ אבל לרבה נוכל לומר דלא ס"ל כרב דדריש החייהו לקרן כעין שגנב דאתי למידק הא תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין אלא ס"ל לרבה עיקר תשלומי קרן וכפל וד' וה' כולן הוי כעין שגנב כדקתני בברייתא אלא שהיכא דתברה ושתיה סברא הוא דמשלם הקרן כדהשתא משום דהשתא הוא דגזל ליה כמו שפרש"י לעיל אבל כפל וד' וה' לעולם משלם כעין שגנב ולכך ליכא לאותבי לרבה כלל וק"ל: **תוס'** ד"ה הם ולא ולדותיהם וכו'. אבל גבי אתנן עיקר דעתה משום קטת וגבי בהמה עיקר דעתה אפרה וכו' כצ"ל: **ד"ה** טלאים כדמעיקרא וכו' ובלישנא דקרא נמי וף צאן ובקר נזכרים וכו'. נ"ל דזה הוי טעם אחר והוי כאלו אמר וגם יש עוד טעם אחר משום דבלישנא דקרא וכו' וק"ל: **ד"ה** עד שצבעו וכו', אין לפרש שצבע חלקו של כהן כו' כצ"ל: **ע"ב** ד"ה ש"מ דיאוש לא קני וכו'. כל דברי התוס' בדבור זה יתבארו בדף שאחר זה בתוס' ד"ה אמר עולא מנין ליאוש שאינו קונה: **ד"ה** מי איכא למ"ד וכו'. ולא בעי לאוקמי בשינוי החוזר לברייתו וכו' דרב יוסף לא פליג וכו'. ר"ל לכך שפיר קאמר ליה רבא לאביי ולמעסיף דפרכת לרבה וניחא לך לרב יוסף הא רב יוסף לא פליג עליה דרבה אלא ביאוש לחודיה אבל בשינוי מעשה אפי' בחוזר לברייתו לא פליג וא"כ לדידיה נמי הקשה לך הא דתניא משכבו ולא הגוזל וכו' וק"ל: **ד"ה** דגזל משכב דחבריה וכו' והוי שפיר דומיא דגזל קרבן דחבריה ר"ל וכ"ת כיון דבמשכב דחבריה איירי דעדיין חסר מחשבה א"כ אינו ממש דומיא דגזל קרבן דחבריה דלא חסר כלום א"כ נימא נמי דאיירי דגזל בהמת חולין לכך קאמר דמשכב דחבריה הוי שפיר דומה לגזל קרבן דחבריה דתרווייהו לא הוי מחוסר מעשה אבל אי הוה איירי בגזל בהמת חולין שמחוסרת קדושה לזה הוי כמו מחוסר מעשה גמור וכו' ולא הוה דומיא כלל למשכב דחבריה וק"ל: **ד"ה** דגזל קרבן דחבריה וכו' ואין לומר שבא הכתוב לפסול הקרבן ר"ל דאינו עולה לרצון אפי' הקריבו לשם בעלים הראשונים דהא אמרינן לקמן וכו'. חזרו קרן לבעלים פירוש כאלו כבר החזיר לבעלים הבהמה שגנב כיון שהקריבה לשם בעלים בכלל שעולה להם לרצון וק"ל:

דף סז ע"א ד"ה הא לאו הכי הדרא בעינה וכו'. כ"ש דקשיא לרבה טפי ר"ל כיון שפירש"י דהתם מריש מתייאשים דבעלים נמנו וגם אפי' למאי דמשני לרב יוסף דמדיש שמו עליו אכתי תקשה לרבה וכו': **בא"ד** ונראה לפרש דבלא יאוש איירי והכי פריך לרב יוסף וכו' וכן משמע לעיל דשינוי השם חשיב וכו'. נ"ל לפרש דר"ל דג' מינים שינוי השם הן. האחד דשינוי השם חשיב

כמו

התוספות דיאוש גרידא בעלמא לא קני דהתם ליכא לפרושי הכי מטעם דבאיסורא אתי לידיה לא קני ביאוש גרידא דאם כן אמאי מחזיר גוף הגניבה כדמשמע התם דהא למאן דאית ליה דיאוש גרידא קני היכא דנמי דבאיסורא אתי לידיה קני ליה מיהת דלא ישלם אלא דמים ודו"ק: בא"ד אבל מתני' איירי לעולם כו' וכי אתי לידיה הוה ליה יאוש ושינוי רשות עכ"ל ולמאי דבעי למימר דמיירי התם ביאוש גרידא ק"ק אמאי לא תקשי להו נמי דהיקשי ליה לרב יוסף דאית ליה יאוש גרידא לא קני נאו לענין קרבן לחוד מהפריך ליה אביי מהאי דעורות של בע"ה ורב יוסף פריך לרבה מהמך ודו"ק:

דף סח בד"ה מה טביחה כו' וקשה לפירוש רשב"ם כו' דלא קני לה גזלן בשינוי כו' עכ"ל גם יש להקשות לפירושו וכי פליג אב"ה דאית להו שינוי קונה כמו שהקשו התוס' לעיל לר"י ולרב חסדא גבי הן ולא שינוייהם ודו"ק: **ע"ב** בד"ה הוא דאמר כלנוטעין כו' דהיכא מדמי הקדש כלל לחילול דלמה לא יוכל לחלל נטע רבעי ומעשר כו' עכ"ל פירוש אפילו הוו לנוטעים מחללים אחר יאוש וס"ל דיאוש גרידא קני דהוי של חבירו מ"מ יוכל לחלל דזכין לאדם כו' וק"ל:

דף סט בד"ה והצנועין מניחין כו' אי שביעית נוהג בכרם רבעי כדמשמע ממלתיה דת"ק כו' עכ"ל נ"ל היינו ת"ק דלנוטעין דהיינו רשב"ג דקאמר בד"א בשביעית דהפקר נינהו דהאי ליכא משמע דכרם רבעי גופייהו הפקר נינהו בשביעית ויותר נ"ל להניח כדמשמע דהמלתיה דת"ק קאי ול"ל דלנוטעין כו' ודו"ק: **בד"ה** כל הנלקט כו' גזרינן שמא לא יפרש דלאחר כו' עכ"ל ומשום הך גזירה טפי לעשות לעתותי ערב דליכא למיחש התם שיאכלו מיד. השיבולין קודם אמירה כיון דלא נקבע עדיין למעשר אבל בנטע רבעי דאיכא למיחש שיאכלו מיד קודם אמירה לית לן למגזר שמא לא יפרש כיון דאם לעשות בע"ה וק"ל: **בא"ד** ועוד דשמא היה בעל כרוב כו' עכ"ל אבל לחלל בבת אחת קודם גידולם שעדיין לא היו לוקטים אותם לא היה בעל כרוב מה שגדל אח"כ ועוד דהתם אפשר בע"א למימר כל הנלקט ודו"ק: **בד"ה** כל שלקטו כו' ועוד דלמה לא יועיל כל שלקטו לכולי עלמא דאטו מי גרע יאוש כו' עכ"ל הכי משמע להו השתא דמאן דאית ליה כל שילקטו לית ליה כל שלקטו כיון דלאו בידו הוא דהא נדמי ליה להך דלנוטעין דלא תימא ביה כל הנלקט אלא כל המתלקט וכיון דיאוש כהפקר הוא לענין מעשר למה יגרע כל שלקטו מיאוש דמהני נמי אע"ג דאין בידו מיהו לקמן במסקנא פירשו התוספות דמאן דאית ליה כל שילקטו מלי סבר נמי כל שלקטו וע"ש: **ע"ב** בפרש"י בד"ה ר"י סתמא אחרינא אשכח ואי קשיא והא לא סגיא דלא מהפכא כו' עכ"ל הכי משמע ליה דלא מהפכא מתניתין למסקנא דא"כ ע"כ דאפכת נמי לדר' יוחנן למימר לנועין ור' יהודה אמרו ד"א ומה"ט נמי תלי המקשה הך דר"י אדר' יוחנן בהא דהפכת למתני' משום דקשיא דר' יהודה אדר"י כו' וק"ל: **תוס'** בד"ה אלא לעולם כל הנלקט כו' ושמא ר"י היכא דמהנה בפירוש לא קאמר דאין ברירה כו' עכ"ל והא דפריך אהך דכל המתלקט ולא מבני דהיכא דמהנה בפירוש שאני עיין בתוספות פרק כל הגט: **בד"ה** ה"א לנוטעים אית להו כו' דבלאו הכי פליגי בה תנאי בדעולא ומה שיכול לתרץ כו' עכ"ל ר"ל דאע"ג דלפ"ז בלאו הכי פליגי בה תנאי פריך ליה התם מר' ישמעאל ומר' עקיבא ומתרץ לה משום דמה שיכול לתרץ כו' וק"ל:

דף ע בד"ה המטלטלין דכפריה כו' ומיהו אמתני' דשבועה מצי לאוקמי בקרקעות כו' עכ"ל לא ידענא אמאי לא ניחא להו לאוקמי במטלטלי דפקדון דכתבינן כיון דיש לו כח להקדישו כמו שכתבו התוספות לעיל וב"ה בתוספות בפרק שבועת העדות ע"ש וק"ל: **ע"ב** בד"ה כאומר לו עקוץ תאינה כו' ואין זו מכירה וכך לן עקוץ תאינה

מהר"ם

כמו האי דלעיל דטלה ונעשה איל פשיטא דקנה גרידא השני שינוי השם קטן לגמרי כמו מעיקרא קרי לית משכא והשתא אברזין הנ' שינוי השם גדול ממנו כמו מעיקרא כשורא והשתא מסללתא והכי פריך המקשה בשלמא אי אמרת בשינוי השם קטן כמו מעיקרא משכא והשתא אברזין לאו כלום ואפי' עם יאוש לא קני אי אמרינן דיאוש גרידא לא קני שפיר אבל אי אמרת דשינוי קטן עם יאוש קני אפי' אי אמרינן דיאוש גרידא לא קני א"כ שינוי השם גדול ממנו כמו גבי מריש הוה לן למימר דיש לקנות אפי' בפני עצמו כדאשכחן בטלה ונעשה איל כן נ"ל. דאם לא כן תקשה לן אדפרכת הגמ' ממריש אשינוי דרב יוסף לפרוך אלעיל דמשמע דבטלה ונעשה איל אי לאו דטלה בן יומו קרוי איל הוה קני ליה בשינוי השם לכולי עלמא וק"ל: **בא"ד** ועוד י"ל דכל מקום הוי שינוי השם גרידא קני לרב יוסף. ר"ל והא דמשני רב יוסף לעיל מעיקרא משכא והשתא אברזין ר"ל דקני אפי' גרידא והא דמחלק בברייתא בין גנב לגזלן דמשמע דהוי מטעם יאוש ובלא יאוש לא קני לאו משום דהיאוש הוי הקנין אלא שיאוש מועיל לשווי' שינוי השם ע"י מחשבתו ולכך פריך שפיר ממריש דיש לו להועיל בפני עצמו לרב יוסף וכן גבי טלה ונעשה איל דאמר לעיל ונקנה בשינוי השם משמע דנקנה בשינוי השם גרידא תם לפי תירוץ זה של התוס' ע"כ צ"ל דס"ל להמקשה דשינוי השם דטלה ונעשה איל דהוי שינוי השם חשיב פשיטא דמועיל לכ"ע ולכך לא פריך אלא לרב יוסף וק"ל: **ד"ה** אמר עולא וכו' מנין ליאוש זכו'. ע"כ נראה לר"י וכו' מ"מ כיון דאין קנוי לו אלא מחמת שהקדיש וכו' פסליה רחמנא להקרבה משום מצוה הבאה בעבירה כדמוכח פרק לולב הגזול וכו'. נראה דהספר חסר שאינו מביא ראיה מפרק לולב הגזול שפסול אלא שמביא ראיה שהיכא שקונה אותו דבר קודם שהלה עליו המצוה אין בו משום מצוה הבאה בעבירה וכך צריך להיות כיון דאין קנוי לו אלא מחמת שהקדיש וכו' פסליה רחמנא להקרבה משום מצוה הבאה בעבירה אבל היכא שקנוי לו קודם זה אין בו משום מצוה הבאה בעבירה כדמוכח פרק לולב הגזול וכו' ודו"ק. והא דאמרינן בריש הגזול קמא הרי שגזל סאה חטין וכו' ר"ל ורצה להוכיח משם שאותו תנא סובר שאין שינוי קונה ודחי ליה התם דמצי סבר בעלמא שינוי קונה והכא וכו': **ע"ב בא"ד** ובהמזל בתרא קאמר רבי יוחנן וכו'. דשינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני משום דלא מקרי יאוש ושינוי רשות ר"ל ואי ס"ל דיאוש גרידא קני תיפוק ליה משום יאוש גרידא: **בא"ד** בסופו ועוד דא"כ דאמתני' קיימא תקשה מברייתא לרבה וכו' ואע"ג דבסמיך בתר הכי כתבו התוס' דאפי' לרבה כיון דבאיסורא אתא לידיה יאוש גרידא לא קני לה לגמרי אלא צריך להחזיר לו הדמים היינו כשאידי שלא נתייאשו הבעלים ביד המוכסן קודם שבא ליד השני אבל אי קאי אמתני' איירי שנתייאשו הבעלים ביד המוכסים א"כ כשבא השני בהיתרא אתי לידיה שהרי נתייאשו הבעלים מקמי דאתי לידיה והוה דומיא דמציאה ואפי' דמים לא היה צריך להחזיר לרבה וא"כ תקשה מהא ברייתא לרבה וק"ל: **גמרא** אמרי הי מייתר וכו' אי כתב רחמנא הכי ה"א בעי שלומי ס' לכל אחד. מקשין התלמידים אי ס"ד הכי א"כ שה דכתב רחמנא למה לי כלל כיון דבין בשור ובין בשה משלם ס' ולא לכתוב אלא שור לחוד והוה ילפינן שור שור משבת וכל המינין היו שוין דצריך לשלם ס' בעד כל אחד וי"ל דאי לא כתיב שה ה"א כמו דבשור משלם ה' שוורים כמותו שהם מינו וד' צאן שהן פחותין ממינו כמו כן בשה משלם ה' שיות כמותו ממינו וד' ממין אחר שהן פחותין וקטנים ממינו להכי כתב שור ושה ללמדך דגם בעד השה משלם חמשה בקר וארבע צאן ודו"ק:

דף סח ע"א גמ' מיתיבי גנב ובא אחר וכו' אימתי אילימא לפני יאוש שני אמאי משלם תשלומי כפל וכו' פי' רש"י ואי קשיא הא יכול לתרצה כגון שנתייאשו בעלים לאחר מכירת הגנב דקונה לוקח וביד הגנב לא היה יאוש לקנותם ה"נ משני ליה לקמן כצ"ל. ויש לתמוה על דבריו מ"מ קשה ודקארי לה מאי קארי לה ונראה דהמקשה הוה ס"ד דליכא לשנויי הכי דא"כ הדר קשיא לרב ראם איתא דיאוש גרידא קונה למה ליה לתנא למנקט חיובא גבי לוקח וכשנתייאשו הבעלים ביד לוקח דה"ל יאוש ושינוי רשות ה"ל למנקט חיובא דגנב שני גבי גנב ראשון ותוקמא נמי בלאחר יאוש והיינו מסייע רב וביד בשינויא דלקמן דקאמר לעולם לפני יאוש וכו' ולא תימא משום דבעינן יאוש ושינוי רשות וכו' שזה היה קשה להמקשה דלא שני ליה לעצמו הכי וק"ל: **ע"ב** גמ' דאמר רבא: תן לו טבח ומכר פטור מ"מ כיון דפסקיה למלתיה וטבח ומכר ה"ל גזלן וכו' ומשמע דר"ל דפסקיה שיחזיר הגנב לבעלים גוף הגנבה שגנב ולכך כשטבח ומכר אח"כ ה"ל גזלן וגזלן אינו משלם ד' וה' וצ"ע בר"ן שהוא מפרש דפסקיה למלתיה שישלם הגנב לבעלים בעד הגנבה כך וכך ממון ולכך כשטבח ומכר אח"כ פטיר מד' וה' משום דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר שזהו נגד הגמ' שהרי הגמרא קאמרה טעמא אחרינא שהוא פטיר מטעם שהוא גזלן ואפשר שהיה לו גירסא אחרת בגמרא אבל לפי פירושו לא יתישב קושיות הגמרא דאמאי פריך לר"ל דנימא דר"ל איירי שעמד בדין ופסקו הב"ד שיחזיר הגנב גוף הבהמה לבעלים אבל מצד הדין גם דברי הר"ן אמת חן דפשיטא הוא דאם עמד בדין ופסקו הב"ד שישלם לו הגנבה במעות פשיטא דכשטבח ומכר אח"כ דפטור מד' וה' דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ואפשר שגם הר"ן לא לפרש לישנא דהגמרא כתב דבריו רק לענין דינא קאמר וק"ל: **תוס'** ד"ה גנבה בנפש תוכיח וכו' וי"ל דה"נ לא אתקש לטביחה וכו'. ר"ל אע"ג דקאמרה הגמרא מה טביחה דאהנו מעשיו אינו ר"ל מטעם היקש דאין כאן שום היקש אלא ר"ל בלא היקש מסברא ילפינן מכירה מטביחה לכך קאמר ר' יוחנן גנבה בנפש תוכיח ואדרבה ילפינן מכירה ממכירת ולא בעינן דאהנו מעשיו: **ד"ה** הוא דאמר כצנועין וכו' וא"ת היכי מרמה וכו' והלא אע"פ שאין יכול להקדיש וכו'. ר"ל וה"ה לענין ברשותו נמי נימא דלעולם אינו יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו כר' יוחנן ואעפ"כ יכול לחלל דבר שאינו ברשותו כצנועין ומאי מייתי ראיה ר"ל מחילל אהקדש וי"ל דלא דמי וכו' אבל כרם רבעי הבעלים זכאין וכו' ר"ל וחילול דידיה תוה כהקדש בעלמא ואם איתא דבהקדש בעלמא אינו יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו כמו כן הוה לנו לומר בנטע רבעי דאינו יכול לחללו כשאינו ברשותו אלא ודאי ס"ל לצנועין דכמו שיכולין לחלל כמו כן יכולין להקדיש דבר שאינו ברשותו דשאינו ברשותו אין לו דין דשאינו לו ודלא כרבי יוחנן וק"ל: **בא"ד** ומיהו דבר תימה וכו'. דהיכי מדמה וכו' דלמה לא יכול לחלל וכו' כצ"ל:

דף סט ע"א ושל קברות בסיד וכו' הטעם שהיו מציינין הקברות כדי שידעו שאותו מקום טמא ויפרשו הכהנים ממנו ועיין בפי' ר"מ במסכת מעשר שני ותמצא הכל מבואר וגם מפרש שם הטעם שהיו מציינין כרם רבעי באדמה ושל ערלה בחרסית באופן אחר ממאי דמפורש בשמעתין ואפשר שלא היה בספרים שלפניו הא דאיתא בספרים שלנו בשמעתין כאדמה מה אדמה וכו': **וכי תימא** מאן תנא צנועין רשב"ג והאמר רבה בר בר חנה וכו'. כצ"ל והא דאיתא בגמרא בספרים שלפנינו ור' יוחנן כסתם יחידאה לא אמר נ"ל שטעות סופר הוא ולקמן איתא גבי הא דקאמר מאן תנא צנועין ר' דוסא ור' יוחנן כסתם יחידאה לא אמר אבל הכא לא שייך למגרסי דאי רשב"ג קאמר לה כמו שפרש"י לא שייך למקריה סתם יחידאה דאין כאן סתם כלל וק"ל: **תוס'** ד"ה חייב אתה ליתן לו וכו' ה"ה גמר דין פלוני אתה חייב וכו' אע"ג דלא הוי גמר דין ממש וכו' תירוצא הוא ובתוס' ישנים מצאתי בזה הלשון וי"ל דיש חילוק בין איש פלוני אתה חייב ובין חייב אתה ליתן לו א"נ אע"ג דלא הוי גמר דין ממש וכו' עכ"ל ולפ"ז תרי שינויי הן: **ד"ה** חרסית פי' הקונט' כתושי רעפים וכו'. התוס' ס"ל דכתושי רעפים שפרש"י היינו כתושי לבינה אבל שם בפ' כסוי הדם פי' רש"י חרסית שחיקת חרסין ע"ש: **ד"ה** מת חרסית דלית ביה הנאה וכו' ומשמע התם דמכסין בחרסית הלשון דחוק דמאי משמע קאמר הא מתני' היא מפורשת דקתני שם בהדיא מכסים בחול הדק ובסיד ובחרסית וכו': **בא"ד** ותירץ ר"ת וכו'. אבל אין מוציא יותר מכדי נפילה וכו' כצ"ל: **ד"ה** והצנועין מניחין וכו' אי שביעית נוהג בכרם רבעי כדמשמע ממלתיה דת"ק וכו'. לכאורה נראה לומר שר"ל רשב"ג שהוא הת"ק של צנועים ור"ל דמשמע מדבריו מדקאמר אמלתיה דת"ק בד"א בשביעית דהפקר נינהו וכו' משמע דשביעית נוהג בכרם רבעי אינו מוכרח דנימא דלעולם אין שביעית נוהג בכרם רבעי אלא שת"ק רשב"ג בשביעית שכל פירות חולין הן הפקר לכל ויסברו העוברים שגם כרם זה הוא חולין ולא יהיו יודעין שהוא כרם רבעי ויאכלו ממנו בלא פדיון לכך מציינין אותו כדי שלא יבאו לידי מכשול אבל לעולם אימא לך שאין שביעית נוהג בו אלא שהעוברים לא יהיו יודעים שהוא של כרם רבעי ויסברו שגם הוא הפקר ואפשר שמפני זה אמרו התוס' כדמשמע ממלתיה דת"ק ר"ל ממשמעות בעלמא: **ד"ה** כל הנלקט וכו' אבל שחרית גזרינן שמא לא יפרוש דלאחר לקיטה יחול ההפקר' כצ"ל ור"ל דדוקא גבי בעל הבית גזרינן שמא לא יפרש בהדיא כשיתנה שלאחר לקיטה יחול ההפקר אלא יאמר סתם מה שילקטו יהיה הפקר ואיהו ס"ל דאין ברירה ולא יהא פדוי כלל לכך טוב יותר שלא יפקיר כ"א לעתותי ערב דאז יאמר סתמא כל מה שלקטו יהא הפקר אע"ג שלא יתקן בזה מה שכבר אכלו אבל הצנועין שהיו בקיאין בדינים היו נזהרים להתנות בפי' שלאחר הלקיטה יחול ההפקר היו מתנין בשחרית קודם הלקיטה כדי לתקן הכל קודם שיאכל שיהיה פדוי מיד אחר הלקיטה וק"ל: **ד"ה** אימא כל המתלקט וכו' אלא משום דבמחובר אין דמיו ידועים ר"ל דכיון דמדאורייתא פודין במחובר אע"ג דמדרבנן אין פודין משום דאין שומתו ידועה היו הצנועים מחללים כדי לעשות תקנה להציל העוברים מן המכשול וק"ל: **ע"ב** גמ' סתמא אחרינא אשכח דתנן אין הגונב אחר הגנב וכו' אלא לאו ש"מ זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ר"ל דמדמה כי היכי דלענין כפל שוה שאינו ברשותו למה שאינו שלו ולא נקרא בעל הדבר מחמת שאינו ברשותו ה"ה לענין הקדש נמי כיון שאינו ברשותו נקרא שאינו שלו ואינו יכול להקדישו וק"ל: **תוס'** ד"ה אלא לעולם כל הנלקט וכו' ושמא רבי יוחנן היכא שמתנה לא קאמר וכו'. ר"ל דבהאי דין דאחים שחלקו קאמר רבי יוחנן דאין ברירה משום דיכול להיות דאתיא אפי' כסתם מתני' דהלוקח דבהא מודה ההיא מתני' דהתם שאפי' שהתנה בפירוש ואמר שני לוגין שאני עתיד להפריש וכו' אבל בהיכא שהתנה בפירוש לא אמר בזה רבי יוחנן מידי ומצי סבר כסתם מתני' דהלוקח והיא במסכת דמאי פרק ז' דסתם כרבי מאיר או מצי סבר כמתני' דצנועין דלית ליה ברירה אפי' היכא שהתנה בפירוש דהא התם נמי מתנה בפירוש ואומר כל שילקטו עניים וכו' ואפי' הכי ס"ל להאי תנא דקתני כל הנלקט דדיוקא כל הנלקט אבל כל שילקטו לא משום דלית ליה ברירה דבמשנה תרתי סתמי פליגי ור' יוחנן לא גילה דעתו לפסוק כאחת מהן ולא פסיק דאין ברירה אלא בהאי דאחים שחלקו דאתי שפיר אפי' למתני' דהלוקח וכי תימא א"כ כי פרכא הגמ' בשמעתין סוף סוף אמאי קא ספכת וכו' השתא נמי קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן וכו' אמר רב אסי א"ר יוחנן האחים שחלקו וכו' ומתוך כך חוזר משינויא קמא דשני לעיל אימא כל המתלקט הא הוה מצי לשנויי דאחים שחלקו שאני משום דלא מתנה שם בפי' אבל בהאי דצנועין מתנה בפי' ולמה הדר בו ומשני אלא לעולם כל הנלקט עיין בתוס' פ' כל הגט דכתבו שם דאין ה"נ דהוי מצי לשנויי הכי אלא דניחא ליה לומר כל הנלקט כדקתני מתני' גם לא תצטריך לאפוכי כי ההיא מתני' דר' יהודה ור' דוסא ע"ש: **ד"ה** ה"א צנועין אית להו דרבי דוסא וכו' אבל השתא דקאמר רבי יוחנן צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד א"כ סובר הוא דלא מחמת תקנה אלא מן הדין. מדקדקין התלמידים מנא להו להתוס' שר' יוחנן מן הדין ס"ל נימא נמי מחמת תקנה אית ליה לר' דוסא להא דצנועין דאוקמי רבנן ברשותיה להפקיר ולחלל כדי שלא יכשלו כמו שאנו אומרים לצנועין דאית להו דר' דוסא אבל אין זה דקדוק וקושיא כלל דא"כ דר' יוחנן לא מן הדין קאמר אלא מחמת תקנה א"כ תקשה ליה לרבי יוחנן מנא ליה דרבי דוסא אית ליה נמי הא דצנועין דלמא ס"ל דבעניים דוקא עבוד רבנן תקנה ולא בגנב אבל אי ס"ל דמן הדין הוה א"ש וק"ל: **ד"ה** קדש קדש יליף ממעשר וכו'. מדברי התוס' משמע דעיקר ג"ש דקאמר הגמרא דגמרינן כרם רבעי ממעשר היינו לענין שצריך לפדותו ולהוסיף חומש כמו במעשר וממילא נשמע נמי לר"מ דאמר מעשר ממון גבוה ה"נ ס"ל דנטע רבעי ממון גבוה ולענין פדיה אוקמי רחמנא ברשותו ולהכי מצי נמי לחללו אפי' כשאינו ברשותו דהא נמי כי איתא ברשותיה נמי לאו דידיה הוא וזאת היא שיטת הסוגיא ולכך הקשו התוס' ל"ל ג"ש דקודש תיפוק מהילולים דבעי חילול לנטע רבעי וממילא נשמע נמי כל הדברים דשמעתין כמו השתא דגמרינן ג"ש: **בא"ד** ורבי חיים תירץ דאי לאו הילולים מג"ש לא הוה ידעינן שצריך חילול בשביעית כך היא גירסת התוס' בספרים שלפנינו כאן אבל בברכות ובקדושין הגירסא בתוס' בזה הלשון לא הוה ידעינן שצריך חילול בשלישית ובששית שאין מעשר שני נוהג בהם וגירסא זו היא עיקרית בעיני שהרי הירושלמי שמביאים התוס' לראיה משמע נמי הכי שבשלישית ובששית צריך חילול אבל בשביעית א"צ חילול משום שאין מעשרות נוהג בהן כלל אבל בשלישית ובששית נהי שאין מעשר שני נוהג בהן מ"מ מעשר ראשון ומעשר עני נוהג בהן ואי לאו קרא דהילולים והוי גמרי ג"ש לחוד ה"א דגם בשלישית ובששית לא היה צריך חלול כיון שאין מעשר שני נוהג בהן ודו"ק:

דף ע ע"א גמ' אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי וכו' משמע אבל אמידי אחרינא כגון קרקעות כתבינן ומה שייך לכתוב הרשאה אקרקעות דהא לא שייך לשלחה על ידי שליח וצ"ל כגון שכותב הרשאה שנותן כח ורשות למכור או להשכיר קרקעותיו וק"ל: **תוס'** ד"ה כסתם יחידאי לא אמרו וכו' וא"ת והא האי סתמא נמי וכו' וי"ל דלמא ר' יהודה כל שלקטו נמי שרי וכו'. לפום ריהטא דברי התוס' תמוהים דמאי תירץ דאדרבה דלפי זה תקשה יותר דהאי סתמא דאין הגונב אחר הגנב אתי דלא כמאן ויש לתרץ דבשלמא אי הוה מוכרח שס"ל לרבי יהודה כל שילקט דוקא וכ"ש דאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו אז אמרי' דמסתמא אתי ההוא סתמא דאין הגונב כרבי יהודה כיון דלא ידעינן שום תנא בהדיא דס"ל הכי כי אם רבי יהודה אבל השתא דגם מדברי רבי יהודה אינו מוכרח דס"ל כל שילקטו דוקא א"כ ע"כ צ"ל דהאי מתני' דאין הגונב אתי לא כרבי דוסא ולא כר' יהודה אלא כתנאי אחריני דס"ל הכי בהדיא וכיון דנשנית בלשון סתם משנה מסתמא אתיא כרבים כרוב סתמי משניות דאתו כרבים וק"ל: **ד"ה** אמטלטלין כפריה וכו' ומיהו לפי המפרש התם וכו'. אז אין ראיה משום דפריך מרב פפי ר"ל דיכול להיות דשפיר איתא לרב פפי לכך פריך מינה אבל. אם איתא דליתא לנהרדעי ה"ל לשנויי בבכורות ובשבועות דליתא ויש לדקדק עדיפא מיניה הוי להו לתוס' לאקשויי דלפום זה הדרא קושיא לדוכתא דטעמא מאי כתבי' השתא אורכתא אפי' אמטלטלי דכפריה דליכא למימר כפי' דר"ת דטעמא הוי משום דהלכתא כלשנא בתרא ואמר טעמא משום דמחזי כשיקרא ואנן למחזי כשיקרא לא חיישי' מהא דאמר בהכותב וליתא לרב פפי דהא הנהו מפרשים מפרשי ליתא לקושיא וכו' לפי המפרש ליתא לקושיא וכו' יתיישב שפיר טעמא דר"ת דהכא גבי הרשאה במטלטלי דכפריה לא חיישינן למחזי כשיקרא משום דה"נ לא הב"ד מקנין להשליח ולא הוה מחזי כשיקרא גבי ב"ד אלא גבי המשלח ולכך כתבינן הרשאה אפילו אמטלטלי דכפריה ולא כנהרדעי ואפילו כלישנא דנהרדעי לא עבדי' הלכך לא קשיא מידי מעיקר טעמו של ר"ת אלא הא קשי' כי פריך מנהרדעי בשבועות ובבכורות צריך לדקדק וכו'. כיון דהוא עצמו לא היה יכול להוציא מידו וכו' דשם קאי על ב' נשים של ב' אנשים שלא ביכרו וילדו ב' זכרים ולא נכרים הולדות ונתנו כל א' ה' סלעים לכהן בתוך שלשים יום ומת א' מהן בתוך שלשים יום ותבעו מכהן חמש סלעים על ידי הרשאה ע"ש: **ע"ב** גמ' ורבנן האי

חכמת שלמה

דף סח ע"א רש"י בד"ה והיפוך כו' בלא יאוש הס"ד:

דף סט ע"א גמרא דתיוור כעצמות כו' כצ"ל: תוס' בד"ה חרסית כו' דנפ' כסוי הדם תבי"ג כו' נ"ב אבל לפי מה שפי' שם לק"מ ע"ש: **ע"ב** רש"י בד"ה הלוקח יין כו' כדתניא בתוספתא וקדש עליו היום כו' כצ"ל ונ"ב זה אינו מתוספתא רק רש"י מפרש כך אבל רבינו במבין פי' בסוף דמאי דלא איירי בקדש עליו היום וכן פי' התוס' בפרק היסן דאי בקדש עליו היום אפילו קריאת שם אסור:

דף ע ע"א תוס' בד"ה המטלטלין כו' אלא הואיל ויורש יורשה כו' נ"ב פי' על שכיב מרע קאי לפי מה דמסיק לעיל מה דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע והא הלואתו לפלוני איתא גבי שכיב מרע אע"ג דליתא בבריא ומשני מש"ה איתא בשכיב מרע משום דמתנות שכיב מרע דומה לירושה והואיל ויורש יורשה גם כן אקניה להלוהו: **ע"ב** גמרא עקוץ תאינה מתאינתי ותיקני לי כו' כצ"ל: תוס' בד"ה כמאן

מתאינתי כמו עקוץ תאינה מתאינתך עכ"ל פירוש לדבריהם דכמו דעקוץ תאינה מתאינתך והגניבה עומדת בחצר הלוקח קני לה במתנה ולא מקרי מכירה שהרי אינו נותן לו כלום בשביל הגניבה ה"נ בעקוץ תאינה מתאינתי כיון דלא אמרינן ליה זיל שלים דהא מתחייב בנפשו הוא א"כ אינו נותן לו כלום בשביל הגניבה ולא הויא אלא מתנה אבל ק"ל בזרוק גניבותיך לחצרי נמי אינו נותן לו כלום ומקרי מכירה משום דע"י קניית הגניבה בחצר מתחייב הלוקח עצמו במעות דמי הגניבה כמו שפרש"י ומעקוץ תאינה מתאינתי לא קשה מידי דודאי אינו מתחייב עצמו בתשלומי הגניבה אלא שהוא סבור לשלם לו מתאינתו [א] אבל בעקוץ תאינה מתאינתך דאינו נותן לו כלום מי לא עסקינן נמי דמתחייב הלוקח עצמו בדמי הגניבה ומקרי שפיר מכירה ואמאי לא מוקי מתני' בהכי ויש ליישב ודו"ק : בד"ה כמאן כר' עקיבא כו' ואם תאמר לר"ע נמי כו' ולענין קנין לא קני באויר כו' דלדידיה אפילו בלא מחיצות כלל כמו ברה"ר כו' עכ"ל לכאורה דבריהם סותרים דמעיקרא פסיקא להו לר' עקיבא לענין קניה דלא נילף משבת ובעי תוך המחיצות ולבסוף כתבו לר"ע דאף לענין קניה לא בעי מחיצות כמו לגבי שבת ונראה לומר דקושייתם מעיקרא היינו למאי דמסיק התם דהך דהתחתונות עודפות על העליונות אתיא נמי כרבנן משום דאיכא לפלוגי בין לגבי שבת ובין לגבי קנין דמשום אנטורי הוא אית לן למימר נמי דאתיא הך דעודפות התחתונות על העליונות נמי כר' עקיבא לפלוג דלענין שבת לא בעי לר' עקיבא מחיצות אבל לענין קניה דמשום אנטורי הוא בעי מחיצות ומה שכתוב בנוסחות התוספות החדשים ופריך כמאן כרבי דאמר קלוטה כמו שהונחה דמי משמע דאפי' כו' בכל נוסחות תוספות הישנים אינו וכן נראה דכל דבריהם אלו לפי המסקנא ולא לפי דברי המקשה ולדברי המקשה כתבו שוב דלא בעי למנקט כמאן כרבי עקיבא משום דאכתי לא אסיק אדעתיה כלל לפלוגי בין שבת ובין לענין קניה ולא בעי מחיצות לר' עקיבא ומיהו ודאי לאו ממש מדמין קניה לשבת דהא לגבי שבת מהני בלא מחיצות אפי' ברה"ר אבל לענין קניה אע"ג דמהני בלא מחיצות חצר ורה"י מיהא בעי ודברי מהרש"ל בזה אינן מבוררין כלל ואין להאריך כאן ודו"ק :

דף עא בד"ה והא קי"ל דאין לוקה כו' דרבנן פליגי אדר"מ וסברי עדים זוממין קנסא הוא כו' עכ"ל הא ודאי דר"מ נמי ס"ל עדים זוממין קנסא הוא כדקאמר בהדיא התם סבר לה כר"ע דאמר עדים זוממין קנסא הוא ולכך יליף ליה ממולא שם רע אלא דר"ל דרבנן פליגי בהא אדר"מ דדרשי כדי רשעתו דכתיבי בעדים זוממין דהוי קנסא דאפילו בקנס דמשום רשעה אחת אתה מחייבו וק"ל : בד"ה בטובח ע"י אחר וא"ת ולרבה כו' היכי הוה משני מתני' דאי כר"מ אפי' טובח בשבת כו' עכ"ל דליכא לאוקמא מתני' טבח ביוה"כ משלם ד' וה' כר"ע ובטובח ע"י אחר דא"כ אפילו טובח בשבת נמי דהא ת"ק דמתני' ס"ל שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אבל מדברי הרי"ף נראה דמתני' טבח ביוה"כ משלם ארבעה וחמשה מוקמינן לה בטבח על ידי אחר וכ"כ הרא"ש וכל הסוגיא דשמעתין אינה מוכחת כן ול"ע : ע"ב בד"ה איסורי הנאה כו' פעמים שסוחט את הטריפה קודם שהיא שחוטה היתר עכ"ל מה שיש לדקדק בזה כתבנו בחידושינו בפרק כיסוי הדם ע"ש : בד"ה מכלל דכולה מתני' מודה ק"ק דמה דיוק הוא זה עכ"ל ר"ל דליכא לדיוקי הכי מדלא קתני ר"ש פוטר בשלשה אלו כיון דלא שייכא הך פלוגתא דטבח ביוה"כ להני תרתי דפוטר ר"ש מטעם שחיטה שאינה ראויה ובהך דטבח ביוה"כ דלוקה ומשלם כבר פליגי בה בפ"ק דמכות וק"ל : בפרש"י בד"ה חייב לשלם כפל דאע"ג כו' עכ"ל כדי נקט כפל דעיקר מלתיה דר"ש בקדשים שחייב באחריות לענין ד' וה' מיתנייא ואהכי מייתינן לה הכא וק"ל :

דף עב תוספות בד"ה דאי ישנה לשחיטה כו' אבל כשיש פסול אחר עמו אז יש לפטור אפילו למאן דאמר כו' עכ"ל פירוש פסול אחר כגון ע"ז כדפריך בפרק השוחט אשחוטי חוץ לא ליחייב דאסרה בשחיטה פורתא לע"ז ומשמע להו דאפי' למ"ד ישנה לשחיטה כו' פריך הכי כמו שהוכיחו התוספות בסמוך מההוא דאירע בה פסול כו' ודו"ק : בד"ה כי קמחייב אההוא כו' תימה כיון דסוף השחיטה פוסלת כו' משמע התם דאפילו למ"ד ישנה כו' עכ"ל ולמ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף אע"ג דסוף השחיטה נמי פוסלת מכל מקום מחייב שפיר בד' וה' כיון דכולה שחיטה היתה בהכשר והפסול והיוב ד' וה' כהדדי אתיין לבסוף מה שאין כן למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף היכא נמי דסוף השחיטה פוסלת אין תחילת השחיטה שחיטה כלל ודו"ק : ע"ב בד"ה דאי סלקא דעתך דאורייתא כו' לא היה נחשב בכך שחיטה שאינה ראויה כמו מעשה דשבת כו' עכ"ל דליכא למימר הכא כדלעיל דשוחט לע"ז הוי עפי שחיטה שאינה ראויה כיון דאסור בהנאה מיהת מדרבנן דלית לן למתלי שחיטה שאינה ראויה באיסור הנאה דהא מעשה שבת מקרי שחיטה שאינה ראויה אי הוה אסור מדאורייתא אע"ג דאינו אסור בהנאה מדכתיב לכם וק"ל : בד"ה רבא אמר מכאן כו' ולהאי טעמא דמפרש משום חידוש ניחא אבל כו' עכ"ל מיהו התוספות כתבו בסמוך לחד תירוצא דלמאי דבעי למימר התם רבא כרב חסדא לא הוי טעמא משום חידוש ודו"ק : בד"ה אין כו' ובשנים התאומים על כו' נ"ל דפסולי עדות דקאמר היינו קרובים כו' עכ"ל ר"ל ולכך נמי אינם נאמנים לומר קרובים היינו במנו דגזלנים משום דבשנים לא שייך מגו ועיין עוד על דבריהם שם ובפ' חזקת הבתים :

דף עג בד"ה אי נמי דפסלי בגזלנותא כו' ומיהו להאי עובדא כו' לדיני נפשות פשיטא כו' עכ"ל משום דאיכא למאן דאמר התם הוזם לממון כשר לדיני נפשות הוצרכו למימר להאי עובדא כו' דקי"ל דהוחשד לממון פסול נמי לד"נ אם כן להאי טעמא דפסידא דלקוחות פשיטא דלד"נ יש לפוסלו למפרע וה"מ כו' וק"ל : בפרש"י בד"ה אתזמי להו אגניבה כו' אלא איפסלו להו אגניבה משום פסול עדות עכ"ל משמע מפירושו דבההיא שעתא פסולין היו כיון דלמפרע הוא נפסל ותימה לומר כן דהא מסיק לעיל והלכתא שהעידו בבת אחת והוזמו דאפילו אם הוזמו על הגניבה לא אמרינן למפרע הוא נפסל משעת עדות הגניבה ופסולין היו בשעת עדות טביחה כיון דתוך כדי דבור הוה ומכ"ש הכא דהוזמו על הטביחה דלא נאמר דלמפרע הוא נפסל ובשעת עדות גניבה פסולין היו אלא דלכך נפסלו נמי אגניבה דה"ל כמו עדות מוכחשת כיון דהוזמו על הטביחה הוה מוכחשין על הגניבה ובטלה כל העדות דתוך כדי דבור כדבור דמי וכן מוכיחין דברי התוספות בזה ודו"ק היטב : ע"ב תוספות בד"ה תרי תוך כדי כו' נראה דתוך כדי דבור גדול אינו מועיל כלום אפילו לפרש כו' עכ"ל לאו מכח סברתם קאמרי הכא דאין סברא שיועיל כלל כדי דבור גדול דהא איכא למאן דאמר אפילו תוך כדי דבור גדול מהני בכל גוונא אלא דאין נראה להם השתא לחלק בין לפרש דבריו ובין עוקר דבריו כיון דאיכא לפרש מתני' בע"א וק"ל : בד"ה א"ל אביי לא דאפכינהו כו' ולאו דוקא נקט אביי אפכינהו תחילה כו' עכ"ל ר"ל לשיטת ר"י דהרישא איירי בג' כתות גם לפי האמת ובלא אפכינהו רק הסיפא איירי בדאפכינהו ע"כ לאו דוקא נקט אפכינהו תחילה כו' דא"כ אתכחשו להו ולפי מאי דס"ד נמי השתא דדיוקא דרבא מרישא ואפכינהו ואזמינהו נמי ברישא א"כ ע"כ לאו דוקא נקט אפכינהו' תחילה אבל לפרש"י דלפי האמת נמי מוקי אביי הרישא בשתי כתות כמו הסיפא ובמיפך והזמה ומיהו דיוקא דרבא לא הוי אלא מסיפא ואין לחוש אם נאמר ברישא אפכינהו תחלה דלא מתכחשו להו כיון דדינא כוותייהו פסקינן כדמסיק ומיהו לפי מה שפריך לפי שיטתו בסמוך דלפי מאי דס"ד השתא דדיוקא דרבא מרישא ואביי מוקי לה נמי בג' כתות ואפכינהו ואזמינהו מליעאי לקמאי ואין אנו צריכין כלל להיפך בתראי למליעאי וא"כ אין לחוש נמי אם נאמר ברישא אפכינהו תחלה דלא אתכחשו מליעאי כלל כמ"ש התוספות בסמוך ויש ליישב ודו"ק : בא"ד ואיירי דמליעאי נמי אפכינהו ואזמינהו לקמאי דהשתא לא כו' עכ"ל ולפי זה ה"מ אביי לאוקמי גם לפי האמת הרישא והסיפא בהכי בג' כתות ובגוונא חדא דאפכינהו ואזמינהו מליעאי לקמאי דהשתא לא אהכחשו מליעאי כלל אלא כיון דלפי האמת ע"כ ברישא בלא אפכינהו ואזמינהו מתוקם שפיר וליכא לאוקמי בגוונא חדא איכא למימר נמי שפיר דהסיפא איירי בב' כתות ודו"ק :

דף עד בפרש"י בד"ה ואזמינהו והכא ליכא למימר כדאמר רבא ברישא כו' עכ"ל ר"ל דודאי אי הוה מתוקמא הסיפא שפיר בגוונא דרישא ובג' כתות הוה ניחא ליה לאביי נמי לאוקמא הכי כדמשמע מרישא דאיירי בג' כתות כדמסיק מדקתני שהרי הרב אומר כן אבל כיון דליכא לאוקמא הסיפא בההוא גוונא ממש דהא הרישא לא מתוקמא אלא דהזוממין הוו מליעאי אבל הסיפא לא מתוקמא בהכי אלא דהזוממין הוו קמאי וא"כ אית לן למימר נמי שפיר דהסיפא מיירי בב' כתות ודו"ק : ע"ב תוספות בד"ה ה"ל לאו שניתן לאזהרת כו' משום דאיירי התם בסיפא כו' משמע דבבן גרושה כו' עכ"ל בלאו האי משמעות דמודה ר"מ בבן גרושה מוכח בהדיא דאית ליה לר"מ דלוקה משום לא תענה גבי מאתים זוז וגבי מלקות אלא דנקטו מתני' דבן גרושה משום דאהך מתני' מייתינן הך דעדים זוממין לוקין מן התורה דכתיב והיה אם בן הכות וגו' ודו"ק :

דף עה בפרש"י בד"ה אמר רבא גרסינן ול"ג אמר ליה עכ"ל ובד"ה קפחתינהו לסבי כו' קפחתינהו ויש בידי תשובה לקפח דבריו עכ"ל כל זה אינו מפרש"י רק מפי' רשב"ם כמו שכתבו התוספות דלפירוש רש"י פירושו מלשון לער ולא מלשון נלוח ולפירוש רש"י שפיר גרסינן אמר ליה רבא כו' ודו"ק : תוס' בד"ה א"ל רבא קפחתינהו לסבי כו' כנ"ל : ע"ב בגמרא ובהודאה דטביחה קמיפלגי דרבנן סברי אע"ג דהודאה דגניבה כו' ולא בעי למימר דפליגי בהך פלוגתא דפליגי לעיל רבנן ורשב"א בהודאה דגניבה דהודה מחמת ביעתותא אי הוה הודאה אי לא דא"כ לא הוה פליג סומכוס בתשלומי שלשה, לפר כו' בלחוד ובתשלום דכפל נמי הוה פליג ודו"ק :

דף עו בגמ' הא מני ר"ש היא דאמר קדשים שחייב באחריותן ברשותיה דמריה קיימי כו' מלתיה דר"ש מפרש לקמן בגונב הקדש מבית בעלים כיון דחייבי בעלים באחריות ברשותיה דמריה קאי וחייב הגנב על הטביחה והכי נמי הכא בהקדישו גנב באחריות

קרני ראם [א] אבל בעקוץ תאינה כו' · נ"ב ואינו דומה כלל דכאן בזרוק גניבותיך לחצרי הקנין נגמר ע"י חילול שבת משא"כ בתאנים מתאנתך הקנין נגמר ע"י החצר ומה שמתחייב בדמים אין האיסור שבת עושה פעולת הקנין :

חכמת שלמה

כמאן כו' עד דמטי לתוך כו' נ"ב אף שלר"ע א"צ מחיצות כדלקמן בסוף הדבור מ"מ מאחר שצריך מחיצות לרבי א"כ איך יהיה סתמא דמתני' דלא כרבי והיה לו לומר דאי כרבי הא בעינן מחיצות עודפות כמו שאמר דאי כרבנן כו' אף שכתבו התוס' להו"ק ר"ע בכאן דאיירי אפילו בחצר שאינו מקורה ולא כרבי לאו דוקא דמתני' לא כרבי דרבי מוקי מתני' במקורה אלא כלומר דנוח יותר לאוקמי מתני' כר"ע משום דאיירי בסתמא א"כ אליבא דר' עקיבא איירי אפילו בסתם חצר שאינו מקורה להכי תפס כאן ר' עקיבא ולא רבי ודו"ק [עיין במהרש"א] :

דף עא ע"ב תוס' בד"ה וסבר כו' וכן במסכך גפנו על גב כו' כצ"ל :

דף עב ע"א רש"י בד"ה ומאי שנא כו' לא עמד בדין קאמר רחמנא דחמשה כו' כצ"ל ע"ב בד"ה בטלה עדות כו' והוא משלם כפל משום כו' כצ"ל והד"א : תוס' בד"ה דאי ס"ד כו' כדתני בתוספתא דמסכת קידושין המקדש ביין נסך ובעורות לבובין כו' איסור אכילה דהוי ודאי דאורייתא כו' כצ"ל :

דף עג ע"א רש"י בד"ה איתזמו כו' לאו הזמה דוקא לשלם ממון כו' כצ"ל : ע"ב תוס' בד"ה ונמלך כו' ולמחר תמורת שלמים כו' נ"ב לאו דוקא למחר אפילו היום אחר כדי דבור לא מהני וק"ל :

דף עד ע"א רש"י בד"ה סיפא נמי כו' דקמאי ואמרי סימא כו' שליש מצלמין כצ"ל והס"ד : תוס' בד"ה נמלאו כו' דפסקי' לדינא אפומייהו דאין עדים כו' כצ"ל :

דף עה ע"א גמ' אמר רבא קפחתי לסבי דבי רב כו' כצ"ל : רש"י בד"ה שלא בב"ד הוה לא היו ב"ד יושבין כו' נ"ב פי' לפי שצריכים ג' מומחין בדין קנסות ומ"מ אי היה יושב ר' יהושע בב"ד מסתמא היו ב"ד של ג' יושבין אצלו על כן פרש"י לא היו ב"ד יושבין כו' וכן פי' המגיד משנה דעת רש"י בהלכות גניבה לרמב"ם ודו"ק : בד"ה אמר רבא כו' א"ל קפחתינהו לסבי דבי רב רב המנונא קרי כו' כצ"ל והשאר נמחק ונ"ב ברוב ספרים ל"ג ואי גרסינן נ"ל ליישב שהוא קאי על ל"ג דלעיל מיניה והכי פירושו ל"ג א"ל קפחתינהו לסבי דבי רב דאי גרסי' הכי ע"כ פירושו שרבא אמר לרב המנונא בלשון נוכח קפחתינהו כלומר ליערת והכנסת כו' על דרך תשובתך בלידו וזה אינו לפי שרב המנונא קרי סבי דבי רב א"כ ע"כ גרסי' אמר רבא קפחתי לסבא דבי רב כלומר יש בידו תשובה ולקפח דברי רב המנונא : בא"ד דסנהדרין קפחתי יש בידי כצ"ל : ע"ב רש"י בד"ה הודאה דמחמת קמאי אודי והאי כו' כצ"ל :

דף עו ע"א גמרא הולא דראובן והשתא תורא דראובן כו' כצ"ל : רש"י בד"ה אמרי נהי כו' דאפי' הפרישו לשם כו' נ"ב נ"ל לגרוס ואפי' ולפ"ז מיושב שפיר ליטנא קס"ד ופרש"י דהא לפי המסקנא

מהר"ם

האי דבר ולא חצי דבר למעוטי מאי וכו' . הני אמרי קטנה וכו' עיין בספר מלחמת ה' להרמב"ן דמשמע שם דגירסא זו ליתא אלא לפי' רש"י ולא לשאר המפרשים וע"ש ועוד מתרץ שם דהא דפריך השתא ורבנן האי דבר ולא חצי דבר למעוטי מאי וכו' דמשמע דדוקא השתא דמשני מי לא מודה ר"ע וכו' הוא דקא קשיא ליה ורבנן האי דבר וכו' אבל בלא האי שינויא לא הוה קא קשיא ליה ע"ש : תום' ד"ה למעוטי שנים וכו' ורב אלפס פי' משום דהתם מהני סהדותייהו וכו' . עיין בספר בעל המאור שמקשה שם על תירוצו זה של רב אלפס דע"כ המקשה דפריך לעיל לימא מתני' דלא כר"ע נמי ידע האי שינויא דלרבנן האי דבר ולא חצי דבר אתי לשנים אומרים א' בגבה וכו' לפי' דרב אלפס דמפרש דהחילוק הוא בין הא ובין אכלה שנה ראשונה בפני שנים וכו' משום דהתם מהני סהדותייהו לענין פירות וכו' ואם כן השתא דהמקשה לא הוה' ידע הא דמשני ה"נ אע"ג דעדי טביחה צריכי לעדי גנבה כיון דעדי גנבה לא צריכי לעדי טביחה דבר קרינא ביה מאי פריך לימא מתני' דלא כר"ע וכו' הא לפי זה כרבנן נמי לא אתי משום דעדי טביחה בלא עדי גנבה אין שום נפקותא בעדותן דאימר דידיה קא טבח משא"כ באכלה שנה ראשונה לפני שנים שניה בפני שנים וכו' דבכל שנים מהני סהדותייהו לענין פירות שאכל באותה שנה והרמב"ן תירץ קושייתם שם ע"ש : ד"ה כמאן כר"ע וכו' . דברי התום' בדבור זה נראים כסותרים דבתחלת דבריהם כתבו דלר"ע לענין שבת כיון דמטא לאויר חצירו חייב אפי' למעלה מן המחיצות משום דרשות היחיד עולה עד לרקיע ולענין קנין גרע דלא קני עד דמטי לאויר מחיצות ולבסוף הדבור כתבו ובגיטין נקט רבי משום דאוקמי למחיצות התחתונות עודפות דלר"ע לא מצי למנקט דלדידיה אפי' בלא מחיצות אית ליה כמי שהונחה דמיא וכו' משמע דלר"ע אפי' לענין קנין קני מיד כיון דמטי לאויר חצר אע"ג דלא מטי לאויר מחיצות והנה כדי שנעמוד על תוכן הענין צריך אני להציע סוגיא דשמעתין שם אמתני' דהוא מלמעלה והוא מלמטה וזרקה לה כיון דיצא מרשות הגג ונמחק או נשרף הרי זו מגורשת פריך בגמ' והא לא מינטר פי' משום דאתי זיקא ודחי ליה לחוץ אמר רב יהודה אמר שמואל כגון שהיו מחיצות התחתונות פי' של החצר העודפות על העליונות פי' של הגג דמיד דנפיק מגג מטי לאויר מחיצות וכו' וכן אמר עולא א"ר יוחנן וכו' א"ל ר' אבא לעולא כמאן כרבי דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא אמר ליה אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין שבת אבל הכא משום אינטורא הוא והא קא מינטר וס"ל להתום' דהמקשה שהקשה כמאן כרבי הוה ס"ל דלרבי מחיצות הוה כקירוי והוא ס"ל דלענין שבת ולענין קנין דיניהן שוין יתוה ס"ל דג' מחלוקות בדבר דלר"ע אפי' בלא מחיצות ובלא מקורה הוי קלוטה כמי שהונחה בין לענין שבת בין לענין קנין ולרבנן אפי' במקורה או הגיעה לאויר מחיצות אינו כמונח בין לענין שבת בין לענין מקורה ולרבי דוקא במקורה אי במחיצות הוה כמונה בין לענין שבת בין לענין קנין ולהכי פריך כמאן כרבי וכו' דלר"ע לא בעינן מחיצות ולרבנן לא מהני מחיצות ומשני אפילו תימא רבנן וכו' והשתא לפי שינויא זה יש חילוק בין לענין שבת לענין קנין בין לרבנן בין לר"ע דלרבנן לענין שבת אינו חייב אלא שתנוח ע"ג לענין קנין משום אינטורי הוא וכיון דהגיע לאויר מחיצות הוה מינטר ולר"ע הוי איפכא דלענין שבת כיון דמטא לאויר חצר חייב דרשות היחיד עולה עד לרקיע ולענין קנין משום אינטורי הוא ולא קני עד שיגיע לאויר מחיצות דאז הוא מינטר מזיקא והשתא דברי התוס' מבוארים דמה שכתבו בתחלת הדבור כתבו לפי המסקנא דמשני שם הכא משום אינטורי הוא ולהכי מקשו התוס' לר"ע נמי כיון דמטא לאויר חצרו חייב וכו' ולענין קנין לא קני וכו' ודברי התוס' שבסוף הדבור הן לפי סברת המקשה שם דפריך כמאן כרבי כמבואר למעלה וק"ל : *)

הדרן עלך פרק מרובה וסליקא לה מסכת בבא קמא

*) [בכל הדפוסים שלפנינו נדפסו כאן שני דבורים על דף ע"ז ובאמת הם שייכים למסכת בבא בתרא ואנחנו נציגם בעז"ה במקומם] .

ברשותיה קאי ולא הוה מכירה ופטור אשעתא דהקדש ופריך מדסיפא ר"ש כו' דקתני ר"ש אומר כו' משמע דרישא לאו ר"ש וליה ליה לת"ק הך סברא דברשותיה דמריה ופטור הגנב על הטביחה בגונב הקדש מבית בעליו וא"כ ה"נ הכא לאו ברשותיה קאי והוי מכירה וחייב אשעתא דהקדש וק"ל : **ע"ב** בפרש"י בד"ה הכי לשון כו' ופריך לרבין אליבא דר"י כו' עכ"ל לא ידענא אמאי נקט לרבין והתוספות כתבו היפך זה דלרב דימי פריך דמוקי לה בנשפך הדם אבל לרבין לא פריך מידי כיון דנזרק לבסוף ודו"ק : **תוס'** בד"ה כל העומד לזרוק כו' דהוי כבר נפסל כו' דשחיטה שאינה ראויה כו' ולעיל כתבו דשחיטה דאויה היא היינו משום שחיטה קדשים גופייהו אבל אינה ראויה משום דהוי מחוסר זמן מיהו הוה לקי דבהכי חייב רחמנא אי לאו למ"ד דהזרקה ספק-לאו שמיה הזרקה ודו"ק :

דף עז בד"ה פרה מטמאה כו' הקשה בקונטרס כו' מדפריך במנחות כיון דכל העומד לשרוף כשרוף דמי כו' אמאי מטמאה כו' עכ"ל לכאורה אין כאן הוכחה דאימא לרבנן דפליגי אר"ש פריך התם ור"ש נמי היכא דלא נפסלה הפרה פריך אמאי מטמאה כו' והפסר דמשמע להו דמהך דאר"ש פרה מטמאה טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר דאיירי בנפסלה פריך התם הכי אבל לרבנן ולר"ש נמי היכא דלא נפסלה ליכא למיפרך מידי דאימא דקושטא הוא דאינו מטמא טומאת אוכלין מהאי טעמא דכל העומד כו' וק"ל : **ע"ב** בד"ה אומר היה ר"ש כו' נראה שר"ל דאפי' מדרבנן כו' ואם כן מגליה נר"ל דר"ש פליג ארבנן כו' עכ"ל אין זה מדוקדק דאר"ל לא קשיא מידי דמצי סבר כקושייתם דמודה ר"ש דמדרבנן לאו בת פדייה אלא מדאורייתא ולהכי מטמא כו' אבל עיקר קושייתם מסוגיא דשבועות דמוקי הך דאין לה פדייה דלא כר"ש ודו"ק : **בד"ה** זה בנה אב כל כו' וכ"ת דטריפה ושחוטה ממשמעותיה דשה כו' דשה טריפה נמי השיבה שה דמחייב במוכר טריפה ד' וה' כו' מתוס' דפ' אותו ואת בנו ע"ש וק"ל : **בד"ה** גבי גניבה כו' אלא היכא דכתיב שה לחוד אבל הכא כתיב נמי שור עכ"ל ולעיל דפריך כלאים שה כתיב ואמר רבא זה בנה אב כו' ה"מ לשנויי הכי דלא אתמר דרבא אלא אהיכא דכתיב שה לחוד אלא כיון דהכתי הקשי למעט כלאים משור ושה דאי אתה יכול להוציא כלאים מביניהם מש"ה הוצרך לשנויי או לרבות וק"ל :

דף עח בד"ה והא גבי קדשים כו' מדסמך שור לכשב דלחומרא מקשינן כו' עכ"ל לפי מה שכתבו התוספות לקמן דבלא שום קרא הוה ממעטינן נדמה שאינו דומה כלל בהיתה החה ממעשר כו' לא איצטריכו לזה לדחוקי דלחומרא מקשינן אלא כיון דממעטינן נדמה כלאים מבעיא דנדמה מסתבר טפי לרבות כדקאמר תלמודא השתא כלאים אתרבי נדמה שאינו דומה כלל מבעיא כמ"ש התוספות לקמן ודו"ק : **בא"ד** ומשני מדסיפא למעט כלומר כו' כיוצא בו במקום אחר אית לן למימר למעוטי כו' עכ"ל ר"ל דהכא בסיפא לגבי נדמה ליכא הוכחה טפי למעט מלרבות אבל כיוצא בו במקום אחר לגבי כלאים אית לן למימר בסיפא למעוטי אתא ולא ניחא להו לפרש כפרש"י הכא דע"כ סיפא למעוטי נדמה דאי לרבות נדמה כ"ש דלא איצטריך כיון דמרישא כו' דהא השתא אכתי לא אסיק אדעתיה הך סברא דאם כן מאי פריך בתר הכי מדרישא לרבות כו' ודו"ק : **בד"ה** אי למעשר פירות דהוי כאילו כתיב ביה שה מנ"ש דהעברה כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר אי למעשר דהוי כאילו כתיב שה מנ"ש דתחת תחת מקדשים דא"כ פשיטא דלא הוה איצטריך הבנין אב דמהך ג"ש לחוד נמי איכא למילף אבל מג"ש לחוד מבכור ליכא למילף למאי דס"ד השתא דליכא מיעוטא לכלאים גבי בכור ואיצטריך לבנין אב אך קשה לפי מ"ש התוספות לעיל דבנין אב דרבא לא אתמר אלא היכא דכתיב שה לחוד וא"כ הכא גבי בכור לא כתיב שה לחוד דכתיב אם שור אם שה ויש ליישב ודו"ק :

דף עט בד"ה גנב והקדיש כו' אבל בקדשי בדק הבית לא בעי לפלוגי דסתם קדושה דשור ושה דמחייס הוי מזבח כו' עכ"ל ולא ידענא דהכא קתני סתם גנב והקדיש דמחייס ומיירי בקדשי בדק הבית ואפשר לומר דהכא כיון דתני ליה גבי כל הני מילי דטעם חיוב דידהו משום מכירה מוכחא מלתא נמי דחיוב דגנב והקדיש משום דמה לי מכרו להדיוט כו' והיינו מקדשי בדק הבית ודו"ק : **בד"ה** נתנו לבכורות כו' לפי מה שמפרש בגמרא כו' עכ"ל רלה לומר לפי מה שמפרש ר"י בגמרא כמו שכתבו התוספות לקמן בשמו דהא דמבעיא ליה תקנו משיכה בשומרין או לא לא קמבעיא ליה לענין חיוב אלא אי מצי למיהדר אי לא וא"כ אי הוה מיירי מתני' לפי האמת נתנו הבעלים לשומר ומת שם לא הוה פשיט מידי ודו"ק : **בד"ה** תקנו משיכה כו' דמשעת משיכה מתחייבים דאל"כ מאימתי כו' עכ"ל יש לדקדק ומאי קושיא דאל"כ מאימתי דאימא לגבי שואל ושוכר קמבעיא דאפילו משך לא יתחייב עד שיתחיל במלאכה או לא כמו שפרי' לענין חזרה וע"כ נראה להגיה דכצ"ל דאל"כ מאימתי דבשואל תנן שלח ושלחה ומת חייב ושיעור דבריהם דבשואל תנן דחייב אחר שילות קודם שתבא ליד המשאיל ויתחיל במלאכה וא"כ אם לא מפעת משיכה מאימתי ודו"ק : **ע"ב** בד"ה אין מגדלין כו' דלרעות אפי' בהמה נסה אסור כו' עכ"ל ולא ניחא להו דמיירי ברעות ובהמות של אחרים דשרי בגסה כדאמרינן בפ"ק דב"מ כמ"ש התוספות לקמן דליסנא דמגדלין משמע בבהמות של עצמו וק"ל :

ח"א דף עט ע"ב מפני מה החמירה תורה בגנב כו' וכתיב כי עזב ה' וגו' · הגנב כיון שירא מדין של מטה ואינו ירא מדין של מעלה הרי הוא כופר בהשגחה ובשכר ועונש של מעלה אבל הגזלן אינו כופר בכל זה שהרי גם מדין של מטה שהוא רואה בחוץ אינו ירא אלא שהוא מחשיב לו מה שהוא נשכר בגזילו יותר ממה שהוא מפסיד בעונש של מעלה ושל מטה ודו"ק : **כמה גדול** כח של מלאכה שור שבטלו כו' · דאף אם גנב טגל הרי ראוי הוא ליגדל מיהו לטעמא דגדול כבוד הבריות שור שהלך ברגליו ה' כו' מי לא עסקינן שגנב עגל שראוי להרכיבו על כתיפו כמו שה אלא דלא פלוג כיון שהוא מין שור ההולך ברגליו וק"ל :

דף פ בד"ה והטבח לוקח כו' דבתוספתא גרסינן יותר מל' יום וא"כ כו' יכול כו' להשהות אחר יום השוק כו' עכ"ל פירוש דגרס שם יותר מל' יום אל ישהה אבל עד ל' יום שרי להשהות אף כי מלו אחר יום השוק וזה אין סברא דלא עדיף ממשהה קודם לרגל ודו"ק : **בד"ה** מהו להשהות כו' ובתוספתא נמי משמע דאף קודם הרגל לא שרי להשהות אלא בבית כו' עכ"ל ר"ל דהיינו כפירושם דהך דר"ג איירי בקודם לרגל אפילו הכי לא הלא והרעה בעדר וק"ל : **ע"ב** בד"ה אומר לעכו"ם כו' דע"י ישראל

קאמר והוך ז' דמחללין עליה כו' עכ"ל נפירש כרא"ש דהוך שבעה מעת לעת מחללין עליה ועיין בתוספות פ"ק דגיטין וק"ל :

ח"א דף פ ע"א מעשה בחסיד כו' ואף הוא בשעת מיתתו אמר יודע כו' · אפשר דבוידוי שקודם מיתתו כדרך כל האדם אמר בלא התודה רק על עון זה ויש לדקדק מה היה עון זה כ"כ עד שהזכירו שהמבקרים שלבקרו כיון שלא עשה כן אלא משום רפואה ואפשר שהיה חולה שאין בו סכנה ולא היה לו להתירו לעצמו וק"ל : **חובה** תקבריניס לבנה כו' · ובפרק ב' מיריך איתא משום שהקיפה דאם בנה קללה כן ואפשר דהא והא גרמו דמשום הך דהקפת דאם בנה אלה קללתה בבנה נמי הכא ומיהו לא הוה מתקיים הקללה בשביל הך דהתם לחוד דהא לרב אדא נמי שרי התם אפי' בגדול המקיף קטן ולא קאמר התם הכי אלא לפי סברת רב הונא אבל משום הך דהכא דעבדה איסורא נתקיימה הקללה כולהו שני כו' וק"ל : **איקלעו** לבי שבוע הבן כו' הכא פרש"י ברית מילה דהיינו למצות ברית מילה גופה אבל גבי ישוע הבן פרש"י משתה לפדיון הבן וכן משמע בסנהדרין פ' אד"ת דמצות ברית מילה גופיה קרי שבוע הבן ואין מכאן ראיה לפשות סעודה בברית מילה אלא בפדיון הבן וק"ל : **ע"ב** ודלת הננעלת כו' זו שמיכה רב אשי אמר כל המריעים כו' תלינו בכמה מקומות שהיו סת"ח בורחין מן השררה ולא היה רפ בעיניהם שנדתו מהשררה ולזה אמר רב אשי כל המריעין לו כו' דהייט שמלמטר על כן ויהבו לו שבוא דפה לו שנדחה מן השררה לא בתהרה מעיבין לו ע"ד שאמרו כל הבורח אחר השררה היא בורחת ממנו וק"ל :

דף פא בד"ה אין מחייבין כו' וקשה לפירושו דאין מחייבים משמע שאין אסור בהנאה ועוד דאם כו' עכ"ל פירוש לדבריהם דאין מחייבין משמע שאינו אסור בהנאה אף אם לא יעלם לעתיד ועוד לפירושו אף אם יעלם לעתיד יהיה אסור בהנאה כיון שמתייאש ומתעלל כמו לכשאחזור אלקטנו דאסיר ודו"ק : **ע"ב** בד"ה וטעל דמי ייט כו' דבגבר הך דלא יקוץ קתני הך כו' עכ"ל :

ח"א דף פא ע"ב אלא שנפל מלא חבל כו' כשאמר ים ודרום ירשה כו' · מפרש"י בחומש הוא ים כנרת אבל ים הגדול במערב א"י הוא ופי' הכתוב ים כנרת שנפל בחלקו וגם מלהו לדרום כדי טרך להם מלא חבל על מלודה שיש להם ירושה וק"ל : **שאין** לו בשר ובפלה ובגנב ובעתק שנאמר פטו וגו' · בעתק לא נזכר בקרא מבורש ואפשר דהייט חוף שיש דכתיב בקרא ועיין בפרש"י בחומש : **ובן** אתה מולא בבנביים כו' · פרש"י אע"פ שכתב כאן כר האמורי כנעני ופרזי כך היו כו' ע"ש ולפי זה ל"נ והאמוריים שלפניהם כו' וק"ל : **גזרתינהו** לשקיך בגיזרא כו' · עיין פרש"י ובערוך בערך נזר ועוד נ"ל לפרש ע"פ מה שאמרו פרק במה בהמה גבי ולא בכלונס שברגליה דעבדו ליה לגיזרא ופרש"י בהמה שפשיטותיה קלרין עושין לה כו' ולזה אמר בדרך משל ממש לזה שהייתי עושה לך לגיזרא דפרזלא בהייתי מרחיב לך פסיעות שוקיך וק"ל : **שבילי** הרשות כו' מה הבריות מזיקות לו כו' · הא דפשיטא לן פ' כילד הרגל בדר בחלר חבירו שלא מדעתו אם הוא חלר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דא"ל להשלות לו שכר היינו מהך דהכא מיהו משמע התם בלא מדעתו דוקא אבל אם הוא מוחה יכול למחות ואין טופין אותו על כך כי הכא ויש לחלק כיון דדרך החליות לסבכ גם אם זה הוא לא קיימא לאגרא יכול הוא למחות ולא מיקרי רע מה שאין כן הכא דאין דרך למחות לילך בשדות פנויות וטופין אותו על כך מקרא דאל תמנע טוב וגו' וק"ל :

דף פב בד"ה כדי שלא יליט כו' ונמלא יום עלייה של מ' אחרונים בא' באלול לא יבא בה' כו' אם לא נאמר דעברוה לאלול עכ"ל דאם נאמר דעברוה לאלול ניחא לכ"ע מיהת דהוי ירידה ביוה"כ אבל קשה למה לא נאמר נמי לפי מדרש תנחומא דביום ל' באב שירד בו ביום עלה דהד"נ כתבו לעיל לרבנן דהשתא נמי לכ"ע הוי ירידה ביוה"כ וניחא נמי לר' יוסי דיבא העלייה ביום ה' והירידה ביום ב' ויש ליישב וה"ק : **ע"ב** בד"ה ואין מטמא בנגעים כו' ובהמ"ק עלמו כו' שנהגו דושנה של ירוהו תחתיו כדאמר התם כו' עכ"ל לא מלאתיו שם גם רש"י פירש שם דבהמ"ק עלמו לא נתחלק דהקנה דוד את גורן מארונה גבה כסף מכל שבט ושבט כדאמרינן בספרי ובשחיטת קדשים עכ"ל ע"ש : **בד"ה** ואסור לאדם כו' ונראה דלא יגדל דמתני' היא היתה גזירה דפולמוס של טיטוס עכ"ל דכיון דמתניתין דינא קתני אין מגדלין חזירים משמע דנזור וקבלו והעובר נקרא עבריין ואע"ג דלא הוזכר התם במתני' בסוף סוטה גזירה דלא יגדל בפולמוס של טיטוס איכא למימר כיון דהוזכר שם גזירה דלא ילמוד בנו יונית מה"ש גזרו נמי דלא יגדל חזירים דחדא טעמא אית בהו משום הך עובדא דאחים דהתם הפולמוס של טיטוס מייתיק ליה נמי האי עובדא דמה שנגזרו כבר בהך עובדא דאחים בפולמוס של טיטוס קיימו להיות גזירה דרבנן וק"ל .

ח"א דף פב ע"א וילכו ג' ימים כו' אין מים אלא תורה כו' דרשינן ליה משום דמה ענין שם שם לו חק וגו' ויאמר אם שמוע וגו' לענין שהלכו ג' ימים ולא מצאו מים וע"כ דרשו שהלכו ג' ימים בלא תורה ונתחזק להם ביטול התורה והיו נלאין לשתות מי התורה כי היו מרים להם כנאמר אם תעזבני יום וכו' עד שהורה להם ה' עץ וגו' שהתורה היא עץ חיים למחזיקים בה והחזקה הוא בכל דבר בג' פעמים וע"כ בהפך זה קאמר שלא יתחזק לכן חזקת לינה ג' ימים בלא תורה ובזה יתתקו לכן מי התורה ויאמר אם שמוע תשמע וגו' כמ"ש אם שמעת בישן תשמע בחדש דהיינו ואם משמעת בשבת שחרית בפרשה הישנה תשמע במנחה בפ' חדשה ואם שמעת כו' במנחה בשבת תשמע עוד בב' וה' וק"ל : **ע"ב כשצרו** בית חשמונאי כו' השלו להם חזיר עיין בחידושי אגדות דסוף מס' סוטה : **וחכמת** יונית מי אמירא כו' ולא נשתייר אלא אי כו' וליכא למימר הכא שלא עשו כהונן וחזי מאי סליק בהו דכי האי גוונא אמרינן פרק אמר להם הממונה גבי דואג בן יוסף דמשמע שאמר רבן גמליאל שיש לו להתאונן על מעלת בני בית אביו יותר מכל שאר בני העיר ועוד דבית אביו של רבן גמליאל שהיו נשיאים ודאי לא היו מניחים את בניהם ללמוד בחכמת יונית אם היה בו חשש איסור וק"ל :

דף פג בד"ה לשון סורסי כו' וע"ש שהקרובה לא"י אין לשון הארמי שלה לא כ"כ עכ"ל הכי משמע להו דהלשון הנקרא ארמי שלא נשתנה שמו מלישנא דקרא הוא הלא וסורסי שנשתנה שמו הוא נשתנה מלשון לא וק"ל : **בד"ה** והגיא וביבוב כו' לא ידע פירוש הברייתא וקשה דהא משמע כו' עכ"ל כנ"ל : **סליק פרק מרובה**

פרק החובל

ע"ב בד"ה מכה מכה נ"ל וא"ת דרבא כו' ויש לומר דרבא לטעמיה כו' עכ"ל רלונס לומר דלכאורה מלתא דרבא דהתם מהאמרא נמי אליבא דהך ברייתא דהכא וא"כ כי לא קאי נמי ג"ש דמכה מכה להך דרשה דהכא כדקאמר ואם נפשך לומר כו' מ"מ איצטריך ג"ש דמכה מכה לדרשה דהתם דבפירוש ריבתה תורה כו' ומאי פריך מכה מכה למה לי והרלו דרבא לטעמיה ולית ליה דרשה דהך ברייתא דהכא ומש"ה מוקי ליה התם לדרשה אחריתא אבל בהך ברייתא דהכא קאי ג"ש דמכה מכה להך מלתא דעין תחת עין לאו ממש הוא והשתא פריך שפיר מכה מכה נ"ל להך דרשה דהכא ודו"ק ·

חכמת שלמה

שמסקנא מחייב ר"ש בטביחה כגון בגונב קדשים ילא"כ מסיק רש"י ואפילו אם הפרישו כו' וחוזר על דעת שמקשן דאפילו אם הקדישו הגנב באחריות כו' ודו"ק : **ע"ב גמרא** ואינו מטמא טומאת אוכלין לאחר שנראה לזריקה כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה כל העומד כו' דלא אמרי' כזרוק דמי כו' כנ"ל : **בא"ד** דפריך התם אדב המנונא כו' כ"ב דאמר בשם ר"ש שאין קדשים נוהג באותו ואת בנו כו' ומקשה עליו דנוהג ומשני אלא אמר רבא אין מלקות כו' כדאיתא בדבור דלעיל [ואם כן] ה"נ היה לו להקשות לרבי אושעיה דאמר שחיטת קדשים שחיטה שאינה ראויה וא"כ אינו נוהג באותו ואת בנו דהא גם כן פריך ר' אושעיה שני אמאי פסול ועל זה היה לתרץ לעולם לר' אושעיה נוהג קדשים באותו ואת בנו ולא פריך אפסול אלא אכופג וא"כ לפי' ר"ת דלא גרים ופסול בדברי ר' אושעיה א"כ לא היה קשה מידי ודו"ק :

דף עז ע"א תוס' בד"ה פרה מטמאה כו' כעין עבודות הגוף שיש בה כו' דבעי אוכל שאתה יכול כו' דברו אברים בהנאה כו' כנ"ל : **בד"ה** פרה מטמאה כו' לא יעשנו כאוכל להאכילנו כו' בגדים וכן עצמם אינם מטמא בגדים אלא מטמא אוכלין ומתקן דברי ר"ת כו' כנ"ל :

דף עח ע"א גמ' ולר"א דמתיר כו' אמר לך ר"א כי כו' כנ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה המעבב כו' או סירך וחלל שלה כו' כנ"ל וכ"ב ס"א או חלל אבל נ"ל וחלל שלה וקאי על סירך וכן איתא בפ"ק דתמורה שאו היא נבילה וכ"כ הרמב"ם בהלכות טומאה :

דף עט ע"א רש"י בד"ה נתנו בעליו כו' הכן כש"ד : **ע"ב גמ'** המעמיקים מכ' לסתיר עלה והיה נמתכן מעשיהם וגו' כו' ואין רואה אר"מ כו' ה"י ובטוריא כו' כנ"ל ·

שלמה

דף פ ע"א גמרא אמר ר' ישמעאל מבעלי בתים כ"ב ס"א א"ר שמעון שזורי מבעלי כו' : **שם** וא"ר חרגא דקטיני כו' כנ"ל וכ"ב ס"א ונראה בעיני עיקר וכן משמע בתוס' :

דף פא ע"ב גמרא וה"ל לשמעי' למחר נמחק למחר וכ"ב בס"א אינו וכן הוא בערון ולכן פי' רש"י בחול : **תוס'** בד"ה וטוטל דמי כו' דבתר הכי דלא יקוץ כ"ב פי' המשנה דלא יקוץ לקמן דפליג ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה ואמר קולה בתר הכי אמר הך דיין ודבש ודו"ק :

דף פב ע"א גמ' א' אילן הנוטה לתוך שדה חבירו או הסמוך למיצר מביא וקורא כו' כנ"ל וכ"ב כן איתא בהדיא ברמב"ם : **תוס'** בד"ה ודנין כו' ואמר ר"ת נמחק וכ"ב בטעות הוא ונ"ל ופי' ר"י פרק קמא דכתובות : **ע"ב גמרא** מכיר בחכמת יונית לעז לכן בחכמת יונית אמר לכן כו' כנ"ל : **שם** שבא עומר מגנות הצריפים כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה גינות ורדין כו' כיפת סירדו כ"ב בפ"ק דכריתות :

דף פג ע"א גמ' שאין שכינה שורה על ישראל פחות כו' אבא מעוכרת ביניהם כו' כנ"ל :

הדרן עלך פרק מרובה

החובל פרק שמיני

ע"ב גמ' שם אי מהאי הוה אמינא איבעית סיב דמי עינא ואיבעיא שיר עינא ליבנא אתריגא אי בפי עיניה ניתב כו' כנ"ל וכ"ב כן מצאתי בס"א : **תוס'** בד"ה מכה בהמה כו' מה מכה בהמה כו' כ"ד בד"ה פי' שהכה אותה לרפואה :

דף פד בד"ה אלא בדמזיק דס"ל לר"א כו' והגאי דלעיל ס"ל דדוקא בכופר כו' עכ"ל לא מלינו תנאי דס"ל בכופר דמי מזיק אלא רבי ישמעאל בנו של ר"י ב"ב לחוד ס"ל הכי בפרק ד'. וה' אלא ר"ל דכל הני תנאי דלעיל בשמעתין דקיימי אמתני' ולא ס"ל בעין תחת עין בדמזיק מלי סברי שפיר בכופר דמי מזיק כר"י בנו של ריב"ב משום דכתיב שם פדיון נפשו ודו"ק: **בד"ה** זילו שומו ליה ד' דברים היה סבור דאדם הזיקו כו' עכ"ל וכ"ל להוסיף על דבריהם כמו דלא הוה ידע דחמור הוה לא ידע נמי דקטע לידיה ואפתחיה מכספא אלא דהוה סבור דלא אפתחיה ולכך אמר מעיקרא ד' דברים לבר מנזק וק"ל:

דף פה בגמרא הכא בכלל ופרט כו' וכ"ת חבורה לר' ל"ל לדמים יתירים כו' ק"ק אמאי לא קאמר בפשיטות דכ"ע כויה דלית בה חבורה משמע וכן עזאי סבר כתב רחמנא חבורה לגלויי עלה דכויה דאי אית בה חבורה אין אי לא לא ורבי סבר דחבורה אתא לדמים יתירים ודו"ק: **תום'** בד"ה לדמים יתירים כו' הרווייהו נער במקום אק כו' עכ"ל אין זה לשון הקונטרס ונראה כוונתו בהיפך קמ"ל דמשלם תרווייהו נזק במקום צער ואי לא הוה כתיב אלא כויה ה"א דמי כויה הוא דמשלם דהיינו צער לחוד גם ממ"ש ועוד דלנוה היה לנו למימר שהצער יפטור את הנזק כו' נראה כן וק"ל: **בפרש"י** בד"ה ה"ג וחכמים אומרים כו' היקישן הכתוב וזה שאין חייב בשבת כו' עכ"ל הכי ודאי משמע ליסנא דכל שחייב בשבת כו' אבל ל"ע ל"ל היקישא להלות ריפוי בשבת דהא משמע בין לרבנן דבי רב ובין לרבא דרבנן בתראי ס"ל לא ניתן לאגד וא"כ ריפוי ושבת דאינו חייב מסברא הוא ורפא ירפא אתא לכדרבי ישמעאל. ורק אתא לשלא מחמת המכה ואפשר לומר דרבנן בתראי ממעטי שבת מרק וילפי ריפוי משבת אבל אי לאו מיעוטא דרק הוה מוקמינן ורפא ירפא לרבות ריפוי והוה ילפינן שבת מריפוי וק"ל: **ע"ב** בד"ה לקתה מדת כו' וזה שנקטע רגלו כו' אלא דויל דוולא כו' א"כ כי נקטעה ידו אזיל כו' עכ"ל כתב מהרש"ל נראה בעיני ט"ס מ"ש ברש"י לעיל נקטעה רגלו ובסוף נקטעה ידו אלא להיפך הוא כמ"ש התוספות דאל"כ לא מיושב כלל מה שמשיב מדת הדין לא לקתה כו' עכ"ל ע"ש באורך ודאי דכן נראה מדברי התוס' אבל קשה מיהא דאכן תקשי לן הכי דהא לקתה מדת הדין במה שלא נותן לו אלא כשומר הפתח דהא אי לא היה חולה בנקטעה ידו הוה מלי אזיל בשליחות וכן בנקטעה רגלו דכי הוה מתפח מחולי זה הוה דויל דוולא וכמ"ש גם התוס' במלמד תינוקות שלא נאמר בו כאילו הוא שומר קישואין דא"כ לקתה מדת הדין ויש לייסב בדוחק דודאי בידוע שהוא בעל אומנות נאמר בו כאילו הוא היה עושה אותה מלאכה אבל בסתם בני אדם שאין ידוע בו מה מלאכה הוא עושה ואפשר שהיה בטל מכל מלאכה לא נאמר בו אלא בפחותה שבמלאכות דשייך בו אי לא היה חולה דהיינו כאילו שומר קישואין: **תום'** בד"ה נהי דנזק וריפוי כו' ועוד דלעיל אשכחן דחייב ריפוי שלא במקום נזק כו' עכ"ל לכאורה בכוונתם שהוא גם כן קושיא דלמה יפטר מריפוי ולער ובושת כיון דנותן דמי טלו דהיינו נזק דהא אשכחן דחייב בכולן שלא במקום נזק אבל אין כאן ראיה ללמוד במקום נזק משלא במקום נזק דהא איצטריך תלמודא לעיל קרא לכל חדא וחדא ונראה בכוונתם דר"ל ועוד דליכא ראיה מתובל בחרש דחייב דהייט שלא במקום נזק דהא אשכחן דחייבה התורה ריפוי שלא במקום נזק וק"ל:

דף פו בד"ה פיתא אלל רבו כו' ולרבא נותן הכל לרב שבתו שבכל יום ויום עכ"ל ל"ל לרבא דהוי לטעמיה דפלוגתא דהכא דנותן הכל לרב ולטעמיה דפלוגתא דלעיל דטתן לו שבתו שבכל יום ויום דלא שייך לרבא בגמ' ידו שבת גדולה ושבת קטנה ומש"ה כתבו דיש לייסב בדוחק דלא הוי מעין פלוגתא דהכא ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ערום בר בושת כו' והא דקתני נמי בברייתא ביישו בבית המרחץ חייב אביישו ערום נמי כו' עכ"ל ר"ל דמשום האי טעמא נמי לא בעי למימר ביישו בבית המרחץ שסטרו או רקק משום דקתני אינו דומה ביישו ערום כו' ואי הוה סוטרו כולו כמו שכתבו התוספות לעיל וק"ל: **בד"ה** סומא אין לו בושת כו' וכן משמע מתוך פירוש הקונטרס דפירש דדייק מתניתין דלא כר"י יודלא קתני כו' עכ"ל לכאורה לא מפרש"י אנו חיין אבל גמ' ערוכה היא לעיל דדייק לה דלא כר"י מדלא קתני סומא שביים פטור כדקתני גבי ישן ולא דייק ליה מדקתני המביים את הסומא חייב ואפשר לפרש דה"ק הלמודא לעיל מדשני בלישנא דר"י דקתני סומא אין לו בושת ולא קתני סומא שביים פטור כדקתני במתניתין גבי ישן משמע דסומא אין לו בושת והמביישו נמי פטור ולכך לא דקדקו כך אלא מפירוש הקונטרס ודו"ק:

דף פז בד"ה וכן היה רבי יהודה כו' כשמגא דרשא לפוטרו ממיתה וגלות כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל דמעיקרא נמי הוה ידע דרשא לפוטרו ממיתה וגלות עד שמלא דרשא לפוטרו מכל דינים שבתורה וק"ל: **בד"ה** בעבד כנעני שלו כו' ומיהו קשה מאי קמ"ל ר"י כו' ע"כ נראה שיש לחלק כו' שסבר זכה בכל עכ"ל הך קושיא ה"ל לאקדים אבל נטרו עד הכא דבהירולם זה ניחא נמי לגבי שבת דהכא כבר זכה במה שבידו וק"ל: **ע"ב** בד"ה והא מליאה כו' א"כ אפי' לשמואל בעי אמאי לא אמר כו' עכ"ל פירוש ומקטן לחוד פריך מיהו ק"ק דמשמע משום דאוקמא בסמוכים פריך ולשמואל אפילו בלא סמוכים ה"מ למפרך מקטן ודו"ק:

דף פח בפרש"י בד"ה תקשי לך גר שלידתו והורתו בקדושה כו' עכ"ל לפי מה שפירשו התוספות פירוש הקונטרס שאין לו אחוה היינו ביוצאי הללו וגר אף שאין לידתו והורתו בקדושה יש לו אחוה ויש לו בישת לר' יהודה וכשר לעדות ה"מ לפרש נמי תקשי לך גר שהורתו ולידתו שלא בקדושה ואפשר דלרבותא נקט הכי דאפי' גר שלידתו והורתו בקדושה אינו כשר למלכות אא"כ אמו מישראל ודו"ק: **גמ'** אידי דכתב לא יומתו אבות על בנים כו' והפכא לא בעי למימר אידי מרישא דקרא לסיפא דקרא ועוד נראה דאי מיירי קרא דוקא בעבד ודייק ליה אבות על בנים דאין לו יחוס בנים שפיר דכתב נמי בנים על אבות דהא פשיטא הוא דאין לו נמי יחוס אבות ואע"ג דלא אילטריך ליה מ"מ אידי דכתב שאין לו יחוס למטה כתב נמי שאין לו יחוס למעלה אבל אי הוה איירי קרא בגר ודייק ליה בנים על אבות שאין לו יחוסי אבות משום אידי לא ה"ל למכתב אבות על בנים כיון דקושטא הוא דיש לו יחוס בנים ודו"ק:

דף פט תוספות בד"ה פירא דפירא כו' ונראה דפירי כו' לא הוי כי האי דהכא דנהי דמשלם כפל כו' עכ"ל דהכא בטובת הנאה של כתובה דאין הבעל מפסיד כלום מסתבר למימר כיון דאתי מעלמא הוי כולו לאשה אבל בגונב ולד בהמת מלוג כל ההפסד היה לבעל ראוי הוא שהכפל ממנו אע"ג דאתי מעלמא לא עדיף מנכסי מלוג גופיה שהבעל אוכל מיהת הפירות ומזה שכתבו דנראה נמי דכ"ש גונב בהמת מלוג עלמו כו' דכיון דבגונב בהמת מלוג הוי הפסד נ"כ לאשה שהגוף שלה מכ"ש דמשלם הכפל דאתו מעלמא לאשה ודו"ק: **בד"ה** כל לגבי בעלה כו' ומיהו מ"ל דא"ה לא תחוש ותמחול כו' מכל מקום חשיב ליה אטרוחי בי דינא כו' עכ"ל לריך עיון מאי אטרוחי בי דינא שייך הכא דהא דנחבל משלם השתא מן הלוקח כתובתה והלוקח נמי לא אפסידיניה כיון דמשלם יותר לכשתתאלמן מדינא דגרמי דעל דעת כן קנה הכתובה מעיקרא שישלם לכשתתאלמן ואפי' לקמן בזבנה הכתובה לנחבל גופיה כיון דכשתתאלמן משלם יותר מדמי החבלה דהיינו לפי טובת הנאה לא מקרי אטרוחי בי דינא בכדי אע"ג דהשתא לית לה מידי לשלומי שאם לא תאמר כן ל"ל למימר כלל כל לגבי בעל ודאי מחלה ואטרוחי כו' הא בלאו הכי כיון דהשתא לא משלמא ליה מידי הוה אטרוחי בי דינא ויש לייסב בדוחק כיון דהך זבינא אינו כלום שהיא ודאי לא תחוש ותמחול מקרי אטרוחי בי דינא בכדי כיון דהשתא לא משלמא מידי דהך זבינא אינו כלום אע"ג דמשלמא הכל משום דינא דגרמי ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ואפילו מחלה כו' וכשתמכור ותמחול לבעלה יפסיד הכל כו' עכ"ל גם כאן יש לדקדק כיון דכי נמי לא תמכור השתא לא משלם מידי כי תמכור נמי ותמחול לבעלה הא ודאי דלא מפסיד מידי דלריכה לשלם לו משום דינא דגרמי כר"מ ויש לייסב דהא אכתי לא מסיק אדעתיה למימר דאהיא כר"מ עד דמסיק בההיא דהיא שחבלה בבעלה כו' הא ודאי ר"מ היא כו' ולעיל שכתבו א"כ הא מוקמי לה בסמוך כר"מ כו' ר"ל למסקנא ניחא וק"ל:

דף צ בד"ה הקדש חמץ כו' ולא איסור מכר עכ"ל לכאורה נראה להגיה ולא איסור קונמות ולא מכר דבמכר לא שייך לשון איסור גם השמיטו קונמות אבל נראה דגם להאי תירולא קונמות בכלל הקדש הוא כמ"ש דהקדש אתמר מברייתא דקונמות ודו"ק: **בד"ה** ר"מ אומר ראשון יצא כו' אין יוצא לא לאיש ולא לאשה משום דאין לו כח לשחרר קנין הגוף של אשה כו' עכ"ל וק"ק [א] לפי זה אמאי מוקי הך דאיש ואשה שמכרו בנכסי מלוג כו' והך מי שחליו עבד כו' כרבי אליעזר כיון דמליא"היא נמי כר"מ כדמוקי נמי הך דלא לאיש ולא לאשה כר"מ מה"ט שכתבו להך גירסא ודו"ק: **ע"ב** בד"ה כגון שראוה כו' דה"ל עדות שאין אתה יכול להזימה כו' עכ"ל ובנאוה ביום דהדיינין בעלמם דנין ע"פ ראייתם לא שייך בזה עדות שאין אתה יכול להזימה דאין כאן עדות כלל וק"ל:

דף צא בד"ה לא משום דאמרינן כו' אפילו כנגד עינו ואזנו נמי אם אחזו כו' עכ"ל למאי דבעי למימר נמי דטעמא משום דיש אומדנא לנזקין נמי יש להקשות כן אמאי לא תני אפילו כנגד עינו ואזנו אם אחזו אלא דהשתא אכתי לא ידע הך ברייתא דאחזו וחירשו דחייב והוה סבר באחזו דליכא אומדנא לנזקין ודו"ק: **בד"ה** חמשה דברים כו' וכן מוכיח בתוס' מדתני אמדוהו כו' עכ"ל כל"ל ר"ל דכן מוכיח בעל התוספות מדתני בשמעתין אמדוהו והיה מתנונה כו' דמשמע לענין רפוי קמיירי וק"ל: **ע"ב** בד"ה אלא תנאי היא כו' והשתא ניחא כו' מאן תנא דמתניתין דאמר אליבא דרבי עקיבא כו' עכ"ל אבל אי הוה קאי הני שינויא דלעיל כאן בחבליה כאן בבושת ולא הוו תרי תנאי אליבא דר' עקיבא לא ה"ל למבעי מאן תנא דאמר אין אדם רשאי לחבל בעלמו דהא ודאי ר' עקיבא הוא וק"ל: **בד"ה** וחייבו ר"ג כו' ועוד פטרו ר"ת משום שיטנה אמן כו' עכ"ל ואין להקשות השתא נמי ר"ג למה חייבו ליתן י' זהובים ולא פטרו מה"ט די"ל דהיה מברך בלחש בשעת כיסוי הדם משא"כ בקורא בתורה:

ח"א דף צא ע"ב לא שכיב שיבתא בכי אלא דקן תאינתא כו' על פי הדברים האלה יש לפרש בענין הנחש שהסית את חוה לאכול מפרי עץ הגן שינה לשונו באמרו אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן ולא אמר מכל פרי עץ הגן ועל פי ת"ש אילן שאכל אדם הראשון אתרוג היה ואמרינן פרק לולב הגזול דאתרוג טעם פריו ועלו שוה וז"ש הנחש אף כי אמר אלהים לא תאכלו היינו מכל עץ הגן דהיינו עץ האתרוג ותאמר האשה וגו' ומפרי העץ אשר בתוך הגן וגו' שאף על הפרי הזהיר אותנו ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותון על אכילת הפרי רק על אכילת העץ מטעם דקן אילן בלא זמנו כו' ודו"ק:

דף צב בפרש"י בד"ה אבל לער שדוחג על בושתו כו' עכ"ל דלער של החבלה גופה כבר פרע לו בכלל ה' דברים שמשלם לו וק"ל:

ח"א דף צב ע"א כל אלו שאמרו דמי בושתו אבל לערו כו'. כפרש"י לער שדוחג על בושתו אבל לער של חבלה הוא בתוך החמשה דברים ולער דנקט הכא דומיא דאברהם דמייתי שלא היה שם רק לער של בושת וכן מלאתי בקלת נוסחאות טור ח"מ סי' תכ"ב אין מתכפר מן לער של בושת עד שיפייסנו כו' וק"ל: **עד** שיבקש ממנו שנאמר השב אשת וגו'. הוליאו מהכתוב שזה בקשת המחילה כי מהראוי שיאמר הקב"ה לאברהם שיתפלל בעד אבימלך אבל אמר זה לאבימלך שיפייס לאברהם עד שימחול לו ויתפלל בעדו וכן נאמר ויקח אבימלך לאן וגו' ויתפלל וכפרש"י שם: **מנין** שאם לא מחל לו שהוא אכזרי שנאמר ויתפלל וגו' שנחשב לאברהם שמחילה לו למדת רחמנות כמ"ש פ' המניח כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו: **דאשת** נביא בעי אהדורי כו' מלתא בתגפי נפש' הוא ויבא הביאור בזה בחידושי מכות פ"ב ע"ש: **ב'** כלירות הללו כו' ופירש רש"י בתומא לפי מרגם זה וילדו כתרגומו ואתרווחו כו' בעד כל רחם כנגד כל פתח עכ"ל ולא רחם ולידה ממש ועיין בזה דברי הרמב"ן והרא"ם ואין כאן להאריך אך התימה לדבריהם שלא זכרו שוגיא דהכא דבהדיא דריש נדבות עלירת שאר נקבים מכפל העלירה ולא מלשון וילדו כמ"ש הרא"ם וע"ש: **והוא** לריך לאותו דבר הוא נענה כו'. למדו לומר כן ממה שאמר הכתוב ויאמר ה' אל אליפז וגו' וחרה אפי בך ובשני וגו' שהיו לאויין ליסורין שהיו באיוב כדכך שאמרו המוסר בכפרים לוקה בגופו ומדתלה את שבות איוב בתפלתו בעד רעהו משמע שהוא נענה בתפלתו בעדם ומדכתיב ושב ולא כתיב והשיב משמע שהוא שב כבר תחילה לריעיו א"נ בהתפללו משמע מיד קודם שהיה נענה על ריעיו: **כאשר** אמר על אבימלך כתבו התוס' לאו בהריון מקשינן כו' שהרי המלאכים בשרו את שרה בפסח שלפניו אלא שילדה בריוח כו' עכ"ל ודבריהם אלו כותרין מה שכתבו פ"ק דר"ה שאברהם נימול ביוה"כ ואחר כך ביום ג' באו המלאכים לבשר את שרה ושפיר מלינן לאוקמא דפקידת שרה בר"ה היה בהריון ממש משמעי והבשורה היה

קרני ראם [א] לפ"ז אמאי כו'. נ"ב איני מבין קושייתו דלר"מ כיון דישנו בדין יום או יומים רק דלשחרר ל"מ משום דאינו יכול לשחרר רק חלקו א"כ עכ"פ במכרו שניהם יועיל דכ"א מכר חלקו וכן במי שחליו עבד ובשני שותפין יועיל לכל אחד להלקו וז"פ:

חכמת שלמה

דף פד ע"ב רש"י בד"ה אלהים בפנין כו' פ"ק שור שנגח כו' הד"א **בד"ה** מידי דהוה כו' נעידי הודאה שאמר בפנינו הודה לו והלוואה כו' שלוה לו כנ"ל הד"א וכס"ד: **בד"ה** פגם שייך כו' מכספא הס"ד וא"ח"כ מ"ה בושת לאו קנסא הוא שהרי כו': **בד"ה** היפכא כו' דהאי נאמרה דקאמרי רבי כו' רחמנא כו' וכן עזאי כו' מ"ט כויה דלית בה חבורה משמע כו' כנ"ל והד"א: **תום'** בד"ה אי נמי כו' דלא שכיחא היא טפי נמחק ספי וכ"נ נ"ל טעות הוא ובס"ה גבי דכי האי גונא כו' לא שכיחא הוא מקומו ונ"ל דבהאי גונא לא שכיחא טפי ולא כו':

דף פה ע"א גמ' ואי אמר מייתינא לך אסיא רחיקא א"ל כו' עינא עוירא ואי כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה ר' סבר כו' עמה חבורה אין ואי לא לא השתא כו' כשיש חבורה דאין דנין כו' כנ"ל: **בד"ה** ואי אל מזיק הס"ד: **בד"ה** אסיא כו' וקריבא הוא נ"ב פי' קרוב שלי וכן נסימני אגב"י: **ע"ב רש"י** בד"ה לקתה כו' זה שנקטע רגלו כו' נ"ב נראה בעיני ט"ס מ"ש ברש"י לעיל שנקטע רגלו ובסוף בנקטעה ידו אלא להיפך הוא כמ"ש התוס' דאי לאו הכי לא מיושב כלל מה שמשיב מדת הדין לא לקתה שכבר נתן לו כו' ועוד בנקטע רגלו לאו בר שומר קישואין הוא כמו שמסיק ובגמרא מסיק להדיא גבי דלי רולא לאו אגרא דשומר קישואין הוא שקיל אלא ט"ס הוא מי שטעה ברש"י ולא הבין שמיתפח מחולי זה הוא כמ"ש התוס' ומדעתו בודאי הגיה ושיבש ותדע דהא במתני' כבר הוזכר ידו קודם רגלו וכן בברייתא גופא מסיק בשיטיא שכבר נתן לו דמי ידו ורגלו ומזכיר ידו קודם נ"ל ואחר רוב העיון בא לידי פי' ישן ונמלא בזה הלשון דכי היתפח גברא מחולי זה קודם שנקטע כו' והיינו כמו שהגהתי [עיין במהרש"ל]: **בד"ה** למתה כו' שהגידים לומתין הס"ד:

דף פו ע"ב גמרא ופטור על הבושת שנאמר ושלחה ידה והחזיקה במבושיו אינו חייב על בושת עד שיהא מתכוין כו' ניפשוט מיניה דמשום כו' כנ"ל:

דף פז ע"ב גמרא ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה כו' כנ"ל

דף פח ע"א גמרא שפלטה בפניה דאסמתה מכספא כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה דאי ס"ד כו' תרתי כו' מדלא כתיב על אבותיכם והס"ד:

דף צ ע"א רש"י בד"ה הקדש עשה כו' מוסיף מלוה עוד דינר כו' נ"ב בפ' שום היתומים פרש"י הבעל חוב יוסיף עוד להלותו דינר לוז ומודה את הנכסים האלו כדי שלא יאמרו הקדש יולא בלא פדיון ואני פירשתי לשם בענין אחר:

דף צב ע"א גמרא רב חסדא תלא תאני בי גופני כו' כנ"ל ונ"ב הוא דקלים עיין לעיל בדף כ"ט: **ע"ב גמ'** קרית ולא ענך דתי גודא שדי ביה כנ"ל:

רפ"י

אחר זה והרא"ש שכתב ויש לתמוה דכבר בישר השם לאברהם שבניסן תלד ובהכרח שיפקדנה בר"ה כו' עכ"ל ע"ש באורך ותפלה תמהו עיין בתוס' שכתבו כאן גם דבריו בעצמם תמוהים שהרכיב קושיתו אחרי רבותי כי במה שכתב שכבר בישר לשרה שבניסן כו' הם דברי הב"ל והסוגיא דגמרא דפריך ובסיפא מי קא ילדה כו' פליג אב"ל וס"ל דלא בישרה לשרה אלא ג' ימים קודם החג כשיטת התוס' פ"ק דר"ה כמ"ש הרא"ש בעצמו כל זה בפסוק כעת חיה וגו' וא"כ אין מקום לתמיהתו כמ"ש דכבר קודם ר"ה התפלל על אבימלך ובר"ה נפקדה שרה ואבימלך אחר ר"ה נתרפא וביוה"כ ניטול אברהם ואחר כך ג' ימים באו המלאכים לבשר לשרה ודו"ק: ומ"ש כאשר אמר אברהם על אבימלך וגומר פרש"י וה' פקד את שרה סמך פ' זו ללמדך כל המבקש כו' עכ"ל וכתב הרא"ש דמהכא משמע דגרן נתן מקומו כו'. הרי שכל הסיפורים האלו נסמכים זה אחר זה כו' אבל בפ"ח דב"ק מייתי לה להאי דרשה ואינו מזכיר שם סמיכות כו' עכ"ל ונ"ל ליישב דתלמודא נמי אסמיכות הפרשיות קסמיך דאי לאו סמיכות הפרשיות ה"א דלא קאי כאשר דבר על אבימלך והיה נצרך לאותו דבר אלא דקאי אבקשת רחמים של אברהם על סדום ולא הייתי אותו דבר אלא מדסמיך ליה לפ' אבימלך אית לן למימר דקאי אלפניו דהיינו בקשת רחמים דאבימלך שהיה נצרך לאותו דבר ולא קאי אלפני פניו אבקשת רחמים דסדום ודו"ק: **כולכם** פשעתם בי כו' פרש"י אף הנביא במשמע עכ"ל. אבל בס' ירמיה פרש"י אף הצדיקים במשמע כו' ע"ש והוא מבואר יותר מכאן כיון דדברי הנביא הם לא שייך למימר הנביא בכלל וכן בעד אנה מאנתם ואי נמי לא הוי משה ואהרן בכלל מ"מ שאר צדיקים שבישראל הם בכלל דלא יצאו כולם לנקוט כדכתיב מן העם וכן פרש"י בהדיא פ"ק דסנהדרין גבי ההוא וכי דילעזר אגי כו' ע"ש ונראה דלרבה בר מרי לא דייק ליה האי קרא דאורייתא מדלא כתיב ביה כולכם אינו במשמע אף הצדיקים ודו"ק: **ומקצה** אחיו לקח ה' כו'. מדלא כתיב ומאחיו לקח ה' וגו' דרשו דמקצה אחיו משמע הפחותים והמוקצים לגבורה שהכן כמ"ש ג"כ ותאכל בקצה העם מן המוקצים שבעם ומאמר יוסף מוכיח ע"ז שיתראו בפני פרעה לחלשים שאינן ראויין רק למקנה כמ"ש והאנשים רועי צאן וגו' ואמרתם אנשי מקנה וגו' ולזה אמר שהן היו אותן שנכפלו בשמות שהיו צריכין חיזוק בברכתן ועי"ל דלכך נכפל שם שמותן שה' שמות שהיה ראוי לקרותן כאן בשמם ולא נקראו כאן בשמם ונכפל שם שמם ומה שלא זכרן כאן בשמותן להורות על חלושתן כאילו אינן וכן הוא בב"ר: **כל** אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר כו'. יבואר במסכת מכות פ"ב ע"ש: **הטלים** והבכורים נתונים לכהנים כו'. אפשר שהוא נלמד מקרא דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך וגו' דמשמע שהכהן נוטל הסל לעצמו עם הפירות שבזה הוא מחשיב הבכורים שהסל בטל לגבייהו ומדשינה קרא לכתוב טנא ולא כתב כלי סתם משמע דכלי שהוא חשוב שכבר עיטרו הבכורים בו ואף אם הוא אינו בטל לגבי הבכורים אין זה פחיתות להם ולכך אין הכהן נוטל אותו וק"ל: **ע"ב מהבא** ומאה עתה יקרא פרש"י לא די לו נגעו אלא שמגיים כו'. בכמה דוכתין אמרי' הכי ומאה עתה יקרא שיודיע צערו לרבים ותיהו טעמא אחרינא אית ביה והוא לטובתו כדי שיהו רבים מבקשים עליו רחמים ויותר נראה לפרש דמהאי קרא ילפינן נמי פ"ק דמו"ק שעושין ציון לקברות דכתיב טמא טמא יקרא טומאה קוראה לו ואומרת לו פרוש דהשתא ניחא לפי ענינו דעניא בתר עניותא אזלא לא די לו בטומאתו אלא שצריך להוציא הוצאות לעשות סימן וק"ל: **אבול** בקין מפני החמס כו' ועבדתם. זו ק"ש כו'. יבואר בפרק המקבל ע"ש: **חבריך** קריך חמרא הוכפא וכו' ובאידך דבסמוך דקאמר גנאי דאית בך קדם ואמר דמשמע בלאו קריית חמרא יקדים להודות גנותו אין זה סותר דהכא משום דבסמוך איירי בדבר שהוא אמת לפי דעתו כמו אליעזר דרצה בעבדות אברהם וכיון דע"כ לבסוף הוצרך להזכיר שהוא עבד לאדוניו ראוי לו להקדים גנותו אבל הכא איירי במי שלפי דעתו אינו אמת שאין בו עתה זה הגנות כמו הגר שהיתה עתה בורחת מגבירתה שלא להיות עוד משועבדת לשרה ואעפ"כ כיון שהמלאך קראה שפחה הודית לדבריו ולזה במשל דלקמן קאמר דאמרו אינשי כו' ובמשל דהכא אמר דאמרי רבנן כו' משום דרובא אינשי דעלמא לא יודו בגנות שאינו אמת לפי דעתו אלא דמדת רבנן וחסידות הוא וק"ל: **ויקח** את רבקה וגו' וכתיב בתריה ויוסף אברהם ויקח אשה וגו'. לכאורה מסמיכות דריש ליה וא"כ הך דרשה דלא כר"י דלא דריש סמוכים בעלמא כדאמרינן פ"ק דיבמות ויש ליישב דהכא מדכתיב ויוסף דריש ליה דמשמע שהוספה היתה לו קיחת אשה זו ולמדו שהוי"ו של ויוסף מוסיף על ענין ראשון שויקח את רבקה וגו' גרם לו לאברהם להוסיף לו אשה ולישא קטורה ולולי ויקח יצחק וגו' לא נשא אברהם את קטורה וק"ל: **ויהושע** בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה וגו'. לפי' התוס' לא הוי איצטריך ליה לאתויי האי קרא דפרשה וזאת הברכה דבהך פרשה גופה בפינחס כתיב ויסמוך את ידיו עליו בלשון רבים וכ"ה במדרש ילקוט והוא מבואר ענין סמיכות ידי משה כי מצינו במשה לשון יד אחת למלחמה כדכתיב במטה אשר בידי וגו' והיה כאשר ירים משה ידו וגו' ומצינו שתי ידיו לתורה ולחכמה כדכתיב ושני לוחות הברית על שתי ידיו וגו' והנה משה בקש יפקוד וגו' אשר יצא לפניהם וגו' ואשר יביאם וגו' שהיא היד למלחמה ונענה לו הקב"ה על זה ואמר לו קח את יהושע וגו' וסמכת את ידך וגו' יד א' שהיא למלחמה ומשה הוסיף לו דבר התלוי בשתי ידיו שהיא החכמה והתורה ולפי זה לפי' התוס' נמי ניחא שהביא האי קרא דוזאת הברכה דכתיב יהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה ידיו וגו' שאלו לא סמך עליו רק ידו אחת לא היה זוכה לחכמה רק ליד הגבורה וק"ל: **כלבא** בכפנא גללא מבלע דכתיב נפש שבעה וגו'. יש לפרש ע"פ מה שאמרו בפ' מי שהחשיך אהא דאמרי' בכלב שמזונותיו מועטין לפיכך שוהה אכילתו במעיו ג' ימים אמר לית עניא מכלבא ולית עתיר מחזירא וע"ז אמר כלבא בכפנא גללא ואבן ר"ל דבר קשה להתעכל הוא בולע דכתיב נפש שבעה כמו החזיר שכל מאכל ראוי לו ומצוי תבוס נופת ונפש רעבה שהוא הכלב שאין מזונותיו מצויין לו ואוכל כל מר וקשה להתעכל ומתוק לו וק"ל: **מטייל** ואזיל דיקלא כו' דכתיב וילך עשו אל ישמעאל וגו'. הענין מבואר כי האדם עץ השדה הוא לישא פירות אם טובים אם רעים כדכתיב כי פרי מעלליהם יאכלו ויאכלו מפרי דרכם והנה האיש אף אם לפי גזעו ושרשו הוא טוב כמו תולדתו של עשו שנולד מיצחק ורבקה בבטן א' עם יעקב שהיו צדיקים והוא נמשל לדיקלא בישא שגזעו ג"כ ממין הטוב יותר מכל אילנות כדאמרינן פרק האשה שנפלו ואם הוא דקל בישא דהיינו שאינו נושא פירות כן היה עשו שהיה גזעו טוב כמ"ש והיה מגדל מעשים ופירות רעים הלך אל ישמעאל שלא היה גזעו ושרשו טוב כמו קינא דשרכי שהיה בן שפחה וכן יפתח היה בן פלגש ולא היה גזעו טוב והוא קינא דשרכי ויתלקטו אליו אנשים רקים ופוחזים שהיו רעים במעשיהם כמו הדיקלא בישא ולזה לא הביא קרא דלעיל מיניה שנאמר ויהי עשו גו' ויקח אשה יהודית וגו' החתי כמו שהוא בב"ר ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח וגו' יהודית בת וגו' החתי גו' כל עורב למינו גו' לפי שכתוב בו החרם וגו' ייתי דין מחיקא ויתב הדין מחיקת שמא אבל תלמודנו דקדק לאתויי האי קרא דוילך עשו אל ישמעאל לפי שהוא קרוב אל המשל דאמרי אינשי מטייל ואזיל דיקלא כו' וכן ענין כל המחובר כו' כי האונקליות אין להם טומאה מצד עצמן כדתנן התם אלא בטומאה נתוודע להן בחיבורן לכלי טומאה כמו עשו שמצד גזעו לא נודע לו טומאה רק מצד חבורו לישמעאל שהיה בן שפחה וכן הוא הענין כל עוף וגו' ולא לחנם הלך זרזיר כו' הזרזיר הזה מצד גזעו יש לו סימני טהרה שיש לו זפק ואין זה אב' סימנים שיש בעורב כדאיתא פ' אלו טרפות לרבנן אבל ר"א סבר שנודע לו טומאה בחבורו לעורב שיש בו סימני טומאה וק"ל: **רמיא** גודא רבה שדא כו' א"ל יען שהרתיך כו' נ"ל דמסיפיה דקרא קדריש ליה דמסיים ביה עד הניחי את חמתי וגו' דהיינו הניחו ויפול כו' כפרש"י וק"ל: **א"ל** דכתיב ולא תתעב מצרי כי גר גו' שהיה ראוי לתעבו לגמרי שזרקו זכוריהם ליאור ומה טעם לא תתעב לפי שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק כו' כפרש"י בחומש והיינו בירא דשתית מיניה ע"ש: **א"ל** מעיקרא כתיב וה' הולך לפניהם יומם וגו' מבואר במכילתא המלך היה על הבימה והיה מחשיך והיו בניו מחשיכים אצלו כו' נוטל את הפנס ומאיר לבניו היו גדולי מלכות א"ל אנו נוטלין הפנס כו' והוא אומר לא כו' הרי אני מודיע לכם חבתכם כו' ע"כ והוא משל שהקב"ה בעצמו היה דן למצרים והיה מחשיך להם והיה מאיר לישראל שהם בניו ולבסוף לא היה מאיר להם אלא ע"פ גדולי מלכות שנאמר הנה אנכי שולח וגו' ועיין מזה באורך בפי' הרמב"ן בפסוק הנה אנכי שולח וגו' ויבא מזה עוד בפרק א' ד"מ ע"ש:

דף צג גמרא בתר מרי נכסי ליבי משך כו' פי' שומן כמו הנוגע בליב היוצא ממנו בפרק העור והרוטב והוא ע"ד שאמרו קרב לגבי דיהנא ואידהן וק"ל: **שם** קלל את שרה ונתקיים בזרעה כו' שיהיו לך בני כסויי עינים כו' אין זה מדוקדק דמאי קאמר קלל שרה ונתקיים בזרעה הא מעיקרא קלל זרעה שיהיו לה בנים כסויי עינים ובפ"ד דמגילה איתא הך סוגיא בע"א וגם לא מידי ע"ש: **בפרש"י** בד"ה הכי ופלעני כו' וברייתא דלעיל כו' דאמר נחבל כולה מלתא כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאוקמא באומר הן בניחותא אך ק"ל לפירושו כיון דלא בעי תלמודא לתרוצי רישא איירי באומר לאו בניחותא וסיפא באומר הן בניחותא משום דהא מלתא דפשיטא הוא אבל קמ"ל דיש הן שהוא כלאו ולאו שהוא כהן בתמיה אתמוה א"כ היאך מיתוקמא ברייתא בדאמר נחבל גופא דהא נמי מלתא דפשיטא הוא דלא גרע מאומר הן בניחותא אבל איכא לאוקמא ברייתא נמי באומר לאו שהוא כהן ודו"ק: **בד"ה** לשמור כו' ע"מ לאבד או ע"מ לחלק כו' עכ"ל כתב מהרש"ל מאי ע"מ דפרש"י לאו דוקא אלא כו' עכ"ל ואין צורך דמאי איכפת לן באומר ע"מ כיון דלא אמר על מנת לפטור ודו"ס

ח"א דף צג ע"א בתר מרי נכסי ליבי משך שנאמר וגם ללוט גו'. מדלא כתיב וגם ללוט היה לו בקר וצאן וגו' כמו ויסע לוט ויבחר וגו' ותלה הדבר בהליכתו עם אברהם דרשו שהיא גרמה לו שהיה לו כל זה ופי' ליבי מלשון שומן כמו הנוגע בליב היוצא ממנו פ' העור והרוטב וע"ד שאמרו קרב לגבי דהינא ואידהן ודו"ק: **המוסר** דין כו' וכתיב ויבא אברהם לספוד וגו'. לא היה צריך להביא ראיה מהאי קרא דכמה פרשיות בתורה שנאמרו בהן שהיה אברהם חי אחרי מיתת שרה אבל הביא מהאי קרא שהיתה שרה ראויה להגיע לשני אברהם לולי מסרה דין עליו דלא ה"ל למכתב רק ואברהם בכה וספד על שרה אבל כתב ויבא אברהם וגו' ירצה כדלקמן שאמרינן לצועק יותר מן הנצעק מודאי גם אברהם שהוא הנצעק גם הוא נענש במה שמתה שרה דאין אשה מתה אלא לבעלה אבל היא נענשה תחלה שהיא כבר מתה ואברהם לא נצטער ולא ידע במיתתה עד שבא ונתוודע לו שמתה. ומ"ש דאית ליה דייקא כתבו התוס' ובימי שרה היה ב"ד של שם קיים עכ"ל והר"ן פ"ק דר"ה כתב א"כ דהל"ל לאברהם מקמי הכי כו' מקמי דלשוייה להקב"ה דיינא עליה ע"ש: **קלל** את שרה ונתקיים בזרעה כו' יהי רצון שיהיו לך בני כסות עינים ונתקיים בזרעה כו'. ואין זה מדוקדק שאמר יהיו לך בני כסות עינים כו' דמשמע שהיתה הקללה מתחלה על בניה ואם כן מאי קאמר טוב ונתקיים בזרעה דמשמע שלשרה קלל ולא נתקיים בה אלא בזרעה דא"כ לא הל"ל אלא ונתקיים דהא ודאי אבניה קאי דביה משתעי ויותר מכוון נוסח מאמר זה בפ"א ופ"ד דמגילה ע"ש: **לעולם** יהא אדם מן הנרדפין כו' לא קאמר לעולם יהא אדם נרדף דמיירי אף באדם שאינו נרדף אלא דקאמר שיהא עם הנרדפין ומצדד להצילן מן הרודפים א"כ דקאמר הכי דאף שיוכל האדם להציל עצמו ולעמוד כנגד הרודף עד שיהיה הרודף נרדף ממנו לא יעשה כן ויהא מן הנרדפים וק"ל:

סליק פרק החובל

פרק הגוזל עצים

ע"ב תוס' בד"ה עצים ועשאן כלים כו' שנעשה בכך דוכני מועיל כו' עכ"ל היינו לרב אשי אבל לרבא דאית ליה שינוי החוזר הוי נמי דאורייתא הוי שינוי אע"פ שאין שם כלי עליו כמ"ש התוס' לעיל: **בד"ה** בקלא אילן כו' עכ"ל וק"ק בליבן גופה ה"ל לפלוגי בין (לביעה) דכבריה כברויי לחוריה חוריה ולרבא ניחא דכבריה כברויי מיקרי לביעה ואפשר לומר לר' חייא בר אבין נמי לרבותא נקט לביעה דכבריה כברויי עדיף טפי וק"ל:

דף צד ע"ב בד"ה בימי רבי כו' דהא מעשים בכל יום שמקבלין מן הגזלנים כו' עכ"ל השתא לא אסיק אכתי אדעתיה לאוקמא מלתיה דרבי באין גזילה קיימת דלמאי דמסיק רב נחמן לקמן למימר הכי לא תיקשי מידי דאיכא לאוקמא כל הני בשגזילה קיימת לבד מההיא רעיא וק"ל: **בא"ד** וברייתא דמוכח מינה מיירי בעביד תשובה כו' עכ"ל והמקשה דהכא ידע כדמסיק דאוקמוה בעשה תשובה ומאן דמקשה לקמן ומפני כבוד כו' אקרי כאן ונשיא כו' אגופה דברייתא פריך ולא ידע לאוקמא בעשה תשובה ודו"ק: **בד"ה** אי עשה תשובה כו' א"כ בדבר המסוים ומקבלין מהן מפני כבודו עכ"ל ודקאמר והא דקתני בדידהו משום דקא בעי למתני סיפא כו' אע"ג דבאביהם נמי הוה מצי למתני הכי בסיפא דמקבלין מיניה דבר המסוים י"ל דלרבותא נקט הכי דאפילו בניו חייבין להחזיר ומקבלין מהן וק"ל: **בא"ד** וכן צ"ל באיזהו נשך דהם כו' עכ"ל קאי אתירוץ שני ושלישי ולאפוקי מתירוצא קמא וק"ל:

ח"א דף צד ע"א הרי שגזל סאה כו' והפריש ממנו חלה כו' וע"ז נאמר בוצע בירך כו'. פרש"י בוצע מלשון גזילה וק"ק דהאי לא מייתי האי קרא נמי בר"פ לולב הגזול דמייתי שם כמה דרשות במצוה הבאה בגזילה ונראה לפרש בוצע מלשון הפרשה כמו הבוצע בפת והיינו בוצע שמפרישים חלה בדבר הגזול ובירך וא"כ בוצע ומברך המוציא אין זה אלא מנאץ ומשמע ליה דמיירי בגזילה דכתיב לעיל מיניה בגאות רשע ידלק עני וגו' דהיינו לגזלו וק"ל: **ע"ב ריקה** אם כו' אפילו אבנט אינו שלך כו' נראה לפרש דאבנט היא החגורה והיה דרכם לתת בו מעות כדאמרינן פרק הרואה באפונדתו ופרש"י חגור חלול שנותנין בו מעות עכ"ל וקראו ריקה דגם בריקות המעות מן האבנט עם האבנט לא קני לך לשלם לכל הנגזלים וק"ל: **והמקבל** מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו כו' פרש"י אין רוח חכמה וחסידות בקרבו עכ"ל לא ידענא אמאי לא מפרש ליה כפשטיה אין דעת חכמים נוחה עליהם כו' דכן פרש"י גופיה בפ' הזהב גבי מי שאינו עומד בדבורו ובפ"ק דקדושין גבי גר דלא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו ולשון המשנה כן הוא כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו ויש ליישב ודו"ק:

דף צה בד"ה משלם דמי פרה העומדת לילד וכל שבח שמשבחת גזילה עד שתלד לנגזל עכ"ל כ"כ גם הרא"ש ועיין באורך שם בפסקיו: **ע"ב** בד"ה בשבח שעל כו' או משום דהוה שינוי גמור או כו' עכ"ל שבח שעל גבי גזילה לא הוי שינוי גמור דהוי שינוי דהדר אבל קשה לפי זה אמאי לא קני לר"י בלבע ואם נאמר שאינו מתכוין לקנותו א"כ היינו פי' ר"ת דלקמן מיהו לרב זביד יש ליישב דלבע הוי שינוי דהדר שיכול להעבירו ע"י צפון ולא קני ולא ס"ל כאביי דחשיב ר"ש דלביעה ודו"ק: **בד"ה** מני לא ר' יהודה כו' וי"ל דלר"ש אפי' ילדה קאמר כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה א"כ מניין לרב פפא דפליגי בשבח שע"ג גזילה דלמא סבר כ"ע דנגזל הוי ובילדה הוא דפליגי עכ"ל ולאו תמיהה הוא כיון דשינוי אינו קונה אפי' בשבח שלא ע"ג גזילה לר"ש ולאו דוקא דגזלן הוי אליבא דר"ש דאדרבה דנגזל הוי אלא דיהיב ליה לגזלן שכר טרחו למחצה לשליש ולרביע וניחא ליה נמי לאוקמא לר"י דבשבח גזילה נמי לנגזלן דהשתא בגוונא חדא פליגי דלר"י בכל גוונא שינוי קונה ולר"ש אינו קונה אלא דהוי למחצה לשליש ולרביע אבל אי הוה ס"ל לר"י שבח שע"ג גזילה לנגזל א"כ הוו פליגי בתרתי ולא ניחא ליה למימר נמי דר"י מודה בשבח שע"ג גזילה דלא קני אלא דהוו למחצה כו' כר"ש דהך סברא למחצה כו' לא הוזכר בדברי ר"י ודו"ק:

דף צו בד"ה הא דמסיק כו' ולא האשה בכתובתה כו' והאמר שמואל ב"ח גובה כו' עכ"ל הא דלא משני התם דהך דלא האשה בכתובתה מיירי בדלא מסיק ביה אלא שיעור

חכמת שלמה

דף צג ע"א רש"י בד"ה לשמור ולא כו' אבלו על מנת לאבד או על מנת לחלק כו' נ"ב האי על מנת דפירש רש"י לאו דוקא אלא כלומר שנתן לו רשות וכן פי' הר"ן [עיין במהרש"א]:

הדרן עלך פרק החובל

הגוזל פרק תשיעי

ע"ב גמרא והעבירה אצלו רחל כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה אין מצטרף כו' מנה ופרס נ"ב וזו לר' דוסא דמתניתין ולא אליבא דחכמים: **בא"ד** למנה ופרס להתחייב נ"ב פי' לדין מנה ופרס שצריך לכל אחד: **תוס'** בד"ה הא דחוורי' כו' בדגפופי נמי פליגי בס"ד ואח"כ מ"ה חדש הפתח:

דף צד ע"א גמרא הם ולא שינוייהם כו' נ"ב פי' שניהם וק"ל: **שם** שלך לפניך דשינוי במקומו כו' כצ"ל: **שם** אלא לענין ברכה נ"ב אין הפסוק שלא יברך אלא כלומר שאינו עולה לרצון אף שכבר קנה ומש"ה צריך להחזירה לבעלים ולא יברך עליו אבל בשיפא היכא שרוצה לאכול שצריך לברך תחלה וסוף עיין בתשובות הרא"ש ריש פרק שלשה שאכלו: **שם** ר' ישמעאל התם לענין פאה משום דכתיב כו': **שם** תעזוב יתירא ואת"ל כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה חייב בפרט כו' וכן לא תפאר כו' נ"ב כמו א"כ וק"ל: **בא"ד** דהיינו פרט כו' נ"ב פי' הנאמר גבי זיתים וק"ל: **ע"ב גמרא** והשיב את הגזילה מ"מ ואת"ה כו' אמרה לו אשתו כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה בגא נמחק בגא וצריך להתחיל הדיבור ואת כו':

דף צה ע"א גמרא ת"ר הגוזל רחל וגזזה פרה וילדה כצ"ל ונ"ב כך נ"ל והרי"ף גורס או ילדה: **שם** ותני גזל בהמה והזקינה כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה רואים אותה ומשלם דמים כשעת הגזילה כו' כצ"ל: **ע"ב תוס'** בד"ה מני כו' אפילו ילדה קאמר נ"ב ותימה א"כ מניין לרב פפא דפליגי בשבח שעל גבי גזילה דילמא כ"ע סבר דנגזל הוי ובילדה הוא דפליגי וק"ל. והנראה בעיני דה"א להרץ דדיוקא דמתני' אמחצה ושליש קאי דא"כ הוה ליה למתני דלא נימא דיוקא לגמרי קממעט ודו"ק [עיין במהרש"א]:

דף צו ע"א גמרא וחבנה ניסליה והשבית עובד כוכבים כו' כצ"ל: **שם** ועביד גובי כו' נ"ב פי' חתיכות קטנות ופירש הרמב"ם והטור כעין תוליות תוליות: **רש"י** בד"ה תופיה אסקוב"א שבו מכבדין את הבית והולך כל כו' כצ"ל: **בד"ה** בתיומת כף תמר כו' נ"ב פי' זה נוטה לדברי הגאונים נבלשם

ארעא דומיא דבכור דאיירי נמי בכה"ג כדאוקמינן בשמעתין הך ג' דמעלין להם בדמים דהיכא למימר דאם כן מאי קמ"ל דלא תגבי האשה השבח כיון דאין כתובתה רק כשיעור ארעא אבל הכא השמעינן דאינו חייב ליתן לו קרקע אלא דמים מיהו לפי מ"ש התוס' לקמן דבשעבדו אפותיקי לר"ה לא גבי השבח מיתומים מה שכנגד הוצאה ה"מ לאוקמי הך מתניתין ולא האשה בכתובתה בכה"ג בייחד לה אחד משדותיו דלא תגבי משבח היתומים מה שכנגד הוצאה אלא דלא ניחא ליה לאוקמא בכה"ג ודו"ק: ע"ב בד"ה המחליף פרה כו' ובבועה בפרק הדיינין עכ"ל כצ"ל: בד"ה ועבדיה זוזי כו' דלא גרע מנסרים ועשאן כלים אבל זוזי כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה ממ"נ אי איירי בנסרים שיכול לשופן כו' הלא אמרינן לעיל דלא קני לרב אשי כו' וה"ה לרב פפא כו' עכ"ל אין כאן מקום תמיהה דודאי נסרים שינוי דהדר הוא כדאיתא ברא"ש בפרקין ואף שהרא"ש כתב כן לרב אשי דשינוי דהדר לא הוי שינוי אפי' מדרבנן וכן סבר רב פפא כו' ע"ש והביא ראיה מגיבני חוזי דהכא התוס' לא ס"ל להם לומר כן לרב פפא דהכא לשיטת ר"ת מוקי רב פפא לר"י דאף שבח שע"ג גזילה דגזלן הוי דשינוי דהדר קני לר' יהודה וכן פסקו הפוסקים כר' יהודה אליבא דרב פפא ומש"ה הוצרכו התוס' לחלק לרב פפא דלבני וזוזי לא חשיבי כ"כ שינוי וכן צ"ל לקמן כחשה כגון הזקינה דכחשה דהדר לא חשיב כ"כ להיות שינוי לרב פפא והו לא מידי וק"ל.

דף צז בד"ה המלוה את חבירו כו' והכא לא דמי לגוזל ומ"מ כשהוא בעין כו' עכ"ל ר"ל אע"ג דתרומה טמאה וחמץ לא דמו לגוזל וגריעי טפי מגוזל גבי שלוה מ"מ גבי גזלן דיק כגוזל כשהוא בעין יכול כו' ונראה דלא הוי מלוה וגזלן סברא הפוכה דבהלואה בגוזל ונסדק בין כשהוא בעין בין איתו בעין משלם כדהשתא ובגזלן מחמרינן בגוזל ונסדק באינו בעין דמשלם כדמעיקרא ולגבי תרומה טמאה וחמץ אדרבה מחמרינן טפי בהלואה דבין כשהוא בעין ובין כשהוא איתו בעין משלם כדמעיקרא ובגזלן כשהוא בעין יכול לומר הרי שלך לפניך די"ל דהלואה אין חילוק בין אינו בעין ובין כשהוא בעין דמלוה להוצאה ניתנה אבל בגזלן כיון דהוא בעין ברשותיה דמריה קאי ותו לא מידי ודו"ק: ע"ב בד"ה אי הכי של בבל כו' דבלאו רב נחמן צריך ע"כ לאוקמא ברייתא בתרייתא בשמלכיות מקפידות כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה דלמא מוקי ליה במקפדת אבל לא בחשי אבל השתא צריך לאוקמי במקפדת יותר מדאי כו' עכ"ל ודבריו תמוהין לפי מה שנדקדק בדברי התוספות דמהיכא קמשמע להו בלישנא דאי הכי דלרב נחמן פריך דאימא למאי דאוקמא כשמלכיות מקפידות פריך ומהיכא משמע להו דלרב נחמן מוקי לה הכי דאימא דקושטא משום דשמואל גופיה וברייתא קמייתא מוקי ליה הכי ואי מלישנא דקושיא דלעיל דקאמר אע"ג דסופו למיסק להתם משמע להו דלרב נחמן דוקא פריך דאית ליה הך סברא א"כ אין כאן מקום קושייתם אלא לעיל ה"ל להקשות כן דמאי דפריך קתני מיהת אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל אע"ג דסופו כו' דמשמע דלרב נחמן דוקא פריך לפריך הכי לשמואל ולברייתא קמייתא כיון דהכתי לא אסיק אדעתיה למימר כשמלכיות מקפידות וע"כ הנראה ביאור דבריהם דודאי אי לאו דשמואל כלל וברייתא קמייתא לא הוה הקשי ברייתא בתרייתא מרישא לסיפא דאיירי שפיר בלא מקפידות כלל אלא דטעמא דברייתא דלא מיקרי מטבע אלא אם הם באותו מקום שהן יוצאות באותה שעה דהיינו בבל בבבל ומשום מלתיה דרב נחמן הוצרך לאוקמא טעמא דברייתא בתרייתא כשמלכיות מקפידות יותר מדאי כפרש"י והא קשיא להו דמשמע דפריך אי הכי של בבל כו' למאי דאוקמא לרב נחמן במלכיות מקפידות יותר מדאי וקשה לר"י דהא בלאו רב נחמן ע"כ צריך לאוקמי ברייתא בתרייתא מיהת במקפידות קלת ודשמואל וברייתא קמייתא בלא מקפידות כלל וא"כ תקשה ליה נמי מ"ט דבבל והן בבבל דמחללין כיון דמטבע של מקום אחר מקרי מטבע בלא מקפידות כלל לשמואל ודקתני הכא דשל כאן והן בבבל ושל בבל והן כאן אין מחללין משום דמקפידות קלת וא"א להוליכן ולהוליא בירושלים א"כ מכ"ש מה"ט דשל בבל והן בבבל למאי חזו דהא א"כ דהוו בירושלים א"א להוליאן שם כדקתני של בבל והן כאן אין מחללין והדברים ברורים למבין בביאור דברי התוס' בזה ואין כאן מקום לתמיהת מהרש"ל בזה ודו"ק:

ח"א דף צז ע"ב מטבע של אברהם זקן וזקינה מצד א' בחור ובתולה מצד ב' עיין פרש"י ויותר נראה לפרש כולם ע"ש שנם שאחר שנעשו זקנים כמ"ש ואדוני זקן ואני זקנתי חזרו לימי נעורים דהיינו שנעשו שם בחור ובתולה כמ"ש אחרי בלותי היתה לי עדנה וק"ל:

דף צח בד"ה עד י' בתמניא כו' ור"ח פירש עד י' בתמניא ויהיב ליה י' כו' עכ"ל לפר"ח ט' וי' בתמניא יהיב ליה י' ועד ועד בכלל הא י"א וי"ב יהיב ליה תמניא אבל אט' בתמניא לחוד לא שייך למימר עד י' כו' ואם נאמר לפירוש הקונטרס נמי עד ועד בכלל הוי פליגי לענין דינא דלפרש"י בתמניא יהיב ליה תמניא ודו"ק: בד"ה וה"מ דאדייא כו' אע"פ שאין תופס בידו כו' עכ"ל לתירוץ ראשון ניחא בפשיטות ולהתירוץ שני נמי כיון דאינו תופסו בידו אינו מוגבה ג' מעל הארץ על ידו וק"ל:

דף צט בד"ה אלא במאי כו' אפילו לא יהא אומן קונה בשבח כלי אלא מטה כו' עכ"ל אבל אי הוה קונה בשבח כלי ולא הוה ליה מלוה גביה גרע טפי כיון דלא באו לידה הנזמים ולא הוה מקודשת וק"ל: בד"ה ר"מ סבר כו' אמאי אין מקודשת לר"מ ללישנא דלעיל עכ"ל ר"ל ללישנא דלעיל דקאמר דקסבר ר"מ אין לשכירות אלא לבסוף אבל אי הוה ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והוה מלוה אינה מקודשת וה"ה דה"מ להקשות לפי סברת המקשה דקאמר וכ"ע המקדש במלוה אינה מקודשת ודו"ק: ע"ב גמ' המוליך חטים לטחון כו' ולא ניחא ליה לאוקמא כר"מ הך סתמא דבר יפה ודו"ק:

ח"א דף צט ע"ב והודעת להם זה בית חייהם כו'. יבואר בפ' אלו מציאות ע"ש:

דף ק תוס' בד"ה אחוי דינר לר"א הכתי הוה צריך למגמר כו' והא דקאמר מר חזי עלך קסמכינא אפילו לא אמר כו' עכ"ל ואין זה מוכרח אלא דר"א נמי לא הוה צריך למגמר ומשום דא"ל חזי דעלך קסמכינא הוה חייב ור' חייא דלא א"ל עלך קסמכינא הוה פטור וכן כתוב בהגהות אשר"י בשם מהרי"ח ע"ש: בד"ה וטהר את הטמאה מה ט' או נערבם עם פירותיו והיה לו לישאל כו' עכ"ל: בד"ה מחילת הגרס ט' ורבנן דפליגי אדר"ש בדבר הגורם כו' עכ"ל והא ודאי פשיטא להו דר"ש דמחייב בדבר הגורם לממון ליכא למימר דמחייב נמי בדינא דגרמי כדאמרי' לעיל אימר דשמעת ליה לר"ש בדבר שעיקרו ממון כו' אבל לרבנן דפטרי התם הוה משמע דמכ"ש דפטרי בדינא דגרמי והא כתבו דיש חלוקין כמ"ש שם התוספות במרובה ע"ש: ע"ב בד"ה אומר לו גזור כו' במי פירות איירי דהחמירו טפי כו' עכ"ל ר"ל לפי' ריב"ם אע"ג דאיתו ושתן בכך ולפר"ת נמי אע"ג דאיירי בהפסק מ"מ החמירו התם במי פירות כיון דהוי פסול דאורייתא ולא אמרי' בהו קמא קמא בטל משא"כ גבי יין דאיתו אסור אלא מדרבנן אבל קשה לפר"ת הכתי גבי כלאים נמי דהוי איסור דאורייתא אמאי אמרי' ביה הכא קמא קמא בטל באפסק אפסוקי ואפשר לייישב בדוחק לפר"ת דהך דנטל סאה ונתן סאה איירי בלא הפסק ודו"ק: בד"ה אם השבח יתר כו' והר"ר אלחנן פירש בע"א כו' עכ"ל ולפירושו יתיישב שפיר שבא לפרש מהו השבח יותר על היציאה ועיין בהגהות אשר"י: בפרש"י בד"ה ר' יהודה אומר כו' ואם ירצה לתת את שכרו כגון שהשבח יותר על שכר כו' עכ"ל לא ידענא אהיכא קאי דכיון דשכרו משלם הוא טפי מן היציאה דאטו בשופטני עסקינן שיוליא טפי ממה שפסקו לו בשכרו וכדמשמע ממה שכתב בהאי עינא ואגרא נמי כוליה לא ישקול אלא יציאה כו' וכ"כ לעיל גבי לצבעו כאיר נותן לצבע את היציאה ולא שכר שלם כו' וא"כ אטו הכא בשופטני עסקינן שיתן לו שכרו משלם ויש לייישב דאפשר שיוליא טפי בלצבעו שחור ממה שפסק לו בשכרו שילבעו אדום שהוא סבור שיוסיף לו בשכרו בלצבעו שחור ועיין בר"ן פרש"י בל"מ:

דף קא תוס' בד"ה דזל איבעא כו' ומ"מ איירי דגזל סממנים שרוין כו' עכ"ל נראה משום דלכאורה למאי דאוקמא לה בגזל צמר וסממנין דחד כו' שפיר איכא לאוקמי בפשיטות אף בגזל סממנין ודקנהו ושרנהו הוצרכו למימר למאי דאסיק לה דאיירי בזל ליבעא משום קושיא דאייקר ליה בדמים ע"כ איירי נמי דוקא כדאוקמא מעיקרא דגזל סממנין שרוין דאי דקנהו ושרנהו א"כ קננהו בשינוי וא"כ דיש שבח סממנין ע"ג צמר ע"כ בהגוזל צריך לשלם כדמעיקרא שהיה בשעת הגזילה בדליתנהו בעין כדאמרי' בשוין ד' ולבסוף שוי זוזא דמשלם ד' כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק: בד"ה ולא יצבע בו כו' שלא יצבע בזיתים ובענבים וביוצא מהם או בממשות של ערלה כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל ביוצא מהם דוקא מזיתים וענבים דהיינו משקה או בממשות ערלה גם דשאר פירות וק"ל: ע"ב בד"ה רואין אם מהכבסת כו' פירש בקונטרס כו' עכ"ל עיין בחידושינו במסכת נדה בפ' האשה: בד"ה ולדמיון ביעור כגון שלקט בתחלה לאכילה כו' עכ"ל דאל"כ מאי ולדמיון ביעור כיון דאסור למוכרן וברישא גבי ולדמיון שביעית לא הוצרכו לפרש כן דאיכא למימר דהיא גופה אשמעינן דיש לדמיון שביעית דהיינו דאסור למוכרן ולעשות מהן סחורה ויש להן שביעית היינו דאסור לצבע בהן כפרש"י אך קשה כיון דשייך במין הצבועין ליקטן לאכילה מתחלה אימא דרישא יש להן שביעית נמי איירי בכה"ג ומאי קא קשיא ליה מההוא דעלי קנים כו' ויש לייישב בדוחק ודו"ק:

דף קב בד"ה גבי הלכתא כו' וי"מ דקתני לה בלשון הלכתא פסיקא כו' עכ"ל לפי' זה ל"ג גבי כ"כ התוספות בפ"ק דע"ז ע"ש ומה שיש לדקדק לפי' זה עיין בחידושינו פ"ק דע"ז: ע"ב בד"ה שאני חטין וחטין דשליחותיה קעביד תדע כו' תימה וכו' והלא מגופא דברייתא כו' עכ"ל פי' לדבריהם לכאורה ודאי רב שמואל דאתקין א"ה חטין וחטין נמי ולא אסיק אדעתיה למימר שליחותיה קעביד ואפי' הכי קונה בעל המעות אפילו בלא הודעה כלל בלי טעם מיהו ר' אבהו דקאמר ליה תדע דתנן כו' ע"כ דה"ק ליה דבלא טעם כלל נל"ל שיקנה בעל המעות בלא הודעה אי לאו משום דשליחותיה קעביד והא קשיא להו דמגופה דברייתא כו' ומתירולא דר"א נמי ה"מ לאוכחי הכי דבלא הודעה לית לן למימר שיקנה בעל המעות אפילו בחטין וחטין וכן בסתירה לר"א אי לאו טעמא דשליחותיה קעביד וק"ק דתקשי להו דמדברי רב שמואל גופיה דפסיקא ליה בחטין וחטין דקונה בעל המעות אף בלא הודעה כלל ה"ל לאוכחי הכי דמהיזה טעם קונה בלא הודעה אי לאו דשליחותיה קעביד ודו"ק:

דף קג בד"ה אבל נותן לשליח ב"ד כו' ומשני תפי וכ"ח וע"כ ביד ב"ד קאמר כו' עכ"ל לאפוקי מפרש"י שם בפרק המפקיד וז"ל ולא שיוליאנה מידו אלא תהא מונח בידו עד כו' עכ"ל ע"ש: ע"ב בד"ה דברי ר"ט כו' דהא לדידיה נמי ברי שארבעה מסקרין כו' עכ"ל ומיהו אהך מלתא דפריך אמתני' ליכא לפלוגי בהכי דהכא כיון שהד' מסקרין לא בעי לאשוויי לידיה דלכל אחד ואחד משא"כ במתני' דהא כיון דבעי השבה לידיה דנגזל ע"כ הכא בעי השבה לכל אחד ואחד ואדרבה במתני' עדיף טפי דודאי הדרא ממון למריה אבל בגזל מחמשה דלא ידע ממאן גזליה לא הדר ממון למריה כדמסיק לקמן ודו"ק: שם בד"ה ור"ט כו' הא בשנים נמי קתני לקמן בברייתא כו' עכ"ל ר"ל לפי סברת המתרץ השתא דפליגי באשתבע הך ברייתא דחסיד ע"כ נמי איירי באשתבע ולא אסיק אדעתיה הכי חסיד מי משתבע כדמסיק רבא לקמן והא קאמרי דהשתא לא הוי שמיע ליה הך ברייתא דחסיד דאי הוה שמיע ליה לא היה מוקי פלוגתייהו באשתבע וכדמסיק רבא חסיד מי משתבע ולמאי דמסיק פלוגתייהו בלא אשתבע ניחא דהא דקאמר הכא שאין הוצאת הדרך יתירה מוליכה אחריו למדי לכ"ע היינו דוקא באשתבע ודו"ק: בא"ד דאפי' למאן דמוקי לה כר' עקיבא לא מתוקמא מתניתין אלא באין הוצאה יתירה כו' עכ"ל דהכי משמע להו השתא דר"ע אית ליה הקנאה בגזל מאחד היכא דהוצאה יתירה כדקאמר ור"ע כי עביד רבנן הקנאה היכא דידע למאן גזליה וא"כ ע"כ מתניתין דלא קתני תקנתא איירי באין הוצאה יתירה וק"ל: בא"ד ולא נקט מתני' מידי אלא כו' עכ"ל אבל למאי דבעי למימר דמתני' לא מתוקמא אלא באין הוצאת הדרך יתירה הוה ניחא להו טפי דנקט דוקא עד מדי ולא עד ב"ד וק"ל:

חכמת שלמה

בהלכות גדולות אבל בסוכה פרש"י לסדיא כמו שמביאים התוס' וכן עיקר: תוס' בד"ה הא דמסיק כו' ליקוס ואיספי ואדרי ואמריק זביני כו' כצ"ל: בד"ה הניחא כו' היינו רמי כו' נ"ב מזה כותבין התוס' דבר זה לפי שלא מצינו להדיא דפליגי ביה אמוראי בדין זה אלא מתוך משמעות הסוגיא דהתם וכן כתבו התוס' התם דמתוך משמעות דהתם פריך בכל דוכתא הניחא כו' וק"ל: ע"ב גמרא זה הכלל לאתויי מאי כו' נ"ל כל לאתויי מאי כו' ונ"ב הר"י והרא"ש גורסים כל לאתויי מאי ופי' הר"ן בשם הרא"ה וז"ל מכל דייק אבל זה הכלל לא מרבה לן יוקרא וזולא וכדאמר התם בפסחים אילימא דמעיקרא שוה זוזי והשתא שוה כו' הא תנן זה הכלל כל הגזלנים כו' אבל התוס' דפרק המפקיד בסופו פירשו דזה הכלל הכא דייק ועיקר המכונה כל הגזלנים איירי ביוקרא וזולא ע"ש: תוס' בד"ה ועבדי' כו' מנסרים ועשאן כלים כו' נ"ב ותימה ממה נפשך אי איירי בנסרים שיכול לשופן ולהיותן נסרים כבראשונה הלא אמרינן לעיל דלא קני לרב אשי משום דהוי שינוי החוזר וה"ה לרב פפא ואי איירי בנסרים שאין חוזרים לברייתן א"כ מאי ראיה איכא אחר כך מצאתי בספר לבנת ספיר שפסק להדיא אפילו עשה מן הנסרים כוסות וכלים לא קני וק"ל [עיין במהרש"א]: בד"ה המחליף כו' אלא במשיכה ובשעת משיכה כו' כצ"ל:

דף צז ע"א רש"י בד"ה שלא בשעת מלאכה בשעה שאינו רגיל לעשות וכו' כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה מקפידות כו' הן של כו' הד"א: תוס' בד"ה אי הכי כו' כשמלכיות מקפידות נ"ב ותימה דלמא מוקי ליה במקפדת אבל לא בחשי אבל השתא צריך לאוקמי במקפדת יותר מדאי כפרש"י וצ"ע כ"ל [עיין במהרש"א]: בא"ד שאר מדינות הבאות לכאן והכא איירי במקפידות ונראה לר"י דודאי כו' כצ"ל:

דף צח ע"א גמ' בלא חבורה דפחתא דדמא כו' ולא מידי כולהו שוורים כו' כצ"ל: ע"ב תוס' בד"ה נכתוב ליה בטרא כו' ולא בהאי דהנא כו' כצ"ל:

דף צט ע"א גמרא דרב כהנא נגרדא דסרבלא כצ"ל וכן ברש"י וג"ב הערוך הביא בערך גרר ופי' לתקן הסרבל בלע"ז פלוקרי דאגריה לביטשים נדרכו ברגל שיהא עב וקשה דהתם ליכא שבחא דהכתי בעי למגרדיה ולרכוכי עד כאן אבל רש"י לא פי' בסוף כמ"ש אבל אבה דאגרי לביטשים דליכא שבחא ע"ש: ע"ב גמרא מאי איכא בין תנא כו' נמחק מאי איכא: רש"י בד"ה רבא אמר כו' כלי הכי גרסינן בסי"ד והד"א:

דף ק ע"א רש"י בד"ה שבשה כו' ללוש וחייב את כו' שטמאין וערבן עם כו' כצ"ל: ע"ב תוס' בד"ה אומר לו כו' בין פסק ללא פסק דשאני כו' כצ"ל: בד"ה אם השבח כו' שיו ניכר קרי שבח והיציאה קרי עשה כו' כצ"ל:

דף קא ע"א רש"י בד"ה נותן לו כו' אבל נתן עצים כו' דלא שינה ולא קני ידו על כתהוגה כצ"ל: בד"ה אי נמי כו' ואמרי לה קופה של נגרים כצ"ל ונ"ב זה אינו מפרש"י אלא מפי' הערוך: תוס' בד"ה דזל לצבעא כו' דאי דקינהו ושרנהו כו' כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה ספיחי כו' בלעז גווד"א כתב הרמב"ם שהוא אחד ממיני הצבעים: בד"ה ילאו כו' שנעשים גמלים כו' כצ"ל:

דף קב ע"ב גמ' שינוי אינו קונה נ"ב פירוש היכא דשינה בפעולתו כ"ל: רש"י בד"ה ה"ק כו' ריש גלותא אין כופין כו' הד"א: תוס' בד"ה מי מודיע כו' שן הקדש דאינו כו' כצ"ל:

דף קג ע"א תוס' בד"ה כמאן כבני כו' יהבו ליה מעותיו ואי שקיל כהנא כו' כצ"ל והשאר נמחק: ע"ב רש"י בד"ה עד שיתמעט כו' שכר אגיר תשומת כו' הד"א: בד"ה עכוד דינו כו' ויהא תחת ידם עד כו' כצ"ל:

תוס'

דף קד בפרש"י בד"ה אלא אמר רבא מתניתין ר"ה היא כו' והאי דפרכת לעיל ואי ר' עקיבא אע"ג וכו' ולא נפיק ידי שמים כלל כו' עכ"ל. נקט בפירושו לר' עקיבא וה"ה אהך פירכא דפרכת נר' טרפון מאי אריא ונשבע בלא שבועה נמי חייב לצאת ידי שמים לאו פירכא היא מכח הך סברא דפירש דהתם שאין יודע למי גזל ולא נפיק ידי שמים כלל משא"כ בגזלני' דהוא גביה בפקדון גם מה שפי' ולא נפיק ידי שמים דמשמע אבל בדיני אדם נפיק לא יתכן האי לישנא לר' עקיבא דהא לענין דינא פליגי בברייתא דאין יודע למי גזל כמו שפרש"י גופיה אלא שגירסת לישנא נקט הכי לר' טרפון ודו"ק: **תוס'** בד"ה אמר רבא שאני כו' דכיון דהודה לו בפניו מ"ל תופס בידו מ"ל נתן ביד ב"ד כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם מהיכא פשיטא להו דמהני נתן ביד ב"ד אפי' בהודה בפניו ואפילו בלא נשבע דהא השתא לא איפליג ר' עקיבא מידי בין נשבע ללא נשבע כלל ואם רצונם כהאי תירוצא שכתבו לעיל דמתניתין מיירי אפי' בהודאה יתירה ושפיר מהני נמי ביד ב"ד אפי' בנשבע א"כ תיקשי לה ע"כ דמתני' לא איירי בהודה בפניו דאל"כ מ"ל תופס בידו ומ"ל נתן ביד ב"ד ואפי' בנשבע*) ויש ליישב בדוחק ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ור"י אמר כו' והכא אתא לאשמועינן דדיוקני בלא עדים לא מהני כו' עכ"ל לא הוצרכו לזה אלא לפי שני דלעיל דסבר שמואל דאפי' בעדים חתומים עליה שא"ל לשלוח לא מהני כל זמן שלא א"ל בפניו דהשתא ר"י נמי בכה"ג הוא דקאמר דמהני עדים החתומים עליה ובכה"ג בלא דיוקני נמי מהני כדאמר ר"י לעיל אלא ע"כ דאתא לאשמועינן דדיוקני בלא עדים לא מהני אבל לפירוש ראשון דלעיל איכא למימר שפיר דאיהו גופיה אתא ר"י לאשמועינן דעדים חתומים עליה ולא העידו כלל שעשאו שליח אלא אדיוקני שהיא שלו דמהני ודו"ק: בד"ה חוץ מפחות כו' תימה אמאי איצטריך למהני הא כיון דברישא תנן שוה פרוטה כו' עכ"ל נ"ע מאי קושיא דבכמה מקומות איכא הכי שכופל דבריו בכה"ג כמ"ש התוס' בפ' הגוזל בתרא גבי אם מחמת הגזלן חייב דפריך תלמודא בכה"ג הא מרישא שמעת מינה אם מכח כו' ויש ליישב כמ"ש התוס' שם ע"ש: **בפרש"י** בד"ה לא צריכא כו' קרקעות חייבים להחזיר מפני כבוד אביהן ובד"ה וכי איכא כו' דמשום כבוד אביהם כו' עכ"ל נ"ע לפירושו דלא קאמר בריש הגוזל בתרא האי טעמא דכבוד אביהן אלא למאן דמפרש דבר שיש בו אחריות היינו פרה וחורש כו' וכל דבר המסוים אבל מאן דמפרש לה אחריות ממש שהניח להן אחריות נכסים קרקעות ליכא האי טעמא דכבוד אביהן אלא משום דאשתעבוד נכסי דאבוהון מחיים כמו שפרש"י גופיה התם ונראה מדברי התוספות גם בשמעתין ודו"ק:

דף קה תוס' בד"ה איתיביה רב אחא כו' וא"ת א"כ אמאי לא פריך נמי מסיפא ונראה דהא ודאי כו' אבל בהודה ס"ד כו' עכ"ל ר"ל כיון דהשתא לא אסיק אדעתי הא דמחלק רבא דמודה רב בהודה א"כ לא מחלק נמי האי דאסיק רבא דרב מודה בטוען טענת גנב וא"כ אמאי לא פריך הכא מסיפא דא"ל נגנב כו' ותירצו דודאי הך מלתא דמסיק רבא לחלק דמודה רב בטוען טענת גנב אסיק נמי המקשה הכא אדעתיה דאל"כ לא אשכחת כפל כו' אבל בהודה ס"ד כו' ופירוש בהודה דגבי טענת אבד אבל בהודה דגבי טענת גנב הא נמי פשיטא ליה לנקשה דרב מודה ביה ומשום דלא מחייב חומש בהודה אלא בדוכתא דמחייבין ביה כפל דאל"כ תקשי אכתי אמאי לא פריך ליה מהודה דגבי נגנב דהא כיון דקתני לה גבי נגנב ודאי מיירי בלא קפץ ובב"ד דומיא דתשלומי כפל כדמוכח בהך דאותיב רבא דבחד מלתא ליכא לפלוגי כדקאמר הכא רישא בב"ד וסיפא חוץ לב"ד מיהו לפי זה ק"ק אמאי לא אמרי דרב מוקי נמי לקרא בהודה בלא קפץ ובב"ד ובטענת גנב ויש ליישב ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אבל אכלו כו' משמע אם נשבע ובאו עדים שאכלו משלם תשלומי כפל כו' עכ"ל דבלאו נשבע ולענין קרן כשאכלו נמי כשהוא קטן ודאי דהוי נתינת קטן נתינה דקי"ל קטן יש לו זכיה בדעת אחרת מקנה לו ולא מיעטיה הכא קרא אלא דאין נשבעין על טענתו וק"ל: **בא"ד** מגו דהאכלתיו כשהיה קטן כו' עכ"ל היינו החזרתיו לך כשהיה קטן שכתבו לעיל ושגירת לישנא דתלמודא נקטו דאמרינן בפ"ב דכתובות מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס כו' וק"ל:

דף קז בד"ה עירוב פרשיות כו' וכן בפ"ק דב"מ בשמעתא דהילך גבי סלעים כו' עכ"ל לא ידענא מאי היא ראייתם מהתם דאיירי בהלואה לכ"ע בעינן כפירה והודאה ודו"ק: **בא"ד** ואין להקשות יהא נאמן במגו דאי בעי אמר להד"ם נמי אההיא דנהכנסו כו' עכ"ל אין כאן קושיא הלא אי הוה אמר דלר"י ולרמי ב"ח לא מחייב בפקדון אכפירה והודאה בלא נאנסו אבל כבר דחו זה התוס' לעיל כדמוכח במשניות טובא דהכפירה והודאה לחוד מחייב גם לפירוש ריב"א לא אמרינן מגו בכה"ג כיון דהאי לא חשיב העזה וברים כל הנשבעין נמי לא פריך הכי אלא אההוא מגו דהתם דלאו נמי מגו גמור כמ"ש התוספות לעיל ודו"ק:

דף קח בד"ה ובאו עדים כו' שמכחישין גם שבועה שניה שנשבע שאבד כו' עכ"ל היינו לפי פירושם דלעיל שכתבו דמיירי שאומר מה שנשבעתי שנגנב לא כי אלא באותה שעה אבד וק"ל: **בא"ד** הא קתני לעיל בברייתא דהיכן פקדוני כו' הודה מעצמו כו' עכ"ל מתניתין היא לקמן בסמוך בכל נוסחות הישנות שלפנינו ומתני' היא נמי במסכת שבועות בפ' ד' שומרין ע"ש: **בד"ה** טען טענת אבד כו' אין כופר כלום ואפי' אמר לאחר שבועה אבד כו' עכ"ל לכאורה אין לשונם מדוקדק דמשמע דמכ"ש אם לא אמר דלאחר שבועה אבד דהוי ברשותו לחייב באונסין ודבריהם דלעיל בד"ה כגון שטען כו' סותר את זה שכתבו שם דדוקא בטוען דלאחר שבועה אבד הוי ברשותו וחייב באונסין ויש לחלק דלעיל שנשבע מעיקרא נגנב ואינו ברשותו אם הוא חוזר ואומר שלא נגנב אלא אבד באותה שעה ולא היה ברשותו אין כאן הכחשה לשבועה שניה והוי שפיר כפירת ממון אבל הכא בטוען בשני השבועות אבד באותה שעה א"כ כי אודה ביניהם שהיתה באותה שעה ברשותו הרי מכחיש גם שבועה שניה והוי ברשותו מיד להתחייב באונסין ואהא כתבו אפי' אמר לאחר שבועה אבד דבהודאתו אינו מכחיש שבועה שניה מ"מ הוא חייב באונסין משעה שנשבע לשקר בשבועה ראשונה ודו"ק: **בד"ה** וחזר וטען כו' היאך השביעוהו ב"ד כיון שנפטר בב"ד בשבועה ראשונה ואפילו חזר וטען שלאחר שבועה כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם לפי גירסת הספרים שבאו עדים אחר שבועה ראשונה הכי ה"ל למימר היאך השביעוהו ב"ד כיון שכבר נתחייב בב"ד ע"פ עדים ואי לא הוו גרסי ובאו עדים בקמייתא דדומיא דהכי לא גרסי נמי לעיל והודה בקמייתא א"כ מאי קאמרי ואפי' חזר וטען כו' דמה תקנו בזה דהא"כ למה השביעוהו כמו שחוזר וטוען כיון שהוא נאמן שלא בשבועה במגו כמ"ש התוס' לעיל ויש ליישב דבריהם דודאי לא הוו גרסי ובאו עדים בקמייתא דומיא והודה דלעיל אלא כיון דמ"מ איכא לפרושי דמיירי בבאו עדים אף בקמייתא קאמרי לגלדין דאף אם נאמר דלא באו עדים בקמייתא מ"מ תקשי היאך השביעוהו כיון שנפטר כו' ושוב כתבו דאפי' חזר וטען שלאחר שבועה כו' ונאמר דמיירי בבאו עדים בקמייתא דהשתא אין כאן מגו ואינו נפטר בשבועה ראשונה מ"מ למה השביעוהו כו' כיון שהוא חייב באונסין משעה שנשבע לשקר בין על פיו ובין ע"פ עדים ודו"ק: **ע"ב** בד"ה תבעו שומר והודה כו' וי"ל דמשום דאקרן לא ה"מ למפשט הא דפשיט אם בשקר נשבע כו' עכ"ל הא ודאי הא דבאמת נשבע נמי לא ה"מ למפשט בכה"ג אקרן למימר אם באמת נשבע נפטר הגנב אלא בהיפך אם באמת נשבע נתחייב הגנב בקרן בהודאת שומר דניחא ליה למריה דתיהוי בידיה ותביעתו תביעה אבל הא דבשקר נשבע לא ה"מ למפשט אקרן בהיפך דלא נתחייב בהודאתו ולא הוי תביעתו תביעה דכיון דמגלגל' גלגלא דהקרן הוא לא ניחא ליה למריה דליהוי תו שומר עלה דא"כ מס"ע רמיא עליה דשומר לשלומי הקרן והרי הוא בעל דבר בקרן והוי תביעתו תביעה משא"כ לענין כפל כשמעתין דהוה לבעל הפקדון וכיון דבשקר נשבע לא הוי שומר עלה ולא נפטר הגנב מהכפל בהודאתו לשומר שהוא אינו בעל דבר בכפל ומיהו לקמן באידך איבעיא דתבעוהו בעלים והודה תבעו שומר וכפר כו' ה"מ למבעי שפיר לענין קרן ובשלא באו עדים אלא דמבעיא ליה לענין כפל דומיא דהך אבעיא ודו"ק: **בד"ה** לוה וב"ח באין כו' אע"ג דיש לו שאר נכסים במה לפרוע כו' עכ"ל דהני נכסים היינו מטלטלין אבל קרקעות אין לו רק אותה קרקע שנתן לבניו או לאחיו דאל"כ לא הוי הב"ח טורף מהם הקרקע דלפום סברתם דהשתא הוו כמקבלי מתנה ואינו גובה הב"ח מהם כיון שיש בני חורין וק"ל: **בפרש"י** בד"ה וא"כ מת אביו ואחר מיתת האב הודה עכ"ל נ"ע לפירושו דהא להכי אוקימתא דמוקמינן מתניתין כר"ע ס"ל דאפי' הודה בחיי הגר לא הוי אצלו כמלוה ולא מחיל לנפשיה וא"כ בהודה בחיי אביו נמי לא מחיל לנפשיה ורב ששת נמי דמוקי מתניתין כר"י הגלילי משמע דלא מחיל לנפשיה אפי' לר"י הגלילי בהודה בחיי הגר כדקאמר אלא אמאי זכה הלה במה שבידו משום דזקפן כו' אבל משום דהודה בחיי הגר לחוד לא מהני ליה ואולי אין זה מפרש"י אבל איזה תלמיד טועה הגיה כן בפירושו ומה שיש לדקדק עוד בזה עיין לקמן ודו"ק:

דף קט בד"ה ומחליה לנפשיה היכא דאין יורש אלא הוא וכולה שלו עכ"ל לאו דוקא נקט כה"ג דה"ה בדאיכא עפי יורשים כפירושו במתני' איכא למפרך ומחליה לנפשיה מיהת חלקו אלא דנקט הכי דומיא דגר דפריך מינה ולאפוקי אתא דעל חלק אחיו ליכא למפרך ומחליה לנפשיה וק"ל: **תוס'** בד"ה אלא אמר רב ששת כו' וא"ת אמאי לא מוקי מתניתין כר"ע ומודה כו' עכ"ל ר"ל דנוקמא נמי כר"ע מתניתין ככ"ע ולנפשיה לכ"ע לא מחיל ולאחריני לכ"ע מחיל ובזקפו פליגי אי הוה כמחילה דאחריני וק"ל: **ע"ב** בגמ' אמר רבא משכחת לה כו' ומת הגר והודה לאחר מיתה כו' ואין להקשות אמאי לא מוקים ליה רבא מתניתין נמי כר"י הגלילי ובהודה לאחר מיתת אביו די"ל דהכא ודאי איכא טעמא לר"י הגלילי בהודה לאחר מיתה כדקאמר קנאו השם כו' אבל בגזל אביו ליכא לפלוגי ובהודה לאחר מיתה נמי מלי מחיל לנפשיה ולהכי לא אתיא מתניתין כר"י הגלילי וכבר כתבנו מה שכתוב בפירש"י שלפנינו דמתני' מיירי בהודה לאחר מיתת אביו דדוקא טעות הוא ודו"ק: **שם** אי בעל אחריס הוא זוכה בשל עצמו לא כ"ש כו' האי דינא איכא נמי במתניתין גבי גזילת אביו אם אין יורש אלא הוא א"כ על חלקו והתם ליכא למפרך דיו כדפרכינן הכא אלא דקושטא הוא דשלו הוא שהרי ב"ח באים ונפרעים ממנו ואינו נותן לאחיו אלא כדי לקיים מצות השבה וה"נ הכא בגוזל כהן ודאי בעי למיעבד מצות השבה אלא דבעי למיעבד ק"ו שיהיה שלו ובאים ב"ח ונפרעים ממנו ולא יוציא מתחת ידו להתחלק לכל אחיו הכהנים וק"ל:

דף קי בפרש"י בד"ה אי דאיכא טהורים בההוא משמר עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' דלרב ששת פריך דאמר טומאה דחויה בצבור בדליכא נמי טהורים בההוא משמר ואיכא באחריני לא מלו עבדי טמאים אלא שהכריחו לפרש הכא בדאיכא טהורים בההוא משמר דאל"כ תיקשי ליה נמי עבודתם ועורם לאנשי משמר הא טמאים נינהו ולא מצי אכלי וק"ל: **תוס'** בד"ה לבעלי מומין טהורין תימה ועורה אמאי הוי לבעלי מומין עכ"ל אין לפרש אמאי הוי לבעלי מומין אלא תהא לאותו שיקריב דהא מוכח לעיל דהיכא דהמשלח לא מצי אכיל לא מצי עביד שליח לאכילה ולא הוי עבודתה ועורה לשליח מכ"ש הכא דהשליח נמי לא חזי לאכילה דהוה עבודתה ועורה לאנשי משמר ואפילו לבעלי מומין דהא חזי לאכילה אלא דעיקר תמיהתם אמאי הוי עורה לבעלי מומין שבאותה משמר בלחוד ולמה לא תהא לכל אנשי משמר דהא לעורה כולם חזו אבל ק"ק לי דהא רב ששת סתמא קאמר עבודתה ועורה לאנשי משמר ואימא דקושטא דהכי קאמר לאנשי משמר לכל מאי דחזי להו עורה לכל אנשי משמר ולבעלי מומין מאי דחזי ליה דהיינו אף הבשר וק"ל: **שם** בפרש"י בד"ה נתן הקרן לכהנים אין החומש מעכב כו' ולבסוף נתן עכ"ל אין פירושו מדוקדק דמשמע דאם לא נתן החומש לבסוף הוא מעכב הכפרה ולא משמע כן אלא דלאו לענין קדימה בלחודא קאמר דאינו מעכב אלא דאינו מעכב כלל הכפרה אף אם לא נתן כלל לבסוף וכן פרש"י בהדיא לקמן והכי מוכח מתוך שמעתין דסוף פרקין דקאמר יכול כשם שאיל ואשם מעכבים כך חומש מעכב ת"ל כו' וילמד הדיוט מהקדש דאינו מעכב כלל דומיא דאיל ואשם מעכבים דקאמר ודו"ק: **שם** בגמרא לאפוקי ממתני' כו' אין החומש מעכב אדרבה חומש מעכב כו' וה"ה דהוה מלי למפרך לעיל או אינו אלא אשם זה איל ולאפוקי ממתני' דתני הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא אלא משום דלאו ממלת אשם בלחוד מפיק לה אלא מדכתיב בתר אשר יכפר כדלקמן ונקט נמי במלתיה אדרבה חומש מעכב ולא קאמר אדרבה קרן אינו מעכב משום דאינו מפורש בהדיא במתני' דהקרן מעכב הכפרה ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה או דלמא כיון כו' ויכול להביא אשם מיד כו' עכ"ל הכי משמע להו לישנא כיון דלא חזי ליהויריב לידעיה קאי ואף במשמרת יהויריב להקריב האשם

*) עי' ש"ך חו"מ סי' ששב ייסוב לזה

חכמת שלמה

דף קד ע"א תוס' בד"ה אלית כו' הל"ל שאלת ליה שלא לי כו' כצ"ל:

דף קה ע"א גמ' אין כאן ואמר רבא כו' כצ"ל: **רש"י** מן ד"ה מלוה על פה עד ד"ה רב הונא נמחקה וכ"ב זהו לפי גירסת הספרים ולפי הנראה שאינו מפרש"י אלא הוגה בפנים מן הגליונות ושוא מפי' אחרים וכן פירשו התוספות: **בד"ה** מופקדת כו' וחייבין על זדון כו' כ"ב פי' שידע שחייב קרבן על שבועת שקר וידע שנשבע לשקר ועל שגגתה עם כזדון פי' שזדון הוא על השבועה אבל בזה שגג שלא ידע מי שנשבע לשקר שחייב קרבן שבועה אבל שגגתה גרידא שלא ידע שנשבע לשקר כי הכא וק"ל: בד"ה צריך ליגן דחייבינן שמא כו' כצ"ל: **בד"ה** חייב כו' נעי להדוריה ולהוליכה אחריו כצ"ל: תוס' בד"ה אמר רבא כו' רבא מסברא ומדנקט כולו כו' כצ"ל: **בד"ה** ה"ג בעי רבא גזל בי אגודות בפרוטה והחזיר כו' כצ"ל: **בד"ה** הרי כו' לגיד פתיל שאין טומאה כו' כצ"ל: **ע"ב** רש"י בד"ה פטור כו' שמנה פלוני זה שיש יכול לומר נאנסה כו' כצ"ל וכ"ב פי' קודם שכחישה ומכחיש סעד דאי לאו הכי אפי' גבי שני עדים נמי נאמן בשבועת דנאנסה ודו"ק:

דף קו ע"ב רש"י בד"ה גנב שגנב מרבויא דהיי דאתרבאי בטוען כו' כפל וד' וה' כצ"ל וכד"ה:

שלמה

בד"ה וליתני ליה שי ד' וה' ותסני כו' כצ"ל וכד"ה: **בד"ה** ולתני ליה שי שחטו אלא דמבלה כפל כו' כצ"ל: **בד"ה** על כל אבידה וגו' ישלם שנים כצ"ל:

דף קז ע"ב גמ' בשומרת על אבוסה כ"ב פירוש וליתא לגרי' חייא בר יוסף וק"ל:

דף קה ע"ב גמ' והביאו עדים מי נפסר מגנב כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה נפטר כו' דלאמן כוא אין כו' כצ"ל: **בד"ה** ובעלי חוב כו' והבא יגבו ממנו כ"ב פי' אם לוה כל הכסף וה"ה אם לא לוה אלא השלים וק"ל: **תוס'** בד"ה ולא הגיעוהו כו' ויש מתרצים דכיון כו' דנשבע אמר באמת ותו כו' כצ"ל:

דף קט ע"ב גמ' יש לו גואלים ואם לאו כו' כצ"ל: **שם** ומנין שעבודתה ועורה שלו כ"ב פי' אפילו לא הקריב הוא בעצמו והיינו כמו שמפרש כיצד אבל לפי גירסא אחרת של רש"י עבודה ועורה לאנשי משמר לא מתיישב לשון כיצד ואולי לא גרסי' ליה: **תוס'** בד"ה ומה דבר כו' אלא מתנות כ"ב נ"ל שאר מתנות דהא תרומה נמי בכלל כ"ד מתנות כהונה ודו"ק:

דף קי ע"א רש"י בד"ה נתנו לכל כו' נמי שליח הס"ד: **בד"ה** כשהוא אומר מלבד איל הכפורים כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' בעלמא הוא תיקו נמחק תיקו: **שם** נעי הכי אפילו התיל כו'

ומקרי שפיר הביא גזילו עד שלא הביא אשמו דילא דכיון דלידעיה קאי אף במשמרתם ה"ל כאלו קבלו הם גם הכסף אבל להמתין ולהקריב האשם במשמרת ידעיה לא קמיבעיא ליה דאם הביא כבר אשם ליהויריב היינו פלוגתייהו דר"י וחכמים דלקמן דס"ל לחכמים יחזור האשם אל כסף ואם לא הביא אשם עדיין ודאי דיכול להמתין ולהביא אשם במשמרת ידעיה ואפי' ר"י לא פליג אלא היכא דכבר הביא האשם ליהויריב דיחזיר כסף אל אשם ודו"ק: **בד"ה** למנ"מ כו' דאי יורשים כו' מאי דשביק להון אבוהון יהב להון כו' עכ"ל ול"ל לרב עוירא דאמר הת"ל מיקבלי נהנה הן הואיל מהנה אמר רחמנא דניתיב להו דפליג אדרבא דלעיל וס"ל בגזל הגר שאין בו שוה פרוטה דילא וק"ל: **בפרש"י** מותר העומר כו' כדכתיב לא תאפה חמץ חלקם וגו' עכ"ל כצ"ל:

דף קיא תוס' בד"ה אמר רבא לעורו תימה כו' ונעשה בו פסול קודם שחיטה כו' עכ"ל נ"ע [א] דאין זה הפסול קודם השחיטה ואינו פסול אלא אם הקריבו קודם הבאת כסף כדקתני- אם קדמו בני יהויריב כו' אבל הבאה לחוד אינה פוסלת כדקאמר ר"י יחזיר כסף אל אשם ומאשר יכפר נמי הכי משמע דההקרבה קפיד קרא והא דקאמר לרבנן בלא כדין עבדו בני יהויריב דקבלו אשם מקמי כסף היינו משום גזירה הוא שמא גם יקריבוהו קודם הבאת כסף ודו"ק: **בד"ה** וילמד הקדש מהדיוט כו' תימה אמאי אצטריך קרא לעיל כו' וי"ל דאי לאו כו' אבל השתא דאשכחן שהשוה כו' עכ"ל וה"ה דה"מ להקשות כן בהיפך אמאי אצטריך קרא גבי הקדש דלא ילא ניליף מהדיוט אבל בעיקר תירוצם יש נדקדק דע"כ אהקושיא קשיך דהא השתא נמי מי יאמר לן דהשוה אותן הכתוב אי לאו דניליף הקדש מהדיוט דהאשם זה קרן ומיניה דריש האשם בכבר שאם הביא אשמו תחלה דלא יצא וי"ל דודאי בפירושם דמלת אשם ילפינן הקדש מהדיוט שפיר אע"ג דלא אשכחן שהשוה אותן הכתוב בשום דבר אבל לענין דינא לא הוי ילפינן להו מהדדי אי לאו שהשוה אותן כבר בשום דינא ודו"ק: סליק פרק הגוזל עצים

פרק הגוזל ומאכיל

ע"ב בפרש"י בד"ה רשות יורש כרשות כו' דאי ביאוש כדי לא קני מדלא קתני פטורא באבוהון עכ"ל לא ידענא מי הכריחו לזה הא איכא למימר דסבר רמי ב"ח דיאוש כדי לא קני וא"כ ע"כ משום יאוש ושינוי רשות נגעו בה גם דבר תמוה פי' לפטור באבוהון ביאוש דלא משמע כן בכולה תלמודא אלא דא"כ יאוש לחוד קני אבוהון צריך להשיב דמי הגזילה מידו דבאיסורא אתי לידיה מיהו בהא איכא למימר כיון דהגזילה גופה קני ביאוש ואינו צריך ליתן רק דמים שפיר קאמר מדלא קתני פטורא באבוהון שהוא פטור מלהחזיר הגזילה גופה לאחר יאוש אבל לפ"ז תקשה ליה לרב דאמר יאוש כדי קני אמאי לא קתני פטורא באבוהון ול"ע ודו"ק: **בתום'** בד"ה הגוזל ומאכיל כו' דפטורין לרב חסדא דמוקי וכו' לאחר יאוש דה"ל כו' א"כ דוקא נקט מאכיל אפי' לרב חסדא כו' עכ"ל הא ודאי דלרמי ב"ח מהני' נמי איירי בלאחר יאוש ולדידיה לא שייך למתני טהן דבלא נהינה נמי והניח לפניהם גזילה קיימת ה"ל שינוי רשות כדקאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי אלא נראה לפרש דבריהם לאפוקי לרבא דמלינן למימר דלית ליה דרב חסדא ומתני' איירי נמי בלפני יאוש ושפיר נקט דוקא מאכיל דנותן לאו. לא מהני דשינוי רשות בלא יאוש לא קני ומיהו ממ"ש לקמן ועוד לרב חסדא ולרבא כו' מה לי לפני יאוש ומה לי לאחר יאוש אפי' אין גזילה קיימת חייבין נראה דמשמע להו דרבא אית ליה דרב חסדא ודו"ק: **תום'** בד"ה רב חסדא מוקי כו' ופליגי הני ברייתות אליבא דרב אם קטנים חייבין כו' אי לאו והא כו' עכ"ל יש לדקדק מי הכריחם לפרש להוקומי פלוגתייהו בהכי דאימא לרב נמי פלוגתייהו כדאוקמא תלמודא לקמן בהם מקבלין עדים אם לאו ולכ"ע שייך בקטנים משום כבוד אביהן וי"ל כיון דמיירי בדבר המסוים והכל מעידים שהיה דנגזל כפרש"י א"ל לקבלת עדות וק"ל:

דף קיב תוס' בד"ה קטנים והא אמר כו' וה"נ ה"מ למפרך כו' כי אכלו לרב חסדא לאחר כו' עכ"ל ומרישא דהך ברייתא גופה ה"מ למפרך דקתני הגוזל ומאכיל את בניו פטורין ובסיפא דברייתא קתני בין גדולים בין קטנים חייבים כשאכלום אלא דהוה אפשר לפלוגי בין כשאכלם אביהם בחייו ובין כשהניח לפניהם והם אכלום אע"ג דבכולה שמעתין לא מפלגינן בהכי מ"מ ניחא להו למימר דה"מ למפרך נמי מהניח לפניהם והם אכלום דהני בדרבי אושעיא דפטורים לרב חסדא לאחר יאוש ולרמי ב"ח אף לפני יאוש וק"ל: **ע"ב** בד"ה ושלחו לו ולא בא כו' ומיהו בסמוך כו' משמע דמשום האי מלתא לחודיה דשלחו ליה ולא אתא מקבלין כו' עכ"ל וי"ל היכי בעו למימר הכי הא קאמר אבל לא פתחו לו בדינא מלי א"ל לב"ד הגדול קאזילנא דמשמע אפי' שלחו לו אין מקבלין וי"ל דמשמע להו אבל אי שלחו לו ולא אמר אזלינן לב"ד הגדול מקבלין ע"י ששלחו לו לחוד ולא תלי מידי בפתחו לו ודו"ק: **בד"ה** מקיימי' כו' פי' בקונטרס אב עדיו מבקשין כו' ואין נראה לר"י דא"כ כו' הא קבלת עדים כו' עכ"ל ק"ק לפי מה שפר"י גופיה לעיל לענין קבלת עדות בעינן ושלחו לו בהדי שהיו עדיו מבקשים ליילך למ"ה א"כ אין כאן קושיא דלענין קיום איכא למימר בלא ושלחו לו אלא משום שהיו עדיו מבקשין כו' לחוד דמקיימין ודו"ק:

ה"א **דף קיג ע"ב** ואבלת <- הטמים וגו' בזמן שאן מסורין בידך כו' לפי פשוטו בז' אומות קמשתעי קרא וביה איירי כל הענין דבתר הכי אלא משום דכתיב כל העמים משמע ליה דאיירי גם בשאר אומות ועוד בז' אומות לא סגי בואכלת אלא בלא תחיה כל נשמה וק"ל:

דף קיד בפרש"י בד"ה אם נתייאשו כו' וקשיא ליסטים דסיפא אליסטים דרישא ובגמרא פריך ומשני לה כו' עכ"ל ליתא מפורש בהדיא בגמרא אבל מדקאמר רב אשי אסיפא דקתני אם נתייאשו אין אבל סתמא לא ל"ש אלא עכו"ם כו' א"כ ע"כ רישא דקתני מפני שהבעלים מתייאשין דמשמע סתמא נמי מתייאשין מיירי דוקא בישראל ואע"ג דסתמא דתלמודא לא משמע ליה ליסנא דרישא מוכרח הכי כדקאמר בשלמא לעולא כו' ה"נ בידוע וה"ה היינו לפי סברת המקשה אבל למאי דמסיק תלמודא בליסטים מזוין ור"ש היא שפיר איירי לכ"ע רישא דמתני' נמי אפי' בסתמא דהכי משמע ליסנא דרישא מפני שהבעלים כו' ולא קתני אם נתייאשו כו' ואין להקשות דא"כ אמאי לא פריך בפשיטות מההיא דעירות לרב אסי דמוקי רישא דמתני' דהכא אפי' בסתמא לרבנן קשיא גזלן לר"ש קשיא גנב דליכא למימר דהך מתני' דהכא איירי בליסטים ישראל דמייאשי אפי' לר"ש והך דעירות איירי בגנב עכו"ם דלא מייאשי לר"ש בסתמא ומיהו לרבה לא בעי תלמודא למפלג הכי דכיון דאיהו לא מפליג בין סתם לידוע ואפילו בידוע שנתייאשו אינו יאוש אין סברא נמי לפלוגי בין עכו"ם לישראל ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מאי וכן כו' דמ"ש נחיל מכסות עכ"ל לשון רש"י הוא ולאו היינו כסות דקתני ברישא דבההוא סתמא נמי הוי יאוש ולא קאי האי וכן נחיל אי' אלא אליסטים דסיפא וק"ל **בד"ה** בשבויה הקילו דספיקא בעלמא היא עכ"ל ר"ל מאיסור שבויה לכהן אינו אלא ספיקא בעלמא שאשה זו בחזקת היתר לכהן עומדת משא"כ בנדה אשה להתירה לבעלה שהיא בחזקת איסור לעלמא עומדת ואפ"ה קטן מל"ת נאמן וק"ל: **תום'** בד"ה המכיר כליו כו' ועי"ל כו' מאדם אחר נאמן ולא מאותן שלנו כו' והא דלא קאמר שאני אומר שהוא מכרו כו' עכ"ל דלפום סוגיא דשמעתין אין אנו תולין דברי הלוקח במכחיש הנגנב אלא שהוא מודה לו שקנאו מאותן שלנו בתוך ביתו אלא שהבעל הבית מכרו להן אבל להאי תירוצא דע"כ אנו תולין דברי הלוקח במכחישו שהוא אומר שקנאו מאדם אחר נאמן ולא מאותן שלנו בתוך ביתו א"כ אמאי אין אנו תולין רק במכירה אחת ובמכחישו לומר שקנאו מבעל הבית וע"ז תרצו דאין לנו להלות רק במה שהלוקח טוען והלוקח אינו טוען שזה הבעל הבית מכרו לו ודו"ק:

דף קטו בפרש"י בד"ה הדין עם הראשון כו' ואם בא לגבותו הימנו יתן דמים כו' עכ"ל לרב יוסף דמוקי מלתיה דרב כאן לאחר יאוש הדין עם הראשון אין הלוקח חייב להחזיר כלל אפילו בדמים כדמוכח מפרש"י במתני' וכמ"ש התוס' שם אבל לאביי דמוקי לה מלתיה דרב בלפני יאוש ניחא ודו"ק: **גמ'** הדין עם הראשון דינא דלוקח דלשקול זוזי מגנב כו' [א] יש לדקדק אמאי לא מוקי פלוגתייהו בלפני יאוש בכה"ג וכדבעי למימר מעיקרא דבדין בעל הבית קאמר וכ"ע אית ליה דרב חסדא לר' יוחנן הדין של בעל הבית הבית עם הגנב דלשקול מיניה זוזי אבל מן הלוקח לא יוליא אלא בדמים משום תקנת השוק מיהו אית ליה דרב חסדא היכא דלא שייך תקנת השוק דבא אחד ואכל בלא דמים דגובה הימנו וי"ל בדוחק ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה וכל היכא כו' אלא אמאי דקאמר לעיל דאפי'

הימנו וי"ל בדוחק ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה וכל היכא כו' אלא אמאי דקאמר לעיל דאפי'

דיעבד כו' עכ"ל ולכאורה לפי זה מסיפא דקתני בשמן לא יעשה כן דפריך דמשמע אבל התרומה הלה בדיעבד כמ"ש התוס' לקמן אבל מרישא לא ק"מ כיון דליכא הפסד כהן אבל בדפוס חדש בקראקא הגיהו בפרש"י לפרש דלפי גרסא זו נמי מרישא פריך וע"ש: **בד"ה** אלא נתגלתה למאי חזיא אבל משמן לא פריך כו' ומ"מ איכא הפסד כהן כו' עכ"ל מדקאמר וכ"ת חזיא לזילוף משמע דהכא מרישא לחוד פריך ולמאי דמוקמינן הרישא דעבד לה במסננת א"כ הך דסיפא בשמן לא יעשה כן ודאי דמיירי נמי בכה"ג ומ"מ איכא הפסד כהן כיון דלא חזיא ליה אלא בטורח ע"י מסננת משא"כ ביין דרישא דמיירי ביין חדש ומעיקרא נמי לא חזו כולי האי לזילוף והוי הפסד מועט וק"ל: **בד"ה** אתי לידי תקלה כו' אלמא משום תקלה מפסדי ליה לכהן כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דסבר רב הונא כב"ש דשמעתין דחיישי משום תקלה וק"ל: **בא"ד** והשתא ליכא פסידא דכיון דיכול לשלקו ולמאסו ולהחזיק בהן עכ"ל אבל לא ניחא להו למימר דליכא בחטין פסידא לגמרי דיכול לזרען והוא תרומה כדמעיקרא כמ"ש התוס' לעיל דהא לא ניחא להו לרבנן להחזיק בהן ולהשהותן כדי לזורען דמ"ה גזרו דליהוו גידוליו תרומה ודו"ק:

דף קטז בד"ה הכרעה שלישית כו' וא"כ דא"כ לא הוי ר"י מכריע כו' דקמאי לא אפליגו במיחם להקלה עכ"ל ויש לדקדק בדבריהם דאימא להאי פירושא דקושטא דה"ק אין הכרעה שלישית מכרעת כיון דהם לא איפליגו בהקלה ר' ישמעאל טעמיה דנפשיה קאמר וכן נראה מפרש"י בסוף פ"ק דפסחים והאי ליסנא גופיה קאמר התם אהא דר"ג דלאו מכריע הוא דטעמא דנפשיה קאמר וי"ל דע"כ בהך דנזיר דקרי ליה נמי הכרעה שלישית ע"כ דליכא לפרושי הכי אלא כמו שפרש"י כאן דמשום האי טעמא לחוד דלא גילו קמאי דעתם דאיכא לפלוגי בהכי מקרי הכרעה שלישית וע"ש בפסחים בתוספות ודו"ק:

דף קיז בפרש"י בד"ה נשא ונתן ביד כו' בלא אונס עכ"ל מה שי"ל בזה עיין באורך בב"י ובמהרש"ל ולולי דבריהם היה נ"ל בפרש"י דמעצמו בלא אונס הוא דבור אחר ולא קאי אנשא ונתן ביד אלא אהראה מעצמו דקאמר רבה ודו"ק:

ח"א **דף קיז ע"א** מה תוא זה כיון שנפל במכמר אין מרחמין עליו כו'· יראה דהא דנקט קרא תוא שהוא שור הבר יותר מכל שאר מיני חיות הנלודים במכמר משום דבתוא ליכא כתמנות כלל דנפקא בלא כסוי דם כדעת רוב הפוסקים משא"כ כל שאר הנלודים דבעי כסוי בדמים וכסוי הדם הוא ממדת רחמנות כמ"ש באיכה רבתי בדמו של זכריה שלא נהגו בדמו לא כדם צבי ואיל דכתיב ושפך את דמו וכסהו כו' ע"ש וק"ל: **קום** שק לא"י וקביל עליך כו'· שא"ל קום שק לא"י מאימת פרסאי דקפדי אש"ד ושא"ל וקביל עליך כו' אין לפרש שיקבל תשובה על הריגתו דהא כבר א"ל רב דשפיר עביד שהרגו כדין מסור ואין לפרש נמי שא"ל כן לטובת רב כהנא שלא יענשנו ר' יוחנן בהקפדתו לו כמו שעלתה לו דא"כ לא הוי קאמר יהא רעוא דתפי ז' דרי ליהוי חילוף ז' שנין ואפשר לפרש לפי שרב כהנא הרג את המסור בלי רשות ב"ד ולא נטל רשות מרב וכאילו הורה הלכה למעשה בפני רבו שהוא חייב מיתה ולכך א"ל קביל עליך אף במותר לך לפני רבך דהיינו דלא תקשי לר' יוחנן ז' שנין שהן מעשר שנותיו של אדם שהן ע' שנים וכאילו מהיום קטן שנולד דמי עד ז' שנין שיגיע לשנות הפעוטות שיבואו הקטנים אז לכלל דעת ולכלל לימוד כמ"ש בפ"ק דב"ב כבר שבט קפי ליה כתורה והוא ענין שבע דרי שהיו בבהמ"ד שהיו התלמידים יושבים שם שורות כפי מדרגת הזקנה והלימוד כמו שאמרו בן עשר למשנה בן כו' שהם ז' מדרגות לפי הזקנה והלימוד עד בן שבעים לשיבה שהיא המדרגה העליונה שהיו יושבים בדרא קמא ולכך כדאותביה בדרא בתרא שהוא מדריגת השפלים הקטנים אמר זה שהושיבני מדרא לדרא ז' פעמים עד דרא בתרא במדריגת הקטנים יהיה חילוף הז' שנין דא"ל רב שאחזיק עלמי במדריגת הקטנים עד ז' שנין והיינו דמסיק יכנס תלמיד אצל הרב פתח ליה כו' שהראו לו שלא היה ראוי ליענש על ידו לולי שכבר קבל עליו נגרב כך שלא להקפותו בשביל שלא נטל רשות ממנו להרוג המסור שהיה רב

קרני ראם

[א] יש לדקדק אמאי לא כו' כ"ב נראה מסוגיא דדוקא בסוכר הגנב ואיכא לאישתלומי לא עבדו תקנת השוק ומש"ה לא ניחא ליה לאוקמי בדינו של בעה"ב עם הלוקח דאז הוי משמע דאפי' בליתא לגנב ובכה"ג לכ"ע איכא תקנת השוק ועוד לא ניחא לאוקמי דלא כהלכתא דקיי"ל דעשו תקנת השוק ורב ור"י הלכה כר"י:

תפארת שמואל

א] בתוס' ד"ה אמר רבא לעורו תימה וכו' כתב הרב מהרש"א ז"ל נ"ע דאין זה הפסול קודם השחיטה וכו' ואלו ראה הרב ז"ל דברי תוס' דזבחים לא הוי קשיא ליה מידי דשם כתבו מטעם זה דלא הוי אפילו פסול דקודם זריקה דיכול להביא הכסף אחר שחיטה אלא דכאן ס"ל כהג"ה דהתם דאין תקנה להביא קודם שנפשט וה"ש ונעשה בו פסול קודם שחיטה כו' ר"ל במה שלא הביא קודם שנפשט נעשה הפסול קודם שנפשט שלא נתן הכסף קודם שנשחט ונפשט והו"ק:

חכמת שלמה

כצ"ל: רש"י בד"ה מורס מאיל כו' מפסלי ביוצא הס"ד: **תום'** בד"ה וגזל הגר כו' גזל הגר מעשרה בגבולין דכי היכי כו' וכ"ב כ"ל בגבולין כי במדינה קרי ליה נמי ירושלים וכל חוץ למקדש קרוי מדינה כגון מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה וכן תוקעין במקדש בשבת כו':

דף קיא ע"א גמ' שם אשמו ולא הביא מעילתו נמתק נ"ב ביי"ס אינו אבל מתוך פרש"י משמע דגרסינן ליה וככי פירושו מניין שאחד אינו מכפר בלתי השני וק"ל:

סליק פרק הגוזל עצים

הגוזל ומאכיל פרק עשירי

ע"ב רש"י בד"ה אמר רבא כו' לקרתא הס"ד: **בד"ה** דמתרגמא כו' כרכי דכיון דאשכחן כו' קיימי טופיה כצ"ל והס"ד:

דף קיב ע"ב רש"י ד"ה ואי בעית אימא נ"ל ליסנא אחרינא תקף בעבדיו ואמר שלי הן הס"ד: בד"ה התם הוא כו' דאבוה אכל כו' הד"א: **בד"ה** דסקא אגרת כו' של כהן לכופו הס"ד:

דף קיג ע"א גמ' אשכחינהו בב"ד ואמרה ליה ולא אמרן אלא דלא כו' גבי עברה ואפילו כדי להבריח כו' כצ"ל. **ע"ב** גמ' כמר דפרזילא נ"ב נ"ל דפזילא וכן תמלא נמי בערוך פלז וכן בתוס' דפרק אלו מציאות דף כ"ה ע"ש:

דף קטו ע"א גמ' והלכתא עשו בו תקנת השוק כל זה נמחק: **תום'** בד"ה והלכתא כו' אמימר ומר זוטרא רבא ורב ששת דאתו כו' כצ"ל:

דף קטז ע"ב גמ' תנו לי ואני אשמור אין שומעין כו' כצ"ל: רש"י ד"ה חד מנטר כו' נ"ל קא מנטר ליה ואפילו אם יאמר האחד כו' כצ"ל:

דף קיז ע"א רש"י בד"ה נשא ונתן כו' בלא אונס נ"ב משמע להדיא דבאונס אף נשא ונתן ביד פטור וסייע שכתב כרי"ף איכא דמפרשי כי היכא דאגבוהו והראה ממון חבירו פטור הכא נמי היכא

כהנא לרב תלמיד חבר כמ"ש פ' אחד ד"מ אסור להורות תוך י"ב מיל אבל לגבי ר' יוחנן לא היה רב כהנא תלמיד ור"י ז"ל שהביא מירושלמי דברכות אהך עובדא דאתא לקמיה דרבי יוחנן וא"ל בר איניש דאמיה מבסר ליה ואנתתיה דאבוה מייקרא ליה לכן יי"ל [לסיכן אזיל] שזה היה נטילת רשות מרבי יוחנן לילך לא"י מבבל דר"ל אם יהיה אצל אמו דהיינו א"י שהיו מבזין אותו שם או ילך אצל אשת אביו שהיא בבל שמכבדין אותו שם לאו משום שהיה רב כהנא תלמידו של ר' יוחנן שהרי קאמר הכא יכנס תלמיד אצל רב אלא דמ"ת היה צריך ליטול רשות מר"י שהיה ראש בא"י בזמן ההוא גם מה שאמרו שם בירושלמי שחזר רב כהנא אחר נטילת רשות מר"י מא"י לבבל והקשה בעל יפה מראה לפרש"י דהכא דאם היה זה בתר עובדא דהכא היאך חזר לבבל ולא היה ירא לנפשו שיתפש על הריגת המסור די"ל דאפשר שהיה ידע שכבר נשכח ענין הריגת המסור שם או שלא נתוודע למלכות הי גת המסור ולא יהיה לו עוד סכנה שם ועיין בזה עוד ביפה מראה: א"ל דלו לי עיני ואחזיה דלו לו כו' אין לפרש דלכך אמר לדלות עיניו שרלה לפגנו בראיה על שהקשה לו כ"כ וכדאמרינן כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או עוני או מיתה דהא משמע דלא ענשו אלא משום דהוה סבר דמחייך ביה כשראה אותו ואפשר לומר דהאדם מבין יותר מתבירו ומרבו כשרואה אותו בפנים כדכתיב והיו עיניך רואות את מוריך גו' וק"ל:

דף קיח בפרש"י בד"ה איבעית לאהדורי ניהלך כו' דלאו תנאי גמור הוא דהא אי בעית כו' עכ"ל נראה מפירושו דה"ג בגמרא אי בעית לאהדריניהו כו' וכל זה מדברי הנפקד אבל בכל נוסחת גמרות שלפנינו גרסינן אי בעינא לאהדריניהו כו' והוא לישנא דהתלמודא דכיון דקא"ל אנא נמי למדבר קאזלינן אגן סהדי דה"ק ליה אי בעינא לאהדריניהו כו' וק"ל: **ע"ב** בתוס' בד"ה מאי לאו בסלע כו' ובטלה שלא כו' עכ"ל נראה מלשונם דה"ג בגמ' וכל זה מדברי המקשה אבל בכל גמרות שלפנינו גרסינן לא בטלה שלא לדעת כו' ונ"ל לפי זה דה"ק מאי לאו בסלע לדעת דכך הוא רגיל להיות וטלה נמי מיירי בכה"ג לדעת ומשני ליה אדרבה זיל לאידך גיסא בטלה שלא לדעת דכך הוא רגיל להיות וסלע מיירי נמי בכה"ג שלא לדעת ולית לן לדרב יצחק אבל קשה לפי גרסא זו דהיאך בעי למימר דפליגי בסלע [א] בפלוגתא דרב חסדא ור"י הא רב חסדא נמי מודה בסלע דהא לא שייך ביה נגרא ברייתא ולפי גרסת התוספות ניחא ולא קאמר רב זביד כ"ע לא פליגי בדרב חסדא אלא אטלה ולא אסלע וכ"כ הג"י גם לישנא אמר רב זביד ולא קאמר רב זביד אמר כו' מוכחת כדברי התוס' מיהו לישנא דהתלמודא דסברוה כדר' יצחק קשה לפי גרסא זו ויש ליישב ועיין בזה בדברי בעל המאור ודו"ק: **שם** גמ' ובעל הבית מרגיש בו לוקחין מהן אין מרגיש כו' כצ"ל:

דף קיט גמרא זיתים במועט בגליל כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה והבדדין כו' לישנא אחרינא במועט במעטן שנוטלין מן המעטן כו' עכ"ל כצ"ל והוא אחד מכלי בית הבד: סליק פרק הגוזל ומאביל וסליקא לה מסכת בבא קמא

ח"א דף קיט ע"א וכתיב יכין רשע וצדיק ילבש קרא לא כתיב הכי באיוב רק כתיב יכין וצדיק ילבש וכריסא דקרא כתיב זה חלק אדם רשע וגו' ונחלת עריצים וגו' ואלמנותיו לא תבכינה ופירשו בו על המסור לאויב שאף בזמן הזה נידון במשפט וכל הנהרג במשפט אין מתאבלין עליו כדאמרינן פ' נגמר הדין ועליה קאמר קרא בנו לדיק ילבש מה שהכין המסור ודכתיב בהאי ענינא שרידיו במות יקברו הייט בבניו שאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם כדאמרינן בעלמא וק"ל: תקיל ויהיב וכו' לפון לצדיק חיל וגו' פי' קמא שפרש"י הוא דחוק וכי משום שהיה מדקדק במלוקם נקרא חופה פ"ק מאי קאמר לפון לצדיק וגו' שגמל חלקו כפרש"י שהרי ודאי היה צריך לאריס אחר ואם האריס האחר לא היה מדקדק כ"כ ולא היה תקיל ויהיב אם כן גם לא היה תקיל ושקיל ומה היה מרויח רב חסדא ולפי' שני קשה אם ירד בתחילה לפלגא למה שלקו ואם ירד בשתם לא היה צריך ליתן לו אלא שליש כדרך שאר אריסין וי"ל דהיה לו לאריס אבן ואבן גדולה וקטנה ותקיל ויהיב בקטנה לרב חסדא ותקיל ושקיל בגדולה לנפשיה וק"ל: כי מה תקות חנף כי יבלע כו' ח"א נפשו כו' למ"ד נפשו של גזלן יתפרש הקרא בפשיטות כי מה תקות הרשע הגוזל ליהנות מן הגזילה שהרי ישל אלוה נפשו ממנו מהרה בעבור הגזילה ולא יהנה ממנו וכפרש"י ולמ"ד נפשו של נגזל יש לפרש דה"ק מה תקות רשע החונף ומראה עלמו בפני הבריות כאילו לא גזל מעולם וגם הגזילה ישנו בהשבה אבל הרי ישל אלוה נפשו כי האלהים יודע ויראה כי גדול עונו שהוא נוטל נפש הנגזל דאינה בהשבה וק"ל: **נפשו** של נגזל דכתיב כי כן ארחות וגו' דהכי משמע פשטיה דקרא כן דרך כל בולע ומלסטם את הבריות שהוא נוטל נפשו של נגזל והורגו שהוא ירא שיעמוד נגדו בעל הממון או שיפרסם אותו ויודיע גזילו לב"ד ומ"ד נפשו של גזלן דכתיב אל תגזול דל כי דל הוא ואל וגו' ופרש"י כי דל הוא אע"פ שהוא דל כו' ועוד נראה לפרש יותר כפשטיה אל תגזול דל שיש בו נטילת נשמה כי דל הוא ואין לו שוב במה להתפרנס עוד משא"כ בגוזל העשיר שאפשר לו להתפרנס שוב במה שנשאר בידו · עוד פרש"י אל תדכא עני בשער וגו' משער עני וכו' המתחלקת בשעריך כו' ועוד יש לפרש אל תדכא וגו' ר"ל בשעי שנלרך ודחוק למכור או לקנות דבר אל תדחוק אותו למכור בפחות או לקנות ביותר משער היולא בשוק כי ה' יריב ריבם כדאמרינן בפרק הקורא המגילה ברכת השנים בתשיעית כנגד מפקיעי שערים דכתיב שבור זרוע רשע וגו' ופרש"י שם במפקיע שערים כתיב יאהוב לחטוף עני וגו' שרוב דעתם לעניים הוא וקא בעי דוד רחמי עלה דתלתא שבור זרוע רשע מן שובע בעולם וכבר זרועו שבור ורע וגו' עכ"ל באורך ול"נ לפרש דשבר חסר כתיב מלשון יש שבר במצרים וזרוע מלשון זריעה וה"פ דקבעי דוד רחמי דלעתו ורשעו של הרשע בל תמלא דהיינו שיהיה שבר ותבואה הרבה בזריעה ולא יוכל לספקיע שערים וק"ל: **ואומר** ואכל קצירך ולחמך יאכלו בניך ובנותיך יאכל צאנך וגו' פסוק הוא בירמיה ה' ולכאורה מאין יצא להם לדרוש דואכל קצירך ולחמך כאילו אוכל בניך וגו' הא ע"כ יאכל צאנך וגו' ויאכל גפנך וגו' כמשמעו ואין לומר דמשמע להו לדרוש כן משום דלא שייך אכילה בבנים ובנות הא כתיב כה"ג ואכלת את כל העמים ואפשר לומר מדשינה הכתוב לכתוב כל האכילות בכתוב הזה בלשון יחיד יאכל קצירך וגו' ואכל גפנך וגו' דקאי אנכרי דכתיב לעיל מיניה וגבי בניך ובנותיך כתיב בלשון רבים יאכלו בניך וגו' דרשו בו דאכילת קצירך וגו' נעשה כאילו האוכלים רבים כל כך שיאכלו גם בניך ובניתיך מתוך שאין להם במה להתפרנס ודו"ק: **אבל** היכא דיהב דמי לא ת"ש מחמס בני וגו' · דאפשר דאף בדיהב דמי יש בו משום נטילת נשמה בצריך לאותו דבר כגון שהוא מזונות דמקרבי הכייתן מפי מדת"ס וק"ל: **שהיו** מספיקין להם מים ומזון כו' משמע שהכהנים היו מספיקים מים לגבעונים דומיא דמזון אע"ג דכל עלמן של הגבעונים היו שואבים מים וקאמר דהכהנים היו מספיקים להם מים דאפשר שלא היה להם לגבעונים מקום מולא מים להסתפק ממנו כיון שלא היה לכן חלק ונחלה בארץ ועיין מה שכתבנו בזה בחידושי אגדות במסכת יבמות: **ע"ב** בסיום המסכת פרש"י מתא מחסיא מקום בהמות הוא ולריכין למרעה טוב עכ"ל לא הו"ל אלא למרעה ומלת טוב הוא מיותר ועוד אגלתא דרב יהודה באתרא דקפדי ה"ל לפרושי כן ואפשר שנתכוין פ"פ מ"ש לסיים בדבר טוב והכא כולה מסכת בנזיקין מד' אבות וכמ"ש ברים המסכת בהך דרשה דמבעה זה אדם שהוא כמו גם לנזקי שתים מידו של עשו ומפרק מרובה עד סופה איירי בנזקי אדם וכתב רש"י שלא סיים בסך מסכת בדברי אגדה לפי שב"ק וב"מ וב"ב כעין מסכת אחת הן שכולן דינים וכדי שלא יהא חסר לסיים מסכת זו בדבר טוב כי למרעה אותיות אחרונות רעה ע"כ הוסיף מלת טוב לסיים וכן התלמוד בתר דסיים דקפיד סיים באותיות יהו"ה המורה על שמותיו הוי"ה שם של ד' וי"ה ואהי"ה אשר עמנו בגלות והסו"ב הוא אותיות זוגות מתמ ודו"ק:

סליק חדושי אגדות ממסכת בבא קמא

קרני ראם [א] בפלוגתא דרב חסדא ור"י כו'. נ"ב לפנינו הגירסא דפליגי בדרב שמואל וא"צ לדבריו בזה:

חכמת שלמה

היכא דאנסוהו לגביה ממון חבירו ונשא ונתן ביד פטור וליתא דא"כ הא דקתני נשא ונתן ביד חייב במאי איירי אי בדליכא אונס אפילו הכאה נמי חייב אלא בדאיכא אונס כו' וכתב בתשובת מיימוני שדברי הרי"ף עיקר נגד רש"י ומ"מ נ"ל ליישב קצת דברי רש"י שפירש נשא ונתן ביד איירי בלא אונס והא דנקט נשא ונתן כו' היינו משום דהכאה מעצמו אינו חייב אלא משום דיני דגרמי ודוקא לר' מאיר אבל נשא ונתן ביד חייב מכח דיני ממש ואף לכ"ע והא דנקט הכאה באונס דפטור ולא נקט אפילו נשא ונתן ביד דחייב היינו דקא משמע לן מאתר דהכאה פטור א"כ אפילו נשא ונתן ביד מעצמו בלא אונס נמי פטור דמיקלי קליה כדלקמן ודו"ק [עיין בג"מ קי"ח]:

הדרן עלך הגוזל ומאביל וסליקא לה מסכת בבא קמא בסייעתא דשמיא

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות ממסכת בבא קמא

דף ט ע"ב רש"י ד"ה לבתא כו' · מלשון לבתא שקורין טנייל"ש (צאנגע) מלקחים, לבת, ומ"ש בל"א ולשון לוותא שולא"ש (צוואממען פיגען, פערבינדען).

דף יז ע"ב אוכף סול"א בלע"ז (זאטטעל) כר, מרדעת. **שם** נובר בחוטמו ובלע"ז פוריי"ר (באָהרען) נקוב, חדור. **שם** ונקרו בחרטום שלהם שקורין ביי"ק (שנאבעל) ועי' המתרגם קדושין דף פ' ע"ב ד"ה נקורים, ובע"ז דף ד' ע"א ד"ה כפיד. **שם** זוג אישקליט"א (גלאָקכען) פעמון, זלזל, מצלה, ועי' המתרגם שבת נ"ג ע"א ד"ה זוג:

דף יח ע"ב ד"ה דדחיק לה עלמא כו'. ובלע"ז וולט"ר (איינע וועג-דונג מאכען, שפרינגען, שטאלפערן) הפוך, פנה, קפוץ, דלוג, פסוח.

דף כז ע"ב לפנדא דמרא בית יד של פוסיי"ר (הארקע) מזג, קרדום לחפור את האדמה:

דף מז ע"ב והתריז אגפודר"א בלע"ז (בערשטען, צערשפרינגען) הבקע, פלוש, פורר, ועי' המתרגם ב"מ דף ל' ע"א ד"ה ומתרזת:

דף נה ע"א מוום פווא"ן (פפוי) תוכיי, כנף רננים · **שם** פסיוני מין שליו שקורין פירדי"ץ (רעב הוהן) מין תרנגולת שמנה: **שם** קועיה הרמומו בי"ק בלע"ז עי' לעיל דף י"ז ע"ב בד"ה ונקרו:

דף נט ע"ב צבתא לבת שלייי"ה עי' לעיל דף ט' ע"ב ד"ה לבתא:

דף ס ע"א להוי כורה דחייב וכו' ברחת שקורין פליי"א (שויפעל) יעה, מגרפה:

דף סא ע"ב באגני כמו באגנות קוניי"ש בלע"ז נ"ע קובא"ש ועי' רש"י ברכות כ"ב א' ד"ה באגנא דמיא במילת גיגית ובהמתרגם שבת פ"ח א' ד"ה גיגית. וע"ע ברש"י שופטים ד"י"א איך מפרש רש"י הם אגניא ובמתרגם סנהדרין ס' ע"ב ד"ה מי בלמים:

דף סב ע"ב ד"ה כן אשמנלייי"ל (פונקע) ניצוץ, שביב, רשף, זיק:

דף סו ע"ב שקצען דרומיר בלע"ז (אב-פאללע, אבשאבען, אב-קראטצען) דבר הנגרר והנקלע ועי' לקמן קי"ט ע"ב ד"ה הקלוטין:

דף סט ע"א בקוזות מוטוש (ערד-שאללען) רגבי אדמה, גושי עפר · ועי' נזיר ס"ה ע"א בד"ה ואת הקססות. **שם** חרסית כתותי רעפים טיבלי"ש בלע"ז (ציגעל) לבנה:

דף פ ע"א גונח פלודר"א (זייפצען) התיפח, יבב · **ע"ב** חיכוך שחין כו' פרוטיי"ר בלע"ז (רייבען, קראטצען) גרד.

דף פא ע"א תלתן מין קטנית ושמה פנגריא (באקסהארען, גריכיש היי): **שם** כאן שזרעה כו' סווייל"ש (האלם, שטענגעל) קנה, שבולת · **שם** שלא יפרוס קלע דרך לדים וכו' וקורין לו במקומינו גז"ר ובארץ אשכנז ווכ"א (וואבע) זה גדרי הקנים הלוכדים את הדגים ושומרים אותם שלא ישוטו מזה · **ע"ב** ובן אתה מולא בכנעני וכו' ובקעות שקורין כנפיינ"ה וכו' (פעלד, לאנד-שטריך) שדה, חלקת אדמה ·

דף פב ע"ב זוזין קורות יוצאין מן הכתלים אולדליו"ר (באלקאן) ועיין סוכה כ"א ב' ד"ה והקיפוה ובעירובין ע"ח ב' ד"ה גזוזטראות:

דף פג ע"א לספר מרקא (גרענצע) גבול, קצה המדינה · **שם** ניבי יכייבישל"א (צארגפלייש) בשר מושב השניים, חניכים. **ע"ב** צמחין מלנ"ש (דריזע, בלאטטערן) מין אבעבועה, ותרגום של מלגם הוא חולי, ועי' המתרגם ברכות דף מ' ע"א ד"ה אסכרה וביומא פ"ד א' ד"ה לסרוכי:

דף פה ע"א אהלא אהלמ"י בלע"ז (ווער-מוטה, אבסינט) ועיין המתרגם שבת דף ק"י ע"ב ד"ה אהלא: **שם** וקלבא רייפורט"א ס' (הארץ, וויינ-שטיין) גופר, שרף, ועי' בשבת קל"ג ע"ב ד"ה קירא וקלבא: **ע"ב** צמחה דספריר"ש בלע"ז (צוזאממען ציהען, איינשרומפפען) ועי' ברש"י שופטים ג' פ"ו:

דף צב ע"א לשפא נכים כו' אשלויסדוט"א בלע"ז (פעררענקען) הפרק, ועי' המתרגם שבת קמ"ז א' ד"ה נפרקה: **ע"ב** זרזיר אשטורוני"ל (דער שטאאר) · מין עוף · **שם** לא תסדי ביה קלא מוס"א בלע"ז (ערדשאללען) ועי' לעיל ס"ט ע"א ד"ה בקוזות:

דף צג ע"ב נמטי פלטי"ר בלע"ז (פילץ) למר סרוף ודבוק אח"ז בלי טויה ואריגה. **שם** נפציה ביד, רפי"ר בלע"ז (צופפען) מרוט, ועי' המתרגם שבת ע"ג ע"א ד"ה המנפט . **שם** צפון סיו"ן בלע"ז (זייפע), בורית:

דף צד ע"א חייב בכרס כו' אישקוביי"ר (צוזאממען לעזען) ללקט יחד במטאטא:

דף צו ע"א גובי בלע"ז סרינקיי"ש (אב-געהויענע שטיקקע פאָן איינעם שטאממע) חתיכות עץ הנחצב מגרשו . **שם** הופיא אשקוב"א שבו מכבדין הבית (בעזען) מטאטא, יעה: **ע"ב** נסכא פלטא של כסף כו' (זילבער פלאטע):

דף צח ע"א הצף אשפריי"ר (אברייבען, אבוועטצען). **שם** בקורנסא מרטי"ל (איין האממער) · **שם** בשופינא לימ"א (איינע פיילע) · **שם** הצורם אשקרניי"ר בלע"ז (אבפליישען, אבקראטצען דאס פלייש):

דף צט ע"א בורדא דסרבלא פטוקי"ר (וואללין, האאריג ווערדען, נעמליך—דורך דאס אויפקראטצען)· **שם** לבטושי פלאר"ש בלע"ז (וואלקען, טרעטען) ועי' בב"מ קי"ב ע"א ד"ה לאגר לביטשא. **ע"ב** סיכתא קוויי"ן (דער שטעמעל):

דף קא ע"א צפון סוין · עי' לעיל נ"ג ע"ב ד"ה לפון. **ע"ב** ספיחי ספים קרוג"א (זאפראן): קוץ גולא (דער פער-בעוואוד) ועי' פסחים כ"ו ע"ב ד"ה קולה:

דף קב ע"א למלוגמא אלפיסט"ר (פפלאסטער): **שם** אפיקטוזין ווסים להקיא, נ"ל וומיס"ז (ברעכמיטטעל):

דף קיד ע"א נחיל גיורא (איין שווארם) המון, עדת דבורים ·

דף קטו ע"ב דמנח מידי וכו' רודיי"ר, נ"ל ווידיי"ר (אויסלעערען) הריק, בוקק:

דף קטז ע"ב דורמסקינן אנדרופיי"ש (דיא מעלדע) מין למר:

דף קיז ע"א ביסתרקי תפי"ד בלע"ז (איין טעפפיך) דוק, יריעה:

דף קיט ע"א שהסורק מוליא ע"י הקוצים שקורין קרדוני (דיסטעלן) דרדר: **שם** סורק פולונ"ש (איין וואלקער) גוהן: **שם** מעצד דולדיי"ר (איין האבעל איזען): **ע"ב** ולא יטיל בו יותר מג' חוטין כו' חוטין פויינ"ץ (נאדעלשטיכע, נאָטהע) תפירות. **שם** נירין ליליי"ץ (דער לאנגע גארן אויף דעם וועבער שטוהלע) הוס הארוך על יתד האורגים · **שם** פקעיות לויסא"ל (איין קנייעל גארן) גולם חוטין · **שם** פונקלין פריימ"ש (די יעניגע פעדען וועלכע אין דען אויפצוג איינגעשלאגען ווערדען) חוטי הערב · **שם** תיכי שרשרות שרימ"ש (פלעכטען, שנירע) חוור או סרוק, חבל · **שם** נמטי לבדין פילטר"ש עי' לעיל ג"ג ע"ב ד"ה נמטי · **שם** הקיצועין רוניור"ש (אבשניטצען, אבפאללען) שמקלע מן הפור סביב: **שם** מגירה סייר"ה נ"ל סיינ"ה (איינע זעגע) משור · **שם** מקדח פריידי"א נ"ל פריי"רא (באהרער) מקבת, מרצע · **שם** רהיטני פליינ"א (שנידמעססער דער האנד ווערקער) ועי' שבת פ"ח ע"ב ד"ה פוסל:

ארבעה אבות נזיקין פרק ראשון

דף ב בפירש"י בד"ה לא הרי שור כו' משום דתו לא ה"מ למיתני ולא זה וזה כו' עכ"ל והתנא בעי למיתני הכי לאשמועינן דאפי' חדא מתרתי דלא פרכינן כמ"ש התוס' ליכא למילף משום דאיכא פירכא מעולה ולא זה וזה שיש בה רוח חיים כו' ובהא לא מתרלא דת"מ ליתני בור קודם שור כמ"ש התוס' וזהו מפורש במ"ק: **תוס'** בד"ה השור והבור כו' לפי שרחוק כ"כ ושנאו כסדר לא כו' עכ"ל ק"ק למה"ע דמבעה רחוק כ"כ ואין לחוש על סדר הפרשה היה לו להקדים נמי מבעה קודם בור לשנאו כסדר לא הרי כו' ויש ליישב דאם יקדים מבעה קודם בור כסדר לא הרי כו' יקדים נמי הבער קודם בור כסדר לא הרי כו' וזהו שלא כסדר הפרשה דהא בור קודם אש בסדר הפרשה: **בד"ה** לא הרי השור ואין פרושו וכו' דהתם פי' אין תומכה כו' עכ"ל אין ר"ל דבכ"מ הוי פירושו אין תומכה וכו' דודאי מליט ק"ו לקולא ואז יהיה לא ראי כו' אין קולא של זה כקולא של זה כו' אלא דר"ל בק"ו כי הכא דבעי למילף לחומרא לא יהיה פי' לא ראי כו' כי הכא דקאמר לא הרי כו' דהיינו לא הרי קולת המלמד שהוא השור שכוונתו להזיק כקולת הלמד שהוא מבעה שאין כוונתו להזיק ואין ללמוד מבעה משור לחומרא כמו שפי' הש"ס ובמקומות אחרים כשבא ללמוד נמי חומרא קאמר לא ראי חומרת הלמד כחומרת המלמד וקאמרו דשיפה כאן הש"ס כו' ר"ל דודאי במתניתין דלא הזכיר החומרות יש לפרש נמי כמקומות אחרים לא הרי חומרות השור שאין הנאה להזיקו כחומרת מבעה שיש הנאה להזיקו אבל הש"ס לא פי' כן אלא לא הרי קולת השור שכוונתו כו' והיינו משום הסיפא בלא זה וזה שיש בהן רוח חיים כו' שהזכיר המלמד הקילה שאין קולתו כקולת האש שאין בו רוח חיים. ולכך פי' הש"ס רישא דלא הרי השור כו' נמי כן. וכל זה מפורש בפי' רש"י לקמן ע"ש ומיהו יש לדקדק אמתניתין אמאי לא התחיל באין תומר גם בסיפא אין הרי תומר אש דאין בו רוח חיים כתומר זה וזה דיש בהן רוח חיים וי"ל דפנות תנא בזה וזה שיש בהן רוח חיים דמנייהו סליק ולא הרי שור כהרי מבעה כו' וכן דרך תנא דבמה דסליק פתח וק"ל: **בד"ה** ולר"א אמאי כו' וי"ל דה"פ משום מאי וכו' אבל אם התרה וכו' מה שיש לדקדק בזה עיין נהר ושיטו על דבריהם פ' כלל גדול: **בד"ה** הך דהוה במשכן חשיבא כו' ובא לאפוקי כמה מלאכות שלא היו חשובין כו' עכ"ל מדברי פסקי התוספות נראה לפרש דבריהם לפי גרסא זו דלא בא אלא לאפוקי שלא היו חשובין גם שלא היו במשכן מקרי שפיר אב ודקאמר הך דהוו במשכן חשיבא קרי אב לאו דוקא דהוו במשכן אלא משום סיפא נקט לה וגם שהיה במשכן אם אינה חשיבא לא מקרי אב ולא משמע כן וק"ל:

*) **דף ב** ע"א תוס' ד"ה ולא הרי שור וכו' ופירכא כאן הש"ס וכו' משום דהזכיר האמור תחילה לא זה וזה וכו' והמתניתין גופא ניחא להזכיר כך משום כיון דבור נזכר בכתוב תחילה דרך להקשות מן הקודם על המאוחר דלכתוב הראשון דהיינו בור ולא לכתוב מבעה אחר כך אבל על הש"ס אין לתרץ כן דמנ"ל לש"ס שבמשנה נקט כך להקשות מן הקודם על המאוחר דלמא יותר ניחא ליה למשנה למנקט כסדר שאר מקומות שבש"ס דלא ראי זה היינו ההומרא שאינו לפי סדר הכתובים בתורה ודו"ק: ע"ב גמ' מ"ש קרן דכוונתו להזיק כו' ולעיל התחיל למיבעי אי תולדותיהן לא כיוצא בהן אין להקשות שבותר לקושיא זו שהקשה כאן מ"ש קרן דלעיל סבר דאיכא למימר כיון שאינו מפורש בתורה אף אם דומה לאב מ"מ גזירת הכתוב שלא יהיה כיוצא בו אבל עכשיו הקשה לדברי רב פפא שסבר שיש תולדות כיוצא בהן שאין מפורשין בקרא א"כ גם תולדות דקרן יהיה כיוצא בו וק"ל: **שם** אלא תולדה דקרן כקרן וכו' ק"ק א"כ לענין מה פתח הכתוב בנגיפה לומר שנגיפה הוא נגיחה הא לענין דינא בהמת שוין הם נגיפה בגוף לנגיחה בקרן אף אם הייתי אומר דהיינו נגיפת הגוף א"כ אין כאן מעות לענין הדין ויש ליישב דאי לא סיים בנגיחה וה"א דהתורה באה להורות הן נגיחה הן נגיפה טלן חייבין והזכיר א' גבי אדם וא' גבי בהמה ולא הוה ידעינן דמועד לאדם הוי מועד לבהמה דאי משום דהזכיר גבי אדם כך וגבי בהמה כך אי הוה איפכא הוה תיקשה לן ג"כ הכי אבל כיון שפתח בנגיפה ובא אחר כך להראות שנגיפה היינו נגיחה בקרן א"כ שפיר קשה למה הזכיר נגיחת הקרן בלשון נגיפה אלא ללמדנו דמועד לאדם הוי מועד לבהמה וק"ל. מהר"ס נר"ו:

דף ג ע"ב בתוספות בד"ה לא ראי הקרן וכו' שבקל היה יכול לשומרו כו' עכ"ל דרב יהודה נמי ולאו אסיק אדעתיה דהוה דבעי למיגמר מיניה נקים בריבא כפי' רש"י דמוכח כן מסיפא דמתני' וא"כ ע"כ דאיכא איזה סברא להחמיר באין הנאה וכן באין מתכוין וכמ"ש התוספות והמקשה דפריך ולאו ק"ו הוא כו' ר"ל דהסברא טותנת בהיפך ופריך הכי אטעמא בתרא וה"ה אטעמא קמא כפירש"י ולמאי דמשני אילטריך סד"א מ"ד אעבד ואמה כו' ה"ה נ"ל דאיכא למימר הכי אטעמא קמא דאף על גב דהנאה יש בהיזק א"ה פטירי כדאמרינן בעלמא דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ומיהו שמא יקיימנו רבו לא שייך כ"כ בים הנאה ורב אשי לא דחי ליה אלא בתרא וק"ל:

דף ג ע"א ברש"י ד"ה אידי ואידי כו' ס"א האי אתי להיכי דמכליא קרנא כו' לפי דברי רש"י נראה לפרש בסוגיא דהלכה דתמיד במקום שהייתי אומר תרווייהו אתו אחדא או שן או רגל ואילטריך למכתב תרווייהו דלא תיתי למיעטי מתילא כשהברייתא מפרש ומציא ראיה דלא אתו תרווייהו אחד רק חדא קאי אשן וחדא ארגל אז מקשה הש"ס כיון דה"א למיעטי גבי זה דלהכי ס"ד דאילטריך תרווייהו השתא שאין כאן אלא חדא א"כ מנ"ל דלמא הוא כך כזהו ס"ד ולפי' מתחילה אמר אידי ואידי אשן חד אתי להיכא דמכליא וחד דלא כליא קרנא שפיר מקשה אחר כך השתא דחד קאי ארגל א"כ דלמא והאמת הוא כן גבי שן כדהוי ס"ד ומתרץ דומיא דרגל דהא גבי רגל מעולם לא הוה ס"ד שיש איזה דבר למיעטי גבי רגל שיש חילוק בין מכליא קרנא ללא מכליא קרנא וז"ש רש"י דהא לא כתיב וביער ר"ל דהא לא נזכר שם שום דבר שהייתי אומר דאיכא למיעטי וכו' ואחר כך גבי וביער הדבר הוא בהיפך דאיכא למיעטי אידי ואידי ארגל וכו' ובזה מתורץ ג"כ למה לא הזכיר הש"ס כלל להקשות גבי קרן אימא דוקא דכליא קרנא גם אין שייך לתרץ דומיא דשן ורגל דהא לא הוזכר בשום פסוק יחד ולפ"ז מיושב ודו"ק: **תוס'** ד"ה והא דמכליא קרנא וא"ת וכו' וי"ל דר"א דוקא דשלח שלוחי כו' לפי דברי התוספות דלשון ושלח משמע דוקא דלא מכליא קרנא יש לדקדק כדמקשי גבי וביער הא לאו הכי במאי מוקמת לה הא איכא לתרץ דאי לאו כאשר יבער תרווייהו ארגל ושילח היינו רגל וביער אתי למימר דדוקא רגל דמכליא קרנא. וליכא להקשות א"כ לא לכתוב ושלח רק וביער לחוד י"ל דלא הוה ידעינן פי' של וביער אי קאי ארגל או אשן להכי כתיב ושלח היינו רגל כדכתיב משלחי רגל וא"כ וביער לפרש דהיינו דוקא מכליא קרנא. וכן בכלל יש להקשות כאן הן ארש"י והן אתוספות מאי קושיא לכתוב ושלח לבד הא י"ל דאי הוה כתיב ושלח לבד לא הוי מפורש לן דקאי אשן להכי כתיב וביער דהיינו שן ושלח היינו לפרש אפילו לא מכליא קרנא. מיהו כאן יש ליישב דאם כן ה"ל לכתוב וביער בראשונה שמפורש בו שן ואח"כ ושלח ללמדנו אפי' בלא מכליא קרנא. אך בסמוך קשה ויש ליישב דאי ה"א לספוקי אי וביער קאי אשן או ארגל א"כ השתא דכתיב נמי ושלח דהיינו רגל אכתי אימא דביער דהיינו שן ודו"ק: ד"ה אילטריך כו' והלא בלא אשר יבער מוקמי וביער לשן ורגל כו' ר"ל אי לא כתבא כאשר יבער א"כ איכא לספוקי אי וביער קאי ארגל או אשן א"כ שקולים הם ויבואו שניהם ודו"ק: ד"ה לא עשר כתיב כו' דהתם בור עמוק הרבה כו' דברי מהר"ס אינן מובנים בהקושיות שכתב שם וגם בחדושי הלכות הקשה מה שהקשה ובעיני אין כאן שום קושיא דודאי התם בור עמוק הרבה אך שלא בא הכתוב לסתום כמה יהיה עמוק ממילא אמרינן מן עשרה בכלל ולמעלה נקרא בור מיהו עכ"פ אינו נקרא מפורש בקרא להיות עשרה שיהיה נקרא אב בשביל זה ופ"ז מקשה סוף סוף לא עשר כתיב וק"ל: ע"ב ד"ה לפטרו ברה"ר כו' עיין בחדושי הלכות מה שהקשה ומה שתירוץ וכן הקשה מהרש"ל ומתרץ תירוץ אחר והוא דחוק גם תירץ השני שכתב מדאמר רב פפא שתם אינו כיוצא בו משמע דלענין אלי נזק לבד אינו כיוצא בו ולמאר כל מילי הוא כיוצא בו דליכא למימר דלכל מילי אינו כיוצא בו דהא לענין לפוטרו ברה"ר הוא כיוצא בו אינו נכון דהא אמרינן דנקרא תולדה דרגל לענין זה לפוטרו ברה"ר א"כ שפיר קאמר תולדה דרגל שוה לענין לפוטרו ברה"ר אינו כיוצא בו לכל שאר מילי ע"כ הנכונה דלק"מ דלשון שאמר רב פפא תולדה דרגל אינו כיוצא בו משמע דאותו דבר שנקרא בשבילו תולדה אינו כיוצא לאב א"כ בשלמא אי אמרינן דלהכי נקרא תולדה לשלם מן העלייה שפיר קאמר דאותו דבר שנקרא בשבילו תולדה דהיינו לשלם מן העלייה אינו כיוצא לאב מפני שאב משלם נזק שלם והתולדה אינו משלם רק חצי נזק לאפוקי אי אמרי' דנקרא תולדה לפוטרה ברה"ר א"כ איך שייך לומר דאותו דבר שנקרא בשבילו תולדה דהיינו לפטור ברה"ר אינו כיוצא לאב מפני שאין משלם אלא ח"כ הא עכשיו בפטור קיימינן שאינו משלם כלל ואיך שייך לומר שאינו כיוצא במשלם ח"כ משא"כ רבא לא אמר בלשון תולדה דרגל אינו כיוצא בו נוכל לומר שפיר דנקרא תולדה לענין לפוטרו ודו"ק: **רש"י** ד"ה כתו הוא והיינו אדם גופיה כו' וק"ק לפי זה אינו מתרץ כלום דבלא זאת כפלפול של הש"ס תקשי לרב דאמר מבעה זה אדם איך שייך לומר עליו שהוא אב מכלל דאיכא תולדה והא אין תולדה לאדם דמן נקרא נמי אב כמו שהביאו התוס' לקמן וכיתו וכיתו הוא אדם עצמו ממילא הוא ג"כ אב ויש ליישב ודו"ק ועיין בש"ס בסמוך. מהר"ס נר"ו:

דף ד ע"ב גמ' וכי תימא תנא שור דאית ביה תרתי כו' לפי הנראה דהך סוגיא אזלה גם לרב ואע"ג דאליביה דאמר לעיל תנא שור וכל מילי דשור לאו דוקא אלא דהיינו שן ורגל אבל קרן לא קחשיב דבתמין לא קמיירי וק"ק דא"כ מי הכריח הש"ס לעיל דעביד לעיל צריכותא מקרן לאדם ופליג אשמואל דס"ל בממון לא קמיירי ואימא דלא פליג ולא עביד צריכותא אלא משן ורגל לאדם מהני צריכותא דלעיל בשן דיש הנאה להזיקה וברגל דהזיקו מצוי ודו"ק: **שם** אי הכי ולא זה וזה שיש בהן רוח כו' לפי מה שכתבו התוספות לעיל דליכא בא' שום תומרא לגבי שן ורגל הוי מצי לדחויי תריצתא אי הכי מאי לא הרי המבעה כהרי השור כיון דליכא שום תומרא במבעה שהוא אש לגבי שור וק"ל: **שם** בשלמא לשמואל בנזקי ממון קמיירי כו' והא דלא תני כ' אושעיא קרן אליבא דשמואל איכא למימר כדאמרינן לעיל דבתמין לא קמיירי א"ק אמאי לא תני כ' אושעיא אליבא דשמואל אדם דאזיק שור בידים דהא תרי גווני דאדם דאזיק שור ממילא כגון ש"מ שואל עבא שבר כו' ה"ל למיתני נמי תיבת חדא גוונא דבידים:

דף ד פ"א גמ' מידי דהוה אעבד ואמה כו' רבו הפרושים בו ולפי דברי מהר"ס אין שום הבנה למה דקאמר לאו אע"ג דכוונתו להזיק כו' ויותר היה נראה לומר דמביא ראיה שיש סברא לפטור בר האדם מחמת שאינו יכול לשומרו בקל שהרי עבד ואמה פטורין אע"ג דכוונתו להזיק מאי טעמא וכי מיתה משום שמא יקניטנו א"כ באין כוונתו להזיק מאי טעמא אלא ודאי משום דאין יכול לשמור העבד ואמה תמיד לילך אחריהם לשמור בכל מקום שהולכין וה"ה בכוונתן להזיק שני בטעם זה רק שהפרושים השיבו לצדוקים טעם יותר פשוט שייך גבי כוונתן להזיק ממילא ה"ה גבי שור לכל הפחות בכוונתו להזיק יש סברא שלא יוכל לשמרו בקל וכך גבי שור בכוונתו כמו גבי אדם שלא בכוונתו ואתי רב אשי לומר מנ"ל סברא זו הלא טעם שמא יקניטנו הוא סברא רבה ושייך אפילו באין כוונתו להזיק כמ"ש התוספות ולא משום שאינו יכול לשומרה. ולפי לימוד הישיבה היה אפשר לומר דה"ק אצטריך לאשמעינן דלא תיתי למיעטי לדמות לעבד ואמה ולא תרגיש בטעם של שמא יקניטנו ורב אשי השיב שהיא סברא רבה וליכא למיעטי כלל בלא הטעם של יקניטנו ובזה יתיישב שמביא משנה של מס' ידים ולא מביא משנה דהחובל אלא משום שמביא ראיה כשם שהצדוקים טעו בזה ולא היו יודעין הטעם של שמא יקניטנו כן יטעו אחריהם ורב אשי סבר דליכא למיטעי כלל ואין מביאים ראיה מן הצדוקים וק"ל: **שם** ע"ב א"ה ליתני תרי גווני שור כו' ק"ק הא גם לשמואל יש להקשות כן כמו שמחלק ר' אושעיא בין אדם דאזיק שור דהיינו ש"ח ושואל וכו' ובין אדם דאזיק אדם כן יחלק בין תרי גווני שור וי"ל דלשמואל יש לחלק דשאני אדם שלא הוזכר כלל במתניתין לכן אשמועינן ר' אושעיא תרי גווני משא"כ שור דנזכר במתניתין סתם לכן גם ר' אושעיא אינו מחלק ביניהן אבל לרב דתני אדם במתניתין סתם ואעפ"כ אשמועינן ר' אושעיא תרי גווני א"כ גבי שור לאשמועינן תרי גווני ודו"ק: **ברש"י** ד"ה תנא אדם וכו' דהא מבעה דומיא דבור קתני כו' ק"ק לרב קיימינן השתא ואלו בזה איירי שור דמתני' שור שהזיק אדם דהא מפרש לעיל דלרב לא הרי שור שמשלם כופר משמע דאיירי בכה"ג דאזיק אדם וא"כ אימא למבעה דומיא דשור ג"כ ומנ"ל לאוקמי דוקא דאזיק ויש ליישב ודו"ק. מהר"ס נר"ו:

דף ה גמ' בשלמא לתנא דידן תנא מניינא למעוטי הך דר' אושעיא כו' לכאורה לרב לא הוה צריך להכי אלא כדאמר לעיל לרב דתנא אדם וכל מילי דאדם וי"ל למאי דמסיק דאיכא כמה גווני אדם דתני להו ר' אושעיא דהיינו אדם דאזיק שור בידים ואדם דאזיק שור ממילא ואדם דאזיק אדם למתני' לא תשמע אלא אדם דאזיק שור בידים דומיא דבור כפירש"י ז"ל לעיל. הייט דקאמר דממעט לבו דלא תני רק אדם דאזיק שור בידים וק"ל:

דף ה גמ' בשלמא לתנא דידן תנא מניינא למעוטי כו' עיין בחדושי הלכות וכן כתוב בת"ח דמכח קושיא זו מוכרחים אנו לומר דש"ס לעיל הדר ביה ממה שתירץ לרב תנא אדם וכל מילי דאדם ע"ש ואין אני רואה שום הוכחה דשפיר איכא למימר דלהכי תנא מניינא דידן למעוטי דר' אושעיא דחשיב כל מילי דאדם בכמה אבות ומתניתין אשמעינן דהכל בכלל באב אחד דהיינו אדם וק"ל. מהר"ס נר"ו:

דף ו בתוספות בד"ה לאתויי בור כו' ומעתה משום כו' אין לחייבו כו' והוי אבו כו' ק"ק דאמאי מחקו דה"ל למיגרסי וה"ל דהכי פריך כדלעיל אי בהדי דקאזלי קמזקי היינו א' ויש ליישב ודו"ק:

בא"ד והא דאמרינן לקמן ד' דברים כו' היינו נזק כו' עכ"ל דבריהם תמוהים דהיאך מתוקמא הך ד' דברים דבכללן נזק הא מסיים שם דשור ובור פטור ולענין נזקין הא קאמר דבכולן חייבין גם התוספות שם כתבו דשפיר מתוקמא בבושת וכגון שידע האדם בשעת נפילת חבירו דחשיב כוונה לענין בושת אבל דבריהם דהכא צ"ע: **שם** ד"ה מה לבור שכן שלא ברשות דאפי' עשאו ברשות כו' עכ"ל ויש לחלק דדוקא התם דבתחילת התקלה היינו כשהפקיר רשותו הוי שלא ברשות משא"כ הכא בפותקין כו' דתחילת התקלה כשהשליכו לרה"ר הוי ברשות ב"ד ודו"ק: **שם** ד"ה ה"ג הכותל כו' כיון שלא הזהירו חייב לא יתכן כו' עכ"ל ה"ת לאוכחי דלמאי חייב הכא בלא הזהירו הא אמרינן בפרק המניח דהמפקיר נזקו לאחר נפילה דפטור כמ"ש לקמן וק"ל: **שם** ד"ה היינו בור כו' דעדיף היזק דידהו שהולכים ומזיקים כו' עכ"ל ומיהו לא מיקרי דרכו לילך ולהזיק כיון דאיש הולך למרחוק אלא במקומו הולך ומזיק דא"כ מאי פריך מה לשור שכן דרכו לילך כו' וק"ל: **ע"ב** ד"ה שור רעהו כו' תימה ולוקמה בשן ורגל שהזיק עכ"ל אע"ג דאיכא לדחויי דמ"מ מאי ק"ו להקדש הא איכא למיפרך דמה לנזקי הדיוט שיפה כחו בקרן תאמר בהקדש שהורע כחו בקרן דמ"מ אדבעי לאוקמי באומר הרי עלי מנה ומדחי ליה בפריכא ה"ל לאוקמי הכי בשן ורגל ולמידחי ליה נמי בהך פירכא וק"ל:

דף ז בא"ד גמירי מקרן ומאדם ומבור דפטור עכ"ל לרווחא דמילתא קאמרי הכי דמאדם לחוד איכא למילף כולהו ולא מיקרי שלשה כתובים דקרן אילטריך לגלויי כמ"ש התוס' לקמן ובור אילטריך לפטור אף פסולי המוקדשין וק"ל: **בא"ד** ואפילו רעהו דכתב רחמנא למה לי הא כו' עכ"ל יש לדקדק ומאי קושיא הא ליכא למילף קרן מאדם דאיכא למיפרך דמה לאדם שיפה כחו לענין כופר תאמר בקרן שהורע כחו לענין כופר ויש ליישב לפי מה שכתבו התוספות לקמן למ"ד דאיכא כופר ברגל דא"כ איכא שום מיעוט להקדש כיון דרגל יוכיח מה לרגל דפטור בו רה"ר אדם יוכיח וחזר כו' וק"ל: **שם** ד"ה ועוד מאי ק"ו כו' דלענין מיטבא דהקדש לא קאמר דהא מקרא נפקא עכ"ל ק"ק דאיתא שפיר לענין מיטבא אי לאו ק"ו להקדש שהוא חומרא בעלמא מהדיוט לא הוה מוקמינן רעהו לרבות כ"ש אפי' בתם לגבי הקדש כר"ש בן מנסיא אלא הוה מוקמינן ליה למעט הקדש אפילו במועד כרבנן ויש ליישב ודו"ק:

דף ח ע"א ד"ה ה"ג אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה עכ"ל לכאורה דאיכא לאוקמי נמי בכה"ג ואידי ואידי כשהיתה לו עידית ומכרה אבל לא ניחא להו לאוקמי למיגרס כן דהא ההיא דשוית בינונית בלא כעידית דעלמא מלי איירי שפיר כשהיתה לו עידית ועדיין יש לו ולא מכרם כלל אבל כדגרסת שלא היתה לו עידית ומכרה משמע נמי בעדיין יש לו כמ"ש לקמן ועוד נראה דספי את לן לאוקמי אידי ואידי בלא מכרה בפשיטות כדהוה סד"א דמקשה מעיקרא וק"ל: **שם** ד"ה מכרן לאחר בבת אחת מבעיא השתא לא אסיק עכ"ל דאיכא למימר דלא הוי מכרן לא מבעיא משום דהוה סד"א דיגבה כולן מזיבורית ממעט דאי כו' ואשמועינן דנכנסו תחת הבעלים ומשום דא"ל הניזק והב"ח לכי תיהדר ולפי האמת לא מתוקמא בהכי כדמסיק א"ס בניזקין נמי כו' דלא יגבה אלא בינונית ודו"ק: **ע"ב** ד"ה אבל זבין עידית וזיבורית נראה דאיירי שפיר אפילו דשביק כו' עכ"ל לכאורה הלשון מגומגם מאי אפילו דשביק בינונית הא לא מתוקמא אלא בהכי דאי לא שביק בינונית ולא שביק נמי עידית וזיבורית אבל לוקח ראשון הא דגבי מעידית וזיבורית שלקח לוקח שני כיון דליכא מידי אבל לוקח ראשון למגבי מיניה ואי שביק עידית וזיבורית אם כן בלאו האי טעמא דלהכי מדחי וכו' לא גבי מיניה דיוכל לדחותו אבל עידית וזיבורית דגבי לוקח ראשון מטעמא דמה מכר לוקח ראשון לשני כל זכות שבא לידו והוא ודאי היה יכול לדחותו אבל עידית וזיבורית אחריתי וכמ"ש גבי שביק בינונית דכותיה ויש ליישב דאיכא דזבין עידית וזיבורית לא שביק גבי לוקח ראשון אלא עידית דהשתא לוקח שני יכול לדחותו ולא יגבה אפי' מזיבורית שקנה מה"ש דלהכי מלתי וזבני מידי דלא תזי לך כו' אע"ג דלא היה בידו בינונית ה"ק דלהכי מלתי כו' ולא קניתי במקום אחר בינונית אלא עידית וזיבורית דלא חזיא מסתמא לב"ח ותה"ש דלהכי מלתי כו' דחי ליה לגבות מעידית דשביק גבי ב"ח ראשון והוא לא יוכל לדחותו אבל זיבורי' דלגבי לוקח ראשון משום דא"ל ב"ח את לאו בעל דברים דידי את לקחת שיעבודי ואתה הרחקת שיעבודי כו' כמ"ש הרא"ש גבי כלה מזה גובה כו' דאפי' מעידית שאצל לוקח ראשון הוא גובה עם זה ע"ש ודו"ק היטב:

דף ט ע"א בפירש"י בד"ה וא"ד אפי' באחריות כו' הואיל וסופו לחזור כו' עכ"ל ק"ק דלעיל מיניה גבי אבל באחריות לא דקאי האי טעמא הואיל וסופו לחזור גם עתה יכול לחזור ה"ל לפרש כן. ואפשר משום דלעיל איכא לפרושי בהיפך דקאי אריפא דקתני אם עד שלא החזיק בה יכול לחזור כו' ודוקא שלא באחריות שיפסיד ממונו לכך יכול לחזור אבל באחריות כיון שלא יפסיד כלום גם אם יהיה ממש בערעור אין יכול לחזור השתא אבל הכא בא"ד ליכא לפרשי ולכך נמי בפירושו עד הכא ודו"ק:

דף י ע"א בתוס' ד"ה שייר עמון כו' כדאמר בפרק הפרה גבי כו' כצ"ל וע"ש דף מ"ט: **שם** בד"ה שהשור חייב כו' וי"ל כו' משתעי בשור כו' מדפריך פרק הפרה כו' עכ"ל ר"ל מההיא דפ' הפרה מוכח האי תירוצא דליכא למימר בע"א אבל מכח קושיא דהכא לא מוכח מידי דאיכא למימר כמ"ש דאילטריך לעבד כו' וק"ל: **ע"ב** גמ' ה"ד אילימא דבלא איהו לא מיתבר פשיטא כו' יש לדקדק לפי' רשב"ם דהשתא ס"ד דכולהו פפא בר אבא הוא א"כ כיון דבלא איהו לא מיתבר ע"י האחרים דפפא בר אבא כ"ש דבלא איהו נמי לא מיתבר ע"י האחרון חד פפא בר אבא וא"כ תיקשי לימא להו אי לא אתון בדידי נמי הוה מיתבר וכשישבתי היה לכם לעמוד כדפריך לקמן וי"ל דהכא איירי דמיד כשישב עליה האחרון נשברה הספסל ולא היה להם שהות לעמוד וק"ל: **שם** אמר רב כהנא לרבא אלא כו' כצ"ל ולאו היינו רב כהנא דלעיל דהא"כ אמאי נקט דבשה דוהמת יהיה לו ולא נקט דידיה דקאמר לעיל מקרא דואם טרף יטרף וגו' וכ"כ התוספות פרק הזרוע וק"ל: **שם** לא נצרכה אלא לפחת נבילה כו' ולפי זה כל הני קראי דמייתי לעיל לא אילטרכו למיפסלי בנבילה דהא בכולהו שוה כסף מיטב הוא ולריכי כולהו לפחת נבילה כדלעיל ובהכי ניחא דמייתי הך מילתא דחבתי בנזקו לא קתני אלא בתשלומי כו' אמתניתין דהכא ולא מייתי לה אמתניתין דכ"פ דקתני בה נמי האי ליטנא לשלם בתשלומי נזק משום דהתם ודאי איכא לפרושי אבעלים מטפלין בנבילה ממש ומשום דשוה כסף ואפי' סובין כדבעי למימר הכי מעיקרא אבל אהך יתירא דמתני' דהכא מדקדק נמי הכי לאשמועינן אפחת נבילה ומהנהו קראי דמייתי וק"ל:

דף יא ע"א בפירש"י בד"ה במורת נבילה כו' אבא שאול סבר על המזיק עכ"ל שונה פי' כאן גבי מורת נבילה ממה שפירש לעיל גבי פחת נבילה דהוי לאבא שאול דניזק משום דהכי משמע לעיל דאי לאו קרא והמת יהיה לו הוה פחת דמזיק וא"כ אבא שאול דנקט מקרא הוה דניזק אבל הכא גבי מורת נבילה דמייתי ברייתא דאחריני דילפינן מקרא דהוה דמזיק ואי לאו קרא הוה דניזק א"כ אבא שאול נמי דנקט מקרא ע"כ דמזיק הוא ודו"ק: **בתוספות** בד"ה אין שמין לא כו' והיינו טעמא דגנב וגזלן קנו מיד כו' עכ"ל הולרכו לבאר טעמא למאי דבעי למימר אף לשואל אין שמין אבל למאי דמסיק דלשואל שמין א"כ דליכא האי טעמא אלא בגנב וגזלן דגזירת הכתוב הוא ומשום דבאיסורא אתי לידן אף ק"ק

ופריך

* דפים אשר באו כפולים על הוספו לדעת כי הראשון הוא להרב מהרש"א ז"ל והשני לחתנו מהר"ס.

ויהאך כ"ד האי טעמא בשואל משום דקנאו יחייב באחריותו דהדרן קושיין לדוכתי' הא כתיב ישיב לרבות שוה כסף ואפי' סובין דידיה שהם ודאי באחריותו וקנינו גמור ונראה לפום הך סברא דלשואל נמי אין שמין לקיים פי' המפרשים דלאו לענין פיחות נבילה קאמר הכא דשמין ואין שמין אלא לענין פחת נבילה דמזיק אבל לענין פיחות בנבילה לכ"ע שמין והשתא ניחא דמשום האי טעמא בשואל נמי דקנאו הוה שפחת של המזיק אבל למאי דקאמר דאף לשואל שמין ע"כ דהאי טעמא ליכא ובגנב וגזלן לענין פיחות נבילה קאמר דאין שמין כפרש"י ומקראי יליף להו כדאיתא בירושלמי וק"ל: שם בתוספות בד"ה שליא כו' תימה דסוגיא כו' דשרי ר"א כו' אי הוה ס"ס כו' עכ"ל וה"ה דאס"ס דהכא ה"מ לדקדק הכי דמשמע ליה מתניתין דשליא כו' סימן ולד באשה כו' דלא היה רק חדא ספיקא והתם משמע בברייתא דהוי ס"ס ודו"ק: בא"ד ועי"ל דהתם אסרו בס"ס גזירה כו' עכ"ל וק"ק דמ"מ המקשה דאכתי לא אסיק אדעתיה הך גזירה דמקלתה כו' מאי קאמר מאי קמ"ל כו' תנינא שליא כו' הא אדרבה מהך מתני' מוכח בהיפך זה למאי דמפרש ר"א דאיירי באינה קבורה ולא הוי רק ס"ס כדמוכח בברייתא' ומ"ה קתני דאסורה באכילה ויש ליישב ודו"ק: ע"ב בפרש"י בד"ה דיש מקלת כו' דהא קחזי דמכי נפק ולד בשני מטמינה כו' עכ"ל לאו מולד ממש קאמרי אלא דולד השליא נפיק כולה ביום שני ולא נטעה לומר דלא מטמינן לה בכולה משום מקלתה אלא בבהמה לענין איסור אכילה כשחזרה בפנים כפירש"י לעיל והתוספות שכתבו דאיך טוכל לטעות להתיר כולה שגם ביציאת מקלתה כו' אין מספיק להם לפרש"י דמיירי כשחזרה כולה בפנים דבכה"ג נמי ביציאת מקלתה בחזרה בפנים לא גזרה הך מקלתה שנשאר בפנים משום ההוא מקלת שיצא וחזר לפנים וק"ל: התד"ה בכור שנטרף כו' ועוד כו' הא כיון שנהרג תוך ל' יום מפדויו מבן חדש נפקא כו' עכ"ל לכאורה שרש"י הרגיש בזה דמפדויו מבן חדש לא משמע אלא הנפל שאינו ראוי להיות חי שלשים אבל הנהרג אי לאו דאקטי' כו' כפרש"י ואם סמכו אדבריהם דלעיל דגם בכלו חדשיו דילא מכלל נפל אינו פדוי א"כ היינו קושייתם דלעיל ומה הוסיפו הכא בקושייתם ויש ליישב ודו"ק: שם בד"ה דעלויי עלייה כו' באם נגנב התור לבעלים כו' עכ"ל דהיינו עילוי גם אם שומר שני אין לו לשלם הגניבה חייב שומר הראשון לשלם על הגניבה אע"פ שהוא לא היה אלא ש"ח וקאמרי דזה הפירוש אינו דהא גרועי גרעי א"א לפרש בענין זה דהיינו שיהא הראשון פטור מגניבה אע"פ שהוא ש"ש דהא ודאי אינו פטור אלא מאונסין כפרש"י וע"כ דגרועי גרעיה היינו שיהא היה מוסר נפשו מפני כיון שהוא ש"ש ה"נ עלויי עלייה שהוא לא היה מוסר נפשו כל כך כיון שהוא ש"ח ולא שיהא הוא חייב על הגניבה אלא שאם ישנה שני משלם לבעלים כמ"ש לעיל ודו"ק: שם בד"ה כגון שעשאו אפותיקי והמתא גבי מיתמי כמו כו' עכ"ל והא דקא"ל בתר דנפיק אפילו מיתמי סייעו אפילו בלא אפותיקי כמ"ש בתוספות משום דעבדא כמקרקעי ויש לדקדק כיון דהשתא ס"ל בעשאו אפותיקי דגבי מלקוחות משום דאית ליה קלא כמ"ש התוספות א"כ בלא אפותיקי נמי בשט' אמאי אין גובין מעבדים כמו בקרקעות דאין גובין מנייהו למ"ד שעבודא לאו דאורייתא אלא משום קלא ויש ליישב ודו"ק:

דף יב ע"א גמ' לימא כתנאי מכר כו' בלאו הך ברייתא ה"מ לאתויי תנאי הך דתני אביי דלעיל והך בתרייתא החזיק בעבדים קנה מטלטלין ולא אצטריך ליה לאתויי הכא אלא משום דאסיק למפרך עלה הך דהחזיק בקרקע קנה עבדים וק"ל: שם מכלל דהאי לא קנה כשאין עומדין בתוכה כו' לכאורה הלשון קשה דהא אי כך דלא קנה מיירי בעומדין בתוכה מכ"ש דתקשה מהאיך דשמואל דמשום דעומד בתוכה לא גרעי ויש ליישב דלפום הסברא שכתבו התוספות דקנין אגב קרקע לא הוי אפילו בעומד בתוכה לא תקני למ"ד עבדא כמקרקעי דמי דוודאי דגרעי עומד בתוכה כיון דהעמיק בתוכו בהורה אגב בעי להקנותו כמ"ד עבדא כמטלטלין דבעי עומד בתוכו משום מטלטלין דניידי כדלקמן. והיכו כיון דסבר עבדא כמקרקעי דמי ולא קני באגב קרקע אבל באין עומד בתוכו הרי אלו בתורת אגב בא לקנותו דלכ"ע לא קני העבד בתורת אגב באין עומד בתוכו אלא בתורת ממכר הוא וקני שפיר מדשמואל ודו"ק: ע"ב בקדשים קלים ואליבא דר"י כו' יש לדקדק לעיל דמדקדק אמתני' וק"ו הוא להקדש במאי איירי אמאי לא קאמר דרע"ק ס"ל כר"י הגלילי דק"ק ממון בעלים הוא וחייבים בנזקין ושפיר קאמר ק"ו להקדש לענין עידית ויש לומר כיון דלר"י הגלילי ק"ק מקרי רעהו לא שייך לומר ביה ק"ו להקדש לענין עידית דהקדש כתוב בקרא כמו חולין ולא איצטריך ק"ו וק"ל: שם בתוספות בד"ה ומהיש מי אמר כו' אפילו היכא דחזיא להקרבה כו' עכ"ל היינו בזמן שבהמ"ק קיים ובא"י בזמן הזה או אפי' בזמן שבהמ"ק קיים ובחו"ל מקרי לא חזי להקרבה כר"ש כדלקמן. וזה שסיימו בסוף דבריהם לקייפים שלמים כו' דחזי להקרבה ואפי' לכתחילה יקרבו כו' דהיינו לכתחילה מביאין אותן מחו"ל ויקרבו בבהמ"ק כיון דאין להם פרנסה במקומן וק"ל: בד"ה ואם איתא ליתני ליה כו' הא דר"ל כו' כרבנן דממ"כ לא סוה כו' עכ"ל משום דלכאורה רבנן נמי מחלקים בין בהמ"ק קיים ובין אינו קיים כדאמר ר"ג וא"כ ההיא דפ' הפרה קשה דכתמן אתיא ולזה הוצרכו למימר דלפי סברת המקשה וודאי כן הוא כיון דע"כ ההיא דר"ג לא אתיא כר"י הגלילי אלא כרבנן ולשון ממ"כ כמו ע"כ אבל לפי האמת דמשני אלא שאני מתנות כהונה לר' יוסי הגלילי ואתיא הך דר"ג שפיר כר"י הגלילי אבל לרבנן אפילו בזמן הזה לא מקרי רעהו ואתיא שפיר ההיא דפ' הפרה כרבנן וק"ל:

דף יג ע"א בתוס' בד"ה אי אליבא כו' דע"כ ס"ל השתא ב' שהזיקו האי כוליה כו' עכ"ל בשור לגבי בעל הבור לא היו צריכי להכי דבהדיא פירש כן שהשור עושה כל הנזק לרבנן דהתם ומה"ט במועד משלם נ"ש כמ"ש לעיל אבל בשור לגבי אמורין הוצרכו ליה דאי הוה מצינו למימר השתא בשנים שהזיקו דהאי הבור אינו משלם מידי דלא עשה הוא ה"נ הכא בעל הבור במידי דהוא לא עשה אלא האמורין עמאו פלגא לא יתחייב בו הוא. אבל השתא דלא אסיק אדעתיה אלא בב' שהזיקו דהאי כוליה כו' כדמוכח לר' נתן אם כן לא מוכח מידי מהתם דבעל הבור לא עביד כלום אדרבה דבעל השור עביד כולה וק"ל: ע"ב גמ' למעוטי עגה וא"כ כו' הפקיר כו' ומיירי נמי בכה"ג כשקדש וזכה אלא דרבותא אשמעינן אע"ג דהיה לו בעלים בשעת נגיחה כיון שהוא מופקר קודם גמר דינו מאן דזכה זכה. והיינו ליתנא היתר על כן כו' כדמוכח פ' ד' וה' וק"ל: שם בתוספות בד"ה אבל השותפין כו'. ולפי זה היה יכול רב חסדא כו' דפטור כו' עכ"ל. דהשתא המ"ל הניחא לשמואל כו' גם לרב חסדא אבל לספרים דגרסינן ותסברא מי פליגי כו' לא תקשי להו דהיה יכול לומר חייב גם לר"א ובמיוחדת לפירות ולא לשוורים א"כ לא המ"ל כלל דניחא לשמואל כו' ומיהו המ"ל בהיפך הניחא לרב כו' ודו"ק:

דף יד ע"א גמ' א"ה אימא וכו' הא ביום חייב הא לא קיבל כו' יש לדקדק ומאי קושיא ואימא הא ביום חייב המשאיל. וי"ל דהא וודאי לענין נפלה בלילה כו' דפטור לא אצטריך למתני טפי מאם לא השאילה לאחר. כיון דהשום הוא ולדיוקא דהא ביום חייב נמי לא אצטריך דהא ברישא קתני דחייב אפילו אהורא דשואל. וכ"ש אשור אחרים אבל למאי דמסיק דמיירי בקיבל עליו שמירת נזקיו ניחא דאצטריך למתני משום דיוקא הא ביום חייב השואל דס"ד דלא קיבל עליו שמירת נזקיו אלא אהורא דשואל. אבל אהורא דאחרים לא קיבל עליו וליפטר השואל קמ"ל דחייב השואל. וכה"ג כתבו התוספות ברישא בלא קיבל עליו שמירת נזקיו ולגבי משאיל דחייב וק"ל: ע"ב עבדים ושטרות נמי אין להם אונאה כו' משמע ליה נכסים שיש להם אחריות דוקא קרקעות. וק"ק למאי דס"ד השתא דלא איירי ביתמי אם כן לפי מה שכתבו התוספות לעיל דבמילי דאורייתא לכ"ע עבדא כמקרקעי אמאי לא גבי הניזק מעבדא כמו מקרקע ולמאי דמסיק נמי דאיירי הכא ביתמי קשה מיהת לטולא דסבר דאפילו במילי דרבנן הוה עבדא כמקרקע. וי"ל דהכא לענין נזקין דוקא לא הוה עבדא כמקרקע משום דבקרקע גופא לא גבי אלא מעידית שבנכסים ולא שייך כן בעבדא ודו"ק: שם בתוספות בד"ה ביתמי וא"ת לרב כו' וי"ל דאיירי בעומד בדין עכ"ל וכ"ה דהמ"ל דס"ל מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא אלא דהכי קאמר בהדי' בפ' גט פשוט דאיירי כשעמד בדין וק"ל: בד"ה ש"מ לוה כו' אבל מזיק לא דייק ואית ליה קלא כו' עכ"ל. והיינו דוקא למ"ד שעבודא דאורייתא כיון דמדינא גובה מלקוחות ולא עשו להם תקנה כיון דקלא איכא למזיק משא"כ למ"ד שעבודא לאו דאורייתא דמדינא אינו גובה מלקוחות אע"ג דקלא איכא למזיק לא תקנו ליה דגבי אלא בעמד בדין דהוה כמלוה בשטר וק"ל:

דף טו ע"א בתוס' בד"ה השוה הכתוב כו' והוה ילפינן מנזקין דכתיב בהו איש כי יגוף שור איש וכו' עכ"ל. מיהו לגמר דתרבינן משור שבעה האשה לגבי מיתה אדרבה ניליף נזקין ממיתה להביא האשה ואיש דכתיב בה למעוטי קטן כמו גבי כי יקלל וק"ל: שם בד"ה אשר תשים כו' הא לפניהם לא איירי אלא בכשרים כו' עכ"ל ועיין בדבריהם בפ' המגרש ומה שיש לדקדק שם עיין שם בחידושים במ"ק: ע"ב בתוספות בד"ה הא מני ר' כו' וי"ל דא"כ דלרבי עקיבא נמי כופר לא הוו שיור כו' עכ"ל ולא קאמרי לעיל דהאי כופר הוי שיור אלא לר"א דקאמר התם נקי מחצי כופר בתם אבל במועד יש כופר דהיינו באינו מתכוין או על פי ע"א או ע"פ בעלים דבמתכוין וע"פ עדים לא אצטריך קרא למעט תם דהדיאהו לב"ד ויפלס לך כדקאמרינן התם בהדיא לר"א אבל לכל הנהו תנאי דלא מוקמי נקי למעט מחצי כופר אלא אי לר"ע נקי תדמי עבד ולר"י הגלילי נקי מדמי ולדות ולר"ש בן זומא נקי מדמי עורו ע"כ דס"ל אי דאיכא חצי כופר בתם באין מתכוין ולא ס"ל כדרבה ואי דס"ל דפטור מכופר אפי' במועד מדרבה וא"כ האי כופר לא שיורא הוא דבמתכוין הוי בכלל שהתם משלם מגופו ובאין מתכוין נמי אי דתם חייב בחצי כופר ואי דמועד נמי פטור ודו"ק: שם בד"ה והשתא דאמרת פלגא נזקא קנסא כו' דתרווייהו משונים הם אע"ג דקרן כוונתו להזיק עכ"ל וכה"ג כתב הרא"ש למ"ד פלגא נזקא קנסא אע"ג שיש הנאה להזיקו נפק לה מתורת שן והוי קרן כו'. וק"ק דא"כ מאי פריך לעיל בפרקין מהשן שיש הנאה הא מקרי נמי קרן כיון שיש הנאה להזיקו. ופריך נמי מקרן שכוונתו להזיק הא איכא נמי בקרן שאין כוונתו להזיק בכך דכלבא דאכל אמרי כו' ודוחק לומר דכל הך סוגיא דלעיל אזלא כמ"ד פלגא נזקא ממונא וק"ל: שם בד"ה אי הפס וכו' שיוכל להחזיק בו אם לקחו בשעת הזיק כו' עכ"ל כ"ה לשון המרדכי דווקא אם תפסו הכנ"ג והמוכרא קודם שבאו ליד בעלים דאל"כ אם היה אלם היה תוקפו מידו כו' עכ"ל ויתר דבריהם מפורשים ברא"ש פ"ק: שם בפרש"י בד"ה והאדם הרי ה' כו' עכ"ל דהיינו שן ורגל ושור המועד דקרן ושור המזיק ברשות הניזק דקרן והאדם הרי ה' דהיינו לאוקמת' דשמואל דרישא רבנן וסיפא ר"ט. וכן לאוקמת' דר"א דטלה ר"ט היא דלהנהו אוקמתא לא אסיק אדעתיה לפרש. ואם הועדו הנך חמשה התמין חמשתן מועדין אבל לאוקמתא דרב זביד ורבנן לא קאי ה' מועדין אמנינא אלא אאם הועדו הנך חמשה תמין כפרש"י בהדיא וק"ק לפי זה לשמואל דקאמר רישא רבנן וסיפא ר' טרפון ולא תמנא החמשה מועדין במנינא אלא לרבי טרפון דשור המזיק ברשות הניזק משלם נ"ש ואם כן רישא רבי טרפון וסיפא ומציעתא רבנן ודו"ק:

דף טז ע"א גמ' ואם הועדו חמשתן מועדין כו'. ושן ורגל לא קאי אמנינא כפרש"י וכן והאדם לא קאי אמנינא ולכן לא הוצרך להזכיר והאדם בהך אוקמת' ולא שן ורגל אלא משום דחסורי מחסרא עלייהו קאי וחנו שור המועד כו'. והוצרך להזכיר הארי והזאב כו' ויש מועדים אחרים כו' דה"ק דהשתא ה"מ דלא חשיב ליה בכלל ה' מועדין דלא קאי כלל אמנינא אלא אדלעיל אה' תמין דקתני ברישא ואם הועדו כו' ודו"ק: שם בתוס' בד"ה לאוי לה כו' בהדיא קתני כו' אכלה כסות או כלים משלמת חצי נזק עכ"ל. והיא פירושא דהך מתניתא דהכא כדקתני בה כילד השן כו' וק"ל: ע"ב בתוס' ד"ה והתניא וכן חיה כו' דהיה התם קתני בין בארי בין בזאב כו' עכ"ל ולמאי דאוקמא רבין לגדיין קתני שטרפה להניח או דרסה כו' היינו דווקא לגבי ארי אבל לגבי זאב לא קתני לגדיים אלא טרפה ואכלה מתם דדרסה ואכלה לאו היינו אורחייהו גבי זאב ודו"ק: בא"ד ולא הוה מצי לשנויי דכר"ט כו' מדקתני לה גבי תולדה דשן כו' עכ"ל ק"ק דאכתי רבינא דמוקי לה כר"א בארי תרבות ובדאייעד בין בארי ולא כרבנן כמ"ש התוס' לחד תירוצא וע"כ דלא הוי אדעתיה הך קושיא מדקתני ליה גבי שן אמאי לא אוקמא בפשיטות בדלא אייעד וכר"ט דקרן בחצר הניזק משלם נ"ש. ויש ליישב דהא וודאי רבינא לר"ט דלא הל"ל למתני ארי גבי זאב דאינו דומין דר"ט דזאב משום שן הוא ומשלם מן עלייה ור"ט דארי משום קרן דלא אייעד הוא ואינו משלם מן העלייה. אבל לר' אליעזר דמוקי בארי תרבות והכי נמי זאב ותרווייהו בדאייעד ותרווייהו נ"ש מן העלייה הוא לא אסיק אדעתיה להקשות ביה דארי גבי קרן בעי למתני כיון דדומין הן ודין א' להם וק"ל:

דף יז ע"א בתוס' בד"ה והאמר מר כו' דהא וודאי עדיף שמביא את הרבים כו' עכ"ל עיין בחידושים בזה במ"ק גם בחדושינו בפ"ק דקדושין: בא"ד ופריך בגמרא והיאך הוא מנח תפילין תחילה כו' אבל לאגמורי לאחרים לא עדיף כו' עכ"ל. ואין להקשות לפי' ר"ת דלאגמורי עדיף אמאי הוה מנח תפילין קודם די"ל כמה שכתבו הפוסקים דזמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד ובמצוה עוברת היא זמנה ודו"ק:

פרק כיצד הרגל

ע"ב גמ' תנא איבעית אימא איידי דסליק מרגל כו' וה"ה דגבי שן מצי למטוי הכי איידי דסליק משן פתח בשן וק"ל: בתוספות בד"ה בתר מעיקרא כו' ומדתנן דרסה על הכלי כו' עכ"ל יהך חידושא שכתבו התוס' לעיל דאשמועינן דס"ד דמשונה הוא כו' ה"מ לאשמועינן גם בנתגלגל ונשבר שם וניתז שבר משם על כלי א' וק"ל: בד"ה זרק כלי כו' דאי אזלינן כו' לא משכחת בצרורות כו' עכ"ל. אע"ג דהלכתא הוא מ"מ אם היה הראשון חייב נ"ש גם אם שברו אחר בידים משום דבתר מעיקרא אזלינן מכ"ש דמה"ט יהא חייב להאי שברו א':

דף יח ע"א גמרא והא אבל משונה כו' ולא בעי לאוקמא כר"ט משום קושיא והא כשבר דלי קתני כדמסיק וק"ל: שם בפרש"י אלא כגון דשני בגחלת שנפלה כו' ובצרורות כי אורחייהו כו' דס"ל כסומכוס כו' עכ"ל. הכא לא הוצרך לפרש כן אלא דלא מיירי כלל בצרורות. אלא בדשינה בגחלת ובמקום גחלת ולא בשאר גדיש. וכה"ג פרש"י לקמן דלא מקשי דרבי אליעזר אדר"א לפירוש מפי מורי ע"ש אלא משום דלקמן מוקי לה רבא בהכי דאיירי בצרורות וסבירא ליה כסומכוס כמה שכתבו התוספות לקמן דניחא ליה לאוקמא כר"י דמשמע ליה דמשלם ח"נ על כל הגדיש ודו"ק: ע"ב בפרש"י בד"ה אלא איבעית כו' אלא בדשני בצרורות ואייעד כו' עכ"ל ולפי זה סבירא ליה להכי תנאי דאין שינוי לצרורות. דאל"כ לרבנן לא לחייב רק רביע נזק ולר"א לא לחייב רק ח"נ. וה"ה דהמ"ל דלכ"ע יש העדאה לצרורות. ומ"ס אין שינוי לצרורות. ומ"ס יש שינוי לצרורות ולמאי דמסיק ומוקי לה דשני ולא אייעד הא נמי לא נפקא מינה ודו"ק: שם בגמרא והא משונה כו' וכן לקמן (דף י"ט ע"א) והא משונה הוא כו' יש לדקדק לפירוש דהכא דאמוראי נינהו ולא מקשי דר"א אדר"א דלעיל ולקמן לכל הפירושים מאי פריך והא משונה הוא. אימא דכולהו סבירא להו כר"ט. וי"ל דא"כ תפשוט דאין שינוי לצרורות דאל"כ לרבנן לא לחייב רק רביע נזק. מיהו ק"ק דבין הכא ובין לקמן לוקמא דכולהו כסומכוס ס"ל ואיירי דשני בצרורות ופליגא בדר' טרפון ורבנן כדמוקי פלוגתייהו דרבנן והא דלעיל. ויש ליישב דבכולה שמעתין היכא דאיכא פלוגתא ניחא ליה לאוקמא דפליגי בסומכוס ורבנן ולא בדרבנן ור' טרפון אלא לעיל הא דמשלם מגופו לר"א ליכא לאוקמא בפלוגתא לסומכוס ורבנן וע"כ לא מתוקמא אלא בדר"ט ורבנן וק"ל:

דף יט ע"א בפרש"י בד"ה לקרן מדמינן ליה הואיל ובעטה וחייבת ח"נ כו' עכ"ל ופירושו לכאורה מגומגם מי הכריחו לפרש כאן שהתיזה ע"י ביעוט וכן נימא מדברי התוספות שכתבו לעיל דבעי במקום שה"א אלא א"כ מנתזת דלא מבעי לה לענין פטור רה"ר מדלא קאמר ברה"ר ואמאי לא דחו ליה אי איירי הך אבעי' נמי בביעוט אמאי סלקא הך בעי' דלעיל בתיקו לענין פטור רה"ר הא תפשוט ליה במכ"ש מהך אבעיא דהכא איירי נמי בביעוט והיה אפשר לה בלא התזה לפטור מכ"ש לעיל בדלא אפשר ליה אלא ע"י התזה דמקרי אורחא ופטור ברה"ר. ואפשר שהכריחו כן דמיירי אבעיא דהכא בביעוט משום דבפשיטות אמרו לעיל דהוי תולדה דרגל לענין רה"ר ואין זה ראיה הא דפשוט להו לעיל היינו למסקנא דהכא ודו"ק: ע"ב בתוספות אלא מתני' כו' ואיירי בדליל הפקר או כו' עכ"ל אבל אי הוה דמבריה ולא אלכתי היה חייב בעל הדליל ג' חלקים משום אמו ובעל התרנגול חלק רביעית משום צרורות כדלקמן לשיטת התוספות ועיין במ"ק וק"ל:

דף כ ע"א בתוספות בד"ה מתגלגל מהו כו' ואכלה בחוץ פטורה תנא אגב כו' עכ"ל דליכא למימר דה"נ הכא איירי במתגלגל מבחוץ לפנים. ואשמועינן דאכלה מבחוץ פטור אע"ג שסופו להתגלגל בפנים דכיון דלא קתני בהדיא מתגלגל אלא ברישא מוקמינן ליה במתגלגל משום דאורחא הוא במקצתו מבפנים ומקצתו בחוץ להתגולל בחוץ לפנים ולא שייך למימר דאורחא נמי בנתגלגל לפנים: בא"ד פירוש על מה שראוי להיות בפנים שאין סופו להתגלגל בחוץ חייבת כו' עכ"ל. ולכאורה אין זה חידוש כלל אלא הסיפא הוא החידוש דאכלה מבחוץ דהיינו שאכלה בפנים מה שהיה ראוי סופה להתגלגל בחוץ אבל זה לא נזכר בדבריהם. ונראה דהא מלתא שאכלה בפנים חייבת על מה שראוי להיות בפנים נמי לאו פשיטא הוא דאשמועינן דחייבת אע"ג שבהמה עומדת מבחוץ ודו"ק: ע"ב בתוספות בד"ה טעמא דזיקף כו' ואפילו רבנן לא פליגי אלא כו' עכ"ל מעיקרא דפריך מרבנן אע"ג דר"י פליג רבנן רבים נינהו:

דף כא ע"א גמ' נמלא הבית של שמעון כו' לכאורה ומאי קושיא לפי מה שכתבו התוס' לעיל גבי עמד ניקף היכא דגלי אדעתיה דניחא ליה בהוצאה דחייב לשלם הכא נמי כיון דסכרו מתחלתו גלי אדעתיה דניחא ליה וי"ל דלא מחלק הכי אלא לר"י: שם סדר בחצר כו' משום שנאמר ושאיה יוכת גו' עיין ברא"ש דלא מבעיא קאמר וק"ל: שם בתוס' בד"ה מפתח המגויות הן תריסי החנויות כו' עכ"ל דפתח חנות הוי וודאי ממש חצר הניזק ואפילו אוכלתן משם בלא חיזור חייב נ"ש כמו בתוך החנות: ע"ב גמרא אלא מחזרת א"ב כו' ור"י סבר משלמת מה שהזיקה כו' לשיטת רש"י דמשום שינוי דקרן הוא הא דקאמר אין דרכה לאכול כו' דלאו אורח הוא לאכול בחיזור ולשיטת התוספות דמשום שנכנסות הניזק מחייב ליה ה"פ כיון דאין דרכה לאכול שם אלא בחיזור מקרי רשות הניזק וכמו כן כתבו לעיל וכן למאי דמוקי לה דפליגא בדאילפא ור' אושעיא איכא לפרושי לאילפא אין דרכה לאכול ע"י קפילה וה"ל שינוי קרן בר"ה. ולר' אושעיא כיון דאין דרכה לאכול אלא בדוחק על גבי חברתה מקרי רשות הניזק אבל למאי דפליגי בשן בכה"ג דחייב לר"י קשה מאי אין דרכה לאכול כו' ויש לומר דה"ק דאף במקום שאין דרכה לאכול כו' דהיינו ברחבה משלמת מה שהזיקה ודו"ק: בפרש"י בד"ה מחזרת א"ב כו' כגון דאתלה וקמה בלידי לחבה כו' עכ"ל עיקר חסר מפירושו אבל מחזרת פטורה וקאמר ר"י אין דרכה כו' ודו"ק: שם בתוס' ד"ה אדם כו' פטורין דהיינו לגמרי דחשיב אונס להכי אצטריך לאשמועינן כו' עכ"ל דמשמע פטורין דכלב וגדי מטעם אונס דומיא דחייבין באדם דליכא אונס ולקמן שכתבו דגם לפי המסקנא כו' פטורין לגמרי דאטום הוא דלמה יחזור מסברא כו' ע"ש שבקי הוכחה זו משום דע"כ השתא לפי המסקנא פטורין דאידך ברייתא לא איירי בגוונא חדא דפטורין למעלה למטה משום שינוי הוא וחייבת ח"נ בהיפך מיפך. ופטורין דלמטה למעלה פטור לגמרי הוא משום אונס וק"ל:

דף כב ע"א בפרש"י בד"ה משום ממונו כו' וקס"ד דא"כ כגון שהדליק בגחלת שאינו שלו כו' עכ"ל ליתנא דקס"ד הוא מגומגם לכאורה דהא קאי הכי גם לפי המסקנא כדמוכח מפירושו לקמן בסוף הסוגיא. ולפירושו הא דפריך וכ"ע גבי כלב וגבי גמל והא לאו ממונו הוא כפשטי' פריך כיון דגחלת והכל אינו שלו למה יחייב על מה שהולך האש מאליו לשרף הגדיש והבירה כולה. אבל בגחלת שלו אפילו למ"ד משום ממונו חייב על כל הגדיש תאי ועל כל הבירה אפילו בלא מסכסכת ותני גבי כלב בהדיי אדויי ואותו מקום שנפלה הגחלת לא מדין אש מחייבת ליה אלא ע"י צרורות וכן במסכסכת כל הבירה משעה דגמל הוא אבל התוס' דחו פירושו דוודאי אין לחלק בין גחלת שלו לאינו שלו ובגחלת שלו נמי פליג ר"ל והא דקאמר לא ממונו הבעל כלב ובעל גמל הא היינו דלא הדליקו ועל אש של כלבו לא חייבו תורה כו' כמ"ש לקמן ויש ליישב בפרש"י דה"ק דהכא קס"ד דלא אשכחן דפליגי אלא בגחלת שאינו שלו בין בכלב בין בגמל אבל לפי המסקנא דפליגי בד' דברים פליגי גם בגחלת שלו: שם בתוס' ד"ה ור"י בדאנחה אנוחי כו' דאי כח כחו לא ככחו דמי כו' עכ"ל ל"ע כיון דהשתא אליבא דרבנן קיימינן דס"ל צרורות ח"נ ולא כסומכוס. א"כ כח כחו ככחו דמי דלא מבעי' ליה לעיל אי כח כחו ככחו דמי או לא אלא לסומכוס. אי גמר הלכתא בהכי אבל לרבנן פשיטא דכח כחו ככחו דמיא: ע"ב בתוס' בד"ה והיה גדי כו' דמיחייב היכא דכלו לו חציו לאחר שריפת העבד כו' עכ"ל דשריפת עבד ע"כ מיירי בדלא כלו לו חציו מדנקט עבד סמוך ואי בכלו חציו נשרף העבד לא הוי קלב"מ אפילו בעבד כפות וחייב על הגדי והוצרכו לומר נמי דבכה"ג דהעבד נשרף בלא כלו חציו ובגדי בכלו חציו דשייך לומר ביה קלב"מ דאל"כ אכתי אמאי נקט עבד סמוך

דכא

רצה אפי' נפש נד כפות חייב על סנדי ודו"ק: בד"ה נגדי דחד כו' דהא חייב מיתה ותשלומין עכ"ל וקשה לכאורה לדבריהם דבהדיא חייב ליה פ' בן סורר מיתה לזה ותשלומין לזה כו' וי"ל דהתם איירי בלא יהיה אסון דאי מיתה לבעל אחר מחייב מתו דתשלומין לבעל אבל ביהיה אסון חייב שפיר האשה וכו' הוה מיתה ותשלומין לחד שהן גוף א' וק"ק מאי מייתי ר"ל ראייה מהתם הא לפי ריב"ס נמי ניחא דהתם חייב לנוגף אשה הרה רודף והוי תשלומין ומיתה לחד משום דחייב מיתה לכל אדם וק"ל :

דף כג בתוס' בד"ה וליחייב בעל הגחלת האי לישנא לאו דוקא דהא כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י דקס"ד בגחלת דחד ומררה וגדיש כו' ע"ב דמשהמא שגחלת היא דבעל המררה שנו אשה תרלתו יק"ל : בא"ד ולא ישלם כ"א הרביע כו' עכ"ל הייט לר"י על שאר הגדיש רביע ולר"ל על מקום גחלת רביע וה"ה דהמ"ל על מקום גחלת לא ישלם רק החצי ואפשר לר"י דמקום הגחתו של הכלב הגחלת חייב בעל הכלב הכל דלא מקרי אש אלא ממקום שהלא מעצמה ורש"י שפירש הלכך לר"י כו' ישלם בעל גחלה חצי האחר דהא ממונו הוא כו' ור"ל כו' ע"ש הוא לפי שיטתו דבעל גחלת לאו הייט בעל המררה ולשיטתו נמי דלעיל סיכא דהגחלת שלו והוי ממונו לכ"ע חייב נמי על שאר הגדיש וכן לגבי גמל חייב אפי' בלא תסכסכת כמ"ש לעיל ודו"ק : בד"ה תפשום דפי כו' מ"מ דבעי לקיחה ואכילה בחצר הניזק כו' ותפשום שנתן אשר לתוך פיה כו' ע"ש דכיון דפיה כח"ה מקרי קיחה ואכילה בחד גם אם נתן אחר לתוך פיה ודו"ק : ע"ב בתוס' בד"ה שהו התינוקות כו' ולא בא ר"ת למעט שלא תועיל חזרה ג' ימים כו' ולא שייך למימר בחזרה דליתק נגיחתו מהני לחזרה. וכ"ש קירב חזרת ג"פ ודו"ק :

דף כד בתוספות בד"ה ולא יאמרו וכו' ולפי מה שפירש אפילו אי ליעודי תורא כו' ע"כ לר"ל כיון דאפילו ליעודי תורא לא מחייב אנגיחה ד' אא"כ העידו בבעלים מיהא על נגיחה קמלינן ליה א"כ לא אתי לידי טפר בנגיחה ד' ותירצו דהיה בבית בעלים כשהעידו עליו ולא הספיקו כו' אבל אם עתר דינו גם אם היה בבית בעלים איט שלו להאי תירוצא וכן לת"ד גומרין דינו של שור בפניו דוקא ובא לפני ב"ד כשהועד בבעלים גם אם היה ברח מב"ד קודם שנגמר דינו היו הבעלים פטורים כיון דבכבר בא ליד ב"ד אין על הבעלים לשומרו ודו"ק: שם בד"ה השתא הוא דקמסהדי כו' דמ"מ קנס לא הוי אפי' כו' עכ"ל הא וודאי דלא מועד לענין נ"ש כיון דלא הוי ייעוד גברא. מ"מ אותו ח"נ קנס לא הוי כיון דאכן חזינן בג' נגיחות שילא מחזקת שימור וליכא למימר דקנסא הוא דלא הוי קנס דהא לא מלינו ח"נ דהוי ממון כ"א בצרורות ודו"ק: ע"ב בד"ה לימרו הנך בתראי כו' מקמאי לא הו"מ למפרך דמוכח מלתא ש' עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י שהרי בעל נגיחה שלם הביאתן ומה לי לנגיחות ראשונות אלא לייעדו כו' עיין שם דהא לשיטת התוספות וגם רש"י אזל בו אפילו לרבא לא חייב נ"ש עד נגיחה ד' וא"כ אכתי מה לו לנגיחה ראשונה שהרי לא יתחייב לו נ"ש על נגיחה ג' ודו"ק : בד"ה אלא דקמרמזי כו' וכל הנך מיטיי בתראי אתו נמי לייעודי גברא עכ"ל דהייט כשבאו רטפים דגם בנגיחות ראשונות באה כת ג' עמהם דודאי ידעי נגי בהכי וקנוניא היה להם לייעודי ולחייבו נ"ש בנגיחה ראשונה דלפי עדותם שקר תהיה נגיחה רביעית וכן באין מכירין השור הכא לא מצי למימר כדאמרי' קמאי מי ידעינן דלבתר ג' כו' וכפרש"י דהכא באין מכירין השור כיון דאין לתלות שבאו לחייבו ח"נ דמשלם מגופו ע"כ שבאו לחייבו נ"ש על הנגיחה רביעית וקטניא היה להם ודו"ק : בד"ה במכירין כו' וא"ת לייעודי גברא וכו' ואפילו כי אמרי' לייעודי תורא כו' עכ"ל. כל זה לפי שיטתם דהאי שינויא קאי גם לייעודי גברא וק"ל :

דף כה פ"א ד"ה אני לא אדון קרן כו' ואין לומר מרשות לרשות גמרינן ומה רה"ר כו' עכ"ל לא הבנתי דבריהם דלהאי ק"ו לדון רשות מרשות איכא למימר דיו מה רה"ר ח"נ אף ברשות הניזק חצי נזק כדקאמ' לעיל וממה שבא ר"ט לומר אני לא אדון קרן מקרן כו' אלא קרן מרגל משמע שבא לתקן דלא תקשה דיו כ"כ דלא אשכחן ח"נ ברגל: בא"ד וא"ת והיכי קאמרי רבנן דיו כל ק"ו כך הוא כו' עכ"ל ר"ל אהאי ק"ו דעביד קרן משן ורגל קשיא להו היאך השיבו לו דיו דאע"ג דמקרן נמי אתי כפרש"י מ"מ הוי ככל ק"ו דעלמא דבשביל המוכח שיש בקרן ואין ברגל יש לדין כל תומרו שיש ברגל שיהיו ג"כ בקרן אבל ק"ו דלעיל דבעי למילף קרן מקרן וודאי דשפיר קאמרי דיו ולא הוי ככל ק"ו דעלמא ודו"ק : ע"ב גמרא אלא למ"ד דון מינה ומינה כו' אין להקשות כיון דהלכתא דר"ט קיימינן והיכא דמפריך ק"ו לא אמרינן דיו והכא נמי מפריך ק"ו דמהקישא ומג"ש דבגד ועור ילפינן שפיר לטומאת ערב בדון מינה ומינה ואתי ק"ו לטומאת ז' די"ל דלא שייך למימר דמפריך ק"ו אלא דהיכא דהך מלתא כתיב בקרא בהדיא. אבל הכא הא דאתי מג"ש לא אתי נמי בערך אלא מהאי ק"ו דז' ועוד דדון מינה ומינה סותר הק"ו וק"ל :

דף כו פ"א בתוס' בד"ה רגל שדרסה כו' אבל בור ואש ממעט' כו' דגבי בור לא אצטריך למעוטי מעליו דאימעוט משור ולא אדם ועיין בתוס' פ"ק: בד"ה לאו משום דסבר לה כריה"ג וא"ת אפי' בלא ריה"ג תק"ו גמר כו' עכ"ל והכי דייק ומה שן ורגל דפטור מכל נזק ברה"ר חייב כופר שלם ברשות הניזק קרן דחייב ברה"ר א"ד שהוא חייב כופר שלם ברשות הניזק וק"ק כיון דמנזיקין (ורוח) [דרגל קשה] דמ"מ נפרוך אסוף דינא מה לקרן דרגל שכן ישנן בהם כדפריך לקמן למאן דבעי למילף מניזקיה דרגל. ועוד יש לדקדק אמאי לא תקשי להו דבלאו ר"י בכופר איכא למעבד ק"ו מה רגל דלא אשכחן ביה שום כופר ברה"ר חייב כופר שלם ברשות הניזק בפעם ראשונה קרן דאיכא מיהא כופר ברה"ר במועד א"ד שחייב כופר ברשות הניזק אפילו בפעם ראשונה ויש ליישב בזה דאיכא למפרך אסוף דינא דמה לקרן שהוא חייב כופר שלם דרה"ר שהוא מועד ומהאי טעמא לא יליף ר"ט נזק שלם בקרן ברשות הניזק מהאי דינא. ומה יש לדקדק עוד בדבריהם אלו מפורש בח"ק ע"ש:

פרק המניח

דף כז פ"א בתוס' בד"ה והיכא נמי דקרו כו' והקנה לו בסודר כו' עכ"ל שאם לא הקנה לו בסודר בלאו טעמא דקרי ליה לחביתא כדא יכול הלוקח לחזור שאין כאן מקח כלל מיהו גבי דקרו ליה לכדא חביתא שפירשו שנתן הלוקח הדמים בלאו נתינת המעות ה"מ לפרושי כי הכא שהקנה לו בסודר לתת לו חביות יכול לומר לו המוכר לא אתן אלא כדאיכא דקרו לכדא חביתא ודו"ק : בא"ד ומיירי דאית ליה זוזי דלא כו' היינו גבי דקרו לחביתא כדא שהתנה והקנה בסודר לתת לו בדלא טעמא דקרו ליה בחביתא כדא. אם אין ללוקח זוזי יכול לומר שקול כדך בזוזי שנתחייבתי לך כדאמרינן בהפרה גבי שור שנמצא נתייקר ביפרה. אבל באידך בבא דקרו ליה לכדא חביתא לא יוכל לומר המוכר אם אין לו מעות שקול כדך בזוזי דיאמר לו הלוקח תן לי חבות שיש לך. ולכך לריך שפיר טעמא דאיכא דקרי לכדא חביתא ודו"ק : ע"ב בתוספות בד"ה ושמואל אמר בתפילה כו' גבי שבח כו' אלמא ש"ד דמקשה כו' עכ"ל עיין על פירוש דבריהם בתוספות פרק האומנין :

דף כז פ"א בתוספות ד"ה והיכא נמי דקרי וכו' דלא שייך לומר שקול כדך בזוזך כו' לא ידענא למה מגיה הח"ש שקול כדא וקאי אמוכר הא שפיר איכא למימר דקאי אלוקח וה"ה אמוכר רק שהתוספות כותבים דבריהם אלוקח משום קושייתם א"כ להנהו דגרסי וכו' דלא שייך להקשות קושיא זו אמוכר דשפיר איכא למימר דאיתניהו להנהו זוזי וק"ל : ע"ב גמרא לימא כשמואל ס"ל וכו' עיין מ"ש מהר"ס ומהר"ת ולא ידענא איך נעלם מהם דברי הרא"ש שכתב דקושית הגמרא הוא באין הלכה כשמואל אכ"ש שאין הלכה כרב ור' יוחנן יתיהו דברי הרא"ש תמוהים וקשה ליישבם וכתבתי בפירושו על הרא"ש ודו"ק. מהר"ס נר"ו :

דף כח בתוספות בד"ה פשעה דנתקל כו' ולתרוייהו לא פריך כו' עכ"ל לא ידענא מי הכריח להם לומר דליכא פסידא ברה"ר כמו בחצר ואימא דקושטא הוא דאיכא פסידא גם ברה"ר ולתרוייהו פריך והייט כל הנהו פירכות דלקמן דאיכא פסידא לתרוייהו פריך ועיין עוד מ"ש בח"ק : בד"ה ולינקוט פיזרי וליתיב וס"ד השתא דשלו לא הגיעו כו' עכ"ל ר"ל דלהכי ניחא ליה אי לא עביד דינא לנפשיה דשלו והייט דרך הראשון שנפל לא הגיע בדינא לפי שאין יכול להזמין כו' וכל"ל גבי זה וזה פחה. ומפרש"י נראה דשלו לא הגיע הייט דרך השני שנתן להם והיא גירסת ספרים שלנו דפריך לקמן א"ה אמאי שלו לא הגיע כו' וק"ל: שם ע"ב בתוספות בד"ה ה"מ היכא דאפקרינהו כו' דתקינן לאשכוחי בור של שני שותפין עכ"ל הייט למ"ד בור ברשותו פטור וע"ש : בד"ה והתניא נשברה כו' וי"ל דר"מ מחייב בכל ענין אע"פ שלא היה לו פנאי לסלק עכ"ל ליתנא דברייתא ולא סלקו ולא העמידה לא משמע כאן אלא בלאחר נפילה כשהיה לו פנאי לסלק כדמוכחת הסוגיא ומתניתין נמי דקתני איכא לאוקמה בלאחר נפילה וי"ל דאביי עלמו סמך אדלקמן דמתניתין איירי בין בשעת נפילה ובין אחר נפילה מדקתני תרתי וק"ק לדבריהם דזו הקושיא ופירוקה אין לה מקום כאן אברייתא אלא אמלתא דאביי דלעיל דפריך והא אטם הוא כו' וק"ל:

דף כח פ"א גמרא ת"ש המניח וכו' הא שברה חייב יש ליישב דבלא דברי הגמרא כאן הייתי מתרץ הברייתות אהדדי הא בן בג בג והא רבנן והמקשן דלעיל הוא רב בזונא ולא סתם גמרא אבל כשהא מקשה לתירוץ של רבינא דלעיל כן יש לתרץ לפי דברי התוס' ולדברי רש"י שסבר דגם ברה"ר איכא פסידא ליכא לתרץ הכי דהא רבנן איירי דווקא בליכא פסידא מ"מ יש לתרץ באופן דבלא כן הייתי אומר דפלוגתא דבן בג בג ורבנן היא אף בדאיכא פסידא אבל השתא דאמרת בדאיכא פסידא כ"ע לא פליגי מתילא גם רבנן איירי בדליכא פסידא קשה ודו"ק : שם אמאי שלו לא הגיעו וכו' לפי דברי חידושי הלכות בת"ב נ"ע דסבר דמה דקאמר כאן שלו לא הגיעו אין פי' שוה למה שאמר לעיל מה שנתן כתו שלו לא הגיעו דהא שם וע"כ פירושו דשלו הייט הדרך הראשון שנפל הוא וק"ל :

דף כט פ"א גמ' מדקתני הרסי כו' ומדמתני' בתרתי ברייתא נמי כו' ומדקתני תרתי בברייתא נשברה כדו כו' נפלה גמלו כו' לא מוכח מידי דתרי מילי נינהו אבל במתני' דהוי תרתי בחדא בנשברה כדו כו' שפיר וק"ל : בתוספות בד"ה אלא בשעת נפילה היכי משכחת כו' כעין פלוגתא דפליגי בנתקל כו' עכ"ל ולמאי דמסיק דאתקיל והתקילא גמלא ניחא דהוי כעין פלוגתא דנתקל אבל למאי דבעי נסטייה כגון דעבר' דרך שרעתא דנהרא הא לא הוי כעין פלוגתא דנתקל ודו"ק : ע"ב בד"ה לא תמר פו' א"נ כשמה ניס בידו דכיון שהוא בידו הני כו' עכ"ל ר"ל שתוגם על ידו והכניסו והא

דנעי ג' הייט הגבהה בעלמא וק"ל : בפרש"י בד"ה אליבא דר"מ כו' דהצאתו בהפקר הקיו שבה פי' אונס כו' עכ"ל הלשון מגומגם קצת דהא לר"מ נתקל לאו אונס הוא אלא פושע אלא דמ"מ כיון שיא מסברא דהא לר"י אונס הוא וק"ל :

דף כט פ"א גמ' מדמתני' בתלתי ברייתא נמי בתרתי כו' מה שהקשה כאן בחדושי הלכות מ"ב יש ליישב דא"כ הייט צריכים לומר ג"כ דחד איירי בשעת נפילה וחד לאחר נפילה וא"כ שפיר צריכה לותר דנתני איירי אחר נפילה כקושית התוס' וק"ל : בתוספות ד"ה מדמתני' בתרתי וכו' בשעת נפילה ולאחר נפילה ופליג בחד טעמא וכו' עיין מה שהקשה מהר"ס ולדידי יש ליישב דוודאי בפלוגתא דברייתא שפיר איכא למימר דפליגי בלאחר נפילה לבד ולא איירי כלל בשעת נפילה רק מתילא נשמע דפליגי גם בשעת נפילה כיון דחד טעמא הוא ועלה קאי ומודים ודו"ק: ד"ה אלא מאי דברי הכל חייב וכו' אבל לאחר נפילת פשיעה מחייבי וכו' וק' א"כ תקשי איך אמר בשעת נפילה מחלוקת הא פליגי גם לאחר נפילת נתקל דרבנן פטור וק"ל : ע"ב גמ' ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה וכו' מה שהקשה בספר לחם אבירים למה איט מקשה הכי לעיל מאי דוחקי לאוקמי כשהחזירה וכו' יש ליישב דלעיל איכא למימר מדנקט ההופך את הגלל ולא נקט בור ברה"ר סתם משמע דאתי לאשמועינן אפי' בדבר ששייך ביה להחזיר למקומו אפ"ה חייב אבל כאן ליכא לתרץ הכי מדנקט גלל משמע דאיירי אפילו בדבר ששייך לומר שעושה למטה משלשה דקשה מנ"ל דילמא הא דנקט גלל אתי לאשמועינן אפי' בדבר ששייך להחזיר למקומו ועוד נראה לומר דלעיל י"ל דסבר ר"נ דסתם מתנית' איירי לכל דבר בין החזיר ובין לא החזיר ועלה קאי ואמר גבי החזיר צריך לומר דנתכוין אבל כאן סבר המקשן דלא שייך לומר דסתם מתני' איירי בין למעלה מג' ובין למטה דגבי למטה מג' אין כאן מעשה ובוודאי לא איירי מתני' בזה ודו"ק. מהר"ס נר"ו :

דף ל פ"א בתוס' בד"ה כדתמו מיא כו' ואי הוה גרס איפכא הוה ניחא מי כו' עכ"ל מיהו לפום הך גירסא ה"מ לאוקמא שהוא עלמו ובתמו מיא דווקא דהא השתא דמוקי ליה בכלים היה דווקא בלא תמו מיא דבתמו סתמא מפקיר להו והוא בור ופטור בו הכלים כקושייתם ודו"ק : בד"ה אפי' תימא ר"י כו' וי"ל דכל הקודם בהן לאחר שלשים כו' עכ"ל. ק"ק דא"כ מאי דוחקא ונימא נמי והזיק בהן אחר חייב נמי לאחר ל' קאמר וק"ל : ע"ב בד"ה שטר שיש בו כו' וכן משמע מדמדמי לקנסו גופן כו' עכ"ל אע"ג דמדמי לה נמי לשטרי חוב הקודמין דלא קנסו שם הגוף כמ"ש לקמן מ"מ התם מדמי לה לענין פסול שטר מש"ה הכא דליכא לדמויי אלא בהכי דקנסו גופן משום שבחן וק"ל : בד"ה לימא כהני תנאי כו' דאי גרסי' ליה כו' עכ"ל דאי לא גרסינן ליה איכא למימר דפליגי בל' שני שפרש"י במתניתא דכל המקלקלין אפילו ברשות אבל אי גרסינן ליה ליכא לפרושי הכי דאי בעושין ברשות אמאי כל הקודם זכה וק"ל :

דף ל פ"א בתוספות ד"ה בדתמו מיא וכו' ואית דגרסינן איפכא וכו' מיהו קשה לאית דגרסינן ולפי סברת המקשן דאיירי בדתמו איך הבין למה יהא חייב על הכלים הא אפקרינהו כקושיית התוס' דאין לומר שבאמת קושיות המקשן הוא שיהיה פטור על הכלים וחייב על האדם דהלשון לא משמע הכי וק"ל : ד"ה אפילו תימא וכו' מה שהקשה בחידושי הלכות יש ליישב דלשון המוציא משמע שבשעת הוצאה הוזק וק"ל :

דף לב ע"ב גמ' מאן דמתני לה אסיפא וכו' הא דלא נקט בהיפך לענין ד' דברים מאן דמתני ארישא כ"ש אסיפא דאין לתרץ דכוונת הגמ' כדי להקשות ומי חייב גלות דהא בלאו הכי היה יכול להקשות ארבה דאמר דלא סגי בגלות והוא יותר חזק אך יש לתרץ דזה הוא מילתא דפשיטא אם הרישא חייב ד' דברים ופטור מגלות ובסיפא חייב אפי' גלות מכ"ש דחייב בד' דברים וכן אם חייב דסיפא קאי אד' דברים ופטור מגלות א"כ רישא דקתני פטור וודאי דקאי אד' דברים מש"ה כסיגנון דנקט הכי י"ל דבא לאשמועי' מאן דקתני אסיפא כ"ש ארישא ודלא כרבה דאמר דלא סגי בגלות בסיפא מיהו מדברי התוספות לא משמע הכי וק"ל. מהר"ס נר"ו :

דף לג פ"א בתוספות ד"ה ורבנן הזה נ"ל וכו' וא"ת לרבנן כמשפט נ"ל וכו' הא דלא הקשה אר"ע כמשפט נ"ל דרע"ק לא דרוש כלום מתלת כמשפט. וסבר דגמטן אהזה מש"כ רבנן דדרשי כמשפט לענין שתם משלם כדינו ומועד כדינו ע"ז שפיר קשה למאי איצטריך מהיכי תיתי לחלק וק"ל : ע"ב בתוס' ד"ה איכא בינייהו וכו' משמע דאי לא הוה כתיב תחת עינו וכו' וק"ק דלמא אחר שדרשינן תחת עינו ולא תחת שינו משם למד ר"ע דזכה ג"כ משעת הנזק דאין לתרץ דסמכו אהא שכתבו אח"כ דר"ע לא סבר דרש דתחת עינו ולא תחת עינו ושינו א"כ ה"ל בקיצור להקשות הקושיא שמקשה אח"כ דהא ע"כ אתיא להכי ויש ליישב וק"ל : שם בא"ד משום דגלי לן קרא וכו' עיין בחדושי הלכות שקושיות והתירוצים מיהו עדיין איט מיושב דלפ"ז לא ה"ל לתוס' לאתויי לעיל נראיה כדדרשינן תחת עינו וכו' רק ה"ל לאתויי דהא משלם דמי עין וק"ל. מהר"ס נר"ו :

דף לד פ"א בתוס' בד"ה זה נוטל חצי כו' לאו דווקא ולא אתי כו' ע"כ לר"י דחצי המת וודאי לאו דווקא לגבי מזיק דהא אפי' שובין מצי יהיב ליה כדפרכינן בפ"ק אלא למאי דבעי למימר דפליגי בפחת נבלה אתי ר"ש למימר דמקבל המזיק חצי פחת ולמסקנא שקיל מזיק חצי שבחא וק"ל : ע"ב גמ' לענין תשלומין מי אמר כו' הוה אומר להתמיר כו' ק"ק דבפ"ק מצריך תרי מתני' דקתני בהו פחת נבילה חדא במועד וצריכי כו' ואי אשמועי' מועד משום דמשלם כולי אבל תם לא צריכא והכא יליף תם ממועד במכ"ש דפחת לניזק ויש ליישב וק"ל : בפרש"י בד"ה שורו שהדליק כו' חייב ח"נ דמשונה הוא עכ"ל הכי בעי למימר בפ' כילד הרגל גבי כלב שנטל חררה והדליק הגדיש שמינה בגחלת ונטלה בפיו כו' ע"ש בפרש"י אבל לפי האמת לר"י התם על הגדיש ח"נ משום דצרורות הוא ויש ליישב דהתם אורחיה הוא שנטל גחלת ע"י החררה אבל הכא בלא חררה מיירי ובוודאי דמשונה הוא ליטול גחלת בפיו ודו"ק : בתוספות בד"ה והתורה אמרה כו' דהא שמעינן ליה לר"י דאית ליה ח"נ כו' עכ"ל ובולי דבריהם נראה דמהך מלתא דשמעתיה גופו מוכח דר"י אית ליה דאיט משלם בשום גוונא אלא ח"נ מדלא מוקי ר"י קרא אלא בשוין ולא מוקי ליה נמי בשאינן שוין משום דמשמעות דקרא דכ"א נוטל חצי החי וחצי המת וכ"א תפסיד החצי לא מוקמת אלא בשוין מש"ה בשאינן שוין דלא דיבר בהו הכתוב דא"כ לא הוה מצי הפסד לבא אלא דקרא דיבר בשוין ומינה נלמד לשאינן שוין דיפסיד כ"א חצי הנזק ודו"ק : בד"ה חובל ולריך כו' איכא למימר דהוא הנא סבר כר"י בחדא כו' עכ"ל ר"ל דהוא תנא דתני ר' אבהו דלא בעי תיקון כלל ולא בעי לריכה לגופה סבר כר"י בחדא דמלאכה שאינה לריכה לגופה חייב וכר"ש בחדא דמקלקל חייב וכבר כתבנו במ"ק דהאי תירוצא לא נזכר בדברי התוספות דפ' כל כתבי ופ' הנחנקין ע"ש :

דף לד בא"ד וכן מבעיר באיסורי הנאה שסובר שיכול לבשל בו קדירה כו' עכ"ל דלפי טעמו דלא בעי אלא לאפר לא הוה מקרי לריכה לגופה וה"ל כחופר גומא ולא בעי לה אלא לאפרה אלא לריך לאפרה הייט לבשל בה קדירה דמקרי לריכה לגופה דהייט להבערת האש וכמ"ש גם לקמן וק"ל :

דף לד ע"ב בתוס' ד"ה שורו שביים וכו' דלמלתא אחריתי לא איצטריך וכו' עיין בחדושי הלכות ועיין במה שאכתוב בסמוך לקמן ד"ה נתכוון לביים וכו' ד"ה חובל ולריך לכלבו וכו' אמאי א"ל פוק תני לברא וכו' אבל הא לא קשיא מתני' דהדליק את הגדיש דלמאי אתיא כר"ש דמחייב במקלקל די"ל דע"כ פריך שפיר דר' יוחנן אמר איט משנה וע"ז מקשי הא יש מתני' דכאן דמחייב וק"ל. מהר"ס נר"ו :

דף לה ע"א בתוס' ד"ה מתניתין בשוגג כו' הוא דומיא דשורו מה שורו בשוגג כו' עכ"ל ק"ק היאך קאמר מה שורו בשוגג הא סתם שור קרן שמתכוון להזיק כמ"ש לעיל וי"ל דס"ק שור מיירי בכל גוונא בין בשוגג בין במזיד ובמתכוין להזיק דאיירי סתם שור בין בקרן בין בשן ורגל וק"ל : בד"ה מכה אדם כו' ומה שייך כאן לחלק בין דרך ירידה לדרך עלייה כו' עכ"ל דבין בשוגג ובין במזיד ובין מתכוין ובין אין מתכוין שייך שפיר גם במכה כמו דפטור במזיד אממון אחר בהדי מיתה ובמתכוין אדמי חבורה לגבי מכה אביו כן הוא פטור בשוגג אממון אחר ובמתכוין אדמי דחבורה אבל לדמות דרך ירידה לדרך עלייה דלא נשקול מיניה ממונא ולפוטרו במכה אביו חבורה לא שייך ביה דניתן שגגתו לכפרה בדרך ירידה דלא שייך אלא לגבי מכה בשגגה אביו ומת שהוא חייב גלות ודו"ק : בד"ה בין בשוגג כו' ולפטור מזיד אילטריך עכ"ל פי' דבריהם עיין בחידושי בסנהדרין פ' הנשרפין וק"ל : ע"ב אימא סיפא כו' לא כי אלא תם כו' הא לא מייתי ראיה שקיל כו' יש לדקדק היאך שקיל כדאמר מזיק דתם הוזק הא מודה בקנס הוא ופטור וי"ל דמיירי דאיכא סהדי על הנגיחה אלא שלא ראו אם תם אם מועד נגח ובכה"ג לא שייך מודה בקנס וניחא דפריך לפרש"י דהודה בשטורים פטור ממעט דהוה מחילה אבל לפי מה שכתב הרא"ש בשם הרא"ס דממעט מעטה בך נגעו בה קשה דהאי טעמא לא שייך התם כיון דאיכא סהדי על נגיחה ויש ליישב ודו"ק :

דף לה פ"א בתוספות ד"ה נתכוון לביים וכו' דליכא למימר דנהבמיעטו וכו' עיין מה שהאריך בחדושי הלכות ומגיה בדברי התוס' אך עדיין איט יולא ידי חובת קושיא שלו בגמרא מאי לריך המקשן להקשות נתכוון לביים היכי משכחת לה אמאי איט מקשי בקיצור שור דומיא נ"ל אף אם משכחת גם בשוי מ"מ מאי איצטריך אך אם לריכים לומר דה"א דמתני' אשמעינן דטבל למטה גבי שור דנתכוון לביים וכיוצא בזה נראה לתרץ לעיל דמתרץ אף שורו דקבע ליה וה"ה בלא קבעי ליה רק אתי לאשמועינן דטובל למלוה גבי שור דקבעי ליה כדברי חדושי הלכות בתוספות דלדידיה קשה א"כ למאי לריכה הגמרא להפך ולתרץ שורו דומיא דידיה הלא הוא דומיא דשורו אתי ג"כ שפיר כמו בשור אין שייך תיקון גמור ה"ה הוא אין לריך תיקון גמור רק די דנקבעי ליה ודו"ק : ע"ב ד"ה לימא תהוי תיובתא וכו' לא מחייב ר"ג אלא שבועה וכו' ויש לדקדק לפ"ז מאי פריך נס"ם מאי קמ"ל תניכא דלמא הא קמ"ל דפטור אף ממון דממתני' ה"א רק דפטור משבועה והא אין להקשות גם לתירוץ קמא דלמא קמ"ל דהלכה כרבנן ולא כר"ג די"ל א"כ ה"ל לפסוק הלכה ויש ליישב : ד"ה ריפא במזיק שמת וא"ת והא לא כי קתני וכו' וק"ק הא כבר תירצו לעיל דלשון לא כי משמע גם שמת רק כיון דאיכא למימעי הכי לא ה"ל למתני לא כ וא"כ לפי דברי רב פפא ליכא למימעי הכא דא"כ תקשי מדרישא ברי וברי וכו' כקושיית התוס' ויש ליישב דאין לסמוך אקושיות לימא תהוי תיובתא דרבה בר נתן ודו"ק. מהר"ס נר"ו :

דף לו ע"א בתוס' בד"ה לאו ניפול כו' וי"ל דא"כ ה"א למפרך היינו הך כו' עכ"ל ולפי מה שכתבו דלא תתני במתניתא לאוי ליפול כו' לא תירצו כן דא"כ היינו הך דסיפא דאדרבה טפי הוה ניחא לאוקמי מתניתא בנכרי ונכרי ולאוי ניפול כו' דומיא דרישא כדקאמר ר"א ב"א וסיפא בניזק בנ"א ומזיק נכרי תימה לפרש"י ק"ק לפירושו דרבה ניחא ליה לאוקמא בנכרי ופרא משום דס"ל דסתמא לא פליג נכרי ונכרי כמ"ל נמי הכא דא"כ היינו הך דסיפא גם ק"ק לפרש"י אמאי לא מאוקמה מתניתא נמי בניזק נכרי ומזיק פרא ממש כמו ברישא ובלאוי ניפול כו' ודו"ק:

פרק שור שנגח ארבעה וחמשה

בתוספות בד"ה אי כר"ע כו' כגון שאינו בידו כו' עכ"ל ר"ל שלא היו בידו אז עדים עד שנגח הה"נ ולא היה מועד עליו לשמור אז כיון שלא יודע אם יזכה וק"ל: ע"ב בתוספות בד"ה מתן ד' סלע. דא"א שאם בושתו של עני סלע כו' ר"ל דמוכח נמי דפליגי דלת"ק דבושתו של עני סלע א"א שמעלה בושתו של עשיר לפי כבודו מנה מצומצם אלא פחות קצת או יותר קצת ממנה וכו להיפך לרבי יוסי בושתו של עשיר מנה א"א שיעלה בושת עני סלע מצומצם אלא פחות או יותר קצת וק"ל:

דף לז ע"א בתוס' בד"ה רב זביד כו' וה"ת במתני' מועד לבהמה ואינו מועד כו' עכ"ל ר"ל דהוה רבותא טפי תמועד לאדם ואינו מועד לבהמה דסתמא הוי מועד ולמאי דמוקי נמי הך דמועד לאדם ואינו מועד לבהמה לענין חזרה מ"מ הוי תני למתני מועד לבהמה ואינו מועד לאדם דסתמא הוי מועד דהוי רבותא טפי תמועד לשאינו מינו דהיינו מבהמה לבהמה דסתמא הוי מועד ודו"ק:

דף לח ע"א בתוס' בד"ה דא"כ לכתוב כו' וה"ה שבא לפטור לגמרי תם דהקדש בהדיוט וכיון דהם וכו' עכ"ל ק"ק אמאי לא ניחא נמי לגבי הקדש בהדיוט דליכא למימר לפטורא דא"כ לכתוב דמתנא גבי מועד כדקאמרינן לגבי הדיוט בהקדש ויש ליישב דוודאי ממשמעות דרעהו דווקא אתי לפטורא. ומשום דלא כתביה קרא גבי מועד דרשינן ליה נמי לחיובא ומסברא מוקמינן ליה בהדיוט בהקדש אבל לגבי הקדש בהדיוט שנקיטן ליה ממשמעותיה דאתי לפטורא דלא תקשי ליכתביה גבי מועד דהא איצטריך ליה לכותבו גבי תם משום חיובא הדיוט בהקדש ולפי' ראשון דפי' רש"י ניחא שפיר דנפטור הקדש בהדיוט לא סמיך ארעהו אלא אהועד בבעליו וכי יגוף שור איש ודו"ק: שם גמ' אמרי מת"כ אי רעהו דווקא דאתי כי כו' ולתנא דמתני' דסבר לגבי הקדש דרעהו דווקא בין דהדיוט בהקדש ובין דהקדש בהדיוט פטור ולא תקשי ליה דלכתוב רעהו גבי מועד פריך הכי לגבי כותי מ"ל אי ס"ל רעהו דווקא כו' אבל לר"ש בן מנסיא לא תקשי מידי דאימא דרעהו דווקא וכותי בישראל ע"כ לחיובא אתי קרא דא"כ נכתוב להאי רעהו גבי מועד כדקאמרינן לעיל בהדיוט להקדש ודו"ק:

דף מ ע"א בתוס' בד"ה כופר שלם אמר כו' והכא דתמם ולא חצי תמם דפרק יש בכור כו' עכ"ל כצ"ל והיינו חצי תמם סלעים שנותנין לפדיון בכור דשייך טפי לדהכא דמקרי נמי פדיון נפשו וק"ל:
בד"ה ולימא ליה אי תם הוה כו' הך פירכא לית ליה לר' יהודה דאמר לך כו' עכ"ל ר"ל דהך פירכא אי תם הוה כו' דמשמע דאי מועד הוה לא תקשי מידי ליתא לר' יהודה כו' אלא כיון דלא סליק אדעתיה הא דמשני לא תורא בעי' לשלומי לדידי תקשה לגופה דברייתא שואל אמאי משלם ח"ש כיון דמגופו משתלם בין אם הוא תם בין במועד בלד תמות שבו ודו"ק: ע"ב בתוספות בד"ה מן הבהמה כו' מפ' דגבי רביעה כתיב בהמה כו' וגבי נעבד כו' עכ"ל אהא דפריך ואיפוך אנא מן הבהמה להוציא נעבד מן הבקר להוציא רובע קמשני הכי ונראה משום דקשיא להו דס"ל לתנא להקדים דרשה דנעבד גם קודם רובע משום דמתירה ע"ז בכל התורה כולה אע"ג דנעבד קילא מכולהו כמ"ש התוספות לקמן היינו לענין קבלה דרובע חייב בין באונס בין ברצון והנוגח חייב מיתה ברצון ובנעבד ליכא קבלה כלל ובהכי יתיישב דמפיק דרשה דנעבד מן הבקר משום דאשכחן ביה ל' בקר אמאי לא הקדים לדרוש אמן הבקר להוציא הנוגח דמפורש ביה בהדיא ל' בקר שור כי יגח וגו' די"ל דאע"ג דנוגח חמירא מנעבד לענין קבלה חמירא ליה נעבד משום דהוא מילתא דע"ז ועיין במ"ק עוד בזה וק"ל: שם בפרש"י בד"ה לא לקבלה וה"ק כו' אפי' כי עבד ברצון דלפסול כו' עכ"ל לשמואל לא הוי הולרך לכך אלא דכי עבד באונס לא הוה נפקא לן נוגח מרובע לפ' לא הוי קא' יש בנוגח מה שאין ברובע משום כופר הא גבי רובע אף בנוגח אין כאן כופר וק"ל אלא משום קושיא הוא דמיירי הברייתא לקבלה כדקאמר הנ"מ הולכך נמימר הכי לרב דהשתא נמי דכתיב מיעוטא בנוגח כשר הוא באונס א"כ ע"כ אי לא כתיב בנוגח לא הוה נפקא מרובע אפילו ברצון וק"ל:

דף מא ע"ב בתוס' בד"ה נקי מחצי כופר כו' וסברא דרע"ק דס"ד דתם משלם דמי עבד מן העליה כו' עכ"ל היינו בכוונה אבל שלא בכוונה לא ס"ד דתם כיון דמועד נמי פטור לרע"ק כמ"ש התוס' בהדיא בסמוך לגבי כופר דאפילו מועד פטור שלא בכוונה לרע"ק וא"ל לא דרים אם כופר וכ"ש דלא דרים אם עבד כדמוכח הסוגי' וק"ל: שם בד"ה ע"פ ע"א כו' אפילו יהיו ב' כגון על פי שותפים ומעידין כו' עכ"ל רבותא טפי ה"ל למנקט דאפי' אם הוא ואחר עמו אין מצטרפין בכה"ג שלא באו להעיד על חבירו רק על שורו ה"ל אדם קרוב אצל ממונו ולא הוה אלא ע"א כשר ואין נאמן להורגו וק"ל:

דף מב ע"א בתוס' בד"ה גבי בושת כו' והא דלא פריך גבי צער נמי כו' עכ"ל. ר"ל לרבנן דרע"ק אבל לר"ע צ"ל הא דלא פריך גבי צער ריפוי ושבת נמי כו' וק"ל: בד"ה בכוונה תניא כו'. וכי היכי תמה רב אדא כו' אם סבורין כרבנן כו' עכ"ל היינו רבנן דר"ש דסבירא להו בנתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב מיתה כנראה מפרש"י. ותלתא מחלוקות בדבר התם לרבנן אינו מתכוון חייב מיתה. ולר"ש פטור ממיתה ואליביה פליגי דרבי סבר דפטור ממיתה וחייב בדמי הנהרג ותנא דבי חזקיה סבר דפטור ממיתה ומדמי הנהרג ע"ש וק"ל: בא"ד דה"ה לענין דמי ולדות כו' ואע"ג דאית ליה היקשא לענין שאר דברים כו' עכ"ל ק"ק כיון דאית ליה היקשא לענין שאר דברים ושוגג כמזיד פטור בממון אחר בהדי מיתה. מכ"ש דאין מתכוין כמתכוין פטור בממון אחר בהדי מיתה כמו דמי ולדות כמ"ש התוספות לעיל סוף פרק המניח ודו"ק: ע"ב בתוס' בד"ה היתה שפחה כו' דאין לבעל כלום דשל אדון ניהו ועכשיו נשתחררה כו' עכ"ל. ר"ל שנתעברה כשהיה שפחה דהשתא אין לבעל כלום בולדותיה דשל אדון ניהו. ועכשיו בשעת חבלה כבר נשתחררה. ואין גם לאדון בהם כלום הרי החובל זכה בהן מן ההפקר וק"ל:

דף מג ע"א בפרש"י בד"ה בגיורת עסקינן כו' שגירשה אחר החבלה עכ"ל הכי משמע ליה לפרש דאם חבלה אחר שגירשה פשיטא דזוכה ולבעל לאשה ונותן ליורשיה ולא איצטריך ליה למתני. אבל ק"ק דא"כ מאי פריך תפלוג בדמי וולדות הא כיון דאיירי שחבלה קודם שגירשה זכה הוא בדמי וולדות דמקרי בעל האשה כיון שבשעת חבלה האשה תחתיו כמ"ש התוספות וק"ל: בתוס' בד"ה אמר רבה שור כו' וי"ל דאשיב ליה ש"ס תיובתא גמורה כו' עכ"ל ומהא דבמתניתין פריך אביי איתיבי אביי המית שורו כו' לא תקשי להו אמאי משני לאוקמי לה כר"א משום דרבה לאוקמא אפילו כרע"ק. ועי"ל משום דסיפא המית שורי את עבדו כו' דאינו משלם ע"פ עצמו לא מצי אתי כר"א דע"פ עדים שלא בכוונה נמי אינו משלם דהא ע"כ אם עבד לא דרשי כמ"ש התוספות לעיל והוה רבותא טפי למתני בסיפא ע"פ עדים שלא בכוונה דפטור מחד טעמא דהיינו כיון שאין השור בסקילה כו' אבל הא דקתני בסיפא ע"פ עצמו פטורה דידיה מב' טעמים חדא משום דאין השור בסקילה כו' ואידך משום מודה בקנס דפטור אבל אי אתי כר"ע ניחא שפיר דאם עבד נמי דרוש ולא הוה פטורא דסיפא נמי אלא משום מודה בקנס הוא. ומיהו המ"ל דאתא כר' יוסי הגלילי ודו"ק: ע"ב גמרא אשו שלא בכוונה מי משלם דמים או לא כו'. יש לדקדק בזה ומאי קמיבעיא הא מדאיצטריך למכתב גבי בור שור ולא אדם דלא משלם דמים כדאמרינן לעיל שמעינן דבשאר נזיקין משלם לו דמים דמבור לפטורא ליכא למילף דאיכא למפרך מה לבור שכן אין דרכו לילך ולהזיק כדפרכינן בפ"ק ויש ליישב ודו"ק:

דף מד ע"א בתד"ה והא תם הוא. המקשן כו' מדלא אשכחן מועד במתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם כו' דבכה"ג מועד משלם כופר ואיצטריך נקי למעוטי תם והא בכה"ג אינו נעשה מועד כלל כמ"ש התוספות הכא והיה נראה לפרש דלעיל איכא לאוקמא דבג' נגיחות הראשונות נגח במתכוין ונעשה מועד בכך לשלם כופר בנגיחה רביעית גם שלא בכוונה ומשכחת ליה דלא הוה קטלינן ליה בג' נגיחות הראשונות בגוונא דאוקמא מתני' דלעיל אבל הכא קתני בהדיא דפטור ממיתה אע"פ דשלש נגיחות הראשונות לא היו במתכוין אלא שלא מתכוין ובכה"ג לא נעשה מועד כלל. אבל התוספות לקמן פ' הפרה דחו סברא זו וכתבו דתימה הוא לומר דהוי מועד בנפילת כותל אחרונה שהיה שלא בכוונה ע"ג הראשונות שהיו בכוונה וליכא לאשכוחי לר"א נמי מועד שלא בכוונה דבכל ד' נגיחות שלא בכוונה וא"כ הך דהכא נגח במתכוין בכותל ודו"ק: בא"ד והמקשן היה סבור כו'. ולא קתני לכפילו משום דלא מתכוין להפילו על האדם. ולעיל שכתבו כמקשן היה סבור כו' ולא מתכוין להפילו על בני אדם דא"כ לא היה פטור ממיתה כו' לא הוי צריכי לכך אלא כמ"ש כאן דונפל על האדם לא משמע ליה במתכוין להפילו על בני אדם אלא דקושטא קאמרי דא"כ לא הוה פטור ממיתה וק"ל: בד"ה הכא נמי כו' והא דפריך לקמן כדמוקי לה במועד ליפול כו' א"ה בר קטלא כו' עכ"ל אין לדברים אלו מקום כאן דהמקשה וודאי לא ידע דמיירי בחזא יכקא כדמשני ליה אלא דהוה סבור במתכוין להזיק דהוה קרן ובוודאי מתתני' דייק ליה דבר קטלא הוא כמ"ש התוס' וק"ל: ע"ב גמ' פוטר היה ר' יהודה כו' מדקתני תרתי שור המדבר כו' ק"ק טפי ה"ל לדקדק כן בדברי ת"ק דקתני בהדיא שור והא היינו שור המדבר היינו שור הגר כו' ויש ליישב וק"ל:

דף מה בפרש"י בד"ה הקדישו מוקדם וכ"מ דאי מתהני מיניה מעל עכ"ל אליבא דר"י דאמר לעיל שור הקדש פטור ממיתה כ"מ מוכח אלא דניחא ליה לפרש אפי' אליבא דרבנן דר"י וק"ל:
בתוספות בד"ה השתא אתפסתיה כו' ושור תם דמזיק כו' אם יחזירנו שומר לבעלים לא יפטר כו' עכ"ל דהיינו מתניתין דלעיל שלן נכנסו תחת הבעלים כו' והם משלם ח"נ וליכא מאן דפליג ביה שיכול לומר השומר הש"ל. והיינו מטעם דהוי היזק ניכר דלר"ע מושלם לו השור מיד. ולר"י נגבות מגופו ולעיל דאמרינן דיכול השומר לומר הרי פריקא ליה לאגמא כבר כתבו התוספות שם דאין זה טענה גמורה אלא בש"כ הוה מתפשר עמי כו' ע"ש בתוספות וק"ל:

דף מו ע"א בתוספות בד"ה אלא שמתא כו' אבל מודה שאם שמרו שמירה מעולה והזיק פטור כו' עכ"ל לענין הא נראה דליכא למימר דבעי נמי שמירה מעולה וכר"א ס"ל דא"כ מאי ר"א אומר כו' דקתני במתניתין דמשמע דפליג לענין תשלומין וע"כ נראה דלהאי תירוצא פליג ר"א ואמר דאין לו שמירה אלא סכין והשור ומהאי טעמא מועד לא קניא ליה בשמירה פחותה אבל תם לא הוי בכלל לא הביא דמים וגו' מותר לקיימו' וסגי ליה בשמירה פחותה וקמאי דמייתי לעיל הכי קדריש לה מ"מ בשורים לאו בהזקת שימור קיימי ואמר דמתנא תם נחייב דנסגי ליה שמירה פחותה הדר אמר דמתנא ולא ישמרנו גבי מועד דבעי ליה שמירה מעולה וכ"ת נגיחה לתם נגיחה למועד ונילף תם ממועד כתב דהתנא ולא ישמרנו לזה ולא לאחר וק"ל:

פרק שור שנגח את הפרה

ע"ב בתוס' בד"ה ורביע נזק כו' דאמו אם יש לו לאחד פ' חלקים ולאחד חלק אחד כו' עכ"ל מדבריהם נראה דאביי נמי ס"ל דשוכר יחלוק אתו דא"כ ה"ל כשני שורים תמים שהזיקו ושפיר משלם זה כמו זה והיינו משום דמשמע להו דאביי לא פליג בהא אדרבא דלקמן דס"ל שוכר יחלוק אתו ודו"ק: שם בא"ד ועכשיו שהוא כספק נוטל חצי הולד שהוא עשר כו' עכ"ל פירוש לדבריהם דכל חצי הנזק מן השור שהוא מאתים הוא מאה זוזים וכיון אף באם שהולד נגח עם הפרה היה ארבעה חלקים מן הנזק לפרה דהיינו ק"ם זוזי והחצים ממנו פ' זוזי. הרי בנוטל כל הפרה שהוא פ' זהובים שהוא חצי הנזק ואם היה הולד ודאי נגח והיה מחלק תמינית דהיינו מ' זוזי מן נזק הולד והחצי ממנו עשרים זוזי והיה נוטל כל הולד שהוא שוה עשרים נמצא שהיה נוטל הניזק כל חצי נזקו דהיינו ק' זוזי והשתא שהוא ספק אם הולד נגח עמה או לא אינו נוטל רק י' זוזי ותחלי נזק ה' מד' בנזק ורביע נזק אחד מח' בנזק דנקט לאו דווקא אלא לסימנא בעלמא דה' מד' בנזק דהיינו אם תחלוק כל הנזק של הפרה לשנים וכן נזק הולד תחלוק לשנים נמצא נזק הפרה רביע מכל הנזק א' מד' חלקים דהיינו פ' זוזי החצי מחקה וכן א' מח' בנזק אם תחלוק נזקי הפרה לד' חלקים וכן נזק הולד לד' חלקים נמצא שהוא נותן נזק הולד א' מח' חלקים דהיינו י' זה בים הרביעי מנזקו וק"ל:

דף מז ע"א בתד"ה כ"ש לפרה כו' דכיון דשותפין כו' אם כיחש המזיק כו' עכ"ל ר"ל דהניזק צריך לקבל גם חצי הפסד. וא"כ לא יגיע לו רביע נזק מולד מכח ספק דאי נמי נגח הולד בודאי לא יגיע לו חצי נזק מולד דצריך לנכות לו חצי הפסד המגיע לו. תהפסד הפרה כיון דשותפין נינהו: ע"ב גמ' ברשות שלא ברשות קרמית כו' המקשה נמי ע"כ ידיע לחלק בין ברשות ובין שלא ברשות כדקתני בהדיא בהך ברייתא דמקשה מינה אלא דהיינו בשלא ברשות לפטור בעל החצר ולא ממעט דה"ל שלא תאכל אלא משום שלא היה לו להכניס שורו בלי רשות בעל החצר אבל בשלא ברשות לפטור את בעל הפירות דאיירי ביה רב ליכא למפסד אלא ממעטא דה"ל שלא תאכל וא"כ ממעט זה ס"ד דלפטור ברשות את בעל החצר ורבא משני דמ"מ לא דמי חיובא דשלא ברשות כחיובא דרשות דשמירת שורו כו':
שם בתוספות בד"ה מאי לאו פטור וא"ת וילך ויתבע מבעל השור כו' עכ"ל אבל בדברי האכעין לא תקשי להו הכי דאיכא למימר דתבעיא ליה בהכנים שורו לחצר בעה"ב שלא ברשות דהשתא אם יתבע מבעל השור לא ישלם לו רק החצי מגופו משא"כ בעל החצר שעליו לשומרו חייב לשלם כל השור אבל הכא בהכנים פירות שהוא היזקא דבן כמו שיתבע בעל החצר יתבע את בעל השור לשלם נזק שלם וק"ל:

דף מח ע"ב בתוספות בד"ה ושמואל כו' וכולה סוגיא דלעיל מסיק רבא כרבנן כו' עכ"ל וסוגיא דלקמן נמי כרבא אזלא כמ"ש התוספות והא דמשני רב פפא כולה רבי היא ולא משני כולה רבנן היא משום דבין לא א"ל אשמעט אקנויי מקני ליה מקום במליו וה"ל חצר השותפים ואין משלם אלא חצי נזק ודו"ק:

דף מט ע"א בתוס' בד"ה אמו וולדות כו' מדפריך לרבה מברייתא כו' אבל לרב חסדא כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי לא דקדקו לעיל ממתנית' דמוקי לה רב חסדא אפי' בחבל בה במיתת הגר ודווקא בגר אבל כשאינו גר משלם דמי וולדות ויש ליישב:

דף מט ע"ב פרש"י בד"ה ופתחו לרה"ר וכ"ש אם חפר ברה"ר וכו' נראה דהוצרך רש"י לכתוב זה לתרץ דלא תקשי למה לא חשיב בבא דלקמן כשהבור והחפירה ברה"ר גם כאן במתניתי' ומתרץ מפני שהוא כ"ש ועדיף מכל הני דחשיב במתני' כאן לכן שונה בפני עצמו וק"ל: שם ד"ה חייב דקסבר וכו' מדבריו משמע שהוא גורס במתניתין כאן או ברה"ר ופתחו לרה"י חייב ברה"ר ופתחו לרה"ר אחר חייב: בתוספות בד"ה החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י כללא דמילתא הוא כו' כן הוא בכל הספרים אך מהרש"ל הגיה שהתוס' מליין בבבא הראשונה החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר אמנם אין נוכך לזה דכאן קשה להתוספות אם כן שאדרבה הכל הולך אחר הבור במקום שהוא א"כ יותר מסתבר לחייב החופר ברה"ר ופתחו לרה"י ולמה לא נקט בבא זו בראשונה לכן מתרצים אדרבה כללא דמילתא שהכל הולך אחר הפתח במקום שהוא א"כ נקט היותר פשוט בראשונה ודו"ק ובזה אין נוכך נמי לפירושו של חדושי הלכות כאן: בד"ה ברה"ר וכו' ולא הולרך לפרש בהפקיר רשותו כו' ר"ל דהיה לו לרש"י לפרש דהבור הוא ברשות הרבים רק הפתח עשה בסוף רשות היחיד סמוך לרה"ר וכ"כ ברה"ר בהדיא ואין מקום לאריכות דברים של מהר"ם כאן: בא"ד ומעיקרא ס"ד כשהפקיר רשותו וכו' ר"ל מתוך דברי המתרץ מוכח שהמקשן הבין שאיירי כשהפקיר ולא הבין מתחלה דאיירי בסמוך דאל"כ לא תירץ כלום שלא הפקיר לא רשותו ולא בורו ומה בכך הלא גבי סמוך א"ל הפקר אלא ודאי שלא הבין המקשן כן רק הבין דאיירי בהפקיר ולמה הבין כך אלא ודאי מסבר לשון של ופתחו לרה"י היינו בהמלא וא"כ אין לפרש בסמוך ודו"ק: בתוס' בד"ה של הכרייה לא כ"ש במכילתין אמרינן מכאן שאין עונשין מן הדין וכו' ואם לדין יש תשובה דכאן אין שייך לומר שהוא ק"ו דהא גבי כרייה גם עושה פתיחה רק שעושה עוד דבר אחר אל הפתיחה דהיינו שכורה וגם פותח וא"כ אף אם לא נפתח מהיכי תיתי שיהיה פטור הלא עכ"פ עושה פתיחה והיכן שייך לומר זה על ק"ו שכ"א הוא ענין אחר דר שהוא יותר מסתבר לחייב ע"ז אמרינן אין עונשין משא"כ כאן וכי בשביל שעשה עוד דבר אחר שכרה ג"כ יפטור מן הפתיחה שעשה ודו"ק:

דף נ ע"א גמרא כורה לא סגי ליה בכיסוי עד דעאיס ליה וכו' הקשו החדושי הגהות נימא דיו לבא מן הדין וכו' ונראה דאין זה קושי' דאין נלמוד מכאן רק כמו שגבי פותח צריך לתקן את אבנ פיות דהיינו שפתח צריך לחזור ולכסות כן בכורה צריך לתקן ג"כ את אשר עיוות דהיינו שיעמ' בעפר ואין אנו למדין מק"ו זה רק שילטרך לחזור ולתקן כל חד כדיניה ודו"ק: שם דארוות ארוות לרה"ר וכו' עיין ת"ש כאן בביאורי לא"ת סי' ת"ל ומ"מ נראה מדברי רש"י שמוסיף מלת בה דארוות ג"כ ארוותי וכו' משמע שקאי על הבור שהרוית הבור יותר ממה שראוי להיות והיינו כפי' של המור ודלא כמהרש"ל ע"ש: שם וטעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב וכו' וליכא למימר דילמא בלאו לאושין נמי פטור והא דנקט לאושין להודיעך כחו של ר' יוסי בר חנינא דסבר אם לאושין חייב דאינו כא דהיתרא של ת"ק בלאו לאושין נראה ברישא שסבר גבי הפקיר פטור וה"ה גבי סמוך וכאן בא להורות כחו של ר' יוסי דא"כ אדרבא יותר יקשה על רב יוסף גם מסיפא דאתיא דלא כמאן אליביה דרב יוסף ובהכי ניחא ג"כ מה שקשה מה צריך המקשן להביא הסיפא ולהקשות רישא לסיפא אמאי אינו מקשה כפשוט' רישא אתיא דלא כמאן אליביה דרב יוסף אמנם לפ"ז מתורץ דהמקשן מביא זו להקשות רישא לסיפא כדי שאם מתרץ לו להשוות רישא עם סיפא אם כן יקשה גם מסיפא על רב יוסף ודו"ק:
ברש"י בד"ה ברה"י הסמוכה לרה"ר כגון מקלה מקום. עיין בספר של מהר"ם כאן ונראה קצת לתרץ בסגנון אחר דקשה לרש"י איך לא הבין המקשן דאיירי בחופר לאושין דא"כ איך מזדמן בצמצום שעושה הבור בסוף גבול סמוך אצל רה"ר אלא ודאי שעושה תומה להפסיק בין רשותו לרה"ר פ"ז מתרץ רש"י דהמקשן הבין שחופר בתוך רשותו ממש רק שמקלה אותו מקום שמן בורו ואילך הוא מקלה גם לרה"ר ואם כן ממילא מזדמן שהבור הוא סמוך לרה"ר ממש ועוד נראה דהמקשה נומר דרש"י סבר דבעינן דוקא מקלה מקום ומה שפירש לעיל סתם דדומי' למפקיר רשותו היינו לרווחא דמילתא כתב כן דאי לא תימא הכי א"כ מכ"ש יקשה רישא לסיפא דגבי הפקיר אמר פטור וגבי סמוך שהוא גרוע מהפקיר סבר בסיפא דחייב וא"כ כתב רש"י דאף אם נימא דדמה למפקיר ולא גרוע ממנו מ"מ קשה רישא לסיפא ודו"ק: בתוספות בד"ה בבור ברשותו וכו' משמע דרוצה לומר אם סמך הבור מתחלה לרה"ר חייב לכ"ע וכו' וליכא להקשות לפ"ז מה צריך רבה לפרש אליביה דר' ישמעאל שסבר בעל הבור כבעל התקלה אימא שסבר בעל הבור ממש ובאותו בור שהוא סמוך לרה"ר דא"כ למה אמר רבי ישמעאל זהו בור האמור בתורה ובא למעט הפקיר רשותו הל"ל סמוך לרה"ר הוא בור האמור בתורה וימעט הפקיר רשותו ודו"ק: בא"ד וי"ל דהיינו טעמא וכו' אין נראה שהתוספות חולקים על רש"י וכתבו פי' זה אליבא דידהו דאין הלשון משמע כן אך שכתבו לתרץ דברי רש"י די"ל דרש"י סבר ממש זה ג"כ וק"ל: בד"ה כגון דארוות ארוותי וכו' והשתא כולה ד"ה וכו'. עיין בחדושי הלכות ובספר של מהר"ם ועוד יש לפרש דקשה בהו למה דחיק עצמו רב לאוקמי כרבי ישמעאל הלא קי"ל הלכה כר"ע וא"כ מה שמוכל יותר לאוקמי כהלכתא עדיף יותר ע"ז מהדרי דכוונת רב אתי לאוקמי כדברי הכל ודו"ק: ע"ב בגמ' והני כולהו דקהני ל"ע. עיין בספר של מהר"ת חיים מה שכתוב כאן שקושי' זה הוא דוקא לפי סירוץ זה של פירושי קא מפרש ועוד נראה לומר דה"ק בשלמא אם אתי אף כל לאתויי טובה א"כ צריך התנא לחשוב כל הני בריתא דאיזה שלא היה חשיב אותו הייתי טועה לומר דאף כל מרבה אותו וא"כ לא הייתי מילף לרבות טובה ולכן חשיב כולם בריתא וא"כ אף כל לאתויי אתי אלא ודאי לרבות טובה משא"כ לרב דלא אתא אף כל לרבות טובה קשה כולהו ל"ל וק"ל:

דף נ ע"א א"כ הגא ומי היתה ר' שמואל בר נחמני מ"ד ארך אפים ולא כמי' ארך אף ארך אפים לצדיקים ולרשעים

ולרשעים וכו' וכתבו התוספות בפ' עושין פסין משמע לרשעים להאבידם מן העולם הבא ובחלק משמע לטובה וי"ל כשאין סופו לעשות תשובה הוא לרעה אבל בסופו לעשות תשובה הוא לטובה ובזה יש ליישב שפלפול שהיה בין מרע"ה להקב"ה בפ' חלק והביא רש"י פ' שלא לך תניא כשעלה משה למרום מצא להקב"ה שיושב וכותב ארך אפים אמר לפניו רבש"ע ארך אפים לצדיקים א"ל אף לרשעים אמר לפניו רשעים יאבדו א"ל השתא חזית דמבעי לך וכשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים א"ל לא כך אמרת לי ארך אפים לצדיקים אמר לפניו רבש"ע ולא כך אמרת לי אף לרשעים והייטו דכתיב ועתה יגדל נא ויש להקשות איך משה רוצה של ישראל יאמר רשעים יאבדו גם קשה מתחילה מה סבר ולבסוף מה סבר ולפ"ז יהיה הענין בהיפך משה אמר להקב"ה בלשון בתמיה הרשעים יאבדו מל' הפסוק להאבידם מן העוה"ב כן אמר אתה תאריך להם שנכנס לעוה"ב שיאבדו והתפלל להעכיסם בעוה"ז ודי שיהיה להם עוה"ב ואחר כך כשחטאו בעגל ובמרגלים ואם לא היה הקב"ה מאריך רק הענים אותם מיד לא היה להם תקומה ולא הוה סופם לחזור בתשובה מבקש מהקב"ה שיאריך להם ולא יענש אותם תיכף כי אולי יחזרו בתשובה בימי ביני כמ"ש התוס' שם דבחלק איירי בסופו לעשות תשובה ועיי' מ"ש פ' חלק דקי"א בעז"ה:

דף נא אלא היינו טעמא דר"ג סבר מכריסא דתורי לארעא כמה הוה וכו'. עיין בספר של מהרש"ל חיים. מקשה דגם גבי מעקה נחייב לעשותו אף אם הבית נמוך מי' טפחים דלמא יפול הנופל ממנו כשהוא מעומד וכו' והניחו בתימה אמנם כמדומה לי שלא חש לקמחי' כי דבר זה אין שייך לומר גבי אדם שאין שום חלל בין כריסא לארעא בשלמא גבי בהמה יש חלל בין כריסא כשהיא עומדת וא"כ אם שיפיל כך על רגליה ועל בטנה תפו' בגובה עשרה משא"כ גבי אדם אם לא כשימה עצמו ליפול על פניו וסבירא ליה לגמרא דזה אינו מזיק אף אם לפי רגע כשימה עצמו יש חלל בין כרסו ופניו לארץ וק"ל: **שם** בגמרא אלא מתניתין דקתני מה בור שהוא כדי להמית וכו'. הגם שיש עדיין לתרץ כמו שתירץ לעיל דלית ביה הבלא חבטא יש בו אך שאינו חייב על החבטא כלום משום שקרקע עולם הזיק יש לומר דלא ניחא לגמרא לתרץ עכשיו כן כי בשלמא אליביה דרב סבר שאין חילוק גבי חבט בין עשרה לפחות תמיד יש שעור חבט רק שאינו חייב עבורו משום שקרקע עולם הזיק ולא חייב התורה גבי בור עשרה דווקא אלא משום הבל מבא"כ השתא דגם רב נחמן סבר דיש חילוק גבי חבט בין עשרה לפחות א"כ יש סברא לומר שמה שמחלק התורה גבי בור דבעינן דווקא עשרה הוא מטעם חבט גם כן ולכן מתרץ הגמרא בענין אחר ועיין בספר יש של שלמה מה שפלפל בענין זה ודו"ק: **בתוספות** בד"ה אמרי אין הבל למיתה והמקש' היה סובר דלענין חבט וכו'. מה שלא כתבו כן לעיל נראה דוודאי לעיל פריך המקשן לאו משום דלית ביה חבטא אבל הבלא אית ביה רק שאינו חייבו התורה משום הבל א"כ שפיר איכא למימר דלענין מיתה לא חייב התורה משום הבל אבל לענין נזקין חייב משום הבל משא"כ כאן ע"כ מקשי לאו משום דלית ביה חבטא וגם הבל לית ביה והייטו כשמואל דאל"כ רק שמקשה ג"כ כמו שמקשה לעיל דלית ביה חבטא אבל הבל אית ביה א"כ יש תימה איך דחיק רבא עצמו להקשות אדרב נחמן ממתני' ויפרש המתני' דלא כרב ולא כשמואל אלא שאין המקשן חפץ לומר רק דלית ביה חבטא גם כן ומה שהוכיח בחדושי הלכות דע"כ המקשן סבר דגם הבל לית בה דאל"כ אינו מקשה כלום אח"כ אי הכי אם הוזק אמאי חייב אימא לתרץ דאף אם אין שיעור חבט מועיל לענין מיתה מ"מ לענין נזקין מועיל אינו הוכחה כלל דנימא דס"ד דמקשן דגבי הבל שייך לומר כן ולא גבי חבט כמו שהתוספות כתבו דס"ד דמקשן לומר דגבי חבט פחות מכשיעור שייך לומר לענין מיתה אינו לענין נזיקין מועיל ולא גבי הבל הוה כן יש לומר דס"ד דמקשן איפכא ויהיה איך שיהיה יש קצת לדקדק למה אינו מפרש רש"י גם הקושיא דלעיל נמי כאן כמו שהמקשן אינו מקשה כלום על שמואל רק על רב כמו שמקשי גבא כאן ויש ליישב ודו"ק: **שם** בד"ה האחרון חייב וכו' כמו זה עשרה וכו'. עיין בחדושי הלכות ואין מקום לדבריו לפי לשון התוספות ובהדיא מבואר בדברי הרא"ש דכתבו זה לתירוץ קמא של רב זביד דרבנן מודו בזה עשרה ובזה כ' דחייב וק"ל: **בד"ה** בור עשרה וכו' ומשני הא רבי והא רבנן וכו'. נראה לפרש דהוכחתם דאם איתא דיש חילוק בין שהשני מוסף כמו הראשון אי שאינו רק מוסיף לבד א"כ איך רצו לאוקמא ברייתא של סייד וכו' כרבנן הלא מעולם לא גילו רבנן דעתן בדין זה של כייד וסייד שהשני לא עשה רק הוספה ותה שאמרו רבנן לעיל שהאחרון חייב היינו שע"פ האחרון עשה היזק כל כך כמו הראשון כי לענין ניזק אין חילוק בין הראשון שחפר ט' טפחים ובין האחרון שלא חפר רק טפח אחד לענין נזקין שכל אחד ואימא שמעולם לא סברי רבנן דין זה ואדרבה בזה הם שוין עם רבי והיכי שהשני לא עשה רק הוספה דאינו חייב האחרון אלא וודאי שפשוט ליה למקשן דאין חילוק בין זה לזה ודברי חדושי הלכות לא ידעתי להולמם אם לא שנאמר שכוונתו כדעת הח"ש ומה שפירש מהרל"ס בספרו ומקשה על הח"ש ומפרש פירוש אחר לדעתו הוא זה כמו ניצל מן ארי ...גע בדוב דלדידיה יותר קשה מה צריכים התוס' לומר שמקשי מברייתא של סייד וכייד הל"ל בפשטות לפי מה דמוקמי ברייתא זו כרבי ועוד יותר קשה אמאי אמרו התוספות זה לפי המקשן הלא מכ"ש הוא הדין כן לפי האיכא דאמרי דשני הברייתות אזלו כוותי' דר' כ"ש דאיכא למימר הכי ודו"ק. מהרל"ס נר"ו:

דף נד ע"ב גמרא אמרי וכל בהמתך דדברות אחרונות וכו' ויש לדקדק לפי זה איך קאמר בברייתא והלא שור בכלל היה וכו' לומר לך מה שור וחמור האמור כאן וכו' הלא לא מן השם זה רק מכלל ופרט וכלל נלמד ואם כן אתי לגופו וצ"ל דאין כאן מקשן ותרצן רק הגמרא עצמו מפלפל בברייתא מה שיש להקשות ומה שהי' אפשר לתרץ ואחר כך סותרת אותו עד לבסוף שמסיק האמת דכל רבויא הוא ודו"ק: **שם** בגמרא אי כתב לחמא שור ה"א קרב לגבי מזבח וכו'. והא דלא עביד חד לריבויא אשכחן דקדוש מבכורה גם אחור מאיס דאיכא למימר לכתוב שור מה הל"ל דווקא שור משום דקדוש בבכורה אלא ע"כ א"א לומר דהטעם של הגילה גבי שור הוא משום דקדוש בבכורה דאם כן לכתיב בחמור שהוא יותר רבותא דעכ"פ הטעם של קרב לגבי מזבח הוא יודע ביותר עדיף שור מחמור א"כ נכתוב רבותא על כן צריכה הגמרא למ"ד באמת הטעם של שור משום קרב על גבי מזבח ודוק: **שם** בגמרא השתא דאמרת כל ריבויא הוא בהמתך דדברות הראשונות צ"ל וכו' וליכא לתרץ דאצטריך למכתב בהמתך לגלויי דהאי וכל ריבויי כמו שתירצו הגמרא באיבעית אימא וכו' דאין זה כאוי למכתב שם תיבת מיותרת לאגלויי כאן יותר הוה ליה לתורה לגלויי כאן בפירוש הריבויי ולא ליכתוב שם תיבת מיותרת וק"ל: **בתוספות** בד"ה ואי"נ מה הפרט מפורש וכו' היכי ס"ד דאיתרבי עופות וכו' לא ידעתי מה ראה כאן בחידושי הלכות הלא עיקר קושיית התוספות היא דאין זה שייך לומר שהפרט ירבה יותר מאלו נכתב כלל לבד דבכל מקום הפרט עכ"פ ממעט מן הכלל וכאן יהיה הדבר בהיפך דעם הפרט ירבה יותר מאילו נכתב כלל לבד וק"ל:

דף נה ע"ב בגמרא משום דלאו קרן לא נכתב וכו' בח"ש הגיה לאו משום דלאו קרן לא כתיב' וכו' ודבריו קשים להולמן כמ"ש מהר"ח בספרו והנה' אם לא נאמר שהוא טעות בספרו מ"מ אין הפירוש כמו שהבין מהר"ח ומעולם לא עלה על דעת הח"ש פי' זה רק שעכ"פ כל זה הוא מדברי רבה שאמר לאו עסקינן משום דהתורה מיעטה וכו' ולאו עסקינן משום דלאו קרן לא כתיבה בי' וכו' והייטו שקשה לו למהרש"ל איך אמר לאו משום דהתורה מיעטה במירתה משום דלאו קרן לא כתיבא משמע שהוא נתינת טעם על התורה בשביל זה מיעטה בשמירתם משום דקרן לא כתיבא וכו' וזה אין שייך ליתן טעם על התורה ותולה עצמו בתגורתו ונתן טעם בשביל שהתורה לא כתבה קרן לכן הגיה שה.גר בפני עצמו כל אחד לאו משום דמיעטה בשמירה לאו מי עסקינן דהמשנה סברה כן משום דקרן לא כתיב וכו' ובזה מדוקדק נמי מה שאמר בח"ש לא משא"כ לפי הבנת מהר"ח צריך להגיה לא משום דלאו וכו' בלא וי"ו ומה שאמר הגמרא וקתני דשן ורגל דמועדין ניכהו וכו' נראה לפרש דהוקשה לרבה אכתי ניתני בור ונתני שהזיק בשן ורגל למה נקט לאו וע"ז מתרץ דהגב קמ"ל דשן ורגל מועדים מתחילתן דהייטו נקט לאו ולא שור להראות דאיירי במקום שמעולם לא נזכר שם אלא והייטו לאו דקרן לא כתב אלא רק שן ורגל ושם אין שייך לחלק בין תם למועד ודו"ק:

דף נו ע"א בתוספת ד"ה אלא לחבריה וכו' כתב כאן מהר"ח בספרו וליכא להקשות דמילתא דפשיטא היא דפטור מדיני אדם דנקט לאשמועינן דחייב בדיני שמים וכו' ולא ידענא אמאי לא כתב זה בדיבור הקודם לזה דמקשים התוספות וליכא למימר פטור משום דלא ידעינן וכו' ומתרצי אמאי אין מתרצי כפשוטו דאל"כ פשיטא שהוא פטור ואדרבה כאן אינו קשה כלום דנקט סתם פטור בדיני אדם והייטו אפילו בשאין יודעים שהם עידי שקר וודאי חייב בדיני שמים אינו אלא כשאין אנו יודעים אבל פטור בדיני אדם איירי כפשוטו משא"כ לעיל שפיר איכא להקשות אם לא ידעינן פשיטא שהוא פטור בדיני אדם ודו"ק: **בד"ה** פשיטא אם לא יגיד וכו' ודווקא בב"ד וכו' עיין בח"ש ובספר של מהרל"ס מה שכתבו כאן ולדידי נראה כפשוטו שקשה ומה בכך עדיין יעידו העדים ואם הוציאו ממון וחזרו מוציא ממנו ולא ניחא להו לתרץ כמו שתירצו לעיל שאין אנו יודעין זה אם עכשיו אין לו לפלס כי יותר ניחא להו לפרש האמת שאין שייך לומר שיחזרו ויעידו מאחר שכבר הגידו בב"ד שאין יודעים כלום ופ"ז כתבו מה שאין כן אם לא הגידו בב"ד וודאי דאין יכולים עדיין להעיד אבל לפי מהרל"ס קלקלו התוספות במקום שהיה להם להאריך והעיקר ודו"ק: **בגמרא** ה"ד אילימא בכותל בריא וכו' וה"ה דהמ"ל יהיה איך שיהיה קשה לפ"ז למה צריך לומר נפרצה הלא די בחתרה לבד בלא נפרצה אעפ"כ פטור דאיכא למימר דלרבותא נקט ואעפ"פ שנפרצה ואית ליה קלא אפ"ה פטור בלילה או יש לומר דאיצטריך לאשמועינן הא ביום חייב דקלא אית ליה כמ"ש התוספות לעיל וק"ל: **שם** אלא אפילו חתרה וכו' כתב בספר של מהר"ח דע"כ איירי בחתרה בלא נפרצה דאל"כ אף אם יהיה כולם אונסה אפ"ה חייב דקלא אית ליה דאיירי שהוא ביום מדנקט סגירה בחמה ואין כאן הכרח כלל דהיכא למימר דרבנן איירי אף אם עמהה ניזק מיד קודם שאפשר לומר שנתוודע לו ודו"ק: **שם** בתוספות בד"ה מהו דתימא וכו' ק"ק דהל"ל מהו דתימא כולה אונס הוא וכגון שנפל כ"כ יפה וכו' ר"ל דלמא הכי לא מיבעיא בלא חתרה דהייטו שלא נפל כ"כ יפה רק נפל כראוי ויצאה דרך הפתח ובזה איירי מתניתי' פשיטא דחייב אלא אפילו חתרה דהייטו שנפל כל כך יפה יותר מן הראוי באופן שא"א לצאת אלא בחתירה ודו"ק: **ע"ב** גמרא אבל נאמר לא לימא מסייע ליה לרבה דאמר רבה הוסר שמסר לשומר חייב וכו' יש לדקדק מה"ל להגמרא להקשות

אימא דרבה אשמועינן ב"ב תרי לשומר אחר חייב יותר מן אילו היה הבהמה בידו דהייטו אפילו נאנסו בידו של שני את"ה חייב משא"כ אילו הוה בידו של ראשון ודין זה אינו נלמד מן המשנה דקתני אם מסרה לברזילי פטור הראשון לגמרי ולא יכולים הבעלים לאשתעי דינא עם הראשון מה שחייב השני בדין אבל נאנסו בידו של שני מנ"ל שיתחייב הראשון ומשמעות ג' רש"י בפ"ק דף י"א משמע שר' אליעזר סבר הדין כן א"כ מה מקשי נ"ל לרבא להשמיענו ויש ליישב דהגמרא סבר דאם איתא דבשביל זה נקט רבא דינו אם כן לא ה"ל למימר כתם שומר שמסר לשומר חייב דבזה אינו מבואר אם חייב גם האונסין קאמר אם לאו ה"ק הל"ל בהדיא חייב באונסין ודו"ק: **ברש"י** בד"ה ולסטים נמי דכישוהו במקל ואשמועינן מתני' דכישה במקל או הוא תשובה וכו' וליכא להקשות מנ"ל לרש"י ולתוספות לפרשו בענין אחר מתה שאמר הכישה אמרת לן אורחא נמי לכבעים גם כאן תירצו ולסטים נמי והכישוהו במקל נילך על השדה ואשמועינן מתני' דחייב כמו שתירץ לעיל דאיירי דקתה לה באפה דה"ל דקש' להו לרש"י ולתוספות מה צריך אביי לתירוץ זה שאמר ולסטים נמי וכו' מה חילוק ונפקותא יש לו אם המתני' איירי בקמה לה באפה או אם איירי בהכישוהו וצ"ל מתרצים דקשה לאביי לפי תירוץ הראשון למה נקט מתניתי' לסטים הלא גם באחר דינא הכי לכך מתרץ בענין אחר דאיירי שהכישוהו במקל לכל חד כפירושו לאשמועינן דקונה בהכישה או כפי' התוספות:

דף נז ע"א תד"ה כגון שטענו וכו' לוקמה כגון שטענו טענת גניבה באונס וכו' ביש של שלמה מקשה אימא אדרבה בהיפך התרלן רולה להשמיענו חידוש דאפי' בלסטים מזויין משכחת משום דתני גנב ול"ל ידי לא קשיא כלום דמשמעות ל' התרלן שאומר הב"ע כגון שטענו טענת לסטים מזויין מדאמר כגון שטענו משמע דאיירי בענין זה לבד ולא בגוונא אחריתי וע"ז מקשי ולמה מוקי הברייתא בענין זה לבד שהוא דחוק טוקמא בגוונא אחריתי ואם רולה להשמיענו חידוש הל"ל דברייתא איירי גם בטענת לסטים מזויין ועכ"פ בגוונא אחריתי ודו"ק: **בא"ד** ומיהו איכא למימר דהכא לא חייש כיון דתשני שפיר וכו' אך קשה מה מקשי לקמן לימא מסייע ליה וכו' שבכוס כר' יהודה וכו' ומדקתני הריני משלם ואינו נשבע מכלל דאי בעי פטר ליה נפשיה בשבועה וה"ד כגון דקא טען טענת לסטים מזויין וכו' תנ"ל דלמא לעולם לסטים מזויין גזלן ורולה לפטור עצמו בטענת גנב באונס ומה צריך לומר דאתי' כר"ת וכו' אימא דאתיא ככ"ע וא"כ תירוץ זה עדיף גם עכ"פ ה"ל לתוספות להביא ג"כ קושיא זו ויש ליישב ודו"ק: **ע"ב** גמ' לימא רב לטעמיה וכו' בספר של מהר"ח מקשה מה צריך בגמרא לומר את"כ אלא לא מבעיא קאמר כי די לה מה שתירצו הכי השתא וכו' וצריך לומר שהוא הבין שקושית הגמרא הוא לימא רב לטעמיה וכו' וא"כ תרתי ל"ל הא ככר השמיענו זה אמנם לא הבין יפה שהרי פירש רש"י אבל הכלה אפילו מה שנהנית אינה משלמת בתמיה וכו' והייטו שמקשה בתמיה הלא אין טעם לזה לומר שהכלה אינה משלמת אפילו מה שנהנית לימא רב לטעמיה דלעיל וכו' והוא דחוק לומר כן כי אין דומה וכמו שתירץ התרלן אמרי הכי השתא וכו' וודאי כן הוא כמו שאתה מקשה כי אין דומה זה לזה ומה שקשה א"כ למה אפילו מה שנהנית אינה משלמת כי אין טעם וסברא זה אמת הדבר שאין כאן דיוק רק לא מבעיא קאמר והוא פשוט ודו"ק: **בתוספות** בד"ה לא אם אמרת וכו' (היכי עביד ק"ו כלל כלל וכו') ר"ל מה צריך המקשן להקשות פירכא על הלימוד יותר הוה ליה להקשות דאין כאן ק"ו כלל וק"ל: **בא"ד** אדרבה כיון דחמור הוא הל"ל שלא יתחייב וכו' ויש לתרץ דקושית הראשונה הוא תירוץ על שניה דהמקשן אומר אם תלנה לתרץ כי אדרבה כיון דחמור וכו' א"כ יותר קשה עליך שאין כאן ק"ו כלל כמו שהקשו בראשונה וק"ל: **ד"ה** נמצא ש"ש משלם וכו' וא"ת אכתי נמצא ש"ש משלם כפל בטוען טענת גנב בבעלים וכו' ר"ל דוודאי מה שאגר רבי יוחנן הטוען טענת גנב משלם כפל וכו' אין לפרש שאיירי בטוען טענת גנב בבעלים דוקא דא הל"ל סתם הטוען טענת גנב אך כאן מקשין איך אמר שאין ש"ש משלם כפל הלא טוכל לתלות גם בש"ש שמשלם כפל וק"ל: **בד"ה** נפלה לגינה וכו' והוא שאינה יכולה ליגד וכו' ביש של שלמה ובספר של מהר"ח מקשה אם כן איך אמר לקמן בסמוך דאם חזרה הבהמה לגינה משלמת מה שהזיקה ולמה הלא אינה יכולה ליגד א"כ איך היה לו לעלות על דעתו שתחזור ותפול לגינה וכו' ונראה לתרץ אם נדקדק עוד איך אמר לשון יצאת הלא אם אינה יכולה ליגד ג"כ אינה יכולה לצאת רק צריכים להעלותה מגינה אלא וודאי צריך לומר שעכ"פ יש פתח בגינה שהולך בעל הגינה לשם וא"כ הבהמה במקום שהלכה מתחילה לא היתה יכולה ליגד רק כשכבר היא בגינה מתפשטת למצוא פתח שהיא במקום אחר לילך משם וא"כ דהוה ליה לעלות על דעתו שתחזור ותרעה לשם לאותו פתח אף שאין דרך עוברת לשם ודו"ק:

דף נח ע"א גמרא אבל מערוגה לערוגה משלמת מה שהזיקה וכו'. וליכא להקשות לפי דבריו מה צריך המתני' לומר ירדה כדרכה והזיקה וכו' יותר ה"ל לאשמיענו כשנפלה באונס לתוך השדה מתחלה ואינה הולכת רק לערוגה אחרת אעפ"כ חייב לשלם כ"ש כשהילך מהגלה לשדה לאכול שחייב לשלם די"ל דאדרבה זהו ריבותא יותר כי כאן איירי דווקא כשיודע בכל טבהמה שהיא נפלה לשם ויכול לאסוקי אות' מגינה וכמו שכתב הרא"ש להדיא משא"כ המתני' איירי כשהלכו מביתו לשדה והבעל אינו יודע מאומה שהלכה לשדה ואעפ"כ חייב וא"כ כל אחד הוא ענין אחר ודו"ק: **בתוספות** בד"ה א"נ מברית אהי וכו' ומשמע דשומר חנם לא מחייב וכו' אבל כ"ש אם קדם בשכר וכו' ר"ל שם בגמרא משמע כן אבל משכרא אין כאן שום משמעות דאימא כיון שאינו מחויב לקדם בשכר אם עשה כן מדעתו וקידם בשכר הוי מברית אהי וק"ל: **בא"ד** וכן משיב אבידה וכו' אין להקשות מה קשה ממשיב אבידה הלא כיון שמצוה היא בתורה שצריך להשיב אבידה אין לך שלא מדעתו גדול מזה כי שם מבירו מבריתו וכאן התורה מבריתו דיש לומר דלפעמים יש מי שאינו מחויב להשיב אבידה כגון זקן ואינו לפי כבודו וכיוצא אעפ"כ אמרינן בשם דנותנין לו שכרו כפועל בטל וכו' וק"ל: **בא"ד** דהא הכא במעתין משמע דאי היה מדעתו וכו' וליכא למימר לפ"ז יש לתרץ קושית הראשונה של התוספות כפשוטו ואימא דהגמרא תירלה כפשוטה שני תירולים ואין צריך תלוייהו שלא מדעתו ולית ליה פסידא ומה קשה מפורש תובו של חבירו דאימא נמי כיון דאית ליה פסידא תקנת חכמים שישלם לו דזה דוחק לומר דלתירוץ קמא אין כאן שום תקנה ולתירוץ של אי נמי הטעם משום תקנה ודו"ק: **ע"ב** בתוספות בד"ה שמין בית סאה וכו' ולפי שלא פי' משנתנו בכמה שמין אותה אלא שבאותו שדה שמין וכו' התוספות קצרו כאן ושם בפ' השואל כתבו שלפ"ז מתורץ קושיית תוספות שהוקשה להם על רש"י על המיתיבי אמאי לא פריך אמתני' אינו קשה כלום כי יש לפרש גם המתני' דה"ק שמין כית סאה באותו שדה הייטו אותה הקרקע שהבית סאה הנאכל' עומדת עליה שמין כמה היתה שוה הקרקע עם הבית סאה כמה שוה עכשיו והייטו בפני עצמו אך נ"ע לפ"ז מה מקשה הגמרא מתחלה מנה"ת וכו' דלע ובער בשדה אחר שמשמין על גב שדה אחר הלא עדיין אינו מפורש שהמתני' איירי שמשמין על גב שדה אחר ואימא באמת שמשמין עם אותה הקרקע לבד ולא על גב שדה אחר וצריך לומר שהמקשן הזה אינו המקשן של המיתיבי ופשוט למקשן זה פי' של המשנה כמו שפרשוהו אח"כ רבי יוסי בר חנינא ור' יוחנן וחזקי' ודו"ק:

דף נט ע"א גמרא קתני מיהת וחכמים אומרים רואים וכו' ויש לדקדק הלא עכ"פ צריך לומר דבמשנה תנן להדיא דשמין על גב שדה אחר רק שאינו מבואר בכמה דאל"כ הוה ליה לאביי לאתויי המשנה דתנן סתם שמין ואעפ"כ פירשוהו המ"ד בששים אלא וודאי צריך לומר כמ"ש וכן כתוב בספר של מהרל"ס אם כן מאי קאים מייתי אימא דרבנן שמכו כאן גבי בהמה אדין הנאמר במשנה גבי בהמה דשמין על גב שדה אחר א"כ ליכא למטעי כאן משא"כ לעיל גבי נזקי אדם ה"ל לברייתא לפרושי דשמין על גב שדה אחר דזה אינו נזכר בשום מקום ויש ליישב אם נדקדק עוד בדברי אביי שאמר מאי דעתך דתניא המבכיר וכו' מנ"ל לאביי דמברייתא הוכיח רבא אימא כפשוטו שהקשה בסברא דלמא דווקא גבי בהמה דלא עביד בידים משא"כ בנזקי אדם דעביד בידים אלא וודאי דסבר אביי דבסברא בעלמא לא הוי רבא חולק עם רב נחמן דסבר שאין שום חילוק אלא וודאי רבא הוכיח כן מאיזה ברייתא והייטו הוכחתו דלשון רואין לא משמע רק עם אותה קרקע לבד ולא על גב שדה וא"כ מקשה דאם גבי בהמה ג"כ אמרינן רואין ואפ"ה הפירוש שלו על גב שדה אחר ודו"ק: **שם** בגמרא וחכמים אומרים רואין וכו' י"ל לפ"ז מאי פריך התנא דברייתא להביא דברי חכמים לעיל גבי חזית דסברי רואין הלא כ"ש הוא מסמדר דהוא יותר גדול ואפ"ה אמרו רואין כ"ש בחזית שהוא קטן ועיין מה שאכתוב בסמוך וק"ל: **שם** בגמרא אימא סיפא אכלה פגין וכו' דליכא לתרץ דבסמדר נידון כמשוייר דא"כ עיקר הפלוגתא איכא מכרה ועוד דבגפנים אין סברא לחלק למה גבי סמדר נידון כמשוייר וגבי פגין כאלו ענבים עומדים ליבצר וק"ל: **שם** בגמרא א"ב כחש גופני ולא מסיימי וכו' לפי דברי רש"י שפירש לעיל בד"ה דניסומין אגב קרקע וכו' אם כן משמע להדיא שר"ש בן יהודה סבר גבי פגין שרואין כאילו ענבים עומדים ליבצר בלא אגב קרקע ולא כמו שהוכיחו התוספות לעיל א"כ הוה ליה לגמרא למימר איכא בינייהו אם נישום על גב קרקע גם כן אם לאו ולא מסיימי ויש ליישב ודו"ק: **שם** בתוספות בדבור המגהיל ומאי ניהו וכו' דהא תניא פ"ק בהדיא מיטב כרמו של ניזק דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר מיטב שדהו ומיטב כרמו של מזיק וכו' כצ"ל וק"ל: **ע"ב** בתוספות בד"ה דהוה קיים וכו' ואבילות דאליעזר היה כזה וכו' ונה לומר לפי פירוש זה איך נראה בשביל שיטי מועט כזה שמערקתא היה שחור שהוא מתאבל על ירושלים ומתגלים שלבוש כולה הוה שחור וגם זה היה שחור א"כ נראה מדהולך כולה שחור שהוא מתאבל יותר מאחר וק"ל: **בד"ה** כתב לראשון וכו' ואור"י שיש לחלק בין כתבה בשטר עצמו וכו' לפי זה יש לדקדק קצת ואמאי מחלק רב ואמר לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וכו' הוה ליה לאשמועינן רבותא אפילו בשטר כיון שהוא בשטר של בעל לא קנה דיש לומר דגם זה הוא חילוק בגויה דאשמעינן אפילו אם היא אמרה ג"כ בפני עצמה לך חזק וקני אעפ"כ לא קנה וק"ל: **בא"ד** דמשמע דאפילו לא פירש את השבח קאמר רב דיש לו שבח וכו' אבל המעות יש לו אפילו אחריות לאו טעות סופר מכל מקום כיון דמעולם לא היתה הקרקע שלו צריך להחזיר הקרן כמו שכתבו התוספות שם ע"ש וק"ל: **בד"ה** ליבתה הרוח וכו' וכן משמע ליפרא דכולן וכו' נלה לומר כיון דכבר קתני בא אחר וליבה המלבה חייב והראשונים פטורים אם כן על מה חזר לומר אח"כ טולן מה בא להוסיף על מה שאמר כבר אלא וודאי שבא להוסיף על אותו שליבה עם הרוח וק"ל: **בא"ד** ולא ברוח בפני עצמו כדי ללבות כמו שמפרש בגמרא וכו' נלה לומר התוספות מקשים לעצמם וכי תימא מה סברא יש בזה כיון שאין כרוח

נפשי עלמו כדי לגנוב וא"כ למה יהא פטור ומתרלים כמו בהפרש בגמרא הייט כמ"ש הטעם בדיבור באחר זה שהמור כאין ביד כל אחד כדי לגנוב ומדברי מהר"ש בספרו משמע שמפרש בתוספות מביאין ראיה ממה שהוכיחו לקמן דאיירי באין גרות כדי לגביהו זה אי אפשר לומר כן דלקמן מוכיחים דאם לא כן אף אם יש בליבויו כדי לגנוב אעפ"כ פטור וכו' מוכח בהיפך דאם היה גרות כדי לגנוב עדיין שאר קושית התוס' והא כאתרון של גנחת פלים ואור חייב כיון שיכול לבא הזיק גרות מגויה וק"ל :

דף ס ע"א גמ' הכא במאי עסקינן כגון בליבה מלד אחד. ויש לדקדק לפי זה למה נקט בברייתא אם יש בליבויו לבד כדי ללבות חייב הלא אף אם יש בליבויו עם הרוח כדי ללבות מלד אחד אעפ"כ חייב דהוי כזורה ורוח מסייעתו והנה גם על רבא יש לדקדק כן אך שם מתרלים התוספות וכתבו דבלאו הכי קאמר אם יש בליבויו עם הרוח ללבות אך כאן על דברי אביי לא כתבו התוספות כלום וצריך לומר דאביי מתרץ דכל עיקר של הברייתא להשמיענו דאם זה מלד זה והרוח מלד אחר שפטור אבל דין זה שאם יש גרות עתה כדי ללבות דחייב זה אינו צריך להשמיענו דפשיטא הוא דהוי כזורה ורוח מסייעתו אבל על דברי רבא מקשים התוספות דהוא מתרץ כגון שליבה בגות מגויה א"כ איך אמר א"כ אם יש בליבויו לבד ועל זה כתבו דבלאו הכי קאמר אם יש בליבויו עם הרוח ומה שהוכרחו לרבא לפרש כגון שליבה גרות מגויה הייט משום ליבנא דברייתא דנקט ליבה ולבתה הרוח משמע שהייתה כאחד מתחילין ללבות ודו"ק : שם בגמ' איידי דכתב כתחלה או הקמה כתב או וכו'. אי יש בדבדה לא נכתוב או הקמה רק גבי השדה ואם נגם בם אמרי' איידי דכתב או השדה כתב או הקמה א"כ הוה ליה לגמרא לתרץ ק זה איידי דכתב האי כתב האי כמו שאמרה לעיל דל"א ויש לייסב דוודאי מה שהתורה בא להשמיענו לחלק מסתמא ניחא ליה להשמיענו מיד במקום הראשון דאיכא למימעי וא"כ או הקמה אתי שפיר רק או השדה קשה ועל זה מתרלים איידי וכו' וק"ל : שם בגמ' הוה אמינא מה שבשדה אין מידי אחריני לא וכו'. אך יש לדקדק לכתוב שדה וגדיש ולא לכתוב קמה ואנו יודעין הכל מכל שכן של ליחכה נירו וודאי הא לא קשיא דליכתוב שדה וקמה ולא ליכתוב גדיש די"ל דא"כ הוה אמינא בשדה אתיא לגדיש ולא לליחכה נירו וכי תימא א"כ תרתי ל"ל יש לומר דבא להראות שקמה מרבה כל בעל קומה כמו שמרלה הגמ' לעיל אך בהיפך קשה דלא ליכתוב קמה ויש לייסב דגם בהאי סברא יש לנו במרבה בעלי קומה דהייט שאר דברים המחוברים וא"כ אם לא כתב קמה הוה אמינא שדה אתי לרבות בעלי קומה ולא לליחכה נירו לכן איצטריך למכתבה קמה ודו"ק : **תוספות** ד"ה רב אשי אמר וכו' אבל עושה מעשה של זרייה בפני עלמו לא אקרי זורה וכו'. כן הוא הגירסא לפנינו ונראה דה"פ כי התוספות כתבו לעיל בקושיות של גמ' כמו גבי זורה חשיב כאילו עשאה בפני עלמו ה"ה כאן ופי"ז כתבו דכאן חייב בשביל גרמת זריי' אבל שם זה שעשה בפני עלמו המעשה של זרייה לא איקרי האיש הזורה רק על שם זה נקרא עליו שגרם הזרייה ומהר"ש בספרו הגיה כאן ואין צריך גם לפי הגהתו היה לו להגיה ג"כ לא מקרי זורה במ"ס ולא איקרי בא"ף וק"ל : **ע"ב תוס'** ד"ה לעולם יכנס וכו' דבכנסם מעיר אחרת איירי מדיליף וכו'. היה נראה להגיה מלת ועוד מדיליף וכו' והיינו שתי ראבות אחת מדמקדים כניסה ליליאה ואחת מדיליף וכו' אך נראה שלא להגיה כי ה"פ כי בוודאי גם ר"ת ידע ראיות של ר"י שאין לדקדק בזה כי כן מליט במקום אחר רק ה"ק ר"ת מדקדק כאן אף שבמקום אחר אין לדקדק מכל מקום כאן מדקדק מה שקדם כניסה מדיליף וכו' אלא וודאי ל"ל דבדקדוק אמרה הגמ' כאן ומקדים כניסה וק"ל : **בד"ה** דלא שביק להו לאחלופי כו' ושל עדשים שלא לקחוה ממי שזכה כו'. וכן ר"ל כי אנשי מלחמה שלו גזלו אותן גדישים של פלשתים כי וודאי לא כל עבדיו היו להם בהמות שהיו לריכים לשעורים ואם היו לריכים למלך לישאל מה שמאכלו לבהמתו פשוט שאין כח ביד העם להחזיקם ולגזלם אבל אחר שלא לקח השעורים אז זכו בה אנשי מלחמה שלו ובחדושי הלכות דחק עלמו בזה שלא לצורך גם לדבריו לריך לומר שלקחום שאר אנשים שלא היו שייכים למלחמה והוא דחוק וק"ל :

דף ס ע"א גמ' א"ל אביי מילתא הוא לגבייהו דכתיב כי מפני הרעה נאסף הלדיק ורב יוסף וודאי דידע הפסוק רק שהיה מפרש הפסוק שהלדיק מכפר על הדור ופי"ז אמר הכתוב מפני הרעה שלא תבא ע"כ נאסף הלדיק ומבטל הרעה ולכן בכה שהביו שאתה אומר שאיט מכפר כלדיק רק שמתחיל ממט וא"כ בא הפורעניות על הרשעים ג"כ א"כ לאין דומים וזה יכול להיות טוכת הכתוב הלדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין .כי מפני וגו' רלה לומר הלדיק אבד וגו' וא"כ גם אנשי חסד נאספים באין מבין רלה לומר הם אינם מבינים הפירוש של מפני הרעה וגו' הם מבינים כרב יוסף שהלדיק מכפר על הרעה ולכן אינם שמים על לב להרהר ולעשות תשובה שלא תבא הרעה אבל הפי' איט כן רק כאביי שמתחיל מן הלדיק אם ישבו תשובה תבטל הרעה לאפוקי בהיפך ח"ו בא א"כ גם על אחרים ולכן נאספים א"כ גם אנשי חסד להראות להם שלא נתבטלה הרעה כדי שיחזרו בתשובה וק"ל:ע"ב ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים וגו' ממון באש קמבעיא ליה. מביא הכותב בשם הרשב"א דלא משמע שהיה תאב למים ממש הרבה מים היו לו וכו' והוא דחוק אך הכראה דדוגמא זו איתא במדרש רבה פרשת בהעלותך מי יאכילנו בשר וגו' זהו שאר בשר עריות ובגמ' ביומא פ' יום הכפורים דרש זה על זכרנו את הדגה וגו' ומקשי הא כתיב בוכה למשפחותיו ומתרץ הא והא איתא והיכן נרמז זה כיון דמ"ד זה דרש דגים ממש אלא דדרש מי יאכילנו בשר וקשה מנ"ל להוליא הפסוק מפשוטו אלא הכוונה שדרש מלשון מי יאכילנו שאין שייך לומר לשון יאכילנו וכי בקשו לתת לתוך פיהם בשר לאכול גם אם לא ירלו לאכול וכי יכופו אותם לאכול ולכן דרש שהוא על דין עריות שייך שפיר לשון מי ידין ויתיר לנו בשר דהייט עריות וכן הוא הכוונה כאן שאמר ישקני מים וכי יתן לו לשתות לתוך פיו קאמר ולכן דרשו שהוא על הדין ממון באש וגו' שעל זה אין שייך לומר לשון נתינה רק מי יאמר לנו זה הדין ישקט מים להורות דין של תורה ובזה יש לייסב הפסוק ס בפרשת בהעלתך מי יאכילנו בשר וגו' וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע וגו' ויאמר וגו' כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה וגו' ואל העם תאמר התקדשו . [illegible] לאמר מי יאכילנו בשר וגו' ויש לדקדק דרך כ"ל איך משה שתמיד היה עומד בפרץ בעד ישראל לפני הקב"ה ועכשיו גם הוא היה מתרעם על ישראל גם השיטי מתחלה אמר מי יאכילנו בשר ומשה אמר כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר וא"כ אמר כי בכיתם באזני ה' לאמר מי יאכילנו בשר ולפי מ"ש מיושב ישראל אמרו מי יאכילנו בשר שהיתה בוכחם על עריות ואמר הכתוב בוכה למשפחותיו דהייט על עסקי משפחות ואמרו במדרש הנ"ל ח"ל לפיכך ויחר אף ה' ובעיני משה רע וגו' והייט שחרה אף ה' על שבקשו להתיר להם עריות ובעיני משה רע ר"ל שהיה רע בעיניו מה שחרה אף ה' ודאג הרבה אף עושה רוצה לכן עשה תחבולה שבקש עליו ליתן בשר כאילו טוענם היה על בשר ממש וזה שאמר יבכו תנה לנו בשר ר"ל בשר ממש ובזה לא היה עונש גדול כ"כ ותזר הקב"ה אל העם תאמר התקדשו כמו שכתבו המפרשים שיהיו גדולים מעריות של"ת שאתה מולא גדר ערוה שם אתה מולא קדושה לכן אמר כי בכיתם באזני ה' לאמר מי יאכילנו בשר לא כמו שאתה אמרת תנה לנו בשר רק הקב"ה שמע באזניו שאמרו מי יאכילנו בשר וזה הלשון איט שייך לומר על אכילת בשר ממש כי אם על איזה דין והלכה כמ"ש לכן העונש גדול בשביל שבקשו להתיר להם עריות ודו"ק :

דף סא ע"א תד"ה אלא למ"ד ממון באש וכו' הלילה שלא הניח לשרוף כו'. אבל אין לפרש שהליל הגיזק וחייב המזיק לשלם לניזק דאין שייך לומר הללה אלא במליל מן המזיק שלא יבא משא"כ כאן שכבר נעשה ההיזק דג"ש ואז משלם לו וק"ל : **בא"ד** ובעדשים דחשיבי טובא וכו'. לפ"ז הי' לתוספות לתרץ גם לאותו מ"ד לאחלופי שהיה מבעיא אם יטול ייאת השעורים כדי ליתן לו עדשים אף דחשיבי מן השעורים וי"ל דסבירא לתוספות דאין חלוק בין אם רולה לשלם כדי דמיו או יותר מאחר שהוא לא מדעת הבעלים וכמ"ש בספר יש של שלמה א"כ לפרש דס"ל לתוספות כי דוד לא היה מבקש ליתן לו יותר אף שאמר ולשלם גדישין של עדשים רק הכוונה מן העדשים ישלם כדי דמיהן של שעורים וק"ל : **בד"ה** מאי ולא אבה דוד וכו' ומכאן קשה לפי פי' הקונטרס וכו'. אבל הם מפרשים בדין תורה הוא דקא מבעי ליה בממון ולפי"ז דברי התוס' סותרים זה דלעיל כתבו לאותו מ"ד ממון קא מבעי ליה ויליליהו הייט שלא ישרף או שלא חייב המזיק ואם כדבריהם כאן שדין תורה מבעיא ליה אין שייך לומר זה אך י"ל דוודאי לא לחגם שלחו לסנהדרין שבפניו ולשכן אנשים רק שדין זה נשאל לפניו ג"כ בין איש לחבירו ולכן שלח לסנהדרין לישאל ובזה אין מקום לדברי מהר"א כאן בספרו בתם שתמה בזה על דברי התוספות ועוד כתב הוא בספרו וכן כתב מהר"ם בספרו והקשו דעדיין איט מתורך מנ"ל למקשה להקשות דלמא איירי שמעשה בא לפניו וכו' ותירץ מהר"ם ח"ל וי"ל דאי[?] וגם התוספות אתי שפיר' דס"ל למקשה דע"כ אדין תורה קא מבעיא דאי ישרפו אנשיו גדיש איירי א"כ מנ"ל במאי מיירי אי איירי כגון ששרפו לעורך המלחמה להללתם הייט דין מליל עלמו בממון של חבירו דקאמר רב הונא לעיל ומאי איריא דאממון קא מבעיא אפילו גדיש עלמו נמי מנ"ל ודבריו דחוקים ממני דמאי קושיא דהרי אמרינן ממון והדא מהך קא מבעיא ליה א"כ שפיר מבעיא ליה אי שרי להליל עלמו בגדים דהייט אי חייב לשלם ואת"ל מחייב לשלם מבעיא ליה אי חייב גם אממון לשלם אם לאו וה"ה למ"ד לאחלופי אתיא כפשוטו תרתי אבעיות וכן מהר"ם הקשה לדעתו כפשוטו דאיירי לפי פי' רש"י שלא לעורך המלחמה הזיקו אנשיו שלו ואיט מוכח דאיכא למימר שפיר דלעורך המלחמה עשו רק שכתו אף אם ת"ל שחייב לשלם הגדיש מ"מ איכא למבעי על ממון וע"כ מראה שאין לדבריהם עיקר וקושיא ג"כ איט כלום דהתוספות נשמרו מזה וכתבו הוה מלי למימר הייט סתרא אבל על המקשן איט קשה כלום כי הוא רואה שרבא אמר ממון באש קא מבעיא ליה ודאי לי' מה דפשטו .לא הזכירו בדבריהם כמו שהזכירו שאר המ"ד דשלחו ליה חייב אבל אתה מלך וכו' לכן הקשו כפשוטו ולא הפיק אדעתיה אף אם ת"ל שמעשה בא לפניו מ"מ לא אסיק אדעתיה לומר שהשיבו מלך אתה וכו' מאחר שלא נזכר בגמ' בדבריו זה שאמר המקשן מכדי גמ' שלחו ליה וכו' ר"ל לא השיבו לו רק הדין כר' יהודה או כרבנן ותו לא מידי א"כ מאי לא אבה דוד וכו' אך התוספות מקשין על המתרץ דס"ל לתרץ ולפרש שטוגת רבא היה ג"כ כמו שאמרו שאר המגאים שהשיבו לו מלך אתה אף שלא הוזכר

בדבלא דגם הירון זה שמתרך דלא אמרינהו המעייהו הוא דחוק וזה נראה ועל פי"ד"ק בפ' שמואל יש לדקדק שמביא דברי רב הונא ורבנן ולא מזכיר דברי רבא דממון באש קא מיבעי כתב ג"כ ולא אבה והייט דלא אמרינהו בשמיה וכו' וזה איט דלאתין מ"ד אתיא ולא אבה דוד כפשוטו אף שהשיבו מלך אתה ומותר לו לעשות כן מ"מ לא רלה ע"ש ודו"ק : **בד"ה** פגרה גדר וכו' אלא בבעלי הדליקה בויש לגדר וכו'. מדבריהם נראה שהם אינו מפרשים כפירש"י בפירש ח"ל ואפי' היתה שדה שקופלת משם שאור מבל לגדר וכו' וכיון והותי שדה שבו האור הוא של קולים ועלה קאי רב פפא ואמר משפט אותן קולים בשיעין ג"כ ד' אמות אמנם התוספות מפרשי' כפי' הרא"ש בהכתב ואפי' תלאם קולים הייט הותו הכרך דהוא שדה שמלד אחר של הגדר ולא במקום שהאש הוא מתחלת בם וזה ג"כ כוונת התוספות דא"כ איך אמר בפני הדליקה שם גויש לגדר דהייט הולים ורב פפא אומר ד' אמות אמנם כמדומה שגם ברש"י הוא משות ול"ל שקופלת לגם האש וכו' בלמ"ד כי הלא האש יולא מרבותו ומזיק בשדה אחר ולא משדה אחר ובדוחק נייסב משם במ"ש כלפ"פ זה דמשם משמע משדה אך מה מקיים שמו האש לבער בה ולדלג ק"ק ויש לייסב בזה האש לדלג לקולים לבעיר אותם ודו"ק : **בד"ה** אלו מפסיקים כו' ובשביל הרבים איצטריך וכו' ובתב בחידושי הלכות דליכא למימר דאיצטריך לרבותא דסיפא דאע"פ שהוא קבוע איט מפסיק דמשמע לנו דכל דרך הרבים הוא קבוע וכו' ולא ידענא מנ"ל שדרך הרבים הוא קבוע לרבים יותר מדרך היחיד בהיכי קבוע ליחיד ואם דרך היחיד איירי באיט קבוע כמ"ש התוספות.גם דרך הרבים איט קבוע תמיד ואף גם שיש לחלק מ"מ נראה לתרץ כפשוטו בכוונת התוספות דאין לורך לרבותא זו דהרי כבר השמיענו שדרך היחיד אף כשאיט קבוע ובשביל היחיד שאיט קבוע הם שווים כיון שדרך היחיד הוא יותר כתב משביל היחיד א"כ שוב אין לריך להשמיענו שביל הרבים כיון שמשמיענו דרך הרבים שהוא כתב יותר משביל שאיט מפסיק א"כ כ"ש שביל הרבים שאיט מפסיק אף שהוא קבוע וליכא להקשות לפ"ז בהיפך א"כ אין לריך להשמיענו רבותא של דרך הרבים דאיט מפסיק דנלמד משביל הרבים שהוא קבוע דאם לא אמר דרך הרבים ה"א שביל הרבים אין לריך קבוע להפסיק לזרעים והא דנקט שביל הרבים הקבוע משום רבותא דסיפא ודו"ק כתבתי בתחלת העיון שוב ראיתי שהר"ש שבמסכת פיאה כתב על משנה זו לריכותא זה באמת דאילו לא קתני שביל הרבים ה"א שביל הרבים קבוע עדיף מלהפסיק לאילן יותר מדרך הרבים שאיט קבוע וקיים והאי שמעתא ה"א למימר בירושלמי וכו' ע"ש ודברי התוס' כאן הם דברי ירושלמי : **ע"ב תוס'** ד"ה ליפלוג ולתני בדידה וכו' אבל במדליק בשל חבירו אפילו רבנן מחייבי אמרינן וכו'. כתב בחידושי הלכות אע"ג דלרבא נמי ה"מ למיפלג בדידה למתני דמודו רבנן בשל חבירו בגדים ובמוריגין וכו' ולא אבין דלרבא סבר ר' יהודה דחייב אפי' אהנקי בגדים אף בשלו א"כ איך שייך למתני ומודים חכמים לר"י בשל חבירו במוריגין דווקא הלא עדיין מחולקים עם ר"י ואין שייך כלל לשון זה של ומודים לר"י משא"כ כאן דגם לר"י איט חייב רק אמוריגין א"כ שפיר שייך למתני ומודים חכמים לר"י בשל חבירו דחייב אמוריגין כמו ר"י ואדרבה איט מיושב כאן לשון ומודים לר"י בבירה שמשלם הכל ור"י עלמו לא סבר לעיל בגדים שחייב רק אמוריגין וא"כ איט שייך לתרץ לרבותא אשמועינן שחייב בבירה הכל דזה אין טרך דממילא נלמד מגדים של חבירו כיון שדרך להיות הכל והיה ניחא ליה למיתנא ומודים בגדים וכו' גם מה שסיים בחידושי הלכות א"כ האי מודים חכמים לר"י בבירה לא איירי נמי אלא במוריגין וכו' הוא תמוה דבבירה אין שייך לומר דווקא אמוריגין דמ"ש מוריגין מדבר אחר ודו"ק : **בד"ה** אלא אמר רבא וכו' הוה ליה לפלוגי בדידיה ולמתני דמודים חכמים במדליק גדיש של חבירו דא יב במוריגין וכו' . וליכא להקשות דהרי זה נלמד במתני' בפלוגתא אחרת דפליגי בשל חבירו דרבנן סברי דחייב אמוריגין וא"כ מה לריך תו למתני ומודים בגדיש של חבירו דזה איט דוודאי הפלוגתא אחרת בשל חבירו איכה נזכרת בשום ענין במשנה גם לרבא רק שרבא אמר בשלו פליגי במתניתין דרבנן סברי איט משלם אפילו מוריגין ובשל חבירו סברי רבנן מכחון דחייב אמוריגין דווקא א"כ אם איתא דגם לר' יהודה איט חייב רק אמוריגין בשלו יותר ה"ל למנקט בהדיא במתני' ומודים זה בשל חבירו בגדים ולא נסמוך אסברא שבחון ובזה אין מקום לדברי מהר"ם כאן בספרו שכתב על דברי התוספות ואין דבריהם מוכרחים דאיכא למימר דנקט ומודים על פלוגתא אחרת דפליגי בגדים בשל חבירו דר"י סבר שמשלם אפי' אהנקי ורבנן סברי שאיט משלם רק אמוריגין ועלה קאי ומודים חכמים בבירה בשל חבירו שמשלם אפילו אהנקי וכו' ובזה אין מקום לומר כן דהרי במתני' לא נזכר כלום מפלוגתא אחרת בשל חבירו רק שרבא אמר כן מדעתו שיש להם מחלוקת מכחון בזה וא"כ אין שייך למתני ומודים בזה אף שחלוקים בדבר אחר וזה איט נזכר בשום מקום כאן במתני' רק ל"ל דקאי אפלוגתא המוזכרת במשנה לעיל בשלו ואמר אף שהם חלוקים מ"מ כאן מודים וא"כ ה"ל למתני מודים בגדים בשל חבירו כיון דגם ר' יהודה איט סבר דמשלם רק אמוריגין ודו"ק :

דף סג ע"א גמ' א"כ נכתוב רחמנא חד פרטא וכו'. פי' בהר"א ובעיני אפשר לומר דהכי פירושו א"כ שאתה מחזיק לקושיא דלא ליכתב פרטא רק שלמה לחוד אלא ודאי דאתי לאשמועי שופות גם לדידך שאר פרטא אתי לאשמועי עופות עכ"פ תקשי לא לכתוב שאר פרטי אלא מאי אית לך למימר שיש איזה למודים מאלו הפרטים א"כ לדידך לא תקשי לכתוב שלמה לחוד דיש למודים על כל הפרטים ודו"ק :

דף סד ע"א גמ' וכ"ת אלו נאמר קאמר וכו' ומי מלית אמרת וכו'.וליכא להקשות דאף אם תוקים לא אמר אילו נאמר מ"מ קשה למה לא כתב התורה בסיפך ויהיה כלל מוסיף על הפרט ואיט קושיא דהתורה רלה להראות בכלל ופרט וכלל לדרוש כעין הפרט ואף קודם שידע המקשה דתנא אתקיה סמיך מ"מ אין זה קושיא בפיכי המקשן שישנה התורה בסדר וק"ל: **תוס'** ד"ה יאמר גניבה ושור וכו' ואומר ר"י דהמתרץ לא הבין דברי המקשן וכו'. והקשה בחידושי הלכות ואיך היה הבין המתרץ דמקשה ליה בלאו מכח הפרטים דא"כ היאך ס"ד ובעי לרבויי בכלל ופרט מפי מהאי דמשמע בכללא בתרא וכו' ואין זו קושיא דבאמת היה קשה לתרץ זה על המקשן ותירך לו באמת כן ומה שלא תירץ לו מתחילה כך הייט שרלה לתרץ לו דאפי' ב"ח גופיה לא היה יכול ללמוד דס"א קרב לגבי מזבח וקדש בבכורה אין וכו' :

דף סה ע"א תד"ה גופא כו' דס"א דגבי תמן כי ליתא בעין בעי לשלומי ליה.תמן מבליא כאותה תחיכה שגזל דלפי מדה משלם וכו'.ומביא ראיה שפיר כמו שכאן גבי תמן משלם לפי שמדה ואז לריך ליתן אפי' במלואו באופן שלא יחסר אפי' פחות משוה פרוטה ה"ה גבי אגודות לריך לחזור לפי מדה דלקח דהייט ג' אגודות במילואו ודו"ק ועי' בחידושי הלכות:בד"ה דתניא כחושה והשמינה וכו' דומיא דטלה ונעשה איל משלם כפל כשעת העמדה וכו' . ויש לדקדק איך אפשר לומר דמ"ש הגמ' דמים בשל עכשיו הייט אפילו היתה מעיקרא שוה זוז ולבסוף ד' א"כ אמאי קאמר דמים דהייט כפל וד' וה' בשל עכשיו גם הקרן הוא בשל עכשיו ובחידושי הלכות תייבב זה וכתב דלהכי נקטו התוספות דבריהם ומביאים ראיה תן כפל הייט בלא פגיחה ומכירה מיהו קשה הכי הגמ' מתרץ דמה שאמר רב תשלומי כפל ד' וה' כשעת העמדה איירי בדמים ולא בשלאים ואם כוונת הגמ' מ"ש דמים הייט מעיקרא שוה זוז ולבסוף ד' הלא רב לא איירי בענין זה דא"כ אמאי קאמר קרן כעין שגנב ואם רלוך לתרץ דרב איירי בלא טבח ומכר א"כ גם כאן איט מקשה בגמ' כלום ליתא פליגא דרב אדרבה וכו' ויותר נראה לומר דמ"ש הגמ' דמים בשל עכשיו הייט דה"ק כפל ד' וה' לעולם בשל עכשיו אף אם מעיקרא שוה זוז ולבסוף ד' והקרן לפעמים בשעת הגניבה ולפעמים בשל עכשיו ג"כ ומלתא דרב איירי כשמעיקרא שוה ד' ולבסוף זוז והתוספות מביאים ראיה דמליט גם כפל ד' וה' משלם בשל עכשיו א"כ ה"א לפרש אחייס לשון יפוי דווקא גבי קרן דלא גבי כפל ד' וה' דהרי מליט גם הללם יפוי כח אלא וודאי שאין פירושו של אחייס לשון יפוי ומה שכתבו התוספות בדבריהם כפל לבד לאו דווקא מדברי מהר"ם בספרו כאן ובדיבור שאחר זה משמע דסבר דהתוס' סברי דמלתא דרב איירי גם בשוה זוז ולבסוף ד' ומ"ש כעין שגנב הייט בלא טבח וכו' ולא דיבר כגון דא"כ גם קושיא הגמ' כאן איט כלום וכמ"ש ע"ש ודו"ק : **ע"ב** גמ' א"ל ואלא מאי שיטי לא קנה אמאי משלם כעין שגנב לשלם כי השתא וכו'. הקשה מהרש"ל בים של שלמה ומהר"ם בספרו מאי אלא מאי אית לך למימר איכא בכאן הלא עכ"פ קושיא שמקשה ר' חנינא עליו איכה מתורלת ומה שתירץ מהרש"ל שם אין לריך לסתור אותו כי הוא סתר מיניה וביה רק חידוד בלא טעם גם תירץ מהר"ם איט נכון דאיך אפשר לומר משנשתא היא א"כ מאי מקשה בגמ' מ"מ קשיא כמו שמקשה הוא עלמו ויותר קשה דלקמן מקשי בגמ' דר"ע כדמעיקרא משלם דקתני כעין שגנב ואם משונבת היא לא ה"ל להקשות כפשוטות מיהו וע"כ כנראה לתרץ אם נדקדק עוד שמקשי הגמרא א"כ מ"מ קשיא לרבי אלעאי ומתרץ הא מני ב"ש היא: דאמר שיטי לא קנה וכו' א"כ תקשי אמאי משלם כעין שגנב לשלם כי השתא כמו שהקשה רבי אלעאי גופיה ותירוץ של רבי חנינא לא ישרו בעיניו כמו שאמר רחמנא ניללן וכו' ויותר קשה על רש"י שכתב בסמוך אבל למנין שלומי וכו' א"ל ביוקרא וזולא בלא שיטי דר"ע כדמעיקרא משלם וכו' וזה איט דרבי אלעאי סבר בלא שיטי משלם כי השתא אמנם יש לתרץ הכל בגמ' גופיה מקשי קושיא הנ"ל אל מהרש"ל ואמר מ"מ קשיא לרבי אילעאי מה השיב לרבי חנינא אלא מאי שיטי לא קנה לשלם כי השתא הלא מ"מ קשיא שהקשה ר' חנינא עליו איכה מתורלת ומתרץ הא מני ב"ש היא וכו' וה"ק רב אלעאי לרבי חנינא אלא מאי שיטי לא קנה וכו' אלא יש לך איזה תירוץ לתרץ עלי וא"כ גם לדידי לא קשה כי יכול אני לתרץ הא מני ב"ש היא דאמר שיטי לא קנה מה יש להקשות א"כ לשלם כי השתא זה קשה גם לדידך ואיך שמתרץ אתה גם מתרץ אני ואמר לו רבי חנינא תירוץ שיש לו של זה ולא ישר בעיניו מ"מ סבר ר' אילעאי כברייתא זו בדבר שאיט שנוי למחלוקת ב"ש וב"ה שהרי הוא מיישב ברייתא זו שאיט סותרת לדבריו ודו"ק : **תוספות** ד"ה אלמא קרן כעין שגנב וכו' ומתשה זאת בשעת העמדה כדין כדאמר רב תברה או שחייה וכו'.ואף שבברייתא זו נאמר שולה בכפיט ולא נזכר שתברה או שחייה מ"מ גם ברייתא זו איכה איירי בבהמה רק בפקדון כלים או דבר אחר א"כ נוקמי הברייתא בשבר הכלים או כיולא בו דחייב אשמה זו דשבר הכלים ודו"ק :

דף סו ע"א רש"י בד"ה אבל למנין שלומי כגון כפל לרבי אילעאי וכו'.ואין לתרץ דהטעם של רבי אילעאי בכפל הוא משום דשיטי קונה ולכן משלם כדמעיקרא תבפ"כ רב איירי למנין יוקרא

וזולא

אלא דהמקשן סבר דגם רב איירי בכולא במנין זה דליש שינוי ואפ"ה סבר משלם כשין העמדה בדין ודו"ק: תוס' ד"ה הם ולא ולדותיהם וכו'. ואין לומר הא דפריך ולד אתנן הייט בנתן לה ואח"כ עיברה וכו'. ויש לדקדק איך ס"ד זה א"כ מאי מקשה הגמ' לב"ה גם קשיא וכו' אימא דגם אתי לרבות אם נתן לה אתנן הבהמה כשעיברה דאז גם הוולדות אסורים וכמו שאמרו שם בפ"ז כמו שהביאו התוס' דיותר אסור גבי בהמה מגבי חטין ונעשה קמח ויש ליישב: בגמרא גם לב"ה קשיא וכו'. וליכא להקשות לפי מה שכתבו התוס' לעיל דרבא איירי בשינוי החוזר לברייתו א"כ לימא דגם אתיא לב"ה בשינוי החוזר לברייתו דהרי כמה מ"ד סוברים גם בשינוי החוזר אינו קנה א"כ אליבייהו קשה גם לב"ה למאי אתיא וגם נראה גופיה דליש שינוי החוזר לברייתו מקרא אחריני א"כ ליכא למימר דגם להכי אתא וק"ל: ע"ב תוס' ד"ה אילימא לפני יאוש פשיטא דאפילו קדשינהו אינו קדוש וכו'. נראה דקשה להתוס' מאי מקשי כאן פשיטא והלא ר' יוחנן אמר לקמן בהדיא גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדיש וכו' ויליף מקרא וגם שם קשה פשיטא דליכא לתרץ דר' יוחנן ממעטנו שגם הנגזל אין יכול להקדישו א"כ גם כאן נתרץ הכי וליכא להקשות א"כ הא תו ל"ל הרי כבר נלמד מקרא אחרינא דמ"מ קושיית פשיטא אינו קשה וע"כ מתרצים התוספות דהכי מקשי מה אתה ממעט קרבנו ולא הנגזל שאינו יוצא בקרבן זה הלא הפי' אין שם הקדש נקרא עליו כלל כמ"ש רבי יוחנן ואיך אפשר לומר שיעלה לרצון לו ואדרבה הרי הוא חולין בעזרה וזהו ג"כ מה שכתבו בדבור שאח"ז אבל אי לא קנה ביאוש מיפסלו מ"מ קדוש הוא וכו' ויש לדקדק מאי רצו התוס' בזה אלא ודאי לתרץ ג"כ קושיא זו אם לא קני ביאוש א"כ אכתי קשה פשיטא הרי הוא חולין בעזרה ומאי צריך למעט שאינו עולה לרצון ולכן מתרצין דמ"מ קדוש הוא וא"כ צריך למעט שאינו עולה לרצון עכ"פ ודו"ק: בד"ה מי איכא למ"ד וכו' דרב יוסף לא פליג עלה דרבה וכו'. וה"ה שהיו יכולין לתרץ כן מיד בתחלת הדבור כמ"ש דלא בעי לאוקמי כב"ש וכו' אלא שיותר ניחא להו לתרץ מ"ש הגמ' מי איכא למ"ד אליבא דב"ע וק"ל: בד"ה דגזל מסכב להבריה וכו' ועוד קשה דהתם מייתי עלה פלוגתא דר"ש ורבנן וכו'. ולא ידענא איך ס"ד דבעל חדושי הלכות דכוונת התוס' התם במשנה א"כ יקשה הא תרתי ל"ל למה צריך להשמיענו פלוגתא דר"ש ורבנן שתי פעמים וק"ל: בא"ד ומדמייתי עלה פלוגתא דר"ש ורבנן משמע דהוי טעם משום דאין מחשבתו מטמאו וכו'. ויש לדקדק מאי צריך אביי להקשות לרב יוסף ממתני' של עורות אמאי לא מקשי ליה מסיפא דברייתא דלעיל שמביא לו רבה דגם שם איתא פלוגתא דר"ש ורבנן וכולה סבר דיאוש קנה ואף שזו ברייתא וזו מתני' מ"מ ברייתא זו כבר הביאה הש"ס והיה לו להקשות ממנה ודוחק לומר שאביי לא ידע סיפא דברייתא כי רבה לא הביא לו רק הרישא ויש ליישב דברייתא ידע אביי לתרץ שקילען או שעשה בם מלאכה אחרת משא"כ כאן על משנה זו סמך עלמו הקושי' של סילבא שנו כאן וכו' ואף שרבה בר חנן מקשה קושיא ולא אביי מ"מ גם לאביי קשה קשיא זו ויש עוד ליישב ודו"ק: בד"ה כל שאין בו חסרון מלאכה וכו' וא"ת בלאו הכוא דעילבא וכו' וי"ל דלמא הך דהכא איירי בבעה"ב וכו'. פירוש לדבריהם מקשי' מאי צריכא הגמרא להקשות והלא עילבא שנו כאן וכו' בלאו זה היה לו להקשות דתנן גבי דהאי כל מקום שאין חסרון מלאכה מחשבה מטמאה וכו' א"כ גם גבי גנב וגזלן לעיל דקאמר מחשבה מטמאה הייט ג"כ אם חישב על דבר שאין בו חסרון מלאכה ולא שהם עשו מלאכה בעורות וא"כ שמא דייאוש לחודא קני ומתרצין דיש לומר הך דהכא ר"ל מתני' זו של כל מקום שאין חסרון מלאכה זו דוקא איירי בבעה"ב אבלו יש חילוק בין חסרון מלאכה לשאין בו חסרון מלאכה אבל בגזלן אף בדבר שאין בו חסרון מלאכה אבל אין מחשבה מועלת אא"כ עושה בו מלאכה דאז קנה שהיא שלו וכשאין בו חסרון מלאכה לא קנה ולא מטמאה לכן צריך להקשות מעילבא דעכ"פ כשאמר מחשבה מועלת גבי גזלן וגנב הייט אם חישב לעילבא גם כן כי סתם מחשבה נאמר ג"כ אהם חישב לעילבא ושם אינו מועיל שום קלוע כמ"ש התוס' בדיבור שקודם זה ודברי בעל חדושי הלכות בזה הוא מן המתמיהין דהיך אפשר לומר שכוונת התוס' להקשות דה"ל להגמ' לפרוך ממתני' זו לבד בלא מתני' של עורות כלל ובלאו הכוא חוץ מעילבא ודאי תינוקות של בית רבן יודעין לתרץ זה דשם אינו נזכר כלל שום רמז מגנב וגזלן וכמה משניות שנזכר בהם דמחשבה מטמאה וכו"ל להקשות מהם וע"כ הנכוה כמ"ש ודו"ק גם אין לפרש כוונת התוס' דס"ל לרבה להקשות ממתני' זו לבד דקתני חוץ מן העילבא א"כ שמא שגם עילבא מטמא בגזלן והם אינו מועיל קילעון חדא דלשון התוס' לא משמע הכי וגם הרי כן הוא באמת קושיית הגמרא וחדא בינהו ודו"ק:

דף פ ע"א רש"י ד"ה אלא קוברה ורבנן פליגי עליה דרבן גמליאל וכו'. ר"ל רבנן דלעיל דאמרו קודם הרגל דוקא מותר להשהות וזה בשאר השנה ואין להקשות מנ"ל לרש"י לומר דפליגי איתא דרבנן דלעיל מודי כאן דהרי כיון שקבורה דע"כ צ"ל דס"ל לגמרא דכיון דסתם איתמר האיסור הייט בכל מקום בלי שום צד היתר דאל"כ מאי מקשה הגמרא והתנן אין מגדלין וכו' דלמא כאן איירי בקבורה אלא צ"ל דכיון דסתם קתני אין מגדלין משמע בכל מקום אין מגדלין ודו"ק ואין להקשות דע"כ פליג רשב"ג אדרבנן א"כ יתרץ בקיצור על קושיית והתנן אין וכו' אימא דרשב"ג פליג דעכ"פ נראה דוחק למקשן דבהם רבי דלא כר"ג וק"ל: תוס' ד"ה מהו להשהות וכו' ובתוספתא נמי משמע וכו'. ר"ל דמביאין ראיה על נפשם דהייט על פירושם דלא פליגי ארבנן והאבעיא היה על קודם הרגל והשיב דשרי בלבד שלא תלא ותרעה וכו' ולעיל בדברי רבנן משמע דקודם הרגל מותר אפי' לרעות שהרי אמר אע"פ שאין מגדלין וכו' אבל משהים וכו' א"כ משמע דומיא דאין מגדלין קאמר אבל מותר להשהות הייט בסתם בין לרעות בין בבית ולכן מביאים ראיה דמתוספתא ג"כ משמע דגם רבנן דאמרו דמותר להשהות קודם הרגל רצונם שלא תרעה בשדה רק בבית מותר לגדל וק"ל: ד"ה דקטיני שקיה וכו' והאי דמסיק ומאי שרגא וכו'. ר"ל עכשיו דמשמע דגם קטיני שקיה מ"מ יש לספק דנקרא שרגא א"כ איך אמר הגמ' מה שרגא דמתתאי שקיה דוקא וכו' לזה מפרשים וה"ק ומאי שרגא שאין ספק וכו': ע"ב גמ' מיתיבי ר"ש בן אליעזר אומר מגדלין ט' הבית וכו'. וליכא לתרץ דרב דרש דמקודם ניתקן הלכה כת"ק של רשב"א דסבר דאסור דאין מפורש כלום בדברי ת"ק רק שאמר בסוס אין מגדלין חיה דקה. ואיכא למימר דמודה דאף שאמר ר"ש בן אליעזר אומר מכלל דפליגי איכא למימר דבאידך פליגי ולא בחתול ודו"ק: תוס' בד"ה נפק רב וכו' דהא פליך עלה מברייתא וכו'. וליכא להקשות דהוא תדע מן הקשיא ומנ"ל באמת למקשן להקשות ארב דלמא רב תיקן זה אחר המעשה שאהה החתול עשתה מעשה רע כזה דס"ל כמו שקים להו לגמרא שמעשה של רב היתה חתול הוכתה בן קים לה דרב דרש דמקודם ניתקן וק"ל: בד"ה אמר רבינא לעורו וכו' למאי אצטריך הך דמותר להרגו וכו'. ר"ל דס"ל דמ"ש בגמרא ומותר להרגו הייט בא לאשמועינן דיכול כל אחד להרגו אף שאינו שלו רק של אחר מ"מ מותר להרגו וע"כ כיון דאשמועינן דאין בו משום גזל ויכול הוא לגזול מחבירו כ"ש שמותר להרגו של חבירו מיהו כמדומה היה נראה לומר דכוונת הגמרא להשמיענו שמותר להרוג אף שהוא בעל חי מ"מ כיון שנקרא מזיק מותר להרגו וא"כ איך תלוי דין זה במה שאין בו משום גזל ואפשר לומר דזיל בתר טעמא דאין בו משום גזל מפני שאין חיותו שוה כלום ואפשר למוכרו אין רשאי מ"מ דחיותו אינו שוה כלום ויכול להרגו ג"כ וגם יש לדקדק אמאי נעבי להו התוס' בקושיא זאת עד הנה שתירץ לעורו ויש ליישב ודו"ק:

דף פא ע"א רש"י ד"ה ומנא ידעינן אם זרעה לאדם דשרי ליה למלקט וכו'. כוונת רש"י לאפוקי שלא נטעה לפרש דקושית הגמ' היא ומנא ידעינן שזרעה לאדם שאין מחייבין אותו לעקור דלמא זרעה לבהמה וא"כ מעלי להו ונחייב אותו לעקור דאין זה קשיא דאיך נחייב את הבעה"ב לעקור הוא יאמר שזרעה מתחלה לאדם וא"כ גרועי להו גם אין לפ' דקושית הגמ' היא מנא ידעינן שזרעה לבהמה דאסרינן ליה ללקוט דלמא זרעה לאדם ויהיה שרי לו ללקוט דגם זה אין קושיא דלמא באמת אם הוא ספק לא ילקוט כן היה טונת יהושע לילך לחומרא ולכן מפרש רש"י דהקושיא היא על מה שהתיר יהושע ללקוט כשזרעה לאדם ע"ז מקשי דלמא זרעה לבהמה ולמה יהא מותר לו ללקוט אך צ"ע בעיני דגם זה אינו קשה כלום כי הלא אינו מפורש כלום בברייתא בהדיא גבי תקנת יהושע אם זרעה לאדם דשרי רק אדרבה אמר סתם חוץ משדה תלתן והגמ' מתרץ דאיירי בזרעה לבהמה א"כ דלמא באמת תקנת יהושע היתה בסתם שדה תלתן שאינו ידוע לך אם זרעה לאדם או לבהמה אל תקח ממנו וי"ל לחומרא אך באם שידוע לו בבירור שזרעה לאדם אז רשאי ליקח ממנו ולולי פרש"י נראה בעיני לפרש דהקושיא הוא על הכלאים למה אין אתה מחייב אותו לעקור כשזרעה לאדם מנא ידעי שאר העולם שעוברין על השדה ורואין כלאים מנא ידעי שזרעה לאדם הם יחשבו שזרע לבהמה ואירע כלאים וכמ"ש התוס' בהדיא דמפני המרד אסרינן ליה לקיים בכרם וזה ברור בעיני ודו"ק: תוס' בד"ה חוץ מגרופיות של זית וכו' ובערוך פי' מגרופיים ענפים וכו'. ולפ"ז הא דאמר לקמן פי' רבי תנחום בזית כבילה לפי פירש"י דמניח סמוך לגזע וכו' וא"כ כורת כל ענפיה ולא נשאר רק למטה סמוך לגזע כבילה דאין לצייר שכורת שאר האילן בלי ענפי וגם לפרש"י שפירש תלא שני אגרופי' צריך להגיה א"כ איך כורת האילן ולא נשאר סמוך לארץ רק כבילה והם שני האגרופים ואם הכוונה דמן האגרופי ג"כ יכול א"כ למה אמר שחוץ משל זית הלא גם גבי שאר אילנות יש שיעור ויש ליישב ודו"ק: בד"ה ומהלכין בימה של טבריא וכו' וכדתניא נמי שהתנו שבטים זה עם זה אבל לד הוא וכו'. הייט מביא ראיה מדאמרינן שהתנו שבטים זה עם זה מה היו צריכים האחרים להתנות הלא הים היה בחלקו של נפתלי וכמו שפרש"י כאן שע"י אמר ומחכין וכו' אם כן לא היו צריכים להתנות רק שבט נפתלי אלא ודאי שגם שאר השבטים התנו עם נפתלי שגם הם לא יפרסו קלע ר"ל ע"י יהושע כי הם התנו עם יהושע שהוא יתקן להם ויתנה כך ודוחק בעיניהם לומר שמה שאמר שהתנו שבטים הייט אף בשאר נהרות וימים כי יהושע לא תיקן רק על הים של טבריא מפני שאליו היו מוכרחים כל השבטים לילך דרך שם ואח"כ באו השבטים והתנו על כולם ויותר היה נראה בעיני לומר שגם כאן יש לגרוס אבל לד הוא בנוכמולת וכו' ומה שפי' הגמ' לקמן אבל לד הייט רק ליזון של הגמ' קודם שמביא הברייתא של תנו רבנן מליין גמרא זו והייט שקשה להם מה שאמר אבל לד הוא וכו' על מי קאי אם על הבעלים הלא יכול אפי' לפרוס קלע בשביל דגים וכ"ש לצוד ברשתות ואם קאי על אחרים א"כ למה נקט בריסא ומחכין וכו' דמשמע דוקא על חכה הלא מותר אפי' לצוד ברשתות וע"כ מפרשים דמחכין קאי על אחרים וגלודן ברשתות קאי על הבעלים שזה מותר להם דוקא ולא ע"י קלע ואף אם אינם גורסין כאן אבל לד הוא וכו' מ"מ מוכח דאייל' ומחכין וכו' לא יפרוס קלע וקשה דיוקא אהדדי דמתחלה אמר דוקא חכה מותר ולא יותר ואח"כ אמר קלע דוקא אסור אבל רשתות מותר ע"כ מפרשים התוס' כנ"ל ודו"ק ומה שמביאים ראיה ממתני' לקמן שהתנו זה עם זה הכוונה שלהם כמו שכתבתי ומביאין ראיה שכן משמע להדיא מלשון הברייתא שמה שאמר לא יפרוס קלע הייט גם הבעלים ויש עוד ליישב דברי התוס' ודו"ק: בד"ה אין מחייבין אותו לעקור וכו' רביעא נקט אפי' שמתכוין לזרוע וכו'. מיהו יש לדקדק מנ"ל למקשן להקשות ודמיגהו תלתן שעלתה עם מיני עשבים וכו' אימא דודאי עשבים תעלו לתלתן ומי יודע אי תלתן מעלו לעשבים ויכול להיות שגרעי להו וא"כ ודאי היכא שיש שדה לתלתן דהייט שהכוונה שלו היה לזרוע תלתן והעשבים שלו ממילא אז ניחא ליה כיון שעשבים מעלו לתלתן ולכן אסור ללקוט משא"כ אם עיקר זריעתו היה בשביל עשבים וא"כ עלו תלתן ממילא אז לא ניחא ליה בתלתן כי כוונתו הוא בשביל עשבים ותלתן מזיק לעשבים ולכן אין מחייבין אותו לעקור בין לפרש"י ובין לפי' התוס' וצ"ל דנראה לו למקשן אף כי זרע בשביל עשבים מ"מ אם ממילא עלו תלתן יותר ניחא ליה בתלתן מפני שהם חשובים יותר מן עשבים ודו"ק: ע"ב גמ' אמר רב חסדא ואפי' בשבת וכו'. ר"ל בחול פשיטא ליה דמותר ליקח צרור מפני שיכול לחזור ולעוותו מיד משא"כ בשבת א"א לעשות זה ה"א דאסור ליקח צרור אעפ"כ מותר ונעלה קאמר מר זוטרא חסידא שקיל בשבת ומ"מ נוח למחזר ולעוותו בחול וק"ל: רש"י ד"ה מפנהו אלמא לא קנה כו' תלי בעל השדה של ימין או של שמאל לעכובי וכו'. ולכאורה יש לדקדק מאי דחיק ליה לרש"י שאינו מפרש קושיית הגמ' כפשוטו אי קנה מקומו איך מתירין לו למוצא המת לפנות אותו כלל אף בלא עכוב משום אדם וצ"ל דרש"י סבר דודאי יהושע תיקן שבעל השדה אין יכול לעכב לומר להוליך המת לבית הקברות הקרובים שלו או כל ישראל יסייע זה אינו צריכים אמנם אם הוא בעצמו רוצה לפנות להוליכו לבה"ק או למקום אחר במקום שאינו מזיק לשום אדם הרשות בידו ואין כאן האיסור פניה ולכן מפרש דהקושי' הוא דבעלי שדות יכולין לעכב מאחר שאינו מונח מתחלה על שדיהם הגם שאין זה משמעות כל הפוסקים אך סוברים שהוא איסור כפשוטו לפנות המת גם א"כ כ"ש אינו קונה מקומו שיכולים לעכב לומר למה תפנה אותו על שאינו נסייע כולם להוליכם לבית הקברות או למקום אחר כמ"ש ודו"ק:

דף פב ע"א גמ' אלא מאן תנא עשרה תנאים ריב"ל היא וכו'. מדקאמר אלא משמע משום אינו צריך לתירוצו כי ודאי כי קאמרינן אלא ריב"ל לא צריך ליישב גם דר' יהודה ודרבי ישמעאל מפני שזה כבר תנו והם הם היו תנאים וסמך ר' יהושע עליהם ואינו חשיב רק מה שאינו מפורש בדברי איזה תנא אבל על הברייתא שפיר היה קשה אמאי לא חשיב גם דברי רבי יהודה ודו"ק: תוס' ד"ה כדי שלא ילינו וכו' ואע"ג דאיצטריך כימים לומר מה הראשונים ברצון וכו'. וליכא לתרץ בזה קושיית הראשונים שהקשו והא דכתיב בפ' עקב ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים וכו' דזה בא ללמוד מה הראשונים ברצון וכו' דעכ"פ אין מקרא יוצא מידי פשוטו ומשמעותו הוא כימים הראשונים מ' יום ומ' לילה כך עמד עכשיו לכן צריכים לתרץ דבא לדייק כימים ולא כלילות ועכ"פ נראה להגיה בדבריהם למחוק מלת שהן וכצ"ל והא דכתיב בפ' עקב ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים מ' יום ומ' לילה וגו' שכן הוא כתוב מפורש בפ' עקב ומתרצין דמה שאמר מ' יום ומ' לילה קאי אימים הראשונים שהיו כך אבל כאן היו בימים ולא בלילות ודו"ק: בא"ד אבל לפי מדרש תנחומא וכו' לא יבא לא בה' לא לרבנן ולא לר"י וכו'. דאין לתרץ דלרבי יוסי בו ביום שירד בו ביום עלה דא"כ היה קשה למה ליה לתנחומא לחלק העליות והירידות הלא היו שוים דבתמוז היה העליה והירידה כ"א ביום בפני עצמו ולא היו ביום אחד יותר טוב היה לו להשוות הירידות והעליות שכולם היו כ"א ביום בפני עצמו והיה לו לצרף את שריפת העגל ודן החוטאים ליום ירידה או ליום עליה אלא ודאי שסבר דבלא"ה היו גם העליות והירידות האחרונים כ"א ביום בפני עצמו א"כ צ"ל דעליה האחרונה היתה בא' באלול ואז לא יבוא בה' ובעל חידושי הלכות בקושיא מיושב יפה ועכ"פ כמדומה שנעלמו דברי התוס' הללו מן המזרחי בפרשת כי תשא ועקב שמקשה דברי רש"י אהדדי שפעם א' כתב שעלה ביום י"ט ופעם א' כתב בי"ח ע"ש ובזה מתורץ שכתב פעם לפי המדרש תנחומא ופעם א' לפי סדר עולם כן מתרלין כמה פעמים דברי רש"י בחומש המזרחי גופיה ע"ש:

דף פד ע"א גמ' אמרו לי' והא מר הוא דאמר כל הניזוק וכו'. ולעיל שהקשה רבא גופיה לרב פפא והא אנן חמשה תנן וכו' אף שרבא סבר דאין גובין כלל מ"מ הקשה לשיטת רב פפא דפסק שישלם ארבע לסברתו הקשה והלא חמשה תנן וק"ל: תוס' ד"ה זילו כו' היה סבור דאדם הזיקו וכו'. בחדושי הלכות וצ"ל להוסיף על דבריהם וכו' לא היה ידע נמי דקטע לידו ואפחתיה מכספא אלא דהוי סובר דלא אפחתיה וכו' ואינו נכון דא"כ כי הקשה ליה רבא והא חמשה תנן ה"ל לומר זילו שומו ליה חמשה כמו אח"כ בשהקשה לו והא תמור הוא והשיב זילו שומו ליה נזקא ולא השיב סבור הייתי שהוא אדם אך ר"ל לבד מנזקי קאמינא כי נזק שייך בכל המזיקין אפילו בבהמה לכן לא אמרתי זילו שומו ליה חמשה וכו' וק"ל: ע"ב רש"י בד"ה ופגם שייך באונס ומפתה וכו' כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לבעולה להשיאה לעבדו וכו'. והא דלא אמרינן כפשוטו כמה אדם רוצה ליתן לבעל בתולה או בעולה משום שאין שייך זה בשום שומא דאין היא מופקרת לזנות שיתן הבועל לה ממון וא"כ אין שומא זו ידועה וע"כ מיושב מה שמקשה על תירוץ של הגמ' בושת אע"ג דשכיחא כיון דלית ביה חסרון כיס וכו' והרי פגם אית בה חסרון כיס ושבית וא"כ נעבד שליחותייהו ובזה אין קשה כלום דודאי ממונא נקרא שהוא שום ממון דאפחתיה מכספא כפרש"י אבל מ"מ אין זה חסרון כיס אלא שלא הפסידה ממון משא"כ גבי נזק שראוי למלאכה בכל יום ויש חסרון כיס אלו שאינו יכול לעשות מלאכה אחר הנזק ודו"ק: תוס' בד"ה א"כ אית ביה חסרון כיס וכן וגזלות וחבלות דבעי מומחה וכו'. חבלות אגב שיטפא נקט דהרי כאן אמרינן בהדיא דאדם באדם לא שכיח ואין גובין וי"ל ואתלן וק"ל:

דף פה ע"א גמ' בכלל ופרט המרוחקים זה מזה. וז"ל חדושי הלכות ק"ק אמאי לא קאמר בפשיטות דכ"ע כו' דלית ביה חבורה משמע וכו' ובן עזאי סבר כתב רחמנא חבורה לגלויי עליה כו' ורבי סבר דחבורה אתא לדמי' יתירה וכו' ואין זה קושיא דודאי יותר ניחא לה לגמ' לומר דכ"ע סברי דלא אתא חבורה לגלויי על כויה דא"כ לא לכתוב כויה כלל רק יכתוב חבורה ומאי צריך לשום בתחלה ולפרט אח"כ וק"ל: שם ולרבנן בתראי וכו' ריפוי דתנא ביה קרא ל"ל. ויש להקשות אימא הא דפליגי רבנן בתראי וסברי דפטור מצעיהם הייט בהגד יתירה אבל בהגד כפשוטו מודה דחייב וסברי דאתי רפא ירפא להגד כפשוטו וי"ל דמקשן סבר מדאינו מפ' הגמ' ג"כ דברי רבנן בתראי כמו שמפ' דברי ת"ק ור"י משמע דרבנן בתראי סברי דבכלל לא אתי קרא זה לנמחים דלא נתנה רשות להגד: תוס' בד"ה לדמים יתירים קמ"ל דמשלם תרוייהו נזק במקום צער כנ"ל וא"כ מקשי הרי צער במקום נזק נפקא לן מפצע תחת פצע לחייבו וא"כ שמעינן דמשלם תרוייהו סברי גם משלם גם הצער ואפ"ה משלם הנזק גם כ"ש הוא מה במקום שמשלם את הנזק אעפ"כ משלם צער כ"ש במקום שמשלם צער שישלם גם הנזק ומי שטעה והגיה בתוס' צער במקום נזק מפני קושיות ר"י א"כ אין טרך ודו"ק: ע"ב רש"י ד"ה לקתה דכי מיתפח האי גברא מהולי זה שנקטע רגלו וכו'. כבר כתב תדס"ל פי' דברי רש"י שהכוונה באם לא היה חולה בקטיעת ידו רק שנולד כך או ע"י שם שלא היה חולה היה יכול עכ"פ לעשות מלאכה אחרת ונילך בשליחות משא"כ עכשיו כיון שהיה חולה אף שנתרפא שוב אינו יכול לעשות גם שליחות זה דאל"כ רק שעדיין ראוי למלאכה זו לילך בשליחות אחר הרפוי א"כ לקתה מה"ד דלמה לא ישלם לו בשכר של אותה מלאכה שיכול לעשות אחר הריפוי ומה שרלה ליישב כאן שאינו ידוע מה מלאכה הוא עושה ואפשר שהיה בעל מכל מלאכה לא נאמר בו אלא בפחות שבמלאכה דשייך ביה אי לא היה חולה עכ"ל אין נראה זה דא"כ מה צריך הגמ' לומר שכבר נתן לו דמי ידו וכו' נתרץ בקיצור כיון שאינו ידוע מה מלאכה יש לו וכו' אמרינן בפחות שבמלאכות גם מדברי התוס' אין ראיה כ"כ דאפשר לפרש גם דבריהם הכי ר"ל בתחלה כשהיה בריא הכוונה אם היה כן בלא יד מתחלה כשהיה בריא ולא היה חולה בשביל קטיעת היד גם מלשון פירש"י ימן שהביא אין ראיה דגם שם היה נראה לפרש כן דכי מתפח האי גברא מהולי זה וכו' ר"ל של הרגל קודם שנקטעה ידו א"כ היה ראוי לדלו' וכו' ואף שאינו אתא פי' זה בדברי רש"י דאינו איירי כאן שנקטעה ידו וגם רגלו מ"מ לפי הגירסא שלפנינו יש ליישב דברי רש"י וכמו שכתבתי לעיל ודו"ק: ד"ה נפקא מיניה וכו' ושבת לא שהרי נותן לו דמי כל מה שהיה שוה מתחלה והרי הוא עבדו וכו'. ראיתי בים של שלמה שמפרש דברי רש"י וז"ל ולענין שבת פשיטא ג"כ שאינו צריך ליתן לו מאחר דבסוף התשלומים משלם לו דמי כולו א"כ כמאן דקטלי' ואין לו הדמים יותר וכו' ולא אבין דהרי רש"י כתב להדיא שהטעם הוא שהרי הוא כעבדו ואין לו שבת ולא דהוי כמאן דקטלי' ועוד לפי דבריו גם מן הצער יפטר והיותר נראה לומר דבין לרש"י ובין לתוס' לא גרסינן כמאן דקטלי' דלרש"י פשיטא כמו שכתבתי שבהדיא כתב טעם אחד גם לתוס' הלא מפרשים דבחרשו ג"כ משלם ריפוי וכו' ואם היה כמאן דקטלה למה ישלם לו כלום והנה שסברא זו שכתב רש"י היא קלושה דלמה לא נאמר שישלם השבת שהיה לו עד עכשיו שמשלם לו דמי כולו וכי בשביל שחרשו גם לבסוף יפטור מה שחלה מקודם זה ובטל ממלאכה והרא"ש כתב בהיפך דשבת פשיטא שמשלם לו מה שביטל עד הנה ואליביה צריך ג"כ לחלק מ"ש מצער וריפוי וצ"ל דודאי שבת יכולים לשער מה שנותנים לשמור קישואין על שבוע אחד משא"כ צער אינו שייך לשום בענין זה אלא צער של כל מכה וא"כ שפיר איכא למימר דודאי הוא חייב לשלם אותן אף שאומדים כ"א בפ"ע כמה יש מצער של יד וכן של רגל כי הוא מפרש כפי' התוספות ודו"ק:

דף פו ע"א רש"י ד"ה דבעי כו' ואע"פ שלא בשלו משאר מלאכה נותן לו שבת או הואיל ומלאכתו בכך וכו'. אך יל"ד הלא פרש"י אח"כ להדיא דבמקום שמשלם דמי הנזק אזי אין משלם בעד אותה מלאכה שהיתה לו קודם הנזק ואיך משלם הכא דהייט שכר של מרקד בי כובי וי"ל כיון דגם אחר שיתרפא הקרטופני יהיה יכול לחזור לעשות אותה המלאכה שעשה קודם הנזק מחויב לשלם ג"כ אותו שבת גדול וכמ"ש

וכמ"ש התוספות לעיל גבי מלמד וטוקב מרגליות ואין להקשות דנס גבי עבד שהכהו על ידו ונמתה יבופה לחזר אמאי נותנין לו שבת קטנה לאביה הלא יכול אח"כ לחזור למלאכתו הראשונה כשיתרפא דהיכא למימר דנס עבד נקרא אין לו אומנות ידועה ודו"ק: שם ברש"י ד"ה רואין אותן ואפי' העבירים וכו'. רש"י כתב כאן לדידיה וגמלמו אף שהם סבירים מ"מ רואין כאילו ירדו מנכסיהם אבל אין כוונת רש"י לומר בדברי ר"מ שסבר שאף בעבירים הדין כן דהלא גם ר"ש מודה בעבירים ואדרבה איפו חולק עמו רק בפניים שסבר ר"ש דרואין כפחותין שבהן וק"ל: בתוספות ד"ה פיחת אגל רבו וכו' ולרבא נותן הכל שבתו לרב וכו'. וזה נראה דוחק בעיניהם דלשון הכל משמע בין שבת גדולה בין שבת קטנה ולרבא אין כאן שבת גדולה כלל וא"כ למה אמר הכל וק"ל: ע"ב בתום' בד"ה ערום בר בושת כו' אם ערום הוא היאך העבימו וכו'. דודאי משמע הלשון על בייש ערום שגם מתחלה היה ערום ולא לבים כולו רק שהמקשן סבר שמשמע ערום לגמרי והתרלן השיב שהיה ערום קלת: בד"ה סומא אין לו בושת וכו' משמע דלא מני דייק מדקתני המבייש את הסומא חייב דמודה ר"י וכו'. כוונתו דז"ל הגמרא לעיל בסמוך כי אמר רבי יהודה סומא אין לו בושת למיפקל מיניה אבל למיהב יהבינן והא מדקתני סיפא המבייש את הישן חייב וישן שמבייש פטור ולא קתני סומא שבייש פטור מכלל דל"ש הכי ול"ש הכי וכו' וא"כ לשון הגמ' היא. (ההעתק חסר כאן עד היינו לא) היינו לא תקינו ליה לגמרי שיהיה שלו רק שיקנה בהן קרקע והוא יאכל הפירות א"כ מ"ש פירא תקינו ליה רבנן היינו לגמרי שיהי' של הבעל לבד וזה איפו גבי גונב בהמת מלוג עלמו רק הכפל משלם ג"כ לאשה ודברי החדושי הלכות דחוקים כי הוא תלי בדלא תנא דמה שהתום' מחלקים בין כאן ובין התם היינו משום דכאן אין לבעל שום זכות בכתובתה ועלמה שהיא מוכרת כתובתה הוא שלם משא"כ שם גבי גונב ולד דמשלם הכפל לאשה והוא שלה אינו עדיף מנכסי מלוג עלמן שלה וכמו גבי ר"מ שלה תלקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ה"ה כאן ולפי' יש לתרץ כפשוטו שכתבו כמו גבי פירא דפירא התם כלומד מפירא עלמה לענין שהוא אוכל הפירות ה"ה בהיפך נלמד ג"כ פירא מן פירא דפירא לענין שהכפל עלמו הוא לאשה ודו"ק:

דף פט ע"א תום' ד"ה כל לגבי בעלה ודאי מחלה וכו' וא"ת ואכתי היאך תמחול הא מוקמי' לה כר"מ דאסור להשהותו וכו'. ר"ל לפי תירולם דלעיל על מה שהקשו ותזבין לבעל גופיה וכו' וכתבו א"כ הא מוקמי לה בסמוך כר"מ וכו' א"כ קשה כשתמכור לאחרים היאך תמחול וכו' ותירלו שהבעל יעשה כתובה אחרת אבל אם תזבין לבעל גופיה ודאי לא יעשה כתובה אחרת רק יגרש אותה מיד אבל מכח תי' הגמ' שמתרץ בסמוך דאתיא כר"מ אין כאן קושיא דהיכא למימר דהברייתא דקתני וכן אשה שחבלה בבעלה אתי כר"מ אבל מתני' דקתני פגיעתן רעה הם שחבלו באחרים פטורים אתיא כרבנן דפליגי אר"מ ובאשר"י כתב דקי"ל כר' מאיר א"כ היאך יכול למחול וכו' והוא מדויק יותר ודו"ק: בא"ד והכא ניחא דשמא הבעל לא ירלה וכו'. ק"ק דגם בקושיא שהקשו לפני זה ותזבין לכתובה במעמד שלשתן וכו' ה"ל לתרולי הכה דהבעל לא ירלה לעמוד במעמד שלשתן עם הלוקח והאשה על מכירה זו ויש ליישב: בא"ד כיון דכל לגבי בעלה מחלה וכו' שום אדם לא יקנה אותה וכו'. ולפ"ז הוה להם להקשות כפשוטו גם כאן מאי לריך הגמ' לתרץ אפסדתני להוה זבינה בידי לא אפסידי וכו' ניחא כפשוטו כגון דהיא מחלה לגבי בעל א"כ שום אדם לא יקנה אותם ולהכי קתני במתני' פטור מה תאמר תזבין לכתובתי ודאי אין כאן שום קונה על זה ויש ליישב ודו"ק: ע"ב גמ' ואי דנפישא כתובתה מכתובה דאורייתא וכו' ואידך תזבנה ניהליה בחבליה וכו'. ויש לדקדק אימא דהא"נ ומאי דקתני לא הפסידה כתובתה היינו מנה ומאתים כמ"ש התום' לעיל ד"ה אמר רב אידי בר אבין וכו' וי"ל דהגמ' מדקדק מדקתני אשה שחבלה בבעלה משמע שדין א' לחבלה באחר ולחבלה בבעלה וכמו גבי אחרים פטורים לגמרי דהרי יכולה למחול לבעלה ואטרוחי בכדי לא מטרחינן אף התוספת כתובה משמע דה"ה גבי חבלה בבעלה ולכן מקשי ולמה תזבין לאידך בחבלה וכו' מיהו מדברי הרא"ש משמע שגם נכסי צאן ברזל דהייט התוספת כתובה אינה יכולה למחול וא"כ ל"ל דהגמ' מקשי באמת ג"כ אם כשחבלה באחרים אי דנפישא כתובתה מכתובה דאורייתא לזבין אידך ולוקמא אכתובתא דאורייתא הגם שמדברי רש"י לא משמע כן רק שהקושיא דוקא אחבלה בבעלה ויש לפרש גם להרא"ש הקושיא היא דוקא אחבלה בבעלה והיינו דודאי אתוספת כתובה בשביל הצאן ברזל שהכניסה לו אינו מקשה דודאי יש לתרץ דאין לה נכסי צאן ברזל כמו שתירץ דלית לה נכסי מלוג רק שמקשה אם עשה לה תוספת כתובה כפשוטו שהוסיף הבעל משלו לאשה א"כ טוקמי אכתובה דאורייתא וכו' וזה אינו שייך להקשות גבי חבלה באחרים דודאי יכולה למחול לבעלה ואטרוחי בכדי וכו' אך הנכסי צאן ברזל שהכניסה לו סבר הרא"ש דודאי אינה יכולה למחול מאחר שהם של האשה שהכניסה לו וגם בסמוך סבר מאי קושיא והא זימנין דמשכחת דמפסיד וה"ד כגון דנפישא כתובה וכו' אימא דמ"ש לא תפסיד הכתובה היינו עיקר כתובה מנה ומאתים ולפ"ז מתורץ דמדמי לחבלה באחרים לפי' התום' כמו שחבלה באחרים גם התוספת אין שייך לה למכור מפני שמוזרת ומוחלת לבעלה ה"ה כשחבלה בבעלה כן ופי' רש"י מיושב ג"כ מיהו יש לתרץ הכל דזה דחוק לומר דכתובה היינו דוקא מנה ומאתים ודו"ק: בתום' ד"ה ואפי' מחלה לגבי בעל וכו' וכשתמכור ותמחול לבעלה יפסיד הכל וכו'. דבריהם כאן אזיל לתירולם שכתבו לעיל לפי דעת ר"ת שאין לריך לשלם כשתמחול רק מה שקבלה והוא תירוץ יותר עיקר דלפי תירוץ הראשון שתירלו לעיל דאכתי הוא אטרוחי ב"ד בכדי וכו' קשה א"כ מה לריך הגמ' להקשות וכ"ת זבינה ניהליה להוה דחבלה ביה וכו' ומתרץ אטרוחי בכדי וכו' הא בלאו קושיא זו ל"ל דאטרוחי בכדי לא טרחינן דאל"כ קשה הלא אין כאן שום הפסד דהיא לריכה לחזור ולשלם כמ"ש התום' וע"כ תירוץ השני יותר נכון ועפ"ז הקשו גם כאן דאם תמכור ותמחול לבעלה לא תשלם אח"כ רק מה שקבלה ממנו ועכשיו כשלא תמכור יגבה קבלתו אם תתאלמן מיהו אכתי אינו מיושב דהרי מה שהוא נותן לו בעד טובת הנאה של כתובה חוזר ולוקח לעלמו בעד חבלתו ואם היא אח"כ תשלם לו מה שקבלה הרי נפרע בעד חבלתו וע"כ יש לתרץ בסיפך דהתוספות אזלו לשיטתם דלעיל שתירלו דנקרא אטרוחי בכדי וכו' וא"כ קשה מה שהקשיתי מה לריכה הגמ' להקשות תזבין לכתובה גופיה וכו' אלא ל"ל דמ"מ נקרא קלת הפסד מי יודע שמא יחזיקנה באיסור בלא כתובה או לא ידור עמה ולא יתן לה גט א"כ שפיר מקשה גם כאן אך ק"ק א"כ למה להו לתוספות לתרץ דנקרא אטרוחי בכדי ה"ל לתרץ דאכתי נקרא הפסד ויש ליישב ודו"ק: ד"ה כשם שלא תמכור והיא תחתיו וכו' אבל לגבי בעל שמכרה לבעלה במובת הנאה יגרשנה מיד ויגבה הכל והיא תפסיד וכו'. הקשה כאן מהר"מ הלא לעיל אמרינן בגמ' כשטוקמה אכתובה דאורייתא אין שייך כאן דברי ר"מ שאסור להשהות בלא כתובה כי הוא לא יוליא אותה א"כ מה מקשה הגמ' והא זימנין דמשכחת לה דמפסידא וכו' הלא אין זה נקרא הפסד כשלא מגרש אותה שהרי עיקר הכתובה קיימת ובעיני אין כאן קושיא כלל דודאי הגמ' אמרה לעיל בשטוקמא אכתובה דאורייתא אז אין כאן חשש של ר"מ כו' כיון שיש לה מנה או מאתים לא תהא קלה בעיניו להוליאה מאחר שיש לה איזה כתובה ממנו לא כל אדם מגרש אותה אבל התוספות כתבו דשייך לשון הפסד גבה שיוכל למלוא אחד מני אלף שירלה להרוית התוספת כתובה ויגרש אותה וא"כ שייך לומר לשון הפסד בזה משא"כ כשחבלה באחרים אין יכולה להפסיד בשום אופן כי הוא לא יגרש אותה שלא ילטרך ליתן התוספת ללוקח הגם שלשון התוספות ק"ק שכתבו יגרשנו מיד ויגבה הכל מ"מ כוונתם הוא כמ"ש ועוד נראה לפרש כוונת התוספות שמתרלים דגבי עיקר כתובה דהייט מנה או מאתים כשחבלה באחרים אין יכולה להפסיד כלום שהרי לריך הוא לחזור ולעשות לה כתובה אחרת דאסור להשהות עם אשתו וגם לא יגרש אותה דלא לריך ליתן הכתובה ללוקח משא"כ כשחבלה בבעלה שייך לא הפסיד גם עיקר כתובה כי כשתמכור לו יגרשנה מיד ולא ישהה עם אשתו ופ"כ נקט ביה לשון מכירה ובזה הפסד משום עיקר כתובה אבל מ"מ מ"ש לא הפסיד כתובה הייט בין עיקר כתובה ובין התוספת שלה וכמ"ש לעיל בסמוך דאל"כ לא מקשה הגמרא כלום רק לשון הפסד שייך בעיקר כתובה ולכן מקשה הגמרא והא זימנין דמפסדא ודברי מהר"ם דחוקים ודו"ק: בד"ה כך מוכרת וכו' אע"ג דאינה יכולה למחול וכו'. לרווחא דמלתא כתבו הפי' אבל אין לריכין ליה דכבר כתבו לעיל דבכתבה התקבלתי יכולה למחול גם לרבי מאיר וק"ל:

דף צ ע"א גמ' ר"מ אומר שניהם אינן בדין יום או יומים זה לפי שאינו תחתיו וכו'. רבי אליעזר סבר ג"כ קנין פירות לאו כקנין הגוף ולכן בראשון אין לו הגוף ואינו נקרא כספו ובשני שיש לו הגוף אך אינו תחתיו ורבי יוסי סבר שניהם ישנו בדין יום או יומים אי הוה ס"ל דלאו קנין פירות כקנין הגוף דמי ודאי לא הוה ס"ל דגם הראשון ישנו בדין יום או יומים דהתורה ודאי לא באה להשמיענו איזה ריבוי אף שהוא תחתיו לבד בלא כספו כי אין שם ריבוי בפירות מן תחתיו רק מסברא אמרו כאן כיון דהוא תחתיו ואם לאו כקנין הגוף בודאי אין כאן שום סברא לכל כמ"ד בין לר"ת בין לר"י אלא ודאי דסבר דספק ליה ויכול להיות שהוא כקנין הגוף ודו"ק גם א"ל לר"י דס"ל כקנין הגוף א"כ מה נ"ל שהוא תחתיו בלא כספו הוא של כל אחד: בתום' ד"ה ר"מ אומר לאשון ישנו בדין יום וכו' ואע"ג דגבי שן ועין אין יולא לא לאיש ולא לאשה משום דאין לו כח למחר קנין הגוף של אשה וכו'. הקשה בחידושי הלכות א"כ אמאי מוקי כך דאיש ואשה שמכרו וכך מי שחליו עבד כרבי אליעזר כיון דמלי אתי נמי כרבי מאיר וכו' ולדידי אין כאן קושיא כלל דודאי כיון דסבר קנין פירות כקנין הגוף א"כ סבר גם לעיל דכן איש וכן אשה לא יכולין לשחררו אבל אין נזכר בדברי ר' מאיר כלום להדיא משא"כ גבי רבי אליעזר שמזכיר להדיא גם לפי פי' זה ש"מ עבד של שני שותפין י"ל כפשוטו של שניהם ולא לזה הגוף ולזה הפירות ואיכא למימר דיכול לשחררו לכן נ"ל דאתי כרבי אליעזר דדריש עבדו המיוחד ומי"ל דלריך להביא ראיה דאפי' מכרו לשניהם כאחד אינו כלום וזה מודה ר"ת דאם שניהם כאחד שחררו דיולא לחירות לכן לריך לומר דאתי כרבי אליעזר דדרש עבדו המיוחד לו ואין להקשות לפי פי' זה של תום' מה לריכה הגמ' לומר בפלוגתא דהכי תנאי יאמר כפשוטו דפליגי סברייתות בקנין הפירות אי הוה כקנין הגוף דהיכא למימר דמביא ראיה על אותה ברייתא שסברה דלאו כקנין הגוף מה בכך אכתי נימא דיולא נמ"ש כיון שיש בו פירות לכן מביא ראיה מדר' יהודה שסבר דהראשון אינו בדין יום או יומים ודו"ק: ע"ב במשנה והיתה מטפחת ומנחת ידה על ראשה וכו'. מדברי רש"י

לקמן בסמוך שכתוב שהמשנה קאי אף שהיתה שם אשה עניה חייביה רבי עקיבא ליתן ד' מאות זוז וא"כ נ"ל דמ"ש לזו אני נותן ד' מאות היינו כיון שהיא עניה הרי אנו רואין דעניה מזלזלת עלמה בשמן כאיסר ואמאי אתה פוסק דעניה שוה לעשירה בזה והשיב אף שעניה מביישת עלמה בכאיסר מ"מ אחרים שביישו אותה חייבים ליתן ד' מאות זוז וק"ל: בגמרא אבעיא להו מנה לורי תנן או מנה מדינה תנן וכו'. וסלע לא אבעיא ליה אם הוא סלע לורי או מדינה דכבר נפשט לעיל ריש פרק דו"ה של דבריהם כסף מדינה וק"ל: שם הא הכהו בפניהם עד נעשה דיין וכו'. דליכא למימר דבאמת ה"ק וכי בפני ב"ד הכהו וכו' דאם הכהו בפניהם בלאו הכי פטור הוא דאין עד נעשה דיין אלא ודאי שלא הכהו בפניהם אלא ע"י עדים וא"כ מה אגרוף מיוחד לעדים וכו' דא"כ הוה קשה מה פריך ר"פ להוכיח דאיירי שלא בפני ב"ד הכהו הרי שמעון התימני אומר להדיא פרט לשילא אבן מתחת ידי עדים קודם שהביאו האבן לב"ד א"כ איירי שהכאה היתה שלא בפני ב"ד אלא ודאי דבאמת ה"ק לשמעון הלא גם לדבריך הכהו שלא בפניהם וא"כ איך יודעים כמה הכהו ודו"ק: בתוספות בד"ה כגון שראוהו בלילה וכו' ולר"ע אפי' עד הכותה אין נעשה דיין בדיני נפשות וכו'. וכן כתבו ד"ה כגון שראוהו בלילה וכו' דאפי' כר"ע ניחא דלא גמר מדיני נפשות וכו'. ואין להקשות לפ"ז אמאי לא מתרץ הגמרא אימר דאמר ר' טרפון בדיני נפשות דלרבי טרפון אין שייך חילוק זה שהרי הוא לא דרש ושפטו העדה דס"ל מקלתן נעשו דיינים א"ק לתרץ אנא דאמר כר"ע דאמר דוקא בדיני נפשות אין עד נעשה דיין לא בדיני ממונות י"ל כיון דר"ע לא אמר גבי דיני ממונות איך ס"ל א"כ מנ"ל לעשות פלוגתא רחוקה בין ר"ע ובין ר"ט ניחא דר"ע סבר בדיני ממונות כר"ט בדיני נפשות דמקלתן נעשו דיינים אבל עד נעשה דיין לא ס"ל לר"ע גם בדיני ממונות ודו"ק:

דף צא ע"א בגמ' ריפוי ושבת עד שיתרפא וכו'. ויש לדקדק אמאי לא משיב גם לער דאומדין עד שיתרפא שהרי כל יום ויום קודם שיתרפא יש לו לער מיהו לפי מ"ש התום' לעיל פרק הכונס דלער אין נותנין אלא של שעת חבלה ולא הלער הנמשך אחר כך אתי שפיר אך לדעת הסובר דמשלמים הלער הנמשך אח"כ גם כן קשה וי"ל דודאי ריפוי ושבת לריך להשמיענו אין אומדין כל יום ויום השבת או הריפוי מה שלריך לרופא ליתן בכל יום ויום רק נותן מיד לאפוקי לער איך שייך באומד לשום כל יום ויום מי יוכל לשום זה כמה כואב לו המכה היום ולמחר אלא לריך לאמוד בכלל לער של מכה ועד שיתרפא וא"כ א"ל להשמיענו ודו"ק שוב ראיתי בס' מעדני מלך הרגיש בזה ע"ש:

דף צג ע"א תום' ד"ה ר' יוחנן אמר יש כו' כן כו' מבתתא בשמי' קאמר כו'. כאן קשה בהיפך מ"ש לפירש"י דלפי זה למה נקט במתני' לאשמעינן גבי ראשי איברים דאף שאמר בניתותא מסתמא בתמיה קאמר רבותא ה"ל להשמיענו אף בהכי ופלגמי אם אמר בניתותא דהוי בסתמא בתמיה לאפוקי פירש"י אין קשה זה כיון דלענין דינא אין נפקותא דוודאי אם אמר בלשון בתמיה שהוא חייב רק שנקט אורחא דמלתא כמ"ש רש"י א"כ יותר אורחא דמלתא גבי ראשי איברים שאמר בתמיה מלגבי הכני פלעני משא"כ לפי' התוספות יש רבותא לענין דינו ויש ליישב ודו"ק: ע"ב גמ' עלים ועשאן כלים וכו'. ולא מתרץ בקילוב דמתני' איירי בגזל משופים ולמר מווי משום דס"ל דשינוי דהדר אין שינוי ולאביי ג"כ אף דס"ל דיש שינוי מ"מ קשה אמאי לריך לאשמעי' בכה"ג דגזל משופים אמאי לא נקט כפשוטו שגזל עלים ושיפן למר וליבן ולכן לריך לתרץ דאשמעי' בשינוי דרבנן וכו' וק"ל: שם אמר אביי לא קשיא הא ר"ש הא רבנן וכו'. ומה שהקשה הגמרא לעיל ליבנו לאו למר וליבון וכו' משלם כשעת הגזלה וכו' מ"מ המקשן מקשה כסברתו דאף אם תתרץ שלא קשה כלום מליבון מ"מ קשה הא קודם עשיית הבגד לריך למווי וא"כ קנה במווי ולכן משיב התרלן ג"כ למר מווי ועשאו בגדים וכו' הגם שבמקשן לא נזכר כלום ממווי ולפי מ"ש מיושב ודו"ק: בתום' ד"ה בקלא אילן וכו'. בחדושי הלכות הקשה ע"ב מה שהקשה וכ"ל כוונתו דלרבא לא קשה כלום דאיך יעשה חילוק אם סרק דפטור בו מועיל שינוי זה אינו דלרבנן גם בסירוק אינו נקרא שינוי ומה שמתרץ רבא הא והא ר"ש הייט גם כרבי שמעון וכרבנן נמי אתי משא"כ בכבריה מודו גם רבנן דהוי שינוי א"ק לפי הבנתו מה מקשו התום' דנחלק גבי לביעה בין עוברת לשאינה עוברת הלא לרבנן גם בלביעה עוברת היה שינוי אלא נ"ל דהתום' ס"ל דמ"ש הא והא ר"ש הייט כר"ש לבד אתי שני הברייתות ולא כרבנן א"כ קשה גם בתירוץ של רבא דה"ל לאפלוגי בין נפילה לסריקה וע"כ נראה שאין כאן קושיא כלל דקושית התום' הוא אמאי נקט המתני' חלק אחרת בסיפא ה"ל להניח הרבאה של רישא גבי לביעה ולפלוג במוויה אבל בהיפך מסיפא לרישא אין קושיא דס"ל לינקט רק הרבאה של הסיפא ולפלוג במוויה ולא ליתני הרישא וכעין זה פירשתי דברי רש"י לעיל בכתובה דף פ"ז ע"ש ודו"ק:

דף צד ע"א גמ' ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה וכו' ר"ל ר' ישמעאל ואחר תנאים סברי דלא פליגי בזה דלא כגוריון ואביי אמר למילתיה בין לגוריון בין לאחר תנאים כולם סברי דב"ש סברי דשינוי במקומו עומד וכו' וק"ל: ע"ב משום דבעי למתני סיפא וכו' חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן תנא רישא נמי בדידהו וכו'. ר"ל תני רישא נמי בדידהו לאשמועי' דאפי' הבנים אין חייבים מפני כבוד אביהן כיון שאינו דבר מסוים ודו"ק: שם גזלנין מאי שגבו איכא וכו'. ר"ל איך אמר הגזלן שגבה משמע שטוסף על הגזילה עשה וגבה וכל אחד הוא ענין בפ"ע גזילה וגביה והרי זה אינו אי לא גזל לא גזל ולא נקרא כלל גזלן א"כ מיד שאני אומר הגזלן הרי ע"כ גבה דאל"כ אינו גזלן ומאי לריך לומר גזלנין שגבו וכן בבא מליעא שעמד שם מאי אע"פ שגבה וכו' גם כן הכוונה כמ"ש ומהר"ח לא הבין דברי הגמ' כאן בזה ורלה לפגיה ולא דק ומאי מקשה אימא מ"מ אע"פ שגבה קאי אמלוי ברבית לבד ולא אגזלן ע"ש בתוספות לעיל: שם ואין מקבלין יעשה בהן לרכי לבור וכו'. ולא ניחא ליה לומר דהוא יעשה ואין מקבלין ממנו דכאן אין שייך זה ולהכי מייתי דרב חסדא דמפ' ואמר עשה בורות שיחין וכו' ואם הוא האמת דאין מקבלין ואין מניחין לעשותם מאי לריך רב חסדא למשבן נפשיה לפרש מה שיעשה מכן כיון שבאמת אין מניחין לעשותו וק"ל: בתום' ד"ה אי עשה תשובה וכו' ומשני בשלא הספיק להחזיר וכו' ומקבלין מהם דלא שייכא תקנה גבי בנים וכו'. זה קאי לתירולם קמא שכתבו דאילו החזיר אביהם ולא היו מקבלין גם הבנים לא היו חייבים להחזיר ועל זה כתבו כתירוץ הגמרא שלא הספיק להחזיר וכו' ומן הבנים מקבלין דלא שייכא אגלם התקנה הכל גבי אביהם שייך התקנה ולא היו מקבלין אף אם הוא דבר מסוים ודו"ק: בא"ד וכן נ"ל באיזהו נשך וכו'. כתב בחדושי הלכות וז"ל קאי אתירולם שני ושלישי ולאפוקי מתירולם קמא וכו' ודבריו תמוהים חדא דמשמעות לשון התוספות לא משמע כן כלל ובסוף הדבור שכתבו אלא נ"ל דה"ה מאי בעי גביה כיון דלא חשש למוכרו וכו' ועוד דאיך אפשר לפרש כאן שהמקשן פריך מאי בעי גביה דאי החזיר הוה מקבלין מפני שהוא מסוים מאי קושיא הלא הם הוכיחו בדבריהם דאם אין יולאים בדיינים אפי' ללאת ידי שמים אין חייב להחזיר וא"כ מאי קשיא מאי בעי גביה דהוה ליה להחזיר הלא אין חייב להחזיר אלא ודאי שהקושיא הוא דהוה לו למכור עכ"פ ודו"ק:

דף צה ע"א גמ' וכל היכא דגזילה קיימת לא עבוד רבנן תקנתא וכו'. דליכא לתרץ דהתקנה היתה שאין מקבלין כלל אפי' הדמים ובגזלה קיימת אימא דקושטא הוא דיכולה להחזיר דמי הגזילה דא"כ אין סברא לחלק כלל בין קיימת לשאין קיימת דבכל עלמו שמחלק ר"ג הייט משום כשהגזילה קיימת יחזיר ויוליא הגזילה עלמה מתחת ידו וכשאין קיימת אין חייב ליתן כלל אבל לענין דמים של הגזילה אין שייך לחלק וק"ל: ע"ב בתום' ד"ה בשבח שע"ג גזילה וכו' או משום דהוה שינוי גמור וכו'. כתב בחידושי הלכות א"ק אמאי לא קני לר"י בלבע ואם נאמר שאין מתכוון לקנותו א"כ הייט פי' ר"ת דלקמן וכו' כמדומה שלא חש לעיין דגם ר"ת שכתב דטעם דלבע לא קני לר"י הייט משום שאין מתכוין לקנותו לא כתב כן אלא אליבא דרב פפא אבל לרב זביד לא כתב טעם זה כלל כמבואר בדברי ר"ת דהייט משום שודאי אינו נקרא שינוי כ"כ כשהוא על הגזילה שע"פ גם הגזילה הוא בעין עם השינוי משא"כ כשאין ע"ג גזילה אז הוי שינוי יותר שאין מחוברין ביחד כלל גזילה עם דבר השבח ומהיכא תיתי שיהיה זה השינוי לגזל גם יש לפרש הטעם שיכול להפשירו וכו' כמו שהוא כתב אך גם ר"ת סבר כן אליבא דרב זביד ודו"ק: בד"ה מני לא ר"י ולא ר"ש וכו' וי"ל דלר"ש אפי' לזה קאמר דלמחלה ושליש וכו'. כתב בחידושי הלכות בשם מהרש"ל וז"ל ותימה א"כ מגין לרב פפא דפליגי בשבח שע"ג גזילה דלמא סברי כ"ע דגזל הוה ובילדה הוא דפליגי וכו' ומה שתירץ בחידושי הלכות הוא דחוק אך בעיני אין כאן קושיא כלל דהלא גם בלא תירוץ של תוספות קשה על רב פפא למה לו לפלוג עם רב זביד פלוגתא רחוקה בין לר"י ובין לר"ש דהייט לרב זביד סבר ר"י דשבח שע"ג הגזילה הוא דנגזל לרב פפא סבר ר"י דגזלן ולר"ש שהוא דגזלן הכל אליבא דרב זביד ולרב פפא הוי למחלה ולשליש וכו' מנ"ל לחלוק טפי האי אמאי אינו מניח סברת רב זביד אליבא דר"י דהוי דנגזל ולר"ש אינו כולו דנגזל כי הנגזל נוטל מחלה שליש וה"ל כ"ע דנגזל רק לר"ש נוטל הגזלן ממנו שליש וכו' ולמה לו לרב פפא לומר דגם לר"י הוי כולו דנגזל דלא כרב זביד אלא נ"ל דטעמא דרב פפא אין להקשות כלום כי הוא סבר סברת דנפשיה שעכ"פ ראוי להיות לגזלן ממנו אליביה דר"ע ואין סברא לומר שיהיה איזה תנא שסבר דהוא כולו דנגזל לכן מוקי פלוגתייהו דר"ש סבר דהוי דגזלן וא"כ גם לתירוץ התום' אינו קשה כלום דאיך יאמר רב פפא בשבח שע"ג גזילה כ"ע דנגזל הוי דזה אינו סברא בעיניו לכן נ"ל דר"י סבר בין שלא ע"ג גזילה בין ע"ג גזילה הוי דגזלן ור"ש סבר בילדה דהוא למחלה ולשליש וכ"ש בשם עדיין ע"ג גזילה דאין לגזלן רק המחלה ושליש וכו' ודו"ק:

דף צו ע"ב גמ' מדא מקמי תרתי אפיך וכו'. ולפ"ז ה"ה דהמ"ל דלא אפיך מתני' ואפ"ה טוקמא כתרתי ברייתא דתולקין אמתני' וס"ל דלרבנן אומר הרי שלך לפניך דלא כמתני' דס"ל אליביה דרבנן דמשלם כשעת הגזילה ואז לא הוי קשה קושיית הגמרא א"כ מאי טלכה כר"ת הלכה כרבנן מכדי ליה וכו' ויש ליישב ודו"ק:

דף צז ע"א גמ' א"ל רב חסדא לרב הונא וכו'. נ"ל דרב חסדא ידע לחלק בין מיכבר בזיקא וכו' כמו שתירץ אח"כ הגמ' אליביה דרבה והייט שרב חסדא ידע לחלק דפירות וסרקיט מיכבר בזיקה

היזקא ותרומה ונסמאה .א מינכר היזקא לאפוקי גבי פסלתו שולטן נ"כ תנכר היזקא וא"כ אמאי יאמר הרי שלך לפניך ומתרץ הגמ' דטעם אחר יש דפירות והרקיבו נשתנה טעמו וריחו וכן רבה ידע נראה בין פירות והרקיבו לנשתנה טעמו וריחו משא"כ תרומה ונטמאת אך גבי פסלתו שולטן נ"כ לא נשתנה טעמו וריחו ואמאי ישלם כשעת הגזילה ומתרץ דר"י חילוק זה בין מינכר היזקא כו' ודו"ק: **בתוספות** ד"ה ותי אמר רב זכו' אפילו נתת לה בתורת גזלנות וכו'. ואין להקשות מאי צריך הגמ' להקשות דרב אדרב הלא במתניתין גופיה קשה אם עבד כתקרקעי דמי לר"מ אמאי יאמר הרי שלך לפניך ולמה אינו משלם לנגזל ג"כ שכר הפעולה של העבד דאיכא למימר דא"כ שמשלם שכר הפעולה שעשה העבד א"כ מתניתין איירי כשגזל העבד ולא עשה עמו מלאכה אמנם התוס' דאיזהו נשך לא רצו בזה רק מפירש"י דמתני' יש לחלק כיון דאיירי שנתת בתורת גזלנות לכן אינו משלם הפעולה אף אם הוא כקרקע לאפוקי רב שאמר התוקף עבדו של חבירו וכו' משמע דלא נתת לנגזל העבד רק תוקף בו לעשות עמו מלאכה א"כ שפיר קשה אמאי לא ישלם לנגזל הפעולה וזה מבואר שם בדבריהם ולכן מקשה שם מאי צריך הטעם דלא נסתרי עבדו הלא בלא טעם זה פטור דהתנן גזל עבדים וכו' משלם כשעת הגזילה והיינו הפעולה אינו משלם וא"כ ה"ה לר"מ שאומר הרי שלך לפניך אינו משלם הפעולה ובזה אינו צריך לומר דלא נסתרי' וכו' ולכן מתרצים כמו שכתבתי דיש חילוק בין נתת בתורת גזלנות וכו' ובתוספות שם אין צריך לומר שהוא מקשן ותרצן רק הכל הוא דבריהם בעצמם ודו"ק: **ע"ב גמ'** איתיביה רבא לרב נחמן וכו' ויורד. ה"ה להקשות על רב דסבר דטוחן לו מטבע היוצא דוקא וכאן מחללים אף שאין יוצא כלל והיה נראה בעיני לייסב דודאי רבא לא רצה להקשות על רב דמתני' לימא לן שהן שוין בדין דאיכא למימר דיש חילוק בין הלואה לפדיון דגבי הלואה כיון שהתנה ליתן לו מטבע והוא ג"כ הלוה לו מטבע טובה סבר רב מסתמא היתה כוונתו לשלם מטבע טובה שיכול להוציא כמו בשעה שהלוה לו משא"כ גבי חילול אימא דה"נ כ"כ לאפוקי לרב נחמן קשה שפיר מתני' אי אין דומה לחילול א"כ יתן מטבע היוצא ואי דומה אפי' אין דרך לשם יהיה נותן לו מטבע הנפסל דלענין זה אין שייך לחלק אם יכול לומר לך הוציא במישן אם לאו שוב שמעתי שבעל המאור הרגיש בזה ומתרץ דרב תנא ופליג וכו' אם לדין יש תשובה דמ"מ הוה לה להגמרא להקשות ולתרץ כן כדרכה בכל מקום ודו"ק: **שם** קתני מיהת אין מחללין על מעות של כאן והם בבבל וכו'. וה"ה דמן המליעתא יש להקשות כן מעות של בבל והם כאן אמאי אין מחללין רק המקשן נקטו לבבותא אף שיש לו דרך לשם ושם יוצאין אפ"ה אין מחללין כיון שבמקום החילול אין יוצאים וא"כ יותר חזק הקושיא על רב נחמן וק"ל: **בתוספות** ד"ה אי הכי של בבל וכו' משמע דאי לאו דאוקמי כשמקפידות לא הוה קשה ולא מידי וכו'. כבר הם מעידים בעצמם שהוא קצת משמעות והיינו מדמקשי אי הכי משמע לפי דבריך שאתה צריך לתרץ הברייתא כן דאיירי כשמקפידות קשה של בבל בבבל וכו' לאפוקי בלא דבריך לא הוה מוקמינן כשמקפידות וזה אינו שהרי מוכרחים אנו לתרץ דאמרי כשמקפידות דלא תקשי אהדדי אלא ודאי שהקושיות של ת"ם היתה לרב נחמן דוקא והוא מתרץ דאיירי כשמקפידות וע"ז מקשי לפי דבריך שאתה מפרש מילתא דשמואל בדאית ליה אורחא ולכן צריך אתה לתרץ דאיירי כשמקפידות א"כ קשה של בבל בבבל וכו' וע"ז מקשה הלא גם בלא רב נחמן צריך לתרץ כן דא"כ קשה הברייתות אהדדי אבל אין זה משמעות גמור דאיכא למימר דקושטא הוא דהת"ם היתה לשמואל ולברייתא קמייתא בלא רב נחמן ומתרץ הברייתות אהדדי דאיירי כשמקפידות ומקשי אי הכי שאתה מתרץ הברייתות אהדדי דאיירי כשמקפידות קשה של בבל וכו' אלא ודאי דהברייתא לא איירי כשמקפידות וא"כ הדרא קושיא לדוכתא הברייתות אהדדי ומה שהק' כאן מהרש"ל הברייתות אהדדי יטלין לתרץ דאיירי במקפידות ולא בחשי וכו' אין מקום לדבריו דהכתי תקשה של בבל בבבל נמי הלא מקפידות וכמ"ש בחידושי הלכות דליכא למימר דכאן עוד ההר למעלותא שהוא מטבע של בבל ויוצא במקום חילול דאין זה מעלה ומוליד דכבר אחרונים דומיא דהאשונים מחללין אף שאין יוצא במקום חילול כלל ואף שאיירי באין מקפידות כלל מ"מ הטעם שיכול להעלות לירושלים א"כ עיקר הדבר תלוי באם יכול להעלותן לירושלים וכיון דאמרינן של כאן והן בבבל אין מחללין משום שאין יכול להעלותן לירושלים אף דלא בחשי ה"ה של בבל בבבל ודבר חידושי הלכות הגם שתוכן הענין הוא כהוגן מ"מ האריכות דברים ופלפולים אין מובן לי ודו"ק: **באה"ד** ויכול הוא להוליאם בירושלים לבני שאר מדינות הבאים לכאן וכו' ולפ"ז היה יכולה הגמרא לתרץ קושיא דלעיל על רב נחמן הא אחרונים דומיא דראשונים מחללין וכו'. דמאי גבי ירושלים שבאים משאר מדינות לכאן א"כ הוה כאילו אית ליה אורחא להתם משא"כ גבי מלוה על מטבע כפשוט דצריך דווקא להיות לו אורחא למיזן ויש לייסב ודו"ק:

דף צט ע"א גמ' ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא זכו' מסייע לי' לרב ששת וכו'. ק"ק לפי זה מאי התחיל מתחילה המקשן להקשות לימא נסייע ליה ומאי צריך רב אסי להשמיענו הלא מתני' היא ומאי קושיא הא איכא חד מ"ד דהוא רב ששת דסבר דלא כמתני' וא"כ ע"כ צריך הוא לתרץ המתני' שלא תקשי ממנה עליו וע"כ בא רב אסי להשמיענו שאין כן פי' המתני' וכמו שתירץ רב ששת רק הלכה דאומן קונה ואף אם רב אסי היה קודם בזמן מן רב ששת מ"מ בא רב אסי לשמור מן אותן סברות שצריכים אנו לומר אליבי' דרב ששת לתרץ המתני' ויש לייסב וק"ל: **שם** לא דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי וכו'. על כל התירוצים קשה למה אין מתרצין דכ"ע אומן קונה בשבח כלי וכאן איירי בשהתנה עמו על שכיר יום או באותו אופן שאין כאן שבח כמו שמתרץ לעיל גבי הנותן טליתו ולכן אינה מקודשת עמו וכנראה דאין זה קושיא דעכ"פ הלשון משמע שהתנה עמו לגמור השירין וזמין לגמרי וא"כ כיון שאינה טחנת לו שכר על זה רק שמתקדשת לו בשביל טפיתו א"כ למה היא שוכרה אותו להיות שכיר יום מה לה בכך בשלמא לעיל שפיר י"ל שנותן טליתו על שכיר יום כי השילום של שכירות הוא לפי הימים שיעשה הטלית כן ביעשי כימשי לאפוקי כאן אין נפקותא בזה והנה ראיתי במהרש"ל כתב גם כן דה"א לומר איפכא כ"ע אומן קונה וא"כ אמאי אינו מתקדשת לכ"ע וכתב וצ"ל להביא ראיה דאי פליגי באומן קונה א"כ הלכה כחכמים דאמרי אין קונה ואי לא פליגי צריכי למיסבר תרוייהו דאין אומן קונה ומיהו לאו ראיה היא דאיכא למימר דפליגי בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף עכ"ל סיום דבריו אלו א"ש ומיהו לאו ראיה וכו' וצריך בר נגר להולמן הלא כבר כתב דאי לא פליגי ס"ל לתרווייהו דאין אומן קונה ובספר הנדפס מחדש נק' תעדני מלך כתב ופי' דברי הרא"ש כמו שהקשיתי לעיל דהייט איכא למימר דפליגי בישנה לשכירות וכ"ע ס"ל אומן קונה ואיירי בשכירות יום וכו' ולא חש לקמחי' דא"כ הדרא לדוכתה סברת רב אלפס מדאמר דכ"ע אין אומן קונה ש"מ דכן הלכה והרא"ש סתר דבריו דאין יכול לומר בהיפך דכ"ע אומן קונה ולפי פירושו של הספר הנ"ל הרי יכול לומר ג"כ דכ"ע אומן קונה וזה אינו אלא דברי נביאות ברא"ש לפרש כוונתו הכי והיותר נראה לפרש שיש כאן קצת ט"ס ותוכן דבריו הוא דהוכחה שלו שהוכיח דהלכה דאין אומן קונה אינו שייך להוכיח גם כן על ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף אי פליגי א"כ הלכה כחכמים דאמרי ישנה לשכירות וכו' ואי לא פליגי א"כ ס"ל לתרוייהו דישנה לשכירות דא"כ הוי מקודשת לכ"ע פ"ז כתב דאין כאן הוכחה זו דשפיר איכא למימר דפליגי ואעפ"כ אין הלכה כחכמים מפני שיש עוד תנאים אחרים דסברי דאין לשכירות אלא לבסוף כמו שהביא אחר כך בגמרא ועוד בשאר מקומות תולקים בזה וגם מאי דקי"ל שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ואף שבהוספות ייסבו זה כאן הייט אחר שמוכיח הלכה דישנה לשכירות וכו' מפ"ק דע"ז גבי כיפה וכו' אבל אי לאו אותה הוכחה לא הייט יכולים להוכיח מכאן דהלכה היא דישנה וכו' וה"א אדרבה הלכה כמ"ד אינה לשכירות אלא בסוף וכו' גם נמי שקי"ל אין שכירות משתלמת וכו' לאפוקי פלוגתא דאומן קונה אין כאן רק פלוגתא זו של ר"מ ורבנן ואם כן הלכה כחכמים: **בתוספות** ד"ה הכא במאי עסקינן כו' לוקמי בשמתנין דפועל ואפילו לאחר נפילה וכו'. ר"ל השתא לפי דעת המקשן דס"ד דשמואל מפרש לפי האמת המשנה בשעת נפילה ולא בשביל זה שלא מסייע מינה לרב אסי א"כ קשה מאי דוחקי' וק"ל: ד"ה בשליחא דאיגרתא וכו' אבל בעינן דרב ששת דהכא ה"מ לאוקמי דאגריה לביעתא וכו'. ודאי היא כוונת התוספות אליביה ה"מ שהביאו דאיירי שפיר בקבלנות א"כ איכא לאוקמי הכי בעיא של רב ששת אך בפ' המקבל גם שם כתבו התוספות הכי דיש לאוקמי בעיא דרב ששת בכיסתי ושם לא זכר שום תמונה של ה"מ שהביאו כאן וע"כ הנראה דגם כאן כוונתם כפשוט לפי פרש"י שהביאו לעיל דודאי נקראת קבלנות לגמור הטלית כולו אך שכרו אפי' לא ישביח דאין טוחן לו כלום בשביל השבח וזהו שלא כדברי מהר"א בספרו גם באר אריכות דברים שלו שם הם למותר: **ע"ב גמ'** מאי איכא בין ת"ק לר' נתן וכו'. מהרש"ל מוחק שתי המלות מאי איכא ולדידי שפיר גרסינן לה והיינו שרבא מוכיח לעצמו דפליגי בטופך שלא תאמר שת"ש ואם הוסיף לה טופך נשלו הם דברי הברייתא ולא שהוא מדברי ר' יהודה נשיאה ושיהיה פלוגתא בזה לכן התחיל להוכיח מאי איכא בין תנאים שבברייתא א ע"כ לומר בין ת"ק לר' נתן איכא בינייהו שכירות ובין ר' נתן לר' יהודה הנשיא איכא בינייהו טופך א"כ ש"מ שפליגי בזה וה"ה הכי תנאי ר"מ ורבנן וק"ל: **שם** אלא הא דתנן לצבוע לו אדום וכו' וה"מ להקשות דלמא מתניתן א איירי בשכר ולא בחנם אלא דבלאו הכי פריך שפיר שאני התם דעביד בידים וק"ל: **שם**. מפני שהוא כנושא שכר וכו' וה"מ לתרץ דאיירי בסתם שנוה שאינו אומן אלא דסבר דומיא דשאר הדברים שחשיב בברייתא דאיירי בנתום סתמא שהוא אומן ומה שהקשה בחידושי הלכות דס"ל לפטור דאתיא כר"מ י"ל דס"ל למקשן אם איתא כן לא ה"ל ליתן הטעם סתם שהוא כנושא שכר רק ה"ל לומר בקיצור מפני שהוא פושע ודו"ק: **בתוספות** ד"ה ותניא אידך בין אומן בין הדיוט וכו' ולית ליה למחזי אם אין בקי כדלנו וכו'. מה שהקשה בספר של מהר"א וביש של שלמה אמאי לא אמר בגמ' ואב"ע הא והא בדלנו והא בחנם והא בשכר הגם שעל התום' אינו קשה כלום דאיכא למימר דסברי דבדלנו פטור גם בשכר וכמ"ש ביש של שלמה ושלא כדברי מהר"א מ"מ גם בל' הרא"ש נראה דאין כאן קושיא כלל דסוגית הש"ס הוא בכל מקום שאומר ואבע"א הוא יותר טוב זה התירוץ מן התירוץ הראשון וכאן בתירוץ הראשון לברייתא זו דתני חייב בין בחנם בין בשכר ובסתם אומן ואח"כ אמאי דאיירי דוקא בשכר ובדלנו דוקא זהו אינו מסוגית הגמ' ודו"ק:

דף ק ע"א בגמרא הא איתמר עלה אמר רב והוא שנשא ונתן ביד וכו'. אין כוונת הגמ' להקשות דמדרב אוקי למתני' בנתן ביד ש"מ שסבר דוקא בנהן ביד לאפוקי בגרמא פטור דא"כ מאי אמר עוד אלא הא ר"מ כו' ותם בכך אך אם יש במקום אחר שר' מאיר סבר כן מ"מ הרי רב לא פסק הלכה כמותו רק סבר דבלא נתן ביד פטור אלא כוונת המקשן הוא הרי רב אוקי למתני' הכי כדי שלא יבא סתם מתני' דבכורות כר"מ רק גם כרבנן מ"מ ידוע להיות שפיר שסבר הלכה כר"מ אך הוכחה אינו כאן דאיכא למימר גם ר"מ לא סבר משלם דדאין דינא דגרמי ומתני' איירי באמת בנתן ביד: **בתום'** ד"ה אחוי דינר לר"א וכו' כדמשמע גבי ר' חייא דעבד לפנים משורת הדין וכו' ולא ניחא להו למימר דגם אי לא צריך למיגמר אי אמר ליה עלך קא סמיכנא חייב לשלם דא"כ ה"ל לגמרא לתרץ לעיל רומיא דברייתות אהדדי הא דא"ל עלך סמיכנא והא דלא א"ל ושניהם בבקיאים בדמכו וכו' ודו"ק: ד"ה פיסר את הפעמה וכו' דהא משמע דאליביה דר"מ ניחא בלא נשא ונתן וכו' למה נתחייב הדיין לרבנן בנגע וכו' נ"ע לי מאי מביא ראיה מסברת המקשן על התרצן איפוא ודאי הסוגי' של המקשן ניחא ליה לחייב לר' מאיר בלא נשא ונתן מתחלה הייט משום דס"ל כרב ששת דמה שעשה עשוי כשיקול הדעת וקם דינא ואחר שמקשי הא איתמר עלה אמר רב והוא שנתן ונשא ביד מקשי באמת כן הא איירי מתני' בנשא ונתן וכו' ואם כן בשביל זה הוא ג"כ מה שעשה עשוי ולא בשביל הטעם של רב ששת דקם דינא בדיבורו וא"כ שפיר חייב גם לרבנן כיון שנגע שרץ בהו מתחלה לא היה קם דינא דעכשיו דאוקמי כשנשא ונתן אתי שפיר מה שעשה עשוי בלא הטעם של רב ששת וא"כ גם הסברא אינו ודו"ק: **באה"ד** ואמאי נימא כיון דאילו לא היה נשחט הוה מותר וכו' בבכורות מקשין התום' ג"כ אמאי לא אמר כאן ר"מ דבכורות הוא מי שאינו מומחה וכו' והנה אף שהתום' תירצו כאן דלאו דוקא ונשחט וכו' מ"מ ס"ל למקשן להביא גם כן ולומר אלימתא הא ר"ת דתנן מי שאינו מומחה וכו' ויש לייסב וק"ל: **ע"ב ברש"י** ד"ה ר"י אומר כו' ואם ירצה לתת את שכר שלש משבח יותר על השכר כו'. בחידושי הלכות מתמיה אטו בשופטני עסקינן שיוליא יותר מן השכר שיתן לו לגמרי כתב רש"י דבר שלא לצורך ובר"ן כתב פירש רש"י בלא וכו' אין אני רואה שום השחתה בר"ן מפירוש רש"י שבכאן שגם כוונת רש"י בכאן הכי הוא ע"כ ולענין עיקר הקושיא י"ל שיוכל למצוא הדבר כגון שאינו קובל לו שכר כמה וכמה רק השכר שלו הוא שנותן לו חלק שליש או חליה מן השבח בעד שכירותו ובזה מיושב קצת מה שכתב רש"י דין זה כאן ולא לעיל בנ"ים. אך לפ"ז א"ש שבא להורות באיזה אופן נוכל למצא הדבר וע"ז כתב כגון שהשבח הוא יותר וכו' י"ל שהוא נוטל רק חלק מן השבח וא"כ השבח כולו הוא יותר גם יכול להיות שהוא שוכר אותו באיזה סך קטוב שהוא יוליא כל הוצאות וכן קיבל על עצמו ובתוך כך נעשה הצבע ביוקר מאד מאה שהיתה:

דף קא ע"א ברש"י ד"ה וצבע בהן למר שלו וכו' כדבעי למימר לקמן. משמע שהוא מפרש דגם בכאן האבעיא היא אי חייב לשלם לו הסמנמנין או יהיה פטור לגמרי וע"ז הקשו תיפוק ליה דקנינהו בשינוי ומיד נעשים שלו ומתילא פשיטא שחייב לשלם אפילו אין שבח סממנין וכו' וה"ה שהיה יכול להקשות קושיא דלקמן מי מצי אמר ליה לית לך גבאי ולא מידי אך כן דרך הש"ס להקשות מתחלה קושיא כללית ואח"כ אמר וכ"ת כך או אינו קשה קושיא הראשונה אך קושיא אחריתי ודברי מהר"א אינן מובנים לי שכתב גם לעיל קושית הגמרא כן ומביא ראיה מדברי התוספות ואדרבה אם כדבריו מאי צריכים התוספות לפרש דאיירי בגזל סממנים שרוים הלא גמ' עצמה תירץ כן ומדבריהם נראה שהיה מפרש קושית הגמרא כך וכ"ת דגזל סממנים ודקינהו ושריגהו וכו' ומבעי לך אי חייב לשלם כדמעיקרא או כדהשתא עם השבח ת"ל דקנינהו בשינוי ופשיטא שמשלם כדמעיקרא ודו"ק: **בתוספות** ד"ה דזל ליבעא ומ"ת איירי דגזל סממנים שרויין וכו'. רלונם בזה לאפוקי קודם שהשיב דזל ליבעא שפיר הייתי מפרש דגזל סממנין ודקינהו וכו' ומאי אמרת תיפוק ליה דקנהו בשינוי הלא באמת הוא כן ואף אם קנינהו אי אין [שבח] שנתחייב לשלם לו הסממנין ואי יש שבח וכו' אי מהדר ליה הסממנין כמו שהיו שוים מתחלה לאפוקי אחר שמתרץ דזל לבעא ואם כן אי יש שבח סממנין אז אף אם מהדר ליה אינו משלם לו כלום שהוזל וע"ז שפיר הים קשה דקנינהו בשינוי ואם כן פשיטא שצריך לשלם לו הסממנין כדמעיקרא ולכן כתבו דעכשיו חזר למקומו תירץ שלפיל דגזל סממנין שרויין ודו"ק: ד"ה או דלמא אין שבח וכו' שאמרו מעולה בדמים וכו' דלא ניחא להו לומר דגם רבינא איירי בזל לבעה דאם כן פשיטא שבעל הצמר אינו חייב לשלם לבעל הסממנין כלום דאיך יוליא מכיסו ממון בשביל הסממנין כיון שלא בידיעתו עשה זה ולא נעשה לו כלום הנאה בזה ודאי לעיל קא בעי אי נקרא השבח אי לאו אבל להוליא פשיטא דאינו וק"ל: ד"ה ולא יצבע בו ולא ידליק וכו' וי"ל משום דס"ד דנילף תרומה ממעשר הקל וכו' לפי מה שתירצו התוספות בסמוך על קושיא תיפשוט לאידך גיסא וכו' וי"ל דאיכא למילף מהכא דחשיב כאילו הוא בעין וכו' אף על פי גם קושיא זו יש לתרץ הכי דאחר שנכתב פסוק אחד להתיר או לאיסור הוצרך התורה לכתוב בהיפך כדי שלא תלמוד מפסוק זה למשל גבי תרומה הוצרך התורה ליכתב היתר וכדי שלא תלמוד גם לערלה מזה חזרה התורה לכתוב גבי ערלה איסור וי"ל דהוכחת התוספות הוא דאם תאמר כן אם כן עדיין נפשוט הבעי' של הגמרא דנילף מערלה לכל מקום ודחזותא מלתא דהכי רואין אנו שחזרה התורה לכתוב במקום אחר לעניין הדלקת בהיפך כדי שלא תילף מדבר אחר ש"מ שבמקום שאין נכתב בהיפך נלמד ממקום אחד לכל המקומות ודו"ק: **באה"ד** וי"ל דאיכא למילף מהכא דחשיב כאילו היא בעין וכו'. אך לפי תירוץ הגמרא גם גבי שביעית שאני דכתיב תהיה א"כ אכתי קשה מדאיכא למימר תפשוט לאידך גיסא מאי אמרת נילף מהכא לכל דוכתא אם כן לא נכתוב גם גבי ערלה ונילף משביעית אלא ודאי שהתורה סברה דאין יכולין למילף ממקום אחד לכל שאר המקומות וי"ל דדרש של תהיה אינו מוכרח לענין לביעה דמלת תהיה אתו לשאר כמה דרשות אף אחר שכתבה התורה גבי ערלה לאסור לביעה או מוקמינן תהיה גם על דרשא זו ואילו לא נכתב גבי ערלה לא הוה דרשינן תהיה אצבע גם גבי שביעית ודו"ק: **ע"ב בתום'** ד"ה רבא רמי וכו' תימה דהא שני לעיל וכו' ובדרך פלפול אמרתי לתרץ קושית התום' דבאמת דהגמ' מביא כאן רומיא דרב' להוכיח תירוצו דליכא למיפשט מערלה ושביעית לשאר מקומות ואמר רבא רמי תנן וכו' אלמא חזותא מילתא ורמינהו וכו' אלא מאי אית לך למימר דשאני ערלה דגלו הכתוב ולא נילף ממנו למקומות אחרים ש"מ וממילא נפשט הבעיא דלעיל דחזותא לאו מילתא מן הברייתא רביעית דם וקאי רב כהנא ואמר לא תוכל להוכיח כלום ולעולם אימא לך דנילף מערלה לשאר המקומות כולם ומאי תקשי מברייתא דרביעית דם דהתני' חזותא לאו מילתא שאני התם דהוא דרבנן ובזה מדויק ל' הגמר' רבא רמי וכו' ולא אמר רבא תנן בגד וכו' ורמינהו בשלמא בסמוך א"כ גבי רומי' המשניות דשביעית אהדדי מיושב הלשון מפני שרבא עצמו הוא המתרץ כן לכן אמר רבא רמי הוא מותיב ומפרק ותשני לאפוקי כאן הוא רב כהנא המתרץ ולא רבא ולא מיושב לשון זה אלא ודאי כפירושם ואז גם כאן רבא הוא המתרץ ודו"ק: ד"ה רואין אם מתכבסת כו'.מבית מים אחרים כמדת הראשון כו' רק שיחסר מהן כשיעור שנבלע מהן בבגד וכו' וי"ל לפ"ז אמאי אינו מפרשי התוספות דמשערין כפירש"י שנותנין מים במדה ומכבסין משערין כמה נבלע מהן בבגד ואם יש רביעית יותר אחר מה שמכבסין השיעור שנבלע בבגד אי הוא רביעית הדם טודאי והוא טמא ואם לאו טהור וי"ל דודאי גם בכאן כ"ל לתוס' לענין זה דאיך נסמוך על דעתנו לשער כמה נבלע בבגד ואם לא יש רביעית יותר הוא טהור דלמא לא מיערב יפה ממש וקצת יותר נבלע מים בבגד ואכתי הוא רביעית דם בזה לכן אין משערין בזה וכאן אין לומר בהיפך אמאי אם אין מכוונים שוין מראיהן כשר דלמא לא מיערב יפה ואינו נבלע בבגד כ"כ מים כמו שחסרנו מן המים השניים ולכן אין שוין מראיהם כי מים הראשונים הם יותר מן השני ואכתי איכא רביעי' דם בראשונים דעכ"פ רואין אנו שלא יהיה יותר בין מים לדם השניים ובין מה שילא בין הכל מבגד אחר הכיבוס ודו"ק: ד"ה מקולי רביעיות וכו' הך סוגיא מסיק רב כהנא בנדה אליביה דר"ל וכו' ואין להקשות מאי היה קשה לרבא משנה וברייתא אהדדי איך הבין הברייתא לבד מינה ובה אמאי יהיה טהור הא יכול לנאת בכיבוס ע"י הדחק אלא ודאי צריך לתרץ כרב כהנא או כר' יוחנן דתלי' בקפידה וכמ"ש התוספות א"כ די"ל דבאמת היה גם זה קשה לרבא בברייתא עצמה אלא שהוא רוצה להקשות קושיא חזקה יותר אפילו אם אינו יכול לנאת גם ע"י הדחק יהיה טמא דחזותא מילתא היא וק"ל:ד"ה ולדמיהן ביעור כו' כגון שלקט מתחלה לאכילה כו'.מה שהקשה בחידושי הלכות לפ"ז מאי מקשי רבא המשניות אהדדי הלא מתניתי' דלבועין א"כ בלקטן לאכילה אינו קושיא דודאי זה דוחק גדול לאוקמי סתם מתני' בלקטן לאכילה דוקא אך טוונתן הוא דודאי ת"ם יש להן שביעית איירי בין לאכילה בין שאר דבר אך ת"ם ולדמיהן שביעית קמ"ל המתני' אם יארע שלקטן לאכילה ודו"ק:

דף קב ע"א בגמ' ור' יוסי נמי הכתיב לאכלה כו'. אין לפרש דבא ללמוד לאכלה ולא לסחורה כפירוש רש"י לעיל דאילו לא כתב התורה רק בשביל מיעוט זה לא הוה צריך למכתב בלשון אכילה כי אין זה לסתורה ההיפך מן אכילה אך הא קשיא לפי פירש"י דר' יוסי סבר ג"כ עכ"פ דעל דבר שאין הנאתו וביעורו שוה אין חל שביעית אם כן מאי קושיא לאכלה נ"ל אימא דבא לאורות דדוקא דומיא דלאכלה חל שביעית לאפוקי אעלים דסתמא להיסק קיימי אינו חל שביעית כמו שדרש רבא לעיל כתירוצו אמר קרא לאכלה וכו' וי"ל דלא ניחא ליה לש"ס לדרוש דוקא לעניני יש דהרי פסוק אומר לכם לאכלה משמע דתלת לאכלה קאי לדיוקא אמלת לכם שאינו בכל הדברים וא"כ כיון שמלת לכם הוא לכל צרכיכם איך יבא אח"כ לדוק מה שאמרת לכל צרכיכם הייט לאכלה דוקא זה אינו דאם אינו דומיא דלאכלה שאז אינה חל עליה שביעית מותר יותר לכל צרכיכם וכאיתי בחדושי הלכות בסוכה ד"מ כתב וז"ל והקשה לפי דברי רש"י דמשמע מדבריו דאם אינו לקטן לסחורה מתחלה מודה גם רבי יוסי דאסור ליתן לסחורה דפירות שתמייהו לאכילה אם לא הוליאן במחשבה לסחורה בתחילת לקיטה אם כן ה"ל לש"ס לומר דלר"י לאכלה הייט אם לא לקטן לסחורה

נתברה וכו' זה נראה דוחק לש"ס לאוקמי הפסוק דוקא בענין זה וע"ז הקשה שם אמאי איצטריך ליה למימר לר"י לכם לכל צרכיכם אפילו למשרה ולכביסה דהא שפיר דרש ר"י כרבנן דלכם דומיא לאכלה גמי שהנאתו וביעורו שוה יצאו משרה וכביסה אם לא לקמן למשרה משום דהנאתן אחר ביעורן ואם נקטו נמי למשרה מהני בהו מחשבה ולא נהגה בהן שביעית מה"ט דהוי דבר שהנאתן אחר ביעורן ויש ליישב אבל בדוחק וכו' ע"ש קצת מדבריו הוא כעין קושייתי שכתבתי בסמוך אך מ"ש דגם ר' יוסי יכול למדרש לכם דומיא דלאכלה וכו' איני מבין דבריו דלרבנן דכתי לכם דומיא דלאכלה וכו' אפי' בתחלת נקיטה אין לו להוציאה אם כן קשה לר"י מהכא דדרש כרבנן ומנ"ל לידרש דומיא דלאכלה אקלת דלמא הפסוק אתיא כפשוטו כמו שדרשו רבנן וע"כ צריכין הגמרא לתרץ דיש לר"י איזה ראיה מהפסוק שלא בא להזהיר לגמרי פירות העומדים לאכילה מדכתיב לכם לכל צרכיכם וא"כ ע"כ לא אתיא דומיא לאכלה לאסור לגמרי להוציאן בתחילת נקיטה למשרה וכמ"ש אחר כך בברייתא כשהוא אומר לכם וכו' אבל אי לא ה"ל ראיה מן הכתוב עצמו סברא לש"ס דה"ל לר"י למידרש כרבנן וחס בכור ודו"ק . עוד קשה לפירש"י אחר שר"י דרש לאכלה ולא מלוגמא א"כ מנ"ל למדרש דומיא דלאכלה לענין הנאתו וביעורו. שיהא כלל שלא יהא חל אעלים גם בפירות שביעית מתש שאסור להוציאן למשרה אימא דלא אתיא רק לדרשא ולא למלוגמא וכן יש לדקדק לרבנן ויש ליישב ודו"ק: **בגמ'** אהדר רב יוסף לאפיה וכו'. מהר"ח כתב בספרו דלא רב יוסף בעצמו אמר כן לרב הונא רק הש"ס מפרש שכוונת רב יוסף מה שהיה מהדר אפיו היתה בשביל שאומר דבר שאין צריך דאי רב יוסף בעצמו אמר כן איך מפרש הגמרא אח"כ ואמר ואבע"א משום דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא הלא רב יוסף בעצמו אמר טעם אחר ואינו קושיא כלל דגם להבנתו קשה אחר שהגמרא אמרה ואבע"א משום זה הוא מילתא דלא צריך דתני לה גבי הלכתא פסיקתא אמאי לא מקשי ש"ס ורב הונא וכו' כמו שהקשה לעיל. אלא ודאי דידע הש"ס שיש תירוץ לרב הונא לומר שאין זה ידוע לכל שהוא הלכתא פסיקתא לכן הוצרכתי לומר דין זה או כקושית התוספות א"כ גם כאן הגמרא לא רצתה לומר סוכתה זו דהלכתא פסיקתא בפני עצמה רק ה"ק ואבע"א מסתמא כאן הוא שנה רבי הסתם בהלוגה מפני שהוא הלכתא פסיקתא ולפי מ"ש רש"י פ"ק דע"ז וכן משמע קצת מפירש"י כאן יותר נראה לפרש דרב יוסף עצמו אמר גם זה האבע"א (גם כאן חסר בהעתק) שראיתי אח"כ כתוב בספר ים של שלמה הלדברי הרא"ש שכתוב וז"ל ואף שר' אבא תני הך מתני' דערכין אליבי' דבני מערבא דאי לא טעמא דכל המקדים נכסיו וכו' ה"א מי הודיע לנושע וכו' שאני התם כגון שהלשע מזכה לבעל האשה וכו' כתב הוא לא אדע איך בא ר' אבא לבני מערבא שגלה הרא"ש לדקדק הימנו שסבר כוותי' דאפילו את"ל דבני מערבא קושטא קאמרי מ"מ לא צריך רבי אבא לאוקמי מתני' דערכין בכה"ג הא מודו בני מערבא היכא דלא שיכה אמרינן שליחותא קא עביד וא"כ ל"ק מידי מלשע שלשע נאמן ואדרבה נדקדק מתוך הסוגיא דבני מערבא היו סוברים מי הודיע לבעל חטים וכו' כלומר היכא דשיכה ומש"ה היו מתני' לרבי יוחנן ופליך להו א"ה אפי' בלא שיכה נמי תאמר מי הודיע אלא ש"מ דלא בעינן ידיעת המוכר ותירץ רבי אבהו לעולם בעינן ידיעת המוכר היכא דשיכה ומכל מקום היכא דלא שיכה אמרינן שליחותיה קא עביד בהאי מתני' דערכין ובני מערבא שפיר קא מחכי ודאי ר' אבא לעולם אין חילוק בין היכא ששיכה ללא שיכה ואי הוה בעינן הודעה היכא דשיכה ה"ה דבעינן היכא דלא שיכה ישאני הכא דכל המקדים וכו' אלמא דרבי אבא בא לאפוקי כדי שלא יהא תשובה לבני מערבא כך הוא ופשוט מתוך הסוגיא וא"כ בחנם שקיל וטרי הרא"ש אדברי ר' אבא כי בוודאי ליתא לבני מערבא לפי דברי רבי אבא והגב הורפי' לא עיין היטב וכו' ופליאה בעיני להשוות לרא"ש הגילה כאחד מן הטועים ואדרבה דברי עצמו סותרים זא"ז דאיך הבין אם רבי אבא סבר דליתא לבני מערבא שצריך הודעה רק אפילו בלא ידיעה קנה המשלח אם כן מה צריך לאוקמי דכל המקדים וכו' הלא בלאו הכי יכול לתרץ המתני' דליתא לבני מערבא רק לא בעינן הודעה וא"כ אתיא המתני' דלבע כפשוטו שבשביל דליתא לבני מערבא לכן קנתה האשה אף בלא הודעה וכמ"ש לעיל אלא וודאי דגם ר' אבא סבר כמו ר' אבהו דעכ"פ בעינן הודעה רק שאמר דאין חילוק בין שיכה ללא שיכה מאי תקשי אם כן למה נקט בברייתא חטין ושעורין ולא נקט חטין וחטין וכו' זה קשה גם לדברי ר' אבהו אמאי אינו מוכיח מן הברייתא כן מדנקט חטין ושעורים וכו' דיש חילוק בין שיכה אלא ודאי צריך לתרץ כמו שתירצו התוספות א"כ גם ר' אבא מתרץ הברייתא כן או אם יש תירוץ אחר לר' אבהו על הברייתא כמו כן מתרץ ר' אבא אבל עכ"פ סבר גם כרבי אבהו דבעי הודעה עכ"פ דאל"כ ה"ל לתרץ בקיצור המתניתין דלבע דלא בעינן הודעה לכן קנתה ודו"ק: **ברש"י** ד"ה סתם עצים להסקה וכו' ואסירי לאחר הביעור אף להיסק וכו'. ר"ל משאר דברים פשיטא דאסור אחר הביעור אלא אפי' להיסק אסור וה"ה דקודם שביעית אסור להיסק שאין הנאתן וביעורן שוין ואף שרש"י לא כתב לעיל בסמוך כן מ"מ יש ליישב ודו"ק: **בתום'** ד"ה ה"ג בקונטרס במס' סוכה וכו' פי' עצים שיש בהן קדושת שביעית כגון לולב וכו'. אך לא אבין מה רלה בזה רב כהנא לומר דפליגי תנאי מי לא ידע בכל אלה כיון שהוא דומה ממש לפירות שחל עליו שביעית א"כ מהיכי תיתי שלא יחלקו התנאים בזה אי שרי להסיק אי לא ולמה שיכה לומר עצים תנאי הוא ה"ל להביא הברייתא בשלמא לפירש"י אתי רב כהנא לחלוק על רבא שתי' אפי' עצים דמשמן אינו חל שביעית. אתי רב כהנא לחלוק ולומר תנאי הוא דיש תנאי שסובר עצים דמשמן חל שביעית וכן לפי' קמא של התוספות אתי נ"כ לאפוקי רבא שסבר דעל עצים אינו חל שביעית ואמר ר"כ דתנאי היא דר"י סבר דחל אפילו אעצים משא"כ לפ"ז הלא גם רבא מודה דעצים שחל עליהן שביעית מסתמא כגון לולב וספיחי קפי' דאסור להוציאן לדבר שאין הנאתו וביעורו שוה ונ"ע ויש ליישב קצת לפי דברי התוספות דלעיל בד"ה והאיכא עצים אבל בדוחק ודו"ק: ד"ה גבי הלכתא פסיקתא כו' דלשנא דכל החוזר משמע לפסוק הלכתא וכו' דהא דקתני ג"כ כל החוזר וכו' ואעפ"כ אין הלכה כך מ"מ התנא דמתניתא סבר הלכה כך וגבי כל החוזר אתי רב ופוסק כאידך תנא ע"כ אין הלכתא כתנא דמתניתא לאפוקי במקום שלא מצר שום אמורא חולק על מתניתין ודאי הלכתא כדברי המתנית' כן כתב בחדושי הלכות פ"ק דע"ז והוא מדברי התום' דפ' האומנין ודבריהם שם צריכין עיון ע"ש: ע"ב **גמ'** אמר מר הלוקח שדה כו' אין כופין אותו ריש גלותא למכור מכלל דמקנא קניא ליה וכו'. ר"ל מכלל דהלוקח קנה השדה דאל"כ פשיטא דאין כופין אותו ריש גלותא למכור כי הוא לא קנה הלוקח מעולם את השדה אלא וודאי דמקני קניא ליה ללוקח השדה וה"א כיון שהשדה הוא של לוקח חייב הריש גלותא ליתן לו שכר מכירה קמ"ל דאינו חייב ליתן א"כ קשה הרי לא היה מעולם כוונת המוכר להקנות השדה ללוקח אלא לריש גלותא ואפ"ה קנה השדה ומתרץ שהודיע לסהדי ולמוכר שהוא קונה השדה לעצמו רק שיכתוב על שם ריש גלותא שלא יגאו עליה עסיקין וק"ל: **בתוספות** ד"ה מי הודיעו לבעל חטין וכו' הלכך לא קני להו לבעל המעות כלל משום טעמא דמי הודיעו לבעל חטין וכו'. ולפי מ"ש התוספות לקמן הא דפריך מי הודיעו בעי למימר דמסתמא מיירי הברייתא בכל ענין אפילו לא הודיעו וכו' אין מקום לדבריהם כאן דאין כוונת הבני מערבא לומר דמיירי דוקא בלא הודיעו רק בהודיעו איירי נמי וא"כ א"א לומר דאתי כר' יהודה ואיירי לאכול דקפיד הלא לר' יהושע שינוי אינו קונה ואיירי שהודיע לו ג"כ לבעל החטין וקלת יש הוכחה ליה דאיירי בין הודיע בין לא הודיע דאל"כ קשה אמאי אינם מתרלין הברייתות אהדדי דחדא איירי שהודיע וחדא איירי שלא הודיע אלא כמ"ש ודו"ק ד"ה שאני חטין וכו' והלא מגופא דברייתא קשה וכו'. דברי החידושי הלכות סתומים וקילר במקום שהיה לו לפרש דנראה ביאור דבריהם דתוכן עיקר קושייהם הוא כי התלמוד שאמר ר' אבא הוא תלמוד מן הקושיא שהרי לפי פשוטו הוא מתקיף רב ושמואל בזה האופן לסברת הבני מערבא דסברי דבעינן דוקא הודעה ובלא הודעה אינה קונה בעל המעות אם כן גם חטין וחטין לא ליקני כיון שלא הודיע אלא ודאי דלא בעינן הודעת בעל החטין כלל והברייתות אתיא שניהם כר' מאיר ולהכי גבי חטין וחטין קני בעל המעות ואין צריך הודעה כלל וחטין ושעורים הוא שינוי ולרבי מאיר שינוי קונה ומתרץ רבי אבהו לעולם אימא לך דבעינן הודעה ולא קני בלא הודעה ודקשיא לך חטין וחטין נמי שאני דשליחותייהו עבדי וקאמר תלמוד דשליחותייהו עבדי דתנן וכו' ניחא ה"כ מי הודיע לנבע שיקנה נכסו וכו' מתוך הוכיח כלום אדרבה אימא זהו הוא סיוע לאתקפתא דרב שמואל דלא בעינן הודעה כלל ובעל המעות קני בלא הודעה וא"כ זהו התלמוד היה יכול להביא גם מברייתא עצמה מאי אמרת אדרבה קושיות שמואל הוא באמת על הברייתא למה נקט חטין ושעורין דמשמע חטין וחטין קני אמאי הא לא הודיע כלום אלא ודאי דלא בעינן הודעה ולהכי גבי חטין וחטין קני דאין כאן שינוי הלא קושיא זו קשה ג"כ על התלמוד שהביא ממתני' דערכין גבי לבע ומה שהקשה עוד בחידושי הלכות דה"ל להקשות משמואל גופיה לא אבין לפי מה שכתבתי דקושית שמואל הוא באמת על הברייתא דמשמע חטין וחטין קני למה הלא לא הודיע ודו"ק :

דף קג ע"א גמ' מ"ד מאי אמר ליה מידע ידעת דאנא לנפשאי שקילנא וכו'. כתב מהר"ח בספרו מדלא קאמר ש"ס לא צריכא דמידע ידע וכו' משמע דמילתא דפשיטא הוא דבהכי איירי והיינו משום דלהך אוקימתא נמי קשיא דקתני אין כופין וכו' מכלל דמקני קניא ליה לימא פליגא וכו' ולריך לאוקמי כגון דאודעי' וכו' עכ"ל ולדבריו קשה מה צריכא הגמ' לאריכות דברים מ"ד מידע ידעת וכו' הלא גם המקשן ידע זה ואעפ"כ הקשה דפשיטא הוא א"כ ה"ל לתרץ בקילור מ"ד מאי אמר ליה עזי בכדי וכו' גם אין סברא שהמקשן והתרלן יחלקו בסברא בלי טעם אך הנראה דלא דק דודאי גם המקשן לא ידע זה וכאן אין שייך קושיא דלעיל מכלל דמקני קניא ליה בשלמא לעיל דאשמעינן דאין כופין ריש גלותא שפיר מקשי מכלל דהלוקח קנה השדה דאל"כ פשיטא דאין כופין את הריש גלותא לחזור ולמכור השדה שלו ללוקח כיון שהר"ג קנה השדה ירלה להחזיק לעצמו אלא ודאי שהלוקח קנה השדה ואם כן שפיר אשמועינן אף שקנה השדה מ"מ אין כופין הר"ג לאפוקי כאן הרבותא הוא שאין כופין למוכר א"כ שפיר איכא למימר דלא קנה הלוקח השדה ובני מערבא מאי אמרת פשיטא דאין כופין כו' זה אינו שהרי השדה לא נשאר עכ"פ למוכר וא"כ מה לו למוכר בכך מי יקנה השדה הר"ג או הלוקח ויכול הלוקח לומר אני לא אתן מעולם שכר זה לר"ג ואחזור ואקרע אותו ויכתוב לי שטר אחר שהרי אין מדבר כאן עם הר"ג רק עם המוכר ולא ידעתי מנ"ל לים של שלמה לדחוק עלמו בדברי הרא"ש והרי"ף שמשמע מדבריהם בהדיא דאם אמר ליה למוכר בסתם מתחלה שקונה השדה לעצמו ולפנא' כו' ולא הזכיר שיכתוב שטר אחר אעפ"כ אין כופין וכן משמע מפשטא של הגמרא מ"ד מאי א"ל מידע ידעת כו' משמע אף שא"ל כן מאי א"ל אמינא מהאיך דקא שקלת בשמי' כו' והוא אינו מפרש כן מדבריהם רק ה"ה אם הזכיר לו סתם מתחלה שקונה לעלמו ולדידיה לריכים אנו לפרש הגמרא מ"ד מאי א"ל מידע ידעת דאנא לנפשאי כו' לא שא"ל כן רק מסתמא היה לך לידע דאנא לנפשאי פי' והוא דחוק ומן הרמב"ם אין ראיה דע"כ ל"ל שגירסא אחרת היתה לו בגמרא כמ"ש הכ"מ אך מדברי הטור נראה להביא סיוע לדבריו שכתב אם קנה שדה בשם לוי ואחר כך אומר לעלמו קניתי כו' אין כופין כו' ולא כתב תירוץ של הגמ' דקמ"ל אפי' אם אמר לו מתחלה אלא ודאי שהטור מפרש הגמ' כמו שפירשתי דהרבותא היא דמאי א"ל מסתמא היה לך לידע ואפשר שהוא מפרש כוונת הגמרא כן משום קושיא זו דלא קאמר לא לריכא דמידע ידע ול"ע : ע"ב גמרא ור"ע כי עבוד רבנן תקנתא היכא דידע למאן גזליה כו'. הסמ"ג לא אסיק אדעתי' לומר חילוק זה רק לענין אי נתקן התקנה אבל זה דלא הדרא ממוני' למרי' לאפוקי לענין זה שנאמר אפי' בלא השתבע מחייב ר"ע להוליך אחריו משום דלא הדרא למרי' זה לא אסיק אדעתיה הסמ"ג וק"ל (גם כאן חסר בהעתק) מ"ש בס' ים של שלמה האבעי' אי נכסם חליה קאי בספק דלא איפשיטא ומביא ראיה מדברי הרמב"ם שסבר אם כן דלא איפשיטא ולא עיין יפה דרמב"ם מפרש בעי' זו להדיא כמ"ש בשם ר"ת דהאבעיא הוא אי נכסם כולו רק אי בעינן ותני בשמרי' אבל אי אינו נכסם רק האי פשיטא ליה דאינו שקיתה ודו"ק :

דף קה ע"ב גמ' כי תניא ההיא דקאמר ליה הילך כו' ר"ל שבשעת השבועה הוא נותן אותו ליד הנגזל לכן אינו שייך לומר אילו מיגנב כו' וכן פירש"י לאפוקי אם אינו נותן ליד הנגזל אף אם בעת השבועה בביתו וברשותו מ"מ שפיר י"ל אילו מיגנב כו' ולפ"ז מתורץ מה שי"ל לפי תירוצו איך אמרו לעיל מילתא דמספקא ליה לרבא פשיטא ליה לרבה כו' הלא רבא איירי באגם והיכא למימר דאיבע' דרבא הוא כשהיה חמץ ברשותו בשעת שבועה דהשתא אין נפקותא לן בזה אף אם הוא ברשותו מ"מ שייך שפיר לומר אילו מיגנב והילך ליד הנגזל ליכא לאוקמי האבעי' דרבא דהרי גבי חמץ הוא כופר ואומר שאין החפץ שלו אצלו ועל זה הוא נשבע אך לפ"ז קשה אמאי מחלק רבא בין א"ל הילך לעומדת באגם ה"ל לחלק סתם בין א"ל הילך ליד הנגזל בין לא אמר הילך אך הוא בבית הגזלן דבסמוך משמע להדיא דיש חילוק בין אגם לנקפוה בידו וברשותו ונראה שמפני קושיא זו מפרש הראב"ד דבאמת גם גבי חמץ בעינן שלא יהא ברשותו בשעת שבועה לאפוקי אם היה ברשותו אז אינו חייב קרבן ומפרש מ"ש בגמרא דא"ל הילך לאו דוקא שנותן לו רק שעומד ברשותו שיתן לו מיד ולענין קושיא הראשונה י"ל שסבר הראב"ד דפשיטא ליה לגמרא שאבעי' דרבא לא היה גבי חמץ בעומד ברשותו דא"כ הוה ליה למיפשט מברייתא דקתני בהדיא בעומד ברשותו דאינו חייב קרבן ועיין בים של שלמה ודו"ק : **רש"י** ד"ה פטור העד כו' ומיהו ממון ממש לא מפסידו דא"כ אסהידו ליה דאיטו כו' היה יכול לומר נאנסו כו' . דברי' ל"ע דמאי לריכא לזה הלא כבר כתוב בסמוך דאיירי כאן בעד אחד וא"כ נקרא גורם לממון שפיר דדלמא היה נשבע להכחיש העד ולהאי בחכמת שלמה שמפרש גם כן הכוונה שיכול לומר נאנסו קודם שהעד ראה אותה והיינו שיכחיש העד באמת ודבריו תמוהים חדא דמה לו לרש"י לפרש איזה טענה שטעון היה יכול לכתוב בקילור שיכול להכחיש העד גם הלשון שכתב רש"י נאנסה ממנו משמע מן המולאה אותה ועוד א"כ יקשה למה באמת מפרש רש"י דאיירי בעד אחד הלא נוכל לפרש דאיירי בשני עדים יטעון נאנסה אחר שמלאה אותה וכמ"ש מהרש"ל עלמו דשמעתי שבקלת גמרות אין זה ברש"י ומיהו ממון ממש כו' עד סוף הדבור והייט מי שהגיה כן משום קושיא הנ"ל אך קשה בעיני לפ"ז גם לפי הבנת מהרש"ל דגם כאן נקרא גורם לממון בשביל שהוא אינו רק עד אחד א"כ יכול לישבע נגד זה העד לפ"ז הוא ממש הפלוגתא של התנאים דפליגי גבי עד אחד מה משמיעו לנו בפלוגתא שלהם גם איך אמר הגמרא בפלוגתא דהני תנאי הלא הוא אותו פלוגתא ואין שייך לומר לשון זה בפלוגתא דהני תנאי וע"כ נראה אי יש מה להגיה ברש"י יותר יש להגיה ולמחוק מ"ש לעיל ובעד אחד קמיירי רק כאן איירי אף ב' עדים ונקרא גורם לממון משום טענת נאנסו ואם באנו ליישב הכל יש מקום לומר שרש"י סבר דאילו היו לאו שני עדים שמלאה אותה ודאי שוב לא היה נאמן לומר נאנסה כיון שאין לו מגו להכחיש ולומר להד"ם אינו נאמן גם על נאנסה אך בעד אחד שייך שפיר לומר נאנסה ויהא נאמן במיגו דלהד"ם ואין להקשות לפי' גם האמוראים מה לריך להם לפלוג בטענה זו דנאנסה כיון שאיירו בעד אחד א"כ נקרא גורם לממון בשביל שיכול לישבע נגד העד בלא טענת נאנסה דאיכא למימר דהם סוברים דכאן היה נקרא ממון ממש אי לאו טענות זו דנאנסה משום דכאן מאן יימר לן שמעולם היה כופר אותו האיש שמלאה אילו היה בא בעל האבידה א"א לכן לריכה לומר הטעם דנאנסה ונקרא גורם לממון מפני שיכול האמת להיות כן שהיא נאנסה תאותו האיש שמלאו וגם הוא היה נאמן עליו גם כן במיגו ואם כן אינו ממון ממש ודו"ק :

דף קו ע"א רש"י ד"ה אבל פקדון ברשותיה דמריה קאי ואין כאן ולא ישלם דכל היכי דאיתיה ברשותיה הוא כו' ולא אבין מהיכי תיתי לחלק בפקדון בשביל דליכא לאשתמוטי שלא יהא פטור בשבועה ואיפכא מסתברא דגבי מלוה יותר י"ל שלא לפטור עליו מפני שאף שנשבע דעתו לשלם ומה שנשבע משום אשתמוטי לאפוקי גבי פקדון ע"כ נראה דלפום ריהטא כתב זה והעיקר כפרש"י וק"ל : **בתום'** בד"ה איתיביה רב אחא כו' ואין נראה דהא רבא מקשה לקמן בהדיא וכו' . מביאים ראיה מן רבא ולא מן רב המנונא שגם הוא מקשי מהודה אך שיש לפרש אותו כמ"ש בגמרא בסמוך רב אחא סבר אלא א"כ נשבע כי אתו עדים כו' ולאפוקי רבא מקשי בהדיא מהודה וק"ל : **בא"ד** רב הוה מוקי לקרא בקפץ ונשבע כו'. ואין להקשות המקשן דלא אסיק אדעתיה לחלק בין קפץ ללא קפץ אמאי לא הקשה על רב מן הפסוק די"ל דודאי ידע לחלק דהפסוק איירי בקפץ אך הרישא וסיפא לא ידע לומר דאיירי בעניני חלוקים זה בקפץ וזה בלא קפץ ועי"ל דודאי מפסוק אינו רולה להקשות דדלמא לא איירי רב בהודה לאפוקי אחר שמתרץ כאן בקפץ איכא למימר דגם הפסוק איירי בקפץ ויותר נראה תירוץ הראשון ודו"ק . וכתב בחדושי הלכות דל"ל דגם גבי טוען טענת גנב מודה רב בהודה שחייב לשלם דאל"כ קשה תקשי מן הודה דסיפא דאיירי בלא קפץ אלא ודאי דגם שם מודה רב ולא אבין לפ"ז ואיך מתורץ קושית התוספות דרבא מקשי אחר כך מן הודה דטוען טענת גנב אדברי רב ומאי קשה הלא מודה רב בגנב אף בהודה דחייב לשלם וע"כ ל"ל דודאי היה סבור המקשן דאין חילוק בין הודה דגנב לטענת אבד ומה שלא הקשה מהודה דסיפא דאיכא לתרץ דגם זה איירי בקפץ וכמ"ש שם בחדושי והייט משום דהודה דסיפא ודרישא איירי בחד גוונא בקפץ והטוען טענת גנב איירי בלא קפץ גם מ"ש כאן מהר"ח ליישב קושיית התוספות דרבא פריך אליביה דרב המנונא יקשה אכתי תקשי אמאי לא הקשה לרב המנונא מהודה דגנב גם מהפסוק אלא לריך לומר דרב המנונא מתרץ דאיירי בקפץ וא"כ הייט פי' התוספות ודו"ק : ע"ב **בתוספות** ד"ה אבל אכלו כשהוא גדול וכו' משמע אם נשבע ובאו עדים שאכלו משלם תשלומי כפל כו'. ואין להקשות אמאי אינו מקשי בקילור איך נתנו לו מתחלה הב"ד שבועה מנא ידעי שבא מעולם לידי תביעה דלמא נגנב כשהוא קטן די"ל דאיירי שהוא עלמו טוען שנגנב ממנו בזמן שכבר נעשה גדול ומ"ש בגמרא שאכלו כשהוא גדול כו' הייט לפי האמת אחר שבאו עדים ומעידין שאכלו דחייב לשלם כפל אבל מתחלה איירי שהוא עלמו טוען שנגנב כשהוא גדול וא"כ אתי לידי תביעה א"ק לפ"ז מאי לריכי התוספות להקשות שיהא נאמן במגו דהחזרתיו כשהוא קטן אמאי לא יהא נאמן במגו דנגנב כשהוא קטן דבאותה טענה איירי הברייתא ויש ליישב ודו"ק :

דף קז ע"א בתום' ד"ה עירוב פרשיות כו' וכן בפ"ק דב"מ במתנית' דהילך גבי סלעים דינרין כו' . כתב בת"ה לא ידענא מאי ראיה מייתי דשם איירי בהלוואה דכ"ע מודי דבעינן מודה מקלת כו' אמנם אני ידעתי דברור הוא שכוונת התוספות לפי פירש"י דהדבר תלוי אם יכול להעיז אז לריך לישבע אף אם כופר הכל א"כ שם גבי סלעים דנרין דיכול להעיז שהרי אינו כופר לו הכל דעכ"פ מודה בשני סלעים כמשמעות השטר א"כ אמאי לריך שם מודה מקלת מן הטענות שתבע אותו הלא אף אם יכפור לו כל הטענות מ"מ חייב לישבע מפני שיכול להעיז וזה ברור ולהכי סמכו קושיא זו לקושיא דפ"ב דכתובות גבי מנה לאביך בידי כו' שוב ראיתי בר"ן משמע להדיא כדברי ע"ש ודו"ק : **בא"ד** והא דקאמר מ"ש מלוה מפר"ת מ"ט דמלוה פי' טעמא דמודה מקלת חייב כו'. ואין להקשות אמאי קאמרי מ"ש מלוה הלא גם גבי פקדון דינא הכי והוה להו לומר מ"ש מלוה ופקדון די"ל דעל פקדון אינו רולה להקשות מפני שהוא מפורש בקרא ואין ליתן טעם על גזירת הכתוב אך על מלוה שאינו מבואר בקרא ואעפ"כ אמר ר' חייא בר יוסף דדינא הכי כמו גבי פקדון ע"ז שאל מ"ט הלא יש להאמינו במגו וק"ל: ע"ב **גמ'** מ"ט לאו משום דקנה בשבועה לאונס כו'. ואין להקשות לפ"ז הא תו ל"ל לר' יוחנן לאשמעינן בעומדת על אבום לאפוקי שלא בו יד קנה ואינו חייב כפל וגם אם נשבע קנה אותו ואינו חייב כפל דחדא מאידך לא ילפינן דתרתי מילי נינהו ואעפ"כ סבר רב אסי לומר דכיון דגלי בחדא יותר ניחא לן לפרש גם דברי ר' יוחנן האידך בענין זה ודו"ק : **ברש"י** ד"ה וס"ד כלומר למאי נפקא מינה כו'. א"ק בעיני השתא דרמי בר חמא לא ידע הפשיטותא דרבא ממתניתין דאמר לאחר מן השוק כו' אם כן יש נ"מ בפיגטן של המתני' דהייט במקום שאין שבועה מחייב כפל כגון גבי גנב עלמו ונשבע ובאו עדים וא"כ הודה כו' וע"כ הנראה דאין כוונת הגמרא בסתם להקשות מה נ"מ רק כוונת הגמרא לומר דמשמע מלשון הבעיא דגבי טוען טענת גנב מבעיא ליה איזהו מהן פוטרו וע"ז מקשי ה"ד איך אפשר ללייר גבי טוען טענת גנב שאמר יפטור ולא תבירו הלא גבי טוען טענת גנב א"א לחייב כפל בלא שבועה וא"כ תמיד הם שניהם ביחד ואמר כגון שטען טענת גנב ונשבע כו' ודו"ק : **תוספות** ד"ה כגון שטוען טענת גנב כו' אבל אין לפרש שאמר אחר שבועה אבד כו' . ראיתי בס' דברי ריבות שמפרש כוונת התוספות שאמר מה שנשבעתי שנגנב אמת היה הדבר וא"כ החזיר לי הגנב וחזרה ונאבדה ומתרלין התוספות דכיון דאמר כך באו עדים שנגנב אם כן איגלי מלתא למפרע שלא הייה טפר ממון בשעת שבועה שטה כו' ונראה משום

שקמי

שקבה לו דאם טוגת התוס' כפשוטו באמר מה שנשבעתי שנגנב שקר היה רק היה ברשותי ומכחיו נאבדה א"כ הרי הודה שבאו לשקר נשבע ושוב אינו חייב כפל דס"ל מודה בקנס פטור ואחר כך באו עדים אמנם אין נראים דבריו בעיני דה"ל לתוספות לפרש ולא לסתום וקושי' אלו ליתא כלל דאין זה נקרא מודה בקנס שהרי אין מודה להתחייב לו כלום כי בזמן שמודה הוא טוען שנאבדה וא"כ אכתי אינו חייב לשלם לו כלום לפי טענה וכעין זה אמרו בגמרא לעיל פ' מרובה דף ע"ה גבי מודה בקנס ואח"כ באו עדים בהדיא גם לא ידע אין ס"ד לומר כיון שאח"כ באו עדים אגלאי מלתא שלא היה טופר ממון מה נכך כיון שבשעת השבועה שעדיין לא היה עדים הרי שפיר כפר ממון כי עדיין לא היה עומד ברשותו שיתחייב עליו באונסי' עד אח"כ וכעין זה אמרינן לקמן גבי שתי שבועות אבד בפני פעמים מוהקים התוספות והודה בקמייתא דא"כ היה עומד ברשותו לאפוקי אם לא הודה עד לבסוף אז לא הוה עומד עדיין ברשותו בשעת שבועה שניה עד לבסוף שהודה והוא כפירת ממון ולא אמרינן דאיגלי מלתא למפרע וזה ברור :

דף קה ע"א בתוס' ד"ה ובאו עדים אקמייתא כו' משמע דוקא הודה מעצמו כו'. ולא ידענא אמאי אינו מקשים בקיצור על כמי בר אמא מאי מבעיה ליה אי ממון פוטר אי שבועה הלא גם ממון ושבועה תרוייהו אינן פוטרין רק עדים דהלא א"א למצוא שישלם כפל רק ע"פ עדים דבעצמו אינו חייב לשלם כפל רק ע"פ עדים א"כ בלא ממון ושבועה המחייבים כפל פטורים מחומש מחמת שעל כרחך באו עדים ובמתני' אמרו דגם אבד דאינו חייב מעולם כפל אעפ"כ פטור מחומש מפני שבאו עדים וה"ה גבי טוען טענת גנב אם באו עדים ואח"כ הודה משלם כפל ופטור מחומש מפני שכבר באו עדים דאין לתרץ דאכתי מבעיא ליה דאיכא למימר נמי הא דפטור גבי טוען טענת גנב הוא משום ממון המחייבו כפל וה"ה דמחמת עדים נמי פטור רק מספקא ליה דלמא ה"ה ממון המחייב כפל בלא עדים פוטר מן החומש כגון הכא דאיכא ממון המחייב כפל ועדים לא היו פוטרין כאן כיון דהודה אבתרייתא א"כ אכתי מ"ש או דלמא שבועה המחייבתו כפל פוטרו מחומש כו' הלא בזה אין נפקותא דשבועה עכ"פ אין צריכים לפטור מחומש כיון דיש עדים וגם אין לפרש דהאבעיא הוא לפי מ"ש בפ' מרובה ממון המשתלם ברשא כו' משמע דהדבר תלוי בכפל ולא משום עדים דאם כן אין כאן מקום של התוספות לקושיא זו דבלא זה היו יכולים להקשות איך דורשים ממון המשתלם ברשא דמשמע דוקא משום כפל ובמתני' משמע דאפי' גבי אבד דאין משלם כפל פטור משום עדים ויש לייטב ודו"ק : **בא"ד** ואיידי דתנא בסיפא הודה מעצמו כו'. ואין להקשות לפ"ז מאי יכול לפשוט ממתני' דאמר לאחד מן השוק דוקא הודה מעצמו אבל אחר עדים לא דלמא ה"ה אחר עדים והא דנקט הודה מעצמו איידי דנקט גבי טוען טענת גנב דלא ניחא לומר דנקט גבי שתי שבות איידי חדא בבא גם הודה מעצמו הוא הרישא ואמר לאחד מן השוק הוא סיפא וטוען טענת גנב הוא המציעתא ואיך נקט רישא וסיפא איידי דמציעתא וק"ל : ד"ה טען טענת אבד כו' אין כופר כלום ואפי' אמר לאחר שבועה אבד כו'. ר"ל פשיטא אם אמר עכשיו שאבד קודם שנשבע וודאי דאין כופר כלום ואין כאן רק שבועת ביטוי שהרי פשיטא דאין אנו מאמינים לו שהרי כבר הודה שאקר נשבע והיה בידו בשעת השבועה והודאת בע"ד כק' עדים דמי א"כ אף אם רצה עכשיו ליטבע שלא היה ברשותו אינו נאמן אלא אפי' אמר עכשיו שלאחר שבועה נאבד אעפ"כ אינו כופר כלום שכבר הוא ברשותו ובחדושי הלכות לא הבין כן ונכנס בדחוקים וזה ברור וק"ל : ד"ה וחזר וטען טענת גנב ונשבע כו' והא דאמרינן לעיל שכבר יצא ידי בעלים הייתו שאותו ב"ד עצמו השביעוהו וטעו כו'. אין זה מדוקדק דמשמע דוקא לפי תירוץ זה דאיירי כאן שבא לפני ב"ד אחר שלא ידעו כו' קשה ממה דאמרי' דלעיל שכבר יצא ידי בעלים כו' הלא לפי מה שהבינו מתחלה דאיירי גם כאן באותו ב"ד כ"ש דקשה ממה דאמרינן לעיל שכבר יצא וגם כפשוטו היא אמאי לא הקשו אך אם טעו הב"ד והשביעוהו מ"מ הלא אינו חייב כפל כדאמרינן לעיל שכבר יצאו כו' וע"כ הנראה דבאמת ה"ק כקושי' לעיל תימה היאך השביעוהו כו' כוונתם וע"כ ליכא למימר שהב"ד טעו והשביעוהו דאם כן הלא כבר יצא ידי בעלים בשבועה ראשונה ואין חייב כפל אשבועה שניה אלא ודאי דאיירי שהב"ד טעו כדין בשבועה שניה א"כ קשה למה השביעוהו הלא לא היה חייב שבועה וע"ז כתבו כאן דליכא לתרץ דאיירי כאן בב"ד א' ולעיל בב"ד אחר וא"כ שפיר איכא למימר דאיירי כאן אף שהב"ד אחד שלא כדין השביעוהו וק"ל : **בא"ד** שהרי לא נתחייב באונסין במה שעשאו בפירוש ש"ח כו'. וקשה אמאי לא תירצו התוספות כן לעיל בדיבור טען טענת אבד כו' ומה צריכו לדחוק ולמחוק הגירסא הודה בקמייתא הלא שפיר יש לגרוס הודה בקמייתא מאי אמרת אם כן נתחייב באונסין ושוב אינו כופר ממון יש לומר שחזר ועשאו שומר חנם דומיא דמפרשי כאן גבי טוען טענת גנב ויש לייטב : **ע"ב ברש"י** ד"ה אית דגרסי אם באמת נשבע דלא פשע לא נפטר כו' ואם לשקר נשבע כגון דפשע כו'. ויש לדקדק למה בגירסת הגמרא דלעיל דייק רש"י וכתב נגנבה באונס או מתה או נשברה והייתו בשומר שכר דחייב בגניבה ואבידה וע"כ מפרש דאיירי בגניבה באונס וכאן בגירסת זו מפרש דאיירי בשומר חנם וכתב אם לא פשע והיה נראה לפרש דגם לעיל כוונת רש"י לפרש בסתם שומר דהייתו שומר חנם ואעפ"כ לפי גירסא כאמונה צ"ל עכ"פ דהשומר אינו חייב לשלם דאל"כ ודאי דהוא הוא הבעל של הגנב אלא ודאי דאיירי עכ"פ שאינו חייב לשלם ואעפ"כ נשבע לשקר דהייתו שנשבע שנגנב באונס והוא שקר רק שנגנב שלא באונס אבל מ"מ לא פשע בו אך לפ"ז אינו מיושב מ"ש רש"י בבעיא דנשבע לשקר וז"ל כיון דלשקר נשבע סופו להתחרט ולשלם כו' משמע שאם הוא הדבר שנשבע לשקר חייב לשלם וי"ל ודו"ק : **בתוספות** ד"ה תבעו שומר והודה כו' וי"ל משום דאקרן לא ה"מ למיפשט הא דפשיט אם בשקר נשבע לא נפטר הגנב כו'. עיין בחדושי הלכות מ"ש בדברי התוספות אלו ולדידיה קשה אם הוא כהבנתו למה תלו התוספות דבריהם בתירוצם דלא ה"מ למיפשט כו' ה"ל לתרץ בקיצור דזה לא מבעי' לי דפשיטא ליה דנקרא הודאה לענין הקרן גם מה צריכו להוכיח בקושייתם דלא מבעי' אלא אקרן מדנקטו והביא עדים משמע דלא מבעיא אלא אכפל הלא מבואר להדיא כן בפשיטותא שאמר נפטר הגנב כו'. משמע דקאי אכפל דאילו אקרן אדרבה חייב הל"ל והנראה בעיני לייטב דברי התוספות בסיגנון אחר כי בודאי אין קושיית התוספות דליבעי אקרן לבד ולא אכפל רק עיקר קושיתם דמאי צריכא לומר הגמרא דהביא עדים אף בלא עדים ה"ל למבעי אי הודה לשומר אי חייב הקרן וממילא פטור גם מכפל כמו הודה בקנס משא"כ מ"ש בגמרא והביא עדים אינו שייך רק בכפל ולא בקרן וע"ז תירצו וי"ל משום דאקרן לא הוה שייך למיפשט אם בשקר נשבע לא נפטר הגנב דאם לא באו עדים רק הודה מעצמו ואם כן אם בשקר נשבע דאינו נקרא הודאה אין שייך לומר הלשון לא נפטר הגנב אדרבה אם אינו נקרא הודאה כ"ש שהוא פטור הגנב מן הכל אבל מכל מקום גם בתירוצם בברי דאכתי מספקי' לה לאבעי' גם אקרן עצמו דהא בהא תליא רק שאינו רוצה לנקוט בהדיא משום הפשיטות וזה ברור לדעתי ודו"ק :

דף קט ע"א רש"י ד"ה ואם אין לו מה יאכל כו' ולעיל בסמוך פי' ואם אין לו נכסים כל כך שיכול לוותר על חלקו כו' נראה דבסתם מ"ש ואם אין לו פירושו בודאי שאין לו כלל רק לעיל הוכרח רש"י לפרש כן משום דהוה משמע שאין לו כלל לשלם וע"ז אמר לוה ובע"ח באין ונפרעין גם מחלקו שהיו שייכים לשאר היורשים וא"כ הלא לא קיים מצות השבה על חלקם לכן הוכרח רש"י לפרש שעל חלקו אין לו נכסים שיכול ליתן דאם יתן ויוותר חלקו לא יהיה לו ג"כ מה יאכל והייתו כפרש"י כאן באופן שכאן ולעיל פירוש של אין לו שאין לו מה יאכל רק שלעיל פי' רש"י שעל חלקו אין לו מה יאכל אם יוותר אותו אפשר היה בעיני לפרש שלעיל כוונת רש"י שאין לו נכסי כ"כ שיכול לוותר רצה לומר דודאי יש לו נכסים קצת אבל אין עושר כ"כ שיכול לוותר בחנם כמשמעות לשון יוותר בכל מקום והייתו מפני שרש"י מפרש עכ"פ שהגזילה בעין ואם כן איך אמר ואם אין לו הלא עכ"פ הגזילה קיימת שיכול לשלם הגזילה דאל"כ אינו חייב לשלם כלל לכן מפרש שהגזילה היא בעין אך מלד עצמו אינו עושר כ"כ שיכול לוותר בחנם חלקו ודו"ק : ד"ה ואפילו לארנקי של צדקה אם אינו מולא יורש לאביו כו'. אין כוונת רש"י שאין לו יורשים כל כך דא"כ קשה מ"ש א"כ וכי יש לך אדם שאין לו גואלים אלא כוונתו שיש לו קרובין רק שהוא אינו מולא אותם ואינו יודע מי הם הקרובים לאפוקי לשון התורה הוא ואם אין לאיש גואל משמע שבאמת אין לו גואל כלל וע"ז הקשה כי יש לך אדם כו' וק"ל : ד"ה ונמחליה לנפשיה היכא דאין יורש אלא הוא כו'. יש לפרש שכוונת רש"י דעל המשנה אין להקשות דנמחליה לנפשיה דבלאו הכי יש תקנה אחרת במ"ש במתני' לוה ובעל חוב באין ונפרעים כו' אך המשנה איירי אם הוא רוצה לצאת ידי שמים כהלכתו ולהחזיר הגזילה לאפוקי רב יוסף שאמר לארנקי של צדקה משמע שאין לו שום תקנה רק שיתן לצדקה וגם תשאר הגזילה ואין לו תקנה בלוה ובע"ח באין ונפרעים להוציא מן הצדקה וע"ז הקשה ונמחליה לנפשיה ושוב אחר שמתרץ הא ר"י והא ר"ע רוצה לייטב גם המתני' בענין זה ודו"ק : **בתוס'** ד"ה בע"ח באין ונפרעים כו' משום שהכי ודאי אינו רוצה כו'. א"ק לפי זה למה אמר במתני' ואם אין לו לוה ובע"ח כו' הלא אפי' יש לו יכול לעשות כן ויש לייטב וק"ל : **ע"ב גמ'** מכלל דר"י הגלילי סבר אפי' לנפשיה נמי מצי מחיל כו'. ולא ניחא לה למימר דסא דמתרץ רבא הא והא ר"ע הייתו ר"ל דאתיא גם כר"ע דלטעמיה יש סברא זו לחלק בין לנפשיה ובין לאחרים רק דפליגי בזקפו עליו במלוה דמר אית ליה דהוי כלנפשי' ולמר שוה לאחרים וקושי' התוספות משום דאם כן עיקר חסר מן הספר דה"ל לרבא לומר ושאני זקפו דהוי כנפשיה כמ"ש רב ששת בדברי ר"י הגלילי כן היה לומר בדברי ר' עקיבא להיפך ויש עוד לייטב ודו"ק : **שם** אלא אתיא לכהן משדה אחוזה כו'. ר"ל התלמוד מתרץ דודאי הברייתא שהקשה מינן שלא יאמר כו' ידע שפיר הלימוד משדה אחוזה ולכן לא הקשה מתחלה הברייתא מפסוק דאיש את קדשיו כי משום דהלימוד של שדה אחוזה סותר הדרש דאיש את קדשיו ומוקים ליה במילי אחריני אך שהקשה כיון דאית לן ק"ו אם כן יותר יש לומר דהלימוד של איש את קדשיו הוא אמת דומה הדרש של אחוזתו ומוקים ליה במילי אחריני וע"ז אמר לא אם אמרת כו' וא"כ אין כאן שום ק"ו לכן יותר יש לנו ליל: אחר הדרש דשדה אחוזה ולאוקמי איש את קדשיו למילי אחריני ובזה מיושב הסברא דקדוקים בסוגיא זו ודו"ק ומ"ש בברייתא דשדה אחוזה והלא דין הוא כו' לפי' תוספות יש לפרש שהברייתא עצמה אומרת מלבד שיש לימוד מגזל הגר יש ללמוד ג"כ מדין ק"ו אף אם יש פירכא מכל מקום יש ללמוד דמקשינן להדדי גם כן מאיש קדשיו כו' : **ברש"י** ד"ה כשהוא אומר מלבד איל הכפורים משמע למי שזה ניתן זה ניתן ואיל הכפורים אין יכול להקריב אלא כהן שבאותו משמר כו'. ואף דאמרינן בסמוך במתני' דאם נתן הכסף ליהויריב והאשם לידעיה יצא בדיעבד כדמשמע ליתנא דיצא אבל לכתחלה ילפינן מקרא בהיקשא דנותן הגזל למי שנותן האשם לפרש ג"כ שאין כוונת רש"י מעולם לומר שצריך ליתן המעות והאשם לכהן אחד רק כוונתו לומר נמי ניתן דהייתו לאותו המשמר שמביא האשם לזה צריך ליתן והם חולקים בו וכן הגזילה צריך ליתן לאותו משמר שהוא בזמן שמביא הגזילה ולא לשום משמר אחר והייתו היקשא וכן כוונת רש"י בסמוך כמ"ש והכתיב איש את קדשיו כו' וכיון דמקריב ליה וזכה ביה גזל נמי דידיה הוא כדאמרינן מלבד איל הכפורים למי בזה ניתן זה ניתן הייתו ללא לומר דכבר ילפינן מהיקשא כמו שהאשם צריך ליתן לאותו משמר שהוא בזמן שמביא אותו כן הגזל וא"כ כאן שמביא אותו הוא עצמו הגזל נילף ג"כ שיתן לעצמו ויזכה ביה לבדו כמו האשם נותן לעצמו הכל וזכו ביה לבדו ואין למשמר בו כלום כן הוא הגזל יביא אותו לעצמו מכח היקשא גם לפי דרך הראשון אתי דברי רש"י אלו ג"כ כפשטן וכמ"ש דעכ"פ לכתחלה נותן לאחד הכל וכן יש לפרש בתוספות שכתבו אין נראה לפרש בשעת הודאה כשמתחייב כו' וקשה דהיך אפשר לפרש כן הלא אמרי' לקמן בהדיא דאם נתן הכסף אשם לכל משמר בפ"כ דיצא והלא הגזלה והאשם מתחייב בשעת הודאה בבת אחת אלא ודאי כמ"ש דלכתחלה בעינן ליתן למשמר אחת מיהו בלא"כ אין קושיא דיותר ניחא לתוס' לפתור דאותו מקום עצמו מיניה וביה דהיך ילמוד מאיל שהאשם שנותן למשמר שהוא בשעת החיוב וה"ה הגזילה וזה אינו דגם האשם נותן למשמר אחר ודו"ק :

דף קי ע"א גמ' ה"ד אי דמצי עביד עבודה כו'. ר"ל דוודאי סברא היא דאם יכול לעבוד עבודה יכול ג"כ לאכול ואם אין יכול לאכול א"כ אין יכול ג"כ לעשות עבודה ומתרץ דודאי זהו אמת שעוין כן אך שיכול לעשות עבודה ע"י הדחק וה"ה אכילה ע"י הדחק וק"ל : **שם** לאפוקי ממתני' דתנן נתן לו את הקרן כו'. כתוב בחדושי הלכות וה"ה דה"מ למיפרך לעיל או אינו אלא אשם זה איל לאפוקי ממתני' דתני הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא אלא משום דלאו מתלת האשם לחוד מפיק לה אלא מדכתיב אשר יכפר כו' איני מבין ומה בכך מ"מ אקרן לא הוה קאי הלימוד דאשר יכפר רק אחומש כמו דלפי האמת קאי אלימוד דאקרן משום דנקרא אשם וילפינן מהקדש ולא אחומש דלא נקרא אשם כן הוא עכשיו להיפך אבל הקושי' מעיקרא ליתא דהשתא קודם שידע הלימוד מדכתיב מלבד איל הכפורים ע"כ דלא ידע ג"כ דרשא זו בהביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא מדכתיב אשר יכפר דאם ידע דרשא זו דסיפא דקרא א"כ ג"כ א"א לומר דאשם זה איל דהרי סיפא דקרא הוא ג"כ מלבד איל הכפורים ואשר יכפר ואם כן אשר יכפר קאי אמלבד הכפורים ולפ"ז א"א לומר דאשם זה איל וכמו שאומרים בברייתא באמת כשהוא אומר מלבד כו' אלא ע"כ בהוה אמינה זה לא ידע ג"כ דרשא זו ואפשר שגם כוונתו כמ"ש גם מ"ש עוד ויש לומר וניקט נמי בתילתי' דרבא אדרבה חומש מעכב ולא קאמר אדרבה קרן אינו מעכב משום דאינו מפורש בהדיא במתניתין דקרן אינו מעכב איני מבין הלא מפורש במתני' דאם הקריב אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא אף שמביא הגזילה אח"כ כ"ש אם אינו מביא הגזילה כלל ועיין מ"ש בסמוך בפי' רש"י ודו"ק : **ברש"י** ד"ה אי דאיכא טהורים בהאי משמר כו'. כתב בחדושי הלכות דלפי מ"ש התוספות דפריך לרב ששת כו' ה"ה אי איכא טהורים במשמר אחר כו' ע"ש ולפי דבריו צ"ל שהתלמוד שמשיב אימא נותנו לבעלי מומין טהורין כוונתו לתרץ דאיירי בדליכא שום כהן טהור אפילו במשמר אחר וזה דוחק כיון שהמקשן לא הקשה איך יתרץ לו התרצן מה שהוא עצמו לא הקשה גם הלישנא דאמר רב ששת אם היה כהן טמא נותנה לכל כהן שירצה משמע שלתי שעוין לו אותו הכהן הוא טהור וע"כ היה אפשר לפרש"י דודאי אף אם סבר רב ששת דאפי' איכא טהורין במשמר אחר צריך לאהדורי אטהורין מכל מקום אינו קשה עמאים מי מלי עבדי וכיון דלא מלי עבדי שליח היכי מלי משוי כו' דלא אמרינן סברא זו אלא אם אותו הדבר שהוא עושה שליח עליו יכולים לעשות בני המשמר של שבוע זו. כדלעיל אם כן אם הוא לא מלי עביד גם אינו יכול לעשות שליח ורק תאמר הדבר לאנשי המשמר לאפוקי כאן דגם אנשי המשמר אינן יכולין לעשות עבודה שהוא עושה שליח עליו אז אינו קשה כיון דהוא לא מלי עביד כו' כיון דבלאו הכי אינן יכולין לעשותו אך הייתר נראה דאם נעיין שם בגמרא אז אפילו ללישנא קמא אינו סבר רב ששת רק אם איכא טהורין בבית אב אחר צריך לאהדורי אטהורין לאפוקי למשמר אחר מודה רב ששת דנעשין הטמאין דלענין זה נדחה הטומאה שפיר ובכל הגמרא לא נזכר שם רק בית אב כי בכל משמר היה שבעה בתי אבות שכל אחד היה עובד יום א' אבל ממשמר למשמר אחר אינו חולק רב ששת וראיתי בספר דברי ריבות שגם הוא הבין כבעל חדושי הלכות אך שכתב דבגמרא כאן אזלא לישנא דאיכא דאמרי רב ששת מודה בבית אב אחר ומפרש כוונת התוספות על דרך זה ומלבד שדבריו דחוקים בדרך התוספות גם אין משמע שם מלישנא דאיכא דאמרי רק דרב נחמן פליג אפי' בבית אב אחר אבל לרב ששת אפי' בבית אב אחר צריך לאהדורי ובזה אינו מחולק לישנא דא"ד על לשון הראשון ודו"ק : ד"ה נתן הקרן כו' אם לא נתן עדיין ולבסוף נתן כו'. כתב בחדושי הלכות שאין זה מדוקדק דאפי' לא נתן גם לבסוף אין מעכב הכפרה כדמשמע לקמן כו' מיהו נראה דגם מלקמן אין הוכחה כלום דיש גם כן לפרש דה"ק יכול כשם שאיל ואשם מעכבין הייתו שאם לא הביא האשם עד אחר הקרבת האיל מעכב כמ"ש קודם לזה כך חומש מעכב אם לא הביא אותו קודם הקרב כו' והוכחת רש"י אפשר שהוא מדאמר בגמרא לתאי נ"מ לאפוקי ממתני' דתנן נתן את הקרן כו' אדרבה חומש מעכב לשון אדרבה משמע שיהיה בהיפך דחומש מעכב וקרן לא יעכב ואיך יעלה על דעת לומר שיהיה טובל ושרץ בידו ואף אם יעכב הגזילה ולא נתן לבסוף כלל שיהיה לו כפרה אלא ודאי שהפי' צריך ליתן לבסוף וע"ז הקשה דלמא הקרן אף אם טתן לבסוף יש לו כפרה א"ק לפ"ז ה"ל להביא גם הדרשא ולומר לאפוקי מתני' דתנן הביא גזילו כו' נתן את הקרן כו' אלא ע"כ צריך לומר דאין קושיית הגמרא אדרבה שיהי' הדבר מהופך הקרן לא יעכב והחומש יעכב רק הקושי' הוא שגם החומש יעכב וכמ"ש מהר"א בספרו והיותר נראה לומר שרש"י כתב בדיוק החומש אין מעכב מלהקריב האשם כו' ר"ל שיהיה תלוי הקרבת האשם בנתינת החומש זה אינו עכ"פ צריך לקיים מצות נתינת החומש מלד עלמה וכן משמע לשון המתני' שאמר אינו מעכב כו' אבל מלד עלמה לבד צריך לקיים ודו"ק : **תוספות** ד"ה לבעלי מומין כו' תימה ועזרה אמאי הויא לבעלי מומין כו'. נראה דכל עיקר קושי' הוא כיון שגם בעלי מומין אינן ראויין להקרבה רק שניתן להם הבשר מפני שאין כאן טהורין שיכולים לאכלה אם כן העור יאמר לאנשי המשמר בבאמת לעיל דאם היה נותן הקרבן להקריב לאנשי המשמר אז היו חולקין העור והבשר לכן אם הוא אינו ראוי לאכילה אז יאמר הדבר לאנשי המשמר כאילו נתן להם להקריב הקרבן לאפוקי כאן שהם בעלי מומין ואין ראויין להקרבה ולא יתן להם הכל רק בשביל שאמר אנשי המשמר הם עמאים אם כן למה יחלוק בעורות טוגן ובזה מיושב נמי מה שהקשה מהר"א בספרו הא תנינה שלימה היא בפ' טבול יום כל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בבשר וכל שאינו חולק בבשר אינו חולק בעור כו' לפ"ז לאו קשיא דלא אמרינן זה אלא במקום שאמר אוכלי הבשר ראויים להם מלד שיכולים לעבוד וזהו שכר עבודתם ואם כן גם העור שלהם לבד לאפוקי כאן שאין הבעלי מומין חולקין בבשר מלד עבודתן שהרי אינן ראויין להקרבה רק שהתורה לותה שיחלקו גם בבשר ובעור עם שאר הכהנים לאפוקי בהם יעלו לבדם מה שראוי גם לשאר אינו נכון ודו"ק: ד"ה או אינו אלא המושב זה כפל כו' וכפל לא מחייב בהודה כו'. וקשה מאי קושי' הלא יכול לומר דהתורה איירי באם באו עדים ג"כ ויש בזה פלוגתא דאיכא ת"ד דסבר מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב ואף דאנן קי"ל דפטור הייתו אחר שכבר נלמד דמושב זה חומש ואי לא איירי התורה כלל בכפל גם איכא לפרש דהתורה איירי באם באו עדים קודם שהודה דלכ"ע חייב וליכא לתרץ דא"כ אינו חייב חומש דבמקום כפל ליכא חומש אם כן בקיצור היו יכולים התוספות להקשות קושיא זו מיהו גם זה אינו קושי' כלל כמ"ש דאיכא מ"ד לעיל בפ' מרובה דמשלם כפל וחומש ואשם וחכמים דחולקין היינו מדרש דשילם אותו בראשו ממון המשתלם ברשא ואכתי לא ידעינן למידרש כן וי"ל ודו"ק: **ע"ב תוס'** ד"ה דאדעתא דהכי לא קידשה אבל הכא דקידושין בדידה קיימינן כו'. ראיתי בתשובת מהרי"ק שורש ק"א שהביא ראיה מדאמרינן כאן אי לאו טעמא דטב למיתב טן דו הייתו סמכינן לומר דוודאי אדעתא דהכי לא שיעבד נפשיה כו' כ"ש לענין ממון והייתו עובדא בנשאל עליו שקודם שנשאת אי נאמר ג"כ דאדעתיה דהכי לא שיעבד נפשיה בקנסות ובעונש כו' תמיה לי הלא לפי' התוספות אין כאן שום ראיה דאם תלוי הדבר גם בה והיא נתקדשה לו אפילו אם יתלע בה איזה דבר כמו גבי לוקח ומוכר ודו"ק :

דף קיא ע"א גמ' גבי יהודה סבר קנסינן לידעי' ורבנן סברי כו' הילכך לדידהו קנסינן לה כו' משמע דע"פ הדין היה יולא אם היה נשאר הכסף לידעי' והאשם ליהויריב רק הם חולקין מי ראוי לקנוס דאל"כ ממ"נ קשה על רבנן או על ר' יהודה מה צריכי לומר דקנסי' לידעיה או ליהויריב הל"ל ורבנן סברי דלא קנסי' לידעיה וממילא נשאר ע"פ הדין דיחזור אשם אצל כסף או בהיפך קשה על רבי יהודה דהל"ל דסבר דלא קנסינן ליהויריב מאי צ"ל דקנסינן לידעיה אלא ודאי כמ"ש דע"כ היה יולא גם אם היה נשאר הדבר כך האשם אצל יהויריב והכסף לידעיה ואף דדרשינן לעיל דצריך ליתן לכהן שבאותו משמר דומיא דאיל הכפורים אלא מוכח כמ"ש לעיל דהדרשא הוא דלכתחלה צריך ליתן לכהן שבאותו משמר אבל בדיעבד יולא: **שם** פשיטא הכי אית ליה כו'. וליכא לתרץ דאשמעינן אפילו אם נתן הכסף כבר לידעיה קודם שנתן האשם ליהויריב וה"א דאז ליכא למיקנסא לידעיה דלא סבר ר"י דקנסי' לידעיה אלא היכי שכבר נתן האשם ליהויריב אפ"ה אשמעינן דאינו כן רק אכתי קנסינן לידעיה כיון דלאו מאמרתו הוא דאל"כ הל"ל אם ריים האשם פשיטא דבהכי איירי הפלוגתא דר"י וחכמים: **תוס'** ד"ה וילמד הקדש מהדיוט כו' תימה אמאי איצטריך הרי גבי:

נפיל כו' ואיפכא אין שייך להקשות על הברייתא למה לה דרש זה נילף מדרש של רבא כי ודאי הברייתא לא ידע והאי הדרש של רבא אך זה הקשו שפיר דלמה ליה לרב דרש אחר אמאי לא יליף מדרש של הברייתא גבי הקדש וק"ל : ע"ב בתוספות ד"ה הגוזל והמאכיל לאו דוקא מאכיל כו'. כוונתם בכל מקום הן במתני' הן בברייתא דרבי אושעיא מאכיל לאו דווקא לאפוקי לרמי בר חמא מאכיל דברייתא דרבי אושעיא הוא דוקא כיון דאיירי לפני יאוש ודו"ק : ד"ה אין גזילה קיימת פטורין כו' אלא משום דניחא ליה לתיפרך מסיפא כו'. ויותר נראים דברי הר"ן שכתב דלעיל גם כן אינו מקשה על רב חסדא מרישא דמתני' דהגוזל ומאכיל דיש חילוק בין אם הוא מאכיל לו לבא הוא בעצמו רק מסיפא דמתניתין פריך דהניח לפניהם פטורים וא"כ גם כאן אין שייך למפרך רק מסיפא דאין גזילה קיימת פטורין ע"ש וק"ל :

דף קיב ע"א ברש"י ד"ה היתה פרה שאולה לו כו' אי גרסא נמי אגב שיטפא בדרב פפא כו'. ובספר הא"ן ראיתי שכתב דשפיר גרסינן ליה ואריפא קאי דווקא היתה גנובה לו מע"ש וטבחיה בשבת אז חייב בקנס לאפוקי אם אין גניבה דהייטו שגנב וטבח בשבת שאז אינו חייב על הגניבה דהייטו הקרן כי איסור שבת וגניבה באין כאחד אז גם אטביחה ומכירה אינו חייב ע"ש ויש לדקדק אמאי אין מפרשי דברי רב פפא דבאמת קאמר כי קושי' רש"י וה"ק גבי שואל פטור מן הכל שאין כאן קנס מפני שעם אין שייך גניבה דהייטו כאן הוא שואל ואין שייך לפטור עצמו בטענת גניבה אין כאן קנס אטביחה ומכירה דהוי גזלן ולא גנב ויש ליישב דא"כ הוה קשה בהיפך הא אפי' הוה שייך כאן טענת גניבה מכל מקום הוה פטור מן הכל מפני שאיסור גניבה ושבת באין כאחד וא"כ פטור מקרן וארבעה וחמשה אמר כחמנא ולא ג' וד' מיהו יש עוד לדקדק אמאי אינו מגיה גם מ"ש גבי שואל שאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד הלא אין שייך כאן איסור גניבה רק גזילה ויש ליישב ודו"ק : תוספות ד"ס קטנים כו' פטורים דהא לאו קושיא כו'. וס"ה דכת"ל דה"א לתיגרס כן דא"כ מאי מתרץ רב פפא ה"ק ועדיין לא אכלום כו' ובברייתא דלעיל צריך לומר לפ"ז דאיירי באכלום א"כ קשיא גדולה אמאי חייבין אם אינו בעין דליכא לתרץ דטכ"ל לומר דאיירי בשהניח אחריות כמ"ש בסמוך דה"א לפרש כן לפי האמת ויש ליישב דאין כוונת התוס' להוכיח דל"ג משום דהא סומכוס כו' דאיכא למימר דהמקשן לא ידע פלוגתא דסומכוס אך כוונת התוספות לומר דל"ג מכח הקושיא שכתבתי אך אח"כ כתבו התוספות ולמה באמת אינו מקשה המקשן הברייתות אהדדי וע"ז כתבו משום דהא סומכוס כו' ולכן לא רצה המקשן להקשות קושיא ז ודו"ק : בא"ד וליכא לאוקמי כגון שהניח להן אביהם אחריות נכסים ולהכי א"ש הא בגדולים חייבים כו'. ונ"ע דאיך אפשר לומר ולפי' הברייתא דאיירי בהניח להן אביהן אחריות נכסים א"כ אמאי תני ברישא הגוזל ומאכיל את בניו פטורים כיון דהניח להן אחריות נכסים הא השעבוד על הנכסים ואמאי יהיו פטורים ואין נראה לפרש כוונת התוספות דרצונם לומר דמ"ש הברייתא הניח לפניהם ואכלום אין פירושו שהניח לפניהם הגזילה כשמת אלא ה"ק הניח לפניהם אחריות נכסים והכלום הגזילה אפי' בחיי הגזלן דאין לשון הברייתא סובל פירוש זה ויש ליישב דאין כוונת התוספות שדבריהם דיש לפרש כן לפי האמת דהברייתא איירי בהכי רק רצונם די"ל דהמקשן אינו רוצה להקשות קושיא שלו על הגדולים אמאי חייבין משום דאיכא לתרץ דאיירי בהניח להן אחריות נכסים מאי אתרת אם כן גזל ומאכיל אמאי פטורים אמת שהוא קושיא אך המקשה רוצה להקשות כפשוטו על קטנים אמאי פטורים אף אם איירי הברייתא איך שתרצה מכל מקום קשה על הקטנים לאפוקי על הגדולים אינו קשה אם טקתי בהניח להן אחריות נכסים אם לא שהוא יסמוך על קושיא אחרת מרישא דקתני הגוזל והמאכיל פטורים ויותר ניחא למקשן להקשות כפשוטו ולפ"ז מתורץ אמאי אינו מתרץ באמת כן דברייתא זו איירי בהניח להן אחריות נכסים ולהכי בין גדולים בין קטנים חייבים אף אם אכלום והשתא אתי שפיר דה"א לתרץ כן לפי האמת מכח הרישא דקתני גוזל ומאכיל פטורים אך יש לדקדק איך אפשר לומר שקושיית המקשן הוא דקטנים יהיו פטורים משום דאין מקבלין עדות כו' וא"כ אף אם הגזילה בעין אין מקבלין עדות להוציא מידם דאין התוס' סוברים דבגזילה קיימת אין צריך לקבלת עדות ופשיטא דמוציאין מידן (בהעתק כאן חסר) : ע"ב רש"י ד"ה ע"פ אשה כו' מחזקינן באפקרותא וכו' משמתינן ליה כו'. והייטו שאם אומרי' משתמא פשתה האשה שליחות שלה והגידה לו הזמן שקבעו לו ב"ד ובאם שאינו משגיח היו משמתינן אותו ולעיל אמר דשליח ב"ד מהימן כבי תרי לענין זה שאם בא השליח ואמר שאינו רוצה לבא אז היו משמתין אותו מיד בפעם ראשון ושוב א"צ להזמין אותו עוד פעם ונ"ל לי היתה אשה נאמנת וכן מצאתי בתשובת מהר"א מפרש ומיישב כן דברי רבינא ע"ש ידו"ק :

סליק מסכת בבא קמא . בעזר השוכן רומה :

הגהות בן אריה למסכת בבא קמא

להג"מ זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז .

דף ג ע"א גמ' או רגל דהיזקו מצוי כו'. נ"ב עי' תוס' פסחים ק"כ ע"א סוף ד"ה כל כו' ודכוותיה אשכחן כו' וכוונתם דהא לקמן מסקינן נהלכותיהן שן ורגל לפוטרן ברה"ר ועפ"ז יתורץ קושית הרשב"א ע"ש [א"ה דהרשב"א הקשה על מ"ש הי מינייהו מפקת אדרבה הי מינייהו עיילית דהמע"ה. אבל אם אצטריך רק לפוטרן ברה"ר נפטור לכולהו דהמע"ה. (גם כאם תפס לשיטת התוס' לא מהני תפיסה בספיקא דדינא כמ"ש ב"מ ה ב'. גם כאם יזיק בשן ורגל בשניהם ברה"ר נפטריה דלמא קרא כולל תרוייהו). רק דלפ"ז קשה לשון הגמ' דה"ל לומר או שן שאין היזקו מצוי או רגל שאין הנאה להיזקה כיון שנרצה ללמוד קולא. ובדברי התוס' פסחים שם מתורץ וזהו שכתבו התוס' שם ודכוותיה אשכחן גבי שן ורגל כו' ושמעתי מפיו זלה"ה. ומ"ש כאן אבל אזלא ממילא לא היינו דה"א דקרא ושילא ממעט כבדיא אזלא ממילא שלא נלמוד ממה מצינו] ועי' בתורת חיים כאן : שם תד"ה דומיא כו' הא דמקשינן לתורא כו'. נ"ב עי' יבמות ח א' :

דף ד ע"א תד"ה כיון כו' בירושלמי יש דישן כו'. נ"ב עי' תוס' לקמן כז ב' ד"ה ושמואל :

דף ה ע"א רש"י ד"ה ומפגל כו' תעלת לשם שלמים כו'. נ"ב עי' פ"י. ועי' מנחות מט א' וברש"י שם ד"ה ומחשב כו' דדברי רש"י כאן מבואר בגמ' שם על האי מתני' גופא דכהנים שפיגלו במקדש חייבים. ורש"י כאן לישנא דגמרא שם נקט. [דמוקי נהמתני' הכ"ל בשוחט העולה לשם שלמים ובכה"ג הוה פיגול כמפורש ברש"י שם. ועי' תוס' כאן ד"ה וקתני] וע"ע רש"י פסחים קכא א' וברשב"ם שם : שם תד"ה למעוטי כו' דלא דאין דינא דגרמי מחייב משום קנס כו'. נ"ב עי' לקמן צב א'. [א"ה שאמר שם דלמ"ד דלא דאין דינא דגרמי מסורה נמי לא דייניכן] ועי' ש"ך חו"מ סי' שפ"ו סק"א בהגה"ה : שם תד"ה התם כו' חייב לפלוני מנה דדינו בזיבורית כו'. נ"ב נ"ל חייב לפלוני מנה דדינו [בבינונית או שהעידו על כתובה דדינה] בזיבורית. ועי' חדושי הרשב"א :

דף ז ע"ב רש"י ד"ה והכא נמי גבי ניזקין כו' ודינו בעידית כדכתיב מיטב כי זול דהשתא ואי א"ל ניזק כו' כצ"ל. ותיבת שקול שמוסגר בריבוע הוא נמחק. [א"ה או שצ"ל שקיל] :

דף ח ע"ב תד"ה בדייתמי כו' חוזר וגובה מהן. נ"ב עי' פסחים לא א' :

דף ט ע"א תד"ה הלכך כו' דלא שייך ביה המע"ה. נ"ב עי' תוס' כ"ב סב ב' ד"ה איתמר וע"ע תשב"ץ ח"ב שאלה רע"ב דף כ"ד [ותוס' בכורות מח א' ד"ה דאמר] : שם בגמ' ושמואל אמר כו' לקוחות כו'. עי' תוס' גיטין מז ב' ד"ה טבל ובשאגת אריה סי' ל' [א"ה דלשיטת התוס' שם קשה דגם אם לקוחות הן ספק הוה אילו הגיעו חלקו. וי"ל עפמ"ש התוס' בכורות מח א' ד"ה דאמר כו' דהיכא דהדין מסופק לחכמים כו'. וא"כ י"ל דזה הוה ספק כמציאות דאמרינן גם לרב אסי המע"ה. אך קשה מבכורות מח ב' זאת אומרת כו' ע"ש פירש"י. והא עדיין ספק הוה וצ"ל דשם לא מכח ס"ס אע"ג שהוא להוציא. משא"כ ברב אסי דהכא הוה רק ספק א' שמא הגיעו חלקו וכמ"ש השאגת אריה שם סי' ל'. ובזה מתורץ קושיית התוס' כאן ד"ה רב אסי על לשון ראשון שברש"י שמע. ועי' רש"י חולין קלה ב' ד"ה טבל והאי שמעתי כו' ועי' שב שמעתתא ש"א פ"כ בענין ס"ס להוציא] :

דף י ע"א תד"ה שהשור כו' דהוא שרי בהנאה. נ"ב עי' ש"ע יו"ד סי' שמ"ט ובביאור הגאון ז"ל שם ובמל"מ סוף הל' אבל :

דף יא ע"א רש"י ד"ה דאין מקלת כו' שמא רוב מיתוי הולד כו'. נ"ב עי' חולין סה א' ובמהר"ס שם [על התוס' שם ד"ה שילא] : שם בתד"ה בשאילתות כו' דמנהג דיינין כך הוא. נ"ב וגי' בה"ג אמר שמואל הלא ע"ש : ע"ב רש"י ד"ה דיש מקלת כו' ואם מורה לפנים תשתרי בשחיטת האם כו'.

נ"ב ועולא לשיטתיה דס"ל דאבר עלמו מותר בתורה עי' חולין סח ב' וע"ע תוס' יומא ד א' ד"ה תניא וכו'. ומתורץ קושיית התוס' כאן. [א"ה ועולא אמרה בחולין ס"ח שם משמיה דר' יוחנן. והתוס' ביומא שם כתבו דר' אלעזר ס"ל כר"מ כר' יוחנן. א"כ גם ר' אלעזר דאמר עולא משמיה כאן. הוא לשיטתו שיטת רבי יוחנן כנ"ל] :

דף יב ע"א תד"ה זילו כו' כטועה בדבר משנה. נ"ב ועי' תוס' כתובות כ ע"ב ד"ה אמר להו כו' : שם תד"ה למה לי כו' קני קרקע הסמוכה לתחום. נ"ב נ"ל הסמוכה להתום :

דף יד ע"ב תד"ה שמע מינה כו' ה"ל למיפרך והתנן כו'. נ"ב עי' שבת לג ב' ש"מ אכל ב' זיתי חלב כו' ושם נמי מתני' בכריתות יא ב' אכל חלב וחלב כו'. וע"ע תוס' שם ל ע"א ד"ה המוציא כו'] [א"ה דלדברי התוס' שם יש לתרץ קלא שאמר ר' יהושע לשון ש"מ כו' שלא נאמר דאתיא כר' יהושע ותמהויין מחלוקין ושני מינין כשני תמהויין]. וע"ע תוס' זבחים כו א' ד"ה ש"מ :

דף יט ע"ב גמ' בבהמה ובפתורא. נ"ב גי' הערוך ערך פת ופתיתה. פי' פתיתות בתוך המרק [א"ה שזאת אין דרך הבהמה לאכול כשהוא פתות בתוך המרק] ועי' חדושי הרשב"א :

דף כ ע"ב גמרא לכי תשמש לי שקל סודריה כו'. נ"ב עי' יוחסין אות ר' בהג"ה :

דף כא ע"א תוס' ד"ה דקיימא כו' ובשעת עמידתן פשטו כו'. נ"ב לפנינו בירושלמי איתא ובשעת עברתן :

דף כד ע"א תד"ה אי לייעודי כו' של חמישית כ"ש כו'. נ"ב עי' סנהדרין פא ב' :

דף כה ע"א תד"ה קל וחומר כו' כל א' מי' דברים כו' ונדפס בגדו שם השמע כו' רק השעה כו'. נ"ב ע"ע מדרש קהלת סי' ז' על פסוק ברבות הטובה כו' [שחשיב ג"כ חמשה לאב וחמשה לאם. והקב"ה נותן בו עשרה דברים כו' ע"ש] : ע"ב תד"ה וקמייתי כו' דלית ליה טהרה במקומה אינו נעשה אב הטומאה כדמוכח כו'. נ"ב עי' תוס' פסחים יז א' ד"ה רביעי כו' מיהו יש לומר כו' :

דף כו ע"א רש"י ד"ה אף סומא כו' דכי יריבון אנשים כו'. נ"ב עי' תוס' כתובות לג ב' בד"ה דלמא בשוגג כו' :

דף מא ע"א תד"ה כיון שהגיע כו' לעשה יתירה. נ"ב עי' תוס' בכורות ו א' ד"ה שירש ולפי דבריהם שם מתורץ ג"כ קושייתם דבסמוך ד"ה לרבות [א"ה ועי' מהרש"א בפסחים כ"ב שהקשה מקרא ואהבת את ה'. ועי' ביאור מהר"א בן הגר"א ז"ל להקדמת תקוני זהר דף ו' ע"א אות ג' מה שכתב בזה] :

דף מב ע"ב תד"ה ונימא כו' ולא בעי למימר כו' וכשאמר לו ר' אליעזר קיבלם כו'. נ"ב ובירושלמי איתא ואית דבעי מימר מן דילפה מר' אליעזר עוד הא אמר כן ע"ש :

דף מו ע"ב בענין משפט אות ב' ג'. וכפי התוס' בשם י"מ כו'. נ"ב עי' תומים סי' כ"ד סק"א [מה שכתב על דברי עין משפט הללו ע"ש] :

דף נד ע"א תד"ה המור דבור כו' גם לב"ה כו'. נ"ב ואותה לתנא דבי לוי ועי' ספר יראים ס"ס ועי' עירובין כז ב' בבקר לבן בג בג (וע"ע מנחות לא ב' לבר פדא קשי') :

דף נה ע"א גמ' שאיני יודע אם נאמר בהן טוב כו' [א"ה עי' באור הגר"א ז"ל על אגדת ב"ק בתוך מאמר הזה] :

דף נט ע"א גמ' פקיחא היא ולא בעי חיה. נ"ב עי' סוטה יא ב' ועי' ז"ר פ' שמות [א"ה דאמר שם אמו חיה לא בעי חיה אחריתי. ודוחק לומר דהתם פריך אליבא דר' יוסי דהכא דאמר נכי חיה . ואולי י"ל דכאן אמר לא בעי חיה בשכר. שאם פקחית היא תגיד לחברותיה מה שיעשו לה ולוולדה ותשיג זאת בחנם ולא צריך לנכות דמי חיה. משא"כ שם דייק לשון הכתוב בטרם תבוא אליהם המילדת כו' שא"ל מיילדת אחרת כלל] ועי' לשון המדרש שמות : ע"ב תד"ה הוה כו' ותימה דבפ"ק דביצה תנן אין משלחין כו'. נ"ב ע"ש ולפי' הרמב"ם בפי' המשנה שם והר"ע ברטנורא שם נראה דלק"מ ועי' גמ' שם [א"ה דהרמב"ם והרע"ב כתבו דרק במקומו של ר' יהודה לא היו הולכין במנעל לבן בלתי תיקון ועי' היטב בגמ' שם טו א'] :

דף סב ע"ב תד"ה מרובה כג"ה שנדפס בגדו בסוף הדיבור ועי' תוס' חגיגה ח א' ד"ה אמאי ותוס' [תענית] יג ב' ד"ה מאי כצ"ל :

דף סה ע"א תד"ה גופא כו' ומאי קמ"ל מתניתין היא כו'. נ"ב עי' תוספתא פ"י זה הכלל כל גזילה שהיא בעינה כו' והגנב לעולם משלם כשעת הגניבה ע"כ וכן יש לפרש מימרא דרב [א"ה לשון התוספתא כל גזלה שהיא בעינה ולא שינה אותה מברייתה יאמר לו הרי שלך לפניך ואם שינה אותה מברייתה משלם כשעת הגזילה והגנב לעולם משלם כשעת הגניבה עכ"ל. וא"כ י"ל דרב אשמעינן גם בעינה. ובזה י"ל טעם התוספתא דמחלק בין גניבה לגזילה משום דכתיב חיים בגניבה. אבל שמעתי מאחד מגדולי ישראל שרחה תוספתא כתיבת יד וליתא שם תיבת לעולם. וא"כ קאי רק על ואם שינה אז (הגזלן) משלם כשעת הגזילה והגנב משלם כשעת הגניבה] :

דף סו ע"א רש"י ד"ה עד שנצבעו כו' מי שחטפו זכה בו. נ"ב עי' תוס' חולין קלה א' ד"ה יש בו כו' ובר"ן שם :

דף סז ע"א תד"ה נטר כו' וי"ל כיון שנשתנה שמו ע"י תטיסם. נ"ב נ"ל ע"י תקיקה :

דף ע ע"א תד"ה בסתם כו' שתם משנה דאתי כרבים. נ"ב עי' נדה נ ע"א :

דף עא ע"א תד"ה בשלמא כו' שהשליח סבור שהיא של גנב. נ"ב עי' לקמן עט א' תד"ה נתנו כו' :

דף עג ע"ב גמ' שלום עליך רבי ומורי. נ"ב עי' נזיר כ' ע"ב [ושם כא א'. א"ה דשם מוכח דשאלת תלמיד לרב הוא רק שלשה תיבות] ועי' כס' מקום שמואל סי' מ"ג שהעיר בזה והעיקר נראה דט"ס כאן והיכת ומורי מיותר וכ"מ ברשב"ם ב"ב קכט ב' ד"ה לא קשיא כו' תכ"ד כו' ע"ש וכ"כ בפלפולא חריפתא כאן. ע"ש [א"ה וכן הוא ברא"ש כאן ובס' שבועת העדות סי' ע"ז וע"ע ברמב"ם פ"ה מהל' ת"ת ה"ה. ובחדושי רעק"א ז"ל ליו"ד סי' רמ"ב סעיף ט"ז] וע"ע ירושלמי פ"ב דברכות ה"א] : שם תד"ה כי לית ליה כו' בכדי שאילת תלמיד לרב כרים לקים. נ"ב דנזיר כ ע"ב :

דף ע"א תד"ה לבי ישוע סי' אין שייך לשון ישופה כו'. נ"ב עי' תנחומא ס"פ אחרי מבואר כרש"י :

דף פא ע"א תד"ה אין מחייבין כו' שאין אסור בהנאתו כו'. נ"ב נ"ע דהא כלאי זרעים מותר בהנאה כדאיתא ריש פ"ח דכלאים ועיין תוי"ט כלאים פ"ב מ"ה סד"ה אין מתייבין. ויותר נראה דט"ס בתוס' וצ"ל בהנחתו. ומשום מקיים כלאים דאסור אף זרעים עי' רפ"ח דכלאים [א"ה דהכן שם כלאי זרעים אסור לזורען ולקיימן ומותר בהנאה] : שם בא"ד א"כ אפילו לרבנן אצטריך כו'. נ"ב וכן הוא בירושלמי עי' ר"ש פ"ח דכלאים ועי' תוס' ע"ז סד א' ד"ה ר"ש וכו' ועי' באור הגר"א ז"ל יו"ד סי' רצ"ו ס"ק [י"ז] :

דף צא ע"א גמ' צללת במים אדירים והעלית חרס כו'. נ"ב עי' תוס' ב"מ יז ב' ד"ה אי לאו :

דף צד ע"א רש"י ד"ה מרחו כו' דהכי אמרי' במס' ברכות דף מ' כו'. נ"ב ע"ש ברש"י ועי' סוטה מג ב' ובירושלמי כלאים פ"ו ה"ב וצ"ע. [א"ה שבמקומות הנ"ל מבואר דגם בעני אם אספו בכרי חייב ואיך כתב רש"י כאן דפטור העני. ואולי י"ל בדוחק דרש"י איירי בנותן לו בעיר דפטור כמ"ש בסוטה מג ב' שם משא"כ בבעל הבית דהכא בלוקח מגרנו המחוייב. חייב גם בעיר דלא שייך גבי' הטעם שאמרו בסוטה שם ע"ש פירש"י. ואע"ג דמ"ש בעשאן בגורן איירי בעני ובהדס יליף משם רש"י לבעה"ב דהכא שבעיר דרמי ליה ועי' בגמ' ברכות מ ב' ע"ש] : ע"ב תוס' סוף ד"ה ותנן כו' לר' יוחנן הלכה כסתם משנה. נ"ב עי' תוס' שבת פא ב' סד"ה והא"ר יוחנן :

דף צו ע"ב תד"ה והלה כו' ולמ"ד לא ברי עדיף אורי' כו'. נ"ב עי' ב"מ ק ע"ב דמוקי לברייתא [דהכא] כסומכוס. ועי' תוס' ב"מ לז ב' ד"ה לימא כו' : שם בגמ' ורב שבק רבנן ועביד כר"מ כו'. נ"ב כעין סוגיא זו בערכין כט א' ע"ש :

דף קד ע"ב תד"ה ור' יוחנן כו' קי"ל דרב וכו' וה"ה דלגבי שמואל הלכה כר"י. נ"ב כן הוא להדיא עירובין מז ב'. ועל מ"ש התוס' דרב ור' יוחנן הלכה כר"י נ"ב ביצה ד ב' :

דף קו ע"א תד"ה עירוב כו' והנהו דהתם לאו מידי דכפירה נינהו כו'. עי' באורים ותומים כללי מגו אות ע"ב [מה שכתב בבאור דברי התוס'] :

דף קח ע"ב במתני' וחומש ואשם כו' ונדפס הג"ה בגדו כו' צריך כו' ליתא תיבת ואשם. נ"ב וכן במתני' שבירושלמי ליתא תיבת ואשם :

דף קיב ע"ב תוס' סד"ה ושלחו כו' נמצא כתוב ושלחו לו. נ"ב ובתשובת הגאונים סי' קפ"ד העתיקו או ששלחו ע"ש : שם בגמרא א"ר אשי א"ר שבתאי מקבלין כו'. נ"ב ובר"יף ובבה"ג איתא רבי אסי וכן הוא בעיטור :

דף קיג ע"ב בגמ' סהדותא כו' ולא תבטו מיניה. נ"ב ברי"ף ליתא ולא תבטו מיניה. ועי' ב"ח סי' כ"ח [א"ה וכן בגמרות ישנות ליתא עי' קבוצות הש"ס] : שם בעין משפט אות ג' פ"ב מהל' נזירות הי"ח. נ"ל מהל' עבדים הל' י"א :

דף קיד ע"א רש"י ד"ה דמגיסתא בני כפר כו'. נ"ב ובעיטור אות ב' בירורין פי' ב"ד של קטרה שלוקחין שוחד. וז"ל הבה"ג ורבינו נסים פירש מקבלין קערות מלאות מאכל לשוחד תרגום קערותיו מגיסוהי :

דף קיז ע"ב רש"י ד"ה ואי לא כו' ועוד אמרינן בברכות ירושלמי. נ"ב פ' שני [ה"א] :

הגהות על הרא"ש

פ"א סי' ד בהג"ה לפי מעות כך פר"ת. נ"ב פי' פ' הכותב סי' י"א : **שם סי' יט** דאין מוציאין מן הכרי אלא בעדים כו'. נ"ב עי' יב של שלמה :

פ"ב סי' טו בהג"ה ואין עדים זוממין משלמין כופר כו'. נ"ב מכות ב ב' :

פ"ג סי' יג אם האחד התחיל כו' השני פטור כו'. נ"ב וכ"ה בירושלמי פ"ק ע"ש :

פ"ט סי' יז בהג"ה נתן דינר לקנות חטין בעבירה כו'. נ"ב הוא בירושלמי כאן ה"ה. ועי' בעיטור אות ק' קבלנות בסופו לשון הירושלמי : **שם ס"ס כה** דמי חמץ מעליא. נ"ב עי' יש"ש סי' מ"ה ובמל"מ פ"ג מהל' גזילה ס"ה :

פ"י בפלפולא חריפתא אות כ"ז מלי להסהודי. נ"ב עי' סי' כ"ח. נ"ב ע"ש בש"ך סק"י. מה שכתב בשם היש של שלמה : **שם סס"ק נב** שהר"ן כתב בשם הרמב"ם. נ"ב נ"ל הרמב"ן : **שם ס"ק נה** וכן גי' הרי"ף. נ"ב ועי' בכר סגולה חו"מ סי' ש"פ אות ו' :

הגהות מהגאון וכו' מהור"ר בצלאל רנשבורג זצ"ל

ברא"ש פרק ג י' בהג"ה לסי' ח' ד"ה וכגון שהרבית וכו' לפי שבעל השטר עובר בקיומו עכ"ל. נ"ב עיין גידולי תרומה שער מ"ו ח"ב אות ג' דף רי"ג ע"ב בד"ה ובהגהת אשר"י :

פרק ט סי' יג ברא"ש ד"ה והשליש דינא דגרמי וכו' וכן פורץ גדר והמבעית חבירו וכו' והוי גרמא בנזקין ופטור. נ"ב נ"ע דבתחלת עמוד זה כתב הרא"ש דעושה מלאכה בפרת חטאת גרמא הוי ופטור לכ"ע ועיין בספר מים חיים להפר"ח בחידושי גיטין דף נ"ג ע"א עמד בזה וכן ראיתי בפלפולא חריפתא להפ"ש י"ס עמד בזה אבל מצאתי להיש"ש בפרקין סי' כ"ו הרגיש ליישב לשון הרא"ש בזה וקחנו משם :

בפי' המשניות פרק ד משנה ח שור שהוא יוצא להסקל וכו' אמרה תורה וכו' וכיון שגזרו עליו סקילה וכו'. נ"ב עיין שער המלך פ"ה מהל' יסודי התורה הלכה א' ד"ס וראיתי לרבינו בפי' המשניות וכו' :

פרק ז משנה ז היה מושכו וכו' למד אותנו בזאת ההלכה שני עקרים. נ"ב עיין שער המלך פ"ג מהל' גניבה הלכה ב' ד"ה הן אמת וכו' :

הגהות מהגאון בעל סדר הדורות

דף כב ע"א רב הונא בר מנוח. משמיה דרב איקא. נ"ל שצ"ל משמיה דרב אחא בר איקא ל"ת. וביבמות מ"ג א' משמיה דרב אידי בר איקא נ"ל אחא ל"ת :

דף נב ע"ב רבי יצחק בר בר חנא. נ"ל שצ"ל ר' יצחק בריה דרבה בב"ח

דף קיב ע"ב רבי יוסי בר אבוה. אולי נ"ל אבא ע"ש ל"ת :

ארבעה אבות פרק ראשון

דף ד ע"ב ברש"י בד"ה תנא אדם דאזיק כו' שור ולא אדם כו'. משום הא לא איריא דעל נזקי אדם חייב בבור ובקטלא לא קמיירי דמהאי טעמא לא תני תרי גוונא שור דאזיק אדם דמשלם כופר כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה למעוטי מסור וע"ש:

דף ה ע"ב ברש"י בד"ה ליכתוב רחמנא הרתי' כו' ותיתי אם מנייהו כו' מה לקרן שכן כוונתו להזיק כו'. לדוגמא בעלמא נקיט דלשמואל תני שור לרגלו ולרב שור וכל מילי דשור ולא הרי השור שמשלם כופר כו' כדלעיל: **ברש"י** בד"ה וכולהו כי שדית כו' דאי נקיט או רגל או שן או אדם בהדי קרן לא כו'. וה"ה דשן נמי לא אתיא אי נקיט רגל או אדם בהדי קרן: **בתוס'** בד"ה כי שדית כו' אבל כלים חשיב ליה לקמן אינו ראוי כו'. לשמואל דס"ל לקמן להבלו וכ"ש לחבטו [צריך ייסוב למה חשיב כלים אינו ראוי] עיין לקמן בתוס' ס"פ הפרה [דף נד ע"א בד"ה בין לרבנן]: **בא"ד** ועוד לקמן אינו מוכא נר"י כו' והא משכחת לה אדם כו'. יש לדקדק דהתם קאי אחומר בהם שמועד לאכול בין דבר הראוי לו כו' משא"כ בבור ובאש נמי פטור אדם כדאיתא התם בסוגיא [ריש ד"י חומר בשור מבאש] ויש לייסב (א): **בתוס'** בד"ה שכן מועדין כו' דא"כ קרן נמי אתיא כו'. דא"ל דבקרן מועד דבה איירי מתני' קמייתי [וקרן תם כתיבא] ולמ"ד קרן עדיפא דכיון דאייעד אורחיה הוא וגם כוונתו להזיק אפילו קרן נמי אהיא דא"כ היאך אומר קרן לחלק בין תם למועד ודו"ק: **בא"ד** הייט למ"ד פלגא נזקא ממונא כו'. אף אם כוון רש"י לפי' זה נראה דשפיר קאמר לא איתפרש היכא דרבא לא נתכוין לאלו מ"ד שהמה בהרתי ר"פ תלמידו דרבא הוי וק"ל:

דף ו ע"א ברש"י בד"ה הייט בור כו' דהא נמי תחלת עשייתן לנזק דהו"ל לאסוקי כו'. אבל למאי דמסיק דלא דמי לבור מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו לא מקרי אם תחלתו לנזק וכמו משמעות סוגיא דלעיל [דקאמר כולהו כי שדית בור בינייהו אתיא כולהו אף אי כתוב בור ואש. ועיין לקמן דף י' איתא להדיא תומר בבור מבאש שתחלת עשייתו לנזק] וק"ל: **בתוס'** בד"ה לאתויי בור כו' דחשיב כרוח מלויס והוי אשו. ולפי זה הומ"ל כדלעיל באביי אי בהדי דקאזלי מזקי אש הוא ולא יתכן לומר דלזה הגירסא נתכוין רש"י למוחקו דלא הוי אשו רק אדם המזיק כמ"ש התוס' [דדרכו להתבונן ומתחייב המגלגל] כיון דבכל הספרים כתוב כתו הוא ודאי אותה הגירסא מוחק רש"י וק"ל: **בתוס'** בד"ה תאמר בהני כו' והתיז והזיק ברה"י כו'. ומ"מ מייתי לה במה הצד לחיובי נזק שלם [אף דבהתיז והזיק לרורות מינהו] דכל דין בור יהבינן ליה כיון דאפקרינהו ולא יצא מדין בור משום הפירכא כמ"ש ההשר"י ומטעם זה לא קשה להו עדיין למ"ד שור לרגלו היאך מליט לאתויי חיובא ברה"ר כיון דשן ורגל פטורין ברה"ר ולעיל דף ג' ע"ב בד"ה משורו למדנו הקשו לרב דאמר משורו למדנו אף כי בור גמור הוא בכל מילי אפ"ה ס"ל לרב כיון דממונו הוא נוכל ליתן לו חומרא דשור ע"ז הקשו כיון דנוכל ללמוד מבור ומשור חלוק במה שאינו הולך ומזיק ואינו בע"ח וכוונתו להזיק וא"ל בור יוכיח א"כ [היאך] נוכל לחייב בהו כלים ניתן בהו כל דיני בור ועיין מ"ש לעיל ועיין בזה בספר יש"ש: **בתוס'** בד"ה הייט בור כו' אמאי פטור מלשלם הלא כיון שנפלו כו'. ר"ל למאי דאמר אי בדלא אפקרינהו כו' [דבדאפקרינהו הוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס כמ"ש התוס' בד"ה אי דאפקרינהו]: **ע"ב בתוס'** בד"ה ור"י הכיל שמינה כו' דלמא ר"ע קאמר נמי כו'. לשונס אינו מדוקדק לי דמג"ל לומר לר"ע הכי עד שנקשה אכל כחושה כו' ולסברתם הו"ל להקשות דלמא ר"י קאמר נמי שהם אכל כחושה אינו מבלם הלא כחושה וק"ל. ובעיקר קושיתם היה נראה דלא קשה מידי דפשטא דברייתא משמע דר"י מפרש הפסוק באיכות התשלומין שישלם כאלו היה שדה הניזק מיטב אבל לא במהות התשלומין ויכול לשלם לו קרקע זיבורית ור"ע אמר לא בא הכתוב לאיכות התשלומין אלא שיהיה הגבייה מן העידית ויתן לו עידית בפרעון כפי שיעור נזקו ולא אסיק אדעתיה דבניזק ומזיק פליגי כיון דר"ע לא כיים מן העידית דמזיק משמע דעיקר הפלוגתא אם יגבה מן העידית וק"ל. והירושלמי דחוק דעיקר כוונת המקשן היה מהכרח דלא בא הכתוב והמתרץ לא תי' לו בזה מידי [דהא לתירוצו ר"ע מחמיר טפי] רק לקמן בהכונם מפרש לה אביי דפליגי [נמי] בנידון במשויר שבה כו': **בתוס'** בד"ה כגון שהיתה כו' ואיפכא לא מלי למימר כו'. ולפ"ז הוה מליט למימר אהני קרא דאם היה עידית דניזק כזיבורית דמזיק יהיב ליה מעידית דמזיק אבל השתא לא רלה למימר דאהני קרא דיהיב מעידית דידיה וא"ל לקות אע"ג דבניזק שיימינן [ויהבינן ליה הרתי קולי דסגי בעידית דניזק אף דיש לו עידית עדיפא ואם אין לו אלא עידית גריע מדניזק נמי סגי דאהני קרא] דמשמעות דקרא לחובת המזיק הוא שיפרע לו פרעון מעליותא. גם לא בא הכתוב היה מיושב טפי [חוזר למ"ש לעיל ולפ"ז כו'] ומ"מ היה ניחא וק"ו להקדש [אע"ג דר"ע בא לאקולי] כמ"ש התוס' לקמן בסמוך בד"ה ועוד מאי ק"ו. ויש רולין לומר דכתבו אף לפירש"י שבסמוך דסיף סוף אם היה אפשר ג"כ לומר בהיפך לא היה ניחא ק"ו להקדש [כיון דסוף סוף קולא היא בגוונא דאיפכא] וז"א דמ"מ כיון שיש לד חומרא לר"ע שאינו לר"י קאמר שפיר עליה ק"ו להקדש [לפי מה דנקיט השתא] דהא בסמוך מבעיא ליה לר"ע אי בשל עולם שיימינן אע"ג דלפעמים שדה הניזק טובה יותר משל עולם [ואז הוי קולא הא דבשל עולם אפ"ה קאמר ק"ו להקדש] ודו"ק: **בתוס'** בד"ה שור רעהו וכו' ולוקמי בשן ורגל כו'. עיין בדבריהם בתוס' ריש הניזקין: **בא"ד** וי"ל דאי לאו דאשכחן דפטור מזיק הקדש כו'. וגבי בור אצטריך לפסולי המוקדשין ואי לאו רעהו לא הוי מוקמינן מיעוטא דגבי בור רק להקדש גמור ולא מלי לשנויי דאי לאו רעהו לא הוי ידעינן פטור הקדש בשן ורגל דמשלם כופר וכמו שהקשו בסמוך [ומיהו למ"ד דאיכא כופר כו'] כיון דבחומרא הכתובה בתורה לא שייך לומר יותר ראוי לחייב אדם המזיק בידים דאם כן לא הו"ל למיכתב רעהו בקרן רק בשן ורגל גם רלו לשנויי אליבא דכ"ע [אף למ"ד דפטור בשן ורגל מכופר]. אך קשה דנימא מ"מ לא הוי ידעינן קרן [דפטור בהקדש משום] דמשלם מ"מ חלי כופר בהם לאיזה מ"ד וכופר שלם בפעם ג' ודו"ק. ק"ק דלכאורה נראה דמוהמת יהיה לו דגבי בור ממילא אימעיט פסולי המוקדשין בלא רעהו כיון שאין המת שלו ואפילו אדם ממעט מניה כמ"ש התוס' לקמן דף י' בד"ה שהשור חייב בו כו' וליכא למימר דמשום בור לחודיה לא הוי דרשינן כי יאכל פרט למזיק דמה לבור שכן פטר בו כלים וה"ה דבקרן לחודיה איכא למיפרך שכן אינו מועד מתחלתו דהשתא נמי דכתיבי תרוייהו נימא יותר ראוי להתחייב אדם המזיק בידים ומה להלד השוה שכיהם פטורים מד' דברים אע"כ גילוי מלתא בעלמא הוא מקרן דמיעוטא דכי יאכל פרט למזיק הקדש מקרן ובגילוי דבור לחודא סגי [ועיין במהר"ס]:

דף ז ע"א ברש"י בד"ה ישולם כו' אבל ישלם משמע נמי מדעתו. ר"ל כמו ישיב דאיירי מדעתו וא"כ קשיא קראי אהדדי וק"ל: **בתוס'** בד"ה ור"ע כו' ולמאי דפרישית כו' א"ם כו'. דכיון דאשכחן יפוי כח דהקדש מהדיוט לענין נזק שלם א"ל לא אתי בור לדרוש מופי יאכל פטור דהקדש אלא למעט חומש לחודיה [אף למ"ש לעיל דבגילוי דבור לחודא סגי הייט אי לא כתיב רעהו כלל אבל אי כתיב רעהו לחיוב לא מהני לגלוי לפטור דהקדש] ולפ"ז אין לורך למ"ש בד"ה שור רעהו דשמואל איירי מדרבנן רק ס"ל כר"ע ודו"ק. [עיין בחדושי הגאון בהניזקין דף מט]: **ע"ב ברש"י** בד"ה והא מיטב שדהו כו' מיטב שהמה. לר"י אלטריך שדה לג"ש גם לר"ע לאורות דבשלו שיימינן אך לר"ע לכתוב מיטב שלו שהמה: **בתוס'** בד"ה אליבא דר"י כו' כיון דיליף מג"ש כו'. לכאורה פשוט אין מקום לומר בר"י בשל עולם שמין דא"כ למה תלה רחמנא בניזק דהא כי לית ליה למזיק עידית כשל עולם אין לריך לקות (ב) וק"ל והא דלא מבעיא ליה לר"י היכא דאהני קרא דלא איירי מהא בברייתא:

דף ח ע"א בתוס' בד"ה ואיבעית אימא כו' דקאי אשלא היתה לו עידית כו'. דבשיטיא דא"ל לאוקמי בבמכרה קיימינא דאל"כ הו"ל לפרש וברייתא דבע"ח בבינונית עכ"פ ליכא לאוקמי בים לו עדיין דא"כ ליגבי נזקין מעידית וק"ל: **בתוס'** בד"ה מכרן לאחד כו' לכבוס השטר כו' לא קנאו מעולם. לפ"ז אף למאי דיהמי עסקינן עדיין נימא ליה ואי לא כבישנא לשטר דזיבורית כאלו לא קניתי מעולם ויש לייסב ועיין: **ע"ב בד"ה** אבל זבין כו' אפילו דשביק בינונית כו'. דאם נפרש דה"ק דוקא שדה שלקח לוי הוא בינונית אבל אם הוא עידית ושביק זיבורית או זיבורית ושביק עידית אלטריך שפיר טעמא דלהכי דייקא משום לקח זיבורית ושייר עידית דלא מלי למימר מאי מכר ראשון כו' שהרי הראשון לא היה יכול להכריח הבעל חוב ליקח עידית ודו"ק (ג):

דף ט ע"א ברש"י בד"ה ר"ה כו' משום דבעי לאסוקי למלתא כו'. לא נתחוור לי מה תיקן אכתי נסדרו לעיל אגל אידך שינויא גם בהא רומיא דקראי גופיה מפסיק למלתא דר"י ור"ע ועיין: **בתוס'** ד"ה משהחזיק כו' שקול ארעך בזוזך כו'. הייט לאותן מסוברים אף כי אית ליה לבע"ח זוזי מלי לסלוקי במידי אחריתא דלא כר"ת בדיבור דבסמוך וכ"כ התוס' בב"מ. קלת קשה למה לא קשה להו אמשנה ערוכה מסך ממנו פירות ולא נתן לו מעות אין יכול לחזור בו ולימא ליה שקיל פירוקך בזוזך דליכא למימר דאמוכר לחודיה קאי וק"ל: **בתוס'** בד"ה פשיטא כו' והא שמואל כו'. הו"מ לאקשויי מרב אסי גופיה דבסמוך רק רלו להקשות אף ללשון אחרון [שפי' רש"י בסמוך] שהוא עיקר: **בתוס'** בד"ה וטרף חלקו כו' ואין יכול ליטול חלק כו'. דאי משום דאותה קרקע בינונית א"כ הוי כאחד נטל קרקע ואחד כספים דע"ד כן חלקו שאם יפסיד בעל הבינונית שיחזיר על בעל הזיבורית [ולא הוי אמר שמואל ויהר כמ"ש הוס' לעיל] ולמאי דהירלו שעשאו אפותיקי הם לא ידעו מזה ועל דעת כן חלקו שמי שיהיה שדהו אפותיקי לא יפסיד חבירו: **בתוס'** בד"ה רב אסי כו' לכך נראה כלשון אחרון. וללשון אחרון לא מסתבר ליה להגמרא למימר דפשיטא ליה דכיורשין דמי ומספקא ליה אי מלי לסלוקי בזוזי או לא [דלא מסתבר ליה להסתפק בזה דפשיטא אי כיורשין לא מלי מסלק בזוזי כרב רק מסתפק בפלוגתא דרב ושמואל] וק"ל: **ע"ב בתוס'** בד"ה עד שליש כו' גדול ממנו עד שליש יקנהו. כל"ל. ור"ל אבל אם יש לו אתרוג נאה אף שמלא נאה ממנו א"ל ליתן שליש (ביתר) [יותר] דאל"כ אין לדבר סוף וק"ל: **בתוס'** בד"ה ולר"י כו' כמו גחלת לר"ל ובשור קשור כו'. אבל אי לא הוי כגחלת לר"ל פשוט דאין לאוקמי בשור קשור דשלהבת הו"ל לחייב טפי דהא ברי היזקא אבל כיון דשלהבת לר"י לא ברי היזקא כגחלה לר"ל אמאי קאמר הכא דכוותיה בשור מותר כו' בשור קשור היה יכול להעמידו כו'. ומ"ש אדרבה עושה שמירה כו' לריך לייסב לפ"ז הא דמשני התם לוותא כו' כיון דברי היזקא דומיא דשור מותר מה בכך דלוותא דחרש קגריס. ואי לא ברי היזקא א"כ לא הוי דומיא דשור או בור רק כגון היכא דמסר ליה גוזא וסילתא ויש לייסב ועיין: **בתוס'** בד"ה ודרכו לילך כו' לא שייך למיתני גבי בור כו'. מיהו בסמוך לפירש"י שייר דש בגירו מה שאין כן בבור דלא שייך ביה היזק קרקע כו' לפ"ז אמאי לא קאמר שייר טונהו להזיק דלא הוי בכלל ודרכו לילך ולהזיק [דדחי אא"כ דש בגירו] ועיין:

דף י ע"א בתוס' בד"ה שהשור חייב כו' משתעי בשור ולא ממעטינן כו'. דאף לה"א זה דלא נכתב שור מ"מ אלטריך למיכתב מיעוטא דחמור ולא כלים ומשתעי' בבהמה ולא ממעטינן אדם מניה וק"ל: **בתוס'** בד"ה אחרון חייב כי יכרה איש אחד ולא שנים כו'. כל"ל: **בתוס'** בד"ה כגון פפא בר אבא כו' אכולהו קאי מדקאמר בסמוך אי לאו כו'. דאי לא הוי רק טעמא לחייב האחרון בכולו כיון דבלאו איהו מתבר הל"ל משום דאמר בעל הספסל אי לאו את הוו יתבי פורתא וקיימי מדקאמרי אינהו משמע דבאין לפטור עלמן והפסד דהולרך הגמרא לאוקמי בהכי דאי לא יהיו כולן פפא בר אבא לא הוי מלי בעל הספסל לומר הוו יתבי וקיימי לחייב האחרון מספיקא דדלמא לא היו עומדין אבל כיון דכולהו פפא בר אבא ודאי היו עומדין כיון דמחייבי בשבירת הספסל ועיין: **ע"ב גמרא** א"ל רב כהנא לרבא הלא טעמא כו'. כל"ל. ואין זה רב כהנא דבסמוך שכידר הגמרא קודם חזקי' רבו דר"י וזה בתרא הלמידי' דרבא כמו שדייק הרא"ש הלכתא מניה לעיל גבי ר"ה אמר או כסף או מיטב ע"ש ולכך לא מקשה מקרא דידיה [אי הוי הך ר"כ דלעיל] ועיין: **בתוס'** בד"ה כולן פטורין כו' אפילו לרבנן האחרון חייב כו' ולא מוקי למתני' בהכי דא"ל דזה לא הוי מקלת נזקו כיון שיש באחרון כדי להמית לא"ד לבור שהטפה שחפר בו האחרון אין בו לבדו שיעור מיתה אי לאו מ' טפחים הראשונים. דהיו המדינן אם יש בו כדי להמית אחר הכאות הראשונים אך י"ל כיון דאיט מפורש בברייתא לא מרויחינן ביה מידי דגם בבור מוקים למיתה וד"ה א"כ אטו כי רוכלא כו' [כמ"ש התוס' לעיל בד"ה ותו ליכא ע"ש] ועוד דזה לא הוי הכשרתי במקלת נזקו שעל הראשונים אין דין מיתה כלל רק תשלומי נזקין והאחרון המיתו וחייב מיתה משא"כ בבור הראשון קטלו רובו והאחרון קטלו טלו יתחייבו יחד תשלומי בהמה [והוי שפיר הכשרתי מקלת נזקו כו' ועיין במהרש"א] וק"ל:

דף יא ע"א גמרא אלא אמר רבא לחוש חוששת מימנא כו'. לא רלה לומר מונין מן הראשון ימי טוהר קאמר [לחומרא] אם הראה ביום מ"א טמאה דכיון דבא להשמיעט דאין מקלת שליא בלא ולד טפי הל"ל שהיא טמאה מיום א': **בתוס'** בד"ה דקא מטהרת כו' דהוו תרי קולי דסתרי כו'. ומ"מ בסמוך דייק שפיר דאי י"ל לקולא יש מקלת שליא בלא ולד הוי טהרינן בראשון מכח ס"ם דא"ל א"כ כי חזיא בט"ו נמי הטהרי מס"ם דשמא כולו נפיק ביום ראשון ושליא בא אחר הולד ביום שני ואפילו יצא [ביום שני] דלמא מיעוט נפיק ורובא נפיק ביום ראשון [די"ל] באופן זה שמא יצא ראשו ביום א' ואפילו לא יצא שמא זכר הוא [וכיון דאיכא ספק אחר שאינו סותר הראשון לא הוי תרי קולי דסתרי ודוקא היכא דב' הספיקות דקולא שנייה סותרין לשני הספיקות דקולא הראשונה כתבו דהוי תרתי דסתרי] וק"ל: **בתוס'** בד"ה דאין מקלת כו' לענין לאסרה לבעלה. ק"ק דספק

באור

(א) אולי יש לייסב קלת דהא באשם גם הכא נקיט רש"י בור נגד אש אף דאש מועדת אף שאינו ראוי בור יוכיח דהיינו חייב אלא כראוי דהייט דפטור האדם וקשה דאין זה י כיח דהא גם באש פטור כאדם וכן הוקשה באחת בשיטה מקובלת וא"ל דרש"י לשיטתיה לקמן ד' י' בד"ה משא"כ באש דפטור משום דקים ליה כדרבה מניה ולפ"ז היכא דכלו לו תיגיו חייב משום ממונו כדאיתא לקמן דף כ"ג ע"א וכן בעבדו מכרי דלא שייך קים ליה בדרבה מניה חייב באש ובבור פטור כמ"ש בתוס' דף מ ע"ב בד"ס משא"כ בבור ולפ"ז הא דנקיט רש"י בור יוכיח דאטר בו אדם הייט אף בעבדו נכרי דבאש חייב בכס והקשו התוס' שפיר אגמי אינו מולאו לרש"י ליט דלוי בבור נגד אש נכה"ג: (ב) דהא טוי לריך לקות היה אפשר לומר דלדן אל' במיטב של ניזק ולא בשל מזיק לאורות דאפילו באין לו למזיק עידית לריך לקות ולשלם לו בעידית ואולי יכט איזה הכרון וכל"ל דא"כ למה תלה רחמנא בניזק [בשלמא לר"ע שפיר נקיט מיטב שדהו של ניזק] דהא כי לית לי' למזיק עידית כשל עולם א"ל לקות: (ג) ועיין בר"ב ז"ל שהכריח דוקא נדבניק בינונית דאל"כ היאך קאמר לשכי טרחי כו' דהיינו מש"ה לקח זיבורית והא זיבורית שייבידיה דידיה הוא כדלעיל בסיס לו עידית זיבורית ובינוס מקובלת מיישב דהפסד נשבר בשל עולם כן שמין וכיון שראה שזה זיבורית של עולם לקחו דשם

טומאה מסוטה גמרינן לה שהוא לענין לאוסרה לבעלה: **ע"ב בתוס'** בד"ה גזירה כו' דדלמא לא ימצו מיום שני למלוי ימים כו' כצ"ל: **בתוס'** בד"ה בכור שנטרף כו' ה"נ דרשינן שמונה ימים בבהמה אינו נפל מדכתיב מיום השמיני וכו' ואפ"ה כי קים לן דכלו חדשיו הוי מהוסר זמן כו'. ובקרבה לא מצי לאקשויי מהא [דבבהמה אפילו קים לן דכלו חדשיו צריך להמתין] דהאי הכא דכתיב פדה יתירא ועיין:

דף יב ע"א בתוס' בד"ה אגא מהגיתא כו' וסבר שיעבודא לאו דאורייתא כו'. קצת קשה מאי קאמר ר"נ אגא מהגיתא ידענא עולא נמי מצי סבר עבדא כמטלטלי דמי [במילי דרבנן] דאיכא ניהו מ"ד דס"ל ס"פ גט פשוט שיעבודא דאורייתא ועיין: **בא"ד** למ"ד נמי כמטלטלי דמי הו"מ למיפרך דהא לא חשיב כו'. אינו מחוור לי דשפיר קאמר לקמן הניחא למ"ד עבדא כמטלטלי יש ליישב שתי הברייתות דאיירי בקנין אגב ולהכי בעינן עומדין בתוכה ול"ד לא חשיב כמחובר שיהיה נקנה מדשמואל אבל למ"ד כמקרקעי דמי לא מלית למימר מטעם אגב דאין קרקע נקנית אגב קרקע ע"כ צ"ל [הך ברייתא דקני] מטעם דחשיב מחובר וקנה מדשמואל כמ"ש התוס' בסמוך ולכך נמי לא מקשה מפשטא דברייתא לשמואל [די"ל דלא חשיב מחובר] ודו"ק: **בתוס'** בד"ה מכר לו עבדים וקרקעות כו' דאי משתמרת לדעתו. ר"ל כגון שהעבד ישן דשם עבדים אין משתמרין לדעתן כמ"ש בסמוך וק"ל: **בתוס'** בד"ה והלכתא כו' תיפוק ליה דהוי חצר מהלכת כו'. דבריהם מבוארין יותר בגיטין כ"א: **בתוס'** בד"ה למה לי עומדין כו' קרקע הסמוכה לאהוס ואגבה כו' כצ"ל: **בא"ד** דהוי כעשר שדות בעשר מדינות. הס"ד כצ"ל: **ע"ב בתוס'** בד"ה ואם איתא נישני ליה פירוש ואם איתא כו'. סיימו לפרש לפי פירושם דלעיל בד"ה ונחיים אבל אין צורך להנקשה בזה דבפשיטות מרבינא דמוקי לריה"ג בלא חזי להקרבה קשה גם ממימרא דר"נ לאודיה היה יכול להקשות דאי אמר למלתא אליבא דרבנן א"כ אמאי לא אוקמי מתני' דהכא נמי הכי בבכור בזמן הזה וככ"ע ועיין: **אבל** אין לפרש שמעתין דה"פ ומחיים מי אמר ולא לאחר שחיטה דקאמרת אפילו תימא ריה"ג ומודה לאחר שחיטה וא"כ הא דפליגי רבנן עליה אפילו במחיים והתנן כו' ואם איתא לישני הא דאמר ר"נ בכור חי לא הוי ממון בעלים בזמן שבית המקדש קיים אזדא לרבנן והא ריה"ג אלא במחיים לכ"ע הוי ממון בעלים ולכן לא מצי לאוקמי מלתא דר"נ כרבנן דבלאחר שחיטה פליגי רבנן א"כ מתני' דהמקדש בחלקו ע"כ דלא כריה"ג [ואף דהשתא בפשיטות מצי אתיא כריה"ג דהמקדש בחלקו ע"כ בחזי להקרבה דהמקדש בחלקו קתני מ"מ למה דלא מהדרן הכי רק קאמר אפילו תימא ריה"ג ומודה לאחר שחיטה ולהכי אתיא כריה"ג הא בלאחר שחיטה דוקא פליג ולפי תירוצך לא אתיא מתני' כריה"ג] אי אפשר לומר כן דלמאי דקס"ד דר"י איירי בלאחר שחיטה הא דמוקי רבינא בבכור תו"ל אי בתם אסור בהנאה אי בבעל מום בא"י נמי לא חזי להקרבה ודו"ק:

דף יג ע"א רש"י בד"ה רבא אמר כו' כגון קדשי קדשים וה"ה בקדשים קלים גופיה באימורין לאחר זריקה: **ברש"י** בד"ה אי אליבא דרבנן כו' משלם רביע כו'. פירוש פשטים ישנו כאן דאי לא משלם אלא רביע בתם ומהלה במועד א"כ בע"כ ס"ל דתרוייהו בהדדי עושין היזק ואמאי פטור בעל הבור אם לא מטעם גזירת הכתוב כמ"ש התוס' א"כ לא יתכן מ"ש הגמרא כי ליכא לאשתלומי מבעל השור לא משלם מבעל הבור כו' שאני התם שהתורה פטרו גם ממ"ש אע"פ שבו נמצא הנזק משמע דס"ל שבעל הבור אינו עושה כלום וכמו שהוכיחו התוס' מזה וק"ל: **בתוס'** בד"ה אי אליבא דרבנן כו'. דע"כ ס"ל השתא בנים שהזיקו האי כוליה הזיקא כו' כיון דלא אסיק אדעתיה כו'. פירוש וכיון שידע זאת הסברא ע"כ לר"נ א"כ מנ"ל להקשות פשיטא הא אמרי כו' דלמא רבנן נמי ס"ל הכי ומודו הכא דגובה מבשרן הכל כיון דכוליה הזיקא עביד אבל מ"ש לפירושם בסמוך אע"ג דס"ל האי כוליה הזיקא כו' [דהחליטו כן בפשיטות] אין מוכרח דס"ל לרבנן הכי רק עכ"פ מקשה שפיר פשיטא וק"ל: **בא"ד** דאי כל חד פלגא היזק עביד למה ישלם כו' ובלא טעם אין לנו כו'. לכאורה לא דייקי מידי לפי מ"ש רש"י פשיטא הא אמרי כי ליכא לאישתלומי מהאי לא כו' מדלא משלם מבעל הבור דאלו ס"ל לרבנן כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי הו"ל לחייבינהו לבעל הבור אע"ג דלא עשה מאומה א"כ ממילא למאן דס"ל כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי אף היכא דלא עשה מאומה אית ליה הך סברא מיהו בזה י"ל שכוונתן דודאי לא [עלה] על דעת רש"י לדמות היכא שעשה היזק ללא עשה כלום וה"ק אי לרבנן הא אמרי לא משתלמי מהך היכא דלא הזיק כלום וה"כ פשיטא דלא גבי מבשר יותר ממה שהזיק [דכל חד פלגא היזק עביד] וע"ז הקשו דהכא לא הוי יותר ממה שהזיק דהאי כוליה היזקא עביד כו' דע"כ צ"ל הך סברא דאל"כ מאי טעמא דר"נ כו' וק"ל. ואולם נראה מכוונת רש"י דידע המקשה סברא דבו נמצא ההיזק ומדמי שפיר הכא דחשיב כאלו עשה ההיזק אך לא היה סבור שיהיה חשוב יותר לחייב בעל הבור מאלו עשה ההיזק [ולכך מקשה מדרבי נתן] ודו"ק: **ע"ב בתוס'** בד"ה כשהזיק חב המזיק כו' ולא ליתני כשהזיק חב המזיק. ר"ל וכל הבבא מייתרא ולא הו"ל רק חייב אבל לא כשהזיק חב המזיק לאודיה מייתרא דאם כן לשמואל נימא דמייתרא ליה כשהזיק חב המזיק דבמשנה קמייתא לאתויי קרן דחב לשלם ממיטב הו"ל [ול"ק קושייתם לשמואל תקשי ברייתא אברייתא דכשהזיק חב המזיק בתרייתא אע"כ עיקר הילפותא מכולה בבא דהשתא לא משתמע רק מבבא בתרייתא מכיון דכבר אשמעינן מיטב בבבא דרישא וכמ"ש רש"י כאן בד"ה כשהזיק כו' דאי משום מיטב כו'. וכ"כ התוס' לעיל דף ד' בד"ה כשהזיק חב המזיק]: **בתוס'** בד"ה כגון שקיבל כו' ולא קיבל עליו שמירת גופו כו'. וקמ"ל דהתם אינו משלם אלא חצי נזק דס"ד שמירת גופו מהזיקות דעלמא לא קיבל עליו אבל אם יוזק משור דיליה ס"ד דקיבל. ועלי דבריהם היה נראה דמש"ה לא קאמר איפכא דלפ"ז אין קמ"ל אלא דתם אינו משלם אלא חצי נזק דמה שמועד משלם נזק שלם הוא פשיטא דלא עדיף מאינש דעלמא ומכשהזיק חב המזיק לשלם ממיטב דמרבינן הך איירי במועד וק"ל:

דף יד ע"ב בתוס' בד"ה ופרה שהזיקה כו' טלית שהזיקה פרה הייט ברה"ר כו' דא"א לאוקמי כו'. ואף לגירסת הקונטרס לעיל לזה ולזה לשוורים ולפירות דהד [דחייב בשן ורגל ומ"מ לא מיחשב כרשות הניזק מדאינו חייב בקרן אף לר"ט אלא חצי נזק] היינו לענין שוורים שהזיקו זה את זה הוי רה"ר כיון שיש רשות לשניהם להלוך בו כרה"ר [ואינו משלם לעולם רק חצי נזק אף לר"ט] אבל אם הוזקה הפרה בטלית פטור בעל הטלית דהוי בור ברשותו כיון דלענין פירות הו"ל רשות הניזק (ד) אבל הרא"ש לא כתב כן: **בא"ד** דהא טלית בור הוא כו'. אבל לפירש"י שהזיקו זה את זה טכל לפרש אין אומרין הלא זה בזה וכל אחד יעמוד בשלו [ודלא כמ"ש רש"י יטול את הפרה כו'] וק"ל: **בתוס'** בד"ה ש"מ טוה ומכר נכסיו כו' ומפרש ר"ת כו'. לפי"ז מ"ש התוס' לעיל דף ח' ע"א בד"ה כגון נכנסו תחת הבעלים אי נמי מלוה הכתובה כו' אינו מכוון דלמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא נזקין אינו גובה ממשעבדי אם לא בעמד בדין דבמלוה בשטר דוקא תיקון משום נעילת דלת ולמ"ד דאורייתא אף אם אינו ככתובה בשטר גובה ממשעבדי וק"ל (ה): **בתוס'** בד"ה פרט לב"ד כו' למ"ד תני שור לרגלו ומבעה לשינו כו'. אין כוונתן דלאידך מ"ד איירי בקנסות משום א"כ דקרן דהאי בקרן מועדת איירי כדקתני ממיטב הארץ ולמ"ד תני שור לרגלו נמי כשהזיק חב כו' לאתויי קרן ועוד למ"ד חצי נזק ממונא מאי איכא למימר אך כוונתם למ"ד תני שור וכל מילי דשור ומבעה זה אדם וכל מילי דאדם אית ביה קנסות כתשלומי כפל ד' וה' ואונס כו' וקצת היה נראה לומר *) כיון דהגהות' קרן איירי בקנס כגון ל' של עבד (ו) וק"ל:

דף טו ע"א בתוס' בד"ה הא מני כו' ואי ר"ע ליתני תם פטור מדמי עבד. אבל לריה"ג מועד נמי פטור מדמי ולדות כדמסיק לקמן. ולולי דבריהם לא היה נראה זה קושיא למעיין שם בסוגיא. דאביי וכן שמואל דתניא כוותיה מפרשים לר"ע דס"ל מועד חייב כופר שלא בכוונה ורבה דמפרש אליבא דר"ע דס"ל מועד שלא בכוונה פטור איתותב מברייתא דשמעינן לר"ע מועד חייב כופר בשלא בכוונה ואדרבה לפי תי' התוס' טפי הו"ל ר"ע הוא ושייר חצי כופר ודמי עבד וצ"ל דגמרא רוצה להרץ לכ"ע אף למ"ד בשלא בכוונה בין תם בין מועד פטור [אליבא דר"ע] ואי ר"ע מאי שייר דשייר דמי עבד ודו"ק: תירוצם דחוק דאין זה שיור דמהאי טעמא גופיה דלא הוי חצי כופר שיור נמי י"ל דכשאין השור בסקילה מועד נמי פטור [מדמי עבד] וכשהשור בסקילה [הא] דתם פטור מדמי עבד י"ל שהוא בכלל שהתם משלם מגופיה דכיון דמשתלם מגופיה הביאהו לב"ד והשלם לך [ואפ"ה בעי קרא דנקי מדמי עבד דה"א דמשתלם דמי עבד מעליה כדאיתא בגמרא שם ע"ש] וי"ל כיון שהיה ה"א לר"ע שיהיה התם משלם דמי עבד מעליה אינו בכלל שהתם משלם חצי נ"ק מגופיה כו' [מן תירוצם דחוק היה בדפוסים ישנים שלא במקומו ושורה התחתונה היה מעורב מקודם לפני הדבור הקודם ונרשם בו עה"ג]: **בתוס'** בד"ה לפלוג כו' דע"פ עדים משלם כו' דלמא לא סבר כריה"ג כו'. ר"ל ע"פ עדים וכגון שהמית שור שלא בכוונה שאין השור בסקילה דאל"כ אף לריה"ג הביאהו לב"ד והשלם לך. ולא הבינותי דלמאי דמפרשים לפלוג וליתני אף אהמית שורי את פלוני [דלא כרש"י] עדיפא הו"ל לאקשויי היכי מצי למימר אבל תם מאי כו' דאינו משלם ע"פ עצמו דלמא ס"ל תם אה"נ דמשלם כופר ע"פ עצמו דכופרא כפרה ולא קנס ועיין לקמן פרק שור שנגח ד' וה' [דף מא ע"ב] ור"פ גופיה דס"ל פלגא נזקא ממונא אמר לקמן דף מ' דכ"ע כופרא כפרה [וא"כ דלמא אף ר"ה בריה דר"י ס"ל הכי] ואפשר ליישב בדוחק דאלו ס"ל משלם ע"פ עצמו א"כ הא דהמית שורי את פלוני מצי איירי בין בתם בין במועד ודומיא דהכי איירי או שורו של פלוני [וא"כ לא משני מידי לא במועד אע"כ דהמית שורי את פלוני נמי לא איירי אלא במועד א"כ לפלוג וליתני כו'] ועיין: **בתוס'** בד"ה ואי תפיס כו' דאי בכל דבר שיתפוס כו' עיין ברא"ש [דאף דבר אחר מצי תפיס כנגד שיזיקו ואם יתפוס יותר מוציאין ממנו דאין זה בכלל דיני קנסות] ואפשר לכוין פי' ר"ת ג"כ כפירושו [וה"פ] דוקא בתפס המזיק עצמו אמרינן לא מפקינן מניה דמשמע אף היתרון משיעור הנזק מטעם דבמזיק הקילו שיכול להחזיק בו בשעת הנזק אבל לא משום דהוי דיני קנסות אם יוציא המותר ובכל דבר שיתפוס לא מפקינן מניה המותר דא"כ היום או למחר יגזול כל אשר לו כו'. והאי דחייביה ר"י חצי נזק כו' דאיירי [בתפס] א"ש השתא בתפס מידי אחרינא [דאי הפי' בר"ת כפשוטו ע"כ בתפס המזיק עצמו א"כ אמאי קאמר דחייבי' חצי נזק הא בתפס מזיק עצמו אין מוציאין ממנו כל מה שתפס] ודו"ק: **סליק פרק ראשון**

ביצד הרגל פרק שני

דף יז ע"א בתד"ה היתה מבעטת אגב כו'. ויש לחלק בין הכא להא דלעיל ע"ב דהסיק בקשיא. א"ה מאי האי דקתני גבי תולדה דשן כו' וכן לא מוקמי כר"ט מדקתני לה גבי שן כמ"ש התוס' בד"ה והתניא ולא אמרינן משום דשוה לשן וק"ל: **ע"ב בתוס'** בד"ה זרק כו' לא משכחת בצרורות חצי נזק כו'. דאי משום דהלכתא גמירי לה בזורק כלי נמי שמא הלכתא גמירי לה ואפילו הכי פשיטא ליה מדמחייב הזורק ופטור המשברו וק"ל:

דף יח ע"א בתוס' בד"ה במועד מתחלתו כו' והשתא פשיט בעיא דרבא כו' דאיירי בצרורות כי אורחיה כו'. ולפ"ז לא היה צריך רבא לאוקמי בפלוגתא דר"ט ורבנן קמיפלגי רק בדשני ואייעד (ז) ולמה דהעלו בסמוך דחד תנוי באידך ניחא וא"ל הכתי [אף למה דהעלו בסמוך בתירוצם] מאי קאמר לקמן הפשוט מדרבא הא שפיר קבעי רב אשי דאם יש שינוי לרביע נזק בעיא דרבא בצרורות כי אורחיה לבד ולא תליא זה בזה דהא רבא לא הזכיר דבתרוייהו מבעיא ליה רק בצרורות כי אורחיה מדקאמר או דלמא תולדה דרגל הוא דמ"מ אי יש העדאה בכי אורחיה לנזק שלם גם ע"י שינוי יש העדאה לנזק שלם כיון דזה לד מועד שלו [כמ"ש התוס' דעיקר העדאה בקרן כתיבא] וא"כ תמות שלו חצי נזק ועי"ל בפרש"י: **ע"ב ברש"י** בד"ה אמר לך רבא כי קמיבעי לי כו' ובדשני בצרורות כגון שזרק הכלב הגחלת בידו כו'. לעיל ע"א דמפרש שנטלו בפיו והניחו נראה שהוא לפירוש רבו בסמוך בד"ה דדחיק ליה עלמא דאיירי במקום גחלת דבצרורות ס"ל לר"א חצי נזק [לכך הוצרך לפרש שנטלו בפיו דע"י זריקה הוי צרורות וכאן דקאמר בהדיא בין לר"א ובין לרבנן כסומכוס ס"ל מפרש לה בצרורות ע"י שינוי כגון שזרק הגחלת [ר"ל דהכא מצי נמי איירי בזרק אבל אה"נ דמצי איירי בדאנח ע"י שינוי כגון בפיו דהוי על שאר הגדיש צרורות] ואין זה ר"א דבסמוך כדמפרש לקמן בד"ה הכ"ל (ח) ויש לדקדק כיון דמשלם חצי נזק על כל הגדיש קאמר דאל"כ לוקמי כרבנן דסומכוס ובמקום גחלת כמ"ש התוס' בד"ה בין לרבנן וא"כ נפשוט בעיא דרב אשי דכח כחו ככחו דמי דהא אף באנח אנוחי ע"י שינוי מיקרי שלא במקום גחלת צרורות וא"כ כשזרק הגחלת הוי כח כחו ובסמוך קאמר דלא רצה לאוקמי כרבנן משום דלא פסיקא ליה כו' והפשוט דאין שינוי כו' אע"ג דבעיא דרבא דיש העדאה בא"ל דאין שינוי לרביע נזק אפ"ה רצה לפרש באוקימתא דלא נפשט שום איבעיא והשתא לפירש"י [למאי דמלייר בזריקה ואכל הגדיש] נפשוט אידך:

דף כא ע"ב בתוס' בד"ה אדם והרנגול כו' דלמה יחזור מסברא הראשונה. הלשון אינו מכוון שמפני ההכרח שהכריחו נצטרך לפרש גם במסקנא פטורין לגמרי במלמטה למעלה. וקצת קשה לפירושם למה דחיק הגמרא לאוקמי בהפיך מיפך ולפרש פטורין בתרי גוונא נוקמי ברה"ר ופטורין לגמרי במלמעלה למטה משום דאורחיה הוא [והוי רגל ברה"ר] ובמלמטה למעלה דאנוס הוא. ומזה יש ליישב לפירש"י [בד"ה מלמטה למעלה דפטורין מנזק שלם] הא דקאמר א"ה דמעיקרא ניחא ליה פטורים לגמרי משום דהוי אורחיה ואיירי ברשות הרבים ולהכי לא מקשה אמתני' דיש לומר הא הדין מלמטה למעלה נמי הוי אורחיה אבל למאי דקתני בברייתא מלמטה למעלה הוי שינוי פריך

באור

*) נ"ל דהתוס' כוונו

ש"ס בידו גם בינונית אבל אי בשלו כן שמין היה צריך לידע כל נכסיו דשמא בינונית דידיה הוא ע"ש: (ד) וצריך ייבוב דעדיין איכא לאשכוחי בלזה ולזה לשוורים ולמטלטלים דהו"ל טלית כבור ברה"ר ופרה שהזיקה בטלית חייב מטעם קרן דבחצר השותפין לא הוי משנה: (ה) לכאורה צריך לעיין בדבריו דהלא דברי התוס' דלעיל מבוארין בבכורות פרק יש בכור גבי הוא ובנו לפדות דפליגי ר"י והחכמים אי ככתובה בשטר דמיא לענין גביית לקוחות דאי בכתובה בשטר דמיא טריף מלקוחות וכן הוא בכמה דוכתי ומ"ש התוס' כאן דלמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא טקין לא גבי דדוקא במלוה בשטר תקנו כו' היינו אי לאו ככתובה בשטר דמיא אבל אי ככתובה בשטר דמיא פשיטא דהוי בכלל התקנה דבשטר גבי כמבואר בבכורות ובכמה דוכתין וא"ל א"י תקפי דהו"ל למיפרך נמי ש"מ מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא כבר הרגישו בזה בש"מ מקובצת ומהר"ם ז"ל וע"ש פירושו: (ו) עדיין אינו מיושב הא דכשהזיק חב המזיק לאתויי קרן: (ז) לכאורה אינו מובן דהוי מוכח מדרבנן דאין העדאה דהא אפילו בשינה דתולדה דקרן הוא אין העדאה אבל בכן בכי אורחיה דתולדה דרגל הוא כסברת האיבעיא אם לא בדוחק דכוונתו דליפני בדשני ואייעד וביציא שלו הגלא ליכא דרבי אליעזר כדקאמר הלמודא בקושייתו אי לרבי אליעזר כו': (ח) לכאורה אינו מובן דהא גם לעיל א"צ רש"י

והגה"ה ס' דאין ה"א לפרש פטורין לגמרי במלמעלה למטה [משום רגל ברשות הרבים] ופטורין מנזק שלם במלמטה למעלה. גם ברשות הרבים לא מיקרי היזקא דהאי נזק פטור [אדרבה מיקרי חיובא דלא נימא דהוי אורחיה ופטור ברה"ר] ודו"ק:

דף כב ע"א

בתוס' בד"ה גדיא כו' ול"ד לסרוכי וכו'. אע"ג דבמלמטה למעלה אין חילוק בין זקירא לסריכא דהרוייהו לאו אורחיה ומשום דהזי ליפתא משוי ליה התם אורחיה מ"מ לא מסתבר נהו שיעשה הלפת אורחיה לקפוץ ע"י סריכה מלמטה למעלה כיון שאין דרכו בקפילה על ידי סריכה [אף] מלמעלה למטה וק"ל: בתוס' בד"ה ור"י בדאגה הנחי כו' דאי כח כחו כו'. ולא מצי למימר בדאגה אנוחי ע"י שיטי ועל כל הגדיש חצי נזק דא"כ תפשוט דאין שיטי לצרורות לרביע נזק ומ"מ הו"מ לאוקמי בהכי ולא תפשוט וז"ל הכא קמדחי ליה כו' (ט) וק"ל. ובעיקר דבריהם יש לתמוה דבעיא דכח כחו לעיל אליבא דסומכוס היא אי מוקי הלכתא בכח כחו ולאו ככחו דמי אי לא גמיר הלכתא וככחו דמי דס"מ דאי לאו הלכתא פשיטא דככחו דמי והנך אוקימתא דהכא אליבא דרבנן אזלי דאין חייב על הגדיש משום צרורות רק חצי נזק ועיין לעיל במהרש"א בבעיא דכח כחו ומ"ש הים"ש בזה (י) אינו נכון שלפירושו העיקר חסר ועוד שהתוס' כתבו הוי על כל שאר הגדיש פטור ולסומכוס עכ"פ משלם חצי נזק ועיין: בתוס' בד"ה לאו ממונא כו' משום דרשה דפטור על אש בהמתו כו'. ולר"י [נמי מהני הך דרשה דלא מחייב אלא] משום חציו דכלב דהוי צרורות מיחייב חצי נזק אבל לא חייב נזק שלם משום אש [דהוי כחציו דבעל הכלב כדין אשו והיכא דהחיוב משום אשו ל"ש צרורות רק אם החיוב בא מחמת הכלב דאז לא חייבה התורה נזק שלם בכחו דכלב דהייט צרורות] דאימעט אש בהמתו כמו בור בהמתו ומ"מ היכא דממונו של בעל הכלב הוא חייב נזק שלם משום אשו בין לר"י בין לר"ל כמ"ש התוס' והרא"ש לעיל דף י"ט ע"ב בד"ה וכי אתמר דר"ה גבי דליל ודו"ק (כ) ואפשר דלר"י ליכא שום מיעוטא. ע"ל בהפרה דף מ"ה ע"א בתוס' בד"ה אש בור: ע"ב ברש"י בד"ה עבד כפות כו' כדאמרי' בשלהי פרקין כו'. ומיבעי ליה שם בעבד אע"ג דמיירי באינו כפות ובמתני' איתא בהדיא דבסמוך הו"ל לברוח ולא מסתבר לומר גבי עבד הכית שאני כמ"ש רש"י לקמן בהכונס [דף ס"א ע"ב לענין בהמה לחלק בין לברוח ובין לסלק מה שהניח עליו] (ל) וממא יש חילוק בין מת להוזק וק"ל: בתוס' בד"ה והיה גדי כפות לו כו' ועבד כמו שאמר בריש' שהוא סמוך לו פטור כו'. ולא מיירי כאן בתשלומי גדים והמדליק את הגדיש [דאיתא בליסנא דתלמודא] ליתא בסדר המשנה אלא בבא [אלא אבבא דרישא] רק הגמרא מקלר המשנה: בתוס' בד"ה קטיל תורא כו' אי אפשר לומר כן דבפ"ק כו'. אין מזה קושיא על רש"י דאיהו מפרש שם מאה"כ בבא דאם כפות הוא המבעיר חייב מיתה דקים ליה בדרבה מיניה כדאמרי' בפרק הכונס עכ"ל שם ור"ל בהך מתני' ולזה מקשה שפיר אלו קטיל תורא כו' ולמאי דמסיק שהלית בגופו של עבד נ"ל לר"ל מאה"כ באם בעבד סמוך ומשום דהו"ל לברוח (מ) ורש"י פירש לעיל לר"י דהלכתא כוותיה רק התוספות הללו לשיטתייהו דמשום קים ליה בדרבה מיניה ליכא למיפטרי' אי לאו דהיכא שום מיעוטא כמ"ש לעיל דף ד' ע"א בד"ה כראי אדם ולקמן דף כ"ו ועיין: בא"ד יהא בדבר שממונו עושה לא שייך קים ליה בדרבה מיניה. וה"פ אלא למ"ד אשו משום ממונו פירוש חיוב ממונו שבו דהוה כשורו שהזיק ואלו קטיל תורא כו' [מיישב קושית מהרש"א ע"ש]: בתוס' בד"ה וגדי דחד כו' מיהו אין זה ראיה דע"כ כו'. היה נראה להוכיח כן מהכא גופיה דפריך א"ה מאי למימרא לא צריכא בגדי כו' הא מהיכן דפשיטא ליה דאין מיתה ותשלומין פשיטא נמי גדי דחד ועבד דחד וק"ל:

דף כג ע"א

ברש"י בד"ה לחייבו בד' דברים כו' דאפילו היכא דגחלת שלו משמע לו דיש חילוק כו'. ולפ"ז מ"מ הומ"ל הא דהלית בגופו של עבד היכא בינייהו [דלר"ל בעיא דוקא הלית בגופו של עבד כדלעיל] לז"א ועוד דשכיח הוא יותר ד' דברים ממיתה וטמון היכא שלא כלו חציו עיין בר"ן. ויש לעיין אמאי לא חשיב לעיל דף י' בחומר באש מבשור ובור שחייב בד' דברים ולא נקטו לעיל לשיור אאהקפתא דרב אשי ע"ש: ברש"י בד"ה ה"ג וליחייב נמי כו' וקס"ד דגחלת וחררה דחד וגדיש דחד. ולמאי דמסיק דאכלה בגדים דבעל חררה א"ל לאוקמי בשימר גחלתו ולא נסתייס הזאת אומרת (נ) אבל לפי' התוס' דפריך ולפטור בעל הכלב ולא ישלם כי אם רביע קיימא שפיר במסקנא וק"ל: ובזה שים מקשים לפי' התוס' [וכ"ה במהרש"א] אמאי דחיק לעיל לר"ל לאוקמי בדאדיי' אדויי וחייב חצי נזק על מקום גחלת לוקמי נמי בדאנחי אנוחי וחייב חצי נזק על מקום גחלת משום דבעל הגחלת נמי חייב וקושטא הוא דמיירי בשלא שימר גחלתו. ועדיפא אית ליה להקשות אף לר"י מנ"ל להתלמודא לאוקמי לר"י חצי נזק אשאר הגדיש ולמידק זאת אומרת כו' דלמא אמקום גחלת וכמו שאמרו לר"ל ואולם אין לכל זה מקום דא"כ מ"ט דר"א דפליג אה"ק וס"ל נזק שלם בשלמא השתא קמיפלגי בצרורות וכדאיתא בסוגיא לעיל ועוד דהא תני עלה מגופו ולמה משלם מגופו כיון דמיירי באנחי אנוחי ואמקום גחלת וק"ל: בתוס' בד"ה סתם דלתות כו' תימה דלמא משום דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס כו'. דלא מסתבר להו כפירש"י דסתם דלתות חתורות ולא תימא שינוי הוא ובכה"ג כתבו לעיל דף כ"ב ע"א בד"ה דאפיך מיפך דל"א תחלתו בפשיעה כו' משום דאף שהתחירה שינוי מ"מ אכילת החררה והדלקת הגדיש שנעשה אח"כ לאו שינוי היא וכמו שהכריח המהרש"א לעיל במתני' דהכלב כשית או כליס ע"ש. אבל היה נראה ליישב תמיהתם בפשיטות דהא ע"כ למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור צ"ל בהכרח סברא דסתם דלתות חתורות דאין לחייבו משום תחלתו בפשיעה כו' ומסתמא לא פליג עליה אידך מ"ד דלא מצינו פלוגתא בסברא דסתם דלתות חתורות ולמה נאמר דפליגי וק"ל:

דף כד ע"א

בתוס' בד"ה ודלמא למעוטי כו' דאם כן לשתוק מוזאת כו'. אבל אי ממעט זבה מראיות אצטריך מיעוט לזב מימים דלא תימא מה ראיות שטהורין בזבה דאימעט מוזאת טמאין בזב ימים שטמאין בזבה אינו דין שמטמא בזב להכי מקשה אימא למעוטי נמי זב מימים ודו"ק: ע"ב בתוס' בד"ה לימרו הנך קמאי כו' ה"ה דהו"מ למיפרך מבתראי כו'. לפירש"י לא קשה מבתראי די"ל נמי דמכירין בעל השור כו' הלכך ע"כ כדי ליעודי אתי שהיו יודעין בעדות הראשונים אבל קמאי מי ידעי דלבתר ג' יומי כו' כדבסמוך ואף לשיטת אהרינא דמרמזי ורלופין אית להו נמי במכירין דלא פליגי כדאיתא בפוסקים והתוס' כתבו זה לשיטתם בסמוך דגרסי אלא דקמרמזי ס' דבשיטא דבסמוך ניחא נמי בליעודי גברא והמקשה לא אסיק אדעתיה הך שינויא וק"ל: בתוס' בד"ה לימרו הנך בתראי כו' מדסמתיני עד נגיחה ג' כו' דאי כשהעידו לבסוף א"כ תקשי מקמאי כו'. וא"ל ודאי ליעודי נתכוונו שהרי יודעין שאין על המזיק שליש לחבוב כו' ובפירש"י דודאי ניזק ג' לא הביאו כיון דאין משלם נזק עד נגיחה רביעית [אף גרבא] כמ"ש התוס' לעיל דף כ"ג ע"ב בד"ה ולא יתמרטו וק"ל: בתוס' בד"ה אלא דקמרמזי וכגון שבכל אחת ימים כו' דאז הוי רמיזה חשובה כיון שבכל ג' ימים באו אלו עם אלו וקמרמזי וכ"כ התוס' בפרק הגחנקין: בתוס' בד"ה במכירין כו' בגליון וא"ת ליעודי גברא כי' ומטעם זה יכולין נמי לומר לחייבו חצי נזק באתו כו'. לכאורה היה נראה בקושיתם דכיון דנמצאו זוממין השתא איגלאי דליעודי קמיכווני בשקרם דלמה אמרו מתחלה שאין מכירין והאחר שהעידו כולן אמרו שמכירין ואי לחייבו חצי נזק העידו שקר למה לא אמרו בתחלה שמכירין אלא לחייבו נזק שלם באו ולכך אמרו מתחלה שאין מכירין השור שאם יבואו עדים ויעידו על נגיחות אחרות יאמרו הם ג"כ שאותו השור נגח בראשונה ודו"ק:

דף כה ע"א

בתוס' בד"ה אני לא אדון כו' שכן היזקן מצוי תאמר בקרן כו' למ"ד פלגא נזקא קנסא כו'. יש להקשות למ"ד חצי נזק ממונא למה לא יליף ק"ו בכה"ג מה שן ורגל שאין כוונתן להזיק חייבין ברשות הניזק כ"ש קרן שכוונתו להזיק אינו דין כו' דלדידיה ליכא למיפרך שכן הזיקו מצוי וכמ"ש לעיל [דף ה' ע"ב בד"ה שכן מועדין] ולמ"ד קרן עדיפא אפילו קרן נמי אתיא וליכא למיפרך. והשתא אין החומרא מצין הדין וליכא למימר דיו ויש לייסב בדוחק ועיין: בא"ד וי"ל דלאו פירכא הוא דאין חומרא זו מועלת כו'. ופירכא כזו שאינה רק טעם לעשות חומר מכניסין אותה בק"ו דע"כ לא יכול לעשות חומרא זו חיוב השלומין דהא אינה מועלת לחייבו ברה"ר וכן חומרא דכרת דבסמוך אינה רק טעם לפסול בחוץ לזמנו ומכניסין הפירכא דהא חומרא דכרת אינו גורם פיסול בשוחט חוץ לזמנו אי לאו שהוא חומרא הכתובה בתורה אבל לקמן אין להכניס הפירכא ולומר ומה נזקין דרגל שאין חומרא של שכן ישנו באם מועלת לחייבו ברה"ר כו' דהא ודאי חומרא הוא ועושה חיוב דנזקין דאם חייב ברה"ר וכופר פטור באם וק"ל:

דף כו ע"א

בתוס' בד"ה ולא תהא שן כו' וי"ל לצרורות יוכיח כו' ואין משלם אלא ח"נ דהלכתא גמירי לה דאין משלם אלא ח"נ. וא"ל הא ע"כ מדבעי הלכתא לצרורות דאינו משלם אלא ח"נ ש"מ דשן ורגל נזק שלם משלם דאפשר שהלכתא לא היה אלא שצרורות ישלם החצי השלומין של רגל וק"ל: בא"ד וא"ת אי שן ורגל בחצר הניזק ח"נ אמאי אצטריך כספו כו' דא"ל דה"א ומה קרן שמשלם ברשות הניזק ח"נ מגופו חייב ברה"ר שן ורגל שמשלם חצי נזק מעלייה אינו דין כו' מ"מ למאי דקאמר השתא דלא משלם אלא חצי מק מק"ו כו' שן ורגל שפטורין ברה"ר כו' אמאי אצטריך כספו וק"ל. ויש לדקדק בסמוך לר"ט דלית ליה דרשה דיתלון היאך למד ק"ו דקרן בחצר הניזק משלם נזק שלם נק"ו דקרן שחייב ברה"ר לא יהא קרן ברה"ר חייב מק"ו דשן ורגל דמשלמין ברשות הניזק מעלייה פטורין ברה"ר קרן לא כ"ש (ס) ואית לן למימר ע"כ תשלומי חצי נזק דקרא איירי ברשות הניזק ואצטריך כספו דאי לא"ה ה"א דגם שן ורגל חייבין ברה"ר חצי נזק והוי פסקינן האי ק"ו דמיקל בהשלומין ועבדינן ק"ו דלעיל [כמ"ש התוס'] ויש לייסב: סליק פרק כיצד

המניח פרק שלישי

דף לג ע"א

גמרא מאן דמתני לה אהא כ"ש אקמייתא ומאן כו'. לפיל לא עביד מאן דמתני לענין ד' דברים משום דפסיט טפי מאן דמחייב ברישא כ"ש בסיפא ומאן דמתני אסיפא בהכרח ברישא פטור מד' דברים [דאי מגלות גם בסיפא פטור] אבל לענין גלות אף למאן דמתני אסיפא היה אפשר לומר דברישא חייב גלות דלא הוי קרוב למזיד קמ"ל כ"ש רישא אי משום דיותר הרישא קרובה לאונס כו' או משום שאינו דומה ליער וכמ"ש התוס' בד"ה מאן דמתני והכא לא היה לו לומר מאן דמתני לענין גלות דהא מאן דמתני לה אקמייתא בע"כ נמי פטור בהא כדקאמר ומנא פרט כו' ומאן דמתני לה אהא פטור נמי בקמייתא דהא קתני ברישא פטור דליכא למימר פטור מד' דברים דהא הכא הוי אונס טפי וחייב בד' דברים והיה לריך לעשות מאן דמתני רק אליבא דמתני אסיפא לחוד (ע) וזה נראה פשוט וכתבתיו לפי שראיתי בים"ש שלא הבין הדברים כן ועוד הבין כוונת התוס' הא דלעיל מאן דמתני אסיפא כ"ש ארישא [במ"ש התוס' משום דדמיא סיפא טפי ליער מרישא] היינו לס"ד דגמרא דלעיל דפטור בסיפא לפי שאינו דומה ליער זה לרשותו כו' וגם ז"א ודו"ק: בתוס' בד"ה והוציא הלה כו' דאין לו לחשוב שיסלקו הכדים כו'. כיון דאין לו לחשוב שיבאו אחרים ויסלקו הכדים א"כ הזריקה לא היתה פשיעה ולא פשע בזריקה ואף אם קדם אחר כך הוא עצמו וסלקו פטור דגרמא בעלמא הוא וק"ל: בתוס' בד"ה איכא בינייהו כו' אבל הכא אם נתרלה הניזק כו'. כתבו אם נתרלה הניזק ולכאורה הו"ל אם המזיק רולה ליתן לו מעות לר"י אינו קדוש ולר"ע קדוש כו' משום דא"כ לא היה לו לתלמודא לומר הקדישו ניזק איכא בינייהו רק היכא בינייהו למר יכול לסלקו ולמר אינו יכול כיון דלר"י אינו קדוש משום שיכול לסלקו במעות ולר' עקיבא קדוש דלא יכול לסלקו בע"כ להכי פירשו אם נתרלה הניזק כו' [אף אם נאמר דאף לר"י אינו יכול לסלקו] ואפ"ה איכא בינייהו לענין הקדש ואה"כ דהומ"ל איכא בינייהו אם יכול לסלקו היכא שאין הניזק מתרלה וכמ"ש בסמוך ד"ה הקדישו ניזק כו'. ומ"ש ועוד דלר"ע קדוש הגוף והשבח כו' היינו דאיכא בינייהו לענין שבח אף היכא שהמזיק מגבהו לבסוף השור עם השבח וק"ל: ע"ב בא"ד אע"פ שהעבד זוכה בשחרורו לאלתר כדדרשי' תחת עיני כו'. ר"ל מדקתני בברייתא משלמין דמי עין לרבו א"כ ס"ל דרשה דתחת עינו וכיון דמשלם לו דמי עינו ש"מ דזוכה בשחרורו לאלתר. ולא היה מהצורך להביא ראיה זו למאי דמדמה השתא כל קנס להדדי וכמו שהקשו אח"כ מפרק נערה א"כ כיון דסמטי' הכא בקנס דהשבי:ן כאלו בא לידו קודם העמדה בדין ובמרובה פריך גבי קנס אי דלא עמד בדין טלי עבד כו' ש"מ דהעדים משלמין רק כתבו זה משום דלמאי דמסקי התוס' דוקא היכא דגלי קרא כו' מ"מ קס דינא דכ"ז שלא עמד בדין לא מיחשב גברא בר השלומין והעדים חייבין אף דר"ע יומי כו' כדבסמוך ואף לשיטת אהרינא דמרמזי ורלופין אית להו נמי במכירין דלא פליגי

באור

רש"י דר"ע כסומכוס ס"ל ואולי היה כתוב בספרים שלפניו כנוסחא שהביא השיטה מקובלת בשם גליון דר"ע כרבנן ס"ל ומפרש ג"כ כמ"ש הגאון דלעיל לפירוש רבו דבסמוך ע"ש: (ט) דאין למיפשט בעיא דכח כחו דדלמא ע"י שינוי ואין שינוי לצרורות וגם בעיא דאין שינוי לא נפשט דדלמא באנח אנוחי כי אורחיה וכח כחו ככחו דמי. תיהו לעיל דף י"ח בד"ס בין לרבנן בין לר"ל פירשו התוס' דלא בעי לאוקמי כרבנן דא"כ תפשוט דאין שינוי לצרורות וכן פירש"י אף די"ל ז"ל הכא קמדחי ליה דהפשר דפליגי בים שפדאה לצרורות: (י) דש"ס התוס' דאי כח כחו לאו ככחו דמי כו' היינו לסומכוס וכוונתם דא"כ הויא קשיא לר"א לעיל דפליג אמתני' ומחייב נזק שלם דהוקמה תלמודא לעיל דסבר לה כסומכוס ואף אם סבר כר"ע ע"כ כסומכוס ס"ל כמ"ש התוס' לעיל וא"כ ע"כ דכח כחו ככחו דמי דאי לאו ככחו דמי הוי על כל שאר הגדיש פטור לר"א דסובר כסומכוס: (כ) וכן מבואר לקמן בגמ' וליחייב נמי בעל הגהלת: (ל) אינו מובן דהיאך אפשר לחלק מכך דלקמן דמיירי בהניח א"כ מאי מייתי רש"י ראיה כדאמרי' בשלהי פירקין דהא רש"י לקמן בהכונס דחה בזו זו הראיה ע"ש: (מ) ולא מסתבר ליה דגם לר"ל מאה"כ באם אפילו בכפות והייט בהלית בגופו וא"ל דאין זה מיקרי הונגר כיון דמשכחת נמי חיובא בלא הלית בגופו דא"כ לר"י נמי משכחת חיובא באם דהיכא דכלו ליה חציו וצ"ל דבהלית בגופו אין זה אם רק כהורג בידים: (נ) דלמאי דמפרש רש"י דקושית המקשן לא היה רק דלתייב בעל הגחלת כחצי משני אבל לא מקשה דלפטור בעל הכלב ולא ניחייב רק רביע כיון דמניח הזיק וכפי' התוס' שכן פירש"י להדיא בדבריו א"כ למסקנא דמיירי בגדים דבעל הגחלת והחררה לא קשה מידי הלא כדברי המפרשים שכתבו דגם רש"י אפשר דסובר כהתוס' ומה שפי' קס"ד כו' הוא משום דלבון ולחייבו הש"ס וכמו שהוכרחו התוס' לדחוק דל"ד כו' דז"א דע"כ מוכח זה מפירושו בקושית המקשן דמשיגי דבעל חיובא של בעל הכלב לייק ליה. ואולם שכאמת דעת רש"י צריך לעיין בפלוגתא דרבנן ורבי נתן דלקמן דף נ"ג ע"א ומתך דשור ואדם שדחפו במבואר שם ע"ב: (ס) וא"ל כיון דאיכא למיעבד ק"ו להיפך לחיוב תשלומין אדרינן לזוהרא כמ"ש התוס' והגאון בסמוך די"ל דמסתבר ליה להגאון דכ"ז בכה"ג דהקולא דבכוף דינא דנינה בא"ז ללמוד הקולא אינה מבוררת דיש ק"ו השוהר אותה כגון בנוגחת דהתוס' אי לא נכתב כספו לא הוי ילפינן הך ק"ו דשן ורגל אינו חייב אלא חצי נזק בחצר הניזק מק"ו ומה קרן כו' שן ורגל דפטור ברה"ר כו' דזה הסוף דינא אהי בו קולא מבוררת כיון דאיכא למילף בק"ו להיפך ולהחמיר וכן בנוגחת דהכא בדברי הגאון אבל הכא הקולא שבסוף דינא אין לו שתירה להיפך פשיטא דיש לנו לף שק"ו מבורר אף נקולא. ומה"ט נקיט הק"ו בדרך זה מן שן ורגל דמשלם מעלייה ולא נקיט הק"ו ניפא דנקיט הגמרא מנזק שלם דשן ורגל וחצי נזק דקרן דא"ל כא לר"ט גם כיון דיק שלם ברשות הניזק מק"ו הוא גיפא הוא דלמא ברה"ר פטור מק"ו וע"כ חצי נזק דקרן ברשות הניזק. אלא דתכא היא דאית לתיובד מק"ו להיפך עדיפינן להותרא: (ע) אינו מובן לכאורה דאם נימא מאן דמתני אסיפא כ"ש אקמייתא דפטור מגלות דלא משכחת כרואמר ואלא פרט כו' וע"כ דנימא מאן דמתני

לא דריש תחת עינו והתם ודאי דמי כוליה עבד בעי לשלומי משום דאינו זוכה בשחרורו לאלתר מ"מ הא סוגיא דמרובה דריש תחת עינו אפ"ה פריך אי דלא עמד בדין כו' והה"נ לר"ע אף היכא דס"ל דזוכה בקנס לאלתר כגון הכא דס"ל יוחלט אפ"ה העדים משלמין וק"ל: בתוס' בד"ה משום דרבי אבהו כו' ומיירי הכא בבעל מום אי נמי כו' בתוס' פ"ק השולח כתבו דהך דהכא איכא לאוקמי אף בראוי למזבח ואפ"ה אין מפקיעין מידי שיעבוד דניזק כיון דאינו יכול לסלקו בזוזי אפילו לר"י כדמפורש בפרק המניח מודה רבא דלמפרע הוא גובה עכ"ל ודבריהם צריכין ביאור דכיון דאינו יכול לסלקו בזוזי הרי השור שלו והוחלט לניזק ומה מקום לומר למפרע הוא גובה ועוד שזה סותר כל הסוגיא דהכא שמפורש בהיפך דלר"י ודאי יכול לסלקו בזוזי ודברי ח"ש בזה אינם נכונים ואין מן הצורך להשיב עליו. אבל פירוש דבריהם הוא דלר"י משעמד בדין אינו יכול לסלקו בזוזי ועדיף מקודם העמדה בדין לר"ע אף דלר"ע הוחלט השור משעת הנזק אפ"ה הקדישו מזיק מוקדש [משום דרבי אבהו כדקאמר הקדישו מוקדש אפילו לר"ע וכו'] ומשעמד בדין לר"י הקדישו אינו מוקדש אפילו מידי לא יהיב להקדש [כדקתני עלה דהכא משעמד בדין הקדישו אינו מוקדש] ופלוגתא דר"י ור"ע דלר"ע ומכרו את השור כו' לניזק ומזיק מזהיר רחמנא ומשעת הנגיחה קם ליה ברשותיה ולא תליא מידי בהעמדה בדין ולר"י לב"ד קמזהיר קרא ומשעה שנפסק האי נזק מב"ד ונישום השור ששוה האי נזק הוחלט השור לניזק ולהכי כתבו התוס' לעיל בד"ה איכא בינייהו אבל הכא אם נתרצה הניזק לבסוף כו' דלאחר העמדה בדין תליא ברצון הניזק וז"ש דהכא לא הוי קדושה גמורה אפילו בראוי למזבח משום דכיון דמשעמד בדין הוחלט השור ממילא לניזק ואינו יכול לסלקו בזוזי אפילו לר"י מודה רבא דלמפרע הוא גובה ולא הוי הקדש (ולא משום דר"י) [אי לאו משום דר' אבהו. כצ"ל] אע"פ שהקדישו קודם שעמד בדין דאז היה יכול לסלקו ודו"ק: בא"ד וקשה מכאן לר"ת כו' מטלטלי מפקיעת כו'. אף שבסמוך מדמי שור המזיק לקרקעות היינו לענין קלא כיון דנגח תורא נגחנא קרי ליה אבל לר"ת דכל קדושת מטלטלי מפקיע משיעבוד משום דמחוסר גוביינא ה"נ (לה"א) [יהא] הקדש גמור: בתוס' בד"ה ש"מ כו'. דבריהם מבוארין יותר בתוס' ר"פ מי שהיה נשוי:

דף לד ע"א

גמרא ש"מ בע"ח מאוחר כו' לא גבה כו'. אין להקשות דלא הו"ל שמע מיניה אלא מסיפיה הו"ל למיפרך דקתני גבי מועד קדם בע"ח והגביהו כו' מה שעשה עשוי כו' דכה"ג מקשו התוס' סוף פרקין דף ל"ו בד"ה ש"מ ועוד למאי דמשני לעולם כו' ושאני התם דא"ל אנו גבך כו' אכתי נדייק בהיפך מסיפא ש"מ בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה ולא כרבנן דפליגי אבן ננס. דשאני גבי מועד שאין שיעבוד על השור יותר משאר מטלטלים ובע"ח מאוחר שקדם וגבה מטלטלים מה שגבה גבה [לכ"ע] דאין דין קדימה במטלטלין אבל שור תם שהזיק קלא אית ליה ודמיא לקרקע כיון דמשתלם מגופיה וכאפותיקי שויי' רחמנא רק המקשה הבין דלא הוי כאפותיקי אלא לענין זה דגבי ליה מלוקח מאוחר אבל לא מבע"ח מאוחר וכמו שאר קרקעות לבן ננס משום נעילת דלת ומשני שאני התם דא"ל אנו גבך כו' וכפי' התוס' בד"ה אנו גבך דהוי כאפותיקי מפורש דמשועבד לניזק טפי מלבע"ח כו' ולזה כוונו התוס' בד"ה ש"מ בע"ח כו' שלא נפרש ש"מ כו' ובעלמא ס"ל מטלטלים מה שגבה גבה דא"כ לא הו"ל ש"מ אלא מסיפא הו"ל למיפרך ועוד הא בלא"ה ע"כ צ"ל דשאני הכא משאר מטלטלין דהא טריף ליה מלוקח ובעלמא לוה ומכר נכסים אין ב"ד גובין לו מהם לכן פירשו דעכ"פ המקשה מדמה שור תם דהכא לקרקעות ולהכי גבי ליה מלוקח ופריך ש"מ כו' לא כבן ננס דלדידיה כי היכי דבקרקעות כו': בתוס' בד"ה דר"מ סבר כו' נפקא לן מוחמת יהיה לו כו'. אע"ג דלעיל סוף פ"ק עביד צריכותא אמתני' דפחת נבילה חדא בתם וחדא במועד כו' לא ניחא להו להתוס' לומר צריכותא אקרא דאצטריך קרא דהכא בתם להשמיענו פחת נבילה דניזק דאין סברא לומר תם חמור ממועד אף דלר"י אי לאו דשמעינן ליה בברייתא דקרי תם הקל ה"א תם חמור ממועד הייתי משום דכתיב קרא וגם את המת יחלקון וק"ל: סליק פרק המניח

שור שנגח ד' וה' פרק ד

דף לו ע"א

ברש"י בד"ה ראשון נשכר כו' והא לא דמיא לחב עד כו'. דמטעם דמפרש התם משום דאנו גבך הוי לא מיכך הוי משתלימנא מטעם זה נמי עדיף מפי ניזק האחרון מניזק הראשון לזה פי' דהתם הוא דאמר ליה כו' וכמ"ש התוס' לעיל דף ל"ד ע"א בד"ה אנו גבך ועיין בזה בהמאור ובמלחמות: בתוס' בד"ה שור שנגח כו' אי כר"ע כו' ולא מצי לשנויי כגון שאין בידו כו'. דהשתא לא מצי למיתני יחזיר לכולן דמשמע אף לבעלים דכיון דאין בידו אין מוטל עליו לשמור ולהכי תני אם יש בו מותר יחזיר לשלפניו ולפני פניו ולא לבעלים ומשתלמין ממנו נזקם [ומיושב בזה קושית מהר"ם ע"ש] רק קשה מישלם לאחרון שבהם ואם יש בו מותר כו' למה לא ישלם מיד לראשון זו בעצמה קושית' דא"כ תקשי לר"ע הראשון נשכר מבעי ליה וכמו שמקשה לר"י מאחרון אחרון נשכר ולא מישלם לאחרון ואם יש בו מותר כו' [דזהו בעצמו כוונתו בקושיתו] וק"ל. ולפירש"י [דמפרש דגם לר"ע בתפס נעשה שומר עליו] א"ל לוקמא כר"ע וכגון שאין בידו ובדתפוס [דל"ש תי' רש"י לקמן בד"ה שביק מתני'] דהפשר מ"מ טפי הו"ל לאשמועי' אחרון נשכר לר"ע אף בלא תפוס היכא שיש בידו: ע"ב גמ' ואם ד' תנא תנא סלע מדינה לפלוג וליתני כו'. אלא צורי תנן ובתנאין לא קמיירי ומתחיל בשור שוה מאתים לאורויי בעלמא דסלע צורי תנן ואלו התחיל בשור שוה ת' [כי היכי דליפלוג וליתני עוד בניזק רביעי] לא הוה שמעינן מידי וק"ל: ברש"י בד"ה שביק מתני' כו' ואי קשיא לוקמה דר"מ נמי כר"ע וכשתפסו כו'. ור"ש מוסיף בסיפא אף בלא תפסו האחרון נשכר ולא פליגי מידי ואי אפשר לאוקמי כר"ע ובלא תפסו ואם יש בו מותר בנזקיו דהשתא אצטריך לאשמועינן דאחרון אחרון נשכר דא"כ לא מוסיף ר"ש מידי ועוד דלא הי"ל לתלות במותר נזקיו דהא שייך לשלפניו יותר ממותר נזקיו ואף כשהזיקות שוין [אם השור שוה יותר כדקאמר יחזיר לכולן מיבעיא ליה] והיכא דנזק ד' וה' שוין וי"ל יש בו מותר בנזקיו אין מחזירין לג' אלא אף הד' יש לו לפי חלקו (ב) ואפשר לפרש [כוונת רש"י בקושיתו] נוקמי לדר"מ כר"ע ובשתפסו ור"ש פליג בתפס וס"ל יחזיר לכולן וכסברת התוס' [בד"ה כגון שתפס] ותי' דאף דאצטריך למיתני דמהני התפיסה לרבי עקיבא דהא ר"ש פליג בסיפא מ"מ יתורא דאחרון נשכר למה ליה למיתני לר"ע וק"ל: בתוס' בד"ה אם יש בו מותר כו' כגון שנזקי רביעי וחמישי שוין ונזקי שלישי יתירין וכו'. ולפעמים מקי רביעי יתירין על של ה' ומחזירין המותר לשלפני פניו כגון שנזקי ג' וה' שוין ונזקי ב' שוין לשל ד' דהשתא מליט לפעמים שמשתכר הראשון [דאף שנזקי ד' יותר מה' מ"מ מתחלה לא יכול ליטול אלא חלקו של ג' כמ"ש תוס' בסמוך דאין הה' נוטל אלא חלקו של רביעי לכך שייך המותר להשני] ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו דמתני' היינו היכא שכל ההיזיקות שוות רק של האחרון הוא פחות ודו"ק: בתוס' בד"ה נותן לו סלע כו' או פחות או יותר ממנו. פי' דהת"ק משער בעני דהקלבה היותר פחותה היא סלע ור"י משער דהקלבה היותר גדולה היא מנה ומ"מ פליגי דאי אפשר אם הקלבה היותר פחות סלע שיהיה בושת של היותר חשוב מגיע כ"כ עד מנה או לאידך גיסא אם בושת היותר פחות עולה כ"כ עד סלע אי אפשר שלא יגיע בושתו של עשיר יותר ממנה והלמודא קים ליה דאין ב' השיעורים הללו מכוונים יחד שיהיה הפחות שבכולן סלע והגדול שבכולן מנה [וע"כ דפליגי] רק התוס' מסופקין באי פחות או יותר וק"ל: בתוס' בד"ה ושל דבריהם כו' אבל שאר מטבעות של דבריהם הוי כסף צורי דהא מנה כו'. ממנה דמתני' דהכא דהוי של צורי (מדחשיב בה דינר זהב) אין ראיה דאינו רק ליור בעלמא ור"י קאמר כסף קצוב של דבריהם קצבו במדינה דומיא דכסף קצוב האמורה בתורה ולזה הוכיחו ממנה דריה"ג וממאתים דכתובה שקצבו במעות צורי וק"ל:

דף לז ע"א

בתוס' בד"ה רב זביד כו' קשיא ליה האי דריש מכילתין. שהוא חזר בו מכח דמקשה עליו לקמן ומועד לבהמה הוי מועד לאדם בתמיה [וסמך עלמו (בתמיה) אהך דריש מכילתין] הא אמרי' בריש מכילתין מ"ש גבי אדם דכתיב כי יגח כו' ומועד לבהמה לא הוי מועד לאדם ע"ש: בתוס' בד"ה שור ולא נגח כדי שאם יגח כו'. למאי דס"ל לתוס' לעיל דף כ"ג ע"ב בד"ה ולא ישמרנו דאנגיחה ד' משלם נזק שלם א"ש דנקט ולא נגח בתרא בין לרב בין לשמואל [דלקמן ע"ב] דהשתא נעשה מועד לשלם לאלתר נזק שלם אם יגח דנגיחה הראשונה מן המנין לכ"ע כמ"ש בסמוך ע"ב בד"ה יום ט"ו כו' וצריך לחלק בין סירוגין של ימים לשל שוורים אבל לפי' רש"י דהכא [לקמן ע"ב בד"ה ושמואל אמר] דאזיל בשיטתיה דלעיל קידס שחזר בו דאנגיחה ג' משלם נזק שלם לא א"ש לרב ולא נגח בתרא ולשמואל לא א"ש באידך ברייתא דנעשה מועד לסירוגין לכל דהא למינים שנגח כבר אינו נראה שנעשה מועד עדיין עד שיגח עוד מין אחר [למאי דמדמה רש"י הך דסירוגין של שוורים לסירוגין ודילוג דימים דלקמן] ועיין: ע"ב בתוס' בד"ה שור שור כו' דהני תרי אבעיות בא"ל כו'. וכפרש"י. ואפשר דמס"ה נמי לא בעי הכל בשוורים שור נגח ולא נגח שור נגח ולא נגח נגח נגח מאי האי נגיחה בתרא בתר קמאי דסירוגין שדינן ליה כו' משום דהשתא לא מצי למיבעי תו בא"ל כו' וק"ל:

דף לח ע"א

בתוס' בד"ה אלא האדם כו'. דר"מ דהכא כרבנן דפליגי כו'. והכא לא מצי לשנויי דהא דרב יוסף דאפילו מקיימין אין מקבלין שכר אזיל לרשב"י דאומות העולם אינן בכלל דאשר יעשה אותם האדם וחי בהם משום דטובא איכא התם בכהאי גוונא [אף בלא דרשה דהאדם] פתחו שערים ויבוא גוי צדיק כו' כמ"ש התוספות בסמוך: בתוס' בד"ה עשה משה ק"ו כו' וקרא דשפטים דעגלון כו'. לפי האמת היה מותר לו להרגן כיון דבימיו כבר נולדה רות המואביה רק המואבים ודאי לא קבלו תירוץ זה ומפני חילול השם הביא להם מן המקרא דוישלח מלאכים כו' לדיחויא בעלמא והו"ל להביא מקרא דעגלון אי משום שהיא לפי האמת שאז הותרו שכבר נולדה רות בתו של עגלון ואף אם לא נולדה אז כמ"ש התוס' בעלמא דבתו לאו דוקא אלא כמה דורות נולדה רות אחרי עגלון מ"מ לא הוי הדיחוי כ"כ כמו מקרא דוישלח מלאכים כו' כיון דבהכרח עיקר הגיווי [דאל תגר] נאמר על אחר מעשה דבלק שעלה על דעת של משה לעורר מק"ו אלא שמן התורה היה רוצה להביא ועיין עוד בזה מ"ש בחידושי אגדות:

דף לט ע"א

בתוס' בד"ה אין מעמידין כו' ותימה מ"ט דאין מעמידין כו'. וא"ל משום דאין נזקקין לנכסי יתומים ובמועד עבדי רבנן תקנתא משום תיקון העולם דמ"מ נעמיד אפוטרופים דלכי גדלי ישלמו וק"ל: בתוס' בד"ה ור"י אמר או לבטר כו' וא"כ אמאי הוי דריב"ח טועה כו'. ולא ניחא להו למימר דרבא לסברת המקשה קאמר דמקשה דר"י אדר"י א"כ ס"ל טעמא משום דיתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו וכפירש"י א"כ לסברתו משוי ליה טועה וק"ל:

דף מ ע"א

בתוס' בד"ה ולימא ליה אי תם כו' הך פירכא ליתא לר"י כו' וכן הך פירכא דהוי מעריקנא כו'. מיהו הך דהכא ודאי לר"י הוי מצי להקשות עדיפא אמאי שואל משלם חצי נזק הא לד תמות במקומה עומדת אבל מקשה אף לרבנן דמ"מ לימא ליה אי תם כו' ופירכא דבסמוך דהוי מעריקנא כו'. דוקא לרבנן ולר"י לא קשה דהא קמן שלא הבריח ודו"ק: ע"ב בתוס' בד"ה רובע עשה בו כו'. ולא ניחא להו כפירש"י דאונס אגרבע קאי. מיהו אפ"ל דגם רש"י כוונתו כפי' התוס' רק הוא פי' היכן נאמר בקרא שחייב על אונס כרצון ומנ"ל לנ"א שהרי נרבע כו' וא"כ ה"ה רובע באונס: בתוס' בד"ה לאו לקרבן והשתא ה"ק כו'. בשמעתין היה אפ"ל דהא דקאמר נוגח לא עשה בו אונס כרצון כו' לענין קרבן אלו לא נכתב דכיון דליכא קטלא באונס ה"נ לענין קרבן ולכך הוצרך למיכתב לאונס דפסול וקשיא לרב וקלא הוא משמע כך מפירש"י (צ) וק"ל:

דף מא ע"א

גמרא כגון שהוזמו זוממי זוממין כו' הגיחא אי ליעודי הורא כו'. ונקט אליביה שהוזמו כו' ולא כגון שבאו עדים אחר הנגיחות כולן והעידו שנגח בלא הזמה דאף אליביה בעי עדים לבא מ"מ קודם הנגיחה האחרונה דהיינו רביעית דקרא כתיב והועד בבעליו ולא ישמרנו וק"ל: ברש"י בד"ה שסיכן לג' בני אדם כו' וכשנגח שלישי כו' משלם עליו כיפרא אזיל לשיטתיה דלעיל [דף כ"ג ע"ב קודם שחזר] ודוחק ליישב הסוגיא אליביה ג' ג' [דלמה נקיט בכולהו שיטיא ג' בני אדם ג' בהמות כיון דהשלישי משלם עליו כופר ממנין הנגיחות דאייעד מינייהו] ומהרש"ל [ביש"ש] מתקן [והגיה ברש"י וכשנגח הרביעי כו'] וכן מלא ברש"י מדויק. עוד כתב שכל האוקימתות לא נשארו במסקנא זולת ג' האחרונים [ואף דאסיקן לא פריך מידי מ"מ תלמודא לא ס"ל לאיעודי הורא שתיפסין הב"ד עד שיראו אם יחיה דלא עדיף מגברא ע"ש ביש"ש] והרמב"ם הביאן כולם בספרו והוא לא גריס אלא והכל בניחותא. והר"ן הביא אוקימתא דמועד לנכרי וקלא משמע כן ברש"י דלא כתב בהא בתמיה דלא גריס בהא אלא רק בניחותא מועד לנכרי הוי מועד לישראל והיש"ש דחה שאי אפשר לומר כך מלקמן [דף מ"ח ע"ב] אי הכי בר קטלא הוא כו' [לפירש"י שם ע"ש]: בתוס' בד"ה כמאן דקטלה דמי וא"ת כו' היא הרגה עצמה כו'. דא"ל שהיא אנוסה לכך דא"כ למה תהיה לב"ד וקטלוה דלגבי אדם לא עשו אונס כרצון. וצ"ל תוכן קושיתם דא"כ כי האי גוונא בנגיחה נמי לא משלם כופר שהשור לא עשה מאומה וכהי דקטלינן לשור [הרובע] ועשו בו אונס כרצון למה ישלם כופר והאי דלא משלם משום דלא קטל הוא [וכדלעיל]: בתוס' בד"ה רגל שדרסה. שן דחיה הוי שייך למינקט כמו שכתבו לעיל בד"ה רגל: בתוס' בד"ה לרבא לא משלם כו' דהך ברייתא קאמר כו'. וא"ל לדידיה אם נאמר נוגח למה נאמר רובע שהרי רובע משלם כופר וצ"ל תירוץ דאביי א"כ הו"ל לשנויי תירוץ דאביי גם אליבא דהך ברייתא ולמה לא משני אליבא דהלכתא. ז"א דהא בחד מינייהו סגי כמ"ש התוס' לעיל בד"ה יש בנוגח כו' דה"א אמסתבר [ארובע] רק רבא משני אליבא דברייתא שעשה ב' למה נאמר ונראה בעיניו תירוץ דאביי דוחק: בא"ד לרבא לא משלם כופר אליבא דהך ברייתא קאמר כו'. ולדידיה דס"ל דאיכא כופר ברגל צ"ל אם נאמר נוגח כו' הוי מוקמינן לבדדמי כיון דלא מיפרשא קרא וכמ"ש התוס' בסמוך בד"ה ויש בנוגח ואה"נ דליכא חומרא דכופר בנוגח שאינו ברובע רק הברייתא דתני רובע אינו משלם כופר

באור

אהא אבל אסיפא דקמייתא לא דלא הוי קרוב למזיד גם זה פשוט בהכרח' דכיון דמתני אהא דחייב בד' דברים ע"כ גם ברישא דקמייתא חייב בד' דברים כמ"ש הגאון לעיל דהכא הוי אונס טפי ותייב בד' דברים וע"כ פטור דרישא היינו מגלות ועלה קתני בסיפא דחייב: (ב) מן והיכא דנזק ד' וה' כו' אין לו שכנס כלל אם לא שנגיס שהתיבות מהופכין וקלא תיבות יתירות וכצ"ל (אך) י"ל אם יש בו מותר בנזקיו אין מחזירין לג' אלא (לד') והיכא דנזק ד' וה' שוין אף הג' יש לו לפי חלקו ור"ל דאכתי טקי בלא תפסו: (צ) בד"ה לא לקטלא כו' שלכך אי לא מיעטיה קרא כו' לא נפקא מרובע אפילו כי עביד ברצון כו' ולפי פשוטו דהקושיא לשמואל לא היה צריך רש"י לפרש בתירוצו דאפילו רצון לא הוי נפיק רק דלא הוי ידעינן אונס אע"כ דקושיתו היה לרב דקרא ע"כ לאונס וע"ז משני דאפילו רצון לא הוי ידעינן ואצטריך קרא לרצון דוקא:
דיבור

ז' בגמרא דס"ל דליכא כופר ברגל דלא מסתבר לרבא לאוקמי כאביי דסיף סיף כיון דקמ"ל דלאו כמאן דקטליה דמי א"כ ליכא תומרא דכופר בטנא שאינו ברובע וק"ל (ק):

אמר המעתיק [הראשון] יען שנזדמן לפני כתבי הקודש דרבינו המחבר בב' נוסחאות שונות אמרתי להציג שתיהן כדי שלא יחסר המזג ואתה הקורא ידיד ה' שים עינך ולבך לכל אחד כי אלו ואלו דברי אלהים חיים כולם ניתנו מרועה אחד יען וביען שתי הנוסחאות הן מכת בת ידי המחבר זצוק"ל בעצמו ונראין הדברים כאלו אחד משתיהן נוה שננה במהדורא קמא ושניה ממהדורא בתרא ואידי דחביבין מיליה לא השמטתי שום א' מהן ומשנה לא זזה ממקומה אף כי לפעמים שתיהן הולכות אל מקום אחד וכוונה אחת להן:

נוסחא א בתוס' בד"ה והאי לא יאכל כו' ובעל השור נקי להנאת עורו כו' • דאי כפי' רש"י נקי לחצי כופר ולדמי ולדות הו"מ להקשות בקצרה [הא דקאמר בברייתא הנאה מנין ת"ל בעל השור נקי] מנ"ל איסור הנאה אף לאחר שנסקל דלמא נקי לדרשא אחריתא ועיד כדקתני א"כ כו' את בשרו למה לי נימא אלו לא כתיב את בשרו ה"א לא אכל להנאת בשר ונקי להנאת עורו להכי כתיב את בשרו בשרו הוא דאסור אבל עורו מותר וא"כ ע"כ נקי לחצי כופר ולדמי ולדות הוא דאתי אלא משום דאין זה קושיא שידרוש נקי לחצי כופר ולדמי ולדות או משום כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה נקי מחצי כופר או משום דלהאי תנא משמע ליה נקי מנכסיו להכי פירשו להנאת עורו. ובסמוך דמקשה והשתא דנפקא איסור אכילה והנאה כו' נקי למה לי [הא המקשה ע"כ ידע זה בה"א דאפשר לאוקמי נקי להנאת עורו] משום דלא היה משמע ליה לפרושי בהכי לישנא דברייתא דאין לי אלא באכילה בהנאה מנין כו' [דקאי אהנאת עורו] וק"ל: **בתוס'** בד"ה כדר' אבהו לרווחא מלתא נקים כו' לכאורה היה נראה דבלאו ר' אבהו לא הוי מוקמינן לא יאכל לאיסור הנאה אע"ג דאין צריך לאכילה משום דלשון לא יאכל לא משמע הנאה ועפי אית לן לאוקמי לאיסור אכילה ולאחר שנגמר דינו וכן למאי דמשני ה"מ דנפיק איסור אכילה כו' משמע כיון דלא אי במשמעות דלא יאכל אף דמייתרא ואין צריך לאכילה לא מוקמינן לאיסור הנאה [אפילו ר' אבהו]. אלא דהמקשה ס"ד דלר' אבהו קאי במשמעות לא יאכל נמי איסור הנאה משא"כ בלא ר' אבהו]:

נוסחא ב בתוס' בד"ה והאי לא יאכל דקטליה כו' להנאת עורו. ורש"י פי' אכופר ודמי ולדות ואפשר לומר דרש"י לא מפרש כמ"ש התוס' דקשה ליה אם המקשן היה לומד בה"א נקי להנאת עורו א"כ מאי מקשה בסמוך והשתא דנפקא ליה מלא יאכל כו' נקי למה לי בשלמא אי אמרת נקי לכופר ולדמי ולדות ולא ידע הפרש בין בשרו לעורו אתא דמקשה לדידך דקאמרת נקי להוסיר הנאה כמו שאמרה בברייתא בהנאה מנין א"כ נקי למה לי לאיסור הנאה ומשני להנאת עורו וק"ל. והתוס' לא מפרשי כפירש"י דקשה פירושו אם המקשן היה לומד בקושיתו נקי לחצי כופר מאי השיב לו התרצן את בשרו למה לי שני לעולם לאחר שנגמר דינו מותר ולאחר סקילה אסור [ואת בשרו אתי לאורויי] בשרו הוא דאסור אבל עורו מותר וכ"ת אכתי את בשרו למה לי לכתוב לא יאכל סתם והוי מוקמינן נמי אמסתבר ז"א דה"א נקי אתי להנאת עורו [וכ"ת] לכתוב נקי לחוד ה"א מסתבר [כמ"ש התוס'] כתב לן רחמנא את בשרו בשרו הוא דאסור וא"כ ע"כ נקי לדמי ולדות וחצי כופר הוא דאתי אע"כ המקשן ס"ל נקי להנאת עורו שיהיה עורו אסור [דנקי מנכסיו משמע ליה] וק"ל: **בתוס'** בד"ה כדרבי אבהו לרווחא דמלתא כו'. דאף למ"ד לא קאי בלא יאכל איסור הנאה מ"מ היכא דלא צריך לגופיה תניהו באם אינו ענין. אך לא ר' אבהו לא יתורץ בתירוץ הראשון ס"מ היכא דנפקא איסור אכילה ואיסור הנאה כו' דרבה איפכא הוא וק"ל: **המזרחי** לא ראה יפה בגמרא בזה שכתב דלר' אבהו נ"ל נקי חצי טפר ולדמי ולדות ע"ש: **ע"ב** **נמ'** הי אמר ליה ברישא ונפקא מיניה אם חזר או: **משבח** רברבי ושקיל כ'. ולא סדר דמסתמא העדיף אמר ברישא דאל"כ לא עלה דעתו לומר נקי מחצי כופר כו': **שדי** זוטרי. רש"י ולית ליה מנא לאחזיקינהו טלאו. אינו דומה לנמשל. עוד קשה לי הלא לעיל מסיק דכ"ע כופרא כפרה (ואפילו לר"ע משמע פלוגתא דרבה ואביי לקמן דף מ"ג ע"א דקאי אליבא דר"ע וכמ"ש התוס' לקמן שם משמע הדיא דס"ל [לר"ע] כיפרא כפרה ומוקי מתני' דהמית ע"פ עצמו משלם כופר דכופרא כפרה ול"ע (ר) כ"ז היה במוסגר) וכן לקמן וא"כ ודאי כיון דלית ליה דרבה אין השור בסקילה כו' דאל"כ גם תירוץ מהכין לא יתכן [גם זה ה] תירוץ נכון וצריכא נקי ואמאי אי ליה זוטרי שדי זוטרא כו' ובעל המאור אית ליה גירסא אחריגא בשמעתין: **בתוס'** בד"ה נפקא להו כו' דריה"ג כיון דדריש אתים כו'. **ר"ל** ריה"ג כיון דדריש אתים ס"ל דאסיר מלוט כשילא לאיר העולם וא"כ במה שממעי הקלוטה בטמאה היא וא"כ דטמא דהא קאמר בעגלה טמא וע"ש בגמרא וק"ל: **בתום'** בד"ה לרבות ת"ח. מקושר שפיר לדיבור שלפניו מש"ט [דאי לעשה יתירא אתי א"כ תיקשי קושית תוס' שבדיבור הקדום]: **בא"ד** וי"ל דהכא ברבי מובהק כו'. וא"ל לכתוב נמפני שיבה תקום דמיירי אפילו באין רבו מובהק זה לא קשה לא כלל דודאי אצטריך לרבות יראה איזה מורא פי' ע"ש: **בתום'** בד"ה נקי מחצי כופר כו' משום קושיא דהגשים כו'. ר"ל [למה לי] נקי כבר ממועט מאנשים ולא שוורים ע"פ שמתרצים דה"א אנשים כי ינצו כו' בעיניו דוחק זה רק הוא ממעטין שוורים מזובא: **בא"ד** ואע"ג דסופר שלם מחייב ר"א כו'. מדאצטריך מיעוטא בתם: **בא"ד** ולא בעי למינקט נקי מחצי כופר. דאין סברא לומר דלבתר קיבלו מר"א ומ"ל כריה"ג [דתם חייב] אין דומה לו סברא לפוטרו מחצי כופר כדבסמוך (תוס' כתבו לפי האמת כמ"ש מעבר לדף בד"ה מה כשחייב כו' [דמוכח דע"כ לא קיבל]. כ"ז היה במוסגר): **בא"ד** ולא בעי לאוקמי נקי מדמי בן חורין. ואע"ג דהא ס"ל בדניזק שיימינן מ"מ יש הרבה חילוקים בין כופר לדמים כדלקמן דף מ"ג ע"א בד"ה מאי לאו כופר: **בא"ד** וא"ת ריה"ג דאמר תם משלם כו'. לא מצינו זה בהדיא בריה"ג רק מאי סבר כן (א"ה בדף ע"ו ע"א מצינו בגמרא בהדיא דקאמר הא מני ריה"ג היא דאמר תם משלם חצי כופר. כ"ז היה במוסגר. אבל דברי הגאון נעשרים לעיל בתוס' בד"ה הא מני ריה"ג הוא דהא דקאמר הא מני ריה"ג היינו דמאי סבר כן ע"ש):

נוסחא א בתוס' בד"ה ע"פ עד אחד כו' משום דמודה בקנס הוא כו'. וכן משמע קצת מפירש"י דהכא מודה בקנס פטור וכי היכי כו'. ולקמן בסמוך דף מ"ג ע"א בד"ה מאי לאו כופר פירש"י משום דכמיתת הבעלים כך מיתת השור ואדם בהודאתו אינו מיתת מכ"ל כראה משום דהתם קאי אמועד מפרש טעמא דכמיתת הבעלים כו' משום דמה שאר יסקל וגם בעליו יומת דילפינן מיניה כמיתת הבעלים כו' במועד כתיב והריגת תמה ידא לאו קנס הוא והכא בתם סברא כי היכי דהשלומין שלו הוא קנס הכי נמי הריגת השור לא על מ"ש רש"י בהתערובות ובפ' כל הפסולין לא נוגח ולא רובע כו' משום דשדה בקנס הוא ע"ז תמהו האיך מצינו דהריגת שור הוא קנס וק"ל:

נוסחא ב בתוס' בד"ה ע"פ עד אחד כו' דמודה בקנס הוא. מעבר לדף לקמן בד"ה מאי לאו כופר מפרש רש"י הטעם דכמיתת בעלים כך מיתת השור ובעלים אין נהרגין ע"פ הודאתן: **בא"ד** מ"מ נפטר מטעם דמודה בקנס. אע"ג דהיכא עד א' בהדיה אין סברא לומר שלא יחשוב מרשיע עצמו כמ"ש בסמוך בד"ה מודה בקנס אבל לפרש"י ודאי דל"ל דשאני הכא הואיל ואיכא עד אחד דאל"כ קשיא אהדדי כאן אמר מצטרפין להורג והתם אמר אין נהרגין לא רובע כו': **בתום'** בד"ה מודה בקנס כו'. ואין סברא לומר שלא יחשוב מרשיע עצמו כשמודה כו'. דע"כ לא איירי במכחיש העד דא"כ פשיטא למה לי קרא אפילו במועד עד אחד לאו כלום הוא אלא במודה לדברי העד א"כ בה"א דקנס הוא ה"ה דהו"מ למיפרך אעד אחד כו' אבל אי מכחישו לא צריך קרא אף דכפרה הוא וא"ל דצריך קרא לעד אחד והוא אינו יודע דאין השור בסקילה וכה"ג בעלמא מתוך שאינו יכול לישבע משלם אתי נקי לפוטרו מכופר (ש) דהכא לא ה"ל למידע וישבע שבועה דרבנן שב איני יודע ופטור בלא קרא וקרא למיפטר משבועה לא אתי דרך ס"ד הוא שובע (ת). עיין כאן ברש"א: **וברש"י** ה"ה דהו"ל אעד אחד פשיטא. למאי דס"ד קנס ולא כפרה אבל למאי דמשני כפרה ה"א דצריך כפרה אם בא עד אחד שהמית שורו ובמועד ה"נ דצריך כפרה ע"פ עד אחד וכן בסמוך בד"ה מתכוין אמר ליה ברישא שכתב ובעד א' נמי איכא למימר פשיטא דלא מחייב דהא הרי בעינן לאפוקי ממונא וצריך לשנויי כפרה ובמועד ה"נ דצריך כפרה ואתי נקי לפוטרו בתם מכופר דלא צריך כפרה בתם ודו"ק: **אבל** אם הוא יודע שאמת דברי העד ומודה לדבריו זה לא מיקרי מודה בקנס [וכמו שפי' לעיל לדעת רש"י]:

נוסחא א דף מב ע"א בתוס' בד"ה כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור ואצטריך למיכתב אנשים כו' דאי לא כתב אלא בעל השור נקי כו'. פי' והוי שמעינן נמי דמועד פטור דלא מחייב הכתוב במועד אלא במקום שחייב בתם כמ"ש התוס' לעיל גבי רעהו [בדף ל"ח ע"א בד"ה דא"כ] ובסמוך לז"א הוי מוקמינן נקי מחצי כופר כו' וכן באוקימתא דאביי ורבא ורב אדא נ"ל אי לא כתיב אלא בעל השור נקי הוי מוקמינן נקי לחצי כופר ובשוורים נמי יש חילוק בין אסון לאין אסון או מתכוין לשאינו מתכוין אבל השתא דכתיב אנשים למידק ולא שוורים ע"כ אתי נקי לגלויי עלה ולפרש מיעוטא דאנשים ולא שוורים [לפטורא] דאל"כ לא ידעינן דיוקא אי אנשים הוא דיש אסון לא יענשו הא שוורים אף ביש אסון יענשו או הא שוורים אף באין אסון לא יענשו. ובאוקימתא דרבא כתבו בדיבור שאח"ז אי לא כתיב אנשים הוי פטרינן נמי במועד ס' דלא הוצרכו לומר דאי לאו אנשים הוה מוקמינן נקי לחצי כופר רק מניה וביה אף בטוקמי אדמי ולדות מ"מ אצטריך אנשים ועוד דאי אפשר לומר באוקימתא זה דבלא אנשים הוי מוקמינן נקי לחצי כופר דא"כ השתא נמי דכתיב אנשים אכתי נוקמי לחצי כופר ואנשים למיפטר מדמי ולדות מועדין וכ"ש תמין וק"ל:

נוסחא ב בד"ה כתב רחמנא בעל כו' דפטור ואצטריך למיכתב אנשים דאי לא כתיב אלא בעל השור נקי. ר"ל והוי ידעינן דמועד נמי פטור כמ"ש בסמוך ולעיל [גבי רעהו] דלא מחייב הכתוב במועד אלא במקום שחייב בתם וכל פטורי דכתיבי בתם כי לא מצינו החיוב מפורש במועד אלא ממילא ילפינן במועד נמי פטור וכ"ת בה"א זה לכתוב במועד כדלעיל גבי רעהו דהס"ד לפוטרו בא נכתב רעהו גבי מועד ז"א דה"א פטור מצד העדאה וחייב בתמות כמ"ש אי לא כתב נקי וכתב אנשים וא"כ לא יכול לכתוב גבי מועד (א) וממילא הוי ילפינן דכתב בתם לפוטרו אפילו מצד תמות לז"א הוי מוקמינן נקי לחצי כופר ודמי מחייבינן כו': **בסה"ד** דלא ליהוי יליבא בהרעה כו'. אבל בה"א הייתי טועה ולא ידע רב אילא דכ"ש תם רק ה"א התורה גילה במועד דפטור ולא בתם ומ"מ שניהם שוין או דחייבין דמי ולדות מכח תם דאמו משום דאייעד יהיה פטור יותר כמ"ש התוס' לעיל בד"ה הא תם אבל במועד חייב ותם פטור לגמרי זה אין ה"א (ב) ואי אפשר לומר כאן כדבסמוך [בדיבור שאחר זה] דאי פטרינן נמי במועד דהא כן הוא האמת השתא דקאי אתרוייהו ובסמוך אי אפשר לומר כמו כאן דאי הוה אמינא ברבא לומר נקי מחצי כופר השתא נמי דכתיב אנשים נימא הכי אנשים ולא שוורים בין תם בין מועד פטור ונקי לדרשא אחריתא וק"ל. ולאוקימתא דאביי ורבא ורב אדא יש לדקדק לא לכתוב אנשים וצ"ל דאי לא כתיב אנשים ה"א אנשים ושוורים שוין למר כדאית ליה בין אסון או לא אסון ולמר ס' בין נתכוין ללא נתכוין ונקי לחצי כופר [או] לדרש' אחריתא אך עתה דכתב לן רחמנא אנשים לומר ולא שוורים ולא ידעינן דיוקא אי שוורים זה וזה לחיוב או לפטור ע"כ אתי נקי לגלות מאנשים לומר זה וזה לפטור דאל"כ [דנקי אחצי כופר] אנשים דכתב רחמנא למה לי [כיון דלא ידעינן מינה אי לחיוב או לפטור] א"כ צריך אנשים וצריך נקי דאנשים לאו לא הוי ידעינן הדיוק בשוורים זה וזה לפטור דלמא זה וזה לחיוב כתב רחמנא נקי וק"ל: **בתום'** בד"ה גבי בושת כו'. המכוון דדוקא גבי בושת כתיב אנשים ולפי האמת [למה] כתב אנשים בבושת נילף מהיכא דנפקא שאר הד' דברים [ולכך כתבו ואפילו לר"ע אבל בושת לא נפיק כו' אלא מאנשים]: **בא"ד** והא דלא פריך גבי צער כו'. וה"ה ריפוי ושבת לר"ע רק מלתא פסיקא נקטו לכולי עלמא ואפשר לומר דאי הקשה גבי ריפוי ושבת ה"א קושיא של וא"ת מתרצי לזה דמדאצטריך להורה לכתוב ב' למודים [ע"כ בין תם ובין מועד פטור]: **בתום'** בד"ה בכוונה תליא מלתא. אכתוב לך בקצרה המכוון מהתוס' כי רש"י פי' קושית רב אדא לרבא ואביי דאמרי הדיוק אנשים יש אסון באשה לא יענשו כי קים ליה בדרבה מניה הא לא חייב מיתה דס"ל כר"ש לפי"ז קשה ולכי היה תמה אי סבירא לאו כרבנן ועוד מ"ש ולית ליה דתנא דבי חזקיה דאל"כ אף אם כר"ש ס"ל מ"מ לא יענשו כיון שיש אסון ולא חילקת א"כ הו"ל לאקשויי כו' ומי איכא מאן דלית ליה כו' לז"א דבהא שאמרו הדיוק יש אסון לא יענשו לא מקשה כלל אף דס"ל לפי האמת כר"ש וכרבי דאינו חייב מיתה וכמ"ש אע"פ שיש אסון באשה יענשו ודלא כרבנן וחזקיה מ"מ בהא לא מקשה עלייהו דאינהו ס"ל כרבנן דקים ליה בדרבה מיניה או (כחזקיה) [כר"ש כל"ל] דפטור ממיתה ועכ"ז לא יענשו דלא חילקת מכח סיקושיא דמכה אדם ומכה בהמה וכתנא דבי חזקיה רק קושיתו הוא מדלא אמרו במלתייהו אנשים כי אין אסון יענשו יש אסון לא יענשו בין נתכוין בין לא נתכוין דהוי משמע דמיעוטא דנקי אכולה קאי משמע דהשתא אע"ג דכתיב נקי לא ממעט כי נתכוין השור לאשה ומוקמינן מיעוטא דנקי אמסתבר יותר בשור דהיינו לפטור שלא במתכוין לזה מקשה דהא לרבי וה"ה לר"ש רק נקטו רבי לתרץ קושיא ב' כמו

ביאור

(ק) דיבור זה כוונה הכה פה מה שנדפס · בקודם יש להוסיף ביאור קצת ונראה שזה כעין הב' נוסחאות שבסמוך: (ר) ע"ש במוסגר דמוכח דכופרא כפרה לאוקימתא דמוקי מתני' דהמית ע"פ עצמו משלם כופר לכאורה בהאי אוקימתא איכא סברת דשם נמועד קמיירי כמו שפירש"י שם כדאיתא בגמ' בהדיא לעיל דף מ"ו ולאוקימתא דרבה שם דאמר לא דמים הליבים מיכח דכופרא כפרה דאי דמי מזיק כופר פביעה דע"כ משום כפרה ואף כח דמי ניזק מ"מ ע"כ דכופרא כפרה דאל"כ מאי חילוק יש בין כופר לדמים כמ"ש התוס' שם בד"ה מאי לאו כופר הכל לאביי דמוקי בכופר אין סברא דכופרא כפרה ואי דמים משום דקאמר ואי דמים אימא פ"א דמשמע דיש חילוק בין דמים לכופר כ"ז שולך להקשות אף לשיטת רבה ע"ש: (ש) לכאורה נראה דר"ל דאמר שכתבו ראש' אפ"ם אשר א' במ"ל דע"כ כמודה איירי מ"ז בקנס דלמא כלים יודע דש"ל מחייב שבועה ולאו

יכול לישבע משלם אבל קשה דלפי סברת הספות דאין סברא שלא יחשוב מי שיש את עצמו כשמודה הס"ל מודה בקנס ופטור א"כ אף כשמכחישו ליכא חיוב שבועה דאינו חייב שבועה רק בדבר שאם יודה חייב כמבואר בש"ע סי' פ"ז אם לא דקאי אמ"ש א"ל אם מכחישו לא צריך קרא אף דכפרה הוא: (ת) נראה דר"ל דרק בשבועה דרבנן הוא נשבע. אבל אכתי אינו מובן דאם לימא דאפשר דקרא למיפטריה משבועה אתי א"כ מבואר לה במכחישו. (א) מבאל"כ לעיל קאמר שפיר נכתוב גבי מועד אף אליבא דרב אילא דאל"ל דה"א מועד פטור תם חייב דאדרבה השתא דכתיב גבי תם פשיטא דאיכא למיעוטי עפי ובין תם ובין מועד חייב נזק שלם: (ב) כוונתו להסביר בכל זה היאך הייתי טועה בה"א דאפשר דמועד פטור ותם חייב ואי תם פטור אין ה"א שיהיה מועד חייב כדמוכח מקושית תוס' לזה כתב דר"ה הייתי טועה דלד מועד פטור ובין תם

דכתיב בסמוך דס"ל [נרבי] אם יש אסון ונתת נפש כו' ממון בלא מתכוין ע"כ ליכא למידרש כמו לאביי ורבא אם אסון לא יענש דאתו בהאסון תליא נרבי לפטור מממון בכוונה תליא א"כ ע"כ צריך למידרש קרא כמו שדורש רב אדא אח"כ וקאי הדיוק אנשים כי ינצו פטורין ושוורים חייבין כתב רחמנא נקי לפטור במתכוין ומדרבי נשמע לרבנן דלמה לן למימר עוד פלוגתא במתכוין השור לרבנן חייב ולרבי פטור וכתבו מנ"ל דלרבי צריך למידרש קרא הכי אנהכוונו דס"ל בלא נתכוין חייב ממון דמי הנהרג וה"ה דמי ולדות דכיון דגלי קרא דלא קאי היקישא דמכה אדם כו' אאין מתכוין לענין דמי הנהרג ה"ה דמי ולדות דלא נפטרנו אע"ג דאית ליה היקישא לענין שאר דברים וא"כ לא קשה מי איכא דלית ליה תנא דבי חזקיה דודאי אית ליה היקישא רק הכא דגלי קרא דלא לדרוש מתכוין ואינו מתכוין שוין ובלא"ה נ"ל דרבי פליג אתנא דבי חזקיה לענין דמי הנהרג כמו שאיתא התם בהדיא רבי מפקא מדחזקיה לאפיקי רש"י דפי' דס"ל [נרב אדא] כר"ש ולית ליה דתנא דבי חזקיה בלא גילוי קרא רק לית ליה היקישא כלל ע"ז הקשו מה שהקשו והב' תירוצים על הב' קושיות לא תלוי זה בזה שאלו היה פירש"י דס"ל כרבי דחייב בלא נתכוין דגלי קרא ונתת נפש כו' לא היה קשה קושיא שניה. ואביי ורבא סבירא להו דאף רבי דריש דרשתו לא מתכוין ואסון (לר"ע) [לא] יענש [דמי ולדות] לכ"ע דדוקא דמי הנהרג חייב לרבי (ג) וק"ל: ע"ב גמ' מפי גברא רבה כו' משתלם נמי מעלייה כו'. קצת קשה לפי"ז לוקמי אכופר וכשהשור בסקילה דה"א מן העלייה: גמרא מה כשחייב בן חורין חילקת בו כו'. אין להקשות למה הוא עצמו יותר נסתייס שיש חילוק מלגבי עבד וע"כ מכח סברא בחוץ פריך דהביאהו לב"ד וכו' [וזו הסברא עצמה שייכא בעבד] ז"א דכבר למד יעשה לו מגופי משלם דוקא א"כ גלי לנו התורה לגבי תם [בן חורין] דלא משלם מן העלייה ועוד דהוא עצמו אמר לעיל לר"א הביאהו לב"ד וכו' גבי כופר רק הוא הכל מדברי ר"ע ומנ"ל הכל אלא דסמך אקרא [דיעשה לו] וק"ל: ברש"י בד"ה מ"ט אין כופר כו' אח"כ מתחיל הדבור דכתיב והמית איש השור יסקל השור אינו בסקילה עד שימות הניזק כך נראה להגיה ודו"ק (ד): ברש"י בד"ה שור אינו בסקילה כו' דכתיב והמית כו'. לא מובן לי האי דכתיב והמית איש כו' מאי משמע נימא כיון דהמזהו יסקל אע"כ צ"ל מכח סברא בחוץ אין השור בסקילה עד שימות לאפיקי סופר ה"א אפשר בחזרה [אם לא ימות] לכן נ"ל דמהופך הוא דבלא"ה אינו תופס ורופס בגמ' כלל וכצ"ל דכתיב והמית איש השור יסקל ושור אינו בסקילה עד שימות הניזק [מכח סברא מבחוץ] ר"ל וא"כ ע"כ והמית דוקא הוא כצ"ל: בתוס' בד"ה ונימא ר"ע לנפשיה כו' וכשאמר לו ר"א קיבלה. ולא דריש נקי מחצי כופר דס"ל כריה"ג ודאי חייב [מאחר שחייב הכתוב בתם חצי נזק]. כדלעיל [בד"ה נקי מחצי כופר] וכן צ"ל בסמוך בד"ה הלא אמר רב אשי כו' נימא דגם ר"ע היה יודע כו' וכן בגמרא בה"א לר"א נמי שקדם ושחטו ה"נ וסבר דלמא כו' וכ"כ רש"א (ה) מ"מ לא החליטו תוס' לעיל [בד"ה נקי מחצי כופר] דס"ל כן [דאין סברא לפטור בתם מאחר שחייבו הכתוב בחצי נזק] וכתבו טעמים אחרים דלא פי' ר"ע [לאוקמי נקי מחצי כופר או מדמי בן חורין] הוא לפי האמת כאן דס"ל פטור מכופר [כרבה] כמ"ש בסמוך בד"ה מה כשחייב כו':

נוסחא א בתוס' בד"ה מה כשחייב בבן חורין כו'. דבריהם תמוהים הם וכן (ר"א והמהו) [ראה והמה] רש"א יל"ו דהא כוונתם הוא משום די"ל קיבל תשובתו ולא מסתבר לאוקמי מיעוט דנקי אחצי כופר כריה"ג [דמחייב כמ"ש התוס' לעיל בד"ה נקי מחצי כופר] לז"א מכאן מוכח כו' וקשה הא ע"כ רוצה ללמוד מכאן דלא נתחייב תם כשהשור בסקילה מן העלייה וע"ז קאמר והלא דין הוא מה כשחייב בבן חורין כשהשור בסקילה חילקת דמועד חייב כופר וכמ"ש בקרא השור יסקל כו' אם כופר כו' ותם פטור הביאהו לב"ד וישלם לך ה"נ גבי עבד כשהשור בסקילה למה לי קרא דנקי ומהיכא תיתי שישלם מעלייה דא"ל מה כשחייב בבן חורין כשאין השור בסקילה וס"ל (כר"ל) [כר"א] דתם פטור דלפי"ז מועד נמי פטור לרבה ואם כן מאי חילקת בין תם למועד דקאמר [וכן הקשה במהרש"א]. ורש"א לאביי דבסמוך כו' (קאי הך תירוצא דס"ל אף לר"ע חייב מועד שלא בכוונה מואם כופר ותם פטור דלא מחייב שלא בכוונה א"כ היכא דחייב בכוונה אבל לרבה ע"כ לא יתכן וכן לרב כדלקמן וגם לאביי לא נסתייס דדלמא ס"ל דגם תם חייב. ק"ל. כ"ז היה במוסגר) (ו). והנראה אלי הוא שהתוספות כתבו זה לי"א דבסמוך נקי דאפילו דמים לא משלם דלפי"ז ע"כ א"ל והלא דין הוא מה כשחייב בבן חורין שהשור בסקילה חילקת בו כו' דלענין דמים לא חולקת בין תם למועד ושניהם פטורין מן הדמים [דמועד משלם כופר] וא"כ אימא דצריך נקי דה"א כל דמשלם מועד דמים תם נמי משלם דמים דחיוב של דמים היא יותר מכופר (ז) אלא הכי פירושו מה כשחייב בבן חורין לענין דמים דהיינו כשאין השור בסקילה דמועד חייב דמים אף שאין משלם כופר ותם פטור מדמים כיון דאף בכוונה לא משלם כופר [כמו שהירצו התוס' לעיל דף מ"א ע"ב בד"ה נקי מחצי כופר] דהביאהו לב"ד והשלם לך (ח) וא"כ ש"מ דלא קיבל תשובת ר"א דלדידיה מועד שלא בכוונה חייב כופר וגם תם אי לא קרא דנקי ועיין:

נוסחא ב בתוס' בד"ה מה כשחייב בבן חורין כו' ואפ"ה פוטר כאן בתם כו'. משמע להו מדקאמר שתם חלקת בין תם למועד אף כשחייב כו' ולמה לי נקי למיפטר תם בכל ענין קאמר בין בכוונה או שלא בכוונה לעולם תם פטור ומועד חייב לרבה דבסמוך בכוונה ולאביי אף שלא בכוונה ודו"ק: בתוס' בד"ה נקי מדמי עבד כו' דאפילו דמים לא משלם כו'. הע"ג שכתבו לעיל [בד"ה נקי מחצי כופר] דהיכא דליכא כופר בכוונה אין ה"א דמים שלא בכוונה אבל דמים בכוונה ה"א אבל לשיטה אחרינא שם דלא קאי רק אמאי דכתיבא בקרא לא יתכן וכ"כ רש"י (ט):

דף מג ע"א גמרא הידי והידי דמים כו'. דא"ל ריבה כופר וע"פ עדים ישפא ק"נ וע"פ עדים [וכדמלייר בסמוך ע"ב] דהא קתני המית בורו את פלוני וכו' בלא עדים גם לא אמר מועד [שזה עיקר הודאתו] עשוט: בתוס' בד"ה גרושה נמי כו' אטו ולדות לררי ניניהו כו' דהכי פריך לקמן כו'. אילולי דבריהם היה נראה דהתלמודא מקשה לרבה דמוקי בגרושה וס"ל ולדות לררי ניניהו כמ"ש לקמן לא שנו אלא שחבל בה בחיי הגר כו' ודו"ק:

נוסחא א בתוס' בד"ה אמר רבה וכו' והא דאיתותב רב מברייתא כו'. אף דאביי מקשה הכא מסתם מתני' [ולא מסתבר ליה דאתיא כר"א] מ"מ לא הו"ל לתשוב לקמן לתיובתא גמורה וק"ל:

נוסחא ב בתוס' בד"ה אמר רבה וכו' והא דאצטריך ליה לר"ע כו'. א"ל דלמא ס"ל כריה"ג כמ"ש לעיל דכבר הוכיחו התוס' לעיל בד"ה מה כשחייב בן חורין מהברייתא דלא קיבל ר"ע תשובת ר"א [אך] א"כ עדיפא הו"ל לאקשויי מנ"ל דתם פטור וק"ל: בא"ד והא דאיתותב כו'. קשה לקשר דא"ל בל"ז פליגי אליבא דר"א ור"ע תם ומועד פטור דאין ה"א כר"א דמועד פטור מכופר ועיין:

נוסחא א בתוס' בד"ה מאי לאו כופר כו' הוי כ"מ נמי להא. לא מצי למימר כ"מ מפורשת לעיל בגמ' האפוטרופסין משלמין מן העלייה ואין משלמין כופר משום דכופרא כפרה אבל דמים משלמין דהא גופא היקשי מאי כ"מ דכופר אין משלמין ומשלמין דמים במקום כופר כיון דחיובא גבי דידהו דלא גרעה מיתה מניזקין ומאי איכא בין תשלומי כופר לתשלומי דמים אבל היכא דמת המזיק היכא שלא נתחייב אלא כופר כיון דאין כפרה לאחר מיתה פטורין היורשין אף מלשלם דמים במקום כופר ול"ע:

נוסחא ב בתוס' בד"ה מאי לאו כופר ולפי"ז חמיר שלא בכוונה וכו'. תמוה בעיני חילוק זה דא"כ מאי לשון פטור מכופר דאמרי' אדרבה חייב מיבעיא ליה וכן לעיל לר"א נקי מחצי כופר וחייב דמים לחד שיטת התוס' לעיל דלא רצה לומר נקי מדמי בן חורין כיון דלא כתב בתורה ועיין. גם עיין על הא דלעיל דף מ' שור של אפוטרופסין משלמין מן העלייה ואין משלמין כופר ומסיק דכ"ע כופרא כפרה ויתמי לאו בני כפרה נינהו אבל דמים מיחייבי ועיין: בא"ד דדמים יכול למחול וכו'. ר"ל אף דכופר יכול למחול ולחזור וליתן לו במתנה אבל צריך להוציא מתחלה מתחת ידו וליתן ליורשים ואח"כ יחזרו ויתנו לו וכו'. יש"ש: בתוס' בד"ה ריסא דמים כו' התשלומין שחייבו הכתוב כו'. אבל למ"ד בדמזיק שיימינן לא יתכן וק"ל: ע"ב גמ' כופר בעבד מי איכא אלא לאו דמים וכו'. אם בא לחזק קושית אביי ולמידק דמהגי' דהמית שורי איירי בכופר א"כ צ"ל הא דכל שחייב בבן חורין דמים [אף דמשלם כופר אף בשלא בכוונה] כגון בשור תם היכא שאין השור בסקילה או בשור של אפיטרופוס אבל דוחק לומר שבא לסתור שיטתא דאידי ואידי דמים ולקיים שיטתא דחיקא וק"ל: גמרא ואלו שהם משלמת שלא בכוונה דמים משא"כ בבור לא קתני כו'. דבכלל שהאש מועדת בין לדבר הראוי לה ליתא כמ"ש התוס' לעיל דף ה' [ע"ב בד"ה כי שדית]: גמ' בפיסקא וכן בבן כו' והלא דין הוא ולמה לי קרא. דא"ל דאצטריך לכופר דהע"ג דבסקילה [מ"מ ה"א דפטור מכופר דהא] תם נמי בסקילה ופטור מכופר. ז"א דנילף אח"כ חייב סקילה בגדולים וחייב סקילה בקטנים והיה אצטריך לומר מלות כדבסמוך וק"ל. גם א"ל למה לא אמר כאן וכי דנין קל מחמור כדבסמוך דאם לא נאמר שור באדם לא היינו יכולין לילף מאדם באדם דמה לאדם שכן חייב במלות (י) ובזה היה ג"כ נפרך קלת הק"ו דאפשר שזו פירכא דלא שייך בבהמה אכן לקמן פרכינן מה לאשה שכן אינה במילה. אכן אינה קושיא דאורחא דברייתא כן הוא בחמת אחרי שירד לחומרא דמלות נפרך ג"כ ק"ו דהכא: גמ' ועוד ק"ו ומה אדם באדם שלא כו' הומ"ל [ומה אדם באדם] שכן פטור מכופר וכדלעיל ר"פ קמא דף ד' רק רלה בה"א ללמוד ג"כ תם דפטור מכופר גם א"ל מדאצטריך או בן יגח וכו' למה לי איש בעמיתו [למעט ד' דברים] דאצטריך משום פירכא (דכופר) [דמלות כל"ל] או כשאר כל מדאצטריך דעלמא: ברש"י בד"ה משא"כ בבור כו' דכתיב שור ולא אדם כו'. מזה אפשר לתרץ מה שהקשו התוס' לעיל בפ"ק דף ס' ע"ב בד"ה משא"כ בבור שור ולא אדם גבי בור למה לי תיפוק ליה מעליו ולא על האש ובור די"ל דאצטריך למעט הדמים ואף לבעיא דרבא אם אש לא משלם דמים שלא בכוונה משום דליכא כופר בכוונה משא"כ בור דלא שייך בה כוונה כלל. ומ"ש התוס' לעיל בד"ה נקי מחצי כופר דבאש לא שייך כופר כלל לאו דוקא לא שייך אלא ר"ל ליתא כופר כלל דממועט מעליו ולא על האש ועיין:

דף מד ע"א גמרא אין לי אלא במועדין תם מנין. אין להקשות הא כמה פעמים אמרינן לעיל שאין סברא לומר תם פטור ממה שמועד חייב הייטו אי כתב פטורא בתם אמרינן גם מועד פטור אי לא מליט חיוב מפורש במועד אבל איפכא לא והא דצריך נקי למעוטי כופר בתם אף על גב דכופר במועד כתיב כבר כתב רש"י לעיל כי היכא דחייב חצי נזק ה"א ה"ה כופר: גמ' ועוד קל וחומר מה איש והשה שכן הורע כחן בניזקין כו'. במתניתין דהחובל. קשה לי למה לא נקיט להאי קולא דלעיל שהורע כחן במיתה [אבל קטן שהרג פטור] ואיש כי יכה ולא קטן וכדלעיל לא עשה בו קטנים כגדולים ועיין: ברש"י בד"ה הכי נמי דחזינן דמהתכך להנהתו [ולא להפילו עליו]. א"ל לפירושו דפי' שלש פעמים ולא מתורת שן אתינן עלה [רלה לומר שיהיה מועד מתחלתו כאן] רק ג' פעמים שלא במתכוין במועד פטור ממיתה וחייב כופר ומתחכך עושה שלא בכוונה כו' להפילו לפירוש התוס' אם כן לעיל מאי פריך מועד היכי משכחת לה כיון דמתם קטלינן ליה ליתני כי הכא ואפילו לרב נמי [דפטר הכא מכופר].

באור

וכין מועד אין חייבין רק נד תמות אבל לומר מועד חייב ותם פטור לגמרי זה אין ה"א: (ג) ועיין בחדושי הגאון בכהובות בדף ל"ה ע"א בתוס' ד"ה מאי לאו כו' בא"ד היינו ממון דהחילוק של שני התירוצים של הגאון שם הוא ממש כעין מה דמחולקים אביי ורבא עם רב אדא הכא לענין דמי ולדות ועיין במה שהגהנו שם בביאור אות ב': (ד) כוונתו למ"ש בדיבור הסמוך ונראה שהוא כעין ב' נוסחאות: (ה) והא דדריש נקי מדמי עבד אף דאין סברא לפטור בתם מחצי נזק נ"ל דהיינו דוקא לענין כופר או דמים אבל לא לענין קנס דאפשר דבתם מיפטר מקנס ומה שהקשה הגאון לעיל בגמרא לרב אשי הואיל ואמר ר"ע תם שחבל באדם כו' א"כ אמאי לא קאמר נקי מחצי כופר היינו דסד"א הואיל ואמר ר"ע כו' דמשתלם נמי בכופר מן העלייה קמ"ל נקי דאין משלם מן העלייה כמ"ש הגאון לעיל בסוגיא דפלגא נזקא ואין זה חלוק ממועד רק משום דאינו משלם אלא מגופו הך מ"ש הגאון ומהרש"א וכן בגמרא בה"א לר"א נמי כו' קשה הא קאמר תלמודא קמ"ל הואיל ובר קטלה הוא לא לשלם מניה וכפירש"י דתחלת דינו נפטר מממון כו' א"כ ה"נ י"ל נקי מחצי כופר: (ו) ר"ל אף דלאביי י"ל דהך דחילקת כו' איירי בין שלא בכוונה בין בכוונה מ"מ מנ"ל להתוספות להוכיח דלמא דוקא בכוונה פוטר ר"ע אבל שלא בכוונה דלמא כר"א ס"ל דאילולי מיעוטא דנקי שייך כופר אף בתם שלא בכוונה דואם כופר מרבה אפילו תם רק למאי דהקשה לר"א ע"כ צ"ל אליבא דאביי דואם כופר אינו מרבה רק מועד וכמ"ש התוס' לקמן דף מ"ג בד"ה אמר רבה אבל אפשר דהא"כ קיבל תשובתו דחייב מואם כופר אף בתם: (ז) לכאורה אין לזה מובן כלל דלפום הך סברא דמה כשחייב אכשהשור בסקילה קאי אבל בלאו מתכוין בין תם ובין מועד חייב כופר ודלא כרבה א"כ היכא משכחת במועד ובתם דמים גבי עבד אם לא נאמר אליבא דר"ל דהוכר בעבד פטור שלא בכוונה משלמים שלשים ובכופר יוכל לסבור דלא כרבה כדאיתא לקמן דף מ"ג ע"ב וא"כ אימא דבעי נקי גבי עבד דפטור אפילו מדמים באינו מתכוין דה"א דבדמים לא חילקת ורבי יוחנן בלא"ה מוכח בפשיטות דלא קיבל תשובתו דאי קיבל תשובתו והא דלא דריש נקי מחצי כופר משום דסובר כריה"ג דלא מסתבר ליה לפטור בתם מאחר שחייבו הכתוב חצי נזק א"כ מאי קאמר והלא דין הוא כו' דלמא נקי אתי לשלשים של עבד שלא בכוונה דחייב לר"י במועד וה"א דה"ה בתם דלענין קנס לא אמרי סברא דמאחר שחייבו הכתוב כו' כדמוכרח בדעת הגאון לעיל בתוספות וכמ"ש שם בתוס' בד"ה ונימא ר"ע אלא ודאי לא קיבל תשובתו ובתם בלא נקי פטור בשלא בכוונה משום דאין השור בסקילה דדוקא במועד אבל דחייב בעבד כסברת אביי. גם משכחת דמים בתם ומועד גבי בן חורין באפוטרופסין וכה"ג ועיין ומיהו יש לעיין דהיכי אפשר לומר דנקי לפטור מדמי עבד שלא בכוונה אתי דלפום סברא דהשתא דקיבל תשובתו ולא מסתבר ליה לפטור בכופר שלא בכוונה מאחר שחייבו הכתוב כו' א"כ מה"ט נמי לא מסתבר למיפטר תם מדמי עבד שלא בכוונה ואף דבקנס יש לחלק מ"מ בדמים אין להלק בין כופר בבן חורין לדמי עבד גם כיון לשונו שכתב דחיוב של דמים הוא יותר מכופר מגומגם לפי"ז דבלא"ה בפשיטות אין ללמוד דמים שלא בכוונה מהא דחלקת לענין כופר בכוונה דפס פטור משום הביאהו לב"ד ואם נאמר דכוונת הגאון דה"א דחייב דמים בתם אפילו בכוונה דסד"א דדמים מבלם מן העלייה וזה שכתב דחיוב של דמים הוא יותר מכופר דאף דאין כופר משתלם מעלייה מ"מ דמים משתלמי מעלייה וכמ"ש הגאון ומהרש"א בסמוך לפי האמת בדעת שיש מפרשים דבסמוך דנקי אתי לגלויי דלא נימא דחייב דמים בכוונה מן העלייה. אבל אין זה סברא כלל דדוקא לבתר דאסיק בברייתא הואיל ומהמרכי בעבד כו' ה"א דמשתלם נמי מן העלייה מחמת חומרא דעבד אבל קודם דאסיק להא דמחמרכי פשיטא דאיכא למילף בבנין אב מכופר דאינו משלם מן העלייה דמהיכא תיתי יהיה דמים חמור לענין זה מכופר דהא דמים לא כתיבי כלל לחיובא רק מתורת נזק אתינן עלה ובנזק הא סברא ר"ע לגזיזיה ויליף לה מקרא דמגופו גם ממ"ש הגאון בתחלת דבריו דלענין דמים לא חילקת בין תם למועד ושניהם פטורים מן הדמים ע"כ הא דפשיטא ליה דבתם פטור מדמים משום דהייט נזק ואינו משתלם אלא מגופו: (ח) ה"נ גבי עבד הואיל ופטור מקנס בכוונה פטור בשלא בכוונה אף מדמים וא"כ נקי למה לי ועלה מסיק בברייתא לא מהמרכי בעבד יותר מבן חורין כו' יכול יהא חייב אף בכוונה מן העלייה: (ט) לכאורה נראה דלפירוש הראשון דנקיט דוקא שלשים של עבד ע"כ סברי דאף לפי האמת משלם מן העלייה בעבד רק דשלשים של עבד דהוא קנס הוא גזירת הכתוב לפטור בתם אבל דמים חייב כיון דמשתלם מן העלייה ולפי"ז י"ל דהיב מפרשים סוברין דנקי אתי לגלויי דאף בעבד לא משתלם מן העלייה וכ"כ הגאון לעיל בדף ע"ו ע"א בתוס' בד"ה הא מני ריה"ג ע"ש בסוף דבריו א"כ ממילא פשיטא דלא משלם דמים כיון דאינו משתלם מן העלייה דהביאהו לב"ד כו' א"כ אף לשיטה דלא קאי רק אמאי דכתיבא מ"מ כיון דגלי דלא משתלם מעלייה מגילה גם דמים פטור וכן מדוקדק לשון התוס' שכתבו דיש מפרשים דאפילו דמים לא משלם דמשמע אף דנקי קאי אשלשים של עבד מ"מ אפילו דמים לא משלם. אח"ז ראיתי בשיטה מקובצת ז"ל וכתב הרב רבינו אליעזר כתבו בתוס' יש מפרשים דמים ומ"מ עיקרו לקנס אתי דלא מוקמינן קרא אלא בהכך דכתיבי וכוון למ"ש. וכן ראיתי כעין זה בפני' ע"ש. (י) הוא קושיא ועוד דלקמן בגמרא ותחלת לשון דנקיט וכי דנין כו' אתאם ליסגא נקיט

אמר לקמן במועד ליפול וכו' [דחייב כופר ופטור ממיתה]. עיין לקמן ברש"י (ב):

נוסחא א בתוס' בד"ה והא תם הוא לא בעי למימר כו' ומאי פלוגתא הוי שייך בזה דהוי פליגי רב ושמואל מתני' כמאן כו'. דלא ניחא להו למימר דפליגי אליבא דריה"ג אי ס"ל תם שלא בכוונה חייב כופר ולא מסתבר ליה לאוקמי מיעוטא דנקי לפוטרו מחצי כופר מאחר שחייבו הכתוב בחצי נזק או אם סבר תם שלא בכוונה פטור מכופר בלא מיעוטא דנקי כיון שאין השור בסקילה כו' דלא מצינו מפורש בשום דוכתא דס"ל לריה"ג דתם חייב חצי כופר כמ"ש התוס' לעיל בפ"ק דף ט"ו ד"ה הא מני ריה"ג. משום דכיון דלא מיירי ריה"ג כלל מכופר ליכא למימר דפליגי אליביה טפי מאליבא דשאר תנאים דלא מיירי בכופר ובשלמא לר"ע דאיירי מכופר שהקשה לר"א והלא הוא עצמו אינו משלם כו' שייך לפלוגי אליביה אי קיבל תשובה דר"א ומחייב כופר אף שאין השור בסקילה ואף דמצינו למימר דריה"ג מאי סבר דחייב בחצי כופר מ"מ פלוגתא לא שייך אליביה ודו"ק:

נוסחא ב בתוס' בד"ה והא תם הוא כו' כריה"ג כו'. אשמואל לא קשה [ר"ל לפי האמת למה מוקי במתחכך להנאתו ולא כריה"ג] דאיהו ידע דאפילו הו"ל כדבסמוך [בדיבור שאחר זה] וע"כ מיירי במתחכך להנאתו רק אמקשן הוא דפריך ולפי מ"ש סברת המקשן בסמוך בדבור שאח"ז [דמקשה והא תם הוא שאפילו עשה כן כמה פעמים כו'] נראה דלא קשה כלל דריה"ג לא מחייב חצי כופר אא"כ כשנגח ג' פעמים משלם כופר שלם דטעמו דחצי כופר כמו חצי נזק ובלא מתכוין ג' פעמים אע"ג דמשלם נזק שלם לא משלם כופר שלם א"כ ה"ה תם אע"ג דמשלם חצי נזק מאן נימא דמשלם ח"כ (לעיל) [ועיין] (ל). רק הא דמוקי לקמן כריה"ג הוא במתכוין ליפול על בני אדם בבור. וז"א דא"כ בר קטלא הוא. וצ"ל ע"כ ג"כ לקמן סברת המקשן כמו הכא [במתכוין ליפול ולא על בני אדם] דאל"כ קשה נמי א"ה בר קטלא לקשי בל"ז אמתני' כיון דקושיתו הוא ולמה לא קתני מתני' חייב מיתה כמ"ש בסמוך [בד"ה ה"נ במתחכך] ובשלמא לפירש"י ניחא דקשה [רק] לתירוצו במועד ליפול היכי משכחת מועד הא בר קטלא הוא ומתם קטלינן ליה לאפוקי לפירוש התוס' [דהוא] מועד מתחלתו [כמ"ש התוס' לקמן בסמוך וא"כ לא קשה אנגיחות ראשונות ע"כ צ"ל דקושיתו הוא על נגיחה דהשתא הא בר קטלא הוא ולמה לא קתני במתני' חייב מיתה. הו"ל להקשות בל"ז. וכן מאי משני שמואל הא מני ריה"ג] לכן ע"כ צ"ל נמי לעשות לקמן ג' חילוקים מתכוין להפיל על בני אדם בבור [דבר קטלא הוא] או דחזא ירקא [דהוי מועד מתחלתו] ועוד בה שלישי' כמו הכא [היינו סברת המקשה היה דכוונתו ליפול ולא על בני אדם ועלה משני שמואל הא מני ריה"ג] ועיין ותמהני על הים"ש שהקשה לקמן לפי' התוס' א"ה הוא בל"ז לפי סברתו עדיפא הו"ל לאקשויי מאי מתרץ שמואל הא מני ריה"ג ועיין. וא"כ שפיר כתבו הכא ולא בעי וכו' כדמוקי לקמן כריה"ג [אף בלא מתכוין ליפול על בני אדם דלא משכחת כופר שלם]. אבל לר"ע אין ה"א כלל לחייב תם בין לרב או לשמואל לכן מקשה המקשן והא תם הוא. רק ל"ע לפי מ"ש התוס' לעיל בסוגיא דח"כ קנסא דף ט"ו בד"ה הא מני ריה"ג דלא שמעינן לריה"ג בפירוש [דמחייב חצי כופר בתם] רק דמאי סבר כן וה"ה ר"ע נמי ל"ע לי מאי פסיקא ליה ריה"ג מר"ע ודוק היטב. ז"א דכבר הוכיחו התוס' לעיל בד"ה מה כשחייב דר"ע [לא] קיבל תשובתו וחלקת בין תם למועד ותם פטור. לכן מקשה והא תם הוא לר"ע פטור. ועיין דא"כ גם במועד מאי פליגי [רב ושמואל] דר"ע ס"ל חייב [דקאמר חלקת בין תם למועד] והיאך סבר רב פטור מזה ומזה ודו"ק (מ): **בא"ד** דמאי דוחקיה וכו'. ולקמן א"א לומר פטור מזה ומזה דהא קתני משלם כופר ובמועד ליפול לא שכיח כדבסמוך: **בא"ד** ומאי פלוגתא הוי שייך כו'. אין להקשות ע"כ השתא פליגי אליבא דר"ע כמ"ש התוס' לעיל דף מ"ג בד"ה אמר רבה ואף השתא דפליגי ברגל ושן שלא בכוונה היינו הך אם קרן מועד שלא בכוונה חייב שן ורגל דמועדין מתחלתן שלא בכוונה חייב דלמא פליגי אליבא דריה"ג ז"א דמאי פלוגתא שייך בזה ולמה לא פליגי אליבא דר' יהודה או מאן דהו כיון דאיהו לא דיבר כלל מכופר ואף מכופר בכוונה אבל ר"ע שמעינן ליה דבכוונה אמר הביאהו לב"ד ואשלם לך פליגי בשלא בכוונה אי קיבל תשובת ר"א לענין לחייב במועד שלא בכוונה אבל מ"מ תם פטור שלא בכוונה דאל"כ הו"ל לאוקמי נקי להכי (נ) וכמו שנסתיים לעיל שקיבל תשובת ר"א לחייב מועד (ס) או לא קיבל וס"ל אפילו מועד שלא בכוונה פטור וא"כ ע"כ [היה צ"ל דזה ס"ל כריה"ג וזה מוקי מתני' כמ"ד אחר א"כ מאי פלוגתא הוה שייך וכו']: **בא"ד** ועוד דרישא דמתני' כו' לא אתיא כריה"ג כו'. דלרישא דהשור בסקילה לא אצטריך למתני דהביאהו לב"ד וכו':

בתוס' בד"ה והא תם הוא המקשן סבר כו'. קושיתם הוא [שהוצרכו להסביר דעת המקשן והתרצן] דאין סברא לחלק לענין מיתה בין תם למועד ואינו מסברתם וכל היכא דבג' פעמים מועד חייב מיתה ג"כ בפעם אחת חייב מיתה ולא כסברת רש"י ג' פעמים שלא במתכוין נעשה מתכוין [דלפירושו בין להמקשן והתרצן מיירי שלא בכוונה אלא דהמקשן היה סבר דמיירי בפעם אחת והתרצן השיב לו דמיירי בג' פעמים ומקשה אי הכי בר קטלא דבשלש פעמים נעשה מתכוין כמ"ש רש"י אלא הכא הואיל ומועד לכך מאי שלא במתכוין איכא ומשני דחזינן ליה דמתחכך להנאתו דחזינן דעשה עתה שלא בכוונה אבל התוס' מיאנו בזה וס"ל דאם בפעם אחת לא מיחייב מיתה גם בג' פעמים כן] וא"כ בגמרא [לפי פשוטו] דנבין הפשט שהתרצן משיב לו מועד מן מה שהוא הבין תם [כולו במתכוין רק שהמקשן סבר פעם אחת והתרצן משיב לו במועד דהיינו ג' פעמים] א"כ קשה היאך תלוי א"ה בל"ז הו"ל לאקשויי אמתני' [בר קטלא הוא] וק"ל. אבל א"ל קושיתם הוא מאי מקשה והא תם דלמא מועד [דהיינו ג' פעמים] ז"א דידע קושית א"ה בר קטלא אלא היא גופא קשיא אי בג' פעמים נעשה בר קטלא ג"כ בפעם אחת נעשה בר קטלא לז"א שהוא הבין להפילו ולא מתכוין על האדם דא"כ לא פטור ממיתה. וה"ה דהומ"ל מכח דיוקא דלהפילו הו"ל אי מיירי במתכוין [להפילו גם על האדם כמ"ש התוס' בסמוך] רק א"כ הו"ל לאקשויי כדפני ליה במועד להתחכך כיון שהוא הבינו להפיל על בני אדם [ולא ידע דכוונת התרצן כדמפרש ואזיל במתחכך להנאתו] אם כן להפילו הו"ל ש"מ דעיקר קושייתו הוא בר קטלא הוא:

ע"ב בתוס' בד"ה כל קבוע כו' דפטור מטעם קבוע מוארב לו וכו'. תימה הראשונה לא מתורצת בהאי וי"ל ועיין: **סליק פרק רביעי**

שור שנגח את הפרה פרק חמישי

מהדורא תניינא מפרק הפרה

דף מו ע"א גמרא א"כ לכי הא כו'. קשה מנ"ל לשמואל זה כלל גדול כו' לכי הא כו' דלמא אף רבנן ס"ל התם חולקין היכא (שהמוחזק) [שהתובע] יש לו רוב ומנ"ל לשמואל אלא צ"ל ה"נ יש רוב דרוב בהמות אינן מפילות ואפ"ה ס"ל בתניא נמי הכי המוציא מחבירו עליו הראיה אכן קשה דלמא סומכוס מודה התם דדוקא במתני' הכא שיש חזקה דבחזקת מעוברת קיימא הבהמה כמ"ש בסמוך ע"ב בד"ה נודע ידע וגם רובא ס"ל חולקין אבל רוב לחודיה לא (ע) ומודה דהמוציא מחבירו עליו הראיה בעלמא וצ"ע. גם הכא יש להקשות דלמא סומכוס מודה התם דדוקא בעומדת באגם ס"ל חולקין והתם המוכר המעות שלו בידו ס"ל שיכול לומר לשחיטה מכרתי לך ע"ש בתוס' (פ) אבל כ"ז אינו שוה דדיוקא מזה כלל גדול כאן שהוא מימרא דרבנן כמ"ש רש"י [בד"ה אי נמי] דשמעינן מהני' דהואיל ונקיט כו' וכן משמע בתוספות דב"מ וב"ב (צ) ולהכי נראה מה שהקשו [תוספות בד"ה דאפילו ניזק דהו"ל לומר] ולטעמיך כו' שאינה קושיא כלל דבה"א י"ל זה כלל גדול אתי לכי הא דמוכר כו' וכך כתבו שם: **בתוס'** בד"ה זו דברי כו'. מה שהקשיתי ע"ז דדלמא בשמא ושמא א"ל עומדת באגם וכ"ה שם בתוס' בהדיא ושמואל דדחיק התם היינו משום דמתני' איירי בברי וברי ורבא מגיה במתני' ותני זה אומר שמא וכו' וכדאיתא התם נ"ל שהתוס' משמע להו דכאן הוא עיקר דברי סומכוס שאמר דינו חולקין על שור שנגח את הפרה וכדאיתא בתוס' בסמוך והתם ובהמניח דאמר אמר סומכוס אפילו בברי כו' פירוש הכא בהפרה דע"ז אמר דינו וכמ"ש רש"י בהמניח והתם ומוהרי"ו תירץ על קושית התוס' דלעולם א"ל באגם לסומכוס רק התם נ"ל בלאו הכי באגם משום דנימא כאן נמצא כאן היה ואינו נראה כלל: **בסה"ד** ותיתי אפילו כסומכוס. ר"ל מתניתין דלעיל סומכוס אליבא דרבי ישמעאל וכאן סומכוס אליבא דר"ע ומנ"ל חלוקין: **בתוס'** בד"ה דאפילו ניזק כו' דלמ"ד חצי נזקא קנסא כו' הרש"א הקשה מה שהקשה ותירץ מה שתירץ והוא דוחק גדול לומר גדולה מהעדאת עצמו בעלמא רק זה מיושב קצת אליביה שא"ל לומר שקושית התוס' הוא מכח ר"ח מנה לי בידך ועדים מעידים וכו' [וכפירוש מהר"ם] דא"כ מאי הקשו שזה מודה במקצת בנזק הפרה [אלא דמשמע להו דמיירי בלא סהדי] (ויהיה) [והיה] ספק לב"ד [ר"ל שבלא הודאתו היה ספק לב"ד מחמת שראינו שהשור רדף אחריו דהוי כגמל האוחר כמ"ש מהרש"א כאן ובתוס' ב"ב שם] דאל"כ [היינו אי לאו הודאתו] לא הוי תלינן בשור זה מ"מ הודאתו משוי ליה מודה במקצת [שלא יוחשב מודה בקנס]. ואפ"ל הודאי שמא חייב וס"ל חולקין אע"פ שהם מודה פטור בשמא חייב כמו בכל מקום דס"ל שמא חולקין רק מחויב שבועה לא יביא לידי תשלום הכל דטעמא דשבועה אתוי' בעלמא רמי רחמנא שבועה עליה כי היכי דלודי וכו' [והכא אם יודה יפטור מלשלם הכל]. ואני אמרתי [דלכך לא יביא לידי תשלום הכל אפילו אי מיירי בהעדאת עדים (ק) דטעמא דעדים מביאין לידי תשלום על השאר מה שטוען איני יודע והם העידו על מקצת הוא כמ"ש התם שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים ומפרש התם במסקנא מק"ו דמודה בקנס דפטור ע"פ עצמו וחייב ע"פ עדים וכו' דהיינו הילפותא של מחויב ע"י עדים בא מהעדאת פיו וא"כ כשנחייבו כאן ע"י העדאת עדים יהיה גדולה וכו': **בא"ד** וי"ל דהתם ברי שלו טוב וכו'. אפ"ל שכתבו לזה ולא משני בקיצור [כאין להרך ובאמת] הומ"ל ולטעמיך משום שסמכו על מ"ש אח"כ בסמוך האי דהבית והעלייה משם נסתיים דס"ל לשמואל ברי עדיף דאל"כ במ"ש לימא תהוי תיובתא דר"כ קשה לימא תהוי תיובתא דשמואל [דאפילו ניזק אמר ברי וכו'] דליכא לשנויי כמו שאמר התם כגון שיש עסק שבועה כו' ומתוך שאינו יכול לישבע כו'. דהא שמואל לית ליה האי סברא אלא צ"ל דברי עדיף אית ליה בברי טוב והתם ברי טוב דרגיל להכיר וכו'. מיהו עיין בתוס' ב"מ [בפרק השואל בסוגיא דשאלה חצי יום] שהתעוררו כעין זה ממש דהבית והעלייה ומתרצין דמוקי לה באמת [כרב נחמן] וס"ל [להנא דמתני'] כן [דמחויב שבועה וא"י לשבע משלם דאיכא תנא דסובר הכי] ואינהו סברי כאידך ברייתא דלא ס"ל מחויב שבועה וא"י לשבע משלם אבל הא יש להקשות היאך אפ"ל דס"ל לשמואל ברי עדיף הא שמואל לית ליה ההי סברא דמחויב שבועה וא"י לשבע משלם הא חייב בלא"ה מכח ברי עדיף וביותר לתירוץ התוס' דאף למ"ד מחויב שבועה וא"י לשבע משלם דוקא היכא שהברי טוב דאל"כ מאי טעמא דיורשים ודו"ק. [ואפ"ה פליג שמואל אף הברי טוב והא סובר דברי עדיף] ועיין תי' לזה בחידושינו בב"מ בפרק השואל (ר): **בתוס'** בד"ה המוציא מחבירו כו' משמע מהכא כו'. רשמו באמצע [בין הא דניזק אומר ברי כו' ובין א"כ לכי הא] דדיוקא מכח למעלה ולמטה [מדקאמר זו דברי סומכוס משמע זו ולא ס"ל ומלמטה דקאמר א"כ לכי הא ופסק שם שמואל כן דהמוציא מחבירו עליו הראיה] כמ"ש שם בפרק חזקת הבתים ע"ש: **ע"ב** בתוס' בד"ה ורביע נזק כו'. לסימנא בעלמא נקיט כו'. לפי"ז אין להקשות דלתנא רביע נזק פי' רביע נזקו וכן חצי נזק ר"ל חצי נזקו

באור

נקיט כפירוש לישנא אחרינא שברש"י: (ב) המכוון מכללות דבריו דלמה שנראה מפשטות דברי רש"י הכא משמע לכאורה דמיירי בשכל הג' פעמים היה שלא בכוונה רק שהקשה המקשן הואיל ומועד לכך מאי שלא בכוונה איכא דכיון דנגח גם בפעם הג' ע"כ דעשה כן בכוונה ולזה משני דחזינן שעשה שלא בכוונה רק להנאתו ולזה כתב א"ל דליסני לעיל דמשכחת דלא קטלינן ליה בג"פ כראשונים בכי הכא בשעשה ג' פעמים שלא בכוונה דפטור ממיתה וחייב בכופר ואפילו לרב משכחת כדאוקי לקמן במועד ליפול כו'. ומסיים ע"ז עיין לקמן ברש"י דפי' דהא דחייב לקמן רב בכופר היינו בשעשה כל הנגיחות אף בפעם רביעית דמשלם עליה כופר הכל שלא בכוונה דלא אייעד אלא לכופר אבל אם עשה בפעם האחרון בכוונה פטור מכופר לכ"ע דלגבי כוונה תם הוא והכא דפטר רב מכופר היינו בשעשה ג' נגיחות הראשונות בכוונה ודמשני הכא במתחכך להנאתו היינו בנגיחה האחרונה וכן ביארו התוס' לקמן דעת רש"י ולפי"ז לא קשה כלל דשפיר פריך וכי מאחר דמתם כו' דלא משכחת בשום גוונא דאי בשכל הנגיחות היו בשלא בכוונה אף נגיחה האחרונה דמחייב עלה כופר הא פטור ממיתה ובמתני' קתני שם חייב מיתה וכופר. ואי בנגיחה האחרונה היה בכוונה א"כ פטור מכופר דהכתי תם הוא לגבי כוונה כדפירש"י לקמן בהדיא והתיבות ומתחכך וכו' עד א"כ שבפנים אינם מובנים ונראין כמיותרים. ואולי יש להגיהו ולמחוק תיבת כו' וגם צ"ל כפי' התוס' ואז י"ל קצת ועיין: (ל) וצריך להתיישב בשום סברא זו א"כ היכי משכחת דמיחייב כופר בתם לריה"ג אי בכוונה פטור דהביאהו לב"ד כו' ואי בשלא בכוונה אמאי חייב הא אפילו עשה כן כמה פעמים שלא בכוונה אינו משלם כופר שלם וכן במ"ש בסמוך ובשלמא לפירש"י ניחא כו' קשה היאך ה"א בדעת המקשן דאיירי בכוונה אמאי חייב כופר הא בר קטלא הוא והביאהו לב"ד כו' ואף שיש לדחוק דהה"נ מקשה כן והא תם הוא ואינו משלם רק מגופו והביאהו לב"ד כו' הכתי הקשי מאי משני עלה שמואל הא מני ריה"ג. גם מ"ש הגאון כאן ובלא מתכוין ג"פ אע"ג דמשלם נזק שלם לא משלם כופר שלם כו' צריך לעיין מהיכא פסיקא ליה דמשלם נזק שלם אף אם נאמר דסובר כר"י דמחייב בניזקין שלא בכוונה מ"מ כיון דלא נעשה מועד בג"פ שלא במתכוין דינו לענין נזק כתם כמו לגבי כופר ובאגם דהא דמיחייב בניזקין שלא בכוונה לר"י הוא משום דיליף מכופר כדבסמוך ע"ב: (מ) אינו מובן כלל שהרי כבר כתב הגאון וכן המהרש"א לעיל בתוס' בד"ה מה כשחייב דלרבה ע"כ צ"ל דהך ברייתא דקאמר מועד חייב מיירי בכוונה דוקא והא"ה הוכיחו התוס' שם שפיר דבתם פטור בכל ענין כמ"ש הגאון לעיל בנוסחא ב' וכן לפ"מ בנוסחא א' קאי חילוקא אשלא בכוונה לענין דמים דחייב במועד אבל מכופר פטור ע"ש: (נ) אין זה מדוקדק דאין מזה הוכחה דאפשר דלא מסתבר ליה לפטור כתם מאחר שחייבו הכתוב בחצי נזק וכריה"ג וכמ"ש כמה פעמים לעיל רק כוונתו דמ"מ תם פטור כמו שנסתיים דלא קיבל תשובתו ולהכי לא אוקמי נקי להכי דא"ל קרא: (ס) אינו מובן ונראה שכן צ"ל וכמו שנסתיים לעיל אלא שקיבל תשובת ר"א לחייב מועד ור"ל וכמו שנסתיים לעיל בד"ה מה כשחייב כו' דתם פטור בכל ענין ואולי קאי הכא בביעתיה דלעיל דמשם נסתיים דבמועד חייב וכמו שהקשה באמת ארב היאך סבר רב פטור מזה ומזה. וכבר עמדנו בזה לעיל: (ע) וצריך להתיישב דא"כ בסיפא דוכן פרה שנגחה דקאמר נמי רביע נזק מן הולד אף דליכא רובא רק חזקת מעוברת ואפ"ה סבר חולקין וכ"ש היכא דאיכא רובא לחוד דרובא וחזקה רובא עדיף: (פ) בדפוסים הקודמים היה כתוב מן גם הכא י"ל כו' עד כאן שלא במקומו בתוס' בד"ה המוציא מחבירו עליו הראיה. ונראה דשייך הכא ולישנא דגם הכא כו' נראה דקאי אמ"ש התוס' בד"ה זו דברי סומכוס ותימה כו' וכן דהכא איכא לאוקמי כו' אבל מהאי דהמניח קשה ע"ז כתב גם הכא יש להקשות: (צ) ואולי גם מ"ש גם הכא יש להקשות כו' נמי מתורץ בזה דכיון דסומכוס דאמר חולקין מיירי בעומדת באגם וע"ז נקיט במימרא דרבנן זה כלל דאפילו איכא נמי רובא: (ק) המסך לשונו נראה דמ"ש מהרש"א דגם הכא אלו היה מודה גם על הולד לא הוי מיפטר מטעם מודה בקנס דדמיא לגמל האוחר כיון שנמצא העובר בצידו לא מסתבר ליה להגאון דא"כ דחוק לישנא דתוס' שכתבו שלא יהיה מחויב שבועה גדולה מהודאה דקאי אהודאה בעלמא א"נ דגם הכא אלו הוי מודה הוי מיפטר. אכן בגופא דדינא בשור שהיה רודף או בגמל האוחר מסתבר ליה להגאון דלא הוי מודה בקנס ליפטר ולזה מיישב הגאון בזה שא"ל לומר שקושית התוס' הוא מכח ר"ח רק מני איירי בהודאה כלשון התוס' שזה מודה במקצת כו' ולפ"ז יש לתרץ קושית מהרש"א בענין אחר דבשמא מ"מ חייב דכל זמן שלא הודה ולא נפטר עדיין דינו כטענת שמא בכל מקום ומ"ש התוס' שלא יהא מחויב שבועה גדולה מהודאה היינו דכיון דחיוב שבועה דמודה מקצת אינו אלא כי היכי דלודי והכא אלו יודה בולד יפטר דלא דמי לגמל האוחר ודלא כסברת מהרש"א בזה. אמנם כ"ז אי מיירי בהודאה לחוד אבל אם נאמר דמיירי בעדים כפי' מהר"ם לכאורה אינו מתיישב בזה דמאי לא יהיה מחויב שבועה כו'. ולזה סיים ואני אמרתי כו' דאף בהעדאת עדים לא הוי בכלל מחויב שבועה כו' שלא תהא גדולה מהודאת פיו שאינו מביא לידי חיוב תשלומין בכה"ג כדלעיל: (ר) אנו לא זכינו לראותו מחידושיו שם אבל לכאורה אין זה קושיא כלל דהא עיקרא דהך מלתא דרב ושמואל דלא ס"ל דר' אבא הוא בשבועות בהך דחשוד על השבועה ובאמת לס"ל דנימא דשמואל כרב יהודה דברי עדיף

ס"ל

יהיה שאם הפרה שוה פ' זוז ועם הולד ק' כמ"ש התוס' [ולמה לאביי לפרש חצי נזק אחד מארבעה דעלה מקשה רבא אטו כו']. דנזק הני ולא נזקו. ולמ"ש התוס' בסמוך ע"א בד"ה מ"ט גופה היא אמו שני שוורים תמים שהזיקו כו'. אפ"ל קצת [ליישב קושית התוס'] דאביי ס"ל שיעבר אינו ירך אמו וחייב מטעם דהיא וולדה נגחו וא"כ י"ל דמשלם רביע נזק משלם דאטו אם שור גדול ושור קטן נגחו (ואם) [יכלם] הקטן פחות מהגדול ובשלמא אם עובר ירך אמו הוא שפיר דדמיא להא דהאחרון מאה ופניו חמשים וכו' וק"ל: בתוס' בד"ה מידע ידעי וכו'. יש לומר דאה"נ חולקין ומשלם [מן הפרה] רביע וחצי רביע ומתני' מיתוקמא דקדים תבעי' לבעל הולד תחלה ומטעם גלית אדעתך וכו' רק לאפוקי מלישנא קמא אהי דאי תבעי' לבעל הפרה תחלה משלם כוליה [ע"ז פליגי בלישנא בתרא דמשלם נכי ריבעא אבל באוקימתא לא פליגי] וכ"כ בעל המאור ובעל המלחמות בארוכות ע"ש. ואפ"ל [בסברת התוס'] דצריך טעם למה אי קדים תבעיה לבעל הולד תחלה מאי ה"ל גלית אדעתך כו' לימא ליה הנא קדים אשכחנא ליה בשוק ותבעתיה אנא משום דא"ל דהא ע"כ צריך אתה לתבוע אותי ולמיקם בהדי בדינא הו"ל לתבוע הכל ממני לבד אך השתא דאף אם קדם ותבע לבעל הפרה מ"מ צריך לתבוע ג"כ בעל הולד בעד הנותר א"כ אין זה טענה גלית אדעתך וכו' [אע"כ דאפילו בקדם תבעיה לבעל הפרה אינו משלם אלא רביע ומיתוקמא מתני' דקתני חצי נזק דהייט א' מארבעה בנזק אף בקדם תבעי' לבעל הפרה] ועיין:

דף מז ע"א גמרא טעמא דלא ידעינן כו' רבא לטעמיה כו'. קשה מנ"ל לטעמיה כו' דלמא פי' רביע נזקו ואין משלם כלום בשביל הפרה (אלא) [וא"ל] דא"כ קשה [כמו] על אביי [כמו שכתב למעלה בד"ה רביע נזק] א"כ למה ליה טעמא דלא ידעינן כו' לדייק כפשוטו דאי לאו ירך אמו למה משלם כלום בשביל הפרה אטו שני שוורים כו' כמ"ש התוס' בד"ה מ"ט אטו שני כו' [אע"כ צריך לפרש] רביע נזקו [והא דלא תני נזקו] כיון דחצי נזק ניחא תני איידי רביע לאפוקי לאביי וכו' [א"כ מנ"ל לטעמיה כו']: **ע"ב** גמרא מיתיבי האשה שנכנסה כו'. קשה דלמא שאני הכא משום דכיון שהיא מסתמא הלל הרחיים חייבת אפילו באכילה דטעמא דהו"ל שלא תאכל [והכא בעומדת שם הו"ל לאשה למנוע מלאכול] עיין במהרש"א. ובסמוך י"ל דלהכי מקשה מהאשה דוקא אהאי אתתא מהך טעמא [מיישב קושית תוס' בד"ה הכא ברשות]: **גמרא** ברשות שלא ברשות קרנית. כתב מהרש"א האי שלא ברשות לאו בדוקא נקיט וה"ה נמי ברשות כו' ע"ש: **בתוס'** בד"ה מאי לאו כו' וא"ת כו'. ואאיבעיא גופה לא קשה [דהתם לא קאמר רק נטירותא] דעלמא כו' כגון נשברה ברוח דליכא מי שיתבעהו:

נוסחא א דף מח ע"א בתוס' בד"ה אע"ג כו' וי"ל דה"ק אע"ג דאמר מר איש בור ולא שור בור כלומר ומתוך כך היה לנו לפטור בעל החצר דהו"ל למיפטר כל אדם בבור שכרה שור מפסוק זה כו' ונראה דאפילו אם חפרו אדם כו' בפשטא דמתניתין נ"ל דוקא כרה שור דלאו בר חיובא הוא דאל"כ הו"ל לרבתא למינקט רבותא אפילו חפרו אדם דבר חיובא הוא אפ"ה פטור הכורה וחייב בעל החצר אבל השתא לפום תירוצם י"ל דנקיט הכניס שורו לרבותא דס"ד ליפטר בעל החצר דפטריה רחמנא מאיש בור שלא יתחייב שום אדם בבור שכרה שור:

נוסחא ב עיין בחילוקי ובתוס' ד"ה אע"ג כו' וי"ל דס"ק אע"ג דכתיב איש בור ולא שור בור והיה ראוי לפטור כל אדם בבור שכרה שור מפסיק זה אין סברא וס' כנ"ל ובקושיתם הבינו שמיעוט איש בור אינו עושה רק פטור בעל השור לזה הקשו כ"ש וכו' ובוי"ל העלו דה"א לפטור כל אדם וכו' מפסוק זה אין סברא כו': **בתוס'** בד"ה ונטנפו כליו כו' מידי דהוה אמפקיר נזקיו לאחר נפילת האונס כו'. והא דחייב בעל החצר בנזקי הבור שכרה שור משום דהו"ל למלויי' קודם דליפקרי' ולא הוי כמו מפקיר נזקיו לאחר נפילה אונס דהתם לא הפקיר בורו: **ע"ב גמרא** והא תם הוא. יש לדקדק [לפירש"י] מאי מקשה והא תם הוא דלמא איירי במועד אלא סמך אקושיא א"ה בר קטלא א"כ לא משני רב מידי וכ"ת איהו סמך אתירוץ דחזא ירקא והא רב יוסף בתרא טובא בא ומשני לה וכו': **גמרא** טולה רבי היא וס"ל כר"ט כו'. קצת קשה מאי דוחקיה לאוקמי כר"ט ונקט שמרו לחייבו נזק שלם הא סתמא חצי נזק לוקמי בשן ורגל אמר ליה שמרו לא מקני ליה מקום והו"ל שן ורגל בחצר הניזק וחייב לא אמר ליה שמרו הו"ל חצר השותפין דפטור בה על השן ועל הרגל לפירוש ר"ת לעיל דף י"ד בד"ה לא לזה ולא לזה כו' דלזה ולזה לשוורים ולפירות דחד הוי חצר השותפין לגבי שן ורגל ויש ליישב ודו"ק [בדפוסים ישנים היה כתוב לקמן שלא במקומו השייך לכאן והגהנוהו פה והוא כענין ב' נוסחות ובא ליישב קושיא זאת]: **א"ל** לשיטיה דר"פ כולה רבי הוא למה לי וס"ל כר"ט ליתני דאיירי בהזיק השור בשן ורגל לא אמר ליה שמרו אקני ליה מקום כו' והא"ל חצר השותפין ושן ורגל פטור בחצר השותפין משותף לחבירו כמ"ש רש"י [נ"ל ר"ת] לעיל. דע"כ עדיף הך מחצר השותפין דלרבא דלעיל ברשות ושלא ברשות לרבי שוין וכאשר ברשות עומד בשמירת בעל החצר לרבנן עומד ברשות בעל הקדירה לרבי ובהא לא מצינו דפליגי באיזה אופן שיהיה ברשות מי שהוא והנה רבנן ס"ל ע"כ בהכנים פירותיו שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל החצר כו' ואם ברשות חייב [ולא אמרינן דהוי חצר השותפין וה"ה סתמא לרבי דהוי ברשות בעל הקדירה לגמרי ועדיף מחצר השותפין ועי' בדברי הגאון לקמן בתוס' בד"ה טעמא ובמהרש"א ד"ה ושמואל אמר] ודו"ק: **ברש"י** בד"ה דחזא ירקא כו' ה"מ במועד לנגיחות כו'. לאו דוקא נקטו אלא במועד ליפול על בני אדם ור"ל במתחכך דעליה קאמר רב פטור מזה ומזה וכמ"ש התוס'. ובח"ש ומהר"ם ז"ל מאריכים בזה ולדעתי כשתדקדק בזה לעיל לא יקשה לך: **בתוס'** בד"ה שניהם ברשות פי' הקונטרס כו'. צריכין לנתינת טעם לפי' התוס' דאם שניהם שלא ברשות פטורין על היזק דכל אחד הו"ל ליזהר שלא יתקל על חבירו [מה"ט גופא דאית ליה לאסוקי אדעתיה כו'] וכן שניהם ברשות לאפוקי אחד ברשות ואחד שלא ברשות [חייב זה דשלא ברשות אף אם הוזק חבירו אותו שברשות אף דהיה לו לאותו שברשות לאסוקי אדעתיה דלמא גם אחר נכנס ברשות והו"ל ליזהר שלא יתקל על חבירו] הלא האמת [לא] היה כן כו' (ש) וק"ל: **בתוס'** בד"ה דחזא ירקא ונפל וכו'. היש"ש מתרץ לכל קושיות התוס' והעלה כרש"י אך מה שיש לי לעיין הוא דלפירושו משמע לפירש"י לא מיקרי שן ומטעם קרן חייב וחייב אף ברה"ר טפי שלא כדין קרן מועד וא"כ הו"ל להקשות [גם] על רב אמאי נקיט אביו או בנו ולכאורה משמע לפירש"י דחזא ירקא הוא תולדה דשן רק שהיא ע"י שינוי וכיון דעביד הכי ג' פעמים הוי אורחיה ושן היא וכ"ת סוף סוף כיון דעביד ג' פעמים ליחייב מטעם קרן [אף ברה"ר] י"ל שלא בטובה לא יבא לידי מועד אפילו במאה פעמים עיין לעיל דף מ"ד בתוס' בד"ה והא תם הוא המקשה סבר כו':

נוסחא א בתוס' ד"ה טעמא דאמר ליה כו' והוי סתמא שניהן פטורין כו'. ר"ל לרבא אזיל האי סוגיא דלר' זירא א"א כלל לאוקמי דמוקי בבא דאם הזיק כרבי (ושלא) ברשות פטור והכא אמר הא סתמא חייב בעל השור אתאן לרבי אבל לרבא מצי אזיל האי סוגיא דלדידיה אפשר דס"ל לרבי עול נטור משמע [והגם דבאוקימתא דרבא גופיה לא מוכרח כמ"ש מהרש"א] בין שלא יזיק בין שלא יוזק דלא יהא אלא חצר השותפין חייב אנגיחת שורו וק"ל:

נוסחא ב בתוס' בד"ה טעמא דאמר ליה כו'. דע"כ לרבי קשה נגח הוא שורו כו' טעמא דשלא ברשות וכו' כמ"ש לעיל דף מ"ז ע"ב בד"ה אימא סיפא לא יהא אלא חצר השותפין וצריכין לדחוק ולומר דהוי כאלו התנה שיפטור כל אחד כו' אבל לפי האמת כו' ר"ל היינו לתירוצא דרבא דטולה רבנן אין אנו צריכין לדחוק לכך קשיא הזיק חייב כו' טעמא דאמר לו שמרו כו' וכן כתב רש"א בד"ה ושמואל: **בתוס'** בד"ה אימא סיפא כו'. ולרבא דמשני הכא איידי אין להקשות לשני התם ג"כ איידי דאפשר דסבירא ליה דאין לומר איידי רק הכא ס"ל כרבנן ולכן דחק לשנויי איידי ואי אמר דוקא ושמרו הא סתמא נעשה כאלו אמרנו (ת):

דף מט ע"א גמרא איידי דקבעי למתני כו'. קשה דלמא הדיוק בא דוקא לאשה פטור הא לשפחה אפילו [נתכוין] לחבירו חייב ז"א דע"כ לא אתי לאורויי דיוק בהא דנתכוין לחבירו שהיכך נדע יותר נאמר טעמא דלחבירו וכו' אלא איידי: **גמרא** קשיא דרשב"ג אדרשב"ג. אע"ג דבברייתא הראשונה לא נזכר רשב"ג מ"מ (לרבא) [נראה דמפרש לעיל רשב"ג דמתני'] קשה וגם מסתמא רשב"ג היא: **גמרא** מיתיבי הכה את האשה כו'. לפי מ"ש רש"י לעיל דף מ"ג ע"א ומתו שניהם פטור מן הכל כו' אין כאן קושיא ויש ליישב בדיחוק (א) ודו"ק: **ברש"י** בד"ה ה"ג קאמר כו' שמין את האשה כו' והדין קצוב בכתובות כו'. עיין באשר"י דלא פסק כן. ועיין בקיצור פסקי הרא"ש שפסק ב' פסקים נגד הרא"ש. הרא"ש פסק כר"ח [דלקמן גבי היתה שפחה] לפי שהיה גדול וכו' וגם מלתא דרבה אתיא כתנאי והוא פסק כרבה ולענין חבלה פסק כרש"י כדין שאר חבלות עיין בים"ש שמאריך בדינים הללו: **בתוס'** בד"ה חמרתא כו' אלא במקום שהולדות של בעל כו' אבל כו' וכדי שלא תימא א"כ מנ"ל דנוטלם דמי ולדות [בשפחה] כיון שהתורה לא איירי בדמי ולדות כי האי דאי איירי גם היכא שהולדות של אדון א"כ נמעטי מהנשים לז"א ר"פ חמרתא בעלמא הוא דהזיק כו'. ומדברי האשר"י משמע שמטעמא דחמרתא הולדות של אדון שאינן מתיחסין אחר האב ע"ש:

נוסחא א בתוס' בד"ה אטו ולדות כו' ודוקא גר אבל כו'. מאין הבעל נותן ליורשיו דקתני במתני' ובברייתא ודאי דליכא לאוכוחי מידי דאיירי שחבל בה בחיי הבעל ונתחייב בחיי הבעל כדקתני ויתן לבעל ואם אין בעל נותן ליורשיו וקושית ר"ח מברייתא דאיירי אף בנזק וצער ועל הכל התני היתה שפחה כו' זכה בין בנזק וצער השייך לה זכה אם מתה וכן לדמי ולדות השייך לבעלה גר אם מת זכה וכי היכא דבנזק וצער ליכא לפלוגי בה בין חבל בה בחיי הגר או לאחר מיתה הכי נמי בדמי ולדות זכה בכל ענין וכמו שכתבו התוס' בסמוך:

נוסחא ב בתוס' בד"ה אטו ולדות וכו' ועוד מדפריך לרבה כו' אבל כשאינו גר כו'. (ולא דייקו מברייתא גופא. הגה"ה מכבר) כדקתני ואם אין הבעל נותן ליורשיו. ז"א דדלמא ר"ח אפשר לאוקמי מתני' כפירוש ריב"א לעיל בתוס' פ' שור שנגח ד' וה' דף מ"ב ע"ב בד"ה היתה שפחה רק התוס' דחאו לרבה דלדידיה א"א לאוקמי בהכי דאיהו זכתה ביה אחר שחרור. וכ"ה בים"ש ומוקי לה נמי כשחבל בה בחיי הבעל וכשחבל בחיי הגר ואינו מחולק עם רבה באוקימתא דמתני' רק עם הדין. לאפוקי מיתיבי לרבה דמשמע לר"ח מוקי לה שחבל לאחר מיתת הגר ואפילו הכי קתני ואם אין הבעל כו' (ב): **בתוס'** בד"ה ומי עדיף כו' משום דבהך ברייתא קתני נזק וצער כו'. נראה דמשמע להו דהיתה שפחה כו' זכה קאי אכולהו גם אנזק וצער דנותן לאשה אם היתה שפחה או גיורת ומתה זכה במה שבידו והיינו ע"כ בכל ענין בין שחבל בחיי הבעל או לאחר מיתת הבעל דומיא דהכי נמי לענין דמי ולדות אבל אין נראה לומר דדייק מהא דאין האשה נותן נזק וצער ליורשים דמיירי בכל ענין דא"כ נדייק מדמי ולדות גופיה אין האיש נותן ליורשיו דמיירי בכל ענין דמודה בה ר"ח כמ"ש התוס' בד"ה אטו ולדות: **ע"ב גמ'** לר"ח מי לימא תנאי היא לא קשיא הא רשב"ג והא רבנן וא"ב"א הא והא רשב"ג כאן בשבח ולדות כאן בדמי ולדות אי רשב"ג מאי איריא לאחר מיתה כו' אמרי משבח כו' כצ"ל: **גמ'** ובארעא הא לא אחזיק. דאי אחזיק בארעא צריכא ליה השטר [לראיה] ודאי לא יוכל חבירו ליקח מידו. ומ"ש בח"ש על לשון [או דלמא דעתיה] נמי אשטרא [דאין פירושו על הקרקע וגם על השטר לצור רק פי' או דלמא כו' כלומר תמלה נמי אדם שדעתו על השטר] ומ"ש בים"ש שהשני פירש [שדעתו אנייר לצור] או כו' [שהוא ת"ח ויודע הדין דאין מועיל חזקה של השטר להקרקע ובודאי דעתו אצור. דאי לא"ה אף אם תפס השני מאי אולמיה דשני מראשון] אינו מחוור (ג): **בתוס'** בד"ה ותני זכתה אינו מגיה הברייתא. דאל"כ מאי מרויח בזה דאכתי לא מצי איירי בכל ענין דומיא דנזק וצער רק דוקא כשחבל אחר מיתת הגר דאל"כ למה זכתה היא: **בתוס'** בד"ה והלכתא כו' ולר"י נראה דמעיקרא נמי הכי ס"ל כו'. מפירש"י ירלה דאיירי הכל במשתמרת ומשני הכא במאי עסקינן דליתא למלוה בעיר ואף דחצר המשתמרת קונה לו שלא מדעתו מ"מ צריך שיהא בעיר דאי בעי למקני קני ואין זה כמסקנא דב"מ דבמשתמרת קונה לו חצרו לעולם ולהכי קאמר והלכתא דליתא כו' [והיינו דליתא למשכון] אבל לפירוש ר"י [דאף לשיטת דליתא כו' סובר כמסקנא דהתם דלריב"ה קונה לו חצר המשתמרת לעולם רק דהכא איירי באינה משתמרת] הו"ל להלמודא

ב א ו ר

ש"ג בחנות בהמבין לא ידענא דחייב ריאמת ברי עדיף אבל מ"מ נ"מ לענין חשוד ובנסכא דר' אבא. ועיין בתוס' כתובות דף י"ב ע"ב בד"ה ר"ס ור"י ובחידושי הגאון שם תמלא מבואר כן: (ש) ר"ל אף דהו"ל לאסוקי אדעתיה שמא נכנס עוד א' ברשות מ"מ ס"ס אתתכת דלאו הכי הוי. ועיין בים"ש שנתן טעם זה לענין הזיק דפטור הא דברשות אף דהו"ל לאסוקי אדעתיה שמא נכנס עוד א' ברשות וליזהר שלא יזיק מ"מ כיון דלאו הכי הוי ובלא ברשות הוא פטור אבל אם הוזק דעתו דבאמת שניהם פטורים [דלא אהני טעם זה לענין הוזק שיתחייב האי דשלא ברשות דמ"מ האי נתקל פושע הוא כיון דהו"ל לאסוקי אדעתיה כו' והו"ל לאיזדהורי שלא יתקל] אמנם הגאון משמע ליה דאף לענין הוזק אותו שברשות שאינו ברשות חייב משום דקאמר ואזדא לטעמייהו כו' משמע דדמיא לדלעיל דנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות דקאמר בהדיא דאף אם הבעל הבית הוזק בו חייב ולא הוצרך הגאון לכתוב טעם זה כאן אף לענין הוזק. ולעיל הטעם פשוט דבעל החצר יודע בעצמו שלא נתן רשות לשום אדם. ולשלא ברשות לא אסיק אדעתיה דדוקא בנכנסו שניהם שלא ברשות הו"ל לכ"א לאסוקי אדעתיה כי היכי דנכנס הוא שלא ברשות דלמא נכנס עוד א' ג"כ שלא ברשות: (ת) כן כתב גם בספר תורת חיים ואינו מובן כלל דמאי חילוק יש בין שינוי דאיידי לנעשה לתרוייהו רישא דוקא ואתיא כרבנן. ואולי כדוחק גדול יש לומר דרבא בא להורות דהלכה כרבנן ולהכי דחק לשנויי איידי דממילא נשמע דהלכה כרבנן מדלא קאמר נמי ואיבעית אימא רבי ואיידי דנקים בסיפא ואי אמרט כו' כדלקמן בסמוך ע"א איידי דבעי למיתני סיפא אדם שהיה מתכוין כו'. ואי הוי אמר דוקא ושמרו הא סתמא נעשה כאלו אמרנו לא הוי מוכח מזה דהלכה כרבנן דהא אי אפשר לומר נעשה כאופן אחר ועי"כ ברייתא כרבנן:

(א) דאפשר דאמרינן דומיא דנזק השייך לאשה ודאי דנפטר במתה האשה לבדה ה"נ פטור דדמי ולדות השייך לבעל נפטר במת הוא לבדו וכעין שכתבו התוס' בד"ה ומי עדיף בדעת המקשה לענין דאיירי בחבל לאחר מיתת הגר. וכ"ה בספר מים עמוקים: (ב) כלל כוונתו דנראה דמפרש הגאון בנוסחא זו דמ"ש התוס' אבל כשאינו גר כו' היינו מדקתני בברייתא ב' חלוקות רישא באינו גר וסיפא בגר ומאחר דסיפא איירי לר"ח בלאחר מיתת הגר ואפ"ה דוקא גר אבל כשאינו גר קתני רישא אין הבעל כו'. כן משמע בסוף דברי הגאון שסיים ואפ"ה קתני אם אין הבעל. ולזה הקשה הגאון דלמה להו לאוכוחי ממיתיבי רבה כו' ולא הוכיחו מברייתא. וה"ה ממתני' דקתני אין הבעל נותן ליורשיו ומאחר דר"ח פליג ארבה דמוקי לה דוקא בחיי הגר וסובר דאפי' לאחר מיתת הגר ואפ"ה דוקא גר אבל אינו גר קתני רישא ואם אין הבעל כו'. ותי' דבלאו מיתיבי אין להוכיח דאפשר דר"ח לא פליג אאוקימתא דרבה ומוקי לה נמי בחיי הבעל ובחיי הגר ואין מחולק עמו רק בגוף הדין דולדות לאו גררי בינהו ומיירי מתני' בחבל בחיי הגר ואיירי בנתעברה בעודה בשפחה כליבנא דהיתה שפחה ואח"כ נשתחררה דמכי ילאו מרשות האדון זכה במה שבידו דלאו גררי בינהו שתזכה היא ולפי"ז מני איירי אפילו בשניהם חיים עדיין. וכן מפרש ריב"א באמת אלא דהתוס' לעיל דחאו מרבה והיינו משום דלרבה א"א לפרש הכי דכיון דלאו גררי בינהו וזכתה היא בהולדות מכי נשתחררה ולהכי מוקי שנתעברה לאחר השחרור ושחבל בה בחיי הגר ומת. וא"כ אין ראיה מגופה דמתני' לאוקימתא דר"ח. לזה הוצרכו לאוכוחי ממיתיבי לרבה דמשמע מליגנא דהמקשן וכן מסתברא דלר"ח איירי בחבל לאחר מיתת הגר ואפ"ה דוקא גר אבל אינו גר קתני רישא אין הבעל נותן ליורשיו: (ג) דהבי"ש אם תפס השני השטר וגם החזיק בקרקע דאז ודאי צריך לו השטר

ותרץ דהא דריב"ח איירי במשתמרת והכא באינו משתמרת דבשטיא דהב"ע דליתא כו' יבעי דוקא עומד בצד שדהו לא מתרץ כלום כיון דקושית המקשן היה מהא דריב"ח דקונה לו שלא מדעתו ולא בעי עומד בצד שדהו וסבר דהכא במשתמרת איירי וצ"ל שהמקשן נמי משמע לו דהכא באינו משתמרת עסקינן מדקתני ובא ישראל אחר כו' ומדמי עומד בצד שדהו דמשתמרת לדעתו לחצר המשתמרת שלא מדעתו ומשני דהב"ע דליתא לבעל החצר כו' דהיינו כמסקנא דב"מ ודו"ק. ובתוס' דב"מ כתבו בע"א ודבריהם שם אינם עולין כהוגן הכא בשמעתא וע"ש: בתוס' בד"ה ברה"י ופתחו לרה"י כו' אינו נראה שר"ל כו'. ולא דחאו ג"כ מטעם מה שהקשו למטה לפירוש ר"י דדלמא בהמת חייב ר"ל בעל החצר לאפוקי לפירוש ר"י שאין פירושו כלל שהפקירו רק שור בעל החצר נפל בו:

דף נ ע"א בפירש"י דהרווח בה ארווחי לרה"ר דהו"ל חופר כו' ובדבור שלאחריו ברה"י הסמוכה כו'. בספר ח"ש משבש כל הספרים חדשים גם ישנים ומהפך הגירסא בדברי רש"י ואין הגהתו ברורה. ויש ליישב פי' רש"י לכאורה מ"ש כגון מקלה מקום כו' הוא דאזיל לסברתו דאם סמך הבור מתחלה לרה"ר חייב לכ"ע כמ"ש התוס' בד"ה בבור ברשותו [ולהכי נמי לא הקשו התוס' שם רק מהא דלאושין ולא מהך ברייתא משום דבהך הגיה רש"י בעצמו וכתב כגון מקלה וכמ"ש שם במהרש"א בדיבור הנ"ל] אבל אלולי דמסתפינא היה נראה דעת רש"י דחופר בור ברשותו סמוך לרה"ר פטור לכ"ע שהרשות בידו לחפור ברשותו בכל מקום שרוצה ולא מקרי בור ברשותו אא"כ הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו ובמקלה מקום מרשותו לרה"ר הוא דמיחייב על שהפקיר רשותו אבל מה שחופר ברשותו בהיתר חפרו וכן משמע בדברי רש"י לעיל בפרק המניח דף כ"ט ע"ב גבי מגלגל בד"ה אבל נלגלו לתוך שלו דהו"ל בור ברשותו. ואע"ג דהפקיר רשותו שהקלהו לרה"ר פטור ולא פי' כפשוטו דהא מגלגל הוי כחופר ברה"י סמוך לרה"ר דחפר באיסור [אם נימא דגם זה הוי חופר באיסור למאן דמחייב בור ברשותו] וזה מסכים לפרש"י דהכא [דדוקא במקלה הוי בור ברשותו אבל בסמוך ברה"ר כשחופר ברשותו חופר בהיתר ולא הוי קרי ליה בור ברשותו (ד)]. וכן משמע קצת ממ"ש רש"י לעיל דף מ"ח ע"א בהא דבעל החצר חייב בנזקי בור אם הפקיר רשותו כו' הכא כו' וכי הפקר בהר הכי כו' ע"ש כאלו הכל תלוי במה שרבים הולכים סמוך לבורו ע"י מעשיו שמפקיר רשותו ולכך לא מפרש [הכא] שחופר הבור סמוך לרה"ר [דבזה פשיטא דלכ"ע פטור]. ובהפקיר רשותו ובורו הוא בהיפך לרש"י חייב [דדמיא לבור ברה"ר] כיון שע"י שהפקיר עשה תקלה ולתוס' פטור כמ"ש התוס' לעיל בפ' המניח דף כ"ח ע"ב בד"ה ה"מ היכא דאפקרינהו. ומה שהגיה מהרש"ל בארווח ארווחי כגון מקלה כו' (ה) אין שייך שם הגהתו כלל דכיון שחופר ליסוד חומתו אין מפקירו אבל פירושו כמשמעו כגון אלו החופרין לאושין שחופר חפירה ליסוד חומתו ברשותו סמוך לרה"ר ודרך להרחיב החפירה מתחלה קצת ברה"ר עד אחר שהעמיד לו יסוד על גבולו חוזר וסותמו בעפר. ולמאי דלא ידע הא דארווח ארווחי [והוי סבר דמיירי במגלגל סמוך לרה"ר ושלא לאושין חייב משום בור ברשותו] מקשה מניה [מכח כ"ש] דאפי' התם שלא הפקיר מידי אפ"ה חייב מטעם דלא מצי לומר ליה למה הלכה בהמתך על שפתו כפי' רש"י (ו) ודו"ק היטב: **ע"ב** גמ' צריכא דאי תני בור ה"א כו'. אפשר לומר [גם] לשמואל עביד הך צריכותא דהשתא דתני כולהו אשמעי' דלא תליא בהבלא וקושטא הוא דנעילין לית בהו הבלא [ואפ"ה חייב משום חבטה] ואי תני בור ה"א חיובא משום הבלא ובור אית ביה הבלא כו' (ז): גמ' תנן היו פותחין כו'. יש כאן לומר ממ"כ מקשה לרב לחודא דקשה מכח א"ה אם הוזק בו חייב כו' [דלא שייך רק לרב דלשמואל לענין חבטה שפיר ידע לחלק כמ"ש התוס' בסמוך ע"א בד"ה אמרי'. או] מקשה לתרוייהו כמ"ש רש"י (ח) ועיין: גמ' אלמא קסבר ר"נ יש חבטה כו'. א"ל דלמא משום דכל טפח דמיא כתרי דיבשה כדבסמוך [מעבר לדף הסמוך]. דהיינו לענין הבלא וכמ"ש רש"י מיא מוסיף הבלא אבל לענין ריסוק אברים שהוא מכח חבטה מאי מועיל מיא. ועי"ל דהא בור ז' ומהם ג' טפחים מיא מבעיא ליה [לקמן] וכ"ש כשאין עמוק רק ו' טפחים:

דף נא ע"א גמרא ותני עלה וקומה שלו כו'. בלא"ה אפ"ל משום דהתם היה במיושב (ט) ועיין. ויש לעיין דקצת אין מיושב למאי דמשני מכריסא דתורא כו' אם אין שייך זה אלא אדם דהא וקומה שלו הרי כאן ג' ש"מ דחשוב מידי או למה לא יהא חשוב מסברא וא"כ אכתי קשה למה צריך י' טפחים לחיוב מעקה ודלמא יפול אראשו ועיין: גמ' אמרי בור של שני שותפין כו'. ק"ק הא סיפא דמתני' דלעיל החופר בור ברה"י ופתחו לרה"י אחר כו' משמע דס"ל לרבי כר"ע דבור ברשותו חייב (י) לכן נקיט בור שותפין ומה גם שאף בלי הדין דמתני' בבור שותפין דינא של עבר עליו הראשון כו' מצי לאשכוחי כפשוטו ברה"ר רק נקיט מש"ה לשון בור של שותפין [לאיסתם כר"ע] ועיין: גמ' הנהו מיצרך צריכי. ר"ל לרבה לבור ברה"ר ולרב יוסף כדאית ליה ואין פירוש לצריכותא [ר"ל כצריכותא דעלמא דחדא מאידך לא אתיא. דזה אתי רק לרב יוסף אליבא דר"ע לחוד]: בתוס' בד"ה בור עשרה כו' וה"ה לי"א כו'. נראה שאין זה מדוקדק דכ"ש הוא לי"א [דראשון ג"כ חייב] דלסברת המקשן דאיירי [האי דסייד וכייד] בים מקודם הבל למיתה ואפ"ה ס"ל לרבנן בסייד וכייד [דהוי כי"א] האחרון לבד חייב וכ"ש שכשעבד השני ג"כ שיעור מיתה דהיינו השלימו לעשרים ולזה אמר רבי שאפילו השלימו לעשרים דקעביד שיעור מיתה זולת הראשון אפ"ה גם הראשון חייב וכולן חייבין וכ"ש השלימו רק לי"א ודוחק לומר ה"ה נגד (הראשון) [השני]. דצריך רבותא נגד דעת החולקין [ובשני אין רבותא נגד דעת החולקין] וק"ל: **ע"ב** גמ' באנו למחלוקת רבי ורבנן פשיטא כו' למטה הוא דהבלא דידיה כו'. ר"ל שמת באותו טפח שהוסיף דהיינו טפח האחרון לאפוקי למעלה שאינו מת באותו טפח. ויש להתבונן מאי תליא זה במחלוקת רבי ורבנן דע"כ לדברי הכל אחר אחרון למיתה ולענין נזקין מה לי טפח למעלה או למטה דלמא הוזק באותו טפח למעלה אף שאם תאמר שטפח אחד אינו ראוי להזיק כמ"ש לעיל בשם היש"ש [לא נמצא כן לפנינו למעלה] ואע"פ שכבר הקשיתי ע"ז מדקמדמו התוס' [לעיל ע"א בד"ה האחרון חייב] אחד ח' ואחד ט' לי' וכו' [ע"כ דגם אותו שהשלים לט' יש בו שיעור לנזקין] מ"מ [אף להיש"ש] היאך תלוי מה שמשמיענו במחלוקת [דהך מלתא דאשמעינן דלא מיפטר האחרון אף אם טפח דידיה שהוסיף הוא למעלה מצי לאשמעינן במלתא דכ"ע מודו כגון לענין מיתה] ומכ"ש קשה אם טפח אחד אינו ראוי לנזקין [כדעת היש"ש] לאשמעי' הניח אבן על פי הבור ח' והשלימה לט' דכולן חייבין [לכ"ע] מהו דתימא למטה הוא דהבלא דידיה קטיל כו'. ועוד היאך אפ"ל כלל לנזקין מהו דתימא למטה הוא דהבלא דידיה קטיל אדרבה הלא היתה שיעור נזקין קודם שעשה אותו הטפח ועיין: גמ' בבעיא דרב שיזבי מ"ש המהרש"י וכן היש"ש אחריו דרב אשי כשמואל ר"ל מדקאמר אי בחבטה מת הרי קיד"ב כו' אינו מוכרח לי דדלמא איירי בבור ברשותו (כ) דמודה בה רב כדאיתא לקמן [דף נ"ג ע"א]:

דף נב ע"א גמרא כיון דכסהו כראוי היכי נפל דנימא משמע כסהו כראוי ונפל אע"פ שנשאר שם הכיסוי אפ"ה נפל לכן אמר שהתליע וכו' [ולא מוקי כגון שנתגלה ולא ידע]: [עיין מ"ש הגאון לקמן בדף נ"ג ע"א על מ"ש רש"י בד"ה לאחריו כו' איידי כו']: ברש"י בד"ה וראשון עד אימת מיפטר כו'. דנשתמש כו' ובסמוך בד"ה ויכרות ארזים כו' ונשתמש בו לא יהבינן כו'. דאי לא נשתמש אינו חייב על חלק חבירו רק על חלקו. וא"כ לר"א בן יעקב דלעיל ע"ב דהאי מדידיה קממלא כו' [מאי מועיל נשתמש להתחייב על חלק חבירו] ועי' מ"ש היש"ש (ל): **ע"ב** בתוס' ד"ה ושכיחי גמלים כו' אמר ריב"ס דלאביי ודאי חייב כו'. ולפי"ז ברייתא דפיקח צ"ל לאביי דלא דמיא כלל [לתחלתו בפשיעה כו'] דלא פשע כלל לגבי פיקח וק"ל (מ) רק מה שפשיט הכא על האיבעיא [דפטור לגבי שוורים] ודאי לא אזיל אליבא דאביי [דלאביי חייב מחמת תחלתו בפשיעה כו'] ואביי ס"ל כלישנא קמא דס"ל אפילו בהתליע היכא דשכיחי גמלים פשוט דחייב ואמרי' מגו (נ) ובאתו לפרקים מבעיא ליה אפילו בלא התליע:

דף נג ע"א גמרא מודה רב בבור ברשותו דחייב. קשה לעיל דף נ' ע"ב כי מקשה בשלמא לשמואל אף כל לאתויי גובה אלא לרב כו' לימא לרב לאתויי גובה בבור (ס) ברשותו אע"ג דמתני' איירי בבור ברה"ר. ז"א דתקשי בל"ז לפי מ"ש התוס' לעיל דף הנ"ל בד"ה לשמואל אגובה כו' דאי בנתקל בגובה ונחבט בגובה מודה רב דחייב כו' לימא אף כל מרבה הך אלא דבאבנו סכינו ומשאו ודאי לא בעי י' טפחים והיאך קאמר אף כל שיש בו י' טפחים וכו' (ע) ודו"ק: מ"ש רש"י במתני' דף נ"ב ע"א בד"ה לאחריו כו' ואיידי כו' היינו לרב או לשמואל לתירוץ א' דהתוס' דלעיל דף נ' ע"ב בשמעתא דלהבלו בד"ה לשמואל כו' ואף [לפי"ז מ"מ] לפירוש ראשון של רש"י [במתני' בד"ה חייב] א"ל איידי כ"כ דכיון דבשור פיקח איירי ופשיטא בלא קול כרייה דפטור דאיבעי ליה לעיוני ומיזל אפילו ע"י כרייה פטור אבל לשיטא בתרא [דהתוס' דלעיל] צריך דוקא מקול הכרייה דאם הוא בעל התקלה חייב: גמ' בעל הבור היזיקא קעבד. לאפוקי רבנן בתר מעיקרא אזלינן והשני לא עביד ולא מידי וזה מדויק יותר לפירוש רש"י מלפי' התוספות דפטור מטעם גזירת הכתוב [א"כ גם לרבנן בעל השור היזיקא קעביד רק דפטור מטעם גזירת הכתוב] מיהו זה אינו דהא רש"י גופא [בד"ה בעל השור היזיקא קעביד] לא פי' כן רק כלומר בתוך שלו נמצא הנזק וק"ל: גמ' מהו דתימא התם הוא דאמר בעל הבור כו'. לפירוש התוס' בעל הבור מאי עביד [לטעון עם בעל השור ובעל האבן] הא בלא"ה פטור מטעם גזירת הכתוב. ולר' נתן שפיר. או מהו דתימא התם כו' וליכא טעמא משום גזירת הכתוב [קמ"ל דאמר ליה אי לאו אבן לא הוי נפיל לבירא. וכתב ונפל ולא שיפילוהו]: עיין בתוס' דף י"ג ע"א בפ"ק בד"ה אליבא דרבנן וכו'. והנה צריך לדעת כי לפי' התוס' יש לדייק ג"כ מלישנא קמא [דהכא] לר' נתן כל היכא דליכא לאישתלומי כו' משום דסברת שותפתאי בהדך וכו' אינו עושה רק שלא ישלם התם רק רביע ולא מחצה כיון דכל אחד כוליה היזיקא עביד אבל מ"מ למה ישלם בעל הבור אותו רביע ואי משום דכוליה היזיקא קעביד מ"מ השתא שמכניס הזיקו לא ישלם רק פלגא כמו לרבנן דאינו משלם הבעל השור רק מחצה במועד ולא אמרי' לשלם כולו כיון דכל א' כוליה היזיקא עביד ובעל הבור פטריה רחמנא אבל לפרש"י לא נסתיים כלל דהא אף לרבנן ס"ל בעל השור משלם כל התשלומין כאלו עביד לבד א"כ מנ"ל דלר' נתן ס"ל מה דלית ליה וכו' (פ) ועיין: ברש"י בד"ה נפל לפניו כו' ואמאי נימא כורה גרס ליה כו'. רש"ל ז"ל מוחק לישנא קמא מכל וכל ואנכי לא ידעתי שלשון ב' משונה בעיני חדא דלמה יהא חייב אם הוא הגורם מ"ש הוא מאחר (הא אמרי' לעיל דף כ"ו ע"ב בזרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות כו'. זה שיה במוסגר) פטור ואפילו קדם הוא וסילקן פטור ועוד מנ"ל להקשות נימא כורה גרס כו' דלמא איירי כשהכורה הוא בעל הבור דאז חייב ממ"כ ומהר"ם ז"ל כתב דללשון זה הוא פשוט דחייב כשהכורה הוא בעל הבור [וע"כ איירי מתני' כשאינו בעל הבור דאל"כ מה אתי מתני' לאשמעי' במאי דנקיט מקול הכרייה] והוא דוחק. לכן נראה דאף לפי' השני הדין כמו לפי' הראשון ויותר נראה למחוק תיבת ע"א רק וכשאין הכורה כו' ומשום דמשמע מלישנא דאיירי בשני אנשים מלשון כל היכא דלא אפשר לאשתלומי מהאי כו' וגם לשון כורה גרס ליה וכיון דאיירי בב' אנשים ובמתני' ע"כ פי' חייב ר"ל בעל הבור מי שהבור שלו [לזה כתב וכשאין הכורה כו'. אבל] ודאי אם הוא הכורה בעצמו וכן כשהכורה חפר הבור ודאי שהדין נמי כן כל היכא דליכא לאשתלומי וכו' ועיין: **ע"ב** ברש"י בד"ה ה"ג כו' ובתוס' בד"ה שור פי' רב יהודאי גאון דהיינו בכור שור כו'. ולא פי' בכל פסולי המוקדשין שלא נפדו היינו משום דסתמא קאמר פסולי המוקדשין וסתמא פירושו שנפדו כדבסמוך לענין שור פסולי המוקדשין שנפל כו'. והגמרא עצמה דנקיט בכיר דוקא ולא פסולי המוקדשין שלא נפדו] (לרבא) [לרבותא] קאמר אע"ג דנאכל [לכהנים. ולר"ע] לזרים וכו'. אבל מ"מ רש"י לא ס"ל הא דה"ג דהא לעיל [דף כ"ח ע"א בד"ה שור פסולי המוקדשין] גבי שור פסולי המוקדשין שנפל לבור דבסמוך לא פירש כן [רק דאפילו בכיר בעל מום בכלל רעהו הוא כפסולי המוקדשין שנפדו. והכא ע"כ בשור פסולי המוקדשין שלא נפדו איירי לא בבכור]: מה שסיימו התוס' ובור נמי האי מחייבינן כו' לכאורה הוא

באור

פטור לראיה. רק אי הוי פשיטא לו דקנאו הראשון מתחלה לגור תו לא מהני לזה מה שתפס השטר אף שהחזיק גם בקרקע וצריך להחזיר לראשון גוף הנייר לגור: (ד) וא"ל הא גופא תיקשי מאי דייק הגמרא שם דר' יוחנן פוטר בבור ברשותו מדאמר מגלגל פטור דלמא מיירי כפשוטו מגלגל סמוך לרה"ר דהוי חופר בהיתר. ואפשר דמשמע לתלמודא דבכי הא לא הוי צריך ר' יוחנן לאשמועינן להא. וכן נ"ל לפירש"י בדעת המקשן כאן ברשות היחיד הסמוכה לרה"ר דמיירי במקלה וקשה מסיפא ולא שני ליה דמיירי בסמוך ממש משום דא"כ הוי פשיטא דפטור: (ה) דמ"ש רש"י כאן כגון מקלה נ"ל לעיל בארווח ארווחי והיינו דסובר רש"י דאי ארווח ברה"ר אפילו לאושין חייב כדין כל המקלקלין ברה"ר אע"פ שעשו ברשות ב"ד חייבין לכך פירש"י שהקלה מקום לרה"ר והוי מפקיר רשותו ולכי חפר לאושין הו"ל כחופר ברה"ר ואפ"ה פטור לאושין משום דלצורך ביתו עביד הכל. ולזה הקשה דע"ז לא שייך כגון אלו כחופרין לאושין דאין דרך חופרי אושין להפקיר. אבל זה דרכם להרחיב החפירה מתחלה קצת ברה"ר: (ו) והיה נ"ל לפי דעת המקשן דאף מגלגל הוי חופר באיסור כבור ברשותו שהפקיר רשותו אבל למאי דמשני דהכא בארווח ארווחי סובר רש"י דבמגלגל לכ"ע פטור אף למאן דמחייב בור ברשותו. וצריך לדחוק לפי"ז דהשתא נייד מהא דקאמר דלרב יוסף כולה דברי הכל דלרב יוסף דסובר דר"ע פוטר בור ברה"ר א"כ אמאי שלא לאושין חייב דמיירי ע"כ בארווח ארווחי דאל"כ פטור מגלגל לכ"ע וע"כ דאתיא כר' ישמעאל ומיחייב בארווח ארווחי משום בור ברה"ר: (ז) ובשיטה מקובצת בשם גדולי המפרשים דהני צריכותא אזלי לשמואל כמו לרב ממש בבור מלא ספוגין: (ח) אולי כוונתו למ"ש מהרש"א בדיבור הנ"ל דלתרוייהו מקשה ממ"נ מכח א"ה ע"ש: (ט) ור"נ דסובר יש חבטה בפחות מעשרה היינו במעומד דמכריסה כו' ולא היה קשה הא דמקשה לר"נ ונעביד פחות מעשרה לכך מביא ותני עלה וקומה כו' דהיינו מעומד. והא דמקשה מקודם מהיו פותחין מעשרה הי' דלמא באינו מעומד י"ל דהוי דחוק למקשה לאוקמי באיגנדר לבור כדמוקי לה בסוף כ"ס בת"ח: (י) לפירוש ר"י דלעיל דף מ"ט ע"ב בד"ה ברה"י ופתחו לרה"י אחר אין מהך בבא ראיה דבור ברשותו חייב דהא מיירי שהוזק בזיזו של אותו בפי הבור ברשותו רק מבבא דמציעתא: (כ) ר"ל כגון שהיה רשותו סמוך לבור והרחיב הבור לרה"ר והפקיר הרשות ולא הבור דמקום חבטה דידיה הוא: (ל) דכתב דלהכי נקיט רש"י לקמן ונשתמש דמש"ה לא יהבינן ליה זמן כמו לראשון ולהכי נקיט נמי רש"י כאן ונשתמש: (מ) וכן מלילה ליום אף דהוי פשיעה כפקח עצמו בלילה מ"מ לגבי יום הוי כשני מינים. כ"ה בשיטה מקובצת בשם הראב"ד: (נ) ר"ל דע"כ ליכא המה סובר דאפילו בהתליע חייב בשכיחי גמלים מדהוצרך לדחויי הפשיטות דלעיל ממתני' לעולם כראוי לשוורים וכראוי לגמלים כו' שהתליע מתוכו משמע אי לא הוי כראוי לגמלים חייב מטעם מגו. ש"מ ס"ל לאביי ואפילו בלא טעם מגו משום תחלתו בפשיעה כו': (ס) תי' בבור לאו בדוקא רק ר"ל גובה ברשותיה שנפל מהגובה ונחבט ברשות שלו דהבטה דידיה הוא: (ע) הנראה לכאורה מדבריו דאם נפל מגובה לרשות שלו דהבטה דידיה הוא א"צ עשרה טפחים כמו באבנו וסכינו. אבל אינו מובן לחלק מהיכא דאם נפל לבור דקי"ל דאין הבט פחות מעשרה וכדמוכיח תלמודא לעיל דף נ"א ומה חילוק יש בין ברשותו לאינו ברשותו לענין הבט פחות מעשרה ומאי דפשיטא ליה להגאון דבאבנו סכינו ומשאו ודאי לא בעי עשרה טפחים לא ידענו מהיכא פסיקא ליה דאפשר דהך דאבנו סכינו ומשאו מיירי לענין ניזקין דלא בעי עשרה: (פ) נראה דר"ל דלמא מש"ה משלם בעל הבור גם אותו רביע שנפטר בעל השור משום סברת שותפאי כו' משום דכוליה היזיקא קעביד דהשתא אין להוכיחו מרבנן כמו שהוכיח לעיל לפי' התוס' דהשתא שמכניס הזיקו לא ישלם רק פלגא דהא בהמת לפירש"י לרבנן משלם בעל השור הכל. אך צריך להתיישב דהא בהמת ללישנא קמא כל עיקר טעמא דאמרינן דאי ליכא לאשתלומי כו' הוא משום דהאי כוליה היזיקא עביד כו' דודאי בלא טעם אין למיעו כדפריך אי פלגא היזיקא בעל הבור כו'

ואידך

דברי נתן דודאי הוי מחייבין דהא לא כתיב רעהו (צ) ואפ"ל דהא מ"מ קדשים שלא נפדו הוי פטורין בבור מכח איזה לימוד ועכ"ז הוי מחייבין שנפדו דאי לא תימא הכי רק מוהמת יהיה לו ממעטינן הכל ובלא והמת יהיה לו הוי חייב אפי' קדשים גמורים קשה מאי קאמר טליה נזקא מיהו לא אשכחן הא מליט התם בשור קדשים פטורין מרעהו והשתא דוהמת יהיה לו דבור מפקינן לבעלים מטפלים הוי חייב בבור ומנ"ל לומר דוהמת יהיה לו דבור אתיא לפסולי המוקדשין וא"כ אפילו פסולי המוקדשין שנפדו פטורין בבור ואגל שור חייב איפך אנא [אע"כ דלא נפדה בלא"ה פטור מכח איזה לימוד] מיהו יש ליישב זה בכמה גוונא ועיין:

דף נד ע"ב גמרא השתא דאמרת כל ריבויא הוא בהמתך דדברות הראשונות כו'. אין להקשות דלמא אי לאו בהמתך ה"א כל כללא הוא כמו שמשני ואיבעית אימא כל נמי כללא הוא מיהו האי כל דהכא כו' מדמשני קרא כו'. מלבד שגופו אינו קושיא שיכתוב מלת בהמתך בראשונות משום שינוי רק גופיה לדרשה אתי ומכח שינוי ילפינן אפ"ל עוד דמ"מ לא לכתוב מלת בהמתך ויהיו פרט וכלל ונעשה כלל מוסיף על הפרט ואיתרבי כל מילי ולמה כתיב בהמתך והשתא ע"כ נדרוש בריבוי מדמשני וכתב כל כו' אע"כ לדרשה אתי לילף בהמתך בהמתך משבת וק"ל: **ברש"י בד"ה** וחיה בכלל בהמה דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו כו'. והוא בפ' ראה. יש להקשות דהא בשעת הפרשת הר סיני דקודם מתן תורה לא נאמר זה עדיין וכמ"ש התוס' [ע"א בד"ה ה"א] יש ליישב [דאפשר דאין זה ילפותא רק דאנן חזינן דבלשון התורה חיה בכלל בהמה] וק"ל: **ברש"י בד"ה** פירי מפירי כו' יין מענבים ושכר מתמרים וכו'. אע"פ שבפ' נזיר מתרגם חמר חדת ועתיק ואגל יין ושכר אל תשת פי' חמר ומרוי. דדייק מכח הגמרא דמנ"ל לעשות כעין הפרט פירי מפירי וכו' דלמא דוקא הקרב לגבי מזבח [אע"כ דפי' שכר מתמרים] ועיין גמרא לקמן ריש פרק מרובה דף ס"ג. ז"א דמ"מ מדאלטריך ב' פרטי נילף:

דף נה ע"א בתוס' בד"ה למינהו מיבעי וא"ת ומה לריך וכו' משמע וכו'. קצת קשה דלמא אי הוי כתיב למינהו בדשאים הוי ילפינן מג"ש בדשאים.

ומהר"ם ז"ל תירץ דע"כ משמע אי כתיב בגופיה הוי ילפינן בלא גזירה שוה דאי מגזירה שוה השתא נמי דלא כתיב אלא הלווי מ"מ אלא העשייה כתיב למינהו ונילף למינהו בגז"ש אע"כ [דלאו מגזירה שוה] כו' ולפירושו נ"ל דלפי תירוץ התוס' הא דלא ילפינן הגז"ש משום דלא נשמע איסור כלאים מלמינהו לחודא אי לאו את חוקותי כו' וחוקים שחקקתי לך כבר משמע שכתבתי אלו למינהו דהיינו למינהו דליווי [וא"כ בדגים דכתיב ביה למינהו בליווי אף דלא איירי ביה קרא דחוקים מ"מ ילפינן בגז"ש מלמינהו דיבשה דקאי נמי עלייהו אבל גבי דשאים לא מהני גז"ש דלמינהו דע"כ לא מלי קאי עלייהו. חוקים שחקקתי לך דמשמע שכתבתי אלו למינהו גבי ליווי] וזה דוחק גם לפי"ז עדיפא הו"ל להתוס' לאקשויי [קודם דנחתו לתירוצים דחוקים כו'] מאי אבעיא ליה לרבינא התם בדשאים ולא איפשטא תיפוק ליה מגז"ש דלמינהו דעשייה דמ"ש כמו הכא דילפינן מגז"ש דלמינהו וק"ל. לכן נ"ל כפשוטו דמשמע להו מדקאמר מי אמרי' אע"ג דלא כתיב למינהו בדשאים כיון דאסכים קוב"ה על ידייהו כו' והוא קשה (נ"ל קושיתם. כ"ז במוסגר) [בשלמא אי נימא] דלמינהו גופא משמע מניה דלמינהו דוקא ולא בערבוביא כלאים שפיר אבל לגז"ש הא לא כתיב ומן ההסכמות איך נילף גז"ש [אבל מלמינהו דעשייה פשיטא דאין ה"א למילף בגז"ש מלמינהו דלא שייך רק בלמינהו דגבי ליווי דילפי' בגז"ש דהליווי דלמינהו היה לאסור כלאים. אבל במה דכתיב בעשייה במה שעשו מעצמן לא שייך זה וק"ל]:

סליק פרק שור שנגח את הפרה

פרק ששי הכונס

ע"ב בתוס' בד"ה מאן תנא כו' מדנקיט לאן כו' וס"ל להגמ' השתא כו'. ובסמוך לבתר דמשני דיש לחלק בין מועד דשן ורגל למועד דקרן דייק שפיר אי כר"י ניתני שור אי משום דלא נטעה כרא"ב"י הא השתא אכתי י"ל (כר' אליעזר) [כר"מ. ודוקא לאן דהתורה מיעטה בשמירה דשן ורגל] וכיון דבכל גוונא איכא למיטעי טפי הו"ל למיתני שור כדבכולה פרקין אלא (כר' אליעזר) [כר"מ] ס"ל ודוקא לאן סגי ליה בשמירה פחותה וק"ל: **בתוס' בד"ה** הא כסהו פטור כו' ופותח שמלאו מכוסה כו'. אע"ג דאף פותח שמלאו בכיסוי פחותה מאד נמי לא החמירה עליו לכסותו יותר מ"מ מזה לא דברה תורה כי יפתח ולא יכסנו שזה לא מיקרי פתיחה כלל ואף אם הניח הפותח כך פתוח נמי פטור דלאו מידי עביד אבל אם כסהו הראשון כראוי שיכול לעמוד ברוח מצויה אף בא"ל דלא סגי בהכי סברא שהפותח חייב אם הניח פתוח ועלה נמי קאי ולא יכסנו הא כסהו כעין הראשון פטור וק"ל: **בתוס' בד"ה** אילימא כו' דאין זה אלא גרמא בעלמא. מפרש לסטים דמתני' אין ראיה דמתני' להתחייב בנזקים איירי אבל אאבידה דבהמה אפשר מיחייבי. וכן כתבו התוספות פרק הגוזל דף ע"ז:

דף נו ע"א ברש"י בד"ה והוא שחתרה כו' והפילה הכותל כו'. מפרש והפילה הכותל מדקתני במתני' נפרצה בלילה ולזה מקשה שפיר בסמוך למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב מאי איכא למימר כיון דע"כ חתרה והפילה הכותל איירי רבה מדקתני נפרצה וא"כ האונס בא מחמת הפשיעה דאי לא פשע לגבי כותל רעוע לא היה נופל בחתירה. ועיין לעיל פרק הפרה דף נ"ב ע"ב בתוס' בד"ה ושכיחי גמלים: **בתוס' בד"ה** אילימא כו' ליחייב למ"ד אשו משום חציו כו'. דלמ"ד משום ממונו אין לחייב מיתה על אשו דאלו קטיל תורא עבדא כו' כדאיתא לעיל במכילתין: **בתוס' בד"ה** אלא לחבריה כגון שאין כו'. דאי לא"ה למה חייב בדיני שמים יחזיר זה המעות לבעלים. וראייתם בסמוך משולח הבעירה אין מכרעת דדלמא מש"ה פטור מדיני שמים כיון דהפיקח חייב לשלם וכי לית לפיקח לשלם אפשר דאה"נ דהוי כשולח ביד חרש שוטה וקטן דלאו בני תשלומין נינהו. ואולי דא"כ הו"ל למיתני רבותא בכי האי גוונא דמיחייב בדיני שמים אפילו בשולח ביד בר דעת. ויש לי להביא עוד ראיה לדבריהם מהא דאמר בפרק זה בורר מנין שאין טוענין למסית כו' מאי הי"ל לטעון דברי הרב ודברי התלמיד כו' דש"מ דבדיני שמים נמי הוי טענה לפטורי אלא בע"כ דוקא שוכר: **בתוס' בד"ה** כסוי כסיתיה וא"ת גלוי כו'. בהא כיון דלמיסתריה קאי ניחא אף אם מתכוין לרעה ה"א דליפטריה מדיני שמים כיון דמ"מ עביד מצוה במה שסתרו שלא יפול על בני אדם אבל כאן שלא עשה מצוה רק על מחשבתו שנתכוין למצוה הקשו גלוי וידוע כו': **ע"ב** בתוס' בד"ה הכישה כו' וד"ה ולסטים נמי כו' כמו שהיה חושב המקשה כו'. מפירש"י נראה קצת דאוקמה מתני' כדרב מתנה ממש ולמאי דמוקי בהכישה טעמא דרב מתנה נמי משום דהוי משיכה לא מטעם שן ורגל (ק) כי היכי דלאוקימתא דקמו לה בחפה איירי מתני' נמי בהכי ומטעם שן ורגל כמ"ש רש"י בד"ה דקמו לה בחפה כו' שלא תלך אנה ואנה אלא לקמה לאכול (ר) ולא חיים להא דקתני במתני' הוליאוה לסטים דמשמע קצת שחייב מטעם שהוליאוה לגזלה ה"נ בהכישה אי טעמא דרב מתנה לחייב בהכישה מטעם שן ורגל למה לא נפרש מתני' נמי בכי האי גוונא [אלא ע"כ דגם בדרב מתנה אין הטעם רק משום משיכה]. ואתיא כפשטיה דמקשה מעמיד פשיטא דחייב מטעם שן ורגל ומשני בהכישה ומטעם משיכה אבל במתני' דס"ד דמקשה ג"כ מטעם משיכה ועכ"ז הקשה פשיטא כיון דאפקוה כו' הוצרך לפרש ואשמעי' מתני' דהכישה הוי משיכה [אבל בדרב מתנה לא הוצרך לפרש אף דגם שם הוי מטעם משיכה]. אבל התוס' משמע להו דרב מתנה דמנקיט המעמיד על קמת חבירו משמע דחובא הוא הואיל ומעמידה על קמת חבירו דהיינו מטעם שן ורגל והכי כדמשני הכישה פירשו דלא חשיב ליה מלתא דפשיטא כמו מעמיד אע"פ שהכישה איירי ג"כ שהכישה על קמת חבירו מ"מ מעמיד שמוליכה בהפסר פשיטא ליה טפי אבל מתני' דקתני הוליאוה לסטים משמע דלגזולה איירי כדמוקי לה בירושלמי וא"כ מה לי הכישה או הוליאוה שזה מבואר בכל מקום דהכישה במקל הוי משיכה ממש [ולהכי לא ניחא להו בתי' רש"י ואשמעי' כו'] אבל בקמו לה בחפה ודאי טובא קמ"ל דאיקרי משיכה לזה פי' דלא חשיב לה לפשיטא כמו שחושב המקשה מכח סברא בעלמא כיון שאין הבעלים יכולין לשומרו כו' כמ"ש התוס' לעיל בד"ה פשיטא כו' וי"ל כו' ולא הוצרך לפרש לפי שקל להבין דדלמא על מה שהיא מזקת לא קאי ברשותיה [כקושית התוס' דלעיל. ודלא כסברת המקשה. ובאמת דה"ה דמצי איירי בהוליאוה רק דקושטא הוא דאפילו בהכישה דומיא דהמעמיד ולאפוקי קמו לה וכמ"ש מהרש"א] ודו"ק:

נוסחא א בתוס' בד"ה בהניח הגאה כו' וה"פ דהאי דאלו מליאות כו'. באלו מליאות כתבו ועוד י"ל דה"פ כו' משום דמתחלה תירצו דרבה קיבלה מרב יוסף דהתיא לכדר' אליעזר ואיירי בחצר המשתמרת משום דקמיירי בבעלי חיים דמודה בהו רבה והתניא סוגיא דאלו מליאות שפיר כרבה אי דמינטרא ממש מגניבה ואבידה פשיטא ואי דלא מינטרא מגניבה ואבידה אמאי [והא דפריך רבה הכא אלא פשיטא לגינתו שאינה משתמרת בתוס' במה שסיימו לתרץ זה] אח"כ כתבו ועי"ל והוא תירוצא דהכא דודאי קיבל דקרא לכדר"א אבל איירי אפילו באינה משתמרת כדקאמר רבה בשמעתין אלא פשיטא לגינתו שאינה משתמרת שמזה לא הדר [דש"ח הוי] (קאמר) [אם] כן הא דפריך [באלו מליאות] אי דלא מינטרא אמאי נ"ל לא מינטרא מפשיעה וק"ל:

נוסחא ב בתוס' בד"ה בהניח הגאה כו' כי נראה דרבה קיבלה מרב יוסף. היינו דקרא לכדר' אליעזר אתיא אבל לא הא דאיירי. (בש"ש) [במשתמרת] רק אפילו באינה משתמרת ומנ"ל שקיבלה שהרי גם מתחלה ע"כ לא הוי אלא אסמכתא בעלמא וגוף הקרא אתי לשום דרשא אחרינא דבסברא מחוץ פליגי רק מקשה עליה מברייתא לגינתו ולחורבתו מנין כו' דמשמע שהברייתא סומכת דינא דהוי ש"ח אקרא וקיבלה מרב יוסף דאתי לכדר"א אבל מ"מ איירי באינה משתמרת וא"כ האי דאלו מליאות היכי דמי אי דמינטרא פשיטא ואי דלא מינטרא אמאי אין פי' לא מינטרא דהתם כלא מינטרא דהכא דהא שומר חנם הוי לדידיה ופטור רק לא מינטרא אפילו מפשיעה ומינטרא דהתם כלא מינטרא דהכא. אבל התם בב"מ כתבו בתירוץ ראשון דרבה קיבלה לגמרי ומוקי לקרא במשתמרת דאיירי בבעלי חיים ומודה בהו רבה. ובתוס' דשבועות תעמוד על בירור הדברים וכן נראה מפי' הרא"ש שם בב"מ ועיין: **בא"ד** ופלוגתא בדשמואל כו'. אזלו לשיטתייהו שם דכי פליגי בדשמואל פליגי נמי בדשוו שיעור זוזי כמ"ש שם אבל לפי' רש"י שם ל"ק (ש) ועיין וק"ל: **בא"ד** ורב יוסף כי מוקי פלוגתייהו בדשמואל לא קאי ר"א כותיה כו'. מיהו לכאורה לא היה צריך לעשות פלוגתא חדשה בצריך למשכן אי מלוה הוי או לא רק דלכ"ע לאו מלוה הוא ופליגי בדשמואל כמו לרבה דהא השתא נמי ר"א לית ליה דשמואל. ואפשר כיון דצריך רב יוסף לאוקמי פלוגתייהו בדצריך למשכן דוקא עדיפא ליה לומר דמתני' ככ"ע (ת) וע"ש בסוגיא:

דף נז ע"א בתוס' בד"ה כגון שטענו כו' ומה בכך אכתי יש עליו תשובה דמה לשומר שכר שכן משלם כפל בטוען טענת גנב באונס. דבריהם תמוהים דהאיך נפרוך תאמר בשואל כיון שאינו משלם כפל בטוען טענת גנב באונס לא יתחייב גניבה בפשיעה כיון דמה דאינו משלם כפל הוא לפי שמתחייב בקרן א"כ כ"ש שמתחייב בגניבה בפשיעה וזה ודאי ק"ו שאין עליו תשובה (א) [פשיעה מאונס] ולכך לא מקשה בברייתא פשיעה בשואל מנין משום דודאי ק"ו הוא אם על אונסין של שבורה ומתה חייב כ"ש שפשיעה רק גניבה ואבידה ס"ד כיון דאפשר [לבעלים] למיטרח ולאתויי עדיף משבורה ומתה ולא יתחייב בשואל כדאיתא בהשואל וברייתא דבעי גניבה בשואל מנין בין באונס בין בפשיעה קבעי ויליף בק"ו מש"ש. וכיון שנלמד דמיחייב גניבה בש"ש תו ליכא לאיפלוגי בשואל בין גניבת אונס לפשיעה כיון דשואל חייב בכל אונסין ודו"ק. אח"כ מצאתי דבריהם מבוארין בפרק המפקיד דף מ"ב ע"א בד"ה אמר שמואל כספים כו' דאיכא למיפרך מה לשומר שכר כו' שכן משלם כפל בטענת גניבת אונס תאמר בשואל דכי נילף שחייב בגניבה ואבידה לא ישלם כפל אפילו בטענת גניבת אונס דמסתמא הוא חייב קרן בכל אונסין דכטוען זה פריך פ"ק דמנחות כו' ע"ש: **וצריך** שתדע דאף למ"ד דלסטים מזוין גנב הוא מ"מ צריכין לחלק בינו לבין גניבת אונס דעלמא אי למסקנת תוס' דהכא דשומר שכר חייב בכל גניבה אונס אע"ג דפטר ביה לסטים מזוין דהיינו שבויה דקרא אי למסקנת תוס' דהמפקיד דש"ש פטור נמי בגניבת אונס. מ"מ ברייתא דמקשה גניבה בשואל מנין ולא יליף מלסטים מזוין למ"ד גנב הוא דחייב בשואל [דהיינו שבויה] גם היאך פריך למ"ד גנב הוא תאמר בשואל שאינו משלם כפל בלסטים מזוין כיון דמה שאינו משלם כפל בלסטים מזוין היינו משום דמשלם קרן והיאך נפטור גניבה בפשיעה ודו"ק: **בא"ד** סברא הוא דבכל ענין שתהיה הגניבה יתחייב מגזירת הכתוב כו'. ולרבה דפטור אי עייל בעידנא דעיילי אינשי היינו לענין בא זאב וטרף ארי ודרס ובתוס' פרק המפקיד כתבו בענין אחר: **ע"ב** גמרא לימא מסייע ליה כו'. לפרש"י ר"פ המפקיד אהך ברייתא דף ל"ד ע"א וז"ל השוכר פרה מחבירו ונגנבה אע"פ שהשוכר חייב בגניבה ואבידה מ"מ אם רוצה לשקר וליטבע שנאנסה היה נפטר בשבועה הלכך כי אמר נגנבה וחייב עצמו בקרן נקנה לו הכפל עכ"ל לפי"ז אין כאן סיוע (ב) ועיין. גם אי גניבה באונס פטור בשומר שכר אין סיוע מהא אף לפי הסברא ואם נאמר דגניבת אונס בש"ש אם חייב או לא תלוי בזה אם לסטים מזוין גנב הוא ופטר ביה קרא בהדיא א"כ ה"ה לכל גניבת אונס ואם גזלן הוא אמרי' כיון דמסתם גניבה קרובה לאונס וחייב בה קרא סתמא א"כ ה"ה לכל גניבה [מאחר דאין ראיה מלסטים מזוין] והיה ניחא הכל [קושיא הראשונה לפרש"י בב"מ לא מיתרצא] אך כבר כתבו דאי הפסר

באור

ואידך רביע מפסיד וכ"כ התוס' להדיא לעיל דף י"ג א"כ זה ודאי נשמע מדברי נתן דהיכא דהאי כוליה היזיקא עביד אי ליכא לאשתלומי כו': (צ) צריך לעיין דהא גם בשן ורגל לא כתיב רעהו ואפ"ה ילפינן הכל מכי יאכל פרט למזיק דלבתר דגלי רחמנא פטור דהקדש בקרן ילפי' מאדם לפטור כל נזקין דהקדש כמ"ש התוס' לעיל דף ו' ע"ב בד"ה שור רעהו וכ"כ הגאון לעיל בתוס' דיבור הנ"ל דהשתא דילפי' מקרן פטור דהקדש אמרי' דבור לפסולי המוקדשין אתי דלהקדש לא אצטריך אבל אי לאו קרן הוי אמרינן דאתי למוקדשין ע"ש: (ק) להתחייב אף בלא מתכוין לקנותה במשיכה. דסובר רש"י דלא עדיף מקם לה בחפה דלא מתחייב אלא משום דלאו בהמה דידיה הוא. ושלא בעירה כתיב רק בהכישה שיתחייב מטעם משיכה וממילא דקמת חבירו לאו דוקא ולא בעי' הכישה על קמת חבירו דוקא כמו לפירוש התוס' רק מכי הכישה נתחייב במשיכתו על כל מה שהזיקה אח"כ מאליה כנזקי בהמה דידיה: (ר) דלפירוש התוס' דמשמע להו מלשון הוליאוה דאיירי במתכוין לגזולה ע"כ דפי' קמו לה בחפה כמו שמפרש הים"ש לדעת התוס' דקמו לה בחפה … אלא במקום שרוצים לגזולה ומיחשב משיכה בהכי: (ש) אינו מובן לפום ריהטא ואולי כוונתו כמ"ש … דלא קשה על רש"י שפי' שם בב"מ דרבה והאי תנאי משום דאי רבה מוקי פלוגתייהו בדשמואל … כן גם לרב יוסף וכמ"ש מהרש"א ע"ש בדבריו: (ת) מ"ש דמתניתין ככ"ע אינו מובן. ועיין … בד"ה והוי שואל דשם סיים בתירוצו יותר טוב דלא פליגי בסברת שואל כלל רק דכ"ע לית ליה … שמשני מקודם זה ואולי ישנו ט"ס בכאן וכוונתו למ"ש שם: (א) אבל בכך פירכא דלסטים מזוין … כמ"ש הגאון לקמן בסמוך: (ב) וכן קשה זה לפי' ריב"ן שכיאור תוס' בר"פ המפקיד בד"ה … מאור

אמר כן דא"כ מאי פריך גניבה בשואל מנין [הא הוי ק"ו מגניבה באונס דהיינו לסטים מזויין וע"כ דלסטים מזויין מלתא אחריתא וכמ"ש הגאון לעיל] (ג) (וגם א"ל) [וא"ע] דהאי ברייתא יליף ק"ו מקמי דתיקן ליה דגלמד שבויה בשואל דשבויה לא כתיב בהדיא בשואל רק ילפי' מאו לרבות השבויה או מה להלן [בש"ש] שבויה עמו כדאיתא בהשואל (ד) דא"כ מאי פריך מה לשומר שכר שכן משלם כפל בטוען טענת לסטים מזויין תאמר בשואל כו' הא עדיין לא למדנו דחייב שואל בלסטים מזויין בקרן (ה) גם אין צורך לזה [לומר דתלוי בלסטים מזויין אי גנב הוא דבלא"ה לא קשה דלמא בטוען טענת. גניבה באונס] דהוי מצי למימר ולטעמיך (ו) ודו"ק: אבל אין להקשות הסייעתא דלמא הא דאי בעי פטר לנפשיה בשבועה היינו בטענת גנב בבעלים והתוס' בד"ה נמצא ש"ש כו' לא כתבו אלא שמא אין שייך כפל בטוען טענת גנב בענין זה אבל הכא בנמצא הגנב ודאי משלם כפל אפשר דא"כ לא הוי שתק לפרושי בברייתא השוכר פרה מחבירו ושכר בעלה עמה: בתוס' בד"ה נמצא ש"ש כו' ואפילו שייך כו'. לפי"ז מקושר שפיר האיתיביה ונסבר כו' דבל"ז י"ל שאין זה פירכא דמה לשומר שכר שכן משלם כפל בטוען טענת לסטים מזויין בשואל הא נ"כ שייך כפל בטוען טענת גנבה בבעלים אבל עתה למאי דמשני בכל טענותיו כו' איכא למיפרך [דבש"ש שייך כפל גם בטענת לסטים מזויין] וק"ל: בתוס' בד"ה נפלה לגינה כו' והוא שאינה יכולה לירד כו'. ובסוף ע"א דקאמר כל אימת דמשתמטא להתם רהטא אף שאינה יכולה לירד עסקינן מ"מ כל עלדקי דאית לה למיעבד עבדא וכדלעיל גבי הניחה בחמה:

דף נח ע"א גמרא לא תימא עד שתגא לדעת כו'. רש"י פירשו אגינה ועיין ביש"ש בשם הרמב"ם ע"ש:

נוסחא א בתוס' בד"ה אי נמי כו' ומשמע דש"ח לא מיחייב לקדם בשכר אבל כ"ש כו' ומסתברא דה"ה אינס דעלמא כו'. לא נתחוור הכ"ש דדלמא אה"נ כיון שאינו מחויב לקדם בשכר הוי כמבריח ארי ואם סברתם כיון דהוי שומר ומחויב לשמור אף שאינו חייב לקדם בשכר לא מסתבר שיהיה מיקרי מבריח ארי א"כ מנ"ל ה"ה אינס דעלמא ולהקשות ועיין: בא"ד ואין לומר דבכל הני אע"ג דמן הדין היה פטור מ"מ תקנת חכמים היא כו'. ולפי"ז מבריח ארי אה"נ דחייב אע"ג דמדעתיה הוא וליכא פסידא כמ"ש וגם שכר עצמו נוטל ופורע חובו דחשבינן כמבריח ארי היינו כמו מבריח ארי דפטור מן הדין ואף שמבריח ארי עשו תקנה מ"מ בפורע חובו אין שייך לעשות תקנה וכן בשמעתין דקאמר אימא מבריח ארי כו' ר"ל כמו מבריח ארי דפטור מצד הדין ותקנה לא שייך הכא כיון דשלא מדעתו הוא לכך סתרו מהא דלמאי דמשני משמע דאי הוי מדעתו הוי מבריח ארי ופטור והא אלו הוי מדעתו הוי שייך שפיר תקנה וק"ל:

נוסחא ב בתוס' בד"ה אי נמי כו' ומשמע דש"ח כו' אבל כ"ש כו'. מסברא דנפשיה: בא"ד ועוד דאמרי' בהגוזל בתרא בסוף כו'. ולא מקשו מרישא דספק ייט משום דעביד היזק בידים כדעביד בגמרא לריכותא: בא"ד ונראה לר"י דמבריח כו'. ונשאר תירוץ דלעיל (ז) עיין במהרש"א: וא"ל לישני הואיל לומר באמת מאי קשה מהכא שאני הכא דאין כאן הפסד [רק מניעה מן הנער] ואין צריך לטעמים דחוקים בפורע חובו כיון שנתחייב לו מן הדין אין כאן הפסד כו' רק ודאי מיקרי הפסד אפ"ה הואיל והוא מדעתו מיקרי מבריח ארי מאי אמרת מ"ש משטף נהר כו' וכי ש"ח שקדם וכו' התם משום תקנה אבל פורע חובו לא שייך תקנה וכ"ת הכא במדעתו הוא פטור אמאי לא עשו תקנה היינו לפי שאינו מצילו מן ההפסד רק מן הנער ועיין וק"ל: בא"ד ופורע חובו אינו מצילו מהפסד כו'. נראה דלא הוי צריכין לדוחק זה והוי מצי למימר לפי האמת סברת הוא"ל דמבריח ארי לעולם פטור מצד הדין ובכל הני דאיכא פסידא חייב משום תקנת חכמים ופורע חובו לא שייך לעשות תקנה אע"ג דאיכא פסידא ובשמעתין כיון דליכא הפסד [והיינו מניעה רק מנער בעלמא] אלו הוי מדעתו היה פטור וק"ל. ולפי פי' ר"י הסתא אפשר לפרש אי נמי מבריח ארי מנכסי חבירו לית ליה פסידא אחבירו קאי ואנ"ל שחד שינויא הוא כתי' התוס' לעיל: בא"ד ור"י אומר דלא מיבעיא במקום שלא קנאו ישראל כו'. ורגאות רש"י יש ליישב אין בו דין סיקריקון ולהחזיר רביע רק (בעל הקרקע) נותן לו כל דמיו [ונוטל ממנו הקרקע]: בא"ד ואין להקשות בשטף נהר כו'. עיין בתוס' פרק אלו מציאות דף ל"א ע"א בד"ה אם יש שם ב"ד כו': בתוס' בד"ה לא שני כו'. כיון שתחלת נפילתה באותה ערוגה באונס אינו חייב לשלותה כו'. דבעינן תחלתו בפשיעה מקמי דתיעול לשדה חבירו. ובמהרש"א מפורש דבריהם יותר:

נוסחא א ע"ב בשיטת היכי שיימינן וכו'. העולה מפרש"י ותוס' רש"י מפרש שמין בית סאה באותה שדה כמה פוחת הלוקח בדמיה מחמת אכילת ערוגה זו ובין אכלה קב או חצי קב או קלא א' לעולם שמין כמה נפחת הבית סאה מחמת אותה הקרחת אע"פ שאין השומות שוין [דכל שהקרחת גדולה יותר ניכרת ופוגם המזיק] והן אם אכלה בית סאה שלימה אין שמין רק שומא אחת ופריך היכא שיימינן לשויה של בית סאה דמשערין אא"כ בה פחת קרחת הערוגה דאין סברא לשום שוייה של בית סאה באפי נפשיה דמפסיד המזיק הרבה ואולי ילפינן שני שומות מדהוי מצי למימר ובער שדה חבירו ושני ב' שינויים בשדה אחר. ומפרש ריב"ח סאה בס' סאין כו' וחזקיה ס"ל קלא כו' לעולם שמין בששים שיעורים כמותו ואף שאין השומות שוין דקב בס' קבין משבית מזיק וכור בס' כורין פוגם מזיק. ולא ניחא ליה לפרש קלא בס' קלאים כמו סאה בס' סאין ותרקב בס' תרקבין שפירושו לעולם שמין סאה בס' סאין ותרקב בס' תרקבין לא אם אכלה סאה או תרקב וה"נ לא נפרש אם אכלה קלא משערינן בס' קלאים אלא לעולם השומא שוה ושמין כמה מגיע לקלא בס' קלאים ואם אכלה יותר משלם לפי החשבון [של קרחת קלא דאינו ניכר כ"כ ומשבית המזיק] דא"כ למה נקיט במתני' בית סאה כיון דשמין בקלא בס' קלאים ובשלמא לרבי ינאי נקיט לה משום שומא השניה ששמין קרחת הערוגה בבית סאה. [רק שבראשונה שמין שווי סאה לפי ערך תרקב בששים תרקבין. וכמ"ש מהרש"א בתוס'] אבל לפירושו השתא נקיט במתני' חדא [דהיינו אם אכלה סאה משערין בששים סאין] דמאי שנא קלא או סאה דלעולם משערין בששים שיעורין כמותו. ומקשה מיתיבי מאי לאו בפני עלמו ואין אומרים משלם דמיכן כמו שנמכרין בשוק אלא רואין אותה כאלו היא ערוגה קטנה ומשערין אותה עם הקרקע שעומדת עליה כמה נפחתו דמיה וקשה לכולן. ובת"ר אין שמין קב כו' מפרש בד"ה מפני שפוגם כו' אלא כל סאה שמין בששים. האי שומא אלא כור בששים כורין לאודא קאי דאקב בששים קבין הי"ל לפרושי אלא כל קב בסאה דהא השומא שניה מפרש לה אם אכלה קב או כור. ובד"ה ולא כור מבעיא ליה כדקתני אין שמין קב כו'. למאי דדחיקא ליה לרש"י לפרושי בשמעתין חדא שומא משום דקתני במתני' בית סאה דמשמע בית סאה זרע הו"מ לפרש ולא כור מבעי ליה בכ"ש. אלא משום דלסברת המקשה לעיל מדלא מקשה אמתני' ש"מ דמפרש בית סאה הגאכל וכן לחזקיה. זה תורף פרש"י. והתוס' הקשו על פי' רש"י דבית סאה לשון זכר והול"ל כמה היה יפה. ולפירושם דהשדה. [ע"כ. לא מצאתו יותר. וחבל על דאבדין. רק את זה מצאתי כתוב בנייר בפני עצמו]: ולפירושם הא דשיימינן אגב קרקע כלל גם סאה בששים סאין משום דבשדה אחר כתיב [מיישב בזה קושיתו שבסוף נוסחא ב']. עוד נראה לי דוחק לפרש"י למה העמידו שיעורים באופן זה לשער קרחת הערוגה בבית סאה ועדיין מפסיד המזיק ולצרך א"כ לשער הבית סאה בס' סאין הגא היו יכולין לעשות הכל בשומא אחת ולשער קרחת הערוגה ביותר מבית סאה. עוד הקשו דלחזקיה וכן לסברת המקשה צריכין ע"כ לומר בית סאה הנאכל אף לפרש"י א"כ למה לא נפרש גם כן לכ"ע בית סאה הנאכל ולזה פי' דאה"נ לכ"ע ליכא אלא חדא שומא ופירות בית סאה הנאכל שמין באותה שדה וכיון דאין מפורש במשנתנו פירוש של באותה שדה מפרש ר"י בר חנינא סאה בס' וכו' ובין אכלה פחות או יותר רואין כאלו היא קרחת סאה בס' סאין כמה היתה יפה כו' ומשלם לפי חשבון ולרבי ינאי רואין לעולם כאלו היא קרחת תרקב בס' תרקבין ומשבית המזיק יותר מלרבי יוסי בר חנינא היפך מלפרש"י [דלפירש"י לר"י בר חנינא משבית המזיק יותר] ולפי"ז בדקדוק נקיט תרקב בס' תרקבין לא סאה בס' סאין וא"כ לדידיה הו"ל למינקט במתני' תרקב דבו משערין לעולם. ובשלמא לריב"ח נקיט בית סאה דבו משערין ולחזקיה חדא נקיט דלעולם משערין בס' כמותו. ובשלמא לפרש"י ניחא אף לר' ינאי דנקיט בית סאה משום שומא השניה [דבין פחות או יותר משערין בסאה]. אבל לפירושם צ"ל לא לשיעורא נקיט כו'. ומ"ש ונראה לר"י דכי משערין למר בתרקב ולמר בסאה כו' י"ל למ"ד קלא כו' ודאי דצ"ל נמי כן וצ"ל להגיה למר בתרקב ולמר בס' והיינו לחזקיה דס"ל לעולם מה שאכל בס' כמותו משערין [וסאה דמתני' היינו בשאכלה סאה וכן למ"ד בתרקב] אבל למ"ד סאה בששים סאין שפיר מצי למימר בית סאה זרע דאף דאכלה פחות לעולם שמין בית סאה זרע באותה שדה בס' סאין ומשלם לפי החשבון ודו"ק. ולתוספת הביאור הארכתי קצת:

נוסחא ב כלל העולה מפרש"י ור"י בקוצר. לפרש"י שמין שתי שומות ואע"ג דלא הוזכרו ילפי' לה משני שינוים דכתיב בשדה אחר והול"ל שדה חבירו כדאיתא לעיל ומיירי בשומא השניה ששמין כמה היתה יפה הבית סאה קודם קרחת הערוגה וכמה היא יפה עתה ואינו מדוקדק בזכר ונקיבה כדאיתא בר"ה וגם לפי' התוס' אינו מדוקדק סאה בס' סאין כו' (עה"ג דאף אם קאי אשדה שדה הוא נמי לשון זכר דאל"כ לימא אי נמי לכתוב שדה אחרת אע"כ למעוטי ר"ה אתי [ר"ל דעיקר קרא לשומה אגב שדה ומדלא כתב שדה אחרת ע"כ דלמעוטי ר"ה]. אם לא דלשון הפסוק לחוד ע"כ עה"ג מלבד מה שהגהתי בו) ונראה דבין אכלה קב אחד או חצי קב לעולם שמין כמה היתה בית סאה יפה וכמה היא יפה אע"ג דאם אכלה רביעית קב בבית סאה אינו ניכר ואם אכלה חצי סאה ניכר מאד א"כ אינו שוה השומא אפ"ה לא פלוג וכן אם אכלה בית סאה שלימה כמו לחזקיה קלא בס' קלאים [דפי' ס' פעמים כשיעור שאכלה ואין השומא שוה] דקב בס' קבין משבית המזיק וכור בס' כורין פוגם מזיק. ואין נראה לומר דשמין כדי אכילת בהמה בפעם אחת בבית סאה [והיו השומות שוין] ומפרשים ר"י בר חנינא סאה בששים סאין ואין אומרים ששים סאה בס' זהו' מגיע לסאה זהב א' ולקב שאכלה שית זהו' (ח) רק מגיע לסאה זהב. ושמין כמה היתה יפה כו'. דמי שרוצה ליקח אינו חושש כל כך בקרחת מעט בסאה. ורבי ינאי ס"ל דשמין תרקב כו' וה"ה [דהו"ל למינקט] לסאה כמה מגיע בשלשים סאין [דהא עיקר השומא היא בשביל שיווי שיעור סאה כמה היתה יפה כדי לדעת כמה נפחתה בקרחת] ורוצה לנקוט שיעור ששים כמו ר' יוסי בר חנינא נקיט תרקב בששים תרקבין דומיא דסאה בששים סאין. ומ"מ נקיט מתני' בית סאה בדווקא משום דאיירי בשומא שניה ששמין קרחת הערוגה תוך בית סאה וחזקיה ס"ל קלא וכו' ומתני' [דנקיט סאה] צ"ל דאיירי באכלה בית סאה וה"ה קלא וכמו לפי' התוס' דאיירי בבית סאה הנאכל וא"ה (כ"א מ"ה) לא פרש"י קלא בששים כו' ר"ל אם אכלה קב דרך משל שמין כל קלא וקלא בששים (סאה) [קלאים] לא ביחד ומכ"ל לומר דשמין מה שאכלה בס' שעורין כמותו דלמא לעולם שמין בקלא בס' קלאים כמו לר"י בר חנינא סאה בששים סאין לעולם שמין כן וכן לרבי ינאי ה"ה נמי לחזקיה וכמ"ש בסמוך אין שמין קב בששים קבים ולא כור בששים כורין רק לעולם קלא בששים קלאים. אלא משום דא"כ למה נקיט בית סאה במתני' כיון דשמין בקלאים. ובשלמא לריב"ח ורבי ינאי משום שומא השניה נקטו. אבל לפי מ"ש קלא כו' כל מה שאכלה בס' כמותו א"כ נקיט מתני' חדא ומה לי קלא או סאה. ועכ"פ פירוש חזקיה דשמין עם הקרקע בששים שיעורים כמותו כדילפינן מקרא. ומקשה מיתיבי וכו' מאי לאו בפני עצמה ור"ל רואין אותה כאלו היא ערוגה קטנה בפני עצמה היינו לאפוקי דמשלם דמיהן כמו שהיא נמכרת בשוק אלא דשמין אותו עם קרקע שלו שעומדת עליו וקשה לכולהו. ועיקר טעם של רש"י שפי' כן הוא משום דדחיק לפרש בית סאה הנאכל והקשו התוס' דלמ"ד בגמ' קלא וכו' תקשי ליה אמאי נקיט בית סאה ע"כ צ"ל דלדידיה בית סאה הנאכל וכן למקשן דמקשה להגהו אמוראי תקשי ליה לדידיה ממתני' ובתוס' ב"מ [פרק השואל] הגרסא אמתני' דקתני שמשערין כו' [אע"כ משום דיש לפרש בית סאה הנאכל אם כן אפשר לפרש כן לכולהו]. ותירלו [דבאמת ה"כ פירושו] דלכ"ע פירוש בית סאה הנאכל ור"י בר חנינא ס"ל דלעולם שמין קרחת סאה בששים סאין ואף אם אכלה פחות או יותר רואין כאלו הוא קרחת סאה בששים סאה כמה היתה יפה וכמה היא יפה ד"מ ששים סאה ששים זהו' ואם היא קרחת סאה נפחת חצי זהב [מחמת הפירות לבדן] מגיע לפחת ערוגה של חצי (זהב) [סאה] רביעית זהב ולעולם רואין כאלו היא קרחת של סאה בששים סאין. ולחזקיה כמו לפרש"י ולר' ינאי לעולם שמין כאלו היא קרחת תרקב בששים תרקבין. לא כקרחת סאה בששים סאין. וכ"ש לא בשלשים סאין דלא הקרחת ניכר הרבה ומגיע ביותר ונפחת נזיק. רק בקרחת תרקב בששים תרקבין ומשלם לפי החשבון. וא"כ לדידיה הא דנקיט מתני' סאה הו"ל למינקט תרקב. ובשלמא לר"י בר חנינא בדוקא נקיט. ולחזקיה חדא נקיט ומ"ש סאה או קלא. ובשלמא לפרש"י לרבי ינאי נקיט בדוקא משום דאיירי בשומא שניה. וצ"ל לא לשיעורא כו': ועיין לפי' התוס' עדיין מנ"ל ב' שומות ששמין אגב שדה [לא כפירות הנמכרים] ובששים דלמא אגב קרקע שעומדת עליו וכסברת המקשה מאי לאו בפני עצמה ופי' מסנתינו שמין כו' [ע"כ מצאתי ותו לא. ואף זה לא הועתק בדיוק כראוי. ע"כ שים עינך עליו]:

באור

מתני' דנפקד אומר שנגנבה בפשיעה ולא רצה לישבע שייט שלא רצה לישבע לשקר ע"ש: (ג) למ"ש התוספות בב"מ שם בריש דף ל"ה בד"ה דאפשר למיטרח על הא דפריך גניבה ואבידה בשואל מנין וכ"ת נילף משבורה ומתה מה לשבורה ומתה דלא אפשר למיטרח והקשו וא"ת ונילף משבויה דשבויה לא אפשר כולי האי למיטרח ואתויי תאמר בגניבה דאפשר למיטרח ואתויי א"כ שפיר י"ל כשיטת הגאון דתליא בלסטים מזויין אי גנב הוא ואפ"ה פטר בה קרא א"כ ה"ה כל גניבת אונס ואף כ"ש הוא דבגניבת אונס אפשר למיטרח ואתויי ואפ"ה פריך גניבה בשואל מנין דלחיוב לא נלמד משבויה כמו שתי' התוס' דשבויה לא אפשר כולי האי למיטרח: (ד) עיין שם בהשואל דיליף מקודם שבויה בשואל מאו ופריך בתר הכי גניבה בשואל מנין ומייתי הך ברייתא דיליף מק"ו עיין: (ה) והכא לא שייך לומר דהפירכא הוא אחר שנלמד מבומר שכר דגניבה חייב א"כ אי אפילו בלסטים מזויין חייב למ"ד גנב הוא אף דבש"ש פטור גניבת אונס מ"מ הכא בשואל ליכא לפלוגי וכמ"ש הגאון לעיל ובעין שכתבו התוס' בפרק המפקיד והביאו הגאון לעיל בתוספות ד"ה כגון שטענו כמ"ש אה"כ מצאתי כו'. דז"ל דהרי תזינן הא אחר דידעינן דגניבה חייב בשואל אפ"ה בעי או לרבות שבויה והיינו מטעם המבואר

בגמ' דב"מ שם דף ל"ד ע"ב תאמר בשבויה שכן אונסא דלא כליך אדעתיה הוא ועד כאן לא כתבו התוס' בפ' המפקיד והגאון לעיל דלבתר דיליף כן גניבה בשואל הו אין לחלק בין פשיעה לאונס היינו לבתר דכתיב או לרבות השבויה דחייב אף אונסא דלא סליק אדעתיה רק דס"ל דלמא בגניבה דמצי לאהדויי ולמיטרח פטור בשואל וא"כ כיון דילפי' גניבה בפשיעה שפיר כתבו דאין לחלק בשואל בין פשיעה לאונס: (ו) אינו מדוקדק כל כך דאין זה ככל שאר ולטעמיך שבש"ס: (ז) דאי נמי קאי אתירוצא קמא וכמו שתי' התוס' בתחלת הדבור דאי תירוצא בפני עצמו הוא משמע דאף במבריח ארי דפטור דהיינו כשאין מצילו מן ההפסד רק מנער בעלמא היינו דוקא בדלית ליה פסידא אבל אי הוי ליה פסידא אפי' אין מצילו מן ההפסד חייב א"כ קשה מפורע חובו. ובנוסחא הראשונה כתב הגאון דלפי' ר"י יש לפרש דהירוצא אחרינא הוא באמת הא דקאמר א"נ מבריח ארי כו' לית ליה פסידא היינו לאחריה דאין מצילו מן ההפסד: (ח) אין זה מדוקדק כ"כ דשומא הראשונה סאה בס' היינו ערך מבית קרקע של ס' סאין עם הפירות ושומא שניה הוא רק אכילת פירות לבד. וסמוך בסוף נוסחא זו נקיט שומא דאכילה חצי שומה הקרקע ע"ש כמ"ש דרך משל ששים כאה ששים זהובים ואם הוא קרחת סאה נפחת חצי זהב

דף צב ע"ב גמרא חמרא למריה וטיבותא לשקיא. פירוש ברכת בורא פרי הגפן הוא למריה יתן איזה יין שיהיה צריך אני לברך בורא פרי הגפן אך טיבותא דהיינו ברכת הטוב והמטיב זה תלוי בשקיא אם יתן יין יותר טוב ולא ודאי גרוע מראשון]: סליק מסכת בבא קמא

סיום ממסכת בבא קמא

כ"ח חשון שצ"א פה פולדא והתחלנו בעזר השם ב"ה במסכת כתובות

ברש"י בד"ה מתא מחסיא מקום בהמות כו'. ואפ"ל שכוונתו בפירושו ובמה שפי' כאן ולא על בהתרא דקפדי דקשה ליה מתא מחסיא אמרינן בהוריות דף י"ב ע"א אקיקלי דמתא מחסיא תיבו ולא על אפדנא דפומבדיתא ופי' רש"י במתא מחסיא היו ת"ח גאוין להוראה ותרבות יפה היה לכן אבל בפומבדיתא לא היה להם תרבות יפה כ"כ כו' וא"כ היאך היה להם מנהג רע כזה להקפיד על דבר שרוב העולם אין מקפידין ולעיל בסמוך ע"א אמרי' ר"ח הו"ל ארים כו' נפון לגדיק חיל תוטא כו' לזה אמר לא מגד רוע לבם כי אם מקום בהמות הוא וצריכין כו'. אבל קשה הא אמרינן בחולין פרק ג"ה דף נ"א ע"א וויתר יעקב כו' לדיקים מקפידין על כו' וממונם חביב עליהן מגופן וא"כ דלמא כפשוטו. עוד קשה היכן מלינו שהיה מקום בהמות דמלינו אילים ממואב כבשים מחברון עגלים משרון. ומחסיא יגעתי ולא מלאתי בשום מקום. ואפשר למצוא סמך במעשה שהביא בספר הזוהר בכפר טרשין שהיה שם דבר ובא רב אחא וביטל הגזירה ושינה שמה למתא מחסיא ז"ל רב אחא אזיל לכפר טרשא כו' קבילו עלייהו דלא יתבטלון מאורייתא לעולם ואחליפו שמא דקרתא וקרו לה מתא מחסיא דהיינו בתחלה היה שמה טרשא ע"ש שיושבין בטרשים וסלעים ואח"כ ע"ש מחסיה. ובגמ' סוטה דף ל"ד ע"ב על וחברון שבע שנים כו'. וחברון טרשים הוי והכתיב ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון ואמר רב אויא אמר רבא בר חנן שהלך להביא כבשים מחברון ותניא אילים ממואב כו'. מינה. איידי דקליש ארעא עבדא רעייא ושמן קינין ופירש"י להביא כבשים כו' אלמא ארץ מרעה הוי כו'. קלישא ארעא עפר שלה טרשים דק וקלוש הוא ומתוך כך לא היו חורשין וזורעין תבואות מאכל אדם. עבדא רעייא. מלמחת ומעלה עשבים ואוכלין האלן. ושמן קינין מקנה האלן שכן דרך האלן להיות מסבית בארץ יבישה וטרשים יותר מארץ לחה ע"כ וק"ל. עוד קשה בפרק בכל מערבין דף כ"ח ע"א א"ר יהודה משמיה כו' מערבין כו' אבל לא בחזיז ופירש"י כמי שחת של תבואה כשהיא ירק כו' ופריך והא אמר רב כשות וחזיז מערבין כו' ל"ק הא מקמא דאתי רב לבבל כו' ופירש"י בבבל אוכלין חזיז וכי אתא רב לבבל וחזי דאכלי להו אמר מערבין בו. א"כ לימא בבל. ועוד בפרק חזקת הבתים דף ל"ו ע"א אמרי' אכלה שחת לא הוי חזקה ואמר רבא אי קאי בלוואר מחוזא הוי חזקה ופירש"י אי קאי השחת בבקעת מחוזא הוי חזקה לפי שעשירים היו ובהמות הרבה להם כו' [ואמאי לא אמר מחוזא] לכן נראה לפרש כפשוטו דלא קאי על חזיז רק על כל מילי וכן משמע הלשון אתרא דקפדי הוא שהיו קפדנין בכל דבר רק היאך תלוי כאן נבאר בסמוך. ולראיה שהיו קפדנין מפורש באיזה מקומות בהוריות דף י"ב ע"א גלדנא סריא דמתא מחסיא ולא מכותח דרמי כיפי דפומבדיתא. וזה ענין מה שאמרו פרק היה קורא דף י"ז ע"ב שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה אמר רב אשי והלין בני מתא מחסיא אבירי לב ניכהו דהא קחזו שבחא דמתיבתא תרי זימנין בשתא ולא מיגייר גיורא מנייהו (וצריכין לחוק הרחוקים מצדקה של הקב"ה. הגה"ה מכבר). ונראה שמפרש אבירי לב קמצנים היפך דרחב לב לבבות קשין מדקדקין אתרא דקפדי היא שטבע הארץ שם נוטים לקמצנות וזהו שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה ולזה אמר [לראיה] דמעולם לא איגייר כו' כמה שאמרו ביבמות פרק החולץ דף מ"ז ע"א וע"ב גר שבא להתגייר אומרים לו כו' ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה דאמר מר ב"נ נהרג על פחות משוה פרוטה (ע"ש בפירש"י בפירוש שמקפידים. הגה"ה מכבר) ואי בעי לפירושי יפרוש וק"ל ונכון. וזה ענין מה שאמרו שם קשים גרים לישראל כספחת כו' ופירשו התוס' משום שלומדים ממעשיהם ובעלמא אמרינן גבי כותיים כל מצוה שהחזיקו בה מדקדקין בה יותר כו'. חולין דף ד' ע"א. ונראה כי מגד טבע בן נח מדקדק על פחות משו"פ ולהכי מודיעין אותו זאת בתחלה ולהיותם דקים בזה בקמצנות וצרי עין והקפדה לומדים ישראל מהם וקשים כספחת שבאים על צרת עין אשר לו הבית. וזה ענין מה שאמרו בל"ו מקומות הזהיר על אונאת הגר וכל כך למה מפני שסורו רע וקשה לשון זה ונראה במ"ש פ"ק דבתרא דף ט"ו ע"ב וסר מרע מאי וסר מרע א"ר אבא בר שמואל איוב ותרן בממונו היה מנהגו של עולם נותן חצי פרוטה לחנוני ואיוב ויתרה משלו וק"ל. וזה שאמרו ובני מתא מחסיא אבירי לב כו' דלא איגייר כו' ובן נח נהרג כו' רק הגמ' שסיים ומתא מחסיא כו' הוא אדרבה מטיבותא להיותם ת"ח כדלעיל [בזוהר] וקבילו עלייהו לעסוק בד"ת כו' אקוקלי דמתא מחסיא כו'. טב גילדנא כו'. שבחא דמתיבתא כו'. דמלך במתא מחסיא טביומי כו'. ואמרו מכאן שת"ח מקפידין כו' וכל כך למה כו' דהיינו בת"ח הוא שבא לדקדק ובכתם ב"א גנאי כדלעיל חיל תוטא ופה ת"ל הרבה ת"ח לענין זה מדקדקין על פחות מש"פ אבל לענין העיקר שיהיה בה ת"ח בלימוד אנשים בה מעט ולפחות היה להם להחזיק ידי לומדי תורה אם אין לומדין בעצמן. והומכיה מאושר למחזיקים בה. ואתי להיפוך. בשאר קהלות שרואין כי לעת הזאת לומדי תורה הולכין ומתמעטין טרודים בעסקים מכובד עול משא ארנונית ומחייהם מ"מ עושים גדירות להחזיק ידי בחורים ונערים שבת וחול וכאן להיפך אפשר לאיזה דעות ומפני הבושה היו לוקחין ג"כ שבתות וצרי עין על פת לחם יפשעו. ומן ע"ה לא אדבר כי הוא מנהג קדומה. אמר ר"ע כשהייתי ע"ה הייתי אומר מי יתן כו' אך אותם הרוצים להיות כלומר לומדים ידם במעל הראשון והלומדים לשיכים בעיניהם ולצנינים בצידיהם. וחלילה לדבר על הכלל. ואין מקום בדרוש הסיום לדבר מזה הרבה. אך בהיות שיש לו שייכות בכאן הזכרתיו. ובפעם אחר נדבר יותר מזה בא"י"ה. ובזה נבאר קצת מענין הפרשה בפלפול של יעקב ועשו בענין הבכורה. שני אנשים נפגשו. עשו בן נח נהרג על כו' ויעקב ת"ח וויתר יעקב כו' מכאן כו'. והוא במה שיש לדקדק במה שאמר מכרה כיום מאי כיום. ויאמר הנה אנכי הולך כו' מה עניתו. ולמה זה כו'. מאי זה. ובמדרש [מלמד שכפר ב] זה אלי כו'. ויאמר השבעה כו'. מה טיבו של שבועה כו'. הענין כתבתי בדרוש לפרשת וישב שיעקב אמר מכרה כו' ונסתפק יעקב באומרו כיום מחמת שני דברים. שגריעותא דבכורה מחמת דבר שלא בא לעולם ומחמת אונאה. מחמת דבר שלא בא לעולם אמרי' בפ"ק דב"מ דף ט"ז ע"א תניא מה שאירש מאבא כו' היום כו' דבריו קיימין מ"ש רישא ומ"ש סיפא כו' סיפא שהיה אביו גוסס ומפני כבוד אביו. ולזה אמר כיום שהוא כמו כהיום. שיהיה מכירה קיימת. ודייק שפיר כיום שאותו יום מת אברהם ובישל עדשים כו'. או משום אונאה הומתק נזיד כו' ועשו לא ידע כעת שויו של הבכורה ודוקא לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני [לוקח אלך במנה] יודע אני [ששוה מאתים וע"מ כו'] בב"מ דף נ"א ע"ב. משא"כ עשו לא ידע ערך הבכורה ולאחר זמן יבא ויערער. ולזה אמר כיום כמו שאמרו נהרדעא לקבורה ולמזוני ולכרגא מזבני כו' אפשר שמזלזל במכירה משום בזיון המת. ולזה השיב על שניהם א"ל חיזוק כאלו המכירה כיום אי משום אונאה הנה אנכי כו' וכמ"ש המוכר סוס וסייף כו' במלחמה אין בו כו' מפני שיש בהן חיי נפש. נגד דבר שלא בא לעולם ולמה זה כו' כמו שאמרו פרק מי שהיה נשוי דף ל"א ע"ב. האי גברא דזבנא לכתובתה דאמיה בטובת הנאה כו' ומחולקין רש"י ותוספות בפשט וכתבו התוספות מכאן אומר ר"ת אע"ג דאמרינן פ"ק דב"מ מה שאירש כו' ה"מ בשדה סתם אבל אם אמר שדה ז' שאירש קנה כו'. וזהו למה זה כו' וייחד לו שדה המכפלה כדאיתא במדרש שלזה היה עיקר כוונתו שיבחר לו שדה המכפלה. ויעקב נתיירא. או למד הפשט כרש"י ולזה אמר ויאמר השבעה לי כמ"ש בח"מ סי' ר"ט ס"ד בהגה"ה אע"ג דאין אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם אם נשבע לקיים המקח אע"פ שלא בא לעולם צריך לקיים שבועתו. רק מה שהאמינו על שבועתו כתבתי שם. רק במה שאמר עוד השבעה לי כיום כו' נ"ל לפרש עוד כי הדין סימן ר"נ מצוה מחמת מיתה אפילו כתב וזיכה וקנה מיד בכל מיני הקניות שבעולם יכול לחזור בו. ופי' מצוה מחמת מיתה אם פירש מחמת מיתה וי"א אפילו לא פי' אלא שנראה מתוך דבריו שהוא נותן מחמת מיתה כגון שמתאונן על מיתתו וכיוצא בזה. מיהו אם פירש בהדיא שנותן במתנת בריא מהיום קנה [ולכך היה יעקב מתיירא שבמה שאמר הנה אנכי הולך למות האי כמתאונן על מיתתו ולא מהני שום קנין לזה אמר השבעה לי כיום כמתנת בריא מהיום] וק"ל. עפ"ז יאמר הנה אנכי כו' כי יעקב נתן לו דבר מועט בעד הבכורה אפשר לא היה בו שוה פרוטה נזיד עדשים ויעקב קפיד ע"ז כדלעיל [ת"ח מקפידין כו'] וירא כדאיתא במדרש באמת ואין בזה משום גזילה מפני הרואים להיות כמדומה לו פחות משוה פרוטה לזה אמר הנה אנכי כו' להיות בן נח נהרג על פחות משו"פ. ויאמר השבעה לי כו' במ"ש הרמב"ם הגוזל את חבירו ונשבע לו יוליכנו אחריו כו' אבל פחות משו"פ א"ל להוליך אחריו אבל צריך ליתן לו כיון שנשבע. עיין בתוי"ט בפירוש המשנה שם אבל בלא שבועה אינו ממון כלל. וע"פ דרך זה י"ל ויעקב נתן לעשו לחם כו' למלאות השו"פ. נחזור לענינו כי אחרי שסיים בחתימת המס' בדיני גזל וטעם הדבר שסיים בזה ולפי שסדר בארבעה אבות נזיקין המבעה זה אדם הו"ל לסדר דיני אדם מקודם ואח"כ הבער אבל ראה לחתום בזה נראה הטעם כמ"ש הקדמונים בחומר עון הגזילה בא וראה תכלית השנה ימים טובים תכלית ימים טובים יום כפור. תכלית יום כפור נעילה ומתפללים להאיל מעושק ידינו והטעם אף בזה אפשר לומר לפי האמת במ"ש קץ כל בשר כו' לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. ובמדרש אמר ר"י כ"ז עונות חשיב ביחזקאל ומכולן לא חתם אלא על הגזל כו' וכיון שהחתימה על הגזל לזה בתפלת נעילה שהוא זמן החתימה כו' [מתפללים להאיל מעושק ידינו] ולזה הובא לנו בחתימת המסכת דיני גזל אף דבר שרוב העולם אין מקפידים עליו ולהיות חמור כ"כ נתן בסופו תיקון להזהר בו ומתא מחסיא עיר גדולה של תלמידי חכמים אתרא דקפדי היא כל כך למה שלא מדה מגונה הוא בעיני אלהים ואדם לפי שאין פושטין ידם בגזל. ואפ"ל שזה הרמז בתחלת המסכת שהוא נעוץ סופו בתחלתו ד' ראשי עונות וכמ"ש על שלשה פשעי ישראל כו' דהיינו אבות נזיקין עבירות החמורות המה ע"ז. גילוי עריות. שפיכות דמים. גזל. כמ"ש קשה עונשין של גזל יותר מעריות שזה נאמר בו אל וזה נאמר בו אלה דהיינו ג' פשעים ועל ארבעה כו' שעשו ישראל הוא השור. ע"ז. עגל. וימירו כו' בתבנית שור כו'. תני שור לרגלו. רגל העגל. ובור. חטא יוסף. שפיכות דמים. וישליכו אותו אל הבור. לכה נלפנה לנקי כו' נארבה כו' נבלעם כשאול חיים ותמימים כו'. משלי א' י"א י"ב. והמבעה חטא אדם. ושמואל אמר זה השן. זה גזל האכל קשה כו'. כל עץ הגן הותר לו מכל עץ הגן ולא מן הגזל. והבער. גילוי עריות. נורא בי עמרם. אש התאוה. טרא דתמר. יחמו כתנור כו'. עון פעור לא הוטהרנו ממנו מדרש ארוך מן פעור. לא הרי השור שהזיקו מצוי אין לך כל פקודה כו'. כהרי המבעה הנאה להזיקו כו'. ובהלפיך פ' משפטים מפרש הארבעה אבות נזיקין על הארבע גליות הרוצה יעיין שם. ונמשכים מאלו הארבעה ראשי עונות ואין להאריך. ובזה יש ליתן קישור להמסכת שאנו נתחיל בא"י"ה לחיים ולשלום. בתולה נשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי שפעמים בשבת (מעשרה תקנות שתיקן עזרא). ב"ד יושבין בעיירות כו' לכך תיקנו שתנשא ברביעי כו' [ופירש"י] וע"י כך יצא הקול כו'. דאל"כ כיון שהוא לא ידע ע"כ שזינתה כלל כיון דנפלה בחזקת בתולה ואם ידע ושתק למה יבא עוד לב"ד וא"כ מה בכך שיבא לב"ד [הא לא היאסר דהו"ל ס"ס להיתרא] ואי משום כתובה מאתים דידיה לא היה להם לחכמים לתקן יום רביעי לכך. לזה פי' שמא זינתה תחתיו וע"י כך יצא הקול כו'. שפעמים בשבת פירש"י אבתולה קאי דלא תימא כיון דטעמא דאלמנה לא מפורש במתני' ע"כ ה"פ אלמנה ליום החמישי כיון דליכא כתובה דלא רמי בה תיגרא כמ"ש התוס' לזה קבעי ב"ד וז"א דטעמא משום שקדו וה"פ דמתני' בתולה כו' ואלמנה כו' שניהם משום שקדו בתולה שיהיה טורח א' וב' וג' וד' כונסה. אלמנה שקדו שיהיה שמח עמה ג' ימים כו' שאין לה שבעה ימי משתה וכ"ת א"כ [בתולה] בששי בשבת נמי לזה אמר שפעמים בשבת כו' וצריך טעם בבתולה יותר מבאלמנה. והרמז הוא אחרי כלות ארבע גליות המה ארבעה אבות נזיקין אזי ישמח בתולת ישראל. עוד אבנך ונבנית בתולת בת ישראל. נפלה ולא כו'. וטעם היחוד הגאולה הוא משום שקדו [על תקנת ישראל שיהיה שמח כו' ושיהיה טורח כו' כדמפרש ואזיל] כמה דאת אומר וישקוד ה' על הרעה כו'. הטעם האחד ע"ש טורח הסעודה כמ"ש בפרק הספינה דף ע"ה ע"א הפליגה ספינתו בים כו' מגלפין מסרקין משהתין מים אבנים טובות כו' (אין זה לשון הגמ' ואולי במדרש מלאו המחבר ואגרת ליסנא הוא). ועל דרך זה בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס. ועתה מרוב עונינו הוא בעמל ויגיעה ולא נעשה מהרה רק היום מעט ולמחר מעט. וטעם הב' שיהיה שמח כו' כד"א שמחנו כימות עניתנו כו' ואמר ג' ימים כמ"ש בסנהדרין דף צ"ט ע"א תניא רבי אומר ימות המשיח ג' דורות שנאמר ייראוך עם שמש כו' דור דורים במהרה בימינו אמן כן יעשה האל. ובלצ"ג:

הגהות וחדושים על מסכת בבא קמא

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא.

דף ב ע"א תד"ה לא הרי פי' אין קולתו כו' ואין פירושו כמ"ש שבתלמוד לא ראי זה כו' אין תומרא כו'. תימה לי דהלא (בסנהדרין סו) איתא לא ראי דיין כראי נשיא שהרי דיין אתה מצווה על הוראתו כו' ולא ראי נשיא כראי דיין שהנשיא אתה מצווה על המראתו כו' וכן בריש תו"כ ובמ"ר פ' נשא בסופה לא הרי דבור הסנה שהוא תחלה לדברות כו' לא הרי דבור הר סיני שהוא בכל ישראל כו' וע"כ פירושם כדהכא ונראה דכל לא ראי דבש"ס נוכל לפרש כן וצ"ע : ד"ה ולא זו"ז . בסופו. וק"ק דמשמע דהיו עונשין ממון מ"ה. לכאורה כאן לא רצה התנא ללמוד מק"ו רק כמו כל התולדות דקאמרה הגמרא לקמן עליהן מ"ש קרן כו' וכן בכולהו תולדות דשארי אבות וכן לרב באבני כיסו כו' דיליף במה"צ משור ובור (לקמן ג ב) ובתוס' שם (ולקמן ו) בפיסקא דהלד השוה יליף ג"כ בפ"נ (ובדף ה ב) א"כ וכולהו כו' אתיא במה"צ והלא בשבת איתא נמי תולדות והיו עונשין עליהן סקילה כדלקמן והנה רש"י (בסנהדרין עג) כתב טעם דא"ע מה"ד משום דאדם דן ק"ו מעצמו אבל היקש לא ניתן לידרש מעצמו אמנם לדעת התוס' (בסוכה לא) דכה"ג אדם דן מעצמו לבד גז"ש ואפ"ה פ"י היקש עונשין ע"כ צריך לחלק מטעם אחר עי' כ"מ בפ"כ מהל' עדות ה"ב וצמש"כ (לקמן כד ב) בס"ד : **בא"ד** ובמכילתא תניא כו' כצ"ל : **בא"ד** ומיהו בפרק הפרה כו'. והנה כיון דהש"ס שלנו סובר דעונשין ממון מה"ד ראוי לפסוק כן ותמיהני על פסקי התוס' שכ' דא"ע ממון מה"ד : בתו"ה ד"ה תשלומי נזק בסופו וס"ס היכא דשבחה כו' דניזק הוי (נ"י). ותמוה דהא הלכה כר"י (לקמן לד ב) דל"ל לניזק אלא פלגא בשבחא : **ע"ב** רש"י ד"ה רבילה ורבלה עליהן כדי לשברן. לכאורה ה"ה דאפי' רבלה לסגאתה כיון דלאו אורחה לרבוץ על כלים הוי תולדה דקרן כמו כלבא דאכיל אימרי רברבי (לקמן טו ב) וכתב שם הנ"י מכאן שמעינו דכ"מ דלאו אורחיה אע"ג דיש הנאה להזיקו תולדה דקרן (ושם לקמיה במתני' דס' תמין כתב לא לרבוץ לשברם) וכ"מ (לקמן טז) פיסקא ולא לרבוץ דאמר ר"א ל"ש אלא פכין גדולים אבל קטנים אורחיה היא ואי במתכוין לשברם מאי שנא עי' (לקמן מד) תד"ה. הכא נמי ופרש"י ז"ל י"ל דלמ"ד פ"כ ממונא פי' כן וע"ד פי' התוס' (שם טו ב) ד"ה והשתא והכריתו את דאמר לקמן הכי נמי כוונתן להזיק (אבל הנ"י קשה) ועי' (לקמן מד ב) דמשמע דזה פלוגתא ר"י ור"ש בניזקין שלא בכוונה : ד"ה כתיב כי יגח דודאי כו' ובא עליו בכח אבל נגיפה כו' שמגלו עומד כו'. אולי יכוון דיגח הוא תלשון מגיח ממקומו (שופטים כ) ופי' שמשך עצמו השור ממקום רחוק שמכה אז בכח גדול משא"כ נגיפה שהוא לשון הכאה ממקום קרוב שאינה בכח כ"כ : ד"ה ואגב אורחיה דמשמע דנוחה היא הבהמה כו' משמיענו דשור המועד לגוים אה"נ כו'. לכאורה תמוה דמאי איריא משום דבהמה נ"ל מזלא אלא אף מועד לעכו"ם דא"ל מזלא א"מ לישראל כדתמה הש"ס (לקמן מח) ומועד לעכו"ם הוי מועד לישראל ואולי שיטתו כאן כהרמב"ם פ"י מהל' נ"מ ה"ג דמועד לעכו"ם או לטרפה הוא מועד לישראל שלם ובמועד לבהמה לא ס"ל כוותיה וכדתמה באמת הה"מ שם ע"ד הרמב"ם בזה ואולי פירושו יל"פ פה בנזקין לא במיתה : **בא"ד** במשלם אה"כ דמי נהרג. לכאורה באין הכרח פי' כמ"ד לקמן ספ"ב דפדיון נפשו דמי ניזק : **תד"ה** ומילתא אגב נגח שור וחמור וגמל כו'. מדפשקי לאדם למחשבים בתורם כבקודם דהיתה רבותא כפי (ועמש"כ בחדושי להרמב"ם פ"י מהל' נ"מ ה"ג בס"ד) משמע דהאי גוונא ה"ל מועד גם לאדם ואולי לכוון מועד לאדם דתקס דמשמע דבאמת הוה מועד לאדם אבל הנ"י לקמן בס בשם הרמ"ה חולק בזה וע"ב בהג"ה :

דף ג ע"א ד"ה וכן בחיות רעות שדורסות ואוכלות להנהן כצ"ל : **ד"ה** לא אלא מפקינן מסברא כו' דבעינן רק כדי להמית כו' כ"כ דצ"ל : **בא"ד** דהנ"ל כי יפתח איש או כי יכרה כו' כצ"ל : **בא"ד** אלא חד בור למיתה וחד בור לנזקין. ובזה נראה לומר דלהכי כתיב בור הראשון מ"ו דמיירי במיתה דא"ת אלא בבור מלא ופלס דהוא עשרה ובור הב' א"ו דמיירי לנזקין דחייב אפי' בבור חסר ועי' בשנ"א בהשמטת לקומיו שכתב כעין זה ע"פ דרשת הגמרא שלנו : **ע"ב** רש"י ד"ה כחו הוא והיינו אדם גופו. משמע קצת דמפרש דאינהו נמי אבות אבל בי"ף מבואר להדיא דאינן אלא תולדות ועי' לקמן רפ"ב פלוגתת סומכוס ורבנן בצרורות ומאי דאמר רבא עלה. ד"ה אי בתר דניית שהוחלק אדם בהם. הן לרב כיון דאפקרינהו אינו חייב בין על טינופת כלים ובין על נזקי אדם עצמו זולת אם הוזק בהם עצמם פי' לקמן (כח ב) ובתוס' שם ד"ה אבל : **ד"ה** דכח אחר מעורב בה וס"ל לאפוקי אדעתיה. ע' לעיל (ב א) תד"ה ולא זה (ולקמן ה ב) בתד"ה כי שדית : **תד"ה** משורו ובאבנו וסכינו אין לחלק כו' דלא שייך כו'. וכן כ' (לקמן ד בתד"ה למחשביה) אלמה לא הכי אמרי' (ביומא פו ב) אדם עובר עבירה כו' שלישית מוחלין לו כו' וכן (בסנהדרין פא ב) מי שלקה ושנה כו' ועי' בגמרא שם וי"ל דלענין זה יותר מסתבר למילף מאחר אבות דלא חס רחמנא עליה אף בפעם ראשון : ד"ה כיחו וקשה כו' ונראה כו'. הנה אף לפירושם ע"כ יש ג' מינים בהוצאה מספה כיחו. ניעו. ורוקו . א"כ גם לפרש"י י"ל דשני מינים יש במוצאי האף א כדרכו שהוא עב ועכור ויוצא ע"י נענוע ב דק ונגלל כמים ונוטף מאליו כמו ע"י חולי סקורין (קאטע"ר) :

דף ד ע"א גמרא וקרן מאי שייריה במזיק כו'. ק"ל מדוע לא משני דקתני סיפא שור המועד כדאמר בסמוך לענין אדם : **רש"י** ד"ה שור מועד כו' משלם כופר כו'. לכאורה הגמרא כאן ע"כ אזלא כפי דמסקינן (לקמן כו) דגם רגל משלם כופר וכן מש"מ התוס' שם דאל"כ הוה ילפינן אדם מינייהו ודוחק לומר דהכא הכוונה דשם שור משלם את הכופר : **תד"ה** לאו וע"ק כיון דידע כו' א"כ מסתמא ידע קיפא. זה י"ל דהס"ד דטעם זה אינו עיקר רק לתשובת הצדוקים וכמו שפי' הרע"ב שם לעיל במ"ו גבי כפרי הקדש והתוי"ט בד"ה שלא יעשה ע"ש : ד"ה כשהזיק לא כו' אלא מאידך כו'. וכ"פ רש"י (לקמן ט ב) במשנה וכדאי' להדיא בגמרא (יג ב) ודברי הנ"י בפי' המשנה כאן תמוהים : ד"ה למחשביה וי"ל דל"א אלא בע"ח כו'. וכ"כ רש"י שם במתני' : ד"ה כראי דאין מזיד לשור. ולכאורה הא לרבה (לקמן מג) ולרב (שם מד) דוקא בכוונה משלם כופר וי"ל דמ"מ אין זה קרוי מזיד דאינו אלא ביודע שאסור ומקבל עליו התראה אבל מ"מ ק"ק דבבעלים שייך מזיד והתראה : **ע"ב גמרא** מי כתיב מים נבעו. נ"ל דר"ל דאז הייתי מפרשים דמים מתבעבעים מן האש ושפיר קרי להו מתני' מבעה כפי' התוס' וג"ל עוד דרב מרי נמי הוה מפרש דאש תבעה את המים ומ"מ שפיר פריך כיון דקרא קאמר שהאש פועלת בעבוע במים א"כ נוכל לקרוא אותם נבעין או מבעין כהתוס' ופרש"י בכאן נראה דחוק : **רש"י** ד"ה לגר ע"י שם דל"ל לגר כולי האי. (ולקמן פה) ד"ה בין שם פי' דאין שם לגר כלל ועמש"כ שם : ד"ה תנא אדם דאזיק שור ובור לא מיירי בנזקי אדם דרחמנא פטרי' כו'. ק"ל חדא דל"פ אלא במת אבל לא בהוזק כדלקמן (כח ב) שנית דבור פטור בכלים ג"כ וברה"ד כ' כלומר נזקי ממון משמע דבא לומר דל"ד שור אלא כל נזקי ממון ולאפוקי אדם לבד : ד"ה ומנסך נ"ל שניסכו ביי"נ שזרק בו כו' דהא מזבין ליה כו'. עי' מהרש"א ולי נ"ע דהא פלוגתת ת"ק ורשב"ג היא (בע"ז עד) במשנה ורב עצמו פסק שם כיין כת"ק דאסור וא"כ מדוע לא מפרש דהיינו מערב שור תנאתי בשב"ג שהטיל בזה : **תד"ה** מי כתיב. עי' מהרש"א בדבור הקודם אבל מ"מ אפשר לפרש קושיית רב מרי כיון דגם לרב ושמואל לא דייקי קראי יותר הנ"ל דמבעה זה מים דלשמואל קשה דבשור נכלל כל מיליה ולרב קשה דהא תני אדם בסיפא כדלעיל : ד"ה שומר עי' כה"ד. ול"כ דמעיקרא תני ד' מיני שומרים א ש"ח דלא מסרו לכ לשמרו ב שואל דמסרו למלאכה א"כ ש"ש שהוא נגד ש"ח וממינו א"כ שוכר שהוא נגד שואל וממינו : ד"ה ומדים פי' ריב"א כו' נ"ל דהולרכו לזה דאי אמרת דבממון נמי אמרי' ולא כאשר עשה א"כ הוא קנסא ואיך יפלגו בזה ר"ע וחכמים ולפ"ז נ"ל עוד דאף אם מי אפשר בהיכה כגון שהלך למדה"י או שאין לו מ"מ מיקרי אפשר בחזרה כשיעשר או כשישוב לביתו ול"ד להרגו דא"א בחזרה בשום ענין אולם עדיין מ"ל במת ולא הניח אחריו מאומה ואולי דגם זה לא מיקרי כאשר עשה דהרי לא על ידם מת ואי מסתפק אם עתה א"א בחזרה אם חייבין ב' תשלומין א' מכאשר זמם. והב' משום דינא דגרמי דאיתא ברמ"א סי' א' ס"ד ולכאורה הנ"ל דלרבא בליסנא דכ"ל עד זוגם חידוש הוא דמאי חזית כו' (לקמן עב ב) לעולם אין בזוממין תשלומי דגרמי ול"ד למש"כ התוס' שם דלא המניכהו רחמנא לתלאין כמבואר למעיין כי קמבעי לי לאביי ולל"ב דרבא או דאסהידו ביה תרי בחד וכפי פסק הרמ"א וכ"ל דזה תליא בהא אם דינא דגרמי ממונא או קנסא עי' בש"ך סי' שפ"ו בארוכה דאי אמרי' קנסא לא שייך כאן כיון דכבר משלמין מכאשר זמם ולכאורה קשה על תירוץ ר"י הא לא ילפינן מקנסא וי"ל דוקא ממונא מקנסא ל"י אבל קנסא מקנסא שפיר ילפינן וכ"מ להדיא (במכות ד' ד ב) וזה לא שייך לפלוגתת רב ושמואל (בגיטין נג) ולהא (ולקמן קיז) דהתם בקנסות דרבנן גם י"ל כי לא ילפינן למעלה אבל לגופיה ילפינן וכה"ג אמרי' (בבכורות מט) וא"ש אף ללישנא דרבא דחידוש הוא :

דף ה ע"א גמרא אי נזק תנא ליה. נ"ל למחוק דהא זהו דקאמר בסמוך אי פגם היינו נזק וכן רש"י נראה דל"ג ליה : **רש"י** ד"ה מנסך הואיל ועביד ביה מעשה כו'. עי' (חולין מ) ובתד"ה רבולה : ד"ה תחת מה התם תמיטב דגמר תשו"ר כו' וד"א גמירי כולהו משו"ר. הן לא גלה לנו במאי גמירי מהדדי אי במ"מ הא לא אתיין כולהו כדלקמן בסמוך (ועי' לקמן ט ב בתד"ה משא"כ בבור) ועוד כולהו נמי ליליף בב"מ (ולקמן ו ב) בתד"ה שור רעהו משמע דד"א נמי גמרינן משו"ר בגזירה שוה דתחת כו' דבכולהו כתיב לשון ישלם ודו"ק : **בא"ד** במדים זוממין כתיב נפש בנפש וכמ"ד בהו תחת דמי. כה"ג לקמן בריש פרק החובל הכאה הכאה קאמרי' ע"ש בפרש"י : **תד"ה** שמעתא המ"ל כו' דלא מיחייב בשוגג. לכאורה תמוה דהא תני בושת דאינה בלא מתכוין כדלקמן בפרק החובל במשנה (פו ב) וגם שם א"ד אינו חייב אלא במזיד או קרוב לו עי' בסוגיא דלקמן ספ"ב ואולי משום דאפי' בושת חייב באינו מתכוין לבייש רק להזיק : ד"ה למעוטי ומוסר כו' אפי' כו' משום קנס כהגוזל בתרא. היינו הא דאיבעיא שם אי דינא (ר"ל משום דינא דגרמי) או קנסא (פי' ואפי' למאן דל"ד דד"ג) וכ"מ מפרש"י שם ד"ה ואי קנסא שפי' משום דרגיל היה בכך והוא ע"ד שאר"כ גופיה (לו ב) האי אינש גזלנא עתיקא הוא ובעינא דאיקנסיה ולזה א"ש הא דפשיט ליה ממתניתין דדינא דמשמע דמחייבת אפי' בפעם ראשון והא דאמרי' (בב סב) אליבא דמ"ד ל"ד דינא דגרמי ל"ת דמסורת נמי ל"ד היינו כיון דל"ד ליה מדינא רק מקנסא ל"ת דודאי לא עשו תקנת נגזל בו דתקנתא לתקנתא לא עבדינן (ריש ב"מ בההוא רעיא) ובזה יפול רוב דברי הש"ך בסי' שפו סק"א : **ע"ב** רש"י ד"ה לכתוב רחמנא כו' פרכת מה לקרן כו' ובד"ה הדר דל"ל קרן כו' נ"ד לפרש כפי המסקנא לעיל דלשמואל תנא שור לרגלו ופי' מהר"ם : ד"ה וכולהו. מה שהוסיפו בד"א בשם מהרש"ל מההוא ומאידך נ"ל שבוש וכוונת מהרש"ל הוא אדלקמן בא"ד ולהכי נקט רבא כו' למ"ל כו' אתו כולהו מההוא ומאידך אבל נ"ל להגיה שם תחת מאידך דל"ל מאידך וכן מאידך דלעיל מיניה ולקמיה נ"ל תתתיהם מאיכך : **בא"ד** וכן אי כ"כ בור ושן כו' וכן אדם. נ"י מדוע שייך לאדם בציור הראשון דאי כתב בור וקרן: **תד"ה** כי שדית וי"ל דאתו כו' ברוח בא"מ כו'. לכאורה אף ברוח מצויה לא מיקרי מעשיו גרמו לו כמו באש ואולי נ"ד תלא נקטו ליבנא דגמרא שם:

דף ו ע"א גמרא מ"ש אש דכח אחר מעורב בו. פי' לעיל (ג ב) כרש"י ד"ה דכח אחר ובמה שלייכתי עליו : **רש"י** ד"ה אי דאפקריה דפליגי בפרק המניח אם"כ כצ"ל : **ד"ה** היינו בור דהא נמי תחילת עשייתו לנזק דס"ל לאפוקי אדעתיה דסופו ליפול בר"ת. ק"ל א"כ אם נמי הוא תחלת עשייתו לנזק (ולקמן י א) אמרי' תומר בבור מבאש שתחלת עשייתו לנזק ואולי פירושו הנל"פ ה"כ תחילת עשייתו לנזק היינו בעת אשר נעשה בור ל"ל בשעה שנהו תיכף ראוי להזיק ולקמן ע"ב גבי כותל ואילן דק"ל אין תחלת עשייתן לנזק הוא משום דמיירי נמי בהזיקו בשעת נפילה ע"ש בתוס' ועי' לשון רש"י לעיל (ג ב) בד"ה ה"נ תחלת כו' : **תד"ה** אי לרב כדפי' לעיל. הוא בדף ג רע"ב : **ד"ה** לאתויי אין סברא שיתחייב בעל הבור כו' כצ"ל : **ע"ב גמרא** אלא לאומר הרי עלי מנה לבד"ה כו' לא יהא כו'. ק"ל מדוע לא מוקי לה בנהנה מן ההקדש בשוגג דמחייב קרן וחומש ולהרמב"ם ברים ה' מעילה אף במזיד משלם את הקרן (וזה י"ל דאינו אלא מדרבנן עי' בתוס') והנ"ל מכאן ראיה למש"כ (בסנהדרין טו) דאינו משלם מקרקעי ע"ש : **תד"ה** חב בש"ד כו' כגון ה"ה לאדם כו' שחב לאחרים כו' . לכאורה ה"נ דחב הוא פועל יוצא שמחייב לאחרים וחייב הוא פועל עומד ולכן הכי דמייתו שפיר תני להו בלשון חב דשם הם מתמשים לפועל יוצא אבל הכא שהוא משמש לפ"ע שפיר מקשה חייב מבע"ל (ועי' בגליון התשניות ד"ו תש"ב הגר"א ז"ל בזה) ואפשר לכוין זאת בתירוצם ודע דבתירוץ הש"ס הכא צריך למתן ג"כ במשנה הכמוכה כל שחבתי בשמירתו חבתי בתשלומי נזקו ולפי' הגר"א ז"ל נ"ע :

דף ז ע"א ד"ה ור"ע אך קשה וליפרוך שכן יפה כחו בנזקי בור. ולעד"נ כיון דגם פסה"ק שנפדו שכן ממון הדיוט (עי' לשון רש"י לקמן י ד"ה שור פסה"ק) פטור בי' א"כ ע"כ , כטעם דסקילה התורה בתשלומי הקדש וגם איכא למילף ק"ו להקדש משור פסה"ק שנגחו בור שמשלם ממיטב : **רש"י** ד"ה מדעתו בסופו אינו משלם אלא מיטב כ"כ דצ"ל : **ע"ב** ד"ה או בעל עולם שהרי לכ"ע היא עידית. לכאורה אף אם איתה גרועה מעידית דעלמא מ"מ כיון דאין דינו אלא בעידית דעלמא אינו מחוייב לתת לו מעידית שלו כיפה מעידית דעלמא אלא מזיבורית שלו כדמוכח מהא דאמר לעיל לרי"ש אהני קרא כגון כו' משמע דאי לאו קרא הוה אמינא דלא יהיב ליה אלא מהזיבורית ועיין מש"כ לקמן בס"ד : ד"ה דאמר בדמזיק שיימינן. וכיון דשויא לך זיבורית כעידית דניזק כו'. עי' מש"כ לקמן בסמוך בכוונת דבריו :

דף ח ע"א כהס"ע בד"ה עידית מדאורייתא כו'. לכאורה אפי' היה דינו מדאורייתא בבינונית אינו מחויב ליתן גם מן היפה יותר מדינו וכמו שהוכחתי לעיל מהא דאמרי' לרי"ש אהני קרא כו' ואולי יפרש דלא איצטריך קרא לרי"ש אלא היכא דאפי' א"ל למזיק גם בינונית השוות יותר מעידית דניזק דמחייב לתת לו מעידית דידיה דוקא אבל אין זה סברא כלל וגם הגמרא שם ל"ק אלא דא"ל למזיק עידית וזיבורית וכ"מ גם סברת המהרש"א בתד"ה אליבא דרי"ש ואפשר שסובר רש"י דדוקא רי"ש א"ל דמסברא ה"א דא"ל ליתן לו מהיפה יותר מדינו אבל לר"ע גם הסברא כן הוא שמחוייב ליתן לו מן היפה יותר מדינו וכדמשמע לעיל מדבריו בד"ה או בע"ע כמו שהעירותי שם או אפי' לרי"ש בתר דגלי לן קרא בנזקין ה"ה בעלמא נמי : **שוב** ראיתי להרא"ש שהביא מחלוקת בגוונא דהיה לו למזיק גם בינונית היפה יותר מעידית דניזק (לרי"ש דאהני קרא) והכריע הוא ז"ל דמחוייב לשלם מעידית דידיה ונעלמו דבריו מהמהרש"א גם בלא"ה דברי המהרש"א תמוהים דהא אכתי איכא למיבעי לרי"ש היכא דזיבורית דמזיק כעידית דעלמא וגרועה מעידית דניזק דאי בע"ע הן שמין לא מהני קרא בכה"ג ולא מידי ואי בשלו הן שמין צריך לשלם מעידית דידיה ולהרא"ש י"ל הא דקאמר אליבא דרי"ש נ"מ לך כו' ר"ל במאי דקאמר בדניזק שיימינן דודאי פירושו לאפוקי מש"ע ג"כ אבל בגוונא דאהני קרא לשום בדמזיק וכר"ע נכלל במאי דקאמר כ"מ לך אליבא דר"ע כיון דתרוייהו שוין בזה ונכון בס"ד ונראה דזהו כוונת רש"י במש"כ שם וכיון דשויא כו' כעידית דניזק כו' ור"ל דאילו לא שוית דאז מודה רי"ש דבמזיק שיימינן תיבעי נמי כמו לר"ע : **ד"ה** ל"א גרסי' ופגא דבתרייתא סבר כו' כצ"ל : **ע"ב** תד"ה דינא וכן א"ל דר"מ סעדיו של בע"ח קרובים לראובן כו'. נ"פ דר"ל עדי קיום וכ"ה להדיא בתוס' כתובות דאילו עדי שטר גופיה ודאי דלשמעון נמי פסולים דהאי שטרא חספא בעלמא הוא :

דף ט ע"א ד"ה רס"א ור"מ אין סובר כן כו'. עי' ברא"ש דר"ל לדעתו דל"פ אר"ה בריש דרי"ם ור"פ וקשה א"כ מאי פריך שיעתא כו' הלא סוגיא קמ"ל דאפי' א"ל מטלטלין מבוכחים מאי יסיב ליה סובין ודלא כקרקעות דחייב לתת לו ממיטב ואולי י"ל דזה ידעינן מדיוקא דמיטב שדהו דדוקא בקרקעות בעינן מיטב כדלעיל ועוד נ"ל דמיטיב לא מרבינן אלא שוה כסף ואפי' סובין דקאמרה הברייתא הוא מסברא מטעם דכל מילי מיטב הוא כר"פ ור"ה בדרי"ה אך ק"ל כיון דלר"ה אי א"ל כסף חייב לתתו ולא מצי למיתב ליה ממטלטלין ממילא הסברא נותנת דאי לית ליה כסף יהא חייב למיתב ליה ממטלטלין דקפילא עלייהו זביכא (עי' פסחים לב) הקרובין יותר לכסף וכש"כ אם יש לו מטלטלין הנצרכים לניזק לקנותם דה"ל לדידיה כסף ממש וכש"כ שכן הדין נותן בבע"ח ועי' בסמ"ע סי' ק"א סק"ה שנתן קלא טעם וגם י"ל בבע"ח משום טעמא דר"ם (בגיטין מט ב) כדי שלא יראה אדם לחברו כו' : **בא"ד** ובע"ח אי א"ל זוזי נ"ת לסלקו אלא בזוזי . והרא"ש הוסיף עוד דאי א"ל מטלטלי וקרקעי כפינן ליה למיתב מטלטלי וק"ק להבין לפ"ז מדוע נקרא שטר כפילת שעבוד קרקעות וי"ל כיון דמאי טריף לקוחות ע"כ דמעת כתיבת השטר שעבודו חזק כ"כ כאילו קנויים אצלו על תנאי דאם לא יפרענו אך ק"ל מהא (דכתובות קי) דק"ל לר"כ בם זה גובה וז"ג ע"ם כל הסוגיא הא מצי בעל העידית לומר כיון דדיני בזוזי סריני מקבל בפרעון חובי השטר שים לך עלי שהוא אצלי כזוזי (וכה"ג כתב הנ"י לקמן בהמניח במשנת שני תמין שחבלו זה בזה) ועי' ר"ן שם בכתובות ובש"ך סי' קא סק"ג וסי' סו סקע"ד גם יש לדמות זה להא דאמרינן (בכתובות נא) במשנה אם אמרו יתומים אנחנו מעלים כו' אין שומעין להם כו' : **ד"ה** וערף וי"ל כו'. עי' מהר"ם ול"נ משום דמ"מ שניהם עומדים בספק שוה דלא ידעי בשעת חלוקה אם עשה אפותיקי ועל איזה שדה עשה ואע"ג דא"כ (לקמן יא ב) גבי עבד שעשאו אפותיקי דא"ל קלא היינו שהעבד גופיה מפיק לקלא כמ"ש הסמ"ע סי' קיז סקי"ט : **ד"ה** הלכך דל"ש ביה מעולה כו'. ועיין מהר"ם אבל ז"א אלא לסומכוס כדאמרי' בריש ב"מ כי אמר סומכוס היכא דאיכא דררא דממונא וכפירוש התוס' שם אבל לרבנן בכ"ע המע"ה ול"נ דכוונו למש"כ (בב"ב סב ב) בד"ה אתמר : **ע"ב** רש"י ד"ה נכסים שאין בהם מעילה דל"ל כולהו כו'. פי' לעיל ו ב תד"ה שור רעהו : **תד"ה** משא"כ בבור וא"ת שור ולא אדם כו' נ"ל כו'. לפ"ד י"ל דמיבעיא למעוטי דאפי' דמים לא משלם דהא אשכחן (לקמן מג) לרבה דע"פ עצמו דליכא כופר מ"מ דמים משלם וקמ"ל דבור פטור מכלום וכ"מ ברש"י שם ע"ב ד"ה משא"כ בבור וכן יש לדחות בזה מש"כ (לקמן כו) ד"ה עליו על הא דאמר בהחובל והאי מיבעיא ליה כו' דלא תשקל נניכיה ממונא כו' לאו כו' אלא איירי כו' ע"ש דיל"פ דהכוונה שם על דמים ומדייק ליתנא דל"ת מיניה ממונא דקאמר :

דף י ע"א רש"י ד"ה משא"כ באש ואם כפות כו' חייב מיתה כו'. וקשה למ"ד אשו משום ממונו דא"ח מיתה (כדלקמן כב ב) ובפירושו שם מא"ל ולפי' התוס' בד"ה משא"כ בבור ניחא : **תד"ה** שייר בסופו . עי' (לקמן כו) ברש"י ד"ה שכן ישנו בבור : **ד"ה** שהבור ה"נ

שגר

דעל שור פסולי המוקדשין מותר כדאמרי' בבכורות פ"ג. תימה דאדרבה שם משמע להדיא דשער המתובר בו כבמתה לכ"ע אסור (ע"ש כו) "ואלא במת ט' ואי עקביא איפכא מבעיא ליה נראה עם הגיזה השור דמיתה קאסרה ליה" גם מש"כ דשער המת מותר מכפ"ק דערכין ע"ש דאליבא דרב משמע דאסור וע"ש בתוי"ע דלדעת הרשב"א והטור לכ"ע אסור : **ע"ב גמרא** תנתי בנזקו לק"ת אלא בתשלומי נזקו תנינא כו' תשלומי נזק כו'.גי' זאת תמוה דהגמרא דייקא מתשלומי נזקו והברייתא דייקא מתשלומי נזק דסיפא עתוי"ט ת"ג והנה ברש"י הגי' גם בהבריי' תשלומי נזקו וכן כאיתי בתוספתא דלפני רפ"א דדריש זה מתכתי בתשלומי נזקו ולכן צריך להגיה ג"כ (לקמן כו) הא תנא ליה רישא תשלומי נזקו מלמד כו' וכן ברש"י שם וזה דלא כתוי"ע הנ"ל אמנם גם גירסא זו אינה מחוורת דכיון שהברייתא עצמה דייקא מזה אינו נופל יפה ע"ז גופיה תנינא להא דת"ר כמובן גם ברש"י (כתובות מא) משמע כהתוי"ט ופ"ש במהרש"ל ומדברי הנ"י יש לקיים קלת הגי' שלפנינו בגמרא והוא דהברייתא באמת דייקא מתשלומי נזק דסיפא אלא משום דאינו מוכרח כ"כ הדיוק דסיפא (ע"ש בחדושי אנ"ש) לכן אמר הש"ס אדיוקא דהכא דמוכרת עפי תנינא להא דת"ר כו' :

דף יא ע"א ואמר עולא א"ר שלית שילתא מקלתא כו' עד סוף הענין. ק"ל דהא בר"פ בהמה המקשה מוכח דביליאת מקלתה אין לחוש ליליאת רוב הולד אלא רק חששא דיליאת ראשו (ופרש"י שכא ד"ה דאין של' שמא רוב מיהוי הולד יצא כו' וכן בתד"ה דקא של' או רובו לריכין לפנים) דקאמר שם מאי קמ"ל דכיון דיצא ראשו הויא לידה כו' הא נמי תנינא שליא שילתה מקלתה כו' ע"ש ור' אלעזר עלמו סובר (בנדה כט) לאיכא דמתני דאין הראש פוטר בנפלים ולנ"ק דהתם עכ"פ במחותך ולכאורה שליא דהולד נימוח לגמרי גרע טפי (והמהרש"א שם בתד"ה סיפא לענין נהחשב אף שבפנים כילוד כ' דשליא עדיף מנחתך) וא"כ למה חוששין לולד. ועוד ק"ל לפי מאי שחלקו התוס' שם בסד"ה שליא לממול"ל בין אדם לבהמה מאי פריך הכא מעליא שילתא מקלתא דבהמה תנינא על מימרא דר"א דהיא באדם : **ע"ב** רש"י ד"ה במשיכה תנן אע"פ שלא משכה מכשות מוכר. משמע דמשיכה קני אפילו ברשות מוכר וז"ל התוס' (בקדושין כה ב) בסד"ה בהמה הב' ואין משירה כו' מסני ברשות מוכר וכ"כ (בב"ב עו ב) בד"ה ה"ק וברשות מוכר פשיטא דלא קנה במשיכה :

דף יב ע"א ד"ה ה"ג דלא ניידי הס"ד ואחר כך מ"ד דומיא : **תד"ה** אגא. בסופו. גבי מטלטלין לפלוני כצ"ל : ד"ה פרוזבול שכותבין על ענין נקוב. הוא (בגיטין לז) : ד"ה מכר. פי' מהרש"א אבל בג"ז א"א לאוקמי מטעם אגר דלא שייך בקרקע שתהא נקנית ע"י אגר דמטלטלי ועבדי : ד"ה והלכתא כתב גט לאמתו ונתנו ביד עבדה כו' כצ"ל : ד"ה נ"ל דהתם עבדים א"ת לדעתו. משמע דמ"ת גם בהם ת"ל מסתמרים לדעתו וכ"מ לעיל בד"ה מכר ונראה דהיינו נכפות וא"כ קשה מהו הדוחק לאוקמי בכה"ג הלא כמו כן אוקימנא להא דתני החזיק בעבדים קנה מטלטלין : **בא"ד** ואפי' אמר קני קרקע הסמוכה לתחום כו'. לכאורה מאי רבותא דסמוכה לתחום וג"ל דט"ס הוא וצ"ל הסמוכה לתהום כו' אבל הרשב"א והס"מ העתיקו ג"כ בשמם לתחום : **ע"ב גמרא** ומשני רבינא כו'. בתמורה איתא אביי : **רש"י** ד"ה מחיים שאחריות הוא עליו. לפ"ז הוא דוקא באומר הרי עלי (ולפירושו לקמן גם למסקנא נשאר החילוק בין מחיים לאחר שחיטה) וצ"ע דלא איסתמיט הגמרא בשום דוכתא לאשמעינן חדוש גדול כזה וגם לפ"ז עדיין אינו מתורץ דיוקא דמתניתין דהא בהרי זו נמי אין מעילה ואפ"ה אינה ממון בעלים ולפי' התוס' דאפי' במתנות כהונה הס"ד השתא דמחיים הוו ממונם ודאי בהו לא שייך אחריות ואולי כוונתו אחריות הבאתם לעזרה ר"ל שטפול בהם עד שיקרבנו : **תד"ה** ומחיים. בסופו. והא דקאמר התם כו' לא הוי לפי המסקנא דהכא כו'. ולענ"ד דהתם הוא כרבא בסוגיא (דתמורה ז ב) דמשמע דפליג על ר"נ בזה וס"ל דאפי' מת"כ מחיים הוו ממון בעלים ע"ש :

דף יג ע"א גמרא מת"כ קאמרת באגי מת"כ כו'. ולפ"ז כללא דמתניתין "נכסים שאין בהם מעילה" ל"ד דהאיכא בכור ובלא"ה האיכא קרקעות כמ"ש התוס' ברים הסוגיא : שם אילימא למעוטי בכור השתא כו'. ע"כ בבכור בח"ל קאמר כפרש"י א"כ ה"ל להכניס בק"ו דשלמים קיימי להקרבה מכ"ש בכור וכמ"כ דקשה למאן דמתני אסיפא דגבי דקדושה מרחם אלימא לי' טפי מהטעונת סמיכה כו' מ"מ הרי יש מעלה בשלמים דקאי להקרבה ובכור לא : **רש"י** ד"ה בבכור או אם הבית קיים יקריבנו. לכאורה הא דלא כר"כ דלעיל אלא כרבא בתמורה שם או בחו"ל וכר"ש . ועי' תוס' לעיל ד"ה לכתחלה : ד"ה רבא דקדושת שמים כו' כגון קק"ד. לענין קק"ל יל"פ שיש בהם עלמם דין מעילה באימורין לאחר זריקה . אבל משום קרקע מוכרת לפרש כן פי' כתוס' לעיל ברים הסוגיא ונראה הא דנד רבא מאוקימתא דריו"ח הוא דלדידי' יקשה האיכא קרקעות ועוד דלקמן (לז ב) איתא במתניתין שור ש"י שנגח שור של הקדש כו' פטור ומשמע אפי' של ק"ק דסתמא תני של הקדש וכן בפ"ד דב"ת סתמה המשנה הקדשות לענין פטור כפל ושומרים ולפמש"כ הלא"מ רפ"א מהל' נ"מ אין ראיה מפטור כפל ועוד דמוקי כרבנן וכדס"ל כן להלכה כדמוכח (לקמן נג ב) וכמ"ש התוס' לעיל ד"ה ואם איתא ודע שמלשון הרע"ב נראה שמפרש למתניתין כרבא. ול"ד התוי"ט בהביאו אוקימתא דריו"ח ולא העיר כלום מהרע"ב ועי' ברא"ש : **ע"ב גמרא** אי למעוטי נכרי הא קתני לה לקמן כו'. והא דלא מקשה כן על הא דנכסים שאין בהם מעילה דג"כ תני לה לקמן שור ש"י שנגח שור של הקדש כו' פטור הוא משום דלריו"ח לעיל אדרבה שתכן אהדדי כמש"כ בסמוך ורבא בלא"ה נשאר בקושיא לעיל : שם רבינא אמר למעוטי כו' תנ"ה יתר ע"כ אר"י כו'. פי' בתוי"ט ול"כ דגם במיתה דרשי ליה רבנן לענין כופר ובזה לא יסתיר את הירושלמי שהביאו התוס' (בגיטין ל ב) ד"ה וכי דכהת"כ למידה ומלמדה מוץ כו' ועמש"כ שם : **רש"י** ד"ה והועד שיהיה לו בעל אחד כו' ובד"ה שוין כאחד בבעל אחד הן. לפי פירושו אפי' מכרו לאחר ליפטר וכ"מ להדיא בפירושו (לקמן ס"ד מד) ויותר מבואר בפי' (לקמן לח ב) ד"ה מכור ועמש"כ שם ולשון הנ"י שוין כאחד בבעלים החייבין ונכון :

דף יד ע"א ד"ה בחלר המיוחדת לזה ולזה בסופו ובק"ת א"כ כבר"ס תשלם כצ"ל: **ע"ב** במשנה והנשים בכלל הנזק. לכאורה זה ה"ל לשנות במשנה הקדומה המדברת בתנאי הניזוקים והמזיקים שאין בהם מעילה שהן של ב"ב וכ"ל משום דהכא דקאמר וע"פ עדים כו' בני ברית אתיא למעוטי נשים נמי דפסולות לעדות אבל במשנה דלעיל דאמרה נמי תנאי דב"ב גם נשים בכלל להכי קאמר הכא והנשים בכלל הנזק ור"ל דשם הויין בכלל ונכון בעז"ה : **תד"ה** פרה דע"כ פרה שהזיקה מלית היינו בחלר הניזק כו'. וכן פי' הרע"ב ותמה עליו הגרע"א ז"ל דהא לפי מאי דקי"ל כר"י ושמואל (לקמן כ) אפי' בר"ה ובמתכוין להזיק נמי חייב ע"ש . ולנ"פ דכוונת הרע"ב דזה פשיטא דא"א תעלה זה בזה דהא בעל הפרה א"ה אלא חלי נזק ואפי' הרא"ש דלקמן בהמניח (סי' יג) יודה בכאן כמבואר להמעיין :

דף טו ע"א רש"י ד"ה ממונא וכ"ת דאי מודה מקמי דאתו סהדי ל"מ . לשונו בכאן תמוה דאפילו לא אתו סהדי כלל נמי ועי' לשונו בכתובות : **תד"ה** אשר וי"ל דהסיא דפ' ב"ש בחיש איירי כו'. ור"ל דלעולם אשה כשרה לדון ונפלאתי (דבגיטין ה ב) אמרי' זמנין דמייתא ליה איתתא וסתכי עלה ר"ל דתלטרף להשנים להיותם ב"ד ע"ש הרי להדיא דפסולה לדין שוב מלאתי בחדושי רשב"א דהיה לפניו הגי' שם כיון דאשה כשרה להביא את גיטה זמנין כו'. וכן ברי"ף שם הגי' דלמא מייתא היא גיטה וע"ש בר"ן וזהו כוונת התוס' שם במש"כ ה"ג ר"ת כו' ור"ל לאפוקי מגי' הנ"ל ותעתה לפי גי' הלזו אין משם קושיא : **ע"ב** תד"ה ואי תפס דבמזיק הקילו חכמים כו'. לקמן בפ"ב על הא דפלגי' לקלא (שמביאים התוס' בסה"ד) כ' הנ"י בשם הרמ"ה טעם אחר נכון על הא דדוקא בתפס את המזיק :

דף טז ע"א גמרא כולה ר"ע היא רישא כו'. התוי"ע ל"ד בכאן בהביאו לסוגיא דרישא רבנן מהא דהשן מועדת כו' ע"כ בחלר הניזק כו' ותנן הבהמה אינה מועדת כו' דהנך רואה דמזה אין הכרע רק מהא דקתני את הראוי לה כדמסקינן : **תד"ה** ראוי אין להקשות כו' מועדת היינו לשלם מה"ע כו'. לכאורה אין זה קושיא דהא וחמשה מועדין דקתני' דא' מהן שור המזיק ברשות הניזק ע"כ הכוונה אינה רק לשלם נ"ש : **ע"ב** ד"ה והתניא ולא ה"מ לשנויי דכר"מ אתיא כו' מדקתני כו'. ק"ק דמ"מ אליבא דרבינא ל"ל לאוקמא בדאייעד לוקי בדלא אייעד וכר"ט ולא יצטרך לאוקמי באחרי תרבות וכר"א להוצי"ל מבדבור הסמוך . ולולי דבריהם י"ל דלהכי לא מוקי כר"ט משום דזאב משלם מן העליה ואחרי מגופו והוה כמו לגדדין שכתבו בדבור הסמוך לקמן ול"ד לר"פ דלקמן במשנה דכייל בהדדי ביעוף ולרורות אע"ג דביעוף משלם מגופו ולרורות מה"ע דהתם מכ"פ פלגינהו מהדדי אבל הכא כוללם יחד בשם חיה [וכה"ג כתבו התוס' בפ"ז (יד ב) בד"ה וכן במירא] :

דף יז ע"א גמרא והא איהדנא נמי עבדינן הכי כ"כ דל"ש וקושיא היא : שם ואב"א אנוחי נמי מנחינן.נראה דר"ל דאילו רלו להניח נמי הוו רשאין אבל לומר קיים אינן רשאין :

פרק ב במשנה היתה מבעטת כו'. כ"ל דלהכי תנא לה הכא אף דתולדה דקרן היא מש"ס דסד"א דהוא תולדה דרגל וכדמקשה הגמרא ברים מכלתין לכן אשמעינן דאינו כן ותה"ע תנא נמי לקמן אלא שן אכלה כסות או כלים אף דתולדה דקרן היא וביותר לשמואל וריו"ח שם בגמרא דהכד"א ברשות הניזק כו' לא קאי עלייהו ותירוץ התוס' בזה דחוק : **שם** דרסה ע"ג כו' ועל האחרון משלם ח"נ . (עי' גיטין כט ב) דמדקדק הש"ס מדקתני אחרון מכלל דשליא דשליא ג"כ משום שליח וא"כ ה"נ מדקתני על האחרון ולא תני על השני מוכח דאפי' על כלי שליש משלם ח"נ וקיימתא לסברת הרא"ש (בסי' ב) גבי בעיא דר"א דכא כמו לכ"ע ככחו דמי ותיובתא לשתוס' (לקמן כב) בד"ה וריו"ח וכוונתו עוד לומר דזה אשה סתמא לאשמעינן בבבא זו ולא נלמנך לדברי ר"י

בתד"ה דרסה : **תד"ה** הבהמה אבל קשה לר"י מה חידש כו' . עמש"כ (בסנהדרין נד) בישוב קושייתו בס"ד : **ע"ב** ד"ה קמ"ל אלא ילפינן בהמה משבת כו' דבעירה ובהמה הכל אחד.ולשון הנ"י מבהמתך דכלאים או דשבת כדתנא דבר"י ושב הכהן כו' והנה כלאים גופייהו לא ידעינן אלא משבת לקמן בס"פ ספרה ולכן לכאורה לשון התוס' מדוקדק יותר אולם ק"ל הא בכ"ד אמרי' הנ"ת היכא דליכא דד"ל כו' והכא בהמתך דכלאים דמי ליה ולפמש"כ התוס' (במנחות ד) בד"ה תנ"ת ע"ש הוה א"ש אכן הם עלמם סתרו שם תירולם וכן נ"ל סתירה לדבריהם מרים יומא ע"ש אבל אי ילפינן מכלאים א"ש דהכה"ג פריך (במכות יג ב) ועוד ליגמור מפיגי מלפיגי דהא גמר לעיני מלפיניך אולם גם זה נסתר מהא דיומא וקשין אהדדי הא דיומא והא דמכות ודע דלפי' התוס' ע"כ מוכח דילפינן שני דברים מבהמה דשבת ועי' לקמן ספ"ה בתוי"ט ומש"כ עליו : **ד"ה** זרק נראה כו' דהשני חייב . מכאן הסבתי לאבר נדרשתי מחכם א' אם שבר איש אחד כלי של חבירו ואח"כ נפלה דליקה ר"ל באותו בית אשר בו היה הכלי ונשרף כל אשר בתוכו באין מציל אם חייב המזיק לשלם או דמ"ל סוף סוף אם לא שברתי' היה נשרף ומדברי התוס' שלפנינו מוכח שחייב מק"ו דהא נידון דהתוס' כבר ברי היזקא שהכה האבן או החץ היה מוכנים לשברו חייב המשבר ק"ו בנפלה דליקה אח"כ דבשעה ששברו לא היה עדיין מוכן המזיק דחייב ועוד ראיה מהנ"י לקמן בפ' המניח במשנה שני שוורין תמין שחבלו זב"ז של' דסיפא דהבד האחד שא"י לומר בעליו שלם אתה לי כי שלי הבד כו' וכ"כ התוס' שם ועוד יש לי ראיות בזה ואכ"מ אמנם אם כבר נפלה דליקה באותו חלר אולי דומה למ"ש (בגיטין עם) אבל קדמה דליקה לגט לא ע"ש . ועי' במלחמות בהא דרבה בסוף פרקין. ועי' לקמן (קטו ב) כיולא בדינים אלו :

דף יח ע"א גמרא ותני עלה משלם מגופו כצ"ל ותיבות ת"כ למחוק וכ"כ מהרש"ל אלא שיש בו ט"ס : **ע"ב** רש"י ד"ה דדחיק והא דשני כבא כו' דחוי הוא דקא מדחי הלשון אינו מכוון קלת דהא אי הוה מוקים לה בדאנחה ע"י שינוי ובמקום גחלת ג"כ לא נפשטו בעיותיו וכמ"ש התוס' בסד"ה בין ור"ל דהגמרא לא חשש למידק בזה רק לדחות שלא נפשטו בעיותיו דרבא :

דף יט ע"ב גמרא כשכשה באמתה כו' א"ד קרן כוונתו להזיק כו'. לכאורה קלת עיון מזה למש"כ התוס' (לעיל טו ב) בסד"ה והשתא וכן להא דלקמן אכלה פת כו' משלם ח"נ ועי' בהרא"ש ובסמ"ע סי' ש"ל סק"ב : **שם** ת"כ השן מועדת לאכול את הראוי לה כילד בהמה כו' כאן משמע כגי' הר"י ופירושו לעיל בר"פ בתד"ה הבהמה ע"ש : **שם** ופלגי' לקלא . רש"י פירשו לפי הענין וצ"כ לפרש ע"פ דמלינו (חגיגה טו ב"מ פה ב) שיתין פולסי דנורא דפי' שוטים וכן בכאן כ"ל דסתר אריגת הסל (העשוי משוטים) והסיבה לשוטים נפרדים כמקודם : **שם** ואב"א לעולם בבהמה ובפתורא הפוסקים סתימו ד"ז דבפתורא הוה שינוי וג"ל דדחו זה משום האי עובדא דרבא דמייתי הש"ס בסמוך דחייבי' רבא כו' מטעמא כיון דאורחי' למיכל הורחי' נמי כו' ה"נ כיון דאורחה למיכל נהמא אורחה נמי לסלוקי אפתורא . ועי' (לקמן כא) תד"ה ובמחזרת . וג"ל דזהו ג"כ דעת הרא"ש (בסי' ג) דלהאי ואב"א יפאר קושייתו דליחשביה גבי ה' תמין ועי' יש"ש סי' ט' וזה דלא כהלא"מ פ"ג מהל' נ"מ ה"א וסיש"ש סי' י' :

דף כ ע"א אלא אומדים כמה אדם כו'. (ונראה דבזה אתא לאפוקי דאם אכלה קב או קביים דאינו משלם רק כפי שיעור שדרך אדם להאכיל לבהמתו אם חלי קב או פחות וכרש"י ע"ם ולריך להגיה ולא קב או קביים וכ"ה בנ"י) דבר הראוי לה (ר"ל בזה דאם אכלה דבר המעולה בדמים אינו משלם רק בעד דבר הראוי לה כגון שעורים לחמור וכרשינין לפרה) אע"פ שאינו רגיל (ר"ל דאומדים באדם שאינו רגילכמה היה רולה לתת בעד דבר הראוי לה כנ"ל אע"פ שאינו רגיל להאכילה רק עמיר דלא יקנה שעורים אלא אם יארע לו בזול) : **שם** לא הוית גבן באורתא כו'. הגה"ש שכח לציין עוד (בב"ב נא) : **ע"ב** א"ל לכי תשמע לי שקל כו'. עי' בסה"ד בשתנו"א אות ל' מה שהביא קושיא בזה בשם הגה' היוחסין : **שם** ז"א הדר כו' . לכאורה ה"ת לדייק כן מר"פ דשם הנהנה כו' אע"פ שלא פגם מעל כו' כילד נתנה קטלא כו' כיון שנהנה מעל : **שם** ולא היא אבגוחי לא אבגח ביה. לכאורה קשה איך לא חש להשיבו על מה שאמר בשם שמואל הלא אף היכא דשתיק רב לר"כ ור"א שהיה תלמידי חברים אליו לא אמרי' כן כמ"ש התוס' (בב"ב קב) כש"כ ריו"ח לשמואל שהיה גדול ממנו כדמוכח (חולין נה ב) ודוחק לחלק בין בפניו ושלא בפניו וי"ל משום דידע ריו"ח דשמואל עלמו הדר ביה כדאיתא בב"מ ולזה נ"ל שכוונו התוס' בהביאם זה הכא ובזה י"ל קלת הגי' דשם א"ל ריו"ח הדר כו' (שהמפרשים מחקו) ורק להוסיף מלת הא [וכ"מ שם בהגהות הב"ח] ור"ל דמוכח מדריו"ח דשתיק ליה ש"מ דידע ביה דהדר :

דף כא ע"א תרתי. לכאורה מאי קושיא הא כיון דהכר מראובן הרי גלי אדעתיה דניחא ליה בהולאה עי' לעיל תד"ה טעמא ועי' סמ"ע סי' שס"ג ס"ק כ"ב : **ע"ב** סוף סוף כו' תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא. משמע דלפי מאי דקי"ל תחילתו בפשיעה כו' חייב אף בכה"ג חייב וכ"כ הנ"י ותמיהני על הפוסקים שהשמיטוהו : **שם** ל"ל בכותל גר מפרש"י (לפי' הגי' שלפנינו) משמע דהשתא תו לא מוקי לה בכותל רעוע (או דלגר קרי ליה רעוע) רק משום דהכותל (והוא המעקה) קלר ברוחב (או משופע לג"א) דרכם ליפול כשיקפלו עליו וכ"כ מהגהת רמ"א בסמי' ש"ל והס"א שבגליון הוא שבוש :

דף כב ע"א תד"ה וכיו"ח למ"כ באדיי' אדווי כו'. והתוי"ע כתב בדעת הרע"ב דבאדיי' אדווי היא מתניתין ע"ש (ועמש"כ בס"ד בר"פ) והתוי"ע הקשה עליו דע"כ מיירי ע"י שינוי מדתני עלה דמשלם מגופו וא"כ אתיא כר"ט כו' ע"ש ול"כ דדעת הרע"ב לפסוק דאין שינוי לגרורות כיון דרבא בעי בא"ת דאין שינוי כדאיתא (לעיל ר"ד יט) וכ"כ מפירושו לקמן פ"ג מ"י גבי שורו שהדליק אה"ג של' חייב ח"כ דמשונה הוא (והוא מפרש"י) ומשמע דעל כל הגדיש משלם ח"כ וזהו שינוי בלרורות ועי' בתמ"ת אות ו ולכן מלי אתיא אפי' כרבנן דר"ט : **ע"ב גמרא** כשהלית בגופו ש"ע כו' וסמוך לו אע"ג דהלית בגופו מ"מ היה יכול להלל כיון שאינו כפות. ונראה דלו ל"ד ור"ל שהיה כפות אף בפ"ע ובמלת לו יכוון שהיה סמוך לו בכדי שתעבור הדליקה מזל"ז : **תד"ה** בגדי ותירץ הרריב"ס כו' דהכל חייבין כו'. נ"פ דר"ל דהכא נמי כיון שהעבד כפות ויבקש ודאי מיחשב המדליק כרודף וניתן לכ"א להציל העבד ודלא כמהר"ס :

דף כג ע"א ד"ה וליחייב הב' דיותר יש כו' כדי שלא יזיק אחרים וא"ל לשמור עלמו כו' כ"ה דל"ל ועי' בפ"ב תד"ה יכלי : ד"ה התם תימה כו' תחלתו בפשיעה משום פתוחה כו' כי היכא כו' בפתוחה כצ"ל : **ע"ב גמרא** דסלקין לעילא ודנחתין כו'. (לקמן קי"ג ב ב"ב מה) : **במשנה** כל שהעידו בו ג' ימים. נ"ל לדקדק מדברי הנ"י לקמן פ"ד בסוגיא דמועד למינו ואינו מועד לשא"מ דגם לר"י בג"פ ביום א' מועד הוא לאותו היום עכ"פ : **תד"ה** שיהו אע"ג דאדם א"ל תזלא כו'. ועי' לשון הרמב"ם בפירושו אבל (לקמן כד ב) וברש"י שם ד"ה הא נגח מוכח דפי' ואינו נוגח היינו לשוורים וכעין זה כתבתי (לקמן לז) בתד"ה הכי הוא : **בא"ד** ולא בא ר"ת לטעם של"ת חזרה ג"י כו'. וכ"כ התוי"ע בשם הנ"י אבל מלשון הרע"ב של' ובהא הלכה כר"מ שאין ט' עד שיהו תינוקות כו' וכן מלשון הרמב"ם בפי' ובחבורו פ"ו ה"ז וביותר בהל' ח' וע"ש במ"מ משמע להדיא דלא כהתוס' והנ"י והתוי"ע ל"ד כאן בהביאו את הנ"י ולא העיר עליו כלום :

דף כד ע"א ד"ה ולא ימסרנו בסופו דלמ"ל לחיובי פ"נ קאתינן אי נמי אין חייבין כו' כצ"ל : ד"ה השתא. פי' מהר"ס ולי קשה כיון דע"י ג' נגיחות יצא מחזקת שמור א"כ ליסוי כרגל לשלם נ"ש בלא התראה כלל' רק דלריך לאודועי' בפני ב"ד פעם אחת ששורו רגיל בנגיחה ואפשר דברה"י באמת משלם נ"ש כרגל רק דברה"ר א"א נ"ש כשור המועד אלא ח"נ כתם ולנ"ע בזה : בסה"ד דאפי' העבד שוה שלשים כו' הוי קנס ואי מודה בי' מיפטר. עי' (לקמן מג) דאינו משלם אפילו דמים ע"פ עלמו לרבה והוה להו למימר לענין שלא בכוונה ע"פ עדים דמשלם דמים אליביה ע"ש בסוגיא וי"ל משום דאי הוה דמים א"כ ה"ל כמו כופר בב"ה והוי חייב באתו סהדי דקטל ולא ידעי אי תם הוה כו' והוא הודה דמועד הוא בתורת כופר ולכן היה ג"כ חייב בתורת דמים ע"פ עלמו היכא דליכא עדים כלל ועי"ל דכוונתם אליבא דריו"ח דמשלם כופר שלא בכוונה וה"ה דמשלם כופר עפ"ע ולדידיה איכא למימר דבעבד נמי משלם דמים עפ"ע עמש"כ בסוגיא דשם אבל זה תימה כיון דמשלם לדמים עפ"ע ואם היה שוה פחות משלשים משלם דמיו כמו שהוא שוה ומדוע לא ישלם שלשים אם היה שוה ל' וי"ל דכוונתם דמיפטר מתורת קנס אבל משום דמים חייב וג"מ שיכול למחול ע"ש בתד"ה מאי לאו : **גמרא** הכי כאן ג' עדיות . פי' נאמר עוד ג' עדיות הייט על השנית ועל השלישית לשלם עליהן ח"נ : **ע"ב** במשנה כילד נגח נגף כו' כצ"ל : **שם** רפ"א נזק שלם כו'. למ"ד פלגא נזקא קנסא נסתפקתי לר"ע בחלר הניזק דמשלם נ"ש אי ממונא הוא או קנסא ולכאורה נראה דהוי קנסא חדא דכל מה שאנו יכולין לומר דיו אמרי' כמ"ש התוס' (לעיל יח ב) ד"ה היכא . שנית ז"ל בתר טעמא משום דבחזקת שמור קיימי א"כ בחלר הניזק נמי אבל קשה לפ"ז איך מלפיהו תמן ורגל דהא ממונא וקנסא לא ילפי מהדדי : **שם** א"ל ר"ט ומה כו' . לכאורה מדוע לא הביאו התוס' ברים מכלתין מזה דטוכפין ממון מ"ה דגם רבנן ל"פ עליה אלא משום דיו (וכן לעיל אר"ת ריחק נגיחותיו חייב קירב לכב"כ) שוב ראיתי להתוי"ע שכ' באמת ומכאן ג"כ ראיה כו' אבל ג"ל לפמש"כ הה"ת ברפ"ב מהל' תא"ם דדבר שכבר נאסר בביאור באיסור עשה מזהירין תס"ד ע"ש אף אנו נאמר כיון דא"כ בא בביאור כדלקמן בגמרא נוכל להביא הה"כ הב' מן הדין ואף שהב"א בתש' פ' טוכיח דהתוס' בפסחים ג"ל סברת הס"ת מ"ת אסבר למידי הראיה מכאן בסברתו :

דף כה ע"א גמרא מי לי"ל דיו היכא דמיפרך ק"ו כו'. נ"ל משום דהסברא נותנת דלא נימא דיו כיון דכנידון מלינו חומרא בד"א באינה בהמדיין ק"ו מגביה אליו חומרת המדיין כמו שהיה בו אלא שאידם לנו הכתוב דנימא דיו אין לך בו אלא אידותו דהוא במקום דהכי לן ק"ו במקלא ולשון התוס' (לעיל יח ב) בד"ה היכא נגדי קלא: שם ומאן תנא כו' לא ר"א כו' אלא האי תנא הוא דתנן כו'. לכאורה גם על המשנה גופה יקשה מאן תנא כדפריך בכ"ד ובאמת י"ל דהברייתא וכן המשנה אתיין כר"ט דל"ל דיו היכא דמיפרך ק"ו ור"א ור"י כרבנן. אמנם נראה דפי' ומאן תנא כו' הוא קושיא על ר"פ דמנ"ל דכוונת הברייתא לאתויי בהאי ק"ו אף למשא וכ"נ מלשון רש"י למתבונן בו: רש"י ד"ה למעלה מהן מג' אבות כו' פ"ש ברש"י כלים דלעיל מינייהו הני בועל נדה וצ"ל דרש"י אזיל בשטת הרמב"ם שהביא התוי"ט שם דבוע"נ מטמא במגע ובמשא כנדה וכ"מ מדבריו (בנדה לג) ד"ה מה היא (וגם ס"ל דזוהו של זב ואינך א"ת לנוגע בהן אלא בכעדשה רק שעומד נגד זה מש"כ לעיל בד"ה ומה דש"ז דמטמא אדם במגע ילפינן מהו איש אשר תצא ממנו ש"ז דלפ"ז יטמא בכ"ש כדאיתא (שם מג ב) ועוד דאפי' אם א"ת אלא בכעדשה מ"מ חמורים מבוע"נ שא"מ עד שיגעה רובו עמש"כ שם אלא די"ל דלא מחוור בעיניו לפרש מטעם על בוע"נ בזה כפי' הרמב"ם והרע"ב משום דבמתניתין לא תני רק שהן מטמאין במגע במשא לאתמ: ליה ז"או מעלתם) וא"כ אדרבה בוע"נ חמיר מינייהו שהוא מטמא מו"מ לכן פי' דקאי על משנה ראשונה וכס"ב רלה הר"ש לפרש למעלה מהן דאמר בבוע"נ דלא קא אדסמיך ליה דהיינו נבלה כו' אלא אבבא קמייתא ע"ש אבל זה תמוה דנחית רש"י למניינא ונקיט ג' אבות כו' והתם חשיב יותר ע"ש וגם הם מטמאין אדם לטמא בגדים אף במגע וא"כ מעלתם גדולה אף מנבלה כו' דנבלה שני' דבמגע א"מ אדם לטמא בגדים וצ"ע: ע"ב תד"ה ומה וא"ת מה לפנין קטנים שכן מטמאין מאויכן שיכול לתלות שער כו' ק"ל דהא שער של מת א"מ אלא כבהוא מחובר ולא מטמא אפי' באהל כדאיתא באהלות פ"ג מ"ג וד' יאחד מדרכי אהל הוא שהמת מאהיל על האדם או הכלים (עי' רמב"ם פ"א מהל' טו"מ ה"י) וא"כ גם התפן יוכל להטמאה באויר והצ"ל עלם כשעורה או שער דנבלה או דברך שאינן מטמאין באהל וצ"ע: בא"ד מה לשא"כ שכן נעשין אה"ט תאמר בתפן כו'. וכן לקמן בד"ה וקמייתי כ' דתפן אינו נעשה אה"ט כיון דצ"ל טהרה במקוה. ועי' מה שתמהתי ע"ז (בפסחים יז): ד"ה אמר קרא וי"ל דאטומאה דכתיב בהדיא מ"ע קרא. ד"ז נשמט מהמחבר ז"ל על הספרי בפ' חוקת פיס' קכ"ז שמקשה שם על הרמב"ן שכ' דלהכי לא יליף ר"מ טומאת היסט במת מק"ו דנבלה משום דאית ליה דיו ולא אתי מק"ו לטומאת ז' מהא דמסקינן הכא מקרא דוכבסתם כו' כ"ש כו' לא יהיו פחותין מן שבעה ולדברי התוס' שלפנינו המוכרחים בסוגיא לק"מ אבל ק"ל דמסקינן הכא דכ"ע א"ל דיו היכא דלא מיפרך ק"ו וא"כ איך יליף הת"ק שם טומאת ז' במאהיל במת מק"ו דנבלה נימא דהכי ק"ו לטומאת ערב ודיו לאפוקי טומאת ז' וצ"ע ומה שמזווג שם הז"א בשם הא"ל דיו פס דון מינה כו' הנא מסוגיין מוכח דב' ענינים המה:

דף כו ע"א ד"ה ולא וא"ת אי פו"כ במקר הניזק א"כ כו' דהשתא ק"ו דלעיל ליכא. ק"ל דאכתי איכא ק"ו דקרן א"מ אלא מגופו אף במקר הניזק ופו"כ עכ"פ משלמין מן העליה:

גמרא א"ק ימלון אין ח"כ חלוק לא ברה"ר ולא ברה"י. לכאורה ר"ט ע"כ צ"ל להאי דרשא וא"כ יקשה הקושיא לדבריו דלא תהא קרן ברה"ר חייב מק"ו וי"ל כמו דאמרי' בהיקשא דלחומרא מקשינן כמ"ש התוס' (לעיל ג) ד"ה דומיא ה"נ לענין ק"ו וכמ"ש התוס' כאן בד"ה ולא בסופו (ובחולין כג ב) בד"ה ותהא: תד"ה פליו לאו בכופר דהכא כו' אלא איירי כו'. עמש"כ ע"ד דהכא (לעיל ט ב) בתד"ה מפא"כ בבור בם"ד:

דף כז ע"א גמרא בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא כו'. לכאורה נראה דאליבא דריב"ב קאמר אבל לת"ק דידי' לכ"ע פטור דבסנהדרין א"ל דטעמי' משום דדמי לטרפה והכא דמשוי הש"ם הא דזרק תינוק לדיניה ע"כ גם זה דומה לטרפה ובטרפה גם שור פטור מסקילה ועי' (לקמן מג:):

פרק ג במשנה ואם הוזק בה בעה"א חייב בנזקו ופי' הרע"ב שכל המפקיר נזקיו שלא ה"ל ישות כו'. הן לקמן מ"ב פי' השופך מים בר"ה אע"ג דברשות קעביד כו' וצ"ל דהתם מיירי שלא הפקירן ע"ש בגמרא ובפרש"י ותוס' ודלא כהתוי"ט שם בשם הג"י אך במ"ג לפי פי' הרע"ב שם מוכח דזה פלוגתת רשב"ג ות"ק: תד"ה ואיכא ואם התנה לתת לו חבית ונתן לוקח דמים כו'. לכאורה אף בלא נתינת דמים נ"מ דיכול המוכר לומר לא אתן לך אלא כד אף שקנו מיניה על חבית ועי' הג"א ואולי לרבותא נקטי דנתן דמים מוכחא הלוקח לקבל כד אבל החילוק בין הך דהכא להא דהמוכר כו' ונתנא נגמן שהביאו בסמוך בשם ר"ת נראה דהיינו אלא באם לא נתן עדיין דמים וכ"מ כמש"כ אבל בנתן דמים להכרית הלוקח לקבל כד לא כי זה דומה להא דנגמן דו"ק: בא"ד ומיירי דא"ל זוזי דל"ם לומר שקול כדא בזוזך. כ"ה גי' רש"ל ופי' דעל המוכר קאי ותמוה דא"כ ה"ל לאוקמי אף דל"ל זוזי רק דאית ליה חביתא דלא מחייבינן ליה למתה אע"ג דקנו מיניה על חביתא לכן נראה יותר הגי' שלפנינו כדך וקאי על הלוקח אך ק"ק דמ"מ מצינו לאוקמי אף בדל"ל זוזי רק שהמוכר אומר אמתין עד שיהיה לו זוזי וזה יקשה ג"כ על הא דלקמן בהפרה ובהמו"פ דמאי פריך ואי ליכא כו' ליסקלי' תורא בזוזי לימא דהלוקח אומר אמתין ואולי משום דאין דרך להמתין על זוזי כשיש לו לספרע עתה אפילו סובין וכדאמרי' בולינא עבא מקרא (שלהי סוכה) וביותר כשאשיב אשר הוא נושה בו אינו איש אמונים כי הכא שא"ל כד ורובא קרו לכדא כדא כו' והוא מבקש חבית וכן התם דרובא לגדיא זבין והוא מכר לו נגמן ולכוונה זו אמר שם ד א מ ר י א י נ ש י ממרי כו': ע"ב גמ' אר"ז מתמיה דרבא ס"ה דאפילו שבר כו'. (לקמן כח א): תד"ה ושמואל דמי בשר בזול שבך שטו כצ"ל:

דף כח ע"א ד"ה מעמא ולתרוייהו לא פריך כו'. וא"כ ר"פ דאמר לעיל דאי כרב כו' אפי' שבר נמי ע"כ משום דס"ל כר"נ. ומאי פסקא דלמא ס"ל כרב כרב יהודה. אבל לפרש"י כאן א"ש שפי דאר"פ אליבא דכ"ע:

דף כט ע"א רש"י ד"ה במפקיר נזקיו וה"ק ר"י במתכוין לסוברה כו'. והג"י פי' במתכוין להשליכה כו' דאפילו תימא כו' ברשות קא עביד לא עדיף מכל מאן דעביד ברשות דכי הזיק חייב. לכאורה הא אליבא דר"י קיימינן ואיהו ס"ל דכל ברשות פטור (לקמן ל סע"א) וי"ל דדוקא כשהזיק לאחר נפילה פוטר כשעושה ברשות ועמש"כ לקמן בסמוך בדבריו: גמרא מפקיר נזקיו מאי מתכוין איכא. וכ' הג"י ובמתכוין להשליכה מתם ל"ל דא"כ כו' ע"ש לכאורה כך הל"ל דא"כ הוה משמע דאף שלא נתכוין לזכות בחרסיה חייב ובאמת פטור בכה"ג כיון שהשליכה כדי שלא ניתזק בה מחמת אונס קעביד כמ"ש לעיל בסמוך וה"ע מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס וכ"ש לפמש"כ לעיל דברשות קעביד ור"י ס"ל דכל ברשות פטור כמ"ש לעיל: בתוי"ט נתן טעם למה שפסק הרע"ב כר"י משום דבגמ' מוקמינן לריבא כר"מ דברייתא כו' וכ"כ הג"י דיחיד ורבים הלכה כרבים וק"ל דת"ק כיון דרבי סתם דעת ר"מ וזה נקרא סתם עי' ריש ביצה תד"ה גבי ה"ל כסתם במתניתין ומחלוקת בברייתא דהל' כסתם עי' יבמות מב ב' ובתוס' שם ועמש"כ (בעירובין מז וביומא לו ב): תד"ה אלא מאי. לא הוה פליג במידי אדר"א כצ"ל:

דף ל ע"א במשנה השופך כו' חייב בנזקו. פי' בג"י שכתב דאליבא דהלכתא אפי' בדאפקרינהו ומפמ"ב בדבריו דהטעם דלא הוה אונס והא דל' לעיל דבמתכוין להשליך אע"ג דמחמת אונס חייב היינו כשהזיק בשעת נפילה וכמש"כ שם: ע"ב א"ל רב כו' והכא בהלכה וא"ת כן קמיפלגי כו'. הנה הרמב"ם בפי"ג מהל' נ"מ הי"ד השמיט הא דא"ת כן וכ' הכ"מ דסובר דזה דמיא בעלמא דפליגי בהל' וא"ת כו ר"ל אלא דפליגי בקנסו גופן אמו שבחן ורב כרשב"ג (וכן רב אדא ב"א ע"כ כוותיה ס"ל) ולהכי פסקינן כוותיה ולא כת"ק ומקתמא סבר דמודין כן נמי (ועמש"כ בשו"ע חו"מ סי' קס) ולכן קושיות הלח"מ עליו אינו כלום רק דדברי הכ"מ תמוהים מגד אחר דהא ר"ה אמר תמהיה דרב להדיא דהלכה ומ"כ וזה ודאי דהלכה כרב נגד רא"ח וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ז דל"א לד תמות במקומה עומדת כרב נגד רא"ח וכ"פ הרא"ש כאן כרב דהת"כ (אך מטעם אחר ע"ש) וצ"ל לייבב פסק הרמב"ם כרא"ח משום דעביד עובדא כוותי' וקי"ל מעשה רב והנך רואה שהרמב"ם פסק כמעשה נגד כללי דהלכתא והרא"ש והטור אחריו לא שבקי כללי דהלכתא משום מע"ר [וכן הר"ן בפג"ה גבי פלוגתת רב ולוי בריתא · כתב ומאי עובדא דרבא מפרזקיא כו' דמיתרא דרבא כו' עדיפא לן] וראיתי לחכם א' שנסתפק בזה וצ"ל דדבר זה יש להכריע מהא דאיתא בפסחים (נא ב) אני שראיתי את רשב"י שאכל כדי הוא רשב"י לסמוך עליו בפניו ושלא בפניו אתה בפני אכול שלי"ב לא תאכל ע"ש:

דף לא ע"ב רש"י ד"ה תרגמא וא"כ לא אפקרי' שורו הוא ופשע באפיה שהרי אנוס הוא. ק"ק ת"מ כיון דס"ל לעמוד ה"ל כמו שנפרלה ביום דחייב אפילו אחר נעילה כראוי ובכותל בריא לקמן בר"פ הכונס ובתוס' שם ד"ה נפרצה:

דף לב ע"א תד"ה שניהם ולא הזיקו ממש במתכוין. ל"ד דאפילו שלא במתכוין חייבים כמבואר שם ברש"י ותוס':

דף לג ע"א ד"ה שני שוורים תימה כו' שא"ל היא וי"ל דלר"ע כו'. אנכי תמה דלכאורה לר"ע דשותפי נינהו (מיד משעת הנזק אף קודם העמדה בדין כמ"ש התוס' לקמן בד"ה א"כ וכהתו"א בר"פ דלקמן של' שקודם שפסקו אה"ד אפי' לר"ע לאו שותפי נינהו ע"ש נעלמו ממנו דברי תוס' אלו ומש"כ שם כמ"ש התוי"ט בשם הרא"ש בד"ה רש"א ע"ש דאין שום כמו לזה) ואם כמש המזיק היה ברשות שניהם (כדלקמן לד) וא"כ ה"א דניזק ראשון יפסיד לפי ערך חלקו בשור המזיקו הא"כ כשהוזק א"כ משור תם קמ"ל דאינו נפסד כלל בזה וכמש"כ לענין ברח בה"ד ופי' בג"י ובקמ"ע ר"ס ת"ב ומדיין דין זה צריך לי תלמוד וכן מש"כ הג"י וכאוי שתדע כו' כגון כו' נפיטר דיו הוא כו' ויגבה האחרון מן הראשון עשרים זה פ"ש באריכות (והביאו הקמ"ע שם סק"ב אלא שנפל פ"ש בדבריו) ואמאי דכיון דניזק הראשון היה לו חלק שותפות במזיקו ארבעים זוז שהוא חמישית שוויו וא"כ הוזק בחציו ואין לגבות ממזיקו רק כ' זוז נמצא יש הפסד שמונים זוז מהראוי שגם הוא יפסיד ערך חלקו בו שהוא חלק חמישית דהיינו ששה עשר זוז וישאר בשורו שווה עשרים זוז והמזיק כא' יבלים לו עוד ד' זוז ואם מיירי שנגחו שניהם זה את זה בבת"א הוא א"ש אבל הרי כ' בסמוך בשם הרמ"ה וכ"כ הרא"ש דמיירי גם בנתבל השני בראשון לאח"ז וכמש"כ בפמ"א שם ויקשה ג"כ דאפי' הנזקים שוים היה ראוי שיפסיד הניזק הראשון לפי ערך חלקו שהיה לו בהניזק השני וכצ"ל ולפע"ד דהרא"ש סברי' לגזיזי' בסוף המשנה כמש"כ וסברתו משום שהתחילו כאחת כו' משמע דמוקי למתניתין דוקא בבת"א אך לשון התוספתא שהביא הרי"ף לא משמע כן וכן לשון הרמב"ם בפ"ט בחבורו וצ"ע בזה: ד"ה לפוטרו וד"ה הוה אמינא. עמש"כ (בגיטין מב ב) בתד"ה ושור בפנ"ה ובסד"ה לפוטרו נ"ל יכול לקנות שור כשלו בכ"ף: גמרא רי"ש סבר בע"ח הוא כו'. ר"ל הניזק דכ"מ בע"ש הוא שם בע"ח על המזיק ולקמן בגמ' גבי ההיא עבדו אפותיקי ומכח בע"ח גובה הימנו כו' וכן לקמן ר"פ שור שנגח ד' וה' קאמר הש"ס לרי"ש דאמר בעלי חובות נינהו ע"כ דפב על הניזוקין מדקאמר בל"ל והתוי"ט ל"ד כמש"כ ודלא כרי"ש דאמר כו' דמזיק בע"ח דניזק הוא. ואולי תפס לישנא דברייתא דקורין למי שיש לו נושים הרבה שהוא בע"ח גדול ואפשר דהוא בלשון סגי נהור: תד"ה הקדישו ומילי מובא דבריש שור שנגח כו' כצ"ל: ע"ב גמרא והתניא מכרו מכור מוכר וגובהו כו' לגרדיא. בטור"ע לקמן פ"ד מ"ז הקשה להרא"ש לעיל בפ"ק סי' ט"ז של' דלענין תשלומין מודו רבנן לר"י בנגח ואח"כ הפקיר דפטור א"כ אמאי חייב כאן במכרו (עמש"כ שם י"ג ב ברש"י ד"ה והועד) וכן לקמן הקדישו מוקדם משום דל' אבהו הא כיון דהקדיש פקע החוב לגמרי ולפ"ד ל"פ דהכא דמיירי בתם אפי' לרי"ש כיון דמשועבד לניזק לאו כל כמיניה למכרו לגמרי או להקדישו כמ"ש התוס' לקמן בד"ה משום:

דף לד ע"א תד"ה דר"מ סבר אע"ג כו' מ"ת כו' איצטריך כו'. נ"ל דל"כ כן אלא למסקנא דאף ר"י מודה דפח"כ דניזק הוא טעם דלא יהא חמור ממועד דנ"ע מוהמא יהיה לו כפרש"י אבל השתא לפירוקא דרבא דלר"י פח"נ דמזיק הוה פלגא ע"כ סבירא לן דלא ילפינן תם ממועד וכסברת הגמרא (לעיל טו) וגריכא כו' ואי משמעינן מועד כו' אבל תם כו' וא"כ שפיר איצטריך לר"מ קרא דהכא לפח"כ בתם והתוי"ט ל"ד דוגם אה"מ יתלון אתי לפח"כ דהוה דניזק דלמסקנא לא נצרך לזה דילפינן ממועד וכמש"כ התוס' והג"י שכתב והא דלא דריש איפכא שמותף בהפסד ולא בשבח כו' נ"ל דכוונתו דנידרוש והמת יהיה לו לשבחא דהוה דניזק וגם נדרוש דמתפי' בפחת: ע"ב גמרא והתניא רי"א יכול שור שוה מנה שנגח שור שוה ה"ם כו' לכאורה קשה דהא מסקינן בסוף הסוגיא דגם ר"י א"ל פחת שפחתו מיתה מהלין בתי וי"ל דהכא בא לתת טעם דמנלן לדרוש פחת שפחתו כו' להכי קאמר דא"כ אלא תפרש כפשטי' א"כ שור שוה מנה כו' וזה אי אפשר מק"ו ממועד אלא ע"כ צריך לפרש פחת שפחתו כו' וכן בעז"ה ועי"ש בסמוך: שם אלא אכוי"ח שבח נבלה א"ב כו' ומ"ם פלגא. מדל"ק דמזיק הוי פלגא כליבנא דרבא לעיל לענין פחת משמע דקאי אניזק דהוא שקיל פלגא אבל המזיק לא שקיל. פלגא השני' כגון אם היה הניזק שוה ר' פרס שנגחו וכשנגח היה שוה הנבלה ק' נמצא דהניזק היה ק' והיה צריך לשלם נ' וא"כ השביחה כ' נ"א דשייך לו פלגא וינכה מן הנ' ולא ישלם אלא מ' אלא חלקו מהשבח דהוא יו"ד שדינן אנבלה ונמצא דהניזק הוא בל' וישלם חציו דהוא מ"ה וכ"ה בהרמב"ם פ"ז הל"י ומוש"ע סי' ת"ג ס"ב וזהו דקאמר השתא כו' דשקיל בשבחא יכול כו' והנבלה יפה נ' זוז כ"ל שהשביחה על כ' זוז (ובשעת הנגיחה לא היתה שוה כלום) (דומיא דלקמן שנגח שור שוה ה"ם והנבלה יפה ל' זוז) זה נוטל כו' וכ"ל שמא תפרש דהמזיק נוטל ממש חצי השבח (ומה שאומר גם החצי החי אף דדרשינן פחת שפחתו מיתה כו' וא"כ השור החי שייך כולו לניזק שיגרא דלישנא דברייתא הראשונה נקט או משום הציור דמפרש הש"ם בסמוך מה שבא לאפוקי בואומר שלם ישלם כו') אמרת כו' ואומר כו' וכ"ל א"כ ע"כ מוכח דלא שקיל המזיק מידי בשבחא אלא פלגא שקיל ניזק ואידך פלגא שדינן אנבלה ואז אם ימצא עדיין פחת ממה שהיה שוה בחיים ישלם חציו ואם לא יהיה פחת או שיהיה עדיין יתרון לא יתן ולא יקח ובזה א"ש מה שלא הביא הרמב"ם וכן שמחבר בש"ע דין דאין הבעלים נוטלין (שכ' הלח"מ דל"י לנמה) כיון שכבר בארו דאין המזיק נוטל פלגא דשבחא אלא דשדינן אנבלה ודע שמדברי ביאור הגר"א ז"ל שם סק"ז של' ר"ל א"כ תמוה דבכה"ג אין יתרון שיטול המזיק אלא אדרבה שיאמר עדיין פחת ונצרך עוד לשלם חציו וכפשוטו א"ש דיהיה יתרון וקמ"ל דלא יטול ועי' לשון הטור ובסמ"ע שם נראה שיש פ"ש וכצ"ל ובשעה שנודע לו לא היתה שוה אלא כ' סלעים וא"כ השביחה עד שוה ל"ב זוז דהיינו שהשביחה ו' סלעים ודבריו בדרישה תמוהים דליורו הוא אם היה שקיל המזיק פלגא ממש בשבחא אבל דעת הטור הוא דשדינן אנבלה וא"כ אינו נוטל אלא נ"בע כמ"ש בפרישה ובסמ"ע ועי' ביש"ש סי' ל' והוא ז"ל הפירכי לכ"ז: רש"י ד"ה שורו שביים כדקי"ל אין בעמיתו כו'. פי' (לקמן מב) ובתד"ה גבי דמזה לא ממעטינן בושת לכ"ע אף לר"ע ודלא כהתוי"ט לקמן פ"ח מ"ב סד"ה ושור של' דרש"י לא דקדק לפרש אליבא דרבנן דמשמע דלר"ע א"ש:

דף לה ע"א במשנה ד"ה בסלע נאחך כו'. משמע דאלו מחמת שהיה נרדף משורו גם ונכפל ולקה פ"י זה בסלע היה חייב אבל הג"י בשם הרמ"ה כ' דזה לא הויא אלא גרמא ופטור. והתוי"ע ל"ד בהעתיקו דבריו על פי' הרע"ב שהוא כלשון רש"י: ד"ה היו שנים ושלשתן של ג' בנ"א ולשון הרע"ב שני שורים של ב' בנ"א רודפים אחר שור של אדם אחד והוא מלשון רש"י לעיל (יג ב) ואולי צ"ל של אדם אחר ברי"ש: ע"ב היה אחד גדול כו' המע"ה. בתוי"ט ומיהו באחד תם כו' דהא מודה בקנס פטור תמוה דהא כ' לעיל בד"ה היו בשם הג"י דמיירי בדאיכא סהדי כו' וגדולה מזו עי' לקמן בר"פ הפרה במהרש"א בתד"ה דאפילו ועוד תימה דע"כ כולה מתניתין באחד תם או שניהם תמין מיתוקמא דאל"כ מאי נ"מ כדלקמן (בגמרא לו): תד"ה דקתני ז"א לא כי שאין הבעל רגיל לידע. והתוי"ע בא שם בזרוע דמהיכא ידע ועוד למה כנסה ולכאורה י"ל דטוען דאחר שכנסה נודע לו מפי עדים והלכו להם למדה"י או שמתו. ועי' בחו"מ סי' ע"ה סכ"ג ברמ"א ועי' (ב"ב קלה) פלוגתת רבא ואביי באומר זה אחי דלרבא מיקרי ברי אף דטוען ע"פ קרוב אולם שם מיירי דהקרוב לפניו. ועי' ש"ך שם סקפ"ב מה שהביא בשם רבינו שמחה שבמרדכי ותימה עליו שלא הביא ראיה לדבריו מהא דרבא. ועמ"ש הטור"ע בפ"ז דכתובות אות ע"ד דלא קי"ל כרבא בזה ל"י מהיכא פסיקא ליה:

דף לו ע"א גמרא אי במועדין כו' דמי תורא מעליא כו'. נראה דצ"ל מעלייא וכן בפרש"י:

פרק ד רש"י במשנה ובכולן היה תם כו' כגון כו'. וכ"ע התוי"ט והוא תמי' כו' כגון דלא איעוד בב"ד כו'. לכאורה המ"ל נמי דלא איעוד כלל עד אחר כל הנגיחות ומש"כ התו"ח עליו פי' מה שהשגתי עליו (לעיל לג). ועי' בתוס' כאן בד"ה אי כר"ע:

דף לז ע"א במשנה ה"ז מועד לשבתות וא"ת לחול. פי' בג"י שהשלשה היתה דלאו ימות החול דלא נגח בהן סתרי לנגיחות דשבת דלפניהם כיון דחזרת ג"י סתרה העדאה גמורה כש"כ דליסתרו מקלת ימי העדאה ואנכי תמה דמה זו שאלה דמת"כ ליהוי מועד לדילוג ר"ע מז"י לז"י כמו כאה שור נגח שור ולא נגח כו' דלקמן בברייתא דמה לי דילוג שורים ומ"ל דילוג ימים וכדלקמן ע"כ בגמרא נגח שור יום ט"ו בחדש זה ויום ט"ז כו' וע"ש בתוס' ולפע"ד דשאלתם היתה אם היום גורם נעשה מועד בג' שבתות אבל א"ת דהוה מועד לדילוג אינו עד שילש בדילוג והוא ד' שבתות עי' בתוס' הל"ל עוד נ"מ אם אירע יו"ט בין השבתות ונגח בו דאם היום גורם מטעם הירושלמי או מטעם רש"י יו"ט נמי מצטרף להעדאתו ואם מחמת דילוג צריך שיהיו הדלוגים שוים כמ"ש רש"י בר"פ וגם אם כבר נעשה מועד לשבתות נ"מ אם נגח א"כ ביו"ט שלאחריהם באמצע השבוע ועמש"כ לקמן ע"ב בתד"ה שור: גמרא רפ"א א"ת תנן דסתמא לא הוי מועד. נ"ל דר"ל דהפי' במשנה הוא דסתמא לא ה"מ והוא אינו משבש הג"י דאינו מועד רק דמפרש דר"ל דלא חזינן ליה דאייעד לשא"ת ולאפוקי מדר"ז דמפרש וא"ת היינו דחזינן ליה דלא נגח לשא"ת. ועי' (לקמן מט ב) בתד"ה ותני ובמה שליינתי שם ובזה לא יקשה עליו תו הא דדייקי ר"א ורב ינאי לקמן ממתניתין דוא"ת תנן וכן א"ש מאי דפסקו רוב פוסקים כר"פ ואינני ח"ו כחולק על התלמוד. עי' כה"ג במהרש"ל (בסנהדרין כב ב) ועמש"כ (בפסחים לו ב) ובמש"כ (בשבועות מז) בתד"ה תני: שם נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל. נ"ל דאם נגח ב' שורים וחמור נעשה מועד לב' מינים אלו לא תיבעי לדעת הרמב"ם דגם בג' מינים חלוקים א"ת אלא לנהם אלא אפי' להחולקים עליו וס"ל דנעשה מועד לכל (עי' בפ"ו מהל' נ"מ ה"ט ועד סוס"פ יבמ"מ שם) בכה"ג שוים הם וראיתי (מעירובין לז) בודק מתים של יד וא' ש"ל כו' ובעינן דליתמתי בש"י ובב"ר ע"ש והיכא דנגח ג' שורים וחמור או חמור וג' שורים תלוי באיבעיות דלקמן. ועי' (בנדה סו) ובתד"ה ותבדוק הב' ועי' ג"כ (בשבת סא) בסוגיא דקמיע ובתוס' שם: תד"ה הרי בירושלמי נפי כו' וחשובים בעיניו נכרים. ולשון הירושלמי הוא משנה דעתי' משמע דלפי שחשובין בעיניו נכרים הוא מתנגע ונוגח אפי' בהמות (עמש"כ כעין זה לעיל כג ב בתד"ה היו) כי כן דרך הבהמות כשבאים לפניהם אנשים נכרים נעשין כמו פראים וכ"מ בהמפרש פ"מ ודלא כמו שהבין מהר"ם וקלא משמעות התוי"ט ד"ה מפיחזור: ע"ב ד"ה שור. עי' רש"א דפסיקא ליה דבמועד לשבתות לכ"ע בשמתא הוה מועד לחול וזהו ע"פ מש"כ הג"י דלכ"ע הך בבא תנינן ואינו כלומר שידוע לנו כו' ע"ש וכן לפי מש"כ לעיל דגם לר"פ תנן בכולהו וא"ת רק שמפרשו דלא חזינן כו' א"כ גם וא"ת לחול יפרש הכי דלא חזינן ושאלתם כפשטא אם יש לחלק בין שבת לחול ולא הוה מועד מסתמא לחול או לא וזהו הוה מועד לכה"י ולא נצטרך ג"כ למש"כ שם ולא לפי' הג"י אלא אפי' להג"י (וכדמשמע מדיוקא דר"א) היינו למאי דס"ד דהשואלים דאולי אין חילוק בין שבת לחול אבל לפי מה שהשיב להם דיש חילוק י"ל דמיירי נפינים

דף לו ע"א בתוס' בד"ה כאי ליפול ש' וי"ל דא"כ ה"מ למפרך הייט הך ט' עכ"ל ולפי' במה שכתבו דלא תפני בתליפתא כאוי ליפול כו' לא תירלו כן דא"כ הייט הך דסיפא דאדרבה עפי הוה מיתא לאוקמי מליפתא בברי וברי ודהוי ליפול כו' דומיא דריבא כדקאמר ר"א ב"א וסיפא בניזק שמא ומזיק ברי מיהו לפרש"י ק"ק לפירושו דרבה מיתא ליה לאוקמא בברי ושמא משום דס"ל דסומכוס לא פליג בברי וברי כמ"ש נמי הכא דא"כ הייט הך דסיפא גם ק"ק לפרש"י אמאי לא מוקמה מליפתא נמי בניזק ברי ומזיק שמא ממש כמו כריפא וכדהוי ליפול כו' ודו"ק:

פרק שור שנגח ארבעה וחמשה

בתוספות בד"ה אי כר"ע כו' כגון שאינו בידו כו' עכ"ל ר"ל שלא היו בידו אז עדים עד שנגח הה"נ ולא היה מוטל עליו לשמור אז כיון שלא יודע אם יזכה וק"ל: ע"ב בתוספות בד"ה שתן לו סלע. דא"א שאם בושתו של עני סלע כו' ר"ל דמוכח נמי דפליגי דלת"ק דבושתו של עני סלע א"א שמעלה בושתו של עשיר לפי כבודו מנה מטעמא אלא פחות קלת או יותר קלת ממנה וכו להיפך לרבי יוסי בנושת של עשיר מנה א"א שיעלה בושת עני סלע מטעמא אלא פחות או יותר קלת וק"ל:

דף לז ע"א בתוס' בד"ה רב זביד כו' וה"ת במתני' מועד לבהמה ואינו מועד כו' עכ"ל ר"ל דהוה רבותא טפי ממועד לאדם ואינו מועד לבהמה דסתמא הוי מועד ולמאי דמוקי נמי הך דמועד לאדם ואינו מועד לבהמה לענין חזרה מ"מ הוי מלי למתני מועד לבהמה ואינו מועד לאדם דסתמא הוי מועד דהוי רבותא טפי ממועד לשאינו מיט דהייט מבהמה לבהמה דסתמא הוי מועד ודו"ק:

דף לח ע"א בתוס' בד"ה דא"כ לכתוב כו' וה"ה שבא לפטור לגמרי תם דהקדש בהדיוט וכיון דתם וכו' עכ"ל ק"ק אמאי לא ניחא נמי לגבי הקדש בהדיוט דליכא למימר לפטורא דא"כ לכתוב דמתנא גבי מועד כדקאמרינן לגבי הדיוט בהקדש ויש ליישב דודאי משמעות דרעהו דווקא אתי לפטורא. ומשום דלא כתביה קרא גבי מועד דרשינן ליה נמי לחיובא ומסברא מוקמינן ליה בהדיוט בהקדש אבל לגבי הקדש בהדיוט שנקיטן ליה משמעותיה דאתי לפטורא דלא תקשי ליכתביה גבי מועד דהא איצטריך ליה לכותבו גבי תם משום חיובא הדיוט בהקדש ולפי' לאשון דפי' רש"י ניחא שפיר דלפטור הקדש בהדיוט לא סמיך אדעהו אלא אהועד בבעליו וכי יגוף שור איש ודו"ק: שם גמ' אמרי מת"כ אי רעהו דוקא דבותי כי כו' ולתנא דמתני' דסבר לגבי הקדש דרעהו דווקא בין דהדיוט בהקדש ובין דהקדש בהדיוט פטור ולא תקשי ליה דלכתוב רעהו גבי מועד פריך הכי לגבי כותי מ"כ אי ס"ל רעהו דווקא כו' אבל לר"ש בן מנסיא לא תקשי מידי דהימא דרעהו דווקא וכותי בישראל ע"כ לחיובא אתי קרא דא"כ נכתוב להאי רעהו גבי מועד כדקאמרינן לעיל בהדיוט להקדש ודו"ק:

דף מ ע"א בתוס' בד"ה כופר שלם אמר כו' והסיא דאתמ ולא אלי אתם דפרק יש בכור כו' עכ"ל כל"ל והייט אלי אתם סלעים שנותנין לפדיון בכור דשייך טפי להגא דמקרי נמי פדיון נפשו וק"ל: בד"ה ולימא ליה אי תם הוה כו' הך פירכא לית ליה לר' יהודה דאמר לד כו' עכ"ל ר"ל דהך פירכא אי תם הוה כו' דמשמע דאי מועד הוה לא תקשי מידי ליתא לר' יהודה כו' אלא כיון דלא סליק אדעתיה הא דמשני לא תורא בעי' לשלומי לדידי תקשה לגופה דברייתא שוהל אמאי משלם ח"י כיון דמגופו משתלם בין אם הוא תם בין במועד בגלל תמות שנו ודו"ק: ע"ב בתוספות בד"ה מן הבהמה כו' מפ' דגבי רביעה כתיב בהמה כו' וגבי נעבד כו' עכ"ל אהא דפריך ואיפוך אנא מן הבהמה להוליא נעבד מן הבקר להוליא רובע קמשני הכי ונראה משום דקשיא להו דה"ל לתנא להקדים דרשה דנעבד גם קודם רובע משום דאמירה ע"ז ככל התורה כולה אע"ג דנעבד קילא מטולהו כמ"ש התוספות לקמן הייט לענין קטלא דרובע חייב בין באונס בין ברלון והטוגח חייב מיתה ברלון ובנעבד ליכא קטלא כלל ובהכי יתיישב דמפיק דרשה דנעבד מן הבקר משום דאשכחן ביה ל' בקר אמאי לא הקדים לדרוש אמן הבקר להוליא הנוגח דמפורש ביה בהדיא ל' בקר שור כי יגח וגו' די"ל דאע"ג דנוגח חמירא מנעבד לענין קטלא חמירא ליה נעבד משום דהוא מילתא דע"ז ועיין במ"ק עוד בזה וק"ל: שם בפרש"י בד"ה לא לקטלא וה"ק כו' אפי' כי עבד ברלון דלפסול כו' עכ"ל לכמואל לא הוי הולרך לכך אלא דכי עבד באונס לא הוה נפקא לן טוגח מרובע לפי' לא הוי קא' יש בטוגח מה שאין ברובע משום כופר הא גבי הונם אף בטוגח אין כאן כופר וק"ל אלא משום קושטא הוא דמיירי הברייתא לקטלא כדקאמר הנ"מ הוצרך למימר הכי לרב דהשתא נמי דכתיב מיעוטא בטוגח כשר הוא באונס א"כ ע"כ אי לא כתיב בטוגח לא הוה נפקא הרובע אפילו ברלון וק"ל:

דף מא ע"ב בתוס' בד"ה נקי מחלי כופר כו' וסברא דרע"ק דס"ד דתם משלם דמי עבד מן העליה כו' עכ"ל הייט בכוונה אבל שלא בכוונה לא ס"ד בתם כיון דמועד נמי פטור לרע"ק כמ"ש התוס' בהדיא בסמוך לגבי כופר דאפילו מועד פטור שלא בכוונה לרע"ק וא"כ לא דרים אם כופר וכ"ש דלא דרים אם עבד כדמוכח הסוגי' וק"ל: שם בד"ה ע"פ ע"א כו' אפילו יהיו ב' כגון של שני שותפים ומעידין כו' עכ"ל רבותא טפי ה"ל למנקט דאפי' אם הוא ואחר עמו אין מלטרפין בכה"ג שלא באו להעיד על חבירו רק על שורו ה"ל אדם קרוב אבל ממונו ולא הוה אלא ע"א כשר ואין נאמן להורגו וק"ל:

דף מב ע"א בתוס' בד"ה גבי בושת כו' והא דלא פריך גבי לער נמי כו' עכ"ל. ר"ל לרבנן דרע"ק אבל לר"ע נ"ל הא דלא פריך גבי לער ריפוי ושבת נמי כו' וק"ל: בד"ה בכוונה תליא כו'. וכי היה תמה רב אדא כו' אם סבורין כרבנן כו' עכ"ל הייט רבנן דר"ש דסבירא להו בהגדרפין דנתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב מיתה כנראה מפרש"י. ואלא מחלוקות בדבר התם לרבנן אינו מתכוון חייב מיתה. ולר"ש פטור ממיתה ואליביה פליגי דרבי סבר דפטור ממיתה וחייב בדמי הנהרג ותנא דבי חזקיה סבר דפטור ממיתה ומדמי הנהרג ע"ש וק"ל: בא"ד דה"ה לענין דמי ולדות כו' ואע"ג דאית ליה היקשא לענין שאר דברים כו' עכ"ל ק"ק כיון דאית ליה היקשא לענין שאר דברים ושוגג כמזיד פטור בממון אחר בהדי מיתה. מכ"ש דאין מתכוין כמתכוין פטור בממון אחר בהדי מיתה כמו לדמי ולדות כמ"ש התוספות לעיל סוף פרק המניח ודו"ק: ע"ב בתוס' בד"ה היתה שפחה כו' דאין לבעל כלום דשל אדון ניכהו ועכשיו נשתחררה כו' עכ"ל. ר"ל שנתעברה בעודה שפחה דהשתא אין לבעל כלום בולדותיה דשל אדון ניכהו. ועכשיו בשעת חבלה כבר נשתחררה. ואין גם לאדון בהם כלום הרי המזיק זכה בהן מן ההפקר וק"ל:

דף מג ע"א בפרש"י בד"ה בגרושה עסקינן כו' שגירשה אחר החבלה עכ"ל הכי משמע ליה לפרש דאם חבלה אחר שגירשה פשיטא דנזק ולער לאשה ונותן ליורשיה ולא איצטריך ליה למתני. אבל ק"ק דא"כ מאי פריך תפלוג בדמי וולדות הא כיון דאיירי שחבלה קודם שגירשה זכה הוא בדמי וולדות דמקרי בעל האשה כיון שבשעת חבלה האשה תחתיו כמ"ש התוספות וק"ל: בתוס' בד"ה אמר רבה שור כו' וי"ל דחשיב ליה ש"ס תיובתא גמורה כו' עכ"ל ומהא דבמתניתין פריך אביי איתיבי אביי המית שורו כו' לא תקשי להו אמאי משני לאוקמי לה כר"א משום דרבה לאוקמא אפילו כרע"ק. ועי"ל משום דסיפא המית שורי את עבדו כו' דאינו משלם ע"פ עלמו לא מלי אתי כר"א דע"פ עדים שלא בכוונה נמי אינו משלם דהא ע"כ אם עבד לא דרשי כמ"ש התוספות לעיל והוה רבותא טפי למתני בסיפא ע"פ עדים שלא בכוונה דפטור מחד טעמא דהייט כיון שאין השור בסקילה כו' אבל הא דקתני בסיפא ע"פ עלמו פטורה דידיה מב' טעמים חדא משום דאין השור בסקילה כו' ואידך משום מודה בקנס דפטור אבל אי אתי כר"ע ניחא שפיר דאם עבד נמי דרוש ולא הוה פטורא דסיפא נמי אלא משום מודה בקנס הוא. ומיהו הת"ל דאתא כר' יוסי הגלילי ודו"ק: ע"ב גמרא אבו שלא בכוונה מי משלם דמים או לא כו'. יש לדקדק בזה ומאי קמיבעיא הא מדאילטריך למכתב גבי בור שור ולא אדם דלא משלם דמים כדאמרינן לעיל שמעינן דבשאר נזיקין משלם נו דמים דמבור לפטורא ליכא למילף דאיכא למפרך מה לבור שכן אין דרכו לילך ולהזיק כדפרכינן בפ"ק ויש ליישב ודו"ק:

דף מד ע"א בתד"ה והא תם הוא. המקבן כו' מדלא אשכחן מועד במתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם כו' דבכה"ג מועד משלם כופר ואילטריך נקי למעוטי תם והא בכה"ג אינו נעשה מועד כלל כמ"ש התוספות הכא והיה נראה לפרש דלעיל איכא לאוקמא דבג' נגיחות לאמונות נגח במתכוין ונעשה מועד בכך לשלם כופר בנגיחה רביעית גם שלא בכוונה ומשכחת ליה דלא הוה קטלינן ליה בג' נגיחות הראשונות בגוונא דאוקמא מתני' דלעיל אבל הכא קתני בהדיא דפטור ממיתה הע"פ דשלש נגיחות הראשונות לא היו במתכוין אלא בלא מתכוין ובכה"ג לא נעשה מועד כלל. אבל התוספות לקמן פ' הפרה דחו סברא זו וכתבו דתימה הוא לומר דהוי מועד בנפילת כותל אחרונה שהיה שלא בכוונה ע"ג הראשונות שהיו בכוונה וליכא לאשכוחי לר"א נמי מועד שלא בכוונה דבכל ד' נגיחות שלא בכוונה וא"כ הך דהכא נגח במתכוין בכותל ודו"ק: בא"ד והמקבן היה סבור כו'. ולא קתני להפילו משום דלא מתכוין להפילו על האדם. ולעיל שכתבו כמקבן היה סבור כו' ולא מתכוין להפילו על בני אדם דא"כ לא היה פטור ממיתה כו' לא הוי לריכי לכך אלא כמ"ש כאן דונפל על האדם לא משמע ליה במתכוין להפילו על בני אדם אלא דקושטא קאמרי דא"כ לא הוה פטור ממיתה וק"ל: בד"ה הכא נמי כו' והא דפריך לקמן כדמוקי לה במועד ליפול כו' א"ה בר קטלא כו' עכ"ל אין לדברים אלו מקום כאן דהמקשה ודאי לא ידע דמיירי בחזה יבקא כדמשני ליה אלא דהוה סבור במתכוין להזיק דהוה קרן ובוודאי ממתני' דייק ליה דבר קטלא הוא כמ"ש התוס' וק"ל: ע"ב גמ' פוטר היה ר' יהודה כו' מדקתני תרתי שור המדבר כו' ק"ק טפי ה"ל לדקדק כן בדברי ת"ק דקתני בהדיא שור והא הייט שור המדבר הייט שור הגר כו' ויש ליישב וק"ל:

דף מה בפרש"י בד"ה הקדישו תוקדש וכ"ת דאי מתהני מיניה מעל עכ"ל אליבא דר"י דאמר לעיל שור הקדש פטור ממיתה כ"מ שובח אלא דניחא ליה לפרש אפי' אליבא דרבנן דר"י וק"ל:

בתוספות בד"ה הטמא אפקעתיה כו' ושור תם דמזיק כו' אם יחזירנו שומר לבעלים לא יפטר כו' עכ"ל דהייט מתניתין דלעיל שלן נכנסו תחת הבעלים כו' ותם משלם ח"נ וליכא מאן דפליג ביה שיכול לומר השומר כש"ל. והייט מטעם דהוי היזק ניכר דלר"ע תותגם לו השור מיד. ולר"י לגבות מגופו

ולעיל דאמריך דיכול השומר לומר הרי הוא פריקתא ליה לתגלה כבר כתבו התוספות שם דאין זה טענה גמורה אלא שבי"כ הוה מתפטר עמי כו' פ"ש בתוספות וק"ל:

דף מו ע"א בתוספות בד"ה אלא שעמא כו' אבל מודה שאם שמרו שמירה מעולה והזיק פטור כו' עכ"ל לענין תם נראה דליכא למימר דבכי נמי בשמירה מעולה וכר"א ס"ל דא"כ מאי ר"א אומר כו' דקהני במתניתין דהשתא דפליג לענין תשלומין וע"כ נראה דלהאי תירולא פליג ר"א ואמר דאין לו שמירה אלא סכין והשור ומהאי טעמא מועד לא בגיא ליה בשמירה פחותה אבל תם לא הוי בכלל לא הביא דתים וגו' מותר לקיימ' ובגי ליה בשמירה פחותה וקראי דמייתי לעיל הכי קדריב להי ס"ב בוורים לאו בהזקת שימור קיימי ואמר דאתנא תם נחייב דבבעי ליה שמירה פחותה הדר אמר דאתנא ולא יתפרש גבי מועד דבבעי ליה שמירה מעולה וב"ת עניהו לתם נגיחה למועד ונילף תם ממועד כמב דאתנא ולא יפרש לזה ולא לאחר וק"ל:

פרק שור שנגח את הפרה

ע"ב בתוס' בד"ה ורביע נזק כו' דאמו אם יש לו לאחד פ' חלקים ולאחד חלק אחד כו' עכ"ל מדבריהם נראה דאביי נמי ס"ל דשובר יכך אמו דאל"כ ה"ל כשני שוורים תמים שהזיקו ושפיר משלם זה כמו זה והייט משום דמשמע להו דאביי לא פליג בהא אדרבא דלקמן דס"ל שובר יכך אמו ודו"ק: שם בא"ד ועכשיו שהוא בספק נוטל חלי הולד שהוא עשר כו' עכ"ל פירוש לדבריהם דבל חלי הנזק מן השור שהוא מאתים הוא מאה זוזים וכיון אף באם שהולד נגח עם הפרה היה ארבעה חלקים מן הנזק לפרה דהייט ק"ם זוזי והאלים שהוא פ' זוזי. הרי בנוטל כל הפרה שהוא פ' זהובים שהוא חלי הנזק ואם היה הולד טדאי נגח והיה מחלק חמישית דהייט מ' זוזי מן נזק הולד והחלי ממנו עשרים זוזי והיה נוטל כל הולד שהוא שוה עשרים כמלא שהיה נוטל הניזק כל חלי נזקו דהייט ק' זוזי והשתא שהוא ספק אם הולד נגח עמה או לא אינו נוטל רק י' זוזי ואלי נזק א' מד' בנזק ורביע נזק אחד מח' בנזק דנקט לאו דוקא אלא לסימנא בעלמא דא' מד' בנזק דהייט אם תחלוק כל הנזק של הפרה לשנים וכן נזק הולד תחלוק לשנים נמלא נזק הפרה רביע מכל הנזק א' מד' חלקים דהייט פ' זוזי החלי ממקה וכן א' מח' בנזה אם תחלוק נזקי הפרה לד' חלקים וכן נזה הולד לד' חלקים נמלא שהוא נותן נזק היגד א' מח' חלקים דהייט י' זה בים הרביעי מנזקו וק"ל:

דף מז ע"א בתד"ה ליכא לפרה כו' דכיון דמוחפין כו' אם כיחש המזיק כו' עכ"ל ר"ל דהניזק לריך לקבל גם חלי הפסד. וא"כ לא יגיע לו רביע נזק מולד מכח ספק דאי נמי נגח הולד בודאי לא יגיע לו חלי נזק מולד דלריך לנכות לו חלי הפסד המגיע פלגי. תהפסד הפרה כיון דמוחפין ניכהו: ע"ב גמ' ברשות שלא ברשות קרמית כו' המקשה נמי ע"כ דידע לחלק בין ברשות ובין שלא ברשות כדקתני בהדיא בהך ברייתא דמקשה מינה אלא דהייט בשלא ברשות לפטור בעל החלר ולא משמע דה"ל שלא תאכל אלא משום שלא היה לו להכניס שורו בלי רשות בעל החלר אבל בשלא ברשות לפטור את בעל הפירות דאיירי ביה רב ליכא למפסד אלא מטעמא דה"ל שלא תאכל וא"כ משמע זה ס"ד דלפטור ברשות את בעל החלר ורבא משני דמ"מ לא דמי חיובא דשלא ברשות כחיובא דרשות דשמירת שורו כו':

שם בתוספות בד"ה מאי לאו פטור וא"ת ויילך ויתבע מבעל השור כו' עכ"ל אבל בדברי האכעין לא תקשי להו הכי דאיכא למימר דתבעיא ליה בהכנים שורו לחלר בעה"ב שלא ברשות דהשתא אם יתבע מבעל השור לא ישלם לו רק החלי מגופו משא"כ בעל החלר שעליו לשומרו חייב לשלם כל השור אבל הכא בהכנים פירות שהוא היזקא דשן כמו שיתבע בעל החלר יתבע את בעל השור לשלם נזק שלם וק"ל:

דף מח ע"ב בתוספות בד"ה ושמואל כו' וכולה סוגיא דלעיל מסיק רבא כרבנן כו' עכ"ל וסוגיא דלקמן נמי כרבא אזלא כמ"ש התוספות והא דמשני רב פפא כולה רבי היא ולא משני כולה רבנן היא משום דבין לא א"ל אשמרנו אקטיי מקני ליה מקום בחלירו וה"ל חלר השותפים ואין משלם אלא חלי נזק ודו"ק:

דף מט ע"א בתוס' בד"ה אמו וולדות כו' מדפריך לרבה מברייתא כו' אבל לרב חסדא כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי לא דקדקו לעיל ממתניתי' דמוקי לה רב חסדא אפי' בחבל בה במיתת הגר ודוקא בגר אבל כשאינו גר משלם דמי וולדות ויש ליישב:

דף מט ע"ב פרש"י בד"ה ופתחו לרה"ר וכ"ש אם חפר ברה"ר וכו' נראה דהולרך רש"י לכתוב זה לתרץ דלא תקשי למה לא חשיב בבא דלקמן בשהבור והחפירה ברה"ר גם כאן במתניתי' ומתרץ מפני שהוא כ"ש ועדיף מכל הני דחשיב במתני' כאן לכן לא שונה בפני עלמו וק"ל: שם ד"ה חייב דקסבר וכו' מדבריו משמע שהוא גורם במתניתין כאן או ברה"ר ופתחו לרה"י חייב ברה"ר ופתחו לרה"ר אחר חייב: בתוספות בד"ה החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י כללא דמילתא הוא כו' כן הוא בכל הספרים אך מהרש"ל הגיה שהתוס' מליין בבבא הראשונה. החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר אמנם אין לורך לזה דכאן קשה להתוספות אם כן שאדרבה הכל הולך אחר הבור במקום שהוא א"כ יותר מסתבר לחייב החופר ברה"ר ופתחו לרה"י ולמה לא נקט בבא זו בראשונה לכן מתרלים אדרבה כללא דמילתא שהכל הולך אחר הפתח במקום שהוא א"כ נקט היותר פשוט בראשונה ודו"ק ובזה אין לורך נמי לפירושו של חדושי הלכות כאן: בד"ה ברה"ר וכו' ולא הולרך לפרש בשהפקיר רשותו כו' ר"ל דהיה לו לרש"י לפרש דהבור הוא ברשות הרבים רק הפתח עשה בסוף רשות היחיד סמוך לרה"ר וכ"כ הרא"ש להדיא ואין מקום לאריכות דברים של מהר"ם כאן: בא"ד ומעיקרא ס"ד כשהפקיר רשותו וכו' ר"ג מתוך דברי המתרץ מוכח שהמקשן הבין שאיירי כשהפקיר ולא הבין מתחלה דאיירי בסמוך דא"כ לא תירץ כלום שלא הפקיר לא רשותו ולא בורו ומה בכך הלא גבי סמוך א"ל הפקר אלא ודאי שלא הבין המקשן כן רק הבין דאיירי בהפקיר ולמה הבין כך אלא ודאי שסבר לשון של ופתחו לרה"י הייט בתמלע וא"כ אין לפרש בסמוך ודו"ק: בתוס' בד"ה פל הכרייה לא כ"ש במכילתין אמרינן מכאן שאין עונשין מן הדין וכו' ואם לדין יש תשובה דכאן אין שייך לומר שהוא ק"ו דהא גבי כרייה גם עושה פתיחה רק שעושה עוד דבר אחר אל הפתיחה דהייט שכורה וגם פותח וא"כ אף אם לא נכתב מהיכי תיתי שיהיה פטור הלא עכ"פ עושה פתיחה והיכן שייך לומר זה על ק"ו שכ"א הוא ענין אחר רק שהוא יותר מסתבר לחייב ע"ז המרינן אין עונשין משא"כ כאן וכי בשביל שעשה עוד דבר אחר שכרה ג"כ יפטור מן הפתיחה שעשה ודו"ק:

דף נ ע"א גמרא טורה לא סגי ליה בכיסוי עד דמאים ליה וכו' הקשו החדושי הלכות מיתא דיו לבא מן הדין וכו' ונראה דאין זה קושי דאין ללמוד מכאן רק כמו שגבי פותח לריך לתקן את אבנ פיוות דהייט שפתח לריך לחזור ולכסות כן בכורה לריך לתקן ג"כ את אחר פיוות דהייט שיעא' בשפג ואין אנו למדין מק"ו זה רק שילטרך לחזור ולתקן כל חד כדיניה ודו"ק: שם דאורות ארווחי לרה"ר וכו' עיין ת"ם כאן בביאורי לח"מ סי' ת"ל ות"ת נראה מדברי רש"י שמוסיף מלת בה דאורות גב ארווחי וכו' משמע שקאי על הבור שהרויח הבור יותר ממה שראוי להיות והייט כפי' של הטור ודלא כמהרש"ל פ"ש: שם ומעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב וכו' וליכא למימר דילמא בלאו לאושין נמי פטור והא דנקט לאושין להודיעך כחו של ר' יוסי בר חנינא דסבר אם לאושין חייב דאינו כח דהיתרא של ת"ק בלאו לאושין נראה ברישא שסבר גבי הפקיר פטור וה"ה גבי סמוך וכאן בא להורות כחו של ר' יוסי דא"כ אדרבה יותר יקשה על רב יוסף גם מסיפא דאתיא דלא כמאן אליביה דרב יוסף ובהכי ניחא ג"כ מה שקשה מה לריך המקשן להביא הסיפא ולהקשות רישא לסיפא אמאי אינו מקשה כפשוט' רישא אתיא דלא כמאן אליביה דרב יוסף אמנם לפ"ז מתורץ דהמקשן מביא זו להקשות רישא לסיפא כדי שאם תתרץ לו להשוות רישא עם סיפא אם כן יקשה גם מסיפא על רב יוסף ודו"ק: ברש"י בד"ה ברה"י הסמוכה לרה"ר כגון מקלה מקום. עיין בספר של מהר"ם כאן ונראה קלת לתרץ בסגנון אחר דקשה לרש"י איך לא הבין המקשן דאיירי בחופר לאושין דא"כ איך מזדמן בלמלום שעושה הבור בסוף גבול סמוך אלל רה"ר אלא ודאי שעושה מומה להפסיק בין רשותו לרה"ר פ"ז מתרץ רש"י דהמקשן הבין שחופר בתוך רשותו ממש רק שמקלה אותו מקום שמן בורו ואילך הוא מקלה גם לרה"ר ואם כן ממילא מזדמן שהבור הוא סמוך לרה"ר ממש ועוד נראה דהפשר לומר דרש"י סבר דבעינן דוקא מקלה מקום ומה שפירש לעיל סתם דדומי' למפקיר רשותו הייט לרווחא דמילתא כתב כן דאי לא תימא הכי א"כ מכ"ש יקשה רישא לסיפא דגבי הפקיר אמר פטור וגבי סמוך שהוא גרוע מהפקיר סבר בסיפא דחייב וא"כ כתב רש"י דאף אם ניחא דדמה למפקיר ולא גרוע ממנו מ"מ קשה רישא לסיפא ודו"ק: בתוספות בד"ה בבור ברשותו וכו' משמע דרולה לומר אם סמך הבור מתחלה לרה"ר חייב לכ"ע וכו' וליכא להקשות לפ"ז מה לריך רבה לפרש אליביה דר' ישמעאל שסבר בעל הבור בעל התקלה אימא שסבר בעל הבור ממש ובאותו בור שהוא סמוך לרה"ר דא"כ למה אמר רבי ישמעאל זהו בור האמור בתורה ובא למעט הפקיר רשותו הל"ל סמוך לרה"ר הוא בור האמור בתורה וממעט הפקיר רשותו ודו"ק: בא"ד וי"ל דהייט מעמא וכו' אין נראה שהתוספות חולקים על רש"י וכתבו פי' זה אליבא דידהו דאין הלשון משמע כן אך שכתבו לתרץ דברי רש"י די"ל דרש"י סבר טעם זה ג"כ וק"ל: בד"ה כגון דארווח ארווחי וכו' והשתא כולה ד"ה וכו'. עיין בחדושי הלכות ובספר של מהר"ם ועוד יש לפרש דקשה בהו למה דחיק עלמו רב לאוקמי כרבי ישמעאל הלא קי"ל הלכה כר"ע וא"כ מה שנוכל יותר לאוקמי כהלכתא עדיף יותר פ"ז מתרלי דכוונת רב אשי לאוקמי כדברי הכל ודו"ק: ע"ב בגמ' והני טולהו דקתני ל"ל. עיין בספר של מהר"ת חייס מה שכתוב כאן שקושי' זה הוא דוקא לפי תירוץ זה של פירושי קא מפרש ועוד נראה לומר דה"ק בשלמא הס אתי ואף כל לאתויי גובה א"כ לריך התנא לחשוב כל הני ברישא דאי"זה שלא היה חשיב אותו הייתי טועה לומר דאף כל מרבה אותו. וא"כ לא הייתי מילף לרבות גובה ולכן חשיב טולם ברישא וא"כ אף כל למאי אתי אלא ודאי לרבות גובה משא"כ לרב דלא אתא אף כל לרבות גובה קשה טולהו ל"ל וק"ל:

דף נ ע"א א"כ מנא ואי הימא ר' שמואל בר נחמני מ"ד אורך אפים ולא כתיב' ארך אף ארך אפים לצדיקים ולרשעים

ולרשעים וכו' וכתבו התוספות בפ' עושין פסין משמע לרשעים להאבידם מן העולם הנא ונחלק משמע לטובה וי"ל כשאין סופו לעשות תשובה הוא לרעה א"נ בסופו לעשות תשובה הוא לטובה ובזה יש ליישב פלפול שהיה בין מרע"ה להקב"ה בפ' חלק והביא רש"י פ' שלח לך תניא כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וכותב ארך אפים אמר לפניו רבש"ע ארך אפים לצדיקים א"ל אף לרשעים אמר לפניו רשעים יאבדו א"ל השתא חזית דתבעי לך וכשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים א"ל לא כך אמרת לי ארך אפים לצדיקים אמר לפניו רבש"ע ולא כך אמרת לי אף לרשעים והיינו דכתיב ועתה יגדל נא ויש להקשות איך משה רוצה של ישראל יאמר רשעים יאבדו גם קשה מתחילה מה סבר ולבסוף מה סבר ולפ"ז יהיה הענין בהיפך משה אמר להקב"ה בלשון בתמיה הרשעים יאבדו מכ' הפסוק להאבידם מן העוה"ב כן אמר אתה תאריך להם עונשם לעוה"ב שיאבדו והתפלל להענישם בעוה"ז ודי שיהיה להם עוה"ב ואחר כך כשחטאו בעגל ובמרגלים ואם לא היה הקב"ה מאריך רק הענים אותם מיד לא היה להם תקומה ולא הוה סופם לחזור בתשובה מבקש מהקב"ה שיאריך להם ולא יענוש אותם תיכף כי אולי יחזרו בתשובה ביני ביני כמ"ש התוס' שם דבחלק איירי בסופו לעשות תשובה ועיי' מ"ש פ' חלק דקי"א בפנ"ה:

דף נא אלא היינו טעמא דר"ג סבר מכריסא דתורי לארעא כמה הוה וכו'. עיין בספר של מהר"ר חיים תקשה דגם גבי מעקה נחייב לעשותו אף אם הבית נמוך מי' טפחים דלמא יפול הנופל מתנו כשהוא מעומד ובי' וכיוצו בתימה אמנם כמדומה לי שלא תם לקמחי' כי דבר זה אין שייך לומר גבי אדם שאין שום חלל בין כריסא לארעא בשלמא גבי בהמה יש חלל בין כריסא כשהיא עומדת וא"כ אם שיפול כך על רגליה ועל בטנה תפו' בגובה עשרה משא"כ גבי אדם אם לא כשימה עצמו ליפול על פניו וקבירא ליה לגמרא דזה אינו מזיק אף אם לפי רגע כשימה עצמו יש חלל בין כרסו ופניו לארץ וק"ל: שם בגמרא אלא מתניתין דקתני מה בור שהוא כדי להמית וכו'. הגם שיש עדיין לתרץ כמו שתירץ לעיל דלית ביה הבלא חבטא יש בו אך שאינו חייב על החבטא כלום משום שקרקע עולם הזיק יש לומר דלא ניחא לגמרא לתרץ עכשיו כן כי בשלמא אליביה דרב סבר שאין חילוק גבי חבט בין עשרה לפחות תמיד יש שעור חבט רק שאינו חייב עבורו משום שקרקע עולם הזיק ולא חייב התורה גבי בור עשרה דווקא אלא משום הבל משא"כ השתא דגם רב נחמן סבר דיש חילוק גבי חבט בין עשרה לפחות א"כ יש סברא לומר שמה שמחלק התורה גבי בור דבעינן דווקא עשרה הוא מטעם חבט גם כן ולכן מתרץ הגמרא בענין אחר ועיין בספר יש של שלמה מה שפלפל בענין זה ודו"ק: בתוספות בד"ה אמרי אין הבל למיתה והמקשן היה סובר דלענין חבט וכו'. מה שלא כתבו כן לעיל כאן דוודאי לעיל פריך המקשן לאו משום דלית ביה חבטא אבל הבלא אית ביה רק שאינו חייבו התורה משום הבל א"כ שפיר איכא למימר דלענין מיתה לא חייב התורה משום הבל אבל לענין נזקין חייב משום הבל משא"כ כאן ע"כ מקשי לאו משום דלית ביה חבטא וגם הבל לית ביה והיינו כשמואל דאל"כ רק שמקשה ג"כ כמו שמקשה לעיל דלית ביה חבטא אבל הבל אית ביה א"כ יש תימה איך דחיק רבא עצמו להקשות ארב נחמן ממתני' ויפרש המתני' דלא כרב ולא כשמואל אלא שאין המקשן חפץ לומר רק דלית ביה חבטא גם כן ומה שהוכיח בחדושי הלכות דע"כ המקשן סבר דגם הבל לית בה דאל"כ אינו מקשה כלום א"כ אי הכי אם הוזק אמאי חייב איכא לתרץ דאף אם אין שיעור חבט מועיל לענין מיתה מ"מ לענין נזקין מועיל אינו הוכחה כלל דניחא דס"ד דמקשן דגבי הבל שייך לומר כן ולא גבי חבט כמו שהתוספות כתבו דס"ד דמקשן לומר דגבי חבט פחות מכשיעור שייך לומר לענין מיתה אינו לענין נזיקין מועיל ולא גבי הבל הוה כן יש לומר דס"ד דמקשן איפכא ויהיה איך שיהיה יש קצת לדקדק למה אינו מפרש רש"י גם הקושיא דלעיל נמי כאן כמו שהמקשן אינו מקשה כלום על שמואל רק על רב כמו שמקשי גבא כאן ויש ליישב ודו"ק: שם בד"ה האחרון חייב וכו' כמו זה עשרה וכו'. עיין בחדושי הלכות ואין מקום לדבריו לפי לשון התוספות ובהדיא מבואר בדברי הרא"ש דכתבו זה לתירוץ קמא של רב זביד דרבנן מודו בזה עשרה וזה כ' דחייב וק"ל: בד"ה בור עשרה וכו' ומשני הא רבי והא רבנן וכו'. נראה לפרש דהוכחתם דאם איתא דיש חילוק בין שהשני חופר כמו הראשון או שאינו רק מוסיף לבד א"כ איך רצו לאוקמא ברייתא של סייד וכו' כרבנן הלא מעולם לא גילו רבנן דעתן בדין זה של כייד וסייד שהשני לא עשה רק הוספה ומה שאמרו רבנן לעיל שהאחרון חייב היינו שע"פ האחרון עשה היזק כל כך כמו הראשון כי לענין היזק אין חילוק בין הראשון שחפר ט' טפחים ובין האחרון שלא חפר רק טפח אחד לענין נזקין הכל אחד ואימא שמעולם לא סברי רבנן דין זה ואדרבה בזה הם שוין עם רבי והיכי שהשני לא עשה רק הוספה דאינו חייב האחרון אלא וודאי שפשוט ליה למקשן דאין חילוק בין זה לזה ודברי חדושי הלכות לא ידעתי להולמם אם לא שנאמר שכוונתו כדעת הרא"ש ומה שפירש מהר"ס בספרו ומקשה על הרא"ש ומפרש פירוש אחר לדעתו הוא זה כמו ניצל מן ארי ופגע בדוב דלדידיה יותר קשה מה צריכים התוס' לומר שמקשי מברייתא של סייד וכייד הל"ל בסתם לפי מה דמוקמי ברייתא זו כרבי ועוד יותר קשה אמאי אמרו התוספות זה לפי המקשן הלא מכ"ש הוא הדין כן לפי האיכא דאמרי דשני הברייתות אזלו כותי' דר' כ"ש דאיכא למימר הכי ודו"ק. מהר"ס נר"ו:

דף נד ע"ב גמרא אמרי וכל בהמתך דדברות אחרונות אתו וכו' ויש לדקדק לפי זה איך קאמר בברייתא והלא שור בכלל היה וכו' לומר לך מה שור וחמור האמור כאן וכו' הלא לא מן השם זה רק מכלל ופרט וכלל נלמד ואם כן אתי לגופו וי"ל דאין כאן מקשן ותרצן רק הגמרא עצמו מפלפל בברייתא מה שיש להקשות ומה שהי' אפשר לתרץ ואחר כך סותרת אותו עד לבסוף שמסיק האמת דכל דבוית הוא ודו"ק: שם בגמרא אי כתב רחמנא שור ה"א קרב לגבי מזבח וכו'. והא דלא עביד מה לריבותא אשיהם דקדוש מבכורה גם אשור מ"ש דאיכא למימר לכתוב שור מה הל"ל דווקא שור משום דקדוש בבכורה הלא ע"כ ה"א לומר דהטעם של תולה גבי שור הוא משום דקדוש בבכורה דאם כן לכתוב דהתנא חמור שהוא יותר רבותא דעכ"פ הטעם של קרב לגבי מזבח הוא יודע ביותר עדיף שור מחמור א"כ נכתוב רבותא על כן צריכה הגמרא לומר באמת הטעם של שור משום קרב על גבי מזבח ודוק: שם בגמרא השתא דאתכת כל ריבויא הוא בהמתך דדברות הראשונות ל"ל וכו' וליכא לתרץ דאצטריך לכתוב בהמתך לגלויי דהאי וכל ריבויי כמו שתירצו הגמרא באיבעית אימא וכו' דאין זה כדאי למכתב שם תיבת מיותרת לאגלויי כאן יותר הוה ליה לתורה לגלויי כאן בפירוש הריבויי ולא ליכתוב שם תיבת מיותרת וק"ל: בתוספות בד"ה וא"כ מה ספרט מפורש וכו' היכי ס"ד דאיתרבי עופות וכו' לא ידעתי מה רצה כאן בחידושי הלכות הלא עיקר קושיית התוספות היא דאין זה שייך לומר שהפרט ירבה יותר מאלו נכתב כלל לבד דבכל מקום הפרט עכ"פ ממעט מן הכלל וכאן יהיה הדבר בהיפך דעם הפרט ירבה יותר מאילו נכתב כלל לבד וק"ל:

דף נה ע"ב בגמרא משום דלאו קרן לא נכתב וכו' בח"ש הגיה לאו משום דלאו קרן לא כתיב' וכו' ודבריו קשים להולמן כמ"ש מהר"א בספרו והנרא' אם לא נאמר שהוא טעות בספרו מ"מ איך הפירוש כמו שהבין מהר"א ומעולם לא עלה על דעת הח"ש פי' זה רק שעכ"פ כל זה הוא מדברי רבה שאמר לאו עסקינן משום דהתורה מיעטה וכו' ולאו עסקינן משום דלאו קרן לא כתיבה בי' וכו' והיינו שקשה לו למהרש"ל איך אמר לאו משום דהתורה מיעטה במירתה משום דלאו קרן לא כתיבא משמע שהוא נתינת טעם על התורה בשביל זה מיעטה במירתם משום דקרן לא כתיבא וכו' וזה אין שייך ליתן טעם על התורה ותולה עצמו בתגורתו ונתן טעם בשביל שהתורה לא כתבה קרן לכן הגיה שאינו בפני עצמו כל אחד לאו משום דמיעטה במירה לאו מי עסקינן דהמשנה סברה כן משום דקרן לא כתיב וכו' ובזה מדוקדק נמי מה שאמר בח"ש לא משא"כ לפי הבנת מהר"א צריך להגיה לא משום דלאו וכו' בלא וי"ו ומה שאמר הגמרא וקתני דשן ורגל דמועדין נינהו וכו' נראה לפרש דהוקשה לרבה אהכי ליתני בור ונתני שהזיק בשן ורגל למה נקט לאו ועי"ז מתרץ דהגב קמ"ל דשן ורגל מועדים מתחילתן דהייטו נקט לאו ולא שור להראות דאיירי במקום שמעולם לא נזכר שם אלא והייטו לאו דקרן לא כתב אלא רק שן ורגל ושם אין שייך לחלק בין תם למועד ודו"ק:

דף נו ע"א בתוספת ד"ה אלא לחבריה וכו' כתב כאן מהר"א בספרו וליכא להקשות דמילתא דפשיטא היא דפטור מדיני אדם דנקט לאשמועינן דחייב בדיני שמים וכו' ולא ידענא אמאי לא כתב זה בדיבור הקודם לזה דמקשים התוספות וליכא למימר פטור משום דלא ידעינן וכו' ומתלי אמלי אין מתרצי כפשוטו דאל"כ פשיטא שהוא פטור ואדרבה כאן אינו קשה כלום דנקט סתם פטור בדיני אדם והייטו אפילו בשאין יודעים שהם עידי שקר וודאי חייב בדיני שמים אינו אלא כשאין אנו יודעים אבל פטור בדיני אדם איירי כפשוטו משא"כ לעיל שפיר איכא להקשות אם לא ידעינן פשיטא שהוא פטור בדיני אדם ודו"ק: בד"ה פשיטא אם לא יגיד וכו' ודווקא בב"ד וכו' עיין בח"ש ובספר של מהר"ס מה שכתבו כאן ולדידי נראה כפשוטו שקשה ומה בכך עדיין יעידו העדים ואם הוציאו ממון וחזרו מוציא ממנו ולא ניחא להו לתרץ כמו שתירצו לעיל שאין אנו יודעין זה אם עכשיו אין לו גלום כי יותר ניחא להו לפרש האמת שאין שייך לומר שיחזרו ויעידו מאחר שכבר הגידו בב"ד שאין יודעים כלום וע"ז כתבו מה שאין כן אם לא הגידו בב"ד וודאי דאין יכולים עדיין להעיד אבל לפי מהר"ס קצרו התוספות במקום שהיה להם להאריך והעיקר ודו"ק: בגמרא ה"ד אילימא בכותל בריא וכו' וה"ה דהמ"ל יהיה איך שיהיה קשה לפ"ז למה צריך לומר נפרצה הלא די בחתרה לבד בלא נפרצה אעפ"כ פטור דאיכא למימר דלרבותא נקט ואעפ"כ שנפרצה ואית ליה קלא אפ"ה פטור בלילה או יש לומר דאיצטריך לאשמועינן לא ביום חייב דקלא אית ליה כמ"ש התוספות לעיל וק"ל: שם אלא אפילו חתרה וכו' כתב בספר של מהר"א דע"כ איירי בחתרה בלא נפרצה דאל"כ אף אם יהיה כולם אונסה אפ"ה חייב דקלא אית ליה דאיירי שהוא ביום מדנקט הניחה בחמה ואין כאן הכרח כלל דאיכא למימר דרבנן איירי אף אם עשתה היזק מיד קודם שאפשר לומר שנתוודע לו ודו"ק: שם בתוספות בד"ה מהו דתימא וכו' ק"ק דהל"ל מהו דתימא כולה אונס הוא וכגון שנעל כ"כ יפה וכו' ר"ל דלמא הכי לא מיבעיא בלא חתרה דהייטו בלא נעל כ"כ יפה רק נעל כראוי ויצאה דרך הפתח ובזה איירי מתניתי' פשיטא דחייב אלא אפילו חתרה דהייטו שנעל כל כך יפה יותר מן הראוי באופן שא"א לצאת אלא במחתרה ודו"ק: ע"ב גמרא אבל לאחר לא ניחא תסייע ליה לרבה דאמר רבה האומר שמסר לשומר חייב וכו' יש לדקדק מנ"ל להגמרא להקשות איתא דרבא אשמועינן בזה תבר לשומר אחר חייב יותר מן אילו הוה הבהמה בידו דהייטו אפילו נאנסו בידו של שני אעפ"כ חייב משא"כ אילו הוה בידו של ראשון ודין זה אינו נלמד מן המשנה דקתני אם מסרה לברזילי פטור הראשון לגמרי ולא יכולים הבעלים לאשתעי דינא עם הראשון מה שחייב השני בדין אבל נאנסו בידו של שני מנ"ל שיתחייב הראשון ומשמעות ל' רש"י בפ"ק דף י"א משמע שר' אליעזר סבר הדין כן א"כ מה מקשי ל"ל לרבא להשמיענו ויש ליישב דהגמרא סבר דאם איתא דבשביל זה נקט רבא דינו אם כן לא ה"ל למימר סתם שומר שמסר לשומר חייב דבזה אינו מבואר אם חייב גם באונסין קאמר אם לאו ה"ק הל"ל בהדיא חייב באונסין ודו"ק: ברש"י בד"ה ולסטים נמי דהכישוהו במקל ואשמועינן מתני' דהכישה במקל ע הוא תשובה וכו' וליכא להקשות מנ"ל לרש"י ולתוספות לפרשו בענין אחר מה שאמר הכישה אמרת לן [illegible] גם כאן [illegible] ולסטים נמי והכישוהו במקל לילך על השדה ואשמועינן מתני' דחייב כמו שתירץ לעיל דאיירי דקמה לה באפה די"ל דקש' להו לרש"י ולתוספות מה צריך אביי לתירוץ זה שאמר ולסטים נמי וכו' מה חילוק ונפקותא יש לו אם המתני' איירי בקמה לה באפה או אם איירי בהכישוהו וע"ז מתרצים דקשה לאביי לפי תירוץ הראשון למה נקט מתניתי' לסטים הלא גם באחר דינא הכי לכך מתרץ בענין אחר דאיירי שהכישוהו במקל לכל חד כפירושו לאשמועינן דקונה בהכישה או כפי' התוספות:

דף נז ע"א תד"ה כגון שטענו וכו' לוקמה כגון שטענו טענת גניבה באונס וכו' ביש של שלמה מקשה תימא אדרבה בהיפך התרצן רוצה להשמיענו חידוש דאפי' בלסטים מזוין משכחת משום דתני גנב ולי ידי לא קשיא כלום דמשמעות ל' התרצן שאומר הב"ע כגון שטענו טענת לסטים מזויין מדאמר כגון שטענו משמע דאיירי בענין זה לבד ולא בגוונא אחריתי וע"ז מקשי ולמה מוקי הברייתא בענין זה לבד באיזה דחוק עקמא בגוונא אחריתי ואם רוצה להשמיענו חידוש הל"ל דברייתא איירי גם בטענת טענת לסטים מזוין ועכ"פ בגוונא אחריתי ודו"ק: בא"ד ותימה איכא למימר דהכא לא מיש כיון דמשני שפיר וכו' אך קשה מה מקשי לקמן לימא תסייע ליה וכו' סברוה כר' יהודה וכו' ומדקתני סיפי משלם ואינו נשבע מכלל דאי בעי פטר ליה נפשיה בשבועה וה"ד כגון דקא טען טענת לסטים מזוין וכו' מנ"ל דלמא לעולם לסטים מזויין גזלן ורוצה לפטור עצמו בטענת גנב באונס ומה צריך לומר דאתי' כר"מ וכו' אימא דאתיא ככ"ע וא"כ תירוץ זה עדיף גם עכ"פ ה"ל לתוספות להביא ג"כ קושיא זו ויש ליישב ודו"ק: ע"ב גמ' לימא רב לטעמיה וכו' בספר של מהר"א מקשה מה צריך בגמרא לומר א"כ אלא לא מבעיא קאמר כי די לה מה שתירצו הכי השתא וכו' וצריך לומר שהוא הבין שקושית הגמרא הוא לימא רב לטעמיה וכו' וא"כ תרתי ל"ל הא כבר השמיענו זה אמנם לא הבין יפה שהרי פירש רש"י אבל הכלה אפילו מה שנהנת אינה משלמת בתמיה וכו' והיינו שמקשה בתמיה הלא אין טעם לזה לומר שהכלה אינה משלמת אפילו מה שנהנית לימא רב לטעמיה דלעיל וכו' והוא דחוק לומר כן כי אין דומה וכמו שתירץ התרצן אמרי הכי השתא וכו' וודאי כן הוא כמו שאתה מקשה כי אין דומה זה לזה ומה שקשה א"כ למה אפילו מה שנהנת אינה משלמת כי אין טעם וסברא זה אמת הדבר שאין כאן דיוק רק לא מבעיא קאמר והוא פשוט ודו"ק: בתוספות בד"ה לא אם אמרת וכו' (סיכי עביד ק"ו כלל כלל וכו') ר"ל מה צריך המקשן להקשות פירכא על הלימוד יותר הוה ליה להקשות דאין כאן ק"ו כלל וק"ל: בא"ד אדרבה כיון דחמור הוא הל"ל שלא יתחייב וכו' ויש לתרץ דקושיא הראשונה הוא תירוץ על שניה דהמקשן אומר אם תרצה לתרץ כי אדרבה כיון דחמור וכו' א"כ יותר קשה עליך שאין כאן ק"ו כלל כמו שהקשו בראשונה וק"ל: ד"ה נמצא ש"ש משלם וכו' וא"ת אהכי נמצא ש"ש משלם כפל בטוען טענת גנב בבעלים וכו' ר"ל דוודאי מה שאמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב משלם כפל וכו' אין לפרש שאיירי בטוען טענת גנב בבעלים דוקא דא"כ הל"ל סתם הטוען טענת גנב אך כאן מקשין איך אמר שאין ש"ש משלם כפל הלא נוכל למצוא גם בש"ש שמשלם כפל וק"ל: בד"ה נפלה לגינה וכו' והוא שאינה יכולה לירד וכו' ביש של שלמה ובספר של מהר"א מקשה אם כן איך אמר לקמן בסמוך דאם חזרה הבהמה לגינה משלמת מה שהזיקה ולמה הלא אינה יכולה לירד א"כ איך היה לו לעלות על דעתו שתחזור ותפול לגינה וכו' ונראה לתרץ אם נדקדק עוד איך אמר לשון יצאת הלא אם אינה יכולה לירד ג"כ אינה יכולה לצאת רק צריכים להעלותה מגינה אלא וודאי צריך לומר שעכ"פ יש פתח בגינה שהולך בעל הגינה לשם וא"כ הבהמה במקום שהלכה מתחילה לא היתה יכולה לירד רק כשכבר היא בגינה מחפשת למצוא פתח שהיא במקום אחר לילך משם וא"כ דהוה ליה לעלות על דעתו שתחזור ותרעה לשם לאותו פתח אף שאין דרך עוברת לשם ודו"ק:

דף נח ע"א גמרא אבל מערוגה לערוגה משלמת מה שהזיקה וכו'. וליכא להקשות לפי דבריו מה צריך המתני' לומר ירדה כדרכה והזיקה וכו' יותר ה"ל לאשמיענו כשנפלה באונס לתוך השדה מתחלה ואינה הולכת רק לערוגה אחרת אעפ"כ חייב לשלם כ"ש כשהיא מגולה לשדה לאכול שחייב לשלם די"ל דאדרבה זהו ריבותא יותר כי כאן איירי דווקא כשיודע בעל הבהמה שהיא נפלה לשם ויכול לאסוקי אות' מגינה וכמו שכתב הרא"ש להדיא משא"כ המתני' איירי כשהלכו מביתו לשדה והבעל אינו יודע מאומה שהלכה לשדה ואעפ"כ חייב וא"כ כל אחד הוא ענין אחר ודו"ק: בתוספות בד"ה א"ל מבריח ארי וכו' ומשמע דשומר חנם לא מחייב וכו' אבל כ"ש אם קדם בשכר וכו' ר"ל שם בגמרא משמע כן אבל מסברא אין כאן שום משמעות דאיתא כיון שאינו מחויב לקדם בשכר אם עשה כן מדעתו וקידם בשכר הוי מבריח ארי וק"ל: בא"ד וכן משיב אבידה וכו' אין להקשות מה קשה ממשיב אבידה הלא כיון שמצוה היא בתורה שצריך להשיב אבידה אין לך שלא מדעתו גדול מזה כי שם חבירו מבריחו וכאן התורה מבריחו דיש לומר דלפעמים יש מי שאינו מחויב להשיב אבידה כגון זקן ואינו לפי כבודו וכיוצא אעפ"כ אמרינן בסתם דעתנין לו שכרו כפועל בטל וכו' וק"ל: בא"ד דהא הכא במתניתין משמע דאי היה מדעתו וכו' וליכא למימר לפ"ז יש לתרץ קושית הראשונה של התוספות כפשוטו ואימא דהגמרא תירצה כפשוטה שני תירוצים ואין צריך תרווייהו שלא מדעתו ולית ליה פסידא ומה קשה מפורש הוכו של חבירו דאימא נמי כיון דאית ליה פסידא תקנת חכמים שישלם לו דזה דוחק לומר דלתירוץ קמא אין כאן שום תקנה ולתירוץ של אי נמי הטעם משום תקנה ודו"ק: ע"ב בתוספות בד"ה שמין בית סאה וכו' ולפי שלא פי' משנתנו בכמה שמין אותה אלא שבאותו שדה שמין וכו' התוספות קצרו כאן ושם בפ' השואל כתבו שלפ"ז מתורץ קושיית תוספות שהוקשה להם על רש"י על המיתיבי אמאי לא פריך ממתני' אינו קשה כלום כי יש לפרש גם המתני' דה"ק שמין בית סאה באותו שדה הייטו אותה הקרקע שהבית סאה הנאכל' עומדת עליה שמין כמה היתה שוה הקרקע עם הבית סאה כמה שוה עכשיו והייטו בפני עצמו אך ק"ע לפ"ז מה מקשה הגמרא מתחלה מנה"מ וכו' דרש ובער בשדה אחר ששמין על גב שדה אחר הלא עדיין אינו מפורש שהמתני' איירי ששמין על גב שדה אחר ואימא באמת ששמין עם אותה הקרקע לבד ולא על גב שדה אחר וצריך לומר שהמקשן הזה אינו המקשן של המיתיבי ופשוט למקשן זה פי' של המשנה כמו שפרשוהו א"כ לרבי יוסי בר חנינא ור' יוחנן וחזקי' ודו"ק:

דף נט ע"א גמרא קתני מיהת וחכמים אומרים רואים וכו' ויש לדקדק הלא עכ"פ צריך לומר דבמשנה תנן להדיא דשמין על גב שדה אחר רק שאינו מבואר בכמה דאל"כ הוה ליה לאביי לאתויי המשנה דתנן סתם שמין ואעפ"כ פירשוהו המ"ד בששים אלא וודאי צריך לומר כמ"ש וכן כתוב בספר של מהר"ס אם כן מאי ראיה מייתי אימא דרבנן סמכו כאן גבי בהמה אדין הנאמר במשנה גבי בהמה דשמין על גב שדה אחר א"כ ליכא למטעי כאן משא"כ לעיל גבי נזקי אדם ה"ל לברייתא לפרושי דשמין על גב שדה אחר דזה אינו נזכר בשום מקום ויש ליישב אם נדקדק עוד בדברי אביי שאמר מאי דעתך דתניא המבכיר וכו' מנ"ל לאביי דמברייתא הוכיח רבא אימא כפשוטו שהקשה בסברא דלמא דווקא גבי בהמה דלא עביד בידים משא"כ בנזקי אדם דעביד בידים אלא וודאי דסבר אביי דבסברא בשלמא לא הוי רבא חולק עם רב נחמן דסבר שאין שום חילוק אלא וודאי רבא הוכיח כן מאיזה ברייתא והייטו הוכחתו דלשון רואין לא משמע רק עם אותה קרקע לבד ולא על גב שדה וא"כ מקשה דשם גבי בהמה ג"כ אמרינן רואין ואפ"ה הפירוש שלו על גב שדה אחר ודו"ק: שם בגמרא וחכמים אומרים רואין י"ל לפ"ז מאי פריך התנא דברייתא להביא דברי חכמים לעיל גבי אזיז דסברי רואין הלא כ"ש הוא משמדל דהוא יותר גדול ואפ"ה אמרו רואין כ"ש באזיז שהוא קטן ועיין מה שאכתוב בסמוך וק"ל: שם בגמרא אימא סיפא אכלה פגין וכו' דליכא לתרץ דבסמדר נידון כמשוייר דא"כ עיקר הפלוגתא אינה מכרה ועוד דבגפנים אין סברא לחלק למה גבי סמדר נידון כמשוייר וגבי פגין כאלו ענבים עומדים ליבצר וק"ל: שם בגמרא א"כ כהא גופני ולא מסייעי וכו' לפי דברי רש"י שפירש לעיל בד"א דנישומין אגב קרקע וכו' אם כן משמע להדיא שר"ש בן יהודה סבר גבי פגין שרואין כאילו ענבים עומדים ליבצר בלא אגב קרקע ולא כמו שהוכיחו התוספות לעיל א"כ הוה ליה לגמרא למימר איכא בינייהו אם נישום על גב קרקע גם כן אם לאו ולא מסייעי ויש ליישב ודו"ק: שם בתוספות בדבור המגדיל ומאי ניהו זכו' דהא תניא פ"ק בהדיא מיטב כרמו של ניזק דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר מיטב שדהו ותימב כרמו של מזיק וכו' כצ"ל וק"ל: ע"ב בתוספות בד"ה דהוה סיים וכו' ואבילות דאליעזר היה כזה וכו' רצה לומר לפי פירוש זה איך נראה בשביל שיטי מועט כזה שמרקמא היה שחור שהוא מתאבל על ירושלים ותלמידים שלבוש כולה הוה שחור וגם זה היה שחור א"כ נראה מדהולך כולה שחור שהוא מתאבל יותר מאחר וק"ל: בד"ה כתב לראשון וכו' ותוס' שיש לחלק בין כתבה בשטר עצמו וכו' לפי זה יש לדקדק קצת ואמאי מחלק רב ואמר לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וכו' הוה ליה לאשמועינן רבותא אפילו בשטר כיון שהוא בשטר של בעל לא קנה דיש לומר דגם זה הוא חילוק בגויה דאשמעינן אפילו אם כתב אמרה ג"כ בפני עצמה לך חזק וקני אעפ"כ לא קנה וק"ל: בא"ד דמשמע דאפילו לא פירש את השבח קאמר רב דיש לו שבח וכו' אבל המעות יש לו אפילו אחריות לאו טעות סופר מכל מקום כיון דמעולם לא היתה הקרקע שלו צריך להחזיר הקרן כמו שכתבו התוספות שם ע"ש וק"ל: בד"ה ליבתה הרוח וכו' וכן משמע ליתנא דכולן וכו' רצה לומר כיון דכבר קתני בא אחר וליבה המלבה חייב והראשונים פטורים אם כן על מה חזר לומר א"כ טלן מה בא להוסיף על מה שאמר כבר אלא וודאי שבא להוסיף על אותו שליבה עם הרוח וק"ל: בא"ד ולא ברוח בפני עצמו כדי ללמוד כמו שמפרש בגמרא וכו' רצה לומר התוספות מקשים לעצמם וכי תימא מה סברא יש בזה כיון שאין רוח

בפני

אותו דמכיא הש"ס (בקדושין נז ב) או כיון דעדיין לא נפדו ומועלין בהם שם קדשים עלייהו עוד ולא איתעבידו אלא חולין דוקא או לאחר שנפדו וזה דוחק לומר דגם לענין זה אמרי' כל העומד ליפדות כפ"ד והא דנקיט בחוץ ל"ד אלא כלפי שאחריו"ח בפנים דוקא אמר איהו דאיירי אפי' בחוץ ועתל"ת בפ"ב מהל' שחיטה ולהתוי"ט פשיטא ליה דהס"ג הוי שחיטה פסולה ע"ש : שם ויש נותר שא"ת פ"א ביל"ד לן לפני זריקה כו' . ופרש"י קדשים הנפסלים כו' בלינה א' כגון כו' . לכאורה אפי' שלמים נמי דהלא הדם נפסל בשקה"ח ותו לא חזי למיזרק ואין לומר משום דלא פשיטא ליה דאם היה הדם ברא"ש המזבח ולן שם יוכל לזרוק הדם למחר (ויהיה הבשר מותר כיון דעדיין לא נעשה נותר) דאין לינה מועלת שם חדא דלרבא דא"ל (בזבחים פז) דלינה מועלת בראש המזבח מא"ל שנית דבדם לכ"ע לא מהני שעלאה לראש המזבח לפרש"י (שם נו) בהא דדם נפסל בשקה"ח וי"ל דמש"ה לא פשיטא ליה דקי"ל בלן אם עלה לא ירד (שם פ"ד במשנה) ופרש"י בין דם כו' ומשמע דאפילו לרבי יהושע שם בר"פ דס"ל דוקא הראוי לאישים אבל דם לא שאני לן דהבשר בבשר כדאיתא שם בגמרא אליבא דר' יהודה וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מהל' פסולי המוקדשין הל"ז בלן הדם דל"י אף דפסק שם לעיל כר' יהושע וזה דלא כהתוס' (שם נו) דפשיטא להו דלר' יהושע בלן הדם ירד ובלא"ה הא תנן בר"פ קיימינן דס"ל שם בפסולי דם כר"ג דל"י הבל בהנאכלין ליום אחד לא מהני דמונין מיום הזביחה כדמשמע (שם נו ב) הולם עדיין צריך אני להתלמד בעלה דם פסול אף דל"י אם מתרת בשר באכילה ומהש"א בתשו' יז משמע לי דפשיטא ליה דא"ת הבשר באכילה מדלא פתר לסא דפריך הגמרא שם ודלמא כו' ואי קריב דם למחר נתאכל הבשר למחר וליומא אחרא דר"ל אם לן הדם ועלה לרס"מ ביום מחר לכן נראה דר"ש לרבותא דרישא נקיט נותר ודו"ק :

דף עז ע"א

תד"ה פרה הב' . והשתא פליגי דר"מ סבר כו' מועיל ליחשב אוכל כו' כצ"ל : שם בגה"ש וקיימא כן במסקנא כצ"ל : ע"ב גמרא המוכר טרפה כו' ריוח"א חייב אע"ג דליתיה בטביחה איתיה במכירה כו' . עי' (לקמן עח ב) ורבי סבר ושנחו כו' ומכרו דומיא דטביחה : רש"י ד"ה לא הוית מכירה דאין קדשים תמימים יוצאין לחולין. תמוה דמאי שייך זה למכירה דהקרבן ישאר בקדושתו רק שיקרב לשם הלוקח וכה"ג הקשו עליו התוס' (בפסחים עה ב) ע"ש ולעד"ד הכוונה בכאן להא דאמרי' (שם פט ב) דהמוכר עולתו ושלמיו לעול"כ ומשמע שם דאפי' קדשים שחייב באחריותן לר"ש מדלא מוקי הסיא דנתן לו מוקדשים באתננה כותים ובקדשים שחייב באחריותן וע"ש בגל"ת דאפי' לריה"ג ובקדשים קלים לעול"כ ושכן דעת הרמב"ם :

דף עח ע"ב

גמרא א"ד מאי א"ל אלא מלוה מה"מ בעינא למיעבד. ופרש"י לקמן דאליבא דר"ש נקיט לה כו'. (ועמש"כ בזה בב"מ נז ב בס"ד) וק"ל דלפ"ז דאף מה דא"ח רק למצוה מה"מ חייב הגנב לשלם לו א"כ אף בקדשים שא"ח באחריותן ליחייב ר"ש דמאי אמר אלא בעינא למיקרב קרבן אף שאיני חייב כדאשכחן לענין הקדש עילוי (בערכין כח ב) במשנה ע"ש ובפרש"י וי"ל דמ"מ בעינן דיהא עיקר הקרבן שלו : שם בעי ר"פ גנבה קטנה ומכרה מהו. הקשה לי מכם א' תיפוק ליה דהויה שינוי וקנאה (עי' לעיל סה ב תד"ה הן דבשינוי שאינו חוזר לכ"ע קני לכד לב"ש) ושלו הוא מוכר ושמתיו דקטיע לא תיקרי שינוי כמו גזל דיקלא וקטליה כו' דאל"פ גופיה (לקמן צו) דלא קני ומעמיה דבעינן שישתנה שמו ג"כ ע"י השינוי וכמש"כ התוס' (שם לג ב) ד"ה עליה : רש"י ד"ה המעכב בשחיטה דבר כו' נעשית בו נבלה מחיים כצ"ל . לכאורה משמע כן מהא דמפרש הש"ס לקמן טעמיה ומכחו מידי דהוי בעביחה כו' ר"ל שהשביחה מועלת לו וטרפה מועלת השביחה לטהורי מידי נבלה (עי' לעיל ע במשנה פלוגתת ר"ש ות"ק בשוחט את הטרפה) אבל צ"ע לפ"ז מש"כ או כבד כו' ורגלה מן הארכובה ולמטה לא דמשמע דאפי' דבר שעושה טרפה נמי מיקרי מעכב בשחיטה :

דף עט ע"א

תד"ה גנב ואותו הקדש הוי קדשי בה"ב עמש"כ (לעיל ע) במשנה : ד"ה או וא"נ לחלק כו' כצ"ל בגו"ן : ד"ה נתנו בסופו כיון דליכא יתור וכן גבי מעילה דילפינן חטא חטא מתרומה לענין שליח. כ' הס"ק (בחגיגה י ב) דהיצטריך הגז"ש לשא"ד לשגג ונהנה כו' רק דאמרי' אין גז"ש למחצה ע"ש וק"ל דלפ"ז מאי משני הגמרא (בקדושין כ"ד מג) אהא דפריך נילף ממעילה דיש לד"ע דהוה מעילה וטביחה ומכירה שני כתובים הבכ"א ואין מלמדין כיון דמרווייהו צריכין לדברים אחרים ג"כ כדאמרן : ע"ב רש"י במשנה שמא יביאו עלם כעדשה כו' . ע"ם הוא וצ"ל בשר כעדשה וכ"ה לשונו (לקמן פב ב) בד"ה משום קדשים וע"ש כזה נפל ג"כ בתוס' (ב"מ כו) ד"ה עשון דעלמות הערך אין מטמאים כדתי' (בחולין קכה) במשנה : ד"ה שלא יפסה לקח כו' שלשים יום וסמוך לרגל כו' כצ"ל :

דף פ ע"א

תד"ה מהו חבל היוצא מן המטה עד המטה ספחים כו' כצ"ל : ד"ה דקטיני ותמ"ה תנן בפ"ח דכלאים מ"ה כצ"ל : גמרא כולה שניה דרא"ב"א לא אקיים זרעא לר"ה כה"ג (בב"ת קח) :

דף פא ע"א

תד"ה אומר כ"ב מילה כו' . כדפי' בה"ג שרי נמי כו' כצ"ל בל"ו : ד"ה אין משמע שאין אסור בהנאתו . עי' תוי"ע פ"ב דכלאים מ"ה סד"ה אין ודוחק שהרי התוס' עצמן (בב"ב לד) דתו פי' הרשב"ם וגם פי' המהרש"א דחוק בדבריהם וצ"ל דע"ם הוא וצ"ל בהנאתו . ושוב מצאתי כן בשעה"מ פ"א מהל' כלאים ה"ז : רש"י ד"ה כאן שהתילתן עומדת לזרע כצ"ל : ד"ה דמירכבא כעין דלית של כרם כצ"ל : ע"ב גמרא וכן אתה מוצא כו'. (ובאמוריים שלפניהם) ב"ת אלו מחקם המהרש"א בח"א :

דף פב ע"א

עשרה תקנות תקן עזרא כו'. ק"ל מדוע לא חשיב הא דהתקין שיהיו אומרים מן העולם ועה"ע דפלק הרואה במשנה ע"ש בפרש"י (וק"ק דהרי בכר מצאנו נוסח זה דמה"ע ועה"ע בהודיות דוד (ד"ה א' פז לו) ועוד משמע שם דגם הא שיהא אדם שואל א"ש חבירו בשם הוא התקין . ועי' תוס' (ב"ב כ"ד כב) וברמב"ם פי"ד מהל' תפלה ה"ו ובכ"מ ומהא דשלהי מגילה דשבא"ה עזרא תקן כו' נ"ק דא"ל יחידאה היא : תד"ה כדי ואע"פ שעלה בהשכמה כדכתיב ועלית בבוקר שדומה שהכ"ע היה בבוקר כו'. עי' (שבת פו) משה בהשכמה עלה כו' דכתיב וישכם משה כו' ופרש"י כל עליותיו כו' וצ"ע . ועוד קשה דלתנם נקטי הכא שדומה כו' דהא הני קראי כתיבי על עלייתו לקבל לוחות אחרונות גופה : בא"ד דתניא בס"ע נתנא עולה בז' בסיון כצ"ל : בא"ד שנאמר ויאמר ה' סלחתי כדבריך עמש"כ בס"ר פנ"א במ"ת אות ד : בא"ד וא"ת בשלמא לר' יוסי דאמר כו' כצ"ל : ראה"ד דלרבנן בי"ז בתמוז שרף את העגל כו' ובו ביום עלה צ"ע דהא כתיב בפרשה ויהי ממחרת כו' ועתה אעלה כו' : בא"ד וביום כ"ח ירד בהשכמה נ"ל דתיבת בהשכמה צ"ל להלן בהו נאמר שכ"ע באב ירד דכיון דר"ל שבו ביום עלה ג"כ והעליה היתה בהשכמה לכ"ע כצ"ל לכן הוכרחו לומר דהירידה היתה בהשכמה ודע שדבריהם בדבור זה דומה שנעלמו מהרא"ש פ' עקב בפסוק ואתנפל כ"ש ועוד שגה שם במחב"ת בהביאו הגמרא דשלהי תענית דתמוז דהאי שתא מלוי מליוה דשם איירי בשנה שניה דשלוח מרגלים וכאן איירינן בשנה הא' דהיה מעשה העגל : ע"ב גמרא מגנות הכריפין. עמש"כ בשלהי סוטה : רש"י ד"ה אין הבית יוצא ביובל כבתי ערי חצרים כצ"ל בכ' : תד"ה והינה שקרויה רוכלת העמים. אמת דהוא ליטנא דקרא (ביחזקאל כז ב) אבל שם נאמר על צור : ד"ה ואסור לאדם. ע"ש וצ"ל ואסור האדם : ד"ה ועל דבית חשמונאי לא היו כי אם ר"ז שנים כצ"ל :

פרק ח דף פג ע"ב

במשנה כמה היה יפה וכמה הוא יפה. ע' ברא"ש שכ' ושומא זו להקל כו' ולמדין תובעו בשדה אחר דא"ת לשום ערוגה אגב שדה ולא תקשה לך איך ילפינן קולא מבהמה מזקת לאדם המזיק דתמיר פמש"כ (לעיל מז) בס"ד : שם לעבד כו' אומדין כו' כיונא בזה. עתוי"ע אולם יען דלא פרש"י מראין ג"כ אם הוא עביד ודאי היה נותן הרבה כדי להגלל מן הלעבר מסא"כ כשהוא עני משמע דבאמת משערינן כל אדם גם בזה כעבד כיוצא בו כמה היה נותן רבו להצילו מלעבר כזה אבל הרמב"ם בפ"ב מהל' חובל ס"ע כתב שמשערין ג"כ לפי ממונו : שם רוצה ליטול להיות מלעבר כך. ע' ברא"ש דמסיק דאין שמין כמה רוצה ליטול ולעבר דכל אבר לאדם יתן בעד נפשו הלשון הוא הפך המכוון דלפון זה יורה דאף להגלל ג"כ יתן את כל אשר לו : גמרא אמרי דכין נזקין מנזקין וא"ד נזקין ממיתה. לכאורה למאי דמשמע בריש פרק הנחנקין דמכה אדם יומת מיירי במכה אביו (ועי' בתוס' שם עע ב ד"ה מכה) א"כ גם האי קרא לא מיירי ממיתה ואולי כאן הכוונה על משפט החובל דנידון או בממון או בכתינת מוס דתרווייהו נקראין נזק מעה"כ בחובל באביו דמשפטו משפט מות : תד"ה מאי חזית מ"מ אצטריך דל"נ ממכה בהמה. נ"ל דר"ל מדסמכי אהדדי כמש"כ לעיל ד"ה מכה בהמה ומיושב הצ"ע שבתוי"ע אות סד :

דף פד ע"ב

גמרא מידי דהוה אהודאות וגלואות. והרע"ב הוסיף וכפירות והוא תפי' הרמב"ם וכ"ש התוי"ע דהיינו שאין פידי הודאה כו' דאלו בפדי הודאה כו' אע"ג דבייך נמי כפירה כו' מ"מ לא שכיח כו' לכאורה משמע מלשונו דבכי זה באמת לא דנינן בבבל אבל א"א לומר בזה יהיה כוונתו דהוא נגד כמה משניות בגמרא בפ' חזקת וש"מ וסתימת כל הפוסקים :

דף פה ע"א

אסיא רחיקא עינא עוירה. עי' פרש"י ולעד"נ פ"ד שפי' בפ' (בחוקותי כו טז) דתולת תמובכה קרויה כליון עינים : רש"י ד"ה בין שם בשם שאין שם לצר כלל. ובתומש פי' בשם שאינו מלעער כ"כ וכ"כ (לעיל ד ב) משמע דאינו נותן לו רק מה שבינו לביני וכמו שבאר שם בפי' החומש אלא אומרים יש לו לחתכה בשם כו' ע"ש כה"ד ותמוה דהרי בנזק לא שלם לו רק מה שפחת דמיו ולערו ודאי חייב לתת תשלם כפי מה שבוא ואין לנכות אפי' לער קטן דשם ופי' שבכאן הוא נכון : ע"ב גמרא דהדקיה באינדרונא. כה"ג לקמן לא ב : תד"ה בנה אבל

בדבר שידוע שסופו לחזור תודה כו' . לכאורה תמוה מהא דאמר לקמן גילוי מיסדר סדר והיינו כעיין והא זהו ידוע שסופו לחזור :

דף פו ע"ב

במשנה והמביים את הישן חייב . בתוי"ע אבל כו' שנסתלק כו' הוי בכלל כו' ע"ש משמע מדבריו שאם הפרימו כשהוא ישן ואחר כך כסהו קודם שהקיץ דנסתלק הבושה אע"פ שנודע לו בהקיצו שגלהו בתוך שינתו פטור ומדמהו למת ואינו נכון כלל דהא הבא מרגיש עתה בקומו הבשת שביישהו ככר משא"כ במת לא הרגיש ולא ירגיש לעולם : שם ופלו מן הגג כו'. ופטור על הבשת שנאמר ושלחה כו' . ל"ה הגי' במשניות וכמו שהגיהו המהרש"ל והב"ח וכתוי"ט תושלחה דייק כו' ע"ש ונראה דאשמעיטתיה הגמ' לעיל ס"פ כיצד דיליף מן והחזיקה דכיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוין לביים חייב ולפי זה פשוט דהמשנה דנקטה נפל הוא בדיוק לאשמועינן דדוקא בכה"ג דלא"כ אפי' להזיק ולכן סיימא עד שיהא מתכוין שתם דמשמע כוונה כל דהוא דהיינו אפילו רק להזיק ועי"ז מביאה בדיוקא קרא דוהחזיקה ג"כ : תד"ה קומא. עי' מהרש"א ודבריו דחוקים ונ"ל משום דאדרבה קשיא דגמרא דלעיל דקאמר ואי ר"י מתניתין קתני המביים את הישן חייב ואלו ר"י כו' הכי דמפרש דר"י פוטר אף המביישו רק דדחי כי אר"י כו' ר"ל דאפשר לומר כן והשיב לו לטעמיה דאפי' א"ת כן מ"מ לא אתיא מתניתין כוותיה אבל אליבא דאמת י"ל דנאמר בדבתו הכאמונה דר"י פוטר גם המביישו דמה לן לדחוקי בכוונתו כיון דסוף סוף לא אתיא מתניתין כוותיה :

דף פז ע"א

במשנה והובל בחבירו ביוה"כ חייב. וכתב הרע"ב דל"ל מיתורא דקרא כו'. וכ"ה בפי' הרמב"ם ובחבורו פ"ד מהל' חובל ה"ט וק"ל דבגמ' (כתובות לב ב) לא משמע דבא לרבות אלא שלא יפטור מתשלומין מחמת מלקות דחובל גופיה אבל אם בא עליו חיוב מלקות עוד מחמת ד"א כמו משום יוה"כ מנ"ל וכמו דחובל בשבת פטור דלא ילפינן מיתת ב"ד דלא ליפטריה משום דאמרי' דלא אתי היתורא אלא למלקות ה"נ ניתא דלא אתי אלא למלקות דידיה וכמו חובל גופיה בפחות מש"פ ובהדי דמחייה קרע שיראין פטור (כתובות לה ב) אלמא דגם מלקות דידיה פוטר תשלומין דד"א ה"נ נימא דתשלומין דידיה נפטרו מפני מלקות דד"א ומתניתין איכא לאוקמי דומיא דשבת ביום הכפורים (לעיל ע"א ובתוספות שם ד"ה ובטובח ובמש"כ שם) והא (דכתובות לב) הס"ד דעולא גמר בא על אחותו נערה לתשלומין מחובל אע"ג דהתשלומין הוא משום ביאה בעלמא והמלקות הוא מלד אחר שהיא אחותו יש לומר דהתם שאני דהס"ד למיגמר לכהת"כ אבל לדידן דקיימא לן דבכל התורה כולה לוקה ואין משלם . אלא דבחובל חדשה תורה דמשלם ואין לוקה יש לומר דאין לך בו אלא חדושו ועי' מה שכתב (לקמן לא ב) ועי' תוס' (כתובות ל ב) ד"ה זר וד"ה רב אשי : ע"ב רש"י ד"ה סתר סבב ואכול כו'. נראה לי דלפירוש זה הוא לשון הסבה לסעודה תרגום ויסבו לאכל לחם ואסחרו למיכל וכ"ל ביום תהיה לי למלאכה ובלילה תוכל אפי' להסב ולאכול כדרך בני חורין ומש"כ חזור עה"פ הוא הוספת רש"י לבאר מאין יאכל :

דף פח ע"א

ד"ה יצא עבד שאין בא בקהל. קשה אם כן ממזר גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי עד שלשה דורות פלוע דכא וכרות שפכה נמי עי' תד"ה אלא : ד"ה עוממי עבד דמנן. (צ"ל דתניא) במסכת מכות וישראל לוקה וגולה ע"י עבד נראה דר"ל לפי דמוקי שם רמב"י כגון שהעיד בו והוזם : תד"ה זוממי וכיון כו' . גם העבד לא יהרג כו'. ור"ל ותלינו דדנו לעבדא דינאי מלכא (סנהדרין יט) : ד"ה אלא דתנה להלכ"ש שבכן שאין זכירים כו' כצ"ל : גמרא לא יומתו אבות על בנים כו' שאין להם יחום בנים נראה לי לדרים על כמו אל בחלוף המולא וכ"ל שאין להם יחום בנים : ע"ב א"ל אלא מתניתין ידענא כצ"ל : רש"י ד"ה הכותב נכסיו לאביו בסופו אבל רשב"א כו' עד סופו לכאורה הן דברים תמוהים ואף למותר : תד"ה באושא וי"ל דאיצטריך להיכא דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן כו' . לכאורה תמוה דהא משמע שם בריש הכותב דבכה"ג אם מכרה ונתנה קיים (וע"ש נ) בתד"ה הבעל ובמהרש"א שם ובב"ש סי' צ"ב סקי"ב :

דף פט ע"א

ד"ה כל וא"ת וסיאך תוכל למחול כו' כצ"ל :

דף צ ע"א

רש"י ד"ה הקדש עשה שורו אפותיקי כו' . נראה לי מזה דדעתו ז"ל כדעת התוספות (לקמן קע ד"ה לוה) דעשה שורו אפותיקי אע"ג דבמכר מכור ואין בעל חוב גובה הימנו אבל אם נתנו במתנה בעל חוב גובה הימנו דאי לא תימא הכי נרע הקדש ממתנה בעלמא ולפי מה שכתבו התוספות בכאן דהא דמכרו אין בעל חוב גובה הימנו אינו אלא מתקנתא דרבנן יש לדחות קלת : גמרא רבי אלעזר אומר שניהם כו' כצ"ל בלא י' וכן לקמן וכדאיתא הגי' בב"ב : ע"ב במשנה שהם בני אברהם יו"ן (ב"מ פג א) : רש"י ד"ס מנה מדינה שמינית כו'. בתוי"ע ומיהו בכסף שבו אבל נחושת כו' ונעלם מכ"ת שלהתום' (בסוכה כב ב) בד"ה כזוז משמע דסלע מדינה אין בו נחושת כלל רק הוא ממש קטן כמאי דינר צורי והרא"ש שם ממשמע דמפרש שאין בו רק נחושת שווי שמינית שבסלע צורי וצ"ע בלשון הרמב"ם וכ"מ בפרק ג' מהל' מוען ה"ב ע"ש : גמרא שמעון התימני אומר כו' . שמסור לעדה כו' הע"מ לא לייט . ועי' ברמב"ם פרק א' מהל' חובל הי"ח דמשמע דפוסק כוותיה ועי' לח"מ פרק י"א מהל' נ"מ ה"ז : שם אמר רבה (כ"ג דל"ל) הסכתתינהו כו' כה"ג (סוכה יז) וש"נ : תד"ה כגון הב' דאפי' כרבי עקיבא ניחא דלא גמר מד"נ. לכאורה לפ"ז מאי פריך לקמן מהא דוכי בפני בית דין הכהו הא בס מיירי בממון דהאי קרא דאבן או אגרוף כתיב גבי ולא ימות כו' ולקמן פשטינן מינה דיש אומד לנזקין ואולי משום דפזינן דרבי עקיבא מיירי אפילו בדיני נפשות מדקאמר הכי שדחף כו' ותמ שוב ראיתי בתוס' ר"ס (ר"ד כו) שכ' ומיהו ה"ס לענין מכה חבירו כדמוכח בפ' החובל :

דף צא ע"א

גמרא רידיא עלייה דמרה הוא . לכאורה קשה מהא (דלעיל לג) ובתוס' שם ד"ה הקדישו ובמהרש"א שם בתד"ה משום דלר' עקיבא אינו מכור לרדיא וכ"פ הטור ר"ס ת"ז דהלוקח משלם להניזק דמי רדיא וכ"פ הרמ"א אחריו שם ס"ב. והאיתי נהמלחמות בר"פ דו"ס שכתב דהכא אליבא דרי"ע קאמרינן דאלו לר' עקיבא ודאי רדיא דניזק הוא וצ"ע דהא רבה אוקמא להא ברייתא כר' עקיבא ואליביה הוא דבקיל ושרי הש"ס וי"ל משום דקאמר אפי' תימא ר"ע משמע דכר"ע אתיא נמי ולא לאפוקי מדשמעון התימני ואליביה הוא דקפריך תם כו' ונשתלם מרדיא ור"ל אי סבר כרי"ש אבל לר"ע לא פריך מטעם של' התוס' כמו שאין מתשלמים נבעלים וכ"מ במלחמות : רש"י ד"ס כנגד עינו הכה בכותל כו'. כצ"ל ועי' בפירושו בקדושין : תד"ה חמשה וכ"ת בתוספתא דתני כו' . פי' מהרש"א ודבריו דחוקים ויותר ה"נ דהתוס' לא גרס לה בגמרא וכ"ת בהגהת הב"ח אמנם גם מהא דאמדוהו והבריא יש להוכיח כן : ע"ב גמרא דמהדק ליה באינדרונא כה"ג (לעיל פה ב) : תד"ה החובל צריך לאוקמה כר"ת כו' . ר"ל דר"מ אית ליה אליבא דר"ע כן (וכ"נ מדקדוק לשונם דלא כתבו דר"ע ס"ל כר"מ) אבל חביריו דר"מ פליגי עליה וסבירא ליה דלא אמר ר"ע כן וכמו הא דהחובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי דמוקמינן ליה כר"מ הקפד אליבא דר"ע כמ"ש התוס' לקמן בדבור הסמוך ועוד יש לומר דהקוצץ נטיעותיו כו' אינו מדברי ר"ע הלא תנא דמתניתין דהוא ר"מ מוסיף ע"ד וע"ד שכתבתי בס"ד (במגילה ו גדפס בשמי בק"א להע"א שם) ובזה מיושב הלצ"ג שבתוי"ע אות ע"א . ולכאורה לולא דברי התוס' ה"נ לומר דהא אמרינן (בכתובות לב ב) כפי' רבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין וי"ל דה"ס חובל בממוניה (וע"ד דאמרינן ריש סנהדרין מה לי חבל בגופו מה לי חבל בממוניה) אבל הא ליתא דהא אמרי' (שם לה ב) נ"נ דבהדי דמחייה קרע שיראין דיליה (וכ"ל דאשמעינן דלוקה ופטור מן התשלומין) אלמא דחבל בממונו לא אמרי' משלם ואינו לוקה אמנם יש לדחות דאולי גם בחובל גופו לא אמרינן דרבתה תורה לתשלומין אלא דאין מלקות שבתשלומו גופה (שחייב עליה תשלומין) פוטרתו אבל אם נתחייב מלקות ממקום אחר כגון שחבל בבני בני אדם כאחת בא' בשוק פרוטה ובב' בפחות משוה פרוטה (או אפשר אפי' באדם א' כה"ג בב' מקומות) מילקי לקי וממונא לא משלם עמש"כ (לעיל פז) בס"ד אך נראה דאין ללמוד חובל בממונו מחובל בגופו שכן חייב בו בה' דברים כדאמרי' (שם לג) ע"ש ואין כאן מקומו להאריך :

דף צב ע"א

ד"ה למחר. כשאדם עולה לזמר ולתקן כצ"ל : בא"ד ועוד מפרש ר"ת כו' דדיקלי מתקיימין מפני כו' כצ"ל ולמתוק תיבת דפירי : גמרא נביא הוא ומתך למד אכשגאי כו' . כ"ה הגירסא בתוס : שם מיד שמע ה' קול יהודה. הב"ח מחק מלת מיד וכן במסות ליתא :

דף צג ע"א

תד"ה אחד פי' כו' . בין אותו שאין הטני טעק כו' משכרא כיון כו' ונילקוט מבשמים מהמתכילתא איתא יכול כו' אם אינו טעק איני שומע ת"ל שמוע אשמע לעקתו מ"מ הא מה ה"ל כו' מתהר כו' אולם במכילתא שלפנינו לא יליף לה מקרא אלא משכרא כמש"כ התוס' ונראה דע"ם בתוס' ותחת דבספרי צ"ל דמכילתא וע"ש . אמנם גם בספרי פ' ראה סי' קיו ובפ' תלא סי' רעא איתא ג"כ להא לענין הלואת העני וכבישת שכר שכיר ויליף לה ג"כ מקרא דוהיה בך חטא מ"מ :

פרק ט ע"ב

במשנה משלם דמי פרה העומדת לילד כו' . עתוי"ע שהקשה לשטת רש"י והג"י דפרה עלמה חוזרת בעיניה דס"ל למיתנא הכא נמי כשעת הגזילה כמו בכיפא ע"ש ותימה דורא"י יש ל"מ גם לשיטתייהו דע"כ שמין אותה כמה היתה יפה כשהיתה מעוברת וכמה היא יפה עכשיו דגופה הדיקה ומשלם דמי דציני וביני ואשמעינן דשמין כמה היתה יפה מעוברת אלא שנותן פיגיו בולד לגדלו ועוד נ"ל דע"כ לא כתב הרא"ש דחוזרת בעומדא לשעת הגזילה

הגזילה אלא לשיטתו דקנה גם הפרה עצמה וכדדייק לומר דכל היכא דקנה גוף הגזילה כו' חזרה כו' אבל לשטת רש"י דהפרה עצמה חוזרת פשוט דשמין כמה היתה שוה רגע אחד קודם לידתה וכפשטא דמתניתין ולא כשעת הגזילה : בסה"ע גזל לה חטים כו' ושאן טלת כו'. שמש"כ לעיל (סה ב) :

דף צד ע"א רש"י ד"ה מרתו אע"פ שעני מגרף כו' ועושה מהן כרי פטור כו' אבל עכשיו כו' דהכי אמרי' במסכת ברכות כו'. הן בברכות שם פי' דעשאן גורן קאי אעני וכ"ת שם בגמ' וכ"פ בסוטה ולפי' דכאן קשה דמאי קמ"ל רי"ז שם הלא מתני' היא פרק א' דפאה משנה ו' לעולם הוא נותן משום פאה ופטור מן המעשר עד שימרח ואין לומר דהתם לא קרא בעל הבית עדיין עלה שם פאה וקמ"ל רי"ז דאף דיבר קרא עלה שם דומיא דלקט ושכחה דמאליהם הל עליהם שמש (עי' בתוס' כאן) אם כן יקשה מה הוה ליה לרש"י להביא מהא דרי"ז יותר הוה ליה להביא מתניתין הנ"ל דדמיא לנידון שלפנינו . ואולי יש לומר דאי ממתניתין הוה אמינא דאיירי בשהכר הנית מקלת פאה במחובר ועתה בא להוסיף וכדלעיל שם במשנה ג'. ותש"כ התוס' אפי' כו' כ"ז שלא הפרים כו' לכאורה תמוה דהא אפי' הפרים היה חייב מהא דרי"ז ואולי דדינא אתו לאשמועי' דבהה"ג חייב אפי' מן התורה: ד"ה חייב בפרט דכתיב אלקט. כוונתו ע"כ לארלכם דכתיב בקדושים ובאמור גבי פאה : בא"ד וכן לא תפאר אחריך דהיינו פרט. פשוט דכוונתו בזה להביא יתור גם בפרט ומש"כ מהרש"ל שהוא כמו א"כ תמוה אלא דעיקר דברי רש"י תמוה דהרי זה כתיב בזית והוא אינו חייב בפרט כדמוכח בחולין שם ועתש"כ בפ"ז דפאה מ"ב בס"ד ועי' עוד מש"כ ע"ד (בתענית ו ב) : תד"ה ואפאה חטאת גלגול מתחייב בחלה כו'. ולע"ד י"ל דסבר כר"ע בפ' ג' דחלה משנה ו' דאזיל אחר הקרימה בתנור וכמש"כ התוי"ט שם בשם הספרי : ד"ה מירחו וא"ת תרומה נמי ליתני כו'. עי' בירושלמי סוף פ' א' דפאה על מתניתין דלעולם הוא נותן משום פאה כו' ובמפרש שם וצ"ע ועמש"כ בהגהותי למ"ר בראשית פ"א אות ו בת"ס בס"ד : שם בגליון כדתני בירושלמי כו' כצ"ל : ע"ב ד"ה אי . א"כ בדבר המקויים מקבלין כו' כצ"ל בלא ו' :

דף צה ע"א גמרא מאי שבח דמי אבנט . ר"ל דתהא נצרך למכור האבנט ולשלם דמים להנגזלים כדאמר שמואל לעיל דאין שמין לגזלן וכפרש"י והתוס' (לעיל יא) ומשמע דאפי' י"ל זוזי ע"ש בכ"י ולפי' התוס' (דב"מ נו ב) ד"ה זיל צריך לפרש דמי אבנט ר"ל האבנט בשומת דמיו בדמי שויו ולאפוקי מהמקשה דהאבנט עצמו היה גזול היה מחזירו כמו שהוא :

דף צו ע"ב ורב שביק רבנן ועביד כר"ש כו'. כעין זה (בערכין כט) : רש"י במשנה דכ"ב לאו למזבח קיימי . פי' (לקמן לא) תד"ה הגורס וצ"ע :

דף צז ע"ב ד"ה מקפידות מסוכנות הן הס"ד ואח"כ מתחיל דבור חדש של בבל :

דף צח ע"א ד"ה כמי חצאם סקל כו' נפסלים במלאכה. עמש"כ ע"ד (לעיל נו) : תד"ה הסף נראה דרבה סובר כו' . וכן הרא"ש הביא ראיה מזה לפסוק כר"ה (בס"י) והנה הרמב"ם פסק שם כר"י ולע"ד יש לחלק דהתם גזל ובעי למיעבד השבה מעליא וכמו דמחלק לעיל בין אדייה לבקליה בידים : ד"ה הא קמ"ל דפ"א דדמיה יקרים פשיטא דלגבי מזבח קיימא . אשיגרת לישן היא ור"ל דלחטאת קיימא : ע"ב גמרא א"ר תהא במאמינו . לכאורה הת"ל דהשורף בעצמו לאה בשטר מה היה כתוב בו קודם ששרפו וי"ל : שם במועד פטור כו' לאחר הפסח כו'. מדל"ק לאחר המועד מחלוקת כו' נראה לי ראיה לפרש"י (בפסחים י ב) במשנה על הא דלאחר המועד דשם או כפירושו (במנחות סז ב) (ודלא כפי' התוס' שם) : רש"י ד"ה מכור. ולא יסקל דבעינן כו'. וא"כ אתיא כר"י דדרים הכי (לעיל מד ב) אבל שם בסה"ע פי' דאתיא אפי' לרבנן ומכור היינו לרדיא ולענ"ד ה"נ דע"כ לא פטר ר"י אלא בהקדיש והפקיר דלדידיה אם היה נגח אז פטור (עיין סנהדרין עה ב) ורבנן לטעמייהו דס"ל בנגח אחר הקדישו והפקירו חייב לכן לא פטרו הקדישו והפקירו גם אחר שנגח ומיהו במכרו אחר שנגח אף לר"י חייב וראיה לזה דחזינן דבהזיק דאף לרבנן פטור בשור ההקדש וההפקר מודו נמי בנגח ואח"כ הקדיש והפקיר דפטור ועי' (לעיל יג ב) ובתוי"ט שם ובלח"מ פ"ח מהל' נ"מ ה"ד. ומפרש"י שם משמע דבהזיק ואח"כ מכרו ג"כ פטור ואזיל לשיטתו כאן . אבל לפמש"כ דוקא נקט שם ואח"כ הקדיש ואחר כך הפקיר (ועי' מש"כ שם בשם הכ"י) ומיירי בלא זכה בו אחר מן ההפקר (ול"ק ליזיל ולייתיה דמיירי במועד דמשלם מן העלייה וקמ"ל דבעלים פטורין) ואפשר דאפי' זכה בו אחר פטור כיון דהיה שעה אחת בלא בעלים ואפי' את"ל דבהזיק ומכרו ג"כ פטור וכדמשמע מפרש"י שם נראה לומר דדוקא במועד ולענין תשלומי בעליו הראשונים מן העלייה כיון דאלו נגח השתא אין חיוב עליהם אבל בתם דמשתלם מגופו או בהמית אה"נ כדהכא לכ"ע חייב במכרו . ועמש"כ (לעיל לג ב) ועי' בלח"מ שם ובטוש"ע סי' תו ובאחרונים שם : ד"ה דא"כ אבל קיפא דמתני' ודאי ר"י היא כו' . (עי' לעיל מה) בתד"ה סתמא : ד"ה לא תימא משום דחזו דמשפחי תיובתא למילתי . ק"ק מתפלת רנבה"ק (ברכות כח ב) ולא אכשל בד"ה וישמחו בי חבירי ולפי פירושו שם : במשנה ושבר האבנים או שהזיק כצ"ל :

דף צט ע"א גמרא נתנה לו בחלי היום כיון שמקטנה כו' ע"ע משום בל תלין לאו דוקא אלא משום ולא תבוא עליו השמש עי' (ב"מ קי ב) במשנה יצא ביום גובה כל היום וע"ש בגמרא : תד"ה דאגריה. כשבא מבית הגרדי כו' כצ"ל :

דף ק ע"א ד"ה אחוי מו ר"ח דאע"ג דלא אמרה ליה כו' כצ"ל : ד"ה עיהר והא דלא מפרש הכי כו' כצ"ל ביו"ד : ע"ב ר"ה אומר ור"י בר"ת פי' בתוספות בנדרים כו' כצ"ל באו"ד ואע"ג דבכ"ד איסור חמור משומתה כדאמרינן כו' אם אמרו ספק כו'. לי"אורה תמוה דהתם גזירת הכתוב הוא בספק טומאה בדבר שאבד"ל דטהור דילפינן מסוטה ומדר"ג כדאיתא בפ' כשם (ועי' בחולין שם בתד"ה שמוך) אבל ספק איסור אסור בכהת"כ משא"כ בגזירת חכמים א"ל דיותר החמירו בטומאה וכמו שהחמירה התורה בה ברה"י ובי"ב דעת ליטאל דספיקא טמא עי' תוס' בריש נדה וא"ל דהתוס' ב כאן אזלי בשטת הרמב"ם דס' דאורייתא אינו אסור אלא מדרבנן וא"כ לאייתם נכונה משם מהא דגזרו על ספק איסורא וא"ג על ס"ט א"כ מה להם להביא משם הלא כל הש"ס מלא מזה דס"א אסור וס"ט ברה"כ או בדבר שאבד"ל טהור . ואולי משום דשם מפורש בביאור החילוק בין טומאה לאיסור וכן הלשון דשם אם אמרו כו' יאמרו כו' משמע דמדרבנן הוא ולע"ד ראיה יותר מבוררת (מגילה ז) ע"כ לא אמר ר"י התם אלא לענין איסורא אבל לענין טומאה לא וכ"ת כו' ואפוקי טומאה מדרבנן לא משפינן : רש"י ד"ה לצבעו כאור ומזיק בכוונה הוא לפיכך כו'.לכאורה אינו מובן דלמאי הוצרך לכך תיפוק ליה משום דליכא שינוי למיקנייה כדכתב לקמן בסמוך והוה דינו כמו לר"י בקיפא : ד"ה נותן לו כו' ולא שבר שלם . וכ"ע התוי"ט ולקמן בדר"י כו' פי' שאם השבח פחות כו' ומשתבח ודאי דהכא נמי אם השבח פחות מן היציאה כו' ואני אומר דרש"י דק שפיר שלא לפרש זה כאן דכיון דלצבעו באותו צבע עצמו שהתנה עמו רק בפסולת שבו איך יתכן שיעלה הצבע יותר משכרו ובקיפא שצבע בצבע אחר יתכן שהשני דמיו יקרים יותר מהראשון והיה סבור שבעה"ב יוסיף לו על שכרו הנקצב בעד זה עי' מהרש"א ואולי ע"ש בדבריו וי"ל דהכי נמי ביו"ד וקאי על סיפא (ועי' בכ"י העתקת לשון רש"י דמשמע באמת דקאי אתרוייהו) אך לפ"ז ה"ל לקבוע דבריו אלו שמה בקיפא :

דף קא ע"א תד"ה ולא יצבע ותימה לר"י כו' היאך יאסר לצבוע בשמקיהן כו' . עמש"כ ברפ"ג דערלה ייסוב לתמיהתו בס"ד : ע"ב רש"י ד"ה דם תבוסה ספק כולו בחייו כו' . בס' מ"ל פרפר מ"ד א' הקשה דהא לחכמים (בנדה עא) כה"ג ברה"י ספיקו טמא מדאורייתא ברה"ר טהור גמור ותירץ ע"פ מה שדקדק מפרש"י שם דאפי' חכמים בס' כולו מחיים כו' ברה"ר מודו דגזירת דם תבוסה עליו מקל ואומר דספק רובו לאחר מיתה כש"כ ספק כולו לאח"מ (ולי ק"ו פריכא היא דהתם עכ"פ מיעוטו יצא ודאי לאח"מ משא"כ בספק יצא כולו מחייו) ואף פרש"י פי' כאן לענין טומאת אבית דהוי רה"י לק"מ דמיירי שהספק נולד בתחלה ברה"ר ולכן דינו דין ס"ט ברה"ר מגד בתחלתו של ספק נתהווה ברה"ר ע"ש ולכאורה נסתר ד"ז ממשנה ערוכה רפ"ו דטהרות המסוכן ברה"י והוליאוהו לרה"ר כו' כשהוא ברה"י ספיקו טמא כשהוא ברה"ר ספיקו טהור אבל לא דמי דהתם אותו הספק אם חי או מת עדיין לא הוסר גם עתה אבל הכא עיקר הספק לא היה רק ברה"ר ועתה ודאי לא נתחדש בו דבר ודמי לספק נגעו טהרות בברץ ברה"ר דודאי דאפי' הכניסם אח"כ ברה"י נשארו בטהרתן . ועי' בתוס' (סוטה כח ב) בד"ה ברה"ר התאבד ביום כו' ומלא ביום שאחריו ספיקו טמא כו' אלמא דלילה חשוב לעולם כרה"י ע"ש : ד"ה יש לכן ולדמיהן . ואסור לצבוע בהן דהיינו סחורה. הן משנה ערוכה בפ"ז דשביעית מ"ג הצבע צובע בעצמו ועי' רמב"ם רפ"ה מהל' שמיטה ובכ"מ שם וי"ל דמש"כ התוס' בד"ה ולדמיהן כגון שלקטן לאכילה הוא מפני דהאי יש לכן ולדמיהן כו' קאי גם על מאכל אדם ומאכל בהמה דתנן שם ברפ"ם ע"ש ועל מין הצובעין בייך לומר דלקטן מתחלה לצבוע בהן לעצמו (ודבריהם כאן לכאורה סותרים למש"כ ברפ"ם דפ"ז ד"ה נמלא . ועמש"כ בשביעית שם בס"ד) והמהרש"א לא הבין כן בכוונתם ומה דתניא לעיל בגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק נראה דמיירי אחר הביעור עי' רמב"ם שם ברפ"ז ובהרא"ש ובכ"מ ויש לדחוק כוונת רש"י על צביעה בשכר באסור (כמשנה שם) אך מש"כ עוד אבל מותרין הן להסיקן וכ"כ לקמן בד"ה כתם עצים ואפירי לאחר הביעור אף להיסק דמשמע דקודם הביעור מותרין בהיסק . לכאורה תמוה דהא היסק הוה הנאתו אחר ביעורו ואסור דומיא דמברה וכבוסה לקמן :

דף קב ע"א ד"ה יצאו מברה כדאמרן לעיל בכל דבר כו' כצ"ל : תד"ה ס"ג דתניא אין תוסרין פירות כו' כצ"ל :

דף קג ע"א במשנה מחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן אין צריך לילך אחריו . הן מדקדוק לשון המשנה משמע דאם לא מחל לו כתותב וגם פחות מש"פ מהקרן צריך לילך אחריו דכיון דלהפחות משוה פרוטה דבקרן יש עוד חומש מצטרף עמו להתחשב ממון ובזה היה מתיישב התימה דהתוספות לקמן קד ב בד"ה חוץ דאצטריך לאשמעינן זה הדיוק אלא דמסיפא דקתני מחל לו ע"ז וע"ז חוץ מש"פ בקרן צריך לילך אחריו משמע להיפך דדוקא אם שייר ש"פ מהקרן לבד אבל ליצרף דהחומש לא מהני ליה . אמנם בלא זה נראה ליישב תמיהתם דכיפא מתחלה לא כפר ונשבע רק על פחות מש"פ והכא אשמעינן אע"פ דמתחלה היתה הכפירה והשבועה בש"פ וכבר נתחייב בהשבה לידו אפ"ה אם לא נשאר רק פחות מש"פ בקרן א"צ לילך אחריו . ולענ"ד הא דמסיק רבא (לקמן קה) גבי גזל שני אגודות בפרוטה והחזיר לו אחת מהן אע"פ שגזילה אין כאן [ועי' שם בתוד"ה אמר] (פי' מה שנשאר ת"י אין שם גזילה עליה כיון דאינה ש"פ) . מצות השבה אין כאן (פי' דמ"מ מלות השבה דחל עליו לא קיים במה שהחזיר כיון דאינה ש"פ) אבל אם היתה ההשבה בפרוטה ונשאר עוד פחות מש"פ ת"י מלות השבה יש כאן וגזילה אין כאן וזהו ג"כ דאשמעינן משנתינו ועי' לח"מ וכזון בעז"ה : תד"ה הגוזל כגון שנשבע מעצמו דאין ב"ד משביעין כו' . וק"ל דהא קי"ל (בשבועות לז ב) דכופר בשטר פטור מקרבן משום דס"ל שעבוד קרקעות וא"כ קרבן על כפירת שע"ק ופרש"י דקי"ל דא"כ שע"ק הילכך כי אישתבע נמי אין לה דין חיוב שבועה . וע"ש בתד"ה מתניתין וא"כ ה"ה לפחות מב"ת כסף דהא תרוייהו כ"ל למעוטינהו מכסף או כלים (שם לט ב ור"ד מג) ותנ"ל לחלק ביניהם אך כ"ז לפרש"י והתוספות שהזכרתי דתלוי זה בזה אבל נעד"כ דלא ממעטינן אלא קרקע מטעם כלל ופרט לרבנן או מכל ולא הכל לר"א דכתיבי שם אבל שבועות הפקדון גופה וכדאיתא (שם לז ב) אבל שאר מילי אף שאין נשבעין עליהם מ"מ אם נשבע מעצמו חייב אשם ותומש ועמש"כ שם בס"ד וכן מלינו בפ"ה דשבועות מ"ב דאפי' כופר בכל שא"ח שבועה מה"ת מ"מ חייב עליה קרבן וחומש אם נשבע מעצמו עתוי"ט שם ד"ה משביעך הא' וכ"מ (לקמן קה ב) ובכ"ד ודע דהתוס' כאן אזלי לשיטתייהו (שם מ) ד"ה אבל דלדידן דקי"ל כרב אפי' ע"א אינו מחייב שבועה בפחות מב"ת כסף אבל כה"פ חולקין עליהן בזה וכ"כ בעצמם (בהכותב ר"ד פח) ובדבריהם שם יש ליישב מה שהקשיתי עליהם משטר ע"ש : בא"ד ואפילו בשבועת עצמו מחייב כו' ושלא בפני ב"ד מפי עצמו . לכאורה אין משם ראיה דמפ"ע דשם פירושו שהוציא מפיו השבועה ולעולם א"ל דב"ד פסקו עליו שישבע ומשלא בב"ד א"כ דגם שבועת הדיינין יכול לישבע חוץ לב"ד זולת בטוען טע"ג בעינן דוקא שתהיה השבועה בפני ב"ד (לקמן קו) וכ"ל משום דכתיב גביה ונקרב בעה"ב אל האלהים : ע"ב במשנה וכן בפקדון. פי' בתוי"ע שדבריו אינם מובנים ונראה דע"ם שם וכ"ל וכן בגנב או דר"ל דפי' וכן היינו לענין כו' :

דף קד ע"ב תד"ה וכיו"ח קי"ל דרב כו' וה"ה דלגבי שמואל כו' . אינו מוכרח דאולי בדיני ס' בשמואל אף נגד כיו"ח אמנם גמרא ערוכה בעירובין (מז ב) דשמואל וכיו"ח הלכה כיו"ח וכן הביאו בעצמם מזה (בב"מ יב ור"ד לד) :

דף קה ע"א רש"י ד"ה אגף וכלי המקבל טומאה א"ח כו'. משמע מפי' דה"ם דניקבה א"ח דהטומאה נכנסת להחבית דלך הנקב ונטמאת (וזוב א"ח) ושיעור הנקב הוא בכונס משקה כמו שהביאו התוס' . אך ק"ל מאי קמבעיא ליה לרבא תיפשוט ליה ממה שהוכיחו התוס' (בב"ב ר"ד כ) דיש חילוק בשיעור מכשיעור בין בעלו ללא בעלו ע"ש והוא כעין תמיהת התוס' : ע"ב ד"ה פטור העד כו' וה"נ גורם לממון ניכהו בה ולא במולאה כו' נ"ל הד"א ומש"כ דא"כ אסהידו ליה דאינו כו' ופוטר עצמו בשבועה כ"נ דל"ל ואע"ג דקי"ל דמולא תליא לא ישבע ונראה ודאי דה"ם בטוען נאנסה היינו דוקא היכא דהודה מעצמו שמלאה אבל אם יש עדים שמלאה לא וכ"ת מהא דאריו"ח (לקמן קו ב) הטוען טענת גנב באבידה משלם ת"כ וז"א אלא לאחר שבועה שיתייבוהו ב"ד דוקא כדמוכח שם ע"א ומשמע מלשונו זה דאפי' אם שני עדים הן פטורים מקרבן שס"ע ולא כן פי' לעיל ודברי מהרש"ל בזה דחוקים : תד"ה כאן ובעדים כו' חיוב אונסין כצ"ל : בא"ד ומיהו תימה כו' תרוייהו הצ"ל מוגשבע על שקר. לכאורה כיון דמוקי לא תכחשו בנשבע ובאו עדים ולא תשקרו בנשבע והודה א"כ ע"כ לשון הכחשה נופל היכא דנודע כחשו ע"פ עדים ולשון שקר הוא אם הודה בעצמו שקרו וא"כ איך יאמר עוגש על הכחש שנודע בעדים (אשר אין זה בגדר שקר) מן ונשבע על שקר :

דף קו ע"א גמרא דכי כתיב קרא בפקדון כתיב . ק"ל דלמא ה"ק קרא דאף אם באו עדים אח"כ שנגנבה או שנאבדה דהיה חיוב לשלם (דקרא בש"ש כתיב) או שמתה בפשיעה מ"מ פטור הואיל דככר נשבע אבל היכא דישנה בעין חייב להחזיר : שם אלא אמר ר' כל הודה כו' ול"ם טוען טענת גנב לא אמר רב כו'.כ"כ דל"ל ומלת נמי למחוק : רש"י ד"ה כאן בקופץ וקניה באותה שבועה כצ"ל : ע"ב ד"ה וליפני ליה כגון כו' ומפני דריו"ח כר"מ ס"ל כו'.והתוס' ברפ"ח דשבועות כתבו משום דסתם מתניתין ר"מ היא . אולם גם המה תברו לגזייהו דשם בכאן בד"ה ולפני . דקרו לה ברייתא וכן (לעיל סג ב) גרסי במשנה שגנבו א"כ ע"כ הא ברייתא היא :

דף קז ע"א בתוס' אבל קשה דבפ' השואל כו' אלמא דל"ת רחב"י בלא הודאת מקלת כו'. לכאורה שואל נמי כל הנאה שלו (שם בר"פ) ודומה למלוה דאינו מעיז מפני הטובה שעשה לו ואולי מפני דאינו יודע (ר"ל אם שאולה או שכורה אבל א"י אם הלויתני ודאי הוה העזה הואיל דהלה טוען שנתן לו מיד ליד) אינו העזה כ"כ לכן שפיר יוכל להעיז ולומר א"י וכיון שא"י לישבע משלם . ובזה יש ליישב הא דהביאו לקמן משלטין דיגרין דמיירי בהלואה והגיגם המהרש"א משום דהתם ג"כ יוכל להעיז דקמסייע ליה שטרא : בא"ד דלכפור ודאי אינו מעיז במידי דידע ביה חבריה . אם תרצה לעמוד על כוונתם בזה עי' בנה"מ בכללי מיגו סי' כ' : בא"ד ומיהו הוא השואל קשה לפירושו כו'. (בב"מ לא) בד"ה משכחת כתבו בפשיטות דלשבועה שנהגו א"כ דלא בעי הודאה רק דלטענת א"י אם שאולה אם שכורה דהיא כפירה בעי הודאה והכא כוונתם להקשות דנחייב לו שבועה דשכורה מתה ע"י גלגול שבועה דנאנסה ומתשאיל"ת והתם כתבו דעי"ג א"י להשביע כיון שאין הנתבע טוען ודאי ע"ש בדבריהם במתני' : ע"ב גמרא א"כ מ"ע דרמב"ח כו' ש"מ יליף נתינה נתינה כו'. ק"ל הא דפליגי ר"א ורבינא (בב"מ לה א) בפשיעה בבעלים אי מקרא נדרש לפני פניו או לא ותיפוק ליה מגז"ש זו : שם בעי רמב"ח ממון המחייבו כפל פוטרו כו' כה"ג נסתפקתי בטוען טענת גנב ולא היה שם הודאה במקצת דפטור משבועה לפיר"ת לעיל בתד"ה פירוב לכ"ע או לרחב"א ורמב"ח אף לפרש"י וריב"א רק דנשבע ע"י ע"א שהיה מכחישו אם בא אח"כ עד שני אי מצטרף הו עמו העד הא' לחייבו כפל מי אמרינן דעד המחייבו שבועה אינו חוזר ומחייבו ממון כיון דבלא שבועה לא היה חייב כפל לכן לא דמי לסא דבשו"ע סי' פ"ז סעי' כט ויותר יש לדמותו למש"כ הש"ך בסי' נ"ב סק"ח. ועי' בסמ"ע סי' ל' ס"ק טו :

דף קח ע"א דאמר ר' וחמישיתיו יוסיף עליו כו' כצ"ל וכ"ה (לעיל סה ב) : תד"ה חד . אבל כשהודה קודם כו' דמודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור . ולעד"נ דאף למ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב מ"מ הכא פטור מכפל כיון דככר נתחייב חומש בהודאתו כמו דכפל פוטר חומש דאתי בתריה ה"נ חומש הבא קודם פוטר כפל הבא אחריו כליסנא דר"פ לקמן תרי גוונא ממונא קא"ר דלא משתלמו כו' ובזה מיושב היטב הרמב"ם בפ"ד מהל' גניבה ה"ז תמה שגמגמו עליו הטור והכ"מ ע"ש : ע"ב במשנה והעדים מעידים אותו שאכלו כו' הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם לענין קו"ח ואשם בהודה מפ"ע ה"ה אם פשע כמבואר בסוף שבועות . אבל בקיפא במוען טע"ג והעדים מעידים אותו שגנבו דמשלם כפל פשט לא כדאיתא (לעיל ס"ד קז) וע"ש בתד"ה מה : שם הגוזל את אביו כו' ה"ז משלם כו' לבניו כו' . הרמב"ם בפי' מוקי לה דוקא כשהגזילה בעין ועי' בחבורו רפ"ח מה"ג . וק"ל דלפ"ז מאי פריך הגמרא נמחליה לנפשיה מי לא תנן מחל לו כו' נימא התם שאין הגזילה קיימת וכל"ק דר"פ (לעיל קה) על הא דפחות מש"פ :

תד"ה לוה ואם הגזילה בעין. לג"פ מילוה עליה ויעשנה אפותיקי כו' כצ"ל דל"ל :

דף קט ע"א שם ויחזיר לבניו כו' . עי' בתוי"ע מש"כ ולדבריו הא דתנן כו' ה"ה דרצאי ליתנה להם כו' אבל להר"ן כו' ול"נ כיון דהתם רבאיו ליטול ע"כ מנוילא אין לו בו עה"כ הואיל דאפילו לא יתן ימלו מעכמס בע"כ או כיון דהתם הוא כאילו אינן שלו כמש"כ הגוי"ע שם בתירולא דרבא א"כ מחוייב לתתן לכהן ואלמי שיבא ראובן וכדאיתא בפ"ד דפאה מ"ע לרבנן גבי עה"כ יש כאן :

דף קי ע"א גמרא איתא לבע"ת מהורין . ע"כ לריך שיזהרו הכהנים הטמאים שלא יגעו בבשר פי' תוס' (פסחים עט) ד"ה או . אולם חזינן מהכא דאע"ג שנזרק בטומאה מ"מ נאכל למהורים אם לא נטמא הבשר ויתדוש הוא [עי' יומא (ז.) תוד"ה דם]: תד"ה לבע"ת תימה כו' . ואהכי משנה ידענא בכ"פ עמו"י וכל שאין לו בבשר אין לו בעורות וגפ"ל שם (בנמרא קג ב) מקרא וצ"ע על רבותינו בעה"ת איך נעלמו מכ"ש המשנה והגמרא : במשנה נתן אה"ק ול"ג אה"ה, אין החומש מעכב ופרש"י נתן אה"ק לכהנים ל"ד נקט דדין זה הוא אף בלא בגזל הגר וכ"כ הרמב"ם בחבורו : גמרא או אינו אלא אשם זה איל. ופרש"י ומושב זה קרן א"כ נ"מ שבועה דת"ל חומש בגזל הגר וצ"ל דל"ד נקיט קרן אלא גם חומשו בכלל ה,חיל דעניהם נזכרים במקרא שלפניו : שם או אינו אלא המושב זה כפל ובגניבת הגר הכ"ת . נראה דר"ל בטוען טע"ג ונשבע ובאו עדים והודה אח"כ ואיכא כפל ואשם ודלא כרשב"י (לעיל סה ב) ויתייבב בזה תימה דהתוס' :

דף קיא ע"א הכ"ע כגון דנפק מעמרתו דיהויריב כו' כצ"ל :

דף קי ע"ב תד"ה הגוזל ואמר נמי בפרקין. הוא (לקמן קטו) : ד"ה גזל ורמב"ם מוקי לה לפני יאוש כ"כ דנ"ל ולמחוק מלת אף :

דף קיב ע"ב גמרא אר"א א"ר שבתאי כו'. בהגהת הגרי"פ נ"ל או סיומא דתסי ס' : שם א"ת יבא בעל השור כו'. (סנהדרין יט) : תד"ה מאי והלכך אפילו לוה נגל"ל כו' כצ"ל :

דף קיג ע"א גמרא רב אשי איקלע בי ר"כ כו'. בגליון הש"ס החדשים נ"ל רב אשי אבל עי' מהרש"א (כתובות נג) שכתב דתלינו רב אשי בתראה בתר אביי ורבא וכן מלינו (שם ח) רב אשי איקלע לבי רב אשי : שם דתניא אסור להבריח בו את כצ"ל וכן בדברי ר"ש משום ר"ע נ"ל בו וכ"ה ברא"ש ובהרי"ף הגי' בזה : ע"ב רש"י ד"ה היכי מייתאי דהשתא נמי גובינא דדיקלא מיקרו לעיל ע א : ד"ה והנ"מ דשולחא אבבול ארעא. בכ"י משמע שהיה לפניו הגי' ברש"י אבילה דארעא וע"ש :

דף קיד ע"א במתני' ד"ה הרי אלו שלו וקנאנו באיך ביאוש ושינוי רשות. וכ"כ אחריו הרע"ב ובתור"ע הקשה דבסוגיין משמע דזה לא מיקרי ש"ר וה"ר מהתום' (לעיל סז) שכתבו שם מדוע לא הוה כאן ש"ר ותמיהני שהביא מקושיית התוס' והעלים עין מתירוצם דמסקי דזה הוה כפיר ש"ר וסוגיין ישבו שם א"כ על הרע"ב אין כאן תלונה כלל ויסבור כשיטתייהו וכפ"י שפי' לקמן בגמרא בד"ה יאוש כדי שנתיאשו הבעלים ביד המוכס (וזה דלא כדמסקי התוס' שם) הרי פי' דברייתא פליגא אמתני' והברייתא סברה דאפי' יאוש וש"ר לא קנה והא דקאמרה הגמ' קסבר יאוש כדי לא קני הוא להסביר הטעם דהואיל דיאוש כדי לא קנה ה"ל כקודם יאוש דאר"א לעיל כל"פ דרלה מזה גובה כו' ופרש"י דהשני נעשה כגוזלו מבעליו וזהו ג"כ כוונת סיום הגמרא ומעיקרא באיסורא אתא לידיה כצ"ל כמון לייסב שיטת רש"י בעז"ה : ד"ה מחשבתו חשב עליהם לדבר כו' כצ"ל: תד"ה פ"ט הגנב והגזלן כו' ומשום כו'. כצ"ל ובוונתם על הא דמפני בלסטים מזויין : ע"ב גמרא והיו קורין אותי יוחנן כו'. כצ"ל וכ"ה בכתובות :

דף קטו ע"א רש"י ד"ה שרי שבימך שבידי. משמע דמפרש דר"ה גופיה זבן הגליתא ומלשון הגמרא נראה דאיש אחר זבן רק דאתא דינא קמיה דר"ה ואולי ט"ס ברש"י ול"ל שבידו :

דף קטז ע"ב גמרא בשאין השמריך כו' יעמידו לו חמור אחר. כצ"ל וכן לקמן גבי ספינה : שם ה"ד אי דיכולין להציל כו' ואי דלא יכולין להציל כצ"ל : שם הכא בפועל בסקינן כצ"ל : שם רב אשי אמר כשיכולין להציל כו' כצ"ל : תד"ה יחשבנה כדכתיב הנה כסף (כצ"ל בצ"ו) כו'. פשוט דיכוונו על קרא דר"פ בלק והמכשים עפה וסעפה גם את הגרי"פ להגי' וכסף : ד"ה נ"ל אבל הכא דאנסוהו להראות שלו חייב שלא ה"ל להראות כו'. ק"ל דאפי' לא הראה הא הוי מחמת הגזלן ואולי מיירי שאנסו כל בעלי הבקעה וגם את הגזל בכללם :

דף קיז ע"א גמ' אמר רבה אם הראה מעצמו כו'. הש"ך בסי' שפ"ו סק"א גורס רבא ע"ש : שם אתמרא דר"מ בריה דר"פ כו'.(בכתובות סא) ר"מ ור"פ בני דר"ח וכ"ה גירסת הרי"ף והרא"ש כאן וכן העתיקו התוס' (בב"ב קמח) ד"ה לדידי : ע"ב מ"ר הגוזל שדה מ' חייב להעמיד כו' ד"ר אלעזר. בשבועות איתא אליעזר בי' וכ"מ (בסוכה ל"ד לא) ברש"י ותוס' :

דף קיח ע"א במשנה או מלוה הייתנו כצ"ל : רש"י ד"ה לא יחזיר אין זה יכול לטעון לקבל כו'. וכ"כ התוי"ע כלומר אבל אם החזיר וקבלו פטור זה מילתא דפשיטא אבל פשוט דרש"י כוון לאפוקי דאם המלוה תובעו במדבר חייב הלוה להחזיר לו אף שם וכדלקמן בגמרא : גמרא לעולם דלא קתבע ליה ורישא בבא לצאת ידי שמים. בתוי"ע אבל אומר ברי לי שלא הלויתך היה זה פטור הן בזה אפי' באומר הלה הלויתני ולא פרעתיך בודאי ג"כ פטור : תד"ה שלא בפניו שיודע שאבדה לו כו' כצ"ל : ע"ב רש"י ד"ה בדקופתא שהטלה ניכר הוא כשגנב כו'. תימה דא"כ הוה לדעת וצריך דעת דוקא נרב :

דף קיט ע"א גמרא מתמה בכ"י אמר שפטו דם נקי באדם : שם וכ"ת נפש דידיה אין אבל כו' ת"ש בניך ובנותיך וכ"ת כו' כצ"ל : רש"י ד"ה אבל נפשה מאת נפש כו' אלא נפש הנגזל אבל כו' כצ"ל : ד"ה בגליל שהשמן שם ביוקר. עי' שבת מו תד"ה בגלילא : ע"ב גמרא השתא מווי שקלי אכוג מיגפיה. כזה בבכורות (כט ב) : שם השתא מווי שקיל בגדים מבעיא גם כזה שם : רש"י ד"ה מווי אריג אם מוהן הבגדי כו' כצ"ל :

סליק מסכת בבא קמא

הגהות ברא"ש

פ"א סי' ח ולא מסתבר לי ס"ע כו'. ולעד"נ דכוונת הרי"ף כיון דלא אשכחן כו' יל"פ דריו"ח אמר ג"כ משמיה דחזקיה ופליג על ר"ל דאמר משמיה ל"ש כו' וריו"ח דלא אלא כך אמר אע"פ כו' וכזה כתבו התוס' (ביבמות יח ב) ד"ה דאי ועמש"כ בחדושי הרא"ש לעירובין פ"א ס"ז בס"ד או י"ל דיכוון למש"כ הר"ן בריש סוכה בשם הגאונים דהא דא"ה כתלמיד במקום הרב הנ"ת כשנחלק עמו בחייו כו' ע"ש וכן הרי"ף בר"פ חזקת גבי פלוגתא דרבא ור"נ התנה דוקא דהתלמיד הוא יתיב קמיה אולם יש לדחות דהכי תנאים הוא דוקא מאביי ורבא ואילך אבל בהקודמים לעולם א"ה כתלמיד במש"כ ועי' ברא"ש פ"ב דעירובין סי' ד' בפלוגתא דרבה ורבא :

סי' יא ופחת נבלה על הניזק כו' וכן כו' וכופר. אולי כוונתו על הטור שמותר בהנאה עי' תוס' (זבחים עא ב) ד"ה ובטרפה (ובנדה נה) ד"ה שמא או משום השער עיין (בתוס' במכילתין י) ד"ה שהשור ובמש"כ שם :

סימן יח דלגבי חיוב דבור לא תני כו' כצ"ל :

פ"ה סי' ה בסופו דר"ח היה גדול מרבה כדמוכח כו'. (ובפסחים מז ב) בעי רבה מיניה וכן רש"י (בב"מ ל"ד ח) כתב דרבה תלמידו הוה :

פ"ט סי' כה בסופו ולא מיכפר ליה עד דמשלם דמי תמן מעליא. פי' מל"מ בפ"ג מהל' גזילה שהאריך הרבה בדבריו אלו :

פ"י סי' כו ה"ד אילימא דאנסוהו לכולהו ארעתי כו' נראה דחסר קו והמתון ארעתיה וכצ"ל ברי"ף ולא נצרך להגהת מהר"ס שם :

ברוך רחמנא דסייען

חדושים והגהות למס' בבא קמא

מאת הרב הגאון האמתי מופת הדור מוהר"ר צבי הירש חיות זצ"ל אב"ד דק"ק זאלקווא והגליל.

דף ב ע"א תוס' ד"ה ולא זה וכו' והתנא האריך להגדיל תורה ויאדיר. נ"ב כיוצא בזה כ' רש"י (חולין יז ע"א) על בעיית ר' ירמיה אבר בשר נחירה שהכניסו ישראל לארץ ופרש"י דלא נ"מ לדינא רק משום יגדיל תורה ויאדיר ועי' רא"ש שם דכ' דנ"מ לדינא : ע"ב גמרא והאי מילף הוא גילוי מלתא בעלמא. נ"ב הכוונה דלא ילפינן רק משום המלות ואופן הוראתן בלשון הקודש ודברי רש"י (פסחים ז ע"ב) לענ"ד שכתב לענין חיפוש ונרות דאינו רק אסמכתא. משום דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן . ובאמת גם שם אינו לימוד לענין הדין רק גילוי מלתא דהוראת שם חיפוש נופל על בדיקה בנר . ועי' פני יהושע שם : רש"י ד"ה אדם דאית ליה מזלא שיש לו דעת לשמור את גופו . נ"ב עי' פרש"י (שבת נג ע"ב) אית ליה מזלא מלאך שלו ומליץ עליו. וכן מבואר שם בש"ס אדם דאית ליה מזלא מסייע ליה . ואולי יש לפרש לשון שני של רש"י כאן אית ליה מזלא ואינו נוח להמיתו הייתו כיון שיש לו מלאך מליץ . ועי' שיטת רבינו תם מובא בתוס' (חולין מב ע"ב ותוספות ב"ק נה ע"א ותוס' זבחים קטז ע"א) דאדם כיון דאית ליה מזלא אפשר לטרפה לחיות יותר מן שנים עשר חודש. ע"ש ועי' ג"כ תוס' (לקמן כג ע"ב) ד"ה שיסו התינוקות דכ' בפשיטות אע"ג דאדם אית ליה מזלא ואינו נוח לנגחו :

דף ג ע"ב תוס' ד"ה כדמתרגם. ולכך היה אומר תרגום דמשום עת לעשות אמר התם דשרי. נ"ב שמה לא נאמר רק דמשום עת לעשות לה' התירו כתיבת ספרי דאגדתא . אע"ג דלא ניתן ליכתב דדברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב (גיטין ס ע"א תמורה יד ע"ב) אבל מזה דמשום עת לעשות לה' מותר דברים שבכתב בע"פ לא נזכר שם מאומה ואפשר כוונת התוס' כיון דשני ענינים אלו הייתו איסור כתיבת תורה שבע"פ ואיסור אמירת בע"פ את שבכתב נלמד שתיהם מפסוק אחד . וכמו דזה מותר משום עת לעשות לה' הה"ד ענין השני . ועי' שו"ת חות יאיר סי' קע"ה ועי' ג"כ טור או"ח סי' מט וב"י שם :

דף ד ע"א תוס' ד"ה כיון. בירושלמי יש דיסן לא מחייב וכו' אבל אם ישן והביאו כלים אצלו פטור . נ"ב דין זה מובא ג"כ בש"ע חו"מ סימן שעח ברמ"א . וראיתי לרב בעל יד המלך הל' חובל פ"א שהרבה לתמוה כיון דאונס גמור פטור אפי' באדם . א"כ למה פסק רבינו הרמב"ם פ"א מהל' חובל ה"ד דאם הפיל אנסו להביא לו ממון של אחר ובא ונתן ביד חייב ואין לך אונס גמור יותר מזה שאפילו במקום פקוח נפש דעת הרמב"ם דחייב לשלם משום שאסור להציל עצמו בממון חבירו . והנה לפ"מ שכ' התוס' כאן הטעם דפטור משום שהם גרמו לו א"כ ניחא דזה מקרי אחרים גרמו אונס ולא היה מגלו כאן שום עשיה אחרי שלא ידע אם הניחו כלים אצלו אולם בלשון הגמ' ב"ק ס"פ כיצד מבואר דטעם דפטור משום דאונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר וכן הוא לקמן כז ע"ב . וא"כ שוב קשה כהנ"ל דהרי אף בפקוח נפש מ"מ חייב לשלם ולמה לא נאמר אונס רחמנא פטריה . אבל ראיתי דהש"ך שם במקומו הרגיש בזה והחלוק היכא דהזיק שלא במתכוון כגון בכ"ד בודאי אפי' אדם פטור . משא"כ היכא דאנסוהו נהי דהיה אונס על עיקר העשיה בכל זאת העשיה היתה בכוונה ובדעת רק היה מוכרח על העשיה . אבל כאן עיקר העשיה היתה בלי ידיעה ובלי כוונה שלא ידע מאומה מזה אם מונחים כלים אצלו . ואם משבר אותם . ועי' משנה למלך פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ז שהביא דברי הריב"ש סימן שפ"ז שמחלק ג"כ כיוצא בזה ע"ש ואכ"מ . ועי' ג"כ מה שהאריך בזה הרב מחנה אפרים הל' נזקי ממון סי' ו : ע"ב תוס' ד"ה ועדים זוממין אפי' שלם חייבים . נ"ב עי' רמב"ם פ"ק מהל' עדות ה"ג דרק במיתה אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה . אבל בעדות מלקות וכ"ש בעדות ממון אמרינן אשר זמם ואפי' כאשר עשה . ועי' מרן הכ"מ שם בטעמא דמלתא ע"ש :

דף ה ע"א גמרא למעוטי מוסר ומפגל . נ"ב הנה למאן דלא דאין דינא דגרמי אינו חייב בזה רק משום קנס והרי הש"ס קאמר דבקנסא לא קא מיירי . וצ"ל ר' אושעיא לא מיירי בקנס אבל ר' חייא דתני כ"ד אבות בודאי תני ג"כ נזק וס"ל ג"כ היזק שאינו ניכר שמיה היזק כתירוץ הגמ' לעיל ועל מה שמפרש רש"י מפגל שמחשב מחשבת לשם שלמים ובגיטין פי' בענין אחר שהתעורר הפ"י כאן נראה דרש"י היה מוכרח לפרש כן דאי ס"ל היזק שאינו ניכר שמיה היזק . א"כ הא תני נזק ותני נמי המטמא והמדמע על היזקא דלא מינכר ואי ס"ל לא שמי' היזק ואינו חייב רק משום שלא יהא כל אחד הולך ומטמא א"כ כיון דעיקר משום לנעורי קא מכוין וגבי הקדש לא שייך לנעורי דא"א עושה קנוניא על הקדש ומכ"ש שלא ירצה להפסיד את הקדש ואע"פ שצריך להקריב קרבן אחר מ"מ מצי פטר נפשי' בכבש והקדש יפסיד שור כמו דאמרינן (לקמן עח ע"ב) ומש"ה פרש"י מפגל היינו שלא לשמו דהקרבן כשר רק דלא עלו לבעלים לשם חובה ונכון כן שמעתי מפי גדול אחד : שם והא עדים זוממין דבורא דלית ביה מעשה . נ"ב לשיטת הריב"א מובא בתוס' לעיל דבעדות ממון אמרינן כאשר זמם וכאשר עשה א"כ מ"מ בתולה שם רק מקרי דבורא דאית ביה מעשה ומ"מ בעדים זוממין דלא מקרי מעשה הרי ג"כ היה מעשה מה שחייבו את הנדון ועי' תוס' (סנהדרין סה ע"ב) ד"ה הואיל וישנו בקול שכתב ג"כ דהואיל ובדבורם עבדי מעשה לחייב הנדון מקרי לאו שיש בו מעשה. ועי' (תמורה ג ע"ב) לא תתני מותר דבדבורא עביד מעשה ופרש"י מה שמוציא מחולין לקדשים ע"ש . ועי' שיטה מקובלת כאן : שם רחמנא קרי' מעשה . נ"ב כיוצא בזה מצינו (קדושין נט ע"ב) שאני מחשבה דפומא דכמעשה דמי. פרש"י דרחמנא קרי' מעשה דכתיב ביה כי יותן ע"ש: ע"ב גמ' אדם למיעבד בד' דברים. נ"ב שאלני מופלג א' דאיך שייך להקשות אדם למ"ל דנלמד משאר נזיקין הרי אצטריך להורות לנו דממונא משלם מלקא לא לקי . דאי לא גלי תורה לתשלומין הוי אמינא נהי דאיכא כאן חיוב ממון דילפינן משארי נזיקין מ"מ מוסיף עליו אדם שחבל בחברו . דאיכא חיוב מלקות דלא יוסיף . ובפירוש גלתה תורה בחובל בחברו דמשלם ואינו לוקה (כתובות לב ע"ב) וצ"ל דהנה המעיין בש"ס כתובות שם יראה דיש לנו שני למודים על חובל בחבירו לחייבו ממון אחד על עיקר החיוב ושני לדונו בממון ולא במלקות כתיב כאשר עשה כן יעשה לו וכתיב כן ינתן בו ומקשה הש"ס כאן דקרא על עיקר החיוב מיותר :

דף ו ע"ב גמרא הא תנא ירושלמי. נ"ב ידענו דהרבה משניות הי' סדורים עדיין קודם רבי כמו מס' מדות נסדרה ע"י ראב"י יעקב ומס' כלים בשלימותה היתה עדיין סדורה קודם רבי כמו שמדקדק הגאון בעל חכם לבי סי' י"ד דאמר ר' יוסי שם אשרך כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה. והנה שלשה משניות אלו שבפרקין היינו ארבעה אבות וכל שחבתי ומשנה דשום כסף משונים משאר המשניות הן ע"י לשון קצרה והן בשינוי הלשון כאשר המעיין יכיר ויבין ובגמרא הוכרחו לפרש ולדרוש כל מלה כאן ומדקדק הש"ס דהאי תנא ירושלמי הוא הייתו שמשניות אלו באו מחכם ירושלמי אשר היה תופש לשון קצרה והכניסם רבינו הקדוש בסדר שלו והניחם כמו שמצאם ולא זזו ממקומם :

דף ז ע"א תוס' ד"ה ישלם מדעתו. ובלא"ה צריך לפרש כן התם. נ"ב עי' תוס' (בבא מציעא לא ע"א) ד"ה לצאת ידי שמים דכ' כן לייסב דלא תקשי דהכי תני התם משלם ומ"מ אינו רק לצאת ידי שמים ע"ש :

דף ט ע"ב תוס' ד"ה אילימא שליש ביתו. דא"ל לבזבז כל ממונו לקנות אפילו מצוה עוברת. נ"ב וכן נפסק בש"ע או"ח סי' תרנו לחלק בין עשה לל"ת . ועי' ירושלמי רפ"ק דפאה דנאמר ג"כ הך דל' הונא . ועי' יפה מראה שם . ועי' בס' מור וקציעה דאם קי"ל לולב ואינו עושה מכין עד שתצא נפשו א"כ לא יהא ממונו חביב עליו יותר מגופו . אולם נעלם ממנו במחכ"ת דברי הרמב"ן פ' בא דהך דמכין עד שתצא נפשו הוא דווקא באומר איני עושה ומקרי פושע ומראה שלהכעיס אינו רוצה לקיים מצות התורה ע"ש . וכן מ"ש היעב"ץ שם דהרי עשה דחי ל"ת א"כ דאמרי ומ"ע על מ"ע א"ל להוציא ממונו ועל ל"ת מחויב לתת כל ממונו . הנה גם ע"ז כתב הרמב"ן בס' פ' בא טעמא דמלתא דלענין לעבור א"כ מצות ל"ת עובר בקום ועשה אבל עבירת עשה אינו רק בשוא"ת ע"ש :

דף י ע"א תוס' ד"ה שהשור. לעבד ולנכרי הקנוי כו' דההוא שרי בהנאה. נ"ב עי' משנה למלך סוף הל' אבל פי"ד הכ"א שהאריך בזה והביא שיטת הרשב"א דגם מת נכרי אסור בהנאה והביא ג"כ דברי התוס' אלו ובסוף דבריו הביא דברי הירושלמי שבת פרק המצניע דמראיס כשיטת התוס' כאן דמת עכו"ם דשרי בהנאה ע"ש. ועי' קצות החושן סי' תי דכוונת התוס' כאן בעבד היינו שלא קבל עליו מצות דאל"כ דינו כישראל וכן מורים דברי מרן הכ"מ בהל' ערכין ועי' שו"ת חכם צבי סי' קלו מ"ש בביאור דברי התוס' כאן ועי' באריכות דברי הרב פני משה בביאורו על הירושלמי פרק א דב"ק :

דף יא ע"א גמרא יבא עדודה לב"ד. נ"ב הערוך ערך אדר הביא עוד פירוש מדם אדורה היינו עור בלשון יון והיינו שיביא השור לשום אותו בכמה היא שוה : שם אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אבל לנזקין שמין. נ"ב לפ"ז קשה לי על דברי התוס' (חולין מא ע"א) דהוקשו על דברי רש"י שם דכ' לא תבעי' עומדת דמשהגביה והרביצה נעשית שלו והקשו התוס' דא"כ מאי פריך מהמנסך הרי קנאו בהגבהה ונעשית שלו ע"ש ולפי ההלכה בכאן דלגנב ולגזלן אין שמין השברים א"כ אם קלקל הבהמה בשחיטה הרי הוא שלו ומפ"ז בהגביה קנאו ונעשית שלו ומיד שמחש נפשו השברים שלו וליתא בחזרה משא"כ בכבולה דלא נקרא גזלן כיון שלא הגביה רק חייב מדין מזיק והשברים הם לבעלים וה"א דאין יכול לאסור קמ"ל דאסור במעילה כל דהו אבל במנסך דאיתא בחזרה שוב אפי' קנאו בהגבהה אינו שלו דהרי חייב להחזיר ויכול להחזיר כמו שהוא : תוס' ד"ה אין שמין. וכן משמע בירושל' כו' גזילה מניינו' אשר גזל כאשר גזל. נ"ב לפ"ז קשה לי מאי מקשה הש"ס (תמורה ו ע"א) למ"ד דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני אשר גזל למה לי ע"ש הרי צריכים אשר גזל להורות דאין שמין לגזלן ואולי י"ל דלמ"ד אי עביד מהני בלא"ה קני הדבר בשינוי ונקרא שלו וא"כ פשיטא דאין יכול לשלם בשברים דכבר נעשו שלו :

דף יב ע"ב גמרא בקדשים קלים ואליבא דר' יוסי דס"ל ממון בעלים. נ"ב פי' פני יהושע דהקשה נוקמו כר"ש דס"ל דבר הגורם לממון ומקרי רעהו ובאמת דבריו תמוהים דאי כר"ש א"כ למה אמרה המשנה נכסים שאין בהם מעילה תיפוק ליה דאף אי אית בהם מעילה נמי כיון דאחריות על הבעלים ס"ל דמקרי רעהו לקמן (עד ע"ב) וכבר התעורר עליו בזה הרב קצות החושן סימן שפ"ו ס"ח פי' שם : שם ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים . נ"ב עי' קצות החושן סי' ת"ו ס"א דהתפורר כיון דלא אמר ר"י רק מחיים ומחיים הרי אסור בהנאה כדאמרינן (נדרים יא ע"ב) בעיקרו קא מתפיס ופרש"י והר"ן שם דעיקרו אסור בהנאה וא"כ לא הוי כפירת ממון ע"ש

ששית

זהגיה בתנ"ג ובאמת אפשר לומר דלר"י איירי בקדשים שחייב באחריותן דנהי דמלך גורם לממון נא מקרי רעהו מ"מ כאן דהוא קדשים קלים מקרי בלא"ה רעהו רק דע"י שחייב באחריות מקרי כפירת ממון ג"כ ור' יוסי אית ליה דר"ש אבל א"ל דנהי דאפשר להגות מן גוף השלמים מ"מ לשיטת ר' יוסי יוכל למוכרם והקונה יתן לו דמים מה שיאכל הבשר לאחר זריקה כמו שהאריך הקצות החושן שם וא"כ הוי שפיר כפירת ממון שהרי הפסיד ממון שהיה יכול לקבל עבורם ז"א דעיקר המצות שיקבל הוא רק המהלת אכילת הבשר לאחר שחיטה וזריקה וזה לכ"ע משלחן גבוה קא זכי ולא ממון בעלים :

דף יד ע"ב רש"י ד"ה שטרות דנקנות בכסף לא אתפרש היכא. נ"ב עי' ש"ך חו"מ סי' ס"ו דהביא בשם רבינו ירוחם דשטרות נקנו בכסף ותמה עליו מרש"י ותוס' כאן דמחקו גירסא זו :

דף טו ע"א תוס' ד"ה אשר תשים לפניהם כו'. זמדאורייתא אין להביא ראיה דשמא היו מקבלין אותה עליהם משום סכינה . נ"ב הנה בתוס' (נדה נ ע"א) כתבו דדנה על פי הדיבור והנה הדין מבואר דאסור לחכם לדון ולהורות על פי הנבואה . דכתיב לא בשמים היא ואלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר ואין משגיחין בבת קול וא"כ היכי היתה רשאי לדון על פי הדיבור . אולם לפי מה שהמתיקו התוס' כאן ניחא דהנה הדין מפורש דדיני ממונות מהני קבל עליו קרוב או פסול עיין פ"ק דסנהדרין ובחו"מ סי' כב וכן צריכים לפרש אגדה דפ' הפועלים (ב"מ פד ע"ב) דר"א ב"ר שמעון דן את בעלי דינים בעת שהיה מוטל על העליה אחר מותו וגם זה צריכים לפרש כיון דבאו לדון לפניו מקרי קבלוהו עליהם . ועי' בהגהותי על ב"מ שם : ע"ב גמרא תיובתא והלכתא. נ"ב פי' רשב"ם (ב"ב נב ע"ב) דהביא מתחילה דיש לחלק כשאומר תיובתא דפלוני תיובתא אין הלכה כמותו וכשאומר רק פעם א' תיובתא אז אפשר דהלכה כמותו ואח"כ העלה דאפילו חד תיובתא או לשון קוש' ג"כ איפרך מאן דאמר זה ואין מורין כמותו וכאן אמרינן בהדיא תיובתא והלכתא וצ"ע :

דף טז ע"ב גמרא כי כרו שותא ננכדני. נ"ב נקט ליה הכי מפני דדמי להך דלמעלה שהוא פלוגתת ר' אלעזר ור' שמואל בר נחמני : רש"י ד"ה דרש שלא הרגה אלא מחיים אכלה . נ"ב עי' רש"י (תענית ה ע"א ב"מ מא ע"א לג ע"ב) :

יז ע"א גמרא וכבוד עשו לו במותו זה חזקיה מלך יהודה. נ"ב עי' דרשות הרא"ה פ' בחקותי מה שהאריך לפרש לשון הגמרא ורש"י ותוס' דלכאורה לשון הגמרא זה חזקיה מלך דה תמוה דהרי מחזקיה מדבר המקרא ע"ש . ועי' עוד שם מה שביאר בזה ענין סוגי' דכאן קיים אמרינן למד לא אמרינן : שם קיים אמרינן למד לא אמרינן . נ"ב עי' יערות דבש מהגאון מוה' יהונתן ז"ל ח"ב דרשה ז' מ"ש לתרץ ש"ס דכאן דבל"ה קשה איך מניחין ס"ת ע"ג ארון של מת הרי הוה לועג לרש כמו שאמרו ליילך בציצית על בית הקברות רק כאן כיון שנותנין ס"ת על מטתו של צדיק אשר קיים כל התורה כולה תו ליכא לועג לרש . דהרי הנפטר עשה המבוקש ממנו על פי התורה בהיותו בחיים חיותו וזה ניחא במה שנוגע לעצמו אבל במה שנוגע ללמוד ולהשלמת אחרים בזה אין לו תכלית וע"ז הענין אמרו חז"ל יפה שעה א' בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי עולם הבא דעיקר בריאתו היתה בשביל להשלים עצמו ולאחרים ג"כ כמו שפירשו אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך היינו שלא יהיה מוסיף בר ויחזק לעצמו ולא ילמד לאחרים כי לכך נוצרת דעיקר הבריאה היתה להשלים אחרים וא"כ אם אמרינן לימד הוי לועג לרש דעתה אין אפשרות למלאות המצוה בזו הפינה והוי כלוחק עליו ע"ש : שם כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים . נ"ב ובש"ס (ע"ז ה ע"ב) דרשו על מקרא זה דבזמן שאדם עוסק בתורה ובגמילות חסדים יצרו מסור בידו . הנה שתי הדרשות הללו אף שנראים משונים זה מזה בכל זאת אם נסתכל בעין יפה נראה דהמה מתאימים יחדו דכאן אמרו זוכה לנחלת יוסף ויששכר והנה יוסף יצרו היה מסור בידו ולא חטא באשת אדוניו וכבר הוא מוכן לעונש ולחייב את הרשעים (יומא לה ע"ב) וכן יששכר אשר נפל חבלו בנעימים לעסוק בתורה תדיר . הנה אמרו חז"ל (סוטה כב ע"א) תורה בעידנא דעסיק בה מגני ומצלי ע"ש . א"כ שתי הדרשות הללו עולים בקנה אחד . ועי' ג"כ דרשת הרא"ה פרשת תצא : ע"ב גמרא סומכוס אומר צרורות משלם נזק שלם. נ"ב אע"ג דת"ק ס"ל דחצי נזק צרורות הלכתא גמירי . והיינו הלכתא מסיני כמו שפרש"י בכמה דוכתי וא"כ שוב בהלכה מסיני לא שייך פלוגתא ומחלוקת כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה ובפ"א מהל' ממרים ובשורש שני מס' המצות שלו וע' ג"כ תוס' (יבמות עז ע"ב) ד"ה הלכה אני אומר דלאו הלכה ממש דא"כ לא הוי פליג ר' יהודה ע"ש . ועי' חות יאיר בתשובותיו סי' קצ"ב דהתעורר בזה ואני בחבורי כתבתי ישוב לזה ע"פ דברי הרמב"ם בפי' המשנה סוף עדיות דהלכה מסיני באה בכלל שאליהו ירבה להשיב בישראל באחרית הימים אולם באיכות הסבתו נפלה מחלוקת בין החכמים ע"ש וגם אנו נאמר הלכה מסיני היתה שגם צרורות מכלל הניזקין אולם אם משלם בצרורות נזק שלם או חצי נזק בזה נפלה פלוגתא בין חכמים לסומכוס :

דף יט ע"ב גמרא אכילה על ידי הדחק שמה אכילה. נ"ב בכ"מ קי"ל אכילה ע"י הדחק לא שמה אכילה כמו לענין שבת פסק הרמב"ם פי"א מהל' שבת דל"ש אכילה וכן לענין פיאה כתב הרב ר"ע ברטנורה פ"א דמס' פיאה מ"ד והוא מש"ס (שבת סח ע"א) דאע"פ שנתאכלו ע"י הדחק ועי' ג"כ תוס' יו"ט פ"ג דפיאה מ"ד ד"ה האמהות ועי' יו"ד סי' קי"ג סי"ב אכילה ע"י הדחק לענין בישולי נכרים מ"מ כתבו התוס' (שבת מו ע"א) דבכ"מ לא שמה אכילה רק בנזיקין שאני ע"ש ואפשר לחלק ג"כ בין ענין אכילת אדם לאכילת בהמה דבבהמה אכילת דחק שמה אכילה וכאן לענין בהמה איירי :

דף כ ע"א גמרא ואזדו לטעמייהו. נ"ב כבר כתבתי בהגהותי למס' (יומא מ ע"ב) מה שיש להעיר מזה על שיטת הרב יד מלאכי סי' רמ"ג . ועי' ג"כ ספר הנכבד פחד יצחק אות ו' מה שהעתיק דברי הרב הליכות אלי סי' של"ע וכאן מצאתי לנכון להעתיק מש"כ הרב יד מלאכי סי' רמ"ד דאזדו יש לו שני פירושים . האחד כפשוטו כמו ואזלו דדל"ת ולמ"ד מתחלפים בארמית ועוד הביא מן רבינו סעדיה גאון. בפירושו לדניאל על קרא מלתי מני אזדא דהוא לשון תוקף וחזוק כמו זדון וכן ואזדו לטעמייהו הייני חזקו דבריהם בזה ממה שאמרו כיוצא בזה במקום אחר עכ"ל הגאון : ע"ב גמרא הי מתניתין נכי תשמש לי שקל סודר' ככך ליה . נ"ב היינו משום שכל מלאכות שעבד חייב לרבו תלמיד חייב לרבו והדין ג"כ הלומד דבר מחבירו צריך לקרותו רבי אלופי ומפ"ז השיב לו כשתשמש אותי בשימוש קל ותראה שאתה צריך ללמוד ממני זאת ולענין זה אתה תלמידי אזי אגיד לך המשנה אשר תבקש וכן הענין באמר ר' יוחנן מובילנא מנא בתרי' היינו ג"כ להראות לו אות שאני תלמידו והוביל כליו לבית המרחץ. ועי' ספר הנכבד באר שבע בתשובותיו סי' כ"ב מ"ש לפרש לשון מובילנא מנא אבתרי' דדוקא ר' יוחנן אמרה משום דקי"ל בכתובות פ' אלמנה כל מלאכות שהעבד חייב לרבו תלמיד חייב לרבו חוץ מהתרת המנעל שלא יאמרו עבד הוא וה"מ היכא דלא מנח תפילין אבל מנח תפילין לית לן בה. דהכל יכירו שאינו עבד אחר שמניח תפילין ע"ש . והנה ע"כ לאו דוקא התרת מנעל לבד רק שאר מלאכות הערמיות הנעשים בפרסום שהוא חובתו של עבד לבד אסור התלמיד לעשות לרבו מפני התשש שיאמרו עבד הוא . והנה מצינו בירושלמי דר' יוחנן היה עלול לנזילות ולא הניח תפילין של ראש בחורף (ירושלמי פ"ב דברכות) וא"כ אמר רבותא גדולה אע"פ שאינו לובש תפילין עיקר פרסום בתפילין כדכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא ודרשו חז"ל (ברכות ו ע"א) זה תפילין של ראש . וא"כ יש עליו חשש עבד ובכל זאת יעשה לו שמושים ערמיים כאלו כמו הולכת הבגדים לבית המרחץ עכ"ל הגאון בעל באר שבע וא"כ כאן אפשר דג"כ ר' חסדא [לא] היה מניח תפילין אז והוא היה חושש שיאמרו עליו עבד הוא לכן נקט רק ככך ליה סודרא היינו שמוש בבית שאינו ניכר לכל וזה החוב לתלמיד לשמש את רבו :

דף כא ע"ב תוס' ד"ה אדם ותרנגול כו' להכי אצטריך לאשמועינן אדם וכו' . נ"ב אדם חייב אף באונס וילפינן לקמן כו ע"ב מדכתיב פצע תחת פצע מ"מ באונס גמור פטור אף אדם כמו שהביאו התוס' לעיל ד' ע"א ד"ה כיון ועי' תוס' לקמן כז ע"ב ד"ה ושמואל אמר באפילה שנו וא"כ הוה אמינא דגם זה מקרי אונס גמור לפטור בו האדם ומפ"ז קמ"ל דוקא אונס דלא הוי ליה לאסוקי על דעתו כמו בהיה ישן והניחו כלים. אבלו אבל כל דהוי לאסוקי על דעתו אף אונס גמור כמו אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה חייב :

דף כב ע"א גמרא אשו משום חציו. נ"ב עי' נימוקי יוסף דהקשה לפ"ז איך שרי להדליק נרות לצורך השבת הרי אשו משום חציו ומה שדולק בשבת נחשב כאילו הוא עצמו הדליקם וכן איך מתאיזים האור במדורת בית המוקד בשבת הרי מה שהדליק בשבת נחשב חציו וניחא ליה להרב נימוקי יוסף דאין הפי' אשו משום חציו ותשבינן עשיה דלהבא כאילו עשה אז רק אמרינן כל מה שיהיה נעשה במשך הזמן ע"י חציו נחשב כאילו נעשה עתה ברגע שירה החץ ע"ש . ועדיין יש לדון בדבריו א"כ איך מברכין על הדלקת נר שבת והרי מה שדולק נחשב כאלו דלקו עתה ובערב שבת אין מצוה בהדלקה רק בשבת ואנן קי"ל (שבת כג ע"א) מדמברכינן להדליק נר של חנוכה מוכח הדלקה עושה מצוה וא"כ מדמברכינן על הדלקת נר שבת מוכח דבשבת ג"כ הדלקה עושה מצוה . וא"כ אי אמרת בשלמא אשו משום חציו היינו דכל משך ההדלקה מחשיב כאילו עושה אז א"כ ניחא ברכת להדליק וסוף דברי הנ"י שכתב כאיה לדבר זה דהפי' כאילו מדליק עתה ע"י חציו דאל"כ אמאי חייב על אשו משום חציו הרי אונס גמור הוא ומיד שירה החץ אי אפשר להחזירו . אלא ודאי חייב על תחלת יריית החץ וכל היזק שגרם החץ נחשב שנעשה הכל ברגע שירה החץ ע"ש ולכאורה דבריו תמוהים כאן מאדם מדבר ואדם מועד לעולם בין אונס בין רצון וגם דאי אפשר להחזיר החץ מ"מ היה לו לאסוקי על דעתו שהחץ יזיק בסופו ואולם כשנעיין בזה נראה דדבריו נכונים דהרי מסיק הש"ס דמ"ד דס"ל אשו משום חציו ס"ל ג"כ משום ממונו וכ"ת לחייבו בארבעה דברים והנה אע"ג דאדם חייב באונס היינו דוקא בעיקר הנזק אבל בארבעה דברים פטור באונס כמו דאמרינן לקמן

סו ע"ב וא"כ מקשה שפיר דהרי אחר יריית החץ אתחייב אונס שאין בידו להחזיר ולמה יתחייב שוב בד' דברים הרי בזה אונס פטור :

דף כג ע"ב גמרא דסלקין לעילא ודנחתין לתתאי. נ"ב משום דארץ ישראל גבוה מכל הארצות וכתיב וקמת ועלית אל המקום קורא הש"ס בכל דוכתי יורדי בבל או נחותי בבל עי' ירושלמי סוף כלאים עולא נחותי וכדומה הרבה וההולכים מן בבל לא"י נקראו עולים ונקראו עולי רגל מפני שירושלים היתה גבוה עוד מכל א"י והרים סביב לה ובכל מקום אמרינן בש"ס כד סליק ר' דימי שבא מבבל לארץ ישראל :

דף כד ע"א גמרא הלא כר' יוסי ס"ל דנימוקו עמו. נ"ב אע"ג דקי"ל הלכה כר' יוסי ולא מחבריו . עי' ס"ג הלכות קצובות מבני מערבא הלכה כר' יוסי בד"א כשנחלק עם חכם אחד ועי' תשובת ר' שרירא גאון בס' יוחסין . ועי' בארוכות בזה ס' יד מלאכי סי' כל לא וא"כ כאן לענין מועד פליגי עליו ר"ש ור"מ ולענין תם פליגי עליו ר"י ור"ש ואיך אמרו בזה דנימוקו עמו ואפשר ליישב עפ"ז קוש' התוס' כאן דהקשו למה לא אמר הלכה כר' יוסי אבל לפי הנ"ל ניחא דכאן כיון שחולק עם רבים לא שייך הלכה כר' יוסי דנימוקו עמו כשיטת הס"ג ור"ש גאון ורק בזה הלכה כדבריו דבכל אופן אחד יש לנו לסייע לר' יוסי היינו במועד מסייע ליה ר' יהודה ודבריו של שנים נגד אחד וכן בתם שוב ר"מ מסייע ליה ומפ"ז הלכה כמותו אבל לא מהכלל דנימוקו עמו : ע"ב תוס' ד"ה אלא דקמרמזי רמוזי כו' א"כ דיני נפשות שאני. נ"ב עי' תוס' (סנהדרין פו ע"ב) דלענין דיני נפשות רמיזי לאו כלום והא דאמרינן (כתובות לג ע"א) ונתרי בהו מעיקרא ונרמז רמוזי ושם לענין דיני נפשות מיירי דיש לחלק דשם מיירי רק לענין הזכרת ההתראה ומשום רמז קל בנחת לא יפרשו מלהעיד אבל שיהיה נחשב רמז לעדות גמור בודאי לא מהני בדיני נפשות ועי' ג"כ מה שפי' רבינו אלפסי הך דאמרינן (סנהדרין סה ע"ב) מה לעדים זוממין שכן ישנן בראיה ולפניו ולפני הגאון רבינו האי היתה הגירסא שכן ישנן בא"ה ופי' הוא שכן אם שנו העדים הן באתה קלילא כמו שדרשו חז"ל בהכרהם בה"א ברהם באתה קלילא שאין צריכין להברת כלי המבטא . וא"כ גם עדים זוממין אינם בדבור ע"ש ברי"ף נ"ל דהמרזז רמיזי הוא יותר דבור קל מן הברת השפתים בהן לבד :

דף כז ע"ב תוס' ד"ה קא משמע לן כו' וי"ל דהתם גבי' דיינים שאני דחשיב מיעוט דידהו כמאן דליתי. נ"ב היינו דהתורה כתבה לנו ריבוי דכתיב ואם מעיני כל העדה ודרשינן במס' הוריות (ג ע"ב) דקי"ל רובו ככולו וכבר כתב זי בחבורי החילוק בין הלוך אחר הרוב ובין הכלל דרובו ככולו דהלוך אחר הרוב היינו שהמיעוט נשאר עדיין רק שאין דנין אחריו רק עושים מעשה ע"פ הכרעת הרוב ורובו ככולו היינו שנתהפך המיעוט לרוב ולא נשאר אחר ההכרעה שום מיעוט כלל . והמועטים מוכרחים על פי התורה לומר דדעת המרובים היא העקרית ודעות עצמם בטלה וגם המה מסכימים לסברתם של הרוב ואם נגמר הדין על פי הרוב אין עושין מעשה על פי הרוב לבד . רק אחר דעת כלם מפני דרובו ככולו ונתהפכו המועטים למרובין ואחר שהגידו המרובים דעתם לא נשאר שום מועטים והארכתי בזה הרבה במאמר משפט ההוראה וכבר מוזכר בשו"ת הלב"ח קונטרס הסמיכה וא"כ ברובא דדיינים אין מוציאין ממון על פי המרובים רק דחשיב מיעוט דידהו כמאן דליתא כיון דהיה רוב שוב המיעוט צריך להודות ולהצדיק דעת המרובים . ועי' בס' גט פשוט בכללים שבסוף ספרו שפי' ג"כ כן כוונת התוס' אולם מה שהתעורר עליו הרב בעל קצות החושן בקונטרס הספיקות דעד כאן שייך המיעוט צריך להתהפך להרוב היינו דוקא בב"ד הגדול אשר הממרה את פיהם זדונו בחנק אבל בב"ד של שלשה דאין כאן זקן ממרא שוב מאן לימא לן דהמועטים צריכים להודות בסברתם להמרובים ולמא אין עושים רק כהמרובים אבל יכולים להשאר בדעתם הראשון אבל לפי מה שכ' דיש לנו ע"ז כלל מיוחד רובו ככולו א"כ אין חילוק בין ב"ד של שלשה לב"ד הגדול סוף סוף כיון דיש רובו מתוך כלו אמרינן רובו ככולו ואפי' בשחיטה ובברכת הכוסות ובצירוף למנין אמרינן רובו ככולו ונחשב המיעוט כהרוב והארכתי בזה הרבה מאד ואכ"מ :

דף כח ע"א גמ' בן בג בג יחידאה הוא ופליגי רבנן עלי'. נ"ב לא נמצא בתוספתא שיחלקו עליו חכמים בזה וא"כ בכ"מ שנזכר במשנה או בברייתא דעת היחיד בלי שום חולק נהי דלא נחשב כסתם משנה מ"מ יחידאה לא נקרא ואדרבה דעת שמואל דאף בכה"ג חייש ליחידאה (יבמות מה ע"א פג ע"א) כיון שלא נמצא חולק עליו במקומו הלכה כמותו :

דף כט ע"ב רש"י ד"ה כשהפקה. דאיכא למ"ד חבטה קונה. נ"ב נ"ל הבטה בהפקר וכן בתוס' צריך לגרוס כן וכן הוא בגמרא (ב"מ קיח ע"א) ובתוס' (ב"מ ב ע"א) ואפשר לגרוס ג"כ חבטה היינו על הגבהה פחות מג' טפחים ועי' שיטה מקובצת ב"מ שם מובא במשנה למלך פ"ד מהל' שקלים הל"ג דאף אם אינו מתכוין לקנות קנה בהבטה והביא שג"כ דעת רש"י כן . אולם ברש"י כאן מבואר להיפוך דוקא נתכוין לקנות קנה בהבטה אבל לא נתכוין לא ואפשר דהתם דהוא חשש איסור שלא יביאו הטומאה מן היחיד חיישינן דלמא במשך הזמן היה דעתו לקנותו ברגע אחד וא"כ שוב הוי קרבן יחיד ע"ש במ"ל בארוכות אבל לענין חיוב היזקו בודאי כל היכא שלא אמר בפירוש שרוצה ומתכוין לקנותו לא קנה בעל כרחו :

דף ל ע"ב רש"י ד"ה בהלכה ואין מורין כן קא מפלגי ואי אתי מריבא לאתלוכי אמרינן ליה אסור. נ"ב הנה בכ"מ (שבת יב ע"ב ביצה כח ע"ב מנחות לו ע"ב) פרש"י אין מורין כן לרבים משמע אבל ליחיד אשר בא לשאול להתכם בביתו מורין כן ועי' ג"כ רמב"ם פ"ד מהל' תפילין הלי"ד ופ"ד מהל' יו"ט הל"ע דדוקא לרבים אין מורין כן . ועי' (תענית כו ע"ב עירובין עב ע"א) אם אמרינן הלכה אז דרשינן אפילו בפירקי ואם אמרינן נהגו העם כפלוני ג"כ לא אמרינן לא איסור ולא היתר עכ"פ לא אסור ואיך כ' רש"י כאן דאין מורין ואם אתי לאמלוכי אמרינן ליה אסור באמת דפרש"י כאן מוכרח מן סוגיא דהכא דהרי מקשה מרב הונא דאפקר חושלי ומאי קושי' דלמא רב הונא לא הורה כן ברבים אלא ודאי דגם ליחיד אסור להורות היתר אכן עדיין התמיה במקומה עומדת מדוע ישתנה משאר דוכתא דהפי' דוקא לרבים אין מורין כן :

דף לב ע"א גמרא הנהו לתרווייהו אית להו. נ"ב עי' (סנהדרין עד ע"א) אמרינן אסתר קרקע עולם היתה ואיננה מחוייבת למסור עצמה על קידוש השם ובכל זאת פריך הש"ס (יבמות קג ע"א) והא קא מתהנית מעבירה דעבירה איכא בדידה וחייבת מלקות וכרת . והם בביאת אונס לא חשיבה מעשה שתהיה מחוייבת למסור עצמה ונפשה על זה ועי' תוס' (כתובות ג ע"ב) ד"ה ולדרוש : ע"ב גמרא דטעה דיינא גופא. נ"ב אם אמרינן דיש שליח לדבר עבירה בשוגג א"כ מדוע יגלה דהרי לא ידע דטעה הדיין במספר ובשוגג עשה וא"כ חיוב גלות על הדיין ולא על שליח ב"ד המכה . ועי' קצות החושן סי' שמ"ח ס"ק ה' דהתעורר בזה והוכיח דאף בשוגג אין שליח לדבר עבירה וא"כ השליח ב"ד הוא הטועה בעצמו ומפ"ז גולה . אולם לדידי נראה דלפי מסקנת הש"ס דטעה דיינא א"כ אפשר דהפי' הוסיף לו רצועה ומת הר"ז גולה היינו שהוסיף ראש הדיינים במנין הר"ז גולה היינו הדיין ואפשר דלענין חיוב גלות צריך מעשה וזה לא עשה כלל רק דיבור ואין סברא שיגלה הדיין וע"כ על שליח ב"ד קאי וע"כ דגם בזה לא נעשה שליח של הדיין :

דף לו ע"ב תוס' ד"ה אגן יד עניים אגן . נ"ב עיין ספר מחנה אפרים הלכות צדקה סימן ב' מה שהאריך בביאור כל הסוגיות המסתבכות באלו הענינים עי' שם :

דף לז ע"א רש"י ד"ה אין כו' להכי נקט ר"ג דנשיא הוא וב"ד חשיבי נ"ב עי' רש"י (גיטין לז ע"א) שם פי' בענין אחר משום דמאמר זה של שמואל הוא ג"כ ברייתא דתני ר' אמי וברייתא זאת היתה נשנית עדיין בזמן שהיה ר"ג בחיים חיותו ומפ"ז הזכיר שמו ע"ש וצ"ע למה שינה רש"י כאן טעמו :

דף לח ע"א גמ' הופיע מהר פארן מפארן הופיע ממונם ש' . נ"ב אולי דרשו מהר לשון מוהר ומתן כי משם הגיע להם מוהר רב מממונם זולת זה לא אדע איך נלמד מכאן שמהר פארן הופיע ממונם : שם מאי אית לי גבי נחמתא דבבלאי לגידופא הוא . נ"ב עולא היה מן היורדים מארץ ישראל לבבל כמ"ש לעיל מן ירושלמי פ"ט דכלאים ועי' (ברכות לח ע"ב) רבותינו היורדים ומנו עולא ודרכו היה לגנות את התנהגות הבבליים עי' (תענית ט ע"ב) מלא לגא דדובשי בזוזי ובבלאי לא עסקי בתורה . עוד שם כי היכי דמשקרי בבלאי קא מסקרי מעלייהו וגם כאן לא רצה להצטרף ונילך עמהם ביחד . ועי' סדר הדורות עולא דהביא כל המאמרים והשמים ענין זה : תוס' ד"ה הופיע כו' ופארן ארץ ישמעאל . נ"ב עפ"ז הבנתי לשון הספרי פ' ברכה של קרא ה' מסיני בא דרש זה עברי וזרח משעיר למו זה רומי הופיע מהר פארן זה ערבי ואתא מרבבות קודש זה ארמי . מסיני היינו עברי כי התורה נתנה לישראל בלשון הקודש וזרח משעיר למו זה רומי דאדום ושעיר אחד הם ואדום מכונה מלכות רומי . עי' ירושלמי תענית פ"ק משא דומה משא רומי אלי קורא משעיר ע"ש . ועי' אברבנאל בפי' לישעיה שהאריך הרבה בטעם הדבר מדוע הרומיים מכונים אצלנו בשם אדום הופיע מהר פארן זה ערבי דפארן בארץ ישמעאל כמדבר ערבי סמוך להר סיני אצל ים סוף ושמה עיקר מדורת הערביים ולמיתת דתם ואתא מרבבות קודש זה ארמי וחוץ לזה מפני דתיבת ואתא הוא לשון ארם כמו שכ' במאמר אגרת בקורת הנה יש להוסיף כיון דהקב"ה רצה ליתן תורה לישראל והמלאכים קטרגו (שבת פט ע"א) וניתן להם בלשון ארמי ג"כ בלשון שאין מלאכים מבינים בו ועי' באר שבע בתוספותיו (סוטה לג ע"א) הטעם שאנו אומרים קדיש בלשון תרגום כדי שלא יקנאו בנו המלאכים שאנו משבחין שבח נאה כזה ע"ש. ויתכן אתא מרבבות קודש כי לפני רבבות קודש נתן בלשון ארמי למען לא יקנאו בנו : תוס' ד"ה קראו ט' שמלמד תורה לאחרים עובר בעשה. נ"ב לפנינו בש"ס (חגיגה יג ע"א) לא נאמר רק אין מוסרים דברי תורה לאחרים אבל לשון עובר בעשה שהביאו התוס' כאן לא נמצא שמה : תוס' ד"ה נשא ט' •

משמע שבאותה שעה הותרו. נ"ב עי' ספר המצות שורש שלישי של' דמצות לא תצור את מואב אין נוהג לדורות. ועי' רמב"ן בסוף מנין המצות בהוספות על מצות ל"ת תפס על שיטת רבינו מתדרש זה שהובא בתוס' כאן ומשמע דעתו שנוהג לדורות ועי' דברי הרב מגילת אסתר ושו"ת מקום שמואל סי' ס"ח שהאריך בזה: **תוספת** ד"ה על הנתינה כדאמרינן בירושלמי שפחה אפילו משומרת אין לה קנס. נ"ב זה הלשון לא נמצא בירושלמי רק אמרינן ירושלמי ר"פ אלו נערות יכול בא על השפחה יהא חייב קנס ת"ל ולו תהיה לאשה ופשיטא דלפי שעה זה אין חילוק בין אינה משמרת למשומרת: **בא"ד** לשמואל דס"ל אין הולכין בממון אחר הרוב. נ"ב ובכתובות ר"פ אלו נערות הוסיפו התוס' להקשות אפילו לרב דהולכין בממון אחר הרוב מ"מ היכא דאזלא איהו לגבי' מקרי קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ע"ש: ד"ה ה"נ נקנוס אלא משום דקתם מתני' ר"מ. נ"ב לא היו צריכים לזה אחרי דבפירוש אמרו שם (כתובות כט ע"א) אמר רב זו דברי ר"מ הייטו מתניתין דסברה דקטנה אין לה קנס ר"מ היא אבל חכמים אומרים קטנה יש לה קנס ע"ש ומדרישא ר"מ סיפא בע"כ ר"מ היא וא"ש כאן דרמי הש"ס דר"מ אהדדי. אולם גם דברי התוס' יתכנו כיון דאמרינן סתם משנה ר"מ נוכל למרמי אהדדי כמו שראינו (שבועות יג ע"א כריתות ז ע"א) דכיון דסתם ספרי ר' יהודה רמי סתם ספרי על דברי ר' יהודה ע"ש:

דף לט ע"א גמרא ונתביה לעניים. נ"ב לשיטת הרשב"א בתשובה הובא מחנה אפרים הל' צדקה סי' ב' דאע"ג דצדקה הוי ממון שאין לו תובעים. ויוכל לדחות כל עני שבא אליו בכל זאת אם איכא גבאי צדקה בעיר כופין אותו שיתן הצדקה אליו ע"ש א"כ אין מקום לתירוץ הש"ס דהוי ממון שאין לו תובעים דמ"מ יקנסו אותו שיתן הקנס לגבאי צדקה. ואפשר כיון דבמקום דליכא גבאי שוב הוי ממון שאין לו תובעים ולא פלוג רבנן דבמקום שאין גבאי לא יתחייב קנס ובמקום דיש גבאי יש כאן קנס ועי' שיטה מקובצת כאן דהקשה סתמא דגימא אגן יד עניים אגן ולא חילק בין יש כאן גבאי צדקה או לא והנה רש"י לעיל ל"ו ע"ב ד"ה אגן יד עניים אגן משום דר' יוסף הוי גבאי צדקה ע"ש חזינן דוקא בשביל זה יוכל לזכות עבור עניים. ומתשיב כמסירתו להדיוט אבל בלא"ה לא: **שם** משום דר' יוסי בר חנינא מועה והא דיינא הוא ונחית לעומקא. נ"ב כ' הרא"ש כאן אע"ג דריב"ח דיינא הוא מ"מ הלכה כר' יוחנן דהיה רבו של ריב"ח ואין הלכה כתלמיד במקום רב עכ"ל וע' בס' יד מלאכי סי' תק"ע שהתעורר דדברי הרא"ש כאן סותרים לדבריו (כתובות פד ע"א) בסוגי' דיתמו לכותל כ' הרא"ש דהלכה כריב"ח לגבי' ר' יוחנן משום דריב"ח קשים שובא ע"ש. ועי' סדר הדורות ערך ריב"ח ולאם תמורות פ"ב דחולין מובא ביד מלאכי שם והנה כל המחברים רצו לתרץ ע"פ דברי התוס' (נזיר כט ע"א) דתרי ריב"ח הוי. אחד היה אמורא בעל פלוגתא דר"י ואחד היה תנא ע"ש. והרב יד מלאכי דחה את זה דאותו שהיה תנא שוב לא יחלוק עם ר"י ואיך אפשר לומר דריב"ח דכתובות בעל פלוגתא של ר"י היה תנא. ומ"ש הרב בעל סדר הדורות ראי' לדבריו בכתובות מקדים דברי ריב"ח לר"י וכאן מקדים דברי ר"י לריב"ח ומכאן ראי' דבכתובות מיירי מריב"ח הראשון. אולם גם זה אינו כי מצאתי ראיתי בס' הככבד באר שבע סוף פ"ב דהוריות של' כראיות דמן הקדימה אין ראיה שהיה קשיש מיניה דהרי שמה (הוריות ח ע"ב) מזכרת המשנה ר' יוסי הגלילי קודם ר' עקיבא ואנחנו ידענו מש"ס (זבחים כז ע"ב) דנאמר שמה בישיבת ר"ע ור' טרפון בכרם ביבנה דבא תלמיד אחד תחלה לבית המדרש ור' יוסי הגלילי שמו וכן אמרינן (עירובין נג ע"ב) דאמרה ברוריה דביתהו דר"מ לר"י הגלילי גלילי שוטה הרי אחז"ל אל תרבה שיחה עם האשה ור"מ היה תלמיד ר"ע וכן מצינו באגדת ליל פסח מעשה בר"א ור"י ור"ע ור' טרפון ואנחנו ידענו דר' טרפון היה רבו של ר"ע אלא ודאי דמן הקדימה אין ראיה ע"ש וגם מ"ש הרא"ש כאן ראיה דריב"ח היה תלמיד ר"י מש"ס (ב"ק קיב ע"ב) קבלה ריב"ח לדברי ר"י הנה הביא ממרחק לחמו דהרי הוא ש"ס מפורש (סנהדרין ל ע"ב) ר' יוחנן סמך לריב"ח וא"ל בני אמור כילד שמעת ע"ש וא"כ דברי הרא"ש סותרים אהדדי וצריך עיון:

דף מ ע"א תוס' ד"ה כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר דוקא לענין כופר דכפרה הוא צריכים כפרה שלמה. נ"ב ומפ"ז אפשר לדחות ג"כ מ"ש הרב המורי זהב או"ח הל' לולב סי' הרמ"ע ס"ג להכשיר אתרוג מורכב משום כמו דדרשינן בכ"מ שם אפילו מקצת שם ה"נ דרשינן פרי עץ הדר אפי' מקצת פרי עץ הדר אבל לפמ"ש התוס' כאן דגבי ענינו כפרה צריכים לכ"ע כפרה שלימה ולא סגי במקצת כפרה א"כ ה"נ בפרי עץ הדר הרי כתבו הפוסקים דגבי קרבן וגבי לולב כיון דבאו לכפר וארבעה מינים באו לרצות משום הכי מקרי מאוס לגבוה אף אם לא שייך מאוס בגהה בעבירה וא"כ גם באתרוג ולולב וד' מינים שבאו לרצות צריכים הרצאה שלימה ולא סגי במקצת פרי עץ הדר. והנה התוס' הביאו כאן רק קצת מקומות שנזכר שמה בקר אפילו חצאי בקר וכדומה בכור אפילו מקצת בכור ויש להוסיף כאן עוד כמו דבר אפילו מקצת דבר (ב"ק ע ע"ב) ונמכר בגניבתו אפי' חצי גניבתו (קידושין יח ע"א) בתולה אפי' מקצת בתולים (יבמות נט ע"א) מזרע ישראל אפי' מקצת זרע ישראל (קידושין עח ע"א) כלי אפילו מקצת כלי (זבחים נו ע"א) ועי' באר שבע בתוספותיו למסכת הוריות פ"ב. ועי' פחד יצחק ערך דבר אפי' מקצת דבר ועי' עוד תוס' (שבת צג ע"ב) ד"ה שותפין שגנבו ע"ש:

דף מא ע"א גמרא אמ"ד האי לא יאכל איסור הנאה נכתוב קרא לא יהנה. נ"ב לפי שיטת הרמב"ם דאין לוקין על הנאה עי' פ"ח מהל' מא"ס. ועי' ג"כ מה שהאריך הרב משנה למלך פ"ה מהל' יסודי התורה א"כ אי הוה כתיב מפורש היו לוקין עליו אבל עתה דכתיב לא יאכל שוב אין לוקין על הנאה כיון דנכלל בכלל אכילה וכל שלא הוי כדרך אכילתן אין לוקין ואפשר לומר כיון דכאן איסור אכילה מיותר לגמרי דהרי הוא בכלל נבלה ונבלה אסורה באכילה ועיקר לא יאכל אשר נאמר בשור הנסקל קאי רק על איסור הנאה הוי כהי' מפורש לאו מיוחד על איסור הנאה וכה"ג לוקין אף שלא כדרך הנאתן ואכילתן. אולם המל"מ הביא דבבשר וחלב אף דל' לא תבשל על איסור הנאה ובכל זאת אינו לוקה על הנאה וא"כ כאן נמי אפילו כתב לא יאכל על הנאה לא היה לוקה וכל הנאה שאינה עם אכילה מקרי שלא כדרך אכילתן אבל אם היה נכתב לא יהנה פשיטא דהיה לוקה ושוב הדר קוש' לדוכתא מה מקשה הש"ס דנכתוב לא יהנה ושוב ראיתי להרב שער המלך בהל' יסודי התורה שהתעורר וכ' דלשיטת הרב החינוך גיחא דכל דבר שאפשר בלי מעשה אף דעביד במעשה מקרי לאו שאין בו מעשה ואין לוקה ומפ"ז אין לוקין על הנאה דאפשר להנות בלי מעשה ולפ"ז מקשה הש"ס נכתוב לא יהנה דאף אם היה כתוב לא יהנה ג"כ לא נפיק מכלל לאו שאין בו מעשה ע"ש: **ע"ב גמרא** והלא הוא עצמו אין משתלם אלא מגופו הביאהו לב"ד ותשלם לך. נ"ב עוררני תלמיד אחד דהרי אם יביאהו לב"ד יכול להנות משור הנסקל שלא כדרך הנאה נהי דאפכן אסור כיון דהוא מהנסקלין כמו דאמרינן בסוף תמורה מ"מ יכול להנות שלא כדרך הנאתן משא"כ השתא דל' בעל השור נקי הוא פטור לגמרי ואין ליורשי הניזק בו אפי' להנות שלא כדרך הנאה וכיוצא בזה הקשו התוס' (קידושין נו ע"ב) ותי' לא שייך כאן דהרי מ"מ אם מתכס הביאהו לב"ד ותשלם יש ליורשים קצת תועלת הימנו אם יביאוהו לב"ד והשבתי א"כ אם נחשב שלא כדרך הנאתן לתועלת נמצא מגיף הדבר למה קי"ל (כריתות כד ע"ב) שור הנסקל שהוזמו עדיו כל הקודם זכה מפני שכבר נתיאשו הבעלים הרי עדיין לא נתיאשו לגמרי דעדיין היו יכולים להנות בו שלא כדרך הנאתן אלא ודאי דענין זה אינו חשוב הנאה ותועלת דהרי שיטת ר"ת דשור הנסקל הע"פ בנאסר מחיים מ"מ מיקרי אין לו בעלים וכל אדם יכול לזכות בו וא"כ הנאה ותועלת זאת ע"י בל"ז הנאתן כל העולם שוים ואין בזה יתרון לבעלים על האחרים ולא נקרא עי"ז שלו דכל איש יכול להנות בשור הנסקל שלא כדרך הנאה ושייך שפיר הביאהו לב"ד ותשלם לך דהבעלים אין להם בזה זכות יתירה על איש אחר והא דהקשו התוס' בהשה דלמה המקדש בערלה אינה מקודשת הרי אפשר לזכות בל"ב הנאה שיננו אשה שאני נשי דלא תפי לה מיד המקדש בכ"ז בחשה אין לורך לזה אף אם המקדש אינו נותן כלום בכל זאת אם שוה אללה שו"פ מקודשת כמו שהאריך המשנה למלך פ"ה מהל' אישות ועי' מש"כ הגל"ת ספ"ק דפסחים בענין כיוצא בזה:

דף מב ע"א גמרא כי אתא רב חגי מדרומא אייתי מתניתא בידו. נ"ב הרבה פעמים בש"ס מצינו ענין דרומא וצריכים לפרש הנה ידוע דהן במשך בית שני והן אחר החורבן היתה התורה מטיה בארץ הצבי בירושלים בלשכת הגזית משם הוראה יוצאת לכל העולם ואח"כ ביבנה מושב הנשיאים שושלתא דהלל ור"ג הזקן. ורק אח"כ בזמן דנחת רב לבבל רבו שמה הישיבות וארצו להם הימים לפינת התורה עד תום זמן הגאונים. והנה אמרינן (פסחים ע ע"ב) יהודא בן דורתאי פירש מן החכמים וישב לו בדרום מפני דס"ל חגיגה דוחה שבת ומקשי' הש"ס שם ואגן עמא דפרושים ניקום ונגמר פירש"י הפורשים מן החכמים ור' יהודה זה קבע שם ישיבה גדולה ללמוד התלמידים והיו שנואים מאד אצל החכמים ועי' ירושלמי פסחים ר"פ מקום שנהגו ר' שמלאי אתי לקמי דר"י אלפן אגדה א"ל מסורת בידי שאין מוסרים אגדה לא לבבליים ולא לדרומיים מפני שהם גסי רוח ומעוטי תורה ועי' (פסחים נח ע"ב) נזכר כיוצא בזה של לוד כי לוד היה בארץ יהודה דרום ירושלים. ובירושלמי פ"ק דסנהדרין אמרו בהדיא אין מעברין השנה בלוד מפני שהם גסי הרוח ומעוטי תורה ע"ש ועי' סה"ד אות ר' שמלאי והנה מספר הנמצא כאן הע"פ שבנואים היו הדרומיים בעיני חכמי בבל וחכמי א"י בכל זאת את הטוב קבלו מהם וביימו מן ברייתא שהובא מדרום בפרט שמצינו בירושלמי פ' הרואה ר' יוחנן הלך היתבד שלום בדרומה הייגו לקרב את החכמים מדרום שהי' מרוחקים עד כה: **ע"ב גמ'** אמר רב אבי הא מילתא מפי דגברא רבה שמיע לי ומנו ר' יוסי ב"ר חנינא. נ"ב ע"ש כאן דהרי ר' אמי היה בבבל וריב"ח בא"י ועוד רב אבי היה בסוף הוראה וריב"ח היה תלמיד ר' יוחנן ועוד בסוף הגמרא א"ל ר' זירא לר' אבי ומוכח דגם נתגלם היתה הגי' א"ר אבי. שוב ראיתי בסדר הדורות אות ריב"ח הביא בפשיטות א"ר אבי הא מילתא מפי ריב"ח שמיעא לי ומשמע שלפניו היתה גירסא זו א"ל אבי בלי ספק בבש"ן דפוסים ישנים נמצא כן רק נפל ט"ס זה בדפוסים חדשים או אפשר לומר דהיה ר' אבי הקדמון עי' לקמן (קיב ע"ב) א"ר אבי בגם ר' שבתאי תהי בה ר' יוחנן ע"פ:

דף מג ע"א רש"י ד"ה או שורו כו' קתני מיתת המית שורי את פלוני ואדם בהודאתו אינו נהרג. נ"ב עי' לעיל (מא ע"ב) רש"י ד"ה מודה בקנס ותוס' שם ד"ה ע"פ עד אחד או ע"פ בעלים ותוס' זבחים עא ע"א ד"ה ע"פ עד אחד. ועי' ג"כ רש"י ותוס' (מכות ס ע"א) ד"ה בעידנא דאקהידי אכתי גברא לאו בר קטלא ועי' פ"י שם:

דף מד ע"ב בתוס' ד"ה הוה ליה פלגא ופלגא דאמי התם דיודע בבירור דינא לידי איסור ודאי כו' אבל הכא כשזורק ודאי אינו יודע את מי יכה. נ"ב דברי התוס' סותרים זא"ז דהרי (יבמות פ ע"א) ד"ה נעשה סריס כ' אע"ג דבשעת התראה היה ספק שמא יביא ב' שערות דהשתא מיהת איגלאי למפרע שהיה גדול בשעת התראה מבא"כ הכא זה את זה דגם אח"כ אינו ידוע ע"ש. והנה בנותר ג"כ לאחר שעבר תלות לילה נודע שעשה איסור כמ"ש ומ"מ לא חשיב רק התראת ספק ואינו חייב רק למ"ד שמי' התראה ושמה כתבו התוס' דאגלאי מלתא למפרע לכ"ע שמיה התראה. ועי' משנה למלך פט"ז מהל' סנהדרין ובאריכות בשו"ת בית אפרים חאה"ע שם בסי' מ"ב מובא תשובת הגאון שאגת אריה שהתעורר הרבה בזה ולא מצא מרפא רק לפרש סוגיא יבמות (פ ע"ב) דבשוגג מיירי דלא בעי התראה והוכיח מדנקט אכיל חלב ולא נקיט אכל נבלה מכלל דדוקא חלב דיש בשגגתו חטאת ובזה אמרינן נעשה סרים למפרע אבל לענין מלקות בכה"ג לכ"ע ל"ש התראה כיון דבשעת שאכל חלב לא ידע דבר מלקות דלמא יביא סימנין עוד. ועי' תוס' (פסחים סג ע"ב) מה לי אם ספק נתתרה כיון דודאי לנותרה ועי' לח"מ פ"א מהל' קרבן פסח ושאגת אריה הל' חמץ סי' ע"ו:

דף מו ע"ב גמ' מנין שאין נזקקין אלא לתובע תחיל'. נ"ב הגאון מוה' בועז בעין משפט בדפוסים הקדמונים תמה על הרמב"ם ז"ל דהשמיט דין זה בהלכותיו דנזקקין תחלה לתובע. והנה בדפוסים שלנו הוסיפו בעין משפט דהרמב"ם מפרש כשיטת התוס' דל"מ לחבלות דגובים מיד ואין נותנים זמן וזה הביא רבינו פ"ב מהל' חובל אכן יפה תמה הגאון בתומים סי' כד דהרי שמה לא הביא רק אין נותנין זמן לחבלות אולם היכא דשמעינן טוען שיש לו טענות עליו ומבקש לעכב הדין זה לא מוכח משם ע"ש ועי' מ"ש התומים שם ליישב הא דאיצטריך קרא (סנהדרין לה ע"א) דאשבו חמץ:

דף מז ע"א גמרא תרנגולת שהזיקה אין גובה מגילתה מ"ט פירשא בעלמא. נ"ב עי' תמורה (לא ע"ד) ולד בהמת טריפה מאוירה רביה וע' רש"י שם ב' פירושים וביצה מגופה דתרנגולת היא וכאן אמרינן בהיפוך דביצה פרשא בעלמא ובהמה נקרא גופא ואפי' לדברי התוס' כאן ד"ה מ"ם מ"מ עדיין לא נתיישב מה שם אמרו דולד בהמה לא נקרא גופא כיון דמאוירא קא רבי וכאן אמרינן דלכ"ע מקרי גופא לגבות מולדה וצ"ע כעת: **ע"ב תוס'** ד"ה ואפי' נשברו ברוח וצ"ד להא ביתא קמך. נ"ב התוס' לא סיימי כאן אבל בתוס' (ב"מ מט ע"א) כתבו דלרבנן כנום שורך משמע ושמרנו וקבל עליו נטירותא ועי' בס' מחנה אפרים הל' שומרים סי' א ב ג והל' שכירות סי' א באריכות בענינים אלו:

דף מט ע"ב תוס' ד"ה משכונו של ישראל ביד גר ואפי' למ"ד בע"ח קונה משכון דע"כ אין לו עליו רק שיעבוד. נ"ב הנה מסוגיית הש"ס (פסחים לא ע"ב) משמע דאי בע"ח קונה משכון קונה לגמרי ולא מטעם שיעבוד לבד דהרי אמרינן התם אבל א"י שהלוה לישראל על חמץ לכ"ע ס"ל א"י מישראל אין קונה משכון ומפ"ז הישראל עובר בב"י משמע אם היה א"י קונה משכון מישראל אין הישראל עובר בב"י והיינו ע"כ משום דקנה ליה א"י קנין גמור ונחשב כשלו. דאם אינו רק שיעבוד שוב לא גרע ממפקיד אצל אחר דקי"ל שגם המפקיד עובר. ועי' מחנה אפרים הל' הפקר סי' ט' שהתעורר בזה ולדעתי נראה דבודאי הן בפקדון אצל אחר והן במשכון ומ"ד בע"ח ל"ק משכון בודאי הבעלים הם עקרים יכולים למכור ולהקדיש ולהפקיר דכל היכא דאיתא ברשותא דמרא איתא אף שקבל הנפקד אחריות לא יצא עדיין מרשותו על ידי אחריות. ועי' רמב"ם פ"ו מהל' ערכין ובתוס' (ב"מ ו ע"א) ד"ה הקדישה ועי' ג"כ שו"ת לחם לדק סי' ה' וס' קצות החושן סי' שפ"ו ס"ק ז' והא דכ' הרא"ש פ"ק דפסחים בשם הגאונים היכא דקבל הנפקד אחריות אין המפקיד עובר בב"י והביאו ראיה מן המכילתא והרא"ש טען נגדם דכל היכא שהשאיל הנפקד ביתו לשמירת ממונו ביתו קרינן ביה ע"ש ואיך יפרש המכילתא דתניא תמן בביתך יצא חמצו של ישראל ביד הא"י שהוא שלו ואינו בביתו. וי"ל לחלק דבודאי בכ"מ המפקיד הוא העיקר הבעלים וקרינן ביתו בכ"מ שהוא אבל זה יתכן בכל הדברים אשר מותרים בהנאה בודאי לא נפקע רשות בעלים על ידי זה שקבל עליו איש אחר אחריות או שיש לאחר שיעבוד עליו ג"כ משא"כ חמץ דמיד דמטא זמן איסור הנאה שוב אין לאיש ישראל זכות בו מפני האיסור הנאה דאין לו בעלים ופקע רשות בעלים מלד האיסור ורק התורה עשאה חמץ כשל בעלים לעבור בב"י ושני דברים אינם ברשותו ועשאן הכתוב כאילו ברשותו והיכא דקבל אחריות ישראל אחר כיון דגם לדידי' אסור בהנאה ואין לו יתרון על בעלים הראשונים א"כ על שניהם העילה התורה החומר שיעברו בבל יראה. הבעלים הראשונים מפני שהם עקרים והמקבל אחריות משום דגלי קרא לא ימצא דגורם לממון כממון דמי וזה שייך דוקא בקבל ישראל אחריות כיון דשניהם אין להם זכות בגוף הדבר מפני איסור הנאה שבו ואין יתרון לאחד על חברו וליכא כאן רק קנס של תורה שיהיה כאילו ברשותו ושוב הי מינייהו מפקית ושניהם עוברים אבל בקבל הא"י אחריות על חמץ והגיע זמן הפסח הנה בכה"ג זכות הבעלים נפקע לגמרי דהרי לדידי' אסור בהנאה ולהא"י דמותר בהנאה ואין עליו איסור שוב נעשה בעלים גמורים בגוף החמץ ע"י קבלת האחריות שלו ויש לו זכות בגוף החמץ ויתרון על הבעלים שהם אין להם קנין כלל מפני האיסור והא"י יש לו עכ"פ קנין קצת מפני אחריות ועתה ניחא היכא דהפקיד אצל ישראל אחר לדקו דברי הרא"ש דכל היכא שהשאיל הנפקד ביתו לשמירת ממונו ביתו קרינן משא"כ המכילתא מיירי בחמצו של ישראל אצל א"י כיון דישראל אין לו שום זכות מלד האיסור והא"י יש לו זכות לא קרינן ביה ביתך. ועתה נכון ג"כ סוגיא דילן דבודאי אף בע"ח קונה משכון אין לו למלוה רק שיעבוד לבד ולא יצא עדיין מרשות בעלים הראשונים כ"ז שלא הותלט המשכון ורק בפסחים (לא ע"ב) דמיירי מחמץ אם היה א"י מישראל קני משכון פקע לגמרי רשות בעלים מפני איסור הנאה ואין לו שום זכות בחמץ אבל אם לא קנה משכון ואין לא"י שום קנין ותפיסת זכותו בחמץ זה שוב נשאר קנס התורה על הבעלים הראשונים ועשאו כברשותם דאין עדיפות לזכות הא"י על זכות הבעלים זה מפני האיסור וזה מפני שלא קנאו פדיין וכנון: **ד"ה** והלכתא דליתיה בחלר. נ"ב לדעתי נראה אם חלר המשתמרת לריך להיות ג"כ עומד בלד בדהו תליא בפלוגתא אם חלר משום יד או משום שליחות דלמ"ד משום יד פשיטא דזכתה לו ידו בכ"מ שהוא. אולם למ"ד משום שליחות שוב קי"ל (נזיר יב ע"א) כל היכא דלא מלי עביד השתא שליח ג"כ לא מלי משוי. ומפ"ז קאמר הש"ס כאן וכן ב"מ (קב ע"א) כל היכא דאיתא לדידיה דאי בעי מקנה מלי קנה קני' נמי חלרו אבל בליתא גבי' ואינו עומד עליו דלא מלי עביד השתא שליח לא מלי משוי ולא זכתה לו שדהו. ופה המקום להליג תמי' עלומה שהקשה אותי גיסי הרב מוה' אברהם שלמה נ"י על דברי הכ"מ פי"ז מהל' גזילה ה"ח דקיים ואולם מדברי רבינו משמע אפי' במליאה שאינה מהלכת לריך שיאמר זכתה לי שדי שהרי סתם נכתב ואם נפלה מליאה הרי של בעל החלר ע"ש והדבר תמוה מאד למה לריך להביא ראיתו מדקתם וכתב הרי הרב אומר בפירוש כן לעיל פע"ז מהל' גזילה הל"ד. כתב הרמב"ם המולא מעות בחנות אם מלאן על התיבה הרי הוא של חוגאן ולמה לא תקנה החנות מפני שאין החלר משתמרת ולריך שיאמר תקנה לי חנותי ע"ש והרי מעות הוא מליאה שאינה מהלכת ובכל זאת התנה הרמב"ם דבחלר המשתמרת לריך שיאמר זכתה לי ולע"ג: **בא"ד** והלכתא דליתא בחלרו כלומר שנויא דשנינן שינויא הוא. נ"ב עי' יד מלאכי סי' רכ"א שהביא כנין מחודש דהפי' והלכתא אינו בא לפסק הלכה רק בא לתרץ קושי' הש"ס כמו (ב"ק יב ע"א) והלכתא בכפות (ב"ק פג ע"א) והלכתא שהעידו בבת אחת (סנהדרין עב ע"א) והלכתא דעדיניהו בנכרא וכן (ערכין ז ע"א) והלכתא' דיתבי דייני אפומי דבירא ע"ש ותמוה לי שלא הביא ג"כ כן דסוגיא דידן שלשיטת התוס' בא והלכתא לתרץ תירוץ הש"ס:

דף נ ע"א גמרא דבר שאותו לדיק מלטער בו יכשל בו זרעו. נ"ב עי' (מגילה טז רע"ב) דבר שנלטער בו אותו לדיק יכשל בו. וכ' רש"י שם זרעו לא גרסינן והיינו מפני דגרסי' לה כאן ותפני שירלה דליטני' גרסי' לה התם ומחק רש"י זאת דשם הקושי' על יוסף עלמו:

דף נא ע"א רש"י ד"ה דמכוול שנעשה אברים. נ"ב עי' (חולין יח ע"ב) וכ"מ דבדקינן ליה והא קא מכוול ע"ש:

דף נג ע"א גמרא ר' נתן דיינא ונחית לעומקא דדינא. נ"ב עי' יד מלאכי סימן תקל"א בשם הכנה"ג דע"כ הלכה כר' נתן דוקא היכא דפליג נגד יחיד אבל נגד רבים הלכה כרבים אף נגד ר"נ והביא שכן מוכח מהרי"ף פ' הכונס ע"ש ובאמת מכאן מוכח איפכא דהא נגד רבנן אמרינן ר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא כמו דאמר רבא כאן הגיה אבן ע"פ הביר וכו' באנו למחלוקת ר"נ ורבנן וקי"ל באמת כר' נתן אלמא אפילו נגד רבים. ועי' רה"ב פרק אע"פ:

דף נה ע"א גמרא שאלני אם נאמר בהם טוב אם לאו. נ"ב התמיה עלומה מאד וכי לא ידע ר' חייא בר אבא כי בדברות אחרונות נאמר למען ייטב לך ולא בראשונות

ועי'

פי' פרש"י כאן שהאריך בזה ועיין מה שכתב לי דבזה הז"ל (קידושין לט ע"ב חולין קמב ע"א) דרשו למען ייטב לך לעולם שכולו טוב והא דכתיב בראשונות כגלותי והנה הרע"פ שחז"ל דרשו ג"כ למען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך בכ"ז ב' המפרשים כי אין מן למען יאריכון ימיך לבד ראיה כי עולם שכולו ארוך אחר בראיתו חז"ל (יומא ע ע"א) דרשו על קרא יראת ה' תוסיף ימים על אריכות ימים בעוה"ז והיינו בהגיע גדולים תנים כלשון שהאריכו ימים הרבה כ"ש . ועי' אברבנאל על התורה פ' יתרו ועי' אבן עזרא גם הוא כתב שהכפיל בלמען ייטב על כרחו וודאי על עולם שכולו טוב וכו' אברבנאל שהביא עוד פי' אחר למען ייטב לך היינו כשתכבד את הוריך והביאך אתי מזבח שגם בניך ייטיבו לך ויכבדו אותך וא"כ אין זכר לנמול עוה"ב גם בקרא דלמען ייטב לך ותפ"ז השיב שאליני אם נאמר בהם טוב או לא היינו שעדיין אינו תגוכר אם פי' הקרא על טוב האמתי והגלתי והביא מפני שנשתברו וכו' פסקה טובה ותי' הרי"ל דאמרינן (ע"ז ה ע"א) אם לא חטאו במעשה עגל אזי היו מלאכים ובלע המות לנצח אבל שחטאו דרכיהם במעשה עגל אכן כאדם תמותון ע"ש וא"כ בדברות הראשונות שהיו עתידים לחיות חיי עולם אין אפשרות לכתיב למען ייטב לעולם שכולו טוב כיון שלא הי' עולים כלל למיתה והי' עומדים כגולמה בעוה"ז ורק בדברות האחרונות דכבר פסקה טובה מישראל ונשתברו הלוחות מפני העגל ועתידים למיתה הולך להבטיח למען ייטב לעולם שכולו טוב. ובע"ק שפטים הרבים וחילופים שונים בין דברית הראשונות לאחרונות עי' אבן עזרא פ' יתרו אולם דעת חז"ל זכור ושמור בדבור אחד נאמרו היינו שני הדברות הראשונות והאחרונות נאמרו בפ"א עי' תוס' לעיל נד ע"ב ד"ה בהתיך דלא חשיב כלל ופרט המרוחקים דאחרונות ודראשונות חדא מילתא ותפ"ז אפשר ג"כ לפרש מה שהשיב שאליני אם נאמר בהן כי טוב היינו כיון דנאמרו בפ"א אינו יודע איזהו מהן הראשונות והולי הראשונות נאמר בהם כי טוב ולא האחרונות: **שם** אגב ריב"ל שהיה בקי באגדה. ג"כ כבר התעורר הרב בעל מאור עינים פמ"ו על הסתירות הרבות אשר נראו בענין ריב"ל. כאן ראינו שהיה בקי באגדה. וכן פ"ק דברכות אמרינן דר' שימי היה רגיל קמיה דריב"ל באגדה ובמדרש תהלים כת דרש כי לא יבינו אל פעולת ה' אלו האגדות והולם בירושלמי שבת פ' כל כתבי וכן במס' סופרים פ"א אמר ריב"ל הדא אגדתא הכותבה אין לו חלק הדורשה מתחרך בה והשומע אינו מקבל שכר מן יומי לא אסתכל בספרי דאגדתא וחד זמנא אסתכלית כתיב וכו' ואפ"ה מתבעות בלילה ועי' קרבן עדה שירא בלילה מפני אותו עון הרי שביזה את עניני אגדה. אולם האמת שלא היה כועס רק על כתיבת ספרי דאגדתא דהרי קי"ל דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאמרם בכתב ורק ר' יוחנן וריש לקיש דהוי מעיינו בס' דאגדתא בשבת משום דס"ל דגם זה הותר משום עת לעשות לה' הפרו תורתך ויש באלו חשש שכחה (עי' גיטין ס ע"א ובתמורה יד ע"ב) ורי"ו לשיטתו אזיל דס"ל בירושלמי ברכות פ' אין עומדין הלומד אגדה מתוך הספר לא במהרה משכח ע"ש וריב"ל נהי דהיה משבח מילי דאגדתא בכל זאת לא הסכים עם ר"י ורשב"ל שהתירו הכתיבה לספרי דאגדתא ואיסור דדברים שבע"פ אסור בכתב עדיין במקומו עומד לשיטתו וכעס על הכותב והדורש מתוך ספרי דאגדתא אבל ענין האגדות בעצמם חביבים היו בעיניו כנ"ל ברור. והרב בעל מ"ע נכנס בדחוקים ובפרט ראיתי כי נשתבש מאוד שם בפירוש דברי הירושלמי שבת דאמר ואפ"ה מתבעות בלילה היינו על ספרי דאגדתא קאי שצריכים להתבלע מן הספר ואולם האמת כמו שהגי' בכ"מ ואפ"ה אנא מתבעית בלילה היינו שהיה מפחד על אותו הלילה ע"ז שראה בספרי דאגדתא ויראה מפני העון כי אסור לעיין ועי' קרבן עדה ויפה מראה שפי' ג"כ כן: **שם** אווז ואווז הבר כלאים זה בזה. ג"כ עי' שו"ת למה לדק סוף סי' כ"ט : **תוספות** ד"ה למינהו. וי"ל נהי דלא דרשינן לגבי בן נח וכו' ורבנן אלא שנרמזו מלמינהו דמעשה בראשית ומ"מ לא נאסרו לב"נ. ג"כ פי' לדבריהם לפי הכלל דקי"ל (סנהדרין נט ע"א) כל מצוה שנאמרה לב"נ ולא נשנית בסיני לישראל נאמר ולא לב"נ ועי' תוס' (חולין קב ע"א) דלאו דוקא מצוה רק כל הלמודים אשר נלמדו קודם מ"ת ולא נשנו לישראל ולא לב"נ נאמרו כמו הלמוד דמחובר אבר אסור לב"נ הולך להיות שנוי אחר מ"ת וא"כ כאן כיון דלמינהו נאמר קודם מ"ת ולא נשנית בסיני שוב אין הלמודים הללו נוהגים רק לישראל אבל לב"נ שרי ונכון:

דף נו ע"א גמרא והשוכר עדי שקר נמי מ"ד דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין יג"ב עי' שו"ת חות יאיר סי' קס"ו דא"כ באמת מ"ע חייב בד"ש והביא דברי הסמ"ך חו"מ סי' ל"ב ומהך (קדושין מג ע"א) דאמרינן בפשיטות האומר לשלוחו צא והרוג את הנפש חייב לשמאי הזקן ובעי הש"ס לומר מאי חייב בד"ש ומקשה הש"ס מכלל דת"ק סבר פטור אף בד"ש בתמי' והנה התוס' מחלקים בין שוכר לאומר וכך דקדושין כיון דנקט הש"ס האומר לשלוחו ולא נקט אומר לחבירו ע"כ דשליח שלו דומיא דשכרו שרגיל לעשות שליחותו עי' חות יאיר שם אולם הקוש' עדיין במקומה עומדת מנ"ל לש"ס דחייב בד"ש כיון דאשלד"ע . והנה מצאתי ענין חדש ויקר בעיני אשר לא התעורר בו שום איש דכאן יש לנו קרא מיוחד וז"ל הרמב"ם פ"ב מהל' רוצח ה"ג את דמכם לנפשותיכם זה ההורג עצמו מיד כל חי' אדרשנו זה המוסר חבירו לפני חיה לטרפו מיד האדם מיד איש אחיו זה השוכר את אחרים להרוג חבירו ונאמר בשלשתם לשון דרישה הרי דינם מסור לשמים ע"ש ודברי הרמב"ם אלו לקוחים מן ברייתא מובא במדרש רבה פ' בראשית . ומכן לא העירו המקור בזה עכ"פ יש לנו קרא מיוחד דבשוכר להרוג חבירו חייב בד"ש ותפ"ז תמה הש"ס לנכון בקידושין שם מכלל דת"ק ס"ל פטור בתמי' דהרי יש לנו קרא מפורש דשוכר להרוג חבירו אע"ג דאשלד"ע מ"מ חייב בד"ש עכ"פ ואע"פ דקרא זה קודם מתן תורה נאמר ואפשר דעכו"ם יש שליח לד"ע מ"מ כיון דפרשה זו לא נישנית בסיני שוב הדין דרק לישראל נאמר ותמיה לי על כל המחברים שלא התעוררו בזה. ועי' מחנה אפרים הל' נזקי ממון סי' ז ח ע"ש :

דף נט ע"ב גמרא א"ל את הייתא לאיתאבולי על ירושלים סבר יוהרא הוא ותבשוהו . ג"כ אע"ג דקי"ל (תענית י ע"ב) דבד"א בדבר של שבח אבל בדבר של צער כל הרוצה לעשות עצמו ת"ח עושה ועי' מג"א סי' תקע"ה נ"ל דוקא תענית ושאר סגופים אבל בשינוי מלבושי אוכמי אין כאן דבר לצער כל כך ומפ"ז אסור להתלבש במלבוש ת"ח מפני יוהרא ועי' מג"א סי' תקפ"א ס"ק ט : **שם** דן דין כר הלכה כר"מ ופסק הלכתא כר"ש . ג"כ עי' שיטה מקובצת כאן ועי' יד מלאכי סי' תקע"ז וסי' תק"פ תקפ"א תקפ"ב בכללים אלו שהאריך הרבה מאד ע"ש :

דף ס ע"א גמרא מאן דתני ניבא לא משתבש ומאן דתני ניבה לא משתבש . ג"כ עי' שיטה מקובצת וז"ל קשה שאין דרך התלמוד לומר רק כשאומר מקודם אית תני הכי ואית תני והדר אומר מאן דתני כן לא משתבש. אולם לדעתי נראה מכאן עוד ראיה ברורה למה שהחליט הרי"ף סוף עירובין. דתלמוד בבלי נסדר זמן רב אחר הירושלמי ובכבר היה תלמוד ירושלמי מסודר עם סדרו הבבליים את תלמוד שלהם וכן כתבתי במס' תענית ראיות לזה מהך דמקשה הש"ס למה יוצאין לבית הקברות שלא נזכר מאומה בבבלי וכפ"י הרגיש בזה וכתב שסמך על הירושלמי שנזכר שמה הליכה לבית הקברות בתענית ע"ש וכן כאן מצאתי בירושלמי כאן אית הכא תני ליבה ואית תנא תני וניבה ע"ש וא"כ ש"ס דילן סמך על הענין הנזכר בירושלמי שם דאית תני וניבה ואית תני וליבה וקאמר דמאן דתני הכי לא משתבש ומאן דתני הכי לא משתבש וזה אמת דכאן סמך הש"ס על הירושלמי אולם בזה משונה ש"ס דילן מן הירושלמי. דהירושלמי מביא מאן דתני ניבה לא משתבש דכ' והיה בלבי כאש בוערת וש"ס דילן מביא בורא ניב שפתים ובעיקר פי' דברי הירושלמי עי' פני משה שם : **תוס'** ד"ה והכא גרמא בנזקין מהיך כך נראה דאם שניהם הביאו ואין באחד ללבות פטור ודבר תימה הוא. ג"כ עי' שבת (צג ע"א וע"ב) לענין שבת מה דינו בזה אינו יכול וזה אינו יכול ועשאוהו שניהם ע"ש: **ע"ב גמ'** דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרך . ג"כ עי' ש"ע יו"ד סי' קט"ז ס"ה ברמ"א ובט"ז שם ס"ק ה' : **רש"י** ד"ה ויצילה שלא ישרפוה . ג"כ עי' פרשת דרכים דרך החיים שכ' דמשמע מרש"י כאן דס"ל דאסור להציל עצמו בממון חברו אפילו במקום פקוח נפש . ועי' רמב"ם פ"ח מהל' חובל וכ' דרש"י ותוס' כאן פליגי בזה ותמה על שיטת רש"י הרי אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ואולם מצינו ירושלמי מפורש ע"ז פ' אין מעמידין לא סוף דבר האומר הרוג את איש פלוני אלא אפילו אומר חמוס את חבירו חייב למסור נפשו ועי' פני משה שם שכ' אפשר דהירושלמי אזיל בשיטת ר"מ (כתובות יט ע"ב) העדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו יהרגו ואל יחתמו שקר ע"ש . ועי' ג"כ שיטה מקובצת ב"ק פ' הגוזל פסק ארוך בזה בשם הרא"ש ע"ש ועי' ירושלמי סנהדרין פרק ג ג"כ מעין סוגיא זאת ע"ש :

דף סא ע"א גמרא דאמריכהו משמא דגמרא. ג"כ פי' יומא (לג ע"ב) משמי' דגמרא הייט משמי' דרבנן דכל הישיבה ע"ש :

דף סב ע"ב תוס' ד"ה מרובה קתני תני ושייר ועוד שמשייר שותף שגנב מחבירו ושותפין שגנבו לא משלם דו"ה. ג"כ התוס' (שבת צג ע"ב) ד"ה ואמאי ליבעי שיעור שביחה לכל אחד הקשו דגם גבי גניבה נימא כן ליבעי שיעור גניבה לכל אחד ותירצו כיון דגניבה נוהג בכל דבר ובכל שהוא פשיטא ליה דחייבים ג"כ שותפין אבל שביחה בעי שיעור לכל אחד אחרי דנוהג דוקא בדבר שיש בו רוח חיים ולפ"ז ק"ל איך שייך בזה תני ושייר דהרי עיקר החילוק דשותפין שגנבו חייבים וטבחו פטורין משום דכפל חייב על כל דבר וטביחה אינה נוהגת בכל דבר וא"כ כבר נשמע זה ממתניתנו שאמרה מרובה מדת כפל מתשלומי ד' וה' שזה נוהג בכ"ד וזה אינו נוהג רק בשור ושה בלבד ואיך שייך ע"ז תני ושייר בדבר שמוכח כבר ממתניתנו ובכלל דבריו ענין זה ג"כ נכלל . ובעיקר דברי התוס' עי' בחי' (ב"מ ח ע"א) דאלו שותפין שגנבו ודברי רש"י ותוס' שם :

דף סה ע"א תוס' ד"ה גופא קרן כעין שגנב וא"ת מאי קמ"ל מתני' היא כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה . ג"כ לדעתי נראה דהכא לקמן יש פלוגתא אם בגנב מייאש או בגזלן הייאוש עי' לקמן (דף קיד ע"א וע"ב) . והנה החילוק בין שואל ובין גזלן דשואל משלם כי השתא וגזלן כשעת הגזילה נ"ל כיון דקי"ל בהא גזילה יאוש בעלים ונכי דקי"ל יאוש לחודא אינו קונה היינו משום דבאיסורא אתי ליד הגזלן כדאמרינן לקמן אבל מ"מ כיון דמייאש מיני' כבר אין הדבר בחזקת הנגזל אחר שנתייאש מיניה ותפ"ז לא שייך שישלם כהשתא דהרי עתה כבר נתייאש ואינו של הנגזל ומשלם כשעת הגזילה שבדיין לא נתייאש משא"כ שומר דכל היכי דאיתא ברשותא דמרה איהא משלם כי השתא ואולם רב דסבר לקמן (סז ע"ב) ל"ש אלא קודם יאוש אבל אחר יאוש הכל משלם גנב ראשון לגנב שני משום דס"ל יאוש כדי קנה א"כ איך קאמר קרן כעין שגנב תשלומי דו"ה כשעת העמדה בדין ואם ביאוש איירי א"כ אין כאן חיוב דו"ה משום דשלו הוא טובח דקנאו ביאוש כמו דמקשה הש"ס לקמן (סח ע"ב) וע"כ קודם יאוש איירי ובידוע שלא נתייאש ומ"מ אע"ג דלא נתייאש וא"כ ברשותא דמרא קאי ה"א ישלם כהשתא דהא עד שעת טביחה היתה עדיין ברשות מרה קמא קמ"ל רב דיש לנו ע"ז קרא מיוחד גניבה וחיים אחיי' לקרן כעין שגנב. ועי' פ"י לקמן על דברי רש"י בשור ונעשה עגל ע"ש : **ע"ב גמרא** הא מני ב"ש היא דס"ל שינוי במקומו עומד ולא קני . ג"כ עי' שיטה מקובצת דהקשה דילמא כב"ה נמי אתיא וע"כ ס"ל לב"ה דשינוי קונה דוקא באתנן דהוא שינוי גמור בידים אבל בשינוי דממילא כהאי טלה ונעשה איל כ"ע מודה דשינוי ל"ק והנה בפשיטות לק"מ דנקט ב"ש לרבותא דהם ס"ל אף שינוי גמור במעשה ל"ק וכן יש ליישב ג"כ הא דקשה לכאורה דהנה מליט (תמורה ו ע"א) מקשה הש"ס למ"ד כ"מ דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני א"כ למה הגוזל עלים ועשאן קנה בשינוי הרי השינוי נעשה באיסור ולא מקרי שפי' ומשני הש"ס שאני הכא דגלי קרא אשר גזל ע"ש וא"כ י"ל עד כאן ס"ל לב"ה שינוי קונה היינו דוקא באתנן שנתן לה חטים ועשאם סולת הנה לא עשתה הזונה שום איסור במה שעשתה החטים לסולת ובכה"ג שינוי קונה אבל בגזל דהשינוי נעשה באיסור לא נקרי שינוי מפני דכ"מ דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ועפ"ז יש ליישב ג"כ קוש' התוס' דהקשו למ"ל אשר גזל הא כבר נפקא מהן ולא שינוייהם אבל לפי הנ"ל ניחא דהם מפני הן ולא שינוייהם הו"א דוקא התם דליכא איסור בעשיית השינוי אז שינוי קונה ומפ"ז צריך אשר גזל דאף בגזילה שהיה איסור ג"כ הדין דשינוי קונה וגלי קרא דכל שאין הגזילה כעין שגזל א"צ להחזיר וא"כ אפשר דגם ב"ה מודה דרק הן ולא שינוייהם דרשו במקום דליכא איסור אבל באיסור לא הוי שינוי ושוב גם כב"ה אתיא ברייתא הנ"ל רק דנקט ב"ש מפני שהם ס"ל בהדיא אף בכה"ג דליכא איסור ג"כ שינוי אינו קונה ומכ"ש במקום שהשינוי הוא איסור ועוד י"ל דבנ"ד כיון דמיירי טלה ונעשה איל שינוי דממילא והוא לא עביד איסור בכה"ג שוב שפיר ילפינן מהן ולא שינוייהם דגם כאן נהי דעשה איסור בגזילה מ"מ הגזילה נשתנית מעצמה ובשינוי לא נתעביד איסור דניתא ביה אי עביד לא מהני :

דף סו ע"א גמרא וב"ה תרתי שמעת מיניה הם ולא שינוייהם . הם ולא ולדותיהם . ג"כ הטעם נ"ל דהנה התוס' הקשו כאן משמע דעפי מסתבר לאסור חטים ועשאם סולת מולדות ובע"ז (מז ע"א) משמע איפכא דוולד לא נקרא שינוי דמעיקרא בהמה והשתא בהמה וד"א היא דאחידא באפה וכ"ל דבודאי הלידה בעצמה נקרא שינוי לענין ולד וכן כתב הס"מ פ"ג מהל' גזלות הל"ב דפרה רועה באפר וילדה נקרי אשתני כמו דנעשה שבלים ע"ש ואע"ג דכתב הרמב"ם פ"ב מהל' גזילה הל"ז דפרה רועה באפר וילדה לא מיקרי שינוי היינו לענין הפרה אבל לענין הולד מקרי שינוי רק דלא הוי רק שינוי דממילא ולא דמיא לחטים ועשאם קמח דשם הוה שינוי גמור ואולם לב"ה דס"ל דשינוי דממילא נמי קונה א"כ ניחא שפיר דתרתי ש"מ כיון דכ' הם ולא שינוייהם א"כ מימלא נתרבו ולדות דגם הם מקרי שינוי וניחא ג"כ הא דקאמר הש"ס הא מני ב"ש הוא דלב"ה דס"ל שינוי קונה ע"כ ס"ל נמי שינוי כמו הך דלידה ג"כ קונה דאי ס"ל דוקא שינוי גמור כקוש' השמ"ק א"כ איך קאמר הש"ס תרתי ש"מ דלמא הם לא אתי לאורות רק שינוי גמור הם ולא שנוייהם אבל ולדות לא אתי דב"ה ס"ל שינוי סתם נמי קונה וא"כ א"ש דתרתי ש"מ וניחא ג"כ הא דקאמר לעיל הא מני ב"ש הוא דלב"ה מוכח דס"ל דשינוי ממילא נמי קונה : **ע"ב תוס'** ד"ה מי איכא למ"ד כו' דרב יוסף לא פליג עליה דרבה רק ביאוש אבל שינוי מעשה אפילו החוזר לא פליג . ג"כ עי' ת"ם הרב הפ"י כאן להקשות על דברי מרן הב"י חו"מ סי' שנ"ג דכ' דמשמע מדברי התוס' כאן דשינוי החוזר עם יאוש קונה לכ"ע . ותמה הפ"י דהרי התוס' לא מיירי כאן מדין יאוש ושינוי החוזר רק התוס' כתבו דרב יוסף לא פליג עם רבה בשינוי החוזר ובזה מודה לרבה ועי' ג"כ רש"י ד"ה מי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קנה פרש"י חד מהני אמוראי ועי' כפות תמרים (סוכה ל ע"ב) שהתעורר ג"כ ע"ד מרן הב"י בזה . והנה אין לומר דכוונת הבית יוסף ע"ד התוס' סוכה שם כמ"ש הפ"י דהתוס' כתבו שמה בפירוש דשינוי החוזר עם יאוש קונה אולם א"א לפרש כן דברי התוס' דסוכה חלקו בין שינוי מעשה החוזר דאינו קונה עם יאוש ושינוי השם החוזר קונה עם יאוש ומרן הב"י כ' שינוי מעשה החוזר ועוד דברי התוס' כאן ודברי התוס' סוכה סותרים זא"ז והארכתי הרבה בחי' להקשות עוד ע"ד התוס' בעצמם למה הביאו מתרחק לחמם מדלא פליג על רבה רק ביאוש ש"מ בשינוי החוזר מודה לו ולמה לא הביאו דברי ר' יוסף בסוגיין דהשיב מרים שמו עליו ולמה לא משני מרים הוא שינוי החוזר כמ"ש בגמ' א"ו דס"ל שינוי החוזר קונה ומפ"ז הוכרך ליישב דגבי מרים לא הוי שינוי כלל משום שמו עליו עכ"פ מבואר דר"י ס"ל שינוי החוזר קונה וי"ל דמפ"ז הביאו התוס' דר"י לא פליג ולא הביאו מר' יוסף עצמו דמרים שמו עליו דהתם איכא למימר דמיירי עם יאוש ובכה"ג לכ"ע קונה שינוי החוזר והולכך לתרץ מרים שמו עליו אבל מדפליג על רבה ביאוש ובשינוי מודה לו ע"כ מיירי רבה בשינוי החוזר בלא יאוש דעם יאוש ס"ל לרבה בלא"ה יאוש קונה ובלא יאוש ג"כ מודה לו ר"י ומפ"ז הוצרכו להביא ראיה דר"י לא פליג על רבה בשינוי וא"כ נכונים שפיר דברי מרן הב"י דדיק הב"י מדהביאו התוס' דר"י לא פליג על רבה בשינוי . ולא הביאו מתירוץ ר"י עצמו מרים שמו עליו והטעם דהי' אפשר לאוקמי' עם ביאוש ושינוי החוזר דבכה"ג קונה לכ"ע לולי דמרים שמו עליו עכ"פ מוכח דיאוש ושינוי מעשה או שינוי השם החוזר קונה לכ"ע והארכתי הרבה : ד"ה דגזל קרבן דחבריה הא אמרינן המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום . ג"כ עי' פני יהושע כאן דכ' דלר"ש דס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי . א"כ חשיב הקרבן כשלו ויכול למוכרו והרב קצות החושן סי' שפ"ו ס"ק ה' תמה על הפ"י דלא מצינו דבשביל גורם לממון לחודא יהי' נחשב איתא במכירה ורק היכא דליתיה בעינא שייך דבר הגורם לממון כממון דמי אבל איתא בעינא לא נחשב כשלו ע"י שחייב באחריות והביא דברי הנ"ל סי' ה' אכן הביא ק"ו מב"ם (סנהדרין קיב ע"ב) דמשמע לכאורה כשיטת הפ"י דאף איתא בעינא מחשיב כשלו אם קיבל אחריות דהרי אמרינן התם היו בה קדשי קדשים קדשי מזבח ימותו ומקשה הש"ס ואמאי ימותו ירעו עד שיסתאבו ויפדו ויפלו לנדבה ויתכלו ממון בעלים הוא וכו"ם דס"ל דהגל"ת כמ"ד ופרש"י הלכך לענין עיר הנדחת דיינינן לו לפי חרב כאילו הי' ממון בעלים הרי דגם באיתא בעינייהו מקרי ממון בעלים לר"ש ע"ש בקצה"ח והניח בצ"ע. אולם נעלם במחכ"ת מהרב קצה"ח גמרא מפורשת בסוגיא זאת עצמה דמפורש איפכא דאמרינן שם (קיב ע"א) פקדונות של עיר הנדחת מותרים . ה"ד וכו' לעולם דעיר אחרת דמפקדי בתוכה . והכ"ע דקבלו עליו אחריות מ"ד כיון דקבל אחריות כדידי' קמ"ל ע"ש הרי מפורש דאף אם קבלו אנשי עיר הנדחת אחריות מ"מ מותר בהנאה ולא נחשב כשלו והטעם דאפילו לר"ש כל היכא דאיתא בעינא . הנה אין מועיל קבלת אחריות להפקיע רשות בעלים והא דקאמר הש"ס לר"ש הוי קדשים ממון בעלים אע"ג דאיתא בעינא כקושיית הקצה"ח הנה לק"מ דהרי רש"י בס"פ הזהב קדשים שחייב באחריותן יש להם מכירה פרש"י והוממה ומכרה דבכה"ג לא נחשב איתא בעינא ואיתא במכירה ע"ש והנה כאן גוף הקרבנות בלא"ה אי אפשר להקריב דזבח רשעים תועבה . רק דבעיית הש"ס דירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה ובכה"ג מחשיב ליתא בעינא ומחשיב שפיר ממון בעלים אבל אם היה באפשרות להקריב הקרבנות כמות שהן לא היה נאסרים בהנאה מפני קבלת אחריות של הבעלים . אכן כיון דהקרבנות הללו אין להקריב מפני דזבח רשעים מקרו הוי כליתא בעינא ונתפסו באיסור מפני אחריות בעלים ונכון :

דף סז ע"ב רש"י ד"ה נגידים גויעים כדמתרגמינן ויגוע ואיתנגיד . ג"כ עי' רמב"ן על התורה סוף פ' חיי שרה על קרא ויגוע וז"ל ויראה שמלת גויעה אנלם המק בשרו והוא עומד על רגליו וכן דעת אונקלוס ואיתנגיד והוא שילוף כלשון איתנגיד ואתפח (חולין נז ע"א) יכול ישלם חמש נגידים עכ"ל . והנה סוף דברי הרמב"ן אין להם הבנה כלל וכלל. ואולם ט"ס נפל בכל רמב"ן אפי' בדפוסים הישנים דפוס ווינילית וצ"ל יכול ישלם חמשה נגידים וכוונתו על סוגיא שלנו דנגידים משמע גויעים כמו שפירש"י כאן ומצוה לתקן בכל ספרי רמב"ן זאת . ומה הביא הרמב"ן יכול ישלם חמשה נגידים . ובש"ס שלנו לא נאמר רק יכול ישלם נגידים עי' ערוך ערך גיד שני וכן בתוס' לעיל ס"ו ע"א ד"ה עולים דמעיקרא שהביאו נוסחא הגירסא כמו שהיתה לפני הרמב"ן ישלם התחיו חמשה נגידים :

דף סח ע"ב תוס' ד"ה הוא דאמר כלנועין ומיהו דבר תימה היא איך מדמה הקדש לחילול דלמה לא יוכל לחלל על של חבירו כיון דזכות הוא לו . ג"כ עי' ב"ש אהע"ז סי' כ"ח שכ' אע"פ דקי"ל גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולים להקדישו מ"מ בשניהם רוצים ומסכימים יכולים להקדישו והגאונים האחרונים טענו עליו מסוגיא דכאן דמשמע דאף במקום זכות מ"מ לא יוכל לעשות עבור חבירו כיון דאינו שלו עי' מקנה הל' קדושין וס' אבני מלואים וצ"ל בטעם הדבר דאף שניהם רוצים ג"כ אינו מועיל דאמרינן (ב"ב מ ע"א) אנא ואתה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום דס"ל התוכר עבדו ע"מ שישמשנו שלשים יום שניהם אינם

נדין

בדין יוש או יותים דק"פ לאו כקנין הגוף דמי והאדון אשר הגוף קנוי לו אינו יכול למכרו משום דהוא קנין הגוף שאין לו פירות כלל. דהרי כל פירות מהעבד שייך על שלשים יום לראשון ולא זה קרוי בעלים ולא זה וכן איש ואשה בנכסי מלוג הבעל אין לו רק קנין פירות. והאשה אין לה רק קה"ג בלא פירות ושניהם אינם בעלים ואף אם שניהם מכרו ג"כ לא מהני פ"ש והנה בגזל ולא נתייאשו הבעלים הגזלן אין לו שום זכות מן הדין בגזילה זו והבעלים אף שיש להם הן קה"ג והן ק"פ מ"מ הגזלן לקח בחזקה וזוכה בקה"ג ופירות והבעלים אין להם מאומה בפועל וא"כ שניהם אינם קרוים בעלים והכה"ג אף אם שניהם רוצים ג"כ לא מהני כמו איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג:

דף סט ע"א תוס' ד"ה כל הנלקט. וא"ת כו' הא לא היה תועיל למה שגדל אח"כ ועוד דשמא היה בעל ברוב ואע"ג דדשיל"ת הוא מ"מ מן התורה בטל. נ"ב הנה בעיקר דבר זה דדשיל"ת אינו רק מדרבנן כתבו ג"כ התוס' סוף מגילה ד"ה פרוסה בכים זה הקדש ופי' רש"י (ב"מ נג ע"א) ד"ה דאורייתא ודרבנן וכמ"ש התוס' דזה מיקרי דשיל"ת הנה לפמ"ש הכמ"א או"ח סימן ש"כ ויו"ד סי' ק"ב דגבי ענבים בגיגית לא מיקרי דשיל"ת כיון דענבים הנסחטים ביו"ט ושבת לא היו ניכרים בפ"ע ובכה"ג אף דשיל"ת בטל. א"כ כאן מה שגדל אח"כ לא היה ניכר מקודם. ופי' מ"ש המג"א א"ח הל' שבת סי' שי"ח ס"ק ז' שרמז לדברי התוס' כאן ועי' ג"כ נ"ב מס"ת חי"ד סימן ל"ד נ"ס ואכ"מ:

דף ע ע"ב גמרא אע"ג דעדי טביחה צריכים לעדי גניבה כיון דעדי גניבה לא צריכי לעדי טביחה דבר קרינן. נ"ב פי' לד"ז דלמה לא נקרא אלי דבר ונ"ל דהנה הרמב"ם פט"ו מהל' סנהדרין הל"ו כתב דאל"ל שני עדים רק בשפת מעשה אבל האיסור יוחזק בעד אחד ואם אמר עד אחד על חתיכה אחת דהיא חלב ולפי הלכה ע"א נאמן באיסורין ואם בא אחר ואכלו לוקה מה"ת ע"ש ודברי הרמב"ם יש להם מקור בירושלמי פ"ו דסוטה ופ"ח דנזיר. ומעם הדבר דכ"ת שהאמינה התורה ע"א הרי הוא כשנים. וכמו שאם העידו עדים על דבר אחד שנה אנלנו לודאי גמור ואין אפשרות לבירור יותר מזה כן ע"א לדבר שהאמינתו התורה נעשה הדבר כענין שאין שאין ספק בו יותר והנה כאן עדי גניבה העידו דבר שלם דפלוני גנב השור ונתחזקה עדותן לדבר אין ספק בו והוי כידוע לכל העולם שזה גנוב הוא וא"צ לחקור יותר ועתה עדי טביחה צ"ל כעדי גניבה דאין דנין יותר על הגניבה אחרי שכבר נתחזקה עדותן לברור גמור והוי דבר שלם כיון דעדי גניבה העידו כל מה שיכולים היו לראות ושנו דבריהם לודאי ופשוט ונכון: **שם** אתנן אסרה תורה ואפילו בא על אמו. נ"ב ופרש"י בב"ת הטעם כיון דלענין קם ליה בדרבה מיניה מהני תפיסה מפני שחייב בדיני שמים מיקרי אתנן פי"ז ועי' סנהדרין (פז ע"ב) בפלוגתא דרבי ורבנן ונתתה נפש תחת נפש במתכוין להרוג את זה והרג את זה דלרבי חייב ממון ואם הפשו יורשים וקדשו בו האשה מקודשת דממון גמור הוא ורבנן פטרו וא"כ אינה מקודשת דהא לאו ממוני הוא ולשיטת רש"י דבכל קים ליה בדרבה מיניה מהני תפיסה א"כ אף לרבנן ממון הוי דהא תפיסה מהני וכתדומה לי שראיתי קושיא זו בשורי אבן. ועי' עוד מ"ש הגאון מחנה אפרים הל' מלוה ולוה סי' כ' להקשות מהך (סנהדרין סב ע"א) דהיכא דאיתא בעינו חייב להחזיר לא אמרינן בדמים קניגהו והך אמרינן כאן מי שבע ליה בדינא החזר ע"ש שהאריך ז"ל שלום ועי' גם ש קלות החושן סי' כח:

דף עג ע"ב גמרא וסבר ר' יוסי תוך כדי דיבור כדיבור דמי והתנן הרי זו תמורת עולה וכו'. נ"ב פי' פ"י שהאריך לחלק בתוך כ"ד בין חזרה ובין דנימא עי"ז עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. ולכאורה תנ"ל לש"ם באמת לדמות זה לזה ונראה הנה דבעדות אחת לכ"ע אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה טלה ואם אמרינן דבכל עדות יכולים לחזור תוך כ"ד הנה בשיעור תוך כ"ד היו יכולים לחזור מעדות וא"כ לא נגמרה עדותן רק אחר שעבר זמן תכ"ד דבמשך זמן זה אף שאמרו עדותן עדיין יכולים לחזור ואם התחילו להעיד עדות אחרת בתוך כדי דיבור א"כ עי"ז נתחזקה עדותן הראשונה דעי"ז אין יכולים לחזור מעדותן הראשון דעדות השני לקח הזמן והשיעור דתכ"ד של הראשון ולפ"ז אף דהעידו תכ"ד עדות אחרת מכל מקום שייך להראשון דאם לא העידו דבר אחר היה הרשות בידם לחזור מראשון וא"כ שוב מקרי עי"ז עדות אחת ועתה שוב א"ש הא דמדמי הש"ם תכ"ד דחזרה לעדות אחת דעי"ז שיכולים לחזור מיתך שייכי עדות השניה לעדות הראשונה ונתחזק ע"י אמירתם השניה מה שלא יכולים שוב לחזור מראשון. ובעיקר סוגיא זאת עי' ש"ך סי' רכ"ט ומ"ל פ"ט מהל' מעשה הקרבנות:

דף עד ע"ב גמרא בנא הרוג ברגליו. נ"ב פי' שו"ת טו"ב מהד"ק אהע"ז סי' מ"ז שהקשה לשיטת התוס' (כתובות כב ע"א) ד"ה ערעור דפגם משפחה גלוי מילתא בעלמא וכתבו התוספות כיון דיש שני עדים לא יתברר לעולם דהרי תרי כמאה ע"ש וא"כ למה נקרא כאן הכחשה בבא הרוג ברגליו הרי היו שניהם עדים שנהרג וא"כ אין אפשרות להכחיש ודלמא אינו זה וצ"ל כמ"ש התוס' יבמות (פז ע"א) ד"ה אתי גברי וקאי ואת אמרת לא תנא דבדבר הידוע לכל העולם לא שייך תרי כמאה וכיון שהאיש הזה ניכר לכל העולם לא מועיל אמירת העדים שאמרו שנהרג. ודבר זה אין נופל בגדר עדות כמו שלא יועיל אמירת שני עדים על עץ שהוא אבן והכחשת דבר שניכר בחוש ונכון: **שם** והא ר' יהושע אב"ד הוה. נ"ב אע"ג דר"א בן עזריה היה אב"ד של ר"ג כמו (ברכות כח ע"א) שהיה דורש ר"ג שני שבתות וראב"ע שבת אחד ובירושלמי ברכות פרק אין עומדין ופסחים פ' תמיד נשחט אמרינן בפי' שראב"ע היה אב"ד נ"ל דזה היה נעשה אחר מיתתו של ראב"ע דהכי אמרינן בירושלמי באותו מעשה של מחלוקת ר"י ור"ג בשעת שרצו להעבירו מן הנשיאות דאשכחי' לר' יהושע עביד מחטין ואם היה אז אב"ד איך היה עושה מלאכה ועי' שו"ת חשב"ץ סי' קמ"ג סי' קמ"ד סי' קמ"ס. ועוד איך העבירו את ר"י ומינו לראב"ע אלא ודאי דאחר מות ראב"ע נתמנה ר"י לאב"ד על מקומו של ראב"ע. ולא אמנע להליג דבר תימה אחת מה שראיתי ביוחסין ערך ר' כ' נתן הבבלי היה אב"ד בישיבתו של ר"ג אביו של רבי ובכ"מ הלכה כמותו משום דדיינא ונחית לעומקא דדינא ומזה תלמד לר' יהושע בן חנניה ע"ש והכוונה ע"כ כמו דהלכה כר' נתן מפני שהיה דיינא ואב"ד כן הלכה כר' יהושע מפני שהיה אב"ד ובאמת אין הדבר כן דאין הלכה כר"י רק נגד ר"א משום דשמותי היה אבל בכ"מ היכא דפליג עם ר"ע ור"ג אין הלכה כמותו ברוב המקומות בלתי אם רבים סומכין דעתן ועוד תמוהים דברי היוחסין של' ובכל מקום מחזיק התלמוד דברי ר' נתן להלכה משום דדיינא הוא ודבר זה אינו רק בדיני ממונות אז שייך סברא דדיינא אבל באיסור והיתר אין הלכה כר' נתן ולא כר' יוסי בן חנינא אע"ג דקאמר הש"ם על שניהם דיינא ונחית לעומקא דדינא ועי' יד מלאכי סי' תקל"א מה שהשיג על דברי רש"י (נדרים נא) ד"ה מאן חכים דגם לענין ספרה דהוא מילתא דאיסורא נמי אמרינן ר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא והשיג עליו דלא שייך רק בדיני ממונות ע"ש ודברי היוחסין צ"ע ג"כ:

דף עו ע"א גמ' הא מני ר"ש היא דאמר קדשים שחייב באחריותן ברשותיה דמרא קאי׳ נ"ב גם מכאן משמע לכאורה כדברי הפ"י לעיל דלר"ש אפי' איתא בעינא נמי מחשיב קדשים שחייב באחריותן כשלו דאל"ה א"כ למה לא נחשב הקדש כמכירה דהרי לע"ע איתא בעינא בשעה שהקדיש וחייב להקדש אותה הבהמה עצמה וא"כ למה לא תהיה הקדש כמכירה. והרב הקצה"ח סי' שפ"ו לא התעורר מזה מאומה:

דף עז ע"א גמרא פרה מטמאה עומאת אוכלין. נ"ב פי' שו"ת שער אפרים סי' א ב ופי' שו"ת חכם צבי סי' מ"ה שהאריכו בסוגיא זו הרבה:

דף עח ע"ב גמ' מי פטר גנב נפשי' בכבש. נ"ב עי' תשובת מהר"מ מינץ מובא בתשובת חכם צבי סי' ק"ב דרצה לפשוט מכאן דמי שקנה אתרוג הדר בדמים יקרים ונאבד ואח"כ נתקלקל והשאילו לאחר ונאבד אצלו דמצי פטר נפשי' באתרוג כשר אע"פ שאינו הדר כל כך והח"צ השיג עליו דכאן לא הפסידו ממון משא"כ באתרוג אילו היה רוצה למכור אותו היה לוקח כפי שווה אתרוג הדר ע"ש. ועי' משנה למלך פט"ז מהל' מעשה הקרבנות ועי' תשובת תפארת צבי סי' כ"ח שפלפל בזה אם מותר למכור אתרוג שהוקצה למצוה והעלה בפשיטות דאף תפילין איתא במכירה אף דקדושים הם מכ"ש אתרוג תשמישי מצוה הם וקי"ל תשמישי מצוה נזרקין בפ"ד דמגילה ורק גוף אתרוג הוקצה למצותו בתמך ימי החג ולא הדמים עי' שם:

דף פ ע"א תוס' ד"ה מכי אתא רב לבבל וקשה לר"ת מה פריך בגיטין אבל בבל לא והלא המשניות נשנו קודם שבא רב לבבל. נ"ב נ"ל ליישב ע"פ מה שמצאתי באגרת ר' שרירא גאון דבאמת בנהרדעא היו ישיבות גדולות מגלות יכניה והיה שם בנהרדעא בי כנישתא דשף ויתב ור' נתן היה בבבל והנה שמה הרבה ברייתות הנקראות משנת דר"נ והיה שמה ר"ח אחי ר' יהושע ורב הונא ריש גלותא ור' יאשיה דהוצל ור' שילא ושמואל והרבילו תורה הרבה רק ביומי דרבי בשנת תק"ל למלכות יון דרבילנא ביה נחת רב לבבל. ולא רצה לדחות מקומו של שמואל בנהרדעא והלך למתא מחסיא והוו ישראל כפיבי דאפי' איסור והיתר לא ידעו כמו דאמרינן חולין (קי ע"א) דלא ידעי אם יש איסור לבשל ולאכול בשר בחלב וכקשה מלא וגדר וקבע ישיבתו בסורא דנקרא מתא מחסיא ע"ש דמכי אתא רב לבבל נעשה כל מדינת בבל אפי' סוריא כארץ ישראל מפני שרב הרביץ שם תורה וקודם שבא רב לבבל לא היו בקיאים לשמה רק נהרדעי וסביבותיה שהיתה שם מקום קבוע לישיבות עוד מגלות בית ראשון ובגיטין דלא חשיב רק מכו כא"י לגיטין אבל בבבל לא היינו אפילו נהרדעי מקשה הש"ם שפיר דפעמא דבבל כא"י מכי נחית רב לבבל הוא משום שריבץ תורה וא"כ בנהרדעי שייך זה אף קודם שבא רב שהיו בקיאים בתורה וחכמה ע"י ישיבות הקבועות שמה מזמן קדמון וזה אמת:

ע"ב גמ' שמואל לא פייל קמיה דרב אסי. נ"ב ובאגרת רבינו שרירא גאון הנירשא שמואל לא פייל מקמא דרב וגם ראיתי דגרם תאן נפרח בפי"ת וג"כ הכוונה מי ישריח להמתין זמן רב חוץ לפיר עד שיכנסו שם וראיתי שמפרש דרב לא רצה להיות לראש על שמואל מפני שכבר היה שמואל ראש ישיבה שמה ולא רצה לדחותו ורש"י פי' דשמואל לא עייל קמיה דרב אסי דרב אסי היה גדול ממנו ועי' ביוחסין של' דשמואל ורב אסי הלכה כרב אסי משום דרב אסי גדול משמואל וכן כתב הרא"ש קדושין (פא ע"ב) לענין מתיחד אדם עם אמו ואולם רש"י לקמן צט ע"א ד"ה לימא שמואל לית לי' כרב אסי ומשמע לא עבדינן כרב אסי דהא קי"ל הלכתא כשמואל בדיני ע"ש נ"ל כלל זה דהלכתא כשמואל בדיני כלל גדול מזה ובפרט דהרא"ש עצמו כתב שם בקדושין דשמואל היה קשיש מרב אסי ע"ש: **שם** מתריעין על החיכוך בשבת ודלת הננעלת לא במהרה תפתח והלוקח בית בא"י כותבין עליו אונו אפילו בשבת. נ"ב לדעתי שלשה ענינים הן מסגנון אחד בא להורות שאם יזדמן לאדם שעה מוכשרת לא יעבור הזמן בבטלה רק יעשה כל ההשתדלות המועילות כי לא במהרה יזדמן לו שעה מוכשרת כזאת ועיקר בזה הוא כי דלת הננעלת לא במהרה תפתח כמו שהיה הענין בסמיכה כיון דאלדתי השעה ונתמנה מר בר רב אשי לנשיא אע"פ שכולם הסכימו למנות את רב אחא מדפתי (ב"ב יב ע"ב) מ"מ כיון דננעלה הדלת למעשה לא במהרה תפתח ולא במהרה יישיבו לו עוד ובאו להתעורר ג"כ על הסמיכה שבטלה בזמניהם ע"י גזירות יוגדר ובמו רחמי ובלשנא שנינא ליגדר ובעל הגזרה וימהרו ויחלצו לסמוך איש אחר כי אולי יגיע ימי הרעה עוד ולא במהרה תפתח. וכן הך דמתריעין על החיכוך אפילו בשבת משום דאולי מתה שעה של נחמנים ואומי תשובה השעה מ"ו ואזי לא יועיל התרעתם ומפ"ז מותר אפילו בשבת וכן דכותבין אונו אפילו בשבת נ"ל הטעם כיון דעתה נתרצה למכור לכן ישתדלו לגמור הקנין ואולי יחזור אח"כ. לא ירצה למכור לכן בשבו לא יניחו לעבור השעה ונכון:

דף פא ע"ב גמ' יהודה בן קנוסא תלמידי הוא. נ"ב פ"ם כאן ונ"ל בן נקוסי וכן שמו בכ"מ (לעיל מס ע"ב) ואולם אע"פ שכאן משמע שלא היה רק תלמיד ר' חייא ולא של רבי בכל זאת (ב"ב פא ע"א) אמרינן פי' ר' יהודה בן נקוסי לפני רבי משמע שהיה ג"כ תלמיד רבי ובקה"ד חשיב ליה ג"כ לתלמיד של רבי ומכאן לא משמע כן: **שם** השבת גופו מנין שנא' והשבותו. נ"ב מכאן הוצית הרמב"ם דבריו פי' המשנה על נדרים הנודר מרפא אותו של' מרפא אותו רפואת הנפש וזה נכלל בכלל והשבותו לו ע"ש והיינו דכאן דחייב להציל אותו שלא יטבע בנהר פי' (סנהדרין עג ע"ב) וכאן אמרו שמודו ג"כ שאם טעה בדרך אתה צריך להצילו ומכ"ש שמצוה לרפאות אותו להצילו מחולי הגוף: **שם** מהלכין בשבילי הדרכים שלמה אמרה דכתיב אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך. נ"ב בספרי תורת נביאים תמהתי על הרמב"ם פ"ה מהל' נזקי ממון הל"ד שכתב שלמה תיקן שמותר להלך בשבילי דרכים ובאמת זה אינו תקנת שלמה רק נלמד מקרא דמשלי אבל לא תיקן זאת בפרטות. וכי כל הנהגות מובות שאנו למידים מספרי נביאים יודקק עליהם לומר דהם תקנות נביאים ולשון התקנה איננה נופלת רק על תקנה פרטית אבל מה שנכלל במשלי מוסר של נביא והאחרונים כללו זאת בכוונת הנביא אין זה בכלל תקנה שוב ראיתי לבעל מחבר יוחסין אות שלמה דהתעורר ג"כ על רבינו בזה. אולם עתה ראיתי כי נכונים דברי רבינו דהש"ם מקשה סכנו עשרה אחד עשר הוו ומשני מהלכין בשבילי דרכים שלמה אמרה מכלל שהיתה תקנה פרטית משלמה. כמו עשרה תקנות דיהושע דאל"ה אין מקום לכוללה בתקנות יהושע:

דף פב ע"א גמרא ושתהא אשה חוגרת בסינר משום צניעותא. נ"ב בעל עין משפט לא ציין מקומו ברמב"ם ואנכי מצאתי זאת ברמב"ם פ' כ"ד מהל' אישות הל"ג שכיבה שזרה תיקן שתהא אשה חוגרת בסינר בביתה כך והנה הרמב"ם הוסיף תיבת בביתה שלא נזכר בש"ם ע"כ נ"ל דהרמב"ם סמך על הירושלמי פ"ג דמגילה שאמר עזרא תיקן שתהא אשה חוגרת בסינר בין מלפניה ובין מלאחריה משום מעשה שהיה שרבעה קוף מאחורי' ע"ש ומטעם זה למד הרמב"ם דגם בביתה אסור משא"כ לטעם ש"ם דילן דמשום צניעות תיקן עזרא א"כ בביתה לא שייך צניעות עי' כתובות (עב ע"א) לענין פרוע ראש דבביתה שרי ע"ש. וכן ראיתי שסמך הרי"ף על הירושלמי במ"ש שעזרא תיקן שיהיו קורין בשני ובחמישי. והרב מגן אברהם סי' קל"ה ס"ק א' תפסו תמ"ש דמרובה. אולם בירושלמי פ"ד דמגילה סוף הל"א נאמר בפשיטות עזרא תיקן שיהיו קורין בשני וחמישי ועי' בירושלמי פ"ק דמגילה (סוף הל"א) דאמר בפשיטות דעזרא תיקן קריאה בב' וה' ועי' קרבן עדה ע"ש. ואף שיש להתעורר על דברי הרמב"ם בהקדמתו למשנה שחישב שתהא אשה חוגרת בסינר הלכה למשה מסיני. כבר כתבתי בזה באריכות בספרי תורת נביאים ואכ"מ:

דף פג ע"א גמרא ללמדך שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות. נ"ב עי' יבמות סד ע"א. הגי' מלמד שאין שכינה שורה על ישראל פחות מב' אלפים וב' רבבות הרי שהיו ישראל שני אלפים ושתי רבבות חסר אחד. וזה לא עסק בפריה ורביה לא נמצא גורם לשכינה שתסתלק מישראל והנה כפי הגי' שם הפי' דאם היו ישראל ב"א וב"ר חסר אחד וזה לא עסק בפ"ו שישלים המספר הנה גורם לשכינה שתסתלק. והנה הדבר תמיה איך שייך לשון שתסתלק דהרי לא היה עדיין כמנין המוכרח להשראת השכינה והיה לו לומר נמצא גורם שלא ישרה שכינה בישראל אבל לשון סילוק משמע דהיה כבר ואח"כ נסתלק. אולם לפי הגי' כאן הוא נכון וה"פ ללמדך שאין שכינה שורה פחות מב' אלפים וב' רבבות חסר אחד היינו היה המנין ואח"כ נחסר אחד והיתה אשה מעוברת ראויה להשלים המנין ונבח בה כלב א"כ גורם שתסתלק שכינה דהרי כבר היה כאן השראת שכינה מקודם רק ע"י שנחסר וע"י נביחת הכלב על אשה זאת יש כאן סילוק שכינה ועי' רש"ל יש"ש ב"ק שלא פי' כן אחר שהוסיף הי' חסר אח' ע"ש:

דף פד ע"א גמרא תניא ר"א אומר עין תחת עין ממש ממש ס"ד לית ליה ככל הנהו תנאי. נ"ב פי' רמב"ם פ"א מהל' חובל הל"ו של' אע"פ שדברים אלו נראה מענין תורה שבכתב וכולן מפורשים הן מפי משה רבינו כולן הלכה למעשה בידינו וכזה ראינו דנין בב"ד של יהושע ובב"ד של שמואל הרמתי ע"ש וכ"כ הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה שבודאי היתה הלכה מסיני דפרי עץ הדר היינו אתרוג ולא ראינו ששמענו מחכם אחד שיסביר תפוח או פלפלין וכדומה רק בש"ם חקרו למצוא ג"כ אסמכתא בכתוב כמו הדר שדר באילנו וכדומה ע"ש וכן כאן בודאי היתה הלכה מסיני רק חקרו למצוא סמך בכתוב וכל אחד חקר אחר סמיכה אחרת אשר ישרה בעיניו ומפ"ז מקשה הש"ם ממש ס"ד לית ליה ככל הנהו תנאי והיינו אחרי שלא תמצא שום איש שיסבור כן רק כולם הניחו דעין תחת עין ממון. וכן נהוגים בכל בתי דיני ישראל. רק שחוקרים למצוא סמיכה בתורה ובע"כ ראו כן מקובל מכל בתי דינים בישראל ואיך שייך שר"א יחלוק ע"ז:

דף פה ע"א גמרא ורפא ירפא מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות. נ"ב כבר תמהתי בספרי שלא מצאתי להרמב"ם ז"ל שיביא זה בספרו דמצוה לרופא לרפאות רק בפ"ו מהל' נדרים הל"ח כתב מרפא חולי הנפש שזה מצוה לו ולא הביא שום לימוד ע"ז. וכבר זכרתי לעיל שהרמב"ם פי' המשנה (נדרים מב) מזכיר קרא והשבותו לו אשר נזכר לעיל וגם (סנהדרין עג ע"א) אבל הדרשה מן רפא ירפא השמיט ועי' רמב"ן עה"ת פרשת בחקותי ובתורת האדם סוף שער הסכנה ובחובת הלבבות שער הבטחון פ"ד וצ"ע על הרמב"ם:

דף פז ע"א גמרא מ"ט דלא מפקדינא וקא עבדינא מצוה והשתא דגדול המצווה ועושה מאן דא"ל אין הלכה כר"י וכו'. פי' שיטה מקובצת הביא בשם הרב המאירי במדרשות אמרו כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט ודבר זה אינו רק בדבר שכל כיוצא בזה הפוטר פטור ממנו ואינו דבר שיצא ממנו שכל או מוסר או שלמות או הכנעת הלב וכיוצא בזה. ועושה ממנה על עצמו מצוה עכ"ל. והנה מ"ש המאירי במדרשות אמרו הנה זה נמצא בירושלמי פ"ק דשבת על המשנה לא ישב אדם לפני הספר ובגילות בפי הקדמונים לקרות הירושלמי והאגדות בשם מדרשים כמו בערוך ערך כשא הביא בשם פרקי דר"א ומדרש ויקרא רבה מה שנמצא אצלינו בבבלי ר"ה (יז ע"ב) איזה חג שהחודש מתכסה בו זה ר"ה ועי' טור או"ח סי' מ"ח נהגו לקרות הקרבנות כמו שאמרו במדרש בזמן שאין בית המקדש וכו' אמר הקב"ה כבר הסדרתי להם סדר הקרבנות ע"ש והוא ב"ם מפורש תענית (כז ע"ב) ופי' ריטב"א יומא (ע ע"א) על ר' יוחנן בן תורתא שהביא בשם הירושלמי דנקרא כן ע"ש ספרה שלחש היהודי באזנה מפני שלא רצתה לחרוש בשבת ונתגייר עי"ז ולא נמצא רמז לזה בירושלמי רק בפסיקתא רבתי פי"ד פיסקא דפרה פ"א ע"ש ובמאמר לקיים דברי אגרת האחרכתי בראיות רבות ע"ז. ואולם בעיקר החילוף דבדבר שהוא עושה משום מוסר או סלסול מותר לעשות עליו מצוה ולהחמיר על עצמו. הנה באמת קי"ל כר"ג דס"ל פ"ב דברכות אם רצה להחמיר כמו שאמרו בירושלמי שם ופי' רמב"ם פ"ד מהל' ק"ש דמחלק בין מבוהל או לא ובלא"ה י"ל כמ"ש התוס' דלסומא כיון דפטור מכל המצות והוה כנכרי גמור. ומפ"ז רשאי להחמיר עלמו. ובאמת גם דברי התוס' נ"ע דאפי' מאן דס"ל סומא פטור מכל המצות היינו דוקא מת"ע אבל במצות לא תעשה בודאי חייב וכי ס"ד שסומא יהיה מותר לאכול חלב מה"ת ואיך כתבו שהוא כעכו"ם לכל דבר כיון שפטור ממצות ויש להאריך הרבה ואכ"מ **שם** אבל חבלה כיון דלאו בעי מתחבל בה לא מצי חביל לא קניה ליה כחמנא. נ"ב אולי מכאן יצא לו להרא"ש תה דס"ל פ"ב ד"ה נערה בתולה דאע"ג דאונס נותן הצער מ"מ הצער לעצמה. והיינו דצער הוי כמו חבלה. וזה לא קני' ליה רחמנא ומ"ש בשו"ת חכם צבי סי' קמ"ז ליישב קושית הכ"מ מכתובות דאמרינן דידה דאבוה הוי וגם אני בתי' האחרכתי הרבה ואכ"מ:

דף צ ע"א רש"י ד"ה לא שבו ולא כלום וכו'. ונ"ד לשותפין דעלמא דהתם יש לזה חלק בכולו ניזול אני אבל כולן קנוין לאחד לגוף וכולן קנוין לו לפירות וליכא מיוחד.

לא לזה ולזה. נ"ב לפ"ז קשה איך קי"ל ערכין (כח ע"ב) דהמשכיר בית לחבירו יכול להקדישו הרי השוכר יש לו לפ"ע כל קנין פירות והמשכיר אין לו רק קה"ג ולא קנין פירות. וא"כ לא מקרי פניהם בפנים כלל ואיך בידו להקדישו וע"פ דברי הרא"ש בבא קמא (כג ע"א) פ"ה סי' פ' יש ליישב קלת ע"ש וא"כ"מ:

דף צא ע"א

נמ' היכי דייניגא ליה דיני ממונות בלא בעלים וכו' מהיכא משתלם מרדיא ופרש"י משסין את השור לחרישה וא"כ ידינוהו דיני פשות. נ"ב מכאן משמע דקודם גמר דין אע"פ שכבר עיינו בדינו לענין דיני ממונות מ"מ כל זמן שלא גמרו דינו מותר להשהותו ואין בזה משום עינוי הדין. אולם פי' תוס' מועד קטן (יד ע"ב) ד"ה אתה מטנה את דינו משמע דנסתפקו בזה אם שייך אחר העיון איסור דמטנה את הדין. ופשיטא דאין חילוק באיסור עינוי הדין בין אדם לבהמה דהכי דעבי כמיתת הבעלים כך מיתת השור ומזה למדו איסור עינוי הדין למיתת השור עי' שיטה מקובלת כאן: ע"ב גמרא ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש מיד נפשותיכם אדרוש דמכם. נ"ב כן הוא ברמב"ם פ"ב מהל' לא הל"ג ומרן הכ"מ לא העיר אזה וכן בעל מסורת הש"ס לא ציין כאן על דברי הרמב"ם מאומה: **שם** לוקה משום בל תשחית. נ"ב כבר התעורר הגאון מהר"י ברלין שהגי' בתוס' היא העיקרית פי' ל"ל עובר בבל תשחית וכן כתב הרמב"ם פ"ו מהל' מלכים הל"י ועי' בהגהות משנה למלך שם. אולם מצאתי בס' המצות לרבינו תל"ת ל"ז כתב בזה"ל וכן כל הפסד נכנס תחת לאו זה כגון מי ששורף בגד או ישבור כלי ג"כ עובר משום בל תשחית ולוקה משמע מלקות גמור וכאן בהל' מלכים ב' דאינו לוקה רק מכות מרדות מדבריהם. אם לא שנדחק דרבינו כאן כוון דלוקה היינו מכות מרדות כמו שכתב רבינו בפי' המשנה משנה ראשונה דשבת וז"ל ומי שיוצא מרה"י לכרמלית יתחייב מלקות אם הוא מזיד ע"ש וכבר ידעינו דמלקות של תורה אינו על כרמלית כמ"ש פ"א מהל' שבת הל"ג וע"כ מלקות מדבריהם קאמר: **שם** לא שכיב ביבתא ברי אלא דקץ תאינתא בלא זמנה. נ"ב עי' מורי זהב יורה דעה סוף סי' קט"ז ועי' שו"ת חות יאיר סי' קנ"ה: **שם** רק עץ אשר תדע וכו' זה אילן סרק. נ"ב כבר ידוע קושי' הגאונים בעל בשמים ראש ובעל פלי אריזים בספרו מעין החכמה לשיטת הרמב"ם דס"ל ספק דאורייתא מה"ת מותר רק עיקר איסורו אינו אלא מדרבנן וא"כ מכאן משמע דרק ידוע בבירור כי לא עץ מאכל או אותו תכרות אבל בספק אסור לקוץ אותו:

דף צב ע"א

גמרא לא הוי סליק ליה שמעתתא אליבא דהלכתא. נ"ב עי' ש"ס (סוטה ז ע"א) דגרס לא הוה ידע לפרוקי קושיא ע"ש ועי' פרש"י (מכות יא ע"א): **תוס'** ד"ה אלו ט' בבראשית רבה יש שהכפלים גבורים היו. נ"ב בראשית רבה פנ"ה. וכן מה שהביאו בדבור השני דראובן בא לשקו ולתעניתו הוא במדרש קא"פ פ"ד: **ע"ב** גמרא ועבדתם את ה' אלהיכם זו קרית שמע ותפלה. נ"ב היינו כדאמרינן תענית (ב ע"א) איזהו עבודה שבלב זו תפלה ועי' רמב"ם פ"א מהל' תפלה: **גמ'** למה הלך זרזיר אצל עורב מפני שהוא מינו. נ"ב עי' שו"ת כנסת יחזקאל סי' מה שהאריך בזה: **תוס'** ד"ה חמרא למרי'. כדאמרינן במדרש טוב עין יבורך זה משה רבינו והוא סמך בשתי ידיו. נ"ב במדרש לא נמצא כן ובפרטי הוכחתי במקום כי מדרש במדבר דברים לא היו למראה עיני התוס' אך כוונתם על מה שאמרו סנהדרין (קה ע"ב) בכל אדם מקנא חוץ מבנו ותלמידו שנאמר כי כמן משה את ידו עליו פרש"י שם דהקב"ה אמר וסמכת את ידיך והוא סמך בשתי ידיו אבל זולת זה לא מצאתי מדרש זה: **תוס'** ד"ה דמרכי בעלנים כמו איש יודע ציד ומתרגמינן גבר נחשירכן. נ"ב וזה ג"כ לדעתי הכוונה בקינות לט' באב קינה המתחלת אבל אעורר אניות אגבר דרך ופרך נחשירך ולדו תרך ע"ש · והכוונה על עשו שמתרגם איש יודע ציד נחשירכן ואמת: **תוס'** ד"ה משולש בכתובים והוא בבן סירא. נ"ב הנה כל הענינים לא הותרו ליכתוב רק מגילת תענית היתה נכתבת לבד בזמן קדמון ואמרו תמיד בש"ס דכתיב במגילת תענית אבל על בריימות נופל דתנן דתניא הכוונה על למוד בע"פ וכן ספר בן סירא אשר אמרינן (סנהדרין לב ע"ב) מילי מעליתא דאית בהו דרשינן היינו שניתן לדרוש ומכ"ש שניתנו לכתוב ומפ"ז טפל ע"ז ומשולש בכתובים הו כדכתיב מפני שהותר אלו הכתיבה מזמן קדמון:

דף צג ע"א

גמרא לשמור ולא לחלק לעניים עי' ספר מחנה אפרים הלכות לדקה שהאריך בזה הרבה: **תוס'** ד"ה דאיכא דיינא בארעא. נ"ב לפני תוס' ז"ל היתה גירסא זאת בגמרא. אולם גירסא שלפנינו והני מילי דאית ליה דינא בארעא ולא כתיב דייני. והנה כל אלו מגא הא מלתא אשר הביאו ראיה מדברי נביאים וכתובים ואמר רבא אגא אמינא מהכא נ"ל שהם על דרך זה כי מצינו יומא (לח ע"ב) דאמר רבינא להאי מרבנן דהוה מסדר אגדתא מנא הא מלתא דאמרו רבנן זכר לדבר לדיק לברכה א"ל קרא כתיב א"ל מדאורייתא מנ"ל. והיינו כיון דאמרינן (תענית ט ע"א) מי איכא מידי דכתיבי בנביאים ולא רמיזי באורייתא וחפש סמיכות לאלו ענינים הנזכרים בדברי הנביאים מן התורה ועי' תוס' יבמות שם וגם כאן מתחלה מצאה סמך למשלים אלו מן הנביאים וקיים בכל אלו כיון דיש להם סמך ורמז בנביאים. שוב ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא והביא סמך מן התורה:

דף צד ע"א

גמרא אין זה מברך אלא מנאץ וע"ז נאמר בוצע ברך נאץ ה'. נ"ב אע"ג דבש"ס אמרו ב"ש ור"א ורשב"א וכו' כולהו ס"ל וא"כ הוה שיטה ואין הלכה כשיטה אפילו כחד מינייהו וכאן פסקינן הלכה כרא"י. עי' רמב"ם פ"א מהל' ברכות ועי' תשובות הרשב"א סי' י"ח דדברי ראב"י המה יתד תקוע בהוראה נ"ל כיון דאמר רבא עד כאן לא קאמר ראב"י אלא לענין ברכה שוב לא קי"ל כשיטה עי' יד מלאכי סימן נ"ו שהביא בשם הכנה"ג דהיכי דדחי תלמודא את השיטה וקאמר דלמא ע"כ לא קאמר פלוני אע"ג דקאמר דילמא משמע שאינו בהחלט לא מיקרי שיטה. אולם הביא דעת הרשב"א דס"ל דגם בכהאי גוונא שיטה מקרי. והרב יד מלאכי הסכים עמו מסוגיא דלא קי"ל שינוי במקומה עומדת ע"ש ובאמת כיון דאין הלכה כשיטה שוב אין הלכה כחד מינייהו ולמה בזה הלכה כראב"י נ"ל כיון שכ' הש"ך יו"ד סי' רנ"ד ס"ק ל"א דהיכא דאיפסקא הלכתא כחד מינייהו או סוגיא דעלמא כחד מינייהו פסקינן כוותי' אע"ג דאיתמר בשיטה וכאן ג"כ הלכה כראב"י בכ"מ דמשנתו קב ונקי הוא כלל גדול אפילו בברייתא והפי' יחיד נגד רבים ומפ"ז פסקינן כאן כוותי' דראב"י וכן קי"ל הלכה כר"ש בן אלעזר וכ' הסמ"ק משום דמותל פסק הלכתא כוותי' אע"ג דהלה הש"ס לומר דבשיטה נשנית: **ע"ב** גמרא בימי רבי נשנית משנה זו. נ"ב פי' תוס' כאן דאע"ג דהרבה משניות נשנית קודם רבי פי' שו"ת חכם צבי סי' י' ועוד כאיה מהירושלמי רפ"ה דמעשר שני זוגא שאל לרבי מה ניתני נטע רבעי או כרם רבעי א"ל פוקו שאלו' לר' יצחק רובא דבחנת לי' כל מתנייתא ע"ש הרי ראי' מפורשת שרבי סדר רק משניות קדומות ואמר שלפני ר' יצחק נכתבו בסדר יותר נאות ועי' תוספתא ז"א דזבים כשהיה ר' עקיבא מסדר הלכות לתלמידים ע"ש הרי דר"ע ג"כ התחיל לסדר הלכות. ועי' אגרת דר' שרירא גאון ביוחסין ומפ"ז אמר כאן דמשנה זאת איננה משניות קדומות רק נאמרו לדורו של רבי בלבד ועי' תשובת הריב"ש סי' תי"ז ע"ש:

דף צז ע"ב

גמרא כוזביות ירושלמית. נ"ב בירושלמי פ"א דמעשר שני מבואר בהדי' כפרש"י כראשון דכוזביות היינו מטבע של בן כוזיבא ומפורש התם מטבע שמרד כגון בן כוזיבא וע"ש כל הסוגיא וכן מפרש התם הטעם שיהיה כל המטות יוצאות בירושלים משום דכתיב יפה נוף משוש כל הארץ ע"ש:

דף צח ע"א

גמרא כילד היה לו מעות בקסטרא או בהר המלך. נ"ב בירושלמי פ"א דמעשר שני גרס בקלרה והיא עיר תוקפת חומה בא"י נזכרת במשנה פ"ט דערכין בין עירות המוקפות מימות יהושע בן נון: **ע"ב** גמרא שהכל מצווין עליו לגבתו שרפו לאחר הפסח פלוגתא דר"ש ורבנן. נ"ב פי' בזה בארוכות שו"ת נודע ביהודה מהדו"ק חאו"ח סי' כ' ע"ש:

דף צט ע"ב

גמ' ההוא מגרומתא כו' טרפי' ופטרי' לטבח. נ"ב עי' מורי זהב יו"ד סי' י"ח ס"ק ה' ע"ש ובנקודות הכסף: **תוס'** ד"ה מנעך לפי שהיה עם הארץ כדאמרי' גבי מבשל בשבת. נ"ב הרבה פעמים מצינו שחלקו חז"ל בין ת"ח לע"ה בענין הנהגות איסור והיתר כמו נדרים (יד ע"ב) הרי את כל נא בעם הארץ צריך שאלה וכן ברבית לעכו"ם מותר בת"ח וע"ה אסור והארכתי בזה במאמר דרכי ההוראה:

דף קב ע"א

גמרא כולה נזיקין חדא מסכתא היא. נ"ב עי' ספר יד מלאכי סימן של"ח שהביא פלוגתא דדעת רב שרירא גאון ור"י הלוי דוקא שלשה בבות דנחשבו כמסכתא רק נחלקו לשלשה שערים כי בבא פירושו שער ראשון ושער האמצעי ושער האחרון אבל חדא מסכתא היא אבל סנהדרין וע"ז ושארי מסכתות בסדר נזיקין המה מסכתות נפרדות ודעת הריטב"א שכל המסכתות בסדר נזיקין נחשבות כחדא מסכתא ע"ש ועי' תוי"ט בפתיחה לב"ק שהביא כן בשם הרמב"ם:

דף קג ע"ב

גמרא תקנה גדולה התקינו שאם היתה הוצאה יתירה על הקרן משלם קרן וחומש לב"ד. נ"ב הא דקרי ליה תקנה גדולה יתכן ע"פ דברי הש"ס שבועות (מז ע"א) תקנות גדולות שנו כאן ופרש"י דעקרו דבר מן התורה וגם כאן עקרו דבר מן התורה שצריכין להשיב ליד הנגזל ממש:

דף קח ע"ב

גמרא כי היכא דלא עבדת לן מילתא וכו'. שקילנא אנן דידן ושקיל את דידך. נ"ב עיין רמב"ם פ"ח מהל' פקדון ובכ"מ שם בשם תלמידי רשב"א דמכאן ראיה להרמב"ם שכתב דפרה עלמה מוזרת לבעליה אף שהקנה להשומר פרה וכפל שבה ועי' חידושי אנשי שם ר"פ המפקיד:

דף קי ע"א

גמרא ואי דלא מלי עביד עבודה שליח היכי מלי משוי. נ"ב השתא כיון דקי"ל נזיר (יב ע"א) כל היכי דאיהו לא מלי עביד שליח לא מלי משוי. אולם לפי מה שמשמע בכ"מ דאע"ג דאכילת קדשים היא מ.ה מ"מ עיקר הנחת המלוה היא דוקא שיאכל זקרבן מן בית אב אבל איננה חלה על כהן פרטי כמו שאמרו סוכה (מח ע"א) לגירסת התוס' שם דשבר חטאת עוף ואכלה דלא מיקרי מצוה דרמיא עליו שאפשר ע"י כהן אחר וכאן משמע דכהן אחר שאוכל בקדשים צריך להיות דווקא בשליחותו של העובד ואם הוא לא מלי עביד שליח לא מלי משוי ועי' יבמות (מ ע"א) מלות אכילה מלוה דכ' התוס' דהמלוה חלה על כל בית אב ע"ש. ויש להתעורר עוד דאם המלוה דוקא על הכהן היכי אפשר שיעשה שליח הרי הוי מלוה שבגוף וכמו שאין אפשרות לעשות שליח שיאכל איש אחר מלה ומרור עבורו כן אין אפשרות שיעשה שליח שיאכל קדשים עבורו וכן איך כהן גדול אונן עושה שליח ויש להאריך וא"כ"מ: **ע"ב** **גמ'** בעי רבא כהנים בגזל הגר יורשים הם או מקבלי מתנה. נ"ב עי' תשובות נודע ביהודה מהדו"ק חאו"ח סי' כ' מה שהאריך בזה לפרש דאם יורשים הם אינו אסור בהנאה כלל ע"ש מה שפלפל בזה אם רבא גרסינן או רבה: **שם** אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין נימא אדעתא דהכי לא קדשה. נ"ב במרדכי ס"פ הפועלים הקשה דהכי בירושלמי שם אמרינן איזה מתנה שמפ"כ בתורה זה האומר הרי את מקודשת לי ע"מ שלא תזקק ליבום. ועי' תשובת תרומת הדשן סי' רכ"ג וש"ע אהע"ז סי' קנ"ו ופ' שו"ת מעיל לדקה סי' א' ב' מה שהאריכו הרבה בסוגיא זאת ליישב המעוקלות דכאן אמרינן אדעתא דהכי לא קדשה הראשון וממילא איננה נזקקת ליבום ואין כאן מתנה על מ"ש בתורה עיין שם:

דף קיא ע"א

גמרא אמר רבא הב"ע דיהב אשם ליהויריב במשמרתו וכסף לידעיה במשמרתו יחזור כסף אצל אשם. נ"ב שמעתי ענין נכון הנה בכ"מ אמרינן שיעבודא דר' נתן נפקא מדכתיב ונתן לאשר אשם לאשר הגוהו לא נאמר מכאן שמוציאין מזה ונותנין לזה. וכבר אתעוררו דעדיין אין משמע[ות] אם (לא) אמרינן שיעבודא דר' נתן. שהוא ג"כ אין אשם לו. דהרי אין לו שייכות עם המלוה השני. אבל לפי סוגיות הש"ס כאן ניחא. הנה גוזל הגר חייב כסף ואשם לכהנים שבמשמרי' והנה אם נתן הכסף לידעיה במשמרתו של יהויריב נאמר ונתן הכסף לאשר אשם. וקנסה התורה שמשמר ידעיה צריכין להחזיר הכסף ליהויריב אשר האשם אצלו ובע"כ צריכים לומר יהא שי משמר צריכים להחזיר ולא הבעלים דהכי אמרו דיכולין למחול ג"כ זא"ז א"כ נשמע שפיר שיעבודא דר' נתן דהכי משמר יהויריב אין לו על משמר ידעיה כלום. רק על הגוזל נכסי הגר. יבכ"ז כיון שיש לו כסף אצל ידעיה. הדין דידעי' מחזיר הכסף לאשר אשם לו היינו למשמר יהויריב וש"מ שמוציאין מזה ונותנין לזה. ודייק הש"ס מדכתיב לאשר אשם לו דמחזירין למי שהאשם אצלו אכן מש"ס שלנו משמע דאינו רק קנס חכמים ולא מדין התורה:

דף קיג ע"ב

גמרא יכול יגלום עליו ת"ל וחשב עם קונהו. נ"ב עי' פי' המשניות להרמב"ם פי"ב דמסכת כלים משנה ז'. ועי' שו"ת שער אפרים סי' ב'. ובשו"ת חכם צבי סימן ט:

דף קיד ע"ב

רש"י ד"ה ושפגין לטק. נ"ב עי' רש"י תענית (יח ע"א) ד"ה ספגינו:

דף קטז ע"א

גמרא מול דינר זה בשכרך והעבירני. נ"ב עי' בספר מחנה אפרים הל' שכירות סי' יז וסי' כ"ג מה ששייך לסוגי' זאת:

דף קיז ע"א

גמרא אי דינא אי קנסא. נ"ב עי' (ב"ב לד ע"א) נאמר ג"כ בלשון זה אמרי לה דינא ואמרי לה קנסא ועי' רמב"ם שם בשם כ"מ ועי' יד מלאכי סי' תק"נ: **שם** רש"י ד"ה תוא חיה והוא שור הבר כדמתרגמינן תוא וזמר תורבלא. נ"ב עי' (חולין פ' א') דאמרו בגמרא שם דרבנן סברי מינא דבהמה הוא תדמתרגמינן תורבלא מ"מ דבהמה היא. ור' יוסי סבר מדמני לה בהדי חיות מ"מ חיה. ורש"י כאן כ' חיה היא והביא ראיה מן המתרגם מה שהוא בש"ס להיפך: **שם ע"ב** ברש"י ד"ה ואי לא סוחיל. ועוד אמרינן בברכות ירושלמי דפגע ביה ההוא גברא. נ"ב כן הוא בירושלמי ברכות פרק היה קורא ועי' סדר הדורות שהאריכו כמה פעמים ירד רב כהנא לבבל והביא מש"ס זבחים (נט ע"א) אמר התוס' מנחות (כג ע"ב) רמזו ע"ז דעוד בימי רבי ירד רב כהנא לבבל דאמכח דמתני רבי לר"ש בריה ולי נראה עוד ראיה מהך דלעיל (קיג ע"א) מתני ליה רבי לר"ש בריה לא דבר שיש בו אחריות מתם אלא אפילו פרה ומורש וכו' בעי מיני' רב כהנא ממה ומיקב מהו א"ל תן לחכם ויחכם משמע שהיה בזמנו ממכד שלמד רבי זאת לר"ש ברי' ומשמע שעלה ר"כ לא"י עוד טרם שנחית רב לבבל עדיין וכא"י שאל שאלה זאת מרב:

דף קיט ע"א

גמרא מקבלין מהם דבר מועט אבל לא מרובה. נ"ב הא דקבל דוד מאביגיל אשת נבל דבר מרובה לצורך מחנהו. והרי עשתה זאת שלא בידיעת בעלה ואסור לקבל הימנה. כבר התעורר בזה הרב נודע ביהודה מה"ת חיו"ד סי' קנ"ח וכתב אולי היה מגיע לדוד מן הדין שכר שימור או היו לה נכסים שנתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם או לגבי נבל נחשב זאת דבר מועט אע"פ שבכל כילי היה ע"ש:

חדושים מאת הגאון המובהק כו' מוהר"ר זאב וואלף בהגאון כו' מוהר"ר שמואל הלוי זצ"ל מבאסקוויץ.

דף ה ע"א תוס' ד"ה דאי. והע"ג וכו' מ"מ ניחא ליה. עיין תוס' סנהדרין דף ע"ט ע"א ד"ה ומספקא מדרבנן וכו' וכתובות דף ל"ה ע"א ד"ה ומי איכא למ"ד וכו':

דף כא ע"א גמרא מתיב רנב"י מפתח החנות וכו'. עיין לקמן דף ק"א ע"א ד"ה או דלמא אין וכו':

דף כה ע"א תוס' ד"ה אני וכו' וי"ל דלא פרכא היא וכו'. עיין תוס' חולין דף פ"ה ע"א ד"ה מה למילה וכו': **ע"ב** גמרא הניחא למ"ד דון מינה וכו' עיין יבמות דף ע"ח וזבחים דף נ"א ע"ב ומנחות דף ס"ב ע"א ושם דף ק"ז ע"א ונדה דף י"ג ע"ב וחולין דף ק"כ ע"ב ושבועות דף ל"א ע"א ותוס' פסחים ריש דף ל"ג ע"א ד"ה ומינה מה תרומה וכו' ותוס' זבחים דף ס"ס ריש ע"ב ד"ה הבדיל בחטאת וכו':

דף מ ע"ב תוס' ד"ה ויש בנוגח. בחד מינייהו סגי דכיון וכו'. עיין תוס' זבחים דף ד' ע"ב ד"ה סקולים הם שתירצו באופן אחר:

דף מו ע"א גמרא דאיתמר המוכר שור לחבירו וכו'. עיין ירושלמי שביעית פ"ה של משנה דאלו כלים שאין האומן רשאי למוכרן וכו' יע"ש: **ע"ב** אבל בממונא לא אזלינן ב"ר וכו'. עיין ירושלמי ריש פרק שני דכתובות ותוס' כתובות דף ע"ו ע"ב ד"ה להחזיר לו אבדה וכו' ותוס' סנהדרין דף ג' ע"ב ד"ה דיני ממונות לא כ"ש וכו': **שם** למה לי קרא סברא היא. עיין תוס' שבועות דף כ"ב ע"א ד"ה איבעית אימא קרא וכו' בתמורה דף ל' ע"ב:

דף נב ע"א מתני' בן או בת עבד או אמה פטור. עיין לעיל ריש דף מט תוס' ד"ה תמרתא מעברתא וכו':

דף נג ע"ב גמ' או דלמא והמת יהיה לו וכו'. עיין תוס' זבחים דף ע"א ריש ע"ב סד"ה ובטריפה וכו':

דף נד ע"א תוס' ד"ה או וכו' תימה וכו'. עיין תוס' זבחים ד"ה מאי עביד ליה לחלק וכו':

דף סג ע"א גמרא הכתא דאמרת כל רבויא וכו'. עיין תוס' פסחים דף מ"ג ע"ב ד"ה מאן שמעת ליה: **שם** תוס' ד"ה דבר שאינו מסויים וכו' ומ"ל הא סברא אי לא וכו'. עיין תוס' ב"מ דף נ"ז סוף ע"ב ד"ה כי יתן: **ע"ב** גמרא ואין מעידין על היקשא. לקמן דף קו ע"א ובמנחות דף פ"ב ע"ב ובכריתות דף כ"ב ע"ב:

דף סה ע"ב גמרא התא וי"ו מרבים קרא. עיין תוס' סנהדרין דף י"ד ע"א ד"ה ור"ש לא וכו' ומנחות דף נ"א ע"ב ד"ה וי"ו לא דריש וכו':

דף עא ע"א תוס' ד"ה בשלמא וכו' דאפילו למ"ד אדם וכו'. עיין בהגהות הרהב"ד פרק ח' מהלכות עכו"ם הל' ח' שגם דעתו כדעת התוס' בזה ומרן הכ"מ ז"ל תמה על הרהב"ד ז"ל יעו"ש ותמיהתו הוא ג"כ על התוס' הלז ותימה על מרן הכ"מ שלא הביא כלל דברי התוס' הללו ובחידושי הארכתי בס"ד ליישב דעת התוס' והרהב"ד:

דף עה ע"ב גמרא והא קי"ל דעדות שאחי"ה וכו'. עיין בש"ך ח"מ סי' ל"ג ס"ק ט"ז: **שם** עין משפט נסיי ק"ד בהלכות מלוה ולוה פי"ז סוף הלכה ט"ו:

דף פד ע"א גמרא רב זביד מסמיה דרבה אמר וכו'. דרבא גרסינן וכן הוא לקמן דף פ"ה סוף ע"א רבא בחלף וכן הוא בילקוט פ' משפטים רמז של"ג ושל"ה והרבה פעמים מצינו בש"ס שרב זביד דאמר משמיה דרבא עיין לעיל דף ה' ע"א בסופו ובב"ב דף ל"ט סוף ע"ב ובר"ה דף ו' סוף ע"א ועוד לו מקומות אחרות בש"ס ודי לך על פי שנים ושלשה עדים הנ"ל:

דף פו ע"ב רש"י ד"ה דלא כר"י וכו' בע"ז כתיב וכו' בשבת נמי וכו'. עיין רש"י נדה דף מ"ט סוף ע"ב ד"ה לאתויי סומא וכו' וברמב"ם פ"ט מהל' עדות הלכה י"ב בכ"מ ובמגיה שם: **שם** תוס' ד"ה ואין מיעוט וכו' תימה וכו'. עיין תוס' יומא דף ס' ע"א ד"ה תרי מיעוטי וכו' ישוב לזה:

דף פז ע"א גמרא אמר קרא ואלה המצות וכו'. מקרא זה לא נמצא בכל התורה אבל נ"ל או מקרא דדברים ה' כ"ת או שם ו' פ"א ובשניהם נאמר לשון צוה יע"ש בקרא ודלא כמו המכריע למהרידע"ז מסי' פ"ת וז"ק:

דף פח ע"א תוס' ד"ה יכא עבד וכו' תימה הא ילפינן וכו'. עיין תוס' זבחים דף ק"ג ע"א ד"ה אין לי אלא עולת איש ותוס' שבועות דף ל' ריש ע"א ד"ה שבועת העדות וכו': **שם** ד"ה שכן וכו' עיין תוס' זבחים דף ח' ע"ב ד"ה הנך כולהו וכו':

דף צ ע"א גמרא ר"ת אומר ראשון ישנו בדין וכו'. עיין ירושלמי קידושין פ"ג ה"א:

דף צד ע"א תוס' ד"ה לא הפרים מן הקמה וכו'. פי' תוס' ישנים יומא דף ל"ו ע"ב ד"ה בגזלה דגזילה וכו' ע"ש:

דף קה ע"א תוס' ד"ה אגב תגיה תימה וכו'. עיין במס' עדיות פ"ד משנה ו' בפי' הר"ב ז"ל ועי' תוס' שבת דף ל"ו ע"א סוף ד"ה לענין נ"ס וכו':

דף קו ע"ב גמרא ואין משיבין על כביקש. לעיל דף ס"ג ע"ב ומנחות דף פ"ב ע"ב ובכריתות דף כ"ב ע"ב:

דף קי ע"ב תוס' ד"ה דאדעתיה וכו' וא"ת אדם שקנה וכו'. עיין באריכות יותר בתוס' כתובות דף מ"ז ע"ב בד"ה שלא וכו':

תפארת שמואל

חדושים לגפ"ת על מסכת בבא קמא

מאת הגאון כו' מהור"ר אהרן שמואל ב"ר ישראל קיידינובר ז"ל (מהרש"ק) בעה"מ תפארת שמואל על הרא"ש

דף ב ע"א גמרא מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן או לאו כיוצא בהן וכו'. וקשה מאי קושיא היא והלא בודאי תולדותיהן כיוצא בהן דאי לאו כיוצא בהן קשה היאך קאמר תנא דמתני' לא הרי כלומר לכתוב רחמנא שור ותיתי אידך מיניה קשה היאך יאמר ולא לכתוב אידך והלא רש"י פי' הא דכתיב בתורה הוי אב וא"כ אם יכתוב התורה שור והשאר נלמד מיניה ה"א דהשאר הוי תולדות ותולדותיהן לאו כיוצא בהן (ולקמן אבאר אי"ה באר היטב) ואין לומר אילו לא נכתב השאר אפ"ה הוי ידעינן דהוי אבות משום דשוין לשור כחומריהן. זה אינו דלקמן בגמ' משמע אפי' התולדות שוין לאבות בחומריהן אפ"ה נקראין תולדות משום דלא נכתבו בתורה וא"כ הדרי קושיא לדוכתיה ונראה די"ל דהכי הקשה המקשן באמת תולדותיהן כיוצא בהן מהאי הוכחה שכתבתי או דלמא תולדותיהן לאו כיוצא בהן דאי כיוצא בהן קשה מאי איכא בין אב לתולדה ומנ"ל לאפוקי ארעתיה אי כיוצא או לאו ולכך מביא גבי שבת וכו' ועיין לקמן מה שאכתוב בעזה"ית האל וק"ל רש"י בגמ' מפרש הי ניהו תולדות. כוונת רש"י לשלול הפי' של אבות דמשלם במיטב כמו שמפרש ר"ח בגמ' לו"א ובגמ' מפרש אקרן דנגיפה היא תולדה דלא כתיב בקרא דכי יגוף היא נגיחה ש"מ הטעם הוא דכתיב בתורה והגמ' מוכיח זה דע"כ תנא שור לקרנו כסדר שהם כתובים שור תחלה כי יגח וגו' שהוא קרן. ועתה י"ל אמ"ש רש"י מבעה מפרש בגמ'. ונראה דהוקשה לרש"י דבע"כ קתני שלא כסדר המקרא דהא מבעה הוא אדם בפרשת אמור לזה מפרש בגמ' ר"ל ומבעה הוא שן והוא כסדר הכתוב וא"כ בע"כ שמבעה הוא שן. א"כ תנא שור לרגלו דאם שור הוא קרן קשה רגל מאי שייריה בשלמא קרן בתמין לא מיירי ומייתי לה כשהזיק הב וכו' אלא בע"כ ברגל איירי רישא וא"כ הוא שלא כסדר המקרא ונדחה בגמ' לתרץ לעיל ואין לומר דאדרבה רש"י ס"ל דמבעה זה אדם מפרש בגמ' וס"ל דשם אדם קחשיב כמ"ש ר"ת וא"כ יכול להיות מה שפירשנו לעיל א"כ קשה במה שכתב רש"י ובגמ' מפרש מאי לא הרי וכו' בשלמא בלא זה הוי אמינא דרש"י בא לבאר שלא תטעה לפרש כדעת המקשן ופי' התוס' לקמן דהקולא גורם החיוב שבקל יכול לשמרו והוי ככל לא הרי שבתלמוד ובזה מיושב נמי דלא נקט כסדר דלא יכול לומר לא הרי הבור כהרי השור וכו' דאדרבה דכיון שחייבה התורה בשור כ"ש שחייב בבור שבקל יכול לשומרו שיש בו כל הקולות אין כוונתו ואין הנאה ואין בו רוח חיים וכו' כמ"ש בש"ת ד"ר בזה לזה בא רש"י לסתור במאי דמפרש בגמ' דאדרבה דכוונתו להזיק ור"ח הוא חומרא לחיוב. כל זה מתיישב באם מבעה זה השן אבל אי מבעה הוא אדם לא מתיישב בכל למעות בזה דלא שייך הפי' הנ"ל. ואין לומר דרש"י בא לשלול שלא תטעה לומר הפי' דלא הרי שהוא כמו הצד השוה שבכל התלמוד וכמ"ש התוס' בפי' דארבעה אבות לא הרי וכו' ולא נחת למנינא. א"כ קשה במ"ש רש"י ובגמ' מפרש הצד השוה לאתויי מאי דבשלמא אי הוא דלא כפירש"י בלא הרי אלא כפי' התוס' הנ"ל הוקשה לרש"י שפי' דל"ל הצד השוה דמאי נ"מ שהן שוין בחומרא אחד לו"א בגמ' מפרש ודו"ק: **שם** ברש"י ד"ה השור והבור וכו' כסדר שהם כתובים בפרשה וכו'. בא לתרץ למה לא תנא השור והמבעה בהדדי ששניהם עניני שור למאן דתני שור לקרנו ומבעה לשינו וכן למאן דתני שור לרגלו ומבעה לשינו ואפי' למ"ד מבעה זה אדם מ"מ הו"ל למיתניה בהדי שור דלתרווייהו יש בו רוח חיים. גם שהוא כסדר לא הרי דבמתני': **שם** ברש"י ד"ה לא הרי שור וכו'. כלומר אי כתב רחמנא שור וכו'. בא לומר שלא תפרש אין וכו' חומרת שור כחומרת מבעה דמבעה הוא חמור שיש הנאה להיזקו כמבואר בסברא בגמ' ואילו הוי כתב מבעה לא אתיא שור מיניה ע"ז אמר רש"י דאין הפי' כך אלא בא לומר דאין קולתו של שור כמו קולתו של מבעה ואי הוה כתב שור לא אתיא מבעה מיניה וכמו שכתבו התוס' בד"ה לא הרי וכו' וכפי שאכתוב בס"ד. ובדברי ריבות סי' כ"ז כתב בענין זה אך שדבריו אינם נכונים ביזכרו סברת המ"ד דלקמן דף ג' ע"ב וכפי' התוס' והאריך בדברים ללא צורך כי נראה פשוט שכוון רש"י בדבריו לדעת התוס' ממש ודו"ק: **שם** ברש"י ד"ה לא מיחייב אלא חדא אאב מלאכה אבל התולדה לא מיחייב. נ"ל אף שאין לנו נפקותא בדברי רש"י הללו בעניני דשמעתין מ"מ יפה כתב דודאי אין החיוב אלא משום אב ונ"מ אם שכח שעבר על התולדה ואם הביא חטאת על התולדת ושכח שעבר על האב אזי כשניכר אח"כ שעבר גם על האב אינו נפטר בחטאת שהביא כן משמע לי מתוך פירש"י הללו: **תוס'** ד"ה אית דוכתי דתני הן ואית דוכתי דלא תני הן כמו י"ג אבות נזיקין וד' מחוסרי כפרה. וא"ת ואמאי לא קאמר הכי הן כדקתני ארבעה ראשי שנים הן וכו' והנה העולם אומרים דתרתי דיבורי תוס' נינהו. ול"נ דחדא הוא ובלא זה לא רצו תוס' להקשות ליתני הכא הן דהוי אמינא כמו ברש"י וכדפרישנא לעיל דלא תני הכא משום דכתיב בהדיא בקרא אבל השתא דתני תוס' כבר אית דוכתי דלא תני הן כגון י"ג אבות נזיקין וא"כ אם כדברי רש"י דכל מה דלא כתיב בהדיא בתורה אע"פ דכתוב בתורה תני הן וא"כ הני י"ג דברים כולהו ילפינן מקראי דהיינו מריבויא דקרא וא"כ לא הוי בהדיא ולמה לא תני הן אלא ודאי דברי רש"י לאו מלתא היא וא"כ קשיא ליתני הכא הן ותי' וכו' וק"ל: **שם** בא"ד ק"ק והלא בגמ' מוכיח דנחת תנא למנינא וכו'. אתיא לאשמעי' מדאקשי' ותנא דידן מ"ט לא תני הכי וכו' וצ"ל למה היה ק"ק ונ"ל דהלא כאן משמע דתנא דידן ס"ל הני דר' אושעיא הוי נמי אבות וא"כ י"ל דלעולם התנא לא בא לאשמועי' מנינא אלא בא להגיד לא הרי זה כהרי זה באבות והמקשן הקשה הכי ותנא דידן דתני לא הרי צ"ל הכי פי' לכתוב חדא ותיתי אידך מיניה משום דתנא דידן ס"ל דאם שוין הן לא יאמר התורה כלום. וא"כ הני י"ג נמי לימא לא הרי זה כהרי זה דלמה אמרו התורה כולם והוא סברא דאבות הן א"כ בודאי יש חומרות בזה מה שאין בזה דאם שוין הן לכתוב חדא ותיתי אידך מיניה ולכך הוא ק"ק ודו"ק: **שם** ד"ה השור והבור וכו'. לא חש לשנותו כסדר הפרשה לפי שרחוק כ"כ וכו'* והא דלא תני הכי מבעה ג"כ לפני בור מטעם חדא לא הרי דסיפא הואיל דבמבעה אין חשש לשנותו קודם למאי דקדים ליה בתורה י"ל דע"כ הוצרך לשנות בור קודם להבער שהרי בור והבער סמוכים בפרשה ובור קדים ליה וממילא לא יהיה וכו' לא הרי דסיפא שאמר על שור ומבעה לא הרי דידהו כהרי אש משא"כ עתה דהוי מבעה ואש סמוכין להדדי וא"ש לא הרי השני ודו"ק. והיותר נראה דאי הוי תני השור והמבעה ודאי היה נראה לפי דגם מבעה איירי בעניני דשור ולפיכך הפסיק בבור להורות דמבעה איירי באדם ודו"ק: **שם** בתוס' בד"ה לא הרי שור כהרי מבעה וכו'. פי' אין קולתו של שור וכו'. בא לאפוקי שלא תפרש איפכא אין חומרת שור כחומרה של מבעה דמבעה הוא חמור ואי הוי כתיב מבעה לא אתיא שור מיניה ותאמר הסברא הנזכר בגמ' דף ד' ע"א דלכל א' וא' יש קולא וחומרא. וכמו שמסיק בלשונו ולא הרי מבעה כהרי שור. ומביאין תוס' ראיה לפירושם שנפרש את הלשון דר"ל אין שור קיל כמו מבעה אלא מבעה קיל מיניה ואילו כתיב שור לא אתיא מבעה מיניה שהרי מפרש לקמן בגמ' דף ד' למ"ד תנא שור לקרנו ומבעה לשינו דהא דאמר לא הרי שור כהרי מבעה היינו דשור כוונתו להזיק וכו' וממילא פירושו שאין קולתו של שור כקולתו של מבעה דהא שור חמיר ממבעה ואי כתיב שור וכו' ואע"ג דגם למ"ד תנא שור לרגלו ומבעה לשינו או למ"ד מבעה זה אדם מפרש ג"כ בלשון זה ממש מתחלה חומרא דשור כמו למ"ד תנא שור לקרנו אפ"ה הוצרכו תו לדקדק כן ממ"ד תנא שור לקרנו דלשאר מ"ד אפשר לומר שהם פירשו תחלה לא הרי מבעה כהרי שור שהרי שור חמור ובמאי דסליק במתני' הם פותחין ונפרש כן כדי לומר דלא הרי דמתני' הוי פירושו אין חומרתו של שור כחומרתו של מבעה כמו כל הרי שבתלמוד. משא"כ למ"ד דתני שור לקרנו דמתחלה היה אומר בגמ' סברת קולתו של שור מתחלה והקשה בגמ' דלאו ק"ו הוא וכו' והוצרך להפוך הדברים כנזכר לקמן למה לא אמר דדבריו מפורשין איפכא שבא לפרש לא הרי שור כהרי מבעה שאין חומרתו של שור כחומרתו של מבעה ואילו כתיב מבעה לא אתיא שור מיניה וכמו שהקשה שם רש"י. ומתרץ שם דאין זה לשון התלמוד לומר דההוא דבא למיגמר מיניה נקיט בלשונו באחרונה ע"ש דף ד' ע"א ומזה דייקי התוס' כאן ודו"ק. (וכיוצא בזה כתב ג"כ הרב בעל דברי ריבות סי' כ"ז) ומסקנת התוס' ואמרי אין פירושו כבשאר מקומות שבתלמוד לא הרי וכו' ר"ל כשאומר בתלמוד לא ראי זה כראי זה והיינו כשבא ללמוד דבר זה משני דברים הצד השוה שבהן לכל א' יש פירכא ואין נלמד אלא משניהם בדרך יוכיח כשהוא אותו ענין בענין חייב כמו הכא שרוצה לחייב הא' מתוך האחר אזי צריכין לפרש לשון לא ראי זה כהרי זה פי' אין חומרתו של זה וכו' דלא מצינו לשון לא ראי זה אלא בענין כשבא למד דבר זה מחבירו בק"ו ומקשה עליו פירכא לומר שאין ללמוד מזה דזה חייב מחמת שיש לו חומרא מצד א' והשיב שיש לו יוכיח. וכי תימא שהיוכיח ג"כ חמור מצד א' נאמר לדינא דכבר התחלנו ללמוד ממנו יוכיח לא ראי זה וכו' ובזה מוכרחין לפרש דר"ל אין חומרתו של זה כמו חומרתו של זה. ולכך אין החומרות גורמת הדין כלומר שאין החומרות הנזכרות של הצדדין כהפירכות גורמין לדון אותו בזה הדין כלומר לחייבן שהרי אין חומרתו של זה כחומרתו של זה וממילא אין לו שום טעם לחייבן אלא מחמת הצד השוה שבהן והיא גורמת אותו הדין שיש בשניהם אבל אין לפרש לא ראי זה וכו' דהתם אין קולתו של זה כקולתו של זה דלשון זה אין לו חיבור באותו ענין דמה אמר לנו בזה שאין זה קל כמו האחר דאין זה שום דיוק לדייק שהצד השוה שבהן גורם הדין משא"כ כשפירש דאין חומרתו של זה כחומרו של זה דמזה מוכח דאין אותו החומרא גורמת הדין שיש בשניהם כמו שהקשה בהפירכות אלא ודאי דהדין שיש בשניהם הוא מטעם הצד השוה שבהן וממילא ה"ה אותו ענין שרוצה ללמוד מתחלה ודו"ק. אבל כאן במשנתנו פי' אין קולתו של זה וכו' ובא לתרץ דלא תקשה לכתוב שור ותיתי מבעה מיניה ע"ז אמר לא הרי שור וכו' שאין קולתו של שור כקולתו של מבעה אלא שור חמיר מיניה וכמו שמפורש בגמ' דף ד' וכמ"ש. ומסקי התוס' ואמרי ושינה כאן התלמוד פירושו מבשאר מקומות וכו' ר"ל הנה אמת שמדוקדק מלשון התלמוד דלקמן שהם מפרשי' לא הרי דמתני' אין קולתו של זה וכו' וכמו שהוכחתי לעיל אך דס"ם נקשה למה שינה כאן התלמוד פי' לא הרי ולא מפרש לא הרי דמתני'

הגה"ה

*ול"נ דאין זה קושיא כלל דודאי התוס' מתרצים זה על התנא דככל שינה הסדר ותני מבעה קודם הבער אף דכתיב אח"כ כאמור למ"ד מבעה זה אדם להכי מתרצין התוס' דמשום דדחיק לא הם אף שהאמת הוא שינוי דחיקא ליישב התנא אבל להקשות על התנא דמשום סברא קלושה זו ישנה עוד יותר וישנה בור אח"כ מבעה דכתיב מאוחר בפרשה אמור אין זה קושיא לדעתי דלתירוץ סברא קלושה זו ולא להקשות ודו"ק:

כמו שאר לא הרי זה וכו' שבכל התלמוד ונפקותא דר"ל לא הרי שור וכו' שאין המזיק כמו מבעה ואילו כתב מבעה לא אתיא שור מיניה. ע"ז מסיק דהגמ' מדקדק כן מלשון סיפא דמתני' שהזכיר חמור תחלה בלא זה וזה שיש בו רוח חיים. וכן מבואר לקמן ברש"י דף ד' ע"א ע"ש. ואין להקשות על משנתינו למה לא אמר כאן כדרך שאמר לא ראי זה שבתלמוד והל"ל לא הרי מבעה כהרי שור ולא הרי שור כהרי מבעה ויהיה פירושם אין חומרתו של זה כחומרתו של זה ואילו היה כתב שור לא אתיא מבעה מיניה ולא הרי שור כהרי מבעה ואי כתב מבעה לא אתיא שור מיניה ולא הרי אש שאין בו רוח חיים כהרי זה וזה שיש בהן רוח חיים ולא הרי בור שאין דרכו לילך ולהזיק ויהיה ממש כסוגית התלמוד. י"ל שהתנא רוצה להזכיר בלשונו דבר המוקדם בתורה להמאוחר ממנו ולכך נקט כסדר הנזכר במתני' ודו"ק. והנה בתשובת בן לב ח"א דף כ"ט כתב בענין זה דברים שלא כענין הלכה. גם דברי ריבות לא דבר נכונה בס"ש על הא דאמרי' ואין פירושו כשאר מקומות שבתלמוד וכו' ואשר כתבתי הוא הנכון ופשוט והארכתי כי יען שדבריהם הם עמוקים ורבים יפו לדרך הנכון ולפי דעתי כוונתי האמת והמעיין יבחר הטוב ודו"ק: **שם** בתוס' ד"ה לא זה וזה שיש בהן רוח חיים וכו' דאי משום כח אחר מעורב בו וכו'. בתשובת רש"ך ח"א דף ע"ב תמה בזה איך תיסק אדעתין לומר דכח אחר מעורב בו הוי חומרא הא לקמן בגמ' דף ו' ע"א משמע כפשיטותא דהוי קולא גבי אבנו וסכינו ומשאו דקאמר לא מצי לאיתוייה מבור דמה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו משמע דהיכא דאין כח אחר מעורב בו הוי חמיר טפי ותי' צ"ל דאבנו וסכינו ומשאו דמזקי בתר דנייחי דומיא דבור חמור בור טפי משום דאין כח אחר מעורב בו והוא לבדו עושה ההיזק אבנם לענין ענינים דמזקי בהדדי דאזלי דומיא דאש דחמור דכח אחר מעורב בו וכדמוכח פשטא דגמ' שהביאו התוס' לקמן דף ג' ע"ב ומש"ה איצטריך התוס' למדחי פשטא דההיא עכ"ל והענין סברא זו מבוארת לקמן בתוס' דף ג' ע"ב בד"ה כי שדית בור וכו' ע"ש ודו"ק: **שם** בא"ד וק"ק דמשמע דעונשין ממון מן הדין וכו'. הנה הרב ר' שלמה כהן בתשובה הקשה בזה דנתרץ דלעולם ס"ל לתנא דמתני' דאין עונשין ממון מן הדין ומאי דקאמר לא הרי שור ולא הרי מבעה ה"ק אפי' את"ל דעונשין ממון מן הדין ומצינו למילף חד מחבריה אפ"ה ליכא למילף משום דלא דאי זה וכו' ור"ל זה הוא נ"כ יגדיל תורה ויאדיר. ותירץ דהתוס' ס"ל דלא ה"ל לתנא לומר איזה דבר ע"י יגדיל תורה ויאדיר כשאפשר שנטעה באיזה דין דהיינו כי הכא דמשמע פשטא דמלתא דעונשין ממון מן הדין ודו"ק: **שם** ד"ה ולא זה וזה שיש בו רוח חיים וכו'. דאי משום דכח אחר מעורב בו וכו' אין זה חומרא מדלא חשיב ליה גבי חומר באש מבשור וכו' וא"ל א"כ דכח אחר מעורב בו הוא קולא א"כ לימא לא הרי השור כהרי בור ואח"כ לימא לא זה וזה שאין כח אחר מעורב בו דזה חומרא אבל גבי אש דכח אחר הוי קולא וכו' זה אינו דלקמן פי' התוס' דלפעמים הוי כח אחר מעורב בו חומרא ע"ש וא"כ כאן א"א לומר שהוא חומרא שהרי פעמים הוי קולא וא"ל דהרי קולא שהרי לפעמים הוי חומרא וק"ל: **שם** בא"ד ובור לא רצה לשנות קודם אש דא"כ יקשה דהוי אתי אש מיניהו מבור וחד מהנך וא"ל דלמא תו דאי הוי אתי אש אחר בור א"כ לא הוי מצי למימר לא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק שהרי בור אין דרכו לילך צ"ל דבאמת דברי התוס' הויא הכי דאי הוי תני בור קודם א"כ לא הוי מצי למימר לא זה וזה וכו' וא"כ בור עדיפא ואש הוי אתי במה הצד מבור וחד מהנך כדלקמן ודו"ק: **שם** בא"ד וק"ק דמשמע דעונשין ממון מהדין וכו' וצריך קישור. ונראה דבלא זה לא קשיא דכאן משמע דעונשין מן הדין וכו' דהא לעולם אין עונשין ומאי קשיא א"כ מאי קאמר לא הרי הא אפי' הוי מצי ללמוד מאידך צריך לכתוב דאין עונשין ממון מן הדין ה"א דמש"ה קאמר לא הרי אע"פ שהוא שלא לצורך כדי להגדיל תורה ויאדיר כאשר הקשה באמת מהרש"ך בתשובותיו אבל השתא דכתב התוס' כבר והתנא האריך להגדיל תורה ויאדיר משמע דוקא האריך היינו בבא אחד ללא צורך אבל הכל שלא לצורך אינה סברא וק"ל אכן הקושיא זה של מהרש"ך אפשר ליישב כן דהיאך יאמר התנא להגדיל תורה היכי דאפשר למיתי לידי מעות דלמא ילמוד א' דהתנא לא אמר להגדיל אלא הוא סבר עונשין מן הדין אלא ודאי צ"ל דהכי הוא האמת דתנא סבר עונשין מן הדין ולכך הקשו וק"ק וכו' וק"ל: **לפירוש התוס'** י"ל הא מוכח דתולדות כיוצא בהן לפי' רש"י דאל"כ היאך קאמר לא הרי וכו' דפשיטא הוצרך לכתוב מבעה דאם לא כתב א"כ הוי תולדה ולא הוי כיוצא בה וכמש"ל ודו"ק. ואין לומר דהאיבעיא הוא אי הוי הפירוש דאבות ותולדות כפירש"י וא"כ לעולם כיוצא בהן ומה שנקרא תולדות משום דלא כתיב בהדי' א"כ כיון דאכתוב קאי מסתמא חשיב להו נ"כ כסדר הכתוב ששור הוא קרן כתוב תחלה והני ד' קי"ל דמשלמי במיטב ולהכי קרי אבות אף דלא הוי כתיבא א"ר לאו כיוצא בהן והאי מקרי תולדה והאב הוא מה שמשלם במיטב א"כ קשה מאי לא הרי השור וכו' דאי שור הוא קרן תו לא אתי שפיר דלא אתיא מבעה מיניה דא"כ הוי אמרי' דיו והוי דינו של מבעה לשלם חצי נזק בתם. בשלמא אי אמרי' דס"ל לתנא דלעולם אזלינן בתר הכתוב וס"ל דמבעה הוא שן ובע"כ שור הוא רגל או ס"ל מבעה הוא אדם ושור הוא כולל לג' אבות קאי לא הרי השן ורגל או אשן ואדם ולא אקרן כלל כקושיותינו אבל למאי שהוכחנו דלפי זה מוכח דתולדות כיוצא בהן ותירצנו דהאיבעיא מסופק דלמא לאו כיוצא בהן ולא אזלינן בתר הכתוב כי האב הוא מה שמשלם במיטב והתולדה הוא מגופו אף תם של קרן שכתוב מקרי תולדה דקרן א"כ גם כי לא אזלינן בתר הכתוב קרי אב ואלו ד' דנקט הוא לאו דוקא ולא חש לדקדק בתר הכתוב אלא משום לא הרי וא"כ הלא הרי קאי אתשלומין כשם שמשלם בשור כך במבעה אלא דבשור איכא תולדה דמשלם מגופו משא"כ במבעה דקי"ל דהוא אב אע"פ שאינו כתוב בתורה הדרא קושיא לדוכתיה א"כ אמרי' דיו ולא יוכל למילף מבעה משור לענין גם התשלומין מיניה דה"א דמשלם חצי נזק בתם בשן ואדם. וא"ל קושיא ראשונה דס"ל למקשן כפי' הרא"ש להרי"ף דהאיבעיא לא קאי אלא אתולדה דקרן דמאחר דחזינן דהאב גופיה יש חילוק בין מועד לתם א"כ גם התולדה חלוקה מהאב כגון בנגיפה ונשיכה גם מועד דינו כתם אבל בשאר אבות ודאי ס"ל דאין חילוק בין אב לתולדה א"כ קשה ל"ל להמקשן להביא הא דנפקא מיניה בשבת לרבנן בין אב לתולדה או לר"א הא אינו חפץ אלא להוכיח משם דתולדה כיוצא בה. והנה המפרשים בספריהם תירצו דהוא בעל האיבעיא (עיין ספר לחם אבירים) רוצה להחזיק מסברא דאף דתולדה כיוצא בו מקרי אב בחילוק מועט כגון מה דכתיב בקרא אף שאין חילוק קרי אב ומחזיק הסברא מר"א דלרבנן ודאי יש חילוק רב בין אב לתולדה *אבן לר"א קשה ומסיק דמשום דהוי במשכן חשיבה וכו' והיה סברא מיעטת דלענין דינא שוין בכל מילי וא"נ מחלקים אלא בשם דהרי וא"כ בנזקין נמי אמרי' כן ע"ש אבל לפי מ"ש לא א"ש דאכתי קשה נכתוב להדיא למה הוצרך להביא הא דר"א דסברא זו דקרי אב היא מוכרחת לכל הדעות בשאר אב ותולדות שהוא לדעת האיבעיא בלי ספק כיוצא בהן ובע"כ קרי אב משום דכתיבה גם לא א"ש תירוץ זה לסברת התוס' דגם לר"א יש חילוק בחיוב בהתראה וכמו שהוקשו ודו"ק: **שם** בתוס' בד"ה ולר"א אמאי וכו' שהוא מתרה בדבר שאינו דומה וכו'. אין להקשות דמ"מ היה אפשר לתרץ דנ"מ לענין התראה שאם התרה התולדה משום אב דידה הוי התראה אבל אם התרה האב משום התולדה דידיה לא הוי התראה די"ל כיון שהתולדה והאב הם דומים זה לזה ויש להם שייכות זה עם זה לא שייך לענ ומועיל מתולדה לאב כמו מאב לתולדה (עיין דברי ריבות) *עי"ל דא"כ הוי אב קולא יותר מהתולדה ואין לקרותו אב להיות שהתולדה יותר חייב מהאב ודו"ק: **שם** בתוס' בא"ד ועוד דנוטע ומבשל א"צ להתרותו משום אב ואם התרה משום התולדה חייב כו' (ס"א ואם התרה התולדה משום נוטע חייב, ואין כאן חשש **ששתי הגירסות נכונים והעיקר פי' התוס' הנ"ל דה"פ שבא לתרץ תירוץ שלישי דאפי' את"ל דצריך להתרות התולדה משום אב ואילו אתרי ביה משום עצמו לא מיחייב אפ"ה ליכא למימר דמש"ה קרי ליה אב דא"כ נוטע ומבשל ליהוי אבות דא"צ להתרות בהן משום אב אחר ואם התרו התולדה דידיה משום נוטע חייב ור"ל דנוטע בשבת חייב דהוי כעין זריעה שנחשב באבות מלאכות ומבשל בשבת חייב דהוי כעין אופה שנחשב באבות מלאכות ובנוטע ומבשל אין צריך להתרותו משום אב דידהו ואדרבה אם התרה תולדת נוטע משום נוטע נמי חייב וכן במבשל וא"כ אם נאמר דחשיבות האב הוי משום שצריך להתרות התולדה דידה משום האב למה לא חשיב לנוטע ומבשל בפרק כלל גדול באבות מלאכות. אלא ודאי דלא משום זה חשיב אב ועיין ספר דברי ריבות ותראה דדבריו אינם נכונים. ובשאלת תשובות ר"ש כהן ח"א דף ע"א תמה בזה וכתב דאין ראיה מנוטע דא"צ להתרותו משום אב דזורע דשאני נוטע דאיהו אב כמו זורע ונוטע וזורע אבות חשבינן ליה זורע בזרעים ונוטע באילנות ולא צריך למיחש ביה בפרק כלל גדול דסגיא במאי דקא חשיב זורע דמשילא הוא נוטע עכ"ל. ואני בעניי נראה דיותר יש לתמוה [illegible] ראיה

הגה"ה

*אין זה דוחק כ"כ דלקמן גבי אבנו וסכינו ומשאו אמר אי לרב היינו שור ופי' התוס' היינו קרן דשן ורגל פטורים ברה"ר ובאבנו וסכינו אף שהוא תולדה דקרן אי לא אפקרינהו אין לחלק בו בין תם למועד וא"כ לפ"ז ג"כ התולדה יותר חמור מהאב דהתולדה מועדת מתחלה והאב שהוא הקרן יש בו תמות ודו"ק כנ"ל גבי סירס סקטן:

הגה"ה

**ול"נ ליישב גירסות הספרים דגרסי' ואם התרה משום התולדה חייב וכו' וה"פ דבאים התוס' לתרץ עוד תירוץ לחזק התירוץ הראשון דקושית התוס' היה תימה נ"מ לענין שצריך להתרות התולדה משום אב ורוצים להביא ראיה מפי' תולין ועי"ז תירצו דאין זה ראיה דהכי פירושו וכו' אבל אם התרו בו משום עצמו חייב ע"ז מסקי התוס' וכתבו ועוד להוכיח את זה מנוטע ומבשל דאין צריך להתרות התולדה משום אב ומתחדשים עוד לתרץ קושית הדברי ריבות דמקשה לעיל לפי תירוץ הראשון של התוס' דנימא דנ"מ לענין התראה שאם התרה התולדה משום אב דידה הוי התראה אבל אם התרה האב משום התולדה לא הוי התראה. ודחק עצמו בתירוצו ע"ש וכמ"ש. ע"ז כתבו התוס' ועוד לתרץ שתי קושיות יחד ומביאים ראיה מנוטע ומבשל דא"צ להתרותו משום אב אף שהם התולדות דאופה וזריעה ובזה הונח קושית התוס'. ואח"כ כתבו ואם התרה משום התולדה פי' אף אם התרה להאב משום התולדה כגון לאופה משום מבשל וזריעה משום נוטע חייב. ולהכי מדקדקין וכותבים ואם התרה משום התולדה דהל"ל ואם התרה משום עצמן דהא בדידהו אנן קיימין אלא דבא לתרץ כמ"ש דאם התרה האב משום התולדה חייב וכתב משום דגם הם בפרק ראשון נקראים אבות לזה כתבו ואפ"ה לא חשיב להו בפרק

ראיה מייתי ממבשל דהא עיקר האב הוא המבשל יהא דחשיב אופה היינו משום דבישול סממנים היה במשכן ונקט אופה משום דתנא סידרא דפת נקט ואזיל. וכמבואר להדיא בגמ' פ' כלל גדול דף ע"ד ע"ב ע"ש וא"כ עיקר אב דאופה היינו מבשל ובשאלת תשובות ר' בצלאל דף ק"ח ע"ג

כלל גדול וסי"ם ותפ"ס אף שכתבנו דאם התרה לאב של אופה וזריעה משום תולדה שהוא מבשל ונוטע חייב הפ"ס לא חשיב ליה לאב א"כ מוכח שאם התרה אב משום תולדה חייב ובזה מתורץ קושית הדברי ריבות ודו"ק נ"ל הקטן (ני סירס):

ועוד מקשה קושיא זו ותירץ שם אבל כפי הנראה בעיני לא תירץ הרב כלום ואין דבריו נכונים ומובנים לי. ונראה בעיני לתרץ שתי הקושיות דהתירוץ קאי כשעדיין אין אנו יודעין שענין אבות מלאכות יהא תלוי במשכן והיינו סבורים שתלוי בענין אחר וא"כ הוי אופה דוקא ובישול אינו אלא תולדה וכן זורע הוי דוקא נקרא אב ולא נוטע אף שדומה לו. ואף שברייתא בפ' במה טומנין דף מ"ט ע"ב מבואר להדיא שתלוי הכל במשכן מ"מ נוכל לומר שפיר דהמקשן לא ידע אותה הברייתא. אבל לפי האמת שהכל תלוי במשכן חשיבא אזי ודאי הוי בישול אב ממש. ונוטע הוי אב כמו זורע ודו"ק: שם בתוס' בד"ה הך דהוי במשכן חשיבא וכו' ובא לאפוקי כמה מלאכות שלא היו חשובים והיו במשכן וכו'. ר"ל להך גירסא אפשר לומר דלא בעי תרתי חשיבא ומשכן ומאי דקאמר הך דהוי במשכן חשיבא לא בעי לומר דבעינן נמי משכן אלא דאע"ג דהוי במשכן כיון דלא חשיבא לא קרי ליה אב מלאכה ואין להקשות דא"כ דחשיבא בלא משכן קרי ליה אב הוי לן למצוא בכלל האבות שום מלאכה שלא היה במשכן ואנן חזינן דכל הנך אבות מלאכות דחשיב במתני' הוי במשכן דס"ל דחשיב אופה בכלל מלאכות האבות שלא היו במשכן ולא חשיב בישול שהיה במשכן אלא ודאי דס"ל דאופה הוי מלאכה חשיבא ולכך חשיב ליה מה שאינו כן בישול דלא נחשב בעיניו ודלא כסברת התלמוד של פרק כלל גדול שהבאתי למעלה כן אפשר לומר דס"ל סוגיא דידן אליבא דר"א להך גירסא ולגירסא השני דמשמע דבעינן תרתי הא דחשיב אופה בכלל אבות משום דאפיה היינו בישול אלא דסידורא דפת נקט דפרק כלל גדול ובש"ת רש"ך ח"א דף ע"ג האריך מאד וכמה שכתבתי נתיישב נכון ויפה ודו"ק: שם בא"ד ה"ג הך דהוי וכו' תם העלו הקרשים מקרקע לעגלה דהיינו הכנסה. ר"ל דהקרקע היה רה"ר והעגלות היו רה"י והיינו הכנסה ואפ"ה לא חשיב ליה באבות דהכנסה אינו אלא תולדה. וזה מבואר בפ' במה טומנין (דף מ"ט ע"ב) ומסקי התוס' ומושיט בדיופא אחת ר"ל דחשיב ליה נמי תולדה אף שהיא במשכן וענין זה דמושיט בדיופא אחת מבואר בשבת ר"פ הזורק דהיינו שני גזוזטראות הבולטין לרה"ר והן בעלייה אחת באורך רה"ר על פני הבית ויש הפסק רה"ר ביניהם ומושיט מזו לזו שביוצא בזה היו במשכן שהיו מושיטין הקרשים מעגלות לעגלות והפסק אורך רה"ר היו מפסיק בין העגלות ע"ש ברש"י (דף צ"ב ע"א) ואפ"ה לא חשיב ליה באבות מלאכות פ' כלל גדול ש"מ דלא הוי אלא תולדה וק"ל. ומסקי התוס' ואית דגרסי כו' והך דלא הוי במשכן ולא חשיב קרי ליה תולדות וכו' ר"ל דלא הוי במשכן או לא חשיב כדמסקי דלגירסא זו תרתי בעינן ואתיא וי"ו המתדבקת במקום וי"ו המחלקת. ואין להקשות מנא ליה להתוס' לומר דבסיפא הוי הוי"ו לאו דוקא וברישא הוי הוי"ו דוקא דלמא דברישא לאו דוקא ובחשיבא לחוד או במשכן לחוד הוי סגי די"ל דכבר מבואר בתוס' דכמה מלאכות היו במשכן דלא חשיבו מכלל האבות כגון הכנסה ומושיט ודו"ק: ע"ב גמ' וכי תימא דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן. אין להקשות אמאי איצטריך לאתויי ההיא ויעש לו צדקיהו כיון דמההיא ליכא למילף י"ל דמשמיענו דאפי' לגילוי מלתא בעלמא לא ילפינן מדברי קבלה והמקשן מקשה דאין זה שום סברא לומר דלא נילף גילוי מלתא בעלמא ולפי המסקנא לא קשיא כלל למה ליה להביא ההוא קרא דויעש לו צדקיהו דאיצטריך למילף חיובא בתלושה דלא תימא אנס הוא ולא חייב כלום בתלושה וק"ל וכן מבואר בתשובת ר"ש כהן ח"א דף ע"ד ע"א: שם בגמ' מ"ש גבי אדם דכתיב כי יגח כו'. בשלמא אם נאמר דנגיפה אין פירושו נגיחה לא קשיא דאפשר דאין מדרכו של שור ליגוף אלא לנגחו לכך אמר גבי אדם לשון נגיחה אבל עכשיו שתירץ דנגיפה היינו נגיחה א"כ קשה למה אמר באדם לשון נגיחה ובבהמה לשון נגיפה וק"ל: שם בגמ' אלא תולדותיהן לאו כיוצא בהן דאמר רב פפא אהייא. ר"ל בשלמא אם נאמר דנשיכה הוי תולדה דשן ורביצה ובעיטה הוי תולדה דרגל אתי שפיר דאפשר לומר דעל זה קאי רב פפא דתולדותיהן לאו כיוצא בהן דודאי מקרי תולדותיהן ומיהו לענין דינא אינו כיוצא בהן שאינן דומין לאבות שלהן וכמו שאמר הסברות בגמ' אבל עכשיו שאמר דזה מקרי תולדות הקרן א"כ אהייא קאי רב פפא ודו"ק וכענין זה כתוב בדברי ריבות סי' כ"ט ששינה קצת ואשר כתבתי הוא נכון ושאר דברים שכתב שם בד"ר בענינא דשמעתין דברים רחוקים הם: שם בגמ' מ"ש קרן דכוונתו להזיק וממונך כו'. הא דלא חשיב דדמו לקרן דאין היזקן מצוי ואין הנאה להיזק כקרן י"ל בפשיטות דדברים הללו עושין קולא וכאן לא חשיב אלא דבר המתחייב אותו שעושה החומרות שבו וק"ל: בתוס' ד"ה דאילו אב מטמא וכו'. הנה בש"ת רש"ך הביא דברים וכתב ללא צורך ולכן לא רציתי להעתיקם כיון שאינם נכונים בעיני. ול"נ דמסקנת התוס' בזה הדבור הוא והרי טמא מת עושה כלי מתכות כיוצא בו דהחרב הרי הוא כחלל וכו' ר"ל אם נגע החרב במת הרי הוא דינו כמת ואם לא נגע אלא בטמא מת אזי הרי הוא כטמא מת כן מבואר ריש פ"ק דאהלות ודו"ק: שם בתוס' ד"ה אבל במחוברת וכו' דאיכא למיפרך שכן מועדים מתחלתן פי' דרכן להזיק משא"כ בקרן וכו'. והיינו פי' ר"ת שהביאו התוס' לעיל והא דלא מקשה מפשטא דשמעתין דלקמן היינו משום דכשנפרש שכן מועדין מתחלתן כפשוטו אין שום פירכא אקרן דאפשר דבקרן נמי הוי מועד מתחלתו והא דחילקה התורה בין תם למועד היינו בקרן תלושה דוקא משא"כ לפי' ר"ת דס"ל אותו מ"ד דבקרן בחזקת שימור קיימי והיינו ודאי אפי' בקרן מחוברת דהא לפי האמת איירי קרא במחוברת דאינו משלם אלא ח"נ וס"ל לאותו מ"ד דהוי קנס א"כ ממילא ס"ל מכח סברא דבחזקת שימור קיימי ואפי' במחוברת מדלא אמר דהוי ממונא ואותה סברא אינה משתנית וא"כ קשה קושית התוס' משא"כ בפשטא דשמעתין דלא פריך אלא ממה שאין הקרן משלם אלא ח"נ והיינו משום דבכך נמצא את דינו בתורה ולא משום סברא ומזה לא שייך להקשות כאן וכמ"ש וק"ל (ודלא כדברי ריבות דדיבר מענין זה ולא בא לעומק ומה שכתבתי הוא נכון ודו"ק): שם בא"ד לאו משום דאיצטריך קרא לאשמועינן וכו'. הא דלא מתרץ שהכתוב בא להשמיענו מה שאמר שהתנא משמיענו היינו משום שהתורה אין דרכה להשמר מאיזה סברא שאינה לפי האמת ולכך אי הוי אמר שכתוב בא להשמיע דאף במחוברת איני חייב אלא חצי נזק היינו אומרים מדאיצטריך קרא להשמיענו ש"מ דסברא הוא שהיא משלם נזק שלם משום דאורחייהו להזיק ולכך הוצרך להשמיענו דאינו משלם אלא חצי נזק ואם כן היה משמע מזה דהסברא הוא דלאו בחזקת שימור קיימי ואיך אמר לקמן דלא אתיא קרן כאחר דלאו אורחא בכך הלא ודאי אורחא הוא לכך אמר דהסברא ודאי לאו אורחא אלא שהתנא הוצרך להשמיענו שלא נאמר הסברא מתהפכת ודו"ק: שם בתוס' בד"ה ומלתא אגב אורחיה וכו'. אבל מועד לבהמה וחזרה מאדם לא הוי מועד לאדם וכו' קאי אכללא מתחלה כלל שהיה מועד לכל מילי. וע"ז הכלל קאי לשון הגמ' שאמר מועד לאדם הוי מועד לבהמה. כלומר אם נשארה מועדת לאדם אף שחזרה מבהמה הוי מועד לבהמה ומועד לבהמה לא הוי מועד לאדם. ר"ל אם נשארת מועדת לבהמה שחזרה מאדם לא הוי מועד לאדם והרב רש"ל הגיה בדברי תוס' הללו ללא צורך כי דבריהם מבוארים יפה כמה שכתבתי ודו"ק:

דף ג ע"א

גמ' אמר מר ושילח זו הרגל וכו' והשתא דאוקימנא ארגל שן דלא מכליא קרנא מנ"ל דומיא דרגל מאי רגל ל"ש וכו'. וקשה מנ"ל דברגל דבאמת לאו דוקא מכליא קרנא דלמא דוקא מכליא קרנא חייב דהלא פי' רש"י לעיל דאי כתיב חדא הוי אמינא להיכא דכליא קרנא א"כ כאן גבי רגל נמי נימא הכי דהאי ושילח קאי אכליא קרנא. ותירץ דא"כ למה כתב התורה ושילח ה"ל למכתב ג"כ וביער וא"ל היאך פי' רש"י לעיל דאי הוי כתיב ושילח לבד ה"א היכא דכליא קרנא דא"כ לא לכתוב ושילח ולכתוב וביער. זה אינו דבשלמא לעיל ה"א דאמרי' דתרוייהו קאי על שור א"כ אפי' לא כתיב וביער הוי אמינא דושילח קאי אמכליא קרנא דה"א דהיכי דבעי התורה לרמוז על כלוי קרן כתבה ושילח. אבל עכשיו דכתיב גבי שן וביער וגבי רגל ושילח קשה שפיר דאי יהיה פי' ושילח דוקא כליא קרנא לכתוב רחמנא וביער במקום ושילח כדכתיב גבי שן וק"ל אכן זה אינו נ"ל דאי מה"ט מוכח דרגל אפי' לא כליא קרנא קשה דלמא צריך לכתיב ושלח ללמוד דוקא ושילח שלוחי כדאמרי' אח"כ וצ"ע: שם בגמ' דומיא דרגל מאי רגל ל"ש מכליא קרנא ול"ש לא מכליא קרנא. לפי דברי רש"י שכתב אי הוי כתיב ושילח לחוד הוה מוקמינן ליה להיכא דמכליא קרנא יש לתמוה דרגל גופיה מכליא אפי' לא מכליא קרנא נימא דושילח מיירי במיכליא קרנא ואפשר ליישב דמאחר שכתב לפנינו לשון וביער בשן ושינה ברגל וכתב ושילח ומשמעות וביער הוא מכליא קרנא כמ"ש רש"י בהדיא א"כ נאמר ודאי מדלא כתב ברגל ג"כ לשון וביער ש"מ דברגל חייב אפי' לא מכליא קרנא וזהו שדקדק רש"י לכתוב מה רגל ל"ש וכו' דהא לא כתיב ביה וביער. ורש"י שתירץ דהוי מוקמינן ושילח להיכא דלא מכליא קרנא היינו אי הוי כתיב ושילח לחוד ודו"ק. ובדברי ריבות סי' ל"ה לא ידע לתרץ קושיא הנ"ל בענין זה וכן לקמן בסמוך גבי הא שתירץ בגמ' מהו דתימא אידי ואידי ארגל הא דאזלא ממילא וכו' שיש להקשות ג"כ כמו שהקשו רש"י בענין דמכליא קרנא שיכתוב וביער היינו אזיל ממילא וכ"ש שלח שלוחי ולכן צריך לתרץ בענין שפירש"י דהא וביער אתיא להיכא דשלח שלוחי וא"כ נקשה איך מסיק אח"כ דומיא דשן מה שן ל"ש וכו' דבשן גופיה מנ"ל דלמא לא איירי אלא בשלח שלוחי ונתרץ בענין שכתבתי מדשינה וכתב לשון וביער ולא כתב לשון ושילח כמו ברגל וזהו נמי שכתב רש"י שם מה שן ל"ש וכו' דהא לא כתיב ביה ושילח וכל זה הוא ליישב רש"י אבל לפי' התוס' בד"ה והא דמכליא קרנא כו' לא קשה מידי דמדבריהם משמע דושילח משמע במשמעות בהדיא להיכא דלא מכליא קרנא ואין לפרשו במכליא קרנא וכן וביער נאמר דמשמע בהדיא להיכא דאזלא ממילא ואין לפרשה בשלח שלוחי ולכך מעיקרא לא קשיא כלל: שם בגמ' איצטריך ס"ד אידי ואידי ארגל הא דאזיל ממילא וכו'. הנה לפי שיטת רש"י הנזכרת יש לתמוה דהוי מצי לתרץ תירוץ דלעיל דה"א אידי ואידי ארגל הא דלא מכליא קרנא והא דמכליא קרנא או שהיה לו לתרץ לעיל תירוץ זה הא דאזיל ממילא הא דשלח שלוחי. ולפי שיטת התוס' נמי יש להקשות אף שצריך לחלק בשני ענינים דבכילוי קרנא לחוד לא סגי שהיה קשה לכתוב ושילח וכן בחילוק דאזלא ממילא לחוד לא סגיא דא"כ קשה לכתוב וביער לחוד מ"מ יש לתמוה למה תירץ לעיל בשן חילוק דכילוי קרנא והניח חילוק דאזלא ממילא. וה"ל לתרץ קושיא דלכתוב ושילח לחוד. וכאן גבי רגל הוא איפכא שחילק בין שלח שלוחי ואזלא ממילא והניח חילוק דכילוי קרנא וה"ל לתרץ קושיא דלכתוב וביער לחוד. ואפשר שלשיטת התוס' ליכא לאקשויי מידי דנוכל לומר דסבירא להו דבמלת וביער אינו מפורש בהדיא דאזלא ממילא והיה אפשר לפרשו דשלח שלוחו וממילא לא קשיא לכתוב וביער לחוד כאן גבי מ"ד אידי ואידי ארגל. והא דניחא להו לתלמודא לחלק בין כילוי קרנא מלחלק בין שלח שלוחי ולכך תירץ לעיל בשן חילוק דכילוי קרנא והניח חילוק דשלח שלוחי וה"ל לתרץ קושיא דא"כ לכתוב ושילח לחודא דאותו חילוק אינו כל כך ישר בעיניו כמו כילוי קרנא וכאן דמקשה בגמ' דלא לכתוב וביער מוכרח לתרץ בחילוק דשלח שלוחי דהא ס"ל לתוס' דבושילח מפורש בהדיא להיכא דלא מכליא קרנא. אך לשיטת רש"י קשה ואין לי עליו תירוץ ויישוב וצ"ע. גם יש להקשות בהא דמקשה בסמוך ולכתוב רחמנא ושילח דמשמע שן ומשמע רגל וכו' הלא יש לתרץ קושיא זו בשני תירוצים שהוזכרו כבר בחילוק דכילוי קרנא ובחילוק דאזלא ממילא ולשיטת התוס' יש ליישב ג"כ קושיא זו דהא חילוק דכילוי קרנא לא אפשר לתרוצי שם דושילח משמע להדיא אפי' היכא דלא מכליא קרנא. והא דלא ידע המקשן חילוק דושלח שלוחי אפשר לומר דהיה ס"ל להמקשן דלא ס"ד לחלק ולפרש אותה דוקא בשלח שלוחי אלא משום דאי לאו הכי הל"ל והלך בעירה מדאמר לשון שלוח נאמר דדוקא איירי בשלח שלוחי. ולהכי איצטריך וביער. וא"כ השתא דנאמר דושילח איירי בשן ורגל והוצרך לכתוב לשון שילוח כדי לכלול שן ורגל עולה בדעתו שאין לחלק בחילוק שלוחי שלחה. אך לשיטת רש"י קשה דנחלק בחילוק דכילוי קרנא ונתרץ כעין שתירץ רש"י בקושייתו דה"א דושילח אתי היכא דכילוי קרנא. ואפשר לי לומר דס"ל להתלמוד דכילוי קרנא שייכא בשן דכמעט כל הזיקו הוא כילוי קרנא דשחת מלתא דלא שכיחא היא ועכ"פ רובא דרובא היזק השן הוא כילוי קרנא משא"כ רגל דהיזקו הוא מצוי ודאי הסברא נותנת שאין חילוק בין מכליא קרנא ללא מכליא קרנא דבר היזקו מצוי בלי כילוי קרנא כמו מכליא קרנא. וחילק דשלחת שלוחי שייכי ברגל דאין הנאה להיזקו ה"א דאין לחייבו אלא בשלח שלוחי להלך משא"כ בשן שיש הנאה להיזקו הסברא נותנת לחייב אף באזלא ממילא הואיל דנהנ בהמתו וכ"ת שאין לשלם אלא מה שנהנה לא כן מאחר שאתה מחייבו ובא ליתן תשלומין יש לחייבו בכל ההיזק וא"כ מחלק התלמוד בכל אחד הסברא השייכא ביותר כאן שיכול לחלק בכמה חילוקים וכמ"ש וא"כ השתא לא קשיא קושיא דלעיל שנתרץ דחילוק כילוי קרנא אהא דמקשה דלכתוב ושילח לחוד דמשמע שן ומשמע רגל דעל המקשן ודאי לא קשיא דס"ל מאחר דאיירי גם ברגל וברגל הסברא נותנת דאין חילוק בין כילוי קרנא ללא כילוי קרנא דמאחר דהיזקו מצוי ודאי שיש לחייבו אף בלא כילוי קרנא דכך היזקו מצוי בלא כילוי קרנא כמו בכילוי קרנא וא"כ ה"ה שן נמי אין חילוק דנילף מרגל וכו' איפכא לענין שלח שלוחי דבשן אין סברא לחלק ונילף רגל משן והתרצן השיב אין דגם בשן יש סברא לחלק בשלח שלוחי והא דוקא שלחה שלוחי וכו' והא דלא תירץ חילוק דכילוי קרנא היינו משום דאפשר דס"ל דיותר שייך סברא דשלח שלוחי בשן ממה ששייך סברא דכילוי קרנא ברגל. ולכך לא רצה לתרץ תירוץ דכילוי קרנא דמאחר דלא שייך ברגל ורגל לא שייך כליא קרנא ול"ש לא מכליא קרנא נילף שן מיניה ולא איצטריך וביער אבל סברא דשלח שלוחי שייך ג"כ בשן דה"א דבאזלא ממילא לא תשלם אלא מה שנהנית כענין שכתבתי למעלה ולכך איצטריך וביער ודו"ק. והא דלא תירץ לעיל גבי שן ג"כ חילוק דשלח שלוחי היינו משום דחילוק כילוי קרנא שייכים ביה יותר ועדיפא ליה להלק בכך. ובזה נתיישב כל הסוגיא יפה ודו"ק: רש"י בד"ה אידי ואידי וכו'. הקושיות הנופלות בשיטות רש"י עיין בספרי אחרונים שהאריכו להקשות אשיטת רש"י ולא מצאתי נחת בפירושיהם בדברי רש"י ז"ל והנלע"ד דרש"י ס"ל בכל הסוגיא דאי דרשינן ושילח אשן לחודיה ולא ארגל כלל נוכל לפרש במאי דאורחיה דשן כגון במכליא קרנא וכן אי דרשינן וביער ארגל לחוד ולא אשן נוכל לפרש במאי דמסתבר ברגל דאורחיה לשלחו ולהזיקו משא"כ אי דרשינן ושילח ארגל וביער אשן והואים השינוים מדלא כתיב בשן ושילח וברגל וביער ש"מ דברגל חייב אפי' במאי דמכליא קרנא מדלא כתיב וביער ובשן חייב אפי' בלא שלח שלוחי מדלא כתיב ושילח בשן. וא"כ כוונת רש"י להקשות דאי איירי אשן למה לי תרי קראי הוי ליה להכתוב לכתוב ושילח ולרמוז עליו פסוק דשייך לשון שילוח בשן כמו שרמז באמת בפסוק ושן בהמות אשלח בם ותו לא צריכי לביער ולא שייך לתרץ כמ"ש התוס' ה"א דשלח וכו' חדא דאכתי לא ידע מסברא זו. ועוד דהמסתבר בשן דמזיק וכליא קרנא כיון דדרכו בכך. וכן באמר מר השני מתפרש כן כמו שכתבתי. אבל המקשן האחרון פריך כיון דושילח קאי אשן ורגל ביחד סובר המקשן ומקיש ג"כ זה לזה דאורחיה דרגל לאזוקי בלא מכליא קרנא ואורחא דשן בלא שילוח נילף זה מזה כמו דילפי' ושילח מוביער בשינויא כך נילף כשנכללי' במקרא אחד ומתרץ ליה התרצן דאף דנכללי יחד לא נקיש זה לזה במסתבר אלא הא ושילח דוקא בשן ג"כ להכי כתיב וביער והוא השן מקרא דכאשר יבער ושינה כאן לשון ושילח וכאן וביער אז אמרי' בע"כ דברגל חייב בלא מכליא קרנא ובשן בלא שילוח מדלא כתב ברגל וביער ובשן ושילח משא"כ כשאין אני רואה שינוי הכתוב לא מקשי' אלא מה שמפורש בכתוב הוא דוקא ודו"ק היטב ברש"י ובלשונו ואל יהי' רחוק בעיניך שרש"י יקשה שירמז הכתוב שושילח קאי אשן דהא גם לשיטת התוס' אתה מוכרח בע"כ לפרש כן דאל"כ מה הקשו וא"ת ולכתוב ושילח וכו' הא אי הוי כתב ושילח לחוד לא הוי מפרשי' אשן דלמא הוי מפרשי' יותר ארגל לכך הוכיח לכתוב וביער לאגלויי דקאי אשן מכאשר יבער אלא ע"כ צ"ל כמו שפירשתי לדעת רש"י וס"ל לרש"י דלא כפי' התוס' בד"ה איצטריך וכו' ודו"ק. ובעל כרחך שיטת רש"י שפירשתי הוא אמת הגם דאין להקשות משיטתא דהתוס' כיון דכבר ידע המקשן האחד דושילח דהוה אמינא דוקא שלח שילוחי א"כ מאי הקשה באמר מר השני במאי מוקמי לה כיון דידע הסברא הנ"ל ודאי הוי מוקמי אידי ואידי ארגל והא דאזיל ממילא בשלמא לרש"י א"ש וכמש"ל דבזה י"ל שאמר מר השני הוא מקשן אחר ולא ידע מפלפול הראשון. והראיה ממאי דפריך והשתא דמוקמינן של רגל דאזלא וכו' מאי פריך הא כבר ידע התוס' שלמעלה דומיא דרגל א"כ גם כאן נתרץ דומיא דשן אלא בע"כ הוא מקשן אחד ופריך מסדר קרא דלכתוב הראשון ושילח ולא לכתוב בשן כאשר יבער בשני אכן אי קשיא אשיטת תוס' הא קשיא לי והיא קושיא אלימתא בעיני דכיון דידע המקשן הסברא דהא דוקא דשלח שלוחי א"כ הוי ליה לתרץ דאי לא כתיבי משלחי רגל הוי מוקמינן בשן כוליה דובער זו השן וכ"ת שני קראי ל"ל דה"א דושלח אתי לאשמועינן דלא מיחייב בשן אלא דוקא בשלח שלוחי וביער קמ"ל דלא מיחייב אלא בכליא קרנא ולקולא ומנ"ל דה"א לחומרא דהא אי אשן לחוד לא שייך לומר היקשא וכן בואמר מר השני. (אבל המקשן ולכתוב ושילח מקשה ממ"נ). ובשלמא לשיטת רש"י לא קשיא כלל דלא נוכל לפרש כן דא"כ הוי קשה קושית רש"י דאכתי קשה לכתוב ושילח לחוד דקאי אשן. והוי מפרשינן דבעי שלוחי וכליא קרנא ולא בעי וביער ולכן הוכרח בע"כ לפרש ושילח לקולא דלא כליא קרנא. אבל לשיטת התוס' אי כתב ושילח לחודיה אשן לא הוו מפרשי' אכליא קרנא אלא בשלח שלוחי לחודיה א"כ דלמא בענין וביער דאינו חייב אלא בכליא קרנא ושילח בעי שילוחי דוקא ולקולא וצ"ע וכיון שהוכחנו ששיטת רש"י הוא אמת קשה לי אשיטתן דמאי פריך ולכתוב ושילח וגו' ממ"נ הא כבר ידע התירוץ שמתרץ ואי פריך כמו שפירשתי לשיטתו א"כ מה תירץ לו המתרץ והיאך רמז לו התירוץ שפירשתי בשלמא לשיטת התוס' י"ל דהמקשה פריך ושילח ולא בעי וביער היינו הפסוק דכאשר יבער הגלל וגו' אבל וביער כתיב א"כ יהיה וביער פי' דושילח ל"ד אלא הוא ממילא בשן ורגל. והתרצן תירץ דאכתי י"ל דושילח בשן ורגל הוא דוקא דשלח שלוחי וביער אתיא לאשמועינן שיהיה בשניהם דוקא מכליא קרנא כמשמעות לשון וביער חדא לחומרא וחדא לקולא. לשיטא זו מתיישב גם לפירש"י דאף לפי מ"ש דלא מקשינן זה לזה כששניהם בתיבת ושילח היינו היכא דלא כתיב וביער כלל ושניהם נכללים בתיבת ושילח. אבל השתא מפרשינן דגם תיבת וביער יש לכתוב אלא דלא לינקוט התנא הכתוב דכאשר יבער הגלל וגו' שפיר פריך המקשן והתרצן מחולק. אלא דא"כ י"ל כשיטת רש"י קושיא אחרת מאי פריך לכתוב ושילח וגו' דלמא אי לא כתיב הקרא דכאשר יבער הגלל וגו' כי נפקא דומשילח ה"א דשילוח דשן הוא נשיכה דשן כמו ושן בהמות ונשיכה הוי אב בפני עצמו לשלם במיטב בתחלת נשיכתו דלא כקרן. בשלמא בלא תירוץ הנ"ל י"ל דפריך דא"כ בתיבת וביער לחודיה הוי משמע דקאי אשן דאכילה ולא אנשיכה ול"ל קרא דכאשר יבער וגו' אכן לפי שתירצתי לעיל הדרא קושיא לדוכתיה. דמאי פריך הא ידע התירוץ. ומה שתירצתי דדייק דלכתוב וביער ה"א אי הוי כתיב וביער הוי אמינא דאתי לאשמועינן דושילח הוא אכילה ולא נשיכה ואכתי נפרש דושילח שלוחי דוקא ומנ"ל לומר דובער אתי לאשמועינן דאף דקאזיל ממילא ודו"ק. (חסר כאן איזה דפין וחבל על דאבדין ולא משתכחין):

וקמ"ל שהוא אב ולא תולדה דקרן אלא משלם נזק שלם ובמיטב ולהכי בעינן קרא דכאשר יבער הגלל לומר לך דקאי אשן לאכול. בשלמא בלא תירוץ הנ"ל יש ליישב דהמקשן ס"ל דא"כ להכי הוי סגיא וביער לחוד בלא קרא דכאשר יבער דמסתמא הוי מפרשינן אשן דאכילה בביעור דכליא קרנא וכיוצא וכו' דזה הוא דחוק לפרש דוביער קאי אשן דנשיכה ואינה אוכלת אלא מטנף הפירות אכן למאי דתרצינן הקושיא דה"א דוביער קאי ארגל מכ"ש נוכל לפרש דקאי אשן דנשיכה שמבערו ומפסיד בלא הנאה. בשלמא בלא פי' רש"י ה"א דהכי פירושו דליכא לפרש דושילח קאי אשן דנשיכה והוי אב והא לא נוכל למצוא לו תולדה בשלמא לשן דאכילה מצינו כדלקמן. אבל לפי' רש"י קשה דא"כ למה לא פריך תולדה דשן מיד לאחר הברייתא למה ממתין עד פלפול דהסוגיא דאמר מר וכו' בשלמא בלא תירוץ הנ"ל נוכל לומר דלעיל הוי סבר דתולדה דשן הוא כדלא מכליא קרנא וכן ברגל בדלא שלחי שלוחי אבל כשראה אחר הפלפול דתרוייהו הוי אבות ודלא כתירוץ שתירצתי לעיל א"כ לא ידע התולדה אבל לפי תירוץ הנ"ל קשה דא"כ הדרא קושיא לדוכתיה מאי פריך דה"א דקאי אנשיכה דשן והתולדה היא שנושכת בלי שילוח דהא גם בפסק דין הבין כן. וגם לרש"י לא אתיא שפיר האי תירוצא דלרש"י הכל הוי כליא קרנא ולא מיקרי תולדה כלל וכמ"ש התוס' ודו"ק: שם ברש"י בד"ה אידי ואידי וכו'. לכתוב חד להיכא דלא מכליא קרנא דלחייב היינו קרא דושילח וכמו שהקשו בתוס' ג"כ. ראיתי מקשים דה"ל לתרץ אי הוי כתיב ושילח לחוד הוי מוקמינן ליה ארגל אבל מדכתיב וביער דאיירי בשן נפרש גם ושילח אשן. וי"ל דא"א לומר כן דמאחר דאנו אומרים כשנכתב ושילח וביער דתרוייהו אתיא לשן ואנן ראוי לומר דתרוייהו אתיא לשן דלמה ליה למכתב שן תרי זימני ומוכרחין לומר תירוצם ולא מוקמינן חד לרגל אלא ודאי דאנו סוברים דברגל אין לחייבה הואיל ואין הנאה להיזקו א"כ ק"ו בשלא יהיה נכתב רק ושילח לחוד שלא נפרש אותו ארגל ונפרש אותו אשן ודו"ק: בתוס' ד"ה והא דמכליא קרנא וא"ת ולכתוב רחמנא ושילח וכו'. כבר נתבאר דברי התוס' בסוגיא שכתבתי בפי' רש"י לעיל: שם בתוס' ד"ה איצטריך סד"א ה"מ וכו'. טעמא דכתב רחמנא כאשר יבער הגלל הא לאו הכי במאי מוקמינן לה והשתא ליכא לשנויי כדלעיל דהלא בלא אשר יבער מוקמא וביער לשן ורגל דאזלא ממילא י"ל דה"ק בברייתא וכו' כצ"ל (ורש"ל בחכמת שלמה מחק בד"ה זה ע"ש). ואין צריכין למחוק כלל רק להפוך הדברים כאשר הגהתי וק"ל: שם בתוס' ד"ה לא עשרה כתיב וכו'. ע"כ נראה לפרש דסתם בור עמוק הרבה כו' בסנהדרין דף מ"ה ע"א כתבו התוס' ג"כ בענין זה ושם כתוב בלשון זה ומפרש ר"ת דסתם בור הוי יותר מעשרה ותרוייהו צריכי. דאי כתב רחמנא והמת יהיה לו ה"א בכל ענין שימות אפי' בפחות מעשרה כתב רחמנא בור. ואי כתב בור הוי אמינא עמוק כ"כ דא"א שלא ימות וכו' כתב רחמנא והמת יהיה לו כראוי למות כו' דהיינו דקים להו רבנן דעבדי מיתה והא דפריך סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין אע"ג דפ' לא כתיבי כלל סברא הוא כי היכי דעשרה אב למיתה משום דיש בו כדי להמית פ' נמי אב לניזקין דיש בו כדי להזיק עכ"ל תוס' שם. והנה ודאי שלא היו התוס' בכאן מוכרחין לעשות הצריכות משיח ומערה שהיו יכולין להפוך הדבר וכמו שכתבו שם בסנהדרין אלא ודאי דלרווחא בעלמא אמרו כן להודיע לנו שיכולין עוד

לעשות

עשות צריכתא מלבד הדבר והיפוכו אבל ואי אמת היא דהואיל דכתיב בור אנו למדין והמת יהיה לו דבראוי למות וכו' בעינן ואתיא שפיר לשון הגמ' דמ"מ נלמד מן והמת יהיה לו ודו"ק: שם בתוס' ד"ה בין לרב ובין לשמואל וכו'. אבל הכא חבטא דידיה הוא ואיירי בשניזק באבנו וסכינו ומשאו בעצמו אבל אם נתקל באבנו סכינו ומשאו וניזק בקרקע אינו חייב דקרקע עולם הזיקתו וכן לקמן בסמוך בע"ב שפירש"י אי בתר דנייח אחר נח הרוק לארץ הזיקו שהוחלק האזים בהן היינו וגמר לניזוק בהם בעצמם באותו רוק. וכל זה נתבאר בגמ' דלקמן בפ' המניח דף כ"ח ע"ב ע"ש: ע"ב גמ' מ"ש בור שכן תחלת עשייתו לנזק כו'. בספר דברי ריבות סי' ל"ב מיישב למה לא צירף המקשן מ"ש בור עם היינו בור שהקשה לשמואל והפסיק באמצע דבריו את דברי רב תירץ דלעיל כשהקשה אליבא דרב ושמואל היינו בור אפשר דר"ל דוהו בור ממש וכמו שרומז בדברי רש"י שכתב דאמרי כל תקלה שהפקיר נפקא לן מבור וכן כשהקשה לשמואל בדלא אפקרינהו היינו בור נמי נפקא הכי אבל עכשיו שקאמר אליבא דרב דהיינו שור אפשר כיון דרב מדמה ליה לשור וסבור שמואל דהוי תולדה דבור ולא בור עצמו ולכך הקשה המקשן דאפי' את"ל דלא הוי בור ממש כ"א תולדה דבור מ"מ אין לאוקמי מלתא דרב פפא אהא דמ"ש וכו' ע"ש וק"ל: שם בגמ' לרבא דמיבעיא ליה קרי ליה תולדה דרגל. ויש לתמוה דהיכן הוא שנקרא תולדה דרגל דבשלמא לרב פפא מקשה שפיר שהוא אמר דתולדותיהן לאו כיוצא בהן מ"מ קרי אותם תולדה דרגל אבל לרבא דבעי האיבעיא ואפשר דס"ל דאינו נקרא כלל תולדה דרגל ויאמר במתני' דידן דכל תולדותיהן לאו כיוצא בהן. ונראה דה"ק תלמודא אם נאמר דרבא נמי אמר דבעי"א דריש פירקין ס"ל רב פפא דיש מהן לאו כיוצא בהן נקשה לדידיה אמאי קרי ליה תולדה דרגל ואין לתרץ דיודע שום ברייתא שקרא אותו תולדה דרגל דא"כ ה"ל להקשות מאותה הברייתא גופא מלבד הא דרב פפא דלעיל אמרי קרי ליה תולדה דרגל ודו"ק נ"ל: שם גמ' רב אמר מבעה זה אדם ושמואל אמר מבעה זה השן. כתב הנ"י הא דקרי ליה בשם מבעה לרב דאמר מבעה זה אדם דה"א אפי' דעבדו ושפחתו נמי מחייב ולפיכך נקט מבעה דהוא לישנא דבן חורין דכתיב אם תבעיון בעיו דבישראל כתיב ולשמואל דאמר מבעה זה השן הא דלא נקיט שן דה"א אפי' היכי דאין הנאה להזיקו ולפיכך נקטו לישנא דמבעה דמשמע לישנא שפעמים מגליא ופעמים מכסין והיינו בשעת אכילה שהוא להנאתה עכ"ל: שם בגמ' ורב מ"ט לא אמר כשמואל וכו'. הא דמקשה על רב שדבריו נאמרו תחלה מ"ט לא אמר כאידך שאמר דבריו אחריו מבואר בספר דברי ריבות דף ט"ז ע"ב ע"ש: ברש"י ד"ה אלא תולדה דאדם וכו' רוק היוצא מתוך גופו וכו'. בא ליתן טעם אהא דקרא לרוק הפה בלשון כיחו וניעו וע"ז אמר משום דאיירי ברוק היוצא מתוך גופו אגב כח וק"ל: שם ד"ה בחצי נזק צרורות וכו'. דהלכתא גמירא לה למשה מסיני דממונא הוא ולא קנס. וז"ל רש"ל בח"ש נראה דלאו דוקא דהכי הלכתא דממונא הוא דא"כ למ"ד ח"נ ממונא מאי איכא למימר אלא הלכתא אח"נ קאי עכ"ל ויפה כתב דכן מבואר ג"כ באשר"י להדיא דההלכה לא קאי אלא אח"נ והא דכתב רש"י דממונא הוא בא ליתן טעם למה אינו נחשב תולדה דקרן מאחר שאינו משלם אלא ח"נ כדמסיק להדיא האי פלגא נזקא ממונא הוא והלכך לאו תולדת דקרן הוא אלא רגל. והא דמסיק רש"י אא"כ דמכח הרגל דבאין ליתן טעם למה נאמר שנקרא תולדה דרגל ניחא דנקרא תולדה דשן דהוי ג"כ דממונא ומשלם ג"כ מן העלייה כענין שיש בגמ' ע"ז אמר רש"י דלכך קראוהו תולדה דרגל ולא בשן משום דמכח הרגל הוא ואתיא ומ"מ אי לאו דדמי לרגל בתשלומין מן העלייה לא ה"ל למקרית תולדה דרגל מאחר שחילק ממנו בדיניו אלא ה"ל לקרותו בשם כפני עצמה וכמ"ש התוס' בענין זה ולכך הוצרכו בגמ' לתרץ דדינו כרגל לשלם מן העלייה ודו"ק: בתוס' ד"ה אמאי קרי לה תולדה דרגל אע"ג דדמיא לרגל. ר"ל שהזיקו מצוי כמו רגל ממש ואינו ר"ל דמכח רגל אתי כלשון רש"י דזה אינו נקרא דמיא לרגל וק"ל: שם בתוס' ד"ה לא ראי קרן וכו' ופשיטה גדולה שש"ע. בא לפרש את הס"ד איך חשיב לית פירכא ולא חשיב ליה ק"ו להא דמקשת בגמ' ולאו ק"ו הוא וכו' לסברת התוס' היינו משום דס"ל דאין סברות כאילו סברות נכונות וק"ל:

דף ד ע"א

בתוס' ד"ה ואע"ג דכוונתו לנזיק וכו' ועוד קשה דידבד יאמה כשאין כוונתן להזיק נמי פטורים וכו'. התוס' קאי בזה לפי סברתן דלעיל דאין כוונת החיוב דזה המתרץ רוצה ליישב דברי רב יהודה דלעיל ולפיכך הקשה דמזה אין ראיה לפטור בכוונתן להזיק דהא מזה יש לנו לומר דפטור אף באין כוונתן ודו"ק: שם בתוס' בא"ד נמצא שכוונתן גורם הפטור כו'. ר"ל גורם להפטר אפי' באין כוונתן להזיק אף דשם לא שייך טעמא שמא יקניטנו רבו. והיינו כשאנו יודעים בידיעה גמורה שאין כוונתן להזיק אלא דגזרינן ופוטרים אותו אפי' בזה משום דפעמים דנתכוונו ויאמרו לא נתכוין ומחמת גזירה רחוקה אין ראוי לפוטרו וא"כ מצינו שפוטרים אותו אפי' בלי טעם דשמא יקניטנו והכוונה היא הגורמת הפטור ה"נ קרן שכוונתו להזיק וכו' ומסקי התוס' ורב אשי פי' דאפי' באין כוונתם להזיק איכא טעמא רבא דוואי איכא [illegible]. ויהא מראה את עצמו כאילו אין כוונתו להזיק כדי לחייב את רבו ודו"ק: שם [illegible] בד"ה כשהזיק חב המזיק וכו' לא היינו כשהזיק כו'. ר"ל שאינו מרמז על כשהזיק חב המזיק היינו במתני' דר"פ שאותו לשון הוא סיום גמר הצד השוה שבהן שאמר במתני' ופליגי ביה בגמ' דף ו' ע"א מאי בא לאתויי מסקי התוס' אלא מאידך כשהזיק חב המזיק השני וכל שהב בשמירתו פירש"י לקמן וכו' הוא לקמן בגמ' דף י"ג ע"ב שמפרש אותה כשהזיק חב המזיק שבא לאתויי קרן לשמואל ותירץ אח"כ מאי בא לאתויי אליביה דרב דתנא שור וכל מילי דשור וק"ל וכן הוא מבואר לקמן במתני' ברש"י דלא דרשינן אלא מאותו כשהזיק חב המזיק ע"ש דף ט' ע"ב ודו"ק: שם בתוס' ד"ה כיון דכייף לפשום אורחא הוא בירושלמי וכו'. בא לתרץ איך קרא ליה אורחיה להזיק מאחר דכייף ופשוט וכי מחמת כן ישבר כלים הלא ודאי אינו ישן דוקא אצל כלים על זה אמר דאינו חייב אלא כשהשכיב עצמו אצל כלים וא"כ משיב שפיר ישן אורחיה הוא להזיק ודו"ק: שם בתוס' בד"ה אדם שמירת גופו עליו הוא וכו' ומש"ה אין צריך למוחקו כדפרישנא לעיל. נראה בעיני דהתוס' אומרים דמש"ה אין צריכין למוחקו וכו' ר"ל די"ל וממונך לאו דוקא גם במתני' וכמו שכתבתי לעיל גבי בור ואש דף ג' ע"ש ומדברי רש"ל בח"ש משמע לי שהי' סובר שהתוס' אומרים ומשום הכי אינו צריכין למוחקו וכו' שא"א לומר שהיה לו גי' אחרת בגמ' שהרי גם בגמ' ישנים נדפסים כך הגירסאות. ומש"ה א"צ למוחקו וכו' נראה והואיל שהיה סובר שתוס' אומרים שאין צריך למוחקו כתב ז"ל אף שהתוס' לא מחקו לעיל אלא שכתבו לאו דוקא קאמר היינו בדברי הגמ' אבל במתני' בודאי דייקא וצריכי למחוק ודו"ק עכ"ל ואפשר שהבין כך משום שראה במקצת ספרים שכתוב בהן ומשום בור נמי צריך למוחקו ורצה לכיון לספרים שלא לומר שהגירסאות מחולקין הן ובאמת שראיתי בספרים חדשים שכתב בהן ומשום בור נמי צריך למוחקו כדפרישנא לעיל ולאותן ספרים ודאי מוכרחים לומר כמ"ש רש"ל בח"ש ומה שאמר כדפרישנא לעיל נצטרך לומר דהיינו דממונך לא שייך בבור ומיהו אם נאמר שהתוס' בא לומר ומשום הכי אין צריכין למוחקו וכו' אזי יהי' כפשוטו לשון כדפרישית לעיל ולא יקשה לן מידי: ע"ב גמ' תני ר' חייא כ"ד אבות נזיקין הן וכו' גנב וגזלן דממונא הוא ליתני הא קתני השומר חנם והשואל וכו'. תני היזק ממונא דאתיא לידי' באיסורא וממונא דאתיא לידי' בהיתרא וכו' וקשה ל"ל לתרצן לתרץ בדברי ר' אושעיא למימר הא תנא שואל והשומר חנם לימא ר' אושעיא בממונא דאתית לידיה באיסורא לא מיירי וא"כ לא יהיה עוד מקשה על ר' חייא וצ"ע: שם בגמ' והא ש"ח והשואל נושא שכר ושוכר וכו'. הא דלא אקשו ליה קושיא זו מיד לעיל כשתירץ תנא תרי גווני אדם תני אדם דאזיק אדם ותני אדם דאזיק שור היינו משום דהוי מצי לשנויי תני היזק דבידים ותני היזק דממילא אבל השתא דמשני דלא קתני תרתי אלא היכי דלא דמיא חיובייהו והם מחולקים בדיניהם לכך מקשה דאע"ג דחד הוי היזק בידים וחד ממילא כיון דדמי בחיובייהו לא ה"ל למתני בתרתי ומשני דמ"מ כיון דהוי חד ממילא וחד בידים הוי חידוש לומר דדמו להדדי בחיובן וק"ל: ברש"י בד"ה תני אדם דאזיק שור וכו' ואדם דאזיק שור היכא כתיב דאיקרי אב וכו'. הנה בספר דברי ריבות האריך בדברי רש"י הללו ומתוך דבריו יישב לקושיא שיש להקשות בדברי רש"י איך אמר לא מיירי בנזקי אדם דרחמנא פטריה וכו' והלא לא פטריה אלא ממיתה ולא מנזקין ע"ש. ואני אומר דאין בה שום קושיא דהכי קאמר אילו היה איירי בנזקי אדם מסתמא איירי בכל מילי בין במיתה ובין בנזקין דסתמא קתני בור ולכך ודאי איירי בכל מיני נזק לזה א"א במיתת א"ם רחמנא פטריה אלא ודאי דלא איירי מעניני נזקי אדם כלל אלא מעניני נזקי ממונו וק"ל: בתוס' ד"ה ואימא מבעה זה וכו' פי' כיון דקרא לא דייק וכו'. ר"ל דאילו דייק קרא לא היה מקשה אימא מבעה זה מים דהא ודאי בבהמה איירי קרא וכדמסקי' התוס' וק"ל: שם בא"ד ולא דמיא לבור כגון פותקין ביבותיהן. דלקמן דף ו' ע"א דאיירי בענין דלא דמו לבור ואיירי בפותקין ביבותיהן דלקמן בלא דמיא ממש לבור דבור שלא ברשות וזה הוי ברשות ואפ"ה חייב ע"ש וק"ל: שם בר"ה מי כתיב מים נבעה וכו'. דאי קתני נבעה כדדייק לעיל גבי שן. ר"ל ומאחר דלא דייק קרא אליביה דודאי נזקי לה בבהמה וכמ"ש לעיל בזה וק"ל: שם בתוס' בד"ה תרי גווני אדם וכו'. כרבי דניחא ליה לכלול כולם בשור כמו תנא דמתני'. והא דלא רצה לכלול תרי גווני אדם מבעה י"ל דגם תנא דמתני' לא איירי אלא בענין אחד וכמו שמבואר ברש"י דלא איירי. אלא באדם דאזיק משא"כ בשור שכלל תנא דמתני' שלשתן בתיבת השור אליביה דרב דאל"כ למה שייכי כדלעיל ודו"ק: שם בתוס' ד"ה ועדים זוממין פי' ריב"א דאפי' שילם וכו'. נראה דקשה להו דהיאך חשיב לעדים זוממין בכ"ד אבות נזיקין הלא כשהן מזיקין שאדם ניזק על ידם אין משלמין כלום דבעינן כאשר זמם ולא כאשר עשה. וכ"ש לפי מה שיתבאר בגמ' דקרי להו אבות לשלם ממיטב הלא אין משלמין כלום כשהן מזיקין ע"ז כתבו התוס' פי' ריב"א וכו' וק"ל ומסקי התוס' דגבי ממון מחייבינן להו בק"ו ר"ל דמה כשעדיין לא הזיקו אלא זממו לעשות חייבין לשלם ומכ"ש כשהזיקו וק"ל:

דף ה ע"א

גמ' עדים זוממין דממונא הוא ליתני סבר כר"ע וכו'. לישני בדיבורא לא קמיירי. וא"ל והלא הוא מעשה כדמשני לקמן בגמ' על ר' חייא דכתיב ועשיתם וגו' זה אינו הואיל דר' חייא למד עדים זוממין וההוא בדיבור לא קא מיירי קשה והלא עדים זוממין צריך לדחוק אליביה ולומר דאין ביה מעשה אבל יש לתרץ שפיר בדבורי לא מיירי וצ"ע: שם בגמ' לימא קסבר ר' חייא היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק דאי שמיה היזק הא תנא ליה נזק. וקשה ולטעמך דר' חייא ס"ל היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק א"כ אינו אב כלל דרש"י פי' לעיל דמטמא וכו' אע"ג דלא כתבי בתורה בכלל נזקיהם ולכך שויא אבות וא"כ השתא דלאו נזק הן למה מנו אותן ר' חייא והא לאו אבות כלל הן. ונ"ל דלאו קושיא דרש"י פי' בהדיא לומר קסבר ר' חייא וכו' ומשום דקנס הוא תני בהדיא וקנס כתיב בתורה כדמביא ר' חייא הרבה קנסות וא"כ הני ג' בכלל קנס הן וק"ל: ברש"י ד"ה מוציא שם רע. דיבורא דאין ביה מעשה שכיבה. ר"ל דאינו חייב אא"כ ששכב כבר אצלה הבעל הזה שמוציא ש"ר וכמו שהביאו התוס' לשון הגמ' לא נאמרו דברים הללו אא"כ כששכב והוא מבואר בכתובות דף מ"ו ע"א: בתוס' ד"ה וקתני היזק וכו'. והא דקתני ג' גוונא ר"ל דתני מטמא ומדמע ומנסך וכל ג' הוי היזק שאינו ניכר ודי לנו במשמע נתן א' בהיזק שאינו ניכר וק"ל: שם בתוס' בד"ה למעוטי מסור משום דבדיבורא וכו'. וממור ומפגל אפי' למאן דלא דאין דינא דגרמי וכו'. בא לתרץ למה הוצרכו הגמ' לתרץ דלא קתני מסור משום דבדיבורא לא מיירי הל"ל דס"ל דמסור פטור ומכ"ש שיש להקשות ממקשן שהקשה למה לא תני מסור ע"ז אמר דליכא מאן דפליג דלא יהא חייב וק"ל: שם בתוס' בד"ה מאי קאמר משום דלא מצי לפרושי האי לא הרי כשאר לא הרי וכו'. ר"ל דשאר לא הרי זה וכו' הוי פירושו שאין זה חמור כשל זה ולישנא דמתני' א"א לפרש כך וכמו שכבר נתבאר יפה במתני' דריש פירקין בדברי התוס' וכמו שכתבתי עליהם וק"ל: ע"ב גמ' משום דאיכא למיפרך מה לכולה שכן מועדים מתחלתן. לפי מה שכתב רש"י ולמ"ד וכו' לא איתפרש היכי משמע שמפרש לשון הגמ' שכן מועדין מתחלתן י"ל שמשלמין נ"ש ולפ"ז יש לתמוה עליו כמ"ש התוס' דא"כ קרן נמי אתיא כיון דלא כתיב וק"ל: בתוס' ד"ה כי שדית בור ביניהו וכו'. ונראה דשן נמי אתו בפלגי דדינא או מאש לחודיה. אין להקשות דלפ"ז אתי כולהו מקרן ואש חוץ מבור וכן מפורש בדברי רש"י דכולהו אתי מקרן ואש חוץ משן ובור ולפי דשן נמי אתי א"כ מאי חידש משמיענו רבא בבור וחד מהנך דאתיא כולהו חוץ מקרן אלא קרן ואש נמי אתו כולהו חוץ מבור י"ל דעכ"פ משמיענו רבא חידוש דכולהו אתי מבור וחד מאינך איזה שיהיה משא"כ מקרן דלא אתיא אלא באש וכו' מאש דלא אתיא כוליה אלא בקרן דבור לא אתיא מאש לחודיה ולמ"ד קרן עדיפא אתיא כולהו מאש ובור וחד מהנך וק"ל: שם בא"ד אין מוציא לר"י שמחייב נזקי כלים בבור אין ראוי בבור. ר"ל דודאי חומרא שור מבבור ר"ל יש למצוא אף לר"י והיינו מיתות אדם דחייב בשור ופטור בבור וחשיב ליה להתם בברייתא לקמן דף ט' ע"ב חומר שור מבבור שהשור משלם את הכופר והיינו כשהמית אדם אלא דאח"כ באותו ברייתא מסיק חומר באש מבבור שהאש מועד לאכול בין ראוי ובין אינו ראוי משא"כ בבור ומסיק בגמ' אין ראוי לה מאי נינהו כלים וע"ז אמר משא"כ בבור ואי ר' יהודה הא ר"י מיחייב על נזקי כלים בבור וכו' אלא רבנן היא וכו' הרי בהדיא דאינו מוציא לר' יהודה שום דבר שאינו ראוי בבור וע"ז מקשי התוס' והא משכחת ליה אדם דאין ראוי לבור לפטור כו' אע"ג דגם באש אינו חייב במיתות האדם וכנזכר שם בברייתא להדיא מ"מ שפיר קאמר משא"כ בבור דאין מועד למה שאינו ראוי לו ואילו אש מועד אף למה שאינו ראוי לו ודו"ק: שם בא"ד והא דקאמר בסמוך אש תוכיח שכן כח אחר מעורב בו וחייב. י"ל אידך קאמר אש תוכיח שכן כח אחר מעורב בו שמשמע שמחמת זה היה לן להקל בו הלא כבר כתבו התוס' דמה שכח אחר מעורב בו באש עושה חיוב יותר הואיל שהולך ומזיק ואילו אבנו סכינו ומשאו בתר דנייחי קילו מחמת שכח אחר מעורב בו הואיל שאינן הולכין ומזיקין ע"ז אמר דה"פ אע"ג דכח אחר מעורב בו חשיבי כאילו בעצמו עושה וכו' א"נ היינו דפריך מה לאש וכו' ר"ל דזה דפריך אח"כ מה לאש שכן דרכו לילך ולהזיק פריך את הפירכא הזאת דקשה דלא אמר שפיר אש תוכיח שכן כח אחר מעורב בו משום דזה עושה חומרתו מאחר שהולך ומזיק וכאשר כתבתי ודו"ק: שם בתוס' ד"ה להלכותיהן ה"מ למימר דכולהו איצטריך כו'. הנה רש"ל בחכמת שלמה כתב דדיבור זה אינו אלא גליון וכתב איך שראה בגמ' א' שאינו שם גם בס"א אינו. וכתב שם בחכמת שלמה שכל הדבור נמחק בספר רש"ל וכו' הדבור אינו אלא שמציין להלכותיהן ומתני' לא קתני אלא לתגדיל תורה ויאדיר ולא נתבאר בדברי רש"ל ע"ש טעמו. ונראה שיפה כוון להלכה דיש לתמוה מה זה שאמר ואי יליף מחד מהנך ומאש הוי פטרי בהו טמון הלא לא אתו כולהו מחד מהנך ומאש וכמבואר ברש"י באורך. גם מה שהקשה מתחלה דהמ"ל דהוי פטרי בהו כלים כעין קושיא זו מקשים התוס' לקמן בד"ה אש לפטור בו את הטמון וכו' והא דלא מקשי שם אשאר ענינים היינו משום דאפשר לתרץ דהל"ל בור ותרי מהנך דאתיא שאר ענינים מינייהו ואין לפטור בהו כלים בנלמד חיוב כלים בהו מתרי דמה הצד כלי בור והיינו דלכתוב אש וקרן ואתיא כולה מניה לסברת התוס' דלעיל דשן נמי אתיא מאש ובור יהית כתוב בהדיא וא"א לפוטרן מן כלים דנילף מן בור דהא איכא למיפרך מה לבור שכן אין הולך ומזיק ואין לנו יוכיח בזה. ולכך לא הקשה התוס' רק אאש דלא אתיא אלא מבור וחד מהנך וכדמסקינן בדבריהם ומטעם זה יש למחוק נ"כ דיבור זה דהא ודאי דא"א לתרץ כן דא"כ נקשה דלימא קרן ואש ובור ואתיא כולה וכשחייב בהן כלים דכולהו אתיא מקרן ואש וכמו שכתבתי וגם שנחייבינהו מטמון דנילף חיוב טמון מקרן ובור ודו"ק נ"ל: ברש"י בד"ה כחו הוא והיינו אדם ותנא ליה במתני'. ר"ל לרב דאמר מבעה זה אדם תנא ליה ברישא דמתני' בלישנא דמבעה לשמואל תנא ליה בסיפא דמתני' אדם בהדיה כדלעיל בגמ' דאין לומר התירוץ לשמואל דלזה אתיא מה הצד דמתני' ללמוד אותו מבור וחד מהנך דנילף אדם מניה ונאמר דמיתני אדם בסיפא כדי למחשביה בהדי מועדין וכעין שתירץ לרב לעיל בגמ' דא"כ מאי בא לאתויי ונצטרך לומר דמודיע לנו דחייב בנזקי גופו וא"כ אינו תלוי בהא דפותקין ביבותיהן כלל ולא אתיא שפיר מימרא דרב ארא בר אהבה. ואין להקשות למה לא נוקי לשמואל דמה הצד ממתני' מרבה אדם היינו משום דס"ל לגמ' דאם איתא במה הצד א"כ איירי בנזקי גופו פירושא דמתני' ה"ל למתנייהו בהדי אבות דאין לתרץ בנזקי גופו לא קמיירי דהא מרבה לה במה הצד וחשיב קצת כמו בהדי' וק"ל. וכן מוכרחים לתרץ הא דלא מוקי מה הצד לקרן ואתי מבור וחד מהנך לשמואל ונאמר דכשהזיק חב המזיק אתיא להא דת"ר כדלקמן דף י"ג ע"ב אלא ודאי דמאחר דברישא מרבי ליה במה הצד ה"ל לאתויי בהדיא בהדי אבות דאין לתרץ בתמן ולבסוף מועדין לא מיירי דהא מרבו לה במה הצד דחשיב קצת בהדיא ודו"ק:

דף ו ע"א

בגמ' דאמר התם שור יוכיח ה"ה דה"מ למימר אש יוכיח אלא דחדא מינייהו נקט. אכן יש לדקדק לדברי התוס' דקאמרי דקאמר לעיל פירכא שכן אין כח אחר מעורב בו כדי שיהיה רק באש יחידי ולא רצה לומר שכן אין מעשיו גרמו לו דא"כ הוי מצי למימר שור. א"כ כאן גבי שור יוכיח לימא מה לשור שכן בעל חיים וא"כ יהיה יוכיח דשייך רק בשור גרידא וק"ל: בתוס' בד"ה מה לבור שכן אין כח אחר וכו' למאי דפרשי' דלא חשיב אש מעשיו גרמו לו וכו'. הוי מצי למיפרך הכא וכו' ר"ל דבלא פי' התוס' דלעיל ה"א דאבנו וסכינו ומשאו חשיב נמי מעשיו גרמו לו מאחר שהניחן בראש גגו עד שנפלו ברוח מצויה וסיוע הרוח כמאן דליתיה מאחר דאין לו בעל משא"כ לפי' התוס' שכתבו דהיכא דרוח מסייע מבטל מעשיו ולא נקרא מעשיו גרמו לו א"כ ה"מ למיפרך ודו"ק: שם ד"ה לאתויי בור המתגלגל וכו' האי ד' דברים היינו נזק צער שבת וריפוי. ויש לתמוה דהא כבר אמר דנזק משלמין בין שלשתן דכולהו חייבין בנזק וצ"ל דה"ק לענין ד' דברים כלומר תשלום החיוב דד' דברים מה שעדיין נשאר שלא נשתלם מה שראוי לחייבינהו והיינו דאותן ד' דברים הוי נזק צער שבת ריפוי ונזק כבר נשתלם ושאר שלשתן משלם האדם. ומסקי התוס' ולא הוי בד' דברים דלעיל ר"ל בדף ה' ע"ב ע"ש אדם לחייבו בד' דברים ושם ודאי ר"י לחייבו בד' דברים שלא חייב בו את השור ובור ואש והיינו צער ריפוי שבת ובושת אבל נזק גם השור חייב בו ודו"ק: שם בתוס' בא"ד צ"ל דהיינו דוקא בכוונה אע"ג דלא הוי דומיא דאדם. וז"ל הרב רש"ל בחכמת שלמה פי' כשכוונת השור כמו כוונת האדם כמו שמשמע לעיל ודו"ק מצאתי עכ"ל הרב מהרש"ל ז"ל. ונ"ל ר"ל דאין לתרץ מכוונת בהמה הרי כמו שאין כוונה באדם וע"ז אמר דזה אינו כי כוונת השור וכו' אך מה שמסיק דמשמע כן לעיל יגעתי ולא מצאתי אך מדברי רש"י דלעיל בדף שלפני זה ריש ע"ב קצת משמע כן דקאמר כי פרכי' מה לשור שכן כוונתו להזיק תאמר באש ואדם יוכיח שאפי' אין כוונתו להזיק חייב וכו' וכי איזה יוכיח מביא מאדם הלא אין כוונה באדם הוי כמו כוונת בבהמה. אלא ודאי דכוונת השור חייב כמו כוונת האדם ודו"ק נ"ל: ע"ב גמ' כיון דאית ליה למזיק עידית וזיבורית ועידית וזיבורית דמזיק לא שויא כעידית דניזק וכו'. כן הגיה הרב הגאון מהור"ר שכנא ז"ל ויפה הגיה דודאי מוכרח להשמיענו דעידית דניזק לא שויא כעידית דמזיק דאל"כ מאי משמיענו קרא מידי דאכתי ניחא דהגי"ש אהני גם לזה דצריך ליתן לו לעולם בעידית דניזק אלא ודאי דלא שויא עידית דניזק כעידית דמזיק ואף אם לא נניח כך יצטרך בפשיטות לפרש כן מטעם שכתבתי וק"ל: ברש"י ד"ה שור רעהו וכו' ואי קודם פדיון אין מעילה בקרקעות. וקשה לימא מיד בתחלה לימא בשדה לא משכחת ליה דאין מעילה בקרקעות ועוד קשה הא תינח שן ורגל מאי איכא למימר לימא דהזיק רגל שדה ובזה ליכא למימר אין מעילה בקרקעות דמעילה לא שייך רק במידי שיש בו הנאה נראה דלפירש"י ה"ק דצריך לאוקמי בשור שנגח שור וליכא למימר דהרי רגל ושן חייבים בהקדש זה אינו דמאיזה טעם מחייבינהו הואיל ולא כתיב בהו רעהו הרי א"א לכתוב בהו רעהו דשן ורגל מהד נלמוד ושילח את בעירה וביער וגבי שן לא שייך רעהו ומיפטר משום דא"א למצוא שן כמפרש ואזיל וא"כ רגל נמי פטור אפי' לא כתיב בהו רעהו וק"ל. (אכן אינו מיושב שפיר הגם דקושיא אינו קושיא כלל דאם רגל הוי הזיק את ההקדש א"כ נלמוד מכי יאכל פרט למזיק א"כ לדברי הרב מהרש"ל ז"ל מיושב הכל ונכון ודו"ק): שם ברש"י בד"ה שור רעהו וכו' ואי קודם פדיון אין מעילה בקרקעות וכו'. ר"ל ומתני' דלקמן דף ט' ע"ב קתני דחייבין בנכסים שאין בהם מעילה ומאחר שאין מעילה בקרקעות ממילא חייב עליהם כשאר נכסי הדיוט ולשון ראשון דלעיל משמע דאף בכה"ג הוא פטור הואיל שסוף הקדש הוא ונכסים שאין בהן מעילה דלקמן לאו דוקא קאמר אלא לדיוקא אקדשים קלים כדלקמן דף י"ב ע"ב וק"ל: בתוס' ד"ה היינו בור וכו'. דמאש חלוק במה שאין כח אחר מעורב בו דהיינו הרוח מצוי אבל כאן הכותל נפל מעצמו ומאחר שהזהירו הב"ד לבעלים הוי כאילו הם הפילוהו וכן מבואר בדברי הרא"ש ע"ש. והנה הרא"ש מסיק שם דמסתבר לדמותם לבור דאם נאמר מה לבור שכן אין הולך ומזיק משא"כ הני כ"ש דיש לחייבן יותר ואם נאמר מה לבור שכן תחלת עשייתן לנזק שור יוכיח ע"ש ויש לדחות דא"כ נדמה אותן לאש דהא מה שבאש כח אחר מעורב בו הוי קולא וכ"ש דיש לחייבו כאן דאין כח אחר מעורב בו דמבואר בכל שמעתין דכח אחר מעורב בו עושה כולה וכמ"ש בתוס' ג"כ לעיל גם בתוס' יש לתמוה כן דהא מדכתבו דמבור חלוק במה שאין תחלתן עשויין לנזק ולא כתבו דמבור חלוק במה שהולכין ומזיקין אלא ודאי דא"כ קשה דמכ"ש שיתחייבו וכמ"ש התוס' בעצמו בדבור זה א"כ גם באש קשה וכענין שכתבתי וצ"ע. ואפשר ליישב שכבר כתבתי בר"פ בתוס' בד"ה לא זה וזה שיש בו רוח חיים וכו' איך שבשאלות תשובות ר' שלמה כהן ח"א מבואר דדייק מלשון תוס' דלשם דבדברים שהולכים ומזיקים אפשר לומר בפשיטות דכח אחר מעורב בו עושה חומרא שהיה לו ליזהר ביותר ודוקא בדבר שאינו הולך ומזיק עושה כח אחר מעורב בו קולא וממילא כאן דאיירי בדברים שהולכין ומזיקין עושה כח אחר מעורב בו קצת חומרא לומר עליו דמזה הם חלוקין מאש שהרי יש קצת סברא להחמיר שכן כח אחר מעורב בו הכותל והאילן שנפלו אין בהם כח אחר מעורב וממילא אין לדמותן לאש וק"ל: שם בתוס' בד"ה ור' ישמעאל אכל שמינה פי' וכו' וא"ת אמאי פעי ספי לדברי ר"י יותר מדברי כו'. דדלמא ר"ע קאמר נמי שאם אכל כחושה משלם שמינה וקשיא לי דהרי ר"י אמר מיטב שדהו ומיטב כרמו של ניזק דחייבו התורה למזיק לשלם לניזק מיטב שדהו. והרי לא חילק התורה בין אם אכל השור המזיק הטוב שבשדה הניזק או הרע מ"מ ישלם לו מזיק לניזק מיטב א"כ מוכח שפיר בדברי ר' ישמעאל

ישמעאל אכל שמינה משלם שמינה ואכל כחושה משלם שמינה אבל לר"ע דלמד מהאי קרא דמיטב מלתא אחריתי דהיינו לשלם לו מן העידית א"כ מהיכא תיתי יהיה סבור שאם אכל כחושה משלם שמינה ולדעתי היא קושיא גדולה על התום' וצ"ע: **שם** בתום' בד"ה כגון שהיתה עידית וכו' ומיהו אי בשל עולם שמין וכו'. ר"ל אם נאמר דר"ע ס"ל בשל עולם הן שמין דלקמן בגמ' דף ז' ע"ב מיבעיא בעי לה אי בשל עולם הן שמין לר"ע אי בשל מזיק ע"ש. אבל לר"י פשיטא ליה דבשל ניזק הן שמין וע"ש: **שם** בתום' בד"ה שור רעהו וכו' תימה ולוקמא בשן ורגל שהזיק את ההקדש וכו'. ובגיטין דף מ"ט ע"א תירצו התום' דכאן דכתיב רעהו תו ליכא למילף מיטב בשן ורגל שהזיק את ההקדש מק"ו דהדיוט דאיכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו לענין קרן ע"ש שהאריכו בענין זה ואח"כ מסקי לתרץ כמו שתירצו כאן ע"ש: **שם** בתום' בא"ד דקאמר התם במה אנו מקיימין אי בהכשר ניזקין וכו'. שם קאי אהא דאמר ר"ע וק"ו להקדש ופריך באיזה ענין איירי אי בהכשר ניזקין ר"ל בענין שהוא הזמין את הנזק כלומר שממונו הזיק וכענין שפירש"י לקמן במתני' דף ט' ע"ב הכשרתי נזקו וק"ל: **שם** בתום' בא"ד היכי ילפינן שן מכולה מה לשן שיש הנאה להיזקו. וכיוצא בזה היו יכולין התום' להקשות ארגל דהיכי נילף ליה מכולהו דשאני רגל דהיזקו מצוי וכו' וכולן אין היזקן מצוי ומתרצי נמי כתירוצו שתירץ התום' דיותר ראוי להתחייב אדם וכו' והתום' חדא מינייהו נקטי וק"ל: **שם** בא"ד וא"ת רעהו דכתב רחמנא ל"ל הא מוכי יאכל נפקא. י"ל מאחר שנתבאר דכולהו נילף מאדם א"כ למה כתב רחמנא בשור נילף ליה לפוטרה בהקדש מאדם ועל בור לא שייך להקשות דאיצטריך לפסולי המוקדשין דלא נקרא הקדש ואפ"ה פטור אבל אהא דכתב רעהו בשור קשה למה כתב רחמנא וכו' וראיתי העולם מקשים דודאי איצטריך רעהו גבי שור דא"א למילף ליה מאדם דמה לאדם שפטור בהקדש שכן אינו חייב בכופר אבל שור דחייב בכופר שיחייבינהו גם בהקדש וכעין שהקשו התום' בסה"ד למאן דמחייב רגל בכופר דלא אפשר למילף ליה מאדם מטעם זה ורבים נבוכו בענין זה ואומרים בפיהם ולבם בל עמהם. ואני אומר שיש ליישב בפשיטות בהא דכבר מבואר בתום' בדף שלפני זה דאין כופר בשור אלא בכוונה ובדליכא כוונה ליכא כופר וכמבואר בפ' שור שנגח ד' וה' דף מ"ז גם מבואר בתום' לעיל דף ד' ע"א דהא דאדם פטור חשיב קולא היינו בשוגג דאילו במזיד מה שפטור הכופר משום דקים ליה בדרבה מיניה ואין זה חשיב קולא וכמבואר שם בדברי ריב"א וא"כ אין זה פירכא דמה שאדם פטור מכופר היינו הואיל שאינו בכוונה ושור שלא בכוונה נמי פטור מכופר ואינו חייב בכופר אלא בכוונה ואז גם לאדם היינו מחייבין כופר אלא דקים ליה בדרבה מיניה דכוונת אדם היינו מזיד וק"ל. והא דמקשי התום' לקמן גבי רגל פירכא דכופר היינו משום דרגל הוי שלא בכוונה דאם עשה בכוונה א"כ הוי קרן ואפ"ה מחייבין ליה בכופר לרגל ולכך א"א ליה למילף מאדם משום פירכא דכופר. ואע"ג דמבואר לקמן בתום' דף מ"ד דגם ברגל צריך כוונה הלא כתבו לקמן דמ"מ אין כוונתן להזיק וממילא חייב אותו כוונה דרגל באינה כוונה באדם דמאחר שאין הבהמה מתכוין להזיק דדוקא בכוונתו להזיק יש לחשוב כוונת הבהמה ככוונת האדם ודו"ק. ואין לתמוה מה מקשה לעיל פירכא דכופר משור לאדם בהא דאמר לא הרי שור כהרי מבעה לרב דאדם מבעה זה אדם בדף ד' ע"א די"ל דמבואר לעיל דלרב הוי שור דמתני' כל מילי דשור קרן ושן ורגל. וא"כ שפיר פרכינן פירכא דכופר דכי תאמר מה קרן דמחייבין בכופר משום דכוונתן להזיק נאמר הרי רגל דכוונתו אינו חשיב כוונה והוי כאינו כוונה באדם ואפ"ה חייב בכופר ובאדם פטורים מכופר בשוגג. ונאמר דרב ס"ל לתנא דמתני' דאיכא כופר ברגל ובזה מיושב שפיר דמקשה כיון לאותו תנא דלא מיחייב כופר ברגל כי אם בקרן לחוד ודו"ק: **שם** בתום' בא"ד וי"ל דאי לאו דאשכחן דפטור מזיק הקדש לא הוי דרשינן כו'. אין להקשות דבלאו רעהו נמי מצינו פטור דהקדש בבור וא"כ מיניה נילף דרש דכי יאכל לפטור מזיק הקדש לגמרי די"ל דמבור ליכא למילף פטור דהקדש דהא אפי' פסולי המוקדשין דאינו הקדש פטור בבור ומוכרחין לומר דיש לומר שום טעם ואינה תלוי בזה דאין לחייב מזיק הקדש לכך איצטריך רעהו לגלות לנו שמזיק הקדש פטור ודו"ק. ומסקי התום' ואע"ג דכי יאכל בתרומה כתיב כו' ר"ל ואיך אפשר לדרוש מיניה לפטור מזיק הקדש אף מהקרן הלא לא אתי אלא בתרומה ובתרומה חייב קרן המזיק אותו ולא מיפטר אלא בחומש. וקושיא זו קאי אדלעיל שאמר דמוכי יאכל נפקא פטור דמזיק הקדש וק"ל. וצריך שתדע שבספרים שלנו יש טעות גמור בדברים הללו שצריכין למחוק תיבות ו ח ו מ ש שהתום' כתבו ושם חייב מזיק קרן וזומש דממון כהן הוא וזהו פשוט שאינו נכון מלת ו ח ו מ ש דהא עכ"פ דרשינן ליה לענין תרומה לפטור מיהא חומש המזיק את התרומה וק"ל: **שם** בתום' בא"ד ומיהו למ"ד דאיכא כופר ברגל לא אתיא מכל הני וכו'. ה"ה דהוי מצי למיפרך משן דהא מאן דמחייב ברגל מחייב ג"כ בשן כמבואר לקמן בתום' דף כ"ו ע"א וחד טעמא וחד דרשא לתרוייהו והא דפריך מרגל משום דרגל נזכר בהדיא בלשון גמ' דלקמן דף כ"ו ע"ש ומסקי התום' ולר"ט דאית ליה כופר שלם בתם ניחא ר"ל דנלמוד רגל מקרן דמשלם ג"כ כופר שלם בפעם ראשונה וכי תימא מה לקרן דאין היזקו מצוי ולכך פטור במזיק הקדש נאמר אדם יוכיח ראוי להתחייב אדם המזיק בידים ממזיק ע"י שולח בעירה וכנזכר לעיל בתום' דאדם עדיף משן מטעם הזה ופשוט דמטעם זה הוא עדיף מרגל בזה וכי תאמר מה לאדם שכן פטור מכופר נאמר קרן יוכיח הצד השוה שבהן וכו' וק"ל: **שם** בתום' בד"ה ישיב לרבות וכו'. ויש שום צריכותא וצ"ל והיינו דבפ"ק דקדושין דף ט"ז ע"א דריש נמי בהא דבעבד עברי שנמכר לנכרי דכתיב לפיהן ישיב גאולתו מכסף מקנתו. ודרש מלשון ישיב דאפי' שוה כסף ככסף ולא נזכר שם שום צריכותא אך לתום' קשה למה לן דרשא תרי זימני דשוה כסף ככסף וע"ז אמרו דיש שום צריכותא דצריכין תרוייהו אך דלא נודע אותו צריכותא ובגמ' דקדושין לא נזכר שום צריכותא וק"ל:

דף ז ע"א בתום' בד"ה אי דאייקיר ארעתיה וכו'. אבל אם לא פשע אפי' שוות יותר ממאתים זוז יכול ליטול קודם שימכור בפחות משויין ר"ל ואף שיהיה לו מאתים זוז אף לפי מה שמוכרם בפחות משויין אעפ"כ רשאי ליטול כדי שלא ימכור בפחות משויין וכענין סברא המבוארת בפי' וגי' הרי"ף וענין זה דייקו התום' מדאמרו בגמ' ודידיה איידי דעייל ונפיק אזוזי זל ארעיה ולא קאמר סתמא ודידיה זילא אלא ודאי אייקר כ"ע ודידיה זילא אינו מוכרח למוכרן ורשאי ליטול ורש"י שכתב דאי זילא דכ"ע ודידיה נמי זילא דיטול דהיינו דוקא כשאין לו מאתים זוז לפי הזול היינו משום דאז שוין כך מאחר דכ"ע נמי זילא ולכך אי שוין מאתים זוז לפי הזול ודאי לא יטול אבל ודאי אי זילא כ"ע ודידיה זילא טפי ואינו יוכל למוכרן בשויין לפי הזול כ"א בפחות משויין אף כפי זול והוא בלי פשיעה דידיה אזי רשאי ליקח אפי' אם שוין יותר ממאתים ויגיע לו מהן מאתים אף לפי המכירה שימכרם עתה בפחות מכדי שויין אפי' לפי הזול דאינו מוכרח למוכרן בפחות משויין הואיל דזילא דידיה טפי מרכ"ע וכענין זה נראה דמוכרחין לומר בדברי הגה"ה באשר"י בענין זה והא דלא מקשה בגמ' מענין בדלא פשע ודידיה זילא מדכ"ע היינו משום דלא שכיח שיהא זילא מדכ"ע בלי פשע ודו"ק: **ע"ב ברש"י** בד"ה וה"נ גבי ניזקין כו' ודינו דעידית דכתיב מיטב. צ"ל דכאן ס"ד ואח"כ מה"ד בפני עצמו וצ"ל שקול כי זול דהשתא ובא לפרש לשון שקול כדהשתא וק"ל: **שם** ברש"י בד"ה לכתובת אשה מדמינן כו' והיתה כתובתה מאתים כו'. נ"ל שדקדק לכתובתה משום דכל מה דכתובתה יותר ממאתים הרי הוא מצד נדונייתה שהוא מתחייב בעצמו לה ודינה בה כשאר בעל חוב ונטלי בבינונית ואף שהרשב"א מסופק בנדוני' וכתב דאפשר ג"כ אינו גובה אלא מזיבורית כמו שהביא הב"י באה"ע סי' ק"ץ מ"מ נראה שבוון בדבריו למה שכתבתי ודו"ק:

דף ח ע"א בתום' בד"ה ה"נ אידי ואידי בשלא היתה לו עידית כו' אלא בחד מיירי שלא היתה לו מעולם. ר"ל הא דאמר בבינונית שלו לא שוין כעידית דעלמא אלא כבינונית דעלמא והיינו בברייתא קמייתי דקתני ניזקין ובעל חוב בבינונית וכ"ע סברי דבשל עולם הן שמין אותו ברייתא איירי בלא היתה לו מעולם דאם היה לו עדיין עידית הוי גובין הניזקין מעידית דאף היה לו עידית ומכרת היה יוכל לאוקמי אלא לכך נודד מתירוצים כדי שלא לאוקמי בענין בזה בהיה לו ומכרה וכמו שמסקי התום' בענין זה שכתבו וא"צ לאוקמי כשמכרו שום שדה וברייתא שפי' דנזיקין בבינונית וב"ח בזיבורית דאיירי בדשוין בינונית שלו כעידית דעלמא וכ"ע סברי בשל עולם הן שמין יכול איירי שפיר בהיו לו ועדיין יש לו משא"כ קמייתא דלא מצי מיירי בענין זה וכאשר כתבתי והא דאמרי' בפשיטות (חסר כאן עד דף י"ב ותכל על האדון):

דף יב ע"א תוס' בד"ה בעינן דומיא דערים בצורות והחזיק בקרקע לא קנה עבדים וכו'. ר"ל מאחר דאין ממש קרקע א"כ החזיק בקרקע למה לא קנה עבדים ע"ז אמר מאחר דשם קרקע עלייהו אינה נקנית באגב ולמאי דמסיק בלישנא אחרינא דעבדי כמטלטלי לא קשיא מ"מ לא קנה עבדים משום דניידי אין נקנין באגב אא"כ עומדין בתוכם וכדמסיק בגמ' ובמטלטלין דלא ניידי לא בעינן צבורין ודו"ק: **שם** בתום' ד"ה והלכתא בכפית וכו' דא"כ דבשאין כפית איירי רבא למאי קאמר רבא וכו'. ענין זה שהביאו התום' לעיל כתב גט לאשתו ונתנו ביד עבדה ישן הוא מימרא דרבא בהזורק בגיטין דף ע"ח ע"א ומסקי התום' תיפוק ליה דהוי חצר מהלכת בגיטין דף כ' ע"א מבואר יותר שכתבו וז"ל דא"כ אמאי קאמר רבא ניעור אינו גט אפי' חצר המשתמרת שלא מדעתה ואפי' הוי משתמרת לדעתה כיון שידיו כפותות בחבל ואחזתו בידה לא הוי גט דחצר מהלכת היא וכו' וק"ל: **שם** בתום' בד"ה למה לי עומדין פי' ע"כ וכו'. נראה מפשיטו דהתום' בא לתרץ דלא תקשה אברייתא מאי מקשה ממשמע דהוא איירי בקנין קרקע ממש בחזקה והברייתא לא איירי בקנין כלל דלא איירי אלא בקנין אגב או מטעם חצר ולכך בעינן עומדין בתוכה חדא וכו' ולזה ע"כ לא איירי אלא בקנין קרקע ממש דומיא דשמואל דמטעם חצר המהלכת וכו' אגב נמי לא קני וכו' וקא מסקי התום' וק"ל (ודלא כמהרש"ל דכתב דברים שאינם נכונים בעיני ומ"ש הוא נכון): **שם** בא"ד בנכסי הגר או במכר לא נתן להם דמי כלום וכו'. והא דלא מתרץ הכי הברייתא בההיא דאיתמר החזיק בקרקע לא קני עבדי איירי בשלא נתן דמים דמי שויין העבדים ר"ל דא"כ למה נקט עבדים ה"ל למיתני אפי' בקרקע גופא החזיק בקרקע לא קני קרקע וק"ל: **ע"ב גמ'** ה"נ שאני מקרקע דניידי וכו'. הא דלא קאמר התירוץ הזה לבר בלי חילוק דעומדין בתוכה ונאמר דהא דקתני קני שפיר כדשמואל והא דתני לא קני ס"ל דשאני קרקע דניידי וכו' וכמ"ש לעיל בענין הזויק בעבדים לא קני מטלטלים לישנא קמא דלעיל י"ל דא"כ יהיו הברייתות חלוקות וניחא לאוקמי דלא יהיו חלוקות כל היכי דמצי ליישבן: **שם** בגמ' מחיים מי אמר וכו' ואם איתא דריה"ג ממונו הוא מחיים לישני הא ר"י וכו'. ר"ל דבפשטא דשמעתא נפקא הכי דבשלמא אם נאמר דר"י ס"ל דממונו הוא אפי' בלאחר שחיטה ואיירי ר"י גם הוא בלאחר שחיטה ורבנן פליגי עליה ואמרי דממון גבוה אינו קשה דלישני הא ר"י והא רבנן. ורב נחמן א"א כרבנן דשמא רבנן לא פליגי אלא בלאחר שחיטה ומחיים מודה דממונא הוא וא"כ יהיה רב נחמן דלא כמאן אבל עכשיו שנתרץ דר"י לא אמר דממונא הוא אלא מחיים א"כ רבנן דפליגי עליו ואמרי דממון גבוה הוא ודאי מוכרחין לומר דפליגי אף מחיים א"כ קשה דלשני הא ר"י כו' והא דאמר ומחיים מי אמר ר"ל מי אמרי' דמחיים דוקא אמר ר"י אבל ודאי אי מחיים לא אמר דממונו הוא גם בלאחר מיתה

לא אמרו וכמו שהקשו התום' אלא ודאי פירושו כמו שכתבתי והתום' פי' בענין אחר בכל הסוגיא בענין זה ודלא כרש"י וכמו שנתבאר מדבריהם בד"ה ואם איתא לישני כו' וגרסי' גי' אחרת וצ"ל דלרש"י נאמר בפשיטות הדבר זה שכתבתי והוא נכון לדעתי ורבים אומרים שיש לפירש"י בענין שרצו התום' לפרש מתחלה דמקשה על חזי להקרבה ולאותו פי' אין אנו גורסין גי' אחרת הנזכר לקמן בתום'. והנה נראה דמלבד יש להקשות ע"ז קושיא שהקשו תום' ודחה אותו פי' אלא שא"א לומר כן כלל לדברי רש"י שהרי הוא כתב בלשונו ואם איתא דמחיים אמר ריה"ג דממון בעלים הם כדקתני מתני' וכו' ולשון זה אין לפרש אותו שיהיה ר"ל אפי' בחזיא להקרבה וצריכין לומר דלפי' התום' לא אמר בגמ' אלא ואם איתא לשני ליה הא ר"י וכו' וכמו שהם מציינים באמת לקמן ולכך פי' את כל זה דהזוי להקרבה מתחלה ואח"כ פירש פי' אחר בענין מתנות כהונה ולשני הפירושים לא היה כתוב לפני התום' כאשר לפנינו. אבל רש"י שמזכיר בפי' הלשון הנזכר בגמ' לפנינו בודאי אינו סותר בענין לפי' התום' ולכך נראה בעיני מ"ש בתחלה בזה ודו"ק: **ברש"י** ד"ה בכור מוכרין אותו וכו' והכהנים מוכרין אותו לכהן. רש"ל האריך בדין זה בש"ת שלו ע"ש שבא ליישב שלא תקשה על רש"י בזה ממה שכתבנו במס' תמורה דף ח'. עיין ברכת הזבח מ"ש שם: **שם** ד"ה ואם איתא וכו' כדקתני מתני' דחייבן על נזקן וכו'. דדייק ממתני' דידן אף שאינו מדוקדק להקשות קושייתן כ"א מהתירוץ שמתרץ על מתני' דמקדש בחלקו הן ולפי מה שפירשו התום' לפי האמת הן לפי מה שפירשו מתחלה שדחו אותו הן לפי מה שכתבתי בענין שנתבאר למעלה אפשר מאחר שמתני' דידן מדוייק דמחיים מיהא הוי ממון בעלים הזכירו רש"י לפי שהוא נזכר בסוגיא תחלה אף שאינו מדייק בו הקושיא בעצמו ודו"ק:

דף יז ע"ב גמ' תנא שן דחיה וקתני שן דבהמה. והכא אין לתרץ כך דתני תרי גווני רגל דהא תני במשנתנו אח"כ תרנגולים מועדים וא"כ ממילא לא הוצרך לתנא לשנות רגל דחיה וכמבואר לתום' בד"ה סד"א ושילח את בעירה וכו': **בתום'** בד"ה כל שבזב טהור וכו'. דהא קנה בקומטו של זב כמבואר בנדה דף מ"ג ע"א: **שם** בד"ה מעיקרו אזלינן וכו' דאדרבה מדפליג בין ראשון לשני ולא איפליג בראשון וכו'. אע"ג דכבר כתבו התום' במתני' דאיצטריך להשמיענו דסד"א דמשונה הוא וכו' וזה לא נשמע לן אלא כשמחלק בין ראשון לשני י"ל דהתום' באים לומר דאין למידק מידי אף כשאנו נאמר דמשמיענו רבותא דלעיל והיינו דה"ל להשמיענו רבותא גדולה מזאת וזה דאף על הראשון נמי אינו משלם אלא ח"נ לפעמים. ועוד אפשר דה"ק דה"ל לאיפלוגי גם בין ראשון לראשון וכמו שמפליג בין ראשון לשני ודו"ק:

דף יח ע"א גמ' הידוס ס"ד אלא לאו הידוס והיתוז וכו'. ר"ל הידוס והיתוז צרורות דהא צרורות בעי למיפשטיה וכדמסיק. ופי' הידוס והיתוז דהכא לא יהיה כמו הידוס והיתוז דלעיל שפירשו שגלגל הכלי למקום אחר וכו' ונשבר וכמו שפירש"י לעיל וק"ל: **שם** בתום' בד"ה והא חבל משונה הוא וכו'. ומצינו לפרש דנפסק היינו שהותר הקשר וכו' ודרכו הוא להיותן ניתר בחטיפה מועטת, שמחמטן למצוץ המים שבחבל וכמ"ש תום' בענין זה בתחלת הדבור וק"ל: **ע"ב גמ'** והא משונה הוא. אע"ג דאכתי הוי מצי למידחי דפליגי בפלוגתא דר"ט ורבנן ואיירי בחצי הנזק אפשר לתרץ דא"א לאוקמי בהכי דא"כ למה תנא בהמה שהטילה גללים ה"ל להשמיענו בכל תולדה דקרן. או שהיה קשה לימא ר"י הלכה כר"ט ולימא ר"א הלכה כרבנן דאין לתרץ כתירוצא שמתרץ בגמ' ודו"ק. אך קשה דבסמוך גבי תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי וכו' דפריך והא משונה הוא דשם לא שייך להקשות לימא מר הלכה ולימא מר הלכה דעל תנאי לא מקשינן לימא מר הלכה וא"כ ה"ל לאוקמי במשונה ובפלוגתא דר"ט ורבנן. גם אין לתרץ דא"כ דלמא בתם ככל תולדה דקרן דאפשר דמשמיענו דלא חשבינן ליה לגרמא בנזקין אע"ג דאין כאן אלא השמעת קול ומחמת זה נשבר. ובזה הוא מתורץ ע"כ דלא שייך לומר שיפסיקו הלכה אף אי שייך אפי' בתנאי לפסוק הלכה כתנאי הקודמים להם. וכמו שהוא באמת לפי דברי רש"י מפי רבו בענין זה. וא"כ ה"מ ליישב דפליגי בפלוגתא דר"ט ורבנן באם הוא משונה ולא יקשה לנו מידי וצ"ע: **ברש"י** בד"ה אלא אי בעית וכו' ור"א סבר בצרורות כי אורחייהו כרבנן דפליגי עלייהו דסומכוס. ר"ל אפשר דס"ל כרבנן ולא צריכין למימר דס"ל כסומכוס כדאמרי' לעיל אלא נוכל לומר דרבנן דפליגי עליה דסומכוס ס"ל כרבנן בר פלוגתיה וק"ל: **שם** בא"ד כך שמעתי ועיקר אבל ק"ל וכו'. הגאון מהור"ר שכנא מחק תיבת ועיקר ועשה כן מטעם שרש"י מסיק להקשות עפ"ז והניחו בקושיא ואיך יאמר עליו שהוא עיקר ומיהו אם נמוזק אותו ממילא משמע שפי' קמא הוא עיקר ור"ל א"כ למה פי' אח"כ סתמא סוגיא דשמעתא ללשון אחרון. ואף שאמר מתחלה ולגירסא קמייתא וכו' מ"מ אח"כ כפי' או דלמא וכו' לא פי' אלא ללשון אחרון. ולכך נראה פשוט דאין למחוק תיבת ו ע י ק ר ורש"י תופס לשון שני באמת אלא שקשה עליו קושיא אחת ואין זה תימה כ"כ שיש להקשות קושיא פעמים בסוגיא ומטעם זה מחק רש"ל בדבור שאחר זה מן ולגירסא קמייתא וכו' עד שהן תולדה דרגל גמור. וכתב עליו שבס"א אינו והיינו מטעם שבא לפרש כל הסוגיא ללשון השני ואף אם לא נמחק אותו ענין עכ"פ נצטרך לומר שבזה שאמר שהן תולדה דרגל גמור הוא ס"ד ועתה מציין או דלמא וכו' ופי' אותו כפי לשון אחרון וק"ל:

דף כה ע"א גמ' מתני' שור המזיק ברשות הניזק כיצד וכו'. איכא למידק דאמאי לא עבדינן ק"ו דיתחייב שור המזיק ברשות הניזק נ"ש לכולי עלמא ונימא הכי ומה שן ורגל שאין כוונתו להזיק אפ"ה ברשות הניזק משלם נ"ש קרן שכוונתו להזיק לא כ"ש והך ק"ו דאמרי' היינו למ"ד פלגא נזקא ממונא הוא וסתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי והשתא לא שייך למיפרך מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי וכו' למ"ד פלגא נזקא ממונא קרן נמי היזקו מצוי. וי"ל דלא שייך למעבד הך ק"ו דאיכא למימר קרן ברה"ר יוכיח דכוונתו להזיק ואפ"ה אינו חייב אלא ח"נ קרן ברשות הניזק נמי אע"ג דכוונתו להזיק לא יתחייב אלא ח"נ ואין לבטל היוכיח ולומר מה לקרן ברה"ר שכן יש לו רשות להלוך בו תאמר רשות הניזק שאין לו רשות ליכנס שם דהא אליבא דמ"ד פלגא נזקא ממונא קיימינן ולדידיה כיון דסתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי אינו רשאי בעל שור להניח שורו לילך ברה"ר וא"כ אליביה לא שייך למיפרך הך פירכא וק"ל:

דף כו ע"א תוס' ד"ה אני לא אדון קרן מקרן וכו'. כתבו התום' דלדבריהם קאמר להו וכו' ואיכא למידק דנימא להו לתום' למימר הכי דאפשר לומר דר"ט הכי קאמר להו אני לא אדון קרן מקרן דהיינו ק"ו מרשות לרשות דאיכא דיו אריש דינא אני אדון קרן משן ורגל דהשתא לא הוי דיו אריש דינא ומה שעשה ר"ט הק"ו של רשויות לאו דוקא נקטיה ואק"ו דשן ורגל סמיך. ואפשר לתרץ דאם איתא דלקושטא דמלתא קאמר ר"ט אני לא אדון קרן מקרן ולאו לדבריהם קאמר א"כ ר"ט נמי אית ליה דיו אריש דינא דהיינו כי ההיא דאביה ירוק ירק בפניה ומאי דפליג עלייהו דרבנן הוי דוקא אסוף דינא ובהכי ניחא מ"ש התום' ואתלמודא ליכא לאקשויי דמנא לי' לתלמודא דר"ט אפי' אריש דינא לית להו דיו דאיכא למימר דתלמודא קים ליה הכי: **שם** עוד כתבו התום' בזה הדבור וז"ל וא"ת מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי וכו' עד ואין לומר מרשות לרשות גמרינן ומה רה"ר שתקל בה לענין שן ורגל וכו' איכא למידק דאיך ניחא להו לתום' אי הוי גמרינן מרשות לרשות דהא הק"ו קמא דמייתי ר"ט במתני' הוי מרשות לרשות ואיכא למיפרך עליה דיו אריש דינא ונראה לענ"ד לומר דכוונת התום' הוא דודאי הך פירכא דמה לשן ורגל שכן היזקן מצוי לא שייכא אלא למ"ד פלגא נזקא קנסא וא"כ אפשר דמ"ד פלגא נזקא קנסא לא אמר הכי אליביה דר"ט דלדידיה אפשר דס"ל דממונא הוי וא"כ אליביה דר"ט ליכא לאקשויי הך פירכא מ"מ רבנן ודאי ס"ל דקנסא הוי הוה להו למיפרך הך פירכא לבטל הק"ו ועדיף מפי לבטלו בהך פירכא מלומר דיו דהך קושיא דדיו לא עדיפא ולא מעליא דאפשר לומר כיון דמיפרך ק"ו ולא אמרי' דיו. אמנם פירכת מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי מבטל הק"ו מעיקרו והוה עדיף טפי לאקשויי הכי. ואיברא דאי הך פירכא דמה לשן ורגל לא הוה שייכא בק"ו דעבדינן מרשות לרשות ניחא דכיון דק"ו קמא דגמר ר"ט דהיינו מרשות לא שייכא פירכת מה לשן ורגל וליכא לאקשויי עליה אלא דיו ניחא דלא עבדי רבנן הך פירכא דמה לשן ורגל דכיון דק"ו קמא ליכא לבטוליה אלא בקושיית דיו מש"ה ניחא להו לבטוליה ק"ו דגמרינן קרן משן ורגל בדיו. וקאמרי ליה רבנן לר"ט דיו כלומר כי היכי דק"ו קמא דגמרת ליתא דאיכא לאקשויי עלית דיו אריש דינא הך ק"ו בתרא נמי ליתא דאיכא לאקשויי עליה נמי דיו אסוף דינא ולכן אמרו דהא ליתא דהא הך פירכא שייך למיפרך שפיר אפי' בק"ו של רשויות וא"כ הדרא קושיין לדוכתין דטפי הוי עדיף למיפרך הך פירכא מה לשן ורגל כיון דשייכא נמי למיפרך בק"ו של רשויות ולא קושיית דיו מהטעם שכתבתי למעלה דהיינו דקאמרי ואין לומר מרשות לרשות גמרינן וכו' כלומר נמי ובק"ו דגמרינן קרן משן ורגל איכא למיפרך ולאקשויי הך פירכא מ"מ מרשות גמרינן וליכא לאקשויי הכי ומש"ה לא חשו רבנן למיפרך הך פירכא כיון דלא שייכא בתרוייהו דהא ליתא דאפי' אי גמרי' מרשות לרשות איכא למיפרך הך פירכא דמה לשן ורגל שכן היזקן מצוי והוכיח זה מההיא דלקמן ובהכי יראה דסלקי שפיר דברי התום'. ואפשר לפרש עוד כוונת התום' על דרך אחר דמה שאמרו ואין לומר דמרשות לרשות גמרינן שרצו לתקן דבר א' והוא שהיה אפשר לבטל הקושיא וא"ת שעשו ולומר דודאי שרבנן הקשו לר"ט לק"ו שרצה לעשות וללמוד משן ורגל דאיכא למיפרך מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי ומה שאמרו לו דיו לבא מן הדין וכו' הכי קאמרי ליה ע"כ אי אתה יכול לעשות ק"ו משן ורגל דאיכא למיפרך מה לשן ורגל וכו' דהויא פירכא אלימתא כיון דקי"ל דפלגא נזקא קנסא א"כ לית לך למעבד ק"ו כי אם מרשות לרשות ולדידך דאית לך וסבירא לך דהיכא דמיפרך ק"ו לא אמרי' דיו מצית למילף ק"ו אבל לדידן לא מצינן למילף דאיכא למיפרך דיו ואע"ג דמפריך ק"ו והיינו דאהדרי ליה רבנן דיו והיינו מרויחים בזה דלא אמרו רבנן דיו אסוף באופן שהיה עולה לנו דכוונת רבנן במה שהקשו לר"ט הוא דבשום גוונא ליכא למיעבד ק"ו להייב קרן ברשות הניזק נ"ש דאי מק"ו שן ורגל איכא למיפרך מה לשן ורגל וכו' ואי מק"ו דמרשות לרשות איכא למיפרך דיו אריש דינא וא"כ נתבטל הרשות ולכן אמרו דאין לומר זה דכיון דמפרש מה לשן ורגל שייך וכו' אפי' לקרן דמרשות לרשות וכו' הך פירכא הוי עדיפא טפי מלאקשויי פירכת דיו דאפשר לומר דאין לחוש לפירכת דיו. כיון דמפריך ק"ו ותירצו דלא שייך למיפרך פירכת מה לשן ורגל וכי באופן שנתקיים דסבירא להו לרבנן דאמרי' דיו אסוף דינא ולכן הקשו אח"כ ותמהו על זה וז"ל וז"ת והיכי קאמרי רבנן דיו כל ק"ו כך הוא וכו' ועוד חזרו והקשו מההיא דפרק אחד דיני ממונות זהו מה שהעליתי במצודתי החלושה בהבנת כוונת התום' והשתא איכא טובא למידק במאי דקאמרי התום' דאפי' אי שהקינן ק"ו דשן ורגל וגמרינן מרשות לרשות אכתי איכא למיפרך הכי והוכיחו זה מההיא דלקמן דאיכא לאתמוהי הכא ולהתם ראיך יעלה על הדעת דבר זה דהא בהוכחית טובא בתלמודא ושינן דמהני לבטל הפירכא כשנחליף הק"ו מנושאים למקומות ויראה לענ"ד לומר בתירוץ קושיא זאת איברא בכוליה תלמודא הכי נקטינן. אמנם בק"ו כי האי גוונא דגריע דאי כא למימר דיו ואע"ג דפירכת דיו גריע קצת כמ"ש לעיל מ"מ לפחות תועיל דנימא שלא הועיל שינוי וחילוף

חילוף הק"ו וזה נ"ל ברוחק בענין זה: שם עוד בא"ד במה שכתבו התוס' ובפ' אחד דיני ממונות ראמרי' ותהא קבורת מת מצוה דוחה שבת מק"ו וכו'. הך ק"ו שכתבו התוס' הכא לאו דוקא נקטו הכא דהא אין אדיו בסוף דינא קיימינן ובהך ק"ו שייך דיו אריש דינא אלא ודאי דסמכי התוס' אק"ו אחך דמייתי פ' אחד דיני ממונות דהתם לא הוי דיו אלא אסוף דינא ועבדינן ק"ו אע"ג דאיכא דיו כיון דלא הוי אלא אסוף דינא אין לחוש ומש"ה מקשי דמאי שנא דהכא אמרי' דיו אלא אסוף דינא ואילו התם עבדינן ק"ו כיון דליכא דיו אלא אסוף דינא וכל זה כתבתי אף שהוא דבר פשוט מ"מ מועיל לתלמידים המתחילין ללמוד וק"ל: שם גם איכא למידק בהך שמעתא במאי דקאמר וכי תימא למגע לא איצטריך ק"ו דלא גרע מגברא טהור וא"כ מפריך ק"ו והדר קאמר איצטריך סד"א מקרה לילה כתיב וכו' והשתא איכא למידק דא"כ לא נעביד ק"ו לטמא ש"ז של זב דהא מיעטיה קרא דכתיב מקרה לילה מי שקריו גורם לו יצא זה וכו' ותו קשה בהך ענינא דקאמר אמר רב אחא מדיפתי לרבינא והאי תנא לא דריש דיו ואע"ג דלא מיפרך ק"ו וא"ת דהכי נמי מפריך ק"ו דהא בלא ק"ו מצינו למילף טומאת ערב במפץ המת ונימא הכי מה מצינו כלי עץ שמטמא בזב ומטמא מת מפץ נמי כיון שמטמא בזב דין הוא שיהיה מטמא במת ואי פרכינן מה לכלי עץ שנעשה אב הטומאה וכו' פכין קטנים יוכיחו שאינן נעשים אב הטומאה ואפ"ה מטמאים במת מפץ נמי אע"ג דאינם נעשין אב הטומאה דין הוא שיטמא במת א"כ מצינו למילף שפיר טומאת ערב במה מצינו מכלי עץ והדר עבדינן ק"ו מפכין קטנים והשתא גמרינן טומאת שבעה דאי לא מיפרך ק"ו וק"ל: ע"ב בתוס' ד"ה ומה פכין קטנים וז"ל וא"ת מפכין גדולים מצי גמר וכו'. וקשה היכי מצי למיגמר דמה לפכין גדולים שכן יש להם טומאת היסט נאמר במפץ שאין בו טומאת היסט ועל כרחין אית לן למימר פכין קטנים יוכיחו וא"כ סוף סוף אנו צריכין למילף מפכין קטנים וא"כ מה הרווחנו וכל הני קושי צ"ע: ברש"י הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא וכו'. דיראה מלשונו דכוונת התלמוד במאי דקאמר הניחא למ"ד דון מינה וכו' הוא דאי אמרי' דון מינה ואוקי באתרא ניחא דמופנה בגד ועור דמת אבל אי אמרי' דון מינה ומינה בגד ועור דמת איצטריך דאי מש"ז גמרי' ליה לא יטמא אלא טומאת ערב זהו כללות תורף לשונו. ולפ"ז צ"ל דטעות נפל בספרים בסיומא דהך לישנא דרש"י דקאמר דאי משרץ גמר והכי בעי למימר דאי מש"ז גמר מ"מ איכא למידק מי הכריחו לרש"י ז"ל לומר דמאי דאמרי' הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא קאי על ההיקש דהא דעיילי תלמודא הך פלוגתא דון מינה ואוקי באתרא וכו' הוי במלתא דילפינן בגז"ש והכא בשמעתין נמי הוי מצי למימר הכי דקאי אמפץ וילפינן בגז"ש דהניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא אבל למ"ד דון מינה ומינה נהי דגז"ש מופנה אכתי טומאת שבעה מנ"ל ונראה לומר דרש"י ז"ל ראה דע"כ אית לן למימר דמאי דקאמר תלמודא הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא לא קאי אלא אבגד ועור דבעינן למילף בהיקשא ולא אמפץ דאי אית לן גז"ש מופנה למילף מפץ ע"כ אפי' למ"ד בעלמא דון מינה ומינה הכא אית ליה למימר דון מינה ואוקי באתרא דלטומאת ערב לא איצטריך דילפינן מק"ו דלעיל דזב א"כ גז"ש למה לי ולמאי פרח רחמנא לאפנויי משני צדדין אי לא גמרינן טומאת שבעה ומש"ה פי' דודאי מאי דמקשי תלמודא דלמ"ד דון מינה ומינה לא הוי גז"ש מופנה משני צדדין דבגד ועור דמת איצטריך דליכא למילף טומאה בבגד ועור מ־וכתא אחריתא אלא מהיקשא דש"ז דהא בגד ועור בזב לא כתיב דנימא בבגד ועור נמי מק"ו דזב והיקשא איצטריך לטומאת שבעה ומש"ה מקשי תלמודא דליכא גז"ש מופנה למאן דאית ליה דון מינה ומינה דבגד ועור דמת איצטריך לגופיה למילף טומאת שבעה דאי מהיקשא לא הוה גמרינן אלא טומאת ערב וזהו מה שנראה לי לפרש בפירש"י וק"ל:

דף כו ע"א

גמ' ותהא שן ורגל חייב ברשות וכו' עד ויהא אדם חייב בכופר. איכא למידק טובא חדא דלמאי איצטריך וחצו את כספו למעט שן ורגל ברה"ר דלישתוק מיניה ומדאיצטריך ר.זנא למיכתב וגם את המת יחצון שמעינן דשן ורגל פטור ברה"ר דהא אי לא הוי כתיב אלא וחצו את כספו הוי שמעינן בסתמא בין ברה"י ובין ברה"ר. ולמאי איצטריך וגם את המת יחצון אלא ודאי דשן ורגל ברה"ר פטור ומש"ה איצטריך לכתוב וגם את המת יחצון למילף ח"נ בקרן ברה"ר ולא נעבד ק"ו משן ורגל לכיפר. ועוד קשה לאידך גיסא דלישתוק קרא דגם את המת יחצון ומדאיצטריך קרא למיכתב וחצו את כספו למעט שן ורגל מח"נ ברה"ר שמעינן דקרן חייבת דאי לא אמאי איצטריך מיעוטא דשן ורגל דמהיכא תיתי. והקושיא זו יתורץ בביאור מ"ש התוס'. ותו איכא למידק דהיכי תיסק אדעתין לומר ולא תהא קרן חייבת ברה"ר דכיון דכתב רחמנא וחצו את כספו למעוטי שן ורגל משמע דוחצו את כספו הוי אפי' ברה"ר דהא בשן ורגל לא הוי שייך למימר חיובא דח"נ אלא ברה"ר א"כ משמע דהך מיעוטא דוחצו את כספו הוי ברה"ר. ועוד יש לדקדק לר"ט אמאי איצטריך רחמנא למיכתב וחצו את כספו דלמעוטי שן ורגל ברה"ר לא איצטריך דלדידיה ליכא למיעבד ק"ו מקרן כיון דס"ל דקרן בחצר הניזק משלם נ"ש וגם במה מצינו ליכא למילף ולומר מה מצינו דקרן ברשות הרבים חייבת ח"נ שן ורגל וכו' דאיכא למיפרך מה לקרן שכוונתו להזיק תאמר בשן ורגל שאין כוונתו להזיק. ועוד יש לדקדק דכיון דאיכא תרי קראי לח"נ דקרא דהיינו וחצו את כספו וגם את המת יחצון א"כ ע"כ לא מחייב קרן ברשות הניזק אלא ח"נ א"כ היאך יליף ר"ט לחייבו נ"ש בקרן בחצר הניזק דהא מיעט רחמנא בהדיא דליכא נ"ש בקרן ולרבנן נמי קשיא דאמאי איצטרכו לדחויי מטעם דיו דבהדיא מיעט רחמנא נזק שלם בקרן כדמוכח בשמעתין. ותו איכא למידק לעיל בפשטא דשמעתתא במאי דחי תלמודא ק"ו דתהא שן ורגל וכו' דקאמר אמר קרא וביער בשדה אחר וכו' דיראה ממאי דפריך עלויה תלמודא מידי כולי נזקא וכו' משמע דמשום ס"ד דק"ו דותהא שן ורגל הויא למילף כולי נזקא ברה"ר מש"ה דחי אמר קרא וביער בשדה אחר וכו' וקשה דהיכי תיסק אדעתין לומר הכי דהא ע"כ הך ק"ו לא הוי אליבא דר"ט כמ"ש לעיל דלדידיה לא שייך לומר ומה קרן שברה"י אינו משלם אלא ח"נ וא"כ הך ק"ו הוי אליביה דרבנן וא"כ איך יעלה על הדעת דמאן דבעי למילף הוי נ"ש דנימא דיו כ"ש דאפי' לר' טרפון דלית ליה דיו היינו היכא דמיפרך ק"ו ובהאי קל וחומר אפי' נימא דיו לא מפריך דאהני קל וחומר ואהני דיו וק"ל:

דף כט ע"א

בתוס' ד"ה פליגי בשעת נפילה וכו'. כתב הרב מהרש"א ז"ל וכ"ש במפקיר נזקיו בשעת נפילה. דברי תימה הן ושרי ליה מאריה שר"י יפטור באפקורי בשעת נפילת ברוח מצויה כיון דפושע הוא ואין חייבו משום בור הוא אלא משום פשיעותא הוא תדע דנשברה כדו אפקריה מסתמא כמ"ש התוס' לפלוג בתרתי ולדברי הרב יפטור ר"י בשעת נפילה מב' טעמים משום אפקורי ומשום אינס והא ודאי עקא הוא. ומ"ש הרב ז"ל מדברי התוס' שכתבו דמפקיר נזקיו אף לאחר נפילה וכו' שגגה גדולה היה ביד הרב מהרש"א ז"ל דדברי התוס' דלקמן המה פשוטים בהבנתם דה"פ כדלא אפקרינהו אינם פליגי כ"א בשעת נפילה דוקא ופוטר ר"י דס"ל דנתקל אנוס הוא אבל במפקיר נזקיו פליגי בתרתי בשעת נפילה אי נתקל פושע או אונס הוא ובאחר נפילה באי הוי בור או לאו וז"ש לאחר נפילה פליגי ובשעת נפילה פליגי בנתקל וזהו פשוט ודו"ק. ועתה אפרש כוונת התוס' דאין כוונתם במ"ש והשתא וכו' כלל למ"ש הרב מהרש"א ז"ל וכמ"ש אלא ברור ה"פ דהשתא א"ש הא דנקטו במודים קמא אבנו וכו' לאורויי דפליגי בשעת נפילה בנתקל ומודה ר"י בשעת נפילה ברוח מצויה דחייב דלכ"ע פושע הוא ול"ד לנתקל דאין למטעי דמודים קאי אאחר נפילה מאחר דנקט אבנו ומסתמא לא אפקריה א"כ מאי האי דנקט רוח מצויה אפי' ברוח שאינו מצויה הוי מודה ר"י דחייב כאן דלא אפקורי ולא סילקי הוי ממונו וחייב משא"כ אי הוי נקט במודים קמא קנקנים דמסתמא אפקור להו הוי אתי למטעי דלא פליגי בשעת נפילה ומודים קאי אאחר נפילת פשיעה מודה ר"י דחייב ולא פליגי אלא באפקריה אחר נפילת אנוס בנתקל לכן נקט אבנו וכו' דאין למיטעי באחר נפילה כלל וכן במודים בתרא אי הוי נקט אבנו דלא אפקריה הוי אתיא למטעי דלא פליגי אחר נפילה ומודים בשעת נפילה דאנוס הוא ולא אחר נפילה לכן נקט קנקנים דאפקר להו אחר נפילה ואפ"ה מודה דפטור לעולם משום דהוי אונס אבל באבנו היה חייב כיון דלא אפקריה כנ"ל ברור וכ"כ נ"י להדיא אף שקיצר שם קצת ע"ש ונם מהרש"ל אפשר דכוון לזה וקיצר כדרכו ודו"ק: ע"ב בתוס' בד"ה כי פליגי אליביה וכו'. כתב הרב ז"ל נם בזה דברי מהרש"ל אינם ברורים לנו ודו"ק עכ"ל הרב מהרש"א ז"ל ואני אומר דהמדקדק בדברי רש"ל יראה שהן קרובים לדברי הרב ז"ל ושניהם לדבר אחד נתכוונו ע"ש ועיין מה שכתב בספר גלאנטי:

דף סג ע"א

בתוס' ד"ה דהא כל חד וכו' דמשלמה לחוד נוכל ללמוד הכלל במדת כלל ופרט. ולכן בע"כ מדרש כל פרט ופרט לעצמו עם הכלל וע"ז כתבו דה"מ למיפרך בתחלה קושיא אחריתי וכו' לא לכתוב אלא שלמה וכו' ע"ש א"כ קשה למאי דמסיק דדריש בריבה ומיעט וכו' אי משום כל דהוי ריבויא או לפי התירוץ השני קשה דה"ל להתורה ליכתב בכל ולדרוש כלל ופרט ולא לכתוב בפרטא אלא שלמה לחוד וכל הני פרטי למה לי. והנלע"ד דרש"י ז"ל מחולק עם פי' התוס' בכל הסוגיא דלפי מאי שפי' התוס' בכל הסוגיא הדינים שוין בשבועה ובכפל והכל נלמד מכל דבר פשע דאין חייבים כפל כי אם על שני מעות כסף דומיא דשבועה וכן אין נשבעין שלא על דבר מסוים כמו שממועט מכפל וכמ"ש התוס' ד"ה דלמה לי למיהדר וכו' וכך פסקו בפסקי התוס' להדיא ובאמת שהוא דבר זר שלא נמצא בשום פוסק כן שלא לחייב כפל כי אם דוקא בשני מעות כסף ולא פחות גם הוא דוחק מאד לפרש הגמ' דהזהב ובכאן באלו לא נאמר. ובדברי רש"י מבואר ומוכח להדיא דצריך קרא א' לשבועה וקרא השני לכפל. ולא ילפינן זה מזה בשום ענין ואף אם היו כל הפרטים כתובים בקרא הא' הוי ילפינן כלל ופרט דכסף או כלים לענין שבועה ושור וחמור ושה ושלמה לענין כפל ודו"ק: ברש"י ד"ה מכדי וכו' וד"ה ליכתבינהו להני פרטי. והוא דחוק בעיני לפי' מאי דמפרש דבר מסוים שהוא דבר שיש בו סימן שלא לחייב שבועה אדבר שאין בו סימן ולפוטרו מקרן כשכופר וא"כ ס"ל לרש"י ג"כ דמשור וחמור ושה הוי דבר שאינו מסוים שיש הרבה בהמות שאין בהם סימן וכ"כ רש"י ז"ל להדיא דף ס"ד ע"ב ד"ה אלא לאתויי דבר מסוים וכו' ע"ש וא"כ לרש"י אפי' הוי כתיב שלמה לחוד בכלל ופרט לא הוי ילפינן לחייב בכפל בבע"ח דגריעי שאין בהם סימן וא"כ בע"כ צריך לכתוב לכולהו פרטי דכפל ובזה לא תיקשי לרש"י קושיית התוס' דלכתוב כסף או כלים לחוד והוי ילפינן הכל בכלל ופרט דע"כ לענין שבועה הוי חייב אפי' בדבר שאין בו סימן שהוא ממון חשוב ובכפל הוא פטור באינו מסוים מכח ריבה וכו' או מכח כלל ופרט וכו' ואף אי הוי כתב שלמה אצל כסף או כלים בע"כ הוי דרשינן לענין כפל ולא לענין שבועה דחייב אפי' אינו מסוים וע"כ הוי מוקמינן לה לענין כפל שנזכר בקרא הא' וא"כ תו לא הוי ילפינן בכלל ופרט בע"ח שאין בה סימן שיהא חייב כפל ובע"כ הוי מצריכן לכולהו פרטי וא"כ הדרי הקושיא לדוכתיה מנ"ל עופות טמאים ולכן כתב פרטא בקרא הב' לענין מיעט וריבה. ובזה תראה שהתוס' דלא ס"ל כפירש"י אלא מפרשי דבר שאינו מסוים אדבר שאינו במדה ובמשקל וכו' דפטור להדיא משבועה וא"כ גם בכפל פטרו וילפינן הכל מחד קרא וקרא קמא אילו לא נאמר קאמר אבל רש"י מפרש מקרא קמא לעיל אשבועה וחייב על הכל חוץ מקרקעות אבל בכפל ממעטינן הן בכלל ובפרט הן בריבוי ומיעוט דבר שאין בו סימן אלא דאם נדרוש בכלל ופרט הוי ממעטינן עופות טמאים (גם דבר שאינו מסוים) ובריבוי רבי הכל וממעטים דבר שאינו מסוים. ודלא כמהרש"ל ביש"ש ודו"ק ותמצא. ומ"ש הרב מהרש"א דהתוס' שהקשו ל"ל הכתוב וכו' לא לכתוב אלא כסף וכו' דלאו דוקא אלא ר"ל גני שלמה למעט דבר שאינו מסוים. חוץ לכבודו לא דק דא"כ מאי כתבו וכ"ת דהוי דרשינן לענין מה כלים שנים כו' הא בע"כ כתיב שלמה וא"כ הוי דרשינן כלל ופרט בשלמה והוי ילפינן הכל לשיטת התוס' דבכלל ופרט יכול ללמוד הכל משלמה אלא בע"כ קושית התוס' הוא בכסף וכלים לחוד הוי סגיא וכמו בשבועות פטור באינו מסוים לפירושו במדה ובמשקל וכו' דלקמן א"כ גם בכפל דינא הכי ולא צריכין גם לשלמה ודו"ק. ותמצא שת"ל כוונתי אל האמת בדברי רש"י ותוס'. והנה בחדושי לתלמידים הקשיתי על שיטת התוס' כמ"ש לעיל. ולשיטת רש"י קשה כשמקשה המקשה לעיל מנא ה"מ דת"ר על כל דבר פשע וכו' למה לא הביא הקרא דכסף או כלים דלקמן דכתיב ביה ג"כ כפילא. בשלמא לשיטת התוס' למאי דמסקינן לא דרשינן להאי קרא בכלל ופרט אלא כולה מקרא בתרא וקרא הראשון דרשינן לענין מה כלים וכו' והדרש דכלל ופרט דהזהב דלקמן הוא כאילו לא נאמר ולכן מביא קרא בתרא אבל לשיטת רש"י קשה ואין לתרץ דלרש"י ס"ל הא דלא מביא הקרא דכסף וכו' דחייש התרצן דלמא ידרוש הקרא בריבה ומיעט וא"כ לא יתמעטו כ"א שני דברים מכסף וכלים והקרא בעי ד' מיעוטים למעט. משא"כ בקרא השני אתי שפיר דממ"נ אי דריש ליה בריבה ומיעט כ"ש שיתמעטו ד' דברים כדלקמן ואי בכלל ופרט ג"כ יתמעט מכעין הפרט הכל ודבר שאינו מסוים דדמי לשלמה לשיטת רש"י (ודלא כמהרש"ל ביש"ש) דא"כ תיקשי קושיא אחריתי בסוגיא מאי פריך וכל כל רבויא והא גבי מעשר וכו' דלמא גם נדרוש בריבוי מיעוט אף דקאמר התם כלל ופרט דומיא דברייתא דעל כל דבר פשע. בשלמא בלא התירוץ הנ"ל יש לומר דלא קשה דמהיכא תיתי נפרש ברייתא דמעשר לענין ריבה דהא מפורש בתורה לשון כלל ופרט וכו' משא"כ בברייתא דלעיל סמיך התרצן אתירוץ דמסקנא דמוכח דהויא ריבוי דא"כ ליכתוב הני פרטי בכסף וכלים וכדמסיק. אבל לפי זה היה יודע התרצן דלעיל המסקנא א"כ בע"כ הוי ידע דכסף או כלים מדריש לענין כלל ופרט דאל"כ לא הוי מוכח דקרא השני מיירי בריבוי ומיעוט להדרא הקושיא לדוכתיה. בשלמא לפי התוס' ל"ק הקושיות בתרייתא דיש לתרץ בענין אחר דהא דלענין מעשר מהיכא תיתי לדרשו בריבוי ומיעוט כדלעיל. משא"כ בברייתא דע"כ דבר פשע הוא ריבוי ומיעוט דאי הוי כלל ופרט לא הוי לכתוב אלא פרט דשלמה לחוד ולשיטתן נלמד הכל אבל לפירש"י לא נוכל לתרץ זה דלא הוי ילפי' בע"ח משלמה דגריעי שאין בה סימן וי"ל שפטרה התורה מכפל ותו לא מידי ודו"ק: בתוס' ד"ה דבר שאינו מסוים וכו' ודבר שבמדה ובמשקל וכו' תיפוק ליה ממשמעותא וכו'. כוונתן לתרץ לפ"ז דמפרשינן שאינו מסוים לאפוקי חצי רמון וכו' א"כ מנ"ל למתני' דשבועות דלא משבעינן כי אם בדבר שבמדה וכו' ע"ז כתבו והדבר וכו'. ויש ספרים דגרסי' לקמן לאתויי כו' נראה ברור דכוונתו דודאי כאן בהכרח גרסי' למעוטי דאי לאתויי למה לי שלמה הלא בריבוי בתרא איתרבי הכל אפי' דבר שאינו מסוים אכן לקמן י"ס גבי גנב דדריש כלל ופרט גרסי' לאתויי דמרבינן כעין הפרט אפי' בדבר שאינו מסוים דחיוב כפל ע"ז כתבו דאינו נראה דמאחר שיש צד קולא כטוען טענת גנב דבהיתרא אתיא לידיה ולכך פטרו בפירוש בדבר שאינו מסוים א"כ נוכל למילף שפיר באם לא יכתוב בגנב הפרט דחמור דנתחייב בכפל אפי' בדבר שאינו מסוים כיון דלא כתב המיעוט בהדיא כמו בטוען טענת גנב ש"מ דס"ל דגנב הוא חמור ול"ל לכתוב חמור אלא בע"כ כיון דכתב למעוטי ג"כ דאתא כמו בטוען טענת גנב כיון שיש בו ג"כ צד קולא דלא נשבע לשקר וא"כ לפ"ז נמי אף דכתב בגניבה עצמה למעוטי מ"מ צריך לכתוב שלמה בטוען טענת גנב ג"כ למעוטי דאי לא כתב שלמה ה"א איפכא הדוקא דגנב פטרה התורה דלא נשבע לשקר משא"כ בטוען אי לא כתוב בהדיא ה"א דחייב כמו בקרקעות דממעטינן בגנב ובטוען טענת גנב כיון דאית ביה צד חומרא ולכן צריך לכתוב מיעוט בכל חד וכנ"ל ברור (ולפי שראיתי במהריב"ל ובספר לחם אבירים דברים מתמיהים ופירושם הם זרים בעיני הארכתי קצת ודו"ק):

דף סד ע"א

בתוס' ד"ה יאמר גניבה ושור וכו'. הד' שאלות ששאל הרא"ש מלוניל את ר"י מלוניל והנה יש לדקדק בשאלה אחרונה שבתוס' קא מייתי וכו' באם קבל הר"א התירוץ של ר"י א"כ קשה דלמא חזקיה נמי הקשה כקושית הר"א ותירץ לעצמו תירוץ של ר"י והוא דהוקשה ליה ל"ל המצא תמצא יאמר גניבה שור וחיים הוא פרטא ולא כללא וא"כ פרטי דשור ל"ל אלא לרבויי כל דבר והשיב התרצן דז"א דאמר בפרטא בלא כללא יהיו ריבוי לכל מילי אלא הוי אמרי' דחיים הוא כלל לכל בע"ח ושור למעוטי דבר שאינו קרב לגבי מזבח וכו' ופריך לכתוב שור ושה וחיים וכו' עד לכתוב שור ושה וחיים ותירץ דאפ"ה הוי אמינא דחיים הוא כלל ולמעוטי עופות טמאים אתיא. ולכן צריך המצא תמצא לרבויי עופות טמאים. וא"ל דלישנא דאורייתא דסבר כשהוא אומר גניבה דחקי' דהא גם לפי המסקנא דריבוי ומיעוט ג"כ ה"ל דגניבה בברייתא הוא דחוק ודו"ק ובע"כ ס"ל דגם דהר"א לא ס"ל תירוץ של ר"י וס"ל לפשיטות דנוכל לרבויי גם מפרטי ותירוץ ר"י הוא דחוק דעופות טמאים מאן דכר שמיה בכל שמעתיה וברייתא דלעיל בחזקיה א"כ קשה מה שאל בקושיא ראשונה היכי ס"ד דמגנבה וחיים מרבינן כל דבר וכו' הא כיון דס"ל בשאלה דאף פרטי אתי לרבויי את הכלל כ"ש היכא דאיכא שני כללים ודו"ק. אלא בע"כ צריך אתה לומר דקושיא הא הכי מקשה דאי אמרינן סברא דלרבויי אתיא א"כ מאי מסיק לקמן דמחיים לא ילפינן כללא דהא ס"ל להמקשן דנוכל לילף וזהו כוונת קושייתו דאי ס"ל בתחלה סברא זו א"כ גם בהא דלקמן יסבור סברא זו א"כ קשה מה שאל בשאלה השלישית דלמא כוונת הברייתא אהמצא תמצא ואגניבה ושדי שור וכו' דלמא היה קשה לרבא לפרש כן דא"כ לכתיב המצא וחיים וגניבה לחודה למסקנא ולא לכתוב כלל כל פרטי דשור וחמור ושה והוי מרבינן על דבר שבגופו ממון ומטלטלין דומיא דפרטי ומחיים ולכך הבין רבא דחיים הוא כלל אלא בע"כ צריך אתה לומר דקושייתו היא דמקשן זה לא ידע להקשות דכל הני פרטי ל"ל מכח קושית חיים אלא במסקנא ולא כוון א"כ הדרא הקושיא לדוכתיה מה ששאל ולא בקושיא הא' לסברתו וא"ת דכוונתן להקשות דא"כ מאי מקשה לקמן הלא בתחלת הלימוד לא ידע הקושיא דלקמן. א"א בע"כ צ"ל דהכי מקשי הר"א דלמא כוונת הברייתא מכח כללא המצא וכו' דמאי פירכת דא"כ ס"ל לכתוב חיים לחוד לפרטא די"ל דחושש שמא ידרוש א' התורה בריבוי ומיעוט וריבה ורבי הכל ומיעט דחיים לא ימעט אלא קרקעות לחוד לכך כתב התורה כל הני פרטים למעוטי ד' דברים אפי' דרש בריבה ומיעוט. ואין להקשות לפ"ז דא"כ בתחלת הלימוד לס"ד דרבא מחיים היאך יכתוב גניבה ושור וחיים לחוד ומדבה כל דבר והלא חיישי דלמא ידרוש בריבוי ומיעוט די"ל דה"מ להקשות אלא דעדיפא פריך אפי' בדרש כלל ופרט לא הוי ילפי' כל דבר בלא המצא. אבל התוס' מקשים דרבא יתרץ באמת כן וחושש הזקיה באמת דאם יכתוב חיים לפרטא לחוד שמא יטעה א' לדרוש בריבוי ומיעוט א"כ קשה מה שאל בשאלה הג' דלדידיה חזקה עופות טמאים נתמעטו ולכך צריך המצא כו' דהא בע"כ אף אם ידרוש כן לא ישאר לפי האמת דא"כ קשה לא לכתוב אלא חיים ואם המצא ולא כללים קמא ולא שום פרט א"כ בע"כ למה לי חיים אלא לאשמועינן אתא דאף דריבה כל מילי מאם המצא תמצא היינו דומיא דחיים שהוא מטלטלין וגופו ממון ומסוים ולכך ס"ל דחיים הוא כלל ובע"כ דקושייתי ושאלתי הוא לפי הס"ד והלא כבר אמרי' לדעת הר"א ז"ל דבהוי אמינא הוי יכול להקשות כמה קושיות אלא כיון דבמסקנא לא נשאר הכי אמרי בתחלת הסוגיא דהיו יכול להקשות אלא דעדיפא וכו' אין חילוק אי הוי דרוש כן או כן כיון דבמסקנא לא נשאר הכי וק"ל:

דף סו ע"ב

בסוגיא בהא דגזל משכב דהבריה. ע"כ לפי' רש"י דהוא גזירת הכתוב דלא מטמאה אתיא על נכון דאי כשיטת התוס' יש לדקדק לאביי למה לא הקשה הברייתא אהדדי דקרבנו ולא הגזול מוכח דיאוש לא קני ובמתני' דעורות מוכח דיאוש קני. בשלמא לשיטת רש"י ז"ל דאביי הוי ס"ל דברייתא דקרבנו שהוא דאורייתא יאוש לא קני ומתני' דעורות דיאוש קני הוא מדרבנן ולכן מקשה משניהם ארבה ור"י דע"כ מוכח מברייתא קמייתא דיאוש מדאורייתא לא קני דלא כרבה ובעורות מוכח דקנה מדרבנן דלא כר"י. אכן לשיטת התוס' דמשכבו דהבריה ודאי טמאה דאורייתא ומיעוט משכבו אתיא לעורות דמחוסרי מחשבה ויחוד לחוד ואפ"ה בגזלן לא קני דלא מייאש ובגנב קנה מתיבת טמא וא"כ מוכח דיאוש הוא דאורייתא קנה בעורות מתיבות דיוק משכבו וטמא כמ"ש התוס' קשה דה"ל למיפרך אהדדי קרבנו מעורות. דעורות מוכח דמדאורייתא קני ביאוש ובאמת הוא קושיא גדולה על התוס' דלאחר שתירץ לו רבה למה לא הקשה אביי בקצרה מקרא דמשכבו ולא הגזול. ואין לומר דס"ל להתוס' הא דלא מקשה עורות וקרבנו אהדדי בלא רבה ור"י דיש לתרץ דס"ל דקרבנו אתיא למעוטי לפני יאוש וקמ"ל דאף דאיכא שינוי מעשה דלכתחלה היו חולין ועכשיו הקדש אפ"ה לא מהני אבל לעולם יאוש קני אפי' מדאורייתא ולכך מקשה לרבא דע"כ רבה ס"ל דיאוש קונה לעולם ובע"כ צ"ל דלא חשיב ליה זה לשינוי מעשה ולכך פריך פשיטא והתרצן משיב לו דאיירי בקרבן דהבריה ואפי' לאחר יאוש אבל לעולם יאוש לחוד קני וה"ה בשינוי חולין שהקדיש ג"כ מהני א"כ קשה ל"ל לרבא לומר לעיל שינוי הוא קונה תנינא וכתיבת ל"ל להקדים הל"ל בקצרה דביאוש יש להסתפק אלא בע"כ צ"ל דמוכיח כיון דאיכא וכו' קרא אשינוי קמ"ל א' אפי' בשינוי שאינו גמור שחוזר לברייתו קני אז יש להסתפק ג"כ ביאוש אבל אם בשינוי אינו קונה דאורייתא פשיטא ליה ביאוש הבא באיסור דלא קני מדאורייתא דשינוי הוא יותר טוב מיאוש של איסור וכ"כ בספר לחם אבירים ע"ש ועיין ביש"ש. וא"כ הדרא קושיא לדוכתה דליפרך אביי קרבנו דעורות אהדדי מאי תנא דהוי מפרש לה דיאוש קני אלא איירי קודם יאוש וקמ"ל דשינוי לא קני הוא מוכח דס"ל דשינוי עדיף מיאוש ואי שינוי כי האי לא קני יאוש נמי לא קני. ואין לומר דכוונתו דרבא לא להחליט דס"ל דשינוי קונה אלא למאן דס"ל דקונה נוכל לומר שהוא מדאורייתא מחמת קרא דאשר על משכבו משא"כ ביאוש למאן דס"ל דל"ק אנו מסופק אם יכול לומר דקרא ס"ל כן ובאמת נוכל לומר דס"ל דיאוש לא קני או קני כדהסתפק א"כ קשה מאי הקשה לו ר"י ואי ס"ד דיאוש קונה בחמץ וכו' הא י"ל דעדיין הוא בספק ולכך המוציא מחבירו עליו הראיה ומספיקא לא נוכל להוציא מהגניבה וק"ל:

דף סז ע"א

בתוס' ד"ה אמר עולא וכו' וקשה לר"י לפי' דא"כ וכו'. קושיא כזה היו יכולים להקשות אר"ת מהא דר' יוחנן לקמן דס"ל דיאוש לא קני א"כ קשה מברייתא דלקמן שהקשה אר"ל דלדידיה ג"כ קשה היאך יכול להקדיש כיון דלאו דידיה וכראיה שהביא ר"ת מההיא ברייתא ובע"כ צ"ל דקדשים שאני שהוא מצוה הבאה בעבירה או כתירוץ ר"י אכן רב יוסף ור' יוחנן בחדא שיטתא קיימי ומה שקשה על רב יוסף קשה ג"כ על ר' יוחנן וק"ל: שם בא"ד ותירץ ר"י דברייתא ע"כ לא איירי כמתני' וכו'. ועוד דא"כ דמתני' קיימי וכו' עכ"ל כוונתו דאף את"ל דברייתא ומתני' בחדא גווני מיירי כלומר קודם יאוש בלי שינוי רשות א"כ בע"כ מתני' דקאמר הרי אלו שלו אף דס"ל דיאוש קני מ"מ צריך להחזיר המעות כמו לרבה א"כ הברייתא דקתני מחזיר בע"כ ס"ל דיאוש לא קני וצריך להחזיר גם גוף החמור וא"כ תיקשי מברייתא לרבא אלא בע"כ דמתני' איירי ביאוש ושינוי רשות גמור והרי הוא שלו לגמרי וא"צ להחזיר אפי' המעות אבל הברייתא איירי דהשינוי רשות היה קודם היאוש דעומד ורצוה א"כ ביאוש שאח"ז לחוד לא קנו אפי' לדבר

תריך להחזיר תרמ"ב וכ"ה איירי הברייתא לפי' מחזיר לבעלים הוא הדמים אבל לפי מה שהבינו נתהלה דמתני' איירי ביאוש לחוד ומחזיר הדמים ומתני' מאי קמ"ל הברייתא דמחזיר ויאוש לא קני בע"כ מחזיר גוף הגזלה א"כ קשה לרבה ודו"ק:

דף סח ע"א בתוס' ד"ה אי הכי קשה מציעתא וכו'. כוונתו דלכאורה רב פפא לא בא אלא לדחות המסתברא שאינו מוכח להיפוך דרש לו תירוץ בענין אחר דאתי הסיפא כב"ש אבל מ"מ לא נדחה התירוץ דרב יכול לתרץ שהוא ס"ל דאיפוך המציעתא לסיפא א"כ מאי מקשה תו א"ה מציעתא קשה לרב דהא רב יוכל לתרץ איפוך אף שאינו מוכרח לוה תירץ דלא אמרי' איפוך כשאינו בהכרח וק"ל: שם בגמ' בשמעתא דפלוגתא דרב נחמן ורב ששת יש לדקדק למאי דפריך ודלמא שמעינן המיאש ומשני דומיא דטביחה וכו'. מאי מקשה ר"י לר"ל מברייתא דגנב והקדיש וכו' הא דיוכל להקשות ולדידך דס"ל דיאוש אינו קונה היאך יכול להקדיש ובע"כ צ"ל דס"ל כיון דאיכא שינוי השם או שינוי רשות עם יאוש קני ההקדש מ"מ תיקשי כיון דר"י ס"ל דלענין מצוה הבאה בעבירה לא מהני ההקדש וכמ"ש התוס' לעיל ד"ה אמר עולא דר"י ס"ל דגזול פסול ביו"ט שני אף דקני משום דמצוה הבאה בעבירה וכפי' ר"י לעיל א"כ תיקשי לר"י מברייתא דתני עלה בחוץ חייב כרת כמו לעולא. ובע"כ צ"ל דס"ל כמו שתירץ עולא דכרת מדבריהם דאקנו ליה רבנן א"כ גם לר"ל י"ל דס"ל דאף דיאוש קני מדאורייתא ושלו הוא מ"מ דלמא מדרבנן ס"ל דאפקירו מיפקר ליה דלא תקנת וחייב בד' וה' דרבנן אבל כשהקדיש פטור משום רעהו דפטור אפי' מקרן בהקדש דכי יאכל פרט למזיק. ובע"כ צ"ל דר' יוחנן הוכיח דלא פליג לר"ל בי' דאורייתא דרבנן דהא ע"כ ס"ל לר"ל כתי' דלעיל ולרב מוכח דאין חילוק דאף מדרבנן פטור לאחר יאוש דאל"כ מאי פריך לעיל מיתיבי ממציעתא דאי ס"ד דיאוש קונה מאי משלם ד' וה' דלמא מדרבנן קני הגנב הא' ומשלם ד' וה' אלא בע"כ ס"ל לרב דאין חילוק ופריך שפיר ר"י לר"ל. א"כ קשה קושיא אחריתי ארב ששת דמביא ראיה לדבריו מהא דר"ע וברייתא דמה טביחה וכו' כיון דכ"כ רצה להקשות רב ששת ארב ודחי לה כדאמר רבא וכו' א"כ למה מביא עוד ראיה זו כיון שכבר נדחו דבריו לעיל. בשלמא בלא תירוץ הנ"ל ל"ק די"ל דלעיל תירץ אליבא דרב דפליג אר"ע וס"ל דהטעם הוא דלא כר"ע מפני שנשתרש אלא רב תנא ופליג וס"ל דהטעם הוא מפני ששינה קודם יאוש וכן כברייתא דהיקשא דס"ל להמקשן דההיקש הוא אחר יאוש ואינו חוזרת ורב פליג וס"ל דהיקש הוא קודם יאוש ופרט לאחר ל' יום ופליג אברייתא. והא דהקשה לרב מברייתא דמציעתא היה יכול לתרץ דרב תנא ופליג אלא בלאו הכי משני שפיר. אבל לפי' תירץ על הקושיא הא' דהו"ל לתרץ דרב ס"ל חילוק דמדרבנן חייב בד' וה' והא אין זה הוכחה דלמא היה יכול לתרץ אלא בלא"ה פריך שפיר. בשלמא בלא ודלמא נוכל לתרץ הקושיא ב' בענין אחר והוא דבתחלה פלפל ר"נ ור"ש בהדדי וקיבל רב ששת תירוץ של רב נחמן מפני ששינה דהוא טעם כולל לבין קודם יאוש ואחר יאוש וכן הברייתא דומיא דטביחה דאהנו מעשיו וקודם יאוש דומיא דטביחה ואחר יאוש דאהנו מעשיו אבל לרב מקשי שפיר דאי ס"ל משום ששינה א"כ ה"ל לחיובי גם לאחר יאוש דשמא יטעה בדברי רע"ק ויסבור דיאוש אינו קונה והתרצן תירץ לו אעפ"כ אנו מניחים מפני ששינה ולא יטעה א"כ קשה מאי הקשו התוס' אר' יוחנן ד"ה גנבה בנפש תוכיח דלמא הכי פריך ר"י כיון דאשכחן בגנבה בנפש דקודם יאוש חייב א"כ נוכל לומר דההיקש דטביחה הוא ג"כ קודם יאוש ומקשינן לטביחה דאינו חוזרת לאחר ל' יום וכרב נחמן. ובע"כ צ"ל דכוונת התוס' שמקשינן כיון דאיכא היקש מפי אית לן למימר דאין היקש למחצה ואהנו מעשיו לאחר יאוש כמו בטביחה ובגניבה בנפש ליכא היקשא כלל וע"ז תירץ דלא ה"ל בקבלה כלל ההיקש דטביחה אבל דגניבה היה לו לר"י בקבלה וכך פי' בספר לחם אבירים ע"ש. א"כ הדרא קושיא לדוכתיה מאי פריך לרב דלמא רב לא הית לו כלל בקבלה ההיקש דטביחה ודנפש היה לו ההיקש בקבלה ומינה יליף דדוקא קודם יאוש הוא דמחייב. אלא בע"כ צ"ל דהתוס' תירצו דההיקש דטביחה אינו ברייתא אלא מעצמו יליף ר"א דברייתא אינו היקש אלא מה טביחה שאינה חוזרת ויליף מינה מכירה שאינה חוזרת ולאפוקי מל' יום ור"א מקיש מעצמו לטביחה ואם כן יותר יש להקיש לגניבת. א"כ יש להקשות אר"א ודלמא שמעינן דמיאש להדיא מאי תאמר. דומיא דטביחה כיון שמעצמו יליף ההיקש מנ"ל לילף ג"כ לענין לאלתר ודו"ק:

דף סט ע"א בתוס' ד"ה והצנועין מניחין וכו' אי שביעית נוהג בכרם רבעי כו'. כרמשמע ממלתא דת"ק וכו' כצ"ל (ולא כמהרש"א שהגיה) וכוונתן דע"כ דציון של רבעי היא בשביעית עצמה כדמפרש לה רשב"ג דאין עושין תקנת לעוברי עבירה וא"כ ל"ל לציין ברבעי באדמת ולהכשיל בני אדם מפי ה"ל לציין כמו שמסמנין בערלה ובקברות ויפרשו ממנו בני אדם ולא יגעו בו כלל אלא בע"כ דשביעית נוהג בכרם רבעי וא"כ הכל הוא הפקר ויד הכל מותר ליקח ואז מסמנין באדמה שיפדו אבל אי לא היה נוהג היה אסור ליגע בכרם רבעי דאינו הפקר והוי של בעלים א"כ הציון של אדמה מיגרע גרע שיכשלו ליקח אותה וה"ל לציין בסימני ערלה כנ"ל ברור ומהרש"א ומהר"ם לובלין ובספר מעשה חייא לא כוונו יפה וע"ש. ומה שכתבתי הוא נכון ודו"ק:

דף צג ע"ב בתוס' ד"ה הא דחווריה וכו' והשתא בנפוצי וחיורי כו' עכ"ל. בודאי נ"כ לפרש איפכא דר"ח בר אבין בעי לתרוצי דמתני' אתיא כר"ש ולא כרבנן וכתירוץ דרבא ולר"ש לא מיקרי שינוי כי אם בכברי ולרבנן אפי' בכברי לא הוי שינוי וברייתא דלעיל דליבון הוי שינוי איירי בכברי וכר"ש ונראה דהתוס' מיאנו בזה דא"כ ה"ל לר"ח ב"א למינקט הא דכברי כברויי לחוד במקום דסרקי דרבא או ה"ל לינקט הא דנפציה הא דכברי וכו' לאורויי דלא הוי שינוי לר"ש אלא בכברי לחוד ולא סרוקי וחיורי אבל לשיטתיה אתיא שפיר דאתי לאורויי דאתיא ככולי עלמא ופלוגתייהו בסירוק לחיוור ודו"ק. ובישיבה לתלמידים הקשיתי לפי זה י"ל במתני' לפירוש רש"י דס"ל משלם דמי פרה וכו' הגיזות והולדה קנה בשינוי ולא גוף הפרה ודלא כהרא"ש לשיטה זו קשה ל"ל הסיפא דגזל פרה ונתעברה וילדה דהוי שינוי לענין גיזה ולד מכ"ש אתיא בשלמא לרב וביד ניחא דאתיא לאשמועינן דאי לא ילדה הוי דנגזל ושבח שע"ג גזילה אבל לר"פ קשה דאי השינוי לא מהני אלא גבי גיזה ולד א"כ אין חילוק בין ילדה ללא ילדה דבשלמא אי קנה הפרה יש לחלק מעיקרא גופא מליא והשתא גופא סריקא וכמ"ש הרא"ש אבל לגבי גיזה ולד מה לי אם ילדה או גזל ונתעברה או נטענת אצלו דאי הוי שינוי הלידה לגבה ה"ה כשנתעברה תחלה אצלו בשלמא לגבי גוף הפרה כשילדה הוי שינוי שאינו חוזר משא"כ בריקנית ונתעברה הוי שינוי החוזר כשהיא נתרוקנית. גם שיטת הרא"ש דחה רש"ל ביש"ש ע"ש. ובע"כ צ"ל כשיטת רש"ל דבמציעתא קנה גם גוף הפרה ובסיפא לא קנה כ"א הגיזה והולד ודו"ק שם. א"כ קשה לפ"ז שינוי העיבור נ"כ אינו שינוי גמור בלידה דאל"כ לא הוי פריך מידי לרב פפא לקמן וקשה לפי שיטת הפוסקים דס"ל דסיפא ומציעתא אינו קונין השבח כ"א לאחר יאוש למה דחה רב אשי תירוץ דאביי ה"ל לאוקמי הרישא דגזל עצים כמו המציעתא וסיפיה דאיירי לאחר יאוש וקונה שינוי גרוע דרבנן וכאביי והברייתא דס"ל דליבון דוקא קני איירי קודם יאוש ולכך בעינן שינוי גמור דקני אפי' קודם יאוש וכמ"ש הרמב"ם ז"ל. בשלמא לשיטת דס"ל דלא קני הפרה בשינוי עיבור ולידה וכרש"י ורמב"ם ל"ק דע"כ בסיפא לא קני כי אם השבח ולא גוף הפרה משא"כ בגזל עצים קנה גם הכלי והגוף ולא הוי מהני אפי' לאחר יאוש כי אם בשינוי דאורייתא ולכן המקשן ורב אשי נאדו מתירוץ דאביי אבל לשיטת רש"ל והרא"ש דקני בשינוי גרוע גם הפרה אפ"ה מוקי לאחר יאוש קשה דא"כ ה"ל לאוקמי גם הרישא לאחר יאוש ולכך קני בשינוי גם הגוף כמו המציעתא לרש"ל ולהרא"ש גם הסיפא ודו"ק. בשלמא בלא פי' הנ"ל בתוס' נוכל לומר דסוגיא זו ידעה מהפלפולא דלקמן שיש כמה מיני ליבון הא דחוורי וכו' וכברי וכו' א"כ יש בליבון נ"כ שינוי גרוע וא"כ לא נוכל לומר דברייתא איירי קודם יאוש וליבון הוא שינוי גמור דהא איכא למטעי שמא איירי בליבון שאינו שינוי גמור ויהני קודם יאוש. אכן לפ"ז קשה מאי פריך ורמינהו וכו' דאי הוי ידע פלוגתא דר"ש ורבנן דלמא מתני' דס"ל דליבון לא מהני אתיא כרבנן וברייתא כר"ש וה"ה בשינוי דדמיא לליבון. בשלמא בלא תירוץ דלעיל הוי ס"ל להמקשן דלעולם לרבנן ליבון לא הוי שינוי אלא לר"ש ובכברי כבחיי דוקא ובע"כ סבר הברייתא אתיא דלא כר"ש דההיא צביעא מיקרי וכ"ש דלא כרבנן דלדידהו לא הוי שינוי כלל אפי' בכברי אכן לשיטת התוס' שכתבתי לעיל לא אתי שפיר גם לתירוץ הנ"ל שתירצתי הדרא קושיא לדוכתיה דה"ל לתרץ דאיירי קודם יאוש ואין לומר דשמא יטעה אדם בליבון קצת הא כבר הוכחתי דהמקשן מרחיק אפי' בכברה דמהני לא מיקרי ליבון והיאך יטעה הטועה ליבון כל דהו ולרבנן לא מהני אפי' בכברי בשלמא בלא תירוץ רבא דבצבע ה"ל שינוי החוזר אבל ליבון הוא שינוי גמור נוכל לתרץ דבאמת המקשה דלעיל ס"ל גם לפי האמת דבטווי ועשאו בגדים קני גם לפי האמת אף שהוא שינוי החוזר וכמ"ש הרמב"ם לשיטת הרי"ף עיין ביש"ש ולרווחא דמלתא מפרש לה רב אשי בדאורייתא נמסיה ע"ש אלא דהקשה דשם בברייתא מוכח דליבון קני ולא טווי ובגדים. ומשני אביי דמתני' דרבנן הוי אכן למאי דס"ל לרבא במסקנא דמתני' אתיא כר"ש ובצבע ס"ל דלא קני דהוי שינוי החוזר א"כ הדרא קושיא לדוכתיה ובע"כ ג"כ בטווי ועשאו בגד ס"ל דלא קנה כיון דהוי שינוי החוזר כמו בצבע אלא בע"כ לא ס"ל לרבא כלל תירוץ אביי ודו"ק:

סליקו להו הגהות תפארת שמואל ממסכת בבא קמא

הגהות וחדושים למסכת בבא קמא

מהגאון וכו' מהור"ר יוסף חנינא ליפא מייזליש זצ"ל

דף מו ע"ב גמ' תנ"ה שור שנגח כו' ואינו יודע. כ"ה לענ"ד צ"ל ידוע ועיין רשב"ם ב"ב דף נג ע"א ד"ה ונמצא:

דף סו ע"ב בתוס' ד"ה הא כו' רבא גרסי' כו'. ובסוה"ד הקשו דבב"מ דף כו ע"ב קאמר רבא בנטלה לפני יאוש ע"מ לגוזלה עובר בכולן ואע"ג דאהדרי' בתר יאוש כו' מוכח דס"ל יאוש קני. ולפע"ד נראה לי לתרץ קושייתם דלכאורה הקשיתי לרבא דס"ל כ"מ דאמר רחמנא ל"ת אעל"מ ואליביה מקח שנעשה באיסור המקח בטל באופן דהקנין א"א להיות כ"א ע"י האיסור עיין סמ"ע סי' ר"ח. וא"כ ק' היאך יועיל קנין יאוש בגזילה דהרי הקנין יאוש בא רק ע"י האיסור שגזל או שגנב. ולפ"ז יש לומר דמה"ט ס"ל לרבא יאוש ל"ק דלפי' אזיל דס"ל כ"מ דא"ר כו' ל"מ ע"כ בטל הקנין יאוש וממילא כ"ז באם היאוש היה ע"י הגזילה שידעו הבעלים מזה ועי"כ היו מיאשים וא"כ רק ע"י איסורו בא היאוש ע"כ ס"ל יאוש לא קני משא"כ שם בב"מ דמיירי באבידה דהבעלים לא ידעו מזה א"כ לאו ע"י איסור זה שעשה חבירו דנטלה ע"מ לגוזלו היו מיאשים הבעלים דהבעלים היו מיאשים שהם מתחלה מחמת עצם האבידה שנאבד מאתו וא"כ הקנין ע"י יאוש נעשה בהיתר ויאוש כזה שפיר קני ומש"ה אמרי' שם באהדריה בתר יאוש מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה ומיושב שפיר קושית התוס'. אך אכתי קשה היאך מסופק הרא"ש אם יאוש קני. וכן הרמב"ם פסק בפ"ה מה"א המקדש בגזל ונודע שקנה הדבר ביאוש הרי זו מקודשת ועיין ביש"ש סי' ז' דכ' בטעמא דהרמב"ם דס' יאוש כדי קני. והרי לפמ"ש הרבה מגדולי אחרונים דהרמב"ם פסק כרבא דל"מ וא"כ היאך יוכל לחול הקדושין ע"י יאוש כיון דרק ע"י האיסור היינו הגזילה בא הקנין מכח היאוש. ולכאורה אמרתי דרק באם מי שעשה האיסור עביד הקנין באיסור אז בטל המקח מכח כ"מ דא"ר כו' משא"כ ביאוש הרי היאוש היה בהבעלים שלא עשו שום איסור א"כ הקנין עשה מי שלא עבר אמימרא דרחמנא. אך אכתי קשה דכ"ז ניחא אם נימא שהם גניבה וגזילה לא הוי יאוש א"כ היאוש לא נעשה תיכף בשעה שגנב וגזל ע"י עצם הגניבה וגזילה וע"כ אף בנודע אח"כ שמיאש עכ"ז הרי זה בא ממילא אח"כ ע"י הבעלים והבעלים הרי ל"ע איסורא. משא"כ א"כ בגנב וגזלן ישראל דמסתמא הוי יאוש א"כ לא היה תלוי בהבעלים כלל דהרי הוא ענין הכרחי מחוק הטבעי תיכף בעת שגנב וגזל דהיו מיאשים הבעלים ממילא ע"י שגזל מאתו וא"כ בשעת הגניבה וגזילה בא ממילא היאוש מחמת עצם הגניבה הדק"ל היאך מועיל קנין כזה שנעשה רק ע"י עצם האיסור ובשלמא לדעת הי"מ שמובא בטור סי' שס"ח דרק בסתם גנב הוי יאוש א"כ י"ל כיון דבגניבה עכ"פ היאוש ל"א תיכף בעת שגנב דבעת שגנב לא ידעו הבעלים מהגניבה להתייאש מזה והוי יאוש שלא מדעת דלא הוי יאוש לדידן ורק אח"כ בעת שנתודע לבעלים היה מיאש וכיון דבעת שנעשה האיסור ל"א הקנין רק אח"כ נתהוה ממילא הקנין ע"י יאוש הבעלים ואז בעת שחל יאוש הבעלים לא נעשה שום איסור ע"כ י"ל דבכה"ג א"ע מהני וי"ל דמה"ט ס' באמת רבא דיאוש ל"ק כיון דלפי' גם יאוש שלא"מ הוי יאוש א"כ גם בגניבה חל היאוש ממילא באותו רגע שגנב וע"כ ל"מ קנין כזה כיון דנעשה באיסור. אבל אכתי ק' לפי' הטור דהוא להיפך דסתם לסטים ישראל הוי יאוש ואז הרי נעשה היאוש באותו רגע שגזל מאתו דמחמת שגזל מאתו היה מיאש תיכף וא"כ בעצם הגזילה נעשה היאוש ממילא מכח הכרחית הטבעי וא"כ היאך יוכל להתקיים קנין כזה. וביותר קשה לי לרבא דאמר בקידושין דף נ"ב ע"ב בההוא גברא דחטף זוזי מחבריה וקידש בו אשה דאמר רבא לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים ומשמע דאי סבר כר"ש היה קונה ע"י יאוש והרי לפי' היאך יכול לקנות ע"י יאוש דנעשה ממילא ע"י עצם הגזילה ומה גם דע"כ צ"ל כמ"ש הה"מ רפ"ה מה"א בטעם הרמב"ם דהו"ל יאוש וש"ר לאחר שבא ליד האשה. אולם אכתי ק' לשיטתו מדוע יקנה ג"כ ע"י שינוי רשות כיון דהש"ר ג"כ בא בעבירה דהרי באותו מעמד שגזל קידש האשה כנראה מלשון הגמ' דגזל ע"מ לקדש האשה ועי' בתוס' ב"ק דס"ו דכ' בהדיא גבי גזל והקדיש דהיכא דלא קני ליה מהמת היאוש בלבד רק ע"י שהקדיש והוי שינוי השם דפסול להקרבה משום מהבב"ע הרי דאז הוי ג"כ עבירה בשעה שחל הקנין ויוצא מרשות חבירו לרשות עצמו וא"כ הש"ג הוי קנין הבב"ע וליבטל הקנין ע"כ נ"ל לומר ד"ת דרק באופן דלא יוכל לתקן האיסור באופן אחר רק בזה דנבטל מעשיו אז מבטלין מעשיו וכן במקח שנעשה באיסור כמו בנשבע שלא למכור דע"י דנבטל המכר ניתקן שבועתו אז בטל לרבא משא"כ באופן דנוכל לתקן האיסור אף א"נ א"ע מהני אז לא מבטלין מעשיו דכמו שכ' המהרי"ט דהיכא דלא נפעול בתיקון האיסור בזה שנבטל מעשיו אמרי' מהני וכמו שכ' המהרי"ט בטעמא בשוחט בשבת דשחיטתו כשירה כ"כ הנני אומר להיפוך דהיכא דנוכל לתקן האיסור באופן אחר אף אם יתקיים מעשיו אז אמרי' ג"כ א"ע מהני דשוב ממילא לא פועלין ג"כ תיקון האיסור בביטול. מעשיו דהרי לא תלי בזה דנוכל לתקן אף אם יתקיים מעשיו וא"כ לאו ע"י קיום האיסור נתקיים המעשה וז"ב מאוד וא"כ שפיר ניחא בגזילה דהוא ניתק לעשה והשיב את הגזילה וא"כ אף אם אמרי' יאוש קני עכ"ז ניתקן האיסור ונעקר הלאו בהשבת דמי הגזילה וכפרש"י שם בב"ק דס"ו ע"א דאי יאוש קונה לא בעי להדר הגזילה אלא כ"א דמי' וא"כ כיון דגם אי יקנה לו גוף החפץ יתוקן הלאו ע"י קיום העשה בהשבת דמי הגזילה וא"כ ממילא נתקיים הקנין כיון דהאיסור לא תלי בזה דלאו ע"י קיום המעשה נשאר האיסור קיים דיכול לתקן האיסור גם אי יתקיים המעשה. ועפ"ז נ"ל ברור דבכל לאו הנל"ע ויכול לקיים העשה ולתקן הלאו גם אי יתקיים המעשה לא אמרי' א"ע ל"מ. ועפ"ז מיושב היטב קושית התוס' בתמורה דף ה בד"ה מיתיבי דהקשו לרבא דלא להני הגירושין כלל שתהיה א"א כמקדם. ובעת ניחא דהם ג"כ כיון דאפשר לקיים העשה דיחזירנה דכל ימיו בעמוד והחזר קאי וזה יוכל לקיים אף אם יועיל הגירושין ע"כ לא מבטלין מעשיו וע"כ הק' הגמ' רק על פטור המלקות מדוע מחזיר ואינו לוקה. ובזה כדרך ישבתי דברי הרא"ש והטור שהרעישו אחד כל גדולי הפוסקים על סתירת דבריהם דבטור אה"ע סי' כ"ח כ' בהדיא דאם קידש בגזל לאחר יאוש מקודשת ומשמע דמקודשת מדאורייתא ויצא מגמ' דקידושין הנ"ל דאמר רבא לית דחש להא דר"ש כו' משמע דבידעינן דמיאש הוי מקודשת גמורה וכ"כ הרמב"ם פ"ב מה"א בהדיא ובטור חו"מ סי' שנ"ג כ' דאם קידש אשה בגזילה צריכה גט מס' מדרבנן וכן סתרו דברי הרא"ש גופא דבמס' קידושין כ' הרא"ש דאם קידשה בגזל דעלמא לבתר דקני' ביאוש מקודשת ובפ' מרובה כ' דדק' מקודשת מדרבנן לענין דצריכה גט וביותר תמהו על לשון רבינו ירוחם דסותר עצמו מיניה וביה בתוך כדי דבור דכ' בנתיב כ"ב ח"א בזה"ל ובגזל דעלמא ר"ל שגזל מאחרים וקידש בו את האשה קודם שנתיאשו הבעלים אפי' אמרה אין ואפי' שידוך אינה מקודשת ואם נתיאשו הבעלים הוי כממון שלו ממש כך פשוט פ"ק ופ"ב דקידושין עכ"ל וא"כ מהאי לישנא משמע בהדיא דהמקדש בגזל אחר יאוש מקודשת מה"ת דהרי כ' דדינו כממון שלו ממש. ואחר זה בתכ"ד כ' רי"ו בזה"ל ועוד מוכח בפ' מרובה דאם קידש בגזל אחר יאוש להוד דמקודשת מדרבנן דמדאורייתא יאוש לחוד ל"ק והוא פלא שיסתור עצמו בתכ"ד. וכבר נלאמרו ע"ז כמה תי' ובכולם לא מצאתי קורת רוח כי דחוקים המה ונחמת תומר הקושיא. אולם לענ"ד נראה דת"ל האירו לי דרך אמת בישוב הדברים דנחזי בסך דפ' מרובה דס"ו ע"א בספק רבה אם יאוש קני מדאורייתא או מדרבנן הרי עיקר ספיקו היה שם אם מה שאמרה התורה והשיב את הגזילה היינו דוקא בהחזרת גוף החפץ שגזל נתקיים העשה ולא בדמי הגזילה ממילא ע"כ צ"ל דיאוש ל"ק מדאורייתא א"ד יאוש קני וסגי ליה בהחזרת דמים לקיים העשה דוהשיב את הגזילה וכמו שדייק רש"י שם ד"ה מוצא אבידה דכ' בזה"ל והכא בגזילה דאתי לידים מקמי יאוש והדר אייאש סגי ליה בדמים דאם יאוש קונה סגי ליה בדמים לקיום העשה ובפרט לשיטת הטור דבליסטים ישראל סתם גזילה הוי יאוש א"כ א"נ דיאוש קני ע"כ צ"ל דהעשה קאי על החזרת דמים דהרי בכ"מ מיאש וכבר נקנה להגזלן גוף החפץ אבל אם נימא יאוש ל"ק הוא באמת מה"ט דאמרינן דהתורה אמרה והשיב את הגזילה כעין שגזל היינו גוף החפץ דווקא ולא דמיה וממילא ע"כ יאוש ל"ק ובאמת מה"ט שכ' לעיל דהרי באמת עיקר קנין יאוש נעשה באיסור וצ"ל בטל הקנין ול"ש ה"ט שכ' לעיל דהרי יכול לתקן האיסור ע"י קיום העשה אף אם יתקיים הקנין היינו אם יחזיר לו דמיו דכ"ז ל"ש א"כ דהעשה היינו דוקא בהחזרת גוף החפץ שגזל ובפרט בקידש אשה אחר יאוש א"כ בהקידושין מבטל העשה דהוי' דישיב את הגזילה כעין שגזל היינו גוף החפץ. ואף למ"ש הה"מ בטעם הר"מ פ"ה מה"א דהכא שיש ביד האשה הרי יש שינוי רשות ביד האשה עכ"ז כיון דמקודם הקידושין לא היה דידיה והיה מוטל עליו לקיים העשה שיחזיר גוף החפץ ובהקידושין רוצה לבטל העשה א"כ בודאי צ"ל בטל הקידושין וממילא כיון דרבה מסופק בזה וקי"ל כרבה א"כ לא יכולה להיות מקודשת מדאורייתא אך נתוי כ"ז בגזל חפץ שפיר היה עיקר ספק לרבה מכח הקרא דוהשיב את הגזילה דדרשינן כעין שגזל. משא"כ בגזל מעות. דבזה ל"ש כעין שגזל דמאי חילוק בין כסף זה לכסף אחר ואף אם מקדשה בכסף זה יכול לקיים העשה בהחזרת כסף אחר אז שפיר לכ"ע מקודשת מדאורייתא או מחמת דיאוש בלבד קני בכה"ג דלא היה הקנין באיסור דיכול לקיים העשה אף אם יקיים הקנין או מחמת טעם הה"מ דהיה שינוי רשות ביד האשה. ומעתה מיושבים היטב הסוגיות וגם דברי הרא"ש והטור דבפ' מרובה דמיירי שם בהדיא בגזל חפץ שם כ' שפיר הרא"ש והטור דאינה מקודשת מדאורייתא דדלמא בכה"ג יאוש ל"ק כיון דאיכא בפי' העשה דוהשיב את הגזילה כעין שגזל כנגדו וא"כ ע"י הקנין מתבטל העשה אף אם מחזיר א"כ ממון משא"כ בהך דפ"ב דקידושין דאי' בפי' בגמ' דחטף זוזי מחבריה ובמעות שפיר יאוש קני וכמ"ש. ומיושב בזה גם הקושיא דבפ' מרובה ס' רבא יאוש ל"ק ובקידושין קאמר רבא לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים משמע דאי הוי ידעינן דמייאש קני דהוא ג"כ מה"ט דרק בגזל חפץ ס' רבא דל"ק מה"ט אבל בגזל מעות שפיר ס' רבא דיאוש קני וכמ"ש. ומעתה מיושב ומדויק מאוד דברי הטור דבאה"ע סי' כ"ח הרי מיירי שם בקידשה בכסף דכ' בפי' בזה"ל הכסף שמקדש בו צ"ל שלו וע"ז כ' שפיר ואם קידשה לאחר יאוש מקודשת דדין דשם הרי יצא מפ"ב דקידושין הנ"ל דמיירי ג"כ בכסף ובכה"ג שפיר מקודשת לאחר יאוש כמ"ש וע"כ כ' הטור שפיר דמקודשת מדאורייתא משא"כ בח"מ סי' שנ"ג דמיירי שם בפי' מגזל חפץ דדין דשם הרי יוצא מפ' מרובה דמיירי בגזל חפץ ובכה"ג שפיר אינה מקודשת מה"ת רק מדרבנן לענין דצריכה גט ומעתה מדויק היטב דברי הרבינו ירוחם דמתחלה דמיירי מדין היוצא מפ"ב דקידושין דמיירי בגזל כסף ע"כ כ' בלשונו דהוי כממון שלו וגם מדייק בגזל וקידש בו את האשה דבהכי מיירי בפ"ב דקידושין. ע"כ שפיר יאוש קני ומקודשת מה"ת כיון דבהכי לא מבטל העשה משא"כ לאח"כ דכ' ועוד מוכח בפ' מרובה דשם הרי מיירי בגזל חפץ ושם שפיר מקודשת רק מדרבנן וכנ"ל. ועמוד וראה עוד שינוי לשון בדברי רי"ו דמתחלה כ' בלשון שגזל מאחרים וקידש בו כו' ולא כ' וקידש בגזל וא"כ כ' דאם קידש בגזל והוא מה"ט דבגזל כסף לא הוי בקידש בגזילה דאף לאחר שקידש יכול לקיים העשה בהחזרת כסף אחר דמאי חילוק יש בין כסף זה לכסף אחר וממילא אם יחזיר כסף אחר לא יהיה הגזילה תחת יד האשה והוי כקדשה בממון שלו דקנה כסף זה ביאוש רק צריך להחזיר להנגזל כסף אחר ושפיר כ' הרי"ו דהוי כממון שלו וג"כ לא נקט וקידש בגזל דהוא מה"ט כנ"ל משא"כ אח"כ דמיירי בגזל חפץ שפיר נקט בלשון ואם קידש בגזל דבגזל חפץ העשה מוטל עליו על החזרת גוף החפץ דאף אם יחזיר דמיו עכ"ז הגזילה תחת יד האשה ע"כ אם מקדשה בהחפץ הרי מקדשה בגזל דאחרים דהחפץ עדיין של אחרים. ובזה ביארתי מה דמבואר בסי' ק"כ סעיף ב' בהל' גיטין גזל נייר וכתב בו גט ונתנו לה כשר אפי' קודם יאוש וכ' הרמ"א שם אבל גזל גט כגון שכתב לו הסופר וגזלו ממנו ולא פרעו וגירש בו לא הוי מגורשת. והטעם מבואר בב"י דבגזל נייר יש שינוי השם וגם שינוי מעשה אבל בגזל גט אין כאן לא שינוי השם ולא שינוי מעשה. והט"ז שם תמה מאד על דין זה דבשלמא בגזל נייר דנכתב הגט שלא כדין שפיר צריך לטעמא דשינוי השם אבל בזה שסכר הסופר לכתוב ונכתב בכשרות רק שנתחייב לשלם

לשלם לסופר שכר פעולה ודמים בעלמא נתחייב לו א"כ הו"ל כמו בגזל נייר דגם לאחר שקנה בשינוי השם עכ"פ דמים נתחייב לו ועכ"ז כשר והש"ג עיי"ש שמסיים שלהומרא אינה מגורשת אבל אם קידשה אחר ודאי צריכה שימנו גט . ולפמ"ש יהיה מיושב קושיית בש"ז הנ"ל דנהי כיון דנתינהו היא באיסור דהתורה כ' ונתן שיהיה הגט דידיה והוא גזל מהבופר ונתן א"כ נ"ל בטל מכח כ"מ דא"ר ל"ת א"ע ל"מ רק בגזל נייר שפיר כשר דהגזילה לא תלי בכתיבת הגט דאף אם היה נכתב עליו דבר אחר ג"כ גזל הנייר דעיקר קלקול הנייר במאי שנכתב עליו וליכא חילוק בין נכתב עליו גט בין נכתב עליו דבר אחר א"כ לא ניתקן במאי שנבטל הגט דעכ"פ הנייר נתקלקל כבר במאי שנכתב עליו וא"כ דומה להשוחט בשבת דשחיטתו כשירה ול"א דשחיטתו פסולה מכח כ"מ דלא ר ל"ת א"ע ל"מ וכ' המהרי"ט בעלמא דלא אמרי' ל"מ רק אי יוצא איזה פעולה לתיקון האיסור במאי דאמרי' ל"מ אבל אם לא ניתקן האיסור בזה שנבטל המעשה לא אמרי' דל"מ ע"כ שחיטתו כשירה דלא יהיה ניתקן האיסור דנטילת נשמה דעכ"ז השור כבר שחוט בשבת . והש"כ הרי עיקר גזילתו הוא במאי שהיה מקלקל הנייר בכתיבה וא"כ מה נפעול בזה במאי שנפסל הגט דעכ"ז הנייר כבר נתקלקל והקלקול לא תלי בהכשר הגט משא"כ בגזל גט שכבר נכתב בכשרות דעיקר השיווי הוא עצמיות הגט שכשר לגרש בו ועיקר התשלומי הגט הוא רק בשביל שכשר לגרש בו ואם נפסול ממילא אין לו מה לגזול דלא בזה הגלו מאומה וא"כ ע"י שנפסל יהיה מוכרח לשלם לו וא"כ שפיר נפעול בפסול הגט לתיקון האיסור דעיקר הגזילה הוא רק בשביל שגזל גט כשר דנתחייב שכר הפעולה רק בשביל גט שכשר לגרש בו ואם נפסול הגט לא יהיה ביכולתו לגזול דלא יהיה לו מה לגזול דלא בזה מאומה דעיקר השווי' הוא רק כשרות הגט ויהיה מוכרח לשלם ע"כ שפיר פסלינן הגט מכח כ"מ דא"ר ל"ת א"ע ל"מ ודוק היטב :

דף ע"ב ע"ב גמ' א"ל אין בדבריך כלום כו' הא יש לו עדים חייב . נ"ב עיין בש"ך יו"ד סי' רס"ז ס"ק נ"ב שתמה מאוד על שיטת הרמב"ן מובא בטור חו"מ סי' א' דס' אפי' הודה קודם שתפס מהני תפיסה משום דבזה"ז לא מיפטר בהודאתו ואפי' לא באו עדים ותמה הש"ך שם דמש"ס הנ"ל משמע דהיכא דלא מיפטר משום מודה בקנס הודאתו כמי לאו הודאה היא מדשני שאני דשלא בפני ב"ד הודה דר"י חוץ לב"ד היי קאי וא"כ אי נימא דהיכי דל"מ הודאתו לפטור הוא חייב בלא עדים עפ"י הודאתו א"כ היאך א"ל שכבר אין לך עדים הא הודאתו הוי כעדים ומודה בקנס לא הוי כיון שהודה חוץ לב"ד . ויותר תמוה אשר מסוגיא זו גופא הוכיח הרמב"ן דבזה"ז ל"מ הודאתו כיון דאין לנו סמוכים הוי כתוך לב"ד ומשם גופא הרי מוכח דדוקא כשאח"כ באו עדים ל"מ ההודאה חוץ לב"ד לפוטרו אבל כשאין כאן עדים כלל מהני אף תוך לב"ד לפוטרו . ולפע"ד לומר דבר חדש בדעת הרמב"ן וממילא יהיה מיושב קושיית הש"ך הנ"ל . דהנה הרמב"ן כ' דמאי דדנין גם שהם גזילות בזה"ז הוא רק כדי שתנעל דלת בפני עושי עולה וכמו בהודאות והלואות דדנין משום שלא תנעל דלת בפני לווין אבל לולי זאת אין דנין להפקיע ממנו ע"ש ומוכח בקנה"ת . א"כ נחזי עפ"ז שפיר נריך שיועיל כאן תפיסה אף בהיה הודאתו בלבד בלי עדים דאטו גרע תפיסת האחר מהם גזל ממנו בע"כ דצ"כ מה"ד אין דנין להפקיע ממנו ורק כדי שתנעל דלת בפני עושי עולה תקנו דדנין וזה שייך רק בהם גזל ממנו בעולה משא"כ כאן דחבירו הזיקו באמת ומה"ד נתחייב בקנס רק דאכן אין בכחנו להוציא מאתו וא"כ אם תפס המזיק עכ"פ לאו מעושי עולה הוא וממילא כיון דל"ש גביה התקנה כבדי שתנעל דלת ממילא אין ביכלתנו ג"כ להפקיע מאת התופס דלא יצא הפיסתו גרע מגזילה דמה"ד אין ביכלתנו להפקיע ותקנה דכדי שת"ד לי"ש כאן . וממילא כ"ז לדידן שאין לנו ב"ד סמוכים משא"כ בעובדא דר"נ שהי' ב"ד סמוכים רק דהודאתו היה חוץ לב"ד שפיר ל"מ תפיסת העבד מכח דהיה חוץ לב"ד . ול"ש לומר דאטו גרע תפיסתו מגזילה דז"א דהרי אז בזמן שהי' סמוכים דנין על גזילות מה"ד . ועפי"ז מיושב ג"כ בעובדא דר"נ מדוע אם באו עדים אח"כ חייב ולא הוי מכ"ק ע"י הודאתו שהודה מקודם חוץ לב"ד דמועיל לענין תפיסה והוי מרשיע א"ע ומעתה ניחא דכיון דעיקר דמועיל תפיסה לדידן הוא רק משום שאין דנין דיני גזילות אבל בזמן התלמוד דאמת ל"מ תפיסה א"כ ממילא שם בעובדא דר"נ כיון שהודה חוץ לב"ד שפיר לא הוי מרשיע בהודאתו ושפיר מועיל עדים לחייב . ומעתה יהיה מיושב היטב קושית הסמ"ע המשפט שהקשה דהא הוי כהלכתא בלא טעמא כיון דמב"ק גרידא ילפינן מקרא דפטור ומב"ק והא"כ ב"ע דפטור ג"כ ילפינן מקרא א"כ מנ"ל להש"ס להלק ביניהם במודה חוץ לב"ד בין מודה בקנס גרידא דפטור וכשבאו אח"כ עדים דחייב . וכעת ניחא דאדרבה זב"ז דמשום דמב"ק חוץ לב"ד ולא באו אח"כ עדים פטור ע"כ אם אח"כ ב"ע חייב והיינו כיון דעיקר מה דמב"ק פטור בב"מ אף אם אח"כ ב"ע משום דהתורה אמרה אשר ירשיעון אלקים פרט למרשיע א"ע וכאן היה מרשיע א"ע מקודם שבאו העדים וכ"ז רק בהודה לפני ב"ד דכיון דהב"ד יכולים לחייבו קנס על מעשה זו ע"כ בהודה שעשה מעשה זו הוי מרשיע א"ע . משא"כ בהודה חוץ לב"ד לא הוי כלל מרשיע א"ע דכיון דחוץ לב"ד ליכא מי שיחייבו על מעשה זו ע"כ ממילא לא הוי בכלל מרשיע א"ע בהודאתו כלל וא"כ כיון דפטור דהודה חוץ לב"ד הוא משום דלא הוי מרשיע א"ע דשם ל"מ תפיסה כמש"ל ממילא אם אח"כ ב"ע חייב משום דמעולם לא היה מרשיע א"ע בהודאתו דמקודם חוץ לב"ד לא הוי מרשיע א"ע וזה נכון :

דף צח ע"ב מאן תנא אומרין בהב"ג הש"ל אר"ח ר"י הוא . נ"ב עיין תוס' גיטין דף מ"א ד"ה בהיזק דכ' חילוק בין שהרור רבו ראשון דהוא מדאורייתא חשוב היזק ניכר . אבל בהרור דרבי רבי דלא הוי כ"א מדרבנן חשוב שפיר היזק שא"נ . וקשה א"כ ה"נ לוקמא גם כרבנן ואף דש"ל בהב"ג דהעבד אינו מוחזר וא"י לומר הש"ל עכ"ז י"ל דבחמן יש לומר הש"ל דבעלמא שס"נ דאסור בהנאה מדאורייתא ונפקע רשות הבעלים ממנו מה"ת או שפיר ס"ל לרבנן דהוי כמו היזק ניכר וא"י לומר הש"ל אבל לגבי חמץ שעה"פ דקיי"ל כר"ש דמדאורייתא מותר ואינו אלא קנסא דרבנן ע"כ לא נפקע רשות הבעלים והוי היזק שא"נ וי"ל הש"ל וצ"ע :

דף קי ע"ב אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין כו' ומשני מינח ניחא לה דטב למיתב כו' . נ"ב מסוגיא זו מביא הר"מ ראיה לדברי הגאונים המובא במרדכי פ' החולץ דיבמה שנפלה לפני מומר פטורה מחליצה דבמומר ל"ש הטעם דטב למיתב טן דו דזה גרע ממוכ"ש ואכן סהדי דל"נ לה והמרדכי הרגיש שם לשי' התוס' דדוקא מן האירוסין היה קושית הגמ' ולא בנשואה דפשיטא דאגב חיבת ביאה דעתה להתקדש . וזקיני הב"ח ז"ל תי' דגם ס' התוס' ל"ש במומר דאף משום חיבת ביאה אינה נכנסת לכ' גדול כזה ע"ש . אולם באמת יש עוד טעם אשר בנשואה לא אמרי' דהתוס' כתב שם כלל דהיכא שאינו תלי בדעתו לבד ל"ש אומדנא . וה"ה בנשואה דלא תלי בדעתה לחוד רק בדעת הבעל ובודאי לא ניחא לבעל שיהיו בעלים הקידושין דהרי יהיה בעילתו ב"ז א"כ אזיל היתר זה וגם בלא"ה דחי היתר זה לאחר דבי' רש"י לא כן הוא ועיין בהג"ע סי' קנ"ז ועיין במשל"מ פ"ז מזכיה · סליק

הגהות וחדושים למסכת בבא קמא

מאת הגאון האמתי רשכבה"ג מוהר"ר צבי הירש זצ"ל אבד"ק ברלין והמדינה נכד החכם צבי זצ"ל

הקדמת נכדו הרב הגדול וכו' מו"ה צבי יחזקאל שליט"א ז"ק מיכלסואהן מטאמשוב .

אמר המעתיק מי זה אשר בא לשכון במשכנות הרועים רועי ישראל אשר לא שמע שמע קודש אא"ז הגאון האמיתי עמוד האש נורא . חד בדרא רשכבה"ג כקש"ת מרן **צבי הירש** זצ"ל **אבד"ק** ברלין בן הג"מ אריה ליבוש אבד"ק אמשטרדם שהיה חתן רבינו החכם צבי זי"ע . הוא האיש הרם מלבד תשובותיו אשר נדפסו בספרי גדולי דורו [כמו בשו"ת בית אפרים . הר הכרמל . בנין אריאל] השאיר אחריו ברכה חדושים ותשובות תילי תילים ונפוצו ביד בניו ונכדיו . ובתוכם בא בירושה ליד בנו הוא א"ז הג"מ מעבלי בערלינר מפיעטרקוב הש"ס ד' אמשטרדם שלו ועל הגליונות יורח אור חדש חדושים והגהות כ"ק אביו תפארת צב"י הנ"ל ואחר פטירת אא"ז בא הש"ס ליד בנו אא"ז הגאון הגביר הנודע בשם ר' ליבוש ר' מעבלים עד אשר בא השמש לאוצר הספרים שלי . וכעת שמעתי קול ר"ם דברי המדפיסים מווילנא שי' אשר ברצונם להביא הגהות א"ז המרת צב"י בתוך הש"ס היו"ל בדפוסם לתפארת . לקחתי לי מועד והעתקתי את הגליונות אשר ראיתי כי הם לרב תועלת . מעט הכמות . ורב האיכות . והיעמוק בהם ימצא טוב טעם ידעת . מעז יצא מתוק מאר"י יצא דבש . נופת צופים . פנינים מזהירים . נוגה מפיקים . מבהיקים כברקים . וכשמש בצהרים . ומה אני להעיד כמשבח לאור שבעת הימים כי טוב . אקוה כי המחזיקים בעץ החיים . ישמחו על האיר הנערב . כמוצא שלל רב . וב"ה אשר לזמן הזה הגיעני לזכות הרבים מדברי קדוש אא"ז שר הצב"א . וזכותו יעמוד לי שאוכל לישב ולעסיק בתורה ללמוד וללמד ברחבה . ושאזכה להוציא אורה גם חדושי ותשובתי אשר הנני השי"ת . העלוב ומצפה לישועה . בתוך כלל אחב"י הנכספים לראות בתפארת "ציון "במהרה "יבנה **צבי יחזקאל** ז"ק מיכלסואהן בלאאמ"ו הרב מ' אברהם חיים ז"ל מפיעטרקוב בן הרב הגביר נודע בשם ר' מיכל קאלישנר חתן הרב המאוה"ג מ' צבי הירש בערלינר בן ה"ר ליבוש ר' מעבלים הנ"ל בן המחבר זיע"א :

דף יד ע"ב מתני' ועל פי עדים וכו' . נ"ב עי' להרמב"ם בפי' המשנה שהקשה מ"ש הכא דאשמועינן דעבד ועכו"ם פסולים לעדות . הא פסולין לכל עדות עיי"ש מה שתירץ . ועי' בטור חו"מ סי' ת"ח מה שכתב בזה . ול"נ דלדעת הרבינו יקר המובא בהגהות אשר"י גיטין פ"ק סי' ט' ניחא . ותמיהני על הב"י בחו"מ סי' ל"ד מתורם כ"ב שמביא לרבינו יקר והקשה עליו מגמרא דידן . ואדרבה מכאן סיוע לדידיה . אלא דצריך טעם אהכך דממונא ניהו אמאי לא נכשירינהו כשאר דיני ממונות :

דף מט ע"א גמרא ה"ה דאפי' נתכוונו וכו' . נ"ב והא דלא קתני ליה לעיל במתני' דף ל"ד ע"ב כבר תירצו בתוס' שם דהכך דמבוארים לקמן דף פ"ז . לא קתני להו התם :

דף סא ע"א גמרא מאי בלולית . נ"ב עי' מש"כ בגליון מס' פאה פ"ב מ"א . [אמר זעירא צבי יחזקאל ז"ק מיכלסואהן . אלה הדברים אשר כתב אא"ז הגאון ז"ל בגליון שם בזה"ל . ברע"ב ד"ה והבלולית וכו' בלל לאגמים וכו' . נ"ב ט"ס וצ"ל לאגפיה והרב נמשך אחר פירוש לשון הרמב"ם וכן נראה מפי' רש"י ב"ק דף ס"א . אבל הרמב"ם בחבורו פ"ג מהל' מתנות עניים נראה שחזר בו ופי' כפירוש הערוך . דהיינו שמתמלאים גדותיה וכן משמע לשון אגפיה שהוא השפה . וכן הוא בב"ב דף נ"ט ב' אמת המים שכלו אגפיה וגם לשון רש"י הנ"ל יש ליישב כן דעל אשפתותיה קאי וצ"ע על הכ"מ שם שנדחק על חנם . עכ"ל שם] :

דף עט ע"ב רש"י ד"ה שמא יביאו עלם כעדשה מן השרץ וכו' . נ"ב קשה הא אין מטמאין עצמות בשרצים כדאיתא בפ"ו דעדיות מ"ג . וכבר עמד בזה בתו"ח וקדמו בס' בית דוד והמגי' בגליון המשנ' וח כתב מה שכתב ואין טעם בדבריו . ולי נראה שהוא ט"ס וצ"ל עמס . כלומר שמא יביאו עמס כעדשה מן השרץ וכו' . [אמר זעירא צבי יחזקאל מיכלסואהן . עי' גם במשנה חולין דף קכ"ט . דאין עלם השרץ מטמא . ועיין ברש"י ב"ק דף פ"ב ע"ב שכתב שתרנגולין מנקרין באשפה ומביאים בשר שרצים וכו' עיי"ש הרי דשם נזהר רש"י ז"ל מזה לפרש עלם . וע"כ דבמשנה הוא ט"ס כדברי גאון אא"ז ז"ל] :

דף צג ע"ב מתני' דמי פרה וכו' נ"ב עי' בתוי"ט שהקשה הא דלא קאמר דמי פרה מעוברת וכו' . ועיין בירושלמי גרס מעוברת לילד . רחל טעונה ליגזז ועיין נוסחא שבהרא"ש ז"ל : סליק

חדושים והגהות מהג"ם יצחק אייזיק חבר זצ"ל .

דף ג ע"א גמ' אילטריך סד"א אידי ואידי אשן כו' מה רגל ל"ש מכליא כו' ופירש"י דהא לא כתיב ביה וביער . לכאורה קשה לפירוש רש"י לעיל והי קשיא כו' תריץ אי מהאי קרא ה"א כלי אתי לסיכא דמכליא כו' פי' דהיינו מוקמי' ושילח להיכא דמכליא . וא"כ קשה במסקנא דמוקמינן וביער אשן ושילח ארגל נימא דדוקא מכליא חייב ברגל וכן בשן . ונראה דודאי משמעות וביער מורה יותר על מכליא כפ רש"י לעיל דמשמע וביער שמבער לגמרי ושילח משמעו מכליא ולא מכליא וסתם היזק שן הוא מכליא כיון דאכלה לגמרי אבל היזק רגל סתמו לא מכליא רק שהדרס ברגל והופו לעמוד כבתחילה . ולכך מעיקרא בס"ד דקאי אשן אף אם היה כתוב רק ושילח ה"א האי אתי למכליא משום דסתם שן מכליא אבל במסקנא דוביער אשן ושילח ארגל אתי שפיר דכיון דסתם היזק רגל הוא לא מכליא וגם במשמעות ושילח לא משמע מכליא דוקא ולכן חייב אף לא מכליא ובן דומיא דרגל . וזהו שדקדק רש"י בלשונו דהא לא כתיב ביה וביער ר"ל דאי הוי כתיב וביער דמשמעותא מכליא אף דקאי ארגל ה"א דדוקא מכליא חייב ודו"ק : **שם** וביער זו השן כו' סד"א אידי ואידי ארגל הא דאזיל ממילא כו' . לפי פירש"י לעיל צריכים לפרש גם כאן דאי הוי כתיב וביער לחודיה ארגל הוה מוקמינן ליה לשלח שלוחי כו' וא"כ יקשה במסקנא דקאמר רגל דאזלא ממילא מנלן דומיא דשן מה שן ל"ש כו' ופירש"י דהא לא כתיב ביה ושילח וכס"ד מעיקרא צריכים לומר דוביער לחודיה הוה מוקמינן לשלח שלוחי . ונראה דודאי משמעות ושילח מורה יותר על שלח שלוחי ולא כן וביער דמשמעו גם אזלא ממילא וסתם היזק שן הוא אזלא ממילא דיש הנאה להיזקה אבל סתם היזק רגל הוא ע"י שלח שלוחי דאין הנאה להיזקה ולכך מעיקרא בס"ד דמוקמי ארגל אם היה כתוב רק וביער ה"א דדוקא שלח שלוחי דכן סתם היזק רגל אבל במסקנא דמוקי וביער אשן קאמר שפיר רגל דאזלא ממילא כו' דומיא דשן מה שן ל"ש כו' ופירש"י דהא לא כתיב ביה ושילח ר"ל שמשמעותו שלח שלוחי רק וביער כתיב ביה וסתם שן אזלא ממילא להנאתה לכן דייק שפיר ל"ש שלח שלוחי ול"ש אזלא ממילא ורגל דומיא דשן ודו"ק. מ"ר :

דף ט ע"ב רש"י ד"ה ובב"מ כו' כמו שהזיקו כו' . נ"ל שצ"ל כ"מ שהזיקו והוא ר"ת כל מקום מ"ר :

דף יב ע"ב גמ' מאן תנא כו' אפ"ת ריה"ג כו' ומחיים מי אמר כו' . לכאורה אין להבין פשט הסוגיא כקושית התוס' בד"ה ומחיים מי אמר תימה מאי קס"ד אי מחיים לא אמר כ"ש לאחר שחיטה פי' וא"כ האי דדרים ריה"ג ומעלה מעל בה' לרבות כו' במאי מוקמת לה . ועוד קשה מה דמסיק אח"כ ואם איתא כו' ליתני הא ריה"ג הא רבנן מה זה תלוי בזה . ונראה לפרש הסוגיא דהנה בברייתא קתני דברי ריה"ג משמע דרבנן פליגי עלי' וכדמסיק אח"כ הא ריה"ג והא רבנן ומוקי פלוגתתם מחיים דלר"י הוא ממון בעלים ולרבנן ממון גבוה וע"ז מקשה שפיר ומחיים מי אמר פי' דא"כ רבנן פליגי המחיים לא מטעם דמשולחן גבוה קא זכו דבזה אף ר"י מודה רק מטעם דחזי להקרבה וא"כ למה ליה לרבינא לאוקמיה דברי ר"נ אליבא דר"י ובבכור בחו"ל ליתני רבינא דר"נ מוקי מתני' דבכור מוכרין כו' ומקדשין כו' אליבא דרבנן ומחלק ר"נ בין זמן שמקדש דחזי להקרבה ובין זמה"ז דלא חזי דבשלמא אי נימא דריה"ג איירי לאחר שחיטה ובזה פליגי רבנן מטעם משולחן גבוה קא זכו לא מצי רבינא ליתני דר"נ מוקי מתני' דבכור מוכרין כו' אליבא דרבנן דטעמם הוא רק לאחר שחיטה משום משולחן גבוה זכו ור"נ מסיק דבזמן המקדש דחזי להקרבה לא דהוא אף מחיים וע"כ דר"נ מוקי מתני' אליבא דר"י ומחלק בין חו"ל לא"י אבל אי נימא דריה"ג מיירי מחיים ורבנן פליגי אף מחיים היה לו לרבינא ליתני דר"נ אליבא דרבנן כנ"ל וע"ז מתרץ מתנות כהונה קאמרת כו' כפירש"י ודו"ק . מ"ר :

דף כו ע"ב תוס' ד"ה קדם וסילקו כו' ולר"י נראה דהא גרמא הוי . נ"ב פי' כיון שלא עשה מעשה בגוף דבר הניזוק עי' ברא"ש . מ"ר :

דף מג ע"א רש"י ד"ה בגרושה כו' שגירשה אחר התבלה . נ"ב עי' שיטה מקובצת שפי' דאי קודם תבלה פשיטא דנותן ליורשים נזק וצער. מ"ר :

דף מד ע"ב תוס' ד"ה כל קבוע כו' הייתר ליה והרב לו לקבוע דאכתי לתנא דב"ה שי' . נ"ב ר"ל דהוא לא ס"ל דוגתת נפש הייט ממון דהא ס"ל דגם שלא בכוונה פטור אם היה אכון וא"כ לתנא דב"ה אליביה דר"ש קשה ועי' סנהדרין עט ע"א דהא איצטריך למילף דפטור בנתכוון להרוג זה כו' מוהכב לו :

דף מח ע"ב רש"י ד"ה דהזא ירוקא כו' אין בעדאתו אלא לכופר של שן ורגל . נ"ל של שן כרגל :

דף סד ע"א תוס' סוף ד"ה יאמר גניבה כו' דברה תורה כלשון בני א"ס במקום פי' . נ"ל כלשון כני אדם אלא במקום

דף סט ע"א תוס' ד"ה כל הנלקט כו' ואע"ג דדבר שיש לו מתירין כו' . נ"ב עי' יו"ד סוף סי' ק"ב בהגה"ה שפסק דאיסור שלא הוכר קודם שנתערב הוי בטל וצ"ע דלא משמע כן מדברי תוס' אלו ועי' שיטה מקובצת דמתרץ כאן כפי הגהת יו"ד הנ"ל :

דף פד ע"א גמ' רב זביד משמיה דרבה אמר קרא . נ"ל דרבה אמר אמר קרא :

דף פז ע"א תוס' ד"ה בעבד כנעני כו' ומשני נ"ל דאמדוהו להו יומי . נ"ל דאמדוהו לה' יומי :

דף פט ע"ב תוס' ד"ה מאי טעמא כו' תניא כותיה דר' אמי היה נגהה בריה דרבא . נ"ב בס או צ"ע הגירסא נהנאי בריה דרב יוסף ברי' דרבא וע"ש :

דף צח ע"ב רש"י ד"ה מכור ולא יסקל דבעינן כו' . נ"ב עי' רש"י סוף מד ע"ב דלא פי' כן :

דף קג ע"א תוס' ד"ה כגון כו' וי"ל כגון דלא באו עדים . נ"ל דלא בעו עדים :

דף קה ע"ב גמ' יתיב רבא וקאמר כו' . נ"ל רבה : **שם** איתיביה רב עמרם לרבא . נ"ל לרבה : **שם** רש"י ד"ה ואחד שנשבע על שבועת הפקדון . נ"ל שנתחשד על שבועת כו' : **שם** תד"ה כאן שהודה כו' ובעדים לא שייך אלא חיוב עונשין . נ"ל חיוב הונסין :

דף קז ע"א תוס' סד"ה עירוב כו' דניחא ליה למימר עפי שכרתיך ונתת לך . נ"ל ונתת לך :

דף קי ע"ב גמ' למאי נ"מ כגון שגזל ממון שעבר כו' . נ"ב לפענד"נ שצ"ל ועבר עליו כו' :

דף קיג ע"א גמ' דתניא אסור להבריח את המכס . נ"ל שצ"ל להבריח בהם את המכס כו' :

דף קיח ע"ב גמ' מו רב ברקועתא . נ"ב פי' נקוד וטלוא כל שה נקוד וטלוא תרגומו נמיר ורקוע . מ"ר :

דף קיט ע"ב רש"י ד"ה סווי אריג כו' אם עלאן הגרדי . נ"ל אם טוואן הגרדי :

הגהות על הרא"ש

פרק ב סי' ב בעי רבא כו' ואע"ג דיש ספק ספיקא להאי נזק . נ"ב מכאן מוכח דס"ל להרא"ש דאין מוציאין ממון מס"ס אך יש לדחות דהוי כעין ס"ס משם א' או דאין מתהפך ודו"ק. מ"ר :

פרק ג סי' ג בהגה"ה וכבר היה מעשה כו' והלך המפקיד בע"כ ושבר הדלת. נ"ל בערכאות ושבר הדלת. מ"ר:

פרק ד ס"ס ד ובשביל קושיא זו הפך דברי ר' יוחנן ולא השש על דריב"ת . נ"ל שצ"ל לא הפך דברי ר' יוחנן והשש על דריב"ה עי' בגמ' . מ"ר :

פרק ה סי' ד והכיא עובדא כו' כגוס שורך והאי אמרנו וקי"ל כיון כו' . נ"ל וקשה לי כיון כו' : **שם סי' יב** בהג"ה ובזמה"ז כו' בעל הבור כל ג' הלקים. נ"ל בעל הבור אלא ג' הלקים :

פרק ז סי' ג וכן כתב ר"ת בספר הישר דג' לוגין כו' . נ"ב ר"ל דוקא כשלא היה בו מיר בתחילה כשנפלו השאובין אבל כשנפלו אח"כ הוי מדרבנן ועי' מ"ש הרא"ש במס' נדה ריש פ' מקוואות ומ"ש כאן הרא"ש וכן כתב ר"ת כו' ר"ל שמביא ראיה שיש שאיבה שפוסלת מדאורייתא ודו"ק :

פרק ט סי' ג גזל פרה כו' ופטומה ונזזה לא מיקני . נ"ל לא מיקרי : **שם** על דף צ"ו אמר רבא גזל והבבית ומכר כו' בין שבת פיטום בין שבת לידה וגיזה . נ"ב עי' ביש"ש סי' א' וסי' ו' באריכות פי' דברי הרא"ש והש"ס והכלל דשינוי גמור שאין הוזר הוי השבח דגזלן מדאורייתא ושבח שע"ג גזילה וכן שינוי החוזר הוא מפני תקנת השבים ע"ש . ומ"ש הרא"ש דהלכה כרב אשי דשינוי החוזר אפי' מדרבנן לא קנה הייט כעין נסרים משופים ועשאם כלים אבל שבח דפיטום ושבח שע"ג גזילה כגון נתעברה ונטענה גיזה אע"פ שהוזר מ"מ קנה השבח מפני תקנת השבים וזה יתורצו דברי הרא"ש אהדדי : **סי' יד** ומיהו לאו ראיה היא דאיכא למימר כו' . נ"ב עי' ש"ך ח"מ סי' ש"ז ס"ק ג' ביאור על דברי הרא"ש כאן דר"ל דיי"ל דע"כ ס"ל לרבא דכאן הלכה כר"מ דאל"כ קשה הא בפשיטות היה לו לרבא לפרש כדמנ"ך קרא דפליגי בישט לשכירות מתחלה ועד סוף אלא ע"כ משום דס"ל דכאן הלכה כר"מ ולכך לא רצה רבא לפרש דא"כ היה הלכה כרבנן דהא קי"ל דישנו לשכירות מתחלה ועד סוף :

פרק י סי' טו גמ' אם נתייאשו כו' ל"ש אלא בליסטים עכו"ם דדייני כו' . נ"ב ר"ל ליסטים הייט גנב אבל בגזלן אפי' של ישראל אין מתייאשם כרבנן דפליגי אר"ש והם פליגי בישראל עי' ב"ך ח"מ בי"בב"ה ס"ק ב':

קיצור פסקי הרא"ש פ"ז סי' ב גנב בהמה כו' בחטה מלוה כדהשתא . נ"ב חסר כאן וקאי אל יוקרא דמעיקרא שיא זולא והשתא ד' פי' בפנים ודו"ק!

הגהות וחדושים למסכת בבא קמא

מגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים.

דף ב ע"א תוס' ד"ה ולא כו' שאין עונשין ממון מן הדין כו'. נ"ב עי' לקמן דל"ז ב' ומש"ש בגליון:

דף ג ע"א גמ' אידי ואידי אשן כו'. נ"ב מה שהקשה רש"י ותוס' לכתוב ושלח לחוד. יש ליישב ונקדים מה שיש עוד להקשות לימא הכא נ"כ הצריכותא דלקמן הא דאזיל ממילא הא ושלח שלוחי וכן להיפך לקמן לימא הצריכותא דהכא ונ"ל דהנה קשה מ"ש אידי ואידי אשן דמאי טעמא נוקי לה אשן דמה משמעות יש בושלח אשן כמו שאין משמעות ארגל כך אין משמעות אשן אך י"ל דמ"מ הוה מוקמינן אשן יותר מרגל כיון דשן כבר גלתה לנו התורה שחייב אנזקו מובער לכך נוקי ושלח נ"כ אשן שכבר ידוע לנו שהוא אב אבל מהיכי תיתי נחדש עוד אב רגל וכ"ז כאשר כתיב גם ובער דמכני נדע שהשן היא מאבות נזיקין אבל אי לא הוה כתיב ובער רק ושלח לא הוה ידעינן דקאי אשן דמאי אולמא דשן מרגל כיון דעדיין לא ידענו בשום מקום דשן היא מאבות נזיקין. ומיושב קושי' רש"י והתוס' ובזה מיושב נ"כ מה שהקשיתי דלימא לעיל הצריכותא הא דשלח שלוחי הא דאזיל ממילא ו"א דעל זה שפיר יקשה לכתוב ובער על אזיל ממילא וכ"ש שלח שלוחי ואין לתרץ כנ"ל דלא הוה ידעינן אי קאי אשן או ארגל ז"א דהא ובער ידעינן דקאי אשן מכאשר יבער וכן עד"ז בסמוך לא מצי למימר הצריכותא הא דמכליא דתיקשי לכתוב ושלח דהא בסמוך ידעינן דושלח קאי ארגל ממשלחי הרגל ודו"ק. ואין להקשות על מ"ש דאי הוה נקט ושלח לחוד לא הוה ידעינן אי קאי אשן אי ארגל די"ל מכדי שקולין הן ויבואו שניהם כדאמרינן בסמוך בגמ'. אך ז"א דהא השתא אנן ס"ל דוקא שן לחוד לכך הוצרך לכתוב ובער דאי לא הוה כתיב אלא ושלח הו"א מכדי שקולין הן ויבואו שניהם ודו"ק:

דף ה ע"א רש"י ד"ה ומפגל כהן ששחט כו'. ועי' רש"י כריתות ד"ב ע"ב שפי' בע"א:

דף ו ע"א תד"ה תאמר כו' ושם אין לו רשות כו'. נ"ב התוס' לשיטתייהו לקמן דט"ז א' ד"ה כולה אבל לגי' הספרים י"ל במיוחדת לפירות לא' מהן ולזה ולזה לשוורים עיי"ש. ובזה יתיישב שיטת הרי"ף שהביא הרא"ש לעיל סי' א' דלדידיה לא שייך תי' התוס' כמ"ש הרא"ש שם ולפמ"ש הרי"ף לשיטתי' דבסוגיא דחצר השותפין ס"ל דחצר המיוחד לא' לפירות ולזה לשוורים הוי לגבי שן ורגל חצר הניזק אף שיש לו רשות להלך שם דהא היא לזה ולזה לשוורים ודו"ק: **בא"ד** כדאמרינן לקמן די"ט. נ"ב ועי' מש"ש בגליון: **ע"ב** גמ' השתא דלא ידעינן אי כחושה אכל כו'. נ"ב י"ל שהרוב הן שמינות ואף למ"ד דאין הולכין בממון אחר הרוב י"ל ברובא דאיתא קמן מודה דהולכין וכמ"ש בתה"ד והארכתי בזה בתשובה:

דף ז ע"א כל בעל חוב נמי בעידית. נ"ב פי' מדאורייתא דפחות שבכלים היא עידית דאי לא מוזבן הכא מוזבן במתא אחריתא ועי' בנ"י לקמן גבי עידית ובינונית ניזקין בעידית ובע"ח וכתובת אשה כו' ועיי"ש גבי היתה לו עידית ומכרה שכ' תנ"י דכן הלכה דבע"ח מדאורייתא בעידית ודלא כעולא עיי"ש מ"ש בשם הרמ"ה:

דף ח ע"ב רש"י ד"ה וקמשתעי דינא בהדיה אם י"ל לראובן שום תביעה על בע"ח כו'. ואע"ג דהבא ליפרע מלקוחות צריך לישבע שלא נפרע י"ל דמשכחת לה בתוך זמנו ורש"י ס"ל כדעת הסוברים דבת"ז א"צ לישבע ללקוחות עי' במוש"ע סי' ע"ח מחלוקת הפוסקים בזה אבל כשהלוה טוען פרוע ס"ל לרש"י כדעת הסוברים שם דצריך לישבע עיי"ש בסי' ע"ח ס"ב ובסמ"ע ס"ק י' וסקי"ג [אבל ז"א דהכא לאביי קיימינן ואביי ס"ל כב"ב ה' א' דאדם פורע ת"ז. ועי' תוס' כתובות צ"ב ב' ד"ה דינא כו' ומיהו י"ל דנ"מ כו' וכגון שמחל כו' וכ"כ הנ"י באן]:

דף ט ע"ב תד"ה משא"כ ול"פ מה לקרן שכן כוונתו להזיק וחייב ברה"ר. עי' לקמן דכ"ו שבאמת התוס' מקשים שם איך יליף מקרן ועי' בפ"י:

דף י ע"ב גמ' השתא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה. י"ל דנ"מ אם יש בע"ח אחרים אין יכולים לתפוס הנבילה בעד חובם. אף אם קדמו ועי"ל דנ"מ אי זבין מזיק הנבילה ועוד נ"מ לדעת הרי"ף דכל בע"ח נוטלים בשוה ודלא כר"ת וכמ"ש בסי' ק"ד ס"י והשתא אי לא כתב והמת יהיה לו הוה מחשבינן להחיא נבילה בין נכסי המזיק ואם הנבילה שוה נ' זוז ויש למזיק עוד ק"ן זהובים ויש עליו בע"ח וניזק זה היו מחלקים בין שניהם ונטל זה ק' וזה פ' נמצא שלא היה נוטל הניזק כ"א עוד נ' זהו' אבל השתא דכתיב והמת יהיה לו אין מחשבין להנבילה כלל רק הק"ן זהו' מחלקין בין הניזק ובין הבע"ח ונוטל הניזק ע"ח זהו' וי"ל דהא פשיטא ליה מצד הסברא דהוא של הניזק רק דהו"א דהניזק יכול לומר איני רוצה הנבילה וקח לך הנבילה ושלם לי ועז"א השתא אי אית ליה לדידיה כמה נבילות כו':

דף יא ע"א רש"י ד"ה ה"נ סימן ולד כו' שמא באותו מקצת שיצא קודם שחיטה היה רובו של עובר עי' חולין ס"ח ובחדושי מהר"ם שם:

דף יב ע"א תד"ה אנא. ולגבות מיתמי ומלקוחות. עי' תוס' יבמות צ"ט א' ד"ה מני ומש"ש בגליון.

דף יד ע"א גמ' איני והא תני רב יוסף חצר השותפים כו'. ק' לישני דמיירי בשור של אחר שהזיק לא' מן השותפין דההיא ודאי חייב הוא כמ"ש רש"י לקמן דט"ח ריש ע"א: **תד"ה לא.** כיון שלא היה להם רשות לכנוס. ר"ל אף דברה"ר יש לו רשות להלך וכאן אין לו רשות ויתחייב נ"ש כמו ברשות הניזק דאין לו רשות לכך חייב נ"ש לזה כתבו דשאני רשות הניזק דלניזק יש רשות ולמזיק אין רשות אבל כאן דלשניהם אין רשות דמי לרה"ר דשניהם יש לו רשות: **בא"ד** ולא בעי לאוקמא לזה ולזה לפירות ולא לשוורים. ר"ל לא לזה ולא לזה לשוורים ולזה ולזה לפירות: **ע"ב** תד"ה פרת. דהוה כאילו תפס מחיים. עי' ברא"ש שכ' דמיירי בתפס הניזק הטלית לאחר מיתה:

דף טו ע"א רש"י ד"ה הא תנא ליה רישא. ואמרינן ל"נ אלא לפחת נבילה. ועל ר"ה בריה דר"י לשיטתיה דס"ל לעיל כל מילי מיטב ע"כ ל"צ אלא לפחת נבילה דאילו לר"ה דאמר או כסף או מיטב י"ל דשבעלים מטפלין אותו ועי' ברא"ש סי' ח': **ע"ב** גמ' מני רבנן היא. וא"ל דכולה ר"ט והא דקרי לה תם משום דמשלם מגופו כדלקמן די"ח ב' דמודה ר"ט דמגופו משלם דממנ"פ אי חשוב להא תם אף דמשלם נ"ש רק משום דמשלם מגופו א"כ היכי חשוב בהדי מועדין שור המזיק ברשות הניזק כיון דמשלם מגופו וק' דברישא קרי ליה תם ובסיפא קרי ליה מועד [וגם באידך מתני' מפרש מה בין תם למועד כו']:

דף טז ע"א תד"ה כולה. תפשוט מהכא דפליגי בקושיא דר"ז כו'. ק' דלא דמי דהתם לשוורים היא רק לחד וכאן לא לזה ולא לזה ולעיל שם אמרינן בלא לזה ולא לזה פטור דבעי' בשדה אחר וי"ל דדוקא במיוחד לא לזה ולא לזה לפירות קאמר לעיל דפטור. דלא היה לניזק שם להניח פירותיו אבל לא לזה ולא לזה לשוורים חייב דהטעם דבעי' חצר ניזק כדי שיהא רשות לניזק להניח פירותיו ולא יהא רשות למזיק להכנים שם שורו וא"כ היכי דהוא לא לזה ולא לזה לשוורים הרי אין רשות למזיק להכנים שם שורו ודמי לרשות הניזק אבל לא לזה ולא לזה לפירות ל"ד לרשות הניזק שהרי אין רשות לניזק להכנים שם פירותיו ובזה יובן מ"ש לספרים דגרסי איפכא תפשוט דכ"ש במיוחדת לשניהם לפירות ומאי כ"ש איכא ולדברינו יובן דהא עיקר דבעי' חצר הניזק לפירות שיהא לו רשות להכנים שם פירותיו דאל"כ יאמר לו למה הכנסת שם פירות וא"כ מה יגרע מה שמיוחד גם לחבירו לפירות ס"ס יש לו רשות להכנים שם פירותיו אבל מה דבעי' חצר הניזק לשוורים היא שלא יהא רשות למזיק להכנים שם שורו וא"כ במיוחד לשניהם לשוורים ליפטר וא"כ דאף בשניהם לשוורים כ"ש שניהם לפירות ודו"ק:

דף יז ע"א במשנה היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזין כו'. י"ל דקמ"ל כמו בביעוט ח"נ מגופי' כך בצרורות מגופי' ותפשוט דרבא אך רבא מספקא ליה דילמא קמ"ל כמו בביעוט מיירי אף בר"ה כך בצרורות אף בר"ה כמו התיזה בר"ה והזיקה ברה"י: **שם** ועל האחרון משלם ח"נ. ק' דתפשוט דח"נ צרורות מעליי' משלם דאל"כ הו"ל לחלק נמי בהא דזהו משלם נ"ש מעליי' ואחרון ח"נ מגופיה וי"ל כיון דהטעם דנימא דמשלם מגופי' דלא אשכחן ח"נ דמשלם מעלי' א"כ כיון דאמר ח"נ ממילא ידעינן דהיא מגופו דלא אשכחן ח"נ מעליה: **תד"ה** כיצד ומחד קרא נפקי. לדעת התוס' לעיל דף ג' ד"ה איצטריך תרוייהו מחד תיבה נפקא דהיינו מושלח ועיי"ש במהר"ם: **ע"ב** גמ' בעי רבא דרסה על כלי. לכאורה יש להקשות דהו"ל לרבא למבעי' הך בעי' בדרסה על הכלי ברה"ר ולא נשברה ונתגלגלה לרה"י ונשבר בתר מעיקרא אזלינן ופטור או בתר תבר מנא אזלינן וחייב דהוה כהתיזה בר"הר והזיקה ברה"י דחייב כדאיתא לקמן די"ט א' ולפי זה צ"ל דאי בתר תבר מנא אזלינן אינו חייב כ"א ח"נ דהא תבר מנא היא ע"י כחו דהוא צרורות אך יש לעיין דמהא דחייבין בהתיזה בר"ה והזיקה ברה"י מוכח דלא אזלינן בתר מעיקרא אך הרא"ש כ' לקמן סי' ב' דשאני התם דגלי קרא וביער בשדה אחר דאזלינן בתר מקום שנעשה בו הנזק ולפ"ז אף בדרסה על הכלי ברה"ר ונתגלגל לרה"י חייב דגלי קרא דאזלינן אחר המקום שנעשה בו הנזק. אך י"ל דל"ד להתיזה ברה"ר דשם לא התחיל הנזק כלל ברה"ר רק התזת צרורות וכלי אינו שם אבל הכא כיון דדרסו על הכלי ברה"ר כבר התחיל ההיזק ברה"ר ועי' בתוס' ד"ה זרק שמחלקין כה"ג ואם נאמר דהנזק חשבינן בתר מעיקרא דהוה כאילו כבר נשבר וכדאמרי' מנא תבירא תבר א"כ הוה כאילו הנזק נעשה ברה"ר וא"כ שפיר מצי למיבעי כהא אי אזלינן בתר מעיקרא והוה כאילו נעשה הנזק בר"ה ופטור או בתר תבר מנא והוה כאילו נעשה הנזק ברה"י וחייב עכ"פ ח"נ אבל נ"ש לא מצית לאחייובי דממ"נ אי אזלת בתר מעיקרא פטור לגמרי ואי בתר תבר מנא אינו חייב כי אם ח"נ ודוחק לומר דלענין כחו דצרורות אזלינן בתר מעיקרא שהתחיל בגופו ול"ד לצרורות אבל לענין מקום הנזק אזלינן בתר נמר הנזק שהיה ברה"י דז"א דמה"ת לחייבו נ"ש משום שהתחיל הנזק בגופו ההוא שעתא לאו חיובא הוא כלל דברה"ר היה ועדיין יש להעמיק בזה ועי' לקמן די"ט א' ומש"ש:

דף יח ע"א תד"ה במועד. דצד תמות במקומה עומדת. תימה הא אין כאן רק צד תמות. שוב מצאתי בפ"י שהקשה כן אך יותר תמה אני על דבריהם דע"כ לא אמר ר"י צד תמות במ"ע אלא באב א' כגון קרן תם ונעשה מועד אבל כאן דפעם א' וב' ששינה בצרורות היה קרן עכשיו דאייעד ס"ל לרבנן דנעשה רגל וא"כ איך נאמר צד תמות הקודמת שהיה קרן והוא ב' הפכים בנושא אחד דאם הוא קרן אינו רגל ונראה דהתוס' ס"ל דאף דאייעד הוא קרן מועד רק דרבנן ס"ל המועד קרן בצרורות לא חמיר מצרורות רגל דמשלם ח"נ אך מדברי רש"י שכ' בדברי ר"א דס"ל דנעשה קרן משמע דלחכמים אינו קרן רק רגל וכדכתיבנא ול"ק ק' התוס':

דף יט ע"א גמ' לא התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י. לכאורה משמע דמה דנקט על הראשון פטורה דאף אם היה ההיזק ברה"י פטור על הא' כגון בעץ ארוך מונח מקצתו ברה"ר ומקצתו ברה"י ודרסה על העץ ברה"ר ושברה הכלי העומדת ברה"י וכדעת הרי"ף הביאו הרא"ש בפ"ק סי' א' ואעפ"כ על האחרון חייב אף דצרורות תולדה דרגל לפוטרה ברה"ר הייני במקום שההיזק נעשה ברה"ר אבל בכה"נ דעיקר ההיזק היה ברה"י חייב ואע"נ דבעיקר היזק דרגל אף בכה"נ פטור יש טעם יפה לחלק ביניהם דעיקר הנזק דרגל אינו רק כשמזיק בנופה או כדבר האגוד בגופה כגון עגלה מושכת בקרון וכגון עץ ארוך תנ"ל ולכך משלם נ"ש משום דנעשה ההיזק כגופה ממש א"כ ההיזק נמשך אחר נופה כיון שאגור בה וגם משום שהחיוב הוא עבור נופה ממש א"כ כיון שנופה בר"ה אין כאן חיוב כלל דההיזק נמשך אחר גופה אבל צרורות ההיזק אינו נמשך אחר גופה דאילו היה נופה ממש היה משלם נ"ש וזה כל פרי שמשלם ח"נ עבור שאינה גופה רק כחה ותכח הזה הוא נ"כ ברה"י שעל כח הזה שברה הכלי ברה"י נמצא הכח הזה שאנו מחייבין עליו הוא ברה"י וגם הכלי הניזוקת הוא ברה"י וההיזק נעשה ברה"י לכך חייב ולפ"ז יש ראיה מכאן לשיטת הרי"ף בעץ ארוך ודלא כשיטת התוס' לעיל דף ו' ד"ה תאמר ולשיטת התוס' צ"ל דהכא ה"פ בר"א ברשות הניזק שגם תבהמה עומדת ברשות הניזק אבל בר"ה כשהבהמה עומדת בר"ת ודרסת על כלי שמונח בר"ה ושברה ונפל השבר על כלי אחר שמונח ברה"י ושברת על הראשון פטור דכל ההיזק נעשה בר"ת המזיק והניזק ומעשה ההיזק הכל הי' בר"ה ועל האחרון חייבת שהניזק ומעשה ההיזק היה ברה"י. וקשה דלמה הוצרך לומר על הא' פטורה דמי לא ידע דרגל בר"ה פטור ואע"ג דגם למקשן דס"ד התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י ק' למה הוצרך לומר על הראשון פטורה י"ל דתני לה משום סיפא דעל האחרון חייב אף שנעשה כולו בר"ה אבל להתרצן הו"ל למינקט רבותא טפי דאף על הא' חייב בכה"ג דנעשה ההיזק ברה"י ובפרט דעכשיו איכא למטעי דעל הא' פטור אף דנעשה ההיזק ברה"י דומיא דאחרון חייב דמיירי בהכי ועוד הוכחה דאי מיירי שנעשה ההיזק בר"ה מאי קמ"ל ועוד למה נקט אחרון חייב דהוא צרורות ליפלוג וליתני בדידיה בר"א שכל ההיזק נעשה בר"ה אבל אם נמר ההיזק ברה"י חייב נ"ש ברגל א"ו מוכח מפשטא דשמעתא כשיטת הרי"ף דברגל פטור כה"ג ובצרורות חייב והטעם כמש"ל לחלק ביניהם וא"ש לשון הברייתא דמשמיענו רבותא בין ברישא ובין בסיפא ודו"ק. אך מסתימת הפוסקים משמע דחייב אף ברגל כה"ג אך בכה"ג שהיה הבהמה והכלי בר"ה ודרסה עליה ולא נשברה ונתגלגל לרה"י ונשבר בכה"ג נ"ל דפטור לכ"ע דהא קי"ל בתר מעיקרא אזלינן ואז היה גם הכלי בר"ה ועי' ביש"ש בשמעתין פ"ב ס"ס ד' ולפמ"ש הרא"ש בשמעתין הטעם משום וביער בשדה אחר דגלי קרא דהנזק יהיה ברה"י י"ל דאף בנתגלגל לרה"י לחייב ויש לדקדק על דברי הרא"ש הא רגל מושלח ילפינן ובשדה אחר קאי גם אושלח א"כ משמע איפכא דגם הרגל יהיה בשדה אחר: **תד"ה** וכי כו' כמו שני להתזה. עמ"ש בסמוך בגליון ותבין דהתוס' לשיטתייהו כ"כ: **ע"ב** גמ' לא התיזה בר"ה והזיקה ברה"י. מכאן נ"כ ראיה למש"ל בסמוך בגליון דנ"ש דרגל פטור אף אם נעשה ההיזק ברה"י כגון בעץ ארוך דאל"כ היכא קאמר ר"י אין ח"נ חלוק בין רה"ר בכה"נ דנעשה הנזק ברה"ר מאי אריא דח"נ אפילו נ"ש אינו חלוק בכה"ג אלא ש"מ דווקא ח"נ אבל נ"ש מחייב אף כה"ג ודו"ק ומכל מ"ש ראיה לדברי הרי"ף דטעם דפטור שן ורגל בר"ה משום דאורחי' וא"א לבעלים להלך אחריהם וכן מהך בעי' דלקמן דאמר וכי יאחזנה בזנבה וכן מה דאמר קרן לאו אורחית הא אורחיה מבואר כל דברי הרי"ף וע"פ מה שפי' דבריו הרא"ש בפ"ק סי' א' וע"פ מש"ש בגליון עיי"ש ותמצא שהכל רמוז בגמרא בשמעתין: **שם** אילימא בעל הדליל. קשה דהא במשנה בנזקי רגל קא מיירי ולא בנזקי בור רק דעדיפא פריך: **שם** אלא חייב בעל התרנגול. קשה דהוה ליה למימר אי דאזיק דרך הלוכו כוליה נזקי' בעי לשלומי ע"ק לוקי בדרך הלוכו ואעפ"כ ח"נ כיון דאצנועי והתרנגול התר כמ"ש לקמן גבי כלב וי"ל דא"כ גבי קרן הו"ל למתני' ועוד היכא דאצנעי' פתמא בביתו ונכנס התרנגול ונטלו חשוב אונס לגבי בעל דליל ואורחי' לגבי תרנגול ודו"ק: **שם** איתמר דליל הפקר. ק' לימא רבותא טפי אפילו בדליל דאית ליה בעלים קשרו אדם חייב הקושר [ולמה אמר] דנקשר מאיליו פטור אדרבה לימא נקשר מאיליו חייב בעל הדליל קשרו אדם חייב הקושר ולרש"י דקושר חייב משום דקנאו בהגבהה בדליל שיש לו בעלים א"י לקנותו כיון שאינו שלו אך י"ל כיון דהמקלקלין בר"ה כל הקודם זכה אך דוקא בדאיכא שבח והכא ליכא שבח גם מ"ש רש"י קשרו אדם קני' בהגבהה ק' לי דהא לא נתכוין לזכות ובגלל אמרינן דווקא בנתכוין לזכות גם מ"ש דבאדי' אדוי' חייב משום אשו י"ל דהתם פשע שילך ע"י רוח מצויה ואין לו ממי לשלם אבל הכא ישלם בעל התרנגול ואף שהוא גרם ליה גרמא בנזקין פטור עי"ל דתלוי אי אשו משום חציו או משום ממונו דהכא הוא ממונו דזהו שקשרו קנאו בהגבהה אבל משום חציו הכא חציו הוא חציו דתרנגול אך מאן דאית לי' משום חציו אית לי' נמי משום ממונו. אך י"ל היכי שיש חציו של אחר אזלינן בתר חציו דאחר ולא בתר ממונו דזה כמ"ש בגמל וחנוני דאזלינן בתר חציו דגמל ולא בתר ממונו דחנוני וזה תלוי בפלוגתא דר"י ור"ל במסר שלהבת לחש"ו ודו"ק. ועוד נ"ל דהכא צוותא דתרנגול קא גרם וכמ"ש בגליון משא"כ לעיל בלא אצנעי' פושע דהוות בור ולא צוותא דתרנגול קא גרים ולפ"ז אף בתרנגול הפקר וקדם אחר וזכה בו בעל הדליל פטור ודו"ק: **רש"י** ד"ה ל"ש דח"נ ותו לא. ק' מנ"ל דקאי אח"נ ונ"ש דהא לא קאמר בקשרו אדם נ"ש רק ל"ש דבעל תרנגול חייב כדמשמע פשטא דמתניתין בנקשר מאיליו אבל קשרו אדם חייב הקושר. וי"ל מדמקשת בתר הכי נקשר מאיליו מאן חייב משמע דלא פשיטא ליה דחייב דמשנה קאי אבעל התרנגול וא"כ לוקי בקשרו אדם: **שם** ד"ה אבל קשרו אדם חייב ואם נתקל בו אדם חייב בנזקו. משמע דוקא בתר דנח אבל באזיק התרנגול דרך הלוכו חייב בעל התרנגול אפי' קשרו אדם כמו באדי' אדוי' דחייב בעל התרנגול אפי' קשרו אדם לרש"י לקמן וק' דא"כ לוקי בקשרו אדם ואזיק דרך הלוכו דבעל התרנגול חייב. אך קשה דא"כ ליחייב נ"ש ואפשר לזה כיון רש"י מ"ש ל"ש דח"נ ותו לא אך לדעת התוס' והרא"ש דבקשרו אדם ואזיק דרך הלוכו חייב הקושר מחצה ובעל הדליל מחצה לוקי בקשרו אדם ותני מתניתין דמשלם ח"נ בעל התרנגול מטעם רגל ומה שחייב הקושר חצי לא נקט במשנה אך זה דוחק דהו"ל לפרש חייב תרנגול חצי וקושו חצי. אך קשה לוקי בסתמא דיש כאן דליל קשור ברגל תרנגול ולא ידעינן מי קשרו ולכך אינו חייב רק ח"נ דהמע"ה אך י"ל דלא הו"ל למיתני בפשיטות ח"נ לא מבעי' לדעת הרי"ף אי תפים לא מפקינן ואפילו לדעת הרא"ש עיקר החיוב הוא נ"ש ואיך תני ח"נ דמשמע דעיקר החיוב ח"נ:

דף כד ע"א גמ' שהרי ר"ש מודה לו. לפמ"ש התוס' לעיל במשנה ד"ה שיהו דגם ר"מ מודה דחזרה ג' ימים מועיל רק חזרה ג"פ ביום א' אינו מועיל א"כ איך ר"ש מודה כאן לר' יהודה דילמא הכא ולא אמרו ג' ימים ר"ל ולא יום א' אלא בחזרה דבחזרה גם ר"מ מודה דאינו מועיל ג"פ ביום א': **בתוס'** (ד"ה בעמוד הקודם) והשתא א"ש אפי' נגמר דינו ואח"כ נגח ואתיא אפי' למ"ד אין גומרין דינו של שור אלא בפניו כגון לאחר גמ"ד לא הספיקו להורגו עד שיצא לבית בעלים ונגח אבל למ"ד לייעודי גברא הוא דחוק לאוקמא שבכל יום מג' ימים נגמר דינו ואח"כ נגח ביום ב' דוודאי אין משהין אותו כ"כ זמן רב מלהורגו ועוד למה קבלו כלל עדות על נגיחה הב' הו"ל להורגו תיכף ומה בצע בקבלת עדות הלא כבר נגמר דינו מאתמול וא"ל שאם נגח עוד נגיחה נ"ד ישלמו בעלים כופר דאיך יקבלו תחילה עדות בשביל חשש שלא יקיימו מצות הריגת שור ועוד דהבעלים יאמרו אח"כ אתם גרמתם ההיזק שהיה לכם להרוג אותו תיכף ביום א' ומדוע אחרתם עד שנעשה מועד ביום ד': **ע"ב** תום' סד"ה במכירין. ואור"י דשמא אין העדאה מועלת אלא בפני חיוב. עי' לקמן דמ"א א' דמועד לכנעני או לטריפה לא הוה מועד לשלם ולישראל אלמא דהעדאה צריך להיות של חיוב אך י"ל דווקא התם בקטלא לענין כופר קאמרינן הכי [ואדרבה משם משמע לכאורה להיפך וק"ל] אבל הכא טעם העדאה שיוחזק נגחן א"כ מה לי בהרג שור של הפקר או של כנעני או הרג של ישראל דאטו השור יודע מזה. וי"ל דתלוי בזה אי פ"נ ממונא או קנסא דלמ"ד קנסא והעדאה הוא שיוחזק בנגחן א"כ מה לי אם הרג שור של הפקר או של כנעני ס"ס הוחזק לנגחן ולמ"ד פ"נ ממונא בל"ז לאו בחזקת שימור קיימא וא"צ שיוחזק לנגחן רק דרחמנא חס עליה א"כ י"ל דכל עוד שלא הזיק לשור שיש לו בעלים וישראל אכתי רחמנא חס עליו עד שיזיק לישראל דאז חסה התורה על הניזק כמ"ש באורך בחידושי לעיל גבי האבעי' ליעודי תורא עיי"ש:

דף כו ע"ב גמ' נתכוין לזרוק ד' וזרק ח' כו'. משמע הא לזרוק ח' וזרק ד' אף לענין שבת חייב כדעת הר"מ בפי"ג מהל' שבת ודלא כשיטת רש"י בשבת דצ"ז ב' דלשיטתו הו"ל למיתני רבותא טפי דאפילו בנתכוין לזרוק ח' פטור וא"ל דלא מצי למיתני בכה"ג דאז לענין גלות היה מתחייב ז"א דאם אפילו לענין שבת פטור כ"ש לענין גלות דהרי להר"מ בשבת חייב ובגלות משמע מסתימת דבריו בפ"ו מהל' רוצח דפטור כמ"ש בגליון שם ועמ"ש בגליון ש"ס דמכות דף ז' אך קשה לדעת הרמב"ם דס"ל דנתכוין לזרוק ח' וזרק ד' חייב לענין שבת אפילו בלא אמר כ"מ שתרצה תנוח א"כ הו"ל למיחשב הכא עוד בבא אחריתי בנתכוין לזרוק ח' וזרק ד' דלענין שבת חייב כיון דחשיב כל חלוקי דינים בחיובי שבת וגלות וניזקין אם איתא דיש עוד חילוק דין הו"ל למיחשבית וצ"ע: **רש"י** ד"ה זרק בעל הכלי. עי' ברא"ש: **עין משפט** אות פ' מיי' פ"ו מהל' רוצח ה"י. ליתא כלל בר"מ שם הך דינא ועמ"ש בגליון הר"מ שם:

דף כח ע"א גמ' מאי לאו במועד דליכא פסידא. תימה דע"כ ל"א דבליכא פסידא לא עביד דינא היכי דליכא פסידא לשום אדם אבל באיכא פסידא לשום אדם וודאי גם רב יהודה מודה דעביד דינא דל"ש לומר כיון דליכא פסידא ליזול קמי דיינא דהא יש פסידא לאחר ואדם מחויב להציל על ממון חבירו כבעל שלו וא"כ הכא במועד איכא פסידא גדולה לבעל השור שיצטרך לשלם נ"ש וגם אנו מוזהרים על צער בע"ח כ"ש על מיתתם שלא בדרך שחיטה דוודאי מחוייבים אנו להצילם ואיך נאמר שלא היה לו לשמט שורו רק יניחנו להורגו שיהיה פסידא לבעל השור הנגחן וגם יהיה מיתת בע"ח בחנם ועוד הא אמרו רז"ל רוצה אדם בקב שלו יותר מט' קבין של חבירו ובשור אמרו יותר דניחא לי' בשלו לפי שמלומד כבר להשמע לו כמ"ש בתו"ם וא"כ אף במועד אית ליה פסידא והנה הקו' שהקשיתי מחמת דבמועד איכא פסידא למזיק י"ל דאע"ג דראוי לו לחוש גם על פסידא דמזיק מ"מ אתר שעי"ז בא תקלה למזיק עי"ז שמת שורו יכול לומר לו מי בקש מאתך שתעשה לי טובה אבל שאר הקו' שהקשיתי צע"ג:

דף כט ע"ב רש"י ד"ה להתחכך בכתלים. שהרי ממונו הוא. ק' מה מועיל שהוא ממונו מ"מ זה שנתחכך והזיק משונה ולא הו"ל להתחכך וביותר הו"ל לפרושי דבמפריח לר"ח אף שאין מתחככין רק עוברין כדרכן נוזקין כיון שהן מופרחין לר"ה ולכך חייב אבל במצמצם לא יוכלו להזיק רק כשמתחככין והוה משונה ופטור. שוב מצאתי בנ"י שכ' כדברי. ועוד נ"ל דבמפריח חייב אף אם נתחכך א' והזיק משום דהו"ל תחלתו בפשיעה לענין הילוך כדרכו וסופו באונס משא"כ במצמצם ליכא תחלתו בפשיעה ובזה מיושב מה דקשה לר"י דלא הו"ל לחלק בין מפריח למצמצם רק בין הזיק דרך הלוכו כדרכו ובין הזיק ע"י חכוך ולפמ"ש במפריח חייב אפי' הזיק דרך חיכוך משום דהו"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס דקי"ל דחייב ובזה ניחא מה שסתמו הר"מ והמוש"ע כ' סתם במפריח והזיק אחר חייב משמע אפילו הזיק ע"י חיכוך ונראה ליישב כוונת רש"י דבאמת אין הכוונה דלכך מפריח חייב אף דאין דרכן להתחכך משום דממונו דע"ז ק' מה שהקשיתי מה יועיל לזה ממונו דס"ס משונה הוא וזה הנודר לא הו"ל לאסוקי אדעתי' שיתחכך א' בכותלו כיון שאין דרכן של ב"א להתחכך רק דבאמת הטעם במפריח דחייב כמ"ש דאף דרך הילוך כדרכו הוזק רק ורש"י הוה קשה לי' כיון דלפי

ולפי ס"ד דחשתא ס"ל לר"י דבור בר"ח פטור א"כ למה מפריח לר"ה חייב דהא הוא בור בר"ח לוה קאמר דמפריח לאו משום בור חייב רק משום ממונו :

דף לב ע"ב נמ' דטעה דיינא גופיה . והר"מ ז"ל בפ"ו מה"ם השמיט כ"ז וכ' סתם ואם הוסיף רצועה אחת השליח חייב וראיתי להרב המאירי הובא דבריו בשיטה מקובצת שתמה ע"ז איך סתם דבריו ולא כתב דמיירי בטעה דיינא ולדידי לק"מ דכ"ז לל"ק אבל לאיכא דאמרי דשמעתין רבסיפא כיון דברשות חייב גלות אף דהוא קרוב למאד א"כ גם הוסיף רצועה חייב אף בדלא טעה דיינא. אך צ"ע למה לא ביאר הר"מ ג"כ הך דינא בטעי דיינא דנ"כ השליח חייב ודו"ק . אך קשה כיון דהרמב"ם פסק כל"ב דהכא דאף שוגג קרוב למזיד חייב א"כ למה פסק בפ"ו מהל' רוצח בזורק אבן לר"ה דפטור ואינו חייב רק באשפה העשוי' לפנות דכ"ז לל"ק דשוגג קרוב למזיד פטור ולא לל"ב כמ"ש התוס' בשמעתין בסוף ד"ה מיתיבי . וי"ל דהר"מ ס"ל דגם לישנא בתרא ג"כ סובר דשוגג קרוב למזיד פטור וכשמעתא דמכות דף ז' רק דס"ל דזהו לא הוה שוגג קרוב למזיד ולכך בהך דהזורק אבן לר"ה כיון דמצינו בש"ם דמכות ד"ח דמוקי לה סתמא דתלמודא באשפה משמע דהתם אליבא דכ"ע קרוב למזיד ודחיקא לי' מילתא למימר דהך סגיא דמכות אזלא כל"ק דהכא וכדעת התוס' דשמעתין דזה רוחק דלא הוזכר שם מסוגיא דהכא כלל לכך ס"ל דבהך דזורק אבן לר"ה כ"ע מודים דקרוב למזיד הוא אבל בהך דהוסיף לו רצועה א' כיון דבמקומה במס' מכות דכ"ב ב' סתים לה ולא מוקי לה בטעי במנינא משמע דס"ל כל"ב דהכא דזה ל"ה קרוב למזיד ובזה ניחא מה שהר"ם פסק בשמעתין כל"ב והכ"מ דחק עצמו בפ"ו מהל' רוצח וכ' הטעם משום דלישנא דריב"ח שאמר שאינו דומה ליער א"ש טפי כי מתנינין לה ארישא וכאן דמתני לה אסיפא צריך לשבושי ולומר דלא אמר טעם לפי שאין דומה ליער אלא טעמא משום דהו"ל שוגג קרוב למזיד עכ"ל ולא דק דבאמת גם לל"ק א"ש לפי שאינו דומה ליער שנכנס שלא לדעתו ולא הו"ל לאסוקי אדעתי' שיש שם אדם אבל כאן שנכנס ברשות ולדעתו הוה פשיעה דהא ידע שזה נכנס אך לפמ"ש טעם הרמב"ם בפשיטות מדחזינן דהך סוגיא דהוסיף לו רצועה א' במקומה במס' מכות סתים לה ולא מוקי לה בטעה במנינא ש"מ דס"ל כל"ב . ודו"ק :

דף לג ע"א גמ' ת"ר פועלין כו' פטור . הבעל דוקא פטור מכופר אבל השור בסקילה כדלעיל דכ"ג ב' וכ"כ הר"מ בפ"י מהל' נזקי ממון דין י"א : שם וקרי אבבא ואמר להו אין . צריך לדעת מה ענין הקריאה מהו אומר בקריאה זו וי"ל שקורא שם בעה"ב אם הוא בביתו ואמר לו הן אני בביתי דמ"ס שכוונת בעה"ב שיכנס ומ"ס שכוונתו אני בבית והמתן עד שאבא אליך . ובזה היה אפשר ליישב מה שקשה במ"ש תניא כמ"ד והתוס' בד"ה תניא הרגישו בזה ליישבו בדוחק . ולפמ"ש יש אפשר לומר דבאמת אין חילוק לענין דינא בין שכיח ללא שכיח ולכך סתם הברייתא דלת"ק בכל גווני אין קום ארוכתך ולאחרים בכל גוונא עול תא משמע רק דנקיט שכיח ול"ש דאז דרך לישאול עלי' אם הוא בביתו כיון שלפעמים אינו בביתו אבל אם הוא תמיד בביתו מה לו לקרות אבבא כיון שהוא תמיד בביתו וכן להיפך אם אינו תמיד בביתו אינו הולך כלל אל ביתו לקרות אבבא רק מבקשו בשוק אשר הוא מצוי שם ואם אינו מוצאו בשוק ויודע בבירור שאינו בשוק אז יודע בבירור שהוא בביתו או ששואל מקודם לאנשי השוק היכן הוא פלוני וכשמשיבין לו שהוא בבית שוב א"צ לקרות אבבא . לכך צריך לפרש בשכיח ולא שכיח שאז הולך מקודם לביתו לשאול אם הוא שם וכשאינו שם יחפשנו בשוק אבל לענין הדין אין חילוק בין שכיח . ובאמת דברי התוס' אין מובנים לי ע"כ דבשכיח בשוק וודאי קום ארוכתך וצ"ל משום דשכיח בשוק משיבו אני אפרעך כשיצא לשוק וא"כ מה לו לעמוד ארוכתא אצל הפתח ילך למקומו בשלום ובשוק ישלם לו אלא ע"כ אין חילוק רק דת"ק סובר כשמשיב לו שהוא בבית כוונתו שיבא אצלו אל הפתח ושם ישלם לו ואינו נותן לו רשות ליכנס לביתו ואחרים אומרים דכוונת בעה"ב שהוא בביתו שיבוא אצלו . עוד יש לפרש וקרי אבבא ר"ל שקורא ושואל לו אם ישלם לו שכירותו ובעה"ב משיבו הן מ"ס שכוונתו שישלם לו שכירותו לחוץ ומ"ס שכוונתו שיבא הנה וישלם לו . ולפירושי מיושב קו' הלח"מ בפ"י מהנ"מ דמקשה למה לי' לאוקמא באמר הן הו"ל לאוקמא בפשיטות דפליגי בשכיח ול"ש ולפמ"ש א"ש דבשכיח ול"ש כ"ע מודו דבעה"ב פטור כיון דלא שכיח כ"א למלאכת בעה"ב ולא לצורך עצמו מה לו לכנוס לתבוע שכרו שאין צורך בעה"ב רק צורפו . דבאמת בשכיח ול"ש אין סברא לומר דליחשוב נכנס שלא ברשות כיון שלפעמים ימצא ב' או ג' ימים שאינו יוצא לשוק והפועל צריך למעות כי איש עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו איך נאמר שלא היה לו ליכנס לביתו כי בשוק ימצאנו דשמא לא יבוא לשוק ב' או ג' ימים והוא צריך תיכף למעות רק דקאמר דשכיח ול"ש ראז דרך לקרא אבבא ולשאול אם בעה"ב בבית ובעה"ב משיבו הן ובזה פליגי במשמעות הן ובזה מיושב דעת הטור בסי' שפ"ט דפסק בשכיח ול"ש דחייב ותמה עליו הב"י דפסק דלא כת"ק ולפמ"ש א"ש דגם ת"ק מודה בהא דחייב אך הרא"ש תפס לו שיטת התוס' דהך משמעות הן תלוי בזה דשכיח או ל"ש ולכך פוסק כת"ק ודו"ק: **ע"ב** הא נמי רבה אמרה כו'. מכאן יש להוכיח כמ"ש הש"ך רסי' ל"ט דר"ה ברי' דר"י ס"ל שעבודא לאו דאורייתא דאל"כ מאי מקשה הא נמי רבה אמרה דרבה לשיטתי' דס"ל בב"ב קע"ה ב' של"ד אף בשטר ולכך הסברא נותנת דמזיק שיעבוד פטור אבל לר"ה ברי' דר"י דס"ל ש"ד י"ל דחייב לכך מביא ראית מברייתא דמזיק שיעבוד פטור וא"ל דברייתא אתיא כמ"ד של"ד דז"א דכבר הארכנו בספרי מ"ח ובספרי כלל גדול כלל שיעבוד דמ"ד ש"ד ס"ל דליכא פלוגתא דתנאי בהא כלל דכולהו ס"ל ש"ד וכן מ"ד של"ד ס"ל דכולהו סברי של"ד ולכך מותיב בב"ב קע"ה ב' לרב ושמואל מברייתא ולא משני דברייתא אתיא כמ"ד ש"ד אלא דס"ל דכ"ע ס"ל של"ד וכן רבה מוקי בערכין ו' ז' דכ"ע ס"ל מע"פ אינו גובה מן היורשין משום דלשיטתיה אזיל דס"ל של"ד וס"ל דכ"ע ס"ל של"ד וא"כ ה"ה מ"ד ש"ד ס"ל דכ"ע סברי ש"ד וא"כ מאי מקשה אר"ה ברי' דר"י מרבה. דר"ה ברי' דר"י קמ"ל אע"ג דש"ד פטור מזיק שיעבוד אלא מוכח כמ"ש הש"ך דר"ה ברי' דר"י ס"ל נ"כ של"ד ומקשה שפיר הא נמי רבה אמרה : [לפמ"ש בשיטה מקובצת דעיקר הקושיא מפני שחייב אדם לומר בלשון רבו אין שום הוכחה] :

דף לו ע"ב רש"י ד"ה ההוא דתקע ליה והיה זה תפוס משלו . מוכח דלא ס"ל כר"ת דבעי' שיתפוס דבר המזיק עצמו וגם מוכח דב"ד נזקקין לו להחזיר המותר ודלא כר"ת ואפשר דגם ר"ת מודה כשהוא תפוס משלו מקודם הנזק ודוקא כשרוצה לתפוס אח"כ ס"ל דמפקינן מיניה וע"כ כ' רש"י והיה זה תפוס ולא כ' ותפס משלו רק שהיה תפוס מקודם :

דף לז ע"א גמ' מאי תו את שמועד לו כו' וי"ל דרישא קמ"ל דאינו מועד לשאינו מינו ואם הלך בין שא"מ לחוד אינו חייב נ"ש וסיפא קמ"ל דאפילו הלך בין מינו ואינו מינו אעפ"כ על מינו נ"ש ועל אינו מינו ח"נ דהו"א דהוי תחילתו בפשיעה נגד מינו וסופו באונס לאינו מינו וכיון דעיקר חיובו דמועד דהו"ל למינטרי' א"כ כאן הו"ל דלינטרי' נגד מינו והוה תחילתו בפשיעה אעפ"כ לאינו מינו ח"נ ותו לא : **ע"ב** משום דמייתי לה מק"ו דהדיוט . משמע דעונשין מן הדין . ועי' תוס' ריש מכילתין דף ב' א' ד"ה ולא ועי' רש"י חגיגה [די"א ריש ע"ב] :

דף לח ע"א תד"ה אלא וי"ל דבמקום שמזכיר השם כו' . ועי' תוס' ע"ז שכ' בענין אחר :

דף מ ע"א תד"ה חייבי כו' . דאילו ב"ד פשיטא דמשכנין אותו אם לא רצה לשלם רק דתבעי' היא אם היורשין יכולין למשכנו כך פי' הרשב"א דברי התוס' עי' בשיטה מקובצת ועי' בת"ת פ"י מהנ"מ דין ד' ועי' בלח"מ שם שחוכך בפי' דברי התוס' אלו :

דף מא ע"א גמ' כגון שהרג ג' ב"א טריפה יש להקשות למ"ד אין הולכין בממון אחר הרוב היאך סוקלין לשור שהרג אדם איסור טריפה הוה ואף דרוב לאו טריפה הן אין הולכין בממון אחר הרוב וא"ל דמיירי שהרג בן שנה דאז מוקמינן ליה אחזקה כשנולד לא היה טריפה ואיכא כאן רובא וחזקה ומועיל נגד חזקת ממון . אך י"א דלא מבעי' לדעת התוס' בחולין די"א דהוא חזקה שלא נתבררה ולא אזלינן בתרה אלא אף להסוברים דאמרינן חזקה כי הא קשה אם הרג פחות מבן שנה דליכא חזקה לא נקטלי' לתורא ולא מצינו חילוק בזה . וי"ל כיון דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת ודרז"ל כמיתת בעלים כך מיתת השור ובעלים בכה"ג היכא דהרגו פחות מבן שנה קטלינן להו ה"ה לשור דרחמנא אקשינהו להדדי: רש"י ד"ה שסיכן ג' ב"א וכשנגח ג' מתו כולם . רש"י אזיל לשיטתו בדף כג ב' דלרבא מחייב בג' נ"ש וליתא דלא מחייב לכ"ע עד נגיחה ד' כדאי' ר"פ ח"ה ורש"י בעצמו חזר בו כמ"ש התוס' לעיל ובב"ב שם : שם סד"ה רבינא אמר כו' ובג' הוכר . ומדברי הרמב"ם בפ"י מהנ"מ דין ג' נראה דאפילו לא הוכר השור רק שראו בפעם ד' שורו שהרג ואין יודעין אם הוא זה השור שהרג בג"פ הקודמים או אחר הוא הואיל והועדו הבעלים שיש בבקריו שור שנגח ג"פ היה להם לשמור כל בהמתן ומאחר שלא שמרו משלמין כופר מבואר דאף דיכול להיות דשור זה הוא תם אעפ"כ הבעלים משלמין כופר והנה הדבר תימה לפענ"ד דאף אם נאמר ליעודי גברא והרי הועד שיש להם שור נגח מ"מ שור זה יכול להיות שהוא תם והיאך ישלם כופר בתם תדע דאל"כ הו"ל לעיל למימר נ"מ בין לייעודי תורא ובין לייעודי גברא בכה"ג דהגברא הוא מועד והשור אינו מועד וע"ק כיון דהרמב"ם בפ"ו מהנ"מ דין א' כ' שהדבר ספק אי לייעודי תורא אי לייעודי גברא א"כ איך נתחייב כאן כופר דלמא לייעודי תורא והשור הזה אינו מועד . אך י"ל דהר"מ מחייב ליה כופר מספק כיון דכופרא כפרה אינו כשאר ספק ממון לקולא וכמ"ש הה"מ שם דין ה' בשור של שותפין דפסק הר"מ ג"כ להחמיר מספק ואפשר דהר"מ מחלק לענין נ"ש בעי' שיהא השור מועד אבל לענין כופרא כפרה אף שהשור אינו מועד הואיל והועדו הבעלים חייב כופר וצ"ע :

דף מב ע"א גמ' מתקיף לה רב אדא בר אהבה . לדעת התוס' בב"ב כ"ב א' ד"ה אמר צ"ל דגם כאן גרסי' רב אדא בר אבא וקשה למחוק הספרים כאן ולקמן דמ"ט א' וצ"ל דתרי רב אדא בר אהבה הוה וכדעת התוס' בקדושין דף ע"ב :

דף מג ע"א גמ' מאי לאו כופר . ק' לוקי המית ע"י היזק רגל ובכה"ג אף שאין השור בסקילה חייב כופר וכמ"ש רש"י לקמן דמ"ח ב' ד"ה דחזא עיי"ש :

דף מד ע"ב רש"י ד"ה ל"צ דאיכא ט' ישראלים דאי לאו קרא הו"א ויל ב"ד ולישראל איכוין . תימה דאכתי היכי קטלינן ליה הא איהו מצי למימר לעכו"ם איכוונית שוב מצאתי בשיטה מקובצת כתובות ט"ו שעמד בזה :

דף מח ע"א רש"י ד"ה הכא כיון כו' וכי אפקר בתר הכי נותן תקלה ברה"ר . לפ"ז אף הפקיר רשותו ובורו חייב למאן דמחייב בור ברה"ר ועי' רש"י לקמן דף נ' א' ועי' תוס' לעיל דכ"ח ולקמן דנ"א ד"ה בור וברא"ש בפסקים סי' ו' : **ע"ב** גמ' טעמא דא"ל ואני אשמרנו כו' . ק' דלמא קמ"ל דאפי' אמר ואני אשמרנו הזיק פטור ר"ל אפי' בהזיק לעלמא פטור בעל החצר דשמירת גופו קיבל עליו ולא שמירת נזקיו ועי' לעיל דמ"ה ב' דמשמע דמסתמא קבל עליו שניהם עיי"ש ועי' לעיל דנ"ג ב' ורי"ד א' . אך י"ל דלפ"ז ל"ד פטור דסיפא לפטור דרישא דפטור דרישא לא קאי למי שמוטל עליו השמירה ופטור דסיפא קאי על מי שמוטל עליו השמירה ולפמ"ש רש"י לעיל דמ"ו ב' ד"ה היכא דקביל דאפי' באני אשמרנו מספקא לי' להש"ס אם קיבל עליו נטירותא דעלמא ועי' ברא"ש שם סי' ד' שכ' טעמו של רש"י וא"כ לפי זה כ"ש דפטור בהזיק לעלמא דלא קבל עליו שמירת נזקיו דעלמא דאפילו שמירת גופו מהיזק דעלמא מספקא לי' סכ"ש שמירת נזקיו דפשיטא דלא קבל עליו א"כ הדק"ל עוד יש להקשות די"ל דמש"ה תני ואני אשמרנו דבסתם נהי דקיבל עליו שמירתו היינו מדידי' אבל נטירותא דעלמא לא קיבל עליו אבל באומר ואני אשמרנו אפי' נטירותא דעלמא קיבל עליו דהוי כמו שומר אחר וכמ"ש הרא"ש שם בסי' ד' לכך תני הוזק חייב משמע אפילו הוזק מעלמא והיה אפשר מכאן להביא ראי' לשיטת רש"י דלעיל דאין חילוק בין ברשות סתם ובין ואני אשמרנו דאי אמרינן דלא קיבל עליו נטירותא בעלמא בסתם ה"ה באשמרנו ואי אמרינן דבאשמרנו קבל עליו נטירותא דעלמא ה"ה בסתם אך י"ל דגם רש"י לא כ"כ רק לרבי אבל לרבנן י"ל דודאי היכא דאמר ואני אשמרנו לטפויי שמירה אתי דכיון דאף בסתם לרבנן קיבל עליו שמירה ע"כ הא דאמר ואני אשמרנו לטפויי שמירה אתי וקבל עליו נטירותא דעלמא וצ"ע ודו"ק : שם ר"פ אמר כולה רבי הוא כו' . לפ"ז דמי חייב דרישא לחייב דסיפא דחייב דרישא נ"ש וכן בסיפא אבל לר"א דרישא ח"נ וסיפא נ"ש :

דף סא ע"א רש"י ד"ה ר"א במתניתין . ר"ל במתניתין לקמן ע"ב איתא הך מימרא דר"א ודלא כס"א דגרסי דתניא ומסיים פטור :

דף סב ע"א רש"י ד"ה מאי הוה דמבעיר לא מזיק בידים הוא כו' . לר"י דאמר אשו משום חציו ומחייב בד' דברים מוכח דס"ל דמבעיר מזיק בידים הוא וזה במדליק בתוך שלו וכ"ש במדליק בשל חבירו דוודאי מזיק בידים הוא ורש"י גופי' פי' לעיל בד"ה בתוך של חבירו דהוי כמאבד בידים ועי' פ"י :

דף ע ע"א רש"י סד"ה כיון דכתיב כו' והוה כתופס לבע"ח . עי' רש"י ב"מ דף יו"ד א' דס"ל בעשאו שליח יכול לתפוס וק' דהא כאן עשאו שליח . וי"ל עפמ"ש בספרי מ"ה ע' תופס לבע"ח דזה תלוי אי ש"ד או לא דאם נאמר ש"ד נשתעבד הנכסים לכל המלוין ואין השליח יכול לתפוס מה שכבר משועבד לאחרים דאף דהמלוה עצמו יכול לתפוס משום דעביד אינש דינא לנפשי' אבל אי של"ד לא חל השעבוד כלל על הנכסים רק על גוף הלוה ולכך אף שליח יכול לתפוס וא"ש דהכא רב אשי קאמר לה ורב אשי ס"ל ש"ד דאית ליה בב"ב קנ"ז ב' דאקני משתעבד דשעבוד עדיף מקנין והארכנו בחבורנו מ"ח אות ל"ה בערך ש"ד דזהו דוקא למ"ד ש"ד ועיי"ש באורך שכתבנו דבשטר גם שמואל מודה דש"ד עיי"ש וא"כ לר"א אף בשליח א"י לתפוס אבל בב"מ כ' רש"י על ר"נ ור"נ ס"ל של"ד [כמ"ש התוס' לעיל י"ב א'] ולכך בשליח יכול לתפוס ודו"ק . ובזה א"ש דאמימר אזיל לשיטתי' דס"ל [גיטין י"ג ב'] טעמא דמעמד שלשתן דנעשה כאומר אשתעבדנא כו' והקשה לו ר"א אלא מעתה הקנה לנולדים ועיי"ש בפ"י שהקשה דלמא שעבוד עדיף מקנין וצ"ל דקי"ל לרב אשי דאמימר ס"ל של"ד ולא עדיף שעבוד מקנין וכיון דס"ל של"ד אוי שליח יכול לתפוס :

דף עג ע"א גמ' והן משלמין תשלומי ג'. יש לתמוה על הר"ם בפכ"א מהל' עדות שהשמיט דין זה לגמרי . ועי' בחבורי מ"ת ע' תכ"ד אות ח' שהארכתי מאד בזה : **ע"ב** תד"ה כי כו' . עי' בספרי מ"ה ע' תכ"ד אות ג' שהארכתי : שם וי"ל דסבר לה כברייתא כו' . עי' במל"מ פט"ו מהל' מעשה הקרבנות דין א' ועי' בספר קצות החושן שפי' דבריהם דבהך דנזיר דכ"א מבואר שם כמה תכ"ד כדי שאילת תלמיד הרי מבואר להדיא כרב אחא עיי"ש בסי' רנ"ח ס"ג :

דף עו ע"א תד"ה שחיטה כו' אבל מום דלאחר מיתה ל"ה מום . עי' תוס' חולין כ"ח ב' (סד"ה בע"א) שכ' דא"א להפריד העור ולבדוק דאין לך מום גדול מזה ולדבריהם שם א"כ כששוחט העור ומיעוט הקנה יכול לפדותה דאין לך מום גדול וזהו מום מחיים והדק"ל ומיהו בל"ז דברי התוס' תמוהים דאין נראה שיהיה מום מפרידת עור בעלמא ובמ"א נאריך מזה :

דף פא ע"א רש"י ד"ה עד שתרד רביעה ב' זמנה בי"ז במרחשון . עי' פ"ח דפאה משנה א' ובתיו"ט שם :

דף פז ע"א תוס' סד"ה וכן היה ר"י פוטרו מכל מצות כו' . ולא דמי כו' . עי' תוס' מגילה די"ט ב' שהקשו מרב יוסף ור"ש דאמרו אגדתא בלילי פסחים ומוציאין אחרים י"ח דסברי מצה בזה"ז דרבנן וק' דהא הם תרי דרבנן וע"ז תי' דסומא עדיף מקטן שכבר נתחייב במצות מדאורייתא קודם שנסתמא אך זה אינו מעלה ארוכה להך דהכא דאכתי למה נקיט שלא ראה מאורות מימיו דאפי' ראה מאורות בקטנותו אינו מוציא כיון שעדיין לא נתחייב במצות מה"ת וראיתי בתוס' מגילה כ"ח א' ד"ה מי שכ' שם טעם אחר דכיון שהוא גדול ובר דעת עדיף טפי מקטן :

דף פט ע"א תד"ה כל . וא"ת כיון דאתיא כר"מ דדאין דד"ג כו' . י"ל קשר דברי התוס' עם התי' הקדום דבל"ז לא מצי להקשות שתצטרך לשלם מדינא דגרמי דבתשו' המבי"ט כ' דלא מחייבינן מדד"ג רק היכא דברי היזקא וכאן לא ברי היזיקא שמא תמות היא בחיי הבעל ולא יבוא לידי גבוי' . אך לאחר שכ' התוס' בתי' הקדום שיגרשנה ואח"כ תמחול ע"ז מקשו שפיר שתצטרך לשלם מדד"ג דלאחר הגירושין ברי הזיקא כבר ודו"ק :

דף צא ע"ב גמ' שיכתת ברי . בב"ב הגי' שכחת ברי ופירש"י כך שמו :

דף צח ע"א גמ' והא קא שבח לענין נסכא . עי' ט"ז יו"ד סי' קס"ה ס"ק א' : תד"ה הא כו' דאי שמיה היזק אין כאן שום רבותא . צ"ע דהא בגמ' לא מקשה הכי רק מקשה דאפילו בדיני אדם ליחייב וזהו ל"ק דסתם מים לאו לגבי מזבח קיימא וצ"ל דהקו' היא כך בדיני אדם נמי ליחייב ואם תתרץ משום דסתם מים לאו לגבי מזבח קיימא א"כ למה נקט מלאכה דלא מינכר ליתני מידי דמנכר וא"ל דקמ"ל דאפילו בלא מנכר חייב בד"ש זה אינו רבותא כיון דאף בד"א חייב במידי דלא מנכר אך מאד דחוקים דבריהם חדא דעיקר הקו' חסר מן הספר ומה שמקשה בד"א נמי לחייב ל"ק כלל וצ"ל דתירוצם הוא כך דבאמת עיקר קוש' הגמ' שם מפרה דקיימא לגבי מזבח כיון דדמיה יקרים אך מה דמשני שם כי חטאת ששקל בהן משקולת ולא ניחא לית בטעמא דמים לאו לגבי מזבח קיימא משום דאכתי תקשה לנה נקט מידי דלא מינכר אפילו מידי דמנכר נמי כיון דמים לאו לגבי מזבח קיימא אפי' מידי דמינכר ואי משום רבותא דחייב בד"ש אינו רבותא כיון דהיזק שא"נ שמי' היזק . וע"ז משני ששוקל משקולת ול"ת אפילו היזק שא"נ וקמ"ל רבותא דאפ"ה חייב בד"ש : שם ועי"ל דרבה סבר כו' . עי' תוס' גיטין שם ועפ"י כאן : **ע"ב** גמ' ועשה מהן שידה תיבה ומגדל ושיברן פטור . ר"ל דאין נותן לו אלא דמי עצים : רש"י ד"ה ואכפיי' רפרם לר"א ששרף כו'. עי' רש"י כתובות שלא כ' כן רק שבא הדין לפני ר"א עיי"ש :

דף ק ע"ב תד"ה אם . כי איך יהיה השבח של צבע כעור יותר כו' . ובדרישה ובסמ"ע סי' ש"ו תי' דמיירי שנתייקר הצבע באופן שאף הכיעור שוה יותר ממה שהיה שוה חיפה והנאה בשעה שהתנה :

דף קח ע"ב גמ' איתמר ננגבה באונס והוכר הגנב . משמע דבאו עדים שגנב וכ"כ בסמ"ע סי' רצ"ד סק"ו בתי' הב' שכתב שם וק' דאם באו עדים שגנב שוב השומר פטור משבועה כמ"ש בסי' רצ"ד ס"ב וע"ש בהגה"ה שהביא דעת החולקין . אך לדעת הסוברים דביש לו עדים שנגנבה שוב פטור השומר משבועה ק' מסוגיא דהכא וצ"ל דהכא מיירי דלא באו עדים שגנבו ממש רק שהכיר כליו ביד אחר ובדרך שמבואר בח"מ סי' צ' סי"א בסופו עיי"ש ודו"ק . ולפי זה ק' קו' הסמ"ע בסי' רצ"ד דתי' הא' כבר דחה בש"ך שם ותי' הב' לפמ"ש דאין עדים שנגנבה נסתר ג"כ וצ"ל משום ש"ש נקט נגנבה באונס:

דף קי ע"א ה"ד אי דמצי עביד עבודת כו' . ר"ל עבודת הקרבה ועבודת האכילה וכ"כ בשטמ"ק עיי"ש :

דף קיב ע"א רש"י ד"ה שאם אין ננבה . ולא היה לי לב להבין את מושל . פי' שלא היה לי לב להבין דברי רבו שהרב נקרא מושל כמ"ש כי תשב ללחום את מושל בין תבין את אשר לפניך ודרז"ל בפ"ק דחולין [ו' א'] אם יודע תלמיד ברבו כו' ואם לאו ושמת סכין בלועך כו' :

דף קיג ע"א תד"ה ומר כו' אף ללבוש . ומיירי בענין דליכא משום פ"ר כגון שלובש בגדים אחרים וכ"כ התוס' שם להדיא : **ע"ב** תד"ה שלא כו' . עי' תוס' קידושין ט"ז א' סד"ה בנכרי ועמש"ש בגליון : שם ד"ה הכי כו' . עי' בתוס' ב"מ מ"ח ב' בתוס' המתחיל בע"א ד"ה נתנו לסיטון שהוכיחו מהך דהכא דרב אשי ס"ל גזל כותי מותר :

דף קיד ע"א גמ' בלסטים מזוין ור"ש הוא . וק' סיפא דתני אם נתייאשו אבל סתמא לא אי מיירי בלסטים מזוין אפי' סתמא נמי ואי מיירי בגנב אפי' ידוע נמי לא וצ"ל דאם נתייאשו לאו דווקא וה"ה סתמא אך דנקט מילתא דפסיקא דבידעינן דאייאש הוה שלו וודאי ואפי' תפסו הבעלים מידו מפקינן מיניה אבל בסתמא אם תפסו הבעלים ואמרי אנן ידעינן בנפשנו דלא יאשו תפיסתן תפיסה ואם תפסו שלא בעדים פשיטא דתפיסתן תפיסה דיש להו מגו אך אם תפסו בעדים דלית להו מגו צ"ע ונראה דאפי' בעדים תפיסתן תפיסה דהא דאמרינן סתם גזילה יאוש בעלים היינו שעל הרוב מייאשין וא"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב ז"א דזה רק לאפקועי מיד המוחזק אבל הכא אדרבה המציל הוא המוחזק אבל בתפסו הבעלים ואומרים דקים לן בנפשא שאני מן המיעוט ולא נתייאשתי אין מוציאין מידם וכעין זה שכ' התוס' לעיל דכ"ז א' לענין חביתא וכדא עיי"ש : **ע"ב** הא לאו כבוד אביהם לא . וק' לוקי בלאחר יאוש דשמעינן' דאייאש דהא ר"ת דס"ל גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה מוקי לעיל ריש פרקין מתניתין בלאחר יאוש אך י"ל דרב אשי אמר כן לרבה לשיטתי' דס"ל דאף בידוע מחלוקת ולרבנן גזלן אף בשמעינן' דאייאש לא הוה יאוש וא"כ ע"כ צ"ל כגזלן דר"ש אבל רב אשי דמשמע בסוכה דס"ל בידוע לכ"ע הוה יאוש כמ"ש הרא"ש בשמעתין א"כ אין ראיה מכאן די"ל בידוע שנתייאש מיירי : שם שאני נחיל של דבורים דקנין דרבנן הוא . לא הבנתי דהא סתמא קתני דנאמנת אשה וקטן לומר מכאן יצא נחיל זה משמע אפי' תוחזק בהן אחר ולקחן לעצמו מוציאין מידו וא"כ אדרבה הלא אף לדברי הקטן שמכאן יצא נחיל זה וזכה בהן אותו האחר במה שהגביהן או משכן דמי לא עסקינן דמיירי אף בכה"ג דסתמא קתני דנאמנים משמע לכל דבר אף כשקנה בהן אחר מדאורייתא וא"כ מדאורייתא אף אי מהימנינן לדברי הקטן אעפ"כ קנה אותו האחר ומכ"ש דאין נאמנות לקטן מדאורייתא וא"כ האיך קאמר דקנין מדרבנן הוא אדרבה כ"ש דלא ליהמני' דזה החזיק בהן בקנין דאורייתא וצ"ל כגי' הספרים הובא הגי' בשיטה מקובצת דתקנתא דרבנן ר"ל דרבנן תקנו כן דהפקר ב"ד הפקר ובפרט דמיירי כשהבעלים מרדפין אחריהם :

דף קיז ע"א גמ' ומסרה לפרהגנא דמלכא . עי' גיטין מ"ד א' המוכר עבדו לפרהגנ כותי ועיי"ש ברש"י ותוס' ורא"ש :

הגהות על הרא"ש

סימן א והכי קי"ל דקנסא הוא כי היכי דלינטרא לתורא . פי' עכשיו שרואה שהשור נגחן הוא מחוייב לשומרו ואם לא היינו מחייבין לשלם לא היה שומרו מכאן ולהבא אבל בשן ורגל אין להחייב כי היכי דלינטרי' מכאן ולהבא ,דשן ורגל הזיקן מצוי אצל כל בהמות וא"כ אין לך שור יוצא לרה"ר אבל קרן אינו מצוי כלל ואי איתרמי דא' נגח קנסינן לי' כי היכי דלנטרי' ולא יוציאו עוד אלא א"כ ילך עמו וישמרנו משא"כ בשן ורגל שהוא מצוי בכל הבהמות א"א לגזור גזירה מה שאין רוב הצבור יכול לעמוד בה ודו"ק : **סליק מסכת בבא קמא**

מצפה איתן על מסכת בבא קמא

מאת הגאון הגדול כו' מהורר **אברהם** זצ"ל (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו') עם תוספת מרובה מבי"ק על הנדפס בש"ס זיטאמיר.

דף ג ע"א גמ' וליכתוב רחמנא ושלח דמשמע רגל ומשמע שן כו' מכדי שקולין הן ויבואו שניהם. והא דאמר לקמן (דף ד) למ"ד מנא שור לרגלו ומבעה לשינו דה"ק לא ראי הרגל שהזיקה מצוי כראי השן כו' ולא ראי השן שיש הנאה להזיקה כראי הרגל כו' דאלמא דלא הוי ילפינן חד מחבריה. היינו אי הוה כתיב חד מינייהו בהדיא לא הוה אתי אידך מיניה כיון דאיכא ביה פעם דליתא באידך ובקל פריך לריכותא וכמ"ש תוס' פ"ג דכתובות (דף לב ע"ב) ועי"ש במהרש"א. משא"כ אי לא הוה מפרש בהדיא שום א' מהן הוה אתו שניהם דהי מינייהו מפקת. ועיין כה"ג בתוס' רפ"ב דיבמות (סוף דף יז) ושם (דף כג) ובמהרש"א שם ובגיטין (דף כו) וכמ"ש בחי' להרמב"ם פ"ט מה' עדות בס"ד. ושוב ראיתי בס' שיטה מקובצת לקמן שכתב וז"ל ואין סברא לומר שקולין הן כדלעיל דה"ה דלא כתיב בקרא לא הא ולא הא א"כ הי מינייהו מפקת אבל אי כתב בקרא בהדיא שן או קרן לא שייך למימר בהו שקולין ע"כ. והיינו כדאמרן: תוס' ד"ה דומיא דרגל. וא"ת ונימא איפכא דהא דמקשינן לתולדה ה"מ באיסורא אבל בממונא לא. י"ל דהכא ה"מ דמקשי' קולא לתובע משום דמפורש בקרא מיטב תשלומין וכה"ג כתבו התוס' בפסחים (דף כד ע"ב). וכן י"ל עפ"ז מ"ש תוס' ביבמות (ריש דף סט): בא"ד ול"ש בממונא. עיין בס' כרתי ופלתי ביו"ד סי' סא ובס' נחלת עזריאל בחולין (דף פה): ע"ב גמ' ואמאי קרי לה תולדה דרגל. כתב בפלפלא חריפתא וז"ל ולא איסתתים תלמודא למימר דממונא הוא דהכא אליבא דרב פפא הוא דס"ל לקמן (טו ע"א) דאף פ"נ דקרן ממונא הוא ע"כ. ולפ"ד א"מ דאכתי אליבא דרבא הל"ל הכי דהא איהו ס"ל פ"נ קנסא וכדמוכח בתוס' לקמן (דף ס):

דף ד ע"א תוס' ד"ה כראי אדם כו' הקשה ריב"א מאי חומרא היא זו ראי דאין משלם את הכופר משום דקים ליה בדרבה מיניה כו'. נראה דאתיא כתנא דברייתא לקמן (דף מ ריש ע"ב) דקתני לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב נאמר בש"ש שאינו משלם. ופי' התוס' שם דהא פשיטא דעדיפא חומרא דש"ש שמשלם קרן בלא שבועה מחומרא דש"ח שמשלם כפל בשבועה דמי יודע שיבוא לידי כך וכו'. אבל לשמות פרכא על ק"ו אם רוצים ללמוד חומרא בש"ש מש"ח שפיר פרכינן מכפל אעפ"י שהיא חומרא קטנה כיון שאין בלמד אעפ"י שיש בו חומרא אחרת חמורה ממנו עכ"ד. ולפ"ז ה"נ אין ללמוד חומרא באדם משור שישלם נזק מחמת פירכא שיש במלמד שמשלם כופר ואין בלמד ואעפ"י שבאמת היא חומרא קטנה ויש בלמד חומרא חמורה מזה דקים ליה בדרבה מיניה והוא גורם קולתו שאין משלם כופר אפ"ה פריך מיניה כמו התם דפריך מחומרא דכפל שיש בש"ח ואין בש"ש אעפ"י שיש בו חומרא גדולה דקרן והחומרא גורם הקולא שא"ת כפל. וההוא תנא דברייתא אחרינא דא"ל התם בפ' הכונס דאפי' פירכא על ק"ו לא פרכינן בכה"ג שהקולא בא מחמת חומרא קוטנא דלא פריך הכא מכופר אלא פירכא אחרינא דאיכא למימר מה למילי דשור שהם קרן ושן ורגל שכן כוונתו להזיק שיש הנאה להזיקו או שהזיקו מצוי תאמר באדם כו'. ונראה שזו היתה דעתו של רש"י ולכך פי' לקמן (דף ה) אהא דאמר רב מערבית מצמי' דרבא לכתוב רחמנא תרתי ותיתי אידך מינייהו. דהיינו אב משור ואדם דהי פרכת מה לשור שכן כוונתו להזיק תאמר באדם אדם יוכיח כו' ולא פי' פירכא דשור שכן משלם את הכופר כדהכא דבכוונה פירש כן דקשיא ליה קושיית הריב"א דמאי חומרא היא זו כו' וניחא לי' כמה שכתבתי דאתיא אליבא דתנא דס"ל דבכה"ג נמי הוי פירכא והתינח בסוגיא דידן אבל בסוגיא דהתם ליכא למימר הכי דאליבא דרבא איירי התם ואיהו לא ס"ל כההוא תנא אלא כתנא אחרינא דלא פריך בכה"ג שהקולא בא מחמת חומרא וכמ"ש תוס' בב"מ (דף מח ע"ב) ותקשי לדידי' קושית הריב"א ולכך הוכרח רש"י לפרש אליבא דרבא באופן אחר: ומיהו הנכון שנתחלפו כאן בדברי התוס' תיבות מאי והאי וכצ"ל האי חומרא היא זו מאי דאין משלם כו': ע"ב גמ' מה לי שור דאזיק שור מה לי שור דאזיק אדם אידי ואידי נזק הוא דמשלם. והיינו למ"ד פלגא נזקא קנסא דאמר לקמן פ"ד דאין גובין שניהם בבבל לא שור דאזיק שור ולא שור דאזיק אדם. ואע"ג דלענין שן ורגל הוי חילוק דשור בשור גובה בבבל מ"מ תנא שור וכל מילי דשור כמ"ש תוס'. אבל למ"ד פ"נ ממונא ושור בשור גובין בבבל קשה דהל"ל תרי גווני שור. עוד קשה אף למ"ד פ"נ קנסא איכא חילוק דבעי' דו"ח ואילו שור באדם לא בעי דו"ח לתי' א' בתוס' דסנהדרין (דף ג). וכן קשה ע"ד התוס' הנ"ל מהסוגיא דלקמן (דף מ ריש ע"ב) דנימא אי תם הוה בעי דו"ח ומועד לא בעי דו"ח. ולתי' ב' בתוס' שם א"ש דכל דבעי' מומחין בעי' דו"ח: רש"י ד"ה ומנסך כו' ליכא למימר שנסכו ביין נסך שזרק בו דלא קמחסריה ולא מידי. לכאורה תמוה כמ"ש במהרש"א ונדחק גם דברי בנו של בעל הטורים ביהודה בת"ש בסופו דחוקים. אלא מחוורתא מ"ש בזה בשעה"מ ה' ע"ז ובס' תורת גיטין פיי"ש:

דף ה ע"א רש"י ד"ה ומפגל כהן ששחט קרבנו של ישראל חטאת לשום שלמים. הפני יהושע תמה אמאי שני ליה לרש"י לפרש פיגול ממש כמו בכל מקום דהיינו שחשב לאכול חוץ לזמנו והאריך בדחוקים וכבר הקשה כן בשיטה מקובצת. ונפלא מהם סוגיא ערוכה במנחות (דף מט) דבגמ' גופה שם קאמר האי לישנא אמתניתין דכהנים שפגלו במקדש שבפ' הנזקין דקשחט חטאת לשום שלמים וכבר הרגישו רש"י ותוס' שם ופירשו דהיינו לומר ששחט חטאת ע"מ לאכלו לשני ימים ולילה כשלמים. ולפ"ז היינו פיגול ממש ואין ספק שרש"י ז"ל ג"כ נתכוון לזה אלא דנקט לשון הגמ' דמנחות וסמך את"ש במקומו:

דף ו ע"ב רש"י ד"ה מיטב שדהו של היאך דקא משלם דהיינו שדה של מזיק ולא אתי גז"ש ועקר ליה לקרא. והכי מוכח נמי אליבא דר"ע פ"ג דכתובות (דף לח ע"ב) אבל ק"ל דאמאי לא אמר הכא אהני גז"ש ואהני קרא כיון דאיכא לקיומי' לקרא כדאמר ר' ישמעאל כגון דזיבורית דמזיק לא שווי' כעדיות דניזק דמשלם ליה מעידית דידי' אבל היכא דזיבוריות דמזיק שווייה כעידית דניזק לישלם ליה מינייהו הואיל וריבתה גז"ש דשיימינן בדניזק. דכה"ג אמר התם בפ"ג דכתובות (דף לג) גבי גז"ש דתחת. וה"נ אמרינן ברפ"ה דפסחים (דף נח) דמוקי לה אביי דר"ע ס"ל כמ"ד בזיכין קודמין למוספין. ובפ"ג דיומא (דף לד) מפרש טעמא דמ"ד הכי דגמר חוקה חוקה מתמידין ופריך דה"ס ליקדמו לנסכים כתמידין ומשני דלהכי אהני ביום ביום דכתיב בבזיכין לאחר. אלמא דר"ע גופיה ס"ל אהני גז"ש ואהני קרא. ובשלמא ר' ישמעאל דס"ל התם אהני גז"ש ואהני קרא נ"ק אדר' ישמעאל דמתניתין כמ"ש בחי' בס"ד אבל לר"ע קשיא. וכן ס"ל נמי בסנהדרין (דף נז ע"ב). ואפשר דמש"ה דקדק רש"י ז"ל לפרש מיטב שדהו ישלם דהיאך דקא משלם דהיינו שדה של מזיק לומר דה"ט דלא ניחא ליה לר"ע לומר כר"י דאהני גז"ש היכא דהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק דשיימינן בדניזק דא"כ אתיא לה גז"ש ועקר ליה לקרא מפשטיה דמשמע דשיימינן בדמזיק ולא מצי לקיומי' אפי' בכה"ג דזיבורית דמזיק לא שווייה כעידית דניזק דאי איתא דאי ה"ל זיבורית כעידית דניזק הוה מצי יהיב ליה השתא נמי מסתברא דמצי יהיב ליה עידית דעלמא דהוי עפי מעידית דניזק וכמ"ש מהרש"א לקמן (דף ז ע"ב). ורחמנא אמר מיטב שדהו ואת אמרת בשל עולם הן שמין וכדאמר לקמן בפשיטות אליבא דר"ע וכי היכי דפשיטא ליה דמיעט רחמנא בקרא דמיטב שדהו ישלם דאין שמין בשל עולם ה"נ דמיעט דלא ליתיב ליה מזיבורית דידיה אפי' הואי כעידית דניזק מה"ט. דאי לא דמיעט כה"ג לא הוה ממעט נמי בשל עולם. וע"כ לגמרי מיעטי' רחמנא דלא לישיימי' בדניזק ומש"ה לא אהני הכא כלל גז"ש. ולפמ"ש התוס' בערכין (דף טו) ובס' ש"מ בשם ר"ת דכל היכא דקאמר כי האי לישנא נאמרה תיבה זו למעלה כו' לא דייקינן לי' גז"ש אלא כמו למוד סתום מן המפורש אתי נמי שפיר:

דף י ע"ב גמ' וצריכא דאי כתב רחמנא מכה בהמה ישלמנה משום דלא שכיחא אבל טריפה ס' והמת יהיה לו דשור דאזיק שור דשכיח כו'. ואע"ג דבריש החובל (דף פד) מוכח דאדם דאזיק שור שכיח שהרי גובין אותו בבבל י"ל דהא דקאמר הכא דמכה בהמה לא שכיח היינו לגבי טריפה ולגבי שור דאזיק אדם דשכיח טפי: שם לא נצרכה אלא לפחת נבילה. והא דאמר רפ"י דסנהדרין (דף פד ע"ב) אם אינו ענין לנפש תנהו ענין לנפש בהמה דהא א"כ הכתישה באבנים ולא עביד בה חבורה מיחייב תנהו ענין לנפש אדם לומר דמכה אביו אינו חייב עד שיעשה בו חבורה ל"ק דהא איצטריך לכדהכא לומר דפחת נבלה הוי דניזק במכה בידים. דאי משום הכי לחודי' מצי דליכתוב הכי ומכה בהמה ישלמנה נפש תחת נפש ואנא אמינא כדהשתא א"ת ישלמנה דמשמע שהבהמה עצמה ישלם והא פשיטא דהשתא מי אית לי' לדידי' כו' אלא ע"כ ישלימנה קרי ואסיפא דקרא דאיירי במיתה קאי לומר דפחת נבילה דניזק הוי. אבל לעולם נפש דרישא דקרא אינו ענין גבי בהמה וכדאמר בסנהדרין. ועפ"ז א"ש נמי דלא תקשי מסוגיא דפ"ג דבילה כמ"ש שם:

דף יא ע"ב תוס' ד"ה בכור שנטרף כו' ומפרש ר"ת שנטרף היינו שנעשה טריפה כו'. כן משמע בירושלמי פ"א דקדושין דשם מקיים ר"ת כמה שמת ופטור משלשים שלעים:

דף יב ע"א תוס' ד"ה אנא מתניתא ידענא כו' ואר"י דהכא לא איירי אלא במילי דרבנן כו'. עיין מ"ש בחי' הרשב"א על הרי"ף והניח בצ"ע וכה"ג קשה ע"ד התוס' דרפ"ה דגיטין ועי"ד ר"ת שהביאו התוס' פ"ח דב"ב ושם אכתוב ליישב בס"ד:

דף יד ע"ב גמ' ואי ביתמי אמאי ב"ד גובין מהן. וק"ל לדעת הפוסקים שהביא המשנה למלך בפכ"א דמלוה דהכי דאין טפין ליתומים אפי' גדולים לפרוע חוב אביהן ממטלטלין מ"מ מצוה איכא עלייהו וחיוב בידי שמים וכל היכי דחייב לצאת יד"ש אם תפס ב"ד ואין מוציאין ממנו וה"ה בשתפס מטלטלי דיתמי וא"כ מאי פריך כאן אי ביתמי אמאי ב"ד גובין מהן הא שפיר מהני גם ביתמי. ויותר קשה לפי מאי דמסיק שם דאליבא דכ"ע מהני תפיסה ביתומים גדולים שלא בעדים דאית לי' מיגו ואפי' תפש לאחר מיתה מהני וא"כ קשיא הא דמתניתין דתאי פריך דאמאי ב"ד גובין לו מהן ומוקי לה כשתפש מחיים דאף לאח"מ המנ"ל וכגון שתפש הניזק ממטלטלין מהן שלא בפני עדים דאית לי' מיגו לומר שלא תפש או שהחזיר להן. ונראה דמהאי טעמא דקדק כאן רש"י ז"ל ופי' דהשתא דאמר דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח משום דאיכא למימר דלאחר מיתת אביהם קנאום דלטעם זה לא תהני תפיסה כלל לאחר מיתה ודוקא כשידוע דהני מטלטלין שבק אביהן מהני תפיסה גם לאחר מיתה שלא בעדים אבל כשאינו ידוע ודאי דלא מהני ומשום הכי פריך אהא דקתני אם קדם ניזק ותפש מטלטלין כו' דמשמע אעפ"י שאינו ידוע שהן של אביהן אלא מטלטלין סתם ב"ד גובין וע"כ מוקי לה שתפש מחיים:

דף טו ע"א גמ' ואי אשמועינן הני תרתי ה"א משום כפרה והכא משום חיותא כו'. כלומר מחד מינייהו לא אתיא אבל מתרווייהו אתיא במה הצד ולא אתא להאריך ולדקדק בזה. וכה"ג כתבו התוס' לעיל (דף י ע"ב) ועי' מהר"י ן' לב ועיין תוס' שבת (דף קלא ע"ב) ד"ה אי מעומר דה"נ נתכוונו למש"ש. וא"ל מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד חמור דדוקא היכא דלמד קל הוא ביותר שאין בו שום צד חמור בהא איכא דפריך אבל היכא דבלמד אשכחן צד חמור דליתא בחד מהנך דגמרי' מינייהו לא פרכינן וכמ"ש הרמב"ן בחי' פ"ק דמכות ומש"ה המנ"ל במה הצד אי נ"ע עליה: תוס' ד"ה הא מני כו'. ומאי שייר דהאי שייר. עיין לקמן (דף לג סע"א):

דף כד ע"א תוס' ד"ה אנא כר' יוסי ס"ל. הקשו דא"כ הל"ל הלכה כר' יוסי ולמה לי' למימר משום לצרוף תנאי דר' יהודה ור"מ ס"ל דמודה להו ותירוצם דחוק. ונראה דהתוס' אזלי לשיטתם שכתבו במ"ק (דף כו) ובתענית (דף כח) דהלכה כר' יוסי אפי' מחביריו. אך לפמ"ש בחי' לשבת דהעיקר כהפוסקים דאין הלכה כר"י נגד רבים לפ"ז ע"כ איצטריך לי' לר"נ כאן למימר דהלכה כר' יהודה ור"מ משום דר"י מודה להו ועדיף מדר"ש אע"ג דג"כ מודים לי' אבל משום דר"י נימוקו עמו לחוד לא הוה מצ"ל הלכה מחביריו אי לאו הוה מי שמודה לו. וכן בירושלמי ספ"ח דפסחים קאמר ויכבו ר"מ ור"ש על ר' יוסי:

דף כו ע"א תוס' ד"ה ולא תהא כו' לרוצות יוכיחו. עיין תוס' סוטה (דף כח): בא"ד דהשתא ק"ו דלעיל ליכא. עיין קידושין (דף יד) חולין (דף כג): בא"ד וי"ל דאי לאו כספו הוי שבקינן ק"ו דהכא דמיקל בתשלומין והוי עבדינן ק"ו דלעיל דמחמיר בתשלומין. בחידושי מהר"י ן' לב הקשה על דבריהם מהא דאמרי' בכ"ד דתיקו דאיסורא לחומרא ודממונא לקולא דנתבע וא"כ הכא דאית לן תרי ק"ו הדין נותן בהיפך דשבקינן ק"ו דמחמיר בתשלומין ועבדינן ק"ו דמיקל לנתבע והניח בצ"ע. ונראה שנעלם ממנו דברי ר"ת בתוס' לעיל (דף ג) דבממונא נמי אמרי' לחומרא. וכן איסתמיט לבעל כרתי ופלתי ביו"ד סי' ס"א ובעל נחלת עזריאל תלמידו בחי' לחולין (דף פה) שכתבו בפשיטות דבממון ל"ש כלל זה דאמרי' לחומרא כיון שהוא קולא לאידך וז"א לדברי ר"ת הנ"ל:

דף כז ע"א גמ' בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ורבנן כו'. ע"כ אליבא דריב"ב דמחייב בזא"ז קאמר רבה דלמ"ד דמי מזיק חייב דאילו לרבנן דפטרי בהכהו עשרה בנ"א אפי' בזא"ז ה"ה דשור פטור וא"כ אינו חייב בכופר דהיא גופי' ס"ל לקמן (דף מב) דכל היכא דאין השור בסקילה אין בעלים משלמין כופר. וכה"ג כתבו התוס' (ריש דף מ ודף מג ע"ב): שם הניח גחלת על בגדו חייב כו' דהא תנן קרע כסותי חייב. ולכאורה קשה דהא אי לא בא לידו בתורת שמירה מסקינן בס"פ החובל שאינו חייב ונ"ל דהיינו דוקא בשא"ל בפירוש קרע אבל בסתמא כי הכא שעומד ושתק חייב אף שלא בא לידו בתורת שמירה:

דף כט ע"ב תוס' ד"ה אלא אמר כו' הבמה בהפקר קני. עיין תוי"ט פ"ד דשקלים וקדמו מהרש"ל ביש"ש ועיין שעה"מ ה' נדרים ועיין תוס' ריש בבא מציעא:

דף ל ע"א גמ' רבא אמר מילי דאבות. עי' שבת (דף קכ):

דף לה ע"א תוס' ד"ה מתניתין כו' ועוד דלא דמי לשוגג שיש בו איסור מלאכה. וצ"ע בכתובות (דף לא) גבי זרק חץ וקרע שיראין של חבירו דל"ק דמפטר מחמת מלאכה דקריעה רק משום זריקה משמע ד"ה דקריעה הוי מקלקל ואין פוטרו מתשלומין כפי' התוס' וק' לפרש"י:

דף מא ע"א תוס' ד"ה איני יודע כו' וא"ת איצטריך לבן פקועה לרבנן דר"מ דלא בעי שחיטה. הרמב"ם בפ"ב דקדושין תירץ דהכי כתב רחמנא יסקל השור משום קנסא דבעלים הוא וע"כ אסור נמי בבן פקועה שאין טעון שחיטה. ומ"ש תוס' דבן פקועה מיקרי שור בפ"ק דבכורות ז"א רק למ"ד דפודין בבן פקועה אבל למ"ד דאין פודין משמע דלא מקרי שה וכמ"ש רש"י שם וכן פסקו כמה פסקים. וגם מ"ש התוס' דאפי' שסוע מקרי פר ביומא. אין זה מוכרח וגם הרמב"ם ל"פ כן כדמוכח בהל' בכורים פי"ב וכ"ה בתבילתא. וההיא דיומא י"ל בפ"א כמ"ש בחי' שם. ומיהו נראה דבן פקועה שנגח חייב לכ"ע דאף למ"ד דלא מקרי שור מ"מ הא ילפינן האי שור משבת ושם נאמר וכל בהמתך ובלשון זה הוי נמי עובר שבמעי אמו כדאי' בחולין (דף סט) וכ"ש בן פקועה. ויש להביא ראיה מר"פ שור שנגח דמחייב ולד שנגח במעי אמו והתם נמי כי יגח שור כתיב: ע"ב גמ' ובעל השור נקי ר"א אומר נקי מחצי כופר כו' קסבר כופרא כפרה. לכאורה מנ"ל לתלמודא דסבר ר"א הכי דאימא דס"ל כופרא ממונא אבל למ"ד כפרה הוי קנס ומיפטר בהודאתו וכדאיתא בירושלמי ספ"ג דכתובות. ובחי' הרשב"א עמד בזה דאמאי לא אמר דכופרא ממונא. וצ"ל דע"כ פשיטא להו אליבא דר"א דל"ל כופרא ממונא דהא משמע לעיל (דף מ) גבי פלוגתא דרבנן ור"י בנו של ריב"ב בכופר אי דמי ניזק או דמי מזיק דבפי' למימר דבהא קמיפלגי דמ"ד דמי ניזק קסבר כופרא ממונא ומ"ד דמי מזיק סבר כופרא כפרה ודחי דכ"ע כופרא כפרה הוא והכא בהא קמיפלגי רבנן סברי בדניזק שיימינן כו' ובהכי מכפר מזיק ור"י בנו של ריב"ב סבר בדמזיק שיימינן דלא שייך למימר כופרא ממונא אלא למ"ד דמי ניזק אבל למ"ד דמי מזיק לא שייך למימר ממונא הוא וכ"ה בתוס' הרא"ש פ"ג דכתובות (דף לז ע"ב) וא"כ ר"א דשמעינן לי' לדידי' דאית לי' כופר דמי מזיק וכדמוכח ר"פ החובל (דף פד) דאמר גבי עין תחת עין דחובל בחבירו שאין שמין אותו בניזק אלא במזיק. וכ' התוס' דס"ל דהוי ככופר דמשלם דמי מזיק דרחמנא קריי' כופר כדאמר התם (דף פג) לא תקחו כופר לנפש רוצח אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים. וא"כ ע"כ ס"ל דכופרא כפרה:

דף מו ע"א גמ' אלא מעתה דכתיב ולא ישמרנו נמי שיש אין לו כסוי לזה והא תנן כסהו כראוי פטור. אליבא דרבה הוא דפריך דאמר לקמן (דף מט) דבור בר"ה לכ"ע חייב דאמר קרא כי יפתח וכי יכרה אם על פתיחה חייב על כרייה לא כ"ש אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו. דאילו לרב יוסף דאמר לקמן (דף נ) אליבא דר"ע דלא מחייב בבור ברה"ר וסבר דמצרך צריכי דאי כתב רחמנא כי יפתח ה"א פותח הוא דסגי לי' בכסוי כורה לא סגי ליה בכסוי עד דמליא לי' כו'. לדידי' ליכא למפרך מידי דהא ע"כ מדכתבי' כלל ללא יפתח ש"מ דאין לומר ולא יכסנו שיש אין לו כסוי ודלמא ר"א נמי הכי ס"ל א"ו כדכתיבנא דלא פריך הכי אלא לרבה:

דף מט ע"ב גמ' אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כ"ש כו'. ואע"ג דאיכא גוונא דמחייב בכרייה ולא מחייב בפתיחה כדקאמר לעיל (דף כט ע"ב) במוצא בור מגולגל ומתמם ומזר ומפרה דחייב ואילו פותח בכה"ג לא מיחייב מ"מ י"ל דלהא לא איצטריך קרא לחייב כיון דממעט איסתלק מעשה ראשון ופשיטא דחייב במחפרה ברה"ר:

דף נו ע"א גמ' השוכר עדי שקר כו' קשה הא נסבה ואמרי' ברפ"ב דקידושין באומר לשלוחו לא ואכול כו' דשולח פטור משום דשליח נסבה. ועיין במשנה למלך פ"ב דרוצח: שם והיודע עדות כו' קמ"ל דחייב מיתה ביד"ש. סמנ"ל דכאן איצטריך לאשמועינן דלא נימא דחייב אפי' קרבן וכמ"ד הכי לקמן (דף ק"ה ע"ב):

דף נז ע"ב תוס' ד"ה לא אם אמרת כו' דהא פשיטא דעדיפא חומרא דקרנא בלא שבועה מחומרא דכפילא בשבועה דמי יודע שיבוא לידי כך כו' וצ"ל דל"ד להא דאמר בפסחים (דף כז) כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין וה"נ הוי סופו להקל לגבי כפל דדוקא התם דהוי סופו להקל באותו דבר גופי' משא"כ כאן אין סופו להקל באותו דבר רק בדבר אחר. ובזה א"ש קושית הס"ה סי' פ"ג שם בסוגיא דפסחים:

דף נח ע"א גמ' והזיקה נמי לידה. כגון שטנפה פירות כמ"ש הרמב"ם ובח"מ. ול"ע דמשמע דמחייב כל הנזק ומאי שנא מהא דלעיל ר"פ כ"ה (דף יח) שהטילה גללים לעיסה דחשיב לה צרורות ואינו משלם רק חצי נזק וכ"פ בח"מ. ואם לאחר שנפלה הזיקה ס"ל טר ופטור על הכלים כדאי' לעיל (דף מח) גבי נטנפו כלים בגללים:

דף נט ע"א תוס' ד"ה איכא בינייהו כו' וי"ל דהאי הכא דדילמא לא בא לטפויי כי אם על חכמים כו'. כה"ג אי' בשבת (כד) ובעירובין (לג) ובסנהדרין (יג):

דף ס ע"א רש"י ד"ה כגון שליבה כו' אבל זורה לענין שבת סגי לה ברוח מסייע. קשה שהוא נגד משמעות הגמ' בתמורה (דף ג ע"ב) ובב"מ (דף ע"ד) וכ"מ כפי' רש"י גופי' שם דצריך רוח שאינה מסייע לזורה. וי"ל דמ"מ סגי ברוח שמסייע ואינה מסייע הרבה וכ"מ לשון הילקוט פ' אמור בענין השומר א"כ לוי הכי שממלא והרסם וזרעם כו' ודעת אם אין מוציא

נר

ע׳ תפס רוח שתזרה מסיכן אתה אי וכן סוכא במדרש ריש קהלת. ועוד י״ל עפ״י המדרש רבה רות דגנובה שולט הרוח ביותר וא״כ בכה״ג אפשר דסגי בתשיס. ול״ק דלריך רוח שאינה מצויה אלא בנוכן שאס דדרך לעשותו במורד : תוס׳ ד״ה לרבות כו׳ אי מה הגדיש מיוחד שהוא תלוש מן הקרקע כו׳ ס״ל או הקמה. כה״ג בב״מ (דף פז) :

דף סב ע״ב גמ׳ מי קתני אין בין תרומה קתני תני ופייר · משמע דבאין בין לא אמר תנא ושייר. וקשה מתענית (יג ע״ב) דאמר תני ושייר גבי אין בין ושם לא שייך תי׳ התוס׳ אמה שפסקו ממגילה. וי״ל דלא קאמר הכא דאי הוי תני אין בין לא הוה אמר תני ושייר אלא משום דכאן קתני לבד אבל באין בין לחוד שפיר אמר דשייר. וכה״ג מחלקי התוס׳ בנדה (דף סה) וכ״ת לעיל (דף יג ע״א) :

דף סג ע״א תוס׳ ד״ה רעהו כו׳ תימה לר״י ומאי איצטריך רעהו ט׳ הא ליכא שבועה בהקדש. כ״ה בשבועות (דף מב ע״ב) ושם כתבו דל״ל כגון שהשביעוהו ע״י גלגול דבהקדש לא שייך גלגול. ונראה די״ל דמשכחת לה גלגול כגון שהפקיד וא״כ פדהו דלענין שבועה וחיוב שומרין איתמעט כדאי׳ ברמב״ם פ״ב דשכירות עד שיהי׳ תחלתן וסופן נכסי הדיוט וא״כ כיון דהשתא הוא הדיוט שייך בהו גלגול שבועה אם נתחייב לו שבועה מת״א ובכה״ג ממעט לי׳ מכפל כיון שהיה תחילתו הקדש :

דף סד ע״ב גמ׳ אמר אביי לא לכתוב רחמנא שנים ישלם בגנב וליתי בק״ו מטוען טענת גנב כו׳. אליבא דר׳ יעקב קאמר הכי דאפי׳ ס״ל כמ״ד תרווייהו בטוען טענת גנב וגנב עצמו לא כתיב הכא אפ״ה לא הל״ל שנים ישלם דתיתי בק״ו. אבל אביי עצמו ע״כ ס״ל כמ״ד חד בגנב ולדידי׳ כ״ש דא״ע שנים ישלם דכתב רחמנא ל״ל דהא גנב בהדיא כתיב אלא דאפי׳ שלא בשבועה אבל אי הוה ס״ל כמ״ד תרווייהו בטוען טענת גנב לא הוה מצ״ל דמאי כתב רחמנא שנים ישלם בגנב דלא איצטריך דתיתי בק״ו מטוען ע״ג אלא דאפי׳ שלא בשבועה. דהא אביי אית ליה בפי״ע דשבת (דף קלג) דאמרי׳ מילתא דאתיא בק״ו טרח וכתב לה קרא ואפי׳ היכא דאיכא למידרש לא דרשינן. אלא ע״כ אליבא דר׳ יעקב קאמר הכי ואין להקשות דא״כ קשיא דר׳ יעקב דהכא אדר׳ יעקב דמייתי לקמן (דף סה) דאמר גבי טוען ע״ג בפקדון ונשבע והודה ובאו עדים אם עד שלא באו עדים הודה משלם קרן וחומש ואשם ואין כאן כפל דמודה בקנס פטור. ואי איתא דס״ל לר״י דתרווייהו בטוען ע״ג א״כ ה״ל לאיובא במודה בקנס וא״כ באו עדים וכדאמר לעיל דמ״ד תרווייהו בטוען טענת גנב קסבר מודה בקנס וא״כ באו עדים חייב. די״ל דש״ה כיון שהודאה היתה תחלה מתילא אל עליו חיוב חומש. ומש״ה כשבאו עדים אח״כ פטור שהחומש מוליא מיד כפל. וכמ״ש בפ״י לקמן (דף קח) :

דף סה ע״א גמ׳ דא״ל אגא פעימנא ואת שקלת. וקשה הא קושטא דדינא הכי הוי שהרי פשוט דגנב הוי כיורד לנכסי חבירו ומשביחה שלא ברשות דידו על התחתונה ואינו נוטל רק ההוצאה ולא השבח ואף במטלטלין הדין כן כדמשמע בתוס׳ לעיל (דף לד) ובח״מ סי׳ קע״ח. וע״כ היינו אף שהשבח בעין וניכר דאל״כ אף ההוצאה אינו משלם דאינו אלא כמבריח ארי מנכסי חבירו כמ״ש בס׳ מחנה אפרים הל׳ נזקי ממון : רש״י ד״ה תברה כו׳ דכל כמה דאיתי׳ בעינא ברשותא דמרה קיימא דהא בעי לאהדורי. ועיין בסנהדרין (דף עב) דמטעם זה אמר רב דכ״ז שהוא בעין הוי ברשות מרה ואינו קונה אע״ג דחייב מיתה לריך לאהדורי אבל רב׳ ס״ל התם דאם חייב מיתה א״ל לחזור. ומ״מ אם א״מ מיתה מודה דלריך לחזור בעין. ועיין בכתובות (דף ל ע״ב) גבי גונב חלבו של חבירו ואכלו וגבי זר שאכל תרומה דאמר מדמגבי׳ קניי׳ מתחייב בנפשיה לא הוי עד דאכל לי׳. והשתא הא אם נתייקרה הוה משלם ג״כ כשעת אכילה. אלא כיון דאם מתחייב בנפשי׳ לא משלם רק כשעת גניבה :

דף סו ע״א רש״י ד״ה שינוי קונה היכא דשני להו בידים ודאי קנה וכי מהדרא לא בעי לאהדרינהו בעינייהו אלא דמים משלם. בספר קלות החושן הקשה הא תנן גזל בהמה והזקינה משלם כשעת הגזילה אע״ג דלא שני לה בידים אלא ממילא נשתנית. וי״ל דע״כ ל״ק התם דקני רק לענין דלריך לשלם כשעת הגזילה שהיתה שוה ביותר ולא כפי מה שנפחתה עכשיו אבל ודאי לריך להדרי׳ בעיני׳ לנגזל דלא חשיב שנוי מעשה לקנות לגמרי דלא ליבעי לאהדורה בעיני׳ אלא בנשתנתה שמה וגם הזקינה לא נשתנה שמה וכמ״ש התוס׳ בסוכה (דף ל ע״ב) :

דף סז ע״ב גמ׳ ההוא מיבעי לי׳ לדרשה אחרינא דתניא יכול גנב שור שוה מנה ישלם תחתיו נגידין ת״ל תחתיו תחתיו. בס׳ תורת חיים הקשה דודאי תרווייהו מייתרי דהתנ״ל כי יגנוב איש שור או שה ישלם ה׳ בקר וד׳ לאן. וי״ל דתלמודא בעי למימר דאליבא דכ״ע חד תחתיו מייתר ודאי דאילו חד תחתיו איצטריך אליבא דתנא דבי חזקי׳ לקמן לרבות שליח :

דף עא ע״א גמ׳ דאמר קרא וטבחו או מכרו מה מכירה ע״י אחר פרש״י אין מכירה אלא בשנים מוכר ולוקח אף שביחה ע״י אחר. וק״ל הא בכה״ג הוי אפשר משאי אפשר בהא דמנחות (דף יט) דבעא למילף דשחיטת קדשים לא בעא בעלים מק״ו ומה זריקה דעיקר כפרה לא בעא בעלים כו׳ קאמר דהוי אפשר משא״א דזריקה א״א בבעלים מש״ה אין לדון מינה שחיטה דאפשר בבעלים בלי אחר דתכשר ע״י אחר. וא״כ ה״נ כיון דמכירה א״א אלא ע״י אחר היאך דנין מינה שביחה דאפשר בלא ע״י אחר שיתחייב ע״י אחר. וכ״ת דש״ה דהיקשא הוא הא רבא גופיה ס״ל בנדה (דף לז) דא״ד אפשר משא״א כלל ואפי׳ היכא דאיכא היקשא דלא מבעיא לי׳ לדרשה אחרינא. וא״כ היכא יליף רבא כאן שביחה ממכירה דהוי אפשר משא״א. וי״ל דאע״ג דסתם מכירה אי אפשר דלאו ע״י אחר מ״מ כיון דאמרי׳ לקמן (דף עט) גבי גנב והקדיש לבדק הבית מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים וא״כ כיון דקרא איירי נמי במכירה דכה״ג דאפשר דלאו ע״י אחר שפיר מצי למילף שביחה מסתם מכירה דחייב ע״י אחר ולא הוה אפשר משא״א דהא מכירה נמי אפשר דהוי בלאו ע״י אחר. ובזה א״ש מ״ש הר״ן דנילף שביחה ממכירה דלא נחייב ע״י עצמו אלא ע״י אחר ולק״מ דהא מכירה נמי חייב אפי׳ בכה״ג דלא הוי ע״י אחר כגון שהקדיש לבה״ב וכמ״ש : תוס׳ ד״ה בשלמא כו׳ וי״ל כשנתן רשות לשליח לשחוט ככלוט ואפי׳ לע״ז כו׳. בס׳ זרע יצחק בפ״ה דגיטין הקשה על דבריהם מסוגיא דחולין (דף מא) דמאי קשה שם למ״ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דאמרינן לצעורי מכוון ממתניתין דהמנסך דלמא מיירי שהוא ע״י שליח והכר שהוא של המשלח והיה בל״ע ולק״מ דע״כ מתניתין דמנסך דמתחייב בתשלומין לא איירי ששעשו שליח לשחוט ככלוט דא״כ אין לחייבו למשלח אם שחט השליח לע״ז כיון דלא אמר ליה בפירוש שישחוט לע״ז ואף אם אמר לו הא אין שליח לדבר עבירה :

דף עב ע״א רש״י ד״ה חולין ששחטו בעזרה. פלוגתא היא במס׳ קדושין ט׳. וכן פרש״י בפסחים (דף כב) ותמה בס׳ עצמות יוסף דלא מלינו פלוגתא בזה לפי המסקנא שם וכתב דדוחק לומר דפריך לפי סברת המקשה שם אבל ככר מליט כה״ג בב״מ (דף לה) ע״ש :

דף עד ע״ב גמ׳ שאני ר״ג דשלא בפני ב״ד הודה. ק״ל דהל״ל שאני ר״ג דשלא בפני עבדו הודה ולקמן (דף קח ע״ב) משמע דלא הוי הודאה גבי קנס למיפטר רק כשתבעו בעלים והודה ולא כשתבעו אחר והודה ור״ג הכא דאודה שלא בפני עבדו ולא תבעו כלל לא הוי הודאה דלא עדיף מתבעו אחר :

דף עז ע״ב גמ׳ אמר לך וטבחו או מכרו כל היכא דאיתא במכירה איתא בשביחה ט׳ והכי

קדשים הוא״ל דכי מחזין לא הוי מכירה ליתנהו בשביחה. וקשה דא בפסחים (דף נא) אמרינן דלריה״ג דאמר קדשים קלים ממון בעלים הו והוי מכירה וא״כ קשה הל״ל לר״ל לאוקמא אליבא דריה״ג ובתמימים מלאוקמא בבע״מ כחוץ. וי״ל דע״כ ל״ל הכי דא״כ אמאי פוסל בקק״ל בא״מ באחריותם. ועוד דבסנהדרין (דף קיב ע״ב) פרש״י דר״ש לית ליה הא דריה״ג דקק״ל ממון בעלים הן :

דף עח ע״א תוס׳ ד״ה והא גבי קדשים כו׳ והור״י דאע״ג דאתי כלאים מדסמך כשב לעז ת״מ יש למעטם מדסמך שור לכשב דלאומרא מקשינן וכיון דאי לא הוי כתיב שור או לא בשיפא ולא בכישא הייתי ממעט כלאים י״ל דאתא או לרבות כו׳. והקשה בס׳ ת״ש דלפ״ז מאי פריך אדרבה מדרישא לרבות שיפא נמי לרבות והלא שפי ניחא למימר מדסיפא למעט רישא נמי למעט משום דהוי לתומרא. ועיין ת״ש בתוס׳ בשבת (דף קלו ע״ב) דלר״י לא הוי תומרא למפסל קרבן אלא גבי נדבה דלא שייך בהם לא מלא אחר יצא יוצא ובעל אבל גבי חובה אדרבה הוי קולא אי פסלינן דהם לא מלא אחר יצא בעל מלהביא חובתו. וא״כ י״ל דהא דפריך דניתא סיפא לרבות כלאים להיתר היינו בקרבן חובה דהם נאסר ל״א חומר שסופו להקל אם לא ימלא אחר כסברת ר״י הנז׳. ועיין בס׳ באר יעקב בכללי הסוגיות כלל מ״ז דנראה מדבריו דגם בקרבנות של חובה כגון פסח אמרי׳ סברא זו דמקשי׳ לתומרא למפסל כלאים ונעלם ממנו דברי התוס׳ דשבת שזכרתי :

דף פ ע״א גמ׳ מעשה בחסיד אחד שהיה גונח כו׳. בירושלמי פ״ע דסוטה אי׳ ר׳ יהודה בן בבא :

דף פא ע״א תוס׳ סד״ה אומר כו׳ ולמאי דפרישנא א״ש דליכא ק״ו עיין תוס׳ גיטין (דף ח ע״ב) ד״ה אע״ג :

דף פב ע״ב גמ׳ היה הורקנוס מבפנים ואריסתובלוס מבחוץ. עיין במגלה עמוקות פ׳ קרח :

דף פג ע״א תוס׳ ד״ה לשון סורסי. נראה דלשון סורסי הוא לשון ארמי כו׳. ויש להביא ראיה מפסחים (דף קא) גבי אומר תכוסו לשון סורסי כאדם שאומר לחבירו טום לי מלה זה :

דף פד ע״א גמ׳ אלא אמר רב אשי מתחת אבר עינה. עיין ברמב״ם ריש ה׳ חובל ונראה שהיה גורס בדברי רב אשי דיליף תחת עין מתחת דחבורה וע״ש בלח״מ :

דף פו ע״א תוס׳ ד״ה עד שיתכוון לו וא״ת לרבנן במבושיו מאי דרשי בי׳ ושמא מבע״ל לפוס דרשה. וכחי׳ רשב״א מקיים דלא ידעינן לי׳. ונראה די״ל דאיצטריך לי׳ להא דדרשי׳ בר״פ המניח (דף כח) ושלחה ידה פרט לשליח ב״ד שפטור על הטובת ומש״ה כתב קרא במבושיו דמשמע שמכוון לי׳ למימר דשליח ב״ד פטור אף בכהאי גוונא שמכוון לי׳ לביישו : ע״ב רש״י ד״ה ערום בר בושת הוא בתמיה כיון דאין מקפיד לילך ערום בפני בני אדם מי הוי בר בושת. לכאורה קשה הא אמרינן בפ״ב דתענית ובפ״ה דסנהדרין דאינו דומה מתבייש מעלמו למתבייש מאחרים דגרע. וצ״ל דמ״מ כיון שא״ל כלל לבייש א״ע ואפ״ה אינו מקפיד ומבייש עצמו לכך אינו בר בושת נמי מאחרים : תוס׳ ד״ה ואין מיעוט כו׳ תימה לא לכתוב שום מיעוט וממילא אתרבי וכן יש להקשות גבי אין רבוי אחר רבוי אלא למעט. וכן הקשו התוס׳ במנחות (דף ט ע״ב) וביומא (דף ס) כתבו דרבינו שמואל מתרץ דשמא הוי ממעטינן מכח שום דרשה או ק״ו או בנין אב ולהכי איצטריך מיעוט אחר מיעוט לרבות. ועוד י״ל לפמ״ש בס׳ אדרת אלי׳ בפ׳ חוקת בשם הירושלמי דס״ע דכתיב מיעוט אחר מיעוט ולא כתיב רבוי שמיעוט השני אינו עוקר המיעוט הראשון לגמרי רק שמרבה קצת. ולפ״ז נסתלקה תמיהת התוס׳ :

דף פז ע״ב תוס׳ ד״ה דכתיב כו׳ אבל כי טוב לו עמך אינו אלא סיפור דברים בעלמא. י״ל דתנא דספרי אפשר דלא ס״ל כרשב״א בערכין (דף כט) אבל למאי דקי״ע כרשב״א דאין ג״ש נוהג אלא בזמן יובל ומעמא משום דיליף גז״ש מכי טוב א״כ ש״מ דדרשינן לי׳ אע״ג דאיכא אלא סיפור :

דף פח ע״א רש״י ד״ה פסולה לעדות כו׳ קטן נמי מהכא נפקא לן דכתיב אנשים ולא קטנים. הכי אי׳ לסדיא בבב״ב (דף קנו). ומ״ש רש״י ועוד דעדות שאי אתה יכול להזימה היא דלאו בר עונשין הוא. קשה דא״כ האיך בעי למילף עבד מיני׳. וצ״ל דבדיני ממונות לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה : תוס׳ ד״ה שכן אין במילה. אע״ג דלא שייכא במילה פירכא היא. וצ״ל די״ל הא דפריך מה לאשה שכן אינה במילה היינו למול לאחרים אע״ג דשייך בה ואתיא כמ״ד בע״ז (דף כז) דאשה פסולה למול שנאמר ואתה את בריתי תשמור ואשה לאו בת שמירת ברית היא וא״מ קטן יוכיח שישנו במילה דבר שמירת ברית הוא ויכול למול לאחרים לכ״ע כדתוכח בפוסקים :

דף צב ע״א גמ׳ מנא הא מילתא דאמרי אינשי בהדי הוצא לקי כרבא. עיין סנהדרין (דף יא) ועיין מהרש״א :

דף צד ע״א גמ׳ מרחו מעשר ונותן לו. כתב בחידושי הרשב״א דה״ה דתורם ונקט מעשר משום דמאוחר הוא מתרומה שלריך להקדימה וכיון דנקט מעשר ממילא משמע דתורם מקודם : ע״ב תוס׳ ד״ה ותנן כו׳ תימה דלא מייתי מתניתין דבהמה והזקינה עבדים והזקינו כו׳ ובס׳ תו״ח הקשה על דבריהם דאימא מש״ה לא הביא מתניתין דלקמן משום דאפיך רב וכו׳. וי״ל עפ״י מ״ש ביומא (דף נז ע״ב) דדוקא רב אפיך מתניתין אבל ר״י לא מפיך :

דף ק ע״ב תוס׳ ד״ה חייב כו׳ במזיד דוקא. פי׳ שיתכוון להזיק במזיד דוקא וכאן אף שסתרו בו מ״מ אפשר שלא נתכוון להזיק :

דף קא ע״ב גמ׳ עלי קניס כו׳ לקמן לאכילה יש בהן קדושת שביעית. נ״ל דהייט לענין סחורה וש״ד ולא לענין איסור ביעור כפרש״י דהא עלי קניס לא לריך ביעור כדאי׳ בירושלמי וכ״כ הרמב״ם פ״ז דשביעית :

דף קה ע״ב תוס׳ ד״ה מאי לאו עוכם דממון תימה בממון מאי שייך לומר לא ענש אא״כ הזהיר כו׳. עיין מה שכתבתי בס׳ גור אריה פ׳ קדושים :

דף קט ע״ב גמ׳ א״ל רב אהכן לרבינא. מנחות (דף פד ע״ב) :

דף קי ע״א גמ׳ אימא לבעלי מומין שהורין שבאותו משמר. וקשה הא קרבן לבור שקרב בטומאה אין נאכל בטומאה ואף לטהורים אין נאכל כיון שנקרב בטומאה ונטמא הבשר איכא לאו וכ״ת ברש״י ותוס׳ במנחות (רים דף טו). וצ״ל דהכא בפסח איירי שנאכל בטומאה וכה״ג פי׳ הכס״מ דברי הרמב״ם בפ״י מה׳ מעשה״ק אבל דברי הכס״מ דחוקים. ועוד דע״כ כאן לא איירי בפסח מדקאמר דעמאים מי מלי אכלי. אלא י״ל דאיירי דאף שהקריבוהו טמאים לא נטמא דמשכחת לה שלא נגעו בו כמ״ש התוס׳ בפסחים (דף עט) :

דף קיד ע״ב גמ׳ והאמר רב יהודה א״ש מעשה כו׳ בתרומה דרבנן. רש״י פי׳ דבטלה קדושת הארץ וקשה דהא רב יהודה א״ש משמע בב״ב (דף ט) דס״ל דאיכא חיוב תרומות ומעשרות בזה״ז מה״ת דקדושה ראשונה לא בטלה כמ״ש תוס׳ שם. ע״כ נראה דבתרומת פירות דהוי דרבנן קאמר וכן פי׳ תוס׳ בכתובות (דף כו ע״ב) : סליק

הגהות וחדושים למסכת בבא קמא

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא יעקב עמדין זצ"ל בהגאון האמתי כו' רשכבה"ג מו"ה צבי אשכנזי זצ"ל

דף טז ע"א גמרא לצוע זכר לאחר שבע כו'. נ"ב ומי שרואה וידע גידול תולעת המתי והשתנותו מזמן לזמן לא יפלא בעיניו:

דף יז ע"א [ומנח תפלין ומברך. פי' ברכת התפלין ועיין סוכה מ"ו א' ולהכי קאמר ומנח ומברך דצריך לברך משעת הנחה עד שעת הקשירה כמ"ש במנחות ל"ה ב'. ובהגהות החיים ר"ס ו' בהמאיר לארץ שגה מאד בזה. המעתיק]: תוס' ד"ה והלא. לצדיקים שבדור. נ"ב וי"ל גם הצדיקים מוכרחים היו לילך תלוי כתף מפני אימת מלכות. מ"מ שמחים היו בלבם: שם ד"ה והאמר כו' דאי לא שלמד היאך קיים שהלמוד מביא לידי מעשה. נ"ב ולא ע"ה חסיד:

דף יח ע"ב גמ' רב יהודה אומר. נ"ל אמר: שם ור"א אמר כנ"ל:

דף יט ע"ב אקלעא דר' יהודה. נ"ב הוא רבי יהודה נשיאה שזכר:

דף כ ע"ב ולא היה אשגוחי כו'. נ"ב עי' תשו' אמ"ה ז"ל (סקכ"ד):

דף כא ע"א אדהכי נח נפשיה דר"ה כו' אבא מרי. נ"ב שמא אחר יב"א הוה [עי' קדושין ל"א ב']: **ע"ב** אלא למ"ד חייב מאי איכא למימר. נ"ב לתני נפלו דהוי רבותא ומשני כגון דמקרבי כלומר כיון דהי מקרבי כלים טובא לא מחייב לא מתני ליה שנפלו אע"ג דהי הוו ממוצעות דמתברי בין בנפילה בין בקפיצה חייב בכל גוונא. מ"מ לא בעי תנא לאורוכי אלא נקיט שקפצו מילתא פסיקא דחייב בין במרחקי טובא בין ממצעי [והשאר חסר]·

דף כד ע"ב דאמרינן ליה. נ"ל דאמרה לה:

דף כו ע"ב וסילקן או קדם כו'. נ"ב וטעמא דהכתי לא ודאי ישתברו דילמא אתי איניש אחרינא ומייתי כרים ומנח תותיה מקמי דמטי מנא לארעא או מקבלו בכתפיו וזה אינו אלא גרמא בעלמא ונראה דה"ט דר"י בתוס':

דף כט ע"ב למוצא "בור" מגולה וכסהו וחזר וגלהו כו' שמשמע וחזר והפרה. נ"ב לשון זכר ולשון נקבה [ועתוס' קדושין ב' ע"ב ד"ה קשו]:

דף ל ע"א במשנה שנו. נקוד השי"ן בחיר"ק וכ"ב בשקל. שקלו קנצו נשפו:

דף לז ע"א גמ' ויהביה נסליה. נ"ב דילמא הוה נפיק ע"י הדחק והא הוה דקמ"ל. דאי לאו הכי אטו בשופטני ורשיעי עסקינן ומאי אשמעינן והכי משמע לי נמי גבי סעודת הקזה [שבת קכ"ט א'] דזוזא מכה יוצא ע"י הדחק הוא: **ע"ב** סיועא. נ"ב רפ"ב דיומא דכ"ב ע"ב:

דף לח ע"א והגלה אותם מעל אדמתם. נ"ב ע"י סנחריב שבלבל את כל האומות: **ע"ב** גדולות. נ"ב כלומר אע"פ שהיו הוטאים רבים ועצומים:

דף מ ע"א [דתניא ראב"י אומר כו'. לקמן מ"ה ב' ע"ש]: תוס' ד"ה חייבי. יכולין לשבכנו. נ"ב כלומר ע"י ב"ד. דגזבר מאי עבידתיה גבי נזקין: **ע"ב** להוציא את הרובע. נ"ב נ"ל שגם הרובע את הזכר נהרג ונפסל מפ"ג מזבח [עי' רש"י ע"ז כ"ב ב' ד"ה זכרים] וכן אם רבע אשה מאחריה דהא אתרבו בה שתי משכבות ובין שרבע באונס בין ברצון ל"ש בשני משכבות:

דף מד ע"ב תוס' סד"ה כל. חייבין. נ"ל חייב: [רש"י סוף העמוד וד"ה בדף מ"ה נ"ל הד"א]:

דף מה ע"ב במשנה במוסרה. נ"ב אפשר קריאתו במסורה שמ"ם בקמ"ץ והסמך בחול"ם ע"ד הכתוב במסורת הברית שהוא כמו במאסורת:

דף מו ע"ב תוס' ד"ה ורביע כו' שנגח שור שוה מאתים. נ"ב ואין הנגלה יפה כלום:

דף מז ע"א במשנה ושברתן. כנ"ל [וכ"ה ברי"ף ורא"ש]:

דף מח ע"א גמ' כא ברשות פטור. נ"ל פטורה: **ע"ב** כנוס שורך "ושמרו". נ"ב אפשר שהוא קמוץ שי"ן ס"א הפעל ע"ד וקבנו [נמחק ת"א] וראוי להיות שמרהו:

דף נ ע"ב רש"י (במשנה) שהם בור עשרה טפחים. נ"ב עיין סנהדרין (מ"ה א') [ברש"י ותוס' שם]:

דף נא ע"ב גמ' אמר רבה בב"א אמר "רב" שמואל כנ"ל:

דף נו ע"ב לברזילים. נ"ב בערוך גרס כרזיליה בכ"ף. ועמ"ש בהגהות מתורגמן:

דף נח ע"ב תאלתא. נ"ב דקלים קטנים כ"פ רש"י פרק לא יחפור [כב:]: שם אכלה חזיז כו'. נ"ב היינו באתר דקפדי עיין שלהי מכלתין א"נ בדגנוניתא כדשנינן פרק בכל מערבין (כ"ח א'):

דף ס ע"א דלא שכיח אש גביה כנ"ל: **ע"ב** אע"פ שגזילה משלם כו'. נ"ב שלוקח ע"מ לשלם רשע הוא מ"מ בשעה שנוטלה. דאפי' ע"מ לשלם תשלומי כפל מוזהר בלאו כדאיתא ר"פ איזהו נשך [סא:]:

דף סא ע"א במשנה גבוה. נ"ב הראוי היא גבוהה שכן הוא בכל המקרא שם זה לשון נקבה גדר הדחויה [תהלים סב] וגדר אבניו נהרסה [משלי כד]: **ע"ב** גמ' באגני. נ"ב מפירש"י נראה דגרס אגני והמעתיק לשון הגמרא טעה בו לכן הגיה באגני עם אות המשמשת. אמנם לי נראה שנ"ל נאגני וחברו בפרק בית כור (דק"ג א') נאגני דארעא מקרי והוא לשון נגעים דמשנה [וערש"י קדושין ס"א א' ד"ה נאגני]: שם ורבנן סברי לא מחייב. נ"ל ורבנן לא מחייבי:

דף סב ע"א כסא דכספא "בבירא". נ"ב בס"ה נ"ל ובבירה דמהני' קאי:

דף סו ע"ב "קשו" בה רבה "ורב" יוסף כנ"ל ונ"ב דוגמת זה ר"פ נערה (מ"ב ב') וקמ"ל שהזוכה מן השמים לעלות לגדולה מגלין לו טעמי תורה לפי שעסק בה לשמה וזכות רבים מסייעתו [וערש"י בכתובות שם]:

דף עא ע"ב תוס' ד"ה איסורי. שפוטט את הטריפה קודם שהוא שחיטת היתר כנ"ל דלא כהמוגה בדפו"ח:

דף עב ע"א גמ' בשלא דתורה. נ"ב רש"י מפרש בשרא דתורה כמ"ש ראב"א [ב"ב כ"ב א'] אדמגרמיתו גרמי בי אביי אכלו בשרא שמינא בי רבא:

דף עד ע"א "שהרי קתני" נ"ל "דקתני שהרי": **ע"ב** מעשה בר"ג שסמא כו'. נ"ב נ"ע הא ודאי לאו בכוונה עבד דאפי' לבייש אסור כדאיתא ס"פ יוצא דופן (אע"ג דאין לעבדים בושת [עתוס' נדה שם]) כ"ש לצערא דגופא דאפי' לכ"ח אסור מן התורה ותו אי הכי מה טיבה של שמחה עתה דמשמע שעד עכשיו מצטער היה שלא בא לידי כך ומדוע המתין לו כל כך (כדמוכח נמי בדוכתי טובא שהיה עבדו זמן רב וע"פ הישן) א"ו היה נפלא מר"ג לעשותו במתכוין עד שבא לידו במקרה. מעתה תמה על עצמך לשמחה מה זו עושה הא בעינן ושמחה עד שיתכוין לה כדאיתא ס"פ הרגל ושמא ר"ג ל"ל דרשב"ג אלא כת"ק דס"ל שיחק באדון:

דף עה ע"ב מ"ט תשלומי "ארבעה" וחמשה כנ"ל:

דף עט ע"א רש"י ד"ה היה גנב כו' מכלום. נ"ב גרסא זו נכונה וכן פרש"י בפרק אלו נערות:

דף פ ע"ב גמ' כופין אותו כו' משום ישוב א"י. נ"ב להזריח הדרך לעוברים ושבים ללכת אל עיר מושב:

דף פא ע"ב ת"ר ברא"שונה. נ"ב קודם שחלקו הארץ להתיישב בה: שם תלושין שבהרים. נ"ב עצים תלושין שמצאו בעת שכבשו את הארץ כל השבטים אבל מחוברים בחזקת אותו השבט שנפלו לו ולא היו רשאים לקוץ מחוברים: שם ומאיל "דבשמי" כנ"ל ונ"ב דני"ת חרוקה בכינוי כמו דבשי:

דף פב ע"א תוס' ד"ה כדי. דתניא בסדר עולם. נ"ב ע"פ עולם ברור: שם ובכ"ט באב כו' מל' באב כו'. נ"ב כל זה אינו בס"ע שלנו אלא בכ"ט עלה. וע"פ הנ"ל: שם ונאמר שהיה אב חסר כו'. נ"ב כדי שיחול י"כ בשני. אמנם אני אומר מלא כדרכו היה ואז הדבר מכוון שעמד באחרונה מ' יום ומ' לילה שלמים כראשונה כמשמעו של כתוב ומצא ירד ביוה"כ. וכ"ה בס"ע ועמ"ש בפי' שם בס"ד: שם ובי"ט עלה. נ"ב לא נמצא כך אלא בעשרים עלה: **ע"ב** גמ' ארבע מאות פרסה על ד"מ פרסה. נ"ב כמו שהית מדתה כלומר כולה [ודוגמת זה איתא במגילה ג' א' ונזדעזעה א"י ד"מ פ' על ד"מ פ']: תוס' ד"ה ועל כו' לא היה כי אם כו'. נ"ב וזה היה בסוף ימי מלכי חשמונאי קרוב למאה שנה אחר התחלתם:

דף פג ע"א גמ' וא"ר יוסי "בבל". נ"ל בבבל: תוס' ד"ה לשון. היא ארס כו'. נ"ב ארס דמשק:

דף פד ע"ב גמ' ופגם. נ"ב עט"ז על ח"מ (ס"א) שכתב ופגם ט"ס הוא. וליתא דהא רש"י פירשו בהדיא [ונראה עיקר כגירסת הב"ח דגרס לעיל אדם באדם "ופגם" דממונא. והאי קאי פרש"י] אלא נ"ל דהמקשה טעי בהכי קסבר דפגם נמי מידי דשכיח הוא. ולא היא. ובמסקנא לא הוצרך להשיב רק על מ"ש על ר"פ מבושת אבל פגם נכלל במידי דלא שכיח באמת:

דף פו ע"א שסכו "גשא". נ"ב דוגמתו במשנה ספ"י דנגעים. בחלוף מ"ם באל"ף:

דף צ ע"ב ומקצתן נעשו דיינין. נ"ב אע"ג דאמרינן [פסחים קי"ג:] הרואה דבר עבירה בחברו והתרה בו מצוה לשנאותו ושונא פסול לדון [סנהדרין כ"ט א'] אפי' לר"מ כ"ש ד"נ. ובשיטא ל"ס ר"ש דכה"ג הו"ל שונא ישראל דשכי מוקמינן לקרא דשונא האמור אצל פריקה וטעינה ואפי' תימא דלא מפסל מדאורייתא אלא בשלא דבר עמו ג"י באיבה [סנהדרין כז:] מיהא לכתחלה לא ש"ד. ודאי לא גרע מד"מ דלא לידון איניש למאן דסני ליה דלא חזי ליה זכותא [כתובות קה:] כ"ש לד"נ דבעינן ושפטו והצילו העדה. אפ"ה לק"מ דודאי לא שייך הכא למימר לא לידון לדסני כדאמרינן לענין ד"מ דמיירי שכבר שונאו בלא"ה דתו לא חזי ליה זכותא וכה"ג ודאי מפסל לד"נ במכ"ש אבל בהאי מעשה דמצוה לשנאותו הוא נעשה דיין עליו הכתי לא הוי שונאו כל כמה דלא גמר דיניה ומספק בזכותיה מאי דאפשר כדי שלא לשנאתו ולא להתחייב בדמו וכי גמר דיניה לחובה הסיא שעתא נעשה שונא. דין ושנאה באין כאחד. והו דהך שנאה מחמת הכבה היא שרוצה לזכותו להביאו לחיי עוה"ב [ואינו] שונאו בלבבו אלא מעשיו בלבד:

דף צא ע"ב תוס' ד"ה כל. ואגזריה. נ"ב בדלי"ת גרסינן כמו הגודר בתמרים. ובלשון תוס' [מדנקט גזירה] נ"ל ג"כ גדירה:

דף צב ע"א גמ' תאלי. נ"ב דקלים קטנים [רש"י ב"ב סוף דף כב]: **ע"ב** ויהיו עמו. נ"ב עמו קדייק דמייתר אלא בשוים לו כמ"ד ע"ה היה: שם והגינא בברייתא ר"א אומר כו'. נ"ב אע"ג דלא קיי"ל כוותיה כדאיתא פא"ע. עמ"ש שם בס"ד גבי עורב הבא ברגא יונים:

דף צג ע"א שאין לך נרדף בעופות יותר כו'. נ"ב מחמת קטנם וחולשתם:

דף צה ע"ב המגיע לכתפים. נ"ב בלשון תורה היה נ"ל לכתפות אלא דלשון חכמים לחוד:

דף צז ע"ב כוזביות. נ"ב לפ"א דרש"י נ"ל של בן כוזיבא שנעשו כשמלך שמא עדיין היה בית שני קיים אז אע"פ שנשרף ההיכל. כי בזמן שאין בית. מ"ש ירקב. ונפ"ה אפי' בש"פ כמ"ש סר"מ בפ"ב דמ"ש. אבל באמת נראה שבשעת לכידת ירושלים נחרב הבית כולו עם חומות ירושלים ועמ"ש בקבכ"ה בסופו. גם א"א לומר כוזביות ירושלמיות חדא ניהו דבן כוזיבא לא מלך בירושלים רק בביתר:

דף צח ע"א בקסטרא. נ"ב הוא בנין חזק שמשימין שם מעות לשמרם היטב והוא כענין בנקא שנמסרים בה מעות הרבים שמפקידים אותם שמה בשכר שנוהגים למלך או לאנשי העיר (כענין בנקא של ויניציאה אמשטרדם המבורג) שיהיו מעותיהם שמורים מגנבה ואבדה והם מוכתבים בפנקס של באנק ובעלי המעות לוקחים אותם כשנצרכים להם או נותנים אותם בכתב ידם לאחרים שיטלום לצרכם ויוצא לתשמושם: **ע"ב** רש"י ד"ה והכפייה. בילדותו. נ"ב ר"ל כשהיה קטן ותמיהא לי אי קטן חייב כ"ש גדול באונס ובשוגג דאדם מועד לעולם וכיון דקטן הוי כפתוי קטנה אונס הוא. א"ה מאי דוחקיה לאוקמה בילדותיה נוקי ליה בשוגג או באונס והכי דלא נוסיף לחיובי נמי כה"ג לקטן דלא בר חיובא הוי אפי' בדבר שעלמו ממון לכ"ע:

דף צט ע"ב גמ' לעבר מוחק כו'. נ"ב יש לפרש לשון בתמיה הוא. וכי איך הוטש. אם יעבור מוחק. ולאחדודי ליה ולאברויה קא"ל הכי. לגרוזיניהו קבעי: שם אימא מפני שהוא נוטל שכר. נ"ב נ"ל שלא בא לשנות הגרסא אלא יש ליישב הלשון השנוי בברייתא דהאמרינן בהמקבל (דף קט) טבחא מותרה ועומד ומסלקינן ליה משום דפסידא דלא הדר הוא. וקשיא עלה אם מיירי בחנם מה צריך סלוק פשיטא מסולק ועומד הוא ואי בשכר והקדים לו דינר מאי פסידא איכא וצ"ל בשכר ולא הקדים לו שכרו אלא שכיר הוא. ואע"פ שאין שכירות משתלמת אלא בסופה. קמ"ל הכא ה"ה כנושא שכר. כלומר כאילו כבר קבל שכירותו ומשלם ואי לא מצי לשלומי מסלקין ליה כדעבד רבינא לרוניא [בב"מ שם]:

דף קב ע"ב אלא אמר אביי ה"ק הלוקח שדה בשם חברו ר"ג. נ"ב נ"ל ה"ג כדמעיקרא "הלוקח שדה מחברו בשם ר"ג" וכפרש"י לעיל ולא משני בגרסא דרישא מידי. אלא בסיפא שבק ר"ג. וגרס אין כופין את המוכר:

דף קג ע"א אדעתא "דכתבת לי" שטרא כנ"ל: **ע"ב** רש"י ד"ה עבוד רבנן. תחת ידם. נ"ב של ב"ד:

דף קיא ע"א מהו דתימא אתולי "אחלי" גבי כנ"ל:

דף קיב ע"א רבא אמר כו' לבריה לא כו'. נ"ב נ"ע אי אפילו למ"ד שעבודא דאורייתא נימא הכי [ועי' תוס' גיטין כ' ע"א ד"ה כיון דרבא ס"ל שעבודא דאורייתא]: שם אמר רבא ה"ק כו'. נ"ב פירושא הוא ולא הגהה. אלא ה"ק אין אנו יודעים לשון תמיהא. כלומר וכי אין אנו יודעין כו': **ע"ב** אמר רב אשי. נ"ב נראה דרבי אסי בסמ"ך הוא ורבי קרו ליה התם בא"י:

דף קיד ע"א בדינא "דמגיסתא". נ"ב נ"ל בזיי"ן עי' ב"מ (ל' ע"ב) ונ"ל שהם היושבים על מעברות הנהר. שכן תרגום מעברות: **ע"ב** א"ל רב אשי לרבה. נ"ב שמא רבה בריה דר"ה הוא או אחר היותר מאוחר כי כמה רבה הוו אבל סתם רבה ודאי לא אפשר. או דלמא לאו היינו סתם רב אשי:

דף קטז ע"א תספך "הכל". נ"ב ספ"ק דפסחים גרס "חבל": **ע"ב** במשנה ונטלוה כו' אחר. נ"ב עד"מ ורוח גדולה וחזק [מלכים א' יט] וכן רבים [ועתוס' קדושין ב' ע"ב ד"ה קשו]:

דף קיז ע"ב למברא. נ"ב בלוע השי"ן:

דף קיח ע"ב הגונב טלה. נ"ב סתמו לא יחד לו מקום אלא הולך ממרעה אל מרעה אפ"ה הויא השבה לר' ישמעאל: שם וסלע. נ"ב אע"ג דסתמו יחד לו מקום בכיס וכיס בתיבה. קמ"ל רבותא אליבא דר"ע דאפ"ה צריך דעת בעלים [נקט לפום מאי דמשני בגמ' דב"מ לא מבעיא כו' אבל י"ל ג"כ הצריכותא להיפך וכמ"ד שם] להכי קתני תרתי. כך יש ללמוד מדברי תוס' במציעא (מא א): רש"י ד"ה ועגלים הרועים בשרון ברתמה כו'. נ"ב מפרש בשרון מלשון אשורנו ולא קרוב [במדבר כד]:

דף קיט ע"א ת"ש בשר בניך ובנותיך כנ"ל ונ"ב בשר ליתיה בקרא אלא משמעו נקט: **ע"ב** בהמיינא כנ"ל ונ"ב אבנט מתורגם המיין: שם אתרא דקפדי הוא. נ"ב ע"ל בבכורות (נח ב) ובחזקת (לו א):

בפסקי תוס' סי' ע נ"ב ונראה להכריע אם לומד לעצמו ע"מ לעשות ולקיים מה שלא ידע עדיין. זה הלמוד לעולם גדול מן המעשה אבל למוד שכבר ידעו ובקי בו רק חוזר על תלמודו לעצמו אינו גדול אלא אם מלמד לאחרים דההוא הו"ל מעשה ממש בודאי ונכון לחלק בכך [אבל יש לפקפק הרבה בזה וק"ל]:

הגהות על הרא"ש

פ"ג סימן ט ולקמן בפ' הגוזל (דף לט:) קאמר ר' יוחנן נתקל לאו פושע כנ"ל ונ"ב מכללא איתמר מדפטר בתנס כך נ"ל: סי' יא הגה"ה ד"ה וכן. "הוא הדין". נ"ב נ"ל "הרי הוא" והיה כתוב בר"ת ה"ה וטעה המעתיק:

פ"ה סימן ח ובבור מלא ספוגין. נ"ב דבאין בו אע"ג דלית הבלא. מיחייב משום חבטו: שם ולרב כל בור שאין ברשותו. נ"ב דברשותו מודה רב דחייב משום חבטו ולא בעי הבלא:

פ"ו סימן ז כי מנהג הוא בכל מדינות וחק לישראל כו'. נ"ב נ"ע איך הדין בזה במדינת מעררין שהשרים מחזיקים לישראל הדרים בעריהם לעבדים קנוים לענין שאינן רשאין לברוח מתחת רשותם להתיישב במ"א. אי נימא נמי גזילה והמס הוא שעשו מעצמן כמוכס העומד מאליו. וה"נ לפי שאותן השרים אין להם ממשלה מוחלטת כי כולם עומדים תחת יד הקיסר. אינם אפי' מלכותא בלא תגא. תדע שהרי הקיסר מצוה עליהם גם בעניני היהודים היושבים בארצם ואינו מניח לעשות להם עול אחר (רק בדבר זה בלבד נושא פנים לשרים אחר שאין היהודים צועקים חמס מפניהם. במקום שאין תובע אין דיין) ולכן בד"א אינם נוהגים ביהודים מנהג עבדים כדרך שנוהגים בכפריים. ש"מ בני חורין הם גם אצלם. ותו דלא עדיפי מגברא דאתו מחמתיה הקיסר שחושב היהודים חפשים א"כ ודאי אלמות בעלמא הוי לא דינא לגמרי:

פ"ח סימן ו הגה"ה ד"ה מכאן. אין לו שבת "דאדם" דהזיק כנ"ל: שם חייא. נ"ל אושעיא:

פ"ט סימן יח וליתא להוכא דבני מערבא כו'. נ"ב עי' שי"ע ח"ב (סקס"ג):

פ"י סימן ו אע"ג דמוכח כו' דקאמר התם כו'. נ"ב לענ"ד לא מוכח מידי מהתם. דה"ק שלא יצטרך להוציא כו' ודילמא לית ליה כולי האי לשלומי. ואפי' מגברא דאית כל אגב גביה [בעי] וכל אחראי כו' [פסחים קי"ג א'] אי נמי מזיקא עוד בדינא ודיינא דהא אפי' לדנקיט שטרא אטרחיה לבי דינא רבה. כ"ש בדלא נקיט שטרא. ותו דילמא מיית מקמי דלדיינוהו דייני ולא מצי לאפוקי מיתמי דהו"ל מלוה שבע"פ. ואף אם ימות אחר שילא מב"ד חייב ויכתבו לו פס"ד גם על היזב הוצאות מ"מ מספקא מילתא אי הו"ל חוב שבשטר לגבות מן היתומים וכ"ש מלקוחות דלא מצי מפיק. מכל הלין לא חייבוהו לילך לב"ד הגדול להביא מעותיו על קרן הצבי. ולעולם א"ל אם נתחייב בדין והכירו במרמתו שרצה להפקיעו תובו בעול והמס והטריחו לב"ד בחנם. נחייבהו בהוצאה שגרם לו: סימן כא אי הוה אמר ראובן כו' היה צריך ליתנם לו. נ"ב נ"ל לחלק בדבר שאם הקיף לו על זמן וגם נכנס שמעון ערב בעד ראובן. ודאי מעתה שהגיע זמן הפרעון יכול לעכבם בידו לבטחון על ערבותו וא"צ להחזירם לראובן כלל כיון דדינא דידהו דאזלי בתר ערבא: סי' כה וכתב ג"ב ר' שמחה כתב כן:

בפי' המשניות להרמב"ם (פ"ז במתני' דף נה) ד"ה וענין הנפילה כו' "בעת". נ"ל "שבת": (פ"ח במתני' דף פז) ד"ה כל זה מבואר ויש "לו דינים". נ"ל ויש לדיינים: סליק

נמוקי הגרי"ב על מהרש"א ממסכת בבא קמא

מאת הגאון וכו' מו"ה יהודה בכרך זצ"ל

דף ב ע"א במהר"ם לובלין בתוס' ד"ה אבל במחוברת. דבריו אינם מובנים כי אין זה תלוי בקושיתם וקושית מהר"ם היא בעצמה קושית התוס' לק' ה' ב' ד"ה שכן. אולם כוונת התוס' אחר העיון כי נהפוך הוא כי בלא פר"ת יקשה גם למ"ד קרן עדיפא דשם בגמ' שפיר מצינן למילף לדידיה קרן מאינך היינו אם לא היה נכתב קרן בקרא כלל משא"כ לס"ד השתא דנכתב קרן בתורה רק דה"א דקאי על תלושה א"נ משא"כ במחוברת תקשי דלמה לא נילף מתלושה אף אם נימא דקרן כוונתו להזיק דהא מ"מ פ"נ קנסא והיינו דהתם שוורים בחזקת שמור קיימא ומן הדין אין לו לשלם רק מתורת קנס וא"כ אין לחייב יותר מתלושה והיינו אם נימא דפלוגתייהו אינו אי פ"נ קנסא או ממונא ושניהם סוברים דפ"נ קנסא ותקשי לתרוייהו. אולם לפר"ת א"ש עכ"פ למ"ד קרן עדיפא והיינו מ"ד פ"נ ממונא וא"כ מצד הדין היה חייב לשלם הכל ורחמנא הוא דחייס עליה כדאיתא לקמן. וא"כ שפיר י"ל למילף מחוברת מאינך ולא מתלושה וא"ש מאד קושיתם בתר הכי ותירוצם דבלא פר"ת לא סגי ועד נאמן לפירוש זה בחי' הרשב"א שכתב בשם ר"ת דקאי למ"ד קרן עדיפא ושלא פלא ולמ"ד ניחא דבלא הפי' הקשי גם למ"ד ק"ע וכנ"ל ומה שקשה לר"ת למ"ד השני זה הקשו התוס' ותירצו והוא אמת ברור בס"ד:

דף ג ע"א במהרש"א על תוס' בד"ה והא דמכליא כו' עי' מ"ש על רש"י בזה. והנראה לי בקיצור נמרץ שיטת רש"י דודאי מה שאכלה הבהמה מקריא מכליא קרנא כמ"ש התוס' רק דכוונת רש"י דהא מקרי מכליא קרנא מה שלא תצמח כתחלה (והכ"ת בזה אם רוצה לתבוע מה שאכלה או מה שלא תצמח כתחילה דל"נ דפעמים זה שוה יותר מזה דב' פעמים אינו מחויב לשלם). וזה מכוון דקדוק רש"י במתק לשונו. וא"כ ושלא דמשמע שן לס"ד השתא דמשמע מיניה ללא מכליא קרנא דלא סגי בלאו הכי משא"כ אי ושלא קאי ארגל ליכא למעוטי כמ"ש רש"י בתר הכי וביאר דהא לא כתיב דאם איתא הו"ל לפרושי משא"כ שהמה כפירושו. והתוס' ד"ה והא דמכליא קרנא אזלי לשיטתם ד"ה הא דלא כו' שכתבו אלא י"ל ולשיטת רש"י כמ"ש יש לתרץ גם קושית התוס' דומיה דרגל וא"ת ונימא איפכא כו' והתוס' אזלי לשיטתם ודוק היטב כי נכון

:כון הוא: **שם** במהרש"א ד"ה ושן בהמות תמה על לשון התוס' שכתבו תולדה דקרן. ולא ק"מ דשאני מנהג דטבעו כן ולכן הוה תולדה דרגל משא"כ הם איירי במקרה פורעניות שישנה הקנ"ס מטעם ולא אורחייהו בהכי וכדאיתא שם בספרי מעשה היה והיו הרחלים נושכין וממיתין ע"ש וזה ברור:

דף ד ע"ב במהרש"א על רש"י ד"ה ומנסך יין. עי' מה שפי' ולכאורה מה הניחא בזה דלא קא מחסרי לפי'. וכזה נ"ל דאיכא למימר פסידא רבה ופסידא זוטא א"צ. אך קשה דזה קושית הגמ' בגיטין שם ולכאורה משום דמשני הם קנסא מקנסא לא ילפינן וכאן למ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק דאל"כ לא הוה אבות כיון שאינו מה"ת וכ"ה בפי'. אמנם א"א לומר כן דא"כ היכי בעי למימר דר"א סבר ל"ש היזק הלא הקשי גם בזה. ובזה י"ל דהיינו באמת דמקשי הש"ס ל"ק לימא כו' ומתורץ קושית התוס' שם אפס לענין דינא אינו כן לדידן דפסקינן כר"מ ופסקינן דל"ש היזק. ובאמת הסברא כיון דכתוב בתורה מכה כו' בהמה כו' לסורות בכל היזק חייב לשלם ומסר הכתוב לחכמים מה נקרא היזק עי' ריש פ' יוה"כ ובכ"מ. אמנם באמת בזה כיון דהא דקתני ר"ת הכא הוא רק לענין חיוב וגוף הדין לענין חיוב הוא שוי וא"כ לענין מיעוט שפיר תקשי כיינו מדמע ואי כתי' הש"ס בגיטין קנסא מקנסא כו' הלא גם זה לא כתוב בתורה רק כיון שחכמים חייבו לשלם הוה בכלל היזק שאמרה תורה מכה כו' גם זה כן דמאי אולמא ומה שבינה רש"י בפי' כאן מגיטין פ' ש"ג. ובזה י"ל כיון דהם תי' הגמ' קנסא מקנסא כו' עכ"פ אין להם להיות דומים ממש כיון דזה הפסד מופע וזה מועט לכן פירש"י הם דמנסך הפסד מרובה גם שהוא לא אליבא דהלכתא משא"כ כאן פי' אליבא דהלכתא דבכאן קשה לכ"ע לענין מיעוט וכנ"ל ודו"ק:

דף ו ע"א במהרש"א על תוס' ד"ה לאתויי בור. מה שהקשה על הרא"ש ונפלאו דבריו הק' דהא בור ברשות חבירו חייב כשלא היה לו להכירו לידע כדאיתא לק' ובח"מ סי' ת"י ס"ו ע"ש ובסמ"ע בשלמא התוס' לק' גבי פרה כו' הקשו שפיר דבור ברשות עצמו פטור משום דתורך ברשותי מאי בעי ע"ש ותבין ועי' ש"כ חו"מ סי' ת"א סק"א. גם תי' המהרש"א א"א להלום דא"כ היינו צרורות ואין הדין לשלם מתנה וכמ"ש הרא"ש בתר הכי וגם לאיזה צורך הכפיל וצ"ע. ולאחר העיון יש ליישב דבריו עפ"י מה שהקשו התוס' לקמן מ"ט ד"ה ברה"י כו' ועל פירש"י קשה כו' ולא תירצו בדלא ידע כו' וכמ"ש בטור ובע"כ דס"ל וגם בזה פטור בעל התקלה וא"כ קושית מהרש"א שפיר לשיטת התוס' ועל הרא"ש לא קשה כלל כי הוא סובר כפי' בנו הטור והטור למד זה מאביו הרא"ש ולכן כתב הרא"ש פירש"י בסתם ולא הקשה קושית התוס' ולא הבין המהרש"א דברי הרא"ש רק להתבונן בדברי התוס' ועל שיטת התוס' שפיר הקשה ותי' עולה יפה דבתוס' לא הזכירו תי' וזה ברור למעיין היטב: **ע"ב** במהרש"א ד"ה ומבור שהיים ויש ליישב בדוחק. והנראה בזה משום דעי"כ אינו הולך ומזיק כמו שור כמ"ש הגמ' בסופו מה לשור שכן כו' וא"כ לא דמי לאש ג"כ דאש בזה לשור שהולך ומזיק כדלעיל וא"כ יהיה חלוק מאש בב' דברים ושפיר דמי ספי לבור ולא תקשי מידי לכך הוצרכו התוס' להביא עוד חילוק אחר והיינו תומרא וקולא בכל אחד ועי' ברא"ש בזה והבן. וצריך לחלק בין אבנו וסכינו כו'. דדמי לאש יותר מזה דלכאורה היה אפשר לומר בכותל כיון שאחר כן בשנת אינו הולך ומזיק כמו אש ושור וא"כ גם אבנו כו' שנפל מראש הגג כו' לא ידמה לאש אפס החילוק דשם הנית יהיה איך שיהיה דכותל אינו שוה לאש לענין הולך ומזיק ודו"ק:

דף ט ע"ב במהרש"א על תוס' ד"ה ולר"י כו'. וי"ל דא"כ לא יהיה דומה אש לשור מותר ואין זה ההיפך כדלעיל דכותיה גבי אש שלהבת ודו"ק:

דף יט ע"א במהרש"א על תוס' ד"ה במקום שא"א לה אין לפרש דאיירי ברה"ר כו' ודבריו סתומים. והנראה לי להגיה וכצ"ל ירא' דמשמע להו דאיבעיא דבתר הכי נמי איירי בצרורות כי אורחייהו דאל"כ אמאי לא דחו להו דלענין ר"ה כו' וחסר במהרש"א מן תיבת להו עד תיבת להו וזה ברור. ועיין מה"כ ותבין כי זה אמת ועי' מ"ש בפי' שלפ"ד המהרש"א הגירסא באיבעיא כו' ע"ש והיינו כמ"ש במהרש"א לפנינו אולם קשה להולמו והנראה ברור כמ"ש:

דף כא ע"א במהרש"א על תוס' ד"ה דרב סבר מ"ש על המהרש"ל. והנה לפע"ד כיון דהגמ' קאמר דשמואל ס"ל בור ברשותו פטור ולמה לא אמרינן דב"ע ס"ל חייב וה"ס דשמואל דלא זכה רק בשבתן מוכח דהש"ס ס"ל דגם שמואל ס"ל דזכה אף בשבתן והיינו משום דהלכתא כרב שם דזכה אף בשבתן ע"ש וא"כ נדקו דברי מהרש"ל ודו"ק. וליישב שיטת רש"י מקושית התוס' הפנים י"ל דלרש"י כוונת הגמ' הוא דהא קא חזי ליה היינו בעת אכילת בהמה ואי משום דיכול לזכות אחר בהן וא"כ אמאי חייב ע"ז פי' רש"י ואפי' הוחלקה בהן פטור ולא קאי רש"י לפרושי על לשון הש"ס הא קא חזי לה רק הוא מילתא באנפי נפשי לתרץ כנ"ל והיינו רש"י ואע"ג דכל תקלה בור ר"ל כיון דשוכר בור ברשותו חייב וא"כ גם הוחלקה בהן פטור ע"ז סיים רש"י הכ"מ ברה"ר כו' ר"ל אף שבור ברשותו חייב מ"מ בהא נ"מ מבור ברה"ר דבשלמא ברה"ר אין לו להניח שום תקלה ר"ל אף פירות משא"כ בבור ברשותו אין לו להניח תקלה גמורה שאינו לצרכו כלל כגון אבן או לחפור משא"כ פירות יש לו עכ"פ רשות להניח. רק ברה"ר אף פירות אין לו רשות להניח וא"כ אם הוחלקה בהן פטור ולכך אם אכלה חייב. ויותר יש להגיה בלשון רש"י שום תקלה במקום שם תקלה ואין להקשות דא"כ למאי קאמר הש"ס הא חזי לה ודי בחילוק שחלק רש"י וחילוק רש"י לא נזכר בגמ' י"ל דעדיין תקשי כיון דאסקינן לרב בור ברשותו פטור מ"מ הכא פטור משום דאמר לאו כל כמינך כו' וא"כ איך יהיה הסברה רחוקה דלשמואל יהיה חייב מן ההיפוך אל ההיפוך. לזה קאמר הגמ' דכאן אין לומר לשמואל לאו אדעתיה בשעת אכילתה דהא חזי להו בעת אכילתה ודברי רש"י מדוקדקים. ולפי מה שהבינו התוס' בפירש"י לא יכולתי להלום לפי כוונתם ברש"י הא שכתב רש"י ואע"ג כו' הכ"מ ברה"ר כו' גם לפי דברי מהרש"א אך למותר מ"ש רש"י ואם הוחלקה בהן פטור כיון דבל"ז ניחא דלא תליא זה בזה לשמואל כפי שיטתו. ולפי מ"ש ניחא בס"ד:

דף כב ע"ב תוס' ד"ה בגדי וקשה דבפ"ק דסנהדרין אמר כו'. ר"ל דרבא אמר כן שם לפי גרסתם. וקשה דרבא אדרבא דהכא וא"ש תי' הריב"ש על מימרא דרבא ועל כאן לא הוי קשה להו מידי אמנם בתי' ר"ת י"ל כן גם הכא וא"נ דפליגי. ועי' מהר"מ לובלין ולפי מ"ש ניחא ודו"ק:

דף כג ע"א במהרש"א על תוס' ד"ה מאי ביניייהו שהקשה אמאי לא השיב גמל. ונפלאו דבריו דהא בדין אין נ"מ בזה דמה לי גמל או כלב או מזיק אחר שהזיק בזה דלר"ל אינו מחייב רק על מקום הגחלת ולא יותר ולר"י מחייב מחמת חציו ולכן לא נקטו בדבריהם רק כלב. וכוונתם לענין הדין שאינו מחויב רק על מקום הגחלת ולא יותר. ובמסכסכת כל הבירה כולה הוה כמקום גחלת דוק בדבריהם ותמצא שכל דבריהם בהאי גוונא הוא נ"מ לענין דינים נפרדים ועל רש"י ודאי אין לדקדק למאי נקיט כלב וגמל ודו"ק: **שם** במהרש"א על תוס' ד"ה ולחייב בעל הגחלת כו' שכתב וצ"ע לעיל למה כו' דבריו הקדושים תמוהים דא"כ איך קתני עלה משלם חצי נזק מגופו כדאיתא לעיל י"ח כיון דהוה אש גמור באנת אנוחי ולא מבכתת לה כי אם באנת אנוחי ע"י שינוי או אדי' כו' ומשום צרורות כדלעיל י"ח ע"ש והיינו משום דלא הוה קרי לה חצי נזק דהא נזק שלם משלם מאי דהפסדא והחצי השני לא הפסדא איהו כי שניהם עשו הפסד לגוונא שכתב המהרש"א ולכך קתני עלה משלם חצי נזק מגופו בהאי גוונא דתרגינן לעיל וזה ברור: **ע"ב** במהרש"א ד"ה ולא יגמרנו מה שהקשה לאביי דבעיא נגיחה כו' והנראה ליישב בב' אופנים או דנאמר דגם לאביי הסדר הוא לגמור באותו יום שהעידו רק שהזוממי זוממין לא באו רק ביום ד' ובאותו יום קודם שנגמר דינו נגח נגיחה ד' וא"כ ליעודי תורא ניחא משא"כ ליעודי גברא כמו לרבא. והא ודאי שכיחא שזוממי זוממין לא יבאו באותו יום דאל"כ למה לא באו ביום א' כי הזוממין באו באותו יום דאל"כ היו גומרין דינו באותו יום כסברתנו הנ"ל ובע"כ שבאו הזוממין באותו יום שהעידו העדים. וזה סברא שכיח שלא יבאו הזוממי זוממין באותו יום שהעידו ודל"כ להלק וזה נכון. ועוד י"ל דלאביי אפשר דזה שכיח שלא יוגמר דינו של שור באותו יום אבל עכ"פ לא יותר מיום השני וא"כ ליעודי תורא ניחא משא"כ אי ליעודי גברא ע"כ שבאו עדים ביום ראשון וביום ב' וביום ג' וא"כ לו יהא שלא גמרו דינו של שור ביום א' דשכיח הוא עכ"פ ביום ב' היה להם לגמור דינו על העדאת העדים מיום א' כי במה שעשה ביום ב' לא פטר נפשיה ממה שעשה ביום א' ועכ"פ ביום ג' היה להם לגמור דינו על יום א' וזה בודאי לא שכיח וגם זה נכון:

דף כה ע"ב במהרש"א על רש"י ד"ה הניחא למ"ד דין כו' עי' מהרש"ל ומ"ש מהרש"א. והנה לפי דברי המהרש"א דעל הג"ש לא ק"מ משום דילפינן מק"ו ולטומאת ערב מיפרך ק"ו. א"כ לפ"ז גם על ההיקש לא ק"מ דהם בגד ועור מלינן למילף מק"ו לטומאת ז' דלטומאת ערב מיפרך ק"ו דידעינן מהיקש וא"ל דהיקש לא הוה ככתיבי בקרא דא"כ גם על הג"ש תקשי דש"ס צריך לדעת מהיקש מיהו בזה י"ל דמיתורא בגד ועור ילפינן לה דאל"כ למאי אתא. וכמ"ש הרשב"א בהי' ועי' תוס' ד"ה אמר קרא וכו' מש"ס והנראה לי בס"ד דברי המהרש"ל ודעת שפתיו ברור מללו דכאן לא קאי הקושיא רק על הג"ש ולא על ההיקש דההיקש בודאי אמרינן דון מינה ואוקי באתרא ודאי דלא פריך ליה כמס' שבת. ומה שהקשה מהרש"א דהא גם שם הביא הק"ו לא ק"מ דהם ליכא למיפרך מידי דהם לא קאמר רק כל מעשה עזים יהא ואיך יהיה הטומאה אם טומאת ערב או טומאת שבעה יהיה תלוי במחלוקת דון מינה כו' ולכך לא פריך מידי רק כאן משום דהכא קאמר הש"ס דעתה טומאת שבעה משא"כ אם הקושיא לא קאי על ההיקש ג"כ א"כ למה לא הקשה הגמ' גם הם דא"כ בגד ועור לאו יתורא דאתא לטומאת שבעה וא"כ דאינו מיותר גם טומאת ערב לא ידעינן דמצרך היכא למיפרך שכן טומאתו בכעדשה וזה ברור ונכון:

דף כו ע"א במהרש"א על תוס' ד"ה ולא תהא כו' וי"ל דאי לאו כספו כו' עי' מה שהקשה. והנראה משום דישלם לאו יתירא דהא מוכרח לכתוב תיבת ישלם דלא סגי בלאו הכי. רק מפשט הכתוב משמע תשלומין מעליא ולא מחמת יתורא משא"כ בכספו מקשי התוס' שפיר דזהו מיתורא דכספו משמע של זה ולא כספו של אחר שפיר מקשו התוס' וא"ש תירוצם דמחמיר בתשלומין: **שם** במהרש"א ד"ה לאו משום דסבר לה עי' מה שהקשה. עי' בתוס' ד"ה או דלמא כו' והנה מה שהניחו בתימה כאן פשיטא להו לעיל דף ט' ב' ד"ה משא"כ בבור ע"ש היטב. ומיושב קושית המהרש"א דמאי הקשו נימא אדם יוכיח. דכיון דגם כאן לא אמרינן. ודו"ק:

דף נג ע"ב במהרש"א על רש"י ד"ה אדם ובור עי' מ"ש דדברי רש"י תמוהים. ולדעתי אין כאן תימה. עי' לעיל דף ד' תוס' ד"ה כרבי אדם. הקשה ריב"א כו' ופי' דשוגג כו'. וזהו שיטת רש"י ג"כ ורש"י הז"ל לשיטתו לקמן כ"ו א' ד"ה ויהא כו' כגון במזיד ולא אתרו ביה. והיינו שאינו סובר כשיטת ר"י גם בתוס' ד"ה ויהא כו' ע"ש והגמ' מקשי שם לרב אדא בר אהבה דלית ליה דתני דבי חזקיה דדף מ"ג א' עי' רש"י שם ד"ה אטו. משא"כ לאביי ורבא שם. וממילא לא צריך קרא דעליו לזה. דבל"ז פטור בין בהתראה בין שלא בהתראה כמ"ש רש"י כאן כנ"ל והיינו אליבא דרבא דהוא מרא דשמעתא והתוס' שם בשפ"ג הולכין לשיטתם שבכאן. והולך ר"י לשיטתו בדף מ"ב א' ד"ה בכוונה תליא מילתא כו' ונראה לר"י דרבא ואביי כו' ע"ש ועי' רש"י י' א' ד"ה משא"כ באש כו' וקם ליה בדרבה כו' ושם בתוס' ד"ה משא"כ בבור כו' וי"ל דאש ובור כו'. והולכים כאו"א לשיטתו. וזה נכון וברור: **שם** במהרש"א על תוס' ד"ה הא כרבנן כו' להן ליתנא דכל חד פלגא נזקא כו' אמאי מוקי מתני' כר"נ הא אתיא שפיר כרבנן. ונשאלתי מגדול שהפליא מהא הא התורה פטרה את בעל השור מדכתיב ונפל ולא שהפילוהו אחרים. ואיך יתחייב לשלם חצי ההיזק בעבור הבורה. והאריך והשבתי דכוונת המהרש"א זכה וצלולה. ויסוד קושייתו הוא דרב שימי בר אשי בתי' הא מני ר' נתן היא דאמר בעל הבור כו' וכל היכא דלא אפשר לאשתלומי מהאי כו' נראה בעליל דפליג ר"נ על רבנן בתרתי הדא דלית ליה דרשת דונפל כו' ולא שיפילוהו אחרים. ועוד דכל היכא דליכא כו' משתלם מהאי ועי"ז הקשה המהרש"א לליתנא דכל חד פלגא נזקא עבד לא מצינו פלוגתא בין ר"נ לרבנן בדינא דכי ליכא לאשתלומי כו' ובגוונא דסובר ר"נ דבעל הבור משלם כו' משום דתוראי בבורך אשכחתיה גם רבנן יסברו כן לולא שהם סוברים דרשא דונפל ולא כו' לא משכחת לחיוביה ונמצא די"ל דלא פליגי רבנן ור"נ רק בהדא והוא בדרשת ונפל כנ"ל אבל בסברת דכי ליכא לאשתלומי מהאי. גם רבנן מאי שנא כן. ונהי נמי דמתני' לא אתיא כרבנן מטעם דרשא ונפל כו' אבל סברת כי ליכא לאשתלומי כו' אין ענין למחלוקת ר"נ ורבנן וקשה על רב שימי ב"א דלא הו"ל לתלות הכי דינא דא"א לאשתלומי מהאי כו' בר' נתן הא כרבנן נמי א"ש די"ל דלא פליגי כלל בזה ולמעט במחלוקת עדיף. וזה כוונת המהרש"א בלי ספק רק דסתם דבריו במ"ש אמאי מוקי לה מתני' כר"נ כו' ור"ל בהאי סברא דכי ליכא לאשתלומי כו' דבזה א"ש כרבנן אבל אין כוונתו לאוקמי מתני' כרבנן מכל וכל וכן כוונתו בתירוצו וקושיא אלימתא היא. אמנם יש ליישב קושית המהרש"א עפ"י מ"ש רש"י שבת ס"ה א' ד"ה אבל של כסף כו' ולשון רבותי קשיא לי כו' ויש לתרץ דרבנן כו' ע"ש וה"נ דכותיה דלר"נ מוכרח דכי ליכא לאשתלומי כו' משתלם מהאי משא"כ לרבנן ולכן קאמר שפיר דגם בזה אתיא כר"נ וזה נכון בס"ד:

דף סב ע"ב במהרש"א על תוס' ד"ה מרובה קתני. עי' מה שהקשה דתקשי לל"ק כו' והנראה דלק"מ כיון דהטעם הם משום דליכא טביחה כולו ומכירה כולו באיסור כמש"ש והוה כאילו לא מכרו כלל לא שייך למחשביה וכמו דלא חשיב שתשלומי כפל נוהג אף שלא טבח ולא מכר משא"כ דו"ה והמשנה לא חשיב רק מה שבדי' וה' כשלמו הטביחה או המכירה מכל וכל. ואעפ"כ אינו נוהג בו משא"כ בשותפים שאין בהם הטביחה כולו או המכירה כולו ואדרבה יש להק' על תי' התוס' דאיך נחשב זה לשיור ונ"ל דמ"מ נחשב זה להתחלת מכירה או טביחה באיסור וכנ"ל בירושלמי בפרקין דקאל ר"א אמאי לא חשיב שותפין וכללא דמילתא לענין תירוץ על ל"ב יש לומר כן אבל לא להקשות מזה על ל"ק וזה פשוט ולכן לא כתבו התוס' דשייר השותפין ונתגבלה דזה הוה כאילו לא נשחט כלל:

דף צג ע"ב במהרש"א על תוס' ד"ה בקלא עי' במהרש"א מה שכתב ועי' מהדורא בתרא שהשיג עליו דא"כ גם קושית התוס' לפלוגי בין עוברת לשאין עוברת בגזיעה לא קשה דניחא לאוקמי ככ"ש אף כרבנן ולרבנן גם בגזיעה עוברת הוה שינוי. ולדקו דברי המהרש"א דבלא"ה יש לדקדק על קושית התוס' כנ"ל דהא רבה אמר להדיא ואוקימנא כדברי הכל ואיך ס"ד לחלק בין גזיעה עוברת לאינה עוברת הגם דיש לומר דהא דקאמר כדברי הכל היינו גם כר"ש דלאותה הוא מבקש מ"מ לרבנן שפיר אתיא ואם היה מחלק כנ"ל לא אתיא רק כר"ש. אמנם ניחא הכל עפ"י מ"ש התוס' לעיל ס"ז א' ד"ה לא הספיק כו' לחלק בין היכא שלא חל חיוב ראשית הגז ובין היכא שכבר נתחייב בר"ה ע"ש כן ה"נ י"ל דע"כ לא פליגי רבנן אר"ש בגזיעה עוברת אלא במקום שלא חל החיוב כמ"ש גזז ראשון ראשון כו' בזה ס"ל דאף בגזיעה עוברת הוה שינוי אבל במקום שכבר נתחייב כההיא דלא הספיק ליתנו וכמ"ש התוס' כנ"ל י"ל דגם רבנן סברי דבעינן גזיעה שאינה עוברת דוקא וסברא הוא למעט במחלוקת וא"ש מ"ש ואוקימנא כד"ה. וגם דברי המהרש"א הולך ואור ומדר"ש אדר"ש מקשה מכח כ"ש ודו"ק:

דף צד ע"ב במהרש"א על תוס' ד"ה בימי כו' ודנין דיני גזילות כי הכיא דגזל פדנא כו'. כוונת התוס' דמייתי ראיה דדנין גזילות בבבל אף שאין סמוכין וכמ"ש התוס' לעיל פ"ד ב' ד"ה אי נמי מהנך ראיות דמייתי הכא וא"ל לפי' מהרש"א דלפי מ"ש א"ש:

דף צה ע"ב במהרש"א ד"ה מני לא ר' יהודה עיין מה שדחה קושית מהרש"ל ודבריו תמוהים חדא מי יימר דר"ש סבר גם בשבח שעל גבי גזילה נמי למהדר דלמא בהא כולה דנגזל משום דעדיין על גבי גזילה אכן בשבח שלא ע"ג גזילה למהדר משום דקנה קנה כו'. ועוד דאפילו אם נאמר דבהאי גוונא נמי סבר ר"ש למהדר מאי פליג בתרתי שייך הכא והא ר"ש יסבור בכולהו למהדר ואי תימא שיש חילוק בדברי ר"י והא השתא כי מוקית מתניתין כר"י אליבא דר"ז איכא נמי חילוק בין ילדה ולא ילדה וא"כ יכולין אנו ג"כ לומר כן ולדקו דברי המהרש"ל ודו"ק:

דף קו ע"א במהרש"א ד"ה עירוב פרשיות כו' וכן בפ"ק דב"מ עי' מה שהקשה ונשאר בצ"ע. אמנם כוונתם דהתוס' סובב הולך אמה שכתבו לעיל מינה דלפי' הקונטרס הוה לחיובא התם כופר הכל והכא נמי גבי סלעין דיגרין דהם אמר אך שתים א"כ כופר הכל דעל שנים השטר מסייעו ועל איךך ליכא הודאה ולפירש"י הוה ליה לחיוביה התם. ועי' בצ"ע כי הוא ברור בכוונת התוס' ול"ק קושית המהרש"א:

דף קט ע"ב במהרש"א ד"ה בגמ' אמר רבא שהקשה לפ"ז למה לא אוקמה מתני' כר"י הגלילי וכהודה לאחר מיתת אביו עי' מה שתי'. ועיין תמורה כ"ה א' כמש"ש דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ה"נ כיון שמיד שהודה קנאו השם לא מצי מחיל לנפשיה מטעם ירושה משום דדברי הרב כו' וגזה מיושב מה שהקשה מהרש"א לקמן בגמ' אי בעל אחרים הוא זוכה כו' דלמה לא נימא במתני' כן יעו"ש ולפי מ"ש ניחא דכאן קנאו השם ואיהו זוכה בעבור שהוא כהן והכל דברי הרב והו"ק היטב:

דף קיא ע"ב במהרש"א על תוס' ד"ה הגוזל ומאכיל כו' וז"ל במהרש"א הא ודאי דלרמי ב"ח מתני' נמי איירי בלאחר יאוש ולדידיה לא שייך למתני נותן דבלא נתינה נמי כו'. כוונת המהרש"א ור"ל דדברי התוס' מדויקים היטב דקאמרי לרב חסדא ולא לרמי ב"ח דבשלמא לרב חסדא אם נאמר דהוא כדין נותן נשמע מהדא דיאוש ושנוי רשות קני ומהנית לפניהם לא ידעינן זאת משום דרב חסדא סבר כרבא דרשות יורש לאו כרשות לוקח ומיירי בתכלו אבל לרמי ב"ח לא נריכנא לכל זה דשמעינן מסיפא מהניה לפניהם ומאי דלא קמ"ל ברישא דבר זה ולימא לא זו אף זו דאורחא דתנא למיתני לא זו אף זו דוקא במילי דלא דמו הדדי דאע"ג דאתיא בתרייתא מק"ו מקנייתא הני לה אבל הכא חדא מילתא היא דנותן להם היינו מנה הנית לפניהם ועדיפא מינה וסברא כזו כתב הר"ן נדרים ס"ז א' ד"ה קיים אחד מהן. וזהו כוונת המהרש"א במאי דקאמר דלרב"ח כו' בלאחר יאוש ולדידיה [צ"ל במהרש"א אלא לדידיה] לא שייך למתני נותן דבלא נתינה נמי כו' אלא נראה [צ"ל במהרש"א ועוד נראה] וזה ברור בכוונת המהרש"א ודו"ק: סליק

פורת יוסף

חדושים מהג"מ יוסף שליט"א בר רפאל ז"ל חפק"ק ווילנא.

דף ב ע"א במשנה ארבעה אבות השור והבור עיין תוס'. וי"ל דתני להו לפי סדר החיובים דהא שור חייב על הכל ואע"ג דתני שור לרגלו מ"מ נכללו בו כל החיובים ובור פטור על כלי תוך מבע"ת ונזקי אדם ואח"כ מבעה והבער שחייבים על קלת דברים וקלת דברים פטורים וכה"ג חשיב ב"מ (דף לג.) ד' שומרים שומר חנם והשואל וכתבו התוס' לקמן (דף ד:) דחשיב להו כסדר חיובם דש"ח פטור על הכל והשואל חייב על הכל וש"ש והשוכר חייבים במקצת. והא דהקדים מבעה להבער י"ל משום דבמבעה אין מחלוקת ובהבער פלוגתא דר"י ורבנן בטמון ולמ"ד מבעה זה אדם אפשר דתני לה גבי הבער לצורות דאשו משום חציו כמו אדם המזיק וחייב בחמשה דברים לקמן (דף כג.): **שם** רש"י ד"ה לא מיחייב כו' אתולדה לא מיחייב. נראה דנ"מ אם חייב על האב או על התולדה היכא דמזיד על האב ושוגג על התולדה לא מיחייב דהא לא שב מידיעתו אבל אם היה מזיד על התולדה ושוגג על האב אפשר דחייב חטאת ועיין חולין (דף כה:) מותר לאכול חלב והכל את הדם כו' וגם אפ"ל אם כפרים קרבן על התולדה והקריבו אפשר דהוו חולין בעזרה וצריך להביא חטאת אחר על האב: **שם** תוס' ד"ה ארבעה. אית דוכתי דלא תני הן. וי"ל דמשום דשלשה אבות נאמרו בשור לכן לא תני כן דהא באמת הם ששה אבות. עוד י"ל משום דגבי ד' שומרים הם באמת הם רק שלשה דהא שוכר דדינו כש"ח או כש"ש וכן גבי ד' ראשי שנים הם ג"כ מסיק שם שלשה לדברי הכל וכן אותם דמייתי התוס' במס' ע"ז ג' אברות בן ג"כ פלוגתא דר"ש ורבנן כדאיתא התם (דף מח.) וכן גבי שלשה פיתוח ע"ש משא"כ הכא וכארבעה מחוסרי כפרה דליכא מחלוקת: **שם** תוס' ד"ה ולא זו"ז כו' דחד מחד אל למאות חומר. נ"ע דבשארי דוכתי כתבו התוס' איפכא דעל מה הצד לא חש הגמרא לפרושי משום ופרכינן כ"ד משא"כ בחד מחד דבעינן קולא וחומרא כדאיתא חולין (דף קטו:) ואפ"ל דמשום הכא פירש בתנא יבא משום דהא די"ב בכן רות חיים אפשר דנחשב פירכא כל דהו דאיכא לא קולא ולא חומרא משא"כ פירכא דכוונתו להזיק וכן בית הנלה להיזקו ע"כ מפרש התנא הכא דאע"ג דפירכא כ"ד היא מ"מ פרכינן לה על מה הצד דעדיין לא השמיענו התנא בשום מקום ועיין שבועות (דף ס) תוס' ד"ה שכן מרובה ובמהרש"א שם: **שם** בא"ד מכאן שאין עונשים ממון מן הדין. ולכאורה היא קושיא עצומה אבל י"ל דהמכילתא ס"ל דחיובא דבור הוא ברה"ר וכדאיתא לקמן (דף כט:) שני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאם הכתוב כאילו הם ברשותו ואלו הם בור ברה"ר וחמץ בפסח וא"כ הוי חידוש ולכן להמכילתא אין עונשים מן הדין ואע"ג דאיתא בתוס' חולין (דף סד.) דשני דברים לא הוי חידוש י"ל כיון דכאן הדא הוא באיסור והדא הוא בממון הוי שפיר חידוש אבל הסוגיא דלקמן ס"ל דחיובא דבור הוא ברשותו וא"כ פריך שפיר אם על פתיחה חייב על כריה לכ"ש ואע"ג דבגמרא דידן ילפיק בור ברה"ר מהא דאם על פתיחה חייב על כריה לכש"כ י"ל דהמכילתא יליף לה ממקום אחר: **ע"ב** גמרא ג' אבות נאמרו בשור. מכילתא אתא למעוטי בור הו אש בשבת שורו ועיין לקמן (דף כג.) תוס' ד"ה והגב אורחיה כו' דאם נגח אדם ומת. ק' דמי הכריחו לרש"י לפרש על מיתה ולא על נזקין דלכאורה גם על נזקין דאדם אינו מועד ואינו משלם אלא חצי נזק וכן משמע לקמן (דף לז.) מועד לאדם אינו מועד לבהמה דמיירי הכל לענין נזקין ואפשר משום דס"ל כרע"ק לקמן (דף לג.) דתם שהזיק באדם משלם נזק שלם וא"כ אין נ"מ בין תם למועד. מ"מ נ"מ לענין לשלם מגופו ועיין לקמן (דף ס) בתוס' ורש"י:

דף ג ע"א גמרא בבערה דרך הילוכה. עיין פירש"י ואפ"ל דבבערה כן הוא גם בגד שמלבישין אותה כדאיתא כתובות (דף סו:) נכרכת בשערה וכן נדרים (דף סו:) אהה מוכר שער ואבן פי' הכיסוי שעל הראש: **שם** רש"י ד"ה אידי ואידי. הקשה רעק"א ז"ל בגליון דדלמא הבתא דכתיב ובער דהיל בן אמרינן ושלח קאי על שן אבל אי לא הוי כתיב אלא ושלח לא הוה מוקמינן לה אשן. ול"נ דס"ל דהא בודאי

הפורה

התורה לא סמכה על קראי דדברי קבלה אלא אגן הוא דלא ידעינן ומייתי סתמא ראיה מדברי קבלה דכן הוא כוונת התורה אבל התורה לא חששה על זה וא"כ שפיר מקשה רש"י ז"ל ותוס' והא כיון דידעינן דובער זה שן ממילא ידעינן דושלח זה הרגל דהא ל"ל דהתורה כתבה תרוייהו כי היכי דנדע דושלח קאי על שן דהא גם השתא לא ידעינן דהא התורה לא סמכה על דברי קבלה כנאמרה אחר כמה דורות: שם תד"ה לא י' כתיבי כו' ואי הוה כתיבי בור ה"א דוקא בור. עי' במהרש"א ובמהדורא בתרא וכפי שכתבו התוס' בסנהדרין (דף מב) דאי הוה כתיב בור ה"א דוקא עמוק הרבה דאי אפשר דלא ימות נסתרים כל דבריהם: ע"ב גמ' אלא אתולדה דרגל כו' כתני מק צרורות. אע"פ דגם בשן שייך צרורות כמש"כ רש"י ז"ל לקמן (דף יח:) ד"ה שהטילה גללים וכן בקרן שייך צרורות למאי דמיבעיא (דף יט.) אם יש שינוי לצרורות לרביע נזק ואם יש העדאה י"ל משום דקתני הכי במתניתין לקמן (דף יז.):

דף ד ע"ב גמרא ואימא מבעה זה האש. י"ל דהוה ס"ל דאע"ג דתנא ההבער מ"מ תני המבעה דמבעה היינו שהדליק בתוך של חברו והבער הוא שיצא מעצמו ולקמן (דף סא:) מפליג הגמרא בין מדליק בתוך שלו למדליק בשל חבירו וי"ל עוד דפלוגתא דריו"ח ור"ל לקמן (דף כב.) אם אשו משום חציו או משום ממונו הוא דוקא במדליק בשלו משא"כ במדליק בשל חבירו דכו"ע משום חציו ועיין בנ"י שכתב דלכן קתני ההבער משום דאשמעינן דאע"ג דיצא מעצמו ובזה יתורץ כמעט כל קושיות הגמרא דמקשה דזה נקרא רוח חיים מה שהוא עצמו הדליק בשל חבירו משא"כ אם שיצאה מעצמה נקרא אין בו רוח חיים ומ"מ הגמרא לא ניחא ליה בהכא: שם רש"י ד"ה אדם כו' אבל נזק לא חשיב. קשה דהא השתא קיימינן בסברא זו דנילף שור שמשלם נזק מאדם והיאך יאמר מה לאדם שמשלם נזק כיון דהא גופיה ילפינן מהדדי ולהעמיס זאת בכוונת רש"י דוחק: שם ד"ה תנא ליה ש"ה והשואל דהתם נמי שייך גנבה כו' והא דנקט הכא והשואל לאו דוקא דהא לא אשכחן ליה דנפטר לא בטענת גנב ולא בטענת גזלן ע"כ. ול"ע דהא אשכחן בשאלה בבעלים דפטור וכמו שכ' התוס' לקמן (דף מ:) תוס' ד"ה נמצא ש"ש וכן ב"מ (דף מב) תוס' ד"ה אמר שמואל גבי ש"ש ומסתמא ה"ה לגבי שואל:

דף ה ע"א גמרא תנא היזקא דמכירה. גיטין (דף מה.) תוס' ד"ה בהיזק שאינו ניכר כו' נ"ל דהאי היזק שאינו ניכר חשיב ניכר טפי מההוא דפ' הניזקין (דף נג.) עכ"ל וא"כ הו"מ למתני תלתא: שם רש"י ד"ה תחת נתינה כו' שוכר אינו כתוב בתורה אבל דינו כש"ש. צ"ע למה לא כתב כמו דאיתא לקמן (דף קז:) שוכר אי למ"ד כש"ש הייט כש"ש אי למ"ד כש"ח היינו כש"ח אע"ג דרבא גופיה ס"ל שוכר כש"ש כמו שהוכיחו התוס' (דף נז:) ד"ה סברוה מהא דב"מ (דף לו) מ"מ מפרים רבא אליבא דכו"ע: שם בא"ד מקודם בשומר חנם כתיב ישלם וכן בש"ש ובשואל. לכאורה לא הוה צריך למילף מישלם דהא הוה מצי למיגמר מנתינה וכדאיתא לקמן (דף קז) שומר שכר אתיא נתינה מש"ח וכן גבי שואל לכאורה הוה מצי למילף מוא"ו מוסיף וכדאיתא לקמן (דף קז:) ע"ש וא"כ לא הוה צריך כלל לג"ש דישלם דגבי ד' שומרים מצי למילף מנתינה וכן בתשלומי ד' וה' דכ' רש"י ז"ל לקמן דיליף מישלם ה"נ הו"מ למילף מתחת דכתיב תחת השור וגם קרן וכפל בכלל וא"כ אין צריך כלל ג"ש דישלם ואף אם נאמר דקרן וכפל אינו בכלל ד' וה' דה"א דזהו דוקא בבע"ח וטבח או משלם ממיטב משא"כ כשאין בע"ח או כשאין טבח אינו משלם ממיטב הדא דזהו דוחק ועוד דא"כ אמאי כתב רש"י ז"ל דקרן דגנב בכלל כפל הוא מנ"ל רלמא דוקא היכא דבאו עדים דמשלם כפל משלם ממיטב אבל קרן לחודיה אפשר דאינו משלם ממיטב ועוד דלמ"ד חד בגנב וחד בטוען טענת גנב א"כ גם גבי גנב נזכר יתן. ועיין בנימוקי יוסף דמשמע דארבעה אבות גופיה ילפינן מרגל ושן בגז"ש דישלם אולם מלשון רש"י ז"ל משמע דלגבי ד' אבות לא בעינן כלל לג"ש אלא ממילא שוי' להדדי לגבי מיטב. וי"ל דלא גמרינן נתינה אלא היכא דכתיב גבי תשלומין אבל מה שנזכר בפרשה נתינה אע"ג דגמרינן לג"ש לגבי דבר אחר מ"מ לגבי מיטב לא גמרינן. ומ"מ קשה על רש"י ז"ל שכתב וקרן דגנב בכלל כפל הוא למה לא כתב דכתיב מפורש אם זרחה וגו' שלם ישלם והתם קאי על קרן דהא כתיב ונמכר בגנבתו ובקדושין (דף יח) דרשינן בגנבתו ולא בכפלו א"כ לא קאי אלא על הקרן גם ק' דהא לא צריך כלל קרא על גנב עצמו כיון דכבר כתיב בש"ח בטוען טענת גנב דמשלם ממיטב א"כ כש"כ בגנב עצמו וכדאיתא לקמן (דף סד:) לא לכתוב בגנב וליתי בק"ו מטוען טענת גנב ותירוץ הגמרא שם דה"א דוקא בשבועה לא שייך כאן ואפשר דלרווחא דמלתא כתב רש"י ז"ל כאן: שם תוס' ד"ה הא תברא כו' אין לפרש דחזר בו. צ"ע דא"כ מאי קאמר בערכין (דף יד:) הכל בזה ובזה משלם נ"ש לימא דלא כרע"ק וא"כ אמאי לא אמר דלהכי לא קתני הם משום דזמנין דלא משלם נזק שלם וכמו שפירש"י ז"ל כאן ושם לא שייך קושית התוס' גם קשה מאי קאמר שם הגמרא במועד אין בהם לא לימא מתניתין דלא כרע"ק מנ"ל הא ר"ע נפקא ליה מכמשפט כתחתון ולא כעליון וכמשפט כתיב גבי בן ובת וא"כ כתיב אם עבד וא"כ אפשר דגבי עבד גם רע"ק מודה דהם אינו משלם אלא חצי נזק כמו אם נגח בהמה וכדאיתא לקמן (דף מט) דמשלם דמי ולדות לאדון משום דהמרתא מעברתא בעלמא הוא דאזיק אע"פ דפטור מדמי ולדות אם נגח בת ישראל גם אנו נאמר כמו כן להיפך כיון דהרבוי דכמשפט כתיב גבי בן ובת דמחולקים בעבד: שם תוס' ד"ה המטמא הו"ל דל"ת משום דבשוגג פטור. ק' דהא בגיטין (דף נג:) איתא המטמא והמדמע והמנסך אחד שוגג ואחד מזיד חייב דברי ר"מ רי"א בשוגג פטור במזיד חייב וא"כ הוה אמר תינח לר"י לר"מ מא"ל והרי חזינן דגמרא מהדר לאוקמי כולהו בין למ"ד שש"ה היזק בין למ"ד לא שמיה היזק וי"ל דס"ל להתוס' דהא פלוגתא דאמוראי ע"כ מהדר לאוקמי כוונהו משא"כ בהא דסתם מתניתין דפטור בשוגג מ"מ תירוץ הגמרא יותר מרווח:

דף ו ע"ב גמרא תב המזיק חייב במזיק מיגעיא ליה. הפ"ל דלשון תב משמע שאינו אלא שיש עליותיו ובה"ג כי הט"ז בהל' רבית (סי' קס"ו) דרבית קצוצה אע"ג דיוצאת בדיינים מ"מ אין בעית גובה מתנה אלא דוקא כשתובע ע"כ מקשה חייב מיבעיא ליה ונראה דע"כ אמר רב כאי תנא ירושלמי הוא משום דרב הוה במתניתא דרבי כדאיתא גיטין (דף נט) ועיין לקמן (דף נו:) ובבעה"מ שם ובפירש"י פ' משפטים גבי דמי ולדות דדוקא כשתובע הבעל בב"ד מתחייב לשלם:

דף ז ע"א גמרא וב"ת קסבר רע"ק כל ב"ת דיני בעידיות. צ"ע דלא אשכחן מאן דאית ליה הכי ונראה מזה לסברא ראיה לביטת הרמב"ם לקמן (דף ח.) כביאו הנימוקי יוסף עלה דרבינא אמר בדעולא קמיפלגי היינו למאן דליה ליה דעולא סבירא ליה דמן התורה ב"ת דינו בעידיות לסיפך מפירוש רש"י ז"ל שם:

שם תוס' ד"ה שור רעהו בסופו ומיהו למ"ד איכא כופר ברגל כו'. וי"ל לפי מה שכתבו התוס' לעיל (דף ד) בד"ה כראי אדם הקשה ריב"א מאי תומרא היא זו שא"ה דקים ליה בדרב"מ ונראה דתירוצם לא שייך אלא לגבי קרן דהא הבעלים חייבים מיתה בידי שמים כדאיתא בכתובות (דף לז) וכן סנהדרין (דף טו) וא"כ שפיר קאמר לא ראי השור שמשלם הכופר שחייב מיתה בידי שמים או כופר משא"כ אדם שאינו חייב בשוגג מיתה בידי אדם ומ"מ אינו משלם כופר וא"כ ברגל הא אין בעלים חייבים מיתה בידי שמים דהא אין השור בסקילה וא"כ הלא אדם חמור ואם תאמר היאך אפ"ל דמשלם כופר ואינו חייב מיתה בידי שמים י"ל דהא בודאי לר"י הגלילי דס"ל דתם משלם חצי כופר לא שייך לומר דבעלים חייבים מיתה וכש"כ למ"ד פלגא נזקא קנסא: שם תוס' ד"ה ישלם מדעתו משמע ואית דבפרק הזרוע (דף קל.) ישלם בע"כ משמע. ואפ"ל דלא קשיא כלל דבד"ה ישולם בסופו אבל ישלם משמע נמי מדעתו עכ"ל וא"כ הרי מבואר דעולא אמר דיקא נמי מדכתיב ישלם הוא דוקא בע"כ א"כ שפיר מקשה ליה אביי הא ישלם כתיב ומשמע בין שמשלם מדעתו ובין שמשלם בע"כ לעולם משלם ממיטב משא"כ התם בחולין דר"ל דמצד הדין לא מחייב כלל אלא דוקא מרצונו אקשי' ליה שפיר תנא תנא ישלם ואת"מ דמדת חסידות דוקא שנו כאן הדע דלמה לן לאפוקי מחלוקות בין עולא ואביי דעולא סבר ישלם משמע דוקא בע"כ ואביי סבר דוקא מדעתו מסתי' דאביי סבר דישלם משמע בין מדעתו בין בע"כ:

דף ח ע"א תוס' ד"ה מה דרכו כו' ואע"ג דשליח ב"ד היה מוציל וי"ל דעולא ס"ל כשמואל דא"ל בב"מ (דף קיג) דשליח ב"ד ג"כ מנתח נתוחי אבל לכנוס לביתו גם שליח ב"ד אסור ואתא שפיר בהא דאמר הגמ' ואבע"א דעולא איכא בינייהו ולא אמר לימא דעולא תנאי היא כדאמר עירובין (דף לא) וב"ב (דף פח) אלא משום דהכא כבר פליגי תנאי בהא ב"מ (דף קיג): שם תוס' ד"ה מכאן לאחד כו' ולהחזיר הזיבורית לבעלים כאילו לא קנאם לעולם. ק' לכאורה מאי דתקו בכך דהא לכאורה אף אם יחזור וימכור להבעלים ג"כ ילכו להבע"ח גופיה דהא יש לו ב"ח וי"ל דס"ל להתוס' מדקאמר הגמרא מהדרנא ולא אמר מזבינא משום דאיירי אף בדלא כתב דאקני או לשמואל דמיבעיא ליה התם בב"ב (דף קנז) דאיקני אי קני או לא וא"כ אי אפשר ליה למימר מזבינא ליה דלמא אזיל המוכר ומוכר להזיבורית לאחר ואז בע"כ יקחו הבע"ח והכתובה מלוקח הראשון ונמצאו קרח מכאן ומכאן ע"כ אמר הגמרא מהדרינא דאז גם אם יחזור וימכור לאחר ג"כ ילכו ללוקח השני:

דף ט ע"א תוס' ד"ה פשיטא. עיין מהר"ם שהקשה מתוס' לקמן ד"ה וטרף ע"ש ול"נ דאין כאן קושיא כלל דכוונת התוס' שכתבו שעשאו אפותיקי היינו דאחר החלוקה נתוודע להם שהיא אפותיקי דאם כוונת התוס' בשידעו בשעת החלוקה דזהו אפותיקי א"כ בודאי מחל וא"כ שפיר כתבו התוס' דהכא בשעת חלוקה מי שלקח הקרקע ידע שבעל אחיו אינו מוטל כלל גם אם יהיה חוב מבא"כ בשחלקו קרקע שניהם נכנסים בספק בשעת חלוקה ומשו"ה ויתר כל אחד: ע"ב רש"י ד"ה בשליש ביתו חייב לבזבז במצות לולב או ציצית או ס"ת. לכאורה מ"ש ציצית מיותר דהא בידו ליתן במתנה כמבואר במ"א (סי' יג) ואפ"ל דכוונת רש"י ז"ל היא דיש לו ארבע כנפות ובהם ציצית הוטי לבן ותכלת אין לו וקי"ל מנחות (דף לז) דתכלת אינו מעכב את הלבן ולהפקירו אינו יכול דא"כ יבטל מצות ציצית של לבן וא"כ מחויב הוא לקנות גם תכלת:

דף י ע"ב גמרא ואב"א בפלוגתא לא קמיירי ולא והא אוקמינן דלא כרבי דלא כרבי וכרבנן מוקמינן. ופירש"י דהלכה כרבים ולכאורה ק' המקשה מאי קסבר וי"ל דהמקשה הוה ס"ל דהלכה כרבי ואפילו מחבירו ב"ב (דף קכד) ולהכי קאמר המתרץ דלא כרבי וכרבנן מוקמינן דאע"ג דהלכה כרבי מחבירו מ"מ הוי יחיד משא"כ ר"י בן בתירא לגבי רבנן ובזה יש לתרץ קושית המהרש"א ז"ל בע"א בתוס' ד"ה ותו ליכא שדחק בדברי התוס' ולדברינו אתי שפיר דעיקר קושית המקשן היה נ"ל לאוקמי דלא כרבי כיון דס"ל דהלכה כרבי מחבירו יותר הו"ל לאוקמי כר"י בן בתירא דלית לן כללא בזה והמתרץ תילן לו דיותר טוב הוא לאוקמי כרבים אע"ג דלסברתו לית הלכתא כוותייהו וכיוצא בזה מצינו בגיטין (דף ל ע"א) בגמ' עולא אמר הא מני ר' יוסי היא כו' כולהו כעולא לא אמרי כיחידאה לא מוקמינן ע"כ אע"ג דבעירובין (דף מו) איכא מאן דס"ל הלכה כר' יוסי מחבירו וגם שמואל גופיה פסיק כר' יוסי וכדאיתא שם בתוס' אעפ"כ אמר כיחידאה לא מוקמינן וגם לתירוץ התוס' השני שכתבו דדוחק הוא לאוקמי במיתה ולא לנזקין היינו משום דזה הכור גופיה שהשלימו לעשרה חייבים שניהם בנזקין ורק למיתה אינו חייב אלא האחרון זה לא נקרא בהכשר כל נזקו אבל כי מוקמינן כר"י בן בתירא שפיר אף דמיירי לענין קטלא לא לענין נזקין:

דף יא ע"א גמרא אין שמין כו' ואי אומר אף לשואל איבעיא לנו אף לשואל שמין כו' או דלמא כו' אין שמין. י"ל דתליא בהא דאיתא לקמן (דף קיב) אמר רבא הניח להם אביהם פרה שאולה כו' ע"ש דאיכא שם שתי לשונות אי אמרינן דמשעת שאלה חל חיוב אונסין או בשעה שתיאנס דאם אמרינן דבשעת שאלה נתחייבו באונסין הוי דינו כגנב וכגזלן ואין שמין וא"ת דבשעת אונסין נתחייב דינו כמזיק ושמין ובזה יש ליישב דלכאורה אמאי קאמר התם איכא דמתני ארישא ופליגא דר"פ ואיכא דמתני אסיפא והיינו דר"פ דהא לכאורה יותר טוב לומר דלא פליגי אולם לפי האמור אתי שפיר דהא מסקינן דרב מעיקרא הוה ס"ל אין שמין ולבסוף מספקא להגמרא אי בעי אי לא ע"כ קאמר תרי לישני: שם גמרא אמר עולא שליא שיצתה מקצתה ביום ראשון כו' מונין לה מן הראשון. ופירש"י ז"ל דמיום ראשון טמאה ואפי' הולד לידה יבשתה. וק' לכאורה דהא קי"ל דא"א לפתיחת הקבר בלא דם ועי' בכריתות (דף י.) ובנדה (דף כא) וי"ל דהכא איירי כי היא בימי זיבה דהא קי"ל נדה (דף לו:) המקשה בתוך י"א יום טהרה משום הדם אבל גם על זה קשה דהא קי"ל (דף לח) בנדה דאין קושי לנפלים ומ"מ י"ל דהם משום הדם היתה שומרת יום ומותרת ביום השני דמקצת היום ככולו כדאיתא שם (דף לו.) משא"כ מחמת הלידה גם י"ל דמיירי ביום י"א דלא צריכה כלל שמירה ומותרת ביום שני אפילו אם תראה ביום י"ב לא הסתור כלל: שם תוס' ד"ה דאין מקצת שליא כו' ואי ברש"י אפילו בספק ספיקא. ואפ"ל דלא ילפינן מסוטה אלא בעניין דשייך לחלק בין מקום רואין לאין רואין אבל לגבי שליא וכן באשה שרחצה דלא שייך לחלק בין מקום סתירה למקום רואין לא מחלקינן כלל:

דף יב ע"א גמרא הוה עובדא ואגבוה דייני דנהרדעי. עיין סנהדרין (דף יז) דייני דנהרדעי רב אדא בר מניומי: שם רש"י ד"ה תל על הקרקע כו'. הלשון אינו מדוקדק דהא המלוה הוא שכותב כן לב"ד וב"ד הם המגבים לו ועיין גיטין (דף לו.) ובשביעית: שם גמרא הא קי"ל דלא בעינן צבורין אלא שאני מטלטלין דניידי. ברמב"ם (פ"ד הי"א) מהלכות מכירה העתיק כן והקשה עליו הראב"ד בהשגות מסוגיא דב"ב (דף מד) דמכר לו פרה דמשמע שם דאף במטלטלי דניידי לא בעינן צבורין ול"נ דלא קשה כלל דהא התם לגבי שעבוד מיירי ואפשר דאף במטלטלין דניידי לא בעינן צבורין משא"כ הכא דאיירי לגבי קנין י"ל דשאני בין דניידי ללא ניידי וכן מחלק הגמ' בב"ב (דף קמז) דאע"ג דאקני לא יוכל למכור דהא אדם אין מקנה דבר שלא בל"ע מ"מ דאיקנה משתעבד:

דף יג ע"א גמ' אמר מר בן עזאי אומר לרבות את השלמים אילימא למעוטי בכור הפסח כו' רבינא מתני לה אסיפא כו'. הגאון הגדול מוהרש"ש זצ"ל הקשה והניח בצ"ע הא ע"כ בבכור בחו"ל קאמר כפירש"י וא"כ ס"ל דהכנים בק"ו דשלמים קיימי להקרבה משא"כ בבכור וכש"כ דקשה למאן דמתני אסיפא דנכי דקדושה מרתם אילימא ליה טפי מהטעונת סמיכה כו' מ"מ הרי יש מעלה בשלמים דחזיא להקרבה עכ"ל ול"נ דאפשר לומר דסוגית הגמרא היא כן אילימא למעוטי בכור כו' הפסח ומה שלמים דטעונים סמיכה כו' אמרת ממון בעלים הוא בכור מיבעיא דהא גם להקרבה לא חזיא וא"ת מה לבכור שקדש מרחם ושלמים לא קדשי מרחם א"כ הוי להו שקולים דשלמים טעונים סמיכה כו' אבל לא קדשי מרחם ובכור אינו קדוש מרחם אבל לא הזיא להקרבה והי מפקית מהפסוק וגם לרבינא אילימא למעוטי שלמים הפסח בכור שקדוש מרחם אמרת כו' וא"ת מה לבכור דאינו חזיא להקרבה א"כ הוי להו שקולים והי מינייהו מפקית וא"ת א"כ דזה ק"ו לכן לא אמר רק אחד והשני מפקית מדין ק"ו אבל א"ה דמקשה מדין שקולים למה לא כתב בפירוש בכור ושלמים י"ל דהכא"ג איתא בחולין (דף קה:) בש"א מקנה ובה"א מדית והסקינן שם דלב"ש מקנה וה"ה למדית ולב"ה מדית וה"ה למקנה אע"פ דהם שקולים ע"ש ובכ"ז לא אמר רק אחד: ע"ב נכסים של בני ברית כו' תנא והדר מפרש. ק' לכאורה למאי תני תרתי ואפ"ל דמיתורא דסיפא אשמועינן דאם תבלו שני שורים של בן ברית ושל אינו ב"ב בן ברית פטור והאינו ב"ב חייב ועי' ח"מ (סי' תב): שם נכסים המיוחדים כו' תנא והדר מפרש. לכאורה ק' ל"ל לתני תרתי ואפ"ל דאילו ממתניתין דלקמן הו"א דוקא בשכל אחד טוען ברי כפשטיה דלשון זה אומר שורך הזיק אבל כשטוענים שמא התיוב על שניהם ע"ש קמ"ל כאן נכסים המיוחדים וכפירש"י ז"ל ד"ה למעוטי וז"ל ומיוחדים דמתניתין הכי משמע כו' שאין בהם ספק: שם אילימא דנגח תורא דידן לתורא דהפקר מאן תבע ליה. הו"ל לכאורה כגון שהפקיר וא"כ חזר בו וכדאיתא נדרים (דף מג:) המפקיר שדהו עד ג' ימים יכול לחזור בו ע"ש וא"כ שפיר אשמועינן דאע"ג דחזר בו והוזע נזקו בכ"ז כיון דבשעת ההיזק היה יכול לזכות בו כמזיק פטור. ועיין חו"מ (סי' רע"ג):

דף יד ע"ב גמרא אמר רבה בר עולא דבר שיש בו כל כסף כו' והאיכא עבדים ושטרות א"א כו' דבר הנקנה בכסף והאיכא עבדים ושטרות. וקשה לכאורה דהמקשה מאי קסבר אחרי דהקושיא במקומה עומדת וי"ל דהתרצן הכי קאמר דבר הנקנה בכסף ולא במשיכה כבאר מטלטלין משא"כ בעבדים שנקנו גם במשיכה וכדאיתא קידושין (דף כב:) והמקשה לא ניחא ליה בזה דהא לא קתני במתניתין שאינם נקנים אלא בכסף בנקנים בכסף קתני והא עבדים נמי נקנים בכסף:

דף טו ע"ב גמרא והלכתא פלגא נזקא קנסא תיובתא והלכתא אין טעמא מאי כו'. אפ"ל דהמקשן והמתרץ מחולקים בזה משום דאשכחן זימנין דהכלל והדיוק שניהם בדוקא וזמנין חדא דוקא ועיין חולין (דף כ.) ברש"י ד"ה אמר שמואל ובמהרש"א שם וא"כ המקשה סבר דכמו הכלל כל המשלם יתר על מה שהזיק לעולם קנסא כן הדיוק דכמה שהזיק ופחות ממה שהזיק הוא לעולם ממון והמתרץ השיב לו דכללא קמא דוקא והדיוק פעמים ממון ופעמים קנס ומחולקים בזה דהמקשן מוקי לה מתניתין כרבנן דר"ע דס"ל דעדים זוממין ממונא והתרצן מוקי לה למתניתין כר"ע דס"ל מכות (דף ב:) דעדים זוממין קנסא ומבואר לעיל (דף ה.) ברש"י ד"ה עדים זוממין לא מקרי יתר על מה שהזיק ודו"ק:

דף טז ע"ב רבינא אמר כי קאמר שמואל בתרי תרבות ואליבא דר"א א"ה אפילו דרס ואכל ליחייב כו' קשיא. ואפ"ל דרבינא קאי אגוילתא דרנב"י דאמר דברייתא לנדדין קתני ע"ז קאמר רבינא דמילתא דשמואל הוי לנדדין וה"ק אהי ברה"ר זימנין דדריס ואכל פטור דהיינו כשלא היה בן תרבות וזמנין דטריף ואכל ג"כ חייב דהיינו כשהיה בן תרבות ועכשיו מהדרינן ממאי דהוה ס"ל דאהי אורחיה דוקא בדריסה דאדרבה מדאשכחינן בפסוק ארי טורף וכן הא דכתיב גבי שומר שכר הטרפה פטור היינו טרפת ארי דהא קי"ל זאב אחד אינו אונס ב"מ (דף נג:) ס"ל להיפך וקמ"ל שמואל דאפילו כשדורס פטור דמ"מ אורחיה הוא אף דלא נזכר בקרא וכשטורף אף דנזכר בקרא דהיינו אורחיה מ"מ פעמים שהוא חייב ברה"ר דהיינו כשהוא בן תרבות ואשכחן במס' מקוואות הביאו הר"ן במס' שבת ובמס' נדרים גבי מעיין המשוך כגדל שוב למקום לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בכ"ש ע"ש ומ"מ הגמרא לא ניחא ליה בזה:

דף יז ע"א תוס' ד"ה כיצד כו' ותימה כו'. ואפ"ל משום הכי פתח ברגל משום דמסיק רב פפא לעיל (דף ג:) דבכולהו אבות תולדותיהן כיוצא בהן לבר מרגל ע"כ פתח כיצד הרגל היינו על איזה אופן חייב נזק שלם דהא אשכחן גבה דמחייב ג"כ חצי נזק דהיינו צרורות וכדמפרש:

דף יח ע"ב גמרא בהמה שהטילה גללים רב יהודה אמר נזק שלם כו'. עיין במהדורא בתרא למהרש"א ז"ל שהקשה אמאי לא מוקי הגמרא פלוגתייהו בחצר הניזק וגללים כגופיה דמי וקא מפלגי בפלוגתא דר' טרפון ורבנן דרב יהודה ס"ל כר"ט דתם משלם בחצר הניזק נזק שלם ע"ש ואינה קושיא כלל דלקמן (דף יט:) איתא ההוא חמרא דפלסא לסליה ואכליה לנהמא חייביה רב יהודה לשלם אנהמא נזק שלם ואסלא חצי נזק א"כ מדחייביה אנהמא נזק שלם משום שן מסתמא היה בחצר הניזק ואפ"ה לא חייביה אסלא אלא חצי נזק הרי מפורש דר' יהודה לא ס"ל כר' טרפון:

דף יט ע"א גמרא בעא מיניה רב ירמיה מר' זירא כו' א"ל הדרי בי איתיבי' כו'. נ"ל הא דהדר אקשי' ליה משום דמקושיה ראשונה י"ל דלא הדר ביה מהא דאמר עקירה אין כאן הנחה יש כאן אלא מהא דפטר ברה"ר משום דמעיקרא הוי מיבעיא ליה בין בצרורות ע"י שינוי בין בצרורות כאורחייהו ופשיט ליה דפטר ברה"ר ואח"כ חזר וס"ל דצרורות ע"י שינוי חייב ברה"ר אבל בצרורות כאורחייהו ס"ל כדמעיקרא דהוי תולדה דרגל ומוקי ברייתא דהיתה מהלכת בדרך בצרורות ע"י שינוי ע"כ הקשה לו ממתניתין דרסה על הכלי ושברהו מדחייב על הראשון נזק שלם מסתמא איירי כאורחייהו ואפ"ה מחייבא על השני ברה"ר וכשאמר לו שוב הדרי בי עדיין. אפ"ל דאע"ג דעל הראשון משלמת נ"ש מ"מ הא דחביב הואז על השני הוי ע"י שינוי וכמש"כ התוס' במתניתין ע"כ הקשה לו שוב מדר' יוחנן דאמר אין הלוך נזק הלוך ומזה הדר לגמרי עוד י"ל דהא דקאמר בגמ' והב"ה כי קאמר ר"י אקרן כוונתו אתולדה דקרן ע"י שינוי ובזה התירוץ מיושבים כל הקושיות:

השק שלמה

חדושים מהג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"צ דווילנא.

דף ב ע"א במשנה השור והבור זכו'. נ"ב לכאורה קשה למ"ד דתנא שיר לרגלו אמאי לא תני הבהמה כליסנא דקרא ובלא הא בעירה דכיינו בהמה דמתרגמינן בהמה בעירה (בראשית ז') ונראה דטעמי ניחא ליה למנקט שור דכתיב גבי קרן לכלול בו גם קרן בחצר הניזק לר"ט דהוי ג"כ מועד מתחלתו והא דאמרינן בגמ' לקמן דף ד' כשהזיק תב המזיק לאתויי קרן היינו לרבנן דר"ט וכדאמרינן שם ולתנייה בהדיא בתמין ולבסוף מועדין לא קמיירי [או דר"ל לאתויי קרן ברה"ר]. ובזה ניחא נמי מה דלא תני בהדיא במשנה ברגל ודו"ק. ובזה נתיישב גם"כ מה שהקשו התוס' דלמ"ד דהני שיר לרגלו לא הוי כסדר כפרשה ולפי מ"ש ניחא: שם והמבעה וההבער. לכאורה יש לדקדק למאן דאמר דתני מבעה לשינו אמאי לא תני והשן בהדיא כמו דתני בברייתא ע"כ. או בלשון והמבעיר כלישנא דקרא ובער בשדה אחר ובתוספתא דמכילתין ריש פ"ט תני באמת המבעיר וההבער. ונראה ליישב בקודם מה דיש להעיר במאי דכתבה התורה גבי בן ורגל בלשון כי יבער איש שדה או כרם. דהאמת ככתוב בנזקי גופו ומשיים בנזקי ממונו ונראה דהתורה רמזה לנו בלשון זה דפי פרק כתלר הניזק דמי ופי' התוס' לקמן דף כ"ג כגון אם הוש"ט בפי פרה חש"ז וכו' ואעפ"כ חייב בעל הבהמה וזהו דקמ"ל הכתוב דאף אם שם איש הדר בפיה מכל מקום חייב בעל הבהמה כמו דהוא עצמו היה נותן בפיה ומש"ה כתיב ובער בשדה אחר ולא כתיב ובערה לשון נקבה ודו"ק והשתא ניחא לגון התוספתא דנקט והמבעיר כליבנא דקרא ובער. ומתני' בא לאשמעינן עוד דבכה"ג אינו חייב בעל הבהמה רק אם שם בפיה ופעמים מגולה ופעמים מכוסה אבל אם הניח המאכל בבית הבליעה במקום דאינה יכולה לחזור אז בעל הבהמה פטור והיינו דתני המבעיר. והברייתא דהני השן קמ"ל עוד חידוש דין דשן אינו מועד מתחלתו רק אם לעסה המאכל בשיניה אבל אם בלעה המאכל ולא לעסה הוי תמה ואינה משלמת כי אם חצי נזק ודו"ק: שם לא כרי השור כהרי המבעה. לכאורה קשה דהא מסקינן בגמרא דמובלא מפקינן תרוייהו דכי מינייהו מפקת ובער מבעי ליה דהאי אזלא ממילא חייב ומאי מקשה דליתני חדא ונילף אידך מיניה דהא לא כתיב בהמת רק חד קרא אבן בהמה נ"ל דכוונת התנא להקשות דלמה כתב קרא בלשון ובלב

ובלא כדי דנילף מיניה תרוייהו והכך הוצרך נמי למיכתב ובער להורות דאפי' אזלא ממילא חייב לכתוב בפירוש רגל ונליף בן מיניה ולא הוצרך לקרא דובער וכמו בקרן דחייב אפי' אזלא ממילא משום דלא כתיב ובלא ולכך אומר דלא הוי וכו' והלכך סוף סוף הוי הוצרך למכתב תרי קראי. ונראה דהא דאמר דלא נפיק חד מחבריה היינו לחיוביה נזק שלם אבל לחייב חצי נזק בוודאי איכא למילף דהא איכא למימר קרן יוכיח דאין כוונה להזיקה וגם אין הזיקה מצוי ואעפ"כ חייב חצי נזק ובזה יובן דברי רש"י במה דגבי כסרי כאן כתב דהי לא כתביה רחמנא הוה אמינא ליפטר וגבי לא הוי השור לא כתב כן ולפי מה שכתבתי אתי שפיר משום דלחצי נזק בוודאי הוה ילפינן וכמה שכתבתי: והבער. עי' בתוי"ט שהעיר דאמאי לא תני אש כמו בסיפא ע"ש ונראה דלשון אש דקרא היינו אם לא שמר אבו והלכה ע"י רוח מצויה והזיקה ועדיין לא כלו חציו ולשון בערה דקרא היינו במה שתדלק הה"כ מאיליו במקום דכלו חציו הלכך ע"כ הוצרך התנא למיתני בלשון והבער להורות דבנזקי ממון קמיירי ובנזקי גופו לא קמיירי ולמ"ד דמבעה זה אדם ומיירי מתני' גם בנזקי גופו מ"מ בוודאי לא הוצרך למיתני נזקי אש במקום דלא כלו חציו דבכלל בכלל אדם המזיק דהא קיי"ל כר"י דאשו משום חציו ודו"ק:

דף ב ע"א בגמ' תולדה דבן מאי היא וכו' מאי דמפלגי בן בריסא וכן בברייתא השיב בן מקמי' רגל ואף דבקרא כתיב ובלא בריסא היינו משום דמובלא במעינן תרתי וקרא דבן בהמות אבלא גם דמיניה ילפינן דובלא היינו בן כתוב בתנ"ך מקודם. דושן בהמות כתיב בתורה פ' האזינו וקרא דמשלחי רגל השור והחמור דמיניה ילפינן ובלא היינו רגל כתיב בישעיה ל"ב דהוא מאוחר מקרא דפ' האזינו וק"ל: **שם** בתוס' ד"ה והא מבליא קרנא וא"ת וליכתוב רחמנא ובלא ולא בעי ובער וכו' עיין בגליון הש"ס להגרע"א ז"ל שתמה דהי לא הוי כתיב ובער לא הוי ידעינן דמיירי בבן לפי ההו"א דלא ידע עדיין מקרא דשן בהמות ונשאר בנ"ע ולענ"ד דמ"מ מכי יבער איש דריבא דקרא הוה ידעינן דקאי אשן והוא מפקינן ג"כ מקרא דכאשר יבער הגלל דמיירי בשן ושוב ראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו שתמה באמת כי יבער איש למ"ל ובירושלמי דמפיק מכי יבער איש על שן תקשה וביער בשדה אחר למ"ל ותי' דהדא לשלא שלוחי והדא לאזלא ממילא ע"ש וא"כ י"ל דהתוס' נמי כוונו לזה ודו"ק: **ע"ב** בתוס' ד"ה לפוטרו ג"כ מה שהקדימו התוס' ד"ה לפוטרו בדה"ר קודם ד"ה אמאי היינו דבלא"ה י"ל דלא דמי לרגל ורא"ה דאינו משלם רק חצי נזק וכדעת רש"י באמת דהא דצרורות חצי נזק לאו מהלכה גמרינן רק מגד השברא והלכה לא נאמרה רק להומרא דהוי ממונא ולכן הקדימו התוס' שמר דהלכתא אתי להקל ושפיר הקשו כד"ה אמאי. דהא דמי לרגל ודו"ק:

דף י ע"ב בגמרא א"ל רב כהנא לרב וכ"כ ברא"ש הגי' לרבא וכמו שנדפס בצדו וכ"ל דגי' זו עיקר דהנה לכאורה תקשה דלמה מקשה דווקא על דרבא דהמת יהיה לו דדרש תנא דבי חזקיה הא לדידיה מי דיליף מהא טרף יטרף נמי תקשה הכי ולכן נראה משום דבאמת דלפי מה דאמרינן לעיל ד' ע' דהא דישיב לרבות אפילו סובין דווקא בדלית ליה וא"כ י"ל דקרא דהא טרף יטרף מיירי בדאית ליה מיטב ואעפ"כ מתוייבים הבעלים ליטפל בנבילה ולכן לא מקשה אלא לרבא לשיטתו לעיל דף ז' דמטלטלי כל מידי מיטב הוא ואפילו סובין ואפי' בדאית ליה ומקשה על רבא דהיכי יתרץ לברייתא דתנא דבי חזקיה וא"כ מוכח דגי' הרא"ש עיקר ודו"ק ועי' בפנ"י שתי' דבש"ס שאני משום דהו"א דדמי לשואל דאין שמין ודבריו תמוהים מפירש"י דף י"א ד"ה מאי לאו במש"כ דפי' משום דמים דהשתא לא איצטריך וכו' ע"ש ולפי דבריו הא טובא איצטריך לאשמעינן דשמין השוורים להמפקיד וצ"ע:

דף כא ע"א בתוס' ד"ה דרב סבר וכו' והא דתנן וכו' מיירי שלא נתנו בר"ה כדי להשבית דלא קנסו גופו וכ"כ ועוד יש לפרש דמיירי דהניח לפי שעה ובכה"ג לא הוי בור כלל וכדאמרינן לעיל כ"ט כשות או כליס פכדי איניש דמגחי גלימי ומתפחי ובזה נסתלק תמיהת הגאון מוהרע"א לקמן דף ל' ע"ב בגליון הש"ס ע"ש ודו"ק:

דף כז ע"א בגמ' נגדו דתנן קרע את כסותו וכו'. לכאורה תימה דהא מסקינן שם בגמ' דאינו חייב רק בדאתי לידים בתורת שמירה ולכן לא מיפטר בשמירה בעלמא אבל בדאתי לידיה בתורת קריעה פטור באמת וא"כ אינו ראיה כלל ונראה דהנה בלא"ה הקשה בשיטה מקובצת כאן בשם תלמיד הר"פ ז"ל דמאי ראיה מייתי מהתם דהא ע"כ מיירי שם דקרע בבת אחת ולא היו יכולים הבעלים לעכב בידו [דאם היה ביד הבעלים לעכב בידו גם באמר שמא את עיני הוא פטור ע"ש] אבל בכאן היה יכול לסלק הגאלת מעל הבגד ותי' דזה יודע התלמוד דגבי ממון אין לו לסלק וכו'. ולא מייתי ראיה רק כמו דהתם לא אמרינן דמחיל באמירתו ה"נ לא אמרינן דמחיל בזה דלא סלק ע"ש וא"כ לענין קושייתנו הנ"ל ג"כ י"ל דזה ידע מסברא דהם לא אמר קרע בכדיא רק דחבירו הניח הגאלת על הבגד והוא שותק חייב המניח אף בדלא אתי לידיה בתורת שמירה ולא מייתי ראיה רק דבזה דהיה יכול לסלק ולא סלק לא הוה כמחילה בפירוש ודו"ק: **שם** ברש"י בד"ה ומת פלוגתא דר"י ורבנן וכו' נ"ל דרש"י ר"ל דחייב כופר לר"י בן בתירא דהאחרון חייב ואם היה עושה בעצמו היה חייב מיתה אבל לדידן דקיי"ל כרבנן פשיטא דפטור לד"ה אף למ"ד דדמי מזיק וכן משמע מדברי הרמב"ם שפירש כן דהשמיט לגמרי לדין זה וע"כ דס"ל דכל הסוגיא אינו אלא אליבא דר"י בן בתירא ופשוט הוא ודע דהר"מ ז"ל פי' בהיפך דלמ"ד דדמי ניזק חייב כופר וצ"ע דהא קיי"ל דכל שאין השור בסקילה אין הבעלים משלמים כופר וק"ל:

דף לב ע"א בגמ' כי אית לך רשותא לשגויי עלי וכו' ע"ש לעיל בתוס' דף כ"ז ד"ה אמאי מה שהקשו מפ' הפרה ועי' במהרש"ל ביש"ש בש"פ הפרה סי' מ"ד שיישב קושיית התוס' שם בטוב טעם ודעת והוא דגבי בהמה י"ל איפכא דדרכה לעיוני שלא תוזק אבל לזה אין לה דעת לשמור עצמה מלהזיק ולפיכך אמר דאית לך רשות לסגויי עלי דזה אין דרכה להתבונן שלא תזיק לפיכך אם אזלא כי אורחיה והזיקה לבהמה דרך הליכתה ברה"ר פטור ועי"ש במהרש"ל שהאריך קצת בזה: **שם** בגמ' אלא מקשה נמי קשיא טעמא דבעטה הא הוזקה ממילא פטור והא מתניתין דממילא וקתני חייב וכ"כ הקשה מו"ר הרב הגאון חכם הכולל מו"ה יעקב באריט נ"י בלימוד הישיבה דמאי קושיא הא קיי"ל דכי יכרה איש בור ולא שור בור והכא השור חפר הבור דהיינו הרבילה דזה גרם דהבהמה תהי ניזקת על ידה דגבי דהכא השור עצמו נעשה בור מ"מ מעשה הבור נעשה ע"י השור משא"כ במתני' דהוי אדם המזיק ודוחק לומר דמיירי דהבעלים יודעים מזה והיו להם להעמידה ולא העמידה ודמי להא דאמרינן לקמן בפ' הפרה כיון דאיתא להיאך למלייה ולא מלייה כמאן דכרייה דמי דזה דחוק טובא לומר כן דאם איתא הוה להו להפוסקים לפרש כן והאריך בזה ולולא דמסתפינא הייתי אומר דהש"ס היה מפרש דר"ל מיירי דהבעלים בעצמם הרביצוה בידים והם בעצמם עשו הבור ושפיר מקשה ממתני' ובחדושי האריכתי בזה בעז"ה: **ע"ב** בתוס' ד"ה זה וא"ת בשלא ברשות אמאי פטור וכו' ושמעתי מפי מו' אחי הגאון זצ"ל שהעיר דמאי קושיא דהא התם ר"פ הוא דאמר כן משמיה דרבא דחייב ואם כן י"ל דר"פ לשיטתו אזיל דמתני' לה אריסא ליתן בסוגיא וס"ל באמת דגם בשלא ברשות חייב בד' דברים והדבר צע"ג כן שמעתי מפי מר אחי ז"ל. ולפי תומר הנושא י"ל דכוונת התוס' להקשות דהא התם לא מצינו כלל פלוגתא בזה אליבא דרבא ואילו הכא ס"ל לסתמא דגמרא אליבא דרבא דפטור מד' דברים בנכנס שלא ברשות ודו"ק:

דף לז ע"א בגמ' אזה לקמיה דרב הונא וכו' ועי' תוס' סנהדרין דף ג' דהיאך היו דנין בבבל דהא אין דנין דיני קנסות בבבל דמילתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו ועי' במסגרת השולחן בסי' א' דכתב בשם גאון אחד והכריח מהא דרב הונא קן ידא דרב הונא לא ס"ל הך דינא דאין דנין דיני קנסות בבבל וע"פ דבריו יתיישב קושיית התוס' דסנהדרין הנ"ל:

דף מא ע"א במשנה מועד משלם את הכופר. ולכאורה פשיטא וזיל קרי ביה רב הוא ונראה דקמ"ל דאפי' במתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם אף דממיתה פטור מ"מ בכופר חייב דס"ל דשורו שלא בכוונה חייב כופר ובזה ניחא נמי מה דאשמעינן דתם פטור הא לכאורה בלא"ה פטור דהביאהו לב"ד וישלם לך אבל להנ"ל ניחא דמיירי שלא בכוונה דליכא מיתה וכמו דהשיב ר"א לר"ע א"נ י"ל דבהם קמ"ל לאפוקי מריה"ג דתם משלם חצי כופר. ומאי דמסיים זה וזה חייבין מיתה דלכאורה מיותר הוא וי"ל דבא לאשמועינן דאין מועד חייב בכופר רק אם היה חייב מיתה בג' נגיחות הראשונות כגון דקטל וערק לאגמא וקטל וערק לאגמא אבל בהרג שלש בהמות או שהרג ג' בני אדם טריפה בגוונא דהיה פטור ממיתה אינו נעשה מועד ע"י זה לחייב כופר כשהרג אח"כ אדם שלם ודו"ק: **ע"ב** בגמרא א"ל ר"ע והלא הוא עצמו אין משתלם אלא מגופו וכו'. לכאורה תמוה הלא יכול לגבות מפרשו דהא פרש של שור הנסקל מותר וכדאיתא בע"ז ד' ל"ד ע"ב ומיהו הא לאו קושיא היא דפרש לא מקרי מגופו ואין הניזק יכול לגבות ממנו וכדאמר רבא לקמן ד' מ"ז דתרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה מ"ט דפירשא בעלמא היא: **בתוס'** ד"ה מודה בקנס הוא וכו' אלא הפשוט יותר נקט ועי' בקצה"ת בשער ל"ת דפירש דמיירי בעדות מיוחדת דלענין כופר מקרי עדות גמור אבל לענין מיתת השור פטור דכמיתת בעלים כך מיתת השור והלכך דכמו דעדות מיוחדת פסול לד"נ ה"נ למיתת השור ע"ש וא"כ משמע מדבריו ז"ל דעדות מיוחדת מה"ת כשר לד"מ וזה נלא כדעת ההו"ת בסימן ל' ע"ש [ומיהו י"ל דבעה"ת ר"ל עדות מיוחדת דאחד רואה מחלון זה וכו' ובכה"ג מפורש להדיא במכות דף ו' ע"ב דכשר מה"ת בד"מ ודו"ק]:

דף מב ע"ב ברש"י ד"ה והמית וכו' עי' במהרש"ס שי"ף דע"ש נפל ברש"י וכצ"ל אמר קרא והמית וכו' והשור יסקל והשור אינו בסקילה עד שימות הניזק כצ"ל וכוונת רש"י בזה דלענין סקילה בודאי בעינן דווקא הוא דה"א לחייבו סקילה שמא לא ימות הניזק ואף דהאמדוהו למיתה מ"מ לא סמכינן אהאומדנא דאדם אית ליה מזלא וממילא בכופר נמי דווקא הוא דהא כופר נמי בהאי קרא כתיב וע"ע בהגהות הגאון הגדול מהרש"ם זצ"ל מה שכתב בבאור דברי רש"י אלו:

דף מז ע"א בתוס' ד"ה מ"ט הטו בני שוורים המים שהזיקו אם נאבד אחד מהם מי הוא משלם חלקו וחלק חבירו וכו'. נ"ב הא דהוצרכו התוס' לומר כן מגד הסברא ואף דהוא מפורש בגמרא להדיא לעיל דף ל"ו היינו משום דשם אמרינן כן לדעת ר"ע וכמו שפירש"י שם משא"כ הכא דרבא מפרש גם למתני' כשמעתיה ומתני' הא ע"כ לא אתיא לדברי רבא רק כר"י וכמ"ש התוס' בד"ה ליתא ולכן הוצרכו לומר דמ"מ מגד הסברא גם לר"י אינו משלם חלק חבירו ודלא כפירש"י לעיל דף ל"ו וע"ש בתוס' ד"ה ור"ע ועי' בהגהת הגאון הגדול הרש"ב ז"ל כאן מש"כ בזה והנלע"ד כתבתי בעז"ה:

דף מט ע"א בתוס' ד"ה תמרהא וא"ת הא גבי בור תנן וכו' ולא נמעטיה משור ולא אדם וכו'. נ"ב לכאורה י"ל דמסקינן דפטור משום דאין המת שלו וכמו שהקשו התוס' באמת לעיל דף י' ד"ה שהכיר [ושוב ראיתי בש"מ כאן שתי' כן בשם הרשב"א ז"ל] ולכן נראה דכוונת התוס' להקשות להיפך דכיון דע"כ עיקר מיעוטא דשור ולא אדם לא אתיא רק בעבד שמותר בהנאה לאחר מיתה וכמ"ש התוס' שם א"כ מוכח דעבד בכלל אדם הוא דאל"כ שור ולא אדם למ"ל ודו"ק:

דף נ ע"ב בגמ' אבל שיח דאריך אימא בעשרה לית ביה הבלא. נ"ב ולשמואל דס"ל דחייב גם משום הבטו מ"מ איצטריך למיתני שיח וכולהו איגך במלאין ספוגין של נמר דליכא הבט וכ"כ בש"מ כאן והמגנ במהר"ם שי"ף ז"ל הוצרך לדחוק וכתב דלשמואל באמת לית בהו הבלא בהנך כולהו וקמ"ל מתני' דמ"מ חייב משום הבט ודבריו נ"ע דא"כ תקשי לשמואל מאי מקשה מתני' א"כ למה נאמר בור הא שפיר איצטריך בור דחייב אפי' במלא ספוגין של נמר דכה"ג בשיח ומערה פטור ועוד דא"כ הוה מצי הש"ס לומר עוד נ"מ בין רב לשמואל בשיח ומערה שמלא ספוגין של נמר דלרב חייב ולשמואל פטור והדבר צ"ע:

דף נג ע"ב בתוס' ד"ה איפוך אנא וא"ת א"כ רעהו דכתב רחמנא למ"ל וכו'. נ"ב לכאורה י"ל בפשיטות דאיצטריך רעהו בהזיק בהמת הקדש ולא מתה דלא שייך למעט מוהמת יהיה לו ואולי דהתוס' ס"ל דכיון דאם תמות הבהמה ע"י ההכאה לא קרינא ביה והמת יהיה לו הלכך גם על נזקין פטור ואמנם הדברים מתמיהין דהא לעיל דף כ"ח ע"ב אמרינן להדיא דעל נזקין דאדם חייבין גם בנזקי בור ולא פטרינן ליה משום דלא קרינא ביה והמת יהיה לו וצע"ג ואכן ברמב"ם בפי"ב מהל' נזקי ממון הלכה י"ז משמע להדיא דדווקא אם נפל לתוכו שור פסולי המוקדשין ומת פטור אבל הוזק משמע דחייב ע"ש וכס' פנ"י רצה ג"כ לומר כן אלא דהתם מד' הטור ח"מ סי' ת"י דכ' סתמא דבכור שנפל לבור פטור ומשמע דאפי' הוזק ע"ש וכמה"כ לא עיין ברמב"ם דכתב דבכור פטור משום דלא מקרי רעהו משום דאין לו פדיון והלכך אפי' הוזק פטור ודו"ק:

דף נד ע"א בתוס' ד"ה חמור והא דלא קאמר וכו' דלא חשיב אלא הנך וכו'. נ"ב ובספר יראים לרבינו אליעזר ממיץ זצ"ל סי' ר"ז תירץ עוד שאינו רוצה לכלול רק מילי דמתני עיקר דידהו בב"ק אבל הכיא עיקרה בתמורה עכ"ל:

דף סב ע"ב במשנה ומדת ד' וה' אינה נוהגת רק בשור ושה בלבד. נ"ב יש להסתפק בגנב שור או שה שחוט ומכרו אי חייב בד' וה' דהא ביומא דף מ"ת מבואר דכל שהעור והבשר קיים מקרי שה לר"ש וא"כ ה"ה דמקרי שור או שה והא דתנן בבכורות דאין פודין בשה שחוט שאני התם משום דילפינן מפסח ותדע דהא אין פודין גם בכלאים וטרפה משא"כ לענין תשלומי ד' וה' דנוהג גם בכלאים וטרפה הרי דלא ילפינן מפסח ובחדושי האריכתי בזה [ועי' היטב בתוס' לקמן דף ע"ז ע"ב ד"ה זה ודו"ק]. ומיהו לר"ל לקמן דף ע"ז דס"ל דכל שאינו בטביחה אינו במכירה פשוט דפטור. ומיהו בגונב בן פקועה על שחיטה נ"ל דוודאי פטור מד' וה' דשחוט ועומד הוא ועל מכירה תליא בפלוגתא ר"י ור"ל לקמן דף ע"ו הנ"ל ובשו"ת חת"ס חלק יו"ד סי' י"ד ראיתי שכ' דפשוט דאינו נוהג בבן פקועה משום דכ' התוס' בחולין דף ס"ה ד"ה דנין דלמ"ד ד' וה' חייב גם בשחיטה שאינה ראויה יליף מחשוטי חוץ דאף שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה וא"כ ילפינן מיניה נמי דאין נוהג בבן פקועה דומיא דחשוטי חוץ דלא שייך בבן פקועה ע"ש ותמיהני דא"כ למה נוהג בטרפה דהא חשוטי חוץ ליתנייהו בטריפה דהא אינו מתקבל בפנים ודבריו צע"ג. ועי' בחדושי הרשב"א לעיל דף מ' ע"א מש"כ דבן פקועה לא מקרי שור משום דכתיב שור או כשב או עז כי יולד ודבריו צ"ע מהסוגיא דלהלן דף ק"ו ע"ב ושם יתבאר בעז"ה:

דף סו ע"א בתוס' ד"ה מעיקרא הולין באמצע הדיבור דיש כאן שינוי רשות אלא בעי לאוקמא וכו'. ושלח לי הגאון מו"ה נפתלי צבי יהודה ברלין אב"ד דוואלאזין נ"י דצ"ל בתוס' דיש כאן שינוי רשות ואע"ג דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן אלא בעי לאוקמא אפי' בהתואת ואם דמכ"מ שינוי השם יש כאן כצ"ל ועי' בתוס' לעיל בדף ס"ו ע"ב בד"ה ש"מ דיאוש לא קני ולהלן בדף ע"ו בד"ה והשתא תורא דראובן (כצ"ל) ע"ש עכ"ל הגאון הנ"ל נ"י ודפח"ח:

דף סח ע"א בפירש"י ד"ה פרט היכא דלא מכר גנב ללוקח אלא לעשות בה מלאכה ל' יום. נ"ב הדבר צ"ע דא"כ מאי מבעי ליה לקמן דף ע"ח במכרה חוץ מל' יום אי הוי שיורא תפשוט מכאן דלא הוי שיורא דהא לא פטרינן בכאן רק משום דהוי מכירה החוזרת וכ"ל דמשום זה נייד הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות גניבה הלכה י"א מפירש"י ופי' הוא ז"ל שם דהקנה ללוקח לאחר ל' יום ובתוך ל' יום הוכר הגנב וכו' ובכה"ג לא שייך שיורא דהא מעת שחל הקנין נמכרת להלוקח לגמירות ולא דמי לר' ירמיה כלל דהתם מקנה לו הבהמה מיד ומתנה עמו שיעשה בו המוכר ל' יום לאחר הקנין ושפיר י"ל דמקרי שיורא וק"ל והנא"מ לא כוון כן כד' הרמב"ם ודבריו תמוהין שם והדבר ברור כמש"כ בעז"ה ודו"ק:

דף סט ע"א בתוס' ד"ה כל הנלקט ואור"י דכל הנלקט לאו דווקא וכו'. נ"ב מד' התוס' אלו מוכח להדיא דבתנאי דלהבא לא שייך לברירה דהרי לקמן ע"ב מקשה דאם נימא דכל המתלקט קאמר אלמא דאית ליה ברירה וכו' אלא לעולם דכל הנלקט קאמר ולפי ד' התוס' דמתנה קודם הלקיטה מאי משני אלא ע"כ כיון דאינו מתנה רק דלאחר הלקיטה יהיה מתולל לא שייך לברירה וזה סייעתא לדברי השאג"א ז"ל בסי' צ"ג ותמיהני שלא הביא לד' התוס' אלו לסייעתא לדבריו וצ"ע:

דף עד ע"ב בגמ' מה ע"פ ע"א כי אתי עד אחד וכו'. נ"ב מכאן הוכחה דקבלת עדות בזה אחר זה מועיל מה"ת בד"מ דהא מהני גם בקנס וכן מפורש להדיא בבעל התרומות בשער ל"ת בשם הראב"ד ז"ל דפי' להא דאמרינן לעיל דף מ"ב בהמית ע"פ ע"א דר"ל עדות מיוחדת דלענין חיוב קנס מועיל העדות ע"ש והתומים בסימן ל' נסתפק בזה ועלה על דעתו לומר דאינו אלא מדרבנן משום נעילת דלת ולפי זה בקנס בוודאי אינו מועיל ותמיהני דלא העיר מסוגיא דהכא וצ"ע:

דף עח ע"ב ברש"י ד"ה גנב פטר עצמו וכו' ואליבא דר"ש נקט לה דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב וכו'. נ"ב דברי רש"י ז"ל צ"ע לכאורה דהא מחלוקת ר"ש ורבנן הוא לענין כפל אבל לענין קרן מפורש להדיא בתוספתא פ"ז דמכילתין דחייב דתניא שם דהגונב את ההקדשות אחד ק"ק ואחד קדשים קלים אינו משלם אלא קרן ע"כ וע"כ דאתיא כרבנן ובשה"ג בפ"ק דבתרא משמע דמפרש כוונת רש"י ז"ל בהא בכ' דלר"ש מבעי ליה היינו משום דלר"ש הבעלים הם הבעלי דבר של הגניבה ושפיר מבעי ליה אי פטר נפשיה בכפל אבל לרבנן לעולם הגזבר הוא בע"ד של הגניבה דהא לרבנן לא מקרי רעהו אף בקדשים שחייב באחריותן והלכך פשיטא דצריך לשלם שור דהא להקדש הפסיד שור מעליא [וע"ש שיש בדבריו איזה ט"ס וצריך תקון] ותמיהני דאכתי תקשה הא דכ' רש"י דלאפסידא דהקדש לעולם מיפטר דמבית האיש כתיב וכו' דהא הך מיעוטא אינו רק לענין כפל ולפי דברי השה"ג הו"ל לרש"י ז"ל לומר דלאפסידא דהקדש לעולם מיפטר משום דיכול לומר להגזבר דלאו בעל דברים דידי את והדבר צ"ע ובחדושי האריכתי בזה:

דף פב ע"א בגמ' ושתהא אשה חופפת וטובלת. נ"ב עי' בספר התרומה לרבינו ברוך ז"ל בהל' נדה שהעיר דלמה תיקן חפיפה דווקא בנשים ולא גם לאנשים הטובלין לתרומה וקדשים ומה שתי' שם דאנשים רגילי בטבילה מגד דאוכלין תרומה וקדשים ולא שכיח אגילה בהו והביא ראיה מהא דאמרי' בירושלמי בפסחים פ"ב הלכה ז' דכהנת אינה סורקת וטובלת משום דרגילה בטבילה [ורק בנדה כהנת איכא פלוגתא שם אי בעי חפיפה דלחד מ"ד שם בעיא חפיפה משום דלא תחלוק בין נדה לנדה] הדברים מתמיהין דהא אדרבה בירושלמי משמע דדווקא כהנים רגילי בטבילה אבל זרים דלא טבלי רק לקדשים בין אנשים בין נשים לא רגילי דאל"כ לא משכחת לה חפיפה כלל דהא אפי' אשת ישראל רגילה בטבילה דהא אוכלת קדשים ודברי סה"ת תמוהין בזה וצ"ע ואכן לענ"ד י"ל משום דיהיה רוב שערות מלוכלך אי קשור זה לא שכיח למיחש כל כך וליכא חששא רק על מיעוט ושהם אין דרכו להקפיד בזה והו"ל מיעוטו שאינו מקפיד ודומה לזה תנן במקוואות פ"ט משנה ג' דקלקי שראש ובית השחי באיש אינו חוצץ ובאשה חוצץ ע"ש. ועוד י"ל דאפשר דבעת שתיקן תקנה זו עדיין לא נבנה בית שני ולא עלו מבבל ועדיין לא היו עוסקין בטהרות ולא היה נוהג טבילה או כי אם באשה לבעלה כמו האידנא: **ע"ב** בתוס' ד"ה אתא והא דאמר וכו' גבי בניהו דתבר גזיזא דברדא וכו' לא לדברי תורה וכו'. נ"ב ובתרגום רב יוסף בד"ה א' י"א איתא דדחקת רגליה בתדרונא דמיה ותבר גזיזא דברדא וטבל וכו' ולפי זה ע"כ נ"ל דהטבילה לא היה אלא לטהרות דהרי תקנת עזרא אינו נוהג כי אם בבע"ק:

דף קו ע"ב בגמ' כר"מ דאמר בן פקועה טעון שחיטה. נ"ב מכאן קשה לי על הרשב"א ז"ל בחדושיו לעיל ד' מ' שכ"ש דבן פקועה לא מקרי שור משום דכתיב שור או כשב וגו' כי יולד ומשמע שם דאף לר"מ לא מקרי שור דהא מפקי ליה מקרא והדברים מתמיהין דהיאך יפרנס לסוגיא דהכא דמפורש דלר"מ חייב בתשלומי חמשה אף בגנב שור בן פקועה שוב עיינתי בחידושיו בפ' גיד הנשה ד"ה אלא בוולדות קדשים דכ"ש דלר"מ דס"ל דטעון שחיטה והוו בכלל בהמה איקרי נמי שור ומש"ה חלבו אסור והוי בכלל כל חלב שור וכשב ע"ש ועפ"ז א"ש:

דף קיח ע"א בגמרא איתמר נמי אר"ח בר אבא אר"י מנה לי בידך וכו' חייב בבא לצאת ידי שמים. נ"ב לפי הגי' כאן צ"ע דמאי ראיה מייתי מתבעי ליה ובספק הלוהו ולא תבעי ליה ובספק פרעון אכן בירושלמי איתא דר"י מפרש למתני' כן דמיירי בבא לצאת ידי שמים ובדלא תבעי ליה ע"ש ואף דלר"י לשיטתו אין סברת ממתני' דמיירי בדלא תבעי ליה ובבא לצאת ידי שמים מ"מ ניחא ליה לאוקמי כן וכ"ל דכן נ"ל גם כאן בגמ' וא"צ לשון איתמר נמי. וכ"ל דכ"ה גם גירסת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' טוען ונטען ומשו"ה השמיט לדין זה דמנה לי בידך והלה אומר איני יודע דחייב לצאת ידי שמים והכס"מ תמה עליו דלמה השמיטו ולענ"ד פשוט דגירסא אחרת היה לו בכאן וכמו דאיתא בירושלמי ועוד יתיישב בזה כמה קושיות ובחידושי האריכתי בזה והכ"מ:

*) מפתחות להמפרשים והגהות שנלוו לסוף המסכת

ההגהות והפירושים לא נדפסו על סדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מקרי הדפוס.

יפה עינים על מסכת בבא קמא

הגהות והדושים מאת הג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק

דף ב ע"א והמבעה. בפירוש המבעה משונה פירוש הירושלמי מהבבלי דבירושל' מפרש דכולל שן ורגל כמו שכתוב כולם כא' בחד קרא: לא הרי כשור. מכלתא משפטים פי"ד ע"ש: כהרי הבור. פי' מכלתא שם פי"א גבי בור: תולדותיהן כיוצא בהן. מהירושל' כאן ובשבת פ"ז משמע דפשיטא להו הכא דהוו כיוצא בהן דטעמא לשם אבות משום דכתיבי בקרא ובטומאה אף דכולהו כתיבי משום התלוקי דינים נפרדו החמורים לאבות ע"כ בעי התם מה שבת דכולהו לא כתיבי וגם. אין נ"מ בדין ביניהם אמאי קרי להו אבות ומשני דהנהו דהוו במשכן הו"ל ככתיבי: תוס' ד"ה לא הרי. ובמכלתין צ"ל ובמכלתא והוא במשפטים פי"א: **ע"ב** אוכלין ומשקין מטמא. בירושלמי שבת שם חשיב עוד כ"מ דאוכלין ומשקין וכלי חרס אינם נעשים אה"ט כ"א ולה"ס: גילוי מלתא בעלמא. עי' רהב"ד לת"כ אמור פי"א ונראה דהא דאמר ר' סימון בירושל' פ"א דתלה דילפיק מקבלה מדכ' ויסרו למשפט אלהיו יורנו איט כ"א התם בענין לימוד מהקרא ושם הטה שורה בעבור דכ' גביה ויסרו כו' יורנו. אבל אין זה כלל לשאר דוכתי: נגיפה. בירושלמי כאן ובשבת קרו ליה אב ועי' גליון שבת פ"ז ה"ב שכתב דמחולקים התלמודים ובאמת לי"ם לדינא דהכא נגיפה דתיפה כבפרש"י והתם בירושל' חשיב דחיפה בין התולדות ונגיפה דקרי ליה שם אב היינו בקרן וכל' הקרא ולשור קרי נגיפה כמ"ש הכא: נשיכה מכלתא משפטים פי"ב ושם פלוגתא דר' יאשיה ידע לה מסברא והכא הנן משום ר"א למדה מקרא ולא ישמרנו. ועי' לקמן מו. דלר"א ולא ישמרנו לאין לו שמירה אלא סכין ועמש"ש: ובער זה השן. נראה שתיבות אלו חסרים בירושלמי ויש להגיהם שם אחר מ"ש ושלח זה הרגל כו' והתמור: ובער זה השן. וכה"א חסר משוכתו והיה לבער זה השן כו':

דף ג ע"א דומיא דשן כו' דהזלה ממילא. עי' התוה"מ למכלתא משפטים פי"ג: נתחככה בכותל. בירושלמי ה"א מוקי לתולדת השן כגון שדרסה ע"ג גלד שמן ונסיכה גופה נהנה: בשערה דרך הלוכה. בירושלמי איתא ג"כ בקרנה והוא דבלא כונה להזיק כ"א דרך הלוכה הו"ל תולדה דרגל. כמ"ש בגליון ודלא כהפ"מ: אאבנו וסכינו. בירושלמי ר' תני הניח גחלת ברה"ר ובא אחר ונהקל בה כו' חייב על הגלוחית משום בור ועל הכלים משום אש ופי' הפ"מ דהירושלמי לשיטתו דבור נזקין חייב גם בכלים ואין מובן לפ"ז למה אמר ועל הכלים משום אש ונראה בענ"ד דהא דס"ל להירושלמי נזקי כלים חייב הייט דלא ס"ל לומר בכלים שבירתן זו היא מיתתן וכמו בנזקי אדם דאף דשור ולא אדם מ"מ בנזקיו חייב ה"נ בכלים ולזאת בכלים שנשרפו ונעשו עפר הו"ל כמיתה ואין לחייב משום בור ע"כ חייב משום אש ושברון הגלוחית דלא הו"ל רק נזקין חייב משום בור: תוס' ד"ה לא י'. ובירושלמי. לק' פ"ה ה"ו: **ע"ב** לפוטרו בר"ס. בירושלמי רפ"ב פלוגתא דאמוראים בזה ועמ"ש לקמן יט ע"ב: מאי מבעה. בירושלמי מבעה זה שן ורגל ועמש"ל ב' ע"א:

דף ד ע"א תוספות ד"ה כיון. בירושלמי. פ"ב ה"ח: **ע"ב** בנזקי גופו לא קמיירי. ה"נ בירושלמי בטעם מתני' דלא תני להו: תני ר' הושעי'. בירושלמי תני רבי חייא ובאמת נמצא בתוספתא רפ"ט וסתמי' הוא דרבי חייא אך ליתא שם המנין ולקמן שואל מנינא למעוטי מאי. ומאי דאיתא לקמן ע"ש רבי חייא לא נמצא בתוספתא:

דף ה ע"א דבורא דאית בה מעשה. עי' ניון ירושלים כתובות פ"ג ה"א ד"ה לפי שהקשה איך יליף רבי יהודה פ"ק דמכות ממוציא ש"ר ללאו שא"ב מעשה הא אמרי' הכא דמוציא ש"ר אית ביה מעשה ע"ש מה שתירץ ובענ"ד נראה דהכא דמיירי לענין תשלומין דא"א עד שבעל או עד שישכור עדים כמ"ש התוס' ע"כ מיקרי יש בו מעשה אבל במכות הלא מיירי לענין מלקות י"ל דס"ל לעולא כר"פ בכתובות מו. דללקות לוקה מ"מ וגם לענין שישכור עדים כ"ל דאין זה כ"א לתשלומין וא"ש בפשיטות ועמ"ש בסנהדרין סג ע"ב: **ע"ב** וכולהו כי שדית בור. ע"פ פירוש הפ"י בירושלמי ה"א מקשה הירושלמי לא לכתוב שור ותיתי מבור בייטו ומחד מהנך ומשני להלכותיהן דאית להו מלין סגיאין ופירוש זה מתיישב יותר דמאי אזיל גם בלא הרי מושב כו' דחשיב שם דג"כ נ"מ להלכותיהן משא"כ לפירוש הפ"מ אך לא הרי השלישי שם לא הרי פי' שלות עמאים כו' לא יתכן לפרש להלכותיהן ועי' רהב"ד לברייתא די"ג מדות ובקרבן אהרן דפירושם עולה בכל לא הרי דחשיב שם: לפוטרן בר"ס. ה"נ במכלתא משפטים פי"ד ושם גם ללמדך שהן מועדים מתחלתם ולמיטב שדהו: ולרבי יהודה דמחייב על נזקי כלים. בירושלמי לא הוזכר דעת רבי יהודה וכן ליתא בתוספתא ולא במכלתא רק בירושלמי לקמן פ"ה ה"ו וה"ז איתא דבור נזקין חייב בו כלים וכ"מ במכלתא משפטים פי"א. ובירושלמי פ"ג ה"א רבי יוחנן ס"ל פטור וכן רב בה"ג שם ועמ"ל ג. ורב ורבי יוחנן ס"ל כה"ס דילן: ולר"י דמחייב על נזקי טמון. עי' מ"ש לקמן ס.:

דף ו ע"ב אי דאפקרינהו. עני' פ"ג אמתני' נפל הגדר לרה"ר שנתן טעם על מה שלא חילק שם בין תוך הזמן לאחר הזמן כבמתני' דסוף ב"מ דהתם בב"מ מיירי באפקרינהו והמתניתין דב"ק מיירי בלא אפקרינהו. ומהירושלמי פ"ג ה"ג מוכח דמדמי להון ולא מחלק בזה ומשני למתני' דב"ק כר"מ ודב"מ כרבנן [וע"ש דמ"ש ר"מ היינו דדאין דינא דגרמי לא נכון בעיני ונראה בענ"ד דהיינו הך דר"מ דבברייתא לקמן כט: במפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס] ואח"כ משני כרבנן ובלאחר הזמן: דברי רבי ישמעאל. במכלתא משפטים פי"ד גי' הישנה מותלפת השיטה דדרבי ישמעאל בעל מזיק וכ"ה בירושלמי גיטין פ"ה ה"א וגי' החדשה במכלתא כבבלי: בדניזק שיימינן. בירושלמי שם משמע דפליגי אם נדון כמשוייר כאוקימתא דאביי לקמן נט.: ולא יהא אלה בע"ח. בירושלמי גיטין שם מוקי לאומר הרי עלי מנה להקדש ועי' מה"פ שם דהירושלמי אזיל לסברא דבע"ח מה"ת בעדית ע"כ נשאר בהקדש דין תורה ועב"ק שם:

דף ז ע"א רמי ליה אביי לרבא. עי' ירושלמי גיטין פ"ה ה"א דשם משמע או כסף או מיטב ולפי' הפ"מ המסקנא שם דקרקע עיקר ולגי' הש"ק ופירושו כסף עיקר ופסק הרמב"ם הכריעו לזה ע"ש ועמ"ש לקמן י' ע"ב: **ע"ב** בינונית יזבורית. בירושלמי פ"ה דגיטין ה"א בעי למפשט דהיכא דעדית שלו כבינונית דעלמא בע"ח גובה ממנו מדתנן בע"ח גובה מבינונית אף דגביה הויא עדית ודחי שביתה לו עדית ומכרה וזהו כהכא. אך שם איתא מקודם בינונית שלו יפה משל כל אדם היא בינונית א"כ הלא יש לפשוט מזה דבשלו הן שמין. ועי' ש"ק ופ"מ מ"ש בזה ובענ"ד נראה דכיון שלא הגיעה למעלת עדית דעלמא גם למאן דאמר בשל עדית הן שמין היא בינונית וכלק' ח ע"א:

דף ח ע"א שהיתה לו עדית ומכרה. ה"נ משני בירושלמי גיטין שם ע"ש רבי יוסי בר' בון בשם רב חסדא: מה דרכו כו' פחות. בירושלמי גיטין שם וב"מ פ"ט הי"ב אמר ר' סימאי מה דרכו של שליח ב"ד להוציא בינונית דס"ל כהנא דברייתא תנינא ב"מ קיג: דשליח ב"ד דאי ליכנס לביתו ועולא ס"ל כתנא דברייתא קמייתא דגם שליח ב"ד אסור ליכנס לביתו והלוה בעצמו מוציא העבוט וכדעת רבי ישמעאל בירושלמי שם. ולר' סימאי מה"ת דין בע"ח בבינונית ועמ"ל ו: דאיכא עוד מ"ד דמה"ת בעדית ושלש מחלוקות בדבר ועי' מה"פ בירושלמי שם:

דף ט ע"ב שליש ביתו. בירושלמי פלה פ"א ה"א מוכח דס"ל בחמת שלים נכסיו ומבעי ליה התם אם לכולהו מלות או למלוה אחת ופשיט רבי אבין דלמלוה אחת והיינו דא"כ פטור מלהדר: תוספות ד"ה עד שליש. בירושלמי שם איתא בשם רבנן דתמן עד שליש לדמים היינו דמי המלוה א"כ מוכח כפרש"י ולא כהתוס' וצ"ע: וכשהזיק תם המזיק. בירושלמי ל"ג זה ועמ"ש לקמן יג: משא"כ באש. נראה דהיינו מ"ש בירושלמי והאש לא תנא [פירוש דקאי אהא דתני ר"ח השור והבור לענין שהכשרתי את נזקו אמאי ל"ה אש] אמר רבי ירמיה להכשר נזקיו פי' דא"א עד שיכשיר כל נזקו שימסור שלהבת וגוותא וסילתא וע"ז אמר רבי יוסי האמורה אין כיני האש להכשר נזקיו מקבל עליו ההתחייבות בדעת זו ולוקה פירוש כיון דבעינן שיכין כל המכשירים יש בו משום חיליו והוי כחיבל בידים [ובזה שוו התלמודים מבא"כ להרא"ש ופ"מ ע"ש] והוא דס"ל דאי הוי אשו משום ממונו היה חייב אפילו בלא הכשיר נזקיו שיהיה מוכן להזיק אבל אי משום חצו בעינן שיכין כל הנזק וכ"כ מירושלמי לקמן פ"ו ה"ד דתליא פלוגתא דחזקי' ורבי יוחנן בזה אי משום ממונו או משום חצו דאיתא שם אחר פלוגתתם וקשי' ע"ד דחזקי' אלו מי ברה גחלתו של חברו מגלגלת והולכת ואינו כולה אותה שמא אינו פטור במסר לו גחלת של הפקר וערתו המפרשים בחורו ובענ"ד נראה ע"פ הנ"ל דחזקי' ע"כ ס"ל משום ממונו מדמחייב במסר להש"ו שלהבת אף בלא גוותא וסילתא דל"ה חציו א"כ אמאי ברישא חייב הפקה והא בגחלת אינו שלו דלחזקי' מיירי מתני' בגהלת מדפטר בחש"ו ומשני בגחלת של הפקר שזכה הפקה בקבלתו והוי שלו וחייב וכ"מ לקמן כב דתלי' הפלוגתא בזה: חומר בשור. תוספתא ב"ק ספ"ו:

דף י ע"א תוס' ד"ה שהשור. בירושלמי ה"א בהמת ממעט אדם מוהמת יהיה לו ועמ"ש לקמן נג: כהכשר כל נזקו כילד. גם בתוספתא רפ"א איתא זהו בור וכ"ה בירושלמי: למיתה וד"ה. לפי הנראה בירושלמי משני שם שא' תפר בור עשרה ובא השני וסיידו וכיידו האחרון חייב ע"ש ובפ"מ ובעין מ"ש רב זביד [...]"ז נא: דמוקי לה כר' ושלא היה בו הבל גם לנזקין וה"נ מוקי לה בירושלמי דתיתי גם כר' ויתכן דמייתי' לה בירושלמי הכא בכדי לתרוצי דתיתי מתני' גם כר' ובכה"ג והבבלי לא ניחא ליה בזה משום דלא הו"ל מקלת נזקו רק כל נזקו: **ע"ב** מאי קעביד. עי' רש"י ותוס' ובתוספתא פ"ב היתה בתמה כולן חייבין ואם מחמת האחרון האחרון חייב ונוכל לסייע להתוס' מהתוספתא ועי' ירושלמי לקמן פ"ג ה"ה דשם איתא ואם מחמת כולן כולן חייבין. ואפשר דה"נ מפרש רש"י להתוספתא: תשלומי נזק מלמד. ה"נ בירושלמי ה"א ע"פ גי' הגוע"י: אמר ר' אמי דא"ק. בירושלמי ע"ש רבי חנינא רב כהנא אמר אם טרף. בירושלמי ע"ש בר פדיי': עד טרפה. בירושלמי יבאהו עד מקום הטריפה לא ישלם ופירוש הפ"מ דחוק ונראה שהוא כמ"ש במכלתא משפטים פע"ז יבאהו עד הטרפה יוליך הבעלים אצל טרפה ויהא פטור מלשלם ופירוש שטורח ההעלאה והבאה ג"כ אין הל עליו: והמת יהיה לו לניזק. מכלתא משפטים ספי"א וכ"ה בירושלמי כאן ובמכלתא פע"ז איתא עוד קרא לזה ולקח בעליו ע"ש: וצריכא. גם בירושלמי ה"א עביד צריכותא אבל לא הכנים בהצריכותא והמת יהיה לו ונראה עפמ"ש במכלתא פי"א ופי"ב כסף ישיב לבעליו אין לי אלא כסף בהמה מנין הרי אתה דן נאמר כאן והמת כו' מה כאן בהמה אף להלן בהמה ומה להלן כסף אף כאן כסף וזהו הנראה בענ"ד ג"כ מ"ש בירושלמי שם מקודם והמת יהיה לו דבור תני רבי ישמעאל יצאו קרקעות שאינן מטלטלין שהקשה הרשב"א איך שייך נזקי קרקע בבור ומ"ש הפ"מ שחפר בקרקע חברו תמוה דאמאי יהיה פטור ובענ"ד היינו הך דמכלתא ולתשלומין קאי דאינו יכול לדרוש ממנו דוקא קרקע דהלא יכול ליתן לו גם הנבלה ומג"ש יליף לה ואף דדריש הך והמת יהיה לו לאדם למעטי' ס"ל ג"ש מופנה מג"ש למדין ואין משיבין ולא דריש ישיב לרבות ש"כ. או דידע מ[...]טי' והמת יהיה לו לניזק שיכול ליתן לו גם ש"כ והכי לא ידעי' לפחת נבלה כ"א מהיך תרי קראי ע"כ רק בהו עביד צריכותא.

דף יא ע"א יביא עדים שנטרפה באונס. במכלתא משפטים פט"ז הוא פ"ש רבי יאשן ברבי יאשי' ודעת אבא שאול הוא ע"ב רבי יאשי' ורבי יונתן אמר יביאהו עד הטרפה כמש"ל י' ע"ב: בשורת נבלה. עמש"ל י' ע"ב: ואני אומר אף לשואל. בירושלמי כ"ה איתא אמר רבי יהודה אמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן ולא לשואל אלא לנזקין ואני אומר אף לשואל אין שמין ואבא מודה לי ומאן הוא אבא רב או אבא בר אבוה א"ר"מ נעשה מעיקר טפל אתא רב יהודה בשם שמואל כו' ורבו הפירושים והגהות כ"א כפי דרכו ולכל ספי' אין השאלה ומאן הוא אבא נוגע להענין ובענ"ד נראה דבדברי ר"י א"ש ל"ג ולא לשואל וכ"כ מהרא"פ ובוואני אומר נראה דל"ג לא אין שמין כמהרא"פ ולא שמין כהפ"מ כ"א התם ואני אומר אף לשואל ואבא מודה לי כמ"ש בגמ' כאן. ואח"כ גרסי' שמין אין שמין פי' דמבעי' ליה היכי קאמר אף לשואל אם לשמין כו' וכמ"ש כאן ומאן הוא אבא כו' הוא כעין פשיטות לזה והוא דהי שמואל אמר האי ואני אומר ורב יהודה אמר הלשון של שמואל ע"כ אבא היינו רב ורב הלא ס"ל שמין כמ"ש כאן מדפתיק וע"כ שמין קאמר. ואי רב יהודה אמר האי ואני אומר א"כ אבא הוא אבא בר אבוה ואפשר דאין שמין קאמר וע"ז דחי ר"מ ואמר נעשה העיקר טפל אתא כו' פי' דגם אי רב יהודה אמרה ע"כ לומר דשמין דאין לומר אין שמין משום דשמואל מגינו לו דס"ל אין שמין כדמסיק א"כ איך יעזוב רב יהודה את רבו שהוא עיקר בעל המאמר לטפל ויעשה עצמו עיקר בזה כיון דלא פליג וזה דהר"מ נעשה עיקר טפל וע"כ שמין קאמר או י"ל פי' עיקר טפל היינו דהי שמואל אמרה ואבא היינו רב דבן קרי ליה שמואל אבא מוכיח דשמין מדעת רב הלא שמואל עצמו מגינו לו דאין שמין ס"ל ומייתי א"כ הא דר"י בשם שמואל אין שמין וע"כ רב יהודה אמרה ושמין קאמר זה הנ"ל בפי' בירושלמי ועי' פנ"א: תוס' ד"ה אין שמין. בירושלמי. כאן ה"א ובקדושין פ"א ה"ד וה"נ במכלתא משפטים פי"ג: א"ר אלעזר שמין. בירושלמי כאן ובקדושין שם ס"ל לר"א אין שמין: חומרא דאתי לידי קולא. בירושלמי שם מפורש בדברי ר"א לדם טוהר מראשון לדם טמא מיום שני: **ע"ב** שנטרף. עי' רש"י ותוס' והמה"פ בקדושין פ"א ה"ד שכיא ראיה להתוס' מהירושלמי שם א"ל כמו שמת. ואין הכרח דגם לרש"י י"ל דנהרג הוי כמת מעצמו: נקנית במסירה. בירושלמי קדושין שם א"ר"א במסירה: תוס' ד"ה מה. בירושלמי. קדושין שם: שומר שמסר לשומר. בירושלמי קדושין פ"א ה"ד איתא דר"א אמר הראשון חייב. ולהשוות התלמודים נראה דהכא אמר דזה עצמו לא נקרא פשיעה להתחייב אפי' בגנבה אבל השני משום תהב"פ אבל היכי דפשע השני ס"ל דהראשון חייב לכן ס"ל לר' יוחנן שם ור"ל ס"ל דהשני חייב ויש ליישב בזה מ"ש בגיטין פ"ג ה"ה על מתני' לא ישלחנו ביד אחר לית הדא פליגא על ר' יוחנן דאמר שומר שמל"ש חייב הראשון ופי' הפ"מ בניתותא ודוחק גם מדמתרץ ע"ז שם משמע דהוי קושיא וה"ק"ש הגי' חייב השני וליתא דהא בקדושין מבואר בירושלמי דר"י אמר חייב הראשון ולהנ"ל ניחא דהקושיא הוא על ר"י דאמר חייב הראשון ש"מ דפשע השני שהוצרך למעטי' ואי המסירה בעצמה פשיעה הו"ל סתם חייב וקשיא ממתני' לא ישלחנו כו' ומשני משום תנאי בגט: אפי' מיתמי. בירושלמי קדושין שם גובין מן העבדים כקרקעות משמע אפי' מיתמי וכלקמן יב. ובירושלמי קדושין פ"א ה"ג מבואר דא"ג עבדים מיתמי דלענין זה הו"ל כמטלטלין: ומכרו. בירושלמי יבמות פרק אלמנה גיטין פ"ד פסחים פ"ב מסיים ע"ז אם שחררו מבוחרר:

דף יב ע"א אמר חזקיה. ה"נ בירושלמי קדושין פ"א ה"ה ופאה פ"ג ה"ז ר' יוסי בשם חזקיה ר' יונה ר' תנני' תורתא בשם חזקיה: החזיק בקרקעות קנה עבדים. בירושלמי קדושין פ"א ה"ג עבדים פעמים כקרקעות פעמים כמטלטלין פעמים לא כקרקעות ולא כמטלטלין. כקרקע לחזקה כבר"פ חזקת כמטלטלין לקניה בהגבהה ולגבות מיתמי לא כקרקע ולא כמטלטלי שאינם נקנים עם קרקע: אמר שמואל מכר עשר שדות. קדושין פ"א ה"ג וכ"ה ע"ש ר' יוסא בשם ר' יוחנן וסיים שם ובנכסי הגר לא קנה כ"א מה שהחזיק ובנתכוין לקנותם עם המצר מבעי' ליה לר"ז ועי' פאה פ"ג הלכה א' ובבלי ב"ב צ.: **ע"ב** דלא בעינן צוברין. ה"נ מסיק בפאה פ"ג ה"ז ובקדושין פ"א ה"ה וב"ב פ"ט ה"ז: א"ר יוחנן בקדשים קלים. ה"נ מוקי לה בירושלמי כאן ע"ש רב יהודה בשם שמואל וע"ש בירושלמי דאיתא שם נכסים שא"ב מעילה דתני נכסים הללו נקנים עם נכסים שיש בהם מעילה וכפי המפרשים כ"א מענה אחרת וגירסא אחרת עמו ובענ"ד נראה דמשום דמוקי הירושלמי כריה"ג וקשיא ליה דאף דממון בעלים הוא מ"מ האמורין לגבוה ס[ל]קי וי"ב מעילה והו"ל כמו הקדש והדיוט שנגתו והו"ל לפטור התאי ובמתני' משמע דגובה כולו ע"כ אמר דכמו לענין קנין נקנה כל השלמים ואל הקנין אף על האמורין שעולים לשם הלוקח וז"ש נקנין עם נכסים שיש בהם מעילה שגם הם נקנים עם מכירת הבהמה ה"נ הכא הו"ל כולה כהדיוט ול"ת השותפות וגובה מבשר כנגד האמורין אף לרבנן דר"נ לקמן יג. משום דחד גופא היא. וזהו הקדמה לאוקימתא דמוקי כריה"ג וא"ש בפשיטות כ"נ בענ"ד: ומעלה. ת"כ ויקרא דבורא דחטאת פכ"ב: אינה מקודשת. בירושל' קדושין פ"ב ה"ז פליגי אמוראי ר"א אמר ד"ה היא ור' יוחנן אמר במחלוקת היינו בין ר"מ ור' יהודה דפליג התם בסיפא ולר' יהודה מקודשת וכ"ה בדמאי פ"א ה"ג: אבל לאחר שחיטה. עי' נועם קדושין פ"ב ה"ז: אר"נ הרב"א לא שנו. בירושלמי מע"ש פ"א ה"א וקדושין פ"ב ה"ז מוכח דלא ס"ל כאוקימתא דר"נ כאן אלא דמיירי בזמן המקדש ולא ס"ל הך דהכא מתנות כהונה שאני ועפנ"א מ"ש באורך ועמ"ש לקמן יג.:

דף יג ע"א בן עזאי אומר. ת"כ ויקרא דבורה דחובה פכ"ב: למעוטי מעשר. בירושל' כאן ה"ב איתא ומה ביניהון [דבן עזאי לאבא יוסי] מעשר מ"ד שלמים כ"ש מעשר מ"ד בכור אבל מעשר לא ואתי' כרבינא הכא: לא חי ולא שחוט. בבכורות ר"פ כל פסולי המוקדשין מקשה הא קרא לא כתב כ"א בתי דכ' לא יגאל ואם המר אימתי עושה תמורה בתי ומסיק התם דשחוט אינו כ"א מדרבנן. ועמ"ש בפנ"א מע"ש פ"א ה"א דהירושלמי ס"ל דהוי מה"ת דכיון דקרא מיירי בבע"מ נלמד מכ"ש לשחוט דיש סברא משלחן גבוה קזכו ואיט גובה מאמורין. עמש"ל יב: ד"ה א"ר יוחנן: **ע"ב** למעוטי דע"ז. ס"נ בירושלמי: פרט לנכסי הפקר: ה"נ בירושלמי: נגח ואח"כ. עי' ירושלמי פ"ד ה"ז דגם בנזקין פליגי ר"מ ור"י ויתכן דלזאת ליתא להאי אוקימתא בירושלמי דהבבלי ס"ל דבנזקין לי"פ רבק כמ"ש הרא"ש בשם הר"מ והירושלמי לא ס"ל כן: אר"ח אמר אבימי. כ"ה ג"כ בירושלמי ע"ש סתמא דירושלמי לפרש דרשות הניזק והמזיק הוא לתיובתא: להביא ש"ח והשואל. מכלתא משפטים פ"י וה"נ בירושלמי ושם לא מכשהזיק תם המזיק מייתי לה דבירושלמי ל"ג זה במתני' כאן. כמש"ל ט: כ"א ר' ירמיה דייק דכיון דתני חוץ מרשות המיוחדת ממילא אתרבו חצר של שותפים ושאינה של שניהם לחיוב. ול"ל לרשות הניזק והמזיק כ"א להביא ש"ח כו' דהו"ל ג"כ שני רשויות ור' יוסי האמורא ס"ל דרשות הניזק והמזיק אתא למעט חצר שאינה של שניהם דפטור ועי' רא"ש סי' י"ז. מפס הירושל':

דף יד ע"א היה רשב"א אומר. במכלתא משפטים פי"ד רשב"א אומר משום ר"מ וכ"ה בירושלמי ולפי' הרא"ש מדייק שם ר' יסא מזה לסייע לר' יוחנן דמתייב בחצר השותפים. מדרשב"א אומר משום ר"מ דפטור ש"מ דרבנן [ולפ"ז מה דמסיים והכל מודים קאי על ר"מ וחכמים כפי' הפ"מ] ובענ"ד נראה דר' יסא היינו ר' יוסי דלעיל בה [או דצ"ל כאן ר' יוסי] דפליג על ר' ירמיה וס"ל דבחצר שאינה של שניהם פטורה וע"ז מסתייע מהברייתא דתני סיפא הכל מודים בלא לזה כו' [וצ"ל שם חצר שאינה של שניהם כבתוספתא] פטור בה כו' ועי' ירושל' ב"ק פ"ה ה"ג וה"ג ובמכלתא שם לא לזה ולא לזה כו' חייב כבגמ' כאן וכן בתוספתא איתא חייב וזהו האית תני דמייתי בירושלמי דחצר שאינה של שניהם חייבת. אך הבבלי מפרש לקמן לא לזה כו' אלא דהד כו'. וזהו דלא כשיטת הירושלמי: **ע"ב** אין אומרים תלא פרה. ה"נ בירושלמי ועמ"ש בפנ"א שם: שאין ב"ד נזקקין. וה"נ בירושלמי: פרט לב"ד הדיוטות. ה"נ בירושלמי ועפ"מ:

דף טו ע"א השוה הכתוב אשה לאיש. ספרי נשא ב' במד"ר פ"ח: אשר תשים לפניהם. בירושלמי הוא ע"ש תני דבי ר' ישמעאל והכא תנא דבי ר' ישמעאל דריש מאיש או אשה: היינו דשייך ניזק בתשלומין. בירושלמי הניזק והמזיק בתשלומין מכאן שזה מפסיד ח"נ ופי' הרא"ש דהוא כמ"ד פ"נ ממונא והפ"מ פי' לפחת נבלה ואין זה במשמע מל' הירושלמי: מה בין תם למועד. מכלתא משפטים פ"י ושם חשיב עוד הך דבמועד צריך עדים ופי' התוה"מ התראה והך דכופר ושלשים של עבד וא"כ התם לא שייר כופר ויש ראיה דפ"נ ממונא וכן קשה לפי' התוס' ד"ה אי דהא איכא עוד שייר הא דעדים ובענ"ד נראה להגיה דמועד א"נ עדים ותם צריך עדים דאינו משלם ע"פ עצמו ואתי' כהלכתא דפ"נ קנסא גם דברי התוס' א"ש דהא דצריך ההתראה אין להשוב דהוא מתנאי מועד כמו שאין לחשוב מה דתם הוא פ"א ומועד ג"פ: **ע"ב** אתאן לר"ט. ה"נ מוקי בירושלמי והרישא לא דייק משום דאפשר דמיירי כ"א במקום תיובו קרן ברה"ר ושן ברשות הניזק ואין דרך הירושלמי לדייק כ"כ לאוקמינהו במקום א' ועי' ירושלמי לקמן פ"ב ה"ז ופ"ה ה"ד דר"מ ג"כ ס"ל כר' טרפון:

דף טז ע"א כאן בנגוע זכר. עי' רש"י ולכאורה יש לסייע לל"ב מירושלמי ס"פ דאיתא א"ר"י בר' אבון לא אר"מ אלא בנגוע זכר שיש לו שעה שהוא קשה כאחרי ואח"כ מיירי ר"מ בזכר כל"ב כרש"י אך בירושלמי שבת פ"א ה"ג איתא דנגוע זכר לאחר ז' שנים נעשה נקבה. וכל טעם רש"י שיהיה שייך בזכר טוספה אף דבכ"מ כחו יפה מהנקבה אך משום שהזכר מתהנה וכיון דהיינו הך אין שייך הוספה בזכר ובירושל' משמע דלא קאי ר"מ את"ק דמתני' ולהוסיף על ברדלס כ"א מוסיף על זאב וארי ודוב וכ"ה בתוספתא וא"כ מתני' ור"מ אפשר דל"פ וגם ברדלס דמתני' הוא נגוע זכר או דס"ל לסירושלמי דברדלס לאו הייט נגוע ובגליון שבת שם כתב דהבבלי ג"כ ס"ל דמגבוע זכר נעשה נקבה וזהו עטלף דקאמר הכא. ולא נהירא לי בענ"ד מלבד שרחוק לומר דעטלף הוא נגוע נקבה. ע"כ נראה דאין להשוות התלמודים בזה: קימוש כו' תוח. בירושלמי שבת הוזכר זאת וליתא שם כל הני דאיתא הכא ותתת זה חשיב שם עוד ברוא"ה שמתהנה מזה לזה ועי' פנ"א מש"ש דלא כהמפרשים שגלחנו בזה: **ע"ב** מה בין תם. מכלתא נזיקים פ"י ועמש"ל טו.:

דף יז ע"א שהניחו ס"ת. פתיחת' דאיכ"ר כה ושם למעלה מקברו: ומנח תפלין. עי' פס"ר פכ"ב וירושלמי ברכות פ"ב ה"ג לפירוש השערי ירושלמי שם וגירסתו גבי רבי יוחנן שלבש תפלין בנאהו וכד הוו מותבין לי' אמר הדא מלתא שני ארונות כו' של יוסף כו' שימר זה מה שכתוב בזה כו' לא זכה יוסף למלכות אלא ע"י ששימר מצותו. ופי' דכששאלוהו דבר הלכה היה מניח תפלין מקודם ואמר התגלות על הקדימו הנחת תפלין להלימוד דהוא משום דגדולה קיום המצוה יותר מלימוד וכעין האמור פה ע"פ פי' הב"י ול"ג כאן תפילו. רק קיים אמרי' כו' והוא טעם על הקדימו מעשה המצוה משום דקיום גדול יותר מלימוד. ועמ"ש בפנ"א שם: גדול. שהש"ר פ"ב ירושלמי ספ"ק דקדושין: ואין מים אלא תורה. ספרי עקב מה מכלתא בשלח ויסע פ"א ב"ר פס"ז ופפ"ד שהש"ר פ"א קה"ר ר"פ י"א שוח"ט א' ול"ד: כיוסף. עי' רש"י וכ"ה בב"ר פע"ה: הרגל מועדת. מכלתא משפטים פי"ד: **ע"ב** ובשליף שעלי'. ירושל' פ"א ה"א: ברוח שבכנפיהן. ירושל' ה"ג ושם נפח בכלי ושברו משלכ נ"ש ופי' הפ"מ דרוח פיו הוי כגופו ופליג על הבבלי לקמן יח: ויט. דמוקי לה כסומכוס ומחזק זאת בראי' מהא דירושל' שבת פ"ב ה"ה נפח בכלי כו' והתם לא הוזכר סומכוס כלל. ואינו מכיר ראיתו דהתם באדם מיירי שאין שייך בי' צרורות והפ"י כ' באית בי' בזרני ונראה כונתו עפמ"ש הב"י בשם הרשב"א

כרשב"א דהאיש בי' בזרי לא הו"ל גרורות וגם על הכלי משלם נ"ש ועפנ"א : מתניתין ע"ג עיסה . ירושלמי שם . ובתוספתא פ"ב ע"ש שמהופך הגירסא ע"ש : עגלה מושכת בקרון . ה"ג בירושלמי פ"א ה"א : מהססין בחבל . ירושלמי כאן ה"ב ובתוספתא פ"ב . ובירושלמי הגירסא ונפסק הדלי או שנשבר והגי' הרא"ש ונשבר כבכאן . ובענ"ד נראה דהפי' או שנשבר ע"י תטיטה והו"ל מגופו ונפסק הדלי הוא ההבל וא"ל לאוקמי דאזיל מיניה כמ"ש הש"י להשוות להכא וספ"מ מפרש להירושלמי דאזיל בתר מעיקרא ויש להקשות מהא דבירושלמי סוף ה"א מבעי' ליה בנתגלגל מרה"ר לרה"י ולא אפשיטא ויש לחלק כמ"ש לקמן ונתגלגל למקום אחר . בירושלמי ה"א מבעי' לי' כה"ג בנתגלגל מרה"ר לרה"י ונשברה שם ולא אפשיטא ולפמ"ש המה"פ ד"ה אחר מי יש להלק דלענין איך נקרא אי כחו אי גופו ס"ל להירושלמי בתר מעיקרא אזלי' והו"ל גופו אבל לענין רשויות יתכן כיון דעיקר הנזק היה במקום חיוב אזלי' בתרי' ולהגליון שם הילוק אחר ועפנ"א :

דף יח ע"א ניתז ממנו שבר . תוספתא פ"ב ומובא בירושלמי ה"ב ושם מקשה ואינו עושה בור במקום זה ומזיק במקום אחר אר"י ב"ר בון מכיון שאין דרכו ליפול אלא לאותו הבור כמו שהוא בורו ופי' הפ"מ דהקושיה הוא על חיוב כלי הראשון נ"ש וכתי' הוא דבתר מעיקרא אזלי' וזה מקור שיטת הפ"מ להירושלמי דבתר מעיקרא אזלי' והרא"פ פי' דהקושיה הוא על חיוב התחתון ח"נ דאין לחייב כלל והנוע"י מגי' ומפרש ועפנ"א : ראזיל מניה . עמש"ל יז: ד"ס מהטטין : משום דהו"ל גרורות . גר"ל לקמן כב. י"ל דח"נ הוא משום דשני בה כמ"ש רש"י שם בל"ב והכא ע"כ מיירי לר' יוחנן דח"נ על כל הגדים דהא ע"כ משום גרורות דאי מחמת שינוי א"כ גם על מקום הגחלת לא נתייב כ"א ח"נ אם לא כר' טרפון כלקמן ועי' ירושלמי הל"ה ומ"ש לקמן כב. : כר' טרפון . ירושלמי פ"א ולקמן ה"ז · **ע"ב** יש העדאה . בירושלמי ה"א מבעיא ליה ג"כ בזה ופליגי בזה ר' זעירא ור' אילא ר"ז אמר מקבלת העדאה ור' אילא אמר אינה מקבלת . אך בזה נראה משונה הירושלמי מהבבלי . ואג"ג כאן קוטב פירושו מ"ש בש"ד בפנ"א בקיצור דהתם לא מבע"ל לענין העדאה בתשלומי נזק שישלם בהעדאתו נ"ש כיון דגם בפעם הראשון הוי אורחיה וכמ"ש רש"י בל"ב אלא התם מבעיא ליה לענין כופר וש"ש לתאי כופר מהו שיקבל העדאה . וכל המפרשים חשבו דקאי אשלפניו וטרחו בבאור תיבת לתאי כופר דאין לזה ענין לשם ויש מגי' לתאי נזק ובענ"ד הוא מוסב למטה להאבעיא דס"ל דבשן ורגל ג"כ איכא כופר אפי' בפעם הראשון אך בגרורות דהוי ח"נ ובקרן ליכא בתם האי כופר ה"נ ליתא בגרורות . אך בשהועד מבע"ל אי נימא דמדמינן ליה לקרן מועד דמשלם א"ד כיון דהוי ח"נ ליכא האי כופר בשום מקום . ובזה פליגי וא"ש הקושיא דמקשה ר"ז ממתני' שור שהי' מתחכך כו' בפשיטות דהוא לענין כופר במאי דפליגי וא"ל להגיה כ"א תחת מ"ש והפי' כר' אילא לית הדא פליגא נ"ל והפי' כר' זעירא כו' וכן הגי' גם מהרא"פ לשיטת פירושו וא"ש הירושלמי בלי גמגום · ור"א אמר ח"נ . בירושלמי ה"א איתא ע"ש ר"א נ"ש והרא"פ גרים שם ח"נ אך סיום הירושלמי שם קשה ליישב לפ"ז ע"ש ובפנ"א :

דף יט ע"א צרורות כאורחייהו בירושלמי ר"פ מקשה וכי אין דרכה להתיז צרורות א"ר אמי בשסים הכלי נתון בידי אדם אבל אם היה מונח ברה"ר כו' פטור ור"א פליג התם וס"ל דחיוב צרורות הוא אפי' ברה"ר : בעא מני' ר' אבא בר ממל בירושלמי ר"פ איתא כה"ג מימרא דרב"מ אך בשינוי דאיתא התם רב"מ אמר בה ב' דרכים . אי יש בה עשבים וצרורות ואי אין בה עשבים וצרורות הניחה כו' והלכה בזו שיש בה כו' אע"פ שהוא מונח ברה"ר פטור והגי' מהרא"פ חייב דהוי שינוי . ודוחק דאיזה שינוי יש בה מה שנמנעה מלכת בדרך שאין בה עשבים לאכלה וגם מלי ב' דרכים משמע לדינא ופעמים לחיוב ופעמים לפטור ואי בכה"ג ג"כ הוי שינוי א"כ לעולם חייב ונראה להגיה וגם חסר בבא א' וכצ"ל בא' יש בה עשבים לצרורות ואי אין בה עשבים לצרורות [היינו צרורות לבדן בלא עשבים] הניחה שאין בה כו' והלכה בדרך שיש בה עשבים לצרורות פטור הניחה שיש בה והלכה בדרך שאין בה חייב וזהו אמר בה ב' דרכים היינו אופנים : א"ד תולדה דרגל בירושלמי ה"א פלוגתא דאמוראי אי צרורות חייב ברה"ר או פטור והכא לגי' ונעטה לא מבעיא ליה כ"א בשינוי וג"ז אפשיטא דפטור ולגי' זו אין לפרש בעי' דר"א בר ממל ברה"ר כיון דגם בשינוי ודאי פטור איך אמר תיקו ע"ז ועי' בלב אריה להרי"ף מ"ש בזה : **ע"ב** אקרן. בירושלמי אר"א מפורש הצרורות אין ח"נ תלוק ולפי גי' הפ"מ בדברי רבה בר ממל שם אע"פ שהוא מונח ברש"י [תחת מפ"ש ברה"ר] והפי' דפוטר אף בהתיזה מרה"ר לרה"י יתכן דרק ע"ז פליג ר"א וס"ל אין ח"נ תלוק וכאוקימתא קמייתא דהכא לר' יוחנן : וכי יאהזנה עי' ירושלמי ה"א ורבו הגירסות והפירושים שם ועפנ"א ובענין כשכשה ע"ש בירושלמי דמסיק מה דפשיטא ליה בנ"ש מה דצריכא ליה בח"נ ועי' מה"פ מה דמקשה מהירושלמי על הרא"ש ומ"ש בפנ"א ע"ז : אבל קשרו אדם . גם בירושלמי הוא ע"ש ר"ה ושם מבואר חייב נ"ש ועמ"י שכ' דלזאת כד הגמ' מלאוקמה אמתני' מיירי מכלים ובור פטור ביה כלים והירושל' דמוקי לה אמתני' לטעמיה דמחייב על נזקי כלים בבור ובענ"ד נראה עפמ"ש הרא"ש דבשהצרורות הן של הבעלים יצא מדין צרורות לרגל וא"ש דחייב ביה כלים וכ"ש ועי' בלב אריה : השן מועדת . מכלתא משפטים פי"ד וחמור שאכל כרשינין . תוספתא פ"א ועי' ירושלמי פ"א הל"א דבעי למחשבינהו לתולדות והדר מזה ותולדות סוי סיכת גופה בשמן ע"ש · בבהמה עי' אג"ש פכ"א ואית בעיר אכיל בשרא :

דף כ ע"א בקופצת. פרש"י וחייבת ח"נ ובירושלמי ה"ד מבואר דמשלם נ"ש וכ"מ בתוספתא פ"א וע"כ הטעם משום דהו"ל כתאר הניזק וכמ"ש הפ"ג ע"ש אך מירושלמי אין ראיה כ"כ דהא דר' הושעיא לקמן דמוקי לה הכא בקופצת מבמע בירושלמי ה"ג דס"ל עמדה הוי שינוי כמ"ש לקמן בסמוך וכ"ש בקופצת והך דקופצת משמע דמיירי במהלכת דל"ה שינוי ורק משום הנאר הניזק חייבת ואין דרך הבבלי כן : עמדה ואכלה . בירושלמי ה"ג מוכח טעם ר' הושעיא משום דעמדה הוי שינוי דמקשה מזה על ר"ל דס"ל דמאי דקתני ברה"ר פטורה קאי אכולהו משום דכל המשנה כו' [כגי' הרא"פ שם וכ"ה בגליון] והכא אר"ל משום ר' הושעי' עמדה ואכלה מפירות הצבורין חייבת אלמא דמשום שינוי תפיס הירושלמי : עמיר ברש"י . ופי' הפ"מ במה"פ פ"א ה"א ד"ה היתה היא בעיית ר' ירמיה שם ומש"ש מהך דכלב שנטל חררה עי' תוס' כאן ד"ה מתגלגל ובשמ"ע סימן שצ"ט ס"ק כ"ב שבתלוקו מיושב קושי' התוס' ויתיישב ג"כ קושי' המה"פ .

ולפי' הפ"מ איפשט האבעיא שם להיובא והכא משמע דפטורה ובפנ"א כתבתי לפרש גם בירושלמי לפטורא והכמ"ל : מקצתו בפנים תוספתא פ"א ובירושלמי ה"ד שוב שנהון בפתח החנות מקלתו כו' : אמר רב אכולה . בירושלמי פלוגתא דר"י ור"ל ולפי גי' הרא"פ והגליון ר"ל ס"ל אכולה משום כל המשנה כו' ור"י ס"ל דלא קאי רק ארישא ושם בסוגיא רבו דרכי הפירושים דהתם איתא סוף ה"ג תני ר' הושעיא כולה פטור מ"ש דר' הושעי' אין קרן ברה"ר וגלאו המפרשים בזה למצוא דרך הפשט ובענ"ד נראה דקאי אהא דמקשה תחלה על ר"ל דאמר כל המשנה כו' מדידיה דאר"ל משום ר' הושעי' עמדה ואכלה כו' חייבת ומשני הא דידיה הא דרבי' והשתא מסיק שנוי' אחרינא דלעולם ס"ל גם לר' הושעי' כל המשנה כו' וה"ש תני ר' הושעי' כולה פטורה פי' דקאי במתני' פטורה אכולהו כרב הכא וכר"ל כאן ושם . רק דס"ל דפירות הצבורין ברה"ר ל"ה שינוי ועמדה ואכלה הוי שינוי וחייב מטעם קרן וז"ש מ"ט דרבי הושעי' דאמר חייבת בעמדה ואכלה משום וכי אין קרן ברה"ר דעמדה הוי שינוי והו"ל קרן ובצבורין ל"ה שינוי ע"כ אף דס"ל פטורה אכולה מ"מ הכא חייבת ועפ"ז פרשתי כל הסוגי' שם בלי דוחק והכמ"ל ועפנ"א : דמי עמיר . בירושלמי ע"ש רב אכלה שעורים משלם תבן והוא כפרש"י בדמי עמיר : שעורים בזול . עי' מה"פ ה"ד ד"ה רב מה שהקשה על הרמב"ם דנקט כתרוייהו ועי' פירוש המשנה להרמב"ם ויתיישבו דבריו בפסקיו ועי' פנ"א ולב ארי' : לפיכך אכלה חטין . בירושלמי ע"ש תני רבי חייא : **ע"ב** הא מקיף פטור . הוא כל"א ב"ב סוף ד: ובמתני' ליתא שם בדברי רבי יוסי ניקף ועי' ירושלמי ב"ב פ"א ה"ג ע"פ גי' הרמב"ן שם מוכח ג"כ דמפרש דר' יוסי קאי הניקף :

דף כא ע"א תוספות ד"ה דקיימא. ובירושלמי . כאן ה"ד : **ע"ב** נפלו פטורין . בירושלמי אית תניי תני שקפצו אית תניי תני שנפלו אר"י כיני מתני' שקפצו נפלו לא בדא ועי' פ"מ :

דף כב ע"א רבי יוחנן אמר ה"ג .בירושל' פלוגתייהו : תוס' ד"ה ורבי יוחנן . עי' מה"פ ה"ה ד"ה כמלית מ"ש פ"ז ועי' לב אריה בפרקין לעיל גבי צרורות שכתבתי ביסוב דברי הרמב"ם ותוס' עפמ"ש כש"ג להלק בין אם נשאר דברים דבאש דבעינן תאיו כת כחו לאו תאיו הן ובזה א"ש מ"ש בשו"ע ח"מ סימן ש"ל סע"ה גבי צרורות שיש מי שאומר ה"ה לכח כחו חייב ה"נ ובסי' של"ב איתא ועל שאר הגדים פטור ונדחק הסמ"ע שם משום דס"ל דזה גרע מכח כחו דחייב ולהנ"ל א"ש דבאש כח כחו פטור משום דכלו לו תאיו ולאו ממונו דבעל כלב הוא : **ע"ב** והיה גדי כפות לו ועבד . ירושלמי ה"ה ומייתי מזה ר' יצחק בר עגלי סייעתא לר' יוחנן ולא משני שם שהלית בגופו של עבד משום דהתם קפי' לי' עדן דאיך תפטור חיוב מיתה שהיה בתחלת הדלקה תשלומי הגדים שנעשה אח"כ שריפתו ולר' יוחנן א"ש משום דהוי תאיו נחשב כולו מעשה א' ועי' רשב"א שהקשה כן בגמ' גם הקשה לר' יוחנן דלא מוקי בשהלית א"כ קדים שרפת הגדים להעבד והיך פטרתו חיוב כמיתה שאח"כ ותי' משום רודף ולאוקימתא דשלית תי' דמיירי שמשה העבד למות עד שנשרף הגדים . וצ"ל דלהירושלמי נראה דוחק להעמיד בכך ועי' מה"פ ופנ"א : השולח את הבערה . עמש"ל ט: ד"ה משא"כ באש : אלא שמסר לו . עמש"ל שם : ומתנית' מסייע ליה לר"י . בירושלמי מייתי עוד ראיה ממתני' לק' והוא שהדליק את הגדים בשבת פטור והגמ' לא מייתי משום דאיכא לאוקמי שהדליק בעצמו הגדים מתחלה וע"ש ועש"ך ח"מ סימן שנ"א סק"א שכ' דגם אח"כ שייך קלב"מ ונראה .דל"ק עליו מהירושלמי דהכא למ"ד לאו משום תאיו נחשב כל שבולת למעשה אחרת מש"כ למאי דקי"ל כר' יוחנן וכולו מעשה אחת וכן בהאי חפץ שנתחייב עליו מיתה נפטר מתשלומיו אף שאבדו אח"כ ומיושב בזה קושית הקצה"ח מערכין שהביאו הרשב"א לראיה על מעשה אחרת ואותו חפץ אבל באותו חפץ שייך קלב"מ :

דף כג ע"א לחייבו בד' דברים . ה"ג בירושלמי פ"א ס"ב לר' יוחנן ושם איתא ג"כ דמקבל התריי' ולוקה בנזקי אש לר' יוחנן ועפנ"א שם : **ע"ב** וא"ר אחא בר יעקב . וכ"ה בסנהדרין ע"ח ובירושל' שם ע"ש כתמה דירושלמי על מתני' דפלוגתא דרבנן ור"י : ור"מ מ"ט . ובירושלמי כאן מקשה מאי עביד ר"מ בקרא מתמול שלשום ומשני דאתא למעט שאם הפסיק בינתים שראה יום א' שורים ולא נגח לא נעשה מועד ובמכלתא משפטים פי"ב בדברי ר"מ ומה ת"ל מתמול שלשום אלא אם התרה בו ג' ימים שלא בזה אחר זה אינו נדון אלא כתם . ומשמע כוונתו כבירושלמי . וצ"ל דהא דתניא נעשה מועד לסירוגין הוא בשהושוו זמני ההרחק והמכלתא והירושלמי מיירי שלא הושוו :

דף כד ע"א רש"א מועד . בירושלמי ה"ו איתא בברייתא שור שנגח ג"פ ביום א' אינו מועד ומה ת"ל מתמול שלשום אלא שאם תזר בו ג' ימים זא"ז אינו נדון אלא כתם . ומוכח מתוכה שיש בה ט"ס והנה הפ"מ מותק מ"ש מקודם ר' ירמיה בשם רב הלכה כר"מ בתמה וכר' יהודה בשעדאה דתני כו' ככ"ל ומפקפק דהאי דתני קאי על ר"ה שמקודם וגם אחרי הגהתו דחוק מאד פירושו ובענ"ד נראה להשאיר מ"ש ר' ירמיה בשם רב כו' על מכונו רק להגי' הברייתא וכצ"ל דתני שור שנגח ג"פ ביום א' אינו מועד [וכתב עד שיהו התינוקות כו' דברי ר' יוסי ר"ש אומר מועד כל שהעידו בו ג"פ] ומה ת"ל מתמול שלשום כו' . ור' ירמיה בשם רב מביא ראיה מדתני כו' ומדעת ר' יוסי שהוא כר"מ בתם לחזור לתמותו וכר"י בהעדאה ומיושב עם הבבלי ומצינו כיוצא בזה בירושלמי קיצור דברים והיסור לשון בברייתא שמביא וא"ש ראיית ר' ירמיה . גם מ"ש אח"כ סברין מימר כר"ש דהיינו כר"מ כמו שיבואר דאמר מעין שניהן א"ש דקאי על ר' יוסי ור"ש שהזכיר הירושלמי תחלה לפי הגהתי : אר"נ אמר רב אדא בר אהבה הלכה . בירושלמי ה"ו סברין מימר הלכה כר"ה דאמר מעין שניהם אתא רב ירמיה כו' אם לא נגי' ר"מ במקום שכ' ר"ה נראה לפרש משום דר"ה מפרש שם דברי ר"מ ועסיק בדין אם לא יצא ביום ב' דהוא לר"מ ש"מ דס"ל כר"מ דאמר מעין שניהם היינו ר' יוסי ור"ש וכנ"ל : **ע"ב** כל המשנה עמש"ל כ. :

דף כה ע"א מדין ק"ו כיצד . בברייתא די"ג מדות שבספרי בהעלתך קו ועי' אדר"נ פ"ט : ק"ו לשכינה י"ד יום. שם וב"ר פנ"ב : ואין מטמא במשא כדברי ר"א . נ"ע דבת"כ מצורע פ' זבים פ"ד איתא ר"א אומר והנושא אותם מה ת"ל כו' מנין זובו של זב ורוקו ומימי רגליו וש"ז ודם הנדה ת"ל והנושא אותם כו' פ"ש א"כ הלא ס"ל לר"א דמטמא ש"ז דזב במשא וע"כ לגרוס בא' מהם ר' אלעזר והא דלא מייתי לה י"ל דמתני' עדיפא ליה לאתויי : **ע"ב** הניחא למ"ד . עמ"ש יומא פא. דיש פלוגתא בין התלמודים בדעת ר' ישמעאל דהבבלי ס"ל בנדה כב: דמופנה מצ"א למדין ואין משיבין והירושלמי יומא פ"ח ס"ל אליביה משיבין ותמוה לפ"ז פי' הפ"מ ביבמות פ"ח ה"א שפי' לר' ישמעאל בג"ש דתושב ושכיר דהו"ל מופנה מצ"א ולכך להירושלמי משיבין במופנה מצ"א לרבי ישמעאל אלא נראה כהק"ע שם דהו"ל מופנה מכ' גדדין אפס מה שתמה הש"ק שם הא לרבי ישמעאל גם מופנה מצ"א אין משיבין אין זה סמי' כלל לשיטת הירושלמי כנ"ל ולפלא שלא זכרו שניהם את הירושלמי יומא הנ"ל : ש"מ לאפנויי . ובגד ועור בש"ז איצטריך דאל"כ לא מופנה במת ושרץ ובת"כ מצורע זבים פ"ו דריש דש"ז לג"ש לרבות כל הכלים ע"ש : ואוקי באתרה . בבלי ירושלמי במקום שכתוב בה הו האמור בה ותד מ"ד ממקום שבאת היינו מינה ומינה עי' סנהדרין פ"ט ה"א יבמות פי"א ה"א ובש"מ : תוס' ד"ה מפנן. ת"כ פ' מצורע . זבים פרק ד' פרשה ג' :

דף כו ע"א אין ח"נ תלוק. עמש"ל יט: · איכא כופר ברגל. ה"נ ס"ל להירושלמי פ"ב ה"א ועמש"ל יח: : **ע"ב** זרק כלי . עמש"ל יז: ·

דף כז ע"א האחרון חייב . בירושלמי פ"ד ס"ו להכיא את סמכה וי"ב כדי להמית אית תניי תני ואין בו כדי להמית [פי' דמרבה לחייב האחרון והש"י פירש ע"פ הת"כ דהראשון חייב] א"ר לא אפילו י"ב כדי להמית ובא אחר והמית הממית חייב . להפ"מ בא ר' לא לסכריע דלא כאית תניי תני דבעי א"ב כדי להמית במכת הראשון ולהש"י פליג אתרוייהו ועי' ת"כ אמר פי"כ : דמי ניזק . בירושלמי שם גם פלוגתא זו הוא ע"ש אית תניי תני כו' ושם מ"ד נפש ניזק הכהו הראשון הכאת מיתה ובא השני ובלבלו אין תימר יש נזקים בכולו הראשון נותן נזקו והשני נותן כופרו אין תימר אין נזקים בכולו הראשון נותן כופרו והשני פטור מ"ד נפש מזיק אין תימר יש נזקים בכולו הראשון נותן כופרו והשני פטור אין תימר אין נזקים בכולו שניהם פטורים ועמ"י שהגי' שם ובגליון ציין להשטמ"ק בשם ר"ח וכונתו להשאיר הגירסא על מכונה ועפנ"א מ"ש בזה והכמ"ל ועמש"ל לקמן מ: בענין כופר לד' הירושלמי אי קנסא אי ממונא : רבי ישמעאל בנו של ריב"ב . במכלתא משפטים פי"ד פלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע . ור"ע ס"ל כרבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה הפה : שנתכוין להזיק . עי' ספרי תצא רצב : **ע"ב** קמ"ל אין הולכין. בירושלמי שביעית פ"ה ס"ג וכאן פ"ד ה"ו פלוגתא דרב ושמואל במוכר שור לחברו ונמצא נגחן כבבלי לקמן ר"פ השפרה ור"פ המוכר פירות בב"ב ובירושלמי רפ"ב דכתובות ורפ"ה לקמן מוכיח ממתני' דאין הולכין בממון אחר הרוב והוא בלא פלוגתא ועי' פנ"א שביעית שם שכתבתי שם בשם הגר"א דלהירושלמי טעם רב במוכר שור לחברו ונמצא נגחן לאו מטעם דאזיל בתר רובא אלא משום דגם אי לשחיטה אין דרך לשוחטו מיד: שמואל אמר בהפלה שנו . בירושלמי בשמואל אמר בקרן זוית והכא הוא ע"ש רבי יוחנן ואוקימתא דבהפלה ליתא בירושלמי : תוס' ד"ה אמאי כל המשנה . בירושלמי לרב לא הו"ל שינוי דדרך להניח כלים ברה"ר אם לא בממלא ולר"א הוי שינוי ועמש"ל כ. וגם בפירות הצבורין ברה"ר איכא פלוגתא בירושלמי פ"ב אי הוי שינוי : תוס' ד"ה ושמואל. בירושלמי לעיל ספ"ב : לפי שאין דרכן . עי' ברא"ש שפסק כרבי עילאי ומסיק דלא כרב ומירושלמי לקמן ס"ו וס"ח מכות פ"ב ה"ד מקשה מדרב בממלא כו' מוכח דתפיס הלכה כרב : ולבעיטה . פי' ברא"ש פ' התובל סימן טו שהביא בשם הירושלמי לבעיטה אחת ולשנוקרת חמש עברה והוא בס"ו ושביק הרא"ש גירסת הבבלי כאן : עביד איניש דינא לנפשי' . בירושלמי מבעי' ליה כה"ג בממלא תבית ברשות הרבים אם יכול לשברה בידים ופשיט משור שעלה כו' דלקמן כח. ועי' לקמן ברש"י ד"ה הא שברה דהך דתבית מיקרי פסידא שמתבטל מעסקיו ובתוס' קרי ליה דליכא פסידא והפ"מ מוכיח מהירושלמי כהתוספות ושם"י קרי לה פסידא כרש"י ועפנ"א : בן בג בג מה שנרשה בגמ' לתוספתא פ"ג הוא ט"ס וצ"ל פ"י ובירושלמי סנהדרין פ"ח ופי"א ליתא הסיום שבור את שיניו ויתכן שהוא מאמר הראשון דבתוספתא שם דנחלק שם לשני מאמרים וכן בת"כ קדשים פ"ב ליתא הסיום וכאן הורכבו המאמרים יחד :

דף כח ע"א במועד דליכא פסידא · עי' ש"י בירושל' : וקציתה את כפה ממון · ספרי תצא רצג ועמ"ש לק' פד' : פרט לשליח ב"ד · בספרי תצא פרט לאשת שליח ב"ד ובירושל' פ"ח ה"ג פלוגתא והיכא ג"כ למ"ד לרבות אשת שליח ב"ד : ושלו לא הגיעו · עי' ירושל' ספ"ג דב"ב : אמר רב כו' · עמ"ש לק' לי : **ע"ב** השיח גלותיתו באגן חייב · בירושל' סוף ה"א ואם בדרך הטתה הטית על נזקי גלותיתו חייב מכמש דמחלק הירושל' בין אם דרך נפילה נשברה הגלותית הו"ל בור ופטור בו כלים דהכא קאי לר' יוחנן דס"ל לקי' פ"ה ה"ז דפטר כלים גם ע"י חבטה [ורק שמואל ס"ל התם בירושל' דע"י חבטה חייב בכלים] וצ"ל דהסתם שאני שאין זה דרך בור : תוס' ד"ה נשוף · הכא כ' התוס' דנתקל באבן ונשוף בקרקע פטור וכ"כ הרא"ש ובירושל' איתא דחייב ומביאו הרמב"ן במלחמות פי' הפרה לדחות בזה דעת הפוטר וברא"ש קשי' סתירה מפ' הפרה דשם כ' בגובהה בנתקל בגובה שעשה זה ונשוף בקרקע חייב מ"מ מהכא דפטר ועמ"ש בפנ"א ולב ארי' לסרי"ף ועי' בירושל' כאן ה"ב דפטר באבנו ומשאו ברה"ר ונתקל בהן אחר והוזק בהן שע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ : כר"נ · עי' ירושל' כאן : במתכוין להורידם · עי' ירושל' ה"ב ע"פ פי' הש"ג ועי' גליון שם ומ"ש לק' כ"ט :

דף כט ע"א במתכוין לזכות בחרסי' · ה"נ מוקי לה בירושל' לפי' הש"י דאיתא שם ע"ד דר' יוחנן [דאמר גם לאחר נפילה מחלוקת] במתכוין לחרסי' [היינו לזכות בחרסי'] ע"ד דר"א במתכוין להזיק היינו להורידם ככ"ל כח: או נתכוין לשבר ועי' גליון שם : והאיכא רבנן דפטרי · בירושל' ה"ב איתא ר"א אמר בשעת נפילה אבל לאחר נפילה ד"ה חייב וצ"ל כמ"ש התוס' דרבנן דפטרי הוא לאחר נפילת אונס והתם בנפילת פשיעה מיירי : **ע"ב** ור' יוחנן אמר לאחר נפילה · בירושל' ה"ב איתא לר' יוחנן דבין בשעת נפילה בין לאחר נפילה ומתיב לר"א דאמר רק בשעת נפילה מחלוקת אם בשעת נפילה פטור אינו ק"ו לאחר נפילה ולמה פטור בשעת נפילה שכן אדם מפקיר נזקיו וכו' דנ"ל ולמה פטור לאחר נפילה היינו טעם להק"ו. משום דאח"כ הוא מפקיר: תפתיים דר"א הוא דאמר חייב · מהירושל' מוכח בהדיא דס"ל לר"א לאחר נפילה לכ"ע חייב : שנתכוין לזכות · כ"נ איתא בירושל' לק' ה"ד · ובדמאי פ"ג ה"ג לענין נזקין בין שנתכוין לזכות בין שלא נתכוין לזכות ועמ"ש הפ"מ ובפנ"א : לפחות משלשה לפי הגו"י בירושל' ה"ד מכריח הירושל' דבעינן הגבהה ג' דלשבת בעינן ג' ואי נימא דלקנין ל"ב ג' א"כ קדים חיוב גניבה לאיסור שבת ע"ש ועי"ן פ"ק דקדושין על מתני' בהמה גסה דמוכיח מל' הירושל' בהפיכה דל"ב ג' טפחים. ומש"ש. בירושל' פ"ק ופ"ק דדמאי נ"ל בירושל' ב"ק פ"ג ופ"ג דדמאי : אלא במפריה · ירושל' ה"ג ועמ"ש לק' לי :

דף ל ע"א אמר רב ל"ש · בירושל' ה"ג איתא לרב כמו לשמואל לעיל כח: ור"ה ס"ל שם כדעת רב הכא ועי' ש"י שהגי' בירושל' בדברי ר"ה דנתבע בקרקע פטור דקרקע עולם הוזקתו ונטנפו כליו במים חייב ועי' מהרא"פ : אלא מפרית · ה"נ בירושל' ע"ש ר' יוחנן ועי' נוע"י שכ' דהירושל' ע"כ לא אתי למעט מנמנם דהלא לשיטת ירושל' ס"ל לר"י מפקיר נזקיו פטור א"כ בור ברשותו חייב ואיך יפטור מנמנם אלא דאתא למעט מפקיר כל הגדר ודוחק ובענ"ד כמו שתי' הגמ' לעיל כטי לר"י משום דאין דרך בה"ה להתחכך כו' ה"נ נהרג להירושל' וא"ש כפשוטו כמ"ש כאן ועי' פנ"א : כותלו של חברו ה"נ בירושל' : תוס' ד"ה לאי בירושל' ה"ג ועש"י שהאריך בזה: לרה"ר · בירושל' סוף ב"מ איתא על פתח אגרו לרה"ר : **ע"ב** בין גופן · בירושל' דבי ר' ינאי אמרי בשבתן שמואל אמר בגופן : דמשעת כתיבה · בירושל' ר"פ איזהו נשך מוכח דגם במע"פ קנס ר"מ ע"ש במה"פ : רשבג"א · בירושל' דמאי פ"ג ה"ג לא הוזכר כ"א דעת ת"ק וע' ירושל' פסחים פ' כ"ש סוף ה"ב ובגיטין פ' השולח סוף ה"ד דמוקי שם הך דרשב"ג גבי עבד כר"מ דקנים קרן משום רבית ועולה עם מ"ש כאן דלרשב"ג קנים גופן משום שבתן אך שיטת הבבלי שם לענין עבד אינו כן ועי' מה"פ :

דף לא ע"א א"ר יוחנן · בירושל' ר' יוחנן בעי מהו שיתן לראשון שהות כדי עמידה אמר ר' יוסי פשיטא לר' יוחנן ליתן כו' לא מסתברא דלא מן השני ואילך מהו לשני ליתן שהות כדי עמידה ופי' ש"י והפ"מ דהא בעי' הוא אם יש לחייב את השני גם בתוך הזמן שהי' לו לעמוד · והוא נגד הסברא בפשט לשני יש לפטור יותר משום דאמר יהא בור נאו אגא כריתי' ע"כ נ' כפי' הרא"פ דהאבעי' אולי יש לפטור את השני גם בשהי' לו לעמוד משום דאנוס הוא וע"ז פשיט דגם השני חייב בשהי' לו לעמוד : אמר רבה ראשון · בירושל' לא חילק בכל זה ועי' בלב ארי' מ"ש בזה שיטת הפוסקים והתלוקים שביניהם : **ע"ב** דפסקה להורחה כשלדא · עמ"ש לק' לג:

דף לב ע"א ונבריתו הנפשות · ת"כ סוף אח"מ ע"ש : אר"ל שתי פרות · עמש"ל כי : דפסקה לאורחה כשלדא · בירושל' ה"ו מתמה לא כן אמר רב במגלה כל רה"ר וזו מגלה כל רה"ר בתמי' ומשני אמרי כיון שעמד נעשה כקרן זוית · ולא ניחא לי' לאוקמי ככהא ועי' מה"פ שם . והזיקו זא"ז · עי' רש"י לק' ע"ב דהיינו הוזקו ועי' ירושל' ה"ס זה בא כהכיתו וזה בא בקורתו ר"ז בעי שנו והזיקו מהו כמעינה מן הדא משה שישבו על ספסל א' כו' ובארתי בפנ"א דזהו דאבעי' לי' אם הזיקו זא"ז בידים ע"י שינוי שרצו וכ"נ מהרא"פ ע"ש ובלב ארי' להרי"ף מש"ב: איסי בן יהודה בירושל' ע"ש יוסי הבבלי ועמ"ש יומא נב: ומודה יוסי בעי"ם · בירושל' מסמע דאיסי עצמו אמר זאת דבעי"ם פטור : בשולי' דנפחי · עי' ירושל' ה"ט ובמכות פ"ב ה"ד ומובא בתוס' ופי' המפרשים שם דחוק וכ' בענ"ד לפרש דה"ק דמקשה על מ"ש דר' יוסי דהייב כשאחר דר' חייא דפוטר בשלא רשאי אם בשלא רשאי כיון שא"ל הכנס חייב פי' דתני פיפא ואם א"ל הכנס חייב. ע"כ משמע דהיינו ברשאי וקשי' לפ"ז מה דתני ר"ת פטור ומשני לעולם בשלא רשאי בעת שנכנס וא"ל הכנס חייב גם בלא רשאי דהו"ל לאוקי אדעתי' : **ע"ב** תוס' ד"ה חייב · מירוש' · פ"ח ובמכות פ"ב ה"ד : ביום שבפה · עי' מה"פ מכות פ"ב ה"ג ד"ה תפתר :

דף לג ע"א מכאן אראב"י · ה"נ בירושל' מכות שם : פועלים שבאו לתבוע · עי' ירושל' פ"ח ומכות פ"ב ה"ד : במותר ח"נ · עי' ש"ק כתובות פ' בתרא ד"ה יליף . דברי ר' ישמעאל · עי' לק' לד: : **ע"ב** עשה עבדו אפותיקי · עמש"ל יח: : הקדש יוצא בלא פדיון · עמ"ש פסחים לא: : דאמר רבה הכירוף בירושל' שבועות פ"ו המקרע כו' ר' חיננא ור' מנא חיא פטור וח"א חייב ומוכח שם דגרמי קנסא ועש"ך ח"מ סי' שפ"ו :

דף לד ע"א שאלמלא לא הוזקו · ירושל' ה"ט: בחש כשעת העמ"ד · בירושל' ה"ס ג"כ הכי והאם לא פריך רישא השיפא ועי' פנ"א שכתבתי לייסב דהכא בבבלי מיירי בשור שוה מאתים שנגח כו' וחבל בו בהמשים וזו דהוי כת"נ רק כ"ס זוז וא"כ כתוק הוא לומר דכתם עד שלא יהי' שוה כדי ח"נ וע"כ כתם

פייט

פירש בלאו פוס כפתהלא ולף מעדיין י"ב כדי ה"נ עכ"ז נ"מ לר"ב דס"ל שותפי נינהו ובו"ה דגם קודם פס"ד ובכס שותף היכא כבעת הנזק ויש לגבות מחלקו במינית הכתם מכח"ג קמ"ל דבבעת סעב"ד מתחיל זכות הנ"ל בירוש' לפסר דקאי על גוונא דהיינו בור בוס מנה כו' מלתים ואין הנבלה יפה כלום דהו"ל כבור של כמזק [וזה יתכן דהיקו ר' לא כימי מתנית' דהיינו דקאי על רישא דנבריית'] ובככתם הכי הסר לו מסח"ג וע' ס"פ המניח בנלהג דמזיק דלרב"י לר' יס עמ"ן ככיזק של המזיק וקמ"ל דהכתם מבעת עד סעב"ד אין חל על המזיק ולהתוס' ככי בס דגם לר"ב הוי ההיזק דניזק נ"ל דעיקר הרבותא בירוש' בבבת המזיק ובהופן שלא היה בשוין כדי ה"נ ואה"כ בבבית בה"ל כיא מה שהיה שוה בבעת הנזק בתני' כור בוה מאתים. מכלתא משפטים פי"ב: פחת נבלה ה"ב. ה"נ בירוש' לר' יהודה זה מפסיד כו' ופי' הפ"מ לבתר נבלה וכבא כדר מזה ומוקי לבבת נבלה ועי' כרח"פ דברים דקאי לר"מ והפי' בפחתו מיתה מחלין נהי: ע"ב פחת בפחתו. להרה"פ הוא בירושלמי ה"ט: כל המקלקלים פטורים. בירוש' בבא פ"ב ה"ט עירובין פ"י ה"ב פסחים פ"ו ה"א ע"ם בר פדיי ור' יוחנן ומקשה שם מבורו ולא מבני שם והכא מתרץ לה:

דף לה ע"א דתנא דבי חזקי'. עמ"ש סנהדרין עט: ע"ב היו המוקין שנים. בירוש' ס"א ר' יודן בעי הדין עמדת ב"ד מהו ותמה הב"י מה שייך הכא עמדה בב"ד והרח"פ פי' הדין עמדה [דינא דמתני' קס דהמע"כ] בב"ד מהו היך יפסקו הב"ד ודוחק גם פי' הפ"מ אינו מובן והנוע"י מפרש דמטעם ... בעיק עב"ד דבל"ז יכול להודות ולהפטר ובאמת להרה"ם דמיירי בעדים אין שייך מודה בקנס וכ"מ ... דמיירי בעדים ועוד מהפשיטות ל"מ ככי ע"ם ובעג"ד מובן דפשוט דקאי הירושלמי על בבא היו ... בניס והמוקין בנים דבזה מבואר בתוספ' פ"ב דבעינן שיהו כלם לב"ד במעמד א' ביחד שאם יבא ... הניזק לתבוע למזיק א' יאמר כי שלו כויד להשני ולאו בע"ד דידי את וכן להשני בלתי אם נועדו ... יחד או יוכלו לבא במזמ"פ וז"ש בתוספתא בזמן שכולם באים לב"ד כו' [וע"ם שם במח"ש בב"ד ... ונ"ל איפכא פטור במקום חיוב וחיוב במקום פטור ע"ם] וז"ש בירושלמי הדין עמדת ב"ד מהו מה ... בב"ד דבתוספתא איתא שהם חייבין ופשוט מהמבואר גם בתוספתא מ"ב כדין. אמר סומכוס אפי' ... עי' מהר"פ ב"מ פ"ח ה"ד ד"ה זו להוציא בכי גם דהירושלמי דהתם שייכא למתני' דהכא ע"ש ומ"ש ... וכב"מ ק. כס"ד: והודה לו בשטורים. עי' ירושלמי שבועות פ"ו ה"ד וכתובות פי"ג ובמה"פ בבועות ... ד"ה ולפי' ומב"ב לסקבות התוס' מהתוספ' המובאה בירוש' כאן אינה קושי' עפמש"ל דהתם מיירי בבני אנשים תובעים עם ב' אנבים נתבעים דל"ש כלל טענו חטים כו':

דף לו ע"א דאמר שותפי. עי' רש"י ותוס' ומש"ל לד. ולק' ע"ב: ע"ב כגון שתפסו מזק. גם בירוש' מוקי לה בשתפסו ועי' רמב"ן במלחמות. אך נ' דהמסקנא דירושלמי אינו כן דבמש"ם ומה ... ביניהון נ' נפכ"ד דהיא קושיא דהא"כ אמאי פליג ולא ס"ל סברת התוס' דרק לר' ישמעאל מהני תפיסה ע"כ ... ומה ביניהון ולנא למסקנא לא"ב תפסו. ואיתא שם לפי הגירסא מהופך א"ר יוחנן הקדם ביניהון ע"ד ... יהודה [דמסיק אח"כ דס"ל כר"ם] מקדים סראשון וע"ד דר"מ שניהם מקדישין דס"ל הותלט השור והוא ... מהוקימתא הבבלי דר"ם ס"ל כוהלט ור"מ ס"ל בע"ה הוא והסברתי בעג"ד בפנ"א והוא דלר"מ דאמרי' ... יש על חלק הניזקים הרהם גם דין משועבדים ואין גובה האחרון ממשועבדים במקום שיש בני חורין ... גובה שהלה מחלק הבעלים עד שכלה חלק הבעלים יגבה אח"כ ממשעבדי משום הסברא דאילו גבך הוה ... מתלימנא מינך כמבואר בירושלמי ולר"ם דלא סיהלט השור הו"ל כל השור בני חורין וגובה האחרון בסברא ... גבך כו' גם מחלק הנזקין היכף ביחד עם חלק הבעלים ע"כ חולקים הבעלים עם הנזקין הראשונים ... ומהופך הסברא מהבבלי ופי' המפרשים לפי הגי' דהוק מאד ולהשוות עם הבבלי אין אופן בלתי הם ... ולכנים ולהפך מדר"מ לר' יהודה: הקדישו ניזק. רש"י ל"ג וע"פ הירושלמי הנ"ל יש לגרוס זאת: אנן יד עניים אק. בירושלמי פאה פ"ד מע"ם פ"ה יד הפרנס כיד העני:

דף לז ע"א נעשה מועד לכל. בירושלמי אבעיי' ליה בזה כאן ולעיל פ"ב: תוס' ד"ה הכי. בירושלמי כאן ה"ב: ע"ב נגח שור יום ט"ו. בירושלמי לעיל פ"ב ה"ו נגח בראשון ובשני לא יצא ובשלישי יצא ונגח ומדמה לה לנדה שבדקה עצמה בראשון ומצאה טמאה ובשני לא בדקה ובשלישי בדקה ומצאה טמאה ... ד כהם דסוי' זבה ודאי ה"נ הו"ל מועד והאבעיי' הנ"ל הוא לר"מ דס"ל דבהפסק יום א' לא נעשה מועד ... ומש"ל כג. דהיינו שלא נתנבב מועד בשתי נגיחות לו בשום שלא היו מכוונות ההפסקות שבין ראשון לשני ... בין שני לשלישי אבל בהפסקות מכוונות מודה דנעשה מועד לסירוגין: שנגח שור של הקדש. לק' מייתי ... פלוגתא דר"ם בן מנסי' ובירושלמי גיטין סתים דאין מזקין לגבוה וכ"ה בתוספתא כאן פ"ד: שור של ישראל. ... מכלתא משפטים פי"ב: שנגח של עכו"ם. במתני' סתים כר"מ בתוספתא ושם פלוגתא דת"ק ס"ל בין ישראל לעכו"ם ובין דעכו"ם לישראל תם משלם ח"נ ומועד משלם נ"ב כמו דישראל לישראל רק בדעכו"ם ... עכו"ם אף שקבל עליו לדון נד"י בין תם בין מועד נ"ש וז"ש בירוש' כדיניהן ע"ש. ולזאת מקשה בגמ' ... התניא רמ"א כו' משום דמתני' ר"מ היא ככ"ל ולק' לח: ג"כ איתא הא פלוגתא בכותים אך בת"ק איכא שינוי ואפשר דגם בתוספתא צ"ל כותים וג' מחלוקות בזה:

דף לח ע"א ר' יוחנן אמר מכאן הופיע. בירושלמי ה"ג ע"ש חזקיה: כהנים ולוים וישראלים לא נאמר. במד"ר פי"ג ושם נכרי המתגייר וכן בבוה"ע סי' א' איתא הגרים כו': תוס' ד"ה מפארן ... במות. שמות דהר ג"כ ה' אנו' ועמ"ש בי"ע בבא ושם הלכתי בעקבות המת"כ במד"ר פי"א שכי ... לא מצינו שנקרא הר המוריה ואח"כ מצאתי בדב"ב לא כתוב הר המוריה ואם כי עכ"ז נכון הגהתו הר ... כבתנחומא שם וכן בכמד"ר עצמו שם מוכח כן מדמפרש אח"כ הר המד אך טעם זה ליתא: חוץ מדבר ... עי' ירושלמי: ע"ב תוס' ד"ה נשא (המתחיל בע"ה) ובכ"ר פ' וילא. פע"ד ובתנחומא דברים ובבוה"ע ... ס': דאילו בכירה. ב"ר פנ"ד ע"ש ר' יודן בב"ר אייבו: שור של ישראל. עי' מכלתא משפטים פי"ב: ... נגח של כותים. עי' בתוספתא ולמש"ל לג: היינו כותים ע"ש: כותים גרי אריות. עי' דב"ר פ"ב ומ"ש ... שקלים פ"א ה"ד: מבין הנכרים טהורים. ביבמות עו: קפסיק ותני כו' ואפי' מתרמוד וכ"ה בירושלמי ספ"א ... יבמות ובקדושין פ"ד ה"א: ועל השכותית, בירושלמי כתובות פ"ג ה"א מוקי לה כמ"ד כותי כישראל:

דף לט ע"א ושל חש"ו. עי' מכלתא משפטים פי"ב: הא גופה קשיא. גם בירושלמי מקשה הכי והאי ליתא ... שם מבואר והפ"מ הכנים בם כוונת התוס' במש"ם ומעידין וע"פ גי' שבירושלמי בעם בש"י ... הרח"פ שכתוב בם לה"כ עד כדון שהועד בבית הבעלים כו' יתכן דהירושלמי מתרץ דסיפא מיירי שבכבר הועד ... קודם שנעשו הבעלים חרש שוטה, וגבי קטן שהועד בבית אביו: מעליית אתן. ה"נ פליגי בירושלמי ... כאן ובגיטין פ"ה ה"ד רק דשם מוכח דמשל האפוטרופוס דקאמר ריב"א היינו משלו ואינו גובה אח"כ ... היתומין והכא לקמן ע"ב איתא דמוזרין ונפרעין מהיתומים ויפכתי בנז מה דפליג הכא בירושלמי לענין רשות ... מבה מבואר לאפוטרופוס ולק' מ: מתלק רבה בינייהו בסברא לאו כל כמינך כו' ולהנ"ל ה"ש דלטעם הירושלמי ... ריב"א דמשלם האפוטרופוס מדידיה דינו כבואל דל"ם ידו כיד הבעלים: אא"ב רבית אוכלת. בירושלמי ... כתובות פ"ט ה"א מקשה וכ"ד גובין רבית ומשני הפתר מערב לו מן העכו"ם וכ"ה בשבועות פ"ז ה"ז ... וערכין כב. ועפ"ק גיטין פ"ה ה"ב ד"ה הלא: ע"ב תוס' ד"ה דאי (המתחיל בע"א) בירושלמי בפרקין ה"ב וכה"ד נשאר כך דר' יוחנן דרבנן ודריב"א כהבא בהול:

דף מ ע"א ונתן פדיון נפשו. עמש"ל כז.: בופרא כפרה. הכא בבבלי אין הפי' קנסא דהא לק' מח: פריך הא מודה בקנס הוא ומשני קסבר כופרא כפרה ובירוש' כתובות פ"ג ה"י ושבועות ... פ"ס מבואר דלמ"ד דמי מזיק הוי קנסא ועי' מה"פ כתובות ספ"ג: ושואל משלם ח"נ. בתוספתא פ"ה ... איתא והשואל פטור ויתכן לאוקמי בשלא הכיר בו שהוא נגחן ת"מ בעלים משלמים ח"נ משום דעל ח"נ ... לומר שקבלו בתורת תם והשאר עליו חיוב ח"נ ובירושלמי ה"ד כבכאן ומוכיח מזה דרשות איכה מבנה כפי' ... גליון ודאי דר' יוסי היא: ואמאי לימא ליה. ה"נ בירושלמי: ע"ב ר' נתן אומר. ספרי נשא ג' במד"ר ... פ"ח: לאו כל כמינך. עמש"ל לט.: מן הגנאי להוציא. ת"כ ויקרא נדבה פ"ב תוספתא ספ"ד:

דף מא ע"א כגון שהמדוהו. בירושלמי ה"ב ע"ב ריב"ת ולא הדתי' לה וס"ל להירושלמי באמת דהומדנא ... מלתא היא: משמע שני'. מכלתא משפטים פ"י: שהטו לאחר שנגמר דינו. בירושלמי ערלה ... ב"א פסחים פ"ב ה"א היתא עד שלא נגמר דינו ונ"ל הפי' הוא שלא נעשה גמר דינו ועמ"ם בפסחים ... כב: ד"ה ת"ל: כדר' אבהו. עמ"ם פסחים כח.: לכתוב רחמנא לא יהנה. לפמ"ש הרמב"ם דעל הנאה לא ... לקי משום דאין מפורש בקרא ועמ"ם פסחים כב: דכן מוכח ג"כ בירושלמי ערלה פ"ג ה"א פסחים פ"ב ה"א ... קשה איך קאמר הגמ' לכתוב לא יהנה הלא א"כ יתחייב מלקות והארכתי במקו"א ובפשוטו י"ל דכיון דידעי' ... אכילה מסקול ואייתר לא יאכל להנאה הו"ל ג"כ כמפורש ולוקה אבל השתא דאתי לשחטו ואיצטריך לאו לא ... זאת והנאה ממילא משתמע ע"כ לא לקי על הנאה: ע"ב השוחט כמגל יד. ב"ר פמ"ו: מאי ניהו עורו. ... מכלתא משפטים פי': שמעון העמסוני. עמ"ם פסחים כב: את ה"א תירא. תנחומא ברהפית ה' במד"ר ... פט"ו: רא"א נקי מח"כ. מכלתא משפטים פי' ע"ש שמעון בן עזאי ובירוש' ע"ש ר"א כבכאן: קסבר כופרא ... כפרה. עמש"ל מ.: אלא במתכוין להרוג את הבהמה. תשובה זו היא ג"כ בירושלמי וכתני' הידן: תוס' ד"ה ... נקי. עי' ירושלמי ה"ס דבם איתא דר"א היה ליה נקי מדמי עבד בנ"ם ור"ע ידע נקי מהלי כופר מעליו. ועי' מה"פ שם:

דף מב ע"א משכה הכרכי. עי' מה"פ ה"ס ד"ה הפתר מ"ם נ"מ בין הני תרי לישני: ריהג"א נקי מדמי ולדות. מכלתא משפטים פ"י ע"ם ר"ע והך דנקי מדמי עבד דהוא דרשא דר"ע כאן נתנה ... ם לר"ג: אנשים ולא שורים. עי' ירושלמי ה"ה ושם יש שבושים ואחר התיקון הפשר לכוון עם מ"ם כאן: ... ציבא באראעא. לענין הקושיא מקשה גם בירושלמי כן בכל אתר את מהמיר במועד. וזה הלשון נמצא ... בירושלמי חגיגה פ"א לענין קטן חרש להיות ראיה: בי אתא רב חגיי מדרומא. כ"נ בירושלמי ה"ה על שמו: ... נקי מדמי עבד. ה"נ בירוש' שם ובמכלתא משפטים פ"י ע"ש: ע"ב אמר רב במוהל בר רב יצחק בהקדש ... ושחטו. בירושלמי הוא ע"ש ר' מיאשא. ור' במוהל בר רב יצחק קאמר כהם ע"פ פי' ר' זירא ור' לא דבריו ... בעמא אחרינא משום דהגדר הכתוב להם לנזקין ה"נ החזירו לדמי עבד והיינו דהו"א ביסיה מן הענייה ... ובדמפרש לה ר' לא משום הוקיל ומהמ"רי כו' כרבא כאן ל מן: תוס' ד"ה וגימא. בירוש' ופית דבעי ... מימר מן דילפה מן דר"א הוא אמר כן ועמ"ם לק': ולר"ע כ"י ודהי הכי הוה. מהירושלמי נ"ק מוכח ... דעבר ובחטו משמע דלר"א ל"מ לבנויי הכי והוא דלר"ע לטעמיה דס"ל חיוב כופר הוא לאחר מיתה כמ"ם ... לק' לענין ירושת כבעל דהו"ל ראוי ואח"כ יתכן דשחטו קודם שמת הניזק אבל למ"ד דמי ניזק דל סהר"ע ... אה"ע סי' ד' לדידיה מתחיל החיוב מעת הנגיחה היכף ובורם חיוב כופר אבל ר"ע ס"ל דמי מזיק כדאיתא ... במכלתא משפטים פי' ע"כ לא שאל בירושלמי לר"א למה לא הוי בעבר ובחטו. והכא נ"ל דלא כחית לה ... ומיירי שבחטו אחר שמת הנגוח: תיאל ומתמירתי. כיה ג"כ בירושלמי ר' לא: יפה סלע נותן שלשים. ... מכלתא משפטים פי"א: להקיש אשה לאיש. ה"נ בירושלמי ה"ו: אר"ל. בירושלמי על שמו: תוס' ד"ה ... דסו"ל ראוי. בירושלמי ב"ב ב"ח ה"ה לפי' הפ"מ משמע דלא מצי קרא לזה ורק ממתני' דבכורות מייתי לה ... ואפשר דקרא והמית איש כו' אינו מיותר דצריכה למ"ש במכלתא משפטים פי' ע"ש:

דף מג ע"א אפי' בא עליה בזנות. עמ"ם לק' מט. ד"ה שבח: תוס' ד"ה הפי'. בירושלמי פ"ד ה"ב ור"ע היינו ר"א ר' עקיבא: שלא בכונה פטור מכופר. פי' התוס' דלר"א ודאי חייב יעקב

לר"ע אמר הכי ובירושלמי כ"ס איכא תרי לישני ונראית כעי מימר כו' קבל ר"ע מר"א תשובתו וס"ל ג"כ דבלא בכונה חייב והלי כופר ממעט ליה מעליו: ואי דמים אמאי לא. בירושלמי כתובות פ"ג הל"י ובנועות פ"ה כל"ו אבעיא ליה בזה אי שלשים של עבד שהם נגד דמיו כו"ל קנס או"ל ופשיט דהו"ל כולו קנס מהאי מתני' המית שורי את עבדו כו' ועי' ירושלמי כאן סוף ה"ה: ע"ב חיה גדי כפות. עמש"ל כב פ"כ: לחייב על הקטנים. מכלתא משפטים פי' בשינוי דשם דן נק"ו תם ממועד ודהי מה למועד שמשלם בעבד ורש"י דן ק"ו מאדם ודהי מה לאדם שחייב בו שלא מתכוין כמתכוין כו' וע"כ אנזקין קאי דאילו בקטלא גם באדם פטור באינו מתכוין כמ"ש לקמן מד: לר"ש ובנזקין דש"ר פטר ר"ש לקמן מד: ועי' רפ"א שם:

דף מד ע"א פטור ממיתה וחייב בכופר. ה"נ ס"ל לירושלמי פ"ב הל"א ועמש"ל יח: ד"ה ים: ע"ב ואבתי בכורות ניהו. עמש"ל יח: דהירושלמי פשיט מינה דיש העדאה לגרורות לענין כופר דלא מבעיי' לי' שם: יליף מכופרו. עי' ירושלמי סוף ה"ז דא"ר הושעי' דר' יהודה בשור הפקר בנזקין פוטר ובכופר מחייב ולא ס"ל למילף נזקין מכופר ויש לחלק: רש"א אפי' בתמון. עי' ירושלמי סנהדרין פ"ע הל"ד דגם רבי ס"ל כר"ש: שנאמר והועד בבעליו. שלא קרא מייתי לי' בירושלמי ה"ז ג"כ לטעמיי' דר"י ושם איתא דגם בנזקין פוטר ר' יהודה אך בכופר פליגי אליבי' ר' הושעי' ור' יוחנן בשם ר' ינאי דר' הושעיה ס"ל דבכופר גם לר"י חייב ור' יוחנן בשם ר' ינאי ס"ל דגם בכופר פטור לר"י:

דף מה ע"א ר' יעקב אומר אף משנגמר. בתוספתא פ"ח איתא ר"ע אומר ובירושלמי ה"ד כבכאן: ע"ב רמ"א כב"ש. במכלתא משפטים פט"ז סתים דב"ש הוא: הזיק חייב הוזק פטור. בירושלמי הל"ט מחלק בין לר"מ בין לר' יהודה ובין ב"ה לב"ש וגבי היתא התם א"ר אלעזר דברי ר"מ מסר שור לב"ה יצא והזיק פטור נטרף פטור לב"ש יצא והזיק חייב יצא ונטרף פטור א"ר אלעזר דברי ר' יודן מסר שור מועד לב"ה יצא והזיק חייב נטרף פטור לב"ש יצא והזיק חייב נטרף חייב והדברים מוקשים וכנס לכאורה גם לר"מ מיירי במועד דאילו בתם אין חילוק בין ר"מ לר"י דעיקר פלוגתתם הוא במועד וראיתי בפ"מ במגיה הירושלמי מסר שור תם לב"ה הזיק פטור נטרף חייב וזה ליתא בירושלמי לא בדר"מ ולא בדר"י. גם יש להבין למה יסיה חייב בב"ה בנטרף כשמרו ש"פ ואם לא שמרו כלל גם בהזיק יסיה חייב. ונראה דמיירי בקבל עליו שמירת נזקיו סתם ובתם היינו שלא יזיק ובמועד היינו שלא יוזק ועפ"ז נר' לגרוס כך לר"מ בתם לב"ה הזיק פטור [נטרף חייב ובמועד הזיק חייב] נטרף פטור ולב"ש הזיק חייב נטרף חייב [וזה בין בתם בין במועד משום דאין לומר דקאי קבלת נזקיו שלא יזיק כיון שהוא ש"ש ובין אגד בשמירה ובין אגד כמוך נעי שמירה מעולה א"כ חייב גם בלא קבלת הנזקין ע"כ קאי הקבלה על שלא יוזק דאף שהוא מזיק במועד ול"ש שיוזק מ"מ מקבל עליו] א"ר אלעזר דברי ר' יודן [בתם לב"ה הזיק פטור נטרף חייב לב"ש הזיק חייב ונטרף חייב] במועד בין ב"ה בין ב"ש הזיק חייב נטרף פטור משום דלר' יהודה מועד סגי ליה בש"פ וקאי קבלתו אנזקיו על שלא יזיק יותר מחיובו ע"כ הורס נזמנו חיוב שלא יוזק שאין המזיק מזיק כמ"ש בטוח"מ סי' של"ו ובפוסקים וזה הא לוק בין ר"מ לר"י. והנוע"י הגיה באופן אחר והכ' בעג"ד כהגהתי: קשרו בעליו. מכלתא משפטים פ"י: מ"ם דר"מ. בירושלמי ס"ט א"ר אלעזר דברי ר"מ שמירת נזקיו כשמירת ב"ה דברי ר"י שמירת נזקיו כש"ם ומהפך הנוע"י הגי' ולפמ"ש מהרח"פ והפ"מ דקאי אסברא וע"כ קרא ולא יש"מרנו אתי לשמירה מעולה כו' א"נ להגיה: ראב"י אומר ה' תם. מכלתא משפטים פ"י ובירושלמי ר"ש ככונם מוקי למתני' דשם כראב"י והוא דלא כבבלי שם ע"ש:

דף מו ע"א ולא ישמרנו שור אין לו שמירה. מכלתא משפטים פי"ב ועי' סהוס"מ דהיינו דמרבה נשיכה דבעי להוסיף שמירה לחסום פיו ובל"ז אין לו תקנה כ"א סכין ע"ש ועי' ירושלמי ה"ט לפי הפ"מ הא דליתא גם הר"א כל שמירה באמרה תורה אפי' הקיפו חומת ברזל אין מעמידין אותו אלא בגופו. היינו בגופו של שור ולר"א. אך בירושלמי שבועות פ"ח ה"א איתא זה"ל וגם מבואר דהיינו בגופו של אדם שהוא בעצמו צריך לשמרו ע"כ מוכח כפי' הרח"פ דמפרש דקאי אר"י בתם או לר"מ גם במועד דניבעי שמירה מעולה: משלם ח"נ לפרה. בירושלמי כאן ובכתובות רפ"ב מייתי רליה מכאן דאין הולכין בממון אחר הרוב ובבבלי ב"ב צג. מקשה מינה על רב דס"ל למיזל בתר רובא ומתרץ לה ע"ש ועמ"ם נזם ר"פ המניח: זו דברי סומכוס. בתוספתא ספ"ה מבואר ע"ש סומכוס: דאפי' ניזק אומר ברי. עמש"ל לה: המוכר שור לחברו. עי' ירושלמי פ"ה דשביעית ה"ג וכאן פ"ד ה"ו ומש"ל ר"פ המניח: ע"ב אר"ש בר נחמני. בירושלמי סנהדרין פ' ז"ב ה"ח ע"ש ר' קריספא בשם ר' חנינא בן גמליאל והכא פריך עלה רב אשי והתם לא מקשה מידי ועי' מה"פ שם: מנין שאין מזקין. עי' רש"י סנהדרין לה. ד"ה ואידך ותוס' שם ד"ה אמרו: אמר אביי ת"ג. בירושלמי מוקי ר' ינאי כיני מתני' ת"כ מן הפרה ובעל הולד עולה לבעל הפרה רביע [היינו רביע הת"כ ואידך רבעא מפסיד בעל הפרה והניזק גובה כולו] א"ר יוסי זה נותן מחצה וזה נותן מחצה [ופי' המפרשים דלר' יוסי נותן בעל הולד מחצה הת"כ להניזק ונוטל מבעל הפרה היתרון בנתן יותר מרביע הת"כ] מה מפקא מבינייהו מתו הולדות מ"ד משלם ת"כ לפרה ורביע נולד אהן יהיב נזקי' ואהן יהיב נזקי' [פי' ר' וכיון דליכא הולד לא יהיב ומפסיד הניזק] מ"ד משלם ת"כ מן הפרה ובעל הולדות עולה לבעה"פ רביע אהן יהיב נזקיה ואהן לא להדין בעית אייתי לקומיך כנ"ל ופי' דבעל הפרה אינו גובה מבעל הולד מאומה ומפסיד בעה"פ: תוס' ד"ה ורביע. קושי' התוס' מקשה בירושל' ולפי' הפ"מ במה"ם וגירסתו באומד היא מתניתא הוא כתי' התוס' דהיינו לפי ערך ותימה שלא הביאו את הירושל' ועי' גליון מס"ם ליסב הגי' במועד היא מתניתא ולפ"ז הוא מפרש ת"כ מן הפרה ורביע מן הולד כפשוטו ואידך רבעא מפסיד הניזק ואף דריבא ע"כ בהם מיירי שיפא מפרש לה במועד ועפנ"ה:

דף מז ע"א גופה שיא. מהירושלמי סיף ה"ה מוכח דס"ל עובר לאו י"א סוא: ע"ב ובא שור ממקום אחר. תוספתא פ"ה ומובא בירושלמי ה"ב:

דף מח ע"א ובא שור ממקום אחר ונגחו. בתוספתא פ"ה וכן בירושלמי ה"ב בקדר ובא שור ושברן ומסיק בירושלמי ע"ז הד"א בקרן פטורה בחצר שאינה של שניהם ושברן היינו בבעוטי דהוי תולדה דקרן והכא מוקי לה פטורה מנ"ם וחייב' בח"נ והתם משמע פטורה לגמרי. וע"כ הא דהכ"ד נ"ל ברשות כזו שהגי' הפ"מ: ר"ם היא. ירושלמי פ"ב ה"ז ועמש"ל לט: דר"מ ג"כ ס"ל כר"ט כדמוכח בירושלמי כאן ה"ד: אלא לרב. עמש"ל ל.: ע"ב חריקו זה"ז. עמש"ל ל.: כר"ם. עמש"ל ע"ה: ושמואל אמר. ה"נ בירושלמי ה"ד רב יהודה בשם שמואל וכן רב זעירא ס"ל שם הלכה כרבי: ופטור בעל החצר. בירושלמי ה"ד אמר רב ירמיה הכל מודים בבית שהוא אומר לו הכנס ואני משמרו הכל מודים בשדה שאומר לו הכנס ושמרהו כי פליגי בחצר כו' ודעת הבבלי אינו כן ועמ"ש לק' נט ע"ב:

דף מט ע"א איידי דקנסי למיתני סיפא. ה"נ מקשה ומתרץ בירושלמי ה"ה: עם הדומה לחמור. ב"ר פנ"ו קה"ר פ"ט: אמר רב' פ"ק. וכ"מ בירושלמי: שבח הריון לבעל. במכלתא משפטים פ"ח דריש הרה לומר לך שאין חייב אלא לבעל הריון וכמ"ש בתוספתא פ"ט דהפי' נתגרשה וכלעיל מג. אפי' בא עליה בזנות. ושבח ולדות שהאשה מקובלת והאי אינו שייך כ"א לבעל האשה אף שאין הולד שלו וא"כ אין דרש זה מוסכם עם דרש דמכלתא ותוספתא. ובירושלמי ה"ה ג"כ כבמכלתא ותוספתא ועמ"ש לק' בסמוך: ראב"י אומר. במכלתא שם ע"ם אבא חנן משם ר"א ומקרא הרה ובירושלמי ג"ה ע"ם אבא יוסי בן חנן ועי' כהוה"מ במכלתא שם דטעם הרמב"ם שלא פסק כן מבום דפסק כרבנן דרשב"ג ולפ"ז הני ב' דרשות דמכלתא ודירושל' לא אתין כרבנן: יד ורגל. וכ"מ בירושלמי: ע"ב החופר בור ברה"ר. בירושלמי מסורס המתני' דשם איתא הך דלקמן נ' ע"ב החופר בור ברה"ר קודם מתני' זאת. ושם בגמרת ירושלמי מקשה וכי יש רשות להפקיר נזקיו ברה"ר ומפרשי הירושלמי נדחקו בגאורו משום דתבנו דקאי על מתני'. הב"י פי' דהיא קושיא פשיטא דחייב ברה"ר ואחרי מפרשים פי' דהוי קושיא על מתני' בסיפא והני' מגיה וכי אין רשות. ולדברי כולם דחוק מאד התי' שם כרי"י בר"י דאמר ג"ש הסמוכין לרה"ר כרה"ר. ובעג"ד כי דקאי על מש"ב מקודם אי כי יכרה לרבות הנמכר וניתן במתנה ויכרה מלי' כירה ועפ"ז מקשה למאן דס"ל עיקר בור ברה"ר וכמשמעות מתני' החופר בור ברה"ר שהיא רישא דמתני' בירושלמי היך שייך מכירה וקנין בבור שחפר ברה"ר וכי יש לו רשות בזה שתהיה רשותו למכרה וז"ש וכי יש רשות להפקיר פי' למי שהפקיר נזקיו ברה"ר או הנ"ל להפקר פי' בהפקר נזקיו ברה"ר אם יש לו רשות בהם שיחול עליו מכירה ועפ"ז משני כר"י בר' יהודה דס"ל ג"ע שהן ברשותו סמוך לרה"ר הוי כרה"ר לענין חיוב בור ולמכירה הם ברשותו וה"ש בפשיטות:

דף נ ע"א ור"י בר"י מחייב. בירושלמי ה"ו משום ג' טפחים הסמוך לרה"ר כרה"ר וע"ם מש"ם ג' דברים. ונ"ל ג' טפחים ובפ"ב ה"ג היתה ג' הסמוכין לרה"ר: תוס' ד"ה דברי בירוש' שקלים פ"ה ה"א וכ"ה במדרש פ"ח ה"ג ומ"ש התוס' מלרך בדמות ר' חנינא שם איתא בדמות ר"פ בן יאיר גם מ"ם כאן המעשה בבהו של נחוניא שם המעשה בחסיד א' גם עלם המעשה הוא בשינוי שם: א"ר אחא אעפ"כ. בירושלמי שקלים שם א"ר אלעזר וביבמות קכא ע"ב א"ר אבא: ר' נחוניא אמר מהכא. בירושלמי שקלים ע"ם ר' יוסי: א"ר חנינא. שקלים שם ובילקוט פ"ג ה"א תענית פ"ב ה"א ב"ר פס"ו האזינו ספ"ז ודפ"ז במד"ר פי"ד פדר"כ ד"ה שובה שוה"ט סי' י' ע"ם ר' יודן תנחומא תשא כו: ואיתימא ר"ש בר נחמני. בירושלמי תענית פ"ב ה"א ר"ש בר נחמן בשם ר' יונתן: ע"ב לצדיקים ולרשעים. שם בשקלים ותענית מאריך רוחיה וגבי דידיה וכ"ה בב"ר כו' כגרסם לעיל פ"א וע"ש עו"ש ס' פ"ו ונ"ג וק"ב: מעשה בחסיד א'. קה"ר פ"ט: ושמואל אמר לסבלו. כה"ג פלוגתא בירושלמי אבל הוא בענין אחר לפטור כלים דמואל ס"ל דבהתבטה חייב גם על הכלים ור"י ור"ל ס"ל דגם בהתבטה פטור על הכלים [ובברייתא דלעיל כח ע"ב לפיכך אם הטית גלוהיתו בא ן חייב מכייע לשמואל ורב מוקי לה כדלא אפקרינהו ועמש"ל כח ע"ב בדעת הירושלמי דהבטה שאני ועדיף מהבטה דרך נפילה וכ"מ בתוספתא פ"ו ו"ם וגם את הגלוהית ונשברה רף הוא חייב על הגלוהית והוא משום דלאו דרך נפילה היא] ועי' גליון כאן: דעבד בינם. לפי הפ"מ סיף ה"ה הוא בירושלמי אבל לפמ"ש בפנ"א הוא ענין אחר שם והמכ"ל:

דף נא ע"א איתיביה בית הסקילה. ה"נ מקשה בירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ה ומשני שם לא דומה נופל מדעת לשלא מדעת ובמה"פ שם כתב דהיינו הך דהכא דמשום דניפל מדעת בעי טפי ע"כ עבדינן גבוה יותר נכדי שימות מהרה: ברור לו מיתה יפה. שם ה"ד ובסוטה פ"א ה"ה: בור של שני שותפין. מכלתא משפטים פי"א: שעקרו חוליא. בירושלמי א"ר ינאי הפתר בנתנו שניהם אבן האחרונה ופי' המה"פ שבגובה נתנוה ועי"ז נעשה הבור י"ט: תוס' ד"ה בור ולא בעי למימר כו'. הקושיא ותי' הוא בירושלמי ה"ז ותימה שלא הזכירו את הירושלמי: ובא אחר והשלימה לעשרה. עמש"ל י' ע"א: ובא אחר והשלימה לכ'. ירושלמי פ"א ה"ב: וסייד וכייד. מכילתא משפטים פי"א ע"ם ועי' ירושלמי פ"א ומש"ל י' ע"א: ע"ב א"ר אלעזר המוכר בור. בירושלמי קדושין פ"א ה"ד ר"ם בר אבא בשם ריב"ל ובב"ב פ"ג ה"א ע"ם ר' יוחנן בשם ר' ינאי ובם משמע דזה הוי קני ועי' מה"פ שם:

דף נב ע"א כיון שמסר לו מפתח. בירושלמי ב"ב פ"ג ה"א ע"ם ר' שמעון בר ווא בשם ר' יוחנן ובקדושין פ"א ה"ד בעי לה ר' יהודה בן פזי ותלי לה במחלוקת ר"ב וחכמים ומזה דייק המה"פ דלקיין קאמר ועמ"ב בפסחים פ"ק: אר"ל משום ר' ינאי. ה"נ בקדושין שם ובב"ב שם ע"ם ריב"ל בשם ר"ל: קרקשתא. בירושלמי קדושין שרקיקותא ואית דאמרין נגדתא ובב"ב שם אית דאמרין חוטרא אית דאמרין פגדורא ואית דאמרין היינא רבא ועי' ב"ק פ"י ה"ח: בפתח כרהוי. מכלתא משפטים פי"א: נפל לפניו. ומכלתא שם: וישכור פועלים. בירושלמי ה"ז ליתא וישכור פועלים כ"א לכרות ארזים ושם הוא לענין כשמי חייב

ר' בא בר בינא ר' יסא בשם ר' יוחנן נותנין לו שהות לכרות אריזים משמע דקאי על השני והכא קאי של הראשון וזה סיוע להתוס' והרא"ש והרמ"א חו"מ סי' ת"ו דגם להשני נותנין זמן : ע"ב ולא כראוי לגמלים. בירושל' הל"ז מפרש כראוי היינו כמה דתנינן ס"פ חזקת הבתים כדי שתהא מהלכת עגלה טעונה אבנים :

דף נג ע"א בין מלפניו בין מלאחריו חייב. לגי' הרא"ש והגו"י בירושלמי ה"ז הוא ג"כ דעת ר' ינאי שם והפ"מ נדחק לפרש כפי הגי' שבכתובה והכורה קאי התם וס"ל לר' ינאי ע"ש במה"פ ודחוק : ר' נתן אומר. עי' ירושל' פ"ג הל"א ומש"ל יב ע"ב : ע"ב והמת יהיה לו. עמש"ל י. ד"ה תוס' ובע"ב שם ד"ה ואריכא : שור ולא אדם. בירושל' פ"א הל"א ממעט מוהמת יהיה לו אדם ועמש"ל י. ד"ה תוס' ובע"ב שם ד"ה ואריכא והכא בירושל' ממעט משור ג"כ כלים וכ"ה במכלתא משפטים פי"א וקשה תרתי ל"ל שור וחמור תרוייהו למעט כלים ועי' פ"מ שם' דצריכו למעט גם שור וכליו יחד ושלא תאמר ק"ו כו' ע"ש ובענ"ד נראה דעיקר קרא להירושל' למ"ש לקמן ה"ה דשור או חמור אתי לרבויי כל ועמ"ש לק' נד: דהירושל' ס"ל דבג"ש מכלאים התריבה או מהסימה ילפי' ובזה מיושב מה שק' לכאורה להירושל' דס"ל דאדם ידעי' מוהמת יהי' לו והדים ג"כ והמת יהי' לו לג"ש לעיל פ"א הל"א התינח למ"ד מופנה מצ"א אין משיבין אלא למ"ד נשיבין ובעי מופנה מב' צדדים מא"ל ולהנ"ל א"ש דמוכל לידע מיעוט אדם מכלאים או חסימה דמשם ילפי' לכל בע"ח זולת אדם דגם מכלאים והסימה ליתנהו וא"כ בעינן שור לג"ש מכלאים או חסימה וחמור לכלים והא דאיתא הכא בשור וחמור תרוייהו למעט כלים היינו כ"א בגרא דליסנא. ור' יהודה לא ס"ל האי ג"ש מכלאים או חסימה כ"א משבת ידעי' כבגמ' דילן וכר' ישמעאל ושור לג"ש משבת וחמור למעט אדם דלא ניתא כמו בשבת דנכלל אדם ע"כ לית לי' קרא למיעוט כלים ועמ"ש לק' נד ע"ב : חמור ולא כלים. בירושל' כאן הל"ו והל"ז איתא דשור מזיק חייב בו על הכלים ובפ"ג הל"א איתא דר' יוחנן ס"ל שור מזיק פטור בו על הכלים ובה"ג שם רב ס"ל ג"כ פטור בו את הכלים ועמש"ל ג. דס"ל להירושל' דל"א סבר' שבירתן זהו מיתתן ושייך מזיק בכלים ותאה לא נמעט כמו דלא נמעט מזקי אדם ור' יוחנן ורב ס"ל כבגמ' דילן ולדעת המפרשים משמע דשור ט' חייב בנזקי כלים ושור י' פטור וזה דבר רחוק שיהיה שור י"ט קיל משור ט' אלא נ' דהא דפטר שור י' היינו שנפסדו הכלים לגמרי כעין מיתה ובנזקיהם באופן שיש להם איזו תקנה חייב למ"ד בין שור ט' בין שור י' :

דף נד ע"א כלים בני מיתה נינהו. עמש"ל ג. ולעיל נג ע"ב : להבלו ולא לתבע. עמש"ל נ: ד"ה ולשמואל : כסף ישיב לבעליו. וכן לקמן ע"ב אמר הגמ' כן ובירושלמי הל"א דריש לנפילת הבור משור או חמור ועמש"ל נג ע"ב : שור שהוא חרש. ה"ג בירושל' הל"ז ע"ש ר"א : ע"ב לנפילת הבור. בירושל' הל"א משור או חמור ועמש"ל נג ע"ב : אם בהמה אם איש. מה"ג בירושל' : על כל דבר פשע. בירושל' הל"א משור עד חמור ויתכן כונתו עפמ"ש במכלתא משפטים פי"ג דהיינו מרבינן כל בע"ח : לכל אבדת אחיך. בירושל' מהשב תשיבם : לפריקה יליף חמור. בירושל' מעזוב תעזוב : לחסימה יליף שור. בספרי תצא רפז איתא לא תחסום בדישו מ"מ [לרבות כל חי' ועוף] א"כ למה נאמר שור שור אי אתה חוסם אבל אתה חוסם אדם וכ"נ כונת הירושל' דמייתי לחסימה קרא דלא תחסום : יליף בהמתך. גם בירושל' מייתי לה. וכלאים דהריבה לא נזכר בירושל' ואפשר דס"ל כמ"ש בספרי תצא רלא מיתדיו מ"מ א"כ למה נאמר שור וחמור בשור וחמור אי אתה חורש אבל אתה חורש באדם וחמור ועי' ת"כ קדשים פ"ד דכלאים דהרבעה יליף מאת חקותי תשמרו וכ"ה בירושל' כלאים פ"א הל"ז אית תניי תני מאת חקותי ואית תניי תני מבהמתך ועי' תוספת' פ"ו דשם פליגי ר"ע אומר כל א' מהרבה במקומה ר' יוסי אומר משום ר' ישמעאל כלל ופרט וכלל בדברות כו' ותפס הבבלי כדעת ר' ישמעאל והירושל' תפס דעת ר"ע וכן הספרי ומכלתא ומיושב בזה מאי דאיתא בירושל' לשבת למען ינוח שורך וחמורך ולא נקט קרא דדברות דשם מוכח יותר כגופו"כ. דהירושל' לא ס"ל האי כופו"כ רק דיליף ג"ש לשבת מתשלומי כפל או מאבידה או מפריקה דבכולהו כתיב בגופי' : משום ר' ישמעאל. ה"נ בתוספתא פ"ו ועי' תוס' דהוא משום דבדבור א' נאמרו וכ' דתלי' בפלוגתא דריב"ל ורבנן במדרש שהש"ר פ"א וס"ל לר' ישמעאל כרבנן שם דכל הדברות מפי הגי"ת ור"ע ס"ל כדעת ריב"ל דרק ב' דברות הראשונות מפי ה' וכלם משה אמרן ע"כ אין שייך בדבור א' כ"א גבי הש"ת מה שאין הפה יכול לדבר כו'. ובמק"א ישבתי עפ"ז דברי התוס' קדושין לה. שד"ה משום להגילם מקו' הגרי"כ דנקטו קס"ד ת"ל לאביי דס"ל בברכות כ: דל"ה ד"ת דהוא דכל טעם אביי הוא דס"ל כר"ע הכא דלא היו בדבור א' אבל התם בקדושין הלא קאי לר' יהודה ודעתו מוכח דס"ל כר' ישמעאל וכמש"ל נג: ד"ה שור וס"ל דבדבור א' נאמרו לדידי' גם לאביי קס"י ד"ת והכמ"ל : כדתניא ונתתה הכסף. בריית' די"ג מדות : פרי מפרי. עמ"ש ערובין כז ע"ב : אמרי שור לאגמורי. עי' תוי"ט כאן ס"ס ובפ"א דסנהדרין דתמה דמשמע דלא ילפי' ב' דברים בג"ש א' ובמכלת' דרשי' גבי נגיחה שור שור משיני ע"ש ולק"מ דיתכן דס"ל כהספרי דבחסימה כ' בגופי' ולא אצטריך שור לחסימה :

דף נה ע"א אר"ל כאן שנה רבי. בירושל' כאן ובפ"א דכלאים הל"ו אר"ל משנה שלמה שנה לנו וכן חיה ועוף כיוצא בהן ור' יוחנן אמר אנא אייתיתה מן דבית לוי תרנגול עם פסיוני תרנגול עם טווסי כלאים זה בזה ובכלאים שם נקדם דברי ר' יוחנן לר"ל ודר"ל כעין קושי' על ר' יוחנן מאי קמ"ל ומשני דצריכי' גם לדר' יוחנן והכא משמע לסגנון אחר ויבואר בסמוך : אמר שמואל אווז. בירושל' ספ"ת דכלאים איתא ג"כ ע"ש שמואל כן וכן גריס הגליון כאן בירושל' במקום אווז יש דג"ל אווז בר. והש"י פי' אווז יש עוף סמים ובירושל' כלאים ל"מ הכי. רק מ"ש הגליון דהקוש' דר' יוסי הוא מדיוקא דתני שור עם שור הבר כלאים משמע אבל עוף לא הוא דוחק והעיקר כ' דגרסי' שור עם שור הבר אינן כלאים זה בזה כמ"ש ספ"ח דכלאים בירושל' וכ"ה לדינא ועש"ך יו"ד סי' רצ"ז סק"ו ומזה מקשה לשמואל דאמר דיש בהן משום כלאים ור"ל הוסיף בהקושי' הא חיה ועוף כיוצא בהן דאין להחמיר בעוף יותר מבהמה ומשני ר' יוחנן דהגא אייתיתה מדבית לוי תרנגול כו' ומשום דהלוקים בטעינת ביציהם ה"נ יש סברא בעוף יותר למיחשבינהו לכלאים וכ"ה ג"כ כוונת התי' בירושל' כלאים פ"א הל"ו ועפכ"א שם : אתי' למינהו. עי' ירושל' שם : תוס' ד"ה המרביע בב"ר. פ"ב וכ"ה בירושל' פ"א דכלאים הל"ו ועי' יפ"מ ופ"מ. ובכל"א כתבתי דמל' הירושל' משמע וטייפין זע"ז משמע דמוקי לה בהרבעה דזהו תשמישן וכדאיתא בבכורות פ"ק דגים תשמישן פנים כו' ודג טהור משרין כו' : תוס' ד"ה למינהו. עמ"ש סנהדרין ס. ודברי התוס' שם אינן כמ"ש כאן ומ"ש בתוס' כאן מסייע למ"ש ביפ"ע : ע"ב שמסרה להש"ו. מכלת' משפטים פי"ד : א"ר מני בר פטיש. ה"נ בירושל' דברי ר' לא בשם ר' ינאי וכ"ה דעת ר"ל שם : אפי' תימא ר"מ. ה"נ בירושלמי ע"ש דא"ר אלעזר וע"ה מ"ש דא"ר אליעזר : דמועדין. בירושלמי הל"א לית דאמרין לרשב"י היא דאמר בין תם בין מועד פטור : א"ר יהושע. ה"נ בירושלמי הל"א :

דף נו ע"א העושה מלאכה. עי' מה"פ גיטין פ"ה ה"ה ד"ה מתנית': והוא שתרה. לפי' הפ"מ הוא ג"כ בירושל' כאן : תחלתו בפשיעה. להגו"י ס"ל להירושל' דתתב"פ וסב"א חייב אפי' אונס שלא בא מחמת הפשיעה ועי' יש"ש ס"פ הפרה לחלק בין מגו דהוי פושע כו' ובין תחלתו בפשיעה כו' דהיכא שבא האונס באותו ענין דהוי הפשיעה ל"ש שיבא מחמת הפשיעה לפ"ז י"ל דהכא ג"כ הו"ל באותו ענין מש"כ בשאר דוכתי ולהש"י דעת הירושל' דתתב"פ וסב"א פטור ופי' דחוק ועמ"ש לק' נז ע"ב : ע"ב תוס' ד"ה הכישה. בירושלמי. כאן הל"א ועש"ך ח"מ סי' שצ"ו סק"א ולפי' הפ"מ בירושל' לעיל פ"ד סוף הל"ד דמדמה הכישה לשור האצטדין וכן להרשב"א וש"מ דמדמו הכישה לאפוטרופוס למ"ד מעליית אפוטרופוס אינו כדעת הבבלי דשם באצטדין יש מי שפוטר וכן באפוטרופוס איכא פלוגתא ולהבבלי גם מ"ד מעליית אפוטרופוס חוזר וגובה מהיתומים והכא פשוט לכ"ע דחייב : שומר שמסר. עיין תוספתא פ"ו ובירושלמי כאן ובקדושין פ"א ה"ד וגיטין פ"ג ה"ב ומש"ל יא ע"ב :

דף נז ע"א אר"ח בר אבא אר"י בטוען. עמ"ש לקמן קו: : ע"ב אבל אכלה. בירושלמי ה"ב פ"ש ר"ה בבנתבטה כו' אבל עמדה ורעת משלם מה שהזיקה ויש לחלק דהכא בלא עמדה רק בנפילה אכלה ע"כ אינו משלם כ"א מה שנהנית כדמסיק ולקמן נח. דקאמר ר"כ באותה ערוגה משמע אפילו הלכה אח"כ הוא כריב"ח בירושלמי דבאותה שדה פטורה : תוס' ד"ה נפלה והוא שאינה יכולה לירד. נראה דהיינו מ"ש בירושלמי אלא נפלה למקום שראוי' לירד ירדה למקום שראוי' ליפול אריב"ח היא מתני' אלא נפלה למקום שראוי' ליפול נפלה למקום שראוי' לירד דא ודא צריכה לדא פירוש דמקשה לר"י ור"ל דאמרי אפילו בשדה אחרת אינו חייב דקשיא מתני' דמאן דמחייב בשדה או ערוגה אחרת יפרש ירדה לגינה כו' פירוש ממקום שנפלה ירדה אח"כ לגינה אבל לר"י ור"ל דפטרי בכה"ג א"כ ירדה כדרכה פשיטא אם לא לגלויי רישא דמיירי אפילו שיכולה לירד ונפלה פטור וקשיא הא תתב"פ וסב"א היא וחייב ומתיב ליה א"כ ירדה פי' אף למקום שראוי' ליפול וקשיא איך ירדה ואין לומר דירדה באופן שלא עלה על הדעת א"כ אנוס הוא אלא אריב"ח דנפלה פי' ראוי' ליפול אף שירדה פטור וסיפא שירדה היינו שראוי' לירד אף שנפלה הוא חייב דתתב"פ וסב"א חייב דא צריכה לדא כו' פי' דלולא סיפא הו"א דרישא נפלה אף שיכולה לירד פטור קמ"ל סיפא דיכולה לירד לעולם חייב אפילו נפלה לגלויי רישא דמיירי באינה יכולה לירד זה הנ' בפי' הירושלמי אשר נלאו רבים לבארו ויש מגיהים ולהנ"ל א"ש בלא הגה"ה :

דף נח ע"א אלא באותה ערוגה. ה"נ בירושל' ע"ש ריב"ח ושם הל' אותה השדה פטורה בשדה אחרת חייבת: ורבי יוחנן אמר. בירושלמי ה"ב ר"י ור"ל כו' : תוס' ד"ה הי נמי בירושלמי דכתובות פי"ג. ה"ב. ובנדרים פ"ד. ה"ג : ע"ב אריב"ח. בירושלמי ה"ג ריב"ח אמר להדי' דהזיקי' הכא קלא בש' קלחים : רבי ינאי אמר. ה"נ בירושלמי : אין שמין קב. תוספתא פ"ו ובירושל' ה"ב :

דף נט ע"א אבל אכלה פגין. בירושלמי ה"ג הוא ע"ש רבי יהודה וגם שם אמר דשמין לו פירות גמורין ועי' תוס' ד"ה אכלה שדקדקו דשמין אגב קרקע מר"ש דמשנתינו והוא דלא כבירושל' גם להבבלי י"ל דר"ש בן יהודה אמר משום ר"ש דלא כמשנתינו בשם ר"ש. ובתוספתא פ"ו איתא ג"כ ר"ש בן יהודה בשם ר"ש כבבלי ומסיים שמין לו פירות גמורין כבירושלמי : של ניזק דברי רבי ישמעאל. בירושל' גיטין פ"ה ה"א מוחלפת השיטה ובמכלתא משפטים הגי' הישנה כבירושל' והחדשה כהבבלי ועמש"ל ו: : ר"ש בן יהודה. בירושלמי כתובות פ"ג ה"ה ורפ"ד ע"ש סתם ר"ש ושם בפ"ג מדמה לה להותך יבלת חברו והוא עתיד לחתכה וקוצץ נטיעות חברו ועתיד לקצצן וכאן בתוספתא פ"ו משמע דחייב ובירושל' מוכח דלכ"ע פטור ועמ"ש לקמן לא: : שמו דקלא. בירושלמי כאן ה"ב נטיעות שמין לו נטיעות נטיעות שמין לו בית סאה ופי' הפ"מ פעמים שמין להם בפ"ע ופעמים שמין להם אגב ב"ס והיינו ככך דהכא לחלק בין דקלא ארמאה לפרסאה ועי' מה"פ שם ד"ה נטיעות ויותר נראה כגי' התוספתא שמובא במה"פ ובמהרא"פ אכלה פירות נטיעות שמין לו נטיעות [היינו אגב האילן] נטיעות שמין לו ב"ס. פי' אם קצץ הנטיעות עצמן שמין להן אגב"ק וחסר תיבת פירו' או קאי אלעיל מני' אכלה פירות גמורין וע"ז אמר נטיעות היינו פירות נטיעות : ע"ב המגדיש בתוך שדה חברו. מכלתא משפטים פי"ד : בנשר בי דרי. בירושל' כאן ה"ג ולעיל פ"ס ה"ד מחלק בין בית לשדה דבבית גם רבי מודה דעול ואנטר לך קאמר וגדישין כבית דמי והבבלי לא ס"ל הכי ע"כ לא משני הכא כן ועמש"ל מח: : אר"ל משמי' דחזקי'. עמש"ל ט: : תוס' ד"ה לבתא. בירושל'. ה"ד :

דף ס ע"א דכתיב בורא ניב. בירושל' ה"ד דכתיב והיה בלבי כאש בוערת ונראה דהגיר' בירושל' אית תניי תני ניבא באל"ף שהוא לי נבואה ומייתי קרא דנמשלה הנבואה לאש בוערת : אבל גדיש דלא שכיח. בירושל' כ"ה אחר דמגליך הני קראי מקשה גדיש ל"ל ע"ד דרבי יהודה ניחא כו' דהיינו דס"ל גדיש לרבות טמון. ע"ד דרבנן לאיזה דבר נאמר שדה לאיזה דבר נאמר גדיש ופי' המפרשים דנשאר בקושי' ובענ"ד יש לדקדק בירושלמי מאי דמסיים בירושל' לאיזה דבר נאמר שדה הא שדה ככר מגליך הירושלמי ללחכה נירו כמש"ל שם ומה קשיא ליה על שדה ונראה לשרש וז"ל מתחלה לאיזה דבר נאמר גדיש ואח"כ לאיזה דבר נאמר שדה ופירש. משום לאייתורי שדה ללחכה נירו כמ"ש רש"י ד"ה הו"א על קמה ה"נ י"ל בירושלמי על גדיש : מה קמה בגלוי. הכא איתא קרא למעט טמון ולר"י דדריש לרבות כל בעלי קומה ל"ל קרא למעוטי וממילא חייב גם בטמון ולהירושלמי ס"ל דלר"י צריכא קרא לרבות טמון לגופיה מפשטיה : קרא שדה וקמה גלוי ול"כ קרא מיותר לרבנן למעט ע"כ גם לרבנן קמה לכל בעלי קומה ושדה ללחכה נירו. וצ"ל להירושלמי דר"י דריש או ללחכה נירו ע"כ מייתר ליה גדיש לרבות טמון ורבנן לא דרשי או דס"ל לחלק והוא סיפך מהבבלי : תוס' ד"ה לרבות כל בעלי קומה. בירושל'. ה"ה ושם אין לי אלא תלוש מן הקרקע ת"ל קמה ובמכלתא משפטים פי"ד לרבות האילנות : לחכה נירו. ה"נ בירושלמי ובמכלתא שם : אינו מבחין. בב"ר פמ"ט א"ר יהושע בר' נחמיה אף שאתה מביא לעולמך אתה מכלה בו את הצדיקים ואת הרשעים : ע"ב דבר בעיר. רו"ר פ"א : רעב בעיר. שם: ואני עתיד לבנותה. בירושלמי ברכות פ"ד ה"ג תענית פ"ב ה"ב בברכת נחם : להציל עצמו בממון חברו. בירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ה ר"ש בר נחמן אמר שנה אחת וג' שדות היו אחת בעורים ואחת עדשים פשיטא ליה לאביד וליתן דמים דלמא פשיטא ליה[נ"ל מה צריכא ליה וכ"ה ברו"ר פ"ה ובאג"ש פ"כ]לאביד שלא ליתן דמים איזה מהן יאבד ואיזה מהן יתן דמים פי' דשאל ב' שאלות בב"א אם מותר להאביד בלא דמים ושאל עוד בין כך ובין כך איזה מהן להאביד בלא דמים או עם דמים אם בעורים קודמים שהם מאכל בהמה או עדשים קודמים שאין בהם חיוב חלה ואין העומר נקרב מהם כמו משעורים וכן ברו"ר שם משמע כן וצ"ל במקום עד כדון עוד כדון והיינו דגם זה מבע"ל ופי' הפ"מ דחוק שם ע"ש ועי' אג"ש פ"כ ורבנן אמרי שדה אחת ובתי שנים היו כו' ואין למדין מגנה לחברתה :

דף סא ע"א אין אומרים דבר הלכה משמו. בירושלמי שם משמע דהיינו שלא קיים בעצמו היתר רק קבע הלכה לדורות שהמלך פורץ לעשות לו דרך : ויסך אותם לה'. בירושלמי שם וברו"ר ואג"ש שם בר קפרא אמר שהיה תג והיה צריך למים לניסוך כפשוטו שנסך אותם לה' : עברה גדר. מכלתא משפטים פי"ד : אמר רב לא שנו. בירושלמי ה"ו ע"ש רבה ומאמר שמואל הכא הוא שם ע"ש ר' יוחנן : ת"כ דרב כד"א. עי' תוס' ד"ה ל"ש דהברייתא מיירי בהפסק רוחב וכן מוכח בתוספתא פ"ו ובירושלמי ה"ו דאחר הפלוגתא דר"א ור' יהודה ור"ע בשיעור הרוחב מסיק ע"ז בד"א : אבל בכבשת ועלים מצוין לה. בתוספתא פ"ו או עלים מצוין לה ובירושלמי ה"ו מוקדם פרט עלים מצוין לה ואח"כ או שהיה מספסף כו' : מצוין לה. בירושלמי לפניו ועפ"מ : עד מאה מיל. בתוספתא ובירושלמי עד מיל : עברה נהר. ירושלמי שם : ר"א אומר. בתוספתא רהב"ע ובירושלמי כבכאן ע"ש ר' יהודה אומר שלא בשעת הרוח שלשים אמה בשעת הרוח חמשים אמה רע"א שלא בשעת הרוח נ' אמה בשעת הרוח מאה אמה וסיום דברי ר"א שם בשעת הרוח שלשים אמה : שמחלקת שלו. בירושלמי פאה שם בלולית כל שהיא מובכת : ע"ב המדליק בתוך שלו. מכלתא משפטים פי"ד : הכל לפי גובה. בירושלמי ה"ו ובתוספתא פ"ו מעשה בעברה דליקה את הירדן שהיתה קשה פי' מרובה וגבוה : כגון מוריגין וכלי בקר. בירושלמי ה"ז ר' אבהו בשם ר' יוחנן מודים חכמים לר"י בכלי גורן שדרכן להטמין ונראה דגם בירושלמי קאי ר' יוחנן המדליק בשל חבירו וקמ"ל דלאו דוקא בירה דה"ה גדיש הכלים שדרכן לתת שם :

דף סב ע"א עשו תקנת נגזל כאשו. בירושלמי ה"ז א"ר הושעיה בשאין עדים אבל אם יש עדים כ"ע מודי על הדא דר' יהודה ופי' הפ"מ דקאי אמדליק בשל חבירו דלזאת בעו רבנן דרכן להטמין משום דאינו נאמן ומשמע דס"ל דלא עשו ת"נ כאן דרכן להטמין ור"י סבר דגם בזה עשו ת"נ ולדינא עש"ך ח"מ סימן ת"ת סק"ד וסי' שפ"ו ומ"ש בלב אריה ועי' מהרא"פ שפי' שזהו תי' בירושלמי על מה שהקשה מקודם דרבנן אדרבנן מהא דבפאה פ"ו ה"ז ס"ל לרבות טמון לשכחה מהא דהכא דממעטי טמון ומשני ע"ז דגם הכא רבנן מחייבי בטמון והא דפטרי הוא משום שאין עדים וקשה דא"כ גם במדליק בשלו בים עדים יהיה חייב אפי' אין דרכן להטמין ותקשה מהברייתא ועוד בירושלמי פאה שם מבואר טעמא דרבנן מקרא ונראה דכוונת הירושלמי דהוא גזה"כ מדמחייבי רבנן במדליק בשל חבירו בים עדים אלמא דמסברא יש לחייב רק במדליק בשלו גזה"כ כי תצא אש כו' דהיינו בשלו אבל בשל חבירו לא פטרו הכתוב וממילא מתחייב ומיושב לפ"ז הגי' ולא כן כו' שם אך ברמב"ן ליתא תיבו' ולא כן והוא ענין בפ"ע והסר שם תי' אקוש' דרבנן אדרבנן ויש להגי' כמ"ש בפאה : תוס' ד"ה שאינו משלם. במדליק בתוך שלו כו'. בירושלמי מוכח דמיירי במדליק בשל חברו ע"ש ובפ"מ ועי' רמב"ן במלחמות ונראה דע"ש שם כמש"ש הראי' מסיפא וצ"ל מרישא כד"א במדליק בתוך שלו כו' [וכתבו התוס' דהיינו בדרכן להטמין] ומזה מביא רבי הושעי' ראיה מדקתם משלם כל מה שבתוכו דע"כ היינו בים עדים דבזה מודו רבנן וא"ש דמשלם כל מה שבתוכו כפשוטו ואין כראיה מתיעין ותיפן. ואף דנימא דאין זה כונת הרמב"ן להתוס' י"ל שפיר כן וא"ש מ"ש התוס' דמיירי הא דהיעין במדליק בתוך שלו שלא יהיו דברי הירושלמי מנגדם : ע"ב בנ"ח פטור. בתוספתא והכ"א כו' כגון אלו שמסככין כו' ומובא בירושלמי ס"פ ועי' מה"פ שם ד"ה כגון : אר"ב. עמ"ש שבת כב. : אינה נוהגת אלא בשור ושה. עי' מכלת' משפטים פי"ג : אין הגונב אחר הגנב. מכלתא משפטים פט"ו : טבח ומכר משלם. לגי' הגו"י ירושלמי שבועות פ"ח ה"ג איתא שם ע"ש רבי יוחנן דאינו משלם ד' וה' ומייתי שם סיוע ממתני' היכן שורי כו' וכלקמן קו: קושית רהב"א לרבי יוחנן והתירוץ בירושלמי משונה ושם מייתי ג"כ תמן אמרין משלם ד' וה' ולפי מה דמסיק שם לחלק בין אכלו קודם שנשבע ובין אחר שנשבע י"ל דבירושלמי דאמר ר"י אינו משלם הוא באכלו קודם שנשבע והכא בנשבע ואח"כ טבחו ועמ"ש לקמן סו: בתוס' ד"ה אין הגונב : תוס' ד"ה מרובה. ועוד שמשייר שותף. בירושלמי פ"א באמת פריך גם משותף ולא משני : על כל דבר פשע. מכלתא משפטים פט"ו : שהוקשו לקרקעות. בירושלמי ה"א משום שאין לך בהן אלא תשמישן ועי' גליון שם דקאי בעבד עברי שאין גופו קנוי ולא הוקשו לקרקעות :

דף סג ע"א הו"א קרב לגבי מזבח. פי' ירושלמי כאן ה"א : מה הפרט מפורש פרי מפרי עי' ירושלמי מע"ש פ"א ה"ג ערובין פ"ג ה"א ועמ"ש בערובין כז: ומ"ש עוד בס"ד חולין כא: : הפוס"ג באבדה. ה"נ בירושלמי שבועות פ"ז ה"ה ופ"ח ה"ג ג"כ ע"ש רבי יוחנן ושם בפ"ו מקשה על רבי יוחנן הך קושיא דמקשה לקמן קו: רבי אבא בר ממל ולא משני שם מידי ובבבלי מתרץ לה : ע"ב וא"ל אבד. ירושלמי שבועות פ"ה ה"א וכ"ה שם פ"ח ה"ג אך שם חסר בבא דא"ל נגנב דמזה עיקר הקושיא לרבי יוחנן ע"ש : אם לא ימצא כמה שאמר. במכלתא משפטים פט"ו דריש אם לא ימצא הגנב שאם אין לו לגנב לשלם יפטר השומר וכ"מ בירושלמי שבועות פ"ח ה"א ועכ"ז ס"ל להירושלמי דמיירי בטוע"ג כדאיתא בירושלמי ר"פ המפקיד דגם אם ימצא הגנב הוא מיותר דכבר שמענו דגנב משלם כפל ועי' ירושלמי שבועות פ"ח ה"א ובה"ג שם דדריש שליחות יד לטוע"ג דבעי שבועה ובר"פ כאן בהר בדרש המצא תמצא לגנב לכפל בכל דבר ולא מעל כל דבר פשע ועי' מה"פ שכתב דהירושלמי ס"ל תרוייהו בטוע"ג ובענ"ד אין כן דרך הירושלמי אלא דלא ימצא אתא לגופה דמכלתא ואם ימצא לטוע"ג ונקרב בעה"ב לשבועה. מכלתא משפטים פט"ו : מה להלן לשבועה. בירושלמי שבועות פ"ח ה"א ע"ש ר' יוחנן : טוע"ג בפקדון. עמש"ל סב: ולקמן סז: :

דף סד ע"א תנא אתיים קסמיך ליה. עי' תוס' לעיל יח. ד"ה אין שמין מ"ש בשם הירושלמי חיים ולא מתים והוא בירושלמי פ"א ה"ה ובקדושין פ"א ה"ד וכ"ה במכלתא משפטים פי"ג והכא בירושלמי ר"פ דריש ליה חיים לכלל וצ"ל דמסקנת הירושלמי הוא ג"כ לדרוש ב' כללות דסמיכי המצא תמצא ועמ"ש לקמן ע"ב : ע"ב גניבה וחיים לכדרב. עמש"ל ע"א דהירושלמי ס"ל חיים ולא מתים ועוד דריש בר"פ המפקיד חיים שנים ישלם למקום שהקרן הולכת שם הכפל ע"ש ועכ"ז ס"ל קרן כעין שנגנב כמשמעות הירושלמי פ"ט ה"א ועמ"ש לקמן בזה ועי' מה"פ כאן ובר"פ המפקיד שהקשה לרב דס"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור מאם המצא תמצא ודריש ג"כ גניבה וחיים מאין ידע לרבות לכפל בכל דבר ע"ש ותמוה דהלא אפשר דס"ל כמ"ד חד בגנב וידע מכופו"כ דכתב בגופיה על כל דבר פשע כו' וראיתי לבעל הנתיבות שהעיר בזה. אולם יתכן לבאר הקושי' על מה"פ בהוספת תמר ולבנים עפמ"ש בב"מ מח: דמ"ד ש"י צריכה חסרון דרים כדתניא ונקרב כו' ע"ש ומהר"מ כאן בשם הר"ש מקולי כתב דמאן דדריש ונקרב ע"כ ס"ל תרוייהו בטוע"ג ע"ש ומ"ד ש"י ל"ח הוא רב וא"כ ס"ל תרוייהו בטוע"ג וקשה קושי' המה"פ ובחבורי הד"ק כתבתי ישוב לזה והכמ"ל :

דף סה ע"א שמינה והכחישה. בתוספתא פ"ז תשלומי כפל כשעת הגניבה ד' וה' כשעת הטביחה וכן בכתובה והשמינה : משום דא"ל הנא פטימתא. עי' תוס' שכ' דגם בנתפטמה מאליה אמרי' כשעת הגניבה ובירושלמי פ"ט ה"א איתא גזל כחושה והשמינה חזרה בעינה ויש לחלק דהתם בשמחזירה בעצמה ולענין הקרן ובכזה הוי הסברא איפכא דקרן כהשתא וכפל כמעיקרא לענין השמינה : שמינה והכחישה. בירושל' שם מחזיר השומן ועפכ"א : וחומשו עולה לו. תוספתא כאן פ"ה ובירושלמי שבועות פ"ח ה"ג : ע"ב עגל ונעשה שור. בירושלמי פ"ט ה"ב תני רב קרנא גזל עגל ונעשה שור וטבחו משלם ד' וה' עגל ואפשר דהיינו הבריי' דמייתי ר"ח הכא : ב"ש היא. עמ"ש לקמן סח. :

דף סו ע"א הם ולא ולדותיהם. ספרי תצא רסא : ע"ב זה מתיאש וזה א"ר לקנות. עפ"ז מיושב הא דאיתא בירושלמי פ"ט ה"א בנשבע על החמץ קודם הפסח דא"י לומר הא"כ הש"ל משום דהכא הוי זה מתיאש וזה רוצה לקנות ועי' נוע"י שם ובמש"ש דתלפיי לטעמי' דס"ל שבועה קונה עמ"ש לקמן קו. : קרבנו ולא הגזול. ת"כ ויקרא נדבה פ"ס : משכבו ולא הגזול. ת"כ מצורע זבים פ"ב ועי' רהב"ד שם שפי"מ שגזל משכב דחברי' ומשום דהו"ל כאומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו כיון שאינו אינו מטמא ומיושבים בזה דברי רש"י מתמיהת התוס' : על המריש הגזול. בתוספתא פ"י פלוגתא דב"ש וב"ה דב"ש ס"ל מקעקע כל הבירה כולה ובה"א נותן דמיו מפני תקנת השבים וכ"ה בירושלמי גיטין פ"ה ה"ו וכאן פ"ט ה"א ובגיטין שם אמר ר' לעזר מה פליגין בשגזל מבושה אבל גזל ושיפהו קנהו :

דף סז ע"א האנס הקדש הקדש. בתוספתא תרומות פ"א ובירושלמי בכורים פ"א ה"ב איתא אם היו הבעלים מרדפין אחריהן אין תרומתן תרומה ולא מעשרותן מעשר ולא הקדשן הקדש ואם אין הבעלים מרדפין אחריהן תרומתן תרומה כו' : למעוטי גזל אביו. במד"ר פ"ח ספרי נשא ג' : ע"ב שור ושה שור ושה ב' פעמים. עי' מכלת' משפטים פי"ב : תוס' ד"ה אין הגונב. עי' ירושלמי ר"פ דאיתא שם וגונב מבית האיש ולא מבית האשה כל עצמו אין כ' רעהו אלא בשואל ותימר הכין אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי ד' וה' ונדחקו המפרשים בהבנתו ובענ"ד נראה דקאי אמש"ס לפ"ז דדרשי' לכפל בכל :

בא דבר מאם המגא משום דס"ל דאם ימצא הגנב מיירי בט ש"ג וקשי' להירושלי' קושי' התוס' ומקשה תני וגונב מבית האיש ולא מבית האשה בתמי' אלא למעוטי גונב אחר הגנב כל עצמו אין כ' רעהו אלא בשומר יפוט"ג איך נאמר דממעט הגונב מהגנב וכקו' התוס' וכפנ"א כתבתי דקושי' הוא על ר' אבהו שם דס"ל דטוט"ג אינו משלם ד' וה' הא מוגנב דרשי' למעט הגונב וכן הטובח אחר הגנב מד' וה' כל עצמו לא כ' רעהו אלא בשומר הטוט"ג דהוא בעצמו פטור מד' וה' איך ממעטי' הטובח מכאן דלמא הטובח אחר הגנב מתחייב בכל ד' וה' ונתגלגל עליו גם חיוב הכפל בטבחו ומכרו וע"כ דגם טוט"ג חייב גם בטו"מ שפיר ממעטי' דהגונב ממנו אחר בטען ט"ג דהו"ל גנב פטור גם מטו"מ וה"ה מאחר גנב דטוט"ג דמי נגנב עצמו ומיושב הלי' דמסיים בד' וה' ולא הוזכר כפל דעיקר הקושי' הוא מד' וה' ושם הארכתי עוד והכ"מ :

דף סה ע"א מה שכיחה שאינה חוזרת. מכלת' משפטים פי"ב : ב"ש היא. בירושלמי גיטין פ"ה ה"ו מוכח דר"א ס"ל אליבא דב"ש דשינוי קונה וצ"ל דס"ל להירושלמי כרבה לקמן צד. דב"ש לא קאסרי רק לגבוה וכזו הסברא מצינו בירושלמי בכורים פ"א ה"ב דמבע"ל לבכורים אי מהני יאוש כמו לתרומה משום דבכורים לגבוה סלקי ע"ש : ע"ב אף כל שלו. ה"נ בירושלמי פאה פ"ד ה"ב פ"ז ה"ז פסחים פ"ב ה"ג פ"ד ה"ט גיטין פ"ה ה"ג ב"מ פ"א ה"ד ועי' מע"ש פ"ה ה"א : כגון שהקדישוהו בעלים. בירושלמי כאן ה"ד מוכח דמפרש דהגנב הקדיש מדמקשה שם דתידון הקדש כמכירה ועי' לקמן עו. תוספות ד"ה אלא דכ' דהא דדן הגמרא הקדש משום מכירה הוא לר"י דאילו לר"ל הא מוקי שהקדישוהו בעלים ושם בירושלמי המ"ד הוא ר"ל וצ"ל דהירושלמי ס"ל כדעת ר"ל דיאוש ל"ק ועם הקדש מהני ודלא כדס"ל לר"ל כאן. ועוי"י ומש"ש לאוקמי ביאוש שלא"מ היא דרך רחוקה : זה לפי שאינו ברשותו. עי' ירושלמי בכורים פ"א ה"ב ע"ש רבי יוחנן בהורס על מה שביד הגנב ל"ה תרומה ועמ"ש לקמן סט. :

דף סט ע"א מה אדמה. בירושלמי מע"ש פ"ה ה"א נקט טעם בכרם רבעי אדמה משום שהוא לנטע ושל ערלה בהרסית שהוא יותר מכאן ושל קברות בסיד שהוא יותר מכאן : מאן תנא לנוטעין רשב"ג. ה"נ בירושלמי מע"ש שם מוקי לה רבי ירמיה כרשב"ג ומטעם אחר כמו שיבואר בסמוך : במשנתנו. בירושלמי ב"ב פ"י ה"ה ליתא תיבת במסכתנו ועספ"ג דסנהדרין בירושלמי ומ"ש בפנ"א שם : תוס' ד"ה אימא. קו' התוס' הא אין פודין במחובר מקשה בירושלמי מע"ש פ"ה ה"א ומשני לה בא"א כמ"ש בסמוך בס"ד : צנועין ולרבי דוסא. בירושלמי מע"ש שם אמר רבי יוחנן אתי' דרשב"ג כמ"ד לעתותי ערב דהני רבי דוסא כו' גרס כמ"ד בשחרית לא אתי' ויש מקר [גירסת הגר"א פודה] במחובר לקרקע אמר ר' ירמיה אפילו כמ"ד בשחרית אתיא היא ולא רשב"ג היא דאית ליה משיכתו של מע"ש היא פדיונו אמר רבי יוסי והיינו וקס לו אילו ראה ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זה הקדש שמא כלום אמר רבי ירמיה עד דהוא מקשה לה למ"ד בשחרית קפיית' למ"ד לעתותי ערב א"ל מאן דאית ליה לעתותי ערב לית ליה לאילן קפיית'. ומיראת האריכות לא אביא הפירושים ודוחקיהם ובענ"ד נראה דה"ק דרבי ירמיה מתרץ דרשב"ג לטעמיה בתוספתא פ"ד דמע"ש ומובא בירושלמי שם פ"ד ה"ד דמשך ממנו בסלע ולא הספיק לפדותו כו' דאזיל בתר המשיכה ותפיס פדיונו למפרע ה"נ נתפס בשעת משיכת הלוקחים דאז לא הו"ל מחובר והו"ל כאומר לכשיתלשו ומקשה ע"ז רבי יוסי והיינו וקס לו בתמיה ופי' דל"ד לאומר לכשיתלשו ויכנס אז בידו דהכא שאחרים לוקטין אינם אז בידו ומה מהני לאותו עת ומשיב לו רבי ירמיה א"כ גם למ"ד לעתותי ערב תקשה כן. ומשני מאן דאית ליה לעתותי ערב ס"ל דיכול לפדותו אף שאינו ברשותו כרבה לקמן ע"ב או כמ"ש התוספות קדושין נו. דשוי זה כשעה"ב שלותם אבל למ"ד בשחרית שלא ס"ל דא"י לפדות מה שא"כ קשיא ומוכיח כרבי יוחנן דהוא כמ"ד לעתותי ערב : איפוך דרבי יהודה לרבי דוסא. בירושלמי מע"ש שם הוא ג"כ מהופך לרבי דוסא כל המתלקט אך שם מבואר דרבי יוחנן לעתותי ערב קאמר ועכ"מ פ"ט מהל' מע"ש ה"ז : ע"ב הלוקח יין. עמ"ש ערובין לז. ושם בגמרא זוזי זוזי קתני וכן בירושלמי דמאי פ"ז ה"ב וה"ד גיטין פ"ג ה"ח תני רבי יוסי ור"ש אוסרין וע"ע ירושלמי יומא פ"ה סוף ה"א ושקלים פ"ו ה"ד ומ"ש ביומא יג: : אין הגונב. מכלתא משפטים פט"ו : מה ביתו ברשותו. עמש"ל סח: ד"ה אף כל : אמר רבה. עי' מש"ל ע"א : מע"ש ממון גבוה. עי' ירושלמי מע"ש פ"א ה"א וש"נ ועמ"ש בפסחים לז: : אף האי קדש נמי. בירושלמי פאה פ"ז ה"ה ומע"ש פ"ה ה"ב אמר ר' אבון כלום למדו נטע רבעי ממע"ש ועי' תוספתא פ"ה דמע"ש ובירושלמי שם משמע דב"ש היא דמשוו כ"ר למע"ש ע"ש :

דף ע ע"א שניהם אינן יכולים. עמש"ל סח: : ואח"כ מת אביו. ירושלמי כתובות ופרק נערה ושם מקשה למ"ד דבעי העב"ד בקנס אמאי לא מחלק הכא בין העב"ד בחיי אביו א"ל ומשני דבד' וה' דמורים הבהמה מורים גם תשלומי' אבל בנערה אין אדם מוריש זכות בתו כו'. ולקמן בבלי עא: מוקי לה כשעמד בדין : ר"ש פוטר. במכלתא משפטים פי"ב מה מכירה מותרת בהנאה אף טביחה כו' : ע"ב דעדי גניבה ל"ל לעדי טביחה. מכאן סיוע למ"ש הקצה"ח בשם הרשב"א דאף דמצי הגנב לטעון החזרתי מ"מ ל"מ ליה לענין כפל דאל"כ היו עדי גניבה צריכין לעדי טביחה שעל ידיהם נתברר שלא החזיר ועי' נוע"י ה"ג שכ' בשם הקצה"ח דפטור מכפל בטוען החזרתי וזה ליתא שם ע"ש סימן ש"ן סק"ד רק בדעת הירושלמי י"ל כן והזקי' פליג ע"ז משום דא"כ הו"ל תני דבר : שנים אומרים א' בגבה. עי' ירושלמי סוטה פ"א הל"א כתובות פ"ב ה"ד סנהדרין פ"ג ה"ט שבועות פ"ד ה"א ומ"ש בזה בסנהדרין ל' ע"ב ד"ה א' אומר בפי' הירושלמי שלא יסתור האמור פה : באומר עקון תאנה. ה"נ בירושלמי מצינו שהמכירה חייבים עלי' בשבת הגע עצמך כאומר לחברו תלוש מן הקרקע הזה וקנה אותה לא קני'. וצ"ל שם תאת וקנה ואקנה. והדיתו דר"י בר' בון שם לא ס"ל להבבלי :

דף עא ע"א הא מני ר"מ היא. בירושלמי כאן ה"ב וה"ד ולא כן א"ר אבהו בשם ר' יוחנן הזיד בחלב ושגג בקרבן לוקה ומביא קרבן ואין מובן כוונת הירושלמי בזה והנה בגי' הירושלמי עמ"ש שבת סט. שם הבאתי שינוי ממקום למקום בירושלמי גופיה במאמר ר"י והעיקר נראה כמ"ש הק"ע בספ"א דשבת להגי' שגג בחלב והזיד בלאו דהיינו כבבלי שבת סט. וכוונת הירושלמי כאן נראה דלכאורה לר' יוחנן דמחלק בין אתרו ביה ללא אתרו ביה כמ"ש כתובות לד: ובירושלמי שם פ"ג ה"א ובתרומות פ"ז ה"א י"ל דהכא לא אתרו ביה והג"ל הא מני ר"מ היא רק דתקשה א"כ סיפא בשבת נמי. אבל לרבנן כתובות לה. דחייבי מיתות שוגגין לכ"ע פטור כ"פ בחייבי מלקות י"ל שפיר דמיירי בלא אתרו ביה ונראה שבירושל' חסר כן סיום דמסיים בירושלמי את"ז בתרומות שם ובכתובות שם הכל מודים שאין ממון אלל מיתה כו' והוא הנוגע לבאור המשנה והוא כרבנן הנ"ל וא"ש וכן צ"ל אוקימתא זו לרבה בכתובות לד: דס"ל לר"מ בקנס מת ומשלם דליכא לאוקמי מתני' כר"מ דתקשה סיפא וע"כ בלא אתרו בי' וכנ"ל : בשוחט ע"י אחר. עי' פ"מ שבועות פ"ח ה"ג דכ' דהירושל' ס"ל דטובח ע"י אחר פטור והוא ע"פ פירושו בסנהדרין פרק ארבע מיתות ה"ו דלר' יוחנן פטור והנוע"י הגי' שם בסנהדרין גנב ולא מכר וקאי אגונב נפש ובשבועות שם פי' ששחט האחר שלא בשליחותו : דברי ר"מ ר' יהודה אומר. פלוגתא זו היא ג"כ בירושל' תרומות פ"ב ה"א ובשבת פ"ג ה"א ובערובין פ"ד ה"א לא נזכר כ"א דברי ר"מ : ע"ב כר' יעקב דאמר אף משנגמר. עמש"ל מה. ועי' ירושלמי לקמן פ"ט סוף ה"א : תוס' ד"ה מכלל. עי' נו"י בפרקין ה"ד : כגון שעמד אביו בדין. עי' ירושלמי כתובות פ"ד סוף ה"א ובפ"מ שם :

דף עב ע"א ושבחו כולו בעינן. מכלתא משפטים פי"ב : ע"ב אביי אמר למפרע הוא נפסל. בירושל' כאן ה"ג ובמכות פ"א ה"ד אר"ז הד"א עד זומם אין נפסל ומוכיח בהוכחה כמו שיבואר לקמן עג. ובב"ב פ"ג ה"ו הוזכר דברי ר"ז בקיצור בלא ההוכחה :

דף עג ע"א שהעידו בבת אחת. ה"נ מוקי בירושלמי ה"ג למתני' בהתריי' א' סייט בבת אחת דלא תקשה לר"ז דאמר למפרע הו"ל : אר"י כד"א. תוספתא ספ"ז ומוכח בירושלמי לסייע מזה לר"ז דאמר למפרע הו"ל והתם מדחה לה במעידין עליו בכרך א' סיינו שהעידו שהיה הגניבה והטביחה ביום א' ובשעה א' וכשהוזמו על עת הטביחה ממילא הוזמו גם על הגניבה שהי' באותה שעה וקי' א"כ מ"ט דת"ק דס"ל דלא בטלה עדות גניבה ומ"ש הפ"מ דפליגי בזה הוא דחוק מאד וע"כ לומר להירושל' דר' יוסי בס אינו חולק וגם ת"ק ס"ל הכי והבבלי ס"ל דר' יוסי פליג עם ת"ק ע"כ לא מדחה הכא כן דתקשה א"כ מ"ט דת"ק. והנוע"י המציא סברא דהירושלמי ס"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אף אי נימא מכאן ולהבא הו"ל ובלא פיסול עדים ובענ"ד ל"א הירושלמי כ"א בשטר או מכירה אבל עדות על ב' דברים בע"פ אין שייך בט"מ בטלה כולה : ע"ב וסבר ר' יוסי תכ"ד. לפמ"ש הפ"מ בירושלמי דמאי פ"ז ה"ו דבתמורה ל"מ חזרה תכ"ד ומשמע במה"פ שם דגם להבבלי הוא כן קשה א"כ מאי מקשה הכא מתמורה והארכתי ליישב עפמ"ש התוס' בזבחים ל. דלהגות פי' לאבי יוס וס"ל לאביי דלהגות מודה ר"מ אלמא דס"ל דשייך חזרה בתמורה דלזאת בהומר שתחול אח"כ אלו תרווייהו משום דאיתי' בחזרה וה"נ תכ"ד והכא הקושיא קאי לאביי דעסיק לתרוצי אליביה דס"ל למפרע הו"ל ויש ליישב בזה ג"כ קושי' הש"ך ח"מ סי' רכ"ס סק"ה על הרמב"ם מסוגיא זו ועש"ק רפ"ד דנזיר ומ"ש בפנ"א דמאי שם וכתבו' הארכתי : שאילת תלמיד לרב. עי' רא"ש פ"ד דברכות סי' ס' שהביא בשם הירושלמי דפליג ע"ז דס"ל דזעירא לא שאיל בשלמא דרבי' ע"ש הירושלמי הוא בברכות פ"ב ה"א שקלים פ"ב ה"ו מו"ק פ"ג ה"ז ועי' הקדמת פמ"א שהקשה בירושלמי ברכות שם ג"כ איתא כדי שאילת תלמיד לרב והוא כגי' הרא"ש שם ולפנינו איתא בין הרב לתלמיד אפשר לומר דהיינו תשובת התלמיד לרב וכן בנזיר פ"ד ה"א ומו"ק שם איתא כזה"ל. אך בשבועות פ"ב ה"ג איתא שאלת תלמיד לרב שלום עליך רבי ועמ"ש לק' בסמוך : רבי ומורי. הרמב"ם פ"ה מהל' ת"ת ה"ה כ' דשאילת תלמיד הוא שלום עליך רבי ותשובת תלמיד לרב הוא רבי ומורי וכפנ"א ברכות פ"ב סוף ה"א באורתי בזה דברי הירושלמי התסרים הבנה ואפשר דשם נקורו ועוד ראיה מל' הירושלמי שבועות פ"ב ה"ג שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ולא כ' שם ומורי : מעידני באיש פלוני. עי' ירושלמי פ"ח ה"ה ושם מן אהן עובדא מימר כן ויגון דתנין כן מעידין אנו על פלוני שנכנס תחת ידו ויצא תבול בשתים יוצא לחרות ונותן לו דמי שני' ופי' הנוע"י דהיו עדים תחלה שידעו מהחבלה רק לא ידעו אם עין קודם או השן ע"כ שייך שהרי הרב אומר כן דניחא ליה בזה דמקדימים העין. וק' איך מסיק ע"ז הדין משלמין דמי עין לעבד הא בלא עדותם גם דשן לא היה גובה דאפשר שהיה בב"א ועי' מכלתא משפטים פ"ט ובירושלמי פ"ה ה"ד ואף למהרא"פ ה"ס שם דרק בב' עינים או ב' שנים אמרי' הכי ולא בשן ועין מ"מ ק' דבלא עדותם יותר מדמי שן לא היה גובה ואין לומר משום דיכול לתפוס כמ"ש הכ"מ פכ"א מהל' עדות ה"ד דאין זה כ"א בספד"ד דמהני תפיסה בעדים כגון דמי שן שמגיע בודאי ומשום ספקא אי מעוכב ג"פ יש לו קנס בעי תפיסה. אבל בדמי עין שאין ידוע שמגיע לו בעי תפיסה בלא עדים ומטעם מיגו ע"ז ל"א הכ"מ דבקל יכול לתפוס לחייב העדים זוממין מתמת זה דתפיסה בלא עדים לא בקל היא ולא שכיח גם יש סברא דל"מ תפיסה בקנס שיכול להודות ולהפטר וכ"ש הכא דגם בעדים לא שקיל בלא תפיסה אלא נ' דהירושלמי קאי אסיפא שהעידו שהפלת השן קדם לסמוי העין ודלא תקשה הא ע"כ מדלא משלמין רק דמי עין לרב מוכרת דיש עדים המכחישים והומרים שהמעשה אמת רק שהעין קודם א"כ הו"ל מוכחשים ויהיה מוכח דהכחשה תחלת הזמה וכ' לבגי' בירושלמי שם מקודם מאמר רבא דהכחשה תחלת הזמה ומ"ז מסיק מן אהן עובדא מימר כו פי' מזה העובדא מוכרת כן. ודאי דמיירי שאמרי העדים אחרים שהם שילא תבול בשתים שאין כאן הכחשה נגד העדים אלו ומ"מ בלעדם לא היה גובה כ"א דמי שן מספק. ומריבא לא מיירי דהתם כודאי מיירי דעדים אחרי' מכחישים רק משום דבכלל ק' ק' לא הו"ל מוכחשים ואין דליכא משום דהכחשה תחלה הזמה כמבואר בגמ' והירושלמי כשיט' אביי דלא משום רישא עם הסיפא רק דאביי שוקי לה כמיפך הזמה ובירושלמי מגלה עלה אתלה : רש"י ד"ה בסימא. כמ"ש במכלתא משפטים פ"ט ובירושלמי פ"ח ה"ד הפיל שני שניו וסימא שני עיניו אם בזה"ז משלם בעד שאחרונה ועי' מהר"א פ"ה ה"ה שכ' דבכן ועין אגי' בב"א חייב על השני' וכ"מ מהירושלמי וכ"ה סברת המגדל עוז מובא בט"ז יו"ד סי' רס"ז ס"ק י"ד :

דף עד ע"א ודייק מכיפא. עמש"ל עג. והנה הרמב"ם פ"ד מהל' חובל כ' דהיינו נותן לו דמי השני' כ"א דתפס מהני משום דהוי ספק אם מעוכב ג"פ יש לו קנס והכא קאי למ"ד שאינו משוכב ג"פ ועי' ברמב"ם פכ"א מהל' עדות והכמ"ל : ע"ב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. עי' ירושלמי תרומות פ"ז ה"א מגילה פ"א ה"ו כתובות פ"ג ה"א ועמ"ש שבת קנד: : מעשה בר"ג. בירושלמי סס"ג דכתובות וספ"ה דשבועות מוכיח מזה דבקנס דפטור בהודאתו גם לגיי"ב פטור דאי הוה חייב לגיי"ש היה יכול ר"ג לשחררו משום לגיי"ש והתוס' כתובות לג: ד"ה לאו כ' כן מסברא דבקנס גם לגיי"ש פטור ולא הזכירו הירושלמי :

דף עה ע"א כגון שחזרו עדים לאחוריהם. נ' דהיינו הא דבירושלמי שבועות פ"ח ה"ג שמואל אמר כשלא באו עדי גניבה אבל כשבאו עדי טביחה [צ"ל גניבה וטביחה] חייב והנוע"י הגי' שם באופן אחר : שהרי פטר עצמו מכלום. לפי' הפ"מ בשבועות פ"ח ה"ג הוא גם דעת ר"ל שם כן : ע"ב משום סומכוס אמרו. בירושלמי שבועות פ"ח ה"ג ויש טביחה בלא מכירה [צ"ל בלא גניבה] כסומכוס דאמר אע"פ שאין גניבה יש טביחה ומכירה ועי' פ"מ ופי' דחוק ועוי"י פ"ק דסוטה ה"א וגם דבריו שם קשים להולמם. ובענ"ד נ' פי' דמקשה שם אמתני' דנקט אבל לא טבחתי ולא מכרתי דמשמע אף שבאו עדים אח"כ שטבח ומכר מ"מ פטור משום שהודה בגניבה וליכא כפל ע"כ גם ד' וה' ליכא וע"ז מקשה פשיטא וכי יש טביחה בלא גניבה פי' בלא תשלום כפל דגניבה ומשני כסומכוס כו' משום דליכא סומכוס דס"ל דיש תשלומי ג' [ועמ"ש לק' בסמוך] ע"כ הוצרך להשמיענו דל"א תשלומי ג' : מלתא אחריתא א"ב. לפי הני' מירושלמי מפרש פלוגתייהו בשהודה על הגניבה ועל הטביחה לא הודה ובאו עדי גניבה ועדי טביחה והוזמו עדי גניבה אף דהמעשה היה אמת מ"מ המוזמין משלמין ועי' מכות ה. ומשום שהוא הודה נפטר והטביחה דלא הודה יתחייב דס"ל לסומכוס דמשכחת לה טביחה בלא תשלום דגניבה ות"ק ס"ל כיון דליכא גניבה ליכא טו"מ : עדות שאא"י להזימה. עי' ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ט שבועות פ"ד ה"א ופ"ך ח"מ סי' ל"ג סקט"ז ובירושלמי יבמות פי"א ה"ה ובש"ק שם ומ"ש בסנהדרין מח: והכמ"ל :

דף עו ע"א מה לי מכרו להדיוט. לפי' הש"י והרא"פ והפ"מ מקשה כן ג"כ בירושלמי ומשני מאן תניתה ר"ש ובירושלמי שעם הרא"פ הגירסא ר"ש היא דר"ש אומר ובשאר ספרי ירושלמי כמתו תיבות היא דר"ש והכא מדחה אוקימתא זו דר"ש והתם משמע דקס כן ועמ"ש לק' : ר"ש היא. ירושלמי ס"ד ועי' פסחים פ"ב ה"ב לענין המן בב"י דחשבם כשלו : דריה"ג. עמש"ל יב: : מעיקר' תורה. ה"נ נ' סברת ר"ל בירושלמי ה"ד : תוס' ד"ה והשתא. בירושלמי מוכח דאינו מחלק בין קדשי מזבח לקדשי בד"ה מדמייתי ר"ל ראי' מדמקדים אינו כמוכר גם פודה מיד הגזבר אינו כלוקח לקבוע למעשר ועמ"ש לק' ע"ב : איפכא מבע"ל. בירושלמי משמע דמפרש דר"ש קאי אדין גנב והקדיש ולא דמחייב אהקדש מטעם מכירה אלא דס"ל דכיון דדידי' הוי חייב אטביחה וכזה פליג ר"ש את"ק ולזאת לא קשה להירושלמי מדסיפא ר"ש רישא נמי ר"ש משום דאף דת"ק ס"ל כר"ש בקדשים שחייב באחריותם כדידי' דמי מ"מ בטביחה פליגי דת"ק פטר משום דלזה ל"ה כדידי' או משום דלאו דמרה כמ"ש רש"י ור"ש מחייב דדן כהדיוט : ע"ב בשוחט בעלי מומין. נ' דכ"ה ג"כ מבואר בירושלמי לד' ר"ל דהנה בה"ד איתא ר' מתון שאל הפודה כלכלה מיד הגזבר מהו שתטבל למעשרות מתיב ר"ל והתנינן גנב והקדיש כו' כמה דאת אמר המקדיש אינו כמוכר ודכוותה הפודה אינו כלוקח וקשה מה מדמי קדשי בד"ה לקדשי מזבח דיש לחלק כבתוס' לעיל ע"א ד"ה והשתא אך ר"ל ס"ל דמיירי בבע"מ פלוגתייהו דר"ש ורבנן וא"כ גם במתני' הו"ל קדשי בד"ה ובזה יבואו מש"ש בירושלמי א"כ ע"ד דר"ל מכירה כפדיון ונתקשו המפרשים בזה דהא מינה סליק דר"ל אמר פודה אינו כלוקח ונלאו בזה ולהנ"ל יתפרש כך דסנה טעם דר"ל דמוקי לה בבע"מ הוא כמ"ש לק' עו: שתהיה שייך גם מכירה דבל"ז א"ת גם אטביחה וא"כ מוכח מזה דשייך מכירה בבע"מ וזהו דמקשה הירושלמי דמדמה ר"ל מתני' לקדשי בד"ה מוכח דמפרש בבע"מ ואיך אמר הפודה אינו כלוקח הלא ע"ד דר"ל מכירה כפדיון דס"ל דשייך מכירה בבע"מ וא"כ הוא סותר ד"ע ומשני ראוי לפדותו ויחול עליו אח"כ מכירה וכיון שיש אופן מכירה חייב אטביחה ג"כ וא"ש :

דף עז ע"ב כל שישנה דאיתיה במכירה. עי' מכלתא משפטים פי"ב ופט"ז ועמש"ל עו: : שור או כשב פרט לכלאים. ת"כ אמר פרשה ח :

דף עח ע"א פרט לכלאים. ת"כ אמר פ"ח : ע"ב רבי אומר דבר המעכב בשחיטה. בירושלמי ה"ה דבר שהנשמה תלוי' בו כו' : רשב"א א'. בירושלמי ה"ה לאבר"ם : וטבחו כולו בעינן. מכלתא משפטים פי"ב מה טביחה כולה אף מכירה כולה : גנב קטעה. עי' יש"ש שפי' שקטע התיכת בשר דל"ה שינוי ובתשו' לחכם א' הארכתי בזה :

דף עט ע"א ברשותם פטור. במכלתא משפטים פי"ב מה מכירה חוץ לרשותו אף טביחה כו' ועי' מכלתא שם פט"ז : היה מושכו ויוצא. עי' ירושלמי שבועות רפ"ח : לא גנב. עי' ירושלמי ס"ז דאיתא שם א"ר מנא מאן דמר לי הדא מלתא אנא נסב בגרייתא [היינו בגדי מרחץ כמו מובילנא מאני' בתרי' לבי מסותא] מהו פטיר נפטר מתוכו נפטר מגניבה ודחקו כלם בבאורו וכ' דקשיא ליה אם נפרש נתנו הבעלים כו' והגנב משכו מבית שומר כדמוקי הגמ' א"כ אם בשומר יש רבותא כמ"ש בגמ' מה רבותא איכא בנתנו לבכורות בנו או בהוגו. ואי נימא דנתנו הגנב והכהן או הבע"ת או השומר משכו א"כ קשה איך יתחייב הגנב במעשה שלוחו הא אשלד"ע כמו שהקשה הנ"י. ואי נימא כהנ"י שפי' נתנו הבעלים לכהן או בע"ת או שומר והכהן או בע"ת או השומר משכו וחייב דכהן ובע"ת פי' מגוקס מתוכו תקשה בשומר במת אמאי חייב הא חיוב אונסין אינו כ"א בשואל וצריך לחלק נתנו לבכורות בנו או לבע"ת הוא מבעלים להם. וחיוב ופטור הוא לענין נכיון החוב ולשומר היינו שגנב הגנב מבית השומר וחייב ופטור הגנב קאי. ולא משתוה הבבא בגוונא חדא למכללינהו כחדא חייב ופטור וזהו מהו פטור דברישא צ"ל נפטר מתוכו ובסיפא צ"ל דקאי הגנב נפטר מגניבה ואיך כללם יחד : אמר רבי אלעזר כדרך שמקנו. עי' ירושלמי רפ"ח דשבועות ובגליון שם וכ"מ מהכא דלא כהמה"ל הל' שומרין ס"ו ע"ש : ע"ב והא לא משך. בירושלמי ה"ד איתא ג"כ מאמר ר"א ואמר שם תפתר בשרלוהו מושך : ויגזול את החנית. עי' ירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ג ופי"א ה"ב וב"ר פכ"ד ע"ש רשב"י : שנאמר וישימו לו. בב"ר שם ע"ש בר קפרא : מפ"מ החמירה תורה. מכלתא משפטים פט"ו : אר"מ בוא וראה. מכלתא משפטים פי"ב : אר"י בן זכאי. שם : אין מגדלין חזירים. פדר"כ ד' פרה פס"ר פי"ד : ל' ריס. עמ"ש לקמן פג. : שאין גוזרין גזרה. סוה"ע קלא ובירושלמי שבת פ"א ה"ד ע"ז פ"ג ה"א כל שלא קבלו רוב צבור עליהם אינה גזרה :

דף פ ע"א מעשה בחסיד א'. בירושלמי סוטה פ"ט ה"י מבואר דהוא ר"י בן בבא : אמר רבי ישמעאל. בירושלמי שם ר"ש בזורי : לא עייל קמי שמואל. כה"ג בירושלמי שביעית פ"ט ה"א מגילה פ"ב ה"ב פלן לא עייל קמי פלן : ע"ב אונו ואפילו בשבת. בירושלמי מ"ק פ"ב ה"ד כיצד הוא עושה מראה לו כיסין של דינרין והעכו"ם אותם ומעלה לארכיים : עשרה תנאין. לקמן פב. מוקי לה בריב"ל ובירושלמי ב"ב פ"ה ה"א איתא בשם ריב"ל ארבעה. מלקטין עשבים כו'. ומ"מ קנה מקומו. ומהלכין בשבילי הרשות. וקוטמין נטיעות. ומשום רבי אלעזר ברבי יוסי ארבעה מלקטין עשבים [נראה דצ"ל ענים מדלא הוזכר תוך מעדה תלתן כלעיל וכן מוכח מדמסיים עלה ונלבד שלא יעקרם כמ"ש כאן אתנאי דעצים וגם משמע דהנך הוי הוספה על דריב"ל ועשבים כבר חשבם ריב"ל] ונפנין לאחורי הגדר. ורוען בתורפין ומסתלקין לגדדין ותאר שם כך דמעין היוצא. והתועה בין הכרמים ומחכין בימה כו'. והנה התועה נמצא בירושלמי כתובות פ"ג ה"ז והאי ומחכין נראה דצ"ל בב"ב שם מדהוזכר שם ימה של טבריא ועי' לעיל פ"ג ה"ב בתנאי יהושע באגנו ומשאו :

דף פא ע"א ומת מגוה קנה מקומו. ירושלמי ב"ב פ"ה ה"א ונזיר פ"ז ה"א פ"ט ה"ב : ובלבד שלא יעקרם. עמש"ל פ: : למימרא כו' ורמינהו. ה"נ מקשה בירושלמי כלאים פ"ב ה"ג ובב"ב פ"ה ה"א ומשני כאן לעמיר כאן לזרע ועמיר היינו זירין דהכא ועי' הרא"פ והפ"מ פי' לעשות קשרים לעמרים וקשה דא"כ אין שייך בזה כלאים כיון דל"ה למאכל ומאי מקשה בירושלמי ע"ז מה שתנה יהושע לעוברי עבירה והיא קו' התוס' הכא ד"ה כאן ועמ"ש לקמן בסמוך : תוס' ד"ה כאן. עי' ירושלמי שם שהקשה קו' התוספות ובכלאים שם הוכפל הקושיא דתיקן לעוברי עבירה ושלא לעוברי עבירה לא תקן ומהמת זה הסדר מתי' זה ואציג בקוצר הסוגיא לפי פירושי בענ"ד כי יארכו הדברים בהביאי הפי' ודוחקיהן דמתרץ שם דאין חילוק ואי דקשיא את בדעתו עליהם יחייבו לנכש ע"ז משני רוצה הוא בהן כאילו עקורים ומונחים לפניו פי' דמחזיקם במאכל בהמה ואין בהם חיוב כלאים ומשום גזל יש בהם ומקשה א"כ כלאי הכרם נמי אמאי חייבו לעקור נימא שהם למאכל בהמה ובמקום שאין מקיימין מאכל בהמה בכרם א"ב משום כלאים כמ"ש פ"ה מכלאים ה"א ומשני כאן יש לו עם מי להכנס כו' פי' דל"ד לכלאי הכרם דשם אין לומר שמחזיקם למאכל בהמה דא"כ היה לו לעקרם מאחר שיש לו עם מי להכנס דע"פ רוב כרמים הם ביחד ומדלא עקרם מוכח דדעתו להחזיקם עוד למאכלו. ולהתוס' י"ל דמפרשים רוצה בהם כאילו הם עקורים היינו משום דאין בהם עדיין כשיעור אנו תולין שבעצמו יעקרם כשיגיע קרוב להשיעור ומקשה מכלה"כ דשם אין ממתינין על השיעור ומשני משום דיש לו עם מי להכנס מחייבין אותו לנכש תיכף משא"כ בשדה תלתן שהיא לבדה אין מחייבין אותו קודם השיעור ומסיק דמלתא דרבנן פליגן ומייתי דרבי ינאי דמתיר ספיחי שביעית בשדה תלתן לזרע משום דלא חשיבי כלל א"כ א"ש פי' הראשון והא דלא אסרם יהושע משום גזל משום דל"ח כלל ובהו"א חשב דחשיבי קצת. ועפ"ז יש לתקן הגירסא בב"ב להגי' תחת מ"ש ואם תאמר רוצה בהן כו' שצ"ל ואת אמרת רוצה כו'. והיא קושיא שפי' דהדא מקשה מכלאי כרם ועוד מקשה מר' ינאי וע"כ טעמא דל"ח ע"כ א"ב דהתיר בלזרע משום גזל : מן הדס. ירושלמי ב"ב פ"ה ה"א מן ההדס שבחדש ומן הישן שבישן [היינו הזקינו] אבל עשוי כמין טרגל [משולש] אפילו בחדש אסור : ע"ב שהיא מלאה כרכום. בירושלמי ב"ב שם ע"ש רב יהודה אמר רב : בשבילי הרשות. שם : רב ורבי חייא. בירושלמי ב"ב שם השובדא בר"ג ורבי יהושע ורבי יהודה בן פפוס היה מפתקע ובא כנגדן והם היו מסתלקין לצדי הדרכים וכ"ה בירושלמי ספ"ג דברכות : התועה בין הכרמים. ירושלמי כתובות פי"ג ה"ז : השבת גופו מנין. ספרי תצא רכג : המוצא מת. ירושלמי נזיר פ"ז ה"א ועי' פ"ט שם ה"ג ומ"ש בסנהדרין מז: : רי"א בשעת הוצאת זבלים. ירושל' ב"מ פ"י ה"ה : תנאי ב"ד הוא. ירושלמי ב"ק פ"י ה"ב :

דף פב ע"א ריב"ל הוא. וכ"ה בירושלמי ב"ב פ"ה ה"א רק דלא אמר שם רק ארבעה כנ"ל פא ע"א: עשרה תקנות. כ"ה בירושלמי מגילה פ"ד ה"א עם א' עודף על שבפה והוא שיהו הנשים מספרות זנהכ"ם ובפ"ב דילן הוא בסנהדרין יט. דר' יוסי בגפורי תקנה ולהירושלמי יש עשר תקנות גם אם נחשב שקריאה בב' וה' ונמנה נאחת ולהבבלי הם לשנים וע' מה"פ שם ובירושלמי לא הוזכר סכותש: ואין מים אלא תורה. ספרי עקב מזה מכלתא בשלח ויסע פ"א ב"ר פס"ו ופ"ו שהב"ר פ"א קה"ר רפ"א שוח"ע א' ול"ד וגחומה ברא"בית א': עמדו כדיגיט שניגיהם. מכלתא בשלה ויסע פ"א ובירושלמי מגילה פ"א משמע דלא היה שום תקנה מקודם עזרה לקריאה בב' וה' מדמקשה שם איך תקנו מרדכי ואסתר ליום הכניסה שיתקן עזרה לעתיד ולמ"ש כאן הלא אפשר שיהיה יום הכניסה בבציל שלשה גברי או תלתא פסוקי: תלתא גברי. בב"ר פ"ע והנה שלשה עדרי צאן אלו ג' קרואים: תוס' ד"ה כדי. במדרש. מה שנ"ב בשם הרוקח בתנחומא פ' וה' המעיר כ"ה ברוקח הל' עפי"ת אבל בתנחומא לפנינו ליתא שם ובם ברוקח ליין עוד למדרש ויכלו פי בהעלותך ואינגו את: שם בסדר עולם. פ"ו ושם איתא דכל"ת בהב נתרצה הקב"ה ובכ"ע בהב עלה לקבל לוחות השניות והגר"א כ' שם דמ' האמצעים היה עולה להתפלל בכל יום ויורד לערב וכ"מ בפדר"א פמ"ו וע' תנחומא תשא ל"א דשם איתא ירד בי"ז בתמוז ושהה י"ח וי"ט ובעשרים עלה והיה בהר מ' יום עשרה ימים מהדש תמוז וכל חדש אב ובר"ח אלול עלה והתוס' מביאים כאן בשם התנחומא דבי"ע עלה ולפמ"ש לפנינו בתנחומא נ"ל דעברוה לתמוז או ועפ"ז יש לייסב הגירסא כס"ע כמ"ש לפנינו ועלה בי"ח בתמוז וירד בכ"ח באב וג"כ היו מ' יום מבוס דתמוז הי' מעובר וא"ש דכל המ' יום היו שלמים עם לילה שאחריהם ויתכן שבהם שם בהר גם במ' האמצעים כמ"ש בתנחומא: ע"ב איתה מבילה עג"ע. ירושלמי סוטה פ"ט ה"א: ואינה מטמאה בנגעים. ע' ת"כ מצורע פ"ה ושם וביומא יב' פלוגתא דרבנן ור' יהודה מובא בירושלמי ערלה פ"א ה"ב ועמ"ש יומא שם וע' ירושלמי מע"ש פ"ג ה"ג ובסוטה רפ"ע ובב"ר פנ"ע לענין אי ירושלים נתחלקה לשבטים: נותן לך לרשתה. כ"נ בירושלמי סוטה שם מקרא זה: אחוזתכם. בת"כ מצורע פ"ה מקרא ובא אשר לו וכ"נ בירושלמי ערלה פ"א ה"ב: אין מגדלין חזירים. פס"ר פי"ד: קופה של דינרין. בירושלמי ברכות פ"ד ה"א ותענית פ"ד ה"ה ב' קופות של זהב: ארבע מאות פרסה. בירושלמי שם ארבעים שבה: חכמת יונית. עי' תוספתא ע"ז פ"א וירושלמי פאה פ"א ה"א וסוטה פ"ט הט"ו ובבלי מנחות סד: ועל אותה שעה. בירושלמי שקלים פ"ה ה"א הא' עובדא דעומר מגגות גריפין הוא בעת שיבשה א"י ודחוק למצוא גרם כראוי ובעת שנשלו הזיר איתא בירושלמי ברכות שם ותענית שם שגרמו עונות ובטל התמיד ושתי הלחם. בירושלמי שקלים שם על עומר מעין סוכר ובשנה אחרת שנשרפה א"י ולא על הא עיבדא דהכא:

דף פג ע"א עיני עוללה. איכ"ר פ"ב ופ"ג ע"ש ר"ג ובירושלמי תענית פ"ד ה"ה ע"ש רשב"ג רק דשם ובאיכ"ר ליתא שלמדו מהם חכמת יונית: המספר קומי. תוספתא שבת פ"ז דב"ר פ"ב: התירו לו לספר קומי. בירושלמי שבת פ"ו ה"א ע"ז פ"ב ה"ב הוא משלשה דברים שהתירו לבית רבי והשנים איך הוא שיהו רואים במראה ושילמדו בניהם חכמת יונית: ומי אזלי כולי האי. ה"נ מקשה ומתרץ בירושלמי כאן ס"פ ובב"ב פ"ב ה"ה: ע"ב ואפי' על נפרנו. מכלתא משפטים פ"ח ושם ועל רגלו ולא רשם טענו אבנים ונערו הטיל שלג על ראשו ולגנו כו' וכ"ה בירושלמי ה"א וה"ג: יכול סימא את עינו. ת"כ אמור פ"כ מכלתא משפטים ור' יצחק דן שם בק"ו מכופר שהוא תחת מיתת בעליו שבקרא כ"ש לפדיון לתבלות ור"א מוקי קרא לרבות שוגג כמזיד וכ' דר"א מודה לדר' יצחק ואחרי דממון ידעי' מק"ו האי קרא את' לשוגג וע' ירושלמי ה"א כתיב עין תחת עין כו' ובמקום אחר הוא אומר לא תחוס עינך א' שוגג א' מזיד כו' אם אמר מזיד ולא אמר שוגג הייתי אומר שוגג לא ישלם כלום כ"ה גי' הרא"פ ועמ"ש לק' פדי: משום רשעה א'. עי' ירושלמי תרומות רפ"ז כתובות פ"ג:

דף פד ע"א הרי שהיה סומא וסימא. ס"נ בירושלמי ה"א אבל שם צריך כאור דמסיים ע"ז ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו גם לפי' הפ"מ שם דמקרא דמזיד ידעינן הו"ל לומר תני' אידך או ד"א ולפמש"ל פג: גי' הרא"פ יתכן דה"פ דהנה ג"פ כתוב בתורה עין תחת עין א' במשפטים וב' באמור והג' בשופטים וא"ש בירושלמי כתיב עין כו' דרים שני הכתובים המיותרים א' לרבות שוגג והב' דגבי עדים זוממין להורות דהיינו ממון ולהסביר איך אתא פשטות הקרא לדרש זה ע"כ אמר הרי שהיה סומא כו' ע"כ אמר קרא ועשיתם לו דתמיד יהיה באופן א' שיהיה כאשר זמם עין בעין והיינו ממון ע"כ לא דמי שם ומאי קושי' כו' כמ"ש שאן כיון דקרא אתי לזה וכן מוכח בספרי שופטים ק"ל דמקרא דגבי זוממין ילפי' לממון והז"א כ' דמביד ביד דריש ול"מ כן בספרי ולהנ"ל כל הקרא אתי לזה: כאשר יתן מום באדם. במכלתא משפטים פ"ה דריש ר"א כה"ג בכלל ופרט וכלל וכאשר יתן מום הוא כלל בתרא: יד ביד. עמש"ל ובספרי שופטים ק"ן דריש שם ג"ש לא תחוס לקנותה את כפה ממון ור' יהודה אומר נאמר כאן יד ורגל כו' מה כאן ממון וכ' כגי' הילקוט נאמר להלן כו' מה להלן ממון דלגי' הכתובה קשה במאי פליג ר' יהודה אי אג"ש דלא תחוס הלא בעצמו אמר לה בספרי תצא רצג ודבריו בפ' שופטים הם ענין אחר למילף מכאן לחובל במשפטים דהיינו ממון ומה זה ענין פלוגתא ולגי' הילקוט א"ש דת"ק ס"ל ממון ידעי' מקרא דעדים זוממין ור' יהודה ס"ל דלאו מהכא שמעי' ממון אלא מגוף הקרא דפ' משפטים שמעי' ממון מדכ' שבת וריפוי וכרב זביד ור"פ לק' ומהתם אדרבה ילפי' לכאן בג"ש יד ורגל ובזה פליגי ולר"י ילפי' אח"כ ג"ש לא תחוס לקנותה כהת"ק: אלא בדמזיק. נ' דמשום דס"ל דילפי' מכופר בק"ו כבמכלתא משפטים פ"ח וס"ל בכופר בדמזיק ויש להגי' במכלתא ר"א תחת ר' יצחק ובטעות מוגה שם מהגר"א על ר' יצחק השני ר"א וג"ל שגהתו על הראשון כדמוכח כאן ומזה הטעם בתר הגר"א כר"א: ע"ב כויה דאית בה חבורה. בירושלמי ה"א ומכלתא משפטים פ"א כויה תחת כויה ה"ד אם כשפצעו והוציא את דמו כבר כ' פצע ומה ת"ל חבורה [במכלתא איתא ואם תאמר שעשה בו חבורה הלא כבר נאמר חבורה כו' ומה ת"ל כויה תחת כויה] אלא שאם כואו בשפוד [במכלתא על צפרנו ועל רגלו ולא רשם בו כו' ובירושלמי מסיים] על כף ידו וגבת על כף רגלו וגבת או שהטיל עליו שלג או ניגים במקום שאינו כלאה חייב לרפאותו. משמע מהירושלמי דקאי על חבורה דקאמר וגבת גם מסיים לרפאותו וכ' פי' מה ת"ל חבורה כיון דחייב כויה גם בלא חבורה למה כ' חבורה ומשני לענין ריפוי אבל כויה ליכא בי' כ"א צער אך קשה מה שהכנים בירושלמי הטיל עליו שלג כו' דז"א כ"א צער ואין לומר דמיירי באסטניס דבמכלתא שם מבואר דגם באסטנים ומעודן ומפונק אינו כ"א כפול צערו ואולי באופן שהיה ע"י נזק גם לבריאותו. וע"ע בירושלמי ה"ג שם:

דף פה ע"א אלא אומדין כמה אדם רוצה ליתן. בירושלמי ה"א מסיק ליטול אך שם מיירי בצער בלא מקום נזק ועמ"ש בלב אריה להרי"ף: עלו בו נמחים. מכלתא משפטים פ"ו ולגי' הגר"א הוזכר שם הפלוגתא דר"י ורבנן והת"ק שם הוא כדברי ר' יהודה דפוטר משבת ובירושלמי ה"ב ר' יוסי בר' יהודה הוא כדעת אביו וכאיכא דאמרי סבת ור"ש הוא שם כד' רבנן קמאי ושם איתא סביבות המכה וכ"ה במכלתא שם ומינה פשיט שם אבעיית ר' ירמיה להרא"פ דהאבעי' הוא אי סביבות המכה מקרי מחמת המכה וטוב להגי' בירושלמי להגיה בעיית ר' ירמיה סמוך למ"ש תני ריבר"י כו' ומש"ש מן מה דכי ורפה כו' קאי על מתני': ריבר"א. עמש"ל: ע"ב ואפי' על נפרנו. מכלתא משפטים פ"ח וירושלמי ה"א ועמש"ל פה: בושת דרק לי'. בירושלמי ה"א מגייר בושת בטומוס שבידו וע' ה"ו: וא"ת לקתה מה"ד. תוספתא פ"ט ע"ש: בעי רבא קטע ידו. כה"ג אבעיית ר' ירמיה בירושלמי ה"א קטע ידו וחזר וקטעה מלמעלה לענין צער וע' מה"פ דמסייע מכאן לפרש"י: וצמחה וסופה לחזור. קשה דבתוספתא פ"ט איתא בזה רואין אילו עושה סלע נותן לו סלע מנה נותן לו מנה ותקשה לאביי מהתוספתא ובירושלמי ה"ג מבואר ג"כ כהתוספתא וכדעת רבא:

דף פו ע"א ורבא אמר אינו נותן כו'. עמש"ל פה: ע"ב משום בושת דבני משפחה. עי' ירושלמי ס"פ זה: ור"י כו' פרט למתכוין. בירושלמי מכות פ"ב סוף ה"ה מתרץ לר' יהודה דהיינו רבנן דר"מ אתא לרבות המכה בלילה ובירושלמי מגילה פ"ד ה"ו דאיתא ג"כ מזה לא הוזכר שם האי שנוי' לדעת ר' יהודה:

דף פז ע"א וכן היה ר' יהודה פוטרו. ירושלמי מכות שם ובשוטה פ"ב ה"ה: תוס' ד"ה וכן. בירושלמי. מגילה פ"ד ה"ז ומכות פ"ב ה"ה וע' מה"פ שם: בעא מני' ר' אלעזר מרב. בירושלמי כתובות פ"ד ה"א פליגי ר' יוחנן ור"ל דר' יוחנן ס"ל דלאב ור"ל ס"ל לעצמה וכפלוגתתם כאן בע"ב ושם בקוטע ידה ועתוס' כתובות מ"ג ע"ב ד"ה שפצעה שכ' דבקוטע ידה ל"ש דשייך האב בפחת מעש"י בזמן נערותה ובירושלמי מבואר דגם בקטע ידה פליגי ועש"ק: ע"ב מודה רב כו'. נ' דה"נ כוונת הירושלמי כתובות שם מסבר סבר רשב"ל מעשה ידיה שלו [כגי' הק"ע שם] עד שתבגר פי' שאין מגיע להאב כ"א פחת מעש"י שעד שעת בגרות ומ"ש ר"ל דלעצמה היינו הפחת שאחר בגרות ור' יוחנן ס"ר שנים מבגרות ואילך כיון שהיתה החבלה בנערותה כ"ז לאבי' ור' אבין קאמר התם דפלוגתייהו קודם בגרות ולאחר בגרות כ"ע מודו דלעצמה: החובל בבתו קטנה פטור. בתוספתא פ"ט נזקה שלה והשאר פטור חבלו בה אחרים נזקה שלה והשאר כו' ובירושלמי כתובות שם מייתי לה לסייע לר"ל דלעצמה: עמך במצות. עי' ירושלמי כתובות פ"ה ה"ה כאן פ"ח ה"ד: ור' יוחנן אמר. ה"נ בירושלמי כתובות פ"ד ה"א פלוגתא דר"י ור"ל כמש"ל ע"א:

דף פח ע"א יצא עבד שאין לו אחוה. ספרי תצא רנ"ב: בעדות בנים. ספרי תצא ר"פ וירושלמי סנהדרין פ"ג שבועות פ"ד: ע"ב כי מיית אב מיהא אית ליה. בירושלמי כתובות פ"ט ה"א ובב"ב פ"ח ה"ח פשיט התם למכרה היא ומתה היא מפליגתא דר' ורשב"ג ב"ב קל"ז ע"א נכסי לך ואחריך לפלוני דבעל הוי כמו אחריך והכא לא הוזכר ראי' זו משום דלמ"ד קנין פירות כקנין הגוף מעכב קנין פירות דבעל את מכירתה מכא"כ באחריך שלא גם הפירות הם של הראשון: תוס' ד"ה באושא. עש"ק כתובות פ"ט ה"א ד"ה בדין:

דף פט ע"א אומדין כמה אדם רוצה. ירושלמי מכות פ"א סוף ה"א: ע"ב לאשה אבל לא לאיש. ה"נ הכי תני בריית' בירושלמי יבמות רפ"ו רק דהתם איתא בהו גם עבדי נ"ב ומסייע כחד' לר' יוחנן שם מכר הבעל נ"ב אינן מכורין ובאידך מסייע לר"ל ולר' יוחנן דתי קן דמסייע לר"ל דבאתרור הקילו והיינו באתרור מפקיע מידי שעבוד ועש"ק שם וכ"מ בגיטין פ"ד ה"ד ופסחים פ"ב ה"ב ד זהו כוונת קל הוא באתרור:

דף צ ע"א המוכר עבדו כו' ל' יום. בירושלמי קדושין פ"ג ה"א המוכר עבדו לאחר ל' ע"ש אית תניי תני כו': צרם באזנו. ת"כ אמור פ"ב: ע"ב מקצתן נעשו עדים. בירושלמי ר"ה פ"ג ה"א סוטה פ"ט ה"א סנהדרין פ"א ה"ב ע"ש אית תניי תני ושם מדמה לקידוש החדש והוא דלא כסוגי' הבבלי ועי' מה"פ שם ומ"ש ביפ"ע ר"ה כה: ואין עד נעשה דיין. שם ושם: שמעון התימני אומר. מכלתא משפטים פ"ו ע"ש ר' נתן ואמר שם שהם בידוע כו' ויש לפרש גם כר"ע ועי' ירושלמי סנהדרין פ"ט ה"ב וה"ד דבעינן שיהא כאן כדי להמית ובספרי מסעי קס מכלתא משפטים פ"ו מקרא אשר ימות בה וע"ע מכלתא פ"ו שם ובת"כ אמור פ"כ:

דף צא ע"א לקטלא הוא דאמדינן. עי' ירושלמי נזיר פ"ט ה"ה סנהדרין פ"ט ה"ג: כנגד עינו. מכלתא משפטים פ"ט: אחוז ותקע. כ"ה ג"כ בירושלמי כלאים פ"א ה"ב דתני תפש בו ה"ז חייב: אמרי במערבא משמי' דר' יוסי בר' אבין. בירושלמי פ"ו ע"ש ר' יוסי שהם ואפשר דהוא בר' אבי שבקרא ר' יוסי בר' בון בירושלמי דאמכן כה"ג בירושלמי שהולא שהם. והנה שם איתא עד שיהא שניע בו סרוס

עד גופו עד כליו אלא רקק ולא הגיע בו הרוק שהו א"ר יוסי הד"א המבייש את חברו בדברים פטור ודחק כמפרשים בזה ובענ"ד נ' דהאי אלא הוא פשיטות דהם תאמר הגיע בו הרוק בינו בכליו א"כ תא לא הגיע בו הרוק שגם בכליו לא נגע ולזה לא צריך למעטיה דודאי מין לחייב את הרק אלא חברו. ולמה תני שהגיע בו הרוק למעט לא הגיע וע"כ דהיינו בגופו ולא הגיע היינו בכליו וע"ז א"ר יוסי הד"א המבייש בדברים פטור: ע"ב מי מותיב להו בתעניתא. בירושלמי שבועות ע"ג ה"ס מפרש בההוא דמשתבע דלא למיתן לחבריי' מיכלא ממתני' מפרעו' ויתיב לי' דהיינו נשבע לבטל את המצוה להיות עני גבל יגוע ברעב: מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם. עב"ר פל"ד אך לשכית החונק א"ע: אלא שליפד. במד"ר פ"י ע"ש ש"ס ר"א ובירושלמי נדרים פ"א הל"א ע"ש ר"ש: אתה אמרת לי. תוספתא סנהדרין ס"פ ומובא ג"כ בירושלמי שבועות פ"ד ס"ה: ובאילן העומד לקציצה. בירושלמי שבועות שם וכתובות פ"ג ה"ה מבואר דפטור ובתוספתא כאן פ"ט משמע דחייב. ואפשר דהיינו כה"ג דטען אנא בעינא' למעבד הא מצוה ולא מיגן אתה אמרת לי: תנ"ה רק עץ. ספרי שופטים ד"ר:

דף צב ע"א ת"ל רק. בספרי שופטים שם ת"ל אותו תשחית וכרת והגר"א הגי' שם כבכאן ושם הוא ע"ש ר"א ברי"ם: ומנין שאם לא מחל. במד"ר פי"ע: דאשת נכיא בעי אהדורי. בב"ר פנ"ב מפרש דנביא הוא וידע שלא נגעת בה ולא נחברה עליו: שהיה לו ללמוד. בב"ר שם מיכן שאין שתראה בנ"ב: שלשה באים. בב"ר שם נאמר עצירה בפה עצירה בגרון עצירה באזן כו' ועי' פס"ר פמ"ב: כל המבקש רחמים על חברו. עי' פס"ר פל"ח: תוס' ד"ה אנו. בב"ר. פצ"ה שם מבואר דהם ראובן לוי בנימין שמעון יששכר שלא היו גבורים ולא הוכפלו בשמות ובספרי ברכה שנ"ד שנ"ה כבגמ': תוס' ד"ה מי. במדרש. ב"ר ספ"ד מדרש משלי א': ע"ב מלתא גנאה דאית בך. ב"ר פ"ס: לא לחנם הלך זרזיר. ב"ר פס"ה: בירא דשתית מיניה. במד"ר פכ"ב:

דף צג ע"א המוסר דין. ב"ר פמ"ה בשינוי לשון ועי' ספרי ראה קיז תלא רעת מכלתא משפטים פמ"ח: הואיל ובשית. ב"ר פנ"ב: יש כן שהוא כלאו. בירושלמי ה"א איתא האומר סמא עיני שמזיקתני חייב ע"מ לפטור חייב אמר ר' אלעזר בהן שהוא כלאו מתניתא אבל בהן שאינו כהן פטור מלתי' דר"א משום פגם משפחה ר"ל אמר בהן שהוא כהן היא מתניתא אבל בהן שהוא כלאו חייב מלתיה דר"ל אמרה בשמין לקרובים בושת ואין לזה באור מרווח במפרשים. ובענ"ד נ' דה"ק דר"א מתרץ רומי' דברייתא דתני בם שמזיקתני אמתני' וע"ז מפני דהברייתא מיירי בהן שהוא כלאו ע"כ חייב גם במזיקתני ובמתני' מיירי בהמה דתלינן שהוא כלאו משום פגם משפחה אבל בהן שהוא כהן גם בל"א מזיקתני פטור ור"ל קאי על מתני' דלא תני שמזיקתני גם בהן שהוא כהן חייב משום דשמין לקרובים בושת ולא מני מחיל ובהן שהוא כלאו גם במזיקתני חייב כהברייתא וכ"מ ביניהו דלר"א בהן שהיא כהן פטור במתני' רק בסתמא דמשמעו לכך ולכך חייב ולר"ל גם בהן שהוא כהן חייב כ"נ בענ"ד בבאורו בלא הגה"ה: ולא לאבדה. ירושלמי פ' בתרא דשבועות ה"א: תוס' ד"ה ורמינהו. כדדרים במכלתין. נ"ל במכלתא משפטים פט"ו ופט"ז: מיקץ קין להו. בירושלמי שבועות שם לשמור ולא ליתן במתנה א"ר יוסי והוא שאמר ליתן לכל מי שירצה אבל אם אמר לפלוני כו': ע"ב ורמינהו. ה"נ מקשה בירושלמי ה"א ומשני הן דתימר לבון בשינוי בשעשאו צופים [פי' המפרשים ציפי צמר]. ומקשה שם מלימא לבון בלא צופים שמא יש צופים בלא לבון [נ' דצ"ל שמא יש בגד בלא צופים וצופים בלא לבון] א"ר יודן קל הוא שהקילו בגזלן גזל שלא ולבנו אית לך מימר שעשאו צופים עוד קל הוא שהקילו ודחקו המפרשים בזה ובענ"ד נ' דקאי לתרץ הקושיא דל"ל למיתני בגדים אחרי דהשינוי צופים נעשה מקודם. דאפשר דפי' צמר ועשאו בגדים היינו עורות צמר ועשאן בגדים וא"ש גזל שלא ולבנו [כנ"ל היינו שעשאו לבים] אית לך מימר שעשאו צופים דשם אין שייך צופים וא"כ אין הכרח למ"ש ר' יודן קל הוא וע"ז משני עוד קל הוא דעדן מוכח כן וע"ז מייתי הא דגזל מרים כו' ותסר שם כך אר"א דבגיטין פ"ה ה"ו דאמר עלה דכשיפן כ"ע מודי דהוי שינוי וקשיא א"כ מגזל עצים ועשאן כלים הא ע"כ שיפן תחלה וע"כ לומר קל הוא כו': גזל עצים ושיפן. עי' תוספתא פ"י בשינוי: ותנא ברא שינוי דאורייתא קתני. בירושלמי משמע איפכא דלבון ושפוי הוי שינוי קל ובדותק יש להתאים עם האמור פה: ב"ש. עמש"ל סח.:

דף צד ע"א הם ולא ולדותיהם. ספרי תצא רפא: ראב"י אומר. תוספתא סנהדרין פ"א ירושלמי שם פ"א ה"א ועמש"ם ו: דכנ"ל דאב"י ולא כמש"ם ר"א שהם: ארשב"א. תוספתא כאן פ"י ועי' ירושלמי קדושין פ"ב ה"א דאיתא שם דרשב"א ס"ל כר"מ דשינוי קונה ונ"ל דס"ל שם בירושלמי כרכא הכא: מצות פאה. תוספתא פאה פ"א ודברי ר' ישמעאל ליתא שם ובירושלמי לא הוזכר מזה כ"א מב"ש פ"א חורה פאה לעומרים וכן בפ"ב ה"ה ופ"ד ה"א ועי' מה"פ פ"א ה"א ד"ה לא אמר: אלא לגבוה. עי' ירושלמי בכורים פ"א ה"ב דשם איתא ג"כ סברא כזו ולגבוה שאני: מהב"ע. עמ"ש נרכות מז: רש"י ד"ה חייב בפרט דהפקר פטור. עי' ת"כ קדושים פ"א וירושלמי פ"א דפאה ה"א ופ"ג ה"ג: ופטור מן המעשר. בירושלמי מעשרות פ"א ה"א אמר רב הפקיר קמה וחזר וזכה בו הפרים ממנו תרומה תרומתו תרומה הפקיר שבלים וחזר וזכה בהן ותרם אין תרומתו תרומה ע"ש: אין שמין. עמש"ל יא.: ע"ב אין רוח חכמים נוחה. ירושלמי סוף שביעית ותוספתא ספ"ח שם: הניח להם אביהם. תוספתא ב"מ ספ"ה וירושלמי לק' פ"י ה"א: בריין הוא דאביהם נמי. קשה הא בתוספתא שם מבואר דהמלוה ברבית ועשה תשובה חייב להחזיר וי"ל דהתם לצ"ם קאמר ולצאת לא נקט גבי בניו. אין חייבים להחזיר כ"א לא יחזירו ועתוס' ד"ס כא: פרה וטלית. בתוספתא שם פרה שדה וטלית: הגבאין והמוכסין. תוספתא ב"מ פ"ח ירושלמי שם פ"ו:

דף צה ע"א על המרים הגזול. עמש"ל סו: נג: רש"א. עי' תוספתא רפ"י: וקרקעי אינה נגזלת. ירושלמי פאה פ"ב ה"ה כאן פ"י ה"ו ועמ"ש סוכה ל' ע"ב: קסבר ר"מ שינוי קונה. וכן תפס הגמ' לק' קב: ובירושלמי קדושין פ"ב ה"א איתא דגם רשב"א ס"ל כר"מ עמש"ל נד. ולק' קב: אחריות לאו ע"ס. עמ"ש ב"מ יג.: ע"ב ילדה אין לא ילדה לא. ה"נ מדייק בירושלמי סוף ה"א רב חסדא דכתובה והשמינה מחזירה בעינה ולפ"ז ל"ק על התוס' לעיל סב. ד"ה אנא שכ' דגם בנתפטמה מהני' כשעת הגניבה מהירושלמי דהירושלמי לשי עתו דמדייק כנ"ל והתוס' קאו לשיטת הבבלי כאן דדמי לעולם לא ילדה נמי כו':

דף צו ע"א ר' מתון אריב"ל. בירושלמי סוכה פ"ג ה"א ר' מלוך בשם ריב"ל מלקט התיומת כמו שנפרדו העלין ומשמע דהכשר כמו כנפרדו עלין במתני' רפ"ג דסוכה ועמ"ש בסוכה לב: ומוכח דס"ל להירושלמי כל"ק הנא דנטלה שאני: ע"ב אלא אפי' כתשה. בירושלמי ה"ב כ' דס"ל דוקא כתשה הוי שינוי אבל הזקינו א"ל הס"ל משום דע"י הטבע נעשה כן ממילא דהכי איתא התם ר"ס אמר בגזל עגל ונעשה שור אבל גזל והזקין א"ל הס"ל במוהל אמר אפי' גזל עגל ונעשה שור א"ל הס"ל וכ' פי' דמפרש למתני' בכתשה דהוי שינוי ותהו הזקין דמתני' בכתשה דלא הדר ושינוי מלרך הטבע דוקא אבל בעגל ונעשה שור או הזקין ל"ה שינוי דזהו דרך הטבע וא"ל הס"ל. והמפרשים כלאתו מאד והגי' בענ"ד כתבתי: עגל ונעשה שור. בירושלמי תני רב קרנא גזל עגל ונעשה שור משלם תשלומי ד' וה' עגל ובמקום גזל כו' נ"ל גנב ועמש"ל סה:: אמר רב הלכה כר"מ. בירושלמי ע"ש רב יהודה:

דף צז ע"א אר"ה נסדק נסדק ממש. בירושלמי ה"ג החליף ר"ה שיטתו דשם מפרש פסלתו מלכות היינו נסדק וכרב יהודה הכא ושמואל שם קס בשיטתיה דר"ה הכא: ע"ב של מ' הראשונים. בתוספתא פ"א דמע"ש איתא דמתלין ובירושלמי פ"א דמע"ש ה"א איתא כמטבע של מ' הראשונים נימר אם היה יוצא ע"ג צורתו מחלל ואם לאו אינו מחלל וכ' דמתרץ שם התוספתא עם ברייתא זו דשתי אהדדי דהתוספתא מיירי ביוצא וברייתא באינו יוצא והגר"א הגי' בתוספתא שם היוצאין והוא מבואר כמילות הירושלמי: אין מחללין על מעות של כאן. בירושלמי מע"ש שם אין מחללין שכאן בבבל ולא על המעות שבבבל כאן. לא על המעות שכאן בבבל כאן בעומד בבבל. מעות שבבבל כאן בעומד כאן [היו לו מעות מבבל לבבל והוא עומד כאן הגר"א מותק זה] נימר אם היתה דרך פתות: מחללו ואם לאו אינו מחלל וטבות כן. וכ' פי' לפי הגהת הגר"א דקאי על מאי דקאמר בעומד בבבל למעט דאם עומד בירושלים ויש לו מעות בבבל של ירושלים מחלל [והוא כסברת הרמב"ם פ"ה ממע"ש הי"ד דתלוי במקום המחלל] נימר אם היתה דרך פתוחה פי' שאין המלכיות מקפידות ויכול להוצילן אז מחלל וא"ל אינו מחלל וטבות כן ונשאר כן ובתוספתא פ"א שם היה כאן ויש לו מעות בבבל מחללין וע"כ מיירי מעות של כאן ויתכן שמחמת זה הוכרח הירושלמי לאוקמי הא דאין מחללין בעומד בבבל. והגר"א מגי' בתוספתא מעות של בבל בבבל והוא כד' הראב"ד דתלוי במקום שהמעות שם וצ"ע למה תפס דעתו שהוא נגד הירושלמי ובפנ"א האדכתי: התקינו. ה"נ בירושלמי שם ע"ש ר' אבין:

דף צח ע"א כיצד היו לו. כ"ב ירושלמי פ"ב דמע"ש וליתא שם כ"א תוספתא היא בפ"א דמע"ש וירושלמי פ"א דמע"ש סוף ה"ה איתיה בשינוי יכול אם היו לו מעות בהר המלך כו': הכהו על עינו. מכלתא משפטים פ"ט: כנגד עינו. עמש"ל נא. ד"ה אתו: העושה מלאכה. עש"ק ומה"פ גיטין פ"ס ה"ס ד"ה מתניתה מ"ש בישוב ד'הרמב"ם והניגע לסוגי' שם יבואר בס"ד בגיטין שם: השותף שנדר. בירושלמי שבועות פ"ו ה"ו פלוגתא דר' הגילא ור' מנא ח"א חייב וח"א פטור ועב"ך ח"מ סי' כ"ס סקט"ז דכ' דהירושלמי לא חייב מדינא דגרמי כ"א משום קנסא כדמוכח לי' הירושלמי מ"ד חייב משום קנס ועמ"ש סנהדרין ו.: ע"ב גזל חמץ. עי' ירושלמי כאן ס"ג דאיתא דנשבע לו קודם הפסח חייב לשלם דמי החמץ מעלית ועמש"ל סו: ר' יעקב אומר. עמש"ל מה.: שהרקיבו כולן. בירושלמי ה"ג ר"י בן פזי בשם ריב"ח וכן שהרקיבו מן הכנימה אבל אם הרקיבו מתולעת בריאין הן: לנעץ בהן מסמר. בירושלמי ה"ד ר"ס אומר והוא שקבע בו מסמר האחרון כדי לזכות לכלין מאי דמיקי במסמר הוא כיב אסי פ: אך מה דנעי שיכוין לזכות משמע שנשבר שלא ע"י הכאתו המסמר וחייב משום שקנה הכלי והיא באחריותו. ונ"ל דמעשיו מוכיחין כוונתו דאל"כ מי יעיד על כוונתו להייבו:

דף צט ע"א ורב"ע המקדש בתלוה א"מ. בירושלמי קדושין פ"א ה"ב ובפ"ב ה"א משמע דס"ל דלכ"ע המקדש במלוה מקודשת והפ"מ כתב לפרש דמקדשה בהנאת מחילת מלוה וקשה א"כ אמאי ארשב"א דמסתייר ש"פ בה הנאת מחילה ג"כ ע"כ ש"פ גם מ"ש כן בשם רש"י בקדושין מז. הלא התם בבבלי מוכיח מזה דס"ל המקדש במלוה מקודשת ורש"י כ' בשם מ"ד מקודשת דהיינו בהנאת דמחיל לה אבל לא באמר לה כן התקדשי לי בהנאת מחילה: ע"ב באמת אמרו. עמ"ש שבת יא.: התם בקבלי פליגי. עמש"ל מה: ובירושלמי פ"ד ה"ע: לצביע לו אדום. בירושלמי קדושין פ"ב ה"א טעמא דר"מ משום דכל המשנה מדעת הבעלים גזלן הוי והוא כעין דהכא ומש"ש דרשב"א כר"מ ק"ל כיון דהברייתא שם רשב"א א' משום ר"מ הו"ל לומר ר"מ כדעתיה: מנין לכשילא. עמ"ש סנהדרין לא: המראה דינר לשולחני. תוספתא כאן פ"י ובירושלמי כלאים פ"ז ה"ג משמע דהוא מטעם קנס ועב"ך ח"מ סי' כ"ס ס"ק ט"ז: דתני רב יוסף. מכלתא יתרו פ"ב ע"ש ר"א המודעי:

דף ק ע"א ר"ל אהוי לי' דינרא לר"א. בירושלמי כלאים שם איתא אחד הראה לר"א סלע ואמר טבא הוא ונפסל א"ה"כ ואתא עובדא קמי' דר"ל וחייבי' ושם ר"א אמר דברייתא כמראה כו' רבנן היא ור"ל אמר דר"מ היא וחייבי' ר"ל ע"ש דעת ר"א שאתה אומר רבנן היא לדעתך זיל שלים: דן את הדין. ירושלמי גיטין פ"ה ה"פ סנהדרין פ"א: טימא את הטהור. עמ"ש בסנהדרין ו.: לצביע לו אדום. עמש"ל נא: השבר נפשו. בירושלמי כלאים פ"ז ה"ג מבואר דר"ל מחייב מן הדא מתני' כמסקנ' ור"א דאמר דהמראה כו' רבנן היא כייט דס"ל דהני רבנן ר' יוסי ור"ש דפליגי הוא משום דס"ל אין אדם אוסר דבר

דבר שאינו שלו אבל אם היה אוסר מודו דחייב באחריותו [ועי' תוס' כאן ד"ה מחילת] ולא ס"ל לבירושלמי דהוי' דמדתה כאן דבידים: מחיצת הכרם שנפרצה. תוספתא כלאים פ"ג: ע"ב תוס' ד"ה אם. בירושלמי. כאן ה"ס:

דף קא ע"א הנותן עצים לחרש. תוספתא פ"י: בגד שצבעו. ערלה פ"ג ה"א ושם מבעיא ליה מהו לסמוך בו כרעי המטה למאן דמתיר בתרם הדדייני דפליגי ר' יוחנן ור"א בבבלי ע"ז לב. חד אסר והד שרי ובירושלמי שם ר"י אסר ור"א שרי ותקפד ר"ז לקבלי' דר' יונה אפי' למ"ד תמן מותר הכא אסור ע"ש וכ"ה בירושלמי ע"ז פ"ב ה"ג: ערלים לא יאכל. ת"כ קדושים פרק ה' פרשה ג': תהיה בהויתה. עי' ת"כ בהר פ"א דשם דריש תהיה אף להדלקת הנר ולצבוע בה צבע וכ"ה בירושלמי רפ"ז דשביעית ועמ"ש לק' ע"ב: ע"ב ממין הצובעין. פרש"י ואסור לצבוע בהן ועי' פ"מ רפ"ז דשביעית אהא דאיתא שם צובעין לאדם מהו שיהא חל עליהן קדושת שביעית כ' דלצביע' דבגד ודאי מותר והשאלה היא אם מותר לאדם. וע"ז פשיט הירושלמי דמותר לצבוע לאדם וקשה דא"כ איך תני צבע שצבעו בקליפי שביעית ידלק גם מהמעות הגמ' כאן דיש איסור צביעה. והגר"א הגי' בירושלמי מנין במקום מהו ולפ"ז כ"פ דמתני' דקאמרה דחל קדוש"ש על הצביעה ע"כ היינו לסתיר צביעה לאדם כמו האכילה ולאסור לצבוע לבגד דהוי כמו לסחורה ומנין דמותר לצבוע לאדם וע"ז קאי מה דמייתי שם הדרש לכם גם לצביעה וא"ש ורש"י דכ' אסור לצבוע על כרחך פי' לבגד. ורמינהו. לפרש"י דכ' דהסקה הוי כאכילה ע"כ צ"ל דהקושיא הוא מאחר הביעור דלהסקה אין מותר כ"א קודם הביעור וקשה דהלא בירושלמי שביעית פ"ט ה"ה איתא דעלי קנים אין להם ביעור כלל. והוא מהתוספתא שם פ"ה ואף דבעלי גפנים יש להם ביעור אין לומר דהקושיא הוא מעלי גפנים דכיון דמתנית' בהד' עלי קנים מוכח דלא מיירי כאן לענין אחר הביעור. ועו"ק מ"ש רש"י דהסקה הוי כאכילה הא גם אוכלי בהמה אין שורפין כמ"ש הרא"ש שביעית פ"ט מ"ז ועמ"ש תענית ו: ואיך כתב רש"י דהסקה כאכילה ואולי רק במיני צבעונין דליכא אופן אחר להנות מהן כתב רש"י דמותר הסקה אבל הוא דוחק דהלא מותר לצביעה לאדם כנ"ל ונולא פרש"י נ' בעני"ד דהסקה אסור במיני צבעונין וכן בעלי קנים אם לא לקטן לעצים וקושית הגמ' כך היא כיון דבצביעה יש שני דברים א' מותר וא' אסור צביעת בגד אסור דהוי כסחורה וצביעת אדם מותר דדמי לאכילה ומשום צביעת אדם חל עליה שביעית אף דסתמי' הוא לצביעת בגד ובכ"ד שא"ר כ"א לסחורה אין חל קדוש"ש ולמה ל"מ לקטן לצביעת בגד שלא תחול קדוש"ש ויהיה מותר צביעת בגד והסקה דהו"ל כעצים בעלמא. והלא בעלי קנים אף דחזי לאכילה מהני מחשבת עצים ומשני דשאני בצביעה משום דגם צביעת בגד הו"ל הנאתו וביעורו שוה ע"כ אין מחשבה זו מוציאה מצביעה דאדם משא"כ לקטן להסקה שפיר מוציא מחשבה זו שאינה ממיני קדוש"ש דהנאתו אחר ביעורו ממה שעומד גם לד"א שי"ב קדוש"ש: עצים דמשחן. עי' ירושלמי פ"ז דשביעית ה"א לגי' הגר"א ופי' אפשוט דהדלקה מותר ולגי' הגר"' אפשוט די"ב קדוש"ש:

דף קב ע"א אין מעשרין פירות שביעית. עמ"ש סוכה מ: ולא לכבוסה. בירושלמי פ"ז דשביעית ה"א בעי מיני כביסות אי חל עליהם קדוש"ש ופשיט הבורית והאהל כו' דמותרין לכבוס ומשום דחל עליהם קדוש"ש ולפי הילוך הסוגיא שם דכ"מ דאמר חל פי' דאין זה הורדה מקדוש"ש א"כ גם מפירות מותר לעשות כבוסה והלא בפ"ת ה"ה שם ובנדרים רפי"א מייתי פלוגתא דר' יוסי ורבנן ואיך יסתום כאן דלא כרבנן וכן קשה ברמב"ם שכ' כן ושם נ"ב נ"א אין חל קדוש"ש וכן צריך לגרוס בירושלמי: רש"י ד"ה תנאי היא. עמ"ש סוכה מ: ובפשוט י"ל דלא נצטרך לומר דמיירי ר' יוסי בלקטן לכבוסה דל"מ כן בגמ' בירושלמי. דה"פ דלרבנן דאסרי משרה וכבוסה ס"ל דהמיוחדים למשרה וכבוסה אין בהם קדוש"ש וא"כ כל הפירות שילקטו גם למשרה ולכבוסה לא יאסרו ולא יחול קדוש"ש ויהיו מותרים למשרה וכבוסה וע"כ לומר דמשום דסתמן לאכילה קיימי ע"כ חל קדוש"ש לאסרם במשרה וכבוסה ולר' יוסי דמתיר במשרה וכבוסה ס"ל דגם בזה יש קדוש"ש אין ראיה לומר סתם כו': ולא למלוגמא. ת"כ בהר פ"א ועי' ירושלמי רפ"ז דשביעית ופ"ח שם ה"א: הנותן מעות לשלוחו תוספתא ב"מ פ"ד ובירושלמי כאן ה"ה קדושין פ"ב ה"א: ע"ב תני חדא אם פתתו. ירושלמי ה"ה ושם הסוגיא משונה ופי' המפ' דחוק. והנוע"י משבשה ובעני"ד יש לפרשה בלא הגה"ה דהכי איתא התם מ"ט דר' יודן שלא נתכוין המוכר לזכות אלא לבעל המעות [גלגלת הותירו לאמצע] ולמה אין חולק עמו [קושיא זו קאי על הברייתא שבדמאי פ"ו ה"ה ובבלי כתובות נח: והיא תוספתא דמאי פ"ח הוסיפו לו א' יתרה היא לשליח דברי ר' יהודה ובירושלמי שם טעמי' משום דלא נתכוין המוכר לזכות אלא ללוקח והשתא דאמרת לר"י לבעל המעות קשה אמאי לא יחלוק המשלח עמו בהיתרה כמו לר' יוסי שם ומשני] שאסור להנות מחברו [לעולם ללוקח נתכוין וטעמו הכא דאין להשליח להנות מריוח עסק שעשה ממעות זולתו משא"כ בהיתרה שלא מן העסק הוא] מעתה אפי' אמר לו ליקח לו חיטים ולקח לו חיטים [לפי הסברא דקיימית השתא דכוונת המוכר ללוקח קשיא] לא נתכוין המוכר לזכות אלא לבעל המעות [פי' כה"ג דקיים שליחותו] ובשעה שא"ל ליקח חיטים ולקח לו שעורים לא נתכוין המוכר לזכות אלא ללוקח וקיים מה בידי' [פי' מה אתה מתרץ על קיים שליחותו הא בהוסיפו לו א' כו' ג"כ מיירי בקיים שליחותי'] א"ר נסא בשעה שקיים שליחותו לא נתכוין כו' [פי' רק בשעה כו' וההוספה היא אחר שקיים שליחותו וע"ז לא נעשה שליח] ולמה חולק עמו [פי' מתחלה נתן טעם על מה שהמשלח נוטל חלק ועתה שואל למה לוקח השליח חלק ומשני] משום שבאה ההנאה מתחת ידו: א' המקדיש. ה"נ בירושלמי ה"ס: אין לו בכשות אשתו. ירושלמי גיטין פ"ד ה"ג: תוס' ד"ה אין. לפמ"ש בירושלמי כאן ה"ס ר' נסא בשם ר' בון. בר חייא האומר ערכי עלי ע"מ שלא לסדר מהפך פנוני אין מסדרין לו מאותו החפץ ל"ק קו' התוס' מערכין ועגו"י:

דף קג ע"א אי כי קא זכני אמרי. בירושלמי ב"מ פ"ה ה"ו איתא שם כה"ג עובדא דכהנא וליתא שם האי תנאי רק דא"ל סב מני' ארבעין כורין רברבין: נותן לשליח ב"ד. ספרי נשא סי' ג': ע"ב ה"ז משלם חומש על חומש. ת"כ ויקרא חובה פרש' יג: גזל א' מחמשה. ירושלמי יבמות פט"ו ה"ט ועמ"ש בב"מ לז.:

דף קד ע"א ביד עבדו. בירושלמי מע"ש פ"ד ה"ג ערובין פ"ד ה"ו קדושין פ"א ה"ג מדייק מסיפא דמני העבד לזכות מרבו לאחר ול"א דיד עבד כיד רבו ודאי דמיירי בעבד עברי: שליח ב"ד. עי' ת"כ ויקרא פרשה יג: שליח ב"ד ל"ש. הוא דלא כהירושלמי יבמות פט"ו ה"ט דאיתא שם ר' יוחנן אמר שליח ב"ד שעשאו גוזל ולא שעשאו נגזל ורב אמר שעשאו נגזל ולא עשאו גוזל תילי' דרב מהא דרשב"א שליח ב"ד שעשאו נגזל כו' וא"כ בזה הוא מהופך הן בדברי רשב"א דהכא איתא עשאו גזלן הן בד' רבנן דמשמע הכא דס"ל בין גזלן בין נגזל ושם ליכא למ"ד הכי ובב"מ פ"ג ה"ג נזכר דעת ר' יוחנן שעשאו גזלן ותני הוקן שעשאו נגזל ולא הוזכר שם רב ולא רשב"א ובתוספתא פ"י כך דרשב"א כבירושלמי: ע"ב עדיין אני אומר. ספרי נשא ג' ת"כ ויקרא פרשה ג' במה"ר פ"ח: אינו גובה מן היורשין. פלוגתא והיא ב"ב קעה ר' יוחנן ור"ל עם רב ושמואל וכן בירושלמי גיטין פ"ג ה"ז ס"ל לרב אינו גובה ור' אבהו בשם ר' יוחנן אמר גובה ולק' פ"י ה"א וב"מ פ"א ה"ו הוזכר דעת רב ולא דעת ר' יוחנן:

דף קה ע"ב נשבע עליו מהו. עמ"ש לק' קו.: אמר בן עזאי. ת"כ ויקרא חובה פרק כ"ב ושם ג' אבדות הן וכ"ה בירושלמי שבועות פ"ה ה"א ועמ"ש לק' בסמוך: ר' אמי אר"א לפטור. בירושלמי שבועות שם ר' חגיא בשם ר' ירמיה כולהון לפטור ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוסי לית כן ר' יוסי בעי ויהא כן הפטור א"ר מנא לית כן משלם אבדות ביודע בה ובמוצאה בה ולא במוצאה לא בה ולא במוצאה בה ובמוצאה אנן קיימין אלא שמכחש בה ובמוצאה במוצאה ולא בה בה ולא במוצאה כיני מתניתא בה ובמוצאה ועי' פ"מ ונוע"י ודחוק ובעני"ד נ' לפרש דר' יוסי בעי [אינו ר' יוסי הקודמו דכמה ר' יוסי איכא בירושלמי].ויהא כן הפטור משום דלחיוב קשה ליה אמאי יתחייב בה ולא במוצאה וכ"ש לא בה ולא במוצאה דגם למ"ד גורם לממון חייב הכא בקושטא אשתבע וצ"ל לפטור ור' מנא השיב דלפטור ג"כ לא יתכן בכל הג' אבדות בה ובמוצאה אנן קיימין דאין לפטרו הירושלמי לא מוקי לה בעד א' ומסיק אלא במכחש בה ובמוצאה כו' וכלן לחיוב דמיירי כל הג' שידע בה ובמוצאה רק ג' מיני הכחשות יש שהכחיש שניהם או בה ולא במוצאה כו' ע"כ בכלן חייב שהכחיש עדות ממון שידע בה ובמוצאה ושלא תאמר להגי' לא בה ולא במוצאה במוצאה בה ולא בה וכלן לפטור ע"כ אמר כיני מתניתא בה ובמוצאה ע"כ מוכרח כלן לחיוב ובהכחשה: וכחש בה למדנו עונש. ת"כ קדושים פרשה ב': תוס' ד"ה ושמואל. בירושלמי שבועות שם באמת נשנה איפכא בה ובמוצאה כו' ול"ה זו ואלל"ז:

דף קו ע"א כיון שקבלו הבעלים שבועה. ה"נ בירושלמי שבועות פ"ז ה"א ע"ש ר"ה ורב לא הוזכר שם ומבואר שם בעומדת באונס והיינו כשאלה בעין והנוע"י הגי' באין עומדת באונס וכן לקמן שם מהפך הגירסא כפי דרכו ועפנ"א: היכן פקדוני. ירושלמי שבועות פ"ה ה"א ופ"ז ה"א פ"ה ה"ג: נשבעין ולא משלמין. מכלתא משפטים פט"ז ועי' בירושלמי רפ"ז דשבועות ובמה"פ שם: וקפץ לא מצית אמרת כפל קתני. עי' ירושלמי פ"ח דשבועות ה"ג דשם קפץ פטור מכפל אבל חוץ לב"ד חייב זהוא דלא כמ"ש כאן ועמ"ש: ע"ב הטוש"ג בפקדון. עמש"ל סב: איתיביה. גם בירושלמי פ"ח דשבועות מייתי ר' פדת בשם ר' הושעיא סייעתא לר' יוחנן דהתם דפטר מד' וה' ומשני בטוען ע"י אחר ועמש"ל ר"פ מרובה ובד' עא.: שותף שטבח. עי' ירושלמי ר"פ מרובה: הטוש"ג באבדה. עמש"ל סג.: אין נתינה קנין כלום. ה"נ מקשה בירושלמי פ"ו דשבועות ה"ה מזה על ר' יוחנן ע"ש מאי דמשני ע"ז. ובמע"ש פי"ד ה"ג ערובין פ"ז ה"ו גיטין פ"ה ה"ט דריש לענין דאין מתנתו מתנה: דא"ק כי הוא זה. עי' מכלתא משפטים פט"ו וירושלמי פ"ו דשבועות ה"א ע"ש ר' יוחנן כהכא וחברי' פליגי עלי' וס"ל ערוב פרשיות ועי' מה"פ שם ד"ה הטוען וסנהדרין פ"א ה"א ד"ה כמה:

דף קז ע"א מפ"מ אמרה תורה. עי' ירושלמי שבועות פ"ו ה"א דרב ור' יוחנן מוקי לשבועת מודה במקצת בהלוהו בעדים כו' ור' יודן פליג עלייהו ועי' מה"פ שם ובנוע"י לק' פ"י ה"ג: ע"ב בעומדת על אונסה. ה"נ בירושלמי שבועות פ"ח ה"ג ע"ש ר"ח בשם ר' יוחנן ור' זירא שואלו אם דוקא בעומדת או אפי' בעומדת ופשיט ודאי כבכאן: שבועה שא"ב. עי' ירושלמי סוף שבועות ומשמע שם דאינו נשבע שאינו ברשותו וכ"מ ברפ"ג דב"מ ונ' בעני"ד דגם הירושלמי לא אמר כ"א באופן שמשלם דאז מצע"ל אם חושדין אותו בזה אבל כשאינו משלם צריך לשבע שאינה אצלו ושלא פשע ולא שלח יד ופשוט:

דף קח ע"א אמר לא' מן השוק. ירושלמי שבועות פ"ח ה"ג ושם מוכח דמסיים עלה טבה ומכר משלם ד' וה' ובמתני' שבועות מט. איתא הסיום אבל ליתא שם משביעך משום דלכפל ל"צ שבועה ומכך ברייתא מוכיח הירושלמי דטוט"ג אינו משלם ד' וה' מדנקט לא' מן השוק ולא בשומר ומשני בשאכלו ואח"כ נשבע כו' ופי' הפ"מ דבנשבע קנה שבועה קמ"ל ר' יוחנן דאפי' נשבע ואח"כ אכל והוא תמוה דהא התם כופר שכל ואינו שומר א"כ אינה שבועת ב"ד ובזה ליכא מ"ד דשבועה יקנה ופשוט כמש"ל ר"פ מרובה דבטוט"ג מתחיל החיוב אחר שבועתו ובאכלו קודם ליכא ד' וה' ופשוט: וחמשתיו. עי' ת"כ ויקרא פרק כ"ב:

דף קט ע"א בחיי ובמותי. עי' ירושלמי כאן ה"ח ובנדרים פ"ה ה"ג דוקא דאמר תרווייהו אבל במותי לחוד אינו יכול לאסור על אח"כ לכשיצא מרשותו ע"כ בעינן שיאמר גם בחיי ועי' גליון כאן: ואם אין לאיש גואל. ספרי נשא ד' ע"ש ובמד"ר פ"ח ותוספתא פ"י ובירושלמי ה"ט הובא על מתני' דגוזל הגר ופליגי בזה דהלפי וריב"ח מוקי כריה"ג ורב ור"ל מוקי כר"ע ולא פורש מאי קשי' ליה ועפ"מ ויתכן דגם התם על הסתירה אמאי ל"מ מחילה לנפשי' וכ"כ הנו"י ועפנ"א: ע"ב אין לי אלא איש. במד"ר פ"ח ספרי נשא ד': קנאו השם ונתנו לכהן. ספרי שם: שלא יאמר הואיל. שם: אחוותו מה ה"ל. ת"כ בחקתי פי"א: ומנין שעבודתה ועורה שלו ספרי נשא ו: ואם היה בע"מ. בירושלמי פי"א דיבמות ה"ו איפכא בבע"מ עורן ובשרן שלהן ובזקן או חולה עורן ובשרן שלו:

דף קי ע"א מקריב אונן ואינו אוכל. עמ"ש יומא יג. וסנהדרין יח.: שנאמר ואם אין לאיש גואל. עי' ספרי נשא ד תוספתא פ"י: היה מעלה. שם: נתן הכסף לאנשי משמר. שם ע"ש ר"ע כשבא מזופרין ועי' תוספתא פ"י: נתן הכסף ליהויריב. שם: ע"ב הלקוח. בירושלמי שקלים ספ"א קדושין פ"א ה"ז לענין האחין השותפין: עשרים וארבעה. ירושלמי חלה פ"ד ה"ד ושם ט"ס שכתוב ואף בירושלים וצ"ל וארבע בירושלים:

דף קיא ע"א הב"ע דיהיב כו'. הירושלמי כאן ה"י מוטעה וכ"א מתקנה כרצונו ובעני"ד נראה להגי' באופן מרווח יותר והוא דלתוקי' דמוקי מתני' בשתי שבתות נתן לכל א' במשמרתו ובנתן הכסף קודם יצא ואם האשם קודם לא יצא וכילד יעשה לר' יהודה יחזיר כסף אצל אשם ע"ז אמר אנשי משמר שזכו במשמר שלא בשבתן [נ"ל משבתן] מוציאין מידן פי' משום דתחלת השבת היה ליהויריב שייך לו הכסף ג"כ ור' יוסי דמוקי בשבת א' קבל ידעי' הכסף במשמרתו דיהויריב כדמוקי הכא ס"ל אם קבל במשמרתו היה זוכה כמ"ש בגמ' זה זכה בשלו כו' ז"א אין מוציאין מידן וא"ש: כגון דנפק. עי' ירושלמי ה"י: דכסף כרישא. במד"ר פ"ח: ומנין שלא יצא. ת"כ צו פ"ב: ואמר רבא הכל מעולה. ירושלמי פסחים פ"ה ה"א ע"ש רשב"ל ועי' ירושלמי יומא פ"ב ה"א דבעי התם אי למצוה אי לעכב ועתוס' יומא לד. ומל"מ פ"א מהל' תמידין ותימה שלא הזכירו את הירושלמי: מנין שאם הביא מעילתו. ת"כ ויקרא דבור' דחובה פרשה יא: ע"ב רצה מזה גובה. הוא כדעת ר' יוחנן בשם ר' ינאי בירושלמי כאן ה"א ובתרומות פ"ו ה"ב ור' אלעזר בשם ר' חייא רבה פליג ע"ז וס"ל דרק מן הראשון גובה וכבר ציין הגרע"א לירושלמי תרומות ועמ"ש לק' קטו.: מתני ליה ר' לר"ש בריה. בירושלמי היא פלוגתא ר' יוחנן אמר הניח להם קרקע ור"ל אמר הניח להם גוף הגזלה ובכתובות פ"ט ה"ז גיטין פ"ה ה"ב שבועות פ"ז ה"ז סתים הירושלמי אחריות נכסים קרקע. ומל' הבבלי אלא אפי' הניח כו' משמע דבאחריות קרקע כ"ע מודי ובירושלמי מוכח דהפלוגתא היא אי מע"פ גובה מן היורשים ועי' תוס' ד"ה ואם ובירושלמי מוקי לה כמ"ד מע"פ גובה מן היורשים:

דף קיב ע"א הניח לפניהם גדולים חייבין. בתוספתא פ"י הניח לפניהם אפי' קטנים חייבים וגדולים אפי' שלא הניח הנה חיובו בקטנים הוא כתני' אידך או משום דהניח אחריות נכסים קאמר אולם חיובו בגדולים וכלל גם עבדו ושפחתו העברים דבמותו יצאו מרשותו ולאחריות נכסים אין להם שייכות מוכח דגם בחייו חייבים והיה יכול ר"ח להביא סיוע לדבריו מתוספתא זו. ועי' ירושלמי ה"א דשם מוכח דגם בהניח אחריות קרקע פטורים קטנים מדמקשה ר' בא בר ממל הגע עצמך הרי שהניח להם אביהם קרקע. וגם בכה"ג אמר סומכוס קטנים פטורים: ה"ק גדולים שאמרו. ה"נ מוקי בירושלמי: מכאן אמרו ה"נ בירושלמי ה"א פלוגתא דסומכוס ורבנן: וכי מקבלין עדים. בירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ט העובדא איפכא שגנבו עדות עליו שלא בפניו והיה ר' ירמיה מצטער וכי מקבלין עדים שלא בפני בע"ד אף שהוא עמהם בעיר: ע"ב א"ר אסי א"ר שבתאי. בירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ט א"ר יוסי א"ר שבתי ולפ"ז נ' לגרוס הכא ר' אסי דקרו ליה בירושלמי ר' יוסי וא"ל כהב"ח דהוא רב אסי הקדמון: ושלחו לו ולא בא. ירושלמי שם: אר"י אמר שמואל. בירושלמי שם ע"ש ריב"ל: תשעין יומין. בירושלמי כתובות פ"ט ה"א ושבועות פ"ז ה"ז אלכסה [שם עכו"ם] אמר קומי ר' מנא אנן עבדין טבות שגי מנכון אנן מצלתין כו' א"ל אף אנן עבדין כן כו' א"ל הגע עצמך דהוי בזווי רחיקי א"ל אנן משלחין שלשה אגרות חדא גו תלתין יומין וחדא גו תלתין יומין כו' אין את' הא טבות ואי לא מחלטינן נכסי':

דף קיג ע"א לא יהבינא זימנא בע"ש. בירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ו דייק ממתני' אין דנין בע"ש די"ג הא ד"מ דנין ומקשה אר' חייא בשם ר' אבהו דאמר אין דנין ומשני דמ"מ מד"ס אין דנין לכתחלה וכ"ה בבילה פ"ה ה"ב כתובות פ"א ה"א ועפ"מ: אלא אפי' הניח. עמש"ל קיא: אסור להבריח את המכס. במס' שמחות פ"ב מגדיל עונשו ע"ש: ישראל וכותי שבאו לדין. ספרי דברים טז: כך דיניכם. אשבר דהיינו מ"ש בירושלמי ב"ק פ"ד ה"ג א"ר יוחנן כדיניכן: אר"ש. ת"כ בהר פ"ט ושם לא הוזכר בשם ר"ע ושם מסיים או אינו אלא בעכו"ם שאינו תחת ידך כו' כשהו"א ויצא בשנת היובל כו' שתחת ידך הכ"מ ע"ש וזה לא יתכן לר"ע דאית ליה בקדושין טו: דויצא מיד הגואל קאמר שהוא ישראל ואין ראיה אך משום דהתם ר"ש עצמו אמר כן והכא דהוזכר ר"ע נראה ליתא הסיום דשם. ע"ב לא לך אלא לגר. ת"כ בהר פ"ח ועי' מכלתא משפטים פ"א: גזלו אסור. עי' ירושלמי פ"ד ה"ג ובמה"פ שם ד"ה התיר ובב"מ פ"ב ה"ה ושם עובדות דהתמירו גם באבדתו ע"ש ובדב"ר פ"ג: בר מתא. בירושלמי נדרים פ"ד ה"ב ריב"ל אמר אין אדם נתפס על חברו אלא בארנון וגולגלת רב אמר כל הנתפס ע"ח חייב לו הילי' דרב מהא דהני הגוזל שדה מחברו ונטלוה מסיקין חייב להעמיד לו שדה אחר ולא שמע דמר ר' יוחנן קנס הוא שקנסו בגזלן וכ"ה בכתובות פי"ג ה"ב והכא פ"י ה"ו בקיצור ושם בכתובות ונדרים ר' אבון בעי דהוא רנה ופי' המפ' דחוק ונ' דלפמ"ש בבלי קטז: באתווי אחוויי אין שום ראיה משם לנתפס ע"ח וע"כ דמפרש כפשוטו ומאחר דקרקע אינה נגזלת והיא ברשות הנגזל ובאשר שהמסיק אמר בשביל הגזלן לוקחה חייב ש"מ דנתפס ע"ח חייב וכן פי' הרא"ש פי"ג דכתובות סי' א' וע"ז בעי דאם היה רבה היינו שר ומושל העיר שלוקח בעד תביעתו אם זאת נקרא בארנון וא"כ אפשר לאוקמי כה"ג ואין ראיית רב ראי' וע"ז מייתי פלוגתייהו דר"י בר בון ור"א בר לולייני דת"א בארנון ות"א לי"ה בארנון והוי ראיית רב ראי' והאי לא שמיע פי' לא ס"ל כ"כ בעני"ד:

דף קיד ע"א מיכן יצא נתיל זה. בירושלמי כאן ה"ב מתני' בנתיל שגזלו מן הסליקה וכבורת ובלכד על אחר כו' וכ"ה בספ"ב דכתובות ועמ"ש לק' ע"ב: והגזלן והאנס. עמש"ל סו.: ע"ב שהיו הבעלים מרדפין. הוא כהירושלמי לעיל ע"א: רי"ש בנו של ריב"ב. עמש"ל פא: ישבע כמה נתן. עי' ירושלמי ה"ג דשבועה זו תקנה היא כו' וער"ן פ"ז דשבועות גבי מלוה על המשכון: אר"י אמר רב. בירושלמי אמר רב צריך להביא ראיה שלו כו': ארחב"א אר"י. שם ע"ש ריב"ל:

דף קטו ע"א והוכר הגנב. עתוס' חולין קלד. ד"ה מר שהקשו דבאכלו הלא מזיק מת"כ פטור ובשלא אכלו כ"ע מודי לר"ח דל"פ רק באכלו ובירושלמי ה"א ותרומות פ"ז ה"ב מבואר הפלוגתא בשהוא בעין וצ' לחלק דבמת הגזלן ובניו יורשיו חל עליהם חובת אביהם בשהגזילה קיימת לכ"ע אבל באיש אחר אפשר לחד מ"ד דגובה מראשון. ועי' ירושלמי ה"א דא"ר בא בר ממל דאף ר' חייא ס"ל מוציאין אף מבני. נ' כוונתו כמ"ש בתרומות שם דגם לר"ח אם נתן השני יצא הראשון ע"ש: ע"ב הרי שהיה טעון. תוספתא תרומות פ"ז: מי שבא בדרך. שם: ה"ז לא ישפכם. תוספתא פ"ז דתרומות ובירושלמי שם פ"ח ה"ג: מסננת יש בה משום גילוי. תוספתא שם. ובירושלמי פ"ח שם משונה. משמרה של יין ר' נחמיה אם היתה פקוקה מלמעלה אע"פ שהיא פתוחה מלמטה ר' יהודה אומר אם היתה התחתונה מכוסה כו' וצ' להפך הגירסא דר' נחמי' לדר' יהודה להשוות לכאן והתוספתא ומיושב קו' התוס' ד"ה אימתי פשיטא כו' דקמ"ל אף שהעליונה מכוסה דלא כר"י: אלא שלא טרקו. ירושלמי שם: תורמין מן הטמא. תוספתא תרומות פ"ג ירושלמי שם פ"ב ה"א: ותקלה עצמה. עמ"ש שקלים פ"א ה"ד:

דף קטז ע"א אין הכרעה שלישית מכרעת. עמ"ש פסחים יג. ן: עלה שלו מאליו. לפי' הפ"מ בירושלמי ה"ה מהויב השני לשלם הדמים רק דס"ל דמאי אתר לזכות בו ולא ס"ל הסברא אדעתא דמרי' אפקרי' ולהפ"י והרא"פ הבעיא הוא לענין תשלומין וטוען נתיאשתי וס"ל כהבוד ונתחייבתי לשלם ופשיט דמיאש ולהפ"מ נ"ל שם לא נתיאשתי ולהפשיטות חלוקים התלמודים כנ"ל: ולא הציל. עי' ירושלמי ה"ס: השוכר את הפועל. תוספתא ב"מ פ"ז: ע"ב אף לפי נפשות. וכ"ה בתוספתא ב"מ פ"ז ובירושלמי ב"מ פ"ו ה"ד ליתא תיבת אף ומשמע רק לפי נפשות: מחשבין לפי משאוי ולא לפי ממון. בתוספתא ב"מ פ"ז איתא לפי משאוי ולא לפי נפשות ובירושלמי שם פ"ו ה"ד מחשבין לפי משאוי ולפי ממון ולא לפי נפשות ומשמע דפליגי בפי' התוספתא והבבלי דייק מרישא והירושלמי מסיפא: ואם אמר אני אציל לעצמי. בירושלמי שם ואם נתן לו רשות ופי' במה"פ דהיינו כרבא בפועל ובאמת משמע רשות להציל לעצמו וכ"מ בתוספתא דגבי שיירא איתא ואם התנה עמהם בב"ד ואח"כ גבי חמרין ואם נתנו לו רשות משמע דהיינו כה"ג דהתנה בב"ד לעצמו והכא מיירי בלא הסכמתם ע"כ מקשה עלה: פועל יכול לחזור. עמ"ש ב"מ י' ע"א: אם מחמת הגזלן חייב. עמש"ל קיג: ד"ה בר מתא: דינא או קנסא בירושלמי כאן ה"ו כתובות פי"ג ה"ב נדרים פ"ד ה"ב איתא דר' יוחנן אמר קנס כו' אך לא באתווי כדמוכח כאן ה"ו דאמר והלא קרקע אינה נגזלת פי' והו"ל נתפס על חברו ומשני ע"ז קנס הוא שקנסו להגזלן ועמש"ל קיג.:

דף קיז ע"א ואם נטל ונתן ביד חייב. עי' רא"ש סי' כ"ז מ"ש בשם הירושלמי כ"פ החובל בה מאורה על ממון פלוני אפי' נטל ונתן ביד פטור ומפרש לה הרא"ש בידע שהנם ממונו של פלוני ויכול גם בעצמו ליטלו ועש"ך ח"מ סי' שפ"ח ס"ק כ"ד: ע"ב רש"י ד"ה והי לא. כברכות ירושלמי. ס"ב ה"ח: דן את הדין. עמש"ל ק.: יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות. עמש"ל סב.:

דף קיח ע"א ורישא בבא לצ"ש. ה"נ בירושלמי ה"ז מוקי ר' יוחנן והכא ס"ל לר"י מנ"ב והלה אומר אי"י פטור א"כ מצי לאוקמי מתני' בתבעי' ומן הדין ועגו"י דמוכיח מזה דלהירושלמי כ"ע ס"ל ברי ושמא ברי עדיף ובעני"ד גם בירושלמי פלוגתא היא ועי' ירושלמי ס"פ שבועת הדיינים ובמה"פ שם ובפנ"מ ותכמ"ל: לדעת צריך דעת. בירושלמי ה"ח הוא דעת ר' יוחנן ולהנו"י ר' יוחנן דהתם כשכא: ושמואל אמר. להנו"י הוא דעת ר"ל שם ולהפ"מ ר"ל דהתם כר"ח הכא: ע"ב ברקיעתא. כה"נ בירושלמי ה"ח אהן ברהא ע"ש: בשומר שגנב מרשותי'. עמ"ש בב"מ מ: ובירושלמי שם פ"ג ה"ז:

דף קיט ע"א כל הגוזל את חברו ש"פ. ויקרא רבה פכ"ב תנחומא אחרי יג שגונב שורו של חברו והמיתו כאילו שוחט בעליו: ע"ב מלא מחט. עי' רא"ש בשם הירושלמי והוא בכ"א ע"ש: בליק

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״ט מהל׳ שמיטין הל׳ יד סמג עשין קמט טוש״ע ח״מ סי׳ סז סעיף ב וסעי׳ יב: [יותר מבואר בתוס׳ ד״ב קמה: ד״ה ואין השביעית כו׳]

טו ב מיי׳ שם הל׳ טו טוש״ע שם סעיף יא:
טז ג מיי׳ שם הל׳ ט טוש״ע שם סעיף י:
יז ד מיי׳ פי״ו מהלכות אישות הלכה ט סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ לח סעיף ה בהג״ה:
יח ה מיי׳ פי״ג מהלכות מכירה הל׳ ג סמג עשין קע טוש״ע ח״מ סי׳ רכז סעיף כא:
יט ו מיי׳ פ״ט מהל׳ שמיטין הל׳ י סמג עשין סז טוש״ע ח״מ סי׳ סז סעיף ט:
כ ז ח מיי׳ פי״ג מהל׳ מלוה הלכה ה סמג עשין צד טוש״ע ח״מ סי׳ עג סעיף א:
כא ט מיי׳ פ״י מהל׳ שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש״ע ח״מ סי׳ פ״ז סעיף ג:
כב י מיי׳ פ״ז מהל׳ מקוואות הלכה י סמג עשין רמח טוש״ע יו״ד סי׳ רא סעיף כג:
כג כ מיי׳ שם הל׳ ח טוש״ע שם סעיף כד וסעיף כה:

איבא דאמרי המלוה חבירו (בשטר) לעשר שנים אין שביעית משמטתו. אומר ר״ת דהלכה כלישנא בתרא דה״נ מתני׳ מסייע ליה וקשיא ללישנא קמא (א) ובאזהרות הגיה ר״ת *זמן עשר (כסף) כי ילוש ולא במשפט בחלי ימיו יעזבנו:

המוסר שטרותיו לב״ד. פירש הקונט׳ דהיינו פרוזבול ולא נראה דהא במסכת שביעית (פ״י מ״ב) תני המוסר שטרותיו לב״ד והדר קתני פרוזבול אינו משמט אלמא תרי מילי נינהו לכך נראה דתרי מילי נינהו ומוסר שטרותיו לב״ד מדאורייתא אינו משמט:

ושמואל אומר אין לו עליו אונאה. וא״ת מי דמי הכא השביעית ודאי עקר אבל התם מי יימר דעקר כדאמרי׳ בהזהב (ב״מ דף נא:) [שמא לא יהא בו אונאה] וי״ל דה״נ מי יימר דעקר שמא יפרע לו קודם:

על מנת שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה. פי׳ הקונטרס על מנת כו׳ כלומר אני מבטיחך מאונאה שאין בו והרי יש בו אונאה דהוית מקח טעות שכתב (ב) ולא נראה דהיכי מדמה ה״נ על מנת שלא תשמטני שביעית משמטת והתם לא שייך טעמא דמקח טעות ולכך פי׳ רשב״ס ע״מ שאין בו אונאה נשמע שלא יחול איסור לאו דלא תונו על המקח וע״כ הוא חל שאין יכול לבטל (ג) מאותה אונאה ע״מ שאין לך עלי אונאה כלומר שלא תתבע לי האונאה אלא תמחול לי תנאו קיים וה״נ על מנת שלא תשמט שביעית כלומר שלא יחול איסור שביעית אם אקח ממך אחר השמטה שביעית משמטתו והשתא ניחא שהן שוין:

אמר

ולא״ג דהשתא. בשביעית לא קרינא ביה לא יגוש שהרי אם בא לנגשו בלא שביעית נמי אינו יכול לא אמרי׳ כיון דלא קרינן ביה לא יגוש לא קרינן ביה שמוט דסוף אתי לידי לא יגוש והכי משתמע ביה קרא לא יגוש בזמנו את רעהו כי קרא שמטה קודם לכן: מוסר שטרותיו לב״ד. הוא פרוזבול שהתקין הלל שכתוב בו מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה: אין משמיטין. דלא קרינן ביה לא יגוש שהרי אינו תובע כלום: לדידי מיפרשא לי כו׳ אין לו עליו אונאה. שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים ואם אמר לו ע״מ שאין בו אונאה אין זה מתנה שימחול לו אונאתו אלא הוא התנה עמו שאינו אונהו במכר זה והרי אנו רואים שיש בו אונאה ובהאי מודה שמואל דיש לו עליו אונאה ה״נ אם אמר לו *לוה הלוני על מנת שלא תשמטני אתה בשביעית תנאי הוא זה ואע״פ שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים אבל אם אמר לו על מנת שלא תשמטני שביעית השביעית אינה מסורה בידו להתנות שלא תהא השביעית משמטת לפיכך אין כאן תנאי: חביבי. תרגום של דודי רבי חייא אחי אביו היה: שהוא כזו. שקרויה שנה: הפותח בית הצואר. שעשה פה לחלוק חדש: חייב. שתיקן כלי האי דנקט לה הכא משום דאמר רב יהודה לעיל המלוה את חברו לעשר שנים כו׳ ואותביה רב כהנא נקט נמי לכולהו הנך מילי דשמעתין דאמרינהו רב יהודה ואותביה רב כהנא: וכי מה בין זה למגופת החבית. דאמרינן בפרק חבית שנשברה (שבת דף קמו.) דמתיז ראשה בשבת בסייף לפתוח את החבית: זה. דבית הצואר היה חיבור הלכך פתח תיקון חדש הוא זה אבל המגופה אע״פ שהיא טוחה על פי החבית בטיט אין זה חיבור והוה לה כפתוחה ועומדת: חסר קורטוב לא גרסינן ברב יהודה: לא פסלוהו. זיל בתר חזותא ויין אינו פוסל את המקוה ופסול מקוה במים שאובין מדרבנן הוא: והתני ר׳ חייא. שלשת לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה: הורידו את המקוה. מהכשירו לפסול: הא ר׳ יוחנן בן נורי רב כרבי יוחנן בן נורי דאזיל בתר חזותא:

חסר

תורה אור

ואע״ג דהשתא לא קרינן ביה °לא יגוש סוף אתי לידי לא יגוש מתיב רב כהנא אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו אלף זוז בידו בין ליתן מכאן ועד ל׳ יום ובין ליתן מכאן ועד עשר שנים ואי אמרת שביעית משמטתו כולהו נמי בעי שלומי ליה אמר רבא הב״ע במלוה על המשכון ובמוסר שטרותיו לב״ד דתנן *המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב״ד אין משמיטין איכא דאמרי א״ר יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו ואע״ג דאתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש אמר רב כהנא אף אנן נמי תנינא אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהיו אלף זוז בידו בין ליתן מכאן ועד ל׳ יום ובין ליתן מכאן ועד עשר שנים ואי אמרת שביעית משמטתו כולהו נמי בעו שלומי ליה אמר רבא הב״ע במלוה על המשכון ובמוסר שטרותיו לב״ד דתנן המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב״ד אין משמיטין ואמר רב יהודה אמר שמואל האומר לחבירו ע״מ שלא תשמטני שביעית שביעית משמטת לימא קסבר שמואל מתנה על מה שכתוב בתורה הוא *וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל והא איתמר *האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה רב אומר יש לו עליו אונאה ושמואל אומר אין לו עליו אונאה הא איתמר עלה *אמר רב ענן לדידי מפרשא *ליה מיניה דשמואל על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה על מנת שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה. ה״נ על מנת שלא תשמטני בשביעית אין שביעית משמטתו ע״מ שלא תשמטני שביעית שביעית משמטתו תנא *המלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו פחות מל׳ יום סבר רבה בר בר חנה קמיה דרב למימר ה״מ במלוה בשטר דלא עבד איניש דטרח דכתב שטר בציר מתלתין יומין אבל מלוה על פה לא אמר ליה רב הכי אמר חביבי אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה תניא נמי הכי המלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה אמר ליה שמואל לרב מתנה *לא תיתיב *אכרעיך עד דמפרשת לה להא שמעתא מנא הא מילתא דאמור רבנן המלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו פחות מל׳ יום אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה א״ל דכתיב °קרבה שנת השבע שנת השמטה ממשמע שנאמר קרבה שנת השבע איני יודע שהיא שנת שמטה אלא מה תלמוד לומר שנת השמטה לומר לך [*יש] שמטה אחרת שהיא כזו ואיזו זו המלוה את חבירו סתם שאינו רשאי לתובעו בפחות משלשים יום *דאמר מר שלשים יום בשנה חשוב שנה *ואמר רב יהודה אמר רב °הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת מתקיף לה רב כהנא וכי מה בין זה למגופת חבית א״ל זה חבור וזה אינו חבור ואמר רב יהודה אמר רב שלשת לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב של יין ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו מתקיף לה רב כהנא וכי מה בין זה למי צבע דתנן *ר׳ יוסי אומר מי צבע פוסלין את המקוה בשלשת לוגין א״ל רבא התם מיא דצבעא מקרי הכא חמרא מזיגא מקרי והתני רבי חייא הורידו את המקוה אמר רבא לא קשיא הא רבי יוחנן בן נורי הא רבנן דתנן *שלשת לוגין מים

חסר

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חברו לי׳ שנים אין שביעית משמטת ואע״ג דאחר עשר שנים אתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש. ומסייעא ליה מהא דתנן אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהא בידו אלף זוז בין ליתנם מיכן עד שלשים יום ובין ליתנם מיכן ועד עשר שנים ואי אמרת המ״וה לעשר שנים שביעית משמטתו כולהו אלף זוז בעי לשלומי דהא אי אפשר לעשר שנים בלא שמיטה. ודחה (א)רבה מתני׳ במלוה על המשכון או במוסר שטרותיו לב״ד דכי האי גוונא (המלוה לעשר שנים) אינו משמט דתנן המלוה את חברו על המשכון והמוסר שטרותיו לב״ד אין משמטין. ואמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חברו על מנת שלא תשמטנו שביעית כו׳. ואסיק׳ אמר רב ענן לידי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל ע״מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה על מנת שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה. הכא נמי על מנת שלא תשמטנו שביעית אין שביעית משמטתו על מנת שאין שביעית משמטתו שביעית משמטתו ב): תניא המלוה את חברו סתם אין רשאי לתובעו פחות מל׳ יום אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה. מנא הני מילי מדכתיב קרבה שנת השבע איני יודע שהיא שנת השמטה מה ת״ל שנת השמטה אלא יש לך שמטה אחרת שמשמטת כשנת השבע ואיזו היא זה המלוה את חברו סתם שאין רשאי לתובעו פחות מל׳ יום שהן חשובין כשנה דאמר מר שלשים יום בשנה חשובים שנה: אמר רב הפותח בית הצואר בבגד בשבת בשגגה חייב חטאת. ואינו דומה למגופת החבית שמותר כי זה חיבור ומגופת החבית אינה חיבור. אמר רב ג׳ לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין (ומראהו) [ומראיהן] כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו. ולא דמו למי צבע דפוסלין בג׳ לוגין דהתם מיא דצבעא מיקרו והמים הן שפוסלין המקוה הכא חמרא מזיגא מיקרו והתני ר׳ חייא הורידו את המקוה. כלומר ג׳ לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין הורידו את המקוה מהכשירו. ופירק רבא רב דאמר כר׳ יוחנן בן נורי ור׳ חייא כרבנן דתנן (במקוואות פ״ז מ״ס)

הסר

א) לפנינו הגירסא רבא. ב) כ״ס גירסת רבינו וס״ע דעל מנת שלא תשמיטנו (בבנין הפעיל) שביעית הוא כאילו אמר על מנת שלא תשמיט אתה הלוה את החוב בשביעית. כי שביעית הוא כמו דכתיב והשביעית תשמטנה (שמות כג יא):

כד א ב מיי' פ"ו מהל' מקואות הלכה יא סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' רא סעיף כג :
כה ג מיי' שם הל' ח [נ"ל פ"ו הל' י] סמג שם :
כה [ג] [שם] :
כו ד מיי' פי"ח מהל' עדות הל' א ופי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב עח"מ סי' לח :
כז ה מיי' פי"ח מהל' עדות הל' א סמג עשין קי :

חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו *וכן ג' לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב חלב ומראיהן כמראה מים ונפלו למקוה לא פסלוהו ר' יוחנן בן נורי אומר הכל הולך אחר המראה (א) הא מיבעיא בעי לה רב פפא דבעי רב פפא רב תני חסר קורטוב ברישא אבל שלשה לוגין לתנא קמא פסלי ואתא ר' יוחנן למימר הכל הולך אחר המראה ורב (ב) אומר כר' יוחנן בן נורי או דלמא רב לא תני חסר קורטוב ברישא ור' יוחנן בן נורי כי פליג אסיפא הוא דפליג ורב דאמר כדברי הכל לרב פפא מיבעיא ליה לרבא פשיטא ליה *אמר רב יוסף לא שמיעא לי הא שמעתא אמר ליה אביי את אמרת *לה ניהלן והכי אמרת ניהלן דרב לא תני חסר קורטוב ברישא ורבי יוחנן אסיפא פליג ורב דאמר כדברי הכל ואמר רב יהודה אמר רב חבית מליאה מים שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה חיישינן לשלשה לוגין שלא יהו במקום אחד ודוקא לים הגדול דקאי וקיימא אבל נהרא בעלמא לא תניא נמי הכי חבית מליאה יין שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה חיישינן לשלשה לוגין שאובין שלא יהו במקום אחד [ג] וכן ככר של תרומה שנפל שם טמא מאי וכן מהו דתימא התם אוקי גברא אחזקיה הכא אוקי תרומה אחזקה קמ"ל:

מתני' *מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין דברי ר' מאיר וחכ"א כל המשלם אינו לוקה מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב מלקות ארבעים ונמצאו זוממין לוקין שמונים משום °לא תענה ברעך עד שקר ומשום °ועשיתם לו כאשר זמם דברי ר' מאיר וחכ"א אין לוקין אלא ארבעים:

גמ' בשלמא

[כתובות לב.]
[כדאיתא נדרים מא.]
שמות כ
דברים יט
וכו' בחזקת טמא רש"ל

רש"י

חסר קורטוב גרסינן הכא ברישא ובסיפא: לא פסלוהו· משום דחסרו קורטוב אבל אי הוו מעיקרא שלשת לוגין שלמים ונפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין פסלוהו והא דתני רבי חייא הורידו את המקוה כי האי תנא סבירא ליה: לא פסלוהו· טעמא דסיפא נמי משום דחסר קורטוב הוי וגבי הורה אור יין נמי הוי מצי למיתני כי האי גוונא ברישא וניתנינהו בחדא בבא הכי שלשת לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב יין או חלב בין שמראיהן כמראה מים בין שמראיהן במראה יין לא פסלוהו אלא כי אורחא דמילתא קתני להו שהיין שהוא אדום הופך את המים ממראיהן אבל החלב אין דרכו להפוך את מראיתן: הכל הולך אחר המראה· וגבי יין אפילו הוו מעיקרא שלשת לוגין שלמין כיון דמראיהן כמראה יין לא פסלוהו ורב כוותיה סבר ליה וגבי חלב אע"ג דמעיקרא חסר קורטוב הוו פסלים להו חלב: והא מיבעיא בעי לה כו'. הא (ג) פרכינן דאוקימנא לרב כרבי יוחנן בן נורי ולא כרבנן: דבעי רב פפא· רב דאמר לעיל לא פסלוהו היכי תני מי תני חסר קורטוב ברישא ואי הוו שלמים פסלו ודלא כרב ואיהו דאמר כר' יוחנן או דלמא רב לא תני ברישא חסר קורטוב ואמרה למילתיה דלעיל אפילו כרבנן דרבנן תרוייהו בעו שיעורא וחזותא ורב דאמר כדברי הכל דכולי עלמא חזותא מיהא בעינן: לרבא פשיטא ליה דרב תני חסר קורטוב ברישא דלא בעי תנא קמא אלא שיעורא ורב דקפיד נמי אחזותא כר' יוחנן בן נורי אמרה למילתיה: אמר רב יוסף לא שמיעא לי הא שמעתא· תלמידו של רב יהודה אני ולא שמעתי מפיו שמועה זו דאמרן לעיל בשמיה ג' לוגין מים שנפל לתוכן כו': א"ל אביי ט'. רב יוסף חלה ושכח תלמודו *והיה אביי מזכירו מה שקיבל הימנו: ואת אמרת ניהלן· כששנית משנה זו אמרת לנו עליה ההיא מימרא דרב יהודה אמר רב ופירשת לנו דרב לא הוה תני חסר קורטוב ברישא ואמר למילתיה לדברי הכל: הטובל שם· באותו מקום: לא עלתה לו טבילה· שמא כל מים שהיו בחבית עומדים יחד ושמא בא זה ראשו ורובו במים שאובין וזה אחד מן הפוסלין את התרומה: אי אפשר לשלשת לוגין כו'· לא גרסינן דהא ודאי אפשר אלא חיישינן לשמא וסיפא דמילתא מוכחא דמשום שמא הוא דאמרינן לקמן טעמא משום דמוקמינן גברא אחזקיה: תניא נמי הכי· דחיישינן בים הגדול למשקין הנופלין בו שהם עומדים במקומם: חבית של יין גרסינן בברייתא והכי גרסינן בתוספתא (דמקואות פ"ה): וכן ככר של תרומה שנפל שם· אחר שטבל זה ועלה: טמא· שמא היין עומד במקומו ונטמא מחמת האדם וחזר וטימא את הככר: מאי וכן· פשיטא כיון דחיישת לשמא היין עומד במקומו איכא למיחש שנטמא הככר: מהו דתימא· אף על גב דלגבי טבילה חיישינן לגבי ככר לא חיישינן דהא מילתא ספיקא היא אי קאי יין בדוכתיה אי לא וגבי גברא הוא דאמרינן לא עלתה לו טבילה אוקי גברא אחזקיה *והוא טמא היה ובטבילת ספק אתה בא לטהרו אל תטהרנו מספק והכא אוקי תרומה אחזקה והיא בחזקת טהורה קיימא קמ"ל. **מתני'** שלא השם המחייבו מלקות מחייבו תשלומין· מלקות משום לא תענה ותשלומין משום כאשר זמם: השם. המקרא: כל המשלם אינו לוקה. דכתיב כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות ובמסכת כתובות (דף לב.) מקשינן ונימא כל הלוקה אינו משלם וילקו כל הזוממין ולא ישלמו ומשנינן בפירוש ריבתה תורה עדים זוממין לתשלומין ויליף לה התם: אין לוקין אלא ארבעים. משום כאשר זמם אבל משום לא תענה לא לקי כדמפרש בגמרא: **גמ'** מוציא

תוספות

אמר רב יהודה אמר רב חבית מלאה מים· כך גיר' הקונטרס וקאמר לא עלתה לו טבילה משום מים שאובין ולא נראה דהא מדשוי להו הפסקה כמחוברים לטהרם מטומאה הוא הדין לענין טבילה נמי ועוד דאמרינן בבילה (דף יח: ושם) מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו והיכי סלקא ליה טבילה לגו מנא הא המים שבתוכו שאובין ולא מיערבי ובהפסקה בעלמא *עדיף להו אלא ודאי נעשין מחוברין גם לענין טבילה לכך נראה דגרסינן במילתיה דרב יהודה חבית מלאה יין ולכך לא עלתה לו טבילה דמי הים קוו וקיימי ושמא עדיין הוא לבור ועומד במקומו (ד) ואיסור ניכר וטובל ביין אבל נהרא בעלמא לא דודאי מתערב במים ואז לא היה בעין ועלתה לו טבילה ומיירי ביין לבן שאינו משנה מראית המים דאי ביין אדום ניחזי אם שינה מראית המים אם לא: **תניא** נמי הכי חבית מלאה יין· וגם רש"י לא גרים הכא מים כי אם יין דאם לא כן מאי קאמר וכן ככר של תרומה שנפל לשם טמא (ה) והא [אפי'] בעינייהו ולא נתערבו מ"מ אינה מקבלת טומאה (וטהרה) [דטהרו] בהשקה דהרי הם מחוברין למקוה והכי תנן בבילה (דף יח:) מטבילין כלי ע"ג מימיו לטהרו: **לוקין** ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין· פי' (ו) מקרא דמביאן לידי מכות דהיינו מלא תענה אינו מביאן לידי תשלומין אלא מקרא ועשיתם לו כאשר זמם ומש"ה לוקה ומשלם משמע דאי ליכא אלא חד קרא אינו לוקה ומשלם וקשה הא אמרי' בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף צא. ושם) החוסם פי פרה לדוש בה לוקה ומשלם אע"ג דליכא אלא חד לאו דלא תחסום לכך פירש ה"ר מאיר מבורגוני דה"ק שלא השם המביאן לידי מכות (ז) אינו צריך להביאן לידי תשלומין דתשלומין לא בעו אזהרה דאי בעו אזהרה ודאי לא לקי דלא למלקות אתא כי אם להתשלומין כדאמרינן (לקמן דף יג:) לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו אלא לא בעו אזהרה דליכא אזהרה בשן ועין וכתיב שלם ישלם בלא אזהרה הלכך לא תענה למלקות אתא וכן בהך דלא תחסום ע"כ דאזהרה דלא תחסום לא אתיא אלא למלקות דתשלומין ממילא נפקא דכיון דאינו רשאי לחסום דין הוא שישלם מה שראויה לאכול בשעה שעה דליכא למימר דאזהרה אתא לממון ולא למלקות דאם כן לכתוב קרא בלשון עשה האכל שור בדישו ומשנה ספיר דאם לא האכיל חייב אלא ע"כ אזהרה כי אתא למלקות אתא: בשלמא

רבינו חננאל

[חסר קורטוב] מים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה היין ונפלו למקוה לא פסלוהו. ג' לוגין חסר קורטוב ונפל לתוכן קורטוב חלב והרי מראיהן כמראה מים ונפלו למקוה לא פסלוהו ר' יוחנן בן נורי אומר הכל הולך אחר הנראה: ואקשינן . איני דפשטה רב כר' יוחנן בן נורי ור' חייא כרבנן והא רב פפא מיבעיא הוה בעי לה (ואמר) והוה אמר רב ברישא דמתני' הכי תני לה ג' לוגין מים חסר קורטוב ונפל לתוכן קורטוב יין לא פסלו המקוה הא ג' לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין פסלי המקוה ור' יוחנן בן נורי אומר הכל הולך אחר הנראה וכיון שמראיהן כמראה יין אע"פ שנפל לתוך ג' לוגין לא פסלו המקוה ורב דאמר כר' יוחנן בן נורי או דלמא רב מתניתין ג' לוגין שנפל לתוכן קורטוב יין לא פסלו המקוה תני לה ורב דאמר לדברי הכל ור' יוחנן בן נורי בחלב הוא דפליג ואסיפא דקתני ג' לוגין חסר קורטוב הוא דפליג אבל ארישא מודה . ואמרינן רב פפא הוא דמיבעיא ליה אבל רבא פשיטא ליה . וראינו משניות מדוקדקות שאין כתוב בהן ברישא דמתניתין חסר קורטוב א) וקיימא לן כרב לדברי הכל ב). קורטוב מפורש בהמוכר את הספינה (דף צ.) שהוא חלק א' מח' בשמינית : רב יוסף כשחלה איעקר ליה תלמודיה ושכח ממנו לפיכך היה אומר לא שמיעא לי הא שמעתא וכך מפורש בנדרים : אמר רב חבית מליאת מים שנפל לים הגדול הטובל באותו מקום לא עלתה לו טבילה לפי שאי אפשר ג) לג' לוגין מים שלא יהיו במקום אחד . ותניא כוותיה . ודווקא בים הגדול דקוו וקיימי מיא אבל בנהרות דמשכי לא . תניא בתוספתא ד) חבית שנשברה בים ומרא' אותו מקום כמרא' יין הטובל באותו מקום לא עלתה לו טבילה ולא עוד אפילו נפל שם ככר של תרומה טמא : **מתני'** מעידנו באיש פלוני שחייב לחברו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין דברי ר' מאיר , פי' לוקין שעברו על לא תענה ומשלמין מדכתיב ועשיתם לו כאשר זמם , וחכ"א כל המשלם אינו לוקה . ואמרינן

א) וכן פי' כל המפרשים דמתני' ועי' תוס' רע"ק שם ועי' בתוס' שנ"ץ כאן : ב) נראה שכוון רבינו בזה דאין הולכין אחר המראה רק בנפל לתוכן יין דאתיא כד"ה אבל בסיפא קיי"ל כת"ק דאין הולכין אחר המראה וכן פסקו הפוסקים : ג) עי' ריטב"א : ד) עיין בחי' הרמב"ן שכתב וכן ר"ת הביא זו התוספתא כאן בלשונה וכו' אלא שאין . זה מחוור בעיני וכו' :

הגהות הב"ח (א) גמ' המראה והא מיבעיא : (ב) ורב דאמר כר' יוחנן : (ג) רש"י ד"ה והא כו' הא פריך דאוקימנא : (ד) תוס' ד"ה אמר וכו' במקומו ואיסור ניכר : (ה) ד"ה תניא וכו' טמא דאע"פ דהוו בעינייהו : (ו) ד"ה לוקין וכו' פי' רש"י מקרא : (ז) בא"ד מכות מביאו לידי תשלומין כלומר אינו צריך :

עין משפט
נר מצוה

בח א מיי' פ"ג מהל' נערה הל' א סמג לאוין כו ועשין ט:
בט ב מיי' פ"י מהל' קרבן פסח הל' יא:
ל ג מיי' פי"ח מהלכות עדות הלכה ד:

בשלמא לרבנן °כדי רשעתו כתיב משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות אלא רבי מאיר מ"ט אמר עולא גמר ממוציא שם רע מה מוציא שם רע *לוקה ומשלם אף כל לוקה ומשלם מה למוציא שם רע שכן קנס סבר לה *כר' עקיבא דאמר עדים זוממין קנסא הוא איכא דמתני להא דעולא אהא *דתניא °לא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר וגו' בא הכתוב ליתן עשה אחר ל"ת לומר *שאין לוקין עליו דברי ר' יהודה ר' *עקיבא אומר לא מן השם הוא זה אלא משום דה"ל לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו מכלל דר' יהודה סבר *לאו שאין בו מעשה לוקין עליו מנא ליה אמר עולא גמר ממוציא שם רע מה מוציא שם רע לאו שאין בו מעשה לוקין עליו אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו °מה למוציא שם רע שכן לוקה ומשלם אלא אמר ריש לקיש גמר מעדים זוממין מה עדים זוממין לאו שאין בו מעשה לוקין עליו אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו מה לעדים זוממין שכן *אין צריכין התראה מוציא שם רע יוכיח *וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן לאו שאין בו מעשה ולוקין עליו אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו מה להצד השוה שבהן שכן קנס הא לא קשיא רבי יהודה לא סבר לה כרבי עקיבא אלא מה להצד השוה שבהן שכן *יש בהן צד חמור ורבי יהודה צד חמור לא פריך °ורבנן האי °לא תענה ברעך עד שקר מאי דרשי ביה ההוא מיבעי ליה לאזהרה לעדים זוממין ורבי מאיר אזהרה לעדים זוממין מנא ליה אמר רבי ירמיה נפקא ליה °מהנשארים ישמעו ויראו ולא יוסיפו עוד ורבנן ההוא מיבעי ליה להכרזה

רש"י

מוציא שם רע. לא מצאתי לבתך בתולים: לוקה ומשלם. דכתיב (דברים כב) ויסרו אותו וענשו אותו ואמרי' בכתובות (דף מו.) ויסרו זה מלקות ויליפינן לה מקראי: שכן קנס. וכל קנס חדוש הוא ומחידוש לא ילפינן לממונא: איכא דמתני לה. להא דעולא: לומר שאין לוקין עליו. שהעשה האמור אחריו תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו: לא מן השם הוא זה. אין טעם זה עיקר דלאו שניתק לעשה אין לוקין עליו אלא מפני מה המותיר אינו לוקה לפי שהוא לאו שאין בו מעשה: גמר מעדים זוממין מה עדים זוממין לאו שאין בו מעשה ולוקין. עדים זוממין לוקין על דיבורם בעדי בן גרושה ובן חלוצה: עדים זוממין אין צריכין התראה. בכתובות אמרינן טעמא באלו נערות (דף לג.) נתרי בהו היאך כו' אבל כל שאר עונשין בב"ד של מטה צריכין התראה: צד חמור לא פריך. הואיל וחומרו של זה אינו חומרו של זה אין טעם המלקות תלוי בו: לאזהרה לעדים זוממין. לענשן בדין הזמה ולא ניתן לעונש מלקות אלא שלא היה לו לענשן בדין הזמה אלא א"כ הזהיר: והנשארים ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות. הרי אזהרה בפרשת עדים זוממין כתיב: להכרזה

תוספות

בשלמא לרבנן כתיב כדי רשעתו כו'. והאי רשע רוצה לומר ממון כדמוכח בכתובות (דף לג: ושם) אלא ר' מאיר מאי טעמא פירוש הא כתיב כדי רשעתו דמשמע משום רשעה אחת אתה מחייבו וכו' וא"ת ומאי פריך והא בכתובות מוקי האי קרא ללוקין ולמיתה וי"ל דכל זה מן הפירכא אלא לר' מאיר שוה ליה למדרש ולומר רשעתו שאין אתה מחייבו משום שתי רשעיות *ולא ללוקין ולמיתה: גמר ממוציא שם רע. וא"ת לילפו נמי עדים זוממין ממוציא שם רע דאע"פ (א) דהאי לאו שאין בו מעשה ולמה לי והיה אם בן הכות הרשע ויש לומר דמוציא שם רע גופיה לא ידענא דלקי אלא מוהיה אם בן הכות הרשע כדקאמר בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף מו.) למדנו יסרו מויסרו ויסרו מבן [ובן מבן והיה] אם בן הכות הרשע: סבר לה כר"ע דאמר עדים זוממין קנסא הוא. פי' ולהכי יליף ליה ממוציא שם רע ורבנן סברי ממונא הוא ולהכי לא ילפינן ליה ממוציא שם רע משמע דלר"מ אינו לוקה ומשלם אלא גבי קנס אבל גבי ממון לא וקשה דבפ' השוכר את הפועלים (ב"מ דף צא. ושם) תניא החוסם פי פרה ודש בה לוקה ומשלם ד' קבין לפרה וג' קבין לחמור ומוקי לה כר' מאיר דאית ליה לוקה ומשלם והתם ממון הוא ועוד דאמרינן בפ' אלו נערות (כתובות דף לד: ושם) ר"מ לוקה ומשלם אית ליה מת ומשלם לית ליה משמע בכל ענין וכן קשה (ב) מדרבנן דע"כ לא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא משום דסבירא להו דעדים זוממין ממונא הוא ולכך לא מצי יליף ממוציא שם רע אבל בקנס מודו דילפינן לוקה ומשלם ממוציא שם רע ובפרק אלו נערות (ג) (שם דף לב.) גבי קנס פריך הא קי"ל דאינו לוקה ומשלם פירוש כרבנן דר"מ אלמא פליגי רבנן אפי' גבי קנס וי"ל דודאי בין לר"מ בין לרבנן ליכא חילוק בין ממון לקנס לענין דין דלוקה ומשלם דהא מכדי רשעתו ילפינן ליה וכדי רשעתו כתיב גבי עדים זוממין הלכך לר' מאיר דסבר עדים זוממין קנסא הוא ושפיר ילפינן להו ממוציא שם רע למימרא דלוקין ומשלמין א"כ כדי רשעתו דנכתב גבי דידהו דממועט שתי רשעיות ליכא לאוקמא במלקות וממון וצריכי לאוקמי במיתה ומלקות כדאיתא בפ' אלו נערות א"כ ודאי אמר ר"מ בכל דוכתי דלוקה ומשלם אף לגבי ממון דמהיכא תיתי למעוטי אבל רבנן דסבירא להו דעדים זוממין ממונא הוא לכך לא ילפינן ממוציא שם רע דלוקה ומשלם והלכך דרשינן מקרא מכדי רשעתו כמשפט למעוטי שתי רשעות במלקות וממון דאינו לוקה ומשלם מעתה יאמרו רבנן בכל מקום אף גבי קנס דאינו לוקה ומשלם מכדי רשעתו דהא משמע שפיר דאתי למעוטי כל ב' רשעיות בין ממון בין קנס: הא לא קשיא ר' יהודה לא סבר לה כר"ע. דאמר עדים זוממין קנסא הוא משמע הכא דלר"ע דאית ליה דעדים זוממין קנסא לית ליה לאו שאין בו מעשה לוקין עליו דלא מצי יליף מהאי דינא וקשה דהא ר"ע אמר (לקמן דף כא:) המקיים כלאים בכרם לוקה ופירש בערוך דהיינו במניח אותו בסוף שדהו כשמגיה זרועה דהוי לאו שאין בו מעשה לכך נראה דהמקיים כלאים בכרם היינו שעושה גדר סביב הכלאים א): אלא מה להצד השוה שבהן שיש בהן צד חמור. זה אין צריך התראה *וזה לוקה ומשלם ותימה דהא אין זה פירכא שוה ופירש ר"י דפריך שכן הם משונים ביותר משאר מלקיות שאין צריך התראה *מה שאין כן בשאר מלקיות ועוד יש לומר שכן יש בהם צד חמור שהן לוקין על דיבורם בלא עוו הלא במוצא פיהם דהכי נמי פריך בירושלמי לעיל גבי הסיא דגמרינן ממוציא שם רע ופריך מה למוציא שם רע שכן דיבור הוא ור' יהודה (ד) סבר צד חמור לא פריך לפי' *דירושלמי דעדים זוממין בדיבורן איתעביד מעשה ג). ורבנן האי לא תענה מאי עבדי ליה. דהא דקאמר לעיל גבי לא תענה משום דהוי לאו שאין בו מעשה היינו אי לאו קרא דוהצדיקו אבל בתר דגלי לן קרא דוהצדיקו דשייך ביה מלקות יש לנו לומר (ה) דלקי מלא תענה ואם תאמר דלא נילקי °משום *דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין עליו והכא האי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד עדות נפשות מיהו יש לומר דעדיפא משני דלגבי מלקות גופיה איצטריך לאזהרה כדפרי' אבל לעיל גבי מעידים וזו קשה למה לי כדי רשעתו לומר דלא לקי תיפוק ליה דלא תענה הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין עליו וכי תימא לגבי אזהרת ממון (ו) דנפקא מינה לא חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד זה אינו דהא אמרינן בפ' מי שהחשיך (שבת דף קנד. ושם) דמחמר בשבת דלא לקי משום דנפיק מלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך והכא הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד במלאכת גופו אע"ג דבמחמר גופיה ליכא שום צד דמיתת ב"ד מכל מקום חשיב ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין כיון דלאו דידיה אתיא נמי למיתת ב"ד הכא נמי לא שנא וי"ל דשאני הכא דגלי קרא כדאמר רחמנא והיה אם בן הכות הרשע מכלל דלקי משום לא תענה דלא ענש אלא א"כ הזהיר אבל מ"מ קשה לעיל (דף ב:) דפריך ותיפוק ליה מלא תענה ולמה לי והיה אם בן הכות הרשע לישני אי לאו דגלי קרא הוה אמינא דלא לקי משום דלא תענה (ז) לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין כדפרישית וי"ל דעדיפא מיניה משני ועוד יש לומר דפריך לר"מ דנפקא ליה אזהרה לעדים זוממין מולא יוסיפו לעשות: לאזהרה לעדים זוממים. ואם תאמר לעיל גבי מעידים שחייב מאתים זוז לימא האי טעמא לרבנן למה ליה למימר מכדי רשעתו נפקא ויש לומר דהכי קאמר לאזהרת עדים זוממין שמעידין באיש פלוני שחייב מלקות דלא הוי לקי מכאשר זמם אי לאו הזהיר דלא ענש עונש הגוף אלא אם כן הזהיר אבל לעיל דמיירי מכאשר זמם דממון ודאי לא בעי אזהרה:

א) [וע"ע תוס' ע"ז סדי ד"ה ר"ע אומר]. ב) [ועי' תוס' כתובות לג: סד"ה שכן].

אין

מסורת הש"ס

[לקמן יג: כתובות לג. ב"ק פג:]
[לעיל ב: ג. ב"ק ס.]
לקמן טז. פסחים פד. סנהדרין סג. שבועות כא: חולין פב: קא. תמורה ד:
[ב"מ צא. זבחים כט: תמורה ג. סנהדרין סג. לקמן טז. כב:]
[קדושין כ: כא. וש"נ]
[פסחים עג. כתובות לג. סוטה כט:]
דברים יט
רש"א ולאו זה ולוקה ומשלם רש"ל
ירושלמי משום כי' מהרש"ל לא תמיה משום דהוי לאו שאין בו מעשה כב"ז

רבינו חננאל

ואמרינן בשלמא לרבנן כו'. ופשוטה היא. אלא לר' מאיר דקתני לוקה ומשלם מאי טעמא. ואמרינן גמר ממוציא שם רע דכתיב ביה ויסרו אותו וכתיב ביה וענשו אותו מלקות ומינכך עדים זוממין לוקין ומשלמין. ופרכינן מה למוציא שם רע שכן קנס כדכתיב וענשו אותו. ושנינן ר' מאיר כר' עקיבא סבירא ליה דתנן (לעיל ג:) משום ר' עקיבא אמרו אף אין משלמין ע"פ עצמן מכלל דאינון קנס וקי"ל מודה בקנס פטור. איכא דמתני לשמעתא דעולא אהא דר' יהודה דמחייב המותיר מלקות אע"פ שאין בו מעשה. ואמר עולא גמר ר' יהודה המותיר קדשים ממוציא שם רע. ודחי' מה למוציא שם רע שכן לוקה ומשלם. אלא אמר ריש לקיש ר' יהודה מעדים זוממין שהוא לאו שאין בו מעשה ולוקין גמר המותיר. ופרכינן מה לעדים זוממין שכן אין צריכין התראה כו' ופשוטה היא. ואסיק' מה להצד השוה שבהן בעדים זוממין ובמוציא שם רע שכן תרוייהו קנס. ודחי' ר' יהודה לא סבר להא דר' עקיבא דאמר עדים זוממין קנסא הוא. ופרכינן דרך אחר מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד חמור עדים זוממין לא צריכי התראה מוציא שם רע חייב מלקות וממון תאמר במותיר שאין בו אחד מאלו:
א) נ"ל הטעם דניתק לעשה:

הגהות הב"ח

(א) תד"ה גמר וכו' דאע"פ דהוי לאו שאין בו מעשה לוקין ולמה: (ב) ד"ה סבר כו' קשה לרבנן דע"כ לא: (ג) בא"ד אלו נערות. נ"ב ריש דף ל"ב וע"ש בתוס': (ד) ד"ה אלא וכו' ור' יהודה דסבר צד וכו' דירושלמי נמי ניחא דעדים זוממין: (ה) ד"ה ורבנן וכו' יש לנו לומר דלילקי מלא תענה וא"ת אכתי לא לקי מלא תענה משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דאין לוקין וכו' בעדות נפשות הוא מיהו י"ל דעדיפא מיניה משני וכו' לאזהרה אבל לעיל כנ"ל ותיבת כדפרי' נמחק: (ו) בא"ד ממון דנפיק מינה וכו' מי שהחשיך אמרינן דמחמר: (ז) בא"ד תענה הוי לאו:

גליון הש"ס

גמ' מה למוציא שם רע שכן לוקה ומשלם. קשה לי דהא גופא מנא לן דלוקה ומשלם אלא דליכא למילף כן דמה למש"ר שכן קנס וא"כ לפרוך בקיצור מה למש"ר שכן קנס ולאי דפירכת הש"ס דהא ילפי' ממש"ר מנא לן ג"כ דלוקה ומשלם א"כ הו"ל למנקט הא הכי יבא ג"כ לוקה ומשלם אבל לא בהך פירכא מה למש"ר. ולפי תירוצו בתוס' כתובות דף לב בשם הריצב"א דרבנן דר"מ ס"ל דלא אם עדים זוממין קנסא מ"מ אינו לוקה ומשלם דס"ל דכדי רשעתו משמע גם בממון ומלקות ניחא דלענין אין בו מעשה פרכינן דמה למש"ר דלוקה ומשלם משא"כ בעלמא דאמעט מכדי רשעתו. אבל לתירוץ קמא דתוס' שם וזה שיטת תוס' הכא בסוגיין דלאי אמרי' ע"ז קנס ילפינן ממוציא שם רע יקשה כנ"ל: שם ורבנן האי לא תענה ברעך עד שקר מאי דרשי ביה. משמע דס"ד דהש"ס דלרבנן ליכא מלקות משום לא תענה וקשה לי הא כבן גרושה מפורש דלוקין ואצטריך בזה לא תענה ולאי דפירכת הש"ס דלילקי שמונים חד משום כאשר זמם וחד משום לא תענה הו"ל למנקט כן הקושיא דהא דבבן גרושה לוקין משום לא תענה לילקי הכא שמונים אבל לשון האי לא תענה ברעך עד שקר מאי דרשי ביה הוא מוקשה: תוס' ד"ה ורבנן כו' משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. משמע דקושייתם דהו"ל לשני כן אלא דעדיפא מיניה משני ולא ידעתי היך יכול לתרץ א"כ תקשי בבן גרושה אמאי לוקה. וגם לתירוצם דעדיפא מיניה משני עדיין קשה בבן גרושה אמאי לוקה הא הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. וכן במה דקשו דה"ל לטעמא דכדי רשעתו למה לא הקשו ביותר דאמאי לקי בבן גרושה וכו' וצ"ע:

לא זומם על שם שהוזמו ואמרו הוא משגרם לו להכרזה ורבי מאיר הכרזה מישמעו ויראו נפקא: **מתני'** *משלשין בממון ואין משלשין במכות כיצד העידוהו שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין משלשין ביניהם אבל אם העידוהו שהוא חייב מלקות ארבעים ונמצאו זוממין כל אחד ואחד לוקה ארבעים: **גמ'** מנא ה"מ *אמר אביי נאמר °רשע בחייבי מלקיות ונאמר °רשע בחייבי מיתות ב"ד *מה להלן אין מיתה למחצה אף כאן אין מלקות למחצה °רבא אמר בעינן °כאשר זמם לעשות לאחיו וליכא אי הכי ממון נמי ממון מצטרף מלקות לא מצטרף: **מתני'** אין העדים נעשים זוממין עד שיזומו את עצמן כיצד אמרו מעידין אנו באיש פלוני שהרג את הנפש אמרו להם היאך אתם מעידין שהרי נהרג זה או ההורג זה היה עמנו אותו היום במקום פלוני אין אלו זוממין *אבל אמרו להם היאך אתם מעידין שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני הרי אלו זוממין ונהרגין על פיהם באו אחרים והזימום באו אחרים והזימום אפי' מאה כולם יהרגו רבי יהודה אומר *איסטטית היא זו ואינו נהרג אלא כת הראשונה בלבד: **גמ'** מנא הני מילי אמר רב אדא דאמר קרא °והנה עד שקר העד שקר ענה עד שתשקר גופה של עדות דבי ר' ישמעאל תנא °לענות בו סרה עד שתסרה גופה של עדות אמר רבא באו שנים ואמרו במזרח בירה הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו והלא במערב בירה עמנו הייתם חזינן אי כדקיימי במערב בירה מיחזא חזו למזרח בירה אין אלו זוממין ואם לאו הרי אלו זוממין פשיטא מהו דתימא ליחוש לנהורא בריא קמשמע לן ואמר רבא באו שנים ואמרו בסורא בצפרא בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו בפניא בחד בשבתא עמנו הייתם בנהרדעא חזינן אי מצפרא לפניא מצי אזיל מסורא לנהרדעא לאו זוממין ואי לאו הוו זוממין פשיטא מהו דתימא *ליחוש לגמלא פרחא קמ"ל ואמר רבא באו שנים ואמרו בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו עמנו הייתם בחד בשבתא אלא בתרי בשבתא הרג פלוני את הנפש ולא עוד אלא אפי' אמרו ערב שבת הרג פלוני את הנפש (א) נהרגין דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר קטלא הוא מאי קמ"ל תנינא *לפיכך (ב) נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשניה פטורה סיפא מה שאין כן בגמר דין איצטריכא ליה באו שנים ואמרו בחד בשבתא נגמר דינו של פלוני ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו הייתם אלא בערב שבת נגמר דינו של פלוני ולא עוד אלא אפי' אמרו בתרי בשבתא נגמר דינו של פלוני אין אלו נהרגין דבעידנא דקא מסהדי גברא בר קטלא הוא °וכן לענין תשלומי קנס באו שנים ואמרו בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו הייתם אלא בתרי בשבתא גנב וטבח ומכר משלמין ולא עוד אלא אפילו אמרו בערב שבת גנב וטבח ומכר משלמין דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר תשלומין הוא באו שנים ואמרו בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ונגמר דינו ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו הייתם אלא ערב שבת גנב וטבח ומכר ונגמר דינו ולא עוד אלא אפי' אמרו *) בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ובתרי בשבתא נגמר דינו אין משלמין דבעידנא דקא מסהדי גברא בר תשלומין הוא: רבי יהודה אומר איסטטית היא זו כו': אי

*) גירסת רש"א אמרו בתרי בשבת גנב וטבח ומכר ונגמר דינו

רש"י

להכרזה. דאמרינן בסנהדרין באלו הן הנחנקין (דף פט.) ארבעה צריכין הכרזה לאחר שנענשו בב"ד צריכין ב"ד להכריז כך וכך נהרג פלוני בב"ד על עבירה פלונית כדי לרדות את השומעין: וישמעו ויראו נפקא. ואזהרה מלא יוסיפו: **מתני'** משלשין בממון. כדמפרש ואזיל: **גמ'** מנהני מילי. תורה אור דכל אחד סופג את הארבעים: רשע בחייבי מיתות. אשר הוא רשע למות: בחייבי מלקות. אם בן הכות הרשע: כאשר זמם. שיקבל הגדון מלקות שלימה: ממון מצטרף. והרי קיבל מה שרצו להפסידו בין כולם: **מתני'** שיזומו את עצמן. שיזימו אותן בעסקי גופן ולא בעסקי ההורג וההרוג כדמפרש ואזיל: באו אחרים. שהעידו עליו כעדות הראשונים: והזימום. אלו השנים שהזימו את הראשונים והזימו גם את האחרונים: אפילו. אם הן מאה כתות זו אחר זו וכת אחת הזימתן כולן יהרגו: איסטטית היא זו. הכת הזאת כת של עדות סרה וסטית היא כך נטלו עצה ביניהם להזים את כל הבא להעיד עליו: **גמ'** גופה של עדות. גופן של עדים: לענות בו סרה. בפרשת עדים זוממין כתיב סרה עדות המוסרת שהוסרו מכם: בירה. טרקלין גדול: לנהורא בריא. שמא מאור עיניהם של אלו בריא וצופין למרחוק יותר ממנו: גמלא פרחא. מין גמלים יש שהם קלים במרוצתם כעוף הפורח: ולא עוד אלא אפי' אמרו. המזימין בערב שבת הרגו שהקדימו חובתו יותר מן הראשונים: הרי אלו. הזוממין נהרגין ולא אמרינן בגברא קטילא אסהוד: מאי טעמא דבעידנא דקא מסהדי. כשבאו יום שלישי בשבת להעיד עליו אכתי גברא לאו בר קטלא שלא הועד עליו בבית דין ואילו הוה אתי ומודה הוה מיפטר נמצא שהם היו מחייבין מיתה את מי שאינו ראוי למות: מאי קמ"ל. דאע"ג דאיהו מיקטיל איכהו מיקטלי תנינא במתני' בפרקין (דף ו:) גבי שנים רואין *אותם מחלון זה כו' הוא והן נהרגים: מה שאין כן. בהזמת עדי גמר דין: ולא עוד כו'. שאע"פ שאלו האחרונים מאחרים את זמן גמר דינו מ"מ מודים הן שביום שבאו הזוממין להעיד עליו בשלישי בשבת כבר היה דינו נגמר מאתמול ובגברא קטילא אסהוד: וכן לענין תשלומי קנס. שהמודה בו פטור דינו נמי בזה כדיני נפשות ויש חילוק בין עדות גוף המעשה לעדות של גמר דין: הכי גרסינן באו שנים ואמרו בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו הייתם אלא בתרי בשבתא גנב וטבח ומכר ולא עוד אלא אפי' אמרו בערב שבת גנב וטבח ומכר משלמין דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר תשלומין הוא. ופירושו משום דהוה מצי למיפטר נפשיה בהודאה אישתכח דאינהו הוו מפסדי ליה ודוקא קנס אבל בעדות ממון פטורין שהרי לא היו מפסידין אותו כלום אחר שהוא מחויב ועומד: גברא בר תשלומין הוא. כשהעידו אלו עליו כבר חייבוהו בית דין ואי הוה מודי לא הוה מיפטר:

תוספות

אין העדים נעשים זוממין עד שיזומו עצמן. פי' עצמן של עדים שיאמרו להם אתם במקום פלוני עמנו הייתם ולא שיזומו (ו) שיאמרו ההורג או הנהרג היה עמנו:

דבעידנא דאסהידו עדים לאו בר קטלא הוא. פ"ה משום דאי הוה מודה מיפטר ולא נראה דזה לא מציגו דהא כן כל חייבי מיתות בית דין יכול להודות ולפטור *עצמו ונראה לפרש לאו בר קטלא הוא פירוש קודם שנגמר דינו הוא דשמא לא יבואו עדים ואם יבואו עדים לא יהא עדותן קיים ועוד שאסור להורגו עד שיגמר דינו וכשנגמר דינו כבר ודאי בר חיובא הוא הואיל וכבר באו עדים ונתקבל עדותן והורגו פטור:

וכן לענין קנס. אבל ודאי לענין ממון לא דכשמעידין דאחד בשבת גנב ובאו שנים ואמרו דבערב שבת גנב ובחד בשבת עמנו הייתם ודאי אין משלמין ממון דבההיא שעתא דמסהדי גנבא בר חיובא אע"ג דלגבי נפשות לא (ד) תדמנו לבר חיובא *דכל כמה דלא נגמר דינו (נמי הוי בר חיובא משום שאינו ספק כל כך עדות) בממון [הוי] קרוב לודאי שיבואו עדים ויעידו °אבל בעדות נפשות דבעינן דרישה וחקירה אז ודאי אמרינן דקודם שנגמר דינו לאו הוי בר חיובא:

איסטטית

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פי"ח מהל' עדות הלכה ז סמג עשין קי:
לב ב מיי' שם הלכה א סמג שם טוח"מ סימן לח:
לג ג מיי' שם הלכה ג:
[וע"ע תוס' זבחים עא. ד"ה ע"פ עד אחד]
לד ד מיי' שם הל' ג ופ"כ הל' ה והל' ו טוח"מ סימן לח:
לה ה ו מיי' שם פי"ח הלכה א סמג שם טוח"מ שם:
לו ז ח ט מיי' שם הל' ב סמג שם (טוח"מ שם):

רבינו חננאל

מתני' משלשין בממון ואין משלשין במכות. פי' העידו עליו שחייב לחברו מנה ונמצאו זוממין זה נותן חמשים וזה נותן חמשים זהו משלשין בממון. מאי טעמא דהני זוזי והני זוזי מצטרפי והוו להו כולהו מנה ונתקיים ועשיתם לו כאשר זמם הן זממו להענישו מנה לפיכך משלמין לו מנה. אבל מלקות דאי אפשר להצטרף כל אחד לוקה ארבעים: מתני' אין העדים נעשין זוממין עד שיזומו עצמן כו'. ראינו לרבותינו הגאונים ז"ל כי פירשו עד שיזומו עצמן עד שיחרישו ולא יכחישו המוזמין את המזימין (א) ואנו קבלנו עד שיזומו עצמן [היינו] עד שיזומו העדים עצמן ייאמרו להן אתם הייתם עמנו במקום פלוני באותו היום שהעדתם שהרג פלוני את פלוני במקום פלוני ואותו המקום צריך להיות רחוק מן המקום שהעידו בו העדים הללו. הלא תראת משנתינו דתני אין העדים נעשין זוממין עד שיזומו עצמן מפרש כיצד מעידנו בפלוני שהרג נפש במקום פלוני כו' אמרו להם כו' אבל אמרו להם היאך אתם מעידין והלא אותו היום הייתם עמנו הרי אלו זוממין ונהרגין על פיהן. ואמרינן בגמרא מנא הני מילי. אמר רבה דאמר קרא והנה עד שקר העד עד שתישקר גופה של עדות. כלומר עד שישקר העד. וכן לענות בו סרה. אמר רבה ב) באו ב' ואמרו במזרח בירה הרג פלוני את הנפש ובאו אחרים ואמרו באותה שעה הייתם עמנו במערב בירה חזינן אי כי קיימי במערב בירה מצו חזו במזרח בירה האי דקטיל אינן זוממין דאמרינן הני והני קושטא קאמרי ואם לא יכלי למיחזא הרי אלו זוממין ולא אמרינן נהורא (דהאי) [דהני] בריא. וכן אם העידו ב' דבצפרא בחדא בשבא הרג פלוני את פלוני בסורא ובאו ב' ואמרו עמנו הייתם בו ביום בנהרדעא כו'. ואסיקנא לגמלא פרחא לא חיישינן. אמר רבא באו ב' ואמרו בחד בשבא הרג פלוני את פלוני ובאו ב' ואמרו בחד [בשבא] עמנו הייתם אלא בתרי בשבא הרגו ולא עוד אלא אפילו אם אמרו בערב שבת הרגו נהרגין דבעידנא דקא משהדי גברא לאו בר קטלא הוא. כלומר כיון שעדיין לא נגמר דינו להריגה נהרגין עליו. אבל אם באו ב' ואמרו בחד בשבא נגמר דינו של פלוני ובאו ב' ואמרו בחד בשבא עמנו הייתם אלא בערב [שבת] נגמר דינו ולא עוד אלא אפי' אמרו בתרי בשבא נגמר דינו אינן נהרגין דבעידנא דמשהדי גברא בר קטלא הוא דהא נגמר דינו מקמי הכי בזמן רב וכיון דנגמר דינו מקמי הכי בזמן רב כאילו הרוג מאותה (העד) [העת]. וכן לענין תשלומין וכו': באו אחרים והזימו העדים באו אחרים והזימו המזימין ובאו עוד אחרים והזימו מזימי המזימין כולן ימותו. פי' המזימין ג) כולן ימותו שאימרים לעולם עם האחרונים האמת עד שיזומו ד) ר' יהודה אומר איסטטית היא זו. פי' לא נכון הוא זה ה)

מסורת הש"ס

[עי' רש"ש]

מכות ב. [וע"ש בפרש"י]

[סנהדרין י. וש"נ]

[לרבי עקיבא דאמר אין דנין אפשר משאי אפשר קנס ועיין תוס' מנחות פב: ד"ה ושחטה כו' ובתוספות דבכורות נו. ד"ה ומה בכך כו' ועי' עוד תוס' יבמות או. ד"ה אמר ליה שהניתו בג"מ]

[עי' תוס' לקמן עמוד ב ד"ה איסטטית]

[עי' תוספות יבמות קטו. ד"ה הכא]

[צ"ל אותו]

[לקמן ו:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' הרג פלוני את הנפש הרי אלו נהרגין: (ב) שם לפיכך אם נמצאת: (ג) תוס' ד"ה אין וכו' ולא שיזומו ע"י אחרים שיאמרו ההורג: (ד) ד"ה וכן וכו' לא תדינהו לבר חיובא וכו' ספק כל כך בעדות בממון וקרוב לודאי:

א) נראה שהם היו מפרשים כילד כמו ובאיזה לד נעשין זוממין אם יתרישו. ואמר דדוקא כשאמרו המזימין עמנו הייתם. כלא"ה אפילו החרישו אין נעשין זוממין וכיוצא בזה מצינו בכ"מ: ב) לפי גירסת רבינו רבה בכאן סרי מימרות קמאי י"ל קושית התוס' דיבמות דף קטו ד"ה הכא ועי' ריטב"א כאן: ג) כלומר אותן שהזמה הלה עליהן כולן חייבין וכן מפורש בתוספתא ויש ע"ש שם שבמקום כולן פטורין צריך להגיה כולן חייבין כמו שגרס הרמב"ן בחדושיו: ד) עי' רי"ף ורמב"ן בחדושיו: ה) כ"ה בערוך ערך איסטטס בשם רבינו:

גליון הש"ס גמ' רבא אמר בעינן כאשר זמם. עיין כתובות לה ע"א תוס' ד"ה רבא: תוס' ד"ה וכן וכו' אבל בעדות נפשות. תמיהני למאי הוצרכו לזה ולא בפשוטו דבממון אף דליכא עדים כלל אלא הוא בעצמו אומר לא כי אלא לויתי בע"ש או בב' בשבת מ"מ ליכא דין הזמה דהעידו בבר חיובא דאף דבלא עדים לא היה הב"ד יכולים לחייבו מ"מ הוא בעצמו שיודע האמת בר חיובא הוא ומוטל עליו לשלם משא"כ בקנס דלקושטא דמלתא אינו מוטל עליו לשלם דכ"ז שלא חייבוהו ב"ד אינו מחויב כלל. ועי' תוס' כתובות דף לג ע"ב ד"ה לאו. וכן בד"נ דנמצא שיודע האמת שהרג לאו בר קטלא ואין עליו חיוב כלל לנסמית את עצמו וליכא חיוב רק ע"פ פסק ב"ד. והחילוק נראה נכון וברור בעזה"י:

עין משפט נר מצוה

[שייך לעיל במשנה]

לז א מיי׳ פכ״ב מהל׳ עדות הלכה ה סמג עשין קי טוש״ע ח״מ סי׳ לח סעיף ד:

לה ב מיי׳ שם פ״כ הל׳ א סמג שם ולאוין ריג טוח״מ סימן לה:

גירסת רש״א ומהר״ם יד ביד דמפקי

לט ג מיי׳ שם הל׳ ג סמג שם טור וש״ע שם:

מ ד מיי׳ שם פי״ח הל׳ ג טוח״מ שם:

מא ה מיי׳ שם פ״כ הלכה ג סמג שם טור ח״מ שם:

מב ו מיי׳ שם פ״ה הל׳ ג סמג לאוין ריג טוש״ע ח״מ סי׳ לו ס״א:

רש״א למלקות ממיתה

תוספות

איסטטית היא. ברב אלפס פי׳ לשון סטים (סכת דף פט:) **חייבי** מלקות מנין. פי׳ מנין דאין לוקין עד שיגמר הדין על פיהם וא״ת ואמאי לא בעי נמי(א) כן חייבי ממון מנין דאין משלמין ממון עד שיגמר דינו על פיהם וי״ל דכמו דבדיני נפשות דרשינן עד שיגמר דינו מקרא דנפש בנפש דכתיב בעדים זוממין כמו כן כתיב ממון בעדים זוממין דכתיב *יד ליד לא ינקה דמפקי מיניה (כתובות דף לב:) דממונא משלמין ודרשינן מיניה עד שיגמר הדין: **חייבי** גליות מנין. פירוש מנין דאין לוקין עד שיגמר דינו וקשיא דהא כשהעידו אחייבי גליות הרי הן חייבי מלקות וחייבי מלקות כבר גמרנו מרשע רשע ופ״ה דמ״ה״א לא ילפינן אלא עדים הזוממין שהרשיעו הנדון* ללקות או למיתה דהאי קרא דרשע רשע בנידונין כתיב אבל כשהרשיעו הנדון לגלות לא גמרינן: **אף** השנים מזימין הג׳ ומנין אפי׳ הן מאה ת״ל עדים. תימה הימא דעדים אתא אפי׳ לארבעה *ימצא אחד קרוב או פסול יותר מן הג׳ דכתיבי בקרא אבל טפי מארבעה לא וי״ל כיון שכת אחת מזמת שתי כתות הוא הדין מאה:

רש״י

שקדמו והרגו. את הכת הראשונה קודם שתבוא כת שניה: מאי דהוה הוה. ולמה לי למיתני אלא כת ראשונה: בלבד. משמע שיש עוד אחרת: אישתקור. הכחישו זה את זה בדרישות בית דין כשבדקום: הוחקה זו. להביא עדי שקר ולא נקבל עוד עדות אחרת: אם היא הוחזקה. לחזר אחריהם כל ישראל מי הוחזקו לשמוע לה שתחזיק את האחרים כשקרים: זמנין. פעם אחת: הדר חזיה לר׳ אלעזר בישות. החזיר ריש לקיש את פניו ונסתכל ברבי אלעזר בפנים זועפות שהבין ריש לקיש ששמע ר׳ אלעזר דבר זה מפי רבי יוחנן וכשאמרה לו לא אמרה בשמו: דאמר כר׳ יהודה. במתניתין איסטטית היא זו והוחזקה להזים: דליכא דקא מהדר. שאין אדם מחזר אחריהם לשכרם ולהרגילם תמיד לבוא לבית דין ולהזים את כל הבאים: דקא מהדרא. לבקש ולשכור עדי שקר: הני ידעי בסהדותא. אלו האחרונים ידעי בעדותה של זו: **מתני׳** עד שיגמר הדין. אלא אם כן נגמר תחלה הדין של הנדון ליהרג ואחר כך הוזמו: נפש בנפש. בעדים זוממין כתיב לא תחוס עינך נפש בנפש: לעשות לאחיו. משמע שהרי אחיו עדיין קיים: יכול משקבלו עדותן. ובאה להם הזמה מיד קודם גמר דינו של נדון יהרגו: **גמ׳** בריבי אומר. כך היה שמו*: הרגו. שלא הוזמו עד שנהרג הנדון על פיהם: חייבי מלקות מנלן. אמתניתין קאי דלאמר אין עושין דין הזמה עד שיגמר הדין ויליף לה מנפש בנפש דמשתעי בחייבי מיתות חייבי מלקות מנלן שהעידוהו שחייב מלקות והוזמו מנלן דאין לוקין אלא אם כן נגמר הדין תחלה על פיהם: חייבי גליות מנלן. שהעידוהו שחייב לגלות והוזמו ותנן במתניתין סופג את הארבעים מנלן עד שיגמר הדין דהני הואיל ולאו מדין כאשר זמם קא מתרבו לא אתי מלקות דידהו מגזירה שוה דרשע רשע דמההוא לא ילפינן אלא עדים זוממין שהרשיעו הנידון ללקות (או למיתה) דהאי רשע רשע בנידונין כתיב: אראה בנחמה. לא אראה בנחמה וגמרא הפכו לברכה פ״א אראה בנחמה נשבע ימותו בניו ואראה בנחמתן: אם לא הרגתי עד זומם. שלא הוזם אלא אחד מהם והרגתיו: שהרי אמרו חכמים כו׳. מתניתין היא מה שנים אין נהרגין עד שיזומו שניהם דכתיב והנה עד שקר העד ואמר מר (סוטה דף ב:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד: אלא בפני שמעון. שאם יטעה יורהו: כסבורין. הכל בלילה או ביום ולהכן רואין אותו: **מתני׳** מה שנים אין נהרגין עד שיזומו שניהם. כדפרישית לעיל: ר׳ עקיבא אומר לא בא השלישי כו׳. לא הוצרך ללמדנו זאת דממילא ידעינן ששנים מזימין את השלשה שהרי השנים כשרים לכל עדיות וממילא ידעינן שאין זוממין עד שיזומו כולם שהרי כולם כאחד נעשו עדים וקרא כתיב והנה עד שקר העד ולא בא אלא להחמיר עליו שלא תאמר הואיל ובלאו הוא היתה העדות מתקיימת לא יעשו בו דין הזמה לימדך הכתוב שאף הוא מן מקיימי דבר: על אחת כמה וכמה כו׳. *שמלינו מדה

גמרא

תורה אור

אי איסטטית היא זו אפי׳ כת ראשונה נמי לא אמר ר׳ אבהו שקדמו והרגו מאי דהוה הוה אלא אמר רבא הכי קאמר אם אינה אלא כת אחת נהרגת אי איכא טפי אין נהרגין הא בלבד קאמר קשיא ההיא איתתא דאתאי סהדי ואישתקור אייתי סהדי ואישתקור אזלה אייתי סהדי אחריני דלא אישתקור אמר ריש לקיש הוהזקה זו א״ל ר׳ אלעזר *אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו זימנין הוו יתבי קמיה דרבי יוחנן אתא כי האי מעשה לקמייהו אמר ריש לקיש הוחזקה זו א״ל רבי יוחנן אם הוחזקה זו כל ישראל מי הוחזקו *הדר חזיה לרבי אלעזר בישות אמר ליה שמעת מילי *מבר נפחא ולא אמרת לי משמיה לימא ריש לקיש דאמר כרבי יהודה ורבי יוחנן דאמר כרבנן אמר לך ריש לקיש אנא דאמרי לך אפי׳ לרבנן עד כאן לא קא אמרי רבנן התם דליכא דקא מהדר אבל הכא איכא הא דקא מהדרא ורבי יוחנן אמר לך אנא דאמרי אפי׳ לרבי יהודה עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם דאמרינן אטו כולי עלמא גבי הני הוו קיימי אבל הכא הני ידעי בסהדותא והני לא ידעי בסהדותא: **מתני׳** *אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין שהרי הצדוקין אומרים עד שיהרג *שנאמר נפש[א] תחת נפש אמרו להם חכמים והלא כבר נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים ואם כן למה נאמר נפש [ב] תחת נפש יכול משעה שקבלו עדותן יהרגו תלמוד לומר נפש [ג] תחת נפש הא אינן נהרגין עד שיגמר הדין: **גמ׳** *תנא בריבי אומר לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין אמר אביו בני לאו קל וחומר הוא אמר לו לימדתנו רבינו שאין עונשין מן הדין דתניא איש אשר יקח [את] אחותו בת אביו או בת אמו אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו מנין ת״ל ערות אחותו גילה עד שלא יאמר יש לי בדין אם ענש על בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו לא כל שכן הא למדת *שאין עונשין מן הדין עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר ערות אחותך בת אביך או בת אמך אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו מנין תלמוד לומר ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא עד שלא יאמר יש לי מן הדין מה אם הוזהר על בת אמו שלא בת אביו ובת אביו שלא בת אמו בת אביו ובת אמו לא כל שכן הא למדת *שאין מזהירין מן הדין *חייבי מלקות מנין תלמוד לומר *רשע רשע חייבי גליות מנין אתיא רוצח רוצח תניא *אמר רבי יהודה בן טבאי אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים אין העדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנדון אמר לו שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא *שפכת דם נקי שהרי אמרו חכמים *אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם ואין לוקין עד שיזומו שניהם מיד קבל עליו ר׳ יהודה בן טבאי שאינו מורה הוראה אלא לפני שמעון בן שטח וכל ימיו של ר׳ יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו העד והיה קולו נשמע וכסבורין העם לומר קולו של הרוג אמר קולי שלי הוא תדעו למחר הוא מת אין קולו נשמע אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי דלמא בדינא קם בהדיה אי נמי פיוסי פייסיה: **מתני׳** על פי [ד] שנים עדים או שלשה עדים יומת המת אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב בשלשה אלא *להקיש *(שלשה לשנים) מה שלשה מזימין את השנים אף השנים יזומו את הג׳ ומנין אפי׳ מאה ת״ל עדים ר׳ שמעון אומר מה שנים אינן נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו שלשתן זוממין ומנין אפי׳ מאה ת״ל עדים *רבי עקיבא אומר לא בא השלישי להקל אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה מנין אפי׳ מאה ת״ל עדים

אמר

רבינו חננאל

ואוקמה ר׳ אבהו לטעמא דר׳ יהודה בשקדמי והרגו הראשונה ולולי כן אפי׳ הראשונה אינה נהרגת. ההיא דמייתי סהדי ואישתקיר אייתי אחריני ואישתקור אייתי סהדי אחריני אמר ריש לקיש הוחזקה זו. א״ר יוחנן אם היא הוחזקה

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה חייבי מלקות וכו׳ ואמאי לא בעי נמי הכי חייבי ממון:

מסורת הש״ס

[כתובות לג:] [כתובות כה:] [עי׳ פרש״י בסנהדרין ט. ד״ה שנה] [עי׳ פרש״י בחולין יא: ד״ה והתניא] שמות כא דברים יט סנהדרין לג: רש״א בגא׳ נפש בנפש וכן דברים יט וכן בכל המשנה חולין יא: ויקרא כ יבמות כב: סנהדרין נד: וש״נ ויקרא יח רש״א מ״ז [סנהדרין עג.] [פסחים כד. יבמות כב:] חגיגה טז: [תוס׳ סנהדרין ל״ז] [סנהדרין כז.] [עי׳ תוס׳ ב״ק יב: ד״ה רבי נתן] דברים יז [נ״ל להקיש שנים לשלשה כ״א בכרא״ש] ב״ב קט: סנהדרין ט. [ס.]

מג א מיי' פ"ה מהלכות עדות הלכה ג סמג לאוין ריג:
מד ב מיי' שם פ"ב הלכה ג סמג שם טוח"מ שם:
מה ג מיי' פ"ב מהלכות שבועות הלכה יז:
מו ד מיי' פ"ב מהלכות עדות הלכה ג סמג עשין קי טוח"מ סי' לח:
מז ה ו מיי' שם פ"ה הלכה ג והלכה ד ה סמג לאוין ריג טוש"ע ח"מ סימן לו סעיף א:

אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר רבי אומר *אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות ואימתי בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהן מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: גמ' אמר רבא והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור *אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא מכדי תוך כדי דיבור היכי דמי *כדי שאילת תלמיד לרב מאה טובא הוו אמר ליה כל חד וחד בתוך כדי דיבור של חבירו: *רבי עקיבא אומר לא בא שלישי כו' ומה שנים כו': אמר ליה רב פפא לאביי אלא מעתה הרוג יציל כשהרגו מאחוריו נרבע יציל כשרבעו מאחוריו הורג ורובע יצילו אישתיק כי אתא לקמיה דרבא אמר ליה יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר: *אמר רבי יוסי במה דברים אמורים וכו' מה יעשו שני אחים כו': היכי אמרינן להו אמר רבא הכי אמרי' להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו אי אמרי לאסהודי אתו נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אי אמרי למיחזי אתו* *מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ורב נחמן אומר הלכה כרבי:

מתני'

רש"י

בדיני נפשות. דכתיב והצילו העדה ומהדרינן אזכותא: אחד דיני ממונות. נמי עדותן בטלה: בזמן שהתרו בהן. ובדיני נפשות כי אמרינן בטלה בזמן שהקרוב או הפסול נשתתף בעדות מתחלה להיות מן המתרין בעוברי עבירה: אבל אם לא התרו בהן ולא כוונו להיות עדים בדבר לא בטלה עדות האחרים בשביל ראייתן של אלו דמה יעשו שני אחין שראו עם שלישי מן השוק באחד שהרג את הנפש: גמ' והוא שהעידו כולן בתוך כדי דיבור. דהא קאמרה מתני' מאה כשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן כשתי כתות לכל דבר: וכל אחד ואחד. התחיל להעיד בתוך כדי דיבור של סיומו של חבירו: הרוג יציל. לרבי יוסי דאמר אף בלא התרו שלא נתכוון להעיד הוא מציל את הנדון מפני קורבה הרוג נמי יציל את הנדון שהרי גם הוא ראה והוא קרוב אצל עצמו: כשהרגו מאחוריו. מתקיימין כל המקראות שמחייבין את הרוצח ליהרג: יקום דבר. כתיב בהאי קרא שעשאן לכולם כשנים דהיינו העדים אבל לא בעושי הדבר: היכי אמרינן להו. לקרוב ופסול למבדקינהו אם מתחלה לעדות נתכוונו:

תוספות

אמר רבי (א) יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות. פי' הקונטרס משום דכתיב והצילו העדה דמטוה לבטל העדות בקל כדי להציל הנפש וקשה לפירושו דא"כ דיני ממונות נילף מינייהו דהא כתיב משפט אחד יהיה לכם ועוד דבדיני ממונות נמי כתיב ע"פ שנים או ע"פ שלשה ונקיש ג' לב' לכך פירש ר"י דבדיני נפשות שייך שפיר למילף משנים דעדותן בטלה משום דמה שנים כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה לגמרי ומעתה אינה מועלת לכלום הלכך בשלשה נמי כולם בטלים לגמרי אבל בדיני ממונות דבשנים נמי כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול השני אינו בטל לגמרי דהייב לו שבועה לכך *[שלשה] נמי כשנמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר עדים: אמר רבא והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור. [פ"ה] ובהא קאמרה מתניתין דמאה כשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן שתי כתי עדים לכל דבר משמע דקאי אף לענין קרוב או פסול וקשה דהא משמע בסמוך דלענין דין דקרוב או פסול אינו תלוי בהעדאה בתוך כדי דיבור אלא *בראיית מעשה גמרה עדותן אף כי העידו אחר תוך כדי דיבור דקאמר הרוג יציל לכך נראה דלא קאי רק אדין דעדים זוממין דקאמר עד שיזומו כולם ובהא קאמר דוקא כי העידו כולם בתוך כדי דיבור דזה הוי עדות אחד ובעינן עד שיזומו כולם אבל העידו מקצתן בתוך כדי דיבור ומקצתן אחר כדי דיבור א"כ הוי שתי כתות ולא בעינן עד שיזומו כולם *אבל לענין נמצא אחד קרוב או פסול אף אם נמצא מהני שהעידו לאחר כדי דיבור עדותן בטלה וא"ת מ"ש ויש לומר שנא ושנא דדוקא גבי נמצא אחד מהן קרוב או פסול חשיב כחד עדות כשהעידו לאחר כדי דיבור משום שהם אומרים אמת וא"כ עדותן התחיל מראייה שלהם וראייה שלהם היתה בבת אחת עם העדים אבל בעדים זוממין שאינן אומרים אמת אם כן לא בא עדותן אלא כשהעידו בבית דין וכיון דלא העידו בבת אחת רק לאחר כדי דיבור לא חשבינן כחד עדות כן נראה למשי"ת: *אלא מעתה הרוג יציל. פירוש שהוא בעל דין אי נמי מפני שהוא שונא ושונא פסול לעדות [ועיין תוס' יבמות כה. ד"ה הוא וכו' באריכות]: נרבע יציל. מפני שהוא שונא של רובעו בעל אונסו ולא נראה דהא מוכח פ"ק דסנהדרין (דף ט: ושם) דנרבע לאנסו כשר לעדות ויש ליישב דמנרבע לרצונו פריך דבהכי איירי קרא דכתיב ומתו גם שניהם דהיינו ברצון ולהכי פריך יציל הנרבע אפילו יש עדים הרבה בדבר ולא מפני שסונאו כיון שהוא לרצונו אלא מפני שהוא *קרוב לעצמו וקשה דבמסכת סנהדרין (שם) אמרינן פלוני רבעני לרצוני הוא ואחר מצטרפין להרגו וי"ל דהני מילי כי ליכא סהדותא מעלמא דרבעו לרצונו וליכא סהדותא אלא מהוא עצמו ואחר ולכך פלגינן לדיבוריה דלגבי דידיה לא מהימנין ליה דקרוב הוא אצל עצמו אבל הכא דאיכא עדים שנרבע לרצונו ומעדותן נקרא רשע ופסול לעדות ואין אנו צריכין לעדותו כלל ועוד אמר הר' יוסף בכור שור דפריך הכי נרבע שהוא קרוב לרובע יציל וכן הרוג שהוא קרוב להורג יציל*: היכי אמרינן להו. קאי אדיני ממונות בשלמא אדיני נפשות לא קשה היכי אמרינן כו' דניחזי אנן אם התרו בו הקרוב ופסול אם לאו אלא פריך בדיני ממונות דליכא התראה: לאסהודי אתיתו. קשה דאם כן לא יהרג אדם לעולם דהקרובים יבואו ויאמרו לאסהודי אתינן ופירש רבינו חיים כהן דאמרינן לעדים כשרים לאסהודי עם הפסולין אתיתו או למיחזי אתיתו בלא הפסולין ואי אמרי הכשרים למיחזי אתינו בלא הפסולים אז לא הוי עדותן בטלה אפילו אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול אבל אי אמרי לאסהודי אתינו עם הפסולין הוי עדותן בטילה ומכל מקום תימה קצת היאך יהיו גם העדים כשרים נאמנים לומר לאסהודי אתינן כדי לבטל העדות הוו ליה כחוזר ומגיד כיון שכבר העידו וי"ל דסברא (ג) דכיון דבאין לבית דין עם הכשרים עכשיו נראין הדברים שמתחלה כולהו לאסהודי קא אתו דהוכיח סופן על תחלתן: שמואל אומר הלכה כרבי יוסי. קשה היאך מלינו ידינו ורגלינו כשנותנין גט שיש במעמד קרובים והיה לנו לומר דעדות הכשרים בטל והאי דומיא דדיני נפשות דשייכין אשת איש שיש בה מיתת בית דין וטעם דפרישית לעיל (ג) גבי עדות נפשות שייך נמי בגט וגם לרבי נמי קשה שפעמים יתכוין אחד מן הקרובים להעיד לכן נראה לר"י דגם לר' יוסי לא אמרו דעדותן בטלה אלא דוקא באותן שמעידים בפני ב"ד אבל בשביל ראייה לחודה לא וא"ת א"כ מאי פריך הרוג יציל והא אינו הולך להעיד בבית דין ואומר הר"י דודאי מתחלה היה סבור הש"ס לרבי יוסי כי נמי אינן באין להעיד בב"ד עדותן בטלה ומשני במקיימי דבר הכתוב מדבר כלומר כשבאין לקיים הדבר בבית דין אמר רבי יוסי נמצא אחד מהן קרוב או פסול דעדותן בטלה ואם תאמר א"כ מאי פריך לעיל מה יעשו שני אחין וכו' והלא אין שום חשש אם לא יבאו להעיד בבית דין כדפירשתי יש לומר משום דפעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שסבר העיד אחיו בב"ד ואפילו אירע לאחר כדי דיבור מכל מקום עדותן בטלה משום דמקשינן שלשה לשנים (ד) נמצא קרוב או פסול בזה אחר זה אע"פ דלענין הזמה בעינן תוך כדי דיבור: היו

גירסת מהרש"ל
נ"ל א"ר יוסי וכו' מהרש"ל
גי' רש"א דראיית מעשה גרמה
מה יעשו כו' פיסקא בפ"ע. מהרש"ל
זה הדיבור וד"ה נרבע הד"א. מהרש"ל
גי' מהרש"ל רשע ופסול לעדות ומיהו קשה כו' אמר רבא כו' מפני שאדם קרוב אצל עצמו וי"ע
[ועי' תוס' יבמות כה: ד"ה הוא וכו']

שבועות לג. ע"ש
שבועות לג. ע"ש נזיר כ: נדרים פו. ב"ק עג: ב"ב קכט:
נ"ל רבי אומר וכו'. מהרש"ל
נ"ל עדותן מתקיימת. מהרש"ל

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר ר' יוסי. נ"ב ע"ל בתוס' סוף דף ה' בד"ה בדיני: (ב) ד"ה לאסהודי וכו' וי"ל דסברא סוא דכיון: (ג) ד"ה שמואל וכו' דפרישית לעיל נ"ב בד"ה א"ר יוסי: (ד) בא"ד דמקשינן שלשה לשנים לענין נמצא:

רבינו חננאל

ואוקימ' למתני' בזמן שק' כולן כל אחד מהן העיד בתוך כדי דבור של חברו דקי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי וכאילו כולן בבת אחת העידו ואינן יכולים האחרונים לומר כי הראשונים הן שהייבוהו ואנחנו לא עשינו כלום: כיון ששנינו מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף ג' נמצא א' מהן קרוב או פסול כו'. ואקשינן אי הכי לא תתקיים עדות לעולם שהרי ההורג מגיד עם העדים על ההורג והנה הוא קרוב א) מבטל העדות ויציל ההורג. ודחי' כגון שבא והכתו הכאת מות מאחוריו שאינו מכיר מי הכהו כדי להעיד אלא העדים הן בלבד שראוהו ותן המעידין עליו וכן הנרבע כיוצא בו כשרבעו מאחריו ולא ראהו. ואקשינן ההורג (והנרבע) [והרובע] שאי אפשר לומר שלא ראו אם ידו ינצלו ותבטל העדות כולה שהרי נכללו עמהן קרובין. ואוקימ' על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר. כלומר אם נמצא במעידי עדות קרוב אי פסול בטלה העדות אבל בבעלי הדין לא. סדחזינן לרבא דהוא בתרא מפרש טעמא דרבי (שמעון) [שמעינן] מינה דהילכתא כוותיה סבירא ליה. ודאמר רבי במשנתנו בזמן שהתרו בהן אמר רבא היכי אמרינן להו כלומר (אין) [איזו] דרך זו התראה ששנה במשנתנו. ואמר אמרינן להו למיהזי אתיתו שמא שמעתם צעקה ורצתם לראות מה היא ולא לעדות נקבצתם ונזדמן לכם וראיתם שזה הרג את זה או נזדמן לכם וראיתם שזה הלוה לזה כך וכך ממון אם כן ראיתם מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש תיבטל העדות בכך והן לא באו להעיד אלא לראות בלבד. ועמד הדבר כי אין העדות מתבטלת אלא אם אומרים להעיד נתכוונו ונתקבצו לכך ונמצא א' מאלו שנתוועדו לעדות קרוב או פסול. ויש מי שמפרש כי בזמן ההגדה אומרים להן לראות (אין) [או] להגיד העדות באתם. ויש על הפירוש הזה ג) פירכא ולא חפצנו להאריך. אמנם הדבר שקבלנו מרביתינו הוא שפירשנו. וקי"ל כרבי דאמר רב נחמן הלכתא כרבי ועוד דהא רבא מפרש לטעמיה. ודייקא מתני' בעדות ממון עדות על פה דומיא דעדות נפשות אבל עדות בשטר לא מיפרשא הכא כל עיקר וקי"ל בעדות בשטר תתקיים העדות בשאר וכדחזקיה דאמר בגמרא דגט פשוט (דף קסג:) סילאהי בקרובים ישר ג) וכבר פירשנוהו במקומו:

א) נראה דצ"ל והנה הוא קרוב אצל עצמו יבטל העדות וכו'. ב) בריטב"א כ' שנראה מפי' ר"ח ז"ל כפי' שזה ונ"ע. ג) דברי ר"ח אלו מובאין נמי' ברמב"ן ובר"ן.

גליון הש"ס גמ' אחד דיני ממונות. עי' שבועות דף ה: תוד"ה או: תום' ד"ה אמר רבא וכו' אבל לענין נמצא כו'. עי' סנהדרין לא ע"א תוד"ה שכ"ם:

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ד מהל' עדות הלכה א סמג עשין קט:
מט ב מיי' פ"ב מהל' סנהדרין הלכה ו ופכ"א שם הלכה ח סמג עשין ט טוש"ע ח"מ סימן כח סעיף ו:
נ ג מיי' פ"ד מהלכות עדות הלכה א סמג שם:
נא ד מיי פי"ב מהלכות סנהדרין הלכה ב:
נב ה מיי' פ"ד מהלכות עדות הלכה ב סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סימן ל סעיף ו:
נג ו מיי' פכ"א מהלכות סנהדרין הלכה ח סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סימן יז סעיף ו:

רבינו חננאל

היו שנים רואין מחלון זה כו'. אמר רב מניין לעדות מיוחדת שפסולה שנאמר לא יומת על פי עד אחד מאי אחד אילימא אחד ממש מדכתיב על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת ממילא שמעינן דאין ממיתין על פי עד אחד מה תלמוד לומר לא יומת על פי עד אחד אלא מאי אחד אחד אחד. כדתניא ב' רואין אותו א' מחלון זה וא' מחלון זה ואין רואין זה את זה אין מצטרפין אע"פ ששניהם ראו העדות כולה מתחלה ועד סוף כיון שלא היו רואין זה את זה אין מצטרפין. והא דתניא ולא עוד אלא אפילו ראו ב' בזה אחר זה בחלון אחד אין מצטרפין. אוקימ' בבועל הערוה (שהיו) [שחייב] בהכנסת העטרה וכיון שהראשון ראה הכנסת העטרה והשני ראה (כחו) [הביאה] כאילו זה ראה המעשה כולו וזה ראה המעשה כולו. אמר רבא אם העדים רואין המתרה או המתרה רואה העדים מצטרפין ומתרה זה שאמרו אפי' מפי ההרוג עצמו או מפי שד. אמר רב יהודה עדות מיוחדת כשרה בדיני ממונות. כגון זה שאמרנו שראו העדות אחד אחר. והאי דכתיב לא יומת על פי עד אחד והיא עדות מיוחדת הני מילי בעדות נפשות שהתורה חסה עליו אבל בדיני ממונות עדות מיוחדת כשרה היא ומצטרפין ואע"פ שאין רואין זה את זה. ואקשינן עליה אי הכי דעדות מיוחדת עדות מעליא היא ומצטרפין ולא הצריכה התורה שיראו שניהן ביחד זה לזה אלא משום דחס עליה. אלא מעתה ב' כתות שראו (בכת) [אחת] אחת ונמצא בכת א' מהן קרוב או פסול יצטרפו ב' הכתות ונאמר כיון [שיש] בהן קרוב או פסול בטלה עדות הכל וינצל ההורג. ולמה שנינו במשנתנו ב' רואין אותו מחלון זה וב' מחלון זה ואחד מתרה באמצע בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו עדות אחת ואם לאו שתי עדיות הן נמצאת אחת זוממת הוא נהרג והן נהרגין הוא נהרג על פי הכת שלא הוזמה והן נהרגין מפני שהוזמו ועלתה בקשיא. ודייקינן מדסלקא בקשיא שמעינן מינה דראיה אחר ראיה ואפילו הודאה אחר הודאה אינה כשרה בדיני ממונות א) (ואפילו) [ואלו] הברייתות ג) סיוע לפירוש שפירשנו [בהא] דאמרינן לסהדי למיחזי אתיתו או לאסהודי ...

גמרא

מתני' *היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו עדות אחת ואם לאו הרי אלו שתי עדיות *לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשניה פטורה *רבי יוסי אומר לעולם אין נהרגין עד שיהו *שני עדיו מתרין בו שנאמר °על פי שנים עדים דבר אחר על פי שנים עדים ישלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן: גמ' אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב מנין *לעדות מיוחדת שהיא פסולה שנאמר °לא יומת על פי עד אחד מאי אחד אילימא עד אחד ממש מרישא שמעינן לה על פי שנים עדים אלא מאי אחד אחד אחד תניא נמי הכי לא יומת על פי עד אחד להביא שנים שרואים אותו אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ואין רואין זה את זה שאין מצטרפין ולא עוד אלא אפילו בזה אחר זה בחלון אחד אין מצטרפין אמר ליה רב פפא לאביי השתא ומה אחד מחלון זה ואחד מחלון זה דהאי קא חזי כולו מעשה והאי קא חזי כולו מעשה אמרת לא מצטרפי בזה אחר זה דהאי חזי פלגא דמעשה והאי חזי פלגא דמעשה מיבעיא א"ל לא נצרכא אלא לבועל את הערוה אמר רבא אם היו רואין את המתרה או המתרה רואה אותן מצטרפין °ואמר רבא מתרה שאמרו אפילו מפי עצמו ואפילו מפי השד אמר רב נחמן עדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות דכתיב לא יומת על פי עד אחד בדיני נפשות הוא דאין כשירה אבל בדיני ממונות כשירה מתקיף לה רב זוטרא אלא מעתה בדיני נפשות תציל אלמה תנן הוא והן נהרגין קשיא: רבי יוסי אומר וכו': א"ל רב פפא לאביי ומי אית ליה לרבי יוסי הא סברא והתנן *רבי יוסי אומר השונא נהרג מפני שהוא כמועד *ומותרה א"ל ההוא רבי יוסי בר יהודה היא דתניא *)רבי יוסי בר יהודה אומר חבר אין צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד: דבר אחר ע"פ שנים עדים שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן: (א) הנהו לעוזי דאתו לקמיה דרבא אוקי רבא תורגמן בינייהו והיכי עביד הכי והתנן שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן רבא ימידע הוה ידע מה דהוו אמרי ואהדורי הוא דלא הוה ידע אילעא

*) לקמן ט: סנהדרין ח: מא. עב:

תורה אור: דברים יז; במדבר לה

רש"י

מתני' הרי אלו עדות אחת. ואם (ב) הוזם אחד מהם (או שנים) ולא הוזמו כולן אין נהרגין: שלא תהא סנהדרין שומעת. עדות העדים מפי התורגמן צריכין הדיינין שיהיו מכירין בלשון העדים ולא שיעמדו מליץ ביניהם: גמ' עדות מיוחדת. אחד רואה אותו מחלון זה ואחד רואה מחלון זה ואינן רואין זה את זה: לבועל את הערוה. שיש די בראיית כל אחד ואפ"ה לא מצטרפו: מפי עצמו. ההרוג עצמו התרה בו: אלא מעתה. דכשרים בעלמא ומצטרפי: בדיני נפשות. כששנים רואין מחלון זה ושנים מחלון זה והוזמה כת האחת תצטרף עדות להיות כולם ככת אחת להציל את הזוממין ואת הנדון שהרי עדותן בטלה כיון דבעלמא מצטרפת יש טעם כאן להצילו ורחמנא אמר והצילו העדה: ומי אית ליה לרבי יוסי. התראה כלל: והתנן רבי יוסי אומר השונא. שאמר בשוגג הרגתי נהרג מפני שהוא כמועד ומותרה: לעוזי. בעלי לשון אחרת שאין הדיינין מכירין בה:

אילעא

תוספות

היו שנים רואים אותו מחלון זה ושנים מחלון זה וכו'. ולא גרסי' במתני' אחד בחלון זה וכו': ואחד מתרה באמצע. תימה ולמאי הולך לומר ואחד מתרה שאין מן העדים ויש מפרשים דנקטיה משום רישא דקתני רואין אלו את אלו ומסתמא הייט ע"י המתרה שאומר לעדים אלו ואלו ראו את המעשה הרע שזה עשה ונראה למשי"ח דנקטיה לאפוקי מדרבי יוסי דאמר בסיפא אינו חייב עד שיהו פי שנים עדים מתרין בו: שמקצתן רואין אלו את אלו. מצטרפין יחד אף אותם שאין רואים: הרי אלו עדות אחת. שאם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדות כולם בטלה וכן שאם נמצא אחת מהן זוממת אין נהרגין עד שיוזמו כולם ובטלין נמי עדות כולם בהזמה אחת מהן דהזמה האי כנמצא אחד מהן קרוב או פסול: הוא והן נהרגים. הן נהרגים אע"פ שלא הוזמו כת שניה כיון שהוזמו הן הוא נהרג משום כת שניה דלא בטלה עדות כת שניה בהזמת הראשונה כיון דהוי שתי עדיות יש מפרשים שצריך שתהא כל כת וכת רואה המתרה או המתרה רואה אותן או מצטרף המתרה לזו ולזו דאם לא כן אין המתרה מצטרף עמהן ולא יהרג על פיהם דלעולם אינו נהרג אא"כ המתרה מעדות שבאין לחייבו והא דקתני נמי נמצא אחת מהן זוממת שהוזם גם המתרה עמהם דהא מעדותן הוא כדפרישית ומ"מ הוו השתי כתות שתי עדיות כיון שאין כת זו רואה את זו וקשה למשי"ח מאי קאמר דאדרבה לא מיתוקמא מתני' אלא כשאין רואין המתרה וכן אין המתרה רואה אותן דאי רואין המתרה או המתרה רואה אותם הוו השתי כתות עדות אחת אע"פ שאין רואין זה את זה דהמתרה מצרפן כדקתני רישא בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו אלמא לא בעינן שיהא כל השנים שמכאן רואין את אלו מכאן אלא בחד סגי ועוד קשה לפי' דצריך שיהא המתרה מעדותן הא אמרינן בגמ' מתרה שאמרו אפי' מפי עצמו אפי' מפי שד ואז ודאי לא הוי המתרה מעדותן כלל לכן נראה דודאי מיירי כשאין רואין המתרה ולא המתרה רואה אותם אלא שמעו המתרה שמתרה (ג) כן ובכן סגי דהא קיימינן אליבא דרבנן דפליגי אדרבי יוסי דבסמוך ולא בעו פי שנים עדים מתרין בו כמו רבי יוסי: לעדות מיוחדת שהוא פסול. פי' אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ומילתא באפי נפשה היא ולא קאי אמתני' ולא מיירי בהכי: תניא נמי הכי וכו'. מייתי תניא נמי הכי דמלא יומת על פי עד אחד נפקא דאילו עיקרא דמילתא שמעינן ממתניתין דנהי דמתניתין לא איירי באחד מחלון זה מ"מ מדאשמעינן בב' כתות דחשבינן שתי עדיות כשאין רואין אלו את אלו מינה שמעינן דה"ה בכת אחת מכל מקום נראה יותר לפרש דעיקר מילתא מייתי דלאי ממתניתין הוה אמינא דוקא בשתי כתות דכל חדא חשיב עדות באפי נפשה אבל בכת אחת מצטרפי שפיר וכן נראה דיותר דוחק לומר דלא מייתי תניא נמי הכי רק (ד) הפסוק כיון דליכא מאן דפליג עליה. כן נראה למשי"ח: אמר רבא אם הן רואין את המתרה או המתרה וכו'. מכאן מייתי (ה) המפרש ראיה במתניתין גבי סיפא דקתני הרי אלו שתי עדיות דמכל מקום מיירי (ו) שהן רואין המתרה כדפרישי' ולאו מילתא היא דהכא בעדות מיוחדת דברייתא קאי דקתני אחד מחלון זה וכו' שאין מצטרפין ועלה קאמר דאם העד מכאן [והעד מכאן] רואין המתרה או המתרה רואה אותן מצטרפין להיות עדות אחת גבי העד שמכאן והעד שמכאן אע"פ שאין רואין אלו את אלו דהמתרה מצרפן כמו מקצתן רואין אלו את אלו דמתניתין ותדע דאעדות מיוחדת דברייתא קאי דאי אמתניתין קאי דקתני הרי (ז) אלו שתי עדיות כדפירשתי אם כן הוה ליה למימר ואם לאו אין מצטרפין שזהו עיקר החידוש: או מתרה רואה אותן מצטרפין. פירוש על פיהם נהרג דלא חשיבא עדות מיוחדת ואם תאמר והיכי מהימני ליה למתרה לומר שראה אותן להרוג את זה דבשלמא כשרואין המתרה הרי הן שנים אבל מתרה רואה אותן קשיא ויש לומר דמיירי שיש עדים שמעידין שהמתרה רואה אותן אף לא ראו המעשה אותן העדים: בדיני נפשות הוא דלא כשירה הא בדיני ממונות כשירה. הקשה רבינו אברהם מאורלייג"ש דהא קרובים נפקא לן (סנהדרין כח.) דפסולין מלא יומתו אבות על בנים ודיני ממונות גמרינן מיניה (שם כח:) דכתיב משפט אחד יהיה לכם א"כ ה"נ נילף ממונות מנפשות להך מילתא דעדות מיוחדת ונראה דעל כרחך הכי קרא לאו בדיני ממונות קאי דעד אחד מועיל לממון דלשבועה מיהא איתיה:

מסורת הש"ס

[לעיל ס.] סנהדרין ס: סנהדרין פא: לקמן ט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הנהו לעוזי דאתו ...

אילעא וטוביה קריביה דערבא *הוה (א) סבר רב פפא למימר גבי לוה ומלוה רחיקי נינהו א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא אי לית ליה ללוה לאו בתר ערבא אזיל מלוה: **מתני'** מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד אין סותרין את דינו *כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידים אנו באיש פלוני שנגמר דינו בב"ד של פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה יהרג *סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ סנהדרין ההורגת אחד בשבוע נקראת חובלנית רבי אליעזר בן עזריה אומר אחד לשבעים שנה רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם רשב"ג אומר אף הן מרבין שופכי דמים בישראל: **גמ'** לפני אותו בית דין הוא דאין סותרין הא לפני בית דין אחר סותרין הא תני סיפא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידין אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דין פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה נהרג אמר אביי לא קשיא כאן בארץ ישראל כאן בחוצה לארץ דתניא *רבי יהודה בן דוסתאי אומר משום רבי שמעון בן שטח ברח מארץ לחוצה לארץ אין סותרין את דינו מחוצה לארץ לארץ סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל: סנהדרין נוהגת כו': מנא ה"מ דתנו רבנן *והיו אלה לכם לחוקת *משפט לדורותיכם למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ א"כ מה תלמוד לומר בשעריך [א] בשעריך אתה מושיב בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר: סנהדרין ההורגת וכו': איבעיא להו אחת לשבעים שנה נקראת חבלנית או דלמא אורח ארעא היא תיקו: רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו וכו': היכי הוו עבדי רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו ראיתם טריפה הרג שלם הרג אמר רב אשי אם תמצא לומר שלם הוה דלמא במקום סייף נקב הוה בבועל את הערוה היכי הוו עבדי אביי ורבא דאמרי תרוייהו ראיתם כמכחול בשפופרת ורבנן היכי דיינו כשמואל *דאמר שמואל במנאפים משיראו כמנאפים:

הדרן עלך כיצד העדים

אלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה היה מעגל במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו היה יורד בסולם ונפל עליו *)והרגתו הרי זה גולה אבל אם היה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה דולה בחבית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו
היה

*) י"ג והרגו. יעב"ץ וכ"ה במשניות

רש"י

אילעא וטוביה. עדי הלואה היו קרובין אל הערב: **מתני'** לפני אותו בית דין. שנתחייב בו: אין סותרין. לחזור ולישא וליתן אולי יזכה: אלו היינו. בימים שסנהדרין דנו דיני נפשות לא נהרג בה אדם כדמפרש בגמרא שבדקו את העדים בדבר שלא ידעו להשיב: אף. אם היו עושים כן היו מרבין שופכי דמים שלא יראו מב"ד: **גמ'** מפני זכותה של ארץ ישראל. אולי תועיל למצוא לו פתח של זכות: מה ת"ל בשעריך. שופטים ושוטרים תתן לך וגו': אתה מושיב כו'. אתה חייב להושיב בכל פלך ופלך כו' פלך הפרכיא: אם תמצא לומר שלם הרג. שיאמרו בדקנוהו לאחר מיתתו מכל שמונה עשרה טריפות: ראיתם כמכחול בשפופרת. ואין עדים מסתכלין בכך שפופרת קנה חלול שנותנין בו כחול לכחול עינים מכחול הוא קיסם דק שבו נוטלין הצבע מתוך הקנה: ורבנן. דמחייבי מיתה על הערוה היכי דייני באיזו עדות הם הורגים הואיל ולאו הכי בדקי: משיראו כמנאפים. משינהגו ענין ניאוף שנוכבין בקירוב בשר ונוהגים כדרך תשמיש:

הדרן עלך כיצד העדים

היה מעגל במעגילה. טחין היו גגותיהן בטיט והגגות לא היו משופעין אבל הטיט משפעין מעט כדי שיזובו המים וטחין אותן בחתיכת עץ עבה ומלקה ובה בית יד ודוחפה לצד השיפוע וחוזר ומושכה אליו וחוזר ודוחפה (לצד) והטיט מתמרח ומחליק ובלחיפתו קורהו מעגל ובמשיכתו קורהו מושך ושם העץ מעגילה: היה משלשל חבית. מן הגג: היה יורד. ההורג בסולם ונפל מן הסולם והרג בגופו את חבירו גולה דכל הני דרך ירידה נינהו וגבי גלות דרך ירידה בעינן כדמפרש בגמרא ויפל עליו: אבל היה מושך. ונשמטה מעגילה מידו ונפלה:
גמ'

תוספות

אי ליתיה ללוה לאו בתר ערבא אזיל. מכאן דיש ליזהר בעדי ממון שלא יהו קרובים לא ללוה *ולא לערב:

דלמא במקום סייף נקב הוה. קשה לר"ת דאמרינן פ"ק דחולין (דף יא: ושם) ומפיק ליה מקרא דלא חיישינן להא דאזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דודאי (ג) לא חיישינן אלא היה שואל להם (כדי) שאם (יכחישו זה את זה או) אמרו דלא ידעינן יבטל העדות מידי דהוה אסייף ואריכן דאי *דלא שיילינן חייב *וזה אומר בסייף וזה אומר באריכן *אין זה נכון אע"ג דבסייף ואריכן כו'. אמרו אין אנו יודעין הרי זה נכון זה גרוע הואיל והגרוג גופיה אין יודעים(ג) ומיהו טעם זה אינו מיושב ומאיזה טעם הוא זה דאם לא נשאל להם יהא חייב ואם נשאל ואמרו אין אנו יודעין יהיה פטור וראיה שהביא מסייף ואריכן אין הנדון דומה לראיה דהתם כל כמה דלא שיילינן להו אין לבדות מהלב שיכחישו זה את זה אבל כשמכחישין בהדיא דומה שקר שדבר זה אדם רגיל לעלות בדעתו במה הרגו טפי מכליו שחורים או מכליו לבנים אבל דבר שפירש ר"ת בלא טעם הוא שכשאין שואלים להם ואין אנו יודעים אם טריפה (ד) הוא או שלם נהרג חייב ובשביל שנשאל להם ואמרו אין אנו יודעים יהיה פטור לכן נראה דהא דקאמר לא נהרג אדם מעולם לאו דוקא אלא רוב פעמים לא היה נהרג שעל ידי שהוא מרבה בבדיקות אי אפשר שלא יכחיש אחד מהם (ה) חבירו אבל אין לומר דר' עקיבא לטעמיה דחייש למיעוטא גבי חלב *פוטר (בכורות כ:) דהא לא מצינו שום תנא דחייש למיעוטא טפי מרבי מאיר ואפ"ה מודה (ו) היכא דלא אפשר דלא חיישינן למיעוטא בפ"ק דחולין (דף יא:) והכא היינו דלא אפשר מיהו י"ל דאיכא למיקם עלה דמילתא כגון שהיה קרום של מוח מגולה וראו שהיה שלם ובא זה ונקבו והרגו*:

כמכחול בשפופרת. תימה עובד ע"ז ומחלל שבת מאי איכא למימר דהתם לא מצינו למיפטריה והא היכי קאמר לא היה אדם נהרג (ז) וי"ל דמ"מ קאמר שפיר לא היה אדם נהרג משום דלא שכיחי כולי האי כי אם ברוצח ועריות ועוד י"ל דאיכא למימר ראיתם שמחלל אינו טריפה דאם הוא טריפה א"כ אם תזימן לא יהיו חייבין מיתה משום דמצו למימר גברא קטילא בעינן למיקטל והואיל ליה עדות שאי אתה יכול להזימה:

הדרן עלך כיצד העדים

אלו הן הגולין וכו' היה מעגל במעגילה. בימיהן (ח) שהיו הגגים שוין ולא היו משופעים כמו שלנו וכשעושים הגג טוחין אותו בטיט ורוצים להשוות טיח הגג ולוקחין אבן עגולה ארוכה קצת ויש לו ב' שינים ארוכים ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות' (כמי) והיינו (כמי) מעגילה: **משלשל** בחבית כו'. קצת קשה אמאי לא קאמר ונפסק החבל ונפל עליו כדקתני בסיפא ונראה לומר דנפלה (ט) שנשמטה מידו ולכך לא רצה לומר נפסק דאם כן לא אתיין כרבי *)דאמר לקמן (דף ט:) נפסק אינו גולה: **היה** יורד בסולם. יש אומרים דתנא לא זו אף זו קתני לא זו מעגל דודאי יש לחייבו גלות דלמה לא נזהר אלא אף משלשל חבית דשפיר מיזהר שלא ישבר חביתו אם נפל והרג חייב ועוד דלא זו אלא אף זו יורד בסולם דטפי מיזהר כדי שלא יפול אם הרג חייב:

*) רש"ל גורס כדאמר

פשיטא

עין משפט נר מצוה

ג"ל ולא למלוה ולא לערב

נד א טוש"ע חו"מ סי' לג סעיף טז.

נה ב מיי' פי"ג מהל' סנהדרין הלכה ז:

רש"ל מ"ז

נו ג מיי' שם פי"ד הל' יד סמג עשין קב:

נז ד מיי' שם הלכה י: [סנהדרין מא.]

עי' מהרש"ל ורש"א

נח ה ו מיי' שם פי"ג הלכה ח:

נט ז מיי' פ"א מהלכות סנהדרין הלכה ב [עיין כ"מ] טוח"מ סימן א

ס ח מיי' פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה יט סמג לאוין לד טור ש"ע אה"ע סימן כ סעיף א' בהג"ה [ורב אלפס עוד ביבמות פרק ב (דף ז:) ובב"מ פ"ז (דף קיז:)]:

א ט מיי' פ"ה מהלכות רוצח הלכה א סמג עשין עה:

ב י מיי' שם פ"ו הלכה יב סמג שם:

ג"ל אינו פוטר

[ועי' בתוס' בכורות כא. סד"ה חלב פוטר]

מסורת הש"ס

ג"ל הוו. יעב"ץ

סנהדרין מה: גיטין כח: כט.

[סנהדרין יד.]

[תוספתא סנהדרין פ"ג ע"ש]

[תוספתא שם] [ג"ל משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם למדנו כו']

דברים [א] טז

ב"מ נא.

רבינו חננאל

סוגיין דשמעתין דעדים הקרובין בין למלוה בין ללוה בין לערב כולן פסולין: מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד אין סותרין את דינו כו'. תניא ברח מארץ לחוצה לארץ אין סותרין את דינו מחוצה לארץ לארץ סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל: מתני' סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. מנא הני מילי. דת"ר והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורתיכם בכל מושבותיכם למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ. אם כן מה ת"ל בשעריך. בשעריך אתה מושיב בתי דינין בכל פלך ופלך [ובכל עיר ועיר ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך] ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. ואסקינן דרבנן בסנהדרין הוו דייני בבועל את הערוה כשמואל דאמר במנאפים כיון שיראו כמנאפין מתחייבין ולא בעינן עד דמסהדי כמכחול בשפופרת. ולית הלכתא כר' טרפון ור' עקיבא דהוו אמרין ראיתם טריפה הרג או שלם הרג וא"ת שלם שמא במקום ההכאה נקב הוה כו': ירושלמי. כתב כל נכסיו לב' בני אדם כאחת והעדים כשרים לזה ופסולים לזה ר' יוחנן. אמר מאחר שפסולין לזה פסולין לזה וריש לקיש אמר לא כו': הדרן עלך כיצד העדים: פ"ב ואלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה כו'

עד

הגהות הב"ח

(א) גמ' סבר רב פפא למימר. נ"ב כך עובדא קבעה תלמודא הכא משום דשייכא למאי דתני לעיל נמצא אחד מהן קרוב או פסול כו' ותימה אמאי לא קבעה לעיל וי"ל דהך עובדא אתי נמי לקמיה דרבא בהדי הך סהו לעזי כו': (ב) תוס' ד"ה דלמא וכו' ואומר ר"ת דודאי אי לא שיילינן להו לא מייתי אלא: (ג) בא"ד הואיל והגרוג גופיה אין יודעין לא בעינן מכחישין זה את זה ומיהו טעם זה: (ד) בא"ד טרפה הרג או שלם הרג חייב ובשביל שנשאל: (ה) בא"ד אחד מהם את חבירו: (ו) בא"ד היכא דלא אפשר דלא חיישינן למיעוטא כדאיתא פ"ק דחולין: (ז) ד"ה כמכחול וכו' נהרג מעולם וי"ל דמ"מ וכו' נהרג מעולם משום וכו' שמחלל אינו טרפה וכו' א"כ אם הוזמו לא יהיו חייבין: (ח) ד"ה אלו הן וכו' בימיהן היו וכו' ארוכה קצת ויש לה בית יד ארוכה ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות הטיח והיינו דקרו לה מעגילה:(ט) ד"ה משלשל וכו' דנפלה דריכה שנשמט מידו:

רגהות הגר"א גמ' ת"ל בכל שעריך כצ"ל (וכ"ה בירושלמי):

עין משפט נר מצוה

היה עולה בסולם ונפל עליו והרגו הרי זה אינו גולה *זה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה ושלא בדרך ירידתו אינו גולה: **גמ'** מנא ה"מ אמר שמואל דאמר קרא °ויפל עליו וימות עד שיפול דרך נפילה תנו רבנן °בשגגה פרט למזיד °°בבלי דעה *פרט למתכוין מזיד פשיטא בר קטלא הוא (אלא) אמר *רבא ב'אימא פרט לאומר מותר א"ל אביי *אי אומר מותר אנוס הוא אמר ליה שאני אומר *האומר מותר קרוב למזיד הוא °בבלי דעת *פרט למתכוין מתכוין פשיטא בר קטלא הוא אמר רבה ג'פרט *למתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם לכותי והרג את ישראל לנפל והרג בן קיימא ת"ר °אם בפתע ד'פרט לקרן זוית בלא איבה *ה'פרט לשונא הדפו ו'שדחפו בגופו או השליך עליו להביא ז'ירידה שהיא צורך עליה בלא צדיה ח'פרט למתכוין לצד זה והלכה לה לצד אחר °ואשר לא צדה *ט'פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע °ואשר יבא את רעהו ביער °י'מה יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם אף כל רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם בעא מיניה רבי אבהו מרבי יוחנן היה עולה בסולם ונשמט השליבה מתחתיו ונפלה והרגה מהו כי האי גוונא עליה היא או ירידה היא א"ל כ'כבר נגעת בירידה שהיא צורך עליה איתיביה זה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה שלא בדרך ירידתו אינו גולה שלא בדרך ירידתו לאיתויי מאי לאו לאיתויי כה"ג וליטעמיך כל שבדרך ירידתו לאיתויי מאי אלא לאיתויי קצב הכא נמי לאיתויי קצב דתניא קצב שהיה מקצב תנא חדא לפניו חייב לאחריו פטור ותניא אידך לאחריו חייב לפניו פטור ותניא אידך בין לפניו בין לאחריו חייב ותניא אידך בין לפניו בין לאחריו פטור ולא קשיא ל'כאן בירידה שלפניו ועליה שלאחריו כאן בעליה שלפניו וירידה שלאחריו כאן בירידה שלפניו ושל אחריו כאן בעליה שלפניו ושל אחריו לימא כתנאי היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו תני חדא חייב ותניא אידך פטור מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר ירידה היא ומר סבר עליה היא לא דכ"ע עליה היא ולא קשיא כאן לניזקין כאן לגלות איבעית אימא הא והא [א] לגלות ולא קשיא הא דאתליע הא דלא אתליע ואיבעית אימא הא והא דלא אתליע ולא קשיא הא דמיהדק והא דלא מיהדק: **מתני'** *נשמט הברזל מקתו והרג רבי אומר אינו גולה וחכמים אומרים גולה מן העץ המתבקע רבי אומר גולה וחכמים אומרים מ'אינו גולה: **גמ'** תניא אמר להם רבי לחכמים וכי נאמר °ונשל הברזל מעצו והלא לא נאמר אלא מן העץ ועוד נאמר עץ למטה ונאמר עץ למעלה מה עץ האמור למעלה מן העץ המתבקע אף עץ האמור למטה מן העץ המתבקע אמר רב חייא בר אשי אמר רב ושניהם מקרא אחד דרשו ונשל הברזל מן העץ רבי סבר יש אם למסורת וניש̇ל כתיב ורבנן סברי יש אם למקרא ונשל קרינן ורבי יש אם למסורת סבירא ליה והאמר

תורה אור

גמ' אמר *רבא גרסינן ולא גרסינן אלא: באומר מותר. כסבור שמותר להרוג את ישראל וזהו מזיד שלו: אנוס הוא. והיאך הוא קורהו מזיד: בפתע פרט לקרן זוית. שלשון פתע הוא בסמוך כדמתרגמי' בתכיף פרט לקרן זוית אם היה זה יוצא ממבוי זה ונכנס לזה לפנות לימין או לשמאל וסכינו בידו וזה בא כנגדו בקרן זוית ולא ראהו והרגו: שדחפו בגופו. בלא מתכוין: להביא ירידה שהיא צורך עליה. כגון הרוצה להרים ידו בכח וגרזן בידו ומשפיל תחלה את גופו ושוחה לפניו כדי להרים בכח ובהשפלתו הרג דלא תימא הואיל וצורך עליה היא פטור מגלות דהא כתיב ויפל: בלא צדיה. לשון צידוד שלא נתכוין לצדד לצד שני: ואשר לא צדה. שלא נתכוין לזרוק בלדו ובסמוך לו אלא למקום שזרק אבל לא היה יודע שיש שם אדם: פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע. א] וכן לזרוק ארבע וזרק שמונה: אף כל שיש לו רשות לניזק כו'. יצאה חצר של בעל הבית: עליה היא או ירידה היא. בתר דידיה אזלינן והוא היה עסוק בעליה או בתר שליבה אזלינן והעולה עליה היה דוחקה ומשפילה כלפי מטה: כבר נגעת כו'. הרי נגעת כאן בירידה שהיא צורך עליה והא רבינן לה לעיל לחובה: לפניו חייב. הרג לפניו חייב: ה"ג כאן בירידה שלפניו ועליה שלאחריו כאן בעליה שלפניו וירידה שלאחריו כאן בירידה שלפניו ושל אחריו כאן בעליה שלפניו ולאחריו. כל דרך עליה פטור וכל דרך ירידה חייב הלכך הא דתניא לפניו חייב לאחריו פטור בירידה שלפניו ועליה של אחריו השפיל זרועו כדי להרים בכח והרים (א) מכח לפניו בהשפלתו חייב הרג בעלייתו לאחוריו פטור והא דתניא לאחריו חייב לפניו פטור בעליה שלפניו וירידה שלאחריו כגון המרים ידו בכח עד שהשפילו דרך אחוריו ממעל לכתפיו וחזר והגביהן להכות לפניו הרג בהשפלתו דרך אחוריו חייב הרג בהגבהתו פטור והא דתניא בין לפניו ובין לאחריו חייב בירידה שלפניו או שלאחריו והא דתניא בין לפניו בין לאחריו פטור בעליה שלפניו ושל אחריו: לימא כתנאי. הך בעיא דרבי אבהו: לנזקין. חייב אם לא הרגו אלא הזיקו חייב דלנזקין לא שני לן בין שוגג למזיד בין ירידה לעליה כדאמרינן בב"ק (דף כו:) פלע תחת פלע לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון: הא דאתליע. חייב שכל שליבה שהתליעה כשדורסין עליה נכפפת היא למטה וירידה היא ואם לא התליעה אין כאן ירידה: הא דמהדק אם היתה השליבה מלא הנקב שהיא תחובה בו ואחוזה יפה יפה אין כאן דרך ירידה ופטור לא מהדק ירידה יש כאן וחייב: **מתני'** מן העץ המתבקע. יצא קיסמו וניתז למרחוק והרג: **גמ'** נאמר עץ למטה. ונשל הברזל מן העץ: ונאמר עץ למעלה. לכרות העץ: יש אם למסורת. כמה שנמסרה כתב של תיבה למשה אנו צריכין לדורשה ולא לפי המקרא כשאתה קורא ונשל אתה מוסיף הברה של אל"ף או של ה"א בין נו"ן לשי"ן ולפי המסורת ונישל כתיב ופירושו נישל שהשיל הברזל מן העץ המתבקע ומצא את רעהו ורבנן סברי יש אם למקרא ונשל קרינן לשון פעל הברזל עצמו נשל מעל עצו: הא

פשיטא בר קטלא הוא. תימה אימא במזיד ולא התרו בו וי"ל דהא נמי נפקא לן מבלי דעת דאיכא מבלי דעת יתירא עוד י"ל דהא נמי פשיטא דלא יגלה דעל כרחך קרא בלא מתכוין איירי מדכתיב והוא לא שונא:

אלא פרט לאומר מותר וקשה (ב) דגבי חלב וגבי שבת דכתיב בשניהם שגגה וחייבין פרק כלל גדול (שבת דף סח:ושם) בתינוק שנשבה לבין הנכרים וי"ל דשאני הכא דכתיב שגגה יתירא למעוטי אומר מותר*:

ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק. בכילד הרגל (ב"ק דף כו: ושם) פירש רש"י (ג) ממעט ליה ממיתה אבל גלות אית ביה ולא נראה דא"כ לא הוי כמו אידך לכן נראה לפרש דפטור (ממיתה) מגלות *כדאמרינן פרק כילד הרגל (שם ד"ה פרט):

מה יער שיש לו רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם וכו'. וקשה דמשתמע כמו כן נימא מה יער מקום שעומד שם המזיק ויש רשות לניזק להיות לשם וא"כ קשה דהכן הזורק אבן לרשות הרבים הרי הוא גולה ומוקי לה בסותר כתלו שהוא ברשותו והרג הניזק שהוא ברשות הרבים ואמאי גולה והא בעינן מקום שיהא רשות לניזק ולמזיק ושיהא הניזק במקום שהמזיק עומד בו וי"ל דלא יליף מיניה מקום ההכאה אלא שיש רשות לשניהם לעכב במקום ההכאה:

נשמטה השליבה(ד). והרגתו השליבה אבל אם הרגו אדם פטור דבעינן דרך ירידה:

ואי בעית אימא הא דאיתלע והא דלא איתלע. ולפי האי איבעית אימא כולי עלמא סברי ירידה היא וקשה א"כ אמאי לא קאמר דכולי עלמא ירידה היא הא דאתלע והא דלא אתלע ועוד קשה כי קאמר מעיקרא דכ"ע עליה היא א"כ קשה ברייתא זו לברייתא דלעיל או השליך עליו להביא ירידה שהיא צורך עליה ונראה לפרש דה"ק דכ"ע דעליה הוי ומיירי במיהדק *ובדלא אתלע ולא מיירי בירידה שהיא צורך לעליה דבהא לא פליגי ברייתות והכא הכי קאמר איבעית אימא הא והא לגלות ומיירי הברייתא שמחייבה בירידה שהיא צורך לעליה:

היינו

רבינו חננאל

עד זה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה: ת"ר בשגגה פרט למזיד. כלומר אינו גולה. אוקמה רבא דהאי מזיד שאינו גולה באומר מותר שהאומר מותר קרוב למזיד הוא ולא מיכפר ליה בגלות. אבל המזיד בר קטלא הוא. בבלי דעת אוקמה רבא פרט למתכוין להרוג בהמה והרג אדם לכותי והרג ישראל לנפלים והרג בן קיימא שאינו גולה: ת"ר אם בפתע פרט לקרן זוית דהוה ליה לעיוני. בלא איבה פרט לשונא. כלומר הני לא סגי להו בגלות. הדפו שדחפו בגופו. או השליך עליו להביא ירידה שהיא צורך עלייה. בלא צדיה פרט למתכוין לצד זה והלכה לה לצד אחר. ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק ב' אמות וזרק ד' אמות והיה שם אדם והכהו דלא מיכפר להו בגלות (ה):ואשר יבא את רעהו ביער מה יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס שם אף כל שיש רשות לניזק ולמזיק ליכנס שם דינו הכי. בעא ר' אבהו מר' יוחנן היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו ונפלה והרגה מהו. ופשט ליה דהיא ירידה צורך עלייה. ומותיב ליה הא דתנן כל שלא כדרך ירידתו אינו גולה מאי לאו כי האי גוונא. ופריק ליה לא לעולם כי האי גוונא גולה ומתניתין כעין קצב שהיה מקצב דתנו ביה ד' בבי. תני חדא לפניו חייב לאחריו פטור כו' ופרקינן לא קשיא. פי' דרך המקצב להעלות הקופיץ מלפניו ולהורידו לאחריו ואח"כ מחזירו ומעלהו מאחריו ומורידו לפניו ומכה בבהמה הא דתני לפניו חייב לאחריו פטור דרך ירידה לפניו חייב. פי' בעת שמחזיר הקופיץ מאחוריו להכות על הבהמה כדי לנתחה שזו היא ירידה ממש ובירידה שלאחריו בהחזרת הקופיץ שהיא כעין עליה פטור. והא דתניא לאחריו חייב לפניו פטור הוא בהגבהת הקופיץ מלפניו עד שיחזירו לאחריו פטור שהוא דרך עלייה לאחריו חייב שהוא דרך ירידה ב) (ופירשנוהו) [ופירשוהו] בתלמוד ארץ ישראל. א"ר ינאי טבח שהיה מקצב והכה בין מלמעלה בין מלמטה גולה ואתיא כדמר בר רב הונא ג)טבח שהיה מקצב והכה לפניו למטה גולה. למעלה אינו גולה. לאחריו למעלה גולה. למטה אינו גולה. והא דתני' בין לפניו בין לאחריו חייב בירידה שלפניו ושל אחריו. והא דתניא בין לפניו בין לאחריו פטור בעלייה שלפניו ושל אחריו כאשר כבר פירשנו. והא דבעי רבי אבהו מר' יוחנן היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו והרגה תני חדא חייב. ואוקימ' לנזיקין ואע"ג דעלייה היא לענין ניזקא חייב. ותני חדא פטור מגלות. איבעית אימא הא והא לגלות והא דקתני חייב כגון דאתלע דכיון דאתלע ולא חזי לעלייה מעיקרא ירידה היא. איבעית אימא דלא אתלע כלל והאי דקתני חייב כגון דלא מיהדק כיון דלא מיהדק לא חזי למיסמך ביה ומעיקרא ירידה היא: נשמט הברזל מקתו. קודם שיכה על העץ לבקעו והרג רבי אומר אינו גולה דהאי קרוב למזיד הוא שאילו לא היה רפוי לא היה נשמט. ואמרינן מאי טעמא קסבר יש אם למסורת ונשל ד) כתיב כלומר ונשל הברזל [מן העץ]' מן העץ המתבקע רבי אומר גולה וחכ"א אינו גולה. כגון שנתזה בקעת מן העץ והלכה והרגה. או נשמט הברזל. כלומר מכה הבאתו בעץ לבקעו נשמט והלך והרג ה) ואם יש לומר והלא

א) וכן פי' ר"ח בב"ק דף כ"ו ע"ב הובא בחידושי הרשב"א ובשיטה מקובצת שם: ב) וכן נראה מספק הרמב"ם בה' רוצח פ"ו הי"ג כפירוש ר"ח דלא כרש"י: ג) בירושלמי איתא כיי דמר רב הונא: ד) אסבר דס"ס הוא וכצ"ל צריך להנקד בחירק וצ"ע: ה) לפי פירוש זה אבר אחריו כלך הרמב"ם ספ"ו מהל' רוצח מדוייק ליכנא דמתניתין דמן העץ המתבקע נמי אהכשט הברזל קאי:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה פרט וכו' וכן לזרוק לרבע וזרק שמונה. נ"ב נ"ל וזרק שתים וכ"ה בסנהדרין דף עז: בלשון התוס' ד"ה שתים. [עגמ' דב"ק כו ב' מבואר כמ"ש רש"י כאן ולא"ל]:

גליון הש"ם

גמ' בבלי דעת פרט למתכוין. עי' לקמן דף ט' ע"ב ובתוס' שם ד"ה ור"י: מה יער רשות. עי' לקמן דף ה' ע"א:

והאמר רב יצחק בר' יוסף אמר רבי יוחנן רבי ורבי יהודה בן רועץ וב"ש ור"ש ור"ע כולהו סבירי להו יש אם למקרא היינו דקאמר להו ועוד אמר רב פפא מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי ואזול תמרי וקטול באנו למחלוקת דרבי ורבנן פשיטא מהו דתימא ככח כחו דמי קמ"ל אלא כח כחו לרבי היכי משכחת לה כגון דשדא פיסא ומחיה לגרמא ואזיל גרמא ומחיה לכבאסא ואתר תמרי ואזול תמרי וקטול: **מתני'** הזורק אבן לרה"ר והרג ה"ז גולה ר"א בן יעקב אומר אם מכשיצאתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה ה"ז פטור זרק את האבן לחצרו והרג אם יש רשות לניזק ליכנס לשם גולה ואם לאו אינו גולה שנאמר ואשר יבא את רעהו ביער מה היער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם אף כל רשות לניזק ולמזיק להכנס לשם יצא חצר בעל הבית שאין רשות לניזק (ולמזיק) ליכנס לשם אבא שאול אומר מה חטבת עצים רשות אף כל רשות יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד: **גמ'** לרה"ר מזיד הוא אמר רב שמואל בר יצחק בסותר את כותלו איבעי ליה לעיוני בסותר את כותלו בלילה בלילה נמי איבעי ליה לעיוני בסותר את כותלו לאשפה האי אשפה ה"ד אי שכיחי בה רבים פושע הוא אי לא שכיחי בה רבים אנוס הוא א"ר פפא לא צריכא אלא לאשפה העשויה ליפנות בה בלילה ואין עשויה ליפנות בה ביום ואיכא דמקרי ויתיב פושע לא הוי דהא אינה עשויה ליפנות בה ביום אונס נמי לא הוי דהא איכא דמקרי ויתיב: רבי אליעזר בן יעקב אומר וכו': ת"ר ומצא פרט לממציא את עצמו מכאן אמר רבי אליעזר בן יעקב אם משיצתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה פטור למימרא דמצא מעיקרא משמע ורמינהי ומצא פרט למצוי שלא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב ברעה ויגאול ביפה אמר רבא (א) הכא מענייניה דקרא והתם מענייניה דקרא התם מענייניה דקרא ומצא דומיא דוהשיגה ידו מה השיגה ידו מהשתא אף מצא נמי מהשתא הכא מענייניה דקרא ומצא דומיא דיער מה יער מידי דאיתיה מעיקרא אף ומצא נמי מידי דאיתיה מעיקרא: הזורק את האבן וכו': א"ל ההוא מרבנן לרבא ממאי דמחטבת עצים דרשות דלמא מחטבת עצים דסוכה ומחטבת עצים דמערכה ואפ"ה אמר רחמנא ליגלי א"ל כיון דאם מצא חטוב (אינו חוטב) לאו מצוה השתא נמי לאו מצוה איתיביה רבינא לרבא יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד לימא כיון דאילו גמיר לאו מצוה השתא נמי לאו מצוה התם אע"ג דגמיר מצוה דכתיב יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך הדר אמר רבא לאו מילתא היא דאמרי ואשר יבא את רעהו ביער (מה יער) דאי בעי עייל ואי בעי לא עייל ואי סלקא דעתך מצוה מי סגיא דלא עייל אמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא כל היכא דכתיב אשר דאי בעי הוא אלא מעתה ואיש אשר יטמא ולא יתחטא אי בעי מיטמא אי בעי לא מיטמא מת מצוה דלא סגי דלא מיטמא הכי נמי דפטור שאני התם דאמר קרא טמא

רש"י

הא דרב יצחק בר' יוסף בסנהדרין בשמעתא קמייתא (דף ז.): הייט. דקא הדר רבי ואמר ועוד למילפיה בגזירה שוה: פיסא. רגב גוש עפר גליסני"א בלע"ז: ואתר תמרי. והשיר תמרים: באנו למחלוקת. דהיינו דומיא דמן העץ המתבקע: מהו דתימא. הא לרבי ככח כחו דמי ופטור שהרגב היה כח ראשון ונשירת התמרים היה כח שני קמ"ל שהרגב כגרזן והתמרים כקיסם הניתז: לגרמא. הוא ענף החריות שהתמרים תלוין אצלו: ומחיה לכובאה. הוא אשכול התמרים המקובצים יחד: **מתני'** ר"א בן יעקב. מפרש טעמא בגמרא: האב המכה את בנו. להטותו לדרך (ב) אחרת: ושליח ב"ד. המלקה ארבעים לחייב מלקות: **גמ'** ליפנות בה. בני אדם לנקביהם: ואיכא דמיקרי ויתיב. ליפנות ביום: ומצא. משמע שהוא שם ומאליו נשירת נשל הברזל: פרט לממציא עצמו. אחרי כן הוציא הלה את ראשו מן החלון וקיבל האבן במצחו: ומצא פרט למצוי. במוכר שדה אחוזתו (ובא לגואלו) כתיב והשיגה ידו ומצא פרט למצוי (ג) אם היתה גאולה זו מצויה בידו כשמכרה אין כופין את הלוקח להחזירה לו ליפדות: השתא נמי. כי לא מצא חטובה אין החטבה מצוה אלא עשיית הסוכה: לאו מצוה. להכותו: לאו מילתא היא דאמרי. ראיה טובה מזו היה לי להשיבו מן המקרא עצמו דלאו בחטבה דמצוה איירי: דאי בעי מיטמא אי בעי לא מיטמא אותו חייב לך הכתוב כרת אם נכנס למקדש בטומאה זו: ה"נ דפטור. מכרת:

תוספות

היינו דקאמר להו ועוד. פירוש משמע דמעיקרא ה"א טעמא משום יש אם למסורת ובתר הכי קאמר ועוד כלומר אע"ג דס"ל נמי יש אם למקרא מ"מ הכא איכא למשמע מגזירה שוה ותימה דמעיקרא נמי לא תלי טעמא במסורת אלא משום דלא כתיב מעצו ואמר ה"ר יוסף בכור שור דהיא היא וה"ק וכי נאמר ונשל הברזל מעצו דאי (ד) כתיב כן אז הוי מיושב לומר יש אם למקרא לקרות ונשל כדקרי וכדאמרי רבנן והלא לא נאמר אלא מן העץ וא"כ אין לשון המקרא דקרינן ונשל מיושב על זה אלא ודאי מן העץ מוכיח דיש אם למסורת שהוא ונישל כמו והשיל וזה הלשון מיושב על מן העץ דמן העץ המתבקע (ה) והשתא ניחא הא דקאמר ועוד וכן *פירש בסנהדרין גבי יראה יראה דמשמע שפיר *מן המסורת דהיינו יראה נמי משום דפשטיה דקרא משמע דכתיב בתריה את פני האדון וגו' א"כ משמע יראה זכורך פני האדון והיינו לפי המסורת אבל לפי המקרא דקרינן יראה הל"ל לפני האדון:

מהו דתימא ככח כחו דמי. ולא דמי לעץ המתבקע דהתם נגע במה שבידו בשעת התזת העץ אבל הכא שכבר יצא מידו בשעת התזת תמרים דמי שפיר לכח כחו אימא לא ליחייב קמ"ל:

לא צריכא אלא כו'. פירוש דמהשתא לא צריך לאוקומא בסותר דהוא הדין בזורק ממש:

באשפה העשויה וכו'. והשתא מיירי ביום ובזורק לאשפה ולא בסותר כותלו וא"ת ולינקוט בלילה עשויה ליפנות כלל (ו) וגם בלילה איכא דמקרי ויתיב וכדקאמר השתא וי"ל דא"כ אנוס הוא דלית ליה לאסוקי אדעתיה הוא דמקרי ויתיב כיון שאינה עשויה ליפנות כלל אבל השתא (ז) בעשויה ליפנות בלילה אית ליה לאסוקי גם ביום הוא דמקרי ויתיב:

אף ע"ג דגמיר מצוה קא עביד כו'. וא"ת מ"מ קשה משליח ב"ד דכיון דאילו לקה כבר לאו מצוה קא עביד וכו' וי"ל דמ"מ איכא מצוה מתחילה מה שאין כן בחטיבת עצים דסוכה (ח) ואם מצאן חטובות לא היה שם חטיבת מצוה מעולם שהרי לא נחטבו לכך וליכא למימר נמי כיון דאילו לא חטא לאו מצוה היא וכו' דההיא לאו שליח ב"ד מיקרי ולא דמי לרבו ואביו דלעולם שמו (ט) זה על בנו וזה על תלמידו:

(לעיל) **בלא** איבה פרט לשונא. תימה אמאי איצטריך האי קרא תיפוק ליה דכתיב במשנה תורה והוא לא שונא (י) וצ"ע ושמא י"ל דבמשנה תורה נחזרת ונשנית בשביל דבר שנתחדש מיעוט והרבה פרשיות יש בענין זה במשנה תורה אבל לא קשה מולא אויב לו דבאלה מסעי דההוא אילטריך למימר אפילו (כ) לא אויב לו [לעדים ולדיינים] כדאמרי' בסנהדרין (דף כט.) *(במשנה תורה כתיב נמי כי לא שונא הוא לו (ל) משום פרשה שנשנית) כך נראה למשי"ח:

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ו מהל' רוצח הלכה יג סמג עשין עה:
יג ב מיי' שם הל' יא:
יד ג ד מיי' שם הלכה יז:
טו ה ו ז מיי' שם הל' ו
טז ח מיי' שם הלכה ח:
יז ט מיי' שם הל' ט:
יח י מיי' פ"א מהל' שמיטין הלכה ה סמג לאוין ערב:
יט כ מיי' פ"ה מהלכות רוצח הלכה ה: סמג עשין עה

רבינו חננאל

והלא מפורש בתחלת סנהדרין כי רבי יש אם למקרא סבירא ליה. אמר לך כתב למעלה לחטוב עצים וכתב למטה ונשל הברזל מן העץ מה העצים הכתובים למעלה העצים המתבקעין הן אף עץ הכתוב למטה מן העץ המתבקע. וחכ"א גולה מאי טעמא ונשל כתיב מכל מקום (א) אמר רב פפא האי דשדא פיסא. פי' טיט שיבש ונעשה כאבן לדיקלא ואתר תמרי ואזול תמרי וקטול לרבי דמחייב בהתזת בקעת חייב דתמרי במקום בקעת עומדין לרבנן כח כחו הוא ופטור. אלא לרבי כח כחו היכי הוי כגון דשדא פיסא ומחייה לגרמא (ב) ואזול גרמא ומחייה לכבסא פירוש סנסני (של) תמרים (ג) ואתר תמרי אזול תמרי וקטיל היינו כח כחו ופטור: הזורק אבן ברשות הרבים והרג הא ודאי מזיד הוא והאי דתנן גולה אוקימנא בסותר את כותלו. ירושלמי כגון שהיה כותלו נוהה והיה סותרו לאשפה העשויה להיפנות בה בלילה ואינה עשויה להיפנות בה ביום ואיכא דמיקרי יתיב ומיפנה בה פושע לא הוי דהא אינה עשויה להיפנות בה ביום אנוס נמי לא הוי דהא איכא דמיקרי ויתיב לפיכך גולה. ת"ר ומצא את רעהו פרט לממציא את עצמו מיכן א"ר אליעזר בן יעקב אם משיצאת האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור. ואסיק' האי ומצא מידי דהות מעיקרא משמע דומיא דיער והאי דכתב ומצא כדי גאולתו מידי דלא הוה מעיקרא אלא השתא איזדמן ליה דומיא דהשיגה ידו: הזורק אבן לחצרו והרג אם יש רשות לניזק ליכנס לשם גולה כו'. אבא שאול אומר מה חטבת עצים רשות אף כל רשות יצא האב המכה בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד. ומקשו עליה וממאי דהאי דכתב לחטוב עצים דרשות הן דלמא חטבת עצים למערכה או עצים לעשות סוכה דאינון מצות ואפילו הכי גולה. ודחי רבא כיון דאי מצא עצים חטובים למערכה ולסוכה [אינו חוטב] חטבת עצים דהשתא לאו מצוה היא. ואקשינן עליה אי הכי הני נמי האב לבנו והרב לתלמידו כיון דאילו גמירי לאו מצות קא עביד בהכאתן אף בדלא גמירי אינה מצוה. ופרקינן הני אע"ג דגמירי מצוה קא עביד דכתב יסר בנך ויניחך וגו'. והדר אמר רבא לאו מילתא היא דאמרי דאפילו חטבת מצוה היא ומשום דאי מצא חטוב בין לאי מצוה היא למחטב השתא נמי לאו מצוה קא עביד אלא דחטבת רשות היא מדכתב ואשר יבא את רעהו ביער ומשמע ואשר אי בעי עייל אי בעי לא עייל מכלל דחטבת רשות היא אבל חטבת מצוה מי סגי ליה דלא עייל. ואקשינן עליה והכתיב גבי טומאה אשר יטמא הכי נמי דטומאה רשות היא הא אם נטמא בטומאת מצוה כגון טומאת מת מצוה הכי נמי דפטור מחיטוי וטבילה. ומשני שאני התם דכתב

(א) כלומר אפילו אם מעצמו נשל ולא על ידי העץ: (ב) גרמא. כ"ה ג"כ גירסת הערוך ערך גדם: (ג) וכ"ה בערוך ערך כבס:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא מענייניה דקרא. נ"ב עיין בסנהדרין דף פא בתוס': (ב) רש"י ד"ה האב וכו' לדרך האמת הס"ד: (ג) ד"ה ומצא פרט וכו' פרט למצוי לפדות אם היתה וכו' להחזירה לו הס"ד: (ד) תוס' ד"ה היינו וכו' דאי הוה כתיב כן אז: (ה) בא"ד המתבקע קאמר והשתא ניחא וכו' דמשמע שפיר דיש אם למסורת דהיינו יראה משום דפשטיה דקרא משמע הכי דכתיב וכו' משמע יראה זכורך את פני האדון וכו' לפי המקרא דקרינן יראה כצ"ל: (ו) ד"ה לאשפה וכו' ליפנות כלל גם בלילה ואיכא דמקרי: (ז) בא"ד אבל השתא דעשויה: (ח) ד"ה אע"ג דגמיר וכו' דאם מצאן: (ט) בא"ד שמו עליו זה על בנו: (י) ד"ה בלא איבה וכו' לא שונא לו וצ"ע וכו' שנתחדש בה מיעוט: (כ) בא"ד אילטריך למימר אפילו ולא אויב לו דבמשנה תורה כתיב נמי כי לא שונא הוא לו משום פרשה שנשנית כצ"ל ועל תיבות אפילו ולא אויב לו נ"ב פי' שונא גרע מאויב ואי לאו קרא הוה אמינא שונא דוקא אינו גולה אילטריך ולא אויב לו לאורויי דאף אינו אויב לו הלכך גולה אבל אויב אינו גולה ואין להקשות השתא דכתיב ולא אויב לו למה לי בלא איבה השתא אויב אינו גולה כל שכן שונא די"ל [והשאר חסר]: (ל) בא"ד משום פרשה שנשנית. נ"ב פי' תרתי קראי יתורי במ"ת לא שונא לו ולא אצטריכו אלא משום פרשה שנשנית [והשאר חסר]:

גליון הש"ס

מתני' אם יש רשות לניזק. עי' ב"ק דף לב ע"ב תד"ה דלא סגי: שם מה היער. לעיל ז ע"ב: גמ' הכא מענייניה. עי' סוטה דף מו ע"א:

טמא יהיה מ"מ ההוא מיבעי ליה *לכדתניא טמא יהיה ילרבות טבול יום טומאתו בו לרבות מחוסר כיפורים א"ל אנא מעוד (טומאתו) קא אמינא איכא דמתני לה אהא °בחריש ובקציר תשבות *ר"ע אומר אינו צ"ל חריש של שביעית וקציר של שביעית שהרי כבר נאמר °שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור אלא אפילו חריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית רבי ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות ייצא קציר העומר שהוא מצוה א"ל ההוא מרבנן לרבא ממאי דחרישה דרשות דלמא חרישת עומר דמצוה ואפ"ה אמר רחמנא תשבות א"ל כיון דאם מצא חרוש אינו חורש לאו מצוה איתיביה רבינא לרבא יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד ואמאי לימא כיון דאילו גמיר לאו מצוה השתא נמי לאו מצוה התם אע"ג דגמיר נמי מצוה קא עביד דכתיב °יסר בנך ויניחך *הדר אמר רבא לאו מילתא היא דאמרי (א) קצירה דומיא דחרישה מה חרישה מצא חרוש אינו חורש אף קצירה נמי (מצא קצור אינו קוצר) ואי ס"ד מצוה מצא קצור אינו קוצר מצוה לקצור ולהביא: **מתני'** יהאב גולה על ידי הבן והבן גולה ע"י האב יהכל גולין על ידי ישראל וישראל גולין על ידיהן חוץ *מגר תושב יוגר תושב [א] אינו גולה אלא על ידי גר תושב: **גמ'** האב גולה ע"י הבן והאמרת יצא האב המכה את בנו דגמיר והאמרת אע"ג דגמיר מצוה קעביד בשוליא דנגרי שוליא דנגרי חיותא היא דלמדיה ידגמיר אומנותא אחריתי: והבן גולה ע"י האב כו': ורמינהי °מכה נפש פרט למכה אביו אמר רב כהנא לא קשיא הא ר"ש והא רבנן *לר"ש דאמר חנק חמור מסייף שגגת סייף ניתנה לכפרה שגגת חנק לא ניתנה לכפרה לרבנן דאמרי סייף חמור מחנק הורג אביו [בשוגג] שגגת סייף הוא ושגגת סייף ניתנה לכפרה רבא אמר חפרט לעושה חבורה באביו בשוגג ס"ד אמינא כיון דבמזיד בר קטלא הוא בשוגג נמי ליגלי קמ"ל: הכל גולין על ידי ישראל וכו': הכל גולין על ידי ישראל לאיתויי מאי לאיתויי עבד וכותי תנינא להא דת"ר טעבד וכותי גולה ולוקה ע"י ישראל וישראל גולה ולוקה ע"י כותי ועבד בשלמא עבד וכותי גולה ע"י ישראל ולוקה גולה דקטליה ולוקה דלטייה אלא ישראל גולה ולוקה ע"י כותי בשלמא גולה דקטליה אלא לוקה אמאי דלטייה °ונשיא בעמך לא תאור *בעושה מעשה עמך אלא אמר רב אחא בר יעקב כגון שהעיד בו והוזם דכוותיה גבי עבד שהעיד בו והוזם עבד בר עדות הוא אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא הכא במאי עסקינן יכגון שהכהו הכאה שאין

(שמות כד) (ויקרא כה) (משלי כט) (במדבר לה) (שמות כב)

טמא יהיה מכל מקום · קשה ליפתוק מאשר ומיהיה ויש לומר דאשר אורחיה דקרא הוא: **דלמא** חרישת העומר דמצוה ואמר רחמנא תשבות. קלא קשה ליפתוק מיניה דתשבות ומהיכי תיתי לן דהא למישרי מצרכינן קרא וי"ל דהא לא הייש רק לסתור דרשא דאשמעינן מה חריש רשות ומעתה נאמר דאתא לדרשא אחרינא: **אינו** צ"ל חריש וקציר של שביעית כו'. תימה דבשלמא קציר כתיב בהאי ענינא את ספיח קצירך לא תקצור אבל חרישה לא כתיב כלל התם וכ"ת דילפינן מקראי דכתיבי כל שאר עבודות קרקע הא איכא מ"ד פ"ק דמו"ק (דף ג:) דדוקא אהנך דכתיבי בהדיא מיחייב אבל אינך לא וחרישה גופה ממעט התם מדקאמר החורש בשביעית אינו לוקה (ד)וי"ל דכיון דקסבר דקציר אתי לתוספת חריש נמי אתא לתוספת: **והא** אמרת יצא האב המכה בנו. קשה (ה) [לר"י] דהיינו דוקא כשמייסרו ומכהו בתוכחתו אבל אם הלך ביער והרגו בשוגג למה לא יגלה וי"ל דמשמע ליה דמיירי בכל ענין אף אם מכהו לייסרו דאם לא כן אמאי נקט טפי בן מאדם אחר: אלמא

לרבות טבול יום. שאם נכנס למקדש ענוש כרת: לרבות מחוסר כיפורים. מאותן טומאות הצריכות קרבן וטבל והעריב שמשו ולא הביא כפרתו ונכנס למקדש חייב והרבע טומאות הן הטעונות קרבן הזב והזבה והיולדת והמצורע: מעוד קאמינא. עוד טומאתו בו עוד קרא יתירא לדרשא הוא: איכא דמתני לה. להא דא"ל ההוא מרבנן לרבא והא דאותביה רבינא אהא: אין צ"ל חריש וקציר של שביעית כו' דעל כרחך בשביעית דשמיטה הכתוב מדבר דאי כדכתיב דאיום השביעי קאי מאי שנא חריש וקציר דנקט אלא ה"ק ששת ימים תעבוד ובשביעי תשבות והששה שאתה עובד בהן בחריש ובקציר תשבות (ב): הנכנס לשביעית. (וחריש של שביעית) שלא יחרוש בששית חרישה המועלת לשביעית: וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית. שאם הביאה שליש בשביעית מאז היא ראויה ליקצר ואם קצרה בשמינית צריך לנהוג בה קדושת שביעית: רבי ישמעאל אומר מה חריש רשות כו'. ובשבת קאי ולהכי נקט חריש וקציר לומר לך מה החריש שאני אוסר לך בשבת חריש של רשות הוא שאין לנו חריש של מצוה אף קציר איני אוסר לך אלא של רשות יצא קציר העומר: אם מצא חרוש אינו צריך לחרוש. אבל קציר אפילו מצא קצור מצוה לקצור לשמה דכתיב וקצרתם והבאתם את עומר: לאו מילתא היא דאמרי שהיה לי להשיבו תשובה נלחת דקרא לאו במצוה איירי: מאי טעמא קציר דומיא דחריש. מה חריש בכל מקום מצא חרוש אין מצוה לחרוש אף קציר בהכי עסקי' שאם מצא קצור אין מצוה לקצור יצא קציר העומר שאפילו מצא קצור מצוה לקצור: ואי ס"ד מצוה. בקציר של מצוה מצא קצור אינו קוצר תמיהא היא זו: **מתני'** ע"י הבן. אם הרגו לבנו בשוגג: חוץ מגר תושב. שאין ישראל גולה על ידו: (ג) הכל גולין. מפרש בגמרא לאיתויי מאי: **גמ'** בשוליא דנגרי. בלימוד חרש עצים שאינו מלמדו תורה אלא אומנות שוליא יוינד"ריט: חיותיה הוא. ואף זו מצוה על האב ללמדו דילפינן לה מקרא בפרק קמא דקדושין (דף ל:) דכתיב ראה חיים עם אשה אשר אהבת הקים אומנות שהוא חיותו לאשה כשם שאביו חייב להשיאו אשה כדכתיב וקחו לבניכם נשים כך חייב ללמדו אומנות: מכה נפש. גבי הורג בשגגה כתיב לנוס שמה מכה נפש בשגגה: פרט למכה אביו. שלא חייב גלות אלא למי שהכאתו תלויה בנפש שאינו חייב עליו אלא אם כן הרגו יצא מכה אביו שהוא חייב עליו מיתה בחבורה בעלמא וקא ס"ד דממעט ליה מגלות אפילו הרגו: לרבנן שמעון דאמר. בסנהדרין בפ' ד' מיתות (דף מט:) חנק חמור מסייף ולדידיה ההורג את אביו בחנק דתנן (שם דף פא.) מי שנתחייב ב' מיתות ב"ד נידון בחמורה וההורג אביו חייב שתי מיתות שהעושה חבורה באביו מן הנחנקין הן והמכה נפש מן הנהרגין וכאן יש חבורת אביו ורציחה ולר"ש דאמר חנק חמור אם היה זה מזיד היה בחנק ועכשיו שהוא שוגג לא נתנה שגגתו לכפרה בגלות אם נתנה תורה כפרה לשגגת סייף שהיא קלה לא נתנה כפרה לשגגת חנק: ולרבנן דאמרי סייף חמור מחנק הורג אביו שגגת סייף הוא. שהרי אילו מזיד היה נידון בחמורה שהיא סייף ושגגת סייף נתנה לכפרה בגלות: רבא אמר. ברייתא נמי רבנן וההורג את אביו נמי גולה דשגגת סייף היא והא דקתני פרט למכה אביו לאו להורגו קא ממעיט אלא בעושה בו חבורה בשוגג: לוקה דלטייה. ואמרינן [בשבועות] (דף לו.) המקלל את חבירו עובר בלא תעשה ואתיא במה הצד מהמקלל דיין ונשיא וחרש (סנהדרין דף סו.): שהעיד בו שהוא חייב מלקות: שאין

כ א ב מיי' פ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה ו והלכה יד:
כא ג מיי' פ"ז מהלכות תמידין הלכה ו סמג עשין קלט:
כב ד מיי' פ"ה מהלכות רוצח הלכה ה סמג עשין עה:
כג ה מיי' שם הל' ג:
כד ו מיי' שם [עיין כ"מ]:
כה ז מיי' שם הל' ה:
כו ח מיי' פ"ז שם הלכה טו:
כז ט מיי' פ"ה שם הלכה ג:
כח י מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הלכה יב סמג לאוין קלט:

רבינו חננאל

דכתב עוד טומאתו בו עוד לרבויי למת מצוה. טמא יהיה לרבות טבול יום. טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים. איכא דמתני לה להא דאמר ליה ההוא מרבנן לרבא ושינויא דשני ליה רבא אהא בחריש ובקציר תשבות ר' עקיבא אומר אין צ"ל חריש של שביעית וקציר של שביעית כו' ופשוטה היא: האב גולה על ידי הבן. כלומר אם הכה האב את בנו והרגו הרי זה גולה ואוקמה שלא הכהו ללמדו תורה ולא מוסר אלא הכהו ללמדו אומנות והוא דידע אומנות אחרת דכיון דאית ליה אומנות אחרת הא אית ליה חיותא נמצא האב שכהו שלא ברשות לפיכך גולה אבל המכהו ללמדו תורה או מוסר אינו גולה. רמינן ברייתא דקתני בן המכה אביו אינו גולה. כלומר לא סגי ליה בגלות. אמתני' דקתני הבן גולה ע"י האב. ופריק רב כהנא ברייתא ר' שמעון מתני' לרבנן ופשוטה היא. ורבא אמר בשהרגו הבן לאביו דברי הכל גולה וברייתא שעשה בו חבורה ולא הרגו והכי קתני מכה נפש פרט למכה אביו בשוגג ועשה בו חבורה שאינו גולה מ"ט דסד"א כיון שהבן עושה חבורה באביו במזיד אע"פ שלא הרגו נהרג בשוגג נמי כיון שעשה בו חבורה ליגלי קמ"ל דלא: הכל גולין ע"י ישראל כלומר כל ההורג ישראל גולה. וישראל גולה על ידיהן לאיתויי עבד וכותי שאם הרגן ישראל גולה על ידיהן. כדתניא עבד וכותי גולה ע"י ישראל אם הרגו ואם קללו לוקה מדכתב נשיא בעמך לא תאור. ישראל גולה ע"י עבד וכותי אם הרגן ואם הכהו הכאה

נזיר מה.
לרש"י לא גרסי' רש"א
שביעית פ"א מ"ד מו"ק ג: [ר"ה ט.]
רש"א מ"ז
[שבת סג: מ"ע]
רש"א מ"ז
[כסה"מ סג' חוץ מעל ידי גר]
[סנהדרין מט:]
ב"מ מח: סב. סנהדרין פה. [ב"ק נד:] יבמות כב: [ב"ב ד.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לאו מלתא היא דאמרי מ"ט קצירה וכו' אף קצירה נמי מצא קצור אינו קוצר יצא קציר העומר שאפי' מצא קצור מצוה לקצור ולהביא ואי ס"ד מצוה מצא קצור אינו

הגהות הגר"א [א] במשנה וגר תושב גולה ע"י גר תושב כצ"ל · (וכן הוא לקמן ט' א' ובירושלמי) קוצר מצוה כצ"ל: (ב) רש"י ד"ה אין צריך לומר וכו' השבות הס"ד ואח"כ מ"ה חריש של שביעית הנכנס לשביעית שלא יחרוש בששית: (ג) ד"ה הכל גולין נ"ל קודם ד"ה חוץ מגר: (ד) תוס' ד"ה אינו וכו' וי"ל כיון דקסבר דקציר אתי לתוספת. נ"ב פי' דהא דקאמר א"נ לומר חריש לאו דוקא דאפי' צריך לומר חריש מ"מ כיון דאינו צריך לומר קציר ובע"כ דקציר אתא לתוספת בקציר הנכנס למ"ש א"כ חריש נמי אתא לתוספת בחריש הנכנס לשביעית וא"כ בשתא השבינן לקרא דכתיב חריש כאילו א"נ אלא לענין תוספת ודו"ק: (ה) ד"ה והא וכו' קשה לר"י דהיינו ·

שאין בה שוה פרוטה · שאם יש בה תשלומי פרוטה משלם ואינו לוקה דילפינן בכתובות באלו נערות (דף לב:) בפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין וכי אין בה שוה פרוטה לוקה שעבר על לא תוסיף פן יוסיף (דברים כה): ולא מקשינן הכאה לקללה · לומר שכשם שאינו לוקה על קללתו דכתיב בעמך לא תאור כך לא ילקה על הכאתו ופלוגתא היא בסנהדרין דאיכא דמקיש ואיכא דלא מקיש: חוץ מגר תושב · ומשמע דמתרווייהו ממעט ליה דלא הוא גולה ע"י הריגתו אלא נהרג ולא ישראל גולה עליו: ל"ק כו' גר תושב שהרג גר תושב. גולה כדקתני בהדיא ורישא כשהרג את ישראל אינו גולה דלא סגי ליה בגלות: לפיכך. אשבע מצות שנצטוו בני נח קאי (ו) וקיי"ל אזהרתן זו היא מיתתן לפיכך גר תושב או עובד כוכבים שהרגו נהרגין ואפי' בשוגג שאין בני נח צריכין התראה כדאמרינן בסנהדרין (דף נז.): מה עובד כוכבים ל"ש קטל בר מיניה. עובד כוכבים כמותו: לאו בר מיניה. ישראל: אף גר תושב לא שנא קטל בר מיניה. גר תושב כמותו: דלאו בר מיניה. ישראל: באומר מותר. נהרג דלאו בר גלות הוא: ואזדו לטעמייהו. רב חסדא דלא בעי לשנויי באומר מותר דקסבר אנוס הוא (ז) ורבא דאמר נהרג: כסבור בהמה. ה"ז כאומר מותר שהיה לו ללמוד ואף זה היה לו לעיין ובגר תושב עסקינן: חייב. מיתה: מאי לאו בידי אדם · בדיני בני נח וזה אומר מותר היה כסבור אחות אברהם היא: לאלהים ולא לאדם. והלא יודע שהיא אשת איש: הגוי גם צדיק תהרוג. קס"ד שהודה לו הקב"ה אלמא אנוס הוא: כדקא מהדרי ליה עילויה. לא הודה לדבריו שהשיב לו תשובה שחייב מיתה שאינו צדיק בדבר שהיה לו ללמוד דרך ארץ כדמפרש ואזיל: מתני'

תורה אור

שאין בה שוה פרוטה *דא"ר אמי א"ר יוחנן *הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה *ולא מקשינן הכאה לקללה: חוץ (א) מעל ידי גר תושב וכו': אלמא גר תושב עובד כוכבים הוא א"מא סיפא גר תושב גולה ע"י גר תושב אמר רב כהנא לא קשיא]כאן בגר תושב שהרג גר תושב כאן בגר תושב שהרג ישראל איכא דרמי קראי אהדדי כתיב °לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים וכתיב °והיו לכם הערים למקלט (ב) לכם ולא לגרים אמר רב כהנא ל"ק כאן בגר תושב שהרג ישראל כאן בגר תושב שהרג גר תושב ורמינהי לפיכך גר ועובד כוכבים שהרגו נהרגין קתני גר דומיא דעובד כוכבים מה עובד כוכבים לא שנא דקטל בר מיניה ולא שנא דקטל דלאו בר מיניה נהרג אף גר לא שנא דקטל בר מיניה ולא שנא קטל דלאו בר מיניה נהרג אמר רב חסדא ל"ק כאן שהרגו דרך ירידה כאן שהרגו דרך עלייה דרך ירידה דישראל גלי איהו נמי סגי ליה בגלות דרך עלייה דישראל פטור הוא נהרג א"ל (ג) רבא ולאו ק"ו הוא ומה דרך ירידה דישראל גלי איהו נמי סגי ליה בגלות דרך עלייה דישראל פטור איהו נהרג אלא אמר (ד) רבא]באומר מותר א"ל אביי *אומר מותר אנוס הוא א"ל שאני אומר אומר מותר קרוב למזיד הוא ואזדו לטעמייהו. דאיתמר כסבור בהמה ונמצא אדם כנעני ונמצא גר תושב רבא אומר חייב *אומר מותר קרוב למזיד הוא רב חסדא אומר פטור אומר מותר אנוס הוא איתיביה רבא לרב חסדא °הנך מת על האשה אשר לקחת מאי לאו בידי אדם לא בידי שמים דיקא נמי דכתיב °מחטוא לי ולטעמיך °וחטאתי לאלהים ולא לאדם אלא דינו מסור לאדם הכא נמי דינו מסור לאדם. איתיביה אביי לרבא °הגוי גם צדיק תהרוג התם כדקא מהדרי (ה) עלויה °ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא אשת

אלמא גר תושב עובד כוכבים הוא · (אינו) מדקדק מדאתי למעוטי גר תושב לפי שאינו ממעט אלא גר תושב שהרג ישראל שאינו גולה אלא נהרג וכן ישראל שהרג גר תושב דפטור דכן מוכיח לשון מתני' דקתני הכל גולין ע"י ישראל וישראל ע"י כולן חוץ מגר תושב דלא הוי בכלל דהאי הכל דאין גולין ע"י ישראל וכן ישראל אינו גולה על ידו (אלא) קא סלקא דעתיה דכיון דישראל אינו גולה ע"י גר תושב ולא גר תושב ע"י ישראל אלמא גר תושב דינו כעובד כוכבים א"כ הוא הדין גר תושב לגר תושב מידי דהוה אעובד כוכבים לעובד כוכבים ולכך קאמר אימא סיפא וכו' ומשני רישא דוקא קאמר גר תושב לישראל אבל גר תושב לגר תושב לא וכדמייתי בת"כ הכי מקראי ובתוספ' ראיתי שדחק לפרש דמעיקרא סלקא דעתיה דגר תושב וישראל גולין זה ע"י זה וחוץ דגר תושב דקתני במתני' אתא למעוטי שאין גר תושב גולה ע"י הכל ולא הכל על ידו ולא ידענא מאי קאמר חדא דכל היכא דקתני*) חוץ וכו' קאי אכל מה דלעיל מיניה ואף את"ל דהאי חוץ אתי למעוטי דלא הוי בכלל ישראל לגלות ע"י הכל והכל על ידו (מ"מ) קשה דהא לא קתני כללא גבי ישראל וחוץ משמע דאתי לאפוקי מכללא ועוד דגר תושב לאו בכלל ישראל הוא ואמאי איצטריך לאפוקי וע"ק דא"כ דס"ד מעיקרא דישראל וגר תושב גולין זה ע"י זה מאי קאמר אלמא עובד כוכבים הוא אי עובד כוכבים (ח) לא יגלה ישראל על ידו ולא הוא ע"י ישראל: דרך עלייה דישראל פטור הוא נהרג. וא"ת אכתי לא הויא דומיא דעובד כוכבים דאפי' דרך ירידה נהרג וי"ל דמ"מ הוא דומיא דעובד כוכבים מה עובד כוכבים לא שנא בר מיניה ל"ש לאו בר מיניה כו' ובכך הוי סגי דומיא דעובד כוכבים בחדא מילתא: אמר ליה (ט) רבא לא כ"ש הוא ומה דרך ירידה וכו'. וא"ת אדרבה היא הנותנת דרך ירידה ניתן לישראל לכפרה דסגי ליה בגלות אבל דרך עלייה לא ניתן לישראל לכפרה חמור הוא ואינו גולה דלא סגי בגלות דה"נ אמרינן ברפ"ק (לעיל דף ב:) וי"ל דלית ליה האי טעמא דדרך עלייה לאו משום דלא סגי ליה בגלות אלא משום דקיל הוא ביותר מירידה דהוי אנוס ביותר והלכך לא מצי אמרת דחמור ביותר מירידה: ואזדו לטעמייהו רב חסדא דמוקי לה דרך עלייה ואז נהרג ולא מוקי לה באומר מותר משום דס"ל דאומר מותר אנוס הוא ולא מיקטל (י) ורבא אית ליה איפכא דדרך עלייה לא מיקטל *אבל אומר מותר מיקטל דהיה לו ללמוד ולא למד: כסבור בהמה ונמצא אדם. רבא אמר חייב דהיה לו לעיין אם אדם אם בהמה *וא"כ אומר מותר היה לו ללמוד וצ"ל שנמצא אדם גר תושב מדקאמר ונמצא גר תושב וכן הא דקאמר חייב איירי בגר תושב דאי בישראל לא מחייב אגר תושב ועוד דאי בישראל א"כ חייב דקאמר (כ) רבא חייב גלות קאמר וזה אינו דהא לעיל ממעטינן אומר מותר מגלות אלא על כרחך מיירי שההורג נמי גר תושב ורבא דאמר חייב מיתה קאמר: דאומר מותר קרוב למזיד הוא. פי' משום דהיה לו ללמוד והכא נמי היה לו לעיין: ורב חסדא אומר פטור דאומר מותר אנוס הוא. וא"ת רב חסדא היכי מתרץ ברייתא דלעיל (דף ז:) דקתני פרט למזיד ואוקימנא דר"ל לאומר מותר ולדידיה הא אומר מותר לא הוי מזיד וי"ל דרב חסדא סבר דמ"מ קרי ליה מזיד משום דבמזיד נהרג שיודע בטוב שהוא הורגו וא"ת דברים פירקין (דף ז:) אמרינן בכלי דעת פרט למתכוין לבהמה והרג לאדם ולמה לי קרא תיפוק ליה משום דחשיב אומר מותר כדמשמע הכא ואומר מותר הויא ממעט מבשגגה וי"ל דלעיל מיירי כגון דאיכא בהמה ואדם לפניו ונתכוין לבהמה והרג אדם אבל הכא שלאותו דבר שנתכוין נמצא שהוא אדם ומשום הכי קאמר (ל) רבא שהוא קרוב למזיד: אלא דינו מסור לאדם וכו'. לפי הגי' ה"פ אלא אע"ג דכתיב וחטאתי לאלהים מ"מ הוי דינו מסור לאדם פי' חייב בדיני אדם וקשה דלישנא לא משמע הכי לכן נראה כאידך גירסא אלא דינו מסור לשמים וכו' פי' אלא לכך נקט וחטאתי לאלהים דאע"ג דחייב אף בדיני אדם משום דדינו היה מסור לשמים לפי שלא היו שם עדים הלכך אין דינו מסור אלא לשמים ה"נ דכתיב מחטוא לי היינו דדינו מסור לשמים ולא לאדם לפי שלא *ידע מעולם שהיא אשת איש ולעולם חייב בדיני אדם. כך נראה למשי"ח: התם כדאהדרו ליה. שלא היה צדיק כדמסיק ואזיל השב אשת האיש כי נביא הוא דה"ל ללמוד ורב חסדא לית ליה האי דרשא דכי נביא הוא אבל ליכא לפרושי דאהדרו ליה דכתיב ואם אינך משיב דע כי מות תמות שאחרי שהודיעו שהיא אשת איש א"ל הכי ומ"מ י"ל מדאיצטריך לומר לו כן ש"מ שהיה אומר לו שכך דינו גם למי שטעה לפי שהיה לו ללמוד ולא למד והא דקאמר אשת נביא הוא וכו' מילתא באפי נפשיה היא ולא מטעיה הוא כמו לפירוש הקונט' והא דמסיק דהיה לו ללמוד כו' מיתוקמא שפיר גם כרב חסדא דמדרך ארץ יש לו ללמוד ומיהו נמי ניחא לשיטת קונטרס:

ורבי

*) רש"א חוץ אתי למעוטי מכללא ואם נאמר דאתי למעוטי כו' ע"י וקשה

לא אבל דרך עלייה דלא: (י) ד"ה ואזדו וכו' ורבא אית ליה איפכא: (כ) ד"ה כסבור וכו' דקאמר רבא חייב וכו' ורבא דאמר חייב: (ל) ד"ה ורב חסדא וכו' קאמר רבא שהוא קרוב למזיד:

כתובות לב. סנהדרין פה.

[סנהדרין פס:]

במדבר לה

שם

[לעיל ז:]

[שם]

בראשית כ

שם

שם

שם

דאומר הוא ואומר מותר מיקטל דהיה לו כו'. רש"א

[צ"ל ידעו מעולם]

רמב"ם מ"ו

כט א מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הל' י"ב ופ"ה מהל' חובל הל' ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף ג:

ל ב מיי' פ"ה מהל' רוצח הלכה ג והל' ד:

לא ג מיי' שם הל' ד ופ"י מהל' מלכים הלכה א:

רבינו חננאל

שאין בה שוה פרוטה לוקה. ולא מקשינן הכאת עבד וכותי לקללתו ולא אמרינן כשם שישראל המקלל עבד וכותי פטור ולא קרינן ביה ונשיא בעמך לא תאור כך המכה אותן פטור אלא ישראל המכה עבד או כותי חייב: חוץ מעל ידי גר תושב. כלומר אין ישראל גולה אם הרג גר תושב. אלמא גר תושב עובד כוכבים הוא ואסיקנא גר תושב שהרג ישראל נהרג וכ"ש עובד כוכבים שהרג ישראל. גר תושב שהרג גר תושב גולה שנאמר לבני ישראל לגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים האלה למקלט וגו': כסבור בהמה ונמצא אדם כו'. פי' גר תושב שהרג כסבור בהמה ונמצא אדם כנעני ונמצא גר תושב (רבה) [רבא] אמר חייב אומר מותר קרוב למזיד הוא רב חסדא אמר פטור אומר מותר אנוס הוא. איתיביה רבא לרב חסדא הנך מת על האשה אשר לקחת והנה הוא לא לקחה אלא [שסבר] שהוא מותר וקתני הנך מת מאי לאו בידי אדם וש"מ אומר מותר חייב. ודחי לא הנך מת בידי שמים ופטור מדיני אדם. ודייקא מדכתב מחטוא לי ש"מ בידי שמים הוא. אי הכי האי דכתב ביוסף לאשת אדוניו וחטאתי לאלהים הכי נמי דדינו לשמים והא אשת איש (הא) [היא] (ודינם) [ודינה] בידי אדם. אלא הכי קאמר החטא לאלהים ודינו בידי אדם. ומותיב אביי לרבא וכי האומר מותר חייב והכתיב הגוי גם צדיק תהרוג מכלל שאינו חייב. ומשני

גי' רש"א וסבי נמי אמרינן אומר מותר כו'

הגהות הב"ח

(א) גמ' בפיסקא חוץ מגר תושב כצ"ל ותיבו' מעל ידי נמחק: (ב) שם לכם ולא לגרים. נ"ב עיין לקמן ד' יג ע"א: (ג) שם א"ל רבה ולאו ק"ו: (ד) שם אמר רבה באומר מותר: (ה) שם כדקא מהדרי ליה עילויה: (ו) רש"י ד"ה לפיכך וכו' דקיימא לן: (ז) ד"ה ואזדו וכו' ורבה דאמר: (ח) תוס' ד"ה אלמא וכו' אי עובד כוכבים הוא לא יגלה ישראל: (ט) ד"ה אמר ליה רבה ולא וכו' דניתן לישראל לכפרה סגי

אמר רבה שהוא קרוב למזיד:

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"י מהל' מלכים הלכה א:

לפי גירסת תוספות לא גרסי' בברייתא ר"ש. מהרש"א ומהר"ם

לג ב מיי' פ"ו מהל' רוצח הל' יד סמג עשין עט:

[עי' מהרש"א ומהר"ם]

לד ג מיי' שם הל' י סמג שם:

לה ד מיי' שם פ"ה הל' א סמג שם:

לו ה מיי' שם פ"ח הל' ב סמג עשין עו:

לז ו מיי' שם הל' ג:

לח ז מיי' שם הל' ה:

לט ח מיי' שם פ"ה הל' ח:

מ ט מיי' שם פ"ה הלכה ז:

מא י מיי' שם פ"ח הל' ג:

מב כ מיי' שם הל' ז:

[וע"ע תוספות בכורות נד. ד"ה שיפון]

[ורמב"ן בפי' החומש כתב בזה"ל ולע"פ שאין שמקלט אלא בשוגגין היו שופכים דמים במרמה ומראין עצמן כשוגגין והוצרך להרבות להם ערי מקלט לקלוט את כולן שלא נודע מי המזיד וכו']

[פי' תוי"ט]

ורבי יהודה ההוא מבעי ליה פרט למתכוין וכו'. (ד) דר' מאיר סבר פרט למתכוין וכו' שמעינן משגגה ותרתי שמע מינה והיא דברייתא דלעיל אתיא כר' יהודה: *נשמט אנשמט לא קשיא כאן באוהב כאן בשונא נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי הא רבנן. וא"ת לרבי היכי משכחת לה שונא שיגלה דבנשמט אוהב גולה ולא שונא ואם בנפסק אפי' אוהב אינו גולה ואין *זו סברא לומר דלית ליה לרבי דר' שמעון *דהוי רביה ויש לומר דמכל מקום משכחת לה כגון שנפל מן הגג עליו דידוע לכל שלא נפל מדעת שהרי היה בסכנת מות:

(ה) משולשות · שיהא מתחלת ארץ ישראל עד ראשונה כמו מראשונה לשניה שלחלוקה שוה שיש א"י ובאמצע היו ערי מקלט וכן יש לפרש ההיא דמגילה (דף יח. ושם) דקאמר נקראת אגרת שאם תפרה הכל שלשה תוטין גידין כשרה ובלבד שיהא משולשין ופירושו הוי כי הכא שצריך שמתחלת התפירה עד חוט של גידין כמו עד שניה של גידין ומשניה עד שלישית כמו משלישית עד סוף התפירה ולא כדברי המפרשים משולשות אחד בתחלה ואחד באמצע ואחד בסוף*:

בגלעד שכיחי רוצחים · פי' ולהכי הוצרכו לערי מקלט (ו) לפי שהורגים מזיד בלא עדים הקב"ה מזמנן לפונדק אחד כדאמרי' לקמן (דף י:)*:

והא

*אשת נביא הוא דתיהדר דלאו נביא לא תיהדר אלא כדאמר ר' שמואל בר נחמני דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן הכי קאמר ליה °ועתה השב (את) אשת האיש מכל מקום ודקאמרת הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא וגו' נביא הוא וממך למד אכסנאי (א) הוא שבא לעיר על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו כלום שואלין אותו אשתך זו אחותך זו מכאן *שבן נח נהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: מתני' הסומא אינו גולה דברי רבי יהודה ר' מאיר אומר גולה השונא אינו גולה *רבי יוסי אומר השונא נהרג מפני שהוא כמועד רבי שמעון אומר יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה זה הכלל כל שהוא יכול לומר לדעת הרג אינו גולה ושלא לדעת הרג הרי זה גולה:

גמ' *ת"ר °בלא ראות פרט לסומא דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר בלא ראות לרבות את הסומא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב °ואשר יבא את רעהו ביער אפילו סומא אתא בלא ראות מעטיה ורבי מאיר בלא ראות למעט בבלי דעת למעט הוי מיעוט אחר מיעוט *ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ורבי יהודה בבלי דעת *פרט למתכוין הוא דאתא: ר' יוסי אומר השונא נהרג כו': והא לא אתרו ביה מתניתין רבי יוסי בר יהודה היא דתניא *רבי יוסי בר יהודה אומר חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד: רבי שמעון אומר יש שונא גולה וכו': תניא כיצד אמר רבי שמעון יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה נפסק גולה נשמט אינו גולה והתניא ר' שמעון אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחצלו מידו קשיא נפסק אנפסק קשיא נשמט אנשמט (ג) נפסק אנפסק לא קשיא הא באוהב והא בשונא נשמט אנשמט לא קשיא הא רבי והא רבנן: מתני' להיכן גולין לערי מקלט לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען שנאמר °את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו' עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות שנאמר שש ערי מקלט תהיינה עד שיהיו *ששתן קולטות כאחת ומכוונות להן דרכים מזו לזו שנאמר °תכין לך הדרך ושלשת וגו' ומוסרין להן שני ת"ח שמא יהרגנו בדרך וידברו אליו רבי מאיר אומר (*אף) הוא מדבר ע"י עצמו שנאמר °וזה דבר הרוצח רבי יוסי *בר יהודה אומר °בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט וב"ד שולחין ומביאין אותו משם מי שנתחייב מיתה בב"ד הרגוהו ושלא נתחייב מיתה פטרוהו מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנאמר °והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו וגו': גמ' תנו רבנן *שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן וכנגדן הבדיל יהושע בארץ כנען ומכוונות היו כמין שתי שורות שבכרם °חברון ביהודה כנגד °בצר במדבר שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן ושלשת שיהו משולשין שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם לקדש כמקדש לצפון בעבר הירדן תלת בארץ ישראל תלת אמר אביי בגלעד שכיחי רוצחים דכתיב

מתני' מפני שהוא כמועד. כמותרה עליו ועובר על התראה דודאי לדעת הרגו: ויש שונא שאינו גולה. ולא נהרג: כל הריגה שיכולין לומר על הריגה זו שלדעת היתה אינו גולה לפי שחשוד הוא על כך: שלא לדעת הרג · כשהריגה זו ודאי שלא לדעת שאין אדם יכול לומר עליה לדעת היתה גולה ובגמ' מפרש לה:

גמ' בלא ראות פרט לסומא. דמשמע כאן לא ראה אבל רואה במקום אחר פרט לסומא שאינו רואה בשום מקום: פרט למתכוין. כדאמרן לעיל (דף ז:): להבחין בין שוגג למזיד · שלא יכול לומר לא הייתי יודע שאסור: נפסק · החבל ונפל עליו אין לומר בא לדעת זה: נשמט. החבל מידו ונפלה עליו אינו גולה שיש לומר לדעת עשה: לעולם אינו גולה. לא אוהב ולא שונא בנפסק אלא בנשמט: מחצלו. הוא מעגילה שפעמים שטחין במחצלים שהוא כלי אומנות של בונים ובלע"ז טרואיל"ה: הכי גרסי' נשמט אנשמט לא קשיא הא באוהב הא בשונא נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי והא רבנן. (ג) הא דקתני נשמט גולה באוהב דלא חשיד דעביד מדעת ודקתני נשמט אינו גולה בשונא כדקתני בהדיא בברייתא יש שונא שאינו גולה ומפרש מילתיה נשמט אינו גולה: נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי והא רבנן. הא דקתני נפסק גולה אפי' בשונא וכל שכן באוהב *רבנן ואליבא דר' שמעון הוא דאמר נשמט הברזל מקתו והרג גולה ונפסק החבל דומיא דנשמט הברזל מקתו היא שנשאר האגד בידו והא דקתני נפסק אינו גולה רבי היא דאמר נשמט הברזל מקתו אינו גולה והוא הדין לחבל הנפסק עד שישמט מחצלו מידו שאין נשאר בידו כלום דומיא דמן העץ המתבקע ולרבי אליבא דר' שמעון אין לך שונא גולה כך מצאתי גירסא בתשובות הגאונים וכן עיקר וגירסת הספרים משובשת היא וטעו לדמות נשמט החבל לנשמט הברזל ואי אפשר להעמידה ולפרש נפסק אנפסק לא קשיא הא באוהב הא בשונא דהא על כרחך הא דתני נפסק גולה בשונא מפורשת והיאך תאמר הא דתני נפסק אינו גולה באוהב הפתח בשונא גולה באוהב לא כל שכן וכי יש לך טמר שגולה בשונא ואינו גולה באוהב ועוד נשמט אנשמט לא קשי' הא רבי והא רבנן היאך תאמר הא דתני נשמט אינו גולה רבי היא דאמר נשמט אינו גולה אפי' באוהב אם כן אין הטעם מפני שיכול לומר לדעת נהרג ור' שמעון תלי טעמא בהכי: מתני' עד שלא נבחרו שלש שבארץ כנען · אינו כל ארבע עשרה שכבשו וחלקו ואח"כ הבדילן יהושע: לא היו קולטות · שהבדיל משה בעבר הירדן קולטות: וידברו אליו. אל גואל הדם ואומרין לו אל תנהג בו מנהג שופכי דמים בשגגה בא מעשה לידו: בתחלה. כלומר תחלת משפט כל הרוצחים ואפילו מזידין ויליף טעמא בסיפרא דבי רב מואב לו וגו' ונס אל אחת וגו': גמ' ומכוונות היו אלו נגד אלו בשתי שורות כמו שתי שורות שבכרם: ושלשת את גבול ארצך וגו' שיהו משולשות. כלומר שמחלקת הארץ חלקות רחבה של ארץ ישראל לארבעה רבעים כמו שמפרש והולך שיהא מדרומה שבארץ ישראל לחברון כמחברון לשכם כו': בעבר הירדן תלת כו' · בתמיה בנחלת שני שבטים שלש כמו בנחלת עשרה שבטים: בגלעד. שהיא בעבר הירדן שכיחי רוצחים:

עוקבין

מסורת הש"ס

ב"ק צ.

[גיטין ...]

ב"ק סו: נדרים ...

[רבנן ...]

[יומא ...]

[לעיל ...]

סנהדרין ...

[גיר' ירושלמי שלשתן]

[נסח"א ... ברבי יהודה]

[תוספתא פ"ג]

רבינו חננאל

הכי קאמר דקאמרת הג"י גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא נביא הוא וממך למד. כלומר כיון שראה אותך שואלו על עסקי אשתו נתיירא שלא תהרגנו ולפיכך אמר לך אחותי היא מיכן לבן נח שנהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: הסומא אינו גולה כו'· ת"ר בלא ראות מכלל שיכול לראות פרט לסומא שאינו גולה דברי ר' יהודה · ר' מאיר אומר בלא ראות למעט הסומא בבלי דעת למעט הסומא הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אפי' סומא גולה · השונא אינו גולה. ר' יוסי אומר השונא (אינו) נהרג מפני שהוא כמועד · וכר' יוסי בר יהודה דתני חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד והאי כיון דשונא הוא ודאי מזיד הוא · תניא כיצד א"ר שמעון יש שונא גולה כגון שנפסק· אבל נשמט אינו גולה דכיון שהוא שונא במזיד שמט. איני והתניא ר' שמעון אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחצלו מידו ושנינן לא קשיא הא דתני נשמט אינו גולה כרבי דתני נשמט הברזל מקתו והרג רבי אומר אינו גולה והא דתנא גולה כרבנן דאמרי גולה א): להיכן גולין לערי מקלט לשלש שבעבר הירדן ושלש שבארץ כנען: ת"ר שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן וכנגדן הבדיל יהושע בארץ כנען · ומכוונות היו חברון ביהודה כנגד בצר במדבר כו'. ושלשת שתהיינה משלשות מדרום לחברון טמחברון לשכם כו' · אמר אביי בגלעד שכיחי רצחנים

א) פירוש זה דחאוהו הראשונים. עי' רש"י רמב"ן וריטב"א

הגהות הב"ח (א) גמ' אכסנאי שבא לעיר כצ"ל ותיבת הוא נמחק: (ב) שם קשיא נשמט אנשמט אנפסק וכו' והא רבנן) תא"מ ונ"ב ס"א נשמט אנשמט ל"ק הא באוהב והא בשונא נפסק אנפסק ל"ק הא רבי והא רבנן: (ג) רש"י ד"ה הכי גרסי' וכו' והא רבנן פי' הא דקתני: (ד) תוס' ד"ה ור' יהודה וכו' ור' מאיר סבר פרט למתכוין שמעינן כצ"ל ותיבת וכו' נמחק: (ה) ד"ה משולשין וכו' שוה שיש ערי מקלט באמצע ארץ ישראל וכן יש לפרש: (ו) ד"ה בגלעד וכו' לערי מקלט הרבה לפי שהורגים מזיד בלא עדים. נ"ב ומ"מ איכא שוגגין הרבה בגלעד:

גליון הש"ס תוס' ד"ה נשמט וכו' דהוי רביה. כדאיתא שבת דף קמז ע"ב:

עוקבין · אורבין: מהאי גיסא ומהאי גיסא דמרחקי · חברון וקדש רחוקות מגבולי הארץ *שני רביעי הארץ וההורג בסוף הגבול צריך לנוס רביע הארץ: ומ"ש מציעאי דמקרבי · ההורג בין חברון לשכם ובין שכם לקדש קרוב למקלט מיכן ומיכן: בין לדעת בין שלא לדעת · בין שברח שם לדעת קליטה בין [שלא] ברח שם (שלא) לדעת [קליטה] שלא היה יודע שהיא קולטת: פרוודהא · כפרים וחצרים הסמוכות לה ונקראות על שמה נתנו לכלב: ועָרי מבצר · כרכים גדולים שהיו בנחלת נפתלי הצדים צר וגו': ערים הללו · ערי מקלט: טירין קטנים · לפי שאין מזונות מצויין שם: ולא כרכים גדולים · שהכל נקבצים שם תמיד ויהא רגל גואל הדם מצויה שם ויהרוג לו: כגון סליקוס · עיר מבצר ויש כפר סמוך הנקרא אקרא דסליקוס כך קדש העיר מבצר ועיר בינוני סמוכה לה הנקראת על שמה: ואם אין שם מים · כשנפלו בגורל בימי יהושע ללוים הביאו להם אמות מים אחרי כן מן הנהרות הרחוקים: במקום שווקים · שימצאו מזונות לקנות: במקום אוכלוסין · שיהו כפרים ויישוב סמוכים להם שלא יבואו גואלי הדם מרובים על העיר בחיל: כלי זיין · שלא יקנה גואל הדם שם זיין ויהרוג שאם יבוא כלי זיין ממקומו ירגישו בו: וכלי מצודה · אף בהם הורגין חיות: מאי קרא · דמתקנינן להו לרוצחין דבר שצריכין לו: לתלמיד שאינו הגון · שלא יביאוהו טועתיו לידי הריגה בשוגג ויגלה דאמרי' לקמן (עמוד ב) שאינו מצוי אלא ברשעים: לימנות בהצלה תחלה · שפתח הכתוב בו בערי מקלט תחלה. הזרח שמש לרוצחים · להכין להם חיותא כגון הנך מילי דלעיל: הזרחת שמש לרוצחים. בהבדלה זו ויפה עשית: ללמד בהמון · לדרוש ברבים: שכל תבואה שלו · שבקי במקרא במשנה ובהלכות ובאגדות: ורבנן ואיתימא רב מרי אמרי מי אוהב בהמון וגו' האוהב ת"ח לו תבואה · התורה מחזרת עליו ועל זרעו כדאמרינן בעלמא (שבת דף כג:) האי מאן דרחים רבנן הויין ליה בנין רבנן: [יהבו רבנן עינייהו ברבה. שהיה אוהב תלמידי חכמים ביותר והיו לו בנים ת"ח]: רב אשי אמר כו'. בדרב אשי °גרסי' ללמוד בדרבינא גרסי' ללמד: ללמוד בהמון · עם חברים רבים: נואלו שרי צוען · (ב)נשאו שרי נוף · אלמא הטואל נשא לחטוא: ללמד בהמון · מרבה תלמידים: לו תבואה · לפי שעל ידיהם ירבה הפלפול ונותן לב לתרץ קושיותיהם: בשעריך · בשביל שעריך: מאלף עולות כו' · מקרא כתוב אלף עולות יעלה שלמה וגו' (מלכים א ג):

תורה אור

דכתיב °גלעד קרית פועלי און עקובה מדם מאי עקובה מדם א"ר אלעזר שהיו עוקבין להרוג נפשות ומאי שנא מהאי גיסא ומהאי גיסא דמרחקי ומאי שנא מציעאי דמקרבי אמר אביי בשכם נמי שכיחי רוצחים דכתיב °וכחכי איש גדודים חבר כהנים דרך ירצחו שכמה וגו' מאי חבר כהנים א"ר אלעזר שהיו מתחברין להרוג נפשות ככהנים הללו שמתחברין לחלוק תרומות בבית הגרנות ותו ליכא והא כתיב °ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר אמר אביי *הללו (א)קולטות בין לדעת בין שלא לדעת הללו לדעת קולטות שלא לדעת אינן קולטות *וחברון עיר מקלט הוא והכתיב °ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה אמר אביי *פרוודהא דכתיב °ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפנה וקדש עיר מקלט הואי והכתיב °וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת [וגו'] וקדש ואדרעי ועין חצור *ותניא ערים הללו אין עושין אותן לא טירין קטנים ולא כרכים גדולים אלא עיירות בינוניות *אמר רב יוסף תרתי קדש הואי אמר רב אשי כגון סליקום ואקרא דסליקום גופא °ערים הללו אין עושין אותן לא טירין קטנים ולא כרכין גדולים אלא עיירות בינוניות *ואין מושיבין אותן אלא במקום מים ואם אין שם מים מביאין להם מים ואין מושיבין אותן אלא במקום שווקים ואין מושיבין אותן אלא במקום אוכלוסין נתמעטו אוכלוסיהן מוסיפין עליהן נתמעטו דיוריהן מביאין להם כהנים לוים וישראלים ואין מוכרין בהן לא כלי זיין ולא כלי מצודה דברי רבי נחמיה וחכמים מתירין °ושוין שאין פורסין בתוכן מצודות ואין מפשילין לתוכן חבלים כדי שלא תהא רגל גואל הדם מצויה שם א"ר יצחק מאי קרא °ונס אל אחת מן הערים האל וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא תנא °תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא *אמר ר' זעירא מכאן °שלא ישנה אדם *לתלמיד שאינו הגון א"ר יוחנן °הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו איני והא א"ר יוחנן מנין לדברי תורה שהן קולטין שנאמר °את בצר במדבר וגו' [וכתיב בתריה] °וזאת התורה לא קשיא הא בעידנא דעסיק בה הא בעידנא דלא עסיק בה ואי בעית אימא מאי קולטין ממלאך המות °כי הא דרב חסדא הוה יתיב וגריס בבי רב ולא הוה קא יכול שליחא [דמלאכא דמותא] למיקרב לגביה דלא הוה שתיק פומיה מגירסא סליק ויתיב אארזא דבי רב פקע ארזא ושתיק ויכיל ליה א"ר תנחום בר חנילאי מפני מה זכה ראובן לימנות בהצלה תחלה מפני שהוא פתח בהצלה תחלה שנאמר °וישמע ראובן ויצילהו מידם דרש רבי שמלאי מאי דכתיב °אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה [שמש] אמר לו הקב"ה למשה הזרח שמש לרוצחים איכא דאמרי א"ל הזרחת שמש לרוצחים דרש רבי סימאי מאי דכתיב °אוהב כסף לא ישבע כסף ומי אוהב בהמון לא תבואה אוהב כסף לא ישבע כסף זה משה רבינו שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען ואמר מצוה שבאה לידי אקיימנה ומי אוהב בהמון לא תבואה למי נאה ללמד בהמון מי שכל תבואה שלו והיינו *דא"ר אלעזר מאי דכתיב °מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה (ללמד) [למלל] גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו ורבנן ואיתימא רבה בר מרי אמר מי אוהב בהמון לו תבואה כל האוהב *(למלמד) בהמון לו תבואה יהבו ביה רבנן עינייהו ברבא בריה דרבה (סימן אשי ללמוד רבינא ללמד) רב אשי אמר כל האוהב ללמוד בהמון לו תבואה והיינו *דא"ר יוסי בר' חנינא מאי דכתיב °חרב אל הבדים ונואלו חרב על צוארי שונאיהם של ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד ולא עוד אלא שמטפשין כתיב הכא ונואלו וכתיב התם °אשר נואלנו ולא עוד אלא שחוטאין שנאמר ואשר חטאנו ואיבעית אימא מהכא °נואלו שרי צוען רבינא אמר כל האוהב ללמד בהמון לו תבואה והיינו דאמר *רבי הרבה תורה למדתי מרבותי ומחבירי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולן א"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב °עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלם מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה שערי ירושלם שהיו עוסקים בתורה וא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב °שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל ושמחתי *אמר לו הקב"ה °כי טוב יום בחצריך מאלף טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח: ומכוונות להם דרכים וכו': תניא *ר' אליעזר בן יעקב אומר

מקלט

מסורת הש"ס: ב"ק נב: ע"ש · ע"ז קכב: · פ"א הואי · [לעיל מ"ם · תוספתא · ערכין ע"ש] · [תוספתא פ"ג ע"ש] · דבנים ד · ע"ל א"ר זירא · שם · שם · מלאכים ו · יהושע ד · קהלת ה · סוכה נג: · תהלים קו · פסחים ע"ש · ירמיה נ · תענית ז: · במדבר יב · ישעיה יט · תענית ז"ע · תהלים קכב · שם · [שבת ל.] · תהלים פד · [תוספתא פ"ג] · (ערכין נג: ע"ש) · [שם לב:] · כדפו"י ליתא · ירמיה נ

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ח מהל' רוצח הל' ט והל' י סמג עשין פו.
מד ב ג מיי' שם הלכה ח ובכל שם:
מה ד מיי' שם פ"ז הל' א סמג עשין פו:
מו ה מיי' פ"ד מהל' ת"ת הלכה א סמג עשין יב טוש"ע י"ד סימן רמו ס"ו:
מז ו מיי' פ"ז מהל' רוצח הלכה א סמג עשין פו:

רבינו חננאל

שנאמר גלעד קרית פועלי און עקובה מדם · א"ר אלעזר שהיו עוקבים להרוג נפשות · ובשכם נמי שכיחי רצחנים שנאמר דרך ירצחו שכמה · חבר כהנים שהיו מתחברים גדודים להרוג כחבורת כהנים על הגרנות בחילוק תרומה · ואפ"ק' אלו שש ערי מקלט קולטות לדעת ושלא לדעת והאי דכתיב ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר אינן קולטות אלא לדעת · חברון היתה עיר מקלט ושדה העיר וחצריה נתנו לכלב · וקדש עיר מקלט הואי והכתיב וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת [וגו'] וקדש ואדרעי · ושנינן תרתי קדש הוו · ואין עושין בערי מקלט דברים שגורמין להיות רגלו של גואל הדם מצויה שם · תנא תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ליה מידי דתיהוי ליה חיותא · א"ר זירא מיכן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון · א"ר יוחנן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו · איני שרב גולה והאמר ר' יוחנן מנין לדברי תורה שקולטין שנאמר את בצר במדבר וכתיב וזאת התורה · ופרקינן קולטין ממלאך המות בעדנא דעסק בה כדרב חסדא דהוה גריס יתיב בבי רב ולא הוה יכול שליחא א) למיקרב גביה דלא הוה שתיק פומיה מגרסא . סליק יתיב אארזא דבי רב פקע ארזא ושתיק ויכיל ליה: אוהב כסף לא ישבע כסף זה מרע"ה שהיה אוהב המצות ולא היה שבע מהן · ומי אוהב בהמון לא תבואה · למי נאה להלן ב) בהמון מי שכל תבואה שלו והיינו דא"ר אלעזר מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה למלל גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו . ג) יהבו ביה רבנן עינייהו ברבה בריה דרבא ד): ירושלמי (סוף פירקין) ח' דברים היה הבית האחרון חסר מן הראשון שנאמר ואכבד. ה' חסר · אלו ה' דברים שהיה הבית האחרון חסר מן הראשון · ואלו הן · אש · וארון · ואורים ותומים · ושמן המשחה · ורוח הקדש · אמר אביי ת"ח צריך לפרסם עצמו · היך בר נש דחכם חדא מכילא ואזל לאתר ואינון מוקרין ליה דהוא חכם תרתי מכילי צריך למימר לון חדא מכילא אנא חכים: רב אשי אמר כל אוהב ללמוד בהמון (לא) [לו] תבואה · כרבי יוסי בר חנינא דאמר חרב (על) [אל] הבדים ונואלו · חרב על צוארי ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד ולא עוד כו' · רבינא אמר כל (האומר) [האוהב] ללמד בהמון (לא) [לו] תבואה · והיינו דאמר רבי הרבה תורה למדתי מרבותי ומחברי יותר מהן ומתלמידי יותר מכולן: עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים מי גרם להיות עומדות רגלינו במלחמה שערי ירושלים שהיו מצויינים בהלכה · וכן אמר הקב"ה לדוד טוב לי יום שאתה מתעסק בתורה בחצריך עולות

א) מלות דמלאכא דמותא ליתא בגמ' בכל הדפוסי' : ב) נ"ל · כך היא ג"כ גי' הערוך ערך אהובה : ג) אולי חסר כאן וצ"ל כמ"ש בגמ' ורבנן כו' : ד) כ"ה הגירסא ג"כ בעי"ן

הגהות הב"ח (א) גמ' אמר אביי הללו . נ"ל פירוש שני ש"ס: (ב) רש"י ד"ה נואלו שרי צוען נשאו : נ"ב נשאו פרש"י נתעו :

גליון הש"ס גמ' כי הא דרב חסדא · עיין שבת דף ל ע"ב : רש"י ד"ה רב אשי וכו' גרסי' ללמוד · רצה לתרץ דלמה הקדים הלשון דברי רב אשי לדרבינא הא רבינא קשיש מיניה לזה כתב רש"י דדברי רב אשי ללמוד ודרבינא ללמד מש"ה נקט כסדר ללמוד ואח"כ ללמד :

*מקלט היה כתוב על פרשת דרכים כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם אמר *רב כהנא מאי קרא °תכין לך הדרך עשה [לך] הכנה לדרך רב חמא בר חנינא פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא °טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך אם לחטאים יורה ק"ו לצדיקים ר"ש בן לקיש פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא °ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו וגו' (א) °כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע וגו' במה הכתוב מדבר בשני בני אדם שהרגו את הנפש אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד לזה אין עדים ולזה אין עדים הקב"ה מזמינן לפונדק אחד זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם וזה שהרג בשוגג יורד בסולם ונפל עליו והרגו °זה שהרג במזיד נהרג וזה שהרג בשוגג גולה אמר רבה בר רב הונא אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב הונא א"ר אלעזר מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים ²בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו מן התורה דכתיב °לא תלך עמהם וכתיב °קום לך אתם מן הנביאים דכתיב °אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריכך בדרך (זו) תלך מן הכתובים דכתיב °אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן אמר רב הונא ⁷רוצח שגלה לעיר מקלטו ומצאו גואל הדם והרגו פטור קסבר °ולו אין משפט מות בגואל הדם הוא דכתיב מיתיבי ולו אין משפט מות ברוצח הכתוב מדבר אתה אומר ברוצח או אינו אלא בגואל הדם כשהוא אומר *°והוא לא שונא לו מתמול שלשום הוי אומר ברוצח הכתוב מדבר הוא דאמר כי האי תנא דתניא ולו אין משפט מות בגואל הדם הכתוב מדבר אתה אומר בגואל הדם הכתוב מדבר או אינו אלא ברוצח כשהוא אומר °כי לא שונא הוא לו מתמול שלשום הרי רוצח אמור הא מה אני מקיים ולו אין משפט מות בגואל הדם הכתוב מדבר תנן מוסרין לו שני ת"ח שמא יהרגנו בדרך וידברו אליו מאי לאו דמתרו ביה דאי קטיל בר קטלא הוא לא כדתניא וידברו אליו דברים הראוים לו ⁷אומרים לו אל תנהג בו מנהג שופכי דמים בשגגה בא מעשה לידו ר"מ אומר הוא מדבר ע"י עצמו שנאמר °וזה דבר הרוצח אמרו לו הרבה שליחות עושה אמר מר בשגגה בא מעשה לידו פשיטא דאי במזיד בר גלות הוא אין והא תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט וב"ד שולחין ומביאין אותם משם מי שנתחייב מיתה הרגוהו שנאמר °ושלחו זקני עירו ולקחו אותו משם ונתנו אותו ביד גואל הדם ומת מי שלא נתחייב פטרוהו שנאמר °והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנא' °והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה רבי אומר מעצמן הן גולין כסבורין הן אחד שוגג ואחד מזיד קולטות והן אינן יודעין שבשוגג קולטות במזיד אינן קולטות א"ר אלעזר ⁷עיר שרובה רוצחים אינה קולטת שנאמר °ודבר באזני זקני העיר ההיא את דבריו ולא שהושוו דבריהן לדבריו וא"ר אלעזר ⁷עיר שאין בה זקנים אינה קולטת דבעינן זקני העיר וליכא איתמר עיר שאין בה זקנים רבי אמי ור' אסי חד אומר קולטת וחד אומר אינה קולטת למאן דאמר אינה קולטת בעינן זקני העיר וליכא למאן דאמר קולטת מצוה בעלמא ועיר שאין בה זקנים ר' אמי ורבי אסי חד אמר נעשה בה בן סורר ומורה וחד אמר אין נעשה בה בן סורר ומורה למ"ד אין נעשה בה בן סורר ומורה בעינן °זקני עירו וליכא למ"ד נעשה בה בן סורר ומורה מצוה בעלמא ועיר שאין בה זקנים ר' אמי ור' אסי חד אמר מביאה עגלה ערופה וחד אמר אינה מביאה עגלה ערופה למ"ד אינה מביאה עגלה ערופה בעינן °זקני העיר ההיא וליכא למאן דאמר מביאה עגלה ערופה מצוה בעלמא א"ר חמא בר חנינא מפני מה נאמרה פרשת רוצחים בלשון

והא תניא רבי יוסי בר יהודה אומר וכו' • וא"ת ואמאי לא מייתי מתניתיה דר' יוסי בר יהודה דמתני' וי"ל דמתני' איכא למימר דלא חייבים קאמר אלא מאליהם היו גולין בשביל שהיו טועים כדקאמר רבי הכא בברייתא. אבל בברייתא מוכח שפיר דחייבין קאמר מדמייתי פסוק גבי מזיד אבל דמתני' לא מייתי קרא גבי מזיד כן נראה למשי"ח ועוד נראה דע"כ בברייתא ליכא למימר דמאליהן קאמר *דע"כ הייט רבי:

חד אמר מביאין עגלה ערופה • תימה דהא תנן (סוטה דף מה:) עגלה ערופה אין מודדין אלא מעיר שיש בה ב"ד וי"ל דהתם איירי כגון דאיכא עיירות טובא ובחדא מינייהו יש ב"ד כיון דמצי לאוקומי קרא דמקיימי ליה אבל הכא איירי כגון שאין שם ב"ד בכל העיירות הסמוכות הלכך אמרינן דמ"מ מודדין מינייהו:

אפילו

מקלט היה כתוב על פרשת דרכים • בכל מקום שהיו שני דרכים מפוצלים אחד פונה לעיר מקלט היה עץ תקוע בתוכו דרך וכתוב בו מקלט: פתח ליה פיתחא • כשהיה רוצה לדרוש בפרשת רוצחים היה מתחיל כן: והאלהים אנה לידו • זהו שאמר הכתוב כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע משל הקדמוני היא התורה שהיא משל הקב"ה שהוא קדמונו של עולם והיכא אמרה מרשעים יצא רשע והיכן אמרה והאלהים אנה לידו והיאך הקב"ה ממציא מכשול לאדם לחטוא אלא ע"י שהיו שניהם רשעים ההורג והנהרג ההורג היה חייב גלות ואין עד בדבר והוא לא גלה והנהרג היה חייב מיתה ואין עד בדבר ולא נהרג לפיכך הקב"ה מזמנן לפונדק אחד כו': במה הכתוב מדבר • והאלהים אנה לידו: נופל עליו והורגו • ויש עדים ויגלה על כרחו: בדרך תלך • בדרך אשר תבחר לילך: אם ללצים • בא אדם להתחבר: הוא יליץ • אין מעכבין בידו: ומצאו גואל הדם • בדרך (ב) בהליכתו: בגואל הדם הכתוב מדבר • וה"ק פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח והשיגו והכהו נפש ולא יתיירא מב"ד כי לו אין משפט מות וסוף המקרא האומר כי לא שונא הוא וגו' מוסב על ראשו פן ירדוף גואל הדם אני אומר לך להכין לו הדרך כי לא שונא היה לו ולא הרגו מדעת: ברוצח הכתוב מדבר • וה"ק פן ירדוף והשיגו והכהו והוא לא היה ראוי למות כי לא שונא היה להרוג ולא הרגו מדעת: הרי רוצח אמור כו' • שאין לו משפט מות ולא היה צריך לכתוב בשבילו ולו אין משפט מות: הרבה שליחות עושה • דברים שאינן נעשים ע"י האדם נעשים ומתקבלים על ידי הרבה שלוחים: פשיטא • כיון דהוא גולה ודאי בשוגג הרג דאי במזיד הרג וכי גולה היה: ס"ג דאי במזיד בר גלות הוא בתמיהה: בתחלה • תחלת משפטן של רוצחים ועיקרו זהו אחד שוגג ואחד מזיד כו' ויליף טעמא מקרא וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו וגו' משמע אם הורגו בכוונה יום וכתיב בתריה ושלחו זקני עירו וגו': רבי אומר • לא אמר הכתוב שיגלה אלא הוא טועה וגולה ולימדך הכתוב שיקחוהו משם ויהרגוהו: ודבר באזני זקני העיר ההיא • מקרא בספר יהושע: מצוה בעלמא • מצוה שיהו שם זקנים ומיהו כי אין בה זקנים נמי קלטה: בבן סורר ומורה • כתיב (דברים כא) והוציאו אותו אל זקני עירו:

בלשון

תורה אור: דברים יט · תהלים כה · שמות כא · ש"א כד · במדבר כב · ישעיה מח · משלי ג · דברים יט · שם · שם · שם · שם · במדבר לה · שם · יהושע כ · דברים כא · שם

מסורת הש"ס: נ"א רב הונא:

הגהות הב"ח: (א) גמ' אנה לידו וגו' זהו שאמר הכתוב כאשר יאמר משל: (ב) רש"י ד"ה ומצאו גואל הדם בדרך בהליכתו נ"ב כלומר דאילו כבר היה בעיר מקלט ויצא חוץ לתחום ומצאו והרגו פלוגתא דתנאי היא לקמן במתני' דף יא ע"ב ובגמ' דף יב ע"א:

גליון הש"ס: גמ' זה שהרג במזיד נהרג • עיין סוטה דף ח ע"ב תוס' ד"ה מי:

[צ"ל כי לא שונא הוא לו]

עין משפט נר מצוה:
מח א מיי' פ"ח מהל' רוצח הלכה ה סמג עשין עו:
מט ב מיי' פ"ה מהל' תשובה הל' א ופ"ו כל הפרק ע"ש:
נ ג מיי' פ"ב מהל' רוצח הלכה ט:
נא ד מיי' שם הל' ח:
רש"א דא"כ
נב ה ו מיי' שם פ"ז הלכה ו.

רבינו חננאל

עולות שעתיד שלמה בנך להקריב על גבי המזבח • תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם שנאמר תכין לך הדרך. עשה הכנה לדרך: מרשעים יצא רשע. כגון אחד שהרג בשוגג ואחד שהרג במזיד ואין בהן עדים זימנם הקב"ה למקום אחד זה שהרג במזיד ישב תחת הסולם וזה שהרג שוגג היה יורד מן הסולם נפל עליו והרגו זה שהרג במזיד נהרג וזה שהרג בשוגג גולה: מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים בדרך שאדם רוצה לילך שם מוליכין אותו מן התורה דכתיב לא תלך עמהם כיון שרצה נאמר לו קום לך אתם מן הנביאים אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריכך בדרך תלך מן הכתובים אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן: ולו אין משפט מות בגואל [הדם] שמצא הרוצח והרגו דכתוב מדבר (ודברו) [וידברו] אליו דברים הראויין לו ואומרין להן אל תנהגו בו כנהג הרצחנים בשגגה בא לידו • א"ר אלעזר עיר שרובה רצחנין אינה קולטת שנאמר ודבר באזני זקני העיר ההיא את דבריו ולא שהשוו דבריהם לדבריו • וכן עיר שאין בה זקנים אינה קולטת ואין נעשה בה בן סורר ומורה • וכן אינה מביאה עגלת ערופה דבעינא בה זקני העיר ההיא וליכא • מפני מה נאמר פרשת רצחנים בלשון

בלשון עזה דכתיב וידבר ה' אל יהושע לאמר דבר אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט אשר דברתי אליכם וגו' מפני שהן של תורה למימרא דכל דיבור לשון קשה אין כדכתיב דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות והתניא *נדברו אין נדברו אלא לשון נחת וכן הוא אומר ידבר עמים תחתינו דבר לחוד ידבר לחוד : (סימנ"י רבנ"ן מהמנ"י וספר"י) פליגי בה רבי יהודה ורבנן חד אומר מפני ששיהם וחד אומר מפני שהן של תורה ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלהים פליגי בה ר' יהודה ור' נחמיה חד אומר שמנה פסוקים וחד אומר ערי מקלט בשלמא למ"ד ח' פסוקים היינו דכתיב בספר תורת אלהים אלא למ"ד ערי מקלט מאי בספר תורת אלהים ה"ק ויכתוב יהושע בספרו את הדברים האלה הכתובים בספר תורת אלהים ספר שתפרו בפשתן פליגי בה ר' יהודה ור"מ חד אומר כשר וחד אומר פסול למ"ד פסול דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך *ואיתקש כל התורה כולה לתפילין מה תפילין הלכה למשה מסיני לתופרן בגידין אף כל לתופרן בגידין ואידך כי איתקש *למותר בפיך להלכותיו לא איתקש אמר רב חזינן להו *לתפילין דבי חביבי דתפירי בכיתנא ולית הלכתא כוותיה : **מתני'** אחד משוח בשמן המשחה ואחד המרובה בבגדים ואחד שעבר ממשיחותו *מחזירין את הרוצח *רבי יהודה אומר אף משוח מלחמה מחזיר את הרוצח לפיכך אימותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו : **גמ'** מנא הני מילי אמר רב כהנא דאמר קרא וישב בה עד מות הכהן הגדול וכתיב כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול וכתיב ואחרי מות הכהן הגדול ור' יהודה כתיב קרא אחרינא לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן (וגו') ואידך מדלא כתיב הגדול חד מהנך הוא : לפיכך אימותיהן של כהנים וכו' : טעמא דלא מצלו הא מצלו מייתי והכתיב כצפור לנוד כדרור לעוף כן קללת חנם לא תבא *(א"ל) ההוא סבא מפירקיה דרבא שמיע לי שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו ואיכא *דמתני כדי שיתפללו על בניהם שלא ימותו טעמא דמצלו הא לא מצלו מייתי מאי הוה ליה למעבד הכא *אמרינן טוביה חטא וזיגוד מנגיד התם אמרי שכם נסיב *ומבגאי *גזיר אמר (ליה) ההוא סבא מפירקיה דרבא שמיע לי שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו כי הא דההוא גברא דאכליה אריא ברחוק תלתא פרסי מיניה דר' יהושע בן לוי ולא אישתעי אליהו בהדיה תלתא יומי *אמר רב יהודה אמר רב קללת חכם אפי' בחנם היא באה מנלן מאחיתופל *שבשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא בעא למישטפא לעלמא אמר *מהו לכתוב שם אחספא ומישדא בתהומא דליקו אדוכתיה ליכא דאמר ליה מידי אמר כל היודע דבר זה ואינו אומרו יחנק בגרונו נשא אחיתופל ק"ו בעצמו אמר *ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה התורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים לכל העולם כולו לא כל שכן א"ל שרי כתב שם אחספא שדי אתהומא נחת וקם אדוכתיה ואפ"ה כתיב ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבוש את החמור ויקם וילך אל ביתו (ו)אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק וגו' א"ר אבהו קללת חכם אפילו על תנאי היא באה מנלן מעלי דקאמר ליה [עלי] לשמואל כה יעשה לך אלהים וכה יוסיף אם תכחד ממני דבר ואף על גב דכתיב ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו [ואפ"ה] כתיב ולא הלכו בניו בדרכיו וגו'

אמר

תורה אור: יהושע כ · בראשית מב · מלאכי ג · תהלים מז · יהושע כד · שמות יג · במדבר לה · שם · שם · שם · משלי כו · שמואל ב יז · שמואל א ג · שם ח

בלשון עזה · בכל יהושע כתיב ויאמר ה' וכאן כתיב וידבר ה' אל יהושע ודיבור לשון עז הוא : מפני שהן של תורה · אבל שאר אמירות שאמר לא אמר דבר לקיים מצוה הכתובה בתורה חוץ מזו : ידבר עמים · ינהל עמים תחתינו : מפני ששיהם · שלא הפרישם לאחר שחלקו מיד עד שנאמר לו מפי הקב"ה: פליגי בה · בפירושא דהאי קרא מה כתב יהושע בס"ת : חד אמר שמנה פסוקים · מוימת שם משה עד סיפא וחד אמר בפרשת ערי מקלט הוא אומר שכתובה בספר יהושע : למען תהיה תורת וגו' · ורישיה דקרא משתעי בתפילין ואיתקש הכא תורה לתפילין : כי איתקש למותר בפיך · דכתיב בהאי קרא בפיך מן המותר בפיך שאין נכתבין על עור בהמה טמאה : להלכותיהן · לדבר שאינו כתוב בתורה ובתפילין גופייהו לא גמרינן ליה אלא מהלכה למשה מסיני לא ילפי' בהיקשא : דבי חביבי · דודי אחי אבא והוא רבי חייא : **מתני'** אחד כהן משוח בשמן המשחה · הם כהנים גדולים שהיו עד יאשיהו : ואחד המרובה בבגדים · הם ששימשו מיאשיהו ואילך שנגנז שמן המשחה כדאמרינן בהוריות (דף יב·) ושוב לא נמשחו כהנים ולא היתה ניכרת כהונה גדולה בהם אלא בריבוי בגדים שמשמש בח' בגדים : ואחד שעבר ממשיחותו · שאירע פסול בכ"ג ושימש אחר תחתיו וכשנתרפא כהן חוזר לעבודתו ועבר זה ממשיחותו : מחזירין את הרוצח · במיתתן כמו שנאמר ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח : משוח מלחמה · כהן המשוח לומר במלחמה לרכי המלחמה אל ירך לבבכם וכל הענין (דברים כ): **גמ'** וישב בה עד מות הכהן הגדול. הא חד כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול הא תרי ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח הא תלתא : שהיה להן לבקש רחמים על דורן · הלכך לאו קללת חנם היא : הכא אמרי · בבבל אומרין משל זה על אדם שלוקה בשביל סרחון של אחרים : טוביה חטא וזיגוד מנגיד · נגוס היא דאמרי' בערבי פסחים טוביה חטא וזיגוד אסהיד ביה ביחידי שלא היה עד שני בדבר ונגדי' רב פפא לזיגוד א"ל טוביה חטא וזיגוד מנגיד ומאז היתה למשל: התם אמרי' · בא"י אומרין משל זה : שכם נסיב מבגאי גזרי · שכם בן חמור לקח את דינה בת יעקב והנאה שלו ושאר בני העיר שלא נהנו מלו עצמן ונצטערו . מבגאי שם איש מבני העיר : שכרה דוד שיתין . יסודות של בית המקדש ובגמרא ירושלמי (סנהדרין פ"י) מצינו תימוליום של בית המקדש והוא יסוד בלשון יוני : קפא תהומא · צף התהום בגמרא ירושלמי (שם) שמצא שם חרס שהגביה קולו ואמר לו אל תטלני מכאן שאני כבוש על התהום מיום מתן תורה שרעדה כל הארץ ולא שמע דוד לדבריו ונטלו : מי שרי למכתב שם · פן ימחקוהו המים ועובר משום ואבדתם את שמם (דברים יב) ולא תעשון כן וגו' (שם): נשא אחיתופל כו' · יש תימה בדבר שהרי לא קנה דוד את הגורן מארונה היבוסי עד מעשה דהסתה שהיתה לאחר מיתת אחיתופל ג' שנים ולפי דברים הללו צריכין אנו לומר שאע"פ שלא קנה הגורן יודע היה מנעוריו מיום [שנמשח] וישבו הוא ושמואל בנוית הרמה ובדקו בספר יהושע ומצאו מקום לבית המקדש כדכתיב עד אמצא מקום וגו' וכדדרשינן ליה בזבחים באיזהו מקומן (דף נד:) וחפר היסודות ברשותו: ימחה על המים · דכתיב בסוטה (במדבר ה) ומחה אל מי המרים והרבה הזכרות בפרשה ואפ"ה כתיב ומחה כו' · וקללה זו בחנם היתה שלא היה מקללו אלא אם אינו אומר : אפי' על תנאי · ולא נתקיים התנאי אעפ"כ היא באה דהא קללה על תנאי היתה אם תכחד ממני ולא נתקיים שלא כיחד ואעפ"כ נתקיימה הקללה דכתיב ולא הלכו בניו בדרכיו וגו' וזו קללה קללו עלי כה יעשה לך כמו שנעשה לי שאין בני מהוגנין :

וחטאתי

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פ"ט מהל' ס"ת הלכה יג סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעח סעיף א :

נד ב מיי' פ"ג מהל' תפילין הלכה ס סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' לב סעיף מט:

נה ג מיי' פ"ז מהל' רוצח הלכה ט סמג עשין עז :

מסורת הש"ס: שבת סג. · [קדושין לב:] · [שבת כח:קח.] · פ"א לספרי · [ירושלמי ל"ג] · [הוריות יב:] · שם · שם · משלי כו · [נ"א אמר ההוא] · ס"י דאמרי · פסחים קיג: [ג"י' הערוך קשא] · [מלשון בגא כלומר עובדי אדמה. ערוך] · [סנהדרין לו:] ברכות נו· · סוכה נג· · נ"א מי איכא דידע אי שרי כו' · [שבת קטז: סוכה נג: נדרים סו: חולין קמא·]

גליון הש"ס

גמ' ר"י ור' נחמיה חד אמר . עי' ב"ב טו ע"א : שם ספר שתפרו בפשתן. עיין מגילה דף ח ע"ב ודף יט ע"א :

רבינו חננאל

בלשון עז שנאמר וידבר ה' אל יהושע לאמר דבר אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט וכו' . ומנא לן דכל דבור לשון קשה הוא שנאמר דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות וגו'. איני והתניא אז נדברו ואין נדברו אלא לשון נחת שנאמר ידבר עמים תחתינו. ושנינן דבר לחוד ידבר לחוד . כלומר דבר קשה ידבר ניחותא : מאי בספר תורת אלהים . הכי קאמר ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספרו הכתובין בספר תורת אלהים : ספר שתפרו בפשתן רבי יהודה ור' מאיר חד אמר פסול שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך ואיתקש כל התורה לתפילין מה תפילין הלכה למשה מסיני לתפרן בגידין אף כל התורה כולה בגידין . וחד אמר כשר כי איתקשא תורה לתפילין להיכתב במותר בפיך להלכותיו לא איתקיש . אמר רב חזינא להו לתפילין דבי חביבי דתפירי בכיתנא ולית הלכתא כוותיה : אחד משוח (מלחמה) בשמן המשחה ואחד מרובה בגדים כו' וישב בה עד מות הכהן הגדול לפיכך אימותיהן של כהנים גדולים היו מספקין א) בגדים לרצחנים כו' ואקשינן למימרא דאי מצלו צלותיה מתקבלא והכתיב כן קללת חנם לא תבא. ופרקינן היה להם לבקש רחמים על דורם שלא יארע כזה בימיהם · כההוא דאכליה אריה ברחוק ג' פרסי מאתריה דרבי יהושע בן לוי ולא אישתעי אליהו בהדיה ג' יומי : פי' טוביה חטא וזיגוד מינגיד . העיד זיגוד על טוביה שחטא ומפני שהיה עד אחד נתחייב מלקות ונעשה כמו משל בפי הכל אחד חטא וזה לוקה . והוא כמו שכם שביקש לישא דינה והעיר כולה נימולים . פי' מבגאי לשון באגי . כן זה הדבר . כלומר זה חרג וכהן הגדול מתחייב. ופריק שהיה לו לבקש רחמים על דורו ולא ביקש : ירושלמי רבי יוסי בן חלפתא אומר עתים עתים הם לתפלה . שנא' ואני תפלתי לך ה' עת רצון. שאלו לחכמה מהו עונשו של חוטא . אמרה להם חטאים תרדף רעה . והנבואה אמרה הנפש החוטאת היא תמות . והתורה אמרת יביא קרבן ויתכפר לו שנאמר ונרצה לו . והקב"ה אמר יעשה תשובה שנאמר טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך כלומר יורה להן דרך תשובה . אמר רב קללת חכם אפילו בחנם מתקיימת . מנא לן מאחיתופל שקללו דוד ואמר כל היודע אם מותר לכתוב שם אחספא ולטשדייא בתהומא לאוקמיה ולא יאמר יחנק בגרונו . ואע"ג דבתר הכי אמר ליה אחיתופל שרי . נתקיימה בו הקללה שנאמר ויצו אל ביתו ויחנק . א"ר אבהו קללת חכם אפילו על תנאי באה מנא לן מעלי דאמר ליה לשמואל כה יעשה לך אלהים . יבעטו גם בניך . ואע"ג דכתיב ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו . הא כתיב ולא הלכו בניו בדרכיו :

אמר

א) אולי צ"ל מזון וכגדים .

אמר רב יהודה אמר רב *נידוי על תנאי *צריך הפרה מנלן מיהודה דכתיב °אם לא הביאותיו אליך וגו' *וא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב °יחי ראובן ואל ימות וגו' וזאת ליהודה כל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר עצמותיו של יהודה היו מגולגלין בארון עד שעמד משה ובקש עליו רחמים אמר לפניו רבונו של עולם מי גרם לראובן שיודה יהודה °וזאת ליהודה שמע ה' קול יהודה עאל איבריה לשפא לא הוה קא מעיילי ליה למתיבתא דרקיע °ואל עמו תביאנו לא הוה קא ידע למישקל *ומיטרח בשמעתא בהדי רבנן °ידיו רב לו לא הוה ידע לפרוקי קושיא °ועזר מצריו תהיה איבעיא להו במיתת כולן הוא חוזר או דלמא במיתת אחד מהן ת"ש נגמר דינו בלא כ"ג אינו יוצא משם לעולם ואם איתא ליהדר *(ביה) בדהנך בדליכא:

מתני' משנגמר דינו מת כ"ג ה"ז אינו גולה אם עד שלא נגמר דינו מת כ"ג ומנו אחר תחתיו ולאחר מכן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני נגמר דינו בלא כ"ג *וההורג כ"ג וכ"ג שהרג אינו יוצא משם לעולם ואינו יוצא לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות ואפי' ישראל צריכים לו ואפי' שר צבא ישראל כיואב בן צרויה אינו יוצא משם לעולם שנאמר °אשר נס שמה *שם *)תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם רבי יוסי הגלילי אומר מצוה ביד גואל הדם ורשות ביד כל אדם רבי עקיבא אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם *[א] חייבין עליו:

גמ' מ"ט אמר אביי ק"ו ומה מי שגלה כבר יצא עכשיו מי שלא גלה אינו דין שלא יגלה ודלמא האי דגלה איכפר ליה האי דלא גלה לא מידי גלות קא מכפרא מיתת כהן הוא דמכפרא: אם עד שלא נגמר דינו וכו': מנא הני מילי אמר רב כהנא דאמר קרא °וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אותו בשמן הקדש וכי הוא מושחו אלא זה שנמשח בימיו מאי הוה ליה למעבד היה לו לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות ולא ביקש אמר אביי *נקטינן נגמר דינו ומת מוליכין את עצמותיו לשם דכתיב °לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן ואיזהו ישיבה שהיא בארץ הוי אומר זו קבורה תנא מת קודם שמת כ"ג מוליכין עצמותיו על קברי אבותיו דכתיב °ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו איזהו ישיבה שהיא בארץ אחוזתו הוי אומר זו קבורה נגמר דינו ונעשה כהן בן גרושה או בן חלוצה פליגי בה רבי אמי ור' יצחק נפחא חד אומר מתה כהונה וחד אומר בטלה כהונה לימא בפלוגתא דר"א ורבי יהושע קא מיפלגי דתנן *היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה ר"א אומר כל קרבנות שהקריב פסולין ורבי יהושע מכשיר מאן דאמר מתה כר' יהושע ומאן דאמר בטלה כרבי אליעזר אליבא

*) [כתוספ' פ"ב דרש לה דכתיב שלש פעמים שמה]

רש"י

ותעלתי לך. נשון נידוי הוא שיהא מנודה נאביו: מאי דכתיב יחי ראובן וגו' וזאת ליהודה. מה ראה לסמוך יהודה לראובן ומה ראה להתחיל בברכת יהודה בלשון וזאת ליהודה אלא לפי שהיו עצמות כל השבטים שלהן קיים ושל יהודה מגולגלין אמר לשון זה יחי ראובן כלומר ראובן שלדו קיימת כאילו הוא חי וזאת תהיה ליהודה שהם מגולגלין. עצמות כל השבטים יצאו ממצרים ונשאום בניהם במדבר וזהו שאמר יוסף לאחיו (שמות יג) והעליתם (א) עצמותי מזה אתכם עם עצמותיכם: על איבריה לשפא. נכנסו עצמותיו למקום חיבורם ששפו משם כמו דשף מדוכתיה (חולין דף מב: נד:) לשפא איסלוי"ש דורא: למשקל ולמטרח. ליטא וליתן: ידיו רב לו. יהי טוב לריב ריבו לעצמו נגד חביריו: ליהדר בהנך. במיתת מרובה בבגדים או בשעבר ממשיחותו אלא לאו ש"מ כולהו: **מתני'** ה"ז אינו גולה. מפרש טעמא בגמ' מק"ו: חוזר במיתתו של שני. יליף טעמא בגמ': נגמר דינו בלא כ"ג. שלא מינו אחר תחתיו עד שנגמר דינו של זה לגלות. **גמ'** שנמשח בימיו. משנעשה זה רוצח: מאי הוה ליה. להאי כהן למיעבד מאחר שעדיין לא היה כ"ג כשהרג זה למה הוא נענש: תנא מת. רוצח בערי מקלט ומת כ"ג אחר זמן: (ב) לשבת בארץ. בתוך הקרקע: ונעשה כ"ג בן גרושה. יצא עליו עדות שהוא חלל: מתה כהונה. הרי הוא כמת ואין הרוצח גולה: בטלה כהונה. אינגלאי מילתא למפרע שלא היה כ"ג והוה ליה האי רוצח נגמר דינו בלא כהן גדול ואינו חוזר לעולם:

תוספות

אפילו על תנאי צריך הפרה מנלן מיהודה. יש מדקדקין מכאן דנידויים שלנו אפי' אותם שיש להם זמן אין לנדות עצמן מספק (ג) שהרי הכא התנה בדבר שלא היה בידו לקיים דשמא היה מעכבו יוסף או יקראנו אסון בדרך ולכך חל מעיקרו גם הנידוי על התנאי אבל שאר תנאים דבידו לקיים כגון שמנדין את האדם שלא יעשה הדבר ודאי לא חל הנידוי כלל מעיקרו דכיון דבידו הוא מסעת הנידוי אנו יודעים בודאי שלא בדעתו לעשות הדבר ודאי *לא חל הנידוי כלל מעיקרו*:

מי גרם לראובן שהודה יהודה. תימה דהא אמרינן במדרש וישב ראובן אל הבור מהיכן שב מבית אביו שישב בתענית על מעשה בלהה וזה היה קודם מעשה דיהודה וי"ל דמ"מ לא הודה ברבים עד מעשה דיהודה:

מי גרם לראובן שהודה. ולכל יש לנו סמך מן המקרא יהודה אתה יודוך אחיך ומתרגמינן את הודית *כך יודוך אחיך פירוש (ד) הודית ולא בושת כך יודוך אחיך שבשביל שהתחלת להודות בא ראובן והודה:

אמר אביי ק"ו ומה מי שגלה כו'. תימה מהאי דינא נילף נמי לנגמר דינו בלא כ"ג שלא יגלה כלל ומה מי שגלה כבר לפני מיתת כ"ג יוצא במיתתו של כ"ג מי שלא גלה לפני מותו אינו דין שלא יגלה אחר מותו דהכי אמרינן בערכין (דף כט: ושם) מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר ונפקא לן מהאי דינא דאינה נמכרת כלל אחר הבאת סימנין עד עולם ונראה דלא קשיא מידי דהא מיתת הכהן כפרה הוא כדאמר בסמוך וכפרה לא שייכא אלא למי שמחויב *בבריא והלכך דוקא לפי שנגמר ונתחייב גלות ואח"כ מת כ"ג מכפרת מיתת כ"ג שלא יגלה כלל מק"ו כדקאמר הש"ס אבל נגמר דינו בלא כ"ג שכבר מת כ"ג קודם גמר דין של זה ודאי ליכא למילף מק"ו דהיאך תכפר מיתת כ"ג וליכא למימר דתתכפר לו מיתת כ"ג השתא כשנגמר דינו דהא לא מיכפרא אלא בשעת מיתה*) ולאחר כך ובשעת מיתה לא היה זה חייב ולא דמי להא דערכין דמכורה כבר יוצאה וכו' דהתם משעת הבאת סימנין מתחלת גדלותה ושוב לא יפסיק ממנה הגדלות לעולם ולכך שייך למילף שפיר דלא תמכר כלל אחר התחלת סימנין עד עולם כן נראה למשי"ח: **מידי** גלות קא מכפרא. תימה אין ה"כ מדאמר בריש מכילתין (דף ב:) הם שלא עשו מעשה נגלו כי היכי דתהוי להו כפרה אלמא גלות מכפרת וי"ל דהכא כפרה לפטרו מגלות קאמר דהא בעי למילף דמי שלא גלה עדיין דמיתת כ"ג תועיל לפטרו מגלות מק"ו הלכך שפיר משני מידי גלות מכפרת מיתת כ"ג מכפרת פירוש (ה) מיפטרא מגלות שהרי אפילו לא גלה אלא יום אחד ומת הכ"ג הוא חוזר ואילו לא מת הכהן אפילו שהה שם זמן מרובה אינו יוצא על כרחך כפרה זו במיתת כהן תלויה כדפירשתי כן נראה למשי"ח:

*) רש"א ולא נאמר כך.

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פ"ז מהל' ת"ת הלכה יא סמג לאוין רח טוש"ע י"ד סי' שלד סעיף ל:

נז ב מיי' פ"ז מהל' רוצח הלכה ט:

נח ג מיי' שם הלכה יא:

נט ד מיי' שם הל' י:

ס ה מיי' שם הל' ח:

[וכרב אלפס שוד במ"ק פ"ג דף רפז. גרס נידוי על תנאי אפי' מעצמו צריך וכו']

סא ו מיי' שם פ"ח הלכה יא:

סב ז מיי' שם פ"ה הלכה י:

סג ח ט מיי' שם פ"ז הל' ג:

סד י מיי' שם הל' יב:

[ודע דבה"א שלפנינו איתא כך יודין אחיך גם בשאר הרגום לא מצאתי לפי שעה ועי' תרגום יונתן וירושלמי]

סה כ מיי' פ"ז מהל' ביאת מקדש הל' י:

נ"א כפרס

[ועי' תוי"ט דגרס אין חייבין לאפוקי מרש"ל שהגיה ומחק מלת אין ע"ש וכן העתיק הכ"מ אין חייבין ולדבריהם גם בברייתא דלקמן יבי ר"ע אומר רשות וכו' וכל אדם חייבין צריכין אנו להגיה דצ"ל אין חייבין וניחא לפ"ז דלא שאל הש"ס לקמן גם אהך פלוגתא דכל אדם מ"ט דר"י הגלילי ומ"ט דרבי עקיבא משום דלדעת התוי"ט אין שום פלוגתא בזה דכל אדם ע"ש]

מסורת הש"ס

רש"א אפילו מעצמו וכן נוסחת שאלתות

ב"ק לבי סוטס ד' ע"ש

[בשאלתות איתא ולמיטרא]

סנהדרין ...

סנהדרין יח.

לקמן יב.

במדבר לה

[פירושו מ"ש רש"י בעירובין ס. בי"ש והמאור ... נתמן]

פסחים עב: קדושין סו: [תרומות פ"ח מ"א]

תורה אור

אם לא הביאותיו (בראשית מג) · יחי ראובן (דברים לג) · אשר נס שמה (במדבר לה) · וישב בה · לשוב לשבת (במדבר לה)

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר רב נידוי על תנאי אפי' מעצמו א) צריך הפרה' מנא לן מיהודה שנאמר אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים ואשכחנן שהיו עצמותיו מגולגלין בארון עד שבקש עליהם רחמים מרע"ה שנאמר שמע ה' קול יהודה: נגמר דינו לגלות ומת הכהן הגדול אינו גולה. מיתת כהן גדול מכפרת לו. אמר א[ביי] ... נגמר דינו ומת מוליכין עצמותיו של הורג בעיר מקלט. שנא' לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן הגדול ואיזו היא ישיבה בארץ הוי אומר זו קבורה. תנא מת הרוצח ומת כהן גדול [וכו'] בן גרושה או ב[ן חלוצה] ... רבי אמי ורבי יצחק חד אמר מתה כהונה · והד אמר בטלה כהונה. ובפלוגתא דתנן היה עומד ומקריב ונודע שהוא בן גרושה א' בן חלוצה רבי אליעזר אומר כל קרבנות שהקריב פסולין הן ורבי יהושע מכש[יר] ...

א) וכן הגיה הרש"א וכ"ה בר"ף והרא"ש פ"ג דמ"ק:

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה מאי וכו' והעליתם את עצמותי: (ב) ד"ה לשבת צ"ל קודם ד"ה תנא: (ג) תוס' ד"ה אפי' וכו' אין לנדות עצמן מספק ולאו מילתא הוא שהרי הכא התנה וכו' דמשעת הנדוי: (ד) ד"ה מי גרם וכו' פירוש אתה הודית ולא בושת כך יודוך: (ה) ד"ה מידי וכו' פירוש למיפטרי' וכו' אינו יוצא ואם כן על כרחך כפרה:

הגהות הגר"א [א] משנה וכל אדם אין חייבין כצ"ל (וכ"ה בדפוסי' ובמשניות ובירושלמי ובכל הספרים) ונראה שלפנינו הוגה ע"פ הרש"ל ועי' תוי"ט:

גליון הש"ס גמ' נגמר דינו · עיין יומא דף עג ע"א תוס' ד"ה וכולן: תוס' ד"ה אפי' כנידוי כלל מעיקרו · עיין כתובות דף סט ע"א תוס' ד"ה ובשמתא:

אליבא דרבי אליעזר כולי עלמא לא פליגי כי פליגי אליבא דר' יהושע מאן דאמר מתה כרבי יהושע ומאן דאמר בטלה עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם דכתיב °ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה *אפי' חללין שבו אבל הכא אפי' רבי יהושע מודה: נגמר דינו וכו': אמר רב יהודה אמר רב שתי טעיות טעה יואב באותה שעה דכתיב °וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח טעה *שאינו קולט אלא גגו והוא תפס בקרנותיו טעה בשאינו קולט אלא מזבח בית עולמים והוא תפס מזבח של שילה אביי אומר בהא נמי מיטעא טעה גשאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו והוא זר היה אמר ריש לקיש שלש טעיות עתיד שרו של רומי לטעות דכתיב °מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה טועה שאינה קולטת אלא *בצר והוא גולה לבצרה טועה שאינה קולטת אלא שוגג והוא מזיד היה טועה שאינה קולטת אלא אדם והוא מלאך הוא אמר ר' אבהו דערי מקלט לא נתנו לקבורה דכתיב °ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם לחיים נתנו ולא לקבורה מיתיבי *שמה השם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו רוצח שאני דגלי ביה רחמנא: כשם שהעיר קולטת וכו': ורמינהו °וישב בה ובה ולא בתחומה אמר אביי לא קשיא זכאן לקלוט כאן לדור *תיפוק ליה חדאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה לא מגרש עיר ולא עיר מגרש אמר רב ששת לא נצרכה אלא למחילות: רוצח שיצא חוץ לתחום וכו': ת"ר °ורצח גואל הדם את הרוצח *מצוה ביד גואל הדם אין(א) גואל הדם רשות ביד כל אדם דברי רבי יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם [א] חייבין עליו מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי מי כתיב אם רצח ורבי עקיבא מי כתיב ירצח אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם והרגו נהרג עליו כמאן לא כר' יוסי הגלילי ולא כר"ע הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר' אליעזר אומר °עד עמדו(ב) לפני העדה למשפט מה ת"ל לפי שנאמר °ורצח גואל הדם את הרוצח יכול מיד ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט ורבי יוסי ורבי עקיבא האי עד עמדו לפני העדה למשפט מאי דרשי ביה ההוא מיבעי ליה לכדתניא רבי עקיבא אומר *מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ר °אם יצא יצא הרוצח אין לי אלא במזיד בשוגג מנין ת"ל אם יצא יצא מ"מ והתניא [ב] *(והורגו) במזיד נהרג כבשוגג גולה לא קשיא הא כמאן דאמר אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם הא כמאן דאמר לא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם אמר אביי *מסתברא כמ"ד דברה תורה כלשון בני אדם שלא יהא סופו חמור מתחלתו מה תחלתו במזיד נהרג בשוגג גולה אף סופו במזיד נהרג בשוגג גולה תני חדא אב שהרג בנו נעשה לו גואל הדם ותניא אידך לאין בנו נעשה לו גואל הדם לימא הא רבי יוסי הגלילי והא ר"ע ותסברא בין למ"ד מצוה בין למ"ד רשות מי שרי *והאמר רבה בר רב הונא וכן תנא דבי רבי ישמעאל מלכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללתו נחוץ ממסית שהרי אמרה תורה °לא תחמול ולא תכסה עליו אלא לא קשיא סהא בבנו והא בבן בנו: **מתני'** עאילן שהוא עומד בתוך התחום ונופו נוטה חוץ לתחום או עומד חוץ לתחום ונופו נוטה בתוך התחום הכל הולך אחר הנוף: **גמ'** ורמינהי* אילן שהוא עומד [ג]ב) (בתוך הפנים) ונוטה לחוץ או עומד בחוץ ונוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ מעשר אערי מקלט קא רמית מעשר בחומה תלה רחמנא ערי מקלט בדירה תלה רחמנא בנופו מתדר ליה בעיקרו לא מתדר ליה ורמי מעשר אמעשר *דתניא *בירושלים הלך אחר הנוף בערי מקלט הלך אחר הנוף אמר רב כהנא לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתניא ר'

א)[ברכות לא: קדושין יז: וש"נ] ב)[נ"ל בפנים כך היתה במשנה דמע"ש פ"ג מ"ז]

רש"י

אליבא דרבי אליעזר כ"ע לא פליגי. כלומר מאן דאמר מתה ודאי כרבי יהושע אמר ולא כרבי אליעזר דאליבא דרבי אליעזר ליכא למ"ד מתה כיון דלגבי עבודותיו אמר פסולות למפרע ודאי אין זה כהן: כי פליגי אליבא דרבי יהושע. כלומר אין אנו צריכין לומר מ"ד בטלה כרבי אליעזר ולא כרבי יהושע דאליבא דרבי יהושע איכא למימר דפליגי: פועל ידיו תרצה. עבודותיו כשירות אבל לענין שאר דבריו אינו כהן: טעה יואב. בדרשא דמעט מזבחי תקחנו °ולא מעל מזבחי וכסבור דהייט מעל מזבחי: מזבח בית עולמים. דכתיב מזבחי המיוחד לי: ה"ג והוא תפס במזבח של במה שעשה דוד לפני הארון שהיה באהל אשר נטה לו דוד בעיר דוד כדכתיב וינס יואב אל אהל ה' ומלינו בדברי הימים שעשה דוד מזבח לפניו ואי אפשר לומר מזבח של שילה שהוא לא היה בימי דוד ושלמה *(היה בגבעון): שרו של רומי. סמאל שיברח לבצרה שבתחלה יפרע ממנו כשיגיע הקץ להחרב כדכתיב (ישעיה כד) יפקוד ה' על צבא המרום במרום ואחר כך על מלכי האדמה על האדמה: חמוץ בגדים. מדמו של סמאל ואף על פי שאין המלאכים בשר ודם כתב בו הכתוב כעין הריגת האדם לשבר את האזן מה שהיא יכולה לשמוע: לא נתנו לקבורה. ללוים שהן שלהם: תיפוק ליה. דאין בונין בית במגרש דא"כ הוה ליה מגרש עיר: אין עושין. שדה של לוים: מגרש. שנתנו ללוים אלפים אמה סביב העיר כדכתיב (במדבר לה) ומדותם מחוץ לעיר(ג) *וכתיב מקיר העיר וחוצה אלף אמה וגו' הא כילד אלף אמה מגרש שאין בו לא בית ולא שדה והשאר שדות וכרמים: למחילות. תחת הקרקע שאין אוכלות במגרש כלום מלמעלה ואי לאו דכתיב בה ולא בתחומה הייתי אומר ידור בתחומה במערה: ורצח. איכא לפרושי לשון ליווי כמו (שמות לו) ועשה בצלאל ואהליאב ואיכא לפרושי לשון רשות כמו ועשה ה' להם וגו' (דברים לא): סופו חמור מתחלתו. סופו יצאתו חוץ לתחום תחלתו הריגתו: אב שהרג את הבן. בנו השני נעשה גואל הדם של אחיו והורג את אביו: הא דתניא נעשה. רבי יוסי הגלילי היא דאמר מצוה לגואל הדם: לכל אין הבן נעשה וכו'. לכל עבירות שבתורה אין הבן נעשה שליח ב"ד על אביו לא להלקותו ולא לנדותו חוץ ממסית: ה"ג אלא לא קשיא הא בבנו הא בבן בנו. הא דתניא אין בנו נעשה גואל הדם בבנו של רוצח קאמר והא דתניא בנו נעשה לו גואל הדם בבנו של הרוג קאמר שהוא בן בנו של רוצח °ואינו מוזהר על כבודו: **מתני'** הכל הולך אחר הנוף. אפי' הוא בעיקרו שבתוך התחום הרי הוא כיוצא חוץ לתחום ואם עיקרו חוץ לתחום ונופו בתוך התחום אף העיקר קולט: **גמ'** אילן שהוא עומד בפנים. בירושלים (ד)ולענין אכילת מעשר שני בירושלים היא שנויה: מכנגד החומה וכו'. אלמא לא נופו שדינן בתר עיקר ולא עיקר בתר נוף: בחומה תלה רחמנא. דכתיב (דברים יב) לפני ה' אלהיך תאכלנו: בדירה תלה רחמנא. דכתיב (במדבר לה) כי בעיר מקלטו ישב ונופו ראוי לדירה יותר מעיקרו: בירושלים. לענין מעשר הלך אחר הנוף:

רבי

תוספות

אילן שהוא *לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים. תימה דבשילהי כילד צולין (פסחים דף פה: ושם) אמרי' (ה) דגגות לא נתקדשו ואם כן *(הוו) מעשר שני אין אוכלין על האילן וי"ל דמיירי שענפיו מועטין שאין בהן ארבע' דלא חשיבי והוי כאילו עומדת באויר כנגד הקרקע עוד יש לומר דמיירי [אפי'] באילן שענפיו מרובין ואויר ירושלים כירושלים: אימור

עין משפט נר מצוה

סו א ב ג מיי' פ"ה מהל' רוצח הלכה יא סמג עשין עה:

סז ד מיי' שם פ"ז הל' ד ופ"ג מהל' שמיטין הל"ג סמג עשין קלח:

[נ"ל שהוא שומד וכו' ונוטה לפנים וכו']

סח ה מיי' פ"ז מהל' רוצח הל"ג והל"ח סמג עשין עה ש:

סט ו ז מיי' שם פ"ה הלכה יא סמג שם:

ע ח מיי' פי"ג מהלכות שמיטין הלכה ד סמג עשין קלח:

עא ט מיי' פ"ה מהלכות רוצח הלכה ס:

עב י מיי' שם פ"ה הל"ט:

עג כ מיי' שם הלכה יא:

עד ל מיי' שם פ"ה הל"ג:

עה מ מיי' פ"ה מהל' ממרים הל"יד סמג לאוין ריג טוש"ע יו"ד סי' רמא סעיף ה:

עו נ מיי' שם:

עז ס מיי' פ"א מהלכות רוצח הלכה ג:

עח ע מיי' שם פ"ח הלכה יא:

[לעיל יא:]

רבינו חננאל

כי פליגי אליבא דרבי יהושע מאן דאמר מתת כרבי יהושע כלומר קרבנותיו כשרין (כחי עכשיו) [כחי ועכשיו] מת ומאן דאמר בטלה אמר לך עד כאן לא מכשר רבי יהושע התם אלא משום דכתיב ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה אפילו חולין שבו תרצה אבל הכא אפילו רבי יהושע מודה דבטלה כהונת: נגמר דינו בלא כהן גדול ואח"כ נתמנה כ"ג ומי שהרג כ"ג וכ"ג שהרג אינו יוצא משם לעולם א) לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות ואפילו כל ישראל צריכין לו כיואב כו': א"ר יהודה אמר רב שתי טעיות טעה יואב כו': ירושלמי רבי יוחנן שלח לרבנן דתמן תרין מילין אתון אמרין בשם רב (ולי) [ולית] אינון כן אתון אמרין בשם רב לא התירו ביפת תואר אלא בעילה ראשונה ואני אומר לא ראשונה ולא אחרונה אלא אחר כל המעשים שנאמר ואחר כן תבא אליה ובעלתה ותוב אמריתו כי טעה יואב והחזיק בקרנות המזבח ואין הקרנות קולטות אלא גגו ולא גג שבשילה קולט אלא גג בית העולמים קולט ואני אומר לא הקרנות קולטות ולא הגג קולט לא של שילה ולא של בית העולמים ואינן קולטות אלא ערי מקלט בלבד. ואפשר יואב תחכמוני ראש השלישים היה טועה בדבר זה אלא לסנהדרין ברח אמר מוטב יהרג בבית [דין] שירשוהו בניו דתנן הרוגי ב"ד נכסיהן ליורשין הרוגי מלכות נכסיהן למלך מיד אמר שלמה וכי לממונו אני צריך לתסיר דמי חנם אני צריך ב): כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולטת ואע"פ שאינו דר בתחומה ג) אם יש שם מחילה אבל קולטת ואין רשות לגואל הדם להורגו בתחומה. הריגת הרוצח מצוה ביד גואל הדם וביד כל אדם רשות דברי ר' יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר גואל הדם רשות וכל אדם אין ד) חייבין עליו משום דרב אמרו רוצח שיצא חוץ לתחום ה) קודם שיגמר דינו לגלות ומצאו גואל הדם והרגו נהרג עליו. ומתמהינן כמאן אמר רב לשמעתיה לא כר' יוסי הגלילי דאמר מצות ולא כר' עקיבא דאמר רשות מ"מ לתרוייהו פטור ואמרינן רב דאמר כר' אליעזר כו': ת"ר ואם יצא יצא הרוצח אין לי אלא במזיד כו' אמר אביי מסתברא כמאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם אלא במזיד נהרג בשוגג גולה שלא יהא סופו חמור מתחלתו תחלתו שבשוגג גולה יהיה אחריתו בשוגג נהרג אלא בשוגג גולה: תני חדא אב שהרג בנו נעשה גואל הדם ותניא אידך אין בנו נעשה גואל הדם. פרקינן אם עשו הרג תימן בן אליפז ו) אליפז נעשה גואל הדם של בנו שלו והורג עשו אביו אבל אם הרג עשו רעואל בנו (של) [שלו אין] אליפז גואל דם אחיו מיד אביו: [מתני'] אילן שהוא עומד בתוך התחום ונופו נוטה חוץ לתחום כו' עד הכל הולך אחר הנוף. ורמינן עלה הא דתנן במעשר שני פ"ג אילן שהוא עומד בפנים ונוטה לחוץ או עומד בחוץ ונוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ. ופרקינן שאני מעשר דבחומה תלה רחמנא שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך במקום וגו' פי' אין נאכלין חוץ לחומת ירושלים בלא פדיה ואין נפדין לפנים מן החומה אלא נאכלין בתורת מעשר שני וכן מפורש בתלמוד ארץ ישראל במקומו לפיכך כל הפירות שהן חוץ לחומה חשובין כחוץ ומה שהן בפנים כלפנים אבל ערי מקלט ישיבה כתב בהו בנוף אפשר להיות ישיבה בעיקרו לא: ורמי מעשר אמעשר דהא תנן במעשרות סוף פ"ג [מ"י] בערי מקלט הכל הולך אחר הנוף ובירושלים הכל הולך אחר הנוף. ופריק רב כהנא לא קשיא הא דתני אחר הנוף לר"י והא דתני

הגהות הב"ח

(א) גמ' אין לו גואל הדם. (ב) שם רבי אליעזר אומר עד עמדו כ"כ בפרשיה דקרא ולא ימות הרוצח ע' עמדו וגו': (ג) רש"י ד"ה מגרש וכו' ומדותם מחוץ לעיר אלפים אמה וכתב מקיר: (ד) ד"ה אילן וכו' לענין כצ"ל ואות ו' נמחק: (ה) תוס' ד"ה אילן וכו' אמרינן דגגין לא נתקדשו וא"כ אי הוי מעשר שני וכו' וי"ל דמיירי שענפיו שבהן מועטין וכו' כאילו עומדין באויר וכו' ועוד י"ל וכו' ואויר ירושלים וגגה שוין לקרקע סס"ד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' וכל אדם אין חייבין כצ"ל: [ב] שם והורגו. נמחק (וכן ליתא בדפוסים ישנים): [ג] שם עומד בפנים כצ"ל:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה טעה יואב וכו' ולא מעל מזבחי. עי' יומא דף פג ע"א ברש"י ד"ה ולא מעל מזבחי וצ"ע: בד"ה ה"ג אלא וכו' ואינו מוזהר על כבודו. עי' בדרשות הרא"ה פרשת תולדות:

א) במשנה איתא ואינו יוצא לא לעדות מצוה וכו' ומשמע דקאי אכולהו רוצחים דיוצאים במיתת כה"ג ואולי דרבינו היה לו גירסא אחרת או דחסר בדברי רבינו וצ"ל ואינו יוצא וכו'. ב) עי' סנהדרין מח ע"ב ותוס' שם ד"ה כמלמת. ג) ר"ל אף יש שם מחילה מ"מ אינו רשאי לדור שם. ד) כ"ה הגירסא בגמ' בדפוס וויניציא וכ"ה בהגהות הגר"א ז"ל כאן. ה) עי' לעיל דף י ע"ב בתחילה וכו' מי שנתחייב גלות מחזירין. ו) פי' רבינו צ"ע ואולי ט"ס כאן:

מסורת הש"ס

קדושין סו: [נ"ל בגבעון ואכן אמרינן זבחים קיח: יום שמת בו עלי נאמר בו ויטוש משכן שילה כך איתא ברש"י בע"י]

[עי' תוס' בע"ז נב: ד"ה בגר]

[נ"ל את פאת קדמה אלפים באמה]

ב"ב כד: ערכין לג: [תוס' ס"ה] [סנהדרין מה:]

[עי' תוס' ר"ה ט. ד"ה דרחמנא]

[בילקוט ליתא וכן בכ"מ איתא והתניא במזיד וכו']

[עי' תוס' סוטה כב. בד"ה ור' יונתן וכו' מה שכתבו בסוף דבריהם ותוס' מנחות יז: ד"ה מאי טו']

מע"ש פ"ג מ"ז

[נ"ל דתנן פ"ג מ"י דמעשרות]

עט א מיי' פ"ז מהלכות מעשר שני הלכה טו ועי' בכ"מ:
פ ב ג מיי' פ"ז מהל' רוצח הלכה ה סמג עשין מה מו:
פא ד מיי' שם הלכה ז:

ר' יהודה אומר במערה הולך אחר פתחה באילן הולך אחר נופו אימור דשמעת ליה לר"י גבי מעשר לחומרא עיקרו בחוץ ונופו בפנים כי היכי דבנופו לא מצי פריק בעיקרו נמי לא מצי פריק עיקרו מבפנים ונופו מבחוץ כי היכי דבנופו לא מצי אכיל בלא פדייה בעיקרו נמי לא מצי אכיל בלא פדייה אלא גבי ערי מקלט בשלמא עיקרו בחוץ ונופו בפנים כי היכי דבנופו לא מצי קטיל ליה בעיקרו נמי לא מצי קטיל ליה אלא עיקרו בפנים ונופו בחוץ כי היכי דבנופו מצי קטיל ליה בעיקרו נמי מצי קטיל ליה הא גואי קאי אמר (א) רבא בעיקרו דכולי עלמא לא פליגי דלא מצי קטיל קאי בנופו ויכול להורגו בחצים ובצרורות דכ"ע לא פליגי דמצי קטיל ליה כי פליגי במהוי עיקרו דרגא לנופו מר סבר הוי עיקרו דרגא לנופו ומר סבר לא הוי עיקרו דרגא לנופו רב אשי אמר מאי אחר הנוף אף אחר הנוף: **מתני'** הרג באותה העיר גולה משכונה לשכונה ובן לוי גולה מעיר לעיר: **גמ'** ת"ר (שמות כא) ושמתי לך מקום וגו' ושמתי לך בחייך מקום (ב) ממקומך אשר ינוס שמה מלמד שהיו ישראל מגלין במדבר להיכן מגלין למחנה לויה מכאן אמרו בן לוי שהרג גולה מפלך לפלך ואם גלה לפלכו פלכו קולטו אמר רב אחא בריה דרב איקא מאי קרא (במדבר לה) כי בעיר מקלטו ישב עיר שקלטתו כבר: (ג) **מתני'** כיוצא בו רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצח אני אמרו לו אף על פי כן יקבל מהן שנאמר (דברים יט) וזה דבר הרוצח

מעלים

רבי יהודה. לענין מעשר אמרה למילתיה: הלך אחר פתחה. כולה בפנים ופתוחה לחוץ כלחוץ כולה בחוץ ופתוחה לפנים כלפנים: באילן הלך אחר נופו. ומתניתין דהכא [א] *וברייתא רבי יהודה ומתני' דאילן שהוא עומד בפנים כו' רבנן ושינויא קמא ליתא: אימור דשמעת ליה כו'. כלומר היכי בעית לאוקמא להא דתניא בירושלים הלך אחר הנוף כו' כר' יהודה הניחא אי תנא בה חדא בירושלים הלך אחר הנוף ולא תנא בה בערי מקלט הלך אחר הנוף מצית מוקמת לה כרבי יהודה אבל השתא מאן לייט לך אימור דשמעת ליה לרבי יהודה גבי מעשר באילן הלך אחר הנוף משום דאיכא למימר לחומרא בין עיקרו בפנים ונופו בחוץ בין עיקרו בחוץ ונופו בפנים דגבי מעשר איכא בין בפנים בין בחוץ חדא לחומרא וחדא לקולא חומר בפנים מבחוץ שבחוץ יכול לפדותו ובפנים אינו יכול לפדותו דקלטי ליה מחיצות וחומר בחוץ מבפנים שאינו נאכל בחוץ בלא פדייה ובפנים אוכלו בלא פדייה ואיכא למימר כי אמר רבי יהודה הלך אחר הנוף לחומרא אמרה כדמפרש ואזיל: עיקרו בחוץ ונופו בפנים כו'. הלך אחר הנוף לענין פדייה: עיקרו בפנים ונופו לחוץ. הלך אחר הנוף לענין אכילה דמישדי עיקרו בתר נופו ואסור לאוכלו בעיקרו אא"כ פדאו (ד) מקודם שנכנס: אלא בערי מקלט. על כרחך עיקרו בפנים ונופו לחוץ לא משכחת לה אלא לקולא: אמר רבא בעיקרו כולי עלמא לא פליגי כו'. לעולם כדקא משנינן הא רבי יהודה והא רבנן דלרבנן לא שדינן לא נוף בתר עיקרו ולא עיקרו בתר נוף לא במעשר ולא בערי מקלט כדקתני קמייתא מכנגד החומה ולפנים כלפנים ורבי יהודה פליג ואמר שדי עיקרו בתר נופו ודקאמרת דלמא לחומרא קאמר אנן נמי לחומרא אמרינן לה לענין מעשר כדאמרן ולענין מקלט היכא דעיקרו בחוץ ונופו בפנים דחומרא הוא שדי עיקרו בתר נופו ואם רוצח בעיקרו לא מצי קטיל ליה והיכא דעיקרו בפנים ונופו בחוץ דקאמר בה רבי יהודה הלך אחר הנוף לאו למישדי עיקרו בתר נופו ולמימר (ס) דכי היכי דבנופו מצי קטיל ליה בעיקרו נמי מצי קטיל קאמר דבעיקרו שבפנים כולי עלמא לא פליגי דלא מצי קטיל והיכא דקאי רוצח בנופו שבחוץ ויכול גואל הדם לעמוד חוץ לתחום ולהורגו בחצים ובצרורות כולי עלמא לא פליגי דמצי קטיל דלכולי עלמא נוף בתר עיקר לא שדינן כי פליגי דקאמר ר' יהודה הלך אחר הנוף למהוי עיקרו דרגא לנופו שיכנס גואל הדם בתוך התחום ויעלה דרך העיקר ויהרגנו בנופו קאמר וכי הך קולא אית ליה לר' יהודה דהא לאו עיקר שדי בתר נוף אלא כל חד כדקאי: רב אשי אמר מאי אחר הנוף. דקאמר מתני' דהכא וכן ברייתא *)בערי מקלט אף אחר הנוף ורבי יהודה היא וכולהו לחומרא ולענין מעשר כדשנינן ולענין מקלט אף אחר הנוף קאמר דהיכא דעיקרו בחוץ ונופו בפנים שדי עיקרו בתר נופו לחומרא ולא תימא כדקאי קאי אבל היכא דעיקרו בפנים ונופו בחוץ שדי נופו בתר עיקרו ולא מצי קטיל בנופו ומשום דבכולי גמרא שדינן נוף בתר עיקר אצטריך הכא למימר דלענין מקלט זמנין דשדינן עיקר בתר נוף לחומרא: **מתני'** הרג באותה העיר. רוצח שגלה לעיר מקלט וחזר והרג באותה העיר בשוגג: גולה משכונה לשכונה. בתוך העיר כי מן העיר אינו רשאי לצאת מפני רציחה ראשונה: ובן לוי שהוא מיושבי העיר והרג בשוגג גולה מעיר לעיר שהוא רשאי לצאת מן העיר שלא גלה שם: **גמ'** ושמתי לך בחייך. כאן הבטיחו הקדוש ברוך הוא למשה שיזכה למצוה זו בחייו שהבדיל שלש ערים: מקום (ו) ממקומך. שתהא מחנה לויה קולטת ואף ערי מקלט יהיו ערי לויה: פלך. מדינה (ז): מאי קרא. דפלכו קולטו ודמתני' נמי דקתני גולה משכונה לשכונה. בעיר מקלטו. קרא יתירא הוא דמאי למכתב כי שם ישב: **מתני'** אם אמרו לו אעפ"כ. אנו רוצים לכבדך יקבל מהם:

*) [גע"ק שסרי משנה היא]

מעלים

אימור דשמעת ליה לרבי יהודה (ח) לחומרא. וצריך עיון מנא ליה דלא אמרינן גם להקל וי"ל דמסברא אית ליה דלא פליגי רבי יהודה ורבנן כולי האי כי אם בחומרא בעלמא: **גבי** מעשר לחומרא עיקרו בחוץ ונופו בפנים כי היכי דבנופו לא מצי פריק כו'. פי' לא אזלינן בתר נוף לקולא לומר דכי היכי דבנופו דבפנים מצי אכיל בלא פדייה הכי נמי בעיקרו מבחוץ מצי אכיל ליה בלא פדייה אלא לחומרא דוקא לומר דלא מצי פריק ליה בעיקרו ומשמע דפשיטא ליה דבנוף גופיה מצי אכיל דנהי דשדינן עיקר בתר נוף לחומרא מ"מ נוף לא שדינן בתר עיקרו גם לחומרא: **מר** סבר עיקרו הוי דרגא כו'. קצת קשה מנא ליה לאפלוגי רבנן ארבי יהודה בהא ויש לומר דמשמע מתוך הברייתא דפליגי (ט) לרבי יהודה בתרתי בין במעשר בין בערי מקלט מדנקט ערי מקלט גבי ירושלים: **רב** אשי אמר מאי אחר הנוף. פי' רב אשי בא (י) למידק הא דפרכינן אלא עיקרו בפנים ונופו לחוץ הכא נמי דבעיקרו מצי קטיל וקאמר דאף אחר הנוף קתני מתני' דגם אחר הנוף אזלינן היכי דהוי חומרא (כ) כמו דעיקרו בחוץ ונופו בפנים דשדינן עיקרו בתר נופו ואף בעיקר לא מצי קטיל וה"ה דאזלינן בתר עיקר למישדייה נופו בתר עיקרו לחומרא כגון בעיקרו בפנים ונופו לחוץ דאף בנופו לא קטלינן דאזלינן בתר עיקרו וקשה דא"כ כי היכי דקתני הולך אחר הנוף דהיינו אף אחר הנוף ה"ה דהוה מצי למתני (ל) הכל הולך אחר העיקר ועוד קשה דהא לעיל גבי מעשר כי קאמר דאזלינן בתר הנוף לחומרא משמע דמכל מקום פשיטא ליה דדין נוף עצמו לא היה בטל כלל דלא שדינן ליה בתר עיקרו כדפרישית לעיל ולכך ניחא פירוש הר"ס דודאי דין נוף עצמו לא היה בטל לעולם גם לחומרא כדפירשתי והכי קאמר אף לאחר הנוף שדינן ליה עיקר לחומרא (מ) כמו עיקרו בחוץ ונופו בפנים כי היכי דנופו לא מצי קטיל בעיקר נמי לא מצי קטיל והוא הדין דעיקר אזיל בתר נפשיה שיש לעיקר דין עצמו כגון דעיקרו בפנים ונופו בחוץ אע"ג דבנופו מצי קטיל כדפירש דלעולם יש לו לנוף דין עצמו גם להקל מכל מקום דעיקר מבפנים לא מצי קטיל דלא שדינן העיקר בתר הנוף לקולא רק לחומרא אבל הקונטרס פירש אף אחר הנוף משום דבכולי הש"ס שדינן נוף בתר העיקר אצטריך למימר הכא גבי מקלט דזימנין דשדינן עיקר בתר הנוף לחומרא לפי זה ניחא קצת הא דנקט אחר הנוף טפי מאחר העיקר מיהו גם זה קשיא דהא לענין מעשר לא שדינן לעולם בתר עיקרו כדפ"ל לכך ניחא (נ) לפי' הר"ס: **פלכו** קולטו. קשה דהא אמרינן כבר גולה מפלך [לפלך] ועוד הא קאמר בן לוי גולה מעיר לעיר ויש לומר דאם גולה מעיר לעיר יהיה רשאי לילך בכל העיר ובתחומיה ואם יגלה לפלכו פלכו קולטו בו שלא יצא משכונה לשכונה*:

מעלים

רבינו חננאל

דתני במקום שהוא נופה לרבנן. ודחינן אימור דשמעת ליה לר' יהודה דאזיל בתר הנוף לחומרא כו' כדמפרש ופשוטה היא: אמר רבא אי קאי בעיקרו ועיקרו לפנים מן התחום דברי הכל לא מצי קטיל ליה דקלטיה עיקרו קאי בנופו והוא חוץ לתחום ויכול להורגו בדבר הנזרק דברי הכל מצי קטיל ליה כי פליגי במהוי עיקרו דרגא לנופו לעלות משם להרגו ר' יהודה סבר [הוי] עיקרו דרגא לנופו דאחר הנוף אזלינן ורבנן סברי לא. רב אשי אמר מאי אחר הנוף דקתני הכל אנה נוטה (אף)[ואף] אחר הנוף א)

א) אולי צ"ל דתנינן אנה נוטה כאילן ומה שנוטה לפנים ודאי קולט בין עיקר בין נוף ועוד אזלינן לחומרא אף אחר הנוף דאם הנוף בפנים אף העיקר שבחוץ קולט ובפי' הר"ס בתוס':

[קג"ע דהא משנה היא]

זבחים קיז. פ"ש

שבועות פ"ו מ"ח [ע' רש"ל ותוי"ט]

[פי' תוס' זבחים קיז. ד"ה עיר]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא קאי בעיקרו וכו' קטיל ליה קאי: (ב) שם בחייך מקום במקומך אשר ינוס וכו' ישראל גולין במדבר להיכן גולין למחנה לויה. נ"ב דדרש לך דנדרש לפניו ולאחריו לך מקום משמע מקום שהוא שלך דהיינו מחנה לויה: (ג) שם שקלטתו כבר כיוצא בו הוא סוף גמרא ואח"כ מתחיל במשנה רוצח: (ד) רש"י ד"ה עיקרו נסמך וכו' מקודם שנכנס. נ"ב פי' בתוי"ט בפירוש משניות סוף פ"ג דמעשרות ותמצא מבואר מה שכוון רש"י בתיבת שנכנס ודוק שם היטב: (ס) ד"ה אמר רבא וכו' ולמימר כי היכי דבנופו מצי וכו' וכי הך קולא לית ליה לר' יהודה וכו' כדקאי קאי בסה"ד: (ו) ד"ה מקום במקומך. נ"ב עי' בזבחים דף קיח ע"א: (ז) ד"ה פלך מדינה. נ"ב פי' עיר: (ח) תוס' ד"ה אימור וכו' לר' יהודה גבי מעשר לחומרא: (ט) ד"ה מר סבר וכו' דפליגי אר' יהודה בתרתי וכו' בערי מקלט מדנקט ירושלים בהא בהפ' נפשיה בסה"ד: (י) ד"ה רב אשי וכו' הנוף כו' פי' רב אשי בא לתרץ הא דפרכינן וכו' הכי נמי דבעיקרו: (כ) בא"ד היכי דהוי חומרא כגון בעיקרו בחוץ וכו' הוא הדין כצ"ל ואות ו' נמחק: (ל) בא"ד הוא הדין דהוה מצי למיתני הלך כצ"ל ותיבת הכל נמחק: (מ) בא"ד עיקר לחומרא כגון עיקרו בחוץ וכו' כי היכי דבנופו לא מצי וכו' מכל מקום בעיקר מבפנים: (נ) בא"ד פי' הר"ס כצ"ל ואות ל' נמחק:

הגהות הגר"א [א] רש"י ד"ה באילן. וברייתא רשום קו על מלת וברייתא (כלומר דמחניסין היא). אבל מלים בס"ג בכ"מ ברש"י ותוס' ועי' שיטה מקובצת ב"ק עם ע"ב):

מעלים *מעלים היו שכר ללוים דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר לא היו מעלים להן שכר וחוזר לשררה שהיה בה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר ג'לא היה חוזר לשררה שהיה בה:

גמ' אמר רב כהנא מחלוקת בשש דמר סבר °לכם לקליטה ומר סבר לכם לכל צרכיכם אבל בארבעים ושתים דברי הכל היו מעלין להם שכר א"ל רבא הא ודאי (א) *לכם לכל צרכיכם משמע אלא אמר רבא ד'מחלוקת בארבעים ושתים דמר סבר °ועליהם תתנו כי הנך לקליטה ומר סבר ועליהם תתנו כי הנך מה הנך לכל צרכיכם אף הני נמי לכל צרכיכם אבל בשש ה'דברי הכל לא היו מעלים להן שכר: חוזר לשררה שהיה בה כו': תנו רבנן °ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ישוב למשפחתו הוא שב [ד"ד] ואינו שב למה שהחזיקו אבותיו דברי ר"י ר"מ אומר אף הוא שב למה שהחזיקו אבותיו אל אחוזת אבותיו כאבותיו וכן בגולה[א] כשהוא אומר ישוב לרבות את הרוצח מאי וכן בגולה כדתניא °ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו לארץ אחוזתו הוא שב ואינו שב למה שהחזיקו אבותיו דברי רבי יהודה ר"מ אומר אף הוא שב למה שהחזיקו אבותיו גמר שיבה שיבה מהתם:

במדבר לה | שם | ויקרא כה | במדבר לה

הדרן עלך אלו הן הגולין

ואלו *הן הלוקין ה'הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה ו'אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ז'ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר *ח'אלמנה וגרושה חייבין עליה משום (ב) שני שמות ט'גרושה וחלוצה אינו חייב אלא משום אחת בלבד: י'הטמא שאכל את הקדש והבא אל המקדש טמא ואוכל חלב ודם ונותר ופגול וטמא והשוחט ומעלה בחוץ והאוכל חמץ בפסח והאוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים והמפטם את השמן והמפטם את הקטורת והסך בשמן המשחה והאוכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים אכל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ומעשר שני *והקדש שלא נפדו כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב רבי שמעון אומר כל שהוא וחכמים אומרים כ'כזית אמר להן רבי שמעון *אי אתם מודים לי ל'באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב אמרו לו מ'מפני שהיא כברייתה אמר להן אף *חטה אחת כברייתה:

גמ' חייבי כריתות קא תני חייבי מיתות ב"ד לא קתני מתניתין מני רבי עקיבא היא דתניא אחד חייבי כריתות ואחד חייבי מיתות בית די ישנו

רש"י

מעלים היו. העריים שכר ללוים שרוצחים שוכרים מהם את בתי הדירה: חוזר לשררה שהיה בה. אם היה נשיא או ראש בית אב חוזר לגדולתו כשישוב לעירו במיתת כה"ג: **גמ'** מחלוקת בשש. ערי מקלט: לכם. לרוצחים נאמר והיו לכם הערים למקלט: ושב אל משפחתו. בעבד עברי כתיב כשיוצא הפשי בשש או ביובל: למה שהוחזקו אבותיו. לשררה: אל אחוזת אבותיו כאבותיו. סיפא דמילתיה דרבי מאיר היא ומביא ראיה לדבריו מסוף המקרא שחוזר לגדולתו שנאמר ואל אחוזת אבותיו אל כל חזקת אבותיו: וכן בגולה. כמחלוקת בעבד עברי כך מחלוקת ברוצח שגלה וחזר במיתת הכהן ומהכא יליף דכשהוא אומר כאן ישוב קרא יתירא דמצי למכתב ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ולשתוק: לרבות את הרוצח. דמופנה לדון הימנו גזירה שוה נאמר כאן ישוב ונאמר ברוצח ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו כדמפרש ואזיל מאי וכן בגולה ומסקנא גמר שיבה שיבה מהתם:

הדרן עלך אלו הן הגולין

אלו הן הלוקין. אלו לאו דוקא דתנא ושייר לוקין טובא אלא תנא חייבי כריתות לאשמועינן דיש מלקות בחייבי כריתות ותנא אלמנה וגרושה לאשמועינן (ג) אלמנה וגרושה חייב עליה משום שתי שמות וכו' ותנא טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו דלא מפרש לאו דידהו בהדיא וכן הקדש שלא נפדה ואיידי דתנא הקדש תנא מעשר שני (ד) בהדיא דתרוייהו מלקות דידהו משום מחוסרי פדייה וכן כרוכן יש דבר חדש: (ה)נתינה. מן הגבעונים היא ומלקות משום לא תתחתן בם (דברים ז): אלמנה וגרושה. שנתאלמנה מאיש אחד ונתגרשה מאיש אחר חייב עליה שתי מלקות משום שתי שמות משום שתי אזהרות ששתיהן מפורשות במקרא ואזהרה אתרוייהו קיימא: גרושה וחלוצה. גרושה והיא חלוצה אינו חייב עליה אלא משום גרושה שהחלוצה אינה כתובה אלא מרבויא מייתינן לה דתניא בקדושין (דף עח.) גרושה אין לי אלא גרושה חלוצה מנין ת"ל ואשה: טמא שאכל את הקודש. אזהרתו מפרש בגמרא: נותר. כתיב ביה (שמות כט) ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא ואזהרת פגול נמי מהכא מדכתיב כי קדש הוא כלומר מפני שהוא קודש שנפסל למדנו מכאן כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו והכי אמרינן לקמן ואזהרת טמא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל (ויקרא ז): והשוחט. קדשים בחוץ או המעלה קדשים בחוץ אזהרת מעלה השמר לך פן תעלה וגו' (דברים יב) אזהרת שוחט ילפינן בזבחים בפרק השוחט והמעלה (דף קו.) איכא דיליף מלא יזבחו עוד וגו' ואיכא דיליף לה מגזירה שוה דהבאה הבאה שוחט ממעלה: האוכל ביום הכפורים. ויליף אזהרתיה בפרק בתרא דיומא (דף פא.): המפטם את השמן. העושה שמן בדוגמת שמן המשחה ואזהרתיה ובמתכונתו לא תעשו כמוהו (שמות ל) וכן בקטורת ובמתכונתה לא תעשו לכם (שם): והסך בשמן המשחה. מאותו שעשה משה במדבר דכתיב על בשר אדם לא ייסך (שם): אכל טבל. אזהרתיה מולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו בעתידין לתרום הכתוב מדבר והכי מפרש לה בסנהדרין באלו הן הנשרפין (דף פג.): ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. אף הוא טבל: ומעשר שני שלא נפדה והוא אוכלו חוץ לירושלים וכתיב לא תוכל לאכול בשעריך וגו' (דברים יב): הקדש שלא נפדה. אזהרתו אינו מפורשת כל כך ונראה בעיני דמהכא אתא דתניא (סנהדרין שם) הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה ואמרי' *מאי טעמיה דרבי אתיא חטא חטא מתרומה ורבנן מיעט רחמנא ומתו בו ולא במעילה ממיתה הוא דמעטיה וגזירה שוה כדקיימא קיימא וילפינן אזהרה דמעילה מאזהרה דתרומה דכתיב בה וכל זר לא יאכל קדש ורוב הלכות מעילה היא למדה מתרומה בתורת כהנים בגזירה שוה זו: באוכל נמלה גרסינן שהוא חייב. משום שרץ השורץ על הארץ: **גמ'** חייבי כריתות קתני. כל חייבי כריתות שאין בהן מיתת ב"ד הוזכרו במשנתנו לענין מלקות ואחד מכל חייבי מיתות בית דין לא הוזכר בה ללקות אם התרו בו למלקות:

ישנו

תוספות

מעלים היו שכר ללוים. פי' רוצחים הבאים ודרים שם צריכין להעלות מס ואכרגא ללוים דלא סימא גזירת המלך על הלוים לעכב אותם בעירן: **לכם** לכל צרכיכם. דאין צריכים להעלות שום דבר ללוים: **גמר** שיבה שיבה. נראה דהיינו דוקא לרבי מאיר דאצטריך לג"ש אבל לרבי יהודה הא איכא קרא בהדיא גבי רוצח וא"כ הא דקתני לעיל וכן בגולה כו' ממילתא דר' מאיר הוא:

הדרן עלך אלו הן הגולין

ואלו הן הלוקין הבא על אחותו כו'. תנא ושייר טמא ששימש זר שאכל תרומה ובעל מום ששימש אונן מקריב מזיח חושן מכבה גחלת על גבי מערכה אלא לא חשיב לאוי גרידי אלא באותן שיש בהן חידוש והא דקא חשיב כריתות דאין בהן מיתת ב"ד לאשמועינן דאע"ג דאיכא כרת לוקין ואין צריך למנות בהם חידוש בהנך כריתות דקתני ובקונטרס דחק למצוא בהם חידוש אלמנה לכהן גדול נקט משום דבעי למיתני אלמנה וגרושה חייב משום שתי שמות:

גרושה וחלוצה אינו חייב אלא אחת. פי' הקונט' משום *גרושה דחלוצה מייתי לה (ו) ואשה גרושה משמע לפירושו דבחלוצה לחודא איכא מלקות דאורייתא וזה אינו דהא אמרינן בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עח.) (אחות) חלוצה דרבנן והא דלעיל תנא וחלוצה אגב גרושה תניא אי נמי מכת מרדות דרבנן ובהא כיון דהיא גם גרושה לוקה בה מלקות דגרושה שהיא דאורייתא ולא לקי מכת מרדות דרבנן:

רבי

עין משפט נר מצוה

פב א מיי' פ"ח מהל' רוצח הלכה י:
פג ב מיי' שם פ"ז הלי"ד:
פד ג ד מיי' שם פ"ח הל"י:
פה [דד] מיי' פ"ג מהל' עבדים דין ח:
א ה מיי' פי"ט מהל' סנהדרין הלכה א [מן סי' א עד סי' ז] ופ"א מהל' איסורי ביאה הל"ז:
ב ו מיי' פי"ט מהל' סנהדרין הל"ד [סי' קנא קנג] ופי"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה ב ג:
ג ז מיי' פי"ט מהלכות סנהדרין הל"ד [סי' קמ] ופט"ו מהל' א"ב הל"ב:
ח מיי' פי"ז מהלכות איסורי ביאה הל' ט':
ה ט מיי' שם הלכה ז:
ו י ככל במיי' פי"ט מהל' סנהדרין:
ז כ מיי' פ"י מהלכות מאכלות אסורות הל' יט והלכה כד:
ח ל מ מיי' שם פ"ב הל' כא סמג לאוין קלב:

רש"א משום דחלוצה מגרושה

רבינו חננאל

מעלות א) היו שכר ללוים מפני ששוכנין בהן: חוזר לשררה שהיה בה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר לא היה חוזר לשררה: אחד הרוצח שגלה ואחד הנמכר לעבד עברי כשחוזרין אין חוזרין לשררה שהיו בה דברי רבי יהודה:

הדרן עלך אלו הן הגולין

ואלו הן הלוקין הבא על אחותו ועל אחות אביו כו'. דייקינן מדקתני חייבי כריתות במתניתין וחייבי מיתות לא קתני ש"מ מתניתין ר' עקיבא היא דתני ר'

א) כ"ה הגיר' בירושל' וכל"ל בכת"י וז"ש סין העריס כו'

[עי' תוס' חולין לז. בסוף ד"ה מ"ט דרבנן וכו' מה שהניחו בתימה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לכם לכל צרכיכם. נ"ב ע"ל דף ט ע"א דדרשינן ליה למעוטי דוקא לכם ולא לגרים: (ב) במשנה משום שתי שמות וכו' והאוכל חלב: (ג) רש"י ד"ה אלו וכו' לאשמועי' דאלמנה וגרושה: (ד) שם בא"ד מעשר שני בהדיה: (ה) ד"ה נתינים מן הגבעונים הן ומלקות: (ו) תוס' ד"ה גרושה וכו' דחלוצה מייתי לה מו"ו ואשה גרושה משמע דגם לפרש דבחלוצה לחודה

הגהות הגר"א

[א] גמ' כשהוא אומר צ"ל שנאמר:

[גולה כח: סוכה. מגילה ב"ק ...]
מכות לא:
קדושין עח.
[פ"ק סנה' ... דומיא]
[שם סד.]

ישנו בבלל מלקות ארבעים דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר *חייבי כריתות ישנו בכלל מלקות ארבעים שאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין להן חייבי מיתות ב"ד אינו בכלל מלקות ארבעים שאם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להן *ר' יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאת כרת באחותו לדונו בכרת ולא במלקות מ"ט דר' ישמעאל דכתיב °אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת וכתיב °והפלא ה' את מכותך *הפלאה זו איני יודע מה היא כשהוא אומר °והפילו השופט והכהו לפניו הוי אומר הפלאה זו מלקות היא וכתיב °אם לא תשמור לעשות את כל וגו' אי הכי חייבי עשה נמי אם לא תשמור כתיב וכדרבי אבין א"ר אילעי *דאמר רבי אבין א"ר אילעי כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה אי הכי לאו שאין בו מעשה נמי °לעשות כתיב לאו שניתק לעשה נמי דומיא *דלאו דחסימה השתא דאתית להכי כולהו נמי דומיא דלאו דחסימה ור"ע מאי טעמא °כדי רשעתו *משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות ור' ישמעאל הני מילי מיתה וממון או מלקות וממון אבל מיתה ומלקות מיתה אריכתא היא ולרבי עקיבא אי הכי חייבי כריתות נמי מאי אמרת שאם עשו תשובה השתא מיהת לא עבדי אמר רבי אבהו (א) בפירוש ריבתה תורה חייבי כריתות למלקות דגמר °לעיני °מלעיניך מתקיף לה ר' אבא בר ממל אי הכי חייבי מיתות ב"ד נמי נגמרם °מעיני מלעיניך דנין לעיני מלעיניך ואין דנין מעיני מלעיניך ומאי נפקא מיניה והא *תנא דבי ר' ישמעאל °ושב הכהן °ובא הכהן זו היא שיבה וזו היא ביאה ועוד לגמור מעיני מלעיני דהא גמור לעיני מלעיניך קבלה מיניה רבי שמואל ברבב יצחק כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות ברשעה המסורה לב"ד הכתוב מדבר °רבא אמר אתרו ביה לקטלא כ"ע לא פליגי דאין לוקה ומת כי פליגי דאתרו ביה למלקות °*רבי ישמעאל סבר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו ור"ע סבר *לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו ור"ע אי הכי חייבי כריתות נמי לאו שניתן לאזהרת כרת הוא א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא °חייבי כריתות לא צריכי התראה שהרי פסח ומילה ענש אף על פי שלא הזהיר ודלמא אזהרה לקרבן *דהא פסח ומילה דלית בהו אזהרה לא מייתי קרבן °התם לאו היינו טעמא אלא משום *דאיתקש כל התורה כולה לעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים שב ואל תעשה אף כל שב ואל תעשה לאפוקי הני דקום עשה רבינא אמר לעולם כדאמרינן

רש"י

ישנו בכלל מלקות ארבעים. השתא סלקא (ב)דעתך שאם התרו בו מיתה ומלקות לוקה ומת: שאם עשו תשובה כו'. לא גרסי' לה בדרבי ישמעאל: רבי עקיבא אומר חייבי כריתות. אם התרו בהם מלקות ישנו בכלל מלקות ולוקין ואין כאן משום חייבי שתי רשעיות שאתה עונשו מלקות עם הכרת ולמה אינן שתי רשעיות לפי שיכול לפטור עצמו מעונש הכרת על ידי תשובה מב"ד של מעלה אבל חייבי מיתות אינן בכלל מלקות שיש כאן שתי פורעניות מלקות ומיתה ומשילקה סופו ליהרג שאפי' יעשה תשובה אין ב"ד שלמטה מוחלין לו את המיתה: רבי יצחק אומר. אף חייבי כריתות שהתרו בהן למלקות אינן בכלל מלקות לפי שכל חייבי כריתות של עריות בכלל היו דכתיב (ויקרא יח) כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות וגו': למה יצאת כרת באחותו. לעצמה דכתיב בקדושים תהיו ואיש *(כי) יקח את אחותו וגו': לדונו בכרת. לכך שנה בכרת שלהן לומר שאין בהן עונש אלא כרת לבדו: לאו שאין בו מעשה נמי. אלמה אמרינן בכמה דוכתי לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: דומיא דלאו דחסימה. שהוא כתוב אצל פרשת מלקות: ורבי עקיבא. כיון דאמר אי אתה מחייבו משום שתי רשעיות חייבי כריתות נמי לא נילקו דהא שתי רשעיות נינהו שעדיין עונש הכרת עליו: מאי אמרת. לשנויי הך קושיא: שאם עשה תשובה. הטעם שנתן למעלה שהוא יכול לפטור את עצמו מן הכרת ע"י תשובה השתא מיהא עדיין לא שב ואתה מלקהו בעוד עונש הכרת עליו: לעיני. ונכרתו לעיני בני עמם וכתיב במלקות ונקלה אחיך לעיניך: נגמר מעיני. דכתיב בעבודת כוכבים אם מעיני העדה נעשתה לשגגה: זו היא שיבה כו'. למידין זה מזה גזירה שוה מה שיבה חולץ וקוצה וטח אף ביאה חולץ וקוצה וטח: ועוד נגמר מעיני. דמיתות ב"ד מלעיני דכריתות מה כריתות לוקה דהא נגמרת לעיני מלעיניך אף מיתות ב"ד ילקה: קיבלה מיניה רבי שמואל. לתשובה זו מרבי אבא בר ממל ושני עלה ברשעה המסורה לב"ד הכתוב מדבר ב"ד הוזהרו שהם לא יחייבוהו שתי רשעיות כגון ממון ומלקות או מיתה ומלקות או מיתה וממון אבל כרת לא ע"י ב"ד הוא ויש לפרש קיבלה מיניה רבי שמואל מרבי אבהו תירוץ זה על אתקפתא דר' אבא בר ממל: דאתרו ביה למלקות. לחודיה: לאזהרת מיתת ב"ד. לאזהרת דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד: אין לוקין עליו. כשהתרו בו מלקות בלא מיתה לפי שלא ניתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוין שהרי הולך להזהירו שאם לא כן לא היה יכול לחייבו מיתה: פסח ומילה. אין בהן לא תעשה וענש (ג) להם כרת: לקרבן. שאם יעשה שוגג יביא קרבן: פסח ומילה. אין קרבן בשוגג שלהן כדאמרינן בכריתות בפ"ק הפסח והמילה מצות עשה כלומר אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם לומר שאם עשאום כולם בהעלם אחד חייב קרבנות כמספר הכריתות: התם לאו היינו טעמא. מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה אין הטעם בשביל שאין בהם אזהרה אלא בשביל שהם מצות עשה דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודת כוכבים שנאמר בפרשת שלח לך אנשים אצל קרבן עבודת כוכבים תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה כאן הוקשו כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודת כוכבים לענין קרבן מה עבודת כוכבים כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן והוא עמד ועשאו אף כל שב ואל תעשה אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה אין בו קרבן ופסח ומילה עמוד ועשה הוא אבל חייבי כריתות כגון אשר יעשה מכל *(אלה) (ויקרא יח) ונכרתו לשון שב ואל תעשה הוא ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו: כדאמרית

תוספות

רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו. פי' בקונטרס בכלל כל העריות דכתיב ונכרתו (כל) הנפשות ולמה יצא כרת באחותו דכתיב ואיש אשר יקח את אחותו וקשה דהיה לו לומר דאחותו בכלל כל העריות היתה לכן נראה לפרש דחייבי כריתות בכלל מלקות (ד) הן דהא גמרינן דבכל לאו איכא מלקות מן והיה אם בן הכות הרשע ולמה יצאת כרת באחותו שהרי אחותו כתובה היתה עם העריות באחרי מות ונכרתו הנפשות אלא לכך יצאת בקדושים לדונו בכרת ולא במלקות כלומר אין חייבי כריתות לוקין. רבי יצחק אומר חייבי כריתות כו'. וקשה (ה) לרבי יצחק לאו דכל כריתות למה לי דהא אסיקנא דקרבן לא בעי אזהרה ושמא יש לומר דכתבו לעונש יתירא מידי דהוה אלאו שבכללות ולאו הניתק לעשה: ורבי עקיבא מאי טעמא. נהי (ו) דאם חייבי מיתות אם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין לו (ז) ומה בכך וליעבד ליה תרתי: ברשעה המסורה לב"ד הכתוב מדבר. וטעמא דרבי עקיבא משום כדי רשעתו ולפי זה בחייבי מיתות דלא התרו בו למיתה דליכא מיתה והתרו בו למלקות דהשתא ליכא אלא רשעה דמלקות לקי וקשה דבעלמא (שבת קנד.) *פריך גבי לאו דמחמר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא ואין לוקין עליו ואף כי ליכא התם רשעה דמיתה וי"ל דהתם היינו כרבא דמוקי למילתיה דרבי עקיבא בהתרו בו למלקות ואפילו הכי לא לקי דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ואין לוקין עליו*: מה עבודת כוכבים שב ואל תעשה אף כו'. לאפוקי הני דהוי קום ועשה וקשה דא"כ מה אמר פרק בתרא דעירובין (דף צו.) לר"ע דאמר כי כתיב ושמרת את החוקה לפסח והוי איתא לר' אבין דאמר השמר לא תעשה הוא הא דתנן (כריתות דף ג.) פסח אין לו קרבן מפני שהוא קום ועשה ואם איתא קום ולא תעשה הוא ומאי פריך הא מ"מ אינה דומיא דעבודת כוכבים דהוי שב ואל תעשה וזה מה שתעשה וי"ל דמכל מקום קשה

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פי"ח מהלכות סנהדרין הל"א ופ"א מהל' איסורי ביאה הל"ז סמג לאוין קה:
י ב מיי' פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב:
יא ג מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הל"ח וכל"ג:
יב ד מיי' פי"א מהלכות שגגות הלכה ב סמג עשין ריג:

מסורת הש"ס

[לקמן כב. מגילה ז: כתובות לג: כריתות ב:]
[שבת קלג: פ"ש תמורה ג:]
[צ"ל אלא]
שבועות ד. סוטה ה. עירובין צו. זבחים קו. ע"ש מנחות לו: ע"ז נא:
[פסחים מא: לקמן טו.]
כתובות לז. [לעיל ה: וש"נ]
עירובין נא. חולין פה. יבמות יז: נדה כב: יומא פ: כריתות ז. מנחות ד. מט: בכורות לג.
שבועות ד.
[שבת קנד. עירובין ז: פסחים עד: סנהדרין עד: שבועות כב:]
כריתות ג:
[שם כב. שם קנב: קנג:]
[צ"ל התועבות האלה]
[צ"ל אמר]
[ועמ"ש תוס' ב"ק עד: ד"ה הוה ליה כו' וע"ע תוס' שבת קנד. ד"ה בלאו]

רבינו חננאל

עקיבא חייבי כריתות ישנן בכלל מלקות ארבעים שאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין להן חייבי מיתות ב"ד אינן בכלל מלקות ארבעים שאם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להן: ותניא אחר חייבי כריתות ואחר חייבי מיתות ב"ד ישנן בכלל מלקות ארבעים דברי ר' ישמעאל שנא' והפלא ה' הפלאה זו היא מלקות וכתיב אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת: כל חיובין שבתורה שיש בהן לאו ישנן בכלל מלקות ארבעים תוץ מלאו שאין בו מעשה ולאו שניתק לעשה דבעינן לאו דומיא דלא תחסום שור בדישו וסמיך ליה קרא לחייבי מלקות וקסבר מלקות ומיתה מיתה אריכתא היא ואינה שתי רשעיות כגון ממון ומלקות. ובא ר' אבהו ופירש טעמא דר' עקיבא ואמר בפירוש ריבתה תורה חייבי כריתות למלקות דגמר לה ג"ש לעיני מלעיניך. בחייבי מלקות כתיב ונקלה אחיך לעיניך ובחייבי כריתות כתיב ונכרתו לעיני בני עמם מה לעיניך דכתיב התם מלקות אף לעיני דכתיב בחייבי כריתות מלקות ואקשינן לינמר נמי ג"ש מעיני דכתי' באשת איש שזינתה דהיא חייבי מיתות. ב"ד ונעים מעיני אישה מלעיניך דמלקות ויהיו חייבי מיתות ב"ד במלקות: ודחי' ואסיקנא כתיב כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות. ברשעה המסורה כב"ד כגון מיתה ומלקות הכתוב מדבר אבל חייבי כריתות (שהיא) [היא] רשעה המסורה בידי שמים: רבא אמר בחייבי מיתות ב"ד בדאתרו ביה למלקות ולא התרו ביה למיתה פליגי ר' ישמעאל סבר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו ור' עקיבא סבר אין לוקין עליו. ואקשינן לר' עקיבא חייבי כריתות נמי לאו שניתן לאזהרת כרת הוא. ודחו משמיה דרבא חייבי כריתות לאו בני אזהרה נינהו שהרי פסח ומילה ענש אע"פ שלא הזהיר: א) ודלמא פסח ומילה משום דלא מייתי קרבן הוא דלא כתיבא בהו אזהרה דהא לא אתיא אזהרה אלא לחייב השוגג בקרבן. ודחי' לאו משום האי טעמא לא מייתי קרבן בפסח ומילה אלא משום דאיתקש כל התורה כולה לעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים שב ולא תעשה ועשה בשגגה (מי' חייב) (מיחייב) [מיחייב] קרבן לאפוקי פסח ומילה דקום עשה נינהו רבינא אמר (רבי) [טעמא דרבי

א) אולי צ"ל ודלמא אזהרה לקרבן דפסח ומילה וכו' לא כתיבא בהו אזהרה ואע"ג ד"י דלא אתיא אזהרה כו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' בפירוש ריבתה תורה חייבי כריתות למלקות. נ"ב והא דקאמר ר"ע שאם עשו תשובה כו' הכי קאמר מ"ש דהייבה תורה טפי בכרת מבחייבי מיתות ב"ד שאם עשו קשה הניחא לפירוש ראשון שברש"י דר' אבהו לא אתא לקושיית [ר"א בר ממל] דהך ג"ש לא גמיר הא קשה דא"כ דמכדי רשעתו נפקא לן לא אצטריך ג"ש מלעיניך ומלשון רש"י משמע דר' אבהו אתקפתא דר"א בר ממל ולעולם איכו גופיה נראה דעיקר טעמיה מכדי רשעתו אלא [להורויי] רשעתו לא איירי אלא ברשעה המסורה לב"ד לחודיה גמר מלעיניך דכך ג"ש אינה אלא גלוי מילתא שהקשה ליה ר"א בר ממל ליגמר מעיני מלעיני דאף חייבי מיתות ב"ד לוקה ומת ומשני כדי ברשעה המסורה לב"ד הכתוב מדבר דגז"ש גלי לן דלא דיבר הכתוב אלא דחייבי מיתות לא (ב) רש"י ד"ה ישנו וכו' השתא סלקא אדעתיה שאם. נ"ב כלומר מדקאמר מתניתין דתנא כרת מיתות ב"ד כר"ע דלא פסיקא ליה לומר בהתרו ביה מודה ר' ישמעאל דאינו לוקה ומת: (ג) שם ד"ה וענש עליהם כרת: (ד) תוס' ד"ה ר' יצחק וכו' בכלל מלקות הין דהא: (ה) שם ד"ה ר' יצחק דלרבי יצחק ט' דהא אסיקנא: (ו) שם ד"ה ור' עקיבא וכו' נהי דחייבי כצ"ל ותיבת דאם נמחק: מה בכך כצ"ל ואות ו' נמחק:

גליון הש"ס

גמ' רבא אמר אתרו ביה לקטלא. עי' ברמב"ם ורמב"ן סוף מסכתין: שם ר"י סבר לאו שניתן. עי' סנהדרין דף ס ע"א: שם חייבי כריתות ל"צ התראה. עי' יבמות דף לג ע"א ברש"י ד"ה לכ שב התם לאו כ"ס. עי' ב"ק דף קה ע"ב תוספות ד"ה מאי. שבועות דף יח ע"ב תד"ה לית. זבחים דף קו ע"א הד"ה אזהרה:

רש"י

כדאמרינן מעיקרא. טעמיה דר' עקיבא משום שתי רשעיות הוא ודקאמרת חייבי כריתות נמי שתי רשעיות הן דהכתי עונש כרת עליו לא פסיקא מילהא לכרת הואיל והוא תלוי בתשובה: ורבנן. רבי ישמעאל ור"ע: לחלק. לפי שכלל כל העריות בכרת אחת הייתי אומר אם עשאן כולם בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת לכך יצאה כרת באחותו לחלק דהוי דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על עצמו שמתחייב עליה לעצמה אם (ג) עשאה עם חברותיה ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא מה אחותו מיוחדת שהיא ערוה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל שהיא ערוה חייבין עליה בפני עצמה: מואל אשה. דמאי למכתב ונדה לא תקרב: לחייבו על אחותו ועל אחות אביו כו'. אם בא על שלשתן בהעלם אחד: הרי שמות מוחלקין. שיש אזהרה בכל אחת והרי הן כשאר כל העריות: ברשיעא בר רשיעא. הבא על אמו והוליד שתי בנות וחזר ובא על אחת מהן והוליד בן ובא הבן על אחות אמו שהיא אחותו ואחות אביו: באטליז. במקום שמוכרין הבשר במקולין: מאחותו דסיפא. ערות אחותו גלה (ויקרא כ): שאין עונשין מן הדין. שהרי ענש על בת אמו שלא בת אביו ובת אביו שלא בת אמו שנא' (שם) בת אביו או בת אמו ויש לומר כ"ש שענש על בת אביו ובת אמו אבל אם אמרת כך ענשת מן הדין לכך נאמר ההוא דסיפא: גמר עונש מאזהרה. דלענין אזהרה כתיב אחותך היא יתירא להזהיר על אחותו בת אביו ובת אמו שנאמר (שם יח) ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא ומה אזהרה לא חלק בין אחותו בת אביו שלא בת אמו [ובת אמו שלא בת אביו] ולאחותו שהיא בת אביו ובת אמו אף בעונש ענש על אחותו בת אביו ואמו כאחותו דבת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו: מאחותו

תוספות

*קשה ליתנא דקום עשה דמשמע דליכא בהן שום לאו הקשה הר"ר שלמה מדרוי"ש (דמ"מ קשה) נהי דקרבן לא בעי אזהרה מ"מ הנך דליכא אלא חד כרת כמו מפטם וסך דלא ידעינן דחלוקין לחטאות אלא משום שהם לאוין מוחלקין לרבי אלעזר דאמר רבי אושעיא ואצטריכו לחלק א"כ לא לילקי עלייהו כי היכי דבעינן לגזמר אי קרבן בעי אזהרה דלא לקי אלאו דכריתות וי"ל דמ"מ נהי דאצטריכו לחלק בשביל זה לא נמנע מללמוד ממנו מלקות כיון דידעינן בהו חיוב קרבן בלא לאו נהי דחילוק לא ידענא אלא מלאוין מ"מ ילקו:

לאפוקי הני. פסח ומילה (ד) דבקום עשה נינהו קשה נ"ל היקשא לאפוקי פסח ומילה תיפוק ליה מדאמרינן בה"כ ועשה אחת יצא מסית ומדיח ומקלל אביו ואמו ועדים זוממין שאין בהן מעשה דאין בהן קרבן וה"ה פסח ומילה דאי מימנע ולא עביד ליכא מעשה ושמא י"ל דאצטריך דרשא דהכא משום דבת"כ איכא דרשא אחריתי דמפרש מסית ומדיח דלאו בני קרבן נינהו משום דבעינן דומיא דעבודת כוכבים דיש בו כרת ופסח ומילה הוו בכרת והוה אמינא דהויין בקרבן מיהו ממילה קשה למה לי קרא דהא לא הויא בכרת דומיא דעבודת כוכבים דהא לעולם לא יתברר שיהא בכרת עד שימות דלעולם יכול למול עצמו וליפטר מכרת וי"ל דלעולם כל זמן שלא מל עונש כרת עליו: **ההוא** מיבעי ליה לחייבו על אחותו שהיא בת אביו ובת אמו. וא"ת נ"ל (ה)בקדושים תיפוק ליה גבי אזהרה כתיב אחותך היא יתירא לאחותו בת אביו ובת אמו וכתיב (ויקרא יח) ונכרתו הנפשות העושות וי"ל דונכרתו לא קאי אלא אעריות המפורשות בהדיא ונהי דבקרא כתיב ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא מ"מ מיירי טפי מאחותו שהיא מאשת אביו ובת אביו אבל בת אביו ובת אמו (ומאונכים) לא ידעינן אלא מיתורא דקרא אחותך היא.

ואידך. (ו) רבי יצחק גמר עונש מאזהרה. תימה דבכריתות פ"ק (דף ג.) א"ר יצחק עונשין מן הדין דקאמר לר' יצחק כדאית ליה ולרבנן כדאית להו לומר דאין עונשין מן הדין וכן לקמן בפרקין (דף יז:) דקאמר אפי' למאן דאמר עונשין מן הדין כו' ופי' דהיינו ר' יצחק ותימה דבכל שינויי דהכא משמע דשפיר אית ליה לר' יצחק דאין עונשין מן הדין ונראה דלהאי שינויא דקאמר גמר עונש מאזהרה סבר ר' יצחק עונשין מן הדין דהכי פירושא גמר עונש מאזהרה משום דאיכא קל וחומר להענישן וכיון דהשוום באזהרה הוא הדין נמי בעונש כיון דאיכא קל וחומר להענישן ומעתה אמר רבי יצחק בכל דוכתי נמי עונשין מן הדין דהיינו היכא (ז) שאין צריך לענין אזהרה ומהאי טעמא היכא דגמיר עונש מאזהרה היינו דוקא דאיכא להענישו מן הדין דאם לא כן בחייבי לאוין נמי כגון גבי ממזר עמוני נילף בהם עונש כרת מהאי טעמא דגמר עונש מאזהרה דכי היכי דהשוום לענין אזהרה הוא הדין לענין עונש אלא כדפי' דדוקא משום דאיכא להענישו מן הדין קאמר גמר (גמר) עונש מאזהרה כך נראה למשי"ח וצריך עיון: *הכי גרים רש"י ואידך סבר לה כר"א דאמר שני לאוין וכרת אחד חלוקים לקרבן והלכך במפטם וסך דחלוקין בלאוין ידעינן שחלוקין לחטאות וא"ת כיון דלאוין מוחלקין א"כ ל"ל אחותו דסיפא דדריש לחלק תיפוק ליה דלאוין מוחלקין ופי' בקונטרס דכיון דאתא להכי בעריות נמי לא בעי חילוק ולא אצטריך ליה למדרש אל אשה דלעיל ולא דריש אחותו לחלק ואייתר ליה עיקר [*קרא דכרת] באחותו לדונו בכרת ולא במלקות ואחותו *דסיפא לאחותו שהיא בת אביו ובת אמו לומר שאין עונשין (ח) ואחותו דרישא לא אצטריך ליה ולדרשא אחריתא אתיא אי נמי אורחיה דקרא הוא עוד יש מפרשים דשפיר אצטריך דרשא לאחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו דנהי דאיכא לאוין מוחלקין מ"מ הואיל והם גוף אחד הימא לא ליחייב אלא אחת דלא דמי למפטם וסך שהם עבודות מוחלקות ושפיר אתי (ט) מרבי אלעזר אבל בפרק קמא דכריתות (דף ג.) משמע כפירוש הקונטרס דפריך אהא מילתא וכי מאחר דלאוין מוחלקין בו כרת באחותו למה לי פי' דדרשינן מינה חילוק בעריות ואליבא דר"א תיפוק ליה חילוק משום דלאוין מוחלקין כמו מפטם וסך ומאי פריך והא לא דמי כדפירשתי לכן נראה כפירוש הקונטרס: ההוא

גמרא

כדאמרינן מעיקרא שאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין להן מאי אמרת הא לא עבוד תשובה לא פסיקא מילתא לכרת רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאת כרת באחותו לדונו בכרת ולא במלקות ורבנן כרת באחותו למה לי לחלק וכדרבי יוחנן *דאמר רבי יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת ורבי יצחק לחלק מנא ליה נפקא ליה °מואל אשה בנדת טומאתה לחייב על כל אשה ואשה ורבנן נמי תיפוק *ליה מהא אין הכי נמי ואלא כרת דאחותו למה לי לחייבו על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו פשיטא הרי גופין מוחלקין הרי שמות מוחלקין אלא לחייבו על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו והיכי משכחת לה ברשיעא בר רשיעא ור' יצחק הא מנא ליה נפקא ליה מק"ו (א)דתניא *אמר ר"ע שאלתי את רבן גמליאל ורבי יהושע באיטליז של עימאום שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של ר"ג הבא על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו מהו *[אינו] חייב על כולן אלא אחת או חייב על כל אחת ואחת אמרו לו זו לא שמענו אבל שמענו הבא על חמש נשים נדות בהעלם אחד שחייב על כל אחת ואחת ונראין דברים מק"ו ומה נדה שהיא שם אחד חייב על כל אחת ואחת כאן ששלשה שמות לא כל שכן ואידך ק"ו פריכא היא מה לנדה שכן גופין מוחלקין (ב) ולאידך נמי האי ודאי ק"ו פריכא הוא אלא נפקא ליה °מאחותו דסיפא ואידך אחותו דסיפא למה לי לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו לומר *שאין עונשין מן הדין ואידך איבעית אימא גמר עונש מאזהרה ואיבעית אימא נפקא ליה מאחותו

רבינו חננאל

דרבי] עקיבא לעולם שאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין להן מאי קושיא הא לא עשו תשובה לא פסיקא מילתא דכרת דכל אימת דעשה תשובה מוחלין לו אבל מיתות ב"ד אינו כן: ר' יצחק אמר חייבי כריתות בכלל היו. פי' אלו שפירשה בהן התורה כרת כגון אחותו וכיוצא בה הן בכלל כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם א) ולמה יצא כרת ונכתבה באחותו לדונו בכרת ולא במלקות. ורבנן כרת באחותו למה להו לחייבו על אחותו שהיא (היא)אחות אביו והיא אחות אמו. משכחת לה ברשיעא בן רשיעא אמר ר' ארא בר אהבה כגון שבא אביו על אמו והוליד שתי בנות וחזר ובא על אחת מהן והוליד בן ובא אותו הבן על אחות אמו שהיא אחותו מאביו והיא אחות אביו מן האם וזהו רשיעא בן רשיעא ומפורש בכריתות פ"ג (דף טו ע"א) אבל לחלק שאם שגג מביא קרבן על כל אחת מהן נפקא להו. מואל אשה בנדת טומאתה לחלק על כל אשה ואשה:

א) כפירוש רש"י.

Margin notes

רש"א שמעינן מליבא
רש"א מ"ז
יג א מיי' פ"ד מהלכות שגגות הלכה א סמג עשין ריג:
יד ב ג מיי' שם הל"ס:
טו ד מיי' שם פ"ס הל' ג סמג שם:
עייך לעיל סוף ע"ב
זס עייך לע"ב
רש"ל דרישא

כריתות ב: יבמות נה.
ויקרא יח
כריתות טו.
רש"א חייב א' על כולן
[ועי' רש"ן]
[לעיל ה: סנהדרין נד. וש"נ]
רש"א

הגהות הב"ח
(א) גמ' דתנן אמר ר' עקיבא. נ"ב משנה פ"ב דכריתות:

(ב) שם ולאידך נמי האי ודאי: (ג) רש"י ד"ה לחלק וכו' אם עשאה עם: תוס' ד"ה (כדף הקודם) מה עבודת כוכבים וכו' דא"כ „מאי פריך" פ' בתרא דעירובין וכו' מה שהעשה „הוא" וי"ל: (ד) ד"ה לאפוקי הני פסח ומילה בקום: (ה) ד"ה ההוא וכו' וא"ת נ"ל מקרא דבקדושים תיפוק ליה דגבי אזהרה: (ו) ד"ה ואידך פי' ר' יצחק וכו' וה"פ גמר עונש: (ז) בא"ד דהיינו היכא דשוין לענין אזהרה ומהאי טעמא דהכא דגמיר עונש מאזהרה דהיינו דוקא משום דאיכא להענישו מן הדין וכו' ממזר ועמוני: (ח) ד"ה הכי גרס וכו' שאין עונשין מן הדין ואחותו דרישא: (ט) בא"ד אתי מדרבי אלעזר

מאחותו דרישא ואידך ההוא מיבעי ליה להלק כרת למפטם ולסך ואידך סבר (א) כר' אלעזר א"ר הושעיא *דאמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא כל מקום שאתה מוצא שני לאוין וכרת אחד חלוקין הן לקרבן ואי בעית אימא (ב)לא סבר לה כר' אלעזר ונפקא ליה °מואיש אשר ישכב את אשה דוה ואידך ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוחנן *דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי מנין שאין האשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה וגו' מלמד שאין האשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה: וטמא שאכל את הקדש: בשלמא הבא למקדש טמא כתיב עונש וכתיב אזהרה עונש דכתיב °את משכן ה' טמא ונכרתה אזהרה °ולא יטמאו את מחניהם אלא טמא שאכל את הקדש בשלמא עונש כתיב °והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה אלא *אזהרה מנין ריש לקיש אומר °בכל קדש לא תגע רבי יוחנן אומר תני ברדלא אתיא טומאתו טומאתו כתיב הכא וטומאתו עליו ונכרתה וכתיב התם °טמא יהיה עוד טומאתו בו מה להלן עונש ואזהרה אף כאן עונש ואזהרה בשלמא ריש לקיש לא אמר כרבי יוחנן *גזירה שוה לא גמיר אלא ר' יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש אמר לך ההוא *אזהרה לתרומה וריש לקיש אזהרה לתרומה מנא ליה נפקא ליה °מאיש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב *אי זהו דבר שהוא שוה בזרעו של אהרן הוי אומר זו תרומה ואידך ההוא לאכילה והא לנגיעה וריש לקיש האי בכל קדש לא תגע להכי הוא דאתא ההוא מיבעי ליה לטמא שנגע בקדש דאיתמר *טמא שנגע בקדש ריש לקיש אומר לוקה רבי יוחנן אומר אינו לוקה ריש לקיש אומר לוקה בכל קדש לא תגע רבי יוחנן אומר אין לוקה ההוא אזהרה לתרומה הוא דאתא טמא שנגע בקדש מדאפקיה רחמנא בלשון נגיעה (ג) *אזהרה (לאוכל) אתקוש קדש למקדש ואכתי להכי הוא דאתא ההוא מיבעי ליה לטמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים דאיתמר טמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים ריש לקיש אומר לוקה רבי יוחנן אומר אינו לוקה ריש לקיש אומר לוקה בכל קדש לא תגע לא שנא לפני זריקה ולא שנא לאחר זריקה רבי יוחנן אומר אינו לוקה רבי יוחנן לטעמיה דאמר *קרא טומאתו טומאתו וכי כתיב טומאתו לאחר זריקה הוא דכתיב ההיא מבכל קדש נפקא תניא כוותיה דריש לקיש *בכל קדש לא תגע אזהרה לאוכל אתה אומר אזהרה לאוכל או אינו אלא אזהרה לנוגע ת"ל בכל קדש לא תגע ואל המקדש וגו' מקיש קדש למקדש מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף *כל דבר שיש בו נטילת נשמה ואי בנגיעה מי איכא נטילת נשמה אלא באכילה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן °כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו אמרו

תורה אור: ויקרא כ; במדבר יט; שם ה; ויקרא ז; שם יב; במדבר יט; ויקרא כב; תמורה ד:

תוספות

ההוא לתרומה הוא דאתא. ותימה דהיכן מצינו חומר בתרומה מבקדשים דבכל קדש לא תגע מוקי לה רבי יוחנן לנגיעת תרומה אלמא לקי ובנגיעה דקדש לא לקי ותירץ הר"ר שלמה מדרוי"ש נ"ע דהכי קאמר ההוא לנגיעת תרומה הוא דאתאי לאשמועינן דפוסל תרומה עד מלאת ימי טהרה שהיא כטבול יום ולא קאמר דאיכא מלקות בנגיעת תרומה אבל מכל מקום קשה דאיך קאמר רבי יוחנן דקרא דכתיב ביה קדש דמיירי לתרומה וי"ל משום דגבי האי קרא כתיב עד מלאת ימי טהרה ובקדשים עד לאחר כפרה אי נמי על כרחך צריך לאוקמה בתרומה דלקדשים נפקא לן מגזירה שוה דטומאתו טומאתו גמיר ליה: כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו. תימה דהא לאו דגזילה שקדמו עשה דוהשיב הגזלה אשר גזל ואפ"ה אין לוקין עליו וי"ל דשאני גבי לאו דגזילה שאין לקיים העשה אלא לאחר שגזלה והלכך לאו שניתק *מעליו הוא אבל קדמו דקאמר הכא לאו דוקא קדמו אלא היינו (ה)דשייך העשה קודם שעבר הלאו:

רש"י

מאחותו דרישא. דמצי למכתב כי יקח את בת אביו או בת אמו: למפטם וסך דהוו כמי שני לאוין וכרת אחד והוצרך לנו לחלק ביניהם כמו שהוצרך חילוק בעריות אם אינו ענין כאן תנהו ענין להו: ה"ג לה לכך שיטה ההוא מיבעי ליה לחלק כרת למפטם וסך ואידך סבר לה כר"א א"ר הושעיא כו' ואיבעית אימא נפקא ליה מואיש אשר ישכב את אשה דוה וגו' ואידך ההוא מיבעי ליה כו'. והכי פירושא ואידך ס"ל כר"א דאמר עלה שהלאוין מחלקין לחטאות ועל מפטם וסך אמרי' במס' כריתות (דף ג.) שהן שני לאוין על בשר אדם לא ייסך ובמתכונתו לא תעשו כמוהו וכרת אחת איש אשר ירקח כמוהו ואשר יתן ממנו וגו' (ד)חילוק חטאו' ביניהם שהלאוין מחלקין לחטאות וכיון דאתו להכי בעריות נמי לא בעי חילוק ולא מצטריך ליה למדרש אל אשה דלעיל ואייתר ליה עיקר קרא דכרת באחותו לדונו בכרת ולא במלקות ואחותו דסיפא לחייבו על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו ואחותו דרישא לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו לומר שאין עונשין מן הדין ואיבעית אימא אי נמי לא סבר לה לדר' אלעזר נפקא ליה חילוק בעריות מן ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגו' דכתיב ביה כרת יתירא לומר שחייבין עליה לעצמה וממנה הלמד כל הכלל ואם אינו ענין לגופה דהא נפקא לן מואל אשה לחלק על כל אשה תנהו ענין לשאר שני לאוין וכרת אחת כגון מפטם וסך: שיצא מדוה דרך ערותה. לאפוקי דרך דופן דלא: אלא אזהרה מנלן. ליכא למימר מבקדשים לא יאכל וגו' דלא מיירי בקדשים אלא בתרומה דכתיב ביה איש איש מזרע אהרן דבר השוה בזרעו של אהרן ומוקמינן ליה בתרומה שהיא שוה באנשים ובנשים ואף החוזרת שאינה חוזרת לחזה ושוק חוזרת לתרומה: מבכל קדש לא תגע. ודרשינן ליה לקמן אזהרה לאוכל: תני ברדלא. שם חכם: כתיב וטומאתו עליו. בטמא שאכל את הקדש וכתיב עוד טומאתו בו בבא אל המקדש טמא: גזירה שוה לא גמר. ולא למדה מרבו: ששוה בזרעו של אהרן. באנשים ובנשים אבל קדשים אין נאכלין אלא לזכרים וכי תימא איכא חזה ושוק ליתא בחוזרת כגון אלמנה וגרושה וזרע אין לה דאמר מר חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק והכי מפרשינן לה ביבמות (דף פז.): ההוא אזהרה לתרומה. לנגיעת תרומה: טמא שנגע בקדש כו'. פירושא הוא דמתרץ ר"ל: מדאיתקש קדש למקדש. בהאי קרא בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא ודרשינן לקמן מה מקדש יש באזהרתו נטילת נשמה שהבא אל המקדש טמא בכרת אף אזהרת קדש דבר שיש בו נטילת נשמה והיינו אכילה שענוש עליה כרת דאילו בנגיעה ליכא כרת: ר' יוחנן לטעמיה. דאמר אזהרה לאוכל קדש בטומאתו נפקא מטומאתו טומאתו וההוא וטומאתו עליו דכתיב בעונש דקדש לאחר זריקה הוא דתניא בתורת כהנים ומייתינן לה במנחות בפ' שלישי (דף כה:) יכול יהו חייבין עליו משום טומאה קודם זריקה תלמוד לומר כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר וגו' הניתר לטהורים חייבין עליו משום טומאה שאין ניתר לטהורים אין חייבין עליו משום טומאה: ההוא מבכל. מרבויא דבכל דריש ריש לקיש אף לפני זריקה: תניא כריש לקיש. דיליף אזהרה לטמא שאכל את הקדש מבכל קדש לא תגע: כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו. הא אתא לאשמועינן דאפילו למאן דאמר לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו כדתניא* לא תותירו והנותר תשרפו בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו שנתק הכתוב את העשה להיות ענשו של לאו ותקונו לומר לא תעשה כך ואם עשית עשה זאת והפטר ואשמעינן רבי יוחנן הני מילי בעשה הבא אחר הלאו שאין אתה יכול לקיימו אלא לאחר עבירת הלאו אבל עשה שקדם את הלאו ואתה יכול לקיימו קודם עבירת הלאו אין זה ניתוק הלאו ואפילו תקיימנו אחר עבירת הלאו לא נפטרת מן המלקות: אמרו

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה ד הלכה ס סמג לאוין רלג:

יז ב מיי' פ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ה סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצד סעיף יד:

יח ג מיי' פי"ח מהלכות פסולי המוקדשין הל"ג:

יט ד מיי' פ"ז מהלכות תרומות הלכה א:

כ ה מיי' פי"ח מהלכות פסולי המוקדשין הל"כ:

כא ו מיי' שם הלכה טז:

רבינו חננאל

וכר' אלעזר אמר רבי אושעיא דאמר כל מקום שאתה מוצא שני לאוין וכרת [אחד]כגון המפטם והסך שמן המשחה שנאמר על בשר אדם לא ייסך ובמתכונתו לא תעשו כמוהו קדש הוא הנה ב' לאוין וכתי' איש אשר ירקח כמוהו ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו הנה כרת על הרוקח ועל הנותן על זר (כי כל) [כל כי] האי גוונא חלוקין הן לקרבן. ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא(מזנה) [מדוה] דרך ערותה. הבא למקדש טמא אזהרתיה מולא יטמאו את מחניהם עונש את (מקדש) [משכן] ה' טמא ונכרתה. טמא שאכל את הקודש עונש שנאמר והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה. אזהרה ריש לקיש אמר מבכל קדש לא תגע. דייק[מקדש] לא תגע(א) תניא כותיה בכל קדש לא תגע אזהרה לאוכל או אינו אלא אזהרה לנוגע ת"ל בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבוא מקיש קדש למקדש מה מקדש דבר שכתב בו נטילת נשמה והיא כרת מפורש ביבמות פרק הערל (דף עה. ע"ש) אף קדש דבר שכתב בו נטילת נשמה והיא כרת למעוטי נגיעה דלא אשכחן דכתי' ביה כרת. והא דאמר ריש לקיש טמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דם לוקה דייק מבכל קדש. ועוד דייק מדאפקא רחמנא לאכילה בלשון נגיעה מיכן לנוגע בקדש והוא טמא לוקה. ור' יוחנן לטעמיה שנאמר והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ואינו ראוי לאכילה אלא לאחר זריקה דאי לפני זריקה למה לי משום טומאה תיפוק לי' אכתי לא נראה לאכילה. כל לא תעשה שקדמו עשה לוקה עליו

א) נ"ל דייק מקדש לא תגע דהוא אזהרה לאוכל ותניא כותיה וכו'

מסורת הש"ס

כריתות ג.; נדה מא; זבחים לג:; מוכן עטמ"ש תוס' שבת לא ד"ה ג"כ; שבועות ז.; [יבמות עט.]; [יבמות עד.]; [זבחים לג:]; רש"א אזהרת מדאיתקש; רש"א אתיא; יבמות עס. [זבחים לג:]; רש"א קדש; [לעיל ה:]

גליון הש"ס

גמ' כל לא תעשה שקדמו עשה. עי' פסחים דף פד ע"א תוס' ד"ה לא תותירו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' סבר לה כר' אלעזר: (ב) שם ואיבעית אימא נפקא ליה מואיש כצ"ל ותיבות לא סבר לה כר' אלעזר נמחק: (ג) שם ואזהרה לאוכל איתקש קדש וכו' לטמא שאכל בשר קדש לפני זריקה. נ"ב פי' אי אמרת טמא שאכל קדש מקרא אחרינא נפקא לן אייתור לן בכל קדש לא תגע ליליף מיניה אף לפני זריקה דאי לגופא אתא לטמא שאכל קודש א"כ מהיכי תיתי ליליף מיניה עמי לפני זריקה: (ד) רש"י ד"ה ה"ג וכו' יתן ממנו וגו' אם כן חילוק חטאות ביניהם: (ה) תוס' ד"ה כל וכו' לאו דוקא קדמו אלא היינו לומר דשייך העשה:

אמרו לו אמרת אמר להו לא אמר רבה האלהים אמרה וכתיבא ותנינא כתיבא (במדבר ה) וישלחו מן המחנה [וגו'] ולא יטמאו את מחניהם תנינא הבא למקדש טמא אלא מאי טעמא קא הדר ביה משום דקשיא ליה אונס דתניא *אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אמאי לא תעשה שקדמו עשה הוא ולילקי אמר עולא לא יאמר לו תהיה לאשה באונס וליגמר ממוציא שם רע ומה מוציא שם רע שלא עשה מעשה אמר רחמנא (דברים כב) °ולו תהיה לאשה אונס לא כל שכן (למה נאמר) אם אינו ענין לפניו תנהו ענין לאחריו שאם גירש יחזיר ואכתי אונס ממוציא שם רע לא גמר דאיכא למיפרך מה למוציא שם רע שכן לוקה ומשלם אלא לא יאמר לו תהיה לאשה במוציא שם רע וליגמר מאונס ומה אונס שאינו לוקה ומשלם אמר רחמנא ולו תהיה לאשה מוציא שם רע לא כל שכן ולמה נאמר אם אינו ענין למוציא שם רע תנהו ענין לאונס אם אינו ענין לפניו תנהו ענין לאחריו ומוציא שם רע מאונס נמי לא גמר דאיכא למיפרך מה לאונס שכן עשה מעשה אלא לא יאמר לו תהיה לאשה במוציא שם רע שהרי אשתו היא למה נאמר אם אינו ענין למוציא שם רע תנהו ענין לאונס ואם אינו ענין לפניו תנהו ענין לאחריו ואימא ואם אינו ענין לפניו דמוציא שם רע הנהו ענין לאחריו דידיה דלא לקי אין הכי נמי ואתי אונס וגמר מיניה במאי גמר מיניה (א) אי בקל וחומר אי במה מצינו איכא למיפרך (כדפרכינן) מה למוציא שם רע שכן לא עשה מעשה אלא אמר רבא *כל ימיו בעמוד והחזר וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן כל ימיו בעמוד והחזר א"ל רב פפא לרבא והא לא דמי לאויה *ללאו דחסימה א"ל משום דכתב ביה רחמנא עשה יתירא מגרע גרע אי הכי לאו שניתק לעשה נמי לימא משום דכתב ביה רחמנא עשה יתירא מגרע גרע א"ל ההוא לנתוקי לאו הוא דאתא הניחא למאן דאמר *ביטלו ולא ביטלו אלא למאן דאמר קיימו ולא קיימו מאי איכא למימר

מידי

רש"י

אמרו לו. אחרים ששמעוהו משמו ולא שמעוהו מפיו אמרת דבר זה: אמר להם לא · חזר בו: כתיבא ותנינא · מלינו כתוב לא תעשה שקדמו עשה ותנינן עליה דלוקין ולא סגי ליה בקיום העשה: תנינא הבא אל המקדש טמא · קא חשיב ליה באלו הן הלוקין: משום דקשיא ליה אונס נערה בתולה דאשכחן ביה לא תעשה שקדמו עשה דכתיב (דברים כב) ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה ותניא עלה שיקיים את העשה אם גירשה ויחזירנה ויפטור אלמא לאו שניתק לעשה חשיב ליה: אם ישראל הוא · ביכול לקיים העשה ויחזירנה מחזיר ואינו לוקה · ואם כהן הוא · שאסור בגרושה לוקה ואינו מחזיר: ואמאי אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אם איתא לדרבי יוחנן הא לא תעשה שקדמו עשה הוא: אמר עולא · האי לאו שניתק לעשה הוא דאי לאו לנתוקי לאוי אתא האי עשה לא הוה מצטריך למכתביה דאי לתחלתו ולומר שישאנה לא יאמר לו תהיה לאשה ונגמר ממוציא שם רע דכתיב ביה נמי ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה. אם אינו ענין · לפני הגירושין ולומר שישאנה תנהו ענין לאחר הגירושין לומר שאם שלחה יחזירנה ותהיה לו לאשה ויפטר מן הלאו: ואכתי · הא איצטריך למיכתביה ויש ענין לפניו דאי לא כתביה אונס ממוציא שם רע לא גמר דאגא אנינא מה למוציא שם רע דין הוא שיקנסוהו לכנסה שכן לוקה ומשלם בתחלתו כדכתיב ויסרו אותו וענשו אותו ואמרינן בכתובות (דף מו.) ויסרו זה מלקות: מה אונס שאינו לוקה · בתחלתו אמר רחמנא לו תהיה לאשה מוציא שם רע לא כל שכן: ואם אינו ענין לפניו. שהרי בעצמו כתוב כן תנהו ענין לאחריו: שהרי אשתו היא · שכבר קידשה ונשאה: וגמר מיניה · דכי היכי דמוציא שם רע לא לקי בגירושין אם החזיר אונס נמי לא לקי: אי בק"ו · מה מוציא שם רע שלוקה ומשלם בתחלתו אינו לוקה בגירושין אונס לא כל שכן: אלא אמר רבא · הא דתניא באונס מחזיר ואינו לוקה טעמא · משום דעל כרחך לאו שניתק לעשה הוא דאמר קרא כל ימיו לא הוה ליה למיכתב אלא לא יוכל לשלחה מאי כל ימיו הכי קאמר לא תהא בשילוחיה כל ימיו אלא יחזירנה ועל כרחך עמוד והחזר קאמר והכי קאמר ולו תהיה לאשה אם שלחה שלא יהו שילוחיה לכל ימיו הרי העשה אחר העברת הלאו: והא לא דמי לאויה · הא דאמר ר' יוחנן לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו הא לא דמי לאויה ללאו דחסימה שאין בו עשה והוא סמוך לפרשת מלקות: מיגרע גרע. בתמיהה: ההוא לנתוקי לאויה אתא · עשה שאינו מתקיים אלא לאחר עברת הלאו לנתק את הלאו מעונש מלקות הוא בא: הניחא למאן דתני בטלו ולא בטלו אלא למאן דתני קיימו ולא קיימו מאי איכא למימר · הא דאמרת כל ימיו בעמוד והחזר קאי עשיתו לאו שניתק לעשה והרחבת לו זמן לקיום העשה כל ימיו ולדבריך הא דתניא מחזיר ואינו לוקה לעולם קאמר כל זמן שיכול לומר אני מחזיר אין ב"ד מלקין אותו הניחא למאן דתני לקמן בלאו הניתק לעשה בטל את העשה חייב על הלאו לא בטל את העשה פטור שהלאו תלוי בביטול העשה ואינו נגמר עד שיבטל את העשה בידים ביטול עולם שלא יוכל להתקיים עוד איכא למימר כל ימיו יש לו תקנה בחזרה שאין מבטל את העשה אלא א"כ מדירה שלא תהנה ממנו נדר שאין לו הפרה כדלקמן אלא למאן דתני קיים את העשה פטור לא קיימו חייב שהעשה תיקוט של לאו הוא ואין הלאו תלוי בביטול העשה שמשעה שעבר הלאו נגמר אבל העשה ניתן לעקור המלקות ולכשיבא לבית דין או יקיים העשה ויפטר או ילקה ליכא למימר כל ימיו בעמוד והחזר קאי כדקאמרת שאם לא יחזירנה מיד כשיבא לב"ד ילקוהו דהא ליכא למימר יקיים לאחר זמן דא"כ לא קיים היכי דמי לעולם הוא יכול לומר אני מקיים:

תוספות

תנינא הבא למקדש טמא · לוקה משום דלא הוי לאו הניתק לעשה לפי שקדמו עשה ללאו וא"ת דלמא שאני התם דאיכא תרי לאוי ולא יטמאו מחניהם *ולא יטמאו מקדשי ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוין דהכי משנינן בתמורה (דף ד: ושם) גבי המר ימיר דמשום הכי לא הוי לאו הניתק לעשה משום דאיכא תרי לאוין ולא עקר חד עשה תרי לאוין וי"ל דלא דמי דשאני התם דתרי לאוין סמוכין להדדי לא יחליפנו ולא ימיר אותו אבל הכא דאינן סמוכים אי איתא דלא קדמו עשה הוה ניתק*:

אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר · וליכא למימר *דאתי עשה ודחי לא תעשה (ג) ועשה שאינו שוה בכל דהא אי אמרה לא בעינא ליה ליכא עשה כלל:

כל ימיו בעמוד והחזר קאי · פירש בקונטרס דקאי אלא יוכל לשלחה כל ימיו שיגוה שלא יהא כל ימיו ובפ' עשרה יוחסין (קידושין דף עח.) פירש דקאי אלו תהיה לאשה דלעיל דהכי קאמר תהיה לאשה כל ימיו כלומר שכל ימיו הוא בלו תהיה לאשה בעמוד והחזר:

הניחא למאן דתני בטלו ולא בטלו · פירש בקונטרס דקאי לשינויא דרבא דכל ימיו בעמוד והחזר ויש לו תקנה בהחזרה שאין מבטל העשה אלא אם כן הדירה דאז אינו יכול לומר עדיין אקיימנה אלא למאן דתני קיימו (ג) מאי איכא למימר בכולי שמעתא פירש הקונטרס דקיימו היינו כשמזהירין אותו ב"ד לקיים העשה הוא מקיימו וקשה דאם כן מאי פריך דלמאן דאמר קיימו ולא קיימו · אינו כל ימיו בעמוד והחזר הא שפיר משכחת לה דהוי בעמוד והחזר כל כמה דלא בא לב"ד לכך נראה דלא מיקרי קיימו אלא

רבינו חננאל

כגון וישלחו מן המחנה כל צרוע וגו' הרי עשה אל מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את מחניהם הרי לא תעשה ולוקין עליו. וקשיא ליה לר' יוחנן אי הכי אמאי תניא אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר ישראל מחזיר ואינו לוקה אמאי אינו לוקה לא תעשה שקדמו עשה הוא שנאמר ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלחה כל ימיו. ובא עולא לפרק כי זה לא תעשה שניתק לעשה הוא דהאי ולו תהיה לאשה דכתב באונס אינו צריך לפניו דנמר ממוציא שם רע אלא לאחריו הוא דאתא שאם יגרש יחזור ויקחנה ולו תהיה לאשה לפיכך לא לקי. ודחי' להאי סברא הכי אונס ממוציא שם רע לא גמר דאיכא למיפרך כו'. אלא לא הוה צריך למכתב ולו תהיה לאשת במוציא שם רע שהרי כבר אשתו היא למה נאמר ללמד שאם גירש מוציא שם רע אחרי שלקח ונענש אינו לוקה אלא מחזירה בעל כרחו ודיו ונמר אונס ממוציא שם רע שמחזיר ואינו לוקה. ודחי' איכא למיפרך מה למוציא שם רע שכן לא עשה מעשה תאמר באונס שעשה מעשה ופריק רבא למה אונס אינו לוקה משום דכל ימיו בעמוד והחזר קאי ומיתקן (דלאו) [הלאו] שבו וכן א"ר יוחנן. ואקשינן והא לא דמי לאו שקדמו עשה ללאו דחסימה. ומתמהינן משום דכתב עשה יתירא גרע ליה. ואקשי' אי הכי לאו שניתק לעשה נמי נימא הכי משום דכתב ביה גבי נותר לא תותירו ממנו עד בקר והדר כתב והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו מיגרע גרע. ופרקינן האי והנותר ממנו עד בקר לתקוניה ללאויה הוא דאתא. כלומר אם עבר והותיר ישרפנו בבקר ודיו. ואמרינן הא ניחא למאן דתני כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה קיים עשה שבה פטור לא קיים חייב א) היינו דאיכא למימר לתקוניה לאוי הוא דאתא אלא למאן דתני בישלו חייב כגון שהאכיל הנותר לכלבים הוא דחייב דהא לא אפשר למישרפיה אבל ב) הכא אם הנותר כמות שהוא אע"פ שלא שרפו אינו חייב מאי איכא למימר ופרקינן מאי

עין משפט נר מצוה

כא מיי' פ"ג מהל' ביאת מקדש הל' ... ועי' תוס' חולין פא. סוף ד"ה פ: בגמ' ... כב א מיי' פ"א מהל' נערה הל' ... סמג עשין נג טוש"ע אה"ע סי' קעז סעיף ג: [ועי' תוס' חולין ... ד"ה בגמ']

הגהות הב"ח

(א) גמרא במאי גמר מיניה (אי בק"ו וכו' אלא אמר רבא) תא"מ ונ"ב ס"א אי בק"ו איכא למיפרך מה למוציא שם רע שכן לא עשה מעשה אי במה מצינו איכא למפרך כדפרכינן אלא אמר רבא: (ב) תוס' ד"ה אם וכו' דעשה שאינו שוה בכל הוא דכא: (ג) ד"ה הניחא וכו' קיימו ולא קיימו מאי איכא למימר:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אם וכו' דאתי עשה. עיין יבמות דף ס ע"א תוס' ד"ה ולכתי איצטריך:

א) גירסת רבינו בכל הסוגיא להיפך מגירסת רש"י ועי' רמב"ן וריטב"א: ב) כ"ה גם בערוך ערך קס אבל נראה לכאורה דט"ס הוא וצ"ל אבל הניח אם הנותר. ועי' רמב"ם בפי' המשנה ובחיבורו שמפרש דהיכי דליכא לא ביטל בידים רק ממילא ע"ש:

מידי הוא טעמא אלא לרבי יוחנן האמר ליה רבי יוחנן לתנא תני בטלו חייב (א) ולא בטלו פטור דתני תנא קמיה דרבי יוחנן כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה קיים עשה שבה פטור ביטל עשה שבה חייב א"ל מאי קא אמרת קיים פטור לא קיים חייב ביטל חייב לא ביטל פטור תני *ביטלו ולא ביטלו ורבי שמעון בן לקיש אומר קיימו ולא קיימו במאי קא מיפלגי *בהתראת ספק קא מיפלגי מר סבר התראת ספק שמה התראה ומר סבר התראת ספק *לא שמה התראה ואזדו לטעמייהו *דאיתמר שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלה רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו אינו לוקה רבי יוחנן אומר אינו לוקה משום

אלא דוקא במקיים העשה אחר שעבר הלאו בתוך כדי דיבור וכן פי' הקונטרס בפרק שילוח הקן (חולין דף קמא.) ומיהו קצת קשה דא"כ צריך לפרש הא דקתני מחזיר ואינו לוקה שמחזיר מיד בתוך כדי דיבור אחר הגירושין וכן המשלח ואינו לוקה ולא משמע הכי כלל דהא משמע דמהדר אתקנתא היאך יפטר ממלקות שיחזיר או ישלח ואפי' אחר כדי דיבור נמי (ד) משמע שבא לשאול עליו לבית דין אם יש לו תקנה דאי דוקא בתוך כדי דיבור הכי הוה ליה למימר אם החזיר אינו לוקה ושמא יש ליישב פירוש הקונטרס דמתניתין(ה)דהכא ליכא למימר דספיר הוי כל ימיו בעמוד והחזר דמשמע לעולם אף כשבא לב"ד כל זמן שבידו להחזיר אפילו מיאן להחזיר כשבא לב"ד דהא דרשינן ליה מיתורא דכל ימיו דהכי קאמר לא יוכל לשלחה שילוחין שיש שילוחיה כל ימיו דהיינו באינו מחזיר כלל :

*מידי הוא טעמא אלא לר' יוחנן הא אמר ליה רבי יוחנן לתנא תני ביטלו חייב לא ביטלו פטור · משמע אבל רבי שמעון בן לקיש דאית ליה קיימו ולא קיימו לית ליה תירוצא דבעמוד והחזר קאי דדריש כל ימיו תהיה לו לאשה ולא ישלחנה וא"ת ניلקי גם כי החזירה דהאי אינו לאו הניתק לעשה הוא שקדמו עשה ללאו לריש לקיש דלית ליה דרשה דעמוד והחזר קאי ופי' בקונטרס דלריש לקיש לאו שקדמו לעשה ולאו שניתק לעשה שוין ואין לוקין עליו אלא יקיים העשה מיד כשיזהירו לו בית דין להחזירה וקשה לריש לקיש דסבירא ליה לאו שניתק לעשה ולאו שקדמו עשה שוין טמא שבא אל המקדש דמתני' אמאי לקי הרי הוא ניתק לעשה ויקיים העשה כשיזהירו לו ב"ד לצאת מן המקדש כיון דאית ליה לאו שקדמו עשה (ו) אין לוקין עליו וי"ל דמיירי שמזהירין אותו לצאת ואומר שלא יצא ומיד לקי לריש לקיש. דסבר קיימו ולא קיימו וא"ת א"כ מאי פריך לעיל כתיבא ותניא תניא טמא שבא אל המקדש דלקי ואמאי לא דחי אותה דכי נמי לאו שקדמו (ז) לעשה אין לוקין הכא לקי כשמזהירין לו ב"ד לצאת והוא אומר שלא יצא ויש לומר דהאי טעמא דפרישנא לא שייך אלא לריש לקיש דאמר קיימו ולא קיימו אבל הכא דמייתי תניא היינו אליבא דר' יוחנן דאית ליה ביטלו ולא ביטלו וא"כ כי נמי מזהירין (ח) לא יצא ולא מיחייב כיון דעדיין לא ביטל ודוחק הוא האי תירוצא ולכך פי' הר"ר שלמה מדרוי"ש הניחא למ"ד ביטלו קאי אאתקפתא דלעיל דדייק ממתני' דהטמאה הבא אל מקדש דלאו שהקדימו (ט)לעשה לוקין דאי אין לוקין דמשום שניתק לעשה וכל כמה שלא בטלו חשיב ניתק כל כמה שבידו וא"כ כיון שאם ירצה לצאת היאך לקי הא לא משכחת ביטלו אלא למ"ד תני קיימו ולא קיימו א"כ היכי דייק לאו שקדמו לעשה לוקין עליו כי נמי אין לוקין משום דחשיב ניתק לעשה הכא לוקין דמשכחת ליה לא קיימו משנכנס למקדש טמא והזהירו לו שיצא ואינו יוצא ועוד ראיה להאי פירושא דקאי לעיל כדפי' דאי כפ"ה דפי' דקאי אעמוד והחזר קשה דכיון דכל ימיו דרשינן כל ימיו בעמוד והחזר קאי א"כ מאי פריך למ"ד קיימו נהי דבשאר לאו הניתק לעשה לקי בשלא קיימו כשיזהירו ב"ד מ"מ הכא גלי קרא דלא לקי כשלא קיימו כיון דהוה בעמוד והחזר כל ימיו ומיהו י"ל דלא מיסתברא ליה להעדיפו משאר לאו הניתק לעשה שבש"ס משום דדרשינן ביה כל ימיו · כך הקשה מהר"ח ותירץ ול"ע : **במאי** קא מיפלגי בהתראת ספק דרבי יוחנן אית ליה שמה התראה ור"ל לקיש אית ליה לאו שמה התראה . (י) ופי' לכך לא תני ר"ל לקיש בטלו חייב כגון שלקח האם מעל הבנים ושחטה דלא לקי משום דהוי התראת ספק ושמא לא יבטל העשה וכל אימת דלא ביטל עשה פטור ולא לקי *והוי משכחת ליה התראת ודאי כגון שהתרו בו בשעה שמבטל ותי' רש"י דלעולם בעינן התראה בשעה שעובר על אזהרתו ואפילו היא תלויה בדבר כדאמרינן בשבועות (דף כח:) גבי שמעתא דככרות ולכך לא מצי אמר רשב"ל בטלו ולא בטלו ולכך אמר קיימו פטור לא קיימו חייב וא"ת (כ) לא קיים שילוח האם כשבית דין הזהירו לו לא ליلקי דבשעה שעבר התראת ספק היא דשמא יקיים העשה וישלחנה תכף לאחר שנטלה וי"ל דהשתא מיהא עובר בלא תקח האם דהא לא קרי מחוסר מעשה וא"כ יש לנו לומר שלא יקיימנה אם הוא עושה לעולם מה שהוא עושה עתה שלא משלחה שעובר בלאו ואינו מקיים העשה *דהכי נמי אמרינן בנזיר שהיה שותה דלוקה על כל אחת (לקמן דף כא.) דלא הוי התראת ספק משום דשמא ישאל על נזירותו משום דכיון שהוא עומד הוא עכשיו ויש לנו לומר שמעולם יעמוד כמו שהוא עכשיו ולא ישאל לחכם לעולם והלכך לקי כל כמה דלא שאל וספיר הוי התראת ודאי הכא נמי יש לנו לומר דלעולם לא יקיים העשה והוי התראת ודאי אבל לרבי יוחנן דתלי מלקות בביטול העשה הוי ליה מחוסר מעשה דכל אימת דלא עשה שום דבר ולא ביטל שום דבר לא ילקה ופ"ה קשה להבין והשתא לא מפרש הש"ס טעמא אמאי לא אמר ר' יוחנן קיימו ולא קיימו כריש לקיש דודאי בטלו ולא בטלו מסתברא טפי ולא הוצרך לומר טעמא אלא (ל) רשב"ל אמאי לא אמר כר' יוחנן : **ועבר** היום ולא אכלה רשב"ל אומר פטור דהוי התראת ספק . ואם תאמר למאי דפרישית דאי עומד לעולם כאשר הוא עושה עכשיו עובר ולא הוי התראת ספק א"כ הכא נמי לא הוי התראת ספק ויש לומר (מ) מ"מ אינו *מתחייב עדיין סמוך להתראה לעבור דדוקא גבי נזיר ששתה יין מיד ועובר אמרינן דיש לנו לומר שלא נשאל כאשר אינו נשאל עכשיו : אי

מידי הוא טעמא אלא לרבי יוחנן . מי הוצרך לדרוש כל ימיו בעמוד והחזר ר' יוחנן שאמר לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו וקשיא ליה אונס שגירש דקתני אינו לוקה והוצרך לעשותו לאו שניתק לעשה : **האמר ליה רבי יוחנן לתנא** . לקמן תני בטלו חייב לא בטלו פטור אבל ר"ל דתני קיימו ולא קיימו לא דריש ליה לעמוד והחזר אלא לפני הגירושין לומר כל ימיו תהיה לו לאשה ולא ישלחנה ולדידיה לאו שקדמו עשה ולאו שניתק לעשה שוין ואין לוקין עליהן אלא יקיים העשה מיד כשיזהירוהו ב"ד להחזיר : **א"ל מאי קאמרת** · אי בקיים תיתני פטור בלא קיים תיתני חייב ואע"פ שלא ביטל ואי בביטל תיתני חיובא על כרחך תיתני פטורא בלא ביטל ואע"פ שלא קיים : **ה"ג תני בטלו ולא בטלו** . בטל עשה שבה חייב לא בטל עשה שבה פטור : **קיימו ולא קיימו** · קיימו פטור לא קיימו כשאומרין לו קיים מלקין אותו ורבי יוחנן מוקים לה למתניתין בלאו הניתק לעשה דאילו בלאו שקדמו עשה סבירא ליה דלוקין ור"ל לקיש בין ניתק בין קדמו עשה שוין : **רבי יוחנן סבר התראת ספק שמה התראה** · ואע"ג דכל לא תעשה שניתק לעשה לדבריו התראת ספק היא שהרי כשעובר על הלאו צריך להתרות בו והוא אמר שגמר הלאו בביטול העשה תלוי וכשמתרין בו אל תגרש ספק הוא שמא לא יבטל את העשה להדירה בהנאה ולכשידירה ויבטלנו קאמר דלקי אלמא התראת ספק שמה התראה : **ור"ל לקיש סבר התראת ספק לא שמה התראה** · הלכך אם היה גמר הלאו תלוי בביטול העשה לא היה לוקה עליו אלא הלאו משגירש נגמר והויא לה התראת ודאי והעשה ניתן להיות תחת המלקות ולכשיבא לבית דין או יקיים או ילקה ואי קשיא לרבי יוחנן נמי איכא למימר (ב) בהתראת ודאי ויתרו בו כשבא לבטל את העשה שהוא עקירת הלאו לעולם התראה בשעה שעובר על אזהרתו בעינן ואפילו היא תלויה בדבר אחר כדאמרינן בשבועות (דף כח:) שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה התראת ודאי היא אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה הויא התראת ספק אלמא התראה בשעת איסור בעינן ואע"פ שאין הלאו נגמר עד שיאכל את של תנאי : **דאמרי תרוייהו אינו לוקה** · ומיהו טעמיה דמר לאו כי טעמיה דמר : **אוכל ולא אכל** · עבר על שבועתו כשהוא יושב (ג) ובטל ואין כאן מעשה והתראת ספק נמי הויא שהרי תלה זמן לשבועתו כל היום :

משום

עין משפט
נר מצוה

כג א מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הלכה ד סמג עשין קה ועי' בכ"מ וכסף משנה שם הלכה ג :
כד ב מיי' שם פט"ז הלכה ד ופ"ה מהל' שבועות הלכה ג ועי' בכ"מ :
כה ג מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה כ :

רבינו חננאל

מאן תני כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו ר' יוחנן האמר ר' יוחנן לתנא תני קיימו ולא קיימו. וריש לקיש אמר בטלו ולא בטלו במאי פליגי בהתראת ספק כגון שלקח האם על הבנים ומתרין בו לא תקחנה ריש לקיש אמר כגון זו התראת ספק היא שיתכן לו אחרי שיקחנה ישלחנה והיכי היא התראת ודאי כגון שבא לשחטה ותתרו בו אם תשחט אותה תלקה ושחטה ור' יוחנן אמר אפילו התראה בלקיחה שמה התראה . ואזדו לטעמייהו דאיתמר שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלה ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו אינו לוקה ר' יוחנן אמר אינו לוקה כו'

הגהות הב"ח

(א) גמ' בטלו חייב לא כצ"ל ואות ו' נמחק : (ב) רש"י ד"ה וריש לקיש וכו' איכא למימר בה התראת ודאי : (ג) ד"ה אוכל וכו' יושב בטל כצ"ל ואות ו' נמחק : (ד) תוס' ד"ה (בע"א) הניחא וכו' אחר כדי דבור נמי דהלשון משמע שבא לשאול : (ה) בא"ד פי' הקונטרס דמתניתין דאיכא למימר הא דקאמר הכא דהוי כל ימיו בעמוד והחזר משמע שפיר לעולם אף כשבא לב"ד כצ"ל והד"א עם ד"ה מידי הוא וכו' דלריש לקיש לאו שקדמו עשה כצ"ל ואות למ"ד נמחק : (ו) בא"ד שקדמו עשה נמי אין לוקין עליו וי"ל : (ז) בא"ד דכי נמי לאו שקדמו עשה אין : (ח) בא"ד וא"כ כי נמי מזהירין לו ב"ד שיצא ולא יצא לא מחייב : (ט) בא"ד דלאו שהקדימו עשה לוקין דאי אין לוקין משום שניתק וכו' א"כ כיון שאם ירצה לצאת יצא היאך לקי וכו' היכי דייק לאו שקדמו עשה וכו' דקאי אדלעיל כדפי' : (י) ד"ה במאי וכו' לאו שמה התראה פי' ולכך לא תני וכו' האם מעל הבנים וא"כ שחטה דהכא לא לקי משום דהוי התראת ספק דשמא לא יבטל העשה וכל אימת דלא ביטל עשה פטור ואי קשיא אמאי לא לקי הא משכחת ליה וכו' שמבטלו תי' רש"י : (כ) בא"ד וא"ת כי לא קיים נמי שילוח האם כשב"ד הזהירו לו אמאי ליلקי וכו' וי"ל כיון דהשתא מיהא וכו' א"כ יש לנו לומר שלא יקיימנה לא"כ אלא הוא עושה לעולם וכו' והכי נמי אמרינן וכו' כל אחת ואחת דלא הוי התראת ספק דשמא ישאל על נזירותו משום דכיון דבשעה שהוא עומד עכשיו הוא עובר יש לנו לומר שלעולם יעמוד כמו שהוא וכו' הכי נמי יש לנו לומר הכא דלעולם לא יקיים העשה : (ל) בא"ד אלא לרשב"ל אמאי : (מ) ד"ה ועבר וכו' וי"ל דמ"מ אינו מתחייב כיון דסמוך להתראה עדיין לא עבר דדוקא גבי נזיר ששתה יין ועובר מיד אמרינן די"ש :

מסורת הש"ס

שבועות כח. [חולין קמא.] פסחים סג: שבועות ג: כא. תמורה ג:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה במאי וכו' ד"ה אמרינן בנזיר. עי' שבת דף ד ע"א תוס' ד"ה קודם. גיטין דף לג ע"א תוס' ד"ה ואפקעינהו :

רש"א וא"ת אם משכחת

רש"א מתחיל

משום דהוי לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ר"ל אומר אינו לוקה משום דהוי התראת ספק וכל התראת ספק *לא שמה התראה ותרווייהו (שמות יב) אליבא דרבי יהודה דתניא *°ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר וגו' *בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דברי רבי יהודה ר' יוחנן דייק הכי טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקה אלמא התראת ספק שמה התראה ור"ל דייק הכי טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקה אלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ור"ש בן לקיש נמי הא ודאי התראת ספק הוא סבר לה כאידך תנא דר' יהודה דתניא *הכה זה וחזר והכה זה קילל זה וחזר וקילל זה הכה שניהם בבת אחת או קילל שניהם בבת אחת חייב רבי יהודה אומר בבת אחת חייב בזה אחר זה פטור ורבי יוחנן נמי הא ודאי לאו שאין בו מעשה הוא סבר לה כי הא *דאמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם א"ר יצחק א"ר יוחנן (א) ר' יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי *כל לא תעשה שבתורה לאו שיש בו מעשה לוקין עליו לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מן הנשבע *ומימר והמקלל את חבירו בשם קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה אי לר"ש בן לקיש תרי תנאי אליבא דרבי יהודה אי לרבי יוחנן לא קשיא הא דידיה הא דרביה *תנן התם הנוטל אם על הבנים רבי יהודה אומר לוקה ואינו משלח וחכ"א משלח ואינו לוקה זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה א"ר יוחנן (ב) אין לנו אלא זאת ועוד אחרת א"ל ר' אלעזר היכא א"ל לכי תשכח נפק דק ואשכח דתניא *אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר הניחא למאן דתני *קיימו ולא קיימו אלא למאן דתני ביטלו ולא ביטלו בשלמא גבי שילוח הקן משכחת לה אלא אונס ביטלו ולא ביטלו היכי משכחת לה °אי דקטלה קם ליה בדרבה מיניה אמר רב שימי מחוזנאה כגון שקיבל לה קידושין מאחר אמר *רב אי שוויתיה שליח איהי קא מבטלא ליה אי לא שוויתיה שליח כל כמיניה ולא כלום היא אלא אמר רב שימי מנהרדעא כגון שהדירה ברבים הניחא *למ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למ"ד יש לו הפרה מאי איכא למימר דמדירה לה על דעת רבים דאמר *אמימר הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה ותו ליכא והא איכא (סימן גז"ל משכ"ן ופא"ה) גזל דרחמנא אמר (ויקרא יט) °לא תגזול (שם ה) °והשיב את הגזלה משכון דרחמנא אמר (דברים כד) °לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו השב תשיב לו *העבוט כבא השמש ומשכחת לה בקיימו ולא קיימו וביטלו ולא ביטלו התם כיון דחייב בתשלומין אין לוקה ומשלם מתקיף לה רבי זירא הא איכא משכונו של גר ומת הגר התם

רש"י

משום דה"ל לאו שאין בו מעשה · אבל משום התראת ספק לא הוה מפטר דהתראת ספק שמה התראה : משום דהויא לה התראת ספק · אבל משום לאו שאין בו מעשה לא הוה מפטר דקסבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו : ותרווייהו אליבא דרבי יהודה · דאמר גבי נותר איצטריך לנתוקי לאו לעשה אע"ג דהתראת ספק היא ולאו שאין בו מעשה הוא ר' יוחנן דייק מינה אלמא התראת ספק שמה התראה ור"ל דייק מינה אלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ולקמיה פריך דתרווייהו איכא למידק מינה : הא ודאי התראת ספק היא · הך דנותר ואיכא למידק נמי מינה התראת ספק שמה התראה : כי אידך תנא · דאמר לא שמה התראה : הכה זה כו' · מי שגירש את אשתו ונישאת וילדה ספק בן ט' לראשון ספק בן ז' לאחרון הכה זה וחזר והכה זה בשתי התראות דהויא לה כל חדא התראת ספק : בבת אחת · בהתראה אחת בתוך כדי דיבור דהויא לה התראת ודאי דממה נפשך חד מינייהו אבוהו : חוץ מנשבע וממיר ומקלל את חבירו בשם · של הקב"ה וטעמא מפרש בתמורה בפ"ק ואי קשיא הא דלעיל נמי נשבע הוא ואמאי פטר ליה ר' יוחנן משום לאו שאין בו מעשה בהדיא מוקמינא לה להא דקתני נשבע בדבר שאין בו מעשה לוקה בשבועה דלשעבר כגון אכלתי ולא אכל או לא אכלתי ואכל אבל באוכל ולא אכל לא לקי וטעמו מפרש בשבועות ובתמורה מקראי : קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה · לתרווייהו: לר"ש. דקשיא ליה התראת ספק תרי תנאי אליבא דר' יהודה : לר' יוחנן · דקשיא ליה לאו שאין בו מעשה : הא דידיה והא דרביה · לר' יהודה לאו שאין בו מעשה לוקין עליו והא דתניא אין לוקין עליו משום ר' יוסי הגלילי אמרה : לוקה ואינו משלח · קסבר שלח מעיקרא משמע לא תקח האם אלא שלחנה קודם לקיחה ואע"ג דכתיב בתר לא תקח לאו למימרא דאם לקחת שלח וניהוי לאו שניתק לעשה אלא לאו שקדמו עשה הוא : וחכ"א כו'. קסברי שלח אחר לא תקח משמע כדכתיב והוה ליה ניתק לעשה ואם לקחת שלח : זה הכלל כל מצות לא תעשה כו' · אין לוקין עליה אלא יקיים העשה ויפטר : א"ר יוחנן אנו אין לנו כו' · כלומר משלח ואינו לוקה הא לא שלח לוקה ורבי יוחנן ביטלו ולא ביטלו אית ליה ומשמע ליה משלח דקתני משלח לכשירצה ואינו לוקה ואימתי הוא לוקה כשיהרגנה ויבטל את העשה בידים והיינו דקאמר אנו אין לנו כו' כלומר אע"ג דקתני מתני' זה הכלל כו' דמשמע כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה שוות לזו אנו אין לנו בכולן שוה לזו שיהא פטור המלקות תלוי בקיום העשה אלא בין קיים בין לא קיים פטור אלא זו ועוד אחרת דמשכחת בהו דלקי על ידי ביטול העשה דאילו · בכולהו לא משכחת ביטלו אלא בהני תרי : מחזיר ואינו לוקה · אף כאן תלה פטורו של מלקות בקיום העשה : הניחא למאן דתני · לא קיימו לוקה משכחת ביה מלקות בלא קיימו : אלא למאן דתני ביטלו · לוקה היכי משכחת לה : הניחא בשילוח הקן משכחת לה · ביטלו כששחטה אלא הכא היכי משכחת לה : בדרבה מיניה · מיתה ואין בו מלקות : כל כמיניה · בתמיה וכי כל הימנו שהתקדש על ידי קבלתו : הניחא למאן דאמר כו' · פלוגתא היא במסכת גיטין בהשולח גט (דף לה:) : על דעת רבים · שמצא בה עון (ג) שאסורה לו והדירה על דעת רבים ועל דעת בית דין : ותו ליכא · מצות לא תעשה שיש בה קום עשה דלילקי עלה : משכון · משכחת לה ביטלו ששרפו : הרי משכונו של גר · ושרפו בחיי הגר ומת הגר ואין לו יורשין דליתא בתשלומין : התם

תוספות

אי דקטלה קם ליה בדרבה מיניה · ואם מתה א"כ לא בטלה איהו ואם תאמר דלמא מיירי דקטלה ומ"מ לא הוי קם ליה בדרבה מיניה דמיירי שהרגה בשוגג (ד) וי"ל דא"כ היינו כמו מתה מאליה *כיון דהרגה שלא במתכוין כך הקשה מהר"ח ותירץ :

כגון שהדירה ברבים · פי' הקונט' שמצא לה עון שאסורה לו והדירה ולא נראה דא"כ אינו מצוה לקיימה אלא נראה שהדירה בלא שום עון ושפיר חל עליה כגון דאמר קונם תשמישך עלי כדאיתא בנדרים (דף *פא:) : והא איכא העבט · תעביטנו לא תבוא אל ביתו השב תשיב לו ומשכחת לה כו' · וא"ת והא הוי עשה שקדמו לאו דהשבת העבוט שייך קודם שיעבור לילך אל ביתו לעבוט עבוטו דבמשכנו ברשות שייך השבת העבוט *וי"ל דדרשינן בפרק אלו מציאות (ב"מ לא:) מיתורא דהשב תשיב דקאי למשכנו שלא ברשות א"כ על כרחך שייך עשה דהשב תשיב לו לאחר שעבר כדאמרינן לעיל אם אינו ענין לפניו תנהו ענין לאחריו : התם איתא בתשלומין · כששרפו וחייב ממון הלכך לא משכחת ביה בטלו דכל אימת דיש לו ממון לא ילקה ויש ספרים דגרסי ואינו לוקה ומשלם כלומר הכא על כרחך אינו לוקה הואיל ומיפטר בתשלומין אבל ליכא לפרושי דתרתי לא עבדינן ליה מלקות וממון משום כדי רשעתו והלכך משלם ואינו לוקה דזה אינו חדא דא"כ אדרבה יש לנו לומר ילקה ולא ישלם דבפ' אלו נערות (כתובות דף לב:) אמר ר' יוחנן דהיכא שמצינו ממון ומלקות מילקא לקי ממונא לא משלם ועוד דא"כ

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"י מהל' קרבן פסח הל' י ופי"ח מהל' פסולי המוקדשים הלכה ט :
כז ב מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הלכה א [וברב אלפס שבועות סוף פ"ד דף שג.] :
כח ג מיי' שם הלכה ב [וברב אלפס שם] :
כט ד מיי' פי"ג מהל' שחיטה הלכה א סמג עשין סה טוש"ע י"ד סי' רצב סעיף ז :
נ"ל דף עו:
ל ה מיי' פ"א מהל' נערה הלכה ז ועיין בכ"מ בפט"ז מהלכות סנהדרין הל' ד :
[עיין מהר"ם]
לא ו מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' ח סמג לאוין רמ טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף כג :
לב ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף כא :
לג ח מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הל' יב ופי"ח הלכה ב ופ"ג מהל' גניבה הל' א ופ"א מהל' נערה הלכה יא ופ"ו מהל' תרומות הלכה ו ופ"ד מהל' חובל הל' ט עור ח"מ סי' שנ :
וממיר . יעב"ץ

מסורת הש"ס

[חולין פא.] לעיל ד: פסחים פד. סנהדרין סג. חולין פג: [לא.] קמא. תמורה ד: שבועות ג: יבמות קא. [חולין פז: נה.] תמורה ג: שבועות כא. תוספתא מכות פ"ד חולין קמא. [לקמן יז.] [לעיל טו. תמורה ה.] [לעיל טו. חולין קמא.] [גי' רבא יעב"ץ] גיטין לה: [גיטין לו. בכורות מו. ערכין כג.] [לפנינו בקרא את העבוט]

רבינו חננאל

ותרווייהו אליבא דר' יהודה דתניא ולא תותירו ממנו עד בקר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דברי ר' יהודה. ר' יוחנן דייק הכי טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקה אלמא התראת ספק שמה התראה . וריש לקיש דייק לאו שאין בו מעשה לוקין עליו . ואקשינן לריש לקיש והא התראת ספק היא שמתרין בו לא תותירו ויתכן שלא יותיר ואם יותיר ישרפנו ולמה אמר טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב חייב. ופריק ריש לקיש דאמר (באידך דלא כר') [כאידך תנא דר'] יהודה דתנינן בענין מי שגירש אשתו ולא שהתה ג' חדשים וניסת וילדה ואין ידוע אם בן ט' לראשון אם בן ז' לאחרון ועמד זה הילוד והכה זה וחזר והכה זה קילל זה וחזר וקילל זה כו' ר' יהודה אומר בבת אחת חייב שאחד מהן אביו. בזה אחר זה פטור שמפני כשמתרין בו כך אומרים לו אל תכה זה שאם תחזיר ותכה האחר תתחייב נמצאת התראה זו בספק שיתכן שלא יכה ושלא יקלל האחר ולא יתחייב וכל כי האי גוונא בהתראת ספק פטור . ואקשינן ולר' יוחנן לאו דנותר לאו שאין בו מעשה הוא אמאי תני ר' יהודה טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב חייב . ופריק ר' יוחנן דאמר כי האי דאמר ר' יהודה משום ר' יוסי הגלילי כל לא תעשה שבתורה יש בו מעשה לוקין עליו אין בו מעשה אין לוקין חוץ מן הנשבע ומימר והמקלל את חברו בשם . אי הכי קשיא דר' יהודה אדר' יהודה הכא תני טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקה מכלל דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו והדר תני כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו . ופרקינן הא דידיה לוקין עליו. הא דר' יוסי הגלילי רביה דאמר אין לוקין עליו . וכן פריק ריש לקיש בהתראת ספק תרי תנאי ואליבא דר' יהודה . תנן התם במסכת שחיטת חולין הנוטל אם על הבנים ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח וחכ"א משלח ואינו לוקה . זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה . א"ר יוחנן אנו אין לנו אלא זאת ועוד אחרת . נפק ר' אלעזר דק ואשכח הא דתנן אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר . ואמרינן הניחא למאן דתני קיימו ולא קיימו נמצא אונס שגירש שוה לנוטל אם על הבנים . אלא למאן דתני ביטלו ולא ביטלו בשלמא גבי שילוח הקן משכחת לה ביטלו כגון דשחטה לאם אלא גבי אונס היכי משכחת לה דביטלו אי קטלה לאיתתיה קם ליה (והשאר חסר) :

הגהות הב"ח

(א) גמרא א"ר יוחנן אומר היה ר' יהודה משום רבי יוסי הגלילי : (ב) שם א"ר יוחנן אנו אין לנו : (ג) רש"י ד"ה על דעת רבים שמצא בה עון. נ"ב דבלא עון לא מצי להדירה דהא משועבד לה : (ד) תוס' ד"ה אי דקטלה וכו' שהרגה בשוגג. נ"ב פי' ודלמא ס"ל חייבי מיתות שוגגין חייבין מלקות עיין פ' אלו נערות סוף דף ל"ד :

גליון הש"ס

גמ' אי דקטלה קם ליה בדרבה מיניה. קשה לי הא משכחת דהיתה טריפה דאינו חייב מיתה ומכל מקום בפשוטו שיה החיוב עליו דלא יוכל לשלחה והעשה דלו תהיה לאשה וצ"ע : תוס' ד"ה אי וכו' כיון דהרגה שלא במתכוין . קשה לי דמ"מ משכחת במזיד ולא אתרו ביה :

התם גברא בר תשלומין הוא ושיעבודא דגר הוא דקא פקע והא איכא פאה דרחמנא אמר °לא תכלה פאת וגו' לעני ולגר תעזוב אותם וגו' (א) דמשכחת לה בקיימו ולא קיימו ביטלו ולא ביטלו *דתנן *מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרין לא הפריש מן העומרין מפריש מן הכרי עד שלא מירח מירחו מעשר ונותן לו כדרבי ישמעאל דאמר [א]אף מפריש מן העיסה ולר' ישמעאל נמי משכחת לה דאכל עיסה [ב]אלא זאת ועוד אחרת אהא אבל אונס לא דהיכא אמרינן על דעת רבים אין לו הפרה לדבר הרשות [ג]אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי הא *דההוא מקרי דרדקי דהוה פשע בינוקי אדריה רב אחא ואהדריה רבינא דלא אשתכח דדייק כוותיה: והאוכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים וכו': אמר רב יהודה [ד]האי מאן דאכל ביניתא דבי כרבא מלקינן ליה משום °שרץ השורץ על הארץ ההוא דאכל ביניתא דבי כרבא ונגדיה רב יהודה *אמר אביי °[ה]אכל פוטיתא לוקה ארבעה נמלה לוקה חמש משום שרץ השורץ על הארץ [ו]צרעה לוקה שש משום °שרץ העוף אמר רב אחאי [ז]המשהה את נקביו עובר משום °לא תשקצו אמר רב ביבי בר אביי [ח]האי מאן דשתי בקרנא דאומנא קא עבר משום לא תשקצו אמר *רבא בר רב הונא [ט]ריסק תשעה נמלים והביא אחד חי והשלימן לכזית לוקה ו' ה' משום בריה ואחד משום כזית נבילה *רבא א"ר יוחנן אפילו שנים והוא רב יוסף אמר *אפילו אחד והוא ולא פליגי הא ברברבי והא בזוטרי: אכל טבל ומעשר ראשון כו': אמר רב [י]אכל טבל של מעשר עני לוקה כמאן כי האי תנא דתניא *אמר ר' יוסי יכול לא יהא חייב אלא על הטבל שלא הורם ממנו כל עיקר הורם ממנו תרומה גדולה ולא הורם ממנו מעשר ראשון מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפי' מעשר עני מנין ת"ל °לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ולהלן הוא אומר °ואכלו בשעריך ושבעו מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני ואמר רחמנא לא תוכל *אמר רב יוסף כתנאי *ר"א אומר אין צריך לקרות את השם על מעשר עני של דמאי וחכ"א קורא

(ויקרא כג; דברים יד; ויקרא כ; דברים יב; שם כו)

רש"י

התם גברא בר תשלומין הוא · כששרפו ולא נתחייב מלקות בביטול זה והאי דלא משלם משום דשיעבודא דגר קא פקע לאחר זמן: תעזוב אותם · וקא סבר תעזוב לאחר עבירת הלאו משמע לא תכלה ואם כליתה תעזוב אותם: משכחת לה בביטלו. כגון שטחן את החטין דתו לית ליה לקיומיה לעשה שהרי קמח בשיטי כדתניא דבעוקן חטה היא מחייבו ליתנה אבל אם טחנן לא: מירחו · ונתחייב במעשר מעשר תחלה את הכרי ואחר כך נותן לו הפאה שלא להפסיד את העני שהלקט והשכחה והפאה פטורין מן המעשר וזה הביאן לידי חיוב: אבל לדבר מצוה · כגון הכא דכל ימיו בעמוד והחזיר קאי יש לו הפרה: דהוה פשע ביתוקי · מכה אותם יותר מדאי: אדריה רב אחא · שלא ילמד עוד תינוקות: ביניתא דבי כרבא · תולעת הנמצאת בכרוב שקורין ליי"א: אכל פוטיתא · בלע שרץ המים: לוקה ארבעה · שני לאוין כתובין בשרץ המים אחד בתורת כהנים (יא) ואחד במשנה תורה (יד) ושני לאוין כתובין בשרץ סתם (*ולא) תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם ומשמע בין שרץ המים בין שרץ הארץ הרי ד': נמלה · בלע נמלה חיה הואיל ובריה שלימה היא אכילתה בכל שהוא ולוקה חמש שני לאוין הכתובין בשרץ סתם כמו שפירשתי ושלשה לאוין הכתובין בשרץ הארץ בתורת כהנים: צרעה לוקה שש · חמש משום שרץ הארץ ואחד משום שרץ העוף דכתיב במשנה תורה (יד) וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו אבל לא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף וגו' הכתוב בפרשת קדושים תהיו איטו מן המנין דלאו בשרץ כתיב ואע"ג דכתיב ביה אשר תרמש האדמה לשון בריות גדולות הוא ושרץ לשון קטנה ונמוכה שנגררת בהלוכה בקושי ונראית כרוחשת: בקרנא דאומנא · מקיזי דם בקרן במציצה: ריסק · מיעך וכיתת וביטלן מתורת בריה: משום כזית נבלה · שכשבולעו הוא מת ומצטרף לכזית נבלה: אפילו שנים · מרוסקין והוא אם גדולים הן להיות כזית בין שלשתם כדמפרש והויל ולא פליגי: טבל של מעשר עני · שהופרשו כל מעשרותיו חוץ מזה לוקה ואע"ג דמעשר עני אין בו קדושה שהרי לזרים נאכל ובכל מקום אפ"ה טביל: מה להלן מעשר עני · דכתיב לגר ליתום ולאלמנה ובעניינא דשנה השלישית אף בשעריך האמור כאן יש ללמוד ממנו מעשר עני וה"ק לא תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר בתוכו שכתב בו בשעריך: אין צריך לקרות את השם · [דאמרינן] (סוטה דף מח·) דיוחנן כה"ג שלח בכל גבול ישראל וראה את עמי הארץ חשודין על המעשרות חוץ מתרומה גדולה אמר להן לישראל בניי כשם שהתרומה במיתה כך הטבל במיתה עמד ותיקן הלוקח מעם הארץ יפריש כל המעשרות ומעכבן לעצמו ואוכל מעשר ראשון שהרי מותר לזרים ומעשר שני אוכלו בירושלים ואם שנת מעשר עני היא נחלקו ר' אליעזר וחכמים וקאמר ר' אליעזר דלא מיבעי אפרושי מספק דלא צריך אלא אפילו לקרות עליו את השם ולומר מעשר עני של כרי זה יהא בצפונו או בדרומו נמי לא צריך: ורבנן קורא

תוספות

דא"כ מאי פריך והרי משכוע של גר ומת הגר ומשני התם גברא בר תשלומין ושיעבודא דגר פקע ומאי שנא הא כיון דלא משלם א"כ ביטלו ולילקי וליכא נמי שתי רשעיות לכן נ"ל כדפירשתי כיון דגברא בר תשלומין וכל אימת דמשלם לא לקי הלכך לא משכחת ליה ביטלו אבל קשה לר"ל מיהא משכחת שפיר קיימו ולא קיימו כשב"ד הזהירו להחזיר והומר שלא יחזיר ונראה למורי דודאי הכי נמי דמשכחת לה לר"ל אבל לרבי יוחנן דאמר זאת ועוד אחרת ותו לא הוא דאמר לטעמיה ביטלו ולא ביטלו אבל לר"ל משכחת לה שפיר *בהדירה (ב) והשבת העבוט אבל קשה דמשמע דמקשה פריך שפיר *וקיימו נקט אגב גררא: **ביניתא** דבי כרבא · פי' הקונט' תולעת הנמצאת בכרוב ונקר' ליי"א וקשה דמאי קמ"ל פשיטא דשרץ גמור הוא ופר"ת ביניתא כמו דג קטן הנמצא במחרישה* וקמ"ל דאע"ג (ג) דנמצא במים היה מותר לפי שיש לו קשקשים אפ"ה לוקה אע"ג דאי הוי במים טהור: **ריסק** ט' נמלים ואחד חי · פי' שלם אבל ודאי הוה מת דאי ר"ל חי ממש א"כ היאך משלים לכזית נבילות וא"ת ול"ל שיהא שלם בכזית ממנו לילקי משום לאו דשרצים דלכך אתא אכילה דשרצים לומר דאי איכא כזית הרבה ואכל חד(ד)זית חייב דליכא למימר דהתא לומר · דבעינן דאית ביה כזית ולעולם בעינן שיהא שלם דהא ליתא דנמלה כל שהוא חייב א"כ על כרחך אכילה אתא למידרש היכא דאיכא ה' זיתים או ד' ואכל חד(ה) מינייהו דחייב וי"ל לכך נקט אחד שלם דאיכא לאוי דשרצים דלא נכתבו בלשון אכילה ומאותם לא ילקה עד שיאכל הבריה שלימה אבל ודאי היכא דכתיב ביה לאו בלשון אכילה לקי אף כשהבריה אינה שלימה אבל קשה היכא ילטרף אותו שלם לכזית נבילות והלא אין איסור נבלה חל עליו דה"נ אמר במס' מעילה פרק קדשי מזבח (דף טז· ושם) דאין איסור נבילה חל על איסור (נבלת) בהמה טמאה וי"ל דהכא אתיא כמאן דאית ליה איסור חל על איסור דאיכא מאן דאמר התם דלאכילה נמי מצטרפין ללקות משום נבלה טמאה וטהורה ואע"ג שאין (ו) איסור כולל ולא איסור מוסיף והטעם משום דמצינו דאיסור נבלה חל על איסור דחלב ואפילו למאן דלית ליה איסור חל על איסור כלל אמרינן נמי דטמאים מצטרפין מהאי טעמא [וע"ע תוס' חולין נו: ד"ה ור' יהודה]:

ואפילו שנים והוא · וא"ת ומאי חידוש הוא בשנים יותר מבעשר כיון דבשנים [והוא] איכא כזית וי"ל דקמ"ל רבותא טפי דכיון דעתה כשהוא חי שלם משלימו לכזית אע"פ שאם היה מרוסק כמו האחר לא היה משלימו לכזית אבל בט' נמלים דאיכא שגי אפילו נתרסקו כולם היה משלים שיש מהם הרבה:

ולא פליגי הא ברברבי הא בזוטרי · פי' ברברבי אחד והוא ולא ידענא (ז) כיון דנחית להכי לימא בחד לבד לוקה שש משום בריה ומשום כזית נבלה ושמא לא שכיח דבחד איכא כזית:

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"א מהל' מתנות עניים הל' ג סמג לאוין רפד:

לה ב מיי' שם הל' ג והלכה ס:

לו ג מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ח סמג לאוין רמה טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף כא:

[צ"ל כגון הדירה מהרש"א]

גירסת רש"א שפיר לתרוייהו כו'

לז ד מיי' פ"ב מהל' מאכלות אסורות הל' ד סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' פד סעיף ו:

[וכ"כ הערוך בערך ביניתא בשם השאלתות ודע דבשאלתות שלפנינו לא מצאתי]

לח ה מיי' שם הל' כג [וכרב אלפס חולין סוף פ"ג וביאור ארוך בזה דף רפב.]:

לט ו מיי' שם הל' כד:

מ ז מיי' שם פי"ז הל' לא ופ"ד מהל' דעות הל' א סמג לאוין קמח טוש"ע א"ח סי' גג סעיף ג בהג"ה וסי' ג סעיף יז [וכרב אלפס ברכות פרק ג דף טז:]:

מא ח מיי' שם הל' כט סמג שם טוש"ע י"ד סי' קטז סעיף ו [וכרב אלפס שם]:

מב ט מיי' פ"ב מהל' מאכלות אסורות הלכה כב:

מג י מיי' שם פ"י הל' כ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומשכחת לה: (ב) תוס' ד"ה (בע"א)התם וכו' בהדירה וגזלה והשבת העבוט אבל קשה דמשמע דמקשה פריך אף לר"ל מדנקט קיימו ולא קיימו וי"ל דלא פריך אלא לר' יוחנן אבל לר"ל אתא שפיר וקיימו נקט אגב גררא כצ"ל: (ג) ד"ה ביניתא וכו' דאף על גב דהיכא דנמצא במים וכו' דאי הוה במים הוה טהור: (ד) ד"ה ריסק וכו' חד כזית חייב וכו' דהא ליתא דכיון דנמלה: (ה) בא"ד ואכל חד כזית מינייהו וכו' אחד שלם משום דאיכא: (ו) בא"ד ואע"ג שאין בו לא איסור כולל: (ז) ד"ה ולא וכו' דכיון דנחית:

גליון הש"ס

גמ' אכל פוטיתא. עיין מ"ק דף ב ע"ב תוס' ד"ה חייב: רש"י ד"ה משום כזית נבילה שכשבולעו הוא מת. עיין חולין דף קב ע"ב ברש"י ד"ה בחיי' ואולי י"ל דנמלה זוטרא חיותיה ומת בשעת הבליעה אבל צפור אלים חיותיה:

מסורת הש"ס

ב"ק צד. סנהדרין פח. תמורה ו.

גיטין לו. [בכורות מו.]

[נ"ל אגן]

פסחים כד. עירובין כח.

[נ"א רבה]

[נ"ל רבה] [בדפוסי' הגי' רב יוסף אמר ר' יוחנן]

יבמות פו.

[נדרים פד. ע"ש] נדרים פד דמאי פ"ד מ"ג

*קורא את השם ואינו צריך להפריש מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר ודאי טובלו ומר סבר ודאי אינו טובלו אמר ליה אביי אי הכי אדמיפלגי בספיקו ליפלגו בודאי אלא דכולי עלמא ודאי טובלו והכא בהא קא מיפלגי מר סבר לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני של דמאי כיון דממונא הוא אפרושי מפריש ורבנן סברי כיון [א] דטריחא ליה מילתא ג לא מפריש: כמה יאכל מן הטבל וכו': אמר רב ביבי אמר רבי שמעון בן לקיש מחלוקת בחטה אבל בקמח דברי הכל כזית ורבי ירמיה אמר רבי שמעון בן לקיש כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו תנן אמר להם ר' שמעון אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב אמרו לו מפני שהיא כברייתה אמר להן אף חטה אחת כברייתה חטה אין קמח לא לדבריהם קאמר להו לדידי אפילו קמח נמי אלא לדידכו אודו לי מיהת דחטה אחת כברייתה ורבנן ג בריית נשמה חשובה חטה לא חשובה תניא כותיה דרבי ירמיה *רבי שמעון אומר כל שהוא למכות לא אמרו כזית אלא לענין קרבן: **מתני'** האוכל בכורים עד שלא קרא עליהם ד קדשי קדשים חוץ לקלעים ה קדשים קלים ו ומעשר שני חוץ לחומה ז השובר את העצם בפסח הטהור ה"ז לוקה ארבעים אבל *המותיר ח בטהור ט והשובר בטמא אינו לוקה ארבעים *הנוטל אם על הבנים *רבי יהודה אומר לוקה ואינו משלח וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה כ זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה: **גמ'** אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי רבי עקיבא סתימתאה אבל חכמים אומרים *ל בכורים הנחה מעכבת בהן קריאה אין מעכבת בהן ולימא זו דברי רבי שמעון סתימתאה הא קא משמע לן דרבי עקיבא כרבי שמעון סבירא ליה מאי ר' שמעון *דתניא °ותרומת ידך אלו בכורים אמר רבי שמעון מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן חוץ לחומה קל וחומר ממעשר הקל ומה מעשר הקל אוכלן חוץ לחומה לוקה בכורים לא כל שכן הא לא בא הכתוב אלא לאוכל מבכורים עד שלא קרא עליהן שהוא לוקה °ונדבותיך זו תודה ושלמים אמר רבי שמעון מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן חוץ לחומה קל וחומר ממעשר הא לא בא הכתוב אלא מ לאוכל בתודה ובשלמים לפני זריקה שהוא לוקה °ובכורות זה הבכור אמר ר' שמעון מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן חוץ לחומה ק"ו ממעשר אם לפני זריקה ק"ו מתודה ושלמים הא לא בא הכתוב אלא נ לאוכל מן הבכור אפי' לאחר זריקה שהוא לוקה °בקרך וצאנך זו חטאת ואשם אמר רבי שמעון מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן חוץ לחומה קל וחומר ממעשר אם לפני זריקה קל וחומר מתודה ושלמים אם לאחר זריקה קל וחומר מבכור הא לא בא הכתוב אלא ס לאוכל מחטאת ואשם אפילו לאחר זריקה חוץ לקלעים שהוא לוקה °נדריך זו עולה אמר ר"ש מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן חוץ לחומה ק"ו ממעשר אם לפני זריקה קל וחומר מתודה ושלמים אם לאחר זריקה ק"ו מבכור אם חוץ לקלעים קל וחומר מחטאת ואשם הא לא בא הכתוב אלא

תורה אור: דברים יב · שם · שם · שם · שם

קורא ואין צריך להפריש · דכיון שקרא עליו שם יצא הכרי מתורת טבל ושאר המעשרות הוא צריך להפריש על כרחך לפי שצריך להפריש ממעשר ראשון תרומת מעשר וליתנה לכהן שהיא במיתה לזרים ומעשר שני צריך להעלותו לירושלים ולאכלו: רבנן סברי ודאי טביל · לפיכך ספיקו צריך להוציאו מידי ספק טבל: לא נחשדו · דממונא הוא אין בו איסור אכילה אלא גזל עניים ואיהו לגזל עניים לא חייש: אפרושי מפריש ליה · לאפקועי מיניה גהי דמעשר ראשון לא מפריש דסבר אי מפריסנא ליה בעינא לאפרושי תרומת מעשר מיניה שהוא במיתה ונותנה לכהן ומעשר שני נמי אי מפרישנא ליה בעינן אסוקיה ומיכליה בירושלים: מחלוקת בחטה · שהיא כברייתה: כך מחלוקת בזו · דקסבר ר' שמעון בכל האיסורין כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן על שגגת כרת והלכה למשה מסיני היא: **מתני'** עד שלא קרא עליהן · ארמי אובד וגו' ובגמרא יליף היכן הוזהר: קדשי קדשים חוץ לקלעים · או שאכל קדשי קדשים בזמן משכן חוץ לקלעים ובגמרא מפרש היכן מוזהר: קדשים קלים · חוץ לחומה אזהרתיה מלא תוכל לאכול בשעריך וגו' וכן מעשר שני ובגמרא פריך מעשר שני (א) תנא ליה לעיל מעשר שני והקדש שלא נפדו והיינו שאכלו חוץ לחומה בלא פדיון: המותיר בטהור אינו לוקה · כדאמר לעיל בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה כו': השובר · עצם בטמא כדאמרינן בפסחים (דף פג·) ועצם לא תשברו בו בכשר ולא בפסול: לוקה ואינו משלח · קסבר שלח מעיקרא משמע ואין כאן לאו שניתק לעשה דאע"ג דכתיב שלח תשלח אחר לא תקח לאו למימרא דאם לקחת שלח אלא לא תקח אלא שלחנה קודם לקיחה: וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה · קסברי שלח אחר לקיחה משמע ולאו שניתק לעשה הוא: **גמ'** זו דברי ר' עקיבא · מתניתין דקתני בכורים קרייה מעכבא בהו ר' עקיבא היא שהיה רגיל רבי לסתום דבריו במשנה בכתם בכמה מקומות והכי שמיע ליה לר' יוחנן דאית ליה לר' עקיבא קרייה מעכב' בכורים: הנחה · לפני המזבח מעכבת בהן דשנה בה קרא (דברים כו) והניחו לפני וגו' (שם) והנחתו לפני וגו': ולימא זו דברי ר' שמעון · דהוי ליה לאיתויי סייעתא למילתיה *ממתניתין דלקמן דשמעינן לר' שמעון בה דאית ליה כי מתניתין דקרייה מעכבא בהו: מאי ר' שמעון · היכא שמעינא ליה דאמר הכי: ותרומת ידך · סיפיה דהאי קרא הוא לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבותיך ותרומת ידך ודריש ר' שמעון לקרא מסיפיה לרישיה דאי הוה דריש ליה מרישיה לסיפיה לא מדרים ליה כי האי גוונא ולקמיה מפרשינא ליה: תרומת ידך אלו בכורים · דכתיב (דברים כו) ולקח הכהן הטנא מידך: אם לאוכל · בכורים חוץ לחומה לאסור כדמשמע קרא לא תוכל לאכול בשעריך וגו': קל וחומר ממעשר הקל · שהרי כתיב בתחלת המקרא מעשר דגנך ולקמיה מפרש מאי חומר דבכורים ממעשר: עד שלא קרא עליהן · ארמי אובד אבי דאם אינו ענין חוץ לחומה תנהו ענין לאיסור אחר הראוי להם: לפני זריקה שהוא לוקה · דאם אינו ענין חוץ לחומה תנהו ענין לכך שזהו איסור החמור שאתה יכול לתתו לענין לאו שאין בו אזהרה מפורשת במקום אחר אלא עשה בלבד (שם יב) ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל: קל וחומר מתודה ושלמים · ולקמיה מפרש מאי חומריה דבכור מתודה ושלמים: אפילו לאחר זריקה שהוא לוקה · אם זר הוא שאין הבכור נאכל אלא לכהנים וזו היא אזהרתו ובמקום אחר עשה הוא דאשכחן בה אך בכור שור וגו' ובשרם יהיה לך וגו' (במדבר יח): אם לאוכל לאחר זריקה. והוא זר קל וחומר מבכור ולקמיה מפרש מאי חומרא דחטאת מבכור: חוץ לקלעים · ואזהרת עשה מליט בה במקום אחר (ויקרא ו) במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד:
לאוכל

ורבנן בריית נשמה חשובה חטה לא חשובה · תימה דבפ"ק גיד הנשה (חולין דף צו· ולט: ושם) אמרינן שאני גיד דבריה הוא ולא בטיל ואע"ג דלית ביה נשמה וי"ל דהכי קאמר שאני גיד דבריה הוא וכיון דאתיא מבריית נשמה שפיר הויא בריה ולא כראה דהא נבלה דקא אתי מבריית נשמה ואעפ"כ לא הוית בריה אלא על כרחך הטעם תלוי דכל שאובד שמו כשנחתך הוי בריה וניחא מנבילה שאינו אובדת שמה שלפעמים אף כשנחתכה קורין אותה נבילה ולכך לא הוי בריה אבל גיד אובד שמו על ידי שנחתך אבל ק"ק לי *מאי קאמר הכא בריית נשמה חשיבא ליה *לימא דלדבריו דר"ש (ב) אמרי לדידן אפילו נמי אית ביה נשמה לא הוי בריה אלא לדידך דבריה הוא אודי לי מיהא דכיון דליכא נשמה דבטלה:
דלמאי

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ט מהל' מעשר הלכה ג:

מה ב מיי' שם הל' א:

מו ג מיי' פי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' [illegible] לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' ק סעיף א:

מז ד ה מיי' פי"א מהל' מעשה קרבנות הל' ה סמג לאוין שכה:

מח ו מיי' פ"ב מהל' מעשר שני הל' ה סמג לאוין רסד:

[וע"ע בתוס' הניך ע. סד"ה מ"ט דרבנן]

רס"א וי"ל

מט ז מיי' פי"י מהל' קרבן פסח הל' א סמג לאוין שכו:

נ ח מיי' שם הל' יא:

נא ט מיי' שם הל' א:

נב י מיי' פי"ג מהל' שחיטה הל' א סמג לאוין רסה טוש"ע י"ד סי' רצב סעיף ו:

נג כ מיי' שם הל' ב ופט"ז מהל' סנהדרין הל' ד ופי"ח הל' ב ופ"א מהל' נערה הלכה ז ופ"א מהל' מתנות עניים הל' ג:

[חולין קמא. לעיל טו:]

[עי' בתוספתא פ"ד]

נד ל מיי' פ"ג מהל' בכורים הל' ג והל' ד סמג לאוין רס:

נה מ מיי' פי"א מהל' מעשה קרבנות הל' ד סמג לאוין שכד:

נו נ מיי' פ"א מהלכות בכורות הל' טו סמג לאוין במ:

נז ס מיי' פי"א מהל' מעשה קרבנות הל' ה סמג לאוין שכה:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה קדשים וכו' מעשר שני הא תנא: (ב) תוס' ד"ה ורבנן וכו' לדבריו דר"ש קא אמרי וכו' אודי לן מיהא:

הגהות הגר"א
[א] נמ' דטריחא. נ"ב דסגיא:

מסורת הש"ס

[פסחים] ד. שבועות כה: כה. מעילה יח.

שבועות ג: פסחים פג. פד.

לקמן יח:

חולין קכ: פסחים לו: [יבמות עג: מעילה טו:]

אלא *לאוכל מן העולה לאחר זריקה אפילו בפנים שהוא לוקה אמר רבא דילידא אימיה כר"ש תיליד ואי לא לא תיליד ואע"ג דאית להו פירכא מאי חומרא דבכורים ממעשר שכן [ב]אסורים לזרים אדרבה מעשר חמור שכן [ג]אסור לאונן ומאי חומרא דתודה ושלמים ממעשר שכן טעונין מתן דמים ואימורין לגבי מזבח אדרבה מעשר חמור שכן [ד]טעונין כסף צורה ומאי חומרא דבכור מתודה ושלמים שכן קדושתו מרחם אדרבה תודה ושלמים חמורים שכן טעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק ומאי חומרא דחטאת ואשם מבכור שכן קדשי קדשים אדרבה בכור חמור שכן קדושתו מרחם ומאי חומרא דעולה מחטאת ואשם שכן כליל אדרבה חטאת ואשם חמירי שכן מכפרי וכולהו חמירי מעולה דאית בהו שתי אכילות אלא מאי דילידא אימיה כרבי שמעון דלמאי דסבירא ליה לדידיה מסרס ליה לקרא ודריש ליה וכי מזהירין מן הדין הא *אפילו למאן דאמר עונשין מן הדין אין מזהירין מן הדין איסורא בעלמא והאמר רבא זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה לרבי שמעון לוקה חמש חמשה איסורין הוו והא אנן תנן אלו הן הלוקין

אלא

לאוכל עולה · אפי' לאחר זריקה ואפי' כהן שהוא לוקה ואזהרת עשה אשכחן בה בעלמא (ויקרא א) וערכו בני אהרן וגו' כליל היא ולא לאכילה: דילידא אימיה כר' שמעון תיליד · כל שאמו יולדת תבקש רחמים יהי רצון שיהא כר' שמעון: ואע"ג דאית ביה פירכא · למילתיה כדמשכח פירכא בכולהו ואזיל: בכורים · מותרים לאונן לר' שמעון ביבמות בפרק הערל (דף עג:): אונן · יום מיתת מתו: טעון כסף צורה · לפדיונו דכתיב (דברים יד) וצרת הכסף בידך דבר שיש עליו צורה: בכור אינו טעון לא סמיכה ולא נסכים · כדתנן במנחות בפ' שתי מדות (דף צא·). אלא מאי היא דילידא אימיה כו' · הואיל ואית פירכא למילתיה מהו שבחו: דלמאי דסבירא ליה מסרס לקרא ודריש ליה · לפי דעתו שהחומרים שהוא מולא באותו שהוא מולא חמורים נראין לו חומר סרס את המקרא לדורשו בהפך למנות איסורין שמלא שאם דרשו כסדרו לא היה יכול ללמוד ממנו האיסורין הללו בכל אחד ואחד שאם דרש תחלה ובכורות זה הבכור וכי מה בא ללמדנו אם לאוכלו חוץ לחומה ק"ו ממעשר אם לאוכל לפני זריקה ק"ו מתודה ושלמים אין זה נכון שעדיין לא מלאו בתודה ושלמים ועל כרחו היה צריך לומר הא לא בא הכתוב אלא לאוכל מן הבכור לפני זריקה שהוא לוקה ומעתה אין לו אזהרה לאוכל ממנו לאחר זריקה והוא זר וכן בכולן זה אחר זה: וכי מזהירין מן הדין · דקאמר אם לאוכלו חוץ לחומה קל וחומר ממעשר כו' ותו אם לפני זריקה קל וחומר מתודה דלמא כולהו חוץ לחומה אתו ודקאמרת קל וחומר אין מזהירין מן הדין ואין כאן אם אינו ענין: ואפי' למאן דאמר כו' · דהא ר' יצחק דאית ליה באחותו בת אביו ובת אמו עונשין מן הדין וגבי אזהרה איכא קרא יתירא: איסורא בעלמא · האי דקא מייתי בכולהו אזהרה בק"ו לאיסורי בעלמא קאמר ולא למלקות: זר שאכל מן העולה כו' · דוקא זר קאמר ואע"ג דכהן לגבי עולה זר הוא הכא זר דוקא קאמר דאי כהן בצר ליה חד לאו דהא חמש דקאמר חד משום חוץ לחומה דאתי בקל וחומר ממעשר וחד משום לפני זריקה דאתי בקל וחומר מתודה ושלמים וחד משום זר גמור אפי' לאחר זריקה דאתי בקל וחומר מבכור וכ"ש לפני זריקה וחד משום אוכל חוץ לקלעים דאתי בקל וחומר מחטאת ואשם וחד משום אוכל עולה ואפילו כהן ובתוך הקלעים וכל שכן זר חוץ לקלעים וחוץ לחומה אלמא לוקה חמש: משום חמשה איסורים · קאמר ולא ללקות עליהן: והאנן תנן אלו הן הלוקין · וקתני בכורים ואוכל קדשי קדשים חוץ לקלעים:

קרא

דלמאי דסבירא ליה לדידיה מסרס ליה לקרא ודריש ליה · דאילו היה דורש המקרא כסדרו לא היה נפקא ליה מקרא כדדרים השתא כדפ"ה ואם תאמר אכתי אמאי משבח לר' שמעון בכך אדרבה קשה מנלן למדרש הכי ולסרוסי לקרא ויש לומר דשפיר קדרים דעל כרחך בכור לא אתא לקודם זריקה אע"פ שנכתב קודם לתודה (א) דמכל מקום אי להכי אתא ליסתיק מיניה וילפינן ליה שפיר מתודה שנכתב בסוף כך נראה למשי"ח וכדפירש בתוספות דעל כרחך תודה אתיא לקודם זריקה דאיסורא אחרינא ליכא לאוקמא בה דליכא לאוקמי (ב) *(בה) אחר זריקה דשרי לזרים והלכך ליכא למימר דמוקמינן בכור שנכתב קודם לפני זריקה דאתי בקל וחומר מתודה (ג) וכולהו דמסתבר דהא מכל מקום על כרחך צריך לאוקמי תודה לפני זריקה אע"ג *דחד לד חמור הוא אלא עולה מכל מקום לא אתא אלא להכי כדפירש ואם כן סוף סוף משמע (ד) בבכור: **איסורא** בעלמא · איתא בכולהו (ה) הא דמרבה אזהרה לכל חד וחד והוי בדבר חדש היינו איסורא בעלמא אבל עיקרא דמלקות דכל חד וחד אתא חוץ לחומה ואתי ק"ו דר' שמעון ומגלה בכולהו איסור בכל חד וחד בחדש בבכורים עד שלא קורין ובתודה עד שלא זרק ואם תאמר ומנלן לר' שמעון לפרושי איסור חדש בהו הא צריכא למלקות חוץ לחומה ומאי קאמר בבכורים חוץ לחומה קל וחומר ממעשר אלא לא בא הכתוב אלא לאוכל עד שלא קרא עליהן הא שפיר איצטריך למלקות דחוץ לחומה וכן לכולהו ויש לומר דמסתברא ליה לר' שמעון דכל קרא אתא לשני דברים לאיתויי איסור חדש וגם לאיתויי נמי למלקות חוץ לחומה והכי קאמר אם ללמדו בבכורים איסור לחוץ לחומה הרי קל וחומר ממעשר אלא לאורויי איסור דעד שלא קרו וגם נמי אתו למלקות לחוץ לחומה והא דקתני בתודה ושלמים אלא לאוכל לפני זריקה לוקה לאו דוקא לוקה אלא איסור בעלמא וכולהו לוקה לאו דוקא ופריך והא אמר רבא זר שאכל מן העולה לפני זריקה כו' לר' שמעון לוקה חמש חד משום חוץ לחומה דאתי בקל וחומר ממעשר וחד משום לאו דלפני זריקה כו' אלמא דר' שמעון מלקות קאמר ולא איסורא ומשני מאי חמש חמש איסורי וליכא מלקות אלא באוכל חוץ לחומה גרידא והא אנן תנן אלו הן הלוקין פירש הקונטרס וקתני בכורים עד שלא קרא עליהן וקדשי קדשים חוץ לקלעים מה שהזכיר בקונטרס קדשי קדשים קשה דמזה לא מצי מידי כדפירש הקונטרס גופיה במסקנא לכ"כ נפרש דהש"ס לא פריך אלא מבכורים דמקדשי קדשים לא פריך הש"ס דהתם איכא אזהרה כמו שאפרש מבשר בשדה טרפה כדפי' הקונטרס בסמוך (ו) אבל מקדשים קלים לא פריך הש"ס דהתם עיקר מלקות איכא מפשטיה דקרא בלא שום ייתור מכדי כתיב והבאתם שמה לכתוב לא תוכל לאוכלם וקאי אקרא דלעיל שהם מפורשים בו הלכך לאוכל חוץ לחומה לקי לא (ז) בעי קרא שהרי כולן מפורשים בו ולכך לא הוי לאו שבכללות מהדר פרושי בכל חד למה לי שמע מינה ליחודי לאו לכל חד וחד כאילו כתוב בכל אחד פעם שניה לאו דחוץ לחומה וכיון דאינו ענין לו תנהו ענין לדבר אחר הלכך בכורים לאוכל עד שלא קרא עליהן אתא וכן לכל חד וחד למילתיה לדבר חדש ואם תאמר בכל הקדשים הכתובים בכאן דייך אם תתן הלאו ענין למלקות לפני זריקה בכולן חוץ מבכורים אע"ג דילפינן מקל וחומר אין מזהירין מן הדין דבשלמים ותודה ע"כ צריך לאוקמי קודם זריקה דלא שייך בהו איסור דבכורים ופרש"י אין הכי נמי דהא (ח) דפטרינן לכולהו איצטריך באוכל לפני זריקה והא דר' שמעון מפרש לבכור לאזהרה לאוכל אחר זריקה איסורא קאמר מחטאת ואשם דתני חוץ לקלעים לוקה הייטו משום בשר בשדה טרפה לא תאכלו הוא דנפקא כדלקמן ולוקה חמשה דאמר רבא חמש איסורי קאמר וצריך לומר הכא כדפרישית לעיל דרמינן ליה לר"ש דבכור אתי לאזהרה דאיסורא לאחר זריקה והא איצטריך ללקות לאוכל *[חוץ לחומה לפי] שאין עונשין מן הדין אלא משמע ליה דלאו דבכור ודכולהו אתו לשני דברים חדא לאיסור וחדא למלקות לפני זריקה ולכך אמר ר"ש דלאו דבכור לא הוצרך לאיסור לפני זריקה דמקל וחומר דתודה למדנו אלא איסור דלאחר זריקה וכן בחטאת ועולה ע"כ וטובא קשה דמנא ליה הא לר"ש דאזהרה דכל חדא אתו משום איסור ומלקות דהא אזהרה דבכורים לא אתי אלא למלקות בבכורים דעד שלא קרא ולשום איסור חדש לא אתי ותודה נמי לא אתי אלא למלקות דלפני זריקה ומנליה דאיך אתו בשביל איסור חדש דבכל חד אימא דלא אתי אלא משום מלקות דלפני זריקה גרידא ותו מאי קאמר בתודה ובכולהו אי לחוץ לחומה קל וחומר ממעשר היה לו לומר דמגופיה (ט) אתא דמאי למכתב לא תוכל לאוכלם דבשביל זה לא היה לו למהדר ולפרש ועוד קשה לגירסא דר"ש דאמר אלא לאוכל מבכור אחר זריקה שלוקה ואינו אלא איסור בעלמא ועוד קשה דכיון דהא דמרבינן איסורין (י) בעלמא הוא כדפירש

הקונטרס

נח א מיי' פי"א מהל' מעשה קרבנות הל' א סמג לאוין שכא:

נט ב מיי' פ"ג מהל' ביכורים הל' א:

ס ג מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' ה סמג לאוין רסד:

סא ד מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל' ט:

נ"ל בה וכ"א ברש"א

בירשת רש"א דייחד הוא אלא עולה וא"כ סוף סוף כו'

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דלמאי וכו' קודם לתודה דאי להכי כצ"ל ותיבת דמכל מקום נמחק: (ב) בא"ד דליכא לאוקמיה לאחר זריקה דהא שרי לזרים כצ"ל ותיבת בה נמחק: (ג) בא"ד בקל וחומר מתודה והכי מסתבר דהא: (ד) בא"ד סוף סוף משמע דבבכור אתא לאחר זריקה הס"ד: (ה) ד"ה איסורא כו' בכולהו פי' הא דמרבה וכו' בכל חד וחד בדבר חדש בבכורים עד שלא קרא ובתודה: (ו) בא"ד כדפי' הקונטרס בסמוך ומקדשים קלים נמי לא פריך כצ"ל ותיבת אבל נמחק: (ז) בא"ד חוץ לחומה לא צריך קרא שהרי כולן כצ"ל ותיבת לקי נמחק: (ח) בא"ד אין הכי נמי דהא דדרשינן לכולהו איצטריך לאוכל לפני וכו' וחטאת ואשם דקתני חוץ לקלעים: (ט) בא"ד דמגופיה דקרא אתא דמאי: (י) בא"ד ועוד קשה דכיון דהא דמרבינן איסורין דבעלמא הוא דקאמר כדפי' הקונטרס למה לי תיפוק ליה דבכל חד וחד נכתוב קרא לאיסור כדפי' הקונטרס לעיל כצ"ל וכ"ב פי' דאיכא בכל חד עשה דתודה במעיין מקרא ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל ובכור כתיב אך בכור שור וגו' ובשרם יהיה לך גו' וכן בחטאת ואשם ועולה כדפרש"י בעמוד זה:

[זבחים קה: ענין עונשין מן הדין עי' עוד בסנהדרין נד: וש"נ]

גי' רש"ל וגי' רש"א וגי' לפני זריקה

אלא קרא יתירא הוא מכדי כתיב [דברים יב] °*והבאת שם ואכלת לפני ה' אלהיך במקום וגו' לכתוב רחמנא לא תוכל לאוכלם מיהדר מפרש בהו רחמנא למה לי אלא ליתודי להו לאוי לכל חד וחד גופא אמר רבא זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה לרבי שמעון לוקה חמש ולילקי נמי משום [שמות כט] °וזר לא יאכל כי קדש הם "הני מילי היכא דלכהנים חזי הכא דלכהנים נמי לא חזי ולילקי נמי משום [שם כב] °ובשר בשדה טרפה לא תאכלו *כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר הני מילי היכא דבפנים חזי הכא דבפנים נמי לא חזי ולילקי נמי כדר' אליעזר *דאמר ר' אליעזר [שם כט] °לא יאכל כי קדש (הוא) [י"ל והוא] כל

רש"י

קרא יתירא הוא. האי קרא דלא תוכל לאכול דקא מני לכולהו בגויה דמכדי כתיב לעיל מיניה והבאתם שמה וכולהו בהאי קרא כתיבי ליכתוב בתריה לא תוכל לאכלם בשעריך אם על חוץ לחומה בא להזהיר ולאו שבכללות לא הוי כיון דאכולה קאי הוי לאו אכל חד וחד והיכי דמי לאו שבכללות כגון תורה אור לא תאכל כי אם נא אם וכגון מכל אשר יעשה מגפן היין וגו' (א) למיהוי לאו באנפיה נפשיה: הכי גרסינן מיהדר פרושי בכל חד למה לי ש"מ לייחודי לאו לכל חד וחד. כאילו חזר וכתב בכל אחד לאו דחוץ לחומה וכיון דאינו ענין לו תנהו ענין לדבר אחר (ב) הלכך בבכורים לאוכל עד שלא קרא עליהן אתא ואיך כל חד וחד למילתיה אתא וא"ת בכל הקדשים הכתובים כאן דייך אם תתן את הלאו ענין לאוכל לפני זריקה בכולן חוץ מבכורים אין הכי נמי ומתניתא דקתני לוקין באוכל קדשי קדשים חוץ לקלעים ובשר בשדה טרפה לא תאכלו נפקא כדלקמן ולוקה חמש דקאמר רבא חמשה איסורי קאמר: ה"ג ולילקי נמי משום זר לא יאכל. דכתיב במלואים (ג) ומדכתיב כי קדש הם ונתן טעם לדבר לפי שהם קדשי קדשים להזהיר את הזר על כל קדשי קדשים דחזי לכהן. כדכתיב רישיה דקרא ואכלו אותם אשר כופר בהם: כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר מבשדה יש"א קא דייק כשדה שאין בו מחיצות ולמדנו מכאן קדשי קדשים חוץ לקלעים ועובר שהוציא את ידו בשעת שחיטת אמו: בא

תוספות

הקונטרס למה לי תיפוק ליה דכל חד וחד נלמד לאיסור כדפרי' (הקונט') לעיל במילתיה דר' שמעון מיהו יש לומר דאיסורא (ד) לאו לא אשמועינן אלא מהכא כך נראה למשי"ח אבל מכל מקום קושיות אחרות קשו שפיר לכן נראה לפרש איסור בעלמא פירוש איסור דחוץ לחומה ילפינן מקל וחומר דמעשר אע"ג דמלקות לא אשמועינן מקל וחומר דאין מזהירין מן הדין מכל מקום כיון דאיסורא שמעינן כבר באוכל חוץ לחומה טוב לי להעמיד לאו בדבר אחר שיהיה בו חידוש יותר שלא מצינו עדיין איסור לאו כגון בכורים עד שלא (ה) קראו עליהם ובכל חד וחד למילתיה כדאמרי' בעלמא* כל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי דלא דמי להא דפריך פ"ק כל שעה (פסחים דף כד. ושם) ודלמא לייחודי (ו) לאו באפי נפשי' הוא דודאי טפי אית לן לאוקומיה אגופיה מלומר תנהו לענין שאר איסורין שבתורה אבל (ז) כל חד בנפשיה מוקמינן ליה והשתא ניחא דקתני בברייתא תנא ענין לאוכל בכורים עד שלא קרא עליהן דליקה וכן כולם והאמר רבא זר שאכל העולה לפני זריקה לוקה חמש והלא אין מלקות אלא ללאו חדש ומה שבא לחדש בעולה היינו כהן האוכל ממנו לאחר זריקה ומסיק (ח) לה חמשה איסורי והא אנן תנן אלו הן הלוקין וקתני קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה אלמא בתודה ושלמים דחוץ לחומה לקי ולדידך הא אוקימנא הלאו לפני זריקה אלא קרא יתירא הוא מכדי כתיב והבאתם שמה (ט) דאהדר ומפרש בכל חד למה לי שמע מינה לייחודי לאו בכל חד וחד כלומר לכתוב לא תוכל לאוכלם ואזהרה מצינו כדסלקא דעתיה עד השתא דמוקמי איסור חוץ לחומה בכל חד מקל וחומר דמעשר ועיקר הלאו דבכל חד וחד למלקות בדבר חדש הוא דקאתי בכל חד והשתא דחזר ומפרש בכולהו לייחודי לאו בכל חד וחד כלומר לגלויי לן למלקות באיסור דחוץ לחומה בכל חד וחד והשתא איכא שני מלקיות בכל חד וחד (י) מחוץ לחומה מקרא אתיא ומלקות בדבר חדש כמו שאנו מעמידין בו עיקר הלאו בקרא קמא אבל מה שבכור למד מתודה וחטאת משתיהן ועולה משלשתן הנהו לאיסור ולא למלקות דלא מהני הייתור אלא לגלויי לאיסור לחוץ לחומה דילפינן כולהו מקל וחומר למעשר לומר דמלקות נמי איכא ולוקה חמש דקאמר רבא לאו חמש מלקות והכי קאמר בסוגיא [כדפרש"י] ואם תאמר ומעשר גופיה אמאי הדר ופרט ביה ויש לומר דמעשר צריך על כרחך לכתוב בהדיא והא דקאמר (כ) לא תוכל לאוכלם אתרא דהא והאי אי לא כתיב מעשר בהדיא ולא כתיב אלא לא תוכל לאוכלם לא הייתי דורש דבר חדש דודאי אין (ל) כאן ייתור לומר מה בא זה ללמדנו מקל וחומר דמעשר שהרי אין אריכות דקרא יותר משאם היה מפרש מעשר לבדו ומיהו קשה למשי"ח דא"כ היכי ילפינן כולהו איך מתודה לענין לפני זריקה וכן (מ) בבכור הא ליכא שום ייתור אריכות לשון דהא כולהו נפקי בחדא מלא תוכל לאוכלם אלא ודאי צריך לומר דכיון דכולן מפורשים בקרא דלעיל והבאתם שמה וגו' כי הדר כתיב לא תוכל לאוכלם הרי כאילו נפרשו כולם בההוא לאו ושפיר גמיר חד מחבריה בקל וחומר כאילו נכתב בהדיא ומכל מקום לא קשה (נ) קושיא שפריך מעשר גופיה אמאי הדר לפרוט ביה דאיכא למימר דאגב איך כתביה כדאמרינן (ב"ק דף סה:) פרשה שנאמרה ונשנית בשביל דבר חדש שנתחדש ועוד דע"כ ה"א ליכא במעשר לאו בחוץ לחומה מדפרים באיך ושייר במעשר דהא השתא לא תוכל לאוכלם לא קאי אעיקרא ור"י מפרש לייחודי לאו לכל חד וחד דלהכי הייתור לגלויי לן דעל כל איסורין שאנו שומעים בכולן מקלים וחמורים הללו שבכולן יש חיוב מלקות ולפי זה לוקה ה' דקאמר רבא לוקה ה' ממש וקשה דא"כ מאי פריך בסמוך ולילקי משום ור"א וכו' ליפני דהא (ס) ר"א לאו שבכללות הוא ואין לוקין עליו דהכי אמרינן פרק כל שעה (פסחים דף מא:) ורבא קא חייב מלקות יש לומר דאה"נ דמצי לשנויי הכי אלא עדיפא מיניה משני דלא שייר הכא כלל אותו לאו וא"ת לפי' שפירש והא תנן אלו הן הלוקין דפריך מהא דתנן קדשים קלים חוץ לחומה (ע) ולילקי ליפני דמלקות חוץ לחומה מטעם ובשר בשדה טרפה כיון שיצא חוץ למחיצתו נאסר ואומר ר"י דקים ליה להש"ס דטעמא דמתניתין דמחייב (פ) חוץ לחומה לאו מהאי קרא דאם כן ליתני קדשי קדשים שיצאו חוץ מן הקלעים וקדשים קלים והוי משמע דמכיון שיצאו חוץ לחומה נאסרו אפילו חזר ואכלם בפנים לוקה עליהן כדאיתא בפרק בהמה המקשה (חולין דף סח: ושם) והשתא דקתני חוץ לחומה משמע שיש מלקות מטעם שאדם האוכלו עומד חוץ לחומה והיינו מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך וק"ק בברייתא דמוקי רבי שמעון בקרך ואלך חוץ לקלעים תיפוק לי מקרא דובשר בשדה טרפה וגו' וכן ברים בהמה המקשה (שם) דקאמר לפי שמצינו במעשר שאם יצא חוץ למחילה וחזר דמותר מדכתיב לא תוכל לאכול בשעריך בשעריך הוא דלא תיכול הא יצאו חוץ *לקלעים מותרין וקשה דהא חטאת ואשם נמי כתיבי בהאי קרא ואפילו הכי יצאו וחזרו אסורין ופירש ריב"א דודאי גבי חטאת ואשם הכי אמר קרא לא תוכל לאכול בשעריך (אלא) כ"א תוך הקלעים אבל מעשר ובכורים אמרינן בהאי פירקא דלית ביה לאו עד שיראו פני הבית וקאמר לא תוכל [לאכול] בשעריך משמע בשעריך ודאי לא תיכול אבל אם חזרו ודאי מותרין: **ולילקי** משום זר לא יאכל קדש. רש"י פירש דלא גרסינן ליה משום דההוא בתרומה כתיב ואף כי גמרי חטאת חטאת מתרומה אפ"ה לא ניחא דסוף סוף ליתיה אלא בשוה פרוטה ושנו *(כמו) אכילה ורבא לא מני אלא אכילת כזית אלא גרס וזר לא יאכל כי קדש הם: **ולילקי** משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו. וקשה אמאי לא אמרי' בשר בשדה לאו שבכללות (צ) דאמרי' בסוף פרק גיד הנשה (שם דף קב: ושם) דאוכל בשר מן החי לוקה משום בשר בשדה שהרי כולל הוא כל הסרון מחילה בין הוציא עובר ידו חוץ לאמו בין הוציא חוץ לחומה דמאי שנא מואם נא אם דחשוב לאו שבכללות וי"ל דלא חשבינן לאו שבכללות אלא כגון אם נא אם שכולל נא ומבושל וכן כל שבקודש פסול דיוצא וטמא ופסולין אחרים שהן שני שמות אבל הכא שכולל כל יוצא לבד ושם יוצא חדא היא רק דהוי בכמה דרכים לא חשיב ליה לאו שבכללות תדע דהא לאו דנותר נפיק מושרפת הנותר באש לא יאכל והתם מיניה חזינן נותר דתודה דקדשים קלים [illegible] דקדשי קדשים ולא חשיב לאו שבכללות כך נראה למשי"ח. [ועי' היטב תוס' יומא נו: ד"ה לאו דנבילה וכו']:

מסורת הש"ס

[דברים יב] והבאתם שמה וגו' ואכלתם שם לפני ה' אלהיכם וגו']

[זבחים פב: חולין סח.]

פסחים כד. מעילה יז: ע"ש [ובמעילה איתא דתניא רבי אליעזר אומר לא יאכל וכו']

[פסחים כה:]

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פי"א מהל' מעשה קרבנות הל' ח סמג לאוין שם.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קרא וכו' מגפן היין וגו' הס"ד ואח"כ נמחק: (ב) ד"ה הכי גרסינן וכו' תנהו ענין לדבר אחר למיהוי לאו באנפי נפשיה הלכך בבכורים: (ג) ד"ה ה"ג ולילקי וכו' ומדכתב כי: (ד) תוס' ד"ה (כדף הקודם) איסור וכו' יש לומר דאיסורא דלאו לא: (ה) בא"ד עד שלא קרא עליהם וכן בכל חד וחד למילתיה: (ו) בא"ד ליתודי ליה לאו באפי נפשיה הוא דאתא דודאי. נ"ב כלומר לגופיה וה"ג התם בהדיא: (ז) בא"ד אבל הכא כל חד באפי נפשיה מוקמינן. נ"ב כלומר לגופיה ולא לענין שאר איסורין שבתורה: (ח) בא"ד ומסיק חמשה כצ"ל ותיבת לה נמחק: (ט) בא"ד והבאתם שמה מהדר ומפרש: (י) בא"ד בכל חד וחד מלקות לחוץ לחומה מקרא יתירא אתיא וכו' עיקר הלאו מקרא וכו' ולא מהני הייתור וכו' דילפינן לכולהו מקל וחומר ממעשר: (כ) בא"ד והא דקאמר לכתוב לא תוכל לאוכלם: (ל) בא"ד דודאי אין כאן יתור לומר מה בא זה ללמדנו הא אתיא מקל וחומר ממעשר שהרי אין: (מ) בא"ד מתודה לענין לפני זריקה וכן לענין לאחר זריקה מבכור הא ליכא שום ייתור. (נ) בא"ד לא קשה הך קושיא דפריך מעשר גופיה אמאי הדר פרט ביה וכו' דע"כ ה"א דליכא במעשר: (ס) בא"ד ליפני דהא דר"א לאו שבכללות וכו' מלקות ממש וי"ל דאה"נ דמצי: (ע) בא"ד חוץ לחומה דלקי לשני דמלקות: (פ) בא"ד דמחייב מלקות חוץ לחומה לאו וכו' וקדשים קלים שיצאו חוץ לחומה והוי משמע וכו' ואפילו חזר: (צ) ד"ה ולילקי משום ובשר וכו' שבכללות הוא דאמרינן וכו' חוץ לרחם אמו בין הוציא וכו' מאם נא:

עין משפט
נר מצוה

רג א מיי' פי"ח מהל' פסולי מוקדשין הל' ג:
סד ב מיי' פי"א מהל' מעשה קרבנות הל' ז סמג לאוין שכו:

[וע' תוס' יומא לו: ד"ה לאו וכו' ותוס' פסחים כד. ד"ה הא]

סה ג מיי' שם פי"ז הל' ו:

סו ד ה מיי' פ"ג מהל' בכורים הל' יב:

רס"א מיירי כלל והס"ד

תורה אור

*כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו הני מילי היכא דקודם פסולו חזי הכא דקודם פסולו נמי לא חזי ולילקי נמי כאידך דר' אליעזר דתניא *רבי אליעזר אומר כל שהוא בכליל תהיה (א) ליתן לא תעשה על אכילתו אין הכי נמי ורבא מהאי קרא קאמר אמר רב גידל אמר רב (סימן כוז"א) כהן שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה לוקה מאי טעמא דאמר קרא °ואכלו אותם אשר כופר בהם לאחר כפרה אין לפני כפרה לא לאו הבא מכלל עשה לאו הוא מתיב רבא *°וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו אותה תאכלו ואין בהמה אחרת תאכלו ואי כדקאמרת °את זה לא תאכלו למה לי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב גידל אמר רב זר שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה פטור מאי טעמא דאמר קרא ואכלו אותם אשר כופר בהם כל היכא דקרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם קרינן ביה וזר לא יאכל *קדש וכל היכא דלא קרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם לא קרינן ביה וזר לא יאכל אמר ר' אלעזר אמר ר' הושעיא *בכורים הנחה מעכבת בהן קרייה אין מעכבת בהן ומי אמר ר' אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא הפריש בכורים קודם לחג ועבר עליהן החג ירקבו מאי לאו משום דלא מצי למיקרי עליהן ואי ס"ד קרייה אין מעכבת בהן אמאי ירקבו כדרבי זירא *דאמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו ר' אחא בר יעקב מתני לה כדרבי אסי אמר רבי יוחנן וקשיא ליה דרבי יוחנן אדרבי יוחנן ומי אמר רבי יוחנן בכורים הנחה מעכבת בהן קרייה אין מעכבת בהן והא בעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן בכורים מאימתי מותרין לכהנים ואמר ליה הראוין לקרייה משקרא עליהן ושאין ראוין לקרייה משראו פני הבית קשיא קרייה אקרייה קשיא הנחה אהנחה קרייה אקרייה לא קשיא הא רבי שמעון הא רבנן הנחה אהנחה נמי לא קשיא הא רבי יהודה והא רבנן מאי רבי יהודה דתניא *ר' יהודה אומר [א] °והנחתו זו תנופה אתה אומר זו תנופה או אינו אלא הנחה ממש כשהוא אומר °והניחו הרי הנחה אמור הא מה אני מקיים והנחתו זו תנופה ומאן תנא דפליג עליה דרבי יהודה ר' אליעזר בן יעקב היא *דתניא °ולקח הכהן הטנא מידך ללימד על הבכורים שטעונין תנופה דברי רבי אליעזר בן יעקב מאי טעמא דרבי אליעזר בן יעקב אתיא *יד יד משלמים כתיב הכא ולקח הכהן הטנא מידך *וכתיב °ידיו תביאינה את אשי ה' מה כאן כהן אף להלן כהן מה להלן בעלים אף כאן בעלים הא כיצד מניח כהן ידיו תחת ידי בעלים ומניף אמר רבא בר אדא אמר ר' יצחק בכורים מאימתי

רש"י

בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו. דכתיב בנותר (ב) לא יאכל כי קדש הוא נתן טעם לדבר כי קדש הוא שנפסל וכמו כן כל הקדשים שנפסלו: ה"מ היכא דקודם פסולו חזי. כנותר: אותה תאכלו. [דכתיב] כל בהמה מפרסת פרסה וגו' אותה תאכלו ולא בהמה טמאה שאין סימנין הללו בהו אלמא לאו הבא מכלל עשה עשה: קרינא ביה וזר לא יאכל. דהוא סיפיה דהאי קרא וכל זר לא יאכל קדש לאו בקדשים משתעי אלא בתרומה כדכתיב ברישא דעניינא איש איש מזרע אהרן דבר השוה בזרעו של אהרן: בכורים לפני החג בני קרייה נינהו לאחר החג לאו בני קרייה נינהו דכתיב בתר קרייה ושמחת בכל הטוב מעצרת ועד החג שהוא זמן שמחת לקיטת פירות מביא וקורא מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא (בכורים פ"א משנה ו): הפרישן לפני החג. אלה עליהן חובת קרייה ועבר עליהן החג שאינן ראוין עוד לקרייה ירקבו: כדרבי זירא. לעולם בראוין לקרייה לא מעכבא קרייה אבל באלו שעבר זמנן ואינן ראוין עוד לקרייה מעכבא קרייה כדרבי זירא: דאמר כל הראוי לבילה כו'. במסכת מנחות (דף קג:) תנן הרי עלי ששים ואחד עשרון מביא ששים בכלי אחד ואחד בכלי אחר דעד ששים יכולין ליבלל בכלי אחד אבל ששים ואחד קים להו לרבנן דאינן נבללין יפה והוינן בה וכי אינן נבללין מאי הוי והאנן תנן אם לא בלל כשר ומשני רבי זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו כו': מתני לה. להא דרבי אלעזר אמר רבי אושעיא כדרב אסי אמר רבי יוחנן דרב אסי אמרה משמיה דרבי יוחנן: הראוין לקרייה. מעצרת ועד החג: משיראו פני הבית. משיכנסו לעזרה והנחה לא מעכבא כלל: הא רבי יהודה. לרבי יהודה לא מעכבא הנחה דדריש והנחתו יתירא לתנופה ואין מקרא שנוי בהנחה לעכב ולרבנן דלא דרשי ליה להכי מיבעי להו לשנות בהנחה לעכב: והנחתו זו תנופה. קרי ביה והנחתו לשון ולא נחם אלהים וגו' (שמות יג) שהוא מנחה אותו לארבע רוחות ומעלה ומוריד: ומאן תנא דפליג עליה. למימר הנחה מעכבא: רבי אליעזר בן יעקב היא. דנפקא ליה תנופה מקרא אחרינא: מה להלן בעלים. דההוא בבעלים משתעי דכתיב יביא את קרבנו לה' מזבח שלמיו וסמיך ליה ידיו תביאינה

מאימתי

תוספות

כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן כו'. ואם תאמר אמאי לא משני מש"ה לא לקי דהוי לאו שבכללות דכולל פסול דיוצא וטמא ופסולין אחרים וי"ל דלפירוש הקונטרס דלעיל ניחא דפירש דלוקה דקאמר אינו רוצה לומר כ"א איסור בעלמא ומש"ה פריך נהי דמלקות לא הוי משום לאו שבכללות מ"מ איסורא מיהא איכא ולילקי דקאמר לאו דוקא* אבל לפירוש (ג) ר"י דלעיל קשה דפירש דלוקה דוקא קאמר כדפי' א"כ ולילקי דקאמר הכא דוקא קאמר ואמאי הלא הוי לאו שבכללות כדפי' ויש לומר דאין הכי נמי היה יכול לשנויי אבל עדיפא מיניה משני דלא *מיירי כלל *מזר שאכל חטאת לפני זריקה דפטור והא דאמר לעיל ר"ש (דף יז.) אם לאוכל חטאת לפני זריקה קל וחומר מתודה איסור בעלמא ולא מלקות: ואמר ליה ראוין לקריאה משקרא עליהן. ולאו דוקא מותר ואי לא אסורים אלמא קריאה מעכבת: הנחה אהנחה לא קשיא הא רבי יהודה הא רבנן דתניא רבי יהודה אומר כו'. ומדאוקי רבי יהודה והנחתו לתנופה (ד) ואם כן אין כאן שנוי כתוב לעכב בהנחה ומסתברא דלא מעכב וקשה הרי קריאה דלא שנה הכתוב לעכב ומעכב לרבי שמעון ומנא ליה לרבי יהודה דהנחה דלא שנה הכתוב לעכב דלא מעכב ומשי"ח תירץ דלא קשה דהא גם לר"ש לא היתה קריאה מעכבת אי לא משום דגלי קרא מלא תוכל לאכול בשעריך כדלעיל כך נראה למשי"ח: ומאן תנא דפליג ארבי יהודה רבי אליעזר ברבי יעקב הוא דתניא וכו'. פירוש דאפיק תנופה מג"ש וא"כ והניחו והנחתו תרוייהו להנחה (ה) מעכבת וקשה דבפרק חרש* פרש"י בין והניחו בין והנחתו מיירי בתנופה ולאייה דהתם מוכח דבעי ב' תנופות ומוכח מן והניחו והנחתו לכך פי' הר"ר אברהם בר יצחק דר"א בן יעקב ס"ל הכי דתרי קראי מיירי בתנופה ושתי תנופות היו ולא מיירי כלל בהנחה (ו) דהנחה לא מעכבת והא [דקאמר] מאן דפליג עליה דר' יהודה הכי קאמר דמפיק ליה לתנופה מקרא אחרינא ורבנן דאית להו הנחה מעכבת היינו תנא קמא בר פלוגתיה דר' יהודה דמסכת בכורים פ"ג (משנה ו) דתניא עודהו בסל קורא והגדת היום עד שהוא גומר כל הפרשה כולה ואית ליה דליכא תנופה כלל ותרי קראי (ז) בהנחה מעכבת וקאמר ר' יהודה התם קורא עד ארמי אובד אבי וגו' הגיע לארמי מוריד הסל מעל כתפו ואוחזו בשפתותיו וכהן מניח ידיו תחתיו ומניפו וקורא כל הפרשה כולה וגומרה ובמילתיה דר' יהודה יש לתמוה דבמתניתין מפיק תנופה מוהנחתו שכתוב אחר כל הקריאה ואם כן מגליה דמתחלת הקריאה הוא מניף ותו מגליה לרבי יהודה דכהן היה מניף דבקרא והנחתו לא כתיב ביה כהן ובקרא קמא דכתיב ולקח הכהן הטנא לא כתיב בהן תנופה:

בכורים מאימתי חייבים עליהם. זר מיתה וכהן מלקות חוץ לחומה משנותו בפנים בעזרה יכול

הגהות הב"ח

(א) גמ' בכליל תהיה לא תאכל ליתן לא תעשה: (ב) רש"י ד"ה בא הכתוב וכו' דכתיב בנותר. נ"ב בפ' המלואים: (ג) תוס' ד"ה כל וכו' אבל לפירוש דלעיל קשה דפירשתי דלוקה דוקא קאמר כדפרש"י אם כן וכו' שבכללות כדפרש"י וי"ל דאין הכי נמי דהוה יכול: (ד) ד"ה הנחה וכו' לתנופה אם כן אין כאן כתוב שנוי בהנחה לעכב ומסתברא דלא: (ה) ד"ה ומאן וכו' להנחה דמעכבת יקשה דבספרי דרש פרשה כי תבא בין והניחו בין: (ו) בא"ד והנחה לא מעכבת והא דקאמר הכא מאן תנא דפליג עליה דר' יהודה הכי קאמר מאן תנא דמפיק ליה לתנופה: (ז) בא"ד והרי קראי והניחו והנחתו תרוייהו להנחה דמעכבת וקאמר ר' יהודה וכו' לא כתיב ביה תנופה:

[שם לא נמצא כלום רק בספרי וכן בפרש"י בחומש ועי' רש"ש ומהר"מ]

הגהות הגר"א

[א] גמ' ר"א והניחו זו וכו' כשהוא אומר והנחתו הרי כו' מקיים והניחו זו תנופה כצ"ל (וע' בהגה"א פ"ג דבכורים):

מסורת הש"ס

[זבחים עד:]

[זבחים לד ע"ש נ"ע]

[צ"ל וזר לא יאכל כי קדש הם]

לעיל יז.

ב"ב פא: חולין סו: קדושין כט. יבמות קב: נדה סו: מנחות יח: קג: נדרים עג.

סוכה מז: מנחות סא:

ג"ז שם

ג"ז שם קדושין לו: [סוטה יט.] [צ"ל וכתיב התם]

מאימתי (א) מחייבין עליהן משיראו פני הבית כמאן כי האי תנא דתניא רבי אליעזר אומר בכורים מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים שבחוץ הרי הן כחולין לכל דבריהם שבפנים הרי הן כהקדש לכל דבריהם אמר רב ששת בכורים הנחה מעכבת בהן קרייה אין מעכבת בהן כמאן כי האי תנא *דתניא רבי יוסי אומר שלשה דברים משום שלשה זקנים רבי ישמעאל אומר יכול יעלה אדם מעשר שני בזמן הזה בירושלים ויאכלנו ודין הוא בכור טעון הבאת מקום ומעשר שני טעון הבאת מקום מה בכור אינו אלא בפני הבית אף מעשר אינו אלא בפני הבית מה לבכור שכן טעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח בכורים יוכיחו מה לבכורים שכן טעונים הנחה ת"ל [דברים יד] °ואכלת [שם] לפני ה' אלהיך וגו' מקיש מעשר לבכור מה בכור אינו אלא לפני הבית אף מעשר אינו אלא לפני הבית ואם איתא ליפרוך מה לבכורים שכן טעונין קרייה והנחה א"ר אשי נהי דעיכובא ליכא מצוה מי ליכא ולימא מצוה וליפרוך אלא אמר רב אשי כיון (ב) דאיכא בכורי הגר דבעי למימר [דברים כו] °אשר נשבע [ה'] לאבותינו ולא מצי אמר לא פסיקא ליה וליהדר דינא ותיתי במה הצד משום דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח ומאי קסבר אי קסבר *קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא אפי' בכור נמי אי קסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא אפילו בכור נמי תבעי אמר רבינא לעולם קסבר קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא והכא בבכור שנזרק דמו קודם חורבן הבית וחרב הבית ועדיין בשרו קיים ומקשינן בשרו לדמו מה דמו במזבח אף בשרו במזבח ומקיש מעשר לבכור וכי דבר הלמד בהקש חוזר ומלמד בהקש *מעשר דגן חולין הוא

הניחא

רש"י

מאימתי חייבין עליהן · מיתה זר האוכלן: שלשה דברים · זו אחת מהן וכולן שנויין בספרי (ג): יכול יעלה אדם כו' · קסבר קדושת הארץ לא בטלה וצריך להפריש מעשרות וקאמר יכול יעלנו ויאכלנו בירושלים בלא פדיון: ת"ל כו' · נפקא: טעון בית ולקמיה פריך מאי שנא בכור דפשיטא ליה ובמעשר מיבעי ליה: מצוה מי ליכא · וכיון דמצוה היכא נפרוך נמי קרייה דמצוה: לא פסיקא ליה · ומיהו בישראל אפילו עיכובא היכא למימר: וליהדר דינא וניתי במה הצד · למה לי היקשא ניתא בכור יוכיח וחזר הדין הצד השוה שבהן שטעונין הבאת מקום ואינן נוהגין אלא בפני הבית: צד מזבח · זה למתן דמים וזה להנחה: ומאי קסבר · האי תנא דפשיטא ליה בכור טפי ממעשר: אי קסבר קדושה ראשונה · של בית קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא כי היכי דסבירא ליה בקדושת הארץ וקא מיבעיא ליה מי קרינא ביה השתא בלא חומה לפני ה' אלהיך או לא וקא פשיט מעשר מבכור: אפי' בכור נמי · יקרב ויאכל דהא מאן דאית ליה קדשה לעתיד לבא סבירא ליה מקריבים אע"פ שאין בית כדאמרינן במגילה נקראת (דף י.): ה"ג ואי קסבר לא קדשה אפילו בכור נמי תיבעי · ואי קסבר קדושת הבית בטלה ומיבעיא ליה במעשר הואיל ואינו צריך לבית אי מתאכיל בירושלים לפני ה' קרינא ביה אי לא אפי' בכור נמי כי האי גוונא תיבעי ליה כגון בכור שנזרק דמו וחרב הבית ועדיין בשרו קיים מהו שיאכלוהו: אמר רבינא לעולם קסבר לא קדשה והכא · דקא פשיט ליה למעשר מבכור בבכור שאינו צריך לבית דומיא דמעשר עסקינן והא דפשיטא ליה דלא מתאכיל משום דאיתקש בשרו לדמו דכתיב ואת דמם תזרוק על המזבח וגו' ובשרם יהיה לך וגו' ויליף מיניה בשעה שהיא ראויה לזריקת דם אתה אוכל את הבשר ולא משנהרס המזבח: וכי דבר הלמד בהיקש · מן הדם: חוזר ומלמד · על המעשר בהיקש הא קיימא לן בזבחים באיזהו מקומן (דף מט:) שאין למדין בקדשים למד מן הלמד: חולין הוא · ובחולין למדין למד מן הלמד:

הניחא

[זבחים ס. תמורה כא. תוספתא סנהדרין פ"ג] [זבחים נ:]

תוספות

יכול יעלה אדם מעשר (ד) בידו בזמן הזה · ויאכלנו בלא פדיון דקדושת (ירושלים) לא בטלה לענין מעשרות:

ולימא מצוה כו' · פירוש שכן טעונין קריאה למצוה קודם שיאכל בכורים ומעשר שני אוכלין אותו בלא שום *קריאה ומה שקורין למעשר בשנה שלישית היה ואז לא היה נוהג כלל מעשר שני:

מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח · ויש גורסין שכן אסורים לזרים כדפריך רבי לעיל* והא דאמר בברייתא בכורים יוכיחו נ"ל דמיירי בבכורים שהופרשו בפני חורבן הבית דאם הופרשו אחר הבית אינן קדושין כלל וחולין הן דתנן פרק שני* דבכורים יש בתרומה ומעשר מה שאין כן בבכורים שהתרומה והמעשר אוסרין ויש להם שיעור ונוהגין בכל הפירות בפני הבית ושלא בפני הבית ובכורים אינן אלא בשבעה מינין ובפני הבית:

אפילו בכור נמי. נ"ל דמיירי אם עשה מזבח וזרק דמו אליבא (ס) דקדושת בית לא בטלה דמקריבין אע"פ שאין בית דבלא מזבח פשיטא דבכור לא דהא בעי מתן דם ואימורים ואם תאמר לימא דבכור דברייתא דקאמר מה בכור וכו' מיירי היכא דלא עשה מזבח וי"ל דלההוא ודאי לא הוה מדמי בכור למעשר ולא דמי ליה מעשר:

ואי סבר לא קדשה אפילו בכור נמי תיבעי. כך גרסת רש"י דמוקי ליה בבכור שנשחט ונזרק דמו קודם חורבן דההוא הוי דומיא דמעשר כדפ"ה וא"ת אי לא קדשה אם כן לא משכחת לה מעשר דקדושת הארץ בטלה וי"ל דודאי קדושת בית לא קדשה אבל קדושת הארץ קדשה לעתיד לבא לענין מעשרות אבל קשה דאי לא קדשה קדושת הבית לעולם א"כ במות מותרות דהא בהא תליא כדמוכח במגילה (דף י.) ואם כן יביא מעשר שני ויהא נאכל בכל ערי ישראל כדאמרינן בזבחים (דף קיב:) באו לנוב ולגבעון הותרו הבמות וקדשים קלים ומעשר שני נאכלין בכל העיר וי"ל דמיירי שנגדל לפני הבית שהוזקק להביאו למקום ובהכי ניחא נמי קושיא קמייתא ומסיק דלעולם לא קדשה כהאי גוונא אבל קשה לגירסא זו דאמרינן למסקנא דלא קדשה אם כן מאי מיבעי (ו) לעיל יכול יעלה פשיטא דלא יעלה בירושלים יותר משאר עיירות כיון דלא קדשה ותו גבי בכור נמי למה לי היקשא דבשרו לדמו תיפוק ליה (ז) דבלאו ההיקשא דהיכא דאכיל הוי להו כחוץ לחומה כיון דלא קדשה והוי ליה כאוכל קדשים בחוץ ועוד קשה דקאמר ולעולם דלא קדשה כו' ומקשינן בשרו לדמו. משמע דאי אמר קדשה מתאכיל בכור בלא בית ולא הוי ממעטינן (ח) מהך היקשא וקשה דהא מוכח פרק קדשי קדשים (זבחים ס.) דמזבח שנפגם אין אוכלין קדשים קלים ואמאי הא מוכח הכא היכי דקדשה דנאכל אפילו ליכא מזבח ושאני הכא דלא קדשה לכן צריך לומר דגרים לעיל ואי סבר לא קדשה מעשר נמי והכי פירושא אפילו מעשר נמי לא יהא מתאכיל בירושלים כלל בלא פדיון דלא הוי כלל לפני ה' אלהיך ואין לתמוה אי לא קדשה אם כן לא משכחת מעשר דקדושת הארץ בטלה דודאי קדושת בית לא קידשה אבל קדושת הארץ קדשה לעתיד לבא לענין מעשרות ולא תליא הא בהא אבל הכא מיירי שאין המזבח כלל בנוי וגרים לעולם קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא וטעמא דבכור לאו משום קדושת (ט) הארץ אלא משום דאתקש בשרו לדמו דבעינן שיהא המזבח קיים בשעת אכילת בשרו הלכך כל כמה דילפינן דבכור לא מתאכיל מעשר נמי לא מתאכיל בלא פדיון. ואם תאמר ברייתא דאמרה בכורים יוכיחו מנלן דבכורים לא מתאכלי כשאין מזבח אם הונחו אגל מזבח וחרב דבעי למילף מעשר מינייהו ויש לומר דודאי הא דאמרינן בברייתא בכורים יוכיחו מיירי בבכורים שלא הובאו כלל בפני הבית עד לאחר חורבן ובודאי היה להש"ס להשיב דאם כן לא שייך כלל לדמות מעשר לבכורים אלו שהרי צריכים הנחה וצריכים לבית גם בשביל הנחה ולא בשביל אכילה לחוד ומעשר לא צריך לבית אלא בשביל אכילה לבד אלא דלא חייש ליה לפי שאינו נשאר במסקנא ומה שזקוק הש"ס להעמיד בבכור שנזרק דמו לפני הבית ואינו מעמידו כשהובא אחר הבית כמו בכורים משום דתנא מסיים קרא דהקיש הכתוב ואין נכון להעמיד בבכור שהוא אחרי הבית שלא דמי כלל למעשר דהא מחוסר מתן דם ואימורין כדפ"ל ולא שייך להקיש מעשר לבכור אלא דוקא כשאין הבכור צריך לבית אלא דוקא בשביל האכילה דלפני ה' והשתא הויא דומיא דמעשר דודאי במשא ומתן יכול להיות דומה מעשר לבכורים שהובאו אחר הבית אף על גב דלא נשאר במסקנא ובכור נמי שבתחלת הברייתא יכול היה להיות בבכור שאחר הבית אלא שאז לא היה טועה דהא לא שייך כלל לדמות לו מעשר והיינו דמותיב שכן אין טעון מתן דמים:

רישא

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ג מהל' בכורים הל' ה סמג עשין קלט:

רש"ל קריאה ווידוי מעשר שני בשנה כו'

סח ב מיי' שם הל' ג:

סט ג מיי' פ"ב מהל' מעשר שני הל' א סמג עשין קלו:

[דף יז: ולפנינו הגרסא רבא]

ע ד מיי' פ"א מהל' תרומות הל' ה וס"ו מהל' בית הבחירה הל' טז:

[משנה א]

הגהות הב"ח

(א) גמרא מאימתי חייבין כצ"ל ואות מ' נמחק: (ב) שם דאיכא בכורי הגר נ"ב עיין בתוס' ר"פ הספינה דף פא ד"ה לנעוטי אדמת נכרי: (ג) רש"י ד"ה שלשה וכו' בספרי נ"ב ובמסכת תמורה דף כ"א: (ד) תוס' ד"ה יכול יעלה אדם מעשר שני בזמן: (ה) ד"ה אפילו וכו' אליבא דמ"ד דקדושת בית: (ו) ד"ה ואי וכו' מאי מיבעי ליה לעיל: (ז) בא"ד תיפוק ליה בלאו היקשא דכל היכא דאכיל הוי להו וכו' קשה דקאמר לעולם כצ"ל ואות ו' נמחק: (ח) בא"ד ולא הוי ממעטינן ליה מהך היקשא וכו' אין אוכלין קדשי קדשים וקדשים קלים: (ט) בא"ד וטעמא דבכור לאו משום קדושת הבית אלא

עא א מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' א' סמג לאוין רסד:

עב ב מיי' פט"ז מהל' טומאת אוכלין הל' יא סמג עשין רמו:

עג ג מיי' פ"ב מהל' מעשר שני הל"ח ופ"ג הל' ג סמג עשין קלז:

עד ד ה מיי' שם פ"ג הל' ה סמג שם:

עה ו מיי' שם הל' ו':

הניחא למאן דאמר בתר למד אזלינן אלא למאן דאמר בתר מלמד אזלינן מאי איכא למימר דם ובשר חדא מילתא היא: קדשי קדשים וכו'. תנינא חדא זימנא מעשר שני והקדש שלא נפדו אמר רבי יוסי בר חנינא סיפא במעשר שני טהור וגברא טהור [(א)] דקא אכיל חוץ לחומה רישא במעשר שני טמא וגברא טמא וקא אכיל ליה בירושלים ומנ"ל דמחייב עליה משום טומאה *דתניא ר"ש אומר °לא בערתי ממנו בטמא [א]בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא והיכן מוזהר על אכילה איני יודע טומאת הגוף בהדיא כתיב °נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים וגו' אלא טומאת עצמו מנין *דכתיב °לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר °בשעריך תאכלנו הטמא והטהור ותניא דבי רבי ישמעאל [ב]אפילו טמא וטהור אוכלין בקערה אחת ואין חוששין וקאמר רחמנא היאך [(ב)] טמא דשרי לך גבי טהור התם הכא לא תיכול ומנ"ל דבר פדייה הוא *דאמר ר"א [ג]מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים ת"ל °כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה שנאמר °וישא משאות מאת פניו א"ר ביבי א"ר אסי מנין למעשר שני טהור שפודין אותו אפילו בפסיעה אחת חוץ לחומה שנאמר כי לא תוכל שאתו האי מבעי ליה לכדרבי *אליעזר א"כ לימא קרא לא תוכל לאוכלו מאי שאתו ואימא כולו להכי הוא דאתא א"כ לימא קרא לא תוכל ליטלו מאי שאתו ש"מ תרתי יתיב רב חנינא ורב הושעיא [(ג)] וקא מבעיא להו אפיתחא דירושלים מהו פשיטא הוא בחוץ ומשאו בפנים קלטוהו מחיצות הוא בפנים ומשאו בחוץ מהו [ד]תנא להו ההוא סבא בדבי רבי שמעון בן יוחי °כי ירחק ממך המקום ממילואך בעי רב פפא [ה]נקיט ליה בקניא מאי תיקו אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן מעשר שני מאימתי חייבין עליו [ו]משראה פני החומה מ"ט דאמר קרא °*לפני ה' אלהיך תאכלנו (שנה בשנה) וכתיב °(כי) לא תוכל לאכול בשעריך כל היכא דקרינן ביה לפני ה' אלהיך תאכלנו קרינן ביה לא תוכל לאכול בשעריך וכל היכא דלא קרינן ביה לפני ה' אלהיך תאכלנו לא קרינן ביה לא תוכל לאכול בשעריך מיתיבי *רבי יוסי אומר כהן שעלתה בידו תאנה של טבל אמר תאנה זו תרומתה בעוקצה מעשר ראשון בצפונה ומעשר שני לדרומה והיא שנת מעשר שני והוא בירושלים או מעשר עני והוא בגבולין אכלה לוקה

תורה אור: דברים כו · ויקרא כב · דברים יב · שם טו · דברים יד · בראשית מג · דברים יד · שם יב · שם

רישא במעשר שני טמא וגברא טמא. או או קאמר דבחדא מינייהו לקי: **הוא** בפנים ומשאו מבחוץ מהו אמר ליה כי ירחק ממך המקום ממך ממלואך כך גירסת הקונטרס וי"ג ממך לאודיה כלומר ממך גופך והרי גופו בפנים וקשה על זה דאם כן אדם שגופו בירושלים ופירות מעשר שני שלו בעירו א"כ לא יוכל לחללם כיון שגופו בירושלים וזה אינו דעד כאן לא מבעיא ליה לרב פפא אלא בדנקט קניא ואי לא (ו) קניא מודה דיכול לפדותם אע"ג דגופו בפנים כיון שהפירות חוץ לירושלים והוא נותן טעם דהא קרינן בו לא תוכל שאתו אף בגופו בפנים ושמא איכא למימר דמשבקיה לקרא דממך דמשמע מגופך דאיהו קא דחיק ומוקמי אנפשיה היכא דלא שייך שם לא תוכל שאתו שאינו מחוסר טעינה כזה שהוא על כתפיו ורב פפא מיבעיא ליה בקניא כך נראה למשי"ח אבל על גירס' דממילואך קשה דממילואך היינו המשוי כדפי' הקונטרס (ז)*גבי משאו מבפנים וגופו מבחוץ וכיון שמשאו מבחוץ קרינן כי ירחק ממלואך ונ"ל דממלואך מגלה לנו דהגוף והמשוי בחד והוה ליה במקצת המשוי בפנים: **אמר** רבי יוחנן מאימתי מעשר שני חייבים עליו משיראה פני הבית. וקשה דכיון דקודם שיראה פני הבית הכי כמי דמותר לאכלו חוץ א"כ למה הוזקק לעולם לפדות מעשר שני וי"ל דודאי ליכא לאו אבל עשה איכא דכתיב וצרת הכסף בידך אבל בלא פדייה לא: **מיתיבי** רבי יוסי אומר כו'. ה"ה דמצי לאותובי (ח) מתניתין דאוקי לעיל סיפא במעשר שני טהור דאכיל חוץ לחומה אלא ודאי משני דעייליה ואפקיה אבל הכא קשיא מאי למימרא ובמתני' ליכא למפרך דהא קא *מהני ליה למלקות דלא השמיענו שום חידוש בהש:

הא

הניחא למאן דאמר כו'. פלוגתא היא באיזהו מקומן*: רישא במעשר שני טמא. וקאכיל ליה בירושלים בלא פדייה: ה"ג והיכן מוזהר על אכילה שלא יאכלנו בטומאה איני יודע ת"ל לא תוכל וגו' כך היא שנויה בספרי וגם זובעה כאן לא הספיקו לגומרה עד דאקשי גמרא טומאת הגוף בהדיא כתיב ביה ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ וגו' ומוקמינן לה ביבמות* במעשר (ד) מדכתיב כי אם רחץ הא רחץ טהור דטבל ועלה אוכל במעשר: (רבינו גופו טהור ויאלה נשמתו בטהרה לא פירש יותר מכאן ואילך לשון תלמודו ר' יהודה בר' נתן*):(ה) כך הוא לשון הברייתא (כלומר) איני יודע להיכן מוזהר לכך תלמוד לומר לא תוכל וגו' והש"ס לא שביק ליה לאסוקי מילתיה אלא קדים ופריך ומתמה אמאי קאמר איני יודע הא טומאת הגוף בהדיא כתיבא נפש אשר תגע בו כו' לא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים ואמרינן ביבמות דהאי קרא במעשר שני קאמר דטבל ועלה אוכל כו': ולהלן הוא אומר. בבכור בעל מום (שנפדה) בשעריך תאכלנו ולעיל מיניה כתיב כי יהיה בו מום: אפילו טמא וטהור. דאע"ג דאסור בגיזה ועבודה כדאמרינן (בכורות דף טו.) בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר תזבח ולא גיזה ואכלת ולא לכלביך בשר ולא חלב אפי' הכי טמא וטהור אוכלין אותו בקערה אחת דנאכלים בטומאת הגוף ובטומאת עצמן דכיון דטמא אוכל בהן היינו בטומאת הגוף אוכל הטהור וכשהטהור אוכל עמו לאחר שנגע בו היינו טהור אוכל טומאת עצמו שאוכל את הטמא: האי טמא דשראי לך התם. בבכור בעל מום דכתיב ביה בשעריך הכא גבי מעשר לא תוכל והיינו לא תוכל לאכול בשעריך כלומר אי אתה רשאי לאכול מעשר שני בתורת בכור שכתוב בו בשעריך דבעל מום דבכור נאכל בטומאת עצמו ובטומאת הגוף וזה אסור: ומנלן דבר פדייה הוא. מעשר שני שנטמא דמדקאמר במתני' בלא נפדה מכלל דהאי בעי פריק ואפילו בירושלים דאע"ג דמעשר שני טהור אינו נפדה בירושלים דכתיב כי ירחק ממך ונתת בכסף בר חוק מקום אתה פודה ולא בקרוב מקום (קדושין דף נו): ואין שאת אלא אכילה. והכי קאמר קרא כי ירחק ממך ביאה מעשר טהור חוץ לירושלים או אפילו הוא בירושלים אלא שאי אתה יכול לאוכלו שנטמא ונתת בכסף: אפילו בפסיעה אחת. אע"ג דכתיב ירחק דמשמע טובא ת"ל כי לא תוכל שאתו לנושאו ולהביאו לפנים מן החומה דהכתוב לא תלה הדבר בריחוק אלא בנטילה דכל זמן דאיכא למיעבד אכתי נטילה והבאה לפנים אף לו פסיעה אחת פודה אותו: לכדר' אלעזר. למעשר שני שנטמא: מאי שאתו. שמע מינה לכדרב אסי: יתיב רב חנינא ורב הושעיא אפיתחא דירושלים קא מיבעי להו: ממלואך. מכל מילוי שלך ומבא של אדם חשיב מלואו דלא תימה ממך ממקלתך דכל זמן שרחק מקלתך יהא נפדה אלא כי ירחק ממלואך פדה אבל כשאתה בפנים או משאך בפנים לא רחק המקום ממלואך ושוב לא תפדה אלא ואכלת שם: בעי רב פפא הוא מבפנים ונקיט משאו בקניא הרוך מבחוץ: מהו. כיון דלאו ממש על כתיפו הוא אין זה מלואו והרי הוא כמוטל לארץ ונפדה או דלמא כיון דנקיט ליה מבאו קרינא ביה תיקו כן נראה בעיני רבי ועיקר: משיראה פני החומה. וחוץ לחומה דמתני' היינו דעייליה ואפקיה: דלא קרינא ביה לפני ה' אלהיך. דלא הכניסו לפנים: כהן שעלתה בידו תאנה של טבל ואמר תאנה זו תרומתה בעוקצה. בלד זנבה: מעשר ראשון בצפונה. בלד צפון שלה והוא אוחזה כנגד מזרח וכן מעשר שני בדרומה: תרומה בעוקציה כו'. דבעי ראשית שיהא שיריה ניכרין והלך בעינן סיום והאי דתנן (דמאי פ"ז מ"ד) שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה במקומן פליג אהא דלא בעי ראשית שיהא שיריה ניכרין: והיא שנת מעשר שני. ואותה שנה בניה ברואי ליתן בה מעשר שני: והוא בירושלים. כשקרא שמות הללו על אותה תאנה: מעשר עני בגבולין. או שהיא שנת מעשר שלישית ואמר מעשר עני בדרומה ולא אמר מעשר שני והוא אפי' בגבולין:

לוקה

כדפירש הקונטרס כ"ן במשאו מבחוץ ה"ג קרינן כי ירחק ממלואך כו' רש"א:

הגהות הב"ח

(א) גמרא קא אכיל ליה חוץ לחומה: (ב) שם טמא דשראי לך (גבי טהור התם) תא"מ ונ"ב ס"א גבי בכור: (ג) שם רב חנינא ורב הושעיא (וקא מיבעי להו אפיתחא דירושלים מהו פשיטא) הא"ג ונ"ב ס"א ור' הושעיא אפיתחא דירושלים וקא מיבעי להו פשיטא הוא כו': (ד) רש"י ד"ה ה"ג והיכן וכו' ביבמות במעשר שני מדכתיב: (ה) ד"ה איני יודע כך הוא לשון וכו' היכן מוזהר על כך תלמוד לומר וכו' למילתיה דלא וכו' ולא יאכל: (ו) תוס' ד"ה הוא בפנים וכו' ואי לא נקט קניא מודה וכו' כיון שהפירות חוץ לירושלים והוא נושא אותם לירושלים דהא קרינן בו לא תוכל: (ז) בא"ד קשה דממילואך היינו המשוי כדפי' בק נסרס וכיון שמשאו מבחוץ קרינן ביה כי ירחק ממילואך לגבי משאו מבפנים וגופו מבחוץ ונ"ל כצ"ל ונ"ב ואין להקשות דלמא הס"ג דהכא גופיה פשיט ליה דקרינן ביה [כי ירחק] די"ל דא"כ כ"ש נקניה דקרינן ביה כי ירחק ומאי קא מיבעי ליה לרב פפא: (ח) ד"ה מיתיבי וכו' לאותובי ממתניתין וכו' אלא דאמתני' ודאי משני וכו' ואמתניתין ליכא למיפרך מאי למימרא דהא קא מהני למלקות:

[זבחים נ.]

[עד:]

וכ"א תוס' בל רש"י ז"ל

יבמות עג:

רש"א ת"ל

פסחים לו: ל"ס גו. סנהדרין קיב

[נ"ל אלעזר]

[נ"ל כי אם לפני ה']

[תוס' פ"א ה"ו תוס' ד"ה הגה ס"ו]

רב"א מע"ח מנ"ש נדרים ואותה ט'

לוקה אחת וזר שאכלה לוקה שתים שאילו בתחלה אכלה אינו לוקה אלא אחת טעמא דאיתיה בירושלים הא בגבולין לוקה שלש (א) ראע"ג דלאו רואה פני חומה דעיילי ואפקי אי הכי מאי למימרא הכא במאי עסקינן כגון דעיילינהו בטיבלייהו וקסבר *מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין וסבר ר' יוסי מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי *והתניא רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי יוסי *לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על פירות שלא נגמרה מלאכתן ועברו בירושלים שיפדה מעשר שני שלהן ויאכל בכל מקום ועל מה נחלקו על פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בירושלים שבית שמאי אומרים יחזיר מעשר שני שלהם ויאכל בירושלים וב"ה אומרים יפדה ויאכל בכל מקום ואי סלקא דעתך מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין הא קלטוהו מחיצות *אמר *רבה מחיצה לאכול דאורייתא מחיצה לקלוט דרבנן וכי גזור רבנן כי איתיה בעיניה בטבליה לא גזור רבנן רבינא אמר כגון דנקיט ליה בקניא ותפשוט *בעיא דרב פפא:

מתני' הקורח קרחה בראשו והמקיף פאת ראשו והמשחית פאת זקנו [י] והשורט שריטה אחת על המת חייב שרט שריטה (ב) אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד חייב על כל אחת ואחת *על הראש שתים אחת מכאן ואחת מכאן *על הזקן שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה רבי אליעזר אומר אם ניטלו כולן כאחת אינו חייב אלא אחת *ואינו חייב עד שיטלנו בתער רבי אליעזר אומר אפילו לקטו במלקט או ברהיטני חייב: **גמ'** תנו רבנן *לא יקרחו יכול אפילו קרח ארבע וחמש קריחות לא יהא חייב אלא אחת תלמוד לומר קרחה לחייב על כל קרחה וקרחה בראשם מה תלמוד לומר לפי שנאמר לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת יכול לא יהא חייב אלא על בין העינים בלבד מנין לרבות כל הראש תלמוד לומר בראשם לרבות כל הראש ואין לי אלא *בכהנים שריבה בהן הכתוב מצות יתירות ישראל מנין נאמר כאן קרחה ונאמר להלן קרחה מה להלן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים אף כאן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים ומה להלן על מת אף כאן על מת הני ד' וה' קריחות ה"ד אילימא בזה אחר זה ובחמש התראות פשיטא אלא

רש"י

לוקה אחת. דלא הוציאה מידי טבל בקריאת שם זה וקאכיל מעשר ראשון הטבול לתרומת מעשר וקעבר אלאו דטבל אבל איסור תרומה דקאכיל ליכא דהא כהן הוא ונהי (ג) אי הוה אמר תרומת מעשר באמצעיתה הוי מצי אכיל כולה ולא לקי מידי דהוה תרומת מעשר לכהן והוא כהן ואמעשר ראשון ואמעשר שני לא לקי דהא אף לזרים שרי: הכי גרסינן טעמא דמעשר שני בירושלים ומעשר עני בגבולין הא מעשר שני בגבולין לוקה שלש: דעייליה· לירושלים וקרא עליה שם והדר אפקיה חוץ דחזא מעשר שני פני החומה הלכך לוקה שלש: אי הכי מאי למימרא· דבשלמא אי אמרת מעשר שני בגבולין לוקה שלש אע"ג דלא חזא פני החומה אשמועינן טובא דחייבין עליו אע"פ שלא ראה פני חומה ואיצטריך למיתניה משום דיוקא דידה הא בגבולין אלא אי אמרת בדעייליה ואפקיה מאי למימרא לא היא איצטריכא ולאו דיוקא דידה דהא פשיטא דאפילו כהן לוקה על הטבל וזר על התרומה ועל מעשר שני חוץ לחומה: דעייליה בטיבלה· להיות תקנה בירושלים דקלטוהו מחיצות למעשר שני העתיד ליתרם ממנה: וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין· ודמי כמאן דעייל מעשר שני בעיניה דהוה ליה ראה פני החומה והלכך כי אפקה לוקה עליו וכגון דאפקה נמי בטיבלה: שנגמרה מלאכתן· למעשר כדמפרש בזרעים (מעשרות פ"א מ"ה) מאימתי גמר מלאכתן למעשר בחיטין משימרח הכרי בדילועין משיפקסו כו': שיפדה מעשר שני· עדיין יש לו פדייה דכיון דלא נגמרה מלאכתן לא אמרינן כמי שהורמו דמיין וראה פני החומה ואין לו פדייה: יחזיר מעשר שני ויאכל בירושלים· דקסברי בית שמאי כמי שהורמו דמיין: יפדה ויאכל בכל מקום· מדמתני רבי יוסי אליבא דבית הלל יפדה ש"מ דהכי סבירא ליה דבית שמאי במקום בית הלל אינה משנה ומדקאמר יפדה ש"מ דמתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין ולא ראה פני החומה ויש לו פדייה ואי ס"ד כו': רבינא אמר· הא דדייקינן לעיל הא בגבולין לוקה שלש וקא בעית מאי למימרא איצטריך כגון דנקיט ליה בקניא וקא משמע לן דכמאן דראה פני החומה דמי ולוקה משום לא תוכל אי הדר ארחקיה ואכליה ותפשוט מינה בעיא דרב פפא דבעא לעיל:

מתני' הקורח קרחה בראשו· על המת כדמפרש בגמרא: והמקיף פאת ראשו· (ד) משום דבעי למימר הי נינהו פאתי ראשו נקיט ליה: שרט· עושה חבורה בעצמו משום צער מתו: השורט שריטה אחת על המת חייב· הכא לאו דוקא נקט שריטה אחת אלא משום דבעי לפלוגי לקמיה בין שריטה אחת לשתי שריטות נקיט ליה נמי הכא וכמדומה דלא גרסינן ליה: שריטה אחת על ה' מתים או ה' שריטות על מת אחד· בגמרא מרבי ליה דחייב על כל אחת ואחת: חייב על הראש· על הקפת הראש חייב שתי מלקיות דשתי פאות יש לו לראש שהראש כשתי חתיכות מקום השיער חתיכה אחת ומקום הפנים והזקן חתיכה אחת ומתחברות זו עם זו בצד האוזן מלפניו מקום שלועזין טנפל"א ושם נקרא פאה שזהו סוף הראש מקום חיבור הפרקים ונמצא שיש לו שתי פאות לידעה מכאן ולידעה מכאן וחייב עליהן שתים אפילו נטלן בבת אחת בשתי ידיו ואע"ג דחד התראה קא מתרה ליה אל תקיף דזיל הכא פאה איכא וזיל הכא פאה איכא כדאמר לקמן גבי קרחה וגבי שריטה דמייתינן (ה) דחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שרט ושרט ונהי דהכא לא צריך לאתויי מקרא דמסתמא כי היכי דאמרינן ושרט לחייב על כל שרט ושרט ה"נ אמרינן פאת לחייב על כל פאה ופאה דהא לאו מיתורא דקרא שמעינן ליה כולי האי *כ"ש וגימגום כדאמרינן לקמן דסכינהו לחמש אצבעתיה נשא דאע"ג דליכא אלא חדא התראה מחייבינן ליה חמש: שתים מכאן· חמש פאות יש לו לזקן אחד למטה מן האוזן מקום שלחי התחתון יוצא ומתפרד שם ושם נקרא פאה בחודו של לחי שבולט לחוץ ששם מתחלת הזקן וכל מה שלמעלה עד הצידעא בכלל פאת הראש היא ושתי השיבולות כל אחד מהן לסוף הלחי ונקרא פאה ואחת מלמטה שיער שבין השיבולת באמצע הסנטר שלועזין מנט"ן: ואינו חייב עד שיטלנו בתער· תנא קמא קאמר לה ורבי אליעזר פליג עליה: **גמ'** הכי גרסינן לא יקרחו קרחה יכול אפילו קרח כו' תלמוד לומר קרחה· דקרא יתירא (ו) הוא: בראשם מה תלמוד לומר· לאו דוקא קאמר ליה דהא ודאי איצטריך משום דהוה אמינא קרחה כל דהו אלא מידרש קא דריש ליה בראשם משמע כל הראש שלפי שאמר כו': ולא תתגודדו. בישראל כתיב ולא יקרחו בכהנים: בין העינים· בראש סמוך לפדחת: ואין לי· דחייב על כל הראש אלא כהנים דבהוא בכהנים כתיב:

ה"ג

תוספות

הא בגבולין לוקה· מדנקט והיא שנת מעשר שני והוא בירושלים שמע מינה דאילו היה בגבולין לוקה שלש: **אמר** רבה מחילה לאכול מדאורייתא מחילה לקלוט מדרבנן· הלכך לגבי דין פדייה לא אמרינן (ז) מתנה שלא הורמו כמי שהורמו דמיין לענין שקלטוהו ואסור לפדותו אבל לענין שלוקין בגבולין אמרינן כמי שהורמו דמיין והוי ראו פני הבית:

רבינא אמר כגון דנקיט ליה בקניא· הא דאמר בגבולין לוקה שלש מיירי כשהאיש עומד *בין הקנים ונקיט ליה לקנה מבחוץ ואשמעינן דלוקה דבכך קרית ביה ראיית פני הבית ולוקה כשאוכלו במקומו דעדיין איט בפנים לגמרי (ח) ולפשוט בעיא דרב פפא:

לחייב על כל קרחה וקרחה· היכי דמי אילימא בזה אחר זה ובחמש התראות פשיטא אלא בבת אחת ובחדא התראה· זו גירסת הספרים והקונטרס לא גריס בבת אחת אלא בחדא התראה וכן פי' לעולם בזה אחר זה ושמא היינו טעמא משום דאי בבת אחת הכל קרחה חדא היא ויש ליישב בבת אחת ומיירי שעשה שיעור ה' קרחות והוא הדין דבזה אחר זה נמי היה יכול להקשות אלא הכי קאמר אילימא גם בבת אחת ובחדא התראה:

לא

עין משפט נר מצוה

עו א מיי' פ"ט מהל' איסות הלכה ו:

עז ב מיי' פ"ב מהל' מעשר שני הל' ס:

עח ג מיי' שם הל' ט:

עט ד מיי' פי"ט מהל' סנהדרין הל' ד [סי' קמג] ופי"ב מהל' ע"ז הל' טו סמג לאוין סב טוש"ע י"ד סי' קפ סעיף ט:

ג"י מהר"ם מכפנים

פ ה מיי' פי"ט מהל' סנהדרין הל' ד [סימן קמ] ופי"ב מהל' ע"ז הל' א סמג שם טוש"ע י"ד סי' קפא סעיף ב:

פא ו מיי' שם בהל' סנהדרין הל' ז [סי' קמא] ופי"ב מהל' ע"ז הל' ז סמג שם טוש"ע שם סעיף י: [ו] מיי' שם בהל' סנהדרין הל' ד סי' קמב:

פב ז מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' יב סמג שם טוש"ע י"ד סי' קפ סעיף ח:

פג ח מיי' שם הל' א סמג שם טוש"ע י"ד סי' קפא סעיף א:

פד ט מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע שם סעיף יא:

פה י מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף י:

פו כ מיי' שם הל' טו סמג שם טוש"ע י"ד סי' קפ סעיף י:

[עי' תוס' שבועות ג. ד"ה ועל]

פז ל מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

הגהות הב"ח

(א) גמרא ואע"ג דלאו רואה וכו' דעיילה ואפקה וכו' כגון דעיילה בטיבלה וקסבר מתנות: (ב) שם במשנה שריטה (אחת) תז"מ ונ"ב ס"א איט: (ג) רש"י ד"ה לוקה וכו' ונסי דאי: (ד) ד"ה והמקיף פאת ראשו משום. נ"ב כלומר לית ביה דבר חדש ע"ל בפרש"י ריש פירקין: (ה) ד"ה חייב וכו' דמייתינן מקרא דחייב על כל קרחה וכו' וש"מ וה"נ הכא דהכא לא צריך וכו' כולי האי אלא ממשמעות' וכדאמרי' לקמן בדף זה ריש ע"ב דסכינהו וכו' חמש וגימגום הס"ד: (ו) ד"ה הכי גרסינן וכו' יתירא הוא. נ"ב ס"א כדאמרינן לקמן דסכינהו לה' אצבעותיו נשא דאע"ג דליכא אלא חדא התראה מחייבין עלה חמש: (ז) תוס' ד"ה אמר וכו' לא אמרינן מתנות וכו' שקלטוהו מחיצות ואסור לפדותו אבל לענין שלוקים בגבולין על אכילתו אמרי' כמי: (ח) ד"ה רבינא וכו' לגמרי ותפשוט:

מסורת הש"ס

[נדרים פח. קדושין נח: ב"ב קכג: חולין קלו: בכורות יא.] [צ"ל והתנן] [מ"ש פ"ג מ"ו]

סנהדרין קיב. פ"ש כ"מ ענ ע"ש

[לעיל יט:]

שבועות כ: [וע"ש תוס' ד"ה חייב]

נזיר מ:

קדושין לה.

[יבמות ה. וש"נ]

ויקרא כא

דברים יד

ר"ח כן שמעתי וגירסת רש"י וכ"ה הרא"ש וגי' רש"ל יש כאן גמגום

תורה אור

*אלא בחדא התראה מי מחייב והתנן *[ב]נזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת [ג]לא צריכא דסך חמש אצבעותיו *נשא ואותבינהו בבת אחת דהויא ליה התראה לכל חדא וחדא וכמה שיעור קרחה רב הונא אומר כדי שיראה מראשו רבי יוחנן אומר משום ר"א *ברבי שמעון [ד]כגרים (*כתנאי כמה שיעור קרחה (א)כגרים) אחרים אומרים כדי שיראה מראשו אמר רב יהודה בר חביבא פליגי בה תלתא תנאי חד אומר כגרים וחד אומר כדי שיראה מראשו וחד אומר כשתי שערות ואיכא דמפיק שתי שערות ומעייל בכעדשה וסימנך *בהרת כגרים ומחיה בכעדשה *תנא הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג אמר רב יהודה שתים והתניא לקרחה שתים אימא וכן לקרחה שתים תניא נמי הכי *[ה]הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שתים רבי אליעזר אומר אחת ומודים חכמים לרבי אליעזר [ו]במלקט לבנות מתוך שחורות אפילו אחת שהוא חייב [ז]ודבר זה אפילו בחול אסור משום שנאמר °לא ילבש גבר שמלת אשה: והמקיף פאת ראשו וכו': ת"ר פאת ראשו סוף ראשו ואיזהו סוף ראשו [ח]זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו תני תנא קמיה דרב חסדא [ט]אחד המקיף ואחד הניקף לוקה *אמר ליה מאן דאכיל תמרי בארבילא לקי דאמר לך מני רבי יהודה היא דאמר *לאו שאין בו מעשה לוקין עליו רבא אומר במקיף לעצמו ודברי הכל רב אשי אומר [י]במסייע ודברי הכל: והמשחית פאת זקנו: ת"ר פאת זקנו סוף זקנו ואיזהו סוף זקנו שבולת זקנו: והמשרט שריטה אחת וכו': ת"ר °ושרט יכול אפילו שרט על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים ת"ל °לנפש אינו חייב אלא על המת בלבד ומנין למשרט חמש שריטות על מת אחד שהוא חייב על כל אחת ואחת ת"ל ושרט [כ]לחייב על כל שריטה ושריטה רבי יוסי אומר מנין למשרט שריטה אחת על ה' מתים שהוא חייב על כל (ג) אחת ואחת ת"ל לנפש לחייב על כל נפש ונפש והא אפיקתיה לביתו שנפל ולספינתו שטבעה בים

קסבר

דברים כב | ויקרא יט | שם

רש"י

ה"ג אלא בחדא התראה · ולא גרסינן בבת אחת אלא דאתרו ביה חדא התראה ואתא איהו וקרח בזה אחר זה מי מיחייב והתנן כו' אינו חייב אלא אחת הואיל ולא אתרו בו אלא חדא התראה ואע"ג דשתייה בזה אחר זה היא דשתייה בבת אחת כל היום ליכא: אל תשתה אל תשתה · מתרין בו לכל שתייה ושתייה: נשא · פירוש סם שמשיר את השיער והסך ממנו אינו צומח שיער בגופו: ואותביניהו בבת אחת · בה' מקומות דהוו להו ה' קריחות ובחדא התראה דכיון דבבת אחת קא עביד מאי חזית דחיילא התראה אהאי אצבע טפי מהאי והתראת ספק לא מיחשבא דהתראה אכולהו אצבעות קאי ומנחא ולאלתר מתברר לו אם חושש להתראתו או לא: שיראה מראשו · שיראה מבשר הראש ערום: אמר רב יהודה בר חביבא פליגי בה תלתא תנאי · איכא דמפיק שתי שערות ומעייל כעדשה: וסימנך · דלא תימא מפיק כגרים ומעייל כעדשה משנה זו בהרת כגרים ומחיה כעדשה דהכא נמי בשעורי קרחה איכא כגרים וכעדשה ומהשתא ידעינן דלא אפיקנא אלא שתי שערות דיראה מראשו לא הוו צריכים לאפוקי דשוה הוא לדברי כולם דאין זה שיעור קטן: הכי גרסינן תנא הנוטל מלא פי הזוג בשבת ולא גרסינן תניא: פי הזוג · תוקן של מספרים: אימא וכן לקרחה שתים · ולפרושי אתא: במלקט · שערות לבנות מתוך שחורות דכיון דאדם מקפיד על שער לבן אחד שבין שערותיו שחורות כדי שלא יראה זקן אמרינן דכשהוא מלקט אותו מבין השחורות מלאכה חשובה היא לו וחייב משום גוזז כיון דחייש לגזיזה זו. שחורות מתוך לבנות לא גרסינן: אף בחול אסור · שמתנאה עצמו בנויי אשה: ואיזהו סוף ראשו · באיזה ענין יהא מקיף סוף הראש שיהא חייב בכל תקיפו: המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו אחורי אזנו אין שיער כלום וכן במצחו אין שיער כלום אבל בצדעיו שבאמצע יש שיער ואם הוא משוה ונוטל כל השיער שבצדעיו למדת אחורי אזנו ופדחתו זהו מקיף סוף הראש: דאכיל תמרי בארבילא · האוכל תמרים בכברה · יהא לוקה בתמיה כלומר ניקף מה פשע שהוא לוקה לאו שאין בו מעשה הוי ולא נילקי: דאמר לך מני. השואל לך כמאן קאמרת ניקף לוקה אימא ליה ר' יהודה היא דאמר לעיל (דף: טז.) לאו שאין בו מעשה לוקין והיינו לאו שאין בו מעשה דניקף הוא דקא עבר אלאו דלא תקיפו דשמעינן לקרא הכי לא תקיפו לא תניחו להקיף דמניח להקיף כמקיף א"נ מדאפקיה בלשון רבים דכתיב לא תקיפו משמע דאתרי קא מזהר רחמנא ניקף ומקיף: רבא אמר · לא צריכא לאוקמי כר' יהודה הך ברייתא דתני תנא קמיה דרב חסדא דקיימא במקיף את עצמו וקמ"ל דחייב תרתי משום מקיף ומשום ניקף דסד"א לא נילקי אלא חדא קמ"ל: ודברי הכל · דלא צריך לתרוצי ר' יהודה היא: מסייע · מזמין השערות למקיף: שיבולת זקן · כולהו חמש פאות דקא חשיב במתניתין בכלל שיבולת הם: ת"ל ושרט · דמצי למיכתב לנפש לא תשרטו במקום ושרט לנפש לא תתנו לשון אחר ת"ל ושרט מריבויא דוי"ו: ר' יוסי אומר כו' · ר' יוסי מוסיף חיובי: הא אפיקתיה לביתו שנפל · והא ודאי ר' יוסי לא פליג בההיא דהיאך יהא מוליא הפסוק מידי פשוטו:

קסבר

תוספות

לא צריכא שסך ה' אצבעותיו נשא · ותימה אכתי מאי תירץ כיון דליכא אלא חדא התראה אמאי מחייב ה' ואי משום דעשה בבת אחת מה בכך כיון דחד לאו איכא וכי אדם אוכל ב' זיתי חלב בבת אחת ובחדא התראה מי מחייב שתי מלקיות משום דהויא ליה התראה אכל חדא וחדא ויש לומר דשאני הכא דגלי קרא (ג) אכל קרחה וקרחה דקרחות מחלקות כגון גופים מוחלקין מיהו קשה למה הולרך לפרש בקרחה דעל ידי נשא לוקמי (ד) בקרחה בידו שיעור ה' קרחות בבת אחת ומ"מ לא קשה מהא דנזיר שותה כו' דשאני הכא דגלי קרא דקרחות מחלקות כמו גופים מוחלקין ויש לומר דלא מתוקמא ליה בקרחה וקרח בידו בבת אחת משום דקרח בידו קרחה במקום אחד והכל אחד בלי הפסק שיעור בינתים וכה"ג חשיב הכל קרחה אחת ואין כאן על כל קרחה וקרחה להכי מוקי לה בה' אצבעותיו · בנשא ואותבינהו בבת אחת ופי' בה' מקומות רחוקים קצת זה מזה שיש הפסק שיעור בין קרחה לקרחה וקרינן ביה על כל קרחה וקרחה ואם תאמר סוף סוף לוקמה אפילו בזה אחר זה ובחמשה מקומות רחוקים קצת כדפי' ומיתוקם שפיר גם בקורח ותולש בידו בלא נשא ובחדא התראה משום דגלי קרא דקרחות מחלקות ומתוך פי' הקונט' משמע דא"כ לא היה מחייב כי אם אקרחה קמייתא שהיתה בידו בתוך כדי דיבור להתראה דאאינך קרחות לא מיחייב משום דאינס בתוך כדי דיבור להתראה ומצי למימר אישתלאי וקשה כיון דהתחיל לעבור תוך כדי דיבור להתראה לא מצי למימר אישתלאי כדמוכח פרק י' יוחסין (קדושין דף עז: ושם) גבי *ה' אלמנות בזה אחר זה דמחייב אכל חדא וחדא ואפי' בחד התראה משום דגופים מוחלקים אע"ג דליכא בתוך כדי דבור כ"א באלמנה קמייתא לכך נראה דאין הכי נמי הוה מצי לאוקומי בזה אחר זה כדפי' אלא נקט בבת אחת לרבותא דאפילו באות' דהוה קשה ליה מיחייב ומתוקמא שפיר כך פירוש בשיטה ומיהו (ה) ניחא לפירוש דגרסינן בבת אחת וכו' אבל לגירסא רהשונה דגרס אלא בחדא התראה פירוש ומשום קרחה זה אחר זה מאי איכא למימר וי"ל דמ"מ קאמר בבת אחת לרבותא טפי דאפי' בבת אחת משכחת לה בחמשה מקומות מוחלקין בהפסק שיעור כגון דסך אצבעותיו בנשא וכל שכן בזה אחר זה דמיתוקמא בה' מקומות אפי' בקורח בידו:

במלקט *(שחורות מתוך לבנות) שהוא חייב · פרשב"ם דאתא דוקא כר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה:

על

[נ"ל לבנות מתוך שחורות]

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' טו סמג לאוין סב:

פט ב מיי' פ"ה מהל' נזירות הל' י סמג לאוין רכ:

צ ג מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' טו סמג לאוין סב:

צא ד מיי' שם סמג שם טוש"ע י"ד סי' קפ סעיף ט:

צב ה ו מיי' פ"ט מהל' שבת הל' ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמ סעיף א:

[עי' באה"ר]

צג ז מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' י סמג לאוין ס טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' קפב סעיף ו:

צד ח מי' שם הל' א סמג לאוין נה טוש"ע י"ד סי' קפא סעיף א:

נגעים פ"ו מ"ב

צה ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

צו י מיי' שם סמג לאוין סב טוש"ע י"ד סי' קפא סעיף ד:

צז כ מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סי' קפ סעיף ח:

[נ"ל ג']

מסורת הש"ס

קדושין עז: נזיר לח: מב. חולין פב: [לקמן כא.]

[ב"ק סז.]

[גי' רי"ף ר"א בן שמוע]

שבת לד:

[שם ותוספתא דשבת פי"ט]

[סנהדרין פפ:]

[לעיל ד: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמרא כתנאי כמה שיעור קרחה רשב"א אומר כגרים אחרים אומרים:
(ב) שם על כל אחד ואחד ת"ל לנפש:
(ג) תוס' ד"ה לא צריכא וכו' דגלי קרא דחייב אכל קרחה וקרחה דקרחות מחלקות כמו גופים מוחלקין: (ד) בא"ד לוקמי בקורח בידו וכו' וי"ל דלא מיתוקמא ליה בקורח בידו שיעור ה' קרחות בבת אחת משום דהקורח בידו קרחה במקום אחד והכל ביחד בלי הפסק שיעור בינתיים כצ"ל ואות ו' נמחק: (ה) בא"ד ומיהו הא ניחא למאי דגרסינן בבת אחת:

קסבר רבי יוסי שריטה וגדידה אחת היא. דתרוייהו בין ביד בין בכלי וכתיב בגדידה למת לא תתגודדו ולא תשימו קרחה וגו': המסרט בכלי חייב. הא ודאי פשיטא לכולי עלמא דעיקר גדידה משמע בכלי ועיקר שריטה משמע ביד וקאמר שמואל המסרט בכלי על המת חייב ולא קאמר המגדד בכלי לאשמועינן דהא שריטה שייך בכלי והעושה חבורה בעצמו בכלי על המת חייב שני לאוין משום מסרט ומשום מגדד דגדידה ושריטה אחת היא דתרוייהו בין ביד בין בכלי: מיתיבי גדידה ושריטה אחת היא. כלומר בין שריטה בין גדידה ענין חבורה הם ושניהם על מת אלא שריטה ביד גדידה בכלי וקשיא לשמואל דאמר תרוייהו בין ביד בין בכלי דמדקאמר המסרט בכלי ולא קאמר המגדד בכלי מכלל דשריטה שייכא בכלי כגדידה: על המת בין ביד בין בכלי חייב. דשריטה וגדידה כתיב דתרוייהו אסרינהו רחמנא: על עבודת כוכבים. דיש עבודת כוכבים שעובדין אותה בכך שעושין בבשרם חבורות ופלעות: ביד חייב. דדרך עבודתה בכך ואפי' עבודת כוכבים שאין עבודתה בכך חייב דעבודה גמורה היא ביד: והא איפכא כתיב. דבכלי דרך עבודה הוא לעבודת כוכבים דכתיב ויתגודדו כמשפטם עשו גדידה כדרך שהיו רגילין לעשות בחרבות וברמחים אלמא דרך עבודה בכלי: בי פירקי דרישא. מקום הפרקים שמתחברים שם פירקי העצמות והיינו בצדעים. פרק יונט"ר: בי פירקי דדיקנא. פרק ראשון של זקן היינו תחת האוזן מקום שלחי התחתון יוצא משם ושם נקרא פאה בחודו של לחי שבולט לחוץ ושתי השבולת שבסנטר מקום חבור שני הלחיים יש עצם קטן שמחבר הלחיים יחד שמכאן ומכאן נקרא פאה גבל אחד מהן לסוף הלחי הרי שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה הוא השיער שבין ב' השבולת שבסנטר ופרק הוא בפני עצמו: ופאת זקנם לא יגלחו. גבי כהנים כתיב ולא תשחית את פאת זקנך בישראל כתיב וילפינן להו בג"ש האי מהאי דפאה פאה והכי אמרי' בהדיא בפרק קמא דקדושין (דף לה:) ג"ש דפאה פאה להכי הוא דאתא דתניא לא יגלחו כו': ת"ל לא תשחית. ומספרים אין משחיתים שאין חותכין שיער בכל עיקר כתער: גילוח שיש בו השחתה. דרך גילוח בו ומשחית והיינו תער אבל רהיטני משחית ואין דרך גילוח בו ומספרים מגלחין ואין משחיתים: אי גמיר גזירה שוה. הכא גזירה שוה דפאה פאה קאמר ובמסכת קדושין היא (שם): מספרים מנא ליה. דמותר לגלח בהם דלא קאסרי אלא מלקט ורהיטני שיש בהן השחתה: גילוח עבדי. השחתתן עושה גילוח כלומר גילוח מיקרי דדרך לגלח בהן: **מתני'** כתובת קעקע. כותב תחלה על בשרו בסם או בסיקרא ואח"כ מקעקע הבשר במחט או בסכין ונכנס הצבע בין העור לבשר ונראה בו כל הימים קעקע פויינטווריי"ר ואסור לכתוב שום כתיבה בעולם על בשרו בענין זה שכך גזירת הכתוב: את השם. מפרש בגמרא דשם עבודת כוכבים קאמר: **גמ'** עד שיכתוב אני ה' ממש. על תיבות הללו אני ה' אתה מחייבו משום כתובת קעקע: וכתובת קעקע לא תתנו בכם. שום כתובת קעקע לא *יעשו לפני שאני ה' ואהורין אתם לכתוב שם אחר על בשרכם אלמא עיקר חיובא משום שם עבודת כוכבים הוא ומיהו אסור לכתוב שום כתיבה בעולם אפי' לר"ש אלא דחיוב מלקות ליכא: אפר מקלה. דוקא קאמר לפי שקשה היא ומקעקעת מקום המכה והרושם נראה שם אחר זמן אבל עפר בעלמא לא: שפוד. בפ' אין לדין (ביצה דף כח:)(ו) שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו א"ר מלכיו א"ר אדא ושומטו ומניחו בקרן זוית והיינו שמעתתא דעילויה מילתא דאמורא אמרה: שפחות. משנה היא בפ' אע"פ (כתובות דף נט:) ר' אליעזר אומר אפי' הכניסה לו מאה וכו' אמר רב מלכיו א"ר אדא,) הלכה כרבי אליעזר (שם סא:) והיינו משנה דאמתני' קאי ולא קאמר מילתא באפי נפשה: גומות. (ח) *בנדה בבא סימן (דף נב.) ר' חלבו אמר רב הונא שתי שערות שאמרו צריך שיהא בעיקרן גומות רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה גומות אע"פ שאין בו שערות: בלורית. בפרק אין מעמידין בע"ז (דף כט.) ת"ר עובד כוכבים המסתפר מישראל כו' וכמה אמר רב מלכיו אמר רב אדא (ט) שלש אצבעות לכל רוח והיינו מתניתא: אפר מקלה. הכא (י) ושמעתא היא דלאו אמתני' קאי אלא מילתא באנפי נפשה קאמר אסור לו לאדם כו': גבינה. נמי באין מעמידין דקתני במשנה וגבינות בית אונייקי ובעי בגמרא מ"ט אמר רב מלכיא אמר רב אדא (כ) מפני שמחליקין כו' והיינו משנה דאמתני' קאי: מתני' ומתנית'. רב פפא אסימנא דרב מלכיו קאי לגרועי מיניה שפחות דכולהו מתני' רב מלכיא אמרינהו כלומר משנה דשפחות דאוקמת כרב מלכיו רב מלכיא אמרה ומתניתא דקאמר לאו דוקא אלא דבסימנא דרב מלכיו ליכא מתני' ושמעתא רב מלכיו ומה שנשאר מן השמעתות בסימנו של רב מלכיו דהיינו שפוד וגומות רב מלכיו אמרינהו והיינו דקאמר איכא בינייהו שפחות ולא קאמר שפחות ואפר מקלה אלא שפחות גרידא מגרעינן ודרב מלכיו כדקאי קאי: מתניתא מלכתא. משניות וברייתות עיקר הן והיינו סימן מי ששמו דומה לנקבה מוקמינן כולהו מתנייתא דהוו נמי לשון נקבה אליביה והיינו רב מלכיא ששמו דומה לנקבה ומשמעותו של שם נמי משמע לשון מלכות והיינו משניות וברייתות שהן עיקר ולא שמעתות ואית דמפרש איכא בינייהו שפחות (ל) ומקלה משמע שפחות ושכנגדה כך לשון ת"ה: ריבדא. מכה: כוסילתא. כלי שמכה בו בלע"ז פליימא: **מתני'** היה לבוש כלאים. אחד מן השוק ולא נזיר:

יש

תורה אור

קסבר רבי יוסי שריטה וגדידה אחת היא וכתיב התם למת אמר שמואל המשרט בכלי חייב מיתיבי שריטה וגדידה אחת היא אלא ששריטה ביד וגדידה בכלי הוא דאמר כרבי יוסי תני תנא קמיה *דרבי יוחנן על מת בין ביד בין בכלי חייב על עבודת כוכבים ביד חייב בכלי פטור והא איפכא כתיב °ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים אלא אימא ביד פטור בכלי חייב: חייב על הראש: מחוי רב ששת בין פירקי (א) רישא: ועל הזקן שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה: מחוי רב ששת בין פירקי (ב) דיקנא: רבי אליעזר אומר אם נטלן וכו': קסבר חד לאו הוא: ואינו חייב עד שיטלנו בתער: ת"ר °ופאת זקנם לא יגלחו *יכול אפי' גלחו במספרים יהא חייב ת"ל °לא תשחית אי לא תשחית יכול אם לקטו במלקט ורהיטני יהא חייב תלמוד לומר לא יגלחו הא כיצד גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער: רבי אליעזר אומר אפילו לקטו במלקט ורהיטני (יהא) חייב: מה נפשך אי גמיר גזירה שוה ליבעי תער אי לא גמיר ג"ש מספרים נמי [לא] לעולם גמיר ג"ש וקסבר הני נמי גילוח עבדי: **מתני'** הכותב כתובת קעקע *כתב ולא קעקע קעקע ולא כתב אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע *בידו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם ר"ש בן יהודה משום ר' שמעון אומר אינו חייב עד שיכתוב שם *את השם שנאמר °וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה': **גמ'** אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי עד דיכתוב (ג) אני ה' ממש אמר ליה לא כדתני בר קפרא אינו חייב עד שיכתוב שם עבודת כוכבים שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה' אני ה' ולא אחר: אמר רב מלכיא אמר רב אדא בר אהבה אסור לו לאדם שיתן אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראית ככתובת קעקע *אמר רב (ד) *נחמן בריה דרב איקא שפוד שפחות וגומות רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיא רב פפא אמר מתניתין ומתניתא רב מלכיא שמעתתא רב מלכיו וסימניך מתניתא מלכתא מאי בינייהו איכא בינייהו שפחות רב ביבי בר אביי קפיד אפי' אריבדא דכוסילתא רב אשי אמר °כל מקום שיש שם מכה מכתו (ה) מוכחת עליו: **מתני'** °נזיר שהיה *שותה יין כל היום אין חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת °היה מטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת °היה מגלח כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח חייב על כל אחת ואחת °היה לבוש בכלאים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תלבש אל תלבש והוא פושט ולובש חייב על כל אחת ואחת

יש

על עבודת כוכבים ביד חייב. פי' הקונטרס חייב מיתה(מ) בכדרכה ולקי שלא כדרכה מלא תעבדם יתירא בכלי פטור דאינו בכלל עבודה דאינו (חייב) אלא ביד:

רב אשי אומר מכתו מוכחת עליו. וכן הלכה:

ואפילו

צח א מיי' פי"ב מהלכות ע"ז הלכה יא סמג לאוין מה טוש"ע יו"ד סי' קפ סעי' א:
צט ב טוש"ע שם סעי' ג:
ק ג מיי' פ"ה מהלכות מירות הלכה י סמג לאוין רכ:
קא ד מיי' שם הל' טו ופ"ב מהל' אבל הל' ד סמג שם וסי' רלד:
קב ה מיי' פ"ה מהל' נזירות הל"ג סמג לאוין רכ:
קג ו מיי' פ"י מהלכות כלאים הל' ל סמג לאוין רפג:

[גי' רי"ף ור"ן דרב נחמן]

ויקרא כא
ויקרא יט

[בכל מקומות ליתא הגינא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בין פירקי דרישא: (ב) שם בין פירקי דדיקנא: (ג) שם בריה דרבא לרב אשי עד דיכתוב. נ"ב פי' היה שואלו אם כך הוא פי' המשנה: (ד) שם אמר רב חיננא בריה דרב איקא שפוד: (ה) שם מכתו מוכחת עליו: (ו) רש"י ד"ה שפוד בפרק אין לדין אמר שמואל שפוד שצלו וכו' א"ר אדא בר אהבה שומטו: (ז) ד"ה שפחות וכו' א"ר אדא בר אהבה הלכה כר"א: (ח) ד"ה גומות שמעתתא היא בפ' בא סימן לענין מיאון אמר ר' מלכיו אמר ר' אדא בר אהבה גומות אע"פ שאין שם שתי שערות גדולה היא ואינה ממאנת דאין גומא אא"כ היה בה שער ונשר הס"ד: (ט) ד"ה בלורית וכו' א"ר אדא בר אהבה שלש: (י) ד"ה אפר וכו' שמעתתא כצ"ל ואות ו' נמחק: (כ) ד"ה גבינה וכו' אמר ר' אדא בר אהבה מפני: (ל) ד"ה מתניתא מלכתא וכו' שפחות ואפר מקלה דמשמע: (מ) תוס' ד"ה על וכו' חייב מיתה אף שלא כדרכה ולקי:

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פ"י מהלכות כלאים הלכה ל סמג לאוין רפג:

קה ב ג מיי' שם פ"א הל' ג סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רצו ס"א:

קו ד מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה ג:

מסורת הש"ס

יש *חורש תלם א' וחייב עליו משום שמונה לאוין החורש בשור וחמור והן מוקדשין וכלאים בכרם ובשביעית ויום טוב וכהן ונזיר בבית הטומאה תנניא בן חכינאי אומר אף הלובש כלאים אמרו לו אינו השם אמר להם אף הנזיר לא הוא השם: גמ' *(אמר רב ביבי אמר ר' יוסי (א) פושט ולובש לובש ממש או) אפי' מכנים ומוציא בית יד אונקלי שלו מחוי רב אחא בריה דרב איקא עיולי ואפוקי רב אשי אומר *אפילו לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש חייב: יש חורש תלם וכו': *א"ר ינאי בחבורה נמנו וגמרו [ג]החופה בכלאים לוקה אמר *להן רבי יוחנן לאו משנתנו היא זו יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין החורש בשור ובחמור והן מוקדשין וכלאים בכרם האי חורש דמחייב משום כלאים היכי משכחת לה לאו דמיכסי בהדיה דאזיל א"ל *אי לאו דדלאי לך *חספא מי משכחת מרגניתא תותה אמר ליה ריש לקיש לר' יוחנן *אי לאו דקילסך גברא רבה הוה אמינא מתני' מני רבי עקיבא היא דאמר המקיים כלאים לוקה מאי רבי עקיבא דתניא *[ג]המנכש והמחפה בכלאים לוקה רבי עקיבא אומר אף המקיים מאי טעמא דר' עקיבא *דתניא °שדך לא תזרע כלאים אין לי אלא זורע מקיים מנין ת"ל (°בהמתך לא תרביע) כלאים שדך לא (תזרע כלאים) אמר ליה עולא לרב נחמן °ולילקי נמי משום זורע ביום טוב א"ל *תנא ושייר א"ל *תנא (ג) קתני שמונה ואת אמרת תנא ושייר אמר(ג)רבא א) [ד]יש חילוק מלאכות בשבת ואין חילוק מלאכות ביום טוב אמר ליה (ד) *עדא תהא איתיביה אביי ואין חילוק מלאכות ביום טוב ב) והתנן ג)המבשל גיד (ה) בחלב ביו"ט ואכלו לוקה חמש לוקה משום אוכל גיד °ולוקה משום מבשל ביום טוב שלא לצורך ולוקה משום מבשל גיד בחלב ולוקה משום אוכל בשר בחלב ולוקה

משום

א) [פסחים מח.] ב) נ"ל והתניא ג) פסחים מז: ע"ש ביצה יב: ע"ש

תוספות

ואפילו לא שהה אלא (נ) להפשיט מלבוש חייב. וכלא שהה לא מיחייב ולא דמי דין זה להך דפ"ב דשבועות (דף יז: ושם) דאיבעיא להו מי צריך שהייה למלקות גבי טומאת מקדש ונזיר בקבר דשמא מחייב בלא שהה והכא אמרי' דלא מיחייב בלא שהייה דלא דמי לשהייה דהתם דכיון דבידו לפרוש מן הטומאה כי נמי לא שהה כדי השתחואות דין הוא דמחייב אבל הכא דאין לו שהות לפשוט וללבוש אין כאן עבירה אחרת דעדיין הלבישה הראשונה קיימת דהתם נמי אינו חייב עד שיוכל לפרוש מן הטומאה:

(לעיל ע"א) מחוי ליה רב ששת בין פירקי. לפ"ה כדאיתא שתים מכאן ושתים מכאן ולפר"ת כמו שפירש בשבועות (דף ג.):

(נ"י שם) לא יגלחו. וא"ת מאי מייתי מלא יגלחו הא גבי כהנים כתיבא וי"ל דגמרינן מיניה:

החורש בשור וחמור והן מוקדשין. (מ) ופ"ה בכור שור עובר משום לא תעבוד בבכור שורך וחמור קדשי בדק הבית ולקי משום דהזיד במעילה באזהרה וי"א פטר חמור וכמ"ד אסור בהנאה ולא נהירא דאינו כן דליכא למ"ד דלקי הנהנה ממנו ולא נראה לר"י פירוש הקונטרס דפירש דחמור לקי מלאו דהזיד במעילה דבגמ' קאמר מידי דאיתיה בשאלה לא קתני והקדש דמתני' מיירי בבכור דליתיה בשאלה °לכך מפרש ר"י דעל החמור אינו לוקה ויכול להיות שהוא חולין (נ)והן מוקדשין בשור וחמור לאו דוקא דליכא מוקדשין אלא בשור וליכא אלא ב' לאוין בשור וחמור אבל בכלאי הכרם איכא ב' מלקות דמיירי שהיה זורע בכרם חטה ושעורה וחרצן וחפה אותם בחרישה דקא עבד תרתי חדא דזורע כלאי זרעים ועוד דזורע כלאי הכרם*:

אלא

רש"י

יש חורש תלם אחד. יש עובר בלא תחרוש בשור ובחמור ונלקטים עליו איסורים הרבה עם אותו לאו בלבד והא לא קא עסיק שיהא חורש בכמה שוורים וכמה חמורים והרי נלקטים איסורין הרבה עליו דלכל הפחות קאמר ואלאו דכלאים קאי ללקות עליו כל איסורין שהוא יכול: והן מוקדשין. בגמ' מוקי ליה בבכור (ו) בכור שור ופטר חמור וקעבר בהן משום לא תעבוד בבכור שורך ואליבא דרבי יהודה דאמר בפ"ק דבכורות (דף ט:) פטר חמור אסור בהנאה דבכלל לא תעבוד הוא ואע"ג דבקרא כתיב בכור שורך איהו דריש לי' בכור שורך למעוטי שותפות ולא למעוטי פטר חמור אי נמי מתני' כמאן דממעט פטר חמור מהכא שור וחמור דקתני במתני' לאו דוקא דשור ושה קאמר והאי דנקט חמור משום לישנא דקרא דגבי כלאים כתיב שור וחמור והוא הדין לכל שני מינין ומשום הנאה דמיתהני מהקדש והוה ליה הזיד במעילה לא לקי דבכור לאו בר מעילה הוא דהא ממון כהן הוא דאין מעילה אלא בקדשי גבוה דמקדשי ה' כתיב ואין מעילה בבכור אלא בנהנה מן האימורים אחר זריקת דמים דהנהו לגבוה נינהו והוא הדין לכל קדשים קלים ובקדשי קדשים יש בהן מעילה לפני זריקת דמים דלגבוה נינהו אבל משנזרק הדם זכו בהו כהנים משולחן גבוה והוה ליה ממון כהן ואין בו מעילה וכן מוכח בר"ה (דף כח.) בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא מאי טעמא עולה דבת מעילה היא כיון דמעל בה נפקא לחולין שלמים דלאו בני מעילה נינהו לא נפקי לחולין והכי נמי מוכח במס' מעילה ובכמה דוכתי: וכלאים בכרם. דמכסי בהדי דאזיל ומחפה(ז)*)בזורע: שביעית. נמי משום זורע בשביעית: ויום טוב. דקעביד חרישה ביו"ט: כהן. והוא נזיר והולך במקום טומאה אחר מחרשתו דאיכא חד לאו משום כהן לנפש לא יטמא בעמיו וחד משום נזיר על כל נפשות מת לא יבוא: אינו השם. (ח) אינו לאו זה נלקט עליו משום חרישה אלא משום לבישה:

אף נזיר. נזיר וכהן קאמר ולא דייק: אינו השם. אין לאו שלו בא עליו משום חרישה אלא משום כניסה שנכנס למקום טומאה: גמ' אפילו מכנים ומוציא בית יד אונקלי שלו. מכנים ומוציא ידו בבית יד חלוקו דמי כפושט ולובש: עיולי ואפוקי. ממש: בחבורה. נראה לי יום אסיפה או יום וועד היה להם שקורין חבורה: דדלאי. הגבהתי: מי משכחת מרגניתא. דאי לאו דאמרי לך הוי אמרת חורש דמחייב בכלאים לאו משום זורע אלא משום (מקום) מקיים דשביק ולא עקר להו: אי לאו דקלסך גברא רבה. רבי ינאי (ט) הוה מוקימנא מתניתא דמחייבא חורש בכלאים דמשום מקיים הוא וכרבי עקיבא ומאן דאית ליה מקיים בכלאים פטור פוטר נמי במחפה אבל רבי ינאי קלסך והודה לך דמחפה משום זורע מיחייב לכולי עלמא דמדקאמר רבי ינאי המחפה בכלאים לוקה ולא קאמר מקיים בכלאים לוקה ש"מ דעדיף ליה מחפה ממקיים דמחפה כזורע חשיב ליה וחייב לכולי עלמא וכי אמרת ליה לא משנתנו היא הודה לדבריך שיפה אמרת ואי לאו דקלסך הוה אמינא טעם דמתניתין משום מקיים דמקיים בכלאים לוקה לרבי עקיבא וכן בשביעית משום חורש מחייב ליה תנא דמתניתין ומאן דפטר במקיים פטר נמי במחפה: מאי רבי עקיבא דתניא המנכש והמחפה. ולא גרסינן דתנן דברייתא היא ולא משנה: המנכש והמחפה בכלאים לוקה רבי עקיבא אומר אף המקיים. טולה רבי עקיבא קאמר לה המנכש והמחפה בכלאים לוקה דמקיים הוא שר"ע כו' והכי מתני ליה במועד קטן ורבנן דפליגי עליה דרבי עקיבא סבירא להו מחפה אינו לוקה דמאן דפטר במקיים פטר במחפה והמנכש עוקר עשבים רעים כדי שיגדלו האחרים יותר לוקה דחשיב כזורע כלאים: בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים. ושמעינן ליה הכי כלאים שדך לא דעקרינן ליה מפשטיה לדרשא (י) דהוה מצי למיכתב בהמתך כלאים לא תרביע ומדסמך כלאים לשדה שמע מינה להכי הוא דאתא: ולילקי נמי משום זורע. דהא נמנו וגמרו דמחפה זורע הוא כדאמרן: ואין חילוק מלאכות ביום טוב. אם עשה שתים ושלש מלאכות בהעלם אחד או עשה מלאכה שיש בה (כ) שתים אינו חייב אלא אחת למ"ד (שבת דף ע.) הבערה לחלק יצאת סבירא ליה אין חילוק מלאכות ביו"ט דביו"ט לא יצאת הבערה ומ"ד נמי הבערה ללאו יצאת ונפקא ליה חילוק מלאכות מועשה אחת מהנה הני מילי באיסורי דאית בהן חיוב חטאת כגון מלאכות דשבת דזדונן כרת ושגגתן חטאת דבההיא פרשה דועשה מאחת מהנה קמיירי בחטאת אבל יו"ט דחיוב מלקות הוא ואין זדונו כרת אין בו חילוק מלאכות: לוקה משום מבשל. גיד ביום טוב ומשום מבשל בשר בחלב קסבר יש בגידין בנותן טעם תלתא לא תבשל כתיבי חד לאכילה וחד להנאה וחד לבישול בשחיטת חולין (דף קטו:):

משום

*)נ"ל כזורע או שצ"ל כזורע

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' ביבי אמר ר' יוסי לא פושט ולובש ממש אלא אפילו מכנים: (ב) שם תנא קתני שמנה. נ"ב עי' תוס' פ"ק דקדושין דף טו ע"ב ד"ה והא ארבעה ובתוס' דיבמות דף ג' ד"ה למעוטי: (ג) שם אמר ליה רבה יש חילוק: (ד) שם עדא תהא. נ"ב כמו זאת תהא כלומר זו היא סברא נכונה דלא קא חשיב דלילקי משום זורע ביו"ט משום דקחשיב חורש ביו"ט ואינו חייב ב' אב' מלאכות ביו"ט כשעבדן בבת אחת: (ה) שם גיד הנשה בחלב ביו"ט: (ו) רש"י ד"ה והן מוקדשין וכו' ובכור שור ופטר חמור קאמר וקעבר בהן וכו' ושור וחמור דקתני וכו' דשור ושה קאמר נ"ב פי' וחייב ב' א' משום שור וא' משום שה: (ז) ד"ה וכלאים בכרם וכו' ומחפה וחייב משום זורע: (ח) ד"ה אינו השם אין לאו: (ט) ד"ה אי לאו וכו' ר' ינאי כשר"ד והא"כ מ"ה הוה אוקימנא מתניתין דמיחייבא: (י) ד"ה בהמתך וכו' דהוה מצי למיכתב. נ"ב עיין בע"ז דף ס"ד ריש פ"א לא פירש כך: (כ) ד"ה ואין חילוק וכו' שיש בה שתי לאוין אינו חייב: (ל) תוס' ד"ה ואפי' לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש חייב וכו' לשהייה דהתם כיון דבידו וכו' כדי השתחואה דין הוא דמחייב אבל: (מ) ד"ה החורש וכו' פ"ה שור וכו' אסור בהנאה ולי נראה דאינו כן: (נ) בא"ד ויכול להיות שהוא חולין ולאו דוקא קאמר והן מוקדשים בתרוייהו בשור ובחמור דליכא מוקדשים אלא בשור וליכא בי לאוין בא"ל ופיכא אלא

עין משפט
נר מצוה

קז א מיי' פי"ז מהלכות רוצח הלכה ט סמג עשין פח:
קח ב ג מיי' פ"ו מהל' יסודי התורה הל"ז:

[ת"ל וליחשוב ולא]

קט ד מיי' פי' מהלכות טומאת צרעת הל"א סמג לאוין שסג:
קי ה מיי' פ"ט מהלכות כלי המקדש הל"י:
קיא ו מיי' שם פ"ב הלכה יג:
קיב ז מיי' פ"ז מהלכות ע"ז הלכה ג:
קיג ח מיי' פ"ו מהלכות מלכים הלכה ח:
קיד ט י מיי' פ"ט מהל' כלאים הל"א:
קטו כ מיי' פי"ז מהלכות סנהדרין הלכה א סמג לאוין קלח:
קטז ל מיי' שם הל"ב:

משום הבערה ואם איתא משום הבערה לא (א) מחייב דהא איחייב ליה משום בשולו אפיק הבערה ועייל גיד הנשה של נבילה והתני ר' חייא לוקה שתים על אכילתו ושלש על בשולו ואי איתא שלש על אכילתו הוא חייב אלא אפיק הבערה ועייל עצי אשירה ואזהרתיה מהכא ולא ידבק בידך וגו' א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ולילקי נמי משום לא תביא תועבה אל ביתך אלא הכא במאי עסקינן כגון שבישלו בעצי הקדש ואזהרתיה מהכא ואשריהם תשרפון באש לא תעשון כן לה' אלהיכם: סימן שנבא"י שנ"ז: מתקיף לה רב הושעיא וליחשוב נמי הזורע בנחל איתן ואזהרתיה מהכא אשר לא יעבד בו ולא יזרע מתקיף לה רב חנניא וליחשוב נמי המוחק את השם בהליכתו ואזהרתיה מהכא ואבדתם את שמם וגו' (ו)לא תעשון כן לה' אלהיכם מתקיף לה ר' אבהו וליחשוב נמי הקוצץ את בהרתו ואזהרתיה מהכא השמר בנגע הצרעת מתקיף לה אביי וליחשוב נמי המזיח החושן מעל האפוד והמסיר בדי ארון ואזהרתיה מהכא (ו)לא יסורו ולא יזח החושן מתקיף לה רב אשי וליחשוב נמי החורש בעצי אשירה ואזהרתיה מהכא ולא ידבק בידך מאומה וגו' מתקיף לה רבינא וליחשוב נמי הקוצץ אילנות טובות ואזהרתיה מהכא כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות א"ל רבי זעירא לרבי מני וליחשוב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש ביום טוב התם לא קא חלה שבועה מושבע ועומד מהר סיני הוא א"ל כגון דאמר שבועה שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט דמגו דחלה עליה שבועה בחול חלה עליה נמי ביו"ט *מידי דאיתיה בשאילה לא קתני ולא *והרי הקדש בבכור והרי נזיר בנזיר שמשון נזיר שמשון בר איטמויי למתים הוא אלא האי תנא איסור כולל לית ליה אמר רבי הושעיא המרביע שור פסולי המוקדשים לוקה שנים אמר רבי יצחק המנהיג בשור פסולי המוקדשים לוקה שהרי גוף אחד הוא ועשאו הכתוב כשני גופים:

מתני' כמה מלקין אותו ארבעים חסר אחת שנא' במספר ארבעים מנין *שהוא סמוך לארבעים ר' יהודה אומר ארבעים שלימות הוא לוקה והיכן הוא לוקה את היתירה בין כתפיו *)אין אומדין אותו אלא במכות ראויות להשתלש אמדוהו לקבל ארבעים ולוקה מקצת

*) [כריתות יח.]

ואמדו

רש"י

משום הבערה. דאי הוה איהו מבעיר וחבירו מבשל הוו תרווייהו חייבין דמבעיר ומבשל אבות מלאכות אלמא מיחייב משום יו"ט שתים הבערה ובישול: ה"ג ואם איתא (ב)אהבערה לא ליחייב דהא איחייב ליה משום מבשל: גיד הנשה של נבילה. דלוקה אף משום נבילה שאכל שלש על בישולו. בישול בשר בחלב ובישול שלא לצורך יו"ט והבערה שלא לצורך ושתים על אכילתו אכילת גיד ואכילת בשר בחלב ואם איתא דמפקת הבערה ומעיילת אכילת נבילה הוי איסור ג' על אכילתו: ואזהרת עצי הקדש מהכא ואשריהם תשרפון באש לא תעשון כן לה' אלהיכם השמר בנגע הצרעת. ואמרינן (שבת דף קלג.) בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר והשמר הוא לא תעשה: נילקי נמי. כגון שהיו כלי מחרישה מעצי אשירה: קוצץ אילנות טובות. בהליכתו: מי קא חיילא עליה. הא הוה ליה נשבע שלא יבטל המצוה ונפקא לן מלהרע או להיטיב בשבועות (דף כה.) דאין זו שבועה: מיגו דחיילא עליה שבועה כו'. היינו איסור כולל ואיסור מוסיף כגון שבתחילה עצמה נוסף איסור כגון אילו נוסף על היו"ט איסור ע"י שבועה זו וה"ל מוסיף דומיא דאשת איש ונעשית חמותו דמוסיף הוא דמעיקרא קיימא ליה בחנק והשתא קיימא ליה *בסקילה א"נ חלב דנותר מעיקרא קאי עליה באיסור חלב והשתא איתוסף עליה איסור נותר ואיסור כולל היינו שאין איסור נוסף על ההתיכה אלא כולל אחרים באיסורא כגון שנשא אחות חמותו דמיגו דמיתסר בכולהו אחוותא איתסר נמי בחמותו משום אחות אשה אי נמי כגון חמותו ונעשית אשת איש דמיגו דכיילה כולי עלמא באיסור אשת איש *כללה נמי לדידיה לחייבו שתים: בנזיר שמשון. ע"י מלאך קיבל נזירות עליו דההוא אין לו שאלה דנווי שלמעלה הוא: נזיר שמשון בר טמויי למתים הוא. כלום אסור הוא להיטמא למתים אדם שמקבל נזירתו ע"י מלאך הא אמרינן במס' נזיר (דף ד:) שמשון הותר ליטמא למתים ובעי לאפוקי מהאי קרא ויך מאה וחמשים וגו' ופריך ליה אימא דשויינהו גוססין אלא גמרא ואית דמפרשי נזיר שמשון נזיר מן הבטן וקשיא לן ההיא נמי בשאלה איתיה שהיה אביו יכול לישאל עליו ואפילו מת אביו בשאלה מיהא הוה ההוא שעתא: המרביע שור פסולי המוקדשין. שנפדה אפילו על מינו לוקה שהרי גוף אחד (ג) ועשאו הכתוב שני גופין דתורת חולין ותורת קדשים יש עליו תורת חולין שמותר באכילה מחוץ לפתח אהל מועד כאילו לא הוקדש מעולם ותורת קדשים שאסור בגיזה ועבודה כדאמרינן בספרי בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר במה הכתוב מדבר אם בבשר תאוה הרי כבר אמור כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו' כי תאוה נפשך וגו' אם באכילת קדשים הרי כבר אמור כי אם במקום וגו' שם תעלה וגו' הא אין הכתוב מדבר אלא בפסולי המוקדשין שנפדו תזבח ולא גיזה לאסור בגיזה ועבודה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך והלכך אסור להרביעו אפי' עם מינו משום כלאים שמרביע חולין על קדשים או קדשים על חולין וכן במנהיג אפילו מנהיגו עם מינו ואפילו מנהיגו בפני עצמו חולין וקדשים הוא וחייב משום כלאים דחרישה דהוא עצמו כלאים שעשאו הכתוב שני גופין ולא שמעתי ראיה מנלן דחולין וקדשים כלאים זה בזה ודבר תימה הוא: **מתני'** שנאמר במספר ארבעים. והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר (דברים כה) וסמיך ליה ארבעים יכנו ודרשינן כמאן דכתיב במספר ארבעים מנין שהוא סוכם את הארבעים כדמפרש בגמ' דמדלא כתיב יכנו ארבעים במספר אלא במספר ארבעים יכנו שמעינן דהכי קאמר מנין הסוכם הארבעים חשבון המשלים סכום של ארבעים שגורם לקרות אחריו ארבעים והיינו שלשים ותשע: ראויות להשתלש. בגמרא מפרש:

תוספות

אלא הכא במאי עסקינן שבישלו בעצי הקדש. ואם תאמר נילקי משום הזיד במעילה באזהרה וי"ל דלא חשיב אלא לאו דאיתנהו בפחות משוה פרוטה:

מתקיף לה רב הושעיא וליחשוב נמי משום זורע בנחל איתן. קשה דהשתא (ד)פריך טובא *(ונפרוך דלא) מסני מידי וצריך לומר (ה)דע"כ דתנא תנא ושייר ולעיל קאמר אלא תני תנא שמונה ולא אמרת תנא ושייר ואומר הר"ם *דלא דמי לעיל דקתני שמונה ומני י"ט בחד ואם איתא דאיכא תו מלקות משום י"ט היה לו למנותן בשתים אבל הכא יכול להיות דלא איירי תנא למיחשב כל הני גווני דזורע בנחל איתן ומוחק את השם:

אמר ליה כגון דאמר שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט. וקשה דאכתי ליתא בלאו והן כדפריך פ"ג דשבועות (דף כד. ושם) גבי שלא אוכל נבילה ושחוטה דפריך מי איתא בלאו והן ואולי י"ל דמשכחת לה בהן כגון עפר תיחוח דלית בה חיובא מן התורה באותה חרישה:

שהרי גוף אחד (ו) ועשאו הכתוב ב' גופים. הקונטרס פירש כגרסתו ור"ת פירש בענין אחר כמין חומר דכתיב ביה כלבי וכאיל שהם ב' מינין ובזה הפירוש מיושב הא דאמרי' בבכורות (דף נג.) תלתא לבי ואיל כתיבי בו חד לכדרב יצחק וחד לכדר' (*יהושע) ופירוש הקונטרס לא אתפרש למילתייהו והשתא ניחא (ז)הא דרבי יצחק ורבי *יהושע דהכא*:

המנהיג בשור פסולי המוקדשים לוקה. ודוקא אי מושך השור משוי בגופו אבל בלא המשכה אין לוקה בהנהגה דאם לא כן לעולם לא יוכלו להנהיג שור פסולי המוקדשים ממקום אחר*:

הא

[צ"ל טוסעיה]

[צ"ל טוסעיה] *[וע"ע תוס' חולין קטו. ד"ה כשני]

[ועי' תוס' שבת נד: ד"ה והתנן]

הגהות הב"ח

(א) גמ' משום הבערה לא ליתחייב דהא: (ב) רש"י ד"ה ה"ג ואם איתא. נ"ב כלומר דל"ג אהבערה לא ליתחייב הואיל דחזי ליה לצרכיו כדגרס בספרים ובפ' אלו עוברין הוא דגרסינן ליה וע"ש בדף מח ע"ב: (ג) ד"ה המרביע וכו' גוף אחד הוא ועשאו: (ד) תוס' ד"ה מתקיף וכו' דהשתא דפריך טובא נפרוך. נ"ב כלומר א"כ קשה מאי קא מסני ובע"כ צ"ל דתלמודא קא סמיך אשינויא דתנא ושייר כו': (ה) בא"ד וצריך לומר ע"כ וכו' ולעיל קאמר א"ל תני תנא שמנה וכו' דלא דמי דלעיל קתני שמנה ומני י"ט. נ"ב וע"ע במ"ש בתוס' רפ"ק דיבמות דף ג ופ"ק דקדושין דף טז: (ו) ד"ה שהרי גוף א' הו לועשאו וכו' כגירסתו. נ"ב כלומר כפי שיטתו דס"ל דפסולי המוקדשין הם שני גופין דמקצתו קדשים ומקצתו חולין כמו שפי' בחולין דף קטו ע"ב: (ז) בא"ד ניחא הא דר' יצחק:

[סנהדרין ט.]

דמ"א בפריפ

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מיגו דחיילא וכו' כללה נמי לדידה. לדידיה כצ"ל. תשו' נו"ב מ"ת סי' ק"כ: תוס' ד"ה מתקיף וכו' דלא דמי. כעין זה נזיר דף לה ע"ב תוס' ד"ה ולוקי:

[שבועות כד:] [שם]

[הלכתא משנה ריש פי"ז מהל' סנהדרין כתב פשוט הוא שזה מעות וצריך להיות סוכם את הארבעים דכן אמר בגמ' וכן משמע ומבואר בפי' רש"י וכן בפיה"מ הביאו לשון המשנה סוכם את הארבעים כל זגם פר"ן בסוף מסכת זו כתב בפירוש המשנה מנין הסוכם תרגום ותוכן לבנים סכום לבנות וכו']

ואמדו שאין יכול לקבל פטור. דכיון דנתבזה בבית דין ולקה קצת סגי ליה בהכי אבל לא לקה אלא אמדוהו לארבעים וחזרו ואמדו שאין יכול לקבל כלום לא מיפטר דאין ראיה לגרוע האומד אלא טעה אחד זמן והכי נמי אם אמדוהו לשמונה עשר ומשלקה חזרו ואמדו שיכול עדיין לקבל ארבעים פטור משום דלקה אבל לא לקה רשאין להוסיף על אומד ראשון: גמ' כמה טפשאי שאר אינשי. כמה שוטים הללו רוב בני אדם: ורמינהו אמדוהו לקבל ארבעים וחזרו (ג) ואמדו שאין יכול פוטרין אותו. אע"ג דלא לקה אלמא דלא שני בין לקה ללא לקה וה"נ בין שאמדוהו לארבעים בין שאמדוהו לשמונה עשרה לא עבדינן ליה אלא אומד ראשון וקשה בין מרישא ובין מסיפא: הא דאמדוהו ליומי'. מתניתין באמדוהו ליומיה לקבל מ' או שמונה עשרה והלכך כי חזרו ואמדו בו ביום שאין יכול לקבל או יכול איגלאי מילתא דאומד שלהם לא היה כלום כיון דבו ביום סתרו כל מה שאמדו שהרי זה לא נשתנה ולא הכחיש בשהות מועט כזה ויש לומר דהם טעו באומד הלכך כי אמדו תחלה לארבעים וחזרו ואמדו בו ביום שאין יכול לקבל אם לקה מקצתן פוטרין אותו שהרי נתבזה ואם לא לקה הרי הוא כמי שלא אמדוהו כלל ועכשיו הוא דמעיינו בדיניה ואמרו אין יכול וממתינין לו עד שיבריא ויהיו אומדין אותו אומד הראוי לו וכן אמדו תחלה לי"ח ובו ביום חזרו ואמדו שיכול לקבל ארבעים איגלאי מילתא דטעו באומד ראשון ואינו כלום והלכך אם לקה כבר כל השמונה עשרה פוטרין אותו דכיון דילא מב"ד כבר בזיון ב"ד הוא להחזירו אבל לא לקה רשאין להוסיף על אומד ראשון דאינו כלום: וברייתא בדאמדוהו למחר או ליומא אוחרא. ליום אחר דההוא ודאי אומד גמור הוא שיפה עייני שהיה יכול זה לקבל עד אותו יום כך וכך מכות אלא נשתנה והכחיש הלכך כי אמדוהו לארבעים עד יום פלוני וכשהגיע יום פלוני אמדו שאין יכול לקבל כלום אומד ראשון אומד גמור היה והואיל ונשתנה ונתקלקל שאין יכול לקבל פטור אע"פ שלא לקה שהרי נתבזה באותו אומד וכי אמדוהו נמי לשמונה עשרה עד יום פלוני וכשהגיע יום פלוני אמדו שיכול לקבל ארבעים אין לוקה אלא אומד ראשון דאומד גמור היה כך נראה לרבי.

תורה אור

ואמדו שאין יכול לקבל ארבעים פטור *אמדוהו לקבל שמונה עשרה ומשלקה אמדו שיכול הוא לקבל ארבעים פטור: גמ' מ"ט אי כתיב ארבעים במספר הוה אמינא ארבעים במניינא השתא דכתיב במספר ארבעים מנין שהוא סוכם את הארבעים אמר רבא כמה טפשאי שאר אינשי *דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה דאילו בס"ת כתיב ארבעים ואתו רבנן בצרו חדא: רבי יהודה אומר ארבעים שלימות *וכו': אמר ר' יצחק מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב °מה המכות (זכריה יג) האלה בין ידיך ואמר אשר הכתי בית מאהבי ורבנן ההוא בתינוקות של בית רבן הוא דכתיב: אין אומדין אלא במכות הראויות וכו': לקה אין לא לקה לא ורמינהו אמדוהו לקבל ארבעים וחזרו (א) ואמדו שאין יכול לקבל ארבעים פטור אמדוהו לקבל שמונה עשרה וחזרו ואמדוהו שיכול לקבל ארבעים פטור אמר רב ששת לא קשיא [ב]הא דאמדוהו ליומי הא דאמדוהו למחר וליומא אוחרא: מתני' [י]עבר עבירה שיש בה שני לאוין אמדוהו אומד אחד לוקה ופטור ואם לאו לוקה ומתרפא וחוזר ולוקה: גמ' והתניא אין אומדין אומד אחד לשני לאוין אמר רב ששת לא קשיא [ד]הא דאמדוהו לארבעים וחדא הא דאמדוהו לארבעים ותרתי: מתני' [ה]כיצד מלקין אותו כופה שתי ידיו על העמוד הילך והילך וחזן הכנסת *אוחז בבגדיו אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את לבו והאבן נתונה מאחריו חזן הכנסת עומד עליו ורצועה בידו של עגל כפולה (ב) אחד לשנים ושנים לארבעה ושתי רצועות של *חמור עולות ויורדות בה ידה טפח ורחבה טפח וראשה מגעת על פי כריסו [ו]ומכה אותו שליש מלפניו ושתי ידות מלאחריו [ז]ואינו מכה אותו לא עומד ולא יושב אלא מוטה שנאמר °והפילו השופט (דברים כה) [ח]והמכה מכה בידו אחת בכל כחו °והקורא קורא °אם לא תשמור לעשות וגו' (כח) והפלא ה' את מכותך ואת מכות וגו' וחוזר לתחלת המקרא [א] °ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו' (שם כט) וחותם °והוא רחום יכפר עון וגו' (תהלים עח) וחוזר לתחלת המקרא א) ואם מת תחת ידו פטור ב) הוסיף לו עוד רצועה אחת ומת הרי זה גולה על ידו [ט]נתקלקל בין בריעי בין במים פטור רבי יהודה אומר האיש בריעי והאשה במים: גמ' מ"ט

א) ב"ק פד. ב) שם לג:

הא דאמדוהו ליומי. (ה) בו ביום שאמדוהו לקבל חזרו ואמדוהו שלא יוכל אז אמרה מתני' דלוקה דהאי לא לקי אלא בתר אומד הראשון וממתין לו עד שיבריא וילקה כמו שאמדוהו אבל אם אמדוהו אומד שני למחר שמא הכחיש אחר הראשון ואזלינן בתר האחרון ופטור שהרי אמדוהו שאין יכול ללקות כלל וכן מדינא סיפא אמדוהו מתחלה לקבל י"ח ובו ביום אמדוהו לקבל כולם אזלינן בתר השני ולוקה אם לא לקה כבר כל הי"ח וברייתא באמדוהו ביום אחרון אבל אומד ראשון היה טעות ואזלינן בתר בתרא: רבי

ליסנא אחרינא מתני' דאמדוהו ליומיה לקבל ארבעים והלכך אין פוטרין אותו אלא אם כן לקה דודאי יהא בו כח לקבל קצת מן המכות אמדוהו לקבל ליום או ליומים ודאי אין בו כח ואם חזרו בהם פטור מיד וכן קיבל ר' מח"ע ולא נהירא דמשום דאמדוהו ליומיה אמאי ברייתא לן שיהא בו כח לקבל קצת מן המכות הם אומדין שאין יכול והכן אמרינן נילקי ונימות ועוד דאם לקה אמרינן במתניתין ולא דמלקינן ליה לכתחלה. מ"ר: מתני' עבירה שיש בה שני לאוין. כגון חורש בשור וחמור וכלאים בכרם: ואם לאו. דלא אמדוהו אומד אחד אלא ללאו אחד אמדוהו התחלה לוקה ומתרפא: גמ' אמדוהו לארבעים וחדא. כל מה שאומדין עליו עד שלשים ותשע חשבינן משום חד לאו דכך הוא דינו למלקות ארבעים חסר אחת על לאו אחד ואם מוסיפין עליו אפילו שלש מכות דהוה להו ארבעים ותרתי חשובין אותן שלש אומד ללאו האחר ואם לא הוסיפו אלא שתים מכות דהוו להו ארבעים וחדא לוקה שלשים ותשע משום לאו אחד ומתרפא וחוזר ולוקה דמכות שאינן ראויות להשתלש לא מלקינן ליה: מתני' על העמוד. עץ אחד נעוץ בקרקע וגבוה כנגד שתי אמות או אמה וחצי והוא כפוף ומוטה על אותו העמוד כאדם הנסמך על בריח דלת ותולה ידיו למטה וכופתין לו ידיו בלידי העמוד: חזן. שמש הקהל *ולא שמעתי בו שום משמעות: נפרמו. דשקושרר"א בלע"ז קריעה של תפירה: מאחריו. של נידון: כפולה אחת לשתים. ועוד רצועה אחרת כפולה לשתים היינו שתים רצועות שהן ארבע (ד) ואותן השתי רצועות עולות ויורדות בה כלומר אותן שתי רצועות היו תלויות באמצע הרצועה ושל חמור לקיים בקן יבא מי שמכיר אבוס בעליו ט': *) היה מכה. וכשהוא מגביה ידו ומוריד הן עולות ויורדות כך קיבל רבי מעיקרא ולא נהירא לשון אחר מפי רבי עולות ויורדות כן דרך תפירה של רצועה תוחב ראש רצועה בנקב כנגד מטה וחוזר ותוחב בנקב אחר דרך מעלה ונראה כמעלה ומוריד: ידה טפח. מקל שתלויה בה ארכה טפח ורצועה עצמה רחבה טפח ומגעת עד פי כריסו שמשער כך שכשהוא מכה כלה ראשה של רצועה בפי כריסו בתחלת כריסו שהמכה עומד בצד המוכה ומכה אותו ברוחב גבו הלכך אורך הרצועה ברוחב כל גבו עד מקום שמתחיל שם הכרס ואף ע"ג דאמרן לעיל האבן נתונה לו לאחוריו אעפ"כ היה הוא מסלק עצמו לצד לבו והיה מכה ברחבו: שליש מלפניו. על הבטן ושתי ידות מאחוריו בגמרא מפרש טעמא: והקורא קורא אם לא תשמור. הא מיפסק פסיקא לן דבעי קריאה כדאמרן [כריתות] (דף יא.) בקורת תהיה בקרייה תהא דלהכי קתני הכא והקורא: אם מת תחת ידו פטור. דשליח ב"ד הוא ואמרן לעיל (דף ח.) יצא האב המכה את בנו ושליח ב"ד: הוסיף לו רצועה. על האומד ומת ה"ז גולה על ידו ולא דמי להכהו עשרה בני אדם בעשר מקלות דאמרינן בהנשרפין (סנהדרין דף עח.) כולן פטורין דההיא אוקימנא לה בגוסס בידי אדם: נתקלקל ט' פטור. דכתיב ונקלה והרי נקלה: גמ' אין

*) סד"א רש"ל

קידושין לג: [ע"ש]

עין משפט נר מצוה

קיז א מיי' פי"ז מהל' סנהדרין הל"ב סמג לאוין קטו:
קיח ב מיי' שם הלכה ג ועי' בכ"מ:
קיט ג ד מיי' שם הל"ד וע"ש בכ"מ:
קכ ה מיי' שם פט"ז הלכה ח סמג שם:
קכא ו מיי' שם הל"ט:
קכב ז מיי' שם הל"י:
קכג ח מיי' שם הל"ט:
קכד ט מיי' שם הל"ח:
קכה י מיי' שם הלי"ב:
קכו כ מיי' שם פי"ז הלכה ה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וחזרו ואמדוהו ואמרו שאין יכול לקבל: (ב) שם במשנה כפולה אחת לשתים ושתים לארבע ושתי: (ג) רש"י ד"ה ורמינהו וכו' וחזרו ואמדוהו ואמרו אינו יכול וכו' דלא שני לן בין לקה ללא לקה דהא הכא בין שאמדוהו כצ"ל והיבת נמי נמחק: (ד) ד"ה כפולה וכו' שהן ארבע ושד שתי רצועות כצ"ל ותיבת ואותן נמחק: (ה) תוס' ד"ה הא דאמדוהו ליומיה פי' בו ביום וכו' שלא יוכל אז לקבל קאמרה מתניתין דלוקה אי לא לקי דאזלינן בתר אומד הראשון וכו' וכן בדינא דסיפא אמדוהו וכו' בתר השני ולוקה אם לא לקה כבר כל הי"ח דאומד ראשון היה טעות ואזלינן בתר בתרא וברייתא דאמדוהו לאומד אחרון למחר אזלינן בתר הראשון ופטור מלקות ארבעים הס"ד וכצ"ל ותל תיבות בתר אומד הראשון וממתין לו כ"כ כיון שלא הגיע לסשתנות לא הוי הכחשה והלכך אזלינן בתר אומד הראשון כיון שלא הכחיש וממתין לו עד שיבריא כלומר עד שיבריא ביותר וילקה כו' [אבל אמדוהו] למחר אזלינן שמא הכחיש ואזלינן אחר האחרון וכן בדינא דסיפא כשאמדוהו [לי"ח ובו ביום אמדוהו לקבל כולם אזלינן בתר השני וברייתא כשאמדוהו למחר] תלינן דאומד הראשון לא היה בטעות ואזלינן בתריה ולוקה י"ח וא"ת בדינא דרישא נמי כשאמדוהו לקבל כולם ובו ביום אמדוהו שלא יוכל לקבל [נימא דאומד] הראשון היה טעות וניזל בתר השני וי"ל דכיון דאומד שני שלא יוכל אף בו ביום לקבל ארבעים אומדין אותו בכך [שאומד ראשון היה] כשיתחזק ביותר וא"כ אומד הראשון לאו טעות:

הגהות הגר"א

[א] במשנה (ושמרתם את כו' עד לתחלת המקרא) הא"מ (וכן ליתא בירושלמי ועי' רש"א ובהגר"א א"ח סי' פר"ז):

רבי יהודה אומר (בעינן יתירי כח ו)חסירי מדע · נ"ל דפליג אתנא קמא דאמר אין מעמידין כלל חסירי מדע דאין מדקדקין בדבר דבהא טעמא דגמרא אין נכון לפרש לומר דלרבי יהודה מעמידין דוקא חסירי מדע :

שניהם שוין (ג) · ומיהו אשה אף במים :

קלה · כל הנתקלקל בריעי איש ואשה משהגביה הרצועה להלקותו בראשונה או בשניה פוטרין אותו ואין מכין אותו כלל אבל נפסקה דוקא כי נפסקה בשניה שלקה אחת ולא שנפסקה בראשון קודם שלקה כלל :

גמ' (א) מ"ט משום נקלה אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה מנין לרצועה שהיא של עגל דכתיב °ארבעים יכנו וסמיך ליה °לא תחסום שור בדישו *ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה "מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה דכתיב לא תחסום שור בדישו וסמיך ליה °כי ישבו אחים יחדו וגו' ואמר *רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה "כל המבזה את המועדים כאילו עובד עכו"ם דכתיב °אלהי מסכה לא תעשה לך וסמיך ליה °את חג המצות תשמור ואמר רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה כל המספר לשון הרע וכל המקבל לשון הרע וכל המעיד עדות שקר ראוי להשליכו לכלבים דכתיב °לכלב תשליכון אותו וסמיך ליה °לא תשא שמע שוא וגו' קרי ביה נמי לא תשיא : ושתי רצועות וכו' : תנא "של חמור כדדריש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא °ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע וגו' אמר הקב"ה יבא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו : ידה טפח וכו' : אמר אביי שמע מינה כל חד וחד לפום גביה עבדינן ליה אמר ליה רבא אם כן נפיש להו רצועות טובא אלא אמר רבא אבקתא אית ליה כי בעי מיקטר ביה כי בעי מרפה בה : מלקין אותו וכו' : מנא הני מילי אמר רב כהנא דאמר קרא °והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר רשעה אחת מלפניו שתי רשעיות מאחריו : אין מלקין אותו וכו' : אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן מנין לרצועה שהיא מוכפלת שנאמר והפילו והא מיבעי ליה לגופיה א"כ לכתוב קרא יטיהו מאי הפילו ש"מ תרתי : המכה מכה בידו : תנו רבנן "אין מעמידין חזנין אלא חסירי כח ויתירי מדע רבי יהודה אומר אפילו חסירי מדע ויתירי כח אמר רבא כוותיה דרבי יהודה מסתברא דכתיב °לא יוסיף פן יוסיף אי אמרת בשלמא חסירי מדע היינו דצריך לאזהורי אלא אי אמרת יתירי מדע מי צריך לאזהורי ורבנן אין מזרזין אלא למזרז תנא "כשהוא מגביה מגביה בשתי ידיו וכשהוא מכה מכה בידו אחת כי היכי *דליתה מדידיה : והקורא קורא כו' : תנו רבנן *"הגדול שבדיינין קורא השני מונה והשלישי אומר הכהו בזמן שמכה מרובה מאריך בזמן שמכה מועטת מקצר והא אנן תנן חוזר לתחלת המקרא "מצוה לצמצם ואי לא צמצם חוזר לתחלת המקרא תנו רבנן מכה רבה אין לי אלא מכה רבה מכה מועטת מנין ת"ל [א] לא יוסיף אם כן מה תלמוד לומר מכה רבה לימד על הראשונות שהן מכה רבה : נתקלקל וכו' : תנו רבנן *אחד האיש ואחד האשה בריעי ולא במים דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר האיש בריעי והאשה במים וחכ"א אחד האיש ואחד האשה בין בריעי בין במים והתניא רבי יהודה אומר אחד האיש ואחד האשה בריעי אמר רב נחמן בר יצחק שניהם שוין בריעי אמר שמואל *כפתוהו "ורץ מבית דין פטור מיתיבי "קלה בין בראשונה בין בשניה פוטרין אותו "נפסקה רצועה בשניה פוטרין אותו בראשונה אין פוטרין אותו אמאי להוי כרץ התם רץ הכא לא רץ ת"ר *"אמדוהו לכשילקה (ג) קלה *פוטרין אותו לכשיצא מבית דין קלה מלקין אותו ולא עוד אלא אפילו קלה בתחלה מלקין אותו שנאמר °והכהו [וגו'] ונקלה ולא *שלקה כבר בבית דין : **מתני'** *"כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתם שנאמר °ונקלה אחיך לעיניך כשלקה הרי הוא כאחיך דברי רבי חנניה בן גמליאל ואמר רבי חנניה בן גמליאל מה אם העובר עבירה אחת נוטל נפשו עליה העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו ר"ש אומר ממקומו הוא למד שנאמר °ונכרתו הנפשות העושות וגו' ואומר

אשר

אין חוסמין · אין מגערין בה שלא תאמר אי אפשי בו : את המועדות · חולו של מועד : חג המצות תשמור · מפרש בחגיגה (דף יח.) אם בראשון ובשביעי הרי כבר אמור הא לא בא להזהיר אלא על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה : אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס · היינו מעיד תורה אור עדות שקר : אבקתא · כמו מיבק אביק* : במספר · שתי רשעיות מאחריו : אפילו יתירי כח ואפילו חסירי מדע · דאין להקפיד בכך : אי אמרת בשלמא דאפילו חסירי מדע · יכולין להעמיד בהן היינו דאיצטריך ט' למזרז : מכה מועטת · כגון שאמדוהו לפחות מכה בסידור אחד : אין לי אלא מכה רבה כו' · רישא דברייתא הכי איתא בסיפרי אין לי אלא בזמן שמוסיפין על מנין ארבעים על כל אומד ואומד שאמדוהו בית דין מנין ת"ל [ב] לא יוסיף מכל מקום מכה רבה אין לי אלא מכה רבה כו'. אין לי דחייב על לא יוסיף אלא בזמן שהכהו מכות הרבה על האומד מכות מועטות אפילו שתי מכות או אחת מנין דאסור להוסיף ת"ל לא יוסיף [ג] לא יוסיף להכותו על אלה על מנין האומד : שהוא מכה רבה · שניתן להכותו* בעל טורחו כן נראה לרבי ובלשון אחר קיבל רבי : ה"ג ת"ר אחד האיש ואחד האשה בריעי ולא במים דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר האיש בריעי והאשה במים וחכמים אומרים אחד האיש ואחד האשה בין בריעי בין במים והתניא רבי יהודה אומר אחד האיש ואחד האשה בריעי אמר רבי יצחק הא דקאמר רבי יהודה אחד האיש ואחד האשה בריעי הכי קאמר שניהן שוין בריעי דמשנתקלקל בריעי פטורין אבל במים איכא פלוגתא : קלה · נתקלקל בריעי ולישנא דקרא נקט ונקלה לשון זלזול : בין בראשונה בין בשניה · בין קודם שהכהו כלל בין לאחר שהכהו והיינו ראשונה הגבהה ראשונה שמגביה ידו להכות אם נתקלקל באותה הגבהה מחמת פחד או שנתקלקל בהגבהה שניה דהיינו לאחר שהכהו : פוטרין אותו · דנקלה קרינא ביה דהא קלה : נפסקה הרצועה · אם בהגבהה שניה נפסקה פוטרין אותו דהא נקלה באותה הכאה שהכהו ואם קודם שהכהו נפסקה כשהרים ידו להכות אין זו קלה : לכשילקה קלה · פירושו לכשילקה יקלה שאמדוהו שאם ילקוהו מיד יתקלקל בריעי פוטרים דפן יוסיף ונקלה כתיב דאין נותנין לו מכה שיקלה עליה מיד כך שמעתי אבל אמרוהו שלא יתקלקל עד לאחר המלקות מלקין אותו : קלה תחלה . קודם שקיבל שום הכאה מלקין אותו אחרי כן : **מתני'** על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו · דמדה טובה מרובה ממדת פורענות אחד מחמש מאות דבמדת פורענות כתיב (שמות כ) פוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים ובמדה טובה כתיב (שם) עושה חסד לאלפים ומתרגמינן לאלפין דרי ארבעה דורות כנגד אלפים דורות היינו אחד מחמש מאות מיעוט לאלפים אינו פחות משני אלפים וכל שכן אם כפשוטו דמשמע אלפים עד סוף כל הדורות : דכתיב · אחר כל העריות ונכרתו הנפשות העושות הרי חייב כרת על הנכשל בהן ונתן חיים למונע. ובדל מהם דכתיב קודם העריות ושמרתם את חוקותי ואת משפטי וגו' :

אשר

דברים כה | כה | שם | שם | שמות לד | שם | שם כב | שם כג | ישעיה א | דברים כה | שם | שם | שם | ויקרא יח

[פ"ו יד:] | [יבמות ד.] | פסחים קיח. | [נ"ע נכל כתו שו"ע] | כריתות יא. ב"ק נב: | [תוספ' פ"ה] | שבועות כח. | [תוספ' פ"ה] | ב"א שנקלה

רש"א אין ס"ה | [מגילה ז:]

קכז א מיי' פ"כ מהל' יבום הל' יד סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קסה סעיף ד [וברב אלפס כתובות בסוף לסוף פרק ז דף קא] :

קכח ב מיי' פ"ז מהל' י"ט הל' טז :

קכט ג מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הל' ח :

קל ד ה מיי' שם הל' ט :

קלא ו ז מיי' שם הל' יא :

קלב ח מיי' שם פי"ז הל' ו :

קלג ט י כ מיי' שם הלכה ס :

קלד ל מיי' שם הל' ז :

הגהות הב"ח

(א) גמ' (מ"ט משום נקלה) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה : (ב) שם ת"ר אמדוהו לכשילקה יקלה פוטרין וכו' מב"ד יקלה מלקין וכו' ולא שיקלה כבר בב"ד : (ג) תוס' ד"ה שניהם שוין בריעי ומיהו :

הגהות הגר"א

[א] גמ' לא יוסיף. נמחק ונ"ב על אלה (וכ"ה בספרי) : [ב] רש"י ד"ה אין לי כו' ,לא". נ"ל ,פן" : [ג] שם לא יוסיף. נ"ל על אלה :

נ"א דתיתי מרוא [וכ"א בערוך ערך רז א']

קלה א מיי' פ"א מהל' שביתת עשור הל' ב סמג לאוין פח טוש"ע א"ח סי' תרי"א ס"ב:

אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. וסמיך ליה איש איש אל כל שאר בשרו דמשמע מי שעושה חוקותי אני נותן חיים לו ואלו הן חוקותי איש איש וגו' הא למדת כל היושב ואינו עובר כו': לזכות את ישראל. כדי שיהו מקבלין שכר במה שמונעין עצמן מן העבירות לפיכך הרבה להן שלא היה צריך לצוות כמה מצות וכמה אזהרות על שקצים ונבלות שאין לך אדם שאינו קץ בהן אלא כדי שיקבלו שכר על שפורשין מהן: גמ' תנינא. במסכת מגילה אין בין שבת כו': בהכרת. *לשון הכרת תכרת (במדבר טו) ואינו שם דבר: הא. מתני' דמגילה רבי יצחק היא והכי קאמר דזדון כרת בידי שמים ולא בידי אדם אבל מאן דסבירא ליה דמלקות איכא בחייבי כריתות מודי לרבי חנניה דנפטרו מידי כריתתן כיון שלקו ואיצטריך ליה לרבי יוחנן לאשמעינן דחלוקין: רב אשי אמר אפי' תימא. מתני' דמגילה רבנן היא דאמרי חייבי כריתות ישנן בכלל מלקות ארבעים ואפילו הכי מודו לר' חנניה דנפטרו מידי כריתתן ודקא אמרת מיתה וכרת בידי אדם הוא לא דמי דזה עיקר זדונו בידי אדם עיקר עונש של שבת בידי אדם דקאי בסקילה ועיקר עונשו של יום הכפורים בידי שמים דאע"ג דאיכא חיוב מלקות בחייבי כריתות הוא אינו עיקר החיוב דכרת חמור ממלקות ואי מזיד בלא התראה הוא הוי בכרת ונמצא חיובו החמור בידי שמים ואנן בתר עיקר החיוב אזלינן וכן עיקר. מורי. ואית דפרשי עיקר זדונו תחלתו בר כרת הוא ואינו לא לקי נכרת ולא נהירא דהא תרווייהו בהדדי איתנהו ביה לרבנן דאמרי מלקות בחייבי כריתות איכא: מקרא מגילה. דחייבין על מקרא מגילה: ושאילת שלום בשם. דמותר לאדם לשאול בשלום חבירו בשם כגון ישים ה' עליך שלום ואין בו משום מוציא שם שמים לבטלה. מרבי. ל"א שאילת שלום בשם דחייב אדם לשאול בשלום חבירו בשם ואנו נמי כי שיילינן אהדדי מדכרינן שם דשלום שמו של הקב"ה דכתיב (שופטים ו) ויקרא לו ה' שלום לשם ה': והבאת מעשר. כדאמרינן ביבמות (דף פו:) דעזרא הסופר קנסינהו ללוים לפי שלא עלו עמו וצוה להביא כל המעשרות אל לשכת בית ה' והיו הכהנים והלוים שוים במעשר ראשון כדכתיב בעזרא (נחמיה י) והיה הכהן בן אהרן עם הלוים *במעשר הלוים וגם חזקיהו עשה כמו כן הכין לשכות להביא כל המעשרות בהן כדי שלא יקבלום הלוים שהיו עכו"ם כדכתיב בדברי הימים (ב לא) ויאמר חזקיהו להכין לשכות בבית ה' ויכינו ויביאו את התרומה *ואת המעשר וגם הוא תיקן להעלות לירושלים מעשר ירק ומעשר אילן דכתיב (שם) וכפרוץ הדבר הרבו בני ישראל ראשית דגן תירוש ויצהר וגו' ומפרש בנדרים (דף נה.) מאי וכפרוץ הא כל הני דאורייתא נינהו ומשני מעשר ירק ומעשר אילן וכתיב בתרי עשר* דקאמר להו נביא לישראל הביאו את כל המעשר אל בית האוצר [וגו'] ובחנוני נא בזאת וגו' אלמא דהסכים: ואומר ה' עמך גבור החיל. מדקאמר ליה מלאך לגדעון שאילת שלום בשם אלמא דהסכים: הופיע. נגלה והוכיח בשעת הצורך בלע"ז ברובי"ר כך שמעתי. ל"א הופיע נשמעה בקול גדול. כנימוקי רבי: בבית דינו של שם. לא היה שם חי באותה שעה שהרי מת וגלא בית דין של אחריו מבניו ותלמידיו וקרי ליה בית דין של שם כמו בית שמאי ובית הלל: ממני יצאו כבושים. דברים נעלמים הללו מאתי יצאו שלפי שיהודה היה מלך והיא זכתה לצאת ממנה מלכים *מתוך שהיתה צנועה בבית חמיה יצאתה גזירה זו מלפני שלא זרע משניהם כך קיבל רבי מעיקרא לישנא אחרינא מאתי היתה שיצאו ממנה שני בנים הללו לכבוש העולם שהרי עתיד דוד ומשיח לצאת ממנה: בית דינו של שמואל. לעולם ישראל אמרו עד (ב) דהא דכתיב ויאמר בני ישראל איקרו יחיד: רמ"ח מצות עשה. דכל אבר ואבר אומר לו עשה מצוה: שס"ה [מצות] לא תעשה. שבכל יום מזהירים עליו שלא לעבור: מפי משה

שית

והבאת מעשר. פירש הקונט' שקנס עזרא ללוים ותיקן שיבואו לכהנים כמו התרומה ובמדומה מלבוש שעוד פירש פירוש אחר שיפרישו מכל פירות אילן כמו שתיקן חזקיהו וכדכתיב וכפרון הדבר: בתוריה

(ויקרא יח) °אשר יעשה אותם האדם וחי בהם הא כל *היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה ר"ש בר רבי אומר הרי הוא אומר °רק חזק לבלתי אכול (את) הדם כי (דברים יב) הדם הוא הנפש וגו' ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו הפורש ממנו מקבל שכר *גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן הפורש מהן על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות ר' חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות שנאמר °ה' חפץ למען צדקו יגדיל (ישעיה מב) תורה ויאדיר: **גמ'** *א"ר יוחנן חלוקין עליו חביריו על רבי חנניה בן גמליאל אמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב תנינא *אין *בין שבת ליום הכפורים אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהכרת ואם איתא א"ר ... ידי בידי אדם הוא רב נחמן (*בר יצחק) אומר הא מני רבי יצחק היא ד... מלקות בחייבי כריתות ליכא דתניא *רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאת כרת באחותו לדונו בכרת ולא במלקות רב אשי אמר אפילו תימא רבנן זה עיקר זדונו בידי אדם וזה עיקר זדונו בידי שמים אמר רב אדא בר אהבה אמר רב הלכה כר' חנניה בן גמליאל אמר רב יוסף מאן סליק לעילא ואתא ואמר אמר ליה אביי אלא הא דאמר רבי יהושע בן לוי שלשה דברים עשו ב"ד של מטה והסכימו ב"ד של מעלה על ידם מאן סליק לעילא ואתא ואמר אלא קראי קא דרשינן ה"נ קראי קא דרשינן גופא א"ר יהושע בן לוי שלשה דברים עשו ב"ד של מטה והסכימו ב"ד של מעלה על ידם [אלו הן] מקרא מגילה ושאילת שלום [בשם] והבאת מעשר מקרא מגילה דכתיב °קימו וקבלו (אסתר ט) היהודים *קיימו למעלה מה שקבלו למטה ושאילת שלום (א) דכתיב °והנה בועז (רות ב) בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ואומר °ה' עמך גבור החיל *מאי (שופטים ו) ואומר וכי תימא בועז הוא דעביד מדעתיה ומשמיא לא אסכימו על ידו ת"ש ואומר ה' עמך גבור החיל הבאת מעשר דכתיב °הביאו את כל המעשר אל (מלאכי ג) בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די *מאי עד בלי די *אמר רמי בר רב עד שיבלו שפתותיכם מלומר די א"ר אלעזר בג' מקומות הופיע רוח הקודש בבית דינו של שם ובבית דינו של שמואל הרמתי ובבית דינו של שלמה בבית דינו של שם דכתיב °ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני (בראשית לח) *מנא ידע דלמא כי היכי דאזל איהו לגבה אזל נמי איניש אחרינא [לגבה] יצאת בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים: בבית דינו של שמואל דכתיב °הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי ויאמרו לא עשקתנו ולא (שמואל א יב) רצותנו *ויאמר עד ה' ועד משיחו כי לא מצאתם בידי מאומה ויאמר עד ויאמר ויאמרו מיבעי ליה יצאת בת קול ואמרה אני עד בדבר זה בבית דינו של שלמה דכתיב °ויען המלך ויאמר תנו לה את הילד החי והמת לא (מלכים א ג) תמיתוהו (כי) היא אמו מנא ידע דלמא איערומא מיערמא יצאת בת קול ואמרה היא אמו אמר רבא ממאי דלמא יהודה כיון דחשיב ירחי ויומי ואיתרמי דחזינן מחזקינן דלא חזינן לא מחזקינן שמואל נמי כולהו ישראל קרי להו בלשון יחידי דכתיב °ישראל נושע בה' שלמה נמי מדהא קא (ישעיה מה) מרחמתא והא לא קא מרחמתא אלא גמרא: דרש רבי שמלאי שש מאות ושלש עשרה מצות נאמרו לו למשה שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה ומאתים וארבעים ושמונה עשה כנגד איבריו של אדם אמר רב המנונא מאי קרא °תורה צוה לנו משה מורשה תורה בגימטריא (דברים לג)

שית

[קדושין לט:] [חגיגה יח.] [מגילה ז: ע"ש] [שם ליתא] [לעיל יג: ע"ש] מגילה ג. ברכות נד. [ודף סג.] תענית ס. [כב: ע"ש] שבת לג: וע"ש [סוטה י:] [תי' בעשר] [תי' והמעשר] מלאכי ג [מגילה יג:]

נ"א אמר ר"ח אמר רב

[תי' ויאמר אליהם עד ה' בכם ועד משיחו היום הזה]

הגהות הב"ח
(א) גמרא ושאילת שלום בשם דכתיב: (ב) רש"י ד"ה בית דינו וכו' עד וכה דכתיב:

גליון הש"ס
רש"י ד"ה בהכרת. לשון הכרת. עי' פרש"י פרק א מגלה ב דהלם:

שית מאה וחד סרי *אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום (סימן דמשמ"ק ס"ק): בא דוד והעמידן על אחת עשרה דכתיב °מזמור לדוד [ה'] מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרובו נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד נשבע להרע ולא ימיר כספו לא נתן בנשך ושוחד על נקי לא לקח עושה אלה לא ימוט לעולם הולך תמים זה אברהם דכתיב °התהלך לפני והיה תמים *פועל צדק כגון אבא חלקיהו *ודובר אמת בלבבו כגון רב ספרא לא רגל על לשונו זה יעקב אבינו דכתיב °אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע לא עשה לרעהו רעה *שלא ירד לאומנות חבירו וחרפה לא נשא על קרובו זה המקרב את קרוביו *נבזה בעיניו נמאס זה חזקיהו המלך שגירר עצמות אביו במטה של חבלים ואת *יראי ה' יכבד זה יהושפט מלך יהודה *שבשעה שהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו *(אבי אבי) רבי רבי מרי מרי נשבע להרע ולא ימיר כר' יוחנן *דא"ר יוחנן אהא בתענית עד שאבא לביתי כספו לא נתן בנשך °אפילו ברבית עובד כוכבים ושוחד על נקי לא לקח כגון ר' ישמעאל בר' יוסי כתיב עושה אלה לא ימוט לעולם *כשהיה ר"ג מגיע למקרא הזה היה בוכה אמר מאן דעביד להו לכולהו הוא דלא ימוט הא חדא מינייהו ימוט *אמרו ליה מי כתיב עושה כל אלה עושה אלה כתיב אפילו בחדא מינייהו דאי לא תימא הכי כתיב קרא אחרינא °אל תטמאו בכל אלה התם נמי הנוגע בכל אלה הוא דמטמא בחדא מינייהו לא אלא לאו באחת מכל אלה הכא נמי באחת מכל אלו בא ישעיהו והעמידן על שש דכתיב °הולך צדקות ודובר מישרים מואס בבצע מעשקות נוער כפיו מתמוך בשוחד אוטם אזנו משמוע דמים ועוצם עיניו מראות ברע הולך צדקות זה אברהם אבינו דכתיב °כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו' ודובר מישרים זה שאינו מקניט פני חבירו ברבים מואס בבצע מעשקות *כגון ר' ישמעאל בן אלישע נוער כפיו מתמוך בשוחד כגון *ר' ישמעאל בר' יוסי אוטם אזנו משמוע דמים (א) דלא שמע בזילותא דצורבא מרבנן ושתיק כגון *ר"א ברבי שמעון ועוצם עיניו מראות ברע כדרבי חייא בר אבא *דאמר ר' חייא בר אבא זה שאינו מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה וכתיב °הוא מרומים ישכון [וגו'] בא מיכה והעמידן על שלש *דכתיב °הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם (ה') אלהיך עשות משפט זה הדין אהבת חסד זה גמילות חסדים והצנע לכת זה הוצאת המת והכנסת כלה *והלא דברים קל וחומר ומה דברים שאין דרכן לעשותן בצנעא אמרה תורה והצנע לכת דברים שדרכן לעשותן בצנעא על אחת כמה וכמה חזר ישעיהו והעמידן על שתים שנאמר °כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה בא עמוס והעמידן על אחת שנאמר °כה אמר ה' לבית ישראל דרשוני וחיו מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אימא דרשוני בכל התורה כולה אלא בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר °וצדיק באמונתו יחיה אמר ר' יוסי בר חנינא ארבע גזירות גזר משה רבינו על ישראל באו ארבעה נביאים וביטלום משה אמר °וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב בא עמוס וביטלה [שנאמר] °חדל נא מי יקום יעקב וגו' וכתיב °ניחם ה' על זאת [וגו'] משה אמר °ובגוים ההם לא תרגיע בא ירמיה *ואמר °הלוך להרגיעו ישראל משה אמר °פוקד עון אבות על בנים בא יחזקאל וביטלה °הנפש החוטאת היא תמות משה אמר °ואבדתם בגוים בא ישעיהו *ואמר °והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו' אמר רב מסתפינא מהאי קרא ואבדתם בגוים מתקיף לה רב פפא °דלמא כאבידה המתבקשת דכתיב °תעיתי כשה אובד בקש עבדך אלא מסיפא [דקרא] °ואכלה אתכם ארץ אויביכם מתקיף לה מר זוטרא* דלמא כאכילת קישואין ודילועין וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי *מפלטה [ברחוק] מאה ועשרים מיל והתחילו בוכין ורבי עקיבא משחק אמרו לו מפני מה אתה משחק אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים אמרו לו הללו כושיים שמשתחוים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט ואנו בית הדום רגלי אלהינו שרוף באש

רש"י

שית מאה וחד סרי. נהייט דכתיב תורה לוה לנו משה ושתים מפי הגבורה הרי שית מאה ותליסרי: מפי הגבורה שמענום. דכתיב אחת דבר אלהים ושתים זו *שמעו במכילתא: והעמידן על אחת עשרה. שבתחלה היו לדיקים והיו יכולים לקבל עול מלות הרבה אבל דורות האחרונים לא היו לדיקים כל כך ואם באו לשמור כולן אין לך אדם שזוכה ובא דוד והעמידן כו' כדי שיזכו אם יקיימו י"א מלות הללו וכן כל שעה דורות של מטה הולכין וממעטין אותו: רב ספרא. בשאלתות דרב אחא* (שאילתא נו) והכי הוה עובדא דרב ספרא היה לו חפץ אחד למכור ובא אדם אחד לפניו בשעה שהיה קורא ק"ש ואמר לו תן לי החפץ בכך וכך דמים ולא ענהו מפני שהיה קורא ק"ש כסבור זה שלא היה רוצה ליתנו בדמים הללו והוסיף אמר תנהו לי בכך יותר לאחר שסיים ק"ש אמר לו טול החפץ בדמים שאמרת בראשונה שבאותן דמים היה דעתי ליתנם לך: (אף) לא רגל על לשונו [טו']. לא רצה לשקר מתחלה שאמר אולי ימושני [אבי] אלא שאמו הכריחתו ועל פי הדבור דכתיב עלי קללתך בני ומתרגמינן אלי אתאמר בנבואה [דלא ייתון לווטיא עלך ברי]: וחרפה לא נשא על קרובו לא כבל חרפת קרובו: נבזה בעיניו נמאס. הנמאס להקב"ה נבזה הוא בעיניו של אדם זה חזקיהו שנבזה היה בעיניו אביו שנמאס בעבודת כוכבים: שגיררו במטה של חבלים. גמרא היא* ולא קרא: (וקורא לו רבי רבי): ואפילו לעובד כוכבים. כדי שלא ימשוך ויבוא להלוות לישראל ברבית: שוחד על נקי לא לקח. אפילו שוחד שהיה ראוי ליקח: כגון ישמעאל ברבי יוסי. שהיה אריסו מביא לו משלו [קודם זמנו] ולא רצה ליקח כדי להיות לו דיין*: בבצע מעשקות. שלא רצה ליטול לעצמו ראשית הגז שהביא לו אדם אחד שבא לדון לפניו אע"ג דהוה כהן רבי ישמעאל בן אלישע משום דדמי כאילו עושקו לכהן שהיה רגיל זה ליתן לו מתנותיו: אוטם אזנו משמוע דמים. אזנו *אטומה וסתומה בדבר זה שלא ישמע בה דבר גנאי ושותק והייט דמים לשון שתיקה: כגון רבי אלעזר ברבי שמעון. בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פד:) דנפק ריתחא מאודניה ואיתחזי לאיתתיה בחלמא ואמר לה האי דשמעית בזילותא דצורבא מרבנן ולא מחאי כדמבעי לי אלמא בחייו הוה רגיל לדקדק בכך ולפיכך הקפיד הקב"ה עליו על אותו הפעם שלא מיחה: זו הוצאת המת והכנסת הכלה. דכתיב בהו לכת טוב ללכת אל בית אבל מלכת וגו': בא ישעיה בן אמוץ. כל שעה דורות של מטה היו מתמעטין: חדל נא. אותה ברכה שאמר משה וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב כלומר אימתי ישכון ישראל בטח כשיהיו לדיקים כעין יעקב: מי יקום יעקב. מי יוכל להיות חסיד כיעקב כי קטן הוא קטנים הם הטובים שיהיו לדיקים כיעקב:

מכאן ואילך מפירוש רבינו גרשום

הלוך להרגיעו ישראל. שיהא לה מנוחה בגלותן: בשופר גדול וגו'. ובאו האובדים בארץ מלמד שלא יהו אבודים בין העובדי כוכבים: כאבידה המתבקשת. ונמצאת לאחר זמן: כאכילת קשואין ודלועין. שאוכלים מקצתם ומקצתם אין אוכלין: מפלטירו. בית של רומי: *ומה לעוברי רצונו כך. שמשתחוים לעבודת כוכבים שלהם יושבים בהשקט ושלוה ישראל שעושין רצונו על אחת כמה וכמה שישלם להם שכר טוב: קרעו בגדיהם. דדיעו ליעבד הכי: והלא אוריה במקדש ראשון היה. ככתוב בספר מלכים: זכריה מנביאים אחרונים היה. שהיה במקדש שני: תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה. כלומר שפורענות שניבא אוריה שאמר ירושלים לעיים תהיה והר הבית לבמות יער נתקיים כמו כן עתיד להתקיים דברי ניחומים של זכריה שיבנה בית המקדש במהרה בימינו אמן סלה·

הדרן עלך אלו הן הלוקין
וסליקא לה מסכת מכות

עין משפט נר מצוה

קלו א מיי' פ"ב מהל' מלכים הל' ה:

קלז ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה כא סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כא ס"א:

הגהות הב"ח

(א) גמרא משמוע דמים כגון ר"א בר' שמעון דלא שמע בזילותא דצורבא מרבנן·

גליון הש"ס

גמ' שלא ירד לאומנות חבירו. עיין ב"ב דף כ ע"ב וסנהדרין דף פא ע"א: שם אפי' ברבית עובד כוכבים. כדאיתא בבא מציעא דף ע ע"ב: שם דלמא כאבידה המתבקשת. סנהדרין דף קי ע"ב:

מסורת הש"ס

[ג"ל שמעתי] [מדרש ת.] [מדרש ויוחי] [מגילה כח.] [סנהדרין פה.] שם מו. [כתובות קג:] [כתובות קה:] [בעי' ג"ג] [תענית יב.] [פסחים קי.] [כתובות קה:] [נ"ל פו] [ב"מ פד:] [בעי' ובטלה] [בעי' ובטלה] [בעי' ואיתימא רב אשי]

מסורת הש"ס

תורה אור

באיש ולא נבכה אמר להן לכך אני *מצחק ומה *לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה שוב פעם אחת היו עולין לירושלים כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים התחילו הן בוכין ור"ע *מצחק אמרו לו מפני מה אתה מצחק אמר להם מפני מה אתם בוכים אמרו לו מקום שכתוב בו °והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה אמר להן לכך אני מצחק דכתיב °ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו וכי מה ענין אוריה אצל זכריה אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה באוריה כתיב °לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו'] בזכריה כתיב °עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת בלשון הזה אמרו לו עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו* :

במדבר ג | ישעיה ח | מיכה ג | זכריה ח

באוריה כתיב לכן בגללכם ציון שדה תחרש. וקשה דהא בכל המקרא לא מצינו פסוק זה מנבואתו של אוריה כי אם בנבואתו של מיכה המורשתי ויש לומר דסמיך אהא דאיתא בספר ירמיה (א) שנתנבא ירמיה על פורענות ונתקבצו הכהנים והנביאים להרגו מפני שהיה מדבר פורענות ואמרו להם השרים אין אנו מסכימין שהרי מיכה דיבר מפורענות ולא נהרג וגם אוריה וגו' משמע שדבר אוריה כמו מיכה ומה פורענות דבר מיכה הוא קרא זה והוי כמו שדבר אוריה אבל קשה מנלן דאותה נבואה דכתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות היא לעולם הבא דלמא היא בעולם (א) קודם גאולה וי"ל דממה שהוא אמר בפסח שני (פסחים דף סח.) ניחא דקאמר עתידים (*מתים שיחיו) דכתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות וילכו על משענותם ועל אלישע שהחיה המת כתיב משענתו וגמרינן משענת דהאי קרא ממשענת דאלישע מה להלן החיה המת אף כאן תחיית המתים וא"כ ע"כ האי נבואה לעתיד לבא שהרי עבר בית ראשון ובית שני שלא היתה תחיית המתים ויתא הכל והשם יזכנו לראות משיח אמן :

[בילקוט איתא משחק וכ"ה בע"י] | *[נדרים כג] | נ"ע משחק | [בע"י ספי' ת' ינחמנו אמן]

[נ"ל צדיקים שיחיו מתים]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה באוריה וכו' בעולם הזה קודם גאולה וכו' דקאמר התם עתידין וכו' ברחובות ירושלים וילכו :

הדרן עלך אלו הן הלוקין וסליקא לה מסכת מכות

אחר השלמת המסכת יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך :

*)**הדרן** עלך מסכת מכות והדרך עלן דעתן עלך מסכת מכות ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת מכות ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי :
יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר זה :

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא **) חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא :

הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך : מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי : יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש : לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני : ברוך אתה יי למדני חקיך : אמן אמן אמן סלה ועד :

מודים אנחנו לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלין שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורדם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך :

יהי רצון לפניך ה' אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת מכות כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך : כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים : אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד : ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום :

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן : יהא שמיה רבא וכו' יתברך וכו' על ישראל וכו' יהא שלמא וכו' עושה שלום וכו' :

*) [פי' הגאון ע"ז תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ת"א פ"ג]. **) [כשיטה בסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בכ"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו] :

פסקי תוספות ממסכת מכות

כיצד העדים פרק ראשון

א רבי לא שנה לתלמידיו כסדר אלא איש כל כישר בעיניו ואחר כך סידרן כסדר : (וכן בשבועות דף ב' ע"ב ד"ה מכדי) :
ב אשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת אי לא דמסייע לה : ד"ה מעידין : דף ג
ג ר"ת [א] פירש דכל היכא דאמרי ספל ללשון ראשון :
ד ר"ת פסק המלוה לעשר שנים אין שביעית משמטתו : ד"ה היכי : ע"ב
ה שרי למכרז חביתא בבורסיא א[ב] (ד"ז בשבת קמו ע"ש):
ו בית לוחר בתיבה אחרת התפורי' לחלוק אין לפתחה:
ז מקום שלם אין נפסל משום מים שאובין [ג] :
ח מטבילין כלים הגב מימיו לטהרו : ד"ה תניא : דף ד
ט חבית מליאה יין שנפלה לים הגדול שטובל בה לא עלתה לו טבילה [ד] :
י חייבי מיתות אין נפטרין בהודאתן א) : ד"ה דבעידנא: דף ה
יא נמצא קרוב או פסול אחד מהן עדותו בטל ודוקא כשבא להעיד אבל משום ראייה לחודיה לא מיפסיל: ד"ה במואל : דף ו
יב המתרה מצרף שני עדיות אפילו אין רואים זה את זה : ד"ה הוא : ע"ב
יג יש ליזהר שלא יהיו העדים קרובים לא ללוה ולא למלוה ולא לערב : ד"ה אי : דף ז
יד העידו על הטריפה פטורין : ד"ה כמכחול :
טו טריפה שהרג בפני ב"ד חייב : [ה] (ד"ז בסנהדרין דף ע"ח ע"א) :

אלו הן הגולין פרק שני

טז המגילה שלש תפירות של גידין משולשת מתחילת תפירה עד סוף של גידין כמו עד שניה של גידין ומשניה עד שלישית כמו משלישית עד סוף התפירה : ד"ה משולשת : דף ט ע"ב
יז היו שם הרבה עיירות ובאחת יש בית דין מודדין שם : ד"ה חד : דף י ע"ב
יח תפילין הניתפרים בגידין ב) ושלים העשויין בגליון דין ספר תורה יש להן [ו] :
יט כשהיו מנדין לאדם שלא יעשה זה הדבר אין צריך הפרה אבל נידוי שאין בידו כעין יהודה צריך הפרה : ד"ה אפילו : דף יא ע"ב
כ גואל הדם צריך לחזר אחר רוצח להורגו אבל אין רשאי להורגו אותו שאר אדם [ז] (ד"ז בגמ' לדברי ריה"ג):יב
כא בן לוי שהרג אם גלה מעיר לעיר רשאי ללכת בכל העיר ואם גלה לפלכו לא יצא משכונה לשכונה: ד"ה פלכו : דף יב ע"ב

אלו הן הלוקין פרק שלישי

כב דג שנמצא בתריסה אפילו יש לו קשקשים כאוכלו נלאו : ד"ה ביניתא : דף טז ע"ב
כג רש"י פי' [ח] כל שאסור משעה שנולד קרוי בריה אבל נראה דבריה היינו כל דבר שהוכר שמו כשהוא מרוסק ואין נקרא בשם ראשון : ד"ה ורבנן : דף יז
כד גיד שלה נקרא גיד ותתיכה ממנו נקרא חתיכה גיד : בא"ד :
כה לאו שבכללות היינו שכולל שני שמות לא ומבושל וכל שבקדש פסול יוצא וטמא אבל יוצא דכמה מינים [ט] יוצא כן בשר בשדה לא הוי לאו [שבכללות] וכן נותר קדשים קלים וקדשי קדשים (לא ג) היינו לאו שבכללות : ד"ה ולילקי : דף יח
כו מלקט לבנות מתוך שחורות חייב והיינו בחור שבושת לו לבנות. [דין זה נרש"י] ודוקא לרבי יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה: ד"ה במלקט: דף כ ע"ב
כז פאת ראש חייב במספריים כעין תער בשחתת זקן דוקא בתער אך גם במספריים ד) יש להוש מפני הזוג התחתון משחית כתער [י] : (ד"ז בתרומת הדשן סימן רנס) :
כח ה"ר יעקב מזהיר לספר שלא יעד זוג התחתון :
כט ריב"א היה נזהר שלא לגלח כל הראש [כ] אפילו במספריים :
ל אחד המשחית ואחד הנשחת חייב : [ל] (ד"ז בגמ') :
לא חייב על הזקן שתים מכאן מקום היטר סנטר לפנים אחד מימין ואחד משמאל ושבולת זקן באמצע הרי שלשה וחבור הלדעים הרי חמשה ורבינו חננאל פירש מקום חיבור הלחי לצדעים של ראש מכאן ומכאן [הוי] פאת ושתי גבולי השפה מימין השפה ושמאל ושבולת הזקן מתחת באמצע [מ]: (ד"ז בהרא"ש) :
לב כתובת קעקע במשרט בשרו בסכין כעין אותיות ואחר כך ממלא הקעקע דיו וסם ואסור לעשות כך שום כתיבה : [נ] (ד"ז ברש"י) : דף כא
לג מותר לתת אפר מקלה על גבי מכתו : [ס] (ד"ז בגמרא) :
לד שהה כדי לפשוט וללבוש כלאים חייב על כל אחת ואחת ה) : (ד"ז בגמ') : ע"ב
לה זרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד חייב על כלאי הכרם ועל כלאי זרעים : ד"ה כהרם :
לו מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אך צורך קצת כהוצאת קטן ולולב וספר תורה : (ד"ז ביצה דף יב ד"ה ה"ג) :
לז אין אסור להרכיב חולין וקדשים [ע] :
לח המנהיג כלאים בלא משאוי אינם כנהנה : ד"ה המנהיג : דף כב
לט נקלה בהגבהת מכה ראשונה או בשניה פטור אפילו לא לקה : ד"ה קלה : דף כג
מ נפסקה רצועה הראשונה קודם שלקה כלל אין פוטרין אלא בשניה שלקה אחת : בא"ד :

הגהות הב"ח א בשבת :
נוסחאות כ"י א) אין להרוג אותם כל זמן שלא נגמר דינם להריגה : ב) ותפלין : ג) טוי : ד) כפין תער : ה) וכן בנזיר שהלך בקבר ע"י שידה תיבה ומגדל ואחר פרע עליו מעזיבם :

הגהות [א] נ"ל ריב"א וכ"ה בתוס' שנ"ן כאן ד"ה היכא ובתוס' שבת מ"ב ב' ד"ה והיינו שבועות מ"א א' ד"ה ומאן ע"ז ז' א' ד"ה בשל : [ב] סי' זה וסי' שאח"ז מבואר בתוס' שנ"ן כאן ד"ה הפותח. ומ"ש שרי למכרז מלת שרי ט"ס הוא כי בתוס' הנ"ל הביא רק הבעיא דגמ' שבת קמ"ו א' ומפורש בגמ' שם דר"ש פשיט לאיסורא וכ"ה בתוס' שבת מ"ח ב' ד"ה וכי : [ג] תוס' שנ"ן ד"ה חבית דף ד' : [ד] ד"ה אמר ובתוס' שנ"ן ד"ה הנ"ל : [ה] תוס' שנ"ן ד"ה ראיתם : [ו] תוס' שנ"ן דף י"א ד"ה אמר וע"ש שם וכנ"ל ונראה דגרסינן „אפילו" שהרי ט' טופיה „דתפלים" נמי כו' ועי' ריטב"א : [ז] תוס' שנ"ן דף י' ע"ב ד"ה ונתנו ע"ש וכנ"ל כאן : [ח] תוס' שנ"ן ד"ה ורבנן : [ט] היוצאין מובהר בשדה כנ"ל : [י] סימן זה וסי' שאח"ז מבואר בתוס' שנ"ן דף כ' ע"א ד"ה ואינו : [כ] דקי"ל הקפת כל הראש שמה הקפה כמ"ש בנזיר נ"ז ב' : [ל] ד"ז בשבועות דף ג' ע"א ד"ה ועל : [מ] תוס' שנ"ן דף כ' ע"א ד"ה ועל : [נ] עי' תוס' גיטין דף כ' ע"ב ד"ה בכתובת : [ס] ד"ה רב אשי . ומ"ש בתוס' דגיטין הנ"ל דאפי' אפר מקלה אסור כו' ר"ל דהיכא מאן דאסר ואף לדידן דקי"ל כרב אשי לא שרי אלא משום דמכתו מוכיח ודלא כמ"ש בפ"ת שם : [ע] ד"ה שהרי דף כ"ב ולאפוקי מפירוש הקונטרס שם ד"ה המרכיב

סליקו סימני פסקי תוספות ממסכת מכות

כיצד העדים פרק ראשון מכות

ין [דף ב ע"א] **כיצד** העדים נעשים זוממין מעידין אנו על איש פלוני שהוא בן גרושה ובן חלוצה אין אומרים יעשה זה בן גרושה ובן חלוצה תחתיו אלא סופג את הארבעים מעידין אנו בו שחייב גלות אין אומרים יגלה זה תחתיו אלא לוקה את הארבעים: **גמ'** [דף ב ע"ב] אמר עולא [א] רמז לעדים זוממין שלוקין מן התורה מנין דכתיב והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע משום דהצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע. אלא עדים שהרשיעו את הצדיק ואתו עדים אחריני והצדיקו את הצדיק דמעיקרא ושוינהו להני רשעים והיה אם בן הכות הרשע. ותיפוק ליה משום לא תענה משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו [ב] וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו: ת"ר ארבעה דברים נאמרו בעדים זוממין. אין נעשין בן גרושה ובן חלוצה. ואין גולין לערי מקלט. ואין משלמין את הכופר ואין נמכרין בעבד עברי. ר' עקיבא אומר אף אין משלמין ע"פ עצמן מ"ט דר"ע קסבר עדים זוממין קנסא הוא וקנסא אין משלמין ע"פ עצמם: **מתני'** [דף ג ע"א] מעידין אנו את איש פלוני שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובה והלא בין היום ובין למחר סופו ליתן לה כתובה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שאם נתאלמנה או נתגרשה ואם מתה יירשנה בעלה: **גמ'** כיצד שמין רב חסדא אמר בבעל רב נתן בר הושעיא אמר באשה רב פפא אמר באשה ובכתובתה. פירש"י בבעל כי יש זכות ספק לאיש ולאשה בכתובתה א. היא אומרת שמא ימות או יגרשנה והגבה כולו' יהא אומר שמא תמות בחייו ויירשנה [ג] ואם באו למכור לאחרים הוא זכות ספיקו וזה זכות ספיקה שלו נמכר ביותר משלה [ד] לפי שהוא אוכל פירות תמיד מקרקע המיוחד לכתובתה ועוד שהוא מוחזק ועומד והיא מיחסרא גוביינא וסבר רב חסדא ששמין בכמה היה יכול למכור זכות ספיקו וסכום זה ישלמו לו כי באו להפסידו אותו סכום כי חייבוהו לפרוע כתובתה מיד ורב נתן בר הושעיא סבר שישלמו כל כתובתה חוץ ממה שהיתה יכולה היא למכור טובת הנאה שלה אם תתאלמן או תתגרש זה ינכו וכל השאר ישלמו. ורב פפא אמר באשה ובכתובתה סבר כרב נתן ובא להוסיף דדוקא כתובתה ישלמו ולא זכות שיש לו בנכסי מלוג שלה שהוא אוכל פירות בחייה ואם מתה ירשנה שבאו להפסידו שיכולין לומר לא ידענו שהיה לה נכסי מלוג. ויראה דגם תוספת כתובה ונכסי צאן ברזל אין משלמין לפי שלא ידעו בהם. [וקשה לי] [ה] דאין זכות לבעל במכירת כתובתה [ו] אם לא במכירת נכסי צאן ברזל שלה [ז] שהיה לו ליורשה אם תמות בחייו ואותו זכות יכול ימכור לאחר; והא"ל דרב חסדא סבר דמשלמין זכות שהיה לו בנכסי מלוג ובנכסי צאן ברזל מ"מ לישנא דמתני' דקתני ולא נתן לה כתובה אומדים כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו משמע דבתשלום כתובה איירי הלכך נ"ל לפרש המשנה כפשוטה על דרך בבא הסמוכה לה אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז בין ליתנם מכאן ועד שלשים יום בין ליתנם מכאן ועד שנים עשר חדש הכא נמי שמין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שחייבוהו ליתן מיד שתהיה בידו עד זמן שתתאלמן או תתגרש או שמא לא יצטרך לפורעה לעולם כי שמא תמות בחייו ויירשנה [ח] בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל ותוספת כתובתה כל מה שבאו להפסידו. ובעי עלה כיצד שמין בשלמא בבא דסיפא השומא ידוע בין שלשים יום ובין שנים עשר חדש אבל שומא זו היאך ישומו זמן מיתה וגירושין וקאמר רב חסדא דשמין בבעל אם הוא ילד או זקן או בריא או חלש דבזה נותן הלוקח עיניו. וכן לענין גירושין [ט] אם הוא קפדן (בממונו או וותרן) שאם הקניטו יגרשנה או סבלן ואם לממונה ולא יגרשנה. ורב נתן סבר דבאשה נותן הלוקח עיניו אם היא יולדת בצער דבר מיתה מצוי בה. וגם אם היא קנתרנית אין הבעל יכול לסובלה. ורב פפא סבר כרב נתן דשמין באשה וגם בקרקע המיוחד לכתובתה אם היא עידית או זיבורית דבזה נותן הלוקח עיניו ומה שפירש רב אלפס ז"ל אם כתובתה מרובה או מועטת אין זה נכון דהיינו מתניתין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו היינו לפי גדלה וקטנה והלכתא כרב פפא: **ב מתני'** מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחבירו אלף זוז ליתנם לו מכאן ועד ל' יום והוא אומר מכאן ועד עשר שנים והוזמו אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז בין ליתנם מכאן ועד שלשים יום בין ליתנם מכאן ועד עשר שנים: **ג גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים שביעית משמטתו [דף ג ע"ב] ואע"ג דהשתא לא קרינא ביה לא יגוש אתי לידי לא יגוש. איכא דאמרי אמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו אע"ג דאתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינא ביה לא יגוש. ריב"א פוסק בכל מקום הלכה כלשון ראשון שכך היו שונים רוב החכמים אבל יש שאומר כלשון זה וכן כתב רבינו אליהו הזקן באזהרות זמן עשר כי ילוונו בחצי ימיו יעזבנו. [י] ור"ת פוסק כלשון אחרון והגיה באזהרות [כ] ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו והביא ראיה מההיא דפרק מי שמת (דף קמח.) ה' דברים נאמרו בשיבעות נגבית בב"ד ואין שביעית משמטתה כיון דהשתא לא קרינא ביה לא יגוש אע"פ דלכי מטי זמניה אתי לכלל לא יגוש. ולאו ראיה היא כולי האי דהאי התם דשמא לעולם לא יבוא לידי פירעון דכמה דברים מעכבין לפרוע כדאיתא התם. ועוד הביא ראיה מההיא דפ' כל הגט (דף ל.) המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהם מחלקן מפרים בחזקת שהן קיימין ואין שביעית משמטתו מ"ט [ל] דלא קרינא ביה לא יגוש [מ] ואע"ג דאתא לכלל לא יגוש לאחר זמן דבעל הבית אין יכול לחזור בו. וגם זו יש לדחות [נ] דשמא לא יבא לידי לא יגוש דהכהן יכול לחזור בו ולבטל המקח ומיהו נראה דהלכה כלישנא בתרא דפשטא דמתניתין מסייעא לישנא בתרא ותיובתא דלישנא קמא אלא דרבא דחי ליה ועוד [ס] דשביעית בזמן הזה דרבנן ואזלינן לקולא. וכן כתב הרמב"ם והרמב"ן ז"ל. אמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו ע"מ שלא תשמטנו בשביעית אין שביעית משמטת. ע"מ שאין שביעית משמטת שביעית משמטת [ע] ופלוגתא דרב ושמואל באונאה כתבתי בפרק הזהב (סי' יז):

ד תניא המלוה את חבירו סתם אין רשאי לתובעו פחות מל' יום אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה. ר"ת ז"ל היה אומר דה"ה דסתם שאלה שלשים יום והביא ראייה [פ] מהא דתניא (חולין דף קי:) טלית שאולה עד שלשים יום פטורה מן הציצית אלמא סתם שאלה ל' יום מכאן ואילך מיחזי כדידיה וקרינא ביה כסותך. ולאו ראיה היא לענין זה שלא יוכל לתובעו בתוך שלשים יום אלא אורחא דמילתא היא שאין דרך להשאיל יותר משלשים יום ומפני מראית העין חייב תיכף כל אימת דבעי מיניה תבע ליה וראיה מהא דאמרינן במס' שבת פרק השואל (דף קמח.) השאילני לא אתי למכתב הלויני אתי למכתב ופרש"י הלואה מסתמא לזמן מרובה דקי"ל במס' מכות סתם הלואה ל' יום ובאבל רבתי תנא המשאיל חלוק לחבירו לילך לבית האבל [צ] אין רשאי [ק] לתובעו עד שיצאו ימי האבל וברגל עד שיצאו ימי הרגל ובמשתה עד שיצאו ימי המשתה משמע הא סתמא אפי' קודם שיצאו ימי הרגל והמשתה נוטלו: **ה מתני'** [דף ד ע"א] מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כל המשלם אינו לוקה: **גמ'** [דף ד ע"ב] מאי טעמא דרבנן כדי רשעתו במספר כתיב משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות: **מתני'** [דף ה ע"א] מתשלשין בממון ואין מתשלשין במכות. כיצד העידוהו שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין מתשלשין ביניהם. העידוהו שחייב מלקות ארבעים ונמצאו זוממין כל אחד ואחד לוקה ארבעים: **ו אין** העדים נעשין זוממין עד שיזומו בעצמן. כיצד אמרו מעידים אנו באיש פלוני שהרג את הנפש אמרו להם היאך אתם מעידין והרי הנהרג הזה או ההורג הזה היה עמנו במקום פלוני באותו היום אין אלו זוממין אבל אם אמרו היאך אתם מעידין שהרי אתם עמנו הייתם באותו יום במקום פלוני הרי אלו זוממין ונהרגין על פיהם: **גמ'** מה"מ אמר רבא דאמר קרא והנה עד שקר העד שקר ענה באחיו עד שתשקר גופה של עדות. דבי רבי ישמעאל תנא לעשות בו כאשר זמם עד שתשקר גופה של עדות: **ז אמר** רבא באו שנים ואמרו במזרח בירה הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו במערב בירה עמנו הייתם חזינא אי קיימי במערב בירה מצי חזו למזרח בירה אין אלו זוממין ואם לאו הרי אלו זוממין פשיטא מהו דתימא ליחוש לנהורא בריא קמ"ל דלא חיישינן. ואמר רבא באו שנים ואמרו בצפרא דחד בשבא בסורא הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו בפניא דחד בשבא בנהרדעא עמנו הייתם חזינא אי מצפרא לפניא מצו אתו מסורא לנהרדעא לא הוו זוממין ואי לא הוו זוממין פשיטא מהו דתימא ניחוש לגמלא פרחא קמ"ל: **ח באו** אחרים והזימום באו אחרים והזימום אפי' מאה יהרגו כולם **ט** [דף ה ע"ב] **ההיא** איתתא דאייתי סהדי ואשתקור אייתי סהדי ואשתקור אזלה אייתי סהדי אחריני אמר ר"ל לקים הוחזקה זאת א"ל ר"א אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו והלכה כרבי אלעזר דמשום רבי יוחנן אמרה: **י מתני'** אין העדים נעשים זוממין עד שיגמר הדין על פיהם הצדוקים אומרים עד שיהרג הנדון שנאמר נפש בנפש אמרו להן חכמים והלא כבר נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו [ק] קיים וא"כ מה ת"ל נפש בנפש הא אין נהרגין עד שיגמר הדין:

יא על פי שנים עדים או ע"פ ג' עדים אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך בג' אלא להקיש שנים לשלשה מה שלשה מזימין את השנים אף שנים מזימין את הג' ומנין אפי' הן מאה ת"ל עדים ר' ישמעאל אומר מה שנים אינם נהרגין עד שיהו שניהם זוממין אף שלשה אין נהרגין עד שיזומו שלשתן ומנין אפילו הן מאה ת"ל עדים: **גמ'** [דף ו ע"א] אמר רבא והוא שהעידו כל אחד ואחד בתוך כדי דיבור של חבירו: **מתני'** [דף ה ע"ב] רבי עקיבא אומר לא בא השלישי אלא להחמיר עליו לעשות דינו כיוצא באלו ואם ענש הכתוב הנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה עאכ"ו שישלם שכר טוב לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף שלשה שנמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה ומנין אפי' הן מאה ת"ל עדים: [דף ו ע"א] א"ר יוסי בד"א בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בזמן שהתרו בהן אבל לא התרו בהן *לא מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: **גמ'** היכי אמרינן להו אמר רבא הכי אמרינן להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו אי אמרי לאסהודי אתינן נמצא א' מהן קרוב או פסול עדותן בטילה ואי אמרו למיחזי אתינן מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: איתמר א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ורב נחמן אמר הלכה כרבי. והלכה כרבי דקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני כדאיתא בכתובות (דף יג.) וא"ת לשמואל דפסיק הלכה כרבי יוסי וקרובין או פסולין פוסלין בראיה בעלמא אפילו לא כוונו להעיד היאך משכחת קדושין וגיטין כשירין שנעשין בפומבי וגם איכא דרבי אם כוונו להעיד הלכך נראה לפרש דלפי המסקנא דאמר רבא במקיימי דבר דיבר הכתוב אין קרובין ופסולין מבטלין העדות אא"כ באו והעידו בב"ד עם האחרים דלא מיקרי עדות אלא אותן שבאין לקיים הדבר בפני ב"ד והאי דקאמר מה יעשו ב' אחין שראו וכו' כי כל הרואה דבר ערוה מחויב להעיד לקיים מה שנאמר (דברים יג) ובערת הרע מקרבך ובאין בערבוביא זה אחר זה בפני ב"ד ואין האחד יודע שכבר העיד אחיו הלכך שיילינן ליה ואם יאמר שבשעת מעשה לא כוון להעיד העדות קיים: כתב רב אלפס ז"ל בתשובה דשנים החתומים על השטר ונמצא אחד מהן קרוב והשני רחוק [ר] וזכור העדות ושניהם באו להעיד אלא שלא היה יודע בקורבתו

הגהות הגרי"פ [א] [בטוש"ע י"ד סימן ש"מ סעיף ל"ם היתה ליטול ממנו עד וכו' וכן בטור ח"מ סי' שמ"א ובכנה"ג ש"ע שם סעיף ב' והובא דברים אלו בשם תוספ' דב"מ פרק ח' ע"ש בתוס' פרק השוכר]:

פלפולא חריפתא

א] **רמז** לעדים זוממין שלוקין כו' אע"ג דלא נ"מ האידנא לא נמנעו הרי"ף ורבינו להעתיקו הואיל ומפרשינן בה מתניתין: [ב] **וכל** לאו שניתן כו'. כ"כ הרי"ף וליתא הכא בפרקין אלא בריש פרק אלו הן הלוקין ותמיהני דאע"ג דאיכא למימר דאיידי נקטיה ולא דנ"מ האידנא הא קשיא דהתם איירי אינך דאינן לוקין ולא תנא להו איידי דהא איתא נמי התם דף טז דכל לאו הניתק לעשה אינו לוקה והחייב בתשלומין אינו לוקה ומשלם ואיתא נמי בפרק ארבע מיתות דף סג דעל לאו שבכללות אין לוקין. [ג] **ואם** באו למכור כו'. ואע"ג דלגבי מכירת הבעל הוי דשלב"ל וכפ"ק דמציעא דף ט"ז לא אמרו דמוכר אלא מה שאירש מאבא היום ופירשוה בירושלמי כשאביו גוסס י"ל דהכא שאני שהוא מוחזק ועומד בכל וצ"ל דהכא לאו לענין דיני דמכירה איירינן דהא"כ דאם הבעל אינו רוצה אח"כ במכירתו שיכול לחזור בו אבל אנן קיימין בעומד בדבורו ואינו חוזר בו והכי שיימינן וא"כ י"ל שעושין שאר היזק שתעמוד המכירה כמו בנדר ושבועה או קנסות וחיובין ועיין בפרק מי שהיה נשוי גבי דזכנה לכתובה דאמיה בטובת הנאה: [ד] **לפי** שהוא אוכל פירות תמיד מקרקע המיוחד לכתובתה וגם בתוס' כתוב כן ולא הבינותי מאי עדיפותא איכא בהא דמשום כך יתן הלוקח בזכות ספיקו יותר מאילו היה לוקח זכות ספקה דבשלמא דמחוסר גוביינא ניחא ודאי דעדיף ללוקח שיקח דבר שא"צ גוביינא משיקח דבר שיצטרך לגוביינא אבל אכילת הפירות שאינו קונה הלוקח כלום כי אם לכשתמות והא אין כאן אכילת פירות אלא הגוף של הקרקע קונה שזו היא זכות הבעל שהקנה לו אבל אכילת פירות שבחיי אשתו אינו מוכר כלל ובפרש"י שנדפס בספר הרי"ף ליתא אלא טעמא דהוא מוחזק ועומד והיא מחוסרת גוביינא. [ה] **דאין** זכות לבעל במכירת כתובתה דבשלמא האשה שיש לה שטר כתובה יש לה זכות למכור השטר ואי נמי במקום שאין כותבין כתובה שרי יכולה למכור תובה אבל הבעל שהוא החייב מה מכירה שייך ביה הא לא שייך ביה מסירת אלא מאי דביני ביני מאי דשויא למיתב לנטריה ליה דלא לשלם השתא כדאסהידו סהדי אלא לאחר זימנא וכללא דהאי איכא נמי דלמא לא ליתי לידי תשלומין כלל ואי אתית להכי היינו כהך מתניתין דלקמן והוא ניהו מאי דמסיק רבינו וכתב הלכך נ"ל לפרש כו': [ו] **אם** לא במכירת נכ"ב שלה הדא מתרתי נקט דה"ה נכסי מלוג נמי וכדכתב בסמוך בדרב חסדא והמגיה דה"ג במכירת נכסי מלוג ונכ"ב שלה לא הפסיד: [ז] **שהיה** לו ליורשה אבל הוא שחייב הוא לשלם הע"פ שהוא בהפסד שלא ישלם דהיינו אם תמות בעלת החוב דאיירינן בה הכא בכתובה מ"מ עיקר מכירה לגביה דבעל לענין החוב שחייב לאו הכי הוא אלא כמה אדם רוצה ליתן שיהא בידו עד זמן כו' וכדמסיק הלכך נראה לי לפרש וכו' ומיהו ודאי דאגב אותה שומא שמין נמי או שמא לא יצטרך לפורעה לעולם כו' וכדמסיק: [ח] **נ"ל** דגרסי' ובין נכסי מלוג כו' דהא כתובה עצמה נמי שמין ולפי גירסת הספר משמע דעיקר כתובה לא שיימינן אלא נ"מ ונכ"ב ותוס' כתובה בלבד והרי כל עצמו של רבינו אתי למידק דמתני' בתשלום כתובה איירי וכך מפרש כמה אדם כו' בכתובתה שחייבוהו ליתן כו' [ט] נ"ל דה"ג אם הוא קפדן וותרן בממונו שאם תקניטנו: [י] ור"ת פוסק כלשון אחרון כו' והביא ראיה וכו' אבל בלא ראיה יש לו שיטה אחרת לפסק הלכה בתרי לישני כדאיתא בפרק קמא דמסכת ע"ז בשיטה דנגאל אתכם וטעמא כו' ושם כתב רבינו דעות אחרות: [כ] **ה"ג** ולא במשפט בחצי וכוא ע"ד הכתוב עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו (ירמיה י"ז): [ל] **נ"ל** דה"ג דלא קרינן ביה לא יגוש דבעל הבית אין יכול לחזור בו ואע"ג דאתי לכלל לא יגוש לאחר זמן דהכהן יכול לחזור בו ולבטל המקח וגם זו יש לדחות דשמא לא יבא לידי לא יגוש ומיהו נראה כו': [מ] **ואע"ג** דאתי וכו'. פירוש שיכול להיות דאתי כו' כשהכהן יחזור שהרי יכול לחזור: [נ] **דשמא** לא יבא כו' כשהכהן לא יחזור: [ס] **דשביעית** בזמן הזה דרבנן. כדאיתא פרק השולח בגיטין וכתב הב"י סימן סז וא"ת הא בספיקא דממונא אזלינן לקולא לנתבע והכא הוי איפכא קולא לתובע ונ"ל דטעמיה משום דשמיטה איסורא היא ומקילין דלא תנהוג כיון דרבנן היא בזמן הזה ונהי דנ"מ לענין ממונא והויא חומרא לנתבע מ"מ כיון דבעיקרא דדינא לא אתי למבעי אי מפקינא ממונא מהאי גברא אלא לענין איסורא אי נהוג השביעית אי לא לקולא נקטינן כנ"ל עכ"ל: [ע] **ופלוגתא** דרב ושמואל באונאה. דאיתא נמי בגמרא: [פ] **מהא** דתניא טלית שאולה כו' אגב ריהטיה לא דק דליתא ברייתא אלא מימרא דרב יהודה בג' מקומות בחולין פרק כל הבשר דף ק"י (וע"ש בדברי רבינו) ובריש פרק ראשית הגז ובמנחות פרק התכלת דף מ"ד: [צ] **אין** רשאי לשאלו. פי' לתאר ולשאול שיחזירו לו ובטוי"ד סימן ש"מ ובטח"מ סי' שמ"א העתיק אין רשאי לטלו ובקיצור העתיק אינו יכול לתבוע ובאבל רבתי דקדקתי ולא מצאתיה [ק] **ה"ג** קיים א"כ מה ת"ל נפש בנפש יכול משעה שקבלו עדותן יהרגו ת"ל נפש בנפש הא אין נהרגין: [ר] **וזכור** העדות. לכאורה משמע דדוקא כשזכור העדות

שבי

והכשיר עדותו של שני וחייבו שבועה על פיו ובלבד שלא יהא רגיל בו באפשר הוא שלא ידע בקורבתו ונאמן הוא לומר שלא ידע בקורבתו כשם שנאמן לומר למיחזי אתינא · והביא הרמב"ן ז"ל ראיה לדבריו מהא דתניא בתוספתא רבי אומר אף בדיני ממונות והוא לא ידע שיש להם קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר עדים וה"פ בדיני נפשות כשלא התרו בהו דלמיחזי אתו ואף בדיני ממונות שאין בהן התראה אם לא ידע העד הב' שיש למלוה וללוה כאן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר עדים וגמרי' מיניה דמה שאנו פוסלין בנמצא א' מהן קרוב או פסול היינו טעמא דנטפלו לפסולין הלכך אם היו שוגגין ולא נצטרפו לדעת הכשרים בהכשרן ונחלקת מהן עדותן וכי היכי דתלינן בדעת הפסולין אי אמרי למיחזי אתינא או לאסהודי ה"נ תלינן בדעת הכשירין אם לא הכירו בפסולין ולא מסתבר לי כלל דכיון שהעיד הפסול בב"ד נתבטלה גם עדות הכשירין ואין תלוי במה שלא הכיר הכשר בקורבתו כי לא נמצא זה בהש"ס דאי איתא שתלוי בהכרת העדים הוה ליה להש"ס למימר דשיילינן להו לכשירין אם הכירו בפסולתן של אלו וה"פ דתוספתא והוא לא ידע המלוה שיש לו או ללוה שם קרוב או פסול כי לא הזמינם לעדים אלא הם מעצמן באו לראות התקיים העדות בשאר עדים וכן משמע מתוך לשון הלכות גדולות שכתוב בהן קאמרי רבנן דשטר דחתימי עליה סהדי ואשתכח חד מינייהו קרוב או פסול נהי דממונא לא מפקינן מיניה אבל שבועה משבעינן ליה אפומא דהאי עד כשר והא דלא מיפסל עד כשר בצירופו של עד פסול דאמרינן רווחא שבק למאן דקשים מיניה ואתא פסול וחתם [ש] ומשמע דדוקא לא נפסל הכשר במה שנמצא חתום עם פסול אבל אם העידו ביחד נתבטלה גם עדות הכשר · ויראה שאם הזמין המלוה עדים כשירים ועמדו שמה קרובים או פסולים אפי' אם כוונו להעיד ובאו והעידו בב"ד לא נתבטלה עדות הכשירין דכיון שיחד את עדיו לאו כל כמינייהו להפסיד לזה ממונו דהא דקאמר הש"ס דשיילי' להו אי למיחזי אתו אי לאסהודי אתו היינו דבר הנעשה בפני רוב עם בלא הזמנת עדים ובאים כולם להעיד אבל המזמין את עדיו והוליא את כל אחרים מכלל העדות לאו כל כמינייהו לבטל העדות וכן כשאדם לריך לעדות ומלוה לאחרים להחרים כל מי שיודע לו עדות שיבוא ויעיד ובאו בערבוביא והעידו כשירין ופסולין ראיתי רבותי דנין שלא נתבטלה עדות הכשירין שלא היתה כוונתו אלא בראוין להעיד וחזינן לגאון דקאמר ה"מ בעדות בעל פה אבל בשטר שיש בו שלשה עדים ושנים מהן קרובין זה לזה אם לא נודע בעדות ברורה שישבו שלשתן להעיד וכתבו עדותן זה [ת] בפני זה דדמו כמאן דאמר לאסהודי אתינן לא מבטלינן לשטרא מספק אלא תתקיים העדות בשאר דאמרינן דלמא חד שבק רווחא למאן דקשים מיניה ובא זה קרוב וחתם שם שלא מדעת חבירו : ירושלמי כתב נכסיו לשני בני אדם והעדים כשירין לזה ופסולין לזה רבי יוחנן אמר פסול ור"ל אמר כשר א"ר אלעזר מתני' נמי מסייע לר' יוחנן מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה ומנין דאפי' הן מאה ת"ל עדים והיכא דליכא בשטרא אלא תרי וחד מינייהו קרוב או פסול אי נמי קרובים להדדי אפי' מסרה ניהליה באפי סהדי אחריני דכשירין לא מהני מידי דה"ל כמזויף מתוכו כדגרסינן בפרק דיני ממונות (דף כח:) בענין ההוא מתנתא דהוו חתימי עליה תרי גיסי וא"ל רב יוסף זיל אייתי סהדי דמסרי' ניהלך באנפייהו וא"ל אביי והא מודה ר"מ במזויף מתוכו שהוא פסול א"ל זיל לא שבקן לי דאוקמא בידך :

יב מתני' [דף ו ע"ב] היו שנים רואין אותו מחלון זה וב' רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו עדות אחת ואם לאו הרי אלו שתי עדיות לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשניה פטורה : **גמ'** א"ר יהודה עדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות שנאמר לא יומת ע"פ עד אחד מאי עד אחד אילימא עד אחד ממש מרישא שמעינן מינה על פי שנים עדים אלא מאי עד אחד אחד אחד ודיני נפשות הוא דלא הא בדיני ממונות כשירה : שלא תהא סנהדרין שומעת מפי המתורגמן · הנהו לועזי דאתו לקמיה דרבא אוקי רבא תורגמן ביניהן והיכי עביד הכי והתנן שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן רבא מידע הוה ידע מאי דקאמרי אהדורי מיהדר הוא דלא הוה ידע :

יג יד [דף ז ע"א] **אילעי** וטוביה קריביה דערבא הוו סבר רב פפא למימר גבי לוה ומלוה רחוקים נינהו א"ל רב הונא בריה דרב יהושע אי ליתיה ללוה לאו בהר ערבא אזיל·פרש"י דעדי הלוואה הוו ודמיא [א] להא דירושלמי כתב נכסיו לשני בני אדם והעדים כשרים לזה ופסולין לזה הכא נמי כיון דאי לית ליה ללוה אזיל בתר ערבא א"כ נכתב השטר על הלוה ועל הערב וכיון דפסולין לערב פסולין אף ללוה · [ב] והראב"ד כתב שטענותיהן על עיסקי פירעון כגון שאמר לוה למלוה פרעתיך ובטענה זו נפטר הערב והביא עדים שלא פרעו ונמצא הערב מתחייב וא"ת והימניה לגבי לוה שלא פרע ולא ניהמניה לגבי ערב דפלגי' דבורא מידי דהוה אהאיא דפ"ק דסנהדרין (דף ט:) פלוני רבעו לרצונו הוא ואחר מצטרפין להורגו דפלגינן דבורא דאדם קרוב אצל עצמו ואינו משים עצמו רשע וכן בפרק זה בורר (דף כה.) בר בנייתום אסהידו ביה תרי סהדי חד אמר אוזיף ברביתא וחד אמר לדידי אוזיף ברביתא ופסליה רבא לבר בנייתום משום דאדם קרוב אצל עצמו ומהמנינן ליה דאוזיף ברביתא ולא לדידיה · וכן ביבמות (דף כה:) עד שבא ואמר הרגתי לבעלה של אשה זו שמשיאין אותה דמהימנינן ליה שנהרג ולא שהוא הרגו הכא נמי לפלוג דבורא ולהימניה לגבי לוה ולא לחיובי ערב · ויש מחלקין דלא דמי התם הני סהדי לאיחיובי גברא או למיפסליה קאתו הלכך בעיקר העדות שהם אומרים שרבע או שלוה ברבית נאמנים ובמה שאמר לדידי מילי אחריני נינהו ולא מקבלינא מיניה אבל להאמינם לחייב הלוה ולא הערב אי אפשר כיון שיש שטר שהוא הערב · והראב"ד ז"ל כתב בתשובותיו שכל עדות שבטלה מקצתה מחמת פסול קורבה בטלה כולה ולא פלגינן דבורא · דהא לא פליג בהו רחמנא דאמר מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותם בטילה אף שלשה אלמא לא פלגינן עדותם והא דאמר אדם קרוב אצל עצמו ואין משים עצמו רשע היינו דוקא כשמעיד על עצמו שאין זה עדות כלל אלא כמי שאינו דמי שאין אדם נקרא לעצמו עד פסול כדי שנאמר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ודמיא להא דאמר לעיל במקיימי דבר הכתוב מדבר דכי היכי דכשנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול עדותן בטילה הכי נמי כשנמצא לאחד מהן קרוב או פסול שהרי מקלת עדותן בטילה מחמת קורבה · וכי היכי שאין ההורג פוסל את שאר העדים מפני שאין אני

קורא בו עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הכי נמי כשהוא מעיד על עצמו וע"א אחר בכלל אין אני קורא בו עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה לפי שאין עליו שם עד כלל ומוכח כדבריו בפ"ק דסנהדרין (דף י.) דקאמר פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו אבל לא להורגה פשיטא סד"א אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אצל אשתו לא אמרינן קמ"ל · פי' ס"ד אין אדם קרוב כל כך אצל אשתו [ג] שלא תהא עדותו שהוא מעיד עליה עדות פסולה ולבטל כל העדות מפני שבטלה מקצתה בטלה כולה קמ"ל דאשתו כגופו ואין זה עדות כלל הלכך פלגינן דבורא כדפלגינן בגופו והכי נמי אמר התם גבי פלוני רבע שורי אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אצל ממונו לא אמרינן פירוש ואף האדם פטור לפי שהוא עדות שבטלה מקצתה ולפי זה ניחא ההוא דירושלמי כתב כל נכסיו לשני בני אדם והעדים קרובים לזה ורחוקים לזה רבי יוחנן אמר פסול וסייעיה ר' אלעזר ממתני' נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה [ד] דכי היכי דהתם עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הכי נמי הכא · ופסק רב אלפס הלכתא כר' יוחנן ולא פלגינן דבורא ובירושלמי גרס במסכת גיטין כתב כל נכסיו לעבדו איתמר היא גיטו היא מתנתו מה איתעביד לה · כגט הוא וערעורו בטל או כמתנתו הוא וערעורו קיים · פירוש דקי"ל הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין וגם קנה כל הנכסים והיינו דקאמר היא גיטו היא מתנתו מה איתעביד לה כגט הוא וערעורו בטל פירוש אע"ג שכלול בשטר עצמו ונכסים לענין עצמו חשבינן ליה כגט והערעור שמערערין על הגט בטל כמו גט אשה דתנן (גיטין דף כג:) האשה עצמה מביאה גיטה או דלמא כי היכי דאנכסים לא מהימן דבעי קיום אעצמו נמי לא מהימן והיינו כפלוגתא דאביי ורבא דפ"ק דגיטין בגמ' דידן (דף ח:) דגרסי' התם ת"ר עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסי קנוין לך עצמו קנה נכסים לא קנה · עצמו קנה מידי דהוה אגט אשה דתנן האשה עצמה מביאה גיטה נכסים לא קנה דצריך לקיומיה כשאר שטרות דעלמא · איבעיא להו כל נכסי קנוין לך מהו אמר אביי מתוך שלא קנה נכסים לא קנה עצמו ולא פלגינן דיבורא ורבא אמר אחד זה ואחד זה עצמו קנה נכסים לא קנה ופלגינן דבורא וקאמר עלה בירושלמי אתיא כהדא כתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחת והיו העדים כשירין לזה ופסולין לזה א"ר אילעי בשם רבי יוסי איפלגון רבי יוחנן ור"ל ר"י אמר מאחר שפסולים לזה פסולים לזה ר"ל אמר פסולין לזה וכשרים לזה א"ר אלעזר מתני' מסייע לרבי יוחנן וכו' ר' יעקב בר אחא אמר איפלגון חבריא חד אמר יאות אמר רבי אלעזר וחד אמר לא יאות אמר ר"א · מאן דאמר יאות אמר ר"א נעשה כעדות אחת באיש אחד ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ומ"ד לא יאות אמר ר"א נעשה [ה] כשתי עדים כשרים לזה ופסולין לזה · ופסק ר"ח ז"ל דהלכה כר' יוחנן דאע"ג דאיכא למ"ד לאו יאות אמר ר"א מיהו קי"ל לגבי דר"ל כר"י והא דתנן (פיאה פ"ג מ"ח) הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין [ו] דמשמע שקנה גם הנכסים היינו בשטר מקוים·ורבינו אפרים פסק כר"ל וכן נמצא בתשובה לרב האי גאון ז"ל בשטר צואה שאחד מן העדים קרוב לאחד מן היורשין והשיב ידוע הוא דראובן לגבי קרוב דיליה כנתן דליתיה דמי ואין לקרוב ההוא אלא עד אחד אבל הרחוקים מן ראובן יש להם שני עדים ראובן והאחר שעמו ומן העיקר הזה הוה הסיא דאמר רבא פלוני בא על אשתו הוא ואחר מצטרפין להורגו ולא להורגה ואמר דבהרי גופי דברי הכל פלגינן דבורא וכן משמע בגמ' דידן דקי"ל כרבא דאמר עצמו קנה נכסים לא קנה דפלגינן דבורא היינו כר"ל לפי הירושלמי דמדמי להו אהדדי · ורבי' יואל הלוי ז"ל פסק הלכה כרבי יוחנן וכתב דרבא לית ליה ההוא דירושלמי דמדמי להו אהדדי ומודה לרבי יוחנן בכותב נכסיו לשני בני אדם דמאחר שפסולין לזה פסולין לזה וטעמא משום דאתי לאיחלופי בשטרות דעלמא שלא יאמרו קרוב כשר להעיד אבל בגט שחרור לא חיישינן לאיחלופי הואיל וצריך לומר בפני נכתב ובפ"ב וכה"ג אמר בריש גיטין ובפ"ב דגיטין :

טו [ז] **אמר** שמואל במגלפים עד שירא כדרך המגלפים ולא בעינן שירא כמכחול בשפופרת : [ח] **הדרן עלך כיצד העדים**

פרק שלישי

א אלו הן הלוקין וכו' [דף יז ע"א] הנוטל האם על הבנים רבי יהודה אומר לוקה ואינו משלח וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בהן קום עשה אין לוקין עליו : [דף טו ע"ב] תני תנא קמיה דר' יוחנן כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה קיים עשה שבה פטור [א] ביטל עשה שבה חייב אמר ליה רבי יוחנן מאי קאמרת אם קיים פטור לא קיים חייב אי בטל חייב לא בטל פטור [ב] תני קיימו ולא קיימו. כלומר אע"פ שלא בטלו לעשה כיון שלא קיימו לוקה על לא תעשה ורש"י גורס תני בטלו ולא בטלו וכל הסוגיא מפורשת ומתישבת לפי גירסתו והיא עיקר : **ב ג מתני'** [דף כ ע"א] הקורח קרחה בראשו והמקיף פאת ראשו והמשחית פאת זקנו והשורט שריטה אחת על המת חייב שרט שריטה אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד חייב על כל אחת ואחת האי דלא תנא נמי בהדיה [ג] קרח חמש קרחות על מת אחד חייב על כל אחת ואחת משום דלא מיתני ליה קרח קרחה אחת על חמשה מתים משום דבשריטה מרבי ליה מלנפש ובקרחה ליכא ריבויא · וחייב על הראש שתים אחת מכאן ואחת מכאן ועל הזקן שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה פי' ר"ח מקום חבור הלחי לצדעים הוי פיאה וכן מצד אחר ושני גבולי השפה אחת מימין השפה ואחת משמאלו ושבולת הזקן מתחת הרי חמש ורש"י פירש מקום חבור הסנטר לעלם ואחת מימין הסנטר ואחת בשמאל שבולת זקן באמצע הרי שלש וחיבור הצדעין מכאן ומכאן הרי חמש וי"מ שעלם הלחי המחובר. לצדעין הוא רחב ויש לו שתי פיאות הרי ד' פיאות במקום חבורן ואחת בשבולת הזקן ובפ"י (מ"ט) דנגעים תנן איזהו הזקן [ד] מפרק של לחי עד פיקה של גרגרת וירא שמים יצא ידי כולם ולא יעביר התער על כל זקנו ולא כאותן המניחין חוט בכל שהוא על הפיאות כי לפעמים אינו מכוון כנגד הפיאות : רבי אליעזר אומר אם נטלן כולן כאחת אין חייב אלא אחת ואינו חייב עד שיטלנו בתער· אפיאות זקן קאי אבל אפיאות ראש לא בעינן תער וכן משמע בגמרא דקאמר ואיזהו סוף ראשו זה המשוה לדעיו לאחורי אזנו ופדחתו ולא פירש בו גילוח של השחתה כמו בזקן אלא בהשוואה כל דהו משמע דחייב וכן מוכח בנזיר פ' ג' מינין (דף מא.) גבי גילוח מצורע דכתיב וגילח את כל שערו למה לי למכתב ראשו ומפרש דאתי עשה דגילוח מצורע

פלפולא

מהני עדותו שמעיד בעל פה וכו'. ליש הכי לא מהני עדותו שכתב להשביע דלא שכיחא ליה דע"א בכתב משביע אלא כשזוכר העדות ומעיד ·נע"פ דהלת"ה לגאי כ"מ כתב שזוכר העדות אך אפשר לי לומר דהך תשובה דלהרי"ף הוה עובדא דהשטר לא יצא עדיין מתחת ידי עדים ואזיל הרי"ף לשיטתיה דיבמות פרק הרבעה אתין דכל כמה דלא נפיק מידייהו הוי כפי כתבם ואי מדכרו לסהדותייהו מסהדי בה בעל פה : [ש] ומשמע דדוקא כו'. גם הרי"ף עצמו שכתב וחזינן לגאון כו' שכתבו רבינו לקמן מאם משמע דדוקא כו' והא דלא נקיט התם תרי סהדי [illegible] נקט תלתא ומשום כך נראה ודאי דגאון דלקמן היינו הלכות גדולות דהכא : [ת] בפני זה דהוו כמאן ה"ג כדפוס ישן : [א] להא דירושלמי. כתבו לקמן : [ב] והראב"ד כתב בטענותיהן כו'. מטמעות דורשין איכא בינייהו ולא פליגי אלא מר מפרש כדמשמע ליה עובדא ומר כדמשמע ליה וכן מוכח בקימור ובתה"מ ס"ס ל"ג : [ג] שלא תהא כו'. עדות פסולה אלא אינו עדות כלל . ואמרינן פלגינן וסד"א שאינו קרוב כל כך : [ד] דכי היכי דהתם עדות שבטלה מקצתה כו' דכהאב"ד מפרש טעמא דנמצא לאחד קרוב או פסול נם לשני הוה משום דכי היכי כו' אבל ליש מתרלים הוה טעמא משום שביוכה בשטר אחר הלוה והערב וא"א לחייב לאח' ולפטור לשני א"כ ליכא כייעתא כלל דדלמא דוקא [illegible] לאחד מגלן דפסול גם לשני ואין לומר דכיים

חריפתא

פלוגתא דבירושלמי דלקמן דחד אמר לא יאות דהא קאמר טעמא דנעשה כשתי כתי עדים כו' ולי"מ לא צריך לטעמא דנעשה כו' אלא דליכא למשמע מנמצא אחד קרוב כו' לנמצא קרוב לא' כו' : [ה] ה"ג כשתי כתי עדים : [ו] דמשמע שקנה כו' דמכוון שיצא בן חורין ודאי דקנה גם הנכסים דאל"כ שיאך קנה עצמו : [ז] אמר שמואל במגלפי' כו' גם הרי"ף הביאו ואולי דנפקא מינה לאידנא לענין להוציא אשה מבעלה : [ח] ברי"ף כתב תנא תלמיד שגלה מגלין רבו עמו וכו' א"ר זירא מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון ורבי' לא כתבו דסמך אהא דכתב בחולין בפרק הזרוע אמר רב יהודה אמר רב השונה לתלמיד שאינו הגון וכו' :
[א] בטל עשה שבה חייב . להכי מייתי ליה כדי להציל עצמו מטוכח מלקות שלא יבטל העשה ולא פטור . [ב] תני קיימו כו' כך כתב הרי"ף : אבל פוטיהא כתבו רבינו והרי"ף בס"ס אלו טרפות:[ג] קרח חמש קרחות דמרבינן ליה בברייתא לקמן : ה"ג אחת מימין:[ד] מפרק של לחי כו'. וא"כ כל התחתון הוי שבולת הזקן והב"י סי' קפ"א דקדק מלשון הטור שסובר דלכך כתב רבינו מתני' דנגעים ללמד יצא דגרגרת דוקא הוי סוף הזקן ודבריו אמתיים מלשון שבקונ' שכתב בסוף הזקן ובראש הגרגרת אבל כרים להסיר

ודחי לא העשה דהקפת הראש וזקנו מה ת"ל לומר. לך דעשה דמצורע דחי לא העשה דהשחתת פאת זקן ולגופיה לא איצטריך דכבר שמעינן מראשו דעשה דוחה לא העשה אלא לאשמועינן דגילוח מצורע בתער מדאיצטריך קרא למימר דעשה דוחה לא העשה דאי הוי במספרים יכול לקיים עשה דגילוח מצורע בלא דחיית הלאו כי השחתת הזקן דוקא בתער ומדלא שמעינן לה מראשו אלמא הקפת הראש אפילו במספרים אסור ואפילו אי מצורע מגלח במספרים היכא דחיית לאו והא דתניא בתוספתא גבי פאת הראש ואין חייב עד שיטלנו בתער [ה] במספרים כעין תער קאמר: רבי אליעזר אומר אפילו לקטו במלקט ורהיטני חייב. ת"ר לא יקרחו קרחה בראשם יכול אפילו קרח ד' וה' קרחות לא יהא חייב אלא אחת ת"ל קרחה לחייב על כל אחת ואחת בראשם מה ת"ל לפי שנאמר לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת יכול לא יהא חייב אלא על בין העינים בלבד מנין לרבות כל הראש ת"ל בראשם לרבות כל הראש אין לי אלא כהנים שריבה בהן הכתוב מצות יתירות ישראל מנין נאמר כאן קרחה ונאמר להלן קרחה מה להלן חייב על הראש כבין העינים וחייב על כל קרחה וקרחה אף כאן וכו' ומה כאן על מת אף להלן על מת: [דף כ ע"ב] וכמה שיעור קרחה רב הונא אמר כדי שיראה מראשו רבי יוחנן משום רבי אלעזר ברבי שמעון אומר כגרים כתנאי כמה שיעור קרחה כגרים אחרים אומרים כדי שיראה מראשו אמר רב יהודה בר חביבא פליגי בה תלתא תנאי חד אמר כגרים וחד אמר כדי שיראה מראשו וחד אמר שתי שערות: תניא הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שתים וכן לקרחה שתים וכן הלכה ורב אלפס ז"ל לא הביא אלא דברי רב הונא ורבי יוחנן ונראה שפוסק הלכה כרבי יוחנן שהיה גדול מרב הונא ועוד שאמר דבריו משום תנא מיהו נראה כיון דפליגי ביה תנאי אזלינן לחומרא וגם סמכינן אסתם ברייתא שלא הוזכר בה מחלוקת: תניא הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שתים רבי אליעזר אומר אחת ומודים חכמים לר"א במלקט לבנות מתוך שחורות אפילו אחת חייב ודבר זה אפילו בחול אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה: המקיף פאת ראשו. ת"ר ראשו סוף ראשו. ואיזהו סוף ראשו זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ופדחתו: הני תנא קמיה דרב חסדא אחד המקיף ואחד הניקף לוקה ואוקמה (רב חסדא) [רב אשי] במסייע דה"ל כעושה מעשה ותניא בתוספתא (פ"ג) אחד המשחית ואחד הנשחת לוקה ומאן דמקיף לכוליה רישיה חייב דקיימא לן הקפת כל הראש שמה הקפה ומאן דמקיף ליה לקטן חייב דגרסינן בנזיר (דף נז:) איתמר המקיף את הקטן רב הונא אמר חייב [ו] (רב אדא בר אהבה אמר פטור) אמר ליה רב אדא בר אהבה לרב הונא בנך דידך מאן מקיף להו אמר ליה חובה א"ל חובה תקברינהו לבנה כולהו שני דרב אדא לא אתקיים זרע לרב הונא מחובה והלכה כרב הונא דקיימא לן קידושין (דף לה:) אשה שהקיפה או שהוקפה פטורה דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם וגו' כל שישנו בהשחתת פיאות זקן ישנו בהקפת פיאות ראש והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתת פיאות זקן ליתנהו בהקפת פיאות ראש והניא נמי (שם דף כט.) כל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא אחד אנשים ואחד נשים חייבין חוץ מבל תקיף ובל תשחית [ז] ובל תטמא למתים:

ד (נזיר דף נח:) **אמר** רב מיקל אדם כל גופו בתער מיתיבי המעביר בית השחי ובית הערוה לוקה כי קאמר רב בשאר אברים אבל בית השחי ובית הערוה לא ושאר אברים מי שרי והתניא העברת שער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים כי תניא ההיא בתער כי קאמר רב במספרים והא רב נמי בתער קאמר מאי תער כעין תער [ח] אלמא שאר אברים [ט] שרי במספרים בית השחי ובית הערוה אפילו במספרים אסור: הווא [י] דאתחייב נגדא קמיה דרבי אמי אינגלי בית השחי דידיה חזייה ר' אמי דלא הוה מגלח אמר להו שבקיה דין מן חבריא הוא. בעא מיניה רב מר' חייא מהו לחוך פירוש לחוך בידו כדי להפיר השיער א"ל אסור בבגדו מאי א"ל מותר איכא דאמרי הכי בעא מיניה בתפלה בבגדו מאי א"ל אסיר ולית הלכתא כוותיה: המשחית פאת זקנו ת"ר פאת זקן סוף הזקן ואיזהו סוף הזקן שבולת הזקן:

ה **השורט** שריטה אחת ת"ר ושרט יכול שרט על ביתו שנפלה ועל ספינתו שטבעה בים ת"ל לנפש אינו חייב אלא על המת בלבד: [דף כא ע"א] אמר שמואל המסרט בכלי חייב מיתיבי שריטה וגדידה אחת היא אלא ששריטה ביד וגדידה בכלי הוא דאמר [כר' יוסי דסבר] שריטה וגדידה אחת היא. תני תנא קמיה דרב נחמן בין ביד בין בכלי על המת חייב לעבודת כוכבים ביד חייב בכלי פטור והא איפכא כתיב ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים אלא אימא בכלי חייב וביד פטור וכן הלכה דמסקנא היא: וחייב על הראש שתים מחוי רב ששת בין פירקי דרישא: וחייב על הזקן שתים מכאן ושתים מכאן מחוי רב ששת בין פירקי דדקנא: ואין חייב עד שיטלם בתער ת"ר ופאת זקנם לא יגלחו יכול גלחו במספרים יהא חייב ת"ל לא תשחית יכול לקטו במלקט ורהיטני יהא חייב ת"ל לא יגלחו הא כיצד גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער:

ו **הכותב** כתובת קעקע קיעקע ולא כתב כתב ולא קיעקע אין חייב עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם ר"ש אומר בשם ר' יהודה בר"ש אין חייב עד שיכתוב שם השם שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בבשרכם אני ה' א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי (אימא) עד דיכתוב אני ה' ממש א"ל לא כדתני בר קפרא אין חייב עד שיכתוב שם עבודת כוכבים שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בבשרכם אני ה' ולא אחר ה"ר מלכיו א"ר אדא בר אהבה אסור לו לאדם ליתן אפר מקלה ע"ג מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע רב ביבי בר אביי קפיד אפילו אריבדא דכוסילתא רב אשי אמר כל מקום שיש שם מכה מכתו מוכחת עליו והלכתא כרב אשי דבתרא הוא:

ז **מתני'** נזיר שהיה שותה יין כל היום כולו אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה והוא שותה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת היה מטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תטמא והוא מטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת. היה מגלח כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח והוא מגלח אל תגלח והוא מגלח חייב על כל אחת ואחת היה לבוש כלאים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תלבש והוא פושט ולובש אל תלבש והוא פושט ולובש חייב על כל אחת ואחת: [דף כא ע"ב] **גמ'** א"ר ביבי א"ר אסי [כ] לא פושט ולובש ממש אלא מכניס ומוציא בית יד אונקלי שלו:

הדרן עלך אלו הן הלוקין וסליקא לה מסכת מכות

פלפולא

להסור בג"ע: [ה] **במספרים** כעין תער קאמר כי הא דמבנינן בנזיר דמייתי לה לקמן: [ו] **רב** א"א בר אהבה אמר פטור כך הוא ברי"ף אבל בגמרא ל"ג ליה וכן מוכח שם בתוס' דלא גרים ליה ומ"מ כתבו דהכי ס"ל לרב אדא בר אהבה: [ז] **ובל** תטמא למתים. דדרשינן בני אהרן ולא בנות אהרן כדמייתי ליה רבינו בריש הלכות טומאת כהנים: [ח] **אלמא** שאר אברים כו'. לאפוקי לדגרסי אלא כי קאמר רב כו' ועיין מדברי רבינו בפרק מצות חליצה שהארכתי: [ט] שרי במספרים אפילו כעין תער: [י] **דאתחייב** נגדא

חריפתא

לאו במלקות ממש אע"ג דכתיב' שם כתוב מלקות לאו דוקא אדא דבזמני' דרב ובבבל לא דנו מלקות ועוד היכי שבקיה: [כ] **לא** פושט ולובש ממש כו'. תמיהא לי דלא מייתי הא דרב אשי דאמר אפילו לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש והרי"ף הביאו דהא בתרא הוא ואולי דרבינו לא חש ליה משום דלא נ"מ האידנא אע"ג דכולהו דיני מנזיר שהיה שותה כו' לא נ"מ האידנא ואפ"ה כתבם מ"מ לא הוצרך לדקדק כולי האי לכתוב גם לדרב אשי: סליקא לה מסכת מכות

קיצור פסקי הרא"ש ז"ל ממסכת מכות

כיצד העדים פרק ראשון

א **עדים** שבאו [א] לחייב מיתה או ממון והוזמו עושין להם כאשר זממו לעשות חוץ מעדי בן גרושה [ובן חלוצה] שהעידו על כהן שהוא בן גרושה או [בן] חלוצה או שהעידו על אחד שחייב גלות או שהעידו ששור המועד שלו הרג אדם ובאו לחייבו כופר או שהעידו שגנב ואין לו לשלם ונגמר דינו לימכר בגניבתו באחד מכל אלו אין עושין להם כאשר זמם אלא חייבים מלקות: עדים שהוזמו בב"ד ולא הספיקו להעמידם בדין עד שברחו ובאו לב"ד אחר והודו שהוזמו בב"ד פלוני[ב] פטורין: שנים שהעידו באחד שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה והוזמו אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו אם היתה עומדת ליגבות מיד ורואין כמה היא[ג] שוה מי שהיה קונה אותה עתה [ד]לגבות אם תתאלמן או תתגרש ומאי דביני ביני יתנו לבעל שזה באו להפסידו שרצו לחייבו ליתנה לה מיד. ושומא זו תהיה באשה לפי מה שהיא[ה] זקנה או חולה שקרובה למות או אם היא קנטרנית שאין הבעל יכול לסובלה שבודאי יגרשנה וגם שמין לפי מה שהיא השדה שייחד לה בכתובתה אם היא עידית או בינונית או זבורית.

ב ב' שהעידו בא' שחייב לחברו מנה ליתן לו מכאן ועד שלשים יום והוא אומר שאינו חייב ליתן לו אלא מכאן ועד עשר שנים והוזמו אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהיה בידו מנה[ו] בין ליתנו לו מיד בין ליתנו עד עשר שנים וכך יתנו לו: ג המלוה לחברו [ועיין בטוח"מ סימן ס"ז] אפי' למאה שנים אין שביעית משמטת המלוה לחברו ומתנה שלא תשמט שביעית משמטת על מנת שלא תשמטנו שביעית אין שביעית משמטת: ד סתם הלואה שלשים יום ואינו יכול לתובעו קודם אפי' מלוה על פה אבל שאלה יכול לתבוע מיד אבל השאילו חלוק לילך בו לבית האבל אינו יכול לתובעו עד שיצאו ימי האבל [ז] ולמשתה בנו עד שיצאו ימי המשתה וברגל עד שיצאו ימי הרגל: ה שנים שהעידו בא' שחייב מנה ונמצאו זוממין משלמין ואינן לוקין: שנים שהעידו בא' שחייב מנה והוזמו כל אחד יפרע לו חצי מנה ואם העידו בו שחייב מלקות והוזמו כל אחד לוקה מלקות שלם: ו אין עדים נעשים זוממין עד שיאמרו להם עמנו הייתם במקום פלוני באותו היום אבל אם אמרו המזימין ההורג או הנהרג היה עמנו לא הוי הזמה: ז העידו פלוני הרג את פלוני במזרח הבירה ובאו שנים ואמרו להם במערב הבירה הייתם עמנו אם יכולין להבים למזרח בירה העומדין במערבה אינן זוממין ואם לאו הם זוממין. וכן אם אמרו בבקר באחד בשבת בסורא הרג את הנפש ואמרו להם בערב בא' בשבת הייתם עמנו בנהרדעא אם יכולים לילך מהבקר עד הערב מסורא לנהרדעא אינן זוממין ואם לאו הם זוממין: ח כת אחת המזוממת אפילו מאה כתות שבאין כולם להעיד זה אחר זה על עדות [אחת] כולן נהרגין: ט מי שהביא עדים והוכחשו מתוך עדותן והביא אחרים והוכחשו אפי' עד כמה מקבלין עדותן ולא אמרינן כבר הוחזק להביא עדים שקרים: י [ח] אין העדים נעשין זוממין עד שיוזמו כולם אפי' הם מאה והוא שהעיד כל אחד תוך כדי דיבור של חברו ואין העדים נעשים זוממין עד שיגמר הדין על פיהם: יא היו העדים אפילו מאה והוזמו כולן חייבין. היו העדים אפילו מאה ונמצא אחד מהם קרוב או פסול כל העדות בטלה והוא שכוון הפסול לראות כדי להעיד (לה) והעיד אבל לא כוון לראות כדי להעיד אפילו העיד [ט] או שכוון (שלא) לראות כדי להעיד ולא העיד אינו פסול. ואם הזמין התובע עדים כשרים ועמדו שם קרובים או פסולין אפילו כוונו להעיד והעידו לא נתבטל עדות הכשרים. והני מילי שעד פסול פוסל כל העדות על פה אבל שטר שאינו מולאין בו קרובים או פסולין עם כשרים השטר כשר אא"כ נתברר שכתבו עדותן והעידו זה עם זה [י]דאיכא למימר רווחא שבק למאן דקשיש מיניה ובא קרוב או פסול וחתם שם שלא מדעת חברו. כתב רב אלפס שנים שחתמו כאחד בשטר ואחד רחוק והשני קרוב ואין הרחוק יודע בקורבתו של זה שעדות הרחוק כשר וחייב שבועה [כ] שאיפשר שלא ידע בקורבתו ונאמן לומר שלא ידע יבלבד שלא יהא רגיל בו שאז ודאי יודע ואינו נראה לא"א הרא"ש ז"ל אלא כולו בטל: שטר (הוב) שעדיו קרובים או פסולים אפילו מסרו בפני עדים אחרים כשרים פסול: יב עד אחד שראה המעשה מחלון זה ועד אחר מחלון זה שלא היו ביחד כשראו המעשה פסולין לדיני נפשות וכשרים לדיני ממונות וצריך שיבינו הדיינים לשון העדים ולא ישמעו מפי תורגמן ואם מבינים לשונם אלא שאין יודעין להשיב שפי: יג עדים שקרובים לערב פסולין גם ללוה לא שנא אם הלוה כופר או אמר שפרע: יד כתב נכסיו לשנים והעדים קרובים לאחד ורחוקים לאחר לרי"ף פסולין גם לרחוק וכן פסקו ר"ת ורבינו יואל ז"ל ורבינו האיי גאון פסק שכשרים לכשר: טו במנאפים מעידים כשראו אותם עושים כדרך המנאפים.

אלו הן הלוקין פרק שלישי

א **הנוטל** האם מעל הבנים משלח ואינו לוקה ואפילו לא שלחה אחר כן אינו לוקה אא"כ שובר כנפיה בענין שאינו יכול לשלחה: ב הקורח קרחה בכל מקום בראשו על מת חייב ואם קרח חמשה קרחות כאחד [ל] בהתראה אחת על מת אחד חייב חמש אבל קרח קרחה אחת על חמשה מתים אינו חייב אלא אחת ושיעור קרחה אפילו שתי שערות: ג הנוטל שתי שערות בשבת חייב חטאת ואסור ללקט שיער אחד לבן מתוך שחור אפילו בחול: המקיף פאת ראשו לא שנא כל הראש ולא שנא מקום הפאות שהוא חיבור צדעים ללחי אפילו בלא תער אלא במספרים כעין תער חייב ואחד המקיף ואחד הניקף לוקין וכגון שסייעו בדבר כגון שהזמין והטה עצמו להקיפו המקיף חייב. ואשה שהוקפה או שהקיפה פטורה: המשחית פאת זקנו חייב והוא שישחיתנו בתער ומקום הפאות לר"ח ז"ל מקום חיבור הלחי לצדעים מכאן ומכאן ושני גבולי השפה א' מימין השפה וא' משמאלו ואחד למטה [מ] בסוף הזקן בראש הגרגרת. ולרש"י אחת מקום חיבור הסנטר לעלם מימין וכנגדה משמאל ואחת מקום חיבור הצדעים ללחי מימין ומשמאל ואחת למטה. וי"מ שעלם הצדעים המחובר ללחי הוא רחב ויש לו שתי פאות הוו ארבעה ואחת למטה וירא שמים יצא ידי כולם ולא יעביר תער על כל זקנו ולא כאותן שמניחין חוט כל שהוא על הפאות כי לפעמים אינם מכוונים כנגד הפאות: ד מותר להסיר השיער בשאר הגוף במספריים כעין תער ובתער אסור ובבית השחי ובבית הערוה אפי' במספריים כעין תער נמי אסור ואפי' לחוך בידו כדי להסיר השיער אסור אבל לחוך בבגדו כדי להסיר השיער מותר: ה השורט על המת בין ביד בין בכלי חייב ואם שרט לעבודת כוכבים [נ] בכלי חייב ביד פטור: ו הכותב כתיבת קעקע קעקע ולא כתב או שכתב על בשרו ולא קעקע תחלה אינו חייב עד שיקעקע ויכתוב בדיו או בכל דבר שהוא רושם ואינו חייב עד שיכתוב שם עבודת כוכבים: מקום שיש בו מכה מותר ליתן בו אפר: ז היה לבוש כלאים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תלבש ופשט ולבש כמה פעמים חייב על כל אחת ואחת ואפילו לא פשט כל הבגד בינתים [ס] אלא שפשט בית יד שלו והזי' ולבש אחר התראה: סליק קיצור פסקי הרא"ש ז"ל ממסכת מכות

פלפולא

פרק ראשון [א] **לחייב** מיתה גמ': [ב] **פטורין** כר"ע דהא גמרא מפרש טעמיה ועוד איתא בגמרא כמאן דלא כר"ע ומהדר לאוקמא אליביה ש"מ דהלכתא כוותיה וכ"כ הב"י סימן ל"ח: [ג] **שוה** מי שהיה קונה אותה עתה גר' ולי נראה דגר' למי: [ד] **לגבותה** אם תתאלמן או תתגרש ולשון הטור סימן ל"ח לגבותה מספק אם תתאלמן כו' ובזה נכלל מה שכתב בפנים או במה לא יצטרך לפורעה כו' ולכן נ"ל דכך יש לגרוס בכאן: [ה] נ"ל דה"ג זקנה או חולה שקרובה למות וכן הלשון בטור סימן ל"ח: [ו] ה"ג בין ליתנו וכן לקמן וכן הלשון בטור: [ז] **ולמשתה** בנו אינו בפי"ד סימן ש"מ ובטח"מ סימן שמ"א וגם כתב בשם הרמב"ם בלשון אחרת דלמשתה סתם כל אותו היום דלמשתה שלו שלשים יום: [ח] **אין** העדים כו' בפנים שי' דלקמן: [ט] נ"ל דס"א או שכוון לראות וכן הלשון בטור סימן ל"ו: [י] **דאיכא** למימר כו' ארישא קאי אהשטר כשר: [כ] **שאפשר** שלא ידע כו' קאי על שעדות רחוק כשר:

חריפתא

פרק שלישי [ל] **בהתראה** אחת לא חש לפרש דסך חמש אלבעות נשא וכו' כדמפרש בגמרא משום דהאידנא לא נ"מ ואע"ג דכתב בהתראה אחת דלא נ"מ נמי ועיין בסוף פירקין: [מ] ה"ג בסוף הזקן בראש הגרגרת ולרש"י אחת מקום: [נ] נ"ל דה"ג בכלי חייב ביד פטור וכן מסיק בטור י"ד סימן ק"פ: [ס] **אלא** שפשט בית יד שלו כו' ורב אשי בגמרא ה"ה דאפי' שהה לפשוט וללבוש אבל גם בפנים לא הובא וכבר כתבתי שם כו: ועיין בריש פירקין. **סליק**

שדה צופים ממסכת מכות

מאת הרב הגאון מוהר"ר בצלאל רנשבורג זצ"ל

כולל כל מאמרי הש"ס המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל שלא במקומם.

פרק ראשון

דף ג ע"ב המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו. הרא"ש בב"מ פ"ה סי' ל"ד:
שם המלוה את חבירו כתם אינו רשאי להובעו כמות מל' יום. הרא"ש בב"ב פ"א סי' ס' ובחולין פ"ח סי' כ"ו:
דף ה ע"ב ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה וכו'. הרא"ש בב"ב פ"ח סי' ב':
דף ו ע"א מכדי תוך כדי דבור ס"ד כדי שאילה תלמיד לרב. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ז'.
שם א"ל יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר הרא"ש במכות פ"א סי' י"ד: שם אמר רבה בכי אמרי' להו למיחזי הויתו או לאסהודי אתיתו. הרא"ש וסנהדרין פ"ד סי' ז':

דף ז ע"א דאמר שמואל מגאפים מבירתו כמנאפים. הרא"ש ביבמות פ"ב סי' ס':

פרק שני

דף ט ע"ב ושלשת שיהא משולשין. הרא"ש במגילה פ"ב סימן ה':
דף יא ע"א ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה התורה שמי שנכתב בקדושה ימחה וכו'. הרא"ש בנדרים פ"ג סי' ב': ע"ב בנידוי על תנאי צריך הפרה. הרא"ש במו"ק פ"ג סי' י"ג ובכתובות פ"ו סי' כ"ה:
דף יב ע"א ר"ע אומר מניין לסנהדרין שראו בא' שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו וכו'. הרא"ש בב"ב פ"ח סי' ד':

פרק שלישי

דף . ע"א כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב וכו'. (עיין לקמן יז ע"א) הרא"ש בחולין פ"ז סי' ל"ג:
דף טז ע"א הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה ע"ד רבים אין לו הפרה. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' י"א: ע"ב אכל פוטיתא לוקה ד'. הרא"ש בחולין פ"ג סי' ס"ט: שם המסכה את נקביו הרא"ש בברכות פ"ג סי' כ"ה: שם ריסק ט' נמלים והביא א' חי והשלימן לכזית לוקה שש. הרא"ש בברכות פ"ד סי' ל"ה ובחולין פ"ז סי' ל"ה:
דף כ ע"ב וכמה שיעור קרחה רה"א כדי שיראה מראשו. הרא"ש במו"ק פ"ג סי' נ"ד:

שם ושרט יכול אפילו שרט על ביתו שנפל וכו'. הרא"ש במו"ק פ"ג סי' נ"ד:
דף כב ע"א וליהדר נמי שמוחק את השם בהליכתו. הרא"ש בהל' ספר תורה סי' י"א (ועיין מעדני מלך): שם המרביע שור פסולי המוקדשין לוקה ב'. הרא"ש בהלכות כלאים סי' ה': שם שהרי גוף אחד הוא ועשאו הכתוב כשני גופים. הרא"ש בב"ת פ"ה סי' ה': ע"ב כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ס"ת ולא קיימי מקמי גברא רבא. הרא"ש במו"ק פ"ג סי' ס"ג:
דף כג ע"א מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה. הרא"ש בכיבמות פ"ו סי' י"ט: סליק

פירוש המשניות להרמב"ם ז"ל ממסכת מכות

פרק ראשון

כיצד העדים נעשים זוממין מעידין אנו באיש פלוני כו': דף
מעידין אנו באיש פלוני שגירש את אשתו כו': דף ג
אלו שמנו העדים חללים לפי שהם מעידין על זה שהוא חלל הייתו פוסלים זרעם והתורה אמרה ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לזרעו וכן אין חייבין עדים זוממים גלות שנאמר הוא ינוס וגו' ולא זוממים אבל הם חייבין מלקות שנאמר והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע למדנו מפי השמועה בפירוש פסוק זה שיש בזה רמז כי כשיעידו עדים והרשיעו צדיק והצדיקו רשע ואח"כ באו עדים אחרים והצדיקו צדיק והרשיעו רשע שמלקין את הרשע שהרשיעו את הצדיק והוא שנאמר אם בן הכות הרשע יהיה אותו דבר שהרשיעו בו איזה דבר שיהיה ואזהרה שלהם מה שנאמר לא תענה ברעך עד שקר ולפיכך מלקין אותן וכך פירש הש"ס:
מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו כו': שם
מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחברו מאתים כו': דף ד
ומשלם מאמרם כל המשלם אינו לוקה ולא אמרו כל הלוקה אינו משלם יתבאר לך העקר הקבוע אצלנו כי כשיעשה אדם חטא שהוא חייב עליו מלקות מלד א' ותשלום ממון מצד אחר משלם ואינו לוקה וזה בעדים זוממין והחובל בחברו בלבד כמו שנתבאר בכתובות והלכה כחכמים:
מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב מלקות כו': שם
משלשין בממון ואין משלשין במכות כו': דף ה
משלשין שיחשבו בתשלומי אותו הממון כפי מנינם ואמרה תורה במחויבי מיתה אשר הוא רשע למות ונאמר במחויבי מלקות אם בן הכות הרשע הנה כי כמו שיהרג כל אחד מהן כמו כן לוקה המלקות השלם ואין הלכה כרבי מאיר:
אין העדים נעשים זוממין עד שיזומו את עצמן כו': שם
אמרה תורה והנה עד שקר העד ולא נאמר עדות שקר עד שתהיה העדות על עצם העדים ולא על הדבר שהעידו עליו והוא עדות מוכחשת ונלחו דבריהם של אלו וכאילו אין שם עדים כל עיקר: ואמרו והרגנו על פיהם ר"ל שיהרגו העדים ע"פ אלו שהזימו ואע"פ שהם תרי ותרי לפי שהעדות על עצמם של עדות ולא באו להעיד על עצמה של עדות לא לקיימה ולא לבטלה לפי שהם אומרים אנו אין אנו יודעים אם זה הרג כמו שאתם הוסבים או שלא הרג ואין עלינו לדעת עדותם אבל מה שאנו מעידים שאתם הייתם במקום פלוני ביום פלוני לפיכך שומעין דבריהם ויהרגו העדים:
באו אחרים והזימום באו אחרים והזימום כו': שם
פירוש זה המאמר כי כשיעידו העדים שראובן הרג את שמעון אחר כן באו קהת ותושים והזימו אותם עדים ואחר כך באו עדים אחרים והעידו אותו העדות בעצמו שהעידו העדים הראשונים והוא שראובן הרג את שמעון והזימו ג"כ קהת ותושים לאותם העדים השניים וכן השלישיים ורביעיים ואפילו באו אלף כתות זו אחר זו ויעידו כולם עדות אחת ושני עדים עומדין ומזימין את כולם יהרגו על פי שנים האלו ורבי יהודה אומר כאילו הוא תמה מזה איסטיסית היא זו נגזר מן אסטים והוא צבע שצובעים בו כעין תכלת ונקרא בערבי נל"ג פירוש זה אמר כאילו עדות אלה המזימין יורה של צבעים כל מי שנגע בה יצטבע כמו שזה אומר שכל מי שיעיד אותו עדות יהרג ואין נהרגין אלא כת ראשונה בלבד ואין שומעין מאותן שבאין אחר כן ואין הלכה כר' יהודה לפי שאילו נתבררה עדות העדים השניים ולא ימצא להם מזימין היה נהרג ראובן עם העדים הראשונים שהזימו וגם כן אילו באו עדים ויזימו קהת ותושים יהרג ראובן וקהת ותושים ויגלו העדים הראשונים ועל זה תקיש:
אין העדים זוממים נהרגין עד שיגמור הדין כו': שם ע"ב
כשנהרג אותו שהעידו עליו ואחר מותו הוזמו העדים לא יהרגו כמו שנאמר כאשר זמם לעשות לאחיו ועדיין אחיו קיים *(אבל החכמים מעידים שהרי הסמיכו עליו) [צריך תיקון רב ואפשר דצ"ל אבל החכמים מעידים ר"ל החכמים דסתרו לראיות הצדוקים מעידים כלומר מורים מתוך הפסוקים שנהרגין משנגמר הדין ועל זה נתן טעם שהרי הסמיכו עליו ר"ל דסנהדרין סמכו על עדותן של אלו דהשתא מתקיימת שפיר נפש בנפש דמשנגמר דינו מקרי גברא קטילא כדאיתא בסנהדרין ע"א: ואם משנגמר דינו]:
על פי שנים או שלשה עדים יומת המת כו': שם
דברי ר"ע פירושו כי העדות היא מתקיימת בשנים וכשנלוה אליהם שלישי יהרג עמהם אם הוזמו שלשתן ואילו הוזם הוא לבדו לא יהרג ולא נתחייב מיתה אלא על שנצטרף לעוברי עבירה ודברי ר"ע ור' שמעון קיימין ואין עליהם חולק ואולם כל א' מהם ענין ברור: וזה שאמרנו עד שיזומו שלשתם ובלבד שיעיד כל אחד מהם בתוך כדי דבור חבירו ויהיה הכל עדות אחת וכאילו כולם העידו עדות בבת אחת:
מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול כו': שם
ענין דברי רבי כי כשיבא קרוב ולא בא להעיד על האיש ההוא אבל בא לראות מה שיעשה ולא ידע אם יש שם קרוב וראה מה שראה התקיים העדות בשנים כשרים מכלל הרואים ולא נשגיח לנשארים: והלכה כרבי:
היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין כו': דף ו ע"ב
זה שהתרה בו כשראה העדים יצטרף עמהם ואם לא ראה אותם לא יצטרף ולפיכך כשיהיה זה המתרה רואה שני העדים שבחלון זה ושני העדים שבחלון אחר וכמו כן הם כולם רואים את המתרה הרי זה מצטרפין ויחזור הכל עדות אחת. ואין הלכה כרבי יוסי: ואמרו שלא תהא סנהדרין שוממת מפי התורגמן הוא דבר ברור וראוי לסמוך עליו:
מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד כו': דף ז
כבר באמרנו בפרק ראשון [הלכה ג] ממסכת סנהדרין כי הסמיכה בארץ ישראל ויש להם רשות לדון בארץ ובחוצה לארץ דיני קנסות ודיני נפשות אבל אין דנין דיני נפשות בחוצה לארץ אלא בזמן שדנין דיני נפשות בא"י כ"ש שאין דנין אלא בזמן שב"ד הגדול בלשכת הגזית כמו שנא' לבלתי שמוע אל הכהן או אל השופט בזמן שיש כהן מקריב ע"ג המזבח יש דיני נפשות ובלבד שיהיו הסנהדרין בלשכת הגזית כלומר במקדש ממש: וזה שזכר ממיעוט המיתה ראוי שיכוונו הסנהדרין זה בהשתוות ומשא ומתן בדינין ואם אינן יכולין ונתקיימה העדות על מי שחייב מיתה יש להם להמית אפילו אלף איש ביום אחד כשיזדמן זה שיהיה ראוי ע"פ התורה:

פרק שני

אלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה היה מעגל כו': שם
נשמט הברזל מקתו והרג כו': שם ע"ב
המעגל במעגלה היא אבן חלקה שהבנאין אצלנו מחליקין וממשמשין בו הגגות עד שמבהיקין: ואמרו כל שדרך ירידתו ואפי' ירידה שהיא לצורך עליה כמו שנאמר ויפל עליו וימות: ורבי אומר שזה שנאמר ונשל הברזל מן העץ ר"ל מן העץ המתבקע וחכמים אומרים מעצו: ופירוש קתו העץ שאוחזין ביד:
הזורק אבן לרשות הרבים והרג הרי זה גולה כו': דף ח
יעלה על הדעת שזה קרוב למזיד לפי שזרק לרשות הרבים ולא יגלה לפיכך הודיענו שהוא גולה ובלבד שזרק למקום שאין דרך בני אדם לשבת שם באותה שעה אלא על דרך זרות במקרה ולפיכך לא נחשבהו כמזיד וגולה: ור' אליעזר בן יעקב מביא ראיה ממה שנאמר ומצא את רעהו פרט לממציא את עצמו: והלכה כר' אליעזר בן יעקב וכאבא שאול:
האב גולה על ידי הבן והבן גולה על ידי האב כו': שם ע"ב
הסומא אינו גולה דברי ר"י ר"מ אומר גולה כו': דף ט ע"ב
כשהאב מכה את הבן שלא ללמדו תורה ולא מדה טובה ולא מלאכה שיתפרנס בה והרגו הוא גולה ואם הכהו על דבר מאלה אינו גולה וזו הסברא בעצמה ברב הרודה את תלמידו ושליח בית דין: ואמרו הכל גולין על ידי ישראל להביא כותי ועבד: ואמרו חוץ מגר תושב ר"ל שגר תושב כשהרג את ישראל אינו גולה אלא נהרג אבל כשהרג ישראל לגר תושב יגלה ישראל ואמרה תורה בהורג בשגגה בלא ראות רבי יהודה אומר מי שאפשר לו לראות יגלה ר"מ אומר אפי' מי שנעדר הראות יגלה: והשוגג עונו גדול מש׳יוכל להתכפר בגלות ולפיכך לא יגלה: ואין הלכה לא כר"ש ולא כר"מ ולא כר' יוסי בר' יהודה:
להיכן גולין לערי מקלט לשלש שבעבר הירדן כו': שם
וכן השתים וארבעים עיר ערי הלוים כולם קולטות אלא שאלה השש כל מי שנכנס לשם בין בכוונה בין שלא בכוונה נצול ואותן אם הגיע באחת מהן וידע שהיא קולטת תצילהו ואם אינו יודע שהיא קולטת אינו מצילתו אלא הורג אותו גואל הדם לשם:
ומכוונות להן דרכים מזו לזו שנאמר תכין לך כו': שם
אמרו וידברו אליו רוצה לומר שהם ידברו לגואל הדם אם בקש הרוצח ויאמרו לו בשגגה הרג ואסור להורגו בשלום ומה שראוי לדבר לו כדי לשכך חמתו: ור"מ אומר אינם חייבין לספל בזה אלא הוא יטעון להציל עצמו. ואין הלכה כר"מ:
רבי יוסי בר' יהודה אומר בתחלה אחד שוגג כו': שם
אחד משוח בשמן המשחה ואחד המרובה בבגדים כו': דף יא
משנגמר דינו מת כהן גדול הרי זה אינו גולה כו': שם ע"ב
כהן שעבר ממשיחתו הוא כשיארע בו מום או אירע בו קרי בכהן גדול ביום הכפורים ומנו אחר תחתיו ובא בהורג נפש זכירת כ"ג ג' פעמים: ור' יהודה שאומר משוח מלחמה לפי שנאמר בהורג נפש לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן וחכמים אינם דורשים זה הפסוק לפי שלא אמר בו הכהן הגדול וכשימות אחד מאלה חוזר ואע"פ שהאחד חי: ואין הלכה כר' יהודה:
נגמר דינו בלא כהן גדול וההורג כהן גדול כו': שם
אילן שהוא עומד בתוך התחום ונופו נוטה כו': דף יב
הרג באותה העיר גולה משכונה לשכונה כו': שם ע"ב
הלכה כרבי עקיבא כשיצא מעיר מקלטו במזיד אבל אם יצא בשוגג ההורג אותו יהרג והש"ס תקן זה הלשון ופירשו אף אחר הנוף וזה כי כשיהיה עקרו בתוך התחום ונופו נוטה לחוץ התחום כיון שנכנס תחת נופו נקלט כיון שעקרו בפנים אף נופו קולט וכן כשעקרו בחוץ ונופו בפנים קולט:
כיוצא בו רוצח שגלה לעיר מקלטו [כו'] שהיה בה כו': שם
מחלוקתם היא בארבעים ושתים עיר אבל שש ערי מקלט אין בהם מחלוקת שישבו בהם בשכר והלכה כר' יהודה בשני המאמרים: ושררה מעלה וגדולה:

פרק שלישי

ואלו הן הלוקין הבא על אחותו כו': דף יג
ראוי לך שתדע אלה העקרים הרבים שאזכרם בזה המקום והם כי כל מחוייבי כרת בלבד או מיתה בידי שמים ויהיה אותו חיוב בלא תעשה כשיהיה זה בעדים והתראה לוקה ואחר שנלקה ועשה תשובה נפטר מן הכרת וכל המחויבים כרת כולם מפורשים בתורה ומחויבי מיתה יש מהם מבוארים בתורה ויש מהם נרמזים וכבר הקדמנו זכרון כולם במסכת סנהדרין בפ"ט וי"א ובכגון זה נאמר אין חייב אדם בב' דינין כי כשהלקו אותו לא תחול עליו עונש כרת ולא עונש מיתה בידי שמים וידוע הוא כי כל התורה צווי ואזהרה והצווי היא מצות עשה והאזהרה היא מצות ל"ת והלשונות אשר באו בתורה להורות על אזהרה ונאמר בהם שהמצוה הפלונית היא מצות לא תעשה הם ארבעה לא ואל והשמר ופן ואמרו חז"ל [עירובין צו. וש"נ] כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא מצות לא תעשה. ואלה מצות ל"ת נחלקין (חלוק הראשון) לארבעה חלקים אחד מהם מחויבי כריתות. והחלק השני מחויבי מיתה בידי שמים וכבר זכרנו שאלו הב' הם חייבים מלקות. והחלק השלישי מחויבי מיתת ב"ד *[ואין בהם מלקות דקים ליה בדרבה מיניה]. והחלק הרביעי הם שחוייבי לאוין והם אותם שבאו בהם אזהרה בלבד וזה החלק יש ממנו אזהרות יתחייב עליהם מלקות ומהם אזהרות אין חייב העובר עליהן מלקות ואע"פ שעבר ועשה מעשה שיש בו איסור אבל הש"י יעגישו על עברו במה שהוא יודע הש"י. ויודע לך מה שחייב מלקות עליו ומה שאין חייבין עליו מלקות במה שאומר לך והוא זה כי כל הלאוין הנזכרים בתורה נחלקין לשבעה חלקים הששה אין חייבין עליהם מלקות והחלק אחד חייבין עליו מל־

ומה שאני אומר בכאן לאוין ר"ל האזהרה בין שהיה באחד מארבע לשונות או שהיה אזהרה שהיא באה מכלל עשה כמו שנבאר. החלק הראשון מהם לאו שניתק לאזהרת מיתת ב"ד או לאזהרת כרת אין לוקין עליו כגון לא יקח איש את אשת אביו לא יהיה קדש בבני ישראל וכמו שנאמר לא יהיה לך אלהים אחרים וכיוצא בהן לפי שזה הלאו אמנם באה אזהרה על העיקר שאמרנו כי התורה אינה מחייבת מיתה ולא כרת עד שיהיה בענין ההוא לאו פסוק וזה מה שאמרו חכמים לא ענש הכתוב אא"כ הזהיר ולפיכך לא נעניש עונש מן העונשין אלא אחר התראה: חלק השני לאו שניתק לתשלומין אין לוקין עליו כגון מה שאמר לא תגנוב לא תעשוק את רעך ולא תגזול וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו לפי שמי שעבר על לאו זה הוא חייב בתשלומי ממון: והחלק השלישי לאו שאין בו מעשה כגון לא תלך רכיל בעמך לא תקלל חרש ולא תונו איש את עמיתו שהוא אונאת דברים וכל כיוצא בהם כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם ומקלל עצמו וזולת אלה השלשה אין לוקין עליו ובתוספתא דמכות כל מצות ל"ת שיש בה מעשה לוקין עליו את הארבעים ושאר כל ל"ת שבתורה הרי אלו באזהרה העובר עליו כעובר על גזירת המלך · הנה התבאר לך מזה המאמר ההפרש שיש בין אמרם במקומות לוקה או סופג את הארבעים ובין אמרם במקומות הרי אלו באזהרה ודע זה ושמרהו. והחלק הרביעי לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו אלא אם לא קיים העשה שבו כגון מה שאמרה תורה לא תקח האם על הבנים הוא לאו ואם עבר ולקח כאחד אמרה שלח תשלח את האם וזה מצות עשה וכששלח האם אינו חייב מלקות ולפיכך אינו חייב מלקות על לקיחתם כאחד לפי שיוכל לשלח האם ויקיים העשה ואם תפס אות' עד שמתה האם או שחטה זולתו ולא יכול לקיים המצות עשה אותה שעה הוא חייב מלקות כ"ש אם המית הוא את האם או ששחטה שבטל העשה שבה שהוא חייב בלא ספק לדעת הכל וכמו כן אמרו לא תכלה פאת שדך וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט ואם עבר ועשה אמר לעני ולגר תעזוב אותם כלומר יעזוב אותם אחר שלקטם וכן ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה וכן לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו השב תשיב לו את העבוט כבא השמש הדין בכל אלה כדין שלוח הקן: החלק החמישי לאו הבא מכלל עשה כזה שנאמר בכהן גדול והוא אשה בבתוליה יקח מלמד שאסור לו ליקח בעולה כי לפי שלא נאמר בו לא יקח אם עבר ולקח בעולה אינו חייב מלקות כמו אם לקח אלמנה או גרושה או חללה או זונה וכן אמרו במצרי ואדומי בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם הודיע לנו שדור ראשון ודור שני לא יבא בקהל ואם עבר אינו חייב מלקות לפי שלא נאמר בו לאו בפירוש כמו שנאמר לא יבא ממזר לא יבא עמוני ומואבי: והחלק הששי לאו שבכללות אין לוקין עליו והוא לאו שלא נאמר בפירוש אלא שהוא נלמד מדבר אחר כמו שאמרו חכמים ז"ל במקומות רבות ולאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר והמשל בזה ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו וכשאכל הקלי זה אין מלקין אותו שתי מלקות אחד משום לחם לא תאכלו ואחד משום קלי לא תאכלו וכן אם אכל הכרמל משום כרמל וכמו כן הנזיר אם אכל חרצן או זג אינו חייב שתי מלקות אחד משום חרצן שבא בפירוש והשני משום כל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לפי (שזה) *[שזג] הוא לאו שבכללות אלא אם כן אמר בפירוש מכל אשר יעשה מגפן היין לא יאכל מחרצנים ועד זג לא יאכל היה חייב על אכילת חרצן שתים וכמו כן על הזג וכמו כן על הענבים לחים וכן על הענבים יבשים על כל אחת שתי מלקיות אבל לפי שאין לוקין על לאו שבכללות אינו חייב על כל אחד מן הנזכרים אלא לאו אחד ולכן אמרו אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל כאילו אמר אל תאכלו ממנו אלא צלי וכשאכלוהו נא אינו חייב שתים אחד משום נא ואחד משום לא תאכלו אלא צלי לפי שזה הלאו השני מכלל לאו הוא יוצא והוא לאו שבכללות ואמנם על נא ועל מבושל מלקות אחת ודע זה הענין והבן בו היטב לפי שהוא קשה שבכולן ומזה החלק גם כן שיבא לאו אחד יכלול לשנים שלשה איסורין כגון זה שנאמר לא תאכלו על הדם כי הלאו כלל דברים רבים למדנו ממנו [סנהדרין סג.] לא תאכלו מבהמה קודם שתצא נפשה ולמדנו ממנה לא תאכלו מבשר זבח ועדיין דם במזרק כלומר קודם זריקת הדם על המזבח ולמדנו ממנו אין מברין על הרוגי ב"ד ולמדנו ממנו שבית דין אין אוכלין ביום שהורגים את הנפש ולשון הש"ס באלה האיסורין כולם אין לוקין על אחד מהם וזה הוא לאו שבכללות ר"ל שבכללו איסורין הרבה ולא נתבאר מהם אחד שנוכל לומר לוקין על אותו שנתבאר מלקות אחד כמו שעשינו משל בחדש ופסח וזה יותר מבואר וקל להבין מן המשלים שהקדמנו: והחלק השביעי הוא לאו גרידא והוא שאין בו אחת מאלו השש סבות הנזכרות שלוקין עליו כגון שעטנז וכלאים ונבלה ובשר בחלב וכתובת קעקע ושרט לנפש וזולתם הרבה הנה נתבאר לך שאותן שמלקין אותן מלקות הם המחויבין מיתה בידי שמים ומחויבי כריתות על שעבר על מצות לא תעשה ומחויבי לאו כשלא יהיה באותו לאו אחת מן הסבות שזכרנו מלבד נשבע ומימר ומקלל חבירו בשם לוקין ואף על פי שהוא לאו שאין בו מעשה וכן לאו שניתק לעשה כשלא יתקיים העשה שבו לוקה: הנה נתבאר לך כי כל מה שזכר בזה הפרק אמנם זכר מחויבי מיתה או כרת או לאו מיוחד כמו שיתלבוהו ואין כונתו בזה הפרק לזכור כל מי שהוא מחויב מלקות אבל הוא זוכר קצתם מהם מי שזכר כמו שבא המשל והדמיון ומהם מי שזכר אותם לדין נוסף באותו הלאו שאינו מבואר בפשט המקרא או למחלוקת שנפל בו ובעקרים שהקדמנו לך תדע (כי) כל מחויבי מלקות בין שנזכר או לא נזכר ועדים זוממין חשב להם דבריהם מעשה לפי שהם נצרכים להגיד עדותן בבית דין:

הטמא שאכל את הקדש והבא אל המקדש כו': שם

טבל ומעשר ראשון כשלא נטל תרומתו במיתה כמו שנאמר בתרומת מעשר ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו ודין מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ג"כ ודין תרומה שלא נטל ממנה מעשר אחד הוא והוא טבל כמו שנאמר ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב: ומעשר שני והקדש שלא נפדו בא להם לאו גרידא והוא ממה שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וגו' ודע כי אינו מחויב מלקות על מעשר שלא נפדה אלא כשאכלו אחר שראה פני ירושלים שנאמר לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה לא תוכל לאכול בשעריך ולפיכך אינו חייב מי שאכל מעשר שני בגבולין מלקות עד שיכנס לירושלים כמו שאמרנו מאימתי חייבין משראה פני הבית ואין הלכה כר' שמעון כי לא נאמר בברייתא אלא בריית נשמה בלבד:

האוכל ביכורים עד שלא קרא עליהם וכו': דף יז

כשאכל ביכורים אחר שקרא עליהם אינו חייב מלקות לפי שהם נכסי כהן כמו שבארנו במקומו אלו דברי ר' עקיבא אבל חכמים אומרים כי כיון שהניח אותן בעזרה אינו חייב על אכילתן מלקות ואע"פ שלא קרא. ודין ביכורים ג"כ כדין מעשר שני רוצה לומר שאינו חייב עליהם כשאכלם חוץ ובין כהן בין זר עד שיראו פני הבית וכשאכל ביכורים אחר שראו פני הבית קודם הנחה בעזרה לוקה שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך וגו' ותרומת ידך אלו ביכורים וכבר בארנו בפרק שלישי[הלכה ז] מתרומות שזה שנאמר ותרומת ידך בכאן הוא נאמר על הביכורים על כל פנים לפי שלא הניח בזה הפסוק כלום מכל הדברים שטעונין הבאה ממקום למקום שלא זכר אותם בפירוש ולא זכר הביכורים והם טעונין הבאת מקום ואמר ותרומת ידך ואין התרומה טעונה הבאת מקום אם כן אינו רוצה לומר אלא הביכורים וכשאכל קדשים חוץ למקומם המסוים לאכילתם עבר על מה שכתוב בתורה לא תוכל לאכול בשעריך: ומה שאמר בכאן מעשר שני חוץ לחומה ואע"פ שמנה קודם לכן מעשר שני והקדש שלא נפדו אין זה כפל דבר אבל המאמר הזה הוא נאמר כשהיה מעשר טהור ואכלו אותו טהור יאכלו חוץ לחומה משראה פני הבית כמו שפירשנוהו למעלה. ומה שאמר בהלכה שלפני זה מעשר שני והקדש שלא נפדו רוצה לומר כשהיה מעשר שנטמא ואכלו והוא טמא קודם שנפדה ואפילו אכלו בירושלים לפי שכשנטמא מעשר שני בירושלים אסור לאכלו עד שיפדה וזה מה שאמרו מניין למעשר שני שנטמא שפודין אותו בירושלים שנאמר כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה שנאמר וישא משאות מאת פניו אליהם והאזהרה על אכילת מעשר שני בטומאה הוא ממה שנאמר לא בערתי ממנו בטמא ולמדנו מפי הקבלה בין שאני טהור והוא טמא בין שאני טמא והוא טהור ואינו חייב מלקות על אכילת מעשר שני בטומאה עד שיאכלנו בירושלים דאמר רחמנא בבכור שנפל בו מום בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו. ואמרו בכאן לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ובהא הקבלה ג"כ בזה התוספת לא תוכל לאכול בירושלים כבשעריך כלומר לא תוכל לאכול מעשר בטומאה בירושלים כמו שתאכל בכור בטומאה בשעריך: ואמר רחמנא לא תותירו ממנו עד בקר והוא לאו שאין בו מעשה ואמרו ועצם לא תשברו בו אמנם בא זה בפסח טהור כמו שבארנו במקומו:

הנוטל אם על הבנים ר"י אומר לוקה כו': שם

רבי יהודה סבר שלאו שנתק לעשה לוקין עליו ואין הלכה אבל העיקר מה שזכרתי לך שאין לוקין אלא אם לא קיים העשה שבה:

הקורח קרחה בראשו והמקיף פאת ראשו כו': דף כ

לא יקרחו קרחה לחייב על כל קרחה וקרחה וכשימרט משערו על מת בלבד עד שיגלה מטור ראשו כגרים לוקה ואע"פ שלא פירש בכהנים קרחה במת למדנוהו בג"ש ממה שנאמר בישראל ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת ונאמר ושרט לנפש לא תתנו לחייב על כל שריטה ושריטה ועל כל נפש ונפש ואמרו לנפש לחייב על כל שרט ושרט ועל כל נפש ונפש · ואמרו על הזקן חמשה על שער שבלחי העליון מלקות ועל הלחי התחתון מלקות אלה שתי מלקיות מצד ימין וכמו כן שתים מצד שמאל ועל מה שנתלש מן השער מן הזקן אחד. וצריך אתה לידע כי המגלח בידו הוא שמתחייב מלקות על הפאות ועל הזקן ואינו חייב המתגלח אא"כ עזר למגלח אותו ואז לוקין שניהם: ורהיטני כלי ברזל מפרש השער ותולש אותו מעקרו. ומלקט כעין מלקחיים ואין הלכה כרבי אליעזר:

הכותב כתובת קעקע כתב ולא כו': דף כא

רבי שמעון אומר אינו חייב עד שיכתוב שם עבודת כוכבים על בשרו כאילו אמר לא תשתף עמי שום דבר ולא תקרב עצמך לזולתי וזו היא כוונתו ואין הלכה כר' שמעון:

נזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא כו': שם

וכשהתרו לו גם כן ואמרו לו זה שאתה שותה שיעורו כך וכך ועל כל שיעור כך ממנו אתה חייב מלקות לוקה כפי השיעורין. וכן פי' בירושלמי:

היה מטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת כו': שם

על כל שערה אחת יתחייב הנזיר מלקות כשקנץ אותו בהתראה כמו שנתבאר במקומו: אמרו פושט ולובש אינו כשיסור אותו מכל וכל אלא כיון שפשט ראשו והחזירו וכמו כן כשעמד עליו כדי לפשוט וללבוש חייב על כל התראה ואפילו שלא נפשט:

יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמנה כו': שם ע"ב

יהיה החמור הקדש כשהקדישו לבדק הבית וכבר ידעת לשון המקרא לא תעבוד בבכור שורך וגו' ולמדנו על כל הקדשים שהם אסורים בעבודה ולפיכך הוא חייב משום עבודה במוקדשין. ועל השור והחמור אחת משום חורש בכלאי בהמה ומלקות אחת משום עובד במוקדשין: ואמרו כלאים בכרם יהיה חייב שתים משום זורע כלאים ומשום כלאי הכרם כמו שנתבאר בספרי ושאר
נ"א הלאוין מבוארים אין בכל אלה איסור חל על איסור אבל הם איסורים הרבה נכפלו בזמן אחד ולפיכך אינו מן הנמנע שיצטרפו אל אלו הלאוין זולתם הרבה באותו הזמן בעצמו ומעקרנו המחפה בכלאים חייב ולפיכך כשהחזיר העפר ברגלו על הדבר בעצמו שזרע כשהוא מהלך חייב משום לא תזרע כרמך כלאים:

כמה מלקין אותו ארבעים חסר אחת כו': דף כב

אילו אמר ארבעים במספר היה ראוי להיותם שלימים ולפי שהקדים במספר רוצה לומר שלא ילקה בלא שיעור אלא במנין ידוע כפי מה שיוכל לסבול כמו שנאמר כדי רשעתו במספר כלומר סוף ההלקאה ואמרו אחרי כן ארבעים יכנו רוצה לומר עד ארבעים כמו שלמדנו מפי הקבלה בדברי חכמים ז"ל הואיל וההכאה הוא כפי מה שיוכל לסבול ולא יוסיף על ארבעים לא נכה ארבעים ונניח ההכאה זו דרך שמירה כמו שבאר שהשמירה במיעוט הכאה בא. ורבי יהודה אין דעתו כן ואין הלכה כרבי יהודה:

ואין אומדין אותו אלא במכות הראויות כו': שם

עבר עבירה שיש בה שני לאוין אמדוהו כו': שם ע"ב

וידוע שזה שנאמר ארבעים יכנו אינו רצונו לומר שילקה ארבעים לא יותר והוא שאמר לא יוסיף וילקה למטה מן הארבעים כפי מה שיוכל לסבול כדי שלא ימות והוא שאמדו לו לפי כחו על רשעתו ויש להקל בזה כגון שאמדוהו היודעים במזגי בני אדם ואמרו שיוכל לסבול עשרים הלקאות ומעקרנו שלא ילקה אלא שמנה עשרה ואע"פ שיוכל לסבול עשרים ועל זה הדרך תקים · ואמרו אמדוהו אומד אחד כשנתחייב שתי מלקיות או יותר ואמדוהו על דרך משל שיסבול שנים וארבעים ויפטר מן הכל כיון שתחלת האומד [לא] היה יכול לסבול הכל והם כך וכך הלקאות ואם אמדוהו למלקות אחת בלבד יניח אותו עד שיבריא ממלקותו ולוקה פעם שניה כפי מה שיסבול גם כן וכמעשה זה בעצמו יעשה כשעבר עבירה שיש בה לאוין הרבה ועל זה הדין טוב שיתבוננו בשעת האומד אם אמדוהו לסבול הכל או לסבול אחת לאחת:

כיצד מלקין אותו כופת שתי ידיו על העמוד כו': שם

אלה השתי רצועות של חמור לפי שעשה מעשה הבהמות יענש בעורותיהן כמו שנאמר על דרך משל (ישעיה א) ידע שור קונהו:

ידה טפח ורחבה טפח וראשה מגעת על פי כריסו: שם

יהיה בבית היד של המלקות נקב שיהיו נתלים בו הרצועות וימשוך בו המלקה כשירצה ויקצר אותו לפי שאין לוקין לאדם אלא ברצועה שתגיע על טבורו כמו שנזכר: ויגביה הרצועה בשעת ההלקאה בשתי ידיו ויכה בידו אחת לפי שזה יותר שלם בהכאה ויהיה המכה אדם משכיל ממועט בכחו לא יהיה איש מתעורר ולא משתגע שיכה מכת נקמה באיש ההוא. וצריך שיכה שליש המכות על לבו והשליש בכתף האחת והשליש בכתף האחרת והרמז בזה דאמר רחמנא והכהו לפניו כדי רשעתו ולא לאחריו כדי רשעתו:

והקורא קורא אם לא תשמור לעשות וגו' וכו': שם

גדול הדיינין קורא אלה הפסוקים הנזכרים בשעה שמלקים את הלוקה והסמוך לו במעלה ימנה המכות והשלישי יצוה המכה להכות ויאמר לו הכה כל זמן שיכה אם יהיה מספר ההכאות מספר הרבה יתעכב בקריאת שני הפסוקים האלה ואם הוא מספר מועט ימהר ויכוין כל מה שאפשר שיקדים הקריאה כשתשלם ההכאה וחוזר לראש. ופירוש נתקלקל שיצא הרעי בשעת ההכאה וכבר נשלם בזיונו ורחמנא אמר ונקלה אחיך לעיניך וכיון שנתבזה נסתלק ממנו ואין הלכה כרבי יהודה:

כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתן כו': דף כג

כבר הקדמנו כי המלקות עם התשובה יכפר הכרת. ואמרו כל היושב ולא עבר עבירה הוא רוצה לומר שאפשר לו לעשותה ואין מונעו מעשותה בשום פנים זולתי שמירת מצות התורה כגון יוסף הצדיק וכיוצא בו ואתה יודע לשון התורה והמנע אדם מאכילת הדם והיאך ייעד על זה למען ייטב לך ולבניך אחריך עד עולם כי תעשה הטוב והישר בעיני ה' אלהיך כל שכן בהמנעו מן התענוגים הגופניים הגדולים שהאדם נוטה אליהן בטבעו כמו שזכר והתורה היא שהזהירנו שלא לעשותן כדי להרגיל הנפש שלא להוסיף על מה שהוא מדרך הטבע. ואין הלכה כרבי חנינא:

רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל כו': שם ע"ב

מעקרי האמונה בתורה כי כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצות כראוי וכהוגן ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה כמו שבארתי לך הנה זכה בה לחיי העולם הבא ועל זה אמר רבי חנניא כי המצות בהיותם הרבה אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה ושלמותה ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו מעשה וממה שיורה על העקר הזה מה ששאל ר' חנינא בן תרדיון מה אני לחיי עוה"ב והשיבו המשיב כלום בא מעשה לידך כלומר נזדמן לך לעשות מצוה כהוגן השיבו כי נזדמנה לו מצות צדקה על דרך שלמות ככל מה שאפשר וזכה לחיי העוה"ב ופירוש הפסוק (ישעי' מ"ב) ה' חפץ למען צדקו לצדק את ישראל למען כי יגדיל תורה ויאדיר:

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת מכות

מסכת מכות

דף ב תוס' בד"ה מעידין כו' גבי נערה מאורסה ודאי כאשר זמם קאי נמי עליה דהא אם סהדו בה מקטלי כו' עכ"ל כצ"ל והשאר הכל נמחק: **בד"ה** מעידין אנו כו' והא יכול לומר מזיד הייתי כדאמר גבי אכילת חלב כו' עכ"ל וקשה לדבריהם ומאי קושיא דהא אינו יכול לומר מזיד הייתי דאין אדם משים עצמו רשע כדאמר בפ"ק דסנהדרין גבי פלוני רבעני לרצוני והתם גבי אכלתי חלב דאמרי' דיכול לומר מזיד הייתי כבר תירצו התוס' בפ"ק דמציעא ובפ' אמרו לו דאינו משים עצמו רשע אלא שהוא עושה תשובה ואינו רוצה להביא חולין לעזרה אבל הכא גבי גלות אי אפשר לומר כן ודו"ק: **בד"ה** כל הזוממין כו' בכל מיתה שנוכל כדתניא הכה תכה כו' עכ"ל והיינו הך דרשא דהנך מליאות גבי עיר הנדחת והתם גבי רוצח נמי דרשי הכי מדכתיב מות יומת וחדא מינייהו נקטו ומהרש"ל הגיה בתוס' כדתניא מות יומת ואין צורך וק"ל: **בא"ד** וכן קשה דבתוס' תניא כל חייבי מיתות שאי אתה יכול להמיתם כו' עכ"ל בתוספתא דסנהדרין פי"ב וכצ"ל דלפי הנוסחא שלפנינו תניא אבל הזוממין שאי אתה יכול להמיתן כו' לק"מ דאימא דדרשא דדריש מקרא דובערת הרע מקרבך דרשא גמורה היא וגלי קרא בזוממין להמיתן בכל מיתה והוי שפיר רוצח וגואל הדם ב' כתובים לגבי שאר חייבי מיתות דה"נ גלי קרא בעיר הנדחת ודו"ק: **בד"ה** זוממי בת כהן כו' אלא למיתה אחרת בועלה דדרשי' היא ולא בועלה וזוממיה דכתיב לאחיו כו' מיעוטא דהיא אלא בבועלה ולא ממעטינן זוממין אבל כיון כו' והשתא ל"ל זוממי זוממין תיפוק ליה כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** ועוד מדקתני כו' ואת"ל דלשון הזמה הוא זה אינו דע"כ דין הזמה קאמר כדקתני כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל דלשון הזמה הוא דדין הזמה הא לא מקיימת בהו וה"ל למתני אין העדים נעשין זוממין אלא דמלשון הזמה קאמר הכא כיצד נעשין זוממין ומייתי מדקתני לקמן כו' דהיינו לשון הזמה וא"כ ע"כ הכא לא איירי כיצד אלשון הזמה אלא אדין הזמה קאמר כיצד והדרא קושיין לדוכתא דהא לא מקיימת בהו הכא דין הזמה ודו"ק: **בד"ה** בעינן כאשר זמם וליכא קשיא היכא שמעידין שהוא מגרי שני כו' א"כ נפסל כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דאימא דקושטא דהכי הוא דנפסל וק"ל: **ע"ב** בד"ה ומה הסוקל כו' שמחויב שאר מיתות ב"ד שאינו בסקילה כו' האי ק"ו והיכי קאמר לעיל דעבדינן ק"ו בכה"ג עכ"ל כצ"ל לאו דוקא כל שאר מיתות ב"ד דהא בשריפה נמי איכא האי ק"ו ומה אדם ששורף חבירו אינו נידון בשריפה אלא בסייף עדים שמעידין איש פלוני מחויב שריפה ולא נשרף ע"י אינו דין שלא ישרפו וכן איכא האי ק"ו בחנק וליכא לאוקמי כאשר זמם אלא בסייף וליכא האי ק"ו ודקאמר א"כ בטלת תורת עדים זוממין אע"ג דאיכא לקיים בסייף מ"מ בטלת אותו לגבי סקילה ושריפה וחנק ולא ה"ל למשמט מלמתני ליה במתני' כדקתני לה גבי חילול ודו"ק:

דף ג בגמרא לא עשו מעשה ונהרגין ומשלמין כו' היינו דרבה אימא כו' כצ"ל: **בפרש"י** בד"ה אמר רב פפא כו' וכך שמעתי כו' ולבי מגמגם בה חדא היכי מחייבינן להו זכות ספיקה כו' עכ"ל משום דלהאי פירושא משמע נמי נחית ביה לפרושי דשמין לרב חסדא בנכסי הבעל ולרב פפא בקרקע שייחד לה לכתובתה את ספיקא ואותי לא ישלמו אלא הנשאר ומשמע ליה כפשטיה דזכות ספיקה ישלמו לו לפי נכסי הבעל או לפי הקרקע שייחד לה בכתובתה ולכך גמגם בה דהיכי מחייבינן כו' וק"ל: **תוס'** בד"ה באומר עדות שקר העדתי כו' לכאורה משמע כו' משלם חלקו כו' דהא ליתא מאן כו' עכ"ל [כצ"ל] ור"ל דלכאורה משמע דאיירי בלא הוזמו אלא באומר א' מהם עדות שקר העדתי דהוי דינו כעד זומם לשלם על שביקש להפסיד ממון חבירו אע"ג שלא הפסיד ופריך כל כמיניה כיון שהגיד כו' והרי הפסיד ממון חבירו שחייב לשלם ונהי דחייב העד לשלם חלקו למאן דדאין דינא דגרמי כמ"ש הרא"ש בתשובה אין זה דין עד זומם דכתיב ביה כאשר זמם ולא כאשר עשה והא כתבו התוס' דאין. נראה לפרש כן דהיאך בא רבא לומר לשלם על שביקש להפסיד באומר עדות שקר העדתי ולא הוזם דהא ליתא דין זה לשלם מכאשר זמם ולא עשה אלא בהזמה במקום פלוני עמנו כו' ודו"ק: **תוס'** בד"ה כיצד שמין כו' עולה לחמשים מנה בדרך זה כו' ולכך כשהבעל מוכר זכות כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** מעידין אנו כו' ואע"ג דאמרי' האשה שאמרה גרשתני נאמנת ה"מ כו' אבל היכא דאיכא עדים כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דא"כ אמאי משלמין דהא טבא ליה עבדי דאי לאו סהדותייהו כלל הרי נאמנת והשתא שהעידו והוזמו גם היא אינה נאמנת די"ל דאי לאו סהדותייהו לא הוה מעיזה לומר גרשתני דמה"ט נאמרינן התם דאינה נאמנת היכא דאיכא עדים ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ה לדידי מיפרש' כו' ה"ג אם אמר לו המלוה ע"מ שלא תשמטני כו' עכ"ל מלאתי מונה וק"ל: **תוס'** בד"ה א"ד המלוה כו' ובאזהרות הגיה ר"ת זמן עשר כי ילונו [א] לא כו' עכ"ל כצ"ל ועיין ברא"ש: **בד"ה** ושמואל אמר כו' כדאמרי' בהזהב וי"ל דהכא נמי כו' עכ"ל כצ"ל:

דף ד בפרש"י בד"ה הטובל שם כו' שמא כל מים כו' ושמא בא זה ראשו ורובו כו' עכ"ל לאו דוקא כל מים אלא שיהו כ"כ במקום א' שאפשר שיבואו בו ראשו ורובו דהיינו דקאמר דחיישינן לג' לוגין כו' כדאיתא פ"ק דשבת ע"ש: **תוס'** בד"ה אמר רב יהודה כו' ולא מיערבי ובהשקה בעלמא כו' דאי ביין אדום נחזי כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** הג"ה חבית כו' שנפל לשם טמאה והא אפילו בעינייהו כו' מקבלת טומאה דטהרו בהשקה כו' והכי תנן בבילה מטבילין כלי כו' עכ"ל כצ"ל הא דהככר אינו מקבל טומאה לא הוצרכו לראייה אלא בפשיטות דהא המים נטהרו בהשקה ועוד דע"כ זו הראייה דמטבילין כלי ע"ג מימיו לית ליה לרש"י דא"כ לעיל בדרב יהודה נמי לא הוה גריס רש"י מים כמ"ש התוס' לעיל ואפשר שאין זו הראייה של פרש"י רק מדברי התוס' ור"ל דמהרישא דלא עלתה לו טבילה נמי מוכח דל"ג מים דהא מטבילין כלי ע"ג כו' וכמ"ש לעיל ודו"ק: **בד"ה** לוקין ומשלמין כו' כ"א להתשלומין כדאמרינן לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כו' עכ"ל ודאי לרבי מאיר קיימינן הכא ולא הוי לאו דלא תענה ניתן לאזהרת מיתת ב"ד כדלקמן אלא דר"ל כמו דבעלמא אין לוקין על לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דלא נכתב למלקות אלא לאזהרת מיתה ה"נ הכא אי הוה תשלומין בעי אזהרה לא הוי לוקין אלאו דלא תענה דלתשלומין נכתב וק"ל: **ע"ב** גמרא דברי ר' יהודה ר' יעקב אומר לא מן השם הוא זה אלא משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה בשלמא לרבנן כו' שאין אתה מחייבו משום ב' רשעיות ולא ללוקין ולמיתה עכ"ל קצרו קצת בדבריהם והכי הל"ל שאין אתה מחייבו משום ב' רשעיות למלקות וממון ולא ללוקין כו' וק"ל: **בד"ה** סבר לה כר' עקיבא כו' ליכא חילוק בין ממון לקנס כו' אמר ר"מ בכל דוכתא דלוקה כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** אלא מה להלך כו' לך חמור זה א"ל ההתראה ואין זה לוקה ומשלם כו' עכ"ל ר"ל דלך חמור משמע

א"ה [א] רצונו של הרב המהרש"א ז"ל להגיה דצ"ל לא במשפט בלא וי"ו המחברת. דאין כוונת התוס' דר"ת ז"ל הגיה בהחרוז דצ"ל כלשון הכתוב ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו דבעל אזהרות ג"כ טועה כלשון שני דאינו משמע וכמ"ש בספר מהר"ם מלובלין יעו"ש. הדא דליסנא דחיקא טובא. ויותר היה נכון לומר בח"י כל יעזבנו אבל לנוסחת מהרש"א לא במשפט הכוונה דר"ת פליג אבעל אזהרות והגיה בהג"ה לא במשפט ר"ל אין הדין כן דהילכתא כא"ד דאינו משמע. ונקט הגהתו בלשון לא כלשון הכתוב. כנלענ"ד נכון וברור וכך ראוי להיות בגליון התוספות בפנים דלא כמו שנדפס עד הנה בגליון הש"ס דמהרש"א הגיה דמוחק תיבת לכסף הגם שבנוסחת הרא"ש ליתא ג"כ. אבל א"א שיהיה זה כוונת רבינו ז"ל ובתוס' בבא בתרא דף קמה איתא כמו בתוס' דהכא תיבת כסף ובגרעון כסף הלז לא נרוית כלל אכן כוונת המהרש"א לעיין ברא"ש מבואר שם דהיא פלוגתא דרבוותא הר"ר אליה ור"ת ז"ל. להסתייע דספי' הוא דר"ת הגיה דרך הגהה לא שהגיה לתקן החרוז:

חכמת שלמה

דף ב ע"א תוס' בד"ה כל הזוממין כו' כדתניא הכה תכה כו' נ"ב נ"ל מות יומת כמכה מ"מ וכן איתא להדיא בגמ' בתוספות הקשו לשם אהא דאמרינן רוצח וגואל הדם הוי שני כתובים הבאין כאחד וא"ת ולמ"ד מלמדין מאי איכא למימר וי"ל דעוד דרים תלמודא בפרק אלו מגלחות גבי עיר הנדחת הכה תכה מ"מ פי' והויין ג' פסוקים ואין מלמדין לכ"ע ודו"ק [עיין במהרש"א]: **בא"ד** דרוצח וגואל הדם כו' נ"ב פי' שאם אין לו גואל הדם שב"ד מעמידין לו גואל הדם דכתיב בפגעו בו מ"מ גמ': **בא"ד** ודריש ליה מן קרא כו' נ"ב ע"כ אינו יתור גמור אלא שכך דרשינן האי קרא ודו"ק: **בד"ה** זוממי בת כהן כו' דה"מ כשהבועל כו' נ"ב פי' שדנין הזוממין בחנק: **בא"ד** שלא הכירו הבועל לא קרינן כו' כנ"ל ונ"ב לפי שכשהבועל נמי היה נדון דיכולין לקיים כאשר זמם לאחיו הוו שפיר בחנק ולא בשריפה דהא סוף סוף זממו נמי עליה וק"ל: **בא"ד** קמ"ל היא כו' למעוטי זוממין בכל ענין אפילו היכא דלא מקיים בהו כאשר זמם לאחיו ואפ"ה אמרינן היא ולא זוממיה ואינם אלא בחנק ואף דלא מקיימינן כאשר מידי מ"מ חשבי' כאלו בועלה היה נידון דהוו בחנק השתא דאינו נידון לא חמירי עונשי דידהו טפי וחשבינן כאילו זממו במיתת הבועל ודו"ק: **בא"ד** ושב פשטה כו' נ"ב פי' כשהבועל גם היה נידון שמא העדים לא יתחייבו מיתה כי אם שריפה דבעינן לקיומי כאשר זמם לאחיו וליכא וא"כ בע"כ בדידם צריכין אנו לקיומי כאשר זמם א"כ ע"כ דינן בשריפה כדאיתא בסוגיא בעינן כאשר זמם וליכא וא"כ לפי זה בהכרח האי שינויא דמשנינן דאתא היא למעוטי בכל ענין אינו אמת עד שפשטה ר"י כו' ודו"ק: **ע"ב** גמ' במזיד נמי ליגלי כו' נ"ב פי' מזיד בדבור כמו שוגג במעשה ודו"ק: **תוס'** בד"ה ומה הסוקל כו' בדבר הזה שיתחלל הזמה כו' כנ"ל:

דף ג ע"א תוס' בד"ה באומר עדות שקר העדתי במקום פלוני עמנו הייתם נ"ב פי' ובהזמה בעינן דוקא דהוזמו תרוייהו ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה איכא דאמרי כו' ובהזהרות הגיה ר"ת זמן עשר כסף כי ילונו ולא במשפט כו' כנ"ל ונ"ב עיין בפ' מי שמת דף קמ"ח ע"ב בתוס':

דף ד ע"א רש"י בד"ה מ"ד כו' אחזקה והיא בחזקת כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה אמר רב יהודה כו' כלי ע"ג מימיו כו' נ"ב פי' דבי"ט אסור לטבול כלי משום תיקון כלי אם לא ע"ג מימיו וק"ל:

מהר"ם

דף ב ע"א גמ' ועוד מדקתני לקמן וכו' מכלל דאלו זוממין וכו'. לפי' רש"י והתוס' לא גרסי' זה בגמרא אלא ה"ג ועוד דקתני לקמן אבל אמרו וכו' הרי אלו זוממין: **תוס'** ד"ה מעידין אנו וכו' דהכי הוא האמת וכו' הלשון דחוק ונראה דר"ל דמשמע דכי אין העדים נעשים זוממין אז עדותן מתקיימת ואמרי' דהכי הוא האמת שהוא בן גרושה וחלוצה ואמאי הא הויא וכו': **בא"ד** והתם מיירי בלא אתרו. משום דהתם פריך והיאך יכולין לומר דלאוסרה על בעלה באנו ולא להורגה והא אתרו בה ומשני בדלא אתרו בה ואי לא אתרו בה היכי מקטל' פי' אפי' אי לא נעשו זוממין ומשני באשה חברה ואליבא דרבי יוסי בר' יהודה דאמר חבר אין צריך התראה וכו': **ד"ה** כל הזוממין מקדימין וכו' לכך נראה פי' ר"י וכו' אבל ודאי אם אינו יכול אפ"ה נמיתם בכל מיתה שנוכל וכו' כצ"ל: **בא"ד** כדתניא הכה תכה בעיר הנדחת כתיב ור"ל ויליף עדים זוממין מעיר הנדחת וקשה דאמרינן בפ' נגמר הדין דרוצח וגואל הדם הוו ב' כתובים וכו' ואפי' למ"ד דב' כתובים הבאים כאחד מלמדין מ"מ הכא דאיכא ג' כתובים דהא איכא נמי עיר הנדחת דכתיב בה הכה תכה ולכ"ע אין מלמדין: **בא"ד** וכן קשה דבתוספתא תניא וכו' דדריש לה מן קרא דובערת הרע מקרבך וכו'. יש לדקדק אם דרוש זה דובערת הרע מקרבך דרוש גמור א"כ מאי מקשין התוס' דהא השתא אתי שפיר דבעדים זוממין ממית אותן בכל המיתות ולא מרוצח וגואל ילפינן לה אלא מדרוש בפני עצמו דכתיב גבי עדים זוממין גופייהו -וצ"ל דס"ל לתוס' דע"כ האי דרוש דהתוספתא לאו דרשא גמורה היא דאל"כ אמאי קאמר בפ' נגמר הדין דהוי רוצח וגואל הדם שני כתובים הבאים כאחד ולא נזכר בשום מקום נמי עדים זוממין: **בא"ד** ואמאי והא הוי רוצח וגואל הדם שני כתובים וכו' ותירץ הר"י וכו' אבל בארבע מיתות ב"ד פשיטא דנמיתם בכל חייבי מיתות כצ"ל: **ד"ה** זוממי בת כהן וכו' וא"ת ל"ל דרשא דלאחיו וכו' תיפוק ליה דנפקא לן מהכא דדרשינן את אביה היא מחללת וכו': **ד"ה** ועוד מדקתני לקמן וכו' ועוד יש לפרש ועוד כלומר ואת"ל וכו' נ"ל דהמשך דברי המקשה כך הוא לפי' התוס' הא כיצד אין העדים נעשין זוממין וכו' ר"ל ע"כ מתני' אתי לפרושי כיצד הוא דין הזמה ר"ל כיצד עושין לעדים כאשר זמם דאי ר"ל כיצד הוא לשון הזמה א"כ איך קאמר בתר הכי מעידים אנחנו וכו' אין אומרים וכו' הל"ל מעידים אנחנו וכו' ובאו אחרים ואומרים והלא ביום זה עמנו הייתם וכו' אלא ע"כ לא אתי לפרושי כיצד הוא לשון ההזמה אלא כיצד הוא דין הזמה א"כ כיצד אין העדים נעשים זוממין מבעי ליה דהא קתני בתר הכי א"א וכו' אין מקיימין בהם דין הזמה ועוד אפי' את"ל דנוכל ליישב שפיר לישנא דמתני' אלישנא דהזמה מ"מ ע"כ מתני' לאו כיצד לישנא דהזמה קאמר משום דלישנא דהזמה קתני לקמן אבל אמרו לו וכו' א"כ ע"כ מתני' דהכא לאו לישנא דהזמה אתי לפרושי אלא כיצד עושין דין הזמה א"כ הדרא קושיא לדוכתה כיצד אין העדים נעשים זוממין מבעי ליה וק"ל: **ע"ב** גמ' סבר רב המנונא למימר וכו' א"ל רבא ולימרו ליה וכו'. נראה לי דלא גרסינן הכא א"ל רבא אלא דסתמא דגמרא לא הניח ליה לאוקי למלתיה ופריך אמלתיה דרב המנונא ולימרו ליה וכו' ומשני אלא הכי איתמר סבר רב המנונא למימר וכו' וק"ל: **ד"ה** ומה הסוקל וכו' והשתא לא ביטלה לגמרי דאיכא לאוקמי קרא דועשיתם לו כאשר זמם כשהן מעידין שמחויב שאר מיתות ב"ד. אינו מדוקדק כל כך דהא בשאר מיתות נמי איכא למימר הכי כגון בשריפה מה השורף אינו נשרף ומה החונק אינו נחנק ולא שייך תורת הזמה כי אם במיתת הרג וק"ל:

דף ג ע"א תוס' ד"ה באומר עדות שקר העדתי ושוב הוזם וכו'. הא דכתבו התוס' ושוב הוזם משום דע"כ בהזמה נמי איירי דהא רב אמר במלתיה עד זומם משלם לפי חלקו אלא שעדיין יש לדקדק דהכל טעמא מאי דלמה נקיט רב למלתיה בכהאי גוונא באומר עדות שקר העדתי ואחר כך הוזם דהא החיוב אינו מצד ההזמה וי"ל דלרבותא נקטא דאע"ג דבהזמה אינו חייב עד שיוזמו שניהם והיום אח"כ אפ"ה חייב. ולא נראה דהא ליתא מאן דמשלם וכו' פי' וה"נ חיוב התשלומין אינו מצד ההזמה דהא אינו משלם עד שיוזמו שניהם אלא ע"כ התשלומין הוא בא מחמת שאמר שקר העדתי: **בא"ד** והשתא יש לפרש כדאמר שקר העדתי סתר עדותו ר"ל והא דקאמר רב עד זומם משלם לפי חלקו היינו אותו השני שלא אמר שקר העדתי ולא סתר עדותו: **ע"ב** בגמ' אלא מה ת"ל שנת השמיטה לומר לך יש שמיטה אחרת וכו' כצ"ל: דאמר מר שלשים יום בשנה וכו' ר"ל ולכך אתרבי שפיר מיתורא דשנת השמיטה אבל בלאו הכי לא משתמע מיניה שלשים יום: **בתוס'** ד"ה איכא דאמרי וכו' ובאזהרות הגיה ר"ת זמן עשר כסף כי ילונו לא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ר"ל אינו במשפט שיעזבנו בחצי ימיו ר"ל שאינו משפט:

דף ד ע"א בגמ' תניא נמי הכי הבית מלאה יין וכו' לא עלתה לו טבילה וכן ככר של תרומה וכו' כנ"ל להגיה ולא גרסינן הכא אי אפשר לג' לוגין שאובין וכו' רק לעיל מזה בדברי רב יהודה היה כתוב לשון זה וכתב רש"י עלה דלא גרסינן א"א אלא חיישינן לג' לוגין שאובין וכו' וק"ל: **ברש"י** ד"ה הטובל שם וכו' ושמא בא זה ראשו ורובו במים שאובים. הכא בים הגדול לא שייך דין ג' לוגין מים שאובין שפוסלין המקוה אלא מטעם גזירה אחרת לא עלתה לו טבילה והוא הבא ראשו ורובו במים שאובים אפילו לאחר שטבל במקוה כשרה פוסל את התרומה והיא אחת מי"ח דברים השנויים בפ"ק דשבת: **תוס'** ד"ה לוקין ומשלמין וכו' דליכא אזהרה בשן ועין וכו' וכן בהנך לא תחסום וכו' דליכא למימר דאזהרה אתא לממון וכו'. ר"ל ואי תימא דבשלמא בשן ועין דסברא הוא שישלם ממון שהזיק את חברו לכך לא בעינן אזהרה אבל בלאו דלא תחסום ליכא למימר דין הוא שישלם מה שהיתה ראויה לאכול באותה שעה דהא אי לאו קרא דלא תחסום ה"א דמותר לחסום א"כ אין כאן נמי דינא שישלם אלא השתא לבתר דכתיב קרא דלא תחסום דאשמועינן דאינו רשאי לחסום אנן ידעינן נמי דדין הוא שישלם וא"כ איצטריך שפיר קרא דלא תחסום לתשלומין לכך קאמרו אם כן לכתוב קרא בלשון עשה וכו' וק"ל: **ע"ב** בגמ' רבי עקיבא אומר לא מן השם הוא זה. נ"ל דצ"ל ר' יעקב אומר לא מן השם הוא זה וכן הוא בשבועות דף ג' וכן משמע בתוס' דשמעתין ד"ה הא לא קשיא וכו' שלא היו גורסים בברייתא ר"ע דא"כ היה להם להקשות בפשיטות דר"ע אדר"ע דברייתא דאמר בהדיא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו בלא סוגיא דשמעתין דאמר הא לא קשיא רבי יהודה לא סבר לה כר"ע: **בתוס'** ד"ה אלא מה הצד השוה שבהן וכו' ור' יהודה צד חמור לא פריך. לפי' הירושלמי משום דעדים זוממין בדיבורן איתעביד מעשה וכו' כצ"ל. ור"ל דר' יהודה סבירא ליה דאין זה צד השוה דבעדים זוממין איקרי מעשה ולא דבור לחוד: **ד"ה** ורבנן האי לא תענה מאי עביד וכו' וי"ל דשאני הכא דגלי לן קרא וכו'. והא דמשני בגמרא ההוא מבעי ליה לאזהרה וכו' ולא אמרינן הא גלי לן קרא דלקי אלאו דלא תענה דה"ק דהמקשה הקשה האי לא תענה מאי עביד ליה פי' ולילקי שתים כשמעידין באיש פלוני שחייב מלקות אחת משום כאשר זמם ואחת משום לאו דלא תענה ומשני דהמלקיות עצמן דלקי משום כאשר זמם הן בשביל אזהרת דלא תענה דאי לאו דלא תענה דאתי לאזהרה לא הוה מענשינן להו מלקות מכאשר זמם ולכך לא ס"ל לרבנן דללקי ב' וכן נמי מה שמקשין התוס' בדבור שאחר זה וא"ת לעיל גבי מעידין

לר"מ והיינו דליכא בעדים זוממין דא"ל התראה אבל אינו לוקה ומשלם וה"ה דמוליא ש"ר איכא לר"מ חמור דלוקה ומשלם אבל לריך התראה וחדא מינייהו נקטו בדבריהם ומהרש"ל הגיה בתוספות וזה לוקה ומשלם ואם כן הוא לריך להגיה גם לקמן משונים משאר מלקיות שא"ל התראה ולוקה ומשלם משא"כ בשאר כו' ודו"ק: בד"ה ורבנן האי כו' אבל בתר דגלי לן קרא דוהלדיקו כו' יש לנו לומר דלקי מלא תענה וא"ת דלא לקי משום לא תענה משום כו' עכ"ל כל"ל אע"ג דניחא להו בהאי תירולא בתר דגלי לן קרא כו' לענין להו שאין בו מעשה לא ניחא להו הכא לענין לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד משום דאכתי לא אסקי אדעתייהו דלא לקי אלא משום לא תענה כו' כמו שכתבו לקמן דלא ענש אא"כ הזהיר ודו"ק: בא"ד מיהו י"ל דעדיפא משני דלגבי מלקות גופיה אילטריך לאזהרה כדפרישית כו' עכ"ל דהיינו מה שפי' לקמן לאזהרת עדים זוממין שמעידין באיש פלוני שחייב מלקות דלא הוי לקי מכאשר זמם כו' אלא א"כ הזהיר דהשתא לא מקרי לא תענה ניתן לאזהרת מיתת ב"ד כיון דלקי מכאשר זמם ולא תענה לא אתא אלא לאזהרה ולא דמיא למחמר דלא הוה ידעינן ביה ללקות כלל אלא מקרא דלא תעשה כל מלאכה והוי שפיר אזהרה שניתן למיתת ב"ד ודו"ק: בא"ד אע"ג דמחמר גופיה ליכא שום כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה לאזהרה לעדים כו' לל"ל מכדי כו' וי"ל דה"ק לאזהרת עדים זוממין שמעידים כו' עכ"ל ולר"מ דנפקא ליה אזהרה לעדים זוממין מלא יוסיפו ואייתר ליה לא תענה לא תקשי ל"ל לעיל למימר לר"מ דנמר ממוליא שם רע די"ל דאע"ג דאייתר ליה לא תענה [לא הוה לן לאוקמי] לממון ומלקות כיון דכתיב כדי רשעתו אלא לאוקמי במעידין באיש פלוני שחייב מלקות ללקות שמונים חדא מלא יוסיפו דלא הוה לקי מכאשר זמם אא"כ הזהיר וחדא מלא תענה ודו"ק:

דף ה גמ' סיפא אילטריכא ליה משא"כ בגמר דין באו שנים כו' ולא עוד אלא אפי' אמר בתרי בשבת גנב וטבח ומכר ונגמר דינו אין כו'. גברא בר תשלומין הוא ר"י אומר אסטטית היא כו' אי אסטטית כו' כל"ל: תום' בד"ה וכן לענין קנס כו' לבר חיובא כל כמה דלא נגמר דינו בממון הוי כו' עכ"ל כל"ל: ע"ב במשנה שנאמר נפש בנפש כו' למה נאמר נפש בנפש כו' ובגמ' אם ענש על בת אביו כו' בת אביך או בת אמך כו' כל"ל: גמ' לימא ר"ל דאמר כרב יהודה ור' יוחנן דאמר כרבנן כו' כתב מהרש"ל דבר תימה הוא איך מדמה פלוגתייהו כו' ואפשר דה"ק ר"ל כר"י כו' עכ"ל ע"ש נעלם ממנו דברי הרי"ף והמאור והמלחמות שכבר קדמו אותו ליישב דבר זה ע"ש באורך ודו"ק: בפרש"י בד"ה חייבי גליות כו' שהרשיעו הנידון ללקות דהאי רשע כו' עכ"ל כל"ל: תום' בד"ה איסטטית היא זו ברב אלפס פי' לשון שטים עכ"ל כל"ל והוא מלשון ספיחי שטים דפרק כלל גדול והוא לבע ולשון הרי"ף וכי עדות זו יורה של איסטים שכל הנוגע בה ילטבע כו' ועיין במאור בזה וק"ל: בד"ה וחייבי מלקיות כו' דכתיב יד ביד דמפיק מיניה ממונא כו' עכ"ל כל"ל והיינו הא דדרשינן בר"פ החובל יד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון כו' ע"ש: בד"ה חייבי מלקיות כו' ל"ל חייבי גלות מנין פי' מנין דאין לוקין עד שנגמר דינו כו' כשהעידו אחייבי גלות הרי כו' שהרשיעו הנידון למלקות ממיתה כו' עכ"ל כל"ל:

דף ו בד"ה אר"י בד"א כו' דא"כ דיני ממונות נילף מינייהו כו' עכ"ל והיינו מדכתיב משפט אחד יהיה לכם וק"ק דמטעם והלילו דכתיב בדיני נפשות לית לן למילף ד"מ מינייהו להקל דבכמה דברים התלויים בהללה מקילינן טפי בד"נ מבד"מ כדאיתא ריש פרק אד"מ ויש ליישב ודו"ק: בד"ה אמר רבא כו' כדי דיבור פ"ה ובהא קאמר כו' כדי דיבור אלא דראיית מעשה גרמה כו' א"כ לא בא עדות עד שיעידו בב"ד כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה נרבע יציל כו' בפ"ק דסנהדרין דנרבע לאונסו דכשר כו' וכן הרוג שהוא קרוב להורג יציל עכ"ל כל"ל: בד"ה היכי אמרינן כו' אד"כ לא קשה היכי אמרינן כו' כל"ל: בד"ה לאסהודי כו' עם הפסולים אתיתו או למחזי כו' עכ"ל כל"ל בא"ד קשה דא"כ לא יהרג אדם לעולם דהקרובים כו' עכ"ל ואף שכתבו התוס' לעיל דבדיני נפשות ל"ק היכי אמרינן כו' דניחזי אנן אם התרו בו כו' מ"מ הקרובים גם יאמרו שהתרו בו ומיהו בעיקר דבריהם שכתבו לעיל דנחזי אנן אם התרו בו יש לגמגם דהא לא בעי התראה לכל עד אלא אפילו שמע מפי עלמו ודו"ק: בד"ה שמואל אומר כו' ואפילו אירע לאחר כדי דבור כו' אע"פ דלענין הזמה בעינן תוך כדי דבור עכ"ל לא ידענא מי הכריח אותם לזה דהא השתא כשבאין להעיד מדבר הכתוב ולא קשיא מהך דפריך הרוג יציל דיש לפרש בפשיטות כפ"ה דהא שהעידו תוך כדי דבור קאי אף לענין קרוב או פסול ודו"ק:

ע"ב בפרש"י בד"ה הרי אלו כו' הוזמה א' מהם ולא הוזמו כו' עכ"ל כל"ל: תום' בד"ה היו שנים כו' בחלון זה הס"ד ואח"כ מ"ה וא' מתרה בו באמלע תימה כו' עדים מתרין בו הס"ד ואח"כ מ"ה וא' שמקלקן כו' עכ"ל כל"ל והמיהם אינו אלא לשיטת המקשן שכתבו לקמן אבל לדעת הי"מ דהמתרה בשרואה אותן מלטרף לשניהם אע"פ שהם ב' עדיות ניחא דהולרך לומר וא' מתרה כו' ודו"ק: בד"ה הוא והן נהרגין הן כו' בת שניה כיון שהוזמו הן הוא נהרג משום כת שניה דלא כו' כת וכת רואה המתרה או המתרה רואה אותן אז כו' עכ"ל כל"ל: בא"ד שהוזם גם המתרה עמהם כו' ומ"מ הוו הב' כתות ב' עדיות כו' עכ"ל ק"ק כיון שהוזם המתרה הרי אין כאן מתרה והיאך נהרג ע"פ כת שניה ויש ליישב דבשהן רואין את המתרה איירי בכה"ג שלא הכירו אותו כת שניה ואנו תולין שהיה שם איש אחר המתרה בו והוה שפיר מעדותן אי הוה בא לחייבו וכן כשהמתרה רואה אותם מיירי בשים עדים שמעידים שהמתרה ראה אותם אך לא ראה המעשה כמ"ש התוספות לקמן ולא התירו את המתרה ואנו תולין שהיה שם איש אחר ומתרה בו והוה שפיר מעדותן אי הוה בא להעיד לחייבו ודו"ק: בד"ה בדיני נפשות הוא כו' דעד אחד מועיל לממון דלשבועה מיהא איתיה עכ"ל כל"ל:

דף ז תוספות בד"ה דילמא במקום כו' דאמרינן זה אומר כליו שחורים וזה אומר כליו לבנים הרי זה כמון זה גרוע כו' מכחישין זה את זה ועוד אר"ת דאע"ג דאי לא שיילינן קטלינן ליה דסמכינן ארובא היכא דלא אפשר היכא דשיילינן להו ואמרי דלא ידעי פטור מידי דהוי אסייף ואריכן דאי לא שיילינן להו חייב ואי שיילינן להו ואחד אומר בסייף ואחד אומר באריכן פטור אע"ג דבסייף ואריכן כשאמרו אין אנו יודעין חייב עד דמכחשי אהדדי היינו משום דסייף ואריכן לא שייך בגוף העדות כמו במקום סייף נקב הוה דשייך לגוף העדות טפי אי אמרי אין אנו יודעין פטור ומיהו טעם זה אינו כו' עכ"ל כל"ל עיין בתוספות פ"ק דחולין דכל זה חסר הכא מן התוס' והא שפיר כתבו ומיהו טעם זה כו' והגהת מהרש"ל אינו מספיק כלל ודו"ק: בא"ד בלא טעם הוא שכשאינו שואלים כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה כמכחול כו' ועי"ל דאיכא למימר ראיתם שמחלל אינו טריפה כו' עכ"ל ולפי זה לעיל ברולח ובבועל הערוה שמ"ל נמי הכא ראיתם שהרולח או הבועל אינו טריפה כו' ול"ל דהאי תירולא אינו [אלא] לפי' ר"ת דהוה מוקמי ליה לקראי דקטלינן להו ואזלינן בתר רובא היכא דלא שיילינן להו אבל אי שיילינן להו ואמרי לא ידעי פטור אבל לפי מה שהוכיחו התוספות לעיל דאי אמרי אין אנו יודעים נמי חייב וקרא דלא חיישינן ואזלינן בתר רובא בהכי נמי מוקמי ליה ליכא להאי תירולא והכא ליכא למימר שהיו שואלין במכחישין זה את זה אם הוא טריפה שהרי המחלל והעובד עדיין קיים וליכא למיקם עליה דמלתא אם הוא טריפה אם לאו כדאיתא בחולין וע"ש בתוספות בפ"ק דחולין ודו"ק:

סליק פרק כיצד העדים

אלו הן הגולין פרק שני

במשנה היה משלשל בחבית ונפלה עליו כו' כל"ל: תום' בד"ה משלשל בחבית כו' כרבי דאמר לקמן נפסק אינו גולה עכ"ל כל"ל: תום' בד"ה היה עולה בסולם כו' ל"ל היה יורד בסולם כו' עכ"ל: ע"ב גמ' בר קטלא הוא אמר רבה אימא באומר מותר אמר ליה אביי אי מותר כו' כל"ל: תום' בד"ה פשיטא בר קטלא כו' דאיכא מבלי דעת יתירא כו' עכ"ל ודממעט הכא מבלי דעת פרט למתכוין להרוג הבהמה כו' היינו מבלי דעת בתרא דכתיב במשנה תורה דמקרא מסתבר טפי למעוטי מזיד ולא התרו בו וק"ק למה לא נאמר גם הכא שנשנית בשביל דבר שנתחדש בו כמ"ש התוספות לקמן גבי בלא איבה ודו"ק: בד"ה אלא פרט כו' שגגה יתירא למעוטי אומר מותר עכ"ל כל"ל: בד"ה מה יער שיש לו רשות לניזק כו' שעומד שם המזיק ויש כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה ואיבעית אימא כו' כ"ע סברי ירידה כו' לברייתא דלעיל או השליך כו' לורך עלייה וכ"ל דמעיקרא

מהר"ם

אנחנו וכו' ר"ל נמי בכת"ג שכתבנו דלימא דלכך אין לוקין ומשלמין התשלומין בעצמן אתיין מחמת האזהרה דלא תענה ולכך אין סברא לחייבו עוד מלקות מחמת הלאו דהא התשלומין באין מחמת הלאו וק"ל:

דף ה ע"א תום' ד"ה דבעידנא דאסהידו עדים וכו' דאם כן כל חייבי מיתות ב"ד וכו'. כלומר דלא אשכחן זה אלא גבי קנס שהמודה בקנס פטור ויליף לה מאשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו: ד"ה וכן לענין קנס אבל ודאי לענין ממון לא וכו' משום שאינו ספק כ"כ וכו' פי' אבל בקנס משלמין משום דאי הוה מודה הוה מפטר: ע"ב גמ' לימא ריש לקיש דאמר כר' יהודה וכו'. צ"ע מה דמיון יש זה לזה דהא טעמא דר"ל משום דהכת הראשונה שהביאה האשה נמצאו שקרנים ולכך אמר ר"ל הוחזקה מה שאין כן בההיא דרבי יהודה דמתני' וכן לר' יוחנן אין ענין לההיא דרבנן דהכא טעמיה של ר' יוחנן משום דאטו כל ישראל מי הוחזקו מה שאין שייך בההיא דרבנן וק"ל: תוס' ד"ה חייבי מלקות מנין דכתיב יד ליד לא ינקה נ"ל דטעות הוא וצריך לגרוס דכתיב יד ביד דהכי כתיב בעדים זוממין אבל קרא דיד ליד לא ינקה אינו פסוק של תורה: ד"ה אף שנים מזימין הג' וכו' תימה אימא דעדים אתא אפי' לארבע אחד יותר מן השלשה דכתיבי בקרא וכו' נ"ל להגיה והמותר טעות סופר הוא או קושיא בפני עצמה היא אנמצא אחד מהן קרוב או פסול:

דף ו ע"א גמ' בפיסקא ר' עקיבא אומר וכו' א"ל רב פפא לאביי וכו' הפיסקא אינה מדוקדקת דהוה לו לעשות הפיסקא אמר ר' יוסי וכו' וכן הפיסקא השנית היה לו לעשות ר' אומר וכו' וכן הא דקאמר אמר רבא הכי אמרינן להו וכו' נ"ל לגרוס אי אמרי לאסהודי אתי וכו' עדותן בט"ה אי אמרי למחזי אתו עדותן מתקיימת ומה שכתוב בספרים אח"כ מה יעשו שני אחין נ"ל דלאו אדלעיל קאי אלא פיסקא בפני עצמה היא ושייכא לאתמר דבתר הכי וק"ל דהא לפי' התוס' לא קאי רבא אדיני נפשות אלא אדיני ממונות: תוס' ד"ה אמר ר' יוסי וכו' דחייב לו שבועה לכך שלשה נמי נמצא אחד מהן קרוב וכו' כן נ"ל דצ"ל: ד"ה אמר רבא וכו' דקאמר הרוג יציל. פי' והרוג לא יכול לבא לב"ד להעיד ולכך לא הקשו התוס' אלא מהרוג ולא מנרבע: ד"ה אלא מעתה וד"ה נרבע יציל הכל דבור אחד: בא"ד ולא מפני ששונאו וכו' אלא מפני שהוא קרוב לעצמו וקשה וכו' נ"ל להגיה לא מפני ששונאו וכו' אלא מפני שהוא רשע ופסול לעדות ומיהו קשה דבמסכת סנהדרין אמר רבא פלוני רבעני לרצוני הוא ואחר מצטרפים להורגו מפני שאדם קרוב אצל עצמו וי"ל דהנ"מ וכו' וק"ל דבענין אחר נראין כל דברי התוס' כסותרין: בא"ד ועוד אמר ת"ר יוסף בכור שור וכו'. פירושו של הרר"י אינו מחוור בעיני דאם כפירושו למה נקט בגמרא רובע ונרבע מכל העריות: ע"ב תוס' ד"ה הוא והן נהרגין הן נהרגין אע"פ שלא הוזמו כת שניה והוא נהרג דלא במלה כת שניה כן נ"ל להגיה וק"ל:

חכמת שלמה

דף ה ע"א גמ' מסורא לנהרדעי נ"ב פי' אפי' בסוסים ובפרדים והו"ק: שם ואמר רבא באו כו' כל"ל: ע"ב גמ' ריש לקיש דאמר כר' יהודה ור' יוחנן כו' נ"ב דבר תימה הוא איך מדמה פלוגתייהו להא דמתניתין דלא הוחזקה כלל בשקרות ואדרבה קלת איפכא משמע דר' יוחנן דאמר כל ישראל מי הוחזקו א"כ מ"ה ס"ל כרבי יהודה דאמר כת שניה היא ולא מחזיקין כל אינך סהדי בשקרי ואפשר דה"ק ריש לקיש כר' יהודה כלומר ריש לקיש דאמר הוחזקה כלומר מאחר דמהדרא לסהדי שקרי ה"נ א"ר יהודה כת שניה מאחר דמהדרא תמיד להזים ודו"ק: רש"י בד"ה ברבי אומר כך היה שמו נ"ב ולא פי' כאן גדול הדור כמו שפי' בכ"מ לפי שלא שייך לומר אמר אביו מאחר שלא הוזכר שמו ודו"ק:

דף ו ע"א רש"י בד"ה הרוג יציל כו' הרוג נמי יציל כו' כל"ל: תום' בד"ה אמר רבא כו' שאינם אומרים אמת כו' נ"ב ולפי זה הטעם יראה שאותם כתות האחרות שלא הוזמו לא בטלה עדותן והרמב"ם והטור פסקו שעדות האחרות בטלות אלא לענין דלא בעינן עד שיזומו סבירא להו חשבינן כעדות אחרת וס"ל דגבי קרוב או פסול משום הכי פוסלין אפי' לאחר כדי דבור משום דתלוי הפסול בראיית המעשה שהיה כא' מש"ה אם בא אח"כ להעיד פוסל למפרע את כולם אבל הזמה תלוי בהגדה לחוד ומש"ה לאחר כדי דבור לא בעינן עד שיזומו כולם אבל מ"מ לא גרע מקרוב או פסול ומ"מ נראה לי ליישב אף לדברי התוס' דלענין דין הזמה חשבינן שאינם עדי אמת אבל לענין דין ביטול העדות חשבינן כקרוב או פסול ודו"ק: בא"ד לא בא עדותם אלא שהעידו בב"ד כו' כל"ל: בד"ה לאסהודי כו' ויאמרו לאסהודי כו' נ"ב פי' ויאמרו נמי שהתרו בו ודו"ק: בא"ד עם הפסולים אתיתו או כו' כל"ל: ע"ב תום' בד"ה הוא והן כו' מאי קאמר כו' נ"ב פי' אותו המפרש: בד"ה אמר רבא כו' כדפירשנו נ"ב פי' אליבא דיש מפרשים לעיל בד"ה בדיני נפשות כו' דעד א' לממון לשבועה כו' כל"ל:

דף ז ע"א רש"י בד"ה לפני כו' בו הס"ד: תום' בד"ה דילמא במקום כו' ומפיק ליה מקרא דלא כו' שואל לכם שאם אמרו לא ידעי' יבטל העדות דאמרי' כו' כל"ל והשאר נמחק [עיין במהרש"א]:

אלו הן הגולין פרק שני

ע"ב גמ' אלא אמר רבא אימא פרט כו' א"ל אביי אי אומר מותר כו' כל"ל ונ"ב כן מוכח מתום' בפרק ד' מיתות דף ס"א: תום' בד"ה ואב"א כו' סוגיא ומיירי במיהדק או כו' מיירי בירידה שיהא צריך לעליים כל"ל ונ"ב פירוש ובלא מיהדק ודו"ק:

דאזני

דף ז ע"א ד"ה דלמא במקום סייף נקב הוה וכו' ואומר ר"ת דודאי לא חיישינן אלא היה שואל להם שאם היו מכחישין זה את זה או אמרו לא ידעינן בטל העדות כדאמרינן זה אומר בסייף וכו' אין זה נכון וכו' וזה גרוע וכו' נ"ל להגיה ור"ל דודאי לא חיישינן אם לא היו שואלין אותן אלא שהיה שואל וכו' והא דקאמר שאם היו מכחישים זה את זה קאי אהיכי ששאל טריפת הרג אי שלם הרג והא או אם אמרו לא ידעינן וכו' קאי אדלמא במקום סייף נקב הוה דשם לא שייך הכחשה דהא א"א לשום אחד מהם לידע זה וכן מה שאמר אח"כ וזה גרוע וכו' ר"ל והואיל והדין כן בזה אומר בסייף וזה אומר באריכן כ"ש הכא דגרוע טפי דהכחשה הוא בחרות עצמו קאי ג"כ אטריפת הרג או שלם הרג וק"ל נ"ל:

אלו הן הגולין פרק שני

תוס' ד"ה היה עולה צ"ל היה יורד: ע"ב ד"ה אשר לא צדה וכו' במופי כדאמרינן פ' כיצד הרגל צ"ל כדפירשנו פ' כיצד וכו': ד"ה או השליך וכו' מעות הוא וצ"ל בתחלת הדבור ואב"א הא דאיתלע וכו' הכתוב אח"כ עד סופו: בא"ד א"כ קשיא ברייתא זו לברייתא דלעיל דקתני או השליך עליו להביא ירידה שהיא צורך עליה ונראה לפרש דה"ק רכ"ע דעלייה הוי ומיירי במיהדק או בדלא איתלע ולא איירי בירידה שהיא צורך עליה דבהא לא פליגי הברייתות ולא קשיא כאן לנזיקין כאן למיתה ואב"א הא והא לגלות וכו' וכוונת התוס' דכתבו דה"ק דכ"ע דעלייה ר"ל דשני הברייתות תרוייהו איירי בענין שאותה השמטה של השליבה היתה עלייה כגון במיהדק או בדלא אתלע והא דמחייבת איירי במיתה דכל דרך עליית פטור מגלות אבל בהשמטת השליבה היא דומה לירידה כגון דלא מיהדק או דאיתלע כ"ע מודו דירידה היא וחייב גלות כוותיה דר"י ומ"מ לשון התוס' דקאמר א"כ קשיא ברייתא זו לברייתא דלעיל דקתני או השליך עליו להביא ירידה שהוא צורך עליית איני מדוקדק משום דהא מברייתא דלעיל לא קשיא כלום דלא איירי לעיל כלל בנשמטה שליבה מתחתיו אלא בירידה שהיא צורך עלייה גמורה כגון שמשפיל עצמו בגרזן להרים אותו בכח ובהשפלתו הרי באותה ירידה חייב אבל בנשמטה השליבה מתחתיו אימא לך דגם ברייתא ס"ל דעלייה היא ולא מקרי ירידה צורך עלייה אלא לר"י הוה קשה דקאמר כבר נגעת בירידה שהיא צורך עלייה וס"ל דנשכמת השליבה נמי מקרי ירידה שהיא לצורך עלייה וחייב גלות ופריך לימא כתנאי וכו' מאי משני אדרבה השתא יקשה על ר"י טפי דכ"ע ס"ל דעלייה היא והוא ס"ל דירידה היא וק"ל:

הי מיירי דמה דקאמר ודלא איהלע כו' ומיירי הברייתא בירידה בהיא כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה נשמטה כו' דבעינן דרך עלייה עכ"ל כל"ל: בד"ה אשר לא צדה כו' נראה לפרש דפטור מגלות עכ"ל כל"ל והס"ד:

דף ח במשנה ליכנס לשם אף כל רשות לניזק ולמזיק להכנים לשם יצא חצר בעה"ב שאין רשות לניזק ליכנס כו' מה חטבת עצים רשות אף כל רשות יצא אב כו' ובגמרא אמר רב פפא לא צריכא אלא לאספה כו' התם מעניניה דקרא ומלא דומיא דוהסיגה כו' הכא מעניניה דקרא ומלא דומיא דיער כו' מלא חטוב לאו מצוה הטא נמי כו' את רעהו ביער דהי בעי כו' כל"ל: בפרש"י בד"ה ומלא פרט כו' אחוזתו כתיב והסיגה כו' עכ"ל כל"ל: תום' בד"ה היינו דקאמר כו' וכן בפ"ק דסנהדרין גבי יראה ירצה משמע שפיר נמי המסורת כו' משום דפשטיה דקרא כו' עכ"ל כל"ל והוא כפי' התום' שם וברפ"ק דחגיגה בשם ר"ת ועיין בחידושינו שם וליכא לאקשויי דהתם אע"ג דפשטיה דקרא משמע המסורת מ"מ דרשינן נמי המקרא והכא לא דריש רבי אלא המסורת יש לומר דהיינו משום דהג"ש מפקא ליה מהמקרא כלל לפטור נשמט הברזל מקתו ודו"ק: בד"ה מהו דתימא ככח כחו כו' קמ"ל עכ"ל כל"ל ואח"כ מ"ה באספה העשויה וכו' ואינה עשויה ליפנות כלל כו' וגם בלילה איכא דמקרי כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה אע"ג דגמיר כו' ויש לומר דמ"מ איכא מצוה בתחלה מפא"כ כו' עכ"ל ודקאמר כיון דאילו גמיר כו' ולא קאמר נמי הכי דמ"מ איכא מצוה בתחלה יש לומר דהכא בלקייה נופה איכא מצוה בתחלה מבא"כ התם דאפשר דהוה גמיר מתחלה ולא הוה מכה אותו ודו"ק: בא"ד דאילו לא חטא לאו כו' לאו שליח ב"ד מקרי ולא דמי לרבו כו' עכ"ל כל"ל וק"ק ומאי קושיא מרבו ואביו באילו גמיר שפיר מקרי רבו ואביו ויש ליישב ודו"ק: בד"ה בלא איבה כו' במשנה הורה והוא לא שונא כו' בשביל דבר שנתחדש מיער כו' עכ"ל תרתי קראי והוא לא שונא כתיב במשנה תורה חד בפ' ואתחנן וחד בפרשת שופטים בהך דפ' שופטים כתבו שפיר שנתחדש הך דרשא דמיער בשמעתי' ונ"ל דהך דפ' ואתחנן נמי איכא דבר שנתחדש דכתיב ביה מבלי דעת יתירא כמ"ש התום' לעיל וק"ל: בא"ד אבל לא קשה מולא אויב דפ' מסעי דאיצטריך ולא אויב לעדים ולדיינים כדאמרי' בפ' זה בורר כך כו' עכ"ל וכל"ל ודו"ק: ע"ב גמרא אף קצירה נמי ואי ס"ד מצוה מנא קצור כו' מה חריש רשות אף קציר רשות כו' גולין על ידיהן חוץ מגר תושב כו' הורג אביו בשוגג שגגת כו' עבד וכותי גולה ולוקה ע"י ישראל כו' גולה כו' כל"ל: בפרש"י בד"ה הנכנס לשביעית שלא יתרום בשביעית כו' עכ"ל כל"ל:

דף ט תוספות בד"ה אלמא גר תושב נכרי הוא מדקדק כו' ישראל שהרג גר תושב כו' ע"י כולן חוץ כו' אינו גולה על ידו וקא ס"ד דכיון כו' ולא גר תושב על ידי כו' ובתוספות דחק כו' דכל היכא דקתני חוץ אתי למעוטי מכללא ואם נאמר דאתי למעוטי דלא הוי כו' והכל על ידו וקשה דהא לא קתני כללא גבי ישראל וחוץ משמע כו' ועוד דגר תושב לאו בכלל כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה ורמינהו נ"ל דרך עלייה כו': בד"ה א"ל רבה כו' אמרינן ברים פ"ק ויש לומר כו' ביותר מירידה כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה ואזהו כו' לא מקטל דאנוס הוא ואומר מותר מקטל דהיה לו כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה כסבור בהמה כו' אם בהמה וה"נ אמרינן אומר מותר כו' ונ"ל שנמצא אדם גר תושב וכן הא דקאמר [לעיל] נמי חייב איירי בגר תושב מדקאמר ונמצא גר כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דנמצא אדם הייט גר תושב ולא נמצא ישראל דאם לא כן אמאי קאמר רבה דחייב משום דקרוב למזיד הוא הא אפי' בשוגג גמור חייב הגר תושב שהרג ישראל כדמסיק לעיל והכא ע"כ איירי שהרוצח הוא גר תושב כמו שהוכיחו לפנינו ודו"ק: בא"ד חייב מיתה קאמר דאומר מותר הוא כו' מתכוון לבהמה והרג אדם ונ"ל קרא תיפוק ליה משום דחשיב אומר מותר כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה אלא דינו כו' מ"מ הוי דינו מסור לאדם פי' חייב כו' אף בדיני אדם משום דאין דינו היה כו' לפי שלא היו שם כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה התם כו' הא כי נביא כו' שהיא א"א קאמר ליה הכי ויש לומר מדנלרך לומר בן שהיה כו' כמו לפי' הקונטרס והא דמסיק דהיה כו' עכ"ל כל"ל: ע"ב במשנה ר' יוסי אומר השונא נהרג כו' ושלא נתחייב פטרוהו כו' כל"ל: שם בגלעד שכיחי רוצחים דכתיב גלעד כו' אוהב כסף לא ישבע כסף ומי כו' כל האוהב ללמוד בהמון כו' נואלו שרי טוען נשאו רבינא כו' כל"ל: בפרש"י בד"ה נפסק אנפסק כו' עד שישמט מחלצו מידו שאין נשאר בידו כלום דומיא דמן העץ המתבקע כו' עכ"ל ומיהו רבנן דפליגי עליה ע"כ דלא מדמו נשמט דהכא דמחייבי באוהב לעץ המתבקע דפטרי לעיל והייט דבנשמט מחלצו מידו כבר היה הכל בידו ודומה לנשמט הברזל מקתו שהיה ג"כ בידו משא"כ העץ המתבקע שלא היה בידו אלא בנגיעה ודו"ק: תום' בד"ה נשמט כו' ואין זו סברא לומר דלית ליה לרבי דר"ש דהוה רביה כו' עכ"ל נ"ע לדבריהם דעדיפא הקשי להו דר"ש אדר"ש דבברייתא קתני רש"א לעולם אינו גולה עד שישמט כו' ואם כן ע"כ השונא אינו גולה כלל ובמתני' קתני רש"א יש שונא גולה כו' ואם נאמר דמתני' אתיא כרבנן אליבא דר"ש דשונא גולה בנפסק א"כ מאי קשיא להו דלית ליה לרבי דר"ש רביה דהא לרבי לא קאמר ר"ש דבר זה משום אלא דשונא אינו גולה כלל ובת"ק דמתני' ואולי דלא הוה גרסי בברייתא ר"ש אומר לעולם כו' אך ק"ק דאימא אע"ג דבנשמט דהכא אין השונא גולה שי"ל לדעת עשה מ"מ משכחת דשונא גולה בעץ המתבקע דגולה לרבי ואפשר דבעץ המתבקע נמי יש לנו לומר דמדעת עשה ודו"ק: בד"ה בגלעד שכיחי כו' לפי כשהורגין מזיד בלא עדים כו' כדאמרי' לקמן עכ"ל כל"ל והס"ד דע"כ הא דמזמנן לפונדק אחד משום המזידין דאי משום שוגגין שוגג הראשון למה נזדמן לו אלא ע"כ שהיו שם הרבה מזידין שנתחייבו מיתה למקום

ונהרגו והרוצחין שלהן גם כן נתחייבו מיתה למקום ע"ד וסיף מטיפך יטופון והקב"ה מזמנן להן שנהרגו כלם על ידי שוגג אחד ונתחלה מזידין הראשונים בלא עדים ולבסוף בעדים עד שנתחייב גלות נמצא הרבה מזידין שנתקיים דינם לבסוף באים אחד שהיה שוגג וגולה ושפיר קאמר גלעד נפישי רוצחים במזיד והוצרכו לערי מקלט לאותן שאלו נהרגו על ידו בשוגג ועוד יש לומר כר' יוסי ב"י במתני' דקאמר בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט כו' ובספרי יליף לה מקרא מוארב לו גו' וגם אל אחת גו' כפרש"י והרא"ש כתב בזה דרך אחרת ונעלם ממנו דברי התוספות דהכא ודו"ק:

ח"א דף ט ע"א התם כדאהדרו עילויה ועתה השב את אשת וגו' וכתבו התוספות כדאסדרא ליה שלא היה נדיק כדמסיק כו' דס"ל ללמוד ורב חסדא לית ליה האי דרשא דכי נביא הוא כו' עכ"ל לא ידענא מי הכריח אותם לזה דהא ודאי אף לרב חסדא דפטור בידי אדם מתוקמא שפיר כרב חסדא הך דרשא דכי נביא הוא דהשם יתברך לא הודה לו במה שאמר הגוי גם נדיק תהרוג אלא שהוא חייב הריגה בידי שמים כדמוקי רב חסדא הא דהנך מת על האשה וגו' דהיינו בידי שמים דהא עלם קאי הגוי גם נדיק תהרוג וגו' ואפשר לומר דמשמע לשון הריגה הגוי גם נדיק תהרוג ובדמסיק בן נח נהרג שהיה לו ללמוד כו' דהיינו בידי אדם שאין לשון הריגה נופל על בידי שמים רק על בידי אדם וק"ל: ע"ב וממך למד אבכנאי שבא לעיר כו' שלשון מגוותנס קצת ובפ' החובל גרסי' ובכר למד אבכנאי כו' ויש ליישב לשון שמעתין דר"ל ממך למד פתחה נרמת לו להשיב לך אחותי היא כמ"ש כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה שאלתם אותו בתחלה על עסקי אשתו ולא על אכילה ושתיה וק"ל: אמר אביי בגלעד שכיחי רוצחים דכתיב וכו'. מה שיש לדקדק בזה עיין בחידושי הלכות:

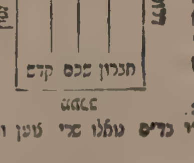
דף י ע"ב גמ' דאי במזיד בר גלות כו' רב אמי ורב אסי ח"א אין נעשה בן סורר ומורה וח"א נעשה כו' למ"ד אין נעשה בן סורר כו' כל"ל: תום' בד"ה והא תניא ר' יוסי בר יהודה כו' ועוד נראה דע"כ בברייתא כו' קאמר דא"כ היינו רבי עכ"ל כל"ל:

ח"א דף י ע"א אמר אביי בשכם נמי שכיחי רוצחים דכתיב וכו' מיהו לא הוו שכיחי בשכם כמו בגלעד דאל"כ הדרא קושיא לדוכתין בעבר הירדן תלת ובא"י תלת וק"ל:

שם ותו ליכא והא כתיב ועליהם תתנו מ"ב עיר כו' ק"ק כיון דמשמע ליה ועליהם תתנו לקליטה אגופה דקרא ה"ל למפרך הכי דכתיב שש ערי מקלט תהיינה ותו ליכא כו' וי"ל דודאי ידע לחלק בכמה דברים בין הני ו' ערי מקלט ובין מ"ב הערים כדלקמן בסוף פרקין לענין העלאת שכר אלא דפריך דאע"ג דנפישי רוצחין בגלעד ובשכם לא היה לחוש לכן כיון דעוד מ"ב ערי מקלט היו ומשני שאלו קולטות לדעת כו' וכיון דהני מ"ב אינן קולטות שלא לדעת יש לחוש בשכיחי רוצחים בגלעד ובשכם וכן הא דפריך וחברון עיר מקלט הואי והכתיב כו' אגופה דקרא בספר יהושע ויקדישו וגו' ואת קרית ארבע היא חברון וגו' ה"ל למפרך והכתיב ויתנו לכלב את חברון וגו' וי"ל דאקרא איכא למימר דלאו לכל הנורך של הגולים ניתן להם אף הוא ערי מקלט ולכלב ניתן לכל נרכיו אבל השתא דקאמר דאף שלא לדעת קולטות אלו הו' ערים א"כ ודאי לכל טרך הגולים ניתן להם והכתיב ויתנו לכלב וגו' וק"ל: מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון ואר"י הרב שגלה מגלין ישיבתו כו' והכא לא קאמר כה"ג שלא ישנה אדם אלא מפי הרב שהוא הגון כדאמרינן ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' וגו' אם דומה הרב למלאך יבקשו תורה מפיהו ואם לאו כו' משום דמסיק בפ' אין דורשין דגדול יכול ללמוד אפילו מרב שאינו הגון כמו ר"מ שלמד מאחר וק"ל: והאר"י מנין לד"ת שהן קולטין שנאמר את בצר במדבר וגו' וזאת התורה וגו'. ר"ל וי"ו מוסיף על ענין ראשון את בצר וגו' כי כמו שג' ערים קולטין כן זאת התורה קולטת ומסיק דקולטת ממלאך המות ולא מגואל הדם ומ"ז יש לפרש מתני' הוי גולה למקום תורה כו' אם רבך גולה ע"י שהרג בשוגג הוי גולה עמו ואל תאמר שאף רבך לא יהיה גולה שהיא התורה תגא אחריך לקולטך מיד גואל הדם הרודפך דאין התורה קולטת רק ממלאך המות וק"ל: כי הא דרב חסדא הוה יתיב וגריס כו' דלא הוה שתיק פומיה מגירסא כו' וס"ל ה"ת לאתויי מהך עובדא דפ' ב"מ דוד כל יומא דשבתא הוה יתיב וגריס כולי יומא כו' ולא יכיל ליה דלא הוה פסק פומיה מגירסא כו' ע"ש וכן מהך עובדא דרבה בר נחמני בפ' הפועלים ע"ש: מפני מה זכה ראובן למנות בהצלה תחלה כו'. יש לדקדק מי הכריח אותם לתת טעם בזה ולמה לא ימנה את בצר שהיא מנחלת ראובן תחלה גם שהוא היה הבכור ונראה לפי המכוון שאמרו לעיל דחברון ביהודה כנגד בצר במדבר שכם כו' קשה לו דהכתוב בספר יהושע אינו מורה כן שאמר ויקדישו את קדש בגליל בהר נפתלי ואת שכם בהר אפרים ואת קרית ארבע היא חברון בהר יהודה ומעבר לירדן וגו' את בצר במדבר במישור ממטה ראובן ואת ראמת וגו' והשתא כיון דבצר וחברון היו מכוונים זה כנגד זה כיון דבקרא קתא מנה חברון שהיה מחלק יהודה באחרונה באותן של יהושע ה"ל נמי לימנות בקרא דבתריה בצר שהיה מכוון לו באחרונה באותן של משה וקאמר מפני שהוא פתח בהצלה תחלה מנה אותו בהצלה דהכא גם כן תחלה באותן של משה משא"כ יהודה שפתח בהצלת יוסף לבסוף שאמר מה בצע כי נהרוג וגו' ואמרינן פ"ק דסנהדרין כל המברך את יהודה הרי זה מנאץ שנאמר ובוצע ברך נאץ וגו' ולכך מנה אותו ג"כ באחרונה בהצלה באותן של יהושע וק"ל: מ"ד אז יבדיל משה ג' ערים בעבר הירדן מזרחה שמש. ר"ל לפי שבפרשה' מסעי בלויי כתיב את שלש ערים תתנו מעבר לירדן וגו' ולא כתיב מזרחה שמש דרשו שהוסיף בעשייה לומר מזרחה שמש שא"ל הקב"ה הזרח שמש לרוצחים ופרש"י לסכין להם מיותם כו' עכ"ל וקשה דהכא נלמוה ע"ז כמפורש מדכתיב וגם אל אחת הערים האלה וחי כדאמרינן לעיל ונראה לפרש ע"פ מ"ש בסמוך שאף שאין הג' אלו שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו אותן שבא"י הבדיל אותם אותן לרוצחין שלא ידאגו וילטערו על העתיד והזרח השמש להם שיראו וישמחו בהבדלתן על העתיד שיהיו נגולו ע"י וא"ד דמשה מעצמו הבדילן כדלקמן. וא"ל הקב"ה והסכים ע"י הזרחת השמש לרוצחים לשמחן על העתיד שיהיו נגולו ע"י ולזה נסמך כך דרשא דאוהב כסף וגו' שאמר משה מצוה הבאה לידי אקיימנה כו': מ"ד אוהב כסף וגו' זה מרע"ה שהיה יודע כו'. דימה בכ"מ התורה לזהב והמצוה לכסף לפי המדריגה להתורה על המצוה ע"ד כי נר מצוה ותורה אור ובמעלות התורה ידוע בו שנקראת התורה ע"ש תורת משה אבל אמר בכאן במעלות המצוה שאל התמה על משה רבינו עליו השלום שהיה מתאוה ליכנס לארץ לאכול מפירותיה רק לקיים בה מצות התלויות בארץ שהרי כך היו המצות חביבות בעיניו שהיה יודע שאין ג' ערים כו' והוא שעיקר מצוה זו התלויה בכבוש הארץ שאינן קולטות עד שנבחרו גם הג' שבא"י ואעפ"כ אמר מצוה שבאה לידי דהיינו מצות נתינת ג' הערים מיהת אקיימנה בחיי וק"ל: ומי אוהב בהמון לו תבואה מי נאה ללמוד בהמון כו' לפי כל המדרשות שבסוגיא בהאי קרא נראה דדרש לו תבואה בוי"ו ובכל הספרים כתוב לא תבואה באלף גם לכאורה פיפיה דקרא גם זה הבל לא יתכן לפי כל הדרשות שבסוגיין וי"ל דודאי הקרא מפורש לא תבואה באלף וה"ק קרא לפי דרש הזה במי שהוא אוהב לדרוש בהמון דהיינו ברבים ולא תבואה שאינו בקי במקרא במשנה ובהלכות ובהגדות כפרש"י גם זה הבל לדרוש ברבים אבל התלמוד דרים ונקיט המטונן הדיוקא ממנו דמי נאה ללמוד בהמון ולדרוש ברבים מי שכל תבואה שלו שהוא בקי בכל אלה וכה"ג יש לפרש לכל אינך דרשות דבסוגיין בהאי קרא למאי

חכמת שלמה

דף ח ע"א גמ' התם מעניינא דקרא ומלא הכא מעניינא דקרא ומלא כו' כל"ל: שם ישר בנך ויניחך כו' נ"ב פירוש יתן לך מנוחה: רש"י בד"ה הא דרי ילחק בר יוסף כו' נ"ב פי' ומש"ה נקטינן רבי נריסא אף שהוא המאוחר כי לפי הסדר דסנהדרין הוא נאמר מקודם וק"ל: תום' בד"ה היינו דקאמר כו' ונ"ב פי' אותם דאמרי יש אם למקרא אזלינן בתר מקרא לעולם אפי' אינו מיושב שפיר אבל אותם דאזלי בתר מסורת הייט היכי דמיושב שפיר הקרא אליבא מסורת דאל"כ לא שבקי מקרא בכדי ודו"ק: ע"ב גמ' עבד שהעיד בו כו' נ"ב פי' שהעבד לוקה וגולה ע"י ישראל וק"ל: רש"י בד"ה פרט למכה כו' ורדיה ולר"ש כו' סד"א: תום' בד"ה אינו צריך כו' הרים נמי אתא לתוספת נ"ב פי' שיהיה קודם ואסור בכנסם כמו שביעית אף שאינו מוזהר על החרישה ודו"ק:

דף ט ע"א רש"י בד"ה הגוי גם נדיק תהרוג קא ס"ד שהודה לו כו' כל"ל: תום' בד"ה אלמא גר תושב נכרי הוא וכו' קאי אכל מה דלעיל מיניה ואף את"ל דהאי חוץ אתי למעוטי כו' כל"ל: בא"ד דהא לא קתני כללא כו' נ"ב בים ספרים מחקו לה כי לא הבינו ודו"ק: ע"ב גמ' אלא כדאמר שמואל דאמר שמואל בר נחמני כו': שם ושלשת שיהו מכוונין כו' מסייע שם ליור זה: רש"י בד"ה נפסק כו' דרבנן דר"ש היא דאמר נשמט כו' ונפסק התבל כו' כל"ל:

דף י ע"א גמ' אמר אביי הללו קולטות כו' נ"ב פירוש הני שש ערי מקלט:
שם שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבין כו' כל"ל: רש"י בד"ה טואלו שרי טען ונ"ב נשאו פרש"י נתפו:

מהר"ם

דף ח ע"א גמ' הדר אמר רבא לאו מלתא הוא דאמרי ואשר יבא את רעהו ביער דאי בעי עייל ואי בעי לא עייל כצ"ל והא דכתוב כאן בספרים מה יער וכו' טעות הוא כצ"ל:

תום' ד"ה היינו דקאמר לית ועוד וכו' עד וכן פירש בסנהדרין וכו'. ר"ל דכל מאן דדריש מסורת צריך ראייה ממשמעות הפסוק הלכך ה"נ רבי שמתחלה עלה בדעתו לדרוש מסורת הביא ראיית מרכתיב מן העץ: ד"ה בלא איבה פרט לשונא וכו' עד אבל לא קשה מולא אויב לו וכו'. לשון התום' בדבור כמו שהוא א"א לישבו וראיתי מי שהרבה להוסיף ולגרוע בדברי התום' ותבית לפי דעתו ול"נ שאין צריך להוסיף שום דבר אלא תיבת לא הכתובה למעלה צ"ל למטה וכך צ"ל אבל קשה מולא אויב לו דבתורת כהנים דהוא לא אצטריך למימר וכו' משום פרשה שנשנית וכו' ודו"ק נ"ל:

ע"ב ד"ה טמא יהיה וכו' וקשה ליתתוק מאשר וטמא יהיה וכו' כצ"ל:

דף ט ע"א ד"ה אלא גר תושב נכרי הוא נ"ל דכן צ"ל אינו מדקדק מדאתי למעוטי גר תושב שהרג גר תושב לפי שאינו מעט וכו': ע"ב ד"ה נשמט אנשמט לא קשיא וכו' עד ואין זו סברא לומר דלית לרבי דר"ש דהוה רביה וכו'. לפי גירסת הגמרא שלפנינו והתניא ר"ש אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחלצו מידו לשון התום' בדבור זה מגומגם דמאי קאמר ואין זו ס"ל דלית ליה לר' דר"ש דהוי רבית דהא כיון דהאי ברייתא אתיא כר' אליבא דר"ש א"כ ס"ל לרבי דלר"ש עצמו שונא אינו גולה כלל דבנשמט אינו גולה דיכול לומר דמדעת עשה ובנפסק אפי' אוהב אינו גולה וא"כ לא שייך לומר דלית ליה דר"ש רביה דלרידיה ר"ש נופיה לית ליה הא ואי משום דמתניתין קתני ר"ש אומר יש שונא גולה וכו' הכי הוי ל"ל ובי לית ליה לר' הא דקתני מתני' וכו' ע"כ נ"ל דלפי התום' לא גרסי בברייתא שניה ר"ש אומר לעולם אינו גולה ילא הכי גרסי בגמרא והתניא לעולם אינו גולה וכו' ומשני לא קשיא הא רבי וכו' וכן דייק מלשון רש"י דכתב הא דקתני נפסק גולה אפי'

רש"י

בשתא וכו' רבנן ואליבא דר"ש היא והא דקתני נפסק אינו גולה רבי היא וכו' ולא כתב נ"כ רבי היא ואליבא דר"ש כמו שכתב בפירוש הברייתא הראשונה ש"מ דלא גרים רש"י בברייתא שניה ר"ש:
ד"ה בגלעד שכיחי רוצחים פי' ולהכי הוצרכו וכו'. בלתי ספק שתוקשה לתום' מאי נ"מ בהא דבגלעד שכיחי רוצחים משום הכי לא הוצרכו לערי מקלט יותר דרוצחים דשכיחי היינו במזיד והגולים אינם כי אם שוגגים וא"כ לא משני התום' מידי במאי דכתבו והקב"ה מזמינם לפונדק הא מ"מ השוגגים אינם שכיחים בגלעד והיאך מזמינם לפונדק ויצטרכו עבור זה לערי מקלט רבים ונ"ל לפי שההורגים במזיד בלא עדים רבים שכיחים בגלעד דקב"ה מזמין כל השוגגים משאר מקומות לכאן כל שוגג ומזיד לפונדק אחד ולכך היו צריכים לערי מקלט רבים וק"ל: ה"נ בגמרא אמר אביי בגלעד שכיחי רוצחים:
כנ"ל

דדריש כל האוהב ת"ח לו התורה כו' קרא לא ...וחה באנף ה"ק כל שמראה עצמו שהוא אוהב בהמון בהם ות"ח ולא תבואה שאין לו תורה גם זה הבל אהבתו הוא הבל ואינה אהבה רק לפנים כדאמרי' פ' אלו עוברין גדולה שנאה ששונאין ע"ה לת"ח יותר כו' ואמר ר' עקיבא כשהייתי ע"ה אמרתי מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כו' ובהכי יתיישב הא דמייתי רש"י והיא בפ' ב"מ מאן דרחים רבנן הו"ל בנין רבנן ואמרו עוד שם ודדחיל מרבנן הוא גופיה צורבא מרבנן. דיש לדקדק בו דאהבה גדולה מיראה בכל מקום וא"כ למה יהיה זכות דחיל מרבנן יותר גדול מזכות דרחים רבנן והיה ראוי הזכות בהיפוך זה דרחים רבנן יהיה גופיה צורבא מרבנן ודדחיל מרבנן יהיה לו בנין רבנן אבל התירוץ בזה כמ"ש דכל ע"ה שונא ת"ח ומי שאוהבן ודאי כבר נעשה ת"ח ולא שייך למימר ביה מאן דרחים רבנן יזכה שיהיה גופיה צורבא מרבנן דע"כ כבר הוא אחד מרבנן כיון שהוא אוהבן וע"כ אמרו בו שיהיה הזכות לו שגם בניו יהיו רבנן והתלמוד דקאמר כל אוהב בהמון לו תבואה בוי"ו ומן המקרא דכל אוהב בהמון ות"ח לפי שאמת לו תבואה שזוכה להיות בניו ת"ח כרבא בריה דרבה שהיה רבה אוהב ת"ח וזכה להיות בנו רבא ת"ח וק"ק בדברי המאמר הזה כל אוהב בהמון לו תבואה מאי משמע כך דרשא כפרש"י שהרי לא הוסיף על דברי המקרא כלום רק תלת כל במקום מלת מי שנאמר בקרא מי אוהב וגו' ואפשר דסמך תלמודא עצמו בכך דרשא אהא דמייתי יהבי ביה רבנן עינייהו ברבה כו' וק"ל: כל אוהב ללמוד בהמון כו' · גם בדרש זה יש לפרש לפי המקרא לא תבואה שאמר על מי שמראה בעצמו שהוא אוהב ללמוד עם חבירים רבים ולא תבואה וראינו שאין בו תורה גם זה הבל ר"ל שאל תאמין לו שהוא אוהב ללמוד ברבים שהמכוון ממנו כן אלא באמת אוהב ללמוד בחברים רבים יש לו תבואת התורה וקאמר דהיינו דריב"ח מ"ד חרב על הבדים כו' חרב על שונאיהם כו' · הוא מבואר שמדרך למוד תורתנו מתוך עומק ענינים לא יבא האדם על בוריה של תורה ועל אמתתה רק ע"י פלפול וחדוד עם חבירים משא"כ דתי העובדי כוכבים שכ"א עושה לו דת לעצמו כפי רצונו ידעתו ואין צריך לחבירים וכדאמרינן בפרק הרואה שאין התורה נקנית אלא בחבורה ולזה אמר מי שעוסק בתורה בד בבד ביחידות הנה הוא עוסק בה כעובד כוכבים העוסק בה בתלמודו ביחידות ואמרי' בפ' ד' מיתות עובד כוכבים העוסק בתורה חייב מיתה [בידי שמים] ואמרינן שם דכל מיתתו בסייף שהוא מיתת חרב וע"כ זה העוסק בתורה כמדת העובד כוכבים ביחידות ראוי לעונש מיתת חרב וסייף · ואמר ולא עוד אלא שמטפשין כו' · כי הטעות מצוי בלמוד יחידי משא"כ בלמוד של רבים באם יטעה א' מהם יש שני להודיעו לו טעותו · ואמר ולא עוד אלא שחוטאין כו'. כך נראה הגירסא מפרש"י בפ"ק דתענית וכן ממה שהולך רש"י הכא לפרש נואלו שרי צוען נשאו אלמא הנואל נשא לחטוא עכ"ל והיינו נמי מטעם שאמרנו כי הטעות מצוי ביחיד להתיר האיסור ולטהר הטמא והיינו שחוטאין וק"ל: מ"ד עומדות היו רגלינו וגו' מי גרם רגלינו שיעמדו כו' · משום דהאי קרא אין לו חיבור לשלפניו דכתיב שמחתי באומרים לי בית ה' נלך שהוא לשון עתיד למדברים אליו לנוכח ועומדות היו הוא לשון עבר למדבר בעדם גם שכלל עצמו עמהם רגלינו ולזה דרשו לפי מ"ש בסמוך שמעתי שהיו בני אדם אומרים לי בית ה' נלך מתי ימות כו' ושמחתי בדבריהם שאמרו שיבנה בהמ"ק ויהיה להם הא' מג' עמודים כמ"ש על ג' דברים העולם עומד על התורה ועבודה וג"ח שע"י בנין בהמ"ק יהיה להם עמוד העבודה כמ"ש ונעלה לרגל ואמר דוד שמחתי בו אבל הקב"ה לא הסכים על ידם כדלקמן ואמר משום דהיו עומדות רגלינו במלחמה שהיה לי ולכם בזה עמוד א' שהיה עמידת רגלינו היותר טוב והוא בשערי ירושלים עמוד של תורה שהיה לנו בשערי ירושלים כדאמרינן ות"ת כנגד כלם · ודע דלפי דרש התלמוד שלנו נראה לפרש שלא אמרו כן דרך ליצנות ולא שהיו מבקשים למיתתו של דוד אלא שהיו מתאוים לבנין בהמ"ק בעבור העבודה כמ"ש ונעלה לרגל ואמרו ימות זקן שכבר באותה שעה דוד זקן ובא בימים ונתמנה כבר שלמה למלך תחתיו ויבנה בהמ"ק ע"י אבל בירושלמי פ"ב דברכות אמרו שהיו פריצי הדור עושים כן היו הולכים אצל חלונותיו של דוד וא"ל מתי יבנה בית המקדש כו' ע"ש וא"ל הקב"ה טוב יום בחצרך כי מקום המקדש כבר היה ביד דוד שקנה מארונה וטוב לי יום בחצרך שעדיין המקום פנוי שאתה חצר בלי בנין ואתה עוסק בתורה כו' ויום אחד שאמר בפרק ב"ת מפורש שאותו יום אחד הוא יום ו' שקודם מיתתו שרצה דוד להיות מת ביום ו' וזמן מיתתו היה ביום ז' והיה מתבטל אותו יום מד"ת: ע"ב טוב וישר ה' על כן יורה חטאים וגו' אם לחטאים יורה ק"ו כו' · לענין שפתחא להאי פרשתא הכי יתפרש האי קרא טוב וישר ה' ע"כ יורה חטאים בדרך לעשות לרוצחים שגגה לדרך לעיר מקלטו להצילו מיד גואל הדם וקרא השוגגים חטאים כדאמרינן פ' י"ה וכדלקמן שלא נזדמן השוגג רק למי שיש בידו חטא כבר והוסיף בדבריו ק"ו לצדיקים שיורה להם הדרך להצילו מפגע רע ועוד יש לפרש שגם זה הק"ו פירושא דקרא וע"פ מ"ש בב"פ אד"מ כתיב טוב ה' לכל וכתיב טוב ה' לקויו משל לאדם שיש לו פרדס כשהוא משקה משקה כולו כשהוא עודר אינו עודר אלא הטובים שבהם שר"ל הטובה שבא לפעמים לרשעים הוא ע"י הצדיקים וז"ש הכתוב טוב וישר ה' לעשות טובה לצדיקים כמ"ש וע"כ יורה ג"כ גם החטאים בדרך כדי שיבא ק"ו בעצמו אם כך טובה עושה לחטאים ק"ו לצדיקים וע"י זה ישוב ויהיה צדיק דהשתא עיקר הטובה שעשה לו הקב"ה מתחלה לצדיק היה כמ"ש כל חטאתיו אשר חטא לא תזכרנה עוד: א' הרג שוגג וא' הרג מזיד כו' · זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם וזה שהרג בשוגג יורד כו'. אבל על זה שנהרג בשוגג הראשון לא קאמר שהרג במזיד שאולי חטא אחר היה בו שנתחייב דין שמים שע"כ לא היה ע"פ עדים אבל זה שנהרג ע"פ עדים היה חייב מיתה כדין אדם שהרג כבר במזיד ולעיל כתבנו בחידושי הלכות לפי דרך התוס' בההיא דגלעד נפישי רוצחים דהרבה מזידים נהרגו ע"י שוגג א' ע"ש ומיהו בשוגג הראשון נ"ל ע"כ כמ"ש הכא לגבי מזיד דע"י חטא אחר שזמן לו כן שוגג הראשון ולא גלה לפי שלא היה עדים בדבר ונזדמן לפונדק א' שהרג בשוגג ע"י עדים עד שהולך ליגלות וק"ק דמשמע נמי שהרג בשוגג בלא עדים שהולך ליגלות ולא ידענו על מה דהא הגלות לערי מקלט אינו רק מפני גואל הדם שיהרגנו והם אין עדים בדבר היאך יהרגנו הגואל ואפשר לומר אם הוא מודה בדבר או שיתודע הדבר ע"י קרובים ופסולים שפטור הגואל אם יהרגנו ודו"ק: בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו כו' · עיין בזה במפרשים. ואשנה גם אני חלקי דלא קאמר שמוליך אותו הקב"ה אלא מוליכין אותו והוא ע"פ מה שכתבנו בכמה מקומות שכל מחשבה ודיבור ומעשה האדם הנה הוא בורא לו מלאך לפי ענינו אם לטוב אם לרע וע"כ אמר בדרך שאדם רוצה לילך שהרשות בידי האדם ממנו ית' ב"ה שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים אבל כפי רצונו ודעתו של אדם מוליכין אותו אותן המלאכים הנבראים מאותו רצון ומחשבה אשר בו ומייתי ראיה מן התורה דכתיב לא תלך עמהם שא"ל הקב"ה כן וכתיב קום לך אתם וגו' שרצונו ודעתו הרעה לילך אתם הביא שאלה לו הקב"ה מלאך כרצונו ומחשבתו שא"ל קום לך אתם ואמר דכתיב אנכי ה' אלהיך מלמדך להועיל וגו' כי כל מצותיו ית' ב"ה אינו מלמדך רק להועיל ולטוב לך אבל מדריכך הוא מלאך שאתה מדריכו בדרך זו תלך כפי דעתך ורצונך ואמר דכתיב אם ללצים הוא יליץ וגו' ר"ל אם ללצים הוא מוסיף לו לץ דהיינו מלאך כפי ליצנותך ואם לענוים הוא יתן חן לעצמו מלאך של חן כנגדו ית' ב"ה: מפני מה נאמר פ' רוצחים בלשון עזה דכתיב וידבר ה' אל יהושע וגו' מפני שהן של תורה כו' · ודאי דכמה פרשיות בתורה שהן של תורה ולא נאמרו רק בלשון ויאמר כגון פ' החודש ופ' זאת חקת הפסח ופ' טומאת כהנים ופ' ציצית אלא דפרשיות של תורה הכתובים בתורה איכא הכי ואיכא הכי אלא לפי שבספר יהושע לא נאמרה שום פ' לקיים מצוה הכתובה בתורה חוץ מפ' רוצחים וע"כ נאמרו כולן בלשון ויאמר כדרכן וזו יצתה מכללן להורות שהיא של תורה שיפול בהן לשון עז :

דף יא במשנה וא' שעבר ממשיחתו מחזירין את הרוצח ר' יהודה כו' כל"ל.
ע"ב גמרא נדוי על תנאי כו' ואפילו מעצמו צריך כו' כל"ל: תוס' בד"ה על תנאי כו' שיש להן זמן אין לנדות עצמן מספק שהרי הכא היה התנאי בדבר שלא כו' עכ"ל כל"ל ועיין בתוס' פ' מציאות אשה: בפרש"י בד"ה ליהדר בהנך במיתת מרובה בבגדים או בשעבר כו' עכ"ל כתב מהרש"ל יש לתמוה הא שהם כ"ג יוצא מרובה בגדים מיאשיהו כו' ואין ליישבו אלא בדוחק כו' עכ"ל ולי נראה לומר דודאי קודם יאשיהו נמי אם עדיין לא נמשח ועבד ברבוי בגדים דינו ככ"ג והשתא נגמר דינו בלא כ"ג סבר המקשה מסתמא איירי בשהם כ"ג דהיינו משוח שעדיין לא משח אבל עבד כבר בח' בגדים ויש נ"כ עבר ממשיחתו וליהדר בחד מהנך ומשני דליכא דהאי בלא כ"ג היינו שאין כאן עדיין שכבר עבד בח' בגדים ואין כאן נ"כ עבר ממשיחתו בשעה שנגמר דינו וק"ל: תוס' בד"ה מי גרס לראובן שיודה כו' יש לנו סמך כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה אמר אביי כו' שגלה כו' הימנה מהאי כו' עד עולם ונראה דלק"מ כו' למי שמחויב כפרה והלכך כו' אלא בשעת מיתה ולא לאח"כ כו' דהתם משעת הבאת כו' ושוב לא יפסוק ממנה כו' עכ"ל כל"ל והד"א :

ח"א דף יא ע"א דכל דיבור לשון קשה כפ' כי תשא גבי וידבר ה' אל משה וכפ' שמיני גבי וידבר אהרן אל משה ובפרשת בהעלותך גבי ותדבר מרים וגו' · פרש"י כך דכל דבור לשון קשה הוא כו' וכתב הרא"ם שם מפני שהדבור כאשר תבא אחריו כו' ע"ש באורך לפי דרכו אבל דבריו תמוהים דהא בדבור דהכא גבי יהושע כתיב אמירה אחריו ואעפ"כ דרשוה מלשון קושי גם מה שפי' שהדבור בכל מקום מורה על הכלל והאמירה אחריו מורה על הפרט מצאתי גם היפך זה שדבור אחר אמירה בפ' ציצית ונראה כי הדבור אינו נופל בשום מקום אלא בלשון קשה וזה אב לכולן דיבר אתנו קשות ולכן יפול בדברים של תורה לשון דבור אבל בדברים שאינן של תורה לא יפול בהן כלל לשון וידבר רק אמירה חוץ מקומות מעטים שיצאו מן הכלל שנאמר בהם וידבר לפי שהענין בעצמו איירי בדבר קשה כגון כל אלו שהביא רש"י בפי' החומש בפ' כי תשא וידבר ה' אל משה לך וגו' ובפ' שמיני וידבר אהרן וגו' ובפרשת בהעלותך ותדבר מרים וגו' שאינן מדברים בשל תורה ושינה הכתוב לומר בהן וידבר ע"ש קושי הענין ודו"ק: אין נדברו אלא לשון נחת כו' · מפורש בפ' במה אשה אר"י אר"ע ב' ת"ח הנוחין זה כו' ע"ש גם בפרש"י ויש לדקדק מי הכריח המקשה להקשות מברייתא דפירשו אין נדברו אלא לשון נחת כו' אמאי לא מקשה מגופה דקרא ידבר עמים תחתינו וי"ל דודאי הקרא ידבר עמים וגו' יתפרש מלשון הנהגה שהוא הקשה שע"י הנהגה קושי להם ידבר עמים וגו' ומ"ה הולך להקשות מברייתא: ויכתוב יהושע את הדברים האלה וגו' ר"י ור"נ חד אמר ח' פסוקים כו' · והכי אמרינן בפ"ק דב"ב אפשר משה מת וכתב וימת שם משה אלא ע"כ כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע דברי ר"י ואמרי ליה ר"ן כו' ויש לפרש לפי זה את הדברים האלה ר"ל ענין ודברים אלה שהזכיר להם יהושע ואשלח את משה וגו' ואוציא את אבותיכם וגו' ויבם מאפל ביניכם ובין מצרים ויבא עליו את הים וגו' כל זה כתב ג"כ יהושע בספר תורת אלהים באותן ח' פסוקים כמ"ש לכל האותות אשר שלחו ה' וגו' ולכל היד החזקה ולכל המורא וגו' ולמ"ד ערי מקלט ניחא שפי הדברים האלה דקאי אאותן דברים שהן של תורה וכתובים בספר יהושע וק"ל: שהיה לאן לבקש רחמים על דורן כו' · ודבר זה תלוי יותר בכ"ג שבך היה תפלתו ביוה"כ על כפרת עון שתבטל הגזירה שלא יהרג גם שהרשעים ישובו מעונם ותיבטל מהם גזירה רעה כהסיא דר' זירא בפ' אד"מ וק"ל: שבשעה שכרה דוד שיתין כו' · מבואר באורך במסכת סוכה פ' לולב וערבה ע"ש ובחומש פ' בראשית: כל היודע דבר זה ואינו אומרו יחנק בגרונו כו' · לפי שדבר זה שציפת המים הנטבע בהם היא מיתת חנק כדאמרי' בד' מיתות אע"פ שבטלו דינן לא בטל ולהכי שיודע להצילנו ממיתת חנק זו ואינו אומר יחנק בגרונו במדה זו וק"ל: ואפ"ה כתיב ואחיתופל ראה שלא נעשתה וגו' ויצו אל ביתו ויחנק וכו' · דמשום שראה שלא נעשתה עצתו ודאי לא היה חונק עצמו אי לאו קללה של דוד אע"פ שהיתה על תנאי וק"ל: דקא"ל עלי לשמואל כה יעשה לך אלהים וכה יוסיף אם תכחד וגו' · דהאי לישנא דכה יעשה וגו' נאמר במקרא על המקבל עליו שום קללה שנזכרת כבר כמו שאמרה רות כה יעשה ה' לי וכה וגו' כפרש"י שם כאשר התחיל להרע בי שילאה כי ידו להמית אותי ולילך מנכסי וכה יוסיף אם יפריד וגו' וכאן לא נזכר לעיל מיניה שום צרה רק זאת ובני עלי בני בליעל וגו' ולא ישמעו לקול אביהן וגו' שעל זה נתכוין לומר כה יעשה ה' לך וגו' וק"ל: ע"ב מאי דכתיב יחי ראובן וגו' וזאת ליהודה וכו' · פרש"י מה ראה לסמוך יהודה לראובן ומה ראה להתחיל בברכת יהודה בלשון וזאת וכו' עכ"ל פי' דה"ל למנקט ברכת לוי קודם ליהודה לפי תולדותם כמ"ש בברכת יעקב בפ' ויחי וע"ל לפי הגירסא דפ' החובל דלא מייתי קרא דוזאת ליהודה אלא קרא דיחי ראובן ואל ימות דמה ראה לומר גבי כפול יחי ראובן ואל ימות ואמר שכן היה מבקש רחמים על יהודה יחי ראובן בעוה"ז ואל ימות שלא יזכר לו מעשה בלהה וכל זאת גרם לו יהודה שיודה וזאת ליהודה שהיה בנידוי גם בעוה"ב כמו שהתנה וחטאתי לאבי כל הימים דהיינו בעוה"ז ובעוה"ב כפרש"י בחומש ומזה כתב המרדכי בפ' האומנין דהמקבל נידוי בעוה"ב אין לו התרה בעוה"ז דנידוי של מקום תלוי התירו במקום כמו שמצינו ביהודה שהיו עצמותיו מגולגלין בארון עד דבעיא רחמנא עכ"ל וכה"ג כתב הרא"ש פ"ב דמה"ע [לא] התירו לו אחיו הנידוי בחייו: ומ"ש לא הוה קא מעייל ליה למתיבתא דרקיע כו' לא הוה ידע למשקל כו' דכמו דמרחקין בעוה"ז מן המנודה באכילה ושתיה ובכמה שאר דברים כן מרחיקין בעוה"ב מן המנודה באלו הדברים שהם בעוה"ב תחת אכילה ושתיה שבעוה"ז כמ"ש עוה"ב אין בו לא אכילה ושתיה אלא צדיקים יושבים כו' ונהנין מזיו השכינה ומיהו בעוה"ז ודאי אין מרחיקין ממנודה בענין למוד התורה כדאמרינן דשונין לו והוא שונה לאחרים: ומ"ש לא ידע לפרוקי קושיא ועזר וגו' · בפרק החובל אמרינן ליה בלשון אחר לא הוה סליק שמעתתיה אליבא דהלכתא ועזר מצריו וגו' ועיין בפרש"י שם :

דף יב גמרא של רומי לטעות דכתיב כו' ולא מגרש. שדה לא מגרש עיר ולא עיר מגרש אמר כו' ותסברא בין למ"ד רשות ובין למ"ד מצוה מי שרי כו' ולא תכסה עליו אלא לא קשיא כו' כל"ל: תוס' בד"ה אילן שהוא כו' עי"ל דמיירי אפילו באילן שענפיו מרובין ואויר כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דלא אמרו דגגו לא נתקדש אלא באויר עזרה דלא הוי כעזרה אבל הכא אויר בירושלים הוי כירושלים ובספרים הגיהו בתוספות לאין צורך ודו"ק:
ע"ב במשנה כיוצא בו רוצח שגלה כו' לשון המשנה הוא בסוף מסכת שביעית המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני א"ל אעפ"כ כו' כיוצא בו רוצח שגלה כו' א"ל רוצח אני א"ל אעפ"כ כו' כל"ל: בפרש"י בד"ה באילן הלך כו' ומתני' דהכא וברייתא כרב יהודה כו' ושינויא קמא ליתא עכ"ל דהי שינויא קמא קאי ושפיר אתיא מתני' דהכא אפי' כרבנן כדאמר בנופו מיהדר ליה כו' א"כ מאי פריך אימור דשמעת ליה לרב יהודה כו' והיינו משום דע"כ כיון דקתני ירושלים וערי מקלט גבי הדדי דהולכין בהו אחר הנוף משמע דחד טעמא אית להו ומש"ה פריך שפיר אימור דשמעת ליה לר"י כו' וק"ל: תוס' בד"ה אימור כו' דלא פליגי ר"י ורבנן כו' בד"ה גבי מעשר כו' דלא מצי פריך ליה מעיקרו ומשמע כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה מ"ש כו' דפליגי לר"י בתרתי כו' מדנקט ערי מקלט גבי ירושלים עכ"ל כל"ל ור"ל מדתני להו גבי הדדי משמע דכמו דבמעשר פליגי בתרתי דהיינו בין בעיקרו בחוץ ונופו בפנים ובין בעיקרו מבפנים ונופו בחוץ הכא נמי בערי מקלט פליגי בתרתי בין בעיקרו בחוץ ונופו בפנים ובין בעיקרו בפנים ונופו בחוץ וע"כ דלא פליגי בעיקרו בפנים ונופו בחוץ אלא במיהוי עיקרו דרגא כו' וק"ל: בד"ה רב אסי כו' רב אסי בא לתרץ הא כו' ונופו לחוץ דאף בנופו לא קטלינן כו' כדפ"ל לכך ניחא פי' הר"ם עכ"ל כל"ל: בד"ה שלכו קולטו כו' מפלך לפלך ועוד האמר בן לוי גולה מעיר לעיר י"ל דאם גולה מעיר לעיר יהיה כו' ובתחומיו ואם יגלה כו' שלא יצא משכונה לשכונה עכ"ל כל"ל :

סליק פרק אלו הן הגולין

ח"א דף יב ע"א ג' טעיות עתיד שרו של רומי כו' · פרש"י הוא סמאל והוא מלאך ושרו של אדום כדמייתי קרא מי זה בא מאדום וגו' וכבר האריך בזה הר"י אברבנאל בס' משמיע ישועה שמלכות רומי נקרא ע"ש מלכות אדום שהמלך הראשון שמלך בו היה

מהר"ם

דף יא ע"א גמ' אמר אביי נקטינן נגמר דינו ומת הרוצח קודם שגלה מוליכין עצמות הרוצח לערי מקלט: ע"ב תוס' ד"ה אפי' על תנאי צריך הפרה וכו' יש מדקדקים מכאן וכו'. לשון התוס' מגומגם כאשר מובן מעצמו ונ"ל דהמשך דברי התוס' כך הם יש מדקדקים מכאן דנידויים שלנו אין לנדות עצמו מספק כי דוקא היכי שהמתנה מסופק בעצמו :
דף יב ע"א גמ' ורמי מעשר אמעשר דתניא וכו' כצ"ל: תוס' ד"ה אילן שהוא עומד וכו' ונופה לפנים שכנגד החומה ולפנים כלפנים כצ"ל: בא"ד תימה דבשלהי כיצד צולין אמרי' דגגות לא נתקדשו וא"כ מעשר שני אין אוכלין על האילן כצ"ל. ר"ל משום דעל דאילן דהוי כמו של גג הבית דאין בו קדושה ותירץ דאיירי דענפיו מועטין וכו' ר"ל ולא חשיב גג: בא"ד עוד י"ל דמיירי בענפיו מרובים וכו'. צ"ע על כוונת התוס' דמתחלה מאי מקשו ולבסוף מה תירצו דאם ר"ל דבקושיא הוה ס"ל דעל האילן כשענפיו מרובין הוי כמו על הגג וכשם שלא נתקדשו הגגות ה"נ לא נתקדשו על האילן א"כ מאי תירץ לבסוף במ"ש ואויר ירושלים כירושלים ויש ליישב דבתירוצא בתרא קאמר דעל האילן אפי' שענפיו מרובין נקרא אויר ירושלים ונתקדש כירושלים עצמו ודוקא על הגגות שעל גבי הבתים לא נתקדש אבל האויר שעל גבי האילן נתקדש אפילו עד לרקיע וק"ל :

חכמת שלמה

דף יא ע"א רש"י בד"ה בלשון עזה כו' ודיבור לשון עז הוא נ"ב פירוש התורה נקראת עז דכתיב ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום: ע"ב רש"י בד"ה על איבריה כו' שכפו משה כו' כל"ל: בד"ה להדר בהנך במיתות מרובה בגדים כו' נ"ב יש לתמוה הא שהם כהן גדול הוא מרובה בגדים ומיאשיה ואילך וקודם יאשיה אין שייך לומר מרובה בגדים אלא כולם משוחים בשמן המשחה ואין לי ליישבו אלא בדוחק שהכי קאמר שהרי הוא הוזר בהנך תרי במרובה בגדים או בשעבר ממשיחתו וא"כ אפילו חד ליתא ליהדר באינך ודו"ק [עיין במהרש"א] :
דף יב ע"ב גמ' מתני' כיוצא בו נמחק מתני' קודם כיוצא בו וגרס אחר כיוצא בו: רש"י גרס הרג באותה כו' בשוגג הס"ד: בד"ה פלך מדינה נ"ב פי' עיר :

סליק פרק אלו הן הגולין

[פי] בן אליפז ואמר שמשה כו' והוא גלה לבצרה דאל"כ מאי בעי בבצרה שהיא עיר מואב שנאמר על קריות ועל בצרה ובפי' רב"י בספר ישעיה אמרו רבותינו ב' טעיות כו' שבצרה הוא בצר וכו' ומופה שאין קולטת אלא שוגג והוא מזיד הרג כו' עכ"ל ואפשר דכך היה גרסתו בשמעתין ומשום דכך טעותא שאינה קולטת אלא אדם והוא מלאך הוא בעצמו האי טעותא דשוגג ומזיד דמלאך מזיד הוא ולא שייך ביה שוגג ויש לקיים כל ספרים שלנו דחשב נמי טעותא דאדם והוא מלאך ת"ק שאינה קולטת אלא אדם שיגלה שם מפני גואל הדם ולא מלאך שהרג ישראל והרי גואל הדם שלהם הוא הקב"ה כדאמרי' במדרשות ואין מקום קולט להציל ממנו כי מלא כל הארץ כבודו וק"ל :

סליק פרק אלו הן הגולין

אלו הן הלוקין פרק שלישי

דף יג בפרש"י בד"ה ... כתיב כו' בא הכתוב ליתן לא תעשה על כו' עכ"ל כצ"ל : תוס' בד"ה ואלו הן כו' טמא ששימש זר שאכל קדש כו' ובקונט' דחק למצוא בהן חידוש עכ"ל כצ"ל והס"ד ואין זה בקונטרס שלפנינו וק"ל : בד"ה גרושה כו' פי' הקונטרס משום דחלוצה מגרושה מייתי לה כו' משמע לפירושו דבחלוצה כו' וזה אינו דהא אמרינן בפ' עשרה יוחסין חלוצה דרבנן כו' לוקה בה מלקות כו' עכ"ל כצ"ל : **ע"ב** גמרא אין בית דין שלמטה מוחלין כו' ועוד לגמר מעיני מלעיני דהא כו' כצ"ל : שם אתרו ביה לקטלא כ"ע לא פליגי דאין לוקה כו' והיינו משום כדי רשעתו כו' וקשה דא"כ תקשי ליה לכ"ע כדפריך לעיל א"ה חייבי כריתות נמי מאי אמרת שאם כו'. דאפי' לא התרו בו אלא למלקות ה"ל ב' רשעות דכרת לא צריך התראה כדמסיק ויש ליישב בדוחק ודו"ק : בפרש"י בד"ה ר' יצחק כו' האלה ונכרתו הנפשות גו' עכ"ל כצ"ל והס"ד : בד"ה זו היא שיבה כו' מה שיבה חוצץ וקולה וטה אף ביאה חוצץ כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה התם כו' מה ע"ז כו' אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו לשון כו' כצ"ל : תוס' בד"ה ר' יצחק כו' ונכרתו הנפשות ולמה יצא כרת כו' עם העריות באחרי מות ונכרתו כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה ר"י אומר כו' מ"ד אלאו שבכללות כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל מ"ד אלאו שאין בו מעשה למ"ד דאין לוקין עליו וק"ל : בד"ה ברשעה כו' גבי לאו דמחמר לאו שנתן כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה מה ע"ז שב כו' לא תעשה [הוא אלא] הא דתנן כו' וזה מה שתעשה כו' עכ"ל ר"ל הלאו השמר דגבי פסח הכי משמע השמר אם לא תעשה ודו"ק : בא"ד וי"ל דמ"מ שמעינן מליסנא קום ועשה דליכא בו שום לאו הקשה הר"ם מדרי"ם נהי דקרבן כו' א"כ לא נילקי עלייהו כו' וי"ל דמ"מ נהי דאיצטריכו לחלק כו' עכ"ל כצ"ל :

דף יד גמ' שהיא אחות אמו מהו חייב אחת על כולן כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה גמר עונש כו' בת אשת אביך מולדת כו' שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו ולאחותו שהיא כו' עכ"ל כצ"ל : תוס' בד"ה לאפוקי הני פסח ומילה דקום עשה נינהו כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה ההוא מבעי ליה כו' ל"ל קרא דקדושים תיפוק ליה גבי כו' לאחותו בת אביו ובת אמו כו' ומאונסים לא כו' עכ"ל הכי איתא בפ"ב דיבמות דרבנן דרשי אחותך לחייב על אחותו בת אביו ובת אמו לומר כו' ומהרש"ל מחק מדברי התוס' ומאונסים ואולי נעלם ממנו פרש"י דהתם שפי' לחייב על אחותו בת אביו ובת אמו מן האונסין כגון שנולדו הוא והיא מן האנוסה כו' וה"נ בת אשת אביך דמשמע בין אמו ובין שאינו אמו באישות הוא דכתיב כו' עכ"ל ע"ש : בד"ה ה"ג רש"י כו' אחותו דסיפא דדריש לחלק כו' עיקר קרא דכרת באחותו לדונו כו' ואחותו דסיפא לאחותו שהיא כו' ואחותו דרישא לא איצטריך כו' כרת באחותו ל"ל פי' דדרשינן מינה חילוק כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל חילוק בעריות על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו ולפי זה לא גרסי' ההם כמו שהיא בגמרות שלפנינו לרבי יצחק מבעי ליה לחייב על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו כו' גם רש"י שם פי' שהוא פי' משובש מהתלמידים טועין וה"ג לר' יצחק כדאית ליה לרבנן מבעי ליה לאחותו בת אביו ובת אמו כו' עכ"ל רש"י שם וכ"כ מדברי התוס' לקמן דה"ג בשמעתין ודו"ק : בד"ה ואידך ר"י כו' דקאמר לר' יצחק כדאית ליה ולרבנן כו' עכ"ל ה"ג רש"י שם כמ"ש לעיל ולפי נוסחת הגמרא שלפנינו גרסינן שם לעיל מיניה רבי יצחק סבר עונשין מן הדין ואיבעית אימא יליף עונש מאזהרה גם זה סותר קצת מה שכתבו הכא בתירוצם דלהאי שנוייא דקאמר גמר עונש מאזהרה סבר רבי יצחק עונשין מן הדין כו' מיהו בכמה דברים מתחלף סוגיא דהכא מדהתם ודו"ק : **ע"ב** גמ' אהיה טומאתו טומאתו כתיב כו' הוא דאתא טמא שנגע בקודש מדאפקיה רחמנא בלשון נגיעה אזהרה מדאתקיש קודש כו' ר"י לטעמיה דאמר אהיה טומאתו כו' לאחר זריקה הוא דכתיב כו' נשמה אף קדש דבר שיש כו' כצ"ל : בפרש"י בד"ה ה"ג לא לכך כו' ואחותו דסיפא לחייבו על אחותו שהיא אחות אביו כו' עכ"ל דברים אלו הם כפי' הי"מ שכתבו התוס' ופי' הקונטרס שכתבו התוס' הוא פרש"י בפ"ק דכריתות ע"ש וק"ל : תוס' בד"ה ההוא לתרומה כו' א"נ ע"כ צריך לאוקמא בתרומה דלקדשים נפקא ליה מג"ש כו' עכ"ל ק"ק דהימא דמג"ש דטומאתו טומאתו לא יליף אלא אכילה והא בכל קדש לא תגע אפי' לנגיעה דקדשים ודו"ק : בד"ה כל לא תעשה ש' שניתק מאליו הוא אבל קדמו דקאמר הכא כו' כצ"ל :

דף טו גמרא אונס לא כ"ש אם אינו ענין לפניו תנהו ענין לאחריו שאם גירש כו' דלא לקי אין הכי נמי ואתי אונס וגמר מיניה כו' אי בק"ו אי במה מצינו איכא למפרך מה למוציא כו' כצ"ל : בפרש"י בד"ה אמר עולא כו' דאי לתחילתו ולומר שישאנה לא יאמר ולו תהיה לאשה ויגמר כו' עכ"ל כצ"ל : תוס' בד"ה אם כהן הוא דהא אי אמרה לא בעינא ליה כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה הניחא כו' א"כ הדירה דאז אינו כו' אשאנה אלא למאן כו' משכחת לה דכל ימיו בעמוד והחזיר כל כו' (בע"כ) [באינו] מחזיר כלל מידי הוא טעמא תני בטלו חייב לא בטלו כו' שוין טמא שבא למקדש כו' תניא טמא שבא למקדש דלקי כו' מזהירין לגלות ולא יצא לא מחייב כו' ודוחק הוא האי פירושא ולכך פי' הר"ר שלמה כו' עכ"ל כצ"ל והד"א ור"ל דהאי פירושא שפירש הקונטרס דהא דקאמר הניחא כו' קאי לשנויא דרבא דכל ימיו בהחזיר הוא דחוק כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק : **ע"ב** בד"ה במאי קמפלגי כו' מעל הבנים ושחטה לא לקי משום כו' פטור ולא לקי וא"ת הא משכחת ליה כו' כשב"ד הזהירו לא נילקי כו' דהא לא קמחוסר מעשה כו' דלוקה על כל אחד דלא הוי כו' עכ"ל כצ"ל הא דלוקה על כל אחד מתני' היא לקמן דלוקה על כ"א בהתרו בו אל תשחט אל תשחט ושגירת לישנא דמתניתין נקטו וק"ל : בא"ד בביטול העשה ה"ל מחוסר מעשה כו' לא ביטל שום דבר כו' עכ"ל כצ"ל : בא"ד ופ"ה קשה להבין כו' עכ"ל אין זה הפי' שלפנינו שהוא פרש"י שכתבו לעיל ותירץ רש"י כו' והוא מסכים לפירושם ואין בו סתירה ודו"ק : בא"ד והשתא לא מפרש הלמודא כו' בטלו ולא בטלו מסתברא טפי כו' עכ"ל נראה כוונתם משום דבשמעתין ק"ק מאי דקאמר לטעמיה לרבי יוחנן אינו מוכרח דא"כ דסבר התראת ספק שמה התראה מכל מקום אינו מוכרח שיסבור בטלו ולא בטלו ומצי נמי למסבר קיימו ולא קיימו והא כתבו והשתא ניחא דעיקר לטעמיה דקאמר הלמודא לא קאמר אלא לר"ל אבל לר"י מסתבר טעמיה כמ"ש לעיל ודו"ק : בד"ה ועבר היום כו' וי"ל מ"מ אינו מתחיל עדיין כו' עכ"ל כך מלאתי מוגה וק"ל :

דף טז בד"ה אי דקטליה כו' דמיירי שהרגו בשוגג כו' עכ"ל כתב מהרש"ל פירוש ונאמר דחייבי מיתות שוגגים חייבים מלקות עכ"ל אין דבריו מובנים דהא מסיק בפ' אלו נערות דחייבי מיתות שוגגין וד"א לכ"ע פטורין מיהו הכא לא שייך למימר הכי דהא דלוקה הכא לאו אמה שהרגה דהא שוגג היה אלא כיון שהרגה ונתבטל העשה חייב מלקות משום שגירשה ודו"ק : בד"ה והא איכא כו' השב תשיב לו ומשכחת כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה התם איתא כו' הואיל ולא מפטר אבל ליכא כו' דבפ' אלו נערות אמר ר"י כו' דלא משלם אם כן בטלו וליכא נמי ב' רשעיות ללקי כו' משכחת לה שפיר בלא הדירה והשבת כו' פריך שפיר להרוייהו וקיימו נקט אגב גררא עכ"ל וכצ"ל ור"ל דפריך שפיר אף למ"ד קיימו ואע"ג דלרבי יוחנן קיימינן והוא סבר בטלו מ"מ אגב גררא פריך אף למ"ד קיימו דא"כ דהוה ס"ל לר"י קיימו וק"ק לי דטפי ועדיפא ה"ל להקשות לעיל דקאמר הניחא למ"ד קיימו כו' הוה הניחא למ"ד קיימו דקאמר זאת ועוד אחרת דמשמע דוקא בהני תרתי לקי בלא קיום ולמ"ד קיום הא בכל לאו הניתק לעשה לקי בלא קיום ודו"ק : **ע"ב** גמ' ונותן לו כדרבי ישמעאל דאמר כו' משום שרץ השורץ על הארץ ההוא דאכל כו' ואפילו מעשר עני כו' כצ"ל : תוס' בד"ה ריסק ט' כו' חל על איסור בהמה טמאה כו' טמאה וטהורה אע"ג שאין איסור כולל כו' חל על איסור חלב עכ"ל כצ"ל ומ"ד נמי התם דאין איסור נבילה חל על איסור טמאה מודה דחל על איסור חלב משום דהוי איסור כולל ועיין על כל דבריהם דהכא בתוס' בפ' גיד הנשה : בד"ה ואפילו שנים כו' כיון דבשנים והוא איכא כזית וי"ל כו' עכ"ל כצ"ל :

חכמת שלמה
אלו הן הלוקין פרק שלישי

דף יג ע"א רש"י בד"ה גרושה וחלוצה כו' אלא מריבוי מייתינן כו' נ"ב פירוש ואינו אלא אסמכתא בעלמא כדאמרינן ביבמות כאן שנה רבי חלוצה דרבנן : **ע"ב** גמ' דלאו דחסימה כו' נ"ב ומ"מ חייבי כריתות וחייבי מיתות ב"ד לא ממעטינן מהיקשא לאו דחסימה דאטו מגרע גרע כדלקמן דף טו ע"א ע"ש :

דף יד ע"א רש"י בד"ה גמר עונש מאזהרה כו' ולאחותו שהיא בת אביו כו' נ"ב יש מוסיפין ברש"י ובת אמו שלא בת אביו ואומר אני כל המוסיף גורע דבהאי אידך קרא שנכתב באחרי מות באזהרה בת אשת אביך וגו' לא איירי אלא באחותו מאביו ולא מאמו ובא אחותך היא לרבוי מאביו ומאמו אבל קרא קמא דאחרי מות דכתיב ערות אחותך וגו' ביה כתיב בת אביך או בת אמך וכהאי ...ונא כתיב בעונש תרווייהו ומשום הכי הבא על בת אביו ובת אמו חייב שנים אחת משום אחותו ואחת משום בת אשת אביו כדאיתא להדיא בסנהדרין : תוס' ד"ה מה עבודת כוכבים כו' דמ"מ קשה נהי דקרבן כו' כצ"ל : בד"ה הכי גרים רש"י כו' עוד יש מפרשים כו' נ"ב זהו פי' רש"י שלנו : בד"ה ואידך כו' דקאמר גמר עונש מאזהרה כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' בלשון נגיעה ואזהרה לאוכל איהקש כו' כצ"ל : שם לא שנא לפני זריקה כו' נ"ב פירוש ומנין לו האי לא שנא מאחר דבעיא קרא לגופא לאזהרת אכילת טמא בקדשים ודו"ק [עיין במהרש"א] :

דף טו ע"א גמ' אמרו לו אמרת כו' נ"ב נ"ל לרבה בר בר חנה ומה שנאמר אח"כ אמר רבה הוא רבה בר נחמני ודו"ק : רש"י בד"ה משום דקפיא כו' אם גירשה ויחזירנה ויפטור אלמה כו' כצ"ל : בד"ה אמר עולא כו' דאי לתחלתו ולומר שישאנה לא יאמר ולו תהיה לאשה ונגמר ממוציא שם רע כו' כצ"ל : בד"ה ואם אינו כו' לאחריו הס"ד : בד"ה אלא אמר רבא כו' לכל ימיו הרי כו' שעברת הלאו כצ"ל והס"ד והד"א : **ע"ב** תוס' בד"ה הניחא כו' כלל מידי הוא כו' דהאי אינו לאו הניתק לעשה כו' שבתלמוד משום דדרשינן כו' כצ"ל והד"א : בד"ה במאי כו' מעל הבנים דאי לקי כו' כצ"ל :

דף טז ע"א רש"י בד"ה תוך שלא דלעיל נמי נשבע הוא כצ"ל : בד"ה קשיא דר"י אדר"י לתרווייהו כצ"ל : תוס' בד"ה אי דקטלה כו' דמיירי שהרגה בשוגג כו' נ"ב פי' ונאמר דחייבי מיתות שוגגים חייבים במלקות ודו"ק [עיין במהרש"א] : **ע"ב** תוס' בד"ה ריסק כו' כל שהוא חייב א"כ ע"כ אכילה אתי למידרש היכא דאיכא כו' חל על איסור כולל אמרינן נמי דטמאים מצטרפים כו' כצ"ל ונ"ב פי' שיבא איסור נבילה ויחול על איסור טומאה וק"ל :

מהר"ם

דף יג ע"א ד"ה נמר שיבה שיבה וכו' אבל לרבי יהודה הא איכא קרא . ר"ל אבל א"ל דלר"י נמי אצטריך ג"ש למילף מינה רוצח מעבד עברי דרוצח מיהא למשפחתו שב כמו עבד עברי דהא איכא קרא בהדיא גבי רוצח דשב אל משפחתו דכתיב ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו דהיינו פירושו לכל הפחות אל משפחתו :

אלו הן הלוקין פרק שלישי

תוס' ד"ה ואלו כו' ובקונטרס דחק למצוא בהן חדוש לא נמצא בפי' רש"י שלפנינו בפי' שדחק למצוא שום חדוש בהנך דכריתות אלא כתב ג"כ דתנא חייבי כריתות לאשמועינן דיש מלקות בחייבי כריתות כלשון התוס' וצ"ל דס"ל לתוס' דמדמדרה רש"י לפרש בטמא שאכל את הקודש ודומיהם אזהרותיהם מהיכן משמע להו דדרש"י ר"ל דמשום כך תנא להו במתני' משום דאזהרותיהם אינן מפורשים והיינו חידושייהו ד"ה גרושה וחלוצה וכו' פירש הקונטרס משום גרושה דחלוצה מייתי לה מואשה כצ"ל : בא"ד אי נמי מכות מרדות דרבנן כצ"ל : **ע"ב** גמ' רבא אמר אתרו ביה לקטלא כ"ע לא פליגי וכו' . יש להקשות כיון דפליגי בלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד א"כ למה השיב ר"ע שאם עשו תשובה וכו' וצ"ל דבחייבי כריתות אפילו אתרו ביה לכריתות חייב מלקות לכולי עלמא מטעם דאם עשו תשובה וק"ל :

דף יד ע"א תוס' ד"ה ההוא מבעי ליה וכו' וא"ת למה לי קרא בקדושים וכו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' ד"ה הכי גרים רש"י וכו' ואייתר ליה עיקר כרת בלאחותו לדונו בכרת ולא במלקות ואחותו דסיפא לאחותו שהיא בת אביו ובת אמו וכו' כצ"ל :

דף טו ע"א גמ' אלא מאי טעמא הדר ביה משום דקשיא ליה אונס וכו' . נ"ל דלהאי מסקנא לאו לגמרי הדר ביה אלא ממאי דקאמר כל לא תעשה שקדמו עשה וכו' מהאי כללא הדר ביה דלאו כללא הוא דאשכחן אונס דאע"ג שקדמו עשה לא לקי וטעמא כדמפרש ואזיל אבל בעלמא לא תעשה שקדמו עשה לקי דאל"כ קשיא לר"י מתניתין דהכא מקדש טמא דלר"ל מתורץ שפיר כדתירצו התוס' לקמן דף זה ע"ב בד"ה הניחא וכו' אבל לר"י תקשי : תוס' ד"ה הניחא וכו' עד [ע"ב] וכן ומשלחה ואינו לוקה וכו' פי' לענין שילוח הקן : ד"ה מידי הוא טעמא וכו' נ"ל דהכל הוא דבור אחד ושייך לדבור דלעיל מיניה ומפרש ואזיל שיטת ההלכה לפי פרש"י ולבסוף כתב שפי' הר"ר שלמה מדרוי"ש פי' אחר : בא"ד הא אמר ליה ר"י לתנא תני בטלו חייב לא בטלו פטור וכו' כצ"ל : בא"ד וכל כמה שלא בטלו חשיב ניתק כל כמה שבידו לקיים כצ"ל :

תוס'

דף טז ע"א גמ' ורבי שמעון בן לקיש נמי הא ודאי התראה ספק הוא כבר לה כאידך תנא דר' יהודה וכו' . צ"ע מאי משני מ"מ קשיא דמהיכי יליף רשב"ל דלאו שאין בו מעשה לוקין מנותר דמדאצטריך הכתוב לכתוב עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו מכלל דשאר לאו שאין בו מעשה לוקין מהתם נמי נילף דהתראת ספק הויא ספק דאם לא כן למאי הצריך עשה אחר ל"ת בנותר לומר שאין ללקות עליו דבשלמא בלא רשב"ל אאידך תנא דר"י לחוד לא קשיא דאיכא למימר דהוא ס"ל דאין ה"נ דלא לקי אתרוייהו בין זוהתראת ספק בין אלאו שאין בו מעשה ולא יליף מידי מנותר אבל לרשב"ל קשיא וכן קשה נמי לרבי יוחנן דיליף מנותר דהתראת ספק שמה התראה ולא יליף מיניה דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו ושמא י"ל דרשב"ל ס"ל דאידך תנא דר"י אית ליה שום דרשא דהתראת ספק לא שמיה התראה וא"כ הא דכתב קרא עשה אחר ל"ת בנותר לא אתא אלא למילף מיניה דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו דאם לא כן אלא סבירא ליה לאידך תנא דרבי יהודה דאתרווייהו לא לקי אם כן האי עשה דכתביה רחמנא גבי נותר למאי אתא וכן יש לתרץ לר"י לענין לאו שאין בו מעשה וק"ל : **תוס'** ד"ה והא איכא העבט תעביטנו וכו'. כל דברי התוס' בדבור זה תמוהים הם כי מלבד שלשון התחלת הדבור מגומגם כי גם בעצם כוונת הקושיא אינו יכול לישבו שאם כוונתם מאחר דבפרק המקבל מוקי האי קרא דוהאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך העבוט וגו' בשליח ב"ד וה"פ דקרא בחוץ תעמוד אתה ר"ל המלוה והאיש שהוא שליח ב"ד ר"ל יעמוד נ"כ בחוץ ואשר אתה נושה בו שהוא הלוה יוציא אליך העבוט ואם כן ממילא הא דכתיב אח"כ ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו השב תשיב לו את העבוט כבא השמש וגו' איירי ג"כ כשממשכנו ע"י שליח ב"ד ולא עבר הלאו דלא תבא אל ביתו מה זה דקאמר והא הוי עשה שקדמו לאו וכו' מאי קדימה שייך כאן הא הלאו דלא תבא שייך וכתיב קודם עשה דהשב תשיב והכי הל"ל והא הוי האי עשה כשלא עבר על הלאו כלל דהא איירי כשממשכני בב"ד וכן מ"ש בסוף הדבור אם אינו ענין לפניו תנהו ענין לאחריו לא שייך בענין זה כלל ויש ליישבו דה"ק וכ"ת אף אי דרשינן ליה נמי למשכנו שלא ברשות דחייב נמי בהשבת העבוט מה ענין זה ללאו שניתק לעשה דהא עשה דהשבת העבוט לא אתא לתקן הלאו דהא אפי' במשכנו ברשות דלא עבר משום לאו אע"פ כן חייב במצות השבת עבוט זה אינו דע"כ דהא דדרשינן מיתורא דאתא למשכנו שלא ברשות ב"ד היינו לענין שיהא העשה תיקון הלאו ולומר שאם כבר עבר על הלאו דלא תבא ובא ומשכנו בביתו השב תשיב לו המשכון שלקחת מביתו ולנתוקי לעשה אתי דאי למצות השבת העבוט לכסות לילה בכל לילה לא אצטריך דלא גרע מהיכי דמשכנו ברשות ב"ד ואם אינו לענין מצות השבה תנהו לענין לאחריו כלומר שיהא לאו הניתק לעשה וק"ל נ"ל ואם ר"ל הלאו דלא תשכב בעבוטו דעל זה שייך שפיר דהעשה קדמו ללאו דהא העשה דהשב תשיב שייך קודם שיעבור אלאו דלא תשכב אבל תחלת לשון התוס' וסופו אינו מתיישב על זה וצ"ע : ד"ה התם איתא בתשלומין וכו' עד סופו אבל קשה דמשמע דפריך גם למ"ד קיימו ולא קיימו דקאמר ומשכחת לה קיימו ולא קיימו בטלו וכו' וי"ל דקיימו ולא קיימו נקט אגב גררא כצ"ל והספרים מוטעים וחסרים :

דף יז גמרא מעשר עני של דמאי דממונא הוא כו' ורבנן כו' ור' ירמיה אמר רבי שמעון כו' ובמפנה עד שלא קרא עליהן קדשי כו' כו"ל: **בפרש"י** בד"ה ונימא זו דברי ר"ש כו' למלתיה מנהגינהו דלקמן כו' עכ"ל כו"ל: **תוס'** בד"ה ורבנן בריית כו' ולא נראה דהרי נבילה כו' בריית נשמה חשיבא ליה וי"ל לדבריו דר"ש כו' עכ"ל כך נראה להגיה מדברי התוספות והרא"ש דפרק גיד הנשה ע"ש ומיהו יש לקיים לשון התוספות שלפנינו דה"ק דקלא קשה לפי תירוץ זה כיון דע"כ הא דקאמרי בריית נשמה לדבריו קאמרי ואם כן נימא כברייתא לדבריו ומי דחק להלמודא למימר דקאמרי [בריית נשמה] לדבריו וכן הקשו התוספות שם בפ' גיד הנשה ודו"ק: **ע"ב** גמרא דילדה אימיה כר"ש תיליד כו' ומאי תומרא דעולה מחטאת כו' מעולה דאית בהו שתי כו' כו"ל: **תוס'** בד"ה דלמאי דס"ל כו' אמאי משבח לר"ש כו' לכך פי' בתוספות כו' דליכא לאוקמי בזר אחר זריקה כו' לאוקמי תודה להכי כדפי' אע"ג דייחד הוא אלא עולה וא"כ ס"ס כו' עכ"ל כו"ל ור"ל דכולהו דמסתבר אתו נמי בק"ו מתודה דע"כ תודה אע"ג דייחד ופרט התודה בסוף הפסוק אלא עולה לא אתי אלא ללפני זריקה וא"כ בכור אע"ג שנכתב קודם תודה ס"ס משמע כן בבכור מק"ו תודה ודו"ק: **בד"ה** איסור בעלמא כו' דהא דמרבה אזהרה כו' אבל עיקר דמלקות כו' חד וחד אתא לחוץ לחומה כו' ק"ו ממעשר אלא לא בא הכתוב כו' לפני זריקה לוקה לאו דוקא אלא כו' עכ"ל כו"ל: **בא"ד** והא אנן כו' דתלמודא לא פריך אלא כו' מקדשים קלים לא פריך הלמודא כו' עכ"ל כו"ל: **בא"ד** מכדי כתיב והבאתם כו' מפורשים בו הלכך כו' דכולן מפורשים בו ולכך לא הוי לאו כו' ענין לו תנהו ענין לדבר אחר כו' וה"ה בכל הקדשים כו' אם תנן הלאו ענין למלקות לפני כו' מן הדין דבשלמים ותודה ע"כ כו' דלא שייך בהו איסור כו' אחר זריקה איסורא הוא וחטאת ואשם כו' ואיצטריך ללקות לאוכל לפני זריקה דאין כו' עכ"ל כו"ל ומהרש"ל הגיה בכאן והא איצטריך ללקות לאוכל חוץ לחומה לפי שאין עונשין כו' עכ"ל וטעות הוא בידו דהא השתא דכולהו לייחודי לאוי הוא דאתא לא איצטריך בכולהו לאוי קרא לחוץ לחומה דכבר מפורשים בקרא דלעיל אלא בכולהו תהן הלאו ענין לאוכל לפני זריקה כפרש"י בהדיא ודו"ק: **בא"ד** דמק"ו דתודה למדנו כו' משום איסור ומלקות כו' אלא למלקות בבכורים עד שלא קראה ולשום איסור חדש לא אתי ותודה נמי לא אתי אלא כו' דבכל חד אימא דלא אתי אלא משום מלקות דלפני זריקה גרידא כו' דבגופיה כתיב דמאי כו' לא תוכל לאכלם כו' דבכל חד וחד נתנו לאיסור כדפ"ה לעיל במלתיה דר"ש כו' עכ"ל כו"ל פי' בלאחר זריקה בבכור כתיב איסור לזר אך בכור שור גו' ובשרם יהיה לך בחוץ לקלעים בחטאת כתיב במקום קדוש תאכל גו' באוכל מן העולה כתיב כליל תהיה כפ"ה לעיל ומהרש"ל הגיה בכאן כדפרישית לעיל במלתיה כו' ולא הבנתי הגהתו ודו"ק:

דף יח בא"ד אבל מ"מ כו' איסור דחוץ לחומה ילפינן מק"ו כו' כו"ל: **בא"ד** כיון דאיסורא שמעינן כבר באוכל חוץ לחומה טוב לי להעמיד לאו בד"א שיהיה בו חידוש כו' עכ"ל אע"ג דבדבר שיש בו חידוש נמי כבר שמעינן איסורא כדפרש"י לעיל במילתיה דר"ש היינו איסור עשה באוכל משא"כ [באוכל]חוץ לחומה מק"ו שמעינן איסור לאו וכה"ג כתבו התוספות לעיל ודו"ק: **בא"ד** דהיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי כו' עכ"ל ק"ק דלא שייך הכא לומר דאתי ללאו יתירא באוכל חוץ לחומה כיון דאין עונשין מן הדין ויש ליישב ודו"ק: **בא"ד** עד שלא קרא שם דלוקה וכן כו' ללאו חדש כו' שבא לחדש בעולה כו' והתניא קדשים קלים ומעשר כו' אלמא בתודה ושלמים דחוץ כו' משתיהן ועולה משלשתן כו' ולא מהני היתור אלא כו' בסוגיא כדפרש"י עכ"ל כו"ל פי' לדבריהם דעיקר קרא דהיינו אי הוה כתיב לא תוכל לאכלם אתא ללקות בדבר חדש בכל חד דהיינו בתודה לפני זריקה ובבכור לאחר זריקה ובחטאת חוץ לקלעים ובעולה לאחר זריקה אפי' בפנים והיתור לייחודי לאו בכל חד אתא ללקות בכולהו בחוץ לחומה אבל לפני זריקה בבכור ולפני זריקה ולאחר זריקה בחטאת ולפני זריקה ולאחר זריקה וחוץ לקלעים בעולה נלמד מק"ו ולא לקי ולכך לא הוו ה' מלקות אלא לאיסורא כדפרש"י גם לשיטתו בסוגיא וק"ל: **בא"ד** ועוד דע"כ הוה אמינא ליכא במעשר כו' השתא לא תוכל לאוכלם וכו' אעיקרא עכ"ל ר"ל דעיקר הלאו בקרא מוקמינן בכל חד בדבר חדש ומה דהדר ופריש לייחודי לאו היינו לאוכל חוץ לחומה כשיטתם זו וא"כ אי הוה שייר מעשר לא הוה ידעינן ביה חוץ לחומה וק"ל: **בא"ד** וא"ת לפירושו שפירש מאי פריך והא תנן כו' חוץ לחומה והוה משמע כו' והיינו מקרא דלא תאכלו אפי' כו' מטעם שאדם האוכלו עומד חוץ לחומה אבל לא נאסרו והיינו מקרא דלא תוכל כו' עכ"ל כו"ל ור"ל דה"ל למתני גבי ק"ק שיצאו חוץ לחומה ולא ה"ל למתני ק"ק גבי מעשר והוה משמע דנאסרו ביציאתם והיינו מקרא דבשדה טרפה לא תאכלו אבל השתא דקתני גבי מעשר ולא קתני שיצאו משמע דלא נאסרו ביציאתם דומיא דמעשר שלא נאסר ביציאה אלא שהאוכלם בחוץ לוקה והיינו מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך וק"ל: **בא"ד** למחילה וחזרו דמותרין מדכתיב לא כו' הא יצאו חוץ למחילתן מותרים כו' ואם ה"ק קרא לא תוכל לאכול בשעריך כ"א תוך כו' עכ"ל כו"ל ר"ל בחטאת ואשם לא איירי לא תוכל גו' כלל ביצא וחזרו אלא בלא ראו מעולם פני הבית ובהכי מתיישב נמי קושיא קמייתא דנוקי ר"ש להך ובקרך לחוץ לקלעים דאיירי ר"ש בלא ראו פני הבית אבל מבשדה טרפה לא תאכלו לא יליף אלא בראה פני הבית ויצא לחוץ וק"ק דאם כן מאי פריך לרבא ולילקי נמי משום ובשר בשדה טרפה כו' דאימא דרבא נמי איירי בכה"ג בעולה שלא ראתה פני הבית ויש ליישב דלפני זריקה דקאמר רבא לא משמע הכי ודו"ק: **גמ'** משום וזר לא יאכל כי קודש הם ה"מ כו' כו"ל: **תוס'** בד"ה ולילקי משום זר לא כו' אלא בשוה פרוטה ויעשו בלא אכילה ורבא כו' עכ"ל כו"ל ור"ל לענין מעילה ילפינן חטא חטא מתרומה ומועלין בנהנה שוה פרוטה וק"ל: **בד"ה** ולילקי משום בשר כו' עובר ידו חוץ ובין חוץ לחומה דמ"מ מותם לגי אם וי"ל דדרשינן לאו שבכללות כו' עכ"ל כו"ל: **ע"ב** גמרא וכל היכא דלא קרינן בהו ואכלו אותם אשר כופר בהם לא כו' כו"ל: **תוס'** בד"ה כל שבקדש כו' וטמא ופסולים אחרים כו' אבל לפי' ר"י דלעיל כו' משני דלא שייריה כלל עכ"ל כו"ל והס"ד ואח"כ מ"ה זר שאכל חטאת לפני כו' והך קושיא לפי' ר"י איתא נמי לעיל בתוס' וק"ל: **בד"ה** זר שאכל חטאת לפני כו' בעלמא ולא מלקות עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה וא"ל ראויין לקריאה כו' עכ"ל כו"ל: **בד"ה** ומאן תנא כו' תרווייהו להנחה מעכבת וקשה דבפרק חרש פרש"י כו' עכ"ל לא מלאתיו שם אבל בספרי איתא הכי דבעי ב' תנופות כמ"ש התוס' בפ' לולב וערבה ועיין ברא"ם פרשה כי תבא וק"ל: **בא"ד** בהנחה דהנחה לא מעכבת והא דקאמר מאן כו' דאיתא להו הנחה מעכבת כו' ומקרא קמא דכתיב ולקח הכהן הטנא לא כתיב תנופה עכ"ל והס"ד וכצ"ל דע"כ ר"י לא דריש תנופה מקרא קמא דא"כ היינו ראב"י וק"ל ואח"כ מ"ה בכורים כו' מיתה וכהן מלקות כו' שמלותו בפנים בעזרה עכ"ל כו"ל:

דף יט בד"ה יכול יעלה כו' דקדושה ראשונה לא בטלה לענין מעשרות עכ"ל הס"ד וכו"ל: **בד"ה** ולימא כו' שכן טעונין קריאה למלוה קודם שיאכל בכורים אבל מעשר שני אוכלים אותו בלא שום קריאה והוידוי מעשר שני בשנה כו' עכ"ל כו"ל · **בד"ה** מה להלך כו' דמיירי בבכורים כו' וטהגין בכל הפירות כו' עכ"ל כו"ל: **ע"ב** גמ' ולא יאכל

מהר"ם

דף יז ע"א ד"ה ורבנן בריית נשמה חשיבא אבל קצת קשה מאי קאמר בריית נשמה חשיב ליה לימא שאני חפה דאינה איבדת שמה כשנהתכה וי"ל דלדבריו וכו' כצ"ל והספר חסר ה"פ דרבנן לדברי ר"ש קאמרי וה"ק ליה לדידן אפילו הוה בו בריית נשמה לא הוה בריה כיון דאינה אובדת שמה אלא לדידך נהי דלית לך טעמא דאינה אובדת שמה במידי דאית ביה בריית נשמת אבל במידי דלית ביה בריית נשמה אודי לן מיהא דלא הוי בריה כיון דאינה אובדת שמה: **ע"ב גמ'** וכולהו חמירי מעולה דאית בהם שתי אכילות כצ"ל ופירושו שתי אכילות א' אכילת אדם ואחת אכילת מזבח וכתיב ואם האכל יאכל וגו' מה שאין כן בעולה דאין בה כי אם אכילת מזבח לבד דהא הבשר וחלב ודם כולו כליל על המזבח: **תוס'** ד"ה דלמאי דסבירא ליה וכו' והלכך ליכא למימר דמוקמינן בכור שנכתב קודם לפני זריקה וכו' וכולהו מוקמינן למסתבר דהא מ"מ תודה לפני זריקה ובכור בזר לאחר זריקה ועולה בכהן לאחר זריקה אע"ג דזר הוא אצל עולה וא"כ סוף סוף מבכור משמע מ"מ לא אתי אלא להכי וכו' כן נ"ל להגיה ובאופן אחר א"א לישבו: **ד"ה** איסור בעלמא וכו' עד וכן הא דקתני בתודה וכו' לאו דוקא לוקה וכו' כצ"ל עד חוץ לחומה גרידא והוא סוף הדבור והא אנן תנן וכו' הוא דבור אחר עד בלא שום יתור ואח"כ מתחיל דבור אחר מכדי כתיב וכו' עד לאו שבכללות ואח"כ מתחיל דבור אחר מהדר פירושי בכל חד וכו': **בא"ד** וצ"ל הכא כדפרישית לעיל דמשמע ליה דלאו דבכור ודכולהו אתי לב' דברים וכו' כנ"ל להגיה והשאר דברי מותר הוא:

דף יח ע"א תוס' בא"ד ל"ל ת"ל דבכל חד וחד נרמז איסור כדפרישית לעיל כצ"ל: **בא"ד** לכן נראה לפרש איסור בעלמא וכו'. כלל העולה מדבריהם דאינהו מפרשים הא דקא משני איסורא בעלמא ר"ל דבחוץ מן החומה שמעינן על כל פנים איסור לאו מק"ו דמעשר אע"ג דלא נוכל למילף מק"ו דלילקי משום דאין מזהירין מן הדין אבל מכל מקום איסור לאו שמעינן שפיר מק"ו ולכך מוקמינן האי לאו דכתיב בקרא דלא תוכל לאכול בשעריך גבי בכורים וגבי תודה וכן כולם לדבר חדש בכל אחד כגון בבכורים לקודם קרייה ובתודה ללפני זריקה ובבכור לאחר זריקה אבל לפני זריקה בבכור דאתי בק"ו דתודה לא לקי ולא הוי ביה כי אם איסור לאו וכן כל הדברים דאתו בק"ו אחר מחבירו עד שבעולה דאתו כולן בק"ו ולא אתי הלאו דגופיה כי אם לדבר חדש דהיינו לכהן האוכל לאחר זריקה בפנים ולכך אין זה מלקות כי אם באותו הלאו שנתחדש בו ולכך פריך והאמר רבא וכו' ומשני קרא יתירא וכו' והוי כאלו נכתבו ב' לאוין בכל אחד וגוף הלאו מוקמינן בכל אחד ארבר חדש כדהוה ס"ד מעיקרא והייתורים דהדר מפרש להו קרא לגלויי מחוץ לחומה דלהוי במלקות והוי בכל חד תרי מלקות בבכורים בחוץ לחומה ובקודם קרייה ובתודה בחוץ לחומה ובלפני זריקה ובבכור בחוץ לחומה ובלאחר זריקה אבל בלפני זריקה דאתי מק"ו דתודה אין בו מלקות וכן בכל חני דאתי בכל חד מק"ו לא לקי עד שבעולה ליכא מלקות כ"א בחוץ לחומה ובכהן שאוכל לאחר זריקה בפנים ואין להקשות לפי זה א"כ למה ליה לר"ש בברייתא דנקיט ק"ו בחוץ לחומה ק"ו ממעשר הקל הא חוץ לחומה ילפינן בכל חד מינייהו מיתורא דהדר מפרש להו קרא דאי לאו ק"ו מיתורא דקרא לא הוי אמרינן דלילקי בכל חד בחוץ מן החומה דלא הוה מרבינן מיתורא כ"א איסורא ולא מלקות אבל השתא דאיכא ק"ו ממעשר אתי יתורא דקרא לגלויי אק"ו דלהוי מלקות בכל חד בחוץ מן החומה: **בא"ד** דפריך פרק כל שעה ודלמא לייחודי לאו לנפשיה כצ"ל: **שם** ובק"ו בסוגיא כדפרש"י: **בא"ד** שהרי אין אריכות לשון במקרא וכו'. ר"ל דאי לא כתיב מעשר אפילו את"ל דהוי כאלו נכתב בהדיא לא תאכלום בשעריך והדר מפרש להו ליתורא לא הוו מוקמינן הלאו דלא תאכלום כ"א מחוץ לחומה והיתורין הוה מוקמינן בכל חד לאיסור החדש השייך בכל אחד. אבל לא הוה מלקי באיסורים החדשים משום דאז לא היינו יכולים לומר דלא אצטריך הלאו דלא תאכלום בכל אחד לחוץ לחומה דאתיא מק"ו ממעשר דהא מעשר לא היה כתוב בפירוש אלא כולהו נכללו בתיבות דלא תאכלום מאי אמרת לא לכתוב לא תאכלום אלא לכתוב מעשר בפירוש ולילף כולהו מיניה דהא במאי דכללינהו כולהו בלא תאכלום לא הוי אריכות לשון יותר מאלו כתב מעשר לחוד בפירוש אבל השתא דכתיב בפירוש א"ש דאית לן ק"ו ממעשר לחוץ לחומה ואתו היתורים אקל וחומר וק"ו לגלויי מלקות בכל חד בחוץ לחומה וגוף הלאו דהוי כאלו נכתוב בפירוש לא תאכלום ואתי לדבר חדש דאיתא בכל חד והדר והדר מקשו וא"כ השתא נמי היאך יליף ק"ו מתודה ללפני זריקה וכן מבכור לענין לאחר זריקה הא הדברים החדשים נכללו כולם בלאו אחד דהיינו דהוי כאלו נכתב בפירוש לא תאכלום ואי הוה כתיב בפירוש בתודה לפני זריקה והוה ילפינן אידך מיניה הוה אריכות לשון מפי מהשתא וכן גבי בכור לענין לאחר זריקה וק"ל: **שם** אלא עדיפא מיניה משני דלא שייך הכא כלל אותו לאו כצ"ל: **ד"ה** ולילקי משום וזר לא יאכל וכו' וישנו כמו אכילה. מדברי ספר ח"ש משמע כדמפרש דר"ל דאי הוה שוה פרוטה אפי' אין בו כזית הוי כאלו יש לתמוה על זה הא התם בלאו דכל זר לא יאכל אכילה כתיב כמו בהנך ואין אכילה פחותה מכזית ע"כ נראה לי להגיה אלא בשוה פרוטה וישנו נמי אכילה ותרווייהו צריכי בתרומה שוה פרוטה וגם כזית דו"ק כנ"ל: **ד"ה** ולילקי משום בשר בשדה טריפה וכו' דאמרינן בסוף פרק ג"ה האוכל בשר חי לוקה וכו' הא כל חסרון מחיצות וכו'. עירבוב ענינים אני רואה כאן דשני ענינים הם דאוכל בשר חי דלוקה היא קושיא בפני עצמה דהוי לאו שבכללות דבהאי קרא כתיב בשר חי ואבר מן החי ובשר מן הטריפה כדאיתא התם בתוס' דשם הקשו קושיא זו ותירצו אותה יפה והכא מקשו דהוי לאו שבכללות דכולל כל חסרון מחיצות בין הוציא עובר ידו חוץ למחיצה בין הוציא קדשים חוץ לקלעים וק"ל ולפי דעתי חסר כאן הקושיא והתירוץ שכתבו התוס' שם והדר מקשו נמי קושיא דהכא וק"ל: **ע"ב גמ'** הכי נמי ורבא מהאי קרא קאמר נ"ל לפרש דה"ק אין ה"נ דאיכא נמי לאו דאידך ר' אליעזר ורבא דלא מני כ"א חמשה לאוין לא חשיב אלא הני לאוי דאתו מהאי קרא דרבי שמעון דהיינו לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' וק"ל. ובברייתא דר"א נ"ל להגיה כן דתניא ר"א אומר כליל תהיה לא תאכל כל שהוא בכליל תהיה וכו'. **שם** כל היכי דקרינן וכו' קרינן ביה וזר לא יאכל וכל היכי וכו' כצ"ל ול"ג קודש: **תוס'** ד"ה כל שבקודש פסול וכו' עד סופו אבל עדיפא מיניה משני דלא מיירי כלל מזה והוא סוף הדבור: **ד"ה** זר שאכל חטאת וכו' כצ"ל: **ד"ה** זר שאכל חטאת לפני זריקה וכו' והא דאמר לעיל ר"ש כו' איסור בעלמא וכו'. אבל לא יתישב תירוץ זה לפירוש ר"י דלעיל דפירש דאהני חיתורים לגלוי שכל האסורים דאתיין בק"ו חייבים מלקות ול"נ דהקושיא בעצמה אינה דאת"ל דלר"ש בלפני זריקה חייב מלקות לא קשיא מידי דר"ש לא מחייב ליה מלקות אלא מטעם איסור דלפני זריקה מלאו דלא תוכל לאכול וגו' כדלעיל והכא דפטרו היינו ממלקות דלאו וזר לא יאכל כי קדש הם ור"ל דמלאו דזרות הוא פטור ולא מלאו דלפני זריקה וק"ל ועוד טכל לומר דרב גידל אמר אתי כרבנן דפליגי אר"ש אבל העיקר נ"ל דאתי אפי' כר"ש ולא פטרו כ"א מלאו דזרות כמו שכתבתי ודו"ק: **ד"ה** ומאן תנא דפליג אר' יהודה וכו' עד וקשה דבפרק הרש וכו'. נ"ל להגיה דבפירוש החומש פרש"י וכו' ורש"י העתיק אותו פירוש מברייתא דספרי אתי כר"א כן יעקב דדריש נמי התם תנופה מג"ש דמידך וליכא למימר דרש"י הכא בדבור זה דאותו ברייתא דספרי וכוונת תוס' הכא דהא יליף נמי תנופה שניה מוהנחתו דהתם ליכא ג"ש ואית ליה שתי תנופות ש"מ דמתיבת והניחו דהתם ס"ל דמג"ש לחוד יליף תנופה ותיבות והניחו והנחתו שתיהן אתין להנחה מעכבת כדפרש"י הכא ומוהנחתו נופייהו יליף השתי תנופות והיינו דקאמר וראיה דהתם מוכח כו' וכ"ת א"כ ג"ש ל"ל אי לאו ג"ש הוי מוקמינן קרא קמא ולקח הכהן הטנא מידך והניחו להנחה ממש כרבי יהודה דשמעתין ואתי ג"ש לגלויי דלתנופה אתא וכיון דוהניחו דבקרא קמא אתא לתנופה אמרינן נמי א"כ דה"ה והנחתו דבקרא בתרא אתי נמי לתנופה שניה ולכך הוצרך נמי למכתב בקרא קמא ג"ש וגם תיבת והניחו דהשתא ילפינן והנחתו מן והניחו דתרווייהו אתו לתנופה אבל אי לא כתיב בקרא קמא אלא ג"ש לחוד לא הוה מוקמינן האי והנחתו דבקרא בתרא לתנופה אלא להנחה ממש כן נ"ל לפרש כוונת התוס' דהכא ועיין במסכת סוכה דף מ"ז ע"ב שם בתוס' ד"ה הבכורים טעונים קרבן דשם תפס התוס' שיטה אחרת מ"הכא ע"ש: **בא"ד** לכך פירש הר"ר אברהם וכו' והשתא לפי זה שלש מחלוקת בדבר ר"א בן יעקב מוקי תרוייהו והניחו והנחתו לשתי תנופות ולית ליה הנחה מעכבת ולית ליה תנופה כלל ור' יהודה מוקי חד להנחה ממש וחד לתנופה:

דף יט ע"א תוס' ד"ה ואי סבר לא קדשה וכו' כדאמרינן בזבחים באו לנוב וגבעון הותרו הבמות וקדשים קלים ומעשר נאכלים בכל עיר כצ"ל: **בא"ד** לכן צריך לומר דגרים אי סבר לא קדשה מעשר שני נמי וכו' ונרים לעולם קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבא וכו' אין להקשות למה להו לתוס' לשנות הגירסא במלתיה דמקשה יגרים אי (דלא) סבר לא קידשה מעשר שני דהא אמקשן לא היה קשה לן מידי אלא אמסקנא דמסיק לעיל קסבר לא קידשה לעתיד לבא ותו לא דאל"כ יקשה לן איפכא דהוה משמע דאי לא קידשה לעתיד לא היינו יכולין לאוקמי בכהאי גונא כגון שזרק דמו לפני הבית וכו' וזה אינו ע"כ מוכרח לגרוס אי סבר לא קידשה מעשר שני נמי דהשתא לא מתוקמא מעניו אחר אלא אי סבר קדושה

חכמת שלמה

דף יז ע"א תוס' בד"ה ורבנן בריית כו' איבד שמו על ידו כו' נ"ב פירוש שמתחלה היה נקרא גיד הנשה ועכשיו חתיכת גיד וק"ל: **ע"ב תוס'** בד"ה דלמאי דס"ל כו' מ"מ לא אתא אלא להכי כדפרישית כו' כנ"ל: **בד"ה** איסור בעלמא איתא בכולהו פה דמרבה אזהרה כו' כמו שמפרש מבכור כו' כנ"ל:

דף יח ע"א רש"י בד"ה קרא יתירא כו' למיהוי לאו באנפי נפשיה נ"ב נ"ל שחוזר אמה שלמעלה דלהכי נכתב למיהוי לאו כו': **בד"ה** כיון שיצא כו' נאסר מבשדה יתירה כו' על אכילתו כנ"ל והס"ד: **תוס'** בד"ה איסור בעלמא כו' ומה שבא לחדש בעולה שיינו כהן כו' לא למלקות באיסור דחוץ לחומה בכל חד כו' כנ"ל: **בא"ד** במקרא יותר משאם כו' נ"ב פירוש במקרא דלא תוכל לאכלם דכולל הכל וק"ל: **בא"ד** דהגב אינך כתביה כדאמרינן דע"כ ה"א ליכא כו' לא תוכל לאכלם לא קאי אעיקרא ור"י כו' כנ"ל והד"א: **בד"ה** ולילקי משום זר כו' ויעשו כמו אכילה כו' נ"ב פי' אפי' ליכא כזית: **ע"ב תוס'** בד"ה כל שבקדש כו' וטמא ופסולין אחרים וי"ל כו' כנ"ל ונ"ב כפול לעיל בדבור הארוך בד"ה ומאן תנא דפליג אר' יהודה כו' כנ"ל:

דף יט ע"ב גמ' שם אפיתחא דירושלים מהו פסיעה כו' כנ"ל ונ"ב כך נראה לפי גירסת ספרים שלנו ויותר נראה בעיני מגרסת המפרש כ"ל: **רש"י** בד"ה רבינו גופיה כו' ר"י בר' נתן נ"ב כזה תתנו

מן הקדש וגו' אלא טומאת עצמו מניין ת"ל לא תוכל כו' כל"ל : **בפירש"י** בד"ה יתיב רב חיננא כו' וקא מבעיא להו כל"ל : **בד"ה** משירא פני כו' ואפקיה עכ"ל הס"ד ואח"כ מה"ד דלא קרינא כו' עכ"ל כל"ל : **בד"ה** תרומה בעוקציה כו' שיהו פיריה ניכרין עכ"ל הס"ד ואח"כ מה"ד מעשר שני בדרומה ואותה שנה כו' או שהיא שנה שלישית כו' עכ"ל כל"ל : **תוס'** בד"ה הוא בפנים כו' שאינו מחוסר טעינה כו' כדפי' בקונטרס כאן במשאו מבחוץ א"כ קרינן כי ירחק ממילואך כו' דהגוף והמשוי בחד כו' עכ"ל כל"ל ור"ל כיון דגבי משאו מבחוץ הוה מלואו כגופו א"כ גבי משאו מבפנים וגופו מבחוץ הכ"ל נמי מלואו כגופו וקרינן ביה כי ירחק ממילואך והרלו דבכל גוונא ה"ל גופו ומשאו כחד והשיב בתרוייהו מקלא המשאוי בפנים ודו"ק : **בד"ה** מיתיבי ר' יוסי כו' דהא קא מני ליה למלקיות כו' עכ"ל כל"ל :

דף כ בפירש"י בד"ה לוקה א' כו' ואי הוה אמר תרומת כו' ובד"ה שנגמרה מלאכתן כו' בדילוען מפיפקסו כו' עכ"ל הס"ד ובד"ה חייב על הראש כו' דההוא לאו מיתורא דקרא שמעינן ליה כולי האי וכ"ש הוא וגמגום כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה מה שהגיה ונראה לקיים כל נוסחת פירושים שלנו ור"ל דלכך נקט תלמודא הך מילתא גבי שרט וקרחה לחייב על כל שרט ושרט וקרחה וקרחה משום דלא ילפי ליה אלא מיתורא דקרא אבל גבי פאה לחייב על כל פאה ופאה לאו מיתורא שמעינן ליה כולי האי אלא ממשמעותיה וכ"ש הוא ועוד קאמר דבקרחה ושריטה נמי לא נקט ליה אלא משום הך גמגום וחידושא דה' קרחות וה' שריטות דדחיק תלמודא לאוקמי דסבינהו לאמש כו' אבל בפאות הראש לא שייך הך חידושא דלא שייך אלא ב' פאות ואיכא לאוקמי בפשיטות בנטלן בב"א בב' ידיו ודו"ק : **תוס'** בד"ה רבינא אומר כו' כשהאיש עומד בפנים כו' ולוקה כשאוכלו במקומו כו'. עכ"ל דלענין דאיית פני הבית ה"ל מלואו אבל לענין אכילה שם מיקרי חוץ לחומה ולא ניחא להו לפרש כפירש"י דמיירי בהדר ארחקי' כגון דנקט ליה בקיא הכי משמע דאכלו שם ודו"ק : **בד"ה** לחייב על כל כו' והקונט' ל"ג בב"א אלא כו' עכ"ל כל"ל: **ע"ב** גמ' משום ראב"ש אמר כגרים א"ר יהודה בר חביבא פליגי כו' ואיכא דמפיק ב' שערות ומטייל כעדשה כו' והמקיף פאת ראשו כו' ת"ר פאת ראשו כו' כל"ל : **בפרש"י** בד"ה ה"ג תנא הנוטל כו' ול"ג תניא עכ"ל כל"ל והס"ד ועיין במהרש"ל : **תוס'** בד"ה לא צריכא וכו' במקום אחד הכל אחד בלי כו' (ומשום) קרחה זא"ז כו' עכ"ל כל"ל :

דף כא גמ' אי לא גמיר ג"ש מספרים נמי לעולם גמיר כו' וגומות רב מלכיו כו' ונבינה רב מלכיא כו' כל"ל: **בפירש"י** בד"ה שפחות כו' באנפי נפשיה עכ"ל והס"ד ואח"כ נ"ל ד"ה גומות שמעתתא היא לענין שתי שערות דאין גומא אלא א' ויש בה שער במס' נדה פ' בא סימן עכ"ל ואח"כ מה"ד בלורי' כו' כל"ל : **בד"ה** מתני' ומתניתא כו' דקאמר לאו דוקא אלא דבסימנא דרב מלכיו כו' עכ"ל כל"ל : **ע"ב** גמ' מקיים מניין ת"ל כלאים שדך לא א"ל עולא כו' המבשל גיד בחלב בי"ט כו' כל"ל : **בפירש"י** בד"ה יש חורש כו' ואלאו דכלאים קאי כו' עכ"ל כל"ל : **בד"ה** אי לאו דקלסך כו' וכן בשביעית משום חורש מחייב ליה הכא כו' עכ"ל ולעיל במתני' פירש דשביעית נמי משום זורע חייב והיינו. לפום מאי דקאמר גבי כלאים נמי משום זורע חייב דמכסי בהדי דאזיל אבל לפום מאי דקיימינן השתא דבכלאים לאו משום זורע מחייב ליה אלא משום מקיים ה"נ א"ל בשביעית לאו משום זורע הוא אלא משום חורש מיהו ק"ק דאיכא למ"ד בפ"ק דמו"ק דלא מחייב בשביעית משום חורש ודו"ק : **תוס'** בד"ה אפי' לא שהה כו' ולא דמי דין זה להך כו' עכ"ל כל"ל : **בד"ה** החורש בשור כו' ולאו דוקא והן מוקדשין כו' איכא ב' מלקות דמיירי כו' עכ"ל כל"ל :

דף כב בפירש"י בד"ה היינו איסור כו' דומיא דא"א ונעשית חמותו כו' והשתא קיימא ליה בשריפה א"נ כו' עכ"ל כל"ל והד"א : **תוס'** בד"ה מתקיף לה כו' תנא ושייר ואומר הר"ם כו' ואי דאיתא דאיכא הו מלקות כו' עכ"ל כל"ל : **בד"ה** שהרי נוף א' כו' הקונט' פי' כגירסתו ור"ת פי' בע"א כו' וחד לכדר' הושעיא כו' עכ"ל כל"ל : **בד"ה** המנהיג כו' משום דמוסף השור משוי כו' דאל"כ לא ללקי דאל"כ לעולם לא כו' עכ"ל כל"ל : **ע"ב** גמ' מ"ט אי כתיב ארבעים במספר כו' למחר וליומא אוחרא כל"ל :

בפירש"י בד"ה ורמינהו כו' אומד ראשון וקשיא בין מרישא כו' ובנ"ה וברייתא כו' או ליומא אוחרא כו' כל"ל :

ח"א דף כב ע"ב כמה טפשאי כו'. גלה לומר שאר אינשי הם עמי הארץ שבוזים את התלמידי חכמים כדאמרינן פרק חלק כגון הני דאמרי מאי אהנו לן רבנן מעולם לא שרו לן עורבא כו' ופירש רש"י שם לא אמרו לן שום חידוש שלא מצינו בתורה עכ"ל ולהכי קייתי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה ואמר שהכי טפשאי איטון דשפיר אהנו לן רבנן דאילו בספר תורה כתיב ארבעים ואתו רבנן בצרי חדא דהאי לן בהכי דלאו לאו כרבנן אפשר שימות הנלקה ע"י מכות ארבעים והשתא מ"ם. פרק קמא דקדושין מלומדים עומדין מפניה לא כל שכן הוא ודאי האמת. אלא דהכי קאמר הכא כלפי הני אינשי דאמרי מאי אהנו לן רבנן והכ"ן תירץ בזה בפ"א ע"ש : **מה המכות** האלה בין ידיך וגו'. מפירוש הרע"ב שיכן הוא לוקה את היתירה שאינה ראויה להשתלש דל"ש ראויות להשתלש שלים מלפניו ושני שלישים כו' וזו של מ' שיכן הוא לוקה אותם בין כתיפיו עכ"ל פירוש בין כתפיו היינו בין ידיך והא דנקט מכות האלה בלשון רבים אע"ג שזו שיתירה אינה אלא מכה אחת יש לומר דמיירי בנתחייב ב' מלקיות או יותר והוכה בכל פעם אותה היתירה בין כתפיו וז"ש שאלו הנלקה מה המכות האלה בין כתיפיו אם באו ע"י מלקיות רבים אין איש יכול לסבול מכות ומלקיות כ"כ ואמר אשר הכיתי בית מאהבי שהכוונה בדרך אהבה שלא נתכוונו להכותי מכת מות רק להדריכני בדרך ישרה ורבנן דאמרי הסוא בתנוקות של כו' ניחא שפי מכות בלשון רבים אבל השאלה מה המכות האלה רכה לומר אשר הרושם מהמכות רק בין ידיך דהיינו בין כתיפיו באינו במקום סכנה ויאמר אשר הכיתי בית מאהבי שלא הכוני במקומות שיש בו סכנה כמו בראש וכנגד אברים הפנימים רק בין כתפיים ולא נתכוונו בזה לתוכחת מוסר ואשר יאהב יוכיח וק"ל : **והוא רחום** וכו' ותוכ וכו' מדברי הרמב"ם הלכות סנהדרין פרק ט"ז וסמ"ג עשין ק"ה נראה דל"ג כל זה אלא שמתחילין לגמור ב' הפסוקים דהיינו אם לא תשמור וגו' והפלא ה' את וגו' עם המלקיות ואם לא גמר חוזר לתחלת המקרא דהיינו אם לא תשמור וגו' ולא הזכירו כלל קרא דושמרתם את דברי וגו' וקרא דוהוא רחום וגו' ונראה לפי גירסת תלמוד שלנו לומר שכוונו בקריאת אלו פסוקים לפי מנין תיבות שלהם דבפסוק והפלא ה' את וגו' יש בו י"ג תיבות נגד מכות השילוש שלפניו אך בקרא קמא אם לא תשמור לעשות וגו' אין בו רק כ"ח תיבות וחסר ה' תיבות מכ' ידות שמלאחריו ואמר למלאות החסר תיבות אלו לחזור לתחלת המקרא ושמרתם וגו' ר"ל בה' תיבות שבתחלת מקרא זה שסביא ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו' ויהיה כל התיבות ל"ט וכלפי שהתחיל לקרות בנלקה אם לא תשמור לעשות וגו' ועי"ז והפלא ה' את מכותך וגו' יש לסיים בו בדבר טוב ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו' וגם בפסוק הזה יש בו י"ג תיבות ואמר והוא רחום וגו' דגם בו יש י"ג תיבות ואפשר לפרש עוד בזה דפסוק ראשון אם לא תשמור וגו' איש רק על ענין מה המכות באו אבל אלו שלשה פסוקים דהיינו והפלא ה' וגו' ושמרתם את דברי וגו' והוא רחום וגו' שכ"א מהם יש בו י"ג תיבות וכולם יהיו ל"ט תיבות והם נגד מכות המשתלשים לי"ג וכולם ל"ט ודו"ק :

דף כג גמרא ששיא מוכפלת שנאמר והפילו הא מבעי ליה לגופי' א"כ לכתוב קרא יטיהו מאי והפילו ש"מ תרתי בילקוט ובירושלמי מפורש אל תקרי והפילו אלא והכפילו : **שם** מכה בידו אח' כי היכי דתיתי מרזיא גרסת ערוך וילקוט ופי' בכח : **שם** אמדוהו לכשילקה קלה אין מלקין אותו לכשילא כו' שנאמר והכהו ונקלה ולא שנקלה כבר כל"ל וכ"ה בילקוט ע"ש : **בפירש"י** בד"ה בין בראשונה כו' והיינו ראשונה הנבהא כו' : **בד"ה** לכשילקה קלה כו' מלקין אותו הס"ד ואח"כ מה"ד קלה תחלה כו' כל"ל : **תוס'** בד"ה ר' יהודה אומר חסירי מדע כו' דבהא טעמא כו' כל"ל : **בד"ה** שניכס כו' במים קלה הס"ד ואח"כ מה"ד כל הנתקלקל כו' שלקה אחת ולא נפסקה בראשונה כו' עכ"ל כל"ל: **ע"ב** בפירש"י בד"ה והבאת מעשר כו' ומשני מעשר ירק ומעשר אלן כו' ובד"ה ב"ד של שמואל לעולם הד"א ובד"ה שם"ה לא כו' שלא לעבור הס"ד ואח"כ מה"ד מפי משה שית כו' כל"ל : **תוס'** בד"ה והבאת מעשר כו' שעוד פי' פירוש אחר כו' ובפרוץ הדבר הס"ד כל"ל והשאר נמחק :

ח"א דף כג ע"א כל המבזה את המועדות כאלו עובד עבודת כוכבים כו' ביטול המועדות בזמנם הוא גורם לעבודת כוכבים כמו שמצינו בירבעם שאמר אם יעלה העם להעלות זבחים וגו' ויעש שני עגלי זהב ויעש ירבעם חג בחדש השמיני וגו' אשר בדא מלבו והוא כי המועדות בזמנם הם זכר ליציאת מצרים כמו שהוא בנוסח התפלה והוא מורה על מציאותו ויכלתו ברוך הוא וזה שאמר אלהי מסכה לא תעשה וגו' שהוא העגל הנזכר לעיל מיניה באותה פרשה את חג המצות תשמור וגו' כ"א במועדי שהם זכר ליציאת מצרים המורה על יכלתו ב"ה הפך שעשה ירבעם עגל ואמר הנה אלה אלהיך אשר העלוך מארץ מצרים ובדא חג שלא בזמנו וק"ל : **כל המספר** לה"ר וכל המקבל לה"ר וכל המעיד כו' ראוי להשליכו כו' לפי מ"ש שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה שנאמר ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו שאפילו כלב הזה שאינו בן דעת לא יחרץ לשונו וזה האיש החורץ לשונו לדבר בחברו ישראל וגם המקבל ממנו ע"כ ראוי במדתו

חכמת שלמה

תחנו של רש"י והוא אחיו של ראב"ן שיסד ספר צפנת פענח : **בד"ה** מעשר ראשון כו' כנגד מזרח וכן מעשר שני בדרומה תרומה בעוקצה כו' דבעו ראשית שיהו שיריה ניכרין כל"ל הס"ד ואח"כ מה"ד וסיא שנת מעשר שני ואותה שנה כו' אותה תאנה מעשר עני בגבולין או שהיא שנת מעשר כו' כל"ל :

דף כ ע"א רש"י בד"ה דעייל כו' ממנה דקסבר כו' מפיפקסו כו' הס"ד והד"א: **בד"ה** חייב על הראש וכו' כדאמרי' לקמן כו'. נ"ב חוזר אהא דלעיל ומשום הכי כתב המגיה יש כאן גמגום ודו"ק: **ע"ב** רש"י בד"ה איכא דמפיק כו' כעדשה וסימנך כו' הד"א : **בד"ה** ה"ג תנא הנוטל כו' כל"ל. ונ"ב וכן הגירסא בסוף המלניע (עיין במהרש"א) : **בא"ד** ולא גרסינן תניא כל"ל והס"ד. ונ"ב פירוש ולא תניא שקאי לעולם אמה של מעלה כמו תניא נמי הכי או והא תניא כו' וק"ל :

דף כא ע"ב גמ' משום זורע בי"ט. נ"ב פי' ויש כאן ב' מלאכות חרישה וזריעה וחייב שתים דהא מפקה מים לזרעים חייב משום חורש ומשום זורע וק"ל: **אמר** ליה עדא תהא. נ"ב פי' זאת תהא וכ"ב עוד פי' בסוף דף מ"ה פירש"י עדא אמרה כמו זאת אומרת : **שם** גיד בחלב והאוכלו לוקה כו' כל"ל: רש"י בד"ה בכור בכור כו' נפקא לחולין כל"ל והס"ד: **בד"ה** המנכש כו' ורבנן דפליגי כו' כל"ל. ונ"ב פי' קך הוא אליבא דס"ד וק"ל : **תוס'** בד"ה החורש כו' שהוא מוקדשין חולין בשור וחמור לאו דוקא דליכא כו' כל"ל:

דף כב ע"א גמרא איסור כולל לית ליה כו'. נ"ב פי' ומש"ה ליכא למימר מגו דחייל אחול כו'. **ע"ב** גמ' שם המכות האלה בין ידיך כו'. נ"ב פי' אלמא שדרך המכות להיות בין ידיך והיינו בין הכתפיים והיינו אותה מכה של ארבעים לר' יהודה ודו"ק : **ועוד** יש לפרש מאמר דאשכחן שדרך להכות בית מאהבי' א"כ אין לספות מארבעים שלימות וזו היא לטובתו ודו"ק : **שם** שליש מלפניו ושתי ידות מלאחריו כו' כל"ל. ונ"ב פירוש שליש על כתף ימין ושליש על כתף שמאל וכן להדיא בהרמב"ם : **רש"י** [בד"ה] כפולה אחת לשתים ועוד רצועה כו'. נ"ב נראה לי לפרש שהרצועה ראשונה של עגל שהיא כפולה תוזר ומכפל בכל רצועה אחת שהיא כפולה והיינו כ' שהן ד' ואולי כן דעת המחבר ומה שאמר ועוד רצועה אחרת היינו אותה שהיא של חמור שתוחב בתוכה של עגל נמי כפולה לשנים ודו"ק : **בא"ד** הרצועה ושל חמור לקיים בהן כו' ולא נכירא לשון אחר כו' כל"ל והד"א : **בד"ה** הוסיף לו רצועה עד האומד הס"ד :

דף כג ע"ב גמרא אמר רב יוסף מאן סליק כו'. נ"ב פי' במה ידעינן למפסק הלכה דשמא ידונו אותו בשמים אפי' אחר שלקה ודו"ק : **שם** על ידיהם את שמע ואומר כו'. כל"ל :

מהר"ם

ראשונה קידשה לעתיד : **בא"ד** בסופו דודאי בשעת משא ומתן יכול להיות דומה וכו'. חלשון מגומגם ותמצית הענין הוא זה דודאי במשא ומתן דברייתא דקאמר ודין הוא וכו' יכול להיות שהיה רוצה לרמות בכור שאחר הבית וכן בכורים שהופרשו קודם הבית אבל לא הובאו כלל לפני הבית למעשר והיה עולה בדעתו למילף מעשר מינייתו ואי תקשה הא לא דמו למעשר דהא בכור צריך למתן דמים וכן בכורים להנחה היינו הא דמשיב לעיל מה לבכור שכן טעון מתן דמים ואימורים וכו' מה לבכורים שכן טעונים הנחה אבל במסקנא דקאמר ת"ל ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' מקיש מעשר לבכור ע"כ צריך לאוקמא בבכור שלפני הבית דאל"כ לא דמי לבכור וליכא למילף מיניה מעשר בהיקש וק"ל : **שם** ע"ב ד"ה תנא בפנים וכו' דע"כ לא מבעי ליה לרב פפא וכו' כיון שהפירות חוץ לירושלים והדין נותן דהא קרינן בו וכו' : **בא"ד** וכיון שמשאו מבחוץ קרינן ביה כי ירחק ממלואך וצ"ל דממלואך מגלה לנו וכו' כצ"ל. והמותר צריך למוחקו :

דף כ ע"א בגמ' וזר שאכלה לוקה שתים שאפי' בתחלת אכלה וכו'. נראה לי להגיה שאלו בתחלת אכלה וכו' וק"ל: **ברש"י** ד"ה והמקיף פאת ראשו משום דבעי למימר וכו'. נ"ל דהוצרך המפרש לכתוב כן משום דהוקשה לו מה חידוש אשמועינן מתניתין בלאו זה דכל הני לאוין דקא חשיב צריך למצוא בהן איזה דבר חדש כמו שפי' רש"י והתוס' ריש פרק: **בד"ה** חייב על הראש וכו' ונהי דהכא לא צריך לאתויי מקרא. דמסתמא כי היכי דאמרי' ושרט וכו'. הלשון מגומגם וראיתי מי שהגיה ונהי וכו' עד ה"נ אמרי' פאת לחייב על כל פאת ופאה גבי קרחה איצטריך לאתויי קרא דהתם לא שמעינן לה מיתורא דקרא דושרט כולי האי ר"ל דגבי פאת הראש נוכל שפיר ללמוד דחייב על כל פאה ופאה כמו שמצינו גבי שריטה אבל קרחה לא נוכל ללמוד כל כך משריטה כמו פאה : **בתוס'** ד"ה רבינא אומר וכו'. נ"ל להגיה כן הא דקאמר בגבולין לוקה ג' מיירי כשהאיש עומד מבפנים ונקט ליה לקנה מבחוץ וכו' ולוקה כשאוכלן במקומן : **ד"ה** לחייב על כל קרחה וקרחה וכו' והקונטרס לא גרים וכו' אלא בחדא התראה וכן פי' לעולם בזה אחר זה. הלשון מגומגם אלא שכוונתו לומר שאינו גורס אלא בחדא התראה ופי' אפי' בזה אחר זה ואפי' הכי פריך ומי מחייב ושמא היינו טעמא של הקונטרס דלא גרים בבת אחת משום דאי בבת אחת הכל קרחה אחת היא וברייתא דלעיל אמרה על כל קרחה וקרחה א"כ פשיטא דלא איירי בבת אחת ולכך קאמר וי"ל הגירסא דמצי איירי הברייתא בבת אחת וכגון שעשה ה' שעורין אי לאו קושיין דפריך מנזיר: **שם ע"ב** ד"ה לא צריכא שסך וכו' עד וי"ל דשאני הכא דגלי קרא וכו'. פירוש התוס' בכל דבור זה הוא דחוק דלפי זה עיקר התירוץ חסר מן הספר דהמקשה הקשה דאפילו בזה אחר זה ליכא לאוקמא בחדא התראה כמו שכתבו בדבור שלפני זה דאפילו בזה אחר זה היה יכול להקשות והתרצן **השיב לו** דאיירי אפילו בבת אחת ואי משום דגלי קרא היה לו להשיב לו המקרא ואינו משיב לו כן אם לא צריכא וכו' ועוד וכי לא ירע המקשה דלעיל יליף ליה מקרא דקרחות מחלקות ואפ"ה פריך מנזיר אבל לפירוש המפרש יתיישב מפי דהתרצן השיב לו לא צריכא דסך ה' אצבעות וכו' והוי כאילו התרה על כל אצבע ואצבע ולא חדא התראה היא וק"ל :

דף כא ע"א בגמ' אי גמיר ג"ש וכו' אי לא גמיר ג"ש מספרים נמי לא. נ"ל דמכהנים פריך דגבי כהנים ליאסר אפילו במספרים דאי אישראל לא הוי פריך מידי דהא כתיב בהו לא תשחית ובמספרים לא הוה השחתה : **שם** (קסבר) הני נמי גילוח עבדי נ"ל לדידיה הא דכתב רחמנא לא יגלחו אתא למעוטי שאר כלים דאית בהו השחתה ולא עבדי גילוח אבל מלקט ורהיטני ס"ל לר"א דלא אמעוט מלא יגלחו משום דעבדי נמי גילוח אלא אתי למעוטי שאר כלים וק"ל : **בתוס'** ד"ה על עבודת כוכבים וכו' פ"ה חייב מיתה בכדרכה וכו'. הלשון מגומגם ונ"ל דר"ל דפ"ה ס"ל דאי הוה אותה עבודת כוכבים דרך עבודתה בשריפה חייב מיתה ואי לא הוי דרך עבודתה בכך דאז אינו חייב מיתה אבל מ"מ חייב מלקות מלאו דלא תעבדם כך הוא מפרש כוונת פ"ה אלא שפ"ה קיצר לשונו לפי' זה : **בא"ד** דאינו בכלל עבודת ואינו חייב אלא ביד כצ"ל : **שם ע"ב** בגמרא אמר רב ביבי א"ר יוסי לא פושט ולובש ממש אלא אפילו מכניס ומוציא וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה התורש וכו' עד לכך מפרש ר"י וכו' אבל בכלאי הכרם איכא ב' מלקות וכו' דקא עבד ב' חדא דזורע כלאי זרעים ועוד דזורע כלאי הכרם כצ"ל :

דף כב ע"א ד"ה מתקיף וכו' ואומר הר"ם דלא דמי וכו'. ר"ל ולעיל הכי פריך תנא קתני שמנה ר"ל בהנך דקא חשיב לא משכחת כי אם שמנה לאוין מכלל דלא מנה בי"ט כי אם חד וזה אינו דהא משכחת בית שתי' זהו עיקר קושיתו ואין קושיתו דליחשוב יותר אלא קושיתו היא דלא תני האמת וק"ל : **ד"ה** אמר ליה כגון דאמר שלא אחרוש וכו' עד ואולי י"ל דמשכחת לה בהן כגון בעפר תיחוח' אין ר"ל דהברייתא איירי בעפר תיחוח דא"כ לא היה חייב משום חורש בי"ט אלא ר"ל כיון דאשכחן הן כגון בעפר ולכך חלה בענין זה שבועת ביטוי דנשבע להרע ולהיטיב קרינן ויש לדקדק א"כ מאי קאמר נמי התם לא קא חלה שבועה דמושבע ועומד וכו' הא אשכחן שפיר דחלה כגון בעפר תיחוח דאינו מושבע ועומד דלית ביה חיובא מן התורה וצ"ל דלענין מושבע ועומד צריך להיות דבעינן דאתינן לחייבי משום שבועה לא יהא בו איסור מקודם דאל"כ לא היה חייב עליה משום שבועה והואיל והברייתא ע"כ איירי בעפר שאינו תיחוח כדלעיל לא חייב עליה משום שבועה דלא חיילא עלה איסור שבועה, כיון דכבר אסור משום מלאכת י"ט (לכך הוצרך לשנויי דחיילא מטעם איסור כולל וק"ל) :

דף כג ע"א בגמ' לחשתלש. פירוש המשניות להרמב"ם ז"ל וברטנורא ז"ל מפרשי' שהיו לוקים אותו שליש דהיינו י"ג על כתף זה ושליש על כתף זה ושליש מלפניו ובזה יתיישב שאמר ר"י והתנן לוקה את היתירה וקאמר שלוקה את היתירה בין כתיפיו · **כליק מסכת מכות בס"ד**

להשליכו לכלבים הלא ופרשב"ם פרק ע"פ קרי ביה לא תאית נראה בעיני דל"ג ליה דכולהו משמעות אלא חדא שבשמספר או מעיד הרי נאה בפיו במה שהוא מכ"ל אבל בכל טעמות נחרות שלנו בהך דהכא ובפרק קמא דסנהדרין ובפרק שבועת העדות איתא כן קרי ביה לא תאית משום דתנא איצ אלפון נוטה כפיי אלא גלפון קבלה וכן תרגומו בכל מקום תאה הקבל ולהכי צריך למדרש על שהספר ועל המעיד לא תאית שלא תגרום להתקבל עמך לט"ר וק"ל: יבא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר כו' עכ"ל ולעיל לגבי רלוצה של עגל לא אהנו. הכי יבא מי שמכיר קונהו ויפרע ממי שאינו מכיר קונהו ויש לפרש בכוונת המקרא שדימה את ישראל והעובדי כוכבים כמחליף שור בחמור ומשך בעל החמור את השור והחמיר עליין בבית בעליו הראשון ואוכל מאבוס בעל הראשון ודימה את ישראל לשור שהוא בהמה טהורה ואת העובדי כוכבים לחמור שהוא בהמה טמאה ומשך הקב"ה את ישראל כמ"ש משכני אחריך וקנאם לו אבל החמור שהם העובדי כוכבים אף שהחליפם וחלק אותם לנגד השמים מכל מקום הם ברשותו ונזונים ממנו יתברך ברוך הוא שהוא אבוס בעליו הראשון ולז"א ולא ידע שור קונהו שקנאו במשיכה וחמור אבוס בעליו דהיינו ברשות בעליו הראשון אבל ישראל שהם קנויים לו במשיכה כמה שאמר לעיל ועל כן נקראו ישראל שנאמר תמימתי אל בהם כדרך כל קונה בהמה שתולה חתימתו בה לא ידע קונהו גם עמי לא התבונן ר"ל שלא התבוננו אפי' כעובדי כוכבים הללו שכולם עמי ניזונים ממני ולזה כיון שהמכות אלו לנוטעים תחת הרגבות שראוי נגא לו מן העובדי כוכבים כמו שקוראין ללקה והפלא ה' את מכותך וגו' כדלעיל אמר יבא מי שמכיר אבוס בעליו דהיינו שהוא החמור הדמוי לעובד כוכבים ויפרע ממי שאינו מכיר כו' דהיינו כתימה בים אל וק"ל: נפשו ניטלת לו וכו' העושה מצוה כו' מפירוש רש"י אית דמפרשי דעל חייבי כריתות שלקו קאמר דמי שקיבל עליו הדין ועשה מצוה כשלקה על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו חייבי מידי כריתות שמדה כו' עכ"ל ולהאי פירושא רבי ישמעאל דקאמר ממקומו הוא למד וכו' אהך מלתא נמי קאמר והכי קאמר ממקומו הוא למד כך מלתא שאמי' ונכרתו הנפשות העושות וגו' היינו דעובר עבירה נוטל את נפשו עליה ואומר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ותגלת המקרא ושמרתם את חקותי וגו' ושמירתן הוא שב ואל תעשה וקאמר אשר יעשה וגו' אלא דהכי קאמר אף אם יעשה העבירות אלו יהיה חי בהם דהיינו כשקיים מצות הלקאה על העבירה וחי בהם ודמקיים הא כל היושב כו' הוא דרשה אחרת לפסוק זה ועיין פירש"י ורש"ב ועוד נראה דפשט זה ושמרתם ודאי אכל מצות התורה קאי מדכתיב וחי בהם וכמ"ש התוספות בפרק ד' מיתות אלא דהכי קאמר מדכתיב ברישא דקרא ושמרתם דמשמע במצות שהם שב ואל תעשה קא מיירי כדאמרינן השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה ומקיים בו אשר יעשה אותם האדם וחי וגו' הא למדת שהיושב ולא עבר עבירה וכו' כדקאמר ושמרתם וגו' נותנין לו שכר כעושה [מצוה] כדמקיים ביה אשר יעשה וגו' ובא רבי שמעון בר רבי לומר דדבר זה מפורש בקרא שהשב ואל תעשה בעבירה הוא כעושה מצוה ונותנין לו שכר כעושה מצוה שהרי במצות דם כתיב רק חזק וגו' ומקיים בו לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחריך וגו' אם כן בחייבי כריתות שנפשו של אדם קצה כו' גזל ועריות כו' עריות הוא שפיר ק"ו שהם נמי מן חייבי כריתות שנוטל נפשו עליה כמו בדם אבל גזל אינו מחייבי כריתות ואפשר דסמך אדברי קבלה דבגזל נוטל ג"כ נפשו עליה כדכתיב וקבע את קובעיהם נפש נפשו של גזלן כדאמרינן בסוף בבא קמא: ע"ב ומ"ש רבי חנניא בן עקשיא רצה הקב"ה לזכות כו' הוסיף גם כענין זה דהרבה להם תורה כו' ומה הרבה להם הם לא תעשה שהם שס"ה לא תעשה ועשיין אינן רק רמ"ח הוא כדי לזכות למען צדקו שגם בשב ואל תעשה יזכה כמו בעושה מצוה ועוד נפרש בזה לקמן בפירוש הרמב"ם וק"ל. ושאילת שלום בשם וכו' ע' פירש"י וכפי' שני משמע בסוף מסכת ברכות דמלות דמייתי עליה עת לעשות לה' הפרו תורתך דהיינו להפר תורה שאסרה להזכיר השם לבטלה ע"ש ופי"ל דה"ק דמותר לשאול שלום בשם דהיינו כי הך דלא הזכיר לו נתינת שלום רק ה' עמכם שהוא בעצמו שאלת השלום וכן ה' עמך גבור החיל וגו' שלא הזכיר לו שלום רק ה' עמך הוא היה שאלת שלום ויש תימה בדבר דקאמר שהמלאך שאמר לגדעון ה' עמך גבור החיל עם בית דין של בועז שאמר כבר ה' עמכם והרי מעשה דגדעון היה זמן רב קודם מעשה דבועז שכן סדר השופטים גדעון אבימלך תולע יאיר יפתח אבצן ואמרינן פרק הספינה דאבצן זה בועז ואין סברא דהיה בועז אפילו מכלל בית דין של גדעון שהיה שבה דורות לפניו ועוד דאיתא במדרשות דמעשה רות היה בסוף ימיו של בועז ודו"ק: עד שיבלו שפתותיכם כו'. ובמסכת תענית מפורש מכאן דאין מברכין על רוב טובה והמכוון בזה נראה דר"ל דעל הברכה שהיא בנגלה על הרבוי ביותר יאמר האדם די שאין צריך לו כ"כ וע"כ אמר אחר שתהיה הברכה לכם יתרבה הדבר ויבלו שפתותיכם מלומר עליו די דהיינו שתהיה הברכה מצויה בסמוי מן העין שלא ירגיש האדם בו לומר די וז"ש והריקותי לכם ברכה שתהיה הברכה בהרקה דהיינו בסמוי מן העין וכשהוא בכלי שגם מה שאתה מריק ממנו לא יחסר ממנו דהיינו שיפחד בכלי כאילו הוא מלא וכיוצא בזה שתהיה הברכה בסתר בענין שאין אתה אומר די כאמור ואכלתם לחמכם לשובע אוכל קמעא והוא מתברך במעיו וק"ל צדקה ממני מנא ידע כו'. יתאן מלפרש דמלת צדקה דבק לממני שהיא צדקה יותר ממני וכן פי' הרמב"ן דהא כיון דלא ידע שהיא נתעברה ממנו ושמא מאחר נתעברה כדקאמרי' והכי אינה צודקת ממנו ועוד דמה שאמר ע"כ לא נתתיה לשלה אין זה מספיק שהיא צודקת יותר ממנו דאדרבה דאיכא למימר לאידך גיסא דשפיר עשה דלא נתנה לשלה כמה שכתוב פן ימות עליה כאחיו והיא ידעה שחמיה היה והפקירה עצמה לו אבל הוא יותר צדיק שלא ידע כי כלתו היא וע"כ אמר שמלת צדקה ממני אין דבוקים ופירשו צדקה בדבריה שאלו המשכונות שלי הם וממני הוא דבר בפני עצמו כדמסיק מנא ידע כו' אי לא דבת קול אמרה כך: ממני יצאו כבושים כו' פי' פירש"י הכא ובפ"ק דסוטה ועוד פי' הכא ל"א מאתי היתה שיצאו ממנו עכ"ל ואין לשון זה מובן ועיין בפי' ע"י לשון זה יותר באורך: אלא יצתה בת קול כו' ואין להקשות דאם כן מאי רבותיה שהפליג הכתוב ברוב חכמתו שאמר ויראו כל ישראל כי ראו כי חכמת אלהים בקרבו דיש לומר דמ"מ כיון דראו כל ישראל שהסכימה דעתו לדעת המקום כמו שהעיד הבת קול ראו כי חכמת אלהים בקרבו. ומ"ש כולהו ישראל בלשון יחיד דכתיב ישראל נושע בה'. ומה שלא הביא קרא דתורה דכתיב ויחן ישראל נגד וגו' משום דאיכא למידרש ביה כדאי' במכילתא והביאו רש"י בפירוש החומש מלמד שהיו ישראל כאיש אחד בלב אחד וכו' עיין שם אבל ליכא למימר דרבא נמי דרש הכא בכה"ג דכולהו בל' יחיד מקרו דכאיש אחד ובלב אחד אמרו עד וכן בישראל נושע וגו' דבשהם כאיש אחד ובלב אחד הוא נושע בה' דאם כן הדרא קושיין לדוכתא דאמאי לא מייתי הכא מויחן ישראל וגו'. ומ"ש אלא גמרא. ורש"י בפירוש החומש שהביא דרשה דהכא יצתה בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים על מלת ממני שבתורה ולכאורה דמפיק ליה ממלת ממני וכה"ד מעיקרא דמנא ידע כו' וכן הבין הרא"ם פרש"י שבחומש והתימ' ממנו דהא לא קיימא הכי במסקנא אלא דגמרא היא וקושיא מנא ידע ליכא כאן דכתיב יומי וירחי ואתמהו כו' והנראה דרש"י ז"ל בפירוש החומש שהביא הך דרשא על מלת ממני לאו דמפיק ליה מניה משום קושיא דמנא ידע כו' כה"ד מעיקרא אלא שהוא מפרש הא דקאמר במסקנא אלא גמרא ר"ל אלא גמרא הוא במלת ממני לא קאמר יהודה אלא הבת קול אמרה ממני יצאו כבושים וכן יש לפרש בויאמר עד והיא אמו דגמרא היא דלא אמרו ישראל ושלמה כן אלא שהבת קול אמר כן ודו"ק: תרי"ג מצות נאמרו למשה וכו' בא דוד והעמידן על י"א וכו'. פירש"י דורות האחרונים לא היו צדיקים כ"כ ואם באו לשמור כולן אין לך אדם שזוכה וכו' וכן כל שפה דורות שלמטה הולכים ומתמעטים אותם עכ"ל. הקושיא מפורסמת בזה וכי באו לבטל כל שאר מצות והרמ"ה [בע"י] הרגיש בזה וכתב לאו למימרא דאי עבד הכהו לחוד זכה לחיי עולם הבא דא"כ בטל עונשן של עבירות וכו' דקיימא לן דמאן דמקיים לה לתורה כולה מסייע ליה הקב"ה וכו' וכיון דחזא דוד דהוה מתמעטי דרי ואגלי בפי נחמי ואוקמינהו אאגוני תילי סרע אאחד עשר וכו' ע"ש גם זה דחוק דא"כ דוד נמי לוקמא אאחת וליכא למימר דדוד העמידן על אחת מאחד עשר שזכר וחבקוק לא העמידה רק על האמונה א"כ בא חבקוק להחמיר ובעל העקרים פי' בזה וז"ל שאין הכונה לומר כי בעשיית אחד עשר או ג' מצות תקנה לו השלמות האנושי כמדרגה שתושג מצד כל המצות שבתורה אלא שכל אחד מן הנביאים היה מתכוין לעשות כללים כוללים מצות רבות מהתורה וכו' כדי שעל ידם ישיג האדם המדרגה הגדולה מהשלמות כי למה שקשה על כל האדם להעמיס על עצמו תרי"ג מצות ומנה דוד י"א שהם כוללים למדות טובות וכו' עכ"ל מיהו הא דקאמר כל העושה מצוה אחת כאילו קיים כולם לא משמע כפירושו והנראה כפי מה שפירש הרמב"ם על מאמר ר"ח בן עקשיא סוף משנה פרק זה וז"ל והוא מעיקרי האמונה בתורה כ"א יקיים אדם מצוה מתרי"ג מצות כראוי כראוי ולא ישתף עמה כוונה מכוונות העולם בשום פנים אלא שיעשה לשמה מאהבה וכו' זכה לחיי עולם הבא כי בהיות המצות הרבה אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה ושלמותה וכו' ע"ש וענין זה בפרק קמא דעירובין שנחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נוח לו שנברא יותר משלא נברא נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא משנברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו וכו' הקושיות במאי פליגי ויאמר לשון יותר משנברא ויותר משלא נברא. ופ"ק כיון שברא הקב"ה את האדם ע"כ טוב לו שנברא ונאמר בו כי טוב גם מ"ש יפשפש במעשיו שזו היא מצות המקום עליו. אבל הענין כמ"ש שנתן לנו הקב"ה תרי"ג מצות שס"ה לאוין ורמ"ח עשין ובא הרבוי מצד המקבל כי מצד הנותן ב"ה כולם הם כמצוה אחת וז"ש אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמעום ואמרו במדרש כל הדברים דבר ה' ומה מ"ש.

אנכי ולא יהיה לך תלמד שאמר המקום עשרת הדברות בדבור אחד מה שא"א לב"ו לומר כן והוא מבואר כי הוא אחד ותורתו אחד ולא יקבלו רבוי מצדו ית' ב"ה והוא כי במצות אנכי שהיא אמונת היחוד והפוכה לא יהיה לך שלא לשתף ש"ש ודבר אחר נכללו כל הלאוין ועשין אלא שא"א לאדם לומר כן כי מצד שהוא מורכב בחומר ובזמן בא לו הרבוי וע"כ אמרו כי כל מצות התורה נכללו בעשרת הדברים כמ"ש רבינו סעדי' ושוב כלל כולם במצות אמונה שהיא השורש ומקור לכולם אבל א"א לנו להבין רק ברבוי ולפי שאלו לא נברא האדם לא היה בו תעשה וא"כ היה בבריאתו צד שכר וצד הפסד דהלאוין היו ודאי מתקיימין לולא נברא והשתא שנברא אפשר שלא יזכה ויעבור הלאוין נמצא מפסיד בבריאתו והעשיין הוא הפך זה שאלו לא נברא ודאי לא היו מתקיימין והשתא שנברא אפשר שיזכה ויעשה ונמצא שיהיה נשכר והשתא פליגי מצד בריאתו חד אמר טוב לו שלא נברא מצד הלאוין אפשר שיהיה נפסד יותר משנברא ויקיים העשיים דנמצא יצא שכרו בהפסדו. וחד אמר טוב לו שנברא שאפשר שיקיים העשיין משלא נברא ויקיים הלאוין דיצא הפסדו בשכרו. ואמר בזה דנמנו וגמרו ר"ל שבאו בזה למנין המצות שהלאוין הם יותר מהעשיים וע"כ הסכימו וגו' לומר שלא נברא האדם בשביל עצמו ויותר היה טוב לו שלא נברא כי הוא קרוב להפסד מחמת הלאוין שהם רבים ורחוק לשכר מצד העשיין שהם מועטים ועכשיו שנברא לא נברא אלא לכבוד המקום שנאמר לכבודי בראתיו וגו' שיעשה מצות בוראו וע"כ אמר יפשפש במעשיו שהם העשיין ולא די בסור מרע רק בעשה טוב דבשביל כך נברא שהרי הלאוין יותר היו מקויימין בשלא נברא והשתא כיון דתכלית בריאת האדם לא היה רק לכבודו ית' ב"ה הרי אין הלאוין מרובין מהעשין כי מצד הנותן אין כאן רק מצוה אחת שהיא האמונה היא העשה אנכי ה' וגו' שהיא מוקדמת ללא יהיה לך שהיא אזהרת השתוף וד"א שלא נברא רק לכבודו ית' ב"ה וכל מצוה הן לאו הן עשה הרי הוא נכלל מצד הנותן באנכי ולא יהיה לך ובפסיקתא אני ישנה ולבי ער זה הקב"ה אמר רבי חייא בר אבא מנין שהקב"ה לבן של ישראל שנאמר צור לבבי וחלקי אלהים וגו' הכוונה בזה כי כל רמ"ח אברים נגד העשיים ואבר הלב נגד עשה של אנכי כמו שהלב היא שורש של כל רמ"ח האברים ואיהו כן היא מצות האמונה היא כלל ומקור של רמ"ח העשיין שנשמע מפי הגבורה וזה שאמר במצות אנכי שהיא אמונתו ב"ה הוא ער וכנגד לבן של ישראל והדמיון בזה בלאוין שהם שס"ה ואמרו ביומא השט"ן הוא שס"ד בכל השנה הוא מסטין חוץ מביום הכפורים הוא נגד לאו של לא יהיה לך ששמענו מפי הגבורה הכולל כל הלאוין כי כולם באו לעבור מצד שתוף דברות אחרים ויוה"כ שאנו כמלאכים ואין בנו שום תאוה ואכילה ושתיה ושום שתוף ד"א והוא מכפר על כל השנה כי הוא כולל כולם ולזה אמר אני ישנה מצדי כשאני ישנה והייתי סור מרע בכל השס"ה ימים כמו שלא נברא ולא הייתי בא לעבור הלאוין וישנה כתיב חסר גימטריא שס"ה אבל אמר לבי ער כי מצדו יתברך ב"ה נבראתי וצריך להעיר עצמו לעשות טוב ולקיים האמונה אנכי ה' וגו' שכל מצות רמ"ח עשיים נכללים בה כדמיון הלב שכל רמ"ח אברים תלויים בה וז"ש צור לבבי וחלקי וגו' ר"ל שאמונתי שהוא הצור היא ברמ"ח עשיים כמו לבבי ברמ"ח אברים וע"פ הדברים האלה דרש רבי שמלאי תרי"ג מצות שס"ה לאוין כנגד ימות החמה כמ"ש ולא יהיה לך שהוא מקור כל הלאוין הוא נגד יוה"כ שהוא מקור כל ימי השנה ורמ"ח עשיין ושורש לכולן האמונה מצות אנכי נגד רמ"ח אברים שהמקור ביניהם הלב והאברים לא נבראו רק בשביל עשיים שהם כלי העשיים אבל הלאוין יותר היו מתקיימין בשלא נבראו האברים כלל אבל היו לאוין שס"ה כמ"ש כנגד ימות החמה שבכל זמן שהוא ימי השנה שהוא היקף היומי מוזהרים לקיים הלאוין וא"כ הוא"ל מאי קרא שיזכה האדם במצוה אחת אם עשאה ע"פ המתכונה שלמה ואמר תורה צוה לנו משה שהם תרי"א תלדינו המקבלים וזה שדקדק לומר לנו אבל מצד הנותן ב"ה אינו רק מצוה אחת והיא עשה אנכי והפך לא תעשה לא יהיה לך שמענום מפי הגבורה כי מצדו הם כוללים כל מצות התורה וכל מצות התורה כאחד הם חשובים לו. ואמר דוד בא והעמידן כו'. לפי שיעתנו א כיון דרוב מצות התורה מתרי"ג המצות אינן מצויים שיזכו בהם לחיי עולם הבא אלא במעט אנשים ובמעט מהזמנים כי יש הרבה מצות שהם לכהן ולא ללוי וישראל וכן להפך ויש לנשים ויש שנוהגין בזמן הבית ותלויות בארץ גם בלאוין א"א שיזכה בהן אם לא בא עבירה לידו והוא נזהר ממנה וא"כ במה יזכה לחיי עולם הבא וע"כ נתנו הנביאים כללים כוללים לכל אומה ישראלית בכל זמן מהזמנים ושעל ידיהם או באחד בהם איזה שיהיה כ"א מישראל יזכה לחיי עולם הבא בקיומן ואמר שבא דוד והעמיד דבר זה על י"א כללים שהם כוללים חלק גדול מהתורה בכל זמן מהזמנים ולכל איש שבהם יזכה לחיי עולם הבא. ואמר הולך תמים זה אברהם. כי הוא היה ראש האמונה וכמ"ש במדרש תשורי מראש אמנה זה אברהם שהוא היה ראש האמונה שלא להאמין בזולתו ובשום שיתוף והיה הולך תמים שהיה עושה המצות בשלמות ובתמימות והתחיל דוד בכלל גדול הזה שקיים אבינו שהיה ראש אמונה וכמ"ש בו והאמין בה' ויחשבה לו לצדקה כי הנה באיש אחר המבקש שכר על האמונה בו יתברך ב"ה לא עשה [כהוגן] כמ"ש הוו כעבדים העושים על מנת שלא לקבל פרס חוץ מצדקה שמותר לכל אדם לעשות על מנת לקבל פרס כמ"ש תותר לתת צדקה ע"מ שיחיה בני ואמר שהוסיף הקב"ה באברהם שיהיה ראש האמונה לתת לו שכר על בקשתו בשכר כמ"ש מה תתן לי וז"ש והאמין בה' ויחשבה לו לתת לו שכר על האמונה כמו בצדק' גם בשכר וכמו שנתן לו שכר על הצדקה כמ"ש כי ידעתיו למען וגו' לעשות צדקה ומשפט וגו' למען הביא ה' על אברהם וגו' ופרש"י שכך היה מצוה לבניו בביאה כו' ע"ש: ואמר ופועל צדק זה אבא חלקיה בתענית דיהבו ליה רבנן שלמא ולא אסבר להו. ויש לדקדק למה לא השיב להם שלום כלום כיון ששאלת שלום וכ"ש השבתה מצוה. היא ואם מפני שהיה מושכר הרי פועל חוזר אפילו בחצי יום ואפשר שהיה עני כדמוכח התם כי כריך ריפתא לא אמר להו לרבנן כרוכו ופלג ריפתא לינוקא כו' ע"ש וזהו הפועל צדק שהזכירו בו כמ"ש עושה צדקה בכל עת זה הזן בניו ובנותיו כשהם קטנים וה"ל פעולת צדק על מתכונת היותר שלמה אף שהיה אפשר לו מזונותיו בדרך אחר והשתא הפעולה ממש צדקה היה לפרנס את בניו ובנותיו. ואמרו דובר אמת זה רב ספרא. כתב המרדכי פרק קמא דקידושין דהיינו למעליותא דאף להדיוט היה מקיים מחשבתו כדין הקדש דקנה במחשבה כדכתיב כל נדיב לב והוא מבואר שהקדים דבורו כאלו הם למתים ועשה החול קודש ובענין זה אכלו החסידים חולין על טהרת הקדש והיא המתכונה שלמה שכל דיבורו ומאכלו יהיה קדש ואמר לא רגל על לשונו זה יעקב אבינו שאמר והייתי בעיניו כמתעתע שלא היה בו מדת לשון הרע שאם היה אביו יודע שהוא יעקב היה הולך יעקב לדבר לשון הרע על עשו נגד פני אביו יצחק שעשו אינו ראוי לברכה לפי מעשיו גם כי כבר מכר לו את בכורתו וכמו שהסכים על ידו זה לבסוף על ידי הגדה עשו שאמר גם ברוך יהיה וז"ש לא רגל וגו' ר"ל שלא הרגיל עצמו בלשון הרע והפך נאמר ברשעים למדו לשונם דבר שקר וגו':

דף כד ע"א גמ' משמע דמים כגון ראב"ם דלא שמע כו' כצ"ל: בפירש"י בד"ה והעמידן כו' לקבל עול מצוה כו' ובד"ה בא ישעיה בן אמוץ כל כו' עכ"ל כצ"ל:

סליק מסכת מכות בס"ד

ח"א דף כד ע"א ואמר לא עשה לרעהו רעה שלא ירד לאומנתו של חבירו כו'. ר"ל שיפסוק בתורה כמ"ש בסוף קידושין מניח אני כל האומניות שבעולם ואיני מלמד בני אלא תורה כו' והוא שבכל אומנות הנה אם יש אחר באותה מבואה שיש לו אותה אומנות הוא מעכב ע"ז שרוצה לירד לאומנותו כדאמרי' פ' לא יחפור דא"ל קפסקת לחיותי אבל באומנות של תורה אין כן דבמקרי דרדקי אמרי' שם דמודו כ"ע דלא מצי מעכב עליה דקנאת סופרים תרבה חכמה. ואמר וחרפה לא נשא על קרובו זהו המקרב כו'. נראה לומר שאמר דחרפה לא נשא על קרובו היינו שמוכיחו ובזה הוא מקרבו אף לעצמו כי גם דרך כל הארץ על איש טוב ויש לומר ולהודיע שהוא קרובו אבל על איש הרע אף אם קרובו הוא מכחיש בו והרי זה אם אינו מוכיחו שישובו למוטב הרי הוא מרחיקו ממנו שהוא מכחיש אח"כ בו שאינו קרובו. ואמר נבזה בעיניו נמאס זה חזקיהו שגירר כו'. בפרק מקום שנהגו ובפרק כ"ה פירש רש"י כדי שיוכרו הרשעים ויותר נראה לפרש משום כפרה כדאמרי' פרק כ"ה כי היכי דמטוי ליה כפרה לאבוה ובזה יתיישב מ"ש פרק חלק מפני מה לא מנו אמון מפני כבודו של יאשיה מנשה נמי לא נימני מפני כבודו של חזקיהו ברא מזכה אבא אבא לא מזכה ברא דכתיב ואין מידי מציל בשתא דאתית להכי אחז נמי לא נימני מפני כבודו של חזקיהו ומפני מה לא מנו יהויקים כו' שנתכפר לו שלא ניתן לקבורה ויש לתת טעם בזה אמאי ברא מזכה אבוה ואבוה לא מזכה ברא ונראה דהכי קאמר ברא שהוא חזקיהו מזכה אבוה שלא הניח לקוברו ובזה נתכפר לו כמו ביהויקים ומצא לו רמז בד"ה דכתיב כי לא הביאו לקברי מלכי ישראל וכן באמון כתיב ויקשרו עליו עבדיו וימיתוהו בביתו ולא הזכיר לו קבורה אבל אבא אינו יכול לזכות ברא בכה"ג שכבר מת הוא ואינו יכול לזלזל בקבורת בנו ואמר ואת יראי ה' יכבד זה יהושפט כו'. יש בזה רמז בכתוב דמעיקרא כתיב מלך יהודה ובתר הכי כתיב ויאמר יהושפט האין פה נביא לה' וגו' וירדו אליו מלך ישראל ויהושפט וגו' שפירוש וירד שירד מכסאו ולכך קראו בשמו שמחל על כבודו שהיה מלך אף על גב שאין כבודו מחול ואפשר שלזה נתכוין לומר אבי אבי רבי רבי וכו' שאסור למלך למחול על כבודו רק לאביו ולרבו כדאמרינן פרק קמא דקידושין. ואמר נשבע להרע ולא ימיר כרבי יוחנן דאמר אהא בתענית כו'. לפי שאמר הכתוב או נפש כי תשבע להרע או להיטיב וגו' אמר כי התענית שלמה היא שנשבע להרע כנגד היצר הרע דהיינו שלא יאכל ואהא בתענית כר"י ולא נשבע להיטיב לנפשו כגון שיאכל היום שהוא מרדכי היצר וז"ש ולא ימיר דהיינו שלא נשבע להיטיב לנפשו שהוא תמורת הרע שנזכר נשבע להרע כר"י

חכמת שלמה

דף כד ע"א גמ' דלי לא קיימא הכי ס' רב פי' ולא קיימא שאין חילוק בין כל אלה לאלה אפי' הכי השכחן לה היכא דכתיב כל אלה דאתת מאלה קאמר וכתי' יש גירסא אחרת: שם נדרי חייא בר אבא דאמר רבי חייא בר אבא זה שאינו כו' כצ"ל: סליק מסכת מכות בס"ד

ר"י דלא אמר כן אלא לאשתמוטי תל"נ שלא רצה ליהנות משל אחרים: ואמר כספו לא נתן בנשך וגו' · מבואר בפרק הרבית בחידושי מ"ש: ואמר ושחד על נקי לא לקח כגון ר"י בר' יוסי. בסוף כתובות לפי שכל שחד הוא מקרבא דעתיה שהוא עושה לו טובה בשביל זה אבל אריס זה היה נקי ולא הביא לו ביום זה לטובת ר"י רק לטובתו שלא ילך שנית למחר והייט על נקי בשביל שיהא נקי מה' ומישראל משא"כ בעובדא דר"י בן אלישע שאפשר היה לו למיתב לכהן אחר פרס שבא לכאן ואמר שכל עושה אחד מאלה י"א כללים של מתכונה השלמה כמו שעשו אלו הצדיקים לא ימוט לעולם: מי כתיב כל עושה אלה עושה אלה כתיב כו' · יש לגמגם דמאי מאמר מי כתיב כל עושה אלה משמע אלו הוה כתיב כל עושה אלה יתחייב לפרשו דוקא דעביד לכולהו ולא לחד מינייהו ומאי דמייתי ראיה מאל תטמאו בכל אלה מוכח דאע"ג דכתיב כל אלה יש לפרשו אחד מכל אלה ובמדרש ילקוט בספר מיכה ובגי' עין יעקב ליתא כל זה ע"ש ונראה ליישב הגי' שבתלמודינו דודאי מלת כל הונח ברוב מקומות כמשמעו אכולהו ולא אכל חדא מינייהו ומ"ה אלו הוה כתיב הכא עושה כל אלה היינו מפרשים בו דעביד לכלהו ולא דעביד חד מינייהו ולא הייט מפרשים כל כמו אל תטמאו בכל אלה דהתם מוכרע ממקומו אבל השתא כיון דלא כתיב כל אלה פירושו אחד מאלה דאל"כ ליכתב כל אלה ומ"ש מו דאלת"ה כו' שלא תאמר דאע"ג דלא כתיב כל אלה מלת אלה לחוד נמי הונח אכולהו ולא אאחת מאלה ואין לו משמעות אחר וע"ז מייתי ראיה מאל תטמאו בכל אלה דהתם ע"כ מלת אלה הונח אאחת ואם כן הכי נמי הכא כיון דלא כתיב כל איכא לפרשו אחת מאלה דאל"כ לכתוב כל ודו"ק: **בא** ישעיה והעמידן על ו' כו'. כללים היותר מצוים ושאין אדם נמלט מהם וכ"א כולל חלק גדול מן המצוה ואמר הולך צדקות זה אברהם שנאמר כי ידעתיו וגו' ר"ל שהוא ודאי עשה צדקה וגמילות חסדים אבל נוסף בו שהולך לדקות להדריך את בניו לעשות צדקה שנאמר כי ידעתיו וגו' ופירוש הכתוב על פי מ"ש בחלק שלשה דברים היו בסדום האחד שאמרו למה לנו עוברי דרכים שאין באים אלא לחסרנו נשכח תורת רגל מארצנו כו' השני במשפט שקר כמ"ש דאית ליה חד תורא מרעי חד יומא דלית ליה ב' כו' דעבר במברא חד זוזא דלא עבר ב' ד' דיינים הוו התם שקראי כו'. ע"ש הג' בצדקה דאמרמי ליה עניא יהבי ליה כ"א דינר וכתב שמיה עליה ולא יהבו ליה ריפתא כי הוה מיית אתי כל חד ושקל דידיה והיא עובדא דרביתא פלטית כו' ע"ש ולז"א הש"י ב"ה כי ידעתיו וגו' ר"ל שאודיע דבר זה לאברהם שאני מאבד הסדומים בשביל ג' עבירות אלו למען אשר יצוה את בניו ליזהר בהם שלא יעשו כן רק ושמרו דרך ה' הוא דרך עוברי דרכים להכניס אותם לבית ולעשות משפט וצדקה כמשמעו וכל זה עשה ה' למען וגו': ואמר **ודובר** מישרים זה שאינו מקניט פני חבירו. שאינו מדבר בעקב ורמאות להונות חבירו כדאמרינן פרק הזהב כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה כו' והכל נפרע על ידי שליח חוץ מאונאה והטעם כי האונאה בדבור רמאות ועקב אין דינו מסור לב"ד כמ"ש שם כל דבר המסור ללב כו' ואמר מואס בבצע כגון ר"י בן אלישע מהכרא שאף שאמר פסילנא לך לדינא ולא רצה לקבל משום שחד מ"מ אחר שלא ישב עליו בדינו היה לו לקבלו אבל לא קבלו משום עושק של כהן אחר שהיה זה רגיל ליתן לו מתנותיו: ואמר **נוער** כפיו וגו' · כי דיין הצדיק נוער כפיו ופותח ידו וכפיו ומראה שאין בידו כלום בפני בעלי דינין שלא יחשדוהו אחד מהן שקבל דבר מה שבידו מבעל דין חברו וזו דעת ר"י בר יוסי שאף שלא הביא האריס לטובת ר"י רק לטובת עצמו כמ"ש לעיל מ"מ לא רצה בזה מפני החשד שלא יאמרו נתנו בתורת שחד · ואמר **אוטם** אזנו משמוע דמים דלא שמע בזילותא וכו' · והייט דמים שהמבזה אותו כאילו שופך דמים דאזיל סומקא וכו' · ודמים תחת דמים שפיערו למבייש ת"ח ליטרא זהב: ואמר **ועוצם** עיניו מראות וגו' · בשעה שעומדות על הכביסה נקט בהכ"ג דודאי להסתכל בפני אשה ובשאר מקומות המגולים דאסור דאפשר ליזהר ולהשמר מלהסתכל בזולת פלימת עין רק שלא יגבה עיניו ובכפיפת ראש אבל בשעת הכביסה במקום מגולה בעקבת רגל האשה א"א ליזהר מלהסתכל אם לא בעצימת עין והכי מוקמינן לה בפרק ח"ה דמבעי ליה למינס נפשיה וע"ש בחדושינו ומקיים וכתיב הוא מרומים וגו' ר"ל שהמקיים אלו ששה מצות הכוללים חלק גדול ממצות התורה הוא מרומים ישכון שהוא זוכה למעלה גדולה: ואמר **בא** מיכה והעמידן על ג' כו' · שהם יותר כוללים ומוסכמים גם בדת הנימוסית וז"ש דכתיב הגיד לך אדם מה וגו' שהיא דת הנמוסית המוסכם בשכלו של אדם ומה ה' דורש ממך וגו' שהוא דת אלהית כי באלו הג' דברים הדת נימוסית מודה ומסכים לדת אלהית והם משפט ואהבת חסד והצנע לכת אבל אמר שיש יתרון לדת אלהית שהיא משער שלא לעשות המצות בשתוף ד"א רק לש"ש והוא שאמר **והצנע** לכת עם וכו' שאף בדבר המפורסם וגלוי לא יאמר האדם כך וכך וזו המצוה עשיתי שאין זה רק ליוהרא ולכבוד עצמו שהוא שתוף ד"א ואין זו מתכונה שלמה שתהיה המצוה לשמה וא"כ ק"ו לדברים שדרכן לעשות בצנעא כגון הצדקה שמלבד זה אסור לעשותה בגלוי שלא יתבייש המקבל: ואמר **שבא** ישעיה ופיחת מהן והעמידן על שנים היותר כוללים בין איש לחבירו והם משפט וצדקה שנאמר שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה וגו' ר"ל אף שבעוה"ז שכר המצוה נעלם כמ"ש עין לא ראתה וגו' לפי שהשכר שיהיה לעוה"ב הוא בב"ת לפי שהוא בא מלדו ית' שהוא בב"ת כי לא נברא האדם רק בשבילו ב"ה לקיים המצות כמ"ש לעיל וע"כ אמר וצדקתו להגלות בעוה"ב שתקרב התשועה ממנו ית' אז תגלה צדקתו והשכר הנעלם בעוה"ז: ואמר **שבא** חבקוק וכו' שנאמר וצדיק באמונתו יחיה שהוא האחד היותר שלל לכל בר ישראל בכל עת והיא האמונה שהיא אכוי מעיין ולא יהיה לך מלאוין ששמענום מפי הגבורה כמ"ש לעיל ר"ל מפי הגבורה שהוא אחד ומצותיו א' ולא יקבלו המצות רבוי מצדו ית' ב"ה וע"ז רמז דוד בתמני אפי שאמר כל מצותיך אמונה וגו' ר"ל שכל המצות נכללים במצוה הראשונה שהיא אמונה ששמענו מפי הגבורה וכמו שהעמידה חבקוק שנאמר וצדיק באמונתו יחיה וגו': **וישכון** ישראל וכו' עיין פרש"י ועוד נראה לפרש ע"פ מ"ש דשם ישראל הוא ע"ש מעלתם ושררותם ושם יעקב ע"ש עקב מרמה וז"ש לא יעקב יאמר עוד שמך שיהיו א"ו מעשיך בעקב ורמיה כ"א ישראל יהיה שמך ע"ש מעשיך הישרים לאל ולזה כשישראל עושין רצונו של מקום נקראו ישראל וכשאין עושין רצונו של מקום נקראו יעקב כמ"ש כי כל אח עקב יעקב וז"ש שהתנה משה בברכתו לישראל וישכון ישראל ר"ל כשאתם עושין רצונו של מקום ותהיו קרוים ישראל תשכנו בטח כמ"ש וישבתם על הארץ לבטח אבל בדד וגו' כשאין אתם עושין רצונו של מקום כעין של יעקב שהוא עקב ורמיה לא תהיו בדד כמ"ש ירמיה איכה ישבה בדד ישבתי יאמר שבא עמוס וביטל זה התנאי ואמר חדל נא תתנאי זה בברכה א מי יקום יעקב וגו' כי איך יהיה לו תקומה כשהוא יהיה כעין יעקב שקטן הוא ע"ש מעשיו וכן היה שנתבטל התנאי דכתיב כי נחם וגו': **משה** אמר ובגוים וגו' ובא ירמיה ואמר הלוך וגו' · שדרשו פסוק זה על הגלות שאמר עם שרידי חרב בגלותם וה' יתברך ב"ה מתהלך בתוכם בגלות להרגיעם הופך שאמר משה ובגוים וגו': **משה** אמר פוקד עון וגו' · משה גופיה אמר איש בחטאו יומתו ובפ"ק דברכות רמינן הני קראי אהדדי ומשנינן הא דכתיב פוקד עון אבות וגו' כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם ודכתיב איש בחטאו וגו' כשאין אוחזין כו' אבל קרא דיחזקאל הנפש החוטאת היא תמות משמע ליה דאיירי אף כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם וביטל גזירת משה דכתיב בתר האי קרא בן לא ישא בעון אב וגו' ורשעת הרשע עליו תהיה והרשע כי ישוב וגו': **משה** אמר ואבדתם וגו' בא ישעיה וכו' · נראה שהוא מפרש ואבדתם אבדה ממש כרב דמייתי ליה לקמן דהשתא בא ישעיה וביטל הגזירה ובאו האובדים וגו' אבל למאן דמפרש ואבדתם כאבדה המתבקשת לא הוה צריך לבטל הגזירה. והא דלא מייתי הני קראי מארבע גזרות לא כסדר הכתובות שבתורה ולא כסדר הנביאים אפשר דלפי ענין ד' הגזרות שיבואו זה אחר זה קחשיב לאו דבדד ישב כמ"ש הוא תחלת החורבן ואחר כך שלא יהיה להם מרגוע בגלות ואחר כך שיפקוד שם עונותם על בניהם שיולדו להם בגלות ואח"כ ואבדתם ולכך מייתי נמי כסדר הזה הנביאים לבטלם ודו"ק: **שנאמר** תעיתי כשה אובד בקש וגו' · אמר תעיתי כשה אובד המתבקש מבעליו כן בקש עבדיך האובד בגלות ואף שפשע העבד כך הנה מצותיך לא שכחתי והם עמי בגלות וראוי לך לבקש אותי בשביל מצותיך אשר עמי ובדרך צחות נאמר בזה הכתוב לפי מ"ש בפ' אלו מציאות דשה דכתבה בפרשת אבדה לכ"ע קשיא דלא איצטריך ליה וע"ז אמר כ"י הנני אומר תעיתי כשה אובד ר"ל כשה האובד האמור בפרשת אבדה דלא איצטריך ליה בקרא אבל הוא רמוז על ישראל הנקראים שה פזורה והם השה שה דאבדה שבתורה שהש"י ב"ה הוא בעליו של אותו השה ומבקשו להוציא מאבדתו מן הגלות וק"ל: **דלמא** כאכילת קישואין כו' · פי' כאכילת קישואין שאינו נאכל כולו רק בשר שמבחוץ אבל הגרעינין והזרע שבתוכו נשארו כן ישארו זרע ישראל בגלותם ועוד י"ל דה"ק קרא ואכלה אתכם ארץ אויביכם כמו שהארץ אוכלת קישואין שלמים שמניחים בה שהבשר של הקישואין הוא כלה בארץ אבל הזרע שבתוכו אינו כלה בארץ והדרבה הוא נזרע בארץ ומצמיח ועושה פרי שמגדל קישואין הרבה כן תאכל אתכם ארץ אויביכם שיהיה זרעכם לעתיד מפרה ומרבה בתוך ארץ אויביכם בזמן הגאולה בב"י: **וכבר** היה ר"ג כו' · ר"ל כמו שאמר ריב"א בענין ד' הגזירות שבאו הנביאים ובטלום ככה היה ר"ג כו' ואמר רע"ק דומה לענין זה שבא נביא זכריה וביטל נבואתו וגזירת אוריה שהיה לרעה כמפורש לקמן ומ"ש ושמעו קול המונה של רומי כו' בפרש"י מפורש שאין זה קול המונה ממש אבל רצה בו קול המיית ההצלחות הזמניות אשר הם שקטים ושלוים כו' ע"ש: ומ"ש ע"ב **לכך** אני משחק מה לעובדי כו' דודאי גם רע"ק מודה דיש להצטער על חורבן הבית כמ"ש כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה כו' אבל אמר מה שאתם מצטערים עתה על חורבן הבית מטעם בשביל שאתם רואים שהם עובדי עבודת כוכבים ויושבין בטח והשקט לכך אני משחק אם לעוברי רצונו כך כו' ומ"ש כאן שועל יוצא מבית ק"ק כו' ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה אמר להם לכך אני משחק דכתיב כו' יש לדקדק שהרי הנביא היה מצטער ע"ז שנא' על זה היה דוה לבנו וגו' על הר ציון ששמם שועלים הלכו בו ומה ענין ב' הנבואות של אוריה וזכריה זה לזה דהרבה נביאים נבאו זה בפורענות וזה בנחמות ירושלים ויש להשיב דודאי גם רע"ק היה מצטער בראותו מקום המקדש חרב ועל הסתלקות השכינה מש"ה היה קורע ג"כ עמהם כשהגיע להר צופים והנביא שהיה מצטער היינו על עצמות החורבן בראותו שועלים הלכו בו שנסתלקה השכינה משם שהמקדש חרב כמ"ש בתחלת המקרא על הר ציון ששמם אך מתה שהם נתנו שבה וטעם על הצטערם ואמרו מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים כו' דבזולת עצמות החורבן שנסתלקה השכינה משם היו מצטערין על שהמקום חרב מאין יושב ור"ל דמקום מקודש כ"כ שהזר הקרב וגו' עכשיו יהיה בו חיה שפלה שהוא השועל דמשמע שהיו מצטערים על השפלות הגדולה שנשתמש בה ואילו היה משתמש בה בן אדם לא היו מצטערין כ"כ ע"ז אמר לכך אני משחק שהוא חרב והשועלים הלכו בו ולא העכו"ם שאין להם נחת רוח ממנו יתברך במקום המקודש כזה להתיישב שם וכדאמרינן גפרית ומלח שרפה וגו' כותיים כמה שנים היו זורעין בה ולא היה עושה פירות כדי שלא יהיה להם נחת רוח ממנו יתברך ב"ה בא"י וז"ש באוריה מה כתיב בגללכם ציון שדה תחרש ר"ל שיהיה ציון חרב ושדה תחרש ר"ל רק שדה ניר ולא שדה זרע שלא יהיה לשום בעל חיים בה נחת רוח רק שיהיה שדה נחרש לא תצמיח ואמר רע"ק ועכשיו שאני רואה נבואתו של אוריה קיימת ששועלים הלכו בה ואין בה ישוב עובדי כוכבים רק כשדה החרושה ואינה זרועה כמ"ש שאין מצמיח בה כלום שלא יתיישבו בה העכו"ם ונקט שועל כדרך שאמרו בנדה עד"מ כדמסיק תעלא מבי כרבא שהשועל אינו מוציא משדה החרושה כלום כפרש"י וערוך כן בהר ציון שהיא שדה החרושה ואף שועל שהולך בה שיוצא מבית ק"ק אף לו אין נחת רוח שם שאין מוציא שם כלום ולכך אני משחק שהארץ טובה ומשובחת כזו בזמן שהיו ישראל יושבין עליה ועתה היא ארץ רעה תמנה שאין לשום ב"ח נחת רוח בה וכל זה עדות לנבואתו של זכריה שלא יהיה ירושלים מיושב ואין לשום ב"ח נחת רוח בה ממנו יתברך ב"ה עד זמן הגאולה שיתקיים נבואתו עוד ישבו זקנים וזקנות וגו' שיתיישב ירושלים בזמן הגאולה ויהיה ליושביה ישראל נחת רוח בה יתברך ב"ה ואמר בלשון הזה א"ל עקיבא נחמתנו כו' כפלו הדברים ע"ש שני המעשים שזכר כי מצינו כל הנחמות בלשון כפול נחמו נחמו עמי ובכן ינחמנו אלהינו במהרה בימינו אמן:

סליק פרק אלו הן הלוקין וסליקא לה מסכת מכות

הגהות וחדושים על מסכת מכות

מהגאון ברוך פרענקעל תאומים זצ"ל (בעהמ"ס ברוך טעם)

דף ב ע"א תד"ה מעידין. תימה. נ"ב עי' לשון תוס' כתובות לג ע"א ד"ה אלא: בא"ד לא חייסיק כלל באתם יכול. נ"ב עי' תו' ב"ק פ"ח ע"א ד"ה זוממי: שם ד"ה מעידין. בס"ק דב"מ. נ"ב כריתות י"ב ע"א: שם ד"ה זוממי. דדרשינן היא. נ"ב בסנהדרין כ"א. ויעוי"ש בעמוד ב' תוס' ד"ה לאחיו: ע"ב גמ' ומה הבוקל. נ"ב עי' תוס' מנחות טו ע"א ד"ה המפגל: שם ובווינהו להני רשעים. נ"ב עיין לקמן דף ה' ע"ב ברש"י ד"ה חייבי: שם ותיבוק ליה מלא תענה. נ"ב עי' תוס' לקמן דף ד' ע"ב ד"ה ורבנן וברש"י ב"ק דף ע"ד ע"ב ד"ה נוקין

דף ג ע"א גמרא והא תניא אין עד זומם. נ"ב עי' לקמן דף כ' ע"ב: שם כל כמיניי' כיון. נ"ב שבועות ל"א ע"ב במשנה. רש"י ור"ן: משנה ואם מתה יירשנה. נ"ב עי' תוס' ב"ק פ"ח ע"ב ד"ה אמר: **ע"ב** גמרא אינו רשאי לתובעו פחות מל' יום. נ"ב עי' שבת קמ"ח ע"א רש"י ד"ה הלויני: שם הכא המרא מזיגה. נ"ב עי' תוס' זבחים דף עח ע"ב: תוס' ד"ה המוסר. ולא נראה. נ"ב עיין גיטין ל"ו ע"א תוס' ד"ה מי:

דף ד ע"א תוס' ד"ה לוקין. לכך פירש. נ"ב עיין תוס' כתובות לב ע"ב ד"ה שלא: **ע"ב** תוס' ד"ה הא. משמע הכא דלר"ע. נ"ב עיין תוס' שבועות ד ע"א ד"ה ר"ע: בא"ד דהיינו במניח. נ"ב עיין ירושלמי רפ"ח בכלאים: שם ד"ה ורבנן. נ"ב עיין תוס' ב"ק עד ע"ב ד"ה ה"ל: שם ד"ה להזהרה. ויי"ל. נ"ב עיין תוס' סנהדרין דף י ע"א ד"ה משום דהוי:

דף ה ע"א גמ' אלא בע"ש נגמר דינו. נ"ב עיין תוספות סנהדרין פ"א ע"א ד"ה ונגמר: שם וכן לענין תשלומי קנס. נ"ב עי' תוס' ב"ק דף לג ד"ה איכא ביניייהו: תוס' ד"ה דבעידנא. פ"ה. נ"ב עיין תוס' זבחים פא ע"א ד"ה ע"פ ע"א ותוס' ב"ק מא ע"ב ד"ה ע"פ ע"א: תוס' סד"ה וכן. או ודאי אמרי'. נ"ב עיין תוס' ע"ז סד ע"ב ד"ה איזהו גם בדף כו ע"ב תוס' ד"ה ולא מורידין: **ע"ב** גמ' שאין עונשים מן הדין. נ"ב סנהדרין נד ע"א ע"ב ע"א ע"ו ע"א. ובמס' זו לקמן י"ד ע"א. ובתמורה ט' ע"א. ובכריתות ג'. ועי' סנהדרין ע"ד ובתוס' ג"ב ע"ב ד"ה בתא: שם ת"ל ערות בת אשת. נ"ב עיין יבמות כב ע"ב ובחידושי רמב"ן ורשב"א: שם שאין מזהירין מן הדין. נ"ב זבחים קו ע"ב ולקמן יז ע"ב: שם שהרי אמרו חכמים אין העדים. נ"ב עיין סנהדרין כ"ח ע"א ולעיל ג' ע"א:

דף ו ע"א גמ' למחוי אתיתו. נ"ב עי' רשב"ם ותוס' ב"ב קיג ע"ב וקי"ד. ובתוס' גיטין י"ח ע"ב ד"ה אי נמי: תוס' ד"ה אמר רבי יוסי. וקשה לפי'. נ"ב עי' תוס' ב"ק ל' ע"ב ד"ה כגון. ועי' בתוס' ב"ב קמ"ד ע"א סד"ה ואין עד ובתוס' ר"ה כו ע"א ד"ה דרחמנא: בא"ד דהא כתיב משפט א'. נ"ב עי' רים פרק אחד דיני ממונות: שם ד"ה אמר רבא. אבל לענין נמלא. נ"ב עי' תוס' סנהדרין ל"א ע"א ד"ה שב"ש ובפסקי תוס' שם: שם ד"ה אלא מעתה. ושונא פסול לעדות. נ"ב עי' סנהדרין כ"ז ע"ב: שם ד"ה לאסהודי. ופי' רבינו חיים כהן. נ"ב עי' תוס' שבועות ל"ה ע"א ד"ה או שהיה כו' ובחי' הריטב"א שם:

דף ז ע"א גמ' שריפה הרג. נ"ב עיין תוס' שבועות ל"ד ע"א ד"ה אי טריפה ובחידושי הרשב"א והר"ן והריטב"א שם: שם שנאפים משירתו. נ"ב עיין תוס' יבמות כ"ד ע"ב ד"ה אמר: **ע"ב** רש"י ד"ה יש אם למסורת מוסיף הברה של אלף. נ"ב עיין רש"י כתובות סט [ע"ב ד"ה ינהם]: שם ולפי המסורת וניטל כתיב כ"ב ונטל נ"ל. וכן מוכח לשון רש"י בחידושי ריטב"א. ועיין רש"י קדושין י"ח ע"ב ד"ה למסורת ובס' בנין שלמה דף טז ע"א:

דף ח ע"א גמ' ושליח ב"ד. נ"ב עיין לקמן כ"ב ע"ב בקונטרס ד"ה אם מת: **ע"ב** גמ' ישראל גולה ולוקה. נ"ב עיין ב"ק ס"ח ע"א ברש"י ד"ה זוממי עבד:

דף יא ע"א משנה שעבר ממשיחתו מחזירין. נ"ב עיין תוס' יומא עג ע"א ד"ה וכולן:

דף יב ע"א גמ' שתי טעיות טעה. נ"ב עיין שו"ת רשב"א סי' תקנ"ד: שם לכדתניא ר"ע אומר מנין לסנהדרין. נ"ב עי' תוס' ר"ה כו ע"א ד"ה דרחמנא כו' ובב"ק ל' ע"ב ד"ה כגון. וב"ב קי"ד ע"א ד"ה ואין עד: עין משפט ליון ט' מיי' פ"א מהל' רולח. נ"ב שם לא נזכר דין זה מנין לסנהדרין כו' יעו"ש. ולא כתב עד שיעמוד בב"ד אחר. וכל דינו שם הוא שלא יומת רק אחר שיועמד למשפט ויוגמר דינו. ועיין דברי הרמב"ם פ"ב מהלכות רולח בדין ט' בטריפה שהרג בפני ב"ד:

דף יג ע"א משנה והקדש שלא נפדו. נ"ב עי' תוס' סנהדרין פ"ד ע"א ד"ה גמר ותוס' תמורה ג' ע"א ד"ה מה תרומה. ותוס' זבחים מ"ס ע"א ד"ה דומיא: **ע"ב** גמ' דומיא דלאו דתסימה. נ"ב עי' תוס' ב"מ דף ל ע"ב ד"ה ר"ל: שם מיתה אריכתא. נ"ב עי' כתובות לז ע"ב:

דף יד ע"ב גמ' הלא אזהרה מנין. נ"ב עיין תוס' זבחים דף טו ע"ב ד"ה אלא: תוס' ד"ה ההיא. דאיכא מלקות בנגיעה. נ"ב עיין תוס' זבחים לג ע"ב ד"ה ההיא:

דף טו ע"א גמ' דכתב ביה רחמנא עשה יתירא. נ"ב עיין יומא ל"ו ע"ב בתוס' יבמות ד"ה [בלאו] ושם ברש"י ותוס': תוס' ד"ה תנינא ולא יטמאו מקדשי. נ"ב ואל המקדש לא תבא וכ"ה בתוס' חולין וזבחים: שם ועקר תרי לאוין. נ"ב עיין חולין דף פא תוספות ד"ה סנה למחו"ז. וזבחים קי"ד תוס' ד"ה אלמא. ובב"מ ס"א ע"א תוס' ד"ה לעבור: שם ד"ה כל ימיו. פי' בקונטרס. נ"ב עיין ברש"י גיטין ל' ע"א ד"ה לא יוכל. ובתוס' פסחים סז ע"א ד"ה הכתוב וברש"י שם ד"ה נתקו:

דף טז ע"א גמ' ר"ל אמר אין לוקה נ"ב עיין תוס' ב"מ ל' ע"ב ד"ה ר"ל: שם חוץ מן הנשבע ומימר. נ"ב עי' תוס' סנהדרין ס"ה ע"ב ד"ה הואיל. ובב"מ ל' ע"ב ד"ה ר' יוחנן: שם כיון דחייב בתשלומין. נ"ב עיין תוס' תמורה ו ע"א ד"ה שאני ותוס' ב"מ קט"ו ע"א ד"ה ותייב: **ע"ב** תוס' ד"ה ריסק. דמלינו איסור נבילה חל. נ"ב עיין חולין קג סוף עמוד א':

דף יז ע"א תוס' ד"ה ורבנן. ולא נראה דהא נבלה. נ"ב עיין ברש"י חולין ק"ב ע"ב ד"ה טמאה כו':

דף יח ע"ב גמ' א"ר הושעיא הפריש בכורים. נ"ב עיין תוס' גיטין מז ע"ב ד"ה מביא:

דף כ ע"ב גמ' אחד המקיף ואחד הניקף לוקה. עיין תוס' ב"מ י ע"ב ד"ה אקפי:

דף כא ע"ב גמ' אמר רבא. יש חילוק. נ"ב מדברי רש"י בפסחים מח ע"א בד"ה והא את הוא. נראה דהגי' כאן רבה. וכן נשמע מחידושי ריטב"א ריש מס' מ"ק: שם ר"ע אומר אף המקיים. נ"ב עי' תוס' לעיל ד' ע"ב ד"ה הא: תוס' ד"ה החורש. ופ"ה. נ"ב הוא פי' רש"י בפסחים: בא"ד משום דהזיד במעילה. נ"ב עיין תוס' סנהדרין פד ע"א ד"ה גמר ובתמורה ג' ע"א ד"ה מה תרומה. ולעיל י"ג ע"א ברש"י ד"ה הקדש שלא נפדה ובתוס' זבחים מ"ס ע"א ד"ה דומיא:

דף כב ע"א גמ' כגון שבישלו בעלי הקדש והזהרתים. נ"ב רמב"ם פ"ו מהלכות יסודי התורה דין ז: שם ולחשוב נמי כגון דאמר. נ"ב עי' תוס' שבועות כ"ה ע"א ד"ה אלא: שם בנזיר שמשון. נ"ב עי' תוס' נזיר ד' ע"א ד"ה מה בין: רש"י ד"ה מגו דתיילא. א"נ כגון חמותו. נ"ב עיין רש"י יבמות נ"ב ע"ב ד"ה אמר ר' אבהו: תוס' ד"ה א"ל. וקשה דהאכי. נ"ב עי' תוס' שבועות כ"ד ע"א ד"ה אלא כדרבא כו' ונ"ל דלמלקות איירי דלא בעי לאו וכן ע"ב. ועי' במל"מ: **ע"ב** גמ' כמה טפשאי שאר אינשי. נ"ב בר"ן אי' הגירסא הכן: סליק

הלכות

רב אלפס

סדר נזיקין

עם

תוספתא

עם כל המפרשים הנקובים בשער השני.

ווילנא

בדפוס והוצאת „ראם".

שנת תרפ"ז לפ"ק

MADE IN POLAND
PUBLISHED BY „ROM“ A/S.
WILNO.

Drukarnia „Rom“, Wilno, Cerkiewna № 2
1 9 2 7

הלכות

רב אלפס

הלכות פסוקות הנבללות בתלמוד בבלי אספן וקבצן וחברן בלשון התלמוד

רבינו יצחק בר יעקב אלפסי ז"ל

עם

שערי שבועות
כולל עשרים שערים בדיני שבועות
מאת רבינו יצחק בר ראובן ז"ל (בן בנו של הרי"ף) (ונקראו גם בשם שערים דרב אלפס).

הלכות רמב"ן
למסכת נדרים, יחד עם הלכות הרי"ף (שנוכפו למס' זו, אשר לא נדפסו בספרי הרי"ף דפוסים הראשונים). גם הלכות הרמב"ן להלה ובכורות שהשמיטם הרי"ף מהלכותיו:

עם פסקי

רב מרדכי

כוללים כל דיני התלמוד ושיטות רש"י ותוספות, מסודרים בקצור נמרץ בסברות וחדושי דינים על סדר הלכות האלפסי
מאת **רבינו מרדכי בר הלל אשכנזי** (רינוס) ז"ל.
עם הגהות מרדכי, וציוני ההלכות על סדר ציוני הלכות רב אלפס.

ועל פניהם מסביב יאירו המאורות הגדולים המה:

א) **פירוש רש"י** ז"ל להלכות הרי"ף (לקוח מפירושו להתלמוד).
ב) " **רבינו יהונתן** בר **דוד הכהן** ז"ל מחכמי לוניל, להלכות הרי"ף מסכת עירובין.
ג) " **רבינו יונה** (החסיד) גירונדי ז"ל, למס' ברכות (חברם תלמיד מתלמידיו המובהקים, ויש אשר יזכרוהו בשם תר"י.)
ד) " **רבינו נסים** בר **ראובן** ז"ל (הר"ן), לסדר מועד, ולמס' כתובות, גיטין, קדושין, שבועות, ע"ז, מכות וחולין.
ה) **נמוקי יוסף** לרבינו **יוסף** בר **חביבא** ז"ל, למס' [מו"ק], יבמות, ב"ק, ב"מ, ב"ב וסנהדרין, ולהלכות קטנות של הרי"ף, ולהלכות נדרים להרמב"ן.
ו) **ספר המאור** לרבינו **זרחיהו הלוי** בר **יצחק** ז"ל (הרז"ה), כולל השגות על הרי"ף; [ולסדר נשים ונזיקין יקרא המאור הגדול, ולסדר מועד יקרא המאור הקטן].
ז) **מלחמות ה'** להרמב"ן ז"ל, על השגות בעל המאור הנ"ל.
ח) פירוש **רבינו יום טוב** בר **אברהם אשבילי** ז"ל (הריטב"א) על הלכות נדרים להרמב"ן.
ט) **לקוטי הרא"ש** להלכות קטנות של הרי"ף.
י) **שלטי הגבורים** (על הרי"ף והמרדכי) להג"מ יהושע בעז לבית ברוך ז"ל, כולל תוספות הלכות וחלוקי דעות והשגות על הרי"ף מגדולי הפוסקים, גם חדושי הריא"ז לרבינו ישעיה די טראני האחרון ז"ל.
יא) **חדושי אנשי שם** (להרי"ף והמרדכי ושערי שבועות) כוללים חדושי מהר"ם טיקטין ז"ל ומהר"ן שפירא ז"ל שארית יוסף להג"מ יוסף בר מרדכי גרשון כ"ץ ז"ל מקראקא, ודרך תמים (מס' תמת ישרים) (כולל הגהות מהרבה גאונים ומכללם הגהות רבינו בצלאל אשכנזי בעל שמ"ק והאר"י ז"ל וגדולת מרדכי) להג"מ ברוך בר דוד גנעזן ז"ל.
יב) **הלכות יום טוב** להג"מ יום טוב (מהרי"ט) אלגאזי ז"ל, כולל באור עמוק על הלכות חלה ובכורות להרמב"ן ז"ל.
יג) **מעשה אילפס** הגהות על הרי"ף והמרדכי להג"מ מרדכי זאב הלוי אישינגא ז"ל, וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).
יד) **באור מרדכי** (להלק"ט מהמרדכי) להג"מ מרדכי בנעט ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק ניקלשבורג והמדינה.
טו) **גליון מהרש"א** הגהות הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.
טז) **פעולת שכיר** הגהות הג"מ ישכר בער בהג"מ תנחום ז"ל, זקן ההוראה בווילנא.

גם נלוו עליהם **עין משפט, נר מצוה, ותורה אור, וציוני מראה מקומות בהר"ן** ונ"י. וכל סימני הדינים המצוינים ברב אלפס על סדר א"ב נסדרו (בקונטרס מיוחד בחלק האחרון של הרי"ף) על סדר הלכות המיימוני ז"ל. — גם הדפסנו עמו

תוספתא

עם **הגהות הגר"א** מווילנא ז"ל, ופירוש **מנחת בכורים ומצפה שמואל** להג"מ שמואל אביגדור ז"ל אבד"ק קרלין.
הכל כמו שנדפס באלפס שי"ל בדפוסנו בשנת תרכ"א.

☞ ובתוצאה זו הופיע בעז"ה עוד אור חדש אור גדול ☜
על **התוספתא** הנ"ד
חלופי גרסאות על פי תוספתא כתב יד ערפורט
אשר רובן דרובן מאירות עינים באור האמת

שיצאו לאור ע"י הג"מ משה שמואל צוקערמאנדל בפאזעוואלק, בשנת תרמ"א לפ"ק.

ואלה ההוספות החדשות

אשר הוספנו באלפס הזה על כל ספרי האלפסי זולתו:

(רובם היו גנוזים עד פה בכתבי יד ולא שזפתם עין הדפוס עוד).

א) **העתקות פירוש הרי"ף** לשלש הלכות חמורות במסכת כתובות והלכה אחת במס' שבועות, שפירשן בלשון ערבי (והזכירן הרי"ף בהלכותיו בפ"י דכתובות ובפ"ז דשבועות) ונעתקן בעברית בס' תמים דעים סי' רי"ח רי"ט ר"כ, ומשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' קכ"ו קכ"ח קכ"ט.

ב) [כתב יד] ספר **מאה שערים** לרבינו יצחק בר אבא מרי ז"ל ממארשיליא (בעל העיטור) [ונזכר בשה"ג ח"ב אות מ' סי' ב לכ"י קדמון ישן נושן] כולל דעות וסברות לרבנא אלפס ז"ל בסדר נשים נזיקין.

ג) [כ"י] **שיטת ריב"ב** לרבינו יהודה בר ברכיה ז"ל (בן אחיו של הרזיה בעל המאור) פירוש על הרי"ף למסכת ברכות, ר"ה, יומא, סוכה, ביצה, מגילה, מ"ק תענית.

ד) **השגות הראב"ד** ז"ל על הרי"ף והמאור (מספר תמים דעים).

ה) **ספר הזכות להרמב"ן** ז"ל ליישב השגות הראב"ד על הרי"ף (ויש יכנוהו בשם מחסה ומגן).

ו) **הגהות הרמ"א** ז"ל על המרדכי, נעתק מכי"ק מעל גליון המרדכי, ונדפסו באלפס דפוס זיטאמיר.

ז) **בגדי ישע** לרבינו ישעיה ב"ר אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (בעל השל"ה) על המרדכי לסדר מועד.

ח) [כ"י] **הגהות הב"ח** לרבינו יואל ב"ר שמואל סירקיש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש) על הרי"ף והמרדכי, גם בקצת מקומות בתוספתא. נעתקו מכי"ק מגליון האלפס שלו אשר תקנו והגיהו וחידש בו חדושים רבים, ונדפסו גם חדושיו בתוך הגהותיו הנ"ל.

ט) [כ"י] **הגהות חות יאיר** להג"מ יאיר חיים ב"ר משה שמשון בכרך ז"ל (בעה"מ שו"ת חות יאיר). נעתקו מכי"ק מגליון האלפס שלו, נוספות על אלה שנדפסו מהן באלפס דפוס זיטאמיר.

י) **חדושי** הג"מ **אפרים נבון** ז"ל (בעה"מ שו"ת מחנה אפרים) להרי"ף והמרדכי סדר נזיקין.

יא) **קצור פסקי רבינו יונה ורבינו נסים** ונ"י נקרא לוח הדינים שבר"ן. וקצור פסקי המרדכי נקרא לוח הדינים שבמרדכי חוברו ע"י הג"מ יוסף אוטלנג ז"ל (יקירי המציאות מאד. ולא נדפסו רק פ"א באלפס ובמרדכי ד' ריווא די טרינטו שי"ח—שי"ט).

יב) **טל אורות** להג"מ יוסף ן' גויא ז"ל נלקטו ממנו באורים על המרדכי.

יג) [כ"י] **הגהות אלפס ישן** נמצא בכ"י ישן על גליון האלפס ד' קשט' רס"ט וד' ריווא די טרינטו ש"ח והדפסנום בשם הגא"י.

יד) [כ"י] **הגהות ממרדכי ישן** נמצאו בכ"י ישן על גליון מרדכי דפוס ריווא די טרינטו שנת שי"ט והדפסנום על הגליון בשם הגה"ת ממ"י. גם הצגנו בתוכן הגהות מס' גדולת מרדכי (מלבד חדושיו שמובאים בחדושי אנשי שם).

טו) **באורי מרדכי** להג"מ מרדכי בנעט ז"ל הנ"ל. קיצור מבאורו הרחב למרדכי מסכת ברכות ופרק ערבי פסחים.

טז) **הגהות** הג"מ **אפרים זלמן מרגליות** ז"ל מבראדי.

יז) [כ"י] **הגהות** הג"מ **יעקב צבי יאליש** ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

יח) **חדושי מהרמ"ז** לפי' רבינו יהונתן, מהג"מ משה זאב ב"ר אליעזר ז"ל אבד"ק ביאליסטאק (בעהמ"ס מראות הצובאות וכו).

יט) [כ"י] **קרני ראם** הגהות הג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם וכו) נוסף על הנדפס בלבוב.

כ) [כ"י] **מלאכת יום טוב** להג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יו"ט) הגהות לסדר נשים נזיקין.

כא) [כ"י] **בן אריה** להג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

כב) [כ"י] **נמוקי הגרי"ב** להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני.

כג) [כ"י] **חדושים והגהות** מהג"מ **שמואל מרובזעוויץ** ז"ל מ"ץ דמאהליב (העתיקם הרד"ל ז"ל בעצם כי"ק).

כד) **כללי הרי"ף ורש"י והר"ן ומרדכי** להג"מ מלאכי ב"ר יעקב הכהן ז"ל כספרו יד מלאכי.

כה) [כ"י] **גליון אלפס** כולל מראה מקומות לדברי הרי"ף ונושאי כליו, ושנויים בין גירסות הרי"ף ונו"כ לגי' תלמוד בבלי וירושלמי במקום שיש נ"מ גדולה ביניהן, והגהות והערות בסוף האלפס מאת הג"מ שניאור זלמן שליט"א אבד"ק גאלדינגען.

ולתוספת התועלת הדפסנו את ספר המאור, מלחמות ה', השגות הראב"ד, וספר הזכות להרמב"ן כ"א במקומו הראוי לו על הדף.

ואלה אשר הוספנו על התוספתא

כו) **אור הגנוז** כולל נוסחאות שונות ע"פ תוספתא שנכתבה בשנת ד"א תתנ"ו (ונדפס בש"ס ווין תר"כ).

כז) **נוסחאות כתבי יד** הרבה נוסחאות שונות וחלופי גרסאות מתוספתות כתבי יד עתיקים שנמצאו בבתי עקד הספרים.

כח) **מגן אברהם** באו"ר לתוספתות מסדר נזיקין מאת הג"מ אברהם אבלי הלוי ז"ל מקאליש (בעהמ"ס מגן אברהם על או"ח).

כט) **חסדי דוד** באורים וחדושים מספר חסדי דוד להג"מ דוד בר יעקב פארדו ז"ל.

ולהגדיל הפארתה הדפסנוה באותיות מרובעות. גם הדפסנוה בחוברות מיוחדות, באופן שתוכל להיות גלוה אל הש"ס לכל מסכת השייכה לה, כי זה מקומה הראוי לה.

כל אלה נקבו בשער האלפס לחלקיו הראשונים בתוצאה הראשונה, אולם אח"כ הוספנו על כל אלה גם אלה ההוספות, ה"ה:

לאלפס

ל) [כ"י] **נוסחאות כ"י** מספר נמוקי יוסף למסכת יבמות (ע"פ כ"י שנכתב בשנת ר' לא ף הששי).

לא) **הגהות מהר"ם טיקטין** ז"ל על המרדכי.

לב) **הגהות הגאונים** למרדכי סדר מועד מאת הג"מ ישראל בהג"מ שכנא ז"ל, והג"מ צבי הירש שור ז"ל.

לג) [כ"י] **חשק שלמה** להג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ דווילנא.

לד) [כ"י] **מראה מקומות** במרדכי (מלבד המ"מ שכתב הרמ"א ז"ל).

לתוספתא

לה) [כ"י] **באור הגר"א** ז"ל לתוספתא סדר טהרות על פי הנוסחא הישנה (נעתק ע"י הרד"ל ז"ל מכ"י תלמידו של הגר"א הג"מ בונים ז"ל משקלאוו).

לו) [כ"י] **הגהות הגר"א** ז"ל לתוספתא זבחים.

לז) **הפירוש זר זהב** נדפס **בשלמות** כמש"נ בספר טהרת הקודש.

לח) [כ"י] **מארי דמתניתא** פירוש על תוספתא עירובין מהג"מ יעקב כהנא ז"ל מווילנא (בעהמ"ס גאון יעקב).

לט) [כ"י] **מראה כהן** לתוספתא סדר קדשים מהג"מ בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ דווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

מ) [כ"י] **פירוש לתוספתא פסחים** להג"מ יונה ב"ר גרשון ז"ל מווילנא.

ועל כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדוייקת ומזוקקת שבעתים

על פי נוסחאות ישנות וע"פ ספרים מדויקים מדפוסים היותר קדמונים ספרים יקרי המציאות, כמו: אלפס ומרדכי דפוס קושטנטינא רס"ט (יאברכ"ב) (הוא הראשון שנדפס בעולם) ודפוס סביוניטה שי"ד (ועל גליונותיו כתב הב"ח ז"ל בכי"ק את הגהותיו וחדושיו הנ"ל) ודפוס ריווא די טרינטו שי"ח אשר הוגה ע"י הג"מ יוסף אוטילנג הנ"ל, הדפוס קראקא שנת משי"ת, אשר הוגה ע"י מהר"ם טיקטין ז"ל, ואלפס (בלי מרדכי) ד' אמשטרדם שנת תנ"א (ועל גליונותיו כתב בעל חות יאיר ז"ל בכי"ק את הגהותיו) ועוד הרבה ספרים כאלה יקרי המציאות מאד.

ארבעה אבות נזיקין. כל נזיקין שעושים נזק. נקיס שם היזק: אבות. קרי להנך דכתיבא בקרא בהדיא ובגמ' מפרש הי ניהו תולדות: השור והבור (ז). כסדר שנכתבו בפרשה סדרן במשנה דפרשה ראשונה נאמרה בשור שניה בבור ובגמרא מפרש דג' אבות נאמרו בשור הקרן והשן והרגל. קרן דכתיב כי יגח שור את איש וד' אנפי שייכי ביה חד שור שהמית את האדם דכתיב בהדיא ברישא ואידך שור שהזיק את האדם דכתיב או בן יגח נגיחה למיתה ונגיחה לנזקין ואידך שור שהמית את השור דכתיב כי יגוף נר מצוה שור איש וכו' ואידך שור שהזיק שור דיליף משור שהזיק את האדם בהיקשא דכתיב כמשפט הזה וכו': מבעה. מפרש בגמרא: הבער. כי תצא אש: לא הרי השור כו'. כלומר אי כתב רחמנא שור לא נפיק מבעה מיניה ואמטו להכי אצטריך למכתביה ולהכי נקט ברישא כהרי המבעה ולא נקט כסדר כהרי הבור משום דתו לא מצי למיתני ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים ועוד דהשתא אשמועינן רבותא דאע"פ דלשניהם רוח חיים אפילו הכי לא נפיק חד מחבריה: לא זה וזה וכו'. הא דלא הדר ותני לא הרי האש כהרי שניהם כדקא הדר ברישא משום דטריחא ליה מלתא: שדרכן לילך ולהזיק. שלשתן אלה דרכן לילך ולהזיק: הצד השוה. מפרש בגמרא לאתויי כל שדרכן להזיק ושמירתן עליך אע"ג דלא דמי לחד מהני אבות אי יכילנן לאתויי מתרתי או מתלת או מטפי בהצד השוה לחיובא מחייבינן ליה: ושמירתן עליך. שנתחייבת בשמירתן מחמת שהם ממונך או שנמסרות לך לשמרן או שעשית בהם מעשה שחייבך בשמירתן כדאמרינן לקמן (ח) ואשמור שמירתן עליך שאין אתה חייב בנזקיהן אלא בזמן ששמירתן עליך ופשעת בשמירתן עד שהזיקו לאפוקי היכא דמסרינהו לאחרינא לנטורינהו כדחזו ופשע בהן שומר דהשני חייב והראשון פטור ולאפוקי נמי היכא דנטריכהו כאורחייהו והזיקו דפטור דאין שמירה כונן שוה דאילו קרן לא סגיא ליה בשמירה פחותה והשאר סגיא להו בשמירה פחותה וכדמפרש לקמן [דף נה:]. (ט) שור ממונו הוא ובור נמי ואפי' הפקיר רשותו בעל הבור קרייה רחמנא. ואש נמי ממונו הוא כדלקמן: [דף ג:] וכשהזיק חב המזיק. מפרש

רש"י

ארבעה אבות. להנך דכתיני קרי אבות ובגמרא מפרש מאי ניהו תולדות: השור והבור כו'. כסדר שנכתבו בפרשה נשנו במשנה: מבעה. מפרש בגמרא: הבער. כי תצא אש: לא הרי שור. כלומר אי כתיב שור לא אתי מבעה מיניה ולכך צריך לכתוב כולם: כהרי האש שאין בו רוח חיים. ולכך אי לא כתביה הוה אמינא ליפטר: ולא זה וזה (ב). אלו שלשתן דרכן לילך ולהזיק: במיטב הארץ. בעידית נכסיו: גמ' שלשה אבות נאמרו בשור. הקרן לנגוח: והשן. לאכילה: ורגל. לדריסה ולשבר את הכלים: (ג) דחיפה. שדחפה בגופה הוי נגיפה ונתכוונה להזיק: רבילה. שרבצה על גבי כלים ושברתן: בעיטה. שבעטה ברגליה להזיק ולכך הוה תולדה דקרן כי כוונתו להזיק כקרן ואין הנאה להיזקה: רבילה ובעיטה תולדה דרגל (ד). דע"י כפיפת (ה) הרגל רובצת: רגל היזקו מצוי. דכל שעה מהלכת וכשיש כלים תחת רגליה (ו) דורסת: הני אין היזקן מצוי. ולכך הם תולדות דקרן לשלם חצי נזק כקרן: נתחככה בכותל להנאתה. והפילתו: וטינפה פירות להנאתה. שנתגלגלה עליהן כדרך סוסים וחמורים והיינו דומיא דשן דיש הנאה להיזקה: ובשערה. שנדבק שערה בכלי וגוררתו: כיחו

דף ב.

ארבעה

[דף ב ע"א]

א[1] אבות נזיקין השור והבור והמבעה וההבער לא הרי השור כהרי המבעה ולא הרי המבעה כהרי השור ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ולא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק כהרי הבור שאין דרכו לילך ולהזיק הצד השוה שבהן שדרכן להזיק וממונך ושמירתן עליך וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ: גמ' מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן או לא פירוש א כיון דקיי"ל דנזק שלם ממונא הוא וחצי נזק קנסא הוא ומועד שהזיק משלם נזק שלם מן העליה ותם משלם חצי נזק מגופו בעינן למידע הני תולדות דהני אבות אי כיוצא בהן נינהו דכל מועד מינייהו תולדה דיליה כוותיה ומשלם נ"ש מן העלייה ותם (א) תולדה דיליה כוותיה ומשלם חצי נזק מגופו או דלמא תולדותיהן לאו כיוצא בהן *ואסיקנא דכולהו תולדותיהן כיוצא בהן בר מתולדה דרגל ומאי ניהו חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה (א) דלא משלם אלא חצי נזק ואמאי קרו לה תולדה דרגל דמשלם מן העליה ולפוטרה ברה"ר *ומאי עלייה מעולה שבנכסיו כדתנן* הניזקין שמין להן בעדית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית: *ת"ר ג' אבות נאמרו בשור הקרן והשן והרגל תולדה דקרן מאי היא נגיפה נשיכה רביצה בעיטה. נשיכה תולדה דשן היא כי אמרי' תולדה דשן היא היכא דיש הנאה להיזקה הא אין הנאה להיזקה רביצה ובעיטה תולדה דרגל היא כי אמרי'[ג]הנ"מ היכא דהיזיקן מצוי °הני אין היזקן מצוי*: תולדה דשן מאי היא נתחככה בכותל להנאתה וטינפה פירות להנאתה: תולדה דרגל מאי היא הזיקה בגופה דרך הלוכה בשערה דרך הלוכה: תולדה דבור מאי היא אבנו

בגמ' [דף ד.] לאתויי מאי: לשלם תשלומי נזק. להכי נקט לשון השלמה שאם הזיקו והפחיתו מדמיו הראשונים שהיה שוה [בשעת נזק] הניזק משלם הפחת עד שעת העמדה בדין והמותר משלם לו מזיק כדתניא לקמן [דף י:] מלמד שהבעלים מטפלים בנבילה ששמין את הדבר הניזק כמה הוא יפה עד שלא הוזק וכמה הוא יפה משהוזק והבעלים מטפלים בנבילה והמזיק משלם להם את הפחת שפחתה מחמת נזק *[ולא שפחתה לאחר מכאן] דנפקא לן לקמן [שם] מוהמתת יהיה לו לניזק משמע ואפי' פחתה נבלה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין פסידא דניזק היא דכי שיימינן לה כשעת מיתה הוא דשיימינן והוא הדין היכא (י) דשבחה בין מיתה להעמדה בדין דניזק הוי אבל טורח נבלה (אפילו) היכא דבבירא שויא זוזא ואפומא דבירא שויא ארבעה דכ"ע אבעל הבור רמינן ליה כדאמרינן לקמן (כ): במיטב הארץ. מיטב שדהו כתיב' אי בעי מזיק למפרע ליה קרקע מעידית נכסי ויהיב ליה (ל) אבל אי יהיב ליה מטלטלי כל מילי מיקרי מיטב ואפילו סובין דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא וכדילפינן [דף ז.] מבור דכתיב ביה ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין: גמ' תולדותיהן כיוצא בהן. כיון דקי"ל דנזק שלם ממונא הוא וחצי נזק קנסא ומועד שהזיק משלם נזק שלם מן העלייה ותם שהזיק משלם חצי נזק מגופו בעינן למידע תולדות דהני אבות אי כיוצא בהן ניכהו דכל מועד מינייהו תולדה דידיה כוותיה ומשלם נזק שלם מן העלייה ותם שהזיק משלם חצי נזק מגופו ותולדה דידיה נמי כוותיה ואסיקנא דכולהו תולדות כיוצא בהן דאבות נינהו ודינן שוה לגמרי בר מתולדה דרגל בחצי נזק צרורות שהיתה מהלכת והתיזה צרורות ברגליה ושיברה כלים דקיימא לן הלכה למשה מסיני (א) דממונא הוא ולא קנסא ואע"ג דפלגא נזקא של נגיחה קנסא הוי כדאמרינן לקמן (סי' כ') האי פלגא נזקא ממונא הוא ולאו תולדה דקרן היא אלא דרגל דמכח הרגל אתיא: ואמאי קרי ליה וכו'. (ב) הואיל ואינה משלמת (מ) במותר דאילו רגל משלם נזק שלם: לשלם מן העלייה. שאם הזיקה יותר ממה שהבהמה שוה משלם ממיטב ביתו כרגל דכתיב ביה ברגל מיטב שדהו וגו' וכדתנן [גיטין מח:] הניזקין שמין להם בעדית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזבורית. ולא הויא כקרן דאין היזקה משתלם אלא מגופיה דכתיב ומכרו את השור החי וגו' ואם הפסידו יותר משוויו מפסיד הניזק: ולפטרו ברשות הרבים. דרגל איכה חייבת אלא אם כן נכנסה ברשות הניזק: הקרן. לנגיחה ול"ש קרן תלושה שאחוזה לקרן בין שניה ונגחה ול"ש מחוברת לעולם תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם דלענין קרן לא הוי מועדת מתחלתה. ואשכחן קראי (ג) בקרן תלושה בצדקיה בן כנענה ויעש לו צדקיה קרני ברזל וגו' באלה תנגח את ארם וגו' ובקרן מחוברת בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו וגו': והשן. לאכילה: והרגל. לדריסה (ב) ושברה את הכלים [כי אורחיה והכי] נמי אמרינן לקמן דשן ורגל ברשות הרבים פטורין משום דאורחייהו הוא: נגיפה. שדחפה בגופה ונתכוונה להזיק: רבילה. שראתה כלים ורבצה עליהן כדי להזיקן ולשברן: בעיטה. שבעטה ברגליה (ס) ושברה כלים להזיק ולהכי הוו תולדה דקרן דכוונתה כקרן ואין הנאה להיזקו ואין היזקו מצוי כל שעה ולפיכך הוו כקרן דכל אימת שלא הועדה בכך שלש פעמים בבית דין איכה משלמת נזק שלם: רבילה ובעיטה תולדה דרגל היא. דעל ידי כפיפת רגלים היא רובצת: היכא דהיזקן מצוי. דכל שעה היא מהלכת ואם יש כלים תחת רגליה דורכתן: אין היזקן מצוי. ושמעינן מינה דלא אמרינן (ע) תולדה דרגל אלא כשהיזקן מצוי דאורחייהו בהכי אבל כשאין היזקן מצוי כגון מידי דלאו אורחיה תולדה דקרן היא וכדפרישנא: נתחככה בכותל להנאתה. והפילתו: או טנפה פירות להנאתה. שנתגלגלה עליהם כדרך הסוסים והחמורים והיינו דומיא דשן דיש הנאה להיזקה: בגופה דרך הלוכה. כל היזק בדרך שלא בכוונה הוי תולדה דרגל דהיזקן מצוי ואין מתכוין להזיק: ובשערה. שנדבק שערה אל הכלים וגררתן ושברתן ומשום דדמיא התולדה לאב אמרינן דדינם גם כן שוה. ואמרינן נמי בגמ' [דף ג.] דרגל נפקא לן מושלח את בעירה ושן מובער וגמרינן שן ורגל מהדדי מה רגל לא שנא מכליא קרנא ול"ש לא מכליא אלא שסופו לחזור ולהצמיח חייב דושלח כתמא כתיב אף שן נמי וה"ה לשאר נזקין אלא דאיצטריך לאשמועינן בשן משום דכתיב ביה לשון ביעור ורגל נמי גמר משן מה שן ל"ש שלחה שלוחי ול"ש אזלא ממילא אף רגל נמי אע"ג דכתיב לישנא דושלח ולחיובא אקבינהו קרא כדמוכח בשמעתין: תולדה דבור מאי היא. דליכא למימר דבור עמוק י' הוא אב כיון דקים להו לרבנן דעשרה עבדי מיתה לא עבדי הוי תולדה דהא בעל הבור ישלם דכתב קרא

לא

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' נזקי ממון סמג עשין סו סו סח סס ע טוח"מ סי' שפט שנח פי':

הגהות חו"י
(א) נ"ע דפתח מדקתני אבות וכו' מכלל דאיבעי ליה דכולהו אבות דכמשנה. וסתם כתם ומועד דאינם רק בשור ותרוייהו אבות: (ב) כ"ב נ"ע די"ל מפני דנעשה ברגל כדמקשה בסמוך נשיכה תולדה דשן היא:

דף ג:

לקמן דף מז:

גיטין דף מט:

[דף ב ע"ב]

נ"י מהר"ם [וכ"ה הב"ח]

ד"ם מ"ז

הגה"ה
א כתב הרא"ש ז"ל היה נראה לו לרבינו שאם לא מצינו חילוק בתשלומי ניזקין לא היה הספר מסתפק דמסיקא מיתי לן להלק ביניהן כיון דידעינן מסברא כל תולדות האבות כיון שדומה לכן בכל צד למה נחלק ביניהם אלא כיון דחזינן קצת חילוק בתשלומי ניזקין בין תם למועד ואע"ג דתרוייהו אבות ניכהו העלה על לבו לפסקא ולידע אם התולדות כיוצא באבות:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) דממונא הוא ולא קנסא וכו' כן הוא לשון רש"י בגמ'. וכתב עליו מהרש"ל בח"ש וז"ל נראה לפרש לאו דוקא דהכי הלכתא דממונא הוא א"כ למ"ד דח"נ ממונא מאי איכא למימר אלא הלכתא את"כ קאי וכו' ע"כ וכן מבואר באשר"י להדיא דהלכתא לא קאי אלא את"כ:
(ב) והרגל לדריסה ושיברה את הכלים אמרי' לקמן דשן ורגל וכו' כצ"ל ולא כמו שהגיה בספרי ריי"ף החדשים ושיברה את הכלים כי אורחים וכ"נ אמרי' לקמן וכו' דבעינן זה שאמר דשן ורגל ברה"ר פטורין משום דאורחייהו הוא מבואר בריי"ף ע"ב ותמה עליו הרא"ש למה ליה ליתן טעם דאורחייהו הוא וע"ש והובא בשלטי הגבורים ולכך אין לנו לומר דהכי' יביא מזה ראיה לדבריו אלא ודאי דלא בא אלא לומר באיזהו מקום חייבין שן ורגל והבא הריי"ף כמו שהוא ודו"ק:

הגהות הב"ח

(א) (דלא משלם אלא חצי נזק) תא"מ ונ"ב ס"א דממונא הוא ולא [קנסא]. וכך היא גירסת הרא"ש ונמוקי יוסף: (ב) ולא זה וזה כו' כצ"ל: (ג) נ"ל נגיפה: (ד) נ"ב היא: (ה) נ"ל הרגלים: (ו) נ"ל דורסתן: (ז) השור והבור כו' כצ"ל: (ח) נ"ל ואמר: (ט) נ"ל ובור: (י) נ"ב ע"ל פ' המניח סי' סח: (כ) נ"ב בגמ' דף י"א ולקמן סימן יג: (ל) נ"ב עיין לקמן סי' ד': (מ) נ"ל כמותה: (נ) נ"ב בגמ' דף ב' ע"ב: (ס) ושברה כלים ולהכי כו' דכוונתה להזיק כקרן כו' כצ"ל (ע) דל"א דהוה תולדה דרגל אלא כשהיזקה מצוי כגון מידי דאורחייהו בהכי כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] באלפסין הישנים נקרא הפירוש הזה רבינו נסים והב"ח היה הראשון אשר הגיה לקרותו נימוקי יוסף:
[ג] נ"ב תולדה דרגל:

אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו: *תולדה דמבעה מאי היא אי אליבא דשמואל דאמר מבעה זה השן הא אמינא לה ואי לרב דאמר מבעה זה אדם א כיחו וניעו: תולדה דהבער מאי היא אבנו סכינו ומשאו שהניחם בראש הגג ונפלו ברוח מצויה *והזיקו: *וכולהו בין אבות בין תולדות מועדין מתחלתן נינהו לבר מקרן דתם ולבסוף מועד הוא ושן ורגל ברשות הרבים פטורין ב משום דאורחייהו הוא: *תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות נזיקין ואלו הן השור והבור והמבעה וההבער ושומר חנם והשואל ונושא שכר והשוכר ונזק וצער וריפוי ושבת ובושת ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה וגנב וגזלן ועדים זוממין והאונס והמפתה והמוציא שם רע והמטמא והמדמע ג והמנסך הרי כ"ד [א] ומוסר הרי כ"ה *והאי דקרו להו אבות לאו מכלל דאיכא לכולהו תולדות אלא לשלם ממיטב הוא דקרו להו הכי: מטמא ומדמע ומנסך: כולהו היזק ב שאינו ניכר הוא ולא שמיה היזק אלא קנסא הוא דקנסוהו רבנן משום דעבד איסורא דגרסינן בפרק השולח גט לאשתו* אמר אביי נקטינן טימא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו מאי טעמא היזק שאינו ניכר הוא ולאו שמיה היזק (א) קנסא דרבנן הוא לדידיה דעבד איסורא קנסוהו רבנן לבריה דלא עבד איסורא לא קנסוהו רבנן ובפרק הניזקין* תנן המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב ופליגי בה *חזקיה ור' יוחנן חזקיה אמר דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד חייב מ"ט היזק שאינו ניכר שמיה היזק ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיודיענו ורבי יוחנן אמר דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטור מ"ט היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ומה טעם אמרו במזיד חייב כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ואומר פטור אני ואותבינן עליה דחזקיה מהא דתנן* גזל מטבע ונפסל תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק *)הא ממונא וממונא בעי שלומי וסלקא בתיובתא וקי"ל כר' יוחנן דאמר לא שמיה היזק: ד **)הצד השוה שבהן לאתויי מאי אמר אביי לאתויי ה אבנו סכינו ומשאו (ג) שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה (א) והזיקו רבא אמר הצד השוה שבהן לאתויי °בור המתגלגל ו ברגלי אדם וברגלי בהמה ה"ד אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור מ"ש בור שכן תחלת עשייתו לנזק וממונך ושמירתן עליך הני נמי תחלת עשייתן לנזק וממונך ושמירתן עליך אלא דלא אפקרינהו אי לשמואל דאמר כולן מבורו למדנו היינו בור ואי לרב דאמר כולן משור למדנו היינו שור לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור מה לבור שכן מעשיו גרמו לו תאמר בהני שאין מעשיו גרמו לו שור יוכיח מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק

בור

*) כד"ס הגי' האי גזלן הוא ממונא בעי כו' וכ"ה בגמ'.
**) הכל שפת יתר עד וחזר הדין ואינו מהרי"ף. [וכ"נ מלשון הרא"ש בפסקיו ומלשון הב"ג] ד"ת

רש"י

כיחו. רוק הפה: ניעו. מי חוטם: ברוח מצויה. ואי אינו מצויה הוי אנוס ולא מחייב אבל ברוח מצויה הוי כאש הולכת ברוח מצויה שהוא מוליכה: מועדין מתחלתן. כלומר משלמין נזק שלם: שומר חנם. חייב בפשיעה: שואל. אפילו באונסין: נושא שכר והשוכר. חייב בגניבה ובאבידה וכ"ש בפשיעה: נזק. החובל בחבירו נותן לו מה ששוה עכשיו פחות מתחלה: וצער וריפוי. כל אלו כתיבי ולכך קרינהו אבות: כפל. אם תמצא בידו הגנבה: ארבעה וה'. טבח או מכר: גנב. המשלם קרן בלא כפל כגון שהודה מעצמו דמודה מעצמו בקנס פטור: גזלן. דכתיב והשיב את הגזלה: אונס. חמשים כסף דכתיב באונס: מפתה. דכתיב כסף ישקול כמוהר הבתולות והיינו חמשים הכתובים במוהר הבתולות של אונס: ומוציא שם רע. דכתיב וענשו אותו מאה כסף: מטמא מדמע מנסך. לא כתיבי ואפ"ה קרינהו אבות דבכלל נזק הם וניזק כתיב: מטמא. כגון שנגע שרץ בטהרות חברו או בתרומת כהן. מדמע. שעירב תרומה בחולין של חברו ועתה צריך למוכרן בזול כי אינן ראויים כ"א לכהן: מנסך שניסך יין חבירו לעכו"ם. ואסרו בהנאה הוא"ל ועושה מעשה בגוף היין: שאינו ניכר שאין ההיזק ניכר בגוף הפירות כלל: כדי שיודיענו. שאם היה חייב לא היה מודיעו (א) ומכל מקום לא רצו לפוטרו במזיד על כך: בור המתגלגל. כגון שהניח אבן ברה"ר ובעודה במקומה לא הזיקה וגלגלוה רגלי אדם ובהמה למקום אחר והזיקה שם: בין לרב בין לשמואל. דפליגי בהמניח: היינו בור. דתרוייהו אמרו כל תקלה דאפקרינהו [נפקא לן מבור דת"ב] דומיא דבור לחובתא ברה"ר הוא דהוי הפקר כדאמרי' בהמניח לקמן: אי לשמואל. דאמר התם כל תקלה ברה"ר בור הוא ואע"ג דלא אפקרינהו היינו בור: אי לרב דאמר. כל תקלה שלא הפקיר משורו למדנו מה שור ממונו הוא ואם הזיק חייב אף כל שהוא ממונו ובשור אומר תולדה דשור כשור: מעשיו גרמו לו. כרייתו גרמה לו ההיזק אבל הכא מעשיו של זה

נמוקי יוסף

לא משמע עפי דמיירי במיתה מלנזקין דהכי משמע ונפל שמה שור או חמור בין מת בין הוזק בעל הבור ישלם ומיהו אם מת השור תשעה אמור רבנן דפטור דלאו מחמת הבור מת דאין בו כדי להמית ואם הוזק בו חייב דבר נזקין הוא: אבנו סכינו וכו'. ונתקלו בהם בני אדם והוזקו דלבתר דנייח תולדה דבור היא מידי דהוה אבורו המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה דמעשיו שהניחן שם גרמו להזיק ככריית הבור ואע"פ שלא הזיקו במקום שהניחן *(כיון) דלאחר שנתגלגלו ברגלי אדם(ג)והונחו במקום אחר הזיקו [ג] דלקמן ילפינן לה במה הצד משור ובור דשור (ד) הלך מעצמו נר מצוה

שאז מעשיו גרמו לו ובור (ה) שאין דרכו לילך ולהזיק הצד השוה שבהם וכו' שממונך ושמירתן עליך וכשהזיקו חייבין לשלם נזק שלם מן העלייה ומיהו כיון דמדינא דשור ובור אתיא לא מחייב אלא בקל שבשניהם דהיינו בור שפטור ממיתת אדם ונזקי כלים וליכא למימר בקל דקרן תמה דכי אתיא משור מקרן מועדת דשור הוא דאתיא דהיא היא שדרכה לילך ולהזיק וליכא למימר דכי אתיא משור משן ורגל קאמר דהא מחייבין ליה ברשות הרבים [כיון דלאו אורחיה] ושן ורגל פטור ברה"ר. והא דמחייבין ליה מטעם בור היינו כשהזיק לבתר דנייח וחייב בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו דקי"ל כשמואל לקמן פ' המניח [דף כט:] אבל אי הזיק בהדי דקא אזלי מקמי דכלו גירי מחייב מדין אש וכן אי לא אפקרינהו חייב מדין אש אפי' בתר דאנחיה מריה היכא *דאיעקר לאיגלגולי ממילא דומיא דאש: דאמר מבעה זה השן. והא דלא נקט שן דהוה אמינא אפי' היכא דאין הנאה להיזקה ולפיכך נקט לישנא דמבעה דמשמע לישנא דאיגלויי דכתיב נבעו מצפוניו דהיינו נגלתה שפעמים נגלית פעמים נכסית והיינו בשעת אכילה: הא אמרן. תולדה דשן לעיל: מבעה זה אדם. ולא תנא אדם דהוה אמינא אפילו עבדו ושפחתו מחייב ולפיכך נקט מבעה דהוא לישנא דכתיב גבי בן חורין דכתיב אם תבעיון בעיו דגבי ישראל כתיב: כיחו. רוק עבה היוצא מן הגוף בכח: ניעו. רוק הפה וכגון דבהדי דקא אזלי מזקי דנפלו על שיראין וטינפן או לתוך המשקין ונמאסו ולפיכך הויא דין התולדה כאב דהא כחו (ו) הוא וכגופו דמי אבל אם הזיק הרוק בתר דנייח כגון שהוחלק בו אדם לאו תולדה דמבעה הוא אלא תולדה דבור בין לרב בין לשמואל דהא תקלה דאפקריה הוא ולא מצי למימר תולדה דמבעה: (ב) ישן והא תנן [דף כו.] אדם מועד לעולם בין ער בין ישן בין שוגג בין מזיד דכיון שדרכו דכאיף ופשיט ומתהפך שלא מדעתו כשהוא ישן עד שמתקרב אצל הניזק דרכו להזיק מיקרי: ונפלו ברוח מצויה והזיקו. וה"ה לכל דבר שכח אחר מעורב בו והזיק דרך הליכתו דאילו בתר דנייח תולדה דבור הוא ודוקא דנפלו ברוח מצויה אבל ברוח שאינה מצויה אנוס הוא ופטור: ושומר חנם והשואל. כל נזיקין דהני אבות אין דינן שוין דיש מהן דאפילו לא הזיק בידים חייב כגון דשלא בו יד מעיקרא ובתר הכי איתניס ממילא או שלא שלח יד אלא דאיתניס מחמת פשיעתו וכל חדא וחדא *[דינו כדין חבירו] וכמו שמפורשים במקומן: מטמא. טהרותיו של חבירו או תרומה או חולין: מנסך. יינו של חבירו לעכו"ם ולא אמרי' קים ליה בדרבה מיניה דמשעה דאגבה קנייה ומתחייב בנפשו לא הוי עד דנסכיה: מדמע. דערב ליה תרומה בחולין בבליר ממאה וחד דכיון דלא חזיא אלא לכהן צריך לזבונה לכהן בדמי תרומה שהוא בזול חוץ מדמי תרומה שבה: ומטמא ומדמע ומנסך. כולן היזק שאינו ניכר הוא ולא שמיה היזק אלא קנסא הוא דקנסו רבנן משום דעבד איסורא כדגרס' פרק השולח גט (דף מד:) אמר אביי נקטינן טמא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו מ"ט היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק וקנסא דרבנן הוא לדידיה דעביד איסורא קנסו לבריה דלא עביד איסורא לא קנסו והכי קי"ל בפרק הניזקין [דף נג.] דבשוגג פטור דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק אלא דבמזיד חייב מקנסא: מסור. מלשין שמוסר ממון חבירו לעכו"ם: (ז) מפגל כגון שוחט ע"מ לאכול כזית בשר למחר אי נמי כהן ששחט חטאת ישראל שלא לשם חטאת שהוא פסול: בדבורא לא קא מיירי. ומוציא שם רע דבור ע"י מעשה בעילה הוא: ועדים זוממין. קרייה רחמנא מעשה דכתיב זמם לעשות: כולן כאבות לאו למימרא. (ח) דלכולן אית להו תולדות נקט אבות אלא לומר שדינן כאבות לשלם ממיטב. [מ"ט אתיא] תחת נתינה ישלם ככף בכולהו כתיב חד מהני ארבע לישני וגמרי מהדדי בג"ש ואבהון דכלהו דגמרי כלהו מיניה שן ורגל דכתיב בהן מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם: (ט) ובבור דאזיק שור ובור ואש ושומר חנם ושואל ונושא שכר ושוכר בכלל תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' וקרן דגנב בכלל דבכלהו כתיב ישלם וגמרי' משן ורגל דכתיב ישלם ושור שהמית את האדם כתיב ביה כסף וכו' ואונס ומפתה ומוציא שם רע (י) נמי כתיב בהו כסף וגמרינן מבור דכתיב ביה

הגהות הב"ח

(א) וקנסא כצ"ל (ב) נ"ב ה"א בגמ' ה"ד א בתר דקא אזל קא מזקי היינו אש ואלא בתר דנייחי אי דאפקרא בין לרב כו' והאלפסי קיצר ונסמך על מ"ש בתר דברי רבא ה"ד וכו' והוא חוזר גם אדברי אביי דכי היכי דלרבא בור המתגלגל אתיא בהצד השוה משור ובור

שלטי הגבורים

א רש"י פי' דניעו מי האף הליחה שיוצאה מן החוטם וכיחו הוא רוק הפה ור"ת פי' דכיחו הוא היוצא מן הגרון בכח וניעו הוא היוצא מן הפה ע"י נענועו:

ב תמה הרא"ש ז"ל על דברי הרב למה הוצרך לפרש דפטירי משום דאורחייהו הוא הא קרא כתיב ובער בשדה אחר ודרשינן ולא ברה"ר ודקדק מדבריו דהכי קאמר רבינו שאם היה עץ ארוך מקצתו ברה"ר ומקצתו ברה"י ודרסה עליו ברה"ר ושבר ברה"י כלים כיון שדרכה לילך ולדרוס עליו פטור ובודאי דהכי הוא דעת רבינו שהרי בפ' כיצד הרגל הבמיט בעיא דר' ירמיה לר' זירא דבעא מיניה התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י מהו ואסיקנא התם דחייב ורבינו השמיטה משמע דס"ל דלאו הלכתא הוא אלא התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י פטור דאורחיה הוא:

הגה"ה

כתוב בשם התוס' דחייב וכ"כ מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון והרא"ש פ' כיצד הרגל וטור ח"מ סי' שפ"ט וס"ל כתבו דחייב ח"נ כדין צרורות:

ג נראה בעיני שניסוך הוא על אחד משני דרכים או שניסך היין ממש לעבודת כוכבים או שעירב יין נסך גמור ביין כשר שע"י התערובות זה אסרו בהנאה וכן פסקו כל הפוסקים. ולע"ע בדברי רש"י דהכא דחק עצמו לפרש דמנסך ר"ל שניסכו לעבודת כוכבים אבל ליכא לפרש ניסכו ביין נסך שזרק בו דלא קתני ולא מידי דהא מזכין ליה בר מדמי יין נסך שבו דמשמע מדבריו דיין נסך עם יין כשר אינו אוסר בהנאה ואיהו גופיה פ' בתרא דע"ז פסק דיין נסך עם יין כשר אסור בהנאה בכל שהוא וכ"כ פ' הניזקין במס' גיטין. ודוחק לתרץ דהכא בסתם יינם קא מיירי דהכי ידוע הוא דעיקר המקום שבעוי בו דין

עין משפט

א מיי' (פ"א) [פי"ד] מהל' נזקי ממון סמג עשין סו סז: ד"ת מ"ז

ב מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוח"מ סי' שפה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) פי' בתר דנייחי הכי מסיק לה בגמ' ורב אלפס שלא סירס י"ל לפי שסמכו לילפותא במה הצד השוה עם בור המתגלגל שאין מעשיו גורמין לו ודו"ק: (ב) לשון הגמ' אדם מאי אבות ומאי תולדות איכא וכי תימא אב ניער תולדה ישן והא תנן וכו':

ש"ך ר"א ו וכן אם היה אבן או מכשול ברה"ר ונתגלגל למקום אחר ע"י אחרים או בהמות עוברין בדרכים המגלגלין אותה ברגליהם דרך הילוכן ונכשלו בהם אחרים והזיקו ה"ז בהנית המכשול חייב לשלם ואע"פ שלא הוזיק במקום שהניחוהו היזק המכשול דרך גלגולו השני המגלגלו חייב שהרי מכחו הולך ומזיק והראשון שהניחו פטור כמבואר בקונטרס הראיות בראיה ג':

ביה כסף ישיב לבעליו בנזק [דחובל בחבירו] כתיב נתינה וגמרי' מסור שהמית את האדם דכתיב ונתן פדיון נפשו (ב) וכדרך זה כולן ומסור ומפגל נמי מאבות נזיקין נינהו לשלם ממיטב ודוקא במזיד אבל בשוגג פטורין כדאיתא פרק הנזקין : של ניזק. שאם אכלה ערוגה בין הערוגות של שדהו (ג) שמין הערוגה משובחת של ניזק כמה היא יפה עכשיו עם פירותיה וכמה תהיה יפה אם לא יהיו בה פירות ונותן לו : מן העידית. משל מזיק דשמין ערוגה של ניזק לפי מה שהיא ואם בא מזיק ליתן לו קרקע בדמי נזקו נותן לו במיטב שדהו

רש"י

לא הזיקו אלא רגלי אדם ובהמה שגלגלוהו : מזיבורית דידיה. פי' דמזיק כדמסיק לא משלם ליה מעידית דידיה אלא מן זיבורית שלו אחרי שהיא שוה כמו עידית דניזק : הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים. שוה מאתים זוז ותנן במסכת פיאה מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופיאה ומעשר עני היו לו מאתים זוז חסר דינר אפילו נותנים לו אלף [זוז] בבת אחת הרי זה יטול ואם יש לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור מאכילין אותו עד מחצה שוה מאה זוז וקרקעותיו ימכור במאה זוז דטפי מפלגא לא זיילי לעולם והרי יש לו מאתים זוז (ה"ג רש"י ודלא כגירסת האלפס) : [אי דזול דכ"ע ודיליה נמי זלא]. אפי' טובא נמי לספי ליה שהרי עכשיו אינן שוות מאתים זוז ותנן היה לו מאתים זוז חסר דינר אפי' נותנים לו שוה אלף זוז יחד שקיל : [ואי דאייקור דכ"ע] אפילו פורתא לא ניספו ליה. שהרי שוות מאתים זוז (א) : דביומי ניסן יקרא ארעא. מפני שהלוקח ניר חורשו בקיץ וזורעו בחורף במרחשון : וביומי תשרי זול. שאין ספוקה לזורעו אותו שנה : זבין כדהשתא. בתשרי הלכך עני לא הוי שיעול שוה אלף דינר הואיל ובניסן שוה מאתים עשיר לא הוה הואיל דכולי עלמא אינן שוות עתה ר' הלכך משלימין לו עד מחצה דהיינו עד ק' פלגא אורחיה למיזל טפי לא ועוד י"מ בע"א וראשון עיקר : אין לו אלא עידית. (א) מי שהיה עליו לשלם לנזקין ולבעל חוב ולכתובת אשה : וכתובת

תורה אור | נר מצוה

בור יוכיח וחזר הדין)* : וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ : **ת"ר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית וקל וחומר להקדש ואסיקנא דבהא פליגי רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן ור' עקיבא סבר בדמזיק שיימינן כלומר שאם היתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק רבי ישמעאל סבר משלם ליה מזיבורית דידיה ורבי עקיבא סבר לא משלם ליה אלא מעידית דידיה *ותניא נמי בהדיא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר מיטב שדהו של מזיק ומיטב כרמו של מזיק וקיימא לן הלכה כרבי עקיבא מחבירו והאי דבעינן מיטב שדהו ומיטב כרמו הני מילי היכא דיהיב ליה ממקרקעי אבל אי יהיב ליה ממטלטלי כל א מידי דיהיב ליה מיטב נינהו ואפילו סובין דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא דתניא כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף ואפילו סובין ואע"ג דפליגי רב הונא ורב אסי* הא קיימא לן כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דבתראי נינהו : תניא הרי ב שהיו לו בתים ב שדות וכרמים (א) ואין מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה הוי בה רבה היכי דמי אי דזול ארעתא דכולי עלמא ודיליה נמי זולא בהדייהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה ואלא דאייקור ארעתא דכ"ע ודיליה איידי דעייל ונפיק אוזיל ולא ארעיה *אפי' טובא נמי ליספו ליה הדר אמר רבה לא נצרכה אלא °דביומי ניסן יקרא (ב) ארעא וביומי תשרי זלא ארעא דכ"ע נטרי עד ניסן ומזבני והאי הואיל ואיצטריכו ליה זוזי זבן השתא עד פלגא אורחיה למיזל טפי לאו אורחיה למיזל : ג ת"ר אין לו אלא ג עידית כולן ניזקין ובעל חוב וכתובת אשה גובין מן העידית בינונית כולן גובין מן הבינונית זיבורית כולן גובין

[נמוקי יוסף] מצוה בשוה אותם דמים והכי תניא בהדיא במיטב שדהו דהאיך דקא משלם דהיינו מזיק ופסק רבינו אלפסי כר"ע דהלכתא כותיה (ג) מחבירו: [ל' גמ'] וק"ו להקדש [דר"ש בן מנסיא] מפורש לקמן פ"ד והוא דנגחיה תורא דידן לתורא דהקדש [בין תם בין מועד משלם נזק שלם] ור"ע כרבי שמעון בן מנסיא ולית הלכתא כותיה: ישיב. קרא יתירא הוא דמכדי כתיב בעל הבור ישלם כסף ישיב ל"ל לימא ישלם כסף לבעליו ולא בעי ישיב אלא לרבות שוה כסף ואפילו סובין דמשמע כל השבות וכל מילי דיהיב ליה ממטלטלי מיטב ניכהו וכרב פפא ורב הונא פסקו הלכתא כל המפרשים ז"ל (ד) וכתב הרמ"ה ז"ל הא דמלי יהיב ליה אפילו סובין ה"מ היכא דלית ליה למזיק זוזי אבל היכא דאית ליה למזיק זוזי לא מלי דחי ליה לניזק אלא בזוזי וה"ה לבע"ח וגבי מקח טעות דה"ל מוכר כגזלן וגזלן חד מכ"ד אבות נזיקין לגבי מיטב אמרינן פרק המוכר [פירות (דף צב:) גבי המוכר] שור לחברו אי דליכא לאשתלומי מיניה לשקול תורא בזוזי וכו' ובהדיא אמרינן התם דאי אית ליה זוזי לא מלי אמר ליה שקול תורא בזוזי וגבי בעל חוב נמי משמע הכי פרק הכותב (דף פו.) גבי ההוא תולה מעותיו בעכו"ם הוה וכן משמע מלישנא דאמרינן הכא טעמא משום דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא דשמעי' מינה דכולה מילתא לזמוני ליה לניזק דמי נזקיה בזוזי וכיון דמהאי טעמא הוא ממילא משמע דכי אית ליה למזיק זוזי מחייב למיתב ליה זוזי וכן הדין בבע"ח דהא דגרע כחו דמלוה בבינונית הויא משום

חששא [דשמא] יקפוץ וילונו והא לא שייך אלא בקרקע דלא מצי לאברוחי ליה אבל במטלטלי וזוזי דליכא למימר להאי טעמא יפה כחו וכן נראה דאי אית ליה מטלטלי וארעא לא מצי יהיב ליה ארעא דמטלטלי עדיפי טפי להאי טעמא לאזמוני ליה זוזי דלא צריך לאכרוזי עלייהו וקרא הכי נמי משמע בהדיא דכתיב בחוץ תעמוד וגו' לא תבוא אל ביתו לעבוט דסתמא דאית ליה בית משמע : מי שהיה לו בתים וכו'. כתבו הרמ"ה והרא"ש ז"ל דלא מיירי בבתים שהוא דר בהם ואפילו שוו אלף זוז דהא תנן במסכת פיאה אין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו אלא שיש לו בתים אחרים אבל אין לו מעות אפילו מאתים זוז ותנן במסכת פאה מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני היו לו שוה [מאתים] זוז ואינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה דהיינו מאה זוז וקרקעותיו ימכרו בק' דטפי מפלגא לא זיילי לעולם והרי יש לו ר' זוז ואפילו אם היה לו קרקעות באלפים זוז כיון שאינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד פלגא בנכסיו ואע"ג דהשתא אילו היה רוצה למכור בזול היו לו ר' זוזים אין מחייבין אותו למכור בזול אלא הרי הוא כעני ומאכילין אותו עד מחצה : לא ליספו ליה. אפילו מעט נמי לא יאכילוהו כלומר אע"פ שהוזלו כל כך שאין מגיעין לאלפי דמיהן מ"מ לא ליספו ליה כלל דהא בההיא שעתא דמים ניכהו דהא כלהו נמי הכי שויין כל חדא וחדא לפום תשיבותא ואמאי לא מחייבין ליה לזבוני : דעייל ונפיק. שדחוק למעות : אפי' טובא נמי ליספו ליה. כשיעור מאי דזול ארעתיה טפי מדכ"ע ואפילו יכול למוכרן ביותר מחצי דמיהן כיון שאינו יכול למוכרן בדמיהן לפי שרואין אותו עני ודחוק ליספו ליה (ג) ואם מאכילין אותו לא יהיה דחוק ויכול למוכרן בדמיהן : יוקרא ארעתא. מפני שהלוקח ניר חורש אותו בימות הקיץ וזורע אותו במרחשון ובתים נמי בניסן שוכרין אותם ובתשרי זילי דבזמן ההיא לא משכח מאן דאגר איפכא כפי המנהג והאי איידי דדחיק אזוזי וצריך לזבוני בזמן הזול איתזלי בתי (ה) הלכך עני לא הוי הואיל וביומי ניסן שוו קרקעותיו ר' ועשיר לא הוי הואיל דכ"ע לא היו שוין השתא ר' הלכך משלימין לו עד מאתים דהיינו מחצה דעד פלגא אורחיה למיזל טפי לא : אין לו אלא עידית. מי שהיה עליו לשלם נזקין ובעל חוב וכתובת אשה כלן גובין. כללא דמילתא כל היכא דאית ליה

הגהות הרי"ו (א) נ"ב שאינו דר בהם. תוס' : (ב) נ"ב ה"ה בתים. עיי' תוס' :

[שלטי הגבורים] א רבינו פסק דאי אית ליה לניזק קרקע ומטלטלין ובאין לגבות לניזק את נזקו אין יורדין לנכסיו למכור קרקעותיו אלא יתן לו מטלטלין ואפי' יש לו כסף יכול לשלמו בסובין אם ירצה דכל מילי מיטב הוא כל עוד שהוא מטלטל ואם אין לו מטלטלין כלל או שיש לו אבל אין לו כנגד כל ההיזק גובין מן המטלטלין מה שיש מהן לגבות ואח"כ יורדין לקרקע המזיק לעידית שבנכסיו וכן פסק מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון והרא"ש והטור ח"מ סי' תי"ט ור"ת כתב דאם יש לו כסף או מיטב דהיינו קרקע יתן לו או כסף או קרקע דכסף וקרקע שניהן נקראין מיטב ולא מצי לסלקו במטלטלין. אבל אם אין לו לא כסף ולא מיטב אז משלם לו מן המטלטלין מה שירצה ואפי' סובין כך כתבו התוס' בשמו דף ט' והרא"ש ומרדכי פ"ק דב"ק ונ"ע כי שם המרדכי בסמוך כתב בשם ר"ת בהיפך זה שכתב וז"ל כתב רבינו ברוך בס' התרומה לשון ר"ת כן הדין אם אדם חייב לחבירו ממון אם מנזקין בין אית ליה זוזי בין לית ליה זוזי כל מה דבעי מגבי ליה אי בעי קרקע מגבי ליה מן העידית ואי בעי לאגבויי מטלטלי אפי' סובין כדאמרי' פ"ק דב"ק כל מילי מיטב הוא ודלא כרב הונא דאמר או כסף או מיטב ע"כ הרי דודאי אם זהו לשון ר"ת שיש להקשות מדבריו לדבריו ונ"ע דפנים י"ל שהוא לשון ר"ת כי ידענו שרבינו ברוך היה מתלמידיו ונ"ע וסמ"ג עשין ס"ו מסכים לדברי ר"ת דפליג עם אלפסי וכן יש בהגהות מיי' פ"ח מהל' נ"מ ובהגהות ספר המשפטים סי' י"ג ולכולהו כי אית ליה זוזי וקרקע יכול לסלקו באיזה מהן שירצה אבל לא במטלטלין עד שלא יהיה לו לא כסף ולא קרקע דאז יכול לסלקו אפי' בסובין ולא אמר ליה זיל טרח ואייתי זוזי :

לשון ריא"ז

כל אלה הניזקין שאדם מתחייב עליהן משלמין ממיטב שנאמר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם וכן ד' שומרין שכן ש"ח והשואל נושא שכר והשוכר שנתחייבו לשלם כל אחד כדין שומרין המבואר בו משלמין כולן ממיטב ולפי זה מי שיש לו מעות מחבירו ממאתים שכר שהאייס דינם כמלוה ואייס דינם כפקדון כמו שביארנו אם הולך בעל המעות לגבות ממנו קרקע גובה חלק הפקדון מהמיטב כדין ד' שומרין וחלק המלוה מן בינונית כמבואר בקונט' הראיות בראיה א': ועוד לו אע"פ שגובין לניזק מן העידית

ליה כדיניה לא שקיל דעדיף מיניה ולא יכול הנתבע לדחויי לדגרע מדיניה וכל היכא דלית ליה כדיניה אי איכא דגרע מיניה שקיל ואי ליכא אלא דעדיף מיניה שקיל מיניה: וכתובת אשה. בזיבורית פרק הניזקין (דף נ:) אמרי' טעמא דיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא: בינונית וזיבורית. כתב הרמ"ה ז"ל דהלכתא כהך (ה) מתניתין לבר מהך בבא מליעתא דלית הלכתא הכי דבע"ח בבינונית אלא היכא דהיתה לו עידית ומכרה אבל לא היתה לו עידית לאחר שעבודו דבע"ח נזקין בבינונית ובע"ח וכתובת אשה בזיבורית כדבעי למימר לקמן: עידית וזיבורית וכו'. דמדאורייתא

תורה אור נר מצוה

בע"ח בזיבורית כדאמר לקמן ורבנן הוא דתקון ליה בינונית משום נעילת דלת והיכא דליכא בינונית ליכא תקנתא: דרכו של אדם להוציא. אע"ג דשליח ב"ד (ו) הוא לא היה מוליא אלא מה שהלוה נותן לו דהייט פחות שבכלים וה"ה כשנותן קרקע נותן הפחות: (מר אית ליה וכו'). כתב הרמ"ה דמסתברא דרבינא (ז) מוקי להו לתרוייהו כשהיה לו עדית כשלוה ואחר כך מכרה דומיא לאידך שנויי דכתיב' בגמ' ומאן דתנא בעל חוב בבינונית אזיל בתר שעבודא דמעיקרא ומעיקרא מקמיה דמכרה לעידית לגבי דידיה בינונית הואי אע"ג דהשתא בתר דמכרה קם ליה הבינונית עידית: ומאן דאמר. בזיבורית אזיל בתר גוביינא וכיון דבעידן גוביינא לגבי דידיה עידית הוא לא גבי מיניה ובמאי קא מיפלגי בדעולא קא מיפלגי מאן דאזיל בתר שעבודא דמעיקרא (ג) לית ליה דעולא דאמר דבר תורה בע"ח בזיבורית אלא מדאורייתא דינו בעידית ורבנן הוא דתקון דלא ליגבי אלא בבינונית משום חששא דאקפון ואלוגו וכיון דמעיקרא קודם שמכר העידית משתעבד ליה הבינונית תו לא פקע שעבודא מיניה ומ"ד בע"ח בזיבורית

גובין מן הזיבורית היו לו א עידית ובינונית וזיבורית ניזקין בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית (א) היו לו עידית ובינוני' ניזקין בעידית ובע"ח וכתובת אשה בבינונית בינונית וזיבורית ניזקין ובעל חוב בבינונית ה.וכתובת אשה בזיבורית *עידית וזיבורית ניזקין בעידית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית (א) ותניא אחריתי בינונית וזיבורית ניזקין בבינונית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית קשיאן אהדדי אמר רבינא בדעולא קמיפלגי דאמר עולא דבר תורה בעל חוב בזיבורית שנאמר °בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה וגו' (ב) מה דרכו של אדם להוציא פחות שבכליו ומה טעם אמרו בעל חוב בבינונית שלא תנעול דלת בפני לווין מאן דאמר בעל חוב וכתובת אשה (ה) בזיבורית לית ליה (ב) דעולא ומאן דאמר בעל חוב וניזקין בבינונית אית ליה דעולא: ת"ר *מכרן ב לאחד או לשלשה בני אדם כאחד (ג) כולן נכנסו תחת הבעלים זה אחר זה כולן גובין מן האחרון אין לו גובין משלפניו אין לו גובין משלפני פניו. האי מכרן לאחד היכי דמי אילימא בבת אחת השתא לשלשה בני אדם כאחד דאיכא למימר דחד מינייהו קדים °)אמרת כולן נכנסו תחת הבעלים ג מכרן לאחד בבת אחת מיבעיא (אלא פשיטא בזה אחר זה ולימא ליה הנחתי

°[דף ד ע"א]

רש"י

וכתובת אשה בזיבורית. דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא: בעל חוב וכתובת אשה בזיבורית. מדאורייתא בע"ח דינו בזיבורית ורבנן תיקון בבינונית משום נעילת דלת בפני לוין והיכא דליכא בינונית ליכא נעילת דלת: (ד) לית ליה דעולא. (ג) ואפי' הוי נמי עידית אפ"ה סבירא ליה דימול בעל חוב מזיבורית: מכרן לאחד. מי שהיה עליו נזקין ובעל חוב וכתובת אשה והיה לו עידית ובינונית וזיבורית ומכרן לאחד או לשלשה כאחד: כולן נכנסו תחת הבעלים. הלקוחות נכנסו תחת הבעלים והלוקח עידית יפרע לנזקין והלוקח בינונית יפרע לבעל חוב והלוקח זיבורית יפרע לכתובת אשה: מן האחרון. אפי' שקלו קמאי עידית ובינונית דוחין (ג) הניזק (לכתובת אשה) וב"ח אצל זיבורית דאמרי להן הנחנו לכם מקום לגבות הימנו דתנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפי' הן זיבורית וכי זבינתרתי קמאי אכתי אשתייר זיבורית בת חורין ואע"ג דהדר (ד) זבנא בתר בתרא אזלי: אין לו. שאין באותו קרקע ספוק שלשתן גובה המותר משלפניו: דאיכא למימר חד מינייהו קדים. שלקח בבוקר ואלו שנים בערב ומצי למיטען הנחתי לך מקום לגבות הימנו: אמרת כולן נכנסו תחת הבעלים. הואיל ואין בשטר המכר ניכר איזה נכתב ראשון: אלא בזה אחר זה. בשלשה ימים:

ואזיל בתר גוביינא אית ליה דעולא דאמר דבר תורה בעל חוב בזיבורית ורבנן תקנו בינונית משום נעילת דלת וכי תקינו רבנן היכא דהוית בינונית לגביה בעידן גוביינא אבל השתא דחזר ליה עדית לא תקון והלכתא כרבינא ואליבא דמאן דאזיל בתר שעבודא דמעיקרא וכדאמרן ודלא כעולא דהא טעמא דעולא משום דחשיב זבורית פחות שבכלים ורב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע פליגי עליה וסבירא להו דאפילו גבי נזקין שדינן בעידית מדאורייתא כל מידי דיהיב ליה ממטלטלי ואפילו סובין איקרי מיטב וכ"ש גבי בע"ח ואדרבה איכא למילף מינה דבע"ח בעידית ורבנן הוא דאוקמוה בבינונית כדי שלא יראה האדם דירה נאה ושדה נאה לחבירו *)ולא יאמר אקפון ואלוגו כדאיתא ריש פרק הניזקין וקי"ל כרב פפא ורב הונא דבתראי נינהו ומיהו אי לא הויא ליה עדית ללוה בשעה שלוה כמאן דעידית הוא לגבי הבינונית דעלמא דקי"ל בשלו הן שמין ובעל חוב לא גבי מעידית אלא היכא דליכא אחר הלכך בכה"ג נזקין בבינונית ובע"ח וכתובת אשה בזיבורית ע"כ: מכר כל וכו'. מי שהיו עליו לשלם נזקין ובעל חוב וכתובת אשה והיו לו עידית ובינונית וזיבורית ומכרן לאיש אחד או לשלשה בני אדם כאחד כלומר שזמן השטרות שלהן אחד: כולן נכנסו וכו'. על הלקוחות מוטל דין המוכר מי שלקח עידית יפרע נזקין ובינונית ישלם לבעל חוב וזיבורית ישלם כתובת אשה ואם תאמר והא נזיקין מלוה על פה היא ולא גבית ממשעבדי י"ל דמשכחת לה בדכתב ליה מזיק שטרא בנזקיה אי נמי דקנו מיניה אי נמי בשעמד בדין ונתחייב לשלם ואח"כ מכר דהעמדה בדין כשטר דמיא והוא דאתברר דלא פרע אי נמי דחייבוהו לשלומי ולא קבליה לדינא עילויה דגלי אדעתיה שאין רצונו לפורעו. הרמ"ה ז"ל: בזה אחר זה וכו'. דאפילו שקלי קמאי עידית ובינונית מצו מדחו להו הלקוחות לנזקין ולבעל חוב אצל הזיבורית דאמרי לכל חד מינייהו הנחתי לך מקום לגבות ממנו דתנן במס' גיטין בפרק הניזקין (דף מח:) אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש שם בני חורין ואפילו הן זיבורית וכי זבין הני תרתי קמאי אשתייר זיבורית בני חורין ואע"ג דהדר זבנא בתר בתרא אזלינן: אין לו. כדי כפוק שלשתן שאין אותו קרקע שוה כל כך גובה משלפניו דהיינו השני שלקח קודם השלישי ואחרון של ראשון וכתב הרא"ש ז"ל והתוס' בשם ריב"א ז"ל שאם באו כלם בבת אחת כל הקודם בשטר גובה מן האחרון תחלה אם הנזקין קודמין ובע"ח אחריו וכתובת אשה באחרונה ובאו לגבות כאחד הנזקין קודמין לגבות מן האחרון אפי' היא זיבורית ובע"ח משלפניו אפילו היא עידית וכתובת אשה משלפני פניו ואפילו הן עידי' עידית ואין ניזקין יכולין לומר א"כ הורע כחו שבך הוא הדין מי שקדם שעבודו **)יכול לגבות תחלה ואינו יכול לגבות אלא מן האחרון ואם בא לגבות משלפניו יאמר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו: אילימא בבת אחת. בשטר אחד: השתא לג' וכו'. חד מיניה קדים [בשעות] שאע"פ שהזמן הכתוב בשטרות אחד מ"מ מסתמא קדים חד מינייהו בשעות שכל היכא שלא היו שותפין בשטר אחד הכי הוא ומצי למטען הנחתי לך מקום לגבות ממנו ואפ"ה אמרת נכנסו תחת הבעלים משום שלא ניכר בשטר המכר מי לקח ראשון: מכרן לאחד. דמסתמא היה הכל בשעה אחת מיבעיא: בזה אחר זה. בג' ימים האי נמי (ח) לוקח זה שלקח זיבורית באחרונה מצי למימר לכל חד הנחתי לך מקום לגבות

*) ס"א ויאמר **) לשון האבר"י לריך [וכ"ה הב"ח]

לגבות כי היכי דתיזלו כולכו בתר זיבורית: שלקח עידית באחרונה. דניחא דלשקול כולהו כדינייהו ולא ליזלו בתר בתרא: וליגבו כולהו מעידית. שהרי נשארה בת חורין אחר שלקחו שני לקוחות והוטלו שעבוד החובות עליה: ואי לא מהדרנא וכו'· כי היכי דתהדרו ותגבו מיניה דהשתא הוי בת חורין ואין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש בני חורין ואפילו הם זיבורית: אי הכי. דמשום האי טעמא הוא: בנזקין נמי נימא הכי. אי בעי (וכו') למישקלי בינונית שקילו ואי לא מהדרנא לשטרא דזיבורית למריה כי היכי דתהדר למגבי מינה ותשקול זיבורית בעל כרחיך ואמאי יהיב ליה עידית אלא מדלא טעין ליה הכי ע"כ בדיתמי עסקינן כגון שמת המוכר ואם היה מחזיר שטר הזיבורית ליתומים לא אזלי הני בתרייהו דיתמי (ד) לאו בני פרעון נינהו אביהם היכא דלא שבק להון אבוהון והכא כקנו איכהו נכסים מעלמא דמי ובכה"ג חיובא עליה דלוקח רמיא ולא מצי למדחי להו והא דפריך מנזקין ולא מבע"ח משום דבעי למיתב ליה בינונית לניזק משום האי טעמא דאי לא ירצה לא יקבל אלא זיבורית אבל לבע"ח מאי לימא ליה אי שקלת זיבורית שקול ואי לא מהדרנא זיבורית למריה ותשקול מינה מאי למימר ליה הבעל חוב לכשתחזירנה דהא השתא נמי זיבורית בעי' למפרע לי אבל האשה לא מצית למימר נמי מהאי טעמא לכשתחזיר דכיון שאינו בא לגרוע כחה כמוחזר דמי כך העלו המפרשים ז"ל אע"פ שלא היה נראה כן מדברי רש"י (ה) בסוף כתובות (דף קי:) גבי ד' מלרנין שצריך ליקח לו דרך: הלכך ליכא למימר הכי. לשון קושיה הוא: אלא.

הנחתי לך מקום לגבות הימנו הכא במאי עסקינן כגון שלקח עידית באחרונה אי הכי ליתו כולהו לגבות מן העידית משום דאמר להו אי שתקיתו ושקליתו כדינייכו שקולו ואי לא מהדרנא (א) שטרא דזיבורית למריה ושקליתו מזיבורית אי הכי *בנזקין (ב) נמי [דף ח:] נימא הכי אלא ביתמי עסקינן דלאו בני פרעון נינהו הלכך ליכא למימר הכי) ואסיקנא מכרן לאחד אפילו בזה אחר זה ואי לקח זיבורית באחרונה מצי למימר לכל חד וחד מינייהו הנחתי לך מקום לגבות ממנו דלא אמרינן בכי הא מילתא כולן נכנסו תחת הבעלים אלא הכא במאי עסקינן כגון שלקח עידית באחרונה והיינו טעמא א דלא אתו כולהו [גבו] מעידית משום דאמר להו לוקח טעמא מאי אמור רבנן הנחתי לך מקום לגבות ממנו משום תקנתא דידי אנא לא ניחא לי בהאי תקנתא כדרבא דאמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו מאי כגון זו כדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב יכולה אישה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה פשיטא מכר לוקח זיבורית

רש"י

שלקח עידית באחרונה. דניחא ליה למיתב להו כדינייהו ולא ליזלו בתר בתרא: ליגבו מעידית. דהא נשארת בת חורין והוטל שיעבודה עליה: בניזקין נמי נימא הכי. אי שקלת מבינונית שקול ואי לא (א) מהדרינן שטרא דזיבורית למריה ותשקול זיבורית בעל כרחך ואמאי שקל בעידית (ב): ביתמי עסקינן. כגון שמת הלוה המוכר ולא הניח קרקע כ"א מטלטלין ומטלטלין דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב ואע"ג שמחזיר להן קרקע הוי כיתמי שקנו קרקע אחר מיתת אביהם ולכך פריך מנזקין ולא פריך מבע"ח דמאי נימא ליה אי שקלת זיבורית שקול ואי לא (ג) מהדרינן שטרא דזיבורית למריה ותשקול מיניה מצי א"ל האי לכשתחזיר דהא השתא נמי זיבורית תרצה ליתן לי: טעמא מאי אמור רבנן. אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין משום תקנת הלוקח: איני ניזונית. למשום תקנה דידה דדילמא לא ספקי [א] תקנו מזונות תחת מעשה ידיה: פשיטא. בניחותא אם מכר לוקח

להכי לא גבו מעידית שהיא אחרונה משום דאמר להו טעמא מאי אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים וכו' משום תקנה דלוקח אנא הך תקנתא לא ניחא לי שקולו כדינייכו: דאמר רבא. במסכת כתובות (דף פג.) מאי כגון זו על הי מילתא אמר רבא: איני ניזונית. דקי"ל [שם דף מז:] תקנו מעשה ידיה תחת מזונות משום תקנתא דידה דילמא לא ספקי לה מזונות במעשה ידיה וכיון דאין זו תקנה לאחר אלא בעבורה ולצרכה לבד מצי' למימר הי אפשי אבל היכא דהויא תקנתא נמי לחבירו לא מצי חד מינייהו למעקרא בלא דעת חבירו וכדאמרינן בסמוך ולפיכך אמר רבא כגון זו: פשיטא מכר וכו'. אריסא דהך ברייתא דלעיל קאי דקתני מכר כלן לאחד בזו אחר זו ומכר

שלטי הגבורים

להדיא דכי רוצה הלוקח להפקיע כח דבע"ח ולדחותו אצל זיבורית מצי א"ל בע"ח ללוקח לכי תהדר כיון דהשתא נמי זיבורית רוצה הלוקח להגבות לו דאין זה גיזום אלא מה שמגזם לניזקין אי שקלת בינונית שקיל ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למוכר ולא תהא ממנו זיבורית דבכה"ג ודאי לא יאמרו הניזקין לכי תהדר משום שאם יחזירנו יהיה להם פסידא טובא דאיהו רוצה לתת להן מן הבינונית ואם יחזור השטר מזיבורית למוכר יגבה להם זיבורית. וא"כ נמצא דפליגי ג"כ בהא דלתוס' ורש"י לא חשבינן ליה כאילו החזיר השטר של זיבורית למוכרו לעולם כמ"ש הרא"ש דעד שלא יחזירנו בנזקין ובבעל חוב אינו מוחזר ואנ"ל דלא טענינן ליה ללוקח האי גיזום. וכ"כ הגהות הרא"ש בשם מהרי"ח ומרדכי שם דאם המוכר קיים ולקח הלוקח עידית באחרונה אין גובין נזקין ובע"ח אלא מבינונית משום דא"ל לניזקין אי שקליתו בינונית שקילו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למוכר ותשקול זיבורית וכן הומר לבע"ח אי שקלת בינונית כדינך שקיל ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למוכר ותשקול זיבורית מיניה הלכך גובין שניהן מן הבינונית ואין יכול לדחותם אצל זיבורית מהאי טעמא שיאמר להם אי שקליתו זיבורית שקילו ואי לא אהדר שטרא דזיבורית למריה דכיון דלא גזים דהא איהו נמי רוצה להגבותם זיבורית

הגהות הב"ח

(א) נ"ל מהדרנא: (ב) אלא מדלא טעין הכי בעל כרחך ביתמי עסקינן כו' כצ"ל: (ג) נ"ל מהדרינא: (ד) נ"ל דלהו: (ה) נ"ב תימה שהרי רש"י פי' להדיא בסוף כתובות אי שתקת שתקת ואוזיל גבך כו' וכן פי' בפ' החולץ ליבמתו סוף דף ל"ז וכן בפ"ק דב"ק ולבי אומר לי דצריך להגיה ר"י במקום רש"י דלשם בתוס' משמע שהקשה ר"י על פירש"י ע"ש:

הגהות חו"י

(א) נ"ב בקנין חדש: (ב) מש"כ ב"ת מצי למימר לכי תהדר שהרי לא הפסיד בחזרה. רש"י. ואשה מצית למימר לכי תהדר ליטול יותר מהראוי לה. תוס':

הגהות מא"י

[א] נ"ב מזונות במעשה ידיה:

יאמרו לו לכי תהדר אבל כתובת אשה אין גובה אלא מן הזיבורית כדינה דקודם שיתן לה יותר מדינה ודאי יחזיר שטרא דזיבורית למאריה ותשיב כאילו החזיר. ונראה דבכה"ג אם לקח בינונית באחרונה דניזקין ובע"ח שקלי מבינונית אפי' בלאו טעמא דאי שקלתו בינונית שקלתו ואי לא כו' ומשום דמצי אמר כיון שהבינונית הויא אחרונה שלקחתי היתה בת חורין בשעת שקניתי העידית והזיבורית וממנה ראוי לכם לגבות בתקנתא דרבנן דאין גובין מנכסים משועבדים במקום בני חורין. ולאשה מגבה לה מזיבורית משום שאומרים לה אי שקלת זיבורית שקלי ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למאריה ובודאי דקודם שיתן לה יותר מדינה שיחזירנו והשוב כאילו הוא מוחזר. והטור ח"מ סי' קי"ט הזכיר דין זה וכתב דאם לקח בינונית באחרונה מגבה לנזקין ולבע"ח מן הבינונית ולכתובת אשה מן הזיבורית. ודבריו לפי סברתו אין בידי להולמם כאשר כתבתי בהל' הפסוקים גם מ"מ פי"ט מהל' מלוה ולוה הזכיר דין זה ולא פירשו. ובעל העיטור כתב כדברי הרא"ש לפי מה שהזכיר המ"מ דבריו. גם כתב הטור ח"מ סי' קי"ט דאם הלוקח קנה כל קרקעות ראובן כאחת בבת אחת דהוי דינו כמו שלקח עידית באחרונה דמצי למגבי לכולהו מן הזיבורית מטעם דאי שתקיתו שתקיתו ואי לא וכו' ואע"פ שלפי הגמ' משמע דלוקח שקנאם כאחת הוי דינא כג' בני אדם שלקחו כא' דכולם נכנסו תחת הבעלים דמגבין לכל א' כדינו מ"מ ס"ל דלא שני בין קנאם אדם א' בבת אחת מדין קנאום ג' בני אדם בבת אחת דבכלא קנאם אלא אדם א' יכול שפיר למימר לנזקין ובע"ח ואשה אי שקליתו זיבורית שקילו ואי לא מהדרנא זיבורית או שטרא דזיבורית למאריה ושקליתו זיבורית על כרחייכו הלכך מהאי טעמא מגבי להו זיבורית דחשיב כאילו מוחזר אבל ג' בני אדם שקנו בבת אחת לא מצו אמרי לנזקין ובע"ח ואשה אי שקליתו זיבורית שקילו ואי לא וכו' כיון דהקרקעות הם ביד ג' בני אדם וכן נראה מדברי התוס' שם דאדם א' שלקחן כולם כא' מצי למימר להו אי שתקיתו ושקלו זיבורית או בינונית לפי סברתם דהתוס' שזכרנו ואי לא וכו'. מיהו לדברי רבינו ומיי' וסמ"ג שזכרנו דס"ל דלא אמר אי שתקיתו שתקיתו וכו'. ודאי דדין לוקח א' שקנה כולם כאחת דינו כג' בני אדם שקנו כולם כאחד דבזה ובזה נכנס הלוקח תחת הבעלים ואע"פ שלא הזכירו דין לוקח א' שלקח כולם בבת אחת היינו משום דק"ו הוא כדמשמע בגמ' דהשתא לג' בני אדם כאחת דאיכא למימר חד מינייהו קדים אמרת כולן נכנסו תחת הבעלים מכבן לאדם א' בבת אחת דאיכא למימר שהיה הכל ברגע א' מיבעיא הלכך לא הזכירו רק מכרן לג' בני אדם כאחת אבל לעולם דכך דינו אילו מכרן לאדם א' כאחד לדידהו דס"ל דלא אמר אי שתקיתו שתקיתו וכו'. ומיהו נראה דגם להרא"ש וסיעתו דיקא אם המוכר קיים דמצי א"ל אי שתקיתו שתקיתו ואי לא מהדרנא זיבורית למוכר הוא דאיכא למימר דאם לקחן אדם א' בבת אחת מצי מגבי להו מזיבורית אבל אם מת המוכר דלא מצי הלוקח לומר אי שתקיתו שתקיתו וכו' כמו שכתבנו דקרקע שקנו יתומים אינו גובה ממנו הבע"ח אז ודאי דאם קנאן הלוקח בבת אחת דנכנס תחת הבעלים כאילו קנאום ג' בני אדם בבת אחת ודע כי מה שהבינו להרא"ש לגזור כאן דאף לבע"ח מגבה מן הזיבורית כשלקח עידית באחרונה ולא מצי למימר לכי תהדר הוא מה שנראה בדברי התוס' פ' בתרא דכתובות גבי מי לו דרך וכו' ונ"ע למיי' וסיעתו מפני מה הכא גבי נזקין ובע"ח וכתובת אשה לא סברי להו טענה דאי שתקת שתקת וכו' וגבי מי שאבד דרך שדהו דאיתא פ' בתרא דכתובות סברי להו טענת דאי שתקת שתקת וכו' וכן מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען. ושמא הטעם דגבי נזקין ובע"ח וכתובת אשה כשטוען הלוקח אי שתקיתו ותשקלו מזיבורית שקילו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למאריה אתי לגרועי דינייהו מהני ממה שהיו דיניהן ביד המוכר כי כשהיו כל הקרקעות ביד המוכר היו הנזקין גובין עידית ובע"ח בינונית וזה שלקחן מידו אתי לגרועינהו מדינייהו קמא הלכך בשביל טענה זו אינו מגבה להן זיבורית. אבל התם גבי אבד דרך שדהו לא אתי לגרועי אותו מדינו הראשון בטענה זו שפי' משהיו הקרקעות ביד המוכר דגם כשהיו הקרקעות ביד המוכר לא היה יכול להיות לו דרך שדהו שכל א' היה דוחהו אצל חבירו והלכך כיון דבטענה זו אי שתקת שתקת אינו גורע ממה שהיו אלו השדות ביד הבעלים שמעינן ליה דבין הכא ובין הכא לעולם אין לו דרך ואע"פ שאילו היה שאר זיבוריה ביד המוכר היו נזקין ובע"ח וכתובת אשה גובין ממנו מ"מ לא דמי להאי דאבד דרך שדהו דהתם הוא מחזיר כל הקרקעות לבעלים ואעפ"כ הוי דינו שאין לו דרך אבל הכא אין הקונה הפך להחזיר כל השדות לבעלים אלא א' מהם ובזה הוא גורע דינייהו קמא דאילו היה מחזיר כל הקרקעות ביד הבעלים היו גובים כל אחד כדינו הלכך אין שומעין לו בטענה זו לגרוע מדינייהו קמא: א הא דלא הזכיר הרב בדבריו דאיירי בדיתמי השיגו הראב"ד ז"ל וכתב דשגגה היתה או שסמך על מה שמפורש בגמ' דע"כ בדיתמי איירי דאי לאו הכי אמר להו אי שתקיתו ושקליתו וכו' ואפי' ניזקין ובע"ח סוו שקלי מזיבורית והראב"ד ז"ל חילק בין יתומים ובין לקוחות דאפי' רבא מודה שטר שכתוב בו שבח גובה מעידית דיתמי וכן ניזקין מודה דאין גובה מלקוחות דחששו חכמים טפי לפסידא דלקוחות ע"כ. וכ"כ הר"ר יונה וכ"כ מ"מ שרבינו לא הזכיר חילוק זה. ונ"ל גירסת ספרי הרב שהיה בידם לא היתה כמו גירסת הספרים שלנו כי בספרי הרב שלנו נראה דמוזכר שפיר חילוק זה

המאור הגדול

הכא במאי עסקינן כגון שלקח עידית באחרונה. הרב אלפסי ז"ל לא פירשה כל הצורך ונראה לנו בגמ' דביתמי עסקינן אבל בלא יתמי נראה כי דין אחר הוא ניזקין ובע"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית משום טעמא דאמר להו אי שתקיתו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למאריה וכדאמרי' בגמ' אי הכי בניזקין נמי נימא הכי ונגבינהו בבינונית כך נראה מסוגיא דשמעתא אלא כיון שראינו ז"ל שפסק במס' גיטין כרבא בשטר דכתוב בו שבח שגובה מן היתומים מן העידית והתם אוקמא להא דתאני אברם חוזאה אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית ואפי' הניזקין כר' ישמעאל דאלמא לר"ע הניזקין לעולם דינו בעידית ואפי' מן היתומים וה"ה לנכסים משועבדים דכי הדדי נינהו בהאי דינא וקי"ל כר"ע הלכך ליתיה תוב להאי טעמא דא"ל אי שתקיתו שתקיתו וכו' ולעולם הניזקין דינם בעידית והאי דקתני הכא בזה אחר זה כולם גובין מן האחרון דמשמע אפי' מן הזיבורית י"ל ר' ישמעאל היא ולא ר"ע וכאוקימתיה דרבא התם במס' גיטין אבל לר"ע לעולם הניזקין דינן בעידית:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור הכא במאי עסקינן כגון שלקח עידית באחרונה רבינו ז"ל לא פירשה כל הצורך וכו' עד וה"ה לנכסים משועבדים: **אמר** הכותב לא מעוקציה ולא מדובשיה כי מה שהקשה הרב ר' זרחיה בעל המאור ז"ל בכאן יפה הקשה ומה שתירץ אינו שאין לנו ראיה לומר בנכסים משועבדים שגובה מן העידית ואין ללמוד מנכסי יתומים דהתם לא תקינו רבנן אדינא דאורייתא בשביל יתומים אבל בשביל לקוחות תקנו כמו שאמרו דמלוה על פה גובה מן היורשין משום דשעבודא דאורייתא ואינו גובה מן הלקוחות דעבוד רבנן תקנתא ועקרו דינא דאורייתא בשביל תקנתם של לקוחות הכא נמי לא שנא ואי סלקא דעתך תקינו רבנן אלקוחות כי אקשי בגמ' אי הכי בנזקין נמי לימא הכי ליבעי ליה כדרבא ומאי גובין מן האחרון דתני ביפא מן העידית שלקח באחרונה את זו השיב עליו הראב"ד ז"ל וזאת תשובתו סרי רבינו הגדול רבינו יצחק בן אלפסי ז"ל חזר בו ופסק כרב נחמן וכן עיקר דרבא לאו מיפליג פליג אלא אתרע דקאמר אביי התם ורא"ה לדבר דכאביי קי"ל דאקשינן התם עליה דרבא ממתניתא דאברם חוזאה ואוקמא כר' ישמעאל דאמר בדמזיק שיימינן מפני תיקון העולם *) (כר"ע הלכך לר"י לעולם בדניזק שיימינן ולית ליה בהא מפני תיקון העולם וליתא דהא רבינא דהוא בתרא אוקמא למתני' דקתני הניזקין שמין להן בעידית מפני תיקון העולם) ואידחיה ליה פירוקיה דרבא בדאברם חוזאה ואפשר נמי דרבא לדבריו דאביי קאמר למאי דאוקמא למתני' כר' ישמעאל מ"מ הלכתא כרב נחמן דרביה הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד דיחיד הוא ואין דבריו ולפיכך חזר בו רבי' הגדול ז"ל והרי כתב רבי' ז"ל ברייתא זו דקתני כולן גובין מן האחרון דמשמע אפי' מן הזיבורית והנה לפי בעל המאור ז"ל הא מני ר' ישמעאל היא והדרא תיובתין לדוכתא עוד הוזקק לפי' השמועה כדי להראות שאין זה דעת רבינו הגדול ז"ל הוי יודע בזה שכתב בעל המאור ז"ל דבלא יתמי דין אחר הוא ניזקין ובע"ח בינונית וכתובת אשה בזיבורית אינו דמ"ש כתובת אשה שדינה בזיבורית משום דא"ל אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למאריה ושקלת מזיבורית השתא נמי שקולי בזיבורית מינאי בע"ח נמי לימא ליה אי שתקת שתקת וכו' ולגבי בזיבורית ואי כדאמר ליה לכי מהדרת דהשתא נמי זיבורית בעית למפרע לי אשה נמי תימא הכי מעידית הוא דמצית לדחויה אבל אי בעית למיתן לי בינונית הב לי ואי לא זיל אהדר שטרא למריה דהשתא זיבורית בעית למפרע לי אלא הכא עיקרא דשמעתא דכי היכי דמצי לאגבויינהו אי מהדר שטרא ה"נ מגבה להו השתא הלכך לכולהו בזיבורית מסלק להו והא דאקשי' בגמ' אי הכי בניזקין נמי נימא הכי הכי פירושיה מיבעיא לבע"ח דמצי לסלוקי בזיבורית בהך טענה אלא אפי' לניזקין דדינייהו מדאורייתא בעידית מצי לסלקו בזיבורית כמו שהוא מסלק לאשה בזיבורית וכלשון זה כתב ר"ח ז"ל אי הכי בנזקין נמי נימא הכי וכ"ש לבע"ח אלא הכא אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין וכו' אי נמי האי דמקשה נזקין משום דבנזקין איירינן ליתו כולהו וליגבו מעידית בנזקין וקאמר רב אי שתקיתו דאי להו מעידית ולפום הכי מקשי אי הכי נזקין נמי לידחי להו מעידית בהכי ולא נחית למידק למאי מדחי להו לניזקין ולא לבע"ח אלא במאי דעביק מקשה ופשיטא ודאי דכולהו לזיבורית מידחו עכשיו למדת שאין לדחות הך אוקימתא דאוקמוה ביתמי מפני טענתו של בעל המאור ז"ל וכי עדיין אנו צריכין להעמידה ביתמי משום בע"ח דשקיל בבינונית ובלא יתמי דין אחר הוא ושקיל בזיבורית כי היכי דשקלה אשה בכתובתה ולפיכך אין לנו טענה על דברי רבינו הגדול ז"ל בכאן אלא שאני אומר דהא דקא אמרי' בגמ' משום דא"ל אי שתקיתו שתקיתו לאו דפסקינן אנן הכי אלא ה"ק כולן נכנסו תחת הבעלים שיכולין לקוחות להגבותן כדיניהן ואי בעי נמי בעלי חובות ונזקין לגמור ליה לכי מהדרת מהדרת מצי למימר ליה שאין זה מן הדין אלא שיכול להפסידן שלהן ואנן כי אתו לקמן מגבינן להו לנזקין מעידית כדינייהו ולבע"ח בבינונית כדיניה דאי לא תימא הכי האי מאן דזבין עידית לחודה מתבריה והיו על המוכר ניזקין ובע"ח וכתובת לאו מי אמרי' להו גבו מעידית ואע"פ שיכול לומר להם אי שתקיתו שתקיתו ואי לא יהביכא זיבורית דידי במתנה ללוה והזליתו ושקליתו מיניה ה"נ ל"ש דהא במתנה גמורה צריך ליתנה לו לוקח ללוה שהרי בחזרת השטר נטלה מכירתו ולא חזרה נמי כדאיתא בבבתרא בפ' גט פשוט ובשמעתין נמי רמיזא דאי בטלה **)(מתניתו) אפי' יתמי נמי בני פרעון נינהו דלאו נכסי דקנו יתמי נינהו אלא ודאי הך טענה דאי שתקיתו אי טעין טעין ואי לא דיינינן אנן הכי ומה שהוצרכו בגמ' להעמידה ביתומים לרווחא דמילתא הוא לומר דאפי' טעין לא מתהני ליה מידי כיון דהאי דינא בודאי טעין הוא לא הוצרך רבינו הגדול ז"ל לכתבה שהכל הולך אחר טענתו ואחר רצונו ניזקין ובעלי חובות שאינו מן הדין אלא מהמת טענתן של אלו ואלו ואי לא טעין אי נמי טעין ואמרי ליה הנך לכי מהדרת ולא אהדר דינא הכין הוא כדכתב רבינו הגדול ז"ל ואין להשיגו בזה כי עיקר הדין כתב אלא שאחז קנרס כמנהגו ויש לו בזה ראיה מהא דאמר רבא רצה מזה גובה רצה מזה גובה ואוקימנא דזבן בינונית ושבק זיבורית ואם אתה אומר טענה דאי שתקיתו דינא הוא היאך גובה מלוקח שני בינונית והלא הראשון היה יכול לו אי שתקת ולא גביא זיבורית כמו שהוכחנו למעלה וכיון שמן הראשון אינו גובה אלא מן הזיבורית אף מן השני אינו גובה דמה מכר לו הראשון לשני כל זכות שתבא לידו אלא ש"מ דטענה דאי שתקיתו לאו דינא הוא וכי ובתיק אידך הוא דמהני ליה ואי לא לא ולפיכך רצה גובה מפני שאין לשני טענה זו והאומר דמימרא דרבא ביתמי מפריז על מדותיו ואין שומעין לו שא"כ לא הוה שתקא גמ' מלפורשא והרי במס' ב"מ ובמס' כתובות הזכירו יתומים כלל ובאמת שזה ראיה גמורה למי שלא יתעקש לפי מה שכתבנו ואין זה דומה למה שאמרו במס' כתובות גבי מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו וכו' דאמרי' התם אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא לא למרייהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו דהלמא אנן דיינינן הכי אע"ג דלא טעין זו אינה דומה לזו משום דהתם ה"ק ליה אתינא מכח ד' דלא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו הלכך כדינייהו נמי דיינינא ליה דמה לו לזה כל זכות ומהדרנא שטרי לאו דוקא אלא מראה מקום הוא לו שאם יבאו בעלים הראשונים ומשתעי דינא בהדיה לא גבי מינייהו כלום השתא נמי דינא דידהו אית ליה ללוקח זה דמה מכרו לו כל זכות שיבא לידם אמר רבא בשמעתין בהדיא מש"כ בזו. כללו של דבר דינא דאי שתקיתו שתקיתו בכאן לאו דינא הוא אלא אי פקת הוא יכול למימר להו הכי אי בעו איניהו למימר ליה לכי מהדרת שקלינן מיניה ולא הדר שקלי נזקין עידית ובע"ח מבינונית כדינייהו ואי אתו לקמן כדינייהו מגבינא ליה לכולהו וכדכתב רבינו הגדול ז"ל ומצינן כתוב בשם ר"ח כלשון הזה ההיא דדחיה לטעמא קמא דאי שתקיתו לאו למימרא דאי איתיה למוכר וקא מדחי לוקח באי שתקיתו דמסלקינן ליה לנזקין מעידית ולבע"ח מבינונית בהא דהיתא קליבתא אלא דהווי קא מדחינן מלהוי טעמא דתנא דהכי ע"כ. ואף לרבינו האי גאון ז"ל דאיתא בספר המקח בשער כ"ז שכתב כולן נכנסו תחת הבעלים וטעמא כדמסקנא ולא פירש דביתמי עסקינן אלמא בלא יתמי נמי הוי דינא הכי:

*) בד"ס כגי' וליתא דהא רבינא דהוא בתרא אוקמא למתני' דקתני הניזקין שמין להן בעידית מפני תיקון העולם כר"ע הלכך לר"י לעולם בדניזק שיימינן ולית ליה בהא מפני תיקון העולם **) נ"ל מכירתו

ומכר עידית באחרונה ומת ולא הניח נכסים בני חורין שלוקח נכנס תחת הבעלים וקמ"ל השתא דאם מכר הלוקח מנכסים הללו בינונית וזיבורית לאחר ושייר עידית לפניו שכלן יגבו מעידית דהא אחרונה היא ושעבודייהו עלה רמיא ולא מצי למימר תגבו מבינונית ומטעמא דאי אפשי בתקנת חכמים כדלעיל דהא מכרה ולחבירו ניחא ליה בתקנת חכמים ואיך יאמר הוא אי אפשי: אלא מכר עידית כו' הוא דמיבעי לן מאי. מי מצי אמר ליה לוקח ראשון לבע"ח הנחתי לך מקום לגבות ממנו והייט עידית שהיתה אחרונה ברשות מוכר ודינך בה זיל שקלה ובתקנתא דרבנן נר מצוה

זיבורית ובינונית ושייר עידית לפניו אזלו כולהו גבו מעידית דאחרונה היא ובינונית [א] הא לית ליה דמצי למימר להו גבו מבינונית [ב] דלא ניחא לי בתקנתא דרבנן אלא מכר עידית ושייר בינונית וזיבורית לפניו מאי סבר אביי למימר אתו כולהו גבו מעידית אמר ליה רבא מה מכר [לו] ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וכיון דאילו איתא לעידית גבי דידיה מצי למימר להו גבו מבינונית דלא ניחא לי בתקנתא דרבנן לוקח שני נמי מצי למימר להו גבו מבינונית דכי זבין לי לוקח ארעא דא בכל זכות דאית ליה בגווה זבנה ניהלי וכן הלכה: אמר רבא ראובן א שמכר (א) כל שדותיו לשמעון והלך שמעון °ומכר שדה אחת ללוי ובא בע"ח דראובן רצה מזה גובה רצה מזה גובה ולא אמרן אלא דזבן בינונית אבל זבן עידית וזיבורית [מצי] א"ל להכי טרחי וזבני ארעא דלא [חזיא] לך ואפי' זבן בינונית נמי לא אמרן אלא דלא שייר בינונית דכוותה גבי שמעון אבל שייר בינונית דכוותה גבי שמעון [מצי] אמר ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו: אמר אביי ראובן (ב) שמכר *שדה לשמעון באחריות ובא בע"ח דראובן וקא טריף לה מיניה (ג) *(דינא הוא) ואזיל ראובן וקא משתעי דינא בהדיה לא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את דאמר ליה אי אפקת לה מיניה עלי דידי הדר ואיכא דאמרי אפי' שלא באחריות נמי דאמר ליה לא ניחא לי דתהוי לשמעון תרעומת עלי: ואמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות *ויצאו עליה עסיקין אם עד ב שלא החזיק בה יכול לחזור בו משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו מ"ט דאמר ליה חייתא דקיטרי סברת וקבילת מאימתי מחזיק בה מכי דייש אמצרי (ד) איכא דאמרי אפילו באחריות נמי דא"ל

רש"י

זיבורית (א) אותו לוקח שלקח עידית באחרונה ושייר עידית כו': מאי. מי אזלי כולהו בתר לוקח שני שהרי הוא לקח את שיעבודן ומלוקח ראשון לא גבו דאמר להו (ב) לא בעינא תקנתא דרבנן ועידית דהוי בת חורין כשתי לקוחות הראשונות שלהן היא: ראשון לשני. לוקח ראשון ללוקח שני (ג) בכל זכותיה דאית ליה ללוקח שני: א"ל לוקח שני. זיל לגבי לוקח ראשון וגבי בינונית: ומכר שדה אחת ללוי. ואותה שדה בינונית היא ולא שייר שמעון בינונית אלא הכי מפרש לקמן: רצה. מלוי גובה אותו שדה דאמר ליה שקילת שעבודי והך לא דמיא לההיא דלעיל דאמר רבא מה מכר ראשון לשני כו' דלוקח שני דחו להו לגבי לוקח ראשון דהתם מצי למימר להו לאו דינייכו שקלי דאי הוה עידית גביה לוקח ראשון לא הוה יהיב לכו מיניה אבל האי דיניה דבעל חוב שקל דאי הוה אצל שמעון היה גובה: רצה. משמעון גובה מזיבורית דא"ל את בע"ח דידי את דשקלת כל נכסי ראובן: ולא אמרן. דגובה מלוי: אלא דזבן. לוי בינונית: ולהכי טרחי * דקדקתי: ומשתעי דינא בהדי. בע"ח לסלקו מאותו קרקע בדברים אם יש לראובן שום תביעה על בע"ח לומר פרעתיך דקי"ל במסכת שבועות אפילו נקט שטרא אי א"ל אישתבע לי דלא פרעתיך בעי אישתבועי: ולא מצי אמר ליה. בע"ח לראובן: לאו בעל דברים דידי את. שכבר יצאת מרשותך: עסיקין. עוררים האומרים שלנו היא: חייתא דקטרי. שק קשור מלא רוח: אפילו באחריות. אפילו קיבל אחריות די"ל הואיל וסופו לחזור עליו עכשיו נמי (ד) ישלנה אפילו הכי אינו יכול לחזור בה: דא"ל.

מוכר

ואע"ג דאית ליה פסידא ללוקח שני דזבין מיניה: סבר אביי וכו'. מטעמא דאמרן: כל זכות וכו'. וכי היכי דכי הוויין כולהו גבי לוקח ראשון מצי דחי ליה לבע"ח מעידית מטעמא דלעיל דלא ניחא לי בהאי תקנתא לוקח שני נמי דחי ליה מינה דאיהו במקום לוקח ראשון קאי: כל שדותיו לשמעון. (ה) בבת אחת: רצה מזה גובה וכו'. וכדמסיק כגון דלא אשתייר גבי שמעון בינונית אלא עידית וזיבורית ולפיכך רצה מלוי גובה שיש בידו שעבודו של מלוה דהיינו בינונית דלוי לא מצי למימר הנחתי לך מקום גבי שמעון לגבות ממנו כדלעיל דלא אמרי' הכי לעיל אלא גבי לוה גופיה דעיקר שעבוד' עליה רמיא ואע"ג דזבין הבינונית ולית ליה אלא עידית וזיבורית תקנו חכמים משום תקנתא דלקוחות דלא יגבה אלא מן הלוה ואפילו זיבורית אבל הכא שמעון גופיה נמי לוקח הוא ומיהו רצה גובה משמעון זיבורית טפי פורתא ולא מצי דחי ליה גבי לוי לבינונית אע"ג דשעבודיה הוא משום דאפי' היו כל הקרקעות ביד שמעון אם אמר לו בע"ח הב לי זיבורית טפי פורתא הדין עמו כרב אחא בר יעקב (ו) דאיפסיקא הלכתא כותיה הלכך רצה מזה גובה רצה מזה גובה: ולא אמרן. דגבי מלוי: אלא דזבן. לוי בינונית: להכי טרחי. ודקדקתי ונקט האי לישנא לומר דמכתמא חביבא ליה לב"ח בינונית טפי מזיבורית אבל לא מצי למימר ליה הנחתי לך מקום גבי שמעון דהייט בינונית לגבות ממנו דהוי משמע דאפי' (ז) הוא חביב ליה זיבורית טפי פורתא לא יהיב ליה והא ליתא דבע"כ יהיב ליה זיבורית טפי פורתא וכדאמרן *הרא"ש ז"ל: הנחתי לך מקום וכו'. אע"ג דלא שייך למימר הכי אלא ללוה גופיה ולא ללוקח וכדאמרן דכי היכי דלוי לוקח שמעון נמי לוקח הוא מ"מ שמעינן דסברא היא דכיון דמאי גבי משמעון שלקח נכסי הלוה כמו מלוי שיגבה משמעון דאיהו קאי במקום בע"ח טפי לענין זה: וקא משתעי דינא בהדיה. דבע"ח לסלקו מאותו קרקע בדברים כגון שיש לראובן שום תביעה על בעל חובו לומר פרעתיך דקי"ל במסכת שבועות [דף מא.] דאע"ג דנקיט שטרא אי א"ל אשתבע לי דלא פרעתיך בעי אשתבועי ואע"ג דהבא ליפרע מנכסים משועבדין לא יפרע אלא בשבועה [גיטין דף מח:] אפשר דשמעון פטר ליה משבועה דהבא ליפרע וכו' ולפיכך צריך ראובן לאשתעויי דינא א"נ כגון שאמר שמעון אין לי לא עדים ולא ראיה ואחר זמן מצא עדים או ראיה שמעון אין יכול להביאם וראובן יכול להביאם א"נ שראובן יותר פקח משמעון לטעון ושמעון אינו כאן שימנהו אפטרופוס אבל אין לומר דנ"מ היכא שיש עדים שהם קרובים לשמעון ואינם קרובים לראובן דסוף סוף כיון שיש ריוח לשמעון שבאין להעמיד הקרקע בידו אפילו לראובן פסולין להעיד כדמוכח פ"ק דמכות (דף ז.) גבי אלעאי וטוביה קרובי דערבא הוו ופסלינהו ללוה ומלוה כיון דאי לית ליה ללוה בתר ערבא אזיל וליכא למימר נמי דנפקא מיניה לטענת מזויף דשמעון לא מצי למטען מזויף מספק וראובן יכול לטעון בודאי דהא פשיטא דכל הבא ליפרע מנכסים משועבדים צריך עדי קיום דאי לאו הכי לא שבקת חיי לכל בריה וכן מוכח בהדיא פרק גט פשוט (דף קעד:) גבי ש"מ שאמר מנה בידי לפלוני וכו' אמר תנו קיימיה לשטריה וכו' כלומר (אלמא) דאי לא קיימי לשטריה לא גבי מיתמי אלמא דטענינן ליתמי מזויף. הרא"ש ז"ל: ולא מצי א"ל. בע"ח לראובן: לאו בעל דברים וכו'. שכבר יצא מרשותך ואנא שעבודי שקילנא: דאמר ליה. ראובן: אי מפקת וכו'. מה שתוציא משמעון יחזור עלי שהרי קבלתי עלי אחריות ואם תאמר אם יש נכסים לראובן לא מצי טריף ממשעבדי יש לומר דמיירי באפותיקי דכתב ראובן לבע"ח לא יהיה לך פרעון אלא מזו וא"ת ומה איכפת ליה לשמעון יפרע לבעל חוב ואח"כ יקח מראובן שחייב באחריות יש לומר דשמעון לא מצי מסלק ליה בזוזי וראובן מצי לסלק ליה כדאיתא פרק קמא דב"מ (דף טו:) וא"ת אם הבעל חוב טוען אמת מה איכפת ליה לראובן אי טריף לה כוף סוף הא צריך לפורעו ומה לו ליתן זוזי לבעל חוב או לשמעון ויש לומר דראובן המוכר מפסיד בטריפה זו שאם שמעון הלוקח השביח הקרקע יותר ממה שהוציא בהוצאה הבע"ח יטרוף הכל אלא שיפרע דמי ההוצאה לבד וכן אם השביח הקרקע ממילא יטרוף הכל ולא יתן לו כלום וחייב המוכר לשלומי ליה ללוקח כל השבח דטריף מיניה בע"ח בלא דמים הלכך יפה הוא לו למוכר לאשתעויי דינא בהדיה דבעל חוב ומסלק ליה בזוזי שהלוה לו בלחוד: איכא דאמרי אפילו שלא באחריות. כגון שהתנה בשעת המכירה דלא תהוי עליה אחריות והכי קי"ל כלישנא בתרא: שלא באחריות. הך שלא באחריות לא מצי למימר דאתני הכא בהדיא שלא יתחייב באחריות דאם כן אפילו עד שלא החזיק בה אינו יכול לחזור בו דקי"ל כרב זביד דאמר אפילו נמלאת שדה שאינה שלו אינו חוזר עליו דאמר ליה להכי זביני לך שלא באחריות כדאיתא פרק חזקת הבתים (דף מד:) ומדלא נקט התם טעמא דחייתא דקיטרי כי הכא משמע (ח) בשלא החזיק בה לאחר שנמצאת שאינה שלו איירי אלא ודאי הך שלא באחריות דנקט אביי דלא כהלכתא הוא ממה נפשך אי דאתני ליתא מדרב זביד אי סתמא ליתא דהא קי"ל [ב"מ טו:] אחריות טעות סופר הוא: עסיקין. עוררין לומר שלנו הוא כמו (בראשית כו) כי התעשקו עמו: עד שלא החזיק בה. על כרחך מיירי דקנייה בקנין גמור באחד מדרכי הקנייה דאי לאו הכי אפילו לא יצאו עליה עסיקין נמי יכול לחזור בו אלא הכא כבר קנייה ויצאו עליה עסיקין ואח"כ לא החזיק בה (ט) שיגלה דעתו דאפילו הכי הוא רוצה (י) בו ולפיכך יכול לחזור בו משום מקח טעות דקי"ל דכיון שיש בו מום במקח בטל המקח מעיקרו וחייב לחזור דמים והאי מקח טעות הוא כיון שצריך לטרוח וללכת לב"ד ולבטל ממלאכתו וכמו שכתב הרמ"ה ז"ל הלכך יכול לחזור בו דכיון שבא מכח מקח טעות ולא מכח חיוב אחריות לא מצי למימר ליה אחוי טירפך: משהחזיק בה. אחר שיצאו עליה עסיקין החזיק בה בדרך שמגלה דעתו שרוצה בו כדמפרש ואזיל דדייש אמצרי שתקן סביב השדה שהקיפה מחילה או שהשפילה אם היה לה מחילה להשוותו לשדה אחר שלו אז אין יכול לחזור בו משום דא"ל ידעת במומו וקבלת אותו כמי שלוקח חייתא דקיטרי שהוא שק קשור ואינו יודע מה שבתוכו אם מלא סיגים או כסף צרוף: איכא דאמרי אפילו באחריות. דלא מצי למימר ליה סברת וקבילת שהרי חייב להחזיר לו דמיו

מכל

שלטי הגבורים

א מדברי רש"י והרא"ש משמע דהא דאמר רצה מזה גובה רצה מזה גובה מיירי דוקא כשמכרן לשמעון בבת אחת אבל קנאם בזה אחר זה שמעון מראובן וקנה זיבורית באחרונה אינו גובה מלוי כלל דכשם שאם היתה עדיין הבינונית ביד שמעון היה יכול לדחות אותו אצל זיבורית שקנה באחרונה מפני שהיא היתה בת חורין בשעה שקנה העידית והבינונית ואין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין כך יכול לוי לדחותו אצל זיבורית שנשארה ביד שמעון שהיתה בת חורין באחרונה דמה מכר שמעון ללוי כל זכות שתבא לידו. ומיהו נראה דדוקא אם לקח זיבורית באחרונה איכא למימר הכי דאינו גובה מלוי הבינונית שלקח משמעון אבל אם לקח עידית באחרונה נראה דשפיר מצי לגבות מלוי הבינונית דכיון דאם היתה עדיין הבינונית ביד שמעון לא היה דוחהו אלא העידית שקנה באחרונה דבודאי היה נותן לו מהבינונית ולא מהעידית אע"פ שקנאה באחרונה והיתה בת חורין בשעה שקנה הבינונית והזיבורית. כך אין לוי יכול לדחותו אלא עידית שקנה שמעון באחרונה דמה מכר שמעון ללוי כל זכות שתבא לידו כד"ן. ולדברי רש"י והרא"ש מסכים בעל העיטור וסביא דבריו לעיקר הלכה מ"מ פי"ט מהל' מלוה ולוה וכ"כ בטור ח"מ סי' קי"ט. וסמ"ג עשין צ"ד והגהות מיי' בשם ר"י חולקין ע"ש:

ב רש"י פי' בפי' מי שהיה נשוי דף צ"ג דהא דאמר עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו מיירי שלא נתן עדיין המעות. וכשהחזיק דאינו יכול לחזור בו אפי' לא נתן המעות דכיון שהחזיק נתחייב במעות וחזקה דדייש אמצרי פירש"י פ"ק דב"מ שרוצה לומר מתקן גבולי שדה ומגביה. והקשו עליו בתוס' פ"ק דב"מ ומרדכי פ"ק דב"ק דלרש"י כשלא נתן המעות דקאמר יחזיר בשלא החזיק פשיטא מאי קמ"ל אפי' מי שפרע ליכא גם מה שפירש דכיון שהחזיק תו לא מצי הדר ביה אע"פ שלא נתן מעות הא נמי פשיטא ועוד הוסיפו להקשות עליו ופירשו בזה דמיירי כגון ששמעון קנאה בקנין גמור בחליפין או בשטר או בחזקה או רפק בה פורתא ואע"פ שקנאו בקנין גמור דעתו של אדם הוא להיות ברשותו אם רוצה לחזור בו כל זמן שלא הלך אמצרי השדה לארכה ולרחבה לראות עניני השדה והיינו דדייש אמצרי ומש"ה יצאו עליו עסיקין עד דלא דייש אמצרי יכול לחזור בו אבל מכי דייש אמצרי אינו יכול לחזור בו ולעולם מיירי שלא נתן המעות דאי בנתן המעות איירי אמאי יכול לחזור בו משהחזיק בה ואפי' לקחה באחריות וכי לעולם יכול לחזור בו. ואין לומר דאע"פ שהחזיק בה יכול לחזור בו כיון שלא נתן המעות ובזה הענין שיאמר שמעון למוכר מה אתה חפץ ממני מעות הקרקע שקול כל כך קרקע בזוזך לא מצי עביד הכי אפי' למ"ד דכי אית ליה זוזי נמי מצי לסלוקו בקרקע כי יאמר לו המוכר אם אתה חפץ לתת לי קרקע בזה מעותי שנתחייבת לי אין זה מספיק כפי מעותי כי הבא לשום אותו עמה לא ישומו כפי שמכרתיו לך כי נפחתו דמיו בשביל העוררים שיצאו עתה עליו. ור"ת פירש דהא דאמרי' עד שלא החזיק יכול לחזור בו מיירי שנתן לו המעות אבל הוא במקום דאין הכסף לבדו קונה קרקע אם אין חזקה עמו והשתא קמ"ל דאם לא החזיק יכול לחזור בו ויכול ומותר קאמר כלומר אע"פ שנתן המעות ליכא מי שפרע בחזרתו דכל שלא חזר מחמת יוקרא וזולא אלא שחזר מחמת חשש במה שיפסיד הכל ליכא

משום

עין משפט

א מיי' פי"ט מהלכות מכירה סמג לאוין קע טור ח"מ סי' רכו:

דף ט.

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כו': (ב) תיבת לא נמחק: (ג) ללוקח שני הסה"ד ואח"כ מה"ד בכל זכותיה דאית ליה בגווה. ולכך מצי א"ל לוקח שני כצ"ל: (ד) יחזור ויטלנה כצ"ל: (ה) נ"ב פי' אבל בזה"ז וזיבורית באחרונה אינו גובה מלוי עי' פי' מי שהיה נשוי בפירש"י ותוס' ור"ן: (ו) נ"ב עיין בגמ' דף ז' ע"ב: (ז) נ"ל הוא: (ח) נ"ל דבשלא: (ט) דלא גלי דעתיה כצ"ל: (י) נ"ל בה:

ד"ת מ"ז ע"ם כ"י של פרי"ף

בהרא"ש לא כתב כן אמנם הם דברי תוס' ד"ת

הגהות הרי"ף

(א) נ"ב עי' פ' מי שהיה נשוי דף צג ע"ח: (ב) נ"ב עיין ברי"ף פ' מי שהיה נשוי סי' שנ"ו ד"ה אמר אביי ולקמן ברי"ף פרק שנים אוחזין סי' רס"ח ד"ה אמר אביי: (ג) נ"ב כגון שאמר שמעון אין לי עדים וראובן מצא עדים דאל"כ למג"א. תוס': (ד) נ"ב בגמ' ודוקא שלא באחריות אבל באחריות לא. ופי' התוס' בדלא נתן דמים דאל"כ יכי לעולם יחזור וע"ש:

הגהות מא"י

[א] נ"ב וזיבורית: [ב] נ"ב וזיבורית:

מכל מקום כיון שהחזיק בה לאחר שילאו עליה עסיקין דליכא טענת מקח טעות תו לא מלי אתי משום חיוב האחריות: דא"ל אחוי טירפך. דכתבו לך ב"ד דטרפי לה מינך כי היכי שתחזור עלי ואשלם לך אבל כל היכא דלא טרפי מינך לא אשלם לך מידי ואפילו מכרו אדעתא למיפרעיה לזמן כך והגיע הזמן אינו יכול הלוקח לעכב המעות משום דאמר לו מוכר מבעה שקנית נתחייבת לשלם ואני איני חייב לך כלום עד שיטרפוה ממך וכן כתב הרמ"ה ז"ל והלכתא כליסנא בתרא: וכא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהם. אע"ג דתניא פרק יש נוחלין

רש"י

מוכר: אחוי לי טירפך. שכתבו לך ב"ד שבדין נטלוהו ואשלם לך: וכא בע"ח. של אביהם ונטל חלק האחד: בטלה מחלוקת. אותה החלוקה וחוזרין וחולקים בשוה חלק הנשאר: ויתר. איבד: ורביע במעות. כלומר או רביע במעות כמו חלך ועשה מאמר ונתן נס ובעל דאמרינן או או קתני: רביע. חלקו יחזור לו או בקרקע או במעות: (ג) אי. כיורשין דמו וחייב להחזיר מחלית חלקו או כלקוחות ואין חייב כלום לכך יפרע הרביע כי ממון מוטל בספק חולקין ל"א ורביע במעות ממש לבד רביע בקרקע מספקא ליה אם דמו כיורשין וחייב להחזיר לו המחלית ולא יוכל לסלקו במעות אי כלקוחות באחריות הוו וחייב להחזיר חלי מזה שאיבד אבל יכול לסלקו במעות ולכך יחזיר לו רביע בקרקע כיורש ורביע במעות כמוכר באחריות וראשון שמעתי: מתני' שחבתי בשמירתו. כלומר שנתחייבתי לשומרו: הכשרתי את נזקו כלומר (ד) אני חייב כאילו הכשרתי וזמנתי את נזקו ל"א עלי להכשיר ולשלם מה שהזיק: הכשרתי מקלת נזקו. הא ודאי זימנתי הוא כלומר זימנתי מקלת נזקי אע"פ שלא זימנתי כולו לריך אני לשלם כאילו זימנתי כל ההיזק בגמרא מפרש היכי דמי וכל שאר מתניתין מפרש בגמ': גמ' שאחרון חייב. בין מת בו השור בין הוזק בו וטעמא מפרש לקמן פרק שור שנגח מקרא': והאיכא מרבה בחבילות. שריבה בחבילות וזורה בהדלקת חברו וקרבו ע"י חבילות לגדישי אחרים שמן הדין

נר מצוה

(דף קכ"ד) ילא עליהם שטר חוב בכור טוען פי שנים דמשמע דהדיא שאינו רשאי לגבות חובו מאחד טפי מחבריה אלא כל אחד ואחד חייב לפרוע חלקו בחוב אביהם הכא מיירי שעשאום אביהם אפותיקי: בטלה מחלוקת. והדרי ופלגי השאר מרישא: (ה) יורשים הוו דכל חד מינייהו לא זכי ביה בחלקיה אלא מכח ירושה וכח ירושה לא הויא אלא היכא דמטי ליה לאחוי מאי דחזי ליה לפום ממונא דשבק אבוהון וכיון דבא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהן אגלאי מילתא דמה שחלקו תחלה לאו חלוקה היא דכחלוקה בטעות הויא ובטלה וחוזרים לחלוק הנשאר כבראשונה והכי איפסיקא הלכתא כרב התם בב"ב פ' בית כור (דף קז:) הלכך שני אחים שחלקו אחד נטל קרקע ואחד נטל כספים וכא בע"ח ונטל את הקרקע דינא הוא דאזיל האי ונטיל פלגא בכספים ולא מצי אידך למימר ליה להכי שקילי כספים דאי מגנבי לא משתלמנא מינך ולהכי שקלת ארעא דאי מטרפא מינך לא משתלמת מינאי: גרסי' בגמרא (ו) עד שליש במלוה. פי' שאם היה חייב במלוה אחת כגון לולב וכיולא בו ומלא שנים אחד הדור מחבירו אע"פ ששניהם כשרים חייב לקנות את ההדור אפילו בתוספת שליש על דמי הב' דתניא [שבת דף קלג:] זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במלות עשה לך ס"ת נאה לולב נאה ליצית נאה: שליש מלגאו. כגון שהקטן נמכר בששה יוסיף שני דינרין דהיינו שליש שבתוך הדמים ויקח ההדור: מלבר. שיוסיף

דא"ל א אחוי לי טרפך ואשלם לך יש שפירשו מכי דייש אמצרי כגון שהיתה אותה שדה שקנה סמוכה לשדה שלו והיה ביניהן מצר ועכשיו כשקנה אותה [השדה הסמוכה לשדהו] אם דש אותו המצר שביניהן [ומחה אותו עד שנתערבו שתי השדות ונעשו שתיהן] שדה אחת הרי כבר החזיק בה ואינו יכול לחזור בו (א) ואם עדיין המצר קיים ולא עירבו עם השדות יכול לחזור בו: איתמר (א) ג' אחים שחלקו ובא בעל חוב ונטל (ב) חלקו של אחד מהן רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר ורב אסי אמר נוטל (א) רביע בקרקע ורביע במעות [רב אסי מספקא ליה אי כרב או כשמואל וכיון דמספקא ליה קי"ל ממון המוטל בספק חולקין] וכבר איפסיקא הלכתא בהדיא בפרק האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך* כרב דאמרינן התם והלכתא בטלה מחלוקת הלכך לגבי שני אחין שחלקו אחד נטל קרקע ואחד נטל כספים ובא בעל חוב ונטל את הקרקע דינא הוא דאזיל האי ושקיל פלגא ב בכספים ולא מצי אידך למימר ליה להכי שקלי כספים דאי מיגנבי לא משתלימנא מינך ולהכי שקלת ארעא דאי מיטרפא לא משתלימת מינאי:

מתני' *כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו נכסים שאין בהן מעילה נכסים שהם של בני ברית נכסים המיוחדים (ג) חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הניזק והמזיק וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ:

גמ' *ת"ר הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו כיצד החופר בור תשעה ברה"ר ובא אחר והשלימו לעשרה האחרון חייב מתקיף לה רב ששת ותו ליכא והא איכא מרבה ג בחבילות (ג) היכי דמי *אי דבלאו איהו

אלי השסה שהם שלשה ויקח בט' דהייט שליש מלבר שהביא השליש מבחוץ: עד שליש משלו. כלומר לריך להוסיף שליש מיגיעו ודוחק את חייו כדי להדר את המלוה מכאן ואילך משליש ולמעלה אם זימן לו הקב"ה ממון שלא מיגיעו יוסיף ואם לאו חייו קודמים ודיו בתוספת שליש וכתב הרמ"ה ז"ל מסתברא דה"ה אם העשיר מיגיעו והרי הוא יכול להוסיף יתר על שליש ואין חייו נדחקין בכך כמי שזימן לו הקב"ה שלא מיגיעו דמי כדכתיב שנא' (דברים ח) כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. רש"י ז"ל פי' משל הקב"ה שיפרע לו הקב"ה אפי' בעוה"ז: מתני' כל שפשעתי בשמירתו הראויה לו כדמתרגמינן (שמות כב) על כל דבר פשע פתגם דחוב והך פשיעה כגון שמסר לחרש שוטה וקטן שור קשור אלא שאינו קשור כראוי ובור מכוסה אלא שאינו מכוסה כראוי דכיון דדרכו דשור לאינתוקי ודרכו דבור לאיגלויי וחרש שוטה וקטן לאו בני דעת נינהו שיהיו ראוים לשמור הלכך חייב אבל אם מסר לחרש שוטה וקטן גחלת והלך וליבה אותה ושרף קמתו של חבירו פטור משום דלא ברי היזקו דגחלת מעמיא ואזלא ואי לאו מעשה חרש שליבה לאו דרכה כלל ללבות הלכך לא הוי תחלתו בפשיעה כלל ופטור אבל אם מסר להם שלהבת כיון דברי היזקו אע"ג דלא אזוקי ממילא אלא מחמת מעשה חרש חייב לדעת חזקיה דהלכתא כותיה לפי מה שפסק הרמ"ה ז"ל ויש אחרים מן המפרשים ז"ל שדעתם נוטה לפסוק כר' יוחנן דפטר אפי' במסר להם שלהבת [דף כב:] עד שמסר להם גוחלת סילתא ושרגא כדאיתא בפ' הכונס (דף נט:). שמעינן מדפטרינן באם דמסירתו לחרש שוטה וקטן שאע"פ שמוכנים לגרום היזק לאו פשיעותא הוא: הכשרתי את נזקו. הריני כאילו הכשרתי את נזקו וזמנתיו להזיק ואני חייב לשלם: הכשרתי במקלת וכו'. אם זמנתי מקלת הנזק נתחייבתי בתשלומי הנזק כאילו זמנתי כל נזקו ודוקא כשזמן מקלת האחרון של נזק שהין שיעור הנזק נגמר אלא בו כדאמרינן בגמ': שאין בהם מעילה. לאפוקי נכסי הקדש שאין אני חייב אם בנזקיו כדתנן לקמן[דף לז:]שור של ישראל שנגח שור של הקדש או איפכא פטור דשור רעהו אמר רחמנא ולא של הקדש:של בני ברית.אני חייב אם הזקתי בהם ואפי' כנעני שהזיק בהם חייב כדנפקא לן לקמן פ' שור שנגח (דף לח.) מדכתיב עמד וימודד ארץ ראה ויתר וכו' אבל שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור דלאו רעהו הוא ונכסים המיוחדים שיש להם בעלים [דף יג:] לאפוקי נגח ואח"כ הקדיש נגח ואח"כ הפקיר וקדם אחר [כלומר ולא תפסו הניזק קודם ואפי' קדמו בעלים ראשונים וחזרו וזכו בו פטורים] וזכה בו דפטור דבעי' מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחד בבעלים החייבין וליכא וכ"ש היכא דנגחי' תורא דהפקר לתורא דידן וקדם וזכה בו אחר או ב' שרודפים אחר שור אחד והוזק זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק דשניהם פטורין: חוץ מרשות המיוחדת למזיק. כלהו אבות נזיקין לא מחייבי אלא ברשות שאינה מיוחדת למזיק לאפוקי רשות המיוחדת למזיק דאי עייל ניזק התם שלא ברשות והיתזק בממוניה של בעה"ב כגון שורו או בורו או אשו או אפילו בגופיה דבעה"ב פטור משום דא"ל ברשותי מאי בעית ומיהו אי אזקיה בעה"ב בכוונה חייב [דף מח.] דא"ל כי אית לך רשותא לאפוקא לאזוקן לית לך רשותא: ורשות הניזק והמזיק כשהזיק וכו'. שהיתה רשות מיוחדת לשניהם לפירות ולא לשוורים אלא לניזק(ב)לבד והכניס שם המזיק שורו שלא ברשות והזיק את הפירות בשן או ברגל: כשהזיק חב המזיק כו'. דכיון דלגבי נזקין מיוחדת לניזק ובער בשדה אחר קרינא ביה: גמ' האחרון חייב. בין לענין מיתה

המאור הגדול

שלשה אחים שחלקו וכו'. כתב הרב אלפסי ז"ל כבר איפסיקא הלכתא בהדיא כרב דאמר בטלה מחלוקת הלכך לגבי שני אחים שחלקו א' נטל קרקע וא' נטל כספים וכו' כדכתיבנא בהלכות ... להרב ז"ל טעמיה בהאי מימרא דקא מדמי דינא דשני אחים לדינא דג' אחים דהא לא שוו ... ובהדיא הזיניה בגמ' דלא דמו אהדדי דשקלינן וטרינן למימר דאאשר דס"ל לרב אסי בשני אחין ... שלא באחריות דמי ואפ"ה גבי ג' אחין איכא למימר דלמא כיורשים דמו וכטעמיה דרב הלכך ליכא ... אהדדי מידו מסתברא לן דהלכתא כותיה דמדינא ולאו מטעמיה אלא כיון דהשתא תיקון רבנן ... שנבה ממטלטלי אפי' מיתמי הוה ליה כזה נטל קרקע וזה נטל קרקע ובטלה מחלוקת ואיסתלקא ... טענתיה דב.ל כספים דריע חיליה דאינהו קאי באפי גנב ובע"ח דהכי סבר וקביל:

מלחמת ה'

ועוד איתמר ג' אחים שחלקו וכו' כתב הרי"ף ז"ל כבר איפסקא הלכתא בהדיא כרב דאמר בטלה מחלוקת הלכך גבי שני אחין שחלקו א' נטל קרקע וא' נטל כספים וכו': אמר הכותב איברא טעמיה דמרן נהירי טפי והכי עיקר דמעתא דכיון דיורשין הוו ואמרי' כאי הוא דאודית להון אבוהון בכל מילי נמי בטלה מחלוקת ומטעמיה הכי מפרשי' ליה דאמרי' מעיקרא דאזיל האי ושקיל פלגא בכספים והא דקאמר הרי הן כאילו חלקו קרקע דשקיל פלגא אי נמי הרי הן כאותו קרקע שנטל בע"ח שאף הוא יפרע חצי אותו חוב ולא כמי שחלקו קרקע קאמר שאילו חלקו קרקעות אין לו אלא רביע חלקו בקרקע ורביע חלקו במעות ומחלה פסיד לפי פי' רבינו ור"ח ז"ל ואקשי' פשיטא האי ברא והאי לאו ברא דודאי לקוחות באחריות נינהו דלאו שופטנא הוא דשקיל קרקע דקאי באפי בע"ח ולא ניפקול פלגא בכספים הדר אקשיה אדרבה מימרא דרב אסי לא אפשר לפרושה הכי דכיון דסבירא לן בעלמא כשחלקו קרקעות מחלה לקוחות גבי. חלקו כספים כנגד קרקעות פסיד דמחלה

...אי לקוחות שלא באחריות נינהו דהא קאי באפי גנב הלכך לית ליה אלא רביע בכספים דהוא משום דמחלה יורש נינהו לרב אסי והיכי אמר הרי הן כקרקע דמשמע דשקיל ביה פלגא והרי הן כאותו קרקע שנוטל בע"ח ... שחלקו קרקעות הא ודאי לא שקיל אלא רביע דהוא מחלה בחלקו וכשחלקו קרקעות שקיל מחלה דיורשין הוו או לקוחות באחריות ולא מפסיד מחלקו כלום ולפי פי' רבי' ור"ח ז"ל אין לו משום יורשין אלא רביע חלקו ... דין אלא שאין הפי' ההוא מחוור בעצמו והדר בעי' לאוקומא בג' אחין או בב' שחלקו קרקעות ומאי הרי הן בקרקע דשקיל רביע בכספים כבקרקע וכולה שמעתא ובפי' הזה עלו דברי רבי' הגדול ז"ל כדינו כהגן ומ"ש ... ור דהשתא דתקון רבנן בתראי למגבא ממטלטלי אסתלקי ליה טענתיה דבעל כספים שקילה טיבותיה דמר בהא ובדיתא החיזרי דהכתי מאי למימר להכי שקלי כספים ולא קיימי באפי כולהו בע"ח שאני יכול להטמינן ... מהם לשכי שקלת קרקע דאי מטרפא לא משתלמת מינאי דלאו שופטנא הוא דקאימנא באפי גנב ובאפי בע"ח דידך אלא מדשקלי כספים אין אחריות גנב עליך אף קרקע שלך אין אחר וא בע"ח עלי ועוד שאמר: ... ונים דלא תקינו למיגבא ממטלטלי דיתמי היכא דאיכא ארעתא וכך מלינו כתוב אבל אנחנו לא נדע ועוד דאפי' בתר תקנתא לא משכחת דגבי בע"ח כספים מיורש אא"כ ה"ל לאבוהון בשעת הלואה דגבי מתקנתא ... ואם מוכרן יורש מכורין ואין בע"ח גובה אותן מלוקח ואפי' בדינא דתלמודא גבי בין מיורש בין מלוקח בדאקנו ליה מטלטלי אגב מקרקעי וא"ל דאקני כדאיתא בפ' ח"ה ונמצא זה לריך לאחריות בע"ח ואעפ"כ יכול לומר ... כספים דלא ליתו כולהו בע"ח וטרפו מינאי ואת קיימת באנפייהו ושקלי מינך דשכיחא טירפא דידך טפי ועלך דידך אתו ודאי ולאחר תקנה נמי אע"פ שהמטלטלין והקרקעות שוין בדין זה כיון דעל הקרקעות אתו ודאי ועל ... כנגד דכספים להולאה ניתנו ולאחר שלוה קנאן ועוד שיכול היורש הזה להוליאן ולהפקיען מבע"ח הלכך לא משתלם מיניה והשתא עדיפא טענתיה טפי דלא שוטה הוא למיקם באפי כו'ש אלא עיקר דבר זה כמו שכתבנו:

שלטי הגבורים

משום מי שפרע בחזרתו ואע"פ שנתן המעות כדבעינן למימר לקמן בס"ד. ודעת מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה והטור ח"מ סי' רכ"ו כוא כדעת התוס' שזכרתי וכן המרדכי פ"ק דב"ק דמיירי בקנה בממון שדה זו באחת מדרכי הקנאות אלא שעדיין לא נתן המעות וכמו שכתבתי לעיל...

מיתה בין לענין נזקין וכדקא לן לקמן פ' שור שנגח (דף נא.) מדכתיב (שמות כ"א) כי יכרה איש בור ולא שנים להביא כורה אחר כורה שהאחרון חייב והראשון פטור דכתיב והמת יהיה לו להוא דקא עביד מיתה ואע"פ דחפר ראשון שיעור נזקין פטור אפילו בנזקין דהכי קי"ל כרבנן ולא כרבי דאמר הראשון חייב בנזקין כיון דעבד שיעור נזקין כמלא דאחרון לרבנן לא עבד אלא קלא נזקו וחייב בכל נזקו : כגון פפא בר אבא . דהוה בעל בשר : פשיטא . דאיהו עשה הכל וממתניתין שמעינן אפילו לא עשה אלא מקלת נזקו : איהו מאי קעביד . דמחייבת ליה והכי הלכתא דכל היכא דבלא

תורה אור — נר מצוה

איהו לא אזלא פשיטא אלא דבלאו איהו נמי אזלא מאי קעביד *(מתקיף לה רב פפא ותו ליכא והא איכא הא דתניא חמשה ^א^שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו ובא אחד וישב עליו ושברו האחרון חייב ואמר רב פפא (א) כגון (א) פפא בר אבא היכי דמי אי דבלאו איהו לא מתבר פשיטא אלא דבלאו איהו נמי מתבר מאי קעביד סיפ סיפ מתניתין היכי מיתרצא לא צריכא דבלאו איהו קא מיתבר בתרתי שעי והשתא איתבר בחדא שעתא דאמרינן ליה אי לאו את הוה יתיבנא פורתא וקיימינן ולימא להו אי לאו אתון בגואי דידי לא הוה מיתבר כלל לא צריכא דבהדי דקם מסמיך סמיך בהו פשיטא מהו דתימא כחו לאו כגופו דמי קמ"ל דכחו כגופו דמי וכל היכא דגופו תבר כחו נמי תבר) : חבתי בתשלומי נזקו : ^ב^חבתי בנזקו לא קתני אלא (ב) בתשלומי נזקו תנינא להא דתנו רבנן תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבלה : תניא ^ג^אם טרוף יטרף יביאהו עד (הטרפה עד) *יביא עדים שנטרפה באונס *(ופטור) אבא שאול אומר יביאהו עד יביא עדודה לבית דין ודכולי עלמא פחת נבלה דניזק הוי ובטורח נבילה קא מיפלגי כדתניא אחרים אומרים מנין לבעל בור שחייב להעלות שור מבורו שנאמר ^ד^כסף ישיב לבעליו והמת: אמר שמואל אין (ג) ^ה^שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא א לניזקין *) ולשואל ההוא (ד) גברא דשאיל נרגא מחבריה תבריה אתא לקמיה דרב אמר ליה זיל שלים ליה נרגא מעליא אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב

*) ואני אומר אף לשואל ואבא מודה לי . גי' ד"פ

תוספות

איהו לא הוה מיתבר כלל הוא חייב וכלן פטורין וכל היכא דבלאו איהו הוה מתבר הראשונים חייבים והאחרון פטור ומכאן נוכל ללמוד דכל שאר פשיעות כיוצא בזה : אי לאו אתון בדידי לאחודי לא הוה מתבר. ואתם היה לכם לעמוד כשישבתי אני ומדלא עמדתם גם אתם חייבים כמוני : דזגא מזגא . שנסמך עליהם ולא הניחם לקום וכיון שכן הוא כאילו עשה כל הנזק בידים וקא משמע לן דאע"ג דלא תבריה בגופו מחמת ישיבתו אלא מהמת כחו שנסמך עליהם הוא חייב והם פטורים דאע"ג דמנחם ומכחו נשבר הכל כח דידיה חשיב דכגרזן ביד החוצב דמי אבל אם לא נסמך עליהם אלא שבשביל ישיבתו נשבר בשעה אחת כולן חייבין שבשבילו לבד לא היה נשבר אם עמדו הם ובשבילם נמי לא היה מתבר בשעה אחת ואפשר שהיו עומדין קודם תרתי שעי ולא היה נשבר הלכך עתה שנשבר בחדא שעתא בשביל כולן הוא וכולן חייבין אבל היכא שלא היה נשבר כלל בשבילם אלא בשביל האחרון הוא חייב והם פטורין ואפילו לא נסמך עליהם אלא שישב לבד *(והספסל)נמי אם בלא מעשה האחרון היה נשבר ולא היה אפשר להם לסלק ההיזק שעשו קודם שיבא זה הוא פטור וכולן חייבין : (ב) מפרש טעמא דרבנן התם פרק אלו הן הנשרפין (דף עז.) מקרא דכתיב כי יכה כל נפש אדם [עד שיכה] כל נפש משמע וקי"ל כרבנן דרבים נינהו לגבי רבי יהודה בן בתירא דפליג עלייהו ומיהו מיירי בשיש בראשון כדי להמית דאם לא היה בו כדי להמית אפילו לרבנן האחרון חייב

רש"י

הדין (א) הוא חייב ולא הראשון : פשיטא . ולא הוה לן למיתנייה כי הראשון לא סייע (ב) כלומר דכל כמה דשביק לה (ג) עמיא ואזלא אבל חופר בור תשעה רוב מיתתו הוא עושה אלא שהאחרון מקרבה : כגון פפא בר אבא . שהיה בעל בשר : פשיטא . דלא דמי לבור שהראשון גרם נזקו והרג חציו או רובו אלא שמגזרת הכתוב נפטר כדיליף פרק הפרה מכי יכרה איש אחד ולא שנים אבל אלו (ד) חמשה לא שיברו כלום כל זמן שלא בא זה : מתניתין . (ה) היכי מיתרצא הואיל ופרכת הכי : דבלאו איהו הוה מיתבר בתרתי שעי . ולכך איצטריך לאשמועינן דחייב אפילו הכי ומיהו בהדי הביא דחופר בור לא מצי למיתנייה דתיהוי סך בהכשרתי מקלת נזקו אלא כל נזקו שהראשונים לא התחילו כלל לשוברו כי היכי דבור ט' שהזיקתו הבל ט' והבל של עשירי הרגו: ולימא להו אי לאו (ה) אתון לא היה מיתבר . ואתם כשישבתי היה לכם לעמוד ומדלא עמדתם שיברתם כמוני וגבי משלים בור לעשרה ליכא לאקשויי הכי דמאי הוה ליה לקמא למיעבד : סמך בהו . נסמך עליה ולא יכלו לעמוד ולעולם דבלאו איהו לא הוה מיתבר כלל ודקאמרינן פשיטא (ו) הא קמ"ל דכחו כגופו דמי : חבתי בנזקו לא קתני . דליהוי משמע שישלם שור גמור חי : אלא בתשלומי נזקו . שמשמע השלמה שיטול ניזק הנבלה וזה משלים לו מה שפיחתו מיתה : תשלומי נזק. לשון השלמה משמע : מטפלין בנבילה . כלומר נוטלין את הנבלה דשמין לו: ופטור. דשומר שכר פטור באונסין : יביא עדודה לב"ד . לשומה כמה שוה והכי משמע יביאהו עד (ו) בבקר יאכל עד דהיינו שלל : בטורח נבילה . להביאה ממקום שמתה שם אבא שאול סבר על המזיק הוא ותנא קמא סבר על הניזק הוא : והמת . משמע שאף המת ישיב לבעליו : אמר שמואל . מנהג דיינים הוא שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן שאם גנב וגזל (ז) כלים ונפחתו אין שמין הנבלה והשברים לבעלים שיחזיר הגנב או הבהמה והכלים והשברים שלו: אלא לנזקין . כדכתיב והמת

נמוקי יוסף

כדמוכח התם : חבתי בנזקו לא קתני - לא דייק מהך לישנא דסיפא דאגב רישא [דפרקין] דקתני תב מזיק לשלם תשלומי נזק הוצרך למיתני בסיפא נמי [חבתי] תשלומי נזקו אלא ה"ק (ג) מדקתני הכי בהך לישנא דרישא בל' תשלומין ולא תנא חבתי בנזקו דהוה משמע שור גמור חי והמזיק יטול את הנבלה משמע שאינו חייב לו אלא בהשלמה לבד שיטול ניזק את הנבלה וזה משלים לו מה שפחתו מיתה : מטפלין בנבלה . כלומר נוטלין את הנבלה : יביאהו עד . בשומר [שכר] מבתעי קרא שיביא עדים שנטרפה באונס : יביא עדודה . מלשון (בראשית מט) בבקר יאכל עד ותרגום שלל עדאה : אבא שאול מוקי קרא בשנטרפה בפשיעה ולהכי חייביה קרא להביא עדודה לב"ד כדמפרש ואזיל דבטורח נבלה קמפלגי והיינו יביאהו עד שטורח הנבלה שהוא שלל הנשאר על המזיק להביאו והרי הוא כמזיק כיון שנטרפה בפשיעתו ות"ק מוקי קרא באונס וכיון שיביא עדים שנטרפה באונס פטור ולא מחייב שומר כלל אפילו להביא עדודה אלא (ח) שיודע לו היכן הוא והומר לו הרי שלך לפניך ולא דמי לנגנבה באונס ואח"כ הוכר הגנב דקי"ל [לקמן דף קז:] דבין שומר חנם בין שומר שכר עושה דין עם הגנב ולא מיפטר בשבועה דשאני התם דלא יכלו הבעלים לאשתעויי דינא עם הגנב דא"ל לאו בעל דברים דידי את אבל הכא דנבלה קמיה מצי אמר ליה הרי שלך לפניך אבל לא הודיע לבעלים עד שסרחה הבהמה ופחתה פשיעותא דשומר הוא וחייב לשלם הפחת ולא מיבעיא שומר דהויא פקדון גביה ואית ליה למעבד כדי שתהדר למריה אלא אפילו מזיק נמי חייב בהכי כדמפרש ואזיל : ישיב לבעליו והמת . קרי ביה המת ישיב נמי ובשעת מיתה משמע הלכך אי פשע בה ולא אהדרה דהייט להעלותה מן הבור או לא אודעינהו לבעלים עד דאסרח פחת נבלה דבכה"ג דמזיק הוי שהוא פושע אבל לענין זולא כתב הרמ"ה ז"ל דלא מחייב חדא דלא הוה ידע דזילא ולא פשיעותא היא ועוד דכיון דאיתא לנבלה (ט) בעינא יבוא לבעליו והמת קרינן ביה ולא חמיר מגזלן דאע"ג דשהייה גביה עד דזילא כי אהדרה פטור דוהשיב את הגזילה אשר גזל קרינא ביה : *)[אמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לניזקין . ואני אומר אף לשואל נמי שמין כו' ההוא גברא וכו'] אמר שמואל מנהג הדיינים שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן שאם גנב או גזל בהמה או כלי ונפחת אלנו אין שמין את הנבלה והשברים לבעלים שישלים הגנב הפחת [אלא משלם בהמה וכלי מעליא והשברים שלו] כן פרש"י ז"ל וכתב הרא"ש ז"ל טעם לסייע פרש"י ז"ל וז"ל ואע"ג דאמרינן לעיל [דף ז:] ישיב לרבות שוה כסף ככסף ואי אית ליה לדידיה (י) נבלה או שברים יהיב ליה גנב וגזלן שאני דכתיב אשר גזל כעין שגזל הלכך צריך להחזיר לו או גזילה או דמיה דמה לי הן ומה לי דמיהן כי באותם דמים יוכל לקנות חפץ כאותו שגזל אבל דבר שצריך למכור כדי לקנות החפץ כעין שגזל אינו יכול ליתן לו והכי איתא בירושלמי*) מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן ה"ר אבא בר ממל חיים שנים ישלם [חיים] ולא מתים אשכחן גניבה גזילה מנין ה"ר בון והשיב את הגזילה אשר גזל כאשר גזל עכ"ל אבל הרמ"ה ז"ל כתב דהייט דוקא כשיש לגנב או לגזלן זוזי לאשתלומי מינייהו אע"ג דאית ליה קרקע או שאר מטלטלי למגבא מינייהו שיימינן ליה דהשתא היכא דאית ליה מנא תבירא לגזלן יהיב ליה דכתיב ישיב לרבות שוה כסף ואפי' סובין איתיה למנא דנגזל לא כ"ש דהא (כ) גזלן חד מכ"ד אבות נזיקין הוא וכולהו מני להו ר' חייא [לעיל דף ד:] בהדי הדדי ואוקימנא לשלם ממיטב וכולן שוין לדין זה דבג"ש דפחת נתינה ישלם גמרינן (ל) וה"מ לענין מיטב אבל לענין שומא לא ילפי מהדדי דעניגא באפי נפשיה הוא

*) גי' ד"ת — *) [פ"ק דקדושין סוף ס"ד]

ברשות בידו ויכול ליתן לו אפי' סובין או כל מאי דבעי ואם רוצה הגזלן לתת לנגזל השברים בשומא דהשתא בשעת גוביינא שמקבל עליו מה שפחתו משעת שבירה עד שעת גוביינא ושמין לו כשומא דהשתא או צריך שהנגזל יקבלם להשבון טוב ועליהם ישלים מעות או מטלטלין אחרים כדי סך כלי שלם . ואם הגזלן והגנב לא קנאו לכלי זה שבירו ע"י שינוי קנין שלם איכא פלוגתא אי שמין לנגזל השברים ואם מקבל הנגזל הפחת שפיחת משעת מיתה ושבירה עד שעת שעמדה בדין אי לא ומדברי מיי' פ"ק מהל' גניבה ופ"ב מהל' גזילה משמע להדיא דאפי' לא קנאם הגזלן ע"י שינוי גמור מ"מ אין שמין לו בניזקין שהרי כתב שם מיי' דבין שיבר כלי זה הגזלן בין נשבר מעצמו אם רצה הנגזל ליטול הכלי שבור נוטלו ומשלם הגזלן הפחת וקאמר עליו הש"מ והיאך יכול הנגזל להכריח הגזלן שיתן לו השברים מאחר שקנאם ע"י שינוי אלא מהוורתא דמיירי שלא קנאם בשינוי גמור וכגון דעדיין אותם כראשון עליהם דשברים בלאחד לא קני א"כ אפי' לא קנאם הגזלן לגמרי אין שמין לו כמו לניזקין . וגם אם נשבר מאליו אינו יכול לומר טול מה שלפניך אע"פ שלא קנאו בשינוי דהא מיי' מיירי אפי' היכא שנשבר הכלי

הגהות הב"ח

(א) נ"ב שיבה : (ב) נ"ל כלום : (ג) נ"ל מעמיה : (ד) נ"ל הראשונים : (ה) נ"ב דספסל : (ו) יביא העדודה כדכתיב בבקר יאכל עד דהיינו שלל כדמתרגמינן עדאה כצ"ל : (ז) נ"ב בהמה או : (ח) נ"ל מודיע : (ט) נ"ל בעין : (י) ואפי' סובין יהיב ליה גנב כצ"ל : (כ) דגזלן כצ"ל : (ל) ה"מ כצ"ל :

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בתוס' : (ב) נ"ב ובמשנה קמייתא לא דייק בכה"ג מפני דקתני שם לשלם יתכן גם תשלומי נ"ל . ועיין ר"ן והגהות מהר"ם פה (ובר"ן) [ובנ"י] ריש פירקין שנ"ע"מ"ש גם בברייתא נקט לשון סיפא דמשנה דלעיל ומשנה זה (ג) נ"ב ולא אמרי' באלו כל מידי מיטב נינהו דבעינן כעין שגזל וגנב . תוס' : (ד) נ"ב עי' לקמן בריף ב"מ ס השואל ד"ה הכוה גברא דשאיל נרגא : (ה) נ"ב קשה דס"ל להקשות בלי אוקימתא הקודמת : (ו) ר"ד לא צריכה דלא יבא עליו אלא עמד על רגליו ונסמך עלייהו והא קמ"ל כצ"ל : (ז) בהמה וכלים פשולים והשברים שלו כצ"ל :

הוא גנב וגזלן דקני להו בשינוי ומסלק ליה בזוזי בעל כרחיה דנגזל שיימינן ליה [השברים] כמו ששוה בעידן גובייכא ואי זל או נפחת לגזלן נפחת (ב) לנזקין ולשואל דלא קנו להו בשינוי וברשות דמריהון קיימי דלא מצי לסלוקינהו בעל כרחייהו בזוזי שיימינן להו כמה ששוו בעידן שבירה ומה שפיחת מזמן שבירה עד זמן גובייכא פיחת לבעלים ומיהו [אפילו בגנב וגזלן] היכא שלא נשתנה שינוי גמור שיקנה הגזלן באותו שינוי והשיב את הגזילה אשר גזל קרינא ביה ומחזירו בעינא ואינו חייב לשלם הפחת (ג) ודוקא היכא דאתבר ממילא אבל אתבר מחמתיה [אין] דלא הויא שבירה של שינוי גמור דינו לשלם כמזיק אבל היכא ששברו שבירה של שינוי כיון דקנו להו לגנב ולגזלן בההוא שינוי לא מיבעיא בפשיעה אלא אפילו באונס חייבין לשלם וכולה משלם ולא למלויי דמי פחתיה לבד דכתיב והשיב את הגזלה אשר גזל כעין שגזל יחזיר וכדפי' לעיל אי אית ליה זוזי ואי לית ליה כדאמרן ולא מיבעיא גנב וגזלן דבתורת גניבה וגזילה אתי לידייהו אלא אפי' שולח יד בפקדון או אפי' כופר בפקדון שלא עשה בו מעשה ולא מיבעיא הני תרתי דאיכוון למגזל אלא אפילו אגבהה לאשתמושי ביה לפי שעה אע"פ שלא עשה לדעת גזילה דכיון דקי"ל [ב"ב דף פח:] שואל שלא מדעת גזלן הוי דין כולן שוה לגזלן ולגנב דאין (ג) שמין להם אלא לנזקין שמין כדכתיב והמת יהיה לו לניזק ומותר הנזק ישלם המזיק: שתיק רב. בגמ' מייתו ראיה דמדשתק שמע מינה שהודה לדבריהם שסברי כשמואל דאמר שמין וכתב הרמ"ה ז"ל זה אב בכל התלמוד (ד) דשתיקה כהודאה דמיא: שנטרף. שנולדו בו סימני טרפות בתוך ל' יום כיון דטרפה אינה חיה אף ע"פ שלא מת בתוך שלשים יום אין פודין אותו דכמת הוא חשוב ודוקא שנולדו בו סימני טרפה בידי אדם או בידי בהמה או (א)שנפל מן הגג ונשתברו רוב צלעותיו

רש"י

והמת יהיה לו: בכור שנטרף. (ג) שנהרג תוך ל' יום (ו): אין צריך לפדותו. לא מיבעיא אם מת מעצמו דמופלויו מבן חדש נפקא אבל השתא איצטריך לאשמועינן דלא נימא אי לא איקטיל הוי חיי וליפרקיה: מה שעל בניהן ובנותיהן. כיון דבנים ובנות לא אתו לבי דינא לא מבזינן להו ולא בעי למיתא ואין שמין: (ז) בגדול אחי. העוסק בנכסים להכנים ולהוציא דעל השתא ניחא להו לאחיו (ח) דליכסי מדידהו במלבושים נאים שלכן שיהו דבריו נשמעין: שומר שמסר לשומר חייב. שומר ראשון אפי' באונסין: [א] דגרועי גרע. שומר שכר מסר נפשיה לנטורי ספי משומר חנם ששומר שכר חייב בגניבה ואבידה: בשבועה. דשומר חנם נשבע שלא פשע: למעוטי. זה אומר שורך הזיק כגון שהיה עמו הרבה שוורים של אנשים הרבה ואינו יודע מי הזיקו וכן משמע מיוחדין שמיוחדים לאדם (א) שהזיקו בלא ספק: למעוטי נגח ואח"כ הקדיש. לכך משמע שיהיו מיוהדין לאדם אחד משעת נגיחה עד שעת העמדה בדין: והועד בבעליו והמית. השור יסקל משמע שיהו

תורה אור

לרב דינא הכי שתיק רב והלכתא שמין ההוא מנא תבירא כמה הוה שוה מעיקרא קמי דאיתבר וכמה הוא שוה השתא לבתר דאיתבר ושקיל מרי נרגא [לנרגא] דיליה וממלא ליה ההוא שואל דמי נרגא שלימא *[ואם אמר מחמת מלאכה נשברה ולא שינה בה משתבע דלא שינה בו ופטור והכא דמחייב לשלומי משום דמודי דפשע בה ושינה בו]: *אמר עולא א"ר אלעזר בכור שנטרף בתוך שלשים יום אין פודין אותו וכן תני רמי בר חמא מתוך שנאמר אך פדה תפדה את בכור האדם יכול אפילו נטרף בתוך שלשים יום ת"ל אך חלק: ואמר עולא אמר רבי אלעזר האחין שחלקו א מה שעליהן שמין פירוש שקנו מנכסי אביהן קודם חלוקה מה שעל בניהם ובנותיהם אין שמין: ובירושלמי *אמרו שבגדים של בניהם ובנותיהם של רגל ושל שבת שמין: אמר *רבא פעמים אפי' מה שעליהן נמי אין שמין והיכי משכחת לה (א) בגדול אחי דניחא להו דלישתמעון מיליה (ב) ואמר רבא שומר שמסר לשומר חייב ול"מ שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעי לשמירתו אלא אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר דעלויי עלייה לשמירתו חייב מ"ט דאמר ליה אנת מהימנת לי בשבועה האיך לא מהימן לי בשבועה: *נכסים שהם של בני ברית (ג) למעוטי מאי למעוטי דעובד כוכבים: נכסים המיוחדין למעוטי מאי א"ר יהודה (ד) למעוטי זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק במתניתא תנא פרט לנכסי הפקר כגון דנגחיה תורא דידן דהפקר לתורא דידן ומקמי דליתפסיה קדם וזכה בו אחר דפטור רבינא אמר למעוטי נגח ואחר כך הקדיש נגח ואחר כך הפקיר תניא נמי הכי יתר על כן א"ר יהודה אפילו נגח ואח"כ הקדיש (ה) אפילו נגח ואח"כ הפקיר פטור שנא' והועד בבעליו ולא ישמרנו והמית (א)

אבל אם חלה אף על פי שאמדוהו למיתה בתוך שלשים יום כיון דחיה שלשים יום חייב לפדותו דלא כמת חשיב דאפשר הוא דחיה: יכול אפילו נטרף. דמדאמר קרא אך פדה תפדה סלקא דעתך לרבויא: אך חלק. קמשמע לן אך למעוטי והאי פדה תפדה לרבויי גוסס ויוצא ליהרג דלא נילף מערכין דתנן התם גבי ערכין (דף ו:) הגוסס והיוצא ליהרג אינו נערך ולא נידר והאי אך למעוטי נטרף וכדאמרן אבל נטרף שהרגוהו ממש לא איצטריך למעוטי מהא דמבן חדש אמר רחמנא והאי לאו בר חדש הוא אם הרגוהו בתוך ל' זו דרך רז"ל בעלי התוספות ז"ל והסכימו כל המפרשים ז"ל עמהם ואע"פ שלא פרש"י כן והקשו עליו ז"ל מהא דאמרינן במסכת (בכורות דף יז) [נ"ל מנחות דף לז:] בכור שיש לו ב' ראשים חייב לתת י' סלעים בפדיונו ופרכי' לה מהא דאמר ר' אלעזר בכור שנטרף וכו' ואם כדברי רש"י ז"ל מה ענין זה אצל זה שהרי זה שנהרג בתוך ל' יום הוא כנפל וזה אפשר להתקיים י"ב חדש אבל לפירושם ז"ל עולה יפה דזה וזה טרפה ויכול להתקיים י"ב חדש: (ד) במשיכה: שמשכה מרשות לוקח: במסירה. כגון דמסרה לה באפסר קנאה אע"ג דלא משכה: (ה) זו וזו בהגבהה בין דקה בין גסה. ומפרש בקידושין [דף כה:] גבי פיל דבסימטא מביא ד' כלים ומניח תחת ד' רגליו דמה לי מגביהה ע"י עצמו או מגביהה ע"י כלי וקי"ל כרבי אלעזר דרב נמי קאי כוותיה [שם] והתם בקדושין מפורש יותר: שמין מה שעליהן. מה שקנו מתפיסת הבית לאחר מיתת אביהן ועדיין לא בלו שמין אותן כמו שהן שוין עתה והכי משמע ליענא דמה שעליהן וטעמא דכי שתקי כל חד לחבריה לאו משום דקא מחלי אלא אדעתא דמהוי כשאלה דסבר הא קאי אכתפיה למחר תפיכנא ליה ושיימינן ליה הא שתקו עד דנאכבו או בלו אין מנכין להם מחלקם דלא מצי למימר דשתק אדעתא למתפס דהא שתק עד דבלו אלא ודאי מחל: שעל בניהם ובנותיהם אין שמין. וטעמא פרש"י ז"ל שמתביישין להביאן לב"ד ומחלי אהדדי וכן כתב הרא"ש ז"ל וכתב הרמ"ה ז"ל טעמא משום דלא מצי אמר כי שתקי אדעתא דתפסי ביה בשעת חלוקה דהא איהו גופיה לית ליה זכותא בגווייהו כדתנן [ערכין דף כד.] המקדיש את נכסיו אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות וכו'. ופסק רבינו אלפסי ז"ל דדוקא בגדים של חול אבל בגדים של רגל ושל שבת שמין והכי איתא בירושלמי דקידושין וכתבו ז"ל בהלכות ומבגדים של חול שמעינן להיכא דיהיב חד מן האחים מתנה לאינש אחרינא מתפיסת הבית וחזו אחין ושתקו דמחילה הויא: בגדול אחי. כדאמרינן פ' יש נוחלין (דף קלט:) האי גדול אחי דלביש ומכסי מדיתמי מאי דעבד עבד [ב] ניחא להו דלשתמעי מיליה וכתבו בתוספות אם מוחין הרשות בידם אבל כל זמן שאין מוחין מסתמא ניחא להו כי היכי דלשתמעו מיליה. אמר המחבר נראה לי דהא דכתבו בתוספות (ה) ר"ל שמיחו תחלה בשעה דלבים ומכסי דאז מגלו דעתייהו דלא ניחא להו ואפשר דגרע [אז] משאר אחי דנאכבו או בלו [נמי] מנכין לו אבל אם לא מיחו מתחלה כלל מחלי ומכאן ואילך אפילו מה שעליו אין שמין ומטעמא דאמרינן דסתמא ניחא להו וכו' דאילו כל זמן שירצו למחות מוחין עד שיבלו מאי [ג] איכא בין גדול אחי לשאר אחי כנ"ל: חייב. אפי' באונסין: אנת מהימנת לי בשבועה. דשומר

הגהות מא"י [א] דעלויי עלייה דשומר כו' כצ"ל: [ב] דניחא כצ"ל: [ג] נ"ב יכולין למחות:

המאור הגדול

[דף יב ע"א] הא דתניא החזיק בעבדים לא קנה קרקעות ותניא אידך החזיק בקרקעות קנה עבדים אוקמינהו בגמ' כאן בשעומדין בתוכה כאן בשאין עומדין בתוכה ושאני מטלטלי דנייד ממטלטלי דלא נייד והא תניא ... נמי כאן בעודן עליו ובכפות כאן בשאין עודן עליו ...

הגהות חוות יאיר

(א) נ"ב עי' לקמן בהרי"ף ב"ב פ' יש נוחלין ד"ה גמ' האי גדול אחי: (ב) נ"ב עי' לקמן בהרי"ף ב"מ פ' המפקיד ... אמר רבא הלכתא שומר שמסר כו': (ג) נ"ב ואע"ג דתני לה לקמן תנא הדר מפרש. גמ': (ד) נ"ב ה"כ ... והדר מפרש: (ה) נ"ב וקשה איך ישלם נ"ש מן העלייה שהרי אם הנזק יותר משור המזיק יפקירנו בעליו ... וי"ל דמסתמא שמרו הבעלים שמירה פחותה כל ... סס"ד דסגי למועד בשמירה פחותה וע"כ לא ... בש"כ סי' קע"ו ס"ט מסופק אם גם בגדי ...

דשומר חנם[א] שלא פשע בה. ופירשה הרמ"ה ז"ל בשם רב אחא משבחא בשאלתות אנא מהימנת לי בשבועה מינך בעינא *והיינו לא מצי משתבע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם וקיי"ל כרבא ובבבא מציעא פרק המפקיד .(דף לג:) נקט [אביי] טעמא דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר ולהך טעמא הוא פשוט אפי' איכא סהדי דנאנסה חייב וכ"כ הרא"ש ז"ל . אמר המחבר כ"ל דמשום דמלישנא דהכא דאנא מהימנת לי וכו' הוא משמע דאי איכא סהדי דנאנסה מפטר דהשתא לא מצי למימר לא מהימן לי וכו' פירשה רב אחא הכי כנ"ל : ברשותי מאי בעי · שמעינן מינה דאי עייל ברשות לרשות המזיק נר מצוה

עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחת : חוץ מרשות המיוחדת למזיק דא"ל תורא דידך ברשותי מאי בעי : ורשות הניזק והמזיק : אמר רב חסדא אמר אבימי א חצר השותפין (א) והבקעה חייב בה על השן ועל הרגל והכי קאמר חוץ מרשות המיוחדת למזיק דפטור ורשות הניזק והמזיק (א) וכשהזיק חב המזיק לשלם וכו' ור' אלעזר אמר חצר השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל והכי קאמר *חוץ מרשות המיוחדת למזיק דפטור ורשות הניזק והמזיק נמי פטור וכשהזיק חב המזיק לשלם לאתויי קרן (א) *איני והא תני רב יוסף חצר השותפין והפונדק חייב בה על השן ועל הרגל ותיובתא דר' אלעזר אמר לך ר"א ותסברא והא תניא ארבעה כללות היה אומר ר"ש בן אלעזר בניזקין כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל למזיק ולא לניזק פטור בכל לזה ולזה כגון חצר השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל על הנגיחה ועל הנגיפה ועל הנשיכה ועל הרביצה ועל הבעיטה תם משלם ח"נ מועד משלם נ"ש לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינה של שניהם חייב בה על השן ועל הרגל ועל הנגיחה ועל הנגיפה ועל הנשיכה ועל הרביצה ועל הבעיטה תם משלם ח"נ מועד משלם נזק שלם קתני מיהת חצר השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל קשיא אהדדי לא קשיא כי תניא ההיא בחצר המיוחדת לזה ולזה בין לפירות בין לשוורים ודרב יוסף בחצר המיוחדת לפירות ואינו מיוחדת לשוורים דיקא נמי דקתני הבא פונדק דומיא דפונדק דהא פונדק מיוחד לפירות ואינו מיוחד לשוורים והכא דומיא דבקעה [דבקעה] מיוחדת בין לפירות בין לשוורים ש"מ וכן הלכתא: גופא ד' כללות היה רשב"א אומר בניזקין כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל חייב על הכל לא קתני אלא חייב בבכל מני ר' טרפון היא דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם אימא סיפא לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינה של שניהם מאי לא לזה ולא לזה אילימא לא לזה ולא לזה כלל אלא לאחר והא בעינן ובער בשדה אחר וליכא אלא לאו לא לזה ולא לזה אלא דחד וקתני סיפא תם משלם חצי נזק ומועד משלם נ"ש אתאן לרבנן דאמרי קרן בחצר הניזק ח"נ הוא המשלם רישא ר"ט וסיפא רבנן אין דהא א"ל שמואל לרב יהודה שיננא שבוק מתני' ותא אבתראי רישא ר"ט וסיפא רבנן רבינא משמיה דרבא אמר כולה ר"ט היא ומאי לא לזה ולא לזה לא לזה ולא לזה לפירות אלא לחד ולזה ולזה לשוורים דלגבי שן הויא לה כחצר הניזק ולגבי קרן הויא לה רה"ר . (ב) אי הכי ארבעה

רש"י

שיהו לכן בעלים מיוחדים משעת העמדה עד שעת סקילה : חוץ מרשות המיוחדת למזיק . שאם נכנס שור הניזק בחצר המזיק והזיקו שור המזיק פטור : חצר השותפים . חייב בה על השן ועל הרגל אם אכלה בהמתו של זה פירות של זה חייב ולא הוי כרה"ר וכ"ש דחייב על הקרן ועל תולדתו וה"ק מתני' ורשות הניזק והמזיק דהיינו [א]נמי חצר השותפין (ב): ותסברא. דליכא ברייתא (ג) דקי"ל כוותי : חייב בכל . לקמן מפרש : פטור בכל . דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי : לא לזה ולא לזה . לקמן מפרש : קשיין אהדדי . תלמודא קפריך ליה דהכא קתני חצר השותפין פטור בה שן ורגל ורב יוסף תני דחייב : כי תניא ההיא . דפטור : בין לפירות בין לשוורים . לכך הוי רה"ר לגבי שן ורגל : (ג) דומיא דפונדק . שאין רגילים להניח ליכנס בו שוורים שלא ידרסו על הפרקמטיא המונחת בו וסתם בקעה רועים בה שוורים : על הכל לא קתני . דמשמע על השן ועל הרגל (ד) : בכל משמע נזק שלם . אפילו תם: משונה קרן. (ה) ותולדתו קרי משונה שאינו ווסתן שאין דרכן להזיק : אלא לאחר שאינה לא של ניזק ולא של מזיק (ו) : הא בעינן ובער בשדה אחר . ואמאי קאמר דחייב בה על השן ועל הרגל : אלא דחד . מינייהו כלומר דניזק : שביק מתני' . לא תטריח להעמידה כחד תנא : ותא בתראי . אימא כוותי דאוקמא רישא ר' טרפון (ז) וסיפא רבנן: ארבעה כללות.דאמר ר"ש תרי מינייהו בחד דוכתא חד ככ' טרפון וחד כרבנן : אלא דחד . דניזק דלגבי שן הוי חצר הניזק (ד) שהרי לגבי פירות אינה אלא דניזק ולגבי קרן הוי רה"ר שהרי

חייב וכולה מפורשת במתני' : חוץ מרשות המיוחדת למזיק . שאם נכנס שור הניזק בחצר המזיק והזיקו שור המזיק פטור ורשות הניזק והמזיק אדלבתריה קאי שאמר כשהזיק וכו' אלמא חצר השותפין חייב וכו' שאם אכלה בהמתו של זה פירותיו של זה או דרסה כליו חייב דבשדה אחר קרינא ביה ודוקא בחצר המיוחדת לשניהם לפירות ואינה מיוחדת לשוורים דלגבי שוורים מקרי ובער בשדה אחר כדבעי' למימר קמן וכ"ש שחייב על הקרן ותולדותיו שחייבן אפי' ברה"ר : ר' אלעזר אמר פטור וכו' . דס"ל דרשות הניזק והמזיק דמתני' לא קאי אדלבתריה כשהזיק חב וכו' ומשום דאית ליה הך סברא הוא דפטר ואפשר לומר דפליג בהאי גוונא דרב חסדא [סבר אף על גב דמיוחדת לשניהם לפירות כיון] דאינה מיוחדת לשוורים כשדה אחר [קרינן ביה ורבי *סבר דאינה מיוחדת לשוורים] לא מקרי שדה אחר כיון דמיוחדת לשניהם לפירות . ולית הלכתא כוותיה אלא כרב חסדא וכן פסקו המפרשים ז"ל או דלא פליג אלא דרב חסדא איירי בחצר דשכיחי בה פירי דאינה מיוחדת לשוורים כדי שלא יטנפוס ור' אלעזר איירי בחצר דלא שכיחי בה פירי דמיוחדת בין לפירות בין לשוורים ולפיכך לא הוי בשדה אחר . ובשן ורגל [אכן] בעי' שדה אחר אבל בקרן חייב דלא גרע מרה"ר : לאיתויי קרן · דאי משום מיטב הא תנא ליה רישא אלא לאיתויי קרן דחייב עליה דלא תנייה לעיל בהדי אבות וכשמואל [דף ד·] דאמר תנא שור לרגלו ומבעה לשינו : איני . אדרבי אלעזר פריך : והפונדק . בית גדול שרגילין סוחרים ואכסנאים ללון שם : חייב. אם הזיק זה לזה בשן ורגל דלא הוי כרה"ר דהואיל ואינו לבני רה"ר אלא לאותן הדרים בו בשדה אחר קרינא ביה שהרי ע"י שפירות דרים שם : ותסברא. דברייתות לא פליגי דליכא ברייתא דקאי (ח) כוותיה : חייב בכל. לקמן מפרש שאפילו קרן תמה משלם נזק שלם הואיל ונכנס ברשותו והזיקה : פטור מן הכל. דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי : פטור בה על השן וכו' . דלא קרינן ביה ובער בשדה אחר דמשמע שיהא מיוחד לניזק : על הנגיחה וכו' . אבל בהנך שהן תולדותיו של קרן תם משלם חצי נזק דכרשות הרבים דמי שהרי לשניהם רשות בו : לא זה וכו' . מפרש לקמן שאינה של שניהם אלא של אחד מהם של ניזק חייב נזק שלם על השן ועל הרגל (ס) : תם משלם חצי נזק . לקמן פריך והא תנא ליה רישא דבחצר הניזק אפילו קרן תמה משלמת נזק שלם : קא תני מיהא וכו' פטור . והייט כרבי אלעזר וקא פריך תלמודא קשיין אהדדי : כי תניא ההיא . דפטור : בחצר המיוחדת וכו' . דהויא חצר השותפין כרשות הרבים לגבי קרן ולגבי שן הלכך בשן פטור (י) כרשות הרבים ובקרן תמה חצי נזק כרשות הרבים : ודרב יוסף בחצר וכו' . דהויא כחצר הניזק שלא היה לו להכנים שם שורו ולא דמי לרה"ר : דומיא דפונדק . שאינו מיוחד לשוורים אלא להניח שם פרקמטיא של סוחרים : דומיא דבקעה. שסתם בקעה שוורים רועים שם *ופירות נמי שכיחי בה נמצא שהיא מיוחדת בין לפירות בין לשוורים : חייב על הכל לא קתני. דהוה משמע על כל מיני ניזקין כגון קרן ושן ורגל אלא חייב בכל דמשמע בכל הנזק : מני ר"ט היא. דמדקאמר כל שהוא רשות לניזק חייב בכל משמע טעמא דרשות הניזק הא לאו הכי אינו חייב בכל אלא במקצת ומאי היא אי שן ורגל לא מחייב כלל אלא ברשות הניזק אם ובור ואפילו ברה"ר חייב בכל . אלא לא משכחת לה אלא קרן ואליבא דרבי טרפון דאמר ברה"ר ח"נ וברשות הניזק כיון שהוא כ"כ משונה שהזיק שם נשתנה דינו וחייב נזק שלם : והא בעינן ובער וכו' . כלומר שדה דניזק : אלא דחד מינייהו . דהיינו ניזק: תם משלם חצי נזק . והייט כרבנן דאמרי קרן תמה אפילו ברשות הניזק לא משלמת אלא חצי נזק : שבוק מתני' . שביק פשטא דמתני' דמתניא סתמא וקשיא לך לאוקמא בתרי תנאי ותא בתר סברא דידי: שמעי' מדיוקא דסוגיא דבעי' לאקשויי *[אדתני] דתם משלם ח"נ ולא קשיא ליה היכי משלם[ג·] ח"נ בלא לזה ולא לזה כדקשיא ליה בשן מובער דקרן חייבת בכל מקום [ואינה פטורה] אלא דוקא ברשות מזיק (פטורה) ומשום טעם דאמר לו[שורך] ברשותי מאי בעית וכן כתב הרמ"ה ז"ל : לפירות אלא לחד . שאין רשות לשניהם לתת בה פירות אלא האחד ובעוד שפירותיו בתוכה אין הלה רשאי לתת בה פירות ולא שוורים (ב) והדעת מכרעת כן שלא יאכלו שוורים של זה פירותיו של חבירו והשתא אתי שפיר טפי דלגבי שן הויא חצר הניזק : ולזה ולזה לשוורים . כשהוליא זה פירותיו כל אחד יכול לתת שם שוורים שלו : דלגבי שן וכו' . היכא ששורו של זה נכנס והזיק שאכל פירותיו של חבירו . הוא רשות הניזק כדאמרן [ולגבי קרן הוא רה"ר] ומיהו אם הזיק שורו של זה פירותיו של חבירו ברביצה או בבעיטה הוי קרן בחצר הניזק שמשלם נזק שלם לרבי טרפון ולגבי קרן היכא שנגחו שוורים זה לזה הוי רשות *המזיק דכולהו אית להו רשות בה ולפיכך מודה רבי טרפון דלא משלם אלא חצי נזק והא דאמרי' שהוא רשות של זה או של זה לא תימא דוקא שיהיה קנוי לו דאפי' בתורת שאלה בעלמא לפי שעה הוי רשותו והכי אמרינן לקמן פרק שור שנגח את הפרה [דף מז:] : אי הכי ארבעה וכו' . היכי תני ד' כללות (כ) לא הוו אלא ג' חלוקין בדיניהם רשות הניזק חייב בכל רשות המזיק פטור מן הכל רשות של שותפין חייב בקרן ופטור על השן ועל הרגל א"כ כללא בתרא למאי איצטריך בכלל כללי קמאי הוי [דאי] לגבי

שן

שלטי הגבורים

ולזה לבהמות ולא היה רשאי להכניס בה פירות או כלים אלא הא' שהזיקה בהמתו של זה פירותיו או כליו של זה חייב לפי שרשות הניזק הוא אצל פירותיו וכליו של זה הואיל ואין המזיק רשאי להכניס שם פירות וכלים כמוהו ע"כ :

ב כל זאת הסוגיא הביאה רבינו בהלכותיו אע"ג דלית בה נפקותא לענין פסק הלכה דמאי נפקא מינה אי רישא ר"ט וסיפא רבנן או כולה ר"ט מ"מ לית הלכתא כר"ט אע"ג דרבינא מוקי כולה כר"ט היינו כדי לתרץ הברייתא כדי דלא מתוקמא כתרי תנאי ולא לקבוע הלכה כמותו ומ"מ הביאה רבינו לענין פסקי הלכות דנפקי מסקנא וטריא דשמעתין דהא דקאמר אילימא לא לזה ולא לזה אלא לאחר הא בעינן ובער בשדה אחר וליכא לאשמועינן מינה דחצר שאינה של שניהם פטור בה על השן ועל הרגל ולא תימא ובער בשדה אחר (ל) אלא לאפוקי ברה"ר לפי שבהמות הולכות שם ברשות אבל אם הכניס ראובן פירותיו בחצר שמעון שלא בידיעת שמעון ונכנס שור של לוי ואכלתן שדה אחר קרינא ביה כיון שאין לו רשות ליכנס שם וגם שמעינן מינה (מ) דקרא חייב בחצר שאינה של שניהם מדפריך דוקא משן ורגל ולא מקרן וגם שמעינן מינה מסיומא דרבינא דחצר המיוחדת לאחד לפירות ולזה ולזה לשוורים חייב בה על השן ועל הרגל אע"פ ששור המזיק נכנס שם ברשות קרינא ביה חצר הניזק כיון דמיוחדת רק לאחד לפירות :

הדושי אנשי שם

מהר"ם (א) מכל הסוגיא מוכח דלא גרסי' בקעה לא בדברי ר"א ולא בדרב חסדא ובספרים שלנו אינו כתוב בהם וכן מוכחת גירסת הגי' ופירושו : ומהר"ן שפירא האריך בדבר הזה ג"כ שלא לגרוס בקעה ובסוף כתב וז"ל ואם לא נמחק אותו נראה דלאו דוקא קאמר בקעה אלא במיוחדת לפירות ולא לשוורים ואמר בקעה משום ר"א והסדרן הפך הסדר והכניסו בדברי רב חסדא :

(ב) והדעת מכרעת כן וכו' . נראה פשוט דקשיא ליה להרי"ף לפי גירסת הרי"ף השנוי כאן והיא גירסת רש"י בגמ' לא לזה ולא לזה לפירות אלא דחד ולזה ולזה לשוורים למה חשיב גבי שן רשות הניזק כיון שיש רשות לכל א' וא' להכניס שורו וכמו שהקשו תוס' בשמעתין ומתוך קושיא זו כתבו תוס' שיש לגרוס לפירות דחד ולא לזה ולא לזה לשוורים . והני"י בא להרץ קושית תוס' אף לגירסא זו של הרי"ף ורש"י דגרסי לזה ולזה לשוורים ניחא והיינו כל זמן שיש לו לניזק שם פירות אין רשות לשום אדם להכניס לתוכו אפי' שוורים והוי רשות הניזק ממש ומסיק ואמר והדעת מכרעת כן פי' שכן דרכן של בני אדם לעשות וכו' וכדמסיק

עין משפט

כ"א ואם

א מיי' פ"א מהל' נזקי ממון סמג עשין סו סו טור ח"מ סי' שפט :
ב (מיי' פ"ק שם טוח"מ שם) :
ג מיי' פ"ק שם טוח"מ שם :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל כשהזיק : (ב) נ"ב כשהזיק כו': (ג) דקיימא כוותי כנ"ל : (ד) ועל הקרן אלא בכל דמשמע כנ"ל והד"א : (ה) נ"ב תמה : (ו) נ"ב וקתני חייב על השן : (ז) וסיפא רבנן וארבעה כנ"ל והד"א : (ח) נ"ל כוותי: (ט) ובקרן תם כנ"ל והד"א : (י) כנ"ל כמו : (כ) נ"ב הא לא הוו: (ל) נ"ב לא אתי: (מ) דקרן כנ"ל :

הגהות חו"י

(א) נ"ב פי' ג"כ ברשות שניהן: (ב) נ"ב עי' תוס' : (ג) נ"ב ומ"מ מיוחד לניזק לשוורים דבעי' שדה אחר : (ד) נ"ב עיין בתוס' שר"ת גרס איפכא דלפי זה קשה דלאוקימתא דלעיל בדרב יוסף בשן ורגל בתר רשות הכנסת שוורים אזלינן וי"ל דאם של ניזק לפירות או לשוורים מקרי שדה אחר :

הגהות מא"י

[א] פי' נמי נמחק וצ"ל דהיינו חצר השותפין כשהזיק חב המזיק: [ב] נ"ב נשבע: [ג] נ"ב אפילו :

ט"ס הוא וצ"ל דלא שכיחי בה פירא . (כ"ס)

מהרי"ם

גי' מהרי"ם רה"ר [וכ"ב הב"ח]

שן הוי רשות הניזק הא תנא רישא דרשות הניזק חייב בכל [ואי] לגבי קרן שהוא רשות השותפין הא תנא ליה [רישא] לזה ולזה כו' תם משלם כו' דבשלמא אי רישא ר"ט וסיפא רבנן נקט [ג] *ר' אליבא דתנאי: שלשה כללות בד' מקומות. ארבעה מקומות הן שאין דינן שוה דיש חצר השותפין שהוא חייב בה על שן ורגל כגון הא דאמרן שמיוחדת לאחד לפירות ולשניהם לשוורים והא דאוקימנא ברשות מיוחדת לשניהם לשוורים ולא אוקימנא שמיוחדת לאחד לשוורים ולאחד לפירות משום דקתני על הנגיחה תם משלם חצי נזק וזה א"א דהא אי רשות

תורה אור — נר מצוה

דף יד: שלשה הוו אמר רב נחמן בר יצחק *שלשה כללות בארבעה מקומות: **מתני'** כג שום כסף ושוה כסף בפני בית דין ע"פ עדים בני חורין ובני ברית והנשים בכלל הנזק והניזק והמזיק בתשלומין: **גמ'** מאי שום כסף אמר רב יהודה שום זה לא יהא אלא בכסף תנינא להא דתנו רבנן פרה שהזיקה טלית (א)וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תצא פרה בטלית וטלית בפרה אלא שמין אותה בדמים: שוה כסף (ב) כדתניא שוה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות מאי כד משמע אמר רבא בר (רב) עולא דבר השוה כל כסף ומאי ניהו קרקע דאין להן אונאה אי הכי עבדים ושטרות נמי אלא אמר רב אשי שוה כסף ולא כסף עצמו והני כולהו כסף נינהו והתניא ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין הכא במאי עסקינן ביתמי כלומר הא דתניא אין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות ביתמי הוא דמטלטלי [דיתמי] לבעל חוב לא משתעבדי אימא סיפא קדם (א) ותפס מטלטלין בית דין גובין לו מהן ואי ביתמי אמאי גובין לו מהן כדאמר רבא אמר רב נחמן בשתפס מחיים הכא נמי בשתפס מחיים א] והשתא דתקינו רבנן לבע"ח לגבות מן המטלטלין גובה מיתמי בין ממקרקעי בין ממטלטליא וכן הלכה (א) ואיכא מאן דפריש דכי תקינו רבנן לבעל חוב משום שלא תנעול דלת בפני לוין אבל לניזק לא תקינו מידי הלכך היכא דלית ליה למזיק קרקע ומת אין לניזק כלום ממטלטלין של יתומים: בפני ב"ד פרט לב"ד הדיוטות: ע"פ עדים כה *בני חורין ובני ברית בני חורין למעוטי עבדים בני ברית למעוטי עובדי דף טו. כוכבים דהני לאו בני עדות נינהו: והנשים בכלל הנזק דאמר רב יהודה כו אמר רב וכן תני דבי רבי ישמעאל אמר קרא °איש או אשה כי יעשו מכל במדבר ה חטאת האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה: והניזק והמזיק בתשלומין: ירושלמי מלמד שזה משלם חצי נזק וזה מפסיד חצי נזק: איתמר פלגא ניזקא רב פפא אמר פלגא ניזקא ממונא ורב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגא ניזקא קנסא *והלכתא פלגא ניזקא קנסא בר מחצי נזק דף טו: צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא: והשתא דאמרת פלגא ניזקא קנסא האי כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכל תרנגולי א] רברבין [משונה הוא] ולא כז מגבינן בבבל ודוקא רברבי אבל זוטרי אורחיה הוא ואי תפס לא מפקינן מיניה

ואי

רש"י

שהרי ברשות הכניס שם שורו: שלשה הוו. דהך כללא בתרא שמעינן מקמאי דכיון דלגבי שן הוי חצר הניזק פשיטא דחייב על השן [והא תנא ליה רישא כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק חייב בכל]* ולגבי קרן הוי כרה"ר הא תניא ליה רישא חצר השותפין כו': (ב) בארבע מקומות רשות הניזק חייב בכל רשות המזיק פטור בכל חצר השותפין חייב בקרן ח"נ ופטור בשן ורגל הוה ג' דינין אבל ארבעה מקומות הן שאין דינן שוה כי יש חצר שותפין שהוא חייב גם על השן ורגל כגון חצר המיוחדת לאחד לפירות ולשניהם לשוורים: מתני' שום כסף. כל המשנה מפרש בגמרא: גמ' לא יהא אלא בכסף· שיהא ב"ד שמין כמה שוה הנזק הן מנה הן מאתים (ג): פרה שהזיקה טלית. גרסי' שדרסה עליה בחצר הניזק: (ג) או טלית שהזיקה פרה. ברשות הרבים כגון שנתקלה הבהמה בטלית ונשבר רגל הפרה: אין אומרים. יטול הפרה שהזיקה טליתו ולא תהא נשומית והן חסר והן יתר ימלנה: אלא שמין. מה שהזיק בכסף וישלם: שוה כסף. כלומר שוה כסף יפרע: מלמד שאין ב"ד נזקקין. ליפרע מן המזיק אלא אם כן יש לו קרקע: דאין להן אונאה. שאפי' נמכר יותר מכדי דמיהן שתות אין המוכר חייב להחזיר לו: והני כולהו. מטלטלין ועבדים ושטרות כסף נינהו דמצי לאמטינהו ממתא למתא למיזבן: שתפס מחיים. בחיי אביהן: בפני בית דין. שיהיו מומחין: פלגא נזקא ממונא· כלומר דין הוא שמשלם ואינו קנס ונפקא מינה דאי הוה מודה מקמי דאתו סהדי לא מיפטר: אימרי. כבשים: משונה הוא. דאין דרכו בכך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק: ולא מגבינן ליה בבבל. דאין דנין דיני קנסות בבבל

הניזק לר"ט משלם נזק שלם ואי רשות המזיק לכ"ע פטור. והכי הלכתא כמסקנא דרבינא ואע"ג דאליבא דר"ט אזלא ולית הלכתא כוותיה הייני לגבי קרן בחצר הניזק דפליג עם רבנן אבל לענין רשויות גופייהו אימת הויא כרשות הניזק ואימת הויא כרשות הרבים לא פליגי: **מתני'** שום כסף וכו'. שום זה של נזקים לא יהא אלא בכסף שיהו ב"ד שמין אותן בדמים כמה שוה [ג] ניזק [ומזיק] זה מנה וזה מאתים ואפילו היה נראה שהנזקין שוין לא אמרינן יקח זה בזה בלא שומא לפי שמתוך השומא תעלה שומת שניהם בדקדוק ואם יש מותר משלמין המותר זה לזה ואם אין שם מותר שניהם פטורין: **גמ'** תנינא. במתני': להא דת"ר. בברייתא וש"מ דהך ברייתא עיקר היא: פרה שהזיקה טלית כו'. כגון פרה שהיתה מהלכת ונסתבכה רגלה בטלית ונתקרע הטלית ונשבר רגל הפרה וטלית זה בור הוא וחייב מטעם בור *ומשכחת לה חיובא בתרוייהו שהזיקו זה את זה בבת אחת וכילד כגון בחצר המיוחדת לזה ולזה לשוורים אבל אינה מיוחדת לתרוייהו למטלטלין אלא לאחד בלחוד דלגבי בור חייב ולא מצי למימר ליה תורך ברשותי מאי בעי ולגבי רגל נמי שקרע הטלית חייב כיון שאין מיוחדת למטלטלים אלא לניזק חצר הניזק הוא וחייב ובענין אחר אי אפשר דאי ברשות המזיק פטור ואי ברה"ר רגל ברה"ר פטור אי נמי יש לפרש שפרה הזיקה טלית ברשות הניזק ואח"כ הזיק אותו טלית לפרה ברשות הרבים ומ"מ לא בא אלא לומר שאע"פ שכ"א שוה דמי מה שהזיק בדקדוק אין הניזק יכול ליטלו בלא שומת ב"ד שהמזיק יכול לעכב שלא יטול אלא בשומת ב"ד: לנכסים שיש להם אחריות. דהיינו קרקעות וכדאוקימנא ביתמי ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח ומיהו אם קדם ותפס מטלטלין מחיים דמזיק גובין מהן אבל תפיסה דלאחר מיתה לאו כלום היא וכדאסיקנא והאידנא כיון דתקנו בתראי למיגבי ממטלטלי דיתמי אע"ג דלא תפס נמי מגבינן ליה ממטלטלי: והני כולהו כסף נינהו. דמטלטלין אי לא מזדבן הכא [מזדבן הכא] שיכול לטלטלן ממקום למקום הלכך ככסף נינהו מה שאין כן בקרקעות: שתפס מחיים. וכבר כתבנו דהאידנא דתקנו רבנן בתראי לאגבויי ממטלטלי מגבין ליה לניזקין ולבע"ח ולכתובת אשה: פרט לבית דין הדיוטות. שאין דנין דיני קנסות וחבלות ושאר מילי דלא שכיחי אי נמי מילי דלית להו חסרון כיס אלא ב"ד מומחין דסמיכי אבל הדיוטות דלא סמיכי לא ואע"ג דגמירי וסבירי והכי איתא פרק החובל [פד:]: ע"פ עדים. בגמרא אמרי דהאי לאשמועינן דדוקא על פי עדים קודם שהודה חייב אבל מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור והוא דלחייב נפשיה במידי מעיקרא בהודאתו [דף עה·] [ובענין אחר נמי אמרו בגמרא וכולהו (ב) חדא מלתא היא] על פי עדים שיהיו בני חורין ובני ברית וה"ה דלשאר דינין בעינן הכי אלא (ג) דהכא אגב סירכא דמודה בקנס ואח"כ באו עדים נקט דעובדי כוכבים ועבדים לאו בני עדות נינהו אפילו בהודאה והלואות וכל שכן בקנסות ונזקין: בני חורין למעוטי עבדים. שאינם משוחררים ואע"ג דהוטבלו לשם עבדות דשייכי במצות דאי לאו הכי (ד) עובדי כוכבים נינהו: עבד אתי מקל וחומר דגזלן ואשה או מגזלן וקטן [דף פח.] ועובד כוכבים נמי פסול מהאי טעמא וצריכא לאשמועינן תרוייהו דאי אשמועינן עבדים הוה אמינא משום דאין להם יחוס דכתיב (בראשית כב) שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור אבל עובד כוכבים דיש להם יחוס לא דכתיב הדרימון בן טברימון בן *חזאל ואי אשמועינן עובד כוכבים משום דלא שייכי במצות אבל עבד כנעני שייך במצות שהנשים חייבות דגמרינן לה לה מאשה: [איש או אשה (ה) כי יעשו מכל חטאת האדם. השוה הכתוב אשה לאיש] משום דהאי קרא משתעי בקרבן ולא תימא דוקא גבי כפרה הוא דחס רחמנא עלה אבל לעונשין לא השוה הביא בגמרא פסוקים אחרים ואלה המשפטים אשר תשים לאותן העומדים על הר סיני והרי הנשים בכלל ועוד פסוק אחר וכדאיתא בגמרא: הניזק והמזיק בתשלומין. מפרש הכא בגמרא דתרוייהו שייכי בפסידא המזיק שחייב לשלם מה שהזיק כדיניה אי במועד נזק שלם ואי בתם חצי נזק והניזק נמי שייך בפסידא שצריך להטפל בנבלה ואם פחתה בין מיתה להעמדה בדין פחתה לניזק בין בתם בין במועד ולפיכך צריכי תרוייהו רישא דתנן [לעיל דף י: נ"ס] תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלים בנבלה והך סיפא חדא בתם וחדא במועד· *[גמרא פלגא נזקא קנסא. דקסבר סתם שוורים] (ו) בחזקת שימור קיימי שאין דרכן ליגח ודין הוא דאפילו פלגא לא בעי שלומי דהא אנים ורחמנא הוא דקנסיה ונפקא מינה דכיון דקנסא הוא אי מודה פטור. חצי נזק צרורות. שהתיזה צרורות ברגליה דרך הלוכה ואע"ג דהוא תולדה דרגל ואורחיה בהכי הלכתא גמירי לה דמשלם חצי נזק והוי ממונא הלכך משלם ע"פ עצמו. השתא דאמרת פלגא נזקא קנסא. משום דמשונה הוא: [האי כלבא] משונה הוא. שאין דרכו בכך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק: ולא מגבינן בבבל· לפי שאין דנין דיני קנסות אלא בסמוכין ואין סמיכה בבבל: בזוטרי אורחיה הוא. והיינו שן ונזק שלם משלם ומגבינן ליה בבבל. מכאן שמעינו דכל מילי דלאו הייני אורחיה אע"ג דיש הנאה להיזקה תולדה דקרן הוי לכל מילי ולא מגבינן ליה בבבל ואי הוי אורחיה בשן הויא תולדה דשן וברגל תולדה דרגל ומגבינן להו בבבל: ואי תפס. ניזק אפילו ברברבי לא מפקינן מיניה ודוקא שתפס שיעור מה שהזיקה מן הקרן שלו אבל טפי כגון תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה

מפקינן

(ג) ניזק וטלית שהזיקה פרה כצ"ל ונמחק מלת או. וכ"כ ברש"י שבגמ' נדפס או רק שהתוס' כתבו בשם רש"י שהזיקו זה את זה:

שלטי הגבורים

הגה"ה

א מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון דהאידנא דתקנו הגאונים לגבות בע"ח מן המטלטלין של יתומים ופסקו תקנה זו בכל בתי דינין מגבין גם הנזקין ממטלטלין של יתומים. ונראה ג"כ שהוא דעת רבינו וכן כתבו הפוסקים בשם רבינו וכן הוא דעת סמ"ג עשין ס"ו. ורבינו אפרים כתב והביא דברים הרא"ש וטוח"מ סי' ת"ע דנזקין אינו גובה ממטלטלי דיתמי דכי תקון ·כבן לגבות ממטלטלי דיתמי היינו דוקא לבע"ח משום נעילת דלת בפני לוין אי נמי לאשה משום פריה ורביה אבל לנזקין דמלתא דלא שכיחא היא לא תקון מידי. ור"ת כתב דאפי' לבע"ח לא תקינו גאונים לגבות ממטלטלי דיתמי כי אם בכתובה משום שמקנה מטלטלי אגב מקרקעי וגם רב שרירא גאון לא תיקן כך אלא בכתובה. וא"כ לדידיה פשיטא שאין הנזקין גובין ממטלטלי דיתמי דודאי בנזקין ליכא טעמא שהקנה לו מטלטלי אגב מקרקעי. והרא"ש כתב דכדורות הללו מטלטלי כמקרקעי לכל מילי שעבוד מדינא דגמ' אף בלא תקנה מידי דהוה אגמלא דערביא שהאשה גובה כתובתה מהן ואם הניח מקרקעי דגובה מהן אליבא דכ"ע אית דאמרי דבין היתומים קטנים או גדולים אינו גובה רק מן הזיבורית כדין הכא ליפרע מנכסי יתומים ,דיתומים משמע בין גדולים בין קטנים והרשב"א כתב בשם רבינו יונה דלענין נזקין דוקא אם היתומים קטנים מגבין לניזק מן הזיבורית אבל אם הם גדולים מגבין לבן מן העידית:

הגה"ה

ב לדברי מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון פשוט הוא דגם לכבשים קטנים הוי משונה דאין דרכו לאכול אף הכבשים הקטנים וכ"ש הגדולים והלכך דינו כדין קרן תמה ומשלם ח"נ וכן נראה קצת מלשון רבינו אף רש"י פי' להדיא דדוקא בכבשים גדולים הוי משונה אבל בקטנים אורחיה הוא. ורש"י נקיט גירסת התלמוד כאן פ"ק דב"ק. ומיי' ושאר הפוסקים נקטי גירסת התלמוד ס"פ אלו נערות בכתובות דף מ"א דדייק כוותייהו:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בספר רבינו אשר משמע שאין זה מגירסת האלפס אלא דברי רבינו אפרים שחולק על סברת רב אלפס וכן מוכיח במרדכי:

מהר"ן שפירא (ב) ר"ל עוד תירוץ

בגמ' דהא דאמר על פי עדים לא משמיענו מידי אלא דסיפא איצטריכא ליה בני חורין וכו' והיינו שאמר סג"י דכולה חדא מלתא היא על פי עדים שיהיו בני חורין וכו'וק"ל: (ג) ר"ל דגם לשאר דינין ודאי בעינן דוקא בני חורין ובני ברית אלא דנקט ליה הכא אגב וכו' ותירוץ זה עולה יפה למה שתירצו בגמ' מתחלה דע"פ עדים משמיענו דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור וכמ"ש הנ"י בתחלה אבל למאי דמסיק דלא משמיענו מידי אלא דנקט ליה משום סיפא והיינו למ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב א"א לתרץ כמו שתירץ הנ"י לדברי הרא"ש וכדלעיל בסמוך:

עין משפט

א שור מ"מ סי' שפט:

ב מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תח:

רבינו אפרים

א] והשתא וכו' עד וכן הלכה: כתב רבינו אפרים ז"ל ליתא סברא דנזקין ... אלא תקנו רבנן לבע"ח משום שלא תנעול דלת. אי נמי לאשה משום פריה ורביה אבל לנזקין לא תקנו מידי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ניזק: (ב) ג' כללות בארבע מקומות ...

הגהות מא"י

הגהות חרי"

ג"א דיוק

ג"י מהר"ם

מפקינן מיניה דרבנן לא עבדי ליה תקנתא אלא דלא ליפסוד ממוניה אבל לארווחי [ממוניה] דאחריני לא תקנו ליה: ואי אמר נזמניה. אי לא תפס ואמר לב"ד שיקבעו לו זמן למזיק שילך לדון עמו לארץ ישראל דאיכא סמוכין קבעינן ומיהו האידנא דליכא סמוכין לא מקבעין ליה ומ"מ תקנו רבנן בתראי לשמותי למאן דמזיק שיזק דלא מגבי בבבל עד שיפייס את חבירו ואם נותן לו הראוי ליתן כפי הנזק לדעת הבית דין מתירין נידויו אף שלא יתרצה בעל דינו ולא יהיה מפוייס: בין כך ובין כך. בין אזיק בין לא אזיק היכא דידיעא מילתא דכלבא בישא הוא: משמתינן ליה. עד דמסליק היזקא שיהרגנו שנאמר לא תשים דמים בביתך: **אמר** המחבר מזמנינן ליה אע"ג דקי"ל [סנהדרין דף לא:] דאין מוליכין מנה על מנה הני מילי היכא דאיכא דייני באתרא דמלו למידן דינא דאית ליה שכיון שכן הוא אינו יכול לומר לב"ד שבעיר פלוני אני רוצה לילך שהן בקיאין ומומחין יותר מאלו שבכאן אבל בשאין כאן דיינין שיהו יכולין לדין דין זה כי הכא מזמנינן ליה לאתרא דמלו למידייניה כי היכי דלא ליפסוד [ממוניה] והאי תקנתא דרבנן בתראי שמנדין אותו עד שיפייס חברו מיהו אין אנו אומרים לו סך קצוב באם כן היינו דנין דיני קנסות אלא אומרים לו בפירוש אנו אין בנו כח לדין דיני קנסות ואין אנו יכולין לומר כך וכך אתה חייב לו אבל הרי הוא מנודה עד שיתפייס חבירו ואם היה הלה מתעקש ואינו רוצה ומבקש ממנו ממון הרבה שאילו היו דנין דיני קנסות לא היה חייב ליתן לו כל כך אומרים לו עד סך זה אתה יכול לבקש ממנו ולא יותר ואם אינך רוצה להתפייס בכך הרי אנו מתירין אותו וכך השיבו בתשובת רבינו שרירא גאון ורבינו האי ז"ל ג"כ עכ"ל של הרמ"ה ז"ל: [מתני' ה' תמין כו']. הא מתני' פרישית בגמרא הכי ה' תמין הן ואם הועדו ג' פעמים חמשתן מועדין: הבהמה אינה מועדת. מתחלתה: לא ליגח. בקרן. ליגוף דחיפת הגוף בכוונה. לא לישוך שלא על מנת לאכול: לא לרבוץ. על הכלים לשברם: ולא לבעוט. הרי אלו ה' מיני מזיק תמין מתחילתן (ואם הועדו ולכך המשתן מועדים ושן ורגל מועדים מתחילתן: השן מועדת לאכול את הראוי לה והרגל מועדת לשבור בדרך הלוכה. וזהו) שור המועד מתחלתו (ג) אבל [השלישי דהוא קרן] אין מועד בהם אלא בג' פעמים הואיל ועל ידי אותה התראה חייב נזק שלם ודהא מלתא היא חשיב להו. וזה שור המועד (ד) דתנן: שור המזיק. היינו קרן תמה ברשות הניזק והיא מחלוקת ר"ט ורבנן [דף כד:] לר' טרפון משלמת נזק שלם לרבנן חצי נזק וקי"ל כרבנן והאדם נמי מועד מתחלתו לעולם: **גמ'** ויש לך מועדין אחרים. נמי מתחלתן לשלם נזק שלם מן העלייה: **מתני'** הזאב והארי וכו'. ודוקא בחצר הניזק דומיא דשן ורגל אבל ברשות הרבים פטירי דאורחייהו הוא כדאמרינן בגמרא. והא דפליגיהו תנא משן ורגל דבהמה משום דמשונות [ב] מהן שדורסין ואוכלין חיין וטורפין להניח מה שאין כן בבהמה: רבי אליעזר אומר. לית הלכתא כוותיה דמפליג בין בני תרבות לשאין [בני] תרבות דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ואע"ג דתניא בברייתא כר' אליעזר לא שבקינן פלוגתא דמתני' וסמכינן אסתמא דברייתא. הרמ"ה ז"ל: חצי נזק מגופו. דכתיב ומכרו את השור החי וחצו את כספו וכו' [שאם] [ה] שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים והנבלה יפה חמשים זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת וכדמפרש במכלתין [דף לד.]: מן העלייה. מעולה שבנכסיו של מזיק [ג] היינו מיטב שדהו כדמפרש לעיל: **גמ'** מעולה שבנכסיו. שהרי חייב לשלם אע"ג דשור הנוגח אין שוה שיעור הניזק דבמועד כתיב שלם ישלם שור תחת השור ולא כתיב שיפרע מגוף הנוגח: ישיבה על קברו. ישיבה של חכמים לעסוק שם בתורה ואע"פ דתניא (ברכות יח.) לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וס"ת בזרועו ויקרא בהן ויתפלל בהן משום לועג לרש היינו דעביד לנפשיה כאדם שקורא בתורה אבל היכא דקא עביד ליקרא דשכיבא כגון בני ישיבה לכבוד רבן ליכא משום לועג לרש. הרמ"ה ז"ל. וכתב הרא"ש ברחוק ארבע אמות דליכא לועג לרש: חד אמר ג' וכו'. מ"ד ג' ימים הושיבו שם ישיבה משום דעיקר אבילות ג' ימים הוי דכמה מילי [ד] דאבל אסור בהן בתוך ג' ומותר לאחר ג' והיינו טעמא דמ"ד ז' ומ"ד ל' מפני אומרות שיש באלו הזמנים: *הא דאינו מקבל שכר היינו דווקא במי שיודע בו (ו) אבל אם אינו מכירו ואפשר שהוא הגון שכר יש לו שהרי לשם מצוה מכוין ועוד דאי לא תימא הכי אתה טעל דלת מפני כמה מהוגנים במקום שאינם נכרים ומעשה דרבי בפרק השותפין (דף ח.) מסייע לן דהדר אמר יכנסו הכל. הרמ"ה ז"ל: (א) תגולי כתף. שקרעו בגדיהן עד שהוליאו כתפיהם וזרועותיהם מכאן ומכאן מכאן ראיה לפרש"י ז"ל שפי' שתלילה האמורה באבל שוליא כתפו מתוך קרע שלו. והלא לפני אחאב. ומאי רבותיה דחזקיה: קיים לא אמרינן. אלא היכא דידיע מילתא דקיים כחזקיה מלך יהודה שהרבין תורה בישראל כדאמרי' (סנהדרין דף לד.) שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו איש ואשה תינוק ותינוקת שלא היה בקי בטומאה וטהרה: קיים אמרינן לימד לא אמרינן. כלומד (ז) הא דאקדימו מעשה דידי *) לתלמוד דידכו משום דמעשה עדיף דהא כי מנחינן ס"ת אקב"ה דגברא רבא קיים אמרי' לימד לא אמרינן: הא לגמגמר נפשיה. תלמוד עדיף שהתלמוד מביא לידי מעשה: הא לאגמורי לאחריני. מעשה דידיה עדיף ומשום הכי מנח תפילין למה שהיא מעשה דידיה והדר מיגמר להו: **סליקו להו ארבעה אבות**

*) ג"י מהר"ן גורס בגמ' כו' (ס) בהלכות פ' לך לך וכו' מנוסח כבלי פרקין ע"ש.

תורה אור נר מצוה

כח "ואי אמר א אומינהו לדינא בהדאי לארץ ישראל מזמנינן ליה ואי לא אזיל משמתינן ליה בין כך ובין כך משמתינן ליה לסלוקי היזקיה מדר' נתן דתניא ר' נתן אומר מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנאמר °ולא תשים דמים בביתך: °**מתנ'** חמשה תמין וחמשה מועדין הבהמה אינה מועדת לא ליגח ולא ליגוף ולא לישוך ב ולא ג לרבוץ ולא לבעוט: השן מועדת לאכול את הראוי לה והרגל מועדת לשבר בדרך הילוכה שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם: **גמ'** *ותו ליכא והא איכא הזאב ג והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש אמר רבינא חסורי מיחסרא והכי קתני חמשה תמין הן ואם הועדו המשתן מועדים ושן ורגל מועדים מתחלתן וזה הוא שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק מחלוקת ר' טרפון ורבנן רבי טרפון אומר נזק שלם וחכמים אומרים חצי נזק *[והאדם] ויש מועדין אחרים כיוצא בהן: **מתנ'** *הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש הרי אלו מועדים רבי אליעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדין והנחש מועד לעולם *מה בין תם למועד אלא שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה: **גמ'** מאי עלייה א"ר אלעזר מעולה שבנכסיו וכן הוא אומר °וישכב *אסא עם אבותיו ויקברוהו במעלה קברי (א) בית דויד וא"ר אלעזר אצל מעולין שבמשפחה ומאן נינהו דוד ושלמה: °וכבוד עשו לו במותו אמר רבא שהושיבו ישיבה על קברו פליגי בה ר' נתן ורבנן חד אמר ג' *וחד אמר ז' ואמרי לה שלשים:

סליקו להו ארבעה אבות

רש"י

בבבל דאין שם סמיכה: **מתני'** לא ליגח. בקרן: ולא ליגוף. לחיפת הגוף וכולהו הם תולדה דקרן ומשלמים חצי נזק [הרי ה' תמין]: ושור המועד. שלש פעמים או ליגח או ליגוף או [לרבוץ או] לישוך או לבעוט: והאדם. [הרי ה' מועדין] ואש ובור לא חשיב דלא איירי אלא דוקא בבעלי חיים: **גמ'** וזהו שור המועד. (ג) האמור בפסוק דהוי חד מחמשת מועדין [א]: ושור המזיק מחלוקת רבי טרפון ורבנן. בקרן תם בחצר הניזק לקמן בפרק שני: ויש מועדים אחרים כיוצא בהן. היינו זאב וברדלס וארי דסיפא דמתניתין: **מתני'** הרי אלו מועדין. אפילו בנשיכה ובכל נזקין משלמין בעלים שלהם נזק שלם: שהן של תרבות. כלומר שנגדלו אדם בביתו: מן העלייה. דאפילו אם אין הנוגח שוה את שיעור הנזק ישלם מן העלייה דבשור מועד כתיב שלם ישלם שור תחת שור ולא כתיב למגוף הנוגח יפרע: **גמ'** וכבוד עשו לו במותו. בחזקיה מלך יהודה כתיב: ישיבה. ישיבת תלמידים לעסוק בתורה: שלשה ימים. הושיבו וחד אמר שבעה ימים:

סליקו להו ארבעה אבות

שלטי הגבורים

הגה"ה

א וכששואל הניזק שיקבעו זמן למזיק ללכת עמו לא"י לדין דשומעין לו בזמן שהיו סמוכין בארץ אי לא אזיל משמתינן ליה כתב המרדכי בפ"ה והגהות מיי' פ"ה מהל' סנהדרין דוקא כשיש למזיק ללכת שם בא"י ורוצה לדחות הניזק אז משמתינן ליה אי לא אזיל משמע הא אין לו דרך שם דמצי מעכב מללכת שם ומדברי הר"ן יש להביא ראיה שאם בעיר אחת יש גזירת מלך או הגמון שלא יוכלו להטיל שום חרם בההוא עיר ויש שם ב"ד חשוב ויש שם טענה בין ראובן לשמעון דשייך בה חרם באיזה ענין מצי א' לומר לב"ד שיקבעו זמן לפלוני חבירו לרדת עמו לדון באותו מקום שאין שם אותה גזירת מלך ששם יוכלו להטיל חרם באוות נפשם ואפי' יש שם ב"ד מומחה באותו מקום שהגזירה של מלך שם. ואם יש לו לחבירו דרך במקום שאין שם הגזירה לא מצי מסרב ללכת שם אפי' לדברי המרדכי שזכרנו. ומסופקני

במקום חכמים יותר מהם שיבררו וילבנו אותו. ואעפ"כ הדין דנין אותו כאן אך אם הדין אינו אלא שמואלין זה מזה דבר שייך בו חרם אז יש להם לילך למקום אחר כיון שאין יכולין ליזקק לדין זה כלל כאן משום גזירת המלך. וממה שכתב מיי' פ"ג מהל' שלוחין וסמ"ג

כיצד הרגל מועדת. לשלם [נזק שלם] הא (נ) אמרן באידך פרקא שהרגל מועדת מתחלתה: לשבר בדרך הלוכה. כלומר שלא בכוונת היזק ואיידי דבעי למיתנא תולדה דהיינו הבהמה מועדת לשבר *בשער גופה או בדבר המחובר לה כגון באוכף שעליה או בפרומביא שבפיה דרך הלוכה שלא בכוונת היזק תנא הא בששברה ברגלה ממש ולפיכך מתחיל כיצד אמרו הרגל מועדת מתחלתה לשבר וכו' והיינו רגל ותולדה דרגל שפטורין ברה"ר וחייבין ברשות הניזק נזק שלם: היתה מבעטת. בכוונה והזיקה בבעיטה: או שהיו צרורות וכו'. דרך הלוכה שלא בכונה: משלם חצי נזק.

נר מצוה

דף יז. **כיצד** *הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר היתה מבעטת או שהיו צרורות נתזין מתחת רגליה ושברה את הכלים משלם חצי נזק: °דרסה על הכלי ושברתו ונפל על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון משלם חצי נזק:

*גמ' ת"ר הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הלוכה בשערה דרך הלוכה בשליף שעליה באוכף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה וחמור במשאו משלמין נ"ש:

*מתני' התרנגולין מועדין להלך כדרכן ולשבר היה דליל קשור ברגלו או שהיה מהדס ושבר את הכלים משלם חצי נזק:

*גמ' ת"ר תרנגולין שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו כלים בכנפיהן משלמין נזק שלם ברוח שבכנפיהן משלמין חצי נזק: תניא אידך תרנגולין שהיו מהדסין על גבי עיסה או על גבי פירות וטינפו או ניקרו משלמין נזק שלם העלו עפר או צרורות משלמין חצי נזק: אמר רבא כל שבזב טמא בניזקין משלם נזק שלם וכל שבזב טהור בניזקין משלם חצי נזק ורבא צרורות אתא לאשמועינן לא *עגלה מושכת (בקרון) קמ"ל: תניא כותיה דרבא הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הלוכה באוכף שעליה בפרומביא שבפיה בשליף שעליה בזוג שבצוארה וחמור במשאו ועגלה מושכת בקרון משלמין נזק שלם: *תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי א משלמין נזק שלם ב והוא דקא אזיל מיניה ומיניה:

תאני

רש"י

כיצד הרגל מועדת. כלומר במה הרגל מועדת: לשבר דרך הלוכה. כלומר בכך היא מועדת לשבר דרך הלוכה: הבהמה מועדת כו'. בגמרא פריך היינו רגל היינו בהמה ומשני תנא אבות וקתני תולדות: היתה מבעטת. שינוי הוא והוי תולדה דקרן לכך ח"נ משלם[א] ומשום דבעי למיתני הכא היתה מבעטת או שהיו צרורות לכך תני כיצד הרגל מועדת לפרש לן דיני רגל הי נ"ש והי ח"נ ולא לאשמועינן דמועדת לשבר דרך הלוכה דהא בפרק קמא קתני לה: או שהיו צרורות. אע"ג דלאו שינוי הוא אלא אורחיה אפ"ה חצי נזק ותו לא דהלכתא גמירי לה וברשות הניזק קאמר דברה"ר היא פטורה כדאמר בפרק קמא דצרורות תולדה דרגל הן לפוטרו ברשות הרבים: ונפל על כלי אחר. אותו כלי שנשבר נפל על כלי אחר ראשון נזקי רגל הוא ומשלם נזק שלם ואחרון ע"י צרורות נשבר לכך משלם חצי נזק: דליל קשור. כל דבר הנקשר ברגל תרנגולת קרי דליל (א): מהדס. מרקד: משלם חצי נזק. דדליל הוי צרורות כדמפרש בגמ' דאדיי אדויי ומהדס נמי כגון שהתיז צרורות ושיבר כלים: גמ' מהדסין. מרקדין: וניקרו. בחרטום שלהן: העלו עפר. מן הארץ לעיסה: שבזב טמא. משמע בנגיעה ממש: כל שבזב טהור. כגון שזרק חפץ על אדם הוי טהור ובנזקין כגון צרורות משלם חצי נזק: ורבא צרורות אתא לאשמועינן. בתמיה: לא עגלה מושכת בקרון. דבזב טמא אם הלך קרון שהזב[ב] עליו על גבי כלים הן טמאים משום מדרס הזב ובנזקין נמי עגלה שמשכה בקרון ע"ג כלים הוי כגופה ולא כצרורות ואם הותזו צרורות מתחת הקרון דבזב טהור ובניזקין נמי צרורות נינהו: והוא דקאזיל דלי

נמוקי יוסף

אע"פ דבעוט וכתוז שוין לענין חצי נזק מיהו יש חלוק בדיניהם דאלו חצי נזק דבעוט כיון דבגופה הוא ובכונה תולדה דקרן היא דמשלמת חצי נזק מגופה ואפי' ברה"ר ואלו חצי נזק דצרורות שהוא שלא בכונה כי אורחיה תולדה דרגל היא ואינה חייבת אלא ברשות הניזק דבשן ורגל כתיב בשדה אחר ומשלם מן העלייה והיה בדין שישלם נזק שלם כמו ברגל אלא דהלכתא גמירי לה כיון שלא הזיקה אלא על ידי צרורות הבאין מכחה ולא בחיבורים אבל צרורות מחמת בעוט בעיא דלא איפשיטא היא בגמ' [דף יט.]: דרסה על הכלי. דרך הלוכה ושברתו: ונפל (ג). שברי אותו כלי ששברה ברגלה וניתזו על כלי אחר ושברו ונמצא שהכלי הראשון נשבר ברגל והכלי השני בתולדה דרגל לפיכך על הא' משלם נזק שלם ועל הב' חצי נזק צרורות ודיניהן ברשות הניזק דוקא ואע"ג דכבר שמענו זה מ"מ איצטריך לאשמועינן דסד"א משונה היא בהך דריסה הואיל ודרסה בחוזק כל כך שניתז השבר על כלי אחר ושברו מסתמא להזיק נתכוונה קמ"ל דלא א"נ קמשמע לן דזימנין דמשכחת לה נזק וחצי נזק בחד מעשה בהדדי כי ה"ג: **מתני'** התרנגולין מועדין וכו'. ברגל [ג] בחצר הניזק נמי הוא דחייב וקמ"ל דעופות נמי מועדין מתחלתן בין לענין שן בין לענין רגל ותנא גבי רגל וה"ה גבי שן וילפינן עופות מושלח את בעירה [לקמן דף נה:] (ד)תרגום של בהמה מבהמתך דכלאים או דשבת [שם ע"ש] כדתני דבי רבי ישמעאל ושב הכהן [ובא הכהן] זו היא שיבה זו היא ביאה [עירובין דף נא. וש"נ] וילפי' מהדדי [ד] הכא נמי בעירה ובהמה חד ענינא הוא וילפינן מהדדי מה להלן חיה ועוף כיוצא בהן אף כאן חיה ועוף כיוצא בהן ודוקא כששברו ברגליהן או בכנפיהם או בשאר גופן כדרכן שלא בכוונה אבל שברו ברוח כנפיהן הוו להו צרורות וחצי נזק הוא דמשלם ואם שברו בכוונה אפילו בגופן חצי נזק הוא דמשלם דהויא לה תולדה דקרן וכדפרישית ברישא: דליל קשור ברגלו. כל דבר הנקשר ברגל התרנגול קרוי דליל ואית דגרסי דלי: והא דמשלם חצי נזק אוקימנא בגמ' [דף יט:] בדאדייה אדויי שזרק התרנגול את הדליל ושבר כלי בזריקתו דהוו להו צרורות כיון דלאו בהדי דאזיל ומימשיך דליל בתריה קא מזיק ולאו כעגלה מושכת חשבינן ליה אלא צרורות נינהו מכלל דאלו אזיק דרך משיכתו כעגלה מושכת דמי ומשלם נזק שלם: דכל היכא דאזיק ע"י ד"א שלא בחבורין משלם חצי נזק ואי אזיק בחיבורין משלם נזק שלם ואע"ג דלאו אדעתא דבעל התרנגול נקשר הדליל [אלא מאיליו] מכל מקום אורחיה הוא בכך ולפיכך הוי תולדה דרגל דלא אשכחן בנזק בעלי חיים דלאו אדם אלא תרי גווני או מידי דלאו אורחיה דהוי תולדה דקרן או רגל או מידי דלאו אורחיה דהוי תולדה דקרן ואע"ג דאין כונתו להזיק וכיון דלא דיינינן ליה כתולדה דקרן מסתברא דהוי משום תולדה דרגל מטעם דאורחי בהכי ואפילו שלא מדעת הבעלים חייב (א) והכי משמע לקמן [דף כא:] גבי כלב שנטל חררה. ומיהו *[דוקא] כשנקשר מאליו הדליל והוא של הפקר אי נמי שהצניעו כראוי בעליו של דליל *[אנוסים הוו ופטורים בעל דליל ובעל תרנגול] אבל לא הצניעו כראוי בורו דבעל דליל הוא וכן אם קשרו אדם בורו דקושר הוא [ה] והוא דאזיק בתר דניח אבל אזיק בהדי דאזיל [ו] אם של בעליו שפשע בו או שקשרו הוא: או שמהדס. פירש בו מחפש וחופר ברגליו ואמרי לה מרקד ואידי ואידי אורחיה הוא וכי קתני משלם חצי נזק בדאזיק ברוח שבכנפיו או שהתיז עפר וצרורות אבל אזיק בגופו משלם נזק שלם דתולדה דרגל היא והכי איתא בגמ' [דף יז:]: **גמ'** אוכף. מרכב של בהמה: פרומביא. מתג של *ברזל שבפיה: בזוג. התלוי לה בצוארה לקשקש: (ה) חמור במשאו. הוא כעין שליף שהוא משוי גדול המונח במרצופים: נזק שלם. כדפי' במתני' דבכל הני אורחא להזיק דרך הלוכה בלא כוונת היזק: בכנפיהן. שנגעו כנפיהן בכלי וצריך לומר ששברוהו שם במקומו דאי לא אלא שנתגלגל בעיא היא בגמ' [שם]: ברוח שבכנפיהן. כצרורות דמי דשלא בחיבורין היא: מהדסין. מקדים או חופרין והיה הטעפת דבוקה בגופן: העלו עפר. מן הארץ לעיסה היינו כצרורות: כל שבזב טמא. לאו כללא הוא דמגע בית הסתרים [נדה דף מג.] בזב טהור ובנזקין כל היכא שהוא בחבורין חייב אלא ה"ק כל מגע או היסט שבזב טמא בנזקין משלם נזק שלם כל שבזב טהור כגון צרורות בנזקין משלם חצי נזק: ורבא צרורות וכו'. בתמיה הא תנינא ליה בכמה דוכתי בפרקין: עגלה מושכת. שאם היו שוורים מושכין את העגלה ושברה כלים דרך הלוכה ברשות הניזק בעל השוורים משלם נזק שלם סד"א כיון שהשוורים אינן נוגעין בעגלה כמאן דפסיק דמי והוו להו כצרורות קמ"ל כיון דאיכא חבלים דמחברי בין עגלה לשוורים כמאן דנגעי בעגלה דמי דכה"ג בזב נמי טמא שאם היה הזב מושך את העגלה העגלה טמאה דהסט בחבורין הוא נמצא מדברי רבא למדנו דזה בא ללמד ונמצא למד כה"ג שחייב בניזקין כנגדו בזב טמא וכדפי' דהא בלאו הא דרבא לא ידענו אלא בטמא יושב כגון שהלכה קרון שהזב עליה על גבי כלים שהיו תחתיו טמאים משום מדרס הזב ואם התיזו צרורות מחמת הקרון בזב טהור ובנזקין נמי צרורות נינהו: שליף. משוי גדול המונח במרצופין: (ו) (ב) בתר מעיקרא וכו'. שדחפתו בגופה: תבר מנא. וצרורות נינהו דההוא שעתא שלא בחבורין הוא: ושברו במקל. קודם שנח פטור המשבר וחייב הזורק: מנא תבירא. דכיון דסופו לישבר מחמת זריקתו של ראשון כמו ששברו הוא דמי: אלמא בתר מעיקרא אזלינן. דאל"כ מנא מעליא הוא ושני אמאי פטור ומיהו כתב הרא"ש ז"ל שאם זרק אבן או חץ על הכלי ובא אחר וקדם ושברו חייב דיש לחלק בין ענין זה לזורק הכלי עצמו: לרבה פשיטא ליה. כתב הרמ"ה ז"ל דכיון דפשיטא ליה משמע דבתר מעיקרא אזלינן וקיימא לן כוותיה דסוגיין דעלמא דהאי שמעתא דזרק כלי הלכתא היא ורבא נמי לאו מפליג פליג עליה אלא ספוקי מספקא ליה ואין ספק מוציא מידי ודאי ולקמן בתרוצא דרב ביבי* [והוא דקאזיל מיניה מיניה] כתב ז"ל דלאוקומי בעיא דרבא הוא הוא דקא בעיא אבל פשיטא דהלכתא כרבה דבתר מעיקרא אזלינן וכן מצאתי בספרים ישנים שכתוב כלשון זה בהדיא: מחטטין. מנקרין בחרטומיהון ולשון חפירה הוא כדתנן [סוכה דף טו.] החוטט בגדיש: נזק שלם. (ג) אלמא דכל כה"ג אע"ג שלא שברו ממש בגופו אלא מכחו בא לאו צרורות נינהו וחשבינן ליה כאלו שברו ממש בגופו דבתר מעיקרא אזלינן: והוא דקא אזיל הדלי מיניה מיניה. דתרנגול ולא נשבר ע"י גלגולו למקום אחר אלא דוחפו כל שעה גם בשעת שבירה וכבר כתבנו דהייט לשום ספקו של רבא ומ"מ הלכתא כרבה

כמו

עין משפט

נ"א בשלהי

א מיי' פ"ק [ופ"ב] מהל' נזקי ממון סמג עשין סז סז טור ח"מ סי' שצ:

ב מיי' שם [ופ"ב] סמג שם טור ח"מ (סי' שצט) [שצ]:

ג מיי' שם פ"ק סמג שם טור ח"מ שם:

שלטי הגבורים

א רבינו ומיי' פ"ב מהל' נזקי ממון וטור ח"מ סי' ש"ל והאשר"י וסמ"ג עשין (ע)[סו סז]והר"ן והרמב"ן והרשב"א והראב"ד ז"ל וכמעט כל הפוסקים הסכימו דחייב לשלם נ"ש על הכלי ועל הדלי דבתר מעיקרא אזלינן ומה שיש להקשות בזה מדברי רבינו לדבריו תירצו הראב"ד והרמב"ן כמו שזכרו הרא"ש וכמו כן יש ליישב דברי מיי' דבפ"ב מהל' נזקי ממון כתב דהא דחייב נ"ש על הדלי הוא משום דאזיל מיניה מיניה דאלמא בתר תבר מנא אזלינן ובפ"ז מהל' חובל ומזיק כתב דהזורק כלי מראש הגג וקדם אחר ושברו במקל פטור המשבר דאלמא בתר מעיקרא אזלינן והתירוץ שעשה הראב"ד על דברי רבינו מספיק גם לדברי מיי':

ב תמה בעל המאור על רבינו איך פסק כאן הכי דאלמא בתר תבר מנא אזלינן ובסוף פירקין פסק כרבה גבי זרק כלי מראש הגג. וכבר כתב תירוצו הרא"ש ז"ל בשם הראב"ד ז"ל וכן הר"ן לפנינו ודע כי כמו כן יש לתמוה מדברי מיי' שבפ"ב מהל' נזקי ממון שפסק דהא דחייב נ"ש על הדלי הוא משום דאזיל מיניה מיניה דאלמא בתר תבר מנא אזלינן ואילו בפ"ז מהל' חובל ומזיק כתב דהזורק כלי מראש הגג וקדם אחר ושברו במקל פטור המשבר דאלמא בתר מעיקרא אזלינן ותירוץ אחד יספיק לכאן ולכאן.

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) פי' דאילו היה חייב מדין קרן אין חייב אלא מפני זהירות השמירה וזהו ענין ההתראה במועד וכן בתם קנס היה כי היכי דלינטריה לתוריה והיינו טעמא דקרן סתמא כוונתו להזיק דהא לא נהנה בהיזקו הלכך ליכא חיובי בבעליו אלא מטעם שמירה ואילקה בו התורה כפי אופני תורת שמירתן אבל שן ורגל סתמא להנאתו מתכוין ולא להזיק ורגל נמי כיון דדרך הילוכה הלכך אין לחלק בתם ומועד דחיובי דידהו הוי מדין מזיק גמור: (ב) לשון גמ' [דף יז:] [ז]דרסה על כלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו בתר מעיקרא אזלינן וגופיה היא או דלמא בתר תבר מנא אזלינן וצרורות נינהו הפשוט ליה מדרבה דאמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור דאמרי' ליה מנא תבירא תבר לרבה פשיטא לרבא מיבעיא ליה: (ג) לשון הגמ' היא דבעי למיפשט בעיא דרבא מהך ברייתא דתרנגולין מחטטין דבתר מעיקרא אזלינן:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ואית דגרסי דלי: (ב) דאמרן כנ"ל: (ג) נ"ב על כלי אחר וכו': (ד) נ"ל דהוא: (ה) נ"ב בשליף שעליה: (ו) [עי' בתוס' וכ"כ הב"ח והוסיף עוד] ת"ר תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נ"ש ש"מ בתר מעיקרא אזלינן כו' אמר רב ביבי בר אביי דקאזיל מיניה ומיניה:

הגהות מאי"י

המאור הגדול

תאני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושיט ראשו וכו'. כתב הרב ז"ל דהוו ביה בזרוני משלם נ"ש דלא הוו ביה בזרוני משלם ח"נ ולא היא אלא בין דהוו ביה בזרוני בין דלא הוו ביה בזרוני לא משלם אלא עד ח"נ דהא אוקימנא להא דתני רמי כסומכוס ולית הלכתא כוותיה:

שלטי הגבורים

והרא"ש ז"ל השיב על השגה זו וז"ל וכ"ל שלא עמד בעל המאור על דעתו של רב אלפס כי גם רב אלפס מודה דאין הלכה כרמי בר יחזקאל דאי לקבוע הלכה כמותו הביא דבריו לא היה לו להביא דברי רב יוסף אמרי בי רב אלא הביא דברי כולם להודיענו דכל כה"ג חשוב כחו כגופו והוי צרורות וממילא ידענא דהלכה כרבנן ואי לית ביה בזרוני משלם רביע נזק אה"ל יש שינוי לצרורות לרביע נזק עכ"ל: תרנגול שחטט בחבל ונשבר הדלי אינו משלם רק ח"נ דעל הניזק להביא ראיה דבתר מעיקרא אזלינן דהמע"ס. וה"ה דפליגי גבי זרק כלי מראש הגג וכו' כדאיתא בהל' תוכל ומזיק: ונראה דאע"ג דגבי זרק כלי מראש הגג וכו' כתב הריטב"א בשם רבו דהזורק וגם המשבר שניהם פטורין משום

נמוקי יוסף

כמו שכתב הרמ"ה ז"ל לעיל וכן דעת הרז"ה ז"ל והשיב על הרי"ף ז"ל שהביא בהלכות תירוצא דרב ביבי דמשמע דסבירא ליה ז"ל דבתר הסוף אזלינן וקשיא דידיה אדידיה שהביא הא דרבה דזרק כלי לקמן [מכילתין דף כו:] וכן כתב רש"י בפירושו דבתר מעיקרא אזלינן והרמב"ן ז"ל רצה לתקן לסיוע הרי"ף ז"ל ופירש בהפך שפשוט הוא לרבה דבתר בסוף אזלינן והיינו דאמר מאי טעמא מנא וכו' כלומר בדין הוא שיהא השני חייב אלא דמנא תבירא תבר ותפשוט ליה מדרבה דבתר בסוף אזלינן והאריך ז"ל בזה וכתב הריטב"א ז"ל שדעת רבו ז"ל דלא אמרינן לא אתי ספק נר מצוה ומוליא מידי ודאי אלא (א) כשהן בדור אחד אבל רבא שהוא בתרא יש לחוש לספקו הלכך שניהם פטורים דהמוליא מחבירו עליו הראיה והראב"ד ז"ל כתב שהרי"ף ז"ל פסק כרבה דפשיטא ליה [ולעולם בתר מעיקרא אזלינן] ומה שהביא תירוצא דרב ביבי לאו משום למפסק כוותיה אלא משום דבכי האי גוונא לאו משונה הוא בפסיקת החבל כיון דקא אזיל מיניה מיניה דע"י שרוצים לשתות אורחייהו לחטט בחבל כדי שיפול לארץ וישתו ממנו ואורחיה הוא ודמי לבהמה ופלוסי סלא דבסמוך

גמרא

תאני רמי בר יחזקאל (א) תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושיברה משלם נזק שלם *והוא דהוו ביה ביזרוני אבל לא הוו ביה ביזרוני משונה הוא וחצי נזק הוא דמשלם: *אמר רב יוסף אמרי בי רב סוס שצנף וחמור שנער ושבר את הכלים משלם חצי נזק: *(בעי רבא [חצי נזק] צרורות מגופו משלם או מן העלייה משלם מגופו דלא אשכחן חצי נזק דמשלם מן העלייה או דילמא מן העלייה משלם דלא אשכחן כי אורחא דמשלם מגופו: א (א) *בעי רבה*) יש העדאה לצרורות או אין העדאה

*) בגמ' הגי' רבא

רש"י

מיניה דתרנגול ולא שנשבר על ידי שנתגלגל למקום אחר אלא הוא דוחפו כל שעה ובשעת שבירה נמי: ותקע בו ושברו. שנשבר הכלי מחמת הקול: בזרוני. שיש זרעים בכלי דאורחיה להכניס ראשו לתוכו ולאכול וכיון דאורחיה למיכל אורחיה לצעוק: משונה הוא. התרנגול כי אין דרכו להכניס ראשו בכלי ולתקוע: סוס שנכף. ושבר כלי בקולו וכל הני צרורות נינהו לכחו הוא: יש העדאה לצרורות. אם שינה בהם שבעטה והתיזה צרורות על ידי כן וכן עשתה ג' פעמים: לקרן

נמוקי יוסף

[לקמן דף יט:] ולפיכך הביאו הרב אלפסי ז"ל לאשמועינן דאפילו בחבל שאינו מלוכלך בלישה כיון דקא אזל מיניה מיניה אורחיה הוא ומשלם נזק שלם ובלאו דרב ביבי ה"א לומר בחבל נזק שלם דהא משונה הוא התרנגול דנוקר בחרטומו כ"כ בחוזק שמפסיק חבל ותולדה דקרן הוא וחצי נזק הוא משלם והא אמרינן משלמין נזק שלם וה"א אלא אם (כן) הוא מלוכלך בלישה ומשום העיסה מנקרו ולפי שלרב ביבי אין אנו צריכים לאוקומי בהכי הביאו ז"ל: ותקע בו. שנבקע הכלי מחמת הקול קריאת התרנגול קרי תקיעה לשון תקיעת שופר או תקע באזנו ותרשו: ביזרוני. זרעים ואגב הזרעים אורחיה לטיולי רישיה למיכל וכיון דאורחיה לאכול אורחיה נמי לזעוק: משונה הוא. שאין דרך התרנגול לתקוע בכלים: שנכף. קול הסוס נקרא כן: ושבר הכלי. בקולו: משלם חצי נזק. דכל הני צרורות נינהו דכיון דרוח דאתי מכחו הוא דמי לתרנגולין שסברו ברוח שבכנפיהן שמשלם חצי נזק. ובגמ' [דף יט.] מוקי רב יוסף כרבנן ורמי בר יחזקאל כסומכוס [דלית ליה חצי נזק צרורות] וכיון דקי"ל כרבנן א"כ הלכתא כרב יוסף ולא כרמי בר יחזקאל דאמר נזק שלם דהא בין תקיעת התרנגול או נגיפת הסוס צרורות נינהו דרוח כנפיהם או רוח פיהם אתי מכחו הוא וחצי נזק משלם וממילא לית הלכתא כרמי בר יחזקאל (ב) ומשום הכי אין לחוש אם הביאו הרי"ף ז"ל דליכא למיטעי שיפסקו כמותו כיון שהביא אחריו (ג) רב יוסף וחתם בו דבריו ומיהו הביאו למאי דנפקא לן מדבריו דאי ליכא בזרוני משונה הוא (ד) (ואע"ג) דאליבא דרבנן דקי"ל כוותייהו בין אית ביה בזרוני בין לית בה בזרוני לא שייך נזק שלם אלא חצי נזק דהא צרורות נינהו מ"מ (ה) היכא דאית ביה בזרוני משלם חצי נזק מן העלייה כדינא דצרורות כאורחייהו ואי לית ביה בזרוני הוא משונה והיא בעיא דלא איפשיטא בגמרא (ו) [דף יט:] *)[בעי רב אשי יש שינוי לצרורות לרביע נזק או אין שינוי לצרורות לרביע נזק] שינוי בצרורות אם שינה בהם לא משלם אלא חצי דינו שהוא רביע נזק מגופו **)(פלגא דח"נ) וטעמא דמגופו משלם ולא מן העלייה דכל היכא שמשנה הוי תולדה דקרן וקרן תמה משלמת מגופו כדאמרי' במכלתין וכיון דלא איפשיטא בעיא מספקא לא משלם אלא רביע

*) גי' ד"ת **) ד"ת מ"ו

דהמע"ס הכא גבי דרסה ע"ג כלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר וכן תרנגול שחטט בחבל וכו' אין לפטור בעל הבהמה ובעל התרנגול מכלום משום האי טעמא דמספקא לן אי בתר מעיקרא אזלינן אי בתר תבר מנא אזלינן ולימא דהמע"ס. דעד כאן לא מספקא ליה לרבא אלא לענין אם צריך לשלם נ"ש או ח"נ אבל לפוטרו מכלום לא מספקא ליה הלכך (ז) דיינינן אי פטרינן ליה לבעל הבהמה ולבעל התרנגול מנ"ש עד שיביא הניזק ראיה דבתר מעיקרא אזלינן אבל גבי זרק כלי מראש הגג וקדם אחר ושברו במקל יש לפוטרו מכל וכל את שניהם משום דהיזק זה לא ידענו מי עשאו או הזורק עשאו או המשבר דאי הזורק עשאו המשבר פטור ואי המשבר עשאו הזורק פטור הלכך ז"ל לגבי הזורק מדחי ליה ז"ל לגבי משבר מדחי ליה ומש"ה שניהם פטורין עד שיביא הלה ראיה מי מהניהם עשה ההיזק מה שאינו כן גבי דרסה ע"ג כלי ונתגלגל וגבי חטיטה בחבל דודאי ההיזק הזה עשאה הבהמה והתרנגול אלא דלא ידעינן אי חייב נ"ש או ח"נ. כד"כ: ואם דרסה על הכלי ברה"ר ונתגלגל לרה"י כתבתי בהל' הפשוטים דעתי בזה: בהמה שבעטה והתיזה וכו'. לדברי רבינו ומיי' פ"ב מהל' נזקי ממון משמע להדיא דכיון דדין זה סלקא בגמ' בתיקו אם יש שינוי לצרורות לשלם רביע נזק או אין שינוי ולעולם משלם ח"נ כל תיקו דממונא קולא לנתבע ואין משלמת רק רביע נזק בזמן שדנין דיני קנסות דרביע נזק הוא קנס דמחייבין ליה משום שינוי ואינו כח"נ צרורות שהוא ממון והאידנא דאין דנין דיני קנסות ואינו משלם אא"כ תפס אז אם תפס משלם ח"נ דאהניא ליה תפיסתו הן לענין הדין דהיינו רביע נזק הן לענין הספק דמספקא לן אי משלם ח"נ או רביע נזק וצריך לשלם ח"נ אבל הרא"ש אחרי אשר הביא דעת רבינו כתב דמסתברא הוא דאפי' אם תפס אינו גובה רק רביע נזק ותו לא דאהניא ליה האי תפיסה האידנא שאין דנין דיני קנסות שיכול לגבות כמו שהוא שורת הדין בזמן שהיו דנין דיני קנסות אבל אינו גובה ח"נ דלא מהניא ליה האי תפיסה לעשות מוחזק כי היכי דנימא דחבירו המזיק עליו הראיה שאינו משלם רק רביע נזק וכיון דדבר זה ספק יגבה הניזק רביע. דלא אמר כן אלא היכא דהספק הוא בהכחשתם של בעלי דינין דלא ידעי הדיינין האמת אצל מי מהם או באיזה תיקו שאינו מחמת הדין אבל היכא שהספק הוא בדין עצמו שהדין עצמו לא נתפרש בתלמוד היאך לדונו כי הכא דמספקא ליה לתלמודא אם יש שינוי לצרורות לרביע נזק או אין שינוי ומשלם ח"נ או אמרי' אוקי ממונא בחזקת מריה קמייתא דכיון דאין לו לניזק אלא טענת ספק לא מהניא תפיסתו והביא ראיות על זה והכי כתב בשם ר"י בעל התוס' וכ"כ טור ח"מ סי' ש"ל והרמב"ן נמי הכי כתב והביא מ"מ דבריו פ"ק מהל' נזקי ממון. ומש"ה אינו גובה רק רביע נזק. ונראה דאפי' בזמן שדנין דיני קנסות להרא"ש ור"י ז"ל לא מהניא תפיסת התופס לעשות שזה המזיק ישלם לו ח"נ כיון שהדבר הוא ספיקא דדינא ומדברי סמ"ג עשין ס"י ע' גבי מזיק ממון חבירו ואין יודע כמה משמע דבספיקא דדינא מהני תפיסה כדברי מיי': א דע אתה המעיין כי בעיא זו נדפסה בטעות חזי מאן גברא רבא קא מסהיד עליה הרא"ש ז"ל שכתב וז"ל תימה שרב אלפס ז"ל לא הביא הך בעיא דרבא ואפשר משום דאין נפקותא בבעיא זו האידנא דאמרי' לקמן בפ' החובל דאין סעדאה בבבל ומיהו תימה למה לא הביא הך דרב אשי אם יש שינוי לצרורות רביע נזק וסלקא בתיקו ואפשר דסבר דאין נפקותא בהך בעיא משום דלא מגינו בבבל צרורות דביעוט הוה משונה וקנסא הוא אא"כ תפס וכי תפס לא מפקינן מיניה עד דמשלם ח"נ כיון שעלתה בתיקו והוא מוחזק הלכך אין נפקותא בבעיא זו דבלא תפיסה לא דיינין וכי תפס גובה ח"נ מיהו תימה כיון דספיקא דדינא הוא מאי מהניא תפיסה כיון דלא איפשיטא הבעיא אוקי ממונא בחזקת מריה ושלא כדין תפס ודמיא להאיא דפ"ק דב"מ גבי ספק בכור דאם תקפו כהן מוציאין מידו כיון דאין לו אלא טענת ספק לא מהניא תפיסה וכן נוטה דעת ר"י בעל התוס' בפ"ב דכתובות הלכך נראה דאם בעטה והתיז אפי' אם תפס לא גבי אלא רביע נזק ואידך מפקינן מיניה עוד תמה למה לא הביא הך בעיא דרב אשי דכח כחו לסומכוס ככחו דמי וכו' וכתב דאפשר משום דלסומכוס מיבעיא ליה ולית הלכתא כוותיה ואיהו כתב דנראה לו דיש נפקותא גדולה בבעיא זו דמתוך בעיא זו משמע דפשיטא ליה כח כחו ככחו דמי לכ"ע. ולרבנן משלם על כח כחו ח"נ כמו על כחו ומבעיא ליה אי סומכוס גמר הלכתא דצרורות לכח כחו ולת"ג כמו לרבנן כחו או דלמא לא גמר הלכתא כלל אף על כח כחו משלם נ"ש אבל הא לא מיבעיא ליה אי גמר הלכתא ומוקי לה בכח כחו ולחייב ח"נ ואע"ג דמן הדין פטור דכח כחו לאו כגופו דמי דבהא ליכא לאיסתפוקי דפשיטא דהלכתא לגרוע תשלומין אתא ולא לחייב במקום שראוי לפטור מש"ה לא קאמר לעיל לא דכ"ע כחו לאו כגופו דמי ות"נ צרורות הלכתא גמירי לה דמשלם ח"נ דמשום דפשיטא ליה דהלכתא לגרוע אתא הלכתא כדאמרי' גבי סוכה אתא הלכתא וגרע לשלישית ואוקימתא אטפח ושמעתין דכלב שנטל חררה לא פי' התוס' כן: רבינו השמיט הך בעיא דמתגלגל האוכל ואתי מרה"י לרה"ר ונראה דאזיל לשיטתיה דס"ל דכל שן ורגל כי אורחיה ברה"ר פטור אפי' אם הזיק ברה"י ורש"י ותוס' פליגי בפירוש בעיא זו והרא"ש ז"ל וטור ח"מ סי' שנ"א הביאו פי' רש"י וגם פי' התוס' וכתבו על פי' שניהם דהאי בעיא סלקא בתיקו ואזלי' בהו לקולא ויש להפליא על דברי שניהם היאך לא דחו דברי רש"י מאחר דסבירא להו כדברי התוס' דנראה מדבריהם דלא פליגי רש"י ותוס' ואנחנו רואין להדיא דפליגי רש"י פי' מדנקט לקתה הבהמה האוכלין מרשות הניזק וגלגלתו לרה"ר ואכלתו שם ברה"ר מאי בתר אכילה אזלינן ופטור דשן ברה"ר פטור או בתר דשקלה ליה אזלי' וכי שקלה היה ברשות הניזק וחייבו דשן ברשות הניזק חייב ה"ה אם בהמה ברשות הניזק והאוכלין ברה"ר וגלגלה מרה"ר לרשות הניזק דמספקא לן אי בתר אכילה אזלינן וחייבת או בתר דשקלה לה אזלי' ופטורה מיירי בגרעיני תימין ושעורין וכיוצא בהן והתוס' פליגי על דברי רש"י וסבירא להו שאם לא אכל בחצר הניזק דהוי פטור ואין זו בעיא רק הבעיא היא אם האוכל היה ברשות הניזק ומתגלגל ואתי לרה"ר דאי לאו שהבהמה מעכבתן בפיה ואכלתן שם היה סופה להגיע ברה"ר וקמבעיא ליה אי חשיבי כמונחים ברה"ר כיון דסופן לנוח שם או לא. והרא"ש ז"ל והטור ח"מ סי' שנ"א הביא פירש"י גם פי' התוס' וכתבו על פי' שניהם דהאי בעיא סלקא בתיקו ואזלינן בהו לקולא וקשה על דברי הרא"ש והטור היאך כתבו דהאי בעיא סלקא בתיקו דלפי פירש"י הבעיא היא פשוטה לדבריהם דהאי בעיא הוי דומיא ממש דהתיזה ברה"ר והזיקה ברה"י שכתבנו לעיל בסמוך בהלכות פשוטים דפשיטא ליה להרא"ש שהוא חייב דאפי' אזלת בתר מעיקרא ותחלת הנזק היה ברה"ר שהוא מקום פטור אעפ"כ שאני נזקי דרגל דרחמנא גלי בהו ובער בשדה אחר דאזלינן בתר מקום שנעשה בו ההיזק וכיון שמקום שנעשה בו ההיזק הוא רה"י דהוא מקום חיוב חייב וה"נ גם שן דגם הוא דמי לרגל לענין מקום חיוב ומקום פטור דגם בדידיה כתיב ובער בשדה אחר פשיטא דאפי' לקחה ברה"ר וגלגלה לרה"י דחייב דהא במקום עשיית הנזק הוא מקום חיוב ואם לקחה ברה"י ואכלה ברה"ר פשיטא דפטור בהרי במקום פטור אכלה ואין כאן ובער בשדה אחר וא"כ היאך כתב הרא"ש והטור דלפי' רש"י סלקא בתיקו ועוד קשה דהרא"ש גופא גבי כלב שנטל חררה כתב ז"ל מהכא שמעינן דאע"ג דנטלתו בהמה מחצר הניזק בעינן שתהא גם האכילה בחצר הניזק ע"כ. והיינו ממש כדברי התוס' שהשיגו כאן על רש"י וכיון דגם הרא"ש ס"ל כדברי התוס' היאך הביא פרש"י שהוא דחוי בודאי ולא הדיחהו הוא בדבריו שנראה דמספקא ליה לרא"ש איזה פי' יותר נכון או פי' רש"י או פי' ר"י דמש"ה הביא שניהם כאילו לא פליגי אהדדי והרי בודאי פליגי כמו שפי' ולמה פסק כשניהם. מגורף דבדבריו דהרא"ש מוכח להדיא דס"ל כדברי התוס' ממש ויותר יש להפליא על הטור ח"מ סי' שנ"א שהביא פי' דברי שניהם דרש"י ותוס' כאילו לא פליגי אהדדי ואנחנו הרואין דפליגי אהדדי ואיהו עצמו בההוא סי' הפליא על מיי' שפסק גבי משלמת מה שנהנית כדברי רבא וכדברי רבה וכתב ואיני מבין דבריו וכו' עד היאך פסק כדברי שניהם דהא פליגי אתמהא הוא תמה על מיי' היאך פסק כדברי שניהם ואיהו גופיה פסק כדברי שניהם דפליגי ואפי' לדברי התוס' קשה לי היאך כתב הרא"ש דסלקא בתיקו הא מלתא דפשיטא היא דאם היה מתגלגל מרה"י לרה"ר וקדמה הבהמה ואכלה דפטור דכיון דסופו לנוח חשוב כמונח ברה"ר דהא בתר מעיקרא אזלינן וכי היכי דפשיטא ליה להרא"ש דבתר מעיקרא אזלינן גבי נתגלגל הכלי למקום אחר ונשבר שכתבנו לעיל בסמוך ה"נ הכא ניזל בתר מעיקרא, דומיא דזרק כלי מראש הגג וקדם אחר ושברו דפטור המשבר ואע"ג דהתם איכא זורק הכלי והכא ליכא שום מגלגל האוכל דמתגלגל מאליו משמע ואולי די"ש הפרש בין זה לזה זה אינו דבר חשוב כמו זה דגם בהזורק מיירי שבעל הכלי זורקו דלא שייך ביה בזורק חיוב ופטור שהכלי שלו הוא כדפריסית ותשיב כמו מתגלגל מאליו דהכא דלא שייך במגלגל חייב ופטור כלל והכל תלוי בעושה ההיזק דאי אזלינן בתר מעיקרא עושה ההיזק פטור כיון דמ"מ היה ההיזק נעשה במעשה הראשון והיה פטור הלכך תפשוט ליה מהתם ולמאי סלקא בתיקו ונימא כיון שהיו האוכלין מתגלגלין ודאי לרה"ר ושם היה מקום פטור אם היה אוכלתן שם אע"פ דאוכלתן ברה"י להוי פטור דבתר מעיקרא אזלינן ואע"ג דהרא"ש גבי זרק כלי מראש הגג דחה פירש"י שפי' דהזורק הוא בעל הכלי וכתב איהו דהזורק הוא איש אחר שאינו בעל הכלי אין לומר דהכא שהאוכלין מתגלגלין מאליהן דלא דמי לזורק כלי מראש הגג דע"כ לא פליג הרא"ש עליה דרש"י בההיא אלא משום דאילו בבעל הכלי שזרקו מיירי א"כ לעולם המשבר הוא פטור ואפי' אזלת לבתר לבסוף דכיון דבעל הכלי זורקו אבידה מדעת היא והוי כאילו הפקירוהו בעלים ומש"ה מוקי לה הרא"ש בזרקו איש אחר שאינו בעל הכלי אבל אם הכלי נפל מאליו שלא היה כאן לומר דאבידה מדעת הוא נראה דפשיטא דאי אזלינן בתר לבסוף דהמשבר חייב. אבל אי אזלינן בתר מעיקרא פטור השתא נמי במתגלגל האוכל מאליו מרשות הניזק לרה"ר וקדב הבהמה ואכל ברשות הניזק יש לנו לפטור אותו דכיון דודאי דסוף האוכלין לנוח ברה"ר חשיב כאילו מונחין שם ואין זה שן ברשות הניזק אלא שן ברה"ר ופטור הלכך לא ידענא מאי דספקא להו דנראה לענ"ד די"ש לפשוט אותה מ"מ ועוד קשה בזה על דברי הטור שכתב וז"ל מתגלגל מבעיא לן אי חשיב כחצר הניזק ולא איפשיטא ואם תפס אין מוציאין עכ"ל והיאך כתב דתפיסה מועלת בכה"ג והלא ספק דדינא הוא דלא ידענא אם חשיב חצר הניזק או לא. וכל ספק דדינא ס"ל דאין התפיסה מועלת בו כמ"ש בסי' ש"ל שהביא דברי ר"י וכן היא מסקנת אביו הרא"ש כמו שכתבתי לעיל בסמוך וצ"ע. אבל הרא"ש ז"ל לא כתב רק שהוא ספק ואזלינן לקולא ותו לא. ואולם על הקושיא שהקשינו להרא"ש היאך הביא דברי רש"י וגם דברי התוס' ולא דחה דברי רש"י כיון דלדידיה ס"ל כדברי התוס' יש לתרץ ולומר כי הרא"ש נראה בעיניו שאין קושית התוס' קושיא על רש"י דאמר לך רש"י אע"ג דגבי כלב שנטל חררה אזלינן אחר רשות שהאכילה שם ואם אכלה ברשות דעלמא פטור היינו משום שהיא קולא על המזיק דלגביה דרשינן ובער בשדה אחר והאי לאו שדה אחר הוא ופטור אבל כשהוא חומר על המזיק כגון שנטלה מרה"ר ואכלה ברשות הניזק אולי דאזלינן לגביה לקולא ואע"פ שאכלה בשדה אחר דלא דרשינן קרא להחמיר עליו אלא להקל. ומש"ה י"ל שהביא הרא"ש דברי רש"י משום דס"ל דאין קושית התוס' קושיא. אבל מ"מ קשה על הרא"ש היאך לא פשט לה מההיא דהתיזה ברה"ר והזיקה ברשות הניזק דהוי חומרא למזיק ומחייבינן ליה. ומיי' פ"ג מהל' נזקי ממון ס"ל כפירש"י אבל חילק בין היכא שהוא להקל על המזיק ובין שהוא חומרא כמ"ש מ"מ שם שהרגיש בקושיית התוס' על רש"י דהיא היא קושיא על דברי מיי' ותירץ אותה בחילוק זה דגבי כלב שנטל חררה אם אכלה ברשות דעלמא פטור משום דהוי קולא למזיק כי דרשינן ובער בשדה אחר עד שיהיה ברשות הניזק אבל אם נטל מרה"ר ואכל ברשות הניזק הרי הדבר ספק ולפיכך אינה משלמת אלא מה שנהניה וגם לדידיה קשה דהכא משמע דכל שברשות האכילה הוא חומרא למזיק הוי ספק ואילו בפ"ק דנזקי ממון כתב דהתיזה ברה"ר והזיקה ברשות הניזק דחייב נ"ש משום שהנזק היה ברשות הניזק ובודאי דגם ס"ל למיי' כפי' הרא"ש שפי' אע"ג דאזלינן בתר מעיקרא שאני הכא גבי רגל דגלי רחמנא ובער בשדה אחר דאזלינן בתר מקום הנזק ואמאי כיון שהוא חומרא למזיק לימא דלהוי ספק כי הכא ואי ההיא פשיטא האי נמי פשיטא ואמאי סלקי בתיקו. או תרוייהו בתיקו או תרוייהו פשוט. ועוד צ"ע על הטור ח"מ סי' שנ"א שכתב בשם הרמב"ם ז"ל דלקתה ברה"ר והלכה ואכלה ברשות הניזק שחייב ואילו מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון כתב שאינו משלם אלא מה שנהנית כמו שכתבנו בסמוך. מיהו ודאי דטור ס"ל דהוא דומיא דהתיזה ברה"ר והזיקה בחצר הניזק •

רבינו אפרים

ז] תאני רמי בר יחזקאל תרנגולת שהושיט כו' כתב רבינו אפרים הא דתני רמי בר יחזקאל ליתא דהא אוקימנא לסומכוס דסבר צרורות נזק שלם משלם. ודאי הא דרמי בר יחזקאל צרורות הוא דהא לאו בגופו קמתבר דומיא דרוח שבכנפיהם:

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון סמג עשין סו טוח"מ סי' שצ: ב מיי' פ"ק שם סמג עשין סו טור ח"מ שם:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בהג"י מפרש דרב אלפס לא הביא בעיא זו די"ש העדאה לצרורות:

הגהות הב"ח

(א) כשאינו בדור אחר כצ"ל: (ב) ואי אין לחוש כצ"ל: (ג) כ"ב דברי: (ד) נ"ל דאע"ג: (ה) היכא כ"מ להיכא דאי אית ביה בזרוני דמשלם כצ"ל: (ו) אי יש שינוי בצרורות אי לא ולא משלם אלא חצי כצ"ל: (ז) דיינו:

הגהות חו"י

(א) נ"ב ס"ל כסומכוס דצרורות נ"ש משלם וקמ"ל הרי"ף דבדלא הוה ביה בזרנא משלם רק רביע נזק. הרא"ש:

רביע נזק [ולא משלם אלא] מגופו : מתני' כיצד השן מועדת. ומשני לאכול את הראוי לה : והבהמה. היינו שן היינו בהמה [לעיל יז:] אלא תנא שן דחיה וקתני שן דבהמה לאשמועינן דאע"ג דבעירה כתיב חיה בכלל בהמה : משלם חצי נזק. דמשונה הוא שהרי אין דרכן לאכול לא כסות ולא כלים הלכך חצי נזק כקרן הוא דמשלם דתולדה דקרן היא : ברשות הניזק וכו'. לאו אכסות וכלים קאי אלא אשן מועדת וטעמא דבשן ורגל בעינן בשדה אחר דהיינו רשות הניזק : מה שנהנית. אפילו ברשות הרבים דאע"ג דמטעמא דאבות נזיקין לא מחייב כיון שזה נהנה (ו) וזה אינו חסר חייב לשלם ומיהו מה שנהנית בלחוד : מצידי הרחבה. לא שכיחי בה רבים והוי כרשות היחיד ובגמרא מפרש לה : [גמ'] ופרה שאכלה שעורים. שכן מאכל חמור [וחמור שאכל כרשינין. שכן מאכל פרה משלמין נזק שלם דאע"ג דאין רגילין בכך הואיל ואורחייהו למיכלינהו ע"י הדחק כשהן רעבין ראויין קרינן ביה] : כל מידי דלאו אורחיה. למיכל כל שעה : ואכיל ליה על ידי הדחק. כלומר אורחיה למיכל על ידי הדחק כשהוא רעב כי הני : שמה אכילה. ואפילו שלא ע"י הדחק : שונרא דאכל תמרי וכו'. [הואיל] ואורחייהו למיכלינהו ע"י הדחק [משלמין] נזק שלם : ביניתא. דג אבל כסות וכלים אפילו על ידי הדחק לאו אורחיה למיכלינהו אלא מתכוין להזיק : ופלסיה. נעצו לשון אחר פלסיה סדקו : [ואסלא] ח"נ. דמשונה הוא והא דחייביה מיירי כגון דתפס ניזק דהא אין דנין דיני קנסות בבבל [לקמן דף פד:] ופלגא נזקא קנסא הוא וכתב הרמ"ה ז"ל והוא דתפס ההוא מידי דאית ליה מדינא למיגבא מיניה בארץ ישראל דהיינו גוף של שור המזיק דתם הוא ואינו משלם אלא מגופו אבל תפיס מידי דלית ליה מדינא למיגבא מיניה לאו תפיסה היא : אורחיה לפלוסיה לסלא. כשהוא לועס את הפת לועס את הסל עמו : דאכל והדר פליס. דלהזיק לבד נתכוון אבל היכא דפליס והדר אכיל אי נמי דפליס בהדיה דאכל כולה מילתא להנאת אכילה הוא דעבד הרמ"ה ז"ל : ברחא. עז [ונקראת כן לפי שהיא קלה לברוח] : מעל גבי חבירתה חייבת. מוקמינן לה בקופצת ופי' רש"י ז"ל קופצת שקפצה ואכלה על צוארה שאין דרכה כן ותולדה דקרן הוי וחייבת חצי נזק קאמר וכתבו הרא"ה והריטב"א ז"ל דאינו נכון דהא אמרי' לעיל [יט:] דכיון דאורחה למיכל אורחא נמי לפלוסי ה"נ כיון דאורחא למיכל אורחא למקפץ הלכך לאו תולדה דקרן היא אלא שן ממש ונזק שלם קאמר ובירושל' [פ"ב הל"ד] אמרינן בפירוש משלם נזק שלם ובתוספתא [פ"א] משלמת מה שהזיקה אלא פירוש קופצת היינו שזקפה רגליה ועמדה על הבהמה ואכלה זקופה והיינו לישנא דעמדה ואכלה ובכי האי גוונא יש (א) לה דין אוכל

נר מצוה

העדאה לצרורות לקרן מדמינן ליה או דלמא תולדה דרגל היא). *בעי ר' אבא בר ממל מר' דף יט. אמי ואמרי לה מרבי חייא בר אבא היתה מהלכת "במקום שאי אפשר לה אא"כ מנתזת ובעטה והתיזה והזיקה מהו כיון דאי אפשר לה אורחה הוא או דלמא השתא מיהא מחמת ביעוט (א) מנתזה וצרורות נינהו תיקו בעי מיניה *ר' יוסי מרבי זירא היתה מהלכת ברשות הרבים והתיזה והזיקה מהו לקרן מדמינן לה וחייבת או דלמא תולדה דרגל היא ופטורה אמר ליה מסתברא תולדה דרגל היא: *תרנגולין מועדין. אמר רב הונא לא שנו דף יט: אלא שנקשר מאליו אבל קשרו אדם חייב. נקשר מאליו מאן חייב אילימא בעל הדליל ה"ד אי דאצנעיה [א] אונסא הוא ואי לא אצנעיה פושע הוא אלא דאצנעיה [וחייב] בעל תרנגול מ"ש כולו נזק דלא איש בור (א) אמר רחמנא ולא שור בור ה"נ נמי איש בור אמר רחמנא ולא שור בור אלא מתני' דאדייה אדויי וכי אתמר דרב הונא בעלמא אתמר דליל הפקר אמר רב הונא נקשר מאיליו פטור אבל קשרו אדם חייב משום מאי חייב אמר רב הונא בר מנוח משום בורו המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה : מתני' כיצד "השן מועדת לאכול את הראוי לה הבהמה מועדת לאכול פירות או ירקות אכלה כסות או כלים משלם ח"נ בד"א ברשות הניזק אבל ברה"ר פטור ואם נהנית משלמת מה שנהנית כיצד משלמת מה שנהנית אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה מפתח החנות משלמת מה שנהנית מתוך החנות משלמת מה שהזיקה : גמ' ת"ר השן מועדת לאכול את הראוי לה כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק ואכלה אוכלין הראוין לה ושתתה משקין הראוין לה משלמת נזק שלם וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה בהמה ואכלה בשר משלמת נזק שלם וכן פרה שאכלה שעורים °וחמור שאכל כרשינין וכלב שלקק את השמן וחזיר שאכל חתיכה של בשר משלמים נזק שלם אמר רב פפא השתא דאמרת כל מידי דלאו אורחיה ואכלה ליה על ידי הדחק שמה אכילה האי שונרא דאכל תמרי וחמרא דאכל ביניתא משלמין נזק שלם : ההוא חמרא דאכליה לנהמא ופלסיה לסלא חייביה רב יהודה אנהמא נזק שלם ואסלא חצי נזק אמאי כיון דאורחיה למיכל נהמא אורחיה נמי לפלוסי סלא דאכיל והדר פלס: *ההוא ברחא דחזא ליפתא אפומא דדנא סריך וסליק אכליה לליפתא ותבריה לדנא חייביה רבא אליפתא ואדנא נ"ש מ"ט כיון דאורחיה למיכל ליפתא אורחיה נמי לסרוכי ומסלק: אמר אילפא בהמה ברה"ר א ופשטה צוארה ואכלה דף כ.

רש"י

לקרן מדמינן לה. הואיל ומשונה הוא ומשלמת נזק שלם או דלמא כל צרורות תולדה דרגל (ב) דהא כי נמי עבדא מעיקרא כי אורחיה והיזקה מגוי אפ"ה חצי נזק משלמת לכך זו היא העדאתה ואין לה העדאה אחריתי וי"מ דבעי' בצרורות כי אורחייהו לקרן מדמינן לה הואיל וחצי נזק משלם יהא לו כל דין חצי נזק ופעם ג' משלם נזק שלם או דלמא תולדה דרגל היא ואין חלוק בין פעם ראשונה לשלישית : היתה מהלכת. בחצר הניזק מלאה צרורות ואי אפשר שלא תהא מנתזת : אורחיה הוא. (ג) כשאר צרורות (ב) ומשלמת ח"נ או דלמא השתא מיהא מחמת ביעוט מנתזת וא"ת יש שינוי לצרורות לרביע נזק כדבעי רב אשי בגמ' [ג] משלמת רביע נזק כמו כל דבר משונה המשלם ח"נ מדבר שהוא אורחיה ל"א אורחיה הוא [ג] ואפי' אייעד (ד) משלמת חצי נזק כי תולדה דרגל הוא או דלמא הוי משונה ומשלמת נזק שלם בפעם שלישית כקרן הואיל ומשונה הוא מפי המורה וראשון עיקר הוא דהא אמרי' לקמן דאפילו מחמת ביעוט הם תולדה דרגל : והתיזה. כלומר ביעטה והתיזה : לקרן מדמינן לה. הואיל וביעטה וחייב ברשות הרבים : או דלמא. כל צרורות תולדה דרגל הם ופטורה ברה"ר : לא שנו. דחצי נזק ותו לא : אלא שנקשר. הדליל ברגל התרנגול מאליו : אבל קשרו אדם חייב. הקושר נזק שלם כי הוי בור ואם נתקל בה אדם חייב בנזקו : מאן חייב. לשלם האי חצי נזק : (ה) אי בעל הדליל. פושע הוא שלא פשע [בעל] התרנגול וכוליה נזק בעי לשלומי שהרי בורו הוא שהשליך לרה"ר : אלא דאצנעיה. בביתו והוציאו התרנגול (ג) וחייב בעל התרנגול : איש בור. כתיב כי יכרה איש בור והאי בור תרנגול כרהו : אלא מתני'. לא מיתוקמא אלא דאדייה אדויי שזרק התרנגול הדליל ושבר כלים בזריקתו דהוו צרורות ואפילו קשרו אדם נמי לא משלם אלא חצי נזק בעל התרנגול והקושר פטור כי לא נתקל אדם בבורו ודרב הונא לא מיתוקמא אמתני' אלא בעלמא איתמר והכי איתמר דליל נקשר מאליו בתרנגול ונתקל בו (ד) אדם פטור דמאן ליחייב דליל לית ליה בעלים בעל התרנגול נמי איש בור כתיב ולא שור בור : קשרו אדם. חייב הקושר דקנייה בהגבהה ויש לו בעלים להאי דליל : משום מאי מחייב. [ד]דהא לא הזיק במקום שקשרו שהתרנגול גוררן למקום אחר : משום בור המתגלגל. דאיתינן לה בפרק קמא בצד הסוף : מתני' כיצד השן מועדת. ומשני לאכול הראוי לה : משלם חצי נזק. דמשונה הוא : מה שנהנית. מפרש בגמ' דלאו תשלומין מעליא נינהו : מצידי הרחבה *) [משלמת מה שהזיקה. כדין קרן תם] חצי נזק ומועד נזק שלם דהוי רשות היחיד בגמ' מפרש : גמ' ופרה שאכלה שעורים. שכן מאכל המור : והחמור שאכל כרשינין. שכן מאכל פרה וכן החזיר וכן כלב אע"ג דאין רגילים בכך הואיל והוא אורחייהו למיכלינהו ע"י הדחק כשהן רעבים ראויין לה קרינן ליה : דלאו אורחיה. למיכל כל שעה ואכלה ע"י הדחק [כלומר ואורחיה למיכל ע"י הדחק כי הני שמה אכילה אפי' שלא ע"י הדחק] : שונרא [דאכל] תמרי. דהוי אורחיה למיכל [אבל כסות וכלים אפילו על ידי הדחק לאו אורחייהו למיכלינהו אלא מתכוין להזיק] : על ידי הדחק. (משלם נזק שלם) : פלסיה. *סדקו לסלא : חצי נזק. דמשונה הוא וכגון דתפס הניזק דאין דנין דיני קנסות בבבל ופלגא ניזקא קנסא : אורחיה לפלוסי סלא. דכשהוא לועס הפת לועס הסל עמו : ברחא. עז : דקפצה

*) בכל ספרי האלפסי הישנים הגי' ברש"י מצידי הרחבה הוי רש"י בגמ' מפרש

עין משפט

א מיי' פ"ק ופ"ב מהלכות נזקי ממון טור ח"מ סי' שצ"ג : ב מיי' [פ"ק] ס"ג (ופ"ד) שם סמג עשין סו כו טוח"מ סי' שצ"א :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לזה רשות להניח שם פירותיו כיון שאין בהמה יכולה לאכול משם אלא בדוחק הוי כמחזרת לרב ובעקתה לרחבה למוהל ויש לה כו' :

הגהות הב"ח

(א) קמנתזה צרורות תיקו כצ"ל: (ב) הוא כו' דהא כי עבדא מעיקרא כי אורחה כצ"ל: (ג) וכשאר צרורות דעלמא הוא כצ"ל : (ד) נ"ב בביעוט : (ה) בעל הדליל. שאין התרנגול שלו הס"ד ואחר כך מה"ד פושע הוא כצ"ל : (ו) וזה חסר משלם כצ"ל :

הגהות חו"י

(א) נ"ב ה"ה הוי מצי לאקשויי הא בור אינו חייב כלים : (ב) נ"ב והרא"ש פי' ופטור ברה"ר: (ג) נ"ב דתרנגול דרכו בכך כמ"ש לקמן גבי כלב בגטל חררה : (ד) נ"ב לאפוקי כלים :

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' בעל הדליל : [ב] נ"ב דהא : [ג] וצרורות הן תולדה דרגל ואפילו אייעד בביעוט משלמת חצי נזק דהא בלא"ה הוה מנתזה או דלמא כיון דהוי משונה דאתי מחמת ביעוט כצ"ל : [ד] נ"ב דהא לאו בור מעלייא הוא :

ד"ה מ"ז נ"א לעצו

שלטי הגבורים

א לדברי רש"י נראה הדין כך הוא דגבי הבהמה חשוב כחצר הניזק הלכך בהמה שהיא ברה"ר ופשטה צוארה ואכלה מעל גבי חבירתה חייבת נ"ש דגבי חבירתה כחצר הניזק הוא וכן כי אורחיה בחצר הניזק חייב נ"ש. וכן אם היתה קופתו מופשלת לאחוריו ופשטה צוארה ואכלה ממנו חייבת נ"ש דקופתו חשוב כחצר הניזק וכי אורחיה בחצר הניזק חייב נ"ש אבל אם קפצה הבהמה ואכלה מעל גבי חבירתה או שקפצה ואכלה על צוארה לאו אורחיה בכך לקפוץ והלכך תולדה דקרן הוי וחייבת ח"נ ותו לא וכן אם קפצה ברה"ר ואכלה לאו תולדה דשן היא לפוטרה ברה"ר אלא תולדה דקרן הוי וחייב ח"נ כן נראה בעיני שיטת רש"י דאיהו מפרש דכל קופצת הוי שינוי אכן מפרשים אחרים השיגוהו כמ"ש הנ"י בשם הריטב"א להדיא ודברי בעל המאור שהביא הרא"ש מסכימין לפירש"י ז"ל אלא שצריך פירוש לדברי בעל המאור כדי שלא תקשי עליו כמו שאמר דכל גבי חבירתה חייבת בין קפצה בין שעמדה וכיון דלדידיה קפצה הוי שינוי היאך משוה תשלומי קפצה לתשלומי עמדה ואמר בין כך ובין כך חייבת דמשמע שחייבת נ"ש וכדי לתרץ האי קושיא נאמר דהא דכתב בעל המאור ז"ל דבין קפצה ובין עמדה חייבת ר"ל כל גבי חבירתה חייבת בין קפצה בין עמדה אלא שבקפצה הוי שינוי ואינו חייב רק ח"נ ובעמדה דהיינו כי אורחיה חייב נ"ש וברה"ר ממש עמדה פטורה דהיינו אורחיה קפצה חייבת ח"נ דהוי שינוי כן נראה בעיני גם דברי הרמ"ה שהביא הטור ח"מ סי' שצ"א צריכין פירוש כי היכי דלא תיקשי ליה במה שכתב דאפי' בלא קפצה חייבת בשאכלה מעל גבי חבירתה דמשמע דקפיצה הוי עפי אורחיה מלא קפצה והדר אמר וברה"ר משלם מה שהזיקה ואי הוי אורחיה היאך משלם ברה"ר הרי שן ברה"ר פטור כי אורחיה וא"ל דס"ל להרמ"ה דקפצה הוי שינוי ולכך מחייב ברה"ר א"כ מאי אפי' בלא קפיצה דקאמר ותו אי הוי שינוי אמאי משלם ברה"ר כל מה שהזיקה והא קרן ח"נ משלם ותו לא. הלכך נראה לפרש דה"ק אכלה ברה"ר מעל גבי חבירתה או מתוך קופה המופשלת מאחוריו חייבת דסד"א דלהוי פטור משום דשן ברה"ר פטור הלכך אשמועינן דחייבת ולא תימא דחייבת דקאמר מיירי כשאכלה שלא ע"י שינוי ובחצר הניזק דהיינו כשקפצה דזה אינו אלא אפי' לא קפצה אלא שאכלה כדרכה חייבת משום דגבי חבירתה חשיב כחצר הניזק ושן בחצר הניזק חייב בכי אורחיה והיינו אפי' דקתני ונקיט במלתיה אבל ברה"ר ממש אם קפצה ואכלה משלמת כל מה שהזיקה וזה כי הקיפוץ אע"פ

המאור הגדול

אמר אילפא בהמה ברה"ר ופשטה צוארה וכו'. מה שפסק בה הרב ז"ל לא מסתבר אלא כל על גבי חברתה חייבת בין שקפצה בין שעמדה והיינו דאילפא וברה"ר בלא גב הברתה חייבת ח"נ בקופצת והיינו דר' אושעיא ולא פליגי אהדדי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אמר אילפא בהמה ברה"ר ופשטה צוארה וכו' ולא פליגי אהדדי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא : אמר הכותב בתחלה אפרש שיטיו דברי רבינו הגדול ז"ל קיימין הוי יודע שמה שאמרו בגמ' בקופצת לא לענין ח"נ אמרו שאין זה שינוי אלא כיון דאורחא למיכל אורחא נמי למיקפץ ומיהו אילפא סבר דאע"ג דלא קפצה חייבת הואיל ופשטה צוארה וה"ה לאוכלת מגד הרחבה ממקום גבוה שאין זה שן שפטרה תורה לפי שאין דרכה לאכול אלא להלך ולאכול דרך הלוכה מאמצע רה"ר ממקום נמוך שאוכלת ממנו בדרך הלוכה ור' הושעיא סבר דוקא קופצת לפי שנסתלקה מרה"ר לגמרי ודמיא למאן דשבקתה לרחבה ואכלה בגדי הרחבה אבל אכלה בלא קפיצה פטורה והיינו דאמרי' לקמן דאילפא ור' הושעיא איכא בינייהו ואנן כיון דקי"ל מחזרת פטורה ולא מחייבה עד דשבקה לרחבה ממילא שמעינן דהלכתא כר' הושעיא ועוד דר' הושעיא עדיפא דהוי לפטורה ורבא דהוא בתרא מתרץ למלתיה והיינו דכתב רבינו הגדול ז"ל והוא דקפצה כר' הושעיא כלומר הלכתא כאילפא דגבי חבירתה כחצר הניזק דמי ולא כרה"ר אבל לא מחייבא עד דקפצה כר' הושעיא ואי אילפא פליג לית לן בה דהלכתא כר' הושעיא ויש מי שמוסיף לומר מאחר שר' הושעיא פוטר בשאינה קופצת ואילפא אין לנו ראיה שחולק עליו אמרי' דאילפא נמי בקופצת והיינו דאמרי' דאילפא ור' הושעיא איכא בינייהו ותרוייהו מחייבי בקופצת ופטרי בלא קופצת וכי דחי בגמ' בקופצת ה"ק בקופצת מחייבו בברייתא ואילפא בלא קופצת ולא תפשוט מיניה כיוצא אבל אנן אמרי' דאילפא ודברייתא תרווייהו בקופצת ותפשוט מינה ועתה אשוב להשיב על בעל החבור הזה ז"ל תמהו עליו רבים שכתב כל על גבי חבירתה חייבת בין קפצה בין עמדה אלמא קפיצה לאו שינוי הוא ומשלמת נ"ש והיינו דאילפא והדר אמר וברה"ר בלא גבי חבירתה חייבת ח"נ בקופצת אלמא שינוי הוא ותולדה דקרן הוא תרתי ועוד שאמר וברה"ר בלא גבי חבירתה חייבת בח"נ בקופצת ע"ג חבירתה נמי שאין ח"נ תלוי בכך ושמא הוא מפרש בהקופצת לאכול מע"ג חבירתה אינה משונה וחייבת בנ"ש והיינו בכלל דאילפא אבל הקופצת שהזכירו בגמ' אינה קופצת ע"ג חבירתה אלא שקפצה ממקום למקום וזה שינוי ואינה משלמת אלא ח"נ אבל אינם דברים נכונים שלא הוזכרו קופצת אלא בשקופצת למקום גבוה כדי לאכול ואין לחלק בין גב חבירתה למקום אחר גבוה גבוה שכוונן דרכה בכך ואלו היתה קופצת ממקום למקום באמצע רה"ר ברחבה אפי' תאמר שהיא משונה פטורה דנהי דבההיא קפיצה היא משונה מ"מ כיון שהפירות מונחים באמצע רחבה ובלא קפיצה מטיא להו ובאכילתה אינה שנה היינו שן ברה"ר ובודאי פטורה ועוד דאמרי' לקמן דר' הושעיא איכא בינייהו ולפי פי' הזה צריך אתה לפרש דר' יוסי ור"א דאמרי אין דרכה לאכול אלא להלך ולענין ח"נ אמרו ולא כן צורת ההלכה ועוד דהל"ל דאילפא נמי דר' הושעיא איכא בינייהו מדקאמר דאילפא ור' הושעיא משמע דחדא אוקמתא היא בדתרווייהו ועוד מצאתי בתוספתא בהמה שהיתה מהלכת כדרכה ברה"ר וכו' שינתה ואכלה משלמת מה שהזיקה כיצד שינתה ואכלה

ביתא

ברשות הניזק ומשלמת נזק שלם אבל אם עמדה מעט כדי לפשוט צוארה לא הוי רשות הניזק דבכה"ג עמדה נמי אורחא הוא כדאמרן ופטורה וטעמא דמילתא משום דכהמתו לאו רשות הניזק גמור הוא אבל ברשות הניזק גמור כגון ביתו חייבת ואפילו אכלה כדרכה וכדתנן [לעיל דף יט:] מתוך החנות משלמת מה שהזיקה : אכולהו. הא דקתני מתני' ברה"ר פטורה אפי' אכסות וכלים שהוא שינוי ותולדה דקרן וט עמא דכל המשנה כגון זה שהניח כסותו ברה"ר ובא אחר ושינה בו כגון זה שאכלתו פטור : כסות וכלים חייבת. תני נזק דתולדה דקרן היא דהאי לאו משנה הוא דלימא דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור משום דעביד אינש שעומד לפוש להניחו ברשות הרבים ומיתפח מטרחו ואפילו גבי פרות נמי שינוי אם בעטה מהלכת באותה שהיא רבוצה ברשות הרבים חייבת משום דנהי דרבוצה משנה היא וכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור וקי"ל כרבא לקמן [דף כד:] דבתרא הוא דאמר חייבת משום דאמרה לה נהי דאית לך רשותא לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשותא (א) : דמי עמיר. שאם אכלה [שעורים] כדי שביעתה אין זה משלם לו אלא מה שהיה צריך ליתן לה בקשין ובתבן להאכילה דא"ל אי אפשי להאכילה בשעורים אלא קשין : דמי שעורים בזול. כפי שהיה צריך ליקח שעורים למאכלה. אם היה רוצה להאכילה שעורים ולא יתן כשער שבשוק דילמא איהו לא מאכיל

מעל גבי חברתה חייבת מאי טעמא על גבי חברתה כחצר הניזק דמי (א)והוא דקפצה אבל עמדה לא דהיינו אורחה דאיתמר אמר רבי הושעיא בהמה ברשות הרבים הלכה ואכלה פטורה עמדה ואכלה חייבת ואמרינן מאי שנא הלכה דאורחה הוא עמדה נמי אורחה הוא [ואמר רבא] בקופצת : במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברה"ר פטורה אהייא אמר רב אבולהו ושמואל אמר לא שנו אלא פירות או ירקות אבל כסות וכלים חייבת וכן אמר רבי יוחנן לא שנו אלא פירות או ירקות אבל כסות וכלים חייבת (בחצי נזק) דלאו משונה הוא דעביד אינש דמנח גלימיה ברשות הרבים ומתפח : ואם נהנית משלמת מה שנהנית. וכמה רבה אמר א דמי עמיר *)בזול ורבא אמר דמי שעורין בזול איכא מאן דפסק כרבה משום דהוא רביה דרבא ואיכא מאן דפסק כרבא דהוא בתרא: *אמר *) רב סחורה אמר רב

*) בגמ' ליתא מלת בזול.

*) בגמ' הגי' רב הונא אמר רב

רש"י

דקפצה. שאין דרכו בכך והוי תולדה דקרן וחייבת דקאמר היינו חצי נזק : אכולהו. הא [דקתני] מתני' ברה"ר פטורה אכולהו (א) אפילו על כסות וכלים דמשונה הוא ותולדה דקרן הוא (ב) פטור ברה"ר דכל המשנה כגון זה שהניח כליו וכסותו ברה"ר ובא אחר ושינה בו כגון זו שאכלתו פטור : ואיתפח. עומד לפוש : דמי עמיר. שאם אכלה שעורים כדי שבעה אין זה משלם לו אלא דמי שהיה צריך ליתן בקשים ותבן לאכילתה דאמר ליה אי אפשי להאכילה אלא תבן וקש : דמי שעורים בזול. כפי מה שהיה צריך ליקח שעורים למאכלה אם היה רוצה להאכילה שעורים ולא יתן(ג) לה כשער שבשוק דדילמא איהו לא היה מאכילה שעורי' אלא בזול יתן כדאמרי' פ' מי שמת(ב) דכל זוזא בארבע דנקי מחשבינן דהיינו שני שליש הדמים אע"ג שאין רגילות להאכילה שעורים אלא עמיר משלם שעורים כפי מה שרגיל אדם אחר ליתן לפני בהמתו קב או

לה שעורים אלא בזול כדאמר בב"ב פ' מי שמת [דף קמו:] כל זוזא חשבי' בד' דנקי דהיינו שני שלישי הדמים : (בגמ') אע"פ שאינו רגיל להאכילה שעורים אלא עמיר משלם לו דמי שעורים כפי מה שאדם אחד רגיל ליתן לבהמתו ולא קב *ולא קבים (ב) (ד) וכתב הרמ"ה ז"ל [דה"ה] למאן דרגיל לתת לה שעורים דכיון דבע"כ הוא דמתהנית לא משלם אלא שיעור מאי דאמדינא לדעתיה דהוה ניחא ליה דיקא נמי דקתני מתני' סתמא משלמת מה שנהנית : [לשון גמ'] לפי' כיון דמשערי' בדבר הראוי לה ואורחה למיכל אכלה חטים וכו' ולא נהנית פטורה ברה"ר אבל ברשות הניזק משלמת מה שהזיקה דאכילה ע"י הדחק שמה אכילה ולענין הלכתא כתב ריא"ף ז"ל דאיכא מ"ד דהלכתא כרבה שהוא רביה דרבא ואיכא מ"ד דהלכתא כרבא דהוא בתרא וכתבו הרא"ה והריטב"א ז"ל שספק הגאון בזה מסולק הוא משום דברייתא דמסייע לרבה ר"ש ובריית' דמסייעא לרבא רבנן והלכתא כרבנן עוד כתב הרא"ה בשם רז"ל שהלכה כרבא ואע"ג דרבה רביה הוה שלא אמרו אין הלכה כתלמיד במקום רבו אלא כשחולקין שניהם יחדיו בהדי הדדי אבל כשתלמיד מאריך ימים אחר רבו וחולק עמו הלכתא כמותו ועל זה (ה) אמרו דהלכתא כבתראי והיינו בעלמא אבל הכא הלכתא כרבא בין הכי ובין הכי* [דרבנן קאי כוותיה] כדכתיבנא : גרסינן בגמ' [דף כ:] א"ל רב חסדא לרמי בר חמא לא הוית גבן באורתא בתחומא (דשבתא) דאיבעיא לן מילי מעלייתא (ו) מאי מילי מעלייתא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר או אין צריך להעלות לו שכר היכי דמי אלימא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר זה לא נהנה וזה לא חסר ואלא בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר זה נהנה וזה חסר הוא לא צריכא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר מאי מצי א"ל מאי חסרתיך או דילמא א"ל הא אהניית מאי הוי עלה אמר רב כהנא א"ר יוחנן אינו צריך להעלות לו שכר ע"כ בגמ' פי' בתחומא לא היית קרוב אללנו שתוכל לבוא : בחצר דלא קיימא לאגרא. שאינו רגיל בעל החצר להוגרא ואף כי לא היה דר זה בה לא היה שוכרה לאחרים כי היכי דלא שכרה עד השתא : וגברא דלא עביד למיגר. זה הדר בחצר אינו עשוי לשכור חצרות לפי שמצויין לו בתים בחנם. דהא שכיחי לו בתים בחנם : זה לא נהנה. שיש לו בית אחר : וזה לא חסר. דהא לא קיימא לאגרא ופשיטא דפטור : זה נהנה. שהיה צריך לשכור חצר אחרת : וזה חסר. כיון דקיימא לאגרא היה משכירה לאחרים לולי זה שדר בתוכה : וכתב הרא"ש ז"ל דלא מצי למימר אלו השכרתו לאחר הייתי יוצא דה"ל בעל החצר כל זמן שראו אותך דר בביתי היו אומרים מושכר הוא ולא היו באין לשוכרו ובכה"ג פשיטא שצריך להעלות לו שכר : מאי חסרתיך. בלאו הכי לא מוגרת לה והו"ל זה נהנה וזה אינו חסר : אמר ליה הא אהניית. דאי לא חצר דידי הוית אגר אחריתי : וחצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר. לא הזכירוהו וכתבו בעלי התוספות ז"ל שזה פשוט הוא שהוא פטור דכמבטל כיסו של חבירו הוא כי *אחדקיה לחבריה באגדרונא (ז) שהם פטורים והרא"ה ז"ל כתב שכל הגאונים ז"ל פה אחד אומרים שהוא חייב וכן דעת רבו ז"ל ולא דמי למבטל כיסו *ולאחדקיה לחבריה דהתם גרמא בעלמא הוא אבל בכאן שדר בה ואכל פירותיו חייב בודאי תדע שאילו אכל אדם פירות חבירו חייב אע"פ שלא נהנה כלל ומיהו אילו לא דר בה אלא שסגר כל השנה פטור ע"כ לשונו וכן כתב הריטב"א ז"ל דכשלא דר בה גרמא בעלמא הוא וכן כתב הרמ"ה ז"ל דכשדר בה חייב מידי דהוה אכל נזקים דעלמא דזה חסר וזה לא נהנה אלא שחולק ז"ל ואמר דשבת שלא במקום נזק נמי כגון דהדקיה באגדרונא חייב כדאיתא פ' החובל (ח) וכל היכא דקיימא לאגרא וגרם לאפסודיה כגון דגזלה מיניה אע"ג דלא דר בה חייב ואפילו למאן דלא דאין דינא דגרמי וכל שכן למאן דדאין ע"כ: מאי הוה עלה כתב הרא"ה ז"ל *) אע"ג דקי"ל בעלמא [ב"ב דף יב:] דזה נהנה וזה אינו חסר כופין אותו על מדת סדום הני מילי בקרקע של שניהם שאין משתמש בשלו כלל אלא שיכול לכופו ממדת הדין שלא לעשותו וכגון הבונה כנגד חלונו של חבירו

*) ועיין רמ"א בהג"ה ח"מ סי' שסג סעיף ו ובמרדכי כאן

שלטי הגבורים

אע"פ שהוא אורחיה מ"מ כל שאינה יכולה להגיע וליקח הפירות בלא קפיצה אז השוב הוא מקום שצריך שתקפוץ שם ליקחם כחצר הניזק ממש והלכך משלם כל הנזק דהן בחצר הניזק משלם נ"ש כי אורחיה אבל אם יכולה היא ליקח ברה"ר בלא קפיצה אז אינו משלם אלא מה שנהנית דאז והאי חשיב כרה"ר כיון שאינה אוכלת מע"ג הבהמה והרא"ש נמי בשיטה זו אזיל אלא דפליג עם הרמ"ה ז"ל במה שאמר הרמ"ה דאם אכלה מעל גבי חבירתה ברה"ר דגבי הבהמה חשיב כרשות הניזק אפי' לא קפצה. ולהרא"ש דוקא אם קפצה חשיב רשות הניזק גבי בהמה ולא בע"א ומש"ה החזיק דברי רבינו ז"ל וכתב דהפסק כן הוא בדברי האלפס ז"ל דהיתה מהלכת ברה"ר ופשטה צוארה ולקחה פירות מע"ג חבירתה חשיב כרה"ר ואינו משלם אלא מה שנהנית אבל אם אינה יכולה להגיע וליקח הפירות מע"ג חבירתה אא"כ תקפוץ ותקחם אז חשיב כחצר הניזק ומשלם נ"ש וכן כל כיוצא בזה. כגון שהיו פירות מונחים ברה"ר במקום שא"א לה ליטלם אא"כ תקפוץ חשיב כחצר הניזק וכן אם היו פירות מופשלין מאחוריו בקופה בענין שא"א לה ליטלם אא"כ תקפוץ חשוב כחצר הניזק ואם אפשר לה ליטלם בלא קפיצה אז חשוב כרה"ר גמור וה"נ סבר מיי' פ"ג מהל' נ"מ כדברי הרא"ש ורבינו ז"ל והרמ"ה ז"ל וס"ל דקפצה היינו אורחיה וגם הקיפוץ עושה כאילו הוא בחצר הניזק הגם שהוא ברשות הרבים :

א הראב"ד והרא"ש פסקו כרבא דאמר דמי שעורים בזול כלומר כל מה שאכלה אינו משלם אותו אלא כאילו היו שעורים בזול דהיינו שלים פחות משוין. וכתב הר"ן לפנינו אע"פ שאינו רגיל להאכילה שעורים אלא עמיר משלם לו דמי שעורים וכמה שעורים כפי מה שאדם אחר רגיל ליתן לבהמתו ולא קב ולא קביים. נראה דה"ק אכלה הבהמה איזה אוכלים שיהיו לעולם משלם כאילו אכלה שעורים בזול שיעור שעורים כפי מה שאדם בעלמא רגיל ליתן לבהמתו שאם דרך העולם רגילין לתת לבהמה שלו קב שעורין ותו לא רואין כאילו הבהמה אכלה קב שעורים מהשעורים בזול שניתנין בשלים פחות משוין. והרמ"ה ז"ל כתב דאומדין מה שאכלה כאילו היה שעורים בזול ובין היו קב או קביים אע"פ שאין דרך אדם בעלמא להאכיל כל כך שעורים לבהמה משלם הוא כפי מה שאכלה. דאין אומרים שאינו משלם שעורים אלא כפי מה שראוי לכל אדם להאכיל לבהמתו. רק כאדם שרגיל להאכילה שעורים תמיד דכיון דאין דרכו להאכילה כל כך שעורים מאי דאכלה ונהנית טפי משיעור זה הוי בע"כ דבעל הבהמה והלכך לא משלם אלא שיעור מאי דאמדי' לדעתיה דהוה ניחא ליה אבל באדם שאינו רגיל להאכיל לבהמתו שעורים לעולם משלם כל מה שאכלה לפי האומד שזכרנו. ויש פוסקים כרבה דאמר שרואין כל האוכלין שאכלה כאילו הן תבן וקש ואפי' אכלה שעורים אינו משלם רק תבן וקש דמאי אמר אי אפשי להאכיל לבהמתי תבן וקש. וכ"כ המרדכי בשם ראבי"ה ז"ל דהלכה כרבה דהוא רביה דרבא. ורבינו מסופק בזה אי הלכה כרבא או כרבה. ומיי' פ"ג מהל' נזקי ממון כתב כדברי שניהם. וז"ל ומשלם דמי עמיר או דמי שעורים בזול. וכ"כ סמ"ג עשין ס"ז. ותמה הטור ח"מ סי' שצ"א על דברי מיי' היאך פסק כדברי שניהם דפליגי אהדדי ומגיד משנה הרגיש בקושיא זו וכתב דאפשר שנסתפק לו למיי' פסק ההלכה כמי וכתב שתי הדעות להיות יד המזיק על העליונה איזה מהם שיהיה פחות ישלם דבכל ספק עבדינן קולא לנתבע. וכן היה צריך לומר לדברי סמ"ג. ויש להפליא יותר על מיי' מפי' המשנה. דבפי' המשנה פסק לגמרי כדברי רבא שכתב שם בפי' המשנה וז"ל ופי' מה שנהנית כי ישלם מנכסיו מה שראוי לשיעור אותה אכילה מן הדבר שדרך אותה בהמה לאוכלו כגון חמור שאוכל י' ליטרא תמרים ישלם בעל החמור דמי י' ליטרא מהשעורים ואם היו השעורים יקרים יותר משלם דמי התמרים בלבד עכ"ל הרי דפסק כפי' המשנה כדברי רבא בלבד ולמה א"כ פסק בחיבורו כדברי רבה ורבא וצ"ע. ומ"מ מיי' אינו מפרש דמי שעורים בזול דאמר רבא כמו שמפרש רש"י דלמיי' דמי שעורים בזול רוצה לומר אם השעורים הם יותר בזול מהמאכל שאכלה הבהמה וה"ק כיון דדרך הבהמה לאכול שעורים רואין כאילו היה כל מה שאכלה שעורים ומשלם דמי שעורים אם הם בזול יותר מהמאכל שאכלה דרבא לא בא להחמיר על המשלם הגם כי אמר שמשלם שעורים אלא להקל עליו בא. ולפ"ז מחלוקת רבה ורבא הוי הכי רבה אמר שמשלם דמי עמיר אפי' היו השעורים יותר בזול מן העמיר רואין המאכל שאכלה כאילו היה עמיר שהוא דבר שהבהמה נהנית ממש באכילתו ומשלם דמי עמיר אבל דמי שעורים אינו משלם אע"פ שגם דרכה לאכול שעורים אין משערין בשעורים שדמיהן יקרים יותר מעמיר ודי לנו אם נשער ההיא אכילה כאילו היתה עמיר ורבא אמר אם דמי השעורים הם יותר בזול מן העמיר רואין מה שאכלה כאילו הוא שעורים כיון שדרכה גם לאכול שעורים וליהנות מהן ומשלם דמי שעורים בזול ולא דמי עמיר ומיהו אם דמי השעורים יקרים מדמי עמיר ודאי דמשלם דמי עמיר והילוק זה דרבא לא ס"ל לרבה אע"פ דשניהם להקל על המזיק נתכוונו ולפי זה אפשר לסלק קושיא זו שמקשים על מיי' ולומר דלעולם מיי' פסק כרבא בלבד ולא כרבה וה"ק רואין אותן אוכלין שאכלה כאילו הן שעורים אם הם בזול יותר מדמי עמיר או רואין אותן כאילו הן עמיר אם השעורים יקרים יותר מן העמיר משלם דמי עמיר שהוא בזול יותר מן השעורים או דמי שעורים אם הם יותר בזול מדמי עמיר וזה ממש כדברי רבא ולא כדברי רבה דלרבה לעולם משלם דמי עמיר כנלע"ד ליישב דברי מיי' ורבינו ז"ל נסתפק בזה וכתב יש פוסקים כרבה משום דרביה דרבא הוה. ויש פוסקים כרבא משום דאיהו בתרא ודבריו אין מתיישבין דאם הלכה כרבה משום דעד ההוא דור אין הלכה כתלמיד במקום הרב. וכי זה הוא כלל בידינו. א"כ א"א שיהיה הלכה כרבא ואם מדור רבא מתחיל להיות הלכה כבתראי א"כ א"א שיהיה הלכה כרבה. וא"ת דפליגי הני איכא דאמרי אם בדור רבא היה הלכה כבתראי או אם דוקא מדור רבא ואילך הוא דהלכה כבתראי ודור רבא עצמו הוא בכלל שאין הלכה כתלמיד במקום הרב ונסתפק בזה רבינו א"כ מ"ש גבי זרק כלי מראש הגג שבסוגיא פסק רבינו דהלכה כרבה משום דאיהו רביה דרבא דמשמע דפשיטא ליה בדור רבא היה הלכה כרב לגבי תלמיד ומיהו אפשר לומר דלעולם בימי רבא היה הלכה כתלמיד במקום הרב ודוקא היכא דפליגי אהדדי אבל היכא שנסתפק לגבי תלמיד ודאי לגבי הרב כגון ההיא דזרק כלי מראש הגג וכו' שרבא היה מסופק אי אזלינן בתר מעיקרא או בתר תבר מנא ולרבה פשיטא ליה ודאי דיש לנו לעשות כדברי הרב ומש"ה הלכה כרבה בהא.

ומ"מ

הגהות הב"ח

(א) נ"ב קאי : (ב) נ"ב א"ה פטור כצ"ל : (ג) תי' לה נמחק: (ד) נ"ב גמרא. ת"כ דרבא אם נהגים משלם מה שנהנית כילד אכלה קב או קביים אין אומרין לשלם דמיהם אלא אומדים כמה אדם רוצה להאכיל לבהמתו דבר שראוי לה. אע"פ שאינו רגיל לפיכך אכלה חטין או דבר הרע לה פטורה ומפרש הרמ"ה דברייתא זו אינה אלא למאן דאינו רגיל ליתן לבהמתו שעורים הלכך משערינן בהכי דעלמא כפי מה שרגיל ליתן לבהמתו אבל אם רגיל ליתן לבהמתו שעורים דברי הכל דמשערינן ליה בדידיה כמו דהוה ניחא ליה : (ה) שאמרו דהלכה וכו' היינו וכו' כצ"ל: (ו) א"ל מאי מילי מעלייתא א"ל הדר כצ"ל: (ז) דמי כצ"ל: (ח) נ"ב דף פה: וכ"פ סמג עשין ע :

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' באשר"י : (ב) נ"ב באלפסי פי' תהא יפה כמפקיד ברי"ף סי' שמה :

נ"א הדקים

נ"א והדוקים

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והשתא קשה מה הוצרך רב אלפס לומר דלאו משונה הוא דעביד איניש כו' ולקושיה מקשי לה בשם קצת מן האחרונים ונראה שאינה קושיא כל כך דלא דמיא כולי האי דשינוי בעיטה שינוי גדול הוא ולא בא מחמת רבילתו של זה הלכך אומר לה נהי דאית לך רשותא לסגויי עלואי לבעוטי בי לית לך רשותא אבל אכילת כסות שינוי קל הוא שכן דרך בהמה שלועסת את הכסות מידי דהוה עגלים בכל יום לכך שינוי זה דאכילת כסות מחמת שינוי הנחתו בא תשיב ליה דפטורה מטעם כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור לכך הוצרך רב אלפס לומר דהנחת כסות לאו משנה הוא דעביד איניש כו' והאשר"י כתב דאפי' ביעט בכסות והכלים לא יכול למימר בעל כסות והכלים לבעוטי בי לית לך רשותא ולא דמי לפרה רבוצה ברה"ר כי יש חילוק בין בעלי חיים לדבר אחר דכלים עשוים לידרס ברגלי אדם וברגלי בהמה הלכך אי הוה משנה פטור עכ"ל האשר"י : (ב) לפי גי' הר"ן דגרים ולא קב ולא קביים משמע דכפי מה שאדם אחר רגיל להאכיל לבהמתו אמדת התבואה קאי אבל לפירש"י דגרס או קב או קביים ויכול לפרש כפי מה שאדם אחר רגיל ליתן לפני בהמתו לענין זו לא ולגי' הר"ן ק"ק מנא ליה דאינה קפידא במדה כיון שלא הוזכר בגמ' נימא מדת אכילתה תלוי בה ולא בבעלים :

מלחמת ה'

ביתה קופתו מופשלת לו לאחוריו ברה"ר ופשטה פרה פיה לתוכה ואכלה משלמת מה שהזיקה וזו היא הברייתא שבסוגיין בגמ' בקופצת וקתני מה שהזיקה ואין הלשון הזה אלא לשון נ"ש שוב מצאתי בירושלמי תאני ר' חייא פיתה ואכלה משלמת נ"ש מהו פיתה ואכלה פיתה קופתו מופשלת לו לאחוריו והיתה עומדת בר"ה ופשטה פרה ואכלה משלמת נ"ש והילך העמידוה בקופצת שהיא משונה ואינה משלמת אלא ח"נ אלא ודאי אין בשמועה זו עקר כלל לא כדר' הושעיא ולא בברייתא דגבי תולדה דגן איתניא בהדיא בתוספתא ובלשון נ"ש שניה ונו קשה אף לדברי רבינו שלמה ז"ל שכתב שבקופצת משונה אלא שהוא ז"ל לא חלק בין גב

חבירתה למקום אחר שא"א ואין דבריו נוחין שהרי אמרו גבי ברחא אורחיה נמי 'סרוכי ומסלק אלמא ד... כדי לאכול כללו של דבר אין עליך לדון אלא בלשון רבינו הגדול ז"ל דמאמר דקי"ל מחזרת פטורה כלי... דשמואל דסוגיין פותיה לא אפשר לחיובה פשטה נוטלה ואכלה דהא גריעה נמי ממחזרת ועוד כי אקשינן בגג... דאמר מחזרת פטורה מגידי הרחבה היכי משכחת לה לימא כגון שפשטה נוטלה ואכלה ממקום גבוה וחי... דלידי הרחבה ברשות הניזק דמי שיש לו רשות להניח שם פירותיו אלא ש"מ לעולם פטורה אא"כ קפצה דהא... לרה"ר ואף רבינו חננאל ז"ל פי' שבקופצת שאמרו בגמ' נ"ש משלמת כדרב הושעיא והמודה על האמת י...

חבירו והלה מעכב עליו שלא לסתום אורה שלו והלה "רוצה לעשות לו חלונות במקום אחר שלא יפסיד מן האורה כלל כגון זה אמרינן כופין אבל להשתמש בשלו כלל לא אמרו שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם שלא יכוף את חברו על כרחו ע"כ וכן דעת הרא"ש ז"ל והריטב"א ז"ל דכה"ג לא אמרינן כופין אותו על מדת סדום: אמר רב כהנא וכו'. [והכי] קי"ל דאין צריך להעלות לו שכר דזה נהנה וזה אינו חסר (כופין אותו כו'): ואפילו בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר דלכ"ע חייב. כתב הרמ"ה ז"ל דאי איתברר קודם שדר זה בה דלא הוה קפיד בעליו לאוגרה אע"ג

רש"י

קביס: שדר בחצר חברו. דלא קיימא לאגרא כדאמר לקמן: שאיה. שד ששמו שאיה: [א]יוכת שער. שאין בני אדם דרים בו ולכך זה שדר בו הנההו. לשון אחר בית השאוי אין יושב יוכת שער מזיקין מכתתין אותו: ביתא מיתבא. בית שהוא מיושב בדירת בני אדם: יתיב. יישובו קיים שהדרים בתוכו רואים מה שצריך ומתקנים אותו: דקא משתמש ביה. בעה"ב בליבי ותבני. שהיו עליו ותבנו בתוכו משום שאיה ליכא הויל ומשתמשין בו ומשום מיתב יתיב איכא דאין זה יישוב וזה שדר בו הנההו: אקילקלתא. תרגום מאשפות ירים אביון מקילקלתא: קדמונאי. שם אומה לשון אחר קדמונאי קדמונים וכותנין ליתומים דבר מועט לשכר דהוי קיימי לאגרא

תורה אור

הונא "הדר א בחצר חברו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר משום שנאמר °ושאיה יוכת שער. אמר מר בר רב אשי לדידי חזי *)לי ומנגח כי תורא **)רב יוסף אמר (ואיתימא רב הונא) ביתא דמיתבא יתבא מאי בינייהו א"ב דקא משתמשי ביה בתיבנא וציבי ודוקא בחצר דלא קיימא לאגרא ואע"ג דההוא גברא עביד למיגר מאי טעמא זה נהנה וזה לא חסר הוא אבל בחצר דקיימא ב לאגרא צריך להעלות לו שכר ואע"ג דלא עביד למיגר דהא חסריה ממונא: (ג'ההוא גברא דבנה אפדנא °אקילקלתא דיתמי אגביה רב נחמן לאפדנא מיניה (א) לימא קסבר רב נחמן הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ההוא מעיקרא קדמנאי הוו דיירי ויתבי ביה ויהבו להו ליתמי דבר מועט אמר ליה רב נחמן זיל פייסינהו ליתמי

ישעיה כד | ד"ת מ"ז | ד"ת מ"ז

*) נ"ל לי' וכ"ה בגמ' ובדפו"י **) בדפו"י סגי' אמר רב יוסף

נר מצוה

דלא הוה קפיד בעליו לאוגרה אע"ג דמקמי הכי הוה קיימא לאגרא פטור דבתר ההוא שעתא דדר בה האי גברא אזלינן והשתא זה נהנה וזה אינו חסר הוא: ותו גרסינן בגמ' [דף כא.] אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב הדר בחצר חברו שלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר והשוכר בית מראובן מעלה שכר לשמעון שמעון מאי עבידתיה ה"ק אם נמצא בית של שמעון מעלה שכר לשמעון תרתי ל"ק הא דקיימא לאגרא הא דלא קיימא לאגרא וכן השוכר בית מבני העיר ונמצאו לה בעלים מעלה שכר לבעלים ע"כ בגמרא (א) [פי'] נמצא בית של שמעון. והוא שכרה מראובן: מעלה שכר לשמעון תרתי. כלומר תרי מילי מילי דסתרן אהדדי דהא ודאי שכר בית שמעון מראובן הוה ליה דר בחצר שמעון שלא מדעתו וקאמר צריך להעלות לו שכר ורישא קאמר דשלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר: הא דקיימא לאגרא. מעלה שכר לשמעון דהוה ליה זה נהנה וזה חסר: הא דלא קיימא לאגרא. אין צריך להעלות לו שכר: וכתב הרמ"ה דמדקא מסיקנן הכי ולא קא מסיקנן הא דנחית אדעתא [ב] דאגרא הא דלא נחית אדעתא דאגרא שמעינן דכל היכא דלא קיימא לאגרא גבי בעלים אע"ג דנחית זה אדעתא למיתב אגרא לאינים אחרינא לא מיחייב ולא מידי דכי היכי דגבי מסכיר מקח טעות הוא ולא מיחייב למיתב ליה מידי שהרי נתברר שאינו שלו לגבי שוכר נמי מקח טעות הוא וכמאן דלא אוגר (א) דמי כיון דכי אגר לאו ממאן דאית ליה זכותא בגויה אגר לא משתעבד מכח האי שכירות לחד מינייהו ואם נתן לו השכר כיון שהוא ברור דבטעות יהיב ליה חייב להחזירו דמחילה בטעות כה"ג לא הויא מחילה מידי דהוה אקונה בטעות ומידי דהוה אמוכר שדה לחבירו וילאו עליו עסיקין [לעיל דף ס.] כדברירנא בפירקא קמא וכן משמע ממעשה דרב ענן דשקל בידקא בארעיה דמחילה בטעות לא שמה מחילה התם פרק חזקת הבתים [ב"ב דף מא.] ולא דמי למוכר פירות דקל לחבירו דלא קנה לוקח ואפילו הכי אי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה כדאיתא פרק איזהו נשך [ב"מ דף סו:] דהתם איכא למימר דאי נמי הוה ידע דלא קנה לוקח פירי מדינא אפ"ה מחיל דהאי זביני ניהו מחמת דשקיל זוזי ואי מתנה היא מחמת דניחא ליה למיקם בהימנותא וכיון דשמיט ואכיל כבר מספיקא לא מפקינן מיניה אבל הכא אנן סהדי דאי הוה ידע האי לוקח שילאו עליו עסיקין או האי שוכר דמידי דלאו דידיה זבין ליה או אוגר ליה לא הוה יהיב ליה זוזי הלכך ודאי מקח טעות הוי והדר וכן הסכימו הרא"ה והריטב"א ז"ל והיינו בחצר דלא קיימא לאגרא אבל בחצר דקיימא לאגרא ופרע כבר השכר לראובן חוזר ופורע לשמעון וחוזר הוא על הגזלן דומיא דלוקח שדה מחבירו ונמצאת שאינו שלו [בב"מ דף יד: טו.] שחייב הלוקח להחזיר שדה ופירותיו לבעלים ואין לבעלים דין ודברים עם הגזלן וכן כתבו הן ז"ל: כתב הרא"ש ז"ל בשם הר"י ז"ל הא דנקיט תלמודא בהאי לישנא נמצא בית של שמעון מעלה שכר לשמעון ולא נקט [דקיימא לאגרא] משלם לאשמועינן דאפילו שכרה מראובן בדמים קלים מעלה שכר לשמעון כמו ששוכרים שאר בתים ולא מצי אמר כסבור הייתי שהבית היה של ראובן ואילו ידעתי שהיה לי לתת שכר מרובה לא נכנסתי בו וכן כתב הריטב"א ז"ל. אמר המחבר ראובן שהשכיר לשמעון בית בדמים יקרים [ג] ממה ששוכרים אחרים וקודם שפרע השכירות נמצא שהבית הוא של יהודה כיון שדין יהודה עם שמעון הוא ולא עם ראובן הגזלן שמעון יכול לומר ליהודה שלא יפרע לו ממה שדר בה אלא כפי מה ששוכרים אחרים ושכירות שעשה עם ראובן בטעות הוה ולאו כלום הוא כיון שנתברר שלא היה לו זכות בבית [ד] ואין לו כאן כח אלא במה שידור מכאן ולהבא ואפי' אם נתן שמעון דמי השכירות לראובן קודם שיבואו לרשות יהודה בעל הבית אין כח ביד יהודה להוציא משמעון אלא כפי מה ששוכרים אחרים ממה שדר כבר דוקא ומיהו אם באו הדמים ליד בעה"ב ובעה"ב טוען שלא היה (ג) משכירה בפחות מסך זה מספיקא לא מפקינן מיניה ועוד דכי האי גוונא לא מיגו דליהוי מחילה בטעות זה נראה לי אלא שלא ראיתיו מפורש באחד מן המפרשים ז"ל עוד אני אומר היכא שהמשכיר שכרה מבעלה בזול והוא שכרה לאחר ביוקר נחזי אנן אם לא היה רשאי לשוכרה לאחר כגון שהיו מרובין בני ביתו של זה האחר שורת הדין נותנת שיתן מותר השכירות שהרויח לבעל הבית דאיך יעשה זה סחורה בביתו של חבירו כדאמרינן פרק המפקיד (דף לה:) דקיימא לן כרבי יוסי דאמר גבי השוכר פרתו של חבירו והשאילה לאחר ומתה התזור לבעלים הראשונים כלומר שהבעלים הראשונים מקבלים דמיה ולא השוכר דכילד השוכר יעשה סחורה בפרתו של חבירו וה"ה הכא ומיהו אם היה רשאי לשוכרה כגון שהתנה עמו הוא או שלא היו בני ביתו של זה האחר אשר שכרה לו מרובים ממנו נראה שהריות למשכיר זה שהרי בשעה ששכרה לו הבעה"ב בסך זה ולא התנה עמו כלום [יכול להשכיר] (הרי מחיל הדין עליו) וכיון שהדין נותן שיכול להשכירה כדאמרינן מה נשתנה עליו שיערער אי משום שקשה עליו מה שמרויח זה וכי מי לא עסקינן שאפילו היה מרויח [מן] המשכיר עצמו שלא היה מוצא כל כך בזול מאחר אפ"ה [ה] שכרה לו בכך ומה לי ריוח זה מה לי זה ועוד דזה נהנה וזה אינו חסר ולא דמי לפרה דר' יוסי שאין השוכר רשאי להשכיר וכל שכן להשאיל כך נראה לי: בחצר חבירו (ג). דלא קיימא לאגרא מיירי ולפיכך אינו חייב להעלות לו שכר דכיון דלא עביד ביה שום הפסד אלא שנהנה בדירתו מאי איכפת ליה לבעל החצר האי זה נהנה וזה אינו חסר הוא ואי משום דמשחיר כותלי הבית בתשמישו כנגד אותו ההפסד המועט עביד ביה תועלת שדר בה שהישוב מועיל לבית כדמפרש ואזיל: ושאיה. בית שאוי שאין בני אדם דרים בו כמו (ישעיה ו) אם שאו ערים מאין יושב הוא מכותת: לדידי חזי לי. כתב הרמ"ה ז"ל דעל העש המרקיב את העצים ואת הקורות הבית קאמר ודבר הבאי אמר שראה שהפסיד בבית הפסד גדול כאילו היה שור נגח מנגח בתקרת הבית ובקירותיו: ביתא מיתבא יתיב. בית שהוא מיושב מבני אדם ישובו קיים לפי שהדרין בתוכו רואין מה שצריך לו ומתקנין אותו: דקא משתמש ביה. בעל הבית: בליבי ותבנא. שעליו ותבנו בתוכו וזה הלך ודר בו משום שאיה ליכא הואיל ומשתמשים בו משום ביתא מיתבא יתיב איכא דאין זה חשוב ישוב וזה שדר בו יפה עשה שהנההו וכתב הרמ"ה ז"ל דהלכתא כרבא אמר רב סחורה דקאי מר בר רב אשי כוותיה הלכך אפילו לא קא משתמש ביה בעל הקרקע אלא בתבנא וציבי חייב הדר לשלם לבעליו כשיעור מה שהפסידו בשחרות הכותלים אבל טפי לא וכדמשמע בסמוך בהאי עובדא דיתמי דכי היכי דמעיקרא הוה מפייסי להו בדבר מועט הכי נמי חייבו רב נחמן להוא גברא דבנה אפדנא דאמר ליה זיל פייסינהו ליתמי ואע"פ שהנאת האפדנא מרובה יתמי דלא בנו לה ולא פרעי ההוצאה מאי איכפת להו בהנאתו של זה כיון דלא מפסדי מידי ממאי דיהבי להו קדמונאי זה נהנה וזה אינו חסר הוא הכי נמי כיון דכל מאי דמפסיד ליה דהיינו שחריתא דאשיתא פרע ליה משום דהשתא ליכא תועלת בדירתו משום שאיה שתהיה עולה כנגד הפסד השחרות מכל מקום אינו מחויב לתת לו יותר ממה שעולה אותו הפסד (ב) זה דעת הרמ"ה ז"ל אבל דעת הרא"ש והריטב"א ז"ל דאע"ג דלא מחסר ליה אלא בדבר מועט משלם לו כל מה שהנההו וכן דעתם גבי יתמי דבסמוך ומסתייע מהא דאמר מגלגלין עליו את הכל וכדמשמע מתוך הסוגיא דגמ' [דף כ:] דמשום שחריתא דאשיתא שהוא חסרון מועט מגלגלים עליו את הכל: קילקלתא. תרגום אשפה שהיה ליתומים קרקע עשוי אשפה ובא זה ובנה בירה על גבה ודר בה ולא העלה שכר ליתומים: קדמנאי. קדמונים היו יושבים בה ומעלים שכר ליתומים וה"ל קיימא לאגרא וכבר [כתבנו] לעיל אי חייב בעל אפדנא לשלם ליתומים לפי מה שנהנה זה או לפי מה שהיה נוטל מקדמנאי. ודקדק הרמ"ה ז"ל שעדיין לא נתנו לו היתומים דמי בנייתו כי דר ביה דאי נתנו למה לי לאשמועינן שבנה אפדנא

שלטי הגבורים

ומ"מ אע"פ שחילוק זה יש עדיין לא נתיישבו דברי רבינו וכבר השיגו הרא"ש במס' ב"מ כמה פעמים בדבר זה דלפעמים נראה דרבינו פוסק כרבא משום שהוא בתרא ופעמים פוסק כרבה משום דהוא רביה דרבא. והר"ן לפנינו כתב בשם רבו דהא דאמרי' אין הלכה כתלמיד במקום רבו היינו דוקא כשהתלמיד לא האריך ימים אחרי רבו וכו'. ואם כלל זה הוא אמת ונכון יש לסלק כמה קושיות שעושה הרא"ש על רבינו במס' ב"מ ולתרצם כה"ג:

א המרדכי כתב בשם ראבי"ה שמעתי שכופין על מדת סדום בכה"ג והלכך מצי הדר למכפייה לבעל החצר והתוס' כתבו דאין כופין אלא כגון היכא דמהני אי הוה בעי לארווחי בהא מלתא לא מצי לארווחי הלכך כייפינן ליה כיון דלא חסר מידי אבל היכא דאי הוה בעי בעל החצר לאגורי הוה מרווית השתא נמי כי לא מיגר ליה לא כייפינן ליה וכן פי' ר"י דאין כופין להבא אך אם עבר והנהה א"צ להעלות לו שכר והכי נמי כתב דאין כופין בעל החצר וחילק בין לדין זה ובין שאר מקומות שאומר שכופין ואם זה הדר בחצר חבירו שלא מדעתו בחצר דלא קיימא לאגרא חיסר החצר הזה לדברי התוס' הא דפטור הדר היינו דוקא שלא חיסרו כלום בדירה זו אבל אם חיסרו אפי' דבר מועט כגון שסיה הבית חדש וזה חיסרו במה שהשחיר לובן הכותל צריך לשלם לו כל מה דאיתהני מיניה ואין אומרים שישלם לו רק דמי החסרון שחיסרו אלא אע"פ שהחסרון היה מועט מגלגלין עליו את הכל וצריך הנהנה לפרוע כל הנאתו אע"פ שעולה יותר הרבה מכדי חסרונו וכ"כ הרא"ש ומרדכי ז"ל וכ"כ הטור ח"מ סי' שס"ג אמנם הנ"י בשם הרמ"ה חילק כמה חילוקים ואנחנו צריכים לחילוקים ההם לדעת הרמ"ה ז"ל אבל לדעת שאר הפוסקים לעולם כשיש חסרון צריך לשלם לו את הכל דתועלת דירתו אינה חשובה כלום:

ב ובפירוש חצר דקיימא לאגרא איכא פלוגתא בהגהת אשר"י איתא דפסק ראבי"ה דאע"ג דאילו הוה בעלים הכא הוו מיגרי ליה כיון דליתנהו הכא לא הוה ולא שלוחו ולא שום משתדל להשכירו הדר בו פטור דהוי כמו דלא קיימא לאגרא וכתוב שם דיש מפיבין עליו. וכן נראה דעת הרמ"ה שהביא הנ"י דפליג עם ראבי"ה. וכבר כתב המרדכי בשם ראב"ן דבזמן הזה כל הבתים קיימי לאגרא ואולי כי בתים דוקא קאמר ראב"ן אבל מידי אחרינא לא אמר דבזמן הזה עביד למיגר וכן דעת הגהת אשר"י דאע"פ דלא ידע המהנה בהנאות הנהנה צריך להעלות לו שכר ואין אומרין דלא קיימא לאגרא ולא חסרו אלא ודאי קיימא לאגרא וחסרו ואין להקשות לראבי"ה מההיא דהשוכר בית מראובן ונמצא של שמעון דאמר דאע"פ דדר ביה שלא ברשות שמעון מעלה שכר לשמעון דהתם ראובן במשכיר חשיב משתדל של שמעון: התוס' כתבו דהדר פטור כיון שאינו נהנה ואע"פ שגורם הפסד לבעל החצר מידי דהוה אהרבין ארי לפני בהמות חבירו דפטור. ולא עוד אלא אפי' תקף חבירו והוציאו בע"כ מביתו ונעל הדלת בפניו ואינו דר ביה אין זה אלא גרמא בעלמא ולא מחייב אלא כבעת הגזילה דהוי כאילו גזלה ממנו. הלכך פטור משכירות הבית וכ"כ הטור ח"מ סי' שס"ג בשם רשב"ם שאם הדר בו לא היה צריך לשכור בענין שאינו נהנה פטור אפי' אם החצר עומד להשכיר. וכ"כ המרדכי בשם הר"ר פרץ. אבל רבינו כתב שהדר בו צריך להעלות לו שכר אם החצר עומד להשכיר אע"פ שהדר לא עביד למיגר. וכתב הרא"ש הטעם שחייב משום שאכל חסרונו של זה ולא דמי לנועל ביתו של חבירו דפטור דהתם משום שלא בא לידו כלום שנעל דלת בית חבירו לא דר בו ולא נהנה מחסרון בעה"ב אלא שגרם לו לבעה"ב שלא השכירו אבל זה הדר בחצר דקיימא לאגרא אע"ג שלא נהנה שהיה מוצא דירה אחרת בחנם דאיהו גברא דלא עביד למיגר מ"מ הנאה מיהא קאכיל מה שחבירו נפסד ולזה הסכים הרא"ש ז"ל והנ"י בשם הרא"ש:

עין משפט

נ"א יכול

א מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבידה סמג עשין עג טור ח"מ סי' שסג:
ב סמג עשין עג:

חדושי אנשי שם

ד"ת (א) בעלים מאי עבידתיה ה"ק נמצאו לה בעלים מעלים להם שכר תרתי לא קשיא הא דקיימא לאגרא הא דלא קיימא לאגרא:
מהר"ם (ב) ואע"ג דאמר בגמ' גבי יתמי לא אגבה ביה אגבה רב נחמן לאפדנא מניה פי' תפיסה תפס אפדנתו עד שיתן ליתומים שכר הראוי ליתן כפי תחלת הדין דא"ל זיל פייסינהו דהיינו דבר מועט דלמה ישתנה כאן סוף הדין מתחלת הדין במה דלא אגבה ביה וכי כל מאן דלא אגבה בדיינא יקנסוהו לשלם יותר ממה שחייב וכן פי' האשר"י בהדיא ולפי שיטתו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מיניה: (ב) ג"כ:(ג)כו'. בחצר דלא כצ"ל:

ד"ת מ"ז

הגהות הו"י

(א) נ"ב עיין לקמן בריי"ף פ' הגוזל קמא סי' קעד

הגהות מא"י

[א] נ"ב מכתת שער בית: [ב] נ"ב פי' כמו כאן דנחית אדעתא ליתן אגרה דהא שכר מראובן: [ג] נ"ב יותר: [ד] נ"ב פי' ליהודה: [ה]נ"ב משלם.

אפדנא לימא ההוא גברא דדר באפדנא דיתמי וכבר כתבנו שדעתו ז"ל דלישנא דזיל פייסינהו ולא אמר הב להו אגרא אפדנא משמע לדבר מועט חייביה כקדמנאי ועוד דקדק ז"ל מהאי לישנא דלא אמר הוו אגרי לה מיתמי דבתר דדיירי בה הוו מפייסי להו ושמעינן מהכא דקיימא לאגרא מקרי אע"ג דלא מוגרי לה בעלים בפירוש אלא בכי האי גוונא דהכא ועוד כתב ז"ל דמכאן שמענו דהא דאין לריך להעלות לו שכר בחצר דלא קיימא לאגרא לאו דוקא בגדול דבר מחילה הוא אלא אפילו ביתומים דלאו בני מחילה נינהו [אמרינן] דהא הכא לא היה חייב בעל האפדנא אלא משום דקדמונאי הא לאו הכי דיינינן ליה כחצר דלא קיימא לאגרא וטעמא משום דזה נהנה וזה אינו חסר אינו תלוי במחילה דאפילו בגברא קפדנא דידעינן ודאי דלא מחיל לא היו מעלין לו שכר וה"ה גבי יתמי [א] דשייך טעמא דזה נהנה וזה אינו חסר: במחזרת. ראשה מרחבה לצידי הרחבה ואכלה פירות הוא דקתני מתני' משלמת מה שהזיקה אע"ג (ה) דכולה ברחבה [ב] הויא לה שן ברשות הניזק דכיון שיש לו רשות להניח שם פירותיו ובאותה שעה רשותו של זה הוא ואליבא דרב דמחייב כהאי גוונא מתני' דבפתח החנות אינה משלמת אלא מה שנהנית אע"ג דלא גרע טפי מצידי רחבה רבותא נקט לומר דזמנין דאפילו בפתח החנות אינה משלמת אלא מה שנהנית וכגון דקיימא בקרן זוית דאכלה כי אורחיה דאי לאו הכי אי אפשר לאפטר טפי בפתח החנות ממש מצידי רחבה ופירוש זה אליבא דרב ולית הלכתא כוותיה: ושמואל אמר וכו'. הואיל וגוף הבהמה קאי ברחבה דאורחא היא לחזור ראשה ושן ברשות הרבים היא: וקמה ואזלא וכו'. שאין דרך השוורים ללכת שם הלכך לאו כרשות הרבים היא ודין רשות הניזק אית ליה והלכתא כשמואל בדיני: מתני' מפני שהן מועדין. לקפוץ וברשות הניזק קאמר דתולדה דרגל היא ודייקינן בגמרא טעמא דקפצו חייבין מפני שמועדים לכך הא נפלו פטורין ואמאי הא קי"ל [ב"מ דף מב.] בעלמא דתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב דכיון דפושע הוא לגבי קפילה *[דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה דלמא קפלי] ליחייב גם בנפילה ותירצו דמתני' [הכי] קאמר בשקפצו ושברו כלים אי אפשר אלא שהכלים מרוחקים מן הכותל דאילו היו סמוכים אצל הכותל לא היה שוברן שברחוק מן הכותל מגיע הקפילה הלכך *[אי דמרחקי] בין נשתברו ע"י קפילה או ע"י נפילה לעולם חייבין כיון דפושע הוא לענין קפילה אבל נפלו פעמים שפטורין וכגון שהיו הכלים סמוכים אל הכותל שאז הוא תחלתו וסופו באונס דבקפילה אין דרך להגיע בסמוך ולשברן וגם לענין נפילה אונס הוא דאין דרכן ליפול (א) ואין לחייב מטעם תולדה דקרן לומר שיוכלו לשנות בקפילה שיקפצו סמוך לכותל על הכלים וחייבין חצי נזק דלא גרע זה מקפצו ממטה למעלה דמחייבינן להו בסמוך בגמ' וא"כ כי נפלו נמי ליחייביה חצי נזק דלגבי חצי נזק תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא הא ליתא דכי אמרינן תחלתו בפשיעה [כו'] פשיעה גמורה קא אמרינן אבל שינוי דלאו אורחיה לאו פשיעה גמורה היא תדע דאי לא תימא הכי רגל דפטריה רחמנא בשמירה פחותה היכי משכחת לה כיון דלגבי קרן לא הוי שמירה ליהוי כתחלתו בפשיעה וסופו באונס וליחייב אלא לאו ש"מ כדפי' הרמ"ה ז"ל ועוד מסקינן בגמ' דאם היה הכותל רעוע כיון שהוא פושע לענין נפילה של לבנים חייב נזק שלם היכא דשבר כלים בין שקפצו אינהו בין שנפלו בין שהכלים סמוכים לכותל או מרוחקין דהא קי"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ובודאי פושע הוא לענין נפילה דארחי ולבני: וחייבין נזק שלם. דאורחייהו הוא: גמ' ממטה למעלה. שינוי (ב) הוא ותולדה דקרן הוא וישלם חצי נזק מגופו: אפוכי מיפך. כל אחד דרכו דרך גדי בסיקרא דהיינו קפילה ודרך כלב בסירכא כלומר שנועץ צפרניו ויורד מעט מעט דרך סרוך ואחר כך קופץ: כלב בסיקרא. בקפילה שלקח דרכו של גדי והגדי דרכו של כלב דהויא שינוי ותולדה דקרן (ו) כדאמרינן לעיל [דף טו: כב:] דכל היכא ששנו שן ורגל מאורחייהו חייבין משום קרן תמה דהיינו חצי נזק ומגופו: אדם מועד לעולם [דף כו.]. כתב הריטב"א ז"ל בשם התוספות דהא דאשמעינן באדם [ג] (ז) דפשיטא דאדם מועד לעולם משום דמיירי במסר ביתו לשומר והיה בה חרש שוטה וקטן ושברו כלים בדלוגן חייב השומר דפושע הוא דאיבעי ליה לאסוקיה אדעתיה דמדלגי בכל ענין בין מלמטה למעלה או איפכא: [מתני' על החררה] משלם נזק שלם. משום דהוה שן ברשות הניזק ומוקמינן לה בגמרא [דף כג.] כגון דאכלה בגדים דבעל חררה משמע דס"ל לתלמודא דבענין זה דוקא הוי רשות הניזק לחייבו נזק שלם אבל שקלה מרשות הניזק ואכלה במקום אחר אינה משלמת אלא מה שנהנית וכל שכן ברשות הרבים דאי לאו הכי אמאי דחיק לאוקמא בהכי לוקמא כפשטה אפילו בגדים דעלמא וכן כתב הרמ"ה ז"ל: ועל הגדיש וכו'. מסקינן בגמרא דבעל הכלב הוא שחייב לחודיה ולא בעל הגחלת ומיירי שמשמר גחלתו וגעל בפניו כראוי בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואע"פ

הגהות מא"י [א] נמי שייך כצ"ל: [ב] נ"ב במחזרת: [ג] נ"ב דחייב:

ליתמי לא אשגח ביה אגביה ר"נ לאפדנא מיניה): נט מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה: אמר רב ובמחזרת א ושמואל אמר אפילו מחזרת נמי פטורה ושמואל היכי משכחת לה דמיחייבה כגון דשבקתה לרחבה ואזלה וקמה לה בצידי הרחבה: *מתני' ב הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים משלמין נזק שלם מפני שהן מועדין. הכלב שנטל את החררה והלך לו לגדיש ואכל את החררה והדליק את הגדיש על החררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק: גמ' תנו רבנן הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ב ממעלה למטה (ושברו כלים) חייבין ממטה למעלה פטורים מנזק שלם וחייבין בחצי נזק (א) (א) **ובדאפיך מיפך כלבא בסיקרא וגדיא בסירכא אבל כלבא בסירכא וגדיא בסיקרא בין ממעלה למטה בין ממטה למעלה חייבין נזק שלם וכן אדם ותרנגול שדילגו בין ממעלה למטה ובין ממטה למעלה חייבין נזק שלם אדם מועד לעולם ותרנגול אורחיה הוא: ג כלב שנטל

רש"י

לאגרא: אמר רב ובמחזרת. ראשה מרחבה לצידי רחבה ואכלה פירות קתני מתני' דמשלמת מה שהזיקה (ב) אע"ג דכולה קיימא ברחבה דלאו אורחה להחזיר ראשה דרך הילוכה (ג) והוה ליה קרן: פטורה. הואיל וגוף הבהמה קאי ברחבה דאורחה הוא להחזיר ראשה ושן ברה"ר הוא: וקמה בצידי רחבה. שאין דרך שוורים לילך שם הלכך לאו כרה"ר דמו: מתני' שהן מועדים. לקפוץ וברשות הניזק (ד) קיימא דתולדה דרגל היא: על החררה משלם נזק שלם. דשן ברשות הניזק היא: ועל הגדיש חצי נזק. מפרש בגמרא: גמ' בסיקרא. קפילה: (ב) סירכא. שנועץ ציפרניו בכותל ואין דרכו בכך ומשונים הן

א מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון טור ח"מ סי' שצא:
ב מיי' פ"ב שם טור ח"מ סי' שצ:

הגהות הב"ח
(א) ודוקא בדאפיך כצ"ל: (ב) ואף על גב כצ"ל: (ג) נ"ב והתוס' הקשו על פירש"י זה ובגמ' לא פי' רש"י הכי ע"ש: (ד) נ"ל קאמר: (ה) דכולה קיימא ברחבה דהויא כצ"ל: (ו) נ"ב הוא: (ז) נ"ב אע"ג:

נ"א והוא בדאפיך ובלא"מ הוכיח שגירסתו בגמ' היתה והתניא חייבין

שלטי הגבורים

א לפירש"י ז"ל לפום מאי דבעירא לנדהלכה כשמואל בדיני ללישנא קמא בתלמודא הדין כך אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית דהוי שן כי אורחיה ברה"ר ואפי' אם לא אכלה דרך הילוכה אלא שהחזירה ראשה לצידי רחבה ואכלה משם פטור ממה שהזיקה דהוי שן ברה"ר כי אורחיה אבל אם הלכה וקמה בצידי הרחבה כל גופה ואכלה משם משלם מה שהזיקה דהיינו אם היא מועדת משלם נ"ש ואם אינה מועדת משלם ח"נ דהוה ליה שינוי דאין דרכה של בהמה ללכת בצידי הרחבה ואם אכלה מפתח החנות דהיינו תריסי החנויות שמניחין לפני החנויות כשפותחין אותן נותנין שם פירות שמגיעין עד רה"ר בין אכלה כדרכה בין אכלה ע"י חיזור ראש לעולם ... מרבותו לבני רה"ר ואכלה שם פירות אינה משלמת אלא מה שנהנית ולישנא בתרא אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית אכלה ע"י חיזור ראש מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה נ"ש ואם הקלה מקום מרבותו ואכלה שם חייבת נ"ש ורבינו ומיי' פ"ג מהל' נ"מ וטור ח"מ סי' שצ"א פסקו כלישנא קמא גם דעתם הוי כפי' התוס' להדיא והנ"י דעתו נוטה לפירש"י וכלישנא קמא ויש פוסקים כלישנא בתרא וכפי' התוס' והביא הרא"ש בפסקיו דבריהם: ב לפי דעת התוס' אפי' קפץ הגדי ונסרך הכלב דבכה"ג הוי אורחייהו. כיון שדילגו ממטה למעלה דאין אורחייהו כלל לקפוץ ממטה למעלה הוי אנוס בהיזקן זה ופטור לגמרי כן מנ"ש כן מח"נ ואם קפלו ממעלה למטה דהיינו אורחייהו לקפוץ ממעלה למטה אבל הפכו דרכן ...
ומדברי הרי"ף משמע דלעולם משלם נ"ש אא"כ יש תרי שינוים כגון שקפץ ממטה למעלה וגם שאותה קפילה היתה אפי' גדי בסריכה וכלב בקפילה או שקפץ הגדי ונסרך הכלב אפי' ממטה למעלה חייב נ"ש כך נראין דברי רבינו ...

גי' מהר"ם

ב מיי' פי"ד מהל' נ"מ סמג עשין סט טור ח"מ סי' תיח:

ואע"פ דלגבי כלב שדרכו לאכול לא הויא שמירה אלא במנעול שאני אש [דף נה:] שהתורה מיעטה בשמירתו דומיא דשן ורגל דסגיא בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה כדלקמן [שם] והא דמשלם חצי נזק אגדיש *[מפרשינן אליבא דרבי יוחנן] אי אנח אנוחי הגחלת על הגדיש חייב נזק שלם על מקום הגחלת כיון דאנחתיה כאורחיה תולדה דרגל בחצרו היא ואכוליה גדיש דהיינו שאר הגדיש חצי נזק דחיילי כלב הן והוי להו צרורות ואי לא אנחתה לא מחייב אכוליה גדיש אלא חצי נזק דצרורות כיון שזורק הגחלת על הגדיש :

רש"י

כן : אשו . השולח את הבערה : משום חציו. חייבו הכתוב [א]דהוי כזורק חץ אחד: משום ממונו . כמו שורו או בורו שהזיק : פתח הכתוב בנזקי ממונו . דכתיב כי תצא אש דמשמע דמעצמה וסיים בנזקי גופו דקרי ליה מבעיר : אית ליה נמי משום ממונו . והיכא דליכא לחייבו משום חציו ואיכא לחייבו משום ממונו מחייבין ליה[ב] : וכגון שהיה לו לגודרה (ג) ולא גדר . בטרם (ב) תבא הדליקה שם היו לו שהות לגודרה: ולא גדרה. דאע"ג דליכא לחייבו משום חציו מ"מ מתחייב על שם סופו שלא שימר גחלתו [ג] ככונס שור לדיר ולא נעל לפניו : מאי בינייהו . היכא דגחלת שלו היתה מאי איכא בין ר' יוחנן דמחייב משום תרתי משום חציו וגם משום ממונו ובין ר"ל דלא מחייב אלא משום ממונו דעל כרחך גם בגחלת שלו פליגי מדקתני אשו ר' יוחנן אומר משום חציו אלמא באשו נמי פליגי : איכא בינייהו לחייבו בד' דברים · למ"ד משום חציו נמי מחייבינן ליה [ד] אם שרף יד חברו דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה שהרוח מוליכתה והוי פשיעה כדאמר סוף פרקין נפל מן הגג ברוח מצוייה חייב בד' דברים ופטור מן הבושת[ה]:

וליחייב

תורה אור

את החררה וכו' : איתמר אשו רבי יוחנן אמר אשו משום *חציו כלומר כאילו בידו הזיק ריש לקיש אמר אשו משום ממונו כלומר כאילו שורו הזיק : *אמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לר' יוחנן (א) קרא [דכתיב] °כי תצא אש ומצאה קוצים תצא מעצמה שלם ישלם המבעיר את הבערה °ש"מ אשו משום חציו [מתניתא דתניא] פתח הכתוב *בנזקי ממונו וסיים בנזקי גופו לומר לך אשו משום חציו אי הכי טמון באש [דפטר רחמנא] היכי משכחת לה (א) וכו' אלא מאן דאית ליה משום חציו אית ליה (ב) משום ממונו כגון שהיה לו לגדור ולא גדר דהתם לענין גלוי שורו הוא דלא טפח ליה באפיה וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו מאי בינייהו איכא בינייהו לחייבו בד' דברים דמאן דאית ליה משום חציו מחייבי' ליה בארבעה דברים ולמאן דלית ליה משום חציו לא מחייבי' ליה בארבעה

מא
ד"ף כב:
שמו' כב:
ד"ף כב.

נר מצוה

גמ' אשו . שפשע בה ויצאה מעצמה ע"י הרוח או ע"י דבר אחר והזיקה דחייביה רחמנא עלה כדכתיב כי תצא אש דמשמע מעצמה מתוך שלו ובדרך הלוכה מצאה קוצים ודלקה בהם והלכה והגיעה לגדישו של חברו כדכתיב ונאכל גדיש וחייביה רחמנא דכתיב שלם ישלם ובעי תלמודא משום מאי מחייביה : משום חציו . העלה עליו הכתוב כאילו היה חציו מכוונין על גבי הקשת והקשת בידו ולא נתכוין לזורקם אלא שפשע בהו והלכו מכחו מאליהן שלא בכוונה שהוא חייב משום ממונו והרי הוא כשורו שפשע בו ויצא והזיק : והיכא בינייהו לכל היכא דמחייב על מעשה עצמו ופטור על מעשה שורו [לקמן דף לד:] [בד' דברים] דלר"י חייב כדאמרי' בסמוך והלכתא כרבי יוחנן : כי תצא אש . מעצמה משמע: המבעיר. תלה הכתוב ההבערה בבעל האש כאילו הבעירו בעצמו : אשו משום חציו. כאילו בידיו הבעירו כדאמרן . ואי קשיא לך א"כ היכי שרינן עם חשיכה להדליק את הנרות והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת וכן מאחיזין את האור במדורה והולכת ונגמרת הדלקתה בשבת ולפי זה הרי הוא כאילו הבעירה הוא בעצמו בשבת וכל שכן הוא דאילו הכא לא נתכוון להבעיר גדיש של חבירו כלל והכא עיקר כוונתו היא שתדלק ותלך בשבת ועם כל זה תנן [שבת דף יט:] משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ומעשים בכל יום וכדאמרן כי כעיין במילתא שפיר לא קשיא לן שהרי חיובו משום חציו כזורק החץ שבשעה שילא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל ולא חשבינן ליה מעשה דמכאן ולהבא דאי חשבינן ליה הוה לן למפטריה דאנוס הוא שאין בידו להחזירה וה"נ אילו מת קודם שהספיק להדליק הגדיש ודאי משתלם ניזק מאחריות נכסים דידיה דהא קרי כאן כי תצא אש שלם ישלם ואמאי מחייב הרי מת ומת לאו בר חיובא הוא אלא לאו ש"מ דלאו כמאן דאדליק השתא בידים חשבינן ליה אלא כמאן דאדליק מעיקרא משעת פשיעה חשבינן ליה וכן הדין לענין שבת דכי אתחיל מערב שבת אתחיל וכמאן דאגמריה בידים בההוא עידנא דלית ביה איסור חשיב : בנזקי ממונו . דכתיב כי תצא אש מעצמה : בנזקי גופו . דקרי ליה מבעיר : טמון באש דפטר רחמנא . דדרשינן [לקמן דף ס.] דומיא דקמה מה קמה בגלוי אף כל בגלוי לאפוקי טמון דלא ואי משום חציו מחייבת ליה אמאי פטור אילו אדליק בידים מי מפטר השתא אונס כרצון אתרבי טמון לא כ"ש ועוד דתן לעולם בטמון עייל ומזיק ואפילו הכי אתה מחייב משום חציו ולפיכך קשה למאן דאמר משום חציו דאילו למ"ד משום ממונו לא קשיא שאפשר שהקילה התורה באש לפטור בו את הטמון כמו שהקילה בבור לפטור בו את הכלים ובשן וברגל לפוטרן ברה"ר : (גמ' בדף כג·) וניחא ליה . מתרץ ליה לדידיה : הכא במאי עסקינן וכו'. הכא דמחייבינן ליה משום חציו דמשמע דחייב אף אטמון ומשמע נמי מדכתיב הקמה דפטור הטמון : כגון שנפלה דליקה וכו'. כגון שתי חצרות וגדר מפסיקן והדליק בתוך שלו ויצאה האש ומגאה ודלקה דעד הגדר המפסיק הוי חציו ושם כלו חציו לפי שבשעת שהדליק האש לא היה ראוי להזיק אלא אותה חצר עד הגדר שהרי היא מפסקת וכיון דהוי חציו חייב בכל אותה חצר אפילו אטמון וה"ה נמי על הגדר (ד) ואם נפלה מחמת הדלקה חייב אפילו אטמון בכל החצר השניה אלא דבעינן שלא נפלה מחמת הדלקה (ה) דלגבי חצר שניה דלאו חציו נינהו ובדין הוא דליפטר אטמון דמשום כלו חציו פטור בחצר אחריתי : [א"ה גבי גלוי נמי . א"ה דמשום כלוי חציו פטור בחצר אחריתי] אפילו אגלוי נמי הוה לן למיפטריה כי היכי דחייבת ליה בכל כי לא כלו חציו [ה"כ אית לן למיפטריה מכל כי כלו חציו] וע"כ כי איצטריך קרא למפטר אטמון היכא דמחייבי אגלוי הוא דאיצטריך ולא אמרת דקרא דפטריה אטמון אחצר אחרת קאי אלמא דבגלוי חייביה ואמאי : ומשני אית ליה נמי משום ממונו כלומר מ"ד משום חציו לאו למימרא דלא מיחייב אלא משום חציו דודאי היכא דליכא לחייבו משום חציו חייב משום ממונו שהזיק כי הכא דאע"ג שכלו חציו משום הגדר המפסקת כדאמרן מיהו כשנפלה מעצמה והיה יכול לגדרה או לכבות ולהפסיק מפני האש שלא תבעיר בחצר השניה הויא כשורו שלא נעל בפניו ויצא והזיק שחייב ומיהו דוקא אגלוי אבל אטמון הקל רחמנא גבי אש כמו שהקל בשאר חייבי ממונו כדפי' ואם אינו יכול לגדור או להפסיק ולכבות אנוס הוא ופטור אפילו על הגלוי שבחצר אחרת שלא חייבו רחמנא אשורו אלא היכא שיכול לשומרו וגם אי אפשר לחייבו מטעם תחלתו בפשיעה וסופו באונס שהרי חצר שניה לא קיימא בשמירתו כלל ולא אמרינן הכא אלא בדבר המוטל עליו לשומרו קלא כדמוכח פרק שור שנגח את הפרה [דף נה:] גבי פקח ביום ומסתברא דכן הדין בכל נזק הבא מחמת דבר שאין בו רוח חיים ומזיק דרך הלוכו ע"י כח אחר מעורב בו היינו תולדה דאש שנחלק לראות אם הוא מדין חציו או מדין ממונו דהא אסיקנא פ"ק [דף ג:] דתולדה דאש כאש הרמ"ה ז"ל : וכי מאחר וכו' מאי בינייהו . דאע"ג דבגחלת שאינה שלו איכא טובא דלמ"ד משום חציו חייב ולמ"ד משום ממונו פטור דהא לאו ממונו הוא מ"מ בעיקר פלוגתייהו דהויא בגחלת שלו דמיפלגי באשו [אי משום *) אשו אי משום ממונא] מאי בינייהו דבשלמא כדהוה סלקא דעתיה מעיקרא דמאן דמחייב משום חציו לא מיחייב משום ממונו איכא בינייהו היכא דכלו חציו דמחייב משום ממונו ולא מחייב משום חציו אבל השתא דאמרת דאף כי לא מחייב משום חציו מיחייב נמי משום ממונו א"כ כיון דבין כך ובין כך חייב מטעם ממונו והוא ממונו דגחלת שלו מה לי אי חייב נמי משום חציו אי לא ואע"ג דנפקא לן מיניה דטמון דלמ"ד משום חציו חייב אטמון דחצר ראשונה ולמ"ד משום ממונו רחמנא פטריה מטמון דלדידיה אין חילוק בין חצר ראשונה לשניה וכדמשמע (ו) מאי דפירשנו מ"מ עיקר פלוגתייהו מעיקרא לאו אטמון הוה מדאמרינן דקשיא ליה [לאביי א"ה] טמון ואילו נחלקו עליו מתחלה מאי קשיא ליה אלא פלוגתייהו מעיקרא לאו בהכי הוה ולפיכך בעי' מאי בינייהו : איכא בינייהו לחייבו בד' דברים . דאיתן נזק וצער וריפוי ושבת

*) נ"ל חציו דלמ"ד

שלטי הגבורים

חציו ולא משום ממונו וזה לא פי' מגדל עוז . הלכך לא נתחוורו דבריו בעיני ואני הנלע"ד כתבתי . ולדברי שאר הפוסקים משלם בכה"ג על כל הגדיש ח"נ. דאינהו מפרשי אדוי אדייה בר"ל זורק הגחלת על הגדיש ונשרף הגדיש דהוה ליה כוליה צרורות דכלב אפי' ממקום גחלת ואילך דלק הגחלת מאליו ואולי דבזורק הגחלת גם מיי' מודה . וצ"ע . ומ"מ אף לפי' מיי' כתוס' פליגי דס"ל דכשהוא חייב משום ממונו חייב אפי' לא היה הגחלת שלו . ואולי דמשתפינא הייתי אומר דלמיי' לית ליה צרורות בהאי גחלת כלל דאפי' כי מחייב מיי' ח"נ על הגדיש כולה לאו מטעם דהוי צרורות אלא משום דחשיב שינוי מה שמדליק מכאן ואילך והכי כתב להדיא בפי' המשניות וז"ל הנה באוכלו העוגה עושה כדרכו ומשלם נזק שלם ובהדליק את הגדיש משונה ולפיכך משלם ח"נ דמוכח דכל חיוב הגדיש זולת מקום הגחלת שהניחה כאורחה חשיב שינוי וזה סיוע לפירושנו בס"ד . וכל זה שאמרנו מיירי כששימר בעל הגחלת גחלתו . אבל לא שימר למיי' בעל הכלב חייב על אכילת חררה ועל מקומה ובעל הגחלת חייב על שריפת הגדיש וצ"ל דעל שריפת הגדיש דקאמר מיי' לאו על כל הגדיש קאמר אלא על ח"נ הגדיש קאמר אם אנחה כי אורחיה דהא לדידיה שינוי הוא מה שמדליק הגחלת חוץ ממקום הנחתה דוקא כמו שכתב בפי' המשנה אבל אי תימא דהא דחייב ח"נ על שאר הגדיש למיי' הוי משום צרורות ותימא נמי דהכא חייב נ"ש כשלא שימר גחלתו היאך יתחייב ואפי' לא תימא דכשלא שימר גחלתו חייב נ"ש למיי' רק ח"נ. היאך יתחייב אי תימא דח"נ דחייב על הגדיש הוי משום צרורות דכלב הכא היאך יתחייב בעל הגחלת ח"נ על צרורות הכלב דלגבי כלב הן צרורות ולא לגבי בעל הגחלת דפושע גמור הוא . וא"ת דהיינו טעמא דהכא חייב נ"ש בעל הגחלת משום שהוא פושע א"כ למה לא יתחייב בעל הגחלת גם על מקום הנחתה על גחלת דעפי איכא לחייבו על מקום הנחתה ממה דאיכא לחייבו על שאר הגדיש אבל אי תימא כשלא שמר גחלתו חייב ח"נ על שאר הגדיש משום דהוי שינוי איכא למימר דהיינו טעמא דחייב על מקום הגחלת בעל הכלב משום דהאש בחררה ודרכו של כלב להניח החררה בגדיש ולאוכלה . הלכך כיון דחייב על החררה חייב ג"כ על מקום הנחת הגחלת אבל אם לא היה הגחלת בחררה פשיטא שהיה חייב בעל הגחלת גם על מקום הנחת הגחלת ·

והטור ח"מ סי' שנ"ב הכין דברי מיי' שבעל הגחלת חייב על כל הגדיש וכ"כ בשם הרמ"ה וצ"ע היאך אפשר להכניס כך ומיהו כתב דלעולם שותפים הם בעל הכלב ובעל הגחלת שלא שמר גחלתו הלכך על מקום הגחלת דהוי אורחיה זה משלם ח"נ וזה משלם ח"נ ועל שאר הגדיש דהוה צרורות הוו בעל הכלב ובעל הגחלת שותפים בצרורות ומשלם כל אחד החצי מהחצי שהזק ומותר חצי הנזק ישלם בעל הגחלת להודיה כדין כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי דבעל הגחלת הוי שותף בצרורות עם בעל הכלב אבל בעל הכלב אינו שותף דבעל הגחלת במותר הנזק וכיון שלא שמר גחלתו עליה דידיה רמיא לאשתלומי מה שאינו יכול להשתלם מבעל הכלב ואם זרקה על הגדיש דאף מקום הנחת הגחלת הוי צרורות אז משלם בעל הכלב רביע נזק במה שהוא שותף בח"נ צרורות עם בעל הגחלת בין על מקום הנחת הגחלת בין על שאר ובעל החררה משלם שלשה חלקים דמה שאינו יכול להשתלם מבעל הכלב משתלם מבעל הגחלת דהא איהו פושע בכל הנזק שלא שמר גחלתו והוא על דרך תשלומי היזק הדליל שזכרנו לעיל והיינו שלא הזכיר דין כלב שנטל חררה כלום בסמך על דין הדליל דלעיל ואע"פ שנראה שיש חילוק בין אי גרסי' בגמ' ולחייב בעל הגחלת ובין ולחייב נמי בעל הגחלת וכמו שכתבו מגיד משנה ומגדל עוז מ"מ נראה דלכל אות יש לחלק בדברי הטור וכן משמע מהתוס' ולדעתי פי' הדליל שזכרנו ודין זה יש להם סגנון אחד ויש עיון קצת בדברי רש"י אלא שאין דעתי להאריך עוד בזה וק"ל למעיין בדין הדליל לפי סברתו בצרורות ובצרורות שהן של הפקר : *)א לדעת רבינו והתוס' ורוב המפרשים מי שבהמתו רגילה ליכנס לשדה חבירו על בעל השדה להתרות בבעל הבהמה לשמור בהמתו שלא תזיק וצריך לשומרה ואין בעל הבהמה יכול לומר אתה שדך שלא תיכנס בו בהמתי דעל הרועה מוטל לעולם לשמור ממונו שלא יזיק ונראה שאם הזיקה בהמת הרועה בשדות אפי' קודם ההתראה דצריך לשלם לו ההיזק דאין ההתראה אלא בשעדיין לא הזיק רק שיש רגלים שתזיק מפני שרגילה ליכנס בה ואע"פ שהטור ח"מ סי' שצ"ז נקט במלתיה דר"י ומזיקתו שנראה דמה שהזיק קודם ההתראה לאו כלום הוא אינו כן . אלא ודאי אף על ההיזק שקודם ההתראה חייב הרועה והא דנקיט מפני שכן בגמ' בעובדא דרב יוסף אמר דהנהו הוו מפסדי לרב יוסף נקט איהו נמי ומזיקתו והתם בגמ' לאו למימרא דסבר רב יוסף דעל ההיזק שקודם ההתראה לא היה חייב הרועה דודאי היה חייב אלא רב יוסף מקפיד על אותו ההיזק דעד עכשיו הלכך אין ההתראה באה לומר שלא יתחייב על ההיזק קודם ההתראה רק היא באה להזהיר הרועה שישמור בהמתו שלא יזיק כיון שהיא רגילה ליכנס לביתו וקרוב הדבר שתזיק כן ומיהו אכתי צ"ע מה היה צריך רב יוסף להודיע לרועה דבר אם אין ההתראה באה רק לחייבו על הנזק כיון דבלא התראה נמי חייב על הנזק כמ"ש הרהב"ד להדיא דחייב על הנזק אפי' בלא התראה והכי מסתברא אינו בשום נזק שיצטרך התראה רק בנ"ש לגבי קרן קמיירי לכן מפני זה הזרות נראה לקצת המפרשים דהתראת רב יוסף לא בא על הנזק כלל רק באה ההתראה להודיע לרועה שאם לא ישמרם שהוא ישחטם ג"כ על תשלומי הנזק אם יזיקו כי הנזק חייב הרועה בכל ענין גם בלא התראה אבל שיהיה הרשות בידו לשוחטם לא הוה אא"כ התרה בו ובשמירתו שישמור בהמתו שלא יזיק ולא שומרה אז הרשות ביד ניזק לשוחטם ולא מצי למימר לכשיזיק אשלם מה שיזיקו ולדעתי כי זה היה דעת מיי' ז"ל בפ"ה מהל' נזקי ממון שכתב דבהמה שהיתה רועה ופרצה ונכנסה בשדות ובכרמים אע"פ שעדיין לא הזיקה מתרין בבעליה ג' פעמים אם לא שמר ולא מנעה מלרעות יש רשות לבעל השדה לשוחטה וכו' דס"ל למיי' בין הזיקה בבית שבעיר בין הזיקה בשדה לעולם חייב בעל הבהמה אף בלא התראה וכשיש התראה יכול נמי לשוחטה ויכול להתרות בו אע"פ שעדיין יקתו אבל בלא התראה אף אם הזיקתו לא מצי לשוחטה ולמיי' פי' לנעיינהו ר"ל שחטינהו והלכה כרב יוסף בתרוייהו שעבדא דאיתא הכא הלכך למיי' ל"ש בין אם הזיקה בשדה בין הזיקה בעיר חייבת לשלם בניזקין דעל לשמור שלא יזיק ולא על הניזק מוטל לגדור בפניה ואם התרה בו ולא קבל והזיק יכול גם לשחוט הבהמה ואין חילוק בין עומדת לשחיטה בין אינה עומדת לשחיטה בכל ענין יכול לשוחטה אחר ההתראה שחיטה [כשרה] והאומר לבעליה בואו ומכרו בשר שלכם מפני שאסור להזיק ולשלם מה שהזיק ואפי' לגרום הנזק אסור ולדעת מיי' דאינו מחלק בין אם הבהמה עומדת לשחיטה או לא דבכל ענין קאמר דמצי לשוחטה אחר ההתראה נראה בבהמה שהיא בר שחיטה כגון מידי דטהור וכשר לאכילה הוא דמצי לשוחטה מדקאמר וישחטנה שחיטה כשרה משמע לא שחיטה שאינה כשרה חייב בתשלומי הבהמה שחטו דלא ארשותו רבנן אלא לשוחטה שחיטה

כשרה

*) עיין לקמן ע"ב .

[דף יא ע"א]

הגהות הב"ח

(א) ג"ב לשון הגמ' וניחא ליה כגון שנפלה דליקה לאותו חצר ונפל גדר שלא מחמת הדליקה והלכה והדליקה והזיקה בחצר אחרת דהתם כלו ליה חציו . אי הכי לענין גלוי נמי כלו ליה חציו כו' : (ב) נמי משום ממונו וכגון כצ"ל : (ג) ולא גדר תא"כ : (ד) אם כצ"ל : (ה) נ"ב מיהו לגבי : (ו) נ"ל ממאי·

הגהות הגר"א

(א) נ"ב נ"פ היינו קרא סייעו מתניתא: (ב) נ"ב שנפל הגדר אחר בהתחלה דליק' ולא היה הדליקה כדי לעבור הגדר . גמ' :

הגהות מא"י

[א] דאיהו קעביד דהוי כזורק חץ כצ"ל ותי' אחד נמחק: [ב] נ"ב הלכך לענין גלוי אף על פי דכלוי לי' חציו מחייב משום ממונו : [ג] נ"ב לגדור וכרי זה ככונס וכו' לפניו ויצא והזיק: [ד] בד' דברים אם אשו שרף כצ"ל: [ה] נ"ב ולמ"ד משום ממונו פטור :

נראה כדי שימכור זאת הבהמה המזקת ויסלק הזיק מביתו ומאותן הדמים יכול לקנות בהמה אחרת שלא תזיק ואע"פ שלא יהיו שוים דמי הבשר כמו שהיתה שוה בחיים מ"מ כיון שהוא מסלק היזק מביתו וקונה בהמה יפה שאינה מזקת לא חששו חכמים בזה מאחר שהוא פשע שלא שמר ממונו שלא יזיק וה"ה שאם הדבר שמזיק אינו בר שחיטה ואכילה כגון סוס וחמור ופרד וכלב וכיוצא בזה שלא הרשוהו חכמים לניזק לשוחטו בהתראה כיון שאם יהרגנו לא יהיה שוה הבשר כלום ונמצא זה מפסיד הכל אך דינן באלו הוא דמשמתינן ליה לבעל הבהמות אלו עד דמסלקי היזקייהו וימכרו אותם כמו שכתבנו לעיל וכדמוכח מההיא דכלבא דאכל עז ושונרא דאכל תרנגולא בסוף פ"ק וזהו הנראה לענ"ד דעת מיי' דאינו מחלק בין אם הבהמה שהתרה בה הויה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נראה*) לי חייב בעל הגחלת דכל שפושע באשו בענין שהכלב יכול ליטלה אע"פ וכו' עד שהרי כלבים ושרצים מצויין ג"כ ע"כ : (ב) נ"ל שבא ללמוד מכאן כי היכי דגבי ניזק אע"ג דחד גופא הוא פלגינא נזקין מקטלא ה"נ גבי מזיק כגון שורו של ראובן שהזיק בגדיו של שמעון והמיתו ברשות המזיק פטור מן הנזקין והשור בסקילה וק"ו הוא ומה כופר וסקילה דשור דחד חיובא הוא פלגינא ליה נזקין וקטלא לא כ"ש דהא תרי חיובי נינהו : ומהר"ן שפירא כתב ע"ז וז"ל ראיתי בריי"ף החדשים (זהו מהר"ם) שבא ומלא נפקותא לענין דינא ודבריו בעיני רחוקים דפשיטא ופשיטא הוא ההוא דינא שכתב ונ"ל לפרש כוונת הנ"י שבא לתרץ למה איצטריך להשמיענו דפטור מכופר דפשוט הוא למ"ד דס"ל דכופרא ממונא הוא פשיטא דפטור ברשות המזיק דאמר תורך ברשותי מאי בעי ולמ"ד דס"ל דכופר כפרה הוא מ"מ קשה למאי איצטריך דהשור בסקילה הלא אפי' אם הרגו המזיק בעצמו נמי חייב מיתה וכמבואר בנ"י בעצמו . ע"ז אמר דבא להשמיענו דאפי' היכא וכו' וק"ל : (ג) ראיתי מקשים דלמא התם מיירי בדלא אתרי במרייהו תלת זימני אבל בתר דאתרינהו ג' זימני אימא אף בעזי דרעיא שחטינהו להו ותירץ מהר"ל מלובלין שהיה סגי' בגמ' א"ל אביי זיל לנטינהו ולא כגי'

*) נראה שצ"ל ליחייב

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כלב : (ב) צ"ל ליה : (ג) צ"ל דדחויא : (ד) נ"ב ואינו נוגח : (ה) כולו הוי פטור כו' לישלם כוליה כצ"ל : (ו) נ"ב בגדים דעלמא . אמאי משלם חררה הא שן הוא ובעינן שדה אחר ניזק וליכא: (ז) נ"ב שם : (ח) נ"ב לתתא : (ט) נ"ב אלא דמשהי להו עד יומא דשוקא : (י) נ"ב חוזר לתמותו : (כ) נ"ב אלא לחזרה. שאם חזר לאחר שעדאתו ג' ימים שראה שוורים ולא נגח חזר לתמותו כר' יהודה דמתני' כצ"ל : (ל) נ"ב עמו: (מ) נ"ב לוי שסה : (נ) נ"ב ול"צ ברור דלא מיקרי מזיד אלא שוגג וראייתי מפי' ידיעות הטומאה דהמשמש עם הטהורה סמוך לוסתה אפי' ת"ח שיודע שמוזהר לפרוש מאשתו סמוך לוסתה מוהזהרתם וגו' אפ"ה הוי מזיד משום דקסבר יכולני לבעול ולפרוש קודם שתראה ואין זה אלא שוגג ולכך מביא קרבן על שגגתו וא"כ ה"נ דכוותה אע"פ שהוא ת"ח ויודע שאסור לעמוד לעסקיו סמוך למנחה שמא יעבור מ"מ יכול לומר שהיה סבור יכולני לגמור עסקי וזמנו ואין זה מזיד אלא שוגג . שוב מצאתי להגאון מהרש"א קארו ס"י ק"ח שכתב ג"כ דלא מיקרי עובר זמן התפלה בשאט בנפש : (ס) פי' פי' נמחק : (ע) כשחתר . שחפר כצ"ל : (פ) נ"ב בברייתא בגמ' אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני ב"ד העידו בו בפני ב"ד ושלא בפני בעלים בפני בעלים ושלא בפני ב"ד אינו נעשה מועד עד שיעידו בו בפני ב"ד ובפני בעלים כו':

דלמ"ד משום ממונו לא מחייב אלא בנזק בלחוד דומיא דשורו שהזיק ולמ"ד משום חציו חייב בד' דברים כאילו עשאו הוא בעצמו אלא דבושת כיון שלא עשה בכוונה פטור דושלחה ידה והחזיקה כתיב דמשמע בכוונה אבל הכא ליכא אלא פשיעה וא"ת (וא"כ) אמאי מחייבינן ליה טפי מנתכוין לזרוק שנים וזרק ארבעה דפטור מארבעה דברים [דף כו:] י"ל דהתם כבר שיער בכח זריקתו דלא ליזרוק טפי וכי זרק ד' קרוב לאונס הוא אבל הכא שלא שמר גחלתו מרוח מצויה וכיוצא בה פושע הוא ולפיכך לא דמי נמי להיתה אבן מונחת לו בחיקו ושכח ועמד ונפלה דפטור מד' דברים [שם] נר מצוה

דהתם לא מצינן למימר אפילו תחלתו בפשיעה כלל דאי בתר שעת הנחה אזלינן כיון שיכול להזהר בה בההיא שעתא לאו פושע הוא ואי משום דשכח אנוס הוא לגבי שכחה כדאמרינן [שבועות דף כו.] גבי שבועה לבך אנסך אבל הכא גבי רוח מצויה פושע הוא וחייב דתחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא הרמ"ה ז"ל וכבר כתבנו לעיל דהלכתא כרבי יוחנן וכן משמע מהכא דרבא שהוא בתרא מסייע ליה מקרא וממתניתא . אמר המחבר ולפי' הרמ"ה ז"ל נ"ל ברור דמי שלא התפלל בעוד שיש לו זמן להתפלל מפני שסבור שעדיין ישאר לו זמן אחר שיגמור אותו עסק שהוא מתעסק בו ובין כך ובין כך עברה לו השעה שאינו נקרא מזיד ופושע אלא הרי הוא בכלל [ברכות דף כו.] טעה ולא התפלל שמתפלל שתים לתשלומין וכן מי שנתחייב לחבירו בשבועה שיתן לו מעות יום פלוני ונזכר בעוד היום גדול ואומר בלבו עדיין יש לי פנאי והלך לעסקיו ושכח עד שעבר היום הרי זה כאנוס ומיהו לענין תפלה (נ) יש לחוש יותר מפני שאמרו חז"ל [שבת דף ט:] לא (יעמוד) [ישב] אדם לפני הספר סמוך למנחה ולא לדין שמא יעבור וכיון שזה אינו רשאי לומר אני אעשה ולא אעבור כשעושה הרי הוא כפושע כנ"ל:[(ס)פי' מאן] חייב אמתני' דמחייב משום חררה וגדיש קא מהדר : ליחייב בעל הגחלת . (א) פושע באשו [שהניח] בענין שהכלב יכול ליטלה אע"פ שהכלב מזיק בה בגופו מ"מ כמניחה במקום שהרוח מוליכה

מג דברים:*(והכלב (א)שנטל חררה כו': מאן חייב בעל כלב ולחייב נמי בעל גחלת כששמר גחלתו . אי כששמר גחלתו מאי בעי (א) התם כשחתר . אמר רב מרי בריה דרב כהנא זאת אומרת סתם דלתות חתורות הן אצל הכלב דאכלה היכא אילימא דאכלה בגדיש דעלמא הא בעינן ובער בשדה אחר וליכא לא צריכא דאכלה בגדיש דבעל חררה) *תניא הנכנס דף כג: לחצר של בעל הבית שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית ומת השור בסקילה והבעלים פטורין מן הכופר בעלים פטורין מן הכופר מאי טעמא דא"ל מאי בעית ברשותי שורו נמי לימא ליה מאי בעית ברשותי מד לענין קטלא לא אמרינן : הנהו עיזי דבי תרבו דהוו קא מפסדי (ב) להו לרב יוסף אמר ליה לאביי *זיל אימא להו למרייהו דלצנעינהו א"ל אמאי איזיל דאי אזילנא אמרו לי לגדור מר גדירא לארעיה ואי גדרי שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה כשחתרה (א) אי נמי בנפל גודא בליליא וקי"ל כרב יוסף וליתא לדאביי (ג) דשינויא בעלמא הוא : מכריז רבה ואיתימא רב יוסף (ב) דסלקין לעילא ודנחתין לתתא הני עיזי דשוקא א מתרינן במרייהו זימנא תרי ותלתא אי צייתי צייתי ואי לאו *) שחטינן להו ואמרינן ליה תא תיב אמסחתא וקבל זוזך :

נזה **מתני'** איזהו תם ואיזהו מועד מועד שהעידו בו שלשה ימים ותם משיחזור בו ג' ימים דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר מועד שהעידו בו שלשה פעמים ותם שהתינוקות ממשמשין בו (ד) : **גמ'** *תנו רבנן איזהו מועד כל שהעידו דף כד. בו שלשה ימים ותם שהתינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח דברי רבי יוסי רבי שמעון אומר מועד כל שהעידו בו ג' פעמים ולא אמרו ג' ימים אלא לחזרה בלבד : אמר רב נחמן אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר' יהודה במועד שהרי רבי יוסי מודה לו והלכה כר"מ בתם שהרי רבי יוסי מודה לו דרבי יוסי נמוקו עמו : *איבעיא להו המשסה כלבו של חבירו בחבירו מהו משסה ודאי דף כד. פטור בעל כלב מאי מצי למימר ליה מאי עבדי לך או דילמא אמרינן ליה כיון דידעת ביה בכלבך דמשסו ליה ומשתסי לא איבעי לך לאשהוייה ואסקא

*) בד"ס הגי' מייתינן לי' לטבחי ושחטינן כו'

רש"י

וליחייב נמי (ג) בעל גחלת. דהא בין למר ובין למר אית להו משום ממונו הלכך לר' יוחנן דאמר (ד)על הגדיש משלם ח"כ דצרורות הן בעל הגחלת ישלם חצי האחר [א] ור"ל דאמר על הגדיש (ה) פטור בעל הגחלת לישלם : כששימר גחלתו . שסגר דלתי ביתו יפה דאנוס הוא : זאת אומרת . מדמחייב על החררה נזק שלם אלמא לאו שינוי הוא שחתר הדלת: (ו) דבי תרבו. (ז) משפחה : דסלקא לעילא . מבבל לארץ ישראל ודנחתין (ח) . מארץ ישראל לבבל : דעיזי דשוקא . של קצבין דקיימא לשחיטה שתמייהו (ט):מתרין במרייהו.אי מפסדי[ן]: תיב אמסחתא . מקום מעמד הקצבין : וקבל זוזך . אפילו ביומא דלאו דשוקא : **מתני'** משיחזור בו ג' ימים . שרואה שוורים ואינו נוגח (י): ג' פעמים. [ג] ביום אחד : **גמ'** (כ) נימוקו עמו . סברותיו וראיותיו (ל) : כלבו של חבירו בחבירו . (מ) שסה כלב ראובן בשמעון : משסה פטור . דגרמא בניזקין פטור : שיסהו

הוא דמה לי הולכת הרוח או הולכת הכלב שהרי כלבים ושרצים מצויין כל שעה : כששמר גחלתו . שנעל שערי הבית ואונס הוא : מאי בעי התם. היאך נטל הכלב כיון שנעל : (ע) שחפר הכלב ברגליו הדלת ופתחה הלכך בעל גחלת פטור שהרי שמר משתם חיות של הפקר ובעל הכלב חייב שסתם כלבים יש להם בעלים ועליהן לשמרן הרב רבינו יום טוב בן אברהם בשם רבו ז"ל והרמ"ה ז"ל פי' דבעל גחלת דרחמנא [דף נה:] פטריה בשמירה פחותה כשמירה דשן ורגל וכדפירשנו במתני' : זאת אומרת . מדחייבינן לבעל הכלב נזק שלם ע"י חתירת דלת אלמא לאו שינוי הוא לו דאי הוי שינוי תולדה דקרן הויא ואי נזק הוא דמחייב : ובער בשדה אחר . דהיינו ברשות הניזק : בגדים. דבעל חררה דהשתא הויא ברשות הניזק ומדאיצטריך לדחוקי ולאוקמא בהכי אלמא דאי שקלא מרשות הניזק ואכלה בחוץ אינה משלמת אלא מה שנהנית : שורו. נמי . אמאי בסקילה : לענין קטלא . לענין חיוב מיתה לא פטרינן ליה מטעם מאי בעית ברשותי אלא אף כי נכנס שלא ברשות והרגו בעל החצר או שורו קטלינן ליה ושמעינן דאפילו היכא דחייב מיתה (ב) ותשלומין תרוייהו בהדי הדדי קא אתו כי הכא שהסקילה והכופר באין מחמת אדם זה שהמית השור ושייך למימר בתרוייהו מאי בעית ברשותי אפ"ה גבי חיוב תשלומין אמרינן גבי חיוב מיתה לא אמרינן : בי תרבו. שם אדם או שם מקום : זיל לנטינהו. זיל אימא להו למרייהו דלינטרינהו דלא ליזקו : ליגדור מר גדירא. דסבר אביי דאמרינן בהא על הניזק להרחיק את עצמו דנהי *דבבית מחייבים למזיק כדאמרינן לעיל אכלה בגדי הרחבה : שן דחייב היכי משכחת לה. כיון דעל הבעלים לגדור שדותיהן : והלכתא כרב יוסף . כן פסקו כל המפרשים ז"ל דאשנויי לא סמכי' ועוד דאביי בההיא שעתא תלמיד היושב לפני רבו הוה : פי' דסלקין לעילא. מבבל לא"י ודנחתין מארץ ישראל לבבל הוו בקיאין בדין זה : עזי דשוקא. דקלבי דקיימי לשחיטה והטבח משהי להו עד יומא דשוקא : מתרין במרייהו . אי מפסידין ואפילו ברה"ר ואית דמפרשי אפילו ברשות הניזק ואפ"ה לא מיחייב עד דמתרינן בהו מפני תקנת השוק : אי צייתי . שיקבלו מלותיה מוטב : אמסחתא. מקום מעמד קלבים לשוחטן ואפילו ביומא דלאו שוקא הואיל דלשחיטה קיימין אבל עזי דרעיא לא שחטינן להו דיכול למימר. כשיזיקו אשלם כדאשכחן בעזי דבי תרבו דאמר להו לנטינהו ולא אמר שחטינהו (ג) הרא"ש והריטב"א ז"ל והרמ"ה ז"ל כתב דהיו משמתינן למרייהו עד דמסלקי היזקייהו מדרבי נתן : **מתני'** פירוש. איזהו תם . פשיטא דכל שלא הועד תם הוא אלא הכי קא בעי איזהו שיקרא תם אחר העדאה : ג' ימים אם ברצופים יום אחר יום הוי מועד לכל הימים ואי לשבתות או לראשי חדשים או לראשי שנים הוי מועד לאותם זמנים : ותם משיחזור בו ג' ימים . שרואה שוורים באותן שלשה זמנים שהועד ואינו נוגח חזר לתמותו : רבי מאיר אומר מועד וכו' . מוכח בגמרא דלר"מ סגי בג' פעמים אפילו ביום אחד וה"ה ג' פעמים בג' ימים : שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח . די אפי' בפעם אחת דמסתמא חזר לתמותו הכי משמע מדלא הזכיר ג' פעמים אלא גבי העדאה ומ"מ חזרה של ג' ימים פשיטא דסגי הרא"ש ז"ל . וכתב הריטב"א ז"ל דג"פ ביום א' בלא משמוש תינוקות לא סגי ליה דא"כ ה"ל לפרש וקי"ל כר' יהודה בהעדאה וכר' מאיר בחזרה כדאיתא בגמ' : **גמ'** נמוקו . טעמו וראיותיו בידו ושמעי' מדמודה רבי יוסי לר"מ בתם ור"מ לא בעי ימים מכלל דרבי יוסי נמי כשאמר תינוקות ממשמשין בו לא קאי אימים שהזכיר בהעדאה וס"מ דבחד זמנא סגי ליה מדלא קא יהיב שיעורא וטעמא דמסתמא כיון שממשמשין בו אפי' התינוקות ואינו נוגח חזר לתמותו כן הסכימו ז"ל : (פ) [ל' גמ'] בפני בעלים ובפני בית דין דכתיב והועד בבעליו ואין עדות אלא בפני ב"ד מהא דתניא תרתי זימני דאינו נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני בית דין שמעינן דאף על גב דבעלמא [דף קיב:] אמרו שאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין אבל אם היה הוא חולה או עדיו חולים או שמבקשים לילך למדינת הים מקבלין הכא אין מקבלין לעולם ואין צריך לומר שאם עברו וקבלו [בבריתא] אינו כלום אבל בעלמא צריך עיון כיון שהתירו לקבל כשהוא חולה אם עברו וקבלו כשהוא בריא אם קבלתן קבלה ורבותינו ז"ל אמרו דלא עשו ולא כלום דהוי להו טועין בדבר משנה דחוזר [סנהדרין דף לג.] וכן הדין בכל דבר שאין רשות לבית דין לעשות לכתחלה במקום אחד אם עברו ועשו לא עשו ולא כלום ואף על פי שכן רשאין לעשותו בשאר מקומות עכ"ל הרא"ה ז"ל וברים פרק הגוזל ומאכיל [קיב:] גבי וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין חזר ז"ל מספיקו וכתב כסברת רבו דהוי טועה בדבר משנה וחוזר: המשסה כו' . פי' כלבו של חברו בחברו . לוי שיסה כלבו של ראובן בשמעון : משסה ודאי פטור . דגרמא

ד"ס מ"ג

א מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון טור ח"מ סי' שצב :

ב מיי' פי"ו שם סמג עשין סו סז :

ג מיי' פ"ב שם סמג שם טור ח"מ סי' שפט :

ד מיי' פ"ו שם טור ח"מ סי' שפט :

בד"ס הגירסא דילצנעינהו כו'

הגהות הרי"י

(א) נ"ב דהתם גדרים תחורים אבל בהמה דקה ודוקא בגדר שסביב דבר הניזק משא"כ סביב הכלב והכא נ"ע ועי' ר"פ הכונס דף נ"ה שם כתוב מיירי . עיין תוס' וכן בכפל גודל בלילה פטור: (ב) נ"ב כס"ע לקמן בפ' הגוזל בתרא כרי"ף ד"ה מכריז רבה ואיתימא רב הונא דסלקין לעילא כו': (ג) נ"ב עי' תוס' דהך ליתא לאו דוקא לפי המסקנא דגדיש הוא דבעל החררה: (ד) נ"ב ומפרש מ"מ על הגדיש נ"ס ר"ל מקום הגחלת.

נ"א דברה"ר

הגהות מא"י

[א] נ"ב דהא ממונו הוא : [ב] ואפילו ברה"ר:[ג] נ"ב ואפילו :

דגרמא בניזקין פטור : [ואסקה רבא] את"ל [ג] · ר' יצחק אלפסי ז"ל פסק דחייב בעל הכלב מדאמר רבא הכי וכן כתב הרמ"ה ז"ל ואי קשיא לן מ"ש משור האיצטדין דאמרינן לקמן [דף לט.] שפטור דכתיב כי יגח ולא שיגיחוהו אחרים י"ל דשאני שור האיצטדין שהוא רגיל הרבה בכך ואין בו דעת כלל אלא שנוגח דרך תרבותו כל זמן שמשסין בו כפי מה שהרגילוהו אבל כלב שיש בו דעת וכמה פעמים שמשסין אותו ואינו נושך ליכא למימר שיגח ולא שיגיחוהו אחרים הרא"ה ז"ל. אמר המחבר וכתב הריטב"א ז"ל דשור האיצטדין דפטור היינו ממיתה אבל לשלם ניזקין אפשר דחייב ול"נ דהשור ההוא אנוס שאינו מנגח ע"י שיסוי לבד אלא על ידי שמלמדין אותו שאין בו דעת [ואינו] כמו הכלב דסגי ליה בשיסוי כנ"ל : שיסהו בעצמו . שנשך הכלב את המשסה: פטור. בעל הכלב: פטורה . דלא היה לה לרבוץ ברה"ר דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור : לבעוטי בי לית לך רשותא . כלומר דלא אמרינן כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור אלא כששינוי זה של שני בא מחמת שינוי הראשון כי הכא שדורכת זו על זו מפני שישנתה ברבילתה אבל כשלא בא מחמת כך כי הכא ששינוי ביעוטה של זו לא בא מחמת רבילה של זו שהרי היתה יכולה לעבור ושלא תבעיט בה [חייב] ופסק הרי"ף ז"ל כרבא דבשינוי זה חייבת ותמהו עליו מן האחרונים ז"ל על מה שפסק לעיל [ס"ם לו:] דעבד איניש דמנח גלימיה ברה"ר דמשמע שאם היה שינוי היה פטור ולפום מסקנא דהכא ליתא וכתב הרמ"ה ז"ל מהא דחזינן [רבילה] דעל גבי קרקע הויא משונה וכל שכן אם רבלה ע"ג כלים אפי' קטנים ועל גבי אדם ובהמה שמעינן דליתא לדר' אלעזר דאמר לעיל[דף טז.] ל"ש אלא פכין גדולים אבל קטנים אורחיה הוא אלא משונה הוא ופלגי נזקא בעי שלומי :

תורה אור | נר מצוה

מו ואסקא א רבא אם תמצא לומר °המשסה כלבו של חבירו [בחבירו] חייב בעל הכלב שיסהו בעצמו פטור מ"ט כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור אמר ליה רב פפא (א) הכי אמרינן משמיה דריש לקיש (ב) שתי פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת בעטה מהלכת ברבוצה פטורה (א) רבוצה במהלכת חייבת א"ל אי משום הא לא תסייען אנן בההיא חיובא מחייבנא דאמר לה כי אית לך רשותא לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשותא וכן הלכה : °מתני' שור המזיק ברשות הניזק כיצד נגח נגף נשך רבץ בעט ברה"ר משלם חצי נזק ברשות הניזק רבי טרפון אומר נזק שלם וחכמים אומרים ח"נ : גמ' *איבעיא להו °רגל שדרסה ב על גבי תינוק בחצר הניזק מהו שתשלם את הכופר מי אמרינן מידי דהוה אקרן קרן לאו (ג) כגון דעבד תרי ותלתא זימנא אורחה הוא ומשלמת כופר הכא נמי לא שנא או דלמא קרן כוונתה להזיק האי אין כוונתה להזיק ואסיקנא דאיכא כופר ברגל ש"מ : מז מתני' °אדם מועד לעולם מח בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן סימא את עין חבירו ושבר את הכלים משלם נ"ש : גמ' ירושלמי אמר רבי יצחק מתני' כשהיו שניהם ישנים אבל אם היה אחד מהן ישן ובא חברו וישן אצלו (ב) זה שבא לישן אצלו הוא המועד : קתני סימא את עין חבירו דומיא דשבר את הכלים מה התם נזק אין ארבעה דברים לא אף האי נמי נזק אין ד' דברים לא : אדם מועד לעולם מנלן *אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא °פצע תחת פצע לחייבו על השוגג

[דף יב ע"א] | דף כו: | דף כה: | שמות כא

רש"י

שיסהו בעצמו . שנשך הכלב את המשסה פטור בעל הכלב : בעטה מהלכת ברבוצה פטורה . שלא היה לה לרבוץ ברשות הרבים וכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור : מה כלים ד' דברים לא. (ג) דלא שייכי (ד): אף . סימא ד' דברים לא דלא מחייבי אלא במזיד או קרוב למזיד דומיא דוכי יריבון אנשים[א]: מנלן . דנזק חייב אפילו בשוגג : פצע תחת פצע . קרא יתירא הוא דהא כבר כתיב איש כי יתן מום בעמיתו וגו'[ב]:

מתני' (ה) פי' נגח נגף וכו'. כולן תולדה דקרן הן וה"ה לכל דבר דלאו אורחיה בהכי דהוי שינוי ותולדה דקרן היא כדאיתא בפירקא קמא : ברה"ר משלם חצי נזק . דכתיב קרא יחלון לומר שאין חצי נזק חלוק לא ברשות היחיד ולא ברה"ר דלמדרש הכי איתר דהא כתב קרא וחצו את כספו כן איתא לקמן בגמ' [דף כו']: [ומה שן ורגל ברה"ר] שהוא פטור. כדכתיב ובער בשדה אחר דהיינו ברשות הניזק [החמיר עליו ברה"י] וכו' לשלם נזק שלם: דכתיב שלם ישלם התשלומי מעליא משמע כדאיתא בגמ': דיו לבא מן הדין. דהיינו קרן ברשות הניזק שאתה מביא מקרן ברשות הרבים דהכי אמרת קרן שהחמיר עליה ברה"ר וכו': להיות כנדון. דהיינו קרן ברשות הרבים שהוא הנדון שהדין בא מכחו וטעמא דרבנן משום דמדאורייתא דרשינן [דף כה.] דיו דכתיב ואביה ירוק ירק בפניה וגו' קל וחומר לשכינה שני הסגרין שהן ארבעה עשר יום אלא דיו לבא מן הדין שכינה להיות כנדון שהוא אביה הלכך לא תסגר אלא שבעת ימים שהוא הסגר אחד ור"ט סבר שאני התם דבדין הוא דדרשינן ליה דהא אהני דיו ואהני ק"ו דמכח ק"ו מסגרינן בשביל שכינה ואהני דיו להסגר אחד בלבד אבל הכא א"ת דיו מפריך ק"ו [לגמרי] ולא עביד ולא מידי דבלאו ק"ו אית לן חצי נזק [ד] שתמא בכל מקום משמע וכל כה"ג ס"ל דלא אמרינן דיו והלכתא כרבנן אפילו היכא דמפריך ק"ו לגמרי אמרי' דיו והקשו ז"ל היכי אמרינן דיו דהא כל ק"ו דעלמא הכי הוא דבשביל חומרא קטנה שיש בלמד דנין אותו שיהא כמלמד לגמרי לכל חומרותיו ותירצו ז"ל דה"מ כשהחומרות שאנו באין ללמוד אינן מעין אותה חומרא שהיא בלמד אבל הכא שאתה בא ללמוד נזק שלם בחצר הניזק מכח חומרא שנמצא בלמד שהוא נמי ענין תשלומין דהיינו חצי נזק ברשות הרבים שייך לומר דיו : אני לא אדון קרן מקרן. כלומר שהן רשויות כדמשמע מהאי ק"ו קמא ולדבריהם הוא דקאמר דלדידיה לית ליה האי דיו היכא דמפריך ק"ו אלא הא דקאמר הכי משום דק"ו קמא פשוט יותר לומר דיו אסוף דינא דהיינו קרן ברה"ר הרא"ש ז"ל : אני אדון קרן מרגל. כלומר קרן ברשות הניזק מרגל ברשות הניזק ומה אם במקום שהיקל על השן ועל הרגל ברה"ר החמיר בקרן ונמצא שרגל קלה וקרן חמור מקום שהחמיר על השן ועל הרגל הקלים לשלם נזק שלם ברשות הניזק אינו דין שנחמיר בקרן שהוא חמור נמצא דאתינן למילף קרן חמורה מרגל הקלה ולא קרן מקרן [ה] ואי תימא איכא למיפרך מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי דלאו בחזקת שימור קיימי אבל קרן הוי בחזקת שימור למ"ד פלגא נזקא קנסא [לעיל דף טו'] ויש לומר דנכנים הפירכא בתוך הק"ו ונימא הכי ומה שן ורגל אע"פ שהיזקן מצוי אין חומרא זו מועלת להם [לחייבן] ברה"ר וכו' דכל פירכא שהיא מסברא שאינה כתובה אינה פירכא ויכול להכניסה בתוך הק"ו וגם בק"ו של רשויות שייך הפירכא דאפילו א"ת ומה רשות הרבים שהיקל בה לענין שן ורגל החמיר בו לענין קרן רשות הניזק לא כל שכן איכא למיפרך מה לרשות הניזק דרגל שכן היזקן מצוי כדאמכחן בגמרא [דף כו.] דבעי למילף כופר שלם בתם בחצר הניזק מנזקין דרגל ופריך עלה מה לנזקין דרגל שכן ישנן באש הרב רבינו אשר ז"ל ומיהו נכנים הפירכא כדאמרינן: אמרו לו דיו וכו'. דסוף סוף אי לאו קרן ברשות הרבים לא משכחת לה ק"ו ואע"פ שאינו כל כך פשוט לומר דיו כדפירשנו לעיל מכל מקום לעולם אמרי' דיו כיון דלא משכחת לה ק"ו אלא בהכי : [ל' גמרא רגל שדרסה על גבי תינוק מהו שתתחייב כופר]. בחצר הניזק דחיובא דרגל בחצר הניזק (ו) : הכא נמי לא שנא. דרגל מועדת מתחלה להלך ולדרוס ואסיקנא מדיוקא דמתני' לר' טרפון דמחייב כופר מק"ו דרגל כר' יוסי הגלילי ואסיק תלמודא ש"מ דאיכא כופר ברגל ש"מ והיינו דרגל מועדת [לעולם] כדאמרי' בקרן דמועד דמשלם כופר אבל קרן דתם לא שנא ברה"ר ול"ש ברשות הניזק שהמית אדם בנגיחה השור בסקילה והבעלים פטורין מן הכופר לגמרי והכי אסיק תלמודא לקמן : מתני' בין ישן . (א) משום שוגג איצטריך דלא תימא דלא מחייב שוגג אלא כשהוא ער אבל ישן אנוס הוא קמ"ל דאפילו ישן נמי חייב ומיהו אמרינן בירושלמי ה"מ דישן חייב היינו דישן לו אצל כלים או ב' בני אדם שהיו שניהם ישנים והזיקו זה את זה אבל אם זה ישן ובא חבירו וישן אצלו או שהניח כלים אצלו ושברן פטור דמי שהניחם אצלו הוא הפושע : גמ' סימא את עין חבירו. בשוגג : משלם נזק שלם. [ופטור מד' דברים] אפי' במקום [ו] דאיכא ארבעה דברים: [ז] דומיא דשבר את הכלים. והיינו שוגג קרוב לאונס דאילו פושע כמזיד דמי לחייבו (שוגג) אף בארבעה דברים כדלקמן אבל כשהוא שוגג פטור מד' דברים דשבת וריפוי כי יריבון אנשים כתיב לער כמי ילפינן מקרא דפצע תחת פצע ואין ריבוי לחייבו שוגג ואם כן אינו חייב אלא מזיד דומיא דכי ינצו אנשים דכתיב גביה דדבר הלמד מעניינו הוא בושת נמי לא מחייב אלא במתכוין כדכתיב ושלחה ידה והחזיקה אבל נזק נפקא לן מריבויא לחייב אפילו באונס ובשוגג דאי במזיד הא כתיב עין תחת עין לחייב בנזק אייתר תחת בפצע תחת פצע לרבויי דאפילו באונס ובשוגג חייב בנזק דגבי נזק כתיב ומיהו באונס דאמרן דחייב בנזק היינו שאינו אונס גמור [ממש] כגון היתה לו אבן בחיקו אע"פ שלא הכירה מטולם משום דאיבעי ליה למיחש שמא הניח איזה דבר בחיקו ושכחו אבל אונס גמור כגון הא דירושלמי שבא חבירו [וישן] אצלו פטור כדאמרן דרחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר נמצא דלענין ארבעה דברים לא מיחייב אלא כשהוא פושע גמור בתחלה ובסוף ומפרש בגמרא מה התם נזק אין (ז) ארבעה דברים לא [דלא] שייכי בכלים : מנא הני מילי . דנזק חייב אפילו שוגג : (ח) פצע תחת פצע . דהני קראי דפלע וכויה וחבורה כולהו יתירי נינהו דהא כתיב כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו וכויה וחבורה דרשינן להו בהחובל (דף פד:) : (ט) האי מיבעי ליה ליתן לער וכו' דאפילו היכא דאיכא נזק משלם נמי לער דכתב רחמנא היינו במקום דליכא נזק דהיינו כואו בשפוד על צפרנו דלא הפחתיה

אדון קרן מקרן אני אדון קרן מרגל ומה במקום שהיקל על השן ועל הרגל ברה"ר החמיר בקרן מקום שהחמיר על השן ועל הרגל ברשות הניזק אינו דין שנחמיר בקרן א"ל דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה ברה"ר אף ברשות הניזק ח"נ: (ו) נ"ב: סוה : (ז) דארבעה דברים לא שייכי בכלים אף סימא כו' כנ"ל : (ח) נ"ב אמר חזקיה אמר קרא פצע כו' : (ט) נ"ב האי מיבעי ליה ליתן צער במקום נזק
פצע בפצע מאי תחת פצע ש"מ תרתי :

שלטי הגבורים

א הא דקאמר רבא את"ל משסה כלבו של חבירו בחבירו חייב ליה רב אלפס מסקנא דהלכתא דכיון דבעיא דשסהו בעצמו לא שייכי למיבעיא אי לאו דאמרינן המשסה כלב של חבירו בחבירו חייב משמע דסברת רבא נוטה לומר כן אלא שהיה ר"ל כן לפירוש שלא היה שואל בעי אחרת אי הוי מסתבר למימר דאף משסה כלבו של חבירו בחבירו פטור :

ב בהמה שנכנסה לחצר הניזק ודרסה על גבי תינוק דרך הילוכה דהוי רגל בחצר הניזק או שנשכה תינוק בחצר הניזק והרגתהו ברגל או בשן הבעלים משלמין את הכופר דקרא כתיב גבי שור אם כופר יושת עליו ודרשינן עליו לכל מילי דשור בין לענין קרן בין לענין רגל ושן הלכך קרן מועד משלם כופר ושן ורגל שהן מועדין מתחלתן בחצר הניזק משלמין כופר:

אפתחיה מכספא (דלאו אונס הוא) כדילפינן בהחובל [דף פה:] מכויה או נער במקום חבורה דאפתחיה מכספא דנפקא לן התם מחבורה אבל נער במקום נזק לא דכיון דיהיב דמי נזק הכל בכלל קמ"ל דנער נמי קא יהיב : אם כן . דכוליה להכי הוא דאתא : (ג) לענין נזקין חייב . דהא אתרבי אונס כרצון כדפירשנו לעיל דלאו אונס גמור הוא דאע"ג דלא הכיר בה מעולם מ"מ כי קא קאי איבעי ליה למיחש שמא [איזה] דבר הניח בחיקו ושכחו ושמא יפול : לענין ד' דברים פטור . דלאו פושע גמור הוא : לענין שבת . היכא "דניחא מכה נפילתה חוץ לארבע אמות או מרשות לרשות ואפי' תוך ארבע : מלאכת מחשבת . שאם נתכוין לעשות המלאכה חייב ואע"פ שטעה בדעתו שסבור שהיום חול הוא או שאין מלאכה זו אסורה דמלאכת שבת ממלאכת המשכן גמר [שבת דף מט.] וגבי מלאכת המשכן מלאכת מחשבת כתיב והכא שלא נתכוין לעשות מלאכה פטור : לענין גלות . כגון אם נפלה על האדם ומת פטור דגבי גלות כתיב ומכה נפש בשגגה ולא מיקריא שגגה אלא דהכיר בה מעיקרא וזה לא הכיר בה מעולם: לענין עבד ; שנפלה על עבדו וסימא עינו : ויצא לחירות . וא"ת הא בקידושין (דף כד:) דרשי רבנן [איפכא] דתניא הושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה פטור דאמר קרא ושחתה עד שיתכוין לשחתה תי' הרא"ב"ד דה"ק עד שיתכוין לאבר שהוא בר השחתה אע"פ שלא נתכוין להשחיתה : יצא לחירות . והלכתא כרבנן : לענין ד' דברים פטור . אע"ג דהכיר בה כיון דלאו פשיעה היא כדאמרן : לענין שבת פטור . אע"ג דאיקרי שגגה גבי גלות ובשבת מחייבינן בשגגה וטעמא דפטור כדמפרש ואזיל : בשגגה מכלל וכו' . משום דלגבי גלות כתיבי טובא בשגגה דריש ליה דהא גבי חלב לא בעינן שהיתה לו ידיעה אע"ג דכתיב ביה בשגגה : [ל' גמרא נתכוין לזרוק ב' וזרק ארבעה כו'] לענין שבת [פטור] וכו' . דבין בזורק בין במעביר ארבע אמות גמירי והאי לא נתכוין לארבע ואפי' אמר כל מקום שתרצה תנוח דגלי אדעתיה דאי ניחא תוך לארבע אמות ניחא ליה מכל מקום כיון שלא נתכוין לארבע לאו מלאכת מחשבת קרינא ליה וכן כתב הרמ"ה ז"ל : [ואשר לא צדה] פי' למתכוין לזרוק ב' . שהרי צדה שנתכוין לכוס במקום שאפשר שתגיע אלא הנהרג דבמקום שמצויין שם [רבים] איירי דהוה ליה שוגג קרוב למזיד דלאו בר כפרה בגלות הוא ואע"ג דלא ידע איהו בשעת זריקה דשכיח אינש התם אבל אם הוא מקום שאין רבים מצויין שם והוא לא ידע בשעת זריקה בעלמא הוא אפילו נתכוין לארבע וזרק ארבע נמי גולה ואיכא דמפרש לה לחייבו גלות ואשר לא צדה וגו' הא צדה אינו בתור' שהרי לא צדה והרי הוא בתורת ושמתי לך והא (ד) כההוא דריש פרק הגולין [מכות דף ז.] בלא צדיה פרט למתכוין לצד זה והלכה לצד אחר (ה) דחייב : [נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה כו'] לענין ארבעה דברים פטור . דלגבי שמנה לאו פושע הוא : אי אמר כ"מ [ג] וכו' . שהרי יש כאן מלאכת מחשבת דזריקת ארבע מלאכה היא והא נתכוין לזרוק ארבע וכיון דלא איכפת ליה באיזה מקום שתנוח נעשה מחשבתו ואי לא אמר (ו) אלא דאיכוין לזרוק ד' בהמא לאו מלאכת מחשבת היא דכי היכי דאיכוין דלא תיזיל לבציר מארבע הכי נמי לא ניחא ליה דתיזיל טפי וכי אזלא טפי לא איתעבידת מחשבתו ואתמול ; [בענין גלות] פטור . כדפירשנו : זרק . בעל הכלי כליו מראש הגג : פטור . זה ששברו במקל קודם שיגיע לארץ שכיון שאפילו לא תברי איהו סופו ליִשבר מחמת הזורק [קך פי' רש"י וממילא שמעינן דאם היו כליו של אחר חייב הזורק ועיין בא"ר"ן] : מפסקי גיריה . דלאו סופו לישבר הוא מחמת הזורק וכי סלקינהו לא קעביד מעשה בידים אלא גרמא הוא ופטור והסכימו המפרשים ז"ל לפסק הרי"ף ז"ל דכתב דלית הלכתא בהא כדרבה דקי"ל כמאן דדאין דינא דגרמי והא כיון דבריא היזקא דינא דגרמי הוא ולא גרמא בנזקין הלכך הזורק פטור והמסלק חייב : גרסינן בגמ' [דף כז:] ואמר רבה נפל מן הגג ברוח שאינה מצויה והזיק [וביים] חייב על הנזק ופטור מד' דברים . ברוח מצויה [ג] חייב בד' דברים ופטור על הבשת ואם נתהפך חייב אף על הבשת דתניא ממשמע שנא' ושלחה ידה איני יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה [לומר לך] כיון שנתכוין להזיק אע"פ שלא נתכוין לביים : ואמר רבה הניח לו גחלת על לבו ומת פטור על בגדו ונשרף חייב בעי רבה [הניח גחלים על לב] עבדו כגופו דמי [או כממונו] אם תמצא לומר כגופו דמי שורו מאי הדר פשטה עבדו כגופו שורו כממונו ע"כ בגמרא : פי' והזיק חייב וכו' . דאע"ג דלא שכיח שיפול ברוח שאינה מצויה מ"מ כיון דזמנין דמקרי ואתי לאו אונס גמור הוא וחייב על הנזק : ופטור מד' דברים . דכיון דלא שכיח לאו פושע גמור הוא : ברוח מצויה חייב בד' דברים . דהראוי ליפול ברוח מצויה פושע גמור הוא וה"ה בישן בראש הגג ולא נפל מחמת הרוח אלא (מפני) שנתהפך אגב שינתו ונפל דמילתא ידיע שדרך ישן קרוב [ליפול] בכך : ופטור על הבשת . דנהי דפושע הוי מתכוין לא הוי בנפילתו : נתהפך . כשנפל מחמת הרוח נתהפך לאחר שהתחיל ליפול ונתכוין ליפול על האדם להנאתו : חייב על הבשת . ואע"פ שלא נתכוין לבוש בשת כיון שידוע שהיה ניזוק חברו בזה כמי שנתכוין להזיק דמי כההוא דשבת [שבת דף עה. ודף קג. וכ"מ] דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות : מה ת"ל והחזיקה . קרא יתירא דריש דמאי למיכתב ושלחה ידה במבושיו : על לבו פטור . שהיה לו לסלקה שאין דרך העולם למכור נפשם למיתה כדי לחייב אחרים הלכך איהו אפסיד אנפשיה : על בגדו חייב . דהא אפילו א"ל כהמא קרע כסותי וקרעו חייב כל היכא דלא אמר לו בפי' ע"מ לפטור וטעמא רמידי

תורה אור

השוגג כמזיד ועל האונס כרצון אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לענין ניזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה לענין גלות פטור לענין עבד פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן דתניא הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול לי עיני וסמאה חתור לי שיני והפילה שיחק באדון °ויצא לחירות רשב"ג אומר אמר קרא °ושחתה עד שיתכוין לשחתה הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה לענין ניזקין חייב לענין ארבעה דברים פטור לענין גלות [חייב דאמר קרא] °בשגגה מכלל דהויא ליה ידיעה והאי הויא ליה ידיעה לענין שבת [פטור] מלאכת מחשבת אסרה תורה לענין עבד פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן : נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע לענין ניזקין חייב לענין ד' דברים פטור (א) וכו' : ואמר רבה "זרק א כלי מראש גגו ובא אחר ושיברו במקל פטור מ"ט דא"ל מנא תבירא תבר : ואמר רבה זרק כלי מראש גגו והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסילקן או בא אחר וסילקן פטור דבעידנא דשדייה מיפסק פסיקי גיריה : מסתברא לן דלית

רש"י

לענין ד' דברים פטור . כדאמר לעיל דבעי כוונה : מלאכת מחשבת אסרה . שנתכוין לעשות המלאכה אלא שסבור שהוא חול או שהמלאכה מותרת [א]: לענין גלות. כגון אם נפל על אדם ומת : פטור . (ב) דכתיב בשגגה ולא הוי שגגה אלא בהכיר בה ושכח : לענין עבד . אם נפלה על עין עבדו וסימא : ושיברו במקל פטור . המשבר : זרק כלים מראש הגג . והכלים היו של אחר והיו תחתיו כרים וכסתות : פטור . שהרי בשעת זריקתו לא היו ראויין

שלטי הגבורים

א זרק כלי מראש הגג במקום שאין תחתיו כרים וכסתות ובעודן באויר בא אחר ושברו במקל רבינו ומיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק וסמ"ג עשין סי' ע' והרא"ש והטור ח"מ סי' שפ"ו והנ"י ורוב פוסקים הסכימו דהזורק חייב והמשבר פטור דחשבינן ליה כשבור מבעת שזרקו דבתר מעיקרא אזלינן והנ"י כתב בשם הריטב"א שכתב בשם רבו ז"ל דכיון דמספקא ליה לרבה אי בתר זורק אזלינן או בתר משבר אזלינן יש לנו לחוש לספיקו והלכך שניהם פטורים דהמע"ה ואע"ג דהאי מלתא פשיטא ליה לרבה דאזלינן בתר מעיקרא וכיון דפשיטא ליה לרבה הוה לן למימר דליכא לן למיחש לספיקא דרבא דאין ספק מוציא מידי ודאי מ"מ כתב הריטב"א דהא דאין ספק מוציא מידי ודאי דוקא כששניהם בדור אחד אבל כשאין שני החכמים בדור אחד כי הכא דרבא הוא בתרא יש לנו לחוש לספיקו וק"ק סיפא קאמר הריטב"א דאין שניהם בדור א' הא רבה ורבא שניהם בדור א' היו והאו זה את זה ורבה היה רבו דרבא אם לא שנאמר דכוונת הריטב"א לומר ששניהם לא היו גדולים בדור א' בשוה וזה דוחק וצ"ע מי שזרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות שהיה ראוי הכלי ליפול עליו ובא אחר וקדם וסלקן ונפלו על הארץ ונשתברו רבינו סבר דהוי דינא דגרמי וחייב ולפירש"י השמועה דעת רבינו הוי שיתחייב המסלק את הכרים והכסתות בכל ענין בין יהיה הכלי של הזורק בין שיהיה מאיש אחר דהוא גורם לכלי שישבר ונראה דאע"פ דהרא"ש דחק לפרש מלתא אחריתי דרבה דאמר הזורק כלי מראש הגג וקדם אחר ושבר במקל וכו' דמיירי שהכלי הוא של חבירו דאי"ב בשלו פשיטא דפטור המשבר שהרי בעל הכלי שזורקו מאבדו ;דעת ומפקירו הכא ודאי אפי' כלי היה מהזורק אותו יון שיש תחתיו כרים כסתות בשעה שהוא אפילו ליכא למימר שהפקיר אותו לא מאבדו לדעת כי לא היה ראוי ליִשבר הלכך איכא למימר דמיירי אפי' היה הכלי מהזורק עצמו ומיי' נמי מהל' חובל ומזיק בפ"ז פסק כרבינו דהוי דינא דגרמי אף שלא הבין השמועה כמו שפירש"י ומגיד משנה שם פירש כוונת מיי' ודבריו לא הבינותיו ונלע"ד דה"ק מיי' שע"י סברתו דס"ל דהוי דינא דגרמי הזורק כלי מראש הגג והכלי שלו ע"ג כרים וכסתות ובא אחר שאין הכלים ולא כרים וכסתות שלו וקדם וסילק את הכרים מעל הארץ ונתכם הכלי בארץ ונשבר חייב המסלק נ"ש כאילו שברו בידו שסילוק הכרים והכסתות גרמו לו שנשבר אבל הזורק פטור דאין לפטור המסלק מחלק הזורק ולומר ששניהם גרמו לאבד זה הכלי כמו שאמר מיי' בסמוך והכא הזורק אינו גורם כלל בשבירות הכלי דלא ה"ל לאסוקי אדעתיה שיבא איש ויסלק הכרים מתחתיו דכיון שהכלי שלו ודאי איכא למימר שאם היה סבור שיבא איש לסלק הכרים לא היה זורקו כי בודאי לא היה מתכוין לאבדו מדעת הלכך אין הזורק כלי שלו גורם כלל בשבירת הכלי אלא המסלק הכרים ועליה דידיה רמיא לשלם כל הנזק מה"כ בסמוך כמו שנפרש בס"ד א"נ איכא למימר דהכא בבא מיירי מיי' שהכרים והכסתות הם של הזורק שהוא

עין משפט

א מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפו · *כ"א דילפא

[דף יג ע"ב]

שמות כא

במדבר לה

הגהות הב"ח

(א) ג"ב לענין שבת מלאכת מחשבת בעינן לענין גלות אשר לא צדה אמר רחמנא פרט [לנתכוין] לזרוק ב' וזרק ד' לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן נתכוין לזרוק ד' וזרק ח' לענין ניזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת לא אמר כל מקום שתרצה תנוח אין אי לא לא לענין גלות פטור כו' : (ב) דגבי גלות כתיב ומכה נפש בשגגה כו'כ"ל : (ג) נ"ב נמי' : (ד) ז"ל דלא : (ה) נ"ב דפטור : (ו) נ"ב סכי :

הגהות מא"י

[א] נ"ב אם לא נתכוין : [ב] נ"ב כ"מ שתרצה תנוח אין אי לא : [ג] נ"ב והזיק וביים :

מלחמת ה'

ועוד אמר רבה זרק כלי מראש הגג וכו' הרי"ף ז"ל כתבה למימרא דהלכתא היא ואנן מספקא לן כו' :

אמר הכותב בתשובת זו השאלה לא הוצרכנו לדברים רבים שאם הדבר ספק הדין עם רבינו ז"ל לכתוב דברי רבה שפטר משבר כלי שנזרק מראש הגג ושלא חייב ג"כ תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי בנ"ש אלא כדאזיל מיניה דספיקא היא והכא קולא לתובע ופטור שזה כלל גדול בדין המע"ה ומי שתפס עליו מפני שכתב בפשיטות מימרא דרבה יפקח עיניו ויראה כמה בעיות אחרות שעלו בתלמוד בתיקו וכתבן כאילו נפשטו לפטור מפני שהדין בשניהם שוה ובאמת שזה היה מספיק לבעל המאור ז"ל אבל אנו דעו. אחרת עמנו בזה דלעולם כל היכא דלמר מיבעיא ליה מלתא בשום דוכתא בתלמודא ולמר פשיטא ליה הלכה כמאן דפשיטא ליה ואפי' תלמיד במקום הרב וכ"ש רב במקום תלמיד וזו סברא מכרעת ודעת רבינו ז"ל מסכים עליה שהרי א"ל לגרורות מיבעיא ליה לרבא אי משלם ליה מן העלייה או לא ולרב פפא פשיטא ליה ופסק רבינו ז"ל בפ"ק הלכתא כרב פפא משום דרבא לא פשיטא ליה דאילו פשיטא ליה ופליג אדרב פפא בודאי הוה הלכתא כרבא אלא שיש לי לדקדק עליו שם שלפי המסקנא דאמרי' ולרבא אמאי קרי ליה תולדה דרגל לפוטרו ברה"ר לרב פפא נמי לא פשיטא ליה ולאו כיוצא בהם דקאמר רב פפא משום דקרי תולדה דרגל דפטור ברה"ר כדרבא ומהדר הוא דהדר ביה מפירוקא קמא דאמר לרב פפא פשיטא ליה ואע"ג דלא אמרי' אלא לפוטרו ברה"ר משום דלאו מלתא ברירה היא דנהדר מינה בהדיא ועוד דלא איכפת לן שיש כיוצא בה בתלמוד הרבה מ"מ אתה למד מדעת רבינו ז"ל לפסוק הלכה כמאן דפשיטא ליה וכבר מצינו דבר זה לראשונים מפורש וכך כתוב בהלכתא גבראתא בפ' אלו נערות דגרסי' התם אמר אביי בא עליה ומתה פטור ומלתא דפשיטא ליה לאביי מיבעיא ליה לרבא וכו' . וכתב הנגיד ר' שמואל הלוי ז"ל בהלכות הנזכרות שלו איכא דאמרי כיון דרבא ומר בר רב אשי בעו לה מיבעיא ולא איפשטא להו עבדינן כמאן דפשיטא ליה וכי אמרי' אביי ורבא הלכה כרבא לבר מיע"ל קג"ם ה"מ במאי דפליגי אהדדי בודאי אבל הכא דאביי פשיטא ליה ורבא מספקא ליה עבדינן כאביי דפשיטא ליה אלו דברי הנגיד ז"ל ולזו הסברא נטה דעת רבינו הגדול ז"ל כמו שכתבנו והיא נראית עיקר ועכשיו לפי הסברא הזו אנו תמהין עליו ז"ל במה שכתב בההיא דתרנגולין שהיו מחטטים בחבל דלי והוא דקא אזיל מיניה מיניה ונראה שלא סורה רבינו ז"ל לפסוק כמאן דפשיטא ליה היכא דקמאי פשיטא להו ובתראי מיבעיא להו דהא מיהדר דלא קבלוה מינייהו וכיון דאינהו לא קבלוה אע"ג דשמיע להו אנן נמי מידי ספיקא לא נפקי' והיא דאביי בכתובות על דרך הפסק כתבה לפטור ומן הסוגיא שם והרי זה נכון וברור בענין הפסק הזה ויש דרך אחרת בפי' זו השמועה בעצמה והוא שנפרש ונאמר דרבה בתר בסוף אזיל וכא דקאמרי' בגמ' ותפשוט ליה מדרבה הכי פירושא תפשוט דבתר בסוף אזלינן מדאמר רבה ובא אחר ושברו במקל פטור ולא אמר הראשון חייב דאי ס"ד בתר מעיקרא אזיל הל"ל הראשון חייב ואשמועינן רבותא ולא לימא דשני פטור דשני אפי' אזלת בתר בסוף פטור כיון שסופו להשבר ואין לו דמים עכשיו אלא והאי מדאצטריכא ליה פטורא דשני ש"מ דראשון נמי פטור דבתר בסוף אזלינן וזו קשה לדברי רבינו שלמה ומקצת המפרשים ז"ל שאמרו דמדרבה שמעינן דבתר מעיקרא אזלינן דהא אפי' אזלת בתר בסוף פטור שאין לו דמים לזה ומה ישלם וה"נ משמע סוגיא דרבה בזורק תינוק דהא תלמוד הזורק פטור לדברי הכל והשני בין כשור בין באדם חייבו מפני שקרב את מיתתו ואי בתר מעיקרא ראשון ליחייב לדברי כולם והשני יהא פטור ועוד אמר רבה לענין כופר פלוגתא דר' יוחנן ורבנן ואי אמרת דבתר מעיקרא אזלינן האי נמי כמת דמי והיאך משלם כופר אפי' לר' ישמעאל דאמר דמי מזיק הרי גברא קטילא לגמרי קטל ולא בעלים מעלמין כופר והע"פ שקרב מיתתו דכתיב והמית פרט לזה שכבר מת דהא לענין גרורות בתר מעיקרא אזלת לגמרי ובשור חבוב ליה והלכך הזורק הרגו לזה והשני בין שור בין אדם יפטר לדברי הכל וא"ת אפי' אזלינן בתר מעיקרא לאו כמת חבבינן ליה א"כ בכלי השני למה פטור על כרחך מפני שאין לו דמים הואיל וסופו להשבר אע"פ שלא נשבר ומפני טעם זה אפי' תיזיל בתר בסוף נמי שני פטור שהרי אין לו דמים וכדאמרי' דלרבנן דאמרי דמי ניזק פטור שאין לזה דמים אע"פ שהוא כמי דהא תלמוד לר' ישמעאל חייב וכיון שכן היכי שמעינן מדרבה דבתר מעיקרא אזלינן דלמא לעולם לאו כבשור חשבינן ליה דבתר בסוף אזלינן והשתא הכא השני פטור שאין לכלי זה דמים אע"פ שעדיין לא נשבר כמו שכתבתי ואע"ג דאיכא למימר שלא פטרוהו לדברי האומר דמי ניזק אלא משום דבתר מעיקרא אזלינן דלמא לעולם לאו כשבור חשבינן ליה דבתר בסוף אזלינן ומש"ה פטור מארק דאפי' גרמא ליכא שהרי לא שברו ולפיכך כתב דהא אזיל מימיה מיניה ואם דעת רבינו ז"ל כפי' שזה יפה פסק דבתר בסוף אזלינן ומש"ה פטור מהאי דעתא מודה בזה אלא כמו שכתבנו ואם עיקרא אזלינן לענין ממונא ומיהו קטלא שאני :

המאור הגדול

אמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מאי טעמא מנא תבירא תבר הרי"ף ז"ל כתבה למימרא דהלכתא היא ואנן מספקא לן מלתא מדרדינן לרבא דהוא בתרא דאיבעיא ליה אי אזלינן בתר תבר מנא אי בתר מעיקרא ולא איפשיטא ליה. הלכך חיישינן לה ודיינינן לה כדין ממון המוטל בספק וחולקין אע"ג דבעלמא לא דיינינן ליה כה"ג הכא חיישינן לרבה דפשיטא ליה ולמאי דפסק הרב ז"ל ודיינינן בהכי בדרך פשרה ואנו תמהין על הרב אלפסי ז"ל דכתב בההוא דתרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי והוא דקא אזיל מיניה מיניה אלמא כתר תבר מנא אזלינן ואי סבירא ליה כרבה דבתר מעיקרא אזלינן קשיאן אהדדי :

דמידי דתשלומין לא איכפת ליה דניחא ליה דלקנסיה למזיק: עבדו כגופו דמי. אי בעבד כפות מיירי ודאי לאו לענין מיתה בעי דפשיטא שההורג עבד חייב ואע"פ שאדוניו לפניו שיכול לסלקה אלא לענין נזקין בעי וכגון שאדוניו לפניו שיכול לסלקה ואי בעבד שאינו כפות פשיטא דלענין מיתה פטור שהעבד עצמו היה לו לסלקה אלא לענין נזקין לשלם בעי כיון דמאי העבד לסלקה נאו גירייה דמזיק נינהו או דילמא כבגדו שהוא ממונו דמי וחייב לשלם: שורו מאי. כיון דלאו בר דעת הוא כבגדו דמי וחייב או דלמא כיון דבעל נר מצוה אי ארגים וכגופו דמי ופטור: הדר פשטה עבדו כגופו. ופטור וה"מ בגדול אבל בקטן דלאו בר דעת הוא הוי ליה כשורו שהוא חייב דכממונו הוא:

סליקו להו כיצד הרגל

המניח את הכד: וסיים בחביה. דקתני בעל החבית חייב:

למקח וממכר. דאי א"ל חבית אני מוכר לך ונותן לו כד שהיא חבית קטנה מאד ששואבין בה מים מן הנהר הדין עמו ואינו חייב להחזיר לו את הדמים ולא לקבולי עליה מי ספרע: אמאי הא לא קרו. וחבית זבין ליה [כד לא זבין ליה]: קמ"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב. לאפוקי ממוכא הלא כיון דאיכא מיעוטא דקרו ליה לכד נמי חבית המע"ה דיכול מוכר למימר אנא ממיעוטא דקרו לכד חבית הוינא ולוקח בעי לאיתויי ראיה דאחבית גדולה הוא דיהיב ליה דמי בפירוש ואי לא מייתי ראיה משתבע מוכר שבועת היסת דסתמא א"ל ומפטר דאע"ג דאיכא כפירת טענה ב' כסף והודאה פרוטה דהאי קא טעין ליה חבית ואידך קא מודה ליה בכד לא שייכא ביה שבועה דאורייתא דמה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו כ"כ הרמ"ה ז"ל. וכיון דאסיקנא דהמוציא מחבירו עליו הראיה כשהביא לו המוכר כד [ד] שנתחייב לתת לו בקנין יכול הלוקח לומר שלא יתן דמיו עד שיתן לו חבית[ה] שהמוכר הוא המוציא והפך אם קבל המוכר כבר הדמים שיכול לתת לו כד [ו] ולא מצינן למימר ליהוו הדמים ראיה ונחזי אי דמי כד יהיב אי דמי חבית יהיב דהא קי"ל כרבנן דאמרי התם פ' המוכר (ו) פירות*) (דף צב:) אין הדמים ראיה ולהכי נקט ומיעוטא קרו לחביתא כדא ולכדא חביתא דתרוייהו צריכא וכדפריסית: אמאי

דלית הלכתא בהא כרבה משום דסבירא ליה דלא דיינינן דינא דגרמי (א) דהוא דאמר בפרק הגוזל קמא* השורף שטרותיו של חברו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקיימא לן דלית הלכתא (*כוותיה אלא כי) הבין דאמרין *אכפייה רפרם לרב אשי ואגבייה כי כשורא לצלמי:

סליקו להו כיצד הרגל

***המניח** *את הכד א ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושיברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו *נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחר במים או שלקה בחרסיה חייב רבי יהודה אומר במתכוין חייב ובשאינו מתכוין פטור: **גמ'** **(פתח בכד וסיים בחבית אמר רב פפא היינו כד היינו חבית ומאי נפקא מינה למקח וממכר): היכי דמי אילימא דכדא לא קרו ליה חביתא וחביתא לא קרי ליה כדא הא לא קרי ליה לא צריכא דרובא קרו ליה לכדא כדא ולחביתא חביתא ומיעוטא קרו לחביתא כדא ולכדא חביתא מהו דתימא זיל בתר רובא *קמ"ל אין הולכין בממון אחר הרוב: ושברה פטור: אמאי פטור לימא ליה איבעי לך עיוני ומיזל אמרי בבי רב משמיה דרב בממלא רה"ר כולו חביות ושמואל אמר באפלה שנו °ורבי יוחנן אמר בקרן זוית. ומסקנא אמר ליה רבי אבא לרב אשי אמרי במערבא משמיה דר' אלעאי לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים הוה עובדא בנהרדעא וחייב שמואל בפומבדיתא וחייב *)רבה בש"נא שמואל כשמעתיה אלא רבה לימא כשמואל סבירא ליה אמר רב פפא התם קרנא דבי עצרי הוה כיון דברשות קא עבדי איבעי ליה עיוני ומיזל טעמא דברשות הא לא עבדי ברשות לא אמרינן ליה איבעי לך עיוני ומיזל לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים הדין הוא סברא דילן וחזינן למקצת רבואתא זכרם לברכה בהאי דינא מאי דלא איסתבר לן ומשום הכי לא כתיבנא ליה: שלח ליה רב חסדא לר"נ הרי אמרו לרכובה שלש לבעיטה חמש לסנוקרת שלש עשרה לפנדא דמרא לקופינא דמרא מאי שלח ליה חסדא חסדא קנסא קמגבית

*) כד"ס הגי' רבא

רש"י

ראויין לשבר עד שנטל הכדים והכסתות ונטילת כדים וכסתות גרמא בעלמא הוא:

סליקו להו כיצד הרגל

המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור. בגמ' מפרש הטעם: ואם הוזק בה. הנתקל: בעל החבית. חייב בנזקו (ג):

גמ' מאי נ"מ למקח וממכר. [א] שאם התנה עם חבירו לתת לו חבית (ג) שהוא גדול יכול לומר שלא אתן לך כי אם כד: אין הולכין בממון אחר הרוב. אלא (ד) היכא דאנו מסופקים כגון הכא וכגון המוכר שור לחברו ונמצא נגחן שלוקח אומר לחרישה מכרתו לי והוי מקח טעות לא אמרי' זיל בתר רובא (א) אלא המוציא מחבירו עליו הראיה: בקרן זוית. היינו כשנכנסין ממבוי למבוי אחר הניח מן הצד תוך המבוי אצל הקרן [ג] זוית וכשהחזיר זה את פניו ליכנס לא ראה אותם: לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים. ופטור אפי' באורה: הוה עובדא. באורה: וחייב שמואל. (ה) הנתקל לשלם: בשלמא שמואל כשמעתיה. דאמר באפילה שנו הא באורה חייב: דבי עצרי. קרן זוית הסמוכה לבית הבד ומיוחדת לבני הגת לתת שם כליהם: הרי אמרו לרכובה שלש. כלומר מנהג דיינים לגבות מן הבועט בחבירו בארכובותיו של בועט ג' סלעים לבושת[ג]: לבעיטה. אם בעט ברגליו חמש סלעים לבושת: לסנוקרת. אם הכהו באוכף של חמור נותן לו שלש עשרה לבושת כי גדול הבושת לכל חיוב ארבעה דברים: לפנדא דמרא. בית יד של המרא: לקופינא דמרא. הוא הברזל עצמו: קנסא.

בושת

פטור. [אבל לא פריך אמאי חייב בנזקו של נתקל כשהוזק בה ליבעי ליה עיוני ומיזל] דיותר יש לו לשמור שלא יזיק אחרים [משלא *יוזק הוא] ואע"ג דחברו שנה ואמרינן [לעיל דף כ.] כל המשנה ובא חבירו ושינה בו פטור גבי אדם דבן דעת הוא לא אמרינן הכי: אין דרכן של בני אדם להתבונן. משום דאדם בעל מחשבות הוא ואגב טרדא דליביה לאו אורחיה לעיוני ומיזל שמעינן מהא דדוקא בנתקל שלא שין הוא דאמרי' דפטור וכפשטה דמתני' הא ידע ושבר חייב אע"ג דחברו הניח כדו שלא ברשות וכגון שלא מלא רוחב הדרך כדים וכדאמרינן בסמוך שהרי יש לו מקום לעבור ואין לורך לשבר כדו של חבירו: קרנא דבי עצרי. קרן זוית של דורכי גתות שהיה דרכן להניח שם חביותיהן וכדותיהן מהן ליבש ומהן לזפתן ומהן שבאין להביא יין מן הגת או שמן מבית הבד ומתוך שמוליאין את הגת ואת בית הבד מלאין בני אדם מניחין כדיהן בקרן זוית הסמוכה לגת או לבית הבד וממתינין עד שילאו אלו ויהיה להם פנאי ליכנס ועד שהיה ממתין זה בא זה ונתקל בה ושברה: דכיון דברשות קא עבדי. דתקנת רבים היא ולא סגי בלאו הכי מבעי ליה לעיוני ולמיזל אבל בעלמא אע"ג דעמד [בעל כד] לפוש לאו אורחיה הוא ופטור זה מטעם [ז] אין דרכן להתבונן [כדאמרן (ז) דכל] שלא בשעת דריכה לית להו רשותא כלל ואפי' בקרן זוית ואין לריך לומר ברה"ר גופיה: וחייב שמואל. את הנתקל לשלם וכן רבה בפומבדיתא דכיון דהוה בקרנא דבי עצרי איבעי ליה לעיוני ושמעינן מהכא דכל הנך חיובי מגבינן בבבל וכ"כ הרמ"ה [ז"ל]: לרכובה הבועט בחבירו בארכובתו של בועט שלש סלעים דמי לערן ובשתו (ח) כן העלה רי"ף ז"ל *) [לקמיה בסמוך ומיהו רש"י כתב לקמיה בפ' שור שנגח ד' וה' גבי תנן בישא דפלגא דזוזא דחייבוהו הייט דמי בושת לבד נזק ולער וריפוי אם ישנו שם ול"ע] וכתב הרמ"ה ז"ל דה"מ לעני שבישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו והרא"ש ז"ל והרא"ה ז"ל כתבו דמסתברא בגדול שבישראל והא דלא מפרשינן אלא בלער ובשת מיירי דליכא נזק ולא שבת ולא ריפוי אבל אי איכא משלם ליה כל מאי דאזקיה ובטליה ממלאכתו ואי לריך ריפוי מיחייב לאסוייה: לבעיטה. ברגל: לסטקרת. פי' רש"י אוכף של חמור שהכה בו חבירו והרמ"ה ז"ל פי' לסטקרת כגון שנשכו והשליכו והרא"ה ז"ל וכן בערוך פי' לרכובה שלש לפי שיש בה ג' פרקים לבעיטה חמש לפי שהכהו בחמש אלבעות שברגלו לסנוקרת והוא שהכהו מאחרי ידו י"ג לפי שיש בידו י"ג פרקים לבד מפרק הגודל שלא הכה בו וזה עם הפרק העליון: לפנדא דמרא. בית יד של אסא"ה: קופינא. הברזל עצמו אלל הנקב: קנסא וכו'. לאו למימרא דקנסא נינהו

*) גי' מהר"ם

לומר

שלטי הגבורים

שהוא בעל הכלי דהודאי כשהוא חייב המסלק שהוא לבדו גרם בשבירת הכלים שבירת הכלי דכיון שהכרים היו מבעל הכלי שהזורק היה סבור שיעמדו שם עד שיפלו הכלים עליו הלכך המסלקן חייב לבדו בכל הנזק תדע דהכא מיירי שהכרים הם של הזורק דבלא שניה מפרש דהכרים אינן של הזורק מכלל דרישא מיירי דהם של הזורק ומ"מ לעולם כשהכלי הוא של הזורק ויש רגלים לדבר שלא נתכוין לאבדו מדעת יש לפוטרו כמו שכתבנו. עוד כתב מיי' דהזורק כלי של חבירו מראש הגג ע"ג כרים וכסתות של בעל הכלי וקדם בעל הכלי דהיינו בעל הכרים והסיר את הכרים הזורק חייב שזריקתו היא הגורס הראשון לשבירת הכלי כלומר שאין לחייב בעל הכרים שסילקן כי אין מוטל עליו להניחן שם עד שיפלו הכלים עליהם כי יכול הוא ליטלם כל שעה שירלה ואע"ג שאילו לא סילקן לא נשברו מ"מ אין לחייבו בשביל כך כי לא היה הוא הגורם הגמור אלא הזורק היה הגורם הגמור ועליה דידיה רמי לשלם כל ההיזק דזה שהיה הכרים שלו יש לו רשות ליטלם כל שעה שירלה אבל הזורק אין לו רשות לזרוק כלי שאינו שלו ע"ג כרים שאינן שלו על סמך שיעמוד שם ועד שיפלו הכלים תחתיו הלכך אילו לא זרקו זה לא היה השני עושה כלום בסילוק הכרים דברשות מסלקן אבל אם אותו שסילק הכרים אינו בעל הכרים אז גם הוא גורם ההיזק כי שלא ברשות מסלקן כיון שאינן שלו והוי הזורק כלי שאינו שלו והמסלק מתחתיו הכרים שאינן שלו עושין שלא ברשות וע"י שניהם שעושין שלא ברשות הנזק נעשה הלכך שניהם חייבין שניהם כאחד עשו הנזק ולא היה אחד גורם ראשון לחבירו כן נראה בעיני דעת מיי' כדי שלא תקשה עליו קושיות הראב"ד גם קושיא אחרת שתירלנו דמאי שנא שכשהכלי שלו דחייב המסלק לבדו וכשהכלי אינו שלו דחייב הזורק והמסלק שניהן. ועוד מ"מ דכשהכרים הם של המסלק דחייב הזורק לבדו וכשהכרים אינן של המסלק דחייבין בין שניהן דבכל הני קושיות איכא להקשות על מיי' אם לא תפרש כמו שכתבנו וטור ח"מ סי' שפ"ו הביא לשון מיי' וכתב וז"ל ואני תמה על הרמב"ם איך מחייב הראשון דבהדיא אמרי' בגמ' בעידנא דשדא פסוקי מפסק גיריה אלא ודאי הזורק פטור לעולם אם סלקו אחר ואם סלקו הוא דהיינו הזורק עצמו לדעת רב אלפס חייב הזורק ע"כ משמע הא בענין אחר לרבינו חייב המסלק הכרים ולדעת התוס' הזורק פטור וגם המסלק בכל ענין פטור דלא הוי רק גרמא בניזקין וכ"כ סמ"ג עשין ע' והרא"ש והטור ח"מ סי' שפ"ו:

בכתב הטור ח"מ סי' (שפ"ז) וכן התוס' משמע דמי שמילא רה"ר חביות שאין דרך לעבור יכול לבעוט בחביות ולשברם בידים ופטור ומדברי מיי' פי"ג מהל' נ"מ יש בידי להוכיח דס"ל דחייב היכא ששבר בידים כמו שביאר בהל' חובל ומזיק במחלוקת כאורך בס"ד.

המאור הגדול

א] בעי רבה עבדו כגופו דמי או כממונו דמי פי' קא מבעיא ליה לרבה כגון שהעבד כפות והאדון עומד אצלו אי אמרי' היה לו להציל עבדו או לא ודכוותה גבי שורו עומדים אצל השור ולא שייכא בעיא דרבה ופשטיה דמתני' דעבד כפות לו וגדי סמוך לו דהתם [כ]ן עומד אצלו עסקינן וטעמא דמתני' בעבד כפות משום דקם ליה בדרבה מיניה ופטור על העבד ובגדי סמוך משום דהיה לו לברוח ופטור על הגדי וחייב על תגדיש דאו או קתני או עבד כפות לו או גדי סמוך לו:

מלחמת ה'

ועוד בעי רבה עבדו כגופו דמיא פי' קא מיבעיא ליה לרבה כגון שהעבד כפות והאדון עומד אצלו וכו': **אמר** הכותב לא בא לפרש אלא לסתום מאי קא מיבעיא ליה וכי מפני שרבו אצלו אם הרגו אדם אחר אינו נהרג עליו וכלא אם רבו הרגו הרי הוא נהרג עליו וכיון דבעיין דרבה בכפות ודאי פטור דקם ליה בדרבה מיניה ואי נמי כשוגג ס"ל חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר ופטור ועוד שכתב דסיפא דמתני' דקתני עבד כפות בשאין הרב אצלו ומה לורך לכך אפי' הרב אצלו נמי ההורגו נהרג עליו הלכך פטור על הגדיש משום דקם ליה בדרבה מיניה אבל היה לו לפרשה בנזקין כגון שהעבד כפות והאדון אצלו והוזק העבד מאי מי אמרי' כגופו דמי וכי היכי דהניח לו גחלת על לבו פטור אפי' מנזקים ה"נ גבי עבדו ואע"ג דתנן סימא את עינו

[...]את דכיון דה"ל לסלקה פמאן דאיהו אזיק אנפשיה ואע"ג דאמר רבא בגדו תנינא קרע את כסותי דמשמע דהניח לו גחלת על בגדו דומיא דקרע את כסותי ה"ק ליה פשיטא לי דמגבדו לא ה"ל לסלקה דעבידי אינשי [...]הו וכי תימא כיון דלא איכפת ליה ע"מ לפטור הוא ה"ש קרע את כסותי חייב אבל על לבו אפי' לענין נזקין פטור דודאי דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם והוזק פטור וה"נ הוי לה לסלקה אפי' דלא עבידי אינשי דמזקי גופייהו בידים ועוד דכיון דה"ל לסלקה משום חשש מיתה אפי' הוזק ודאי פטור תדע מדאמר רבא על בגדו ונשרף חייב ואי לא תימא הכי ליטמעינן הוזק חייב וכ"ש בגדו ואין זה לריך [...]ו אפי' מת איבעיא ליה ולא שייכא בעיא דשור ברישא דמתני' דקתני גדי כפות חייב דהתם בשאין האדון אצלו והשתא דפשטיה רבא דשור כממונו מתני' אפי' בשהרב אצלו וכן אסשר למוצא בעיא דרבה בדרך [...]ת וכגון דנפל גדר שלא מחמת הדליקה והיה לו לגדרו ולא גדרה דליכא קם ליה בדרבה מיניה ובשהעבד כפות והרב אצלו • ויש מי שפירשה בעבד שאין כפות ומת דפטור רולא ממיתה וחייב בתשלומין משום דא"ל [...] מ"מ את קטלתיה אע"פ שהוא מוחל על גופו לאו כל כמיניה והיינו מתני' דעבד אינו חייב ואף על העבד קאמר ובא מיבעיא ליה לרבה כיון דרבו אצלו היה לו לרבו לסלקה ופי' הראשון הוא נכון:

לומר דאינו משלם ע"פ עצמו דבהדיא אמרי' בפ"ק [דף ה:] דכולהו [חמשה] דברים ממונא נינהו כדבריר{נא} התם אלא הכי קאמר כיון שאין גובין חמשה דברים אלא במקום שגובין קנס וטעמא משום דלא שכיחי ובשת משום דלית ביה חסרון כיס כדאמרינן לקמן [דף פד:] אם כן שאתה תגבה חמשה דברים בבבל כמדומה לי שאתה גובה שם קנסות: גופא דעובדא. דפנדא וקופינא ונפקא מינה נמי לדעת אי תפס דלא מפקינן אלא אם תפיס תפוס: גרגותא. בור מים להשקות ממנו שדות: מאה פנדי. אם אינו יכול להציל ע"י דבר אחר אלא ע"י ההכאה ולא בהכאה אחת יכה אפי' מאה מכות ופטור וממילא שמעינן דשליח ב"ד נמי הכי דיניה בהדי מאן דלא ציית דינא דאי לא תימא הכי מאי ממונא היכי יהבי ליה רשותא למעבד הכי מי אלים משליחא דבי דינא: והא דעביד דינא לנפשיה. היינו דוקא בממונא דשכיח בעיניה כי הכא גבי גרגותא דקא בעי מאריה למשקליה ולאגולי מידא דהיאך דבעי למגזליה או לאזוקי ממוניה ואין צריך לומר גבי הצלת נפשות אבל היכא דליתיה לממונא בעיניה אלא אפרועי הוא דקבעי אפרועי מלוה מיניה לית ליה רשותא למעבד דינא לנפשיה דהא תנן [ב"מ דף קיג.] המלוה את חברו לא ימשכננו אלא בב"ד ודוקא נמי היכא דאית ליה ראיה למציל דממונא דידיה הוא אי נמי דמודה ליה בעל דיניה בהכין אבל היכא דליתיה ראיה ולא מודה ליה אי עבד דינא לנפשיה ע"י הכאה וכיוצא בה מיחייב לשלומי לניזק דמי חבלה דע"כ לא קאמר רב נחמן (ד) אלא היכא דעביד דינא דאי נמי לא הוה עביד איהו לא עבדי ליה בי דינא בציר מהכי: דאיכא פסידא. כי הכא אי אזיל לב"ד דאדאזיל ואתי קא דלי האי ולא ידעינן כמה דלה אי שמא יכלו המים ואין לו במה יפרע לזה: [ל' גמ' [דף כח.] ת"ש הממלא חצר חבירו כדי יין וכדי שמן בעל החצר משבר ויוצא [א] כו']. מדנקט ממלא שמעינן דאי הוה מקום פנוי למיזל ביה לית ליה רשות לשבר ואם שבר חייב דאע"ג דבעל הכד שלא ברשות הוא דעיילה לחצר חברו כיון דאית ליה רשותא לאפוקינהו אבל לשבר כיון שיכול לעבור כדרכו לא ואי אפילו בחצירו כן כ"ש ברשות הרבים כדאמרן לעיל [דף כז:] אבל כשמילא דהשתא אינו יכול לעבור כדרכו משבר כשיוצא ואע"פ ששבר בכדי שיכול לצאת בכניסתו משבר ונכנס כדי שיכול ליכנס ולצאת ברחבה ואע"ג דבלא שבירה הוה מצי לסלק החבית ולסדרם אפ"ה כיון דאיכא טירחא למעבד הכי לא אטרחוה ליה רבנן: (ה) [וקצותה את כפה] ממון. שנותנת דמי כפה ובספרי יליף לה בגזירה שוה דלא תחוס מעדים זוממין מה להלן ממון אף כאן ממון והא הכא דהאי איתתא דינא קא עבדא דהא לאצולי בעלה מידא דמאן דהוה מחי ליה קא עבדא ואפ"ה חייבת ממון: מאי לאו וכו'. וקשיא לתרוייהו דאמר [לכ"ע] דעביד איניש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא [והאי נמי פסידא] הוא דלא ניחא ליה לאיניש לקבולי נזקא ולא לצערא אדעתא לקבולי ממון וכל שכן דאפשר דלאתי מיניה פסידא דלא הדר ואפ"ה חייבת: לא שיכולה וכו'. דכל היכא שיכול להציל ע"י דבר אחר בלא היזק חברו כי מציל ע"י היזקא דחבריה לאו דינא קא עביד ודכ"ע חייב ושמעינן דהא דעביד איניש דינא היינו דוקא כשאינו יכול להציל ע"י דבר אחר אבל בלאו הכי לאו דינא קא עביד ואם הכה איש או בייש חייב ואפי' היכא דאי לא אציל הוה פסידא: מתני' מני. דחייב בשעת נפילה ולאחר נפילה כדמפרש אביי ואזיל: פטור מדיני אדם. משום דמיירי כשהפקירן לר' יהודה ולרבנן דסברי דבור שחייבה עליו תורה שלא הפקירן כדמשמע בסמוך: וחייב בדיני שמים. משמע דמיירי בשיכול לסלקו דאי לא אמאי חייב אפי' בדיני שמים אבל השתא שהיה יכול לסלק ולא סילק חייב: ברוח מצויה. דהוי פושע אבל נפלה גמלו ונתקל לאו פושע הוא כדמפרש (ו) השתא בסמוך: ברוח שאינה מצויה

נר מצוה

בבבל אימא לי (א) איזה גופיה דעובדא היכי הוה אמר ליה דההיא גורגותא דבי תרי דכל יומא הוה דלי חד מינייהו יומא הד אזל חד מינייהו וקא דלי ביומא דחבריה אמר ליה יומא דילי הוא לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא מחייה אמר ליה למחייה (ב) במאה פנדאי דמרא אפילו למ"ד לא עביד איניש דינא לנפשיה במקום פסידא "עביד איניש דינא לנפשיה דאיתמר רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה היכא דאיכא פסידא כולי עלמא לא פליגי דעביד איניש דינא לנפשיה כי פליגי היכא דליכא פסידא רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה כיון דליכא פסידא ליזיל לקמי דיינא רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה דכיון דדינא קעביד אמר לא מצינא דאיטרח: והלכה כרב נחמן א) דקי"ל* הלכה כרב נחמן בדיני: °האי דקאמר לרכובה שלש וכו' קמפרשי רבנן דהני דמי צער בלחוד הוא לבד מדמי בושת ורבנן אחריני אמרי האי דמי הכל (א) הוא ומסייעי' להאי מימרא ממעשה חנן בישא* דלא חייביה אלא פלגא דזוזא דתנן התוקע לחבירו נותן לו סלע דהוא פלגא דזוזא ואנן הכי סבירא לן: ²נשברה כדו ברה"ר וכו' *מתניתין מני רבי מאיר היא דסבר א נתקל פושע הוא אבל חכמים אומרים נתקל אונס הוא ולפיכך פטור דתניא נשברה כדו ולא סילקה נפלה גמלו ולא העמידה ר"מ מחייב [בהזיקן] וחכמים אומרים *פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ומודים חכמים לר' מאיר ³באבנו סכינו ומשאו שהניחן [בראש הגג] ונפלו ברוח מצויה והזיקו שחייב ומודה ר"מ לחכמים במעלה קנקנים לגג על מנת (ג) לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה

רש"י

בושת הוא קנס: גורגותא. בור מים מכונסין שמשקין מהן שדות: (ג) מאה פנדי. היה לו להכותו עבור שגזל מימיו: לא עביד איניש דינא לנפשיה. ואפי' יש לזה אסר לעומת חברו יושר ודינו אמת לא יכריחנו אלא בבית דין: דאיכא פסידא. כי הכא דעד דאזיל לבית דין ואתי הוה דלי האי מאי דבעי ולא ידיע כמה דלי או יפסקו המים ולא יהא לו לפרוע: וחייב בדיני שמים. משום שלא סילק: ברוח מצויה והזיקו חייב. דפושע הוא אבל נופל ונתקל לאו פושע הוא: ברוח שאינה מצויה

שלטי הגבורים

א בכל סוגייא זאת ההלכה נראה דאיכא דעות חלוקות כאשר נבאר בעזרת הש"י. לדברי רבינו ז"ל נראה דהדין כך דמתני' מיירי דנשברה כדו באונס דהיינו ע"י תקלה שנתקל והזיק כבר בשעת נפילה או לאחר נפילה וכן נפל גמלו ע"י תקלה והזיק בשעת נפילה או לאחר נפילה ופליגי ר"מ ור' יהודה בנתקל אי אונס הוא אי לא. ר"מ סבר נתקל פושע הוא והלכך חייב בין הזיק בשעת נפילה בין הזיק לאחר נפילה ור' יהודה סבר נתקל אונס הוא הלכך הזיק בשעת נפילה פטור וכיון דנתקל אונס הוא אם לא נתכוין לזכות במים ובחרסי הכד שנשבר תשיבי המים והחרסים שבקרקע ע"י תקלה באונס כהפקר דאתי ממילא דאיהו לא עביד ולא מידי וכל תקלה שהיא הפקר ממילא אם הוזק בה אדם ליכא לחייב לשום אדם דהא לית ליה בעלים ולא היה לה בעלים מעולם ומאן לחייב. והלכך הזיק גם לאחר נפילה פטור אבל נתכוין לזכות במים ובחרסים ונתקל בהם אדם והזיקו לאחר נפילה אע"פ שבאת שם התקלה ע"י אונס מ"מ חייב בעל הכד דחשיב כמפקיר נזקו דעלמא וכחופר בור ואת"כ הפקירו דחייב על התקלה ה"נ כיון שנתכוין לזכות בחרסי' חשיב כאילו לא הפקירן ואפי' הפקירן אח"כ חשיב כמפקיר נכסיו דעלמא דחייב ופסק רבינו דהלכה כר' יהודה דרבנן קאי כוותיה הלכך בין הזיק הנתקל בשעת נפילה בין לאחר נפילה פטור דאנוס הוא ואינו חייב אא"כ נתכוין לזכות בחרסי' דהשתא עביד החרסים בור דחשיב כבור דעלמא ויש לחרסים אלו דין בור דעלמא. ולא פי' רבינו כאן ענין פלוגתא דרב ושמואל בגמ' אי איירי שהוזק הגוף בקרקע או שטנפו כליו במים משום דכל פלוגתייהו דהתם לא הוי רק אליבא דר"מ וכבר כתבנו דלית הלכתא כר"מ. ואע"ג דגם לר"י שייך לדעתעל מה יתחייב כשהוא מתכוין לזכות בחרסים דהוי בור לר' יהודה בכה"ג כמו שכתבנו מ"מ פלוגתא דרב ושמואל לא הוי כהזיק בחרסי הכד אלא פלוגתייהו כשהזיק גופו בקרקע ע"י המים ובמים לא שייך לומר נתכוין לזכות במים דסתם מים הנש[פכים] מופקרים הם בכל ענין ואין אדם מתכוין לזכות בהם דהיאך יכנסם אחרי שהם מפוזרים בארץ ואינם עוד ראוים לשום דבר. וכן מצאתי אח"כ שכתב הר"ן דבמיא לא שייך למימר שנתכוין לזכות בהן מטעם שכתבתי ... חיישינן למימר גבי חרסים דלא אפקרינהו עד דזכי בהו להדיא והאריך מאד בראיות לפנינו אבל אני מה שכתבתי כתבתי מפני שהלשון מהגמ' ורבי' ומיי' ושאר הפוסקים לא הזכירו מעולם רק נתכוין לזכות בחרסים ... [illegible]

[illegible]

ורבינו אפרים

א] דקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני. כתב ר' אפרים ז"ל הא מלתא לאו דינא דהא לית בה פטור וחייב ולית בה נמי אי עבד מהדרינן או לא מהדרינן אלא במותר ואסור קמיפלגי דרב נחמן סבר שרי ליה למעבד דינא לנפשיה ורב יהודה סבר אסור למעבד דינא לנפשיה במקום דלית ליה פסידא עד דאזיל לבי דינא ואפי' במלתא דפסיקא ליה אלא צורבא מרבנן משום כוותיה דסוגיין כוותיה ... פסידא לא עביד דינא לנפשיה

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' סנהדרין סמג עשין לג טוש"ע ח"מ סי' ד:
ב מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון ופ"ג מהל' חובל ומזיק סמג עשין סב טור ח"מ סי' תיב:
ג מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טור ח"מ סי' תיח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל איזו: (ב) נ"ל מאה פנדאי: (ג) ק' הכאות: (ד) דעביד דינא אלא היכא דאי נמי כנ"ל: (ה) נ"ב בגמ' מקשה ת"ש וקצותה את כפה ממון מאי לאו בשאינה יכולה להציל ע"י ד"א לא שיכולה להציל ע"י דבר אחר: (ו) תיבת השתא נמחק:

הגהות חו"י

(א) נ"ב ר"ל דמי צער ובושת יחד: (ב) נ"ב נ"ע בלא ע"מ לנגבן:

הגהות מא"י

[א] נ"ב משבר ונכנס וכו' ומשני אר"נ בר יצחק משבר ויוצא לב"ד משבר ונכנס להביא זכיותיו:

א מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טור ח"מ סי' תיא : ד"ס מ"ו

מלויה דאנוס הוא ואונס רחמנא פטריה כדילפינן מולנערה לא תעשה דבר ודוקא באונס גמור דלא מצי לעיוני דלא ליתרע האי היזקא אבל היכא דהוה מצי לעיוני חייב דכה"ג ודאי רבי רחמנא אונס כרצון לחיובא כדמפרש לעיל פרק כילד הרגל [דף כו:] : (א) בתרתי פליגי. מדקתני תרתי הוחלק אחד במים או שלקה בחרסיה דלמה לי למיתני או שלקה בחרסיה *) דאע"ג דהוחלק אחר במים נמי שנפלו כבר משמע (אלא הוחלק אחר במים בשעת נפילה מיקרי דאע"פ שכבר נפלה) כל כמה דלית ליה פנאי לסלק דבלעריה טריד ולא יכול

רש"י

מלויה. דאנוס הוא ופטור : בשעת נפילה. כשהזיק הכל בשעת נפילה: ופליגי כשהוזק. בחרסיה אחר נפילה : במפקיר נזקיו. כגון זה דמסתמא מפקיר חרסיה : ר"מ סבר מפקיר נזקיו חייב דבור שחייבה תורה היינו בור ברה"ר דהפקר הוא חייבה ורבי יהודה סבר פטור דמפקיר רשותו ולא הפקיר בורו [א] (ג) זהו בור האמור בתורה דכתיב בעל הבור ישלם בור דאית ליה בעלים וה"ק ר' יהודה במתכוין לשוברה (ד) והזיק בנפילה חייב וכשאין מתכוין אלא להורידה למטה מכתפיו ונתקל וגסבר פטור דנתקל לא הוי פושע :

מצויה והזיקו שהוא פטור וקאמר אביי בתרתי פליגי בשעת (א) נפילה ופליגי לאחר נפילה פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע הוא ר"מ סבר נתקל פושע הוא ורבנן סברי נתקל לאו פושע הוא ופליגי לאחר נפילה במפקיר נזקיו ר' מאיר (ב) סבר מפקיר נזקיו חייב ורבנן סברי מפקיר נזקיו פטור ואם נתכוין לזכות בחרסיה חייב והיינו דקאמר רבי יהודה במתכוין חייב ובשאינו מתכוין פטור דס"ל כרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא ואפילו לאחר נפילה נמי פטור דכיון דאנוס הוא בשעת נפילה הוו להו להנך מים

נר מצוה לסלוקי נזקיו קרי שעת נפילה או שלקה בחרסיה אחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק ומשום דסלוק שייך בחרסין והוי רבותא למימרא בסתם אפקרינהו ממילא טפי מוקמינן חרסים לאחר נפילה ולא אמרינן איפכא [ולאשמועינן] דאחר נפילה פליגי בהפקיר נזקיו כדמפרש ואזיל ולהכי מוקמינן הך דחרסין לאחר נפילה : בשעת נפילה. דמר סבר ר"מ סבר נתקל דלא ידע לאזדהורי אנפשיה פושע הוא ולפיכך אם הזיק ממונו בשעת נפילה חייב דפשיעותיה גרמא ליה ומר סבר ר' יהודה סבר נתקל לאו פושע הוא ואע"ג דלא אנים ממש אונס גמור כיון דלא פשע פטור ומדנקט האי לישנא (א) דמשמע [ג] דלא הוי אונס גמור (ב) שמעינן דכי פליגי בדאזוק בשעת נפילה לאו בדאזוק מכחו פליגי דא"כ לכ"ע *ליכא מאן דפטר דהא בהדיא רבי רחמנא אונס כרצון לחיובא אלא מיירי בהדי דקא אזיל ניזק פגע בהו והוחלק במים דרך נפילתן דלאו מכח הליכתן אתזק אלא מכח הלוכו על גביהן : ולאחר נפילה. פרישנא דמיירי כגון דאית ליה פנאי לסלק ולא סילק מר סבר ר"מ מפקיר נזקיו חייב דבור שחייבה עליו תורה בבור ברה"ר דאפקר הוא חייביה וה"ה אע"ג דהני חרסים מסתמא אפקרינהו כיון דמעיקרא ממונו הוו ועליה דידיה רמי לסלוקינהו אם לא סילק חייב מידי דהוה אחופר בור ברה"ר ורבי יהודה סבר מפקיר נזקיו פטור דהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור שחייבה עליו תורה הלכך כשהפקירו פטור ומסקינן לקמן דע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"מ במפקיר נזקיו אלא במפקיר נזקיו שבאו ע"י אונס דומיא דנתקל [ג] דסופו באונס ותחלתו לאו בפשיעה כדבעינן למימר קמן דאע"ג דאזיל ליה טרדיה והוה יכול לסלוקינהו ולא סלקינהו כיון דעל ידי אונס הוא דאתו פטור דמאי קא מחייבת ליה אי אשעת נפילה מיגס אנים ואי משום דלאחר נפילה היה לו לסלק כיון דמעידן נפילה דאנים אפקורי אפקרינהו כהפקר דאתי מעלמא דמי דלא מיחייב לסלוקיה אבל מפקיר נזקיו דעלמא דלא אנים מודו ליה רבנן דחייב. וכי היכי דפליגי במתני' בתרתי ה"ה בברייתא [ד] *דאע"ג דמדנקט לא סלקו ש"מ [ה] שהיה לו פנאי לסלק ועוד מדחייבינן בדיני שמים כדפרים' (ג) [ו] אבנו סכינו ומשאו נויירי בשעת נפילה משום דהני לא מפקר להו לפי שאין מתקלקלין בנפילתן וכין שכן לאו בורו ניכהו אלא ממונו כשורו ומש"ה חייב דאל"כ [דלא פליגי אלא אחר נפילה] אמאי נקט שנפלו ברוח שאינה מצויה אפילו ברוח שאינה מלויה נמי חייב אי מיירי לאחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק דכיון דלא אפקרינהו וממונו ניכהו רמי עליה דידיה לסלוקינהו ואפילו נתגס שם אחר כדמוכח גבי גלל לקמן בשמעתין [דף כט:] וכן כתבו כל המפרשים ז"ל : (ג) בין בשעת נפילה מטעם נתקל כדפרי' ולאחר נפילה מטעם מפקיר נזקיו : במפקיר נבלתו. ולפי המסקנא דהא דפטרי רבנן במפקיר נזקיו שבאו מחמת אונס ה"נ כן הוא שמיתתה באונסו הוא ולא העמידה משם אלא הפקירה והניחה שימות שם ופליגי בהא : היכי משכחת לה דליהוי איהו פושע בנפילת הגמל : בשרעתא דנהרא. על שפת הנהר שכן דרך הנהר להתפשט והקרקע מטושטשת במים ונפלה דאיהו גרס לה. שרעתא לשון פשוט ורוחב מל' [ויקרא כב] שרוע וקלוט כי קצר המצע מהשתרע [ישעיה כח]: פושע הוא. מ"ט דרבנן דפטרי : אנוס הוא. ומ"ט דר"מ דמחייב : דאיתקל איהו ונפל ואיתקל ביה גמלא ונפלה ור"מ לטעמיה דאמר נתקל פושע הוא ומיהו רבנן אע"ג דפטירי בהאי נתקל מ"מ אי בשרעתא דנהרא איתקל במקום דאיכא דרכא אחריתי כיון דהוי פושע [גבי] גמלו אע"ג דלגבי נפשיה לא הוי פושע והשתא נמי בגופיה הוא דאיתקיל הגמל ולא בפשיעותא חייב דתחילתו בפשיעה וסופו אונס יהוא אבל אי נתקל איהו [בנהרא] והזיק אליבא דרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא פטור [ואע"ג דאיכא דרכא אחרינא] דהכי קי"ל ולגבי גופיה דידיה ליכא לאפלוגי בין איכא דרכא אחריתא להיכא דליכא דרכא אחריתא מדלא פליג בגמרא הכי אלא גבי גמלי וכ"כ הרמ"ה ז"ל דכיון דבן דעת הוא סבר דיכול למעבר ולא איתקיל : מאי מתכוין איכא. כלומר כיון דבתרתי פליגי בשעת נפילה בנתקל כדאמרי' ולאחר נפילה במפקיר נזקיו ע"כ כי קא מפליג בין במתכוין לשאין מתכוין בתרוייהו קא מפליג בשלמא בשעת נפילה אע"ג דנתקל הוא

*) בדפו"י הגי' דהא הוחלק

לאחר נפילה במפקיר נזקיו מ"ס מפקיר נזקיו חייב ומ"ס פטור וממאי מדקתני תרתי הוחלק אחד או שלקה בחרסיה היינו הך אלא לאו ה"ק מ"ס הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרסית לאחר נפילה ומדמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי בשלמא כדו משכחת לה או בשעת נפילה או לאחר נפילה גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה במפקיר. נבלתו אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה אמר רב אחא כגון דעברה במיא דרך שרעתא דנהרא היכי דמי אי דאיכא דרכא אחרינא פושע הוא ואי דליכא דרכא אחרינא אנוס הוא אלא משכחת לה דאיתקל ואיתקל ביה גמלא מפקיר נזקיו מאי מתכוין איכא אמר רב יוסף במתכוין לזכות בחרסיה: (ג) נ"ב מ"מ :

בא זה והוחלק בהן דהוי נמי אונס זוטא ופטור: (ג) לשון גמ' בשלמא כדו משכחת לה בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה במפקי' נבלתו אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה אמר רב אחא כגון דעברה במיא דרך שרעתא. היכי דמי אי דאיכא דרכא אחרינא פושע הוא ואי דליכא דרכא אחרינא אנוס הוא אלא משכחת לה דאיתקל ואיתקל ביה גמלא :

הגהות הרי"ף [א] נ"ב לקמן דף כ ע"ב פליגי ר"ע ור' ישמעאל בברייתא אליבא דרב יוסף ר"י סבר בור ברה"ר נמי חייב ור"ע סבר דוקא בור ברה"י שהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו חייב : [ב] נ"ב פי' כשבא הזיק מכחו דקא עבד איהו מעשה : [ג] דתחלתו באונס וסופו לאו בפשיעה כנ"ל : [ד] נרסם על תי' דאע"ג למחוק : [ה] נ"ב דמיירי אחר נפילה : [ו] נ"ב ומדנקט ומודים חכמים באבנו כו' :

המאור הגדול

אלא אמר אביי בתרתי פליגי כדדייק ממתני' מדקתני בתרתי פליגי בשעת נפילה מר דהוא ר' מאיר וסתם מתני' סבר נתקל פושע הוא כיון דבשעת נפילה מזיק בפשיעה ומכחו קא אתי להאיך נזק ולא שנא לשנפו כליו במים ולא שנא הוא עצמו כיון שאדם הוא המזיק הא קי"ל אדם חייב בכל ומר דהוא רבי יהודה דמתניתין ורבנן דברייתא סבר נתקל לאו פושע הוא אלא אנוס הלכך לאו נזקי אדם הוא אלא בור ובור באונס פטור וקאמר אמטו להכי במתכוין חייב כלומר במתכוין להורידה למטה מכתפו היא דהוות לו פושע והוו להו נזקי אדם בשעת נפילה ושאינו מתכוין להורידה למטה מכתפו אלא נתקל פטור בכל ופליגי לאחר נפילה במפקיר נזקיו אי ס"ל בור ברה"ר חייב פליגי במפקיר נזקיו כר' יוחנן אי נמי פליגי בכל מפקיר נזקיו וה"ה לבור ברה"ר מר דהוא רבי מאיר סבר חייב בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו אי לא אפקרינהו חייב כדיני שור או כדיני בור למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לרב בשנטנפו כליו ודלא אפקרינהו לחרסין כדיני שור ולא כשהוזק הוא עצמו בהחלקתו בקרקע דקרקע עולם הזיקתו ולשמואל כשהוזק הוא עצמו ואע"ג דלא אפקרינהו דכל תקלה בור ולא אמרינן קרקע עולם הזיקתו מאחר שהוא התקינו לכך אבל בשנטנפו כליו פטור דכתיב המור ולא כלים ומר דהוא רבי יהודה סבר מפקיר נזקיו פטור וקאמר אמטו להכי במתכוין לזכות בחרסיה חייב לרב ושמואל כל חד וחד כדאית ליה ושאין מתכוין לזכות פטור דמפקיר נזקיו פטור ומימרא דרבי יהודה במתכוין ושאין מתכוין תרין פירושי אית ליה בשעת נפילה במתכוין להורידה ולאחר נפילה במתכוין לזכות בחרסיה אבל היכא דנפשרה כולי עלמא מודו דאנוס הוא ופטור בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה :

ומסתברא לי דרב יהודה דאמריה לשמעתיה דרב ושמואל לעיל ואמר לא שאנו אלא שנטנפו כליו במים לית ליה הך אוקימתא דאביי ולא דוקיא דיליה דדייק ממתני' מדקתני תרתי וכולה מתניתין מוקים לה רב יהודה לאחר נפילה מדקא מפליג בין כליו להוא עצמו בין לרב בין לשמואל ומדקאמר לא שנו אלא שנטנפו כליו במים לרב הוה ליה שור ולשמואל בור אלמא כולה מתניתין לאחר נפילה מוקים לה דאי כאביי הא אוקמה לרישא דהוחלק אחד במים בשעת נפילה וקאמר דנזקי אדם הוא וכדפרישנא :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אלא אמר אביי בתרתי פליגי כדדייק ממתני' וכו' ומר דהוא ר' יהודה דמתני' ורבנן דברייתא סבר נתקל לאו פושע הוא אלא אנוס הלכך לאו נזקי אדם הוא : אמר הכותב אילו שתק מי שלא ידע בטלו המחלוקות ואם מכחו קא אזיל ה"ל אדם ואפי' באונס חייב דאדם מועד הוא לעולם בין באונס בין ברצון ואפי' היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ונפלה לענין נזקין חייב וטרח כל הטורח הזה מפני שהוקשה לו טעמו של ר' יהודה אמאי פטור והלא הוא אדם המזיק ומה שכתב עוד לר' יהודה דלאו נזקי אדם הוא אלא בור ובורו באונס פטור לפי פירושו קשיא עליה כולי פירקין קמא דאמרי' גבי אבנו סכינו ומשאו אי בהדי דקא אזלי קא מזקי היינו אש ולא דמו לבור שאין לך בור מזיק דרך הלוכו אלא בשעה שעומד ניזוק בה ונתקל ונשוף בו אלא ודאי לא סלקא שמעתין בהכי ואנן הכי קאמרינן דבשעת נפילה אפי' לר"מ האומר נתקל פושע הוא לאו היינו אדם המזיק דלאו מכחו קא אזיל שהקרקע שנתקל בה דחפתו ודמי למי שדחפו אדם ונפלה כדו והזיקה דלאו מכחו דידיה מזיק ומיהו כיון שלא היה לו ליכשל בקרקע חייב ולא דמיא לאבן מונחת לו בחיקו דהתם כיון שעמד ומפני עמידתו נפלה ה"ל כחו ואדם המזיק הוא אבל הכא כיון שנתקל על כרחו נפל מכח הקרקע שנתקל בו ולא מכחו נפלה אלא ממילא נפלה ומ"מ כיון שהוא פשע באותה תקלה שנתקל ה"ל כאשו דבעידנא דקא אזלי קא מזקי ותייב בין בנזקי אדם בין בנזקי כלים דומיא דאבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה שהנפילה לא מכח אדם אתיא אלא מכח הרוח ועל כרחו של מנית נפלו וכיון שפשע באותה הנחה אשו הוא וחייב הכא נמי באותה נפילה אנוס הוא שהרי נתקל ועל כרחו יפול אבל באותה תקלה פשע וחייב היינו דקתני ברייתא מודים חכמים לר"מ באבנו סכינו ומשאו וכו' דמשום דר"מ מדמי לה לאבנו סכינו ומשאו ורבנן פטרי הוצרכו להודות לו באבנו סכינו ומשאו ור' יהודה דפטר סבר כיון דאנוס הוא ה"ל דומיא דנפלו ברוח שאינה מצויה דפטור בין באש בין באלו שהם תולדה דאש ולפיכך הודה ר"מ באלו ועוד אפרש בזה פי' אחר :

וכתב ומסתברא עוד לי דרב יהודה דאמרה לשמעתיה דרב ושמואל כו' דאי כאביי הא אוקמא לרישא דהוחלק אחר במים בשעת נפילה וקאמר דנזקי אדם הוא וכדפריש'. והיינו נכון דאי הכי קשיא הא דגרסי' בפ' הגוזל אמר שמואל טבח אומן שקלקל חייב מזיק הוא ופושע הוא ואמר שמואל גופיה לר"מ קאמינא דאמר איבעי ליה למירמא אנפשיה ואסיקנא הא ר"מ נשברה כדו ולא סלקו וכו' וקי"ל בנתקל פושע הוא פליגי אלמא כאביי ס"ל ובשעת נפילה פליגי וכפ' האומנין נמי מקשי' מינה בגמ' בהדיא מדקי"ל בנתקל פושע הוא פליגי אלמא מלתא פסיקתא היא גבייהו דבנתקל פושע הוא פליגי וכר"ש במתני' דדייקא עפי דפלוגתייהו בשעת נפילה כדאמרי' בגמ' דאי ס"ל מתני' לאחר נפילה ומוקי לה בדלא אפקריה כדאמרי' לעיל אפי' תימא לאו פושע הוא מחייב הואיל ומתכוין לזכות בחרסיה ולא הפקיר וליכא מאן דפטר ועוד ממתני' גופא תברא דאי לאחר נפילה מוקי לה רב ובדלא אפקריה כדאמר לעיל דבדאפקריה ליכא למימר דהוחלק בכלים ואפקרינהו פטור לרב בין בנזקי אדם בין בנזקי כלים אדם דקרקע עולם הזיקתו כלים שלא מצינו בור שחייב בו את הכלים וכיון שכן מאי טעמיה דר' יהודה דפטר אי ס"ל דבור הוא לחייב משום בור בין מתכוין להורידה למטה מכתפו בין שאינו מתכוין דה"ל בור ברשותו דחייב משום דה"ל לכסוייה אע"ג דברשות כרה כ"ש אע"פ שאינו מתחייב על עסקי כרייה דבאונס נפל מ"מ היה לו לסלק כדאמרי' השתא לאביי במתכוין לזכות בחרסיה חייב משום דה"ל לסלוקה אע"פ שבנתקל אנוס הוא ובהא ליכא מאן דפליג דכל היכא דאית ליה בעלים היה להם לסלק הנזק אע"פ שנפל שם באונס כדמוכחא שמעתין בהדיא וכדמוכח נמי בפ' שור שנגח את הפרה ואי שור הוא ליחייב משום שור דהואיל ולא אפקריה ה"ל לסלוקה כדאמרי' גבי שור שנפרצה בלילה הא ביום חייב ואמרי' נמי בהדיא כגון שהיה לו לגדרו ולא גדרה דשורו הוא דלא עפה באפיה וחייב וא"ת דר' יהודה אלקה בחרסיה קאי ות"ק מחייב אפי' הפקירן ור' יהודה פוטר בשהפקיר ומתכוין לזכות קאמר הכי הורית דס"ל לת"ק נתקל פושע הוא ולר' יהודה נתקל אנוס הוא ובהא פליגי שאם אנוס הוא והפקיר ודאי פטור ולא חייב ר"מ מעולם כדקתני מודה ר"מ לחכמים במעלה קנקנים לגג וכו' ולר' יהודה נמי לא פטר אלא משום דקא סבר אנוס הוא כדקתני ברייתא מודים חכמים וכו' דבשלמא כי אמרי' דפליגי נמי בשעת נפילה אפשר דפליגי לאחר נפילה אפי' במפקיר ניזקין דעלמא ומאי מודה ומודים אשעת נפילה אבל בלאחר נפילה דוקא ליכא למימר מדקתני מודים ומודה כדפרישנא ואע"ג דלא אקשי' הכי לר' יוחנן משום דמירמא דידיה אדידיה עדיפא ליה ועוד שאין כן דרך הסוגיא אלא בין לרב בין לשמואל תרתי קתני ולא אפשר לאוקומה כולה לאחר נפילה ובדלא אפקריה וכולהו אית להו דוקיא דאביי דאמר תרי דיני קתני מדקתני תרתי והכי פירושא דמלתיה דאביי מדקתני תרתי שמע' ממתנה יתירתא דבתרתי פליגי ומיהו כי קתני הוחלק אחר במים בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה קאמר וברייתא נמי דקתני כשברה כדו ולא סלקה ונפלה גמלו ולא העמידה כל חדא וחדא בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה כדאמרי' בגמ' וס"ל לרב דהא דקתני מתני' הוחלק אחר במים בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה פטור בין בנזקי אדם בין בנזקי כלים כמו שכתבתי סיפא דלקה בחרסיה נמי בין דאפקרינהו בין דלא אפקרינהו חייב ת"ק בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה וקא מהדר ליה ר' יהודה במתכוין לזכות בהן לאחר נפילה חייב בדלא אפקרינהו דבדאפקרינהו לאחר נפילה פטור בין בחרסים משום דה"ל שורו לרב אבל אינו מתכוין לזכות בהן פטור לעולם דבשעת נפילה ליכא חיוב דלאו פושע הוא לאחר נפילה במים פטור לדברי הכל בחרסים משום דמפקיר נזקין באונס פטור ולפיכך אמר רב הא דאמרת לאחר נפילה בדלא אפקרינהו במים חייב בין לר' יהודה

בין

שלטי הגבורים

ובההיא סבירא רבינו דהלכה כרב ובזה פליג מיי' עם רבינו וס"ל דאם הוזק אחר בקרקע שתחת המים שלא הוזק בתקלה גופה אלא שקרקע עולם הזיקתו אפ"ה חייב דבור שחייבה עליו תורה להבלו ולאבטו היא כמו שכתב פי"ב וי"ג מהל' נ"מ אבל במה שכתב רבינו דכל התקלות מבור למדנו גם הוא שוה לו ובכולן פטור על נזקי כלים וחייב על נזקי אדם וגם הרא"ש סובר דהלכה כשמואל במה שאמר דכולם מבור למדנו כמו שכתבו רבינו ומיי' וסובר נמי דהלכה כשמואל דבור שחייבה עליו תורה להבלו ולאבטו הלכך נתקל במים והוזק בקרקע שתחת האבן חייב אע"ג דקרקע עולם הזיקתו וכ"כ הטור ח"מ סי' תי"ב וכן דעת סמ"ג עשין סח וכ"כ הר"ן דהוחלקה במים והוזק בקרקע חייב על נזקי גופו ופטור על נזקי כלים ובשאר הדברים שוין כמו שאכתוב בהלכות הפשוטים בס"ד והארכתי כאן לבאר דעת רבינו ז"ל משום שראיתי כמה גדולים וחכמים בדורינו מקשין עליו ולענ"ד נראה דליכא קושיא כלל כמו שכתבתי והוא הנכון לענ"ד :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ר"ל דנקט נתקל לאו פושע הוא ולא אמר נתקל אנוס הוא ומשמע מזה דלא חשיב ליה אונס גמור אלא באונס זוטא וא"כ היכא דמזיק מכחו הוי לן לחייבו בזה דהא לא פטרינן אונס באדם המזיק אלא אונס גמור וכדלעיל בנ"י ודו"ק ובספרי הרי"ף החדשים (והוא מהר"ם) כתב בזה דברים שאינם נכונים ע"כ: מהר"ם (ב) כלומר מדאפקיה להאי אונס זוטא בלשון לאו פושע הוא משמע דבעינן והוא שיהא האונס שלא בשעת פשיעה דהיינו שלא מכחו בשעת שפיכה אלא לאחר שנחו כבר משפיכתן

הגהות הרי"ף (א) נ"ב מדקתני הוחלק או שלקה גמ' : (ב) נ"ב ונפלה גמלו מיירי בדאתקל הוא ואתקל ביה גמלים. גמ' : (ג) נ"ב עי' לקמן פ"ה ברי"ף ד"ה גמ' ת"ר החופר בור ברה"י כו' : (ד) נ"ב משעת נפילה קאי :

עיין מתנה אפרים הל' נ"מ סוף סי"ט

עי' תוס' ד"ה מדמתני' בקושייתם

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לשון הגמ' אלא אמר אביי בתרתי פליגי בשעת נפילה ופליגי לאחר נפילה פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע מ"ס נתקל פושע הוא ומ"ס נתקל לאו פושע הוא ופליגי לאחר נפילה במים או שלקה בחרסיה לאחר נפילה ומדמתני' אלא גמלו בשלמא לאחר כגון דעברה במיא דרך

הוא (א) במתכוין להשליכה בשעת *נתינתו כי היכי דלא לתזק בה ואע"ג דמחמת אונס נפילה קעביד כיון דבכוונה קא עביד חייב דאפילו תימא כל לאגולי נפשיה ברשות קא עביד לא עדיף מכל נאן דעביד ברשות דכי הזיק חייב אבל מפקיר נזקיו דמיירי לאחר נפילה מאי מתכוון שייך למימר תו ובמתכוון להשליכה ממש ליכא למימר דא"כ הוה משמע דכגון האי הוא דמחייב רבי יהודה אבל אם לא כוון להשליכה אע"ג דהוה פושע לגבי נפילה פטור וליתא דע"כ לא פטרי רבנן אלא במפקיר *נכסיו דנתקל לאו פושע הוא לדידהו: במתכוין לזכות בחרסיה. גבי מיא לא שייך למימר הכי דמסתמא אפקורי אפקרינהו דהא לא יכול למהדר ולמזכי בהו כדכתיב [ש"ב יד] כמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו אבל גבי חרסין שייך ומ"מ במסתמא לא חיישינן למימר דלא אפקרינהו עד דזכי בהו בין קודם דאתזק בהו בין לאחר דאתזיק דאגלאי מילתא דלא אפקרינהו כלל ולא אמר במאי דלא זכו מיהא הוכרר הדבר דאפקרינהו דבדאורייתא לא אמר ברירה [ביצה דף לח.*)] והא דאורייתא הוא. ואע"ג דהשתא מפקירן להנך דלא חזו ליה אפ"ה אי מזיקי[ב] לאחר מכאן ואילך חייב כיון דלא סלקן דהשתא קא מפקר להו לאו אונס הוא והשתא הוי מפקיר נזקיו שלא באו מחמת אונס וחייב *כדפריך לעיל והיינו מתני' דא"ר יהודה מתכוון חייב שאין מתכוון פטור°). דאי אונס הוא [ע"כ לא קאמרי רבנן אלא מפקיר נזקיו דהכא] אנוס הוא כדפירשנו לעיל דנתקל לאו פושע וקרי ליה אנוס אע"ג דלאו אנוס ממש דאוכלא זוטא הוא. והכי הלכתא כר' יוחנן דר' אליעזר תלמידו דרבי יוחנן הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד דסתם מתני' הכי וקי"ל הלכה כסתם משנה: והלכתא נמי כרבנן לגבי ר' מאיר דיחיד ורבים הלכה כרבים: (א) מכדי אבנו וכו'. כלומר אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והוזק אחד בהן: כולן מבורו למדנו. שהרי אין דרכן לילך ולהזיק ותחלת הנחתן שם לנזק וכיון דתולדה דבור נינהו בכולן אני קורא בהן ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים: והני מילי. דמיעט קרא אדם: לענין קטלא. היכי דמת האדם הנופל דלא ניחייב בעל הבור עליה לא כופר ולא דמים משום דכי מיעט קרא אדם ממיתה דמשתעי ביה בהדיא דכתיב והמת יהיה לו הוא דמעטיה אבל מנזקין דלא משתעי בה קרא בהדיא לא מיעטיה וכלים דממעטינן מנזקין משום דסבירתן זו היא מיתתן וה"ה הני מיא דאשתפיכו ליה ברה"ר כאבנו סכינו ומשאו דמו ופטורים על נזקי כלים אלא מדחייביה האי תנא אנזקייהו ש"מ אנזקי דגופיה דניזק שניסף בקרקע הוא דחייביה ולאו על נזקי כליו אם נטנפו ואם אמרת קרקע עולם הזיקתו ולא מים לאו מילתא היא דאי לאו שהוחלק במים לא הזיקה ליה קרקע עולם הלכך לא מתוקמא מתני' אלא בנזקי גופו אבל בנזקי כליו דברי הכל פטור ואפילו בנזקי גופו נמי קי"ל כרבי יהודה דלא מחייב בשעת נפילה אלא במתכוון להשליכה ולא מיחייב לאחר נפילה אלא במתכוון לזכות דלא אפקרינהו אבל במסתמא פטור דאפקורי אפקרינהו ומפקיר נזקיו שבא ע"י אונס פטור וכדבריגא לעיל: ניסף באבן. לשון שבירה וכיתות הוא תרגום [דברים ט] ואכות אותו ושפית: אבל נתקל בקרקע. דהשתא קרקע שאין לו בעלים גרמא ליה ובתר דגרם ליה היזקא אזלינן: אלא אפילו וכו'. משתלם מבעל האבן אע"ג דלאו איהו גרם ליה וכ"ש איפכא דהגורם עיקר: כרבי נתן. דאמר לקמן [דף נג.] בשור שדחף חבירו לבור היכא דליכא לאשתלומי מהאי שור משתלם מהאי בור דעבד ליה היזקא ה"נ כל היכא דליכא לאשתלומי מקרקע עולם דגרם ליה היזקא משתלם מבעל האבן דעבדא ליה היזקא

והרסים כהפקר דאתי ממילא דהא איהו לא עבד ולא מידי אבל אם נתכוין לזכות בחרסים חייב דהא לאו הפקירא נינהו וכן הלכתא ומפקיר* נזקין דעלמא דלאו אנוס [א] פלוגתא דר' יוחנן ור"א חד אמר חייב וחד אמר פטור [מאן דאמר פטור כרבנן] ומ"ד חייב אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבנן דלא אמרי רבנן מפקיר נזקיו פטור אלא היכא דהוא אנוס אבל מפקיר נזקיו דעלמא חייב ואסתיים דרבי יוחנן הוא דאמר חייב [דאמר ר"י הלכה כסתם ותנן החופר בור ברה"ר ונפל שור לתוכו או חמור ומת חייב תסתיים] °והלכתא כוותיה ולענין אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר קי"ל כשמואל דאמר* כולן מבורו למדנו ובכולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים והני מילי לענין קטלא אבל לענין נזקין אדם נמי חייב וכלים פטור בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו דכל תקלה בור הוא א"ר אלעזר לא תימא נתקל א באבן ונישף בה הוא דחייב אבל נתקל בקרקע ונישף באבן פטור אלא אפי' נתקל בקרקע ונישף באבן (א) חייב כמאן כר' נתן דאמר כל היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי וכן הלכתא:

מתני'

רש"י

וניסוף באבן. שהכלי ניסף באבן (ב) ונסבר בו: כרבי נתן דאמר. גבי שור שדחף חברו לבור דכי ליכא לאישתלומי משור הוא משתלם מבור דעביד ליה היזקא

א התוס' והרא"ש כתבו דדוקא נתקל בקרקע וניסוף באבן הוא דמחייב בעל האבן מדר' נתן דכי ליכא לאישתלומי מהאי וכו' אבל נתקל באבן וניסוף בקרקע פטור אפי' לשמואל דמחייב לתבנו דע"כ לא מחייב שמואל אלא כשנתבטה בקרקע כריית בורו כגון שהוזק בקרקע שתחת המים והתקלה אבל הכא שנתבט שאינו תחת האבן פטור והר"ן לפנינו כתב דנתקל באבן וניסוף בקרקע חייב מק"ו דנתקל בקרקע וניסוף באבן והטעם משום דאזלינן בתר הגורם ההיזק ולכך גבי נתקל בקרקע שגורם ההיזק היה קרקע עולם שאין לו בעלים דליכא לאישתלומי מיניה משתלם מבעל האבן שהוזק גופו בה אבל נתקל באבן דאית ליה בעלים אע"ג דנחבט בקרקע דל"ל בעלים חייב הגורם דהיינו בעל האבן דכי ליכא לאישתלומי מקרקע שנחבט בו משתלם מבעל האבן שגרם ההיזק דהגורם עיקר אבל התוס' והר"י ס"ל דהתבטה היא עיקר החיוב והלכך כי אתחבט באבן משתלם מיניה דהתחבטה עיקר אבל נחבט בקרקע עולם פטור דהתחבטה עיקר ולדידהו לא אזלינן בתר בעלים אלא ה"ק כי ליכא לאישתלומי מקרקע דאין היא בור ואיהי לא עבדא ההיזק נמי משתלם מבעל האבן דהויא היא בור וזה הנתקל בקרקע וניסוף באבן אבל נתקל באבן וניסוף בקרקע דליכא לאשתלומי מבעל האבן דאע"ג דאיהו בור לא עבדא ההיזק אלא משתלם נמי מקרקע שניסוף בה דאין הקרקע שהוא חוץ למקום כריית בורו קרוי בור הלכך אפי' היה הקרקע שלו כיון שהוזק במקום דאין שם תקלה ובור אין לחייבו וגם אין לחייב בעל האבן דאיהו לא עביד היזקא וכן נראה מלשון מיי' פי"ג מהל' נ"מ וכולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים וה"מ לענין קטלא אבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורים: שכתב נתקל בקרקע ונחבט בתקלה והוזק חייב בעל התקלה דמשמע דאזלינן לעולם בחיוב בתר התבטה לא בתר הגורם ונמלא אומר דלדברי הנ"י אפי' לא הוזק בקרקע כריית בורו חייב דאיהו אזיל בתר הגורם הלכך אם הגורם הוא בורו חייב אפי' לא הוזק בקרקע שאינו כריית בורו:

ג"א נפילתו

נ"ל נזקיו

ג' ד"ת

ג' ד"ת

*)ועי' יש"ש ב"ק פ"ג סי' ל"ב מכל דיני בריה ובביאורי הגר"א בא"ח סי' תי"ג לכל דברי היש"ש בקיצור

ג' מה"ם

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ל' גמ' אי במים אמר רב אמר רב שנו אלא שנטנפו במים אבל עלמו פטור קרקע עולם הזיקתו כי אמריתיה קמיה דשמואל אמר לי מכדי אבנו סכינו ומשאו מבורו למדנו

הגהות הב"ח (א) נ"ב איכא למימר: °) באלפס אשר לפני הב"ח הגי' פטור והלכתא כוותי' הס"ד ואח"כ מה"ד אנוס הוא וכו'

הגהות חו"י (א) נ"ב אבל לא בסיפך כ"כ התוס': (ב) נ"ב מפרש כגמ' לר' יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור לפיכך הגיה ילוחיתו באבן חייב ולר"א לא תימא וכו' ואע"פ שאין הלכה כר' יהודה הביאה רבינו בהלכותיו דנ"מ לענין אדם דנתקל בקרקע והוזק באבן:

הגהות מא"י [א] נ"ב ודוקא ר' יוחנן מפרש דפליגי ר"מ ורבנן במפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דהוא סבר בור ברה"ר חייב ומפקיר נזקיו נמי חייב לכך מפרש הא דפטרי רבנן לעיל משום דלאחר אונס הוא ור"י לא סבר דר"מ ורבנן בתרתי פליגי אלא במפקיר נזקיו דלאחר אונס אבל אביי דסבר דבתרתי פליגי בשעת נפילה אם נתקל פושע הוא ובמפקיר נזקיו לאחר נפילה ואם היו פליגי ג"כ בהכי רבנן דפטרי מפקיר נזקיו משום דהוא אחר נפילת אונס ור"מ מחייב מפקיר נזקיו אפי' לאחר אונס א"כ לא הוי בתרתי פליגי אלא בחד דחד טעמא הוא. לכך מפרש רש"י לאביי דפליגי במפקיר נזקיו אפי' לאחר פשיעה ופליגי בפלוגתא דר' ישמעאל ור"ע אי בור ברה"ר חייב אי לא: [ג] מזכי:

מלחמת ה'

בין לת"ק דוקא כליו אבל הוא עלמו פטור דקרקע עולם הזיקתו ושמואל סבר בדלא אפקרינהו נמי בורו הוא וחייב בנזקי עלמו ופטור בנזקי ממונו של ניזק ומחייב היה ר"מ בין בדאפקרינהו במים בין לא אפקרינהו ובדאפקר פליג עליה ר' יהודה משום דס"ל אנוס וכולה כדאביי מוקים לה שמואל וליכא מאן דפליג אדאביי בעיקר אוקימתא דיליה והיינו דקאמרי' וקי"ל דבנתקל פושע הוא פליגי אלמא כ"ע מודו בפירוקיה דאביי וזה פי' נכון ומה שאמרו בגמ' הוחלק אחר במים בשעת נפילה לאו משום דליתא בלאחר נפילה אלא סיומי מסיימי ליה מלתא אי נמי מפלוגתא דרב ושמואל דמוקמי לה בדלא אפקרינהו מש"ה קאמר המחלוקת שהלכו בהוחלק אחר במים בשעת נפילה הוא שהרי לא חייב ת"ק אלא בבלא הפקירם לדעת רב ואף ר' יהודה מודה לו וי"מ דמאי שעת נפילה כדקאמרי' בשמעתין מיד שנשברה כדו ולא היה יכול לסלקה ולפיכך קראוהו שעת נפילה מפני שלא נתחייב אלא על פשיעת שעת נפילה ולרב ה"ל שור ולשמואל ה"ל בור ולפי פי' זה אין כאן מקום לנזקי אדם בין לר"מ בין לר' יהודה ונדחה כל מה שכתב בעל המאור ז"ל בזה וכן נדחה מכלל מה שפירשנו למעלה מה שכתב בדברי ר' יהודה במתכוון חייב דתרין פירושי אית ליה במתכוון להורידה למטה מכתפו לשעת נפילה ובמתכוון לזכות לאחר נפילה וזה אינו הגון שאין לשון מתכוון כולל שתי כוונות שאין ענין זו לזו אלא כמו שפירשתי עיקר וכר מן דין דמתכוון להורידה למטה מכתפו אינו מתחייב אלא לדברי ר"מ דאמר בנתקל א בעיא ליה למירמא אנפשיה כענין שאמרו בטבח אומן שקלקל הא לדברי ר' יהודה דפטר בנתקל ובטבח אומן אף זה ודאי פטור כדאקשי ליה אביי לרבה מכלל דמחייב ר"מ אפי' נפשרה ואי ס"ד מתכוון להורידה פושע גמור מאי כללא ר' יהודה מחייב בפושע זה ור"מ מחייב אפי' נתקל ואביי נמי מפירכא דפריך לרבה מתרץ על כרחיה דבתרתי פליגי והדר מפרש לה במתני' מדקתני תרתי ולא מתרץ לה לדרבה ובנתקל פושע הוא פליגי דר' יהודה לא מחייב אלא מתכוון להורידה ור"מ אמר אפי' נתקל ש"מ דמתכוון להורידה לר' יהודה פטור הוא ולא מחייב בשעת כלים ובלאחר נפילה הוא דאמר חייב במתכוון לזכות בחרסים בלחוד וכן דעת רבינו הגדול ז"ל בהלכותיו ורש"י ז"ל ג"כ כתב במתכוון להורידה למטה מכתפיו למ"ד נתקל לאו פושע הוא פטור אלא שהוא ז"ל מפרש במתכוון דר' יהודה תרין מילי במתכוון לשברה והזיק בשעת נפילה מתכוון לזכות בחרסים לאחר נפילה ומה שפירשתי מהוור מן הכל:

ועוד כתב ומסתברא לי נמי לרב ושמואל דפליגי בדלא אפקרינהו וכו' עד ושמואל ס"ל כמ"ד בור שחייבה עליו תורה בין ברה"י בין ברה"ר הלכך בין אפקריה בין לא אפקריה כולן מבורו למדנו: אמר הכותב אילו דברי רבינו שלמה ז"ל שאף הוא כתב בפירושיו כך דשמואל סבר בור שחייבה עליו תורה בין ברה"ר בין ברה"י הוא כאשר כתב בעל המאור הזה ז"ל וכבוד רבינו שלמה ז"ל יהא מונח במקומו אבל הדברים לא נראו כן מפני שאמרו בגמ' בפ' כילד הרגל לימא בבור ברשותו קא מיפלגי דרב סבר חייב ושמואל סבר פטור ואי הכי קס"ד לומר כן הא אמרן כמה זימני בגמ' אי לשמואל היינו בור ואי לרב היינו שור ומרגלא היא בפומא דגמ' והיכי קס"ד למימר איפכא וכי דחינן לה בגמ' נמי בדרך דלמא דחינן לה ואמרי' לעולם אימא לך וכו' ולרב נמי אשכחן דקאמר מודה רב בבור ברשותו דחייב אפי' אתבטא והך חבטא דכתב ביה בעל המאור ז"ל לא נהירא כלל דלא אידכר התם ר"ע והל"ל הכא בבור ברשותו עסקינן ור"ע הוא ועוד דאי ס"ד דרב ושמואל בפלוגתא דתנאי פליגי היכי קאמרי' אי לרב אי לשמואל הא הך פלוגתא לאו דרב ושמואל בלחוד היא אלא באלפי רבבי מינייהו מתניא והיכי אפשר נמי דלא מדכרו בגמ' נימא כתנאי ולא אתליא כלל בתנאי אלא ש"מ דלא שייכא פלוגתייהו בפלוגתא דבור ברשותו ולעולם אימא לך דשמואל סבר דפקיר בורו ולא הפקיר רשותו מחייב משום דא"ל האי בירא ברשות כריתיה וכי אפקרתא רשותי ויהיבנא מצלי לרה"ר לאו לאתיותבי נפשאי עבדי' ואיכא הוו להו לעיוני הא זה דומה למפקיר נזקיו באונס דפטור דלא אמרי' היה לו לסלק הואיל ולא על עסקי כריה הוא חייב א"כ לא אמרי' היה לו לכסות הואיל וברשות כרה או משום דא"ל תורך ברשותי מאי בעי והיינו טעמא דחופר לאוזן דפטרינן לקמן בפ' הפרה ומאן דמחייב אמר לך הואיל וממונו הוא חייב לסלק נזקו כשהוא מפקירו דלאו אנוס ומ"מ באבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר מודה דחייב דלאו ברשותיה אתנחינהו וכולה נמי בור ברה"ר הוא וכחומרו של זה ושל זה שהוא ברה"ר ושהוא בור שלו לפיכך לכ"ע חייב בין למאן דפטר בור ברה"ר בין למאן דפטר בור ברשותו כולהו באבנו וסכינו ברה"ר מתחייבי ומתורת בור מחייב ליה שמואל ואע"ג דלא אשכחן בור דהוי ממונו כדאמרת בור ברשותו פטור לא איכפת לן כיון דתקלה קבועה ועומדת היא לבורו מדמינן לה ולא לשורו שדרכו לילך ולהזיק והדין היה סברא דשמואל ומש"ה לא מסיימא מלתיה אי ס"ל גבי בור ברשותו פטור או חייב הדע שהרי הם אמרו דלרב בור ברשותו פטור ואפ"ה אבנו סכינו ומשאו נדמייה לבור ברשותו וליפטר אלא ש"מ אין זו דומה לזו אבל רב ס"ל לעולם היכא דלא אפקריה שורו הוא ואע"ג דבור שחייבה עליו תורה בור ברשותו נמי הוא אבנו סכינו ומשאו איכא לדמוייהו לשור ואיכא לדמוייהו לבור הלכך לשור מדמינן ליה כדי לחייבו על נזקי כלים ועל אדם וי"ל שטעמו של רב דהואיל ולא חייבה עליו תורה אלא להבלו והבלא לית בה משבא לא ממונו הוא כדאמרי' כשתמצא לומר התם ממונו הוא משום דגחלת עיקר ואית בה משבא אבל הבלא ודאי לאו ממונה הוא הרי שלא מלינו שחייבה התורה על נזקי ממונו אלא בשור הלכך כל ממונו דמזיק משורו גמרינן ליה ולפי זה הטעם הא דאמרי' אי בחבטה מיית חבטה דידך הוא איכא למימר ואית בה משבא אבל הבלא ודאי לאו... הכי קאמר וחייב משום בורו ולא מדין בור אלא שור הוא וחייב אפי' על נזקי כלים וס"ל כר' ישמעאל אליבא דרבה ומלינו לזה סעד בירושלמי דגרסי' התם אמתני' דתנן בפ' הפרה נפל להוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים שמואל אמר בשהתריסו מחמת אוירו אבל אם נחבט בקרקעו חייב ר' יוחנן וריש לקיש תרויהון אמרי' אפי' נחבט בקרקע פטור דרך נפילה פטרה תורה ונפל שמה שור או חמור שור ולא שור וכליו חמור ולא חמור וכליו וכו' הא למדנו שיש מי שאומר דבור שחייבה עליו תורה להבלו ולא פטר כלים אלא מהבלא אבל חבטו של בור ברשותו מדין שור נתרבה וחייב על עסקי כלים והיינו סבריה דשמואל בירושלמי וסבריה דרב בגמ' דילן ואפשר לפי גמרתנו לומר בטעמו של רב משום דאבנו סכינו ומשאו דמי לשור שהוא גוף המזק והבטה דידיה מש"כ בבור שהחבטה בקרקע הוא והוא לא הניח שם אותו קרקע אלא שהכשיר מקן כשחפר שם ונטל משם העפר הלכך היכא דלא אפקרינהו לשור המועד מדמינן ליה וחייב על הכל משום דדמי ליה טפי מבור ושמואל מדמי ליה לבור דלאו בעלי חיים ואין דרכו לילך ולהזיק והיכא דאפקרינהו ליכא לדמוייהו לשור הלכך מדמינן ליה לבור דלא גרעי מבור ומ"מ חייב אפי' אתבטא דתבטא דידיה הוא אבל בור ברשותו אע"ג דממונו הוא וחייב בתבטא לאו דינא דבור אית ליה משום דלא דמי ליה מהאי טעמא דכתיבנא שאינו בגוף המזק אלא גורם ולפיכך הוא פטור על נזקי כלים והא דאקשינן התם לרב דאמר הבלו ולא לחבטו כלים בני הבלא נינהו ולא לחבטו ולהבטו משום דלא שמעינן ליה לרב בהדיא דלימא בור ברשותו חייב ואם תמצא לומר פטור היכי משכחת לה ועוד דכי מרבינן ליה ועוד דכי מרבינן בור ברשותו מדכתיב בעל הבור ישלם מרבינן ליה וכי כתוב חמור ולא כלים אבור ברה"ר כתיב והתם להבלו ולא לחבטו ועוד דהבלו כתיב דדרכינן ונפל עד שיפול כדרך נפילה ואמר רחמנא ולא כלים אלמא מהבלא ממעט להו וזהו הטעם הנכון לפי גמרתינו ודרך הירושלמי בחליפין ובייך במאי דאמרי' להבלו ולא לחבטו משום דהבלא שוי איהו התם והבטא לאו דידיה הוא אלא גרמא הוא שגרם שיהיה שם הבט כשסלק משם עפר ובויה בור והחבטא לאו קרקעו היא אלא קרקע עולם ומשום הנך טעמי דפרישית לא מסיימא מלתיה דרב דאיכא למימר דס"ל בור ברה"ר חייב להבלו בור ברה"י פטור בין להבלו בין לחבטו ואיכא למימר בתרווייהו חייב ולא מסיימי ומפני הטעם שפירשנו חייבו מניח אבנו וסכינו ברה"ר והפקירן לד"ה ולא חייבו הופר בור ברשותו והפקיר רשותו ובורו כדמוכח בפ' הפרה דאקשינן בור של ב' שותפין היכי משכחת וכו' ולא מפרקינן במפקירין רשותן ובורן אלמא ההוא ודאי פטור משום שאינו חייב לא על עסקי כרייה ופתיחה דברשות כרה ולא משום ממונו מש"כ במניח ברה"ר שעל עסקי הנחה הוא חייב כמ שכתבנו וכ"כ בזה הרב אב"ד ז"ל ואף זו שלא כדברי רבינו שלמה ז"ל והאל יצילנו מכל חטא ושגיאה:

המאור הגדול

ומסתברא לי נמי לרב ושמואל דפליגי בלא אפקרינהו היינו טעמייהו משום דס"ל לרב בור שחייבה עליו תורה זהו בור ברה"ר אבל ברה"י מצי א"ל תורך ברשותי מאי בעי אע"ג דהפקיר רשותו כיון דלא הפקיר בורו ואע"ג דאמרי' לקמן מודה רב בבור ברשותו לטעמיה דר"ע דמחייב ביה קאמר וליה לא ס"ל ואע"ג דס"ל לרב להבלו ולא לחבטו באבנו וסכינו שהפקירן מודה דחבטא דידיה הוא וכן פי' הרב ר' אפרים ז"ל מיהו איסתברא לי שאין הלכה כרב אלא כשמואל דאמר כ"ש לחבטו דמשמע ליה קראי וברייתא דבבור בין מלפניו בין מלאחריו כפשוטה מסייע ליה ורב אשי דבתרא הוא כוותיה ס"ל דהא אמר אי בחבטא מית הרי קרב היזקא וכל מאי דאמרי' בגמ' לענין הבלא (פי') [אע"פ שכתב] ה"ר אברהם ז"ל דסוגיא כרב לא משמע לי הכי דהא שמואל נמי אית ליה להבלו ופעמים שיש הבל בלא חבט במלא ספוגין של צמר וכן נראה מדברי ה"ר אפרים ז"ל דהלכתא כשמואל הלכך לרב כל תקלה דאפקריה למדנו מבורו ואי לא אפקריה למדנו משורו דמבורו ליכא למילף כטעמא דפרישנא ושמואל ס"ל כמ"ד בור שחייבה עליו תורה בין ברה"י בין ברה"ר הלכך בין אפקריה בין לא אפקריה כולן מבורו למדנו אמר ליה רב הונא לרב לא יהא אלא כרפשו פי' מדקתני שופך אלמא שופכים נינהו כמו רפש וטיט וכשם שההופך את הגלל לרה"ר חייב בין בנזקי אדם בין בנזקי כלים כך זה יהא חייב אמר ליה מי סברת דלא תמו מיא לא ברדתמו מיא אני אומר כן שהקרקע היא המזקת לאדם ולא המים שהאדם אינו ניזוק במעט לחלוחית מים כמו הכלים שהם מיטנפין בכל שהוא אבל האדם אין נזקו אלא החלקה שהוא מחליק שם ונתקל בקרקע ונמצא שהחלקה הזיקתהו ולא המים ולא דמי לשור שדחף ותרתי למה לי הא תנינא ואמרה רב חדא זימנא כשנשברה כדו וכו':

היזקא והלכתא כר' נתן : מתני' הא פסיקנא לעיל כר' יוחנן דאמר מפקיר נזקיו שלא באונס חייב וא"כ מתני' דהכא שהוא שופך ומצניע שלא באונס ותני חייב אתי שפיר אליבא דהלכתא אפי' אפקרינהו : והוזק בהן אחר· הייט שהוחלק במים ונישף בקרקע אבל נטנפו כליו במים פטור דבורו הוא ופטור על נזקי כלים כדכתיבנא לעיל : המצניע את הקוץ וכו'. כדאצנעינהו בכותל *דידיה ושכחן ואח"כ סתר את הכותל ולא סלק הקוצים ואת הזכוכית והזיקו חייב בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו : הגודר גדרו בקוצים . אוקימנא במפריח ראשי הקוצים ברה"ר

רש"י

היזקא : כל אלו שאמרו . (ג) שמותרין לקלקל ברה"ר : [א] פותקין ביבותיהן . לנור המקלא שופכין מי תשמיש הבית לרה"ר : לא שאנו . דהגודר בקוצים חייב : אלא במפריח. ראשי קוצותיהן לרה"ר דהוה ליה בור ברה"ר : אבל למצנעו . בתוך שלו דהוי בור ברה"י אע"ג דהפקיר רשותו שהקצהו לרה"ר (א) פטור : להתחכך בכתלים . וזה שנתחכך (ד) משונה הוא ומפריח דמחייב משום דממונא הוא ולא הפקירו והפריחו למקום מהלך בני אדם:בכותל רעוע. דהוה ליה למצניע לאסוקי אדעתיה שכותל זה עומד לסתור : וחייב בעל (ה) הבית . דהוה ליה לאיגלוינהו : בדליו . כיסוי בור של חבירו חייב בעל הבור כי ה"נ איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שזה יטול את דליו : דגלת.. חדקל : מתני' לזבלים . שידרכו (ו) שירקבו התבן והקש ויעשו זבל לזבל בהן שדות וכרמים : גמ' (ז) עד שלשים רשאים להניח שם : שעל מנת כן הנחיל יהושע שלא יהו מקפידין זה על זה :

מתני' א **השופך את המים ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר את גדרו בקוצים וגדר שנפל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו: גמ' תניא כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להם רשות בימות הגשמים אע"פ שיש להן רשות אם הזיקו חייבין לשלם : המצניע ב את הקוץ ואת הזכוכית וכו' א"ר יעקב א"ר יוחנן ב לא שאנו אלא מפריח אבל מצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור א"ר אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרך בני אדם להתחכך בכותלים: תנו רבנן המצניע קוצותיו וזכוכיותיו בתוך כותלו של חברו ובא בעל הכותל וסתר את את כותלו ונפלו ברשות הרבים והזיקו *חייב אמר רבי יוחנן לא שאנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא פטור המצניע וחייב בעל הכותל אמר רבינא זאת אומרת ג המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל דלי ונטל את דליו והזיק חייב בעל הבור : ת"ר חסידים ד הראשונים היו מצניעין קוצותיהן וזכוכיותיהן בתוך שדותיהן ומעמיקין להן ג' טפחים כדי שלא תעלם המחרישה רב ששת שדי להו בנורא רבא שדי להו בדגלת : אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין רבינא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות : מתני' ג המוציא תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו (א) והקודם בהן זכה ההופך (ב) הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו : גמ' לימא מתני' דלא כר' יהודה דתניא רבי יהודה אומר ה בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ ופריק רב נחמן בר יצחק מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ודברי הכל ואפילו הכי ליתא לדר' יהודה (א) דפטר בשעת הוצאת זבלים דהא אוקימנא בסוף בבא מציעא* בשיטה דאמר אביי רבן שמעון בן גמליאל ורבי יהודה ורבי שמעון כולהו סבירא להו כל שנתנו חכמים רשות והזיק פטור מלשלם וכל כי האי גוונא לית הלכתא כחד מינייהו : מתני' ד *שני קדרין ו שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון הראשון חייב בנזקו של שני (ב) *זה בא בחביתו

נר מצוה וכשעוברין כדרכן סמוך לכותלו נוזקין בהן אבל מצמצם שלא הוליאן לחוץ אם נסמך אדם שם יותר מן הראוי וניזק פטור בעל הגדר לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכותלים כדבעינן למימר בגמ' : וגדר שנפל וכו'. כיון דאתא לריך לן לאוקומי הך סיפא בדלא אפקרינהו ואיתזק לאחר נפילה דהיה לו לסלק ולא סלק דבכה"ג אפי' רבנן מודו כר' יהודה דאמר מתכוון לזכות בחרסיה חייב כדפירשנו לעיל ומשום דמיירי הכא בדלא אפקרינהו מחייבינן הכא בכל גוונא בין היכא דנתנו לו זמן לסתור את הכותל ולא סתרו ונפל לאחר זמן או נפל בתוך הזמן או שלא נתנו לו זמן דכיון דלא אפקרינהו ברשותיה קיימי : גמ' (ב) (א) תרתי למה לי לאשמועינן במתכוין חייב : הדא בימות החמה וכו'. דאי אשמועינן בימות החמה הוה אמינא התם הוא דמחייב דהא לית ליה רשותא אבל בימות הגשמים דברשות קא עביד אימא לא מחייב ואי אשמועינן ימות הגשמים הו"א ימות הגשמים הוא דלא מחייב אלא היכא דשפיך בכונה אבל ימות החמה אפילו שלא בכונה נמי חייב קמ"ל דבמתכוון דווקא חייב : כל אלו שאמרו.חכמים מותרים לקלקל ברה"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן לקלח שופכים שלהן ברשות הרבים : ביבותיהן . לנור המקלא שופכין של מי תשמיש הבית לרה"ר בימות החמה אין להם רשות מפני קלקול הדרכים ובימות הגשמים אין לחוש שהרי מטונפות ועומדות : מפריח . דאפקינהו לקוציו לדוכתא דרגילי אינשי לסגויי ביה ומש"ה חייב בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו דבורו

הוא כדפירשנו לעיל אליבא דהלכתא : מצמצם פטור . דהאי הוא דשני בנפשיה דלא ה"ל לבעל הקוצים לאסוקי אדעתיה דאתי האי לאיחכוכי בכותל ודוק מינה דבור ברשותו כה"ג היכא דלא שני ניזק בנפשיה חייב והיכי דמי כגון החופר בור סמוך לרה"ר וכ"ש היכא דהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו . הרמ"ה ז"ל : והזיקו חייב . המצניע כיון דלא אזיק אלא לאחר דנפל אבל אוזק מכחו דבעל הכותל [בעל הכותל] חייב דלא גרע מהיתה אבן בחיקו [דף כו:] דאע"ג דלא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה חייב : בכותל רעוע · דהוה ליה לאסוקי [אדעתיה] שכותל זה עומד לסתור אבל בעל הכותל פטור דלא ה"ל לאסוקי אדעתיה מילתא דלאו אורחא למעבד : אבל בכותל בריא פטור המצניע . דלא ה"ל לאסוקי אדעתיה שיסתור אותו אבל בעל הכותל חייב דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה דמצנעי ביה אינשי וכפותח בור המכוסה כראוי דמי ומיהו ברעוע ליכא לחיובי נמי מהאי טעמא שמא הצניעו שם כשהיה בריא משום דיותר ראוי המצניע להתחייב כיון שפשע תחלה. הרא"ש ז"ל . והרמ"ה ז"ל תירץ דלא אמרי' מגו דהוה פושע לגבי זמן בריאות להוי פושע נמי לגבי זמן רעיעות וכתב עוד ז"ל אם נפל הכותל מאיליו אי בריא הוא שניהם פטורים ואי רעוע הוא המצניע חייב ואי סתריה אינש מעלמא שלא ברשות ל"ש רעוע ול"ש בריא הסותר חייב והמצניע פטור ואע"ג דברעוע מצניע הוא דחייב דפושע הוא מ"מ השתא הסותר חייב דלא גרע מכורה אחר כורה דאחרון חייב [דף נא.] : חייב בעל הבור . דה"ל לאסוקי אדעתיה שזה יטול את דליו ולית לן לאטרוחי לבעל הדלי שילך לאודועי לבעל הבור : בתוך שדותיהן . אבל בבתים ובחצרות לא משום דאורחייהו דאינשי למחפר בהו בורות שיחין ומערות : בדגלת . נהר חדקל : מילי דנזיקין . תלתא בבי דשייך בהו נזקין וגזל ומשיב אבדה והונאה ורבית משום דלא מיקרי חסיד אלא מאן דעביד לפנים משורת הדין בין לקדש עצמו במותר לו בדברים שבינו לבין המקום בין למעבד הרחקה יתירא דלא ליגע באיסור גזל ונזקין וכיוצא בהן ואע"ג דבשאר מילי מוקים נפשיה אדין תורה וד"ס חסידא הוה : ורבינא אמר דנהי דחסידא מתקרי חסיד גמור לא הוי עד דהוי חסיד בכולהו : מתני' לזבלים . שירקבו התבן והקש ונעשין זבל לזבל שדות וכרמים : וכל הקודם בהם . לזכות באותו תבן וקש זכה בין בגופן בין בשבחן דכיון דכי שביק להו התם זמן מרובה שבחיה מפני שהן נשופין ברגלי בני אדם וברגלי בהמה קנסו גופן אטו שבחן כי היכי דלא לשבקינהו התם : ההופך את הגלל וכו' חייב בנזקו . דמפקיר נזקיו שלא ע"י אונס חייב אבל לא קנסו ביה רבנן למימר כל הקודם זכה משום דמאן דמפיק ליה לרה"ר לאו לאשבוחי מפיק דהא למילתא מוסבח ועומד הוא ולנקות חצרו הוא דמפיק ולא עביד* לשהויי התם : גמ' לימא מתני' וכו' דתני חייב בנזקו : ולוברו כל שלשים יום . דשאי להניח שם : שעל מנת כן וכו' . שלא יהו מקפידין על כך ומדאמרי' לובר ש"מ דס"ל דאי אזיק פטור מלשלם : מתני' שלא בשעת וכו' . ואפי' ר' יהודה מודה דלית ליה רשותא לאפוקי ואי אפיק ואזיק חייב ולענין הלכתא פסקו המפרשים ז"ל דאפילו בשעת הוצאת זבלים אין לו רשות להניחם ברה"ר ודלא כר' יהודה דבפ' מרובה (דף פא:) *מסכים לא כיחידאה לומר דלית הלכתא כותיה ובפ' הבית והעליה (דף קיח:) נמי אסיק לה בשיטה וכל כה"ג לית הלכתא כחד מינייהו : [ר' גמ'] [דף ל:] (ס) ואינו כל הקודם וכו' לא קתני . ואי סלקא דעתך קנסו גופן אטו שבחן גבי גלל נמי ליתני כל הקודם זכה בגופן אטו שבחן כי היכי דלא ליפקי התם לאשבוחי : דבר שאין בו שבח . כגון גלל דלא משבח (נמי) בהולאתו דהא מושבח ועומד שהרי נתעכל קודם יליאתו ממעי האדם והבהמה : [בגמ'] [שם] איבעי להו לדברי האומר קנסו גופן משום שבחן לאלתר קנסינן או לכי מייתי שבחא קנסינן] לאלתר קנסינן מכי אפקיה כי היכי דלא לשהייה : או לבתר דאשבח קנסינן ליה . דאיכא שבחא דאשבח באיסורא וקנסינן היתרא אטו איסורא דאילו כל כמה דליכא שבחא הכתי ליכא ממונא דאיסורא כי היכי דליקנוס היתרא אטו אסורא ולא איפשיטא ולקולא עבדינן ולא קנסינן אלא לבתר דמשבח שוה פרוטה דאוקי ממונא בחזקת מריה ומספיקא לא מפקינן ממונא מיניה : ובגמרא [שם] איתמר רב הונא אמר הלכה ואין מורין כן והמפרשים ז"ל פסקו כוותיה דדוקא בדיעבד הקודם זכה בהן אבל אי אתא לאמלוכי בן לא מורין לו היתרא לא לגופן ולא לשבחן . ומיהו אי אתרו ביה לסלקינהו ולא סלקינהו מפקרינן להו לכתחילה דהא ר"ה גופיה אפקר חושלי והם שעורים קלופים שהוליאום בעלים לרשות הרבים ושטחום שם ליבשם משום שהתרו בהם לסלוקינהו ולא אשגחו וכדמסקינן בגמ' [דף נא.] הנך מותרין הוו : מתני' (י) נתקל הראשון . לא שנא במקום מדרון ולא שנא שלא במקום מדרון לא מפלגינן בהכי כלל : חייב בנזקו . אוקימנא בגמרא

(ס) נ"ל סכותל : (ו) כ"ב בהן כדי : (ז) כל לי יום רשאי להניחם כנ"ל : (ח) נ"ב לשון הגמ' ותרתי ל"ל חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים דתניא כל אלו כו' : (ס) נ"ב לשון גמ' כל הקודם בהם זכה לא קתני כו' ומסיק בשבחן . ועיירי אמר בשבחן אבל לא בגופן במאי קמיפלגי רב סבר קנסו גופן אטו שבחן יזעירי סבר לא קנסו גופן אטו שבחן תנן ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואילו כל הקודם בהם זכה אמר רב בין בגופן בין אמר ר"נ בר יצחק גלל קרמית דבר שיש בו שבח קנסו גופן משום שבחן דבר שאין בו שבח לא קנסו איבעי להו לדברי האומר קנסו גופן משום שבחן לאלתר קנסינן או לכי מייתי שבחא קנסינן : (י) נ"ל ונתקל :

שלטי הגבורים

א ואם שפך מים ברה"ר ונגלש בארץ והוזק בהן אדם שנפל לארץ וקרקע הזיקו להרי רבינו דפסק כרב דבור שחייבה עליו תורה פטור לאבנו הכא א"א דהוו הני מים בור משום דכל תקלה מבור למדנו אפ"ה פטור בין הפקירה בין לא הפקירה ולשאר הפוסקים דפסקו כשמואל דבור חייב על תבנה הכא יהיה חייב וכן פסקו מיי' פי"ג מהל' נ"מ והרא"ש והטור ח"מ סי' תי"ב :
ב כתב הרא"ש ז"ל תימה כיון דרב אלפס פסק כר' יוחנן דבור ברה"ר חייב אמאי הוצרך לפרש טעם דמצמצם משום דאין דרכן של בני אדם להתחכך בכותלים תיפוק ליה דה"ל בור ברשותו ומתוך זה משמע דרב אלפס ז"ל סבר כמאן דמחייב לקמן בתרוייהו בור ברשותו ובור ברה"ר :
ג המוציא תבנו וקשו לרה"ר וקדם א' וזכה בהן קודם שהשביחו שם הרא"ש פסק דאב תפס מפקינן מיניה דכיון דהוי ספיקא דדעות דלא אפשיטא בגמ' אין בתפיסתו כלום וכמו שזכרנו לעיל בארוך ומיי' פי"ג מהל' נ"מ כתב דלא מפקינן מיניה וכ"כ הרמ"ה וכבית הטור ח"מ סי' תי"ד דבריהם וכל א' הולך לשיטתו כמו שכתבנו לעיל בארוך בס"ד :
ד שני קדרין שהולכין זה אחר זה ונפל הראשון ונתקל השני בראשון והוזק דחייב הראשון בנזקי גופו דשני או דממונו כדבעינן למימר בסמוך בס"ד רבינו כתב דהא דהראשון חייב בנזקי שני דוקא בשהיה פנאי לראשון לעמוד והיה יכול לעמוד עד שלא יבא זה השני ויתקל בו ולא עמד שלכך חשיב פושע בעמידתו מוטל לארץ אע"פ שהוא אנוס בנפילה חייב על נזקי גופו או ממונו דפש דאין לומר בגוף אדם שנפל כמו שאמרנו בחרסים כדלעיל שאם הזיקו לאחר נפילתו דפטור דהתם מסתמא אפקרינהו לחרסייהו אבל הכא מי הפקיר גופו כמו שכתבנו בהל' הפשוטים בס"ד אבל אם היה לו להזהיר ולא הזהיר איט חייב בכך כי היה טרוד ואנוס וכ"כ מיי' פי"ג מהל' נ"מ והר"ן והאשר"י כתב דאם היה לו לראשון פנאי להזהיר ולא הזהיר אע"פ שלא היה פנאי לעמוד חייב על נזקי השני וכ"כ טוח"מ סי' תי"ג . שני קדרין שנתקל הראשון ונפל

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) כך פירש"י לאתי דסבירא לר' יוחנן פטור במפקיר נזקיו ופי' התוס' דשמא אף לפי המסקנא דמחייב ר"י מפקיר נזקיו מחייב נמי בור ברשותו הלכך הוצרך רב אחא לפרש טעמא דמצמצם פטור לפי שאין דרכן כו' וכתב האשר"י שזהו היא גם סברת רב אלפס :
(ב) ופי' רש"י תרתי בבי דטינוף כלים הדא כך דשופך מים ברה"ר והוזק בהן אחר חייב ואידך דתנינא לעיל נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחר במים: ומהר"ן שפירא כתב וז"ל נראה דהש"י פי' לא להא דקאמר תרתי ל"ל קאי אמתני' ואליבא דכ"ע אבל כוונת רש"י בגמ' דקאי הקושיא אדרב וככתבי כתבתי טעמא מ"ט ל"ק נמי אליבא דשמואל :

עין משפט

דייק כן מדלא חילק בין כותל רעוע לכותל בריא' כדמחלק בברייתא' אח"כ. מכ"ן שפירא

א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין כח טוח"מ סי' תיב:
ב מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' תטו:
ג מיי' פי"ג שם:
ד מיי' פי"ג שם סמג שם טור ח"מ שם:
ה מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' תיד:
ו מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' תיג:

חייב המצניע כ"ה בגמ'

[דף כו ע"ב]

הגהותהרו"י

(א) נ"ב כן הוכיח בס"ה: (ב) נ"ב ופטנו זב כזה. רש"י:

דף קיח:

מציעא דף לא.

הגהות מא"י

[א] ואלו הן פותקין ביבותיהן.לקלח שופכין שלהם לרשות הרבים. נ"ב לנור וכו' של מי כנ"ל :

נ"א אדם

ע' מוקים

ד"א מ"ז

גי' ד"ס

הגהות הב"ח

(א) וכל הקודם כנ"ל: (ב) נ"ב אינ(ג) חכמים שמותרין לקלקל ברה"ר ואלו הן פותקין כנ"ל: (ד) נ"ב והוזק:

בשהיה הראשון יכול לעמוד עד שלא נתקל בו השני ולא עמד דבכה"ג ודאי אפי' לרבנן דקי"ל כותייהו דאמרי דנתקל לאו פושע הוא הכא מחייבי ליה לפי שהיה לו לעמוד ולא עמד אבל אם לא היה יכול לעמוד פטור ולא אמרינן היה לו להזהיר דהא מטרד טריד (א) ודוקא בנזקי גופו כלומר בנזקי גופו של שני הוא דחייב אבל לא בנזקי ממונו של שני דנתקל באחר כנתקל בבור הוא דהא ראשון נעשה בתקלה זו כבור דלא עביד מידי וכבר ברירנא לעיל דלא מצינו בור שחייבו בו את הכלים ואע"ג דבכה"ג נזקי אדם חייבין אפי' באונס ולא חשבינן ליה כבור התם הוא דקעביד איהו מעשה דקאתי היזקא מכחו אבל הכא חבריה הוא דאיתזק ביה וכן ממונו של ראשון כגופו לחייבו בגוף שני הנתקל בו וכמו שנפרש בגמרא בעזרת האל: **גמ'** בשהיה לו לעמוד ולא עמד. אע"פ שהיה אנוס בשעת נפילה מ"מ אם היה יכול לעמוד ולא עמד לאו אנוס הוא וחייב ואין לפוטרו לומר דשני פשע בנפשיה כשלא נזהר בלכתו דהא אסיקנא לעיל [ד' כז:] דאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים אלא ראשון דוקא הוא חייב ולא דמי הכא דאזיק איהו גופיה לנשברה כדו דלעיל ולא סלקה [ד' כח.] דאע"ג שהיה יכול [לסלק] ולא סלק פטור דהתם כיון דבשעת נפילה היה אנוס ומאותה שעה הפקיר החרסין מכאן ואילך *) מלתא דעלמא הוא דאזיק: ל' גמ'. להזהיר כמי טריד. כלומר דכיון דלא היה יכול לעמוד מחמת לערו טרוד הוא ואינו יכול להזהיר חבירו שלא יפול: הראשון חייב. דוקא כשהיה יכול לעמוד ולא עמד כדפירשנו לעיל: בנזקו של שני. בנזקי גופו ולא בנזקי ממונו דלא מצינו בור שחייב על הכלים כדפירשנו לעיל: ואם מחמת הראשון. ולקמן מפרש קלא: ואם הזהירו זה את זה. אפילו יכולים לעמוד ולא עמדו: כולן פטורין. המזהירים דאיבעי ליה לניזק לעיוני ולמיזל: [אמר רבא ראשון חייב כו'].

*) ג"י ד"ת חספא

בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך. היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון נשברה חבית בקורה פטור *ואם עמד בעל קורה חייב ואם אמר לו לבעל חבית עמוד פטור. היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון נשברה חבית בקורה חייב ואם עמד בעל החבית פטור ואם אמר לו לבעל הקורה עמוד חייב. וכן זה בא בנרו וזה בא בפשתנו: שנים שהיו מהלכין ברה"ר אחד רץ ואחד מהלך או שהיו שניהם רצין והזיק זה את זה פטורין: *(המבקע ברה"י והזיק זה את זה) *המבקע ברה"י והזיק ברה"ר ברה"ר והזיק ברה"י ברה"י והזיק ברה"י אחר חייב: **גמ'** שני קדרין וכו'. אוקמא *רבי יוחנן בשהיה לו לעמוד ולא עמד ולפיכך חייב ואפילו לרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא הכא כיון שהיה לו לעמוד ולא עמד נפיק ליה מדין אנוס וקם ליה בדין פושע אבל אם לא היה יכול לעמוד פטור ולא אמרינן היה לו להזהיר משום דטרוד הוא א וכן הלכתא ואי קשיא לך ההיא קמייתא* נשברה כדו ולא סילקה דאמר'(א)אנוס הוא ולא מחייב ואע"ג דהוה ליה לסלק ולא סילק התם בנשברה כדו ולא סילקה כיון דאנוס הוא בשעת נפילה הוו להו הנך מים וחרסים כהפקר דאתי ממילא ולפיכך אע"פ שהיה יכול לסלקם ולא סלקם פטור דמשעת נפילה איתפקרו להו אבל הכא איהו גופיה נפל ובגופיה איתקיל חבריה הלכך אף על פי שהוא אנוס בשעת נפילה אם יכול לעמוד ולא עמד חייב דגופיה לא הוי הפקר והשתא הואיל ויכול לעמוד ולא עמד לאו אנוס הוא: תניא הקדרין והזגגין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל (ב) השני בראשון והשלישי בשני ראשון חייב בנזקו של שני ושני חייב בנזקו של שלישי ואם מחמת ראשון נפלו ראשון חייב בנזקי כולם ואם הזהירו זה את זה כולם פטורים וכולם חייבים על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן °)אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין דאיתזק בגופו

°)[דף טז ע"א]

הגהות הב"ח (א) נ"ל חייב:

רש"י

בשהיה לו לעמוד. בהכי מתוקמא מתני' כששהה כדי עמידה ולא עמד ולפיכך (א) חייבין אפי' לרבנן כמו דמפרש ואזיל: הזגגין. מוכרי כלי זכוכית: ואם מחמת ראשון נפלו. מפרש לקמן: בין דאיתזק מגופו. של ראשון בין דאיתזק ממונו של (ג) ראשון גופו כדין אדם המזיק וחייב אף על הכלים של שני דגופו לא משוינן כדין בור וממונו דראשון הוי כבור וחייב אם הזיק גופו דשני ופטור על ממונו דשני אם הוזק בממון דראשון דכתיב חמור ולא כלים דבור חייב בנזקי אדם וכי דרש שור ולא אדם הני מילי לענין קטלא אבל לענין נזיקין חייב אבל כלים שבירתן זו היא מיתתן:

שלטי הגבורים

ונפל עם כליו ונתקל בו השני ונפל עם כליו והוזק הוא וכליו והתקלה דשני היה בגוף דראשון או בכליו דראשון ואח"כ בא שלישי ונתקל בשני וכן הרבה זה אחר זה ולכולם היה פנאי לעמוד או להזהיר ולא עמדו ולא הזהירו איכא פלוגתא לפי מה שכתבו התוס' והרא"ש ורש"י אם השני נתקל בגופו דראשון והוזק בגופו חייב הראשון על נזקי גופו דשני אבל על נזקי כליו דשני פטור הראשון אפי' אהזקו כליו דשני בגופו ממש דראשון והנ"ל אם הוזקו כליו דשני בכליו דראשון דפטור ראשון בנזקי שני דהא אפי' איתזק גופו דשני בכליו דראשון פטור ראשון בנזקי גופו דשני דס"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דפטורין דמסתמא אפקרינהו לנזקיו שנפלו ממנו והלכך כל עוד שלא ידעינן שנתכוין הראשון לזכות בנזקי כליו שנפלו פטור עליהן וכן תמיד אם נפלו הרבה זה אחר זה דס"ל להרא"ש דאע"פ דנקט מתני' קדרין וזגגין וקתני בהו חיוב מ"מ לא נקטינהו בשביל חיובא דכלים אלא משום דקדרין נושאין משוי גדול ובקל נתקלין וגם השני נוח לו ליתקל בראשון אבל לעולם מתני' אחיוב דגופו דראשון ושני קאי ולא אכלים. והרא"ש הבין דברי רבינו שכתב וז"ל אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין דאיתזק בגופו בין דאיתזק בממונו שני חייב בנזקי שלישי בדאיתזק בגופו אבל לא בממונו מאי טעמא דה"ל האי בירא לאו אגב כריתיה עכ"ל רבינו דברים אלו הבין הרא"ש דדעת רבינו באמרו דראשון חייב בנזקי שני בין דאיתזק בגופו בין דאיתזק בממונו סר"ל בין דאיהזק שני בראשון בגופו כלומר שהשני בא לו נזק בגופו ממש ע"י נפילתו בראשון בין איתזק שני בממונו כלומר שהשני בא לו נזק בממונו שהיה עליו ע"י נפילתו בראשון בכל ענין חייב הראשון בנזקי גופו וממונו דשני כל עוד שנתקל בגוף ממש דראשון משום דראשון דמנפשיה נפל אע"פ שהיה אנוס בשעת נפילה אינו כל כך והיה לו לעמוד או להזהיר ופושע הוא בזה וחשיב גופו כמזיק כאדם המזיק בידים דחייב בין הזיק אדם בין הזיק כלים ואינו חשיב בור אבל שני שנתקל בראשון נפילתו מרובה וטרוד בעמידתו ומסתייה אי עבדינן גופו בור משום דהיה לו לעמוד וחייב כדין בור על נזקי אדם ולא על נזקי כלים וכן כולם הבאים אחר הראשון כולם חשיבי כבור אבל הראשון חשיב גוף אדם המזיק ולא בור ומיהו דוקא כשהוזק השני בגופו דראשון אבל הוזק בממונו דראשון אפי' הוזק גופו דשני בכליו דראשון פטור הראשון דאמר האי בירא דהיינו כלים דשני לאו אגב כריתיה דנפלו באונס והרי הם מופקרין כך כתב הרא"ש שהבין דברי רבינו ודחק לפרש דהאי דקאמר רבינו האי בירא לאו אגב כריתיה קאי גם אראשון דעל נזקים שעשו כליו דראשון פטור אפי' הזיק גופו דשני דלא חשיבי כליו דראשון בור. ומש"ה קשה טובא על הטור ח"מ סי' ת"ג היאך כתב בדעת רבינו לחייב על הנזקין שעשו כליו דראשון אפי' הפקיר דבהדיא כתב אביו הרא"ש דדעת רבינו לפטור על נזקין שעשו כליו דראשון כמו שכתבנו ולא ידעתי מנא ליה לטור האי מלתא אחרי שכל עקבותיו אחרי אביו ז"ל וצ"ע. ומשום שהרא"ה הטור דדעת מיי' הוי הכי לפי הנראה מפשטי דברי מיי' פי"ג מהל' נ"מ גזר דדעת רבינו נמי הוה הכי ואינו כן בודאי דדעת רבינו הוי כמו שכתב אביו ז"ל והאמת כי הראב"ד ז"ל בהשגותיו על מיי' כתב דדעת רבינו הוי כדעת מיי' וכן הודו לו מ"מ ומגדל עוז ונראה לענ"ד דמה שהביא לכל אלו שזכרנו להאמין שדעת רבינו הוא לחייב הראשון בין שהזיקו כליו בין שהזיק גופו את השני ולפטור השני כשהזיקו כליו את השלישי משום דהבינו דברי רבינו ולשונו שאמר הראשון חייב בין איתזק בגופו בין איתזק בממונו דגופו וממונא דנקט רבינו ר"ל גופו וממונו דראשון וה"ק הראשון חייב בנזקי שני בין שהוזק השני בגופו דראשון וזה שאם הוזק בין שהוזק בממונו דראשון בכל ענין חייב הראשון בין שהוזק בגופו דראשון בין שהוזקו כליו דשני בגופו הראשון חייב על שכל דחשיב כאדם המזיק וכליו דראשון שהזיקו גוף השני חייב הראשון כדין בור דחשיבי כליו כמו בור אפי' הפקירן אבל הזיקו כליו דשני פטור הראשון ושני שנתקל בו שלישי פטור על נזקי כליו דכליו דשני לא הוי בור דה"ל האי בור לאו אגב כריתיה דס"ל להני דהא דכתב רבינו האי בור לאו אגב כריתיה קאי דוקא אשני לאפוקי ממה שפי' הרא"ש דברי רבינו דקאי גם אראשון. וכודאי דכן הוא דעת הטור בהבנת דברי רבינו וכן דעת כל הני שזכרנו לענין מה שכתבנו דרבינו מחייב הראשון בין הזיק בגופו בין הזיקו כליו את השני. ואולם יש לי טענות חזקות על כולם ודברי הטור קשים היאך כתב דדעת מיי' הוי כדעת רבינו לפי סברתו וכמו שהבין דברי רבינו דזה אינו שהרי איהו כתב דרבינו מחייב הראשון בין על נזקי גופו דשני בין על נזקי כליו דשני בשהוזק השני בגוף הראשון דחשיב גוף הראשון כאדם המזיק ואילו מיי' בס פי"ג מהל' נ"מ לא הזכיר כלל גבי קדרים וזגגים שמהלכין זה אחר זה שיהיה חייב הראשון בנזקי גופו וכליו דשני כשהוזקו בגופו דראשון ואע"פ שהוא שוה לרבינו לפי דעת הטור במה שמחייב הראשון בין הוזק שני בגוף דראשון בין הוזק שני בכליו דראשון מ"מ דוקא הוזק גופו דשני אבל הוזקו כליו דשני אין מיי' מחייב הראשון ובזה פליג להדיא עם רבינו כמו שכתב שם בסמוך פרק י"ג מהלכות נ"מ להדיא גבי שני קדרים שהיו מהלכין זה אחר זה דהראשון חייב בנזקי שני דוקא בנזקי גופו דשני אבל פטור על נזקי כליו דשני אפי' הוזקו בגופו דראשון וז"ל מיי' בד"א שהוא חייב בנזקיו של שני כשהוזק גופו של שני אבל אם הוזקו כליו פטור שאינו חייב על הכלים וכו' עכ"ל הרי להדיא דמיי' לא משוה גוף האדם ואפי' גופו דראשון אלא בור ולא חשיב ליה כאדם המזיק וא"כ היאך כתב הטור דכן הוא דעת מיי' בודאי אינו כן ועוד מנא ליה לטור דרבינו ומיי' שמחייבין הראשון משום שהזיקו כליו וגוף השני הוי אפי' הפקיר הראשון כליו לאחר נפילתם והרי לכ"ע נתקל אנוס הוא ומסתמא אדם מפקיר נזקיו וכל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור וכ"כ הטור בעצמו סי' ת"ג והיאך כתב הכא בדעת רבינו ומיי' לחייב על נזקי כליו דראשון שנפל באונס דחשיבי בור אפי' הפקירן ולהדיא דמיי' ורבינו כולהו ס"ל דמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור והראב"ד ומ"מ ומגדל עוז כשאמרו מזאת הקושיא וכתבו דדעת מיי' כשמחייב על נזקי כליו דראשון מיירי כשלא הפקיר משאו אבל אם הפקיר ודאי דפטור וגם לדידהו קשה דאי מיירי כשלא הפקיר משאו מה צורך להשמיענו הכא מיי' דין זה כבר הודיענו באורך דין זה ואין לו שייכות הכא דמה חידוש השמיענו ועוד אי מיירי כשלא הפקיר הראשון משאו השני אמאי פטור על נזקי משאו אם הוזק במשאו שלישי דכיון דהוי בור האי משאו דשני ואיהו לא הפקירה אמאי לא מחייב הרי השני אינו אלא כמי שמניח תקלה ברה"ר דאם בא אחר ונתקל בה חייב דכיון דהוי משאו דשני בור ולא הפקירה מה לי אם נפל מאיליה ומה לי אם נפל ע"י תקלת אחר ואם באת לפטור כליו דשני שהזיקו מטעם דהאי בור לאו אגב כריתיה למה לא יהיה פטור השני אף אם הזיק בגופו את גוף השלישי דהא גוף השני לכ"ע אינו אלא בור דחשבינן ליה בור משום שהיה לו לעמוד ולא עמד וכיון שהוא בור הוי נמי כמו כליו שהם בור וכי היכי דעל כליו פטור משום דאמר האי בור לאו אגב כריתיה ליפטר נמי על גופו שהזיק דאמר האי בור היינו גופו לאו אגב כריתיה דכך חשיב נפילת אונס תקלת האדם כמו תקלת הכלים. ולענ"ד נראה דודאי הדין עם הטור במה שכתב בדעת מיי' לחייב על נזקי כליו דראשון אפי' אם הפקירן וזה כי דעת מיי' הוא דקדרין וזגגין דנקטו מתני' וברייתא הוי משום להודיענו חיוב ופטור על הכלים דאי משום גופייהו דוקא למה נקט קדרים וזגגין ה"ה לכל אדם ואע"פ דהרא"ש הרגיש בזה ותירצה כמו שכתבתי לעיל מ"מ מיי' לא ס"ל הכי אלא ודאי נקט זגגין וקדרים להשמיענו חיוב ופטור אף בכלים וס"ל למיי' דכל חילוק שעשינו בין נתכוון לזכות בחרסיו ובין לא נתכוון לא מיירי אלא במידי דשייך בהו לומר דמסתמא אפקרינהו כמו חרסי הכד וכיוצא בהם דכי היכי דסוכהנו לעיל דגבי מים לא שייך לומר נתכוון לזכות בהן או לא דמים לא שייך בהו זכייה כשהן מפוזרין כמו שכתבנו לעיל ה"נ גבי משוי קדרות וכלי זכוכית שייך למימר בהו דמסתמא אפקרינהו כשנפל לארץ עם המשוי דאין אדם מפקיר בסתם מידי דשוה טובא והלכך הזכיר כאן מיי' תמיד לשון משאוי ונקט משאו משום הכי משום דבסתם אין אדם מפקיר דברים כאלו דמשום שהם בארץ ע"י אונס לא אפקרינהו והלכך כיון דחשיבי לעולם כאילו הם ברשותו כשנפלו בארץ הוי מניח תקלה ברה"ר להדיא דכיון דאיהו גופיה כשהוא בקרקע ולא עמד חשיב פושע גם לגבי משאו דכל דחשבי' לתקלת גופיה פושע ה"ה למשאו שעליו דחשיב פושע לגביה והלכך כיון דמאחר שהוא בקרקע הוי פושע בגופו משום שלא עמד ה"ה דהוי פושע לגבי משאו דאילו עמד היה גם משאו עומדת עמו אדא דסתם משא קדר וזגג קשורה עליו מיד דכיון דהוי מידי דאין אדם מפקירן ודאי אם עמד היה מעמיד גם משאו ומ"מ (נ"א ומ"ה) כיון דחשיב פושע לגבי גופו שהזיק אע"פ שאינו אלא בור ה"ה דהוי פושע לגבי משאו שהזיק וחשיב כנתקל בפשיעה הלכך אפי' אם הפקיר אח"כ משאו חייב בנזקי' דה"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה דחייב כמו שכתבנו והיינו חדוש טובא חדא דמשמיענו דמידי דשוה טובא לא שייך למימר ביה אם נתכוון לזכות או לא דמסתמא אין אדם מפקיר נזקיו כאלו ומשמיענו נמי דאף אם הפקירן אח"כ הוי כמפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה דחייב וא"כ הדין עם הטור. בזה ועוד נראה דדעת מיי' הוא דלעולם יש לחייב טפי אדם דחשיב בור מכלים דחשיבי בור אע"פ ששניהם בור דלגבי אדם הוי לעולם בור בפשיעתו משום דבפשיעתו שלא עמד משוי ליה בור אבל כלים לא הוו בור בפשיעותם אלא בפשיעה אחריני שהעלום [שהעלום] שם והלכך ראשון שנפל מאליו דאיהו גופיה הוי בור בפשיעתו וגם כליו הוי בור בפשיעתו איכא לחייבו על גופו שהזיק ועל ממונו שהזיק כמו שכתבנו אבל שני שנתקל בראשון ובא שלישי ונתקל בשני בשלמא גופו דשני הוי בור בפשיעתו דאע"פ שע"י ראשון נפל לא חשבינן ליה בור בשביל נפילתו דהוי באונס אבל חשבינן ליה בור משום פשיעתו שהיה לו לעמוד ולא עמד ופשיעתו זו משוי ליה בור לגופיה אבל כליו שנפלו ע"י שנתקל בראשון אין פשיעתו גורם להם להיות בור אלא פשיעת הראשון שלא עמד ואע"פ דאיכא גם קצת פשיעת השני כמו שזכרנו מ"מ הראשון שנפל פושע טפי ועליו רמי האי חיובא דאיהו משוי בור לכני כלים והשני פטור על נזקיהם דמצי אמר האי בור דהיינו משאוי לאו אגב כריתיה שהרי הראשון הפילני עם משאי אבל לגבי גופו לא מצי אמר האי בור דהיינו גופיה לאו אגב כריתיה דאע"פ דהראשון הפילו מ"מ חייב הוא משום שלא עמד ועמידתו א"כ משוי ליה בור נמצא דאיהו גופיה כרייה. כד"ן. וא"כ דברי מיי' אתי שפיר ובחדוש גדול כפי מה שפי' הטור דמיירי אפי' הפקירן וצ"ע לדעת מיי' אם הפקירן הראשון למשאו דשני אם מחייב או לא ומ"מ דברי הטור וקושיא שהקשינו עליו היאך כתב דמיי' שוה לרבינו לפי סברתו עדיין במקומה עומדת ולדברי הרא"ש נראה דאין חילוק בין ממון לממון אלא כל מידי דנפל עם אוניה ברה"ר מסתמא אפקריה ודבר קשה הוא דאטו מי שיש עליו משא זהב ומרגליות ונפל ברה"ר מסתמא אפקרינהו גם לדברי הרא"ש אין הראשון חייב בנזקי כליו כלל אפי' הוזק בו השני גופו וכן אין הראשון חייב בנזקי כליו דשני אם הוזק בו שלישי בכליו דשני דאין לכלים דשני דין בור כלל ואפי' לכלים דראשון. ולמיי' נראה דחייב ראשון על נזקי כליו דשני כשהוזק בהם שלישי דכליו דשני דהוי בור הוי ראשון שכרה אותו כמו שכתבנו ואם למיי' הראשון חייב בנזקי גוף שלישי כשהוזק בכליו דשני א"כ לעולם אפי' יהיו אלף זה אחר זה יתחייב הראשון לכולם דהאי בור דמשאם של כל אלו הוה הראשון שכרה אותו מחמתו נפלו כולם: א כתב הרא"ש ז"ל ותמהתי על פסק זה דלכאורה משמע דהלכה כרב נחמן בר יצחק דבתראה הוא דתלמידו של רבה היה ועוד דתלמודא פריך לר' יוחנן ומשנינהו בשינויי דחיקי דהא דשני הא קמ"ל

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בנה סוגיית הר"ן מוכחא דרולה לפרש דגופו של ראשון וממונו שניהם מדין בור ומשום דהוי ליה לעמוד יהבינן ליה דין בור לגופו גם לממונו ופטור על נזקי ממון דשני ושני מהתייה אי יהבת דין בור לגופו אבל ממונו אפי' מדין בור אינו. והאשר"י כתב לפי המסקנא דגוף שניהם בור ופטורין על הנזקין דממונא אם לא הוזק בהם אדם ושניהם פטורין על נזקי ממונן דנתקל אנוס הוא והוה ליה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ולסברת רב אלפס כתב הרא"ש דגופו של ראשון יש לו דין אדם המזיק וחייב על נזקי שני בין דגופו בין דממונו וגופו של שני יש לו דין בור וחייב על נזקי גופו של שלישי ולא על נזקי ממונו אבל על נזקי ממונו כולן פטורין בין ראשון בין שני דאמר ליה האי בירא לאו אגב כריתיה וטור ח"מ סי' ת"ג

כתב מסקנת הרא"ש כמו שכתבתי אני אלא לסברת רב אלפס כתב דגופו של ראשון יש לו דין אדם המזיק וממונו של ראשון יש לו דין בור וצ"ל שחולק בזה על פי' אביו הרא"ש שפי' לסברת רב אלפס ויפרש גופן וממונו דרבא אמזיקין וברייתא דקתני וכולן פטורין על נזקי ממונו מעמידה בהזיקו בהן כלים וצ"ע גם הר"ן ז"ל צריך לומר שיפרש כן ומוסיף עליו שהוא מפרש גם גופו וממונו דנקט רב אלפס בדברי רבא אמזיקין ולעולם דאיתזקו בהן גופן דניזקין ולא ממונן דגופו וממונו דראשון שניהם יש להם דין בור לפטור בו את הכלים וכן גופו דשני יש לו דין בור וחייב על גופו של שלישי בנזקין אבל ממונו דשני גם דין בור אין לו ואינו חייב אף על נזקי גופו דשלישי והברייתא דקתני וכולן פטורין על נזקי ממונן מיפרשא כמו הטור לסברת רב אלפס בהוזקו בהן כלים כתירוצו של רב אדא בר מניומי דמסקנא דשמעתא והתא סיום דבריו של רב אלפס דקאמר מ"ט דה"ל האי בירא לאו אגב כריתיה כפשוטן דקאי על דברי רבא דסליק מיניה ואינו חוזר על הברייתא שלפני רבא וכולן פטורין על נזקי ממון דההוא

הגהות הגר"א (א) נ"ב פי' רבנן: (ב) נ"ב והיה לו לעמוד. גמ': (ג) נ"ב אבל דעת הרי"ף בין שבא הנזק לשני בגופו או בממונו וכן ב' חייב בנזקי שלישי שהגיע לגופו אבל לא לממונו ועפ"ז הוזקו מגוף הנופל אבל לא בממונו כדתנא וכולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממונן ודו"ק:

מלחמת ה'

ועוד אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו כו' נמצא שאדם הוא המזיק וחייב וכו': **אמר** הכותב ותמה על עצמך אם הראשון נפל ונפל האחר בו היכי הוי בשעת נפילה והלא הראשון רבן ושמד הרז"ה ועוד דכתב בלישנא בתרא דרבא דאע"ג דנתקל פושע הוא אין זה חשוב אדם אלא

המאור הגדול

אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו ופי' גופו דשני בין בנזקי ממונא דשני פי' לפי שהוא חשוב כאדם המזיק וחייב בין בנזקי אדם בין בנזקי כלים וכולן שהוזקו (אפי') מגופו של ראשון לשמואל ולרב אפי' ממונו כיון דבשעת נפילה הוא ההיזק וסבירא לן נתקל פושע כר"מ נמצא שאדם הוא

א מיי' פי"ז מהלכות חובל ומזיק טוש"מ סי' שעט: ב מיי' וטוש"ע שם :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב נשברה כדו וכו' : (ב) נ"ב לשון הגמ' אק"ו דרבא ומה יער כו' אלא הא קתני שלשה רשות ולהרבות להלך התם תרוייהו כהדדי נינהו הכא איהו קא עביד מעשה והיא לא והכתיב ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם הנאה לתרוייהו אית להו איהו מעשה הוא דקעביד :

גי' ד"ת *בדרכים הס"ד בגמ' תרוייהו כי הדדי וכו' כצ"ל וכ"כ מהר"ן שפירא

בין דאיתזק בממונו . דאיתזק שני בממונו של ראשון ודוקא בדלא אפקריה [ב] וכשהיה יכול לסלק ולא סלק אבל היכא דאפקריה בשעת נפילה הוי הפקר דלאחר נפילת אונס ופטור אי נמי בדלא אפקריה וכגון שלא היה לו פנאי לסלק [ג] שהרי אנוס הוא מתחלה ועד סוף : האי בירא וכו' . דאפילו לא הפקיר השני קדרותיו ונתקל השלישי בהן פטור דאמר ליה שני האי בירא לאו אנא כריתיה אלא ראשון כרהו ודי לנו אם נחייבנו במה שהזיק גופו ומיהו דוקא בשלא היה לו פנאי לסלק (א) דאם היה לו פנאי ולא סלק כיון דממונו הוא חייב כדכתיב בריש פרקין : כשלדא . כלומר כנבלה מושלכת אורכה לרוחב הדרך ונתקלו בה שנים אחד כלפי ראשו ואחד כלפי מרגלותיו ושדרת המת בזמן שהצלעותיו דבוקין בה נקראת שלדא כדאמרינן [מו"ק דף כה.] כאן בשלדו קיימת : חוטרא דסמיותא . מקל של סומין שמושיטו הנה והנה לנדדין ולאמצע הדרך אף זה נפל לרוחב הדרך ופשט ידיו ורגליו לכאן ולכאן עד שמילא את כל הדרך*) והר"מ ז"ל פי' מקל של סומין וסומין הרבה נמשכין בו שהראשון נסמך במקל והשני בראשון והג' בשני וכיון שנתקל המקל מן הסדר הראשון נפלו כל הסומין אחריו בבת אחת לפיכך הראשון חייב בנזקי כולן ואתי שפיר לישנא דנקט דסמיא ולא אמר חוטרא דסמיותא ומ"מ גם לפירוש זה צריך לומר דמיירי כשהיה לראשון לעמוד ולא עמד כך נראה לי : **מתני'** [זה בא בחביתו וזה בא בקורתו (א) . פי'] כשפגעו זה בזה דתרוייהו קעבדי למעשה בהדדי ואע"ג דקי"ל [לעיל ברי"ף ס' סא] דלכל שנתנו חכמים רשות והזיק [חייב] שאני הכא שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים* : (ב) ותרוייהו כי הדדי נינהו שאף בעל החבית סייע בשבירתה כדפירש במתניתין . ושמעינן מיהא דאם עמד בעל חבית במקום שלשניהם רשות להלך חייב בעל הקורה לפי שעשה כל ההיזק ואיבעי ליה לעיוני שלא יזיק בני רה"ר אע"ג דלגבי היזק גופן של עצמן אין דרכן להתבונן יותר יש להן להתבונן שלא יזיקו אחרים ולא דמי לאם עמד בעל החבית דסיפא [ד] דהתם שאני שמהלכין זה אחר זה כמו שמפרש לקמן הרא"ש ז"ל וא"ת כיון

*) בד"ס הגי' והרמ"ה

נר מצוה

א בגופו בין דאיתזק בממונו ושני חייב בנזקי שלישי בדאיתזק בגופו אבל לאו בדאיתזק בממונו (א) *מ"ט דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה : ואם מחמת ראשון נפלו וכו' : מחמת ראשון היכי נפול דשדי ב כשלדא אי נמי כחוטרא דסמיאתא כלומר שנפל לרוחב הדרך ונתקל בו אחד *מכלפי ראשו ואחד מכלפי גופו ואחד במרגלותיו : ג זה בא בחביתו וזה בא בקורתו וכו' : *בעא מיניה רבא

סג סד

רש"י

שני חייב בנזקי שלישי . כדין מזיק היכא דהוזק בגוף השני ואפילו הוזק בו ממון הג' . אבל איתזק שלישי אפי' גופו בממונו של שני פטור דאפילו תורת בור אינו עליו ממונו של שני וטעמא דראשון שנתקל מעצמו (ב)[א]פושע לכך על גופו חייב משום אדם המזיק וממונו משום בור אבל שני אנוס הוא בנפילה שנתקל הראשון לכך על גופו חייב משום אדם המזיק דהיה לו לעמוד וממונו פטור דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה כי הראשון כרהו לכך פטור אע"פ שהיה לו פנאי לעמוד דמפקיר נזקיו אחר נפילת אונס פטור : כשלדא . כנבלה המושלכת לרוחב הדרך : כחוטרא דסמיותא . כמקל של סומין שפעמים מושיטו

שלטי הגבורים

קמ"ל דאע"ג דעמד לפוש אם אמר ליה לבעל הבית עמוד פטור ואין בזה שום חידוש דאע"ג דשינה בעל הקורה שעמד לפוש כיון שהזהירו לבעל חבית לעמוד וכי לכתחלה ישבר חביתו כדי שיפרעו זה ויותר היה חדוש להשמיענו אם עמד לכתף פטור אע"ג דעמד כשלדא דהכי מתוקמא מתני' בסוף שמעתתא וכן הא דשני הא קמ"ל דאע"ג דהיה להם לעמוד כי הזהירו זה את זה פטורין אין בהם שום חידוש ואי משום דקאמר תלמודא בני אגוספים חיובי מתי דהו"ל לעמוד תלת מינייהו נקט ולרב נחמן בר יצחק שהיה לו להזהיר:

א כתב הרא"ש ז"ל וס"ל לרב אלפס ז"ל ראשון דמנפשיה נפל אע"פ שהיה אנוס בשעת נפילה אינו טרוד כ"כ והיה לו לעמוד או להזהיר ופושע הוא בזה וחשיב גופו כאדם המזיק וכן פי' אההיא דר' יוחנן אבל שני שנכשל בראשון נפילתו מרובה וטרוד בעמידתו מסתייה אי עבדינן גופו בור משום שהיה לו לעמוד :

ב לפי הנראה מדברי רש"י ורבינו ומיי' פי"ג מהל' נ"מ רב פפא ורב זביד אמרי דבר אחד וקאי כשלדא וכחוטרא דסמיותא הכל אחד דתרוייהו ר"ל שעמד לרוחב הדרך ונתקל בו אחד כלפי ראשו וא' כלפי גופו וא' במרגלותיו כי פי' כשלדא היא נבילה המושלכת לרוחב הדרך והכל א' והשמיענו הברייתא דכשנפלו כמעט בבת אחת אם היה אפשר לו לעמוד ולא עמד חייב בנזקי כולם כמו שהארכתי בהל' פשוטים והנ"ל אם נפל אחר בזה שמוטל לארץ ובא את"כ אחר ונפל גם הוא דודאי חייב הראשון שהרי היה אפשר לו לעמוד בינתים ולא עמד או להזהיר ועל נזק כל א' וא' הוי נזק חדש והנ"י הביא דברי הרמ"ה לפנינו דפי' מקל של סומין שר"ל שסומין הרבה נמשכין במקל א' שהראשון נסמך במקל והשני בראשון והשלישי בשני שכיון שנפל המקל מן הסדר הראשון נפלו כולם בבת אחת הראשון חייב בנזקי כולם והיינו מחמת הראשון נפלו ולפי זה לדברי הרמ"ה אי קאי הראשון מוטל לרוחב הדרך כשלדא והוזקו בו שלשה

חדושי אנשי שם

דהביא בהוזקו בהן כלים אוקימנא ולא קשיא מידי אלא שלסברת הטור לא יפרש רב אלפס אלא דין גופן דנקט רבא במזיקין ולא דין ממון שהרי גופן וממונן דפי' רב אלפס צריך לפרש לשיטת הטור דמוסב אניזקין . ולשיטת הנ"י אליבא דרב אלפס דגופן וממונן בין דרבא בין דרב אלפס אמזיקין קאי ואינו מזכירם של ניזוקין כלל ומסברא דנפשיה מפרש הנ"י דאינו מוסב א לא אגופן דהניזקין משום דלא יהיב לגופו דקמא אלא דין בור ובשיטת הנ"י כן כתוב במיי' בפי"ג מהל' נ"מ ולפ"ז יתבאר לך שמה שכתב הטור בסי' ת"ג כשהביא פסקא דרב אלפס בגופו שיש לו דין אדם המזיק (וממונו של ראשון יש לו דין אדם המזיק) וממונו של ראשון יש לו דין בור וכתב את"כ וכ"כ הרמב"ם דלא קאי האי וכן אלא על דין ממונו של ראשון דסליק מיניה ואין זה דוחק ולא פלגי דדינא כמו שכתבתי עליו מהר"י קארו בנמוקיו לח"מ סי' ת"ג כיון שרב אלפס לא הזכיר כלל דין ממונו של ראשון וחומרי חומרי נקט לו בעל הטור מה שמצא בדברי רב אלפס כתב ומה שלא מצא ברב אלפס ומצא במיי' וכתב על שמו .

(א) לפ"ז תימה דה"ל לפלוג וליתני בממונו בלבד דגם הראשון אינו חייב בממונו שהזיק אלא בשהיה יכול לסלקו ובדלא היה לו פנאי לסלק פטור ובדברי הרמב"ן בפירושו לדברי הרי"ף כתב בהדיא דממונו של שני אף בדהיה יכול לסלקו אינו חייב באם הוזק בהן השלישי שכתב הא למה זה דומה לאכנו סכינו ומשאו שהניחן בביתו ובא אחר והוציאן לרה"ר והזיקו שהשני חייב ולא הראשון הבעלים אף שיכול לסלקו וכו' ומיהו הראשון נמי פטור אממונו של שני שהזיק וכו' עכ"ל וגם הראב"ד ז"ל כתב סתמא דלהרי"ף ממונו של השני פטור כשהזיק אף דלא אפקרינהו ולא חילק בין היה יכול לסלקו או לא. והדרן לקושיא דלשיטת הנ"י ס"ל לפלוגי בדידיה בממונו של ראשון או שני ואפשר לתרץ בדוחק דמלתא דפסיקא נקט דהשני טרוד הרבה מאוד בנפילתו ומסתמא אין לו פנאי לסלק אבל הראשון שנפל מעצמו אינו טרוד כ"כ דמסתמא יכול לסלקו וזה השני טרוד יותר ותשיב אונס גדול משל ראשון מבואר באשר"י שהארכתי לעיל ודו"ק היטב :

הגהות חו"י

(א) נ"ב כתב הרא"ש לא קאי על דברי רבא אלא על הברייתא שהביא מקודם : (ב) נ"ב ולרי"ף ס"ל שראשון דמנפשיה נפל ואע"ג שהיה אנוס בשעת נפילה אינו טרוד כ"כ והיה לו לעמוד ופושע הוא בזה נתחשב גופו כאדם המזיק וכדפי' אההיא דר' יוחנן אבל שני שנכשל בראשון נפילתו מרובה וטרוד היה בעמידתו ומסתייה אם עבדינן גופו בור משום דה"ל לעמוד . כ"כ הרא"ש :

המאור הגדול

הוא המזיק וחייב וכדפרשי' במימרא דאביי דלעיל דאמר בתרתי פליגי שני חייב בנזקי גופו דשלישי אבל לא בנזקי ממונו משום דה"ל בור מכ"מ אי נתקל פושע הוא וה"ל אדם שני נמי לחייביה אי נתקל לאו פושע הוא ומשום דהיה לו לעמוד קא מחייבת ליה כרבנן וסבירא לך דכל כי האי גוונא קלשא ליה תורת הזיקו וחזרה לה להיות בור ראשון נמי ליפטר ראשון ודאי פושע הוא שהרי נתקל בולא כלום ואליבא דר"מ הא אמרי' ולפיכך הוא אדם וחייב כדפרישנא לעיל בין בגוף בין בממון בין דניזק בין דמזיק דשעת נפילה הוא שני לאו פושע הוא אלא אנוס שהרי בחבירו נתקל הלכך אגופו חייב בגוף בגוף דה"ל לעמוד ולא עמד וקלש חיובו וחזר להיות בור אממונו פטור פי' אממונו דשלישי ואפי' בגוף שני דשמואל דאמר כל תקלה בור הוא וה"ל בור ולא מצינו בור שחייב את הכלים מיתיבי כלן חייבים על נזקי גופן של הנזקים ופטורין על נזקי ממונן של הנזקין דכולם בור הן חשובין ושנינן כולם הנזקין כלומר משני ואילך האי מאי וכו' אלא אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין כי איתזק בגופו דראשון בין איתזק בממונו דראשון ולעולם כדאמרי' ראשון ודאי פושע הוא ולא שני מיהו אע"ג דה"ל פושע אין זה חשוב אדם אלא בור כיון דלאו מכחו קא אזיל הנזק אלא תקלה הוא שנתקל האחר בו ה"ל ראשון הוא עצמו בור וממונו בור כמפקיר נזקיו בפשיעה וחייב בנזקי שני בנזקי גופו גוף מגוף וגוף מממון אבל לא ממון אפי'. מגוף דכל תקלה בור הוא כשמואל וכ"ש מממון ושני חייב בנזקי שלישי כי איתזק מגופו דשני גוף מגוף דה"ל בור משום דה"ל לעמוד אבל לא כי איתזק מממונו גוף מממון דשני דאנוס הוא כדאמרי' ומפקיר נזקיו באונס פטור והיינו דאמרי משום דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה כלומר דאנוס הוא והכל גרמא דראשון הוא ורבא כר"מ בנתקל פושע וכשמואל בכל תקלה בור הוא אמרה לשמעתיה הא ניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור הוא פי' אברייתא דכולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממון קיימין ועלה אמרי הא ניחא לשמואל מש"ה פטורין על נזקי ממונן אבל לרב אמאי פטורין גופו היכי מפקר ליה הלכך ה"ל אדם ותרגמא שהוזקו כלים בכלים וה"ק ברייתא אליבא דרב כולן חייבין על נזקי גופן גוף מגוף וממון מגוף דה"ל אדם ואפי' השני כיון דה"ל לעמוד וכולן פטורין על נזקי ממונן ממון מממון דה"ל בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים ואף ממון ראשון חייב דה"ל מפקיר נזקיו בפשיעתו ושני ושלישי פטורין דה"ל אנוס ומצי א"ל האי בירא לאו אנא כריתיה ולשמואל מפרשינן לה הכי כולן חייבין על נזקי גופן של הניזקין גוף מגוף ופטורין על עסקי ממונן אפי' ממון מגוף ואפי' ראשון דה"ל בור וכ"ש האחרים שהם פטורין ממון מגוף מתורת בור וגוף מממון מתורת אונס אבל הראשון חייב לשני אפי' בגוף מממון דפושע הוא נמצא עכשיו בין לרב בין לשמואל כולם חייבין גוף מגוף וכולן פטורין ממון מממון גוף מממון ראשון חייב והשאר פטורין כדרבא דאמר ראשון ודאי פושע הוא והשאר אנוסין ממון מגוף לרב כולן חייבין לשמואל כולן פטורין והלכתא כשמואל בדיני ומסתברא דהם הכי הלכתא כר"מ בנתקל פושע דסתם מתני' כוותיה כדו ועוד דהא רבא כוותיה ס"ל כדאמרי' אלא תמיהא לן מלתא הרב ז"ל שפסק כרבא ופסק דלא כר"מ אע"ג דאיפלגי בפ' הנזקין בטבח אומן שקלקל ומדמי ליה שמואל בנתקל פושע דאי בעי ליה לעיוני אנפשיה ולא קי"ל כוותיה אלא כר' יוחנן דאמר בשכר חייב בחנם פטור י"ל אע"ג דשמואל ור"מ אהדדי לר' יוחנן לא רמי אהדדי והאי טעמא לחוד לר' יוחנן וקי"ל כוותיה וסתם מתני' המעביר חבית ממקום למקום ר"מ היא דהכי אוקמא ר' יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא במעביר בלחוד ופירשה רבא היכי משתבע שבועה שלא בכוונה שברתיה אלמא רבא כר"מ ס"ל וההוא דריסתק דמחוזא דא"ל רבא לההוא גברא זיל אייתי ראיה דלא פשעת בה ואיפטר אנן לא גרסי' אייתי ראיה ואיפטר כלומר אייתי ראיה דשלא בכוונה נשברה ואפי' למאן דגרים אייתי ראיה דלא פשעת בה ואיפטר הכי מפרשינן לה שלא נתכוון להורידה למטה מכתיפו דההיא כוונה ודאי פשיעה היא וחייב אפי' במעביר דבית ואפי' לר' יהודה :

מלחמת ה'

בור כיון דלאו מכחו קא אזיל הנזק אלא תקלה הוא שנתקל בו האחר אלו דברי תימה היאך אפשר לומר כן דללישנא קמא הנתקל פושע הוא ומכחו מזיק והוא נקרא אדם המזיק ועוד קראו בעל המאור ז"ל מזיק בשעת נפילה וללישנא בתרא פי' נ"כ שהנתקל פושע הוא אבל אינו מזיק מכחו אלא תקלה הוא שנתקל האחר בו ונקרא בור כאילו תקנו הרי ליתני ולא ידעו אם הוא מזיק בשעת נפילה או לאחר נפילה והיאך לא פירשו בגמ' זה ההפרש ועוד אם הראשון פושע והשני אנוס ללישנא בתרא למה לא יתחייב הראשון בנזקי ממונו של שני שהרי השני אומר לניזק לאו אנא כריתיה אלא ראשון כרייה והוא פושע ועוד דכל פושע שהוא עצמו עומד בפשיעתו חייב אפי' על נזק ממון דתנן ואם עמד בעל קורה חייב משום דפושע הוא ולא אמרי' בור הוא וליפטר על נזקי כלים והכא נמי ראשון דפשע בנזקי עצמו ליתחייב אפי' על ממונו דשני וזה שכתב דרבא כשמואל אמרה לשמעתיה אינו שאם דברי רבא בשלא הפקיר וכדשמואל היכי אוקמה כר"מ דאמר נתקל פושע הוא אפי' אנוס נמי חייב דהא תנן ר' יהודה אומר במתכוין חייב ופרשינא בגמ' במתכוין לזכות בחרסיה חייב אע"ג דאנוס הוא בשעת נפילה הואיל ואינו מפקיר חייב שהיה לו לסלקן בין לרב בין לשמואל וליכא מאן דפליג אלא על כרחו מימרא דרבא לפי פירושו בשהפקיר ממונו הוא וכמו שכתב מפורש משום דהוה ליה מפקיר נזקיו וכיון שכן מנא ליה דכשמואל אמר לשמעתיה אפי' כרב אתיא דהא לא שמעינן ליה דפטור ממון מגוף משום דכל תקלה בור הוא ואי משום אוקימתא דברייתא הא לא שמעינן ליה לרבא דאמר בה מידי אבל אפשר הוא דכשמואל סבירא ליה דהלכתא כוותיה מיהו הא קא קשיא עליה דהוה להו לפרושי בגמ' אבל לא בנזקי ממונו בשהפקירה דהא עד השתא לא איירינן במפקיר נזקיו ועוד דה"ל למימר ושני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אבל לא בנזקי ממון משום דאנוס מדקאמר האי בירא לאו אנא כריתיה משמע דהוא לא עבד ולא מידי לא באונס ולא בפשיעה אלא בא ונסמוך על דברי רבינו הגדול ז"ל שעלה לישנא בתרא דרבא כרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא ואפ"ה ראשון חייב משום שאינו מפקיר ותמהא דמלתא נמי הכי שאין הזגגין מפקירין מלאכתן משום דנפלו וללישנא קמא נמי בדלא מפקרא כדפרישית הלכך היה לו לעמוד ולסלק ממונו והוא ליה בין הוא בין ממונו בור ושני חייב על נזקי עצמו שהיה לו לעמוד ולא עמד אע"פ שנפל מחמת הראשון ולאו פושע הוא בנפילתו בשלא עמד נעשה בור ופטור על נזקי ממונו שלו משום דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה לא באונס ולא ברצון אלא מחמת הראשון נפל והוא הכורה ואינו מוטל עלי לסלק הואיל ולאו אנא כריתיה ואע"פ שנתכוין לזכות בו ולא הפקיר ממונו פטור הא למה זה דומה לאכנו סכינו ומשאו שהצניען בביתו ובא אחר והניחן ברה"ר והזיקו שהשני חייב ולא הבעלים ואע"פ שהיה להם לסלקן זה הדין אינו נוהג בבור שיהיה זה חופר בור וזה מתחייב שיהא עליו מוטל לכסותו ומ"מ שני פטור וראשון נמי פטור אממונו דשני משום דסבירא לן נתקל אנוס הוא ולא מתחייב אלא בשאינו מפקיר וזה כמפקיר דמי שהרי אינו שלו וזהו דעת רבינו הגדול ז"ל וכל הפורש ממנו כפורש מחיים ור"ת ז"ל כתב ראשון חייב לשלם לשני אם הוזק השני בכליו דאינון כגון אכנו סכינו ומשאו שהניחם ברה"ר שאם הוזק בהן אדם חייב כדאמרי' לעיל וכ"ש אם הוזק השני בגופו של ראשון שהיה לו לעמוד ולא עמד אבל שלישי שהוזק בגופו של שני חייב שהיה לו לעמוד אבל הוזק בממונו פטור משום דאמר ליה שלא המניח כליו ברה"ר כאילו כרה בור ואלו הכלים לא השלכתים אני ברה"ר והראשון בור שנתקלתי עליו הוא השליכם והא דרבא הלכה היא דלית מאן דפליג עליה ומסקנא כוותיה וזהו פירושנו שכתבנו למעלה והוא עדות על דעת רז"ל והוי יודע דללישנא קמא היה אפשר ליה לתרוצה לברייתא כרבנן ומשום שהיה לו לעמוד ולא עמד הוי להו כולהו בור ורבא דאמר כר"מ אלא משום דרבא אברייתא קאי ולפרושה אתא ואף בעל המאור ז"ל צריך להודות בזה ומה שטען על רבינו ז"ל היכי פסק דלא כר"מ דהא סתם מתני' כוותיה בנשברה כדו אינה טענה שאין זה סתם משנה הואיל ומחלוקתו בצדו ומתני' הא פליג עליה ר' יהודה והכי איתא בפ' החולץ וא"ר [יוחנן] הלכה כסתם משנה ותנן אחת ארוסות ואחת נשואות וכו' אמר ליה דרמא לך הא לא תש לקמחיה סתם ואח"כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם פירש"י ז"ל שהרי מחלוקת ר' יהודה בצדו וגרסי' נמי התם בירושלמי הדא דתימר הלכה כסתם בשאין מחלוקת *)אבל סתם לאחרה הלכה כסתם וכו' וה"נ מוכח בפ' המפלת ויש להאריך בענין זה אלא שאין כאן מקומו ואשכחן נמי לר"י דלית ליה לר"מ בפ' הגוזל דהא

לית ליה טבח אומן שקלקל חייב וס"ל מהדר לאוקומי מתני' כרבנן ואמר לא תימא מתני' ר"מ היא ובפ' הכונס נמי מייתי לה גבי הלכתא פסיקתא אלמא הלכתא כרבנן דנתקל לאו פושע הוא דרבים נינהו ומה שכתב וסתם מתני' דהמעביר חבית ממקום למקום ר"מ היא דהכי אוקמא ר"י ופירשה רבא הכי משתבע וכו' לא היו דברים מעולם כי לא הקשו בגמ' אלא מההיא ברייתא דקתני המעביר חבית ממקום למקום וכו' דקתני עלה בהדיא דברי ר"מ אבל מתני' לא אוקמא ר"י ולא פירשה רבא כלל ורבינו הגדול ז"ל הוא שהשמיטה ופירשה כרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא ושומר חנם פטור כדיניה ושומר שכר היה חייב לשלם מן הדין אלא שתקנת חכמים היא שאם אתה אומר יתחייב כדין שומר שכר אין לך אדם מעביר חבית לחבירו ממקום למקום שלא יקבלו עליו לשלם כדין שומר שכר בהעברת חביה דהנאה מועטת היא גדולה אבל בש"ה לא תקנו כלום לדברי הכמים שאומרים נתקל לאו פושע הוא שהרי אינו מתחייב אלא בפשיעה גמורה והיה לו ליזהר מפשיעה כגון זו ואף ר"מ לא אמרה אלא משום דקסבר כל נתקל פושע הוא ויש שאינן זהירים בכך ולא יקבלו עליהם להעביר והיינו גמרי' דר"מ זה וזה ישבע וכו' אלא שהוא היה סבור דשומר שכר מן הדין הוא פטור ואינו אלא מן התקנה ומתני' דחבית לאו ר"מ בלחוד היא אלא אף רבנן דגמ' זה וזה ישבע היא ודאי אלא ר"מ פריש דנתקל פושע הוא ושבועה שלא בכוונה שברתיה ולא קי"ל כוותיה ור"א פי' שבועה שלא פשעתי וקי"ל כוותיה והמיה לא מבטליה גמריה אלא תקנת חכמים כדפרישית ומתני' גמרא סתים ודלא כר"י בהא ומה שאמר עוד בעל הספר הזה ז"ל אלמא דר"מ ס"ל אינו כלום דמתני' דר"מ אתא לפרוקי ולא משום דס"ל כוותיה וזה דבר ידוע ונהוג בתלמוד ומסתייע האי סברא נהוא דגרסי' התם בשילהי פ' האומנין גבי ריסתקא דמחוזא דאמר ליה רבא אייתי ראיה דלא פשעת בה והפטר אלמא נתקל לאו פושע הוא דלא אמרי' הוה ליה לעיוני וכדכתב התם רבינו הגדול ז"ל ומאי דכתב בעל המאור ז"ל דלא גרים אייתי ראיה דלא פשעת בה אלא אייתי ראיה כלומר דשלא בכונה נשברה [...]יק דאי הכי כיון דהך שבועה תקנתא דרבנן הוא ומן הדין היה לו לשלם אפי' במקום ראיה ישבע דכ"ע לא אמר איסי יש רואה יביא ראיה ויפטור אלא בשבועה דאורייתא אבל בדרבנן לא דהא תקנה תקנו בו והקילו [...]יותר מדין ש"ת ור"מ לית ליה דאיסי בהא דשבועה דרבנן היא ותקנתא היא ואפי' במקום רואה פטור ור"א לא פליג אלא משום דקא סבר דמדינא נשבע ולא משום תקנתא אבל בשבועת חכמים כגון זו לא שמעי' ליה דאמר הכי ואע"ג דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון הכא לא שאני אתה אומר כן אין לך אדם מעביר חבית לחבירו שאם אתה מזריכו עדים נמי מימנע ולא מיעבדי והו דנכתי דוקאי כדברי רבינו הגאון ז"ל ומה דה"ק שלא נתכוון להורידה למטה מכתפו דההיא כוונת פשיעה היא וחייב אפי' במעביר חבית ואפי' לר"י אינו כלום דהא לר"מ כל נתקל פושע הוא ופטר ליה אף בשומר שכר שהיה מן הדין שיתחייב אף לר"י ה"נ למטה מכתפו אע"פ שהוא פושע פטור לר"מ דהתקנה תקנו בו לפוטרו לעולם ועוד שאבר בירדו למעלה שאין המתכוין להורידה למטה מכתפו פושע יותר מן הנתקל והו דאמרי' התם נפים לחד וזוטר לתרי דמי ודמי לפשיעה פי' דמי לפשיעה מפני שטען יותר על משאו ודמי לאונס הואיל וזוטר לתרי ודרך הוא ליטא משא זה יחידי אלמא נתקל אנוס הוא במשוי בינוני ולאו דוקא אנוס אלא דלאו פושע הוא ומיהו פטרינן ליה אפי' נושא שכר כדפרישית ומי שפירש דמי לאונס מפני שנושא יותר על משאו ואינו יכול לעמוד בו טועה הוא דהא פשיעה היא כשנשא יותר על משאו ועוד דלר"מ דחבית אפי' פשע נמי פטור כל זמן שלא שבר בכוונה אלא ש"מ דליתיה לדר' מאיר לא בדין נתקל פושע הוא ולא בדין תקנתא דחבית אלא כסתם מתני' דהכם וכדפרישנא לה בדברי רבינו הגדול ז"ל :

הגהות מא"י [א] נ"ב וקסבר רבא דנתקל מעצמו אפי' לרבנן פושע הוא ולעיל לא פליגי רבנן ור"מ אלא במפקיר נזקיו לבד ולא כאביי דמפרש לעיל דבתרתי פליגי בנתקל פושע הוא ובמפקיר נזקיו : [ב] נ"ב פי' בשעת נפילה : [ג] נ"ב נמי פטור : [ד] נ"ב דפטור

*) צ"ל אבל סתם אבל אם יש מחלוקות אבל סתם לא בדא הלכה כסתם כו' וכ"ה בירושלמי.

כיון דבעל החבית סייע למה לי טעמא דלזה רשות להלך בלאו הכי פטור וי"ל דאיצטריך לאשמועינן דאם היה בעל הקורה [רץ] ובעל החבית מהלך אע"ג דגם בעל חבית הטיח חביתו בקורה חייב בעל הקורה הואיל והוא רץ שלא ברשות א"כ בא למעט במקום שאין לו רשות להלך כגון בחצר בעל החבית דכיון דאין לו רשות לבעל הקורה להלך אין לו לבעל החבית ליזהר ממנו הרא"ש והרשב"א ז"ל: [גמ'] הכא איהו וכו'. הכא גבי תשמיש (ג) איהו לחודיה קא עביד מעשה עליה רמיא מלתא לעיוני ואע"ג דכתיב ונכרתו הנפשות העושות משום דהגלה לתרווייהו הוא קרייה רחמנא למעשה לגביה דידה [כמי] וקי"ל כרבא דהא קם ליה ק"ו דלא איפריך הלכך הבעל חייב בנזקי אשתו ומיהו הכא קי"ל כר' יהודה בן בתירא [כתובות דף סה:] דאמר בזמן שבסתר לה ב' חלקים ולו אחד הכא נמי לא משלם לה אלא תרי תילתי נזקא וילקא בהן קרקע והוא אוכל פירות ולענין ד' דברים רפוי מדינא דאישות מחייב לאסויי כ"ש כשאזקה איהו שבת ובושת ליכא דכל לגבי תשמיש דבעל ליכא בושת ושבת דמעשה ידיה דידיה נינהו לער לא ידע דמלער לה וה"ל כמתכוין לזרוק ב' וזרק ארבעה [לעיל דף כו:]:

מתני' [היה בעל קורה ראשון] נשברה חבית בקורה פטור. דכיון דלא שני חד מינייהו ובעל הקורה לא עביד מעשה בחבית אלא בעל החבית הוא דאתזק בקורה דרך הלוכו פטור דקי"ל [ב] פ' [שור] שנגח (דף מח:) שניהם ברשות הוזקו זה בזה פטורים: ואם עמד וכו' חייב. דהא שני וקי"ל התם דכל היכא דאחד ברשות ואחד שלא ברשות בין הזיקו זה את זה בין הוזקו זה בזה דברשות פטור דשלא ברשות חייב והא דלא דיינינן ליה כבור כיון דניח גופיה לשמואל דאמר [לעיל דף כח:] כל תקלה כי האי בור היא ונפטר מן החבית. דלא מליט בור שחייב בו על הכלים משום דלא אמרינן הכי אלא היכא דנפיל ושדי דדומיא דבור *(היא) דלא שליט בגופיה אבל היכא דקאי אנפשיה לאו תולדה דבור היא אלא כמאן דאזקיה בידים דמי: ועמד דחייב היינו כשעמד לפוש דהוה *[ליה] משנה אבל לכתף דאורחא דמילתא למעבד הכי לאו משנה כלל הוא ופטור: ואם א"ל וכו' עמוד פטור. כיון דאזהריה וידע ביה דעמד ולא איזדהר איהו דאפסיד אנפשיה ולא גרע מבור לגבי שור פקח ביום דפטור [דף נג:]: ובעל הקורה אחרון וכו' חייב. אע"ג דשניהם ברשות כיון דמזיק בלחוד הוא דקא עביד מעשה חייב דאיבעי לאיזדהורי כדאמרי' התם [דף מח:] שניהם ברשות הזיקו זה את זה חייבין: ואם עמד וכו'. פטור בעל הקורה מפני שהניזק שהוא בעל החבית שינה שעמד והוה ליה אחד ברשות ואחד שלא ברשות דאפי' הזיקו זה את זה דברשות פטור שלא ברשות חייב: אם א"ל וכו' חייב. דהא אזהריה וקי"ל [כ"כ הנ"י ר"פ זה] דכל היכא דידע ביה אפילו אזקיה ההוא דברשות להאי דשלא ברשות חייב דגבי אדם לא אמרינן כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור אבל כי לא אזהריה בין שעמד בעל החבית לכתף או לפוש פטור בעל הקורה דכיון דאין דרכו של אדם להתבונן בדרכים לא ידע ביה דעמד כלל וכ"ש דלא ידע אי עמד לכתף או לפוש: אחד רץ ואחד מהלך וכו'. מפרשי' בגמ' דמתני' דפטור אחד רץ אע"פ ששנה מיירי דוקא בע"ש בהש"מ משום דעביד ברשות אבל בחול אחד רץ ואחד מהלך רץ חייב מפני שהוא משנה. ושניהם רצין פטורים מיירי אפילו בחול [היכא] דתרווייהו קא עבדי מעשה וכמאן דהוזקו זה בזה דמי דשניהם פטורים וכדאמרינן [דף לא:] גבי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו דשניהם ברשות ופטורין מטעמא דתרווייהו קא עבדי מעשה [ג] אבל כששניהם קא עבדי מעשה [והזיקו זה את זה בידים] לא שנא אי עבדי תרווייהו ברשות או תרווייהו שלא ברשות כי הדדי נינהו וחד דינא אית להו [וחייבים] כדגרסינן בהדיא פרק הפרה (דף מח:) שניהם ברשות שניהם שלא ברשות [הזיקו זה את זה] חייבין וכו': שהוא רץ ברשות. לצורך המטוה דבעי למזבן לצרכי שבת ומשום הכי מה שהיה בחול משונה בע"ש הוא ברשות וא"כ ל"ש מהלכים זה לקראת זה או זה אחר זה פטורים אבל שניהם רצין דפטורים בחול משום דתרווייהו כי הדדי ל"ש ברשות או שלא ברשות כדאמרן אם כן איכא לאיפלוגי כדפלגינן גבי זה בא בחביתו וזה בקורתו בין מהלכין זה לקראת זה או זה אחר זה או מיהר האחרון או עמד ראשון וכתב הרמ"ה ז"ל דהא דפטרי בערב שבת הני מילי היכא דאיכא למימר דרהיט לצרכי שבת ואפילו בסתמא לצרכי שבת דיינינן ליה דזיל בתר רובא דברייתא דקתני סתמא פטור הכי משמע ואפילו לא נקיט מידי בידיה דהא בעי למימר עשרתן או לממשא פניו ידיו ורגליו או לשנויי כסותיה אבל אי בריר לן דלא רהיט אלא לשאר צרכיו דלא שייכו בהו לצרכי שבת כבחול דמי וחייב ובגמ' [דף לב:] מייתי הא דר' חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא ואמר בואו נצא לקראת שבת מלכתא *רבי ינאי מרקיד ואזיל ואתי ואמר בואי כלה לומר דכי האי נמי רהיט לצרכי שבת משום שהוא לכבודו כ"ש כשרהיט לצורך קיום שבת דכתיב בקרא: [מתני'] והזיק. שניתזה חתיכה מן העץ המתבקע או נשל הברזל מן העץ: רשות הרבים. מקום שאין לו רשות לבקע שם: והזיק ברה"י. מקום שיש לו רשות לניזק שם: חייב. נזק שלם דכחו הוא וכגופו דמי וקי"ל דאדם מועד לעולם: וצריכי [גמ' דף לב:] דאי אשמעינן מבקע ברשות היחיד והזיק ברה"ר הוה אמינא משום דהוה ליה לאסוקי אדעתיה דאי מטיא בקעת התם היה מזיק כיון שרבים מצוין שם אבל כשמבקע ברה"ר והזיק ברשות היחיד שאין רבים שם אימא לא מחייב ואי אשמעינן מבקע ברה"ר משום שלא ברשות קא עביד דמאן יהיב ליה רשותא אבל מבקע ברשות היחיד דברשות קא עביד אימא לא מחייב ואי אשמעינן הני תרתי משום דשכיחי רבים ושלא ברשות אבל כשבקע ברשות היחיד והזיק הכל ברשות היחיד אימא לא צריכא וכי תימא ליתני הא וכ"ש הנך לא זו אף זו קתני: [גמ'] חייב בארבעה דברים · אבל בשת לא שאין חייב על הבושת אלא במתכוין והא דחייב בד' דברים משום דידע ביה ולא איזדהר ביה דכפושע הוא: ופטור מגלות. דכיון דשלא ברשותו עאל [אלא ברשות חברו] פטור דלא דמי ליער דחייב קרא גלות כי נשל הברזל מן העץ משום דביער כל חד נכנס ברשותו: מאן דמתני אסיפא. פטור מגלות משום דלא דמי ממש ליער שזה נכנס לרשות חבירו וביער כל אחד נכנס לרשותו: כל שכן ארישא. דפטור מגלות שלא נכנס אפי' מדעתו: ומאן דמתני ארישא. דפטור מגלות משום שלא נכנס מדעתו הוא אבל בסיפא שנכנס מדעתו חייב גלות ופסקו המפרשים ז"ל כן [כרב פפא דמתני ארישא] דברישא פטור מגלות וחייב בד' דברים ובסיפא חייב אפי' גלות דדמיא טפי ליער וכ"ש בד' דברים (א) ומיהו מבשת פטור כיון שלא נתכוין כדאמרן וכיון דקי"ל כר' יוסי בר חנינא שחייב ד' דברים הכא הוא שחייב משום דידע ביה דחזייה והוי פושע שמעינן דהא דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר ומצא את רעהו ומת מכאן שאם משילאת האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה הרי זה פטור פטור לגמרי קאמר דבמיתה אין בו גלות ובנזקין אין בו ד' דברים כיון דלא ידע ביה בניזק כלל: פי' (ב) פטור. מכופר דמגי א"ל בקשותי מאי בעית אבל תורה לא מפטר מן קטלא כדאיתא פ' כילד הרגל [דף כג:]: דקרא אבבא וכו'. ששאל אם שם הבעל הבית וכשאמרו לו אין נכנס והוזק: אין קום התם. כשאמרו לו אין לא היה נתינת רשות שיכנס אלא שיעמוד שם במקומו משמע שהבעל הבית יצא אליו חוץ ומסקינן בגמרא דדוקא בבעה"ב שדרכו לצאת הרבה בחוץ ויכול למוצאו חוץ לביתו ולפיכך אין לו רשות ליכנס לביתו ואע"ג דדרשינן בב"מ (דף קטו.) מקרא דלא תבא אל ביתו וכו' לביתו [ד] אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לשכר חמר דמשמע דפועל יכול ליכנס הייטו למשכנו משום דמכתמא דמילתא לא משכח ליה מידי למשכניה אלא בביתו אבל לתבוע ממש בשוקא נמי מצי תבע הלכך אין לו רשות ליכנס עד דלימא ליה בפי' עול את ומיהו בבעה"ב דלא שכיח חוץ לביתו כלל אפילו לא אמר ליה אלא אין דמשמע קום אדוכתיך כדאמרן אית ליה רשותא למיעל דמאי הוה ליה למעבד ועוד דרחמנא יהיב ליה

רבותא

*) ד"ה מ"ז **) גי' ד"ה

נר מצוה

*רבא בר נתן מרב חסדא המזיק את אשתו בתשמיש המטה מהו כיון דברשות קא עביד פטור או דלמא איבעי ליה לעיוני ואסיקנא אמר רבא ק"ו ומה יער שזה לרשותו נכנס וזה לרשותו נכנס נעשה כמי שנכנס לרשות חבירו וגולה זה שלרשות חבירו נכנס לא כל שכן אלמא חייב בנזקה: שנים שהיו מהלכין אברה"ר וכו': תניא איסי בן יהודה אומר רץ חייב מפני שהוא משנה ומודה איסי בע"ש בין השמשות שהוא פטור מפני שהוא רץ ברשות א"ר יוחנן הלכה כאיסי בן יהודה: ואם היו שניהן רצין והזיקו זה את זה אפילו בחול שניהן פטורין: בהמבקע ברשות היחיד וכו': *תנו רבנן הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה לו בקעת וטפחה לו על פניו ומת פטור ואם נכנס ברשות חייב במאי חייב אמר רבי יוסי בר חנינא °חייב בארבעה דברים ופטור מגלות רב פפא משמיה דרבא מתני ארישא הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו בפניו ומת פטור א"ר יוסי בר חנינא חייב בארבעה דברים ופטור מגלות: מאן דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא ומאן דמתני לה ארישא אבל אסיפא כיון דברשות עאל חייב גלות: *רב זביד משמיה דרבא מתני לה אהא ומצא פרט לממציא את עצמו מכאן א"ר אליעזר בן יעקב אם משיצאת אבן מתחת ידו הוציא הלה את ראשו וקבלה הרי זה פטור אמר רבי יוסי בר חנינא פטור

רש"י

מושיבו על רוחב הדרך ומגשש בו: מפני שרץ ברשות. לכבוד שבת: חייב בד' דברים. אם לא מת אלא הוזק נותן לו נזק צער ריפוי שבת (א) ואבושת לא מיחייב עד שיתכוין ורישא שלא ברשות פטור מד' דברים דליכא פשיעה אבל נזק חייב אפילו ברישא כדדרשינן פצע תחת פצע לחייב אונס כרצון: ופטור מגלות. לפי שנכנס (א)ברשות חברו [א]: [פרט לממציא וכו']: (ב) חייב בד' דברים. דהוי פושע שזרק למקום שבני אדם

כדברי מי שמכניס אי כרב פפא או כרב זביד דקאמר שעומד באלכסון כמקל סומים דאז כשהבני נתקל בראש הוטרא לא נזכר בגליא מסוף הוטרא וטור ח"מ סי' ת"ג פסק כסברת רב פפא וכסברת רב זביד ונראה בעיני דדעתו לפסוק כרב פפא דכיון דרב פפא אית ליה דרב זביד כשפוסק כרב פפא פוסק נמי כסברת רב זביד דרב זביד אית ליה סברתו דרב פפא אית ליה סברתו דרב זביד אבל רב זביד לית ליה סברת רב פפא וקשה היאך כתב שם הטור הדברים כאילו הרא"ש אביו פוסק כן דאיהו כתב להדיא שמסופק הלכה כדברי מי גם כתב הטור · ולדברי הרא"ש דוקא אם נפלו מחמת הראשון כולם בכה"ג דקאי כי שלדא או כהוטרא הוא דחייב אבל בעה"א אינו חייב בנזקי כולם ולרבינו והרמ"ה ז"ל חייב גם בעה"א ואני ראיתי ולא אבין דמנא לו דאביו הרא"ש לא ס"ל כרבינו דכרי כי פסק כרב פפא הייטו [נמי] כפסק רבינו אע"פ דרבינו ס"ל דלא פליגי והרא"ש ס"ל דפליגי מ"מ לפסק הלכה שוין הן · ועוד דמשמע ליה להרא"ש כי פסקת כרב פפא דמחייב ראשון בנזקי כולם בין היה עומד כי שלדא בין היה עומד באלכסון ולרבינו לא שמעינן ליה דמחייב אלא כי קאי לרוחב הדרך דלדידיה פי' שלדא והוטרא חד הוא אילו באלכסון לא שמעת ליה לרבינו דמחייב והטור שכתב דרבינו מחייב בהרבה פנים ספי ממה שמחייב הרא"ש וזהו להפך ולא ידעתי מנ"ל להטור הני חלוקות ועוד דדברי הרמ"ה כהוטרא דסמיותא נראה דכוו ד"ס ומי יתן ואבין דברי הטור בספרי בבא סי' ת"ג דכל דבריו קשי טובא:

שלטי הגבורים

שלשה אי בראשו וא' בגיפו וא' ברגליו חייב בו אשון בנזקי כולם גם אם היו נסמכין כולם על הראשון ונפלו כולם מחמתו הראשון חייב בנזקי כולם דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וכתב הנ"י דגם כשהיו נסמכין על הראשון ונפלו כולם מחמתו אין הראשון חייב אא"כ היה לו לעמוד ולא עמד ולא בריר לי דעת הנ"י בזה דמה שייך כאן לומר היה לו לעמוד כיון דאין האחרים נתקלים בגופו דראשון אלא שמחמת שנפל הראשון נפלו כל הנסמכין אחריו וסומכין עליו דהיאך אפשר שיפול הראשון ויעמוד לארץ עד שיכול לקום עד שלא יפלו האחרים והרי כולם נסמכין עליו ובהדי דקא נפיל הראשון נופלים כל האחרים כי הם נשענים ודבקים עליו וקשה בעיני לומר דסברת הרמ"ה בפירוש תוטרא דסמיותא דחייב הראשון משום דגוף הראשון חשיב בור כמו שנראה דס"ל להנ"י סברת הרמ"ה מדקאמר דהרמ"ה מיירי כשהיה לו לעמוד לראשון דאלמא משום בור מחייב ליה לראשון ואינו מחוור בעיני דהא הראשון אנוס הוא בנפילתו וכיון שאין האחרים נתקלים בו אלא נופלים עמו יש לפוטרו דבאונס נפל דנתקל אנוס הוא ודאי בין אדם בין כלים ואין לחייבו הכא משום שהיה לו לעמוד דלא שייך הכא כמו שכתבתי הלכך נראה בעיני דדעת הרמ"ה הוא לומר דכי קאי כשלדא חייב משום בור כיון שהיה לו לעמוד ולא עמד אבל כהוטרא דסמיותא שהם נסמכין אחר הראשון ונסמכין עליו חייב הראשון משום דבהדי דנפיל מזיק שגם האחרים נופלים עמו בבת אחת והוזקו מכחו ואע"פ שהוא אנוס בנפילתו אינו אנוס גמור וכמו שכתבו בעלי פוסקים דכל הני דחשבינן לאדם בור היינו כשהזיק לאחר נפילתו אבל הזיקו מכחו בשעת נפילתו חשיב אדם המזיק וחייב בין על נזקי הגוף בין על נזקי כלים וכ"כ הנ"י בעצמו גבי נשבר כדו זהו הנראה בעיני דעת הרמ"ה ולדעתי כ"ע מודו דבהכי חייב דבודאי גופו הוא דאזיק ומדברי התוס' נראה דרב פפא ורב זביד פליגי ונראה דלא מיירי שנפלו כולם בגוף דראשון בבת אחת אלא בזה אחר זה דקאמר דרב זביד ס"ל דכי קאי כשלדא דאינו חייב בנזקי שני שהיה לו להזהיר השני בנפשו כשרואה שהראשון נפל אלמא דנפלו זה אחר זה וקשה לי אי מיירי שנפלו בזה אחר זה מאי דוחקיה לאוקמא דקאי כשלדא לרוחב הדרך לוקמיה דקאי בדרך בכל ענין ותלמודא מאי קמבעי ליה היאך אפשר שיוזקו הרבה אנשים כאיש א' וכי דרך רחוקה היא כ"כ לומר שנפלו זה אחר זה ועוד היאך מצי רב זביד למימר דהיה פטור בנזקי שני כיון שראה ראשון שנפל בו הדא דמי יימר שראה כיון שהן ניזוקין זה אחר זה ועוד אין דרך בני אדם להתבונן ואולי משום דראיית נפילת של זה הראשון חשיב כאילו הזהירו הוא דהשיב ליה רב זביד דקי"ל שאם הזהירו זה את זה פטורים והרא"ש נסתפק הלכה

עין משפט

א מיי' פ"ו שם סמג עשין ע טוש"מ סי' שעח:

בגמ' איתא רבה בר נתן מרב הונא

ב מיי' פ"ק שם ופ"ו מהל' רוצח סמג עשין עה ולאוין קסג טור ח"מ סי' תכ:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן פסק הרמ"ה ומביאו האשר"י אבל האשר"י עצמו פוסק כלישנא קמא דמתני' אסיפא:

(ב) לשון גמ' [דף לג.] ת"ר פועלים שבאו לתבוע שכרן מבעה"ב ונגחן שורו של בעה"ב ונשכן כלבו של בעה"ב פטור אחרים אומרים רשאין פועלים לתבוע שכרן מבעה"ב היכי דמי אי דשכיח במתא מ"ט דאחרים ואי דשכיח בבית מ"ט דת"ק לא צריכא בגברא דשכיח ולא שכיח וקרו אבבא וא"ל אין מ"ס אין עול את משמע ומ"ס אין קום אדוכתך משמע [וכ"ה בכ"ת]:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב דהו"ל פושע: (ב) נ"ל ותייב: (ג) דאיהו כצ"ל:

בגמ' איתא ר' ינאי מתעטף וקאי ואמר וכו'

הגהות חו"י

(א) נ"ב ול"ק מהכיר בה דלעיל ס"פ כילד הרגל ועי' בתוס':

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' ואינו דומה ליער: [ב] בפרק כצ"ל: [ג] נ"ב פי' שפגעו זה בזה: [ד] נ"ב לעבוט עבוטו:

רשותא למיעל ולמשכוניה וכ"ש לתבוע שכרו כן כתב הרמ"ה ז"ל : [מתני'] משלמין במותר . פירשו בתוספתא כיצד במותר חצי נזק שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים הכחישו חמשים זוז וחזר האחרון והכחישו ג' (ג) של זהב האחרון משלם לראשון חצי דינר זהב שהם שנים עשר זוז ומחצה משמע שמוציאין חמשים שהם שני דינרין כנגד שני דינרים שהזיקו הראשון והמותר שהוא דינר שהזיקו האחרון יותר יתן חציו שהוא חצי נזק לבעל השור הראשון . אמר המחבר וקמ"ל מתני' דאע"ג דקי"ל בעלמא כרב נחמן [כתובות דף קי.] דאמר זה גובה וזה גובה גבי (א) נזקין כ"ע אית להו דלא אמרי' זה גובה וזה גובה דכיון דזכי להו רחמנא למיגבי ממיטב זהו מיטב שלהם שיעמוד כל אחד בשלו אי נמי נפקא מינה היכא דשניהם תמין ואבד האחד שאינו יכול לומר בעליו לחבירו שלם אתה לי [ב] כי שלי אבד ואיך יכול להשתלם אלא מגופו אלא כיון שהזיק זה לזה יצא נזק זה בזה הרא"ה ז"ל : מועד בתם משלם במותר נזק שלם . מוציאין מנזק המועד כנגד חצי נזק שהזיקו התם [ג] ומה שנשאר ממה שהזיקו המועד יתר על חצי היזקו של תם משלם בעל השור המועד כל אותו מותר משלם : ותם במועד וכו' ח"נ . שמין כל (ד) שהזיק התם ומוציאין החצי שפטור ממנו ומהחצי הנשאר שהוא חייב מוציאין כנגד כל מה שהזיק לו המועד ונפטר המועד והמותר בחצי הנזק של תם מפני שחצי נזקו היה מרובה מכל נזקו של מועד יתנכו לבעל שור המועד אלא שהלשון צריך יישוב דנקט משלם במותר ח"נ ולפי מה שפי' קודם שישומו נזק כנגד נזק פלגינן נזקו של תם כדי שלא ישומו היזקו של זה כנגד היזקו של זה אלא מפלגא שחייב התם וא"כ כל המותר על זה ישלם שכבר סלקנו פלגא מכל מה שהזיק ואיך נקט משלם במותר ח"נ וי"ל דלפי מה שפי' בתוס' מתני' אתיא שפיר וזה שכל מה שהזיק התם עולה ק"ן נמצא דפלגא הנזק הם ג' של זהב ומה שהזיקו לו המועד עולה כ' דהוא שנים של זהב נמצא שכשמוציאין כל נזק [המועד] כנגד כל נזק התם מצינו כי לשנים של זהב דמועד מוציאין משל תם כנגדו הכפל שהם ד' של זהב שהם ק' זוז מה נשאר מכל היזקו של תם כ' [שהם שנים של זהב] משלם מאותו מותר חצי נזק שהוא דינר של זהב או חצי דינר של זהב אם תחלוק כל ההיזק של כל שור [מיד] שלא יעלה כל היזק התם אלא ג' של זהב והיזק המועד דינר וראוי שתדע דכי קאמרינן משלמין במותר ח"נ דוקא במאי דיכלי לאשתלומי מהדדי הוא דחזינן שיעור מאי דשוו ביה להדדי דהיינו שיעור מאי דאית ליה כל חד מינייהו לאשתלומי מחבריה כגון אם שור [תם] שוה ר' נגח לשור תם שוה מנה והכחישו שמונים זוז וחזר האחרון והכחישו לראשון מנה אם נאמר נוציא ארבעים (ה) שהם חצי נזק שחייב הראשון כנגד ארבעים (ו) של חצי נזק שחייב האחרון ויגבה הראשון מן האחרון עשרה דינרין במותר חצי נזקו לקתה מדת הדין שהרי האחרון שהכחישו לראשון מנה אינו שוה אלא עשרים זוז ואין לו לראשון להשתלם אלא מגופו והראשון שהכחישו לאחרון שמונים זוז עדיין שוה מנה והאחרון יכול להשתלם ממנו חצי נזקו שהוא ארבעים זוז לפיכך דין הוא שנוציא עשרים כנגד עשרים דהוא שיעור מאי דאית להו לאשתלומי מהדדי ויגבה האחרון [מהראשון] עשרים זוז שהוא נותר הארבעים שהוא חצי נזקו וראשון שמותר חצי נזקו שלשים אין לו להשתלם מן האחרון כלום כיון דאינו שוה כל כך נמצא שפעמים שהניזק שנזקו מועט גובה יותר מחברו שנזקו מרובה והא דמחייבין לכל שור ושור לא אמרן אלא היכא דלא הזיקה האחרון לראשון אלא לאחר זמן אי נמי דהזיקו להדדי בבת אחת אבל הזיקה בשעת חמוס לבתר דהזיקה ראשון מיד לא שנה תם ולא שנה מועד ראשון חייב ואחרון פטור דקי"ל [דף כ.*] כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור ותנן [דף נט.] שור האיצטדין אינו חייב מיתה שנאמר כי יגח ולא שיגיחוהו וכל שכן לענין נזקין דפטור הרמ"ה ז"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל בב' אנשים שחבלו זה בזה אע"ג דלא שייך באדם כל המשנה ובא אחר ושינה בו [ד] פטור משום דאפילו על עסקי ממון אמרינן לעיל [דף כז:] מחה פנדי בפנדא [ה] למחייה והכי נמי אוקימנא [דף כח.] וקצותה את כפה ביכולה להציל ע"י דבר אחר הא אינה יכולה להציל פטורה כיון שהתחיל להכות את בעלה כ"ש שהמוכה עצמו פטור אלא שבזה מתחלף הדין [ו] שבאנשים צריך אומד אם היה יכול להציל עצמו בחבלה מועטת וחבל בו הרבה חייב מידי דהוה איכול להציל עצמו באחד מאבריו [סנהדרין דף עד.] והרגו וכן הדין אם רואה אדם שמכין את בנו או אחיו או אביו והכה המכה כדי להציל קרובו פטור כי היכי דאשה המצלת את בעלה אם אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר [ז] וכן אם אדם רואה שישראל מכה חבירו ואינו יכול להצילו אם לא יכה המכה אע"פ שאינו מכהו מכת נפש דמותר להכות המכה לאפרושי מאיסורא כדאמרי' בגמ' לעיל (דף כח.) בכרלע שנשא שפחה כנענית וכלו ימיו שרבו מותר לחבול בו לאפרושיה מאיסורא . אמר המחבר ונראה לי שהירושלמי מסייע לדבריו ז"ל דאמר עלה דמתני' הדא אמרה המזיק את חבירו *והוזק בו פטור ומשמע ליה מלשנא דנקט וכן [ח] שאפשר שנשמע נמי שהדין שוה כמו בשוורים כדעת הרב ז"ל עכ"ל המחבר : אדם במועד וכו' . אדם ומועד כי הדדי ניניהו דאדם סתמיה נמי כמועד לעולם לשלם נזק שלם : ור' עקיבא וכו' . ולית הלכתא כוותיה דקי"ל כסתם משנה : מתני' נוטל את השור . משום דשור תם משלם מגופו כיון דלית ביה בכוליה טפי משיעור חצי נזק שקיל ליה כוליה ואילו הנבלה היתה שוה כלום לא היה צריך [ליטול] כל השור שהוא מנה דכל הנזק עכשיו לא הוי מאתים : וחצו את כספו . דהיינו חצי נזק : כן הלכה . ודאי כן הלכה דמנה נותן לו דהיינו חצי נזק אבל אין זה שור האמור בתורה משום דקיימת ומכרו וכו' ובגמרא מפרש במאי פליגי דכיון שאין על המזיק לשלם אלא ח"נ במאי פליגי דודאי אם אין הנבלה שוה כלום לא פליגי כלל ואם הנבלה שוה [ט] ודאי אין על המזיק לשלם לעולם אלא חצי מה שהזיק : והנבלה יפה נ' . דהוה ליה היזקא ק"נ ופלגא היזקא ע"ה הלכך שקיל חצי החי וחצי המת דשוו קכ"ה דמטי לכל חד פסידא ע"ה . גמ' מאי בינייהו . אי משום דלמר פלגי' לנבלה ולמר לא פלגי לה לנבלה מה לי הכי ומה לי הכי הא אידי ואידי חד שיעורא הוא דלר"מ דמפיק לקרא דגם את המת יחצון לפחת שפחתו מיתה מחצין בחי ולית ליה למזיק מידי גבי נבלה אלא שקיל לה ניזק לנבלה דידיה דשויא חמשים כמה פחתה מיתה ק"נ כי שקיל פלגייהו דהוי ע"ה משור המזיק עם חמשים דנבלה שהיא שלו הוי קכ"ה ולמזיק נמי נשאר [לו] משורו החי שהוא שוה מאתים קכ"ה ולרבי יהודה נמי הכי הוי דכשפלגינן החי הוי ק' לכל חד ופלגי הנבלה שוה כ' כ"ה לכל אחד הוי קכ"ה לכל חד נמי : שבח נבלה איכא בינייהו . היכא דשבחה בדמים משעת מיתה לשעת העמדה בדין לר"מ שבח נבלה דניזק הוי דכיון דלית ליה למזיק שותפות בנבלה ואחר שמאוה דהיינו בשעת מיתה שבחה אם כן הוי שבחא של ניזק ולרבי יהודה דקנה ליה מזיק פלגו נבלה כי משבח בתר הכי אית ליה פלגא בשבחא (ז) וקי"ל ר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה ומיהו אסיקנא דלא קנה מידי בגוף הנבלה לרבי יהודה כמו לרבי מאיר אלא פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי מכח קרא והאי דפליג בשבח נבלה דוקא בשבחא ומיתור נמי דכתיב וגם דלא הוה ליה למימר אלא ואת [מאי] וגם ש"מ רחמנא שתפיה בשבחא נמצא דאית לן תרי יתורי חד וגם לשתף אותו בשבחא ואידך יחצון דאתא *למימני דמחצין בחי והא דלא דריש איפכא שותף בהפסד ולא בשבח מפורש בסמוך ואם פחתה פחתה לניזק דכיון דאניזק רמיא מילתא למיתבעיה למזיק בדין שישומו הנבלה

כי

תורה אור

מגלות וחייב בארבעה דברים מאן דמתני לה אהא כ"ש אקמייתא ומאן דמתני אהך אבל הא פטור לגמרי א ומסתבר כמאן דמתני אקמייתא דפטר בהא לגמרי: **מתני'** אשני שוורים תמים שחבלו זה בזה ב משלם במותר ח"נ שניהן מועדין משלם במותר נזק שלם אחד תם ואחד מועד מועד בתם משלם במותר נזק שלם ותם במועד משלם במותר חצי נזק וכן שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם אדם במועד ומועד באדם משלם במותר נזק שלם אדם בתם ותם באדם אדם בתם משלם במותר נזק שלם ותם באדם משלם במותר חצי נזק רבי עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם: **גמ'** תוספתא כיצד משלם במותר חצי נזק שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים הכחישו חמשים זוז חזר האחרון והכחישו שלשה דינר של זהב האחרון משלם לראשון חצי דינר זהב שהם שנים עשר זוז ומחצה: **מתני'** בשור שוה מנה שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום סח נוטל את השור: *שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבלה יפה [דף לד.] כלום אמר רבי מאיר על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו אמר לו רבי יהודה וכן הלכתא קיימת ומכרו את השור החי וחצו את כספו ולא קיימת וגם את המת יחצון ואי זה זה שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים והנבלה יפה חמשים זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת: **גמ'** מכדי בין לר"מ בין לרבי יהודה האי מאה ועשרים וחמשה שקיל והאי מאה ועשרים וחמשה שקיל (א) מאי בינייהו ואסיקנא *שבח נבלה [דף לד:] איכא בינייהו רבי מאיר סבר שבח נבלה דניזק הוי ורבי יהודה סבר פלגא אבל פחת נבלה כ"ע לא פליגי דניזק הוי דשמין לנבלה כמה שויא בשעת

רש"י

אדם מזוין שם : מאן דמתני אהא . חייב בארבעה דברים : כ"ש אקמייתא . הנכנס להגותו של נגר [א]: **מתני'** במותר . שמין מה שהיזקו של זה יתר על נזקו של זה ובאותו מותר משלם מי שהזיק יותר את החצי : מועד בתם משלם במותר . כלומר אם הוא הזיק את התם (א) *משלם יותר ממה שהזיקו תם : **מתני'** נוטל את השור . דהוא חצי נזק : וחצו את כספו . דהיינו חצי נזק : וכן הלכה . ודאי כן הלכה שנותן לו מנה דהיינו חצי נזק (ב) : אבל קיימת ומכרו את השור כו' : והנבלה . (שמתה)יפה נ' זוזי דהוי [ליה] הזיקא ק"נ זוז וחצי נזק ע"ה לכך שקיל חצי החי וחצי המת דהוי קכ"ה זוזי וממי לכל חד היזקא ע"ה זוז : **גמ'** שבח נבלה . אם הוקרה משעת מיתה על שעת מכירה דר"מ סבר דניזק הוי וברשותיה איקור דאין למזיק שום שותפות בה : פחת הנבלה . דאם פחתה דמיה משעת מיתה עד שעת מכירה : דניזק הוי . דהיה לו למכור אותה מיד :

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ז"ל ומה שלא הכריע בין תרי קמייתא לפי שאין נפקותא ביניהן אלא לענין גלות ולענין דחוש וקבל שכר נ"ל דהלכה כלישנא קמא דסתמא דתלמודא קאמר לה ולישנא בתרא יחידאי הוא ורב פפא משמיה דרבא קאמר לה ורבא גופיה קאמר אלישנא קמא ק"ו ומה יער וכו' ופריך אלישנא קמא ושני לה :

ב נראה בעיני דפליגי וזה שכתב הנ"י בשם הרמ"ה דכי אמר משלמין במותר ח"נ דוקא במאי דיכלי לאישתלומי מהדדי הוא כגון שוה ק' ק' וכו' עד נמצא דלפעמים שהניזק שנזקו מועט גובה יותר מחבירו שנזקו מרובה ע"כ דברי הרמ"ה משמע מדבריו דשמין השוורים כמה היו שוין קודם שהזיקו זה את זה וכמה שוין עתה לאחר שהזיקו ומי שיוכל להשתלם מחבירו נזקו משלם אם גופו של חבירו שוה כמו חצי נזקו ומי שאינו יכול להשתלם מגופו דחבירו הפסיד דמשלמין במותר ח"נ דקאמר לא קאי רק אשומא שעושין אחר שהזיקו זה לזה ומדברי שאר הפוסקים משמע דלעולם יוצא נזק כנגד נזק ומי שהזיק לחבירו יותר משלם ח"נ במותר הלכך שור שוה ק' ק' ושור שוה מנה שחבלו זה בזה והזיק שור שוה ר' לשור שוה ק' בשמונים ושור שוה ק' הזיק לשור שוה ר' מנה יוציאין שמונים כנגד שמונים והמותר שהם עשרים שהזיק שור שוה ק' לשוה ר' שהוא מותר נוסף על נזק שוה ר' לשור שוה ק' משלם עשרה דהוא ח"נ וכן תמיד ואע"פ שהעליתי דין זה בספר המחלוקת סברת הרמ"ה היא הנכונה דהא לעולם אין משתלם רק מגופו ואם גופו אינו שוה כך שההיזק הכחישו היאך יגבה ממנו נגיח ששור שוה עשרים הזיק שור שוה ר' הכחישו ק' דחצי נזקו הוי נ' היאך יגבה ממנו נ' אם אינו שוה רק עשרים ומיהו גם לדברי שאר הפוסקים אינו משלם רק מגופו שהרי כשתשים נזק כנגד נזק עדיין ישאר שויו דגופו כ' וגובה ממנו י' :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) כפ' בתרא דכתובות איתמר שנים שהוציאו ש"ח זה על זה רב נחמן אומר זה גובה וזה גובה רב ששת אמר אפוכי מטרתא ל"ל אלא זה עומד בתוך שלו וכו' עד כי פליגי דאית ליה לחד עידית ובינונית ואית ליה לחד זיבורית רב נחמן סבר בשלו הן שמין ורב ששת סבר בשל עולם הן שמין :

הגהות הב"ח

(א) תי' משלם נמחק : (ב) מק אבל אין זה שור האמור בתורה דקיימת ומכרו כו' כנ"ל והד"א : (ג) נ"ב דינר : (ד) נ"ב מה : (ה) נ"ב זוז : (ו) נ"ב זוז : (ז) נ"ב ע"ל דף כ' ע"א :

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תג : ב מיי' פ"ז שם סמג שם טוש"ע ח"מ שם :

ברש"י שבגמ' ליתא

הגהות חיד"א (א) נ"ב עיין לקמן :

[דף יז ע"ב] שמות כא

הגהות מא"י

א מיי' פ"ו מהל' נזקי ממון טור ח"מ סי' תה:
ב מיי' (פ"ח) [פ"ט] שם טוש"ע ח"מ סי' ...

כי היכי דלשלים ליה הפחת ואי איתרשל ביה איהו דאפסיד אנפשיה ולאו כל כמיניה שיעכב עצמו מלבא לבית דין עד שתפחת הנבלה כדי
שיפסיד המזיק: מחלין בחי. כלומר נבלה לא שייכא לגבי מזיק כלל אלא שמין את הנבלה כמה פחותה דמיה עכשיו משעה שהיה חי ונותן
לו מזיק חצי הפחת דאם לא כן אלא לרבי יהודה לעולם כי משערינן נזקא בין דמי החי ודמי הנבלה משערינן דשייך איהו בנבלה ותשלומין
דמזיק היא אם כן מלינו לרבי יהודה תם משלם יותר מחצי נזק היכא (א) שהשביחה נבלה בין מיתה לשעת העמדה בדין דהא שקיל ניזק
פלגא בחי פחת שפחתתו מיתה ואי
שקיל פלגא שבחא דנבלה שקיל טפי
מחצי נזקו ורחמנא אמר ומכרו את
השור וגו' ומוקמינן לקרא בשור
שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים
דאין הנבלה יפה כלום דאשתכח דלא
שקיל אלא חצי נזק אלא י"ל כולה
נבלה ממונא דניזק הוא וממונו הוא
דקא שבח ואהו תשלומין דמזיק נינהו
כלל הלכך לא שקיל טפי מחצי נזק
והא דאמר רבי יהודה דמזיק פליג
בשבח רחמנא הוא דחס עליה דמזיק
למשקל פלגא דשבחא כי היכי דחייביה
לאטפולי בה בהדי דניזק ולשלומי ליה
דמי חליה מן החי ונפקא ליה לר"י הא
דאמר דמחלין בחי מקרא דוגם את
המת יחצון שכשמת יחלון הפחת וא"ע"ג
דכבר דריש לזה נוטל חצי החי וזה המת
וכו' וכדאמר הכא קרא דריש דלא הו"ל
למכתב אלא ומכרו וכו' וחצו וכו' גם
את המת למה ליה למכתב הי יחצון אלא
ודאי להכי אתא: [מתני'] שורו
שביים פטור. ה"ה לשאר ד' דברים
לבד מנזק דאדם חייב ושור פטור
דכתיב איש בעמיתו ולא שור בעמיתו
וכ"ש בשת דבעי כוונה טפי אלא
דנקט בשת לאשמועינן הוא דאע"ג
דשורו מה שורו מתכוין להזיק ואין
מתכוין לבייש אף הוא אע"ג דאין

נר מצוה

מיתה מעיקרא ואי פחתה פחתה לניזק ודכולי
עלמא נמי וגם את המת יחצון פחת שפיחתתו
המיתה מחצין בחי כגון שור שוה מאתים
שנגח לשור שוה מאתים והנבלה יפה
חמשים זוז כמה פחתתו מיתה מאה וחמשים
הלכך משלם ליה שבעין וחמשה וחמשין
דנבלה הא מאה ועשרין וחמשה והיינו דקא
אמרינן האי מאה ועשרים וחמשה שקיל והאי
כט מאה וכ"ה שקיל: **מתני'** איש חייב על
מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו חייב על
מעשה עצמו ופטור על מעשה שורו כיצד שורו
שבייש פטור והוא שבייש חייב שורו שסימא
את עין עבדו והפיל את שנו פטור והוא שסימא את עין עבדו והפיל את שנו חייב
שורו שחבל באביו ובאמו חייב והוא שחבל באביו ובאמו פטור מפני שהוא
נדון בנפשו שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב והוא שהדליק את הגדיש
ע בשבת פטור מפני שהוא נדון בנפשו *שור שהיה רודף אחר שור אחר והוזק דף יח.
זה אומר שורך הזיק °וזה אומר לא כי אלא בסלע לקה המוציא מחבירו עליו [דף יח ע"א]
הראיה היו שנים רודפין אחר אחד זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק
*שניהם פטורים ואם היו שניהם של איש אחד שניהם חייבין היה אחד גדול דף לה:
ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק והמזיק אומר קטן הזיק אחד תם ואחד מועד
הניזק אומר מועד הזיק והמזיק אומר לא כי אלא תם הזיק המוציא מחבירו
עליו הראיה היו הניזוקין שנים אחד גדול ואחד קטן והמזיקין שנים אחד גדול
ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק את הגדול וקטן הזיק את הקטן והמזיק אומר
לא כי אלא קטן את הגדול וגדול את הקטן אחד תם ואחד מועד הניזק אומר
מועד.

רש"י

מתני' שורו שבייש פטור. כדכתי' איש בעמיתו ולא שור בעמיתו: (א) והוזק. הנרדף: בסלע לקה. מתחכך היה בסלע ולקה: שניהם פטורים. דתרוייהו מדחי ליה: שניהם חייבין. בגמ' מפרש דאם שניהם בעין חייב ממה נפשך אבל אם שניהם אינן בעין כי אם האחד אומר לו המזיק אייתי ראיה דהאי הורא אזקך ואשלם לך דתם אינו משלם אלא מגופו ובתם איירי: גדול הזיק. ויש בגופו (ב) חצי נזק: קטן הזיק. ודמי הקטן תקח ומותר חצי נזק תפסיד: קטן את הגדול ואע"פ שחצי נזקו [א] מרובה לא תקח אלא קטן שלי וחצי נזק של קטן (ג) קח מן הגדול

מתכוין [ב] חייב: סימא וכו' דכתיב איש את עין עבדו ולא שורו את עין עבדו: שורו שחבל באביו ובאמו. דאמרינן חייב כמה, דחבל
אינש מעלמא שחייב ובעליו פטור מפני שמתחייב בנפשו שנאמר ומכה אביו ואמו מות יומת וכל המתחייב בנפשו פטור מן התשלומין וחבל
ר"ל שעשה בהם חבורה: שורו שהדליק וכו'. לענין שור אין חלוק בין שבת לחול דאפילו בחול חייב ומיהו א"כ דמשונה הוא אלא נקט
שור בשבת לאשמועינן דמיירי באדם דומיא דשור דעביד בשוגג ואפ"ה פטור מתשלומין וטעמא הוא דבמזיד מתחייב בנפשו וכל הנדון
במזיד פטור מן התשלומין אפי' כשעושה בשוגג כדאיתא בגמ' וצ"ל שהדליקו משום שצריך לאפרו דאי לאו הכי ה"ל מלאכה שאינה צריכה
לגופה ופטור עליה ומתחייב בתשלומין: **גמ'** [דף לה.] מתני' בשוגג. מתני' דקתני בהדליק גדיש בשבת פטור בצריך לאפרו כדרבי יוחנן
דהויא צריכה לגופה [ל' גמ'] ודומיא דשורו שהוא שוגג ואפי' שאינו מתחייב בנפשו פטור מתשלומין דקמ"ל כדתנא דבי חזקיה (ב): אלא
לחייבו ממון. דאמר קרא פצע תחת פצע לחייבו על שוגג כמזיד וכו': מה מכה וכו'. והכי מדריש קרא מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם
אין לו תשלומין כלל אלא מיתה דכולי האי קרא אפטויי מפנה דלבהמה ואדם כבר אית לן קראי אחריני ולא כתב רחמנא האי קרא אלא
לאקושינהו להדדי. מתכוין ואינו מתכוין. מיירי במזיד אלא מתכוין שנתכוין להרג עצמו ושאין מתכוין דנתכוין להרוג את זה והרג את
זה: דרך ירידה ודרך עלייה. נקט בבהמה אגב אדם דבאדם פליג ביה קרא לענין גלות בין ירידה מלמעלה למטה דחייב גלות לדרך
עלייה דהיינו מלמטה למעלה דפטור מגלות דנפקא לן פ' אלו הן הגולין (דף ז:) מקרא דויפול עליו עד שיפול דרך נפילה והא קמ"ל דלא
תימא דרך עלייה לא נתנה שגגתו לכפרה אבל דרך ירידה שנתנה לכפרה אימא נשקול ממונא מיניה קמ"ל היקשא. **מתני'** לא כי אלא
בסלע לקה. מלינו ליפנא כי האי דאמר לא כי והויא (ג) טענת שמא גבי [כתובות דף י:] הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים וכו'
והוא אומר לא כי אלא עד שלא אירסתיך והיה וכו' והתם על כרחין טענת בריא כיון דידע בה וקדשה לאו מקח
טעות הוא הלכך הכא מצי למימר דניזק טוען בריא ומזיק טוען שמא ואפ"ה תנן המוציא וכו' וא"כ שמעינן מהא מתני' (ד) תרתי חדא
דאפי' היכא דיש רגלים לדבר דהאי תורא אזקיה מדחזיוה דקא רדיף בתריה לא אמרינן איהו אזקיה אפילו ניזק ברי ומזיק שמא אלא
אמרינן המוציא כו' ואידך דגרמא בניזקין פטור דהא הכא דמודה נתבע דבסלע לקה מחמת היאך דהוה קא רדיף בתריה ואשתכח דאיהו
גרם ליה למלקא בסלע ואפ"ה פטור וכן כתב הרמ"ה ז"ל: שניהם פטורין אע"ג דאיכא תרי סהדי דחד מהני תורי הוא דאזקיה כיון
דלתרי גוברי נינהו ולא נתברר הי מינייהו אזקיה כל חד מינייהו מצי דחי ליה לניזק דא"ל תוריה דהיאך הוא דאזקך ואפי' ניזק ברי
ומזיק שמא פטורין דאוקי ממונא בחזקת מאריה והמוציא מחבירו עליו הראיה: שניהן חייבין. ממה נפשך ויד ניזק על התחתונה ואי
ליתיה לחד מינייהו גביה אע"ג דאיתיה לאידך פטור דא"ל אייתי סהדי דהאי תורא אזקך ואשלם לך והכי אוקימנא בגמ' דבשניהם תמים
איירי ותם אינו משלם אלא מגופו וכיון שכן דבתם איירי דוקא כי איכא סהדי דחד מינייהו אזיק הוא דאמרינן שניהן חייבים אבל
היכא דליכא סהדי בהכי אע"ג דמודה מרייהו דחד מינייהו אזיק פטור דהא אפילו יודה דהאי תורא הוא דאזיק נמי לא מיחייב דקיימא לן
[דף סו:] פלגא נזקא קנסא ומודה בקנס פטור: היה אחד גדול ואחד קטן. אסיפא דמתני' קאי דקתני שאם היו של איש אחד השנים
חייבין: קטן הזיק. והקטן תקח ואם אין בו חצי נזק [ג] מפסיד המותר: המוציא מחבירו עליו הראיה. ואי לא אייתי ראיה שקיל כדאמר
מזיק. דהא איכא סהדי דחד מינייהו אזיק וכדאמרינן דאי ליכא סהדי אפילו כדאמר מזיק לא שקיל דהא לא מודה ליה אלא בתם דקנסא
הוא ומודה בקנס פטור כדאמרי': היו הניזקין שנים וכו'. הך בבא מיירי כולה בדאיכא סהדי ובתמין וכדאמרן וכגון דהוו שני הניזקין תרוייהו
דאחד ושני המזיקין נמי תרוייהו דאחד והעדים מעידים דשנים המזיקין הזיקו לשנים הניזקים אלא דלא ידעי הי מינייהו להאי והי
מינייהו להאי: קטן הזיק את הגדול. ואע"פ שחצי נזקו של גדול מרובה לא תקח אלא קטן שלי: אחד תם ואחד מועד. הך בבא דאמר
מזיק לא כי אלא תם הזיק את הגדול מיירי בדאיכא סהדי שהזיקו המזיקין לשנים הניזקין אלא דלא ידעי וכו' ובבא דאמר מועד הזיק את
הקטן אפילו בדליכא סהדי משלם דמועד משלם נזק שלם מן העלייה וממונא הוא הלכך משלם על פי עצמו ודוקא היכא דמזיק מודה
הודאה גמורה דאילו טעין שמא לא מיחייב דה"ל כמנה לי בידך והלה אומר איני יודע דפטור [לקמן דף קיח.] ומשתבע היסת דלא ידע
ואי תימא ואפילו כי מודה הודאה גמורה אמאי חייב והלא טעננו חטים והודה לו בשעורים הוא שהניזק טוענו נזקי גדול ומזיק מודה לו
בנזקי

מהר"ם (א) נ"ל אגב ביעתא נקט הכי משום דאי דנבילה הוי תשלומי דמזיק דהוי כמו שהתורה זיכתה למזיק וממנה ישלם לניזק א"כ כל מה שהשביחה אחר מיתה הותיר הלק תשלומין גבי ניזק ומיהו רש"י לא הלה הקושיא בשבח נבילה אלא כגון שהשור החי דמי חציו מגיע יותר מפחת שפחתה מיתה במת:
(ב) דתניא דבי חזקיה מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לא חלקת בין שוגג למזיד בין במתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג למזיד כו' לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון:
(ג) אף ע"ג דסוגיא דשמעתא דלא כרב פפא דמוקים מתני' בברי ושמא מדשני במסקנא דהוי ליטול ואין לו ובדמוכח בפירש"י דהוי דלא כרב פפא וכן כתב הר"ן לקמן בסמוך אבבא דהניזוקין שנים ודוקא היכא דמזיק מודה בקטן כו' מיהו גם ר' חייא לא אוקי רישא בברי וברי דוקא אלא דלישתמע אליבא דסומכוס ואין הלכה כמותו:
(ד) הא דלא חשיב בתרתי. חדא דלא אזלינן במזיקין בתר אומדנא ואידך אפי' בניזק ברי ומזיק שמא וכ"ש במזיק ברי דבאותו ענין דאזלינן בשאר דיני ממונות בתר אומדנא דהיינו בין בברי וברי בין ברי ושמא אית לן נמי למימר בנזיקין דלא אזלינן בתר אומדנא בכל ענין הלכך לא חשיב אלא חד:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב חצי נזק דמשונה הוא: (ב) נ"ב שוה: (ג) נ"ב שלי:

הגהות מא"י

[א] נ"ב של גדול: [ב] לבייש: [ג] מגדול

המאור הגדול

[דף ל"ד ע"ב] ואימא חד זוזא פי' כלומר כל שאתה מוצא שהוא מועד חמור מתם אפי' החמיר בתם כל שאתה יכול להחמיר ואע"פ שישלם יותר מח"נ ולישנא אחרינא
הוא לרב אדא בר תחליפא וענין א' הוא עם הלשון. הראשון ומשכחת לה חד זוזא כגון שור
דינרים שנגח שור שוה י"ט דינרים והנבילה יפה דינר אילו היה מועד היה משלם י"ח דינר
לו י"ז דינרים עכשיו הוא משלם י"ז ונשתיירו לו י"ח שהרי נוטל חצי החי י"ז וחצי ונוטל חצי המת
והיינו חצי דינר נמצאו בידו י"ח דינרין:
[דף ל"ח ע"א] שורו דומיא דידיה דקא בעי לאינגדורי בקטמיה כדי שיהא תולדה דשן לשלם
כאדם שאלמלא היה כוונתו להזיק היתה תולדה דקרן ולא היה משלם

מלחמת ה'

ועוד אימא חד זוזא כלומר כל שאתה מוצא שיהא מועד חמור מתם אפי' חד זוזא החמיר בתם וכו':
אמר הכותב אף בלשון הראשון אין פי' זה נכון חדא דהיכי אמר מלינו תם משלם לא הוה לן למימר
מלינו שהרי לא מלינו כלל אלא הוה ליה למימר יהא תם משלם יותר מח"נ ועוד מאי והתורה אמרה ומכרו את
השור החי וחצו את כספו הרי אנו מחלין בחי היאך אמר יכול שור שוה מנה שנגח שור שוה חמש סלעים וכו'
הרי פחת שפחתתו מיתה אנו מחלין בחי ואין אנו מחלין דמי החי ולמה לי הכות טעמא דקתני אמרת מועד
למה יצא וכו' ועוד דכיון דא"כ יהודה מועד למה יצא הוי אומר להקל עליו שא"א לקיים ומכרו את השור החי
וחצו בשור שוה מנה שנגח שור שוה חמש סלעים ממילא שמע' דלא אמר רחמנא ומכרו את השור החי אלא
בשוים כלומר בשור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים וא"א לומר בשאינן שוים שמועד להקל יצא והואיל ואין
אתה יכול לתפוס בכל השוורים שאינן שוין ואפי' שור שנבלתו יותר מן החי אי אתה תפס שוה לשם שנגח
שור שוה י"ט אלא שוין לפי שלא בא הכתוב לכתוב אלא לפרש והפסת מרובה לא תפסת וכן רמז רבינו שלמה ז"ל בפירושיו וברייתא זו שנוי' במכילתין בלשון הזה בשוין הכתוב מדבר או יכול בשוין ובשאינם שוין
דרך כמזיקין כשכרין או מפסידין מה דרך הניזקין נוטלין נזקן או יותר על נזקן הוי אומר נוטלין נזקן ולא יותר על נזקן וזה עדות למה שכתבתי.
ועוד שורו דומיא דידיה דקא בעי לאינגדורי בקטמיה כדי שיהא תולדה דשן לשלם נזק גמור וכו': אמר הכותב זה לריך תיקון ופירוש לפירושו דהכתי לא מתחייב אלא ח"נ אכוליה גדיש משום דהוה לאו צרורות ולא
אלא ח"נ ואפי' מתכוין להנאתו כדאמרי' גבי חזיר שהיה עובר כאשפה וכתיו והזיק משלם ח"נ וכ"כ רבינו שלמה ז"ל [על] גבי בהמה שהטילה גללים לעיסה מ"מ אי הנאה אגוחי לגחלת משלם נ"ש על מקום גחלת
ולהכי קתני שורו דומיא דידיה:

נמ"ך סי' פ"ח סעיף דמי

א מיי' פי"ג מהל' טוען ונטען סמג עשין לה טור ח"מ סי' פח:

בנזקי קטן וי"ל דליתא דכיון דניזק טוענו נזקי גדול מן העליה ומזיק מודה לו בנזקי קטן מן העליה הו"ל כטוענו *(כסות) דעבד גדול והלה מודה לו (בכסות) [בדמי] עבד קטן (א) כדלעיל כדאיתא פרק השואל [ב"מ דף ק:] וכ"כ הרמ"ה. ופי' מועד הזיק את הגדול. לומר שיש לו להשתלם כל נזקו של גדול מן העליה: **גמ'** והודה לו בשעורים פטור. אף מדמי שעורים דבחטים הא קא כפר ובשעורים דאודי ליה כיון דלא תבעיה בגווייהו לאו הודאה היא דכי אמרי' [תוספתא פ"ק דב"מ] הודאת בעל דין כמאה עדים דמי היינו היכא דאמר להו לסהדי אתם עדי כדאיתא בפרק דיני ממונות בתרא [סנהדרין דף כט.] א"נ בפני ב"ד ואע"ג דלא אמר להו אתם עדי והוא שתבעוהו והודה אבל אם הודה מעצמו יכול הוא לחזור בו הלכך לא מבעיא היכא דלא קא תבע ליה דאית ליה גביה שעורים אלא חטים בלבד אלא אפילו אחר שהודה לו בשעורים אמר ושעורים נמי אית לי גבך לא מחייב מחמת הודאה קמייתא ולא מידי *דיכול למימר ליה משטה הייתי בך: מאי קמ"ל תנינא וכו' פטור. אלמא לאו הודאה ממין הטענה היא לחיובי עלה שבועה וכיון דלאו ממין הטענה הוא מדמי שעורים נמי פטור: הוה אמינא פטור מדמי חטין וחייב וכו'. דכיון דדמי הני שעורים דמודה ליה נתבע איתנהו בכלל הנהו דמי חטים דקא תבע ליה תובע ה"ל כמאן דטעין ליה דמי כור חטין וקא מודה ליה בדמי כור שעורים דמה לי הן מה לי דמיהן קמ"ל דלא דמי דהתם איכא הודאה ממין הטענה גופיה וחייב כמודה במקצת הטענה אבל [א] השתא אינו ממין הטענה כלל הלכך פטור לגמרי: וקיימא לן כרבה בר נתן. ומיהו הא דאמרינן דפטור היינו כשהתובע טוען בברי חטין אבל אי טוען שמא כגון דאית ליה גביה כור תבואה ולא ידע אי חטין או מינא אחרינא אף על גב דהשתא לא תבע מיניה אלא חטין הודאה ממין הטענה היא ומחייב ליה בדמי שעורים והכי אוקימנא בגמרא לתירוץ קושיא דמקשו *[מהיא אחד גדול ואחד קטן] דלא הוי הודאה ממין הטענה תירצו דמזיק אמר ברי וניזק שמא כלומר שמא הגדול הזיק שמא הקטן דלא מסליק נפשיה מתרווייהו לגמרי וכי מודה מזיק בקטן הויא הודאתו בכלל טענת תובע: ואי לא מייתי ראיה שקיל ט'. [הדר] מקשי הכי משום דסבירא ליה דמתני' לא מלי מיירי בשהניזק טוען שמא דהא רישא דבסלע לקה דאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה לא אשמועינן מידי דפשיטא דפטור אלא ודאי בברי וברי ואתא לאשמועינן דלא אמרינן חולקין כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין וכיון דרישא בברי וברי כולה מתני' נמי בהכי מיירי ומדאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה משמע עליו הראיה ולא על הנתבע שהנתבע נאמן לתת כמו שטוען בלא ראיה וממילא שמעת דאי לא מייתי תובע ראיה שקיל כדאמר נתבע: ואמאי טענו חטים וכו'. דהאי טעין ליה גדול והאי מודה ליה קטן או איפכא ולא מלית אמרת דבכי האי גוונא כמודה במקלת הוא וכשטענו בדמי חטים והודה לו בדמי שעורים דלא אזלינן בתר עיקר הדבר דאתיא הטענה מחמתיה אלא בתר הממון דאית ליה גביה בשעת תביעה וחייב דמודה מקלת הוא דבכלל מאתים מנה ומתני' נמי בין לטענתו דניזק בין להודאתו דמזיק אית ליה לניזק לאשתלומי מהני שוורים המזיקין ואין החילוק אלא אם הזכות ההוא דמי גדול או דמי קטן וכל כי האי דחלוקין בין פחות ויותר הוא מודה מקלת דהא ליתא דאפילו בדמי חטין בכי האי גוונא דמתני' היה בטענו חטים כו' משום דאזלינן בתר עיקר הדבר דאתי מחמתיה ובמתני'. נמי כי טעין ליה נזק שור גדול ומודה ליה בנזק שור קטן בתר עיקר הדבר דאתי מחמתיה דהיינו דתבע ליה גוף גדול והודה לו בקטן אזלינן והייט דמקשי' ואמאי טענו חטים וכו' וכי אמרי' בעלמא דטענו דמי חטים והודה לו דמי שעורים חייב היינו דוקא בשעתא התובע דמים מקמי תביעה כגון דתבעיה דמי חטים דזבין ליה או דגזליה ואזקיה ונתחייב כבר בב"ד בדמייהו [ב] וממתני' דהכא שמעי' וה"נ איתא גבי אחד אומר חבית של יין ואחד אומר חבית של שמן מצטרפין שניהם לעדות כיון דשויה תובע לההוא משחא או חמרא דמים מקודם לכן כדאיתא פרק זה בורר (דף לא.): ראוי ליטול. אי הוה ניזק טוען שמא השתא תבע ליה תרווייהו כדאמרת: ואין לו. משום דאתי בטענת ברי והוי טענו חטים והודה לו בשעורים וכדאמר: הרי זה משתלם וכו'. אלמא תשלומין איכא וכדאמר מזיק: לא צריכא דתפס. דאע"ג דהאי הודאה דמזיק לאו הודאה גמורה היא ה"מ לאפוקי מיניה בהאי הודאה דכיון שאינה ממין הטענה פטור אבל היכא דקדים ניזק ותפיס מיניה מאי דאודי ליה מקמי דלהדר ביה מזיק מהודאתו מהניא ליה הודאתו למהוי כמאן דתפיס מדעתיה (ב): וה"ה לטענו חטין וכו'. אפי' לרבה בר נתן דחד טעמא נינהו. מיהו אהך שקלא וטריא דמהניא הודאתו הוא אליבא דמ"ד פלגא נזקא ממונא אבל למ"ד דפלגא נזקא קנסא דקי"ל כוותיה לא מהני הודאתו עד דאיכא סהדי וכדכתיבנא במתני' ולאו הוא דשקיל בפחות שבשניהם דיד ניזק שהוא תובע על התחתונה אבל אי ליכא סהדי אפילו כדקאמר [מזיק] לא שקיל ואפילו תפס נמי מפקינן מיניה דלא מהניא תפיסה אלא בממונא דאי הוה מודה ביה נתבע הוה מחייב אבל בקנסא דרחמנא פטריה אפי' תפסיה בלא עדים ליכא מיגו והא דאמרי' בפרק ד' אבות (דף טו:) ובפרק החובל (דף פד') גבי פלגא נזקא דאי תפס לא מפקינן מיניה התם דאיכא סהדי דאזיק דאיכא חיובא בדינא גבי מזיק אי קיימי בדינא גבי ב"ד בא"י ולפיכך אם תפס בבבל אהנייה ליה כיון דלא דיינינן קנסות בבבל דהאלהים בעינן וליכא ולהכי איכפל תלמודא למשקל ולמטרי אליבא דמ"ד פלגא נזקא ממונא אע"ג דלית הלכתא כוותיה משום דנפקא לן מינה למידי דממונא כגון טענו חטים והודה לו בשעורים ומאי דדמי ליה דאי תפיס לא מפקינן מיניה וכן כתב הרי"ף והרמ"ה ורבוותא ז"ל ומיהו ה"מ היכא דתפיס מקמי דלהדר ביה נתבע מהודאתו שהודה לו בשעורים אבל היכא דהדר ביה מקמי תפיסה לא מהניא ליה לתובע תפיסתו דהשתא ודאי לא ברשותיה דנתבע קא תפיס תדע מדתניא בתוספתא [דפ"ק דב"מ] אבל אם הודה מעצמו יכול הוא לחזור בו ומכי הדר ביה בטלה הודאתו ואי תפיס תובע בתר הכי מפקינן מיניה וכ"כ הרמ"ה ז"ל והשתא דאתית להכי דמאי תפיס על הודאתו ממה שלא תבע לו הוא הדין אפילו בא להודות לב"ד בלא שום תביעת חבירו דאי תפס אידך קודם שחזר זה מהודאתו דמהני תפיסתו ואפי' תפיס בסהדי דבלא סהדי מהימן משום מגו בכל מאי דתבע ולאו במאי דאמר מזיק דוקא ומיהו תפיסה דבתר דהדר ביה [ג] לא מהניא היינו תפיסה בעדים אבל בלא עדים לעולם מהימן בשבועת היסת משום מגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם. ומהך מתני' דניזק אומר מועד הזיק את הגדול כלומר ואית לי לאישתלומי נזק שלם מן העליה והמזיק אומר לא כי אלא תם הזיק את הגדול ולית לך אלא חצי נזק מגופו ומותבינן מינה לרבה בר נתן דאמר טענו חטין והודה וכו' פטור והכי שקיל כדאמר ליה מזיק ופרקינן ראוי ליטול שמעינן דמאן דטעין לחבריה מנה הלויתיך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים זוז שנתת לי אותן דמים בחפץ פלוני והרי הוא קיים או שהלויתם [לי] עליו ע"מ שלא להשתלם אלא מגופו או הוא הדין איפכא היכא דטעין ליה דאית ליה גביה חפץ פלוני דשוייה אפותיקי ניהליה במנה ואידך מודה ליה בחמשין זוזי דאוזפיה בהלואה גרידתא דמה שטעט לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו דפטור בין בתשלומין בין משבועה דאורייתא אלא משתבע היסת ומיפטר: שותפי נינהו. ניזק ומזיק בגופיה דשור המזיק משום שאין יכול להשתלם ניזק חצי נזק אלא מגופו של שור המזיק ואי מת או נאבד לית ליה כלום ואפילו אי בעי מזיק לסלקו בזוזי לא מצי עביד דלא מצי לאשתמוטי דממ"נ אי האי הוא דאזיק או הא משתלם מאותו דבעי מזיק משום דידו על העליונה אבל ליכא אלא חד וכו'. מיהו היכא דאברחיה א"נ גרם לאפסודי מיחייב לשלומי ליה לניזק כל הראוי לשלם אם היו שניהם לפניו דקי"ל [לקמן דף ק:] כמאן דדאין דינא דגרמי ובריית' [לעיל דף נג:] דקתני שחטו מה שעשה עשוי מוקמינן כמאן דלא דאין דינא דגרמי דלאו הלכתא כוותיה. אבל לענין שני שוורים תמים של איש אחד שהזיקו תרווייהו לא אפשיטא אי יגבה מהי מינייהו דבעי אי לא ומספיקא לית ליה לאישתלומי אלא מתרווייהו רביע נזק מזה ורביע נזק מזה ואי ליכא לאישתלומי כוליה רביע נזק מהאי משתלם שארא מהאיך כרבי נתן דאמר [לקמן דף נג.] כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי וכן הלכה: סליקו להו המניח את הכד

רש"י

הגדול: **גמ'** ראוי ליטול. אם מייתי ראיה: ואין לו. אי לא מייתי ראיה ולא רצה לאוקומי (א) כדאמר ניזק שמא ומזיק ברית [כדאוקי רישא בגמרא] דא"כ הייט הך וסיפא למאי איצטריך: ופריק דתפס. שקדם ניזק ותפס השור: דשותפי נינהו. בגוף השור הלכך כי הוו שנים מזיקין וליתנהו לתרווייהו אלא חד אמר ליה אייתי ראיה כו' אבל לרבי ישמעאל כיון דאמר בעל חוב הוי (ב) דזוזי מסיק ביה הניזק במזיק איבד האחד לא איבד את זכות שלו (ב):

סליקו להו המניח את הכד

נר מצוה

מועד הזיק את הגדול ותם את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא תם את הגדול ומועד את הקטן המוציא מחברו עליו הראיה: **גמ'** אמר רבה בר נתן *טענו חטים והודה לו בשעורים פטור לימא מסייע ליה דתניא טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אי מהתם הוה אמינא מאי פטור מדמי חטים ולעולם חייב בשעורים קמ"ל דפטור לגמרי ואותבינן עליה מהא דתנן היו הניזוקין שנים אחד גדול ואחד קטן והמזיקין שנים אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק את הגדול וקטן את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא קטן את הגדול וגדול את הקטן המוציא מחבירו עליו הראיה הא לא מייתי ראיה שקיל כדאמר מזיק אמאי חטים ושעורים נינהו ופריק ראוי ליטול ואין לו ואקשינן והא תניא הרי זה משתלם לקטן מן הגדול ולגדול מן הקטן ופריק דתפס והכי נמי לענין טענו חטים והודה לו בשעורים אי תפיס שעורים לא

יד א. מפקינן מיניה והכי קא פסקי רבוותא כדכתיבנן: *ואם היו שניהם של איש אחד [שניהם] חייבים ואוקימנא כרבי עקיבא (א) דאמר תורא דשותפי נינהו וטעמא דאיתנהו לתרווייהו דלא מצי מדחי ליה אבל ליתנהו לתרווייהו מצי א"ל זיל אייתי ראיה דהאי תורא אזקך ואשלם לך:

סליקו להו המניח את הכד

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ולא נריכינן בהך בבא דמועד לשינויא דגמ' ראוי ליטול ואין לו אלא משום טענתא דתם מבני כבי נגמ':

(ב) ובאשר"י משמע שאין תפיסה מועלת אלא קודם שבאו לדין וכן משמע במרדכי ולדברי האשר"י לא מהניא תפיסה כלל לא בטענו חטים והודה לו בשעורים ולא בבבא דרישא הניזק אומר גדול הזיק והמזיק אומר קטן הזיק דהוי כמאן דמודי לו תובע שאין לו על הנתבע כדברי הנתבע ולא מהניא תפיסה לדעתו אלא בבבא דסיפא היו הניזוקין שנים דממ"נ יש לו תביעה על שניהם ומשתלם מן התפיסה כדאמר מזיק אם תפס בפני עדים ודוקא שתפס קודם שבאו לב"ד ואם תפס שלא בעדים שקיל אף כדאמר ניזק ועיין בטוח"מ סי' פ"ח סעיף ח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כדאוקים למניעתא לעיל: (ב) ונזוי הוא דמסיק כנ"ל:

גי' מהר"ם

הגהות חו"י

(א) נ"ב ולאפוקי מר' ישמעאל דס"ל בע"ח הוא בגמ' דף ל"ג ע"א וע"ש גם פה בתוס': (ב) נ"ב ל"ע כיון דתם מגופו משתלם וחד ליתנהו למה לא הפסיד עי' לקמן בפ"ה ברי"ף ד"ה ח"נ ורביע נזק מאי עבידתיה:

הגהות מא"י

[א] תחת תי' השתא כתוב הכא: [ב] נ"ב זה מפרש הר"ן לפי המסקנא שזהו הוי כטוענו חטים ולא לפי דברי המקשה והו"ק: [ג] דלא כנ"ל:

שור שנגח ארבעה וחמשה וכו'. ובכולן היה תם דמשלם מגופו והיכי דמי כגון [ב] ראה שור ונגח וראה שור ולא נגח וראה שור ונגח ואחר נגיחה שניה ראה ב' פעמים או ג' [ג] שוורים ולא נגח דאפילו מועד לסירוגין לא הוי דשור לא נעשה מועד אלא אם כן נגח הג' נגיחות כסדרן או שלא כסדרן ונעשה מועד לסירוגין: ישלם לאחרון. ישלם תחלה לאחרון חצי נזקו והראשונים יפסידו ובגמ' מוקי לה כר' ישמעאל ולית הלכתא כוותיה אלא כר"ש דאזיל בשיטתיה דר"ע דהלכתא כוותיה: ר"ש אומר. שותפין הן הניזק ובעל השור כיון דמשתלם מגופיה דשור לכל חד [...]י פלגא לפיכך זה נוטל מנה וזה נוטל מנה: האחרון נוטל מנה. משום דהוי כשור של שותפין שהזיק דודאי משלם ח"נ לניזק: ושלפניו זה נוטל וכו'. ניזק ראשון והבעלים שותפין נינהו במנה השני: האחרון נוטל מנה. מפני שמשתלם מגופו חצי נזקו: ושלפניו חמשים זוז. מפני שמשלם מחלקו חצי המנה שנוטל האחרון: ושנים הראשונים וכו'. שהם ניזק ראשון והבעלים שהיה להם בו מנה בין שניהם משלמים חצי חלקם שהוא נ'. דינר של זהב לכ"א שהם כ"ה דינרי כסף: גמ' אם יש מותר בנזקיו. כגון שנזקי הה' פחות מנזקי הד' וכן מה שהוזק הד' פחות מנזק השלישי וכן כולם כאילו תאמר שנזקי הראשון מנה והב' נ' והג' דינר זהב והד' חצי דינר והה' רביע דינר דהשתא אם תפס הניזק הד' השור שהזיקו נעשה עליו ש"ש לנזקיו וכשהזיק רביע דינר לה' אותו רביע משלם מחלקו כיון שהוא חייב בניזקין נמצא שאינו נוטל מחצי דינר שהיה ראוי לו אלא רביע ואותו רביע עצמו משלם מחלקו של שלישי היכא שתפסו ולא נזהר לשומרו נמצא שלא יטול [שלישי] דינר שהיה ראוי לו אלא פחות [ד] רביע וכן כולם חייבין כל אחד על נזקי חבירו משום שלא נזהרו בשמירה והמותר יחזור בסוף לבעל השור וכתבו הרי"ף ורש"י והרמב"ן ז"ל דבהא אפי' רבי שמעון מודה דהיכא שתפסו ניזק לגבות ממנו נעשה עליו שומר שכר לנזקיו ואע"ג דשותפין נינהו לר"ע הא תנן [ב"ב דף מב:] השותפין נעשין שומרי שכר זה לזה אבל רבינו אפרים תלמידו של רבינו אלפסי כתב דאפילו תפסו ניזק לגבות ממנו פליג ר"ש וסבר כדפי'

נר מצוה

עב א

מתני'

°שור °שנגח ארבעה וחמשה שוורים זה אחר זה ישלם לאחרון שבהן אם יש בו מותר יחזיר לשלפניו ואם יש בו מותר יחזיר לשלפני פניו והאחרון האחרון נשכר דברי רבי מאיר רבי שמעון אומר שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום זה נוטל מנה וזה נוטל מנה חזר ונגח שור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו זה נוטל חמשים זוז וזה נוטל חמשים זוז חזר ונגח שור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה °ושלפניו חמשים זוז ושנים הראשונים דינרי זהב:

גמ'

והלכתא כרבי שמעון דהא אוקימנא למתניתין *רישא רבי ישמעאל דאמר בעלי חובות נינהו (א) וסיפא ר' עקיבא דאמר שותפי נינהו וקי"ל הלכה כרבי עקיבא מחבירו וכיון דקאי רבי שמעון כוותיה הלכתא כוותיה: והיכא א דתפסו ניזק לגבות ממנו נעשה עליו (ב) שומר שכר לנזקיו ומחייב בניזקיה והיינו דקתני אם יש בו מותר יחזיר לשלפניו פרישנא הכי אם יש בו מותר בנזקיו יחזיר לשלפניו ובהא אפילו רבי שמעון מודה:

תנן

[דף לו:] [ב"ב דף לו.]

רש"י

שור שנגח ארבעה וחמשה שוורים. ובכולן היה תם שמשלם מגופו (ג) והיכי (א) דמי כגון שראה שור ונגח שור ולא נגח שור ונגח ואחר נגיחה שניה ראה שני פעמים או שלשה פעמים שור ולא נגח דאפילו מועד לסירוגין אינו דשור אינו נעשה מועד אלא אם כן נגח שלש נגיחות (א) כסדרן זה אחר זה או לסירוגין והסירוגין שוים כדתניא לקמן: ישלם חצי נזק. [א] מיד לאחרון תחלה: ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו. כל חצי נזקו והראשונים יפסידו וטעמא מפרש בגמרא: ר' שמעון אומר שותפין נינהו בניזקין הלכך שור שוה ר' כו': ושלפניו. זה ניזק ראשון נוטל נ' זוז והבעלים חמשים (ב) דיש לניזק ראשון בו חצי השור לכך משלם חצי תשלומי נזקו דשותפי נינהו: חזר ונגח כו' האחרון נוטל מנה. מאה זוז שיש לו בשור כי מגופו משתלם: ושלפניו. שהיה חצי השור שלו משלם מחלקו חצי מנה שנטל האחרון: ושנים ראשונים. ניזק ראשון והבעלים שהיה לכל אחד רביע בשור משלמים כל אחד רביע נזקו של אחרון: דינר זהב. הוא כ"ה דינר כסף: גמ' בעלי חובות נינהו. הניזוקין ולא שותפין: וכשתפסו ניזק. ראשון מיד שהזיקו לגבות הימנו (וכן שני וכן שלישי וכשתפסו ראשון) נעשה עליו שומר שכר כלמסיק וכשהזיק לשני איבד ראשון את זכותו (ד) ותופסו שני נעשה עליו שומר שכר וכן כולם: והא דקתני אם יש בו

מותר יחזיר לשלפניו. קשה דיחזיר לבעלים מיבעי ליה דאין לבעלים להפסיד חלקם שנשאר להם בשעת היזק ראשון כי לא היתה שמירתו עליו כ"א על הניזק: הכי קאמר אם יש מותר בנזקין. כגון שהיה נזקי (ג) רביעי מרובה משל חמישי כגון ששור של רביעי שוה מנה ויש לו במזיק חמשים זוז ושל חמישי שוה חמשים זוז ואין לו על זה אלא דינר זהב יחזיר דינר זהב לשלפניו וכן כולם אם

ראשון נשכר. גמ': (ב) נ"ב דוקא לר' ישמעאל משא"כ לר"ע דס"ל תורת דשותפי לא נעשה ש"ש רק על חלקו ולכן לא מוקי גם רישא ר"ע. תוס' ועי' פירש"י: (ג) נ"ב ונ"ע די"ל כגון שנגחם ביום א': (ד) וכשהזיק לשני איבד ראשון את זכותו וכן תופסו שני נעשה עליו כו' כצ"ל:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב בג' שראה: (ב) נ"ב זוז: (ג) נ"ב של:

הגהות הרי"ו
(א) נ"ב ובדתפס דאל"כ הל"ל ראשון

הגהות מא"י [א] רשום קו על תי' מיד: [ב] שראה כצ"ל: [ג] נ"ב פעמים: [ד] ב' רביעי:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור ראשון ראשון נשכר מיבעי ליה פי' משאר נכסים כיון דא"ר ישמעאל בעל חוב הוא וזוזי הוא דקא מסיק ביה מחייבי בעלים באחריותו ומחייבי לשלם משאר נכסים: אמר הכותב אם אמר שמשלם משאר נכסים בכדי דמי השור לא אמר כלום שאע"פ שאמר בע"ח הוא וזוזי הוא דמסיק ביה לא גבי משאר נכסים כלל דכאפותיקי מפורש דמי דאי לא תימא הכי היכי אמר ר' יוחנן הקדישו ניזק איכא בינייהו הא איכא נמי הא דלר' ישמעאל גבי משאר נכסים ולר"ע לא ואע"ג דאיכא בינייהו פלוגתא אחריני כדמוכח שמעתא חדא דרויחא ליה ואיתנהו לכולא בכללא נקט דלסתמינהו בשותפין גמורין נקט ליה הקדישו ניזק ומ"מ אי הוי גבי משאר נכסים לא הוה שמיט גמרא מלאדכורה דהיא עדיפא טפי ועוד הא דבעא מיניה רבא מרב נחמן מכרו מזיק לר' ישמעאל מהו ואמר ליה אינו מכור אמאי הא גבי משאר נכסים הלכך גבי לקוחות על כרחו של מזיק מגבינן ליה משאר נכסים כדאמרי' באפותיקי סתם בפ' השולח וא"ת דלמא בדלית ליה נכסים בעא מיניה כי אקשי' והא תניא מכור לימא ליה התם כשיש לו נכסים אחרים וכתמא כר' ישמעאל וקמ"ל לאפוקי מדר"ע ועוד דהא תניא בברייתא לר' ישמעאל שחטו מה שעשה עשוי מפני שמזיק שעבודו של חבירו פטור ואי ס"ד גובה משאר נכסים נהי נמי דאתר שהזיקו פטור כי שחטו הוא משלם משאר נכסים אותו פחת שחיטה שהרי שאר נכסיו משועבדים לו לדמי השור ואפי' הוזק ממילא נמי ניהוי כאפותיקי סתם ששטפו נהר דגובה משאר נכסים והיא אליבא דר' ישמעאל היא דלר"ע אין זה מזיק שעבודו של חבירו אלא ממונו וכ"כ ר"ת ז"ל וקתני נמי סיפא קדמו בעלי חובות וגבוהו לא עשה ולא כלום שאין משתלם אלא מגופו אלמא כלל כללא לא משתלם אלא מגופו דאי ס"ד משתלם משאר נכסים אמאי לא עשו בעלי חובות כלום ומה בין תם למועד בדבר זה כי היכי דבמועד מה שעשה עשוי אף בתם נמי הוה לן למימר הכי דהא שעבודא בעלמא הוא דאית ליה בשור זה ואינו שלו דמן העליה משתלם בכדי השור וכולה מתניתא ר' ישמעאל היא דקתני מכרו מכור לרדיא ואילו לר"ע אינו מכור כלל וקתני נמי שחטו מה שעשה עשוי משום דמזיק שעבודו הוא ולר"ע ודאי אין לחלוק בין עמד בדין ללא עמד כדאמרי' לענין שבת ומכאן יש ללמוד דלא הוי נמי כשומר להתחייב באחריותו אם פשע בו והזיק או שהוזק והיינו דאקשינן בעלמא ולימא ליה אי תם הוה מעריקנא ליה באגמא ומדלא מוקמינא לה כר' ישמעאל משמע דלכולי מצי למימר הכי ועוד דמשמע דהתם אליבא דר' ישמעאל קאמר והכי קאמר אי תם הוה מעריקנא ליה לאגמא והייתי נותנו במתנה למי שהייתי רוצה או הייתי חורש בו בכל יום ומבריחו ואני פטור אבל לר"ע דאמר שותפי נינהו אין טענה זו כלום דהיאך יגזול לחבירו שורו וא"ת ולוקמה כר"ע לא קשיא משום דקתני סיפא בעלים משלמים ואי ר"ע הוה ליה למתני משתלם ח"נ מגופו ועוד לר"ע בעי לתרוצי כדמקשה מודינא ומיפטרנא למאן דאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ועוד אמרי' בפ' החובל גבי שור תם שהמית והזיק וכו' אי הכי תם נמי נדייניה דיני ממונות ונשתלם מדידיה וסדר נדייניה דיני נפשות אמר רב מארי זאת אומרת רדיא עילויא דמאריה היא והא ודאי לר' ישמעאל קאמרינן דאילו לר"ע הרי גופו של שור מוחלט לו ואי עביד רדיא שלו היא והיכא אמר עילויא דמארי הוא ועוד דלר"ע ליכא לאקשויי כלל ליפשיה דכיון דהוחלט השור ושלו הוא כי הדר דנין אותו דיני נפשות נמי הרי הפסיד שורו ולא נפרע דרדיא רווחא דידיה הוא וכשם שאין משהין אותו לרדיא להחזיר לבעלים הראשונים כך אין משהין אותו בשביל ניזק דהא תלמוד נמי אין מתליטין אותו לניזק ויהא עושה אותו רדיא ומשתלם ממנה ואח"כ שידינו אותו דיני נפשות דהא שורו הוא מפסיד מ"מ אלא פשיטא אליבא דר' ישמעאל קאמרינן וקאמר דעילויה דמאריה הוא ולא גבי ניזק מרדיא כ"ש וכ"ש שאינו גובה משאר נכסים ולא תטעה במאי דאמרי' בשלהי פירקא דהמניח לעולם בתמין ור"ע היא וטעמא דאיתנהו לתרווייהו וכו' דה"ה ודאי לר' ישמעאל דאי ליתנהו לתרווייהו פטור דהא לא משתלם אלא מגופו ולא משאר נכסים ושור אחר כשאר נכסים דמו אלא מוקי לה כר"ע משום דקתני חייבין ואי ר' ישמעאל כיון דבע"ת זוזי מסיק ביה חייב גברא מיבעי ליה עוד פירשנו בזה פירושים אחרים והקושיא שהקשה היכי אמרי' הכא ראשון ראשון נשכר מבעיא ליה ולימא ליה אילו גבך הוה לאו מינך הוה גבינא ליה היא הזיקיתו לבעל המאור הזה לברור לו דרך אחרת ואינה ענין לכאן שהרי בהזיק עד שלא תבא ותפסו בע"ח היה מן הדין שיהא בע"ח אחרון נשכר דמאי דס"ד בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבוי ומפסיד משום דאמר ליה ניזק ראשון לבע"ח אחרון אילו גבך הוה לאו מינך הוה גבינא ליה ואם בשני נזקים הוא לומר כן הרי ראשון ראשון נשכר שאומר לו ראשון לבעל אחריו אילו גבך הוה לאו מינך הוה גבינא ליה כמו שאמר לו ניזק ראשון לבע"ח אחרון שקדם וגבה והרי הטענה הזו שם טענתו של אחרון על הראשון היא וכשתאמר כן בין שני נזקין ראשון נשכר וכשנאמר נמי שאין הטענה הזאת נוהגת בין שני נזקין ראשון נשכר לעולם נמצאת קושייתו בטלה לגמרי אלא שאותו הטעם צריך פירוש וכך פירושו הרי אמרו בשור תם שהזיק אע"פ שמכרו אינו מכור לפי שהוא כשדה של אפותיקי מפורש ואילו לגבי בע"ח אחר כמטלטלין דמי ואין בו דין קדימה שאין אחריותו עליו וכיון שכן יכול ניזק לומר לבע"ח כיון שמשעבדי שעבוד גמור שאפי' מכרו אינו מכור ושעבודך אינו שעבוד גמור אין תפיסתך כלום לא יהא אלא שמשעבדו לך קודם בהזיק מינך גבינא ליה דהוי ליה לדידי כמאן דלוה מינאי בשטר ואקניה ליה מטלטלי אגב מקרקעי ולדידך אפי' בשטר אין לך דין קדימה ודינא ודאי הוא דגבינא ליה מינך אע"ג דתפסתיה אבל בנזק ונזק כיון ששעבוד שניהם שוה וכמקרקעי דמי להו כל הקודם זכה והיינו ראשון ראשון נשכר ומצינו מפורש בירושלמי כדברינו דגרסי' התם בא עליו ר"מ בשני דרכים אם שלך הוא תנהו לי אם אינו שלך תנהו לי שאגבנו ממנו ואקבו לא כן אמר ר"א שמירת נזקין כשמירת קנין כלומר שאין אדם מתחייב בשמירת נזקין אלא כמו שאדם קונה מחבירו כלומר תקנו משיכה בשומרין כמו שתקנו בלקוחות והיאך הוא מתחייב בתשלומי נזקו אדרבה הראשון ראשון נשכר ומפרקינה אמר רב יודן נמסרו לו לנזקיו ואינו אלא כמשכון פי' כיון שתפסו לנזקין לגבות הימנו הרי הוא בידו כמשכון וחייב בנזקיו שנעשה עליו ש"ש נמצאת למד שאין טענת אם שלך הוא כו' כלום אלא בשתפסו ניזק שלא כדברי בעל המאור ז"ל וכן הדין נותן וא"ל לראיות הללו שאין פירושו בשמועה זו עלמה עולה כהוגן דהשתא דאוקימנא בשתפסו ניזק אמאי קתני סיפא אחרון אחרון נשכר ועוד דהוה לן למימר בגמ' בהדיא מדקתני תרתי אלמא אפי' בשיש לו נכסים אחרים עסקינן דכל כה"ג מפרש לה בגמ' ועוד יש ראיה לדחות שאינו גובה משאר נכסים מהא דאמרי' יחזיר לבעליו מיבעי ליה כלומר ישלם לאחרון ואם יש בו מותר יחזיר לבעליו ואי משאר נכסים גובה אע"פ שאין בו בשור מותר מתשלומי האחרון יחזור לבעלים שחלקו של ראשון יטול האחרון ואם נזקיו יותר מנזקי ראשון יטול משאר נכסים שכיון שאין גוף השור משועבד לנזק מכרו לבוטר יבשתלם מעלית בומר למה יבשתלם מגופו של שור הרי בעלים לא פשעו ולא נתחייבו לשלם כלל אלא ודאי גופו של שור הוא המשועבד ומגופו משתלם ולא מדבר אחר והשומר יחזיר דמי שור לבעליו אם פשע בו ואם ישאלך אדם לדבריו אנו אמאי לא אקשי' מרישא דמתני' דקתני ישלם לאחרון אף אתה אמור לו דהוה אמינא דהכי קתני ישלם לאחרון אם יש בו מותר שיחזיר לשלפניו וסיפא עדיפא:

ועוד כתב ה"ר אפרים בזה כך הצעה של משנה וכו' עד וזה שכתבנו דשותפי כל חד מינייהו רמיא נטירותא עליה וכו': אמר הכותב ולא יהא אלא ש"ח איהו גופיה חיובי מחייב כדתנן ארבעה נכנסו תחת הבעלים ש"ח וכו' וכיון שכן לוקמה בשתפסו ניזק ופשע בו דש"ח מיהא הוי ואע"ג דשותפי נינהו וכ"ת ש"ח נמי לא הוי הא לא אפשר שאין לך תופס דבר לעצמו ואינו לא ש"ח ולא ש"ש והרי אמרו כגון שורך דהוי ש"ח ואע"פ שלא קבל עליו בעה"ב לשמור ומעתה אתה דן ק"ו לשותף שתפס השור לעצמו מחמת חלקו שהוא ש"ח לפחות וכיון שכן על כרחנו הוה מצי לאוקומא למתני' כולה כר"ע אלא להכי לא אוקמא כוותיה דא"כ ר"מ כר"ע ור"ש כר"ע מאי בינייהו ואע"ג דמהדרי' בגמ' לאוקומא כחד תנא משום דקס"ד דפליגי ר"מ ור"ש אליבא דחד תנא אבל אי מוקמו לה בשתפסו ניזק וכ"ע לא פליגי והכא דאוקימנא כר' ישמעאל פליגי וה"ק ר"מ אם תפסו ניזק אחרון נשכר ואם לא תפסו ראשון נשכר ואמר לו ר"ש אפי' לא תפסו ניזק אחרון נשכר לעולם והמותר מחזיר לכולן כדמפרש ואזיל ומה שאמר הרב ר' אפרים דדחקי' ומוקמי' מתני' בתרי טעמי ולא מוקמי' בתרי תנאי ה"מ כגון מתני' דתנים דבסתמא היא אבל היכא דתנינן לה בתרי תנאי כגון מתני' דהכא על כרחך מיפלג פליגי ומיהו מהדרי' לאוקמי פלוגתייהו אליבא דחד תנא ולא לאוקמי אליבא דתרי תנאי משום דלא איפליגו בהוחלט השור דתדא נגיחה אבל ודאי עפי ניחא לן לאוקומא לפלוגתייהו אליבא דתרי תנאי ולא לומר דלא פליגי שא"א לומר כן כלל ועוד יש לרבינו שלמה ז"ל בזה טעם אחר גם הוא נכון:

המאור הגדול

[דף לו ע"א] ראשון ראשון נשכר מיבעיא ליה פי' משאר נכסין כיון דאמר ר' ישמעאל בע"ח הוא וזוזי הוא דמסיק ביה מיחייבי בעלים באחריותו דמחייבי לשלם משאר נכסים דמגופו ליכא למימר הכי משום דא"ל סוף סוף אילו גבך הוה לאו מינך הוה גבינא ליה ומתני' דקתני האחרון נשכר משנה יתירא הוא דמכדי הא תני ליה רישא ישלם לאחרון שבהם ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו למה ליה למתני תו האחרון נשכר אלא לאשמועינן ממשנה יתירא אע"ג דאית ליה שאר נכסים:

כתב ה"ר אפרים ז"ל בזה כך היא הצעה של משנה אליבא דר' ישמעאל שור שנגח ד' וה' ישלם לראשון שבהם אם יש בו מותר יחזיר לשל אחריו הראשון ראשון נשכר דברי ר"מ משום דתפסו ניזק לגבות ממנו והאי מותר דקתני לאו מדמי שור כולו דהא חציו לבעלים הוא אלא האי מותר מחציו שהוא לניזק ופירושו כגון שור שוה ק' ק' שנגח שור שוה ק' ק' ותפסו ניזק ויצא מרשותו ונגח שור אחר שוה מנה ותפסו ניזק ויצא מרשותו ונגח שור אחר שוה נ' דינרים הרי מחציתו לבעלים ואין לאחר בחציו כלום אלא המנה שהוא חצי דמיו משתלם ממנו הניזק האחרון כ"ה דינרין ומחזיר לשלפניו ע"ה נוטל ממנו כ"ה שהוא רביע נזק ומחזיר לבעל השור ששוה מאתים נ' דינרים נמצא כל א' מהניזקין שתפסוהו ופשעו בו מפסיד מח"נ שלו חציו והיינו דקתני אם יש בו מותר יחזיר לשלפניו והאי דקאמר מרן ז"ל ובהא אפי' ר"ש מודה ליתא דכי מעיינת בגמ' משכחת לה דהיינו פלוגתייהו דהא לא אוקימנא לרישא כר' ישמעאל ודלא כר"ע אלא משום דקתני יחזיר לשלפניו ולא קתני יחזיר לכולם ואם איתא דמודה ר"ש בהא מכלל דמודה נמי ר"ע וא"כ אמאי אוקימנא דלא כר"ע הא קי"ל בעלמא דחקי' ומוקמי' מתני' בתרי תלתא טעמי ולא מוקמינן בתרי תנאי אלא מיהו איכא למשמע מינה דבע"ח דתפיס מידי מלוה למגבה מיניה הוה עליה שומר שכר לדברי הכל דעד כאן לא פליג ר"ש אלא בניזק ומזיק משום דשותפי נינהו וכל חד מינייהו רמיא נטירותא עליה ואע"ג דתפסיה ניזק אבל בעלמא מודה ר"ש ובכי הא ודאי איכא למימר דמודה אלו דברי הרב הזרחי ז"ל ויפה כוון במה שתפס בו על הרב אלפסי ז"ל אבל במה שכתב תחלת דבריו ראשון ראשון נשכר אין נראין דבריו ואנו כבר פירשנוהו לפי מה שנראה לנו שאינו נשכר אלא משאר נכסים ויש לרב רבינו שלמה ז"ל בזה פי' שמסייע הרב אלפסי ז"ל וזה שכתבנו דשותפי כל חד מינייהו רמיא נטירותא עליה אע"ג דתפסיה ניזק וכו' אי קשיא לך הא קי"ל שהשותפין נעשין שומרי שכר זה לזה וא"כ אין מתחייב אלא הניזק שתפסו תשובתך הא אוקימנא להחוא כגון דאמר ליה שמור לי היום טעמא דאמר ליה הכי הא בסתמא נטירותא אתרווייהו כהדדי רמיא:

כדפי' במתני' וכן דעת הר"ז והרמ"ה ז"ל [וכן נוטה דעת רבינו אשר"י בספרו ע"ש וכן התוספות] אלא שכתב ז"ל באפי' הכי שמעינן לרבי עקיבא לענין מועד כן שאם תפסו ניזק לגבות ממנו וכן בעל חוב שתפס שורו של לוה לגבות ממנו נעשה עליו שומר שכר וחייב בנזקיו וכדפי' התם לדעת ר' ישמעאל אע"ג דלא קביל עליה שמירת נזקיו בפירוש דעד כאן לא פליגי אלא[ג] בהא ולענין הקדישו ניזק עד שלא עמד עליו בדין קי"ל כמ"ד מוקדש [לעיל דף לג:] כ"כ הרמ"ה ז"ל : גרסינן בגמ' התוקע לחבירו נותן לו סלע איבעיא להו סלע צורי תנן או סלע מדינה תנן

נר מצוה

ענ תנן התם "התוקע לחבירו נותן לו סלע ההוא גברא דתקע ליה לחבריה שלחיה רב טוביא בר מתנה לקמיה דרב אסי סלע צורי תנן או סלע מדינה תנן ופשטה מהא דאמרינן רב יהודה אומר כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם בכסף מדינה אמר ליה ההוא גברא הואיל ופלגא דזוזא הוא לא בעינא ניתבוה לעניי הדר אמר להו ניתבוה ניהלי דאיזיל אברי ביה נפשאי א"ל רב יוסף כבר זכו ביה עניי' ואע"ג דליכא עניי' הכא דליזכו ביה אנן ידי עניים אנן *דאמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אין צריכין פרוזבול

רש"י

אם של ראשונים יתר על של אחריו : התוקע לחברו. שהכהו נגד אזנו ל"א תקיעה ממש : נותן לו סלע. לדמי בושת מלבד נזק צער ורפוי אם ישנו לשם : ההוא דתקע כו'. (א) וההו תפס מש‍לו דאל"כ לא מגבינן ליה בבבל : סלע צורי. ד' זוזים : סלע מדינה. שמיני שבסלע צורי והוא חצי דינר[א] והדינר משקלו זהב [ב] שנים ומחצה למשקל הברזל : ושל דבריהם. כגון זה דשיעורא דרבנן הוא : הואיל ופלגא זוזי הוא. ולא יותר : יד עניי אנן. דרב יוסף גבאי של עניים היה : אין צריכין פרוזבול. דבלאו הכי אין שביעית משמטת חוב שלהם דהוו שטרות שלהם כאילו מסורין לב"ד ותנן המוסר שטרותיו לב"ד אין שביעית משמטתן דגופו של

שמע דא"ר יהודה א"ר אסי כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי של דבריהם סלע מדינה. פי' התוקע כתב הרמ"ה ז"ל דלאו תקיעה בפה היא אלא ביד היא שהכהו באגרופו והאי סלע דקתני דמי צערו ובשתו הוא וכגון שלא אפסדיה מידי אחריגא אבל היכא דאיכא נזק ורפוי ושבת שיימינן ליה ויהיב ליה נמי הנך ג"י [והיינו כרב אלפס שכתב כן בר"פ מהר"ס המניח] והרשב"א ז"ל כתב בשם ר"ח ז"ל דלאו תקיעה ביד היא אלא בקול שאחז בו ותקע בו אלא שלא חרשו דאילו [לקמן דף פה:] חרשו חייב לדמי כולו וכתב עוד הרשב"א בשם ר"ת ז"ל דהאי שיעורא הוא בעני שבישראל אבל בעשיר קרוב לשיעור [ד] ר' יוסי הגלילי דאמר מנה וכן כ' הרא"ש ז"ל בשמו (א) גם [של] ר"ת ז"ל: האמור בתורה כסף צורי. סלע צורי ד' זוזים וסלע מדינה שמינית בסלע צורי והוא חצי זוז. אמר המחבר זוז צורי שש מעה כסף ומעה כסף משקלה (ב) ד' שעורות כמו שכתבתי סוף פרק אף על פי עכ"ל וכתבו רבוותא ז"ל דמהא שמעינן דמאתן זוזי דבתולה כיון דקי"ל [כתובות דף י. ודף קי: ע"ש] דכתובה דרבנן בכסף מדינה נינהו וכל שכן מנה דאלמנה דלכ"ע דרבנן היא וכתב הרמ"ה ז"ל דהלכתא כוותייהו ואע"ג דרבינו יצחק ב"ר שמואל בעל התוס' כתב דכולן בכסף צורי ורב יהודה לא איירי אלא בסלעים דהוא כסף קצוב האמור בתורה דלא אשכחן בתורה אלא סלעים דהיינו שקלים : פי' שלחיה רב טובי. משום דמספקא ליה האי סלע דתנן גבי התוקע לחבירו אי סלע צורי הוא או סלע מדינה הוא : הב ליה פלגא דזוזא. דס"ל כרב אסי דלעיל דסלע צורי ארבעה זוזי ושל דבריהם סלע מדינה שהיא שמינית שבצורי ומהא שמעינן דסלע דהכא הוא פלגא דזוזא ועוד שמענו דהאי פלגא דזוזא משום צער ובשת הוא דהא הכא איכא צער ודאי ואפ"ה לא חייביה אלא פלגא דזוזא ואי לא הוה אלא משום בשת לחייביה נמי דמי צער ומיהו הא דשמעינן מהכא דמגבינן בבבל צער ובשת כבר אידחיא פרק החובל [דף פד:] ואסיקנא דמלתא דלא שכיחא אי נמי לית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו ומיהו כתבו הגאונים ז"ל דמנדין אותו עד שיפייס לבעל דינו בדבר הראוי וכל שכן דאי תפס מהני ליה תפיסה : אי פלגא דזוזא וכו' [לא בעינא]. דזילא ביה מלתא לניזק למשקליה שהיה הדבר מועט בעיניו : איברי ביה נפשאי. אינו ל' רפואה דודאי הכא לא הוי נזק ושבת וריפוי דלא הוה סגי בפלגא דזוזא אלא היה חייב לתת לו כפי הנזק והשבת והריפוי אלא לישנא דפטימותא הוא כמו איכחוש זיל אבריוה [נדה דף מז:] ולישנא דקרא [מ"א ה] עשרה בקר בריאים [שופטים ד] ועגלון איש בריא מאד : כבר זכו ביה עניי. ואע"ג דאכתי לא הוה ברשותיה דניזק ואין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו [לקמן דף סח:] דהכי ילפי' מוכי יקדיש איש את ביתו מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו הכא מטעם מעמד שלשתן הוא דזכו דאע"ג דליכא עניי הכא אנן יד עניי אנן ולא גרע מהדיוט דמהני הכא במעמד שלשתן דיד פרנס או גבאי הממונה על כיס של צדקה יד עניים הוא ומיהו מי שנדר לתת סלע לצדקה אע"פ שאינו בידו לא מצי למהדר ביה דמגו דחייל נדרא עליה משתעבד כולא ממונא לנדריה ואפי' מאי דעתיד למקני דאמר מר [ר"ה דף ו:] בפיך זו צדקה אבל היכא דנדר לנותב סלע ידוע לעניים לא זכו ביה עניים באמירה גרידתא אלא א"כ הוא ברשותו או פקדון* שאינו כופר בו הנפקד דקיימא לן [ב"ק דף קו.]* ברשותיה דמריה קאי ומיהו כתב רבינו אלפסי ז"ל דאילו בעי לשנויי ההיא מידי דיהיב לעניים עד דלא אמטייה ליד דגבאי במידי אחריגא דכותיה מצי לשנויי כדגרסינן בערכין (דף ו.) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב האומר סלע זו לצדקה מותר לשנותה בין לעצמו בין לאחר לא שנא אמר זו לא שנא אמר עלי ותנו רבנן עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה משבאת ליד גבאי אסור לשנותה : יתומים אין צריכין פרוזבול. הלל תקן פרוזבול [גיטין דף לו.] כדי שלא יפסיד המלוה אם אמר לוה משמט אני וגם היא תקנה לעניים שימצאו מי שילוום וזהו

גופו

גיטין דף לז.

המאור הגדול

אנן ידי עניים אנן וכבר זכו ביה עניים הרבה כתב בזה הרב ז"ל ולא נראו לי דבריו אלא דברי רבינו חננאל ז"ל ועוד כתב בזה רבינו האי גאון ז"ל ומה שהביא הרב אלפסי ז"ל סיוע לדבריו גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו לא זו הדרך ולא זו העיר דלא אמרי' אינו ברשותו בדבר שאינו מסרב הלה ליתנו לו שאם אתה אומר כן אפי' מעמד שלשתן לא היה מועיל לו בהקדש וק"ו להדיוט וההיא דגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר דאוקימנא בפ' מרובה בשעמד בדין בהכי נמי מתוקמא במסרב הלה ליתנו לו והדברים מוכיחין כן שהרי טבחו ומכרו ובמסקנא אמרי' התם דאמרו ליה חייב אתה ליתן לו דלא פסקו בי דינא למלתיה וה"ל גנב וזו היא התשובה לרבינו האי גאון ז"ל ודשאלתון אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כיצד שור זה הקדש ובית זה הקדש וכו' ה"ה לעניים דקני באמירה כגון שאמר בית זה לעניים או חפץ זה לעניים או דלמא לא קנו אלא במשיכה וחליפין בשאר כ"ע וכדאמרי' לענין ההוא גברא דתקע ליה לחבריה וכו' ואמר להו רב יוסף כבר זכו עניים ואע"ג דליכא עניים הכא אנן יד עניים אנן טעמא דזכו להו בי דינא דהוי להו כיד עניים הא לאו הכי לא עוד מעשה בר"ג ור"א ור' יהושע שהיו באים בספינה וכו' עד עשור שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים ומקומן מושכר לו אם"ד קנו עניים באמירה לימא ליה לאגורי' ואם תמצא לומר לא קנו באמירה קשיא לן ההיא מתני' דת"ר מוצא שפתיך זו מצות עשה ומפרש בה בפיך זו צדקה ועוד אמרי' התם צדקה הרי היא פנדר לבל תאחר מכלל דשויא להקדש ואי איכא למימר כי קאמרי לא קנו עניים באמירתא גרידתא אבל כי יהיב לעניים מידי ואמר בלשון נדר או בלשון הקדש ה"נ דקנו או דלמא טעמא אחרינא יליף מרנא הכין חזינא דלענין איחובי נודר בצדקה מאלתר דאמר הרי הוא מסבע זה לצדקה אחייליה להנפוקי בצדקה ומאלתר דאמר יש עלי צדקה כך וכך אחייב ליה במה שאמר בפיו זמן כדאתי עני לידיה ואית בידיה למיהב ליה ולא יהב עובר משום בל תאחר דאמר רבא וצדקה מחייב עלה לאלתר מ"ם דהא קיימי עניים ודאמר צדקה הרי היא כנדר לבל תאחר וכלהו נדרי בדבור פה בלחוד אינון אבל האי נודר אי אתי למיהדר ביה בעון קאי וב"ד לא מצו למעבד ליה מדעם ולא עניים אית להון בהדית עסק דברים וכד זכי פרנס לעניים כגון ר"ע דזוכה לעניים וכדאמר רב יוסף אנן יד עניים אנן אי אתי למיהדר ביה לא משגחינן ביה ובי דינא מתפשין להוא מדעם לעניים ולית בהא מלתא דבר אחר ורבינו חננאל ז"ל כתב בפירושו הכי כהאי עובדא אמר הואיל ופלגי דזוזא הוא לא בעינא ליה ליתבי לעניים הדר אמר ליתביה לי איזיל איברי ביה נפשאי וכו' האי גברא לאו איחרומי הוא דאיחרם והדר ביה מדלא קאמר הדרי בי אלא קאמר ליתביה השתא לדידי איזיל אברי ביה נפשאי ובתר הכי יהיבנא אנא סלע מדידי ואמר ליה רב יוסף אנן יד עניים אנן וכיון דאמרת ליתבי לעניים כאילו אמרת מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ותוב לית לך רשותא לשנותה משבאה ליד גבאי וזכו ביה עניים ותוב לית לך למישקליה השתא ולאהדורי בתר הכי שמעינן מינה דעניים כיתומים נינהו מדפשטינן ר"ג ובית דינו אביהן של יתומים אלו דברי רבינו האי גאון ז"ל ור"ח ז"ל ושמעינן מדברי רבינו האי גאון ז"ל דמאי דאמרי' התם שממשכנין על הקופה אפי' בע"ש לא אמרו אלא בדבר שהוא תנאי בני העיר ותקנתם כדקתני התם רשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי

ותמחוי

מלחמת ה'

ועוד אנן ידי עניים אנן הרבה כתב בה הרב ז"ל וכו' לא זו הדרך ולא זו העיר דלא אמרי' אינו ברשותו בדבר שאינו מסרב ליתנו לו וכו' : אמר הכותב ותמה על עצמך היאך אדם יכול להקדיש מלוה שלו שאינה לא ברשותו ולא ברשות (אביו) [גבאי] בעין ורצה הלה ליתן לו מ"מ לא קנה מעולם ולא בא לרשותו ואפי' א"ת בגזל ולא נתיאשו הבעלים שהוא יכול להקדיש כשהלה רוצה ליתן לו במלוה אינו יכול להקדיש שהרי ממון זה אינו שלו ולא קנאו ואי בעו לאיתלופי באחריגא מצי עבדי כ"ש בנזקין שלא הגיעו לידו מעולם הרי שור תם שהזיק והקדישו ניזק לר' ישמעאל לא קדיש אע"ג דאגביה ניהליה בדמי היזקא משום דלאו דיליה הוא דמצי לסלוקי בדמים אי נמי משום דמודה ומיפטר כ"ש זוזי דלא מצי מקדיש עד דאתו לידיה ואי ס"ד דבר שברשותו מיקרי כיון שאין הלה מסרב ליתן אמאי קי"ל דהלואה לא מקניא במתנת בריא אלא במעמד שלשתן כדאיתא בפ' מי שמת הא איתא נמי באגב דמטבע נקנה בו ובמעמד שלשתן נמי מדינא לא הוה מצי למקנא לה והלכתא בלא טעמא היא ועוד אמרו המקדש במלוה אינה מקודשת וכן במקח וממכר אלמא כדבר שלא בא לעולם דמיא לענין הקדש נמי דבר שלא בא לעולם הוא וק"ו הדברים ולא זו בלבד אלא שאף ההפרש שפירש בגזל ולא נתיאשו הבעלים אינו כלום שאע"פ שהלה רוצה ליתן לו אינו קדוש כיון שבתורת גזל הוא אצלו מ"מ זה ברור הוא שאין אדם יכול להקדיש מה שלא הגיע לידו מעולם ואינו שלו כגון נזקין אלו ואע"פ שהגיעו לידו לאחר מיכן למה זה דומה לאומר שדה זו לכשאקחנה ממך תקדוש דלא קדשה דליכא מידי דהשתא לא קדיש ולקמיה קדיש כדאיתא בפ' המדיר ואמרי' בפ' כל שעה גבי בעל חוב רבא אמר מיכן ולהבא הגא גובה ואי אקדיש מלוה כיון דמצי לוה לסלוקיה בדמים לא עשה ולא כלום וש"מ שאין אדם יכול להקדיש מה שלא הגיע לידו ואינו שלו אע"פ שחייב לו חבירו הואיל ומצי אלפי ליה אי נמי לסלוקי במיטב וזו ראיה גמורה לדברי רבינו הגדול ז"ל ולפיכך כתב דהכי נזקין לא קדישי ק"ו מדר' יוחנן והוי יודע שלא חלק אדם בדבר זה מעולם ולא תטעה במה שכתב רבינו חננאל ז"ל כי לא עלה על לבו לומר שיהא יכול להקדיש מה שאינו ברשותו אלא כך אמר מאחר שקנו עניים במעמד שלשתן אי אתה רשאי אפי' לשנותה שהרי הוא ביד המחזיק שהוא גבאי בסלע זה ודאיק לה להאי פירושא מדלא קאמר הדרי בי שאם אתה אומר שאפי' בלא במעמד שלשתן קנה הקדש לא הוצרך רב יוסף לומר אנן יד דעניים אנן אלא כיון דאמר לחובל תנהו לעניים והקדישו הקדש שוב אינו יכול לשנותה שהרי זה נעשה גבאי להקדש וה"ה להדיוט שאם היה לו בידו זה פקדון והקנה לאחר בחליפין או בדבור שהוא קונה לו כגון מתנת שכיב מרע כיון שקנה הלה אין הנפקד רשאי ליתנו לאחר אלא ודאי מה שהוצרך רב יוסף למעמד שלשתן כדי שיקנה אותו הקדש הוא דבלאו הכי לא קנה כדברי רבינו הגדול ז"ל זה דעת רב חננאל ז"ל ומפורש בפירושיו ואי לא תימא הכי היכי אפשר לומר דכשבאת ליד גבאי דמי ואין רשאי לשנותה וכי מפני שקנה רב יוסף לעניים הוי כמי שבאת לידו הרי אקדיש סלע שברשותו שקנה רב יוסף והעניים ויכול לשנותה אלא ודאי הא דלא מצי לשנותה מפני שהיא ברשות אחרים ביד התוקע וכל שקנו העניים אינו רשאי לשנות ולא הוצרך רב יוסף למעמד שלשתן אלא כדי שיקנו העניים ורבינו הגדול ז"ל לא חלק על דברי רב חננאל ז"ל בכאן כלל וזאת הטענה עלמה מכחשת הסמך שסמך בעל המאור ז"ל על רבינו הגאון ז"ל כי היאך עלה על דעתו שאם הקדיש סלע שהיה לו ביד נפקד וקדשה שיהא רשות בידו להוציאה מיד הנפקד הרי זכה ההקדש והעניים ונעשה שומר שלהם וידו כידם ושוב אין לבעלים אלא נפקד דין ודברים וכך הדין בהדיוט וק"ו להקדש כמו שכתבתי כבר אבל דעת הגאון ז"ל כך הוא דהאי גברא לאו אקדושי אקדשה מדלא קאמר תהא לעניים אלא נודר הוא שאמר עלי ליתן סלע שחייב לי בנזקי לעניים ויתננה המזיק להם ואינה קדושה ביד המזיק כלל לפיכך מן הדין היה יכול לחזור בו אלא כיון שאמר במעמד רב יוסף למזיק תננה לעניים קנו ואינו יכול לחזור בו וכן דעתו במקדיש ביתו שברשותו ורבינו הגדול ז"ל חלק ואמר דלא נדר כלל אלא שהקדישה ולא קדשה ק"ו מדר' יוחנן אבל מעולם לא עלה על דעת חכם שיוכל אדם להקדיש דבר שלא זכה בו כגון נזקין : ומה שכתב עו בעל המאור ז"ל ושמעינן מדברי רבינו האי גאון ז"ל דמאי דאמרי' דממשכנים על הקופה אפי' בע"ש לא אמרו אלא כגון בדבר שהוא תנאי בני העיר. תשובת הגאון ז"ל בזה אינה מחוורת דמאי דקשיא להו מעשה דר"ג לאו מלתא היא דהתם שעת הביעור היה והיה צריך להוציאו מרשותו דקתני רישא דההיא מתני' כיצד היה הביעור נותן תרומה וכו' ומעשר ראשון לבעליו ובתר הכי קתני מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו צריך לקרות להם שם כיצד מעשה ברבן גמליאל ותניא בהדיא בברייתא מזכה להן ע"י אחר כיצד וכו' וכולה מתני' בשעת הביעור דאי לא תימא הכי אמאי אקנינהו להו רבן גמליאל והלא מעשר היה וחייב היה ליתנו לעניים מה"ת ומה היה חושש אלא על כרחך כדי שיוציאנו מרשותו עשה כן ואי להו שעת הביעור אינו צריך אלא לקרות שם בלבד כדתנן שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן מעשר וכו' וכמה משניות נשנו בזה במס' מעשרות ובמקומות אחרים בסדר זרעים ובעיקר הדין אני תמה היאך יאמר הגאון שאין ב"ד יכולין לעשות דבר במעשר עני עד שיזכה פרנס כגון ר"ע לעניים והלא אמרו בו בפ' הזרוע ואפי' עני שבישראל מוציאין אותה מידו ומוציאין מדינא הוא וגבי מתנות כהונה קנסו נמי בי דינא אטמא וגלימא ומשמתין עלייהו ולא אמרו אלא במזיק שהוא פטור משום דה"ל ממון שאין לו תובעים הלכך בנדרים נמי כל דבר המסוים בודאי מוציאין מידו דמאי שנא ומעתה בכל הנדרים נמי למה לא יהיו ב"ד נזקקין להוציא מידי חיובו והרי התשובה לא דקדקה בכל זה אלא אפי' בית זה וחפץ זה לעניים קאמר דליכא עליה דינא ולא כלום ונראית כמשובשת ואם תמצא לומר אותה אין לדקדק ממנה מה שדקדק בעל המאור ז"ל שאם אמר הגאון ז"ל דב"ד דלית להו למעבד מידעם רצונו לומר שאין יורדין לנכסיו למוכרן כמו שעושין בבע"ח ולא משמתין אותו דהא לית להו לעניים עסק דין בהדיא כלל אבל מ"מ גבאי צדקה ממשכנין אותו משכונו בעלמא עד שיפרע משום דדלמא פשע ובעי משכונו ולכשיתן יחזירו לו משכונו ואין זה כשיה וגביה כדין ב"ד בבע"ח אלא משכונו בעלמא הוא שגבאי צדקה ממשכנין אותו ולא ב"ד כי לא חלק הגאון ז"ל מעולם בזה דהא צדקה איתקש לנדר וחייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן ומאי שנא וכן נמי חייבי ערכין. ומו דאמרי' ועבית אזהרה לב"ד שיעשוך פי' שממשכנין אותו והכי פירושו בירושלמי בפ"ק דר"ה רבנן דקיסרין בשם ר' אבינא מיכן למשכון ואי אמרת הא חייבי חטאות ואשמות כתיבי התם ואין ממשכנין אותם התם היינו טעמא משום דכפרה דידיה הוא ולא בעי עשוי דמעושה ועומד הוא כי היכי דתיסוי ליה כפרה אבל צדקה ממנה גרידתא היא כנדרים ונדבות וממשכנין אותם ועוד דצדקה דבר הנדור הוא דומיא דעולות ושלמים וקרינא בהו אשר דברת בפיך משא"כ בחטאות ואשמות שאין נדרין ונדבין אלא חיובי דרמי עליה הוא וליכא למימר להו צדקה ועוד דהא

איכא

ג"י מסר"ס
א מיי' פ"ג מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוש"מ סי' תכ :

הגהות הב"ח

(א) וה"ס זה- כנ"ל :

מתר"ם (א) נ"ע כי הרא"ש לא כתב כן בפ' המניח ולעיל פ' המניח הביאו הר"ן וכתב ז"ל הרא"ש והרא"ה ז"ע כתבו דמסתברא בגדול שבישראל וכ"ל דגרסי' במקום הרא"ש הרמ"ס ז"ל :

(ב) בפ"ק דקדושין כתב הר"ן שהפרוטה היא חצי חטה והיא חצי שעורה והמעה היא ל"ב פרוטות נמצא הדינר קל"ב פרוטות ואם הפרוטה היא חצי שעורה נמצא הדינר ל"ו שעורות ולפי חשבון זה יגיע לסלע שפ"ד שעורות נמצא המעה עשרה שעורות וכ"כ הר"ן בפ' קמא דקדושין שהפרוטה היא חצי שעורה נמצאו חמש סלעין לפדיון הבן אלף תתק"ך שעורות וכן כתב האשר"י בפ"ג דבכורות וכ"כ בטור י"ד סי' ש"ה וכתב הר"י קרא שהמעה היא מכוונת לאספר אוטמן ושמעתי שהאוטמן הוא פחות מגדול פולנים שתות :

הגהות מא"י

[א] נ"ב והדינר הוא מטבע אחד : [ב] נ"ב והוא : [ג] נ"ב פי' אי הוי שותף או בע"ח מאחר דמגופו משתלם : [ד] דרבי כצ"ל :

ופירש רש"י דכל היכי דאיתא ברשותיה דמריה קאי

ע"י תוס' ב"ק דף ע' ד"ה לא

גופו של פרוזבול מוסרני לכם הדיינין שבמקום פלוני כל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה דהא ליכא משום לא יגוש את רעהו . ומדאמרינן כל חוב ולא אמרינן כל שטר חוב שמעינן דאפי' במלוה על פה כתבי' פרוזבול וכיון דבית דין אביהם של יתומים הם כמאן דמסרי מילייהו להדדי נינהו והוו כרבנן דבי רב אשי [גיטין דף לז:] דקי"ל דמסרי מילייהו להדדי ולא בעו אפילו כתיבה [ודוקא] ביתומים קטנים דלאו בני דעה נינהו וכל דינייהו אבי דינא רמו אבל גדולים כאנשי דעלמא נינהו וכן עניים שהם בני דעה וכיון דיכלי למכתב פרוזבול אי לא כתבו איכאו דאפסידו אנפשייהו

והא דמדמין עניים ליתומים היינו דוקא לענין מעמד שלשתן דיד ב"ד כידן כדכתיבנא: רבן גמליאל ובית דינו וכו'. משום דנשיא ובית דינו חשוב הוא דנקט הכי אבל הוא הדין לפרנס או גבאי הממונה על הצדקה כרב יוסף: גרסי' בגמ' [מכילתין דף לז.] חנן בישא תקע ליה לההוא גברא אתא לקמיה דרב הונא א"ל זיל הב ליה פלגא דזוזא הוה נקיט זוזא מכא דלא הוה נפיק תקע ליה אחרינא ויהביה ניהליה . פי' מכא נפחתה צורתה ולא היה יכול להוציאה שמעינן מהכא שהניזק אית ליה לקבל אפילו זוזי דלא נפקי אלא ע"י הדחק ושמעינן נמי מהכא דסלע מדינה תנן : מתני' ואינו מועד . מסקינן בגמ' דלא תנינן וי"ו אלא אינו מועד ודינא קאמר דהיכא דאייעד לחד מינא אע"ג דלא איתרמי ליה מינא אחרינא למחזי אי נגח ליה ואי לא מסתמא אינו מועד אלא לאותו מין שהועד לו : מועד לקטנים. לעגלים. אינו מועד לגדולים: מסתמא אפי' לגדולים דההיא מינא ולא אמרי' הואיל ופרץ בההוא מינא ל"ש גדולים דידיה ול"ש קטנים דידיה: ואינו מועד בימות החול . כ"ע מודו דבהך בבא תנינן ואינו כלומר שידוע לנו דחזא בימות החול שבינתיים ולא נגח ומשום הכי בעו בני הישיבה השתא לרבי יהודה ולא לר"מ דכולא מתני' סתמא ר"מ תנא לה ואפ"ה שבקי ר"מ ובעו לרבי יהודה *(אלא) משום דשמעי' ליה דמהני ימים לחזרה כמו להעדאה בעו מיניה כיון דמהניא חזרה דשלשה ימים למסתר העדאה גמורה לדידך הרי שהוא מועד לשבתות ואינו מועד לימות החול שבנתים מהו מי אמרי' כיון דחזו בימות החול שבינתים ולא נגח סתר להו לשבתות דכיון דמהניא חזרה דג' ימים למסתר העדאה גמורה כל שכן דמהניא למסתר מקצת ימי העדאה: בשבתות משלם וכו' . דכיון שהועד שלשה שבתות רצופין מצטרפי דחזרה דחול לא מהניא לשבתות וכי אמרינן דמהניא חזרה מאותן ימים עצמן שהן

תורה אור

וכן תני רמי בר חמא היתומים אינן צריכין פרוזבול °רבן גמליאל ובית דינו אביהן של יתומים: איכא מאן דפשט מהא דמאן דיהיב מידי לעניי' באמירה ובעא למהדר ביה מצי הדר ביה ואמר הכי [א] מדאמר רב יוסף ואע"ג דליכא עניי' הכא דליזכו ביה אנן ידי עניים אנן שמעינן מינה דדינא דעניים כדינא דהדיוט דמי דבהדיוט אי אמר ליה חד לחבריה *מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ואי לא לא קנה ה"נ דינא דעניים ומש"ה אמר רב יוסף ואע"ג דליכא עניי' הכא דליזכו ביה בדינא דמעמד שלשתן אנן ידי עניים אנן ואנן אמרינן ליכא למשמע מינה הכי דבהדיא אמרי'* (א)°בפיך זו צדקה אלמא בדיבור מיחייב והאי דאיצטריך רב יוסף הכא למימר ואע"ג דליכא עניי' הכא דליזכו ביה אנן ידי עניים אנן דאלמא אי לאו הכי הוה מצי למיהדר ביה לאו משום דדין עניים כדין הדיוט דמי אלא משום דההוא פלגא דזוזא לאו ברשותיה הוה קאי דהא לא אתא לידיה כדאמרינן* (ב)אמר רב כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינים והקדישו. אינו קדוש ואקשינן הא יכול להוציאו בדיינים והקדישו קדוש והא"ר יוחנן גזל ולא נתייאשו ממנו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש (ג)זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ואוקימנא להא דרב במקרקעי דכי יכול להוציאו בדיינין ברשותיה קאי ושמעינן מינה דבמטלטלי אפילו ממון שהוא יכול להוציאו בדיינין והקדישו אינו קדוש ומשום הכי א"ל רב יוסף אנן ידי עניים אנן דלא גרע מדינא דהדיוט דקני במעמד שלשתן אבל מידי דאיתיה ברשותיה (ד) ואמר הרי הוא לעניים כבר זכו ביה עניי ולא מצי למהדר ביה כדאמר בפיך (ה) זו צדקה ואמר רבא צדקה מיחייב עלה לאלתר דהא קיימי עניים אבל ודאי אי בעי לשנויי ההוא מידי דיהב לעניים עד דלא אמטייה ליד גבאי במידי אחרינא דכוותיה מצי לשנויה כדגרסי' בערכין* אר"נ אמר רבה בר אבוה אמר רב סלע זו לצדקה מותר לשנותו בין לעצמו בין לאחר ל"ש אמר זו ול"ש אמר עלי ות"ר האומר סלע זו לצדקה עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה משבאת ליד גבאי אסור לשנותה: מתני' *שור שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו מועד לאדם ואינו מועד לבהמה מועד לקטנים ואינו מועד לגדולים למין שהוא מועד לו משלם נ"ש ולמין שאינו מועד לו משלם ח"נ: אמרו לפני ר' יהודה הרי שהיה מועד לשבתות ואינו מועד לימות החול אמר להם לשבתות משלם נ"ש ולימות החול משלם ח"נ מאימתי יהי תם משיחזור בו ג' ימי (ו) שבתות: גמ' אתמר רב זביד אמר ואינו מועד תנן ר"פ אמר אינו מועד תנן רב זביד אמר ואינו מועד תנן הא סתמיה הוי מועד ורב פפא אמר אינו מועד תנן סתמיה לא הוי מועד וסוגיין כרב א פפא ואת"ל איתא לרב פפא נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל: ת"ר ראה שור [א] נגח שור ל: נגח שור נגח שור לא נגח שור נגח שור לא נגח נעשה מועד לסירוגים (ו) לשוורים:

רש"י

של פרוזבול הוא מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינים: ר"ג ובית דינו. (א) נקט ר"ג שהיה נשיא וב"ד חשוב ה"ה בב"ד אחר: מתני' לקטנים. לעגלים: הרי הוא מועד לשבתות. לפי שהוא בטל ממלאכה וזחה דעתו עליו: ואינו מועד לימות החול. מה משפטו של זה כך שאלוהו תלמידיו: שלשה ימי שבתות. לאחר שהועד לשבתות העבירו לפניו שוורים (ב) ולא נגח חזר אל תמותו ואם חזר ונגח אינו משלם אלא ח"נ: גמ' ואינו מועד תנן. ואינו מועד לשאינו מינו דידעינן ביה דלא נגח כגון דעבריגא להו קמיה ולא נגח הלכך נמי שאינו מועד לו אם נגחן לאחר זמן משלם ח"נ אבל סתמא אם הועד לזה הועד לזה וכן אם הועד לקטנים הועד לגדולים סתמא: אם תמצא לומר. כלומר אפילו אם תמצא לומר איתא לרב פפא דסתמא לא הוי מועד לשאינו מינו אפי' הכי נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל ולא בעינן ג' נגיחות לכל חד וחד מאחר שנתקיימה העדתו ע"י שלשה מינין הללו: לסירוגין. ואם נגח רצופין אינו משלם אלא חצי נזק על האחרון :

ערוך

שבתות הוא דאמרי' משיחזור בו ג' ימים שבתות (א) וכגון שיהיו התינוקות ממשמשין בו באותן שבתות ואינו נוגח [ב] דקי"ל כר' יוסי [לעיל ד' כד:] דאמר תם זהו שיהו התינוקות ממשמשין בו: *) [גמ'] רב פפא אמר אינו מועד]. מפורש במתני' ופירשתי דהלכתא כרב פפא: את"ל וכו'. מכאן שמענו דהלכתא כרב פפא דקי"ל דכל את"ל דלא איתמר למיבעיא בעיא עליה אלא לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא הלכתא היא וכההיא דפ' כילד הרגל [שם] גבי המשסה כלבו אמר רבא את"ל המשסה כלבו של חבירו בחבירו חייב בעל הכלב ששהו בעצמו פטור וטובא איכא דכותייהו: נגח שור חמור וכו'. הא דאמרי' נעשה מועד לכל משום דילפינן ליה מהעדאה דיומי דכיון דאייעד לתלתא יומי דלא דמו להדדי כמאן דאייעד לכולהו יומי דעלמא דמי הכא נמי כיון דאייעד לתלתא מיני כמאן דהועד לכולהו מיני דמי ומיהו כתב הרמ"ה ז"ל דה"מ לכל מיני בהמות וחיות אבל לאדם דאית ליה מזלא [לעיל דף ב:] ועוד דכתיב ביה קרא [בראשית ט] ומוראכם וחתכם יהיה וגו' לא ואפילו היכא דהוי אדם חד מינייהו כגון דנגח שור וחמור ואדם לא מצטרפו נגיחות ולא הוי מועד לאדם ולגבי אדם כחדא נגיחה נרידתא דמי: *[נ"ע בתוספות ברים מכילתין שכתבו שם לחד תירוץ נגח אדם שור וחמור דהוי משלשה מינים הועד לכל ומשמע אפילו לאדם וצ"ע]: נעשה מועד לסירוגין לשוורים. לשוורים דוקא ולא לשאר מינים דכיון דדמו להדדי ה"ל כמועד לשבתות דאיתו

*) גי' מהר"ס

שלטי הגבורים

* כתוב פסק כולה שמעתא כרב זביד דאמר דבסתם מועד למינו הוי מועד גם לשאינו מינו עד דחזר לבריה · ש"ס מאוהו שאינו מינו ב"פ ולא נגח ורבינו והרא"ש פסקו כולה שמעתא כרב פפא דאמר מועד למינו לא הוי בסתם מועד לשאינו מינו ומזה איכא נפקותא טובא בכולה שמעתא : דע כי אע"פ שאמרו כאן דבנגיחה ג' משלם נ"ש לאו למימרא דשור שנגח ג"פ והועד בו דמשלם בפ"ג נ"ש דהא קי"ל דאינו משלם עד שינגח נגיחה רביעית אחרי ההעדאה ואע"פ דמדברי רש"י הכי משמע כבר חזר בו רש"י . ושור הנוגח האדם כיון דמתם קטלי' ליה היאך אפשר שימצא מועד יש מחלוקת בין רש"י ז"ל ומיי' ז"ל וזה תלוי בחילוק הגירסאו' ויש מקום לעיין בדברי מיי' היאך פסק כאן פ"י מהל' נ"מ דמועד לבהמה הוי מועד לאדם דהא בפ"ו מהל' נ"מ פסק דמועד לאדם לא הוי מועד לבהמה וכל שכן דמועד לבהמה לא הוי מועד לאדם כמו שכתבנו לעיל בסמוך ואפי' התוס' דפסקו כרב זביד דמועד לאדם הוי מועד לבהמה מ"מ פסקו דמועד לבהמה לא הוי מועד לאדם וכתבו דחזר בו רב זביד מזה בדף ל"ז וצ"ע וכבר קדמוני בעל מ"מ להקשות על דברי מיי' קושיא זו פ"י מהל' נ"מ והניח הדבר בצ"ע ומיהו אפשר לומר דס"ל למיי' דאיכא חילוק בין נזקין למיתה דהא דאמר דמועד אפי' לאדם לא הוי מועד לבהמה מיירי דוקא בנזקין שאע"פ שמועד להזיק זה אינו מועד להזיק זה ל"ש מועד לבהמה ואח"כ הזיק אדם ל"ש מועד להזיק אדם ואח"כ לבהמה אבל גבי קטלא אם מועד להרוג זה מועד גם להרוג זה דלגבי קטלא לא שייך לחלק ביניהן משום דהאי אית ליה מזלא והאי לית ליה מזלא אלא בכל ענין דשייך קטלא בבעל חי דדמי קטלא דהאי לקטלא דהאי :

לשון ריא"ז

ואין השור נעשה מועד [למיתה] עד שיהרוג ג' בני אדם בג' ימים ואם הרג ג' בהמות אינו מועד לאדם וכן אם הרג ג' כנענים אינו מועד לישראל ואם הרג ג' בני אדם טרפו' אינו מועד לבריאים כמבואר בקונט' הראיות בראיה ח' וכיצד ימצא מועד להרוג הואיל

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) וכגון שיהא התינוקות ממשמשין וכו' תימה בעיני דמבואר לעיל בג"י לכל הדעות דחזרה ג' ימים מהני אלא כשהתינוקות ממשמשין בו הגי בפעם אחת ולא בעי' ג' ימים וכן מבואר בתוס' ועי' בדברי הב"י (דף י"א) וכ"ל שיש להגיה וכן צ"ל או כגון שיהיו וכו' ומ"ש אח"כ באותן שבתות לאו דוקא דהא בשבת א' סגי רק שיהא המשמוש בשבת דוקא דאילו ממשמש התינוק בחול ודאי לא מהני לחזרה דידיה ודו"ק :

עין משפט

א מיי' (פ"ב) [פכ"ב] מהל' מכירה ופ"ח מהלכות מתנות עניים סמג עשין קסב טור ח"מ סי' ריב רנז : ב מיי' (פ"ה) [פ"ח] מהלכות מתנות עניים סמג עשין קס טור י"ד סי' רנז רנח רנט : ג מיי' פ"ו מהל' נ"מ :

הגהות הב"ח

(א) להכי נקט ר"ג דר"ג היה נשיא כצ"ל : (ב) נ"ב בג' שבתות :

ב"מ דף ז. ושם איתא אמר רב נחמן כל ממון שא"י להוציא כו' אך האלפס גרס גם התם בב"מ סי' רמ"א דאמר רב כל ממון וכו'

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' תוס' : (ב) נ"ב עי' לקמן בדרי"ף ב"מ פ' שנים אוחזין ד"ה ומטלטלא נמי דקא אמר אף ע"פ שהוא יכול להוציאו בדיינין : (ג) נ"ב עי' לקמן בדרי"ף פ' מרובה ד"ה א"ר יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים : (ד) נ"ב וא"ת א"כ ל"ל אנן ידי עניים אנן. עי' בתוס' : (ה) נ"ב בפ"ק דר"ה דף ו' ע"א בגמ' : (ו) נ"ב קמ"ל ר"י אע"ג דחזר בו ביום חול שבת נ"כ ממלאכה. תוס' : (ז) נ"ב רב זביד מוקי לה בראה שאר מינים ולא נגח. תוס' וע"ש מ"ש בת"ר באחר זה : גי' מהר"ס

הגהות מא"י

[א] ונגח שור ולא נגח כצ"ל : [ב] נ"ב נ"ע דהא כתב לעיל דמאה דג' ימים פשיטא דסגי לר' מאיר וס"ה לר' יוסי דס"ל כר"מ :

רבינו אפרים

[א] מדאמר רב יוסף דאע"ג דליכא עניי הכא וכו'. כתב רבינו אפרים הא דאמר רב יוסף דאע"ג וכו' פירשו לה רבוותא כמה פירושי דלא דייקי איכא מינייהו מ"ד דההוא פלגא דזוזא בההיא שעתא אכתי לא הוה נפיק מידה דהוה דתקע לחבריה וקאמר דהאי דאמר רב יוסף אנן יד עניי אנן כי היכי דנהוי במעמד שלשתן ואנן אמרי' דמעמד שלשתן גופיה הלכתא בלא טעמא היא והיכי אפשר דהויא אחרינא דלא פלוני הוא כותיה בהאי דינא השתא ומה היכא דאית ליה לראובן מנה גבי שמעון וקאמר ליה באנפי לוי מנה שיש לי בידך הקנא לנוי דליזכה ביה ליהודה לא קני ליה יהודה הכא דלא אמר אלא ליתבו לעניי לא כ"ש דלא קנו עניי ולא זכי להו רב יוסף ואפי' ב"ד הגדול דכמה דלא מטיא ליד לוי לא קני יהודה מידי ולוי הא לא קני ליה הלכך ליתא להאי פירושא . ועוד אם איתא דהכין הוא הא מלתא כדקאמר אנו רב יוסף לית ליה הא דתניא אין דנין בדייני אותה העיר . וכ"נ, לית להו לותבה מינה מדלא אותביניה עליה שמעי' דהוה פלגא דזוזא כבר מטא ליד רב יוסף וקאמר ההוא נתבל הביי' ניהליה דאכרי ביה נפשאי דהנא כעניים דמיגה וא"ל רב יוסף אע"ג דעני את מכי אמרת הבו לעניי זכו כבר שאר עניי ואע"ג דבעלמא קי"ל האומר תנו כלומר זכו דמי אפי' בלא ב"ד ושלא לעניים אלא לכל אדם התם הוא דקא מזכי לאדם ידוע קאמר אימא עני סדר ביה קמ"ל רב יוסף דמשעתא דאתא לידיה כמאן דמטא ליד עניים דמי דליכא לאהדורי מינייהו . והיכא מ"ד כדפרשינן דמטא ליד רב יוסף ואמר דלא בעי למהדר אלא מיהו אמר דאסור לשנות סלע שבא ליד גבאי . וליתא דאמר רב יוסף כבר זכו בה עניים מכלל דההוא גברא קא בעי למהדר בה וא"כ רב יוסף לא מנית מדרש כך :

מלחמת ה'

איכא חייבי חטאות שממשכנים אותם כדאיתא בערכין וק"ו הדברים דכיון דלחבריה בעי למיתביה ולא לגבוה בעי משכונים משום דפשע ולא יהיב ויש מפרשים שלא חלקו בין חייבי חטאות ואשמות לחייבי עולות ושלמים אלא קודם זמנן דבהכי ממשכנין כי היכי דלא ליפשע ובהנך לא פשע אבל לאחר שעברו עליו שלש רגלים בכולן ממשכנין וכופין נמי במילי ושוטי דכולהו כתיב ועשית וכענין שאמרו בשאר מצות מכין אותו עד שתצא נפשו ודבר נכון הוא ומעשה דרב נתן בר אמי אינו ענין לכאן דהתם לא נדר הוא ולא קופת אנשי העיר הוא אלא עשוי עליה דכיון דאמיד ולא יהיב נדבה ב"ד מוציאין ממנו בעל כרחו וכן לפרנסת בניו הקטנים אי אמיד כייפינן ליה ולא בעי' שיאמר רוצה אני כדאיתא בפ' נערה שנתפתתה אלא על כרחך קא אמרי' כפי צורך השעה לפי מראות עיניהם של דיינים אלא שלמדו ממנו דממשכנין על הצדקה כשאמיד כדמפרש בפ' השותפין אבל אין לנו עסק בדברי הגאון ז"ל כלל :

המאור הגדול

ותמחוי קופה וכו' עד ולהסיע על קצתן וכן מאי דאמרי' אכפייה רבא לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ת' זוזי לצדקה עשיר הוא שעשהו וכפאו עד שאמר רוצה אני אבל ליטול ממנו בעל כרחו בדלא אמר רוצה אני אין לו לב"ד לעשות כן דאפי' אם נודר בדאתי למיהדר ביה מיקם הוא דקאי בעון אבל לב"ד לית ליה למיעבד ביה ולא מדעם כדברי רבינו האי גאון ז"ל :

א מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תו: ב מיי' פ"ו שם טוש"ע שם: ג מיי' פ"ו וס"י שם סמג עשין כו: [דף ב ע"ב]

תורה אור

ת"ר ראה שור נגח חמור לא נגח סוס נגח גמל לא נגח פרד נגח °ערוד לא נגח נעשה מועד לסירוגין לכל: **מתני'** *שור של[דף לז:] [א]ישראל שנגח לשור של הקדש ושל הקדש [עז] שנגח לשור של ישראל פטור שנאמר [שמות כא] °שור רעהו ולא שור של הקדש שור של ישראל שנגח לשור של כנעני פטור ושל כנעני שנגח לשור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם: **גמ'** *מה נפשך אי רעהו[דף לח.] דוקא דכנעני כי נגח דישראל נמי פטור ואי רעהו (א) לאו דוקא אפילו דישראל כי נגח דכנעני ליחייב אמר רבי אבהו אמר קרא [חבקוק ג] °עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים מה ראה ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום עמד והתיר ממונן לישראל: *[קידושין לט.] **מתני'** [ב]שור של פקח שנגח שור של חרש [עמ] שוטה וקטן חייב שור של חרש שוטה וקטן שנגח שור של פקח פטור שור של חרש שוטה וקטן שנגחו *מעמידין להן אפוטרופין ומעידין להן בפני אפוטרופין: נתפקח החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן חזר לתמותו דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר הרי הוא בחזקתו: שור [ג]האצטדין אינו חייב מיתה שנאמר °כי יגח ולא שיגיחוהו: *שור שנגח [עט][דף מא.] את האדם ומת מועד משלם את הכופר ותם אינו משלם את (א) הכופר

וזה

רש"י

ערוד. חמור הבר: **מתני'** שור של חש"ו שנגח שור של פקח פטור. וטעמא מפרש בגמרא בתלמודא דאין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו אבל מעמידים אפוטרופוס לשור יתומים להיות במקום הבעלים לקיים והועד בבעליו כשיעשה מועד וגובין הנזק ממקרקעי דיתמי אבל תם דגובין מגופו וגופו מטלטלי הוא אין בית דין נזקקין לגבות ממטלטלין דיתמי: מעמידין להן אפוטרופוס. ולא לשלם ח"נ אלא שלאחר שלש עדיות נעשה מועד ומשלם נזק שלם מן העלייה: חזר לתמותו. דקסבר רשות משנה מועד שיצא מרשות זה ונכנס ליד בעלים אחרים הרשות משנה הדין של העדאתו: האיצטדין. המיוחד לנגיחות ומלמדין אותו לכך: שנגח את האדם ומת. מועד אם הוא מועד להרוג שכבר המית שלשה בני אדם משלם כופר שלם ואם הוא תם שלא הרג שלשה בני אדם פטור מכופר דכתיב בעל השור נקי ודרשי' נקי[דף לט.] מחצי

נמוקי יוסף

דאינו מועד לימות החול ולסרוגין דוקא אבל אם נגח מכאן ואילך רצופין אינו משלם עליהם אלא ח"נ עד שיועד אף לרצופין וכן כתב הרמ"ה ז"ל ומיהו כי אמרינן הכא שהוא מועד לסירוגין הני מילי דחזינהו בזה אחר זה דאי בהדי הדדי ונגחיה לחד מינייהו ושבקי לאידך האי לאו סרוגין הוא אלא רצופין דהאי דלא נגחיה לאידך משום דנתקררה דעתיה בחד מינייהו. ומהא דאמרי' הכא ראה שור וכו' דמשמע דנגיחה ראשונה מן המנין והימה דבנדה פרק האשה (דף סד.) משמע דהיכא שאין שם היום גורם ואין שם מנין החדש כגון אם ראתה היום ובסוף כ' של ראיה זו ראתה וחזרה וראתה לסוף כ' של שניה לכ"ע אין ראשונה מן המנין דהא סוף כ' גורם דתנן התם היתה למודה לראות יום ט"ו ושינתה ליום כ' זה וזה אסורין שינתה פעמים ליום עשרים זה וזה אסורין ג' פעמים ליום עשרים הותר יום חמשה עשר ונאסר יום העשרים שאין האשה קובעת וסת עד שתקבענה שלשה פעמים משמע דפסיקא ליה דבכל הנשים אין הראשון של ט"ו מן המנין (ב) וא"כ ה"נ נגח יום אחד ויום ב' לא נגח וכו' אינו נעשה מועד לכ"ע עד שישלש בדילוג ואין הראשונה מן המנין והכא מ"ש דראשונה היא מן המנין וכתב הרא"ש ז"ל דצריך לחלק בין סרוגין לשוורים לסרוגין דימים: ערוד לא נגח. דוקא קתני דלא הוי מועד לסרוגין לכל עד דחזי לסרוגין תלתא מיני נגח ותלתא מיני לא נגח: **מתני'** של ישראל פטור. ל"ש תם ול"ש מועד ממיעוטא דרעהו דכתב קרא את שור רעהו ואע"ג דלגבי תם כתיב בההוא אנפא דחייב בתם חייב במועד כדאיתא בגמרא הלכך כיון דמיעט קרא רעהו כל היכא דלא שוו ניזק ומזיק להדדי ודאי לאו רעהו קרינא בהו ומיפטרי: ושל כנעני שנגח וכו'. בדין דליפטר נמי אלא קנסא הוא דקנסיה רחמנא כדאיתא בגמרא: **גמ'** עמד והתיר וכו'. דוקא לענין נזקין דסברא היא אבל לשאר גזל אסור: גרסינן בגמרא [דף לח.] רב שמואל בר יהודה שכיבא ליה ברתא אמרי ליה רבנן לעולא ניזל מר ונכחמיה אמר להו מאי ניזיל דנחמתא דבבלאי גדופא הוא (א) דאמרי מאי אפשר למעבד הא אפשר עבדי ומבטלי רעותיה *אכפוהו ואזיל פתח ואמר ויאמר ה' אל משה אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וכי דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות שצריך המקום להזהירו אלא כך אמר משה ומה מדינים שלא באו אלא לסייע את מואב אמרה תורה צרור את המדינים והכיתם אותם מואבין עצמן לא כל שכן אמר ליה הקב"ה למשה משה לא כמו שעלה בדעתך שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהם רות המואביה ונעמה העמונית והלא דברים ק"ו ומה בשביל שתי פרידות הללו חס הקב"ה על שני אומות גדולות של רשעים ולא הרגן בתו של רבי אילו הגונה היתה להוציא ממנה [דבר] טוב על אחת כמה וכמה [א]: פי' גידופא הוא. שמע מינה דבכה"ג מגדף מקרי אלא חייב האדם לקבל גזירת המקום יתברך מאהבה כענין שנאמר [איוב ב] גם את הטוב וכו' והיינו דתנן [ברכות דף נד.] חייב אדם לברך כו': פרידות. גוזלות: נעמה העמונית. אע"ג דבמלכים משמע דאיענש שלמה אנשים עמוניות כי איענש לאו אנעמה העמונית איענש דלדקנית היתה כדמשמע הכא אלא אשאר עמוניות דפלחן עבודת כוכבים: עלה דהא דאמר משה ומה מדינים וכו'. הקשה הרב אלחנן דהכא משמע דאחר שנאמר צרור הוזהרו שלא לצור את מואב ובבראשית רבה סוף פרשת ויצא אמרי' כשעלה דוד את יואב לארם נהרים וארם צובה פגע במואבים וביקש לזכבם הוציאו סטרין שלהם אל תצר את מואב והשיב להם דוד הם פרצו הגדר תחלה דכתיב וישלח מלאכים אל בלעם וכו' משמע שמאותה שעה הותרו וי"ל דדיחוי בעלמא הוא כדי שישיב להם מן התורה וקרא דשופטים [ג] שלאחם עגלון מלך מואב היה לו להביא: **מתני'** חרש. בחרש שאינו שומע ואינו מדבר עסקינן דהוי חרש מעיקרו אבל פקח ונתחרש בר דעת הוא וחייב בכל דינין שבתורה אבל חרש מעיקרו ושוטה וקטן לאו בני דעה נינהו ולא חייבינהו רחמנא לא במלות ולא במכות ולא בעונשין וכי היכי דפטורין בנזקי גופן כדתנן [לקמן דף פז.] הם שחבלו באחרים פטורין ה"ה בנזקי ממונן והך בבא דתני פטור ולא תני להעמיד אפוטרופוס לתם כומכוס היא [דף לט:] אבל חכמים אומרים מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו כדי דליסלק היזקא מכאן ואילך ואע"ג דלגבי היזק דגופייהו קא פסיק תנא ותני פגיעתן רעה שאני התם דלא אפשר לאפוטרופא למיקם בנטירותייהו ואי מוקמי' למגבא מממוניהו מכלינן להו לממוניהו אבל גבי שורן אפשר וגם לא גבי ליה ניזק אלא מגופו דכיון דמזדבן איסתלק ליה היזקא וקי"ל כרבנן כדפרי' בגמרא: מעמידין להם אפוטרופוס. דברי הכל היא ולאו לאגבויי מגופן קתני דההיא פלוגתא דתנאי אלא הכי קאמר אם הוחזקו נגחנין מעמידין להם אפוטרופוס לשמרם שאם נגחו שלש פעמים בשלשה ימים לאחר שהעמידו להם האפוטרופוס אע"פ שבכולן[ג]תמין הן [ואין משלמין] מעידין בהן לפני אפוטרופוס לשוויינהו מועדים ומנגיחה רביעית ואילך משלמים נזק שלם מעליה של אפוטרופוס ולכי גדלי יתמי משתעי אפוטרופוס דיכא בהדייהו דאי יכלו [אפוטרופי] לברורי דנטרו שמירה פחותה כלתה שמירתן מתקנתא דרבנן [כי היכי] דלא מימנעי מלמהוי אפוטרופו' והאי דמחייבי' ליתמי לשלומי משום דמצרכין לשמירה מעולה דקי"ל [כר' מאיר] דסוף פירקין ומחמת (ג) ממונו דיתמי איחייב ואינהו בעו לשלומי: חזר לתמותו. מפרש בגמרא [דף מ.] דברשות משנה קמיפלגי כלומר דרבי מאיר סבר שינוי הרשות מרשות אפוטרופוס לרשות בעלים משנה דינו של שור דיכלו יתומים למימר אי הוו מיעדי ליה באנפא דילן הוה עבדינא ליה שמירה מעולה ולא הוי [נגח ולפיכך דיינינן ליה]*כתם (ד) עד שיעיד בפני בעלים ולית הלכתא כוותיה דר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי הלכך כר' יוסי קי"ל דסבר רשות אינה משנה אלא הרי בחזקתו: אילטדין. מושב שחוק שרגילים לעשות לפני המלכים מבהמות שמתגרות זו בזו וכונן עם אדם ואדם עם כונן ומתוך שמתגרין בו בשור מרגילין אותו ליגח כגון זה אם המית את האדם בשעת מעמד אינו חייב מיתה שנאמר כי יגח מעצמו ולא שיגיחוהו בעל כרחו לפיכך פטור דאינהו גרמו ליה ומינס אניס: מועד משלם את הכופר ליורשים. דאילו *לניזק ליכא למימר דלא חייביה רחמנא אלא היכא דמית ניזק דעל זה כתיב וגם בעליו יומת אם כופר וכו' [בזמן שהבעלים במיתה] דליכא למימר יומת ממש

סנהדרין

שלטי הגבורים

הואיל וחייב מיתה מנגיחה שראשונה כגון שסיכן ג' ב"א בנגיחתו ולא מתו עד שנגח נגיחה רביעית והמית ואח"כ מתו כולם הרי זה מועד והשור בסקילה והבעלים משלמין כופר על הרביעי' וכן אם היה הורג ובורח הורג ובורח ולא נסקל השור עד שהרג ד' פעמים וכן אם ראו עדים את שורו של זה שהיה יוצא מתוך בקריו והיה נוגח וממית וכשהיה מתערב בין הבקר אין מכירין אותו וכשיצא בפעם הרביעית ונגח והמית משלמין הבעלים כופר על הרביעית:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ואי רעהו לאו דוקא אפי' דישראל וכו' ה"מ לאקשויי בהיא גופא למה נתחייב כי נגח שור תם דכנעני לשור דישראל כ"ש אלא הואיל והתחיל להקשות מרישא מקשה נמי עוד גם זה דלכל בבא דרישא לא אתיא כהוגן וק"ל:

מהר"ם (ב) ל' תוס' בפ' האשה ומש"ה נקט ט"ו בחדש זה דהוא יום ידוע ונראה הדילוג מן הראשונה הוא דהוי ראייה ראשונה מן המנין והיכא דבראשונה אין לה שיעור בחדש שתהא השניה נראה דילוג מן הראשונה דכ"ע אין הראשונה מן המנין ובעי' שתשלש בדלוג וכו' וא"כ היכי קאמר התם גבי ראה שור ונגח שור ולא נגח דהוי ראשונה מן המנין הא בכה"ג אפי' רב מודה דלא הוי ראשונה מן המנין ויש לחלק בין סירוגין דימים לסירוגין דשוורים ע"כ מן התוס' שלפני פי' האשה וכן הוא בתוס' דסך פירקין:

(ג) נ"ל מפני סוכיתו התוס' דלאפוטרופסין של יתמי חייבים בפשיעה אם פשעו בהן של יתומים וכן סובר ר"י לכך פי' הנ"י ז"ל כדי שלסלק קושיא זו דהא דהמודים כאן ונפקינן מן סיתומין היכא דבריר דנטרי אפוטרופוס שמירה פחות' ואע"ג דלגבי בעלים בעינן שמירה מעולה כר"מ גבי אפוטרופוס דלמא ממעטי אקילו בהו ומיהו התוס' משום דסבירא להו הלכה כר' יהודה וכדמוכח מפסק באשרי' הולכין לתרץ בע"א דאפי' אפוטרופוס זה שלא נתמנה אלא לתקנת העולם ולא מחייבינן ליה בפשיעה ממנוע:

(ד) נ"ל שר"ל ולא הוי כתם שמועד ככר ובחד זימנא לאתרת ביה גבי יתמי סגי להכי קאמר עד שיעידו בו בפני בעלים כלומר צריך שיהיו כל ההעדאות בפני בעלים לר"מ ויש נוסחאות כתוב' ולא הוי נגח הלכך דיינינן ליה כתם עד שיעיד כו':

הגהות הב"ח

(א) נ"ב וכפ"ג איתא בס"ד פ' כ' על פסוק ולא איתא די ימחא בידיה א"ל הקב"ה רשע ליתא ברוחה שמא אני מעביר גייא על כדים חוזר ואמר די כל מעבדוהי קשוט וכל אורחתיה דין:

כ"ד מעמידין

שמות כא

בגמ' איתא אלא איתו להודיע גוים כ"ל ויאמר ה' וכו'

הגהות הגר"א

(א) נ"ב דקדק ג"ש ופרק לאגמא את שלא ניכר אלא שור רק כשעם ג' ושלבנן לן לנטורים לכולהו קרא. גמ' וע"ש

הגהות ב"א

[א] נ"ב שיהא חיים: [ב] נ"ב פי' בג' פעמים כצ"ל:

נ"א אלא

פי' קודם שמת

המאור הגדול

[דף לז ע"ב] **אמר** ריש לקיש הכל היה בכלל נ"ש פי' בכל נזקין שבעולם דכולהו כי שדית בור בינייהו אתיין וקרן אתא לחלק בתם להקל עליו ובמה שיצאתה לחדש ולהקל כתב רחמנא רעהו למעוטי הקדש דלא מקילין ביה הרי הוא עומד בכללו ועל כרחך בהקדש ניזק קאמר דאי בהקדש מזיק קיל מהדיוט ואפי' מח"נ נמי פטור הקדש מזיק כיון דרעהו דוקא ואי אתה יכול להחזירו לכללו נמצא רעהו דוקא להקדש מזיק ולהקדש ניזק להקדש מזיק להקל ולהקדש ניזק להחמיר ואי אתה יכול לומר להחמיר בשניהם ק"ו להקדש מהדיוט ואי אתה יכול לומר להקל בשניהם דאי מייתא ליה להקדש בק"ו ולומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון כדאמרי' לעיל א"כ נכתביה רחמנא להאי רעהו גבי מועד:

[דף מ"ב ע"א] **משכח** רברבי ומשכח זוטרי קא מיפלגי ור' עקיבא לפני ר' אליעזר אם היה צריך לחדדי כדאמרי' בעלמא ורבא לחדודי לאביי הוא דקאמר לרב טביומי צריך לרב כהנא לא הוה צריך:

פטור שאין לך תם משלם שלא ישלם במועדות ועוד שאם מועד פטור ק"ו לתם מעתה מדלא כתביה גבי מועד שמעינן שבכלל נ"ש של מועד הן וכל שחייבין במועד על כרחך חייבין בתם שאין לך תשלומין במועד אא"כ שלם כשהוא תם וכדפריסית א"כ למה פרט הכתוב רעהו גבי תם לומר לך לך הקל האמור בתם אינו אלא בשור רעהו אבל כי נגח של הקדש משלם נ"ש ושל הקדש שנגח של הדיוט לחייבו נ"ש א"א שלא מצינו הקדש משלם להדיוט יותר מהדיוט להדיוט ולחייבו בח"נ א"א שהרי אמר הכתוב רעהו ולא של הקדש שאין דין תם בהקדש שוה להדיוט בין להדיוט בין לקולא בין לחומרא אלא דהדיוט חייב נ"ש והקדש פטור לגמרי שאין דין הקדש לעולם כדין הדיוט הואיל ורעהו דוקא וכיון דכתביה גבי תם איכא למעוטי לקולא ולחומרא וא"א לחייב את המועד הואיל ותם פטור לגמרי:

ועוד משכח רברבי ומשכח זוטרי קא מיפלגי בר"ע לפני ר"א אם היה צריך לחדדו: **אמר** הכותב אנן הכי גרסי' בכולהו נוסחי בדרב כהנא משכח רברבי שקיל משכח זוטרי שקיל ופירושו שלא חזר בו מטעם שאמר המית וכדרב טביומי דאמר כמית אמר ליה ברישא משכח זוטרי שקיל משכח רברבי שדי זוטרי ושקיל רברבי פירושו שחזר בו מטעם שאמר כרישא משום דכיון דאותה נגיחה בכוונה וכר מיתה הוא אי אתו עדים אע"ג דלא אתו ולא מקטיל לא צריך קרא למעוטי וסוגיא דלקמן כהכי רהטא וכ"כ רבינו שלמה ז"ל והדר ביה מקמייהא:

מלחמת ה'

ועוד אמר ר"ש בן לקיש הכל היה בכלל נ"ש פי' בכל נזקין שבעולם וכו': **אמר** הכותב אין זה נכון דלמ"ד פלגא נזקא קנסא לא אתיא קרן מבינייהו דאיכא למיפרך מה להנך שכן מועדים מתחלתם פי' שדרכן להזיק ולאו בחזקת שימור קיימי והוה להו לבעלים לשמור משא"כ בשור תם שבחזקת שימור קאי ואין דרכו להזיק ולא אתיא קרן אלא למ"ד ממונא דלאו בחזקת שימור קיימא והיינו דאמרי' בריש פ"ק ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא וכו' והיינו מ"ד ממונא וכדפריסית ועוד דאפי' ס"ל לר"ש לקיש כמ"ד ממונא א"א שהוא עומד בכללו לשלם נ"ש דקרן דהקדש כלומר שור המזיק את ההקדש לא אתיא שהרי הקדש לכ"ע פטור בבור שאמר קרא והמת יהיה לו מי שהמיתה שלו יצא הקדש וכיון שכן איכא למימר אי מבור קא גמרת קרן דהקדש פטורה מנ"ש וקרן דהדיוט חייבת בנ"ש כתב רחמנא גבי הדיוט דפטורה קרן מח"נ וחייבת בח"נ וכתב רעהו ולא של הקדש לומר לך דבהקדש פטורה לגמרי כשהזירהו לכללו פטורה לגמרי כדין בור סד"א הואיל ויצא מכללו לחייב הקדש קמ"ל וא"ת מדלא כתביה גבי מועד הרי פי' זה בטל והפי' הידוע הוא הנכון הכל היה בכלל נ"ש בין הדיוט בין הקדש שהזיק או שהוזק כשפרט הכתוב גבי ח"נ רעהו ולא של הקדש ולא פרט גבי מועד ש"מ בדין תם מיעט להקל ולהחמיר שאילו כתב להאי רעהו גבי מועד הייתי אומר כיון שמועד פטור אף תם

וזה וזה (א) חייב מיתה וכן בבן וכן בבת נגח עבד או אמה משלם שלשים סלע בין שהוא יפה מאה מנה בין שאינו יפה אלא דינר זהב: דף מד. *שור שהיה מתחכך בכותל ונפל על האדם ומת נתכוון להרוג את הבהמה (א) א והרג את האדם לכנעני והרג את ישראל לנפלים והרג בן של קיימא פטור: *שור האשה שור היתומים שור האפוטרופין שור המדבר שור ההקדש שור גר שמת ואין לו יורשין הרי אלו חייבין מיתה רבי יהודה אומר שור המדבר שור ההקדש שור (ג) גר שמת ואין לו יורשין פטורין מן המיתה לפי שאין להן בעלים: פא שור היוצא ליסקל והקדישו בעליו אינו מוקדש שחטו בשרו אסור אם עד שלא נגמר דינו הקדישו בעליו מוקדש שחטו בשרו מותר פב מסרו לשומר חנם ב ולשואל לנושא שכר ולשוכר °נכנסו תחת הבעלים

רש"י

מתני' כופר: וזה וזה חייבין מיתה. דבתם נמי כתיב סקל יסקל: וכן בבן. בן קטן ותינוקות קטנים חייבין עלייהו כופר וסקילה כעל הגדולים: בין שהוא יפה כו'. דקנסא קנסינהו רחמנא לבעלים: שור היתומים. שאין להם אפוטרופוס: ושור אפוטרופוס. של יתומים (ב): מסרו לשומר חנם. קודם שנגח (ג): נכנסו תחת הבעלים. מתחייבין בכל נזקין כבעלים:

נמוקי יוסף

[סנהדרין טו:] דמות יומת המכה רוצח הוא כתיב על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו: חייבין מיתה. וא"ת כיון [א] דתם מתקטל היכי משכחת ליה מועד י"ל משכחת לה בשהרג שלשה כנענים וישראל אחד דמועד לכנעני הוי מועד לישראל אלא דקטלא וכופר לא מיחייב אלא ארביעי דישראל הוא: וכן בבן וכו'. הקמ"ל דחייב על הקטנים וגדולים ואיצטריך דאע"ג דליתנהו במצות מיחייבי עלייהו בין במיתה בין בכופר ודוקא בקטנים בני קיימא לאפוקי בן ח' דלאו בר קיימא הוא וכן פחות מל' יום ואפי' בן ט' דספיקא הוא ומספיקא לא מפקינן ממונא ובהדיא תנן במתניתין דלקמן נר מצוה (דף מד.) דאפי' נתכוון לנפלים והרג את בן קיימא פטור מן המיתה והתם הוא דמחייב בכופר דגבי כופר לא בעינן כוונה אבל אנפל גופיה לא מיחייב כופר וכל היכא דאנפל לא מיחייב אספק נפל נמי לא מיחייב דאוקי ממונא בחזקת מאריה ה"מ לאפוקי מיניה דמספיקא לא מפקי' אבל [דף מד:] בבא לצאת ידי שמים כיון דקי"ל [דף מ.] כופרא כפרה הוא מספיקא נמי מיחייב: נגח עבד או אמה. בעבד כנעני המוטבל לשם עבדות קאי כיון דשייך במצות חייביה רחמנא לתורא קטלא עילויה דהא מריה דתורא הוה מיחייב עליה נמי קטלא דכיון דלאו עבדו הוא איתו בדין יום או יומים. אבל בעבד כנעני וה"ה לשפחה לא מיחייב תורא קטלא עלייהו דאפילו נתכוין להם והרג את ישראל פטור כדקתני בהדיא [דף מד.] לכנעני והרג [ישראל לנפלים והרג את] בן קיימא פטור ולענין חיובא דבעלים הוה ליה כמאן דקטליה לתוריה או לחמריה דאי תם הוא משלם ח"נ מגופו מועד משלם נ"ש מן העלייה: [שור שהיה מתחכך]. אוקימנא בגמ' להאי מתחכך דקתני במתחכך בכותל להנאתו ומנא ידעינן להנאתו קא עביד דבתר הכי נמי נתחכך. ומאי פטור דקתני פטור מן המיתה דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת הבעלים כך מיתת השור מה בעלים שלא בכוונה פטורין אף השור שלא בכוונה נמי פטור ומסקינן דאי אייעד האי מקמי הכי להתחכך על בני אדם בכותלים אע"ג דהשתא לא איכוין אלא להנאתו וה"ה לכולהו הנך דאי אייעוד למקטל בכוונה אע"ג דהשתא לא קטיל אלא שלא בכוונה. [ל' גמ' [דף מד.] אמר שמואל פטור ממיתה וחייב כופר]. פטורין מן המיתה ומחייבי' בכופר דנפקא לן מדאמרינן אם כופר אם יתירא לרבות כופר שלא בכוונה וא"ת היכי מחייבין כופר גבי חיכוך שהרי כשמתחכך מפיל לצרורות דקטל בהו וצרורות פטורין מן הכופר דכי כתיב כופר גבי נגיחה כתיב דמשמע קרן ע"י חבורין הא אמר רב מהרי בגמ' כגון דקא אזיל מניה ומיניה כלומר שכשנטה הכותל ליפול היה השור מכביד עליו והולך עד שנפלו שניהם על האדם הכותל מלמטה והשור מלמעלה בחבורין דהוה ליה כגופיה ולאו צרורות נינהו: [ר' יהודה אומר וכו']. בגמ' מסקינן דלית הלכתא כר' יהודה וכל הני דאמעטינן ת"ק נפקי מייתורי דכתיבי בפרשה שור שור ז' פעמים חד לגופיה ושיתא לשיתא הני דתנן. וצריכי אשה דלא תימא דוקא בעל השור כדאמר קרא דהיינו לשון זכר ו[שור ה]יתומים דלא תימא כיון דלאו בני דעה נינהו ולא מיחייבי ושור האפוטרופוס דלא תימא כיון דאיכא שמירה כל דהו ולא כפיש היזקא אימא חס רחמנא עלייהו דלא ליפסדו יתמי לממונייהו קמ"ל ושור המדבר אע"ג דלית ליה בעלים ושור הקדש אף על גב דאיכא פסידא להקדש ושור גר שמת לא איצטריך למיתניה *)[דהיינו שור המדבר דהפקירא] אלא איידי דאיצטריך[ג]ליה לקרא לרבויי איצטריך תנא נמי למיתני': שהוא יוצא לסקל. כלומר שנגמר דינו לסקילה ואפילו לא יצא: אינו מוקדש. דכיון דנגמר דינו אסור בהנאה דכתיב סקול יסקל השור וכו' ודרשינן דמדכתיב סקול יסקל השור פשיטא דלא יאכל את בשרו דנבלה היא: (ד) מתני' נכנסו תחת הבעלים. בדלא עבדי שמירה כלל קא מיירי ומשום הכי פסיק ותני נכנסו תחת הבעלים דאי אפשר לומר דמחייבי בשמירת נזקיו כבעלים שהרי תם לכולי עלמא לא סגיא ליה בשמירה פחותה ושומר חנם לא אשתעבד להו לבעלים אלא לשמירה פחותה ואז כלתה שמירתו אם כן בעל השור שמסרו למי שאינו מחוייב לשמרו שמירה מעולה איהו דפשע ומשלם אלא מאי נכנסו תחת הבעלים דאי פשעו ביה ויצא והזיק מחייבי

*) גי' מהר"ס

שלטי הגבורים

א יש בכאן מקום עיון על דברי מיי' שפסק פ"י מהל' נ"מ וז"ל אין הבהמה נסקלת אם המיתה עד שתתכוונה להזיק למי שבית חייבת עליו סקילה אבל שור שהוא מתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם וכו' פטור מן המיתה ע"כ דמשמע הא נתכוונה להזיק למי שבית חייבת עליו סקילה אפי' לא המיתה אותו שנתכוונה לו אלא המיתה אחר כגון שנתכוונה להרוג ראובן והרגה את שמעון חייבת מיתה וזה אתיא דלא כר"ש דאמר נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה כמו שדקדק התלמוד דף מ"ד וכן דייק מ"מ מדברי מיי' שכתב פ"י מהל' נ"מ דס"ל בהמה שנתכוונה להרוג ראובן והמיתה שמעון חייבת מיתה כדדייק התלמוד שם ואילו בפ"ד מהל' חובל ומזיק גבי נוגף אשה הרה שלא בכוונה לנוגפה אלא שנתכוין לחבירו ואמר דפטור ממיתת ב"ד כר"ש וכן פסק פ"ד מהל' רוצח דנתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה ועוד צ"ע דבפי"ו מהל' נ"מ דמשמע דמתכוין להרוג בהמה והרג אדם פטור ממיתה וחייב בכופר ובפ"ד מהל' חובל ומזיק משמע דמשום דפטור ממיתה חייב בדמי וולדות ובפ"ד מהל' רוצח כתב דנתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה ומתשלומין ג"כ ובעל מ"מ דבפי"ו מהל' נ"מ דייק להדיא דמיי' ס"ל נתכוין להרוג ראובן והרג את שמעון חייב כדדייק בגמ' דאתיא דלא כר"ש וה"ר הספק הוא פי הנערפים ע"ש באורך:

לשון ריא"ז

ב היה השור תם בשעה שהשאילו לשואל ונעשה מועד ברשות השואל והחזירו לבעליו ונגח נגיחה רביעית ברשות בעליו ה"ז משלם ח"נ שהרי לא ידע הבעל שהוא מועד בשעה שנגח נגיחה רביעית ואע"פ שהעידו עליו בפני השואל אין הבעל מתחייב עליו ע"י השואל והשואל פטור שהרי אין שמירתו מוטלת עליו כמב"ה בהא"ז ו':

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"י מהל' נ"מ :
ב מיי' [פי"ו] שם סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שצ :
ג מיי' פ"ד שם טוח"מ שם :

הגהות הב"ח

(א) חייבים כצ"ל: (ב) נ"ב אלא שאין להם אפוטרופוס לשמרו: (ג) נ"ב לאו אריכא קאי אלא מלתא אחריתי היא: (ד) תיבת מתני' נמחק:

[דף כא ע"א]

גי' מהר"ס

גי' ר"ס

הגהות חו"י

(א) נ"ב הא מתכוין לזה והרג לאחר חייב ודלא כר"ש. גמ': (ב) אע"ג דנגח נמי הגר. גמ':

הגהות מא"י

[א] נ"ב גמ' מסקינן ליה: [ב] נ"ב דאל"כ הוה מוקמינן אדמשתכר:

מלחמת ה'

ועוד מאי לאו כופר לא דמים ופירש"י ז"ל וכו': אמר הכותב יש לי להשיב והרי שנינו שכל המשלם כמה שהזיק ה"ז משלם ע"פ עצמו והאי נמי משלם כמה שהזיק אע"פ שבמיתה אינו משלם כמה שהזיק ועוד דלא מקשינן מיתה לניזקין בכי הא דנימא כיון דלא משלם במיתה לא משלם דמי ניזקין דהא אמרי' לדעתיה דרבה גבי בן חורין שלא בכוונה שהוא משלם דמים ואם המית אינו משלם כופר וכן בעבד שלא בכוונה משלם דמים ואם המית אינו משלם קנס ואין השור נסקל הלכך אי מקשת נזקים דשלא בכוונה למיתת השור כר"ש או למיתת הבעלים כר' יהודה פטור הוא ואנן מתייבין ליה אלמא לא מקשי' בכה"ג נזקין למיתה ועוד דאמרי' בשמעתיה דליתני בברייתא האי שמשלמת שלא בכוונת דמים מאה"כ בבור אלמא דמים דמי מיתה בלחוד משמע ואין בכללו נזקים כלל דנזקים איתנהו בבור והיכי ליתני מאה"כ בבור. ומאי דכתב תו דר' יהודה מקיש נגיחה דנזקין לנגיחה דמיתת הבעלים וכר' יהודה קי"ל דהא מחייבין בההוא תורא דאלם ידא דינוקא ואע"פ שהוא רגל בכוונה שמעתא חד דינא אית להו לרגל ושן ולניזקין דקרן שלא בכוונה כו' לאו מלתא היא כלל אטו ר"ש פטור ניזקן של שן ורגל בכוונה דמדמי ליה למיתת השור אי הכי שן ורגל דחייבה רחמנא היכי משכחת לה ומה לי אם הזיק אדם ומה לי פירות וכלים לא מצינו פטור בנזקי אדם וחייב בנזקי ממונו וכדאמרי' קולא דשן ורגל שכן פטור ברה"ר ולא אמרי' שיפטר בנזקי אדם שאין לך פטור בנזקי אדם וכולה מכילתין רהטא בהכי וליכא מאן דפליג אלא ודאי לא נחלקו ר' יהודה ור"ש אלא בנתכוין ליגח את הבהמה ונגח את האדם והזיקו שר' יהודה מחייב בדין כופר ור"ש פוטר כדין מיתה אבל לא חלקו בשן ורגל בכוונה דודאי חייב בנזקי גופו וליכא לאקשוייהו למיתת השור שאין השור מומת משום שן ורגל ואפ"ה חייבינהו רחמנא בנזקי ממונו וה"ה לנזקי גופו אבל שלא בכוונה דאפי' בקרן שחייב עליה מיתה בכוונה פטר רחמנא שלא בכוונה ממיתה לענין נזקין נמי פטר ר"ש בין בקרן בין בשן ורגל שלא בכוונה בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו והיכי דמי שלא בכוונה מתחכך בכותל ונפל אבל בכוונה כולן חייבין אפי' לר"ש שהרי עשה הכתוב קלת כוונה ככל כוונה בנזקין דהיינו שן ורגל בכוונה ככרן בכוונה אע"פ שזה מתכוין להזיק וזה אין כוונתו להזיק דהא מ"מ איכא כוונה בשן ורגל וחייב עליה הכתוב נזקין אבל היכא דליכא כוונה כלל בין בקרן בין בשן ורגל הוא דפטר ר"ש מקטליה דשור כדפרישית ומיהו כר' יהודה קי"ל דכל ר"ש ור' יהודה הלכה כר' יהודה:

וביה שכתב עוד ז"ל תדע דהא אמרי' תניא כוותיה דשמואל תיובתיה דרבה ואע"ג דשמואל לא איירי אלא בתולדה דשן וכו' ורבה לא איירי אלא בקרן שלא בכוונה. אף לפי דבריו טעה בזה דשמואל אכולה מתני' קאי דקתני נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם וכו' דהיינו קרן שלא בכוונה ועלה אמר שמואל דחייב בכופר ופליגא דרבה בהדיא וה"כ תני לה לסך ברייתא בתוס' אכולהו והיינו סייעתיה דשמואל בכולהו אבל נראים הדברים דרבה אף בשן ורגל בכוונה פטר מכופר דהא אינו חייב מיתה ורבה קרא קא דריש אין השור בסקילה אין בעלים משלמים כופר אלמא בשן ורגל בכוונה פטור מכופר כשם שפטור ממיתה דאי לא תימא הכי הא דאותביה אביי לרבה המית שורי את פלוני ה"ז משלם ע"פ עצמו מאי לאו כופר נימא ליה אין כופר בשן ורגל אלא ש"מ אפי' בשן ורגל בכוונה פטור לרבה מכופר ותו אי רבה בקרן דוקא קאמר שלא בכוונה פטור אבל בשן ורגל בכוונה אע"פ שאין השור בסקילה בעלים משלמין כופר מנא ליה לאביי דקרן בכוונה ע"פ הבעלים אינו משלם כופר דלמא לעולם משלם אע"פ שאין השור בסקילה דהא תלמוד דשן ורגל בכוונה משלם אע"פ שאין השור בסקילה ורבה גופיה אי מודה בשן ורגל בכוונה אמאי לא מודה בקרן בכוונה ע"פ הבעלים אלא ודאי כלל גדול כלל רבה לכל הנזקים שבעולם שבכל מקום שאין השור בסקילה אין בעלים משלמין כופר וכ"כ ר"ת ז"ל בס' הפרה דמשום דקי"ל מועד שלא בכוונה משלם כופר לפיכך משלם את הכופר תם ודקא קשיא לך אי הכי קשיא ליה מתני' דהתם לא קשיא דרבה מוקים לה במועד ליפול על בני אדם בבורות כלומר בכוונתו להזיק והיינו דרב על הפי' הנכון ואע"ג דלא קתני מתני' חייב במיתה לא הוי תיובתא לרבה ואי נמי מוקים לה בתם וכופר שלם כדעולא לריה"ג וכדר"ט לא קשיא לרבה דאיהו לרבנן קאמר ולאו לריה"ג שכל עצמו לא חייב ריה"ג תם בחצי כופר אלא בזמן שאין השור בסקילה שאילו בנסקל הביאהו לב"ד וישלם לך:

ועוד דכ"ע אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך באיסור הבא מאליו וכו' עד לא אמרי' הוה שחיטנא ליה דשחיטה שאני דהא ליתיה בעולם: אמר הכותב כמה הוא רחוק זה הטעם שא"כ לא פשע השומר כלל והואיל ולא פשע אפי' לא החזירו לבעליו נמי פטור וכודאי לא פטר ר' יעקב אלא כשהחזירו לבעלים אבל לא החזירו חייב כדאיתא בפ' מרובה ובפ' אלו נערות גבי גנבו גנב מבית שומר ועוד גבי תרומה ונטמאת דתנן אומר לו הרי שלך לפניך לימא ליה אילו אהדרתיה ניהליה לא הוה מטמאה ואפי' נטמאת באונס נמי מתייב שהרי גזלן חייב בו והטעם לכל זה מפורש בגמ' במס' גיטין דאקשינן למ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק תנן חמץ ועבר עליו הפסח ואסיקנא ש"מ היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק הא למדת למה אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך מפני שהוא היזק שאינו ניכר ולפיכך עולה פי' שמועתנו כהוגן דרבנן סבירא להו דהאי היזק היזק ניכר הוא משום דא"ל אי אהדרתיה ניהליה הוה מעריקנא ליה ולא היו ב"ד גומרין את דינו נמצא שהתפיסה שתפסוהו ב"ד בפשיעתך היא גרמא לאסרו וה"ז כשומר שלא שמר וכא גזלן וגזלו שלא יכול לומר לו הרי שלך לפניך כל זמן שהוא ברשות גזלן ואף זה משנכנס ביד ב"ד שוב לא יצא מתפושתם שהרי אסרוהו וכל מקום שהולך שם ב"ד ורשותם עליו ור' יעקב סבר גומרין דינו של שור שלא בפניו והתפיסה שתפסוהו ב"ד אינה מועלת כלום ואין השור ברשותם [illegible] אינו נסקל היה חייב לפי שאומר לו אילו החזרתו לי הוה שחיטנא ליה ואפי' נגח באונס [illegible]

המאור הגדול

[דף מג ע"א] מאי לאו כופר לא דמים ופי' רבינו שלמה ההפרש שבין דמים לכופר שהכופר אין לו ממון חייב מיתה בידי שמים והדמים אם אין לו ממון פטור מדיני אדם ומדיני שמים כשאר כל ניזקין ומסתברא לי בכלל דמים כל נזקין שבעולם ואפי' דלאו מיתה והמית לאו דוקא ותם הכי נמי אמרי' בשמעתא דפלגא נזקא ממונא או קנסא דאמרי' התם ת"ש המית שורי את פלוני או שורו של פלוני ה"ז משלם ע"פ עצמו מאי לאו בתם ואתה יכול לדקדק אי בתם המית שורי את פלוני מאי משלם דהא ליכא כופר בתם אלא ר' יוסי הגלילי בלחוד ולא סבירא לן כוותיה ולא סתם לן כוותיה אלא ודאי המית לאו דוקא וכמ"ד היזק דמי והכא נמי אפשר למימר כה"נ ואע"ג דאשכחן בעלמא סתמא כריה"ג אפ"ה ניחא לי' לאוקומא בהיזק דלא למסתמא כיחידאה והיינו דאמרי' גבי בן חורין דמשלם ע"פ עצמו כופר בדאיכא עדים דקטל בכופרא כפרה משלם דמים ע"פ עצמו גבי עבד דלא משלם קנס ע"פ עצמו בדאיכא עדים בדליכא עדים לא משלם דמים ע"פ עצמו היינו טעמא דעבדינן האי היקשא משום דאמרי' לקמן נגיחה למיתה נגיחה לנזקין אלמא מקשי' להו אהדדי וגמרי' להו מהדדי וה"נ הא דאמרי' לקמן הניזקין שלא בכוונה ר' יהודה מחייב ור"ש פוטר מ"ט דר"י יליף מכופר דאיהו מקיש נגיחה דניזקין לנגיחה דמיתת בעלים והיינו כופר ור"ש דיליף מקטליה דשור מקיש נגיחה דניזקין לנגיחה דמיתת שור וכר' יהודה קי"ל דהא מחייבינן בההוא תורא דאלם ידא דינוקא והוא ניזקין ואע"פ שהוא רגל בכולה שמעתא חד דינא אית להו לרגל ושן ולניזקין דקרן שלא בכוונה:

תדע דהא אמרי' תניא כוותיה דשמואל ותיובתא דרבה ואע"ג דשמואל לא איירי אלא בתולדה דשן במתחכך בכותל להנאתו ורבה לא איירי אלא בקרן שלא בכוונה אלמא חד דינא אית להו לכופר ולנזקי אדם הדין הוא סברא דילן ויש מי שפי' דשן בכוונה ורגל בכוונה אפי' רבה מודה דחייב בכופר ומש"ה לא אותביניה ממתני' דהיה אביו או בנו בתוכו משלם את הכופר ומאי היא כוונה דשן ורגל כי ההיא דאמרי' מיגו דאורחיה למיכל נהמא אורחיה לפלוסי סלא והוה ליה לגבי סלא כנזק בכוונה ומ"ש הרב ר' אברהם ז"ל בתחלת חשמועה דשמואל סבר לה כר' יוסי הגלילי משום דקשיא ליה מ"ש דמיחלפא שיטתיה דשמואל דהכא מדהתם במתני' דהיה אביו או בנו בתוכו דאוקמא שמואל כדר' יוסי הגלילי ולא בעא לאוקומא כדרב במועד לנפול על בני אדם בבורות ונראה מדברי הרב ז"ל דגרים הכא ורב אמר פטור מזה ומזה וניחא ליה דשמואל סבר לה כריה"ג ומוקים לה לקמייתא במועד שלא בכוונה ולדידן לא נהיר הדין סברא ולא גרסי' הכא ורב אמר פטור מזה ומזה ושבוש הוא שנכנס בספרים משום דאמרי' לקמן תניא כוותיה דשמואל ותיובתא דרבה ואיחלף להו רבה ברב ומאי דקשיא ליה דשמואל אדשמואל לא קשיא בשלמא התם מוקים לה כריה"ג דקתני בהדיא חייב בכופר אלא הכא דקתני פטור סתמא אי הוה מוקים לה כר' יוסי איכא לאקשויי עלה מאי דוחקיה לאוקומא כר' יוסי למימר פטור ממיתה וחייב בכופר לוקמה כרבנן ומאי פטור פטור מזה ומזה וא"ת לוקמה להתיא דהיה אביו או בנו בתוכו כרב דמוקים לה במועד לנפול על בני אדם בבורות ומאי מועד מועד מתחלתו דהיינו שן כגון דחזא ירוקא ונפל כדמוקים לה למתני' שמואל דהכא הא נמי לא קשיא בשלמא הכא כיון דתנא מתחכך הוה ליה תולדה דשן והיינו דאמרי' במועד להתחכך על בני אדם בכותלים כלומר תולדה דשן דהוא מועד מתחלתו אלא התם מכדי כולה מתני' בקרן קיימינן מאי שנא דקא נקיט תולדה דשן היינו טעמיה דשמואל ורב אפ"ה הא עדיפא דלא לאוקומי להתיא כיחידאה:

[דף מה ע"א] דכ"ע אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך באיסור הבא מאליו דא"כ ליפלגו בגזל חמץ ועבר עליו הפסח אבל הכא לא דמי דהאי איסורא דאית ביה איהו אשקליה עליה בידים דא"ל דאי אהדרתיה ניהליה הוה מעריקנא ליה לאגמא השתא אתפיסתיה לתוראי בידא דלא מצינא לאשתעויי דינא בהדיה ור' יעקב סבר גומרין דינו של שור שלא בפניו וכו' והקשה הרב ר' אברהם ז"ל לר' יעקב נמי נימא ליה אי אהדרתיה ניהליה הוה שחיטנא ליה ולדידי לא קשיא דאנן הכי קאמרי' כל היכא דאתי איסורא וחייל עליה מנפשיה כי משכח ליה בעיניה איסורא הבא מאליו הוא ואומר לו הרי שלך לפניך דהא גבי חמץ ועבר עליו הפסח מ"מ לא א"ל אי אהדרתיה ניהליה קודם הפסח הוה אכילנא ליה אלא ודאי דכי האי גוונא לא חשיב כמאן דרמא עלייהו איהו איסורא בידיה אלא היכא דאפשר דאיתיה בעולם ולא חייל ההוא איסורא עליה עד דעביד ליה איהו גרמא דמשום ההוא גרמא חייל ההוא איסורא ומש"ה אמרי' הכא דא"ל אי אהדרתיה ניהליה הוה מעריקנא ליה לאגמא ולא אמרי' הוה שחיטנא ליה דשחיטה שאני דהא ליתיה בעולם:

מחייבי בנזקיו כבעלים:(ה) **מתני'** טעמא דר"מ משום דסבר סתם שוורים לאו בחזקת שימור *דבעלים קיימי דכיון דהגל עצמו בחזקת שימור קיימי כדאמרי' בפ"ק (דף טו.) לטעמא דמ"ד פלגא נזקא קנסא לא עבדי להו בעלים שימור כלל ואמר רחמנא תם ישלם חצי נזק כי היכי דליעבד ליה שמירה פחותה הדר אמר גבי מועד ולא ישמרנו בעליו להוסיף לו שמירה דליעבד לו שמירה מעולה ויליף נגיחה דהם מנגיחה דמועד בהיקשא או בן יגח או בת יגח דדרשינן מיניה נגיחה לתם *)נגיחה לנזקין וקי"ל כר"מ דסליק טעמיה(וטעמא)[כטעמא] דמ"ד פלגא נזקא קנסא דאיפסיקא הלכתא כותיה : ר"א אומר וכו'. מפרש בגמ': **גמ'** כדר' נתן. הא דר' נתן הלכתא היא ומיהו נהי דר' אליעזר אית ליה דרבי נתן מיהו רבי נתן לית ליה דרבי אליעזר דהימור דאמר רבי נתן לענין איסורא אבל לענין חיובא לא: לשון הרב בעל העיטור ז"ל כותל שותפין רעוע ובא האחד לסותרו אין חבירו יכול לעכב נוהא דרבי נתן וסותר ומוציאין מזה בע"כ בשם הגאון אבן מגש ז"ל :

סליקו להו שור שנגח ד' וה'

שור שנגח וכו' ונמצא עוברה. מת: ואין ידוע וכו'. ולא מת מחמת הנגיחה: אם משנגחה וכו'. ומחמת נגיחתו הפילתו: רביע נזק. דתם משלם חצי נזק והאי ולד מוטל בספק וחולקין: וכן פרה וכו'. מפרש בגמ': **גמ'** זו דברי סומכוס. וצריך לומר דמתני' דהכא איירי בעומדת באגם דאילו היתה הפרה בבית בעליו לא יאמר סומכוס חולקין כדאמרינן גבי מתניתין [ב"מ דף ק.] דהמחליף פרה בחמור ונחזי ברשותא דמאן קיימא וכו' ונוקי ברשותא דמריה קמא הא מני סומכוס היא ומוקמינן לה בסימטא ובאגם אלמא דלא אמר סומכוס חולקין אלא באגם וכיוצא בו שאינו ברשות בעלים : אבל חכמים אומרים וכו'. וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים: דאפי' ניזק אומר ברי ומזיק אמר שמא. וא"ת הרי הוא מחוייב שבועה (ב) שהרי מודה לו [א] על נזק הפרה ועל נזק הולד הוא אומר איני יודע ואינו יכול לישבע בו וקי"ל דמחוייב שבועה שאינו יכול לישבע משלם כדאמרינן [שם דף לח.] גבי מנה לי בידך והלה אומר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא ויש לומר דהתם הוא משום דהוה ליה למידע אבל הכא דמי ליורשים שאין להם לדעת במילי דאבוהון ואילו אמר מנה לי ביד אביך ואמר היורש חמשין ידענא וחמשין לא ידענא אמרינן [שבועות דף מז.] שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין הכא נמי הכי הוא שאין לו לדעת אי משנגחה ילדה אי קודם: אי נמי לכי הא. דיכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך ואע"ג דאיכא למימר זיל בתר רובא ורובא לרדיא זבני והוי מקח טעות אשמועינן חכמים דהואיל ונקיט מוכר דמי הוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה : (ל' גמ') ונחזי אי דמי רדיא [ג]. [דמי רדיא] יקרין מדמי נכסתא : נכסתא. שחוטה והדמים מודיעין אי לשחיטה מכר או לרדיא מכרו ואע"ג דקי"ל כרבנן דאמרי [ב"ב דף עז:] אין הדמים ראיה [ג] היינו גבי גמל דעיקר הלשון הוא הגמד ומש"ה אמרי דאע"פ דהדמים מודיעין דבקר קאמר אין כח ביד הדמים להכחיש הלשון אבל היכא דאין הדמים מכחישים הלשון אמרינן שפיר הדמים ראיה א"נ התם הוא מוחזק ולא אתו דמים לאודייהו ומפקי מחזקה אבל הכא דרובא לרדיא זבני מסייע ללוקח והמוכר מוחזק בדמים אמרי' הדמים מודיעין לסייע לרוב : ואי דליכא לאשתלומי מיניה [לשקול תורא בזוזי]. דאילו הוה ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי דכיון שהמקח הוא טעות סברא הוא שדינו כבעל חוב ובע"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי כדאיתא בכתובות פרק הכותב (דף פו.) גבי ההוא תולה מעותיו ביד נכרי הוה : פארי אפרע. כובין תקח משמע דלא אמרינן בב"ח זיל טרח וזבין וכתב ר"ת דג' חלוקים הם חד הא דב"ח ושני נזקין דאפילו אית ליה זוזי מצי לסלוקי בארעא כדלעיל פ"ק (דף ז:) כל מילי מיטב הוא והג' שכיר דאפילו לית ליה זוזי חייב למכור ולפרוע דמים דהניא פרק הבית והעלייה (ב"מ קיח.) השוכר את הפועל ואמר ליה טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו ומוכח בגמרא אע"פ ששוה כדי שכרו : בעל דברים. תובע : אין נזקקין אלא לתובע כו'. כגון ראובן שהלוה לשמעון מנה ותבעו ושמעון משיבו תפסת משלי החזר מה שתפסת או השיב שמעון לראובן משכון היה לי בידך על מעותך והפסדת מדמיו שנשתמשת בתחלה נזקקין לטענת ראובן ומוציאין מנה משמעון ואחר כך נזקקין לטענת שמעון לדין הפחיתה מהמשכון ומיירי כגון שיש לראובן שטר על המנה דאם אין לו שטר נאמן שמעון בטענותיו במגו דאמר פרעתי דהמלוה את חבירו אין צריך לפרעו בעדים [שבועות דף מא:]. ויש לתמוה היכי מיירי אם יש לשמעון עדים מזומנין או

*) נ"ל נגיחה למועד נגיחה למיתה נגיחה וכו'

רש"י

גמ' שלא יגדל אדם כו'. ה"נ האי לא ישמרנו לא יקיימנו הוא :

סליקו להו שור שנגח ד' וה'

שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה. מת בגללה : ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה. ולא מת מחמת הנגיחה : ואם משנגחה. מת ומחמת הנגיחה הפילה: ורביע נזק. דתם חייב ח"נ והאי ולד הוי ממון המוטל בספק וחולקין : וכן פרה כו'. מפרש בגמ' : **גמ'** אי נמי לכי הא. דיכול לומר לשחיטה מכרתיו לך אע"ג דאיכא למימר זיל בתר רובא ורובא לרדיא (ג) לחרישה זבני והוי מקח טעות אשמועינן מתניתין הואיל ונקיט מוכר מעות הוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה : נכסתא. לשחיטה : בעל דברים. תובע : אין נזקקין אלא לתובע תחלה. כגון ראובן שתובע משמעון מנה שהלוהו (ד) ושמעון משיב תפסת משלי החזר לי מה שתפסת או משכון היה בידך ונפחת מדמיו על ידי שנשתמשת בו בתחלה נזקקין לטענת ראובן ומוציאין המנה משמעון ואחר כך נזקקין לטענת שמעון לדון על דבר התפיסה

תורה אור · נר מצוה

מתני' יצא והזיק (א) מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק : *קשרו בעליו במוסרה ונעל בפניו כראוי ויצא א והזיק אחד תם ואחד מועד חייב דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר תם חייב ומועד פטור שנאמר °ולא ישמרנו בעליו ושמור הוא זה רבי אליעזר אומר אין לו ב שמירה אלא סכין . (א) כלומר שאינו נפטר (ב) מדין שמים אלא בשחיטתו : **גמ'** (ג) *מאי טעמיה דרבי אליעזר אמר אביי כדתניא רבי נתן אומר אמנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו ת"ל °ולא תשים דמים בביתך אע"ג דקי"ל כר' נתן לית הלכתא כר' אליעזר דאמר אין לו שמירה אלא סכין :

סליקו להו שור שנגח ד' וה'

שור בשנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ג ואם משנגחה ילדה משלם ח"נ לפרה [א] ורביע לולד וכן פרה שנגחה את השור ונמצא ולדה בצידה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משתלם חצי נזק מן הפרה ורביע מן הולד : **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל חכמים אומרים זה גכלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה וקי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים למה לי למימר זה כלל גדול בדין (א) דאפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא אי נמי לכי הא דאיתמר המוכר שור לחבירו ונמצא (ד) נגחן רב אמר הרי זה מקח טעות ושמואל אמר יכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך ואמרינן °ונחזי אי גברא דזבין לרדיא ואי גברא דזבין לנכסתא ל"צ בגברא דזבין להא ולהא וכו' כדכתבנוה *בפ' המוכר פירות לחבירו ולא צמחו עד ושמואל אמר כי אזלינן בתר רובא באיסורא אבל בממונא לא אזלינן בתר רובא והמוציא מחבירו עליו הראיה : *אמר רבי שמואל בר נחמני *אמר רבי יונתן מנין למוציא מחבירו שעליו הראיה שנאמ' °מי בעל דברים יגש אליהם יגיש ראיה אליהם מתקיף לה רב אשי הא למה לי קרא סברא הוא דכאיב ליה כיבא הוא אזיל לבי אסיא אלא קרא לכדרב נחמן (ב) הוא דאיצטריך דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מנין ד [ב] שאין ה נזקקין אלא לתובע תחלה שנאמר מי בעל דברים יגיש דבריו אליהם אמרי נהרדעי משמיה דרב ופעמים נזקקין לנתבע תחלה והיכי דמי דקא

הגהות הב"ח

רבינו אפרים

חדושי אנשי שם

הגהות מא"י [א] נ"ב במקצת : [ב] נ"ב לרדיא : [ג] נ"ב גבי מכר הגמל לא מכר הבקר : [ד] נ"ב ולית הלכתא כר"א :

או [ג] שיביא אותן תוך ל' יום למה יגבו מיניה לצורך ראובן והלא אם היה שואל שלשים יום לפרוע חוב היו נותנין לו שזהו זמן ב"ד לפרעון [ב"מ דף קיח: וע"ש דתוס' ד"ה זמן ב"ד וכו'] ולאחר ל' יום פשיטא דאין שומעין לו ואפילו זילי נכסי דהוא הדין לזמן מרובה (א) ולהא לא צריך קרא ומצינן לומר דאיצטריך היכא ששמעון אומר שפלוני ופלוני היו בשעת מעשה ויודעים שכן הוא כדבריו ואנו יודעין שהוא אומר אמת בזה ואי לא קרא הייתי אומר שהיה ראוי להמתין להם : והראב"ד ז"ל פירש בראובן שתובע לשמעון מנה ואמרו טענותי' בבית דין ולא גמרו הדין שלא בא ראובן התובע לפניהם או שב"ד חייבו את שמעון שבועה ולא בא ראובן לקבל שבועתו ובא שמעון הנתבע תחלה ותבע מב"ד להזמין לראובן לקבל שבועתו אין נזקקין לו שיוכל לטעון ראובן איני רוצה עכשיו בשבועתו או בגמר דינו כי שמא היום או מחר ישיב אל לבו ויודה אבל ראובן שהיה תובע תחלה נזקקין בודאי להכריח את שמעון לשמוע גמר דינו ולהשביע לו ופעמים נזקקין לנתבע כגון דזילי נכסי שילא קול שהיה חייב לראובן ואם יצטרך למכור לא ימצא לוקח וכן כתבו הרשב"א ז"ל בחדושיו וכן הרא"ה ז"ל עוד הוסיף ביאור בדבריו ז"ל פי' דזילי נכסי של נתבע מחמת תביעתו של הלה וכיון שכן יכול לכופו להוציא תביעתו לאור כדי שלא יפסיד ומכאן סמך למה שנהגו כשאדם מוכר קרקעותיו [להחרים חרם סתם] שכל מי שיש לו תביעה על אותו קרקע יבא לדין עמו וזה נראה יותר עכ"ל ובתוס' [ד"ה שאין] י"מ כגון שהוא הכעו שחבל בו ושמעון יש לו שאר תביעות עליו מגבין לראובן דמי חבלתו אע"פ ששמעון אומר היום או למחר אביא עדים אין ממתינים לו כלל דקי"ל בפרק החובל (דף צא.) אין נותנין זמן לחבלות ולפירוש זה משמע דהיכא דזילי נכסי ממתינין לו וכל אלו הפירושים עולין לענין פסק : משתלם ח"נ מפרה. ממה נפשך : ליתא לפרה. ותם אינו משלם אלא מגופו וא"ל הב לי מולד דאיהו נמי אזקן משלם ליה מיניה רבעא דנזקא

נר מצוה

דקא זילי נכסיה : וכן פרה שנגחה את השור וכו' : חצי נזק ורביע נזק מאי עבידתיה פלגא נזקא הוא דבעי שלומי ואסקה רבא כגון דפרה וולד דחד והכי קאמר איתא לפרה משתלם חצי נזק מן הפרה *ליתא לפרה משתלם רביע נזק מן הולד משום דלא ידעינן אי הוה ולד בהדה בעידנא דנגחה או לא דאי פשיטא לן דהוה ולד בהדה כי נגחה משתלם חצי נזק כוליה מולד וכיון דלא ידעינן משלם רביע נזק דהוה ליה ממון המוטל בספק וחולקין זו דברי סומכוס כדכתבינן אבל חכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה הלכך אי פשיטא לן דהוה ולד בהדה כי נגחה והשתא ליתא לפרה משתלם חצי נזק כוליה מולד ואי לא פשיטא לן וליתא לפרה דלישתלם מינה לית ליה ולא מידי : גרסינן בפ' המוכר פירות [לחברו] *שור שהיה רועה ע"ג הנהר ונמצא שור הרוג בצדו אע"פ שזה מנוגח וזה מועד ליגח זה מנושך וזה מועד לישוך אין אומרים בידוע שזה נשכו וזה נגחו ר' אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו בידוע שזה הרגו וקיימא לן כתנא קמא : אמר רבא פרה שהזיקה גובה מולדה מ"ט גופה היא תרנגולת שהזיקה אינה גובה מביצתה מ"ט פירשא בעלמא הוא : ואמר רבא אין שמין לא לפרה בפני עצמה ולא לולד בפ"ע אלא שמין לולד על גב פרה שאם אתה אומר כן אתה מכחיש את המזיק וכן אתה אומר בקוטע יד עבדו של חבירו וכן אתה אומר במזיק שדהו של חבירו א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ואי דינא הוא נכחוש מזיק אמר ליה משום דאמר ליה פרה מעברתא אזיקנא מינך פרה מעברתא שלימנא לך : פשיטא פרה דחד וולד דחד פיטמא לבעל פרה

ניפחה

רש"י

והמשכון : דקא זילי נכסיה. שיש כאן תגרים שיקנו בדמים יקרים ומחר ילכו להם א"נ כגון שקרקעותיו זילי ע"י תביעה זו שרואין אותו דחוק למעות ואם יוציאו לו תפיס זו או המשכון ימכרנה וישלם מהם : ח"נ ורביע נזק. היינו כל הנזק לבד רביע ואמאי הא תם הוא ופלגא ניזקא ולא יותר בעי לשלומי : דפרה וולד של אדם אחד. דלא ידעינן כדמפרש בתר הכי : ליתא לפרה. ותם אינו משלם אלא מגופו וא"ל ניזק הב לי [א] מוולד דגם איהו אזקן משתלם [ב] רביע נזק ואידך רביע נזק מפסיד ואפילו אם הולד שוה כל ח"נ : האוחר. שעוסק בתשמיש (א) גמל הוא אחור נגד אחור : בידוע שזה. גמל האוחר הרגו שדרך בהמות להשתגע ולהכות אחרים בשעת תשמיש וכ"ש אם היה הגמל מועד שאומרים שהרגו הוא : פירשא. דבר הפורש ממנה : אין שמין. ארישא קאי אשור שנגח את הפרה והפילה אין שמין כל אחד בפני עצמו כי היה הנזק עולה הרבה אלא שמין פרה מעוברת כמה היתה יפה תחלה וכמה היא יפה אחר שהפילה אם חיה או מתה : מכחיש. מפסיד : בקוטע יד עבדו של חבירו. אין שמין היד בפני עצמו לומר כמה אדם רוצה ליטול לקטוע יד עבד כזה כי ודאי לא היה לוקח דמים רבים אלא שמין עבד זה כמה שוה עתה וכמה היה שוה מתחלה : במזיק שדה של חבירו. קוצץ נטיעותיו או אכל ערוגה אחת אין שמין אותה לבדה אלא שמין בית סאה באותה שדה כמה (ב) פחתו דמיה בשביל ערוגה זו : פיטמא. מה (ג) שהיה יפה שומנה הוי דבעל הפרה דולד לא אייתי

ואידך ריבעא מפסיד וטעמא משום דלא ידעינן כו' : זו [דברי] סומכוס היא. כדאמר לעיל אבל לרבנן דקי"ל כוותייהו כל היכא דלא איפשיט לן וליתא לפרה לית ליה מידי מולד. והכי נמי קיימא לן פרק המוכר פירות (דף צג:) דגרסינן התם שור שהיה רועה ע"ג הנהר ונמצא שור נגוח בצדו אע"פ שזה מנוגח וזה מועד ליגח זה מנושך וזה מועד לישוך אין אומר בידוע שזה נגחו וזה נשכו [גם לעיל פרק המניח הוכיח כן הנ"י ז"ל ממתני' דלא כי אלא בסלע לקה ואפי' ניזק ברי ומזיק שמא] : מ"ט גופה היא. [כ"כ התוס' כאן ד"ה מ"ט] דבכל דוכתא קי"ל עובר ירך אמו הוא אלא לענין טרפות בלבד כדאמרי' בפ' בהמה המקשה [חולין דף עה:] בעגל שנולד מן הטרפה [בן ט' חי] שהוא מותר דטעמא דכיון דיש לו חיותא בפני עצמו לית לן למימר שנטרף עם אמו : פירשא. דבר הפורש ממנה ואע"ג דבילת טרפה אסורה לכ"ע [שם דף נח:] ואמרינן דכיון דאגידא בגופה כגופה דמיא התם הוא דחיישינן שמא שבשעה שנטרפה היתה עדיין מעורה בגידין דאותן שהן כך דיינין להו כגופה אבל לענין תשלומין דלא קי"ל כסומכוס הלכך מספק אין גובין כלל מבילתה דמי יימר שהיתה מעורה בגידין בשעה שהזיקה התרנגולת : אין שמין. ארישא קאי שור שנגח את הפרה והפילה אין שמין כל אחד בפני עצמו שעולה הנזק הרבה אבל שמין פרה מעוברת כמה היתה שוה תחלה וכמה היא שוה עכשיו אם מתה או חיה : מכחיש. מפסיד ולקמן פריך אי דינא הוא לכחוש : בקוטע יד כו'. אין שמין היד בפני עצמה לומר כמה אדם רוצה ליטול [לקטוע] יד עבד כזה דודאי הרואה עבדו שלם אין קוטע ידו אלא בדמים מרובין אבל שמין עבד זה עכשיו כמה שוה ומתחלתו כמה שוה : במזיק שדהו. שקצץ נטיעותיו או אכל ערוגה אחת אין שמין אותה לבדה אלא שמין בית סאה כמה היתה שוה מתחלתה וכמה פיחת דמיה בשביל ערוגה : ואי דינא נכחש. (ב) דס"ל דאע"ג דבקוטע ובמזיק שדה הכי ודאי הוא כדאמר רבא היינו משום דחד גופא הוא אבל הכא גבי פרה וולד שני גופים נינהו נישיימי לכל חד בפני עצמו : משום דא"ל. אהדר ליה דאף זו כגוף אחד דפרה מעוברת אזיקי פרה מעוברת שלימנא : פיטמא. מה שאנו

שמין

המאור הגדול

הכי גרסי' בנוסחי דוקאני ח"נ ורביע נזק מאי עבידתייהו פלגו נזקא נכי ריבעא בעו לשלומי כלו' לא מסתייא דלא מנכית ליה מפלגו נזקא דהוה לך לנכויי ליה בהדי כל חד וחד מב והולד משום ממון המוטל בספק אלא דאתית למפויי ליה רביע נזק ויש ספרים שכתוב בהן נזק פלגו נזקא הוא דבעי לשלומי נכי ריבעא מאי עבידתיה וגם זה נכון וכן כתוב בהלכות הר הספרים שכתוב בהם פלגו נזקא נכי ריבעא הוא דבעי לשלומי משובשים הם ודאמרי' בליש דאביי דאע"ג דקדים ותבעיה לבעל הפרה תחלה מצי מדחי ליה דאמר ליה אנא שותפא אי לישנא לאו לאוקומא מתני' בהכי אתא דלעולם לא מתוקמא מתני' אלא בלישנא קמא דקדים ות (הפרה) [ולד] תחלה והדין לישנא לא אתיא אלא לאיפלוגי אלישנא קמא אתא דאמר אי קד לבעל פרה תחלה מצי מדחי ליה דא"ל שותפא אית לי ומשתלם רביע ח"נ מבעל ולד ושלשה רביע פרה: [דף מח ע"א] מאי רבץ שהרביץ גללים ואי קשיא לך תיפוק ליה דאיש בור אמר רחמנא ול י"ל שאני הכא כיון שהכניסו לחצר שאינו שלו ודרכו בכך כמאן דעבד איהו דמי ואיש בור כדאמרי' לעיל בגמ' כיון דאית ליה עליה דהיאך לאתויי עפרא וממלי ליה כמאן דכרייה איהו דאיסתברא ליה דהלכתא כרבנן ולא כר' ודלא כמו שפסק הרב אלפסי ז"ל ממעשה דההיא איתת למיפא בההיא ביתא דאמרי' התם הכא ברשות קביל עליה נטירותא אלמא רבא דהוא בתרא כרבנ כר' ואע"פ שיש לבעל הדין לחלוק ולומר שאני התם דמסלקי מרואתא דחצר נפשייהו לכאורה נראה אלא סוגיין בגמ' בההוא מעשה כוליה כרבנן ולא כר' ולפיכך כסבור הייתי שהלכה כר כר' משום דרבא בתרא הוא עד שראיתי בשאלתות דרב אחא דפסק בפירוש כרבי וחזרתי שאמרתי שאני התם דמסלקי מרואתא דחצר נפשייהו והלכתא אין חבטה בפחות מעשרת מסקנא דשמעתא ומה שכתב הרי"ף ז"ל אינו :

מלחמת ה'

ה"נ בנוסחי דוקאני ח"נ ורביע נזק מאי עבידתייהו פלגו נזקא נכי ריבעא בעיא לשלומי וכו' : אמר הכותב והכי אמרו בגמ' דאי קדים ותבעיה לבעל ולד תחלה אינו משתלם מבעל פרה אלא ח"נ שהוא א' מארבעה בנ"ש משום דאמר ליה הואיל וגלית אדעתך דאנא שותפא אית לי דתבעתיה לבעל ולד ואשתלמת מיניה רביע ח"נ פטור אני לגמרי ואף אנו נאמר כשתבעו לבעל פרה תחלה ברביע הנזק ודחאו אצל בעל ולד ונשתלם מיניה רביע ח"נ כשחוזר אצל בעל הפרה אומר לו כיון דתבעתיה לבעל ולד ואשתלמת מיניה גלית אדעתך דשותפא אית לי וכי מפני שמלאו בשוק ואמר לו לך אצל בעל ולד הוא מתחייב אדרבה הואיל וזה שמע לו גלי אדעתיה דשותפיה הוא הלכך אינו משתלם מבעל הפרה אלא א' מד' בנזק וכן אם תבעו לבעל פרה תחלה ונשתלם ממנו שלשה רביע ח"נ בעל ולד פטור לגמרי דא"ל גלית אדעתך דאיהו אזקך בלחודיה ולאו אנא וידעתי כי מקצת המפרשים מסכימין במה שכתב דאי קדים תבעיה לבעל פרה תחלה משתלם רביע ח"נ מבעל ולד וג' רביע ח"נ מבעל פרה וא"א לומר כן דכל חד א"ל אי אנא לאו אידך ואי אידך לאו אנא וכדאמרי' בשתבעו לבעל ולד תחלה גלית אדעתא דשותפא אית לי וכדאוקמא אביי ומי שחולק בין זה לזה אין בדבריו ממש ותמה על עצמך אטו משום דנפישי ליה בעלי דינים ריוח שאילו בממון המוטל בספק לזה עם היחיד לעולם הוא מפסיד חצי הספק כגון רביע ח"נ זה ולא מצינו שיפה כח היחיד מכח הרבים ועוד הואיל ונשתלם מבעל ולד או מבעל פרה אותו רביע ח"נ המוטל בספק היאך ישתלם מחבירו רביע ח"נ האחר כולו והלא אותו רביע מוטל בספק וחולקין שברי אינו תובעו לאחרון אלא ברביע ח"נ וממון התביעה מוטל בספק וחולקין והיאך אמר בעל המאור ז"ל דמשלם כל פלגו נזקו הרי א"א אלא ודאי פלגא נזקא נכי ריבעא הוא דמשלם דלעולם מההוא דתבע ברישא משתלם רביע ח"נ ואידך מיפטר לגמרי והוא פסיד משום דא"ל גלית אדעתיה דאיהו מחייב לך ואע"ג דתבעיה בשמא נמי פטור ולא דמי להיא דאמרי' בשילהי המניח כגון דניזק אומר שמא דמחייב אידך ולא מצי למימר ליה גלית אדעתא דאיהו אזקך דהתם הוא כיון דמזיק ברי ומודה לו הודאה גמורה שהוא חייב לו יהיב ליה כדאודי ליה ומ"מ בשנכנס כדי הואיל וזה אומר חייב אני לך וזה אומר איך חייב לי אוקי ממונא בחזקת מאן דתפיס ולא מזדקקינן להו והכי איתא בפ' השולח גבי נתתי שדה פלוני לפלוני והוא אומר לא נתן לי ואי קשיא לך הא השתא קס"ד דאי קדים ותבע לבעל פרה תחלה משתלם מיניה פלגו נזקיה ומאי קאמר נכי ריבעא בעי לשלומי מנא ליה דמתני' בשתבעו לולד תחלה עסקינן לאו מלתא היא דאי בדתבעו לבעל פרה תחלה הרי מבעל פרה משתלם כל פלגו נזקו והיכי קתני מתני' דהוא משתלם רביע נזק מן הולד אלא קס"ד לולד תחלה עסקינן ולפיכך אמר אי תבעינהו לתרווייהו פלגו נזקא נכי ריבעא בעי לשלומי הרי נתגלה לך שהספרים שכתוב בהם פלגו נזקא נכי ריבעא בעי לשלומי הם המדוקדקים ואף לדברי בעל המאור ז"ל אינם מ שאמר שברי אביי אוקמא למתני' בכי בח"נ א' מארבעה בנזק ורביע נזק א' משמונה בנזק וכדתבעיה לבעל ולד תחלה וכי אקשינן מעיקרא נכי ריבעא בעי לשלומי אתבעיה לבעל ולד תחלה דקס"ד דמקשה דאי תבעיה תחלה כוליה ח"נ משתלם מבעל פרה ומתני' קתני מן הולד כדכתיב ועוד דהפי' ס"ל כליבנא בתרא וכפירושו של בעל המאור ז"ל שפיר קאמר נכי ריבעא בעי לשלומי משום דמתני' דקתני רביע נזק דהלמא מפסיד מן התשלומין רביע מש"ה קאמר אי משכחת לה דמפסיד רביע כדקתני פלגו נזקא נכי ריבעא הוא דבעיא לשלומי וגירסת רבינו הגדול ג"כ נכונה היא ות"ו שאין ממלאין בידו לכתוב טעות וכן פירושה דקס"ד ולד דחד והא דקתני משתלם מן הפרה ומן הולד לאו דוקא שברי הוא יכול לומר לו ממ"נ הב לי דגבך הוא אלא דאי מאית חד פקע מהנתיה מיניה אי נמי דתבעו לבעל פרה תחלה ואמר ליה הא פרה דידך הא דהכי קס"ד השתא ומשום הכי אקשינן פלגו נזקא בעי לשלומי מן הפרה אלא כולי נזקא נכי ריבעא היכי משתלם והלא משנתנו בתם שנינו כלומר רביע נזק מן הולד למה יהא למדת דאי תבעיה לבעל פרה תחלה אית לי ושמיע ליה היאך ולא תבעיה ברביע ח"נ ותבעיה לבעל ולד משכחת לה למתני' בהכי דמשתלם מיניה דפרה רבי"נ נזק ומבע' ולד חצי רביע נזק והיינו לישנא בתרא דאביי אבל אי אשתלם מבעל פרה שלם גלי אדעתיה דדיניה גביה הוא ופטור בעל ולד לגמרי הלכך לא אתוקמא מתני' בהכי :

שלטי הגבורים

כיצד הרי שתבע ראובן את שמעון בשטרו שחייב ליתן לו מנה ואמר שמעון ותבעו שיש לו בידו חפץ פלוני או קרקע פלוני אומרים ב"ד פרע שטרו תחלה שאתה מודה בו ואח"כ תחזור ותתבעהו כמב"ם בראיה א'. היה הנתבע תובע דבר הראוי לפרעון שטרו כגון שתבעו שאתה חייב לי כך וכך מטבע ממקום אחר ה"ז כאילו טוענו ששטרו פרוע והכל תביעה אחת ואם הוא טוענו שישבע לו לא יפרע זה בשטרו עד שישבע כמו שביאר מז"ה :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ר"ל דאם נאמר דשומעין לו אפי' אם הוא אומר להביא עדים אחר ל' יום א"כ ודאי דה"ה לזמן מרובה וזהו דוחק דאטו אם יאמר שיביא עדים לאחר שנה או שנתים מי שומעין לו כלל אפי' אם זילי נכסיה ולזה ודאי לא צריך קרא למעט וכן מבואר בשמעתין (וכפי פי' זה ל"צ להגיה ד"ת) :

(ב) כ"כ תוס' ונראה פשוט דקשה להו דלא קא מצני מידי על קטיעת יד העבד ועל מזיק שדה למה לא שמין אותם כעין שהזיק אלא ודאי שהמקשין לא מקשה עלייהו כלל וע"ז אמר דלכך לא הקשה עלייהו דס"ל דאע"ג וכו' וק"ל :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב דאמרי' בבכורות לגבי תשמיש : (ב) נ"ב היתה יפה תחלה וכמה : (ג) שמין אותה שהיתה יפה מפני שומנה כצ"ל :

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' נזקי ממון סמג עשין סו טור ח"מ סי' שצט :

ב מיי' (שם) [פ"ח] סמג עשין סו טור ח"מ סי' (שצה) [תח] :

ג מיי' (שם) [פ"ט] סמג עשין סו טור ח"מ סי' שצט :

ד מיי' פ"ב מהלכות חובל ומזיק :

ה מיי' פ"ד מהל' נ"מ :

ו מיי' פ"ט שם טור ח"מ סי' שצט :

הגהות מא"י

[א] נ"ב כל חצי נזק : [ב] נ"ב מיניה : [ג] נ"ב שמין :

שמין אותה יפה מפני שומנה הוי דבעל פרה דהא [ד] ולד לא הוה שמנה : ניפחא מאי . מה שהיתה יפה מחמת ניפחא למי משלם : *) מתני' היה אביו או בנו . של בעה"ב : משלם את הכופר . בגמ' פריך הא תם הוא . גמ' אמר עולא וכו' לא שנו אלא שהוחלקה . בהם אבל אכלה פטור מ"ט הוה לה שלא תאכל : לא שנו . הא דקתני בעל הפירות חייב [אלא] אם הוזקה בהן אבל אכלה יותר מדאי הוה לה שלא תאכל כיון שבמתכוין מביאה עליה דבר המזיק' אין ראוי זה להתחייב בכך ובברייתא [דף מז:] תניא נמי דאפילו הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם ואף על פי שממיתה לגמרי ומטעמא דרב: ברחא. עז זכר וכן תרגם יונתן ממכלאותיך עתודים [תהלים נ] ומעדריך ברחי וכן דם עתודים [שם] תרגם ודמא דברחא : איחבל . נתחמם כמו [בור] להבלו שהוא הבלא : הכא ברשות קבליה עליה וכו' . ואע"ג דקדר ומכנים פירות דמתני' אף על פי שנכנס ברשות קאמר רבא בגמרא דלא מקבל עליה נטירותא [ה] דבעל חצר דדוקא בעל החצר הוא דמקבל עליה נטירותא דמכנים ברשות אבל המכנים ברשות לעולם לא מקבל עליו נטירותא דבעל החצר וא"כ הך איתתא היא מכנים (י) ואמאי אמר רבא דקביל עלה נטירותא י"ל דסמיך אמאי דמפרש בסוף דמשום צניעותא מסלק שמירתו מריה דחצר ומקשה ומאי שנא כו' דהכא נמי באשה מיירי ואפ"ה ברשות פטורה כדאמרי' במתני' בקדר אלמא דמשום צניעותא לא הגיח בעל החצר מלשמור חצירו ותירץ דלמיפא בעינן צניעותא טפי שמגלה זרועותיה ומש"ה מסלק בעל החצר שמירתו שלא תתיחד עמו הלכך עלה דידה רמיא נטירותא ומש"ה חייבת : שנכנסה לטחון · לרבותא נקט אע"פ שמשתכר ברחים צריך רשות וכן כתבו הרשב"א והרא"ש ז"ל : וחפר בה . השור : ובעל חצר חייב בנזקי הבור . אם הפקיר רשותו ואע"ג דאמר מר וכו' והיה נראה מפסוק שלא יתחייב אדם מבור שעשאו שור ה"מ בבור ברה"ר דלאו עליה דידיה רמי למלייה הכא כיון כו' שהרי בעל השור כבר משלם לו נזק חצרו והו"ל בורו וחייב למלויי ואי אפקריה ולא מלייה כמאן דכרייה איהו דמי : נטנפו כליו וכו' פטור · דבכלים אין לחלק בין טינופן לשבירתן . ושבירתן זו היא מיתתן ובבור פטור בו את הכלים אבל אם טינף בהן גופו של בעל החצר חייב בעל השור שלא פטר הכתוב אדם בבור אלא . לגבי מיתה אבל לא לגבי נזקין דהוו להו גללים[בור]ולא פטרינן ליה משום איש בור ולא שור בור דכל מילי דהוי דידיה בשעת נפילה ועליה לסלוקי כיון דלא סלקיה כמאן דכרייה איהו דמי ואע"ג דמפקר ליה בתר שעתא ולא דמי לשורו שחפר בור ברה"ר דחפירה לאו דידיה הוא : והזיק . בידים בין מתכוין בין שאינו מתכוין דבנזקין לא שנא לן בין מתכוין לשאינו מתכוין*) : הוזק בו . שזה היה עומד במקומו ובא בעל הבית ונתקל בו [ו]פטור משום דאנוס הוא אונס גדול ולמפרשים ז"ל דסברי דאדם בכל אונס מיחייב אמרי' טעמא משום דאידך פושע הוא : שניהם ברשות. כגון ברה"ר או חצר השותפין או שנתן להם בעה"ב רשות ליכנס : ושניהם שלא ברשות . [ברה"י] או שניהן רצין ברה"ר:הזיקו.בידים כדאמרן והא דתנן בהמניח את הכד (דף לב.) שנים שהיו מהלכין ברה"ר [ז] והזיקו זה את זה פטורין ההוא הזיקו הוזקו הוא ולא דק בלישניה כך פרש"י ז"ל (א) : ברשות פטור. בין היזקא דבידים בין היזקא דממילא ובדלא ידע ליה : [ל' גמ'] שהבאיש בשעת נפילה . כלומר שהיה מלוכלך אי נמי שעכרן ברפש וטיט עם נפילתו דהוו מזיק ולא דמי לבור : דמים הוו כלים . כל חפצים ככלים : ולא מליטו וכו'. משום דהיזק החפצים הוא מיתתן: הניחא לשמואל. [*דאמר כל תקלה בור הוא] ואע"ג דקי"ל כשמואל מ"מ בעי אי אמר רבא למילתיה כשמואל בלחוד או ככ"ע ואמר ליה דככ"ע אמרה : שהבאיש מגופו . כדפי' שהיה מלוכלך : מריחו . לאו מגופו הוא דסרחון דנבלה ממילא אתיא ליה וגרמא בעלמא הוא שהנפילה גורמת לסרחון שיבא : הרי"ף ז"ל לא הביאה בהלכות ונראה דטעמא משום דסבר דרבא לטעמיה דאמר לעיל בשלהי פ' כילד [דף כו:]* דדינא דגרמי פטור ואנן קי"ל כמאן דדאין דינא דגרמי וכתב הרא"ה ז"ל בשם רבו ז"ל שזה אינו דודאי לא נאמר כן אלא על האדם אבל בבהמה דברי הכל פטור שלא חייבה תורה על הכשר נזקי בהמה כדכתיב איש בור ולא שור בור וה"ה לשאר נזקין : הא תם הוא . ותם אינו משלם את הכופר : בר קטלא הוא · וליתני מתני' והשור בסקילה : דחזא ירקא . עשב על פי
הבור

*) אולי נתכוין למ"ש הרמב"ם בתשובת בס"י שע"ח ועי' לח"מ בנ"מ ובפ"י חובל ומזיק :

תורה אור

ניפחא מאי רב פפא אמר לבעל פרה רב אחא בריה דרב איקא אמר חולקין והלכתא חולקין : מתני' הקדר שהכנים את קדרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ושברתן בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוזקה בהן בעל הקדרות חייב ואם הכנים ברשות בעל החצר חייב : הכנים פירותיו לחצר בעל הבית א שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוזקה בהן בעל הפירות חייב ואם הכנים ברשות בעל חצר חייב : גמ' *אמר עולא אמר רב ל"ש אלא שהוחלקה בהן אבל אכלה פטור מאי טעמא היה לה שלא תאכל : *ההיא איתתא [דף מח.] דעלתה למיפא בההיא ביתא אתא ברחא דמרי ביתא אכליה ללישה חביל ומית חייבה רבא לשלומי דמי ברחא לימא פליגא דרבא אדרב דאמר רב היה לה שלא תאכל הכי השתא התם שלא ברשות לא קבל עליה נטירותא הכא ברשות קבל עליה נטירותא ומאי שנא מהאשה שנכנסה לטחון חטים אצל בעה"ב שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעה"ב פטור ואם הוזקה בהן חייבת טעמא דשלא ברשות הא ברשות פטורה אמרי לטחון (א) חטים כיון דלא בעי צניעותא לא מסלקן מרואתא דחצר נפשייהו הלכך עלייהו דידהו רמיא נטירותא אבל למיפא כיון דבעי צניעותא סלוקי מסלקי מרואתא דחצר נפשייהו הלכך עלה דידה רמיא נטירותא : מתני' *הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא* ברשות ונגחו שורו של בעה"ב [דף מז:] או שנשכו כלבו של בעה"ב פטור נגח הוא שורו של בעה"ב חייב נפל לבור ב והבאיש את מימיו חייב היה אביו או בנו בתוכו משלם את הכופר ואם הכנים ברשות בעל חצר חייב רבי אומר בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור : גמ' *אמר רבא הכנים שורו לחצר בעה"ב שלא [דף מח.] ברשות וחפר בה בורות שיחין ומערות בעל השור חייב בנזקי חצר ובעל חצר חייב בנזקי הבור ואע"ג דאמר מר °כי יכרה איש בור ולא שור בור הבא כיון דאית עליה לאיתויי עפרא וממלי ליה ולא קא מייתי ומימלי כמאן דכרייה הוא דמי : ואמר רבא הכנים שורו לחצר בעה"ב שלא ברשות והזיק את בעה"ב או בעה"ב הוזק בו חייב הרביץ גללים וטנפו כליו של בעה"ב פטור דהוו להו גללים בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים : ואמר רבא נכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות והזיק את בעל הבית או בעל הבית הוזק בו חייב הזיקו בעה"ב פטור אמר רב פפא לא אמרן אלא דלא הוה ידע ביה אבל הוה ידע ביה (ב) אפילו הזיקו בעה"ב חייב מ"ט משום דאמר ליה כי אית לך רשותא לאפוקן לאזוקן לית לך רשותא ואזדו לטעמייהו דאמר רבא ואיתימא רב פפא *שניהן ברשות (ה) שניהן שלא ברשות הזיקו זה את זה חייבין °הוזקו [דף מח:] זה בזה פטורין טעמא דשניהן ברשות ושניהן שלא ברשות אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות שברשות פטור ושלא ברשות חייב : נפל לבור והבאיש מימיו : הג"ה אמר רב* לא שנו אלא שהבאיש מגופו אבל הבאיש מריחו פטור מאי טעמא גרמא בעלמא הוא ע"כ : היה אביו או בנו בתוכו משלם את הכופר אמאי הא תם הוא ותם אינו משלם את הכופר אמר רב במועד ליפול על בני אדם בבורות (ג) אי הכי בר קטלא הוא דחזא ירקא ונפל : ואם הכנים ברשות בעל החצר חייב וכו': איתמר *) אמר רב הונא אמר רב הלכתא כתנא קמא ושמואל אמר הלכתא כרבי והלכתא כשמואל דקי"ל הלכתא כשמואל
בדיני

*) בגמ' ליתא אמר רב הונא

רש"י

שומן : ניפחא . מה שהיתה יפה מחמת נפיחה שהיתה נראית גדולה למי ישלם : לא שנו . הא דקתני הוזקה (ג) בעל הפירות חייב : אבל אכלה . יותר מדאי(ד) : ברחא . עז : חביל . נתחמם : הכא ברשות קבל עליה נטירותא. ולא משום דקסבר דכל מאן דעל ברשות מקבל עליה נטירותא דבהמת דבעל החצר אלא משום כדמסיק דלמיפא בעי צניעותא לפי שמגלה את זרועותיה בשעת לישה ואפייה דאיסתלקו מרוותא דחצר מהכא הלכך עליה (ה) רמיא נטירותא[א]: מתני' נפל לבור. נפל השור לבור : גמ' ובעל חצר חייב . בנזקי הבור אם הפקיר רשותו (ו) : אע"ג דכתיב איש בור . ודרשינן ולא שור בור ה"מ בבור ברה"ר דלאו עליה רמיא לטמוריה ולמלוייה אבל הכא כיון דאית ליה עליה כו' : וטינפו כליו של בעל הבית . לאחר כן פטור ודוקא כליו אבל הוא עצמו אם הוזק בו חייב בעל השור ולא פטרינן ליה משום איש בור ולא שור בור דכל מידי דהוא דידיה בשעת נפילה כגון גללים וכגון שנפלה גמלו ולא העמידו חייב משום בור אף על גב דלאו איהו כרייה אלא הגמל (ז) מכל מקום כיון דבשעת נפילה דיליה הוא ועליה רמיא לסלוקי כמאן דכרייה דמי ואע"ג דמפקיר ליה בתר שעתא ולא דמי לשורו שחפר בור ברה"ר דחפירה לאו דידיה הוא ודלייל (ג) הקשור ברגלי תרנגול מאליו דהדליל לאו דידיה הוא : והזיק . היינו שהזיקו בידים : הוזק . שזה היה עומד במקומו ובעל הבית נתקל בו : שניהם ברשות כגון ברה"ר או בחצר השותפין או שנתן לו בעל הבית רשות ליכנס : או שניהן שלא ברשות · כגון שניהם רצים ברה"ר : [ג] והוזקו זה בזה פטורים . (ד) (ח) והאי הזיקו הוא [דפרק המניח הוזקו הוא ולא דק בלישנא : דברשות פטור . בין הזיקו [דף מז.] בידים בין (ט) ממילא ובדלא ידע ליה : מגופו . שהיה מלוכלך בטיט : מריחו . לאו גופיה הוא כי סריחה דנבילה ממילא אתיא ונבלה גרמא בעלמא הוא שגורם הסרחון לבא:(ה)קטלא הוא[ג].וליתני דשור בסקילה:דחזא ירקא. עשב על פי הבור ובא לאוכלה ונפל דאהך נפילה לא איכוין ומכל מקום משלם כופר אפילו שלא בכונה

שלטי הגבורים

היה רב הבעל מימרת גופיה הוא ז"ל לסגמ' להקשות והא רב הוא דאמר עד דמפקיר ליה ע"כ ברור שנ"ל רבא או רבה :

ג"י מהרש"ס

לענין זרק כלי מראש הגג והיה תחתיו כרים וכסתות כמ"ש הרי"ף לעיל סוף פ"ב אבל שם הוא רבה וכאן הוא רבא או לפי ג"י הספר רב :

חדושי אנשי שם

הגהות הב"ח

הבור ובא לאוכלה ונפל אחריה וכיון דאין כוונתו להזיק נאו בר קטלא הוא ומיהו כופר שלא בכוונה משלם כדתנן לעיל [דף מג.] מכופר אם כופר וקרי ליה מועד משום דלאכול ירקא הוה ליה שן והשן מועד מתחלתה ולאו משום דעבד כן שלש פעמים קרי ליה מועד (א). רבינו אלפסי פסק כרבי משום דהלכתא כשמואל בדיני ולפי זה צריך לומר דלעיל [ד' מח.] דאמר רבא הכניס שורו וכו' שלא ברשות והזיק חייב וקי"ל כוותיה דבתרא הוא לא נמידק הא ברשות פטור דסתמא קבליה עליה נטירותא כרבנן דהא כרבי קי"ל אלא נקט הכי משום דשלא ברשות דברי הכל

היא ומלתא דפשיטא ליה נקט וברשות דלא פשיטא ליה פשטה בשואל: **מתני'** שור שהיה מתכוין לחבירו. לאו דוקא דהוא הדין למתכוין לאשה עצמה פטור דקי"ל כרב אדא בר אהבה דאמר לעיל כי ינצו אנשים ולא שוורים אלא איידי דתנא סיפא לחבירו דבהכי מיירי קרא כדאמרינן בגמרא תנא רישא חבירו: כיצד שמין וכו' (ח). מפרש בכלל שומת ולדות שומת שבח ולדות דהיינו כמה היתה יפה וכו' (ב) דשומתם לא צריך לפרש דפשיטא דשמין כמה שויין של ולדות: אם כן וכו'. מפרש בגמרא דסבר רבי שמעון בן גמליאל דאדרבה דמיה פחותין מפני שהיא מסוכנת משום צער לידה ומיירי רשב"ג במבכרת שהיא מסוכנת והכי קאמר רשב"ג אם כן דשמין שבח שלה של קודם לידה לא יתן לה כלום שהרי משובחת יותר לאחר שילדה ומיהו בשאינה מבכרת מודה לת"ק דמשובחת קודם שילדה ושמין השבח אלא שחולקין אותו בין הבעל והאשה דשבח נפח גופה הוא אבל דמי ולדות מודה ליה דנותנין לבעל שהתורה זכתה לו דכתיב בעל האשה: היתה שפחה ונשתחררה. כלומר היתה משוחררת או גיורת נשואה לגר או לעבד משוחרר ואין לה בעל שמת פטור דהמחזיק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשין זכה מי שקדם לזכות במה שבידו והאי דנקיט האי לישנא היתה שפחה ונשתחררה ולא נקט משוחררת משום דעל כרחך בשאין לה בנים קאמר והיינו דקאמר היתה שפחה ונשתחררה דמשמע עתה מקרוב דלא הוו לה בנים וה"ה נמי לישראלית הנשואה לגר ומת הגר דפטור הנוגף אותה דהא דמי ולדות לבעל והאי דנקט שפחה וגיורת משום דסתם שפחה משוחררת נשואה למשוחרר וגיורת לגר: **גמ'** משלם דמי ולדות. לאדון כדכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה והיינו טעמא דמשלם משום דחשבינן ליה כמזיק ממונו של חבירו כחמרתא מעברתא של חבירו אבל לא אמרינן דיהבינן ליה ממש דין בהמה כשור שנגח את שור חבירו דהא גבי בור תנן בשלהי פרקין [דף נג.] נפל לתוכו עבד או אמה פטור מטעם שור ולא אדם ומדאיצטריך הכא לטעמא דחמרתא מעברתא שמעינן כרב אדא בר אהבה דאמר דדוקא אנשים דנגפו את אשה חייבין הא שוורים לא וכן פסק הרי"ף ז"ל: (ג) משכנו של ישראל כתב הרא"ש ז"ל דאפילו משכנו שלא בשעת הלואתו ואפילו למאן דאמר [ב"מ דף פב: וכ"מ] בעל חוב קונה משכון מוציאין אותו מידו דע"כ אין לו אלא שעבוד עליו כיון שהיה יכול ישראל לפדותו ולסלקו בדמים הלכך פקע ליה שעבודיה כשמת מכאן נראה דכותי שהלוה לישראל על המשכון ונפל המשכון מיד הכותי ומצאו ישראל אחר חייב להשיבו לבעליו דכיון דנפל מיד הכותי פקע ליה שעבודיה וכשמצאו ישראל זה יחזור לבעליו ישראל ראשון ולא לכותי דאין חייב להחזיר אבידה לכותי* ואם בא לומר משום קדוש השם אחזירו לכותי יקדש השם בשלו ולא בשל אחרים בלא דעתם וכן פסק הרא"ן עכ"ל התוספות: וזה קנה את השאר. וכגון שהמשכון בחצר שאינה משתמרת כדאיתא פ"ק דב"מ (דף יא.*): **מתני'** ופתחו לרה"ר. וכ"ש אם חפרו ברה"ר חייב דהא תנינן בסמוך החופר בור ברה"ר וכו': ופתחו לרה"י. והפקיר רשותו דלא מצי למימר מאי בעית ברשותי הלכך בשעה שנפל דרך פיו לתוכו חייב דחיובא דבור בין ברה"ר בין ברה"י ובלבד שיפקיר רשותו: ברה"י ופתחו לרה"י וכו'. אע"ג דאין כאן רה"ר חייב ופרש"י ז"ל ובלבד שיפקיר רשותו (ט) ספי הבור לתוכו משמע שרוצה לפרש דמיירי שהכל הוא רשות עצמו ולפי זה לא הוה צריך למיתני אלא החופר ברה"י אלא דאגב אידך נקט הכי ובתוס' פי' שפתח לרשות חבירו ואשמעינן דחייב [*אף] משום נזק יחיד [דלא תימא דוקא היכא דשכיחי רבים דומיא דעביד נריכותא במתני' דהמבקע ברה"י כו' בפרק המניח [דף לב:]] ואע"פ שמשלם נזק החצר ומיהו דוקא כשניזק בה קודם שידע החפירה דאם לא כן עליה רמיא לגלויה כדלעיל [דף מח.]: **גמ'** ופתחו לרה"ר. כיון שהתקלה ברה"ר הוי ליה כמי שחפרו כולו ברה"ר: וזהו בור. לקמן מפרש: אם על פותח. שחפרו זה וכסהו ואח"כ בא זה וגלהו: באה לו. שאין לו חלק בה אלא שכרהו או שפתחו דהיינו ברה"ר שאין הקרקע שלו: בעל התקלה. ולעולם ברה"ר אבל ברשותו אע"פ שהפקירו פטור דקסבר כי מפקרנא לך רשותי לאו לחיובא אלא בהיזקא אפקרתיה וליתא דר' ישמעאל דקי"ל הלכה כרבי עקיבא מחבירו: [ל' גמרא] ואלא מאי זהו דרבי עקיבא. דבשלמא (י) דרבי ישמעאל למעוטי דר' עקיבא אלא זהו דרבי עקיבא למעוטי מאי הא האי בור ברה"ר נמי אמור בתורה כדדרשינן: [זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה] תשלומין. בור דאית ליה בעלים נאמר אגל תשלומין דכתיב בעל הבור ישלם ובור ברה"ר נאמר אגל ניזקין וכי יפתח כי יכרה ונפל שמה

תורה אור

נר מצוה

בדיני: **מתני'** [א]שור שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה פטור מדמי ולדות אדם שהיה מתכוין לחברו והכה את האשה ויצאו ילדיה [א] משלם דמי ולדות: כיצד [ב]משלם דמי ולדות שמין את האשה כמה היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה אמר רבי שמעון בן גמליאל *אם כן משהאשה יולדת משבחת אלא שמין את הולדות כמה הן יפין ונותנין לבעל ואם אין לה בעל נותנין ליורשיו היתה שפחה (א) ונשתחררה או גיורת פטור: **גמ'** שור שהיה מתכוין וכו': טעמא דנתכוין לחבירו הא נתכוין לאשה גופה משלם דמי ולדות לימא תהוי תיובתיה דרב אדא בר אהבה דאמר שוורים כי נתכוונו לאשה פטורין מדמי ולדות אמר לך רב אדא בר אהבה הוא הדין דאפילו נתכוונו לאשה עצמה פטורין מדמי ולדות והאי דקתני שור שהיה מתכוין לחברו איידי דבעא מיתנא סיפא אדם שהיה מתכוין לחבירו דהכי כתיב קרא תנא רישא נמי שור שהיה מתכוין לחבירו וקי"ל כרב אדא בר אהבה הדא דכי *אתא רב חגא מדרומא אייתי מתניתא בידיה כותיה ועוד דהא רב פפא כותיה שייכא דאמר רב פפא *[ד]שור שנגח את השפחה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות מ"ט חמרא מעברתא הוא דאזיק [ד]אמר קרא °שבו לכם פה עם החמור עם הדומ' לחמור: **מתני'** *°החופר [ה]בור ברה"י ופתחו לרה"ר ברה"ר ופתחו לרה"י ברה"י ופתחו לרשות היחיד אחר חייב *החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אחד החופר בור שיח ומערה חריצין ונעיצין א"כ למה נאמר בור אלא מה בור שהוא כדי להמית י' טפחים אף כל דבר שהוא כדי להמית עשרה טפחים היו פחותין מי' טפחים ונפל לתוכן שור או חמור ומת פטור ואם הוזק בהן חייב: **גמ'** *ת"ר החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב וזה הוא בור האמור בתורה דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור האמור בתורה אמר רבה בבור ברשות הרבים כולי עלמא לא פליגי דחייב מ"ט דאמר קרא °כי יפתח וכי יכרה אם על פותח חייב על כורה (ג) לא כל שכן אלא שעל עסקי פתיחה באה לו ועל עסקי כריה באה לו לא נחלקו אלא *בבור שברשותו רבי עקיבא סבר בעל הבור ישלם אמר רחמנא מה דאית ליה בעלים עסקינן ורבי ישמעאל סבר מאי בעל הבור בעל תקלה (א) ורב יוסף אמר בבור ברשות היחיד כולי עלמא לא פליגי דחייב וכו'. והלכתא כרבה דקיימא לן *דכל רבה ורב יוסף הלכתא כרבה בר משדה קנין ומחצה וקיימא לן *הלכתא כרבי עקיבא מחבירו הלכך. ל"ש בור ברה"ר ול"ש בור ברשות היחיד אם הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו חייב: ת"ר חפר ופתח ומסר לרבים פטור חפר ופתח ולא מסר לרבים חייב וכך היה מנהגו של נחוניא חופר שיחין שהיה חופר ופותח ומוסר לרבים וכשבא הדבר אצל חכמים

רש"י

כי רבינן ליה מואס כופר לעיל: **מתני'** מתכוין לחבירו. [א] בגמ' מפרש אמאי קתני הכי: אם כן משהאשה יולדת משבחת. אם כן דכך שמין כדקאמר' אשתכח דלא יהיב מידי [שהיא] משובחת יותר לאחר שתלד לימכר מקודם שתלד דמסוכנת היא מצער לידה[ב]: ונותן לבעל. שהתורה זכתה לו דכתיב (ג) בעל אשה הוא: היתה שפחה כו'. כלומר היתה שפחה משוחררת או גיורת והיתה נשואה לגר או לעבד משוחרר ומת בעל פטור שהמחזיק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשים זכה ולכך זכה זה במה שבידו: **גמ'** כי נתכוונו לאשה נמי פטורין. דדרשינן נקי מדמי ולדות מבעל השור נקי: דהכי כתיב קרא. כי ינצו אנשים אלמא במתכוין לחבירו משתעי: שור שנגח שפחה. משמע דוקא שפחה: **מתני'** ופתחו לרה"ר. וכ"ש אם חפרו ברשות הרבים ופתחו לרה"ר דלא תימא דוקא הופר ברשותו דהוי בור דאית ליה בעלים אבל חופר ברה"ר פטור דהא קתני סיפא החופר בור ברה"ר כו': ברה"ר ופתחו לרה"י. (ב) והפקיר רשותו דלא מצי למימר הורך ברשותי מאי בעי (ג): ונפל דרך פיו לתוכה חייב. דקסבר חיובא דבור בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים הוא ובלבד שיפקיר רשותו: ברשות היחיד ופתחו לרשות היחיד. אע"ג דאין כאן (ד) רשות הרבים חייב ובלבד שיפקיר רשותו אותו שפי הבור לתוכה: עשרה טפחים. דסתם בור עשרה טפחים וזהו כדי להמית: **גמ'** וזהו בור האמור בתורה כו'. לקמן מפרש: כ"ע לא פליגי. אפילו ר"ע מודה לרבי ישמעאל בבור ברה"ר אבל רבי ישמעאל לא מודה לרבי עקיבא בבור ברשות היחיד דקסבר כלאפקיר (ה) רשותא נאו לאיחיובי אלא בהיזקא אפקרתיה: אם על הפותח. שחפר אחר וכסהו וזה (ו) גלהו: בא לו. שאין לו חלק ונהלה (ז) אלא שפתחו או שכרהו דהיינו בור ברה"ר שאין הקרקע שלו: בעל התקלה. ולעולם ברשות

שלטי הגבורים

הנאים את המים ע"י מעשיו אלא בדרך גרמא הוא וגרמא בניזקין פטור ומז"ה אומר שאין גרמא זו דומה לשאר הגרמות שחייבין עליהם שזו גרמת שורו היא ולא גרמתו יל"כ שאין לנו לחלק בין גרמא זו לשאר הגרמות שגם זה הואיל והכניס שם שורו שלא ברשות הגרמתו הוא אלא אע"פ שהוא פטור מן הדין ראוי ליקנס עליו כשאר הגרמות כמבואר בקונט' הראיות בראיה ט':

לשון ריא"ז

א הנוגף אשה הרה אע"פ שלא נתכוין לה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות לבעל שנאמר כאשר ישית עליו בעל האשה התורה זכתה דמי ולדות לבעל ואפי' בא עליה בזנות ואפי' הכה אותה בידה ורגלה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות כדברי מז"ה ול"נ שאינו חייב בדמי הולדות אא"כ הכה אותה כנגד הגוף ולא בידה רגלה כמבואר בקונטרס הראיות בראיה ה':

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) דאילו עבד הכי ג"פ הדר הוי ליה בר קטלא דהוי כמועד להתחכך בכתלים דלעיל שלהי פרק שור שנגח ד' וה':

(ב) פי' שומתם של ולדות לא צריך לפרש דפשיטא דשמין שויין של ולדות בפני עצמן ולא אגב האשה אלא בשומת שבח ולדות מה שהאשה היתה משבחת מחמת הולדות בזה המשנה מדברת ומוסיפין הדמים הללו על דמי הולדות ונותנין לבעל כך פי' התוס' בהדיא לעיל בריש פ' גבי הא דאמר רבא אין שמין פרה בפני עצמה ולד בפני עצמו בד"ה וכן אתה מוצא בקוטע יד עבדו של חבירו:

(ג) ל' גמ' [דף מט:] אמר רבה משכונו של ישראל ביד גר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בה מוציאין אותה מידו מ"ט כיון דמית [ליה] גר פקע ליה שיעבודיה משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בה זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה את השאר [וכ"ה הכ"ח]:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ואלא מאי זהו בור האמור בתורה דקאמר ר"ע זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לתשלומין: (ב) נ"ב דה"ל בור ברה"י: (ג) מאי בעי ונפל הד"א ולתוכה הכ"ד: (ד) נ"ב לר: (ה) נ"ב לך: (ו) נ"ב רק: (ז) נ"ב בו: (ח) בגמ' מפרש דבכלל כנ"ל: (ט) נ"ב אותם: (י) נ"ב זהו:

* כדינייהו דנו לנו לפי שכן נהגו הן הכותים שלא להחזיר אבידה לישראל

הגהות מא"י

[א] ס"ס מתכוין לאשה ובגמ' כנ"ל: [ב] נ"ב דאיירי במבכרת שמסוכנת בלידתה כדמסיק בגמ':

עין משפט

א מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון טוש"ע סי' תכה: ב מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' תכג: ג מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טוש"ע סי' תי

הגהות הגר"א

(א) נ"ב עי' ברש"י בגמ': (ב) נ"ב לא ס"ל מכאן דאין עונשין מן הדין: (ג) דכתיב כאשר ישית עליו בעל האשה כצ"ל ותיבת הוא נמחק:

[דף כב ע"א] דף מט: שמות כא דף ו: ב"ב דף קיד: עירובין דף מו: [עי' תוס' ד"ה] גי' ישראל

דף מח. ברכות דף מז. דף מו. בראשית כב

וכו' והכי קאמר [ליה] ר"ע אמאי פטרת בבור ברשותו והרי זהו הבור האמור בתורה אלא תשלומין (ז) ופסיקנא כרבי עקיבא לא בנה בור ברה"ר ול"ש בור ברה"י אם הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו חייב: [פי'] לא יסקל. לפנות אבנים: מרשות שאינה שלך. שמא עתיד אתה למוכרו: לרשות שלך. רה"ר כל ימי חייו הוא רשותו: **מתני'** החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אחד חופר בור ושיח ומערה חרילין ונעילין. א"כ למה נאמר בור מה בור יש בו כדי להמית י' טפחים אף כל שיש בו י' טפחים כדי להמית: בור. עגול: נר מצוה שיח. ארוך וקצר: מערה. מרובעת ומכוסה בקרשים אלא שיש לה פה: חרילין. רחבים ומרובעים כמערה ואינן מקורין אלא כל פיו פתוח: נעילין. קצרין מלמטה ורחבין מלמעלה. והני כולהו לא זו אף זו קתני לא בור בלבד שהוא עגול הוא דאית ביה הבלא אלא אף שיח דאריך בשיעור י' נמי אית ביה הבלא וכן אף מערה אע"פ שהיא מרובעת ואף חרילין אע"פ שאינן מקורין ואף נעילין דרויחי מעילאי טפי מתתאי אימא בעשרה לית בהו הבלא קמ"ל: מה בור וכו'. שהם בור י' טפחים: **גמ'** הבלו. פרש"י ז"ל משום דעבד ליה הבל לבור ולאו משום חבטו דקרקע עולם הוא ואינו שלו: ושמואל (ז) להבלו. חייבה תורה כדקאמרת ואע"ג דהבלא ממילא אתי ליה: וכ"ש לחבטו. דאיהו עבד ליה חבטו: [וא"ת] ולא להבלו דהא ממילא הוא: התורה העידה על הבור. דכתיב בור סתם בכל גוונא משמע ואפילו מלא ספוגים של צמר דליכא חבטו והכי אמר בעלמא [חולין דף כד: ודף כה:] התורה העידה על כלי חרס ואפילו מלא חרדל: מאי בינייהו. מכדי היכא דמת בו בין לרב בין לשמואל חייב ואפילו נבקעה כרסו או נשברה מפרקתו או רגלו מחייב לה רב דאיכא למימר נמי [ל' רש"י דאיכא למימר נמי מחמת הבל הבור חלה וכיחש] בעל הבור עבד מה לי אי טעמא דחיובא משום חבט מה לי משום הבל: דעבד גובהה. אל ברה"ר ועלה שם השור ונפל דהכא ליכא הבלו אלא חבטו [גמרא מ"ט דרב דאמר קרא ונפל עד שיפול כדרך נפילה (ח)] כדרך נפילה בעומק משמע ועל פניו וכתב הרי"ף ז"ל הלכתא כרב דתני רב חנניה לסיועיה ואיכא מאן דאמר הלכתא כשמואל דהלכתא כותיה בדיני עכ"ל: אריתא. יאור: דדלאי. משקה שדות והיא עמוקה (ט) ולפיכך נקראת אמת המים דעמוקה אמה ורחבה אמה: טרפיה רב נחמן. משום ריסוק אברים שהוא מי"ח טרפות

רש"י

ברשות הרבים: לא יסקל. לפנות אבנים מרשות שאינה שלך. דשמא תהיה עתיד למוכרו: לגלג עליו. שלא היה מבין טעם דבריו: להבלא. משום דעבד ליה הבל לבור ולא משום חבטא: קרקע עולם. ואינו שלו: ושמואל אמר להבלא. חייבתו תורה כדקאמרת אף על גב דממילא אתי ההבל וכל שכן לחבטא. דאיהו עביד החבטא: וא"ת לחבטא ולא להבלו. דממילא הוא: התורה העידה על הבור. דכתיב בור סתם: ואפילו מלא ספוגין של צמר דאין בו חבט: מאי בינייהו. דבין דמת בין הוזק איכא למימר דהבלא או חבטא גרמו ליה וחייב לכ"ע ואם כן מאי בינייהו: גובה. תל ברה"ר ועלה עליו השור ונפל דהתם ליכא הבל אלא חבטא: אריתא. יאור: דדלאי. משקה שדות והוא עמוק אמה לכך נקרא אמת המים: טרפיה. משום ריסוק איברים דהוא אחד מי"ח טרפות דאמר התם דאם שהתה מעת לעת ושחטה כשירה ואם עמדה והלכה אינה צריכה מעת לעת ושור זה לא עמד: **מתני'** השני חייב. ובגמ' מוקי לה שהניחו ראשון לשני בו משתמש ודולה והלך לו לכך ראשון פטור: כסהו ראשון. כשנשתמש בו ובא השני להשתמש בו ומצאו מגולה כגון שהתליע ונשבר הכיסוי: השני חייב. וראשון פטור אבל לא כסהו ראשון [א] נמי חייב: כסהו כראוי ונפל לתוכו כו'. כגון שהתליע: נפל לפניו מקול הכרייה. כגון בור כרויה ונכנס כורה (ד) בתוכה להרחיבה או להעמיקה והולך שור על שפת הבור ושמע קול הפטיש ונבעת ונפל על פניו בבור: חייב בעל הבור. ואפילו שור פקח ולא אמרינן איבעי ליה לעיוני ומיזל ובגמרא מפרש אמאי בעל הבור חייב ולא המבעית: לאחריו. מפרש בגמ': שור חש"ו. מפרש: בן או בת. אע"ג דקטנים הן דלא שייך בהו למימר איבעי ליה לעיוני אפילו הכי פטור מגזירת הכתוב דדרשינן שור ולא אדם חמור ולא כלים: והפרשת הר סיני. אם בהמה אם איש (ה) ומרבינן חיה ועוף: ולתשלומי כפל. אע"ג דכתיב משור ועד

חכמים אמרו קיים זה הלכה זו: *ת"ר *לא יסקל אדם מרשותו לרשות הרבים ומעשה באחד שהיה מסקל מרשותו לרשות הרבים ומצאו חסיד א"ל ריקה מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך לגלג עליו לימים נצרך אותו אדם ומכר את שדהו והיה מהלך באותו רה"ר ונכשל באותן אבנים אמר יפה אמר לי אותו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך: החופר בור ברה"ר וכו' אמר רב א בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו אלמא קסבר חבטו קרקע עולם הזיקתו ושמואל אמר להבלו וכ"ש לחבטו וא"ת לחבטו ולא להבלו התורה העידה על הבור ואפי' מלא (א) ספוגין של צמר (ב) מאי בינייהו איכא בינייהו דעבד גובהה ברה"ר דרב אגובהה לא מחייב ושמואל מחייב נמי אגובהה והלכתא כרב (א) דתני רב חנניה לסיועיה (ג) ואיכא מ"ד הלכתא כשמואל דהלכתא כותיה בדיני: ההוא תורא דנפל לאריתא דדלאי שחטיה מאריה טרפיה רב נחמן דלא אשהייה מאריה מעת לעת אלמא קסבר רב נחמן דיש חבטה בפחות מי' [א] איתיביה רבא לרב נחמן תנן היו פחותין מי' טפחים ונפל לתוכן שור או חמור (א) פטור מ"ט לאו משום דלית ביה חבטא א"ל רב נחמן *לא משום דלית ביה הבלא איך הכי הוזק בו חייב הא לית ביה הבלא אמרי אין בו הבל למיתה ויש בו הבל לנזיקין (ב) (ד) [ואסיקנא דטעמיה] דרב נחמן משום דקסבר מכריסא דתורא לארעא ארבעה אריתא דדלאי שיתא הא י' ומשום חבטא טרפיה דלמא נפסק (ג) חוט השדרה (ג) והא דקתני היו פחותים מי' ונפל לתוכן או שור או חמור (ג) פטור באיגנדר איגנדורי לבור דליכא הבלא ולא חבטא ואי דרך (ה) נפילה נפל ומת בחבטא חזינן אי איכא י' מכריסיה לקרקע הבור חייב ושמעינן מינה דר"נ כשמואל ס"ל: **מתני'** בור של ב' ב שותפין ועבר עליו הראשון ולא כסהו והשני חייב *) *כסהו הראשון ובא השני ומצאו מגולה [ולא כסהו] הב' ולא כסהו השני (ד) חייב כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב נפל לפניו מקול הכרייה חייב לאחריו מקול הכרייה פטור נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים נפלו לתוכו שור חש"ו חייב בן או בת (ו) עבד או אמה פטור: *אחד השור ואחד כל הבהמה לנפילת הבור ולהפרשת הר סיני ולתשלומי כפל ולהשיב אבדה

*) בד"א איתא עוד בבא כסהו הראשון ובא הב' וגילהו השני חייב.

[נפ]לה מן הגג וכו' ואע"ג דלא הזיקא ביה מכה אלא שאינו יכול לעמוד ואמרינן התם [שם דף נא:] אם שהתה מעת [לעת] [כ]תב הרא"ש ז"ל בפ' אלו טרפות תנא עמדה אינה צריכה מעת לעת אבל בדיקה בעיא הלכה אפילו בדיקה לא בעיא [...]בת אין להוכיח מכאן אי בעיא בדיקה ומתוך הלכות גדולות משמע דבעינן בדיקה שפירש דהכא לא בקיאינן בבדיקה [...] עכ"ל והכא טרפיה ר"נ משום דשור זה לא עמד: *) [אמר רבא אי שקיל מאריה דתורא] קבא דקמחא. להוצאתו עד [...]ל ויורהו [מל' רש"י אם שהתה מעת לעת] דסגי ליה בבדיקה ושחטה כשרה [ב] שהיה ממתין הזמן הראוי ששהתה [...]יית מעת לעת כשירה אלא כלומר דהוה סגיא ליה בבדיקה והשתא אין לו תקנה: יש חבט. ריסוק איברים כדי מיתה [...]לו [הוזק]. המקשה סבר דלענין חבט שייך למימר אין חבט למיתה אבל יש חבט לניזקין אבל אי אין הבל למיתה [...]ק הרי"ף ז"ל [ג] דיש חבט בפחות מי' ומשום דאין הבל למיתה פטור אבל אחרים ז"ל פסקו כלישנא בתרא דגמרא [...]ן בפחות מי' והתם היינו טעמא דר"נ סבר מכריסא דתורא לארעא כמה הוי ד' אריתא דדלאי כמה הוי שיתא הוי [...]ני חייב. בגמ' מוקי לה בשהניחו ראשון לשני משתמש ודולה כשהלך לו: כסהו כראוי. בגמרא מפרש היכי כפל: [...] של שני שותפין היכי משכחת לה אי סבירא לן בור ברשותו אף כי הפקיר רשותו פטור אי ברה"ר דכרה האי [...]תלקו לה מעשה ראשון א"ר יוחנן כגון שעקרו שניהם חוליא בבת אחת והשלימוה לעשרה: היכי משכחת לה. וא"ת [...]ן ובורן י"ל דבכי הא לכ"ע פטור דליכא משום כי יכרה איש בור דהא ברשות עבד דאפי' [דף נ.] חופר [ד] לאוסין [...]מעברתא אזיק: פטור *) גי' ד"ש

שלטי הגבורים

א לדעת רבינו הלכה כמ"ד דבור שחייבה עליו תורה ברה"ר הוי דוקא להבלו דאי איכא (י) הבל י' חייב אם מת בתוכו חיה בהמה או עוף אבל כי ליכא הבל או אפי' יש חבטה והוא עמוק י' אינו חייב על מיתת חיה בהמה ועוף ומיי' פי"ב מהל' נ"מ והרא"ש וטור ח"מ סי' ת"י ובמ"ג עשין ס"ח פסקו כמ"ד דבור שחייבה עליו תורה ברה"ר אף לחבטו הלכך כי ליכא הבל אלא חבט כגון שעשה תל ברה"ר גבוה י' ועלה עליו שור ונפל לארץ והוזק ומת חייב ולעיל פ' המניח הארכתי בדין זה שוכא לסלק איזה קושיות מעל הפוסקים ע"ש באורך ובור שעומקו כרחבו דאין לו הבל לרבינו אם נחבטה בו הבהמה ומתה פטור ולמיי' וסייעתו חייב על החבטה ובור שעומק י' ובא אחר והרחיבו לפי מה שפסק מיי' פי"ב מהל' נ"מ אם מחמת הבלא מת השור שנפל בתוכו חייב הראשון ופטור השני דהא השני מיעט בהבלו ואם מחמת חבטה מת חייב השני ופטור הראשון שקירב נזק בור זה והרא"ש ז"ל כתב דלית הלכתא כהאי לישנא וכן נראה מדברי התוס' שם והטור ופוסקים תמהו על מיי' בפסק זה היאך פסק כתרי לישני דנראה דפליגי אהדדי ולשון זה לא מיתוקם אלא כמ"ד בור שחייב עליו תורה אף לחבטו:

לשון ריא"ז

בור שחייבה עליו תורה שן במתה או הוזקה שם בהמה בהבל הבור בין במתה או הוזקה בחבטו שנחבטה בקרקעות הבור. וכן אם עשה תל גבוה ברה"ר ונפלה ממנה בהמה והוזקה או מתה חייב עליה כמבואר בקונט' הראיות בראיה י"א:

ב לפי' רש"י ז"ל אם לא הניח הא' לב' משתמש ודולה או שלא מסר לו דלי שניהם חייבין בנזקי הבור הא' והב' ומיי' פי"ב מהל' נ"מ פסק דאם לא הניח א' לב' משתמש ודולה הא' לבדו חייב וכ"כ בגי' רבי' לפנינו. אכן הרא"ש ז"ל פי' דברי רבינו בענין דס"ל דאף הראשון חייב קאמר וא"צ השני נמצא דשניהם חייבים:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) אע"ג דלעיל פ' המניח פסק הלכתא כשמואל דכולם מבורו למדנו מ"מ שייך שפיר לפסוק כאן הלכתא כרב וחייב בבור גופו דוקא להבלו ולא לחבטו דבאחר דברים כגון אבנו וסכינו ומשאו ודאי מחייב בחבטה וכאן שאני דקרקע עולם הזיקתו ודבר פשוט הוא. ובעל שלטי הגבורים האריך בזה מאד:

מהר"ם (ב) לפי הכתוב לפנינו בנוסח רבינו הגהתי ואסיקנא טעמיה דרב נחמן כו' והאמר מוכיח שאינו מנוסח רבינו וכן הוא בהדיא בדברי הר"ן גם בא[...] שניהם כתבו שלא סבירא המסקנא ותמה עליו [...]

עין משפט

א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טוח"מ סי' (תי) [תיז]:

ב מיי' פי"ב שם סמג שם טוח"מ סי' תי:

ג מיי' פ"ט מהל' שחיטה סמג עשין סג טוי"ד סי' נח:

ד מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון טוח"מ סי' תי:

רבינו אפרים

א] איתיביה רבא לרב נחמן. כתב רבינו אפרים ז"ל ואסיקנא דטעמא דר"נ משום דקסבר מכריסא דתורא לארעא ארבע ואריתא דדלאי שיתא סרי י' ומשום חבטא טרפה דלמא נפסק חוט השדרה. והאי דקתני היו פחותין ונפל לתוכן שור או חמור ומת פטור באיגנדורי איגנדר לבור דליכא לא הבלא ולא חבטה ואידך נפילה נפיל ומת בחבטה חזינן אי איכא עשרה מכריסה לקרקע הבור חייב אלא שדבר הכתוב בהוה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ומת: (ב) אלא מתני' דקתני כצ"ל: (ג) נ"ב ומת: (ד) נ"ב שכיר: (ה) נ"ב כתיב: (ו) נ"ב וכתב האלפסי כיון דפסיקנא [...]

[illegible: remainder of the lower right margin notes, headed "הגהות הגר"א"]

פטור ומשום לא יכסנו ליכא דמכי הפקירו לא קאי ברשותו ואינו חייב בשמירתו הרשב"א ז"ל וכן הרא"ה והרא"ש ז"ל: שעקרו שניהם שחפר האחד ט' ובא חבירו וסיימו ועקרו בבת אחת חוליא מקרקעותיו והשלימו לעשרה דאין כאן אחרון דתרווייהו כי הדדי משוו ליה ואע"ג דרבנן דרשי כי יכרה אחד ולא שנים לחייב האחרון היינו בכורה אחר כורה: [דף נא:] וראשון מאימת נפטר. דנטעון דעל השני היתה שמירה דפשיטא לן דהאי עבר דקתני מתני' נשתמש הוא דאי כדקתני מתני' שעברו עלי' שניהם בזה אחר זה אמאי ראשון פטור הרי פשע גם הוא: דליו · כיסוי הבור שמוס נר מצוה

לכסותו שהראשון פתחו ודלה ובא השני ומלאו ומסר לו כיסוי הבור: [קסבר] הא מדידיה קא ממלא. ולא הוי ליה שני שואל על חלקו של ראשון שיהיה כולו מוטל עליו לשומרו הלכך אם הזיק שניהם חייבין אבל מסר לו הדלי נעשה זה שומר שקבל עליו לכסותו ונראה שזה הזקיקו לרש"י ז"ל לפרש דליו כיסוי דאילו דלי לדלות מים אכתי נימא האי מדידיה קא ממלי ושניהם חייבין אבל ר"ח ז"ל כתב דמשמסר לו הדלי הוברר הדבר שהבור הוא ברשותו ומשל עצמו הוא דולה (ב): לחצר. של שניהם כתב הרא"ש ז"ל דאפי' בחצר שאין בה כדי חלוקה שאין בידו לחלוק ולמחות בו מלכנוס [נדרים דף מו:] אפ"ה יכול לאסור עליו לרבנן ודמי למשכיר בית לחברו שיכול המשכיר להקדישו כדאיתא בערכין פרק האומר משקלי עלי (דף כא·) ואע"פ שאינו יכול למחות ביד השוכר שלא ליכנס [אע"ג] דאם [שם דף נג:] הקדים הלוה שדהו אתי המלוה וטריף ליה אלא דמוסיף דינר משום דרבי אבהו שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון שאני התם דסוף הקרקע לצאת מתחת ידי המקדיש אבל שוכר סוף הקרקע לחזור ליד המקדיש הלכך

ולפריקה ולחסימה ולכלאים ולשבת וכן חיה ועוף כיוצא בהן אם כן למה נאמר שור או חמור אלא שדבר הכתוב בהווה: **גמ'** [א]*וכיון דכסהו כראוי היכי נפל אמר רב יצחק בר בר חנה שהתליע מתוכו: *אמר רבי אלעזר *המוכר בור לחברו כיון דמסר לו דליו קנה ה"ד אי בכספא ליקני בכספא ואי בחזקה ליקני בחזקה אמרי לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לך חזק וקנה וכיון שמסר לו דליו כמאן דאמר ליה לך חזק וקנה דמי: אמר ריב"ל המוכר בית לחברו כיון שמסר *לו מפתח קנה ה"ד אי בכספא ליקני בכספא ואי בחזקה ליקני בחזקה אמרי °לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לך חזק וקנ' וכיון שמסר לו המפתח כמאן דאמר ליה לך חזק וקנ' דמי:

אמר רשב"ל משום רבי ינאי [ג]המוכר עדר לחברו כיון שמסר לו משכובית לא צריך למימר ליה לך משוך וקנה דכמאן דאמר ליה לך משוך וקנה דמי מאי משכובית (א) הכא תרגמו כרכשתא רבי יעקב אמר עיזא דאזלאברישא כדדרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא כד רגיז רעיא על עאניה עביד להו נגידא לסמיתא: [ה]נפל לפניו מקול [ו]הברייה חייב לאחריו מקול הברייה פטור: איבעיא להו כסהו כיסוי שיכול לעמוד לפני שוורים ואין יכול לעמוד לפני גמלים *ושביחי גמלים א והתליע מתוכו מהו מי אמרינן מיגו דהוי פושע לגמלים הוי פושע לענין התלעה או דלמא לגבי התלעה אונס הוא תא שמע נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן סומא ומהלך בלילה חייב פקח ביום פטור ואמאי נימא מדהוי פושע לענין חש"ו הוי פושע נמי לענין פקח אלא לאו ש"מ לא אמר מיגו שמע

רש"י

ועד חמור [ג] וכן כולהו: לפריקה. [ג] הקם תקים: לכלאים. אע"ג דכתיב בהמתך לא תרביע [ד] וכן בהנהגה אע"ג דכתיב לא תחרוש בשור ובחמור: בהווה. בדבר הרגיל להיות: **גמ'** ליקני בחזקה. שמשתמש בו כי קרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה: לעולם בחזקה. לבד מסירת המפתח: כרכשתא. זוג שמקרקש לפני העדר [ה] והולך לפניו: עיזא דאזלא בריש ענא. יש לבעל העדר עז חריף ודרך העזים להלוך בראש וכל העדר הולך אחריו: כד רגיז רעיא· כשהרועה כועס על צאנו: נגידו סמיותא. מנקר עיני העז המושכתן ונופלת בבור והעדר אחריה כך כשהקב"ה כועס על ישראל ממנה להן פרנסים ומנהיגין שאין מהוגנים להן: שור חרש שוטה וקטן. שור שהוא חרש או שוטה או קטן או שור סומא או מהלך בלילה אפילו פקח חייב: פקח ביום פטור · דאיבעי ליה לעיוני

יכול המשכיר להקדישו והריטב"א ז"ל *)[נ"ל והרי"בא כי כן הוא בחסר"י] פי' דאף [על גב] דהמשכיר יכול להקדישו אינו יכול לאסור שאין הנאה שלו מאחר שהשכירה והביא ראיה מנדרים [דף מו·] המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ מושכר בעיר אם יש בו תפיסת יד אסורה ואם לאו מותר אלמא שאינו יכול לאסור המרחץ עליו אחר שהשכירה אם אין לו בה תפיסת יד אבל הרא"ש ז"ל מחלק בין כשאסר בפירוש אותו בית שהשכיר דאז יכול לאסור בין למדיר הנאה מכל נכסיו דלא אסיק אדעתיה אותו מרחץ: זה לרשותו נכנס וזה [לרשותו נכנס]. כל היכא דעייל יכול לומר זה חלקי שאני בורר ומהני ליה ברירה: במסכת נדרים [דף מו:] פסקו הלכתא כרבי אליעזר דאמר יש ברירה ואע"ג דבדאורייתא הוא ובמסכת יו"ט [דף לח·] פסקינן כרב אושעיא דאמר בדרבנן יש ברירה ולא בדאורייתא ר"ח ז"ל תירץ דלא פסקו כותיה [דר"א] אלא בדרבנן אבל הרא"ה ז"ל כתב בשם רבו הרמב"ן ז"ל דלעולם פסקינן כר' אושעיא דבדאורייתא אין ברירה והכא גבי חצר שזה משתמש בכל החצר איך אפשר לומר אחר שחלקו הוברר הדבר שזה בחלקו נשתמש והרי אנו מתירין לו להשתמש בכולו אלא ברירה האמורה כאן ר"ל כל אחד ואחד בשביל זכותו שיש לו משתמש כלשון שאמר זה בחלקו משתמש וכו' וברירה דנקט זה אחד מן הלשונות *מהתלמוד שהלשון אחד והפי' מתחלף ובזה לא קשיא הלכתא אהלכתא: זה לרשותו נכנס. משמע מהכא דדריסת הרגל אסורה במודר הנאה דאפילו רבי אליעזר לא שרי אלא בשותפין מטעם שאמר וכן מוכח סוף חזקת הבתים [דף מז:] דקפדי אינשי אדריסת הרגל בחצר והא דאמר במגילה [דף ח.] בפשיטות דריסת הרגל הא לא קפדי אינשי תירץ ר"ת ז"ל דהתם מיירי בבקעה אבל בחצר אפילו במודר הימנו מאכל אסור דודאי קפדי כ"כ הרא"ש ז"ל בתוס': אי בחזקה · שהרי קרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה וה"ה דהוה יכיל למימר אי בשטרא: לעולם בחזקה. לבד מסירת מפתח בעי לאחזוקי ביה ומיהו להכי אהניא מסירה דאי בחזקה לחודה בעי למימר לך חזק וקנה שמעינן מהכא דמסירת המפתח אינה קונה כחזקה והא דאמר ריש פסחים [דף ד·] דכשמסר לו המפתח על השוכר מוטל לבדוק משום דבדיקת חמץ תלויה במי שהמפתח בידו כשאל י"ד שהוא יכול להכנס בתוך הבית לבדוק אבל לאו למימר שמסירת המפתח תקנה כחזקה וכן המוכר בור לחבירו מסירת הדלי אינו אלא במקום לך חזק וקני כדאמרינן הכא בגמרא: משכונית· (א) לקמן מפרש דבר המושך העדר אחריו: (ג) [ל' גמ'] במשיכה. שהכישה במקל ורצה לפניו כדין בהמה דקה: ליקני במשיכה. למה לי מסירת משכונית: ואי במסירה · שהיה רה"ר או חצר של שניהם דאין משיכה קונה אלא בסמטא או בחצר שאינה של שניהם כדאיתא בהמוכר את הספינה: כרכשתא. זוג שמקשקש בה לפני העדר: עיזא. עז חריף ודרך העזים להלך בראש והעדר הולך אחריו: נגידא סמייתא. לעז המושכת מנקר עיניה ונכשלת ונופלת בבור והעדר אחריה כך כשהקב"ה נפרע מישראל ממנה עליהם פרנסים שאינם מהוגנים: גרסינן בגמ' [דף נג·] כסהו הראשון וכו' וראשון עד אימת מפטר אמר רבי יוחנן בכדי שידיעוהו וישכור פועלים ויכרות ארזים ויכסנו: עד אימת מיפטרי היכא דבא השני ולא כסהו עד אימת רמיא חיובא כולה עליה דשני [וראשון] פטור: ויכרות ארזים. לשני שבא ונשתמש בו לא יהבינן שיעורא כולי האי דה"ל לאוהובי שומרים עליה: ירושל' [פ"ז] רבה בר בינא ר' יוסי בשם ר' יוחנן נותנין לו שהות כדי להביא ארזים מלבנון אית בה לקולא ואית בה לחומרא פעמים סמוכי ללבנון ופעמים שהם רחוקים: [כסהו כראוי]. וכגון שראוי הכיסוי לעוברים עליו דאל"כ היה פושע וחייב ואם הכסוי ראוי לשוורים ואינו ראוי לגמלים והתליע ונפלו בו שוורים פטור כיון דלא שכיחי גמלים [נ"ל כיון דלא שיכרוהו גמלים]: ולא אמרינן מגו דאי

*) גי' מהר"ש

לשון ריא"ז

א אם לא קלקלוהו הגמלים אלא כתליע מתוכו ונפל לתוכה שור ומת פטור ואע"פ שהגמלים מצוין שם תמיד שאע"פ שהוא פושע אצל הגמלים אנוס הוא אצל השוורים והוא שהיה יושב ושומר שלא יעברו הגמלים על כיסוי הבור אבל אם לא היה שומר כיסוי הבור מהגמלים חייב על השוורים אע"פ שהתליע הכיסוי ממנו שהרי תחלתו בפשיעה וסופו באונס כדברי מז"ה וכבר ביארתי בקונט' הראיות בראיה ט' שאע"פ שאינן שימרו מן הגמלים פטור על השוורים הואיל והתליע מתוכו:

הדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בכל הספרים גרסי' משכוכית וכן מביאו הערוך וכן הוא בה"ג: (ב) לשון גמ' השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין לכנוס לחצר ופירש"י לחצר של שניהם ר"א בן יעקב אומר זה לתוך שלו כו': (ג) כך ל' הגמ' כיון שמסר לו משכוכית קנה היכי דמי אי במשיכה ליקני במשיכה אי במסירה ליקני במסירה לעולם במשיכה ובעי למימר ליה לך משוך וקנה וכיון דמסר לו משכוכית כמ"ד לך וכו'. לשון ד"ת:

הגהות מא"י

רש"י יכול לעמוד כיוו: [א] נפל לפניו וכו' פטור כ"ה גרסת המחוק וכו' כסהו כראוי כו': [ב] נ"ב מדרבנן שאר בהמה וחיה: [ד] עזב תעזוב עמו בכ"ל: [ה] פרי נמי חיה ועוף בכלל: [ו] והולכת טנן אחריו כצ"ל:

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' מכירה טור ח"מ סי' קלב:
ב מיי' פ"ב שם טור ח"מ סי' קלט:
ג מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון טוח"מ סי' תי:

רבינו אפרים

א) וכיון דכסהו. פי' רבינו אפרים ז"ל וכסהו כראוי והתליע ונפל ועבר עליו הראשון ומצאו מגולה ולא כסהו ואח"כ נפל לתוכו שור ומת הראשון חייב לשלם לבדו דהא מעידנא דעבר תחלה ומצאו מגולה ולא כסהו קם ליה בלא יכסנו ולא מיפטר בראיית השני אלא עד שימסור את הדלי כר"א בן יעקב ואם בא הב' ומצאו האי עומד וממלא ואמר ליה הנח לי ואני אדלה ונסתלק לו הראשון מלמלאה והלך לו השני ולא כסהו כגון זה שניהם חייבים ואם כינס לו הראשון דליו קודם שילך השני חייב לבדו. וכן הלכתא:

וכה"ג כ' הר"ן בריש פ"ב דקדושין סוף סי' תרכ"א וז"ל שם וכיוצא בו מצינו בתלמוד לשון אחד על לשוני' מתחלפי' עכ"ל וכ"כ בספר הנכא לבעל המאור במדה שנית ומביא שם הרבה מקומות בש"ס שהלשון אחד והכוונה מתחלפת. [ועי' בספר יד מלאכי סי' שצ"ד בארוכה]

גי' מהר"ש

המאור הגדול

נימא מגו דהוי פושע לענין חרש הוי פושע לענין פקח אלא לאו ש"מ לא אמרי' מגו ש"מ וקשיא לן. הא דאמרי' בזוזי דההוא דאותבינהו בצריפא דאורבני ואיגנוב אע"ג דלענין גנבי נטירותא היא לענין נורא פשיעותא היא הוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב וקי"ל הלכתא הכי ואי איכא מאן דסליק אדעתיה למימר שאני בור דהתורה מיעטה בשמירתו והרי שן ורגל דהתורה מיעטה בשמירתן ורמינן עלייהו הא דתחלתו בפשיעה וסופו באונס ולא קא משנינן הכי גבי שן בבעיא דר' ירמיה דידרת כדרכה ונפחה פירות בימי לידה וגבי רגל בהכלב והגדי שקפצו מראש הגג וה"ר אברהם ז"ל פריק ליה להאי קושיא הכי התם גבי זוזי אמרי' מגו דהוי פושע לענין נורא הוי פושע לענין גנבי משום דאינהו זוזי גופייהו איגניבו אבל הכא בחרש פושע ובחרש לא אירע הנזק אלא בפקח לא פשע ולא מידי וקשיא לן על הדין פירוקא והרי פושע אף לענין פקח במהלך בלילה ואפ"ה ביום פטור ולא אמרי' מגו ושמעתי מפי תלמידיו לילה ויום נמי כשני מינין שבניזקין דמו ולא אמרי' מגו דהוי פשיעותא להאי הוי פשיעותא להאי כי היכי דלא אמרי' מחרש לפקח וזה התירוץ מאד מאד דחוק ועדיין אינו מספיק לפרק קושייתנו כהוגן דהא פשטינא מהכא דלא אמרי' מגו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין התלעה ואע"ג דפשיעותא דגמלים פשיעותא היא להנהו שוורים גופייהו דמטו להו נזק מחמת התלעה דהא אתו גמלים ומרעי ליה לכסוי ואתו שוורים ונפלו ביה ועל מה לא אמרי' מגו דהוי פושע לענין גמלים הוה פושע לענין התלעה דהא תרווייהו גמלים והתלעה קא מטמו להו נזק לשוורים כי היכי דנורא וגנבי קא ממטו להו נזק להנהו זוזי וכ"ת שאני התם שהניזק מיוחד הוא דהנהו זוזי גופייהו איגניבו ומש"ה אמרי' בהו מגו ה"נ המזיק מיוחד הוא והוא הבור וכי היכי דכי רמיא עליה נטירותא דניזק כגון ההוא עובדא דזוזא אמרי' בה מגו דהוי פושע להאי ענינא הוי פושע להאי ענינא וה"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס וחייב ה"נ גבי בור דרמיא עליה נטירותא דמזיק נימא מגו דהוי פושע להאי ענינא הוה פושע להאי ענינא דהא קי"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב בין כי רמיא עליה נטירותא דניזק כגון ההיא עובדא דזוזי בין כי רמיא עליה נטירותא דמזיק כדאמרי' גבי שן ורגל לפיכך אין כל זה מספיק לפרק קושייתנו והפירוק שנראה לנו מדאמרי' לקמן מסתברא פטורה גבי בור הואיל ופטר

מלחמת ה'

ועוד נימא מגו דהוי פושע לענין חרש הוי פושע לענין פקח וכו' וקשיא לן על הדין פירוקא והרי פושע אף לענין פקח במהלך בלילה: **אמר** הכותב זו אינה קושיא דכיון דביום ליכא פשיעה כל מה שאירע ביום אונס גמור הוא שאין אתה יכול לומר פשע שעדיין לא בא זמן הפשיעה ויכול לומר לך כי אתי ליליא מכסינא ליה ועכשיו אין כאן שום פשיעה תדע דהא לא אקשי' בגמ' נימא מדהוי פושע לגבי לילה הוי פושע ליום אבל הקושיא שהקשה עליו בעל המאור ז"ל דהא לענין התלעה איכא פשיעה גבי הנהו שוורים גופייהו דדלמא אתו גמלים ומרעי ליה בודאי קושיא היא ופירוקו גם הוא מאד מאד רחוק ואינו מספיק לפרק קושייתנו מפני שלא מצינו פטור גבי בור יותר מבאר אבות מזיקין אלא מגזירת הכתוב ועוד מנאתי עליו פירכא ממאי דאמרי' בפ"ק שור ובור שמסרן לחש"ו חייב מאח"כ באש ואוקימנא בשור קשור ובור מכוסה דכוותה גבי אש גחלת ודקאמרת מאי שנא הכא ומ"ש הכא שור דרכיה לנתוקי ובור דרכיה לגלויי גחלת כמה דבדיק לה מעמא עמיא ואזלא והכא ודאי לאו בניתק השור ונתגלה הבור הכיסוי מאליו קאמר וקמ"ל שאין במירת החרש דא"כ דכוותה גבי גחלת שנרפה מקום הנחתה והיכי קתני מאח"כ באש הא ודאי חייב ואם ברוח שאינה מצויה נתלבתה והדליקה דכוותה גבי שור ובור פטור אם כסהו כראוי לכל ונתגלה או שקברו כראוי ונתק ובמעתא מוכחא דבראוי קאמרי' דהכי אקשינן התם אילימא בשור קשור דכוותה גבי אש גחלת מ"ש הכא ומ"ש הכא כלומר בכל פטור ואי בשור מותר ודכוותה גבי אש שלהבת וכו' ושמעת מינה דבמכוסה כראוי לנופל זה עסקינן דמה לי מגולה מה לי מכוסה שלא כראוי לענין זה תרווייהו מעלמן הן מזיקין בלא חרש וכיוצא בכן שלהבת וחייב אלא ודאי בשקשר כראוי או שכסהו כראוי לנופל זה וגלהו חרש ושוטה עסקינן דכיון דה"ל למיתי לאחר זמן ומיחזי אי נתק ונתר על ידי הגמלים או רוב הדריסה ולא אתא פושע הוא ואע"פ שלא נתק ונתר אלא שגלוהו מתחלה הש"ו חייב אע"פ שאין לחייבו על מעשיהן משום דה"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס כך עיקר פירושה של אותה שמועה וכך פירשה רבינו שלמה ז"ל נמצינו למדין שאף בבור כל שתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ולפיכך אנו צריכין לפרש שמועה זו על דרך פי' הרב אב ב"ד ז"ל וכן פירושה דקי"ל בעלמא דלא אמרי' מגו אלא כשבא האונס מחמת הפשיעה כגון זוזי דצריפא דאי לאו פשיעה דהנחה דהתם לא מטו לגו האי אונסא כדאיתא בפ' המפקיד מבא"כ בהתלעה שאפי' הוסיף בארזים עד שהיה אותו כסוי יכול לעמוד בפני גמלים שמא

סיה

דאי עברו שם גמלים הוי פושע השתא נמי הוי פושע לענין התלעה דלענין התלעה אונס הוא וליכא למימר ליחייב משום דתחלתו בפשיעה לגבי שוורים אם יעברו שם גמלים תחלה וסופו באונס לענין התלעה דלא אמרינן הכי אלא כשבא האונס מחמת הפשיעה ואם לאו הפשיעה לא היה בא כגון אם היינו יכולים לומר שאם עשה הכסוי ראוי לגמלים לא היה בא לענין התלעה אבל זה אינו דלעולם יכול לבוא לענין התלעה הלכך לא הוי תחלתו בפשיעה ופטור ובפרק המפקיד (דף נו:) מפורש *גבי גריפא דאורבני וגבי ילתה לאגם:

רש"י

לעיוורי ומיזל: עד שיפול דרך נפילה. על פניו שכן רוב בהמות נופלות על פניהם: לפניו מקול הכרייה חייב. אע"ג שהשור פקח הוא שהרי קול הכרייה בעתתו: נימא כורה גרם לו. וכורה פטור הוא דגרמא בעלמא הוא וכשאין הכורה בעל הבור עסקינן אלא שהוא שכיר וכשהיתה הבור כרויה קודם לכן דאי איהו כרייה הוי כורה חייב דאין שליח לדבר עבירה דאסור לקלקל רה"ר: בעל הבור (נמי) היזקא עביד. כלומר בתוך שלו נמצא הנזק וכל היכא דלא איפשר לאישתלומי מכורה דקול גרמא בעלמא הוא [ג] הוא משתלם מבעל הבור: ובעל הבור פטור. בין שהשור הניזק שוטה בין פקח דא"ל בעל הבור אי לאו תורא לא הוה נפיל ודחיפה מעשה בידים הוא ולא גרמא: ר' נתן אומר בעל הבור משלם מחצה. שהרי בין שניהם המיתוהו ואפי' הוי שור [ד] פקח חייב דליכא למימר איבעי ליה לעיוני דהא חברו דחפו: הא בתם הא במועד. הא בתם בעל השור משלם רביע וטעמא מפרש לקמן והא במועד דחייב נזק שלם: אי קסבר האי כולי היזקא עביד. על ידי (א) [השור] לבד היה לשלם פלגא כיון שהשור נמי כולי היזקא עביד ושור תם משלם חצי נזק ממה שעושה: האי פלגא היזקא[ה] עבד. הואיל דשניהם המיתוה ולכך שור תם משלם רביע (ב) פלגא דמאי דעביד ובעל [הבור] נמי לשלם פלגא דמועד הוא ומשלם מחצה אמאי דעבד ואידך [ו] פלגא יפסיד הניזק: שותפותאי. מאי מהניא לי כי בלא שותפות נמי פלגא הוה משלימנא וכיון

מובדא דגריפא דהורבני בב"מ (דף מב.) ודין דילתא לאגם הוא שם (דף נו:):

מתני'

לאגס: מתני' מקול הכרייה. בור כרויה ונכנס טורה [שסיר (ג) שסייד] לתוכה להרחיב או להעמיק ושור הולך על שפת הבור ושמע קול פטיש וכבעת ונפל על פניו בבור: חייב בעל הבור. ואפילו שור שהוא פקח דאמר לקמן [דף נג:] במתני' דבעל הבור פטור דאיבעי ליה לעיוני ומיזל הכא חייב שקול הכורה בעתתו: לאחריו מקול הכרייה. איידי דנקט ברישא לחיובא מקול הכרייה נקט בסיפא לפטורא מקול הכרייה בגמ' פריך [נימא] כורה גרס ליה: גמ' לפניו לפניו ממש. כלומר שנפל על פניו ומת מן הבל: לאחריו פטור. שנפל דרך ערפו: וזה וזה בבור. ואפילו הכי אשמעינן מתני' דפטור הואיל ולא מהבלא מיית אלא מחבטא: ושמואל אמר וכו' לפניו דקאמר שנפל בבור שהוא פני הבור. ולאחריו אחורי הבור וקרקע עולם דבני רה"ר הזיקתו ואע"ג דנתקל באבן ונפל לבור אמרינן לקמן [דף נג.] דחייב בעל האבן ואע"ג דההוא בור לאו איהו כרייה שאני התם שכל התקלה עשה בעל האבן אבל הכא הכורה והבור עשו התקלה שגם קול הכרייה גרם לו שנתקל בבור ובשלמא אם נעשה ההיזק בבורו אף ע"פ שלא עשה איהו כל התקלה חייב כרבי נתן דאמר כי ליכא לאשתלומי מהאי כי הכא דהיינו כורה שהוא גרמא בניזקין משתלם מהאי אבל הכא ההיזק קרקע עולם עשאו וגם התקלה לא עשאה כולה כה"ג סבור שמואל דפטור בעל הבור וכן בתוס'

גמ'

שמע מינה: [א] אמר רב לפניו לפניו ממש לאחריו לאחריו ממש וזה וזה בבור *רב[דף נג.] לטעמיה דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו ושמואל אמר בבור בין לפניו בין לאחריו חייב שמואל לטעמיה דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו וכ"ש לחבטו אלא היכי דמי לאחריו א מקול הכרייה דפטור כגון שנתקל בבור ונפל לאחריו חוץ לבור תני רב חנניא לסיועיה לרב ונפל עד שיפול כדרך נפילה (א) מכאן אמרו נפל לפניו מקול הכרייה חייב לאחריו מקול הכרייה פטור וזה וזה בבור: אמר מר נפל לפניו מקול הכרייה חייב אמאי נימא כורה גרם ליה אמר רב שימי בר אשי הא מני רבי נתן היא דאמר בעל הבור היזקא עביד וכל היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי דתניא שור שדחף ב את חברו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור °רבי נתן אומר בעל השור משלם מחצה ובעל הבור משלם מחצה והא תניא רבי נתן אומר בעל הבור משלם שלשה חלקים ובעל השור משלם רביע לא קשיא הא בתם והא במועד: ובתם מאי קסבר רבי נתן אי קסבר האי כוליה היזקא עבד והאי כוליה היזקא עבד האי משלם פלגא והאי משלם פלגא ואי קסבר האי פלגא היזקא עבד והאי פלגא היזקא עבד בעל הבור משלם פלגא [ג]ובעל השור משלם ריבעא ואידך ריבעא ניפסוד (ב) אמר רבא רבי נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא לעולם קסבר האי כוליה היזקא עבד והאי כוליה היזקא עבד ודקשיא לך האי לישלם פלגא והאי לישלם פלגא משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור תמותאי ושתפותאי בהדך מאי אהניא לי איבעית אימא

[דף כד ע"ב]

[לעיל [דף נ:] בד"ה לשמואל אגובה נמי מחייב] וגרסינן בגמ' [דף נג.] א"ר חסדא מודה רב בבור ברשותו [בין לפניו בין לאחריו חייב] משום דא"ל ממה נפשך וכו' מודה רב כתב הרשב"א ז"ל דהכא הוא קושטא דמילתא דהיינו אבנו וסכינו ברה"ר דמודה בהו רב כשהפקירן: כדרך נפילה. על פניו משמע דרוב בהמות כשהן נופלות בעומק על פניהן הן נופלין. כבר כתבנו לעיל דהרי"ף פסק כרב מהכא דהא דסייעיה רב חנינא מברייתא וכן יש אחרים מביאין ראיה מדשקלי וטרי אמוראי בגמרא לתרוצי אליבא דרב. אמר המחבר וכן נראה לי שהוא דעת רש"י ז"ל שפירש במתני' דהא דנקט במתני' מקול הכרייה בסיפא גבי לאחוריו פטור הוא אגב רישא ולרב ודאי קושטא קאמר דכיון דלא מיחייב עד שיפול על פניו מדכתיב ונפל מה לי מקול הכרייה מה לי אם נפלה מעצמה כיון דלאחוריו נפלה פטור אבל לשמואל ע"כ אמרי' פטור צריך טעמא דנפלה מקול הכרייה דאם לא כן חייב [כמו] בנתקל באבן ונפל לבור דלא כרייה דהכי הוא לשמואל שנתקל בבור ונפל אחורי הבור וכבר מפורש טעמא בפנים בשם התוס' עכ"ל המחבר אבל ר"ח ז"ל פסק כשמואל דהלכתא כותיה דשמואל והרשב"א ז"ל האריך בחדושיו ג"כ לפסוק כשמואל ואע"ג דהני אמוראי בעי לתרוצי אליבא דרב* לא מכרעא מילתא דלא סברי כשמואל וכיון דקי"ל כשמואל בדיני כללא הוא וכותיה קי"ל: מקול הכרייה חייב. ואע"פ שהשור פקח שהרי קול הכרייה בעתתו כן פרש"י ז"ל אע"פ שאינו נראה כן מן התוס' לקמן שבור פקח נזהר יפה ומתרחק מן הבור אא"כ נחלק שנזהר משוורים אחרים שלא יוכלו להפילו אבל מקול הכרייה אינו יכול להתרחק כל כך: וזה וזה בבור. כלומר דלא כשמואל דאמר לאחוריו לאחורי הבור: נימא כורה גרם ליה. ופטורין בין הכורה בין בעל הבור דכורה גופא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור וכשאין הכורה בעל הבור עסקינן אלא שהוא שכירו וכגון שהיתה בור כרויה ועומדת קודם לכן עסקינן דאי האי כריה הוי כורה חייב דהא אין שליח לדבר עבירה [דף נא.] דאסור לקלקל*: היזקא קעביד. כלומר בתוך שלו נמצא ההיזק: וכל היכא דלא אפשר לאשתלומי מכורה. דקול גרמא בעלמא משתלם מיניה: בעל השור חייב. פי' בתוס' דאינו חייב אלא מחצה וכן משמע לקמן בגמ' [דף נג:] גבי פסולי המוקדשין דמוקי לה במועד ואביי דאמר עלה חייב א"כ רבנן הוא אלמא דרבנן חייב מחצה קאמר אבל רש"י ז"ל פי' חייב בכל והרשב"א ז"ל מסייע ליה ומחלק בין הא דלקמן שהם ב' שוורים דכל חד וחד מזיק בפני עצמו להא דהכא שהשור דחפו לבור ועשה כל הנזק: בעל הבור פטור. דאמר בעל הבור אי לאו תורא לא הוה נפיל: בעל הבור משלם מחצה. דהא בין שניהם המיתוהו ופרש"י אפי' בשור פקח דליכא למימר הכא דאיבעי ליה לעיוני [שחברו דחפו] אבל בתוס' פי' דוקא בשור חרש דאי אפי' בפקח חייב משום שחבירו דחפו א"כ אפי' נפל מעצמו לחייב דתחלתו בפשיעה שלא יפול ע"י שוורים הוא וסופו באונס שנפל מעצמו וחייב אלא על כרחך שור פקח נזהר יפה ומתרחק כל כך מן הבור שאין שוורים אחרים יכולין להפילו לתוכו וכן כתב נמי הרשב"א ז"ל בשמם: הא בתם. בעל השור משלם רביע וטעם מפרש לקמן: הא במועד. דמחייב כוליה נזק משלם פלגא ממ"נ אי תרווייהו כוליה היזקא עבדי דע"י חד מינייהו נמי מיית השתא דעבוד תרווייהו משלם כל חד פלגא ואי כל חד וחד פלגא נזקא עבד מאי דעבד משלם דהא מועד הוא: אי קסבר האי כוליה היזקא עבד. הואיל דבלאו בור נמי מיית הוי כאילו המיתו כולו וכן גבי בור הואיל ובלאו מכת נגיחת השור מיית הוי כאילו המיתו כולו מש"ה מחייב ג' חלקים בעל הבור הא משלם פלגא כיון דבעל הבור נמי כוליה היזקא עבד ושור תם משלם ח"כ שעושה: אי קסבר. הואיל ושניהם עשו יחד האי פלגא עביד והאי וכו'. ומש"ה [שור] רביע הוא דמשלם דמאי דעבד פלגא הוא דמשלם בעל השור דתם הוא לישלם ריבעא ובעל הבור דמועד[ז]פלגא: ר' נתן וכו'. אב ב"ד הוא במס' הוריות בסוף [דף יג:]: שותפתאי וכו'.

נ' מהר"ס

נ"ל רס"ל

המאור הגדול

ופטר בו את הכלים וכשם שנשתנה בזה לפטור כך נשתנה בדין תחלתו בפשיעה וסופו באונס ולא גמרי' מיניה לדינא אחרינא ואם תשאל היכי הוה סליק אדעתין למימר מגו לחיובי בעל הבור בשור פקח והא כיון דאיבעי ליה לעיוני ומיזל איהו הוא דאזיק נפשיה מידי דהוה אבהמה שאכלה פירות והוזקה דאמרי' הוה לה שלא תאכל וא"כ היכי גמרי' מינה דלא אמרי' מגו דלמא שאני הכא דל"ל מגו כלל דאיהו הוא דאזיק אנפשיה יש להשיב מדקא פסיק ותני פקח ביום פטור אע"ג דנפל ליה בתר דנפל חרש והדבר ידוע דשוורים סירכא דהדדי נקטי ואזלי אלמא לא אמרי' מגו דהוי פושע לענין חרש הוי פושע לענין פקח ש"מ:

מלחמת ה'

היה מתליע ואין אונס התלעה בא מחמת הפשיעה אלא מחמת דבר אחר הוא בא ולא מיקרי תחלתו בפשיעה וסופו באונס ומש"ה לא הזכרו סך ליטנא בהך שמעתא כלל והכי קא מיבעיא לן אע"ג דלאו מחמת הפשיעה בא האונס כל אימת דלא כסיה בור מיקרי ולעולם מחייב שלא פטרתו התורה אלא בכסוי שהוא ראוי לכל דבר הלכך כיון שאינו ראוי לגמלים לאו כסוי הוא ולא מיפטר ביה אע"ג דהשתא אונס הוא שפשיעת כרייתו פשיעה היא לחייבו בכל דבר עד שיכסנו כסוי הראוי אף לגמלים ופשטינן דכיון דליכא פשיעה גבי שהוא מידי כגון לבור פקח וכדפרים הרב אב ב"ד ז"ל פטור ולא אמרי' שפשיעת כרייתו פשיעה הוא לחייבו בכל דבר עד שיכסנו כראוי לכל אלא כיון דאין תחלתו בפשיעה פטור וזהו דרך הרב אב ב"ד ז"ל וכך פירשו חכמי הצרפתים ז"ל והוא פי' נכון ומה שכתב בעל המאור ז"ל ואם תשאל היכי קס"ד למימר מגו לחייבו בעל הבור בשור פקח והא איהו דאזיק אנפשיה וכו' יש להשיב מדקא פסיק ותני פקח ביום פטור אע"ג דנפל ליה בתר דנפל חרש והדבר ידוע דשוורים סרכא דהדדי נקטי ואזלי תשובה גנובה היא זו דאי שוורים סרכא דהדדי נקטי ואזלי ושור פקח נמי לאו אורחיה לעיוני כדאזיל בתר שור חרש א"כ אף לגבי שור פקח פשע דאיבעי ליה לאסוקי אדעתא דלמא נפיל ביה בתר שור חרש וכן נפיל בתר שור חרש תחלתו וסופו בפשיעה הוא וחייב ובעיקר קושייתו אם משיב ואומר דגבי ממונו אע"ג דס"ל לעיוני לא נפטר המזיק דליכא למימר גבי שור הוא דאזיק אנפשיה אע"פ שפשע ולא עיין שאין פשיעת השור פשיעה לפטור המזיק והבור לא הזיק עצמו אלא מחמת בורו בל מזיק הלכך בעל הבור חייב. ומה שפטרו חכמים בשור פקח היינו משום דא"ל בעל הבור לבעל השור לא פשעתי שכיון שאין דרך שור פקח להפיל עצמו לא ס"ל לאסוקי אדעתאי דנפיל שם ומש"ה פטור אבל אם פשע לגבי שהוא שור אע"פ שהפיל עצמו לדעת פטור שאין פשיעת דעת השור בשלא עיין פשיעה להפסיד בעליו הואיל וזה פשע וטעם נכון הוא:

שלטי הגבורים

א עוד כתב ריא"ז ומז"ה אומר שאף בלא קול הכרייה אם נתקל בבור ונפל והוזק חוץ לבור פטור וכבר ביארתי בקונט' הראיות בראיה י' שאם לא היה שם קול הכרייה ונתקל בבור והוזק חוץ לבור חייב בעל הבור כאילו הוזק בתוך הבור והוא שלא היה יכול לשמור עצמו מן הבור כמו שביארנו:

ב לפי' רש"י ומיי' פי"ב מהל' נ"מ והטור ח"מ סי' ת"י אפי' היה השור שנדחף פקח ואפי' ביום חייבין בנזקו דכיון שנדחפה הרי זו כמי שנפל בלילה והתוס' כתבו דמיירי בשור שוטה או מהלך בלילה אבל שור פקח וביום פטור דאיהו נשמר יפה ומרחק כ"כ מן הבור שאין שוורים אחרים יכולין להפילו בתוכו:

לשון ריא"ז
שור ואדם שדחפו אדם או לבור שלשתן חייבין בנזקו האדם משלם שלים והשור שלים והבור שלים ונראה בעיני שאם היה השור תם משלם השור שתות והשאר משלמין הכל האדם הדוחפו ובעל הבור ועוד נראה בעיני שאין בעל הבור חייב אלא כשדחפוהו ובדרך דחיפה נפל לבור אבל אם נשא אדם את חבירו על כתיפו והוליכו והשליכו לבור של חבירו המשליך אותו חייב ובעל הבור פטור וכן אם היתה בהמה כגון קוף וכיוצא בו שנשאת תינוק על כתפו והוליכו והשליכו לבור בעל הבור פטור ובעל הקוף חייב כמבואר בקונט' הראיות בראיה כ':

הגהות הב"ח

(א) ע"י הבור לבד היה נשלם וכן ע"י השור לבד האי משלם פלגא והאי פלגא כצ"ל: (ב) דפלגא אמאי דעביד משלם בעל השור. בעל הבור נמי לשלם פלגא אמאי דעבד כצ"ל והשאר נמחק: (ג) תיבת שסייד נמחק:

וכן מצינו בפ' הגוזל (דף קו.) א"ל רמי בר חמא לרב נחמן מכדי דרב לא ס"ל משכוני נפשך אדרב נ"ל א"ל לפרושי לדרב וכו':

הגהות מא"י

[א] נ"ב נפל לפניו מקול הכרייה כו': [ב] נ"ב כנגד מה שהזיקה: [ג] תי' הוא נמחק: [ד] נ"ב הניזק: [ה] נ"ב הוא דעבד כצ"ל: [ו] תי' פלגא נרשם לימחק: [ז] לישלם פלגא ואידך יפסיד כצ"ל:

הגהות הרי"ו

(א) נ"ב לומר לך דמשום הכלא חייב: (ב) נ"ב עי' לקמן כרי"ף ב"מ פ' עשירי ד"ה אמר רבא נקוט הא דר' נתן כידך:

בלא שותפתא נמי פלגא משלמנא וכיון דבעל הבור נמי כוליה היזקא עבד משלם ג' חלקים: בבירך אשכחתיה. בתוך שלך מצאתיו: הניח אבן וכו'. בור כרויה ובא אדם אחר והניח אבן על שפתה: באנו למחלוקת. ולרבנן בעל האבן חייב דהא גרם כל הנפילה ומשום גרמא בנזקין ליכא למפטריה דאבן נמי הייטו בור והזיק בידים הוא כדאיתא [בפ"ג] (דף כח:) הא למה זה דומה לאבנו וכו' ולר' נתן משלמים בין שניהם. וכתב הרי"ף ז"ל מסתברא דהלכתא כר' נתן דקיימא מתני' כוותיה: מתני' שור וכליו ונשתברו. הטול והמחרישה: ונתקרעו. בכלי חמור שייכא קריעה בבגדים ומרדעת שעל גבו: ופטור על הכלים. כדיליף בגמ' שור ולא אדם חמור ולא כלים: שור חרש וכו'. מפרש בגמ': בן או בת. אע"ג דקטנים הם דליכא למימר איבעי להו לעיוני ומיזל אפ"ה פטור מגזרת הכתוב שור ולא אדם: גמ' נפל לתוכו שור חרש וכו'. מאי שור חרש שור שהוא [חרש שור שהוא] קטן שור שהוא שוטה אבל שור שהוא פקח פטור מ"מ דאיבעי ליה לעיוני ומיזל: תניא נ"ה שור חש"ו או סומא או פקח מהלך בלילה חייב פקח ביום פטור:

סליקו להו שור שנגח את הפרה

הבונם. כראוי. מפרש בגמרא: פטור. דהא נטרה ומאי הו"ל למעבד: נפרצה בלילה. אע"ג דתנא בנעל פטור איצטריך לאשמועינן דיכא דנפרצה בלילה פטור בכל ענין אפי' טדע לו שנפרצה ואינו צריך לחזר אחריה בלילה שלא תזיק דדוקא ביום הוא דחייב: או שפרצוה ליסטין. אשמעינן דאפילו ליסטים פטורין על היזק הבהמה כיון שלא הוציאוה: הניחה בחמה. מגערה לה שמשא ולא סגי לה בנעילה כראוי שאינה עומדת אלא בפני רוח מצויה כדאיתא בגמ': נכנס הרועה. להתחייב בנזקי': נפלה לגינה. באוכס שהיתה רה"ר גבוה מגנת חברו ונפלה: מה שנהנית. לפי הנאתה ולא לפי היזקה: שמין בית סאה באותו שדה. אין שמין את הערוגה לבדה מפני שמפסיד מזיק ששמין אותה בכל שוויה אלא שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה קודם שנאכלה ממנה הערוגה הזאת וכמה היא יפה עכשיו והשתא לא משלם כוליה דמיה דמי שלוקח בית סאה בשדה כשהיא בתבואתה אינו מזלזל בה בשביל הפסד ערוגה אחת כי אם דבר מועט: ר"ש וכו'. פירות גמורין שכבר בשלו כל צרכן משלמת כל ההיזק והא דשיימין אגב שדה היכא שעדיין לא נגמרה: גמ' הא כסהו פטור. ולא בעי עד דטאיס ליה בעפרא אלמא בכיסוי פורתא סגי דכל כיסוי הוה פורתא כיון דלא טאיס ליה בעפרא: כעין מבעיר. בפשיעה: כעין ובער. שיאכילה לבהמתו בידים כלומר בפשיעה והיינו נמי מתני' דסגי ליה ברוח מצויה משום דלאן דתנא הוא שן ורגל: פטור מדיני אדם. דגרמא בנזקין פטור: הפורץ גדר

נר מצוה — תורה אור

אימא לעולם קסבר האי פלגא היזקא עבד והאי פלגא היזקא עבד ודקא קשיא לך בעל הבור משלם פלגא ובעל השור משלם ריבעא ואידך ריבעא ניפסוד משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור אנא תוראי בבירך אשכחתיה את קטלתיה מאי דאית לי לאשתלומי מהאיך משתלימנא ושארא משתלימנא מינך: אמר רבא (א) הניח אבן על פי הבור ובא השור ונתקל בה ונפל לבור באנו למחלוקת רבי נתן ורבנן ומסתברא דהלכתא כרבי נתן דקיימא מתני' כוותיה: דף נג: *נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו וכו' מ"ט דאמר קרא ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים: דף נד. *נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן חייב מאי שור חרש שוטה וקטן דף נד: *אמר רבא שור שהוא חרש שור שהוא שוטה שור שהוא קטן אבל שור שהוא פקח פטור מ"ט דאמר ליה איבעי לך עיוני ומיזל תניא נמי הכי נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן וסומא ומהלך בלילה חייב פקח ביום פטור:

סליקו להו שור שנגח את הפרה

דף נה: *הבונם צאן לדיר ונעל בפניה כראוי ויצאה והזיקה פטור לא נעל בפניה כראוי ויצאה והזיקה חייב. נפרצה בלילה או שפרצוה ליסטין ויצאה והזיקה פטור הוציאוה ליסטין [א] הליסטין חייבין: גמ' תנו רבנן איזה הוא כראוי ואיזה הוא שלא כראוי דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה זה הוא כראוי דלת שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה זה הוא שלא כראוי: א"ר אלעזר ואמרי לה במתניתא תניא ארבעה דברים התורה מיעטה בשמירתם ואלו הן בור ואש ושן ורגל בור דכתיב ולא יכסנו הא כסהו פטור אש דכתיב שלם ישלם המבעיר את הבערה עד דעביד כעין מבעיר שן דכתיב ובער עד דעביד כעין ובער רגל דכתיב ושלח עד דעביד כעין ושלח: תניא ד' דברים אמר ר' יהושע כל העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואלו הן הפורץ

גדר

רש"י

וכיון דבעל הבור נמי כולי היזקא עבד לכך משלם ג' חלקים: את קטלתיה. כיון שבתוך שלך מצאתי [כו'] אבל רבנן בתר מעיקרא אזלינן וסברי בעל השור כולי היזקא עבד ולכך במועד משלם בעל השור הכל ובתם משלם בעל השור פלגא ופלגא מפסיד וגבי מתניתין נמי בתר כורה אזלינן ושניהם פטורין: הניח אבן. בור כרויה ובא אחד והניח אבן על פיה על שפתה: באנו למחלוקת כו'. לרבנן בעל האבן חייב הוא גורם כל הנפילה ומשום גרמא ליכא לאיפטריה דאבן נמי היינו בור והזיק בידים הוא ולר' נתן שניהם משלמין: ונפל שמה. גבי בור כתיב: אבל בשור שהוא פקח. אם נפל לתוכה פטור בעל הבור כדמסיק טעמא: שור חש"ו. כלומר שור שהוא חרש או שוטה או קטן: וסומא או מהלך בלילה. אפילו פקח חייב דלא איבעי ליה לעיוני:

סליקו להו שור שנגח את הפרה

הבונם ויצאה והזיקה פטור. דנטרה ומאי הוי ליה למיעבד: גמ' הא כיסהו. אפילו פורתא ולא בעי עד דטאים ליה בעפרא: כעין מבעיר. בפשיעה: כעין וביער. שיאכילנה בידים כלומר בפשיעה: פטור מדיני אדם. קסבר גרמא בנזקין פטור: הפורץ גדר. ויצאה בהמה וברחה

עין משפט

א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טוש"מ סי' תי: ב מיי' פי"ג שם סמג שם טור ח"מ שם: ג מיי' פ"ד שם טור ח"מ סי' שנו:

רבינו אפרים

[א] הליסטין חייבים. כתב רבינו אפרים ז"ל ירושלמי אמר ריש לקיש כשהוציאוה על מנת לגוזלה אבל אם הוציאוה לגוזה שליסטין פטורים. בעי אמימר עשו תקנת גזל במסור לאנסין ונהגו לדון דינא דמסורות אפי' בדלא אתיי אתויי אלא שמלשין בדבורו והפסיד ממון חבירו ותקנת גאונים לסמוך כאן אדר' מאיר דדאין דינא דגרמי בעקימת שפתים. תוס':

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) לכאורה משמע דדין זה אינו אלא לשמואל דלרב ס"ל דאינו חייב בחבטה כשהוא בקרקע עולם למה יהא שום חיוב על בעל האבן הלא נתבע בבור ובור לאו דידיה הוא ואפי' אם נאמר שמת בהבל הבור' לא אתיא כוותיה דכי היכי דלרב אמרי' במת בחבטה דקרקע עולם הזיקתו ה"נ יכול לומר הבעל האבן בור של פלוני הזיקתו וכן מבואר בתוס' בפרק המניח דף כ"ח בד"ה ונישוף באבן וכו' ע"ש וא"כ תימה הלא הרי"ף פסק לעיל כרב ולמה הביא רבא דהכא ואפשר דס"ל להרי"ף דבכאן מודה רב שיש לחייב בעל האבן מאחר שהאבן ע"פ הבור וכאילו הוא כרה את הבור הוא לפי שהוא גורם גרמא ממש והוי כאילו דחפו בידים שקרוב לודאי שכל שור אשר יבוא שמה יפול בתוך הבור בזה וסברא זו מבוארת בדברי הרמב"ן עיין בדבריו שהאריך.

מלחמת ה'

ועוד אמר רבא הניח אבן ע"פ הבור וכו' יש לומר מאי פטור פטור מנ"ש וחייב בח"נ וכלישנא בתרא דרבא: אמר הכותב אין זה נכון דכיון דס"ל לר' נתן כל היכא דלא משתלם מהאי משתלם מהאי אף זה חייב בנ"ש ומה דומה לזה נתקל באבן ונשוף בקרקע ואף הוא כיון דליכא לאישתלומי מקרקע עולם משתלם כוליה נזק מבעל אבן והיינו דאמרי' לקמן שור ואדם שדחפו לבור לענין ארבעה דברים אדם חייב ובכל ד' דברים קאמר דאי בשבת דידיה מאי למימרא אלא בכל ד' דברים קאמר דכיון דליכא לאישתלומי משור ובור משתלם מאדם משלם וקמ"ל כר' נתן ואמרי' נמי לענין כופר ושלשים של עבד שור חייב וודאי כופר שלם קאמר דאי חצי כופר הא כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר כדאמרי' בפ' ד' וה' ואפי' כשתמצא לומר התם אפי' חצי כופר משום דכיון דמשלם האי חצי כופר והאי חצי כופר כופר שלם הוא אבל חצי כופר ממש ודאי לא ועוד שאינו משלם כופר אלא בבהמית אבל בפלגא היזקא ודאי לא אלא ש"מ שאף הדוחף חייב בכל לר' נתן וכן כשנתקל באבן ונשוף בקרקע בעל האבן מחייב בכולה נזקים לר' נתן ולא תדקדק במה שאמרו בגמ' הנא תורא בבירך אשכחתיה מאי דאית ליה לאשתלומי מהיאך וכו' משתלמנא מינך דאלמא אי לאו משום דאשכחתיה בבירים לא הוה משתלם מיניה דודאי אע"ג דליכא למימר הכי משתלם מיניה כיון דליכא לאשתלומי מהיאך אלא ה"ק לעולם פלגא היזקא עבד וכיון דאיכא לאישתלומי מהיאך לא משתלם מהאי אלא רביע דהוא פלגא נזקים דידיה אבל היכא דליכא לאישתלומי מהאי אע"ג דפלגא היזקא עבד משתלם נזקו משלם ממי שאפשר להשתלם ממנו משום דא"ל את קא גרמת לי וליכא בין לישנא קמא לבתרא כלום אלא בפירוש תשלומי שור תם נחלקו דלא קא אמרי' מאי בינייהו והיינו נמי דאקשינן בפ"ק אי אליבא דר' נתן הא אמר אע"ג דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי והתם ליכא למימר אנא תוראי בבירך אשכחתיה וכן בשור ושור פסולי המוקדשין שנגחו לר' נתן משלם נ"ש אע"ג דהאי פלגא נזקא עבד והאי פלגא נזקא עבד דהא תלמוד לרבנן לא משלם אלא ח"נ ואי כוליה היזק עבד נ"ש משלם ואפ"ה משתלם משור הדיוט נ"ש ואע"ג דליכא למימר כי האי טעמא דאמרי' בגמ' גבי בור אנא תוראי בבירך אשכחתיה וש"מ דלאו דוקא קא אמרי' אלא כדפריבא הכי למדת שאפי' נתקל באבן ונשוף בקרקע משלם בעל אבן נ"ש אע"ג דפלגא נזקא עבד דלא גרע מפני שוורים שהזיקו שלא כדברי בעל המאור ז"ל ועיקר קושייתו אינה קושיא שכיון שהכורה גרם לו להיות נתקל בבור פטור בעל הבור דאי בתר גרמא אזלת איהו לאו גורס הוא שהכורה הוא דוחף הראבון ואי לאו כורה איהו לא עבד ולא מידי ואי בתר נזקא אזלת איהו לאו מזיק הוא שהרי נישוף בקרקע עולם ולפיכך פטור לגמרי וכל היכא דתנן פטור ליכא למימר מא"כ קאמר דה"ע למימר הכי וכל כה"ג לא מבתמיע מלפרושה ובפ' המניח בלישנא בתרא דר"א לא מתמר ליה נתקל באבן ונשוף בקרקע דקתני הטיח צלוחיתו באבן שהיא נשוף באבן אבל בירושלמי אמרו בלשון הזה א"ר יוחנן המניח אבנו סכינו ומשאו ברה"ר ובא אחר ונתקל בהם וצלוחיתו בידו בין שנתקל באבן ונתבע בקרקע בין שנתבע בקרקע חייב על נזקי אדם ופטור על נזקי צלוחית גם זה ראיה שהדין בשניהם אחד הוא ומשלם נ"ש כר' נתן ומי שאינו מודה במה שפרשנו על כרחו יודה שהלכה כלישנא קמא דרבא דאמר האי כוליה היזקא עבד דסוגיין הכי ונמצא שדיננו דין אמת אבל יש לסקפות לרב דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו הא לנזקו פטור אמאי מי גרע ממניח אבן ע"פ הבור דחשבינן ליה כשור שדחף וכי תימא פטור מא"כ קאמר הא לאו מלתא היא חדא דקא קאמר אגובהה לא מחייב כלל כלל במשמע והיינו דקאמר נמי תבעו קרקע עולם הזיקתו דאלמא פטור לגמרי ועוד דהא אמינא לך דכולי נזק הוא חייב כיון דליכא לאישתלומי מקרקע עולם וזו הקושיא צריכה לפנים אלא שיש לומר דלא דמי דבשלמא אבנו סכינו ומשאו שנתקל בהם הם שדחפוהו בקרקע עולם ודינם כשור שדחף דהיכא דליכא לאישתלומי מבור משתלם משור לכ"ע. אבל בור אע"פ שהוא גרם לו שהרי חפר שם ומ"מ לא נתקל בגוף מעשיו אלא העפר שנתקלק משם הוא הגורם וכן הא דאמרי' לעיל דעבד גובהה ברה"ר לרב אגובהה לא מחייב הכי פירושא כגון שהיה ברה"ר גבשושית שוה מכל לצדדין והוא חפר מצד אחד שהעולה מצד האחר השוה לרה"ר נופל ונתבע בקרקע עולם ומש"ה פטור לרב שסילק העפר שסלק משם הוא הגורם ולא הוא דחפו אלא הוא שנדחף מעצמו מפני שלא מצא שם עפר כך פי' ה"ר אברהם בר דוד ז"ל ואני אומר שלא חייבו הדוחף אלא בממונו כגון הכנו שלא הפקירה שהוא חייב על הדחיפה כשור אבל בור שהפקירו אינו חייב על הדחיפה כיון שלא הזיק אלא בקרקע עולם ולא חייבתו תורה אלא בהבלא דכתיב ונפל עד שיפול דרך נפילה ובבור ברשותו הא מודה רב ומ"ש בנתקל באבן ונשוף בקרקע דלרבנן חייב בעל האבן כנ"ש דברי רבינו שלמה ז"ל הם אלא שיש להשיב אי הכי קא סברי רבנן שור כולי היזקא עבד ומש"ה משלם נ"ש וכיון שכן מנא לן דאמרי רבנן היכא דליכא לאישתלומי מהאי לא משתלם מהאי דלמא לעולם אימא לך היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי ושור ושור פסולי המוקדשין משלם נ"ש וטעמייהו דרבנן התם משום דשור כולי היזקא עבד וכי תימא תיתי מהתם הא לא שמעינן להו לרבנן דהתם משלם ח"נ ובור פטור אכתי ליכא למיפשט דסברי רבנן אע"ג דליכא לאישתלומי מהאי לא משתלם מהאי בשור ושור שנגחו דהתם טעמייהו דרבנן משום דבור לא עבד ולא מידי ולא חייבה תורה בור בענין זה דהא תלמוד במועד משלם השור כ"ש ובור פטור אלמא שור כולי היזקא עבד ובור לא עבד ולא מידי אבל בבני שוורים שהזיקו כיון דליכא לאישתלומי מהאי דלמא משתלם מהאי והיכי פשיטא להו נמי מלתא עד דמקשי נמי בפ"ק אילימא אליבא דרבנן פשיטא אדרבה מדר' נתן נשמע לרבנן בשנים שהזיקו לפיכך אמרו מקנת מפרשים בעל הבור משלם מחצה ובעל הבור פטור ועל כרחך פלגא היזקא עבד ואפ"ה לא אמרי' כיון דליכא לאישתלומי מבעל הבור מגוס דבתר דהיפכא אזלינן משלם מן הבור כ"ש וא"ת מנא לך ממלתייהו דרבנן שבעל השור אינו משלם אלא מחצה דלמא משלם נ"ש תשובתך דא"כ הוה להו לרבנן למימר בעל השור משלם נ"ש ללמדך דכוליה היזקא עבד דהיינו דכוותייהו מדקאמר בעל השור חייב כתם ש"מ חייב מחצה ועוד שהם חלקו ר' נתן ורבנן בתשלומי הבור היה כל אחד מפרש ב"ש ישלם ומברר דבריו מדלא פירשו ש"מ כתשלומי הבור לר' נתן כך משלם לרבנן:

המאור הגדול

אמר רבא הניח אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל בבור באנו למחלוקת ר' נתן ורבנן ואי קשיא לך הא דאמרי' לעיל בגמ' אלא היכי דמי לאחריו מקול הכריה דפטור כגון שנתקל בבור ונפל לאחורי הבור אמאי פטור בעל הבור ניחייב כי היכי דמיחייב הכא בעל אבן י"ל מאי פטור פטור מנ"ש וחייב בח"נ וללישנא בתרא דרבא אליבא דר' נתן דאמר קסבר האי פלגא נזקא עבד והאי פלגא נזקא עבד דהא אוקימנא למתני' כר' נתן זהו דין נתקל באבן ונישוף בקרקע דלרבנן חייב בעל אבן נ"ש ולר' נתן ח"נ ודין נתקל בקרקע ונישוף באבן מפורש בפ' המניח את הכד בתרין לישני דר"א וא"ת ללישנא קמא דר"א דאתיא כרבנן ולא כר' נתן אמאי קאמר לא שאנו אלא שנתקל באבן ונישוף באבן לימא לא שאנו אלא שנתקל באבן ונישוף בקרקע לא מיתמר ליה הכי משום דקתני בברייתא הטיח צלוחיתו באבן וזהו נישוף באבן ובלישנא בתרא נמי דאתיא כר' נתן לא מיתמר ליה נתקל באבן ונישוף בקרקע משום דאנ"ש קא מהדר ולא חש לפרושי דין ח"נ ויש לרב ר' אפרים ז"ל בדברים הללו סברא אחרת ואין דבריו נכונים:

גם מדברי הרי"ף ז"ל לא נתבררו דינים הללו לפי שדלג עליהם כמו שדלג הרבה בדיני הבור ובשאר אבות נזיקין ומיהו שהוחלק במים ונישוף הוא עצמו בקרקע לרב דס"ל קרקע עולם הזיקתו פטור בעל המים לגמרי שאף התקלה עצמה מחמת הקרקע היא באה שהיא עיקר התקלה לפיכך אין זה דומה לשור שדחף ולא קי"ל כרב אלא כשמואל וכר' נתן קי"ל משום דקיימא מתני' כוותיה ורבא נמי כוותיה ס"ל דאמר שור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין כולם חייבין הא כר' נתן דאי כרבנן בעל הבור פטור וכלישנא בתרא אליבא דר' נתן נקיטינן דהאי פלגא נזקא עבד והאי פלגא נזקא עבד והלין ארבעה לישני פלוגתא דאביי ורבינא בשור ושור פסולי המוקדשין שנגחו פליגן עליה דרבא דאמר שלמים שהזיקו גובה מבשרן ואינו גובה מאמוריהן ופרישנא לגבות בשר כנגד אמוריהן ואוקימנא כלישנא בתרא דר' נתן ואם בשר כנגד אמוריהן אינו גובה כ"ש שאין לחייב שור החולין בכנגד שור פסולי המוקדשין ודרבינא עדיפא דבתרא הוא:

ומ"ש בעל המאור כזה ז"ל דגם מדברי הרי"ף ז"ל לא נתבררו דינין הללו לפי שדלג עליהם כמו שדלג הרבה בדיני הבור כו' לא ידעתי מה דעג בכאן רבינו הגדול ז"ל שהרי כתבה גמרא וכתבה להדיא נתן ודאמר רבה המית אבן ע"פ הבור ולא השמיט בכאן חוץ מדברי רבא בשור ואדם שדחפו לבור ואין לו צורך לכתבה מפני שפשיטא היא כיון דא"ר נתן כל היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי ואף רבא לא אמרה אלא משום דסיפא אצטריכא ליה ומה שאמר שדלג הרבה בדיני הבור ושאר אבות נזיקין אמת הוא אבל יש ג"כ הללנו במקומם טעמים ואם הם מעיני רבים נעלמים: וכתב עוד בעל המאור כזה ז"ל דהלין ד' לישני דאביי ורבינא בשור ושור פסולי המוקדשין שנגחו פלוגתא פליגין עליה דרבא דאמר שלמים שהזיקו גובה מבשרן ואינו גובה מאימוריהן וכו' ואם בשר כנגד אימורין אינו גובה כ"ש שאין לחייב שור החולין בכנגד בור פסולי המוקדשין יש לי להשיב והני רבא גופיה אמרה לשמעתא דאביי ורבינא דס"ג בכולהו נוסחי ובפי' רבינו חננאל ז"ל אמר רבא שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו שור אחר אביי אמר ח"נ וכו' הלמא רבא הכי ס"ל אי למאי דאוקימנא כרבנן אי אליבא דנפש"ה לר' נתן הלכה כר' נתן ס"ל ודוקא קשיא לך אמאי אינו גובה בשר כנגד אימורין איכא למימר משום דה"ל בשר בלא אימורין לא כוליה נזק ולא פ"נ נזק קא עביד ואפילו בפלגא נזקא אימורין מסייעו ודיו שמשתלם מבשר ולא שיחשלם מבשר כנגד אימורין שאין הבשר בלא אימורין מזיק ואי רביע פריה אאימורין לא משתלם מבשר אבל בשור ושור לכל חד וחד א"ל את קטלתיה שהרי הוא מזיק בלא כתו של חבירו וליכא הכא פלוגתא דאמוראי כלל:

א מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הל' ב סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תיח:
ב מיי' פי"ט מהל' עדות טוש"ע ח"מ סי' כח:
ג מיי' פ"ד מהל' נ"מ:
ד מיי' פ"ד שם טוח"מ סי' שצו:
ה מיי' פי"א ופי"ג מהלכות גזלה ואבידה סמג עשין עד טוח"מ סי' רסז:
ו מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון טוח"מ סי' שצד:

הגהות הב"ח
(א) גמ' גדר בפני בהמת חבירו:
(ב) גמ' וכן הן דאינו ידעי' בסהדותיה לא יחכן לומר פטור. הוכ' אלא לחבריה ובזאת אלי נאיבהלותי שהיה א"כ לא ידעינן בסהדייהו. הוס':
(ג) הוציאוה ליסטין חייבין תה"מ. (ד) נ"ב ע"ל בריף ס"פ שור שנגח ד' וה' ד"ה מסרו לש"ח ולשואל: (ה) נ"ב ג"ל עוד ראיה מגמ' פ"ב דב"מ דף ל"א ע"א המקשי אי דלא מינטרא אמאי וזה דלא כרבה בפרק הכונס דף נ"ז בגמ': (ו) נפלה לגינה באונס מגג בעליה כנ"ל:

דף נו:
בבעל בהמה פ"ה בגמ'
[דף ת"ע"ב]
דף פב.

גדר וכו'. ויצאה בהמה וברחה: הכופף קמה נגד הדליקה. כדי שיבער בה האש: מחייב אכותל. בדיני אדם דהא בידים עבד ואי משום דפטור אבהמה אי מחייב אכותל [לא] ה"ל למימר פטור סתמא: בכותל רעוע. דלא אפסדיה דלמיסתר קאי ומיהו חייב בדיני שמים שהרי נהנה הוא בה עד שיזדמנו לו פועלין לתקן. הרא"ש ז"ל: דמטיא ליה. כשכפפה הגיע בה הדליקה ברוח מצויה הרי בידים הבעיר ובדיני אדם נמי ליחייב: שאינה מצויה. דמידי דלא סליק אדעתיה הוא: טומן איתמר. שכסה קמת חברו בהדיין כשראה את הדליקה

רש"י

וברחה: והכופף קמת חבירו נגד הדליקה. כדי שתבעיר בה האש: בידי אדם נמי חייב. מיהא אכותל דהא בידים עבד בכותל רעוע דלא אפסדיה דלמסתר קאי: דמטיא לה. כשכפף עומרין הגיע בה הדליקה ברוח מצויה הרי בידים הבעיר ובדיני אדם נמי ליחייב: ברוח שאינה מצויה. דמידי דלא סלקא אדעתיה הוא: טומן קמתו איתמר. שכיסה קמת חבירו בסדין כשראה הדליקה ושוייה טמון באש והוא לא שלח [א] הבערה וגרם הפסד לניזק שפטר המבעיר [ב]: לנפשיהו להוציא ממון חבירו לעצמו: ממונא בעי לשלומי. אותו ממון שהוציא מחויב להחזיר: לחבריה · שכר עדי שקר להוציא מנה מראובן לשמעון:
מתני' הניחה בחמה. מלערא לה שמשא ולא סגי לה בנעילת דלת כראוי: נכנס הרועה תחתיו. להתחייב בניזקים: נפלה לגינה. באונס (ו) [ג] שגג העליה או רה"ר גבוה סמוך לגינה: מה שנהנית. לפי הנאה ולא לפי מה שהזיקה: שמין בית סאה באותה שדה. אין שמין את הערוגה לבד מפני שמפסיד מזיק שאמין אותה בכל שויה ורחמנא אמר ובער בשדה אחר מלמד שאמין אותה אגב שדה אחר לכך שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה קודם שאכלה הערוגה הזאת ממנה וכמה היא יפה עתה דמי שלוקח בית סאה כשהיא בתבואה אינו מוזל בשביל הפסד ערוגה אחת כי אם דבר מועט: פירות גמורין. שכבר בשלו כל צרכן משלם כל ההיזק דדוקא היכא שלא נגמרה שמין אגב שדה אחר: גמ' אלא תחתיו דשומר. והכי קאמר מסרה השומר לרועה נכנס הרועה תחת השומר ומישתעי בעלים דינא בהדי שני וראשון פטור: שומר שמסר לשומר חייב. אפילו באונסין דא"ל מפקיד אנת מהימן לי בשבועה איהו לא מהימן: לברזיליה. תלמידו: שומר האבדה. הכונס אבדת חבירו לביתו

גדר א בפני בהמת חבירו (א) *והכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה והשוכר עידי שקר להעיד ב והיודע להבירו עדות ואינו מעיד לו: אמר מר הפורץ גדר לפני בהמת חבירו היכי דמי אילימא בכותל בריא בידי אדם נמי איחובי מיחייב אכותל אלא *בכותל רעוע: הכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה היכי דמי (ב) אילימא דמטיא ליה ברוח מצויה בידי אדם נמי איחובי מיחייב אלא ברוח שאינה מצויה רב אשי אמר טומן קמתו איתמר משום דשויה טמון באש: ג והשוכר עדי שקר היכי דמי אילימא לנפשיה ממונא בעי לשלומי אלא לחבריה: והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו ואפילו בחד סהדא משום דמחייבין ליה אפומיה שבועה דאורייתא: ואיכא נמי מילי אחריני דפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואלו הן ג הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים והשולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים והמבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים נשברה כדו ולא סילקה נפלה גמלו ולא העמידה ר"מ מחייב בהיזקן וחכ"א פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים: מתני' *הניחה ד בחמה או שמסרה ביד חרש שוטה ג וקטן ויצאה והזיקה חייב: (ג) (הוציאוה ליסטין חייבין) מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו: נפלה לגנה ונהנית משלם מה שנהנית ירדה כדרכה והזיקה משלם מה שהזיקה: כיצד משלם מה שהזיקה שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה: ר"ש אומר אם אכלה פירות גמורין ישלם פירות גמורין אם סאה סאה ואם סאתים סאתים: גמ' *תחתיו דמאן אילימא תחתיו דבעל *תנינא חדא זימנא (ד) מסרו לשומר חנם ולשואל לנושא שכר ולשוכר כולן נכנסו תחת הבעלים אלא תחתיו דשומר כגון שמסרה הרועה ד לברזיליה דאורחיה דרועה למימסריה °לברזיליה אבל לרועה דעלמא לא דקי"ל שומר שמסר לשומר חייב: איתמר ה שומר אבדה רבה אמר כש"ח דמי ורב יוסף אמר כש"ש דמי רבה אמר כש"ח דמי מאי הנאה דקא מטיא ליה מיניה ורב יוסף אמר כש"ש דמי בההיא הנאה דלא בעי מיתב ריפתא לעניא דאמר מר כל העוסק במצוה פטור מן המצוה הוי עלה שומר שכר (ה) וקי"ל בהא כרב יוסף דאמרינן בפ' השוכר את האומנין* ובפ' שבועת הדיינין* דכ"ע אית להו דרב יוסף אלמא הלכתא כוותיה: נפלה ו לגנה ונהנית משלם מה שנהנית

נר מצוה והוא לא שלח את הבערה אלא דשוייה טמון באש וגרם להפסיד את הניזק ולפטור את המבעיר דפטר על טמון באש מ"מ חייב בדיני שמים אפי' שנתכוין לטובה כשכסה שלא ימהר לישרף דכיון [ד] דאפילו יכול להציל ה"ל לאזדהורי כדי שלא יבא לו הפסד בכך: לנפשיה. להוציא ממון חבירו לעצמו: ממונא בעי לשלומי. אותו ממון שהוציא חייב להחזיר וכתב הרא"ה ז"ל מכאן נראה דלא מחייבין אלא להאי דשכר עדים על ממון שאין מחוייב לו אבל אם היה מחוייב אלא שלא היו עדים בדבר אינו חייב אלא שעובר על מדבר שקר תרחק: וא"ת היכי מקשה ממונא וכו' והלא אפשר דלא ידעינן שהן עדי שקר ותירץ הרא"ש ז"ל דכיון שאם היינו יודעין היה משלם לא שייך לשנות פטור מדיני אדם: אלא לחבריה. שכר עדי שקר להוציא מנה מראובן לצורך שמעון וכתב הרא"ש ז"ל ודוקא שוכר אבל אומר פטור אפילו מדיני שמים דסבור הוא שלא ישמע לו והכי תנן בפרקין [דף נט:] השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ביד פקח הפקח חייב משמע דהמשלח פטור אפילו מדיני שמים. וכתב הרא"ה ז"ל דהא דאמר הכא פטור מדיני אדם היינו בשאין העדים מודים שהעידו שקר אבל אם היו מודים העדים [ה] חייב אף בדיני אדם דהא גרמי הוא וקי"ל [דף ק.] כמאן דדאין דינא דגרמי: משום דמחייבין וכו'. דדילמא לא הוה משתבע בשקרא ומשלם דאילו בב' עדים שאין רוצין להעיד פשיטא דמדאורייתא חייב בדיני שמים דכתיב אם לא יגיד וכו' דאפילו בלא שבועה איכא נשיאות חטא דהא דכתיב ושמעה קול אלה ה"ק כשעובר על שבועתו בדבר שאם לא היה מגיד בלא שבועה היה נשיאות עון אז יביא קרבן שבועה וכן מוכח מתניתין בסנהדרין פרק דיני ממונות [דף ל:] ודוקא בב"ד דכשאמרו אין אנו יודעין שוב אין יכולין להעיד דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אבל חוץ לב"ד אין לחוש כ"כ הרא"ה ז"ל והא דמחייבין הכא בכובש עדותו היינו בדיני שמים אבל בדיני אדם לא ואפי' למאן דדאין דינא דגרמי לפי שאין אדם חייב להעיד לחבירו אלא ממדת גמילות חסדים כ"כ הרא"ה ז"ל: והרבה משניות תנן שחייב נמי בדיני שמים ופטור בדיני אדם כגון השולח את הבערה ביד חרש שוטה [וקטן] וכן המבעית את חבירו וכן נשברה כדו ברה"ר ולא סלקה נפלה גמלו ולא העמידו: אלא תחתיו דשומר. והכי משמע מסרה שומר לרועה נכנס הרועה תחתיו ואזלי בעלים ומשתעי דינא בהדי שני ונסתלק הראשון כך פרש"י ז"ל משמע מפי' כלישנא דגמ' דאמר דשומר קמא איפטר לגמרי דמשמע דכיון שמסר שומר להני דאורחיה לממסר כגון בניו ובני ביתו דכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד [ב"מ לו:] או רועה לברזיליה כדאסיקנא הכא אע"ג דלא נטרו כדיניהו ולית להו מידי לשלומי מיפטר שומר ראשון הלכך המפקיד צריך שידקדק למי מפקיד כיון שיכול הנפקד להפקיע ממון חברו ונפטר ואי לא עיין ודקדק למי מפקיד איהו דהפסיד [אנפשיה] כ"כ הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל *)[עיין בהשר"י שלהי המפקיד גבי עובדא דאתלמיניה לאמיה אותביניהו בקרטליתא ובהג"ה שם] וכ"כ ריש המפקיד בשם המפרשים ז"ל: קמא חייב. ואפי' באונסין משום דא"ל את מהימן לי בשבועה שנאנסה ואיהו לא מהימן ליה כדאי' פ' המפקיד [דף לו:]: לברזיליה. לתלמידו: שומר אבדה. הכניס אבדת חבירו לתוך ביתו שנאמר [דברים כב] ואספתו אל תוך ביתך: כש"ח. משום דלא מטיא ליה הנאה לדעת רבה דאע"ג דודאי מודה דעוסק במצוה פטור מן המצוה מ"מ לא חשיב ליה האי ש"ש דמילתא דלא שכיח הוא כיון דלא מיפטר אלא בשעה שהוא עוסק במצוה כדמפרש בסמוך לרב יוסף דלא בעי למיתב ריפתא וכו' כל זמן שעוסק בה שמשמרה לצרכה אבל בשאינו עוסק בה אינו פוטרתו משאר מצות שלא אמרו העוסק במצוה פטור מן המצוה אלא בשא"א לקיים שתיהן אבל אפשר לקיים שתיהן חייב בשתיהן וכן מוכח התם במס' סוכה [דף כה.] והכי מסתברא דאי לאו הכי אלא כל זמן שהוא אצלו הוא פטור מלתת פת לעני א"כ מי שיש לו מזוזות בפתחו וציצית בבגדו יהיה פטור מכל המצות אלא ודאי כדאמרן וכן משמע במס' נדרים (דף לג:) דאמרינן פרוטה דרב יוסף לא שכיחא ואילו היה פטור כ"ז שהיא אצלו ודאי הוה שכיחא ושכיחא. וכ' הרי"ף ז"ל דקי"ל בהא כרב יוסף דאמר בפ' השוכר את האומנין (דף פב.) ובפ' שבועת הדיינין (דף מד:) דכ"ע אית להו כרב יוסף אלמא הלכתא כותיה: גרסי' בגמ' [דף נז: ע"ש] נפלה לגנה ונהנית וכו' אמר

*) ג"י מהר"ם

א מיי' פ"ד מהל' נ"מ מפרש לנו הכי דפורץ גדר לפני בהמת חבירו ויצאת והזיקה אם היה גדר חזק ובריא חייב על מקיף דכיון שאינו מתכוין אלא שתצא הבהמה ותזיק ויתחייבו הבעלים בנזקים הוא חייב באותו נזק כיון שהיה הכותל בריא שבמרוצו בעלים בראוי אבל אם הכותל רעוע ועביד ליפול פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים שהרי גרם לבעלים לשלם הואיל והכותל רעוע ואם לא פרץ אפשר היה שלא תצא ולא תזיק אבל אכותל אפי' היה רעוע חייב אפי' בדיני אדם דהשובר כלי רעוע של חבירו חייב לשלם לו דמי כלי רעוע ואם נפרש לומר דכותל זה הרעוע היה עומד לסתירה בענין דמצוה קא עביד האי שהפילה א"כ גם פטור מדיני שמים ובשהכותל בריא פשיטא דחייב גם על שבירת הכותל אבל רש"י ותוס' שם פירשו דפורץ גדר לפני בהמת חבירו ויצאה והזיקה פטור על נזק הבהמה דלא מחייב בפריצת גדר בעלמא דאין זה אלא גרמא ומיהו אם היה הכותל בריא וחזק חייב על סתירת הכותל בדיני אדם ואם היה הכותל רעוע פטור מדיני אדם אכותל וה"ה על נזק הבהמה וחייב בדיני שמים על הכותל ועל הבהמה דאע"ג דלמיסתר קאי ומצוה קא עביד היינו דוקא כי ליכא בהמה לפניה אבל הכא דאיכא בהמה בפניה אפי' דהכותל רעוע לא איבעי ליה למיסתריי' דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שהבהמה תצא והלכך חייב בדיני שמים ואין להוכיח מהאי פלוגתא דלמיי' כל כותל רעוע מצוה לסותרו ולסלק היזקו כל היכא שעומד לסתור ולתוס' אם יש בהמה או מידי דהיזק בפניה אין לסותרו דהא גם לדברי מיי' נראה דאין לסותרו אם יש למימר דאילו לא סתר לא הוה הוה נזקא אלא שאיש חייב בד"ש על הכותל למיי' אם מצוה לסותרו והרא"ש והטור ח"מ סי' שצ"ו כתבו כדברי התוס' דחייב בדיני שמים כשהכותל רעוע בין על הבהמה בין על הכותל חייב בדין שמים אבהמה לפי שגרם לו הפסד בהמתו וגרמא בניזקין אסור וחייב נמי אכותל לפי שהיה ראוי לעמוד יום או יומים עד שימצא פועלים וצרכי בנין (ופוטר) [ופטור על]הבהמ' שזכרנו בין הזיקה בין הוזקה והרמ"ה ז"ל כ' כשהכותל בריא וחזק חייב על הפסד הבהמה*) (אם הוזקה אבל אם הזיקה) והראב"ד ז"ל כ' דאם הכישה והזמינה למקום אחר שפרץ בפני' הכותל בריא חייב בניזקין שהיא עושה אבל לא הכישה ויצאת והזיקה פטור:

לשון ריא"ז

ב היודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו הואיל ובכלל דיני הגרמות הוא יכול חבירו להשביעו שבועת העדות שלא כפר עדותו שהרי אם כפר חייב לשלם לו והרי תביעה זו כשאר תביעות של ממון כמבו"ה בראיה ד':

ג מיי' פ"ד מהל' נ"מ כתב דמסר בהמתו לחש"ו אע"פ שהיה השור קשור הבעלים חייבין שכן דרך השור וכיוצא בו להתיר הקשר ולצאת ולהזיק וכן הוא דעת הרא"ש ז"ל וכטור ח"מ סי' שצ"ו והראב"ד ז"ל כתב דאם הוא קשור פטורים הבעלים: ד מיי' פ"ד מהל' נ"מ כתב דהראשון חייב לשלם לניזק שאומר לו הניזק למה לא שמרת אתה ומסרת לאחר שלם לי אתה והעצה אתה דין עם השני והראב"ד ז"ל השיג עליו וכתב שהניזק יכול לעשות דין עם השני או עם איזה שירצה והאריך בזה והטור ח"מ סי' שצ"ו הביא דברי הראב"ד ולא השיב עליהם כאילו מסכים לדבריו: לשון ריא"ז ה השומר אבידת חבירו הרי הוא כש"ח עליה ופטור מגנבה ואבידה אא"כ פשע בשמירתו ואם היו בעלי חיים הואיל ואבדו מבעליהן ולמדו פשיעות חיצונות אע"פ שהוא כש"ח צריך לשומרו שמירה מעולה וחייב עליהן בגנבה ואבידה וכן ביאר מז"ה בפ' המכריע בערך ע"ס ויש שפוסקין שאף בשאר מטלטלין שומר אבידה הוא כש"ש וחייב עליהן בגנבה ואבידה וכן נ"ל עיקר כמבואר בקונטרס הראיות בפ' אלו מציאות בראיה י"ב: ו רבינו ומיי' פ"ג מהל' נ"מ כתבו כשדחף לאן את חבירו ונפל לגינה לא הוי אונס רק הוי פושע דהיה לו להעבירם אחת אחת ולא היו דוחפין זה את זה הלכך משלם מה שהזיקה והרא"ש וטור ח"מ סי' שצ"ד כתבו בשם ר"י דדוקא לגבי ש"ש הוי פשיעה אבל לגבי ב"ח לא הוי פשיעה מה שלא העבירם אחת אחת וה"ה לגבי בעלי הבהמה גופייהו דלא הוי פשיעה מה שלא העבירו אחת אחת. וא"כ פטור הכא כשנפלה לגינה פי' דחיפת בהמה אחרת דשן ורגל בשמירה פחותה סגי ליה כש"ח ולא ישלם רק מה שנהנית ומ"מ אפי' היה זה רועה ששומר בהמות בשכר ודחף בהמה לחברתה ונפלה לגינה דאע"ג אם הוזקה היא בנפילתה יתחייב השומר שכר לשלם לבעלים דמי נזקה דהיה לו לבוא לשומרה שמירה יתירתא השתא שהזיקה לבעל הגינה פטור מלשלם מה שהזיקה לבעל הגינה דקי"ל כל השומרים נכנסים תחת הבעלים וכי היכי דפטירי בעלים אם נפלה בדהיפה והזיקה דהא לאו פושעים נינהו כדאוקימנא הכי נמי פטור השומר אפי' הוא שומר שכר וכן פסק הרמ"ה ז"ל אבל הר"ן ז"ל כתב בשם הרמב"ן ז"ל לסיוע לרבינו ומיי' כמו שכתוב לפנינו:

*) עי' כל זה בטור ח"מ סי' שצו.

הגהות מא"י

[א] את הבערה ושוי' טמון כצ"ל: [ב] נ"ב על טמון באש: [ג] מגג בעליה הסמוך לגינת חבירו כצ"ל: [ד] נ"ב בס"א דאולי וקאי על בעל קמה ול"נ להגיה דאינו במקום דאפילו וקאי על הטומן: [ה] נ"ב בס"א חייבין משמע דקאי על העדי' אבל השוכר עצמו פטור משום דהוי גרמי דגרמי וכן כתוב בנ"י:

אמר רב ואפילו נחבטה על גבי ירקות או על גבי פירות והוזקו משלם מה שנהנית [ריש דף נח.] וכ"ש אם אכלה [ע"ש שינוי לשון] נחבטה מבריח ארי מנכסיו הוא ומה שנהנית נמי לא משלם אמרי מבריח ארי מדעתו האי לאו מדעתו א"כ מבריח ארי מנכסיו לית ליה פסידא. האי אית ליה פסידא. היכי נפלה רב כהנא אמר שהוחלקה במימי רגליה רבה אמר שדחפתה חברתה מאן דאמר שדחפתה כל שכן שהוחלקה מאן דאמר שהוחלקה אבל דחפתה חברתה פשיעה היא דאמר ליה איבעי לך לאעבורי חדא חדא: מה שנהנית. שלא לקחה בקרקע ואע"ג דההיא היזקא אנוסה היא: מבריח ארי. בעל הקרקע מבריח ארי מנכסי חבירו הוא שהציל בהמת חבירו שלא תחבוט בקרקע ומצוה הוא דעבד (כ): לית ליה פסידא. וא"ת והרי פורע חובו של חבירו חשבינן מבריח ארי בנדרים פרק אין בין המודר [דף לג.] אע"ג דאית ליה פסידא וי"ל דה"פ מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו וכיון דמדעתו אפי' [אית ליה] פסידא כגון פורע חובו חשיב מבריח ארי אבל שלא מדעתו א"כ מבריח ארי אפי' כשאינו מדעתו אלא חבירו מכריחו להבריח ארי לית ליה פסידא למבריח האי אית ליה פסידא [ח] [והכא] דאיכא תרתי שלא מדעתו ואית ליה פסידא לא חשיב מבריח ארי אבל שלא מדעתו ולית ליה פסידא אי נמי אית ליה פסידא ומדעתו מבריח ארי הוא ואין לו לא שכר ולא שום דבר והאי דמוכח סוף השוכר את הפועלים [דף צג:] גבי רועה שקדם בשכר להבריח ארי שחוזר ונוטל מבעה"ב ומשמע אפילו רועה בחנם שאין מוטל עליו לשכור וה"ה איניש דעלמא שאינו שומר כלל דאין סברא לחלק בין רועה שמוטל עליו לשמור בחנם לאיניש דעלמא ולקמן נמי בהגוזל בתרא (דף קטו:) מוכח דכי שטף נהר חמורו וחמור חבירו והניח את שלו והציל של חבירו נוטל שכרו ואמאי כיון דמבריח ארי הוא לא יטול כלום י"ל דלא אמרינן במבריח שלא יטול כלום אלא בדבר שאינו ברור שיבא ההפסד אלא שדואג ממנו שמא יבא אבל בדבר ברור כשטף נהר והגלת רועים שהגילו מן הארי והדוב נוטל שכרו ופריעת חוב נמי [כמי] שאינו ברור הפסדו כדמפרש טעמא בירושלמי [רב אלפס מביא הך ירושלמי בפרק בתרא דכתובות] בכתובות [פ' בתרא הל' ב] ונדרים [פ"ד הל' ב] מפיים הוינא ליה ומחיל לי ואפילו במשכון מפיים הוינא ליה ויהיב לי משכוני ובחזקת הבתים [דף מג.] נותן לרור והועיל שמצילו מפסידא נוטל שכרו והתם דאמר מבריח ארי לא לענין שיפטר נקט הכי אלא לענין דלא הוי חזקה בתקון גדר או נעל או רפק דתיקון השדה [ס] כ"כ הרא"ש ז"ל. ורבינו גרשון פסק בתשובה על עכו"ם אנס דאנס ביתו של ישראל ובא ישראל אחר ולקחו ממנו שלא יחזיר לבעלים בחנם אלא יתן ללוקח מה שנהנה אותו כדאמרינן פ' האומנין (דף עו.) השוכר את הפועלים לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנהו [י] אבל רש"י ז"ל פי' בגיטין פ' הנזקין (דף נח:) עובד כוכבים הבא מחמת חוב או מחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון שאם החזיק עכו"ם בקרקע של ישראל מחמת חוב שיש לו או מחמת אנפרות בגזל דעלמא שאינו מסור בידו להרוג אין בו דין סיקריקון אם שהתה בידו י"ב חדש לתת רביע לבעלים כתיקון חכמים אלא מחזיר את הקרקע בחנם דכיון דאין כאן סיקריקון לא גמר ומקני מידי ואע"ג דשהתה בידו י"ב חדש לא באתה לו שעה לכופו הלכך אין מכירת העכו"ם מכירה כלל והרא"ש ז"ל כתב ונראה דלא דמי כלל למבריח ארי אע"פ דמדעתו קא עביד דכיון דילא הבית מחזקת ישראל ובא ליד העכו"ם ומה שבא לידם אין מצוי שיחזור ליד ישראל בלא דמים וזה הוציאו מחזקת העכו"ם נוטל מה שההנהו וכן דעת מהר"מ מקולי בספר שלו ואמר שאם לא כן לא יציל שום ישראל ממון חברו: והיהודים שבורחים והשר מחזיק בקרקע שאין בהם עסקא ואפילו יש בהם עסקא אם הניח הקרקע ביד אחרים לפרוע העסקא נראה שאם ישראל קנאו מיד השר מחזיר לבעלים ונוטל מה שהתנהו דאין זה דינא דמלכותא כי מנהג בכל המדינות שמשפט היהודים לעמוד בכל מקום שירצו כמו הפרשים ובדין מלכות היו תופסין שלא יחזיק המושל בנחלת היהודי כשיולא מעירו ואם יש שר שבא לשנות את הדין ולעשות דין לעצמו אין זה דין מלכות שאין זה דין הגון כלל ודמיא למוכס שאין לו דין קצבה עכ"ל: שהוחלקה במי רגליה. מרה"ר לגינה דאונסא דלא סלקא אדעתיה הוא ומיירי כגון שאינה יכולה לירד כדרכה דאי יכולה לירד אפילו נפלה משלמת מה שהזיקה דתחלתו בפשיעה וסופו אונס היא [אבל דחפוה חברותיה פשיעה היא] משמע מהאי לישנא דאפילו ש"מ אם הזיק חייב דפושע הוא כיון דהו"ל לאעבורי חדא חדא והרי"ף פסק כהאי לישנא דפשיעה היא ותימה דבפ' השוכר את הפועלים (דף צג:) עלה דמתני' דד' שומרים אמר איבעי לך לאעבורי חדא חדא ומשמע דוקא בשומר שכר דמצי א"ל להכי יהבי לך אגרא לנטורי נטירותא יתירתא ותירץ הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל דאע"ג דש"ח פטור בשלא שמר כלל היכא שדרך בני אדם לעשות כן בשלהם כי אורחא [נ"ל כיון דלאו אורחא דעלמא כו'] דעלמא בשלהם לאעבורי חדא חדא מ"מ גבי נזקין אע"ג דנטר כדנטרי אינשי כיון שבהמתו שעה אינן שמורות כלל הרי הוא חייב על נזקיהן שכל (ב) זמן שהזיקו בלא שמירה חייב אפילו בהני שעי דלאו אורחא דאינשי למינטר: לא שנו. דמה שנהנית הוא דמשלמת ולא מה שהזיקה: אלא (מה) שאכלה מיד באותה ערוגה. דכיון דתחלת נפילתה באותה ערוגה באונס אינו מחויב להעלות מאותה ערוגה: אבל מערוגה לערוגה. דהויא כשדה אחרת: עד שתצא לדעת. שידעו הבעלים שיצאה: ותחזור לדעת. שלא נעל בפניה כראוי אלא כיון וכו' שידעו הבעלים ביציאתה: אע"פ שחזרה וכו'. דנעל בפניה כראוי [כ] דהשתא לא סגי בשמירה פחותה [נ] והלכתא כותיה דר' יוחנן וכדמפרש רב פפא: היכי שיימינן. לבית סאה דמתני'. קלח בששים קלחים. מה שאכלה בששים שעורים כמותן ואין אומרים תשלם דמיהן כמו שנמכרים הקלחים שהזיק אלא שמין בס' שעורין כמותו ואז לא מפסיד מזיק כ"כ דבשביל אותו שיעור שהזיק לא נפחת ערך שיעור ס' כ"כ כפי הפסד שמי שקונה אותו קונה אותו ביותר שאינו מדקדק לנכות כל ההפסד בשוויו ממש הכי נפקא לן מקרא דכתיב [שמות כב] ובער בשדה אחר מלמד שמשמין

נר מצוה

שנהנית(א)ואפי' נחבטה על גבי ירקות או על גבי פירות והוזקו משלם מה שנהנית וכל שכן אם אכלה: היכי נפלה רב כהנא אמר *שהוחלקה במי רגליה *ורב אמר כגון שדחפוה חברותיה מאן דאמר כגון שדחפוה חברותיה כ"ש שהוחלקה במי רגליה ומ"ד כגון שהוחלקה במי רגליה אבל דהפוה חברותיה פשיעה היא ומשלמת מה שהזיקה דא"ל איבעי לך לאעבורי חדא חדא והכי הלכתא: אמר רב כהנא לא שנו אלא באותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה משלמת מה שהזיקה ור' יוחנן אמר אפי' מערוגה לערוגה ואפילו כל היום כולו עד שתצא ותחזור (א) אמר רב פפא לא תימא עד שתצא לדעת א ותחזור לדעת אלא כיון שיצאת לדעת אף על פי שחזרה שלא לדעת משלמת מה שהזיקה מאי טעמא כיון דאליפא להתם כל אימת דמשתמטא להתם רהטא וכן הלכתא: (ג)*נפלה לגינה ב ונהני' משלמת מה שנהנית: אמר רב (א) בנחבטה אבל אכלה אפילו מה שנהנית נמי אינה משלמת °נימא רב לטעמיה דאמר רב היה לה שלא תאכל אמרי (ג) היכא דאיתזקה היא דמצי אמר (ד) היה לה שלא תאכל אבל לאזוקי היא אחרינא דמיפטרת לשלומי מי אמר רב אלא *לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא היכא דאכלה דמשלמת מה שנהנית אבל נחבטה (ה) ליהוי כמבריח ארי מנכסי חבירו ומה שנהנית נמי לא משלמת קמ"ל ואימא ה"נ מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו(ו) (ב)האי שלא מדעתו הוא א"נ מבריח ארי מנכסי חבירו הוא דלא פסיד האי פסיד ע"כ: כיצד משלם מה *שהזיקה שמין בית סאה וכו': *היכי שיימינן א"ר יוסי בר חנינא סאה ג בששים סאה חזקיה אמר קלח בששים קלחים רבי ינאי אמר תרקב בששים תרקבים וסוגיין כחזקיה דאמר קלח בששים קלחים כלומר אפילו לא אכלה אלא קלח אחד שמין אותו בששים קלחים וכן כל דבר שהיא אוכלת שמין אותו בששים כמותו בין מעט בין הרבה: ת"ר אין שמין קב בפני עצמה מפני שמשביח ולא בית כור בפני עצמו מפני שפוגם מאי קאמר אמר רב הונא בר מנוח הכי קאמר אין שמין קב בפני עצמו מפני שמשביח ניזק ולא קב בבית כור מפני שפוגם ניזק אלא בששים כחזקיה: ההוא גברא דקץ קשבא

רש"י

כדכתיב ואספתו אל תוך ביתך וגו': [א] ואפי' נחבטה. אע"ג דגבי היזק [אנוסה] היתה וכ"ש אכלה דגבי דנאנסה בנפילה מ"מ לא היתה אנוסה באכילה: שהוחלקה במי רגליה · מרה"ר לגינה דאונסא דלא סלקא אדעתיה הוא: ל"ש. דמשלמת מה שנהנית ולא מה שהזיקה אלא שאכלה מיד באותה ערוגה שנפלה שם דכיון דהיא אנוסה (ז) באכילתה כיון דחזיה מיד לא מוקמה אנפשה אבל הלכה ואכלה מערוגה לערוגה משלמת כו': לא תימא עד שתצא לדעת. שידעו הבעלים שיצאת: ותחזור לדעת. שלא נעל בפניה כראוי אלא כיון שיצאת לדעת שידע ביציאתה אע"פ שחזרה שלא לדעת שנעל בפניה כראוי כי מסשתא לא סגי ליה בשמירה פחותה [ב]: נימא רב לטעמיה דאמר בפרק שור שנגח (ח) גבי מכנים פירותיו לחצר חבירו שלא ברשות ואכלתן בהמה של בעה"ב והוזקה בהן פטור המכנים דהיה לה שלא תאכל ה"נ הוא אנוס בנפילתה ובאכילה היה לה שלא תאכל ומהו[ג] יכול לעשות: לא מיבעיא היכא דאכלה כדפרישי' לעיל: להוי בעל השדה כמבריח ארי כו'. שהציל בהמת חברו שלא תחבט בקרקע[ומצוה]קעביד[ד]:סאה בס'[סאה]. [ה] אין שמין סאה באפיה נפשיה שמכחיש המזיק שבית סאה נמכר ביוקר לפי שמועט הוא ואינו מצוי לימכר ועני [ו] קונה אותה ביותר מדמיו וקרחת ערוגה בתוכה חשובה (ט) לפי דמיו אלא שמין ס' סאין כמה שוין ורואין כמה דמים מגיעין לבית סאה וחוזרין ושמין כמה נפחתו דמיו בערוגה זו אבל אין שמין הערוגה מתחילה בששים שאין שאין קרחת ערוגה ניכרת בס' סאין אבל בסאה ניכרת: וכן כל דבר שהיא אוכלת. כלומר שמין בס' שיעורים כמותו: אין שמין קב. אם אכל קב אין שמין אותו בס' קבים (י) שמשביח מזיק דס' קבים אין להן מכר שהן מרובין לעני ומועטין לבינוני וכ"ש לעשיר [שייך לאוקימתא דרב פפא בגמ']:ולא קב בבית כור. שאין קרחת

שלטי הגבורים

א יצאה וחזרה אם לא ידעו הבעלים ביציאתה פטורין עליה אע"פ שהזיקה בחזרתה ואם ידעו הבעלים ביציאתה ואע"פ שחזרה שם שלא מדעתן ששמרה הבעל ונעל בפניה דלת שיכולה לעמוד ברוח מצוים ויצאה וחזרה שם והזיקה משלם מה שהזיקה הואיל והורגלה לשם יש לו לשומרה שמירה מעולה שלא תחזור עוד שם כמב"ש כראיה ז':

ב לדברי מיי' פ"ג מהל' נ"מ משמע שאם לאחר שיצתה מן הגינה בפעם ראשונה נעל בפניה כראוי ויצאת פעם אחרת לגינה זהוא לא ידע פטור השומר דאע"פ שהיה שם פעם אחת בגינה אינו צריך לעולם לאוחזה ולסוגרה בדלת שיכול לעמוד בפני כל רוח אלא שאם החזירה דרך שם צריך לאוחזה כדי שלא תפיל עצמה שם מכיון שהיא למודה לצאת שם וכ"כ שם מ"מ בשם הרשב"א ז"ל אבל הראב"ד ז"ל כתב דלא סגי ליה בנעילת דלת כראוי עד שיסגור בפניה בדלת שיכול לעמוד בפני כל רוח וכן משמע לשון רש"י ז"ל וטור ח"מ סי' שצ"ד:

ג איכא פלוגתא אי מנכין למזיק עוד מה שמרויח ניזק שלא יכחיש שדהו או לא. הרא"ש ז"ל כתב דלאחר ששמין הנזק שעשה בבנים כמו שביארנו בהל' הפשוטים עדיין פוחתים מזה ששמין כמה הרויח הניזק שלא הוכחש שדהו כמה שלא נשארו בו הפירות עד שנגמרו כי כל כמה שעומדין הפירות על האילן כך מכחישין אותו

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נראה שהיא הג"ה נתליה בספרי רבינו שהרי כבר פסק ואפי' נחבטה כו' וכן מוכח מגי' הב"י [וכ"ה הב"ח]:

(ב) נ"ע בהשר"י שכתב שם א"נ דהפוה ונפלה פטור הכא דשן ורגל בשמירה פחותה סגי ליה כש"ח וגדולה מזו כתב כיון דבעלים פטורים פטור גם ש"ש שלו אע"פ שאם הזיקה צריך לשלם לבעלים דא"ל להכי יהבי לך אגרא לנטורי נטירתא יתירתא מיהו אם הזיקה ע"י שדחפוה פטור דתנן מסרו לשומר כו' כולן נכנסו תחת הבעלים וכי היכי דבעלים פטורין אם דהפוה ונפלה גם שומר פטור וכן פסק הר"מ

הגהות הב"ח

הגהות הגר"א

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון טוש"מ סי' שצג:
ב מיי' פי"ח שם סמג עשין סט טור ח"מ סי' תיח:

קסבא מחבריה אתא לקמיה דריש גלותא א"ל דיינא לדילי חזיין לי תלת תלת בקינא הויאן ושויאן מאה זוזי זיל הב ליה תלתין ותלתא ותילתא אמר בהדי ריש גלותא דדאין דינא דפרסאי למה לי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל בששים *רב פפא ורב הונא בריה דרב[דף נח.] יהושע עבדו עובדא כוותיה דרב נחמן בששים איכא דאמרי הכי שמין דיקלא אגב קטינא דארעא בששים והלכתא כוותיה דרב פפא בדיקלא ארמאה והלכתא כוותיה דריש גלותא בדיקלא פרסאה: *רבי שמעון אומר[דף נט:] אם אכלה פירות גמורין וכו' מ"ט כי אמר רחמנא °ובער בשדה אחר[שמות כב] מלמד ששמין על גב שדה אחרת הני מילי דצריך לשדה אבל הני כיון דלא צריכין לשדה בעיניהו בעי שלומי: אמר רב הונא בר חייא א"ר ירמיה בר אבא דן רב כר' מאיר ופסק הלכתא כרבי שמעון דן כרבי מאיר כי הא דתנן (א) כתבה לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אתם מה לכם עלי ופסק כרבי שמעון מהא דתנן רבי שמעון אומר אכלה פירות גמורין משלם פירות גמורין אם סאה סאה ואם סאתים סאתים: **מתני'** [א]המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל השדה פטור ואם א הוזקה בהן בעל הגדיש חייב ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב: **גמ'** לימא תנן סתמא דלא כרבי דאי כרבי הא אמר עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור אמר רב פפא הבא בנטר בי דרי עסקינן דכיון דא"ל עייל עייל ואנטר לך קאמר ליה: **מתני'** [ב]השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים שלח ביד פקח הפקח חייב: אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים המביא את העצים חייב אחד הביא את העצים ואחד הביא את האור המביא את האור חייב בא אחר ב וליבה המלבה חייב °ליבתו הרוח הרי כולן פטורין ג: **גמ'** אמר ר"ל משמיה דחזקיה ל"ש אלא שמסר לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב מ"ט מעשיו דידיה קא גרמו ורבי יוחנן אמר אפי' ד מסר לו שלהבת פטור מ"ט צבתא דחרש קא גרים ולא מיחייב עד דמסר ליה גווזא או *סילתא ושרגא דההוא ודאי מעשיו דידיה קא גרמי ומסתברא לן דהלכתא[דף נט:] כריש לקיש משמיה דחזקיה דחזקיה רבו של רבי יוחנן הוא ואיכא מאן דאמר כיון דלא אשכחן לחזקיה דפליג בהדי רבי יוחנן הלכתא כרבי יוחנן: ליבתו הרוח הרי כולן פטורין: ת"ר ליבה (ב) וליבתו הרוח אם יש בליבתו כדי ללבות חייב ואם לאו פטור ומאי שנא מזורה ורוח מסייעתו אמר רב אשי כי אמרי' זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בנזקין הוא וגרמא בנזקין פטור: **מתני'** השולח את הבערה ואכלה עצים או אבנים או עפר חייב שנאמר °כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש (ג): *עברה גדר שגבוה ארבע אמות או דרך הרבים או נהר[דף סא.] פטור: *המדליק בתוך שלו עד כמה תעבור הדליקה רבי אלעזר בן עזריה אומר רואין אותה (ד) כאילו היא באמצע בית כור ר' אליעזר אומר שש עשרה אמה

רש"י

קב נכרת בבית כור שהוא ל' סאין: קסבא. דקל: אמר ליה. ריש גלותא ראיתי אותם תלת ותלתא בקיני ג' דקלים היו זה אצל זה: דינא פרסאי. שאינו דין תורה (ה): בדיקלא דפרסאה. חשוב הוא מאד ונישום בפני עצמו: דן רב. עשה מעשה: ולא חתמה לו. שדה המיוחדת לכתובתה: אבדה כתובתה. ולא מצית למימר נחת רוח עשיתי לבעלי דא"כ הוי לה למיעבד לראשון אלא ודאי גמרה ומקניא: **גמ'** בנטר בי דרי. שומר הגדים מנהגן היה שכל בני הבקעה היו עושים בגורן אחד זה גדישו וזה גדישו וממנים [א] שומרים: **מתני'** המביא את העצים חייב. דאי לאו אחרון קמא לאו מידי עביד: **גמ'** צבתא דחרש. (א) צבתא טנייל"א: גווזא. (עצים) קוצים: סילתא. עצים קטנים ודקים: מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו. דחייב משום מלאכה גבי שבת אף על פי שהרוח מסייעתו כשמגביה את התבואה ברחת: דמלאכת מחשבת אסרה תורה. ומתקיימת מחשבתו דניחא ליה בסיוע הרוח: **מתני'** באמצע בית כור. אם יש לו חצי בית כור לכל רוח פטור ובקולחת כגון שדלגה שהיה אש מתלקחת מתמר ועולה אבל נכפפת שהרוח נוטה אותה וכופה לצדדיה או אם נסרכה ע"ג קרקע בעשבים ובקשמים ובוערת כל שעה אפילו עד מאה מיל חייב כך מסיק בתלמודא:

נמוקי יוסף

שמשמין אותו על גב שדה אחרת דמדנקט בשדה אחר ולא נקט בשדה חבירו אשמעינן [ג] ע"ג שדה אחרת ומדנקטיה לקרא גבי ובער ולא נקטיה גבי תשלומין ולימא הכי מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם בשדה אחר דשמין על גב שדה אחרת (נמי) לתשלומין הוא דדרשינן בגמרא דרבא אחרינא דאשמעינן דוקא ובער בשדה של אחר לאפוקי אם אכלה ברה"ר דלא ישלם וכיון דאצטריכא קרא בס' קראים צריך לומר דמתני' דנקט סאה לאו דוקא אלא לסימנא נקט וה"ה לפחות או ליותר: קסבא. דקל: לדידי חזי לי וכו'. אני ראיתיו וג' דקלין זה אצל זה היו: אדינא דפרסאי. שאינו דין תורה וי"מ דין דיקלא פרסאה שנשום בפ"ע [מפני] חשיבותו וזה לא היה אלא מין מאחר דקלים שהרבה מינים יש: הלכתא כוותיה דרב פפא וכו'. דעבד כרב נחמן בס' והיינו שומא של ששים עם הקרקע [דף נח.] שיימינן דהכל בכלל שהקונה הקרקע בפירותיה נותן עיניו קצת בשבח של אחר זמן. הלכך אם קץ דקל שפירותיו אינם גמורין אינו בדין שישלם פירות גמורין וגם שלא ישלם כלום הואיל שאינן ראויין אינו בדין דהא לבסוף יהיו תמרים גמורים אלא שמין ששים דקלים עם הקרקע בפירות אלו כמה שוה וכמה יחסר ערכו בעבור דקל זה שקצץ כל מה ששמין חסרון זה כזה ישלם ושמעינן מהכא שאין חלוק בתשלומין בין מה שהזיק ממונו דהיינו מה שאכלה בהמתו והזיקה דהא אמרן לעיל דשמין בששים למה שהזיק הוא בעצמו בידים שקצץ לדקל דפסקינן הכא בששים: דן רב. עבד מעשה כבר: פסק הלכתא. למד לתלמידיו שהלכה פסוקה היא לדורות כר"ש: ולא חתמה לו. שדה המיוחדת לכתובה: אבדה כתובתה. דלא מצית למימר נחת רוח עשיתי לבעלי דא"כ הו"ל למעבד לראשון אלא ודאי גמרה ומיקניא: אכלה פירות גמורין וכו'. כתבו המפרשים ז"ל דמהכא דפסק כר"ש משום שאין צריכין לקרקע הוא [ג] פשיטא לן פ' נערה בכתובות (דף נא.) דכל העומד לגדור כגדור דמו [ד] לענין בע"ח דלא טריף ליה אע"ג דפלוגתא היא פ' שבועת הדיינין (דף מב:) בענבים העומדין ליבצר אם כבצורות הויין: **גמ'** בנטר בי דרי. שומר גרנות מנהגן היה לעשות כל בני הבקעה בגורן אחד זה גדישו וזה גדישו וממנין שומר: **מתני'** המביא את העצים חייב. דאי לאו אחרון קמא לא עביד מידי: ליבתו הרוח וכו'. לא מיירי ברוח מצויה דבכל דוכתא אשכחן דמחייב לענין אם כשיכול להזיק ברוח מצויה כגון [דף ו.] אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו או כופף קמת חבירו בפני הדליקה [דף נו.] היכא דמטיא לה [דף סא.] ברוח מצויה לפיכך פירש רבינו שמשון דמיירי ברוח שאינה מצויה וכן מוקי לה בירושלמי ברוח של אונסין: **גמ'** מסר לו שלהבת. והלך החרש והוליכה למקום שיכולה להזיק ברוח מצויה או נתן בה עצים והלכה ממקומה והזיקה ברוח מצויה חייב משום דמעשיו גרמו: אפילו מסר לו. כה"ג דאמרן: לבתא. טינוילי"ש: גווזא. קולין: סילתא. עצים קטנים: שרגא. ובא החרש והדליקן והלכו ממקומן ברוח מצויה והזיקו דההוא ודאי מעשיו גרמו. ופסק הרי"ף ז"ל כחזקיה דרביה דר' יוחנן הוא ואיכא מ"ד כיון דלא אשכחן דפליג חזקיה בהדיא [ה] בהדיה דר' יוחנן הלכתא כרבי יוחנן: בזורה ורוח מסייעתו. דחייב משום מלאכה בשבת אע"פ שהרוח מסייעתו כשמגביה התבואה ברחת חשוב כעושה המלאכה בפני עצמו וה"נ אע"פ שהרוח מסייעתו ליהוי כאילו עשאו בפני עצמו: מלאכת מחשבת. וכשגורם זריית הרוח המסייעתו קרינא ביה עושה מלאכת מחשבת ולהכי חייב בגרמת זרייה זו אבל עושה מעשה של זרייה בפני עצמה לא מיקרי ה"נ לא קרי מבעיר אלא גורם הבער והתורה לא חייבה אלא מבעיר ולא הגורם הבער ולהכי חשיב גרמא ככל שאר גרמות דקי"ל גרמא בנזקין פטור: **מתני'** או עפר. ליחכה נירו ונתקלקל: עברה גדר וכו'. שהגדר גבוה ארבע אמות מעלי הדליקה והכי משמע לישנא דעברה: דרך הרבים. ט"ז אמה מעגלות דדגלי מדבר ילפינן במסכת שבת (דף נט.): באמצע בית כור. אם יש לו חצי בית כור לכל רוח פטור ומיירי

הגהות הב"ח

(א) נ"ל נבת:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עיין סוף פ"י דכתובות: (ב) נ"ב והרוח לבדו לא היה כדי ללבותה נ"ל. כ"כ התוס': (ג) נ"ב וגו': (ד) נ"ב נ"ע אם הלכה והדליקה תוך השיעור ומשם הלכה והלך נ"כ הדליקה תוך השיעור וק"ל: (ה) נ"ב עי' לקמן בריה"ף ב"ב פרק גט פשוט אחר מתני' המלוה את חבירו ע"י ערב:

הגהות מא"י

[א] שומר וכההיא אפי' רבי מודה כנ"ל: [ב] נ"ב דשמין: [ג] נ"ב אע"פ שעדיין הם מחוברין כאילו אינם מחוברין ואינם נשומים אגב קרקע: [ד] נ"ב פי' והוו מטלטלין: [ה] נ"ב אלא ר"ל אמר כן משמיה דחזקיה אבל הרא"ש דחה ראיה זו וכו' לא נראה, כזה ורבים לקים שאמר חזקיה כן:

שלטי הגבורים

אותו שתמיד יונקין לאלות הגפן הלכך כל כמה שממהר לקיטתן הוה שבח דאילן ודשדה הלכך זה שהזיק פירות אלו שהיו צריכין לקרקע עדיין נמצא שהשבית השדה שאילו היו עומדים שם עד שלא היו צריכין לקרקע היו מכחישין השדה והאילן ומנכין ממנו זה השבח והרמ"ה ז"ל פסק דאין מנכין לו כלל מזה והביא הרא"ש ז"ל ראיותיו. גם מיי' ושאר פוסקים לא הזכירו כלל מזה נראה דסבירא להו כדברי הרמ"ה ז"ל ולפי סברת הרא"ש ז"ל גבי תשלומין דמי וולדות דיהיב לבעל במי שנגף אשה ויצאו ילדיה מנכין לו שכר חיה דהיינו מה שהבעל עתיד ליתן בשכר המיילדת דהשתא לא צריך או למיהב שכר חיה או דמי מזונות שהיה צריך להוסיף על מזונות אשתו בימי קשוייה והשתא אין קישוי ולא ראיתי לשום פוסק שהזכיר דבר זה ומן התימה על הטור כיון דבסי' שנ"ד פסק כדעת אביו בניכוי כחש גופא למה לא פסק ג"כ הכי בתשלומין דמי' וולדות סי' תכ"ג:

א איכא פלוגתא לדברי הרא"ש שם הוי שלא ברשות דידיה דשומר בסתמא דבעל השדה וכי היכא דהמכניס ברשות בעל השדה שלא קיבל עליו לשמור חייב בעל השדה אם אכלתן בהמתו ה"נ הכא בשומר אע"פ שהוא שלא ברשות אם אכלתן בהמתו של בעל השדה חייב וזה לפי שהוא פוסק כרבנן כמו שכתבנו לעיל אבל לדעת שאר הפוסקים גם שלא ברשות השומר הוי כמו שלא ברשו' דבעל השדה דפטור:

ב מיי' פי"ד מהל' נ"מ פסק דליבה וליבתו הרוח בכל ענין חייב דהוי דינא דגרמי וכל הפוסקים זולתו פסקו דליבה וליבתה הרוח אם אין בלבויו כדי ללבות פטור דהוי גרמא בניזקין ויש לתמוה על מיי' היאך פסק בסתם דליבה וליבתו הרוח חייב דהא בגמרא מחלק כמה חלוקות כמו שזכרנו וכן השיג עליו הראב"ד ומ"מ לא מצא ידיו ורגליו לתרץ קושיית הראב"ד ועוד יש לתמוה עליו היאך פסק דכל הגורם להזיק חייב והא גרמא בנזקין פטור וכ"כ איהו גופה פ"ד מהל' נ"מ ועוד יש להקשות עליו קושית מ"מ כמפורש שם ואע"פ דשלמים וכן רבינו הניחו דבריו בצ"ע משום דרוש וקבל שכר אענה אף אני חלקי הגם כי בטלים הם לגבי רבים וזה כי נ"ל דס"ל למיי' דליבה וליבתו הרוח בכל ענין חייב דהסיא ברייתא אתיא כמאן דלא דאין דינא דגרמי ורב אשי דקאמר התם דאי אין בליבויו כדי ללבות פטור משום דהוי גרמא בניזקין בכל מיני גרמא הוא דקאמר ואפי' בדינא דגרמי הוא כדאשכחן דלא הוה ס"ל לרב אשי דדינא דגרמי חייב בפרק הגוזל קמא דאכפייה רפרם לרב אשי בדין שורף שטרותיו של חבירו ואגבי ביה כי כשורא לצלמא אלמא דלא הוה ס"ל לרב אשי לחייב בדינא דגרמי ומש"ה

מסדר רב אשי לתרוצי הכא האי ברייתא לפי שיטתו וס"ל דפטור כי ליכא בליבויו כדי ללבות הלכך לדידן דס"ל דדינא דגרמי חייב בכל ענין והיינו דקפסיק דליבה וליבתו הרוח חייב בכל ענין דכיון דהאש היה לבוי על ידו אע"פ שלא היה בליבויו כדי ללבותו ולא היה הוא שהשלים הנזק כיון שהוא היה הגורם הראשון חייב הא למה זה דומה לזורק כלי חבירו מראש הגג ע"ג כרים וכסתות של בעלי הכלי והסיר הכרים שהזורק חייב שזריקתו היא הגורם הראשון לשבירת הכלי דחייב הזורק כפי שיטתו דמיי' דפ"ז מהל' חובל ומזיק דהכי ס"ל דכל הגורם להזיק אע"פ שאינו הוא המזיק נזק זה עצמו באחרונה הואיל והוא הגורם הראשון חייב וה"נ בפי"ד מהל' נ"מ הוי הכי דעת מיי' דליבה וליבתו הרוח אע"פ שהרוח הוא המזיק האחרון כיון שליבתו בזה הוי הגורם הראשון דפשיטא דלא מחייב מיי' בגרמא בניזקין אבל החיוב כאן פי"ד מהל' נ"מ הוי משום שהוא דינא דגרמי ואולי כך היה פטור דדברי רב אשי נכונים הם לגבי גרמא בנזקין ולא לגבי דינא דגרמי והכא דמחייב ליה מיי' האי ליבה וליבתו הרוח דינא דגרמי פסיק ותני דחייב אבל בפי"א מהל' שכנים גבי הרחקת מוץ ועפר מן חבירו פסיק דפטור משום דחשב ליה הוא דהתם גרמא בניזקין ואתיא שפיר כדברי רב אשי והחילוק שיש בין זה לזה הוא לפי דעתי כי גבי ליבה וליבתו הרוח וגבי זורק כלי מראש הגג באותו מעשה דלבוי ובאותו מעשה דשבירה שהוא הנזק היה הוא הגורם הראשון שהוא ליבה ראשון שהלבוי הוא הנזק והכלי זרק ראשון שהזריקה הוא הנזק אבל גבי הרחקת מוץ ועפר באותו מעשה דהולכת מוץ ועפר לא היה הוא גורם ראשון כי לא התחיל הוא תחלה להוליך התבן ועפר רק הרוח עצמו התחיל להגביהו מעל הארץ ולהוליכו והוליכו עד מקום שהזיקו כי הוא בעשה המלאכה כמוץ וכתבן ובעפר לא גרם בעצמו נזק זה אלא הוי כמסייע שאין בו ממש משום שלא הרחיק והלכך פטור מהנזק התם גבי הרחקת המוץ והעפר שלא מכחו בא הנזק כמפורש התם פ"י ופי"א מהל' שכנים דכל כה"ג פטור אבל הכא מכחו בא הנזק כן נראה בעיני והתוס' שם כתבו דכיון דליבה וליבתו הרוח פטור אם אין בליבויו כדי ללבות ה"ה נמי אם שנים הביאו עצים ואור ושניהם ליבו ואין בכל א' כדי ללבות שניהם פטורים ואעפ"כ לא סמכו היטב על דבריהם אלו וכתבו שהוא דוחק ותימה לכן לא אחוש להאריך בזה אם ר"ל שניהם (הכחישו)[התחילו] כא': ב הא דאיתא בגמ' עברה הגדר כתב הרא"ש ז"ל ורב אלפס ז"ל לא הביא כל זה ונראה דזו היא סברתו משום דקי"ל כר"ש ואין שיעור אלא הכל לפי הדליקה בין לענין גובה בין לענין רוחב ואע"ג דלכאורה לא איירי ר"ש אלא לענין רוחב: לשון ריא"ז ד השולח את הבערה ע"י חש"ו אע"פ שמסר לו השלהבת והוליכה לגדיש חבירו הואיל ומעשה החרש הן שאלמלא הוא לא היה אש של זה הולך לגדיש פטור השולח מדיני אדם כמו שביאר נו"ם וחייב בדיני שמים שהרי גרם נזק לחבירו ולאו לקונסו כמו שקנסו שאר דיני הגרמות כמש"ם לפנים בפ' הגוזל עצים:

ומיירי בלא שמתמר ועולה אבל אם הרוח מטה אותו וכופפתו אפילו עד ק' מיל: הכל לפי הדליקה. קס"ד דה"ק הכל ישלם כל כמה שהדליק בין רחוק בין קרוב: גמ' *לא יעמיד. בני העיר מעכבין עליו שלא תבער האש בתקרה: לפי גובהה. כשהאש גדולה וגובהה קופצת למרחוק וה"ק הכל לפי הדליקה כלומר שאם תעבור יותר מן הראוי לגובהה פטור ואם כראוי לגובהה והזיקה חייב והא אית ליה שיעורא: הלכה כר' שמעון. דוקא בהא דהכא [ג] אבל בההיא דהתם קי"ל כרבנן וטעמא משום דכיון דקא עברה הדליקה יותר מכשיעור אנוס הוא וכמכה בידי שמים הוא

נר מצוה

שאין דבר תדיר אבל התם תדיר הוא דקא מדליק ואיבעי ליה לעיוני וכיון דלא עבד פושע הוא: [מתני'] אין משלם אלא גדיש וכו'. אם חטין חטין ואם שעורים שעורים דלא שייך למימר בהו טמון שהרי יודע שיש שם חטין או שעורים אבל כלים טמונין לא דרבנן לא מחייבי על טמון: היה גדי כפות וכו' חייב. אף על הגדי דבעלי חיים אתרבו מאו הקמה ומשום קם ליה בדרבה מיניה ליכא למיפטריה דאינו חייב מיתה על העבד הואיל ואינו כפות היה לו לברוח ופטור עליו ממיתה וגבי גדי נמי אם לא היה כפות היה פטור ואע"ג דפסקינן בשלהי פ"ב (דף כז.) שורו כממונו דאם הניח עליו גחלת ונשרף חייב התם הוא דהניח על לבו דלא היה לשור ליטלה אבל הכא היה לו לברוח: עבד כפות וכו'. טעמא דפטור משום שחייב מיתה על העבד הלכך פטור אגדיש ואגדי דקם ליה בדרבה מיניה ואע"ג שלא התרו בו: ואינו נהרג הא קיימא לן [כתובות דף לה: ודף לה.] דחייבי מיתות ב"ד שוגגין פטורין: וגדי סמוך. לאו דוקא דאפי' כפות היה פטור כדאמרן משום קם ליה בדרבה מיניה ואגב אחרינא נקט: [גמ'] במה דברים אמורים וכו' משלם כל מה שבתוכו בדבר שדרכו להטמין בגדים כגון כלי בקר וכיוצא בו אבל ארנקי וכיוצא בו שאין טמון בגדים לא דלא הו"ל לאסוקי אדעתיה שיניח אדם ארנקי בגדיש אבל במדליק בתוך שלו לא מחייב אטמון כלל ומיהו ליתא דכל מה שבתוכו משמע לרבנן כמו לרבי יהודה ולרבי יהודה אפילו ארנקי חייב כדמוכחי המפרשים ז"ל מסוגיא דגמרא: אלא דמי גדיש. אם הבעירו בעל השדה דלא קביל עליה אלא נטירותא דגדיש: וחיפן בשעורים. אע"פ שנתן לו רשות לחטין אינו משלם אלא שעורים דאמר ליה אני לא ראיתי אלא שעורים ולפיכך לא נזהרתי בהם כל כך [ג] או שעורים וחיפן בחטין שאינו משלם אלא דמי שעורים. מיירי במדליק בתוך שלו דאי במדליק בתוך של חברו אמאי לא ישלם חטין כיון דקא חזי להו ובסמוך בגמ' נמי מדמי ליה לנותן דינר זהב לאשה ופשעה בו והיינו במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חברו כ"כ הרא"ש ז"ל ופסק רבי' אלפסי ז"ל כרבנן ואם הדליק בתוך של חבירו אינו חייב בארנקי בגדים [ד] לפי שאין דרך ארנקי בגדיש: הא דנקט אשה כתב הרא"ה ז"ל דמרגלא בפומי' גבי [ה] קדושין וה"ה לאיש: מאי הוה ליך וכו'. שהשליכתו בים בידים: פשעה בו. שלא שמרתו כדרך השומרים ואבד: בעי אמימר עשו תקנת נגזל במסור או לא. תיקו: במסור לאנסים. היכא שיש עדים שמסרן ואבד מיניה ממון ולא ידעינן כמה והמסור מכחיש הנמסר שלא הפסידו כל מה שהוא אומר מי מהימן הנמסר בשבועתו כמה הפסיד ממנו כמו שתקנו בנגזל דתנן במס' שבועות (דף מד:) אלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל תיקו כתב הרי"ף ז"ל כל תיקו דממונא לקולא ובשם רבינו האי גאון ז"ל כתבו דספיקא דממונא חולקין הלכך ישבע ויטול מחצה אבל הרא"ש ז"ל כתב דאינו נראה לחייב כלל דכיון דספיקא בממונא אוקי ממונא בחזקת מריה וכתב רבינו תם ז"ל דאם המסור עצמו אינו יודע כמה הפסידו ישבע הנמסר כמה ויטול כיון שאינו מכחישו המוסר אבל הרא"ש

תורה אור

אמה כדרך רשות הרבים רבי עקיבא אומר חמשים אמה רבי שמעון אומר °שלם ישלם המבעיר את הבערה הכל לפי הדליקה: גמ' ואקשינן (א) למימרא דלית ליה לרבי שמעון שיעורא לפטור והא תנן (ב) רבי שמעון אומר לא נאמרו כל השיעורים האלו אלא שאם הזיק יהא פטור מלשלם כלומר כיון שאמר רבי שמעון הכל לפי הדליקה מראין דבריו שאין לרבי שמעון שיעור לפטור אלא אם עברה הדליקה והזיקה חייב בין עברה הרבה בין עברה מעט ונמצא שאין לו שיעור לפטור ושנינן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב הכל לפי גובהה של דליקה כלומר שלא אמר רבי שמעון הכל לפי מה שתעבור הדליקה לפניה ותדליק (א) אלא הכל לפי גובהה של דליקה קאמר שאם תעבור יתר מן הראוי לה לגבהה פטור ואם לא עברה אלא כראוי לגבהה והזיקה חייב והא אית ליה לר' שמעון שיעורא לפטור ולא קשיא דידיה אדידיה: א"ר יוסף א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש: ואי קשיא לך מ"ש התם גבי תנור דקא יהבי רבנן שיעורא ואפ"ה אם הזיק משלם מה שהזיק ומאי שנא הכא דפטור לא תיקשי לך הכא דלפי צורך שעה קא מדליק (ג) וקא מרחיק כשיעורא וקא עברה הדליקה יתירא משיעורא וקא מזקה אנוס הוא דמאי הוה ליה למעבד הלכך מכה בידי שמים היא ולפיכך פטור דלא יכול לאהדורה והתם גבי תנור כיון דתדיר הוא מדליק איבעי ליה לעיוני אי איכא היזקא לחבירו נסליק היזקא וכיון דלא עביד הכי פושע הוא ולפיכך חייב תדע דהא רבנן פליגי עליה דר' שמעון בתנור דקא יהיב שיעור לפטור והכא אינהו גופייהו קא יהבי שיעורא לפטור: מתני' *המדליק את הגדיש והיו בו כלים ונדלקו רבי יהודה אומר ישלם כל מה שבתוכו וחכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש של חטים או גדיש של שעורים: היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב (ד) עבד כפות לו °וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור ומודים חכמים לרבי יהודה במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח כלים בבתים: גמ' תנו רבנן המדליק את הגדיש והיו בו כלים ונדלקו ר' יהודה אומר ישלם כל מה שבתוכו וחכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש של חטים או גדיש של שעורים ורואין מקום כלים כאילו מלא תבואה *במה דברים אמורים במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו אבל במדליק בתוך של חבירו משלם כל מה שבתוכו ומודה רבי יהודה לחכמים במשאיל מקום לחבירו להגדיש והגדיש והטמין שאינו משלם אלא דמי גדיש בלבד אבל השאילו מקום להגדיש חטין והגדיש שעורין והגדיש חטין וחיפן בשעורין שעורין וחיפן בחטין שאינו משלם אלא דמי שעורים בלבד: אמר רבא הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא הזיקתו משלמת של זהב משום דאמר לה מאי הוה לך גביה דאזיקתיה פשעה ביה משלמת של כסף משום דאמרה ליה נטירותא דכספא קבילת עלי נטירותא דדהבא לא קבילת עלי: אמר רב שמעית מילתא לרבי יהודה ולא ידענא מאי היא אמר שמואל ולא ידע אבא מאי שמיע ליה לר' יהודה *)דמחייב על נזקי טמון באש עשו תקנת נגזל באשו דמשתבע ושקיל כדתנן* ואלו נשבעין ונוטלין הנגזל וכו': בעי אמימר עשו א תקנת נגזל במסור או לא כגון שיש לו עדים שמסר בו (ה) ואיבד

*) בדפו"י הגי' לר' יהודה דמחייב

רש"י

הכל לפי הדליקה. קס"ד דה"ק הכל ישלם כל מה שהדליק בין רחוק בין קרוב: גמ' לא נאמרו כל השעורין. גבי מעמיד תנור בבית בפ"ב דכ"ב:(א) [אבל במדליק בתוך של חבירו]. משלם כל מה שבתוכו ובגמ' מוקי לה רבא בכלי שדרכו להטמין בגדיש כגון מוריגין וכלי הבקר: (ב) אלא דמי הגדיש. אם הבעירו בעל השדה דלא קביל עליה אלא נטירותא של גדיש: חטים וחיפן בשעורים. אע"פ שנתן לו רשות לחטים אינו משלם אלא שעורין מאחר דחיפן בשעורין מצי למימר הייתי סבור שהיה שעורין לכך לא נזהרתי כל כך: מאי הוה ליך גבי דאזיקתיה. בידים שטרפתו או שהשליכתו בים ולא דמי למשאיל מקום לחברו להגדיש שעורין והגדיש חטין דאמרי' לעיל דאינו משלם אלא דמי שעורין דלא [א] אמרי' בהבעיר בידים אלא כגון שפשע בהבערה דכתיב כי תצא אש מעצמו: פשעה בו. שלא שמרתו כדרך השומרים ואבד: שמעית מילתא לרבי יהודה. כלומר אליבא דרבי יהודה: עשו תקנת נגזל באשו. דכי היכי דתיקון רבנן

שלטי הגבורים

א ר"ת פסק דלא סלקא בתיקו אלא כשהמוסר לאנסין מכחיש הנמסר כמה שהנמסר אומר שהפסידו כך המוסר מכחישו שלא היו כ"כ אבל אם המוסר עצמו אינו מכחיש· הנמסר אלא שאומר שאינו יודע כמה הפסיד ישבע הנמסר כמה הוי שהפסד ויטול כיון שזה אינו מכחיש וכ"כ מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק דמי שיש עליו עדים שמסר ממון חבירו ולא ידעו העדים כמה הפסידו במסירתו והנמסר אומר כך וכך הפסידני והמוסר כופר במה שטענו דסלקא בתיקו דאלמא לדידיה אם אין המוסר כופר במה שטענו ישבע הנמסר ויטול וכ"כ שם מ"מ דמיי' אזיל בשיטת ר"ת אבל ר"י פי' דאפי' אין המוסר יודע כמה הפסידו ואינו מכחיש לנמסר אעפ"כ סלקא בתיקו אי נמסר נשבע ונוטל או לאו ולזה הסכים הרא"ש וטור ח"מ סי' ל' וסמ"ג עשין ע' וכן דעת הר"ר אביגדור לפי מה שכתב המרדכי בשמו פ' הגוזל בתרא ובין למר ובין למר מאי דסלקא בתיקו איכא פלוגתא היאך להתנהג בו רבינו כתב להדיא כאן דכל תיקו דממונא לקולא הלכך אין מוציאין מיד המסור אלא בראיה דקולא לנתבע הוא וכ"כ מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק והרא"ש שם והטור ח"מ סי' ל' ושפ"ת והביא תשובת אביו על לאה שטוענת על ראובן שמסרה בידי עובדי כוכבים אנסין וזה הפסידה הרבה וקצת בירורה בעדים וקצת בהוכחות והשיב כל מה שתוכל לברר בעדים יפרע לה וישבע ראובן שאינו יודע שהפסיד יותר אבל בהוכחות לא מפקינן ממונא ודבריו תמוהין מאד דנראה דמשביעין המוסר כזה שהוחזק מסור ושיהיה כשר לשבוע' דהלא רשע הוא וכן מוכח מדבריו סוף פרק הכונס אי לא מיירי במסור שאנסוהו להראו' וזה דוחק ועוד היאך כתב דלהוכחות לא מפקינן ממונא והלא איהו גופיה כתב שם פ"ק הכונס דלאפוקי ממונא מן המזיק אזלינן בתר אומדנא וה"ה בהוכחה טובה וצ"ע וסמ"ג נמי סי' ע' ס"ל דכל תיקו דממונא קולא לנתבע ובשם רב האי כתבו דכל תיקו דממונא חולקין והלכך ישבע הנמסר ויטול מחצה והכל דתקו סברתו זאת ובהגהות אשר"י מא"ז בשם ספר חפץ פסק דעשו תקנת נגזל במסור וישבע הנמסר ויטול בכל ענין ועוד כתב היכא דשני ישראלים דרים יחד בישוב ואין להם עדים ואתי חד וצווח על חבריה דמסרו לעובד כוכבים או לגלשון והלה אמר לא היו דברים מעולם זה היה מעשה והרמ"ה והר"מ בשם ר"ת כתבו שיש לו לישבע לפני הגלשון שלא דבר לגלשון על שכנגדו שום דבר רע המביאו לידי הפסד והטוען על חבירו מסרתני וליכא עדים ישבע היסת ויפטור ומיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק פסק דאם תפס הגזל לא מפקינן מיניה אלא נשבע בנקיטת החפץ וזוכה במה שתפס והוא אזל לשיטתו דס"ל דאף בספק דדינא אם תפס אין מוציאין מידו אבל לדעת התוס' והרא"ש אינו מועלת התפיסה כלום כיון שהוא ספק ד[ינא] הגהת מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק בשם ראבי"ה וכן המרדכי ועוד כתב המרדכי דנמצא בתשובות רב האי דכיון דתקנת נגזל במסור סלקא בתיקו המע"ה לא ישבע ליטול כלום מיהו ראוי שנבאר דהא דפליגי אם נגזל במסור ישבע ויטול או לא הרי רק כמו שכתב המרדכי פ' הגוזל בתוס' בשם הר"ר אביגדור והראב"ד ז"ל: הרא"ש ז"ל הביא דברי רבינו וכתב עליו תימה למה יעשו תקנת נגזל במפקיד בשלמא בנגזל עשו ישבע הגזלן וכן באם שפשע בשמירת אשו הטילו השבועה על הניזק וגם אין המבעיר יכול לידע מה היה לניזק בבית וכן במסור השבועה על הנמסר שישבע ויטול שעשה עבירה אבל במפקיד למה הטילו אי דטעין סיגין הוה משתבע דהכי הוה ויותר נראה שיהא פטור בלא שבועה מידי דהוה כטוען חטין והודה לו בשעורין ואי דטעין שמא אמאי נשבע המפקיד בלא שבועה יטול דה"ל נפקד מחויב שבועה ואין יכול לישבע מנה וא"ל חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דהכא נמי טענו שק מלא מטכסין והודה על השק ועל המטכסין אמר לא ידענא דשמא סיגים היו ומיהו איכא למימר דלא אמר בכה"ג מחויב שבועה ואין יכול לישבע מ[שלם] היכא דכה"ג אלו ברמאות הא דטעין לא ידענא לפי שהיה לו לידע אם הוא חייב או לאו וכן מוכח בפ' כל הנשבעין דדרים שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין ומפרש התם כגון דא"ל מנה לאבא וא"ל חמשין לא ידענא באבוה בכה"ג מיחייב וע"כ צריך ליתן טעם למה האב חייב והיורשין פטורין דבלא טעם אין לחלק ביניהם מדקאמר התם אי דא"ל אמבין אית לך והמבין לית לך מה לי הוא דלא ידענא באב חייב שיש לו לידע אם חייב לו מנה אם לאו אבל היורשין אין להם לידע במילי דאבוהון וה"נ אין לנפקד לידע דמלתא דשכיחא הוא דמפקיד אינש גבי חבריה שקין ואינו מדקדק לידע כל מה שיש בשקין ובתיבות הלכך לא מחייב נפקד במה דאין יכול לישבע אלא שעשו תקנת נגזל בפקדון כיון שהנפקד אינו יודע שישבע המפקיד והא דמייתי לה בירושלמי הנגזל במסור ולא פשיטא ליה מפקדון משום דמסור דינא דגרמי ובדבור בעלמא הוא דאפסדיה ודבר קשה הוא מאד כי מעשה בכל יום שאין הנפקד מדקדק לידע מה שיש בשקין ובמרצופין אזל

עין משפט

עיין בתוספות
א מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון סמג עשין סט טוש"מ סי' (ל) [תיח]:
ב טור ח"מ סי' רלא:
ג מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק סמג עשין ע טוש"מ סי' ל:

חרושי אנשי שם
מהר"ם (א) פי' דה"ל נכפפת ואפי' מאה מיל חייב אלא הכל לפי גובהה דהוי קולא קאמר:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב מתני'. משלם כנ"ל: (ב) נ"ב גמ':

הגהות חו"י
(א) נ"ב וק"ל מאי קושיא דשאני התם דלא פשע מידי משא"כ הכא דפשע כמ"ש לעיל עד דעביד כעין ושלח

הגהות מא"י [א] מיירי כנ"ל: [ב] נ"ב והפשר דגם דברי הרי"ף שכתב ואי קשיא לך מ"ש דגבי תנור כו' דקשיא ליה הלכתא אהלכתא דכאן פסקינן הלכתא כר"ש והתם כרבנן. לפ"ז אתי שפיר הא דכתב הדין רבנן פליגי וכו' והו"ק: [ג] נ"ב וכן נמי שעורין והגדיש חטין מיירי נמי דוקא בתוך שלו דאי בתוך של חבירו אמאי לא משלם החטין כיון דקא חזו לכו וכן איתא בתוס': [ד] נ"ב כמ"ש לעיל דמ... בשל חבירו לרבנן אינו חייב: [ה] נ"ב פי' זה כלשון הנותן דינר זהב לאשה:

א מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוש"מ סי' ל: כהגהת אשר"י
ב מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פח טור ח"מ סם:
עי' בפ' המפקיד
ג מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון ופ"ז מהל' חובל ומזיק ופ"ה מהל' פקדון:

הרא"ש ז"ל כתב דהך בעיא נמי אפילו כשאין המסור עצמו יודע כמה ואינו מכחישו מיירי דבגמרא מדמינן לה למבעיר שאינו יודע כמה הזיק אם עשו בו תקנת נגזל לרבי יהודה דמחייב על עסקי טמון באש: דבטש. דחף ברגלו: בכספתא. ארנז שמניחין בו כספים: כה"ג מאי. כלומר מי מהימן בשבועתו ליטול אם תקנו בו בתקנת נגזל: לאו היינו מתני'. דמתמתא כיון דלרבנן משלם על פי עדים כל מה שרגיל להניח בבתים כשעשו תקנת נגזל תקנו נמי שישבע על כמה שרגיל להניח בהן: תיקו. ומספיקא לא מהימן. וכ' *הרא"ש ז"ל

רש"י

רבנן לנגזל לישבע כמה גזלו ויטול כדתנן ואלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל כך [א] ישבע כאן מה הטמין ויטול: דבטש. בעט: בכספתא. ארגז שמניחין בו כספים: סליקו להו הכונס

נר מצוה

ואיבד ממונו אבל אינם יודעים כמה איבד לו מי עשו תקנת נגזל במסור דמישתבע ושקיל או לא תיקו וכל תיקו דממונא לקולא: *ההוא גברא דבטש *בכספתא דחבריה שדייה במיא הוה קא טעין מרה הכי הוה בגויה והכי הוה. בגויה יתיב רב אשי וקא מיבעיא ליה כה"ג מאי אמר ליה רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אהא בריה דרבא לרב אשי לאו היינו מתני' דתנן מודים חכמים לרבי יהודה במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בבתים א"ל אי דקא טעין זוזי ה"נ לא צריכא דקא טעין מרגניתא (א) מי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא תיקו: מהא שמעינן דלית הלכתא כר' יהודה לענין טמון באש דאי ס"ד הלכתא כרבי יהודה אמאי קא מיבעי לן מי עבידי אינשי דמנחי מרגניתא בכספתא או לא הא קי"ל דר' יהודה בתרתי פליג בהדי רבנן פליג במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו דרבי יהודה סבר מיחייב אטמון ורבנן סברי לא מיחייב אטמון ופליג במדליק בתוך של חבירו דרבי יהודה סבר ישלם כל מה שבתוכו ואפילו ארנקי ורבנן סברי כלים שדרכן להטמין בגדיש כגון מוריגין וכלי בקר הוא דמשלם וכלים שאין דרכן להטמין בגדיש לא אלא מדאיבעיא ליה לרב אשי הכי שמעינן דכרבנן סבירא ליה ועוד הא אשכחת בהדיא דרב אשי כרבנן סבירא ליה מדפריש בהכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה טומן קמתו איתמר משום דקא משוי ליה טמון באש ש"מ דטמון באש לרב אשי פטור כרבנן [א] וחזינא מאן דפסק הלכתא כר' יהודה ואייתי ליה טעמא מהא דאמר רב שמעית מילתא לרבי יהודה וכו' והאי לאו טעמא הוא מדאמרינן לר' יהודה דמחייב על טמון באש שמעינן דלית הלכתא כותיה ואי אמרת (א) למאי הלכתא אמרינן להא דרבי יהודה למיגמר מינה לרבנן במקום דעבידי אינשי דמנחין כגון האי דבטש בכספתא דחבריה ושדיה בנהרא וכגון המדליק את הבירה דמודו בה רבנן לר' יהודה שמשלם כל מה שבתוכה שדרך בני אדם להניח בבתים דמשתבע על דעבידי אינשי דמנחי בגוה ושקיל: א"ל רב ייםר לרב אשי

[דף כח ע"א]

טענו כסא דכספא מאי א"ל חזינן אי איניש °דאמיד הוא למהוי ליה כסא דכספא אי נמי איניש מהימנא דמפקדי אינשי גביה משתבע ושקיל ואי לא לאו כל כמיניה: (ב) ירושלמי* ג) חד בר נש ב אפקיד גבי חבריה שק צרור אירעו אונס הדין אמר סיגין הוה מלא והדין אמר מטכסין הוה מלא אתא עובדא קומי רב ואמר א ה"ז נשבע ונוטל בעי ר' יוחנן מהו שיטעננו דברים שאינן ראויים לו [ג] נשמעיניה מן הדא אריסיה דבר זיזא ג אפקיד גבי חד בר נש ליטרא דדהבא מת בר זיזא ומת אריסיה אתא עובדא קומי רבי ישמעאל בר' יוסי אמר מאן לא ידע דכל מה דאית ליה לאריסיה דבר זיזא לבר זיזא הוא יתיהבון לבנוהי דבר זיזא הוו ליה לבר זיזא בנין רברבין ודקיקין אמר יסבון רברביא פלגא וכדרבן דקיקין יסבון פלגא דמך ר' ישמעאל בר' יוסי (ג) אתא עובדא קומי ר' חייא אמר

סלכה ו קכד
קכה

הגהות חו"י
(א) נ"ב אפי' יש עדים שהיה בו מרגניתא תוס' יעו"ש: (ב) נ"ב עיין ס"פ המפקיד: (ג) נ"ב כה"ג בפ' אחד די"נ ממונות:

הגהות מא"י
[א] כך תקנו באם שישבע כצ"ל: [ג] נ"ב שאין אנו יודעים בודאי שהפקיד אלא שבא להוציא מחמת התקנה:

מיבעיא ליה דשמא לא הוה ליה לאסוקי אדעתיה להאי ולא אמרינן מאי הוה ליך גבי דאזיקתיה כיון דלא רגילי אינשי לאנוחי כלל ולא דמי לדינר זהב דלעיל שלפעמים שאומר כן דירא שאם היתה יודעת שהוא של זהב לא היתה שומרתו וארנקי בגדים נמי פעמים דמניחין משום דגנבים לא מסקי אדעתייהו לחפש שם (ב): אמיד.עשיר שאומדין אותו לכלי כסף: והא דבעינן הכא אמיד הייט לאפוקי דלא מפקינן מהיאך מספק זה אבל אם הפקיד זה בודאי כלי כסף אע"פ שאינו אמוד לא אמרי' דלא ליהדרון ליה משום דלא אמיד וכי הא דאמרי' בירושלמי מהו שיטעננו דברים שאינן ראוין לו כשמעיניה מן הדא אריסיה דבר זיזא אפקיד גבי חד בר נש ליטרא דדהבא מית בר זיזא ומית אריסא אתא עובדא קמי דר' ישמעאל בר' יוסי אמר מאן לא ידע דכל מאי דאית ליה לאריסיה דבר זיזא לבר זיזא הוא יתיהבון לבני דבר זיזא הוי ליה לבר זיזא בנין רברבין ודקיקין אמר יסבון רברבין פלגא וכדרבן דקיקיא יסבון פלגא: דמך רבי ישמעאל בר' יוסי. כלומר עד שלא הגדילו הקטנים אתא עובדא קומי ר' חייא אמר אין מן הדא לית את שמע

אלנו ואפשר לפרש דירושלמי חד בר נש אפקיד שק צרור גבי חבריה אירע אונס לנפקד שנשרף ביתו בפשיעת שכינו בלא שמר גחלתו ונתחייב כמבעיר לשלם כנזק אע"פ שמה שבתוך השק הוי טמון ומיירי דנפלה גדר מחמת דליקה והוי תצו ומחייב אטמון ואמר המבעיר דמלא סיגין הוי והבתא מייתי סייעתא מרב דעשו תקנת נגזל באשו שמעתי שהגאונים פירשוהו בפקדון וכתבו דעשו תקנת נגזל בפקדון ואין לזוז מדבריהם:
א מיי' פ"ה מהל' פקדון כתב דדין זה דמי לטוענו מאתים והודה לו במקצת ואמר על השאר איני יודע שהוא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ס"נ ישלם הנפקד ויטול המפקיד כדבריו בלי שבועה והוא שיטעון דבר שהוא אמוד בו ויש לשומר להחרים על מי שלקח ממנו יותר מן הראוי לו והשיגו הראב"ד ז"ל וכתב דאין זה דומה למחויב שבועה ואינו יכול לישבע דלא אמרי' הכי אלא כי הוה ליה לידע באותו דבר ופשע בידיעתו וניכר הדבר דאיערומי קמערים אבל הכא לא הוה ליה לידע שהיו בכיס מאתים וזה הלכך אע"פ שטוען לא ידענא אינו בכלל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכ"כ הרא"ש ז"ל וטוח"מ בנו סי' רצ"א דליכא לחיוביה משום מחויב שבועה ואינו יכול לישבע דלא אמר הכי אלא בשיש טענת רמאות כגון כ' ידענא וכ' לא ידענא לפי שהיה לו לידע אם היה חייב לו או לא אבל הכא לא היה לו לנפקד לידע כמה היה בכים דמלתא דשכיח הוא שאדם מפקיד אצל חבירו שקין וכיסין מלאים ואינו יודע כמה יש בתוכן אלא ישבע המפקיד שתקנת חכמים הוא שעשו במפקיד שתקנו שישבע ויטול כמו שתיקנו בנגזל שישבע ויטול ועוד כתב הרא"ש ז"ל דלא לכל מילי עשו תקנת נגזל במפקיד

דאילו בנגזל אפי' אי טעין הגזלן ברי ישבע הנגזל ויטול אבל במפקיד אבל אי טעין ברי לא ולפ"ז אין חילוק בין אם הכודאה ממין הטענה בין אם אינה ממין הטענה לענין להתחייבו מחויב שבועה ואינו יכול לישבע אלא מפקיד נשבע ונוטל כשטוען הנפקד שמא ואי טעין הנפקד ברי לא כתב הרא"ש היאך להתנהג ומיי' כתב דנשבע היסת ונפטר ואפי' בטוען שמא כתב הרא"ש דקשה בעיניו שישבע המפקיד ויטול כי מעשים בכל יום שאין הנפקד מדקדק לידע מה שיש בשקין ובמרצופין המופקד אצלו ולולי כי הגאונים כתבו שעשו תקנת נגזל בפקדון ואין לזוז מדבריהם לא היה מאמין למפקיד בשבועה ועוד כתב המ"ס בהשגתו על מיי' בדין זה שכתב מיי' דהיכא דאין הנפקד יודע מה הפסיד דיטול הלה בלא שבועה והיאך יתכן מיי' דבר זה מתויב שבועה. ואינו יכול לישבע דהכי לא הודה לו בדבר שבמדה ושבמנין וכ"כ סמ"ג עשין סי' פ"ה דאם המפקיד אומר מאתים זוז היו בכים והלה אומר לא ידעתי כמה היו כיון שלא הודה כדבר שבמדה ושבמנין אינו חייב רק שבועה דרבנן לא שייך ביה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וטענה זו נראית גדול על מיי' דהא גם לדידיה כל שלא הודה דבר שבמנין אינו חייב שבועת התורה כמו שכתב בפ"ד מהל' טוען ואולם הטנה זו מעיד המ"מ כי הרמב"ן ז"ל תירלה בחידושיו בשבועות היטב ואני לא ידעתי והטענה הראשונה אשר להראב"ד ולהרא"ש עם מיי' נראה דס"ל למיי' דודאי כל היכא דליכא למיתש לרמאי כלל אז ודאי אע"פ שמודה במקצת ובמקצת אומר איני יודע לא הוי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע והיכי דמי כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בלדה ואומר המזיק דלא ידע אם קודם שילדה נגחה אי לאח"כ אז ודאי אין בשבועה הזה חשש רמאות דפשיטא דשפיר קאמר שאינו יודע שלא היה אצלה בשעת לידה אבל הכא למה לא היה לו לנפקד לדעת מהו הדבר שמפקיד אצלו כדי שיוכל להזהר בשמירתו ואפי' שיהיה המנהג שלא יעיין הנפקד במה שמפקידים אצלו לא בשביל כך יפסיד המפקיד ולעולם איכא למיחש שמא ברמאות טוען שאינו יודע דבר זה וכיון דמחויב שבועה על שהודה במקצת הוה ליה שפיר בכלל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע עוד כ' מיי' דהא מפקיד אצל חבירו שק צרור ופשע בו מפקיד אומר מרגליות היו בו והלה אומר שמא סיגין היו בו ישבע מפקיד ויטול אבל בלא שבועה לא יטול לפי דליכא לחייב הנפקד מטעם מחויב שבועה

חרושי אנשי שם מהר"ם (א) לשון אשר"י דנפקא נינה לרבנן במדליק בתוך של חבירו: (ב) הלכך אם הזיק את הבגדים בידים משלם גם על הארנקי דהוי כמו נתן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא הזיקתו משלמת של זהב דעד הכא לא פטרי רבנן בארנקי בגדים אלא במדליק דומיא דכי תצא ממילא משמע דהוי כמו פשעה ביה משלמת של כסף והשתא מלתא דרבנן בהנותן דינר זהב לאשה כו' אתיא כרבנן דלר' יהודה בכל ענין משלמת של זהב בין הזיקתו בין פשעה בו כדמוכח בעובדא דכספתא דמוקי לה רב אלפס כרבנן דלר' יהודה אין חילוק בין מנחי ביה אינשי בין לא מנחי ביה כי אתו עדים דהכי הוה ביה חייב:

המאור הגדול

*) אלא אמר רבא בתרתי פליגי במדליק בתוך שלו ובמדליק בתוך של חבירו וכו' דוקיא דרבא דאמר בתרתי פליגי מדקתני רישא וחכ"א אינו משלם אלא גדיש של חטים או גדיש של שעורים אבל מוריגין וכלי בקר אע"ג דדרכן להטמין בגדיש לא משלם וקתני סיפא מודים חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכה שדרך בני אדם להטמין בבתים מ"ש רישא דפטר ליה בדברים שדרכן להטמין ומ"ש סיפא דמחייב ליה אלא לאו ש"מ בתרתי פליגי ברישא במדליק בתוך שלו וכדאמרן דר' יהודה מחייב אטמון ואפי' ארנקי דלא מפליג ר' יהודה לעולם בטמון ורבנן סברי לא מחייב אטמון אפי' בדברים שדרכן להטמין כגון מוריגין וכלי בקר כיון דבתוך שלו אדליק ופליגי נמי במדליק בתוך של חבירו דר' יהודה סבר משלם כל מה שבתוכו אפי' ארנקי וה"ה נמי דברישא מחייב נמי ר' יהודה אפי' בארנקי אלא משום סברא דרבנן איצטריכא ליה הכא לפרושי דרבנן סברי כלים שדרכן להטמין בגדיש כגון מוריגין וכלי בקר הוא דמשלם אבל ארנקי לא ומודים חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה בתוך של חבירו שמשלם אפי' ארנקי שכן דרך בני אדם להניח בבתים:

*) אמר רב שמעית מלתא לרבי יהודה וכו' עד לרבי יהודה דמחייב על נזקי טמון באש עשו תקנת נגזל באשו ובדין הוא דלרבנן נמי עשו תקנת נגזל במדליק בתוך של חבירו בדברים שדרכן להטמין אלא רבותא קא משמע לן דאפי' לר' יהודה עשו תקנת נגזל בדברים שאין דרכן להטמין כגון

*) ד"ה אלא וד"ה אמר רב שייך לדף כה ע"ב.

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אמר רב שמעית מלתא לר' יהודה וכו' עד מי עבידי אינשי דמנחי מרגניתא בכספתא או לא הא קי"ל דר"י בתרתי פליג וכו':

אמר הכותב הכו ליה אפריון לבעל המאור ז"ל שפירש לנו דברי רבינו הגדול ז"ל בשמועה זו דודאי האי גברא בין לרבנן בין לרבי יהודה חייב אטמון דהא נזקי אדם הן ואם גופיה לא מיפטר אטמון אלא כגון שכלו חציו שנפל גדר שלא מחמת הדליקה כדמפרש בגמרא בפרק כיצד הרגל ורב אשי נמי לא מיבעיא ליה אלא משום דקא טעין הכי והכי כדאיתמר בגמ' אבל בדאיכא סהדי פשיטא דחייב בכל אלא ודאי הכי דייק רבינו הגדול ז"ל כיון דר' יהודה מחייב ואפי' ארנקי בגדים ועשו בו תקנת נגזל דרב אכל טמון דמתייב ר' יהודה קאמר דאמר דעשו בו תקנת נגזל אי הכי רב אשי מאי קא מיבעיא אלא ש"מ ליתא הלכתא כר' יהודה וכרבנן קי"ל דפטרי טמון ולית להו תקנת נגזל כלא אלא בדברים שדרכן להטמין כך פי' בעל המאור דברי רבינו יצחק אלפסי ז"ל תנות דעתו שהבינה דעת רבינו מן המתמיהין עליו והסכים אף הוא עמו בדבר זה ואעפ"כ דעתי לא נחה עלי עדיין ואם כוונת רבינו כך היתה תמה גדול אני תמה עליו פה קדוש איך יאמר דבר זה היכי אפשר ליה לר' יהודה למימר דתיקון תקנת נגזל במה שאין דרכו להטמין הטו נגזל גופיה אם טענו דברים שאין דרכן למשכן כגון מרגניתא דטמין להו אינים מי נשבע ונוטל א"נ טענו דברים שאינן ראוין לו כגון דלא אמיד מי מהימן הא אמרי' בדוכתא דלא מהימן ותם ליה לר' יהודה דליפלוג בהכי ועוד אי ס"ד דאית ליה לר"י הכי מנין לו לרב אשי להחזיק במחלוקת דלמא לעולם אימא לך רבנן נמי הכי ס"ל והא דפטרי רבנן במדליק בתוך של חבירו בדברים שאין דרכן להטמין לאו משום האי טעמא הוא דהא ודאי אפי' אית ליה עדים שהיו שם אותם כלים ונשרפו פטור לרבנן דהא בטמון גופיה פליגי בתוך של חבירו ולא בתקנת נגזל ולא אדכרו תנאי תקנת נגזל כלל אלא רב הוא דאמר הכי לפי פשטא של שמועה לפיכך מה שכתב בספר המאור וכן נמי פירשה רבינו שלמה ז"ל ועוד אי ס"ד בהא פליגי אדקא מיפלגי הכא ליפלגו התם בנגזל גופיה ועוד הא ר' יהודה מיקל בתקנת נגזל טפי מרבנן דתנן ר' יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה וכו' אלא טעמייהו דרבנן משום דבמדליק בתוך שלו פטר רחמנא טמון דכתיב כי תצא אש מעצמה ולא פליג בין דברים שדרכן להטמין לשאינן דרכן וגבי מדליק בתוך של חבירו פטרי דברים שאין דרכן להטמין ואפי' יש לו עדים מסברא דנפשייהו דכיון דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה פטור דא"ל אילו הוה ידענא הכי הוינא מינטר טפי והאי טעמא ליתא אלא במדליק אם בתוך בדה

השגות הראב"ד

א) וחזינן מאן דפסק הלכתא כר' יהודה ואייתי ליה טעמא מהא דאמר רב שמעית מלתא לר' יהודה כו'. כתב הראב"ד ז"ל הא נמי לאו טעמא הוא כלל דלמאי הלכתא איתמרא ההוא מלתא לר' יהודה לימרוה לרבנן גופייהו דמחייבי במדליק בתוך של חבירו על הטמון עשו בו תקנת נגזל. אלא טעמא דמלתא דלדעת רבנן לא איצטריכו למימר ולמיגמר לה מדר' יהודה נמי לא צריך דכיון דמדליק בתוך של חבירו הוא גופיה גזלן הוא ושכנגדו נשבע ונוטל אלא לר' יהודה הוא דאיצטריך דאע"ג דלא הוי גזלן גמור כיון דהוא פושע בממון חבירו כגזלן דמי ושכנגדו אז נשבע ונוטל ודוקא על הטמון אבל על הגלוי אי טעין היאך טענת ברי משתבע ומיפטר משום דלאו גזלן גמור הוא. דאי לא תימא הכי לימרוה למלתיה בגלוי ולדברי הכל וכ"ש בטמון לר' יהודה אלא ש"מ כדקאמרי' מיהו מדרב אפי' דהוא בתרא שמעינן דאין הלכה כר' יהודה: ב) חד בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק צרור וכו': כתב הראב"ד ז"ל הא מלתא כמאן דמהוה מאה עוכלי באוכלא דאיכא מאן דקשיא ליה מאי טעמא חייביה רבא לשלומי אפי' בשבועה נהוי כמנה הלויתיך והלה אומר שאינו יודע שהוא פטור ואיכא מאן דקשיא ליה לאידך גיסא אדרבה ליתקול בלא שבועה משום דהוה ליה כמתבין ידענא ותמשין לא ידענא דשקיל היאך בלא שבועה דהא קא מודה בשק וסיגין דהיכא שוה פרוטה. וקא מתרץ להאי קושיא כדאמר ליה הילך בשק וסיגין והאי לא תירוצא כלל דא"כ יפטר לגמרי. אלא טעמא דהאי מלתא משום דלא דמיא להמשין ידענא והמשין לא ידענא דהתם אפשר ליה למידע והאי דקא טעין ואמר לא ידענא דלמא איערומי קא מערים דקא בעי למרמא שבועה עלויה מש"ה אמרי' ליה זיל שלים ובתר הכי אי בעית לאשבועיה שבועת היסת אי נמי הרם סתם ברשות בידך. אבל הכא כיון דשק צרור אפקיד גביה לא הוה ליה למידע מש"ה אמר רב ישבע ויטול ועוד אני יכול לצאת ידי שניהם ואומר כי זה שאמרו שמירה סיגין ולא שאמרו שמירת מטכסין כדאמרי' ככפים אין להם שמירה אלא בקרקע והיה פוטר עצמו מכלום אמר לא עלה בדעתי שהיו לך שק מלא מטכסין ורב חייבו שהיה לו לשמרו שמירה מעולה מספק ובאמיד הוה תדע דהכי הוא דהא אינש אונס קאמר כלומר לדבריו אנוס היה שהרי שמרו שמירה הראויה לו:

שמע כלום דאיכא איניש דלא מפרסם נפשיה יתיהבון לבני דאריסין וכן הסכימו הגאונים ז"ל דכיון דההוא לימרא דדהבא אריסיה דבר זיזא הוא דאפקיד ליה אע"ג דלא אמיד לית לן בה דבכה"ג אמר אית [מתמסכן] גו שוקא ועתיר גו ביתא אבל גבי נגזל שעשו בו תקנה לא מפקינן מיניה דגזלן ולא מצי טעין עליה מאי דלא אמיד והא דאמרי' בכתובות [דף פה:] גבי ההוא גברא דאפקיד כסא דכספא בי חכא וכו' חדא דידענא ביה בחסא דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא דהוה משמע דמשום טעמא דלא אמיד בלחוד הוה מפקינן ליה מיניה כתב הרא"ה ז"ל ככר תרגמא רב ספא ז"ל בס' הגנבה דחדא ועוד דצריכין להדדי ניהו דלא אמיד ויהיב סימנא ואי ליכא [אלא] חד מינייהו לא שקלינן ליה מיניה נחזור להשלים הירושלמי שהרי הביאו רי"ף ז"ל בהלכותיו א"ל מריה דפקדונא כבר יהבית פלגא א"ל מה שנתת על פי ב"ד נתת ומה שאתה נותן על פי בית דין אתה נותן מהו דיימרון בני דאריסא לבני דבר זיזא הבו לן מה דנסבתון יכלין למימר לון מה שנעשה על פי ב"ד נעשה מהו דיימרון דקיקיא לרברביא נחלוק עמכון יכלין למימר לון מציאה מצאנו א"ר יצחק לית דין דקיקיא לרברביא אלא כמי שנתן לו במתנה. עוד הביא הרי"ף ז"ל האי ירושלמי חד בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק צרור אירעו אונס הדין אמר סיגין (ב) הוה מלא והדין אמר מטכסין הוה מלא אתא עובדא קומי רב ואמר הרי זה נשבע ונוטל ע"כ: אונס דנקט לאו לאו דוקא אלא פי' שאבד בפשיעה: והרא"ה ז"ל כתב על הירושלמי הזה שהוא תימה היך אמר בזה נשבע ונוטל אדרבה השומר היה לו לישבע [עיין במיי' פ"ה מהל' שאלה ובהגהות מרדכי סימן תפ"ז] ואם כשאמר איני יודע ה"ל מחויב שבועה שאינו יכול לישבע וישלם ועוד דהא והא ליתא דה"ל טענו חטין והודה לו בשעורים שהוא פטור אף מדמי שעורים ואפילו טעין הנתבע שמא כמו שמוכיח למעלה (ג) בפרק המניח וכתב ז"ל שרבו הרמב"ן היה אומר דההוא ירושלמי גבי טמון באש קאי והוא מישבו שם: מה בין גזלן לחמסן. דהתם בסנהדרין [דף כה:] חשיב להו בתרתי ולא היה ס"ד דמתקרי חמסן אי יהיב דמי וכדאמר לבסוף: תלויה וזבין וכו'. מכאן משמע דאפילו כשהאונס והמכר בדבר אחד קאמר רב הונא [א] ואע"פ דאיכא הרבה מן המפרשים ז"ל שכתבו התם פ' חזקת הבתים [דף מ:] [גבי מודעא אמתני' דשלש ארצות לחזקה] דקאמר ומודה רבא כי ההוא מעשה דפרדסא שהיה האונס והמכר בדבר א' שהוא בטל שלא אמר רב הונא אלא כשהאונס בדבר אחד והמכר בדבר אחר: הא דלא אמר רוצה אני. הוא דפסול מדרבנן [ולאו] זביניה זביני דכיון דיהיב דמי לא פסלינן להו אלא *)[נ"א זביניה זביני דכיון דיהיב דמי לא פסלינן להו אפי' מדרבנן כו' ואינו נכון] מדרבנן וכדאמרינן במס' סנהדרין (דף כה:) הוסיפו עליהם החמסנין והגזלנין אבל מדאורייתא לא פסלי משום דלא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו: אמתני' דגן היוצא מן הפתים [דף סב:] וגמ' דילה גן גילון כדמתרגמינן [איוב ה] ובני רשף גולין דנתרין מן נורא וכיון שהולכין ברוח מגויה חייב עליו משום שמירת נזקיו ואע"ג דאפקורי מפקר להו ואינן שלו חייב כיון שהוא מזיק בהן דאשו משום חציו לרבי יוחנן חייב: [ג] למעלה. מעשרים אמה לא חזו אינשי ולא מפרסם ניהא ואין פרסומי ניהא בעינן:

נר מצוה תורה אור

אמר אי מן הדא לית את שמע כלום דאית בר נש דלא מפרסמא נפשיה יתיהבון לבני אריסיה א"ל מריה דפקדונא כבר יהבית פלגא א"ל מה שנתת על פי בית דין נתתה ומה שאתה נותן ע"פ ב"ד אתה נותן מהו דיימרון בנוי דאריסיה לבנוי דבר זיזא הבו לן מה דנסבתון יכלין למימר להו מה שנעשה ע"פ ב"ד נעשה מהו דיימרון דקיקיא לרברביא נחלוק עמכון יכלין למימר להו מציאה מצאנו [א] א"ר יצחק לית דין דקיקיא לרברביא אלא כמי שניתן לו מתנה: אמר ליה רב *אחא בריה דרב אויא לרב אשי מה בין גזלן [א]לחמסן א"ל חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי א"ל יהיב דמי חמסן קרי ליה והאמר רב הונא תלוייה וזבין זביניה זביני הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני:

סליקו להו פרק הכונס

דף סב:* [ב]מרובה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמשה שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים בין בדבר שאין בו רוח חיים ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד שנאמר °כי יגנוב איש שור או שה וגו': אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל ולא הטובח והמוכר אחר הגנב משלם תשלומי ארבעה וחמשה: **גמ'** אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן [ג]הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' *והוא דנשבע ואחר כך באו עדים אבל בלא שבועה אינו משלם אלא קרן. וגנב עצמו משלם תשלומי כפל אפילו בלא שבועה טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה': *אמר רב קרן כעין [ד]שגנב תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין (א) ולא שגנב כחושה °והשמינה דהא תניא כחושה והשמינה משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב [א] משום דאמר ליה (א) אנא מפטימנא ואת שקלת ואי גנב שמינה והכחישה משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין

שמות כב | דף סג: | דף סה. | [דף כח ע"ב] | ג"י מהרש"ל

רש"י

מרובה אין הגונב אחר הגנב. דכתיב וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב: **גמ'** הטוען טענת גנב. שטוען נגנב בא ונגנבו ואמרינן לקמן דחייב כפל אם נשבע

סליקו להו פרק הכונס

מרובה אין הגונב וכו'. דכתיב וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב: **גמ'** תשלומי כפל. כדתנן [דף קח:] היכן פקדוני וא"ל נגנב משביעני [עליך] ואמר אמן והעדים [ג] מעידין אותו שגנבו משלם תשלומי כפל: טבח ומכר כו'. ילפינן להא מלתא מהיקשא [דף סג:] דסמיכה להדדי הני קראי דגנב וטוען טענת גנב מה גנב משלם תשלומי ד' וה' אם טבח או מכר כדכתיב כי יגנוב איש שור וכו' אף טענת גנב נמי אע"ג דאיכא למפרך מה לגנב עצמו שכן משלם כפל בלא שבועה תאמר וכו' אין משיבין על ההקש: משלם כפל אפי' בלא שבועה. כדאמר אביי [סוף דף סד:] לא ליכתוב רחמנא שנים ישלם בגנב ותיתי בק"ו מטוען טענת גנב ומה טוען טענת גנב דבהיתרא אתא לידיה אמר רחמנא לישלם שנים בגנב עצמו דבאיסורא אתא לידיה לא כ"ש אלא שנים ישלם דכתב רחמנא בגנב עצמו למה לי אלא לומר דאפילו שלא בשבועה: והשמינה. הגנב פיטמה וכו' וקשה לרב דאמר כשעת העמדה בדין וקס"ד דבין שבחה בין כחשה: והכחישה. הגנב בידים

*) ג"י מהרש"א

שבועה ואינו יכול לישבע דאין שהודאה ממין הטענה והוה ליה כמי שטענו חיטין והודה לו בשעורים שאינו חייב רק היסת והראב"ד ז"ל השיגו וכתב דהוה שפיר ממין הטענה דהא מודה ליה בשק וכופר במה שבתוכו ונראה בעיני דאין זו השגה דלא חשיב מיי' הודאה מה שהודה לו על השק דאינו טוענו השק אלא מה שבתוכו טוענו וכיון דדברים שבתוכו לא הודה לו ממין הטענה אינו חייב רק היסת גם מה שהקשה עליו הראב"ד מדין השוורים אינה קושיא דהתם לא עשו תקנת נגזל במזקי ממון אבל הכא בשביל תקנה הוא דישבע המפקיד ויטול וע"ע על סמ"ג כי בסי' ע' פסק דאם ידע המזיק שהכיס היה בו זהובים אבל אינו יודע כמה היו בו והניזק אומר אלף היו בו נוטל אלף בלא שבועה והוא שיהיה אמיד שהרי זה המזיק מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם ואילו בסי' פ"ח כתב דאם המפקיד אומר מאתים זוז היו בו והלה אומר מעות היו בו אבל איני יודע כמה דאינו נוטל בלא שבועה דאין זה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע כיון דלא הודה לו בדבר שבמנין מאי שנא זה מזה הרי הכא והכא לא הודה לו בדבר שבמנין וצ"ע:

א מיי' פ"ק מהל' גניבה והרא"ש וטוח"מ סי' שי"ד כתבו דמשלם תשלומי כפל

רבינו אפרים

[א] א"ר יצחק לית בין דקיקיא לרברביא אלא כמי שנתן לו מתנה כתב הרב ר' אפרים ז"ל הני מילי כולהו לאו דסמכא ניהו דהא תניא בהדיא אין מקבלין פקדונות מן האשה ולא מן העבדים ולא מן הקטנים קבל מן האשה יחזיר לאשה מתה יחזיר לבעלה קבל מן העבד יחזיר לעבד מת יחזיר לרבו ואשה הוא דיחזיר לבעל ולרב דכל מה שקנתה אשה קנה בעלה ואין קנין לעבד בלא רבו אלא כה"ג ליורשי המפקיד חייב להחזיר ומאן דלא דאין הכי טועה הוא ותחזר וכן הלכתא:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ל' האשר"י שעת העמדה בדין דכפל כמשמעותו בשויו עתה כשיגמר הדין אבל לענין ד' וה' שמין כמה היה שוה בשעת טביחה ומכירה דמההיא שעתא קא מתחייב ואם נתייקרה קודם העמדה בדין לא משלם כי השתא דאפי' קרן אם נתייקר ואיתבר ממילא משלם כדמעיקרא כיון דהשתא לא מידי עביד וכן אם הוזל אזלינן בתר עידן דטביחה ומכירה ע"כ: (ב) פי' סיגין כמו סיג של רגופה בפ"ק דעוקצים ופי' הרמב"ם שם אבק של אריג על קלח הגמחים כעין קורי העכבים והערוך פי' עפרורית שעל שרשי הירקות וכ"ל שעל שם זה הלבדין העבין בעלי השער והפלין נקראים סיגים בלשון משנה סיגים שעבה דאהלות סיגים שנראה בו נגף מטכסיא הוא המשי שהוא גברא דמחוי אמטכסא דתכריה: (ג) עיין בפירש"י סוף פ' המניח בהא דפריך התם דקאמר בר מאן דקאמר שמא מאן אי נימא כו':

מלחמת ה'

שדה של חבירו ועברה הדליקה והלכה לגד האחר והדליק את הגדיש דפשיטא בעלמא היא אבל לא כמדליק גדישו של חבירו ממש בידים ולא כההוא גברא דבעט בכספתא דליכא חייב כל דמאי דה"ל גביה דאזקים ועוד אפי' אם תמצא לומר אין הלכה כר' יהודה דלא תקינו רבנן תקנת נגזל אלא בדברים שדרכן בכך מנא ליה לרבינו ז"ל דליתיה לדר' יהודה דמחייב על נזקי טמון מי הגאן זו בזו לעולם אימא לך הלכה כר' יהודה דטמון באש חייב ומיהו לא תקינו ביה תקנת נגזל אלא בדברים שדרכן להטמין אלא ודאי ליכא לדחויה לר' יהודה אלא מדרב אשי דאמר טמון איתמר וכדכתב רבינו הגדול ז"ל ואע"ג דאיכא למימר דאיהו לא סבר לה אלא [...] ולתרוצי מלתא דר"י אתא. עכשיו חזרתי לדרך אחרת בפי' השמועה ממה שראיתי בירושלמי דגרסי' תמן א"ר אבהו בשם ר' יוחנן מודים חכמים לר' יהודה בכלי גורן שדרכן ליטמן א"ר הושעיה בשאין עדים [...] עדים כ"ע מודו על הדא דר' יהודה ותני כן על גדיש של חטים מתופה בשל שעורים או גדיש של שעורים מתופה בשל חטים נותן לו של שעורים פי' קסבר ר' הושעיה דכי פליגי רבנן עלה דר' יהודה בכלים שאין [...] משום שאין שם עדים ולא עשו בו תקנת נגזל אבל אם יש שם עדים שהיה שם אותו טמון חייב והא דקאמרי' ותני כן יש לפרש סיועה אדר' אבהו דאמר מודים חכמים בכלי גורן שדרכן להטמין ואינו מחוור דהא [...] רואין מקום כלים כאילו מלא תבואה ואפי' בלא עדים משלם של שעורים ול"נ סיוע מסיפא דברייתא דקתני בד"א ובירושלמי לא מסיים לה דמרגלא בפומייהו היא מ"מ למדנו שמחלוקת ר' יהודה וחכמים בתקנת נג[זל] גמרא דבני מערבא ולגמרא דילן נמי במדליק בתוך של חבירו אית לן למימר דבהכי פליגי דמשום טמון לא מיפטר אלא במדליק בתוך שלו דבהכי כתיב קרא דכי תצא אש מעלמא משמע דאי במדליק בתוך של חבירו ומוקמי' לה נמי כגון שנפל גדר שלא מחמת דליקה דבכה"ג הוא דמיפטר טמון גופיה דכלו להו חציו א"כ אפי' בכלים שדרכן להטמין נמי ליפטר וכל הני פלוגתא דטמון היכא כתיבן אלא ודאי קרא במדליק בתוך [...] הוא והא דפטרי רבנן בשאין דרכן להטמין לאו מקרא אלא מסברא ואי בשיש שם עדים ודאי ואפי' נפל גדר שלא מחמת דליקה נמי מסתברא דחייב בכל אפו שורו דלא טפח באפיה והלך לגדיש של חטים מתופה [...] ואכלו מי מצי למימר אילו ידענא דשל חטים הוה הוינא מינטר ליה טפי פטיעה דלא וכ"ש היכא דמשום חציו דודאי חייב וכדמעיינת בגמ' וסברא משכחת דלא איתמר נטירותא דהכי קבילי עלי ודהכי לא קבילי על[י] משאיל דאין לו לפטר עצמו מלעשות דליקה בתוך שדהו אלא משום שקיבל עליו להקדים הלכך אמר ליה נטירותא דהכי קבילי עלי ודהכי לא קבילי עלי אבל במזיק בשל חבירו ודאי חייב בכל אי משום חציו אי מ[שום] דהא לאו משום דקביל עליה נטירותא דהאי מחייבים ליה אלא משום דרמיא עליה נטירותא דגופיה או דממוניה דרחמנא חייביה בהכי ואע"ג דלא ידע במאי דאזיק כלל הדע דהא ר' יהודה מודה בדינא דמשאיל מקום במדליק בין בתוך שלו בין בתוך של חבירו בכל מה שהיה בתוכו דקתני בברייתא ולפיכך נ"ל דבתקנת נגזל פליגי כדפרישית וכן נראה דעת רבינו הגדול ז"ל והאי דלא פליגי בתקנת נגזל בעלמא להודיעך כח[ו] דאפי' בטמון באש נמי עשו בו תקנת נגזל ורבנן שמעי ליה לר' יהודה דאמר טמון באש למדליק בתוך שלו חייב ועשו בו תקנת נגזל בכל דבר ואמרו ליה רבנן טמון באש פטור לגמרי ואפי' במדליק לתוך של ח[בירו] לא עשו בו תקנת נגזל בדברים שאין דרכן להטמין וברייתא דקתני אבל במדליק בתוך של חבירו משלם כל מה שהיה בתוכו איכא לאוקמא על פי עדים ואפי' ארנקי דהכי הוא דוקיא דהאי סוגיין ושמעתין נמי דיקא דקאמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי לאו היינו מתני' דקתני שכן דרך בני אדם להניח בבתים ומה ענין משנתנו לכאן וכי תעלה על דעתך שלא יהיה דרך בני אדם להניח בבתים [...] יניחו ואם אמרו בבתים יאמרו בכספתא אלא ודאי לא הביאוה למשנה זו אלא לומר שעשו במזיק בו תקנת נגזל כמו שעשו באש מדקתני שכן דרך וכו' ומה שתלאן רבינו ז"ל זו בזו מפני שמי שפסק כר' יהודה [...] משום מימרא דרב דאמר לר' יהודה וכיון דליתא לדרב מדרב אשי אידחיא לה ר' יהודה לגמרי כדין טמון שאין לו על מי שיסמוך זה הסגתי לתקן דבריו ולפרש שלא הביא ראיה זו אלא לדחותה לדר' יהודה [...] שלו והא דקאמר רב לר' יהודה דמחייב על נזקי טמון באש עשו תקנת נגזל בהאש ס"ה לרבנן אלא הא קמ"ל דאפי' במדליק בתוך שלו ונפל גדר שלא מחמת דליקה תקנו תקנת נגזל אבל לרבנן במדליק בתוך פשיטא היינו נגזל דהא לדעת הוא מבעיר וגזלן הוא ועוד דסיינו מתני' דאוקימנא בתרתי פליגי במדליק בתוך של חבירו בתקנת נגזל כדפרישית אלא הא קמ"ל רב דאפי' לר' יהודה דמחייב בטמון במדליק בתוך לאו גזלן אלא פושע בעלמא הוא ולא תיקון ביה רבנן מידי קמ"ל ובדין הוא דהוה ליה למימר בגלוי לרבנן במדליק בתוך שלו אלא רבותא קמ"ל לר' יהודה אפי' בדברים שאין דרכן להטמין ודומיא דמתני' נקט רב [...] דאיירי ביה וסייעו דכפי אמימר עשו תקנת נגזל במסור לפי שהוא דומה לזה במקצת שאינו מזיק בידים וטעמא דכתב רבינו הגדול ז"ל דלגלויי אדרבנן אמר רב פי' לפירושו רב דוקיא דמתני' לרבנן אתא לאש[מועינן] דכל משלם מה שבתוכו דקתני בין כדר' יהודה בין כדרבנן ע"פ עלמו הוא ובשבועה אי נמי רב לית ליה הא דאמר רבה בתרתי פליגי וסיפא בתקנת נגזל כדפרישית והוא דעת רבינו ז"ל וההא לא נהירא דלימא [...] לרבנן עשו תקנת נגזל באש ומיהו אפ"ה לית לן למיפסק הלכתא כיחידאה דפירושא בעלמא היא ולאו משום דס"ל הוא וסוגיין בכולה מכילתין דטמון באש פטור ועיקר פסק הטעלה בידע בכל זה כמ"ש רבינו הגד[ול] כמה שכתבנו בשופרים העשוים להתלמד:

המאור הגדול

כגון ארנקי בגדיש ומחזונן לרב אשי שהוא בתרא דקא מיבעיא ליה מי עבדי אינשי דמנחי מרגניתא בכספתא אי לא שמעינן מינה דלא ס"ל כר' יהודה אלא כרבנן דלא עשו תקנת נגזל לעולם בדברים שאין דרכן להטמין וכן דקדק הרב אלפסי ז"ל ומפורש בהלכותיו:

א מיי' פ"ק מהל' גזילה ואבידה ופ"י מהל' מכירה סמג עשין פב טוח"מ סי' רכ: ב מיי' פ"ק מהל' גניבה סמג עשין עא טוח"מ סי' שנ: ג מיי' פ"ד שם סמג שם טוח"מ סי' שנב: ד מיי' פ"ב מהל' גזילה ואבידה ופ"ק מהל' גניבה סמג עשין עא טור ח"מ סי' שנג שנד:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לאו דוקא רק אפי' נתפטמה מאיליה. תוס':

הגהות מא"י

[א] פי' דאל"כ היה לו ליטני הא כשהמכר והאונס בדבר א' והא דלא הוו במקום א': [ב] נ"ב שייך לגמ': [ג] נ"ב דע"ש עצמו לא משלם קנס:

בידים בטורח מלאכה או במקל: מה לי קטלה כולה מה לי וכו'. הלכך מההיא שעתא אתחלא לה טביחה דאע"ג דאם היה הורגה בענין זה לא היה בו דין ד' וה' דלא מחייב אלא בשחיטה ראויה מכל מקום הכחשה זו כתחילת שחיטה היא דהא אפילו למ"ד [דף עב.] אינה לשחיטה אלא בסוף ולא מחייב אלא אמשהו אחרון אפ"ה [א] לא אזלינן בתר חשיבות ההיא שעתא כפי מה שהיא שוה במשהו אחרון דכבר היא נבלה אלא שלאחר שחיטה חייב עליה למפרע כפי מה שהיתה שוה מתחלתה אם כן כי קטלה נמי פלגא דהייט הכחשה אזלינן בתר מעיקרא: ולבסוף שוה ד'. בשעה שאיבדה מן העולם: תבריה או שתייה וכו'. בפרק המפקיד (דף מג.) מפרש טעמא דכל כמה דאיתיה בעיניה ברשותי' דמריה הוא דהא בעי לאהדורי הלכך ברשותא דמריה הוקרה והוא שעתא דתברה (או שתיה) הוא דקא גזיל לה אבל איתבר ממילא אמאי קא מחייבת ליה אההיא שעתא דגזלה ההיא שעתא זוזא הוא דשויא וגבי טביחה או מכירה הוי כי תברה או שתייה: נעשה שינוי בידו וקנאו. בשינוי להא מילתא דאם טבח או מכר שלו הוא טובח והרי"ף ז"ל פסק דהלכתא כותיה דתנן כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה ואמרינן כל לאתויי מאי לאתויי הא דרבי אלעאי ע"כ הלכך תשלומי ד' וה' אינו משלם דכששינה בידו קנאו ונמצא שלו הוא טובח שלו הוא מוכר אבל תשלומי כפל משלם כדמסיק אי כדמעיקרא אי כדהשתא ותניא נמי הכי גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור משלם תשלומי כפל וכו' כעין שגנב והך ברייתא קשיא לרב דפסקינן הלכתא כותיה לעיל וכבר מקשינן בגמ' [דף סו.] לימא ליהוי תיובתיה דרב דאמר רב קרן כעין שגנב תשלומי כפל וכו' כשעת העמדה בדין ותירצו אמר רבה טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו והכי פי' לימא תהוי תיובתיה דרב דאמר לעיל כשעת העמדה בדין כשהוזלה וכ"ש כשהוקרה דמשלם אפי' קרנא כדהשתא דהא כרבא ס"ל דאמר תבריה או שתייה משלם ד': טלאים כדמעיקרא. והיינו ברייתא משום דא"ל וכי תורא גנבי מינך דיכרא גנבי מינך: דמים כשל עכשיו. בין הוקר בין הוזל והייט דרב דלא שייך למימר וכי יוקרא גנבי מינך וכ"כ בה"ג ז"ל וכתב הרא"ה ז"ל דנראין דבריו אבל ר"ת ז"ל כתב [דדמים] כשל עכשיו דאמר רב כגון דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא אבל היכא דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' משלם כדמעיקרא דלעולם מקילים גבי תשלומי כפל ד' וה': המוכר לפני יאוש. פרש"י ז"ל דרב נחמן ורב ששת כולהו מודו דיאוש גרידא לא קני ולא פליגי אלא אי בעינן דאהנו מעשיו או לא דר"נ סבר דהגונב בהמה ומכרה קודם יאוש אע"ג דלא אהני מעשיו דלא קניה לוקח כיון דלא נתייאשו הבעלים אפ"ה חייב הגנב בתשלומי ד' וה': ופסק הרי"ף ז"ל כוותיה דר"נ חדא דהלכתא כותיה בדיני ועוד דקאי ר' יוחנן כותיה: [ל' גמ'] [דף סח:] לא תן לו. אם בעל הגנבה העמיד הגנב בדין ואמרו לו לא תן לו כך בעד הגניבה ואח"כ טבחה או מכרה הגנב פטור מדין ד' וה' *). דשלו הוא טובח שלו הוא מוכר דכיון שנגמר הדין אין כח בידם לחזור בהם: [ל' גמ'. ונעשה עליו גזלן. וגזלן אין משלם ד' וה']: חייב אתה וכו'. הקשו המפרשים ז"ל משמע הכא דחייב אתה לו לא הוי גמר דין כמו לא תן לו וקשה דבפ"ק דסנהדרין (דף ו:) אמרינן נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע ומפ' ה"ד גמר דין איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי ותירצו חייב אתה ליתן לו לאו גמר דין גמור הוא אלא לענין זה הוא [ב] דאסור לבצוע ולהטעות את הזכאי הואיל וזכותו ידוע במקלת: אמר המחבר הרמב"ם והר"ם מקוצי ז"ל כתבו גבי הא דאמר רבה [שם דף כה:] קבל עליו קרוב או פסול אם לא קנו מידו יכול לחזור בו עד שיגמור הדין נגמר הדין והוציא הממון בדין זה הפסול או בעדותו אינו יכול לחזור בו ולפי מה שכתבתי בפנים נ"ל דלאו דוקא נקטי הוציא אלא כיון שאמר לא תן לו כאילו הוציא דבלשון לא תן לו פסקוה למלתא ולא נקט הכי אלא למעוטי חייב אתה ליתן לו דלא הוה ממש פיסוק הדבר אלא כמי שאומר אנו רואים שהחיוב יהיה עליך אבל לא נתברר עדיין כל גדרי החיוב ולפיכך לא הוי גמר דין או [למעוטי] כל שלא נוו לו הדיינין ואפילו נתברר להם דנגמר דין כך הוא עד שיצוה לו הדיין עכ"ל המחבר: דמחזי כשקרא. מחזי דאתמיה אשקרא דיהיב ליה לשליח מידי דלית ליה לאהלך גביה אבל אי לאו משום מחזי כשקרא כתבינן אדרכתא ואע"ג דגזלה או גנבה היא וכן מוכח פ' שבועת העדות (דף לג:) גבי אמר שמואל בבא בהרשאה וכן בבכורות פ' יש בכור לנחלה (דף מח.) וטעמא משום דהרשאה לאו הקנאה גמורה היא אלא קצת שליחות יש בה וכדמסקינן שליחא שוייה ומצד ההקנאה אין הלה יכול לומר לאו בעל דברים דידי את ומצד השליחות אינו יכול לעכב המעות לעצמו כדאסיקנא דלאי הוי הקנאה גמורה הא קי"ל כר' יוחנן דגזל [ג] אינו יכול להקדיש ואיך היה יכול להקנותו וכ' ר"ח ז"ל האידנא נהגו לכתוב אדרכתא אפי' אמטלטלי דכפריה וטעמא לא ידענא ונראה לר"ת דטעמא משום דיהבינן טעמא משום דמחזי כשקרא ואנן למחזי כשקרא לא חיישינן כדמוכח בכתובות פ' הכותב (דף פה.) דאמרי' האי אקרתא דדייני דמכתבא מקמי דלחוי סהדי אחתימות ידיהו פסולה משום דמיחזי כשיקרא ומסיק דליתא [ד] מדר"כ וכן בגיטין בפ' כל הגט (דף כו:) הלכך נהגו כן ואע"ג שיש חלוקין במחזי כשקרא כי ההיא דגט פשוט [דף קסב.] אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה וכו' ואי לא מחזי כשקרא וקי"ל הכי כדי לקיים המנהג אית לן למויי הך להאי דכתובות ומיהו תימה על מה שנהגו האידנא לכתוב הרשאה אפילו אמלוה והא אין אדם יכול להקנות לחבירו הלואה אפילו בקנין אגב קרקע כדמוכח פרק מי שמת (דף קמח.) אמר רב נחמן ש"מ שאמר הלואתיו וכו' ולא מצי התם לאשכוחי בבריא אפי' בקנין אגב קרקע מדלא אוקמה הכי וכבר הוא מיושב ממה שכתבנו לגד שליחות יש בהרשאה דנהי שאינו יכול ליתן הלואתו במתנה שליח מצי לשווי ומלא רבינו תם ז"ל סמך למנהג דרב פפא [דף קד:] הוה מסיק זוזי בי חוזאי אקניהו לרב (יהודה בר שמואל) [שמואל בר אבא] אגב אסיפא דביתיה ולשון מסיק משמע הלואה וכן כתב הרא"ש ז"ל דהרשאה תקנה היא שעשו לענין שליחות כאילו היה הקנין קנין גמור זו הסכמת כל המפרשים ז"ל וכתב הרמב"ם ז"ל כי הגאונים עצמם שתקנו תקנה זו אמרו שאין אומרים בה יקוב הדין את ההר ואינה אלא כדי לאיים את הנתבע אם רצה לדון בהרשאה נפטר דלא גרע משליח דשוייה בעדים אבל אם לא רצה הנתבע לדון עמו אין כופין אותו לתת לו ולא לישבע עד שיבא בעל דינו: אורכתא. הרשאה:

*) עי' מהר"ם לובלין בגמ' ד"ה דאמר רבה וכו'

ואי

רש"י

השבע ונמצא שקרן: מעיקרא שויא זוזא'. כשגנבה: ולבסוף. בשעה שאיבדה מן העולם: תברא. בידים או שתייה משלם ד' והמפקיד מפרש טעמא דכל כמה דאיתי' בעינא ברשותא דמרא היא דהא בעי לאהדורי הלכך ברשותא דמריה הוקרה וההיא שעתא דתבריה או שתייה הוא קגזיל ליה אבל אי איתבר ממילא אמאי קא מחייבת ליה אההיא שעתא דגזלה וההיא שעתא זוזא שויא: טלאים כשל מעיקרא. כא לשלם טלאים כדמעיקרא שניא דטלה גנב וטלה קא משלם: נעשה שינוי בידו. לאחר שגנבה וקנאו: לפני יאוש. קודם שנתייאשו הבעלים ממנו: אמטלטלי דכפריה. אם תבעו מפקיד כבר נאמן וכפר בו: לא כתבינן. לשליח שימנה: אורכתא. הרשאה: דמיחזי. כאילו אתמו אשיקרא דיהיב לשליח

תורה אור / נר מצוה

שגנב משום דאמר מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא אלא כי קאמר רב ביוקרא וזולא ולאו כגון דהוה שויא מעיקרא זוזא והשתא ארבע דהא אמר *רבא (א) האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ארבעה תבריה או שתיה משלם ארבעה איתבר ממילא משלם זוזא אלא כי קאמר רב כגון דמעיקרא שויא ארבעה והשתא זוזא (ב) שמשלם קרן כעין (ג) שגנב תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין וה"מ לענין יוקרא וזולא אבל *גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור משלם תשלומי כפל כעין שגנב והיינו דקאמר *רבא טלאים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו. אבל תשלומי ארבעה וחמשה אינו משלם כרבי אלעאי דאמר רבי אלעאי גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר והלכתא כותיה דאמרי' לקמן* כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה ואמרינן* כל לאתויי מאי לאתויי הא דר' אלעאי: *איתמר °המוכר לפני יאוש רב נחמן אמר חייב בתשלומי ד' וה' ורב ששת אמר פטור ר"נ אמר חייב טבחו או מכרו אמר רחמנא לא שנא לפני יאוש ולא שנא לאחר יאוש ורב ששת אמר פטור חיובו לאחר יאוש הוא דאהנו מעשיו דקנייה לוקח אבל לפני יאוש דלא אהנו מעשיו דלא קנייה לוקח פטור *וכן אמר רבי יוחנן חוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש וקי"ל כרב נחמן חדא דהלכתא כוותיה בדיני ועוד דהא ר' יוחנן קאי כוותיה א"ר יוחנן א גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו דאמר קרא °ואיש כי יקדיש את ביתו מה ביתו שהוא ברשותו אף כל שהוא ברשותו: *אמרי נהרדעי לא כתבינן °אדרכתא ב אמטלטלי דכפריה טעמא דכפריה דמיחזי (ד) כשיקרא אבל לא כפריה כתבינא הלכך מאן דמייתי אורכתא אמטלטלי

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' גניבה סמג עשין עא טור ח"מ סי' שנג ושנ:

ב מיי' פ"ג מהל' שלוחין ושותפין סמג עשין פב טור ח"מ סי' קכב וסי' קכג:

בגמ' איתא רבה

דף סו. | דף לג: | דף לו: | דף סח: | דף סח: | ויקרא כז | דף ע. [דף כט ע"ב]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב עי' ברי"ף בפרק המפקיד סימן שמח: (ב) נ"ב בדליתא בעינא: (ג) נ"ב עיין באשר"י: (ד) נ"ב אחר שהם ברשותו של אחר לכן דוקא מטלטלי. ועיין כתובות דפ"ט:

הגהות מא"י

[א] נ"ב כתירוץ שני שבתוס' ולפי זה הוה מצי לאוקמא מלתא דרב בהוכחשה ממילא כ"כ בתוס': [ב] נ"ב גמר דין: [ג] שניהם אינן יכולין כצ"ל: [ד] דר"כ:

שלטי הגבורים

כפל כשעת גניבה וסמ"ג עשין ע"א כתב בשם ר"י דקרן ודאי משלם כשעת גניבה שהרי עכשיו כשמתה או נשברה לא נגע בו ועל מה אתה מחייבו על שעת הגניבה כאותה שעה לא היה שוה כי אם זוז אבל בתשלומי כפל ד' וה' משלם כשעת העמדה בדין אפי' הוקרה אותה הבהמה כהושה בשעת גניבה ונתפטמה מאילים לענין תשלומי כפל ד' וה' פליגי לדברי התוס' משלם תשלומי ד' וה' כעין שגנב והרי"ף כתב דמשלם כפל ד' וה' כדהשתא ולזה הסכים הרא"ש והטור ח"מ סי' שנ"ד:

לשון ריא"ז

א גזל ולא נתיאשו הבעלי' שניהם אינן יכולין להקדיש הגזלן לפי שאינו שלו והנגזל אע"פ שהוא שלו אינו ברשותו והתורה אמרה ואיש כי יקדיש את ביתו מה ביתו שהוא ברשותו אף כל ברשותו וכשם שאינן יכולין להקדיש כך אין יכולין למכור או ליתן במתנה וכן אם היתה לו מלוה או שום חוב ביד אחרים אינו יכול להקדישו או להקנותו לאחרים בקנין גמור ואם אמר לו ללוה תן החוב שלי לפלוני או לעניים בצדקה יכול לחזור בו ואם היה בפני ב"ד או בפני הגבאי של עניים אינו יכול לחזור בו מן הצדקה של עניים לפי שהיה במעמד שלשתן וכל המקנה במעמד שלשתן קנה הוא כמו שביאר מז"ה בפ' ד' וה' שוורים היה לו פקדון ביד אחרים יכול להקנותו קנין גמור לכל מי שירצה שכל מקום שהוא ברשות בעליו הוא שהרי אין הנפקד מעכבו לו ואינו דומה לחוב שאינו בעין או לגזילה ואם היה קרקע אע"פ שחבירו מעכבו הואיל ויכול להוציאו ממנו בדיינים ה"ז יכול להקדישו ולהקנותו לכל מי שירצה כמו שמבאר התלמוד בפ' שנים אוחזין: המרדכי שם כתב בשם רב האי גאון ז"ל שגזלן קונה ביאוש גרידא קני הגזלן לכל מילי רק לענין קרבן או דבר מצוה שאם גנב או גזל לולב ונתיאשו הבעלים ממנו אינו יוצא בו משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה וכן כל כיוצא בזה אבל לכל מילי יאוש כדי קני ואינו חייב להחזיר החפץ שגנב או גזל דהוי שלו כתקנת חכמים רק משלם דמיו והרא"ש ז"ל כ' דמדרבנן יאוש כדי קני ואזלינן ביה לחומרא להחשיבו שלו ביאוש כדי דהיינו שאם קידש אשה באותו חפץ שגזל לאחר יאוש בעלים קני מספק דלכל הפחות יאוש כדי קני מדרבנן וכן לענין עורות של גנב שחישב עליו דמקבלין טומאה לחומרא וכשהחפץ הוא גנוב קני בודאי לאומאה הרא"ש. אפי' לא ידענו בודאי שנתיאשו הבעלים דקי"ל סתם גניבה יאוש בעלים הוא כרבנן התם אבל לקולא לא אמרינן יאוש כדי קני דמדאורייתא ודאי יאוש כדי לא קני אבל יאוש עם שינוי רשות או יאוש עם שינוי השם אפי' גרוע קונה גם מדאורייתא' כי שינוי השם מעליא כדי כגון טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור קנה מדאורייתא שא"צ להחזיר רק הדמים כך כתבו הרא"ש וטור ח"מ סי' שנ"ג: ב מיי' פ"ג מהל' שלוחין כתב דהמלוה על פה שכפר בה אין כותבין הרשאה אף לאחר התקנה וכ"כ סמ"ג עשין פ"ב והמרדכי כתב דכתבינן הרשאה אכל מילי וזהו דעת רוב הפוסקים והכי נהוג עלמא האידנא תו איכא פלוגתא אי לבתר התקנה מצי הנתבע לומר למורשה לאו בעל דברים דידי את אמטלטלי דכפריה והמלוה אפי' כתוב בהרשאה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך או דלמא לבתר התקנה והמנהג הושוו דין מטלטלי [דכפריה] לדין מטלטלי דלא כפריה. מיי' פ"ג מהל' שלוחין וסמ"ג עשין פ"ב כתבו שהגאונים שהתקינו הם בעצמם שאין אומרים בזה יקוב הדין את ההר ואינו אלא כדי לאיים על הנתבע אם ירצה לדון בהרשאה וליתן נפטר דלא גרע משליח שנעשה בעדים אבל אם לא ירצה הנתבע לדון עמו אין כופין אותו ליתן ולא לישבע עד שיבא בעל הוב וכן הביא הר"ן דברי מיי' לפסק הלכה וכן נראה דעת הטור ח"מ סי' קכ"ג שהביא דברי מיי' כצורתה ולא פליג עליה בזה ואני תמיה קצת על דברי מיי' דאיהו עצמו כתב דהגאונים תקנו לכתוב הרשאה אמטלטלי דכפריה כדי שלא יטול כל א' ממון חבירו וילך לו למדינת הים והשתא אי מצי הנתבע לומר למורשה לאו בעל דברים דידי את מה הועילו הגאונים בתקנתם אכתי יטול אדם ממון חבירו וילך למדינת הים וכי תבע ליה המורשה יאמר לאו בעל דברים דידי את ואע"פ דהועילו לענין דמצי לאיים עליו ואולי ידון עמו דלא ידע להשיב לאו בעל דברים דידי את דלאו כולי עלמא דינא גמירי מ"מ אין התקנה תקנה שלימה וצ"ע: לשון ריא"ז אע"פ שאין אדם יכול להקנות החוב או הגזל שיש לו ביד אחרים קנין גמור יכול להקנותו בהרשאה ולהרשות את חבירו עליו שמציל את שלו ולא יוכל הלה לדחותו ולומר לו אין אתה בעל דיני כמב"ה בהלכה ג'. ואם היה אותו כופר בו ואומר אין לך בידי כלום או שאומר זה המטלטל שלי הוא וזה התובע אין לו לא שטר ולא עדים אינו יכול להרשות את חבירו עליו שנראה שהעדים מעידין על דבר שקר שהן כותבין פלוני הרשה את פלוני על מה שיש לו ביד פלוני והרי הוא אומר שאין בידו כלום:

(א) רסוס קו על תיבת ומכר (ובגמ׳ ג״כ ליתא): (ב) ע״כ דלא מצי למימר כנ״ל:

ואי תפס. שליח ממון שהוציא ועכבו לעצמו: וקי״ל כרב אשי דפליג דאמר דשליחא שוייה הלכך אם תפס מפקינן מיניה או אם תפס נמי משל נתבע נמי מפקינן מיניה דשליח הוא והוי תופס לבעל חוב: הורו הגאונים ז״ל במי שהרשה ורוצה [המרשה] לבטל השליחות ולהרשות אחר יכול לבטל [גם האשר״י הביא כן מדברי רב אלפס כאן בהלכה וחולק עליו בפרק הגוזל קמא גבי שליח שעשאו בעדים ועיין בח״מ סי׳ קכ״ב] וכן אם מחל החוב יכול לומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי דהא קי״ל דשליח שוייה. וכתב הר״ם מקוצי ז״ל שאין הנתבע יכול לדחות המורשה ולומר לו גר מצוה שמא המשלח הרשה אחר דזה יאמר לו תן לי הפקדון והרשאתי זו תהא בידך ואם הרשה אחר הוא הפסיד את עצמו והנפקד פטור שהרי בהרשאתו נתן ואם טען לא היו דברים מעולם יבוא התובע וישבע ויטול מוציאין הממון מיד הנתבע ויהא מונח בבית דין עד שיבא התובע וישבע ויטול ויש למורשה להחרים על מי שטוען טענת שקר כדי לעכב הממון ולאחרו: מתני׳ על פי שנים. כלומר שנים מעידין אותו שגנב: [וטבח ומכר על פי שנים אחרים]. ואע״ג דאותן שנים שמעידין אטביחה אין מעידין אגניבה ורחמנא אמר על פי שנים עדים יקום דבר ולא חצי דבר הכא כיון דעדי גניבה אין צריכין לעדי טביחה דבלא עדי טביחה עדי גניבה מחייבי ליה כפל דבר קרינא ביה וכיון שכן עדי טביחה נמי דבר הוא ואע״ג דעדי טביחה לבד לא מחייבי ליה ולא מידי דשמא שלו הוא טובח: גנב ומכר בשבת. אבל טבח קם ליה בדרבה מיניה דטביחה אב מלאכה היא ולא מכירה: גנב וטבח ביוה״כ. דאין זדונו אלא בהכרת: [טבח ומכר] ואח״כ מת אביו. אבל מת אביו ואח״כ טבח תנן בסיפא דפטור שהרי יורש אביו ושלו טובח ומוכר וכתב הרא״ה ז״ל בשם רבו הרמב״ן ז״ל דבין רישא דטבח קודם שמת אביו בין סיפא מיירי כגון שעמד האב בדין ולפיכך משלם ברישא תשלומי ד׳ וה׳ לבניו זכות האב דאי קודם העמדה בדין הו״ל קנסא וקי״ל בכתובות פרק נערה (דף מב:) דאין אדם מוריש קנס לבניו [עיין בתוס׳ [דף עב.] בד״ה סיפא לא קרינא ביה וטבחו כולה באיסורא מביא דעות חלוקות בזה] ולקמן בסיפא טבח אחר שמת אביו פטור מתשלומי ד׳ וה׳ דאע״פ שמשלם כפל על הגניבה אחר שעמד בדין מ״מ העדים לא העידו על הטביחה אלא אחר שטבח ואז שלו הוא טובח ואע״ג דמתלמודא לקמן [דף עב:] היה משמע דחייב אפילו לא עמד בדין דהוי קנס לא דחינן פסק דכתובות משום מאי דשקלי וטרו לקמן לרווחא דמלתא: בשני אלו. בטרפה ובחולין בעזרה דקסבר ר״ש שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה דר״ש לטעמיה דאמר לה פרק אותו ואת בנו (דף פ.) אבל לרפואה ולכלבים שחיטה ראויה היא דאי בעי מצי

אמטלטלי דכפריה לא מהניא ליה ולא מידי ולית ליה רשותא לאשבועיה ולא לאשתעויי דינא בהדיה כלל דלא כתבינן אורכתא אלא אמאן דלא כפר בההוא מידי דמורכין ביה אבל אמאן דכפר לא כתבינן דקי״ל כנהרדעי: ואמרי נהרדעי כל אורכתא דלא כתיב ביה זיל דון וזכה והנפיק לנפשך לית ביה מששא מ״ט דא״ל האיך לאו בעל דברים דידי את: אמר אביי ואי כתיב בה למחצה לשליש ולרביע מיגו דמשתעי אפלגא משתעי אכול׳: ואמר אמימר ואי תפס לא מפקינן מיניה רב אשי אמר מדכתב ליה כל דמתעני מן דינא עלי [א] הדר שליח שוייה ואיכא מאן דאמר שותפא שוייה למאי נפקא מיניה למתפס פלגא איתמר משמיה דרב יהודאי גאון זצ״ל דקי״ל דשליחא שויא [ב] הלכך אי בעי לבטולי שליחותיה ואורוכי איניש אחרינא אית ליה רשותא למעבד הכי: **מתני׳** גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם או על פי שנים אחרים משלם תשלומי ד׳ וה׳ גנב ומכר בשבת גנב ומכר לעכו״ם גנב וטבח (א) ומכר ביום הכפורים גנב משל אביו וטבח ומכר ואח״כ מת אביו גנב וטבח ואח״כ הקדיש משלם תשלומי ד׳ וה׳: גנב וטבח לרפואה או לכלבים השוחט ונמצאת טרפה השוחט חולין בעזרה משלם תשלומי ד׳ וה׳ ר״ש פוטר בשני אלו: **גמ׳** *גנב וטבח (א) ומכר ביוה״כ משלם

קלג

דף עא.

רש״י

מידי דלית ליה גבי האיך: דמורכן. שמרשה אותו: דא״ל האיך. כאמן לשליח לאו בעל דברים דידי את: ואי כתב ליה למחצה לשליש ולרביע. זיל דון ואפיק לנפשך והמותר שלי מגו דקא משתעי כאמן דינא בהדיה שליח אפלגא על כרחו (ב) לא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את משתעי אכוליה: ואי תפס. שליח ממון שהוציא ועכבו לעצמו לא מפקינן מיניה: רב אשי. פליג עליה דאמימר ואמר כיון דכתב קבילית עלי אלמא שליח שוייה הלכך אי תפס מפקי׳ מיניה: למיתפס פלגא. חצי הממון שהביא אם ירצה יעכב לעצמו: שליח שוייה. ולא שקיל מידי: מתני׳ ע״פ שנים. כלומר שנים מעידין אותו שגנב: גנב ומכר. בשבת אבל טבח קם ליה בדרבה מיניה: גנב וטבח ביום הכפורים. שאין זדונו [אלא] בכרת ולא מפטר ליה בקם ליה בדרבה מיניה: וטבח ומכר. ואח״כ מת אביו אבל מת אביו ואחר כך טבח תנן בסיפא דפטור שהרי ירש אביו ושלו הוא טובח ומוכר: בשני אלו. בטריפה ובחולין בעזרה קסבר ר׳ שמעון שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה אבל לרפואה או שחיטה לכלבים שחיטה ראויה היא דהא אי בעי מצי אכיל מיניה:

גי׳ מהר״ם
א מיי׳ פ״ב מהל׳ גניבה ופ״ק מהלכות שחיטה ופ״ב מהל׳ שבת טור ח״מ סי׳ שנ ואו״ח סי׳ שיח וטור י״ד סי׳ שיא:

גי׳ מהר״ם

הגהות מא״י
[א] נ״ב בגמ׳ קבילית עלי והיא היא כלומר בכל ענין בין בתורה או מקלתה או לא כלום בכל קבילית עלי: [ב] נ״ב אבל אי שותף הוי לא יכול למיהדר לבטולי שליחותי׳ דמצי אמר ליה ככר זכיתי בחלקי. הרא״ש ז״ל

המאור הגדול

[דף ע ע״א] מה שכתב הרב ר׳ אברהם ז״ל והאריך באורכתא כמו שכתוב בפירושיו לא נ״ל דרב אשי חולק הוא על נהרדעי והלכתא כותיה דשליחא שויא הלכך [...] זיל דון וזכי ואפיק לנפשך ואפ״ה לא מצי למימר ליה היאך לאו בעל דברים דידי את דשלוחו כמותו הלכך ל״ש דכפריה ול״ש דלא כפריה כתבינן ולא קשיא אדר׳ יוחנן דאמר גזל ולא נתיאשו וכו׳ דכיון דשליחא שויא איסתכח דהאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד כללא דמלתא כר׳ יוחנן ברוכתיה וכרב אשי ברוכתיה וליתא לנהרדעי כלל וזה יותר נראה ממה שפסק הרי״ף ז״ל:

וכן מה שכתב בשמעתא דשתי שערות בב״ב [עי׳ בפ׳ ח״ס] דטעמא דמלתא משום דעדות אחת לא הוי עדות למידי אף ההיא תירוצא נמי לאו דסמכא הוא דהא ס״ד למימר לימא מתני׳ דלא כר״ע אלא כרבנן וא״כ אף כרבנן לא אתיא מתני׳ דהא עדות טביחה לאו עדות הוא למידי מסתברא

מלחמת ה׳

כתוב בספר המאור מה שכתב הרב ר׳ אברהם ז״ל והאריך באורכתא כמו שכתוב בפירושיו לא נ״ל וכו׳: **אמר** הכותב הרב ז״ל סתם דבריו בזה ולא פי׳ השמועה וחזרנו על כל נדדינו ולא מצינו [איך] שיתקיימו דבריו שאם יאמר דנהרדעי סברי דכל הרשאה הקנאה גמורה היא ומש״ה בעינא זיל דון וזכי ואפיק לנפשך וכי לא כתב ליה הכי לא קני ולא מצי לאישתעויי דינא בהדיה ורב אשי פליג ואמר דכי לא כתב ליה זכי ואפיק לנפשך אלא דאנא מורישנא לך למתבע לפלניא הכי והכי דאית לי גביה טפי עדיף דהוי שניה וכיון דלא כתב ליה זכי ואפיק לנפשך אין כאן לשון הקנאה ואם יאמר דאי לא כתב ליה הכי כי היכי דלא הויא הקנאה ה״נ לא הויא שליחות אלא כמראה מקום הוא לו הואיל ולא אמר ליה שלח לי ביד זה וכי כתב ליה הכי מפיק מיניה דהקנאה היא א״א לומר כן שהרי לא לבעל דינו הוא אומר כדי שתאמר שהוא מראה לו מקום אלא לזה הוא מרשה לתבוע ממונו ולהוציאו מידו ועוד שהרי כתב לו מפורש שהרשיתיך לתבוע לפלוני ממון שיש לי בידו וזיל דון ואפיק מיניה בעל כרחיה הלכך לאו מראה מקום הוא לו ועוד דהא מפרשינן בגמ׳ טעמא משום דאמר ליה לאו בעל דברים דידי את ואי מראה מקום הוא לו לא הוה ליה למימר הכי דהא אי נמי יהבינה ניהליה מחייב באחריותן לאו בעל דברים דידיה ולאו דהבריה הוא כלל ואין לו עסק בעסק [...] ס״ד לשון שליחות מהני ליה וכי בשופטאי עסקינן דליכתבי אפיק לנפשך לעיולי נפשייכו בספיקא דאי תפס ועוד דעל כרחך נהרדעי סבירא להו דשליחא הוי ויש בלשון ההרשאות לשון שליחות ואפ״ה מצי למימר לאו בעל דברים דידי את דהא אמרי׳ בלישנא בתרא דכתבינן אורכתא אמטלטלי דלא כפריה וזוזאי במטלטלי דגניבה או בגזילה קאמרינן דאי דפקדון היכי אמרי בלישנא קמא שאינו יכול להקדיש והרי אמרו הקדיש בבית שומר מוקדש וה״נ אמרי׳ בפרק המוכר את הספינה גבי ההוא גברא דהייתי קרי לפומבדיתא וכו׳ אקדשינהו דאי לא קיילי דמייהו קדישו ברשות אחרים משום דסוו להו כפקדון וכתיבה ותנינא דכתיב אם ימצא ישלם שנים ותניא נמי הוא משלם לבעל הפקדון ואם אינו יכול להקדיש קרי כאן וגנב מבית האיש ולא מבית הנפקד כדאמרן לעיל אלא ודאי בפקדון יכול להקדיש דקי״ל פקדון ברשותא דמריה מחית אלא ע״כ דגזילה או דגניבה קאמרינן ומש״ה לא קשיא להו מתני׳ דכפ׳ שבועת העדות דאיכא לאוקומא בפקדון וכי אמרי׳ אין כותבין בגניבה וגזילה קאמרינן ודומיא דלישנא קמא אמרי בלישנא בתרא דכתבו היכא דלא [...] וכיון שכן נמצינו למדין דשליח הוא דאי לאו שליחא הוא דבויא היכי קני הכי אינו יכול להקנות כלל כשם שאינו יכול להקדיש כדר׳ יוחנן ונהרדעי ודאי לא פליגי אדר׳ יוחנן כדבעי למימר קמן והיכי משכחת בהדיה לימא ליה לאו בעל דברים דידי את הדע דהא מפרשינן טעמיה דכפריה משום דמיחזי כשיקרא ואמאי נימא דכיון דכפריה לאו ברשותו קאי ואפי׳ היה יכול להוציאו בדיינין הקדישו אינו קדוש אלא ש״מ [...] שליחא שויה ועוד דאי ס״ד שליח נמי יכול לכופו לדון עמו אורכתא למה לי בשליח שעשאו בעדים סגיא ואי אמרת כי היכי דלא ליצטרך להביא עדיו עמו אפשר דכתבי ליה שטרא והסיא דאמרי׳ בפ׳ יש בכור לנחלה שמואל בבא בהרשאה והא אמרי נהרדעי וכו׳ לימא ליה בשעשאו שליח וכן הסיא דאמרי׳ בפ׳ שבועת העדות טעמא דאיש פלוני כהן איש פלוני לוי הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין והא דקתני סיפא עד שישמעו מפי [...] ומפרקינן אמר שמואל בבא בהרשאה והקשין והא אמרי נהרדעי וכו׳ ואי ס״ד בשליח יכול לכופו לימא ליה הא דבדוי שליח עסקינן והו לא קשיא דנהרדעי ואי אמרת דאשליח לא מחייבי עדים אמאי לא כיון דיכול לכופו לדון עמו ועוד דהא בהורכתא גופה אמר רב אשי שליחה שויא ואפ״ה מחייבי עדים אשבועה שמשביע אותם ואי אמרת דלא מחייב אשליח קשיא מתני׳ לרב אשי וכר מן דין הסוה מתני׳ הויא תיובתיה [...] מחייבין אשליח דתנן בהדיה התם אמר לעבדו וכו׳ אין חייבין עד שישמעו מפי התובע אלמא לא מחייב אשליח ולדבריו קשיא ססיה הדרב אשי דאמר שליח שוייה ואי אמרת מוקים לה כגון שהקנה לו הקנאה גמורה מלתא היא דמנה לפלוני בידך בעינן ואי הכי מנה לי בידך הוא וסיינו טעמא דאוקימנא בבא בהרשאה ולא בבא במתנה וש״מ דנהרדעי גופייהו שליחה שוייה ומקבל מתנה נמי הוא והתרי רכשי רכיב כדבעינן למימר וכי אמרי׳ בעלמא מאי תקנתא ליכתבו הרשאה להדדי כפ׳ מי שהיה נשוי ואמרי׳ הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה לימא עושין שליח ותו ליגנא דאורכתא דאמרי׳ בכולי תלמודא הויא תיובתיה [...] שליחות ומאי לשון אורכתא אלא ש״מ דשליח לא יכול לאישתעויי דינא בהדיה והיכא אליבא דנהרדעי וה״ה לרב אשי דליכא פלוגתא ביניהו בגמ׳ והולי יאמר דנהרדעי סברי שליח לאו בעל דברים דידיה הוא אא״כ כתב הקנאה והתא רב אשי למימר דכיון דכתב ליה כל דמתעניות מדינא עלי הדר אע״ג דכתב ליה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך שליחה שוייה ולאו הקנאה הוא ואפ״ה מפיק מיניה הלכך כל שליח נמי יכול לאישתעויי דינא ולא מצי למימר לאו בעל דברים דידי את א״כ הויא לן למימר הכי בגמ׳ ועוד דאי כן ליכנא דאפיק לנפשך ודאי כל היכא דכתב ליה הכי לנהרדעי לא אורכתא היא ומאי [...] דקאמר מדכתב ליה ותו קשיא עליה הא דאמרן לעיל לרב אשי למה לי אורכתא ומתני׳ דשבועת העדות נמי תיובתיה כדאמרן והך שמעתא דמיא כמאן דמחו לה מחא עוכלי בעוכלא ויהא עליה כמה עסיקין ואין לנו מה שהסכימו עליו רבינו הגדול אלפסי ז״ל ורבינו חננאל ז״ל דודאי איתא לנהרדעי דהא אקשינן מינה בשבועות ובבכורות ולא מצינו בגמ׳ מי שחולק עליה ואפרש פשטה וטעמא של הלכה בכאן כדי שיהו דברי חכמים [...] דאע״ג דשליח שעשאו בעדים שליח הוא אינו יכול לכופו לבעל דין לדון עמו לפי שאינו בעל דברים דידיה אבל באורכתא מפיק מיניה בעל כרחיה וקסברי נהרדעי בלישנא קמא דלא כתבינן ליה אמטלטלי דגניבה וה״ט לזוזי דהלואה לפי שאין כאן בעלים להרשות בהן דכל דלא מקדיש ולית ליה הקנאה בנכסים לית ליה בגווייהו רשות דלא מיקרו בעלים להרשות כלל ולישנא בתרא לא חיישינן להכי אלא אע״ג דלא מקדשינן [...] ואית להו בגווייהו הרשאה בדלא כפריה ואמרי נהרדעי נמי דבעינן ואפיק לנפשך דלא לימא ליה דלאו בעל דברים דידי הוא בשליח ומכיון שנתנה לו במתנה ואמר לו אפיק לנפשך אע״פ שהוא מטבע או גזילה שאינו יכול [...] לו ואם בא לחזור חוזר מ״מ כיון שעדיין לא חזר בו בעל דברים דידיה הוא שהרי הבעלים נתנוה לו ואין הלה יכול לטעון עליו כיון שלא קנית אותה לא אתן לך שהרי הבעלים אמרו לו להובעו ושלוחם הוא הלכך ניכלים בעל כרחיה וכ״ש במטלטלי דפקדון שכיון שקנאם קנין גמור אפי׳ בלא שליחות בעלים יכול לדון עמו ולהוציאם מידו בעל כרחו כדאמרי׳ ביבמות גבי תרי גאני בר הנו דמוציאין שטר על אחרים אי לאפוקי [...] דשמיה כשמיה לא מפקיד ליה מאי אמרת דלמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה ויכול לכופו לפורעו הואיל וקנאו ומכאן תשובה לאומר שאע״פ שקנה אינו יכול לכופו לנפסק לדון עמו ולפורעו וכן במוכר שט״ח לאחר [...] עשאו שליח ומכאן למדנו שטעות הוא בידו וכן בההיא שמעתא דפ׳ גט פשוט מוכח מלתא הכי בהדיא ומיהו אם אין אותיות נקנות במסירה אינו יכול לכופו לפורעו וכן במלוה או במטלטלי דגניבה או דגזילה שלא בא להחזור חוזר אינו יכול לדון עמו אא״כ יש עם ההקנאה שליחות והייט דנהרדעי דסברי דהאי אורכתא אית בה שליחות ובעי׳ נמי לשון מתנה הלכך ממ״נ מפיק מיניה דהא שליח הוא ואם הלה רוצה ליתן לו [...] הבעלים דשלוחו של אדם כמותו ויכול לכופו שיתן לו מתמת לשון מתנה שבה דבעל דברים דידיה הוא דהא לנפשיה אפיק ואתא אמימר ואמר הואיל והכי אי תפס לא מפקינן מיניה אע״פ שלא קנה מעיקרו ויכול [...] בו במתנתו מ״מ כיון שלא חזר בו קנה מאחר שהחזיק כאומר לחבירו שדי נתון לך שיכול לחזור בו ואם מחזיק חזר לאו כל הימנו ואם לא תפס לא מורינן ליה הכי דשליחה הוא ורב אשי פליג אדאמימר ואמר וכתב ליה כל דמתעניות מדינא עלאי שהוא לשון שליחות אפי׳ לדברי נהרדעי כדכתיב שא״א בלא לשון שליחות שליחה שוייה לגמרי ולא כתב לנפשך אלא כאומר לשלוחו הוציא לי מעות מיד פלוני שבמדינת הים כהם לנפשך והחזירם לי בכאן והוא כקובע לו בכן שכר בשליחותו והלכך בעל דברים דידיה הוא ומגו דמשתעי דינא להכוא אגרא משתעי דינא אקרנא כדאמרי׳ הכא בפלגא וכדאמרי׳ לענין בעל בנכסי אשתו דאית ליה פירא בארעיה לא בעי הרשאה וכל דכן הוא או שהוא כמו מתנה ע״מ להחזיר כתב לי לנפשך למתנה וכל דמתעניות עלאי שלא יעכבם לעצמו ובנוסחא דרבינו שרירא ורבינו האי ז״ל איכא דאמרי שותפא שוייה נפקא מינה למיתפס פלגא מאי בינייהו קני ע״מ להקנות כלומר דלישנא דאמרי שליחה סוי קני ע״מ להקנות הוא וס״ל דמהני והיינו דאמר רב אשי מדכתב ליה דמכלל אתה שומע שלשון שליחות זה צריך [...] הסרשאות לכ״ע ואפי׳ לנהרדעי ואי לא כתב ליה הכי לית ביה מששא דסו״ל למימר אי כתב ליה כל דמתעניות וכו׳ שליחה שוייה אלא ש״מ כדכתבינן ומ״מ המטלטלי דכפריה לא כתבינן משום דמיחזי כשיקרא [...] עליה בלחוד נמי בלא קבלת מתנה כלל אכן לא התמינן אשטרא דמחזיא כשיקרא אטו משום דשליחותא הוא מחזקינן נפשין בשיקרי אלא ודאי אכפריה לא כתבינן שלא כדברי בעל המאור ז״ל וזהו פי׳ [...]
וזו שניתן ליכתב בכאן והוא האמת כדברי רבינו הגדול ז״ל:

ועוד וכן מה שכתב בשמעתא דשתי שערות בב״ב וטעמא דמלתא משום דעדות שערה אחת לא הוי עדות למידי אף ההיא תירוצא לאו דסמכא הוא דהא ס״ד וכו׳: **אמר** הכותב אין זו קושיא דמעיקרא כי קס״ד דלא כר״ע קס״ד דרבנן לא דרשי דבר ולא חצי דבר ואפי׳ חצי דבר דעל כרחך נמי הוה לן למימר הכי דרבנן לא סברי דבר ולא חצי דבר דאי לא מתני׳ מני אבל השתא דאמרי׳ דמתני׳ דבר ולא ואפי׳ ר״ע מודה בעיק׳ בגמ׳ ולרבנן סא דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה ומפרק דדרשי ליה לאתי דבר גמור כלומר שאין עושין מעשה בעדותם כלל ופירוקו של בעל המאור ז״ל אינו שא״כ אין זה טעם משום חצי דבר אלא שאתה אומר כיון שלא ראה זה מה שראה זה עדי בקר הן ואין לפסול עדות בכך ולא לומר שאין מצטרפין והדרנא איפכא מסתברא דכיון דעדותן בשעה א׳ מצטרפין אבל כשעדותן בשתי שעות [...] למימר

מלי אכיל מיכה : גמ' מלקות איכא . משום לאו : וכי זה חוטא . השליח והגנב המשלחו מחייב בתשלומי ד' וה' והא קי"ל דאין שליח לדבר עבירה במסכת קדושין (דף מב:) : מה מכירה וכו'. דאין מכירה אלא בשנים מוכר ולוקח וא"ת ואי היקשא הוא א"כ לא ליחייב בטביחה אלא ע"י אחר כמו מכירה תירץ הרא"ש ז"ל דכתב טביחה ע"י עצמו והולרך ללמוד שיתחייב אף ע"י שליח ממכירה : והודה לאחד מהן . שאמר לא גנבתי שור שאתה שותף בו וכשבא אלו השותף האחר ותבעו כפר בו ואמר שלא גנב לו מעולם ואח"כ באו עדים שגנב : ולא חמשה חלאי בקר . שהרי הודה בחלק האחר ומודה בקנס פטור : אפילו חמשה חלאי בקר . וכן הלכתא : מתני' משלמין את הכל . ובגמ' מוקי לה כשהוזמו תחלה על הטביחה דאי הוזמו תחלה על הגניבה תו ליכא משום טביחה : [והאחרונים משלמין] תשלומי שלשה . לשור וכגון שהוזמו אחרונים תחלה דאי הוזמו עדי גנבה תחלה בטלה לה עדות טביחה דדלמא בעלים מכרוהו לו וכי מתזמי אמאי משלמי . מדפיר' הכי שמעינן דסבירא ליה לפרש"י ז"ל [ד] דהכחשה לאו תחלת הזמה היא ומש"ה לא מוקמינן דאיתזום אגניבה תחלה דאי הוי תחלת הזמה אע"ג דכי איתזום עדי גניבה עדי טביחה נמי איתכחוש [וכי הדר איתזום] מ"מ משלמי שלומי : בטלה עדות שניה . ומשלם כפל משום הראשונים ואע"פ שבטלה עדות של אחרונים הם פטורין דאין עדים משלמין עד שיזומו שניהם : אחד מן הראשונים . וכל שכן שניהם: בטלה כולה וכו'. והוא פטור והם פטורין אפילו חזרו והוזמו האחרונים

רש"י

גמ' מלקות מיהא איכא . משום לאו : ע"י אחר . שליח : וכי . שליח חוטא ומשלח מתחייב בד' וה' בתשלומין והא קי"ל דאין שליח לדבר עבירה : מה מכירה ע"י אחר . דאין מכירה אלא בשנים מוכר ולוקח : מתני' משלמין את הכל . ובגמ' מוקי לה כשהוזמו תחלה על הטביחה : האחרונים משלמין תשלומי ג'. וכגון שהוזמו אחרונים תחלה דאי הוזמו עדי גניבה תחלה בטלה עדות טביחה דדלמא בעלים מכרוהו וכי מיתזמי אמאי משלמין : בטלה עדות שניה . והוא [ב] משלם כפל משום הראשונים והם פטורים שהעדים אין משלמין ממון עד שיזומו כולם : בטלה כל העדות . והוא פטור והן פטורין ואפילו אם חזרו והוזמו האחרונים אח"כ אין משלמין שהרי כבר בטל עדותן והוכחשו דכיון דלא גנב לא טבח והכחשה לא מיחייבי אלא הזמה דעמנו הייתם וכ"ש אם הוזמו שניהם הראשונים תחלה [ג] שעדות שניה בטלה אלא שבזמן שלא הוזם אלא האחד בטלה עדות שניהם אבל אם הוזמו שניה לא בטלה עדות ראשונה והם משלמין תשלומי כפל : גמ' עד זומם למפרע

תורה אור

משלם תשלומי ד' וה' אמאי נהי דקטלא ליכא מלקות (א) איכא הא קי"ל [א] דאין לוקה ומת אין לוקה ומשלם (א) אמרי משמיה דר' יוחנן בטובח על ידי אחר וכי זה חוטא וזה מתחייב אמר רבא שאני הכא דאמר קרא °וטבחו או מכרו (שמות כב) מה מכירה ע"י אחר אף טביחה על ידי אחר דבי רבי ישמעאל תנא או לרבות את השליח דבי חזקיה תנא תחת לרבות את השליח : *בעא מיניה רבא מרב נחמן גנב (כפלדף עא:) שור של ^אשותפין וטבחו (ב) והודה לאחד מהן (קלג) מהו °חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה (שם) חצאי בקר או דלמא חמשה בקר אמר רחמנא ואפילו חמשה חצאי בקר פשט ליה חמשה בקר אמר רחמנא ואפילו חמשה חצאי בקר : מתני' *גנב על פי ^בשנים וטבח או מכר על (דף עב:) (קלד) פיהם ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל גנב על פי שנים וטבח ומכר על פי שנים אחרים אלו ואלו נמצאו זוממין הראשונים משלמין תשלומי כפל ואחרונים משלמין תשלומי שלשה נמצאו האחרונים זוממין הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי ג' אחד מן האחרונים זומם °בטלה עדות שניה א' מן הראשונים זומם בטלה כל העדות שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה : גמ' (ג) איתמר ^געד א זומם (קלה) אביי

[דף ל ע"א]

עין משפט

א מיי' פ"ג מהלכות גניבה טוח"מ סי' שכ:
ב מיי' פכ"א מהל' עדות טוח"מ סי' ל:
ג מיי' פי"ט מהלכות עדות סמג לאוין ריד טוח"מ סי' מג:

הגהות בא"י

[א] נ"ב כי היכי : [ב] נ"ב פי' הגנב : [ג] נ"ב וריפא דקתני אלו והאן כו' זוממין משלמין כו' איירי שאחרוני' נעשו זוממין תחלה כמו שפירש"י לעיל: [ד] נ"ב ר' יוחנן ור"א דפליגי בהוכחשו ולבסוף הוזמו אי הכי הכחשה תחלת הזמה אי לא דף ע"ד ע"ב בגמ' :

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א וכן כל עדות שהעיד העד מאותה שעה שהעיד העדות שהוזם עליה כולם פסולות הם ואף ע"פ שלא נתגלה פסולתו אלא אחר ימים כשבאו עדים והזימוהו וכן אם נודע שהוא קרוב או גזלן שהוא פסול מן התורה נפסל מאז כל עדות שלו בין בכתב בין בפה היו עדים חתומים על השטר שזמנו כתוב בא' בניסן ובאו עדים ואמר להם והלא באחד בניסן

הגהות הב"ח

(א) מיהא איכא וכו' כצ"ל :

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בגמ' דמשני זה על מה דס"ל לר"מ דאף טבח בשבת חייב : (ב) נ"ב למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ולמ"ד בכה"ג חייב לא שייך חלאי תוס' : (ג) נ"ב ובהכחשה נ"ל גם רבא מודה עי' ש"ס איכא בינייהו וכו' ריש דף ע"ג וצ"ע דהל"ל איכא בינייהו בהוכחשו ודו"ק . ועוי"ל דבהכחשה לא נפסלו כלל כרב הונא בפ' ח"ס דף ל"א ע"ב ועיי"פ בתוס' ד"ה אינך:

המאור הגדול

מסתברא לתרוצי דשניא עדות התלויה בשני זמנים מעדות התלויה בזמן אחד שכל עדות התלויה בזמן א' כיון שהיה יכול לראות זה בשעה שראה זה ולא ראה לא מצטרפי ותו לא מידי והא דאמרי' ומיהו לא מודה ר"ע בשנים אומרים קידש וב' אומרים בעל פי' בעל לשם נישואין והוא יורשה ומיטמא לה והר"ר שלמה ז"ל פי' קידש ראובן ובעל שמעון ולא מסתברא כוותיה מדקא מדמיא ליה לשנים אומרים גנב ושנים אומרים טבח והא דתנן גנב וטבח ביוה"כ וכו' וגמ' דעלה מצאתיה משובשת בס' הרי"ף ז"ל והיא כתובה על אפניה בסוף הספר הזה עם שאר מקימות חסרים שנמצאו בהלכות :

[דף עא ע"א] והא דפליגי רב אחא ורבינא במעשה שבת אליבא דר' יוחנן הסנדלר הוא ושמעתא מוכחא הכי בהדיא הלכך מה שהביא ראיה ממנה הרי"ף ז"ל בשבת פרק כירה טעותא היא וליכא למיסמך עלה :

[דף עב ע"ב] איתמר עד זומם וכו' תנן גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם וכו' מאי לאו שהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על הטביחה פי' כגון שהעידו ביום ראשון שגנב וחזרו והעידו ביום שני שטבח ומכר ואע"פ שהעידו שביום א' ובשעה אחת גנב וטבח מאחר שהם חלקו את עדותן בשני ימים העידו וחזרו והעידו והוזמו על הגניבה ביום שלישי וחזרו והוזמו על הטביחה ביום רביעי ולאו דוקא הוזמו וחזרו והוזמו אלא לרווחא דמלתא דאי נמי העיד על הגניבה שהיתה ביום ראשון ועל הטביחה שהיתה ביום שני משכחת לה שהוזמו וחזרו ותוזמו וה"ה אם העידו שביום אחד ובשעה אחת גנב וטבח אלא שהם חלקו את עדותן בשני ימים משכחת לה נמי שהוזמו על זה ועל זה בבת אחת ואי ס"ד למפרע הוא נפסל משעת העדות כיון דאיתזמו להו אגנבה איגלי מילתא דכי אסהידו אטביחה פסולין לעדות הוו ולאו בני עדות נינהו בההיא שעתא ואין אני קורא בהם ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אמאי משלמי אטביחה אמר ליה הב"ע כגון שהוזמו על הטביחה תחלה ואקשינן סוף סוף כי הדרי מיתזמו אגנבה תיגלי מילתא למפרע וכו' והלכתא שהעידו בבת אחת שביום אחד ובשעה אחת העידו על הגניבה ועל הטביחה אף על פי שהעידו שגנב ביום אחד וטבח ביום אחד מכל מקום עדותן בבת אחת ובתוך כדי דבור היתה על הגניבה ועל הטביחה ותוך כדי דבור כדבור דמי וכשהעידו על הטביחה כשרים לעדות היו ואני קורא בהם ועשיתם לו כאשר זמם ואע"פ שהוזמו וחזרו והוזמו לא איכפת לן דאי הוזמו על הטביחה תחלה ניחא ואי נמי הוזמו על הטביחה לא קשיא דאע"ג דלא סבירא ליה לאביי הכחשה תחלת הזמה היא ומכי הוזמו על הגנבה הוו להו לגבי טביחה מוכחשין לפי שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה יש לומר הני מילי כשהעידו וחזרו והעידו כדאמרינן לקמן במאי דקא מסייע ליה רב אידי בר אבין לרבה והתם אוקימנא כשהוזמו על הטביחה תחלה לרווחא דמלתא דאי נמי סבירא ליה רבה כרבא דאמר מכאן ולהבא הוא נפסל ומוקים לה למתניתין בשהעידו וחזרו והעידו איכא לאיקמא בשהוזמו על הטביחה תחלה אבל לאוקמתא דמוקמינן לה השתא לאביי דאמר למפרע הוא נפסל כגון שהעידו בבת אחת אפילו הוזמו על הגנבה תחלה וחזרו והוזמו על הטביחה כולה הזמה אריכתא היא של עדות בת אחת היא באה וזה הפי' נכון ומדוקדק אי נמי יש לומר דלא פליג אביי עליה דרבא דאמר הכחשה תחלת הזמה היא ואע"ג דדחי ליה לסייעתיה מברייתא לקמן ומוקים לה בדאפכינהו ואזמינהו דחיה בעלמא היא בדרך אפשר דלא שמעי' ליה ממימרא דפליג עליה בהדיא אלא בתלמיד היושב לפני רבו דמהדר אפירכי וקושיי והוויי להגדיל תורה וראיתי לרב ר' אברהם פי' בלשון הזה והלכתא דהעידו בבת אחת כשהעידו בשני בשבת העדים הראשונים כן העידו מעידנו באיש פלוני שגנב וטבח אתמול יום ראשון בשעה ראשונה ובודאי כשהזימו המזימים אמרו להם והלא יום ראשון עמנו הייתם והעדות של ההזמה היתה בבת אחת ואינו יודע ולא מבין טעמו של הרב בפי' הזה ועוד שלדבריו אין זה דומה למאי דאמרי לקמן בעדות א' בבת אחת דהא אמרינן התם אטביחה דאיתזום איתזום אגניבה דלא איתזום לא איתזום ודאמרינן לקמן אמר רבה עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין הכחשה תחלת הזמה היא אלא שלא נגמרה :

[דף עג ע"ב] אמר רבא מנא אמינא לה וכו' אמר ליה אביי לא דאפכינהו ואזמינהו אני קבלתי פירושה בשתי כתות ובדאפכינהו עדי העבד יבאו באחרונה לעדי הרב שבאו בתחלה ואיזומינהו וכשעיינתי בדקדוקה לא נראה לי הפי' הזה דמכל מקום קשיא שהרי הרב אומר כן למה ליה לרב דאמר הכי אבל נ"ל פירושה בשלש כתות וכמסקנא דשמעתא ובאו עדי העבד תחלה וסוף ועדי הרב באמצע וכיון דאפכינהו מציעאי לקמאי ואזמינהו דבטלה לה הכחשה דקא מכחשי קמאי למציעאי לפיכך כשבאה גם הכת השלישי והזימו לאלו האמצעים משלמים דמי עין לעבד אבל לעדים קמאי לא משלמי ולא מידי שאם העידו זו הכת האמצעיים על הראשונה בהפיכה ובהזמה בשתי עדיות בזו אחר זו כיון דאיתזמו להו אהפיכה איגלי מילתא דאהזמה פסולין היו ואביי לטעמיה דאמר למפרע הוא נפסל ואם העידו בבת אחת בהפיכה ובהזמה משכחת לה כגון דאיתזום אהפיכה ולא איתזום אהזמה וממילא איפסילו להו וקמה לה סהדותא בקמאין ומשום הכי לא משלמי מציעאי לקמאי דהא לא איתזום אהזמה אבל לעבד משלמים דמי עין דהא איתזום אהפיכה ממאי מדסיפא במיפך והזמה ובשתי כתות רישא נמי במיפך בשלש כתות דלא סגיא בציר מהכי מדקתני שהרי הרב אומר כן אבל סיפא בשתי כתות סגיא דהא עבדא בכל דהו ניחא ליה דקתני סיפא מעידנו באיש פלוני וכו' היכי דמי אלימא דלא קא מודו בחבלה כלל כולי עבד לרב בעי לשלומי ואי קשיא לך דלמא לעולם אימא לך דלא קא מודו בחבלה וכגון דאסהידו קמאי בשתי עדיות בזו אחר זו הפיל את שנו וסימא את עינו ואיתזום אסהדותא בתרייתא ולא איתזום אקמייתא יש להשיב לך אי הכי רישא נמי דאיתזום אבתרייתא ולא איתזום אקמייתא אמאי משלמין דמי עין לעבד אלא לאו דאיתזום לגמרי ה"נ דאיתזום לגמרי ואידי ואידי במיפך והזמה אלא דרישא בג' כתות וסיפא בב' כתות ה"ד אי דקא מאחרי אחורי וכו' פי' ואסיפא הוא דיכול לאקשויי הכין אבל ארישא לא דהא כיון דאתו קמאי גברא דחיובא הוה ואי קשיא לך מ"מ לא מוקי לה אביי מדרישא בג' כתות סיפא בג' כתות כי היכי דלא נצטריך לן לדקדוקי בסיפא בין דקא מקדמי אקדומי בין דקא מאחרי אחורי דומיא דרישא דלא מצריך לן האי דקדוקא יש להשיב היינו טעמא דלא אוקמא הכא דבשלמא השתא מפיק רישא מפשטה ומוקים לה בג' כתות לאוקמה כעין סיפא במיפך והזמה וקמה לה סיפא כפשטה בב' כתות דלא סגיא בציר מהכי אבל אי הוה מוקים לה אידי ואידי בג' כתות נפקא בה כולה ברייתא רישא וסיפא מפשוטא וכה"ג לא משתמים

מלחמת ה'

למימר אינן מצטרפין שזהו עדות הנאין יותר והרוצה לעמוד על העיקר יבא ויסמוך על דברי רבינו שלמה ז"ל שפי' דגבי קטנה היינו טעמא דלא מצטרפין משום דכל *כתובה דכי מסהדי אקטנה מסהדי וכאומר אני קטנה ראיתיה שאין אחת מהן מעיד בגדולתה ולא בהתחלת גדלות שאף הקטנה שבקטנות אפשר שיהיה לה שערה אחת וכשאתה מעמידה על אותה חזקה שהם מעידין אכתי קטנה היא שאם לא נולד שם דבר אחר אפי' עמדה בשערה זו כל ימיה קטנה היא אבל גבי עדות חזקה כל אחת מעידה שהוא מחזיק בה כאדם המחזיק בשלו שהוא טוען ואומר אני לקחתיה ממך ואין אנו צריכין אלא שיהא אוכל אותה כאדם האוכל את שלו ואלו שמעידין אנו ראינוהו אוכל אותה כאוכל את שלו עדות שלם הוא אע"פ שאנו צריכין עדות אחרים מפני שאתה אומר שמא יצאת מרשותו ולא עמדה בחזקתו אלא אותה שנה מ"מ אם תעמידנה בחזקתה בעדות זו שלו היא נמצאת עדות זו התחלת עדות שניה שהרי העידו שראו אותה ברשותו של זה ולא יצאת מרשותו ושלו היא אם לא נולד שם דבר אחר ויצאת מרשות נמצאת עדותם ועדות שניה בדבר א' הלכך מצטרפין משא"כ בקטנה כדכתבי' והוא הטעם המפורש בגמ' במקצת הנוסחאות הני אמרי אכתי קטנה היא והני אמרי אכתי קטנה היא :

ועוד והא דפליגי רב אחא ורבינא במעשה שבת אליבא דר' יוחנן הסנדלר הוא וכו' : אמר הכותב שמעתי שדעת רבינו הגדול ז"ל לומר דכיון דקי"ל הלכה כדברי המיקל ואיפסקא דמעשה שבת דרבנן שמעינן מינה דליתא לדר' יוחנן הסנדלר דקי"ל בשל סופרים הלך אחר המיקל וכיון דליתא לדר' יוחנן הסנדלר על כרחין הלכה כר' יהודה דר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה ואע"ג דרב מורה להו לתלמידים כר"מ משום דאיכן סבר מעין איתמר במס' עירובין ואנן קי"ל הלכה איתמר וכיון דליתיה לדר' יוחנן הסנדלר דבשל סופרים הלך אחר המיקל ממילא שמעינן דהלכה כר' יהודה ומצאתי לרב תנגאל ז"ל שכתב בלשון הזה וקי"ל כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכתא כדברי המיקל הלכך מוקמינן להו למעשה שבת אסורין דרבנן וזה עדות למה שכתבתי ויש בענין ראיות אחרות ודברים מכריעין שהלכה כר' יהודה ואין אנו צריכין לכתבן בכאן :

ועוד איתמר עד זומם וכו' עד ואע"פ שהוזמו וחזרו והוזמו לא איכפת לן דאי הוזמו על הטביחה תחלה ניחא : אמר הכותב הא שטפא דכיון דבתוך כדי דבור העידו על הגניבה ועל הטביחה כשהוזמו על הטביחה תחלה נמי אתכחוש על הגניבה והכי איתא לקמן בהדיא הלכך כי הדר איתזום אגניבה הוה ליה כשהוזמו על הגניבה תחלה דהוי עדות שהוכחשה ולבסוף הוזמו :

ועוד א"ל אביי לא דאפכינהו ואזמינהו אני קבלתי פירושה בשתי כתי עדים וכו' עד וכשעיינתי בדקדוקה לא נ"ל הפי' הזה דמ"מ קשיא שהרי הרב אומר כן וכו' : אמר הכותב הא לא קשיא דעד השתא לא הוה קשיא להו שהרי הרב אומר כן אלא משום דליכא סהדי אלא הני ואינהו ארשום בתר הכי הלכך למה ליה לרב למימר הכי והא לא תבל כלל אבל השתא דמוקמינן לה בשתי כתות ואפכינהו הנך בתראי כיון דידע הרב דסהדי איכא במלתא ולא עוד אלא שכבר עמד בדין ואיפכא הוה ניחא לי במה דקאמרי הני שיגמר הדין על פיהם ויצא לו שהוא אינו סבור שיבאו מזימין לאלו הלכך ניחא ליה בסהדותייהו והא דאמרי' לקמן בשמעתין בשלמא רישא לא סגיא בלא ג' כתות משום דלההוא טעמא לא מוקי לה אביי בדאפכינהו עדי הזמה אלא בדאזמינהו בלחוד ואפ"ה בסיפא משלמים דמי עין לרב כגון שתבעו העבד ואמר לו הפלת שיני וסמית עיני והעמדתיך בדין ונתחייבת לי דמי עין והרב מודה אלא דאפיך מיפך ובאו אלו והעידו כדברי העבד ונמצאו זוממין משלמים דמי עין לרב ולא יותר שהרי הודה שיצא לחירות ונתחייבו לו דמי שן בב"ד אבל מעיקרא קס"ד שאין הרב מודה כלל בחבלה בהך סיפא ומש"ה מוקי לה השתא לרישא בג' כתות דלא צריך לאוקמוה בדאפכינהו וזה הטעם מספיק לזאת הקושיא החלושה ואינה כדאי להחליף פי' השמועה ועוד יש טעם אחר דמעיקרא לא קשיא לן למה הרב מודה כי כמה פעמים שאדם מודה על האמת לטובתו או מפני שהוא סבור ליפטר בכך מדמי עין אלא הכי קאמר כיון שזו הטענה אינה הטענה שהיה לו לרב לטעון למה לי למימר הכי וא"ת כך היה מעשה שטען כך כיון שאין דין הברייתא משתנה בכך לא היה לו לתנא לשנותה אבל השתא דאוקימנא בדאפכינהו ואזמינהו על כרחך כך היה מעשה שהעבד תבעו לרב והרב הודה שעמד בדין ויצא לחירות ונתחייב לו דמי שן ואילו העידו כדבריו לפיכך כשנמצאו זוממין משלמין דמי עין לעבד ואילו אין הרב אומר כן אין משלמין העדים כלום שיכולין לומר לעבד לטובתך באנו כדאמרי' התם לאוסרה על בעלה באנו וכ"ש הכא שלהנאתו של עבד באנו אע"כ אינך מוצא דין זה אלא בשהרב אומר כן ולפיכך שנה התנא מי שטען כך וכך כן דינו וזה דרך כל התלמוד ואינו צריך לפנים ועוד דניחא ליה כדכתיבנא ואילו עיין בדקדוקה כאשר אמר לא היה משנה פי' השמועה ויש בשמועה זו שגיאות בדבריו ז"ל שכתב שאם העידה זאת הכת האמצעית על הראשונה בהפוכה ובהזמה בשתי עדיות זו אחר זו כיון דאיתזמי להו אהפיכה איגלי מלתא דאהזמה פסולין הוי ואביי לטעמיה דאמר למפרע הוא נפסל וזה לשון הבאי כי מאחר שהעידו עליהן בהפיכה תחלה נמצאת עדות ראשונה מוכחשת ולבסוף מוזמת ופטורה מלשלם לרב וכיון שכן אף השניה כשנמצאת מוזמת פטורה מלשלם לראשונה שלא נתחייבה כת ראשונה בעדותה של שניה זו אפי' תימא מכאן ולהבא הוא נפסל פטורה מלשלם לראשונה . זאת ועוד אחרת קשה מזו שכתב ואם העידו בבת אחת בהפוכה ובהזמה משכחת לה כגון דאיתזום אהפיכה ולא איתזום אהזמה וכו' ומש"ה לא משלמין מציעאי לקמאי דהא לא איתזום אהזמה אבל לעבד משלמין דמי עין ואינו כן שאם לא הוזמו אהזמה יכולין לומר אמת אמרנו שהם לא היו שם ועמנו היה ולא יצא לחירות לעדותם כי שקר העידו ואין אנו חייבין לשלם כלום שלא היינו מפסידין אותו כלום שהוא עבד הוא שאין לו עדים על חירותו ואע"פ שהן מוכחשין ויצא לחירות ע"פ הראשונים או ע"פ הרב שמודה שעמד בדין מ"מ אינן משלמים כלום שעדיין אפשר שלא היו שם הראשונים כמה שהם אומרים ואגב שיטפיה לא עיין יפה וכן מה שהשיב בתשובת קושייתו אי הכי רישא נמי דאיתזום אבתרייתא ולא איתזום אקמייתא אמאי משלמין דמי עין אינה תשובה דמשכחת לה כגון שאמרו הראשונים בא' בניסן הפיל את שינו ובעשירי בו סימא את עינו ואילו הפכו ואמרו סימא את עינו בי' בניסן ואותה השן שהפיל בע"ו בו היה מעשה ונמצאו זוממין אכן הרי אלו חייבים דמי עין לעבד שהרי נתקיימה עדות הראשונים בשן ועין לדברי כולם בי' בניסן היה אלא שאין קושייתו כלום דאי מוקי לה נמי בהכי כיון דסיפא בב' כיתות והוזמה הראשונה שנמצא הדין הפך אף רישא יש לך להעמידה בשתי כיתות ולכשיזומו יהיה הדין הפך ולהכי לא דחיק נפשיה בהנך דוחקי ומוקים לברייתא כפשטא דקתני ונמצאו זוממין שעל הכל במשמע ועוד מעידין אנו באיש פלוני וכו' בבת אחת משמע והיינו טעמא נמי דלא דחינן לה בשהרב מודה בחבלה והעדים אינן מודים ועמד בדין כדכתיבנא לעיל דהתם נמי מיפך והזמה הוא דהא ליכא אלא שתי כתות והדין בהיפך וזו היא כוונתו של אביי להעמיד רישא בשתי כתות לפי' האמיתי ואינו צריך להשיב עליו בפירושו בשמועה זו כי כבר השיב הוא עצמו ז"ל על דבריו דאי בג' כתות מוקים לה אביי לרישא סיפא נמי נוקמה בג' כתות דלא נצטרך לדוחקא דמקדמי אקדומי

ועמד בדין ובליסנא בתרא נמי לוקמא בהכי דומיא דרישא והתשובה שהשיב דאי כולה בג' כתות פרושי קא מפרש לה תנא אינה כלום דהא כל טעמי דרבא אמסקנא ליתיה אלא משום דמדרישא בג' כתות סיפא

נמי

האחרונים אחרי כן אין משלמין שהרי בטלה עדותן כבר והוכחשו דכיון דלא גנב לא טבח ומשום הכחשה לא מיחייב אלא אעמנו הייתם דוקא דהיינו הזמה דבעינן (שתשייר) [*שתסרה] גופה של עדות במסכת מכות [דף ה.] : **גמ'** למפרע הוא נפסל . העיד בניסן והוזם על עדות זו באייר כל העדיות שהעיד בינתיים פסולות דמשעה שהעיד עדות זו פסול דמההיא שעתא הו"ל רשע והתורה אמרה אל תשת ידך עם רשע [ה] אל תשת רשע עד והכא מיירי דהני עדים זוממין העידו על פה אבל בעדות בשטר לא אשכחן אלא נר מצוה

תורה אור

אביי אמר למפרע הוא נפסל ורבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל אביי אמר למפרע הוא נפסל מעידנא דאסהיד הוה ליה רשע והתורה אמרה °אל תשת רשע עד פירוש למפרע מעידנא דאסהיד בבית דין ואיכא מאן דפריש מזמן שטרא וליתיה להאי פירושא משום דלא הוי זומם אלא עד שיוזם בעצמו כדתנן *אין העדים נעשין זוממין עד שיזומו בעצמן כגון דאשתכחא חתימות ידייהו בשטרא דזמניה כתוב בעשרה בניסן שנת כך וכך במקום פלוני ואתו סהדי ואסהידו דההוא יומא הוו סהדי באתרא רחיקא דלא אפשר לממטי מיניה להך אתרא דאיכתיב ביה ההוא שטרא בחד יומא כגון האי הוא דהוי זומם ואי לא כי האי גוונא לא הוי זומם וכיון דהכין היא מילתא ליכא למימר מזמניה דשטרא דהא ההיא סהדותא [אפשר] לא הות בההוא יומא כלל (א)ואפשר דההוא יומא דאסהידו בבי דינא ביה ביומא קא חתמי בההוא שטרא וא"כ היכי מפסדינן להני שטרי דאינשי דאיכתיבו מקמי הכי מספיקא הילכך ליכא למימר דמיפסלא סהדותייהו אלא [א] [על] עידנא דקא מסהדי ביה בבי דינא כגון דאסהידו בבי דינא בעשרה באייר ואיתזימו בעשר' בסיון אביי אמר למפרע הוא נפסל ומעידנא דאסהידו בבי דינא דהוא בעשרה באייר הוה ליה רשע וכל סהדותא דאסהידו בבי דינא מעשרה באייר ואילך לא הויא עדות ורבא סבר מכאן ולהבא הוא נפסל דהוא עידנא דאיתברר לן דזומם הוא והלכתא כאביי (ב) והכי אשכחן בירושלמי* כגון האי פירוש דפרשינן דגרסינן התם היו עומדין ומעידין עליו בעשרה בניסן שגנב שור באחד בניסן וטבח (ג) ומכר בעשרה בניסן והוזמו בט"ו בניסן כל עדות שהעידו מעשרה בניסן עד חמשה עשר בניסן למפרע הרי אלו פסולות . אבל ודאי (א) איכא סהדי דידעי הי ניהו יומא דקא חתמי ביה בההוא שטרא פסלינן להו מההוא יומא א"נ לא ידעי הי ניהו יומא דקא חתמי ביה אבל חזיוה לההוא שטרא דמיחתים (ב) קמי דאסהידו עליה בב"ד בכמה יומי פסלינן להו מההוא יומא דקא אמרי סהדי חזינוהו להאי שטרא ב"ד דמריה ביום פלוני דמיחתים וקאי דקי"ל* עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין הלכך מעידנא דקא חתמי בשטרא הוו להו רשעים והתורה אמרה °אל תשת רשע עד ודמיא לעדי רבית דמעידנא דקא חתמי בשטרא דרבית קא עברי על °לא תשימון [עליו] נשך ברם צריך את למידע דלא קיימי הזמה אסהדי דשטרא אלא עד דאמרי בב"ד בעידן סהדותיהו שטרא דנא בזמניה כתבנוהו ולא איחרנוהו וכתבנוהו ואי לא קא מסהדי הכי לא קמה עלייהו הזמה והוו אינהו כשרין ושטרא כשר דת"ר* שטר שזמנו כתוב בא' בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידים על השטר הזה והלא באותו היום עמנו הייתם במקום פלוני השטר כשר והעדים כשרין חיישינן שמא איחרו וכתבוהו וכל הני מילי לתרוצי פירוש דרבותא קא [ג] כתבי להו אבל מתני' ומתניתא לא איירו בעדים זוממין אלא בעדות על פה אבל בעדות בשטר לא אשכחי' להו ראיה דאיירו ביה כלל דמילתא דחיקא היא כדפרשינן הלא תראה שלא פירשוה בירושלמי אלא בעדות על פה : **מתני'** *גנב על °פי שנים וטבח ומכר ע"פ עד אחד או על פי עצמו משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה: גנב וטבח בשבת גנב וטבח לעכו"ם גנב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח ומכר °גנב (ד) והקדיש ואח"כ טבח משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה ר' שמעון אומר קדשים שהוא חייב באחריותן חייב ושאינו חייב באחריותן פטור : **גמ'** *איתמר מודה [ב]בקנס ואחר כך באו עדים רב אמר פטור ושמואל אמר חייב אמר רב המנונא מסתברא מלתיה דרב באומר גנבתי ובאו עדים שגנב שהרי חייב עצמו בקרן (ה) אבל אמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב והזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר חייב שהרי פטר עצמו מכלום איתמר

רש"י

למפרע הוא נפסל . העיד בניסן והוזם על עדות זו באייר כל העדות שהעיד בינתיים פסולות דמשעה שהעיד עדות של זה נפסל : מכאן ולהבא . משהוזמו הוא נפסל : שמא אחרוהו וכתבו . דשטרי חוב מאוחרים כשרים או שמא לאחר זמן כתבו יום הקנין כדאמרינן בעלמא אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתיבו : **מתני'** משלם תשלומי כפל . דהא איכא סהדי דגנב : ואינו משלם ד' וה' . על הודאת עצמו דמודה בקנס פטור : גנב וטבח . בשבת פטור מטביחה דהוי מתחייב בנפשו : מת אביו . והוא יורשו ולא הוי טביחה (ג) באיסורא : גנב והקדיש . דכי קא טבח דהקדש קא טבח ולא דבעלים: קדשים שחייב באחריותן . כגון שאמר הרי עלי עולה חייב דקסבר דבר הגורם [ג] לממון כממון דמי וזה גורם לממון שצריך להביא אחר : ושאין חייב באחריותן שאמר הרי זה פטור שהרי הוא הקדש: **גמ'** מסתברא מלתא דרב . דפטור ואפי' [ד] באו עדים באומר גנבתי (ד)חייב עצמו בהודאתו לשלם קרן הלכך הודאה היא ופטור מכפל וד' וה': שהרי פטר עצמו מכלום . שיודע שמודה בקנס פטור הלכך לאו הודאה הוא וחייב אם באו עדים ולא מיפטר אלא היכא דאיכא קרן וקנס ומחייב עצמו בקרן דמתכוין להחזיר

נמוקי יוסף

בלד רחוק ואף על פי שרש"י ז"ל פירשה (*) במסכת סנהדרין (בפ' זה בורר דף כז.) בעדות בשטר אינו נראה בעיני האחרונים ז"ל מפני שעדות בשטר אי אפשר להזימן [ו] דשמא אחרוהו וכתבוהו דקיימא לן המאוחרים כשרין ואפי' היה כתוב בשטר שבזמנו כתבוהו אם הוא שטר הקנאה אי אפשר להזימה שיהא נפסל למפרע לפי שבשטרי הקנאה אדם רשאי לאחר כתיבתה וכשכותבין כותבין מזמן ההקנאה דסתם קנין לכתיבה עומד ואפשר שעכשיו כתבוהו והקדימו זמנו משעת הקנין שהיו כשרים שאינם פסולין אלא משעה שחתמו לשקר ואילך אבל קודם זה לא נפסלו הא למה זה דומה למעיד ואומר היום ג' שנים לוה פלוני מפלוני מנה והוזם וכי תעלה על דעתך שיפסול ג' שנים למפרע והלא אפילו אביי לא מפסיל אלא משעת עדות כ"כ הרא"ש ז"ל וכן דעת הרי"ף ז"ל והביא ראיה מהא דת"ר שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידים על השטר הזה והלא אותו היום עמנו הייתם במקום פלוני השטר והעדים כשרין חיישינן שמא אחרוהו וכתבוהו : [ז] יע"ל קג"ס ; סימן שמועות שהלכה כאביי י' יאוש שלא מדעת [ב"מ דף כא:] ע' עד זומם ל' לחי העומד מאליו [עירובין דף טו.] ק' קדושין שלא נמסרו לביאה [קדושין דף נא.] ג' גלוי מילתא בגיטא [גיטין דף לד·] מ' מומר אוכל נבלות (ה) לתאבון : [סנהדרין דף כז·] **מתני'** משלם תשלומי כפל . דהא איכא סהדי דגנב: ואינו משלם ארבעה וחמשה. על הודאת עצמו דמודה בקנס פטור : בשבת . פטור אטביחה דקם ליה בדרבה מיניה דמחייב בנפשו הוא : ומת אביו . והוא יורשו דלא הויא שלו [ח] טביחה באיסורא : גנב והקדיש. כי קא טבח לאו דבעלים קא טבח אלא דהקדש : [ל' גמ' [דף עד:] מעשה ברבן גמליאל שסימא את עין טבי עבדו והיה שמח שמחה גדולה כו' עד שאני רבן גמליאל דשלא בפני ב"ד אודי] . והיה שמח לפי שהיה כשר מתאוה לשחררו אלא שהמשחרר עבדו עובר בעשה : שלא במקום ב"ד . לא היו ב"ד יושבין במקום ישיבת ב"ד אלא בשוק הודה : שהרי חייב עצמו בקרן. וכה"ג אמרי' מודה בקנס פטור ואע"ג דאמר לא טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח פטור משום דכיון שהיה פטור מכפל משום הודאתו ליכא ד' וה' דתשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וד' : שהרי פטר עצמו מכלום . מגניבה

(*) ברש"י שלנו לא נמצא זה בסנהדרין

נכיסן עמנו הייתם במקום פלוני לא במקום הכתוב בשטר אין * הזמה ביכולין לומר באחר כתבו השטר כשהיו במקום השטר ואיחרו זמנו בא' בניסן ואם העידו בפני ב"ד שבזמנו כתבו אותו ה"ז הזמה שהרי בזמנו לא היו במקום השטר ועדי השטר נפסלין למפרע מעת שחתמו בשטר ולא מזמן הכתוב בשטר כמו שביאר מו"ה בפסקיו

הגהות הב"ח
(א) נ"ב אי : (ב) נ"ל וקאי מקמי כו' : (ג) נ"ב כולה : (ד) נ"ב שהרי : (ה) נ"ל להכעים :

הגהות חו"י
(א) נ"ב ואע"ג שאמרו בזמנו כתבנוהו ע"כ שקר הוא ואע"פ שאפשר בגוף הענין אמת רק הקדימוהו מ"מ הרי קי"ל שע"ת המוקדמין פסולין וגם דין עדים זוממין יש להם ואפי' לא אמרו רק לא אחרנוהו . ודו"ק : (ב) נ"ב מייתי ראיה דמיום שהעידו מקרי למפרע וקי"ל גם דבמלוה ע"פ מיירי : (ג) נ"ב ג"ע נ"ל הא : (ד) נ"ב פי' בגנב וכבר נתיאשו בעלים דאז חל הקדש . כרא"ש : (ה) נ"ב אע"פ דבתר הכי אמר ג"כ טבחתי ומכרתי ובאו ג"כ עדים

גי' מהרש"א

הגהות מא"י
[א] נ"ל אלא מעידנא : [ב] נ"ל כתבינן : [ג] רש"י ז"ל קאי על מסקנא דגמ' דקאי ר"ש על מלתא אחריתא וה"ק אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי דו"ה וכן הגונב הקדש מבית בעלים פטור כש"א קדשים שחייב באחריותן כו' : [ד] נ"ב אם : [ה] נ"ב פי' : [ו] נ"ב פי' אם אין שם זמן הכתיבה : [ז] נ"ב לבון גמ' הלכתא כוותיה דאביי והלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ס : [ח] נ"ב ומ"מ מקלת טביחה הוי באיסור מהמת אחין יורשין :

גי' מהרש"א כן הוא לשון הגמרא בפ"ק דמכות (דף ה.)

א מיי' פ"ב מהל' גניבה טוח"מ סי' שנ ב מיי' פ"ט שם סמג עשין עא טור ח"מ סי' שנא :

מכות דף ה. ושם איתא ב:ינתא עד שיזומו את עצמן

פרק זה הל' ע"ש

כתובות דף יט:

שמות כג

שם

סנהדרין לב

דף עה:

[דף ע"ב]

דף עה.

מלחמת ה'

נמי בג' כתות אלמא בככי ניחא ליה טפי ואביי מדתק דה.. לא כדמוקים רישא בג' כתות וסיפא בתרתי משום דלא דמיא רישא לסיפא ועוד דב' גופיה לוקמא אמסקנא בג' כתות ובמיפך והזמה ולא מלי לאוכותי מיניה כלום אלא ש"מ שלא עלה על דעת שיהו שם אלא הנך זוממין דקתני ברייתא ולא זוממי זוממין לא ברישא · ולא בסיפא :

עוד כתב ומעיקרא הוה סבר למימר יש שן בכלל עין לא אמרי' וכו' גם זה אינו דהא מ"מ הויא ככחשי לקמאי ודינא כוותייהו מפסיק ופסיד עבדא דמי עין דהלכתא א"כ לא פסקו הדין על פיהם של אלו והיאך משלמים והלא אין העדים נהרגין ולא משלמין ממון עד שיגמר הדין כדתנן בדוכתא ומה שאמר אביי לא במיפך והזמה אנו מפרשין אפי' ללישנא דמסקנא דאיתא וה"ק לא תידוק מדרישא בג' כתות סיפא נמי בג' אלא רישא נמי כי היכי דע"י הזמה בלבד יצא הדין היפך וישלמו אלו וזה א"א אלא בג' כתות וסיפא נמי שיהיה הדין היפך ע"י הזמה ומשכחת לה בתרתי כגון שהוא מודה שעמד בדין והיפך היה והרב אומר כן דרישא אכולה ברייתא קתני נמצא ע"י הזמת אלו בלבד נהפך הדין והיינו מיפך והזמה דאביי וכדפרישית לעיל והם יותר מאור :

המאור הגדול

משתמים תנא מלפרושי ולמתנא בהדיא ג' כתות א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי דוקיא דרבא מהיכא אילימא מרישא ורישא מי קא מתכחשי מציעאי כיון דלא מיתזמי סהדותא כוותייהו קיימא דדינא כוותייהו ופסקי' דיש בכלל מאתים . מה קמאי הוא דקא מתכחשי מציעאי לא מתכחשי :
ומעיקרא הוה סבר למימר יש שן בכלל עין לא אמרי' וקמ"ל השתא כיון דסוף סוף תשלומין הוא דמחייב אמרי' יש בכלל מאתים מנה ועוד דכל עדות המתחלקת בשתי כתי עדים תופשין את המועט שבהן א"ל רבה סבר מדרישא בג' כתות סיפא נמי בג' כתות ודייק מסיפא ומאי דאמרי' לעיל דאמר אביי מדסיפא במיפך והזמה רישא נמי במיפך והזמה לא היו דברים מעולם דלא אמר אביי הכי אלא ה"ק לרבה בשלמא רישא לא סגיא דלא ג' כתות ובלא מיפך והזמה מדקתני דהרי הרב אומר כן למה לית לרב דאמר הכי אי לאו דאתאי כת אחריתי מעיקרא אלא סיפא בשתי כתות סגיא ובמיפך והזמה דעבדא בכל דהו ניהא ליה ופי' דאפכינהו ואזמינהו כגון דהויא ליה מיפך והזמה בבת אחת דאזמינהו בתוך כדי דבור דאפכינהו כי הכי דלא תפול הזמה על עדות מוכחשת דהא לא ס"ל לאביי הבחשה תחלת הזמה ;

א מיי' פ"ב מהל' גניבה סמג עשין עא טוש"מ סי' שנ: ב מיי' שם טור ח"מ סי' שמח:

נמ"י גניבה בעי למפטר שהרי אמר לא גנבתי וגם מטביחה ומכירה בעי למיפטר נפשיה שהרי יודע שמודה בקנס פטור הלכך לאו הודאה היא ומשלם אם באו עדים דלא אמרינן מודה (ג) ובאו עדים פטור אלא היכא דאיכא קרן דאיכא קרן וקנס דאיחייב ליה ממונא בהודאתו ומתכוין להחזיר ממון כתב הרא"ה ז"ל וז"ל כתב הראב"ד ז"ל בנוסח כתובות שבזמן הזה שאין דנין דיני קנסות וקי"ל [דף טו:] דאפ"ה אי תפס לא מפקינן מיניה אם קדם הלה והודה [אע"פ שבאו עדים אח"כ] הרי הוא פטור ואפי' בדברים שפטר עצמו (ג) בכלום נר מצוה לפי שכשם שאין דנין דיני קנסות בזמן הזה כך אין מקבלין עדים והרי זה כמו שאין שם עדים ורבינו אומר שאינו נראה שכשם שהוא אומר שאין מקבלין עדים בזמן הזה כך הודאתו אינו כלום דבעי הודאה בבית דין כדאמרי' לעיל [דף עה.] לגבי ר"ג דשלא בב"ד הודה ובעי' נמי ב"ד שיכולין לדון דיני קנסות ועוד דבלאו הכי נמי אי תפס הודאתו לאו כלום היא דבעינן שיהא מודה מחמת עצמו והאי מחמת ביעותותא הוא דמודה וכדאמרינן לעיל גבי הך ברייתא דראה עדים שממשמשין ובאין ואמר גנבתי רבי אלעזר ברבי שמעון אומר יבואו עדים ויעידו ואמרינן טעמא דר' אלעזר בר"ש משום דכי קא מודה מחמת ביעתותא דעדים. קא מודה אבל במודה מחמת עצמו אפי' רבי אליעזר בר' שמעון מודה דכיון דאמר גנבתי דאע"ג דאחר כך באו עדים פטור : מתני' או שהיתה [לו בו] שותפות. קודם שגנבו דלא קרינא וטבחו כולו באיסורא ואע"ג דכבר שמענו זה ממתניתין דלעיל [דף עד:] בגונב משל אביו ומת אביו קודם שמכרו התם הוה אמינא משום דיש לו שותפות בכל אבר ואבר אבל הכא שמעינן אפי' אין לו שותפות אלא באבר א' או בגיזה מהרמ"ה ז"ל : והמעקר. עוקר הסימנין. ואין משלם ד' וה'. דלאו שחיטה היא כלל : טבח ומכר חוץ וכו'. כשהוציאו חוץ מרשותו נעשה עליו גנב וקנאו : גנב חוץ כו'. קנאו במשיכה ונעשה גנב עליו : ברשותן פטור. דלא נעשה עליו גנב : גמ' את הקיטעת וכו'. אע"ג דליכא כולה חייב דמאי דגנב הא זבין ליה כוליה : לדעת חבירו. משלמין בין שניהם דאיכא וטבחו כולו בחיוב דהטובח מתחייב על חלקו ותבירו נמי עשאו שליח דהא רבינן לעיל [דף עא.] דהכא יש שליח לדבר עבירה [ג] או לרבות את השליח : שלא לדעת פטור. דליכא וטבחו כולו בחיובא דבההוא פלגא דחבריה לא נעשה שליח והו"ל כטובח אחר הגנב דפטור ועל חלקו נמי פטור הואיל וליכא וטבחו כולו בחיובא ואע"ג דאמרן לעיל [שם:] חמשה בקר ואפילו חמשה חלאי בקר הני מילי בגונב בהמת השותפין וטבחה ואחר כך הודה לאחד מהם את חלקו דבשעת טביחה הואי כולה בחיובא והכי אמרינן לה בהגוזל [דף קו.] דשותף שטבח שלא לדעת חבירו פטור : נתן לאחר וטבח. לא שנתן במתנה דא"כ אפילו לא טבח נמי מחייב אנתינה כמו אמכירה כדקתני סיפא אלא שעשאו שליח לטביחה או למכירה : הקיף. מכר באמנה ובאשראי ולא קבל דמים : ופרע בהקפו. שהקיפו חבירו פרקמטיא באשראי ופרע לו בהמה זו : מה לי מכרו וכו'. (ד) הכא מיירי בקדשי בדק הבית דלא שייך בהו מעיקרא תורא דשמעון והשתא תורא דשמעון ומתני' [דף עד:] דאמר בהקדש פטור מיירי בקדשי מזבח דהתם שור ושה מחיים הוי לקדושת מזבח וקרב לכפר על הבעלים ונשחט לשמו ושם בעליו עליו כן פי' הרא"ש ז"ל ונראה [שאין] דעת הרב אלפסי ז"ל כן : מתני' היה מושכו. היה הגנב מושך אותו ויולא פטור שאין משיכה קונה ברשות בעלים : הגביהו. אפילו ברשות הבעלים חייב שהגבהה קונה בכ"מ כדאיתא במסכת קדושין (דף כב.) : או שהוציאו מרשות בעלים. משמע דכיון שהוציאו מרשות בעלים חייב ואפילו הוליאו לרה"ר ואע"ג דאין משיכה קונה ברה"ר [ב"ב פד:] ה"מ לענין קנייה אבל להתחייב באונסין כיון שהוציאו מרשות בעלים חייב : נתנו לבכורות בנו. פרש"י ז"ל שהביא הגנב [ד] הכהן או לאחרים שם למקום שגנב והם היו סבורין שהוא שלו : ומת ברשות הבעלים פטור. הכהן המושכו דלא עדיף מגנב גופיה אבל הוליאו מרשות הבעלים חייב הגנב ולפי דבריו צ"ל [גנב] חייב משום דכהן הוא שלוחו ואע"ג דקי"ל [קדושין דף מב:] אין שליח לדבר עבירה היינו היכא דשליח ידע במלתא דאיסורא דאיכא למימר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין אבל הכא ליכא למימר הכי ומיחייב שולחו וכתבו האחרונים ז"ל דאינו נכון דבפ' שני אוחזין (דף י:) אמרי' גבי חצר דלאו בת ידיעה היא אי ס"ד חצר משום שליחות איתרבאי א"כ מלינו שליח לדבר עבירה ומאי קשיא אטו חצר שהוא כמי שאינו יודע בדבר ויש שליח [ה] ובמס' קדושין [דף מג.]* נמי אמר דדוד לא נענש על שהרגו לאוריה לפי שיואב הרגו ואין שליח לדבר עבירה ואע"פ שיואב לא היה יודע בדבר והיה סובר כשראה הספר ששלח לו המלך שהיה חייב לו מיתה [ויש] שפירשו דכמו שפטור הכהן מלשלם לבעלים ה"נ חייב דקתני ר"ל הכהן או השומר חייב לשלם על דרך מה שאמרו במקום אחר [ב"מ דף לה:] תחזור פרה לבעלים הראשונים וכתב הרא"ה ז"ל דזה נכון : גמ' תקנו משיכה בשומרים. בשומר שכר מיבעיא ליה דאיכא דמי ואפשר שיהא תלוי בנתינת שכרו אבל בשאר שומרים פשיטא דתקנו דהי לאו במאי זכי : [ל', גמ' כך שכירות נקנה בכסף בשטר ובחזקה שכירות דמאי אלימא שכירות דמטלטלין מטלטלין בני שטרא נינהו אמר רב חסדא שכירות דקרקע] וכי מטלטלי בני שטרא ניניהו בתמיה אם השכיר לו כליו הא לא מקנו מטלטלין אלא במשיכה כדאמר בקדושין (דף כו.) וגהי נמי דמקני בכספא לענין קבולי מי שפרע מיהו בשטרא

רש"י

להחזיר ממונו : מתני' או שהיתה לו בו שותפות. קודם שגנבו דלא קרינן ביה [א] וטבחו כולה באיסורא : הנוחר (א). קורעו מנחיריו עד לבו. והמעקר. עוקר סימנין דלאו שחיטה היא כלל : חוץ מרשותן. דכשהוליאו מרשותו במשיכה נעשה עליו גנב אבל גנב וטבח ומכר ברשותו פטור דלא נעשה עליה גנב : גמ' הקיטעת. אע"ג דליכא כולה חייב דמאי דגנב זבין כוליה : שטבח לדעת חבירו משלמין בין שניהם דאיכא וטבחו כולה בחיובא דהטבח מתחייב על חלקו וחברו נמי עשאו שליח (ב) וילפינן בגמ' ממכירה דחייב ע"י שליח : שלא לדעת חבירו פטור. דבחלק חבירו לא נעשה שליח והוי כטובח ומוכר אחר הגנב דפטור ועל חלקו נמי פטור דליכא וטבחו כולו בחיובא אע"ג דרבינן לעיל אפי' ה' חלאי בקר ה"מ גבי גונב בהמת השותפין וטבחו ואחר כך הודה לאחד מהן חלקו דבשעת טביחה הוית כולה בחיובא : ונתן לאחר וטבח. ולא נתן במתנה דאם כן בלא טביחה חייב אנתינה לחוד כבמכירה כדקתני סיפא אלא עשאו שליח לטבוח או למכור : גנב והקיף. מכר באמנה באשראי ולא קיבל הדמים : לא אפשר. אלא על ידי אחר הקונה : מתני' היה. גנב מושכו ויולא פטור מכפל: הגביהו. אפילו ברשות בעלים שהגבהה קונה בכל מקום : נתנו. גנב במקום שגנבו לבכורות בנו [ג] או לשומר חנם כו' : (א) היה מושכו. הכהן או השומר ומת ברשות בעלים פטור הגנב: גמ' תקנו משיכה.

בשינוי ס

איתמר נמי אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן גנבתי ובאו עדים שגנב פטור שהרי חייב עצמו בקרן וכן הלכתא: *מתני' מכרו *חוץ מאחד ממאה שבו או שהיתה לו בו שותפות השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה: *גנב ברשות הבעלים וטבח ומכר חוץ מרשותן או שגנב חוץ מרשותן וטבח ומכר ברשותן או שגנב וטבח ומכר חוץ מרשותן משלם תשלומי ארבעה והמשה [א] אבל אם גנב וטבח ומכר ברשותן פטור: גמ' *מכרו חוץ מאחד ממאה וכו' ת"ר הגונב את הקיטעת ואת החיגרת ואת הסומא וכן הגונב בהמת שותפין חייב ושותפין שגנבו פטורין והא תניא שותפין שגנבו חייבין אמר רב נחמן לא קשיא כאן בשותף שטבח לדעת חבירו כאן בשותף שטבח שלא לדעת חבירו : תנו רבנן גנב ונתן לאחר וטבח גנב ונתן לאחר ומכר א גנב *והקדיש גנב והקיף גנב והחליף גנב ונתן לאחר במתנה גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהקיפו גנב ושלח סבלונות לבית חמיו חייב מאי קמ"ל אשמעינן רישא גנב ונתן לאחר וטבח דיש שליח לדבר עבירה ואע"ג דבכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה הכא יש שליח לדבר עבירה מ"ט וטבחו או מכרו מה מכירה לא אפשר דלאו ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר נמי מ"חייב אשמעינן סיפא גנב והקדיש מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים (ולאו הכי הלכתא דקי"ל כמתני' דתנן* גנב והקדיש ואחר כך טבח משלם תשלומי כפל ואין משלם תשלומי ד' וה' ואי קשיא לך מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים התם מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דשמעון הכא מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן) : מתני' *היה מושכו ומת ברשות הבעלים פטור הגביהו או שהוציאוהו מרשות הבעלים ומת חייב נתנו לבכורות בנו לבעל חובו לשומר חנם לשואל לשוכר ולנושא שכר והיה מושכו ומת ברשות הבעלים פטור הגביהו או שהוציאוהו מרשות הבעלים ומת חייב: גמ' בעי אמימר תקנו משיכה

שלטי הגבורים

א לפי דברי מיי' פ"ב מהל' גניבה אין חילוק בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית דבכלהו גנב והקדיש לאחר יאוש וטבח פטור מתשלומי ד' וה' וכן האריך שם מ"מ לבאר דבריו מיהו כתב מ"מ שהרי"ף ז"ל השמיט ברייתא דגנב והקדיש וכו' ואינו כן כי בכל הספרים שלנו הביאה הרי"ף ז"ל וניכר שהוא מהא דכתב הרי"ף שם בעצמו דאין הברייתא עיקר אלא המשנה אלמא שהביאה בהלכותיו והתוס' שם והרא"ש פסקו דדוקא בקדשי המזבח הוא דאמרי' גנב ולבסוף הקדיש ואח"כ טבח פטור מתשלומי ד' וה' דודאי שם בעלים עלייהו דצריך לשחוט לשם בעלים אבל קדשי בדק הבית יצאו מרשות הבעלי' לגמרי ואין נקרא עוד שם בעלים עליו והלכך חשוב כאילו מכרו כשהקדישו לבדק הבית ותייב משום שהקדישו בתשלומי ד' וה' וכן כתב הר"ן שם והתוס' שם ליישב דאתו שסיר אף למ"ד יאוש כדי קני דכיון דלא נקרא שם בעלים עליו אפי' הקדיש לפני יאוש הוי קדוש דכי היכי דלמ"ד דיאוש כדי קני מחייב הגנב במכירה קודם יאוש אע"ג דלא אהנו מעשיו דהא לא מייאש זה וחייב להחזירו בעין ולא חל המכר ה"נ מחייב בהקדש קודם יאוש כיון דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. הג"י שם וטוח"מ סי' א' כתבו בשם הראב"ד ז"ל שבזמן הזה שאין דנין דיני קנסות וקי"ל דאעפ"כ אי תפס לא מפקינן מיניה אם קדם הלה והודה הרי הוא פטור ואפי' (ס) כדברינו שפטר עצמו מכלום כמו שכתוב לפנינו ובשם הרמב"ן ז"ל כתבו דזה אינו שכשם שהראב"ד אומר שאין מקבלין עדות לקנסות בזמן הזה כך הודאתו אינו כלום דלא הוית הודאה אלא בב"ד והאידנא ליכא ב"ד מומחין וה"ל כמודה חוץ לב"ד שאין נפטר מן הקנס הלכך אם תפס לא מפקינן מיניה ובין תפס מקמי הודאה או אחר הודאה וכן פסק הטוח"מ סי' שמ"ח מדידיה כדברי הרמב"ן ז"ל והיכא שגנב ומכר השור חוץ מקרניו או גיזותיו דהוי דברים שאינן ניתרין עמו בשחיטה איכא פלוגתא אי הוי שיור אי לא מיי' פ"ב מהל' גניבה פי' דלא הוי שיור וחייב בתשלומי ד' וה' והרא"ש כתב דהוי שיור ופטור מתשלומי ד' וה' וכן פסק הטוח"מ סי' ש"נ וכן נראה דעת הרמ"ה ז"ל שהביא שם הר"ן :

רבינו אפרים

[א] אבל אם גנב וטבח ומכר ברשותם פטור. כתב ר' אפרים ז"ל תניא בתוספתא גנב וטבח ומכר ברשות הבעלים אם הגביה חייב ואם לא הגביה פטור ושמעי' מהא דהא דקתני במתני' גנב וטבח ברשותו פטור כשלא הגביה תנן. וכן הלכתא :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והמעקר כל"ל: (ב) ד"ה בגמ' ממכירה: (ג) מכלום כצ"ל: (ד) ד"ה וכן פירש התוס': (ה) כדברים כצ"ל: (ו) שאין דומה כלל כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב כתולין דף פ"ה ע"ב פירש"י הונקו: (ב) נ"ב כ"ל אפי' שלא לדעת חבירו לפני שבאו עדים. ועוד כ"ל שצריך עדים שעשאו שליח. ודו"ק

כל זה אינו מהל' הרי"ף ז"ל ד"ח

[דף לא ע"א] דף עט:

הגהות מא"י

[א] נ"א ומכרו: [ב] נ"ב לכהן כה' כלשים של פדיון הבן: [ג] מאו כצ"ל: [ד] לכהן כצ"ל: [ה] לדבר עבירה:

ועי' יש"ש סי' ל"ג שהשיג על דברי הנ"י אלו ועי' ש"ך חו"מ סי' שמ"ח שתי' דברי הנ"י אלו בטוב טעם

המאור הגדול

[דף עה ע"א] כי איתמר דרבא שה להוציא את הכלאים לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ולענין פדיון ופירשנוה במסקנא קלוט דומה לאמו במקצת והוא הבא בסימן א' שנולד מן השסועה ועיבורו מן הקלוט שאינו דומה לאמו כלל שאף זה הבן שהוא דומה לאמו במקצת הוא טמא באכילה לדעת ר"ש ולאו למימרא דסבירא לן ויותיה אלא שם טמא בעולם דאיכא תנא דקרי ליה טמא עד שיהיה ראשו ורובו דומה לאמו ומנו ר"ש ודלא כר' יהושע דאי כר' יהושע משה כשבים ושה עזים נפקא עד שיהא אביו כשב ואמו כשבה ומאחר דאפי' באכילה אסור אין צ"ל דאינו כשר לפדיון ואין אנו צריכין בזה לדרוש שה להוציא את הכלאים ועמיה דר' יהושע משום דס"ל זה וזה גורם אסור הלכך אפי' טהור שנולד מן הטהורה ועיבורו מן הטמא ואיידי דנסיב רישא טמא שנולד מסיק לה בטמא שנולד נמצא עכשיו ג' מחלוקת כאן בדבר זה בטמא הבא בסימן א' והוא דומה במקצת לאמו שנולד מן הטהורה ועבורו מן הטמא שאינו דומה כלל לאמו ר"ש אוסר אפי' באכילה וכ"ש בפדיון אפי' בבנו ואע"פ שאינו כלאים שנולד מן הטהורה ועבורו מן הטהור וכ"ש לאביו שאינו דומה לאמו שהוא טמא לכל דבר ולדידיה מגמל גמל נפקא ואין אנו צריכין בזה למדרש שה ור' יהושע מכשיר בבנו בין באכילה בין בפדיון והוא שנולד מן הטהור ומן הטהורה ופוסל בו אפי' באכילה וכ"ש בפדיון כשנולד מן הטהור ומן הטמא שאינו דומה כלל מדכתיב שה כשבים שיהא אביו כבש ואמו כשבה ואין צ"ל באביו שהוא טמא לכל דבר ור' אליעזר מכשיר בבנו באכילה דס"ל הכא זה וזה גורם מותר שלא מיעטו הכתוב אלא לענין פדיון מדכתיב שה להוציא את הכלאים והיינו טמא שנולד מן הטהורה ועבורו מן הטמא שיש על זה הבן שם טמא שהוא טמא לדעת ר' שמעון ופוסל באביו אפי' באכילה כר' שמעון וכל הני תנאי סבירא להו באביו כר' שמעון אבל לרבנן דפליגי עליה דר' שמעון דלא דרשי' גמל גמל שני פעמים כולם כשרים בין באכילה בין בפדיון לא שנא הוא ולא שנא אביו ואע"פ שאין (ו) כל מה כלל לטהור ואע"פ שנולד מן הקלוט ומן הקלוטה :

בשטרא לא מקנו מידי דדברים בעלמא נינהו כדאמרינן בהזהב [ב"מ דף מט:] *ד' דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה:
מתני' אין מגדלין בהמה דקה בא"י. משום ישוב הארץ שמאבדות השדות וכל שדות א"י סתמן דישראל ובגמ' [דף פ.] איתא דלאו דוקא אמר שלא לרעות דאפילו קשורה בבית בכרעי המטה אסור אלא לשהותה לצורך הרגל ל' יום ולא שתהא יוצאה ורועה בשוק אלא קשורה בכרעי המטה וכן בגמ' לקמן שאלו תלמידיו את רבן גמליאל מהו לשהות אמר להם מותר ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר אלא קשורה בכרעי המטה ומקרא נמי משמע הכי אסרו חג בעבותים פי' בו שהיו קושרין הקרבן בכרעי המטה עד שיביאוהו לקרנות המזבח אבל לרעות אפי' בהמה גסה אסור כדאמר בפ' זה בורר (דף כה:) רועה שאמרו אחד רועה בהמה דקה ואחד רועה בהמה גסה והשתא אתי שפיר [ה]דלא מחלקינן הכא בין רועה בהמה שלו לבהמה של אחרים ובפ"ק דמציעא (דף ה:) לא פסלי אלא במרעה בהמות שלו אבל של אחרים כשר משום דאין אדם חוטא ולא לו דהכא שאסור לגדל אפילו בבית אין נראה לחלק בין מגדל בהמה של עצמו למגדל של אחרים: אבל מגדלין בסוריא. ארס טובה דוד כבשה וקסבר לא שמיה כיבוש והוי כחולה לארץ ובחו"ל מותר לגדל דלא חיישינן לישובה ואם יפסידו שדות אחרים ישלמו: תרנגולים בירושלים. אפילו ישראל: מפני הקדשים. שישראל אוכלין שם שלמים ומעשר בהמה ודרך התרנגולין לנקר באשפה שמא יביאו כעדשה מן השרץ ויטמאו את הקדשים: ולא הכהנים. יגדלו תרנגולין בארץ ישראל: מפני הטהרות. שהכהנים אוכלי תרומה הם וצריך להזהר בטהרתם: אין מגדלין חזירין. משום מעשה שהיה כדאיתא בגמרא [דף פב:] כשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה היה *)הורקנוס מבחוץ ואריסטובלוס מבפנים ובכל יום ויום היו משלשלין להן דינרין בקופה והיו מעלין תמידין וכו' שלשלו להם [ו] והעלו להם חזיר כיון שהגיע לחצי חומה נזדעזעה א"י כארבע מאות פרסה באותה שעה אמרו ארור אדם שיגדל חזירין בירושלים וארור אדם שילמד בנו חכמת יונית וכו' והכא בעי למימר אפילו לגדל שלא לאכילה דאילו לצורך אכילה מדאורייתא אסור לעשות סחורה בכל דבר טמא כדתנן במס' שביעית [פ"ז] אבל הכא מיירי לגדלה כדי למשוח בהן עורות והכי מותר מידי דהוה אסוסים וחמורים שעומדין למלאכה ומותר לעשות בהם סחורה והכי מפרש בירושלמי דשביעית הרא"ש והרא"ה ז"ל: הכלב. מפני שנושך ומנבח ואשה מפלת מיראתו: נשבין. פחין וטעמא שלא ילכו בהן יונים בני הישוב: ל' ריס. ד' מילין: גמ' רועה. בהמות שלו: שעשה תשובה. שלא

בשומרין או לא תקנו משיכה בשומרין אמר רב יימר תא שמע נתנו לבכורות בנו לבעל חובו לשומר חנם ולשואל לנושא שכר ולשוכר היה מושכו ברשות הבעלים ומת פטור מאן פטור (א) שומר שמע מינה תיקנו משיכה בשומרין ש"מ איתמר נמי אר"א כדרך שתקנו (א) משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרין ותניא נמי הכי כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרין וכשם שהקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה כך שכירות קרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה: מתני' [א] *אין מגדלין בהמה דקה בא"י אבל מגדלין בסוריא ובמדברות שבארץ ישראל ואין מגדלין תרנגולין בירושלים מפני הקדשים ולא כהנים בא"י מפני הטהרות לא יגדל אדם חזירין בכל מקום ולא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת אין פורשין נשבים ליונים אא"כ היה רחוק מן הישוב ל' ריס: גמ' *ת"ר רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד וכן [א] מי שנפלו לו כלבים וחזירין בירושתו אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד וכן מי שנדר נדר ליקח בית ולישא אשה בא"י אין מחייבין אותו ליקח מיד אלא עד שימצא את ההגון לו ומעשה באשה אחת שהיה בנה מצר לה וקפצה ונשבעה כל מי שיבא [ב]עלי איני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם שאינן מהוגנין לה וכשבא דבר זה אצל חכמים אמרו לא נתכוונה זו אלא להגון לה ת"ר י' תנאין התנה יהושע *)*שמרעין בחורשין ומלקטין עצים משדותיהם ומלקטין עשבים מכל מקום חוץ משדה תלתן וקוטמין נטיעה מכל מקום חוץ מגרופיות של זית ומעין היוצא בתחלה בני העיר מסתפקין ממנו ומחכין בימה של טבריא ובלבד שלא יפרוש קלע ויעמיד את הספינה ונפנין לאחורי גדר ואפילו בשדה מלאה כרכום ומהלכין בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה ומסתלקין לצדדי הדרכים מפני יתדות הדרכים והתועה בין הכרמים מפסג ועולה מפסג ויורד ומת מצוה קונה מקומו.

רש"י

בשומרין שלא יתחייבו השומרים במסירתם עד שימשוך: מאי לאו שומר. ששומר מושכו (ב) *) ומת חייב גנב במשיכתו דאי גנב היינו רישא: מתני' אין מגדלין בהמה דקה בא"י. משום ישוב א"י שמאבדות את השדות וכל שדות א"י סתמא הן דישראל: גמ' רועה בהמה דקה. בשדות אחרים וברועה בהמות שלו: שעשה תשובה. שלא לגדל עדר בהמות: שמרעין בהמות בחורשין. ביערות ולא יקפיד בעל היער על כך: ומלקטין עצים. אים בשדה חברו וכדמוקי תלמודא(ג) ודוקא בהיזמי ובהיגי ובמחוברים ולחים שאין מקפידין בהן: חוץ משדה תלתן. דמעלו ליה עשבים הגדלים עמו ואי מלקט להו מפסיד את התלתן: תלתן מין קיטנית פנגר"י: וקוטמין נטיעה. מן האילן ליטע או להרכיב ולא יקפיד בעל האילן: חוץ מגרופיות של זיתים. הקוצץ זיתיו לשרוף מניח שתי גרופיות מלא שני אגרופיות כדאמר פרק המוכר (ג) והם מחליפות ומוציאין פרי והקוטם מהן נטיעה מפסיד הגרופיות וקוטמין נטיעה קאמר בתלמוד שקוטם דוקא מן הענפים ולא מן הענף האמצעי שהוא עיקר האילן ודוקא מן החדש שאינו עושה פירות כגון בד שנתוסף בשנה זו שעדיין אינו עושה פירות ולא ממקום הרואה פני החמה כגון סביבות לצדדין מבחוץ שהחמה מבשלת שם הפירות וממתיקן אלא רק מבפנים: ומעין היוצא בתחלה. מחדש משדה אחר וכ"ש מעין ישן שהיה מימות יהושע: ומחכין. מטילין חכה לצוד דגים בימה של טבריה אע"פ שהוא חלק נפתלי: שלא יפרוס קלע. דרך צידים לתקוע יתידות ולעשות גדרים [ג] במים לצוד דגים שקורין ויכ"א ולא יעשו מפני שמעכב [ד] הספינות: לאחורי גדר. מפרש בתלמוד לא נצרכה אלא לטול ממנו צרור לקנח אע"פ שפורץ הגדר: ומהלכין בשבילי הרשות. סתם בני אדם משהכניסו התבואה עד שעת הזריעה מפקירין שדותיהן לכנוס בה כל אדם לקצר הילוכם וקורין לה שביל הרשות שברשות הם עושין: עד שתרד רביעה שניה. דהיינו י"ז במרחשון דאז הזריעה לומחת וקשה לו דריסת הרגל: ומסתלקין לצדי הדרכים. בכל עת אפילו בזמן שהתבואה בשדה יכול כל אדם להסתלק מן הדרך: מפני היתדות. שבימות החמה יבש הטיט ונעשים כיתדות מקום פסיעת האדם והבהמה שדרסו בחורף ונעשו כשחיתות: מפסג. מנתק זמורות המעכבות אותו עד שמוצא הדרך: קונה מקומו. מקום שנפל שם במותו קנאה ליקבר שם ואין בעל השדה מעכב: על המצר. לרוחב הדרך ועוברין

*) בדפו"י הגי' ומתחייב.

*איתמר אמר רב אדא אמר רב נחמן תנאין שהתנה יהושע אפילו בבבל ושמואל אמר אפי' בחוצה לארץ: ומת מצוה קונה מקומו והוא שאינו מוטל על המצר אבל אם היה מוטל על המצר מתוך שניתן רשות לפנותו מפנין לכל מקום שירצה הני חד סרי הויאן אמרי מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה: *עשרה תקנות תקן עזרא. שיהו *)קוראין במנחה בשבת וקוראין בב' ובה'. ושיהו בתי דינין קבועין בב' ובה' ומכבסין בה' בשבת. ואוכלין שום בערב שבת. ושתהא אשה משכמת ואופה. ושתהא אשה חוגרת בסינר. ושתהא

*) כהלפ"א בית"א הוא ע"פ בעל חו"י.

יגדל בהמה דקה עוד: [כלבים וחזירים] (בירושלים) [בירושה]. [ז] לזבוני לעכו"ם ותנן במתני' שאסור לגדלן וכדפי' במתניתין אפי' שלא לאכילה למכור מיד. אלא מוכר על יד על יד: וכן מי שנדר נדר ליקח בית ולישא אשה בא"י אין מחייבין אותו ליקח מיד אלא עד שימצא את ההגון לו. ומעשה באשה אחת שהיה בנה מצר לה וקפצה ונשבעה כל מי שיבא עלי איני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם שאינם הגונים וכשבא הדבר אצל חכמים אמרו לא נתכוונה זו אלא להגון לה: מרעין הבהמות ביערים. ולא יקפיד בעל היער על כך וא"ר פפא דוקא בהמה דקה ביער גסה שאינה מכלה באילנות: ומלקטין עצים דוקא כגון קוצים לחים ומחוברין: חוץ משדה תלתן. פיגגרו"ג בלע"ז ודוקא שאינו עשוי ערוגות דאז ניכר שעשוי למאכל בהמה שעשבים נמי טובים לה. קוטמין נטיעה. דוקא מענפים הדקים שאין עושין פירות וממקום שאינו רואה את החמה: בקנים ובגפנים. מן הפקק ולמעלה ובזית בשעור כבילה צריך להניח מן הזית ולמטה סמוך [לגזע] זה שקוטם כדי ליטע: היוצא תחלה. מחדש וכ"ש מעינות ישנים שהן מימות יהושע שבני העיר מסתפקין ממנו: ומחכין. מטילין חכה לצוד דגים אע"פ שבחלק נפתלי היתה כולה. שלא יפרוש קלע. מפני שמעמיד הספינות ומעכבן שם לכך ציידין לתקוע יתדות ולעשותן גדר במים להלכד שם דגים: ונפנין. אמר רב אחא בר יעקב לא נצרכה אלא ליטול ממנה צרור לקנח ואע"פ שפורץ את הגדר: בשבילי הרשות. סתם בני אדם כשמכניסין התבואה מפקירין שדותיהן ליכנס בהם כל אדם לקצר הדרך שלא יקיף: רביעה שניה. וזמנה מי"ז במרחשון כדאמרינן בתענית (דף י.) ומכאן והלאה הזריעה צומחת וקשה לה דריסת הרגל: אמר רב פפא. הא קרקע דידן אפי' טל שיורד עליה בלילה קשה לה דריסת הרגל של מחרת: לצידי דרכים. בכל עת ואפילו שהתבואה בשדות הפקר לכל אדם להסתלק מן הדרך מן היתדות וליכנס לגבול שדה חבירו לילך על המיצר אצל הדרך: מפני יתדות. בימות החמה יבש הטיט ונעשה כיתדות מפני פסיעות האדם והבהמות שדרסו שם בימות החורף: מפסג. מנתק זמורות הנטות המעכבות אותו ועולה ויורד עד שמוצא הדרך: קונה מקומו. שנפל שם בעת מותו ליקבר שם ואין בעל השדה מעכב עליו ובלבד שלא יהיה המת מוטל על המצר לרוחב

הדרך

*) היה הורקנוס מבפנים ואריסטובלוס מבחוץ כ"ה בגמ'

שלטי הגבורים

א לפי דברי הרי"ף ומיי' פ"ה מהל' נ"מ משמע דלכל אדם מותר לצוד בכל הימים של כל אדם בין נחכה בין ברשתות ובמכמורת דחכה ורשת ומכמורת הכל א' אבל לא הותר אלא להשבע שהם נחלקו לפרוש קלע מפני שמעמידין את הספינות ופי' קלע דרך הניידין לתקוע יתדות ולעשותן גדר במים להלכד שם הדגים ולדעת הרא"ש וטור ח"מ סי' רע"ד לידת חכה מותרת לכל אדם אבל אסור לכל אדם לצוד ברשתות ובמכמורת אלא לבעל הים ואפי' בעל הים אינו רשאי לפרוש קלע כדי שלא יעכב את הספינות והטור ח"מ סי' רע"ד וסי' שי"ב כתב בשם אביו הרא"ש דודאי תנאי ב"ד הוא שמי שברח לו נחיל וישב לו על אילן חבירו שיכול להציל נחילו ולקוץ הענף ויתן לו דמי הענף והרואה את חבירו שיש לו חבית של דבש שנסדקה וקרובה להפסד והוא יש לו הבית יין וחבירו אומר לו שפוך יינך והמלא חביתך דבש הנפסד ואפרע לך דמי יינך שחייב לעשותו ודוקא בכה"ג שבא בעל דבש לשפוך את היין שתנאי ב"ד הוא שאין בעל היין יכול לעכבו אלא שופך יינו של חבירו בע"כ של חבירו ומשלם לו דמי יינו מתוך דבשו אבל אם בעל היין שפך יינו מאליו כדי להציל הדבש אינו נוטל דמי יינו דהלה יאמר לו למה שפכת אני הייתי דוחק ומציל כך כתבו התוס' שם ומרדכי. וכן תנאי ב"ד הוא שאם יש לחבירו חמור טעון פשתן ומת חמורו ולו יש חמור טעון עצים אמר לו לפרוק עליו ולהציל פשתנו והוא יפרע לו דמי עציו חייב לעשותו ופסק הטור כך מהכי שמיע ליה דעת אביו ז"ל פ' הגוזל בתרא ואע"פ דיש לגמגם להבין דעת הרא"ש דאפשר דלא ס"ל הכי מ"מ ודאי דהטור בנו בקי בדברי אביו טפי מינן ויודע דהכי קים ליה והרי"ף שם פסק דלית הלכתא הכי אלא בכל אלו אין לו אלא שכרו כדבעינן למימר לקמן בס"ד אם לא התנה עמו ואינו חייב לכופו שישפוך יינו ולא שיקוץ סוכו ולא שיפרוק עליו אם זה אינו רוצה וכו' כמ"ג עשין ע"ד וכן נראה דעת מיי' פ"ז מהל' גזילה ופי"ב מהל' מכירה:

רבינו אפרים

א] מתני' אין מגדלין בהמה דקה. ירושלמי כל דבר שאיסורו דבר תורה אסור לעשות בו סחורה. כל דבר שאיסורו מדבריהם מותר לעשות בו סחורה הרי חמור למלאכתו הוא גדל והרי גמל למלאכתו הוא גדל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' לקמן ברי"ף ב"מ פרק השואל ד"ה אר"ה השואל קרדום ביקע בו כו': (ב) נ"ב ר"ל בהגהיו

עין משפט

דדברים אין כו' כנ"ל אך נע"ק דהא התם קי"ל כר"י דס"ל דדברים יש בהם משום מחוסרי אמנה וכ"פ הרי"ף בספ' שם"ק אך י"ל התם דמודה ר"י במתנה מרובה

א מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון סמג עשין [illegible] טור ח"מ סי' רעד סע' [illegible]

ב מיי' (פ"ט) [פ"ח] מהלכות נדרים סמג לאוין [illegible] טוי"ד סי' [illegible]

ג מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון טור ח"מ סי' רעד

ד מיי' פי"ב מהלכות תפלה ופ"ק מהלכות סנהדרין ופ"א מהלכות שבת ופי"ב ופכ"ד מהלכות אישות ופ"ג מהל' מקואות ופ"ב מהלכות שכנים [illegible] עשין [illegible] טוש"ע [illegible]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מאי לאו: (ב) דוקא לאו: (ג) נ"ב את הספינה:

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' [illegible] [illegible] [ב] [illegible] [ג] [illegible] [ד] [illegible] [ה] [illegible] [ו] [illegible] [ז] [illegible]

מן איתמר אמר רב אדא א"ר נ עד אפי' בחו"ל איט בגמ' שלנו והכי איתי' בגמ' בדף פ"א שמואל ורב יהודה הוו שקלי ואזלי באורחא הוה מסתלק שמואל לצידי הדרכים א"ל רב יהודה תנאים שהתנה יהושע אפילו בבבל א"ל שאני אומר אפילו בחו"ל

הדרך [א] ואוכלין שם עושי טהרות ומטמאין דאז מתוך שנתן לפנותו מפנהו לכל מקום שירלה : במנחה בשבת בתורה. משום יושבי העיר העוסקים בסחורה ואין קורין ס"ת בב' ובה' אע"פ שנביאים שביניהם תקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בב' ומפסיקין בג' ובארבע וקורין בה' ומפסיקין בע"ש וקורין בשבת כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה מהא דתניא וילכו שלשת ימים במדבר ולא מלאו מים דורשי רשומות אמרו אין מים אלא תורה : עזרא תקן עשרה פסוקים לג' גברי כנגד י' בטלנין. ממלאכתן לעסוק בצרכי לבור והם אנשים כשרים

רש"י

ומאהילין עליו עושי טהרות : חופפת. ראשה במסרק ביום טבילה משום חלילה : רוכלין. מביאין בשמים לנשים להתקשט ולא יוכלו בני העיירות לעכב עליהן : יושבי קרנות. כל ימות החול עוסקין בסחורה : רשומות. מקראות : י' בטלנין. בני אדם כשרים המבטלין ממלאכתן כדי לעסוק בצרכי לבור וקודמין לבא לבהכ"נ כדי שיהיו מלויין עשרה לעת התפלה : משום עונה. שמלות עונה בע"ש והשום מרבה הזרע : לא יגדל. ישראל הזירים בגמ' מפרש משום מעשה דהורקנוס ואריסטובלוס : הסמוכה לספר. בין ישראל לעכו"ם ולריכה שימור :

סליקו להו פרק מרובה

החובל. וכמה הוא יפה. שהרי הזיקו והפסידו ממון זה שאם היה נלרך היה מוכר עלמו לעבד עברי : כיולא בזה. לפי מה שהוא מעונג רב לערו וכאבו : למחין. מאלנט"ש : **גמ'** חמשה. כלומר חבלו שיש בו חמשה דברים כדמסיק : (ב)ולבתה. שנפחה שאינו נופל למשכב ויכול לשמור קישואין ואין בו שבת : (ג) בטימום. שבתוך היד : דאלם. לעם וכסם : כל הנישום כעבד. הואיל ואין הדבר קלוב אין גובין אותו בבבל : דאי תפס. שמין אותו שאם היום או מחר יתפוס משלו יעכבנו : נזקי שור בשור. נזקי שור שבא לו ע"י שור : ונזקי שור. (ד) שבא לשור ע"י אדם

תורה אור

אשה חופפת וטובלת. °ושיהו רוכלין מחזרין בעיירות. 'ותיקן טבילה לבעלי קריין : שיהו קוראין במנחה בשבת משום יושבי קרנות : ושיהו קוראין בתורה בשני ובחמישי דמעיקרא הוה מתקנא תלתא גברי תלתא שמו' טו (א) תלתא פסוקי דתנן °וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים דורשי רשומות ישעי' נה אמרו אין מים אלא תורה שנאמר °הוי כל צמא לכו למים כיון שהלכו ג' ימים בלא תורה עמדו ותקנו להם נביאים שביניהן שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בב' ומפסיקין ג' וד' וקורין בחמישי ומפסיקין בע"ש כדי שלא ילכו שלשה ימים בלא תורה ועזרא תקן תלתא גברי עשרה פסוקים כנגד עשרה בטלנין. ודנין בשני ובחמישי דשכיחי דאתו למיקרי בסיפר' : ושיהו מכבסין בחמישי משום כבוד שבת. ושיהו אוכלין שום בע"ש משום עונה דכתיב תהלים א °אשר פריו יתן בעתו ואמר רב יהודה זה המשמש מטתו מערב שבת לערב שבת : ושתהא אשה משכמת ואופה כדי שתהא פת מצויה לעניים : ושתהא אשה חוגרת בסינר משום צניעותא : *ושיהו רוכלין מחזרין בעיירות משום תכשיטי נשים שלא יתגנו על בעליהן : (ג) אלא *יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור קמד בשלשלת אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר ביום קושרו ובלילה מתירו : דף פג.

נר מצוה

בצרכי לבור והם אנשים כשרים ומתפרנסים מן הלבור ומקדימין לבהכ"נ שיהו מלויין לבית תפלה ומתחלה היו קורין ט' פסוקים ג' ג' לגברא והא שתקנו ב' וה' טפי משאר ימים משום דאמרינן במדרש דמשה עלה לקבל לוחות אחרונות בה' וירד בב' ונתרלה לו המקום ולפי שהיה עת רלון אותה עליה וירידה קבעו ב' וה' ולכך נהגו נמי להתענות ב' וה' *) הרא"ש ז"ל : ודנין. איידי דשכיחי לשמיעת התורה : ומכבסים. משום כבוד שבת : ואוכלים שום. משום עונת ת"ח שהיא בליל שבת והשום מרבה הזרע : אשר פריו יתן בעתו אמר רב יהודה זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש : משכמת ואופה ביום שלריכה לאפות כדי שתהא פת מלויה לעני : בסינר. דוגמת מכנסיים ללניעות : חופפת. טובלת ראשה בחמין היטב דאילו מן התורה אינה חייבת אלא למשמש ולעיין שלא יהא בשער קשר ולא דבר החולץ כדדרשינן את בשרו את הטפל לבשרו ואתא איהו ותיקן חפיפה ובראש בלבד דאילו הדחת כל הגוף אינה תקנה אלא מנהג : רוכלין. משום תכשיטי נשים שלא יתגנו בנות ישראל על בעליהן ולא יוכלו בני העיר לעכב עליהם : טבילה לבעלי קריין. ואע"ג דמדאורייתא הוא דכתיב ואיש כי תלא ממנו שכבת זרע היינו לתרומה ולקדשים והוא תקן אפי' לדברי תורה אבל האידנא (ברכות דף כב.) נהוג עלמא כרבי יהודה בן בתירא דאין דברי תורה מקבלין טומאה משום שלא פשטה תקנת עזרא ברוב ישראל נתבטלה כדאמר בשמן פרק אין מעמידין (דף לו:) :

סליקו להו פרק מרובה

החובל. כמה היה יפה. שהפסידו והזיקו ממון זה שאם היה נלרך היה מוכר עלמו (א) לעבד עברי : כיולא בזה. לפי מה שהוא מעונג רב לערו וכאבו והא דקתני לער שלא במקום נזק איכא דאפליגו עליה בגמ' [דף פד.] [והוא] בן עזאי : וגבי שבת אשמעינן רבותא דאפילו במקום נזק איתיה ואינו בכלל

סליקו להו פרק מרובה

דף פג:

*°**החובל** [י]בחבירו חייב בחמשה דברים בנזק בצער בריפוי בשבת בבושת קמה בנזק כיצד סימא את עינו קטע את ידו שיבר את רגלו רואין כאילו הוא עבד נמכר בשוק כמה היה יפה וכמה הוא יפה צער כוואו בשפוד או במסמר ואפילו על צפרניו מקום שאין עושה חבורה אומדים כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול ולהיות מצטער כך ריפוי הכהו חייב לרפאותו עלו בו צמחים מחמת מכה חייב ושלא מחמת מכה פטור חיתה (א) ונסתרה חייב לרפאותו חיתה כל צורכה אין חייב לרפאותה : **גמ'** ירושל' תני [י]החובל בחברו ה' נותן לו ה' קמו ד' נותן לו ד' שלשה נותן לו שלשה שנים נותן לו שנים אחת נותן לו אחת וה"ד הכהו על ידו וקטעה נותן לו ה' נזק צער ריפוי שבת בושת הכהו על ידו וצמתה נותן לו ארבעה צער ריפוי שבת בושת הכהו על ראשו (ב) וצבתה נותן לו ג' צער ריפוי בושת הכהו במקום שאינו נראה נותן לו שנים צער ריפוי הכהו בטימום שבידו א נותן לו א' בושת: *ההוא תורא דאלס ידא דינוקא אתא לקמיה דרבא דף פד. אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמרו ליה רבנן והא מר הוא דאמר כל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל אמר להו נפקא מינה דאי תפס רבא לטעמיה דאמר רבא נזקי שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותו בבבל נזקי אדם באדם

דף פג: [דף לב ע"א]

נזק : ריפוי חייב וכו'. אמרו בירושלמי דיהיב לה נמי תוספת מזוני כלומר שמתחלה היה יכול לאכול ירקות ודגים ועתה אינו יכול לאכול אלא בינים ותרנגולים : למחים. מלנט"ש בלע"ז : שבת. כל ימי החולי רואין כאילו הוא שומר קישואין ונותן לו שכירות [ג] של כל יום ויום שהרי אינו ראוי למלאכה כבדה אפילו בלא החולי שהרי כבר נקטעה ידו או רגלו ונתן לו דמיהם : [ג] הכל לפי המבייש. אדם קל שביים בשתו מרובה כן פרש"י ז"ל : והמתבייש. אדם חשוב שנתבייש בשתו מרובה וכולהו מקראי נפקי נזק עין תחת עין לער פלע תחת פלע דהכי דרשינן בגמרא ריפוי ושבת רק שבתו יתן ורפא ירפא בשת וקלותה את כפה ממון ובגמרא מפרש דעין תחת עין והני קראי לא עין ממש אלא ממון מדאילטריך קרא לומר לא תקחו כופר לנפש רולח אשר הוא רשע למות שמע מינה לנפש רולח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי איברים ועדיין אמרת אי בעי דמי אי בעי עינא קמ"ל גזירה שוה הכאה הכאה כלומר ענין הכאה דסמיכי למילף מכה נפש בהמה ישלמנה וסמיך ליה איש כי יתן מום בעמיתו וגו' מה מכה בהמה לתשלומין ולא לדבר אחר אף מכה אדם לתשלומין ולא לדבר אחר : **גמ'** ירושלמי תאני החובל בחבירו חמשה נותן לו חמשה ארבעה נותן לו ארבעה שלשה נותן לו שלשה שנים נותן לו שנים אחת נותן לו אחת והיכי דמי הכהו על ידו וקטעה נותן לו חמשה נזק ולער וריפוי ושבת ובשת הכהו על ידו [ולמתה] נותן לו ארבעה לער וריפוי ושבת ובשת הכהו על ראשו [ולבתה נותן] לו שלשה לער וריפוי ובשת הכהו במקום שאינו נראה נותן לו ב' לער וריפוי הכהו בטומס שבידו נותן לו אחת בשת והביאו הרי"ף ז"ל ומסקינן בגמרא [דף פד.] מפלע תחת פלע ליתן לער במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דלהאי אית ליה לערא להאי נמי אית ליה לערא [ד] אלא ודאי דמים הוא דיהיב ותלמודא דחי דמהא לא איריא דמשום דאיכא אינים [ה] דנפיש לעריה טפי לריך למיתב ליה לער דביני ביני שמעינן מהא דשנים שהכו זה את זה אפילו בענין אחד מי שנראית מכתו ולערו יותר לריך חבירו לשלם לו אותו דביני ביני ולקמן [בסמוך] מתברר כילד משלם ובגמרא [דף פד.] מייתי רב אשי ממון מדכתיב תחת תחת ויש מן התימה דכולהו תנאי לא ילפי מההוא קרא ואין אדם דן גזירה שוה אלא אם כן קבלה [ו] ובירושלמי אמרו כל מילתא דלא מיחורא מייתינן מאתרין סגיאין ופירשו המפרשים ז"ל דהכא פירושו כל דבר שיודעין בו שכן הוא האמת אבל לא נתברר לו סמך מן הכתוב הרשות ביד כל אדם לדונה ולהביאה (ב) ואע"פ שאין אדם דן גזירה שוה אלא אם כן קבלה מרבו הייט לדון לגמרי [נ"ל היינו לדון כו' תירוץ אחר הוא ובאי נמי אמר לה] מחדש כלומר עין תחת עין או שור תחת שור אבל היכא דגמיר דאיכא ג"ש דתחת תחת [ואינו יודע איזה פי' שאין יודע אי גמר מתחת דשור או מתחת אשר ענה] יכול לדון וכן בשאר מקומות הרא"ה ז"ל : אלם. לעם וקלץ: כל הנישום כעבד. הואיל ודבר שאינו קלוב הוא אין גובין אותו בבבל כדמפרש טעמא לקמן : דאי תפס. שומו ליה והיום או למחר אם יתפוס משלו יעכבנו: נזקי שור בשור · [ז] שבאו לו ע"י שור : ונזקי שור באדם. שבאו לו לשור ע"י אדם : נזקי

*) בד"ס איתא הרא"ה

דף פג:

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א נ"ל הניזקין שוכרש שהזיק אדם את חבירו או שחבל בו או שביישו וכן אם הזיק בהמה את יד האדם אין גובין אותם בדייני חו"ל אלא נזק המלוי ויש בו חסרון כיס אבל הבושת אין בו חסרון כיס ושאר נזקי האדם אע"פ שיש בהן חסרון כיס אינן מלוין ואין גובין אותן בחו"ל בין אם הנזק מן האדם בין אם הנזק מן הבהמה בהמה שהזיקה את הבהמה או שהזיק שאר ממונו של אדם וכן אדם שהזיק ממון חבירו גובין אותו הנזק בחו"ל ואין גובין נזקי הבהמה אלא נזקי שן ורגל שהן מועדין מתחלתן אבל הקרן תמה הוא ותשלומי התם קנס הן ואין גובין קנסות בבבל ואף אם נעשה מועד אין מועד בבבל לפי שלריכין להעידו בדייני א"י : אע"פ שאין דנין דינים הללו בחו"ל אם תפס הניזק ממונו של מזיק כנגד נזקו אין מוליאין מידו וכן בנזקי קרנות אף בשלא תפס הניזק בזמן שהיו בתי דינין קבועים בא"י אם רלה הניזק שיעלה עמו לדין בא"י כופין את המזיק שיעלה עמו ואם אינו עולה עמו היה מנדין אותו. בזמן הזה שאין בתי דינין קבועין בא"י אין בידינו כח לדון הדינים האלו כמו שביארנו אלא כדי שלא יהא חוטא נשכר ושלא יהו העם פרוצין בנזקין תקנו הגאונים הקדמונים שמנדין את המזיק עד שירלה את הניזק בממון או להרבות עליו ריעים עד שירלהו ומעשה בא"י שפסיל שינו של חבירו ובא לפני מר רב לדוק גאון ז"ל ואמר לו דבר קלוב אינו קולב עליך אלא לך ופייסהו או בממון או בדברים וזהו לאוי לנהוג. בין בדיני קנסות בין בשאר נזקין שאין דנין אותן בחו"ל. שאר חבילות שבין אדם לחבירו כגון הלוה או הפקיד אללו או גזל ממנו או גנב ממנו וכן נזקי גופו ונזקי ממונו ותשלומי עדים זוממין וכן דיני סגרסות ואם גרם נזק לחבירו בדבור שהלשין את חבירו לעכו"ם והפסידו ממון כל אלה וכיולא בהן דנין אותן בחו"ל וגובין אותן בחו"ל כמו שביאר גו"ה בשם ר"ח :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) לעבד עברי האלפר"י תמה בזה להוכיח שממון דוקא בעבד כנעני ע"ם לדברי רש"י ז"ל דשמין אותו כך שאם היה רולה היה מוכר את עלמו בעבד עברי לשש שנים ואח"כ היה חוזר ומוכר עלמו לשש שנים אחרות עד יום מותו כפי ערך שנותיו של אדם ובזה מיושב תמיהת הרא"ש : (ב) ואע"פ וכו' או שור תחת שור וכו' ר"ל אם אנו באין ללמוד ולפרש לגמרי מתחת דכתיב גבי עין או תחת דכתיב גבי שור או אין למידין אלא היכא דגמר דאיכא ג"ש דתחת תחת יכול לדון ואם לא גמר אין לו לדון משא"כ הכא דאין אנו באין לדון לגמרי דהא כבר פשוט הדין דאינו משלם אלא ממון ואין אנו באין ללמוד פי' הפסוק אלא שבאין למיסמך ליה אקרא הרשות ביד אדם לדון מעצמו ודו"ק ובספרי רי"ף החדשים טעה במקום זה כ' שנות שפי' דהאי היינו לדון לגמרי הוא כמו שמתרץ וכאילו אמר א"נ ואח"כ הגיה [במקום] אלא היכא אבל ופי' אבל היכא דגמר איכא ג"ש דתחת תחת ואינו יודע איזהו פי' שאינו יודע אי גמר מתחת שור או מתחת אשר עינה או יכול לידון וכל דבריו לא שייכין לומר כלל דאם אין כאן אלא ספק בזה הלא ודאי יש ללמדו מתחת אשר עינה וכמו שמסיק רב אשי בגמ' ובדרך קושיא לדוכתיה ואין להאריך בדבר שאינו ;

עין משפט

א מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון סמג עשין סו טוש"מ סי' תט: ב מיי' פ"ה מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוש"מ סי' תכ ותכא: ג מיי' פ"ב מה' רולח סמג שם טוש"מ סי' תכ:

הגהות הב"ח

(א) תיבת תלתא נמחק: (ב) ג"ב ולא יגדל אדם וכו' : (ג) ג"ב פי' כעין קלף ... : (ד) נ"ב ... האדם. מקום ...

הגהות חו"י

(א) נ"ב בגמ' גרסינן ... (ב) וצבתה כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב והולכין : [ב] נ"ב פי' של שומר קישואין : [ג] נ"ב נ"ב : [ד] נ"ב ... [ה] נ"ב ... [ו] נ"ב ... [ז] נ"ב נזקי שור :

נזקי אדם בשור. אדם שהוזק משור: אלהים בעינן. דהא כולהו בפרשת ואלה המשפטים כתיבי ובההיא פרשה כתיב עד האלהים יבא וגו' קסבר אכולהו קאי והיינו מומחין וסמוכין ובבבל אין סמיכה כדאמרי' בסנהדרין בפ"ק (דף יד.): מידי דהוה אהודאות והלואות. דאמרי' בפ"ק דסנהדרין (דף ב:) דלא בעינן מומחין: אדם באדם אע"ג דאית בהו חסרון כיס. ריפוי ושבת (ג) ובושת: אין מועד בבבל. דכיון דתמות לא מייתינן ליה לבי דינא היכי מייעד (ג) לא קרינא ביה והועד בבעליו דהתם העדאה בב"ד הוא והתם נמי אין גובין דקי"ל פלגא נזקא קנסא בפ"ק [דף טו:] וקי"ל דאין דנין קנסות בבבל וכתב הרי"ף ז"ל מנהג ב' ישיבות שאע"פ שאין גובין קנס מ"מ היו מנדין אותו עד דמפייס ליה לבעל דיניה. כד יהיב ליה שיעור מאי דחזי למיתב ליה שרי' ליה לאלתר בין איפייס מריה דיניה בין לא איפייס: בשן ורגל קאמר. כגון שנתחכך בכותל להנאתו ואפילו על שור אחר דהיינו תולדה דשן או שהזיק את שור חבירו בגופו דרך הלוכו שדחפו בלא כונה דהוי תולדה דרגל אבל נזקי קרן לא דלא שכיחא אבל גזלות נראה בכל התלמוד דמילתא דשכיחא נינהו וגובין אותו בבבל כדאמרינן [לקמן דף נו:] בההוא דגנב פדנא דתורי וכו' ואי קשיא הא תנן פ"ק דסנהדרין [דף ב.] גזלות וחבלות בג' ומפרשינא מומחין ואמרי' בגיטין [דף פח:] *) הא היכא גזלות וחבלות דממונא נינהו ולא עבדינן שליחותייהו הכי תירוצא דהכן לא אמרינן התם דגזלות לא שכיחי אלא בגזילה גמורה כעין ויגזול את החנית מיד המצרי דלא שכיחא אבל שאר גזילו' כגון שטרותיו של חבירו שהפקיד אצלו ושלח ידו בפקדון ושומר שגזל מה שנתן לו לשמור הני ודאי שכיחי וגובין אותן בבבל ואפילו כעין ויגזול לא אמרן אלא לענין תשלומין כגון שאין הגזילה קיימת שאין מחייבין אותו לשלם כיון דלא שכיח אבל אם היא קיימת מחייבין אותו להחזיר ואין מניחין אותו לעבור על דברי תורה הרא"ה [ז"ל]: גרסינן בגמ' [פד:] צער כואו וכו'. דכ"ע כויה בין אית בה חבורה בין אין בה חבורה משמע כו' וכ"ת חבורה [ו] למה לי לדמי יתירי הא דמחייבין צער אפילו שלא במקום נזק במתני' דתנא ואפילו על צפרניו משום דכויה בכל גונא משמע וכ"ת כיון דא"ק כויה תחת כויה הרי שמעינו חבורה תחת חבורה כדאמרת א"כ חבורה דכתב קרא תו למה לי לדמי יתירי אי לא כתב אלא כויה דמשמע. בין אית בה חבורה בין לית בה חבורה ה"א בין דאית בה חבורה ובין דלית בה שוין לכל מילי ושני בני אדם שחבלו זה בזה ראובן עשה לשמעון חבורה וחזר שמעון ועשה לו כויה שאין בה חבורה קרינא ביה כויה תחת כויה ויצא זה בזה ולא ישלם במותר כלום להכי הדר כתיב חבורה תחת חבורה להשמיענו שיש חילוק בין חבורה ובין היכא דלית ביה חבורה ולא אמרינן דיצא זה בזה דהכי משמע חבורה תחת חבורה ולא כויה תחת חבורה וכיון דאשמעינן דלא אמרינן כויה תחת חבורה אע"ג דתרוייהו מיקרו כויה אלמא קפיד קרא במותר א"כ ה"ג לא אמרינן אפילו חבורה תחת חבורה היכא דאינן שוין דמ"ש והיינו דקאמר לדמי יתירי [מה שחבלתו] של זה מרובה בדמים יותר משל זה כן כתב הרא"ש בשם הרמ"ה ז"ל: היכי שיימינן צער במקום נזק. היכא דקטע את ידו ונתן לו דמים היכי שיימינן הרי יש לו לקוללה בשביל הדמים שנוטל: כמה אדם רוצה ליתן. לשליח המלך שצוה לו המלך לקטוע לזה ידו בסייף שיקטענה לו בסם: ליטול זה. מן המזיק: מה שנתן זה. למלך: גרגותני. בשר מת: ואי א"ל אסייך וכו'. אי אמר מזיק אני מרפא אותך ואיני נותן דמים: וכולן משתלמין וכו'· צער וריפוי ושבת ובשת וכן משתלמין שלא במקום נזק כדקתני במתני' צער כוואו על צפרנו ריפוי שהפך בשרו למראה רעת וצריך רופא שיחזיר המראה כשהיה שבת שסגרו במסגר בשת רק בפניו שבכל אלו אין נזק: כאילו שומר את הפתח. ה"נ איירי בשתי רגליו דאילו ברגל אחת קתני מתני' שראוי לשמור קישואין וכן מוכח בתוספתא

*) אי הכי גזילות כו' כנ"ל.

נר מצוה

תורה אור

נזקי אדם בשור לא האלהים בעינן וליכא נזקי שור בשור ונזקי שור באדם נמי האלהים בעינן וליכא *התם שליחותיהו קא עבדינן מידי דהוי אהודאות והלואות אדם באדם [א] נמי שליחותיהו קא עבדינן ואסיקנא "כי עבדינן שליחותיהו במילתא דשכיחא ואית בה חסרון כיס אבל מילתא (א) דשכיחא ולית בה חסרון כיס אי נמי אית בה חסרון כיס ולא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו הלכך אדם באדם אע"ג דאית בה חסרון כיס כיון דלא שכיחא לא עבדינן שליחותיהו: ושור בשור גובין אותו בבבל והא אמר רבא שור שהזיק אין גובין [אותו] בבבל דאזיק מאי אילימא דאזיק אדם מאי איריא שור דאזיק אדם [ב] אפילו אדם דאזיק אדם [ג] נמי אין גובין אותו בבבל אלא פשיטא דאזיק שור וקאמר אין גובין אותו בבבל אמרי התם בתם והכא במועד והאמר ר' אבא °אין מועד בבבל כי קאמר רבא נזקי שור בשור גובין אותו בבבל (ב) בשן ורגל דמועדין מתחילתן נינהו מנהג שתי ישיבות שאע"פ שאין גובין קנס בבבל מנדין אותו עד דמפייס ליה לבעל דיניה וכד יהיב ליה שיעור מאי דחזי למיתב ליה שרו ליה לאלתר בין איפייס מארי דיניה בין לא איפייס: *כמה אדם רוצה ליטול וכו' "צער במקום א נזק היכי שיימינן אמר אבוה דשמואל כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו לקטוע לו ידו לאו צער לחודיה הוא כולהו ה' דברים איכא ואסיקנא אלא אומדין כמה אדם רוצה ליתן לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סייף לסם האי ליטול ליתן מיבעי ליה אמר רב הונא בריה דר' יהושע ליטול זה מה שנתן זה: הכהו חייב לרפאותו וכו' תניא הרי שעבר על דברי רופא ואכל דבש וכל מיני מתיקה מפני שדבש וכל מיני מתיקה קשין למכה והעלה מכתו גרגותני יכול יהא חייב לרפאותו ת"ל °רק ואי א"ל אסייך אנא א"ל דמיאת עלי כי אריא ארבא ואי א"ל אית לי אסיא דאמגן א"ל אסיא דאמגן מגן שוי ואי א"ל אית לי אסיא רחיקא [ד] א"ל אסיא רחיקא עינא עויר [ה] ואי אמר ליה האיך הב לי לדידי ואנא מסינא נפשאי א"ל פשעת בנפשך וקא שקלת מינאי טפי ואי א"ל קוץ לי מיקץ אמר ליה פשעת בנפשך וקרו לי שור המזיק תאנא וכולן משתלמין במקום נזק: **מתני'** *שבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו (ג) ודמי רגלו בושת "הכל לפי המבייש ב והמתבייש ג *המבייש את הערום המבייש את הסומא המבייש את הישן חייב וישן שבייש פטור נפל מן הגג והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור על הבושת שנאמר °ושלחה ידה והחזיקה במבושיו אינו חייב על הבושת עד שיהא מתכוין: **גמ'** *אמר רבא "קטע לו את ידו נותן לו דמי ידו ושבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שיבר את רגלו נותן לו דמי רגלו ושבת רואין אותו כאילו הוא שומר על הפתח

רש"י

אדם: נזקי אדם בשור. אדם שהוזק בשור: האלהים. כלומר אלהים בעינן מומחין ובבבל אין סמיכה: הודאות. הבא לדון בעדים שאמרו בפנינו הודה לו: הלואות. שאמרו עדים בפנינו הלוה לו כדאמר בפ"ק דסנהדרין לא בעי' מומחין: התם בתם. אין גובין בבבל דקי"ל פלגא ניזקא קנסא: אין מועד בבבל. דכיון דמגניחת תמות לא מייתי ליה לבי דינא היכי קא מייעדנא ליה הא לא קרינן ליה והועד בבעליו דהתם העדאה היא בב"ד: צער במקום נזק. היכא דקטע ידו ונתן לו את דמיה היכי שיימינן (א) הלא יש לו לקוללו בשביל הדמים שנוטל: ידו. המוכתבת למלכות לקטוע אומדין כמה אדם רוצה ליתן לשליח המלך הקוטע בסייף שיקטענה בסם: ליטול. מן המזיק מה שנותן זה למלך: ואי א"ל מזיק אסייך אנא. אני ארפאך ואיני נותן דמים: כ"ש דפשעת בנפשך. כלומר כ"ש דלא ניחא לי בהכי דאי פשעה בנפשך גנאי גדול הוא לי וקרו לי שור המזיק: קטע ידו. רואין אותו כאילו היה שומר קישואין דלאחר שנקטע ידו עדיין ראוי הוא לשמור קישואין הלכך שבת של ימי חליו נותן לו שכר שמירת קישואין שכבר נתן לו דמי ידו מה שנפחת ידו בזה: שיבר את רגלו. שוב אינו ראוי אפילו לשמור קישואין פלריך

מלחמת ה'

...ח"מ לקתה מדת הדין דכי מיתפח האי גברא וכו' עד סיפא: **אמר** הכותב תמה אני ...ם כל אלה הדברים וכדומה לי שכך הוא תורף פירושו שמין אותו כבהוא חולה כמה ...נמלא בפחת דמיו בפחת שיש בין המלאכה הראשונה שהשובה שהיה עושה ובין הדולא ...יפא וגם דמי בטול החולי שהוא בטל לגמרי מחמת חליו שהלוקתו פוחת דמיו מפני ...מפסידו כלום אחר דמי ידו אלא דמי שמירת קישואין שהלוקה אותו איני לוקחו לשמור ...אחרת שהיה עושה והוא יכול לומר עכשיו אני בטל מאותה מלאכה והראשונה ונתת ...כייתי עושה עיד תלאכה אחרת עמה וצריך אתה ליתן לי דמי אותה מלאכה ונותן לו ...פירושו נכון שאילו היו שמין אותו כבהוא חולה כמה שוה בשוק פשיטא שלא לקתה ...לא לקתה לגבי מזיק והיה לו לשאול למה ישלם כל כך ולומר מפני שהיה יכול לעשות ...יכול לעשותה כשיתרפא ועכשיו הוא בטל ממנה ובודאי מעיקרא נמי ידע שמקבה נזק ...כבהוא חולה שמין אותו היאך אמר שלקתה מדת הדין לגבי ניזק ואם טעה בשומת ...הוא הביג כתה שהרי נתן לו דמי ידו ואין שבת קטנה בכלל דמי ידו אלא בכלל פחת ...כמה היה שוה בריא ביד וכמה הוא שוה חולה בלא יד ועוד שא"א לומר כן שיהו שמין ...שוה שא"כ נמצא פוגם מזיק שאין אדם לוקח עבד חולה אלא בפחות מכדי דמיו

הכאור הגדול

[דף פ"ח ע"ב] **וא"ת** לקתה מדת הדין דכי מיתפח האי גברא **לאו** גברא **דשומר קישואין הוא אלא** דלי דולא ושקלי אגרא אזיל בשליחות ושקיל אגרא ה"ר אברהם **ז"ל פי'** דכי מיתפח האי גברא כשהיה של"ם זה הנחבל מעיקרו קודם חבלו ולדידי לא משמע לשון מיתפח הכי אלא לאחר שיתרפא מחליו של החבלה ויקום ממשכבו אם נחבל מרגליו דלי דולא בידו ושקיל אגרא ואם נחבל בידו אזיל בשליחותיה ושקיל אגרא ונמצא שכרו מרובה יותר משומר קישואין וא"כ כל הימים שנופל למשכב ואינו נותן לו שכר דדלי דולא לנחבל ברגליו ולא בידו או שבת דאזיל בשליחותי' ושקיל אגרא לנחבל בידו ולא ברגלו לקתה מדת הדין יש להשיב לך מדת הדין לא לקתה שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו מאותה שעה שחבל בו שרואין אותו כמה היה יפה וכמה הוא יפה ואומדין אותו מעכשיו כמה יהיה יפה לאחר שיקום ממשכבו ויתרפא מן החבלה וא"כ נמצא בכלל דמי ידו ודמי רגלו שבתו שבכל יום ויום מההיא מלאכה שבטיל מיניה שהיה רגיל בה מקודם שיהא חבול והיא מלאכה גדולה כגון חיים או ספר או נגר או נוקב מרגליות ואם זאת המלאכה שהיה רגיל בה מקודם לא היה יכול לעשות עתה מלאכה אחרת כגון זו שאתה אומר שיעשה לאחר שיתרפא והא דלי דולא ואזיל בשליחותא הלכך כיון שנתן לו דמי ידו ודמי רגלו והיא שבתי גדולה והיא שבת מאותה מלאכה דבטיל מינה ובכללה היא זאת המלאכה

...דוהו ב"ד לחייס מ"מ דמיו פחותין הם ביותר ודמי למאי דאמרי' בהכהו על ידו ולמתה ועומה לחזור שאין שמין ...' למאן דפליג התם הכא מודה שאין שמין לעולם עבד חולה שא"כ אתה מחייבו דמי נזק על שבתו שהוא בתוך דמיו ...טחון ומה שאמר אפשר לעשות ע"י הדחק בחיי ראשי נראה שלא טחן מעולם שהיא הגולתה הכבדה שבכל המלאכות ...מה א"א לעשותה עם מלאכתו הראשונה שהרי צריך להלך שביב עורגת הקשואין שהרי אמרו בגמ' נקטע ידו רואין ...ך גוזגא ויש מפיקום בריחים ומביאו לחיי כשלם ככא ושמירת קישואין עמה א"א לפ...

אותו

בתוספתא דקתני רואין כאילו תגר שומר קשואין ונראה שאם היה מלמד תינוקות לא אמרינן כאילו שומר קשואין וכן אם שיבר רגלו ונוקב מרגליות לא אמרינן כאילו שומר את הפתח דא"כ לקתה מדת הדין אלא הכא בסתם בני אדם שאין בעלי אומנות מיירי וכן כתבו הרא"ש והרא"ה ז"ל: כאילו מטחינו ברחים. צריך לומר שסימא שתי עיניו דאי בעין אחת עדיין הוא ראוי לכל מה שהיה ראוי מתחלה: חרשו וכו'. וא"ת הכא משמע דחרש לא שוה מידי ואילו ריש פ"ק דערכין [דף ב.] תנן חרש שוטה וקטן נידרין ונערכין וי"ל כדפרישית להכא מיירי בשאין לו אומנות וכשנתחרש אינו שוה כלום והתם מיירי בחרש שהוא בעל מלאכה:

תורה אור · נר מצוה

סימא את עינו נותן לו דמי עינו ושבת רואין אותו כאילו הוא מטחינו ברחים חרשו נותן לו דמי כולו איתמר הכהו על ידו וצמתה ידו וסופה לחזור (א) אמר אביי נותן לו דמי שבת גדולה ודמי שבת קטנה ורבא אמר אינו נותן לו אלא דמי שבתו שבכל יום ויום והלכתא כרבא פירוש שבת גדולה דמי ידו ששמין אותו כמה הוא שוה ביד וכמה שוה בלא יד ושבת קטנה רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין ושבת גדולה דאמר אביי כשצמתה ידו וסופה לחזור לאו דמי ידו לגמרי הוא אלא שמין אותו כמה הוא שוה קודם שצמתה וכמה הוא שוה לאחר שצמתה ידו וסופה לחזור ויהיב ליה ההוא דביני ביני ושבת קטנה רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שכבר (א) נותן לו דמי ידו שצמתה וסופה לחזור וקאמר רבא כיון שסופה לחזור אין נותנין לו דמי שבת גדולה ושבת קטנה דרואין אותו כאילו הוא שומר קישואין לא סגי ליה בהכי דהא לא יהיב ליה דמי שבת גדולה הלכך יהיב ליה שבתו שבכל יום ויום ממלאכה דבטיל מינה וכן הלכתא ומסתברא דכפועל בטל שיימינן ליה: איתמר הקוטע יד עבד עברי קנא של חבירו אמר אביי נותן שבת גדולה לעבד ושבת קטנה לרבו רבא אמר א הכל (ב) לעבד וילקח בהן קרקע והרב אוכל פירות ולכי נפיק לחירות נפקא ארעא בהדיה ואם פחת הכל לעצמו ואצל רבו לא פחת הכל לעצמו והיכי דמי דפסקיה לריש אודניה או לריש נחיריה: (ג) °ירושלמי* א"ר יוחנן הקוטע יד עבדו (ד) של חבירו רבו נוטל חמשה דברים (א) והלה מתפרנס מן הצדקה דמצווין ישראל לפרנס עבדים הקטועים ולא שלימים והא ר' יוחנן אכיל קופר ויהיב לעבדיה שתי חמר ויהיב לעבדיה (ה) וקרי עליה °הלא בבטן עושני עשהו התם מדת רחמנות הכא מדת הדין: *בעי ר' אלעזר מרב °החובל בבת קנב קטנה של אחרים ב חבלה למי מי אמרינן כיון דאקני רחמנא שבח נעורים לאביה חבלה נמי לאביה הוא דהא אפחתה מכספה או דלמא שבח נעורים הוא דאקני ליה רחמנא לאביה דאי בעי לממסרה למוכה שחין מצי מסר לה אבל חבלה כיון דאי בעי מחבל לה לא מצי חבל לה לא אקני ליה רחמנא אמר

רש"י

שצריך לילך סביב הגינה: חרשו. אינו ראוי לכלום: שבת גדולה. כדמפרש בסמוך: שבתו. שבכל יום ויום עד שתחזור לקדמותו נותן לו בכל יום כמו שנשכרין פועלים בשוק ולא כשומר קישואין יהיב ליה [ל' רש"י בגמ'] [דהא לרבא לא יהיב ליה] דמי ידו ואע"ג דבו לא פיחת שאינו בטל ממלאכתו: קופר · בשר: בבת קטנה. של חבירו: חבלה למי. דגדולה ודאי דידה: בנעוריה בית אביה כתיב. מלמד שכל שבח נעורים לאביה אפי' כסף קדושיה: דאי בעי מסר לה למנוול ולמוכה שחין. דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה מלמד שבידו לתתה לכל מי שירצה: אין אדם רשאי לחבול בבתו · דהא ישראלית היא ועבר על לא יוסיף פן יוסיף: דאפחתה

עשה בו חבורה. בפ' אלו הן הנחנקין (דף פד:): גמ' בבת קטנה. דגדולה ודאי דידה הוי: של אחרים. בשל אחרים הוא דבעי דאילו חובל בבתו קטנה פשיטא ליה דלא יהיב לה ולא מידי משום איבה *) [א] (אי נמי) דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין. דהוה קפיד במידי דהוה חסר מידי אבל במידי דאתי מעלמא לא קפיד ולפיכך בעיא ליה ונזק [ב] נמי הוא דבעי ליה דסתם חבלה נזק הוא דאילו צער פשיטא דלדידה הוי וה"ה לבשת דלדידה הוי וריפוי דרופא הוא מאי אמרת דאמדוהו לשיתא יומא ועבד לה סמא חריפא ואיתסי בתלת יומי היינו צער: דשבח נעורים וכו'. דכתיב (במדבר ל) בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה ואפי' כסף קדושיה שלו: דבידו למוסרה וכו'. דכתיב (דברים כב) את בתי נתתי לאיש הזה אלמא בידו לנתנה למי שירצה: דלא מצי חביל בה· דאין אדם רשאי לחבל בבתו. דהא ישראלית היא ועבר על (שם כה) לא יוסיף פן יוסיף: שפלעה

נמוקי יוסף

וכשנתחרש אינו שוה כלום והתם מיירי בחרש שהוא בעל מלאכה: ולמתה. כוולה לשון לומת הגידין: שבת גדולה. מה ששוה פחות עכשיו כשלמתה ידו מקודם לכן: שבת קטנה. כאילו שומר קשואין: דמי שבתו וכו'. פרש"י ז"ל שבל יום יתן לו כמו שנשכרים פועלין בשוק ולא כשומר קשואין דלרבא לא יהיב ליה דמי ידו הלכך עד שתחזור ידו לקדמותה יתן כך בכל יום. וכתב הרי"ף ז"ל מסתברא דכפועל בטל מאותה מלאכה דבטל מיניה שיימינן ליה והלכתא כרבא: הקוטע. קוטע ממש דאין סופה לחזור: פיחת אצל עצמו וכו'. כגון דפסקיה לריש אודניה או לריש נחיריה והלכתא כרבא*: ירושלמי א"ר יוחנן הקוטע יד. עבדו של חבירו רבו לוקח ה' דברים והלה מתפרנס מן הצדקה דמצווין ישראל לפרנס עבדים הקטועים ולא שלימים והא ר' יוחנן אכל קופר ויהיב לעבדיה ושתי חמרא ויהיב לעבדיה וקרי ליה הלא בבטן עושני עשהו אמרי תמן מדת רחמים הכא מדת הדין. בעבד כנעני מיירי: [[דף פו.] עד שיתכוין]. דבמבושיו (דברים כה) הכי משמע שמכוין לו דאם כוונה להחזיק במבושיו של זה והחזיקה במבושיו של אחר פטורה על הבשת: מתני' ושור אינו משלם אלא נזק. כדאמרי' לעיל [דף כו.] איש בעמיתו ולא שור בעמיתו: ופטור מדמי ולדות. כדאמרינן בשור שנגח את הפרה [דף מב.] אנשים ולא שוורים: מכה אביו אינו חייב מיתה אלא אם כן

*) עי' ב"מ באלפסי סי' רנו בנ"י על מציאת בנו ובתו וכו' ועי' תוס' כתובות דף מז ע"א ד"ה משום איבה.

(ב) נ"ב בגמ' גרס הכל לרב: (ג) נ"ב נ"ע מזה על מ"ש לעיל וכולם משתלמין במקום נזק: (ד) יד עבדו כנעני של חבירו כנ"ל: (ה) נ"ב מדקרי עליה ש"מ דראוי לרחם עליהם אפי' שלמין. ודו"ק

המאור הגדול

המלאכה שאתה אומר שהיא פחותת ממנת ולמה היא בכללה שהרי לא היה יכול לעסוק בה עם המלאכה הראשונה שהיה רגיל בה והמזיק כבר נתן לו שבתו מאותה מלאכה דבטיל מינה לפיכך אין שמין עכשיו שבתו אלא הקלה שבקלות והיא שומר קישואין שאלמלא היה רוצה היה יכול לעסוק בה עם מלאכתו הראשונה ונמצאו בידו שתי מלאכות כאחת הראשונה שהיה רגיל בה והיא הגדולה והחשובה וזו הקלה שמירת קישואין שהיה יכול לעשות עמה והוא כשנתן לו דמי ידו והיא שבת גדולה אין בכלל שבת זו אלא מהויא מלאכה דבטיל ממנה לפיכך מוסיף לו עוד שמירת קישואין שאלמלא היה רוצה היה יכול לעשותה מעיקרא עם מלאכתו ולעשותה כשיתרפא וה"ה לשמירת הפתח בשקטע את רגלו ואע"פ שזה האיש לא היה דרכו לעסוק עם מלאכתו הראשונה במלאכה אחרת גזירת הכתוב היא מאחר שהוא נותן לו דמי שבת במקום נזק אי אתה יכול לשום אותן אלא כך שהנזק הוא דמי ידו ובכללו ההיא מלאכה דבטיל מינה :

מלחמת ה'

אותו כאילו הוא שומר על הפתח ואילו שומר קשואין לא דלא אפשר ליה לשמור קשואין. ועוד אם היה דרכו מתחלה לעשות (ב) במלאכה זו הקלה עם מלאכתו הגדולה הלוקחו ודאי (ג) ישים לו וירבה דמים בשבילו ויתמעטו דמים כנגדם כל ימי החולי ונמצא הכל בכלל הנזק ואינו משלם שבת ואינו ברור כדברי בעל המאור ז"ל במקום זה ושמא הוא מפרש שאין שמין לו דמי ידו אלא לאחר שיבריא כלומר שמעכשיו אומדים אותו כמה יהיה שוה לאחר שיבריא והוא קטוע וכמה היה שוה כשהוא שלם כמו שאנו מפרשים וא"כ לעולם מדת הדין לקתה בשלא ישלם לו דמי הגדולה שיהיה ראוי לעשות או אפי' דמי נוקב מרגליות אם כך היה אומנתו שאפי' הקטע ברגלו יכול לנקוב מרגליות לכשיבריא ועכשיו הוא בטל מהם ולא ישלם לו דמיהן ומצינו בירושלמי דאמרי הכי הכא את אמר רואין אותו כאילו שומר קשואין והכא את אמר אם היה עושה מנה ביום נותן לו מנה ביום סלע ביום נותן לו סלע ביום אמר ר' יצחק תרין שבתין אינון הכהו על ידו וקטעה אין רואין אותו כאילו הוא תגר ושומר קשואין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו ואם כוואו על כף רגלו ונצת על כף ראשו ונצת או שהטיל עליו שלג או נונן במקום שאינו נראה חייב לרפאותו והשבת רואין אותו אם היה עושה מנה ביום נותן לו מנה ביום סלע ביום נותן לו סלע ביום וכלשון הזה שנויה בתוספתא ולמדנו מכאן ששמירת הקשואין לאחר שהוא תגר הוא ולשון מיתפח ואזיל בשליחותא שהקשה לו אינו עיקר בספרים ולא גרסי' ליה בפר"ח וכן בספרים המוגהים הבאים מספרד ומישיבתו של ר"ח ורבינו חננאל אביו ז"ל מצאתי דלא גרסי' ליה וכן בנוסחאות ישנות שבספרד ראיתי דלא כתיב בהו הכי ומוגה בהן בגליונים פי' דכי מיתפח וכו' שאינו עיקר גמ' כלל :

ועוד הא דאמר רב חבלה של בת קטנה לעצמה מ"ט לא זכתה תורה לאב אלא שבח נעורים וכו' איכא דקשיא ליה הא מציאת בנו ובתו הקטנים הרי אלו שלו ואוקימנא בסמוכין על שלחנו אבל אינם סמוכין מציאתן לעצמן ומשמע אפי' בת קטנה וכו' עד שאני הכא דהא אוקימנא בשבת והתורה זכתה מעשה ידי הבת לאביה ואין זה תלוי בקפידתו וכו': אמר הכותב והרי אמרו בגמ' והא התם דמעלמא אתו להו וקפיד דקתני ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה ומפרקינן עלה התם דגברא קפדנא הוא וכו' ואי ס"ד מדינא דאורייתא נמי שלו הוא מאי קשיא ליה לימא ליה התם בשבת דמעשה ידיה ומדינא דידיה הוא ודעתו של בעל המאור ז"ל לומר דקשיא משום דקתני באידך ברייתא קטנים יעשה להם סגולה וקס"ד דאשבת דבתו קאי ואין ראוי לסמוך בזה דקטנים יתן להן הראוי להן משמע והוא עצמו יאמר בסוף דאלו אבת קטנה קיימא מתניתא ועוד כי לא מצינו אדם מוותר משלו אלא ברצונו וזה עומד ותובע וצווח ואתה אומר שהוא מוותר מה שזכתה לו תורה בשלמא הא דאמרי' בבניו פטור אע"פ שהבן הגדול עומד וצווח משום דאמרי' לא נתן לבב מזונות עד היום אלא על דעת זו וכבר זכה בהן אלא הוא כיון שהוא תובע היאך אתה אומר שהוא מוותר מה שזכתה לו תורה ומה הנאה באה לו מבתו כדי שנפסידנו ממונו מפני שויתר להם במקצת ויתר בכל נכסיו והרי אתה משלם רעה תחת טובה ועוד למה נקרא זה קפדנא אין זה מקפיד אלא על ממונו ומידי דקא חסיר ביה הוא והיאך אפשר שהיא סמוכה על שולחנו ושבת דמעשה ידיה שלה א"כ אף מעשה ידיה יהו שלה ותאמר שהוא מוותר את שלו ומה בין זה לזה אלא תשלומי השבת ומעשה ידיה הכל אחד הוא :

וכתב עוד וז"ל דכל הני שקלא וטריא דשקלינן וטרינן בגמ' לא אתיא כר' יוחנן דלדידיה ליכא לאקשויי הא דאקשי' לעיל והא התם דמעלמא קא אתו וקא קפיד דקתני ולא עוד אלא וכו' ולר' יוחנן לא משום קפידא קא זכו אלא מדין תורה ואף אני אומר כן אלא שיש לתמוה שהרי הוא עצמו כתב דכולה שמעתא אאוקימתא דשבת קיימא והעדפה שבין השבת והמזונות דאביה הוי מה"ת ואפ"ה אקשינן לה בגמ' ומפרקי' דמשום קפידה הוא ומה בין שבת לרב לנזק לר' יוחנן כי היכי דבשבת לרב קשיא להו קשיא נמי לר' יוחנן ולפי פירושו ודאי קשיא שהרי אפי' במקום שמעשה ידי הבת ושבת חבלתה קנוים לו מה"ת שסמוכה לאביה על שולחנו כתב בעל המאור ז"ל שהאב מוותר משלו במידי דאתי ליה מעלמא והוי שלה לפי שהוא סבור דהא דקתני בברייתא קטנים יעשה להם סגולה אפי' אשבת דבתו קאי וא"כ היאך כתב דלר' יוחנן ליכא לאקשויי הא ודאי קשיא כי היכי דקשיא לרב בשבת ואם חזרה לדעת הוא יפה עשה אילו מתק כל שמועתו דלעולם מה שהוא שלו מה"ת אינו מוותר ואינו תלוי בקפידתו כמו שכתבתי ומה שהקשה בגמ' והא התם וכו' וקתני ולא עוד ה"פ דלא אתיא הך פירוקא דפריק אביי· אליבא דרב אקשי' דלדידיה לא קשיא דכי קתני חייבין ליתן לאביה במוותר השבת דמה"ת זכה בו וכן בחובל בבתו קטנה פטור משבת בלבד כדין תורה אבל נזקה שלה הואיל ואינה סמוכה על שולחנו אבל לדידן דמשמע לן פטור מן הכל וחייבין ליתן לאביה נמי בכל חמשה דברים ומשום תקנתא כי היכי דלא תיהוי ליה איבה קשיא דשמעת מינה דקפיד ומתרץ גברא קפדנא הוא וגבי בתו חיישי רבנן לקפידתו וקטנה ניזונת משלו כדי שלא ימכרנה למנוול ומוכה שחין משא"כ בבנו והא דקתני קטנים יעשה להם סגולה לאו אשבת דבתו קאי דמה"ת שלו הוא ולרב נמי הכי מוקמינן לה השתא דחייבין ליתן לאביה בכל קאמר ובהא פירוקי דאביי דכיון דשמעינן מאידך ברייתא דאפי' בבן פטור ואיצטריך לאיפלוגי בין שסמוכין לשאינן סמוכין שמעינן מינה דאפי' במאי דלא זכי מדאורייתא תקינו ליה רבנן לאב משום איבה וקטנה פטור מן הכל הלכך לא קשיא תו לרב דמאי חייבין ליתן לאביה נמי הכל ומשום תקנה וכי אמר רב לעצמן בסמוכה דלאו גברא קפדנא הוא וכולה סוגיין נמי אתיא אליבא דרב אבל בשבת דבת קטנה דמה"ת זכה בה אין הוא שלו תדע דהא מעיקרא לא אקשי' אלא ההיא דקתני בבנו גדול יתן לו מיד ולא אקשי' אהא דקתני ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה והכא קתני יעשה להם סגולה אלא ש"מ בשבת בתו לא קאמרי' וכן מה דכתב תו לר' יוחנן דברייתא בתרייתא צריכינן לתרוצי בשבת לגדולים קתני בניו ובנותיו גדולות פטור משבת לאו מלתא היא אלא פטור מכולן דכל לגבי נפשיה קפיד וסתמא קתני פטור מן הכל ואי אמרת פטור מדבר א' מחמשה דברים והוא הדבר המועט שבהן גבי דידיה נמי הוה ליה לאיפלוגי ולמימר גדולים יתן להם מיד קטנים יעשה להם סגולה והכי תני לה בתוספתא מפורש פטור מן הכל ועוד בנו ובתו גדולה מד' דברים. וכי מעשה ידיהן שלו הא לא אשכחן הכי בשום דוכתא ואי משום קפידא אדרבה בבושת הוה ליה למיקפד דלית ביה חסרון כיס אלא ודאי פטור מן הכל ומלתא דטעמא היא הסמוכים על שולחנו דין הוא שאם חבל בהן יהא פטור שאין לך אדם שאינו מכה בנו ורודה את תלמידו ופעמים שהוא חובל בהם יותר מן הראוי ואם אתה מעמידו בדין אין לך איבה גדולה מזו שמעלה טינא עי' שלא יסמכם על שולחנו והיינו דבעא מיניה ר"א בבת קטנה של אחרים אבל שלו ודאי פטור בכל אי מה"ת אי מדרבנן וכולה סוגיין הלכה פסוקה היא זו היא הדרך הנראית בשמועה זו ולא הוקשה עלינו בה אלא מה שכתב רבינו הגדול ז"ל לפרש בהלכותיו שאין דבריו אמורים אלא בניזונת אבל באינה ניזונת הכל לאביה משום איבה ומדבריו למדנו שהוא ז"ל סובר דהשתא דאתינא לתקנתא דאיבה וקפידה החובל בבתו פטור מחבלה קטנה דחייב נזק ואחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה נמי נזק וכיון דקפיד גברא קפדנא משום דאיפחות כספיה אבל בצער ובושת לא ולפום הכי מקשינן קתני נזקה לאביה אלמא קפיד אפי' במידי דאתי להו מעלמא ואיס

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ב מהל' חובל ומזיק סמג עשין ע סוף ח"מ סי' תב. ב מיי' שם סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ר"ל ולכך מתפרנס מן הצדקה מאחר שהוא חולה ואינו יכול לעשות מלאכה אבל בשבעבד שלם אין מתפרנסים מן הצדקה ואע"ג דר' יוחנן סבר דיכול הרב לומר עשה עמי ואיני זנך כמבואר בגיטין דף יב ע"ב מ"מ אינו מתפרנס מן הצדקה כ"א כשהוא קטע או חולה:

הגהות הב"ח

(א) נותן כצ"ל: (ב) מלאכה כצ"ל: (ג) ויתמעטו כצ"ל:

[דף לג ע"א]

איוב לא

דף פו.

הגהות מיימוני

[א] נ"ב פי' שלא ימסור אותה למוכה שחין: [ב] ותי' נמי רשום למחוק:

שלטי הגבורים

א לגי' סה"ק הכל יתן לעבד וילקח בהן קרקע והרב אוכל פירות וכי נפיק לחירות נפיק ארעא בהדיה וכן הוא גי' מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק וכתב שם המגיד משנה דודאי אין דעת מיי' לומר שדמי ריפוי ילקח בהן קרקע דודאי הוא לעבד להתרפאות בהן כל שאר הדמים ילקח בהן קרקע ויש מי שפי' דדוקא דמי ידו ודמי שבתו ילקח בהן קרקע והרב אוכל פירות כי בזה הניח לו נזק לרב אבל דמי ריפוי ולער ובשת הן לעבד מיד ור"ת והרא"ש ז"ל כתבו דשבת גדול דהיינו דמי ידו ילקח בהן קרקע והרב אוכל פירות שהרי הוא מפסיד בקטיעת ידו מה שיש בין שאר מלאכות לשמירת קישואין אחר שיתרפא ולקרקע נסבי' כעודו אצלו ולכשילא לחירות יטלנו ושבת קטנה דהיינו שכר שמירת קישואין כל ימי חליו הוי לרב וכן לער ובשת וריפוי כולן לרב ולא פי' הרא"ש ז"ל דמי לער וריפוי ובושת אם יתננו לרב או לעבד ונראה דיהנתו לעבד דלמה יזכה בהן הרב: ב מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק כתב דבשבת הוא לאב שכרי מעשה ידיה דאב הוא ומיירי בסומכת על שולחן אביה כיון דיהיב טעמא משום דמעשה ידיה דאב הוי דאלו אינה סמוכה על שולחן אביה אין מעשה ידיה דאב וכן הסכים המ"מ וכתבו דאם היא סמוכה על שולחן אביה אפי' חבל בה הוא פטור ולם לעצמה ואם חבל בה אחר פטור ואם אינה סמוכה על שולחן אביה אפי' ליתן לה לעצמה ולאחרים חייב ליתן לה למזונות מיניה ואם יש בשבת מותר על מזונותיה הוי של אב:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בתוס' שאינו ניכר לכל שסופו לחזור ועיין בירושלמי מיירי דניכר לכל. ולכך נזק אין לו ושבת יש לו נ"ב במלאכה דבטל מיניה.

אמר ליה לא זיכתה התורה לאב אלא שבח נעורים בלבד ורבי יוחנן אמר אפילו פצעה פצעה ס"ד צערה דידה הוא ואפילו ר' אלעז. לא קא מיבעי ליה אלא חבלה *דאפחתה מכספה אבל פצעה דלא אפחתה מכספה לא קא מיבעיא ליה אמר רבי יוסי בר חנינא שפצעה בפניה (א) דאפחתה מכספה והלכת' כרבי יוחנן הלכך ניזקא דאפחתה מכספה דאביה הוי ושבת אפילו רב מודה דכיון דמעשה ידיה דאביה הוא שבתה נמי דאביה הוא אבל צער דלא אפחתה מכספה דברי הכל דידה הוא והוא הדין לבשתה: מתני' *זה *חומר באדם מבשור שהאדם משלם נזק ורפוי וצער ושבת ובושת ומשלם דמי ולדות ושור אין משלם אלא נזק ופטור מדמי ולדות המכה את אביו ואת אמו ולא עשה בהן חבורה והחובל בחבירו ביוה"כ חייב בכולן החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו החובל בעבד כנעני של חבירו חייב [א] ר' יהודה אומר אין לעבדים בשת: גמ' והלכתא *עבד פסול לעדות ויש לו בשת וגר כשר לעדות ויש לו בשת *וחרש יש לו בשת שוטה אין לו בשת א קטן אי מכלמי ליה ומיכלים אית ליה ואי לא לית ליה: מתני' *חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה החובל בהן חייב והן שחבלו באחרים פטורין העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהן חייב והן שחבלו באחרים פטורין אבל משלמין לאחר זמן נתגרשה האשה ונשתחרר העבד חייבין לשלם: גמ' *אמיה דרב שמואל בר אבא מאקרוקניא הות נסיבא ליה לרב אבא כתבתינהו לניכסה לרב שמואל ברה [ב] *אזל רב שמואל בר אבא לקמיה ד"ר ירמיה בר אבא אוקמיה בנכסיה מהא דתנן הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שכתובין לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהוא ברשות האב מכר האב מכורין עד שימות מכר הבן אין ללוקח כלום עד שימות האב וכי מאית אב מיהת אית ליה ללוקח ואף על גב דמית הבן בחיי האב ולא אתי לידיה דבן קנה לוקח כר"ש בן לקיש דאמר לא שנא מת האב בחיי הבן דאתו לידיה דבן ולא שנא מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה דבן קנה לוקח אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו הרי אמר שמואל זו אינו דומה למשנתנו משום תקנת אושא דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות וכן הלכתא: *אמר רבא הלכתא טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות מ"ט חד פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן ואי קשיא לך הואיל וטובת הנאה לאשה אמאי קתני גבי אשה פגיעתן רעה תזבין לכתובתה בטובת הנאה ותשלם השתא. התם משום דשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש

רש"י

דאפחתה מכספה. והרי בידו למוכרה: מתני' ושור אינו משלם אלא נזק. כדילפינן מאיש בעמיתו ולא שור בעמיתו וכן פטור מדמי וולדות דכתיב אנשים ולא שוורים: המכה אביו ואמו. אינו חייב מיתה אא"כ עשה בהם חבורה: העבד והאשה שחבלו באחרים פטורים. כי אין להם מה לשלם: נתגרשה האשה ונשתחרר העבד. וקנו נכסים: חייבין לשלם. כי מתחלה הן חייבין אלא שאין להן לשלם כלום שנכסי מלוג של אשה משועבדים לבעל לפירות: גמ' כתבתינהו לנכסי. מלוג שלה לאחר שנשאת לר' אבא: אזל רב שמואל. בתר דשכיבא: [ג] הבעל מוציא. שהבעל יורש את אשתו והוא היה לוקח ראשון: לאחר מותו. מהיום ולאחר מיתה שהגוף קנוי מהיום לבן אלא שהאב אוכל פירות עד יום מותו: מכורין עד שימות. ולוקח אוכל פירות עד שימות האב וכשימות האב הולך הבן ומוציא מיד הלקוחות: דאתו לידי הבן. [ד] ומה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: קנה לוקח. דקנין פירות שהם קנויים לאב לפירות לאו כקנין הגוף דמי ה"נ לאו כקנין הגוף דמי ומתנתה מתנה אע"ג דמתה בחייו: באושא התקינו. אע"ג דבעלמא לאו כקנין הגוף דמי בבעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודיה משום איבה: בטובת הנאה. אשה שמכרה כתובתה בטובת הנאה שאין נותנין לה עבורה כי אם דבר מועט שאם מתה

נמוקי יוסף

שפצעה בפניה. ובידו למסרה [ל' רש"י] הואיל ובידו למוכרה כדאמרן: וכתב הרי"ף ז"ל הלכתא כרבי יוחנן הלכך נזקא דאפחתה מכספה דאבוה הוי ושבת אפילו רב מודה דכיון דמעשה ידיה דאבוה הוי אבל צער דלא אפחתה מכספה דברי הכל דידה הוא וה"ה לבשתה: [ל' גמ' (דף פח.) [ה]] שאין להם אחוה עם ישראל א"נ שמותר באחותו ובאשת אחיו דכתיב עם החמור עם הדומה לחמור וכתב הרי"ף ז"ל הלכתא עבד פסול לעדות ויש לו בשת וגר כשר לעדות ויש לו בשת וחרש יש לו בשת שוטה אין לו בשת קטן אי מכלמי ליה ומיכלים יש לו בשת ואי לא לית ליה: מתני' עבד נר מצוה ואשה פטורין. שאין להם מה לשלם: נתגרשה וכו'. שקנו נכסים חייבים לשלם שהרי מתחלה הם חייבים אלא שאין להם כלום שנכסי מלוג של אשה משועבדים לבעלה לפירות ולירושה: גמ' לנכסה. נכסי מלוג לאחר שנשאת לרבי אבא: לאחר מותו. מהיום ולאחר מיתה שהגוף קני לבן מהיום אלא שהאב אוכל פירות עד יום מותו: מכר האב וכו'. ולוקח אוכל פירות עד שימות האב [וכשימות האב] הולך הבן ומוציא מיד הלקוחות: אית ליה ללוקח ואע"ג וכו'. דקנין פירות שהיו קטיין לאב לפירות לאו כקנין הגוף דמי ולפיכך מה שמכר הבן מכור אע"ג דלא אתו לידי הבן עדיין שהרי מת קודם האב. (א) ה"נ גבי נכסי מלוג אע"ג שקטיין לבעל פירות לאו כקנין הגוף דמי ומתנתה מתנה אע"ג דמתה בחייו כדר' שמעון ב"ל דאפסיקא הלכתא כותיה בתלת חדא הא והחולץ למעוברת ומתנה באמצע בהחולץ [דף צ.]: באושא התקינו. אע"ג דבעלמא לאו כקנין הגוף דמי בבעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודא משום איבה ואי אמרו כן בנכסי מלוג שאם מתו מתו לה ואם הותירו הותירו לה כ"ש בנכסי נאן ברזל דהיינו נדוניא שהכניסה לו בשומא מבית אביה שמקבל החתן עליו אחריות שאם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו דודאי לא מציא מזבנא: טובת הנאה דאשה. אשה המוכרת כתובתה לאחרים בטובת הנאה כלומר בדבר מועט שמשים עצמו בספק שמא תתאלמן או תתגרש ויטלנה הוא או תמות ויירשנה בעלה והוא יפסיד מה שנתן דמים אלו שלה הן ואין לבעל בהן כלום: תזבין לכתובתה וכו'. כתב הרא"ה ז"ל בשם רבו ז"ל מהא שמעינן דנכסי מלוג מצי מזבן להו בטובת הנאה שאע"פ שאמרו שאם מתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ה"מ היכא דמתה אבל היכא דנתגרשה הן מוציאין מידה וה"ה לנכסי נאן ברזל: וחזר ומחל לו.

שלטי הגבורים

א פיי' פ"ק מהל' חובל ומזיק וטור ח"מ סי' תכא כתב דהמתכוין לבייש את הקטן ובייש את הגדול שמין בכמה יתרצה קטן זה ויעשו לו בושת זה ואותו שומא יתן לגדול ודוקא שהקטן בענין דאי מכלמי ליה מיכלם וכן נתכוין לבייש את העבד ובייש בן חורין נותן לבן חורין דמי בשתו של עבד אבל הגהת הרא"ש שם בשם א"ז כתב דנתכוין לבייש את זה ובייש את זה פטור כר"ש לענין קטלא:

ב הרא"ש שם כתב דאילו היה לה נכסי מלוג ונאן ברזל כופין אותה למוכרן בטובת הנאה שאם נתאלמנה או נתגרשה יהיו ללוקח ואם מתה ויירשנה בעלה ואותה טובת הנאה יתנו לנחבל אבל מנה מאתים שלה לא אמרו חכמים שתמכרם ונראה מדבריו דאע"כ היתה כתובה יתירה על מנה מאתים כגון שכתב לה בכתובתה תוספת הרבה על סך שאמרו חכמים דמ"מ יגבה הנחבל מהם שאין כופין אותה למכור רק נכסי מלוג ונאן ברזל וכל הדברים האלה לא ידענא מנא ליה להרא"ש ז"ל לחלק בין כתובה ובין נדוניא ונאן ברזל דאי משום דאמר התם בגמ' ואי דנפישא כתובתה מכתובה דאורייתא נוקמה אכתובה דאורייתא ואידך תזבינה ניהליה בטובת הנאה ומשני כגון דלא נפישה כתובתה מכתובה דאורייתא וכו' דמשמע הא נפיש כופין אותה למכור התם היינו טעמא דתכלה בבעלה ומוכרת גם כן לבעלה דהשתא ליכא למיחש למידי דאי משום דר"מ דאמר אסור לשהות עם אשתו בלא כתובה הרי יש לה כתובה דמוקמינן לה על מנה מאתים ואי משום דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו ומחלו וכו' הכא ליכא שום פסידא ללוקח דהיינו הבעל במחילה זו והלכך כופין אותה למכור מה שיש תוספת על מנה מאתים כדי לשלם החבלה ותמכור לבעל והבעל יתרצה שפיר משום דאין מגיע לו פסידא כלל במכירה זו אבל בחובלת באחרים ומוכרת לאחרים אע"ג דיש תוספת על כתובה למה תמכור התוספת הא כל נגבי בעלה ודאי מחלה ותמחול השוב היתר על המנה מאתים לבעלה ונמצא לוקח מפסיד ואפי' תזבין ניהליה לנחבל מ"מ תמחול לבעלה ואטרוחי ב"ד בכדי לא טרחינן ואין לומר דדוקא מנה מאתים הוא דקים לן שתמחול אבל התוספת ונכסי מלוג ונאן ברזל לא דלא ידענא מה חילוק יש בין זה לזה ואע"פ דנכסי מלוג ונאן ברזל הם נכסים דידה ממש שהכניסה היא נו מ"מ כיון שיש לאשה על בעלה כמו מנה מאתים ולענין זה חילוק ביניהם לא מצאתי ולא טעם לומר דטפי קים לן שתמחול בודאי המנה מאתים ממה שתמחול נאן ברזל ונכסי מלוג ועוד דלפי מה שפי' רש"י של הכיא דאמר הת[למוד] דנפישה כתובה מכתובה דאורייתא וכו' משמע דכך שוה התוספת שהוסיף הבעל לכתוב על מנה מאתים ואע"פ דאינהו מדידהו דבעל כמו הנכסי מלוג ונאן ברזל דעל אותו תוספת הוא דקאמר תלמודא דמוקמי' כתובה דאורייתא והמותר דהיינו התוספת שהוסיף הבעל לכתוב לה על מנה מאתים תמכור לבעל בחבלה א"כ אין חילוק בין ממון שהכניסה לו מדידה בין ממון שהוסיף לה מדיליה ועוד דלפי זה קשה על הרא"ש כתב דבנכסי מלוג ונאן ברזל כופין אותה למכור בטובת הנאה לאחרים בחבלתה שחבלה באחרים ולא כתב כן בתוספת שהוסיף לה על מנה מאתים דנראה מדבריו דאותו תוספת אין כופין למכור ובתלמוד משמע בבעלה דאותו תוספת כופין ואי לדידיה שוה דין חובלת בבעלה לחובלת באחרים לענין נכסי מלוג לנכסי נאן ברזל דכופין בבניהם למכור למה לא יכופו גם בבניהם למכור התוספת כשיש ממנו על המנה מאתים והגהת הרא"ש שם כתב נמי הכי בשם ראבי"ה אבל מדברי הרי"ף ז"ל ומיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק וסמ"ג עשין ע' משמע להדיא דאין כופין אותה למכור כלל בשום דבר כשחבלה באחרים: לשון ריא"ז ואם אין לה מלוג אין מחייבין אותה למכור כתובתה ונכסי נדונייתה בטובת הנאה כדי שתתן עכשיו הדמים לנחבל לפי שיכולה לחזור ולמחול לבעל ואפי' נכסי נדונייתה כמב"ה שהרי המוכר שט"ח לחבירו ומחלו מחול לכ"ד מחייבין אותה למכור אפי' לנחבל עצמו כדי תבלתה שהדבר ידוע שסופה למחול לבעלה שיותר הפילה בהנאת בעלה מהנאת אחרים ואין לנחבל כלום ונמצאו ב"ד טורחין להבל וריק תבלה בבעל עצמו מוכרה ונדונייתה

מלחמת ה'

ואית לערה דהא אמרת נזק דידה הוי ומשום קפידא יהבינן ליה לאב ופריק גברא דלאו קפדנא ולא קפיד אלא שלו שלו ושלה שלה ולהכי קתני אידך אפי' אבנות קטנות יעשה להן סגולה בכל הראוי להן מן הדין אבל גברא קפדנא קפיד ולהכי קתני הך חייבין ליתן חבלה לאביה דהיינו נזק שהוא פוחתה בדמים ואי קשיא והא סיפא דומיא דרישא בעיא מה רישא החובל בבתו קטנה פטור מכולן דהא תלמוד אפי' בבנו שאינו פוחת לו כלום קפיד אף סיפא חייבין ליתן לאביה בכולן אין סיפא דומיא דרישא הוא דהחובל קתני ופטור וחייב אחבלה שהם היינו נזק ושאר דברים לא קתני ולפי שיטה זו מעלמך למדת דלר' יוחנן דאמר נזקה שלה דין תורה אחד כמקפיד ואחד שאינו מקפיד דינם שוה ודקתני קטנים יעשה להם סגולה בנים בראוי להם ובנות בראוי להן דמסתמא הכי משמע כדפרישית לעיל ובודאי דהא דמקשי' והא התם דאית נכו לערה בגויה ימעלמא קא אתי לגו וקא קפיד וכו' לדעתיה דרב הוא דקשה מדס"ד חייבין ליתן לאביה חיובה דהיינו נזק קאמר ולדעתיה דרב הוא דהוי משום קפידא הא לר' יוחנן דינא דאורייתא הוא ולא קשיא מתניתא כלל דבכל מאי דאתי לגו מעלמא בנערה לא קפיד הלכך כולי פירוקא נמי דרב הוא וכין שתפרש דקפידה בנזק לחוד הוא כמו שכתבנו בין שתפרש קפידא בכולהו כולה מלתא לרב איתמר דלדידיה היא דקשיא כדפרישית אבל לר' יוחנן אחד ניזונית ואחד שאינה ניזונית נזק ושבת הראוין לו מן התורה הן שלו ושאר דברים שלה והו דעת רבינו ז"ל וכגון ומחוור הוא:

וכתב עוד אבל מאי דאמר הרי"ף ז"ל שדין הבושת כדין הצער וכו' לא נ"ל כן דהא אמרי' התם נילף מבושת ופגם שאני בושת ופגם דאביה נמי שייך בהו וכו' עד הא שמעינן ליה לר' יוחנן דלא שני ליה וכו':

אמר הכותב זה אינו נכון דר' יוחנן ודאי שני ליה בין שבח נעורים לשאר חבלות אלא היכא דאפחתה מכספה היינו טעמא דהוי דאביה משום דאפחתה מכסף קדושיה אי נמי מכסף שפחות שהאב זכאי בהם הלכך נזק דאביה אבל בושת דידה הוי כדאמרי' בכתובות הלא מעתה בייש בעני בן טובים דאית ליה זילותא לגבי ושפחה ה"נ דבעי למיתן להו ואפי' גבי אמה דכגופו דמייא אמרי רבנן בושתה ופגמה שלה ואע"ג דקי"ל בזמן שבסתר לה שני חלקים ולו אחד ובזמן שבגלוי לו שני חלקים ולה אחד משום דכגופו דמיא וכמו שמבייש בוא עצמו דמי אבל לאב כלל כלל לית ליה ומאי דאמרי' דאביה נמי מיכף שייך בגווייהו פירכא בעלמא הוא

ממר אין דנין כמה מינו דבר דלא שייך ביה אבוה כלל מדבר דשייך בו ואין למדין זו מאו וכל ד... בכס"ג אבל לאו טעמא דסמכא הוא כדמוכח בהסיא שמעתא דבר"ס מציאת האשה ורש"י ז"ל פי' ד... בהו שיכול לביישה ולמוסרה בביאת קדושין למנוול ומוכה שחין פי' לפירושו כשהיא קטנה ויש לה בו... ומשום האי טעמא זוכה האב בנער בתפוסה מפני שיכול למוסרה למנוול ויש לה נערה אע"פ ש... בנער של חבלות דעלמא ואף בבושת של חבלות אינו זוכה כדכתיב דהא אמר בהדיא בגמ' בנזק משום... מכספה הוא ושמעת מינה דאי לא אפחתה מכספה דידה הוי ומה שאומר דבבושת נמי אפחתה מכ... איני יודע מהו שת שאם רק בפניה מאי אפחתה מכספה וכי לא ישאום בני אדם בשביל שוטה זה ש... כהוגן ועוד אם כדבריו צריך הוא לשום אותה כשפחה הנמכרת בשוק אפי' רק בפניה ואגן אפי'... ידו ולמתה ובושה לתאר אין אנו שמין אותו כעבד או ישום אותה כמה נפחתה מכסף קדושיה ואח... אסמכה לשמעתיה הכא אמר משום דאביה שייך ביה והכא אמר משום דאפחתה מכספה והפסק הכ... כמה הוא מעובש שאמר דהיכא דאפחתה מכספה כולה דאבוה הוי ואלו דברי נביאות וכי מפני ש... בנזק יזכה בנערה אגבו והא ברייתא קתני לעיל אחרים שחבלו בהם יתן להם והבנות נמי קאי וקתני... והחובל דאפחתה מכספה משמע כדתנן החובל בחבירו חייב בחמשה דברים ועוד הא דמתמה בגמ'... מאי תמיהא הא היכא בושת דהאב הוי ועוד לדבריו אף הנער של אב שהרי בושה נמי דאפחתה... בכל הוא זוכה אלא ודאי דברי הכאי הם וכן הא דאמרי' בכתובות בפ' נערה שנתפתתה חבלות דידה... מאי האי דאקשי ההיא דאמרי' שאין אדם מוריש זכות חבלות שבבתו לבנו חבלות דידה הוו ילא... קשיא הרי הכל של אב הוא מן הנער הזה ומגיד לך הכתוב שאינו מורישה לבניו אבל לדבריגו אלו ה... שהרי צער ובושת לעצמה לעולם ורפוי לאו דידיה הוא ושבת נמי ליורשין הוי ולא איירי ביה קרא... ס"ד התם לפום ההיא סוגיא מאי איכא נזק אי נזק שמבטלה ממלאכה הוא כגון שקטע ידה... שקלי יורשין כדאמרי' לעיל גבי עבד והכי מוקי לה בשפצעה בפניה דאפחתה מכסף שפחות וה... נמי ואינו מוריש זכות לבנו כלל הא אין עליך לדון אלא כלשון רבינו הגדול ז"ל ויש בירושלמי וב... בענין זה ודוד ה' אשר לא שב יאל יקיד ידי להם

א מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוח"מ סי' תכב:
ב מיי' פ"ט מהלכות עדות ופ"ג מהלכות חובל ומזיק טוח"מ סי' [ל]ם וסי' תכ:
ג מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוח"מ סי' תכב:
ד מיי' פכ"ג מהלכות אישות טור אה"ע סי' צ:

הגהות הרי"ב
(א) נ"ב ואין סופה לחזור:

הגהות הב"ח
(א) נ"ל וכ"ל:

עבד פסול לעדות וכו' הוא מסקנא ושריא של הגמ' דפסק. *וחרש יש לו בריית'(דף פו:)

דף פו.

הגהות מא"י
[א] נ"ב כוכון:
[ב] נ"ב בגמ' בתר דשכיבא:
[ג] דשכיבא וכס"ד ואח"כ נלה"ד לאחר מותו וכו' עד משום איבה ואח"כ נלה"ד הבעל מוציא וכו' ראשון:
[ד] דמה כנ"ל:
[ה] נ"ב החובל בעבד כנעני של אחרים כו' מ"ס דר"י דאמר קרא כי ינצו אנשים יחדו כו' מי שיש לו אחוה יצא עבד שאין לו אחוה. שאין להם אחוה פי' עם ט' כנ"ל:

המוכר חזר ומחל נלוה מחול הלכך אי אמרי' לה תזבן מפסדא ליה ללוקח דהא הדרא ומחלה כתובתה לבעלה הואיל וע"כ היא מוכרת : כל לגבי בעל ודאי מחלה. בתוספות והרא"ש ז"ל וא"ת וליזבן לבעל גופיה ותיתיב ליה לנחבל ויש לומר שהבעל לא ירצה לקנותה כדי שלא להפסיד לאשתו ואם תאמר היכי תמחול נמצא שתהיה עם בעלה בלא כתובה יש לומר שלאחר שתמחול יחזור ויכתוב לה כתובה אחרת. וא"ת כיון דקי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי אם כן לא תהא רשאה למחול כי תצטרך לשלם ללקוחות שטרא מעליא כגבורה נגלמי נר מצוה כדאיתא בכתובות (דף ט.) י"ל אפי' הכי לא תחוש כיון דהשתא לית לה מידי לשלומי ור"ת רגיל לפרש דאינה חייבת לשלם אפילו לרבי מאיר אלא מה שקבלה וראיה מההיא דכתובות [דף פה:] קריבתיה דרב נחמן זבינתא לכתובתה בטובת הנאה וכו' מיהו דוקא בכתובה אומר משום דבשעת המקח לא היה דבר ברור שתבא לידו גבייה אבל בשטר שעומד בבירור לגבות חייב מדינא דגרמי לגמרי והרא"ש והרא"ה ז"ל כתבו דאין זה נכון דהא ודאי הלואה גמורה היא ולפיכך אין נראה לחלק והקשה ה"ר שמואל ב"ר חיים תזבנה לכתובתה במעמד שלשתן ואז לא היתה יכולה למחול כדמוכח פ' האיש מקדש (דף מז:) גבי התקדשי לי בשטר חוב וכו' [ע"ש דף מח. תוס' ד"ה כי] ויש לומר דמעמד שלשתן אינו מועיל בכתובה באשה היושבת תחת בעלה כיון שעדיין לא נתנה לגבות אי נמי הבעל לא ירצה להיות במעמד שלא להפסיד אשתו עוד כתב הרא"ה ז"ל דאפילו אתא לא ניחא ליה וכבר פשוט בפ"ק דגיטין (דף יג:) דמעמד שלשתן אינו קונה אלא לרצונו של לוה מיהו בפ"ק דגיטין [שם] מוכח בהדיא דהא דשמואל דחזר ומחלו מחול אפילו כתב בשטרא משתעבדנא לכל מאן דאתי מחמתך איתא וה"ה למעמד שלשתן מדסליק אדעתיה לפרושי טעמא דמעמד שלשתן משום דנעשה כמ"ד ליה ונכל דאתי מחמתך עכ"ל וא"ת לכתוב ליה [בעל] שטרא בשמיה דאז לא מצי מחלה כדאמרינן בכתובות פרק הכותב [דף פו.] ומיהו הכא ניחא שמא הבעל לא ירצה אבל לגבי הא דתניא [מכילתין דף פט:] היא שחבלה בבעלה קשה היא תזבן לאחר והבעל יכתוב ברצון שטר בשמו כדי שיגבה חבלה שלה וי"ל כיון שאין הכתובה בשם האשה הוי כמשהה. אשתו בלא כתובה אע"פ שאינה קלה בעיניו להוציאה וא"ת כיון דלגבי בעל ודאי מחלה היכי קאמר תלמודא דטובת הנאה היא שאומדים כמה אדם רוצה ליתן והלא לא יתן שום אדם כלום דלית הנאה של כלום דודאי מחלה י"ל דיכולה לעשות קיום במשכונות או בערבון או בנדר או בשבועה שלא תמחול אבל כאן [ה] אינה מסועבדת [ו] לניזק לעשות קיומין : מתני' התוקע. הכהו על אזנו לשון מ"ו ל"א תוקע ממש : נותן לו סלע. משום בשת וסלע מדינה הוא כדאמרינן פ' (המניח את הכד) [שור שנגח ד' וה' דף לו: כצ"ל] : מנה. מפרש בגמ' מנה צורי ושאל ר"ת ז"ל היאך אפשר שיהא כל כך בין ת"ק לר' יוסי ותירץ דת"ק איירי בעני שבישראל בדמי בשתו בלבד ורבי יוסי בעשיר שבישראל והריא"ף ז"ל פי' דמכולהו ה' דברים קאמר [ז] רבי יוסי מנה צורי בעשיר שבישראל ואומר [נ"ל דהשתא מהדר לפרושי דלא תימא לר"ת שתירץ דת"ק איירי בעני ור' יוסי בעשיר א"כ לא פליגי דהא ודאי משמע דפליגי דקאמר הא אנא הא ר' יוסי הגלילי וכן פי' התוס' בהדיא ר"פ ד' וה'] דלעולם בעני שבישראל אין פוחתין לו עד סלע [ח] ות"ק דאמר סלע בעני שבישראל אומר דלעולם לעשיר [ט] לא יהיב מנה צורי : סטרו על הלחי. כמו הסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה בסנהדרין (דף נח:) : צרם באזנו. חסך ועקס ובבכורות (דף לז.) שמעתי לשון פוגס : זה הכלל וכו'. בגמ' מפרש אי קולא או חומרא הוא : שמרה. המתינה עד שראה אותה עומדת על פתח חצרה : באיסר שמן. שמן קנוי באיסר : אע"פ שאינו רשאי. כדמפרש בגמ' וכן הקוצץ עובר בבל תשחית : חייבין. בנטיעה בת שנתה בתי ככף (כו') כדאמרינן בהכונס לגן לדיר [דף נח:] : גמ' מנה צורי. כ"ה סלעים ק' דינרין מנה מדינה שמינית שבמנה צורי אינן אלא י"ב דינר ומחצה הסלע של מדינה חצי זוז צורי כדאמר בשור שנגח [דף לו:] חנן בישא תקע וכו' : [גמ' דף לו:] ועד נעשה דיין. כלומר עד הרואה נעשה דיין ע"פ ראייתו בלא עדים שיעידו לפניו [לי' גמ' והא תניא כו'] וא"ת מ"ש דהכא קשה ליה והתם במסכת ר"ה פרק ראוהו בית דין (דף כו.) פשיטא ליה דעד נעשה דיין ע"פ ראייתו ורש"י ז"ל תירץ דשאני קידוש החדש דכזה ראה וקדש כתיב ולהכי אמרינן ביה לא תהא שמיעה גדולה מראייה אבל בדיני ממונות הגדה כתיב ביה דכתיב אם לא יגיד ונשא ומש"ה מספקא לן הכא עד הרואה אם יכול לדון ע"פ ראייתו ואתי שפיר הא דאמרינן בכתובות פ' האשה שנתארמלה (דף כא:) דמסקינן שאני הכא דמקיימא הגדה בחד אבל לעולם דיינין המכירין חתימת ידי עדים אין צריכין להעיד בפניהם לא אמרינן אלא צריכין אלמא דבדיני ממונות לא אמרי' לא תהא שמיעה גדולה מראייה וכתב הרא"ה ז"ל אין עד נעשה דיין בדיני ממונות הוא על ג' דרכים האחד שהוא ברור וידוע שעד המעיד אינו נעשה דיין לעולם מאחר שהעיד ואפילו בהגדת אחרים [י] והשני [עד הרואה] שאינו רשאי לדון בדיני הרואה [כ] אפילו קודם שהעיד (אינו רשאי לדון) ע"פ ראייתו כדברי רש"י ז"ל והג' שהוא יכול לדון בהגדת אחרים שיבואו לפניהם ויעידו כדברי רבי טרפון דע"כ לא פליג ר"ע אלא בדיני נפשות דמשום דבעינן עדה מצלת והני כיון דחזו דקטל נפשא תו לא חזו ליה זכותא אבל בדיני ממונות אפילו ר"ע מודה כדאיתא פרק ראוהו בית דין [שם] : בירושלמי *משמע שאם הדיינים קרובים לעדים אינן כשרים לדון דאמרי' התם אין מעידין קרובים זה על זה ולא זה עם זה ולא זה בפני זה ואיכא למידק מ"ט אין עד [המעיד] נעשה דיין אפילו בהגדת אחרים י"ל משום דהויא עדות שאי אתה יכול להזימה דכיון שהוא עצמו עד ודיין לא יקבל הזמה על עצמו ורבינו שמואל פי' משום דכתיב (דברים יט) ועמדו שני האנשים ואמרינן [שבועות דף ל.] אלו עדים לפני ה' אלו הדיינין משמע [ל] העדים לפני הדיינין ולא שיהו העדים עצמן יושבין ודנין: לקטלא הוא דאמדינן. דכתיב [במדבר לה] בכל אבן אשר ימות בה או בכלי עץ אשר ימות בו הכהו: אבל לנזקין אין אומדין דאפילו אין חפץ זה ראוי להזיק כזה חייב דזמנין דמיהזק בכל דהו: מיקצר. נופל למשכב כמו אקצירי ואמריעי: שמסור לעדה ולעדים. שיכול להביאו ולהראותו לב"ד אם ראוי אגרוף זה לעשות חבלה זו אם אינו ראוי לא ישלם שמחמת חולשתו של זה ורכותו נחבל: פרט לכשיצאתה וכו'. שנאבדה מהם ולא ראוה ב"ד אע"פ שראוה עדים פטור דלעולם צריך אומדנא בב"ד: אחזו. מעשה בידים הוא:

מתני'

רש"י

מתה בחייו אין לה כלום ואם נתאלמנה או נתגרשה יטלו כתובתה: ודאי מחלה. הואיל ומכרה על כרחה: לית ליה פסידא. דהשתא נמי לא יהבא ליה מידי: מתני' התוקע. הכהו על אזנו [לשון מורי] וי"מ תוקע ממש: נותן לו סלע. משום בושת: סטרו. הכהו על הלחי: צרם באזנו. נקב באוזן ובבכורות משמע שהוא לשון פוגם: שמרה. המתין לה עד שראה אותה עומדת על פתח חצרה: ובו כאיסר שמן. שמן קנוי באיסר: אע"פ שאין רשאין. משום בל תשחית: גמ' לקטלא הוא דאמדינן. דכתיב בכלי אבן אשר ימות בו או בכלי עץ אשר ימות בו: אבל לנזקין. אין אומד דאפי' אין חפץ זה ראוי להזיק זה חייב דזימנין דמיתזק בכל שהוא: במה מיקצר. כמה זמן ארוך נופל למשכב מחולי זה שצריך לתת לו מיד כל ריפויו ושבתו ומזונותיו הצריכות לו עד שיתרפא: פרט ליצתה אבן מתחת יד העדים. שאבדוהו קודם שאמדוהו: [ד] אחזו. מעשה בידים

יורש מוחל ואי מחייבה לה לזבוני כתובתה בטובת הנאה ותתיב ליה ודאי הדרה ומחלה לכתובתה לגבי בעלה ואפסודי ללוקח בידים לא מפסדינן ליה ואי אמרת תזבין כתובתה להההוא גברא דאזקתיה *דאי מחלה כתובתה לגבי בעלה לית ליה פסידא ללוקח [דהשתא נמי לאו מידי יהבא ליה סוף סוף] כל לגבי בעל ודאי (א) מחלה ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן ליה: מתני' *המכה *אביו ואמו ועשה בהן חבורה [א] והחובל בחבירו בשבת פטור מכולן מפני שנידון בנפשו: החובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן: *התוקע [ב]לחבירו נותן לו סלע רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי מנה סטרו נותן לו מאתים זוז לאחר ידו נותן לו ארבע מאות זוז *והכל לפי כבודו צרם באזנו תלש בשערו רקק והגיע בו הרוק העביר טליתו ממנו פרע ראשה של אשה נותן ארבע מאות זוז [*זה הכלל] הכל לפי כבודו אמר רבי עקיבא אפילו (ב) עניים שבישראל רואין אותם כאלו הם בני חורין שירדו מנכסיהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב ומעשה באחד שפרע ראשה של אשה בשוק ובאת לפני ר"ע וחייבו ליתן לה ארבע מאות זוז אמר לו רבי תן לי זמן ונתן לו שמרה כשהיא עומדת על פתח חצרה ושיבר את הפך בפניה [א] ובו כאיסר שמן וגלתה את ראשה והיתה מטפחת*) ומנחת ידה על *ראשה העמיד לה עדים ובא לפני ר"ע א"ל רבי לזו אני נותן ד' מאות זוז אמר לו לא אמרת כלום [ג] שהחובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור ואחרים שחבלו בו חייבין יהקוצץ נטיעותיו אע"פ שאינו רשאי פטור ואחרים שקצצו אותן חייבין:

גמ' *איבעיא להו יש אומד לנזקין או אין אומד לנזקין מי אמרינן °לקטלא הוא דאמדינן בהכי נפקא נשמה בהכי לא נפקא אבל לנזקין כל דהו או דלמא לא שנא ולמימד לגברא לא מיבעיא לי דודאי (ג) אמדינן ליה במה מיקצר ובמה לא מיקצר אלא כי קא מיבעיא לן למימד חפצא (א) מי עביד האי נזקא או לא ופשטינן תא שמע שמעון התימני אומר מה אגרוף מיוחד (ד) שמסור לעדה ולעדים [ג] פרט לכשיצתה אבן מתחת ידי עדים שהוא פטור *והכא שבת וריפוי כתיבה ביה ש"מ יש אומד לנזקין שמע מינה: תניא (ה) הכהו על עינו וסימאה על אזנו וחרשה עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין העבד יוצא בהן לחירות: המבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו וחרשו פטור אחזו תקע באזנו וחרשו חייב

*) כד"ס הגי' ומכה ידה על ראשה [והתוי"ט הגי' וסכה ועי' בסגטול ...]

שלטי הגבורים

ומזונותיה לבעלה כטובת הנאה ונותנת לו דמי חבלתו ובלבד שתאמר מכתובתה כשיעור כתובה שתקנו חכמים מאתים זוז לבתולה ולאלמנה מנה ואם כיון דמי חבלתה כנגד כל כתובה יכול לגרשה בחנם אם ירצה שמעכב על כתובתה בדמי חבלתו :

רבינו אפרים

[א] החובל בחבירו בשבת פטור מכולם. כתב ר' אפרים ז"ל הא דקתני החובל בחבירו בשבת פטור ליתא דהא ר' יוחנן אפקה מהלכתא. ועוד תנן כל המקלקלין פטורים הלכך כיון דלענין שבת פטור לגבי נזקין חייב וכן הלכתא :

הגהות חו"י

(א) נ"ב צ"ע מהיכן פסיקא לן דתמחול דלמא ניחא לה דלא לקרייה הנחבל שור המזיק ועוד ק"ל דלמא לא תרצה להפסיד בניה דלית להו כתובת בנין דיכרין במוחלת משא"כ במוכרת כבא"ה סי' ק"ה סט"ו דלא דמי למגא שובר פ"ק דב"מ דף י"ט ע"ב ודו"ק. והתוס' הקשו הא אסור לשהות עם אשתו בלי כתובה ותירצו ב' תירוצים ולא נתיישבו לי : (ב) נ"ב ר"ל בדמים הקצובים ממרז"ל: (ג) נ"ב צ"ע איך יתכן מימד גברא אי לא אמדינן ערך תפלא דע"כ ע"י צירוף שניהם יצא סידיעה. וק"ל : (ד) נ"ב. ותמה אני על התוספות המפרש באגרוף בגוש עפר איך יחלוק על ברייתא בלי מחלוקה וע"כ פ"ל פי' באגרוף ביד קמוצה. ומ"ש שהוא פטור כשאין הניזק טוען בריא לי שהיה בו כדי להזיק דאי טען נשבע כמ"ש הרמב"ם והוא בש"ע סי' ת"ך : (ה) נ"ב עי' ברי"ף קדושין פ"א ד"ס ת"ר הכהו על עינו וסימאה כו' :

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' הפך היה שלו ושיבר בפניה כדי שתגלה ראשה למשוח בשמן על ראשה והיתה מביישת את עצמה מחמת שהיתה תאופה : [ב] נ"ב פי' שביישה את עצמה : [ג] נ"ב אף כל שהוא מיוחד שמסור לעדה ולעדים : [ד] נ"ב כיצד : [ה] נ"ב אם יש לה תשלם ואם אין לה : [ו] נ"ב פי' כיון שעדיין עתה אין לה כלום : [ז] נ"ב שכתב לעיל ורבנן אחריני אמרו האי דמי הכל הוא ומייתי סייעתא מהאי מעשה דהנן ביהא לעיל ריש פ' המניח : [ח] נ"ב פי' שאין נותנין סלע אלא יותר : [ט] נ"ב פי' אפי' לחשוב שבעשירים אין נותנים לעולם מנה צורי : [י] נ"ב פי' ואפי' היו שנים עדים : [כ] נ"ב ואע"פ שהוא נמי ראה העדות עמם : [ל] נ"ב שיעמדו :

נפ"ג דסנהדרין הל' ט' מבואר להדיא ומנין שלא יהא העדים קרובים של דיינים הגע עצמך שאם הוזמו לא מפיהם נהרגין כו' כן הגי' הפ"מ והירושלמי זה הובא בר"ן פ"ב דכתובות סי' רי"ב בנוסח של הפ"מ כנ"ל :

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק טוש"ע ח"מ סי' תכג :
ב מיי' פ"ג שם סמג עשין ע טור ח"מ סי' תכ :
ג מיי' פ"ק ופ"ב ופ"ג שם סמג שם טוש"ע שם:
ד מיי' פ"ג שם ופ"ה מהלכות עבדים סמג שם טוש"ע שם סי' רפ:

והכל לפי כבודו ג' גירסות אלו אינו בגמ' ובמשניות

דף צא.

גירסות אלו והכא שבת וריפוי כתיבה ביה אינו בגמ'

ג מהר"ס

הגהות הב"ח

(א) נ"ל או

נותנין לו מיד . פרש"י ז"ל נזק וצער ובושת ריפוי ושבת עד שיתרפא כלומר לא יגבי בית דין לתמיד כמו היה ראוי להיות טפל למשכב מחולי זה ומחייבין את זה ליתן לו מיד כל ריפויו ושבתו ומזונותיו הצריכין לו עד שיתרפא : והבריא . לזמן מועט והם אמדוהו לזמן מרובה נותנין לו וכו' דמן שמיא הוא דרחימו עליה : הכל לפי כבודו . איבעיא להו ת"ק לקולא קאמר דאיכא עני דלא בעי למשקל כולי האי או דלמא לחומרא קאמר דאיכא עשיר דבעי למיתב ליה טפי ת"ש מדאמר ר"ע אפי' עניים שבישראל רואין אותן כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהן שהם בני אברהם יצחק ויעקב ומעשה באחד שפרע וכו' ש"מ דת"ק לקולא קאמר ש"מ [פי'] מדאמר ר"ע אפי' עניים וחזינן דלא חייב לפריעת ראש אשה עניי' אלא ד' מאות זוז כת"ק ש"מ תנא קמא לקולא קאמר דלעני לא יהבינן מאי האי וקאמר ליה ר"ע לעניים יהבינן הכי ומעשה באחד שפרע וכו' דאי ס"ד האי סיעותא דארבע מאות זוז דת"ק אפחות שבעניים קאי והכל לפי כבודו לחומרא ולמיתן טפי לעשיר וקא אתי רבי עקיבא למימר אפילו עני שבישראל א"כ קאי אהכל לפי כבודו דסליק מיניה ולמימר דאפילו עני שבישראל יתן יותר מת' זוז אמאי לא מחייב ליה לפורע. ראש האשה למיתב טפי: הקוצץ נטיעותיו וכו' תני רבה בר בר חנה קמיה דרב שורי הרגת ונטיעותי קצצת אתה אמרת לי להרגו אתה אמרת לי לקצצן פטור אמר ליה לא שבקת חיים לכל בריה כל כמיניה א"ל הסמייה א"ל תתרגם מתנתיך בשור העומד להריגה ובאילן העומד לקצילה א"ל אי הכי מאי קא טעין דאמר ליה אנא בעינא למעבד האי מצוה כדתניא ושפך וכסה מי ששפך יכסה מעשה באחד ששפך ובא חברו וקדם וכסה וחייבו רבן גמליאל ליתן לו עשרה זהובים: לא שבקת חיי לכל בריה. שיבא כל אחד ויזיק חברו ויפטר שיאמר אתה אמרת לי והי תימא מאי קושיא לוקמה כגון דליכא עדים שקצצן ונאמן במגו דאי בעי אמר לא קצצתי ויש לומר דאם כן לא אשמעינן מידי אלא דין מגו ומאי למימרא עוד כתב הרא"ה ז"ל בשם רבו זקנו הר"ז ז"ל דכיון דהא מילתא מיחזי כשקרא שאין כן דרך בני אדם הרי הוא כמגו במקום חזקה ולא אמרינן וכתב ז"ל וכן מפורש בירושל' [שבועות פ"ד הל' ה] לא שבקת חיי לכל בריה ולא דמי להא דאמרינן בפרק חזקת הבתים (דף נג:) האי מאן דנקט מגלא ותובליה בידיה ואמר איזיל ואגדריה לדקלא דפלניא דזבניה ליה מהימן דלא חליף איניש למגדר דיקלא דלאו דידיה דהתם בלקיטת הפירות מיירי דלקיטת תמרים קרויה גדירה ודרך אדם שמוכר פירות דקל אבל אין דרך למכור הדקל לקוץ והיינו דלא נקטינן התם בקצילת דקל ולימא האי מאן דנקיט כרגא ואמר איזיל ואקטליה כדאיתא בפרק כל הנשבעין (דף מו.)

נר מצוה

תורה אור

חייב וכל הני חמשה דברים נזק וצער וריפוי ושבת ובושת אומדין אותו ונותנין לו מיד אמדוהו והיה (א) מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו מסייע ליה לרבא דאמר רבא האי מאן דאמדוהו לכוליה יומא [ואיתפח] ולפלגיה דיומא קא עביד עבידתא יהיב ליה דכוליה יומא (ב) משמיא הוא דרחימו עליה :

קסא רקק *והגיע בו הרוק אמר רב פפא ל"ש אלא בו אבל בבגדו לא [א] אמרי במערבא משמיה דרבי יוסי בר חנינא זאת אומרת

קסב א ביישו בדברים פטור מכלום : ירושל'* תני רב [קרני] לבעיטה אחת לרכובה שלש (ג) לסנוקרת חמש עשרה חד אמר בשום ריש לקיש המבייש את הזקן נותן לו בשתו שלם חד בר נש אקפד לרבי יהודה בר תנינא אתא עובדא קמי ריש לקיש וקנסיה ליטרא דדהבא : הכל לפי כבודו איבעיא להו ת"ק לקולא קאמר או לחומרא קאמר לקולא קאמר דאיכא עני דלא בעי למשקל [כולי] האי או דלמא לחומרא קאמר דאיכא עשיר דבעי למיתב ליה טפי ת"ש מדקאמר רבי עקיבא אפילו עניים שבישראל רואין אותם כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב שמע מינה דתנא קמא לקולא קאמר שמע מינה : ומעשה באחד שפרע ראשה של אשה וכו' : ומי יהבינן זמן לחבלות והא אמר רבי חנינא אין נותנין זמן לחבלות אמרי כי לא יהבינן זמן לחבלות דחסריה ממונא אבל לבושת דלא חסריה ממונא יהבינן :

קסג *הקוצץ נטיעותיו כו' : תנא רבה בר בר חנה קמיה דרב שורי הרגת נטיעותי קצצת אתה אמרת לי להרגו אתה אמרת ב לי לקצץ פטור אמר ליה [ב] לא שבקת חיי לשום בריה כל במיניה (ד) אמר ליה איסמיה א"ל תתרגם

קסד מתניתך בשור העומד להריגה ובאילן העומד לקציצה א"ל אי הכי מאי קא טעין א"ל אנא בעינא למעבדה להא מצוה כדתניא ושפך וכסה מי ששפך הוא יכסה ומעשה באחד ששפך וקדם חבירו וכסה וחייבו ר"ג ג ליתן לו י' זהובים איכא מאן דאמר האי דחייביה ר"ג להאי גברא י' זהובים קנסא הוא דקנסיה ולא גמרינן מינה לדינא אחרינא וכד מעיינת בגמרא לא אשכחת להאי סברא דאי סלקא דעתך קנסא הוא דקנים רבן [ג] שמעון בן גמליאל ולא גמרינן מינה לדינא אחרינא אמאי קא גמר מינה רב להא דתנן נטיעותי קצצת אתה אמרת לי לקצץ פטור דשמעי' מינה טעמא דאמר הכי הא לא אמר הכי חייב

קסה אלא לאו דינא הוא וגמרינן מיניה: אמר רב דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה מיתיבי כמה יהא בזית ולא יקצצנו רובע שאני זיתים דחשיבי א"ר חנינא לא (ה) שכיב [ד] שבחת ברי אלא דקצץ תאנה בלא זמנה אמר רבינא ואם היה מעולה בדמים מותר: תניא נמי הכי רק עץ אשר תדע (ו) זה אילן מאכל כי לא עץ מאכל הוא זה אילן סרק וכי מאחר שסופינו לרבות כל דבר מה ת"ל כי לא עץ מאכל הוא להקדים סרק למאכל יכול אפי' מעולה בדמים ת"ל רק: שמואל אייתי ליה אריסיה תמרי כי קא אכיל טעם בהו טעמא דחמרא א"ל *) [מאי האי א"ל בגופני קיימא א"ל] מכחשא בחמרא כולי האי למחר אייתי ליה מקורייהו רב חסדא חזא תאלי בי גופני אמר ליה לאריסיה עקרינהו גופני קני דיקלי

קסו דיקלי לא קנו גופני : מתני' אע"פ שנתן לו אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנאמר

*) כ"ה בדפוס

רש"י

הוא : איתפח . נתרפא : נבעיטה . שבעט בו ברגל : לסנוקרת . שהכהו באוקף של חמור : נותן חמשה עשר . לדמי בושתו : איקפיד . הכעיסו : לחומרא . לתת יותר לעשיר : אפילו עניים כו' וחזינן דלא חייב לתת לפורע ראש האשה עניה אלא ד' מאות זוז כת"ק ש"מ ת"ק לקולא קאמר דלעני לא יהבינן כולי האי : בשור העומד להריגה · (ז) כגון שור שהמית אדם : עומד לקצילה . כגון אשירה : אנא בעינא למעבד האי מצוה . וכי טעין האיך אתה אמרת לי לקוצצן מסתמא קושטא קאמר כיון דלהכי קאי לא קפיד כולי האי ושכחו : רובע . הקב : ואם היה מעולה בדמים . שדמיו יקרים לבנין יותר מן שבח פירותיו: רק עץ. [ה] קרא יתירא הוא דהו"ל למיכתב רק אשר לא מאכל: זה עץ מאכל . וה"ק רק עץ אשר תדע אם איך יודע קרוב למאור אלא הוא קחנו ואפילו הוא עץ מאכל : [יכול] אפילו מעולה בדמים . לקורה יותר מלפירותיו יהא סרק קודם לו : ת"ל רק . מיעוט הקדמה : מקורייהו . מקור שלהן ועקרינהו : תאלי . דקלים :

מתני'

דלמר ר"כ האי מאן דנקיט כרגא ואמר איזיל ואקטליה לדיקלא דפלניא ואשכחה דקטיל ושדי לא אמרי' דאיהו קטליה דעביד איניש דגזים ולא עביד : שור העומד להריגה . שור שהמית : עומד לקצילה . אשרה או אילן הנוטה לרה"ר ומתיירא שלא יפול על אים וימות : מאי קא טעין ליה . כלומר שפיר עבד : אנא בעינא וכו' . וכי טעין ליה האיך אתה אמרת לי להרגו מסתמא דקושטא קאמר כיון דלהכי קאי ואכשויי הוא דאכשי : וחייבו ר"ג וכו'. אע"ג דהכא ליכא ברכה אלא שכר מצוה לחוד והתם פ' כיסוי הדם [דף פז.] מוכח שבשביל שכר ברכה חייבו מלית למימר דכל היכא דאיכא מצוה וברכה חשיב הכל אחד ואינו חייב אלא י' זהובים כ"כ הרא"ש ז"ל והרי"ף ז"ל דקדק דמדאמרי' הכא דמטעמיה של זה שאמר אתה אמרת לי לקצצו הוא דמפטר נשמע דבלאו הכי הוה חייב וליכא חיובא אלא זה דר"ג אלמא [ר"ג] דקנסיה להוא גברא מדינא הוא דעבד וגמרי' מיניה לדינא אחרינא ושלא כאותן שהיו סבורין לומר דמשום קנסא עבד ולא גמרי' מיניה : רובע . רובע קב : מעולה בדמים . דמיו יקרים לבנין יותר משבח פירותיו : רק עץ אשר תדע . קרא יתירא הוא דהוה"ל למכתב רק אשר לא מאכל הוא : זה עץ מאכל . וה"ק רק עץ אשר תדע אם איכך יודע קרוב למאור אלא הוא קחנו אפילו הוא של מאכל : יכול אפילו מעולה . לקורות בדמים יותר מפירות יהא סרק קודם לו ת"ל רק מיעט הקדמה : מקורייהו · מקור שלהם ועקרן [ל"א] הבא לי קור שהוא רך של דקל לאכול וגדל סביב שרשיו [כלומר] עקרינהו מפני שמפסידין ונאכל את הקור: גופני קנו דיקלי. מדמי היין יכולין אנו לקנות קרקעות ואילנות דיקלי לא קנו [גופני] אין שבחן עולה כ"א לדבר

מוסף

(ב) כ"ב כה"ג לקמן בר"יף פ"י גבי שטף נהר חמורו וחמור חבירו כו' : (ג) כ"ב עי' לעיל בר"יף בר המנית : (ד) כ"ב עי' בתוס' שהקשו מגמ' פ' ח"ה דף ל"ו ע"א שאמר לא חליף איניש . ופירשו שם ר"ל פירות והרשב"ם גרס שם אגדריה ע"ש ורוב הפוסקים הסכימו דשם שאני דאמר איזיל וכו' עי' טור קל"ו ע"ש בש"ע סי' כ"ג : (ה) כ"ב עי' לקמן בר"יף כ"ב ס' יש מחלין ד"ה ההוא דאתא לקמיה א"ל מוחזק אני : (ו) כ"ב ולא נאסר רק השחתת הגם או למאור וכ"ש סרק : (ז) כ"ב והרא"ש כה נחן ונל"ע דלענ"ד אפי' הרג אדם ולא נגמר דינו חייב ההורגו שהרי שתמו בעליו בשרו מותר נגמר דינו לסקילה איך הרגו זה וע"ע מ"ש הרא"ש אילן עומד לקצילה :

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א המבייש את חבירו בדברים פטור מכלום ואם בייש ת"ח חייב כמבואר בקנסים כהלכות נדוים ו' ורבינו משה כתב בהל' חובל ומזיק בפ"ג שמבייש את חבירו בדברים או שרקק בבגדיו פטור מן התשלומין ויש לב"ד לגדור בדבר בכל מקום ובכל זמן כמו שראוי ואם בייש ת"ח חייב לשלם לו בושת שלמה אע"פ שלא ביישו אלא בדברים ככר נפסק הדין שכל המבייש ת"ח אפי' בדברים קונסין אותו וגובים ממנו משקל ליה דינר מן הזהב שהוא משקל ס' שקלים פחות רביע וקבלה היא בידינו שגובין קנס זה בכל מקום בין בא"י בין בחו"ל ומעשים היו אצלנו תמיד בכך בספרד ויש ת"ח מוחל על זה ויש שתובע ועושין פשרה ביניהן אבל הדיינין אומרים למבייש חייב אתה ליתן לו ליטרא זהב עד כאן דברי רבינו משה המבעט בחבירו בארכובתו חייב ליתן לו ג' שקלים בעט בו ברגלו נותן לו ה' הכהו בסנוקרת והיא מכת אגרוף על פניו נותן לו י"ג סלעים כמו שמבואר התלמוד בפרק המנית את הכד והסלע ד' זוזים וכל אלו הזוזים הן זוזי מדינה שהן ח' מהן כזוז צורי וד' זוזי צורי הם תאי אונקא של כסף ומשקלה ג' מאות גרעיני חטה כל אלה הקנובות שקנבו חכמים במכות הנזכרות באדם שהוא מכובד אבל הפחותי' שאינם מקפידים על בושתם אין נותנין לו אלא לפי הראוי לו :

ב לדברי מהר"ם שם וכן לדברי סמ"ג שכתב בשם רבותיו ז"ל משמע להדיא דהמזיק את חבירו במידי דאיכא למימר דלא הרשאו לחבירו להזיקו בכך אין זה נאמן לומר שברשותו הזיקהו ואפי' ליכא עדים שהזיקו אינו נאמן במיגו דאי בעי אמר לא הזקתיך דהוה ליה מיגו במקום עדים דאנן סהדי שלא הרשהו בכך ומדברי ראבי"ה שהביא שם המרדכי משמע להדיא דאי ליכא עדים שהזיקו נאמן לומר אתה הרשיתני להזיקך במיגו דאי בעי אמר לא הזקתיך כלל ואפי' דחזקה אין אדם מרשה את חבירו להזיקו בכך מ"מ כיון דליכא עדים ממש במקום מיגו נאמן ומכאן פלוגתא אי אמרינן מיגו במקום חזקה או לא למהר"ם ז"ל לא אמרי' מיגו במקום חזקה ולראבי"ה אמרי' מיגו במקום חזקה וטור ח"מ סי' (שפ"ג) [שפ"ב] כ' וז"ל אבל שאר כל מזיק הטוען אתה הרשיתני אינו נאמן ע"כ ולא חילק בין הזיק בעדים או שלא בעדים נראה מדבריו דבכל ענין כל שאינו עומד להריגה ולקצילה וכיוצא בזה דאינו נאמן לומר אתה הרשיתני:

ג מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק כתב דהוא קנס וסמ"ג עשין ע' לא ביארו דעתם שם להדיא והמ"מ שם והגהות מיי' סבינו דעת מיי' דאין גובין אותם בזמן הזה וכ"כ ר"ת שם בתוס' והרשב"א והרבה מן הפוסקים והרי"ף שם והרא"ש כתבו דדינא הוא ולא קנסא ומשמע דגובין אותו בכל מקום כיון שהוא דינא ולפ"ז היה מן התימה על הרא"ש דבפ' כיסוי הדם פסק כר"ה דלא גבינן ליה בזמן הזה וכן הבין דבריו הטור י"ד כמו סי' כ"ח ואיכו הכא פ' החובל משמע דס"ל דבזמן הזה גובין דדינא הוא ולא קנסא וי"ל דאין זו סתירה דאפשר דהדין אמת דאין חיוב כי' זהובים קנס אלא דינא ומ"מ אין גובין אותו בבבל דכמה מילי אשכחן דאיגון ממונא ואעפ"כ אין גובין אותו בבבל משום דלאו מידי חסריה כגון בושת וכיוצא בזה ולפי זה יכוין כל הפוסקים שוין דאין גובין אותם בבבל למיי' מפני שהוא קנס ולשאר המפרשים משום דלאו מידי חסריה ומיהו פליגי אי הם קנס או דינא ואף גם זאת נראה מסוף דברי מיי' דגם איהו ס"ל דהוא דינא מאחר שכתב שהורו כן בכל המצות אלמא גמרינן מינה ולפ"ז יעלה יפה מה שכתבתי דאדם יכול למכור המצות שלו ויעלו לאיש הקונה דהא יש להם ערך י' זהובים לאחר מיהו נראה דוקא מועיל הקנין במצוה שעתיד לעשות אבל לא במצוה שעשה כבר וכן עובדא (דרבי) [דר"ג] הכי הוה שהוא חפץ לקנות המצוה שהיה עתיד לעשות אותו המצוה ועי' פ' כסוי הדם וכתבתי בזה בפ' ברכות בס"ד עש"ב : לשון ריא"ז וכן מי ששחט חיה או עוף עליו מצות כסוי הדם ובא אחר וכיסה את הדם חייב לשלם י' זהובים כואיל והסרו מצוה המוטלת עליו וכן מי שהזמינוהו לברך בהמ"ז ובא אחר וחטף ובירך חייב ליתן לו מ' זהובים י' זהובים על כל ברכה וברכה וזהו בתלמוד

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ : ב מיי' פ"ג שם סמג שם טוש"ע שם סעי' לח : ג מיי' פ"ז שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תכ : ד מיי' פ"ו שם סמג שם טור ח"מ סי' שפג : ה מיי' פ"ו מהל' מלכים סמג שם טור ח"מ שם : ו מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק סמג שם טור ח"מ שם :

פירקין סל"ו

הגהות מא"י
[א] ומיהו כבייש בדברים: [ב] כ"ב לא"כ : [ג] עי' שמעון בן גמליאל : [ד] כ"ב כך שמו : [ה] רק עץ אשר תדע קרא וכו' למכתב רק עץ אשר כו"ל :

דף צא:

ויקרא יז

[דף לד ע"ב]

הגהות הרי"ב
(א) כ"ב כ"ע מעלו במחמת המכה או חיה וכסתכה וכו' דרים פירקין ויש לחלק רפוי לבגת פי' כב"ע ס"ע סי' ת"כ ס"ע דלא קשה מידי ועוד דלא"ע על פי' רש"י בקרא והוא מדרו"ל מלמד שמוצין אותו דאי מיירי בידוע שהמכה ספק נפשות פשיטא דלאו אפי' יותר זה שזה מכבה כבמשנה דסנהדרין :

עין משפט

א מיי' פ"ה מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע ולאוין קס :

גי' מהר"ם

ב מיי' שם סמג עשין שם טוש"מ סי' שם ותכא : ג מיי' פ"ב מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פח טור ח"מ סי' רצא : ד מיי' פ"ב מהל' גזילה ואבידה סמג עשין סג טור ח"מ סי' שס :

ע"ל ר' מיתות דף נח:

דף צג. פ"ה דאיתא אמר רב חנן המוסר דין וכ"ה ברי"ף בפ"ק דר"ה סי' תתקלו ע"ש [וכ"ה בדפו"י]

הגהות חו"י

(א) נ"ב הרי"ף ס"ל פי' התוס' יעו"ש: (ב) נ"ב משמע דגזלה טעונה וכי משמע בגמ' דר"מ ור"י (ג) נ"ב משמע דמיירי דגזלה דקנים וכני מוכח בה"ס בפלוגתא דר"י ור"מ ונ"ע

נמוקי יוסף

מוטע ובפרק האשה שנפלו (דף פס.) גבי נכסי מלוג דבעינן שיקנה מהם דיקלי טפי מגופני משום שמתקיימין יותר ואינן צריכין הולאה כגפנים : **מתני'** כל אלו שאמרו. סלע ומנה ומאתים וד' מאות דמי בשתו הן : אבל לערו. דאגה שנתן אל לבו על בשתו. הרי"ף ז"ל הביא כאן הא דפרק נגמר הדין הוא בפרק ד' מיתות (דף נח:) אר"ל כל המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעך הכית לא נאמר אלא תכה : ע"מ שתהא פטור. ובגמ' מפרש לה : **גמ'** א"ר יוחנן וכו'. מתני' לאו דא"ל נחבל [לחובל] קטע את ידי ע"מ [לפטור אלא נחבל אומר לחובל קטע את ידי וא"ל חובל ע"מ] לפטור כלומר אתה אומר לי על מנת שתהא פטור וא"ל היאך הן וקמ"ל מתני' דיש הן שהוא כלאו אי אתמה אתמוהי חייב ואי בניחותא אהדריה פטור : יש לאו שהוא כהן. אי אתמה פטור וא"ת א"כ אין החילוק בין אם קטוע אברים או ממונא אלא אם הוא בניחותא או בתמיה אמאי נקט במתני' חיובא גבי קטוע אבריםופטור גבי ממונא יש לומר דאורחא דמילתא נקט דמחיל איניש אממוניה טפי מגופיה כך פרש"י ז"ל עוד כתב הרא"ה ז"ל [והוא מן התוס' והאשר"י] דמש"ה נקט חיובא בגופיה משום דלאו בהן מתמיה איירי אלא בהן בלאו מתמיה ואפ"ה מחייב כיון דמסתמא אין אדם מוחל על ראשי איברים ומלינו הן שהוא כלאו חוששין דלמא הן כמתמיה הוא וחייב אבל קרע את כסותי או אפי' הכי ופצעני דלא חמירי כראשי אברים לא אמרי' הכי כיון דלא בריר לן שאמר בתמיה ממש ולפיכך פטור : לשמור ולא לאבד . כי יתן איש לשמור וגו' דהפקידו אצלו לשומרו חייב בפשיעה : ולא לאבד . שאם נתנו לו לשומרו ואמר לו שאם ירצה לאבדו יהא הרשות בידו אפי' אבדו בידים פטור [ולאו למפטרא משבועה לחוד אתא דמאי איריא כשאמר לו לאבד אפילו א"ל תן עיניך בו ותו לא פטור כדאמרינן בב"מ [דף מט:] עד שיאמר לו הילך ושמור לי]: ולא לחלק לעניים. דאמר לו על מנת לחלק לעניים אפי' אפסדיה פטור דתו לא דמפקיד ניהו ומאן קא תבע עניים לא מצי תבעי דלכל חד וחד לימא לאו לדידך יהיבנא אלא לאחרינא יהיבנא וקשה למתני' דאמר חייב : הא דאתא לידיה בתורת שמירה . דכי אתא לידיה בתורת שמירה ונמלך יהיב ליה רשותא למקרעו פטומי מילי בעלמא הוא וחייב אי לא אמר ליה ע"מ לפטור והיינו מתני' דחייב : הא דאתא וכו' ברייתא כדאתא לידיה בתורת קריעה דבשעת נתינה אמר לו כן והיינו ע"מ לפטור דמתני' כיון שקודם שנעשה שומר הרשהו לקרוע א"כ אינו חושש אם יקרע וכ"ש אם לא עשאו שומר כלל אלא א"ל קרע כסותי שבור כדי המונח לפניך שהוא פטור כיון דלא אתא לידיה כלל וכן פי' הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל: רב יוסף גבאי לדקה הוה : מיקץ קיץ להו . כך וכך לשבת לכל חד הו"ל כמי שהפקידו עניים עצמן וקרינא בזה לשמור :

סליקו להו פרק החובל

הגוזל. משלם כשעת הגזלה . דמי עצים ודמי צמר ואינו חייב להחזיר לו את הכלים דקני להו בשינוי : דמי פרה. כתב *הרא"ש בשם

עי' ש"ג מג"ל הרא"ש

רש"י

מתני' על מנת לפטור . על מנת שתהיה פטור : **גמ'** כל אלו שאמרו . סלע מנה מאתים ארבע מאות זוז דמי בושת הן : אבל לער . דאגה שנותן אל לבו על בושתו אין נמחל לו : המוסר דין על חבירו . שצועק עליו לשמים : לא טוב אלא רע . וכתיב (ב) לא יגורך במגורך רע [ה] : יש לאו שהוא כהן . כלומר מתני' לאו דאמר ליה נחבל לחובל קטע ידי על מנת לפטור אלא נחבל אומר לחובל שבר רגלי קטע ידי וא"ל חובל ע"מ לפטור כלומר אתה אומר לי ע"מ לפטור וא"ל האיך הן וקמ"ל מתני' דיש הן שהוא כלאו וכגון דאתמוהי אתמה אותו הן הוא כלאו חייב ואי בניחותא אהדריה פטור : יש לאו שהוא כהן . דאי אתמה פטור והא דנקט חיובא גבי מכה ופוצע ופטור גבי ממונא אורחא דמילתא נקט דמחיל איניש אממונא ספי מהגופיה : לשמור . כתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור : ולא לאבד . דדוקא אם הפקידו אצלו לשמור חייב בפשיעה ולא כשהפקיד אצלו ע"מ לאבד או על מנת לחלק לעניים דלא קרינא ביה לשמור : הא דאתא לידיה . מעיקרא בתורת שמירה והדר אמר ליה קרע חייב ואי [ו] אמר ליה ע"מ לפטור [ז] פטור : רב יוסף גבאי לדקה היה : קייץ להו . כך יכך לשבת לכל חד הויא כאילו עניים עצמן הפקידו ולשמור הוא :

סליקו להו פרק החובל

הגוזל משלם כשעת הגזלה . דמי עצים וצמר ואינו חייב להחזיר הכלים דקנה אותם בשינוי : ודמי רחל [ח] טעונה ליגזז. והעודף מה שהוא עכשיו הולד [והגיזה] יותר שלו הוא דקנאו בשינוי : **גמ'** משלם אותה ואת גיזותיה . כל מה שנגזל ממנה וכל מה שהשביח הוי דנגזל : גזילה חוזרת בעיניה . כמו שהיא עכשיו ריקנית יחזירנה והדר משלם דמי (ב) גיזות ועובר כשהיה בשעת הגזילה [פי' אם גזלה כשהיא טעונה] ולא שבח הגיזה והולד מה שהשביחה אבל דמים שבשעת הגזילה משלם דליכא מ"ד דישלם בציר משעת הגזילה : רואין כאילו היא שומא . בכסף משעת הגזילה ומשלם דמי שעת הגזילה ולקמן מפרש במאי פליגי ר' יהודה ור"ש : בשבח שעל גבי גזילה . כגון שהשביחה אצלו ועדיין לא נטלו הימנו כגון שגזלה ריקנית (ג) [ט] ונטענה גיזה : ר' יהודה סבר דנגזל הוי . וה"ק ר' יהודה גזלה חוזרת בעינה אם לשבח אם לגרוע [י] כגון גזזה וילדה משלם אותה והדר תבע נגזל דמי גיזה ועובר שגזל הימנו ופליג אדר' מאיר דאמר כולה שבחא יהיב ליה ואע"ג דקנה גיזה וולד בשינוי חזינן ליה כאילו כוליה שבחיה אכתי עליה ולא נגזזה ומשלם כולה משום קנסא וקאמר רבי יהודה כדאיתא השתא הדרה ואי הדר תבעיה מיניה גיזה ועובר יהיב ליה [כ] כדמעיקרא אבל גיזה וולד קני בשינוי [והיכא דעדיין כל השבח עליה חוזרת כמות שהיא] ואתא ר"ש למימר

תורה אור

נר מצוה

שנאמר °ועתה השב אשת האיש וגו' ומנין שלא יהא המוחל אכזרי שנאמר °ויתפלל אברהם אל האלהים וגו'. האומר לחבירו א סמא את עיני קטע את ידי שבר את רגלי חייב על מנת לפטור חייב קרע את כסותי שבר את כדי חייב על מנת לפטור פטור עשה בן לאיש פלוני ע"מ לפטור חייב בין בגופו בין בממונו : **גמ'** תנו רבנן כל אלו שאמרו דמי בשתו אבל צערו אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם אין נמחל לו עד שיבקש ממנו מחילה שנאמר °ועתה השב אשת האיש וגו' : גרסינן בפרק (נגמר הדין)* אמר ר' שמעון בן לקיש כל *המגביה ידו על חבירו אף על פי שלא הכהו נקרא רשע שנאמר °ויאמר לרשע למה תכה רעך הכית לא נאמר אלא תכה *אמר רבי יוחנן כל המוסר דין על חבירו הוא נענש תחלה שנא' °ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתיב °ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה והנ"מ דאית ליה דיינא בארעא אמר רב יצחק אוי לו לצועק יותר מן הנצעק תניא נמי הכי אחד הצועק ואחד הנצעק במשמע [א] אלא שממהרין לצועק יותר מן הנצעק [ב] . אמר ר' אבהו לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפין שאין לך נרדפין בעולם יותר מתורים ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי המזבח : גרסינן בפרק שואל אדם מחבירו* אמר רבי יעקב ברה דבת יעקב כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו למחיצה של הקב"ה מנ"ל מהכא °גם ענוש לצדיק לא טוב לא טוב הוא אלא רע וכתיב °כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע לא יגור במגורך רע: האומר ב סמא את עיני וכו' : אמר ליה רב יוסף בר חמא לרבא מ"ש רישא ומ"ש סיפא (א) ואסיקנא אמר רבי יוחנן יש לאו שהוא כהן ויש הן שהוא כלאו תניא נמי הכי הכני ופצעני ע"מ לפטור א"ל הן (א) יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן שבר את כדי קרע את כסותי על מנת לפטור ואמר ליה לאו הרי הוא לאו שהוא כהן [ג] ורמינהי °לשמור ולא לאבד לשמור ולא לקרוע לשמור °ולא ג לחלק לעניים אמר רבה לא קשיא הא דאתא לידיה בתורת קריעה והא דאת' לידיה בתורת שמירה : ההוא ארנקא דצדקה דאתא לפומבדיתא אפקדיה רב יוסף גביה דההוא גברא פשע ביה אתו גנבי גנבוה חייביה רב יוסף א"ל אביי והא תניא לשמור ולא לחלק לעניים אמר ליה עניי דפומבדיתא מיקץ קיץ להו ולשמור הוא :

סליקו להו פרק החובל

דף צג: *הגוזל ד עצים ועשאן כלים צמר ועשאו בגדים משלם [ד] כשעת הגזלה גזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה עומדת לילד ודמי רחל טעונה העומדת להגזז פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזלה זה הכלל כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה : **גמ'** *ת"ר הגוזל ב את הרחל וגזזה או שילדה משלם אותה ואת גזותיה ואת ולדותיה דברי ר"מ ר' יהודה אומר גזלה חוזרת בעיניה ר"ש אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף במאי קא מיפלגי *ר' יהודה ור"ש דף צה.

דף צה: אמר רב זביד בשבח שעל גבי גזלה קא מיפלגי רבי יהודה סבר שבח שעל גבי גזלה דנגזל הוי ור"ש

שלטי הגבורים

בתלמוד בפ' כיסוי הדם ונראה שכל אלה בדיני קנסות הן ואין דנין אותן בזמן הזה אלא כבאר דיני קנסות :

א מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק כתב שהאומר לחבירו סמא עיני קטע ידי ע"מ שאתה פטור ה"ז חייב בה' דברים דודאי לא מחיל איניש על נזקי גופו דראשי איברים כך פי' המ"מ דברי מיי' ז"ל וכדברי מיי' כתב גם סמ"ג עשין ס"י ע' והרא"ש והתוס' והטוח"מ סי' תכ"ז כתבו דלפי' בראשי איברים אם א"ל ע"מ לפטור בפירוש ה"ז פטור אך צריך שיאמר לו כן בפירוש דאם אמר לו הן בלבד הרי הוא כלאו :

ב הרא"ש ז"ל כי דתשלום זה היינו בזה האופן שמשלם הדמים כשהיתה שוה הפרה עם הולד או הרחל עם הגיזה כשעת הגזילה ויאמר בפרה והרחל לגזלן וגם הולד וגם הגיזה הכל לגזלן משום דקנינהו בשינוי ואין הנגזל יכול לומר שתחזיר לי פרה ורחל גופייהו שגזלת ממני ושלם לי עליהן שבח העיבור וטעינת הגיזה רק גוף הפרה והרחל של גזלן ומשלם הדמים שהיה שוה בשעת הגזילה והוכיח הרא"ש ז"ל דמעוברת וילדה מקרי שינוי בכמה ראיות ע"ש באורך . וכ"כ הנ"י ז"ל בשם הר"ן ז"ל דהוי נמי שינוי בגוף הבהמה וכ"כ הטור ח"מ סי' שנ"ד וסי' שס"ב אבל מדברי מיי' פ"ב מהל' גזילה מוכח להדיא דגיזה ולידה לא הוי שינוי מעשה שהרי איהו סבירא ליה דכל שנשתנית שם הגזילה אפי' בלא יאוש קננהו הגזלן התם ברים פ"ב מהל' גזילה ואח"כ באותו פרק עצמו דכי ליכא יאוש אבל גזל פרה מעוברת וילדה אינו קונה גוף הפרה וכ"כ הנ"י בשם הרא"ה ז"ל :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הרי : (ב) לא יגורך רע לא יגור במגורך רע כצ"ל

הגהות מא"י

[א] נ"ב שנאמר וחרה אפי והרגתי אתכם בנים במשמע . רש"י : [ב] נ"ב כדאשכחן בשרה : [ג] נ"ב שבר את כדי קרע את כסותי חייב ורמינהי וכו' : [ד] נ"ב אע"פ שלא נתיאשו קנאו בשינוי . ח"מ סי' ש"ס : [ה] נ"ב אלמא אינו נכנס במחילתו : [ו] נ"ב אי לא : [ז] תיבת פטור נרשם למחוק : [ח] נ"ב הטעונה כצ"ל : [ט] נ"ב ונתעברה : [י] נ"ב כמו שהיא בשעת תביעה בב"ד והיכא דגרעה : [כ] נ"ב דמי :

המאור הגדול

דבי יהודה אומר גזילה חוזרת בעיניה במאי קא מיפלגי פי' דלא אפשר למימר דאדר' מאיר קאי בגזל רחל טעונה וגוזה פרה מעוברת וילדה דמאי קא סבר ר' יהודה אי קא סבר שינוי במקומו עומד משלם

מלחמת ה'

ועוד קרע את כסותי וכו' חייב ורמינהו לשמור ולא לקרוע דקס"ד למיפטריה מחיוב קריעה אתא קרא ואסיקנא הא דאתא לידיה בתורת שמירה כלומר תנא דברייתא לא אתא לאשמועינן דין קריעה אלא דין שמירה והיינו דקתני לשמור ולא לקרוע דמאי דאתא לידיה בתורת שמירה מחייב בתורת שמירה וכו' :

אמר הכותב האי פירושא לאו מעיקותא דמר הוא דהאי לאפטורי מדין שומר פשיטא ותו למה לי לקרוע אפי' נתן לו ולא אמר לו שמור לי אלא תפוס לי כלי זה וכיוצא בלשון הזה פטור מדין שומר שאין השומר לעולם חייב עד שיאמר לו שמור או בענין שסתם משמע לשון שמירה אבל מפקיד סתם ודאי פטור והילך יתחייב והלא לא אמר לו לשמור והא מרגלא היא בפומא דרבנן בגמ' דשמור לי קאמרי לעולם ותני להו בהדיא במכילתין לעולם אינו חייב עד שיאמר לו הילך שמור לי זה אבל אמר לו עיניך על זה פטור וכיון שכן למה לי לקרוע ולמה לי קרא אלא ודאי מדין קריעה נמי ממעט ליה דשליחות יד וגניבת שומר שהם כתיבי ועוד דומיא דלחלק לעניים קתני מה התם אפי' זרקו ליה הגדול פטור דליכא דתבע ליה אף הכא נמי פטור לגמרי ומשום הכי אקשינן להו אהדדי ואילו איתא להך טעמא לאו הוו שקלי וטרו בה בגמ' כולי האי דטעמא פשיטא היא לכאורה וכר מן דין היכי מתפרש ליה ליפנא בגמ' דקאמר הא דאתא לידיה בתורת קריעה מאי אתא לידיה ומאי בתורת ה"ל למימר מאי פטור מדין שמירה :

ועוד רבי יהודה אומר גזילה חוזרת בעיניה במאי קא מיפלגי פי' דלא אפשר למימר דאדר"מ קאי בגזול רחל טעונה וגוזה פרה מעוברת וילדה דמאי קסבר רבי יהודה אי קסבר שינוי במקומו עומד משלם אותם

אלפס

בשם רבו ז"ל [בספר האשר"י לפניט כתוב שאין צריך לשלם אלא דמי פרה דמעיקרא גופא מליא והשתא גופא סריקא הוי שינוי] דלאו דוקא דמיה ולומר שגוף הפרה קטי לו בשינוי דלידה וגיזה לאו שינוי הוא בגוף הפרה דמעיקרא גופא מליא והשתא גופא (א) ריקא ולא הוי שינוי בגוף הבהמה כמו דלא הוי שינוי אם הטילה גללים והשינוי דוקא לגבי צמר וולד הוא ולפיכך ישלם מה שהיה בזה הצמר והולד או ואע"פ שהר"ן ז"ל כתב דהוי שינוי נמי בגוף הבהמה אין נראין להם דבריו וגם רש"י ז"ל הכי פירשה דדוקא הולד והגיזה קני בשינוי ומשלם מה שהיו דמיהם (ב) והטודף שבוה

נר מצוה

סבר דגזלן הוי ורב פפא אמר דכולי עלמא שבח שע"ג גזלה דגזלן הוי (א) אלא למחצה לשליש ולרביע איכא בינייהו ר' יהודה סבר שבח שעל גבי גזלה כוליה דגזלן הוי ורבי שמעון סבר למחצה לשליש ולרביע הוא דשקיל גזלן והא דתנן גזל °פרה ונתעברה אצלו וילדה א רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזלה הוא הדין דאפילו לא ילדה נמי כשעת הגזלה הוא דמשלם ואיידי דנסיב רישא ילדה תנא סיפא נמי ילדה ומתניתין רבי יהודה היא תניא כותיה דרב פפא ר"ש אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף למחצה לשליש ולרביע והלכתא כרבי יהודה ואליבא דרב פפא דתניא כותיה:

*ת"ר ב הגזלנין ומלוי רבית שהחזירו אין מקבלין מהן (ג) והמקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו וה"מ בשאין גזלה קיימת אבל גזלה קיימת מקבלין מהן: *א"ר פפא גזל והשביח ומכר גזל ג והשביח והוריש °מה שהשביח מכר ומה שהשביח מוריש: בעי רבא השביח לוקח מהו בתר דבעיא הדר פשטה מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: בעי רבא השביח עובד כוכבים מהו א"ל רב אחא מדפתי לרבינא תקנתא לעובד כוכבים ניקום ונעביד א"ל לא צריכא כגון דזבנה ניהליה לישראל א"ל סוף סוף הבא מחמת העובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים א"ל לא צריכא (ג) כגון דגזלה ישראל וזבנה לעובד כוכבים ואשבח עובד כוכבים והדר עובד כוכבים וזבנה לישראל [א] מי אמרי' כיון דמעיקרא ישראל ולבסוף ישראל עבדו רבנן תקנתא או דלמא כיון דאיכא עובד כוכבים באמצע לא עבדי להו רבנן תקנתא תיקו: *וא"ר פפא האי מאן דגזל עפרא מחבריה ועבדי לבינתא לא קני מ"ט הדר משוי ליה עפרא לבינתא ועבדה עפרא קני מאי אמרת [ג] הדר עביד ליה לבינתא ההיא לבינתא אחריתי היא:

רש"י

למימר אפילו שבחה עליה נומלו גזלן דשינוי קונה ולא ישלם כי אם דמים ראשונים כאילו היתה שומא אצלו בכסף: דגזלן הוי. ובעינה דקאמר רבי יהודה כדמעיקרא [ג] קאמר: למחצה לשלים ולרביע. כמנהג מקבלי בהמות להשביח לזמן גדול כזה: ואיידי דנסיב רישא ילדה. לאשמעינן דלא משלם גיזות וולדות כדהשתא אלא דמי פרה [ל' רש"י העומדת לילד] [ד] מעוברת טלד נקט נמי סיפא ילדה: אין רוח חכמים נוחה הימנו. אין רוח חכמה וחסידות בקרבו משום תקנת השבים שישובו בתשובה: שאין גזלה קיימת. דקנייה בשינוי: מה שהשביח הורים. ושקיל בו לוקח מחלה [או] שלים או רביע וכן יורש אי נמי כולי (ד) שבחא [ה] מפני תקנת השבים: כל זכות שתבא לידו. ויש ללוקח כל זכות הגזלן כאילו הוא השביח:

עכשיו יותר הוא שלו: **גמ'** שהחזירו. שרצו להחזיר מה שגזלו: אין רוח חכמים. אין רוח חכמה וחסידות טוחה בקרבו: הגזילה קיימת. חייב להחזיר: ל' גמ' [דף נה.] והא אבנט (ג) זה היה מעשה באדם אחד שבקש לעשות תשובה אמרה לו אשתו ריקה אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אין לך ונמנע אותו אדם מעשות תשובה באותה שעה אמרו הגזלנים ומלוי וכו' אלמא דאע"פ שהיתה הגזלה קיימת אמרו אין מקבלין דעל אבנט זה נשנית התקנה. [ומשני מאי אבנט דמי אבנט]: מריש. קורה: כיון דטריחא וכו'. ומשום פסידא דבירה שויוה רבנן כגזלה שאינה קיימת מיהו דמי בעי אהדורי הואיל והגזלה קיימת בבירה כן פרש"י ז"ל והכי משמע במסכת סוכה (דף לא:) גבי ההיא אתתא דאתיא ואמרה ריש גלותא וכולהו רבנן בסוכה גזולה יתבי אמר רב נחמן פעיתא היא אין לה אלא דמי עצים ומתקנת מריש והאי דהגזלנים ומלוי ברבית דאמרינן אין מקבלין תמהו כל המפרשים ז"ל דהא מעשים בכל יום שמקבלים מן הגזלנין ודנין דיני גזילות כההוא דגזל פדנא [ו] דלקמן (דף נו:) דמסקי' האי גזלנא עתיקא הוא ובעי' לאקנסי' וההיא רעיא דפרק קמא דבבא מציעא (דף ה.) ונראה

גנב ספרא דלקמן בפרק בתרא [דף קטו.] ונסכא דרבי אבא דשבועות (דף לב:) וחזקת הבתים [דף לג:] וטובא איכא בכמה דוכתי ואמרי' נמי בפרק איזהו נשך (דף סב.) דרבית קצוצה יוצאה בדיינין ותירצו בתוספות דלא תקנו כן אלא באותן בני אדם שרוב עסקם ומחיתם כזונים בגזל וברבית ומתפרנסים כך כל ימיהם כי הנך גזלנים ומלוי רביות ומכל כיוצא באלו הוא דתקנו מפני שלא יספיק כל אשר להם וימנעו מן התשובה אבל לא באדם אחר וכן כתב הרא"ה ז"ל עוד תירץ הרא"ש ז"ל בשם רבותיו דהכא מיירי כשבאו לעשות תשובה מעצמם דכיון שכן ראוי לסמוך על ידיהם ודיקא נמי (ד) שהחזירו דמשמע בדרך תשובה אבל אם לא באו לעשות תשובה מוציאין מידם בב"ד ונראה דהאי תירוצא צריך לתירוץ ראשון דמיירי שרוב עסקם היה בכך ולא החזירו ועכשיו חוזרין בתשובה דאי בכל החוזר מעצמו אין מקבלים א"כ כל אדם שיגזול יחזור ולא יקבלו ממנו והתקנה תהיה קלקלה וכן נראה דעת הרא"ש ז"ל דכה"ג מקבלין מהם ומוציאין בב"ד אם אינו מחזיר מעצמו: מה שהשביח מכר והוריש. ושקיל לוקח או יורש כוליה שבחא דהא דגזלן הוי מפני תקנת השבים וכדלעיל: לבינתא אחריתי. ולא זו היא לבינה הראשונה אלא לבינה אחרת שנצרכה תיקון וגיבול בפני עצמה ומשונה היא מהראשונה דאי

א לדברי הרא"ש שם וטור ח"מ סי' שנ"ד שבח דגזילה דגזלן הוי אפי' שלא נשתנה אלא דגזלן כלל תכל מקום הוי שלו לא שנא שבח דאתי ממילא כי האי דלידה וגיזה לא שנא שבח דאתי מחמת הוצאה ל"ש נתייאשו הבעלים קודם שהשביח ל"ש לא נתייאשו בכל ענין שבח שע"ג גזילה דגזלן הוי ונראה דהיינו טעמא משום תקנת השבים דאילו משום שינוי תיגת פרה ריקנית ונתעברה דאיכא העיבור דהוי שינוי לדידיה וכן טיעון הצמר הוי שינוי לדידיה אלא שאר שבחים דליכא למימר בהו דאיכא שינוי מאי איכא למימר אלא ודאי דמשום תקנת השבים הוא ואינו נראה לומר דכל שבח דאתי על הגזילה אותו השבח נקרא שינוי דהא איכא שבח דחוזר לברייתו דלכ"ע לא הוי שינוי והיה צריך לחלק בין שבח לשבח ומדקנו בסתם כל שבח שע"ג גזילה דהוי דגזלן אלמא דטעמא משום תקנת השבים הוא ולהרא"ש ודאי כי קיימינו לגוף הגזילה וגם השבח שעליו מסלק הנגזל בדמים הלכך כשהשבח שעל הגזילה איכו דבר דהוי שינוי שאינו קונה גוף הגזילה אלא השבח נראה דכשמחזיר לו הגזילה שמין לו השבח ונוטל מן הנגזל דהא לעולם ס"ל דבדמים מסלקי' ולא בגוף השבח ומיי' פ"ב מהל' גזילה ס"ל דאע"פ דשבח דגזילה דגזלן הוי מ"מ איכא חילוק בין השבית קודם יאוש בין לאחר היאוש ובין שבח דאתי ממילא ובין שבח דאתי מחמת הוצאה וזה דכל שבח שהשביחה הגזילה לאחר יאוש הנגזל אפי' לא היה שינוי בגזילה כדי שיקנה אותה הגזלן מ"מ שבח הגזילה הוי דגזלן לגמרי מפני תקנת השבים וכשמחזיר לו הגזילה שמין לו השבח ונוטל מן הנגזל לא שנא אם השבח הזה שהשביח הגזילה הוא שבח דאתי ממילא לא שנא אם הוא שבח דאתי מחמת הוצאה דבכל ענין לאחר יאוש הוי דגזלן לא שנא אם השבח עדיין על הגזילה בשעה שתבעו הנגזל לדין כגון שגזל פרה ריקנית ונתעברה אצלו ובשעת שעמדה בדין עדיין לא ילדה לא שנא אם השבח [אינו] ע"ג גזילה בשעת העמדה בדין כגון שכבר ילדה בכל ענין אם נתייאש הנגזל קודם שיבא השבח על הגזילה אותו השבח דלאחר מכאן הוי דגזלן ואם השבח הוא דבר שעושה שינוי בגזילה או קונה הגוף דגזילה דאינו משלם אלא דמיה וקונה השבח לגמרי ואי לא אייאש נגזל קודם שיבא השבח על הגזילה או יש חילוק בין שבח דממילא ובין שבח דאתי מחמת הוצאה דשבח דאתי מחמת הוצאה כגון שפטם הבהמה מדידיה הוי דגזלן אפי' לא אייאוש אבל שבח דאתי ממילא לא קני גזלן אלא ברשות הבעלים היא עדיין ודוקא אם השבח הוא מידי דאינו עושה שינוי לעולם קני וכבר כתבנו לעיל דאיכא מ"ד דיאוש כדי קני לגמרי בכל הדברים ומ"ש הטור ח"מ סי' שנ"ד בשם מיי' וז"ל ואם אחר יאוש השביחה משלם כשעת הגנבה כיצד גנב או גזל פרה מעוברת ונתייאשו הבעלים ואח"כ ילדה משלם דמי פרה סעומדת לילד והפרה והולד ישארו לגנב עכ"ל דבר זה לא תמצאנו במיי' וט"ם הוא בטורים ע"כ דאי אמרת דהפרה והולד ישארו לגנב נמצאת אומר דלידה למיי' הוי שינוי וכמה קושיות קא קשו אהדדי חדא ממיי' לממיי' גופיה דאיהו כתב שם בסמוך דאע"ג דילדה אינו קונה גוף הפרה וכן מטור אדידיה דהא בסי' שס"ב כתב למיי' לידה לא הוי שינוי הלכך נראה בעיני דט"ס הוא ואם אינו טעות צ"ע וא"כ מ"ד הכי קני הגזלן שבח דגזילה נוטלה היא בגוף השבח גופיה ולא בדמים והביא דעת זה המ"מ שם פ"ב מהל' גזילה ודכוותה נמי גבי גזלן שמכר והוריש השבח שע"ג גזילה למיי' לא קני אם לא נתייאשו הבעלים קודם מכירה ולהרא"ש קני אפילו לא נתייאשו הבעלים ודע דלכ"ע פיטום שהוא ממילא אותו השבח אינו דגזלן אפי' ביאוש בעלים אם לא היה שם שינוי וכ"כ הטור ח"מ סי' שס"ב ומכאן יש תימה קצת על הטור דבסי' שנ"ד השיג על מיי' במה שמחלק מיי' בין שבח דממילא ובין שבח דמחמת הוצאה והוכיח בדבריו דאין חילוק

ג' מיי' פ"ב מהל' גזילה ואבידה סמג עשין ע' טוח"מ סי' שנד ושנה:

ב מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צג טור ח"מ סי' שסו:

מיי' פ"ב מהלכות גזילה ואבידה טור ח"מ סי' שסב:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' לקמן ברי"ף ב"מ פ' המפקיד אחר מתני' השולח יד בפקדון:

(ב) נ"ב מפני תקנת השבים א"נ ברוב עסקיו בכך ולגריעותא:

(ג) נ"ב נ"ע דלא איבעי לי' בהשביחו עכו"ם שלקחו מישראל:

(ד) נ"ב הכי מוכח בב"מ פ"ה:

הגהות הב"ח

(א) סריקא כצ"ל: (ב) נ"ב אז: (ג) נ"ב לשון הגמ' והא אבנט דגזילה קיימת היא מאי אבנט דמי אבנט והרי מריש דגזילה קיימת היא ותנן על המריש שגזול שבנאו בבירה שיטול דמיו מפני תקנת השבים שאני התם דכיון דאיכא פסידא דבירה שויוה רבנן כדליתא: (ד) נ"ב מדתני:

מלחמת ה'

ואת גיזותיה ואת ולדותיה וכו' ואי קסבר שינוי קונה וכו': **אמר** הכותב שתי תשובות בדבר אחד דהא ר"מ אפי' בגוזל רחל ונטענה אצלו אמר משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה דהא מדמינן לה בגמ' לצבוע לו אדום וצבעו שחור דהוא שבחא דאשבח גזלן ולא הוה כתם בשעת גזילה ואמרי' נמי בקרקע דאפי' גזל והשביח לוקח כמזיד שקיל שבחא משום קנסא ושמעת מינה בהדיא דאפי' בגוזל רחל ונטענה אצלו וגזזה אמרה ר"מ ובעל המאור עצמו ז"ל הודה בכך בפ' המפקיד הלכך יכול הוא ר' יהודה לחלוק בכך עליו ולומר שהיא חוזרת בעיניה דקנית כעין בגזלה ועוד דהא כבר כתיבנא לעיל דאפי' גזל רחל טעונה וגזזה לאו שינוי הוא כלל וגופא חוזרת בעיניה והיינו דקתני גזילה חוזרת בעיניה כלומר כדאיתא השתא הדרה וממילא ידעינן דמשלם דמי גיזותיה כמו שהם שוין בשעת גזילה ולא איצטריך לפרושה אי נמי כמות שהיתה בשעת גזילה היא חוזרת והא דקתני חוזרת משום דגופא הדרא דומיא דשינוי החוזר דקני בשבחא ולא קני גופה ה"נ קני שבחא דאית ביה שינוי ולא קני גופה וכן השיב עליו הרב ר' אברהם בר' דוד ז"ל וליתא דגמ' נמי לא דייקא כוותיה דהוה ליה למימר מאי גזילה חוזרת בעיניה דקאמר ר' יהודה אי נמי ר' יהודה אהיכא אלא ודאי אדר' יהודה ור"ש קשיא לן מאי בינייהו וה"פ דר"מ ודאי בנטענה אצלו וגזזה נמי קאמר וא"ל ר' יהודה כל גזילה היא חוזרת בעיניה כלומר כעין שגזל הואיל וליכא שינוי אבל דר"ש קשיא לן בגמ' שאם רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף כעין שגזל יהזיר והיינו דר' יהודה ומאי בינייהו ואין פי' זה צריך לפנים ואפי' כשתמצא לומר דר"מ דוקא בטעונה אצלו וגזזה אמרה ה"נ מיפרשה כדכתבינן ומ"ש לר' יהודה שבח שע"ג גזילה דנגזל הוי משום דשינוי אינו קונה שבוש הוא דאי הכי אפי' גזזה נמי דנגזל הוי ומאי שע"ג גזילה ומאי איכא נמי בין ר"מ לר' יהודה לענין שבחא ועוד דמתני' ר' יהודה היא וקתני דשינוי קונה אלא שלא סמך על טעם זה וכתב טעם אחר והטעם הנכון דהואיל ולא נשתנית גוף הגזילה ברבות מרה קמא קיימא ולדידיה אשבח ואין כאן שינוי עד שיגזוז שכל המחובר לה כמוה:

ועוד ומאי דקא מבינן בין לוקח ת"ח ללוקח ע"ה נ"ל דסמכינן עלה דהא אסיקנא דבמזיד קנים בשוגג לא קנים ותמיה לי שלא כתבוה הגאונים ז"ל בחבוריהם: **אמר** הכותב זו א"א להעמידה כהלכה דסוגיין דהתם בפ' שנים אוחזין ליתא הכי דלקמן מינה לשמואל דאמר שבח אין לו בשלא הכיר בה שאינה שלו ואי ס"ד בהכיר בה שאינה שלו היא לכ"ע נמי קשיא דהכיר בה שאינה שלו ולקחה לכ"ע אין לו שבח ואי בכדי הוצאה לשמואל נמי לא קשיא דלאו שכר מעותיו הוא אלא מאנפא אחרינא הוא לכו לאקשויה על שמואל דאמר בהכיר בה שאינה שלו ולקחה אפי' מעות אין לו אלא ודאי הא מתניתא בשלא הכיר בה היא ודינא קתני ומאי שבח שבח דממילא דאילו מחמת הוצאה שקל ליה מנגזל דלא קנסינן ליה ואפי' לר"מ דהא מתני' בשלא הכיר היא כמסקנא דהתם ולא קנים ר"מ בשוגג ואפי' בלוקח ת"ח נמי איכא למימר דהא לא קנים דעד כאן לא קנים ר"מ לגזלן אלא שלא יהא נוטל בשבח שבשבח גזילה כגון גיזות וולדות שלא יהא תופא בשכר אבל להפסידו שבח שלו דאתי מחמת הוצאה ובכדי הוצאה לא קנים אלא דמעיקרא קס"ד הכא דשבשבח דמחמת הוצאה היא והא ודאי אי שקיל ליה נגזל קנסא הוא ודאי בהא קנים כ"ש בעלמא אבל לפום סוגיא דהתם לית לן בכי הא קנסא כלל ואפי' בלוקח ת"ח ואפי' לר"מ ועוד דרב נחמן אוקמא להא מתני' כתם בבע"ח ולא שייכא בקנסא דר"מ וכהי נמי אוקמוה בפ' מי שמת ועוד דהך סוגיא לר"מ היא דקנים אבל לרבנן לא. ומ"ש בעל המאור ז"ל דבגזילת קרקעות לא מצינו מחלוקת איני כלום שכיון שמצינו שחלקו חכמים בגזילת מטלטלין ולא קנסו ועבדי בה תקנתא לפנים משורת הדין מפני תקנת השבים למדנו דאף בגזילת קרקעות לא קנסו ואין לחלוק ביניהם שהרי אמרו מאי לאו בע"ס וב"מ בשוגג קנים ואי ס"ד יש חילוק בין מטלטלים לקרקעות מאי קושיא לעולם במטלטלי לא קנים אלא במזיד ובקרקעות כ"ע קנסי אלא ודאי ההיא סוגיא דפ' שנים אוחזין שמכינן דאיתאמרה גבי הלכתא דהאי דינא ולא מפלגינן בין ת"ח לע"ה הדע דהאמרי' התם הכיר בה שאינו שלו ולקחה וכו' ולא אמרי' היה תלמיד דאלמא כל מי שהוא יודע שהקרקע גזולה היא בידו ת"ה הוא לכך דאי לאו הכי כי הכיר מאי הוי כשבור הוא שקנה והיכי אמרי' אדם יודע שהקרקע אין לו וגמר ונתן לשם מתנה האי סבור יש קרקע נגזלת אלא ודאי לא מפלגינן בין ת"ח לע"ה בזה כד עת הגאונים ז"ל ואין כאן עליהן בעקיפין:

המאור הגדול

משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה אית ליה למימר כר"מ ואין זו חוזרת בעיניה: **אי** קסבר שינוי קונה משלם דמי פרה עומדת לילד ודמי רחל טעונה ליגזז איבעי ליה למימר כתנא דמתני' ואין זו חוזרת בעיניה ואי אמרת שינוי החוזר הוא חדא דלא שמעינן ליה להאי סברא אלא לרשב"א בלחוד ועוד שאין זה שינוי החוזר דגיזה אחריתי ולד אחר הוא ומש"ה אוקימנא בשבח שע"ג גזילה ומעיקרא אסתברא לן למימר דנגזל הוי לר' יהודה אי משום דשינוי אינו קונה אי משום דאין זה שינוי כיון שהוא גדל מאליו וסופו לינטל משם ומאי גזילה חוזרת בעיניה כדקיימא השתא ולבסוף אוקמא רב פפא דגזלן הוי ושינוי החוזר לברייתו הוא ואהני למיקנה גופיה של השבח לגזלן אבל גוף הגזילה חוזרת בעיניה כלומר בשל מעיקרא והאי סברא שייך כדרשב"א דאמר השביח נוטל את שבחו לא דרשב"א עדיפא מדר' יהודה וכדכתיבנא לעיל:

[דף צד ע"ב] **ומסקנא** דבגזילה קיימת לא עבוד רבנן תקנתא אלא כשאין גזלה קיימת ומריש דומה לגזילת קיימת ודומה לשאינה קיימת דומה לקיימת שמקבלין ממנו ודומה לשאינה קיימת שנוטל את דמיו ואינו מקעקע את הבירה כולה ולעולם תקנת רבינו קיימת היא ואפי' לדורות ולאפוקי ממי שפי' ואמר שלא היתה אלא לדורות בלבד ומאי דקא מדמו לה לההיא דאמרי' התם בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה ע לא דמיא דהתם פריצות כל הדור היתה ולפי מה שראו אסרו איסור חמור וחזרו והתירו אבל הכא בשביל מעשה באדם אחד לא היו שונים משנתם אם לא היתה קיימת לדורות:

[דף צה ע"ב] **ומאי** דקא משנינן בין לוקח ת"ח ללוקח ע"ה נ"ל דסמכינן עלה דהא אסיקנא דבמזיד קנים בשוגג לא קנים ותמיה לי שלא כתבוה הגאונים ז"ל בחבוריהם ואע"ג דלר"מ תוא דקא משנינן הכי נהי דלית הלכתא כר"מ בגזילת מטלטלין אבל בגזילת קרקע לא מצינו שום מחלוקת בין ר"מ לחכמים בדין לוקח מגזלן:

הגהות מאי" [א] נ"ב מאי: [ב] דלמא הדר ועבד כצ"ל: [ג] נ"ב פי' כמו שגזלה ולא עם השבח: [ד] תיבת מעוברת נרשם למחוק: [ה] נ"ב כדאמר לעיל במעשה קמייתא. פי' דמפרש לעיל ר' יוחנן מתני' דקתני בשעת הגזילה בלא שבח מפני תקנת השבים: [ו] נ"ב אחורי:

דאי אפשר לנמלם: נסכא. פלאט"א בלע"ז: הדר עביד להו נסכא. אם ירלה ושינוי החוזר לברייתו הוא והכא ליכא למימר כגון חדשות דאין אדם מקפיד על רעועה ותיקונה אלא שתהא חתיכה בעלמא על משקלה: [לשון גמרא [ב] [דף נג.] שחימי. שחורים כעין ישנים: ועבדינהו הדר. שליבני: לא קני. שסופן לחזור ליבנן: כתב רבינו אלפסי שמעינן מהא דרב פפא דשינוי החוזר לא הוי שינוי ולא קני וכן הלכה הלכך מתני' דקתני הגוזל עצים ועשאן כלים משלם כשעת הגזלה עצים ושיפן נינהו ועבדינהו כעין בוכאני נר מצוה וכדאוקמא רב אשי דהוא בתרא וה"ל הגמ' א"ר אשי תנא דידן נמי שינוי דאורייתא קתני עצים ועשאן כלים בוכאני דהיינו שיפן למר ועשאו בגדים: נמטי. פי' נמטי פלטר"י בלע"ז: כל לאתויי [ג]. כל דאיק אבל זה הכלל הא מרבה לן יוקרא וזולא וכדאמרינן התם במס' פסחים [ולעיל מייתי לה ברב אלפס בפרק מרובה]: אילימא דמעיקרא שויא זוזא והשתא שויא ארבעה והא תנן זה הכלל כל הגזלנים משלמים כשעת הגזלה הרא"ה ז"ל: נעשה שינוי בידו וקנאו לכך. שאם טבח או מכר שלו הוא טובח שלו הוא מוכר ואינו משלם אלא כפל: פדנא. תרגום של למד בקר: כרב. חרש בהו חרישה: לשון גמ' דאמר הוגא חברין עלאי דאגא ושבור מלכא דהייטו שמואל אתי בדינא: ובעינן דאיקנסיה שמעינן מהא דקנסינן כה"ג ואפי' בחו"ל דהא ר"נ בבבל הוה. ועוד דגרסי' בפרק נגמר הדין (דף מו.) תניא אמר ר' אליעזר ב"י שמעתי שב"ד היו מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על ד"ת אלא לעשות סייג לתורה עד כאן לשון הרי"ף ז"ל בהלכות: מתני' בעבדים אומר וכו'. דכמקרקעי דמי וברשותיה דמרייהו קיימי: נסדק. שינוי הניכר הוא וקני בשינוי: והחמיץ. נמי נשתנה ריחו וטעמו ולא מצי למימר ליה הרי שלך לפניך: ונעבדה בה עבירה. נרבעה או רבעה פסלה לקרבן כדתניא פרק שור שנגח ד' וה' (דף מ:): או שנפסלה מע"ג המזבח. במום במקום שאינו ניכר כדוקין שבעין

ואמר רב פפא האי מאן דגזל נסכא מחבריה ועבדה זוזי לא קני מ"ט הדר עביד לה נסכא זוזי ועבד להו נסכא קני מאי אמרת הדר עביד להו זוזי הנהו זוזי אחריני נינהו שמעינן מהא דרב פפא דשינוי החוזר לברייתו לא הוי שינוי ולפיכך לא קני וכן הלכתא הלכך מתני' דקתני הגוזל עצים ועשאן כלים משלם כשעת הגזילה עצים ושיפן נינהו כגון בוכאני וכדאוקמא רב אשי* דהוא בתרא: זה (דף נג:) הכלל כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה *כל לאיתויי מאי לאיתויי הא דאמר רבי (דף צו:) אלעאי דאמר רבי אלעאי גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר: [א]ההוא גברא דגזל [א] תורי מחבריה אזל כרב בהו כרבא (קעד) וזרע בהו זרע לסוף אהדרינהו למרייהו אתא לקמיה דרב נחמן אמר להו זילו שומו שבחא דאשבח אמר ליה רבא תורי אשבח ארעא לא אשבח אמר ליה פלגא שבחא קאמינא אמר ליה סוף סוף גזלה היא והדרה בעינה דתנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה אמר ליה האי איניש גזלנא עתיקא הוא ובעינא דאיקנסיה מהא שמעינן דקנסינן בכי האי גוונא ואפי' בחוץ לארץ דהא רב נחמן בבבל הוה וקא קנס ועוד דגרסינן בפרק נגמר הדין* תניא אמר רבי אליעזר בן יעקב [א] שמעתי שבית דין היו מכין (דף מו.) ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה (א): **מתני'** גזל בהמה והזקינה [א] עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה ר' מאיר אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך גזל מטבע ונסדק פירות והרקיבו יין והחמיץ משלם כשעת הגזילה גזל מטבע ונפסל תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה °ונעבדה בה עבירה או שנפסלה מעל גבי המזבח או שהיתה יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך: גמ'

רש"י

בוכאני. עץ שכותשין בו דהוי שינוי דלא הדר אבל תיבות העשויין מנסרין דחוזר לברייתן לא קני וכ"ש שאר כלים שבכלל אין חוזרין לברייתן ונעשה בהן שינוי גדול אלא אפי' בוכנא שאין עושין בו אלא שיפוי בעלמא כשמתקנו: פדנא. תרגום הוא של למד בקר: מתני' בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. דכמקרקעי דמי וברשותיה דמריה קיימי: נסדק. שינוי הניכר הוא וקייס בשינוי: והחמיץ. [נמי] נשתנה ריחו וטעמו ולא (ב) א"ל הרי שלך לפניך: ונעבדה בה עבירה. שנרבעה או נעבדה: או שנפסלה כו'. במום שאינו ניכר כגון בדוקין שבעין: אומר לו הרי שלך לפניך. דכל

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' גזילה ואבידה סמ"ג עשין עג טור ח"מ סי' שסג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ס"א ועיקר ודוקא גדול הדור כגון רב נחמן דהתמנא דבי נשיאה הוה וממונה לדון על פי הנשיא או טובי העיר שהמחום רבים עליהם אבל דייני דעלמא לא: (ב) נ"ב מצי:

רבינו אפרים

א] שמעתי שבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה. כ' רבינו אפרים ז"ל דר' אליעזר בן יעקב עדיפא מדרב נחמן דהא רב נחמן אפקועי בעלמא היא אבל דר"א בן יעקב אפקועי מיניה הוא או עונשין דממון ומהזיא מלתא דעונש דקטלא היא דהא קתני עלה ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת כו' וכדבר אמור נמי קנסינן ממון כדכתיב וכל אשר לא יבא וגו' וכתיב נמי הן לענוש נכסין והני מילי למילי דדמיא אבל לכבוד הבריות לא קנסי' ממונא טפי ממה דתנן:

שלטי הגבורים

חילוק בינייהו והכא בספ' בס"ב כתב דדוקא קני שבח דפיטום שמחמת הולאה ולא שבח דפיטום דממילא ויתו מה חידוש השמיענו בה דשקיל שבח דפיטום דמ"י ויליף פשיטא הוא דשקיל שבר כי האי ולא גרע משיורי לשדה חבירו שלא ברשות כדאיתא פרק המניח והותר לומר דס"ל לטור דאיכא ב' מיני שבר דממילא והיה נראה לומר דפליגי בהא דלמיי' חשיב לידה וגיזה שבח דממילא והטור חשיב ליה שינוי גמור כמו שכתבנו והלכך למיי' בשבח דגיזה ולידה לא קני משום דהוי שבח דממילא והטור פליג עליה וסבר דודאי אילו הוי גיזה ולידה שבח דממילא הדין עם מיי' דלא קני ליה גזלן להוא שבח אבל אינו חשיב שבח דממילא אלא הוה שינוי גמור וקני גוף הפרס והשבח ובשבח דממילא הן שוין אלא דלמיי' מוכח דקני כל שבח דממילא דלאחר יאוש הון מיוקרא וזולא דלא קני ליה אפי' ביאוש אלא בשינוי כמו שכתב הכל פ"ב מהלכות גזילה ואפשר דלדידיה פיטום דממילא נמי קני גזלן לאחר יאוש דהוה לדידיה כי גיזה ולידה וא"כ בזה פליגי דלטור ח"מ בס"ב גם פיטום דממילא הוי בכלל יוקרא וזולא דלא קני ליה אלא בשינוי גמור ביוקרא וזולא ובמ"ג עשין ע"ג ס"ל כמיי' דלא קנה השבח עד אחר יאוש ואע"פ שלא כתב דין השבח היכא שמכר והוריש מ"מ ודאי דבעית מיי' הוא דהכי מטין כל דבריו שם: א רבינו כתב דעבדא כמטלטלי דמי והלכך משלם כשעת הגזילה ולא מצי א"ל הרי שלך לפניך ומיי' פ"ג מהל' גזילה פסק דאומר לו הרי שלך לפניך דכמקרקעי דמי וכן פסק סמ"ג עשין סי' ע' והרא"ש והטור ח"מ סי' שס"ג ומ"ש הטור ח"מ דהרמב"ם סובר כרבינו ע"ש הוא דמיי' פליג עליה דרבינו ואולי ז"ל הרמב"ן וקשה על רבינו דכיון דלדידהו עבדא כמטלטלי דמי היאך פסק אח"כ דהתוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור והוא שלא בטלו ממלאכה דמשמע הא אם בטלו ממלאכה חייב והא אפי' אם בטלו ממלאכה פטור כיון דכמטלטלי דמי והכי פסק איהו גופיה בסמוך גבי עובדא דרב נחמן דההוא דגזל אפדנא דתורי וחרש חרישו וקצר קצירו דפטור מליתן שכירות לנגזל ופשיטא דבכל ענין מיירי אפי' שביטל ממלאכתן להנהו שוורים והכי מוכח כל ההלכה שמה דגזלן אינו משלם כלום משכירות ומשבח כל עוד שהדבר שגזל הוא מידי דהדר עליה שם גזילה וודאי דלא הוזכר התלמוד לאוקמי ההיא דתוקף עבדו דרב בשלא ביטלו ממלאכתו אלא משום דרב ס"ל עבדא כמקרקעי דמו אפי' בטלו ממלאכתו נמי פטור וצ"ע וא"א לתרץ בדוחק ולומר דתוקף עבדו של חבירו דקאמר רבינו דפטור חקא כשלא ביטל ממלאכתו לאו בתקיפה דגזלנות קמיירי אלא שתקפו לעשות מלאכה זו ולא גזל העבד ממש דהכי נמי אשכחן התם התוקף בספינה של חבירו דאינו ל"ל גזילה ממש אלא שלקחה בלא רשות בעלים ולא ע"מ לגזול אח"כ מצאתי כתוב באיזהו נשך דף ס"ה דמתרלי התוס' תירוץ כי האי ומוקמי דתוקף זה ר"ל דלא נחית אדעתא לגזול ותמיסני איך לא הרגישו המפרשים והמשיגין על רבינו בזה כי לי נ"ע אי נמי אפשר דרבינו ז"ל נקיט פיסקא זה להודיענו דבכה"ג שתקף בעבדו של חבירו שלא בטלו ממלאכה אין כאן גזילה כלל כדי שנאמר שהוא פטור משום תקנת השכיר שאם יראה לדיין לקנסו לשלם השכירות שיוכל לקנוס אותו דזה אינו כי אין כאן פטור לתוקף משום תקנת השכיר כלל אלא הטעם הוא דזה נהנה וזה אינו חסר הוא ואפי' היה גזלן ישן ורגיל לגזול אין בידינו לקונסו בשביל כך דהשתא אפי' לא תקפו יש לך לומר דהיינו כופין רבו של עבד להניחו לעבוד לזה משום מדת סדום ועכשיו שלקח מעצמו ודאי דלא קונסין אותו אבל אם בטלו ממלאכתו דאז אין כאן מדה סדום הרי הוא נכנס בכלל עובדא שבא לפני רב נחמן מהסוא דגזל אפדנא דתורי שכתבנו בסמוך בס"ד וסמך רבינו על מה שכתב שם ולא דחק רבינו להביא דבר זה דתוקף בעבד של חבירו דפטור כשלא בטלו ממלאכתו אלא להודיענו דאינו נכנס בכלל שום גזילה כלל ומ"מ פליג רבינו ז"ל עם שאר הפוסקים בזה דשאר הפוסקים שזכרנו מיי' וסמ"ג והרא"ש וטור דסבירא להו עבדא כמקרקעי דמי אם העבד שתקף בו לעשות מלאכתו היה עושה מלאכה אצל רבו ובטלו ממנו חייב לשלם השכירות דעבדא כמקרקעי דמו כמו שכתב להדיא הטור סי' שס"ג ולרבינו דס"ל עבדא כמטלטלי דמי אפי' בטלו ממלאכה שהיה עושה אצל רבו פטור דומיא דגוזל בהמת חבירו ועשה בה מלאכה ומה שיש להקשות על רבינו היאך פסק כאן דעבדא כמטלטלי דמי ולגבי שבועה וגם במקומות אחרים פסק דכמקרקעי דמי הזכירו הנ"י שם והרא"ש בארוכה וכתבו שחילוק דבדאורייתא עבדא כמקרקעי דמי ובדרבנן עבדא כמטלטלי דמי: לשון ריא"ז גזל עבדים והזקינו אומר לו הרי שלך לפניך לפי שהעבדים כקרקעות דמו והקרקע אין בו דין גזל אלא בכל מקום שהוא ברשות בעליו הוא בין אם השביח בין אם הכסיף כמבואר בקונטרס הראיות בראיה ה' וכן אם גזל מטבע ונפסל אע"פ שפסלתו מלכות ואינו יוצא בשום מקום אומר לו הרי שלך לפניך וכן אם גזל פירות והרקיבו מקצתן תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונפסלה מעל גבי המזבח או שהרגה את הנפש שהיא בת סקילה בכל אלה אומרים הרי שלך לפניך ואע"פ שגרם נזק לחבירו וכבר קנסו חכמים בכל דיני הגרמות כמו שיתבאר ולא קנסו בגזלן מפני תקנת השבים כמו שביאר מז"ס :

המאור הגדול

[דף צו ע"ב] הרי"ף *) ז"ל סמך על רב אשי ורב פפא ודחייה לדר' יוחנן דאוקמה למתני' בשינוי החוזר לברייתו (וז"ל שמעינן מהא דר"פ דשינוי החוזר לברייתו לא הוי שינוי ולפיכך לא קני וכן הלכתא הלכך מתני' דקתני הגוזל עצים ועשאן כלים משלם כשעת הגזילה עצים ושיפן נינהו כגון בוכאני וכדאוקמא ר"א דהוא בתרא) ול"נ אפי' לר"י מתני' דהויה היא מאחר דלא קי"ל כרשב"א וכו' עד הלכך קמה לה אוקימתא דר"י ולפירושה למתני' אתא ולא למיפסק הלכתא כוותיה:

*) הלכך כיון דאיפסקא הלכתא בהדיא כרשב"א לא צריכין לההיא פסקא דפסק הרי"ף ז"ל בהלכות בשבח שע"ג גזילה כר"י דאמר גזילה חוזרת בעיניה (וכן פסק הרא"ש בסי' ג' והלכתא כר"י ואליבא דר"פ דתני כוותיה) ובודאי הלכתא כוותיה ולאו מטעמיה דהא דרשב"א עדיפא מדר' יהודה:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור הרי"ף ז"ל סמך על רב אשי ורב פפא ודחייה לדר' יוחנן דאוקמא למתני' בשינוי החוזר לברייתו ול"נ אפי' לר' יוחנן מתני' דהויה היא מאחר דקי"ל כרשב"א וכו' עד הלכך קמה לה אוקמתא דר' יוחנן ולפרושה למתני' אתא ולא למיפסק הלכתא כוותיה: **אמר** הכותב ממקום שבאת אי מתני' לר' יוחנן דהויה היא הדין עלינו לסמוך התרוצי דרב אשי ודרב פפא כי היכי דתיקום מתני' כהלכתא ומה יועיל לו אם פסק רבינו הגדול ז"ל כר' יוחנן והפקה למתני' מהלכתא מאחר שאין הדין משתנה בכך ועוד דרב אשי בתרא הוא וכוותיה קי"ל לעולם ועוד שעל כרחו לר' יוחנן מתניתינו הלכה היא דהא אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ומתני' סתמא היא והיכי קיימא ליה לר' יוחנן כר"ש בן אלעזר אלא ע"כ לר' יוחנן איתא למתני' וליתא לר"ש בן אלעזר ואם תמצא לומר איתא לדר"ש בן אלעזר משום דשאני שבחא דפיטמא דהדרא וכחשא ממילא הלכך לא קנה אלא שנוטל שבחו אבל נסרים ועשאן כלים שינוי הוא שאינו חוזר לברייתו אלא ע"י מעשה אדם והואיל ומחוסר מעשה שינוי הוא וקני והשתא דקי"ל כרב פפא ורב אשי שינוי שחוזר לברייתו לעולם אינו קונה ומאי דכי שוב בעל המאור ז"ל שכל מה שמניתו משלם כשעת הגזילה גוף הגזילה קנוי לגזלן ומשלם דמים כדמעיקרא לאו מלתא היא שהגוזל פרה מעוברת וילדה אין הגוף קנוי לו שאין לו שינוי כלל בגוף הבהמה אלא בולד או בגיזות והא דאמרי' לקמן בגמ' טעמיה דר"מ משום שינוי קונה הא דחקי' ז"ל למימר הכי כסבור היה שעל גוף הבהמה אמרו ולא היא דהתם אולדות קאמרינן שהנולד שינוי הוי לענין הגזילה אבל גוף הבהמה חוזרת בעיניה שאין בה שינוי כלל אלא דמעיקרא גופה סריקא והשתא גופה מליא וכן בגיזות אטו אם גזל בהמה מלאה וטילה גללים קנאה והא דקתני מתני' דמי פרה עומדת לילד הדבר ידוע שלא שנו כן אלא לומר שמיין לולד ע"ג פרה ודקא דאיק מדלא קתני סיפא דמי פרה לדידיה קשיא רישא דעלים ועשאם כלים ומפני במחלוקת בדקנו ומלאנו בתוס' דתניא הגונב פרה מעוברת וטבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' דמי פרה עומדת לילד ילדה ואח"כ טבח את עוברה משלם תשלומי כפל ופטור מתשלומי שלשה פי' דקסבר שינוי קונה ושלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ומשלם תשלומי כפל על הולד שהרי שמין אותו ע"ג אמו בשעת הגניבה דמי פרה מעוברת הגונב פרה מעוברת וילדה ואח"כ טבחה שמינה והכחישה משלם תשלומי כפל כשעת הגניבה ותשלומי ד' וה' כשעת טביחה ומכירה אלמא אין זה שינוי דאי ס"ד קנאה בשינוי זה שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר אטביחה אמאי משלם ומאי דקתני שמינה והכחישה בכחשא דממילא ומאי דאמרי' בפרק מרובה הכל כעין שגנב בכחשא דבידים משום דאמרי' מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא וכן פירשה רבינו שלמה ז"ל או שמא שבוש הוא שהיא הברייתא ששנויה בפרק מרובה ואע"פ שיש בברייתות הללו מעט שבוש למדין מהן במקום שאין גמרתינו סותרתן וכ"ש בכיוצא בזה שאין הגמרא נותנת ולא הדעת סובלת דברי בעל המאור ז"ל :

ועוד כתב ז"ל הלכך כיון דאיפסקא הלכתא בהדיא כר"ש בן אלעזר לא צריכון להאי פסקא דפסק הרי"ף ז"ל בהלכות בשבח שעל גבי גזילה כר' יהודה דאמר גזילה חוזרת בעיניה ובודאי הלכתא כוותיה ולאו מטעמיה דהא דר"ש בן אלעזר עדיפא מדר' יהודה והא נמי ליתא דר' יהודה עדיפא מדר"ש בן אלעזר דאילו ר' יהודה אפי' שבח דממילא קאמר דגזלן הוי דהיינו גיזות ולדות ואילו לר"ש בן אלעזר לא שמעינן ליה בשבח דממילא אלא בשהשביח בידים כדקתני מפורש שבח שהשביח גזלן או בפוטם דבהמה דעלה איירי ר"ש בן אלעזר כדקתני כחש אומר לו הרי שלך לפניך והתם טעמים משום דאמר ליה אנא מפטימנא ואת שקלת שכל פיטום מחמת מזונות הוא אבל בשבח דממילא כגון גיזות ולדות לא אמר הלכך דרי"א עדיפא ודר"ש בן אלעזר גופה כתבה רבינו הגדול ז"ל בפ' מרובה דכתב שאם גנב כחושה והשמינה משלם תשלומי ד' וה' כעין שגנב משום דאמר ליה אנא מפטימנא ואת שקלת אלמא לית ליה לנגזל שבחא לא בקרנא ולא בתשלום ד' וה' כדקאמר אנא מפטימנא ואת שקלת ואילו אית ליה שבחא לנגזל הוה משלם תשלום ד' וה' כשעת העמדה בדין כדמוכח סוגיא דכתם אלא ודאי לית ליה שבחא אלא דגזלן הוי הלכך לא איצטריך תו לדר"ש בן אלעזר ופסק כר' יהודה ונמוקו עמו ודעת ר"ש ז"ל דפיטום דממילא הדר בעיניה ולא שקיל גזלן כלל ודייק ליה מליבנא דגמ' דקאמרי' אלא מפטימנא ואת שקלת דאלמא פיטום דממילא לא שקיל ליה גזלן ולהך סברא ניחא הא דאקשי' בגמ' כתם אלא מאי לא קניא בשינוי ליהלם כדהשתא דהלמא אין אותו השבח קנוי לגנב ואי ס"ד איתא לדר"ש בן אלעזר אפי' שבח דממילא היכי לישלם כדהשתא הא שבחא דידיה הוא וכי מפרקינן נמי משום דא"ל הורא גנבי מינך דיכרא גנבי מינך הכי קאמרי' כיון שנשתנה שינוי במקצת אע"פ שאין אותו שינוי קונה והדר בעיניה מ"מ תשלום כפל וג' וד' לא משלם השבח כיון שנשתנה ולא הוי כתם בשעת גניבה וכיון דלא מיחייב עליה אגניבה לא משלם אטביחה אבל קרן מהדר ליה בעיניה עם שבחיה והכי דייקא התם שמעתא כדעת רש"י ז"ל ומפורש בפירושיו בפ' מרובה ואפי' בתשלומי ד' וה' משלם כדהשתא במקום שלא נשתנה כדאמרי' א"ל רחמנא ניזלן מהאי דעתא ואע"ג דקא"ל אדרבה אורחא דמקשה הוא ומתלי בהך טעמא כדפריסית ואנן כר' אלעאי קי"ל הלכך משלם תשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין בכל שבחא דממילא בר מטלה ונעשה איל לב"ש דכיון שנשתנה שינוי גמור אינו משלם תשלום ד' וה' אשבח דלא גנביה מיניה וזהו פי' טלאים כשל מעיקרא דמים כשל עכשיו ומכלל אתה למד דלא אמרה ר"ש בן אלעזר אלא בשבחא דבידים אבל בשבחא דממילא לא ואילו אמרו לית הלכתא כוותיה דכי ההיא סוגיא קי"ל ואי קשיא לך והא דר' יהודה אפי' בשבחא דממילא היא והוי דגזלן הא לא תיקשי לך דשאני נולד משבח אחר וגיזות ולדות נולד מעיקרם הם כלומר שלא היה שם מהם כלום בשעת הגזילה אבל פיטום גופה של בהמה אע"פ שהוא נולד כיון שמה שגזל השבח דידיה הוי וכענין זה אמרו בגמ' לענין בכור גבי שבח ששבחו נכסים שחלקו בין שבחא דפירי להרעא והשקה שרטון דוק ותשכח ואם תמצא לומר בכל פטמא נמי דגזלן הוי משום דא"ל אנא מפטימנא דהא גבך לא הוה פטימא כולי האי מ"מ דר' יהודה עדיפא כדכתיב לעיל וקי"ל כר' יהודה דר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה ובוגיין נמי בפ' המפקיד כר' יהודה ואליבא דרב פפא דאסקי' ב"ש כר"מ וב"ה כר' יהודה דתנן וב"ה אומרים כשעת הוצאה מבית הבעלים והשבח שעל גבי גזילה דגזלן הוי כוליה ואילו לר"ש לאו בשעת הוצאה הוא דעיקר שבחא לנגזל וגזלן כאחרים בעלמא הוא דשקיל והיינו דלא אידכר בגמ' התם ר"ש וכ"כ רב הגאון ז"ל ונתבררו דברי רבינו הגדול ז"ל כהוגן ואני לכך באתי כאן ושוב מנאתים

*) שני דבורים אלו נשמטו בס' המאור שלפנינו והועתקו מס' מלחמות דברים כהווייתן כמו שנדפסו בברלין בשנת תקי"ט

הגהות מא"י [א] פדנא דתורי כצ"ל. [ב] אזי עבדינהו נסכי קני מאי אמרת הדר עביד להו זוזי פנים חדשות באו לכאן שחמי ועבדינהו חדתי לא קני חדתי ועבדינהו שחמי: [ג] נ"ב ט':

שבעין: פטור. דכל בהמות לאו למזבח קיימי: גמ׳ אלא אפי׳ כחשה. דלא הוי שינוי כולי האי דלא אשתני כוליה גופיה: דלא הדרה. וקני לה לגולה בהאי שינוי מדקא מדמינן לה בגמ׳ לטלה ונעשה איל והא דאמרינן לעיל מרובה (דף סה.) שמינה והכחישה משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב דההיא מיירי בכחישה דהדר דאי בדלא הדר פטור דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר מסיק בגמרא דרב לא שבק רבנן ועבד כר״מ אלא משום דאשכח ברייתא דתני איפכא דמתני׳ דרבנן הוא דאמר כמקרקעי דמי ואכתי לא הוי שבק מתני׳ משום ברייתא אלא משום דאשכח נר מצוה

ברייתא אחריתי כמי גבי המחליף פרה בחמור וכו׳ וקי״ל אין נשבעין לא על העבדים ולא על הקרקעות דשמעינן מהאי מתניתא דרבנן הם דאמרי עבדא כמקרקעי דמי והא דלא קאמר הלכה כחכמים אלא כר״מ למאי (דמתנינן) [דמפכינן] במתני׳ רבנן לר״מ הוא דאמר הכי: וכתב הרא״ה ז״ל דפסק הרי״ף ז״ל הלכתא כרב דעבדא כמקרקעי דמי ובסוף ימיו חזר בו ואמר דלית הלכתא כותיה אלא עבדא כמטלטלי דמי מדפסיק ר״נ בפ״ק דמכילתין [דף יב׳] דהלכה אין גובין מן העבדים דכמטלטלין חשבינן להו והשיב עליו זקנו הרז״ה ז״ל א״כ הו״ל למפסק נמי דנשבעין על העבדים והא ליכא מ״ד ובודאי שזו צריכה לפנים דהא הכא פסק רב עבדא כמקרקעי דמי והלכה פסוקה היא והכל מודים בה שאין נשבעים על העבדים ור״נ פסק שאין גובין מהם לפי שהם כמטלטלי וגבי דינא דאגב לא הכריעו בו אם הוא כמטלטלין או כקרקעות ואמרו [שאין] נקנין באגב ובב״ב (דף קנ.) שאלו עבדא כמקרקעי דמי או כמטלטלי וסלקא בתיקו ומן התימה הגדול היאך לא מייתי התם הני מתנייתא והעיקר בזה שבכל דברי תורה עבדא כמקרקעי דמי כשבועה ואונאה ותשלומי כפל ודיני שומרים ופדיון בכור בכל אלו הוציאו מהן קרקעות בכלל ופרט ועבדים שהוקשו להם אבל ההיא דב״ב תלוי בלשון בני

רש״י

דכל בהמה לאו למזבח קיימא: גמ׳ אלא אפי׳ הכחישה. דלא הוי שינוי כולי האי דלא משתני כוליה גופא: התוקף. שהחזיק והוא שלא בטלו ממלאכתו. כגון שלא בשעת מלאכה: דלא נסתרי. שלא ילמוד דרך הבטלה: הדר בחצר חברו. ואוקימנא בחצר דלא קיימא לאגרא: פיחתה. אם נשברה או נתקלקלה ודמי פיחתה יתירים על שכרה נוטל את דמי פחתה: הא דעבידא לאגרא. סתמא כי נחית אדעתא דאגרא נחית הלכך (ד) לאו בתורת גזלן דיינינן ליה ונותן שכרו על כרחו אם רבים על דמי פיחתה: הא דלא עבידא לאגרא. לא יהיב ליה אלא דמי פחתה: נחת לה אדעתא דאגרא. רצה שכרו נוטל ואם פחתה רב על שכרו נוטל פחתה דהא ע״כ שקליה וגזלן [הוא]: נחת לה אדעתא דגזלנותא. ואפי׳ שכרה גדול מפחתה לא יהיב אלא דמי פחתה דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה: פסלתו מלכות. המלך צוה שלא יצא עוד: המלוה את חברו. שוה פרקמטיא: על המטבע. שקצץ לו במעות: נותן לו מטבע. היוצא בשעת פרעון דהא קבל עליו לתת לו מטבע והאי לאו מטבע ודוקא הלוהו פרקמטיא אבל הלווהו

גמ׳ אמר רב פפא לא הזקינה ממש אלא אפי׳ כחשה והא אנן הזקינה תנן אמרי כחשה כעין הזקינה מה הזקינה דלא הדרה אף כחשה דלא הדרה [א] אבל כחשה דהדרה אומר לו הרי שלך לפניך: רבי מאיר אומר אומר לו בעבדים הרי שלך לפניך: אמר רב חנינא בר אבדימי אמר רב הלכה כרבי מאיר ולית הלכתא כותיה דקי״ל עבדא כמטלטלי דמי: *אמר רב דניאל בר רב קטינא אמר רב התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור והוא שלא בטלו ממלאכה מ״ט ניחא ליה לאיניש דלא ניסתרו עבדיה: (א) רב יוסף בר חמא הוה תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי ועביד בהו מלאכה א״ל רבא בריה מ״ט עביד מר הכי אמר ליה דאמר רב דניאל בר רב קטינא אמר רב התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה (ב) פטור א״ל ה״מ היכא דלא מסיק בהו זוזי מר כיון דמסיק בהו זוזי מיחזי כרבית תדע דהא אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע״פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר א״ל הדרי בי: איתמר התוקף ספינתו של חבירו ועשה בו מלאכה [אמר רב] אם רצה (ג) שכרה נוטל רצה פחתה נוטל ושמואל אמר אינו נוטל אלא פחתה אמר רב פפא ולא פליגי הא דעבידא לאגרא והא דלא עבידא לאגרא ואי בעית אימא הא והא דעבידא לאגרא ולא קשיא הא דנחית לה בתורת אגרא והא דנחית לה בתורת גזלנותא: גזל מטבע ונסדק וכו׳ אמר רב הונא נסדק נסדק ממש נפסל שפסלתו מלכות ורב יהודה אמר אפילו פסלתו מלכות נמי היינו נסדק אלא היכי דמי נפסל שפסלתו מדינה זו א ויוצא במדינה אחרת איתמר *המלוה את חבירו על המטבע ונפסל המטבע אמר רב *נותן לו מטבע

אדם הם קורין לעבדים מטלטלין לפי שהן מטלטלין אע״פ שמן הדין [הן] כקרקעות והיא נמי דר״נ היינו מפני שאין דעתו של מלוה עליהן לפי שיכול הלוה להבריחן דומיא דמטלטלין וכן בדינא דאגב דאפשר דהוי דין תורה דבקדושין [דף כו.] מפיק ליה מדכתיב ויתן להן אביהם וכו׳ ערים בצורות אף הוא תלוי בדעתו של אדם שאדם סומך הדבר המטלטל על הקרקע שהוא עיקר לעולם שאדם סומך בו ולפיכך עבדים כיון שאין אדם סומך עליהם אי אפשר לסמוך מטלטלין עליהם וכ״כ רבינו שמואל ז״ל בבבא בתרא והוא עיקר עכ״ל [ובכל זה כתבו התוס׳ בפ״ק דמכילתין]: פטור. מלשלם לבעליו: והוא שלא כו׳. שאינו רגיל לעשות מלאכה לבעליו או שאין עכשיו מלאכה לבעליו לעשות דזה נהנה וזה לא חסר [ג]: דלא ליסתרי. שלא ילמוד דרכי בטלה: אין צריך לעלות לו שכר. ומוקמינן בפרק ב׳ [דף כא׳] בחצר דלא קיימא לאגרא: הלוהו ודר וכו׳. פי׳ הלוהו והרי הוא עומד בחצרו עדיין: צריך להעלות לו שכר. על מה שידור בו מכאן ולהבא משום דמחזי כרבית אבל מה שדר בו קודם הלואה אינו חייב שאם מדין רבית אבק רבית הוא ואם מפני שדר בחצרו חצר דלא קיימא לאגרא ופטור כן כתב הרא״ה ז״ל ולפ״ז צריך לדקדק איך מותר ללוה לעשות שום הנאה למלוה אפילו מדברים שהיה עושה לו קודם הלואה כדמשמע הכא תי׳ הרא״ש ז״ל דדוקא במילי דפרהסיא דאוושן טובא כגון לדור בחצרו ולתקוף בעבדו אסור אבל להשאיל כליו או בהמתו מותר כיון דבלאו הכי הוי משאיל ליה ודיקא נמי דנקט חצרו ולא בהמתו וכליו ועוד חילק הרב ז״ל דאם קודם הלואה היה דר מדעת בעל החצר גם אחר הלואה מותר דומיא דהקדמת שלום [ב״מ דף עה:] שאינו אסורה אלא באותו שאינו רגיל מקודם לכן להקדים אבל אם היה דר מתחלה שלא מדעתו אע״פ דלא קיימא לאגרא אסור אחר הלואה דהשתא היה נראה שסומך עליה בשביל מלוה שלו: פחתה נוטל. אם דמי מה שנתקלקל יתירים על שכרה נוטל דמי פחתה: עבידא לאגרא. מסתמא כי נחית לה אדעתא [דאגרא] נחית לה הלכך לאו בתורת גזלנות דיינין ליה ונותן שכרה על כרחו אם רבים הן על דמי פחתה: הא דלא עבידא לאגרא. לא יהיב אלא דמי פחתה: נחית ליה אדעתא דאגרא. רצה שכרה נוטל ואם פחתה רב על שכרה נוטל פחתה דהא על כרחו שקלה וגזלן הוא: כתב הרמ״ה ז״ל דאפילו נחית בה בתורת אגרא לא משלם אגרא אלא בדקיימא לאגרא וטעמא משום דזה נהנה וזה אינו חסר והכי משמע הכא דלא יהיב אלא דמי פחתה וכן כתבו לעיל פרק כילד גבי הדר בחצר חברו וכו׳: בתורת גזלנות. נחית לה אדעתא דגזלנותא אפילו שכרה גדול מפחתה לא יהיב אלא פחתה דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה: פסלתו מלכות. המלך צוה שלא יצא לא במדינה זו ולא במדינה אחרת: היינו נסדק. דכיון דלא נפיק לגמרי בשום מקום היזק גמור הוא ומשלם כשעת הגזלה: אלא היכי דמי נפסל. דקתני מתני׳ הרי שלך לפניך: שפסלתו מדינה זו. בני המדינה מעצמן: ויוצא במדינה אחרת. שיכול לומר לו לך והוציאהו שם והלכתא כרב יהודה [בתוס׳ מוכיח וכן האשר״י מכמה ראיות דהלכה כר״ה]: המלוה. שהלוה לו שום פרקמטיא: על המטבע. שקצץ לו מעות: נותן לו מטבע

שלטי הגבורים

א מיי׳ וסמ״ג עשין פ״ג והג״י שם כתבו דאם פסלתו מלכות שאינו יוצא לא במדינה זו ולא במדינה אחרת דמשלם כשעת הגזילה והתוס׳ והרא״ש שם וטור ח״מ סי׳ שס״ג כתבו דאפי׳ פסלתו מלכות אומר לו הרי שלך לפניך כל עוד שהוא בעין: הרא״ש בשם הראב״ד ז״ל כתב דאם פחתו המטבע ממשקלו משלם לו מן המטבע החדש ואינו מחלק בין הוקרו בידו מחמת הפחת או לא ובין קא מרויח לוה ומפסיד מלוה לענין ניסכא טובא דבכל ענין משלם לו מטבע החדש אבל הרי״ף ומיי׳ פ״ד מהל׳ לוה ומלוה וסמ״ג לאוין קנ״ג והרא״ש שם וטור י״ד סי׳ קס״ו ורוב הפוסקים כולהו שוין דאין חילוק בין הוסיפו על המטבע ובין פיחתו המטבע בכל ענין אי איכא צד רבית ופסידא בין ללוה בין למלוה אינו משלם רק כפי השיעור שלא יהיה פסידא לא לזה ולא לזה:

לשון ריא״ז

המלוה מטבע לחבירו או שמכר לו פרקמטיא בכך וכך מטבע ונפסל המטבע עד שאינו יוצא בשום מקום נותן לו סכום המטבע שהוא יוצא באותה שעה כמו שביאר מז״ה בפסקיו ואפי׳ הוסיפו על המטבע היוצא באותה שעה שהוא יותר גדול מן הראשונה רואין אם השבית המטבע החדש לענין הוצאה מפני התוספת כגון שהיה לוקח במטבע הראשון עשרים שאין בעשרים דינרין ובמטבע החדש הוא מוצא שלשים שאין בעשרים דינרין ה״ז אינו משלם סכום הדינרים שהוא חייב לו אלא פוחת ממנו לפי חשבון אם לא הוזלו הפירות מפני תוספת המטבע אלא מפני שנזדלזל השער אינו פוחת לו מסכום המטבע שהיה חייב לו היה התוספת יותר מחומש עד שיהיו ד׳ דינרין מן החדשים שוקלין יותר מחמשה מן הישנים אע״פ שלא הוזלו הפירות מפני תוספת המטבע הרי זה פוחת לו מסכום המטבע שהיה חייב לו מה שהיה משקלם יותר מהומש ונראה בעיני שהמעות שלנו שהם נמשכים אחר הזהב לעולם ופעמים שהמעות הנפסלין הם כמו שלש מאות בטרין של זהב והמעות היוצאות כמו עשרים וארבעה בטרין בגזירת המלך יש לנו ללכת בהן לעולם אחר הזהב ואם היה חייב לחבירו שלש מאות מן המעות הנפסלות נותן לו מן המעות היוצאות שוה בטרין אחד שהרי השלש מאות שנתחייב לו כך הם שוים כמבואר בקונט׳ הראיות בראיה ו׳ אם היה יוצא המטבע הראשון שנתחייב לו במקום אחר אין נותן לו אלא המטבע שנתחייב

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ רב יוסף בר חמא (ב) שם פטור ומותר (ג) שם אם רצה שכרה נוטל (ד) רש״י ד״ה לאו בתורת נוטל

הגהות מא״ו

[א] נ״ב בריא״ז [ב] נ״ב והא דלא חסר

מלחמת ה

מצאתיה בירושלמי דגרסי׳ תמן אמר רב חסדאי הדא אמר גזל כחושה והשמינה מחזירה בעינה מפני שעיברה אצלו וילדה הא אם לא עיברה אצלו וילדה משלם כשעת הגזילה וכך פירושו מדקתני מתני׳ מעוברת וילדה וקתני נמי נתעברה אצלו וילדה משלם כשעת הגזילה משמע דבהכך הוא דאינן משלמין גיזות ולדות אבל לא נתעברה אצלו ולא ילדה אלא שגזלה מעוברת ועמדה אצלו עד סמוך ללידתה מחזירה בעינה מעוברת דהיינו כשעת הגזילה ואע״פ שנפטמה אצלו שהרי כל ימי עיבורה היא משבחת מחמת גדול העובר ומהמת נפחה ופטמה אעפ״כ מחזירה כמות שהיא מעוברת ש״מ דגזל כחושה והשמינה מאליה מחזירה בעינה ובגמ׳ דילן נמי אמרי׳ איידי דקתני רישא ילדה תנא סיפא נמי ילדה אלמא רישא ילדה דוקא ואפי׳ השביחה בעיבורה ברשותו וכן הא דאמר רבא גזל והשביח וכו׳ אי בדר״ש בן אלעזר בייכא נמי מוכחא דדוקא השבית מחמת הולאה ופיטום מדלא קאמר השביחה ביד לוקח והשביחה ביד עובד כוכבים וכן לדעתי הסיה דאמר רבא בפי הניזקין גבי גנב והקדיש מסתברא משעת הקדישה אוקמינהו רבנן ברשותיה לענין גיזות וולדות ולא משעת גניבה כדי שלא יהא חוטא נשכר בשבח גיזות וולדות הוא דהייט מעוברת וטעונה וגדלו מאליהן שאילו גזלן הוו ובעיא דרבא לא מוקמינן לה דלא כשמעתיה ודלא כהלכתא נמצינו מסתייעין מזה ואני תמה על בעל המאור ז״ל היכן מצא מפורש שהלכה כר״ש בן אלעזר בשבח אני לא מצאתי בגמ׳ אלא בכתם שאומר לו הרי שלך לפניך דאי אשבח אביי דקשיא ליה דשמואל אדשמואל ואידחיק ליה שפי טובא למימר אמרו קאמר הוא ליה למימר מאי הלכה אשבח ולא אכתם כדאשכחן בעלמא הלכה למתלה כמס׳ תעניות אסברה לך כי א״ר יוחנן הלכה כרשב״ג אדלא לסתמא אלא ש״מ אכתם איתמר ואשבח בדעדיפא מיניה קיימא לן:

ועוד ורב היכי שביק מתני׳ ועביד כברייתא פי׳ ואע״ג דלא מקשי׳ הכי בשאר דוכתי היכי שביק רבים ופסק הלכתא כיחיד כו׳: אמר הכותב אין זה נכון שלא מצינו מי שחושש אפי׳ לסתם משנה בלא מחלוקת אלא ר׳ יוחנן ורב לא סבר לה כוותיה והא רב פסק הלכתא כר״ש דאמר אכלה פירות גמורין משלמת פירות גמורין ואע״ג דת״ק דאיכון רבנן לא אמרי הכי וכן בפ׳ הכותב אמר רב הלכה כרשב״ג דאמר אם מתה יירשנה ורבנן פליגי עליה ובפ׳ תפילין אמר רב הלכה כר׳ יוסי דאמר אף תותבין ובכמה דוכתי אמר ולא אקשי עליה שביק רבנן ורב יוסף לא הוה במגילה דרבי ואקשי׳ ליה אביי במס׳ סוכה גבי העושה סוכתו כמין צריף שבקת רבנן ועבדת כר״א א״ל ברייתא איפכא תניא א״ל שבקת מתני׳ ועבדת כברייתא ואע״ג דסתם מעשה הוה והכא מימרא אין בזה שינוי והטעם בשניהם שוה ובכמה דוכתי פסקי רבנן כיחידאי ולא בעי׳ מינייהו טעמא והדרבה אי רב הוה במגילה דרבי ניחא הא דאמר רב הלכה כר״מ דעבדי כמקרקעי דמי דהא סתם לן רבי כוותיה בשבועות אלו דברים שאין נשבעין עליהם העבדים והקרקעות וכו׳ והסיה עדיפא מהך דהסיה סתמא היא והא לאו סתמא דהא מחלוקת בלדם והסיה דתניא גבי הלכתא פסיקתא דהאי דינא ומפי סמכינן עליה ועוד דבב״מ סתם לן גבי אונאה ושבועה ושומרין דעבדים כקרקע והוה ליה מחלוקת ואח״כ סתם והלכה כסתם אלא אדרבה רב לא חייש כלל לסתמי וכל דהוא יחיד ורבים כרבים פסק וי״ל דאע״ג דאין נשבעין עליהם ואין להם אונאה לענין גזילה כמטלטלי דמי ומש״ה לא הייתי מינה סיועא לדרב כי אקשינן עליה אמאי שביק רבנן דמתני׳ ואפשר דמרבינן להו מקרא משום דכתיב כל סך משומי פקדון ותשומת יד גזל ואבידה ועושק ודלמא רבוי ניינהו ומרבינן בהו עבדים ומיהו ממתניתא דמתליף פרה בחמור מייתינן משבועה לגזילה. משום דמסכת דר״מ לרבנן ודרבנן לר״מ ואילו לר״מ הוו מטלטלי לשבועה כ״ש

המאור הגדול

[דף צו ע״ב] ורב היכי שביק מתני׳ ועביד כברייתא פי׳ ואע״ג דלא מקשי׳ הכי בשאר דוכתא היכי שביק רבים ופסק הלכתא כיחיד משום דרב הוה במנינא דרבי וכי פתמה למתני׳ קס״ד דבמנינא נמי הוה וכיון דליתא לדרב לפי מה שפסק הרי״ף ז״ל בהגהתו היה לו לפסוק הלכתא נשבעין על העבדים ולא מצינו דעת הגאונים כן ויש לנו בזה סברא אחרת והיא כתובה במקומה בב״ב ודינא דעבדים בדבר שאינו מן התורה כמטלטלי דניידי וכדאיתא בב״ק בפ״ק:

[דף צז ע״ב] הא של אחרונים דומיא דראשונים מחללין ואע״ג דל״ל להתם אורחא דכה״ג תוי דומיא דראשונים ואוקימנא בשאין מלכיות מקפידות שכל זמן שירצה יוכל להוליכם שם ואע״ג השתא לית ליה אורחא להתם והא מתני׳ מ״מ קשיא לרב אלא רב תנא הוא ופליג וי״ל דרב נמי לא פליג עלית דשמואל אלא בשמלכיות מקפידות ושינויא דשנינן דאוקימנא למתניתא בשאין מלכיות מקפידות

מטבע וכו׳. דהא קבל עליו לתת לו מטבע והאי לאו מטבע הוא ודוקא הלוהו פרקמטיא אבל הלוהו מעות מה שהלוהו משלם לו ומיהו אפילו הלוהו מעות אם פירש שישלם לו מטבע נותן לו מטבע היוצא דמעות שנפסלו לאו מטבע נינהו אבל כשמוכר פרקמטיא אפילו אומר בסתם כך וכך מעות תתן לי צריך שישלם מטבע היוצא: ושמואל סבר דכיון דיוצא במישן שם מטבע עליו והלכתא כרב נחמן: והוסיפו עליו. לפי מאי דאסיקנא [ה] לעיל שנותן לו מטבע היוצאת באותה שעה היכא דהוסיפו עליו מאי אמרינן בה: באותה שעה. נר מצוה בשעת פרעון: כתרטא· סלע גדול רחב כמדה מחזקת רובע: והא קא זילי פירות. לגבי מטבע זו ונמצא שמשתכר זה בתוספת שאינה דומה לראשונה והוי רבית: מחמת תרעא. שבאו גשמים ונמצא ריוח תבואה בעולם והוזלו פירות: לענין נסכא.. אם בא להתיכן לעשות מהן גרוטאות יש יותר מן הראשונה והוי רבית: עבדו עובדא. באדם שהלוה את חברו על המטבע והוסיפו עליו והלכו אצל אגרדמין והוא סוחר ישמעאל והיו לו מעות מן הראשונה ומן השניה ונמצאו בשמונה של מטבע שניה עשרה מן הראשונה ונתן לו [שמונה] ל׳ הריא״ף ז״ל פי׳ כגון דהו״ל גבי חבריה מאה זוזי וכל זוז מינייהו אית להו תמניא פריטי והוסיפו עליה השתא ועבדינהו לזוזא [עשרה] פריטי וחזינן אנן אי לא קא זילי פירי מחמת ההיא תוספת אלא תרעא כדקאי קאי יהיב ליה השתא ק׳ זוזי מהאי טיבעא ולא מנכה ליה כלום ואע״ג דאיכא שבח לענין נסכא חומשא מלבר דאינון תרתי פריטי בכל זוזא כיון דליכא שבחא לענין פירי לא איכפת לן בההיא תוספת חומשא דאיכא בנסכא והיינו דקאמר רב חסדא נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ואי קא זילי פירי מחמת ההוא תוספת אפילו לא הוסיפו עליה אלא כל שהוא מנכה ליה מהאי טבעא כותיה ואי אוסיפו עליה [טפי] מחומשא אף על גב דלא קא זילי פירי לא יהיב ליה מהאי טבעא דנפיק אלא כשיעורא דאית ליה מטבעא קמא וכ״ש אי קא זילי פירי דמנכה ליה כל שהוא טופיאנא דאוסיפו עליה עד גמירא וה״ה למלוה חבירו על המטבע ופחתו ממנו וה״ה נמי במקום שנושאין ונותנין בכספים של משקל ופחתו מן הכסף [ו] שלהם או שהוסיפו עליהם הכל ענין אחד הוא עכ״ל: פטור. אע״פ שאינו יכול ליטלו ומוקי לה בגמ׳ [ד׳ לח.] דלא שקליה ממש בידים אלא שהיה המטבע ביד בעליו והכהו זה [ז] תחת ידו ונתזה לים ומיירי שהמים הם צלולין וקא חזי ליה והיינו דא״ל הא מנח קמך ואינה אבודה ואי משום דבעי למיתב זוזא לבר אמוראי למישט ולמשקליה גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור וטעמא דרב׳ בכל הני חדא טעמא הוא דאפי׳ דינא דגרמי לית ליה וכל הני דינא דגרמי נינהו ולית הלכתא כוותיה אלא כדכפייה רפרם כדמוכח במסקנא ומיהו אפילו רב׳ מודה שאם המים עכורים אבדה בידים ממש היא דהא התיזו וחייב:

מטבע היוצא באותה שעה ושמואל אמר יכול לומר לו לך והוציאו במישן אמר רב נחמן מסתברא מילתא דשמואל דאית ליה אורחא למישן אבל לית ליה אורחא למישן לא: בעא מיניה רבא מרב חסדא המלוה את חברו על ״המטבע והוסיפו עליו מהו א״ל קעו נותן לו מטבע היוצא באותה שעה א״ל ואי [א] כי נפיא א״ל אין א״ל ואפי׳ כי תירטא א״ל אין והא קא זילי פירי אמר רב אשי ניחזי אנן אי מחמת טיבעא זול מנכי ליה *ואי מחמת דף צח. תרעא זול לא מנכי ליה והא קא שבח לענין נסכא אלא כי הא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע °עבדו עובדא בזוזא דאגרדמים טייעא עד עשרה בתמניא פירוש כגון דהוה ליה גביה חבריה מאה זוזי כל זוזא מינייהו אית ביה תמניא פריטי ואוסיפו עליה השתא ועבדוניה לכל זוזא עשרה פריטי חזינן אי לא קא זילי פירי מחמת ההיא תוספת אלא תרעא כדקאי קאי יהיב ליה השתא מאה זוזי מהאי טיבעא דהוא סכום כל מה דאית ליה גביה מההוא טיבעא קמא ולא מנכי ליה כלום ואע״ג דקא שבח לענין נסכא חומשא מלבר דאינון תרתי פריטי בכל [זוזא] כיון דליכא גביה שבחא לענין פירי לא איכפת [ב] לן בההיא תוספת חומשא דאיכא בנסכא והיינו דקאמר רב חסדא נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ואי קא זילי פירי מחמת ההיא תוספת אפילו לא אוסיפו עליה אלא כל שהוא *מגבי ליה מהאי טיבעא כוותיה ואי אוסיפו עליה טפי מחומשא אע״ג דלא קא זילי פירי לא יהיב (א) מהא טיבעא דנפיק אלא כשיעורא דאית ליה מטיבעא קמא וכ״ש אי קא זילי פירי דמנכי ליה כל (ב) דהוא טופיאנאה דאוסיפו ליה עד גמירא והוא הדין למלוה את חברו על המטבע ופחתו ממנו והוא הדין נמי במקום שנושאין ונותנין בכספים של משקל ופחתו מן הכסף שבהן או שהוסיפו עליו הכל ענין אחד הוא: הא דאמר רבה הזורק ״מטבע קעז של חבירו לים הגדול פטור והצורם באוזן פרתו של חבירו פטור והשורף שטרותיו של חבירו פטור לית הלכתא כוותיה בכלהו דהא אסיקנא *אמר דף צח: אמימר למאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא ולמאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי ניירא בעלמא הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי ואגבייה כי כשורא לצלמי וכן הלכתא אלא מיהו ה״מ היכא דקא מודי ליה דקושטא קא טעין עליה ומחמת דשריף ליה לשטריה הוא דלא מצי גבי ליה אבל היכא דלא קא מודי ליה דקושטא קא טעין אי נמי מודי ליה ולאו מחמת דשריף ליה לא מצי גבי לא מיחייב כדאמרינן מתקיף ליה רמי בר חמא היכי דמי אי איכא סהדי (ג) דחתימי עלה דידעי מאי הוה כתיב בשטרא (א) ניכתוב ליה שטרא אחרינא ואי דליכא סהדי מנא ידעינן אמר רבא תהא במאמינו: פירות והרקיבו משלם כשעת הגזלה והא תניא פירות והרקיבו אומר לו הרי שלך לפניך אמר רב פפא לא קשיא כאן שהרקיבו כולן כאן שהרקיבו מקצתן: **מתני׳** נתן ״לאומנין לתקן וקלקלו חייבין לשלם נתן קעח לחרש שידה תיבה ומגדל לתקן וקלקל א חייב לשלם: הבנאי שקבל עליו את הכותל לסותרו ושיבר את האבנים או שהזיקן חייב לשלם היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר פטור [א] ואם מחמת המכה חייב: **גמ׳** אמר רב אסי לא שנו אלא שנתן להרש שידה תיבה ומגדל לנעוץ בהן מסמר [ג] ושיברן אבל נתן לחרש עצים לעשות מהן שידה תיבה ומגדל ושיברן

רש״י

הלווהו מעות מה שהלווהו משלם לו: במישן. מקום: והוסיפו עליו מהו. אליבא דרב דאמר לעיל נותן לו מטבע היוצא באותה שעה היכא דהוסיפו עליו מאי: באותה שעה· בשעת הפירעון: כי תרטא. סלע גדול כמדה מחזקת רובע: והא קזילי פירות. לגבי מטבע זו נמצא שמשתכר בזה התוספת והוי רבית: ואי מחמת תרעא. שבאו גשמים ונמצא ריוח תבואה בעולם והוזלו פירות: לענין נסכא. אם בא להתיכן לעשות גרוטאות יש בהן יותר מבראשונות והוי רבית: עבדו עובדא. באדם שהלוה חברו על המטבע והוסיפו עליו והלכו אצל אגרדמים והוא סוחר ישמעאל והיו לו מעות מן הראשונים ומן השניים ומצאו בשמונה של מטבע שנייה עשרה מן הראשונים ונתן לו [ד]: למאן דדאין דינא דגרמי. (דניהו) [דאיהו] ר״מ פרק בתרא: מגבי ביה. מן השורף השטר שהרי גרם לו הפסד: אכפי׳ רפרם לרב אשי. ששרף (ב) שטר חבירו בילדותו: ואגביה מיניה. כל הכתוב בשטר בגובייתא מעליא: ככשורא לצלמי. כלומר פרעון גמור מן העידית כקורה זו הנבחרת מאחר קורות לעשות ממנו צורות ודיוקנא: מנא ידעינן מאי הוה כתיב ביה ומאי בעי למיתב ליה: תהא במאמינו. שורף [לבעל שטר] כל מה שיאמר דהיה כתוב בו ואפ״ה היה פטור: **מתני׳** שידה. ארגז העשויה

[ל׳ גמ׳ [שם]] השף· שהכה בקורנס על הגורה ופחתה דלא מגרע ליה ממשקלו אלא גרמא: הגורס. פוגס דלא אפחת מדמיה אלא שאינה ראויה להקרבה: נכתבו ליה וכו׳. כדאמרינן בנמחק שטר חובו שמעמיד עליו עדים (א) אבל איהו לא מהימן בשבועה דאפילו לדברי האומר עשו תקנת נגזל [באשו] בדיני דגרמי [ח] לא עבוד תקנתא דהא התם אפי׳ במסור איבעיא לן ולא איפשיטא: מנא ידעינן· ומאי הוה כתיב ביה ומאי בעי למיתב. ולא אצטריך למימר דפטור: במאמינו. שורף [לבעל השטר] וכל מה שיאמר שכך היה כתוב יתן ואפ״ה פטור: מאן דדאין דינא דגרמי. רבי מאיר היא בהגוזל (זוטא) [עצים] [דף ק.] וקי״ל כוהיה: מגבי ביה. מן השורף כל חוב השטר שהרי גרמו להפסיד: ואכפייה רפרם לרב אשי. ששרף שטר חבירו בילדותו ואגבי מיניה גובייתא מעליא כל מה שכתוב בשטר: ככשורא לצלמי. כלומר פרעון גמור מן העידית כקורה זו הנבחרת מאחר קורות לעשות בו צורות ודיוקנאות: הרקיבו מקצתן. כיון דאורחייהו בהכי כהיזק שאינו ניכר חשבינן ליה ואומר לו הרי שלך לפניך והוי כחמץ בפסח וכל הני דמתני׳ ומתני׳ דקתני משלם כשעת הגזלה בהרקיבו כולן שהוא היזק ניכר כיין והחמיץ מיירי: **מתני׳** שידה. ארגז של עגלה העשויה למרכב נשים: **גמ׳** א״ר אסי ל״ש אלא שנתן לחרש שידה תיבה ומגדל לנעוץ בהן מסמר ושברן אבל נתן לחרש עצים לעשות בהן שידה תיבה ומגדל ועשה מהן

המאור הגדול

שקפידות שינויא הוא לדברי הכל בין לרב בין לשמואל ת״ש אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל ולא על של בבל והן כאן והא מעות של כאן והן בבבל דאית ליה אורחא להכא שהוא עומד לעלות לירושלים ואפ״ה אין מחללין ואוקימנא בשמלכיות שקפידות זו על זו ובהשי:

מלחמת ה׳

כ״ש לענין גזילה אבל אפשר דליכוו מטלטלי לגזילה ומקרקעי לשאר דיני ובזה נפסק רבינו הגדול ז״ל. מן הטעם שטוען עליו שהיה לו לפסוק הלכה כשמואל עליהם. אבל יותר נראין דבריו הראשונים שפסק כרב והרוצה לסמוך על העיקר יסמוך על דברי רבינו שמואל הנרשי ז״ל שכתובים בספר המאור בזה בפ׳ יש נוחלין:

עין משפט

ו מיי׳ פ״ד מהל׳ מלוה ולוה סמג לאוין קצא טור י״ד סי׳ קמה:
ב מיי׳ פ״ו מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוח״מ סי׳ שפז:
ג מיי׳ פ״י מהל׳ שכירות סמג עשין פט טוח״מ סי׳ שו:

רבינו אפרים

א] מתני׳ נתן לאומנים לתקן וכו׳. כתב רבינו אפרים ז״ל הא דתנינא אם מחמת המכה חייב קשיא לן עלה דקי״ל גרמא בניזקין פטור ומסתבר לן דכי אמרי׳ בגרמא בניזקין פטור ה״מ בנזקי ממונא אבל בנזקי גופו בכח כחו אי נמי בכחו וכח אחר מעורב בו כגון גבה ולכתו כרות ואין בלכתו כדי ללכות אבל דבכח קא מזיק יב׳:

נ״ל סנכי

הגהות הב״ח

(א) נ״ל ליה מהאי: (ב) סהוא כצ״ל: (ג) דחתימי עלה תא״כ:

הגהות הגר״א

(א) נ״ב נ״ע דהרי כבר עשו העדי׳ שליחותן: (ב) נ״ב כפי׳ הכותב סימן כ״ח פירש״י בע״א. יעו״ש:

הגהות מא״י

[א] נ״ב אסי: [ב] נ״ב מדברי הרא״ש ז״ל דכיון שאין בו אלא חומש יותר אין כאן שבח לענין נסכא דאם היה מחזירו לנסכא היה נפחת החומש לחסרון סיתוך ושכר הצורף: [ג] נ״ב ונעץ בהן מסמר: [ד] נ״ב שמנה: [ה] נ״ב דהא אם אין לו דרך במישן צריך ליתן לו מטבע היוצא באותו שעה דהא כרב נחמן פסקינן הלכה: [ו] נ״ב פי׳ של משקל: [ז] מתחת כצ״ל: [ח] נ״ב דלא שרף אלא נייר בעלמא:

שלטי הגבורים

שנתחייב לו שאע״פ שאינו יוצא כאן יכול לומר לו כשיבואו סוחרים מאותו המקום תמכור עמהם ושם יקבלו אותו ממך:

א רבינו ומיי׳ פ״י מהל׳ שכירות והרא״ש וטור ח״מ סי׳ ש״ו דשכיתו דצריך האומן לשלם דמי שידה תיבה ומגדל ולא שני במה שמשלם דמי עצים ואיגון אזלי לשיטתייהו דסבירא להו דאין האומן קונה בשבח כלי ואע״פ שהשביחו לא קנאו להיות שלו כדי שאם ישברנו דנימא שלו הוא שובר ומקלקל וסמ״ג עשין פ״ט הביא דברי רבינו ז״ל שכתבנו ואח״כ הביא דברי התוס׳ ר״י וה״ג דפליגי על רבינו וסיעתו דסבירא להו דאומן קונה בשבח כלי והלכך אם שיבר וקלקל האומן את הכלי אחרי שהשביחו שלו הוא מקלקל ואינו משלם רק דמי העצים בלבד ולא דמי השבח שהשביחו וה״ה דאם נגנב ונאבד הכלי ממנו לאחר שעשאו והשביחו דלרבינו וסיעתו יתחייב בדמי הכלי ושבחו דלא קנאו בשבח ולדברי ר״י וה״ג לא יתחייב רק בדמי עצים וכי היכי דפליגי בהני מלאכות ה״ה לכל שאר מיני מלאכות ונראה דפלוגתייהו הוי בשלא קבל עדיין האומן דמי שכירותו דאילו קבל דמי שכירותו ליכא למ״ד שלא יתחייב להחזיר דמי *)השכירות כשקלקל הלכך אפי׳ לא קבל דמי שכירותו צריך לשלם דמי שידה ותיבה לרבינו וסיעתו ודעת סמ״ג עשין פ״ט מסכים לדעת ר״י וה״ג הלכך נ״ל כי הא דכתב סמ״ג בלאוין קפ״א גבי לאו דבל תלין דאם נתנה לו בתוך היום כיון שקבעם עליו חמה עובר משום בל תלין מיירי בשכירות דליכא ביה שבחא כגון דאגרים לבעשי בעשא בעשא במעתא כדמשני שם התלמודא ובפ׳ המקבל דאל״כ תיקשי על סמ״ג דבסי׳ קפ״א בלאוין משמע דאין אומן קונה בשבח כלי ובעשין סי׳ פ״ט משמע דאומן קונה בשבח כלי:

*) הש״ך בח״מ סי׳ ש״ו סק״ג בסופו כתב שט״ס הוא וצ״ל דמי השידה

חדושי אנשי שם

מהר״ם (א) בפרק גט פשוט שנויה בא לפני ב״ד שם עושין לו קיום וא״צ עדים התומים בו דוקא אלא שראה חתימת העדים הראשונים ומה היה כתוב בשטר ומאיזה זמן וכן מוכח בפירש״י שם ובתוס׳ ובאשר״י ועוד שהרי אפי׳ היו כאן עדים שהיו התומין בו אינם רשאין לכתוב לו שטר אחר ולהתמו אלא ע״י קיום בפני ב״ד כיון שכבר חתמו בדין פעם אחת כבר שם עשו שליחותן לדעת המיי׳ פכ״ג מהל׳ מלוה ולוה ולדעת בעל התרומה ושאר גדולים שהביא ב״י בח״מ סי׳ מ״ה ס״ט ואיני יודע א״כ למה דקדק רב אלפס בלשונו אי איכא סהדי דחתימי עלה כו׳:

מהן שידה תיבה ומגדל ושברן פטור מ"ט אומן קונה בשבח כלי ורבא אמר דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי. [פי'] ל"ש הא דתנן שאם קלקלו חייבין לשלם דמי שידה וכו' : פטור . כלומר מלשלם דמי שידה אלא דמי עצים בלבד : אין אומן קונה וכו'. אלא הרי של בעל הכלי וחייב לשלם לו דמי שידה : והרי"ף ז"ל פסק כרבא כמסקנא דתלמודא והשתא מצינן למימר דמתני' תנא בסיפא שידה תיבה לגלויי רישא דמיירי בנתן לו לחרש עצים לעשות מהן שידה וכו' ואפ"ה חייב לשלם : לטוחן. אדם ממונה על כך ועליו לנותן במים וכותשן במכתשת להסיר הקליפה החיצונה כדי שתהא סולת נקיה : סובין. גסין ממורסן : ניפולין. נשבר ונופל כשאוחזין אותו : דמומחית לתרנגולי. כלומר האומן מומחה הלכך הוי אנוס ופטור מלשלם כיון דהוה עביד בהנם משמע דאם אינו מומחה לשחוט חייב אפי' בחנם דפושע הוא דלא היה לו לשחוט הואיל ואינו בקי : המראה דינר. לדעת אם טוב הוא ויקבלנו מחבירו : ותניא אידך. כתב הרא"ש דלא שייך לשנויי כאן בחנם כאן בשכר כדמשני גבי שחיטה משום דבהכרת מטבע צריך בקיאות גדול ולית להו למחזי אלא דנכו ואיסור ושאר כל אדם מיקרי הדיוט וחייב אפילו בחנם. ומיהו לפי מאי דמסקינן בסמוך דוקא כשסומך עליו וכן כתב הרי"ף ז"ל : דנכו ואיסור שולחנים (ג) אומנין היו [ג] : רב. שומר גנזיו של ר' חייא דודו היה : דין עסק ביש. סחורה רעה היא לו שעל עסקי חנם הפסיד שלא היה לו לראותו : בית חייהם. תלמוד תורה : ביקור חולים וקבורה. ופרכינן באלו מציאות (דף ל:) היינו גמילות חסדים ומוקים לה ביקור חולים בבן גילו דנוטל אחד מששים בחליו וקבורה בזקן ואינו לפי כבודו אפ"ה חייב : מחיצת הכרם וכו'. קי"ל דאם יש גדר בינתים זה סומך זרעים לגדר מכאן וזה סומך גפנים מכאן כדאיתא פ' לא יחפור (דף כו.): אומרים לו גדור. שלא יוסיף התבואה [ד] [על] מאתים בעוד המחיצה פרוצה ותאסר משום יניקת איסור של כלאים אשר הוא חלק א' ממאתים חלקים שיש בו של היתר : נתייאש ולא גדר. ובתוך כך הוסיף הזרע אחד מן המאתים שהיו בה בהיתר : הרי זה קידש. דאינו בטל אלא באחד ומאתים וכאן מאתים יש קנ"ט מהיתר וחד מאיסור וחייב באחריותו והכא דינא דגרמי הוא וחייב : [ה] שלשה לשונות אמרו חכמים בנזקין היזק שאינו ניכר וגרמא בנזקין ודינא דגרמי. היזק שאינו ניכר הוא דבר שאין נזק ניכר בו כלל והרי הוא עומד בעינו כגון חמץ שעבר עליו הפסח וכיוצא בו שיכול לומר לו הרי שלך לפניך דינא דגרמי הוא דבר שהיזקו ניכר אלא שלא עשה בו מעשה כמוחל שעבודו של חברו דדבורא בעלמא הוא וכן למניח המחיצה פרוצה עם שאומר לו גדור דברי היזקו גרמא בנזקין הוא דלא ברי היזקו כגון מניח סולם אצל שובך שגורם שקופצת שם הנמיה אבל אפשר דלא אתיא נמיה ולפיכך פטור: מדאמר ריש לקיש חזי דעלך קא סמיכנא ומתשובתו של *) ר' אלעזר שמעי' דהדיוט לא מחייב לשלומי עד דמודע ליה דעליה קא סמיך דאי לא מודע ליה מצי א"ל לא ידענא דעלי קא סמכת ומיהו אי מוכחא מילתא דעליה קא סמיך לא צריך לאודועיה כ"כ הרב אלפסי ז"ל (א) ואי תימא איסור ודנכו המאי פטורין הא ודאי עלייהו סמיך י"ל דלא מחייבין בדינא דגרמי אא"כ יש בו קצת פשיעה והכא דליכא פשיעה כלל פטור אבל הדיוט פושע הוא ולפיכך חייב כשיודעו שסומך עליו: מתני' והקדיחתו' שרפתו שהקדיחו יותר מדאי: נותן לו דמי צמרו. כ"ע מודו בהא משום דליכא שבחא כלל דהא שרפתו לגמרי וכיון שהוא טובה שכר חייב לשלם כדאמרי' לעיל [דף צט:] בטבח שקלקל : צבעו כעור. בגמרא מפרש שצבעו בשירי הצבע בקיתא סוריקא בעמר וצבעו ומזיק בכוונה הוא ולפיכך ידו על התחתונה לדברי הכל: אם השבח וכו'. אם השבח שהשביח הצמר

*) בדפו"י סגי' ר' אלעא.

תורה אור

ושיברן פטור מ"ט אומן קונה בשבח כלי דקצט:ואסקא רבא *דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי ושמעינן מיניה דליתא לדרב אסי אלא חייב לשלם דמי שידה וכן הלכתא : תנו רבנן המוליך חטיו °לטוחן ולא לתתן ועשאן סובין או מורסן חייב לשלם קמח לנחתום ועשאו פת ניפולין בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר : אמר רבי יוחנן טבח א אומן שקלקל חייב והוא דעבד בשכר דאמר רבי זירא הרוצה שיתחייב לו טבח יקדים לו דינר: אבל אומן דעביד בחנם פטור כי ההוא גברא דאתא לקמיה דרבי יוחנן ואמר ליה זיל אייתי ראיה דמומחית לתרנגולי [א] ופטירת : המראה דינר ב לשולחני ונמצא רע תני חדא אומן ה"ז פטור הדיוט ה"ז חייב ותניא אידך בין אומן בין הדיוט חייב אמר רב פפא כי תניא ההיא אומן הרי זה פטור כגון דנכו ואיסור דלא צריכי למיגמר כלל : ההיא איתתא דאחזיא ליה דינרא לרבי חייא אמר לה שפירא הוא לסוף אתאי אמרה ליה אזלי אחויתיה ואמרו לי דסניא הוא ולא קא נפיק לי א"ל לרב זיל חלפיה ניהלה וכתוב אפינקסך דין עסק ביש : והא רבי חייא לא צריך למגמר ר' חייא לפנים משורת הדין הוא דעבד כדתני רב יוסף °והודעת להם זה בית חייהם *את הדרך זה גמילות חסדים ילכו זה ביקור חולים . בה זו קבורה. ואת המעשה זה הדין. אשר יעשון זה לפנים משורת הדין: רשב"ל אחוי דינרא לרבי אלעזר אמר ליה מעליא הוא אמר חזי דעלך קא סמיכנא א"ל אמאי דאי משתכח בישא בעינא לשלומי לך והא את הוא דאמרת מאן דדאין דינא דגרמי ר"מ מאי לאו ר"מ ולא סבירא לך כוותיה א"ל לא ר"מ וסבירא לן כוותיה דתנן מחיצת הכרם שנפרצה *אומרים לו גדור נתייאש ממנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותו : שמעינן מינה דהדיוט לא מיחייב לשלומי עד דמודע ליה דעליה קא סמיך דאי לא מודע ליה מצי א"ל לא ידענא דעלי קא סמכת ואי מוכחא (א) דעליה קא סמיך לא צריך לאודועיה : מתני' [א] נתן צמר לצבע והקדיחתו היורה נותן לו דמי צמרו צבעו כעור אם השבח יתר

רש"י

העשויה למרכב הנשים : גמ' לטוחן . אדם הממונה על כך ועליו לנותן במים וכותשים במכתשת להסיר הקליפה ממנה שתהא סולת נקיה : סובין. הן גסין(א)יותר ממורסן: ניפולין . נשבר ונופלים כשאוחזין אותו : המראה דינר לשולחני . לדעת אם הוא טוב לקבלם מחבירו : הדיוט חייב . דהוי כנושא שכר שלומד בו להכיר המובים והרעים : רב . שומר גנזיו של רבי חייא דודו היה : דין עסק ביש . זו סחורה רעה היא שעל עסקי חנם אני מפסיד שלא היה לי לראותם : בית חייהם (ב) . (ב) תלמוד תורה:ביקור חולים וקבורה בפ' שני דב"מ פריך היינו גמילות חסדים ומשני ביקור חולים בבן גילו ונוטל אחד מששים בחוליו . וקבורה בזקן ואינו לפי כבודו ואפ"ה חייב : מחיצת הכרם. קי"ל היה גדר בינתים בין שדה הלבן לכרם זה סומך זרעים לגדר מכאן וזה סומך גפנים לגדר מכאן : הרי זה קדש . כלומר אסר את התבואה ולישנא דקרא נקט דכתיב פן תוקדש : מתני' והקדיחתו . שרפתו (ג) יותר מדאי ביורה : נותן לו דמי צמרו והכא ליכא שבחא כלל דהא נשרף לגמרי וליכא למימר אם השבח יתר על היציאה : כעור . מפרש בגמ' (ד) ומזיק בכוונה הוא לכך ידו על התחתונה לדברי הכל : אם השבח : שהשביח יותר על היציאה של צבע נותן (ה) לצבע את היציאה ולא שכר (ו) ולא אמרינן דניתיב ליה דמי צמרו ויקנה איהו שבחא [ג] דהא בצבע שהתנה עמו לצבע וליכא שינוי דליקני : לצבעו

שלטי הגבורים

א וכתבו הפוסקים דגבי טבח אומן בשכר שקלקל דמיירי דוקא שהתקלקלה שהיטתו במידי דהיא נבילה ודאי אבל אם מצא הסכין פגום והוא בדקו תחלה כיון דאיכא למימר שמא בעצם המפרקת נפגמה אלא דמחמרינן באיסור וחיישי' שמא בעור נפגמה אי נמי כשאר ספק דבשחיטה דטרפי' ליה כגון ששהה במיעוט סימנין וכיוצא באלו אע"ג דלענין טריפות פסלינן ליה לענין ממון לא מפקינן מספק ופטור הטבח בכל א' מאלו הטרפות לשלם בין שיהיה אומן בשכר או הדיוט וכתב הטור ח"מ סי' ש"ו דהטבחים שלוקחין הכרכשות מן השכירות כששוחטין נקרא שכיר בשכר אע"פ שאין לוקחין מן הטרפה כיון שהוא לא נטרפה היה מטל נמצא זה שכרו ועוד הכרכשות שנותנין לו מן הכשרות הן הן שכרו על הטרפות ע"כ ונראה דהטור ס"ל דאע"פ שלא התנה עמו הטבח שיתן לו הכרכשא בתורת שכירות מ"מ חשיב שכיר שכירות כיון דשקיל מיניה מידי ודאי לאו בטובת הנאה קא שחיט וחשיב מאי דשקיל מיניה שכירות גמור וראיתי בהגהת מרדכי מי שנסתפק אי הכרכה חשיב שכירות אי לאו ונראה מדהביא התלמודא דפטור כי הוי אומן בחנם דא"כ לא חשיב ליה הכרכה שכירות בענין זה ובודאי דידע התלמוד דאיכא לברכה ערך ודמים כדאיתא פ' החובל ופ' כיסוי הדם ואין לומר דכאן להכי לא חשיב הברכה שכירות משום דאין כאן מצוה דשחיטה אינו מצוה אלא כיסוי הוא דמיקרי מצוה דהא אינו דאעפ"כ הרי יש לברכה ערך י' זהובים אפי' כשאין שם המצוה רק הברכה כמו שכתבו התוס' פ' החובל גם אין לומר דאין כאן שייכות לשכירות הברכה כיון שהברכה אזל לה מכיון שנטרפה דגם זה אינו שהרי הטור חשיב שכירות מה שלוקח הכרכשתא אף ע"פ שמצאת הטרפה אינו לוקח כדפרישית והכא נמי היה לנו להחשיב כאן שכירות הברכה אע"פ שנטרפה וצ"ע ונראה דמדנקט התלמוד החילוק בין אומן להדיוט ובין בשכר לחנם גבי טבח דוקא גבי טבח הוא דאיכא לפוטרו היכא שהוא אומן דאיכא טעמא להחשיבו אנוס שהוא מקלקל בשעת המעשה אבל גבי שחיטה אי אפשר להחשיבו אנוס מה שלא לתת דהוא מלתא דהוי קודם השחיטה כד"ן וצ"ע גם אין לומר הכא דהטוחן והנחתום והטבח לא קנאו בשבח הקמח והפת כדי שיצטרכו לשלם דמי קמח ופת ונפקא מינה להוצאת הטבח והנחתום והסולכה לשם דכה"ג הוי גרמא כדאיתא פ' המוכר פירות ומדקאמר ליה ר' יוחנן להכוא גברא זיל אייתי ראיה דממחית לתרנגולי ולישתריך משמע דאין הטבח נאמן לומר אני מומחה כאומן עד דמייתי ראיה ואם אינו מביא ראיה משלם ונראה דאע"פ שיש לו רשות לשחוט כנהוג עתה אינו נקרא בשביל כך אומן דהרשות שנהוג הוא משום שיודע הדינין אבל מ"מ הדיוט הוא תדע דודאי אותו שאמר בימי ר' יוחנן ודאי היה בקי בדינין והורשה לשחוט דאל"כ היתה גם שחיטתו פסולה ואפ"ה הוצרך להביא ראיה שהוא אומן א"כ לא סגי ברשות הנהוג להחשיבו מומחה ואומן עד שיהיה מלאכתו בכך וכן ראיתי בתשובה כ"י שכיב המרדכי פ' המוכר פירות דאומן דקאמר הכא הוא טבח שמלאכתו ואומנתו בכך תמיד : ב לדברי מיי' פ"י מהל' שכירות והתוס' שם וסמ"ג עשין פ"ט והרא"ש והטור ח"מ סי' ש"ו והג"י כולהו שוין דכשהוא אומן בקי בשכר חייב ובחנם פטור ודוקא כי לא צריך למיגמר כלל אבל אם צריך עוד למיגמר אפי' הוא אומן הוי בכלל הדיוט כי ראיית המטבע צריך בקיאות גדול יותר מטבח והרשב"א ז"ל והביא דבריו מגיד משנה פליג עלייהו וסבירא ליה דכל שהוא אומן בקי דלא צריך למיגמר כלל פטור אפי' בשכר ונתן טעם להפריש בין טבח לשולחני לפי שמלאכת השחיטה דבר תלוי באומן הידים ואפי' אומן יקלקל לעתים אם לא יכוין מלאכתו היטב ולפיכך אינו כאונס וכיון שיש לו שכר חייב אבל ראיית המטבע שהוא תלוי במראית עינים והבקיאות בצורות כל שהוא אומן בקי הרבה אינו מצוי שיטעה וכשהוא טועה ה"ז אונס גמור ושומר שכר פטור מן האונסין והיינו שלא הזכיר בגמ' חילוק בין בחנם לשכר ע"כ וכשאנו פוטרין האומן ומחייבין ההדיוט איכא פלוגתא לפי מ"ש הגהת הרא"ש בשם רבינו יואל ז"ל אומן דפטור הוי אפי' כשאמר לו חזי דעלך קא סמיכנא וכן נראה דעת הפוסקים דהאומן פטור בכל ענין ולמהרי"ח ז"ל נראה דגם אומן אם אמר לו כיהך חזי דעלך קא סמיכנא חייב לשלם וגבי הדיוט הרי"ף ומיי' פ"י מהל' שכירות והרשב"א סבירא להו דהדיוט שרא המטבע דחייב דוקא היכא דאמר לו חזי דעלך קא סמיכנא או שהיו הדברים מראים שהוא סומך על ראייתו ולא יראה לאחרים אבל אם זה אינו סומך עליו פטור ההדיוט והתוס' וסמ"ג עשין פ"ט והרא"ש וטור ח"מ סי' ש"ו קיים להו דאפי' לא אמר להדיוט חזי דעלך קא סמיכנא חייב לשלם ולאו כל הני חייבים דהאומן והדיוט מיירי דוקא במקום כשהאומן והדיוט רואין המטבע צריך הלה לקבלו בע"כ דלא מצי מתחמיץ או לא איכא פלוגתא והגהת הרא"ש בשם רבינו יואל ז"ל מוכית דמיירי אפי' במקום דמצי הלה מתחמיץ מלקבל המטבע אחר ראייתו של שולחני ואפ"ה חייב ומ"ה כתב דאפי' הראהו לו סחורה או משכנות וסמך עליו ולקחה ונמצא בה פסידה דאם אינו אומן בקי הוי חייב לשלם ההפסד ורבינו אפרים חולק עליו ופירש דמראה דינר מיירי כה"ג שאם האומן אומר טוב שצריך לקבלו בע"כ ואינו יכול לשמוט ולכך חייב אפי' לא אמר ליה עלך קא סמיכנא אבל משכון ומקח אין לו בע"כ ליקח ולקנות והלכך פטור ומיהו נראה דאף לרבינו אפרים אי א"ל חזי דעלך קא סמיכנא גבי מקח ומשכון דחייב הלה לשלם לו ההפסד אף אם הוא אומן ומכאן יש ללמוד פלוגתא גבי שמלוה את ראובן והראהו לשמעון אם הוא טוב ונאמן והאמוד בנכסים וא"ל שמעון שהוא טוב והאמוד דלרבינו יואל אע"ג דמצי למתמיץ שלא להלוות לו אעפ"כ אם נמצא אח"כ שאין ראובן טוב והאמוד חייב שמעון לשלם ההפסד ולא שייך הכא חילוק בין אומן להדיוט דאין זה תלוי באומנות אם לא שנחלק בין בקי בו ורגיל אצלו תמיד לשאין בקי בו ואינו רגיל אצלו ומ"מ לפחות כשאינו בקי בו חייב שמעון לשלם ההפסד דפושע הוא ולרבינו אפרים כיון דמצי מתחמיץ שלא להלוות לו אין שמעון נתפס בדבורו זה ופטור מלשלם ההפסד ומ"מ נראה דלרבינו אפרים אם אמר חזי דעלך קא סמיכנא להלוות לו דחייב לשלם ההפסד ומראה דינר לשולחני ונמצא רע בין שיהיה חייב השולחני או לא מספקא אי מצי הלה הדר על הנותנו לו שיחליפנו לו דאע"ג דגבי כל מקח וממכר מפורש הדין במקח טעות ובהונאה הכא איכא למימר דלא דמי משום דהתם לא פער המוכר את הלוקח ולא הלוקח את המוכר אבל הכא כשמראה לשולחני הוא מראהו כדי לפטור את הנותנו לו ע"פ דבור השולחני וכיון שפטרו או לא מצי למהדר עליה ונסתלק הדין שהיה לו עם הנותנו לו והוי דוקא עם השולחני וכן מוכיחים קצת דברי הרא"ש ז"ל שכתב דאפי' לא אמר להדיוט עלך קא סמיכנא חייב דמסתבר כן משום דסתם מראה דינר הוא מראהו לידע אם הוא טוב כדי שיפטור מי שנתנו לו ואם כבר פוטרו למה ליה להראותו כשיוציאנו ידע אם יקבלוהו ממנו ע"כ

רבינו אפרים

א] נתן צמר לצבע והקדיחתו וכו'. כתב רבי' אפרים ז"ל רישא דקתני והקדיחתו יורה אוקימנא כשהקדיח בשעת נפילה דמעיקרא לא איבעיא ליה לאסוקי נורא ומש"ה נותן לו דמי צמרו. אבל אשנצבע לאלתר והניחו עד שהקדיח משלם נמי שבחא. ומציעתא נמי דברי הכל היא דהא לאו שינוי גמור הוא אבל סיפא דשינה מדעת הבעלים סבר ר"מ קנה בשינוי ר' יהודה סבר שינוי אינו קונה :

הגהות הב"ח

(א) ג"ב מוכח: (ב) ג"ב בפ' אלו מציאות דף ל' פי' רש"י ללמדו אומנות להתפרנס בה וכן הוא בפי' הגלפסי פא"מ דף ע"ט ע"ב ואולי דתרוייהו הוו בכלל בית חייהם דהא חיותו הוא פעם פירש כך ופעם פירש כך : (ג) נ"ב ביורה שהרתיחו יותר מדאי והס"ד:(ד) נ"ב שצבעו בשירי צבע: (ה) נ"ב לו:(ו) נ"ב שלא ומקבל כו'

הגהות חו"י

(א) נ"ב עיין בפירש"י ספ"ד דשבת : (ב) נ"ב בגמ' ב"מ דף ל' ע"א פירש"י ללמד לבן אומנות להתפרנס : (ג) נ"ב כ"ב בתוס' :

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) וכתבו רבינו אשר"י מסתמא ר"א הוה צריך למיגמר דאי לא צריך כי מודע ליה נמי לא מיחייב מדר' חייא דלא מיחייב אלא לפנים משורת הדין ואין לומר דר' אלעזר מומחה היה ואפ"ה כי מודע ליה מיחייב ור' חייא נמי ב"ה פטור דלא מודע ליה מדמשני והא ר' חייא לא צריך למיגמר לפנים משורת הדין הוא דעבד ולא משני משום דמודע ליה דעליה קא סמכי ש"מ דמומחה כי דנכו ואיסור או כמו ר' חייא בכל ענין פטור ור' אלעזר צריך למיגמר הוה ודוקא כי מודע ליה מיחייב :

מלחמת ה'

עוד ודאמר הרי"ף ז"ל דהדיוט לא מחייב לשלומי עד דמודע ליה דעליה סמיך : אמר הכותב מצאתי בהלכות ספרדים מדוקדקים ואי מוכחא מלתא דעליה סמיך לא צריך לאודועיה ע"כ והיינו בעומד ורואהו ואין אנו צריכין לתוספת :

המאור הגדול

ודאמר הרי"ף ז"ל דהדיוט לא מחייב לשלומי עד שמודיע ליה דעליה סמיך נ"ל ת"מ בשאין השולחני רואה המקח והמכר אבל בעומד ורואהו א"צ להודיע כמו שא"צ להודיע בדן את הדין זיכה את החייב וחייב את הזכאי וההוא מעשה דר' חייא מוכיח דאי לאו דהוה ר' חייא נמיר כדנכו ואיסור חיובי הוי מחייב מן דינא:

הגהות מא"י [א] נ"ב פי' ומוקי בגמ' בחנם: [ב] נ"ב דאמר: [ג] נ"ב אלא בטעו בסכתה הדתה דהכיה בעתה מתוחה שיכהה פי' מטבע הדבה בעדיין לא היו בקיאים בה:[ד] אחד ממאתים כצ"ל: [ה] נ"ב עי' בהרא"ש שתבואר יותר:

הגמר יותר על ההוצאה של צבע נותן לו לצבע את ההוצאה ולא שכר שלם כפרש"י ז"ל והרא"ה ז"ל כתב נותן לו שכרו כפועל בטל ומקבל למרו ודמי למרו לא אמרינן דניתיב וליקני ליה איהו שבחא דלמר דהא הגמר דלצבע שהתנה עמו לצבעו וליכא שינוי דליקני : לצבוע לו אדום רבי מאיר אומר וכו'. דקניא בשינוי לרבי מאיר ולא יהיב ליה אלא דמי למרו אבל דמי שבחא לא או זה נותן לו שכרו משלם כפי התנאי ויקח הגמר : רבי יהודה אומר אם השבח וכו'. דקנס ליה להאי דשינה [ג] ידו על התחתונה ולא נהנהו משבחא ואגריה (הכי) [כולי'] נר מצוה נמי לא נשקול אלא הוצאה : ואם הוצאה יתירה על השבח יתן לו השבח. שהשביח הצמר אם ירצה או אם השכר שהתנה עמו (יותר) מועט יתן לו שכרו כן פרש"י ז"ל. והרא"ש ז"ל הביא מה שמפרש בירושלמי [פרק זה הל' ה] בשבח יתר על ההוצאה שנראה מתוך הירושלמי שמה שהיה הצמר עתיד להשביח את צבעו [ג] כאשר אמר לו הוא בכלל הקרן של בעל הבית ואין הפועל נוטל יציאתו אלא מה שהוא יותר על השבח שהיה הצמר ראוי להשביח משום קנסא והרא"ה ז"ל כתב שבח דקאמר בשבח שיש בו עכשיו שמין אבל לא שבח שהיה משביח אלו צבעו כענין מה שאמר לו בעל הבית ובירושלמי אמר בענין אחר וצריך עיון עכ"ל: כפרי דודי. קנה בו את היורה כלומר בשיור הצבע שנשתיירו ביורה לצבעו: כפרי. לשון קיוות כמו למכפריה בהכל שוחטין [דף ח:] : כסא כעור. לא שינה הלכך לא קני וידו על התחתונה אפילו לר"מ ואע"ג דלעיל לא מחייבין אלא בצבע כלבוס דהיינו כפרי דודי שפשע בה בידים (ט) [הא] כעור [סתם] לא שאני התם שאין הצבע גורם לו אלא הוא עצמו שיש למר שאינו קולט יפה הצבע אבל כאן שהוא גרם לו בידים איבעי ליה למרמא אכפיה הרא"ה ז"ל. והרי"ף ז"ל פסק דהלכתא כרבי יהודה : יש שבח. כלומר חזותא מלתא היא או לאו מלתא היא : ותרינהו. שרא במים כדרכן קנינהו בשינוי ומשלם לו כשעת הגזלה כדתנן לעיל [דף צג.] כל הגזלנין וכו' : דזל צבעא. למר לבוע הוזל בעולם ואינו מגיע שבח לדמי סמנין (י) ומאי אמר ליה נגזל אני הייתי מוכר סמנאי או הייתי צובע בהן בגד ועכשיו הפסדתני דהא לא השביח בצמר : [ד] (כ) ואמר [ליה] לית לך גבאי דהך [השבח] למר מהדר ליה סמנין דהא איתנהו עלה והרי כאומר לו הרי שלך לפניך *) ומ"מ הא לא אתי אלא אליבא דמאן דלא דאין דינא דגרמי אבל למאן דדאין דינא דגרמי [דף ק.] דקי"ל כותיה חייב דהא אותבינה בדוכתא דלא מצי למשקלינהו : סימנין לא קא מהדר ליה והא בעי לשלומי דמי סמנין (נ) : [אי נמי כגון דלמר דחד וסמנין דחד כו']. וכתב הרא"ש ז"ל (מ) דאפי' נהנה בעל הצמר קצת מן הצבע אפ"ה לא ינכה קצת קשה אלא כלומר לא יחסר בגמרו להחזיר לו כנגד מה שנהנה [ל' לא ינכה קצת מה שנהנה] דהא דאמרינן פרק הכונס (דף נז:) *ירדה לגנה ונהנית משלם מה שנהנית וכן באלו נערות (דף ל:) גבי תחב לו חבירו משקין בבית הבליעה [ה] דוקא היינו כשגופו נהנה על ידי אחר כההיא דאלו נערות או ממונו נהנה על ידי מעשה ממונו כההיא *דירדה לגינה אבל כשממונו נהנה על ידי מעשה אחר פטור : וכתב ז"ל כן משום דנקט בגמ' לשון לית לך גבאי [ו] ולא מידי על ענין זה והך בעיא לא איפשיטא : אם פחתו פחתו לו. דלאו לעוותי שדריה : הא ר"י דאמר לא קני. וקשה כיון דלא קני ליה בשינוי אמאי הותירו לאמצע ליהוי הכל לבעל המעות ותירצו דלפי פירוש הרי"ף ז"ל דבשלוחו המתעסק למחלית שכר מיירי וכשהוא משנה ידו על התחתונה וכשפחתו פחתו לו וכשהותיר חוזר לדינו והריוח לשניהם : וכתב הרא"ש ז"ל *) דמדלא אמר ר' אלעזר הא והא רבי יהודה כמו ר' מאיר [ודוקא בסחורה אמר רבי יהודה דלא קני בשינוי] משום דמתניתין לאו לסחורה משמע ואפילו הכי אמר רבי יהודה דלא קני : [אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע]. שמעינן שמותר להלוות מעות למחלית שכר ולהתנות עמו ע"מ שלא ילווה אלא ע"ג כספים וישמרם בקרקע כדין שמירת כספים ואם הוא משנה ומלוה [ז] על ידי אחרים אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע ואע"פ שעתה קרוב לשכר ורחוק להפסד שכל האחריות עליו לא חשיב רבית שהרי אם עשה כאשר אמר לו היה קרוב לשכר ולהפסד וכן לא חשיב גזלן במה ששנה דאכתי חשיב שלוחו מדאמרי' הותירו לאמצע. והרא"ה ז"ל כתב דמן הירושל' [דפירקין הל"ה] נראה דאפי' בשלוחו גרידא שאין לו שותפות בשכר כלל אמרינן לרבי יהודה דהלכתא כוותיה דהותירו לאמצע ואתיא כההיא דאמרינן בכתובות (דף נח:) הוסיפו לו אחת יתירה חולקין דמשום גרמא שלו הוסיפו לו שהרי אין דרך לתת כן לאחרים והכא נמי אילו עשה שליחותו הכל לבעל המעות שידו כידו אבל עכשיו ששינה הרי הוא גרם אותו ריוח וכן המעות גרמו לפיכך חולקין והרי"ף ז"ל [כתב] כיון דקי"ל כרבי יהודה חזינן אי לסחורה נותן לו בתורת [שותפות] אם פחתו פחתו לשליח מפני שהוא משנה ואם הותירו הותירו לאמצע ואם לא נתן בתורת שותפות אם פחתו פחתו לשליח ואם הותירו הותירו לבעל

*) וברא"ש לפנינו ליתא רק השמעינן דלקמן

משנה וגמרא

יתר על ההוצאה נותן לו את ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח א: לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו רבי יהודה אומר אם השבח יתר על ההוצאה נותן לו את ההוצאה °ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח :

גמ' מאי כעור אמר רב נחמן אמר [רבה] בר אבוה שצבעו כלבוס (א) : *תנו רבנן הנותן עצים לחרש לעשות מהן כסא ועשה מהן ספסל ספסל ועשה מהן כסא רבי מאיר אומר נותן לו דמי עצים רבי יהודה אומר אם השבח יתר על ההוצאה נותן לו את ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח ומודה רבי מאיר בנותן עצים לחרש לעשות מהן כסא נאה ועשה מהן כסא כעור ספסל נאה ועשה מהן ספסל כעור אם השבח יתר על ההוצאה נותן לו את ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח והלכתא כרבי יהודה : איבעיא להו ^איש שבח סממנין על גבי הצמר או אין שבח סממנין על גבי הצמר היכי דמי אי דגזל סממנין ודייקינהו ותרינהו וצבע בהו תיפוק לי דהא קננהו בשינוי לא צריכא כגון דגזל צמר וסממנין שרויין דחד וצבעיה להחוא צמר בהנך סממנין וקא מהדר ליה ניהליה לצמר (ב) ואייקר ליה בדמי לא קא מיבעיא לן דהא יש שבח סממנין אלא כי קא מיבעי לן דזל [א] ציבעא מאי מי אמרי' יש שבח סממנין על גבי הצמר והא קא מהדר ליה (ג) או דלמא אין שבח סממנין על גבי הצמר וצמר קא מהדר ליה וסממנין לא קמהדר ליה אי נמי כגון דצמר דחד וסממנין דחד ואתא קוף צבעיה להאי צמר (ד) מהני סממנין יש שבח סממנין על גבי הצמר ואמר ליה הב לי סממנאי דגבך נינהו או דלמא אין שבח סממנין על גבי הצמר ואמר ליה לית לך גבאי ולא מידי ולא איפשיטא : ת"ר ^בהנותן מעות לשלוחו *ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורין שעורין ולקח בהן חטין תנא הדא אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו ותניא אידך אם פחתו פחתו לו ^ב ואם הותירו הותירו לאמצע א"ר יוחנן לא קשיא הא רבי מאיר דאמר קננהו בשינוי והא ר' יהודה דאמר לא קני להו בשינוי ורבי אלעזר אמר הא והא רבי מאיר ולא קשיא כאן לאכילה כאן לסחורה וכיון דקי"ל כרבי יהודה חזינן אם לסחורה נתן לו בתורת שותפות אם פחתו פחתו לשליח מפני שהוא משנה ואם הותירו הותירו לאמצע דאפילו לר"מ כיון דלסחורה יהבינהו ניהליה לא קני לה בשינוי ואם לא נתן לו בתורת שותפות אלא לקנות בהן חטין לסחורה לא יטול ממנה

רש"י

ולבעו שחור כו'. קסבר רבי מאיר דקנייה בשינוי ולא יהיב ליה אלא דמי למרו (ה) ולא דמי שבחא : או זה יתן לו שכרו. משלם כפי התנאי ויקח הצמר : רבי יהודה אומר וכו'. דקנים ליה להאיך בני [ל' רש"י להאיך דשינה] להיות ידו על התחתונה דלא אתהני משבחא וכל אגריה נמי לא שקל אלא יציאה : ואם יציאה יתירה על השבח יתן לו שבח. שהשביח הצמר אם ירצה ואם רוצה ליתן לו שכר שלם כגון שהשבח יותר על [השכר] יתן שכרו : גמ' כלבוס. שצבעו בשירי צבע שנשתיירו ביורה : נותן לו דמי עצים. דקנייה בשינוי : ועשאה כסא כעור. דלא שינה ולא קני וידו על התחתונה : יש שבח סממנין. כלומר חזותא מילתא היא : (ו) : ותרינהו. כלומר שראן במים כדרכן (ז) בצבע שלו : דקנינהו בשינוי. והשבח שלו ודמי הצבע צריך לשלם : דהא יש שבח סממנין. שהרי החזיר לו הצמר צבוע : דזל צבעא. צמר צבוע הוזל בעולם ואין השבח מגיע לידי סממנין: מי · מצי אמר ליה נגזל אני הייתי מוכר סמנאי או הייתי צובע בהן בגד ואתה הפסדתני שצבעת בהם צמר ולא השביחו בצמר : ואמר ליה לית לך גבאי ולא מידי. דחזותא לאו מילתא היא ואיהו לא גזלה אלא הקוף (ח) : פיחתו. דלא לעוותא שדריה : כאן לסחורה. דלסחורה כל מידי דאיכא רווחא לאו שינוי הוא :

הלוקח

שלטי הגבורים

ע"כ הלכך חדאי המטבע פטור כשהראהו לשולחני וכלא נמי המר גבי מקח וממכר דכל ששהם כדי שירא לתגר ולקרובו מ לא מצי למיטען אונאה משום דכשהראהו ל"ש אם נפסל שאלה ל"ש אם הוא רע שבמקום כסף הוא נחושת וכיוצא בזה לעולם פטור הנותן כשזה הראהו לשולחני דאין למקבל דין [אלא] עם השולחני ומ"מ אם (אמר הרואה אני לעצמי הייתי לוקחו אבל אם) אמר אל תסמוך עלי או ודאי פטור הרואה כי לא היה לו ליסמך על דבורו כיון שאמר לו בפירוש אל תסמוך עלי וצריך עיון בשוחט שקלקל ולא בסיבתו כגון שאחזה הבהמה עמדה אנה ואנה או העוף או האיש המסייע לו לשחוט קלקל היאך יפטר השוחט ואם יתחייב המסייע לו לשחוט ואם זה טוען אתה קלקלת בסיבתך ולא בסיבת המסייע ולא בסיבת הבהמה והעוף וזה טוען בהיפך או השוחט המסייע טוען זה עם זה בכל אלו נראה דצריך בהו שבועה:

א לפי' ר"י ה"ק נהגלו למר שוה ס' דינרים וסממנין שוין ה' דינרים וקבל לצבע בשכרו י' דינרים ואילו היה צובעו כמו שאמר לו בעל הצמר היה שוה לאחר צביעה כ"ה דינרים כי היה משביח ע"י הצביעה ס' דינרים לותן ה' דינרים שהיה ראוי להשביח השיב קרן דבעל הצמר והשיב כאילו נתן בעל הצמר לצבע ט"ו דינרים דהיינו ס' דצמר וה' דסממנין וה' דשבח שהיה ראוי להשביח ואילו היה צובעו כמו שאמר או היה הצבע נוטל כל שכרו שקבל לו השתא שינה מדעת בעל הצמר רואין אם הצמר הזה שהוא צבוע בצבע אחר שוה על ט"ו דינרין יותר מי' דינרין דבכה"ג הוי השבח יותר על היציאה דיציאה קרוי שכר האומן או נותן לו י' דינרים שקבל עמו דהיינו היציאה ואם לא השביח על ט"ו דינרין אלא ה' או ו' דינרין דהיינו היציאה שהוא שכירות האומן יתירה על השבח שהשביח בשכירות האומן י' דינרין והשבח אינו רק ו' או ח' דינרין או אינו נותן לו מה שקבל עמו אלא השבח שהשביח בלבד ואם אינו שוה אחר השינוי רק ט"ו דינרין בין הכל או לא שקיל האומן כלום כי אין כאן רק הקרן דבעל הצמר דהיינו ה' דלמר וה' דסמנין וה' דשבח שהיה ראוי להשביח אילו לא שינה מדעתו דאותן ה' דשבח נעשין קרן דבעל הצמר וכן הדין במתן עצים לאומן לעשות לו כסא יפה ועשאו כעור או שאמר לו לעשות לו כסא ועשה ספסל או בהיפך וכן פסק הרא"ש דכל מה שהיה עתיד להשביח אילו לא שינה חשיב כאילו כבר השביח גבי אומן וכ"כ הטור ח"מ סי' ש"ו :

ב פר"ן שם כתב בשם הרא"ה ז"ל דנותן מעות לשליח לקנות לו מידי ושינה בשליחותו והותירו דמי מקח ששינה ט הריוח לאמצע וכו' והרי"ף ומיי' פ"ק מהל' שותפין וסמ"ג עשין פ"ב והרא"ש והטור ח"מ סי'

קפ"ג וכל הפוסקים דכשהוא שליח ואין לו שותפות כלל בעסק זה דאם פחתו פחתו ואם הותירו הותירו לבעל המעות דהא שלוחו הוא ואין לומר שיחשב כגזלן במה ששינה ממה שאמר כדי שיאמר שיוכל השליח ליתן מעותיו ולסלקו מן המקח כשיש שם ריוח דאין זה גזלן בשינוי זה תדע דהא התלמוד קורא אותו שותפו אף לאחר ששינה דכשיש לו שותפות עמו אומר התלמוד דאם שינה הריוח לאמצע אלמא אע"פ ששינה לאו גזלן הוא כך נראה דע' הרא"ש ז"ל שם:

המאור הגדול

[דף קב ע"ב] כולה בעיא דיש שבח בסמנין על גבי צמר בסמנין שרוין איבעיא אבל בסימנין שאינן שרוין לא דינא ולא דיינא דשינוי הוי ובתר מעיקרא אזלינן ואמרי' דצבע בהו קופא בשלא הגביה הסמנין אלא שהשליך הקופא לתוכן ולמאן דלא דאין דינא דגרמי ודמיא לדרבא בזורק מטבע של חבירו לים הגדול דא"ל הא מנח קמך ואמרי' עלה הני מילי דאדייה אדויי אבל אי אתא לידיה השבה מעליתא בעי וה"נ בכה"ג והשתא דקי"ל דדיינין דינא דגרמי לא שנא הכי ולא שנא הכי מיחייב .

מלחמת ה'

ועוד כולה בעיא דיש שבח בסימנין וכו' ל"ש הכי ול"ש הכי מחייב : אמר הכותב סבו ליה אסריון לבעל המאור ז"ל דהיינו דכתב רבינו הגדול ז"ל בעיא דזל ליבעא פי' דזל לאחר שצבעו ולא כתב דלצבע שהו קופא .

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ג מהל' אבידה וגזילה טוש"ע ח"מ סי' שסג :
ב מיי' פ"ק מהל' שלוחין ושותפין סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפג :

*) מיי' פ"ך ח"מ שס"ג ס"ק ט"ו

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אמר כלבוס אמר רב פפא בר שמואל כפרא דודי : (ב) נ"ב ואי אייקר : (ג) נ"ב סמנין דיליה : (ד) נ"ל בהני : (ה) נ"ב אבל לא דמי שבחא או זה כצ"ל וכד"א : (ו) נ"ב או לאו מלתא היא : (ז) נ"ב בכן למר שלו [וכ"ה התו"י]: (ח) נ"ב לשון רש"י בגמ' ולאו לענין גזלן קבעי לה דאין כאן גזל עכ"ל ור"ל דלא גזל ראובן כלום אלא שהקוף לקח הסממנים של שמעון ולבע בהן למר של ראובן ויקמבעיא ליה אם ראובן חייב לשלם השבח שהשביח הצמר לשמעון כיון שהשבח הגיע מסמניו : (ט) אבל כעור לא כצ"ל : (י) נ"ל מי מצי אמר ליה כו' כצ"ל : (כ) א"ד מאי א"ל גזלן : (ל) נ"ב וא"ל לית לך גבאי ולא מידי : (מ) נ"ב הרא"ש ז"ל לא כתב כן אלא להיכא דלבעים קוף דאין כאן גזל אלא שנהנה ע"י מעשה אחר ע"י הקוף וכן הוא בתוס' :

גי' מהרש"ל
גי' מהרש"ל
נ"ל נפלה
נ"ל דנפלה
גי' מהרש"ל
גי' מהרש"ל

הגהות בא"ח [א] נ"ב ואינו שוה יותר מלמר שאינו צבוע. רא"ש : [ב] נ"ב להיות : [ג] את צבעו אלו צבע כאשר אמר לו בעה"ב כצ"ל : [ד] נ"ב קאי על מי אמרי' יש שבח סמנים וקא מהדר ליה פי' ודאמר ליה גזלן לית לך גבאי כו' : [ה] דמשלם מה שנהנה היינו דוקא כצ"ל : [ו] נ"ב פי' דמשמע לא מכניה דמי דאנכסיה אלא אפי' דמי הנאתו לית ליה ולא מידי : [ז] דברים כצ"ל :

לבעל המעות וכן הדין אם נתן לו לקנות חטין לאכילה וקנה שעורין דאליבא דר' יהודה חד דינא הוא בין לאכילה בין לסחורה וכן הלכתא ע"כ: כגון ראובן שלקח שדה משמעון וא"ל ללוי אני קונה אותו וכותב לו השטר מכר בשם לוי ואח"כ חוזר ואומר לו אותה שדה שקניתי בשם לוי לא ללוי קניתיה אלא לעצמי קניתיה כתוב לי שטר של מכר בשמי אין מחייבין את המוכר לכתוב לו שטר אחר בשמו [ג]: ואם אמר לו בתחלה שדה זו לעצמי אני קונה אותה ואני כותב שטר מכר בשם לוי כדי שלא יודע כי לעצמי קניתיה ולאחר זה שתכתוב לי שטר מכר בשמי כדי שלא יערער לוי עליו כופין את המוכר לכתוב לו שטר אחר בשמו: ואפי' לא אמר כן לו ממש אלא לעדים שאמר לפני המוכר שטר אחר תכתבו לי על שדה זו מחייבין את המוכר לכתוב לו שטר אחר על שמו. ולא מצי מוכר לומר (לא) [לו] שהייתי סבור שאמרת כן אלא לאותו שלקחת עבורו שיכתוב לך שטר בשמך דכיון דבפניו אמר כן ממש הוא דקאמר: זבניה מרוותא. ע"מ ליתן דמים שהן לוקחין לרב כהנא: לא תשקול. משום רבית: עושין אמנה בפירות דאמר רב באיזהו נשך (דף סג:) עושין אמנה בפירות [ליתן מעות על שער הזול של עכשיו בפירות] לקבל פירות בשעת היוקר והכא נמי כי יהיב זוזא הכיתנא אמנה הואי שנתן להם מעות באמנה ולא היה להם פסק כשקבלו דמים. והתנו עמו בשעת הזול ליתן לו כל השנה כשער הזה דתניא יצא השער פוסקין שאף על פי שאין לזה יש לזה: ואין עושין אמנה בדמים. פרש"י ז"ל כשיבא שער היוקר ליטול פירותיו אסור למוכר ליתן דמים שוין עכשיו דמחזי כרבית דיהיב תרתי סלעים ושקיל ארבעה. ולפי פרש"י נמצא דבדמים דוקא אסר רב אבל בפירות שרי שאם פסק עמו לתת לו יין וכשבא ליטול ממנו אין לו יין לתת נותן לו שמן בדמי ייני. וכתבו ע"ז שזה אינו שהרי בפרק הזהב איתא נהא דרב ומפרכינן לה מהא דתניא הרי שהיה נושה בחברו מנה והלך ועמד לו על גרנו ואמר לו תן לי מעות שאני לוקח בהן חטין וא"ל חטין יש לי שאני נותן לך לא ועשאם עלי כשער של עכשיו הגיע זמן יין למכור א"ל תן לי חטים שאני מוכרם ולוקח בהן יין וכו' וכולן אם יש לו מותר [ד] אלמא מדפרכינן עליה דרב מהא דתניא בפירות מותר ש"מ דרב אסר בפירות כמו בדמים. ומהדרינן הכא גבי דמים רב לטעמיה ש"מ דרבי ינאי שרי אפילו בדמים ולפיך הסלה הרא"ש ז"ל הנכון דרב דאסר אסר בין בדמים בין בפירות ורבי ינאי שרי בכלהו. וכתב רי"ף ולית הלכתא כותיה דרב דהא קי"ל כר' ינאי דאמר בפ' איזהו נשך (שם) מה לי הן מה לי דמיהן: **מתני'** ונשבע לו על שקר. ואח"כ הודה: יוליכנו אחריו אפילו למדי. דאין לו כפרה עד שיחזור לנגזל עצמו דכתיב [ויקרא ה] לאשר הוא לו יתננו וגו' וגבי נשבע לשקר כתיב אשר ישבע עליו לשקר וכתיב ביום אשמתו דמשמע שנשבע לשקר ומביא אשמו: לא לבנו. של נגזל שיוליכנו לנגזל שאם נאנסו חייב להחזיר ולא הוי השבה עד דמטי לידיה כדאמרינן: לשליח ב"ד. תקנתא הוא דעבוד רבנן מפני תקנת השבים שלא יתחייבו לזה להוציא מנה בהוצאת הדרך ומיד שימסרנו לשליח ב"ד יכול להביא כפרתו: ואם מת. נגזל מחזיר גזלן ליורשיו של נגזל: [סיומא דמתני' היא נתן לו הקרן (ד) כו'] מחל. או שמחל לו נגזל לאחר שהודה לו: ונשבע לו על החומש. לאחר שנשבע והודה ונתחייב קרן וחומש נתן לו את הקרן ונשבע שבועה שניה על החומש שכבר נתנו לו ואח"כ הודה על החומש: [ומשלם] חומש על חומש חומשו של חומש וכן לעולם עד שיתמעט קרן של חומשין שלא יכפור לו שוה פרוטה: או עשק. שכר שכיר: תשומת יד. הלואה: **גמ'** שליח שעשאו בעדים. ראובן היה לו מעות ביד שמעון ומינה שליח בעדים לקבלם הימנו ונתנם לו: הוי שליח. ואם נאנסו הוי פטור בעל הבית שנתנם לו דלהכי טרח לעשותו בעדים פי' היכי דוקמיה ברשותיה והרי הם כאילו הגיעו לידו ונפטר המשלח מאחריות ופסק הרי"ף ז"ל הכי כרב חסדא משום דרבי יוחנן ורבי אלעזר דרבים ניהו סברי כותיה ומיהו הני מילי היכא דבעי מאן דאיתיה [ה] בידיה למתביניה ליה דכיון דשליח הנעשה בעדים הוי שליח אי יהבינהו ניהליה ונאנסו לא מחייב באחריותן אבל אי לא בעי הסות דאיתיה לממונא בידיה (ה) למיתבי ניהליה בהא שליחות לא כייפינן ליה בדינא למיתבינהו דהא אמרי נהרדעי כל *אדרכתא דלא כתיב בה זיל ודון וזכי והגפק לנפשך לאו אדרכתא היא דאמר ליה לאו בעל דברים

נר מצוה

כלום אם פחתו פחתו לשליח מפני שהוא משנה ואם הותירו הותירו לבעל המעות וכן אם נתן לו מעות לקנות לו בהן חטין לאכילה וקנה לו שעורים אם פחתו פחתו לשליח ואם א הותירו הותירו לבעל המעות דלא אמרינן הותירו לאמצע אלא כשנתן לו מעות בתורת שותפות ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורין שעורין ולקח בהן חטין אבל שלא בתורת שותפות בין לסחורה בין לאבילה אליבא דר' יהודה חד דינא הוא אם הותירו הותירו לבעל המעות ואם פחתו פחתו לשליח וכן הלכתא. ת"ר הלוקח [א]שדה בשם חבירו אין כופין אותו למכור ואם אמר לו ע"מ כן כופין אותו למכור מאי קאמר אמר אביי ה"ק הלוקח שדה בשם חבירו *אין כופין את המוכר למכור ואם א"ל ע"מ כן כופין את המוכר למכור °פירוש כגון ראובן שקנה שדה משמעון וא"ל ללוי קניתיה וכתב לו שטר מכר בשם לוי ואחר כן הזר וא"ל אותה השדה שקניתי ממך ואמרתי לך ללוי קניתיה לא ללוי קניתיה אלא לעצמי קניתיה ועכשיו כתוב לי שטר מכר בשמי אין מחייבין את המוכר לכתוב לו שטר אחר של מכר בשמו ואם אמר לו בתחלה שדה זו לעצמי אני קונה אותה ואני כותב שטר מכר בשם לוי כדי שלא (א) יודע כי לעצמי קניתיה ולאחר זאת תכתוב לי שטר מכר בשמי כופין את המוכר לכתוב לו שטר אחר בשמו [א] ב ואפילו אמר לעדים בפני המוכר שטר אחר עוד תכתבו לי על שדה זו מחייבין את המוכר לכתוב לו שטר אחר בשמו: רב כהנא יהיב זוזי [ב]אביתנא לסוף אייקר כיתנא זבנוה (א) ניהליה מרוותא דכיתנא אתא לקמיה דרב א"ל איזיל אשקול זוזי א"ל אי כי קא מזבני ליה לכיתנא אמרי האי כיתנא דכהנא הוא זיל שקול ואי לא לא תשקיל רב לטעמיה דאמר רב עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים ולית הלכתא כוותיה דרב דקי"ל כרבי ינאי דאמר בפרק איזהו נשך* מה לי הן ומה לי דמיהן: **מתני'** [ג]הגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפי' למדי ולא יתן לא לבנו ולא לשלוחו אבל נותן הוא לשליח בית דין ואם מת יחזיר ליורשיו: **גמ'** *ולא יתן לא לבנו ולא לשלוחו: איתמר שליח [ד]שעשאו בעדים רב חסדא אמר הוי שליח ורבה אמר לא הוי שליח [ג] ר"י ור"א דאמרי תרוייהו שליח שעשאו בעדים הוי

רש"י

הלוקח. שדה בשם חבירו כו'. כדמפיק פי' בעמוד: זבניה מרוותא דכיתנא. על מנת ליתן הדמים שהן (ב) לוקחין לרב כהנא: לא תשקול. משום רבית: עושין אמנה. ליתן מעות על שער הזול של עכשיו בפירות לקבל פירות בשער היוקר: ואין עושין אמנה בדמים. כשבא לשער היוקר לקבל פירות אסור ליתן המוכר לו דמים של עכשיו דמיחזי כרבית דקא יהיב תרתי זוזי וקא שקיל ארבע: **מתני'** ונשבע [לו]. לשקר והודה: יוליכנו אחריו ואפילו למדי. אין לו כפרה עד שיחזיר הגזלן לנגזל עצמו דכתיב לאשר הוא לו וגבי נשבע לשקר כתיב: ולא (ג) יתננו לבנו. של נגזל להוליכו לאביו שאם יאנסו חייב להחזיר ולא הוי השבה עד דמטי לידיה כדאמרי': לשליח ב"ד. תקנתא עבוד רבנן משום תקנת השבים שלא יצטרכו להוציא מנה בהוצאות הדרך: ואם מת נגזל. יחזיר את המנה ליורשו של נגזל: **גמ'** שליח שעשאו בעדים. ראובן שיש לו מעות אצל שמעון ומינה שליח בעדים לקבלם ממנו ונותנם לו הוי שלוחו והם נאנסו כאילו אצל שמעון: ואם

מלחמת ה'

ועוד אמר רבא שאני מתני' דכיון דידע למאן גזליה ולמאן דגריס אלא אמר רבא כו': אמר הכותב לא הוכים יפה לפי' השמועה דרבא הכי קאמר להו כדקס"ד דלא שני לן בין היכא דידע למאן גזלים לאיכא דלא ידע דקא מוקמת כר' טרפון ולדידיה נמי קשיא לך למה לי נשבע אלא בין ר"ע בין ר"ט שניא להו מתני' דכיון דידע למאן גזליה אין הודאתו מחייבתו אע"פ שבא לצאת ידי שמים דכמ"ד ליה יהו לך בידי דמי ואינו חייב אלא בהודה ולא ידע למאן גזליה אי נמי בבאו עדים לר"ע אבל ידע למאן גזלים אע"ג דאודי לא קנסינן אלא היכא דלא הדר ממונא למריה למר בהודה ולמר אפי' בבאו עדים אבל ידע לעולם פטור בעל כרחו יהא לו בידו ועוד אפי' אם תמצא לומר דכי אתו עדים צריך ליליך אחריו כדברי בעל המאור ז"ל מאי קושיא חטו משום דלא קתני כל מאי דס"ל לר"ע מוקמי' לה דלא כוותיה הא ודאי כיון דנשבע דקתני במתני' צריכה ליה למיתני דבלא נשבע לא אמרה ר"ע ליכא לאוקומא דלא כוותיה ומתני' גופה צריכה ליה למיתני אשמועינן דכי נשבע אע"ג דהודה וא"ל יהו לך בידי צריך להוליך אחריו למדי משום דבעי כפרה וקמ"ל נמי דכי לא נשבע והודה פטור אע"ג דבעלמא חייב משום דאמר ליה יהו לך בידי ובגמ' לא אקשי' אלא נשבע ועוד לא נשבע ובאו עדים אי לאו כמ"ד ליה יהו לך בידי דמי מהידך דר"ע נפקא דצריך להוליך אחריו ור"ם ז"ל נמי פי' דמתני' דברי הכל וכן כתב וגריס אלא ורב חננאל ז"ל ואף בשאילתות דרב אחא משבחא גאון הגירסא ופירושה כמו שכתבנו דמתני' ר"ע ואומר אני שלא חלק אדם בדבר ומקצת הנוסחאות שאין בהם אלא אין להקפיד עליהם יש לנו כיוצא בהם הרבה בתלמוד במס' פסחים פ' אלו דברים אמר רב הונא בריה דרב יהושע הכא במאי עסקינן כגון שהפרישו קודם חצות ופריך עלה ודחיה והדר גרסי' אמר רב כפא האי מני ר"א היא ובפסחים פ' ואלו עוברין הכא במאי עסקי' כגון שבשלו בעלי' מוקצה והוי ליה לומר בכן בנים אוחזין ואי בעית אימא כגון בשבה התגיע לכתפים וכו' ואקשי' ומפרקי' לא קשיא אהרינא והוי ליה לומר אלא כ"ב בכאן שכיון שהביאו מודה ר"ע וכו' ונמצינו צריכין לתרץ לר"ם ור"ע בענין אחד שסברי מפי עצמו ולפי' אמר סתם שאני מתני' דלא שייכא בפלוגתא דידהו וגירסת הגאונים ז"ל מפורשת ונאמנת יותר אבל מעולם לא העמיד אדם משנתנו כר"ע ולא כר"ע שאין צורך ומה שהעיד בעל המאור ז"ל שמצא לרבינו

המאור הגדול

[דף קד ע"א] אמר רבא שאני מתני' כיון דידע למאן גזליה ולמאן דגריס אלא אמר רבא סבר לאוקומי מתני' אפי' לר"ע ולי לא נראה כן דלעולם לא מתוקמא מתני' כר"ע דלדידיה לעולם איכא לאקשויי מאי איריא נשבע ליתני לא נשבע ובאו עדים שחייב להוליכו אחריו אפי' למדי דבכה"ג ודאי כיון דלא הודה לאו כמ"ד ליה יהיו לי בידך דמי אלא ודאי מתני' ר' טרפון היא ומש"ת לא

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' שלוחין ושותפין טור ח"מ סי' קפג:
ב מיי' פ"ח מהל' מלוה ולוה סמג לאוין קצ טור י"ד סי' קעה:
ג מיי' פ"ז ופ"ח מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עג טור ח"מ סי' שסז:
ד מיי' פ"ק מהל' שלוחין טור ח"מ סי' קכא קכב:

הגהות הב"ח

(א) ז"ל יודע: (ב) ז"ל לוקחין: (ג) ז"ל יתן לא לבנו: (ד) נ"ב ונשבע לו על החומש ה"ז משלם חומש על חומש עד שיתמעט הקרן מש"פ וכן בפקדון שנאמר בפקדון או בתשומת יד: (ה) ז"ל למיתבינהו:

הגהות הגר"א

(א) נ"ב ולא רט נחור גו:

שלטי הגבורים

א מיי' פ"ו מהל' מכירה כתב הר"ן ז"ל ...

זה הפסיק התם דלית הלכתא כהיא הוכא דהוו מתכו על ר' יוחנן ול"ע ומדברי המרדכי שם פרק הגוזל קמא משמע דאם נותן לו מעות מתחלה לקנות בו דבר והזר יאמר לא קניתי לך אלא לעצמי אין בדבריו כלום אלא כל המשנה אע"פ דהתם מיירי בטענו דאיכא ביטול כיס והכא בנידון דידן הכרח לומר דליכא ביטול כיס מ"מ איכא למשמע מהתם דלא עשה השליח ולא כלום כיון שלא שינה מדעת הבעלים לענין הסחורה: ב ומן הסימה ע"כ מהל' שותפין ושלוחין שלא הזכיר זה שיועיל מה שאמר לעדים דוקא אפי' לא אמר למוכר ואפי' לא אמר ע"מ אלא כתב ואם התנה עמו בתחלה ואמר וכו' דמשמע דאין כופין אותו אם לא התנה עמו בפירוש והוא אין שם מעות ונ"ע כי א"א לומר שיחלוק על תלמוד ערוך ונראה מלשון רש"י ז"ל התם דאם אין ללוקח רק השטר שנעשה על שם לוי ולוי בא ואומר שהשדה הזה היה שלו וכי קנאו במעותיו דצריך ראובן להביא ראיה לוי הטענה מלוי ואין מועיל מה שיאמר המוכר דראובן קנהו מאתו במעותיו מיהו אם יש ביד ראובן שטר שכתוב על שמו אע"פ שיש גבי שטר הכתוב על שם לוי אין בטענת לוי ממש כי שטר זה האחר הוא ראיה שלא שטר על שם לוי רק לפיוס בעלמא נאמר ששני השטרות הם ביד ראובן ומעמידין השדה ביד ראובן וכן אם אין לוי טוען רק שהשדה הוא שלו מפני שהשטר כתוב על שמו וזכה בו באותו אמירה אבל מודה הוא שהמעות שקנאו ראובן אינן שלו וכן שמעון המוכר אומר כי קנה ראובן ממנו במעות שלו אז אין בטענת לוי כלום כמ"ש בטור ח"מ סי' ס' כמו שנבאר בהל' מלוה ולוה בס"ד:

הגהות מא"י [א] כ"צ פי' שלא התנו עם המוכר אלא אמר לעדים: [ב] כ"צ לשון גמ' רב חסדא אמר הוי שליח דלהכי טרח ואוקמיה בעדים דליקו ברשותיה רבה אמר לא הוי שליח ש"ק אינם מסימנא הוא אי ...אתכת שמאר אי בעי לשדורי ביד"ם הדר בידיה: [ג] כ"צ דלא ניחא ליה למוכר דליפשי שטרי עליה כח"ש: [ד] כ"צ אין לו אכור: [ה] כ"צ לממונא:

א מיי׳ פ״ק זס״ג מהלכות שלוחין ושותפין סמג עשין פב טור ח״מ סי׳ קכא קכב :

דבריס דידי את עכ״ל הגאון וכן כתבו המפרשים ז״ל : וא״ת מסנתינו דקתני . ולא לשלוחו ואי דלא עשאו בעדים מנא ידעי׳ דהוי שלוחו (ם) ואפ״ה אמרינן דלא : בממציא . כלומר לא תוקמא בשעשאו אלא בממציא לו שליח [בעדים] נקט מחברו שימציא לגזלן את עצמו ושיאמר לו אם תרצה לשלח כלום לפלוני שלח לו (ב) : בדיוקני . כל הצורות נקראות דיוקני בשביל צורת האדם שהיא נקראת דיוקני ע״ש שהיא שניה לקונה שאין בכל הצורות כמותה כדכתיב כי בצלם אלהים עשה את האדם ודיו כמו דיו פרצופים : והכא לא כתב נר מצוה בה שמינה אותו שליח דא״כ עדיף

רש״י

ואם תאמר משנתינו . דקתני (א) לא יתן לשלוחו ואי דלא עשאו בעדים מנא ידעי׳ דשלוחו הוי : בממציא לו שליח . כגון שבקש מחבירו שימציא עצמו לגזלן ויאמר לו אם תרצה לשלח כלום לפלוני שלח בידי : אין משלחין (ג) בדיוקני . אם מסר לו בעל הפקדון לשליח סימנים וכותב לו חותמו באגרת ומסרו לו (ד) ואמר לך (ב) והראה לפלוני ויתן לך מעותי שבידו : מאי תקנתיה. מי שיש לו ביד חבירו מעות ורוצה שישלחם לו : (ה) כתב לך . רבי אבא התקבלתי מעותי בקבלת רב ספרא : אדאתית . בעוד שתהיה בדרך בפרס [א] תבא (ו) : שכיב ר׳ אבא. דזקן הוא וכבר (ז) בטל שליחותו ואם נאנסו מידך בדרך או תבעי(ח)לך יורשים : אגב

הגהות הב״ח

(א) רבא בריה דרב יוסף מי כתב כצ״ל : (ב) ואמו כצ״ל וכן בסמוך : (ג) נ״ב מעות: (ד) ואומר לו לך והראה כצ״ל : (ה) נ״ב מי : (ו) נ״ב אגלגו: (ז) בטלה שליחותו קודם שהקבלם כצ״ל : (ח) לך כצ״ל : (ט) נ״ב הלא ידאי דעשאו בעדים :

הוי שליח ואם תאמר משנתינו דקתני לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו התם בממציא לו שליח דאמר ליה הכי אית לי זוזא גבי פלניא ולא קא מישדר להו ניהלי איתחזי ליה דלמא איניש היא דלא משבח לשדורי לי א והלכתא כרב חסדא דקיימי רבי יוחנן ורבי אלעזר כוותיה והוה ליה רבה יחיד אצל רבים ולית הלכתא כוותיה אלא מיהו הנ״מ היכא דבעי(א)מאן דאיתיה לממונא בידיה למיתביה ניהליה דכיון דשליח הנעשה בעדים הוי שליח אי יהבינהו ניהליה ונאנסו לא מחייב באחריותייהו אבל אי לא בעי ההוא דאיתיה לממונא בידיה למיתבינהו ניהליה אהאי שליחות לא כייפינן ליה בדינא למיתבינהו ניהליה דהא אמרי נהרדעי* כל אורכתא דלא כתיב בה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך לאו אורכתא היא דא״ל לאו בעל דברים דידי את : °אמר רב יהודה אמר שמואל *אין אמשלחין מעות ב בדיוקני ואפילו עדים חתומין עליה קפה ורבי יוחנן אמר עדים חתומין עליה משלחין והלכתא כשמואל . וליתא לדר׳ יוחנן בהא ולשמואל מאי תקנתיה כי הא דרבי אבא הוה מסיק ביה זוזי ברב יוסף בר חמא א״ל לרב ספרא בהדי דאתית אייתינהו ניהלי אמר ליה (א) ר׳ אמי כתב לך התקבלתי א״ל לא אמר ליה זיל ברישא ויכתוב לך התקבלתי לסוף אמר ליה אי כתב לך נמי התקבלתי (ג) ולא כלום הוא דלמא אדאתית שכיב ר׳ אבא ונפלי זוזי קמי יתמי והתקבלתי דרבי אבא ולא כלום הוא א״ל ואלא מאי

נפיל דף ע.

[דף מא ע״ב]

דף קד:

מסליח שעשאו בעדים [ג] ופסקינן כרב חסדא והכא פסקינן כשמואל אלא הכא מיירי שמסר לו בעל הפקדון לשליח סימנין וכתב לו חותמו באגרת ומסרה לו ואמר לו הראה לפלוני ויתן לך מעות שיש לי בידו או שכתב בכתב הרי זה דיוקני שמסרתי לזה להביא לי מעותי והחתים עליו עדים [שהוא] שלו אבל לא כתב שמינה אותו שליח דא״כ אפילו שמואל היה מודה דמשלחין דהא פסיקנא לעיל כרב חסדא בשליח שעשאו בעדים וכ״ש בהא . והא דאמרינן ולשמואל היכי נעביד הוה מצי לתרוצי שעשאו שליח אלא דנחת לאשמועינן דינא רויחא דהתקבלתי ובדאקניהו : מי כתב לך רבי אבא התקבלתי . מעותי בקבלנותו של רב ספרא והוי עליה אחריות דהני זוזי : אדהכי והכי אדאתית . בעוד שהיית בדרך בשובך אצלנו שכיב רבי אבא דזקן הוה . ואע״ג דמדינא לא חיישינן למיתה כדאמרינן בגיטין (דף כח.) הניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים הכא כיון דבא לימלך היה רוצה לעשות לו תקנה גדולה שלא יהיה בה

הגהות הרי״ (א) נ״ב כפי׳ השואל סי׳ תקיז : (ב) נ״ב וק״ל א״כ מה מקשי מאי תקנתיה יעשנו בעדים. ועי׳ בתוס׳ :

חשש כלל : ונפלי זוזי וכו׳ . וכבר נתבטל שליחותו קודם שתקבלם ואי הוו אנסו להו מינך באורחא תבעו יתמי מיני : וקניגהו

הגהות מא״י [א] שתבא אצלנו כצ״ל : [ג] דפסקינן כצ״ל :

הדרישה

אנשי שם מהר״ם (א) בשאלות פרס׳ ויקרא משמע שכן הדין גם בשליח ב״ד : (ב) נאסר״י זטור ח״מ סי׳ קכ״א לא משמע כןשכתבו דשליח בעדים דפליגי ביה רבה ורב חסדא הוי שלא אמר משלא לשליח לך אמור לפלוני שישלה לי מעותי על ידך דבהא אפי׳ רבה מודה דהוי שליח אלא שאמר לשליח זה שעשאו בעדים לך הראה לפלוני ואמור לו שדעתך לבא לכאן ואם יתן לך הביאם לי וממציא לו שליח בעדים הוי שלא אמר לו אלא הראה לפלוני בלבד ואינו אומר לו כלום אלא הוא בעצמו אולי ישלח לי על ידך זהכי משמע לשון הלשון בממציא לו שליח דא״ל הכי זוזי אית לי גבי פלוני ולא משדר להו ניהלי זיל אתחזי ליה משמע אתחזי לו ולא תאמר לו כלום . ומ״ש האשר״י ומ״מ בשליח שעשאו בעדים דהוי דוקא שלא ליוהו בפירוש אמור לפלוני שישלח לי מעותי על ידך כן מוכיח גם מן התוס׳ בתד שינויא בד״ה שליח שעשאו בעדים ובסמוך לו בד״ה רבה אמר לא הוי שליח :

כתובים בו אותיות וסימנין שביניהם ביחוד וכן הוא פי׳ סמ״ג עשין פ״ב וכן פי׳ הטור ח״מ סי׳ קכ״א איכא פלוגתא והרי״ף ומיי׳ פ״ק מהל׳ שלוחין וסמ״ג עשין פ״ב והרא״ש וטור ח״מ סי׳ קכ״א כולה דאין משלחין מעות ופקדון בכה״ג ואם שלח הלוה או הנפקד ע״י דיוקנין אלו ונגנבו או נאבדו הוי פשיעה דלוה ונפקד מיהו נראה דדעת כולם באמרם דנאבדו ללוה היינו דוקא היכא שהמלוה טוען שלא שלחו אבל אם אינו טוען שלא שלחו אלא מודה כו׳ נראה דהוי פשיעה דמלוה שכתב מיי׳ והביא דברי הטור וסמ״ג לפסק הלכה ומסכימים עמו וז״ל וכ״כ הרמב״ם ז״ל טען המלוה ואמר אני לא שלחתי אלא אחר שלחו ורימה בך הלוה חייב באחריות ומשלם אחרי שיחרים מי ששלח כתב זה מדעתו ולא יודע בו ויש מי שהורה שישבע ראובן ויטול כדין כל הנשבעים ונוטלים ע״כ משמע דלא הוי באחריות דלוה אלא משום דאין המלוה מודה שעשאו שליח הא אם יודה המלוה

לו ליה באחריות מלוה ומיהו למאן דפסק דשליח שעשאו בעדים דלא הוי שליח כמו שכתבנו לעיל בסמוך בס״ד הכא ודאי אפי׳ אם יודה שעשאו שליח אכתי ברשות לוה באחריותו קאי דגריע טפי האי משליח שעשאו בעדים ואע״פ דהיכא דכתב בכתב ידו לבוא על ידו קם ברשות מלוה הכא הא אוקימנא דלא כתב איכו בכתב ידו ונראה נמי דאפי׳ הוי (דיוקני) בזה המלוה דיוקני ידוע שהוא אדם חשוב וניכר דיוקני שלו אע״ג דכתיב בהג״ה דלכ״ע משלחין בדיוקני לאו דוקא דנראה ודאי דלמ״ד דשליח שעשאו בעדים לא הוי שליח ה״ה דיוקני ידוע וניכר דלא אלים לשלוח על ידו וכ״ע דקאמר התם בהג״ה היינו לפי המסקנא דקים להו לרוב הפוסקים דשליח שעשאו בעדים הוי שליח וע״פ הדברים ההם כתב דכ״ע דיוקני ידוע חשיב כשליח שעשאו בעדים דהא לא יוכל לומר אינו דיוקני שלי ולא היה מידיעתי אבל למאן דאמר דשליח בעדים לא הוי שליח ה״ה דיוקני ידוע כן נראה בעיני וכתוס׳ כתבו דהלכה כר׳ יוחנן דאמר דמשלחין מעות בדיוקני היכא דעדים חתומין עליה ונפטר הלוה מאחריות הדרך וכ״ש דהלכה דשליח שעשאו בעדים הוי שליח וכן משלחין בדיוקני ידוע וניכר נלע״ד אע״ג דפליגי כדין משלחין מעות בדיוקני ואע״ג דהמרדכי כתב הרבה פירושים בדיוקני מ״מ לא פליגי פלוגתייהו אליבא דכולהו הפירושים כי איכא פירושים בדיוקני אסר כ״ע פירשו אי כר׳ יוחנן וזה כי מה שפי׳ המרדכי דיוקני פר״ל שני קנים כגון שלקח קנה א׳ והתך אותו לשנים ונתן חלק א׳ לנפקד וא״ל מי שיביא לך העץ שיהא שוה לזה העץ על ידו שלח לי ועשה שליח ובפני עדים מסר לו המפקיד העץ וא״ל להביא לו הפקדון לפי פי׳ זה נראה דכ״ע מודו דמשלחין תדע דהא הרי״ף פסק כשמואל דאמר כאן אין משלחין ואיכו גופיה כתב דאם התנו שישלחנו ע״י מי שיביה שהתנאי קיים כמו שכתבנו לעיל אליבא דכ״ע הלכך נראה דלכ״ע ודאי משלחין ע״פ ה תנאי

המאור הגדול

לא נראה לי פסק הרי״ף ז״ל שפסק כר״ע כיון דסתם מתני׳ כר״ט וכן מצאתי לרבינו האיי גאון ז״ל בספר מקח וממכר בשער ל״ט :

ומה שפסק הרי״ף ז״ל בשליח שעשאו בעדים ובמשלחין מעות בדיוקני יותר נ״ל מה שכתב בו רב אהא גאון ז״ל וטעמיה דשמואל דאמר אין משלחין לאו משום דלא הוי שליח אלא דחייש למיתה כרבא דאמר דלמא אדאתית שכיב ר׳ אבא והתקבלתי דידיה לאו כלום הוא ונ״ל שאם יש ב״ד באותו מקום עושה ב״ד שליח משום תקנה כמו שעושה בגגל וגזלן ותוב ליכא למיחש ולא מידי ולית ליה לנפקד או ללוה לאישתמוטי :

[דף קה ע״א] ה״ג לה והכי איתא בספרי ספרד אמרי גזילה אין כאן מצות השבה אין כאן כלומר שאינו מצוה להשיב מאחר שאין גזילה בידו ובאידך גרסי׳ אע״פ ששער אין כאן גלות אין כאן ול״ג מצות גלוה שהרי לא קים מצות גלוח עד כאן ומכאן ולהבא אם יש עליו מצות גלוח פלוגתא דב״ה וב״ש בנזיר ממורט א״נ יש לומר ממתין ז׳ ימים כדי לכוף ראשו לעקרו בתגלחת הטמא׳ או ל׳ יום כדי גדול שער בתגלחת הטהורה וחוזר ומגלח ובמס׳ נזיר איתא נמי להא שמעתא והתם גרסי׳ אע״פ ששער אין כאן כלומר שעדיין מצות גילוח יש כאן עליו ושתי הנירמאות עולות לטעם אחד :

מלחמת ה׳

לרבינו האי גאון ז״ל שפסק כר״ט בספר מקח וממכר בשער ל״ט קרוב הוא אצל עצמו ואין עדותו עדות ולפי שכתב רבינו הגאון ז״ל דהיכא דנשבע צריך לשלם דמי מקח לכל א׳ ואי אבל לא נשבע לא והביא ראיה ממה שאמרו בגמ׳ בשמועה זו ואי ס״ד דנשבע מה לי לקח מה לי גזל כשסבור שדעתו לפסוק כר״ט דאילו לר״ע אפי׳ לא נשבע והטעהו בזה מה שהיה סבור שרבינו אלפסי ז״ל כר״ע אליבא דת״ק פסיק ולא היא דאכן כר״ע אליבא דר״ש בן אלעזר קי״ל דאמר לא נחלקו ר״ע בשלקח והכי פסקה רבינו אלפסי בפ׳ המפקיד לפיכך הוצרך רבינו הגאון ז״ל לומר שאם לקח ונשבע לא׳ מהם צריך לשלם דמי מקח לכל א׳ וא׳ ועל כך הביא ראיותיו המפורשות בגמ׳ ובספר מקח וממכר שלו מ״מ צריך אתה ליזהר בדברי הגאון ז״ל שאמר בלקח ונשבע חייב להחזיר דמי מקח בין לר״ט בין לר״ע ואינו כן לפי המסקנא אלא נשבע והודה ודאי משלם דמי מקח לכל א׳ מן הדין באו עדים אינו אלא לר״ע ומשום קנס וכך הם דברי הגאון באותו השער בלקח ובאו עדים ונשבע אין לא נשבע לא דקי״ל כר״ע אליבא דר״ש בן אלעזר כדברי רבינו אלפסי ז״ל ודר״ט ודאי ליתא דקי״ל ר״ע חבירו דר״ט הוה והלכה כר״ע מחבירו ועוד מדקא פסקי׳ התם ביבמות כר״ט באידך מתני׳ דקתני עלה אלמא בזו ולא באחרת :

ועוד ומה שפסק הרי״ף ז״ל בשליח שעשאו בעדים ובמשלחין מעות בדיוקני יותר נ״ל מ״ש רב אהא גאון ז״ל כו׳ : אמר הכותב תמה אני על פי׳ זה מפני שראיתי רבים מסכימים עליו לומר דהא דאמר שמואל אין משלחין לומר שאינו יכול לכופו לבעל הדין ליתן לו וליבנא דגמ׳ לא דייקא הכי דאין משלחין

מסתבר שאפי׳ רצה לא ישלח שאינו נפטר בכך מאונסין ועוד דא״כ ר׳ יוחנן היכי אמר משלחין הא שליח בעלמא הוא ולאו בעל דברים דידי ואי משום דשליח נמי בעל דברים דידיה מיקרי לפי דעתו של בעל המאור הזה ז״ל כבר כותבנו במקומו שאינו כן ...

כפי׳ במועות הללו נכונים ורבינו הגדול ז״ל הסכים בהם ...
קודם שקבל השליח המעות וכבר זכו בהם היורשין הלכך לא אפשר וכבר הוכחנו למעלה דליכא למיחש הכא למיתה ואפשר שאף הרב ז״ל כך דעתו כמו שכתבנו ...
למיבקלינהו למעות מיניה לא אפשר דדלמא מייה ובמט מקבל ולא יהיב ליה כלום כדכתבינן אנן לעיל הלכך לא אפשר למעבד תקנתא לשליח דלא ניהוש למ...
דבריו של רב אנגלל שהרי חלק בפירושו בין דיוקנו לשליח שעשאו בעדים כמו שכתבתי למעלה וכמו שפירשתי הענין לדעת רבינו הגדול ז״ל שנראה מ...

ועוד ה״ג והכי איתא בספרי ספרד אמרי גזילה אין כאן מצות השבה אין כאן כלומר שאינו מצוה להשיב מאחר שאין הגזילה בידו : אבר הכותב רב ח...
השיב מה שגזל וכן כתב בה״ג ועיקר שהגניזה הבנים אכרתה הוכיח ·

נקנינהו ניהלך אגב קרקע. ויהו שלך בכל מקום שהן דהא קי"ל [קדושין דף ט.] נכסים [שאין] להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות: כי הא דרב פפא הוה מסיק. הקשה הרא"ה ז"ל דהכא ודאי במלוה על פה מיירי דאילו במלוה בשטר להדרינהו שטרא ותו לא מעכב למידי ואם כן היכי מצי לאקנויי דהא לית ליה [ו] הקנאה כדאמר בבבא בתרא [דף קמז: ע"ש] אמר רב הונא כל דאיתא בבריא פירוש בשום קנין בעולם איתא בשכיב מרע פירוש באמירה בעלמא ופריך הא הלואה דליתיה בבריא ואמרינן שכיב מרע שאמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני ונוקי לה [שם דף קמח:] במעמד שלשתן ותי' הוא ז"ל בשם רבו ז"ל דמסיק דהכא לא בעי למימר הלואה גמורה אלא לעסוק בהן למהגית שכר וכדאמר לקמן [ב"מ דף קד:] לעסקא ולא למנבתי ביה שכרא וכיון דלא נתנו להולאה דינם כפקדון שיכול להקנותה:

תקנתא אמר ליה *ניקנינהו ניהלך אגב ארעא ותא את כתוב לן התקבלתי כי הא דרב פפא הוה מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפיק לאפיה עד תווך: *היכא דאמר ליה לחבריה שדר לי זוזאי בהדי פלניא ושדרינהו ניהליה בהדי ההוא פלניא דא"ל ואיתניסו פטור מלשלומי דתנן בהשואל את הפרה א"ל השואל שלחה לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך או שאמר לו המשאיל הריני משלחה לך ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך ואמר לו השואל שלח ושלחה ומתה חייב וכן בשעה שמחזירה. והיכא נמי (א)דאתני בינייהו מעיקרא כל דמשדר כל חד לחבריה אית ליה רשות לשדורי ליה [א] בהדי מאן דבעי תנאי ממון הוא וקיים ואית ליה רשותא לשדורי בהדי מאן דחזי ואי איתנים באורחא ברשותא דמריה איתנים. והיכא דשדר ליה לחבריה כתבא וא"ל ההוא מידי דאית לי גבך שדרינהו ניהלי (ב) בהדי פלניא ושדרינהו ניהליה לא מחייב באחריותיהו דהכי נהגו האידנא תגרי *וקיימא לן בכי הא [ב] דמנהגא מילתא היא והכי שדרו ממתיבתא והני מילי מדעתיה [ג] אבל בעל כרחיה לא דא"ל לאו בעל דברים דידי את כדכתיבנא לעיל. וגברא דמורכין ליה לית ליה רשותא לאורכי איניש אחרינא בההיא אורכתא דיכיל למימר ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר: גרסינן בפרק השולח גט לאשתו* אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ולא אמרן אלא דליכא פירא בארעא אבל איכא פירא בארעא מגו דמישתעי דינא אפירא מישתעי (ג) נמי אגופא: אמרי נהרדעי לא כתבינן אדרכתא אמטלטלי דכפרי וכו' כדכתבינן בפרק מרובה*: **מתני'** *נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומש מחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות משוה פרוטה בקרן אינו צריך לילך אחריו: נתן לו את החומש ולא נתן לו את הקרן מחל לו על החומש ולא מחל לו על הקרן מחל לו על זה ועל זה חוץ משוה פרוטה בקרן ה"ז צריך לילך אחריו. **גמ'** *אמר רב מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי ונשבע (א) ואחר כך באו עדים פטור שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו בעלים שבועה שוב אין משלמין ממון ולית הלכתא כרב דאמרינן א"ל רמי בר חמא לרב נחמן מכדי דרב לא סבירא לך משכוני נפשך אדרב למה לך א"ל לפרושי לדרב בעלמא קא בעי (ד). והא רב קרא קאמר קרא לכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין הוא דאתא שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע והלכתא כרב נחמן. ואפילו אתא חד סהדא דאית ליה גביה מנה ואישתבע שבועה דאורייתא ובתר הכי אתא חד סהדא אחרינא מצטרף בהדי קמא ומיחייב לשלומי: *אמר רב ששת הכופר (ה) בפקדון נעשה עליו גזלן וחייב באונסיו. מתיב רמי בר חמא ושכנגדו חשוד על השבועה [ד] אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון ואפילו שבועת שוא ואם איתא מכפירה איפסיל ליה אמרי הכא במאי עסקינן [דקאי] באגם דלאו כפירה היא סבר אישתמיט ליה עד דמייתינא ליה: *א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה במקצת מ"ט דאמר קרא כי

רש"י

אגב ארעא. ויהו שלך בכל מקום שהן: אסיפיה דביתיה. סף ביתו: נפק לאפיה. שהיה שמח שהביאו שלא לו מעותיו: תווך. מקום: דתנן בהשואל. ושם פירשתי: אבל בעל כרחיה לא. כלומר אינו יכול לכוף הנפקד שיתן לו: דמורכין ליה. שמרשין אותו בהרשאה: **מתני'** נתן. לנגזל הקרן אחר שנשבע והודה או שמחל [לו] הנגזל על הקרן: **גמ'** משכוני נפשך אדרב. לבא במקומו לתרץ קושיותיו כדי להעמיד דבריו: נשבעין ולא משלמין. הנתבע ישבע ויפטר ולא ישבע תובע ויטול: הכופר בפקדון. ובאו עדים: נעשה עליו גזלן. משעת הכפירה אע"פ שלא נשבע ומכאן ואילך אין לו דין שומר חנם אלא חייב באונסין: ושכנגדו חשוד. (בגמ') במס' שבועות תנן גבי אלו נשבעין ונוטלים קתני [הרי] שנתחייב לחבירו שבועה והוא חשוד על השבועה זה שכנגדו נשבע ונוטל אחד שנחשד על שבועת העדות או שבועת הפקדון שראינוהו שנשבע לשקר ואפילו לא נחשד אלא לשבועת שוא שאין בו כפירת ממון והוא רע לשמים ולא לבריות נפסל לשבועה: ואם איתא. לדרב ששת למה תנא שבועת הפקדון בהדי [ה] הני הא בלא שבועה איפסל משעת כפירה דהוי גזלן: דקאי באגם. וכי אמר רב ששת כגון דאמרי סהדי בהך עידנא דכפריה בידיה הוה נקיט

נמוקי יוסף

אכיפא. מפתן ביתו אי נמי סוף ביתו שהקנה לו זוית אחד: נפק לאפיה. שהיה שמח שמביא לו מעותיו: כתב רבינו אלפסי ז"ל הלכתא כשמואל וליתא לדרבי יוחנן בהא: והיכא דאמר ליה חד לחבריה שדר לי זוזאי בהדי פלניא ושדריה ניהליה בהדי ההוא פלניא דא"ל ואיתנים פטור מלשלומי דתנן בפרק השואל את הפרה (דף צח:) אמר לו השואל שלחה לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך או שאמר לו המשאיל הרי אני משלחה לך ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך ואמר לו השואל שלח ושלחה ומתה חייב וכן בשעה שמחזירה: והיכא נמי דאתנו בינייהו מעיקרא דכל מה דשדר כל חד וחד לחבריה אית ליה רשותא לשדורי ליה בהדי מאן דבעי תנאי ממון הוא וקיים ואית ליה רשותא לשדורי (ו) בהכי בהדי מאן דחזי ואי איתנים באורחא ברשותא דמריה איתנים והיכא נמי דשדר ליה כתבא לחבריה וא"ל שדר לי ההוא מידי (ז) בהדי פלניא ושדרינהו ניהליה לא מחייב באחריותיהו דהכי נהיגי האידנא תגרי וקי"ל בכי הא דמנהגא מלתא היא והכי שדרו ממתיבתא והנ"מ מדעתיה אבל בע"כ לא דא"ל לאו בעל דברים דידי את כדכתבינן לעיל: וגברא דמורכין ליה לית ליה רשותא לאורוכי לאינש אחרינא דיכול למימר ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר עכ"ל: מכדי דרב לא סביר לך. משמע דהוה שמיעא ליה מיניה דליתא להא דרב: משכוני נפשך. לבא במקומו לתרץ קושיותיו ולהעמיד דבריו למה לך ואמר לו כן משום דבגמרא הקשו עליה דרב ורב נחמן דחיק נפשיה לתרוצי: נשבעין ולא משלמין. דנתבע ישבע ויפטר ולא ישבע התובע ויטול: וכתב הריא"ף ז"ל והלכתא כרב נחמן ואפי' אתא חד סהדא דאית ליה מנה גביה ואשתבע שבועה דאורייתא ובתר הכי אתא סהדא אחרינא מצטרף בהדי קמא ומחייב לשלומי עכ"ל: הכופר בפקדון ובאו עדים נעשה עליו גזלן וחייב באונסיו. משעת כפירה ואע"פ שלא נשבע ומכאן ואילך אין לו דין שומר חנם אלא חייב באונסיו אם נאנס: ושכנגדו חשוד. במסכת שבועות (דף מד:) גבי ואלו נשבעין ונוטלין וזה אחד מהן מי שהיה חבירו חייב לו שבועה והוא חשוד על השבועה נשבע זה שכנגדו ונוטל: אחד [שנחשד על] שבועת העדות. ואחד שנחשד על שבועת הפקדון. שראינוהו שנשבע על שקר: ואפילו שבועת שוא. שנחשד בשבועה שאין בה כפירת ממון ורע לשמים הוא ולא רע לבריות נפסל לשבועת ממון ואפי' לרבא דאמר פ' זה בורר (דף כז.) דאוכל נבלות להכעיס כשר לעדות דרשע דחמס בעינן אבל זה שרע לשמים בשביל זה אינו חשוד ולא יעיד עדות שקר. מודה הכא שחשוד הוא משום דנהי דעדות שקר לא [ז] יעיד הכא שהוא כופר ממון חבירו אנו חושדין אותו שרוצה לגזלו והוא רע לבריות וגם רע לשמים על ידי שבועת שוא הרא"ש ז"ל: ואם איתא. לדרב ששת דמשעת כפירה נעשה עליו גזלן למה לי דתנן שבועת הפקדון בלא שבועה נמי מיפסיל ליה משעת כפירה ולמה ליה למתנייה גבי הנך דמשמע דלא איפסיל עד שעת שבועה כי הנך הא משעת כפירה אפסיל משום דהוי גזלן: דקאי באגם. דכי אמר רב ששת כגון דאמרי סהדי דכי כפר בידיה נקט

שלטי הגבורים

כהנאי הזה ונפטר הלוה מאחריות בדרך גם לפי' האחר שפי' בס המרדכי דלשמואל אין מבטלין ר"ל דאי בעי לוה מצי מעכב ולא יכול דחייבי' שמא ימות ונפ"ו זוזי קמי יתמי ונמצא דבטלה שליחותו ולר' יוחנן מבטלין על כרחו גם זה כפי' אתיא כשמואל הלכתא דכ"ע שכתבנו לעיל דכל הפוסקי' הוסיו דלפי' יש הנאי ביניהם לשלהו ע"י מי שירצה מיהו מצי מעכב משום האי תקנתא ואפי' למ"ד דפסקי' כר' יוחנן במבטלין מעות בדיוקני גם פי' האחר שפי' המרדכי דדיוקני. ר"ל שהקנה לשליח המעות בפני בניו דלשמואל אין מבטלין ולר' יוחנן מבטלין גם זה לכ"ע הלכה כשמואל דאין מבטלין דהוי מעות ואין נקנין בחליפין לכ"ע הלכך בכל אלו הג' פירושים נראה דליכא פלוגתא אמנם המחלוקת הוא בפירוש דיוקני לפי מה שפירשו רש"י ובעלי התוס' כמו שכתבו התוס' שם ושאר המפרשים אבל דלכ"ע כשהקנה בהרשאה הממון שיש לו ביד פלוני בקנין גמור לשליח אגב ד' אמות קרקע אפי' ליתניהו בידייהו הד' אמות קרקע מועיל שאפי' ימות המשלח לא נפלו זוזי קמי יתמי ואפי' לא הקנה לו ד' אמות דוקא מועיל כמו שכתבו התוס' שם. מרדכי בשם מורי הכהן והטור ח"מ סי' פ"ז כתבו דאע"פ שנשבע הנתבע ונפטר ב"פ ב"ד אם תפס התובע אח"כ מצאו בלא עדים וטוען שתופס היתה על אותה תביעה שנשבע לו עליה שלא נשבע לו באמת וזה אומר כבר נשבעתי ויצאתי מב"ד זכאי בדין עם התופס ונאמן במיגו שלא תפסתי משלך כלום ונשבע היסת ונפטר ומדברי השערים שער הראשון חלק ו' שהביא המרדכי שם דבריהם מוכח דאם לא הביא עדים אחר השבועה שאמתו תביעתו שאין בתפיסתו כלום כיון שקבל השבועה ממנו:

א התוס' שם בשם ריב"א ז"ל הסכימו דמודה מקצת הטענה ישבע מן התורה בכל הטענות בין בטענות דשייכי דוקא במלוה כגון לא היו דברים מעולם דרוב טענת דמלוה בן כפירה והודאה כ"ש דאובן שטוען לשמעון מנה לי בידך בהלואה או בפקדון והלה אומר להד"ם דלא על כפירה זו פטור משבועה דאורייתא דחזקה אין אדם מעיז פניו בפני בע"ח ובעל הפקדון לומר להד"ם אם אינו כן הלכך כי כפר בכל פטור משבועה מה"ת ואם הודה במקצת חייב שבועה על השאר מה"ת כי היכי דלודי בכולי ואין לפוטרו משבועה היכא דמודה במקצת מיגו דאי בעי כפר הכל והוי פטור דכיון דלא מצי לכפור הכל אלא בטענה אין כאן מיגו דמיגו דהטענה אינו מיגו וה"נ אי טענו ראובן לשמעון הפקדתי בידך והלה טוען נאנס או נגנב או מתה מחמת מלאכה אע"ג דאינו כופר בכל בהאי טענה אינו נפטר משבועה דליכא למימר הכא חזקה אין אדם מעיז דאדרבה יכיל הוא להעיז ולכפור בטענת נאנסו כיון דהמפקיד לא מצי לידע דבר זה הלכך אפי' כפר בכל חייב שבועה ואם כופר בהאי טענה דנאנסו או דנגנבו או מהה מחמת מלאכה אם הודה במקצת נמי חייב ומצא א"כ דכל טענות דליכא למימר בהן חזקה אין אם כופר הכל פטור משבועה דאורייתא וכל טענות דמצי להעיז אם כופר הכל חייב שבועה דאורייתא ולזה הסכימו קצת מהמפרשים ולדברי ר"ת בין טענות דחזקה דאינו מעיז לכפור הכל בין טענות שיכול להעיז לעולם כי כפר בכולהו פטור משבועה דגזירת הכתוב הוא דלא מחייב בשבועה בכפירת הכל ולדברי רש"י כל טענה דחזקה שזה לא יעיז לכפור הכל מפני טובה שקבל ממנו כגון טענות שבאים על מלוה (וע"ם) היכא שזה כופר הכל פטור

המאור הגדול

כולהו שבועתא בשבועתא דר' חייא א"ר יוחנן עד נגנבה באונס שלא כתבם הרי"ף ז"ל אע"פ

מלחמת ה'

בלא כתבם הרב אלפסי ז"ל וכו':

נקט ליה ואיצטריך רב ששת לאשמועינן דאע"ג דלא שלח בה יד דבהיתרא אתא לידיה חשיב גזלן כיון שרוצה לעכבו דליכא למימר דלמא משתמיט אלא באנס דלא ידע אי נאבדה [כלומר ושמא נאבדה] ויירא להודות: כי הוא זה. היינו הודה במקלת ובפ' טוען טענת גנב כתיב: עירוב פרשיות. פסוק שהוא מפרשה אחרת נתערב בזה שאין זה מקומו דהאי כי הוא זה באם כסף תלוה את עמי הוה ליה למכתביה דהתם קאי דאילו בהך פרשה דפקדון בלא הודאה במקלת נמי חייב: ומאי שנא. דעקרי' לקרא מדוכתיה ומוקמינן ליה גבי מלוה: מפני מה אמרה תורה. כתב הרא"ש ז"ל

רש"י — תורה אור — נר מצוה

°כי הוא זה ופליגא דרבי חייא בר יוסף דא"ר חייא בר יוסף *עירוב פרשיות כתוב כאן וכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב (א) מ"ש גבי מלוה כדרבה דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה במקצת טענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו ובכולהו בעי דלודי ליה והא דלא אודי ליה אשתמוטי קא אישתמיט גבי מלוה הוא דאינו מעיז אבל גבי פקדון מעיז וקי"ל כר' חייא בר יוסף ושמעינן מינה דלית הלכתא כרמי בר חמא דאמר ארבעה שומרין *צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת: *נגנבה באונס והוכר הגנב אמר אביי אם שומר חנם הוא רצה עושה עמו דין רצה נשבע ואם שומר שכר הוא עושה עמו דין ואינו נשבע. ורבא אמר אחד זה ואחד זה עושה עמו דין ואינו נשבע: ואם קדם ונשבע ואח"כ הוכר הגנב אם שומר חנם הוא רצה עומד בשבועתו רצה עושה עמו דין ואם שומר שכר הוא עושה עמו דין וכן הלכתא(*):

סליקו להו פרק הגוזל עצים

°)*הגוזל ומאכיל את א בניו והמניח לפניהם פטורין מלשלם. ואם היה (א)דבר שיש לו אחריות נכסים (ב)חייב לשלם. *אין פורטין לא מתיבת המוכסים ולא מכיס של גבאין ואין נוטלין מהן צדקה. אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק: *נטלו המוכסין חמורו ונתנו לו חמור אחר נטלו לסטין כסותו ונתנו לו כסות אחרת הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן. המציל מיד הגיים ומן הנהר ומן הלסטים אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו (ג): (א) (ב) *הגוזל את אביו ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש [א] לבניו או לאחיו. אם אינו רוצה [ב] או שאין לו לוה [ג] ובעלי החוב באין ונפרעין ממנו: האומר לבנו קונם (ד) שאת נהנה לי אם (ג) יירשני בחיי ובמותי אם מת לא יירשנו ויתן לבניו או לאחיו: אם אינו רוצה או שאין לו לוה ובעלי החוב באין ונפרעין ממנו: *הגוזל את הגר ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש לכהנים ואשם למזבח שנאמר °ואם אין לאיש גואל וגו': גמ' *) אמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה מאי טעמא כיון דלא אייאוש בעלים ברשותייהו קיימי: והא דתנן הגוזל ומאכיל את

°) [דף מב ע"ב] *) דף קיא:

נקיט ליה: כי הוא זה. היינו הודה במקלת ובטוען טענת גנב כתיב: עירוב פרשיות. פסוק שהוא מן פרשה אחרונה נתערב בזו שאין זו מקומה: דכי הוא [זה]. באם כסף תלוה את עמי הו"ל למכתביה [ד] דפקדון אפילו בלא הודאת מקלת מחייב: ומ"ש. דעקרינהו לקרא מדוכתיה ומוקי ליה במלוה: אין אדם מעיז פניו בפני. זה שעשה לו טובה הלכך היכא דכופר הכל פטור הוא משבועה דלא הוי מצי למכפר אי לאו דקושטא קאמר ולכך דוקא מודה מקלת חייב ולא כופר בכל: אישתמוטי אישתמיט. עד שיהו לו מעות שאין עתה לו מעות: אבל בפקדון. דאין כאן טובה מעיז ומעיז הלכך אפילו כפר [ה] רמיא שבועה עליה: צריכין כפירה במקלת (ה). קודם שיתחייבו שבועה אם נשבע בלא כפירה והודאה אין שבועת שומר חנם מחייבתו כפל: ואח"כ הוכר הגנב. ויכול לכוף ולהוציא מידו: עושה עמו דין. אם ירצה ישלם לבעלים ויעשה דין עם הגנב ויפרע ממנו: ואם שומר שכר הוא. אע"פ שפטור בליסטין מזוינים הכא הואיל והוכר הגנב (ו) לא יפסיד כלום עליו לטרוח אחריו ולכך ישלם לבעלים ויחזור ויפרע מן הגנב ועושה דין עם הגנב:

סליקו להו פרק הגוזל עצים

הגוזל ומאכיל. והניח לפניהם. כלומר או שהניח לפניהם [ו] גזילה קיימת: פטורין מלשלם. בגמ' מפרש טעמא: אחריות נכסים. בגמ' מפרש (טעמא): אין פורטין. להחליף סלעים בפרוטות: מתיבת מוכסים. אין נוטלין הפרוטות מתיבה שנותנים בה המכס: וכן מכיס של גבאי. המלך שנותנים בו כסף גולגולתא וארנונא לפי שהן גזל: מתוך ביתו. של מוכס ממעות שלו או מן השוק אם יש לו מעות בשוק שלא לקחם מתיבת המוכסין: הרי אלו שלו. דמסתמא נתייאשו הבעלים מהן וקנייה האי ביאוש ושנוי רשות: אם נתייאשו. דאמרי ווי לחסרון כיס אבל סתמא לא ובגמ' מקשינן רישא לסיפא ומשני חד בליסטין ישראל דמסתמא מייאשי: גמ' ברשותייהו דמריה קאי. וזה שאכלו נעשה

שלא בא ליתן טעם למה מודה מקלת חייב וכופר בכל פטור דדוקא רבי שמעון הוא דדריש טעמא דקרא [ב"מ דף קטו.] ואין דרך אמורא לפרש טעמא דקרא אלא הכי פירושה מפני מה אמרה תורה מודה מקלת הטענה ישבע יהא נאמן במגו דאי בעי כפר בכוליה או נלמוד מהכא דלא אמרינן מגו ומשני חזקה [כו'] והוה ליה מגו דמעיז ולא אמרינן [פירוש דהוי מגו במקום עדים] אבל אין לפרש מפני מה מודה במקלת חייב ובכופר בכל פטור נימא כ"ש כופר בכל ושיהרך אין אדם מעיז ואם איתא שהיה חייב לא היה יכול לכפור דהא מלינו בהרבה מקומות שיכול לכפור ואפי' הכי כופר בכל פטור פרק ב' דכתובות (דף יח.) גבי מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס דחשבינן ליה משיב אבדה משום דבבנו מעיז וכן פ"ק דמציעא (דף ד:) בשמעתא דהילך אלא כופר בכל דפטור גזירת הכתוב הוא דאמר כי הוא זה. ויש מפרשים דמדאיצטריך עד אחד לחייב שבועה שמעינן דכופר בכל פטור דאם לא כן למה לי קרא לעד אחד ולאו מלתא היא דהא איצטריך להיכא דלא ידע שהוא חייב לו אלא עד אחד שמעיד: אבל גבי פקדון מעיז. פרש"י ז"ל דבפקדון כיון שלא עשה לו טובה מעיז ומעיז הלכך אפילו כופר בכל חייב אבל במלוה שעשה לו טובת הנאה לא היה מעיז הלכך מדכפר בכל קושטא הוא ופטור והקשו עליו דבכמה דוכתין מוכח דכופר בכל פטור בפקדון ונראה להו ז"ל פי' ר"י דגבי מלוה היינו טענה דשייכא במלוה דהיינו לא היו דברים מעולם (ב) דאילו [בטענת] נאנסו לא שייך (ז) ולא היה דברים מעולם היה מעיז [והיינו דקאמר] אבל גבי פקדון כלומר בטענה דשייכין בפקדון דהיינו נאנסו מעיז כיון שאין המפקיד יכול לידע אם הוא משקר הלכך אפי' כופר בכל חייב שאם היה פטור אף מודה מקלת בפקדון יהא פטור משבועה מגו שהיה יכול לפטור הכל בטענת נאנסו או נלמוד מהכא דלא אמרינן מגו בשום מקום: ואי

קשיא היכי אמרי' הכא דלא אמרינן מגו דמעיז והא פ' חזקת הבתים (דף נו.) גבי הנהו עיזי דאכלי חושלי יכול לטעון עד כדי דמיהן במגו דאי בעי טעין לקוחות הן בידי אע"ג שהוא ידוע שאם טען כן היה משקר והוי מעיז וי"ל ולחלק בין הבא להחזיק בדבר שהוא ידוע שאינו שלו שכבר הוא מעיז וא"כ אין לנו לגרוע המגו משום מעיז ובין הבא לטעון נאנסו (ג) לישמט שלא יגבו משלו שאינה ידוע ונכרת העזתו כיון שאינו בא להחזיק בשל אחרים שאז יש לו לגרוע המגו משום מעיז דהשתא היתה ידועה ונכרת העזתו כתב הרי"ף ז"ל וקי"ל כר' חייא בר יוסף ושמעינן מינה דלית הלכתא כרמי בר חמא דאמר ד' שומרין צריכין כפירה במקלת והודאה במקלת עכ"ל: נגנבה באונס. בלסטים מזוין: והוכר הגנב. ויכול לכופו להוציאו מידו: עושה עמו דין. משלם לבעלים והוא יפרע מהגנב: ואם שומר שכר (ח). אע"פ דפטור בלסטים מזוין הכא הואיל והוכר הגנב ולא יפסיד כלום עליו לטרוח אחריו ולפיכך הוא ישלם לבעלים ויחזור ויפרע מהגנב: אחד זה וכו' עושה עמו דין. דמצוה לחזר אחר האבדה והלכתא כרבא: סליקו להו פרק הגוזל עצים

הגוזל ומאכיל והמניח. או המניח בגמרא מפרש אי מיירי בשהגזילה קיימת או לא: גמ' גזל ולא נתיאשו כו'. וא"ת מה' הירי ולא נתיאשו אפי' נתייאשו נמי ואפי' אם יאוש קונה גובה מן השני מדר' נתן [ב"ק מ: וכ"מ] דא"ר נתן ונתן לאשר אשם לו ויש לומר דאה"נ דגובה מן השני מידי דהוה בעלי חובין של הגזלן אבל לא נתיאשו נקט לאשמועינן שגובה מן השני משום גזלה וכ"מ שאם החזירו לגזלן או מחל לו הגזלן אפילו הכי מוציא הנגזל מידו של שני ומטעם רבי נתן אם מחל לא היה מוציא מידו: ברשותא דמריה קאי. וזה

(*) מתני' הגוזל את אביו וכו' בדף קח: בספר מהר"ם לא הביאו [וכ"כ הכ"ת וז"ל משנה זו הנמצא בד"ס ליתא באלפסי ישן]

(ב) איני יודע. אמאי נקט שינויא בטענת נאנסו דמעיקרא דקושיא לא קשיא ליה מנאנסו להוי מאין מעיז להאין מעיז אלא מטענת מלוה הוי קשיא ליה דהוי נמי מאין מעיז למעיז כמו הוסלי וי"ל בדוחק דמיירי הכא בטענת נאנסו דבעי אשתבועי ולא מיספר במיגו דלא היו דברים מעולם ולא הפקדתני משום דהוי מיגו גרוע דהיינו מיגו דהעזה וכ"ה דהוי ליה למינקט מלתא במלוה דקאי בה אלא דמלתא דפסיקא נקט שזה פשוט יותר דמוכרח בעצמו: אפילו שאכלוהו הגזלן הראשון מדעתו ורצה מזה גובה וכן נראה מהג"ה *) (כ) שמצאתי כב"ב

*) אולי צ"ל כ"י

המאור הגדול

תנן הגוזל ומאכיל את בניו והמניח לפניהם פטורין מלשלם קשיא לרב חסדא פי' נ"ל דמסיפא קשיא ולא מרישא דהגוזל ומאכיל את בניו ליכא מאן דפליג דודאי פטור הוא בכל ענין ואפי' לפני יאוש שהמאכיל לאחרים כאוכלו הוא עצמו דמי דהוצאה דידיה הוא וכ"ש לבניו שמזונותיהם עליו ועד כאן לא קאמר רב חסדא אלא בבא אחר ואכלה אבל כשהאכילו הגזלן לא קאמר דהוצאה דידיה הוא והגזלן הוא שחייב לשלם הלכך קשיא מסיפא דקתני והמניח לפניהם פטורין מלשלם ולקמן מוקים לה רב חסדא כשאכלום דהא רב חסדא כרבא ס"ל ומ"מ פטורין מלשלם קשיא דאי בגזילה קיימת פטורין כ"ש בשאכלום וא"נ דרשות יורש כרשות לוקח דמי הא אמר רב חסדא גזל ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה קא פסיק ואמר ובא אחר אפי' לוקח אמר רב חסדא מתני' לאחר יאוש וסוגיא דשמעתא רב חסדא כרבא ס"ל ורמי בר חמא פליג עלייהו ומאוקימתא דברייתא דר' הושעיא דקתני גזילה קיימת חייבין

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור תנן הגוזל ומאכיל את בניו והמניח לפניהם פטורין מלשלם קשיא לרב חסדא פי' נ"ל דמסיפא קשיא ליה ולא מרישא וכו' עד מתניתא כו': אמר הכותב הס"ג הרב ר' אברהם בר' דוד ז"ל מההיא מעשה דבר תמה דר' ירמיה דלא קבלינהו לסהדי דר' ירמיה עד דגדל ולא חשש למיתה אע"פ שהזמן ארוך דאלמא הלכתא כסומכוס ורבנן לית להו אין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין:

הגהות מא"י [א] נ"ב ד"ל רש"י לבנו של אביו או לאחיו של אביו או לאחיו אם אין לו בנים ואע"פ שנפל ירושה קמיה דהיאך בעי למעבד השבה והיינו מעכב אסי' כנגד חלקו: [ב] נ"ב פי' שהיינו רוצה להפסיד חלקו: [ג] נ"ב נוס את חלקו כגון אם היו שנים אחים והוא שליש נפרעין בעלי חובים מן ההשבה שליש חובו והשאר יגבו ממנו: [ד] נ"ב דאהכם יא: [ס] נ"ב הכל: [ו] הגזילה כצ"ל ונ"ב ודוקא גזילה דרמי בר חמא דאמר יורש כרשות לוקח וקני ביאוש ושינוי רשות ואפי' בגזילה קיימת ולחד לישנא בגמ' דקאי על מתני': [ז] נ"ב דף קיא ע"ב [ועי' בגמ' תו"י]

וזה שאוכלו נעשה כגזלן מבעליו. משמע שאם נתיאשו אין גובה מן השני [ג] כיון שאכלו אע"ג דליכא הכא שנוי רשות דכל שגזלו מן הגזלן לא חשיב שינוי רשות אלא דוקא כשמכרו או נתנו ואילו לא אכלו היתה חוזרת הגזלה עצמה כדאמרי' לקמן בסמוך ותימה כיון דכי איתה בעין חייבים אמאי פטורין בשביל שאכלוה ויש לומר דטעמא מקרא דדרשינן לקמן [דף קיב.] והשיב את הגזלה אשר גזל אם כעין שגזלו יחזיר מכאן אמרו הגוזל ומאכיל וכו' הרא"ש ז"ל: תנן וכו'. כתב הרא"ה ז"ל בשם זקנו הר"ז ז"ל דמסיפא דמתני' המניח לפניהם פריך דס"ד דלפני יאוש עסקינן ובגזלה קיימת

נר מצוה · תורה אור

ופריך השתא בגזלה קיימת פטורין כל שכן היכא דבא אחד ואכלו שאין הגזלה קיימת ולא ידעינן אמאי הוה ס"ד דלפני יאוש ובגזלה קיימת פטורין אבל מרישא ודאי לא קשיא ליה ולא מידי דשאני מאכיל דהולאה דידיה הוא ומודה רב חסדא בהא שאינו גובה אלא מן הגזלן: [דתריצנא] (א) מתני' וכו' רישא וסיפא בחד גונא מני אתיא: הניח גזלה קיימת. שלא אכלוה אחרי מותו ותבעה הנגזל חייבין דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ויאוש בלא שינוי רשות לא קני: אין גזלה קיימת. שאכלו אחרי מותו פטורין דאינהו לא גזול מידי: הניח אחריות וכו'. משלו חייבין לשלם דאשתעבוד נכסי: נימא תיהוי[ד] וכו'. דאמר לעיל רצה מזה גובה: כי תניא ההיא. דר' אושעיא דתני פטורין לאחר יאוש: והשתא אתיא הא דר' אושעיא כמתני' דתריץ רב חסדא לעיל לאחר יאוש ובשאין הגזלה קיימת וכה"ג דוקא אמרינן פטורין אבל גזלה קיימת אפילו אחר יאוש חייבין להחזיר. וכתב רבינו אלפסי ז"ל והשתא דקי"ל דמטלטלי משתעבדי לבעל חוב חייבין לשלם ממטלטלי דשבק אבוהון בין לפני יאוש בין לאחר יאוש בין אכלי בין לא אכלי דהוה ליה כמלוה על פה וקי"ל השתא דמלוה על פה גובה מן היורשין בין ממקרקעי בין ממטלטלי עכ"ל: אין חייבין להחזיר. כדמסיק מקרא: פרה וטלית [ה]. שהוא דבר מסוים וזילותא דאבוהון שאומרים זו היא שגזל פלוני של רבית היא מפני כבוד אביהן דוקא בשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת וכדאוקימנא פרק איזהו נשך: [ג' גמרא [דף קיג.] מטה ושלחן מהו הוי דבר מסוים או לא]: [ו] מטה ומיסב עליה וכו' שהם דברים דקיימין בתוך ביתו וחזו לה ואיכא זילותא: ויחכם עוד [משלי ט] כפרה וחמור כן מטה ושלחן: [דף קיב.] זאת אומרת [מדקתני] דאין חייבין להחזיר אע"פ שיודעין שהן של רבית דמשמע שהן בעין: רשות יורש [כרשות לוקח]. והוי יאוש ושנוי רשות דקני *דא"כ הו"ל רבית קצוצה יוצאה בדיינין: רבא אמר וכו'. וקי"ל כותיה: (ב) קטנים פטורין. דלאו בני דינא נינהו אע"ג דגזלה קיימת מיהו מחסרי גוביינא וסומכוס הוא דפטר קטנים לקמן: [ואם אמרו גדולים] אין אנו יודעים וכו'. ושמא אבינו השיב לך דמים. והקשו ז"ל דכיון דכי אמרי מהימני אפילו כי לא אמרי נמי ליהימנו דהא קי"ל טוענין ליורש טוענין ללוקח ותירץ הר"ז ז"ל שלא אמרו טוענין אלא בדבר שהוא קרוב אל הדעת ולא בדבר שהוא רחוק מן הדעת כי הכא כי הגזלן ישיב דמים מגזילה שהיא עדיין תחת ידו וכן אמרינן [ב"ב דף ע:] גבי שטר כיס היוצא על היתומים [ז] וכו' [ח] דלא טענינן להו נאנסו לפי שהיא טענה רחוקה מן הדעת [ט] וכן בכתובות (דף פה:) גבי כסא דכספא דאפקיד בי חסא וכו' ולא טענינן ליתמי דאביהן חזר ולקחו דכיון שלא היה אמוד טענה רחוקה היא והשיב על הרי"ף ז"ל דאוקי לה [בפרק המפקיד] בדאית עדים וראה שאפילו אביהם היה קיים לא היה נאמן שאם כן לא היה צריך תלמודא לאוקמא בדלא אמוד דאפילו הוה

את בניו והמניח לפניהם פטורין מלשלם לאחר יאוש היא (א) ואין גזלה קיימת אבל גזלה קיימת א אפילו לאחר יאוש חייבים להחזיר. דתנא רבי אושעיא הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם והמניח לפניהם גזלה קיימת חייבין אין גזלה קיימת פטורין. ואם הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין לשלם. ואמרינן אין גזלה קיימת פטורין לימא תהוי תיובתיה דרב חסדא (ה) ופריק לא רב חסדא מוקים ליה לאחר יאוש. והשתא דמטלטלי משתעבדי לבע"ח חייבין לשלם ממטלטלי דשבק אבוהון בין לפני יאוש בין לאחר יאוש בין (ג) אכלו בין לא אכלו דהוה ליה כמלוה על פה [א] וקי"ל השתא דמלוה על פה גובה מן היורשין בין ממקרקעי בין ממטלטלי. אבל ודאי
קיג. *הניח להן אביהן מעות של רבית אין חייבין להחזיר דתניא *הניח להן אביהן מעות של רבית אע"פ שהן יודעים שהן של רבית אין חייבין להחזיר: *ואם הניח להן אביהן פרה וטלית וכל דבר המסוים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן: ואמרינן [א] עלה* אמר רמי בר חמא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי רבא אמר לעולם אימא לך רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ושאני הכא דאמר קרא °אל תקח מאתו נשך ותרבית לדידיה הוא דאזהריה רחמנא לבריה לא אזהריה רחמנא. והאי דאמרינן חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן הני מילי בשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת כדאוקימנא

רש"י

נעשה כגוזלו מבעליו: ואין גזילה קיימת. שאכלוה אחר מותו פטורין דאינהו לא גזול מידי: גזילה קיימת. שלא אכלוה אחר מותו ותבען הנגזל חייבין דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי (ג) וליכא כי אם יאוש כדי דלא קנה: הניח להן אביהן אחריות. קרקעות משלו חייבים דמשתעבדי נכסי (ב) (ד) כרב חסדא דאמר רצה מזה גובה רצה מזה גובה: וכל דבר המסויים. שניכר שהיה של נגזל וכל שעה נראה לרבים כגון טלית וקרקע חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן שאומרים הבריות זהו טלית שגזל פלוני [נ]: זאת אומרת. מדקתני דאין חייבין להחזיר: רשות יורש כרשות לוקח דמי. ואיכא יאוש ושינוי רשות: הני מילי כשעשה תשובה. אבל לא עשה תשובה אין חייבין היורשין להחזיר:

דמי

מלחמת ה'

וכתב עוד בעל המאור ז"ל הלכך כיון דאמרי' דברייתא קמייתא רב חסדא ורבא מוקים לה לפני יאוש בשאין גזילה קיימת ליתיה להאי פירושא דפריש בה הרב ר' אברהם ז"ל וסמכיה על מאי דאמרי' גזלן יש לו חזקה: **אמר** הכותב בשאין שם עדי גזילה ליכא לאוקומא לברייתא דהא הגוזל קתני ובלאו הכי לא מחייבי יתומים כלל שאני אומר מכרן לאביהן ובדליכא סהדי דחזוה גבייהו דיתמי נמי ליכא לאוקומא דהמניח לפניהם קתני משמע לפנינו הניחה לבניו ולא מחייבי נמי קטנים לרבנן אלא בהכי הלכך הדחיא לה ראייתו דכיון דאיכא עדי גזילה וראה לאחר מיתה ביד היתומים לא מלינן למיטען להו לקחה אביהם ממך דהא כדאיכא עדים וראה אפי' אחר דלאו אומן אין לו חזקה ובניו יש להם חזקה בטענת עצמן כשלא ראוהו עכשיו בידם שיכולים לומר החזרנוה לך שאין באין בטענת עצמן ולא מחמת אביהם שכיון שראו גזילה קיימת לאחר מיתתו כדקתני המניח לא נשארה לאביהם בה שום טענה אלא אינהו מגו למימר החזרנוה לך ומיגו דיכלי למימר הכי יכלי למימר לא פש לך גבי אבונא ולא מידי ובכל מה שאפשר בדין טוענים ליתומים לא הועיל אלא לחלוק על דברי הגאונים שכולם ז"ל הסכימו דטענינא להו כל מאי דמצי טעין אבוהון והראיה שהביא ממעשה דרבי מיאשא ודחסא ודבי ר' אמי אינם כלום וכך קבלתי פירושם על דעת הגאונים ז"ל והוא האמת ההוא גברא דאפקיד בסהדי שב מרגניתא בי ר' מיאשא ואין העדים מכירין אותם בטביעות עינא או שלא ראו אותן עכשיו ביד היתומים ויש שם עדים אחרים שראו בידם שב מרגניתא דלייכן בסדינא ובא זה המפקיד וטוען בידכם הן והם אומרים אינהו דלמא אהדרינהו אבונא לך והנך דחזו סהדי אחריני נינהו ואמר להו היאך אפקינהו דנחזיוה אם מכירין אותה עדי פקדון ואיתן אמרי כדו לא מפקינן וכעובדא דרמאי דפומבדיתא דבפרק חזקת הבתים דאמרי' עלה ראה תניא ויכולין לומר הנך אחריני נינהו אבל השתא דקים לן ביה בודאי דלא אמיד ולית ליה שב מרגניתא לא מצו למימר הנך דידיה נינהו ואחריני נינהו והנהו החזירם לך אלא אמרי' הני נינהו ולא מצו למימר נמי חזר אבינו ולקחם ממך דהא ליכא מיגו אבל אם אין שם עדים שראו אותם עכשיו בידם של יתומים יכלי למימר החזירם לך וכיון דאיכא מיגו יכלי למימר לקחם ממך וטענינן להו אע"ג דלא טעני ואע"ג דאיכא למימר דלמא עביר הוה דים מתרושש והון רב כיון דאיכא עדים וראה לא אמרי' אחריני נינהו ואפשר דהך טענה לאו דוקא היא דהא איכא למיחש נמי דלמא פקדון הם שאחר הפקיד אצל אביהם אלא ה"ק ודאי לאו דר' מיאשא נינהו דהא לא אמיד והא קא יהיב סימנא וטעמא דאי יהיב סימנא לא צריך לטענה דאמיד הלא מיהו טענה דאמיד צריך לטענה דסימנא דבלא סימן לא מפקינן מינייהו ואיכך צריך לפרש דהאי תדא ועוד צריכי להדדי אלא טעמא בתרא עיקר והראשונה טפילה ורוב ועוד האמורין בתלמוד כך פירושם א"ת שאין טעם זה מספיק עוד יש טעם אחר ותתאה גבר לעולם והכא נמי עיקר טעמו של דבר משום סימנין דכיון דיהיב סימנא אין היתומים יכולין לומר ליתנהו גבן והחזירם אבונא לך והנך אחריני נינהו דהא יהיב סימנא ואמרי סהדי דהך סימנא אית להו להנך דברשותייהו ועל כרחך אינהו דאפקיד גבי אבוהון נינהו וכיון דליכא מיגו לא יכלי נמי למימר הזר אבינו ולקחם ממך דהא איכא עדי פקדון והיכא עדים שראו אותם בידם של יתומים וסהדי בהדי סימנא משוו ליה ראה דהא ידעינן דהנהו דאפקיד גבי אביהם הם וכל היכא דאיכא עדים וראה אינו נאמן לטעון נקוח הוא בידי וסיינו דכתבו רבינו הגדול ורב הנהאל ז"ל בפ' המפקיד וכם ה"ל כי איתיה בחיי' לא מצי למימר הדרם זבינתיה מינך ומסתייע הך סברא ממאי דגרסי' בפ' חזקת הבתים וכו' זה לבון הגאונים ז"ל ומדבריהם אתה למד דהנך עובדי בדאיכא עדים וראה נינהו זה הפי' שקבלתי על דעת הגאונים ז"ל והוא נכון וברור ועולה כהוגן וכל הנוטה ממנו תופה מדרך השכל ובעל המאור הזה ז"ל כתב בספר הלכה שלו בפי' הנך עובדי דהנך תדא ועוד צריכי להדדי ואין אנו דנין בפחות משתי אלה שאם היה אמיד אני אומר שמא מכרן זה ולקחם זה ממנו ואע"ג דהא יהיב סימנא לאו כלום הוא ואי לאו יהיב סימנא אע"ג דלא אמיד נמי לא בקיל ולא מידי לא יהא אלא אבדה כמה דלא יהיב סימנא הא לא בקיל שמא אדם אחר הפקידם אצלו ועכ"ז צריך שיהא מיתנא דלא פקיד דאילו פקיד על שאר נכסיה ולא פקיד על הלין למימר הלין נכסי דפלניא דלא אמיד בחזקת יתמי מוקמינן להו ולא מפקי מינייהו וכמה אינשי עתירין בביתא ומסכנין בשוק וקרא כתיב מתרושש והון רב והלו דברי הבאי שאין כאן טענה להוציא מידם של יתומים דאע"ג דיהיב סימנא איכא לא[...] לאחר והפקידן אצל זה או לקחן זה ממנו שכרי יש מתרושש והון רב ואי משום דלא פקיד אדרבה מסייע ליתמי דאי פקיד אשאר נכסים ולא פקיד אהנך ודאי דפקדון נינהו דאילו הוו דידיה ודאי הוה אמר למאן [...] שוו עפי מכל מה דאית ליה ואין דרכן של בני אדם להלק בשעת מיתה הסוכים ולא יתלק מרגלותיו לבניו ועוד דהוה ליה לר"ג לומר תדא דלא פקיד אלא ודאי הך פ[...] ביה ממשא וכל אלו כפשרות פסר מפני שלא עלה בידו פי' דברי רבי' הגדול ז"ל כהוגן כמו שכתב בספר הלכה שלו שאינן ברורין כל צרכן ואלו הן המחילות שמחל לו ולא השיגם בספר המאור וכבר פירשתי לך כ[...] הגדול ז"ל נכונים וברורים קיימים ושרירים ועל אפניהם דבורים ואין לורך במחילתו בהכי פטרנוהו מתביעתו וכן יש לך לפרש ממה שאמרו בפ' איזהו נשך אבל דבר המסוים לא מ"ט דלמא אתי מאריה ויהיב סימניה פי' שתופסין דלמא מאן דאפקיד האי דבר המסוים גבי האי גברא בסהדי אפקדיה גביה והנך סהדי דאית גבייהו דיתמי ואי יהיב סימנא שקיל ליה דהא איכא עדים וראה שכיון שאנו יודעים בדבר א"א לכפור עד[...] סימנא ליכא למיחש דלמא אמר לן אפיקו ואיכא עדים וראה דהנך ידי יתומים אנן וכדי לא מפקינן כי היכא דלא מפקי אינהו אי גדלי ומיהו בסימנא מוציא מידם אע"ג דאמיד וכדכתבינן:

המאור הגדול

חייבין אין גזילה קיימת פטורין דרב חסדא מוקים לה לאחר יאוש וכן הכי מוקים לה רבא אבל רמי בר חמא מוקים לה לפני יאוש שמעי' מהלין אוקימתא דין ד' שערים. א) לפני יאוש וגזילה קיימת. ב) לפני יאוש ואין גזילה קיימת. ג) לאחר יאוש וגזילה קיימת. ד) לאחר יאוש ואין גזילה קיימת. הרי אלו ד' שערים הראשון לחיוב לדברי הכל ובאחרון לפטור לדברי הכל השני השערים התיכונים לרב חסדא ורבא חייב לרמי בר חמא פטור נמצא לרב חסדא ורבא דהלכתא כוותייהו לעולם חייב חוץ מלאחר יאוש ואין גזילה קיימת ולרמי בר חמא לעולם פטור חוץ מלפני יאוש וגזילה קיימת ומחלוקת שני השערים התיכונים תוכל להבחין מסוגיא דשמעתא דרב חסדא ורבא לא סבירא להו דרמי בר חמא ורמי בר חמא לא ס"ל דרב חסדא ורבא הלכך לפני יאוש ואין גזילה קיימת לרב חסדא חייב דהא אמר רצה מזה גובה רצה מזה גובה ולרמי בר חמא פטור דלא ס"ל הכין לאחר יאוש וגזילה קיימת לרמי פטור דאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי ולרבא ורב חסדא חייב דלא סבירא להו הכין ולפום הדין סברא מתוקמן מתני' דקתני כדאית ליה ולמר כדאית ליה אלא מתניתא קמייתא דקתני גדולים חייבין קטנים פטורין כסומכוס טעמא דאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין ומתניתא בתרייתא דקתני ואכלום בין גדולים בין קטנים חייבין כרבנן דסבירא להו מקבלין משום דדמיא להו לכגון שהיה חולה או עדיו חולין שאילו היינו ממתינין להם עד שיגדילו חיישי' באורך הזמן למיתה ומסתברא דהלכתא כרבנן הלכך מתניתא קמייתא דקתני הגוזל ומאכיל והמניח לפניהם גדולים חייבין קטנים פטורין רב חסדא ורבא מוקמי לה אי לפני יאוש בין גזילה קיימת בין שאינה קיימת אי נמי לאחר יאוש וגזילה קיימת ורמי בר חמא מוקים לה בלפני יאוש וגזילה קיימת דוקא ובתרייתא דקתני ואכלום בין גדולים בין קטנים חייבין אי הות קיימת בהכי בודאי הויא קושיא לרמי בר חמא דלא ס"ל רצה מזה גובה רצה מזה גובה אלא ממילא אידחיא לה משום קושיא דמקשינן עלה מקלא קלויה לפי שהקטנים פטורין ואפי' שרפוהו ואפי' לפני יאוש שהקטן פטור בכל ענין שפגיעתו רעה ואינו משלם לאחר זמן ולפום הכין תריצנא והמניח לפניהם ולא אכלום בין גדולים בין קטנים חייבין הלכך רב חסדא ורבא מוקמי לה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ורמי בר חמא מוקמי לה דוקא לפני יאוש ולעולם קמייתא כסומכוס ובתרייתא כרבנן ורישא דקתני הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם ההיא לדברי הכל ואפי' לפני יאוש כדפרישית לעיל:

הלכך כיון דאמרי' דברייתא קמייתא רב חסדא ורבא מוקמי לה לפני יאוש ואין גזילה קיימת ליתא להחוא פירושא דפריש בה ה"ר אברהם ז"ל וסמכיה על מאי דאמרי' בן גזלן יש לו חזקה דאבות אין לו חזקה אלא שמעי' מינה דאע"ג דאבוהון היה מהימן בשאין גזילה קיימת לא טענינן ליתמי מאי דמצי טעין אבוהון מ"מ דהא הכא דאבוהון מצי טעין החזרתיו לך כשאין שם עדי גזילה וה"ה לגזילה קיימת אם אין שם עידי גזילה שיכול האב לומר לקוח הוא בידי ואינהו לא מיפטרי היכא דאמרי אין אנו יודעין עד דאמרי יודעין אנו וכללא דאמור רבנן לא הוי אלא דלא טענינן להו מה דלא מצי טעין אבוהון אבל מאי דמצי טעין אבוהון איכא דטענינן ואיכא דלא טענינן הדבר שהוא קרוב מן הדעת טענינן והרחוק מן הדעת לא טענינן אין לנו אלא מה שאמרו רבותינו בעלי התלמוד ז"ל וראיה לדבר מהני שב מרגניתא דצירן בסדינא ר' מיאשא ושכיב ר' מיאשא ולא פקיד ומכסא דכספא בי חסא ולא פקיד ולפום הכי מיתרץ ההוא קושיא דרגילין רבנן לאקשויי בשט"ח היוצא על היתומים בפ' המוכר את הבית מ"מ לא טענינן להו ליתמי נאנסו ושם בירדנו דבר זה ומי שמעמידה בגדולים ולא בקטנים טעות הוא בידו וכל היכא דאמרי' יתומים סתמא אין צ"ל שהקטנים בכלל:

הגהות מא"י [א] נ"ב כלשון אחרון בגמ' בקאי רמי בר חמא על ברייתא כו' ולא אמתני': [ב] נ"ב של רבית היא: [ג] נ"ב פי' כגון אם אכל הגזלן בלא שייך דר' נתן: [ד] נ"ב דרב חסדא: [ה] נ"ב או חמור ומתמר את[...] ימסיק תן לחכם ויחכם עוד: [ז] נ"ב פי' שטר עסקא למחצית שכר ולמחצית הפסד דהוי פלגא גבי מלוה ופלגא פקדון: [ח] נ"ב נשבע ונובה מתלה: [ט] נ"ב דנאנסו קלא אית לאו: [י] נ"ב מכלל דרישא בגז[...]

שלטי הגבורים

כדכתב המרדכי לקמן גבי לוקח מן הגזלן שארכתי בכן:

א לפי דברי התוס' וטור ח"מ סי' שס"א בשם ר"י כתבו דאם מכר הגזלן את החפץ לאחר יאוש בעלים דהשתא שהוא ביד לוקח איכא תרתי יאוש ושינוי רשות קנה שלוקח את החפץ ואין לנגזל על הלוקח כלום לא בגוף החפץ ולא בדמי החפץ ומיי' פ"ב מהל' גזילה כתב דלוקח אינו מחזיר הגזילה בעצמה ומשמע אבל דמי' צריך להחזיר וכ"כ טוח"מ סי' שס"א בשמו וכ"כ מיי' ידיא פ"ה מהל' גניבה ופ"ה מהל' גזילה וסמ"ג עשין ע"ג כ' כדברי מיי':

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בגמ' מדקדק ומניח לפניהם אמר רמי בר חמא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח ומוקי לה רבא כשאכלוה ופריך הא מדקתני סיפא ואם היה יכר שיש לו אחריות נכסים חייב לשלם [י] ומשני רבא ה"ק אם הניח להם אביהם אחריות נכסים ופריך לה והא מתני' כו' עד אמר רבא כי שכיבנא נפק ר' אושעיא לוותי דתריצנא מתני' כוותיה וחסורי מיחסרא כדתני ר' אושעיא בגוזל ומאכיל כו':

(ב) לשון ברייתא בגמ' ת"ר הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם גדולים חייבים לשלם קטנים פטורין ואם אמרו גדולים אין אנו יודעים חשבונות שחשב אבינו עמך פטורין משום דאמרי אין אנו יודעין פטורין אמר רבא ה"ק גדולים שאמרו יודעין אנו חשבונות שחשב אבינו עמך ולא פש לך גביה מידי פטורין. (בעמוד הזה באו דברי הנ"י שלא כסדר האלפס כי א"א היה לכוונם):

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין קצג טוש"ע י"ד סי' קסא:

דף קיב. · דף צד: · כדף קיב. · ויקרא כה

רבינו אפרים

א] וקי"ל השתא וכו'. כתב רבינו אפרים ז"ל הא מלתא ליתא דכבר פרשינן בכמה דוכתא דלא תיקון רבנן למגבא ממטלטלי דיתמי אלא לבע"ח ולאשה אבל לנזיק ולנגזל לא תיקון מידי הלכך היכא דלית להו ליתמי קרקע ואין גזילה קיימת דתהדר בעינייהו לא מגבינן מינייהו מטלטלי וכן הלכתא:

הגהות הגר"א

(א) נ"ב ופי' מניח לפניהם ר"ל והם אכלוהו או מכרוהו: (ב) דמשתעבד נכסי מתיים כרב חסדא כצ"ל: ב"ל דהל"ב

הגהות הב"ח

(א) ופרקינן כצ"ל: (ב) אכלי וכו' אכלי כצ"ל: (ג) ואין כאן שינוי רשות כ"א כו' כצ"ל: (ג) כרב חסדא דאמר רצה מזה גובה רצה מזה גובה. כ"ז נמחק:

נמוקי יוסף

תלמוד שוב אין חזקה כיון דאיכא עדים וראה. והרמב"ן ז"ל השיגו שמפורש בכמה מקומות דטענינן ליתמי אפילו טענה רחוקה בכתובות פרק אחרון (דף קס.) גבי עשאה סימן לאחר וכו' אילו אבוהון היה קיים הוה טעין תלם אחד וכו' דכבא דדקלי וכו' ובפרק לא יחפור (דף כג.) נמי גבי לקח חצר ובה זיזין וכו' כיון דיחיד הוא אומר פיוסי פייסיה אבל התם אימא לא צריכא הרי שאפילו במקום רבים שהוא רחוק לפייס אותם טוענין לו והראיות שהביא [הר"ז] אינן: שטר כיס מפורש שם במקומה מעשה דחסא נמי פשיטא דטעמא דאמיד לא מהני ליה דיש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב *) (א) והא דבעינא דיהיב סימנא משום שכך היה המעשה שזה המפקיד הפקידו בעדים לחסא אביהן ומת חסא ובא המפקיד לתבוע לבניו והביא עדי פקדון וגם הביא עדים שראו עכשיו בידם כוס של כסף אבל לא היו מכירין אם הוא אותו שהפקידו אצלו וזה ודאי אינו חשוב ראיה דמלי למימר ההוא אחרינא הוה כדאמרינן בפרק חזקת הבתים (דף מו.) גבי רמאי דפומבדיתא וכו' ההוא אחרינא הוה ולפיכך בא המפקיד ונתן סימנין עליו והודו העדים שראוהו עכשיו כדבריו ומשוו ליה ראיה שהרי עכשיו כאילו מכירין העדים שזה הכוס שהפקידו אצלו והיינו דמצריך ליה טעמא דיהיב סימנא דהאי טעמא משוי ליה ראיה. והכא בסוגיין נמי בדאיכא עדים וראה ביד אביהם כשמת מיירי שאביהם לא היה נאמן בשום טענה שיטעון ולפיכך אי לא אמרי אינון לא טענינן להו אבל איכהו מצי אמרי שלא ראו הדבר ברשותם אחר שמת אביהן והיו יכולין לומר החזרנו לך ומתוך טענה זו הם נאמנין לומר אין אנו יודעין חשבונות שחשב אבינו עמך אבל אנן לא טענינן אלא דברים שנאמנין עליהם מחמת אביהן אבל לא דברים שנאמנין עליהם מחמת עצמן עד כאן לשון הרא"ה ז"ל בשם רבו ז"ל. משום דאמרי. בתמיה הואיל ויודעין שגזלה באה לידו חייבין להחזיר הריא"ף ז"ל לא הביאה וגם אני לא כתבתיה אלא מפני התועלת דטענינן ליורשין: משתמשין בה כל ימי שאלתה. משום דכל דבר השאול לכל הזמן שהוא שאול מותר להשתמש בו ואף על פי שהשואל מת והיינו כשקבע בה זמן אבל לא קבע בה זמן משתמשין בה הזמן הראוי לפי אותו תשמיש ששאלה ולא אמר בהא סתם שאלה שלשים יום שלא אמרו אלא במלוה שנתנה להוצאה. הריטב"א ז"ל: מתה. אין חייבין באונסיה דהא לא קבילו עלייהו נטירותא דהם לא שאלו ולא מידי ומיהו דוקא מתה שהיא אונסין הוא דקאמר אין חייבין אבל בגניבה ואבדה הואיל והנהו בה מיחייבי כשומרי שכר ואפילו נמי כי לא נשתמשו בה חייבין כיון דהם יכולין להשתמש בה כדאמרינן בפרק המפקיד (דף מג.) המפקיד מעות אצל שלחני מותר להשתמש בהן לפיכך אבדו חייב באחריותן ומפרש רב נחמן טעמא בההיא הנאה דאי מתרמי ליה זבינא דאית בה רווחא זבין בהו הוי עליהן שומר שכר הרשב"א ז"ל וכתב הריטב"א ז"ל וכן אתה דן במלוה על המשכון ומת שאף בנו נעשה עליו שומר שכר בההיא הנאה דתפיס ליה אחוזי וכן באומן בכלי אומנותו וכן דעת מורי הרב ז"ל עכ"ל. והרא"ש ז"ל כן כתב דהכא חייבין בגנבה ואבדה. אבל הראב"ד ז"ל כתב דהיכא דרצו להשתמש בה בתורת שאלה אחזיקו בה ומתה חייבין באונסיה והכא במתה באנס דוקא מיירי: בשר בזול. דהיינו פחות שליש דחשבינן [ב"ב דף קמו:] כל זוזא בד' דנקי והיינו שני שלישי דמים וכלהו דמי לא לישלמו דאי הוו ידעי דבעי לשלומי לא אכלי בשרא והעור יחזירו כמות שהוא: (ב) אחריות נכסים. דהיינו קרקע: חייבין. לשלם לגמרי פרעון שלם [ולא בזול] ואע"ג דהם לא קבלו עליהם אונסים וגם לא רמיא חיוב אונסים אשואל משעת שאלה אלא דוקא בשעה שתאנס והיא שעתא לאו נכסי דשואל ניהו דמשום הכי [ברישא] פטורין אם כן מה לי הניח אחריות נכסים מה לי לא הניח ויש לומר דטבחוה פשיעה אתי לבסוף מכ"מ אבוהון הוא דעבד לה בחייו דלא אודעינהו דשאולה היא ואשתעבוד נכסיו בחייו וכן הסכימו המפרשים ז"ל וכ"כ הרא"ה ז"ל דמשעת פשיעה הגורמת לאונס מתחייב השואל עלה וכ"מ לשואל חמור לרכוב עליה שלוחו ומתה בדרך והדבר ספק אם מחמת מלאכה מתה אם לאו דכיון דקי"ל שאינו חייב עליה עד שעת אונסין הרי הוא פטור שהרי זה כאומר [לקמן דף קיח.] איני יודע אם הלויתני אם לאו אבל השואל את החמור לרכוב עליה ונתנה לשלוחו והדבר ספק אם מתה בפשיעה או באונס חייב שהרי הוא פושע עליה כשנתנה לשלוחו שהרי [גיטין דף כט:] אין השואל רשאי להשאיל והוא מתחייב משעת פשיעה והרי זה כאומר הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך אם לאו שהוא חייב עכ"ל: מתנו לה אסיפא. הא דהניח להם וכו' אסיפא דהיינו טבחוה וכדפי': פרה שאולה וכו' פטור. מלשלם דלא אמרינן משעת שאלה מחייב ליה וקיימא ליה ברשותיה אלא דוקא בשעת טביחה והיא שעתא הוא דגזלה נמלא דאיסור שבת ואיסור גזלה באין כאחת ופטור משום דקם ליה בדרבה מיניה: והכי קי"ל כרב פפא דמשעת אונסין דוקא הוא חייב ולא משעת שאלה וכן הסכימו המפרשים ז"ל פרק אלו נערות וה"נ מוכח בבבא מציעא פרק השואל (דף לז:) דמסיק תלמודא אליבא דרב פפא גבי המשאיל אומר שאולה מתה דמקבינן שמעת מינה מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב ותהוי תיובתא דרב נחמן וכו' ואי סבירא ליה לתלמודא [משעת] משיכה מיחייב באונסין הויא ליה מהני' דהתם כמנה הלויתי לך והלה אומר איני יודע אם החזרתיו לך דחייב אפילו לרב נחמן אלא הלכתא כרב פפא אע"פ שלא כתב כן הרמב"ם ז"ל: כעין שגזל. פי' אם גזלה קיימת יחזיר אבל אין גזילה קיימת פטורה ובדידיה ליכא לאוקמא אלא בבנו: בר חמוה. קטן היה: טרק גלי באפיה. [ג] דלת פתח אביו סגר ולא הניחו ליכנס לפי שהיה רבי ירמיה חפץ להחזיק בה: והא אייתי סהדי דאחזיק בה בחיי אבוה. והיה טוען שאביו מכרה לו או נתנה לו: שלא בפני בעל דין. והאי [קטן] כמאן דליתיה דמי: לא שמיע להו. דכיון שהוא מוחזק בשדה ועומד בתוכה אע"פ שהקטן הוציאו והחזיק בה לאו כל כמיניה דכה"ג מקבלים עדי המוחזק הכא נמי כיון שרבי ירמיה היה מוחזק בבית ועומד בתוכה לאו כל הימנו של התינוק להוציאו מתוכו: שתקף בעבדיו. שלקח עבדיו עמו: ונראה. אם שלו הוא: התם הוא. כלומר מי דמי התם הוא דיורד לתוך שדה חבירו דלית ליה לההוא תינוק בתוך אותו שדה חזקה דאבוה: אבל הכא. דאית ליה להאי תינוק בבית זה חזקה דאבוה אלא שרבי ירמיה טוען שמכרה לו או שנתנה לו כה"ג ודאי אין מקבלין ולא מפקינן לתינוק מינה ולכשיגדל יביא רבי ירמיה עדים וידון עמו. ולענין הלכה קי"ל כסומכוס וראיה מהאי עובדא דבר חמוה דרבי ירמיה דעבדו עובדא כסומכוס ופירשו טעמא משום דאין מקבלין

*) עי' במלחמות באורך.

רש"י

דמי בשר בזול. היינו שני שלישי דמים ולא כל הדמים דלא הוה ידעי דבעי שלומי לא הוי אכלי בישרא והעור יחזירו כמו שהוא: כעין שגזל. כלומר אם הגזלה קיימת יחזיר אבל אם אין הגזלה קיימת פטור ובדידיה ליכא לאוקומי אלא בבנו מכאן אמרו כו': בר המוהי דר' ירמיה. קטן היה: טרק גלי. פתח בית אביו סגר ולא (ג) הניח ליכנס לפי שר' ירמיה רצה להחזיק בה: (ג)דאחזוקי בה בחיי אבוה. והיה טוען שאביו מכרה או שנתן לו: שלא בפני בע"ד. והאי קטן כמאן דליתיה דמי: שתקף בעבדיו. שלקח עבדיו עמו שיסייעוהו: ונראה. אם שלו הוא: התם. (ד) ירד לתוך שדה הברו דלית ליה לההוא תינוק חזקת אבותיו באותה שדה: אבל הכא. דקאי הבית בחזקת אבוה דזה התינוק לא מפקינן (ה) מיניה וכשיגדיל יביא רבי ירמיה (ו) ודין עמו: חולים. מסוכנים למות ואם לא

[רי"ף]

תורה אור | נר מצוה

כדאוקימנא בפ' איזה הוא נשך*: *אמר רבא ד' קיב: הניח להן אביהן [א] פרה שאולה משתמשין קנו בה כל ימי שאלתה מתה אין חייבין באונסיה כסבורין הן של אביהן היא טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול [א] וכו' כדכתבנוה בכתובות בפרק אלו נערות (א) ויקרא ה ת"ר °והשיב את הגזלה [ב] מה ת"ל אשר גזל יחזיר כעין שגזל ומכאן אמרו הגוזל ומאכיל [א] את בניו פטורין מלשלם והמניח לפניהן בין [ב] גדולים בין קטנים חייבין משום סומכוס אמרו [ג] גדולים חייבין °קטנים פטורים: קנז [ג] בר חמוה דרבי ירמיה טרק גלי באפי דרבי ירמיה אתא לקמיה דרבי אבא אמר ליה שלו הוא תובע א"ל והא מייתינא סהדי דאחזקי בה בחיי אבוה אמר ליה א וכי מקבלין עדים *שלא דף קיב: בפני בעל דין (א) א"ל והתניא בין גדולים בין קטנים חייבין אמר ליה הרי מחלוקתך בצדך משום סומכוס אמרו גדולים חייבין קטנים פטורים אמר איכפל עלמא וקאי כסומכוס לאפקועי לדידי איגלגל מלתא ומטא לקמיה דרבי אבהו אמר ליה לא שמיע לכו הא דאמר רב חמא בר יוסף א"ר אושעיא תינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חבירו ואמר שלי היא אין אומרים נמתין לו עד שיגדיל אלא מוציאין אותה מידו ולכשיגדיל אם יש לו עדים יביא ראיה ונראה מי דמי התם הוא דלא קיימא בחזקה דאבוה אבל הכא דקיימא בחזקה דאבוה לא: קנח אמר רבי אסי אמר רבי [ג]שבתי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין תהי בה רבי יוחנן וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין קיבלה מיניה רבי יוסי בר חנינא כגון שהיה הוא חולה או עדיו חולים או שהיו

עדיו

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' שאלה ופקדון סמג עשין נב טוח"מ סי' שמא:

דף סב. ובגמרות שלנו הוא ג"כ בפ' שלפני זה דקל"ד:

ב מיי' פ"ב מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' (כה) [קי]:

ג מיי' פ"ג מהל' עדות סמג עשין קט טור ח"מ (כח) [כח]:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) פי' והפתא ה"ל מלתא דשכיחא [ד] ואפ"ה לא טענינן והיינו ע"כ מטעמא דרב אלפס דאיכא עדים וראה [ה]: (ב) סוגיא דמלתא דרבא הוא כסבורין של אביהן היא טבחוה ואכלוה משלמים דמי בשר בזול הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבין לשלם איכא דמתני לה אריפא ...

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ולא וכתבינ': (ב) כעין כצ"ל: (ג) דאחזוקי בצ"ל: (ד) נ"ל ירד: (ה) נ"ב ליה: (ו) נ"ב עדיו:

הגהות חו"י

(א) נ"ב דף לד בגמרא וז"ל בכתובות כו':

הגהות מא"י

[א] נ"ב ואי הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין לשלם: [ב] נ"ב אשר גזל: [ג] באפיה פתח בית אביו כצ"ל ותיבת דלת נמחק: [ד] נ"ב ולא טענה רחוקה: [ה] נ"ב והא דנקט עדים וראה לאו מעיקר הטעם הוא אי ליכא טעם דרב אלפס:

שלטי הגבורים

א כתב הנ"י ז"ל בשם הריטב"א דהא דאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין וכו' הוא בדבר שאינו ברור אבל בדבר ברור ואין בו הפסד מקבלין כמו שכתוב לפנינו ונראה דכן הוא דעת בעל הפוסקים כמו שכתב מיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה וסמ"ג עשין צ"ד וטוח"מ סי' ק"י וסי' פ"ה דהא מחייבין את הקטנים לשלם גזילת אביהם כשידוע שאביו גזל וכן מקיימין שטר המקח בפני הקטנים דכל אלו דברים ברורים הם וכתב הטוח"מ סי' ק"מ בשם רבינו יונה דאע"פ דאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין מיהו אם הוא בענין דהשתא כבר רוצים להעיד ואם יעידו בשיבא המערער יהיו מגעים בעדות מקבלין אפי' שלא בפניו ע"כ וכתוב בתקנת הגאונים דכשמקבלין עדות על הקטטות שאין לעדים להעיד בפני הבעלי דינין כדי שלא יעשו על זה קטטות כשישמעו עדותן וגם הדיינין לא יגלו עדותן שיקבלו לבעלי דינין שלא ילך בעל דין אליו להתקוטט אבל עסקי ממון ודאי אין מקבלין רק בפני בעל דין ע"כ ובעדות ממון נמי לפעמים מקבלין העדו' שלא בפני בעל דין כגון שהיה הוא חולה או עדיו חולין ופתחו לו בדיניה כלומר שכבר טענו לפני הדיינין והביא התובע את עדיו ושלחו ב"ד לנתבע שיבא לשמוע עדי התובע ולא בא אז כשיהיו שם שלשה התנאים הנזכרים מקבלין העדות שלא בפני בעל דין ואיכא פלוגתא בפירוש הוא חולה מיי' פ"ג מהל' עדות כתב ח"ל אין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין אם היה בע"ד חולה או שהיו העדים מבקשין לילך למ"ס ושלחו לבע"ד ולא בא הרי אלו מקבלין עדות שלא בפניו עכ"ל משמע מדבריו דתנאי זה דאמר אם היה חולה קאי אנתבע פר"ל שהיה הנתבע חולה וכן משמע לשון הנ"י שם וריב"א פי' דהיה הוא חולה קאי אתובע שאם הוא חולה ומבקש שיקבלו העדות בחייו כי הוא מכיר לעדים לכוין העדות ויודע לחקור אותם יותר מן היורשים אז מקבלין העדות שלא בפניו אבל אם היה הנתבע חולה והאמר התובע שיקבלו עדות בחיי הנתבע שלא בפניו כדי שיחזיקוהו בנכסי הנתבע בחייו שאם ימות יצטרך להמתין עד שיגדלו היתומים כי לא יקבלו העדות בעודם קטנים אין שומעין לו לקבל העדות שלא בפניו כדי שיגבה חובו מיד כי מזל רע שלו גרם שחלה הנתבע ואין מקבלין עדות שלא בפניו לחוב ליתומים שלא כדין ולזה הסכימו הרא"ש והטוח"מ סי' כ"ח וכ"כ המרדכי משמו וכשהוא חולה לכל אחד מהפירושים שזכרנו איכא פלוגתא אם מקבלין העדות אפי' לא שלחו להודיע הדבר לבעל דין או לא והר"ן שם כתב דודאי כשהוא חולה א"צ להודיע הדבר לבע"ד דליכא שהות ומקבלין העדות אפי' לא הודיעו הדבר לבע"ד וכ"כ המרדכי בשם ראב"ן ז"ל וכ"כ הרא"ש בשם יש אומרים אכן הרא"ש דידיה ס"ל דגם כשהוא חולה אין מקבלין שלא בפניו אא"כ הודיעוהו וכ"כ הטור והא"ל נר"ח שהביא שם המרדכי דודאי צריך להודיע לו טרם שיקבלו העדות ודברי מיי' פ"ג מהל' עדות וסמ"ג עשין ק"ט מטין כדברי ראב"ן והנ"י ז"ל. ואם צריך שיהו כל השלשה תנאין דהיינו שהיה הוא חולה ופתחו ליה בדיניה ולא בא טרם יקבלו העדות שלא בפניו או לא איכא פלוגתא מרדכי שם בשם ר"ח כתב וז"ל ובפי' ר"ח משמע דאין מקבלין עדים עד שיהא הוא חולה או עדיו חולים ופתחו לו בדינא ושלחו לו ולא בא דכל שלשתן ...

ולא בא טרם יקבלו העדות שלא בפניו או לא איכא פלוגתא מרדכי שם בשם ר"ח כתב וז"ל ובפי' ר"ח משמע דאין מקבלין עדים עד שיהא הוא חולה או עדיו חולים ופתחו לו בדינא ושלחו לו ולא בא דכל שלבהן [illegible] ... בעינן ... ואם צריך לידע אם הוא חולה [illegible] ... בע"ד שיבא לשמוע דברי העדים ... ולא בא מקבלין ... כתב הרא"ש ... הריא"ף לא הזכירו ... באמת מקבלין ... בפני ב"ד הגדול ... מקום אונס אפי' לכתחלה ... [illegible] באיכא

שלטי הגבורים

שאתכם רוצים לקבלם לכל הפחות קחו ממון הקטנים בידכם שלא יאכלוהו הקטנים ולא יהיה לכם מה לפרוע לכשיגדלו אין שומעין לו ע"כ ולזה הסכים הרא"ש והטור ח"מ סי' כ"ח ול"ע מ"ש דהכא אין שומעין לו ומ"ש דגבי הבא לב"ד ואומר יש לי עדים שפלוני וריב לי מעות ומלאתי ממתונו ויראה אני שאם ינוהו לידו יבריחם ולא יהיה לי מקום לגבות חובי דאם רואין הב"ד אמתלא אמת בדבריו תופסין הממון מלוה ושומעין לו ואדרבה היה נראה דנ"ש הכא דהיה לנו לשמוע לו דהתם אפי' אין לו ראיות ועדים מזומנין שומעין לו כ"ש הכא שהעדים לפנינו דהיה לנו לשמוע לו אין סברא לומר דדוקא גבי קטנים אין שומעין לו אבל איניש דעלמא שעדיו מזומנין אלא שאין הבע"ד לפניו שומעין לו דהא אינו דהא כל עצמו מדיני דקטן לא אתיא אלא מדין אין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד ולא יהיה גדול ספי הכא מן הדין יותר מדין עצמו ול"ע :

א רש"י ז"ל פי' דמיירי בשעדים מבקשין ללכת לפ"ה אז הוא דמקיימין שלא בפני בע"ד אבל לא בענין אחר וכל הפוסקים השיגו עליו וכתבו דל"פי' אין שום שום א' מהתנאים שהם בקבלת עדות על פה שלא בפניו אעפ"כ מקיימין אותו ש"א בפניו דקל הוא שהקילו חכמים בקיום שטרות לעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ומדרבנן הוא דהצריכוהו קיום הלכך מקיימין את השטר שלא בפני בע"ד. ולאחר שקיים המלוה שטרו אם טען שלוה מזוייף הוא שטרו זה תנו לי זמן שיש לי עדים לפוסלו נותנין לו זמן וכתב הרא"ש דיהבינן ליה זמן צ"ד ל' יום ומגיד משנה פכ"ב מהל' מלוה כתב הכל לפי ראות עיני הדיינין מדלא פי' התלמוד מהו הזמן שנותנין לו פ"מ ז תלוי במראות עיני הדיינין לפי הענין וכתב מיי' גם וסמ"ג עשין צ"ד וטור ח"מ סי' נ"ח אם יראה לדיין שיש ממש בדברי דלוה נותנין לו זמן להביא עדיו לפסול השטר ואם נראה לדיין שאינו בא אלא בעלילות ובהואנות ובטענות של דופי אומרים לו שלם ואח"כ אם יש לך ראיה יהזיר ואם היה המלוה הלם ושמא אינו יכול להוציאו מידו הם יתן לו הז תניחין אותו ביד שליש עד הזמן שיקבעו לו להביא ראיה ומדברי התלמוד נראה דמאריכין לו זמן הרבה להביא עדיו ואולי ההוא עובדא דהלמודא היה בענין שהגילוה לא היה יכול להפסיד באריכות הזמן ללוה דפשיטא דבך יש לחוש לפסידא דמלוה כמו לפסידא דלוה וכדי להם את המדה תקנו הכי פיסקא שינתן הממון ביד שליש דהשתא לא יהיה פסידא לא לזה ולא לזה כלל כדין והאדרכתא שכותבין הב"ד לאחר הצלו צ' יום דוקא כותבין על קרקעות דלוה אבל על המטלטלין אין כותבין אדרכתא אפי' אחר צ' יום דאין מורידין המלוה למטלטלין שמא יאכל אותם ויביא זה ראיה ויבטל השטר ולא ימצא ממה יפרע ואפי' היה למלוה קרקע אין מורידין אותו למטלטלין דלוה שמא תכסיף או תשתדף קרקעי דמלוה ולא ימצא אח"כ כלוה לגביה ראוית ממי יגבה חובו וכתב מיי' פכ"ב מהל' מלוה דהא דאין כותבין אדרכתא על המטלטלין היינו דוקא באומר הביא ראיה ואבטל השטר אבל אמר איני בא לב"ד כותבין אדרכתא על המטלטלין אמת כי הרא"ש ז"ל לא הזכיר חילוק זה מ"מ נכון הוא דודאי כשאומר אין לו עוד ראיה מורידין אותו גם למטלטלי כלוה דהא מאיזה טעם הוא דאין מורידין אותו למטלטלין דלוה משום חשש שמא יביא ראיות לבטל השטר ולא ימצא אח"כ ממי יגבה הכא ליכא למיחש דהא אמר הלוה שאינו בא ב"ד לב"ד כלומר שאין לו ראיות לפסול השטר ופסיקא שנפ"א גובה ממטלטלין דלוה וכ"כ הרשב"א כדברי מיי' וסמ"ג עשין צ"ד ואפשר דגם הרא"ש ז"ל לא פליג בזה ולא הזכירו הרא"ש לסיותו תוכן מעצמו לכן לא העליתי במחלוקת אעפ"י דהטור ח"מ סי' נ"ח סביא דברי מיי' וכתב אח"כ דאביו הרא"ש לא חילק בזה אין מראה בעיני שיסיה כאן מחלוקת ומ"מ כתבו הגאונים והביא הטור דבריהם דאע"ג דלא כתבינן אדרכתא על מטלטלי יהבינן להו ז"ד שלים ויהבי ליה זמן הראוי לב"ד אי דידע ליה בגו הכיא זימנא לחיי ואי לא יהיבנא ליה בידה דמלוה וכי מסתברא דאי היימא דהאי דאין מורידין המלוה למטלטלי דלוה ר"ל לעולם אח"כ נמצאת מדת הדין לוקה דכל יום ויום שלא יסיה לו קרקעות יאמר אנא מייתינא ראיה לפסול השטר ולא יגבה כלה לעולם חובו אלא ודאי הכל תלוי בקביעת זמן הדיינין ומסור הדבר אליהן כמה דברים אמורים דמהדרינן ליה צ' יום היינו דוקא באומר אתינא כלומר שכל הצ' יום כשמע ואומר אתא אתא והביא ראיה ואבטל השטר אבל אם הוא מורד ואומר איני בא לב"ד כותבין עליו האדרכתא מיד ואין קובעין לו זמן וכן אם התביעה היה פקדון אפי' אם גמגם נומר עתה אבא אין ממתינין לו אלא כותבין אדרכתא מיד ועוד כתב ואם לא יבא כיון שכותבין מיד ולא ידעתי מה ר"ל אם לא יבא כיון שכותבין מיד וכתב מגיד משנה הטעם בפקדון מפני שלא ניתן להוצאה אבל במלוה ניתנה להוצאה ועוד של

נמוקי יוסף

מקבלין עדים שלא בפני בעל דין וקיימא לן דמעשה רב ולא דמי לחולה דהתם מיהת איתיה לבעל דין בעלמא אבל הכא ליכא בעל דין כלל · ואם תאמר כיון דלקטן יהבינן דינא דשלא בפני בעל דין אם כן אמאי נזקקים לנכסי יתומים [לעיל דף נט.] לשטר שיש בו רבית [ג] הא אין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין ואע"ג דהתם במלוה בשטר עסקינן ודכ"ע מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין אכתי איך נזקקין להגבותן שהרי אילו היה אביהן קיים ואמר מרענא ליה לשטרא וקבעינן ליה זימנא הכא נמי נקבעיניה ונמתין להם עד שיגדלו ותירץ הרא"ה ז"ל דמיירי כשמעמידין לו אפטרופוס והעמידוהו במקומו לקבל עדים בפניו שעשאוס כשור המזיק שמעמידין לו אפטרופוס כדאמרינן לעיל [בפרק שור שנגח ד' וה' [שם]] מזיק שאני וכיון דקי"ל דאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין אם עברו וקבלו לא עשו ולא כלום דהוו להו טועין בדבר משנה דקי"ל [סנהדרין דף ו.] דחוזר : אמר המחבר כתב הריטב"א ז"ל בשם רבו ז"ל דהא דאמרינן דאין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד וקטן כשלא בפניו דמי היינו בדבר שאינו ברור ויש בו חשש אבל בדבר ברור שאין בו חשש כגון דלוה אבי הקטן ואמר תנו מנה לפלוני מקבלין עדים שלוה כך ונזקקין דליכא למיחש למידי. [כדאיתא פרק שום היתומים (דף כב.) ומביאה באשר"י וכן הוא שם בתוספות בהדיא]. וכן לכל כיוצא בזה שהוא ברור על פי העדים בלא שום חשש מקבלין עדים שלא בפני בעל דין : וכתב עוד ז"ל דהא דאמרינן דמעמידין אפטרופוס לקטן היינו להפך בזכותם דהאפוטרופוס אינו אלא להפך בזכותו אבל לא כדי לחוב לו והיינו דאמרי' [גיטין דף נב.] אין האפוטרופין רשאין לחוב בנכסי היתומים דלגבי הא איכא אפוטרופין כלל ואם עשו לא עשו ולא כלום עכ"ל : ושלחו לו. מדלא קאמר או שלחו לו דקדקו המפרשים ז"ל דקאי אדסליק מיניה שאם היו עדיו מבקשים לילך צריך להודיע לו שיבא קודם שיקבלו כיון שיש שהות ואם לא בא מקבלין עדותו שלא בפניו. ואין סברא לומר דקאי נמי אהוא חולה או עדיו חולים דכיון שהדבר נחוץ דאי מקבלין העדים ואין צריך לשלוח לו דאם לא עכשיו אימתי דהתם חולים לסכנה חיישינן להו כתב הרב בעל העטור תשובה לרי"ף ז"ל אם בא לפני ב"ד שטר קבלת עדות והעדים באותה העיר רואים אם אותם מקבלי עדות בקיאין בדקדוק עדים ובחקירתן הולכין אחר השטר ואין חוששין לעדות העדים ואם לאו אין סומכין על קבלת העדות וכתיבתן אלא סומכין על העדים והלכתא קבלת עדות צריך שלשה ומומחין יודעין הלכות עדות כשר ופסול זהירין בקבלתן לקבל כל אחד ואחד דתנן [אבות פ"א מ"ט] הוי זהיר בדבריך שמא מתוכם ילמדו לשקר משום דבי דינא בתר בי דינא לא דייקי ומחדש התחילו הדיוטות לקבל העדים ומטים עקלקלותם וכל המקבל עדות ואינו ראוי לדון כאלו קבל עדות שקר ואין ראוי לדון ע"פ אותו שטר ע"כ : מקיימין את השטר. פי' רש"י ז"ל היו העדים החתומים בו מבקשים לילך למדינת הים מביאין מלוה לב"ד ומעידין על כתב ידן וב"ד כותבין מתחתיו במותב תלתא כחדא הוינא ואתו פלוני ופלוני ואסהוד אחתימות ידיהו אשרינהו וקיימנוהו. וכתב הרא"ש ז"ל דאין זה נראה דאי ברוצים לילך מ"ש קיום שטרות אפי' בעדות דעלמא מקבלין כדאמרן לעיל ועוד דבגמ' פליג ר' יוחנן בהא [ד]. ובמבקשים לילך קבלה מינה רבי יוסי בר חנינא לפיכך נראה דאפילו באין רוצין לילך קאמרינן הכא דבקיום שטרות הקלו חכמים דעדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד : ואפילו עומד וצווח. בע"ד אל תקיימוהו שמזוייף הוא אין חוששין לו : פתיחא. שטרא דשמתא על שאינו פורע החוב : ואע"ג דלא כתבינן אדרכתא תוך תשעים יום מכל מקום משמתינן ליה משום שהחליף פניו שלא בא לפני ב"ד : דקא זבין גופיה. לוקח עצמו : [קבעו] ליה זימנא. פי' הרא"ה ז"ל אחר שנתקיים השטר : אדרכתא. פסק דין לירד המלוה לתוך נכסיו של לוה וליטלם בשומא שבחובו. וזה אחר שבא לפני ב"ד והראה להם שטרו מקויים וקבעו לו זמן לפורעו ולא פרעו קורעין לו שטרו ונותנין לו פסק דין זה שילך ויחזיק בקרקעות בני חורין של לוה · ולשון אדרכתא השגה כמו [שופטים כ] כתרו את בנימין הדריכוהו. וכשאינו מוצא בני חורין לגבות מהן *) [ומצא לו משועבדים ביד לקוחות שלקחו מיד הלוה אחר שנשתעבד למלוה זה] בא לב"ד וכותבין לו טרפא עליהן. ופעמים שכותבים עליו ה' שטרות פתיחא אדרכתא טרפא הכרזה ושומא ונוסחתן והלכותיהן כתוב בספר העטור : דאמר אתינא. הלכך לא כתבינן [ה] אדרכתא ומכ"מ היו משמתינן ליה על שלא בא : לא אתינא. שהחליף פניו כל כך קנסינן ליה טפי וכתבינן לאלתר אדרכתא עילויה : אבל פקדון וכו'. והנ"מ דכפר ביה אבל אי מודה ביה אלא שפשע בו והרי הוא חייב עליו דינו כדין מלוה בעלמא': שמיט ואכיל להו. מלוה : אית ליה למלוה [מקרקעי]. דהשתא הוית אמרת דהא איכא ללוה לאישתלומי מיניה דמלוה : מכספן הנך מקרקעי. דמלוה ויפחתו מדמיהן וחיישינן לפסידא דלוה כי די למלוה דמשמתינן ליה : וקאי בה'. משום דבתי דינין קבועין בעיירות שני וה' כתקנת עזרא כדאיתא לעיל פרק מרובה (דף פב.) : כתב הרי"ף ז"ל בשם רב פלטוי גאון ז"ל פתיחא היכא דמיא אדם שנתחייב לחבירו בב"ד וסרב ועבר על גזירת ב"ד כותבין לקהלות ישראל פלוני גזרו עליו דין וסרב ולא השגיח והחרמנו אותו שלא יתפלל בעשרה ולא יזדמן בג' ואל תמולו לו בן ואל תקברו לו מת והוציאו בניו מבית הספר ואשתו מבהכ"נ עד שיקבל עליו את הדין : שליח. שהלך להזמין לב"ד וחזר לב"ד ואמר אינו רוצה : מהימן כבי תרי · דלא הוה משקר בבי דינא : ממונא הוא דקא מחסר ליה. כתב הרא"ש ז"ל מכאן דקדק רבינו מאיר דאע"ג דמוכח בפרק זה בורר (דף לא:) שאין הנתבע חייב לשלם לתובע ההוצאה שמוציא לתובעו לדין מדקאמר התם [ו] הרי שנושה בחבירו מנה יוציא מנה על מנה ה"מ היכא שאינו מסרב מלבוא לב"ד אבל אם תבעוהו לדין ולא רצה לירד עמו לדין והולרך התובע להוציא יציאות לכופו שירד עמו לדין חייב הנתבע לפרוע כל אותן היציאות מדחזינן הכא שחייב הנתבע לפרוע שכר הפתיחה שכתבו עליו על שלא רצה לבוא לדין עכ"ל : יהבינן זימנא. מזמנין בעל דין ביום פלוני לדין ע"פ האשה ההולכת אצלו : דשיבבא. ע"פ שכיניו וסמכינן עלייהו דעבדי שליחותייהו ואי לא אתי מחזקינן ליה כאפקירותא והיו משמתינן ליה : אבל ליתיה. אלא דליתיה במתא. שאין אותו פלוני עכשיו בעיר שב"ד עומדין ואמרו לשכנים כשישוב פלוני אמרו לו לבא : אבל איתיה לא

*) נ"י מהר"ס

ד"ה נר מצוה

עדיו מבקשין לילך למדינת הים ושלחו לו ולא בא : °אמר רבא הלכתא *מקיימין א את השטר שלא בפני בעל דין ואפי' עומד וצווח: ואי אמר קיבעו זימנא דמייתינא סהדי ומרענא ליה לשטרא קבעינן ליה. ואי לא אתו בזימניה נטרינן ליה שני וחמישי ושני ואי לא אתא כתבינן פתיחא עליה (א) ומשהינן ליה תשעין יומין תלתין יומין קמאי לא כתבינן אדרכתא אניכסיה דאמרינן דלמא אוזוי קא טרח. תלתין יומין מציעאי לא כתבינן אדרכתא אניכסיה דאמרינן דלמא לא אשכח למיזף וקא טרח לזבוני. שלשים יום בתראי לא כתבינן אדרכתא אניכסיה דאמרי' דלמא ההוא דקא זבין גופיה קא טרח אוזוי מכאן ואילך ודאי כתבינן אדרכתא אניכסיה והנ"מ דקא מישתמיט אישתמוטי ואמר אתינא [אתינא] אבל אמר לא אתינא לאלתר כתבינן אדרכתא אניכסיה והני מילי מלוה אבל פקדון לאלתר [ב] כתבינן אדרכתא אנכסיה והני מילי [ג] אמקרקעי אבל אמטלטלי לא כתבינן מ"ט דלמא שמיט ואכיל להו ומייתי האיך סהדי ומרע ליה לשטרא וליכא לאשתלומי מיניה ואפי' אית ליה למלוה מקרקעי לא כתבינן ליה אדרכתא אמטלטלי דחיישינן דלמא מיכספן הנך מקרקעי וליכא לאישתלומי מיני' וכי כתבינן אדרכתא אניכסיה מודעינן ליה והוא דמקרב כגון דאזיל שליחא בתלתא בשבא ואתי בארבעה בשבא וקאי בחמשה בבי דינא : אמר *) רבא ב שליחא דבי דינא מהימן כבי תרי והנ"מ לשמתא אבל לפתיחא לא מ"ט ממונא הוא דקא מחסר ליה דבעי מיתב זוזא דפתיחא : [א] ואמר *) רבא קבעינן ויהבינן זימנא אפומי דאיתתא ואפומי דשיבבא ולא אמרן °אלא דליתא במתא *אבל איתיה במתא לא מ"ט (ג) לא א"ל סברי אשכחיה שליחא וא"ל ואע"ג

*) בגמ' איתא רבינא בשניהם

קנ"ט · קפ"ט · דף קי"ג · ע"ש

רש"י

לא עכשיו אימתי : מקיימין את השטר. היו העדים החתומין נבקשים לילך למדינת הים מביא המלוה השטר בב"ד ומעידים על (כתבם) [כ"י] וכותבים (ג) הנפק במותב תלתא כו' : ואפילו עומד. בע"ח וצווח מזוייף הוא ואל תקיימוהו אין חוששין לו : פתיחא. שטר שמתא על שאינו פורע החוב : אדרכתא. פסק דין לירד המלוה (ד) על נכסי הלוה וליטלם בשומא בחובו : דלמא מיכספן. קרקעות של מלוה יתקלקלו ויפחתו מדמיהם : וקאי בחמישי בדינא. שבשני ובחמישי היו ב"ד קבועים בעיירות מתקנת עזרא : שליח דבי דינא. שהלך להזמין אדם לבית דין וחזר ואמר אינו רוצה לבא מהימנינן ליה כבי תרי דלא משקר בבי דינא : לפתיחא. לכתוב עליו שטר שמתא וכי שרו ליה שמתא לא שרינן ליה עד דיהיב זוזי דפתיחא (ה) : זימנא. מזמנין בע"ד יום פלוני לדין : על פי האשה. ההולכת אצלו לפי דרכה או על פי שכניו (ו) סומכין עליהן דעבדי שליחותייהו ואי לא אתי הוי אפקירותא ומשמתינן ליה : דליתיה במתא. שאין אותו פלוני עתה בעיר שבית דין בה ואמרו לשכניו אמרו לפלוני כשישוב שיבא לב"ד : אבל איתיה במתא לא. משמתינן ליה דהנהו איתתא ושיבבי לא עבדי שליחותייהו כי

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' עדות ופכ"ב מהלכות מלוה ולוה סמג עשין צד וקצ טור ח"מ סי' מו ·

ב מיי' פכ"ה מהל' סנהדרין סמג (ז) עשין כח טור ח"מ סי' יא :

רבינו אפרים

א] ואמר רבא קבעינן זימנא אפומא דאיתתא ואפומא דשבבא. פי' הגאון ז"ל אדם שהוא רגיל לצאת מביתו לשדה או למקום אחר לבוקר לערב או לאחר יום או יומים ואין שליח מצינו אומרים לשכניו ואפי' לאשה כשרה כשיבא לביתו אמור נתבקשת לב"ד לבא בפניהם וכשאמרו אמרנו לו כאילו פגע בו שליח ב"ד ואם לא יבא שפין לו דין. והני מילי דליתיה במתא אבל איתיה במתא שכנים שוגגין ואומרים שמא פגע בו שליח ב"ד ואין ראוי לסמוך עליהן :

[דף מד ע"א]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ומשמתינן (ב) נ"ב דאמרי' אימור: (ג) נ"ב כ"ב בד: (ד) נ"ב לתוך : (ה) נ"ב לספרא : (ו) וסומכין כצ"ל : (ז) נ"ב לאוין ר"ח :

הגהות ב.א"י

[א] נ"ב אפי' אמר אתינא : [ב] נ"ב פי' דכתבי' לאלתר: [ג] נ"ב פי' כגון שלוה אביהם מעכו"ם ברבית ב"ד יורדין לנכסי אביו ומוכרין כדי לפרוע החוב ואיירי בדקבל עליו העכו"ם לדון בדיני ישראל רק הרבית לא קבל עליו דין ישראל כן מסקינן בערכין דף כב: [ד] נ"ב וסבר דאין מקיימין שלא בפני בעל דין : [ה] נ"ב לאלתר: [ו] נ"ב שכופין את הלוה לדון בעיר שלא יצטרך המלוה להוציא ממנה :

לא

של

לא משמתינן. דהכהו איתתא ושביביה לא עבדי שליחותיהו דאמרי שליח דבי דינא אשכחיה ואמר ליה הלכך משדרינן עוד שליחא אחריני בתריה: ולא אמרן וכו'. כי אתא ההוא פלוני לביתו לית ליה אורחא לבבא [דבי דינא אבל אית ליה אורחא אבבא דבי דינא] לא סמכינן אשיבבי דאמרי בי דינא אמרו ליה: ואשתלויי אישתלי. שכחו שליחותן קודם שבא אותו פלוני לביתו: כי אתי לבי דינא. אבל עד דאתי לדינא לא מקרעינן ליה אע"ג דאמר אתינא אתינא: על דלא ציית אי כתבו ליה על דלא ציית שלוו לו ולא קיים: עד דליית. ויפרע לו לא מקרעינן ליה ואע"ג דאמר פרענא: ולא היא כיון וכו'. דדלמא לית ליה השתא זוזי וטרח אבל במיתי לבי דינא כל כמה דלא אתי אפקירותא: קובעין זמן ליום שני. בשבת ואם לא בא מזמנין ליה ליום חמישי ואם לא בא מזמנין ליה ליום שני: ועד מחר לא כתבינן פתיחא. שכל היום ממתינין לו שמא יבוא: ביומי ניסן. אין מזמנין אדם לדין ביומי ניסן ותשרי שהם ימי קציר ובציר: לבתר ניסן. שולחין לו שיבוא באייר ליום פלוני: **מתני'** אין פורטין להחליף סלעים בפרוטות: מתיבת מוכסין. שנותנין בה מעות המכס: מכים של גבאים. אנסים שגובין כסף גולגלתא וארנונא. לפי שהן גזל ולרבנן [דף קיד.] דר' שמעון דאמרי כתם גזילה לאו יאוש בעלים הוא והפרוטות הידועות הבאות מתיבה המיוחדת למכס בחזקת גזל הם ומכל מקום מותר כשהוא מציל מידם כדאיתא בגמ' ואיכא שלפעמים נותן לו שאר מעותיו: ואין נוטלין מהם לצדקה. ואפילו לר' שמעון דאמר [שם] סתם גזילה יאוש בעלים והשתא איכא יאוש ושינוי רשות מכל מקום דבר מגונה הוא לקבל ממון הבא מן המקום המיוחד להכניס בו גזילה: מתוך ביתו. מעות שיש לו: או מן השוק. אם יש לו מעות בשוק שאינו לוקחן מתיבת המוכס: **גמ'** (ג) נותן לו דינר של כסף ומקבל ממנו פרוטות בשוה אליו מפני שהוא כמציל מידם: דינא דמלכותא דינא. וזה שקבל את המכס מן המלך בדבר קצוב כך וכך לשנה אינו גזלן: שאין לו קצבה. אלא נוטל ככל חפצו: העומד מאליו. שלא מאת המלך אפילו יש קצבה הוי גזלן: נודרים. קונם כל פירות עלי אם אין תבואה זו מבית המלך ומחשב בלבו היום ואע"ג דדברים שבלב [קדושין סוף דף מט:] אינם דברים משום אונסא שרו ליה רבנן וכתב הרא"ש ז"ל דלא דמי הא לשבועה דמשביעין השרים ליהודי שלא ילך לו מארצו משום דהכא ליכא חילול השם אבל אם יעבור אדם על שבועתו בדבר שהשר סבור שהוא עובר על שבועתו איכא חלול השם: הרגין. רצחנין: חרמים. בעלי תגר ומריבה וגוזלי ממון: במוכס כנעני אנס. ואע"פ שקבל המכס מן המלך ואפילו הוא דבר קצוב אין לחוש אם גוזלו היכא דליכא חלול השם שאין מבין שזה מכזב: וכן תניא לא ילבש אדם כלאים [ג] על גבי עשרה אפי' להבריח בו את המכס ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' עקיבא מותר להבריח בו את המכס פרש"י נמי במוכר עובד כוכבים לפי שאין נותנין מכס מכל מה שהאדם לבוש. וכתב הרא"ש ז"ל דאין לפרש להבריח בו את המכס משום שיהא נראה כעובד כוכבים ויפטרוהו מן המכס דבהא לא שרי רבי עקיבא דנראה ככופר שהוא יהודי כדי ליפטר מן המכס: בעקיפין. בגלילות עד שפוטרין את ישראל. ופסק הרי"ף ז"ל כרב אשי דבתרא הוא: אמר המחבר ונראה לי דודאי אם גזרו שמד כדי להעביר על יהודי שלא ילבש לבושי עובדי כוכבים שיהרג אע"פ דלאו דשאר עבירות הוא לא תלכו בחוקות העובדי כוכבים [ג] ובחוקותיהם לא תלכו אפ"ה יהרג ואל יעבור כדאמרינן [סנהדרין דף עד:] על ערקתא דמסאנא שיהרג ואל יעבור. אבל היכא שגזרו שיהרג כל הנקרא בשם יהודי על שאינו עובד כוכבים וזה כדי שלא יכירוהו מפני פקוח נפש משנה מלבושו כמלבושם ובורח מותר. דלא דמי לאין מתרפאים מעצי אשרה [פסחים דף כה.] וכן להיות דגלוי עריות דאמרינן [סנהדרין דף עה.] ימות ואל תספר עמו מאחרי הגדר דהתם הוא [שבדעתו] ורצון בחירתו ליהנות מן האיסור וכדי שלא יבא להמשך ולהכשל בעבירה ההיא או שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות החמירו בלאו דהנך העבירות כעבירות עצמן אבל זה אדרבה אינו מכוין אלא להמלט ורצונו מלטערת בזה בשעת מעשה מותר תדע דהא לא היו מחמירין חכמים

רש"י

כי אמרי שליח דבי דינא אשכחיה וא"ל: אשתלו. שכחו שליחותם קודם שבא אותו פלוני לביתו: דלית ליה אורחא. לאותו פלוני כשבא לביתו ואבבא (ב) דבי דינא לא סמכינן אשיבבא דאמרי בי דינא אמור ליה: כי אתא לבי דינא. קרעינן אבל אומר אתינא לא קרעינן עד שיבא לב"ד: קבעינן זמן. ליום שני בשבת לא בא מזמנין אותו ליום חמישי ואם לא בא מזמנין אותו ליום שני: ועד למחר לא כתבינן פתיחא. כי כל היום ממתינים לו שמא יבא: לא ביומי ניסן. אין מזמנין אדם לבא בניסן או בתשרי שהן (ג) זמני קציר ובציר: אבל מניסן לבתר ניסן. שולחים לו שיבא ביום פלוני באייר: דינא דמלכותא דינא. וזה שקבל המכס מן המלך בדבר קצוב כך וכך לשנה אינו גזלן: שאין לו קצבה. אלא נוטל כל חפצו: מאליו. שלא מאת המלך ואפילו יש לו קצבה: נודרים. שאומר קונם כל הפירות שבעולם עלי אם אין תבואה זו של בית המלך (ב): הרגין. רוצחים: חרמים. בעלי תגר [א] וגוזלין ממון: אסור להבריח בו. בלבישת כלאים את המכס במקום (ג) שאין גובין מכותים וסברי דשל כותי הוא: (ד) ופליגי התם דאיכא מאן דסרי שאין מתכוין להנאת לבישה: דינא דמלכותא דינא. ונמצא שזה גוזל המוכס ישראל זה שקבלו מן המלך נכרי בהיתר: במוכס כנעני אנס. ואין לחוש אם הוא גוזלו היכא דליכא חילול השם שאינו מבין שזה מכזב: באין עליו בעקיפים. בעלילות עד שפוטרים

תורה אור

ואע"ג דליתיה במתא נמי לא אמרן אלא דאתי ביומיה אבל אי לא אתי ביומיה לא מ"ט (א) אישתלו. ולא אמרו ליה ואע"ג דאתי ביומיה נמי לא אמרן אלא דלית ליה אורחא אבבא דבי דינא אבל אי אית ליה אורחא אבבא דבי דינא לא מ"ט לא אמרו ליה סברי אשכחיה (ג) וא"ל: *ואמר רבא האי מאן דכתבינן פתיחא עליה אדלא אתא לדינא כי אתא לדינא קרעינן ליה לפתיחיה. אדלא צאית לדינא לא קרעינן ליה לפתיחיה עד דצאית ולא היא כי אמר ציאתנא קרעינן ליה לפתיחיה: אמר רב חסדא קבעינן א זמן דייתי לדינא שני וחמישי ושני זימנא וזימנא דבתר זימנא. ועד למחר לא כתבינן פתיחא: רב אשי איקלע לבי רב כהנא אפום נהרא חזייה לההיא איתתא דאקבעה זימנא בצפרא וקא כתבי עלה פתיחא לאורתא א"ל לא סבר לה מר להא דרב חסדא [דא"ר חסדא] קובעין זמן ב' וה' וב' א"ל הנ"מ גברא דלא שכיח במתא אבל איתתא כיון דשכיחא במתא ויתבה ולא קא אתיא מעיקרא מורדת היא אמר *רב לא *מקבעינן זימנא לא ביומי ניסן ולא ביומי (א) סיון ולא ביומי תשרי ולא במעלי שבתא ולא במעלי יומא טבא: אבל מניסן לבתר ניסן ומתשרי לבתר תשרי מקבעינן: וממעלי שבתא לבתר שבתא לא מקבעינן משום דמיטרד בשבתא: פיסקא אין ב פורטין ג לא מתיבת המוכסין ולא מכיס הגבאין מוכסין והא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רב חיננא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו: וכן הא דתנן נודרים להרגים ולחרמים ולמוכסים במוכס העומד מאליו או מוכס שאין לו קצבה תניא אסור להבריח בהם מן המכס רבי שמעון אומר משום רבי עקיבא מותר להבריח בהם מן המכס בשלמא לענין כלאים בהא קא מיפלגי מר סבר דבר שאין מתכוין אסור ומר סבר מותר אלא להבריח מן המכס מי שרי והא קאמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רב חיננא בר כהנא במוכס שאין לו קצבה דבי רבי ינאי אמרו במוכס העומד מאליו רב אשי אמר הכא במוכס כנעני א) עסקינן וכדתניא ישראל וכנעני אנס שבאו לפניך לדין אם אתה יכול לזכהו בדין ישראל זכהו ואמור לו כך דיננו בדיני כנענים זכהו ואמור לו כך דינכם ואם לאו באין עליו בעקיפין ב) דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר אין באין עליו בעקיפין מפני קידוש השם וקי"ל כרב אשי דבתרא הוא (א): אמר *רב ביבי בר גוזלא א"ר שמעון חסידא גזילו של כנעני אסור אבדתו מותרת ג): גזלו אסור כדרב הונא דאמר רב הונא אמר רב מנין לגזל כנעני שהוא אסור שנאמר °ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך בזמן שמסורין בידך ולא בזמן שאינן מסורין בידך אבדתו מותרת כי הא דאמר רב חמא בר גוריא אמר רב מנין לאבדת כנעני שהיא מותרת שנא' °וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך ד) ולא אבדת כנעני ה) תניא ר"פ בן יאיר אומר כל מקום שיש חילול השם אף אבידתו

א) והכנעני הוא אנס. ב) עי' מ"ש בשיטה מקובצת לדף קי"ג ע"א: ג) לפי שנהגו הכנענים מנהג הפקר בקנייני אחרים לכן מדדו להם במדתם ודנום כדיניהם (ועי' מ"ש בשיטה מקובצת דף ל"ח ע"א). ד) שיש גם לו לב כמוך נמוסים ומשפטים צדיקים בדברים שבין אדם לחבירו. ה) שנוהג הפקר בקנייני אחרים.

(ב) דבי דינא אבל אית ליה אורחא לאותו פלוני אבבא: (ג) תנא אבל נותן לו...

חכמים אם תבא אשתו לספר עמו אחורי הגדר להטעותו ולא אמרו בזה ימות ואל תספר עמו אחורי הגדר עם שהוא מכוין וסבור ליהנות מן הערוה וכ"ש הכא שאין רצונו ליהנות מן האיסור כדי שנחוש ונגזור שמא ימשך אחריו וגם האיסור מצד עצמו מותר מפני פקוח נפש שאין ראוי לחוש כלל ומותר. ורבי צדוק [בקדושין מ׳] ורב כהנא [אם] היו יכולין להטעות למטרוניתא שתבעתם להנצל מן העבירה שתסבור שדעתם למלאת רצונה לא הוו מסכני נפשייהו. ועוד שאין להחמיר בפקוח יותר ממה שפירשו לנו חז"ל כנ"ל ועוד לי ראיה בזה מהא דאמרינן בנדרים פרק קונם יין שאני נר מצוה טועם וכו׳ (דף סב:) אמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר עבדא דנורא אנא לא יהבינא כרגא מ"ט לאברוחי אריא מיניה הוא דקאמר ופירשו המפרשים ז"ל בשם התוס׳ [עבדא דנורא] שעובד האש שאותן שהיו עובדין האש היו פטורי׳ ממכס ומס והתירו לפי שהצורבא מרבנן יודע לכוין בלבו כנגד הקב"ה שהוא אש אוכלה ומעתה ק"ו הוא להא ואפילו לפירוש שאר המפרשים ז"ל דלא פירשו הכי ופי׳ עבדא דנורא אנא עבד לכומר העובד עבודת כוכבים אש וה"ה לעכו"ם אחרת מכ"מ אין ספק שאין מחשבין אותו ביהודי אחר שעובד כומרי עבודת כוכבים וכל שכן הא דאיט אומר כלום כנ"ל. אח"כ מצאתי במדרש רבה פרשת וישלח שני תלמידין של רבי יהושע שינו עטיפתן בשעת השמד פגע בהם איסטרייטו"ס מומר אמר להם אם בניה של תורה אתם תנו נפשכם עליה למה שניתם עטיפתכם ואם אין בניה אתם וכו׳ אמרי ליה בניה אנו ועליה אנו נהרגין עכ"ל המחבר. הרי מבואר שגם כי רצונם ליהרג בשביל התורה עכ"ז היו רשאין לשנות מלבושיהן למלבוש עכו"ם שמא לא יכירום ולא (א) ימיתום עליהם: טעותו. שטעה בחשבון או שהבליעו דליכא חטא השם: לקנא. מזרק: דפליזא. בחזקת של נחושת: ואיבלע ליה זוזא. פי׳ בערוך שנתן זוז לכותי יותר בעבור שישמח הכותי וילך מהרה: חזי דעלך וכו׳. רב כהנא

רש"י

שפוטרים את הישראל: טעותו. היה חייב מנה לכנעני או איפכא וטעה בחשבון או שהבליעו דליכא חילול השם: לקנא דדהבא. מזרק של זהב: במר (דפרזלא) [דפליזא]. בחזקת של נחושת: ואבלע ליה זוזא. ועוד טעות אחרת שטעו בחשבון (זה) והבליע לו זוז: אמר ליה רב (ו) לכותי חזי דעלך קא סמיכנא. איני מונה אותם כדי להוציא עצמו מן החשד: לשון אחר כותי אמר לרב (ז) חזי דעלך קסמיכנא: שיבשי. זמורות: קיטופי. אשכולות: [לא שקיל דמי. ואני איני רוצה ליקח בחנם]: האי מאן דאישתכח בבי דרי. היו ד׳ שותפין בגורן והביאו השלשה חלקם לביתם והרביעי נמצא בגורן: פרע מנתא דמלכא. בשביל כולם ולכשיבואו חבריו אין יכולין לומר לו שלך היה ולא שלנו. ואם היה גבאי זה ישראל (הוא) שקנה המס מן המלך אין כאן גזל דדינא דמלכותא (ח) הוא ואם כותי הוא מותר לקנותו ממנו: אבל באריסא לא (ב). דאין לו חלק בגוף הקרקע ואין לו לפרוע חלק בעל הבית וגזל הוא מה שנוטלין מן האחרים: בר מתא אבר מתא מיעבט. רשות ביד ישראל גבאי המלך למשכן בן העיר על מס בן עירו דדינא דמלכותא דינא: בבול (ג) ארעא. מס קרקע שאכל פירותיה: וגיזתא דשתא. כסף גולגולת: אבל שתא דחליף שנה שעברה והגבאי כבר פרע למלך קצבה שקיבל עליו על שנה שעברה ומעתה המס שלו ואין לו כח למשכן אחד על חבירו: אפומא דחד. ונמצא מפסידו שלא כדין: במגוסתא. בני כפר שאין מקפידין לדון כמשפט: בי דואר. שלטון: למומתא. שדו ליה. שבועה מטילין ע"פ עד אחד

אסורה °אמר שמואל וטעותו מותרת א) כי הא דשמואל זבן לקנא דדהבא בכלל דפליזא מן ההוא כותי ב) בארבע זוזי ואבלע ליה זוזי יתירא: רב כהנא זבן מאה ועשרין חביתא דחמרא בכלל מאה מההוא כותי אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא: רב אשי הוה שפיל ואזיל [באורחא] חזא הנהו שבשי דגופנא דתלו לבר מן פרדיסא ותלו בהו קיטופי א"ל לשמעיה (א) פוק חזי אי דישראל הוא לא תייתי ואי דכותי הוא אייתי שמעיה ההוא כותי (ב) אתא אמר ליה דכותי שרי א"ל הכי קאמינא ליה אי דכותי הוא אייתי דשקיל דמי ואי דישראל הוא לא תייתי דלא שקיל דמי: גופא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע דקטלי דיקלי ועבדי גישרי ועברינן עלייהו (ג): אמר רב האי מאן דמשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא וה"מ בשותפי אבל באריסא לא דאמר רב בר מתא אבר מתא מיעבט וה"מ בבול ארעא פי׳ יבול הארץ [א] ובגיזתא דשתא אבל חליף ליה שתא כיון דמפיים מלכא לא: מכריז רבא ואיתימא רב הונא (א) דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל דידע סהדותא לכותי אישראל חבריה ואזיל [ב] מסהיד ליה בבותי היו משמתינן ליה א מ"ט כיון דכותים מפקי ממונא (ד) אחד סהדא היו משמתינן ליה והני מילי (ה) *במגיסתא אבל בי דואר אינהו נמי חד סהדא למומתא שדו ליה אמר רב אשי האי בר ישראל דזבין ליה ארעא לעובד כוכבים אמיצרא דישראל חבריה היו משמתינן ליה מאי טעמא משום דאמר ליה

א) לפי שנהגו הכנענים מנהג הפקר בקנייני אחרים וכן מדדו להם במדתם ודנום כדיניהם (ועי׳ מ"ש בשיטה מקובצת דף ל"ח ע"א): ב) לפי שנלמדו הכותים לאלילי ז׳ אומות ולמנהגיהם לכן דנום כדיני ממונות כדיני ז׳ אומות:

אמר כן לכותי איני מונה אותם כדי להוציא עצמו מן החשד: שבשי. זמורות: שקיל דמי. אפשר לומר שכן היה דעתו מתחלה שהרי גזלו וגנבתו אסורה או שמא לא חשיב גזל משום שאין מקפידין בכך ומה שהוצרך לומר כן משום דשמעיה דמשויה הפרישה בין עובד כוכבים לישראל: דינא דמלכותא כתב הראב"ד דמדקאמר דמלכותא ולא אמר דמלכא נראה שלא אמרו אלא בחקי המלכות הקבועים להם כגון מסים וטסקא אבל מי שגזל שדה בדרך חמס הרי הוא כשאר גזלנין ור"ן דינו דין וכדאמרינן בבבא בתרא שטרי דכדא לא משתעבדי לכרגא: בבי דארי. בגורן ומיירי בכגון ארבעה שותפין שהן שותפין בגורן והביאו השלשה חלקים כל אחד חלקו בביתו והרביעי׳ נמצא בגורן: פרע מנתא דמלכא. בשביל כלם וכשיבואו חביריו אין יכולין לומר שלך יהיה ולא שלנו דכיון שמוטל עליהם לפרוע מן הדין דדינא דמלכותא דינא אף על פי שנפרעו מזה כולם מצטרפין בההוא פרעון הלכך אם גבאי זה ישראל שקנה המס מן המלך אין בזו משום גזל לומר שלקח מזה הכל שהרי מן הגורן שנשתעבד למס המלך הוא לוקח ומכלם הוא נוטל ובדינא ואם הגבאי הוא עובד כוכבים מותר לקנות ישראל ממנו מה שנטל מן הגורן שאינו גזל כלל: אריסותיה. *) מפיק לו דאין לו חלק בגופה של קרקע ואין עליו לפרוע חלק בעל הבית הלכך אם הגבאין נטלו חלקו של אריס בשביל מס הקרקע שלא כדין הוא ואין ראוי לישראל לקנות מהם דגזל הוא: בבול ארעא. פירש רי"ף ז"ל יבול הארץ ורש"י ז"ל פי׳ אכילה דארעא נראה דגרים בכול בכף והענין אחד כלומר מהקרקע שאוכל פירותיו: כרגא דשתא. כסף גולגלתא דשתא: אבל שתא דחליף. כיון שכבר פרע הגבאי למלך כל קצבה שקבל עליו משנה שעברה ומעתה המס שלו אין לו כח למשכן זה על חבירו. וכתב הרא"ש ז"ל דאתא לאשמעינן רב דדינא דמלכותא הוא שאם עברה השנה ולא הספיקו עבדי המלך לגבות את המס (ב) שפטורין כל אותן שלא פרעו באותה שנה דאם היה דינא דמלכותא. שיגבה המלך בשנה זו מס של שנה שעברה אף הקונה ממנו קנה כל זכות שהיה למלך בו ואע"פ שפרע הגבאי למלך משלו אין לו להפסיד דינו: דסלקין. לאותם שעולין לארץ ישראל: ודנחתין. שיורדים משם לבבל: אפומא [דחד סהדא]. שהפסידו שלא כדין: משמתינן ליה. כתב הרא"ש ז"ל בשם ריב"א ז"ל דהיינו דוקא כשעובד כוכבים תובע לישראל והישראל כופר לו ואומר לו פרעתי דהא ודאי אין יכול להעיד שהרי בדיני ישראל לא היה יכול להוציא על פי עד אחד ואינהו מפקי אבל ישראל התובע מן העובד כוכבים שחייב לו והעובד כוכבים אומר פרעתי אפילו ישראל אחד יכול להעיד שפרע שהרי בדיני ישראל היה פוטר עצמו בטענת פרעתי וכיון דבדיני ישראל ראוי לפטור עצמו יכול להעיד מידי דהוה אתרי סהדי דיכולין להעיד אף כשהעובד כוכבים תובע: במגוסתא. בני כפר שאין מקפידין לדון כמשפט: בי דואר. שלטון: אמומתא. גם הם ע"פ עד אחד אין מחייבין אותו ממון אבל מחייבין לבעל שבועה להכחיש העד כדין תורה ל"א דמגוסתא אנסין ודנין בחזקה כמו [מגילה דף כח.] אתי גוזי וקא מחי ליה [ג] סריסין של בית רבי העומדין לרדות בחזקה: היו משמתינן ליה. כתב הרא"ש ז"ל אומר ר"ת הייט דוקא אם ישראל רוצה לקנותה כמו העובד כוכבים וכ"ל דוקא כדי דמיה אבל אם היה העובד כוכבים רוצה להוסיף על כדי דמיה לא (ג) עכ"ל זבן מארמאי בבבא (ד) מציעא פרק המקבל (דף קח.): ארבעת

*) בגמ׳ איתא אבל אריס אריסותיה הוא דקא מפיק

ארבעת. הרבעת לי ארי : עד דמקבל עליה וכו' . כתב הרא"ש ז"ל דאי אירע שלא קבל וממשך נזק לישראל המסרן לא מיחייב ישראל זה לשלומי ליה משום דהוה ליה גרמא בנזקין דלא ברי היזקא כיון שהעובד כוכבים שכנו עדיין לא עשה הנזק ושמא לא יזיקנו :
מתני' (א) הרי אלו שלו . דמסתמא נתייאשו הבעלים מהם וקנוהו הלך ביאוש ושינוי רשות : [אם] נתיאשו דשמעינן להו דאיאוש דאמרי ווי ליה לחסרוניה אבל סתמא לא וקשיא רישא [לסיפא] ובגמרא משני לה [סיפא] בליסטים עובדי כוכבים ורישא בליסטים ישראל דמיאש גר מצוה בסתמא : נחיל . גדול : לא יקוץ סוכה . כשישבו דבורים על סוכות אילן וירא(אדם) ליטלן אחת אחת שלא יברחו לא יקוץ את הסוכה להוליכם כולן יחד ואפילו על מנת ליתן דמים : גמ' אם נתיאשו אין וכו' . וקשיא לרישא כדפרישית במתני' : בליסטים עכו"ם . סיפא דבעי דשמעינן ליה דאייאש מיירי בליסטים עכו"ם : בגיותא. בגאוה ובזרוע נטויה וחובטים במקלות ולפיכך לא מתיאשו: דאמרי מי יימר . דאמרי לנגזל מי יימר כדקאמרת הבא עדים שגנבו ממך משום הכי אפילו בסתמא מייאש : לעדות אשה . ששמע התינוקות שאומרים הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני בפרק בתרא דיבמות (דף קכא:) : נחיל של דבורים . דאמרינן במתני' דנאמנת אשה או קטן : קנין דרבנן הוא . דאין בהם גזל אלא מפני דרכי שלום דהא הפקר הוא ותנן כמי יוני

אריא ארבעת לי אמיצראי משמתינן ליה עד דאתי ומקבל כל אונסא דאתי (א) מחמתיה :

מתני' המציל מן הנהר ומן הלסטים אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו אם נתייאשו אין סתמא לא אמר רב אסי לא שנו אלא בלסטין עכו"ם דדיינו בגיותא אבל בישראל דאמרי מי יימר אפילו סתמא נמי א איאושי מיאש :

מתני' אמר רבי יוחנן בן ברוקה ב נאמנת אשה או קטן לומר מכאן יצא נחיל זה ומהלך בתוך שדהו (ב) ונוטל את נחילו ואם הזיק משלם מה שהזיק אבל לא יקוץ את הסוכה על מנת ליתן (ג) דמים רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר קוצץ ונותן דמים : גמ' (ד) *אמר רב אשי אין מסיח לפי תומו כשר אלא לעדות אשה בלבד אמר ליה רבינא לרב אשי והא נחיל של דבורים א"ל (ה) בקנין דרבנן (ו) והדוא עובדא נמי דהוה

רש"י

אחד כמו הדין ואין מוציאין ממון : [בלסטים עובדי כוכבים דדייני] בגיותא (ז) בגאוה ובזרוע : דאמרי. לנגזל מי יימר כדקאמרת הבא עדים כלברך שגנבו ממך י"מ דאמרי מימר אומרים רק דברים לא תן לו ואין חובטין במקל : מתני' נחיל של דבורים. גדול של דבורים : לא יקוץ את הסוכה. כשישבו דבורים על סוכת האילן וירא ליטלן אחת אחת פן יברחו לא יקוץ הסוכה להוליכן כולם יחד ואפילו על מנת ליתן דמים : גמ' בקנין דרבנן. הוא דאינבן גזל אלא מפני דרכי שלום[א]:
והכשירה

שלטי הגבורים

איכא פלוגתא ואין נראה לדקדק מכאן דדבר שלא היה אפשר לו לעשותו אלא באיסור שיועיל כאילו נעשה כדי שנאמר גבי המוכר דבר לחבירו והלה לא משך שיהיה בכלל טוען לחבירו דבר שאם יודה לא יתחייב ממון ושלא יכול להשביעו משום שאם היה מודה לא היה שם רק משום מי שפרע ואע"פ שלא היה אפשר לו לאיסתמוטי מנהלוקת אלא באיסור וקבלת מי שפרע מ"מ הוי בכלל אם יודה לא יתחייב ממון ולדקדק דבר זה מכאן ולומר כי היכי דהכא אע"פ דלא הוי מצי לאשתמוטי מן הכותי בדיני ישראל אלא בשבועת שקר אפ"ה חשבי' ליה למעיד זה מפסיד ממונו התם נמי נ"ש דכל דקדוק זה אינו נראה בעיני מהכא דהכא היינו טעמא לפי שמוציאין ממון [ממונו] ע"פ עד א' שלא כדין דאין הדין נותן שנוציא ממון רק ע"פ ב' עדים כל עוד שהלה כופר ומיהו למעשה צ"ע ומ"מ כל האי שמעתא דישראל המעיד לכותי מיירי שמעיד שלא ע"י אונס

עין משפט

א מיי' פ"ה ופ"ו מהלכות גזילה ואבידה סמג עשין ע"ג טור ח"מ סי' שסח ושסט : ב מיי' פ"ו שם טור ח"מ כ"י(שנו) [שע]:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) רישא דמתני' נטלו מוכסים חמורו ונתנו לו חמור אחר נטלו ליסטים כסותו ונתנו לו כסות אחרת הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן. המציל מן הנהר כו' :

הגהות הב"ח (א) נ"ב ליה : (ב) נ"ב של חבירו : (ג) נ"ב לו : (ד) נ"ב אלפסי ישן . אשה וקטן בני עדות נינהו א"ר יהודה אמר שמואל הכא במאי עסקינן כגון שהיו בעלים מרדפים אחריהם והן מסיחין לפי תומן ואומרים מכאן יצא נחיל זה : (ה) תיבת (בקנין) מוקף וכ"ב ס"א תקנתא דרבנן היא וכך היא גירסת התוס' : (ו) נ"ב היא : (ז) בגיאות כצ"ל :

כלל אלא ממילא : א מיי' פ"ו מהל' גזילה וסמ"ג עשין ע"ג והרא"ש שם וטור ח"מ סי' שס"ח כתבו דגנב בין יהיה הגנב ישראל בין יהיה הגנב כותי בכל ענין הוי בסתם יאוש בעלים שאין יודעין מי גנבו וגזלן וליסטים אם הן ישראלים הוי נמי בסתם יאוש בעלים מפני שסתם הדבר שנתיאשו הבעלים מהן מאחר שאין ב"ד ישראל דנין אלא בראיה גמורה ובעדים אבל גזלן וליסטים כותים לא הוי בסתם יאוש בעלים מפני שהבעלים יודעים שהכותים מחזירין מיד הגזלן אע"פ שאין שם עדים שגזל אלא בראיות רעועות ובאומד הדעת הלכך אין הבעלים מתיאשים מהן ולא הוי יאוש ביד גזלן וליסטים כותים עד שנדע בברור שהבעלים נתיאשו מהן והטור כתב בשם יש מפרשים דהא דבגנב הוי סתמיה יאוש דוקא בגנב ישראל אבל בגנב כותי לא הוי סתמיה יאוש ובליסטים לעולם לא הוי סתמיה יאוש אפי' היה הליסטים ישראל עד שנדע בודאי שנתיאש והאי יש אומרים הן הן התוס' ומעתה ראוי שנאמר כי הסיא דכתב מיי' פ"י מהל' גזילה דהגזלן כותי שאנס קרקע מיד ישראל ומכר לישראל אחר ולא תבעוהו הבעלים בדין הכותים דאין הבעלים יכולין להוציאה מיד הלוקח הכוונה בזה למיי' לומר דכיון דלא תבעו הבעלים לגזלן לדין א"כ נתיאשו ממנה וזה קנה לאחר יאוש והוי שלו אף ז"ל לפי דעת מיי' שכתבנו דלאו לגמרי הוי שלו אלא צריך לתת דמי הגזילה לבעלים ולא קנה רק גוף הקרקע ועל זה פליג ר"ג והרא"ש פ' הכונס והביא הטור ח"מ סי' רל"ו דבריהם דלדידהו לאחר יאוש הוי הכל דלוקח לגמרי גם פליגי בלוקח מיד גזלן וליסטים לפני יאוש רש"י פסק דצריך להחזיר בחנם וכן נראה דעת מיי' פ"ה מהל' גזילה לפי מ"ש מ"מ שם ור"ג והרא"ש כתבו דנוטל הלוקח מן הבעלים מה שהוציא כמו שכתבו פ' הכונס מיהו נראה דלרש"י ז"ל דאומר דיחזיר בחנם מיהו יש לו דין עם הגזלן כשיכירנו וכ"כ המרדכי ריש פ' הגוזל בתרא בשם הר"ם דכל היכא דטרח הלוקח והוציא הוצאות כדי להציל אע"פ דקודם יאוש בעלים הציל נוטל מבעה"ב מה שהוציא ומה שהפסיד עד כדי דמיכן אבל כשהציל בחנם מחזיר בחנם ומהר"ם ז"ל מתהלה היה נראה לו כדעת רש"י ז"ל דצריך להחזיר בחנם ושוב פסק דישבע כמה הוציא ויטול כמ"ש המרדכי שם בשמו :

המאור הגדול

[דף קיד ע"א] תנא ומחזיר לבעלים הראשונים דייקינן האי פירושא מדקתני ומחזיר ולא קתני מחזיר ש"מ דלא פליג אמתני' אלא אוסיפו הוא דקא מוסיף כלומר ואם יש בו מותר יחזיר לבעלים הראשונים דכיון דבטעות אתא לידיה לא הוי שנוי רשות גמור והיינו דאמרי' מ"מ יאוש כדי לא קני ובאיסורא אתא לידיה וה"ל לגביה ההוא מותר ידו כיד המוכס כיון דבטעות נתנוהו לו ולית הלכתא הכי אלא יאוש ושנוי רשות הוי וקנה הכל ואפי' המותר ואם להחזיר במדת חסידות מחזיר לבעלים הראשונים דהכין אסיקנא בלישנא בתרא ומתני' כפשוטא מסייעא להדין לישנא בתרא והרי"ף ז"ל השמים כל זה ולא הזכיר מזה כלום וכללא דקי"ל ביאוש דיאוש כדי לא קני כדפסיק הרי"ף כר"נ ור' יוחנן דאמרי חיובי בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ושנוי מעשה גמור אפי' בלא יאוש קני כדקי"ל בהגוזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים אי נמי כדתנן לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור מי' איכא לאפלוגי בין שנוי החוזר לברייתו לשנוי שאינו חוזר לברייתו וכמו שפירשנו דינו בגזלן ויאוש ושנוי מעשה כל דהו קני בעורות של גנב לרבנן ושל גזלן לר"ש אי נמי של גנב ושל גזלן לרבי דאמר גנב הרי הוא כגזלן וקי"ל כגזלן דר"ש ככולהו ויאוש ושנוי מעשה כל דהו קנה כשנוי שאינו חוזר לברייתו כדאוקימנא כגון שקצען ואע"פ שעוצבה אינה צריכה קצוע כיון דאיכא שנוי השם בהדי יאוש קני דמעיקרא משכא והשתא אברזין ולפיכך הגנב והגזלן והאנס הקדשן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותיהן מעשר דאיכא יאוש ושנוי השם דמעיקרי בשורא והשתא טללא כיון דשנוי החוזר לברייתו הוא לא קני בשנוי השם ויאוש ושנוי רשות דברי הכל קנה אבל שנוי רשות ויאוש כגון שנתיאשו הבעלים בלוקח לא קני וכדפריש רב זביד אליבא דר' יוחנן בפירקין דהגוזל זוטא בגנב ומכר ואח"כ הוכר הגנב דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ואע"ג דאוקמא רב פפא במלתא אוחרי דרב זביד אליבא דר' יוחנן לא מדחיא וקי"ל כוותיה דמר בדוכתיה וכוותיה דמר בדוכתיה ולא קי"ל כרבי דאמר גנב הרי הוא כגזלן ובכלהו סתמא הוי יאוש וקני אלא כרבנן דפליגי עליה דר"ש קי"ל דסתם גנבה יאוש בעלים הוא ולא ביאוש כדי אלא ביאוש ושנוי השם שאינו חוזר לברייתו כדאמרי' לעיל בעורות של גנב וגזלן אי נמי בהקדש אי נמי ביאוש ושנוי רשות וכן במאי דמתני לה רבי לר"ש ברבי לא דבר שיש בו אחריות נכסים אלא אפי' פרה וכו' בההיא נמי לא קי"ל כוותיה משום דר' ס"ל רשות יורש כרשות לוקח דמי כסברא דרמי בר חמא ודחאוה רבא ורב חסדא וכדתני ר' הושעיא קי"ל דכל גזילה קיימת יורשין חייבין וסמך עלה רבא דהוה בתרא ותירצה למתני' כוותיה :
ה"ג בפירקין דהגוזל זוטא תנן התם עורות של בעה"ב וכו' אמר עולא מחלוקת בסתמא אבל בידוע יאוש קני ול"ג יאוש כדי אלא פירושו יאוש בדבר הצריך עמו או שנוי השם שאינו חוזר לברייתו כגון עורות שקצען דמעיקרא משכא והשתא אברזין או יאוש ושנוי רשות ולפום הכי לא קשיא דעולא ארעולא דאמרי' בפ' מרובה מנין ליאוש שאינו קונה דכתיב והבאתם גזול וכו' ואע"ג דאמרי' הקדשן הקדש התם בקדשי דמים ומדרבנן הכא בקדשי הגוף ומדאורייתא ורבא אמר אף בידוע מחלוקת דס"ל לרבא דאפי' שמעיניה בפי' דאייאוש לא הוי יאוש גמור מלבד בגזלן לרבנן ובגנב לר"ש וסוגיין כעולא דפלוגתא דרב חסדא ודרבא ורמי בר חמא בריש פירקין בדעולא שייכן ולא כרבא ומאי דאמרי' דקי"ל כרבנן דאמרי סתם גניבה הוי יאוש ה"מ בגנב ישראל אבל בגנב כותי דדייני בגיואתי בסתמא לא הוי יאוש עד דשמעיניה דמיאש כדתנן המציל מן הגיים ומן הנהר ומן הלסטים אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו ואוקימנא בלסטים כותים אבל בלסטים ישראל תנן נטלו מוכסין את חמורו וכו' עד מפני שהבעלים מתיאשים מהם כלומר דמסתמא הוי יאוש ושנוי רשות בהדי יאוש דקמי קני ומהכא שמעינן דבמתנה נמי הוי שנוי רשות כי היכי דבלוקח הוי שנוי רשות אבל רשות יורש לא הוי שנוי רשות וסוגיא דשמעתא מוכח היינו גזלן לסטים היינו גנב ולפום הכי אוקימנא כרבי דאמר גנב הרי הוא כגזלן ולא קי"ל כוותיה :

מלחמת ה'

ועוד כתב תנא ומחזיר לבעלים הראשונים דייקינן האי פירושא מדקתני ומחזיר ולא קתני מחזיר ש"מ וכו' :
אמר הכותב נאה הוא דורש ואין נאה מקיים שבודאי יפה דקדק דלא פליג אמתני' אבל לא קיימה יפה דה"ל למתני אם יש בו מותר יחזיר דהיכי קתני הרי אלו שלו ומחזיר דמשמע דבמאי דתנא הרי אלו שלו חייב להחזיר לבעלים הראשונים והטעם עצמו שאמר דכיון דבטעות אתא לידיה לאו שנוי רשות הוא לא דייק כלל שא"כ אפי' הכל חייב להחזיר שהרי אין זה שנוי רשות והיאך שנינו הרי אלו שלו ומדקאמרי' כי אתא לידיה משמע דהשתא מיהת שנוי רשות איכא ועוד דה"ל לפרושי ולמימר שאין זה שנוי רשות ואין הדעת סובלת פירוש זה ומי הגיד לו דנתנו לו חמור אחר בשנתחלף להם בשלו קאמר אדרבה מדלא קתני נתחלף לו חמורו בבית המכס כדקתני בעלמא נתחלפו כליו בבית האומן משמע דלדעת נתנו לו חמור אחר שאילו היה הדבר כן בשנתחלפו דוקא באמת לא היו שונין משנתם בסתם אלא הכי פירושא ואם בא לצאת ידי שמים מחזיר לבעלים הראשונים דהא לא קתני משלם לבעלים הראשונים ולא חייב להחזיר אלא מחזיר ובדרך תשובה משמע לפי דעתו של בעל המאור ז"ל והיינו באיסורא אתא לידיה אע"פ שעכשיו קנאו ובלישנא בתרא אמרי' שאפי' לצאת ידי שמים אינו חייב אלא אם רצה להחזיר שאמר אי אפשי בממון שאינו שלי יחזיר לבעלים הראשונים וזה הלשון לא נאמר לצאת ידי שמים משמע אלא לפנים מן שורת הדין ולפנים משורת ידי שמים ולפיכך השמיטה הרב הגדול ז"ל דקי"ל כלישנא קמא והיינו רישא דמתני' דקתני אין פורטין לא מתיבת המוכסין דאע"ג דאיאש ואם פרט קנה אסור לעשות כן דיאוש כדי לא קני ולישנא בתרא לא פליגי ארישא דמתני' ומיהא אפסקא דנטלו מוכסין חמורו לא פליגא דעלה תניא ומ"ש בעל המאור ז"ל דקי"ל כלישנא בתרא ויאוש ושנוי רשות גמור הוי אינו שהרי מפורש בגמ' מ"ט יאוש כדי קני ואי נמי לא גרסת ביה כדי אכתי קשיא דה"ל למימר טעמא משום דשנוי רשות הוא זה אלמא משום יאוש כדי קאמר ולא קי"ל הכי וכך השיב עליו הרב ר' אברהם בר' דוד ז"ל ודברי רבינו הגאון הכתובים בספר ל"ב מספר המקח אינן אלא מן המתמיהין :
ומה שכתב עוד ויאוש ושנוי מעשה כל דהו קני בעורות של גנב לרבנן כדאוקימנא כגון שקצען ואע"פ שהעוצבה אינה צריכה קצוע כיון דאיכא שנוי השם בהדי יאוש קני אינו נכון שהרי הקשו בגמ' בפרק מרובה ממרים הגוזל אמאי לא קנאו בשנוי השם וליכא למימר בדאיכא יאוש דהא גזול תנן ולא גנוב וליכא יאוש לרבנן ואע"ג דבנאו בבירה דמימר אמר בי דינא מתייבי ליה לאהדוריה ניהליה ועוד דנדמיה לא מיאש הלכך לאו יאוש הוא כלל דאי לא תימא הכי קשיא לרבה דאמר יאוש כדי קני ומתני' קתני דלא קני אלא מפני תקנת השבים אע"כ ליכא יאוש דכל גזילה לאו יאוש בעלים הוא וש"מ בשנוי השם בלחוד קני דכשנוי מעשה דמי כדמפורש בגמ' ועוד דקאמרי' בהסיא שמעתא שנוי השם כשנוי מעשה דמי התם מעיקרא עצים והשתא כלים האי טעמא למה לי אטו שנוי מעשה קשיא לן אלא ה"ק שנוי מעשה גופיה כי קני משום שנשתנה שמו הוא הלכך בעוצבה שקצעה אע"פ שאין כאן שנוי מעשה כיון שנשתנה שמה שנוי גמור שאינו חוזר לברייתו קנה בלא יאוש אע"פ שקנה בשנוי השם בלבד אם לא נתיאשו הבעלים אין יורדין לידי טומאתן במחשבה של אלו שכיון שהבעלים מהזרין אחר הגזלן להעמיד אותו בדין אין מחשבתו של אותו גזלן מחשבה גמורה שתרד לידי טומאה באותה מחשבה שמא יחזירנה לבעלים לכשיעמידו בדין כדי שלא יקראהו חמסן אי נמי משום דכולהו איכפי לאו דינא גמירי וסבור הוא דשנוי השם לא קני ושהוא צריך להחזירם לבעלים והם שמא יחשבו עליו לדבר שאינו מקבל טומאה מעכשיו וכל היכא דאיכא למימר דלמא ממליך אין יורדין לידי טומאתן דומיא דעורות דעבדן אבל מכי איכא יאוש מסתמא מימר אמר גנב לעולם לא יעמידנו בדין שהרי נתיאש ולא יחזור אחרי ואם יש מי שמקשה עליך מהא דתניא תרומתן תרומה ואוקימנא בפ' מרובה משום שנוי השם ואפ"ה איצטריך גמ' בפירקין דהגוזל לאוקמא אליבא דמ"ד איכא יאוש בעלים ואמאי הא אמרת שנוי השם בלא יאוש קונה הא לרבה קאמרי' דקסבר יאוש כדי קני ולא מוקים בשנוי השם כדאיתא לעיל במרובה ויתכן שנאמר דכי אמרי' שנוי השם בלחוד קני היכא דהוי שנוי השם מחמת מעשה כגון עוצבה ומרים אם אינו חוזר לברייתו אבל מי שיקרא שם מעצמו לגזילה שבידו אין זה שנוי השם שאין אדם קורא שם לדבר שאינו שלו וכל זמן שלא נתיאשו הבעלים הרי הוא כמי שתרם גרנו של בעה"ב שלא ברשות ואין זה שם כלל ועוד שיחזור לברייתו כשיאשוהו בעלים מידו אבל לאחר יאוש הואיל ויצא מרשות הבעלים שנוי השם ש. שנוי הוי וקני הלכך לרב יוסף דמוקי לה לעוצבה בשלא קצען צריך יאוש כדי שיהא שנוי השם שלו שנוי ויקנה בו ומשעתין נטיא לדידיה ולר' זירא שאמר שנוי החוזר לברייתו בשנוי השם לא הוי שנוי דמשמע דמוקי לה בשקצען לא בעינן יאוש אלא לטומאה ומעיקרא נמי קס"ד בגמ' דבעוצבה שמי מעשה איכא ואפ"ה בעינן יאוש וטעמא משום טומאה כדכתיבנא ואע"פ שכתב הראב"ד ז"ל דשנוי מעשה כל דהו צריך ליאוש אינו מחוור ומה שכתבתי יותר נכון בעיני תדע דיאוש לא מהני ביה דהא לא מהני יאוש אלא היכא דבהיתרא אתא לידיה אבל היכא דבאיסורא אתא לידיה לא מהני למ"ד יאוש כדי לא קני ואפי' בהדי שנוי רשות דשנוי רשות ואח"כ יאוש לא קני דכיון דבהסיא שעתא דאתא לידיה עדיין רשות בעלים עליו כ"ש לגזלן עצמו דאתא לידיה באיסורא דלא קני ואפי' בהדי שנוי השם ואפי' מאן דפליג בהא מודה בהא וכדאמרו יאוש ושנוי רשות דקני משום דבהיתרא אתא לידיה מאחר שכבר נתיאשו דומיא דאבידה ומכלל זה אתה למד דשנוי השם אינו צריך ליאוש שאם אין שנוי השם בלבד קונה אף ביאוש לא יקנה שהרי יאוש זה אינו כלום הואיל ובאיסורא גמורה אתא לידיה וכשם שאינו קונה אינו מצטרף לקנות לדברי הכל כמו שאינו מצטרף בהדי שנוי רשות בשנוי רשות ואח"כ יאוש שאע"פ שמצטרף עמו וקונה ביאוש ואח"כ שנוי רשות שזה כללו של יאוש כל היכא דבאיסורא אתו לידיה לאו כלום הוא :

עוד כתב ה"ג בפירקין דהגוזל זוטא תנן התם עורות של בעה"ב וכו' ואע"ג דאמרי' הקדשן הקדש התם בקדשי דמים ומדרבנן הכא בקדשי הגוף ומדאורייתא : אמר הכותב להיות שאפי' בקדשי מזבח הקדשן הקדש דגרסי' בפ' הניזקין מתיב רבא גנב וזבח וטבח ומכר אינו משלם ד' וה' ותני עלה בשחטה בחוץ כה"ג ענוש כרת ואי ס"ד יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתיה וכו' דגנב והקדיש אינו משלם תשלומי ד' וה' ניחא דהלמא הקדשו הקדש ולפיכך אינו משלם ד' וה' ואע"ג דלא הוי ביאוש והתם בקדשי מזבח מדקתני עלה בשחטה בחוץ כה"ג ענוש כרת ובפ' מרובה נמי אמרי' איתיביה ר"י לר"ל גנב והקדיש וכו' אינו משלם ד' וה' היכי דמי אילימא לפני יאוש מי מצי מקדיש אלא פשיטא לאחר יאוש : וטעמא דהקדיש הא לא הקדיש משלם אמאי משלם שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר וש"מ דאי לא קנה ניחא הוא מאי היכי מצי קדיש הא לא קנה והתם נמי בקדשי מזבח הוא דהא תלמוד אינו משלם ד' וה' אהקדש דלאו כמכירה הוא דליכא שנוי רשות דהשתא נמי תורא דראובן מיקרי וכדמוכח נמי התם בגמ' דבקדשי מזבח תנן הלכך גמרי' מהנך מילי דלעולם הקדשן הקדש ואע"ג דסבירא לן יאוש כדי לא קני וטעמא דפגמה משום דכל הקדש בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית הקדש מיקרי ואיכא שנוי השם הלכך קני לדברי הכל ביאוש ושנוי השם והא דאמרי' מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן לומר לך שאין זה שנוי רשות אבל שנוי השם הוא דהא עולתו דראובן מיקריא אלא דכיון דכפרה דידיה הוא ממונו מיקרי ולא קרינא ביה ומכרו שעדיין ברשותו הוא הלכך לא משלם תשלומי ד' וה' אי נמי שנוי רשות נמי איכא ואע"ג דלא קרינא ביה ומכרו דהתם כולו בעי' שלא נשתייר שמו ורשותו עליו כלל והיינו טעמא דלא מוכחי' דשנוי השם מלתא היא ממתני' דקתני גנב והקדיש וכו' ואע"ג דאמרי' בגמ' הקדש מעיקרא חולין והשתא הקדש דהלמא אי לאו משום שנוי השם ליכא משום שנוי רשות ליכא משום שארה יקנ לה להרווינהו כולהו בחד גוונא למימרא דבכולהו איכא נמי שנוי השם וקני ולפיכך תרומתן תרומה דאילו משום שנוי רשות לא הויא תרומתן תרומה ולא מעשרותן מעשר אלא דקני כהן והוי ממוניה אבל מ"מ חולין גמורין הוא והידך דברשותיה טבל אלא דמשום שנוי השם הוי תרומה ומעשר ברשותיה דגזלן ומתקין אידך ואיכא למימר נמי דלא הוי ממון כהן דכיון דלא תקן צריך הוא הכהן להחזיר שלא חלה עליו שם תרומה ובטעות בא לידו אבל הקדש מהניא שעתא דאוקמה ברשות גבוה איתסר להדיוט וכיוצא בה בתלמוד בהרבה מקומות דמתרץ מאי דלא קשיא לאנקוטינהו סירכא דהדדי האי הוא פירושא דהסיא אתקפתא ואגב גררה כתיבנא ליה הכא ולעולם של גבוה שנוי רשות נמי איכא וקני תדע מדלא מפרש מעיקרא הקדש והדר תרומה והדר מעשר כדקתני להו בברייתא אלא מתחרינן אחורי הקדש משום דלא קשיא לן ובעל המאור גופיה ז"ל מוקים לה בהקדש בדק הבית ושנוי רשות גמור איכא ולא איצטריך למימר מעיקרא חולין והשתא הקדש . עוד השיב עליו ז"ל מאחר דבקדשי בדק הבית איכא שנוי גמור דהא תלמוד אם גנב והקדיש לבדק הבית משלם תשלומי ד' וה' כדתניא בברייתא בפ' מרובה דמשם יצא להם לחלק בין קדשי מזבח וקדשי בדק הבית וכיון שכן אמאי אמר דקני מדרבנן מדאורייתא נמי ושוד
דבא

הגהות מא"י [א] נ"ב דהא הפקר נינהו דתנן יוני שובך ויוני עליה גזל אלא משום דרכי שלום :

[יוני] שוכך ויוני עליה יש בהם מפני דרכי שלום. קינן קן לפור (א): והשיאה רבי לכהונה. אע"ג [ס] דאורייתא הוא משום זונה בשבויה הקלו דספיקא בעלמא הוא: הכא בגמרא מייתי תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ וכן תנאי ב"ד הוא שיהא זה שופך את יינו ומציל את דבשו של חברו ונוטל דמי יינו מתוך דבשו: ופסק הרי"ף ז"ל וכל האחרונים ז"ל דלית הלכתא כותייהו אלא קי"ל כמתניתין דתנן אין לו אלא שכרו וגרסינן נמי סוף פרק מרובה [י] עשרה תנאים שהתנה יהושע ומקשינן ותו ליכא והא אמר ר' יהודה בשעת הוצאת נר מצוה זבלים וכו' וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף שע"מ כן הנחיל יהושע כו' וכן הני דשדה חבירו וקוצץ ומציל דבשו ומפרקי' יחידאי לא קאמרינן אלמא לית הלכתא כותייהו:

מתני' יצא לו שם גניבה. קול שנגנבו כליו: ישבע. הלוקח ויטול כל מה שנתן ויחזיר [לו] כליו וקודם יאוש מיירי אפי' לרבנן דאמרי [דף קיד.] בסתם גניבה יאוש בעלים איירי כגון שהבעלים [כמו בב"מ דף כב.] מרדפים את הגניבה ובספרים אפילו בגנב ישראל מיניו למימר דלא מייאש מפני שיודע שיבואו ליד ישראל כי עכו"ם לא יקנו אותם מן הגנבים וכדאמרינן פרק אלו מציאות (דף כד:) נהר בירן כיון דישראל שכרו לו וישראל כרו ליה לא מייאש הרב רבינו אשר ז"ל ומ"מ טעל מה שנתן מפני תקנת השוק אבל מן הדין חייב היה להחזירם לו בלא כלום וכן אמרו בירושלמי [דפירקין הל"ג] תקנת חכמים היא כדי שלא יהו בעלי בתים מטפלים אצל הגנבים: שאני אומר וכו'. ריג משמע דוקא היכא דאיתא להאי טעמא אבל היכא דליתא כגון כלים העשויים להשאיל ולהשכיר לא ואפילו (ב) לא יצא לו שם גניבה [נאמן] וכן כתב הרמב"ם ז"ל וכתב הרא"ש ז"ל מכרן לאחר וקשה ליהמניה כשטוען נגנבו במגו דאי בעי אמר השאלתים לך דספרים עשוים להשאיל כדאמרינן בכתובות (דף ג.) ולדקתם עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן וליכא למימר אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקי' כדאיתא סוף כל הנשבעין (דף מו:) דהיינו דוקא כשאומר נגנבת לי אבל כשאמר גנבן אחר ומכרן לך הא כמה גנבי איכא בשוקא כתב הרא"ש ז"ל ותירץ ר"ת ז"ל דיש חילוק בין האנשים במה שאנו מכירין מנהג האדם אם רגיל להשאיל להבירו דף קטו: אמר המחבר תמהני מגו דמעיז כיד הוא שהרי [זה] יודע שלא השאילו וכ"ל שמסכימים מפרשים אלו עם מה שפרש"י ז"ל לעיל גבי פקדון מעיז ומעיז (ג) עכ"ל: **גמ'** הפגין. לעק: עילה מלא. כלומר שמכר כליו ונתחרט וידע שמכרן לוקח לאחר ועמד והפגין בלילה לאמן דבריו כשיערער: מסיים בה. היתה מחתרת כלומר שעמד והפגין וכשהשכים בבקר נמי מצא מחתרת התורה: ואנבוקראות. הבילות: (ד) [ודלמא לאו] הני דתבע דאם הוא אומר שהיו רברבי שמא היו זוטרי או אם אמר שהיו חדתי שמא היו עתיקי: באומרין הללו כליו. ואין מכירין הגנב אלא שמכירין הכלים והספרים דהשתא לא איירי בהוכר הגנב דפליגי רב ור' יוחנן בגמ': גלימא. דגנביה למריה הדרא. בחנם ואין הלוקח יכול לעכבה על מעותיו דקודם יאוש איירי הכא כדפי' לעיל: תקנת השוק. על שקנאו בשוק בפרהסיא ולא

רש"י

ושכשירה רבי לכהונה. ואע"ג דהוי איסורא דאורייתא משום זונה מכל מקום משום שבויה הקלו דספיקא בעלמא הוא: (ח) שיהא זה שופך יינו (ס). זה בא בחביתו של יין וזה בא בחביתו של דבש ונסדק חבית של דבש: **מתני'** ויצא לו שם גניבה. שיצא הקול שנגנבו כליו: ישבע. הלוקח כמה נתן ויטול ויחזיר לו כליו ולפני יאוש קמיירי: **גמ'** והפגין. לעק: עילה. עלילה מלא כשמכר כליו ונתחרט וידע שמכרו לוקח לאחר ועמד והפגין בלילה כדי להאמין דבריו כשיערער: ואנבוקראות. חבילות: לא צריך [ז] כולי האי. (ד) דנימא ספר פלוני [ח]: הדין עם הראשון. דינו של בעל הבית (י) ותביעה על הגנב הוא ואין הלוקח בעל דינו ואם בא לגבות ממנו יתן לו דמים ואע"פ שהוכר הגנב לא אמרינן יחזיר הלוקח הכלים בחנם ויפרע מגנב: הדין עם השני. דין בעל הבית עם הלוקח הוא ויוציא ממנו כליו בחנם והלוקח יתבע

דהוה קמיה דר' ינאי. מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואימא נשבינו לבין האומות יצאתי לשאוב מים ודעתי על אימא ללקט עצים ודעתי על אימא והשיאה רבי לכהונה על פיו משום דבשבויה הקילו רבנן: הא דתניא (א) דרבי ישמעאל ברבי יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לשדה חבירו וקוצץ סוכה של חבירו ומציל נחילו (ב) ונותן דמי סוכה מתוך נחילו וכן תנאי ב"ד הוא שיהא זה [א] מפרק את עציו ומציל [ב] פשתנו של חבירו ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו וכן תנאי בית דין (ג) שיהא זה שופך את יינו ומציל דבשנו של חבירו ונוטל דמי יינו מתוך דבשנו של חברו (ד) חזינן מאן דאמר הני כולהו הלכתא נינהו ואנן לא סבירא לן הכי דקי"ל כמתני' דתנן אין לו אלא שכרו (א) וגרסי' נמי בס"פ דף פא: מרובה* בענין עשרה תנאין שהתנה יהושע ותו ליכא הא איכא הא דא"ר יהודה בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו וצוברו כל ל' יום ברה"ר כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ והא איכא הא דרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה וכו' ופרקינן דיחידאה לא קאמרינן (ס) [ג] דביחידאה לא קא מיידי דשמעת מינה הא דר' יהודה והא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה כולהו לאו הלכתא נינהו: ריג **מתני'** *המכיר כליו וספריו ביד אחר אם יצא לו שם גניבה בעיר ישבע כמה הוציא ויטול ואם לאו לא כל הימנו שאני אומר מכרן לאחר ולקחם זה ממנו: דף קטו. *זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה (ו) חבית של דבש ושפך זה את את יינו והציל את הדבש לתוכה *אין לו אלא שכרו ואם אמר לו אציל את דף קטו: שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו: שטף נהר חמורו וחמור חבירו שלו יפה מנה ושל חבירו יפה מאתים הניח את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו ואם אמר לו אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו: **גמ'** *וכי יצא לו שם גניבה בעיר מאי הוה דלמא זבוני זבנינהו והוא ניהו דף קיד: דקא מפיק שמא אמר רב יהודה הכא במאי עסקינן כגון שבאו בני אדם ולנו בתוך ביתו ועמד והפגין בלילה ואמר נגנבו כלי ודלמא עילה מצא רב כהנא מסיים בה משמיה דרב כגון שהיתה מחתרת חתורה ובני אדם שלנו בתוך ביתו יצאו °ואבונקראות של כלים על כתפיהם והכל אומרים נגנבו כליו של פלוני ודלמא כלים שקול ספרים לא שקול ואסיקנא א"ר אבהו (ב) באומרים הללו כליו של פלוני והללו ספריו של פלוני: אמר רבא לא שנו אלא בבעל הבית העשוי למכור את כליו אבל בבעל הבית שאינו עשוי למכור את כליו לא צריך *כולי האי ודלמא (ז) איצטריך ליה זוזי וזבין [א] אמר דף קטו. רב אשי הרי יצא לו שם גניבה בעיר: [אתמר] גנב ומכר ואח"כ הוכר הגנב רב כיד משמיה דרבי חייא אמר הדין עם הראשון ר' יוחנן משמיה דר' ינאי *) אמר הדין עם השני [ד] אמר [ה] רב פפא דכ"ע גלימא למריה הדר והכא בעשו בו תקנת השוק קא מיפלגי ומאי הדין (ג) הדין [עם דין] הלוקח רב משום ר' חייא אמר הדין עם הראשון דינא דלוקח למישקל זוזיה מגנב סבר [ו] לא עשו בו תקנת השוק ר' יוחנן אמר הדין עם השני דינא דלוקח למישקל זוזיה מבעל הבית קסבר

*) בדפו"י הגי' חייא

רבינו אפרים

[א] אמר רב אשי הרי יצא לו שם גניבה בעיר. ירושלמי א"ר אבא בר ממל כדין הוא שלא ישבע ולמה אמרו ישבע מפני בעלי בתים שלא יהיו נטפלים עם הגנבים. ר' אסי אמר אם טען ואמר מאיש פלוני לקחתים נאמן. אתא עובדא קמי ר' יסא ולא קביל מהו פליג אמר ר' בר גם דעקן הוה כגין כן לא קביל:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) קינן קן לפור לא ידעתי היכא קאי ושמא כלשון אחר הוא גורס כשירולה של רב אשי בקינין דרבנן ופי' לשון קן לפור: (ב) כך כתבו התוס' בסוף פרק המקבל וצ"ע כי במרדכי כתב בשם סמ"ג והמיי' פ"ה מהל' גניבה בדברים העשוין להשאיל דנאמן במיגו ואפי' בעל הבית העשוי למכור כליו והוא שיצא לו שם גניבה ושמא עשוי למכור כליו שאני ועי"ש הגה"ה במיי': (ג) דאפי' בטענת לשד"ס שזה יודע בשקרו מעיז ומעיז ושלכך חייבתו תורה שבועה בכופר הכל ואיני יודע מה ענין זה לכאן דאע"ג דאית ליה לרש"י שאדם עשוי להעיז אפי' שזה יודע בשקרו מודה רש"י הכא לענין טענה היכא דיש לו טענה שאין זה מבין בשקרו שודאי נוח לו לטוענה מזו שזה מבין בה שקרו ומיהו התוס' הוכיחו בפ' חזקת הבתים דאמרי' מגו להעיז בגמ' מתני' ולא לבן בנכסי אבא כד"ס בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר כו': (ד) לשון גמ' ודלמא כלים שקיל ספרים לא שקיל א"ר יוחנן כגון דקאמרי נמי ספרים וליחוש דלמא זוטרי שקיל וקטעין רברבי א"ר יוסי בר חנינא כגון דקאמרי ספר פלוני ופלוני כו':

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' אם חמורו טעון עצים: [ב] נ"ב פי' אם מת חמור חבירו הטעון פשתן: [ג] נ"ב פירש: [ד] נ"ב אמר רב יוסף ולא פליגי כאן לפני יאוש הדין עם השני כאן לאחר יאוש הדין עם הראשון ותרווייהו אית להו דרב חסדא: [ה] נ"ב לשון רש"י רב פפא אמר לעולם קודם יאוש פליגי ותרווייהו אית להו דרב חסדא דרלה מזה גובה רלה מזה גובה ובגלימא דגניבה כ"ע לא פליגי דהדרא למרה מיד בחנם ואין הלוקח יכול לעכבם על מעותיו וכדרב חסדא והדין עם הראשון דאמר רב לא בדין הבעה"ב קאמר אלא בדינו של לוקח קאמר. ר' יוחנן סבר עשו תקנה והכי דליתא לן דרב חסדא ולא מצי לוקח למימר לבעה"ב לאו בעל דברים דידי את מיהו אחר שילם לו את הגניבה יתבע מעותיו מבעה"ב ואי קשיא מ"מ דמי קא שקיל מה לי משום תקנה מה לי משום טענת לאו בעל דברים דידי את כ"מ היכא דגזל ובא אחר והכל בלא דמים דאמרי' כדרב חסדא ואם השני נוח לו מן הראשון גובה הימנו: [ו] נ"ב פי' משום דהוכר הגנב: [ז] נ"ב לאהדורי: [ח] נ"ב ופלוני: [ט] נ"ב דאיסורא: [י] נ"ב

עין משפט

● מיי' פ"ט מהל' גניבה סמג עשין עא טוח"מ סי' שנו: ב מיי' פ"ה מה' גניבה סמג עשין עא טור ח"מ סי' שנ:

הגהות הב"ח

(א) ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה כצ"ל: (ב) נ"ל ונוטל דמי סוכו מתוך נחילו של חבירו: (ג) נ"ב הוא: (ד) נ"ב שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ: (ה) ביחידאי לא קא מיירי תא"כ: (ו) נ"ל כדו: (ז) איצטריכו כצ"ל: (ח) נ"ב מתני' היא: (ט) נ"ב ומציל את פשתנו אם מת חמור חבירו הטעון פשתן בדרך והמורו של זה טעון עצים: (י) נ"ל ותביעתו:

הגהות חו"י

(א) נ"ב אם עשה מעצמו ופשע דאינו מחויב בכך: (ב) נ"ב עיין בגמ': (ג) ומאי הדין דין לוקח כצ"ל: (ד) נ"ב וכ"ה איך פי' בע"מ פי' בע"ז:

מלחמת ה'

דהא אמרי' בגמ' דשני השם הוא ומדאורייתא קני והוי יודע כי החילוק עצמו שחלקו מקצת המפרשים ז"ל בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית כדברי בעל המאור ז"ל וגמרינן לה מדתניא בפ' מרובה גנב והקדיש משלם תשלומי ד' וה' ובמתני' תנן אינו משלם אין רבינו הגדול סומך עליו ויש סמך וראיה לדבריו ממאי דאמרי' התם אבל קדשי קדשים מאי חייב אי הכי אדתני רישא טבח ואח"כ הקדיש ליפלוג וליתני בדידיה וכו' ואף אנו נאמר אי ס"ד בקדשי בדק הבית משלם אדתני רישא טבח ואח"כ הקדיש ליפלוג וליתני בדידיה בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית חייב כדמקשו בגמ' ועוד שזו קשה דטבח ואח"כ הקדיש ודאי קדשי בדק הבית הוא וכיון שכן בהקדיש ואח"כ טבח נמי משכחת לה בהקדש בדק הבית אלא ודאי מתני' דיקא כדברי רבינו הגדול לחלק בזה בין קדשי בדק הבית לקדשי מזבח ובירושלמי מצאתי רבי יוסטא בר מתון שאיל הפודה כלכלה מן הגזבר מהו שהטבול למעשרות התיב ר"ש בן לקיש והא תנינן גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר כמה המקדיש אינו כמוכר ודכוותה הפודה אינו כלוקח והרי הקדש של כלכלה של בדק הבית הוא וקאמר שאינו כמקח שקובע למעשרות ומייתי לה ממתני' אלמא הקדש בדק הבית נמי למתני' אינו כמכר ועכשיו אני מלתיה דעולא דבפ' מרובה דאמר יאוש כדי לא קני דכתיב והבאתם גזול וגו' דאלמא אין הקדש הקדש והבאיה הקרבן הקדש וה"פ דודאי גבוה קני דהיכא שנוי רשות אי נמי שנוי השם אבל גזלן לא קני וכיון שאי היאך יקרב הרי מקדים לא קנו מעולם ואינה ראויה ליקרב ע"ג המזבח כלל ומסייעיה דקרא דייק עולה דכתיב ההלכה אותה מידכם דהלמא לאו לרצון הלקה לבעלים ומ"מ גבוה קנה שהוא הקדש או כלך להדך זו קנה מטעם שפירשנו אבל קרבן פסול הוא לגמרי מ"ט דיאוש כדי לא קני וכיון שלא נקניס לו הויא לה מצוה הבאה בעבירה ומיהו אם יאוש כדי הוה קני כבר ומתכפר בו משום דכשהקדישו לאו מצוה הבאה בעבירה קנאו ואין לגזל עליו אלא דמים וכן כתבו הגאונים הראשונים במס' סוכה וראיה לדבר דהא ר"י הוא דאמר התם דמשום מצוה הבאה בעבירה היא דלית ליה הקנאה לאחר יאוש ואיהו ס"ל יאוש כדי לא קני וזו דרך לו החכם ומתברר בפ' הניזקין דקאמרי' התם אמר עולא דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת מ"ט יאוש כדי לא קני ומה טעם אמרו מכפרת כדי שלא יהא מזבח בטל ונמצאו כהנים עצבים ואקשינן גנב והקדיש אינו משלם ד' וה' ותני עלה שחטה בחוץ כה"ג ענוש כרת ואי ס"ד יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתיה מדקאמרי' מכפרת ואינו מכפרת משמע דמ"מ קדשה ומיהו אינו ענוש כרת הואיל ואינה ליקרב על כלל דכל שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו משום שחוטי חוץ והיינו דלא אקשינן ליה לעולא ממתני' גופיה דקתני אינו משלם דמודה בה עולא דהקדש הקדש ואינו משלם תשלומי ד' וה' משום בשנוי ואי קשיא לך אמאי לא אקשינן לרב יהודה דאמר מכפרת מאי טעמא יאוש כדי קני מגופה דמתני' דקתני הקדיש טעמא דהקדיש הא לא הקדיש משלם כדאקשינן בפ' מרובה אין הכי נמי אלא דרב יהודה מוקי כדמוקי לה ר"ש לקיש במרובה והא דקתני עלה שחטה בחוץ כי האי גוונא ענוש הבעלים קאמרינן לומר לך שהקדבן הקדש גמור אבל עולא דסבר יאוש לא קני ודאי כר' יוחנן מוקי לה ולפיכך קשיא ליה ברייתא הפירושים שנכתבו באותה שמועה שבפ' הניזקין וכתבתיה בכאן כדי לזוגה עם דברינו אלה:

ובה שכתב עוד וה"מ בסתמא אבל אם היו הבעלים מרדפין אחריהם לעולם לא קני וכו' כדאמרי' ברישא דמעיקרא ועמד והפגין בלילה וכו' אין הוא הטעם מספיק לכך שכל אדם מפגין על ממונו בשעה שנוטלין ואם לא נתייאש בשעת הגניבה שעדיין הוא סבור להציל שימצא הגנב לעולם לא יתייאש אלא כיון דאוקימנא למתני' כשבאו בני אדם ולנו בתוך ביתו והוא מכירו לא דמי לגנב דגנב אינו מכירו אלא דמי לגזלן ודאי אלא דלא מיאשי אפי' בתר הכי כגון במרדפין דמשכחת לה להקנה השוק בהכי והפי' בשאין מכירן ומתוקמן במעתהא בהכי ומשכחת לה נמי ביאוש שלא מדעת כגון שלא הרגיש בגניבה עד שיכיר כליו ביד אחר דליכא

המאור הגדול

[דף קיד ע"ב] וה"מ בסתמא אבל אם היו הבעלים מרדפין אחריהן לעולם לא קני וכל הנך דתקנת השוק כשהיו בעלים מרדפין אחריהם מוקמינן לה כראמו דשמעתא ועמד והפגין בלילה ואמר נגנבו כלי ואע"ג דלענין שם גניבה הוא דאוקימנא לן מינה נמי הא דאמרי' דצריך שיהו הבעלים מרדפין דלא מתרצין שמעתתא לפום מאי דפר אלא

ולא הכיר בו שהגנב עשו בו תקנת השוק שישלם לו בעל הבית המעות . ופסק הרי"ף ז"ל הלכתא כר' יוחנן דאמר עשו בו תקנת השוק להנהו גברא בעל הגלימא שתובע אותו ללוקח . וא"ת היכי אמרינן דלוקח שקיל זוזי משום תקנה הא מדינא חייב להחזיר בחנם דהא קי"ל *(כר"ש) דאמר סתם גניבה יאוש בעלים והוי יאוש בידא דגנב ושינוי רשות [בידא] דלוקח ותירץ הרא"ה ז"ל בשם זקנו הרז"ה ז"ל דמיירי שהבעלים מרדפים אחריהם דליכא יאוש : תוכו . מלוה : הקיפו . לחנוני : לאו אדעתא דהאי גניבה יהבת ליה זוזי [ז] מקמי נר מצוה הכי אוזפת ליה : משכנתא שוה

קסבר עשו בו תקנת השוק והלכתא כר' יוחנן דקסבר עשו בו תקנת השוק: אמר *)רבא גנב א מפורסם לא עשו בו תקנת השוק: איתמר גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהקיפו לא עשו בו תקנת השוק מאי טעמא דאמרינן ליה לאו אדעתא דהאי מידי דיהיב לך יהבת ליה זוזי: משכנתא שוה מאתן ב במאה עשו בו תקנת השוק [א]. שוה מאה במאה אמימר אמר לא עשו בו תקנת השוק מר זוטרא אמר עשו בו תקנת השוק זביני שוה בשוה עשו בו תקנת השוק שוה מאה במאתן רב ששת אמר לא עשו בו תקנת השוק רבא אמר עשו בו תקנת השוק והלכתא בכולהו עשו בו תקנת השוק לבר מגנב ופרע בחובו וגנב ופרע בהקיפו דלא עשו בו תקנת השוק: *אביי בר נאזי חמוה (א) דרבי הוה מסיק ביה ארבע זוזי בההוא גברא גנב ואייתי גלימא יהב ליה ויהב ליה ארבעה זוזי אחריני [ב] אתא [ג] לקמיה דרבינא א"ל ארבעה זוזי קמא גנב ופרע בחובו הוא לא בעית למיתבא ליה הני ארבעה זוזי בתראי ודאי זיל הב ליה ושקול גלימך מתקיף לה רב כהן דלמא גלימא *מהנהו ארבעה זוזי קמאי יהבה ניהליה דהוה ליה גנב ופרע בחובו ארבעה בתראי הימוני הימניה כדמעיקרא איגלגל מילתא ומטת לקמיה *דרבא אמר להו הלכתא כרב כהן: נרשאה גנב ספרא זבנא לפפונאי בתמנן זוזי אזל פפונא זבניה לבר מחוזא במאה ועשרים לסוף הוכר הגנב אמר אביי אזיל מריה דספרא יהיב ליה לבר מחוזא תמנן ושקיל סיפריה ואזיל בר מחוזא שקיל ארבעין מפפונא מתקיף לה רבא השתא בלוקח מן הגנב עשו תקנת השוק בלוקח מן הלוקח לא כל שכן אלא אמר רבא מרי ספרא יהיב ליה לבר מחוזא מאה ועשרים ושקיל ספרא ואזיל מארי ספרא שקיל ארבעין מפפונא ושקיל תמנן מן גנבא וכן הלכתא: זה בא בחביתו של יין וכו': *אמאי לימא ליה אנא מהפקירא [ד] קא זכינא (ב) כדאמר רבי ירמיה כשעקל בית הבד כרוך עליה מתני' נמי כשעקל בית הבד כרוך עליה (ג) אמר לו אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו(ד) *ולימא ליה משטה אני בך מי לא תניא הרי שהיה בורח מבית האסורים והיתה °מעבורת (ג)לפניו ואמר לו טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו אלמא א"ל משטה אני בך (ה) אמרי הא לא דמיא אלא לסיפא אמר לו טול דינר בשכרך והעבירני נותן לו שכרו משלם. מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רמי ברחמא סיפא בצייד ששולה דגים מן הים עסקינן דא"ל אפסדתן מיהא כוורי בזוזא: שטף נהר חמורו וחמור חבירו וכו': בעא מיניה רב כהנא מרב ירד להציל ועלה שלו מאליו מהו א"ל ההוא משמיא הוא(א)דרחימו עליה כי הא דרב ספרא הוה קא אזיל בההיא שיירתא לוינהו אריה כל אורתא הוו שדו ליה חמרא דחד מינייהו ההיא אורתא דמטא גבי רב ספרא שדייה ניהליה לחמריה לא אתא אריה קדים רב ספרא למחר [ה] זכה ביה בחמריה א"ל רב אחא מדפתי לרבינא למה ליה לרב ספרא דאקדים זכה ביה פשיטא כי

*) בדפו"י הגי' רב

רש"י

מעותיו מן הגנב : בהקיפו. שהקיף לחנוני : לאו אדעתיה דהאי. מה שנתן לך הלוית לו ולא ידעת ממנו בו (ו) הפעם : שוה מאה במאה. אין דרך לעשות כן להלוות על משכון כל שויו ולאו אדעתיה דהאי משכון אוזפיה אלא הימוני הימניה : רב ששת אמר לא עשו בו תקנת השוק. אפילו ניזול המאה דכי היכי דמאה היתירים מתנה (ז) דשויו נמי מתנה הוו : ורבא אמר עשו. ניזול אפילו המאתים דאורחיה למזבן בדמים יקרים : לבר מגנב ופרע בחובו ובהקיפו. דלא יהיב זוזי אהאי חפץ כלל : כשעקל בית הבד כרוך עליה. דלא חשיב כפסידא כולי האי : עקל. מדורע"א. חבית של דבש כרוך בעקל ולא ישפך הכל אלא ינטף מעט מעט וליכא הפקר : מעבורת. ספינה רחבה שעוברין בו רוחב הנהר : אפסידתן כוורא בזוזא. היינו בשכרה דקתני טול דינר [ו] בשכר שאתה מפסיד כאן והעבירני נותן לו אותו שכר משלם ומתני' נמי הרי הפסדו ניכר דבידים קא מפסיד שהרי שופך את יינו בידים בשבילו : ירד להציל. על מנת שיתן לו (ח) דמים : ועלה שלו מאליו מהו. מי אמרינן מעיקרא מדאפקריניה [המציל] כאבוד דמי וחייב האיך לשלומי (ט) והדר זכיה ביה [מריה] בידים מהפקירא או דילמא כיון דסליק סליק : מן שמיא דרחימו עליה. ויהיב ליה דמי כאילו מת : לוינהו. נתחבר עמהן אריה והיה משמר את בהמתן מחיות וליסטין : קדים רב ספרא. קודם שאחר יחזיק בה שהרי

נמוקי יוסף

בשוה. אין דרך לעשות כן להלוות על המשכון כל שויו הלכך לאו אדעתא דהאי משכון אוזפיה אלא הימוני הימניה : בר מגנב וכו'. דלא יהיב זוזי אהאי חפץ. הרא"ש ז"ל כתב נראה מדאמר בר מהני דלית בהו פלוגתא דלא איצטריך [ח] אלא משום דבכלהו [עשו] קאי אפילו אגנב מפורסם דלעיל (א) : הלכתא כרב כהן. דכיון דמהימניה מעיקרא השתא נמי הימניה : נרשאה ופפונאי ובר מחוזא. ע"ש מקומם נקראו : ושקיל מריה דספרא תמנין. שנשארו ממה שהוציא מן גנבא. אמר המחבר (ב) ותמהני שאם כן לא היה פוסק הרי"ף ז"ל ההיא דגנב מפורסם כלל(ג): **מתני'** אין לו אלא שכרו. שכר כלי ושכר פעולה : ואם אמר לו וכו' חייב ליתן לו. כיון שהתנה כן עם הבעלים או ה"ק אם אין שם הבעלים והתנה כן בב"ד כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ב מהלכות גזילה ואבדה ובגמ' עביד צריכותא מהני תרי בבי דאי תנא זה בחביתא ולא תנא שטף נהר הוה אמינא דמש"ה מהני ביה תנאה משום דקא מפסיד יינו בידים אבל שטף נהר [חמורו] דממילא הוא לא מהני ביה תנאה ואי תנא שטף נהר ולא תנא זה בא בחביתו הוה אמינא דמשום הכי [בסתמא] אינו נותן לו אלא שכרו משום דהפסד דממילא הוא אבל זה בא בחביתו ששופך יינו ומפסיד בידים אפי' לא התנה חייב ליתן לו צריכא : אמר המחבר וקשה לי [ברישא] אמאי לא יהבינן ליה טפי משכרו כיון שמפסיד יינו שהוא הפסד מרובה והא אם היה מתבטל ממלאכתו אם היה נוקב מרגליות יהבינן ליה כשכר פועל בטל מאותה מלאכה כדאיתא באלו מציאות (דף לא:) לפירוש ר"ח ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל אלמא דלפי ההפסד הוא השכר ואילו הכא לא יהבינן ליה אלא כמי שנותנין למי שבא בכדו ריקם שנותנין לו שכר כלי ושכר פעולה וכ"ל לומר דהתם במתבטל ממלאכתו דהוא מילתא דשכיחא לא רצו להפסידו כולי האי אבל הכא לא שכיחא מילתא שבקוה אדיניה כיון שיכול להתנות סוף פרק אלו מציאות בשם הרמב"ן ז"ל עכ"ל : **גמ'** מהפקרא קא זכינא. דבש שלך היה הולך לאיבוד והריני כמציל מן הגייס קודם [שנפסד לגמרי] הרא"ש ז"ל : כדאמר רבי ירמיה. לקמן : עקל. ריטורטא בלע"ז : כרוך עליה. חבית של דבש קשורה בעקל ולא נשפך הכל אלא מנטפת מעט מעט וליכא הפקר אבל אם לא היתה קשורה והיה נשפך הכל כיון שהיה הולך לאיבוד זכה המציל מן ההפקר כיון שלא היה מחוייב בהשבה כדאמרן : מעבורת. ספינה רחבה שעוברין בו רוחב הנהר : הא לא דמיא. מתני' דהכא שהפסיד עם רישא דהתם דלא מפסיד כלום כדמסיק ואזיל אלא לסיפא דהיה דמעבורת : אפסדתן כוורי בזוזא. והיינו בשכרך דקתני טול דינר בשכר שאתה מפסיד והעבירני נותן לו שכרו משלם כיון שהתנה עמו והכי נמי איתא סוף פרק אלו מציאות [דף לא:] גבי היה בטל מן הסלע וכל שכן מתניתין דהכא שהפסדו ניכר יותר דבידים קא מפסיד ששופך יינו בידים בשבילו : ירד להציל. על מנת שיתן לו דמי שלו : ועלה [שלו] וכו' מהו. מי אמרינן מעיקרא דאפקרי' [המציל] כאבוד דמי ואיתחייב ליה האיך לשלומי והדר זכה ביה מריה מדהפקר או דילמא כיון דסליק סליק : משמיא רחימו עליה. ויהיב ליה דמי כאילו מת : לוינהו. נתחבר עמהם אריה והיה משמר בהמותיהם מחיות ולסטין : קדים רב ספרא. קודם שיחזיק בה אחר שהרי הפקר היה :

אדעתא

שלטי הגבורים

א הרי"ף ומיי' פ"ט מהל' גניבה כתבו דהלוקח מגנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק ואם לא נתיאשו הבעלים מן הגניבה צריך הלוקח להחזיר בחנם לבעלים אלא שחוזר הלוקח ועושה דין עם הגנב ומוציא ממנו דמים ששקל לו וכן הוא דעת הראב"ן לפי מה שכתב המרדכי שם בשמו והתוס' כתבו דגם בגנב מפורסם עשו תקנת השוק וצריכין הבעלים להחזיר ללוקח מה שהוציא בו אלא אם ידע הלוקח ודאי שהוא גנוב צריך להחזירו בחנם וכן הוא דעת סמ"ג עשין ע"א ודעת הרא"ש ז"ל וטור ח"מ סי' שנ"ו ועוד כתב סמ"ג שאם אומר הלוקח מגנב מפורסם לטובה נתכוונתי להשיב אבידה נאמן לדברי הכל :

ב למיי' פ"ה מהל' גניבה והרא"ש שם וטוח"מ סי' שנ"ו אפי' שהלוה על משכון שוה ק' מאתים זוז עפי מכדי דמי המשכון אעפ"כ עשו בו תקנת השוק וצריך ליתן למלוה המעות שנתן לגנב והראב"ד ז"ל ס"ל דאם הלוהו יותר מכדי דמי המשכון דלא עשו בו תקנת השוק ונראה דאפי' כדי דמי המשכון לא שקיל מן הבעלים דאיכא למימר דכל המעות שהלוהו אמנה נינהו דהימוני הימניה ולא אדעתא דמשכון אוזפינהו :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) כ"ה בח"מ שנ"ו וכ"כ בסמ"ג במ"ע ע"א ע"ש ר' יהודה שמלא כן בשם ר"ת וכתב בהדיא שהאלפס הולך ואומר האי בכולהו לא קאי אגנב מפורסם וכ"כ במרדכי סי' ר"ת : מהר"ן שפירא (ב) בנ"י אמר המחבר ותמהני שא"כ לא היה פוסק הרי"ף ז"ל וכו' דבר זה שייך למעלה קודם שמציין הלכתא כרב כהן ומתמיה אהא דדייק הרא"ש דאפי' בגנב מפורסם עשו בו תקנת השוק דא"כ לא היה להרי"ף ז"ל להעתיק מימרא דרב דאמר בגנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק אלא ודאי דס"ל להרי"ף דלא קאי אגנב מפורסם וכדעת תוס' בשמעתין וכבר כתבתי שיש לדחות ראייתו ודו"ק והנה בטור ח"מ בסי' ש"מ והגהת מיי' כתבו בשם הרי"ף דדעתו כמו דעת הרמב"ם דבגנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק ותמה ב"י שם עליהם מאין יצא להם זה שהרי הרי"ף כתב בלשון הגמ' ובעיני נראה דהם דייקו מזה כמו שמתמיה הר"ן דמדכתבו הרי"ף בהלכות להא דרב ש"מ דס"ל דכן הלכה ופשוט הוא ובספרי הרי"ף החדשים והוא (מהר"ם) לא ירד בזה לעומק הדברים בשום ענין ע"ש ע"כ : (ג) איני יודע היכא קאי [ט] ושמא הוא טופס נרשאה גנב מפורסם כדאמר בעלמא נרשאה נשקך מני ככך :

עין משפט

נ"ל כרבנן דאמרי סתם גניבה כו' דהא ר"ש ס"ל כדף (קיד.) דסתם גניבה לא הוי יאוש . וע"ש בתוס' ע"ב

א מיי' פי"ב מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עג טור ח"מ סי' רסד וער :

ב מיי' שם סמג עשין עד טור ח"מ סי' רסד :

גמ' איתא אביי בר נאזי

גמ' איתא בהנהו

גמ' איתא רב אבהו

דף קטו:

דף קטז.

[דף מו ע"ב]

הגהות הב"ח

(א) נ"ל דרבינא : (ו) נ"ל באותו פעם : (ז) נ"ב מתנה : (ח) נ"ל דמי שלו :

הגהות

הגהות חו"י (א) נ"ב כס"ג לעיל בפ' החובל סי' קס :

הגהות מא"י [א] נ"ב אבל בפחות משוה מאתן במאתן אפשר דכ"ע לא עשו תקנת שוק אמאה אחרינא : [ב] נ"ב לבסוף הוכר הגנב : [ג] נ"ב פי' בעל הגלימא : [ד] נ"ב ואפי' כל הדבש לשקול. רש"י : [ה] וזכה כצ"ל : [ו] תיבת בשכר רשום לימחק : [ז] דמקמי כצ"ל : [ח] נ"ב לאשמועינן : [ט] ונ"ב וקשה דאם היה דעת הר"ן כן דמטעם דנרשאה גנב מפורסם הוה הוי קשה רבא אדרבא דהא רבא אמר לעיל דבגנב מפורסם לא עשו בו תקנת נגזל ונ"ל לומר דהא אמר המחבר היה כתוב בגליון וקאי על דברי הרא"ש שהביא הר"ן דבכולהו עשו קאי אפי' אגנב מפורסם מקשי דא"כ דבכולהו עשו קאי נמי אגנב מפורסם לא היה הרי"ף פוסק כן בגנב מפורסם דמאחר שמביא הרי"ף עצמו [דברי] רבא דאמר דלא עשו תקנה בגנב מפורסם :

המאור הגדול

[אלא בהכי] ובכותי ליכא לאוקמיה דבכותי לא עבדינן תקנתא כדאמרי' לגבי גזלן בשהשביח כותי כל היכא דאיכא יד כותי באמצע לא עבדינן תקנתא והיכא דמוכחא מלתא מדעתייהו דלא מיאשי אי נמי דמיאשי גלוי דעתא מלתא היא וכה"ג לא הוי סתמא אלא פירושא כדאמרי' בשיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטרפה ותלתא פרושי דאתמנו עלה בשותפין חד בין בשיכולין להציל בין בשאין יכולים וחד בשאין יכולין להציל וחד בשיכולין להציל ע"י הדחק לא אמר אמרי ליה אי אמרת לן הוה מסרינן נפשין אמר יתיבו אסוחי אסח דעתייהו אלמא גילוי דעתא מלתא היא וקי"ל ככל הנהו תלתא פירושי :

מלחמת ה'

דליכא יאוש היאך לתקנת השוק ומה שטען ז"ל דאי בדכו' היכי עבדיק ליה תקנתא כדאמרי' לענין גזלן שהשביח אינה טענה מי דמי ההם כיון דלקח כותי ואילו אשבח איהו לא שקיל שבחא הכא מחמתו נמי לא שקיל אבל הכא כל גנב נמי לא שקיל דמי מבעה"ב ולוקח שקיל ותקנתא דלוקח הוא דעבוד רבנן ולא למוכר ועוד דהתם אי טריף נגזל שבחא הדר ישראל בלוקח עליה דכותי ומשלים ליה ואי לא טריף נגזל שבחא ריות כותי ומפסיד ישראל הנגזל הלכך לא עבוד רבנן תקנתא אבל הכא הכותי חייב הוא לשלם לזה או לזה מ"מ ואין זו דומה לזו בשתי דרכים אלו וכך מצינו בתשובה לרבינו שרירא גאון ז"ל שדן תקנת השוק בלוקח מכותי וא"צ לפנים :

[דף קטו ע"ב] **ולכתחלה** לא יאמר פי' היכא דאיכא פסידא והא תניא הרי שהיה לו עשר חביות וכו' וקשיא לן אדמותיב ליה מיין נסייעיה משמן ותירץ ה"ר אברהם ז"ל דהא דקתני ובשמן לא יעשה כן מפני הפסד כהן אבל אם מקבל עליה הפסד כהן לשלם לו החסרון אומר לכתחלה והכי מקשינן ליה מינה ול"נ דהתם מפני הפסד כהן חיישינן שמא לא יהא נזהר יפה יפה בשמירתו בדבית הסדוקה דלא חייש אפסידא דכהן אבל גבי מעות דפסידא עליה רמי דהא מעשר שני שלו הוא ליכא להכי דודאי מוזהר בשמירתו הלכך ליכא למיחש להכי והיינו דאקשי' אמאי אמרי' לכתחלה לא יאמר ופרקי' התם שעקל בית הבד כרוך עליה ולפיכך אומר לכתחלה כיון שהפסידו מועט והיא רחוקה מן ההפסד מפני כריתת העקל אבל לגבי אנס ומעות בידו הפסדו קרוב אפי' ביכול להציל ע"י הדחק ולפיכך לא יאמר לכתחלה :

אדעתא דכ"ע לא הפקיר. ולא דמי להא דאמרינן באלו מציאות (דף כד.) המציל מן הארי וכו' הרי הן שלו מפני שהבעלים מתיאשים דהתם מתיאש ודאי מפני שהארי בא לטרוף כדמשמע לישנא דהמציל ולפיכך הוי הפקר לכ"ע אבל הכא שהארי היה בשלום עמהם שמלוה אותם לא היו מפקירין אלא לצורך אכילתו ולפעמים היה שבע ולא היה יכול לאכול והשתא נמי אם היה שבע ולא היה צריך לאכול לא היה לו להתיאש הרא"ש ז"ל: לרווחא דמילתא. שלא יהא ערעור בדבר: אמר המחבר ונראה לי דדמי להא דרב ספרא לענין שצריך שיתן לו מה שהתנה עמו ומשום מה שהרויחו לו משמיא לא יפסיד כלום כרב ספרא דאע"פ שנתנו האחרים חמוריהם לא נטלו חלק בחמור של רב ספרא אבל מ"מ יש חלוק ביניהם להיכא שבא חברו וזכה בחמור קודם בעליו דנהי דלהאי ענין דאריה לא הוי יאוש כמו שמפורש בפנים מה ששוטף נהר הוי יאוש כדאיתא פרק אלו מציאות (שם) ככ"ל: דורמסקין. פרונא"ש בלע"ז: לשון אחר מרדיט"ש עשב הגאכל בשלקות בקדרה: נותן לו שכרו משלם. מהלשון נראה שהיה נוטל שכר גדול יותר ממה שראוי לפי טורח השליחות וכ"כ מדדמינן לה להא דירד להציל שנותן לו דמי שלו ולפ"ז הא שנתן לו שכרו משלם ולא אמר לו מטעה אני בך מיירי כגון שידוע שהיה משתכר [ח]: לטרפה. לבוזזה: מחשבין. מה שנתפשרו עמהם בממון: תייר. זה שמראה להם הדרך: אף לפי נפשות. שטעות הדרך במדבר סכנת נפשות הוא: ולא ישנו ממנהג התמרים. שאם נהגו לתייר לפי ממון או לפי נפשות עושין: בכוסיא. בפשיעה: אין נזקקין לו. שמא לא יקח חמור והם לא התנו אלא כדי שיקח חמור וימסור עצמו לשמור עמהם בלילות מן חיות ולסטים א"כ [ט] כשיאמר [נמי] תנו לי דמי החמור ואני אשמור עמכם כבראשונה אין נזקקין לו: והא אית ליה וכו'. ואפילו יאמר א' אני יכול לשמור יפה אבל שנים איני יכול לשמור קמ"ל דאמרי ליה כ"ש דהשתא מסרת נפשך טפי: לפי משוי. אם השליך זה ק' ליטרין זהב ישליך זה ק' ליטרין ברזל: ולא ישנו ממנהג הספנים. שאם נהגו לחשב לפי משוי או לפי ממון או כפי מה שנהגו לא ישנו ממנהגם: בכוסיא. בפשיעה כגון שהלך בניסן בתוך עומק המים כדרך שהולכין בתשרי ומתוך שהנהר גדול וחזק שם בימי ניסן טבעה כי בניסן גדול הנהר מהפשרת השלגים ומן הגשמים ואז אין מרחיקין משפת הנהר אלא מעט ובתשרי שהמים חסרים והספינה גוששת אגל שפת הנהר רגילין להתרחק לתוך עומק המים: הציל לאמצע. כל אחד מכיר את שלו ונוטל: אי דיכולין בעלים להציל. לא הייאוש ואפילו אמר לעצמי גזלן הוא: הכא בשותפין. ובין יכולין להציל בין אינן יכולין להציל וכגון זה שהוא במקום איבוד שותף חולק אפילו לא ירצה חבירו: אמר פליג. ומעכב לעצמו מה שיציל: לא אמר לא פליג. ושפיר עבד דמסר נפשיה לקטלא אעסקא דתרווייהו הואיל והוא שותף עמו דאורחא למטרח אכוליה עסקא: בפועל שכיר. ובשאין יכולין להציל: יכול לחזור בו. משום כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים: הדר ביה. וזכי מהפקרא: רב אשי אמר. לעולם באינש דעלמא וכגון דיכולין להציל ע"י הדחק. אמר לעצמי ושמעו בעלים ושתקו ולא מסרו עצמן אחוו דעתייהו וגלי דאייאוש ולא בעי ממסר נפשייהו ומיהו היכא דיכולין להציל להדיא אפילו שמעו ושתקו לא קנה דמסתמא לא אייאוש: כתב הרי"ף ז"ל הני תלת פירושי כולהו הלכתא ניגהו: תוספתא בני חבורה שמחלו עליהם. מוכסין מחלו לאמצע אם אמרו משום פלוני מחלנו מה שמחלו מחול לו עכ"ל: מתני' מסיקין. אנסים גזלנין גזלוה מן הגזלן: אם מכת מדינה דאנסוה ארעתא דאחריני ודהאיך: ואם מחמת הגזלן. מפרש בגמ': שטפה נהר. שהיתה על שפת הנהר וגבוהה משפתו והמים בוחקים וכורין תחת השפה ומתפשט לתוך השדה: אומר לו הרי שלך לפניך. דמהיכא [דף קיז:] מליט חיובא בגזלן בקרא דוכחש בעמיתו הא דרשינן ליה לכלל ופרט וכלל וכחש בעמיתו כלל בפקדון או בתשומת יד או בגזל פרט מכל אשר ישבע עליו חזר וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות ועבדים ושטרות [ואימעיטי מן השבועה ומן השבון] (עיין פירוש דמתניתין על הא דפרשנו): גמ' אם מחמת הגזלן. כתב הרא"ש ונראה שלא היה כתוב בספר רש"י [ו] שאנסוהו אבל באנסוהו נמי אתא שפיר לומר חייב ולא דמי לאנסוהו עכו"ם והראה ממון חבירו דפטרינן בסמוך דהתם אנסוהו להראות ממון חבירו אבל הכא אנסוהו להראות את שלו ולא היה לו להראות של חבירו: ואחוי. שלא גזלה הוא אלא שמע מבית המלך שמבקשים לגזול שדות והראה להם זה טלו קרקע של פלוני. דחייב מדינא דגרמי *ומהדרינן בתר הנאי דתנא (ב) לה משום דליתא במתניתין בהדיא: אבריא

נר מצוה

כי אפקריה אדעתא דאריה אפקריה אדעתא דכ"ע לא אפקריה (א) א"ל לרווחא דמילתא הוא דעבד: בעא מיניה רב מרבי ירד להציל ולא הציל מהו א"ל זו שאלה היא אין לו אלא שכרו איתיביה (ב) השוכר את הפועל *להביא לו כרוב ודורמסקין לחולה ומצאו שמת או שהבריא נותן לו שכרו משלם א"ל התם עביד שליח שליחותיה הכא לא עביד שליח שליחותיה: ת"ר שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות ואם שכרו תייר לפניהם מחשבין [ה] אף לפי נפשות. ולא ישנו ממנהג החמרין. ורשאין החמרין [ג] להתנות כל מי שאבד לו חמור מעמידין לו חמור אחר אבדה בכוסיא פירוש בפשיעה אין מעמידין לו שלא בכוסיא מעמידים לו ואם אמר תנו לי ואני (א) אשמור אין נזקקין לו פירוש אם אמר תנו לי דמי חמור שלי שאיני רוצה ליקח חמור ואני אשמור עמכם כבראשונה אין נזקקין לו פשיטא לא צריכא דאית ליה חמרא אחרינא מהו דתימא אמר להו הא אית לי חמרא אחרינא בהדייכו קמ"ל דאמרי ליה אתרי מסרת נפשך טפי [אחד לא מסרת נפשך טפי]*: תנו רבנן ספינה שהיתה מהלכת בים ועמד עליה נחשול לטובעה והקלו ממשאה מחשבין לפי משוי ואין מחשבין לפי ממון. ולא ישנו ממנהג הספנין. ורשאין הספנין להתנות ביניהן כל מי שתאבד לו ספינה מעמידין לו ספינה אחרת אבדה בכוסיא אין מעמידין לו שלא בכוסיא מעמידין לו ואם פירש למקום שאין הספנין הולכין אין מעמידין לו ת"ר שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים וטרפה ועמד אחד והציל הציל לאמצע ואם אמר לעצמי אני מציל הציל לעצמו היכי דמי אי דיכולין להציל אפי' אמר נמי ולא כלום הוא ואי דאינן יכולין להציל אפי' לא אמר נמי אמר רמי בר חמא הכא בשותפין עסקינן וכגון זה שותף חולק שלא מדעת חבירו אמר מיפלג פליג לא אמר לא פליג ורבא אמר הכא בפועל עסקינן וכדרב דאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום אמר מהדר הדר ביה לא אמר לא הדר ביה רב אשי אמר הכא ביכולין להציל ע"י הדחק (ה) לא אמר אמרי ליה אי אמרת לן הוה מסרינן נפשין אמר ניתיבו אינהו אסוחי אסחו דעתייהו: הני תלתא [נ] פירושי הלכתא נינהו: תוספתא (ג) בני חבורה שמחלו עליהן מוכסין מחלו לאמצע ואם אמרו משום פלוני מחלנו מה שמחלו מחול לו: מתני' הגוזל את השדה ונטלוהו מסיקין אם מכת מדינה היא אומר לו הרי שלך לפניך ואם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחרת שטפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך: גמ' אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה היכי דמי אילימא דאנסוהו לכולהו ארעתא [דידיה ולא אנסיה לכולהו ארעתא] ואנסוהו להא נמי בהדייהו מרישא שמעת מינה אם מכת מדינה היא אומר לו הרי שלך לפניך הא לאו מכת מדינה היא חייב להעמיד לו שדה [ז] הכא במאי עסקינן כגון דאנסוהו ואמרי ליה אחוי ארעתך ואחוי נמי ההיא בהדייהו: ההוא גברא דאחוי

רש"י

הפקר היה: לרווחא דמילתא. שלא יהא עירעור בדבר: דורמסקין. עשב הנאכל בשלקות בקדירה: לטורפה. לבוזזה ונתפשרו עמהן בממון: תייר. המראה להן הדרך: אף לפי נפשות. שטעות הדרך במדבר סכנת נפשות הוא: ולא ישנו ממנהג החמרים. שאם נהגו לתייר לפי ממון או לפי נפשות [ה] לגיים עושין: [גירסת רש"י ואם אמר תנו לי ואני לוקח. כלומר תנו לי דמי החמור ואני לוקח בהן חמור] אין נזקקין לו כלומר אין שומעין לו דשמא לא יקח את החמור והם לא התנו אלא שיקח חמור וימסור את נפשו לשמור עמהן בלילה מחיות ולסטין: מחשבין לפי משאו. אם השליך זה מאתים ליטרא זהב ישליך זה מאתים ליטרא ברזל במשקל: הציל לאמצע. כל אחד נוטל את שלו: אי דיכולים להציל. בעלים לא איאוש [ואפי'] אי אמר לעצמי גזלן הוא: וכגון זה. במקום איבוד [ממון] שותף חולק אפילו לא ירצה חבירו: פליג. ומעכב לחלקו מה שמציל: לא אמר לא פליג. ושפיר עביד דמסר נפשיה אעיסקא דתרווייהו הואיל והוא שותף עמו אורחיה למיטרח אכולה עיסקא: בפועל. שהיה שכיר לבעלי [ו] ספינה וכשאין יכולין להציל אמר הדרי בי וזכי מן הפקרא: (ג) אמר רב אשי. לעולם באינים דעלמא וכגון דיכולין להציל ע"י הדחק: אמר לעצמי. ושמעו בעלים ושתקו ולא מסרו עצמן ויהבו להם אסחו דעתייהו וגילו בדעתן דאייאוש ולא בעו למימסר נפשייהו מיהו היכא דיכולין להציל להדיא אפילו שמעו ושתקו לא קנה דמסתמא לא אייאוש: מתני' ונטלו מסיקין. אנסין גזלוה מן הגזלן: אם מכת מדינה הוא. דאנסוה ארעתא דאחריני ודהאיך: ואם מחמת הגזלן. מפרש בגמ': גמ' (ג) והאוי נמי. הא שלא גזלה הוא בעצמו אלא שמע מן [ז] השר שמבקשין לגזול והראה זה להם

שלטי הגבורים

א אבל אם חבירו יכול להציל אע"פ שזה אומר לעצמי אני מציל לא זכה בחלק חבירו אלא אהני ליה האי מלתא דאמר לעצמי אני מציל שכל מה שיציל עד כדי חלקו שיש לו באותה עיסקא הוי שלו לגמרי כאילו חלק השותפות מעיקרא והוברר שזה שהציל היה שלו דכגון זה שיש איבוד ממון שותף חולק שלא מדעת חבירו והוי כל שהציל עד כדי חלקו שלו אבל אם הציל יותר מכדי חלקו הרי הוא של חבירו דלמה יזכה בחלק חבירו מאחר שגם חבירו יכול להציל וליכא כאן הפקר ויאוש כלל ועיקר ועל מה שהציל יותר מחלקו אפשר דלא שקיל שכירות כלל דכיון דהוא מבני השיירא כן אורחייהו דבני השיירא לטרוח אה' בעד חבירו בלא שכירות כן פירש"י והטור ח"מ סי' קפ"א והרא"ש ז"ל בהלכה שם פ' הגוזל בתרא וכ"ה עיקר ואפשר דגם מיי' פי"ב מהל' גזילה ופ"ה מהל' שותפין הכי דעתיה דלפי האמת כיון שאמירה זו איגו אלא בחולק העיסקא עם חבירו בשלמא בשלו שיציל יזכה אלא מה שיציל יתר על חלקו ממאן יזכה והלא גם חבירו יכול להציל ואין כאן הפקר כלל ואם אינן יכולים להציל רק ע"י הדחק ואמר זה לעצמי אני מציל והריני מוסר עצמי לסכנה להציל והם שתקו ולא אמרו אף אנו נמסור נפשין להציל אז ודאי אסוחי אסחי דעתייהו שאר השותפין וגילו בדעתייהו שאבדו התקוה מלהציל דהא לא היה להם אפשרות להציל אלא אם ימסרו נפשם ולא רצו למסור מעתה אגלאי מלתא כדברי זה שאמר להם לעצמי אני מציל שהם נתייאשו לגמרי מן הכל כאילו לא היו יכולין להציל כלל וחשיב הפקרא וזה שהציל הציל לו והוי כל מה שיציל שלו לגמרי אפי' הציל הרבה יותר מכדי חלקו דלא שייך למימר הכא שחולק עם השותפין באמירה זו דהא הם נתיאשו מן הכל באמירה זו הו אין להם חלק באותו ממון כי הפקירוהו ואה"נ אם מתחלה לא היו יכולין להציל כלל דודאי מה שהציל זה הציל לעצמו וא"צ שיאמר לעצמי אני מציל זהו הפי' הנכון הנראה בעיני גבי שותפין באומר לעצמי אני מציל:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ואני אשמור וכו' כ"ה גם גי' הרא"ש ולכך פירשו שרוצה ליקח לעצמו דמי החמור ואין רצונו ליקח אחר ורוצה לשמור עמהם בלא חמורו וכ"ה ברמב"ם בפי"ב דגזילה אבל גי' רש"י והג"י היה לפניהם בגמ' אם אמר תנו לי ואני לוקח אין נזקקין לו ולכך פירשו דאין שומעין לו שמא לא יקח את החמור וכו' וכ"ה לפנינו בגמ' הגי' ואני לוקח ורש"ל בח"ש הגיה בגמ' וכתב מלת אשמור במקום לוקח ולא ידעתי לכוונו אליבא דרש"י ופשוט הוא דהוא דלא כרש"י: מהר"ם (ב) תוס' לעי' בפ"ק הגוזל עצים [כ] מהדרי בתר תנאי דמחייבי בדיני דגרמי גבי מחילת הכרם שנפרצה ולא מייתי ממתני' דהכא משום כו':

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' שכירות סמג עשין פט טוח"מ סי' שלה: ב מיי' פי"ב מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עד טור ח"מ סי' רעב: ג מיי' שם ופ"ה מהלכות שלוחין ושותפין סמג שם טור ח"מ סי' קפא ורנט: ד מיי' פ"ה מהל' שלוחין ושותפין סמג שם טור ח"מ סימן קפא: ה מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה טוח"מ סי' שעת:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב עסקינן: (ב) נ"ב בא"י הגי' שותפין: (ג) נ"ל רב אשי אמר:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' ותו' שכר התייר יטילו על הממון ותני האחר יטילו לפי נפשות. אשר"י: [ב] נ"ב פי' שמוליכין סחורה או שום דבר אחר להשיירא: [ג] תלתא פירוקי כולן כנ"ל: [ד] נ"ב פי' וסיס לו לומר בקיצור ואם לאו חייב אלא ודאי בא להשמיענו די' אחר: [ה] תיבת לגיים נרשם לימחק: [ו] שיירא כנ"ל: [ז] נ"ב בים: [ח] נ"ב פי' במקום אחר: [ט] נ"ב שלא התנו אלא כד שיקח תמורו: [י] נ"ב הא דמהדרן הכ"ע דאנסוה ואמרי ליה אחוי ארעתך ואחוי נמי הא בהדייהו לא הוה כתוב לפני רש"י הא דאנסוה אלא הכ"ע דאחוי אחוי כמ"ש בגמרא לפנינו בתירוץ א' ע"ש תוס' ד"ה נ"ל דאחוי וכו': [כ] נ"ב דף ק':

גי' ד"ת ד"ה מ"א

פי' בתוס' בד"ה ל"ל:

הגהות חו"י (א) נ"ב בודך אריה לגיור לפעמים שבע. תוס': (ב) עיין לקמן ברי"ף ב"מ פ' האומנין: (ג) דההוי אחוי. בלא טו' כנ"ל. ונ"ב זה הוא ליבנא קמא בש"ס ומ"ש הוא בעצמו נ"ע וכנ"ל גם מעלהן.

א מיי' פ"ח מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוח"מ סי' שפח:

להראות. תולדות של חטים נ"ל שלא אנסוהו על שיראה אותן ממש דא"כ פטור הוא וכדפרישית: לבי אביוני. שם מקום: אם נטל ונתן ביד חייב. פרש"י ז"ל להציל עצמו בממון חברו ופירש [ג] [נטל ונתן ביד] [ד] מעצמו בלא אונסא (ב). והרי"ף ז"ל פי' נטל ונתן ביד חייב אפילו אנסוהו עכו"ם להביא אותו ממון [של פלוני] [ה] שהראה להם באונס והביא באונס חייב ואע"ג דאנסוהו להראות ממון חבירו והראה פטור חילק ז"ל בין מה שעושה בידים ממש להראה שהוא גרמא וכן דעת הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכות חובל ומזיק. וכתב עליו הראב"ד ז"ל בהשגות גם בזה על דרך הרב [ו] הוא הולך ואין הגאון מודה לו וכן בדין שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש ומאין יתחייב לו זה שימות בשביל ממון חבירו הואיל ויחדו לו בפירוש וכבר הרחבנו בדברים הללו בפי' בב"ק והרב בעל העטור ז"ל פי' נטל ונתן ביד כדפי' רש"י ז"ל. ואכתוב פירושי בסוף שמעתין בע"ה על מקומו מפני שדעתי לחבר ראיית הרי"ף ז"ל על מקומן תחלה. אמר המחבר לדעת הרי"ף ז"ל שנשא ונתן ביד חייב אפילו [אנסוהו על] ממון זה אם כן כי תניא בההיא הראה פטור לית לן למפטר אלא כה"ג דוקא אבל אם אנסוהו סתם והראה ממון חבירו חייב שהרי הציל עצמו בממון חברו ומלתא דמסתברא היא דכל היכא דהציל עצמו בממון חבירו חייב לשלומי אפי' בהראה שלא נטל ונתן ביד וזה פי' רבה דאם הראה מעצמו כנשא ונתן דמי. וכל ההלכה מעידה שפיר כפי' ז"ל ואע"ג שאפשר לדחות דחויי נינהו ומה שקשה

רש"י

להם פלוני קרקע זה של פלוני: (א) נשא ונתן [ביד] חייב. שהציל עצמו בממון חבירו:

דאחוי אכריא דחיטי דבי ריש גלותא אתא לקמיה דרב נחמן חייביה רב נחמן לשלומי מהא דתנן ואם כחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה וקי"ל דאחוי אחווי: *רב הונא בר יהודה איקלע לבי אביוני אתא לקמיה דרבא אמר ליה כלום בא מעשה לידך אמר ליה [א] ישראל *שאנסוהו כותים והראה ממון חבירו בא לידי וחייבתיו. אמר ליה קום אהדר עובדא למריה דתניא ישראל שאנסוהו כותים והראה ממון חבירו פטור א ואם נטל ונתן ביד חייב ואמר רבא ואם הראה מעצמו כמי שנשא ונתן ביד דמי וחייב איכא מאן דאמר כי היכי דישראל שאנסוהו כותים והראה ממון חבירו פטור הכי נמי ישראל שאנסוהו כותים להביא ממון חבירו והלך והביא פטור [א] ואנן לא סבירי לן הכי דכי מעיינת בה בשמעתתא לא סלקא אליבא דהאי סברא כל עיקר דהאי דתניא ואם נשא ונתן ביד חייב במאי עסקינן אי באונס הא [א] (א) אמרינן פטור ואי מעצמו מאי איריא (ב) נשא ונתן ביד אפילו הראה נמי חייב אלא לאו הכי קאמר ישראל שאנסוהו כותים והראה ממון חבירו פטור ודוקא הראה אבל נשא ונתן ביד חייב ואע"ג דאנים לא שנא אנסוהו [א] (ג) והלך הוא והביא ולא שנא אנסוהו להביא והביא והכי נמי מסתברא [ב] (ג) דאמר ההוא גברא (ג) דאחוי אחמרא דרבי

שלטי הגבורים

א לדעת הרי"ף ז"ל שם אם הישראל נטל ממון חבירו ונתנו ליד האנס חייב אפי' שהאנס אנסו על הנטילה כגון שאמר לו האנס לך לבית פלוני והבא לי ממון בידך ותנהו לי והלך זה ונטל ממון מבית פלוני והביא לו חייב זה הנוטל לשלם לזה שנטל הממון מביתו כיון שעשה מעשה בידיו וכ"כ דעת מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק וסמ"ג עשין ע' והרא"ש שם והטור ח"מ סי' שפ"ח ולפירש"י ז"ל שם והראב"ד ז"ל ור"ת ובעל העיטור שהביא הנ"י ז"ל שם דבריהם באורך מוכח דסבירא להו דדוקא אם האנס אנסו לזה מחמת עצמו על ממון סתם והלך זה והביא בידו ממון חבירו ונתן לאנס הוא דחייב דהציל עצמו בממון חבירו אבל אמר לו האנס לך והבא לי ממון של פלוני והלך והביא ה"ז פטור דאממון דחבריה הוא דאנסוהו ואינו מציל עצמו בממון חבירו והאריכו בראיות כמו שכתבו כולם שם הנ"י ז"ל באורך ואם היה יודע האנס בממון זה מאליו ואנס לזה להביאו לו והוא במקום שאין יד האנס שולטת נראה בעיני דודאי לדעת הרי"ף דמפרש לההיא דפקיע של עמיר דמיירי דקאי בתרי עברי דנהרא דלא מצי למשקליה מאליו דחייב הנאנס הזה שנשא ונתן ביד ובשיטה זו קאי הרמב"ם שהביא הש"ס דבריו פ"ח מהל' חובל ומזיק ופ"ה מהל' פקדון דס"ל דאפי' ידע האנס בממון זה אם הוא ממון בבית בעלים במקום שלא יוכל האנס למצוא אותו אם לא יראהו לו זה הנאנס והלך זה ונתן לו חייב דלדידהו אינו פטור אא"כ ידע בו והוא במקום שהאנס יכול ליטלו וימצאהו אם יבקשנו דלא הוי כפקיע דעמיר דנהר מפסיק ביניהם אבל לדעת החולקים על הרי"ף כגון ר"ת ובע"ה וכמה פוסקים שהביא הנ"י דמפרשי ההיא דפקיע עמיר דמש"ה חייב הנושא ונותן משום דאין שם אונס כלל שלא היה יכול לאונסו מכיון שהנהר מפסיק ביניהם לדידהו נראה דודאי כל עוד דאמר דנושא ונותן ע"י אונס פטור ה"ז פטור אפי' לא יוכל האנס ליטלו מעצמו דלא מפליג כלל בין יוכל ליטלו מעצמו או לא והרא"ש נמי אע"פ דאזיל בשיטת הרי"ף לחייב הנאנס ליכא וליתן מ"מ ס"ל דכל שנפטר הנאנס ליכא וליתן ה"ז פטור אפי' לא היה יכול האנס ליטלו דגם איהו מפרש לההיא דפקיע של עמיר שלא היה שם אונס כדמפרש לה ר"ת וסיעתו. ואם אנסוהו לילך ולהביא ממון פלוני שבבית פלוני והלך והביא בזה נראה דאיכא פלוגתא בין הנ"י והרא"ש דהנ"י שם כתב שאם אנסוהו כותים לישראל ואמרו תן לנו ממון פלוני שבבית פלוני חבירך והלך זה ונטל ונתן ביד חייב דכיון שאין ממון זה בידו ממש אין זה נקרא שבא לו האונס מחמת אותו ממון דדוקא כשהממון שאנסוהו עליו הוא בידו כההיא דפקדון שזכרנו הוא דהוי האונס מחמת אותו הממון והרא"ש שם דאם אמרו האנסים לזה לך והבא לי ממון פלוני שבבית פלוני דפטור דכיון דידע האנס בממון זה שלא ע"פ כמוסר פטור וכ"כ הטור ח"מ סי' שפ"ח ומשמע להדיא מדברי הרא"ש דאין חילוק בין אם הממון שאנסוהו עליו בפרט היה פקדון אצלו והלך והביאו בין לא היה פקדון אצלו אלא שהיה ביד אחר ואנסו עליו בפרט בכל ענין פטור הנושא והנותן ביד דהרי לא פי' ההיא דירושלמי דמיירי בפקדון דהכי פי' הרא"ש גם לההיא דמיירי אפי' באומר לך לבית פלוני והבא ממון פלוני שאין בידו דנאנס ומה שהוקשה על זה להנ"י דקאמר א"כ דאפי' בכשהוא ביד אחר פטור אמאי הוצרכו לתת טעם בפקדון לפטור שידו כיד בעלים

הגהות הב"ח

(א) נ"ל אמרת: (ב) נ"ב לפרותה: (ג) נ"ל דאמרינן:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ברש"י נשא ונתן ביד חייב שהציל עצמו בממון חבירו מלשון זה משמע שמפרש לתת להם ממון שתבעו להראות להם ממון והוא הלך ונתן ביד משל חבירו דאז הציל עצמו בממון חבירו אבל אי אנסוהו על ממון ידוע להביא ממון של פלוני פטור אפי' אם נשא ונתן ביד דזה לא נקרא הציל בממון חבירו מאחר שאנסוהו על זה ממש ואילו היה חייב באנסוהו על ממון זה ממש לא היה הטעם שהציל עצמו בממון חבירו אלא מאחר שעשה מעשה וכמ"ש הרי"ף בהדיא ומבואר הכל באורך בנ"י אלא שהוצרכתי לכתוב משמעותו של רש"י בזה ודו"ק ודלא כמו שהבין רש"ל בח"ש שהאריך בזה בלי טעם ולא ירד לדקדק בעומק הדברים בזה וכתבתי בגמ' שהארכתי יותר וגם בנ"י מייתי להא דרש"י ופירשו כדכתיבנא. ומסיק הנ"י ומפרש דאיירי בלא אונס ר"ל דרש"י מפרש להא דאמר רבה אם הראה מעצמו כנשא ונתן ביד דמי הייתו בלא אונס ולאפוקי מפי' הרי"ף דלדידיה איירי באונס שאנסוהו להראות לו ממון סתם והראה של חבירו וכמו שיתבאר בדברי הנ"י ובספרי רי"ף המדפיס (והוא מהר"ם) טעה בזה: מהר"ם (ב) ואוקמה רבה דאם הראה מעצמו כנטל ונתן ביד דמי:

רבינו אפרים

אן ישראל שאנסוהו כותים והראה ממון חבירו פטור אלא ש"מ כי לא אוקימיהו עליה ואע"ג דאנים חייב.
כתב רבינו אפרים ז"ל לא דק מרן בהא מלתא ואגב שיטפא לא עיין בה דלכאורה אי אממונא דחבריה אנסוהו ולא אממונא דידיה אפי' נשא ונתן ביד פטור והכי קתני ישראל שאנסוהו כותים מחמת עצמו והראה ממון חבירו פטור מ"מ דגרמא הוא וגרמא בעלמא לא מחייב אלא מכוין לאוקי ואם נשא ונתן ביד חייב דהא ודאי הציל עצמו בממון חבירו. אבל מי שאנסוהו כותים על ממון חבירו ליתא בהא מתניתא כלל אלא מהא שמעתא דלקמן גמרי' לדיניה דאמרי' לקמן ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא אתו גנבי עליה שקליה ויהביה ניהלייהו. ואמר רב אשי נחזי אנן אי אמיד עליה דידיה אתו ואי לא אמיד ודאי אהאי כסא דכספא אתו השתא ומה משום דלא אמיד אמרי' דעל ההוא כסא דכספא אתו ופטרינן ליה ואע"ג דנשא ונתן ביד היכא דידיע מלתא דעל ממונא דחבריה ודאי אתו לא כ"ש דפטור הלכך היכא דאנסוהו על ממון חבירו ל"ש אנסוהו להראות והראה ול"ש אנסוהו להביא והביא בכולהו פטור כרב אשי. וכדפסיק רבנא חננאל ז"ל וליכא למיגדא מיניה:

המאור הגדול

דברי הרב אלפסי ז"ל בשמעתא דישראל שאנסוהו עכו"ם יותר נכונים וברורים מדברי ה"ר אפרים אע"פ שהם מדוקדקים והא דתניא אמר לו אנס הושיט לי פקיע זה או עמיר זה ודאי מסייע ליה לרב אלפסי והרב ר' אפרים דחק עצמו בה למימרא דליכא אונס כלל ולא מתחוורא כוותיה ומאי דאייתי סייעתא לדבריו הרב רבינו אפרים לההוא מעשה דההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא לאו ראית היא דהתם כיון דעליה אתו ובביתו הוה מחית והיתה יכולת בידם לחפש אחריו ולמצוא דמיא להיא דאמרי' כיון דאוקימנא עילויה פיקלא קלייה אבל אם לא היתה יכולת בידם למצאו לעולם אימא לך אם נשא ונתן ביד חייב כדברי הרי"ף ולדברי הרב ר' אפרים דמפליג בין שאנסוהו מחמת חבירו כיון דמשום ממון חבירו קא פשי ליה אונסא אפי' נשא ונתן ביד פטור וקשיא עליה ההוא מעשה דההוא גברא דאסיק חמריה למעבר' דאמרי' עלה רודף הוא ולמה לן למימר רודף הוא הא [אי] לא הוי רודף מחייב והא מחמת ממונא דחבריה דמפי ליה היזקא ברם נראין דברי רבינו הרי"ף ותו לא מידי וזה נוסח דברי ה"ר אפרים לא דק מרן בהא מלתא ואגב אונסיה ושיטפיה לא עיין בזה דלכאורה כי אממון חבירו אנסוהו ולא אממונא דידיה אפי' נשא ונתן ביד פטור והכי קא תני ישראל שאנסוהו עכו"ם מחמת עצמו והראת ממון חבירו פטור מ"מ דגרמא בעלמא הוא וגרמא בעלמא לא מחייב אלא אי מכוין לאוקי ונשא ונתן ביד חייב דהא ודאי הציל עצמו בממון חבירו אבל מי שאנסוהו עכו"ם על ממון חבירו ליתא בהא מתניתא כלל אלא מיהא שמעתא דלקמן גמרינן לדיניה דאמרי' לקמן ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא אתו גנבי עליה שקליה יהביה ניהלייהו ואמר רב אשי ניחזי אנן אי אמיד עליה אתו ואי לא אמיד ודאי אההוא כספא הוא דאתו השתא ומה משום דלא אמיד אמרי' דעל ההוא כספא אתו ופטרי ליה ואע"ג דנשא ונתן ביד היכא דידיעא מלתא דעל ממונא דחבריה ודאי אתו לא כ"ש דפטור הלכך היכא דאנסוהו על ממון חבירו ל"ש אנסוהו להראות והראה ול"ש אנסוהו להביא והביא בכולהו פטור כדרב אשי וכדפסיק רבינו חננאל ז"ל וליכא למיגרא מיניה אלו דברי הרב הזה ז"ל ואין נראה לי דבריו:

מלחמת ה'

ועוד דברי הרי"ף ז"ל בשמעתא דישראל שאנסוהו כותים יותר נכונים וברורים מדברי הרב ר' אפרים ז"ל אע"פ שהם מדוקדקים וכו': אמר הכותב אי הכי כי אמיד ועליה אתו נמי אמאי לא נפטר דהא מקלי קלי ומיפטר מההיא שעתא דאתו בביתיה ושמא רצונו לומר דכי אמיד לא אתו אכסא ולא כהאי בתריה אבל כי לא אמיד בתשי ולא מחוורא הכי שהרי כספים אין להם שמירה אלא בקרקע וכיון שכן אפשר שלא ימצאוהו ואם לא טמנו בקרקע פושע הוא וחייב ועוד מה יעשה רבינו הגדול ז"ל באותו ירושלמי שבפ' החובל תני כותים שאנסוהו ונטלו ממנו ממונו של חבירו בפניו פטור נטל הוא ונתן להם חייב א"ר יוסי הדא דתימא באותן שאמרו לו הן לנו ממון אבל באותן שאמרו לו הן לנו ממונו של פלוני אע"פ שהוליך ונתן להם פטור וכמדומה לי שלא ראה בעל המאור דברי רב חננאל ז"ל בשמועה זו שהביא זו הראיה הגדולה רק דברי הרב ר' אפרים כי על כן קראה בשמו ומן התימה שעלינו לתמוה על רבי' הגדול ז"ל אם על דברי ר"ח ז"ל בא להשיב וכי לא הכל ממש לדרוש שברייתא זו באנסוהו סתם היא כדברי ה"ר אפרים תלמידו ז"ל והלא כך העמידוה בירושלמי ור"ח עצמו כתב כן והיאך לא הזכיר רבינו דבריו של ר"ח ולא הגיד מה יתרץ בראייתו שהביא מכסא דכספא ומה יעשה בדברי הירושלמי אבל מקום הניחו לנו לפרש דברי רבינו ז"ל כמנהגנו הוי יודע כי רבינו הגאון הוא רבינו האי ז"ל היה אומר שהנושא ונותן ביד והמראה שניהם שוים וכל מקום שאנסוהו להראות והראה פטור אנסוהו להביא והביא נמי פטור והיה מפרש ברייתא זו כך ישראל שאנסוהו כותים והראה פטור כיון שלא עשה אלא לאונסו ואם הוסיף מעצמו ונטל ונתן להם חייב שהרי לא היו אונסין אותו להביא וזה דעת הגאון בפרשי השבועות שלו ואף בתרוצותיו בהן מפורש וזו היא מחלקתו של רבינו בכאן והלא כן טעמתיו ותשובותיו שאם הנושא ונותן ביד באונס פטור ליתני אנסוהו ונטל ונתן פטור וכ"ש הראה וזהו שכתב וכ"ת מ"מ מראה מגולה ונותן ביד וכו' לא נראה שבעל הדין היה משום אותם ולאיותיו על זה מכריעות ומספיקות והריני מוסיף עוד ראיה אע"פ שאין צורך מדאמר רבה ואם הראה מעצמו כמי שנטל ונתן ביד דמי דמדקתני ברייתא פטורה במראה במלתא דמחייבא ביה עשה ונותן ביד איצטריך רבה למימר אע"פ שהקלו במראה מחמת האונס בלא אונס הרי הוא כמי שנשא ונתן ביד דאי לאו הכי למה לי למימרא והא בין מעצמו בין ע"י אונס כנושא ונותן ביד דמי הנפש

ונתברר פי' דברי רבינו הגדול ז"ל. ותדע ותשכיל מאלה דבר זה כי מדבריו ומדברי הגאון ז"ל תוכל ללמוד סיוע למה שכתבנו במס' סנהדרין בפ' אחד דיני ממונות שהדיין שטעה בשיקול הדעת פטור אם לא עשה מעשה שאפי' לדברי מי שהוא דן דינא דגרמי אין הגורם כעושה מעשה שהרי הודה לנו בעל המאור ז"ל שאין מחייבין הגורם באונס אע"פ שהעושה מעשה חייב בו ורבינו הגאון שהוא דן דינא דגרמי בדייני אזיל לטעמיה שהוא מבוא הגורם לעושה מעשה ואחרי זה אנו צריכין לדון על דברי ר"ת שהרי פתיחתו של רבינו למדנו שאף הנאנס להביא ממונו של פלוני והביא חייב' והראיותיו מראות פנים לשני הדברים שהרי פקיע עמיר זה בדאנים ליה הוא כדקאמר רבינו ז"ל דאי בדליכא אונס כיון דאוקימנא בשתי עברי נהרא פשיטא צריכא למימר הא ודאי מזיק הוא פושע הוא גזלן הוא. ועוד דההוא גברא דאמטי המרא דרבנן עלוי שהוא חמרא אנסי' ליה וטעמא דקיימי עלויה הא לאו הכי מחייב ואע"ג דאנוס ואפי' באונס הגוף נמי אשכחן כה"ג בעובדא דגדישין דמטמרי בהו פלשתים וקטלי בהו ואסרי למיקלינהו להציל עצמו בממון חבירו והתם אם היו יכולין להתרחק בלא נפשות היאך היה נקי מציל עצמו ולמה היה כדבר ספק אבל הגבורים ואדוננו דוד לא ידע אלא ודאי שלהם היתה מיוחדת בשריפת הגדישין ואעפ"כ אסרו לשרוף אלא ע"מ ליתן לו דמים וכן הא דאמרי' בנרדף ששבר את הכלים של כל אדם ח' יב שאסור להציל עצמו בממון חבירו ודאי מדקרי ליה הכי בשהיו כלים מפסיקין לו הדרך עסקי' ואפ"ה חייב וכי מה בין מי שאונס הגוף בא לו מחמת ממונו של פלוני למי שאונסו בא עליו בממונו של פלוני שניהם אקרי אונסין בממון מציל והגזלה מיוחדת בו אלא כולן חייבין וברייתא גופה דקתני אנסוהו באונס גופו משמע וגברא דאמטי חמרא דרבנן אונס בנפשו הוה דהא בהדייהו קאי ומסתמא דכולהו אונסין בגופיה אנסי דאי הוו מסכתי מנגנו של זה אין מניחין את שלו שהוא בידם ודאי לבקש של חבירו שהוא ספק ואע"פ שאמרו אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא שלשה מי קאמרינן יהרג ואל ימסור ימסור וישלם ממון לבעלים אבל השמועה מוכחת והדבר ריב עצמם נראין שיש הפרש בין נפקד לאדם אחר שהאחר שאנסוהו להביא ממונו של פלוני מן שמים הוא דקנסוהו בהך אונסא דנפל עליה ואסור להציל עצמו באותו ממון של חבירו שאין הממון גורם עליו כלום הלכך מכיון שבלו בו יד נעשה עליו כגזלן להתחייב באונסיו אבל הנפקד שהוא שומר לבעלים ידו כידם ורשותו כרשותם ועבייהו כעבייתם ורואין אותו כאילו הבעלים היו שם ובאו עליהם הגנבים שבודאי היו נותנין אותו להם שע"מ כן ספקי' וע"מ כן קבל שיהא שומר לבעלים ולא שיהיה בידו עובר שמור לבעליו לדעתו שהוא נהרג עליו וממונם פלט והיינו כסא דכספא דגמ' דילן ועובדא דר' דוסתאי בר' ינאי דפ"ק דגיטין דאסיקנא א"ס שפיר עבדת ואיתמר בתו' ירושלמי א"ר תני כדא דתימא הוא דלא יכיל למקמה גרמא סגאות ברם הוא דיכיל למקמה גרמא סגאות מפיק ליה מן הדין ויכולין לדין כלומר חייב לשלם לנפקד כא למדנו שכל שאינו יכול לסבול יסורין ויש בו סכנת נפש ומכר פקדון פטור והיינו נמי מימרא דירושלמי דאיתמר הכא הדא דתימר וכו' בבני א"י שינין ברייתא זו בנפקד והלשון שלהם מוכיח דתנו בה אנסוהו ונטלו ממונו בפניו ואמרו נמי תן לנו ממונו של פלוני אע"פ שהוליך ונתן להם פטור מבשם שהוליך מביתו ומסר להם וזהו מה שנתחלף בכאן בין שתי הגמרות בענין הברייתא ודרכן אדיר בכך ומיהו בעיקר דינא גמ' דידהו בהדי דילן רשות ומאן דלא סבר הכי לא טעם כלום במעתין וכא עוו ואנא כי בשיבנא רבינו נפיק לוותי למתרץ מתני' כוותי למעלות דלן נייח וכן הכא רשות מארי שמיא:

השגות הראב"ד

א] ואנן לא סבירא לן הכי דכי מעיינת בה בשמעתא לא סלקא אליבא דהאי סברא כל עיקר וכו': כתב הראב"ד ז"ל ואנן מתהוי לן דסברא דקמאי סברא מעליא היא דהיכא דאנסוהו להביא ממון חבירו והביאו פטור. והנך פירכי כולהו דכתב הרב לאו פירכי נינהו כדכתבי' בסוף שמעתא ול"ש אנסוהו אונס נפשות ול"ש אנסוהו אונס יסורין. ולא שכבר אנסוהו אלא אפי' כשהפחידוהו לאנסו בכך ויש כח בידם לעשות והם למודים לעשות כך והלך והביא מפני פחדם פטור אבל אם הפחידוהו להזיקו בממונו אם לא יביא להם ממון חבירו והלך והביאו כה"ג והאי מציל ממונו בממון חבירו הוא וחייב. ואם הראה פטור דגרמא בעלמא הוא וגרמא במקום אונס פטור דכה"ג לאו מסור הוא:

הגהות תו"י (א) כ"כ ר"ל לדבריהם: (ב) נ"ב נ"ע דאפשר דאין כוונת אותן האומרים רק כשאנסוהו להביא וס"ל דהא דתניא ואם נטל ונתן ביד פטור באנסוהו להראות והביא דלא אנסוהו לזה ודו"ק. א"נ י"ל מה דתניא אנסוהו ר"ל שהכוהו ויכוהו שיתן להם מעות ולפייסם הראה להם ממון חבירו מ"מ פטור הוא משא"כ בנטל ונתן ביד רק די"ל בכה"ג מציל עצמו בממון חבירו הוא וחייב בכל גוונא: (ג) ההוא גברא דאנסוהו ואתו כו' כצ"ל:

הגהות מא"י [א] נ"ב סתם: [ב] נ"ב פי' דאפי' אנסוהו להביא והביא חייב: [ג] (נטל ונתן ביד) תא"מ ונ"ב מתוך דברי רש"י נראה דבאנסוהו להביא והביא פטור דאם היה חייב לא שייך לפרש הטעם דהציל ונתן חייב משום דהציל עצמו בממון חבירו דלשון זה לא שייך אלא באנסוהו סתם על מעות והביא ממעות אחרים אבל כשהיה האונס להביא ממון של זה א"כ לא היה לומר שהציל עצמו אלא הטעם דאפסדיה בידים ועוד מוכח מדפי' במימרא דהראה מעצמו. שעצמו בלא אונס ואם איתא דאנסוהו להביא והביא חייב א"כ יכול לבוא דהראה מעצמו אפי' ע"י אונס כגון שאנסוהו על מעות סתם והראה של פלוני אלא ודאי כנ"ל ואם נשא ונתן חייב מיירי דוקא כהכא שאנסוהו סתם על מעות והביא של פלוני א"כ צריך לומר דהראה מעצמו מיירי ובלא אונס כלל וי"ק ורבים טעו בדברי רש"י ז"ל שפירשו מעצמו בלא אונס קאי על ואם נשא ונתן ביד חייב ואשר מכמה ראיות והוכחות ודו"ק בדברי הנ"י והשכח: [ד] נ"ב פי' מימרא דהראה מעצמו: [ה] נ"ב פי' אבל לא אוקמיה מנגד עליה: [ו] נ"ב פי' הרי"ף:

שקשה עליו מאד זאת דכסא דכספא [דאי אכסא אתו פטור ואע"ג דיהבה בידים] ויותר יש מן התמיהה איך לא הרגיש הרב בה ולא חשבה לנגדו מאומה לכן נראה לי שהיה פשוט לפניו ז"ל דלא דמיא כלל ולאו ראיה היא להנך דהך פקדון הוא ושומר שאני וכן מצאתי שכתב הרא"ש ז"ל הא דאמרינן אתו אדעתא דכסא ופטור אע"ג דאמרינן לעיל אם נשא ונתן ביד חייב ואע"ג דאנסוהו עכו"ם שומר שאני דאדעתא דהכי אפקדיה גביה שיציל עצמו אי אתו אדעתא דכסא עכ"ל וכיון דגמ' שלנו אתיא כדעת הרב ז"ל לא חיים אירושלמי דלקמיה וכ"ש שיכול לומר נמי דבפקדון איירי הירושלמי וכמו שכתוב בפנים ומיהו מה שכתב הראב"ד ז"ל נ"ל נכון מאד דנהי דלא אמרי' ימות ואל ישא ויתן ביד [אלא] ישלם מ"מ מהיכא תיתי שיתחייב לשלם כיון שאין לו למות עליו וגם לא בא לו האנס מיד אחר אלא על אותו ממון שיהדוהו לו בפירוש. וצ"ל לומר דע"כ כי מחייבין נשא ונתן ביד לא אוקמינן להו לעכו"ם עילויה דאי אוקמינן מההיא שעתא קלייה ופטור אנא ודאי בדלא אוקמיה וכל היכא דלא אוקמיה מצי לאשתמוטי מידי דהוה אתרי עברי דנהרא דאע"ג דהוה אנוס נמי חייב כן נראה לי על דעת רבינו הגדול ז"ל. ודרך רבינו האי גאון ז"ל במשפטי השבועות אשר לו כדרך רש"י ז"ל והרב"ה ז"ל שכתבו שם דנטל ונתן ביד חייב בדלא אוקמינהו עליה אלא שאנסוהו להראות [סתם] והוא נטל ונתן ביד וז"ל המראה ממון חבירו והנושא ונותן ביד דין אחד לשניהם שאם מעצמן חייבים ואם מחמת אונס פטורין והא דאמרינן אם נטל ונתן ביד חייב ה"ק ואם אנסוהו להראות ונטל ונתן ביד חייב ובדלא אוקמינהו עליה עכ"ל משמע ליה ז"ל דבאונס באוקמינהו עליה פטור והיינו כגון שפירש לו ממון פלוני אם כן כשחייב הוא באנסוהו על ממון סתם כפרש"י ז"ל והרב"ה ז"ל ואתי להו שפיר הא דכסא דכספא שהוא כממון זה כפשיטא אלא שקשה להם מאד הראה ממון חבירו פטור דמיירי נמי בממון סתם דומיא דסיפא דנשא ונתן וכו' ואמאי פטור [אפילו באונס] הא מציל עצמו בממון חבירו ויותר דומה לדינא דגרמי וחייב מלגרמא בנזקין דפטור דהא ברי היזקא כדאמרינן [דף קיז.] מה [ג] תאו זה וכו' אף ממון של ישראל כיון שנפל לידי עכו"ם שוב אין מרחמים עליו ולא דמי למסה*) כלבו בחבירו [ד] דשמא לא יזיקנו דחשבינן ליה גרמא אבל זה שכבר ראו אותו כנפל בידם דמי כיון שיכולין ליקח אותו ועוד קשה להם הא דאם הראה להם מעצמו כמו שנטל ונתן ביד וחייב דע"כ לא מצי מיירי הראה באונס [ובממון זה] דהא אמרת פטור [ה] אלא ודאי בלא אונס מיירי וכדפרש"י ז"ל וא"כ מאי קמ"ל תנינא דהיינו מתניתין דאם מחמת הגזלן. ומה שכתבתי בפנים [ו] בשם הרא"ה ורבו ז"ל כמי מסכימים לדעת רבינו הגדול וכסברת הרא"ש ז"ל בפקדון ומתוך הלבון [ז] נראה שאם אנסוהו עכו"ם לישראל ואמרו תן לנו ממון פלוני של פלוני חבירך אפילו נשא ונתן ביד פטור לכ"ע שהרי מחמת אותו ממון בא לו האונס כההיא דכסא דכספא וא"כ קשה לי אמאי הוצרכו למימר טעמא בפקדון שפטור לפי שידו כיד בעלים וכו' כמו שכתוב בפנים לפיכך נ"ל דדוקא כשממון חבירו בידו ואונסין אותו עליו ממש אז אמרינן שמחמת אותו ממון בא לו האונס אבל כשאין הממון בידו אין חילוק בין תן לי ממון פלוני של פלוני חבירך להושיט לי פקיע עמיר זה בתרין עברי דנהרא וגרע מיניה מפני שאינו עכשיו עליו כמו בפקיע עמיר הלכך אף בכה"ג חייב לדעת רבינו ז"ל דכיון שאינו בידו אין האונס בא מחמת אותו [ממון] מיקרי (א) וחייב כנ"ל דעתם: דרי ואמטי. שא והולך עמנו אל בית המלך: ה"מ וכו'. דאם נשא ונתן ביד חייב היכא דלא אוקמיה להו לעכו"ם על הממון מעיקרא על ידי אונס אלא הולך ונותן להם אבל הכא משעה דאוקמינהו על יין נסרף היין והיא שעתא פטור הוא וכי אמטינהו דידהו אמטי רש"י ז"ל והביא הרי"ף ז"ל ראיה לדבריו כנגד הגאונים ז"ל שכתבו שאם אנסוהו להביא והביא פטור מהכא דאם איתא דאם נשא ונתן ביד דאמרינן חייב מיירי בדלא אנים א"כ מאי הוקשה הכא לרב אשי דפטר לההוא גברא דילמא כי פטריה רב אשי משום דאנוס הוא דודאי מדפטריה הכי אית לן למימר והשיב עליו הרב בעל העטור ז"ל דהך ראיה ליתה דודאי אנסוהו מעיקרא בממון סתם [ח] מיהו בתר דאחוי להו מי אנסוהו והוה ליה כמי שאנסוהו בממון סתם ונטל ונתן ביד חייב כדתניא לעיל: פקיע. קשר: חייב. ואע"ג דקאי עכו"ם על הממון הואיל ונשא ונתן ביד חייב: בתרי עברי. עכו"ם מצד זה והעמיר מצד זה דאי לא יהביה ניהליה לא מצי אנס למשקליה ורבינו אלפסי ז"ל מסתייע לפירושו מהא דחייב ואע"ג דאנים ליה לבתר הכי ושמעת מינה דמאן דשקיל ליה לממונא דחבריה וממטי ליה בידיה לגבי אנס חייב ואע"ג דאנים ולא שנא אנסוהו להביא והביא והשיב עליו הרב"ה ז"ל [ט] לית [ראיה] כלל דהתם ליכא אונסא דכיון דקאי בתרי עברי נהרא מצי לאשתמוטי מיניה אבל היכא דאנסוהו על ממון חבירו וליכא לאשתמוטי אפילו נטל ונתן ביד פטור וכן הלכתא עכ"ל: אמיד. עשיר: עליה אתו. בשביל עשרו באו ולא משום זה הכוס א"כ כשנותן להם כוס זה להציל מהם מציל עצמו בממון חברו הוא וחייב: ואי לא אמיד. ודאי לא באו אלא על ההיא כסא והרי זה כמו

*) נ"ל למסה כלבו של חבירו בחבירו בדף כד ע"ב

תורה אור

דרב פנחס ודרב מרי בני רב חסדא אמרי ליה דרי [ואמטי] בהדן דרא ואמטא בהדיהו אתא לקמיה דרב אשי פטריה אמרו ליה רבנן והא תניא אם נשא ונתן ביד חייב אמר להו הני מילי היכא דלא אוקמינהו עילויה °אבל הכא כיון דאוקמינהו עילויה מיקלא קלייה אי אמרת בשלמא הא דתניא חייב אע"ג דאנים היינו דקא מקשו מינה רבנן לרב אשי אלא אי אמרת הא דתניא חייב בדלא אנים אבל היכא דאנים פטור היכי קא מקשו מינה רבנן לרב אשי והא ההוא גברא דפטריה רב אשי אנוס הוה ועוד אמאי קאמר להו רב אשי הני מילי היכא דלא אוקמינהו עילויה לימא להו הנ"מ היכא דלא אנים אבל האי אנים הוא אלא ש"מ כי לא אוקמינהו עילויה אע"ג דאנים חייב [א] וכי תימא מ"ש מראה מנשא ונתן ביד דהאי פטור והאי חייב ותרווייהו אניסי האי גרמא והאי בידים ומסתייע נמי האי סברא מהא דאותיביה רב [א] כהנא לרב אשי אמר לו אנס הושיט לי פקיע עמיר זה או אשכול של ענבים זה והושיט לו חייב והא הכא אע"ג דקאי עילויה כי קא יהיב ליה בידיה חייב ופרקינן הכא במאי עסקינן דקאי בתרי עברי דנהרא דלא מצי שקיל ליה ומשום הכי חייב ואע"ג דאנים ליה [ב] חייב. [ב] ושמעית מינה דמאן דשקיל ליה לממונא דחבריה וממטי ליה בידיה לגבי אנס (א) חייב ואף על גב דאנים: [ג] ההיא שותא דהוו קא מינצו עלה בתרי האי אמר דידי היא והאי אמר דידי היא קם חד מינייהו מסרה לפרהגמונא דמלכא אמר אביי יכיל למימר ליה אין מסרי ודידי מסרי א"ל רבא כל כמיניה אלא אמר רבא משמתינן ליה עד דמייתי לה וקיימי תרווייהו בדינא: גרסי' בגטין בפירקא קמא* שלח ליה מר עוקבא לרבי אלעזר בני אדם העומדין עלי ובידי למוסרן למלכות מהו שרטט וכתב ליה °אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי אע"פ שרשע לנגדי אשמרה לפי מחסום שלח ליה קא מצערן לי טובא ולא מצינא דאיקום בהו שלח ליה °דום לה' והתחולל לו והוא יפילם לך חללים חללים השכם והערב עליהם בבית המדרש והן כלין מאליהן שמעינן מינה דאפילו במקום צער אסור למימסר בר ישראל למלכות עובדי כוכבים ל"ש גופיה ל"ש ממוניה: *ההוא גברא *דאפקידו גביה כסא דכספא אתו גנבי עליה שקליה יהביה ניהלייהו אתו לקמיה דרבא פטריה א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא אמר רב אשי נחזי אנן אי אמיד עליה אתו ואי לא אמיד [א] (א) אההוא כסא הוא דאתו. אמיד פי' עשיר: ההוא גברא דאפקידו גביה ארנקא דפדיון שבויים אתו גנבי עליה שקליה יהביה ניהלייהו אתא לקמיה דרבא פטריה (ב)

רש"י

(ג) רמי ואמטי. שא והולך עמנו אל בית המלך: ה"מ. דאם נשא ונתן ביד חייב דלא אוקמינהו לעכו"ם על ממון מעיקרא ע"י אונס אלא הלך ונטל ונתנו להם: אבל היכא דאוקמינהו עילויהו. ע"י אונס: קלייה. ומההיא שעתא פטור וכי אמטיתו דידהו אמטי: פקיע. קשר: דקאי בתרי עברי נהרא. כותי עומד מצד זה והוא מצד אחר: שותא. מכמורת של דגים או של חיות: לפרהגמונא. ממונה של מלך: שירטט. שאסור לכתוב פסוק

[ה] נ"ב אבל להרי"ף ז"ל ניחא דשפיר מיירי אפי' באנסוהו סתם והוא הראה ממון חבירו נמי חייב: [ז] נ"ב עי' לקמן בלבונו: [ח] נ"ב שהוא מעשה דרב אשי: [ט] נ"ב דהך ראיה:

שלטי הגבורים

בעלים אין זה קושיא להרא"ש דודאי דלפי הירושלמי סגי בטעיא שהכותי האנס יודע שהכוס פקדון בידו כמ"ש שם הרא"ש בעצמו אבל תלמוד דידן לא ירד לסברא טעמא ומ"מ תרי טעמי' אמתיים ונכונים הם הלכך לדעת הרא"ש הא דחייב כשנושא ונותן ביד ע"י אונס כשאומר לו האנס לך והבא לי ממון של פלוני דוקא כשלא פירש לו האנס איזה ממון יביא לו שאינו יודע האנס הממון שבבית פלוני אלא א"ל לך הבא ממון של פלוני דאז כיון שאין האנס יודע מה ממון יש בבית פלוני אין האונס בא לו לזה מחמת אותו ממון וכשזה מביא לו חייב כאילו מסר איהו מעצמו זה הממון ביד האנס דהא לא היה יודע בזה הממון בפרט שמביא לו והלכך חייב אבל אם פירש לו האנס הממון שיביא לו מבית פלוני אין זה עושה כלום מדידיה אלא מחמת האונס שהממון ההוא גרם לו האונס ואין כאן מציל עצמו בממון חבירו כלל מיהו דוקא כשלא הודיעו המוסר מעיקרא אבל הודיעו המוסר מעיקרא לפעמים חייב ואם אנסוהו הכותים בסתם והלך זה והראהו ממון חבירו גם בזה נראה דפליגי דלהרי"ף שם וכן לדברי הנ"י שם והרא"ש והטור ח"מ סי' שפ"ח מוכח להדיא דאם אנסוהו הכותים בסתם והלך זה והראה ממון חבירו חייב לשלם דודאי בכה"ג מציל עצמו בממון חבירו הוא ולדברי ר"ת שם שהביא הנ"י מוכח להדיא דאם אנסוהו להראות בסתם והלך והראה ממון חבירו פטור דאין זה אלא גרמא בלבד כיון שלא נשא ונתן ביד כלל ופשיטא דכן הוא דעת רש"י והראב"ד ובעל העיטור דכולהו בחד שיטה איתנהו וא"ת והא שם בגמ' איתא להדיא דאנסוהו להראות שלו והראה של חבירו בהדייהו חייב והיאך א"כ יפטר בהראה של חבירו כשאנסוהו סתם אין זה קושיא דסתם כשאנסוהו להראות שלו והראה גם של חבירו חייב לכ"ע משום דמה שהראה של חבירו הוי מעצמו גמור ולא היה שם אונס כלל ועיקר דהא האנס לא אנסו בסתם אלא אנסו בפרטות על שלו ואילו היה מראה לו את שלו לא היה האנס מבקש ממנו דבר אחר הלכך כשזה מראה לו שלו וגם של אחרים הוי מראה ממון חבירו שלא באונס כלל ולכך חייב לכ"ע אבל היכא שאנסו בסתם ולא פירש על מה הוא מאנס אפשר שיהיה האונס על ממון אחרים כמו על ממונו עצמו הלכך כשמראה ממון חבירו השיב שפיר ע"י אונס ופטור לר"ת וסיעתו:

א ונפקד שאינו אמוד שבאו עליו אנסים ולקח הפקדון שהופקד אתו ונתן לאנסים להציל עצמו דאמר דפטור מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון פסק שהוא פטור ולא חילק בין אם היה הפקדון במקום שיד האנסין שולטת בו אם היו מחפשים אחריו מבלי שיראהו להם שנפקד דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס בין לא היה יד האנסים שולטת בו מבלי הראותו שנפקד להם ופי' שם מגיד משנה

עין משפט

ג"י מסר"ס

א מיי' פ"ס מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פח טור ח"מ סי' רצב:

רבינו אפרים

[א] ההיא שתיתא וכו'. מהא נמי ליכא סייעתא דהא פריקא לקושיא דר' אבהו דקאי בתרי עברי דנהרא לומר שאין זה אונס כלל אלא לגרונו נשא ונתן. ואי פירוקא דרב אשי מסייע למאי דאמר רבנא חננאל ז"ל. עד כאן כתב רבינו אפרים ז"ל:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ועובדא דכסא דכספא הוה דכותיה דלא הוה עכשיו בידיה הלכך הוצרכו לתרץ בו דשומר שאני:

תהלים לז

שם לז

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ודאי: (ב) נ"ל דרי:

הגהות חו"י

(א) נ"ב משא"כ בשהולך האנס אצל הממון וא"כ נטל ונתן ביד פטור עי' בהרא"ש וע"ש דאפי' לא אנסוהו בכלל אחר שהוליכם אצל הממון: (ב) נ"ב אע"ג דהוי אמיד. תוס':

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' ר' אבהו: [ב] נ"ב בתר הכי [וכ"ה בד"ס]: [ג] נ"ב בגמ' דרים כתב מכמר מה תאו זה כיון שנפל במכמר אין מרחמין עליו אף ממונו: [ד] בחברו דחשבינן ליה גרמא דשמא לא יזיקנו כנ"ל: [ו] פי' לקמן:

השגות הראב"ד

א] וכי תימא מאי שנא מראה מנשא ונותן ביד וכו' עד האי גרמא והאי בידים ומסתייע נמי האי וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בן סייעתא שבושא הוא דההוא אנס דקתני התם לא קיים ליה כלל. תדע דהא במסקנא מוקמינן לה דקיימי בתרי עברי דנהרא כדקא מוקים לה רב אשי והתם מאי אונסא קא מטי ליה מיניה. אלא לכי קרי ליה אנס מפני שהוא נוטל ממון חבירו שלא מדעת חבירו. וכי הוה מותיב ליה ר' אבהו הכי הוה מותיב ליה דהא הכא דהוה קאי אשבל עלויה דאנס מעיקרא דהוה חזי להו וכי קא מושיט ליה חייב אלמא מעשה קא עביד וחייב. והכא נמי מעשה קא עביד וחייב. אי נמי איכא למימר דר' אבהו דקא מותיב ליה הוה סבירא ליה דכל נשא ונתן ביד חייב ל"ש ייחד לו ממונו בפני פלוני ול"ש ממונו מסתמא ואפי' חזי ליה נמי וקאי עלויה כיון דאיהו קא עביד בידים חייב ואע"פ דאנים. מיהו אנן אמסקנא סמכי' ואסוגיא דשמעתא דהא חזינן דכל היכא דייחד לו אנס להביא לו ממון של חבירו אע"ג דמייתי ליה בידים לא מחייב מההוא מעשה דכסא דכספא. הלכך האי אנס דהכא הייט טעמא דמחייב עלויה משום דקאי בתרי עברי נהרא ומצי לאשתמוטי מניה ולאו אנס הוא. והכי מתוקמא סברא דקמאי שפיר. אי נמי איכא למימר דההוא אנס דקתני הכא אנס דממונא הוא דלא קא מפסיד ליה אלא בממוניה אבל אנס דגופיה דאית ביה סכנה לא ס"ד דלחייב כלל. ואיכא דמקשו להאי סברא דקמאי מהאי מעשה דההוא גברא דאסיק חמריה למעבריה ובעי דנטבע אינשי והוה מקשה אביי לרבא האי מציל עצמו בממון חבירו הוא. ורבא נמי לא שני ליה אלא משום דרודף הוא ולא אמר ליה משום דמיוחד הוא האי ממונא דמטי ליה היזקא מניה והוי נמי היזקא דגופיה. ולאו פירכא היא כלל והיכא תיסק אדעתיה דאביי דנשבקיה לחמריה דהאי ונטבעו אינשי אלא האי מעברא לכ"ע הוה ומריה דחמרא כדנפשיה הוה מסיק ליה וההוא גברא דטבעיה אי הוה שדי לחמרא דידיה לא הוו טביעי אינשי ואמאי שדייה להאיך והציל המורו בחמור חבירו. ואמר ליה רבא אע"ג דאית ליה רשותא בהאי מעברא דכ"ע הני מילי מקמי דנטעון טעינה יתירה דמאן דקדים זכה אבל השתא כיון דקיימי אינשי למטבע טעינה יתירה דהאי חמרא לית ליה זכותא ורודף הוא. וזה דרך האמת: ב] ושמעית מינה דמאן דשקיל וכו' עד ואע"ג דאנים: כתב הראב"ד ז"ל ודוקא שאנסו ע"י ממון סתם והלך והביא משל חבירו דחייב אבל אנסוהו להביא ממון פלוני והלך והביאו פטור דבהאי גוונא לאו מציל עצמו בממון חבירו הוא דהא אדעתא דההוא ממונא אנסוהו. והיינו דאמרי' לקמן בההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא ואתו גנבי עליה ושקליה ויהביה ניהלייהו ואמר רב אשי דאי לא אמיד ודאי אדעתא דכסא אתו ופטור. ואע"ג דיהביה ניהלייהו בידים. וכן בדין שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא ע"ז ושפיכות דמים ועריות והא לא פיידי:

עין משפט

א מיי' פ"ח מהלכות חובל ומזיק סמג עשין ע טוח"מ סי' שם:

ב מיי' פ"ק מהל' מלוה ולוה ופ"ו מהל' שאלה ופקדון סמג עשין עא עג פד צד טור ח"מ סי' עד רנג שסו:

בגמ' אית' רבה וכן לקמן רבה לטעמיה כו'

אמר אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא א"ל אין לך פדיון שבוים גדול מזה: ההוא גברא (א) דקדים [ואסיק] חמרא למברא מקמי דהוו קא סלקי אינשי למברא הוה קא בעי למיטבע אינשי (ג) מלח ביה חד מינייהו שדייה לחמריה במיא אתא לקמיה *דרבא פטריה א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבריה הוא א"ל רבא האי רודף הוא. (א) רבא לטעמיה דאמר [א] רודף שהיה רודף אחר חבירו להרגו ושיבר את הכלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור מאי טעמא מתחייב בנפשו הוא. ונרדף (ג) ששיבר את הכלים של רודף פטור של כל אדם חייב. של רודף פטור לא יהא ממונו חמור מגופו. של כל אדם חייב אסור לו לאדם שיציל את עצמו בממון חבירו. ורודף שהיה רודף אחר הרודף [ג] ושיבר את הכלים בין של רודף בין של נרדף בין של כל אדם פטור ולא (א) מן הדין אלא שאם אין אתה אומר כן אין לך אדם שהוא מציל את חבירו מיד הרודף:

*מתני' הגוזל את ב חבירו או א שלוה ממנו או ב שהפקיד אצלו בישוב לא

רש"י

בלא שרמוט: דהוו סלקי אינשי למברא. היו נכנסים במעבורת לעבור הנהר והנכנס ההוא גברא את חמורו לתוכו ורצה החמור לטבוע המעבורת: (ד) מלא ביה. דחפו לחמור והשליכו בנהר: א"ל. האי בעל החמור רודף הוא להרוג נפשות: ושבר. רודף את הכלים פטור שהרי מתחייב בנפשו הוא ברדיפה זו אפילו אינו הורג ניתן רשות לכל אדם להצילו בנפשו [ג]: לא יהא ממונו חמור מגופו. כי הנרדף רשאי להורגו: ולא מן הדין. שהרי מציל עצמו בממון חבירו חייב כ"ש מציל אחר בממון חבירו

נמוקי יוסף

כמו שאנסוהו ליתן ממון של פלוני דאפילו נטל ונתן ביד פטור מהא השיגוהו לרבינו אלפסי ז"ל. וכתב הרב"ה ז"ל שמעינן מהכא דהיכא דאנסוהו עכו"ם על ממון חבירו לא שנא אנסוהו להראות ולא שנא אנסוהו להביא פטור כדרב אשי דפסקה וכ"כ ר"ח ז"ל דהכא משום דלא אמיד אמרינן על ההוא כסא [אתא] ואע"ג דנשא ונתן ביד פטרינן ליה כ"ש היכא דידוע דאנסוהו אממונא דחבריה דפטור והא דקתני ישראל שאנסוהו עכו"ם והראה ממון חברו פטור נשא ונתן ביד חייב דוקא שאנסוהו מחמת עצמו על ממון סתם והיכא נר מצוה דנשא ונתן ביד מציל עצמו בממון חברו הוא וחייב וכי הראה גרמא בעלמא הוא ופטור והרב רבינו אלפסי ז"ל פליג בהא ומסתברא כרבוותא קמאי והכי גרסינן בירושלמי עכו"ם שאנסוהו ונטלו ממנו ממון חברו פטור נטל ונתנו להם חייב אמר ר' יוסי הדא דתימא באומר לו תן ממון סתם אבל תן לנו ממון פלוני אפילו נטל ונתן ביד פטור עכ"ל בסי' [פ'] פרק פקדון בספרו. והרא"ה ז"ל כתב בשם רבו הרמב"ן ז"ל וז"ל הדברים צריכין לפנים שאין ספק שהוא מפורש שבממון פלוני פטור מן הירושלמי ומן הגמ' דילן. וכמה ראיות מכריעות שהוא חייב כהני שהביא רבינו הגדול ז"ל וכדאמרינן בסמוך גבי נרדף שהיה בורח מהרודף ושבר כלים של כל אדם חייב שאסור להציל עצמו בממון חבירו ואמרי' לעיל פ' הכונס (דף ס:) גבי מלחמה דדוד מי ישקני מים וכו' גדישין דישראל הוו דהוו מיטמרי בהו פלשתים וקא מיבעיא ליה מהו למקלינהו להציל עצמו בממון חברו א"ל אסור והא התם דכממון פלוני דמי ואין ספק שאין הפרש בין שאונסין אותו להביא ממון חברו בין שיכול להציל עצמו ע"י ממון חבירו ועיקרן של דברים שבכל מקום שאין האונס בא לו מחמת אותו ממון כלומר שאין הממון גורם האונס חייב. וכגון הבא לי ממון פלוני חבירו חייב שהרי אין אותו ממון גורם לו עכשיו האונס וכן אם היה פקדון הללו והיו אונסין אותו להביא ממון סתם חייב שאף כאן לא בא האונס לו מחמת הממון ההוא. אבל אם היה פקדון אלו ואנסוהו עכו"ם לתת להם אותו פקדון שהרי בא לו האונס מחמת אותו ממון פטור לפי שידו כיד הבעלים ואדעתא דהכי הפקידו גביה ואדעתא דהכי קביל ממון מיניה שאין אדם משים עצמו בממון חבירו יותר מבממונו ועל זה הדרך עולות כולן יפה כראוי. עובדא דגברא דאחוי חמריה דרב מרי התם לא הוי האונס מחמת הממון וכן ההיא דהושט לי פקיע עמיר זה וההיא דנרדף וההיא דהכונס אין הממון גורם לו האונס וההיא דכסא דכספא מוכחת מאי דפרישנא שהרי אמר בפירוש שאם לא באו על אותו הכוס חייב ואם באו על אותו כוס פטור שהרי מחמת אותו כוס בא לו האונס וכן אותו ירושלמי שהביא ר"ח ז"ל דישראל שאנסוהו עכו"ם ונטלוהו ממנו ממון חברו וכו' מדקאמר נטלו ממנו ממון חברו משמע דפקדון הוא וכ"כ רבינו ז"ל ובזה הדרך יתלק אור עכ"ל: אין לך פדיון וכו'. ואי לאו הכי הוה מחויב אע"ג דאמרינן בסוף החובל (דף צג.) לשמור ולא לחלק לעניים הכא חייב שלא נתן לו לחלק לעניים אלא לשמור ולהחזיר לו והוא יחלקנו הלכך חייב להחזיר אם לא שקיים המצוה הוא בעצמו הרא"ש ז"ל: שותא. מכמורת לדגים או לעופות: משמתינן ליה. היו מנדין אותו עד שיחזיר הדבר לכמות שהיה ויסלק יד האנס מביניהם ויעשו דין ישראל: [ד] לקועיה. לגרונו שבר מפרקתו: כהוא. הוא שור הבר כדמתרגמינן ותאו וזמר [דברים יד] תורבלא בלא יער: אין מרחמין עליו. ושפיר עבדת דקטלתיה. והרמב"ם ז"ל כ' דין זה פ"ח מהל' חובל ומזיק וז"ל מותר היה להרוג המוסר לאנסין בכ"מ ואפילו בזמן שאין דנין דיני נפשות ומותר היה להורגו קודם שימסור אלא כשאמר הריני מוסר לפלוני בגופו או בממונו ואפילו בממון קל הרי זה התיר עצמו למיתה. ומתרין בו ואומרים לו לא תמסור אם העיז פניו ואמר לא כי אלא אמסרנו מצוה להורגו וכל הקודם להורגו זכה וכו' עוד כ' ז"ל עשה המוסר לאנס אשר זמם ומסר יראה לי שאסור היה להרגו אא"כ הוחזק למסור דזה ודאי היה נהרג שמא ימסור אחרים. ומעשים היו בכל זמן בערי המערב כן וכו': אמרו ז"ל. בכ"מ וכו' משום דאמרי' הכא בגמ' א"ל רב לרב כהנא עד האידנא מלכות דיוונאי דלא קפדי אשפיכת דמים והאידנא דפרסאי ניגהו דקפדי קום ערוק לארץ ישראל. אמר אפילו ממון קלו דמשום תיבנא הרגו. וכל השאר בואר היטב מהכא. והריא"ף ז"ל לא כתבו הכא: מעברא. ספינה מעברת הנהר: מסיק חמריה. הכניס חמורו לספינה: בעו אינשי למטבע. האנשים שהיו בספינה רצו ליטבע בנהר מפני כובד החמור: מלח ליה. דחפו לחמור והשליכו למים ל"א מלח כמו מלחים התחיל אחד מן המלחים להציל את הספינה ודחפו והשליכו: האי רודף הוא. בעל החמור רודף הוא להרוג נפשות: ושיבר את הכלים. רודף שיבר את הכלים פטור מלשלם שהרי מתחייב בנפשו הוא ברדיפה זו ואפילו אינו הורג דתנן בפ' בן סורר ומורה (דף עג.) ואלו נתנו להצילן בנפשן הרודף אחר חבירו להורגו ונמצא תשלומין וחיוב מיתה באין כאחד: חביב מגופו. שהרי נרדף זה רשאי להרוג את רודפו שנאמר אם במחתרת ימצא הגנב וגו' התורה אמרה אם בא להורגך השכם להרגו: ולא מן הדין. שהרי מציל עצמו בממון חברו חייב וכ"ש מציל אחר בממון חבירו: הרמב"ם ז"ל כתב זה הדין סוף הפרק הנזכר וז"ל ספינה שחשבה להשבר מכובד המשוי ועמד אחד מהם והקל

הגהות הב"ח

(א) נ"ב גירסת אלפס ישן. ההוא גברא דהוו קא סלקי אינשי למעברא הוה קא מסיק חמריה קא בעי למיטבע כו' וכן נראה גי' רש"י שלפנינו. אבל גי' הגמ' ההוא גברא דקדים חמרא למעבר מקמי דהוו סלקי אינשי למעברא קא בעי למיטבע כו' והמדפיס עירב שני הגירסאות גם יחד והדפיסו בפנים וצריך להסיר האחת: (ב) נ"ל טלא: (ג) תו"מ וכ"ב ס"א שהיה נרדף מפני הרודף ושיבר כו': (ד) נ"ל טלא: (ה) נ"ל ולהכניס בה חבירו כו':

הגהות חו"י

(א) נ"ב נל"ע נמה שנצרך לזה:

חדושי אנשי שם

(א) אמר המדפיס והמגיה הקטן יוסף יש לי בזה מקום עיון מפני מה אמר ולא מן הדין וכו' וכ"ה בטוח"מ סי' ש"פ. מ"ש מהא דתנן בב"ק דף ל"ב שנים שהיו מהלכין ברה"ר א' רץ וא' מהלך וכו' הזיקו זה"ז שניהם פטורין וכו' ומוקמינן בגמ' בע"ש בין השמשות מפני שרץ ברשות דאמר ר"ת בהו ונגא לקראת וכו'. והביאו הרמב"ם בפ"ו מהל' חובל וכ"ה באשר"י ובטוח"מ סי' שע"ח. וא"כ ה"נ האי רודף אחר הרודף ושבר את הכלים מדינא פטור דרודף ברשות הוא ואין לך מצוה גדולה מזו שרודף להציל נפש מישראל וכן הוא בתוס' במשנתין דהכל חייבין להרגו להציל הנרדף וכ"כ הטור סי' שע"ת שהרואה אותן חייב להרגן וכן כתבו תוס' בסנהדרין דף ע"ב בד"ה אף רוצה וכו' וי"ל דהתם רשות וכו' אבל הכא קמ"ל דתובה להציל ע"כ וא"כ קשה מ"ש אמרו ולא מן הדין אלא שאם וכו' כלא מדינא פטור כיון שהוא רץ ורודף ברשות ...ל כדכתיבנא וקושיא זו הקשיתי להגאון המפות אב"ד ור"מ כמהור"ר שמואל שאטין בתוך בו"ת אשר ... בפנים שוגים בארוכה ותירץ כפי רוחב שכלו ול"נ לייטב בשא דכתב המרדכי והביאו ג"כ מרן ב"י ... וז"ל דוקא אותה מצוה דבין השמשות דאין לו שהות אבל בשאר מצות כגון לרוץ לבהכ"נ או לבהמ"ד ...אי אם הזיק חייב עכ"ל לפ"ז יכולין למימר דלהכי קתני הכא ולא מן הדין וכו' מפני דאתו להורות ...חר רודף ושיבר את הכלים פטור בכל גוונא אף בשהיה לו אפשר להצילו מבלי שבירת כלים וזהו לא ...לפטרו אלא דהפ"ה פטרו רחמנא ויהיב טעמא שאם א"ת אומר כן אין לך אדם שהוא מציל שיאמר ...ר לירד בדינא ודיינא לברר שלא היה באפשר להציל מבלי היזק שבירת כלים ובגמ' מדויק ביותר לכוונה ... דנקט שאין לך כל אדם ודו"ק ונכון היא וכ"ל דזהו כוונת הרמב"ם פ"ו דחובל וז"ל דרץ ברשות כדי ...ת השבת והוא אינו פנוי ע"כ כוונתו לאפוקי היכא דרץ לדבר מצוה אחרת והוא פנוי חייב כדינא דמרדכי ...ל והוא דלא כרבינו סמ"ע בכי' שע"ח ס"ק י"א וע"ש. ואין כאן עוד מקום להרחיב הדבור:

שלטי הגבורים

טעס מיי' דכיון שממון הוא ברשות זה שנפקד מחמת הפקדון זה באו לו גנבים ובודאי ליכא אינו בדין שיתחייב זה משלו כלום כיון שלא נאבד הפקדון מחמת פשיעתו וזהו ש"ח שאינו חייב אלא בפשיעה והלכך פטור וגם הרשב"א ז"ל כתב כמ"מ שם דכשאמרו פטור הנפקד דוקא שהוא במקום שיד גנבים שולטת שם שאם יחפשו ימצאו הא לאו הכי ודאי חייב דלא גרע מאנס שאנסו להביא ממון והביא שהוא חייב כל זמן שאין יד האנס שולטת באותו ממון עכ"ל וכל פלוגתייהו הוי לפי סברתם דאזלי בשיטת הרי"ף ז"ל דאנסוהו ליטא וליתן חייב לשלם דאילו למ"ד אנסוהו ליטא וליתן ביד פטור ואין חילוק בין ידו דאנס מגעת שם בין דאין ידו דאנס מגעת שם אפי' במקום שאין הממון פקדון בכל ענין פטור דאין להקשות עלייהו מההיא דאמר לאנס הושט לי פקיע של עמיר והושיט דחייב דאוקימנא דקאי בתרי עברי דנהרא דלא מצי למישקל איהו מעצמו דאלמא כל שאינו יכול האנס ליטלו מעצמו חייב הנושא והנותן ע"י אונס דזה אינו קושיא דאינהו מפרשי ליה להאי דפקיע עמיר דמיירי בלא אונס כמ"ש הנ"י שם בשם בעל העיטור שהשיב על הרי"ף ז"ל דההיא דפקיע עמיר מיירי דליכא אונסא דכיון דקאי בתרי עברי נהרא מאי אשתמוטי מיניה דאילו היה שם אונס פשיטא שהיה פטור זה שהושיט לאנס אע"פ שיד האנס אינה שולטת עד שם דבכל ענין הן פטורין ודעת הרא"ש נראה דבכל ענין פטור הנפקד דלא חילק בין יכול האנס ליטלו מעצמו או לא ונראה דהרא"ש נמי ס"ל דגם בכל מקום דאמרי' נשא ונתן ביד פטור כגון במקום שיודע האנס בממון הישראל שמאנס לזה להביא לו דפטור אפי' היה הממון שמאנס לזה להביא במקום שאין יד האנס מגיע שמה ושולט עליו ואין להקשות עליו מההיא דאנס להושיט לו פקיע עמיר דחייב המושיט אע"פ שהיה יודע בו האנס כיון דלא מצי למשקליה ממילא ואין יד האנס שולט במה דאין זה קושיא די"ל דאע"פ דהרא"ש ס"ל כדברי הרי"ף דהמאנס להביא ממון ישראל והביא דחייב מ"מ אינו מפרש ההיא דהאנס להושיט לו פקיע עמיר כמו שפי' הרי"ף דהרי"ף מפרש לה דקאי בתרי עברי דנהרא ומאנס לזה להביא לו העמיר וכיון דאין יד האנס שולט שמה דלא מצי שקיל ליה האנס ממילא ולא שזה הושיטו לו מש"ה חייב הנאנס (וכודאי דלדידהו כל דלא מצי שקיל ליה האנס ממילא לולי שזה הושיטו לו מש"ה חייב הנאנס) וכודאי דלדידיה כל דלא מצי אנס למשקל ממילא אם זה הנאנס נתן לו חייב בכל ענין אבל הרא"ש ז"ל לא פי' להא דפקיע עמיר כך רק ס"ל דהא דרב כהנא דאיתיביה לרב אשי מההיא דפקיע עמיר היה סבור רב כהנא שהאנס המאנס לזה העמידו על הפקיע ומש"ה הקשה לו והא הכא דהעמידו עליו וחייב ותירץ דאינו כן אלא אין האנס מאנס לזה כלל כי אינו יכול לאנסו דאע"פ שהעמידו עליו ואמר לו תן לי פקיע עמיר אינו מאנסו לכך לפי שאינו יכול לאנסו דמיירי דקאי בתרי עברי דנהרא מדקאמר הושיט ולא קאמר תן ומש"ה חייב והכי איכא משמע לישנא דגמ' דקאמר א"ל אנס הושיט וכו' אלמא דאינו מאנסו כלל תדע דס"ל להרא"ש כך דהא הביא לשון הגמ' כצורתו ולא פי' התירוץ כדמפרש ליה הרי"ף דאמר הכא במאי עסקינן דקאי בתרי עברי דנהרא דלא מצי שקיל אלא כתב הרא"ש הכא במאי עסקינן דקאי בתרי עברי דנהרא ותו לא ונמצא א"כ דלהרי"ף ז"ל כל שאין האנס יכול ליטלו בידו אע"פ שמאנס לזה לתתו לו חייב הנאנס אם נתנו לו לפי פירושו במפרש ההוא דפקיע עמיר מיירי שמאנסו לתת לו ומשום דקאי בתרי עברי דנהרא דלא מצי אנס למשקליה אי לא יהביה ליה חייב ולהרא"ש ודאי אם היה מאנסו לתת לו שהאנס יודע בממון או אפי' אין האנס יכול ליטלו מפני שאין ידו מגעת שם פטור הנאנס לפי פירושו שפי' ההיא דפקיע של עמיר דמש"ה חייב הנותן לו לאנס מפני שאין האנס יכול לאנסו שיש נהר מפסיק ביניהם דהוי המושיט לו כאילו נותנו מעצמו אבל אם היה מאנסו ודאי שהיה פטור אע"פ שהאנס לא היה יכול ליטלו מעצמו ומעתה יתיישב אליבא דהרא"ש הא דאמר דהושיט לי פקיע של עמיר לא דמי לתן לו כוס פקדון שבידך דהתם ליכא אונס והכא איכא אונס ויתיישבו דברי הרא"ש היטב דלא תיקשי עליה כלל שום אחת מהקושיות שהקשינו לדבריו פ' הגוזל בתרא והרשב"א שהביא המ"מ פ"ה מהל' פקדון ופ"ח מהל' חובל ומזיק והאי דס"ל כדברי הרי"ף וזה דעתו דאם אנסוהו ליטא וליתן ביד אפי' היה יודע האנס באותו ממון אין ידו בולטת שם אלא בהראותו של זה דגם אם יאמר האנס למצא לא יוכל אז חייב זה הנושא והנותן לו אפי' אם ידע האנס בממון זה וידו בולטת עליו אע"פ שאינו לפניו ואינו רואה אותו אבל אם יחפש אחריו ימצאהו ...ריס וא"ת והא ההיא דפקיע עמיר דהכא היה עובר הנהר היה לוקחו ולמפ"כ חייב המושיט אין זה קושיא די"ל דהתם לא חשיב ידו בולטת עליו כיון דנהר מפסק ביניהן מיהו אע"ג דפליגי הרי"ף ובישתו עם ר"ת ובעל העיטור וכיעתס וגם הרא"ש בנושא ונותן ע"י אונס בממון ידוע אם אין יד בולטת בו שם כמו שכתבנו נראה דדוקא באחר ממון שאינו פקדון אלו הוא דפליגי אבל בממון שהוא פקדון נראה דלכולהו חוץ מהרשב"א ז"ל דפטור הנאנס דהא כולהו כתבו בסתם שהוא פטור וקאמר כתבו טעם לדבר משום דאדעתא דהכי קביל עליה שמירה זו שאם יבאו עליו גזלנים שיתננו לו אם יבאו אדעתא דהוא פקדון ויפטר וכן כתבו התוס':

א אם קבע המלוה ללוה זמן ורצה הלוה לפרעו תוך הזמן כדי שלא יעמיד בהתריתו עד הזמן והמלוה אינו רוצה לקבלו לפי שבמה קלקלות הוגבין מלוין במעות. כזה כתב הטור ח"מ סי' ע"ד בשם בעל התרומות והוי אם הגיע זמן אע"פ שהלוה ממהר לפרוע חובו כדי להציל עצמו מן האונסים העתידים לבא כגון חילוף המטבע וגזירת המסים והתפתורת הדין עמו שאין עתה נראה הקלקול אע"ג שעתיד לבא למחר או בו ביום לאחר הפרעון ...ה על תקנת חבירו לפי שאין דומה לפריעת המדבר שבש הסכנה מצויה וגלויה אבל אם לא הגיע הזמן אם מצוי וניכר לעינים חילוף המטבע מיד וגזירת המס"ס והתפתורת ומפני זה רוצה הלוה לפרוע מיד כדי להציל עצמו מן הסכנה (ה) ולהפליג את חבירו ועדיין לא הגיע זמן הפרעון הרי זה כפריעת מדבר ואין ראוי לפורעו קודם זמנו לקלקלתו ולהפסדו של מלוה אבל אם אין שם א' מכל התשבות האלה אע"פ שטוען המלוה כי אין ...מעותיו כדי שלא יהיה בההריותו הלוה יכול לכופו לקבלם תוך הזמן בקביעות הזמן הוא לתקנת הלוה בכל מקום ע"כ והוסיף הטור שם בשם אביו ז"ל לומר דאם בא לפרוע תוך הזמן בפרוטרוט דינר דינר אין המלוה ...ו ולומר תן לי תובי כולו בפעם אחת דאף פרעון של דינר דינר נקרא פרעון אלא שיש למלוה תרעומות עליו ומיהו נראה בעיני דהלואות שמוזין עתה לבעלי הגויות המלוים לעכו"ם ברבית ושובין תנאי ביניהן בהתם ...ים לעכו"ם ברבית ויסגלם בחנויות אחר תחת ידו כנהוג ויתחיל הלוה לתת למלוה ריוח מהם כפי התנאי שביניהם וקובעין זמן להלואה זו דהשתא קביעת זמן להלואה זו הויא גם לתקנת המלוה שאם יחזירם לו בתוך ...דו שביתין אלו ולא ירויחו המעות כלום ויפסיד הריות שהיה מגיע לו מהם עד סוף הזמן דהכה"ג נראה דודאי אם בא הלוה להחזיר בתוך הזמן מצי מלוה לעכב עליו דניכר לעינים הוא ההפסד שיגיע לזה אם יחזיר ...הזמן כד"נ: ב וכתב מ"מ פ"ק מהל' פקדון וז"ל וכ"ל שאם הפקיד אלו לזמן ידוע שאינו יכול להכריחו לקבלו ממנו תוך זמן זה שיכול לומר קבלת עליך שמירת זה הזמן הקבוע ע"כ ונראה לענ"ד דמיירי דוקא ...חזיר במדבר דהסכנה שם מצויה כההיא דכתבנו גבי הלואה בהל' מלוה ולוה אבל אם בא להחזיר לו ביישוב אפי' תוך הזמן שקבל עליו אחריות למה לא יתחייב לקבל והיבעית אימא דאפי' ביישוב אינו יכול לכוף המפקיד:

הגהות מא"י [א] מ"ב רבה: [ב] נ"ב להציל: [ג] נ"ב דתנן פ' בן סורר ומורה ואלו ניתנו להצילן בנפשן הרודף אחר חבירו להרגו ונמצא תשלומין וחיוב מיתה באין כאחד: [ד] נ"ב שייך לגמ' בעובדא דרב כהנא דשמיט לקועיה דהאי גברא שבא למסור תבנא דחבריה בידי כנענים.

והקל ממשאה והשליך בים פטור שהמשא שבה כמו רודף אחריהם להרגם ומלוה רבה עשה שהשליך והוסיפם ע"כ וכתב הראב"ד ז"ל בהשגות שהמשא שבה כמו רודף וכו' א"א אין כאן מלח ולא תבלין שאין כאן דין רודף כלל ואין זה דומה למעשה דחמרא דפרק הגוזל ודין זה שהטיל ליס אע"פ שהטיל משל איש אחד מחשבין על כולם כפי משאם כדאיתא בגמרא ע"כ ותמה עליו המגיד משנה ז"ל איך דחה הרב דברי המחבר בלא טעם וכבר כתב המחבר דין זה דמחשבין על כולם כפי משאם והביא [ב] כל הברייתא פרק י"ב מהל' גזילה ואבדה דמיירי בעומד עליה נחשול שנראה שדעת המחבר לחלק בין כשמשליכין מלך סער הים לבד ואין הספינה טעונה יותר מדאי ובין כשאחד או שנים טעונים יותר מדאי והיה מתנהג כדרכו אז המשוי כרודף כעובדא דחמרא ובזה יש מלח ויש תבלין ע"כ תורף דבריו. אמר המחבר מפני [שאין] דעת המחבר כן כמו שהגיד המגיד תפסו [ג] הרב שמתוך דבריו ניכר שאינו מדבר באם ידוע הטוען אות' יותר מדאי ואז חשבה להסבר [ד] [שנאמר] מה בין זה למעשה דחמרא ועוד שהוא מבואר שאין כן דעת המחבר שאמר והקל ממשאה שלא חלק בין משא של טוען ראשונה שאינו מכביד לטוען באחרונה שמכביד יותר מדאי אלא שהגורם הוא המשא שהיה כבר בה ואין אנו יודעין מי הגורם מן הסוחרים (ג) וכן שטענוהו יחד או שהחזיקו בה קודם שתלך במים שלא היה ניכר עדיין ההיזק וכשהלכה על פני המים חשבה להסבר דלא מצינו למימר לשום אחד הוא הגורם וזה כטעם נחשול שבים שכיון שאין זה גורם יותר מזה מדוע נציל לו בממון חברו אלא כ"א בממונו בחלק [אחד] שוין ולא דמי למעשה דחמרא שהיה ידוע שהוא בא וטבע כרודף ממש ולפיכך לא טעם בה הרב שום טעם כנ"ל :

מתני' לא יחזיר לו במדבר. אם אין זה תובעו לא יכול לכופו לקבל חובו או פקדונו דלאו מקום שמור הוא : ע"מ לצאת במדבר. קס"ד שאמר לוה זה על מנת שתלא במדבר ושם אפרע לך וא"כ דאתניה בהדיא לקבלו במדבר פשיטא ובגמ' מפרש לה : **גמ'** ניתנה להבוע. אם ירצה מלוה דידו על העליונה : וכתב הרי"ף ז"ל שמעינן השתא ממתני' ומברייתא שהמלוה לחבירו בישוב אית ליה רשותא למגבה מיניה במדברא אפילו בע"כ דלוה [אבל] אי לא בעי לאיפרועי במדבר לית ליה רשותא ללוה למימר טול [ה] האי דאית לי גבאי אלא קיימי באחריות דלוה עד דפרע ליה למלוה בישוב כדאוזפיה בישוב והני מילי מלוה אבל אבדה דאשכחה בישוב אי נמי פקדון דאיתפקד [ו] בישוב לית למריה פקדונא רשות למתבעי להבריה במדברא היכא דליתנהו גביה ואי איתנהו גביה ולא בעי מרייהו למשקלינהו לית ליה רשותא נמי להאיך לאותבינהו גביה ולמיזל אלא מחייב באחריותיהו עד דמהדר להו לישוב : (א) אי בעינא וכו'. והכי אמטינן הנא דאף על גב דלא תנאי נמור הוא דהא אי בעינא קאמר אפילו הכי כיון דידע דאיהו נמי למדבר נפיק על כרחו יקבל : **מתני'** חייב לשלם. אמרינן בגמ' דאי איירי קא תבע ליה גזלתני וכן כולן והלה הודה לו אלא שאומר איני יודע אם החזרתי כיון דברי ליה שעשה כך אלא שמסופק לו אם החזיר חייב לשלם ואפילו מדיני דאדם דלא אתי ספק ומוציא מידי ודאי : אבל. אם אמר מעצמו בלא תביעת חבירו אינו חייב אלא בבא לצאת ידי שמים אבל א"ל [ז] וכו' פטור אפי' בדקא תבע ליה דה"ל כמנה לי בידך וכו' כדאיתא בגמ' : **גרסי'** בגמ' [דף קיח.] איתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ברי ושמא ברי עדיף רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור אוקי ממונא בחזקת מריה תנן אבל אמר איני יודע אם גזלתיך אם הלויתני וכו' פטור מלשלם היכי דמי' אילימא דלא קא תבע ליה רישא אמאי חייב [ח] אמרי בבא לצאת ידי שמים איתמר נמי אמר רבי חייא בר אבא אמר ר"י מנה לי בידך והלה אמר איני יודע חייב בבא לצאת ידי שמים (ב) : תנן אבל אמר. תלמודא קא מקשה מסיפא דמתני' דפטר לרב הונא ורב יהודה דאמרי חייב משום דסברי דמתני' איירי בדתבע ליה והלה אומר איני יודע כדמסיק ואפ"ה אומר פטור אבל מרישא לא מקשה לרב נחמן ורבי יוחנן דאמרי פטור משום דכ"ע מודו דכיון דברי ליה שעשה כך חייב דלא אתי ספק ומוציא מידי ודאי כדפרישית במתני' ואינהו לא פליגי אלא במנה לי וכו' : אמרי בבא לצאת לעולם דלא קא תבע ליה ומיהו כיון דקא מודה ואמר דודאי גזליה לא נפיק ידי שמים עד דעביד השבה. אבל סיפא הואיל דלא [ידע] גזלן דליכא שום טענת ברי לא צריך למיפק ידי שמים. הך דחוי הוה לרב הונא ורב יהודה אבל לרב נחמן ורבי יוחנן מתני' אתא שפיר בדתבע. והפוסקים ז"ל פסקו כרב נחמן דהלכתא כוותיה בדיני הלכך מתני' בדתבע וכדפירש במתני' וסיפא דאמר פטור כרב נחמן דמנה לי בידך הוא. וכ"כ רש"י ז"ל כרבי יוחנן ורב נחמן דאמרי פטור מיהו ישבע כדקאמר [הוא] שאינו יודע שחייב לו כלום דלא עדיף שמא מברי דהא א"כ הוה טעין ליה אין לך בידי כלום הוה משבעינן ליה שבועת היסת. וכתב הרא"ש ז"ל ורש"י ז"ל פירש דליטנא קמא דרב נחמן פ' שבועת הדיינין [דף מ:] עיקר [ט] דלא בעינן דררא דממונא. ורבינו האי גאון ז"ל כתב דלא משבעינן ליה אלא שמותי היה משמתינן ליה על תנאי שאם היה חייב יחזיר מודה ור"ת היה פוטרו [ג"כ] משבועה דכיון דאיכא תרי

רש"י

חבירו : **מתני'** לא יחזיר לו (ג). אם אין זה תובעו אין זה יכול לתת לו חובו או פקדונו במדבר כי אין זה מקום משתמר : על מנת לצאת למדבר. שהודיעו כשהלוהו שדעתו לצאת למדבר עמו : **גמ'** ניתנה ליתבע. אם ירצה מלוה דידו על העליונה : בבא לצאת ידי שמים. דכיון דקא מודה דודאי גזליה לא נפיק ידי

נר מצוה

לא יחזיר לו במדבר (א) על מנת לצאת למדבר יחזיר לו במדבר : האומר לחבירו גזלתיך והלויתני והפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך ואם לא החזרתי חייב לשלם : אבל איני יודע אם גזלתיך אם הלויתני אם הפקדת אצלי אם לא הפקדת פטור מלשלם : **גמ'** ורמינהי מלוה משתלמת בכל מקום אבדה ופקדון אין משתלמין אלא במקומן אמר אביי ה"ק מלוה ניתנה ליתבע בבל מקום אבדה ופקדון לא ניתנו ליתבע אלא במקומן. שמעינן השתא ממתני' ומברייתא דהמלוה את חבירו בישוב אית ליה רשותא למיגבא מיניה בדברא אפי' בעל כרחיה דלוה °אבל אי לא בעי מלוה לאיפרועי בדברא לית ליה רשותא ללוה למימר ליה למלוה הא לך זוזי דאית לך גבאי אלא קיימי באחריותיה דלוה עד דפרע ליה למלוה בישוב כדאוזפיה בישוב והני מילי מלוה אבל אבדה דאשכחה בישוב אי נמי פקדון דאיתפקד גביה בישוב לית ליה למרי אבדה או למרי פקדונא רשותא למתבעיה לחבריה בגויה ובדברא היכא דליתנהו (ב) גביה וכי היכי דלא מיחייב חבריה לאהדרינהו ניהליה בדברא היכא דליתנהו גביה הכי נמי אי איתנהו גביה ולא בעא מריידהו לקבלינהו בדברא לית ליה רשותא להאיך לאותבינהו גביה ולמיזל אלא מיחייב (א) באחריות עד דמהדר להו לישוב [א] כדאפקדינהו ניהליה בישוב : "האומר לחבירו גזלתיך והלויתני וכו' : ודוקא בדקא תבע ליה חבריה דכיון דברי ליה שגזל או שלוה ואיסתפק ליה אם החזיר אם לא החזיר חייב דאין ספק מוציא מידי ודאי (ג) ואי לא תבע ליה חבריה אלא איהו אמר מדעתא דנפשיה וחבריה לא קא תבע ליה אינו חייב אלא בבא לצאת ידי שמים והיכא דתבע ליה חבריה ואמר ליה מנה לי בידך ואיהו אמר לא ידענא אי לוינא מינך אי לא פטור והיינו דתנן אבל אם אמר לו איני יודע אם גזלתיך אם הלויתני אם הפקדת אצלי *) [אם לא הפקדת] פטור ורב הונא ורב יהודה דאוקמוה למתני' בדלא קא תבע ליה לית הלכתא כוותיהו אלא אע"ג דקא תבע ליה פטור דקי"ל כרב נחמן ורבי יוחנן דאמרי (ד) מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור מלשלם אבל משתבע דלא ידע ואם א בא לצאת ידי שמים חייב : **מתני'** "הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב

*) כ"ה בד"ס

שלטי הגבורים

המפקיד לקבל פקדונו ואעפ"כ לא פליג על הטור דכתבנו בהל' מלוה ולוה בשם הטור והרמב"ן והרא"ש ז"ל דסבירא להו דלוה יכול להחזיר הלואה אפי' תוך הזמן כשאין שם חשש הפסד המלוה דשאני דין פקדון מדין הלואה גבי הלואה היינו טעמא דמצי להחזיר תוך הזמן משום דזמן ההלואה הויא לתקנת הלוה כמו שפי' שם הטעם בעל התרומה להדיא אבל הכא גבי פקדון אפשר דזמן שקובע לפקדון הוי רק לתקנת המפקיד דמה תועלת יש לנפקד באותו פקדון כדי שיבקש ממנו זמן הלא אין כאן רק הנאת המפקיד שזה שומר פקדון שהפקיד אצלו עד אותו זמן הלכך מצי המפקיד לעכב עליו מלהחזירו כיון דלטובת ולתקנת המפקיד הוקבע זמן בפקדון לשומרו כד"ג וצריך לפרש הא דאמר דלא מצי מפקיד לתבוע פקדוני מן הנפקד במדבר ובמקום שאין הפקדון אצלו מאי קאמר ומה חידוש השמיענו בזה וכי רוצה זה הפקדון עתה שאינו בידו דנפקד והא אפי' אם ירצה לתתו לו לא יכול דאינו בידו ונראה דהכי קאמר דהמפקיד אינו יכול לתבוע פקדונו מן הנפקד שיביאנו לידו במקום אחר שאינו מקום הפקדון דאינו מחויב להוליכו אחריו במקום המפקיד רק חייב המפקיד ללכת לקחת פקדונו במקום שהפקידו אצלו כי שם הוא הפקדון וה"ה דלא מצי מפקיד להכריח את הנפקד במקום שאינו מקום הפקדון שיתן לו דמי שויו דפקדון :

א רש"י ז"ל כ' דמשביעים אותו היסת שאינו יודע שהלוהו מעולם דלא עדיף שמא מברי דהא אי נמי הוה טעין ברי אין לך בידי כלום הוה משביעין ליה היסת דס"ל לרש"י דמשביעין היסת אפי' כי ליכא דררא דממונא וכ"כ הרי"ף ז"ל ומיי' פ"ק מהל' טוען ונטען וסמ"ג עשין צ"ה והרא"ש שם וטוח"מ סי' ע"ה דמשביעים ליה היסת שהוא כדבריו שאינו יודע שהוא חייב לו והוסיף הטור לומר דאפי' אם כשתבעוהו תחלה טען טענת ברי ואומר אין לך בידי כלום ותייבוהו לישבע היסת וכשבא לישבע חזר בו ואמר איני יודע אם הלויתני אם לאו כדי להקל בשבועתו וליפטר בשבועת איני יודע שומעין לו ונשבע שאינו יודע אם הלוהו אם לאו ונפטר ואין כאן טוען וחוזר וטוען והתוס' שם והכ"י והגהת מיי' פ"ק מהל' טוען ונטען וסמ"ג עשין צ"ה ותשובה למיי' סוף ספר משפטים סי' ל"ז כתבו בשם רב האי ור"ת כי מן הדין אין להשביע היסת רק היכא דאיכא דררא דממונא כגון דאמר מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך דהשתא איכא דררא דממונא ביניהו אז משביעין אותו אבל אם אמר מנה לי בידך אין לך בידי או איני יודע אם יש לך בידי בכה"ג לא משביעים ליה כלל היסת מ"מ אמר רב האי דהע"פ דאין שם דררא דממונא שבועת כופר בכל הגס

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' טוען ונטען סמג עשין צה טוח"מ סי' עה וסימן שסה :

ב מיי' פ"ק מהל' גזילה ואבידה ופ"ז מהל' גניבה סמג עשין עא וטג טור ח"מ סי' שסו שסו :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לי גמ' ע"מ לצאת במדבר פשיטא לא צריכא דאמר ליה להוי כאן פקדון גבך דאנא למדבר נפיקא וא"ל איהו אנא נמי למדבר בעינא למיפק דהכי קאמר ליה אי בעינא לאהדרינהו לך התם מהדרנא לך :

(ב) פי' והיינו בדתבע ליה הואיל ואיכא שום טענת ברי הלכך לרב הונא ורב יהודה נמי רישא דאינו יודע אם החזרתי לך אע"ג דלא קא תבע ליה כיון דאיהו ידע דגזליה איכא ברי וחייב בבא לצאת ידי שמים פירש"י :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל באחריותייהו עד דמהדר להו ניהליה בישוב כו' :

(ב) נ"ב במדבר :

(ג) נ"ל ובין :

(ד) נ"ל דעתיה לומר :

(ה) דווקאי גרסי כו' כצ"ל :

(ו) נ"ל דקאמר :

(ז) נ"ל אין ·

הגהות חוו"י

(א) נ"ב לא קאי על הגוזל עי' סוף פ"ג דב"מ : (ב) נ"ב נ"ע דגם הלואה בדלית ליה אין מכריחין אותו עי' ח"מ ע"ד : (ג) נ"ב נ"ל שר"ל דהתובע טוען ברי שלא פרע ולכן בדלא תבע פטור דשמא פרע ודו"ק : (ד) נ"ב עיין ברי"ף כתובות פ"א [סי' קעו] :

מלחמת ה'

ועוד כתב כ"ל מפירש"י דאיהו גריס אי בעי' לאהדרינהו ניהלך התם במדבר מהדרנא לך וכו' : **אמר** כותב ה"ו והלא מלוה ופקדון שנוי כאן אפי' ביישוב נמי א"צ לילך אחריו שהרי בגזילה נמי א"צ להחזיר אחריו אלא כשנשבע כדקתני מתני' בפ' הגוזל עצים והכא לא קתני נשבע ואת"ל נמי דלר"ע בלא נשבע נמי צריך לילך אחריו דוקא בגזילה משום קנסא אבל לא בפקדון ה"ו היכא הנפקד צריך לחזור אחריו ואי אמרת מתני' אפי' נשבע קאמר אין שומעין לך חדא דלא קתני הכי והיה לו לפרש דהא (ו) קאמר לא יחזיר במדבר אבל צריך להחזיר ביישוב (ז) ואין דינו אלא בנשבע שצריך לחזור אחריו ועוד דאי נשבע אפי' במדבר נמי צריך לילך אחריו דהא מחייב להחזירם לידיה דכתיב לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ולא חלק הכתוב בין מדבר ליישוב וא"ת תקנה תקנו בו כדרך שתקנו באושא יתירה על השבת הוה ליה למיתני מביא לב"ד כדקתני התם דבדלא ב"ד ודאי לא מיפסר וכמדומה לי שלא הלך מעולם למדי שכמה מדברות יש בין א"י למדי ובכל מקום שאמרו אפי' למדי גוזמא הוא כאדם שאומר לחבירו אפי' לסוף העולם ועוד דהוה ליה למיתני אינו חייב להחזיר ואמאי קתני לא יחזיר דמשמע שאין חזרתו חזרה גמורה ועוד הוה ליה למיתני למדבר ולא ליתני במדבר שאין כלשון כזה אלא לשון שכניהם במדבר ועוד למה לא שנו משנה זו בפ' הגוזל עצים ועוד אמאי קתני מתני' הפקיד לו ביישוב דמשמע דאם הפקיד לו במדבר צריך לילך אחריו במדבר אמאי ועוד היאך עלה על הדעת דבמלוה צריך לילך אחריו במדבר ובפקדון ואבידה לא מה בין זה לזה אבל לפי הפי' המקובל והידוע ניחא דקס"ד דכיון דהפקיד גביה ביישוב והוליכו למדבר פשיעה הוא שלא היה לו להוליכו שאין דרך הנפקדים בכך ולא על דעת כך הפקידו אלא מה שאין לומר כן במלוה ומצאתי דתניא בתוספתא הגוזל את חבירו או שלוה ממנו או שהפקיד לו ביישוב לא יחזיר לו במדבר אבל מחזיר לו בשיירא והאבידה חוזרת לבעלים בכל מקום מי שבא כדרך והיה מעות בידו וראה אותם בא כנגדו אמר לו בא וטול את אלו שאני חייב לך אם קבל עליו פטור ואם לאו חייב וזו כברייתא שלא כדברי בעל המאור ולא כהנכתבים כאן להשיב עליו שאין צורך אלא ללמוד ממנה שהאבידה חוזרת לבעלים בכ"מ שהרי כתבה בו כתורה הסכות הרבה אע"פ שנראה ממה שכתב רבינו הגדול בהא דאפי' באבידה צריך שיחזירנה ביישוב ולמאי דקס"ד בגמ' מעיקרא נמי אבידה כפקדון ולא יחזירם אלא במקומן :

המאור הגדול

נראה לי מפירש"י דאיהו גרים אי בעינן לאהדורי ניהלך התם במדבר מהדרנא לך ולפי גירסא זו כך הוא פי' משנתנו הגוזל או המלוה את חבירו ביישוב לא יחזיר לו במדבר כלומר שא"צ לילך אחריו למדי ובלבד שילך ביישוב ורמינהו מלוה משתלמת בכל מקום קא סלקא (ד) דעתך לימא שחייב לילך אחריו ופריקנא ניתנה ליתבע בכל מקום כלומר לא שחייב לילך אחריו אלא שניתנה ליתבע בכל מקום שהמלוה תובעו זה הפי' לפי גי' רש"י נכון אע"פ שפירושו אינו כלשון הזה ובספרי ספרד (ה) דוקא כי גרסי אי מהדרת ליה ניהלי במדבר מקבילנא ליה מינך ועל לשון זה סמך הרי"ף ז"ל ופסק מה שפסק ׃

הגהות מא"י [א] נ"ב אבל גבי אבידה אפשר שיכול לטניה גביה ולמיזל ולכן לא נקיט הרי"ף ז"ל טעמא אלא כדאפקדינהו : [ב] כלשון כנ"ל : [ג] נ"ב פי' חולק עליו : [ד] נ"ב שכתב סתם שחשבה להסבר מבואר מאד : [ה] האי זוזי דאית לך גבאי כו' כצ"ל : [ו] נ"ב נביה : [ז] נ"ב איני יודע אם גזלתיך : [ח] נ"ב כו' : [ט] נ"ב קאי ארישא דקתני התם מנה לי בידך אין לך בידי כלום פטור קאמר ר"נ משביעין אותו היסת אבל גאיכא דמהני לה אסיפא המנה לי בידך א"ל כן לאחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור דדוקא היכא דאיכא דררא דממונא קאמר רב נחמן דמשביעין אותו היסת אבל ברישא לא ·

תרי ליבני לא היה רוצה לחייבו שבועה מספק אבל [אם] הודה שחייב וטען לו שפרע הוה מחשב ליה דררא דממונא כי ההיא דנתתיו לך אע״ג דליכא עדים בהודאה: והרי״ף ז״ל כ׳ פטור שמשלם ומשתבע דלא ידע: ואם בא לצאת ידי שמים חייב ע״כ דהא ר׳ יוחנן [דפוטר] אמר חייב בבא לצאת ידי שמים ודוקא בדתבע ליה: **מתני׳** חייב באחריותו. דמכי גנביה קם ליה ברשותיה והשבה דעבד לאו השבה הוא עד דמודע להו לבעלים: ומנו את הצאן. אחר שהחזירו שהיא שלימה הרי יש כאן דעת בעלים: **גמ׳** לדעת צריך דעת. אם הכירו בעלים שנגנב מהם טלה צריך שיודיעם כשיחזירהו להם ואי לא מודע להו אע״ג דמנו את הצאן והיא שלימה אכתי חייב באחריותו דכיון דידעי הוי ליה גזילה גמורה ובעי השבה מעלייתא: שלא לדעת. [ו] לא הכירו הבעלים שתהא לאגס חסרה ולאחר חזרה מנו את הצאן והיא שלימה פוטר מנין זה מלשלם: אסיפא דבלא ידעו מהני מנין אבל רישא דבידעו לא מהני מנין: ושמואל אמר וכו׳. וכי קתני מנו אכולה והכי משמע מתני׳ רישא בשידעו הבעלים וסיפא כלומר וכן אם לא ידעו דין אחד יש להם וחייב אבל מנו וכו׳ פטור בין ברישא בין בסיפא: ור׳ יוחנן אמר וכו׳. והכי קתני הגונב טלה מן העדר לדעת והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו והוא שהחזירו שלא לדעת אבל אם לא ידעו הבעלים לא בגנבתו ולא בחזרתו וכן אם מנו את הצאן והיא שלימה בגונב לדעת דהיינו ארישא פטור מלשלם: ורב חסדא אמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת צריך להודיעם ואם לא הודיעם אע״ג דמנו חייב [וכי קתני ומנו ארישא] ומנו הנך דרישא את הצאן אחר חזרה פטור: מ״ט דרב חסדא. בשלמא טעמא דכולהו ניחא דעדיף להו לדעת משלא לדעת ועוד דמתני׳ ניחא להו לתרוצה כותייהו טפי: הואיל ואנקטה נגרי בריתא למדה לצאת חוץ ומעתה צריכה שימור יפה וכיון דלא ידעו הבעלים לא מיזדהרי בה אבל לדעת מנין פוטר שהרי הכירו שנגנב והוחזר ומעכשיו יזהרו בה: וכתב הרי״ף ז״ל ומסתברא לן דהלכתא כרב חסדא דהא רבא כותיה

נר מצוה

חייב באחריותו: (א) ואם לא ידעו בו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו ומנו את הצאן והיא שלימה פטור מלשלם: **גמ׳** אמר רב לדעת צריך דעת שלא לדעת מנין פוטר וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה אסיפא ושמואל אמר בין לדעת בין שלא לדעת מנין פוטר וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה אכולה ורבי יוחנן אמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין נמי לא בעי וכי קתני [א] ומנו את הצאן והיא שלימה ארישא ורב חסדא אמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת צריך דעת וכי קתני ומנו את הצאן והיא שלימה ארישא אמר *)רבא *מאי טעמא דרב חסדא משום דנקטה ניגרא ברייתא מסתברא לן דהלכתא כרב חסדא משום °דאנקטא ניגרא ברייתא דהא *רבה כוותיה ס״ל ועוד דטעמא דיליה מסתבר: וה״מ בבעלי חיים משום דאנקיט להו ניגרא ברייתא אבל מידי דלאו בעלי חיים כגון סלע מן הכיס וכיוצא בו הילכתא כר׳ יוחנן דקי״ל דכל רב ושמואל ור׳ יוחנן הלכה כר׳ יוחנן ורב חסדא לא פליג עליה דר׳ יוחנן אלא בבעלי חיים משום דאינקיט להו ניגרא ברייתא אבל מידי דלאו בעלי חיים לא פליג הלכך הלכתא כר׳ יוחנן דאמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין לא צריך: והא דתני חדא הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא ותניא אידך לא יצא אסיקנא דכ״ע מנין פוטר וכ״ע אית להו דרבי יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה (א) [ג] והוא דאהדרא לכיסיה ילא קשיא הא דקתני יצא דאית ליה זוזי בכיסיה וכיון דאדם עשוי למשמש בכיסו הרי (ג) מנאו לאחר שהחזירו ולפיכך יצא דמנין פוטר. והא דקתני לא יצא

דאחדא

*) כא״י סגי׳ רבה

רש״י

ידי שמים עד דעביד השבה: **מתני׳** חייב (ג) באחריותו. דמכי גנבה קם ליה ברשותיה והשבה דעבד לאו השבה היא עד דמודע להו לבעלים: ומנו את הצאן. אחר שהחזירו: והיא שלימה. הרי יש כאן דעת בעלים גמור: **גמ׳** לדעת. צריך דעת אם הכירו בעלים שנגנב הטלה מהם צריך שיודיעם כשיחזירנו (ד) דכיון דידעי הוי גזילה גמורה ובעי השבה מעלייתא ואפי׳ מנו את הצאן לאחר שהחזיר בלא דעת בעלים והיא שלימה חייב באחריותו: שלא לדעת. שלא ידעו בעלים קודם השבה שנגנבו ומנו את הצאן לאחר שיחזירהו והיא שלימה אותו מנין פוטר: אסיפא. דלא ידעי בעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו: אכולה. בין ידעו בין לא ידעו דרישא דמתני׳ איירי בידעו מדקתני סיפא לא ידעו והא דקתני ואם לא ידעו הכי קאמר וכן אם לא ידעו כו׳ [ג]: אם מנו כו׳. ארישא והכי קאמר (ה) חייב באחריותו אבל אם לא ידעו בעלים בגניבתו ובחזירתו או שמנו הצאן אפילו ידעו בגניבתו פטור: שלא לדעת. צריך דעת בעלים להודיעו [ד] אע״ג דמנו חייב: ומנו את הצאן. ארישא והכי קתני חייב באחריותו בין מנו בין לא מנו אימתי בזמן שלא ידעו הבעלים בגניבתו ובחזירתו (ו) אם מנו הנך דרישא את הצאן אחר חזרה פטור: מ״ט דרב חסדא. בשלמא טעמא דכולהו ניחא דעדיף להו דעת משלא לדעת וגם מתניתין מתיישבת אליבייהו: הואיל דאנקטה ניגרא ברייתא. למדה לצאת חוץ [ה] מעתה צריכה שימור יותר וכיון דלא ידעו בעלים לא מיזדהרי בה: אבל לדעת מנין פוטר. שהרי ידעו שנגנבה (ז) וחזרה ומעכשיו יזהרו בה יותר טפי מקודם: אית להו דר׳ יצחק. וידוע לבעלים בגניבתו כשמנה והיה חסירה ולאחר חזרה מנה והיה שלימה:

בכדי

סבר ליה ועוד דטעמיה דידיה מסתבר: וה״מ בבעלי חיים. משום דנקיט להו נגרי בריתא אבל [ז] דלא בעלי חיים ניחוהו כגון הגונב סלע מן הכים וכיוצא בו הלכתא כר׳ יוחנן דקי״ל דכל רב ושמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן ורב חסדא לא פליג עליה אלא בבעלי חיים משום דאנקטינהו נגרי ברייתא אבל במידי דלאו ב״ח לא פליג הלכך הלכתא כר׳ יוחנן דאמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין לא צריך: והבליע לו בחשבון. לאחר זמן לקח הימנו מקח או שנתן לו דמים והוסיף עליהם מה שגזל והבליע לו בחשבון שהיה בוש לומר הרי זה גזלתיך: אדם עשוי למשמש בכיסו. ולמנות כמה יש בתוכה וזה מיד מנה אחריו ומלא יותר מדמי המקח והכיר שהחזיר לו גזילתו: [ל׳ גמ׳ [ח]] הא דלא אהדר ליה לכיסיה הא דקתני יצא דמנה גזלן ורמא לכיסיה דנגזל וכיון דאית ליה דרבי יצחק הוה ליה מנין ופטור: הא דלא אהדר ליה. הא דקתני לא יצא דמנה גזלן ורמא לידיה דנגזל הלכך איכא למימר דהשליכן זה בתיבתו ולא מנאן: הא דאית ליה זוזי בכיסיה. פירש הר״י אלפסי

הגהות הו״י

(א) והא והא דאהדר לכיסיה כצ״ל:

הגהות מא״י

[א] נ״ב וה״ק ואם לא ידעו וכו׳ או ידעו ומנו את הצאן כו׳ פטור: [ב] והא והא דאהדר כצ״ל [וכ״ה הכ״ת]: [ג] נ״ב אבל מנו את הצאן והיא שלימה פטור בין רישא דידע ובין סיפא דלא ידעי: [ד] נ״ב ואם לא הודיעו: [ה] ומעתה כצ״ל: [ו] שלא כצ״ל: [ז] מידי דלאו כצ״ל: [ח] לשון גמ׳ לא דכ״ע אית ליה דר׳ יצחק ולא קשיא הא דרמי ליה לכיסיה הא דמני ורמי ליה לידיה ואי בעית אימא אידי ואידי דמני ורמי ליה לכיסיה ולא קשיא הא דאית ליה זוזי אחרינא בכיסי׳ והא דלית ליה זוזי אחרינא בכיסיה:

שלטי הגבורים

הגס דאין משביעין היסת ומיהו היה משמתינן ליה אם לא יודה האמת היא בשמתא ור״ת לא היה מוחה ביד הדיינין אם היו משביעין היסת היכא דליכא דררא דממונא אלא שהוא לא היה רוצה לעשות מעשה להשביע וכתוב בהגהת מיי׳ פ״ק מהל׳ טוען ונטען וז״ל שוב ראיתי בתשובת מורי רבינו ז״ל שר״ת חזר בו בסוף ימיו ובתשובות למיי׳ סוף ספר משפטים סי׳ ל״ז כתוב בשם ריב״א ז״ל דהכל תלוי לפי ראות עיני הדיינים בין לחייב בין לפטור והאריך שם והר״ר ישעיה כתב דבשבועת היסת צריך כפירה שני מעין דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אבל רב האי כתב משביעין אותו אפי׳ על פ״ס וכ״כ הטור והא דאמרי׳ דהאומר לחבירו מנה לי בידך וא״ל הן למחר א״ל תנהו לי וא״ל נתתיו לך דחייב שבועת היסת לכ״ע לא הוי לכ״ע רק היכא דבההודאה דאתמול היה שם עדים ואין יכול עתה לכפור אבל אם כשאמר לו אתמול הן לא היה שם עדים או שהודה אתמול שחייב והשתא טוען פרעתי ולא היה שם עדים בהודאה איכא פלוגתא התוס׳ שם פ׳ הגוזל בתרא כתבו דר״י שמע וראה לר״ת לחייב שבועה אפי׳ ליכא עדים בהודאה דהוי שפיר דררא דממונא ור״י כתב מדידיה דלפי פשט ההלכה לא חשיב דררא דממונא אא״כ היה עדים בשעת ההודאה דאתמול דאין יכול השתא לכפור לא הלויתני מעולם וצריך שיטען פרעתי:

הגהות הב״ח

(א) תיבת ואם נמחק: (ב) מנאן כצ״ל: (ג) באחריותו כצ״ל: (ד) נ״ב ואי לא מודע להו אע״ג דמנו את הצאן והיא שלימה עדיין חייב באחריותו דכיון: (ה) נ״ב הגונב טלה סתם דהיינו לדעת והחזירו חייב באחריותו היכא דלא מני אבל: (ו) נ״ל ואם · (ז) נ״ל והחזירוה:

המאור הגדול

מאי לאו סלע לדעת. ובפלוגתא דרב ושמואל דבסלע שלא לדעת ליכא בכולהו אמוראי מאן דמחמיר טפי ממנין וא״כ ה״ל ר״ע דאמר צריך דעת בעלים דלא כחד מכולהו אמוראי ומאי לאו טלה שלא לדעת ובפלוגתא דרב חסדא ור׳ יוחנן דבטלה לדעת ליכא מאן דמיקל בציר ממנינא וא״כ ה״ל ר״י דלא בעי אפי׳ מנין דלא כחד ואוקמא רב זביד משמיה דרבא אליבא דר׳ חסדא בשומר שגנב מרשותו ובטלה דה״ל שלא לדעת כר״י שסבר לא כלתה לה שמירתו והויא לה חוזרה בדעת השומר כחוזרה לדעת הבעלים ובמקום בעלים קאי מאחר שהחזירו למקום שגנב ור״ע סבר כלתה לה שמירתו וצריך דעת בעלים והאי דאוקמא רב זביד הכי כי היכי דתיקום רב חסדא כדברי הכל בטלה מיהת ואפי׳ כר״י ורב זביד משמיה דרבא הוא דאוקמא הכי רבא לטעמיה דס״ל כרב חסדא דאמר רבא מ״ם דרב חסדא וכו׳ ואהניא אוקמתיה לתרוצי בטלה מיהת אבל בסלע ליכא לדחויא למאי דאמרי׳ מעיקרא דבפלוגתא דרב ושמואל קאי פליגי וכטעמא דפרישנא ·ואי איכא מאן דסליק אדעתיה דרב זביד אכולה ברייתא קאי ואפי׳ אסלע וה״ם דר״ע דאמר צריך דעת בעלים כלומר צריך חזרה לרשות הבעלים כדבעינן למימר קמן לדעת הרי״ף ז״ל ואפי׳ במנין סגי ליה ור״י דלא בעי אפי׳ מנין ס״ל מאחר שלא כלתה שמירתו וחזרה שמירתו למקומה כמי שלא גנבה מעולם דמיא אי הכי מאי איריא למקום שגנב דאלמא צריך שיחזירנה לתוך אותו חבית שגנבה ממנו אפי׳ שלא במקומה נמי תהא חזרתו חזרה מאחר שחזרה שמירתו במקומה כאילו לא גנב מעולם וא״ת דלמא למקום שגנב לא להחמיר עליו אלא להקל עליו שאינו צריך חזרה לרשות בעלים אלא כיון שהחזירה השומר לרשות עצמו שגנבה משם דיו ולאו דוקא במקום שגנב לתוך אותו חבית הא לא מצי אמרת דהא חזינא בהדיא בפיסקא דהמפקיד חבית דאוקימנא כולה לר׳ ישמעאל וסיפא שהניחה במקום שאינה מקומה אלמא כל היכא שלא החזירה למקומה כגון שייחדו לה הבעלים מקום צריך שידעו הבעלים כי בחזרתה עד דמנח לה במקומה מיהא שמעינן דאפי׳ שומר שגנב מרשותו והחזיר לרשותו עדיין תורת גזלן וגנב עליו עד שיחזירנה למקומה ואם נשברה אפי׳ באונס נשברה לו וכיון שהחמרת עליו בדין למקום שגנב יחזיר על מה אתה מיקל עליו לפטרו לדעתיה דר׳ ישמעאל אפי׳ ממנין: **הלכך** קשיא לן טובא מאי דפסק הכא הריא״ף ז״ל וגם מ״ש בב״מ בפ׳ המפקיד בפיסקא דהמפקיד חבית דדוקא בשומר שגנב מרשותו הוא דקסבר ר״ע צריך דעת בעלים ואפי׳ בסלע בגנב וגזלן מבית בעלים דינו כמתני׳ דהגונב טלה ובדבר שאינו בעלי חיים אפי׳ מנין ל״צ כרבי יוחנן הא קשיא לן טובא היאך יהא שומר שגנב מרשותו צריך דעת בעלים אפי׳ בסלע וגנב מבית בעלים אפי׳ מנין נמי לא צריך ולאו ק״ו הוא השתא גנב מרשותו צריך דעת גנב מבית בעלים לא כ״ש וא״ת אה״נ משום דשומר שגנב מרשותו כיון דכלתה שמירתו אשתכח דלא אהדריה לרשות בעלים אי הכי האי צריך דעת בעלים צריך חזרה לרשות בעלים מבעיא ליה וקשיא נמי ההיא דאמר ר״א הכל צריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה והרי״ף ז״ל פירשה באלו מציאות ואמר כל השומרים צריכין דעת ולגרמיה הוא דפריש הכי להעמיד דבר ואנן תגילים לפרושי הכל בין שומר בין גנב בין גזלן אלמא גנב מבית בעלים נמי צריך דעת מ״מ קשיא ליה מה שפסק הרב ז״ל וא״א להעמידה ועיינא בה טובא וכנ״ל לפסוק כיון דשמואל ור׳ יוחנן קמו להו כר״י ודלא כר״ע אידחו להו מימרייהו וקמו להו לבר מהלכתא ורב חסדא נמי כיון דקי״ל סלע דלר״ע צריך דעת ולדידיה מנין פוטר אפי׳ בטלה כה״ג חיינו לדעת וכ״ש בסלע אע״ג דטרח רב זביד לשנויי ליה טלה לאוקומיה ביה מימרא כדברי הכל מ״מ סלע קי״ל פש ליה רב דקם ליה כר״ע בודאי וברייתא דהגונב טלה מן העדר וסלע מן הכים מסייע ליה ולא קשיא לית לה ולא מידי הלכך הלכתא כוותיה לדעת צריך דעת שלא לדעת מנין פוטר ול״ש טלה ול״ש סלע וליתא לאוקמתא דרב זביד דאוקמא בשומר שגנב מרשותו ושלא לדעת אלא בכל גנב לדעת מוקמינן לה בברייתא ואע״ג דה״ל ר״י בטלה דלא כחד מכולהו אמוראי לא איכפת לן מאחר דהלכתא כרב ור״ע דאינהו עיקר ושארא אידחו להו וכל מאן דנשק מימרי לבר מהלכתא לא טרחי בתר דקי״ל הלכתא לאוקומיה שטיא דגמ׳ וממאי דהלכתא כר״ע דא״ר יוחנן הלכה כר״ע והרי״ף ז״ל נמי סמך עלה ופסק כר״ע ומימרא דר״א דאמר הכל צריכין דעת כפשוטה מסייעא לרב ובגנב ובגזלן לדעת אלמא כל לדעת צריך דעת ל״ש טלה ול״ש סלע ואי קשיא לך מאי טעמא בעיא דעת בהמפקיד חבית והא שומר שגנב מרשותו הוא וא״כ מ״ש חבית דלא סגי ליה במנינא י״ל כיון דחבית באפי נפשה היא וליתא חבית בין תחביות

דומיא

מלחמת ה׳

ועוד כתב מאי לאו סלע לדעת ובפלוגתא דרב ושמואל דבסלע שלא לדעת ליכא בכולהו אמוראי מאן דמחמיר טפי ממנין וכו׳: **אמר** הכותב איני יודע מה הוא זה דכיון דס״ל לר״י לא כלתה שמירתו כשהחזיר לדעתו הרי הוא כדעת בעה״ב ז״ל מנין אחר דחזרת לדעת היא והוא שהחזירה למקומה שאם לא החזירה למקומה לא החזירה לרשות הבעלים שאין רשותו כרשות הבעלים וצריך הוא להוציא ·לם מתחת ידו מרשותו אבל כשהחזירה למקומה פטור שאותו מקום שייחדו לה הבעלים והוא מושאל להם כרשות הבעלים הוא ודעתו כדעתם שלא כלתה שמירתו והרי בטלה אמר ר׳ ישמעאל למקום שגנב יחזיר ואינו צריך מנין אחר אלמא חזרה לדעת היא דשלא לדעת צריך דעת לרב חסדא ופטור מפני שדעת השומר כדעת הבעלים מאחר שלא כלתה שמירתו: **כתב** עוד הלכך קשיא לן טובא מאי דפסק הרי״ף ז״ל וגם מה שכתב בב״מ בפ׳ המפקיד בפיסקא דהמפקיד חבית וכו׳ הא קשיא לן טובא היאך יהא שומר וכו׳ וכו׳ וא״ת אין ה״נ וכו׳ וזו אינה קושיא דה״ק ליה ר״ע לר״י אין השבתו למקום שגנב השבה עד שיודיע בה לבעלים ולדעתם תהא מונחת ברשותו שכבר כלתה שמירתו הראשונה ומ״ש רבינו ז״ל כל השומרים צריכין דעת לא להוציא גנב וגזלן שאין אלא שהכל נכנסין בכלל שומרין והנה לפנינו דברי רבינו הגדול ז״ל שבכל מקום שכתב בשומר שגונב ברשותו שצריך דעת בעלים פי׳ ואמר משום דכיון דכליא שמירתו כאילו לא החזיר דמי דעדיין ברשותיה קיימא והיינו נמי צריך דעת בעלים דאיתמר בגמ׳ דחבית אבל אם החזירה לרשות הבעלים שלא מדעת הבעלים בזה לא דבר רבי׳ הגדול ז״ל כלל ומ״מ אני אומר שכל שומר שהפקידו בעלים אצלו כלומר כדי שתהא ברשותו והוא נמלך והחזירה לו שצריך דעת בעלים גמורה שאפי׳ גנב צריך שיחזיר לאותו רשות שגנב משם ואין מנין פוטר אא״כ החזירה לאותו רשות דהא מעיקרא קס״ד דלאוקומא לפלוגתא דר״י ור״ע בגנב בעלמא ואפ״ה אמר ר״י למקום שגנב יחזיר אלמא כל היכא דיחדו הבעלים מקום לאותו דבר כגון טלה שיחדו לו הבעלים העדר שהוא כראה כיחוד גמור צריך להחזיר לאותו מקום ואם לא החזירו אין מנין פוטר אע״פ שהוא ברשות בעלים ונראה מדברי בעל המאור ז״ל שהוא מודה לי בזה וכיון שכן אין הזרתו לרשות הבעלים פוטרתו עד שיודיע בה לבעלים ואפי׳ כשתמצא לומר דגנב מרשות הבעלים אע״פ שיחדו לה הבעלים מקום כגון טלה מן העדר והחזירו לבית פטור התם ה״ט מפני שאינו יחוד גמור ורשות בעלים אחת היא אבל בעה״ב שהפקיד ביד שומר כדי שלא להחזירו אצלו כיון שהוציא מרשותו לגמרי ולא רצה שיהא מונח אצלו ודאי המחזירו שם חייב שהרי יחדו להם הבעלים רשות השומר ולא רצו שיהא מונח אצלם והיאך יצא זה ידי חזרה בכך לפיכך צריך דעת בעלים והיינו דאמר ר״א הכל צריכים דעת בין גנב שגנב בעלי חיים שלא לדעת בעלים ובין גזלן שגזל מן השומר שלא לדעת בעלים והחזיר לרשותן ובין ד׳ שומרין חוץ מהשבת אבידה אע״פ שהוא שלא לדעת ובעלי חיים אינו צריך דעת אבל ודאי השבת גניבה וגזילה וד׳ שומרין שוין דהא כי הדדי כתיבי תדע שכל אחד מן ד׳ שומרין אינו אלא מפני שלא החזירו למקום שגנבו שהרי בשואל שלא מדעת אמרי׳ בפ׳ המוכר את הספינה גבי השולח את בנו אצל חנוני וכו׳ דאי שואל הוי בחזרה ליד התינוק סגי ליה ואי גזלן הוי לא אלמא השבת גזלן צריכה להיות השבה מעלייתא יותר מהשבת שומר שלא מדעת נמצינו למדין שטעם השבת שומרין מפני שצריכין להחזירה למקומה הוא זה כ״ל אבל לא דיבר רבי׳ הגדול ז״ל בזה כלל ולא היה לו לבעל המאור הזה ז״ל לערער על דבריו בכך וכבר נדחו דברי בעל המאור ז״ל מכלל מה שכתבנו שהוא כתב דליתא לדר׳ יוחנן דקם ליה דלא כר״ע דאמר לדעת צריך דעת וכבר קיימנו את שתיהם ואפי׳ לדבריו לא היה לו לדחות הא דר׳ יוחנן דאמר מנין פוטר דקי״ל כוותיה ושמואל דהוא דיינא ונחית לעומקא דדינא כוותיה ס״ל הלכך ה״ל לדחויה לר״ע

מקמי

אלפסי ז"ל הא דקתני יצא דאית ליה זוזי אחריני בכיסיה דכיון דאדם עשוי למשמש [ד] כיסו הרי מכאן לאחר שהחזירו ומצא העודף ולפיכך יצא דמנין פוטר: דלית ליה זוזי בכיסיה לא יצא דכיון דלית ליה זוזי לא ממשמש ביה ולא מנה ליה הלכך אי איתאביד או מיגניב מרשותא דגזלן אגנוב ומחייב באחריותו עכ"ל: ורש"י ז"ל פי' [איפכא] אית ליה זוזי אחריני בכיסיה ולא ידע כמה [פי' וליכא מנין]: ובפרק איזהו נשך (דף סג:) אמרינן אמר רב נחמן האי מאן דאוזיף פשיטי מחבריה ואשכח בהו טופיאנא אי עד בכדי שדעת טועה חייב להחזיר ואי לא מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה: א"ל נר מצוה

רש"י

דאהדר לכיסיה דלית ביה זוזי דכיון דלית ביה זוזי לא ממשמש ביה ולפיכך לא יצא דהא לא ממשמש ביה הלכך אי מתאביד או מיגנב ברשותא דגזלן איגנב ומחייב באחריותו:

דף סג: ובפרק איזהו נשך* אמרינן אמר רב נחמן רכה האי מאן דיזיף פשיטי מחבריה ואשכח בה טפיאתא אי בכדי שהדעת טועה חייב להחזיר ואי לא מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה *א"ל רב אחא בריה דרבא *לרב אי איניש תקיפא הוא דלא יהיב [א] ליה מתנה מאי א"ל אימור מיגזל גזליה ואבלע ליה בחשבון דתניא *הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא א וכן הלכתא: והא דתניא רכט ב הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס למקום שגנב יחזיר דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר צריך דעת בעלים [ב] אוקימנא בשומר שגנב מרשותו [ג] דרבי ישמעאל סבר לא כלתה לה שמירתו ולפיכך לא צריך מידי דאיהו במקום בעלים קאי ור' עקיבא (א) סבר כלתה לה שמירתו ולפיכך צריך דעת בעלים דהא איהו לאו במקום בעלים קאי וכאילו לא החזיר דמי דעדיין ברשותיה קיימא:

ת מתני' אין לוקחין מן הרועין צמר וחלב וגדיים ולא משומרי פירות עצים ופירות. אבל לוקחין מן הנשים כלי פשתן בגליל וכלי צמר ביהודה ועגלים בשרון. וכולן שאמרו (ב) להטמין אסור: ולוקחין ביצים ותרנגולין מכל מקום: *מוכין שהכובס מוציא הרי אלו שלו: ושהסורק מוציא הרי אלו של בעל הבית: הכובס נוטל ג' חוטין והן שלו יתר מכן של בעל הבית. ואם היה שחור על גבי לבן נוטל את הכל והן שלו. החייט ששייר מן החוט כדי לתפור בו ומטלית שהיא שלש על שלש חייב להחזיר לבעלים. מה שהחרש מוציא במעצד הרי אלו שלו ובכשיל הרי אלו של בעל הבית. ואם היה עושה אצל בעל הבית אף הנסורת של בעל הבית: גמ' רבה זבן שבישתא מאריסא אמר ליה אביי והא תנן ולא משומרי פירות עצים ופירות אמר ליה הני מילי שומר דלית ליה בגויה אבל האי אריסא כיון דאית ליה בגויה אימר מדנפשיה קא מזבין: ת"ר שומרי פירות אימתי לוקחין מהן בזמן שיושבים ומוכרין והסלים לפניהם והטורטני

רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי איניש תקיפא הוא דלא יהיב מתנה מאי אמר ליה אימר מיגזל גזליה ואיבלע ליה בחשבון וכן הלכתא: [לשון הגמ' [ה] הוא ואוקימתא דרב זביד] דכ"ע בין רבי ישמעאל בין רבי עקיבא כרב חסדא סבירא להו דשלא לדעת צריך דעת בעלים וסתם גניבה שלא לדעת היא והכא לאו בשגנב מרשות בעלים הוא אלא בשומר שגנב מרשות עצמו: לא כלתה שמירתו. אע"ג שנעשה גנב עדיין הוא שומר לבעליו וסגי לי בדעת דיליה: כלתה שמירתו. כיון שנעשה גנב כלתה שמירתו דתו לא מהימני ליה הבעלים וכיון שכלתה שמירתו צריך דעת בעלים דשלא לדעת צריך דעת ולא אמרינן דסגי בדעת שומר. ורב זביד לא אתא לשנויי השתא אלא טלה אבל סלע אפילו רב חסדא מודה דלא בעי' דעת בעלים אלא בבעלי חיים וכדפי' לעיל וא"כ קשה רבי עקיבא דאמר צריך דעת בעלים גם בסלע לא אמר כרבי יוחנן דלר' יוחנן לא צריך לעולם דעת [ו] בעלים והרי"ף ז"ל פסק כרבי יוחנן והסכים עם כל הגאונים ז"ל דפסקו כר"ע וזו תימה גדול ותירץ הרמב"ן ז"ל דאפשר שהרי"ף ז"ל סובר שאף לר"ע מחזיר למקום שגנב ושלא לדעת מנין נמי לא בעי כר' יוחנן מיהו כיון דלא מהדר ליה לרשות בעלים צריך להודיעם ובזה דברי הרי"ף ז"ל קיימים: אבל עוד נראה לנו לומר דר' יוחנן דאמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין נמי לא בעי לא אמרה לשמעתיה אלא בשהחזיר הגניבה למקומה שהיתה מונחת שם מתחלה שכשהוא כן רואין אותו כאילו לא נגנב מעולם: אבל אם לא החזירה למקומה צריך דעת בעלים [ז] ועל כרחך הגונב מרשותו של שומר ומחזיר אותה לרשות הבעלים צריך דעת וכן הוא אחר שיחדו לה הבעלים רשות [וגנב משם] אם החזיר לאותו רשות יצא אבל לרשות הבעלים צריך דעת בעלים: וכן מעדר זה לעדר זה. צריך להחזיר לאותו עדר שגנב או לדעת בעלים: והשתא אתיא שפיר הא דרבי עקיבא דכיון שכלתה שמירתו א"א לו להחזירה לרשותו אלא לרשות הבעלים וכיון שהחזיר לרשות הבעלים וגנב מבית שומר צריך להחזיר לדעת הבעלים ורבי עקיבא אפשר דאתיא כרבי יוחנן ואתיא נמי ככולהו והשתא אתי שפיר הא דלקמן רבי יוחנן כותיה דרבי עקיבא והיא דהכל צריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה ואתיא בין בגנבים בין בשומרין דבעלי חיים מן הדין הוא חייב בהן לעולם ובשאינו בעלי חיים בגונב מרשות שומר. ע"כ מלשון הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל: מתני' אין לוקחין מן הרועין. דאיכא למיחש שמא גנבו מלאכה של בעל הבית המסור להם: כלי פשתן בגליל. זו היא מלאכת הנשים והן עצמן עושות ומוכרות דלדעת בעלים הוא: ועגלים מן הרועים בשרון. רחבה לעיני הכל דמדמוכרין בפרהסיא אלמא לא גנבוה: ל"א שרון שם מקום ומקום גידול עגלים הוא ולוקחין עגלים בזול ומגדלין אותן ושלהן היא ולשון זה עיקר: גמ' שבישתא. חבילי זמורות: שומר שכרו הוא נוטל במעות ואין לו חלק בעלים אבל

רש"י

בכדי שהדעת טועה. שהאדם רגיל לטעות וכך: תקיפא. עצרן שאינו רגיל לתת מתנות: בשומר שגנב מרשות עצמו. מיירי ודכ"ע כרב חסדא דאמר שלא לדעת צריך דעת: רבי עקיבא סבר. כיון שנעשה גנב כלתה שמירת בעלים ולא סגי בדעת שומר אלא צריך דעת בעלים והם לא ידעו בחזירתו: ור' ישמעאל סבר. עדיין הוא שומר עליו וסגי בדעת דידיה כדמסיק מתני' אין לוקחין מן הרועין. דאיכא למימר שגנבו מלאכן הבעלים המסור להם: צמר ביהודה ופשתים בגליל. מלאכת נשים ועושות ומוכרות לדעת בעליהם: עגלים מן הרועים בשרון. ברחבה לעין כל דכיון דמוכרים בפרהסיא לא גנבום ל"א שרון מקום גידול עגלים ולוקחין אותם בזול ומגדלין אותן לעצמן וזה עיקר וכן מוכיח במנחות: מוכין שהכובס מוציא. מן הבגד למר דבר מועט ע"י שמיפה ואין דרך הבעלים להקפיד מן הדין הוא שלו והמקפיד בטלה דעתו אצל כל אדם: כשהסורק מוציא. על ידי קוצים שקורין קרספא של בעל הבית דדבר חשוב הוא: הכובס נוטל שלשה חוטין. דרך אורגי בגד לארוג ג' חוטין ממין אחר בסוף הבגד והכובס נטלו ומשוה הבגד ומיפהו: ואם היה חוט שחור. שאורגו בבגד לבן נוטל הכל לפי שהשחור מגנה הלבן: כדי לתפור בו. מפרש בגמ': הכי גרסינן ומטלית שהיא ג' על ג'. או חייט שהשוה את תפירתו וקילע ממנה מטלית קטן שהוא ג' אצבעות על ג' אצבעות: במעצד. כלי שמחליקין בו הנסרים: בכשיל. קורדוס והוא מפיל ספאין גסים: אצל בעה"ב. שכיר יום וריסא מיירי בקבלן: גמ' שבישתא. זמורות: דלית ליה בגויה. אין לו חלק בעלים ובפירות אבל אריס חולק בזמורות ובנפנים

מלחמת ה'

מקמי מימרא דאמוראי איהו בתריה ומאי דאמר דהלכה כר"ע מדר' יוחנן דאמר הלכה כר"ע נעונס וליתא למתני' דכתם ואח"כ מחלוקת היא טעותא היא דר' יוחנן והאי הכי ס"ל דלדעת מנין פוטר ושלא לדעת אפי' מנין נמי לא בעי דהאי ס"ל כל לדעת צריך דעת הוה מוקים לה למתני' כרב דהא מתני' כפשטה דרב אתיא ולא דייקא כר' יוחנן טפי מדרב דתימא הכי ולאו בדוקיא דמתני' פליגי בדקא מקשינן דרב אדרב ודרבה אדרבה והיינו דקאמרינן בפלוגתא דר' יוחנן ורב חסדא אלמא אליבא דנפשייהו פליגי וכיון שכן על כרחו לפי דעתו דר' יוחנן לית ליה דר"ע וכוותיה דר"י ס"ל וסתם מתני' דהכא אליבא דידיה ר"י היא ואי הכי היכי פסיק כר"ע לעולם כלומר שכל לדעת צריך דעת בין בגנב בין בגזלן והא לדידיה מנין פוטר אלא ש"מ כדברי רבי' הגדול ז"ל ועוד אי סלקא דעתך דהלכתא כרב ופלוגתא דר"י ור"ע לאו בשומר שגנב מרשותו היא היכי מוקמינן למתני' דחבית דלא כר"ע דלמא כר"ע היא ומודה ר"ע בשומר דלא כלתה שמירתו וחזרה לדעת והיכא שמעת להו פלוגתא בשומר שגנב מרשותו והדוחק נמי שנדחק במה שאמרו שם בגמ' דר"ע אמר צריך דעת בעלים ואמר מטום דחבית כאפי נפשה היא בעינן דעת בעלים דלא שייך בה מנין שיפך האמת הוא דכשהיא בפני עצמה מכיון שראוה הבעלים הויא לה כמנין ופוטר בלא דעת בעלים כגון שלא הכיר בה שהיא שלו דהיינו מנין ולימא איהו לנפשיה צריך חזרה לרשות הבעלים מיבעי ליה אלא ודאי אוקמתיה דרב זביד איתא ואליבא דכ"ע היא וכדפרישית דאלת"ה א"כ הויא תיובתא דשמואל לגמרי מברייתא ואמאי לא איתותב מינה בגמ' דבשלמא כולהו אמרי לך הנא דאמרי כמר או כמר אלא שמואל דלית ליה קיום נימא תיהוי תיובתיה אלא ש"מ דרב זביד לכ"ע פריק ומאן דנהירין ליה שבילי דתלמודא היכי מצי למימר הכי כיון דבגמ' לא אוקמוה לרב כדברי הכל ולפום האי פירושא בין למאי דס"ד מעיקרא בין למאי דמפרקי' השתא אמרי' דבתרתי פליגי דבכדי לא קתני תרתי טלה וסלע היכי מתרלינן אנן מדעתין מאי דלא איתמר בגמ' ומוקמינן למתניתא באוקמתא הדתי והדרבה אי הוה אפשר להו למימר אמר לך רב הנא דאמרי כדברי הכל ולא חשו ליה למימר הכי משמע טפי דלית הלכתא כוותיה ודרב חסדא עדיפא דהשו רב זביד ורבא דבתראי אינון לפרוקי ליה אפי' לתנאין והא דתניא הכא הגוזל את חבירו ודאיתמר התם דלמא מיגזל גזליה וכדתניא וכו' כולהו דלא כרב מדלא תנן הגונב דאפי' תמלא גזלן שלא לדעת אי סלקא דעתך כל לדעת צריך דעת היכי פסיק תנא הגוזל יצא וליהוי אלא אחד מחלף ולא הוי גונב דאיתיה בכולהו אלא לדעת היא ועלה מסקינן ה"נ דכ"ע מנין פוטר כללו של דבר שאין ערעורו של הרב הזה ז"ל במקום הזה כלום אלא שאני תמה על דברי רבינו הגדול ז"ל דפסקא דמאור ספי הכי הוא דכיון דשמואל ור' יוחנן ורב חסדא אמרי לדעת מנין פוטר הלכתא כוותייהו וכיון דרב ושמואל תרווייהו אמרי שלא לדעת מנין מיהא צריך כוותייהו קי"ל דרבים נינהו ואין דבריו של אחד במקום שנים וזה הפסק נראה בעיא נכון וא"כ רבינו הגדול ז"ל כטעם הזה בפ' חבית וכיוצא בו בגמ' במס' חולין בפ' השוחט אלא שיש לנו לסמוך עליו ועל ר"ח ז"ל שהסכימו כאן לפסוק כר"י וכוי יודע שזו ששנויה בתוספתא הגונב טלה מן הדיר והחזירו נדיר וא"כ עגב כל הדיר כולו פטור וכולה כדאיתא בשומר שגנב ברשותו מתוקמא ומדלא מייתי לה בגמ' ש"מ דלא הויא תיובתא דחד מהני אמוראי ומ"ש בעל המאור ז"ל שהוא סומך על דברי רבינו ז"ל בכל מה

המאור הגדול

דומיא דטלה מן העדר וסלע מן הכיס מש"ה לא שייך בה מנין ובעינן דעת בעלים והם ה"נ ל"ש הבית ול"ש טלה ול"ש סלע כל היכא שהחזירה למקום שאינה מקומה צריך דעת ולא סגי ליה במנין ובהא אפי' ר"י מודה מאחר שלא החזיר למקומו שגנב ושמעת ליה להאי סברא משמעתא דחבית דאיקמא רב ששת לכולה מתני' כר"י וסיפא שהניחה במקום שאינו מקומה ואם לא יחדו לה הבעלים מקים כל מקום שברשותו הוא מקומה ואי קשיא לך תוב כיון דלר' יוחנן ודאי תנאי היא והוא דאמר כר"י וסתם מתני' דהכא אליבא דידיה דר"י קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה והתם א"ר יוחנן הלכה כר"ע לעולם לא קשיא משום דה"ל סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם סתם בב"ק הגונב טלה מן העדר והחזירו ומחלוקת בב"מ בהבית אליבא דתרי תנאי וכר' יוחנן וכולה נזיקין חדא מסכתא היא ואי קשיא לך היכי גמרינן מפסקא דר' יוחנן דאמר הלכה כר"ע לעולם דהא כבר דחייה רבא בדוכתא ואמר הלכה כב"ה אנן מדוקיא דלעולם גמרי' הלכתא דהכין פירשה רב אשי התם בפ' המפקיד ואל תתמה אם נדחה שורש הדבר ואנו למדין מן הענף תמצא כן בהרבה מקומות בתלמוד ואחד מהם כתבתי לך לזכר ולראיה בהזהב דאפסיקא הלכתא כשמואל דאמר שתות מעות נמי שנינו משום דתניא כוותיה מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו שוה ה' בו' וכו' והתיא ברייתא אידחיא לה בהדיה מתני' דדחיה רבא משום דקמו להו כר' יהודה הנשיא ואיהו פסק הלכתא כר' נתן ואפ"ה גמרי מיניה לסיועי ליה לשמואל מדקתני מכר לו שוה ה' בו' ודחיא ליה לדרב דפליג עליה ואע"ג דהלכתא כוותיה באיסורי ואונאה איסורא היא ומאחר שראינו שפסק הרב אלפסי כר"ע סמכנו גם אנחנו על דבריו בכל מה שאנו יכולין להעמידם והני מתניתא דהגוזל את חבירו והבליע לו בהשבון דאלמא מנין פוטר בגזלן שלא לדעת מוקמינן להו ואליבא דהלכתא דשלא לדעת מנין פוטר לדעת צריך דעת ל"ש טלה ול"ש סלע כברייתא דהגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס ואי אמרת ה"ד גזלן שלא לדעת אפשר בכל גזלן דמפרסם נפשיה לההוא גזלנתא ולא *) מחייבי מאינשי אלא שלא נזדמן לו לראות הבעלים בגזילתו דלא קי"ל כר' אבהו דאמר היכי דמי גזלן כגון בניהו בן יהוידע דכתיב ויגזל את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו והכי נמי

*) נ"ל ולא מטמרי.

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א ונראה בעיני שלא נאמר כל זה אלא על הסתם אבל אם הוא אומר טעיתי ותחזיר לי טעותי ה"ז מחזיר לו טעותו על כל פנים וכן נראה בעיני שהמלוה את חבירו ואינו תובע הלואתו אין הלוה חייב לשלם לו מאליו הואיל ואינו תובעו כמתנה בקש ליתן לו כמב"ה בפ' איזהו נשך:

ב ברי"ף שם ומיי' פ"ד מהל' גניבה והרא"ש וטור ח"מ סי' שנ"ה פסקו דהשומר הגונב מרשותו כגון שגנב טלה מעדר שהופקד אצלו וסלע מכיס שהופקד אצלו והחזיר הסלע למקומו וטלה לעדר ה"ז חייב באחריותו עד שיודיע לבעלים שהרי כלתה שמירתו וכאילו לא החזיר כלום עד שיודיע לבעליו ומה שיש להקשות עליהם דנראה דסבירא להו גבי סלע דשלא לדעת צריך דעת ואינהו גופייהו בשלא לדעת ל"צ דעת. ולי תימה למה לא מהמנינן ליה או להאי שומר הא כיון שהחזיר זה שעשה תשובה וחזר לכשרותו וסמ"ג עשין ע"א הביא הכל באורך וכתב דר"י ז"ל פוסק כר' ישמעאל דלא כלתה לו שמירתו ותשב שפיר חזרה אפי' לא הודיע לבעלים וכן כתבו הגהות מיי' פ"ד מהל' גניבה:

לשון ריא"ז

שומר שגנב טלה מן העדר או סלע מן הכיס שהיו בשמירתו אע"פ שהחזיר הגניבה למקומו לא נפטר בחזרה זו הואיל וגנב שוב אינו בחזקת שומר ואין רשותו כרשות הבעלים והרי הוא כמי שלא החזיר כל עיקר ולא נפטר בחזרה זו עד שידעו הבעלים בחזרתו כמב"ה בב"מ בסוף פ' המפקיד ואין זה השומר מחייב כפל בגניבתו הואיל ומתחלה בתורת היתר בא לידו ולא בא לידו בתורת גניבה כמב"ה בראיה ס"ו:

הגהות מא"י

[א] תי' ליה רשום למחוק: [ב] נ"ב ל' גמ' מאי לאו בכלא לדעת ובפלוגתא דרב ושמואל ובטלה שלא לדעת בפלוגתא דרב חסדא ור' יוחנן וא"כ אתו כתנאי לא דכ"ע אית להו דר"ח כו': [ג] נ"ב שיחזיר למקום שגנב קמפליגי: [ד] בכיסי' כצ"ל: [ה] נ"ב אמר רב זביד בגנב שגנב מרשות בעלים כ"ע ל"פ דאית להו דר"ח והכא בגנב מרשותיה שיחזיר לרשות בעלים קמיפלגי כו': [ו] נ"ב דאמר לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפי' מנין לא צריך: [ז] ועל כן כצ"ל:

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה ... לאוין קפ"ג: ב מיי' פ"ד מהל' גניבה סמג עשין עא טור ח"מ סי' שנה: ג מיי' פ"ו שם סמג שם טור ח"מ סי' שנח:

בס דף סד. בגמ' איתא לרב אשי

מכילתין דף קיח:

דף קיט.

הגהות הב"ח

(א) נ"ב עיין לקמן מה שפסק בזה בפרק המפקיד סימן שמח: (ב) הטמין בב"ח כנ"ל:

א מיי׳ פ״ח מהל׳ מתנות עניים סמג עשין קסב טור י״ד סי׳ רמח:
ב מיי׳ פ״ה מהלכות גזילה ואבידה טור ח״מ סי׳ שסט:
ג מיי׳ פ״ה מהל׳ חובל ומזיק סמג עשין ע טור ח״מ סי׳ שפח:
ד מיי׳ פ״ק מהל׳ גזילה ואבידה סמג עשין עג טור ח״מ סי׳ שנט:

ס״א ליהנות וכא״י גרים לקנות

אבל אריס חולק בזמורות ובקנין ובזין: טורטני · מאזנים גדולים ומוכרין פירות במשקל כדרך התגרין וכיון דמוכרין בפרהסיא לא גנבום: לוקחין וכו׳. דבר מועט לצדקה ואין הבעל מקפיד: רבינא גבאי לצדקה הוה: שירי · צמידים: כיפי. צעיפים: דבני מחוזא. עשירים הוו: רוב משלו. רוב ממונו הוא משלו ולא משל גזל הלכך הולכין אחר הרוב ונהנין ממנו דמשלו הוא: אפילו מיעוט משלו. תלינן ואמרינן האי מידי דיהיב ליה מדידיה הוא: אדא. שם האיש: דיילא. שמש: חמור מגופו. דקתני בפרק נר מצוה שני דע״ז (דף כו:) המינין והמסורות מורידין אותן אבל לא מעלין: מסור. הוא מלשין המוסר ממון חבירו ביד עכו״ם אנסים והרי״ף ז״ל כתב דסוגין איתא כמ״ד אסור לאבדו דאיבעיא לן התם עשו תקנת נגזל במסור דמישתבע ושקיל כמה שהפסידו או לא ואסיקנא בתיקו ושמע מינה דכ״ש שאסור לאבדו ביד: שהיו מספיקין מים ומזון. לגבעונים שהגבעונים היו משמשים למזבח חוטבי עצים ושואבי מים לבית אלהים: **מתני׳** מוכין. גרטוי״א בלע״ז שהכובס מוציא מבגד הצמר דבר מועט על ידי הכבוס ואין בעל הבית מקפיד ומן הדין הרי הן שלו והמקפיד לא הויא קפידא: שהסורק מוציא. על ידי הקוצים שקורין קרדוני״ש: של בעל הבית. שדבר חשוב הוא ולא מחיל: נוטל שלשה חוטין. דרך אורג בגד לארוג ג׳ חוטין ממין אחר בסוף הבגד והכובס נוטלן ומשוה הבגד ומיפהו: ואם היה שחור. החוט שארגוהו בלבן רשאי ליטול הכל לפי שהשחור מגנה את הלבן: כדי לתפור בו. בגמרא מפרש שיעור תפירה: הכי גרסינן ומטלית וכו׳ חייט שהשוה את תפירתו וקילע ממנה מטלית שלש אצבעות על שלש אצבעות: מעצד. שמחליק בה הנסרין ושפאיו דקין: כשיל. קרדום ומפיל שפאין גסים: **גמ׳** מלא מחט וחוץ למחט. שכל זמן שאינו נשאר מן החוט אלא מלא מחט מלומלם אין יכול לתוחבו בבגדו והרבה דברים כאלו אמרו בגמרא והטעם לכולן מפני שבעל הבית מקפיד עליהן: אין בעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו שלו:

רש״י

ובגפנים: והטורטני. מאזנים גדולים ומוכרים פירות כדרך תגרים דכיון דמוכרים בפרהסיא לא גנבום: עד שיהא רובא משלו. בלא גניבה אז הולכין אחר הרוב כיון שרוב ממונו משלו ונהנה ממנו דמשלו הוא: ושמואל אמר אפי׳ אם מיעוט ממונו משלו תלינן בו ואמרינן האי מידי דיהב לנאי מדידיה היא: אדא. שם האיש: דיילא. שמש: מסור · מלשין המוסר ממון חבירו לאנסים: וכ״ת הני מילי. דגזל בידים: שהיו מספיקין להם מים ומזון. כי הגבעונים היו משמשין למזבח והיו חוטבי עצים ושואבי מים: מעלה עליו הכתוב כאלו הרגן. לגבעונים: מלא מחט. מלא אורך המחט וחוץ למחט שכל זמן שאין בו מן החוט אלא מלא מחט מלומלם אינו יכול לתוחבו בבגד:

סליק פרק הגוזל ומאביל

תורה אור

והטורטני לפניהם וכולן שאמרו (א) הטמין אסור ולוקחין מהן מפתח הגנה אבל לא מאחורי הגנה: רלא ״גבאי צדקה לוקחין מן הנשים ומן העבדים ומן התינוקות דבר מועט אבל לא דבר מרובה: רבינא איקלע למחוזא אייתו (ב) בני מחוזא כבלי ושירי (ג) רמי קמיה וקביל מינייהו אמר ליה רבא תוספאה והא תניא לוקחין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה אמר ליה הני לבני מחוזא דבר מועט הוא: רלב איתמר ״גזלן מאימתי מותר *ליגבות ממנו רב אמר עד שיהא רוב משלו ושמואל אמר אפילו דבר מיעוט משלו אורי ליה רב יהודה לאדא דיילא כדברי האומר אפילו מיעוט משלו: רלג ממון ״מסור רב הונא ורב יהודה חד אמר אסור לאבדו ביד וחד אמר מותר לאבדו ביד מאן דאמר מותר לאבדו ביד לא יהא ממונו חמור מגופו ומ״ד אסור לאבדו ביד סבר דילמא הוי ליה זרעא מעליא °ויכין רשע וצדיק ילבש (איוב כז) וסוגין דאסור לאבדו ביד דאיבעיא לן התם עשו תקנת נגזל במסור דמשתבע ושקיל מיניה דמסור או לא ואסיקנא תיקו ושמעת מינה דכל שכן שאסור לאבדו ביד: רלד אמר רבי יוחנן ״כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאלו נוטל נשמתו ממנו שנאמר °כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח (משלי א) ואומר °אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים (ש״ב כא) מאי ואומר וכי תימא הני מילי בידים אבל בגרמא לא תא שמע אל שאול ואל בית הדמים וגו׳ והיכן מצינו בשאול שהרג את הגבעונים אלא מתוך שהרג את נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומזון העלה עליו הכתוב כאלו הרגן: החייט ששייר מן החוט כדי לתפור בו: וכמה כדי לתפור בו אמר רב אסי אמר רב יהודה מלא מחט וחוץ למחט ואסיקנא מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט:
ירושלמי תני בר קפרא מלא משיכת מחט:

סליק פרק הגוזל ומאביל וסליקא להו מסכת בבא קמא

הגהות הב״ח
(א) הטמין כצ״ל:
(ב) כ״ב נשי:
(ג) רמו כצ״ל:

סליק פרק הגוזל ומאביל וסליקו להו מסכת בבא קמא

המאור הגדול

נמי מסתברא מדאמרי׳ בפ׳ איזהו נשך איסור מיגזל גזליה ואבלע ליה בחשבון כדתניא הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא מדאמרי׳ דלמא מיגזל גזליה אלמא אפשר שיהא גזלן שלא מדעת:

מלחמת ה׳

מה שהוא יכול להעמידם אלו קיים תנאו לא הטריח עצמו בכל זה ולא הלאנו בכ. אלה התלאות והלאי הגבהות יצילנו מכל שגיאות ויראנו מתורתו נפלאות:

סליקו להו הגוזל ומאביל וסליקא לה מסכת בבא קמא

גליון מהרש״א מהגאון וכו׳ מוהר״ר שלמה איגר זצ״ל על מסכת בבא קמא

מראה המקומות המובאות בתוך הגהות האלה בציוני דפים המה ע״ס הדפים שבאלפס דפוס אמשטרדם וסדר הדפים מדפוס ההוא נרשמו בגליון האלפס הזה בפנים באותיות מרובעות

דף ג ע״ב רי״ף לא ניחא לי דתהוי לשמעון תרעומות עלי. ומש״ה אם נתן לשמעון במתנה דלא שייך תרעומות לא יוכל לטעון בעדו הגהת ש״ע (בשם רשב״א) בסי׳ רכ״ו ס״א וצ״ע מסוף סי׳ רמ״א בסמ״ע דהקונה קרקע באחריות ונתנה לאחר וטרפוהו מן המקבל מתנה חוזר הנותן על המוכר דיאמר הנותן עכ״פ היה לי הנאה מהמקבל אם היה נשאר המתנה בידו ע״ש בסמ״ע וצ״ע למה לא יטעון בעדו מהאי טעמא: **שם** נ״י ד״ה אי מפקת כו׳. דמי ההוצאה לבד. כיון דאפותיקי הוא מני לומר ארעאי אשבח. ומבואר יותר בנימוקי ב״מ דף ס״ו ריש ע״ב:

דף ט ע״א סוף העמוד נ״י ד״ה בליבי מגלגלין עליו את הכל. עי׳ לקמן קל״ח ריש ע״ב בנימוקי:

דף י ע״ב נ״י במתני׳ ד״ה שיהו. הזרה של ג׳ ימים פשיטא. עי׳ בנ״י לקמן דף י״ח ע״ב במתני׳ ובמהר״ן שפירא שם אות א׳:

דף יח ע״ב רי״ף היכא מאן דפשע. עי׳ ריטב״א קדושין בדף כ״ז ע״א מ״ש בתוך ד״ה וקשיא להו לרבנן:

דף יט ע״א נ״י ד״ה מועד. משלם את הכופר ליורשים דאילו לניזק. עי׳ מהרי״ט ח״ב חלק אה״ע סי׳ ד׳:

דף כ ע״א שם ד״ה דאפי׳ ניזק. משום דהוה ליה למידע. ולקמן בב״מ פרק הבית והעליה עלה קל״ז ע״ב כתב נ״ב הרנב״ר היפוך זה: **שם** ד״ה נכסתא דקי״ל כרבנן דאמרי. ברי״ף לקמן דף קנ״ג ב׳: **בא״ד** אבל היכא דאין הדמים. עי׳ בנימוקי לקמן דף קפ״ח ב׳ ד״ה סומכוס אומר:

דף כו ע״א שלטי הגבורים אות א׳. והטענה הראשונה אשר להראב״ד. נעלם ממנו דברי הרמב״ן המובאים בר״ן פ׳ שבועת הדיינין עלה שי״א ע״א:

דף כז ע״א ד״ה דמחזי. ומלא ר״ת ז״ל סמך. עי׳ בנימוקי פ׳ יש נוחלין בדף רי״א ריש ע״ב:

דף כט ע״א במתני׳ ד״ה היה נושכו. ונ״א קשיא שאני התם שהוא כמי שאינו. וי״ל דהמקשן אכתי לא אסיק אדעתיה לחלק והיה סבור דגם היכא דליכא בר תיובתא אמרי׳ אין שליח לדבר עבירה שפיר הקשה דלסברתו גם היכא דלא ידע אמרי׳ אין שליח לדבר עבירה תשובת בן לב סי׳ ג׳ סוף ל״ח. ועי׳ בשעה״מ פ״ז ממעילה דהכי קא קשיא ליה להנימוקי כיון דזהו המקשן ע״כ היה סבור דגם בלא ידע הוי שליח א״כ הו״ל להקשות ממתני׳ דהכא. וככה השיג הש״ך בסי׳ במ״ת על התוס׳. ועי׳ רש״י קדושין דף כ׳ ע״א ד״ה שליח מעל סותר לכאורה לסברתו דהכא:

דף לב ע״ב רי״ף קא גמר מינה רב להא. בש״ך סי׳ שפ״ח ובמ״מ פ״ז מחובל ומזיק ה״ד סניהו דבר הרי״ף בתימה דהא רב לשיטתיה יליף קנסא מקנסא בפ׳ הניזקין:

דף לד סוף ע״א רי״ף ועבר עליו הפסח. במל״מ פ״ג מגזילה ואבידה הל׳ ה׳ תמה על הרי״ף למה השמיט איבעיא דאיפשטא בדף ק״ה ריש ע״ב דבנשבע עליו צריך לשלם תשלומין מעליא:

דף לה ע״א רי״ף ואע״ג דקא שבח לענין נסכא. במהרי״ט ח״א סי׳ י׳ ביאר כוונת הרי״ף דר״ל אם יתכם לעשות מהם הפלים ימלא בשויה יותר על הפאר תומש אבל לפי האמת אינו משבית עכשיו כלום כיון דלא זל פירי. אבל כל שיש לו איזה ריוח הן בפירי או בנסכא אסור ואם הוא יותר על חומש כיון דהתוספת מלאה וניכר אסור אף בלדידיה ליכא שבחא כלל: **שם** נ״י ד״ה ובמואל סבר דכיון דיוצא במישן. ודוקא כשהתנה רק שיתן לו מטבע דכיון דיוצא במישן מטבע מקרי אבל אם התנה ליתן לו כסי שתהיה יוצאת בהוהה שעה אינו מועיל מה שיוצאת במישן. מהרי״ט ח״א סי׳ י׳. וע״ש ח״ב חאה״ע סי׳ ב׳:

דף לט ריש ע״ב נ״י אכתי איך מזקקין להגבותן. עי׳ ש״ך חו״מ סוף סי׳ י״ג וקצות שם:

דף ם ע״א ד״ה אמר. ולא דמי לאין מתרפאין מעצי אשירה. עי׳ בר״ן פסחים ר״פ כל שעה: **שם ע״ב** בא״ד ור׳ צדוק ורב כהנא [אם] היו יכולין. קדושין דף מ׳ ע״א:

דף מא ע״א נ״י ד״ה קנין דרבנן הוא. דאין בהם גזל אלא מפני ד״ש. בגמ׳ מקשה תחלה אשה וקטן בני עדות ניכהו ומשני כגון שהיו בעלים מרדפים אחריהם ואשה וקטן מסיחים לפי תומם. פירש״י שהיו מרדפין קודם דיבור שקטן דרגלים לדבר דשלו הם. ובתשובת מהר״י בן לב ח״א כלל א׳ ס״ג הקשה על פירושו דא״כ מאי מקשה בגמ׳ והא אין מסיח לפי תומו כשר אלא בעדות אשה. ופי׳לך לשנות שאני נתיל דקנין דרבנן הוא. הא בנתיל לאו אעדות מסיח לפי תומו לבד סמכינן אלא ארגלים לדבר כיון שהיו מרדפין. והעלה הוא דלרבותא נקט מרדפין דמ״מ מקרי לפי תומו. והוכיח מזה לענין עדות אשה אף שישראלים דברו מזה הענין כל שלא שאלו לכותי בפירוש מקרי לפי תומו. ועי׳ בספר פני יהושע.

דף מב ע״א נ״י ד״ה אמר המחבר תמהני מיגו דמעיז הוא. עי׳ בחידושי מהר״ן שפירא לקמן דף קפ״ט ע״א אות א׳ שם מה שפירש״י ז״ל לעיל סוף פ׳ הגוזל עצים: **שם ע״ב** ד״ה אדעתא דכ״ע. ולא דמי להא דאמרי׳. עי׳ בנימוקי סנהדרין דף רע״ב ע״א. גבי מותר במת ליורשיו:

ספר מרדכי למסכת בבא קמא

לרבינו מרדכי בר הלל אשכנזי ז"ל

כולל כל דיני התלמוד וכל שיטות הגמרא ורש"י ותוספות כסדר האלפסי עם הרבה סברות וחידושי דינים רבים :

עם הגהות הרמ"א ז"ל . והם מסוגרים בשני חצאי רבוע עם כוכב כזה [*] וגם מה שמחק מהמרדכי איזה תיבות הקפנו בשני חצאי לבנה עגולים עם כוכב כזה (*) . גם הצגנו הדפין מהגמרא שרשם הרמ"א ז"ל על כל מאמר ומאמר מהמרדכי.

א ארבעה אבות [דף ו ע"ב] ת"ר מיטב שדהו וכו' . פסק האלפסי כרב [פפא ורב] הונא [בריה דרב יהושע] דכל מידי דמטלטל מיטב הוא וטעמא מדפריך [*סוף דף י'] גבי בעלים מטפלין בנבילה השתא [*אי] אית ליה לדידיה [כמה טריפות] יהיב ליה וכו' והאי דבעי מיטב ה"מ היכא דיהיב [*ליה] מקרקעי כו' כדפסיק האלפסי אבל ר"ת פליג [*עיין לקמן ר"פ המוכר פירות דף מ'] ופסיק דג' דינין חלוקין הן לענין פרעון בנזקין או כסף או מיטב בדאית ליה אבל לית ליה מלי פרע אפילו סובין כרב הונא דהכא ולא כרב הונא בריה דרב יהושע ובבעל חוב אי אית ליה זוזי צריך לפורעו מעות ולא מטלטלי ומקרקעי אפילו מיטב כדאמר בהכותב [גבי] ההוא תולה מעותיו בעובד כוכבים הוא עשה שלא כהוגן וכו' משמע דאין לפורעו אלא מעות ואי לית ליה זוזי ואית ליה קרקע יהיב ליה מבינונית ואי לית ליה קרקע יהיב ליה מטלטלי מכל מילי ולא מלי א"ל זיל טרח אייתי לי זוזי בין בנזקין בין בבע"ח וכן לוקח שנמלא מקחו מקח טעות כך דינו כדמוכח [*בריש] פרק הפרה ופועל אפילו לית ליה זוזי מלי אמר ליה זיל טרח ואייתי זוזי כדאיתא פרק הבית והעלייה השוכר את הפועל (*ועשה) [*לעשות] עמו בתבן או בקש וא"ל טול מה שעשית [בשכרך] אין שומעין לו ולמורי רבינו מאיר ז"ל נראה בחלוס דוקא בתבן וקש אבל במידי דאכילה כגון חטין ושעורין וא"ל טול מה שעשית בשכרך שומעים לו ופסק הלכה כך עיין פרק הכותב ופרק המוכר פירות ופרק המפקיד [א]וכתב רבינו ברוך ממגנ"א בס' התרומה לשטת ר"ת (ברוב הנוסחאות לא הוזכר ר"ת כאן בדברי רבינו ברוך) כן הדין [*נותן] אם אדם חייב לחבירו ממון אם מנזקין בין אית ליה זוזי בין לית ליה זוזי כל מה דבעי מגבי ליה אי בעי קרקע מגבי להו מן העידית ואי בעי לאגבויי מטלטלי אפילו סובין כדאיתא פ"ק דב"ק כל מילי מיטב הוא ודלא כרב הונא דאמר או כסף או מיטב ואי מהלואה חייב לו אי אית ליה זוזי משלם זוזי כדאמר בהכותב [*גבי] ההוא תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה אלמא אם היו לו מעות עליו לשלם מעות דאי לא תימא הכי למה היה לו לתלות מעותיו בעובד כוכבים הא אפילו היה לו מעות לא ישלם אלא מה שירלה אלא ודאי לכך תלה מעותיו [ב]למימר שאין לו מעות ודינו על הקרקע שאם היו לו מעות ע"כ ישלם מעות הואיל וזוזי קביל זוזי נמי אית ליה לשלומי והא דאמר לפיכך עשו לו שלא כהוגן לפי דבריו קאמר [*כלומר] לפי שהיה אומר שהמעות היו של עובד כוכבים עשו לו שלא כהוגן ואם מחמת שכירות נתחייב לו אפילו אין לו מעות לריך למכור מקרקעי או מטלטלי ויביא לו מעות כדאיתא פ' הבית והעלייה השוכר את הפועל לעשות [*עמו] בתבן ובקש וא"ל טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו וקאמר בגמרא ולריכא דס"ד אמינא דשומעין לו דאמרי אינשי ממאי רשוותא פארי אפרע אלמא דבשאין לו מעות קאמר [*דאי בים לו מעות לא אמרינן ממאי רשוותא פארי אפרע אלא ודאי בשאין לו מעות קאמר] וגבי שכיר לאו כל כמיניה לשלם לו אלא מעות אפילו אין לו עכ"ל (ר"ת) . והמיימוני [כתב] פ"א דהלכות מלוה בעל חוב גובה מן כל המטלטלין שירלה ואם לא הספיקו המטלטלין גובה מן הקרקע אחר אשר יחרימו [*ס"א שמחרימין] סתם על מי שיש לו מטלטלין משלו או מי שיודע ממטלטלין שלו [*ולא יביאם לב"ד] וגובה מכל קרקע שיש לו אע"פ שהיא משועבדת לבעל חוב שקדם או לכתובת אשה גובין לו ואם יבא ראשון לטרוף יטרוף: ב [דף ז ע"א] מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ואם אין לו אפילו נותנין לו אלף זוז בפעם אחת נוטל הכל ואם יש לו בתים ושדות ואינו מולא למכור דזילי נכסיה מחמת פסיעה דעייל ונפיק אזוזי לא ספינן ליה מידי אבל אם לא פסע אפילו שוות יותר מר' זוז יכול ליטול קודם שימכור פחות משווין אע"ג דכ"ע נמי זיילי כך פי' ר"י לשיטת רש"י ז"ל : (הגה"ה) מי שהיו לו בתים ושדות וכו' פירשו התוס' לא איירי הכא בבתים שדר בהם דהא תנן במס' פאה דאין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו לפי זה נראה במקום שיש תקנה שאין לתת מכים של לדקה ליש לו דבר קבוע דאין לחשב בית דירה וכלי תשמישו עכ"ה : (*זילי כך פי' ר"י לשיטת רש"י ז"ל) ואלפסי כתב דאי זייל [ג]כ"ע נמי דאפילו אם הוזלו כ"כ דאפילו על מחלה לא הגיעו לא ספינן ליה כיון [ד]דגם כ"ע זיילי ובלבד שוין . [*זוז] ואפילו לפי הזול אבל אי דכ"ע לא זיילי ודידיה זייל כיון דעייל ונפיק אזוזי אפילו מולא למכור וא"ל למיזל רק מעט ספינן ליה ואי ביומי ניסן יקרי ארעתא וביומי תשרי זיילי ארעתא וכ"ע מנטרי עד ניסן [עד פלגא אורחיה למיזל הלכך] [*עד פלגא] לא ספינן ליה כיון דשוה ר' טפי לאו אורחיה למיזל וספינן ליה (*לשיטת) [*ולשיטת] רש"י עד פלגא אורחיה למיזל [ה]הרי שוות ק' מוסיפים לו עוד ק' . [דף ח] ת"ר מכרן לאחד או לג' בני אדם כו' ג נראה דניזקים גובין ממשעבדי אע"ג דמלוה על פה היא דמיירי שעמד בדין וחייבוהו ב"ד ושוב [נ"א מכר] קנה דאז יש לו קול ואיכהו הוא דאפסיד אנפשייהו א"נ ס"ל מלוה הכתובה בתורה [ככתובה] בשטר דמיא : כל האומר אי אפסי כו' עי' פ' ב' דייני גזילות . גבי אי לייתת לייתת ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למרייהו ושקליתו מזיבורית וע"כ גובין מן הבינונית אבל אין יכול (*לדחותו) [*לדחותם] אלל הזיבורית מהאי טעמא כיון (*דלא גזים) [*דגזים] דאמרינן ליה לכי תהדר אבל כתובת אשה אינה גובה אלא מן הזיבורית כדינה דקודם שיתן לה יותר מדינה ודאי מיהדר שטרא דזיבורית למריה וחשוב כאלו החזיר וכן מי שאבדה לו דרך שדהו בחד דאתי מכח (ב"ד) ארבעה שכבר הפסיד הדרך וקודם שיתן לו זה הדרך בודאי יחזיר (אחת) למוכר וחשוב כאלו החזיר כן פירש ר"י לשיטת רש"י : ה ראובן שמכר שדה לשמעון ובא בעל חוב דראובן וטרף ליה כו' לא מלי למימר ליה [*לאו בעל דברים דידי את] וא"ת מאי נפקא מינה [*ליה] דכל מה שזה יכול לטעון גם זה יכול לטעון וי"ל כגון שראובן פקח יותר לטעון [*ושמעון אינו כאן שימנוהו אפוטרופוס וב"ד אפוטרופוס לדיקני לא מוקמא] א"נ כגון שזה אומר אין לי עדים ואין לי ראיה דשוב לא מלי מייתי להו וזה יכול להביא אבל לא מלי לפרש כגון שעדים של בעל חוב קרובים לראובן ולא יוכל בעל חוב להביאם אם ראובן יטעון דאם כן כי נמי שמעון יטעון לא יביאם כיון דאי מפסיד הדר על ראובן [א] שהוא קרוב כדמוכח בשלהי פ"ק דמכות גבי אילעא וטוביה' . עי' פרק המפקיד [גבי] [ו] אפוטרופא לדיקני לא מוקמינן : [דף ט] עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו וא"ת אם נתן המעות אמאי יכול לחזור והלא קרקע נקנה בכסף [א] וע"ק מאי קאמר מאימת הוי חזקה והאמר נעל גדר ופרץ הוי חזקה כדאיתא פרק חזקת הבתים ואם כפי' רש"י שלא נתן הכסף פשיטא שיכול לחזור בו עד שלא החזיק וי"ל דמיירי שנתן הכסף ובאתרא דאין כסף לבד קונה אלא חזקה עמו והשתא טובא קמ"ל דיכול לחזור אע"פ שנתן המעות ואין בו אפילו מי שפרע כיון דלא חזר מחמת יוקרא וזולא אלא מחמת חשש שלא יפסיד הכל והשתא בעי מאימת הוי חזקה כיון שנתן הכסף דיו בחזקה כל דהו . משהחזיק בו אינו יכול לחזור בו פי' משהחזיק חזקה גמורה אע"פ שלא נתן המעות ולא כתב את השטר וא"ת פשיטא וי"ל דקמ"ל דאין (*ראובן) [*שמעון] יכול לומר (*לשמעון) [*לראובן] טול קרקע זו במעות שאני חייב לך לפי שנפחתו דמיה : מכי דייש אמלרי פי' מתקן גבול השדה ומגביהו ותיקון זה היה רגיל ביניהם וקמ"ל דתיקון חזקה גמורה היא כאלו נעל גדר ופרץ כ"פ (*ר"ת וכ"פ) רשב"ס פרק המוכר פירות גבי וחכמים אומרים אין הילוך מועיל עד שיחזיק אבל הריב"א פירש דמיירי שנתן המעות וכתב השטר ודעתו של אדם כל זמן שלא הלך לראות המקח [ז]ולתקן גבול השדה כוונתו שיכול לחזור בו אם לא יתקבל בעיניו או אם יבא שום ערעור : ז ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהם . וא"ת והלא כל אחד חייב לפרוע חוב של אביו ואין יכול ליטול (*על) [כל] חלק האחד [ב] כדאמרי' פ' יש נוחלין היה עליו שטר חוב בכור נותן פי שנים וי"ל דהכא מיירי שעשה אפותיקי אותו קרקע : בתלמוד נוטל רביע בקרקע ורביע במעות ומייתי באלפסי פרק בית כור עי' פרק המוכר את הבית ובפ' מי שמת בסוף : [דף י] ת"ר הכשרתי במקלת נזקו פסק המיימוני בהל' חובל (*פ"ה) [*פ"ק] ח שנים שהמיתו בהמה ביחד או שברו הכלי ביחד משלמים [וי"ג משלשין] ביניהם . ט ה' שהניחו (*חבילות) [*ה' חבילות] על בהמה ולא מתה ובא זה והניח חבילתו עליה ומתה אם היתה הבהמה מהלכת עם אותם חבילות ומשהוסיף זה חבילתו עמדה ולא הלכה האחרון חייב ואם מתחלה לא היתה מהלכת האחרון פטור ואם אין ידוע כולם משלמים בשוה וכן חמשה שישבו על הספסל ולא נשבר ובא אחד [*וישב עליו] ונסמך עליהם [ח]דלא יכלו לעמוד כגון פפא בר אבא שהיה בעל בשר ונשבר אע"פ שהיה ראוי לישבר קודם שנסמך הואיל וקירב שבירתו האחרון חייב שאומרים לו אם לא נסמכת (עלינו) [*ס"א עליו] היינו עומדים קודם שישבר ואם ישבו כולם כאחד כולם חייבים . (כן המסקנא בתוס' כ"פ ר"ת וכן הלכתא) אבל רבינו שמואל פי' שלשתם בני אדם שאול הוא לישב עליו דסתם ספסל עשוי לכך והוי כמו מתה מחמת מלאכה אבל פפא בר אבא היה משונה ועב מאשר בני אדם ולבני אדם כמותו אין סתמו שאול [ט]ומסקנת התוס' כפי' ר"ת וכן כל כיולא בזה : [דף יא ע"א] י אמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן פירש"י אין שמין להיות הנבילה של בעלים ולא מלי יהבי הנבילה לבעלים אפילו בשויין כדמשמע בירושלמי מניין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן אמר ר' אבא בר ממל חיים שנים ישלם חיים ולא מתים עד כדון גניבה גזילה מניין אמר רבי אבא אשר גזל כעין שגזל וכן משמע הלשון [*דקאמר] זיל שלים ליה נרגא מעליא וכן פי' האלפסי והקשה רשב"ס דהא בכולהו אבות ילפינן ישיב לרבות שוה כסף ואי אית ליה לדידיה נבלות ושברי כלים יהיב ליה לבעלים דכתיב ישיב לרבות שוה כסף אפילו סובין וגנב וגזלן נמי מכ"ד אבות דתני רבי חייא וא"כ דינם שוה לענין מיטב לכ"ל לרשב"ס דלענין פחת קאמר דאין שמין להיות הפחת שנפחתה הנבילה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין על הבעלים [י]אלא על הגנב ועל הגזלן כי הפחת עליהם כי קנו אותם בשינוי רשות ומעשה והוי דידהו ע"כ אם רולים לפרוע הנבלה לריכים [כ]לפרוע לבעלים כמו שהיא שוה עתה והא דאמרינן חיים ולא מתים וכן כעין [ל]גזילה לא קאמר אלא לענין פחת נבלה דלא הויא על הנגזל וכן הא דקאמר הכא זיל שלים נרגא מעליא שוה נרגא מעליא קא"ל שאינו מקבל הפחת שפיחתו השברים (עי' בפי' הר"ן בשם הרמ"ה) : יא ומה שעל בניהם ובנותיהן אין שמין כתב המיימוני דהא דאמר ס"פ נערה שנתפתתה אחד המעריך עלמו (*והמקדיש) [*ואחד המקדיש] נכסיו אין [מ]שמין לו בכסות אשתו ובניו כלום ה"ה ב"ח [נ]והכי איתא בירושלמי וה"מ בגדי חול אבל בגדי שבת ומועדים גובה מהן והא"ל שאם היו להם טבעות וכלי כסף וזהב שהכל לבע"ח ופסק רבינו מאיר[ס] בתשובה[ע] [ג] דהיינו דוקא מה שבעל תיקן להם דטעמא של מיימוני כדמפרש לקמן (*פרק) [*בפ'] הגוזל קמא גבי המקדיש נעשה כמי שהקנה להם כסות אשתו ובניו מעיקרא [ד] והכי מחלק בירושלמי גבי אחין שחלקו מה שעליהן שמין מה שעל נשיהם אין שמין בד"א כשראויה להשתמש בהם בחול [ה] מיהו היכא דידע (*שהיתה) [*שהקנה] להם מעיקרא אפילו [פ]בכסות שבת ורגל אין לו בכסות אשתו ובניו . וכ"ש היכא דהכניסה לו דאין ב"ח גובה מהן ואפילו כלי שבת וכלי רגל שהרי הן מיוחדין לה ואפותיקי הן לה דקי"ל כר' יהודה דאמר ביבמות פרק אלמנה גבי המכנסת שום לבעלה וכו' הדין עמה משום שבח בית אביה ואמרינן התם אם רלה הבעל למכור לא ימכור ע"כ תשובת רבינו מאיר : (*עוד) [*שוב] מלאתי תשובה אחרת בשם רבינו מאיר דאפילו בגדי שבת ורגל שתיקן לה הבעל נעשה כמי שהקנה לה [*מעיקרא] ואין ב"ח גובה מהם דפלוגתא דרב ושמואל אפילו בבגדי שבת ורגל דקאמר כלתא דבי בר אלישיב וכו' עד דאמרי יתמי זילא לן מלתא דתזלי הכי (*לבשנתיהו) [*לבשתיכהו] לכולהו מאני אתא לקמיה [צ]דרבינא אמר הלכתא [*כרב דאמר אלמנה וכו'] שמין מה שעליה ואי ס"ד (דשמואל) [*שמואל] בגדי חול דוקא קאמר [אין שמין לו] [*לא] הל"ל הלכתא כרב דהא אפילו שמואל לא קאמר אלא בגדי חול אבל בגדי שבת לא אמר אלמא שמואל בכולהו מאני נמי פליג ומדקאמר [*התם] אע"ג (*דתניא) [*דתנן] כוותיה דשמואל [*הלכתא כוותיה דרב דתנן ש"מ וכו'] ש"מ דמתני' דערכין דאין לו בכסות אשתו ובניו אף בשל שבת ורגל איירי דומיא דשמואל דאם לא תימא הכא אף כשמואל לא (*תניא) [*תנן] וכן משמע מתוך דברי האלפס שהרי ס"פ נערה לא חילק בין בגדי חול לבגדי שבת אבל בפ"ק דב"ק גבי האחין שחלקו מה שעליהן שמין מה שעל בניהם ובנותיהם אין שמין שם הביא באלפסי הירושלמי דוקא בגדי חול אבל בגדי שבת ורגל שמין וטעמא רבה איכא [דיש] לחלק כיון דאפילו בשלהם שמין ואינם מותרין זה כנגד זה כ"ש דגבי בניהם ובנותיהם הוה לן למימר הכי

הגהות הב"ח א וזה לשון רבינו ברוך בספר התרומה כצ"ל (וס' התרומה לשון ר"ת) תא"מ : ב בעובד כוכבים כצ"ל : ג נ"ל דכ"ע : ד כיון דכ"ע נמי זיילי כצ"ל : ה נ"ל היו : ו נ"ב ס"א אם יכול להעמיד אפוטרופוס : ז נ"ב ס"א ולראות : ח דלא יכלו כו' בעל בשר תא"מ : ט ומסקנת כו' כיוצא בהם תא"מ : י (אלא על הגנב ועל הגזלן) תא"מ ונ"ב ס"א אלא לניזק ולא לגנב ולא לגזלן כי הפחת הוא עליהם : כ נ"ל לאתם : ל כעין שגזל כנ"ל : מ אין לו כנ"ל : נ (והכי איתא בירושלמי) תא"מ : ס נ"ב דין זה נמצא גם במרדכי פ' נערה ובתשובות מיימוני השייכים לספר משפטים סי' ח' ועי' בתשובות מהרי"ק שורש י' : ע נ"ב סי' פ"ד : פ נ"ל בכלי : צ נ"ל דרבי ינאי :

הגהות ממ"י א] ואם כפירש"י כו' עד שלא החזיק וע"ק מאי קאמר כצ"ל :

חדושי אנשי שם

ש"י [א] ר"ל דקשה לו דבהמפקיד כתב המרדכי שלכך טוען ראובן בע"כ משום דקרוב הוא לעידי ב"ה דמשמע דאם לא יטעון היו עידי ב"ח כשרים וק"ל · קושיא זו מצאתי בגליון במרדכי ישן אבל נ"ל שאין כ"כ קושיא כי י"ל דהיא היא הואיל והעדים פסולין לכן אמרו חז"ל שיטעון כדי להוציא מלבו של ב"ח להראות לו שהם פסולין אבל אין נפקותא בין יטעון בין לא יטעון ולכן כתב המרדכי עיין דמשמע שאין זה כ"כ קושיא : ג"מ אבל בנוסחאות שלנו כתב בפרק המפקיד כך א"נ כגון שהעדים קרובים לשמעון ולא לראובן ורולה לפוסלו משום שהוא נוגע בדבר ולהכי טוען בע"כ ולפי זה לא קפיא מידי ודו"ק : ג"מ [ב] ונ"ל דפריך לשמואל דאמר ויתר דלרב ה"נ בטלה המחלוקת או י"ל דפריך ג"כ לרב דהא תד היה יכול לעכב עליו שלא יטרוף רק חצי חלקו ומאחר ג"כ חצי חלקו דשניהם משועבדים לשלם חוב אביהם ומתרץ שעשאם אפותיקי : מהר"ם [ג] והוא בתשובת מיי' לסדר משפטים ח' ומביאה באשר"י בהג"ה שלהי פרק נערה גם במרדכי האריך ע"ם : [ד] אלמא דהוות תקון להם משום הכי משתעבדי אי לאו דהקנה להו מעיקרא לאשתו ובניו ומיהו הכא בב"ח לא ידעינן אי מעיקרא אי לא מעיקרא כדמסיק : ג"מ [ה] פי' אבל בגדי שבת ורגל לא אמרינן דמסתמא נעשה כמי שהקנם להם מעיקרא

אלא דלא ניחא להו דליבזו (*נשיהם) [*בניהם] ובנותיהם הקטנים בב"ד אבל בגדי שבת ורגל יכולין להעריך ואין צריכין לבא לב"ד אבל בגדים שאדם קונה לאשתו אין חילוק (*והטתן) [*דהגותן] מתנה לאשתו קנתה והיכא דליכא עדים שקנאן לשמן ושיהא שלהן וקא טוען לקחתן לשמן-נאמן ובשבועה. ועוד פסק רבינו מאיר דאדם שגירש אשתו בלא יבם פשיטותא דאין שמין בכתובתה אפילו בגדי שבת ורגל וכן משמע מלשון האלפס וטעמא משום דגרושה (כ"א מדעתה) מטעמא [*ס"א אדעתא] דנפשיה אין שמין דאיהו בעי לאפוקי ואיהי לא בעיא למיפק. אבל רבינו יצחק פירש דכ"ש [*גרושה] דשמין שאדם מקפיד יותר על גרושתו מאלמנותו ע"כ: משכחת לה בגדול אחי ואם מיחו הרשות בידם: את מהימן לי בשבועה. עיין פרק המפקיד פסק האלפסי יג והשתא דתיקון רבנן לבע"ח לגבות ממטלטלין גובה מיתמי (*לניזקין) [ס"א אינו] בין ממטלטלין בין ממקרקעי. ור"ת הגיה על זה דליתא שהרי אין אנו סוברין כן אלא בכתובתה שמקני מטלטלי אגב מקרקעי שכתוב בו דאית להון אחריות ודלית להון אחריות. וגם רב שרירא גאון לא תיקן כך אלא בכתובה עכ"ל ר"ת. אמנם כתבתי פרק הכותב בשם רבינו יואל ובנו רבינו אבי העזרי שהיו דנין כן הלכה למעשה כדברי האלפסי להגבות לבע"ח ממטלטלי דיתמי וכן פירש רשב"ם פרק גט פשוט. הגה"ה ה"ר אליהו [*לקמן בהגהות כתב הר"ר אליהו] הג"ה בפ"ק דב"ק [*די"ב סע"א] פירשו התוס' מכר לו עבדים וקרקעות בקנין אגב איירי החזיק בקרקעות לא קנה עבדים משום דאין קרקע נקנה אגב קרקע אפי' אומר לו קנה קרקע הסמוכה לתהום ואגבה תקנה העליונה דהשתא הוי זו על גבי זו לא קנו באגב א"כ אין לכתוב בשטרות בקרקע אגב קרקע עכ"ה: [דף טו ע"ב] והלכתא פלגא נזקא קנסא כו' ואי תפס לא מפקינן מיניה פירש ר"ת יד אי תפס את המזיק עצמו דהיינו הכלב והשונרא אבל שאר דברים לא דא"כ נפק מיניה חורבא דפעמים היה גוזל לו יותר ממה שהוזק ולא מפקינן מיניה דאין דנין דיני [ל' תוס' קנסות וכן באשר"י] [*וכן גירסת רמ"א] גזילות בבבל: הגה"ה גליון בתוספות ואי תפס אפשר דכל דבר לא מפקינן מיניה ואם יגזול יותר יחזיר המותר עכ"ה. ומצאתי דוקא שתפס הכלב והשונרא קודם שבאו ליד הבעלים דאל"כ אם היה אלם היה תקפו מידו וכ"כ ה"ר חזקיה בפסקיו: טו ואי לא אזיל משמתינן ליה מצאתי בשם רבינו יעב"ץ דוקא שיש לו [דרך] ללכת לשם ואפ"ה רוצה לדחותו ע"כ משמתינן ליה דאל"כ קשה מפ' שבועת הדיינין דאמר בדרבנן לא נחתינן לנכסיה ומשמתינן ליה ופריך האי לנקטיה בטוטסיה דלישבקיה לגלימיה:

סליק פירקא

כיצד הרגל [דף יט ע"ב] [ואם נהנית משלמת מה שנהנית כילד] אמר רבה דמי עמיר רבא אמרדמי שעורים בזול ויש פוסקים כרבא שהוא בתראה וכ"כ לרבינו אבי העזרי כיון *שכנגדו (ס"א גורם שרבו) חולק עליו דוקא. טז [דף כ ע"א] בחצר דלא קיימא לאגרא ואע"ג דעביד למיגר-מאי טעמא זה נהנה וזה אין חסר [*כו'] ואי חסר אפי' פורתא כשחרירותא דאשיתא או בשום דבר צריך שיתן לו שכר אע"פ שעולה לו יותר מחסרונו פירוש ר"י. וא"ת מ"ש מפרק אלו נערות גבי התחב לו חבירו תוך בית הבליעה [*חייב האוכל] אע"פ שאם היה מחזיר היה נמאס ולא היה שוה כלום אפ"ה אם בלע משלם מה שנהנה וי"ל דאע"ג דבההיא שעתא לא חסר מידי מיהו כיון דהנאתו באה לו ע"י חסרונו של זה [*שהיה לו בתחלה] משלם מה שנהנה מידי דהוה אהא דתנן אכלה מתוך הרחבה משלם מה שנהנית דאלעיסה לא [שם ע"ב] מיחייב [דהוי שן ברה"ר] (*אבל) [*אלא] אהנאת מיעיה מחייב אע"ג שאם היתה מחזירה לא היתה שוה כלום פירוש ר"י: והא דפטרינן הדר בחצר חבירו שלא מדעתו דוקא היכא דלא גלי אדעתיה דניחא ליה בההוא הנאה אלא בחנם אבל אי גלי דעתיה דניחא ליה בההיא הנאה אפילו בהולאה חייב כדהגיא אם עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל. פי' ר"י מאי טעמא זה נהנה וזה אינו חסר כתב רבינו אבי העזרי שמעתי דמאי למיכפייה דהא כופין על מדת סדום וי"מ דאין כופין אלא כגון היכא דמהני [*אפילו] אי הוה בעי לארווחי בהא מלתא לא מצי לארווחי הלכך כייפינן ליה כיון דלא חסר מידי אבל היכא דאי הוה בעי בעל החצר לאיגורי הוה מירווח השתא נמי כי לא מוגר ליה לא כייפי ליה כך פירש ר"י דאין כופין להבא אך אם עבר ונהנה א"צ להעלות לו שכר ואי חצר דקיימא לאגרא צריך להעלות לו שכר אפילו בגברא דלא עביד למיגר דהא אפסדיה כדקאמר את גרמת לי הקיפא יתירה עכ"ל וכן פירש האלפס [*כן הוא באשר"י ע"ש] דלא כר"י אבל ביסוד רבינו פרץ מצאתי דפשיטא דפטור [ו] כיון דלא נהנה ואם הפסידו אין זה אלא גרמא בעלמא מידי דהוה שהרבין ארי לפני בהמת חבירו דפטור וכן פירש ר"י דאפילו אם הקף חבירו והוליאו בע"כ ודר בו אין זה אלא גרמא בעלמא ומשלם כשעת הגזילה ופירש ראב"ן יז דכל הבתים בזמן הזה קיימי לאגרא ואע"ג דלא השכירה מעולם ומעשה ביהודי אחד שברח מעירו ולקח השר את ביתו והשאילו ליהודי אחר ואותו [שברח] שאל לו השכירות ופסק ה"ר שמואל שלא יתן לו דהאי ביתא לא קיימא לאגרא שאם יצא היהודי מן הבית השר ישאילנו לעובד כוכבים ונמצא זה נהנה וזה אינו חסר: [דף כב ע"א] דאפיך מיפך וא"ת והלא תחלתו בפשיעה לגבי כי אורחיה וסופו באונס דלאו כי אורחיה וי"ל דלא יח מיחייב תחלתו בפשיעה וסופו באונס מאב לאב כמו מקרן לרגל: יט אשו משום חציו פירש ר"י לא שיבעיר ההם בעצמו אלא בכ"מ שפשע שלא שמר גחלתו דמטיא ליה ברוח מלויה חציו הן: הכלב שנטל חררה כו' מוקי לה בגמרא דסתם דלהוות חתורות הן אצל כלב וכן ב מצאתי בשם רבינו שמריה מספיר"א דסתם תיבות חתורות הן אצל העכברים וחייב הנפקד אם שם בגד לשם ואכלו העכבר שהיה לו להשים על נס ואפילו נטל בא הכלב הגחלת ממקום שמור היטב ולא הוי חתורה אצל כלב מ"מ חייב בעל הכלב הכל דתחלתו בפשיעה שלא שמר כלבו והיה יכול לילך וליקח ממקום שאינו שמור כ"כ וסופו באונס חייב. ולא דמי להא דפרק הפרה דלא אמרינן מגו דפשע לגבי גנולים דחייב אף על השוורים אם נפלו ע"י התלעה. פירוש ר"י: [דף כג ע"ב] איבעיא להו פי פרה בחצר הניזק כו' פירש ר"י כגון שנכנסה הפרה בחצר הניזק ובאו חש"ו ולקחו פירות ונתנה לתוך פיה ואכלתן [א]וממקום שהפרה עומדת לא היתה יכולה ליקחם אם חייב בעל הפרה או לא אבל אם בר דעת נתן לתוך פיה פשיטא דחייב ואם הפירות היו מונחים במקום שהפרה היתה יכולה ליקחם פשיטא דחייב בעל הפרה פירוש ר"י. לכאורה נ"ל דאיפשיטא הבעיא דבחצר הניזק דמיא ול"ע אם פקח נתן לתוך פיה והפירות היו מונחים במקום שהיתה הפרה יכולה ליקחם ונראה דאותו פקח חייב כיון דאגבהיה קנייה ואי לא אגבהיה אלא [ב]קרב לה אללה (*ואם) [*אם] כן לא מידי עבד כיון דגם במקומן היתה אוכלתן [ג]ואע"פ שלקח הפירות מרשות הניזק אין חייב [בעל פרה] אא"כ אוכלתן גם ברשות הניזק: א"ל אביי ליגדור מר גדירא בארעיה שלא יוכלו הבהמות ליכנס שם כב פירש ר"י ור"ח דלא קיי"ל הכי אלא אע"פ שלא שימר פירותיו ובא שור ואכלתן חייב: הא תיב אמסחתא קביל זוזך אומר ר"י דוקא באותם העומדים לשחיטה כי אע"פ שישלמו טורח הוא להם לבא עמהם לדין וגם פעמים שאין עדים אבל עז העומדת לחלבה ורחל לגיזתה אין לשוחטה אלא מה שהזיקה ישלמו כדאמרי' בהנהו עיזי דבי תרבו שטה להגיע ולא לשוחטם:

כג [דף כד ע"ב] המשסה כלבו של חבירו בחבירו פטור ואפי' לר"מ דדאין דינא דגרמי. תימה מ"ש משורף שטרותיו של חבירו [דחייב] שגורם שהלוה פטור ולא יפרע לו ה"נ המשסה גורם שהכלב נושך אותו גם מ"ש ממראה [את] העובד כוכבים בממונו של ישראל שגורם שיקחו לו העובד כוכבים ה"נ גורם לכלב שיזיק ומה לי זה ומה לי זה וי"ל דגבי משסה מצי למימר המשסה הואיל ויש בעלים לכלב היה להם לשמור אותו שלא ישסה הלכך יתחייב בעל הכלב והמשסה פטור משא"כ בשורף שטרותיו של חבירו ומראה ממון חבירו לעובד כוכבים למוסרו דהתם ברי היזק שהם עובדי כוכבים אנסים וגזלנים[ד] והעובד כוכבים אין לו בעלים לשומרו: כד [דף כו ע"ב] [ה]זרק כלים מראש הגג פירש האלפסי רבא לטעמיה דאמר פרק הגוזל קמא השורף שטרותיו של חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקי"ל דלית הלכתא הכי דאמרינן אכפייה רפרם לרב אשי ואגביה כי כשורא לגלמי (*ועיין לקמן וגם פרק הכותב עד כאן) ור"י פי' דהא גרמא בניזקין הוא ופטורה לכ"ע: כה [דף כז ע"א] הניח לו גחלת על בגדו ונשרף חייב אע"ג דחזי ליה ושתיק לא אמרינן סתמא דמלתא מחיל ליה דהא אמכחן אפילו כשמטה לו לקרוע דחייב אם לא אמר על מנת לפטור: סליק פירקא

המניח איכא כו נמי דקרו ליה לחביתא כדא ולכדא חביתא ותרוייהו צריכי שאם התנה [להת] לו כד והקנה לו בסודר ונתחייב (*לו) הלוקח לתת לו דמים יכול הלוקח לומר לו לא אתן לך דמים אא"כ תתן לי חבית [ואיכא] דקרי לחביתא כדא הואיל והוא מוחזק לא אזלינן בתר רובא ואם התנה לתת לו חבית ונתן הלוקח דמים למוכר יכול [*גם] המוכר לומר לו לא אתן לך אלא כד דקרינן לכדא חביתא ולא אזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דאפילו רב דאמר פרק המוכר (*הפירות) [*פירות] דהולכין בממון אחר הרוב הכא מודה שיכול המחזיק לומר למוליא אע"פ שהרוב מסייעך לא הוליא ממני דקים לי בנפשאי שאני מן המועט אבל גבי מוכר שור לחבירו ונמלא נגחן לא מצי למימר ליה מוכר ללוקח קים לי בנפשאי שאתה מן המועט דזבני לנכסתא [*ואדרבה הלוקח יכול לומר קים לי בנפשאי שאני מן הרוב דזבני לרדיא]. ר"י והכא לא שייך למימר הדמים מודיעים דקרובים הדמים של כד להיות כדמי החבית א"כ סוגיא זאת כרבנן דאמרי אין הדמים מודיעים: [שם ע"ב] אמאי פטור איבעי ליה לעיוני ומיזל אבל לא פריך אמאי חייב בעל החבית בנזקו דאין לו (*לאדם) ליזהר מהיות ניזוק וכ"פ ר"י לעיל פרק כילד הרגל כז ויותר חייב אדם לשמור שלא יזיק ממה שנזהר בנזק עלמו וכן מוכח מדפריך תלמודא וליחייב נמי בעל הגחלת ולא פריך וליפטר בעל הכלב מן החררה כיון דס"ד דפשע בעל הגחלת וחררה וא"ת ליתני הכא דפטור משום [ו]כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור ויש לומר דאע"ג דזה שינה לא יהא חבירו רשאי לאבדו בידים וכיון דאיבעיא ליה לעיוני ומיזל כאלו אבדו בידים וגם אין להקשות למ"ד נתקל לאו פושע הוא מאי פריך איבעי ליה לעיוני דיש לומר דהתם בטעון קאמר אבל כשאינו טעון כי הכא לכולי עלמא איבעי ליה לעיוני ומיזל. [ז]באפילה שנו דפטור תימה הא ספ"ב דלעיל אמרינן כח פלע תחת פלע לחייב על האונס כרלון וי"ל דלא רבי רחמנא אונס גמור דהוא כעין גניבה אלא כעין אבידה שיש פשיעה קלת כגון דנפל מן הגג אבל הכא הוי אונס גמור וכן משמע בירושלמי דלעיל דאונס גמור פטור דפטור ישן היכא דאדם [ישן] קדם לכלים וכן פירשו התוס' בסוף פ' השוכר האומנים דלא מיחייב אדם באונס אלא אונס כעין אבידה [ח]ודמי להאיא דירושלמי דאמרינן (*דקדם) [*קדם] האחד וישן ובא חבירו וישן אצלו או הניח הכלי אללו או נכנס בביתו שלא ברשות דלא הוה ידע ליה [דפטור] או כעין ההיא דפרק הגוזל בתרא ודפרק אלו נערות יתומים שהניח להם אביהם פרה שאולה וסוברים שהיא של אביהם וטבחוה ואכלוה אין משלמים הנזק אלא מה שנהנו דהיינו דמי בשר בזול וכן גבי אם עמד בעל חבית [*ונשבר חבית בקורה] דפירקין (*וכל) [*דכל] אונס שהוא כעין גניבה פטור האדם המזיק ואונס דרבינן מפלע תחת פלע דחייב [היינו] כעין אבידה והכי נמי אמרינן פרק השואל דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה. שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים. תימה למאן דאמר נתקל פושע ויש לומר דהיינו שנתקל בקרקע בלא מכשול הוי פושע: כט לרכובה שלשה יש מפרשים דהיינו לעני שבישראל ור"י פירש [*אדרבה] לגדול שבישראל כי ההיא דפרק החובל [סטרו] נותן לו מאתים זוז דמוקי לה בגדול שבישראל: ל קיי"ל כרב נחמן דעביד איניש דינא לנפשיה [*עיין בקולון שורש קס"א ענף א'] פסק רבינו מאיר דהני מילי בחפץ המבורר שהוא שלו ומחזיק בו ומסרב להחזיר לו אבל בשאר מילי (*לא) שאין ידוע אם זה שלו אם לא לית ליה רשות אפילו הוה ליה פסידא לפי דבריו דאם כן לא שבקת חיי לכל בריה דכל אחד יאמר לחבירו ודאי דידי מגזל קגזלת לי ויכה אותו ויחטוף אותו ויאמר עבידנא דינא לנפשאי דודאי רב נחמן לא פליג אמתני' דפ' המקבל המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ועוד והא קרא כתיב בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו יוליא אליך את העבוט וכן מצאתי בספר יראים דר"כ אמר למילתיה בגזלן שדבר שלו בעין ורולים לגזול [*אותו] ממנו (*או) [*אם] הוליאה גזלן ולא נזקף דמי גזלתו במלוה וקרא דלא תבא אל ביתו לעבוט במלוה (*ובזוקף) [*או בנזקף] למלוה. ורא"ה מפ"ק דברכות [*דאמר] בתר גנבא גנוב וטעמא טעים. והקשה ה"ר קלונימוס הלא מן הדין לקח דקיי"ל עביד איניש דינא לנפשיה וי"ל דהיינו דוקא אותו דבר עלמו שנלקח לו לאדם מותר לו ליקחנה בכל מקום שיכול להשיגו דומיא דמילתיה דבן בג בג דאמר שלו הוא נוטל אבל הכא לקח זמורות אחרים שלא גנב לו האדם ומכאן הביא ראיה רבינו מאיר לדבריו דהא הכא ידע רב הונא בודאי שגנב לו דאגילה לו לרב הונא לעכב מספק וכן משמע הלשון מי קא שביק לי [ט]מינייהו והא קא גנב כוליה פי' הוא גונב יותר מכדי חלקו עיין פרק הגוזל בתרא גבי ההוא שותא כו': המזיק שעבודו של חבירו פטור. [ז] כתב רבינו מאיר וז"ל אמר לי מורי ה"ר ילחק מוינא בשם רבינו יונתן מדלא מחייב ליה מרדכי נתן שהרי החופר בקרקע בורות שיחין ומערות מן הדין חייב לפרוע לבעל הקרקע דהפסידו וכיון דחייב לו יתחייב לבעל חובו מרדכי נתן דאמר הנושה בחבירו מנה כו' ש"מ דלא מיחייב מדרבי נתן אלא כגון ראובן לוה משמעון וחזר לוה שמעון מלוי חייב ראובן ללוי מדרבי נתן כיון דבעידנא דנתחייב שמעון ונשתעבד ללוי ונשתעבד לו ראובן כמו כן אבל אם שמעון לוה מלוי מתחלה וחזר לוה ראובן משמעון לא משתעבד ראובן ללוי והיינו טעמא נמי דהכא פטור ואמרתי למורי דהכא איירי בכי ה"ג שאין המזיק חייב לבעלים כלום כגון ההיא דקיימינן עלה שחטו ונתנו במתנה שהבעלים בעלמם עשו לו ההיזק ששחטוהו ונתנוהו במתנה וכה"ג איירי לב המזיק שעבודו כגון שראובן עשה שדהו אפותיקי לשמעון וא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו דומיא [ט]שור תם דאתינא עלה דאין משתלם אלא מגופו והלך ראובן בעלמו וחפר בו בורות שיחין ומערות וכן השורף שטרותיו של חבירו אינו חייב ללוה כלום שהרי לא עשו היזק רק למלוה עיין פרק ב' דכתובות ופ"ק דקדושין (*בה"ג) [*בהג"ה] ומיהו בהגהות אשר"י לא כתב אלא דברי רבינו ילחק א"ז מהר"ם: לג [דף ל ע"ב] שטר שיש בו רבית גובה הקרן כו' ומיירי כגון שהרבית מפורש בו דליכא למיגזר שמא יגבה [*גם] הרבית אבל אם זקפו הקרן עם הרבית וכתוב סתם פלוני חייב לפלוני כך וכך אינו גובה אפילו הקרן כמו שטרי חוב המוקדמים (*פסולין) [*דפסולין] לגמרי

הגהות ממיי א) אבל כעין גניבה לא כצ"ל:

הגהות הב"ח ר דלא כר"י נ"ב במ"ס אין זה: ש נ"ב ס"א אהרבין בהמת חבירו לפני ארי: ת צ"ל מרגל לקרן: א ממקום שהפרה לא היתה כצ"ל: ב צ"ל קירב אצלה כצ"ל: ג נ"ב ס"א אע"פ שלקחה פירות מרשות הניזק אינה חייבת אא"כ: ד צ"ל כס: ה זרק כלי מראש הגג ט'. פירש האלפסי רבה כצ"ל: ו באפלה שנו דפטור תא"מ: ז באפלה שנו דפטור כצ"ל: ח צ"ל מידי:

חדושי אנשי שם

מעיקרא הכי מחלק בירושלמי דקדושין: ג"מ [ו] פי' אינו ר"ל דפטור לגמרי אלא כלומר פטור הוא מלשלם לו כי שכרו אבל מ"מ מה שנהנה משלם כדמסיק כיון דלא נהנה וכו': מהר"ם [ז] וכעיקר כדין דמזיק שעבודו כתבו התוס' והאשר"י דהוי דינא דגרמי וחייב וגם המרדכי תדע שסובר כן שהרי בגמרא מדמהו לשורף שטרותיו של חבירו ועדיף מיניה לחיובא ובשורף חשיב ליה לקמן בהגוזל דינא דגרמי לחיובא וכן פירש בבדיא דנא

[*ונפ'] (*כדאמר פרק) איזהו נשך [אמרינן] לרבי יוחנן אע"ג דרבית מפורש ולא אתי לידי נבייה מ"מ עדים עוברים על לאו דלא תשימון עליו נשך ומה שאין לך נפסלין מיירי ברבית דרבנן וכיון דלא מטי להו הנאה לא פסלי אע"ג דלא בעינן רשע דחמס הני מילי באיסור דאורייתא אבל באיסור דרבנן לא פסלי להו אלא [ט]העוברין מחמת חימוד ממון. א"כ אפילו מדאורייתא [*ר"ל רבית דאורייתא] לא פסלי משום דלא תשימון משמע להו להינשי במלוה ולוה והוי להו שוגגין א"נ [*כגון] שהיו העדים אנוסים מחמת נפשות ואע"ג שגובה הקרן מ"מ המוגלא יקרענו ואם יבא לב"ד יקרעוהו עיין פרק איזהו נשך פירוש ר"י: לה נרצע שכלו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת ואינו יוצא וחבל בו ועשה בו חבורה פטור ופירש ר"י דאורחא דמלתא נקט נרצע שכלו ימיו שאז רגיל לסרהב ולהוציאו [*לפי שאינו יכול להשתעבד בו עוד] משמע שה"ה מסרהו ואפילו קודם הזמן אם חושש מגניבה וכ"ש אדם דעלמא שילא עליו שם שהוא גנב: לו כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור ה"מ גבי שורו אבל גבי אדם לא אמרינן הכי וחייב אפילו אינו מתכוין רק שהינו אונס גמור: לז [דף כח ע"א] שהיה לו לשומטו ולא שמטו [אבל דחפו חייב] ואפילו בשור הם דאיכא פסידא מ"מ ה"ל לשומטו כי אין כ"כ טורח גדול [*יותר] בשמיטה מבדחיפה אבל (*ממלא) [*בממלא] חלרו של חבירו או רה"ר חביות שיש [טורח] לסדרם זה על זה יכול לשבר ולצאת וליכנס גם אינו צריך להקיף פירוש ר"י. (*לרכובה ג' י"מ לעני שבישראל ור"י פירש אדרבה לגדול שבישראל כי ההיא דפרק החובל נותן לו ר' זוז דמוקי לה בגדול שבישראל). קנסא קא מגבת בבבל פירוש דין קנס בושת דלית ביה חסרון כיס. (א) ב' אנשים שחבלו זה בזה עיין פרק הגוזל בתרא תשובת רש"י. [כ]ומעשה היה בקולוניא באחד שהפקיד אצל חבירו פקדון לימים כפר לו ולקח המפקיד את שלו בידי עובד כוכבים ומתוך כך העלילו את הנפקד והפסיד הרבה ופסק הרב דאם היה אפשר למפקיד להציל את שלו בענין אחר חייב כמו היה לו לשומטו ולא שמטו וכן פירש רבינו יקר. לח וכן אין לדחוף אדם את חבירו שמכין זה את זה אלא יש לשומטו בנחת ואם דחף חייב לעשות לו דין: [דף לב ע"א] ומודה איסי בע"ש לט בין השמשות שהוא פטור מפני שהוא רץ ברשות ודוקא אותה מצוה דבין השמשות דאין לו שהות אבל בשאר מצות כגון לרוץ לבית הכנסת או לבית המדרש דיש לו פנאי אם הזיק חייב: [דף לה ע"ב] [*אי נימא] דקאמר ניזק ברי ומזיק שמא אכתי נימא תהוי תיובתא דרבה בר נתן דאמר סוף פרק המניח מ טענו חטים והודה לו בשעורים פטור ומשמע [ל]אפילו גם אמר איני יודע על החטין פטור מכלום פירש"י (ורש"י לא פירש כן בהלכה) חטין לא [מ]יתנו לו דהא לא הודה לו ושעורים לא יתנו לו כיון דהתובע לא שאל לו מחל לו אבל בירושלמי אומר דמ"ה לא יתן לו אפילו שעורים שהודה לו מפני שהפליגו בדברים בעלמא ולא הודה לו כלום ועל פירוש רש"י הקשה רבינו יקר מ"ש מפרק המפקיד (*דתניא) [*דתנן] ב' שהפקידו אצל אחד [*זה מנה] כו' וכן ב' כלים אצל אחד כו' [*והשאר] יהא מונח עד שיבא אליהו [ח] [נ]והלא בשביל שכל אחד תובע את הכלי הגדול הוא אומר איני יודע וא"כ היה לנו לפטור את הנפקד כי הכא טענו חטים והודה לו בשעורים [*ס"ה וכדפרש"י] (*וכן פירש) רש"י וכדאמרינן הכא אפילו ניזק אומר ברי ומזיק שמא ותו [לרבי יוסי נמי דאמר התם הכל יהא מונח] כלי הקטן אמאי יהא מונח הלא מחל לו ואפילו יבא אליהו לא יתן לו ויש לומר כדפירש ריב"א פרק המפקיד (*דהם) [*דהתם] אין להם טענה על הנפקד אלא ביניהם עצמם יש להן טענה כי היכי דלא תיקשי מההיא דפרק השואל מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם. עיין פרק יש נוחלין וכן פסק האלפסי בשער י"א דטענו חטים והודה לו בשעורים פטור מדמי שעורים אא"כ תפס שעורים כדמוכח הכא במתניתין [דאמר] ואמאי חטין ושעורין נינהו וכו' עד הכא במאי עסקינן שתפס והכא נמי גבי חטין ושעורין אי תפס לא מפקינן מיניה אבל רבינו תם פירש דדוקא הכא דיש לו טענה על שני השורים מהני תפיסה אבל אם תפס השעורים דאין לו טענה עליהם לא ור"ת לטעמיה דפירש לעיל פ"ק [והוא] דתפס המזיק עצמו. ואומר רבינו גרשום ממגנצ"א דנראין דברי רבינו תם דוקא בקרן דמשתלם מגופיה אבל דבר המשתלם מן העלייה נראה כדברי אלפסי: ומעשה בא לפני ריב"א מא באחד שחבל בחבירו ותפס הנחבל כוס של כסף משל החובל והיה לב הרב [ס]מחסם בדבר וישב לפני ה"ר שמריה וא"ל [*הר"ש לריב"א] רצונך שאפטרנו א"ל כן א"ל א"כ אמור שישומו החבלה ואיתא בפ' החובל דאנן לא בקיאינן בשומא וכל דבר שצריך שומא אין דנין אותו בבבל [ט] והא דאמרינן לקמן בשור שנגח ד' וה' ההוא דתקע לחבריה ותייבוהו סלע התם בגרוע שבגרועין כמתני' פ' החובל התוקע לחבירו. מב לא צריכה [דף לו ע"א] דתפס פירש ריב"א וז"ל כגון דתפס מקודם [הודאתו] דמי שיעור [קטן] דכיון דתפס כבר מהניא ליה הודאתו אע"פ שלא הודה על מה שטענו כיון שהודה זכה הלה במה שבידו ואם תאמר אפילו תפס שיעור גדול יהא נאמן [*במיגו דאמר ליה להד"ם] וליהוי מזיק הנטילא מחבירו עליו הראיה ויש לומר כגון שתפס בעדים שעכשיו אינו נאמן במגו [ע]לפיכך אין נאמן אלא כפי ההודאה: סליק פירקא

שור שנגח ארבעה וחמשה מג [שם ע"ב] אנן יד עניי אנן וכו' רבי גמליאל וב"ד אביהם של יתומים כתב האלפסי איכא מאן דפשיט [*מהאי] דמאן דיהיב מידי לעניי באמירה ובעי למיהדר ביה מצי למיהדר [*ביה] כדאמר רב יוסף הכא ואע"ג דליכא עניי הכא דליזכו [*ביה] אנן יד עניי אנן שמעינן [*מינה] דדינא דעניי כדינא דהדיוט דמי דהדיוט אי אמר לחבריה מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ואי לא לא קנה ה"נ דינא דעניי ומשום הכי אמר רב יוסף אע"ג דליכא עניי הכא דליזכו ביה במעמד שלשתן אנן יד עניי אנן [*כל זה דברי רב אלפסי] ואנן לא סבירא לן הכי דליכא למישמע מינה הכי דבהדיא אמרינן בפיך זה לדקה אלמא [אמרינן] בדבור לחודיה מיחייב והא דאצטריך רב יוסף למימר דאע"ג דליכא עניי הכא יד עניי אנן דאלמא דאם לא הוה הכי מצי למיהדר ביה לאו משום דדין עניי כדין הדיוט דמי אלא משום דההוא פלגא דזוזא לאו ברשותיה הוה דהא לא אתא לידיה כדאמרינן [*אמר רב] כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינים הקדישו אינו קדוש ופרכינן פרק קמא דבבא מציעא הא יכול להוציאו בדיינים הקדישו קדוש אע"ג דלא אפקיה והא אמר [*רבי יוחנן] [רב] גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ואוקימנא להא דרב במקרקעי דכי יכול להוציאו בדיינים ברשותייהו דמרייהו קאי וש"מ דבמטלטלים אפילו ממון שיכול להוציאו בדיינים הקדישו אינו קדוש ומש"ה [*אמרינן] אמר [ליה] רב יוסף אנן יד עניי אנן דלא גרע מדינא דהדיוט דקני במעמד שלשתן אבל מידי דאיתיה ברשותיה ואמר הרי זה לעניים כבר זכו בה עניים ולא מצי למיהדר כדאמרינן בפיך זה לדקה ואמר רבא [*לדקה] (*ולדקר) מיחייב עלה לאלתר דהא קיימי עניים אבל ודאי אי בעי לשנויי לה מידי [*דיטיב להו] (*דיהיב) לעניים עד דלא מטי ליד הגבאי במידי אחריני דכוותיה מצי למעבד (כ"א לשנויי) הכי כדגרסינן בערכין א"ר יוחנן אמר רבה בר אבוה א"ר סלע זו לצדקה מותר לשנותה בין לעצמו בין לאחר ל"ש אמר זו ול"ש אמר עלי ותנו רבנן האומר סלע זו לצדקה עד שלא באת ליד הגבאי מותר לשנותה משבאת ליד הגבאי אסור לשנותה ע"כ וכתב רבינו אבי העזרי ונראה דבריו [ר"ל דברי האלפס דאמר עניים קנו בדבור לחוד] דדמי קלא להקדש דאמרינן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט והא דאמרינן בירושלמי פרק הזהב אמר רבי יוחנן האומר לחבירו מתנה אני נותן לך מותר לחזור [*בו] הדא דתימא (*ה"מ) בעשיר אבל בעני נעשה נדר. וסעד מצאתי בתשובת הגאונים. וריב"א פירש דלא [הוה] בעי למיהדר ביה אלא [*הוה] בעי למיזף ההוא פלגא למיבריה [*ביה] נפשיה עד דה"ל זוזי ופרע להו לעניי בתר הכי כיון דלא אתי עדיין ליד הגבאי וקאמר [*רב יוסף] יד עניי אנן והשיב ליה כאלו באת ליד הגבאי מטעם מעמד שלשתן ואסור לשנויי כדאמרינן בערכין פ"ק [י] ולא נהירא האי פירוש דנהי דמעמד שלשתן מהני דלא מצי למיהדר ביה מיהו למיחשב כאלו באת ליד הגבאי ואסור לשנויי כדאמרינן [ד] לא מהני ור"י פירש שאין זה נדר כו' עיין פרק מי שמת. שאל ה"ר שלמה את רבינו מאיר מה דין אם אמירה דאסמכתא מועלת בהקדש דנהי דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט מ"מ עדיפי ממסירה להדיוט לא הוי ומסירה להדיוט דאסמכתא לא [צ]מקני להדיוט כדאשכחן גבי עירבוני מחול [*לך] פרק הזהב דבעי קנין וגבי גבוה נמי לא [ק]מהני אמירה ואפילו בקנין לא מהני אסמכתא אלא בב"ד חשוב ומטעם הפקר ב"ד הפקר ומכח בית דין אבל אין לו כח להקנות במסירה כ"ש באמירה לגבוה דאסמכתא לא קניא והשיב רבינו מאיר דאין הפירוש במסירה גרידה אלא הכי פירושו אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כמסירה המועלת להדיוט באיזה ענין שתמצא שתועיל מסירה להקנותו להדיוט מהני נמי אמירה לגבוה [כלומר והאסמכתא מועלת בהקדש] וראיה מדאמרינן הכא ניתבינן לעניים אנן יד עניי אנן והקשה רבינו שמשון משאנ"ץ וזה לשונו ואם תאמר בלא יד עניי אנן מתחייב בצדקה באמירתו כדאמרי' פ"ק דר"ה בפיך זו צדקה ויש לומר דכמו שאין מקדישין דבר שלא בא לעולם הכי נמי אינו נותן צדקה דבר שלא בא לעולם וכשאמר ניתביה לעניים [ר]לא היה קונה הקדש ונהי דאם היה אומר סלע זו לכשיבא לידי אתננו לצדקה דומה הוא שמתחייב מטעם נדר גם בהקדש אם היה אומר אתננו להקדש הוה מהני אבל זה לא אמר כן אלא ניתביה לעניים ולא נדר כלום עכ"ל אלמא אפילו [*דבר] שלא בא לעולם דגרע טפי מאסמכתא דלא מצי לאקנויי לחבריה בשום ענין לא בקנין בית דין חשוב ולא בשום דבר אעפ"כ מהניא אם אמר השתא אם יבא לידי אתננו לצדקה אע"פ דאיכא תרתי אסמכתא ודבר שלא בא לעולם וטעמא הוי משום דבהדיוט יכול להקנות זה הממון לכל הפחות משבא לעולם במסירה או בקנין [הלכך] גבי גבוה מיהא מהניא אמירה אף קודם שבא לעולם דלכשבא לעולם יצטרך ליתן כיון דנעשה נדר והוא הדין לאסמכתא ועוד האריך רבינו מאיר ועת לקצר וכן פסק המיימוני פרק כ"ב דהלכות מכירה ועוד הביא ראיה [ש]בתשובת גאון וכן פסק רבינו מאיר מה דנדר ושבועה ותקיעת כף מהניא אפילו (*מאסמכתא) [*באסמכתא] דרובן על ידי דאי [*פירוש אסמכתא] כן דאם יהיה אנוס עמדי ואם נתן תתן את העם הזה בידי [*וכן הרבה] דהוי אסמכתא כמו כל דאי לא קני דפרק איזהו נשך (*וכן הרבה) וכן [ת]מפרש רבינו מאיר דברי ש"מ מו בכתובים וכמסורים דמי פירוש כמסירה מועלת (*בכ"מ) [*כמתנת בריא כן נ"ל] בהאי זה לך שתועיל שהרי כל דברי ש"מ [א]ומלוה מחמת מיתה אסמכתא היא אם ימות תנו ואפ"ה היכא דמת קני והדע דכך הוא דהא הלוהו לפלוני אע"ג דלא מסכתת לה בבריא אפילו בקנין אגב קרקע כיון דמסכתת [*לה] לכל הפחות בנעמד שלשתן קנה [ב] לאפוקי שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פירות דקל זה לא אמר כלום דלא מסכתת לה בבריא כלל בשום ענין [°פי' משום דהוי דבר שאין בו ממש] ומצאתי [עוד] בשם רבינו נתנאל (°מקנין) [°מקט"ן] דאסמכתא קניא לגבי הקדש ולדקה שהרי אסמכתא קונה [מן התורה] כדאמר מנין לערב מן התורה דכתיב אנכי אערבנו והיינו אסמכתא. ושאר דיני אסמכתא פירשתי פ' הרבית אין מז מקנין לנכסי יתומים הא"כ רבית אוכל בהם ולכתובת אשה משום מזוני (°כו') [בין] מלוה הבאה מחמת [*עצמן בין מלוה הבאה מחמת אביהן] [ב](לא הוה) משום דאין מקבלין עדים שלא בפני מח בעל דין (*וקטן) [*דקטן] כשלא בפניו דמי וכשבא מחמת אביו אפילו בשטר [אע"ג] דקיי"ל מקיימין שטר שלא בפני בעל דין כדאיתא פרק הגוזל בתרא מ"מ חיישינן לצררי [*ושובר] וטעמא דפריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו עיין פירקא קמא דב"ב ובפ' גט פשוט: מט כי היכי דמשתעבדנא לך כו'. מכאן פסקו תוס' דרבינו פרץ כ"ע דנפקד (*אחד) יכול לעכב פקדון בשביל אחר שיש לו דין על המפקיד שהרי השואל מוסר השור לניזק ע"פ ב"ד משום דר' נתן ולאפוקי מהאומר דלא שייך דרבי נתן אלא במלוה שהרי שואל הוא נפקד. ע"כ הגה"ה: סליק פירקא

שור נ שנגח את הפרה [דף מו ע"א] זו דברי סומכוס שאומר ממון המוטל בספק חולקין לאו בכל ספק אמר סומכוס חולקין דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה דכל אדם יתבע לחבירו אלף זוז ויוליא ממנו ת"ק [*זוז] אלא במקום דדל טענתיה מהכא ראוי הדבר להסתפק [ג]בב"ד בלא טענתיה כגון הכא במתני' ובמחליף פרה בחמור פרק השואל ופרק המוכר את הבית תנו חלק לפלוני בכור עיין פרק החולץ וברים השואל: (*ואפילו) [*אפילו] ניזק נא אומר ברי ומזיק שמא [*המע"ה] ואם תאמר הרי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם כדאמר רבא פרק השואל ויש לומר דהתם מיירי דיכול לידע כגון בהלואה ופשע דלא ידע לכך משלם אבל הכא אינו יכול לידע דלא הוה בשעת מעשה וכן מוכח פרק כל הנשבעין גבי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין דמסיק נ' ידענא וני' לא ידענא דאבוהון [ד]מחויב (*מתוך) [*שבועה ומתוך] שאינו יכול לישבע משלם משום דהוה ליה לידע אבל יורשים פטורין דאין יכולין לידע ובהכי נמי ניחא דהכא משמע דלית ליה לרב יהודה ברי עדיף וגבי מנה לי בידך והלה אומר איני יודע אית ליה ברי עדיף אלא ש"מ דשאני הכא שאינו יכול לידע והתם יכול לידע עיין פרק השואל ובפ"ק דכתובות: נב [דף מח ע"ב] ושמואל אמר הלכה כרבי [דאמר בהמה לא קיבל עליו נטירותא בעל הבית] לכאורה משמע דהלכה כרבי דקיימא לן כשמואל בדיני אמנם רבא דהוא בתרא משמע לעיל דלית ליה כרבנן דקאמר לעיל הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשותו וחפר בו בורות

הגהות הב"ח ט נ"ל בעוברין : י נ"ל בדאורייתא : כ כ"ן שייך מ"ש לעיל לרכובא ג' כו' עד שבישראל : ל נ"ב ס"א אע"פ שאמר : מ יתן לו כו' ושעורים נמי לא יתן לו כנ"ל : נ והלא בשביל אחד כנ"ל : ס ריב"א כנ"ל : ע לפיכך אין נאמן נ"ב במ"ש אין זה : פ נ"ב בפ"ק דערכין : צ נ"ל מהני : ק נ"ב ס"א יועיל : ר נ"ב ס"א כמו דבר שלא בא לעולם הוא זה החוב ואם היה אומר ניתבים להקדש לא כו' : ש נ"ל מתשובת : ת וכן כהאי גוונא מפרש כנ"ל : א ומצוה כנ"ל : ב מחמת עצמן הוי משום כנ"ל : ג לב"ד בלא טענתייהו כנ"ל : ד כה"ג מחייב כנ"ל ·

חדושי אנשי שם

נפ' השולח : [ח] לשון הברייתא נותן את הקטן לאחד מהן ומתוך הגדול משלם דמי קטן לשני והשאר יהא מונח והמחבר תפס המימרא בקיצור בהעברה וכן דרך הגמרא והמחברים בכמה מקומות : [ט] כלומר ואפי' ע"י תפיסה והא דפשוט ליה במלתיה דבעיא שומא דלא דיינן בבבל מבואר דיני קנסות דדיינינן ע"י תפיסה כדאיתא פ"ק כ"ל הטעם משום דלא אמרינן עביד איניש דינא לנפשיה אלא בדבר הברור שהוא שלו כדאמרינן לעיל ואם כיון דלא בקיאין בשומא לא מסכתא ליה דברור ולא מהניא תפיסה · ואע"ג דאמרינן בהחובל גבי הכאת תורא דאלים ידיה דינקא וא"ל רבא זיל שיימוהו כעבדא ופריך והאמר רבא כל הניזוק אין דנין אותו בבבל א"ל כ"מ דאי תפס דהינו דוקא בגוף המזיק דאין זה בכלל עביד איניש דינא לנפשיה דשלו הוא מדין שעבוד נמלא לפי זה שאפי' החולק על ר"ת דתפיסה מהניא בכל דבר לא אמר אלא בדבר הקצוב ונ"ע ובהג"ה באשר"י לא משמע כן ומיהו לא קשה מידי דלא מייתי מפרק החובל אלא שדבר שצריך שומא אין דנין אותו בבבל וממילא ידענא דלא מהניא ביה תפיסה כיון שאין החבלה דבר ידוע בשומא כגון שבושו לחזור ולא דמי להכאו על ידו ומתה ונוסה לחזור דהתם איפליגו בה אביי ורבא ולכ"ע אין נותן דמי ידו ולא בעי למשיימיה כעבדא דהכא כיון דע"י חבורה בעי למשיימיה אלא שאין שומתו ידוע כ"כ כיון שנוסה לחזור הלכך ודאי לכ"ע לא מהניא תפיסה ומטעמא דקלקולא כרבינו תם דהכא ודאי כיון שאין החבלה פסוקה בדמים אפי' החולק על ר"ת מודה הכא דוודאי חיישינן לקלקולא ובפ' החובל לא קאמר דמהניא תפיסה אלא בדבר בשומתו ידוע ופ"ש באלפס : מהר"ם [י] ובתשובת מיימון לספר הפלאה שם תמצא פסקים אלה מביאם שם גם בהגודה דכך פירקא ובהגהות. מרדכי במס' סנהדרין מביא בכאן בקצרה ע"ש : ש"י [כ] ואין לנקשים דבפי'

שלטי הגבורים

(א) פרק המניח בא"ז אסור לאדם להכות את אשתו וגם חייב בנזקיה אם הזיקה ואם הוא רגיל להכותה תמיד ולבזותה ברבים כופין אותו להוציאה וליתן כתובה וכן השיב רבינו שמחה שעשוהו על ידי עובדי כוכבים עבה מה שישראל אומר לך . ע"כ מצאתי :

שיחין ומערות בעל השור חייב בנזקי בעל החצר הא ברשות פטור ואי כרבי אפילו ברשות [חייב] כדאמרינן בסמוך דלרבי בבהמה [*ר"ל שנתן לו רשות סתם ולא אמר לשמור] חייב בעל השור וגם בכולי שמעתין דלעיל מסיק רבא כרבנן דברשות [*חייב בעל החצר] (*פטור בעל השור) אפילו נשברין ברוח אפילו חנק את עצמו . בההיא הנאה דבעי למיתב ריפתא יש פוסקים כרב יוסף ויש פוסקים כרבה עיין ס"פ האומנים : נג [דף מו ע"ב] נזקקין לתובע תחלה . פרש"י ראובן תובע לשמעון תחלה מנה ושמעון משיבו תפסת משלי או משכון היה לי בידך ונפחת מדמיו שנשתמשת בו נזקקין לראובן ומוציאים המנה משמעון ואח"כ נזקקין לשמעון על דבר התפיסה והמשכון . ואומר ריב"א ז"ל וכן פירשו התוספות וצ"ל כגון שיש [*לו] שטר לראובן על שמעון דאז אין שמעון נפסד במה שאנו נזקקין לראובן תחלה אבל [*אם] אין לו שטר [*אז] אין נזקקין לראובן להוציא המנה תחלה משמעון דא"כ אנו מגרעין כחו של שמעון שאם אין לו עדים על דבר התפיסה אין בדבריו כלום אבל אם לא היינו נזקקין לראובן תחלה היה שמעון נאמן בדבריו מגו דאי בעי אמר אין לך בידי כלום כיון שאין לו שטר ואפילו יש לו עדים יכול לומר [פרעתי] כדמשמע בכולי תלמודא [*דהמלוה את חבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים] ואפילו בשטר דפקדון כדמוכח ס"פ המוכר את הבית וה"נ ע"י מגו יכול לטעון עד כדי דמיו כדמשמע פרק חזקת הבתים גבי הנהו עיזי דאכלי חושלי בנהרדעא . הג"ה אכן קשה דאטרוחי ב"ד תרי זימני לא מטרחינן כדאמר בפרק המקבל והתוס' הקשו היכי דמי אם יש לשמעון עדים מוכנים או טוען שיביא עדים שלשים שתפש משלו למה יגבה מראובן תחלה והלא אם שואל ל' יום לפרוע חובו נותנין לו שהוא זמן ב"ד ואם שמעון אומר שיביא עדים שלו לאחר ל' יום [*אפילו] בלא קרא נמי לא היינו שומעים לו (*אפילו) [*ואפילו] זיילו נכסי דאטו אם אומר שלאחר שנה או שנתים יביא עדים מי (שמעין) [*שומעין] ליה כלל ותירץ כגון שמעון אומר פלוני ופלוני הוו בשעת מעשה ויודעין (*שכדבריו) [*שכדברי] כן הוא ואנו יודעים (*שאומרים) [*שאומר] אמת בזה שהיו בשעת מעשה ואי לאו קרא ה"א שראוי להמתין להם אפילו סופן לבא לזמן מרובה כיון דאי אפשר להביאם תוך שלשים יום אלא לזמן מרובה קמ"ל אין שומעין לו [נ] אם לא שיהיו הדברים ניכרין אמת וי"מ כגון זה תובע שחבל בו ושמעון [*אומר] יש (*לו) [*לי] שטר תביעות עליו ומגבין לראובן תחלה דמי חבלתו אע"פ ששמעון אומר שהיום או למחר יביא עדים (*ואין) [*אין] ממתינין לו כלל דקיי"ל בהחובל דאין נותנין זמן לחבלות, ויותר משמע (*חבלות) [*לפרש לענין חבלה] מלענין מלוה מדמייתי עלה קרא דאסרו חמוץ בפ' אחד דיני ממונות ופירוש זה בתוספות עכ"ה . ואין נראה לריב"א פירוש זה דאף אם יש לו שטר אין מוציאין המנה ממנו עד שנדע טענת שמעון ודינו להיכן נוטה דאפוכי מטרתא למה לי שמא יתחייב גם ראובן לשלם התפיסה והמשכון [*לשמעון] וראיה מפרק המקבל גבי שנים שהמלוה אומר שלשה ולוה אומר כו' דמסיק אפוכי מטרתא ל"ל במילתא דעבידא לאיגלויי אע"ג דקיי"ל קרקע בחזקת בעליה קיימא וכמאן דנקיט שטרא בידיה דמי וגם משמע אע"פ שאין לו עכשיו עדים כיון דהיום או למחר סופן לבא לא מטרחינן וכן מוכיח תלמודא פרק בתרא דכתובות גבי ב' שהוציאו ב' שטרות זה על זה וזה על זה . ומפרש ריב"א דאין ר"ל נזקקין להוציא המנה אלא ר"ל נזקקין לשמוע דבריו תחלה [מ] (*ומאז) [*ומאז] יכול למתק דבריו בכך וכן משמע לשון זקוק ולא קאמר שפוסקין דינו וכן משמע בפסוק שמביא ממנו ראיה יגיש דבריו דהיינו טענותיו . וכן משמע בתוס' דתניא כילד הדין הדיינים יושבין והנידונין עומדין ובעל דין פותח דבריו . ראשון שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם וקשה לפירושו הא דמסיק פעמים שנזקקים לנתבע תחלה (*וכגון) [*כגון] דזיילי נכסיה היכי משכחת לה כה"ג . ונראה לפרש דאם יש לו קרקע למכור והעולם יראו שראובן התובע יטעון תחלה יסברו שלכך הוא דחוק למכור וזיילי נכסיה אבל (*כששומעין דבריו של שמעון) [כששמעון טוען] תחלה יסברו שהוא תובע ולא נתבע ולא זיילי נכסיה . ועוד הוסיף ריב"א שאם ראובן תובע תחלה ואין לו ראיות מוכנים וראיות שמעון מוכנים אין לומר דלהא נמי נזקקין לתובע תחלה ולא לנתבע [וימתינו] עד שיהו ראיות ראובן מוכנים דלאו כל כמיניה לדחותו בכך דלמא איערומי קא מערים וגם פירש דאם יש לראובן ראיות מוכנים ולשמעון אין מוכנים מוציאין ממנו המנה ולא אמרינן אפוכי מטרתא למה לי . ומיהו תימה א"כ מ"ש דפרק המקבל דמשמע דלא בעינא אלא מילתא דעבידא לאיגלויי אע"פ דהשתא לא מיגלייא וגם נראה לפרש דאם אדם תובע לחבירו והלה אמר תפסת משלי ויש לי עדים אך אינם מוכנים אע"פ שאין מוציאין ממנו כיון דעבידא לגלויי יתנו לו ב"ד זמן [*שלשים יום] ואם לא יביא בתוך הזמן יוציא ממנו המנה ומיהו כל זמן שמביא ראיה סותר דהלכתא כרבה"ג בראיה ראשונה ע"כ עיין פ"ק דב"מ על חיישינן לשמא מלוה ישנה יש לו עליו :

נד [דף נא ע"ב] א"ר יהושע [*בן לוי] המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו מפתח קנה [נ] כתב רבינו אבי העזרי וה"ה במוכר (*המונחת בבית או בשוכר) [*או בשוכר סחורה המונחת בבית] ומסר לו המפתח נקנית הסחורה [אגב] הבית כאלו שכר את מקומו עי' פ' חזקת הבתים : [דף נב ע"א] ר' [*יעקב] (*עקיבא) אומר עיזא דאזלא בריש ענא כתב רבינו אבי העזרי (*וכן הדין במוכר סחורה או בשוכר שהכל תלוי במנהג סוחרים) [*ס"מ דהכל תלוי במנהג קניית סוחרים] . (ובספר המרדכי של הגאון הגדול מהר"ר ישעיה סג"ל ראיתי שמוחק מה שמחקתי ודו"ק) : [דף נג ע"א] כל היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי נשאל לרבינו מאיר נה אחד עשה סעודה והזמין שם את ראובן ואת בני ביתו דהיינו נפתלי [*אוכל לחמו ומשרתו] (*משרתו) של ראובן ונפלה מריבה ביניהם ועמדו בני ביתו של ראובן והכו בעל הסעודה וביגל הסעודה רץ לפני השופט וקבל על ראובן ועל בני ביתו והשופט היה חייב לראובן י' ליטרא ויצא ראובן בפעם ההוא מלפני השופט [*נקי] כי אמרו עליו שלא פשע אלא בני ביתו פשעו ועליהם נעשה ראובן ערב לתקן עוותם ושוב בא שמעון [*עם] קרובו (*של) בעל הסעודה ואמר שגם ראובן [*בעצמו] פשע וגרמו שהעליל השופט (*את) [על] ראובן ונפסד החוב וראובן טען עליהם והיה לו עדים וגם שמעון טוען שעובד כוכבים אחד העיד שגם לוי מסר את ראובן ואין עד [*אחר] בדבר והשיב רבינו מאיר וז"ל ערבים עלי דברי דודים . אמר בערב פסח כשהיינו טרודים לבער חמץ מכל לדין . נפניתי מכל עסקי להשיב על שאלתכם [*רק] דרך קצרה נראה בעיני אם ידוע שכבר מסר בעל הסעודה את ראובן [*לשופט] ואת נפתלי אוכל לחמו ומשרתו טרם יבא שמעון [*למסרם] לשופט ושוב בא שמעון ומסר גם הוא כשוקב אחר מנקף דשמעון פטור מידי דהוה המרבה בחבילות דבלאו איהו [נ"א לא] הוה אזיל מאי קעביד (*וכמה) [*וכמו] כופף קמתו של חבירו בפני הדליקה דבלאו איהו הוה מטיא ליה ברוח מצויה דמאי קעביד הכי נמי כבר ברי היזקא כהוא מכמר מכיון דנפל למכמר התפול פח (*לארץ) [*על הארץ] ולכוד לא ילכוד [*כ"ש] הכא (גמי) בנדון זה ברור הוא שהחוב שהיה לו לראובן על השופט מופסד היה ושמעון קמחא טחינא טחן דמיקלא קלייה כבר המוסר הראשון ואוקמינהו עילויה ושמעון לאו מידי עבד לענין ממון שהפסיד [*ראובן] (*נהי) [*ונהי] דכבר יצא ראובן [*נקי] מלפני השופט ושמעון גרם שהחזירו מי יכול לידע כמה הפסיד [*ראובן] בכך שכבר מחויב לשופט והוצרך להיות ערב עבור בני ביתו והדבר ידוע שבזה היה מוכתב לתקן ולמצוא חסדו של השופט עבור העוות שעוותו בני ביתו ומי יודע שמא בלא מסירת שמעון היה מעכב לו השופט החוב בעלילת ב"ב לבד אפילו לא היה מעכב את כולו אלא מקצתו מי יוכל לידע כמה ומספיקא לא מפקינן ממונא משמעון אמנם לפטור שמעון בלא כלום אי אפשר כי הגדיל להיות חוטא ולא לו סניגור לקטיגור ונעשה סרסור לעבירה ענוש יענש בתעניות ובמלקיות או בנידוי אם בר הכי הוא [ס] אמנם אם אין ידוע שכבר נמסר ראובן ובני ביתו אל השופט אלא ששמעון אומר כן לאו כל כמיניה דשמעון לומר שכבר נמסר אחרי שיש עדים [*שראו] ששמעון מסרו [ואם] הוא [*וקרובו] (*ובעל) [*בעל] הסעודה עמדו ביחד למסור את ראובן ובני ביתו נמצא שניהם חייבים כמו שור ואדם שדחפו שור לבור כולן חייבין לענין נזקין ה"ה האי כולא הזיקא עבד והאי כולא הזיקא עבד דכל חד (*וחד) [*לחוד] היה יכול לעשות זה ההיזק במסירתו והאי משלם פלגא והאי משלם פלגא ואם בעל הסעודה עני ואין לו מה לשלם בזה לא יפסיד שמעון לשלם הכל ולא אמרינן כל היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי ואפילו לרבי נתן דקיי"ל כותיה לא אמרינן הכי אלא היכא דשותפין לאו בר תשלומי כלל כגון שור תם שדחף את חבירו לבור או שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו או שלמים שהזיקו דבשר שהוא חלק בעלים [וכ"כ בהגהת אשר"י] והאימורין שהוא חלק גבוה הזיקו יחד אבל בשביל עניות של מסור חבירו של שמעון לא יפסיד שמעון לשלם הכל יותר מדינא . [ע] אמנם אם אתם רגילים לפטור את בעל הסעודה לפי שהיה מוכה ואין אדם נתפש על צערו אז יראה לי ששמעון [*לבדו] חייב כל ההיזק אם יש שם עדים שמסרום שניהם ביחד כרבי נתן דכל היכא דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי דהלכה כרבי נתן דנחית לעומקא דדינא וגם סתם לן תנא כוותיה פרק שור שנגח את הפרה [*גבי] נפל לפניו מקול הכרייה וכ"פ האלפסי . ואת החוב שהפסיד שמעון [*לראובן] יש לאומדו כמה היה שוה כי פעמים יש חוב גדול שאינו שוה דמי כולו ואף לא דמי חציו הכל לפי מה שהוא בטוח כדתניא פ"ק דמכות מעידים אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ונתן לה כתובה כו' עד ונמצאו זוממין אין אומרים ישלמו כל כתובתה אלא טובת הנאת כתובתה ואם אין יודעין כמה החוב היה שוה אלא שיודעים ששם ליטרין היה חייב לו השופט ששמעו מפי השופט או מפי אחרים אז ישבע ראובן הנמסר כמה היה שוה ויטול אע"ג דלא עבדינן תקנת נגזל במסור לישבע וליטול [*מ"מ בעדות] כל דהו מגבינן [פ] ותדע דאי לתיקון העולם איך יכולין העדים לידע לעולם כמה הפסיד אלא [*ששמעו] מפי הכותים אשר פיהם דבר שוא ולא חיישינן נמי שמא הנמסר בקש לעובדי כוכבים לומר כן כדי שיתחייב לו חבירו כל זה הממון ושמא נתפשר עם העובד כוכבים בפחות אלא בעדות מסור הקילו משום דלא אפשר ומפני תיקון העולם כדאשכחן בכמה דוכתין הקילו חכמים בעדות אשה ובעדות בכור לומר מעצמו נפל בו מום וכ"ש לענין ממון דהפקר ב"ד הפקר ומגדר מילתא ומה ששמעון טוען שלוי מסר אותו כמו כן אח"כ אין בדבריו כלום . דכבר מסרו הוא ומקלא קלייה להאי ממונא ועוד דלמסירת שמעון יש עדים ולמסירת לוי אין בו אלא עדות עובד כוכבים שאינו לא מעלה ולא מוריד ואין על לוי אפילו שבועה מעתה אחרי שיש עדים ששמעון מסרו תחלה והרבית לא ישלם שמעון דמעידנא שמסר ליה קלייה וכל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה ומהאי טעמא פטר פרק הגוזל בתרא ההוא גברא דאחווי אחווי (*לחמריה) [*אחמריה] דרב מארי (*בריה דרב) [*ורב] פנחס ולבתר דאחווי (*אמר) [*אמרו] ליה דרי ואמטי בהדן משום דכיון דמעיקרא (*אוקמינהו) [*אוקמינן] עילוה מעיקרא מיקלא קלייה ושלום מאיר ברבי ברוך : סליק פירקא

הכונס [דף נו ע"ב] אלא תחתיו נו דשומר [*כו'] דאורחיה [*דרועה] לנימסריה לברזיליה וכן הדין לכל אדם שמסר למי שידוע שרגיל למסור לו אבל לאינים אחרינא לא . עיין פ' המפקיד גבי כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד: בההיא הנאה דלא בעי למיתב ריפתא לעניא ודוקא בזמן שמתעסק אבל לא כל זמן שהאבידה בביתו דאטו בשביל (*שיהא) [*שיש] לאדם מזוזה בפתחו [*או ציצית בבגדו] יהא פטור (*ממצות) [*מכל מצות] עי' פרק האומנין (א) [דף נז ע"ב] נפלה לגינה נו משלמת מה שנהנית ואפי' נחבטה ע"ג ירקות או ע"ג פירות והוזקו משלמת מה שנהנית וכ"ש אכלה ובתלמודא מפרש לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא אכלה דמשלמת מה שנהנית אבל נחבטה סד"א דלהוי כמבריח ארי מנכסי חבירו ומה שנהנית נמי לא משלם קמ"ל . ואימא הכי נמי מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו והאי לאו מדעתו א"כ מבריח ארי לא מפסיד והאי מפסיד ואם תאמר הרי פורע חובו [*של חבירו] דחשבינן ליה מבריח ארי בנדרים אע"ג דאית ליה פסידא ויש לומר דהכא אית ליה פסידא למזיל ואלו לא היו שם הירקות (*ודאי) [*בודאי] היתה הפרה נחבטת וניזוקת וברי היזקא [לגבי ניזוק] ע"כ לא חשיב מבריח ארי אבל בפורע חובו איכא למימר דלמא היה מפייס ליה ומחיל ליה ולא ברי היזקא ודמי למבריח ארי והשתא ניחא נמי הא דתנן ספק זה את יינו והציל הדבש דשכר מיהא שקיל וכן הא דתנן שטף נהר את חמורו [*ואת חמור חבירו] והניח את שלו והציל את של חבירו דשכרו מיהא נוטל וכן (*פרק) [*בפרק] הפועלים דאם קדם ברועים ובמקלות נוטל עד כדי דמיהן ובתוס' דב"מ פרק שני מצאתי דמנסתמא גם שומר חנם דקדם בשכר חוזר ונוטל מבעל הבית דלא חשבינן כל הני כמבריח ארי שלא יטלו כלום אלא ש"מ משום דכל הני ברי היזקא ומ"מ קשה למה ברועים נוטל כדי דמיהן ובאיך אינו נוטל כי אם שכרו אע"ג דהוציא הרבה בהצלה ויש לומר דברועים

הגהות הב"ח ה נ"ב פי' שאם אין לשמעון עדים : ו נ"ב יכול לומר החזרתי לך בפקדון במגו דאי בעי אמר נאנס פקדונך ממני כצ"ל : ז צ"ל ראובן : ח מהא דפרק כצ"ל : ט נ"ב ס"א ונראה : י אל השופט שגם ראובן פשע ובא שמעון עם קרובו בעל הסעודה וגרמו כו' : כ נ"ב עיין בהגהות מיימוני פי"ב מהלכות נזקי ממון : ל נ"ב לתקן : מ כדאשכחן נ"ב במ"ס אין זה :

שלטי הגבורים

(א) מודיע עדות לחבירו ואינו מעיד לו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים אפילו בלא שמיעת קול אלא ואפילו חד . ר"י . נעל בפניה כראוי ונפרצה בלילה פטור הא ביום חייב דקלא אית לה למלתא ומסתמא ידעינן אפילו מודע לו שנפרצה בלילה ויצאתה הבהמה אין לטרוח יותר מדאי לחזר אחריה באפילה. ר"י. פורץ גדר לפני בהמת חבירו ויצאתה מאליה ונאבדה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואם הכותל בריא חייב אפילו בדיני אדם ואם היה רעוע פטור אף על הכותל בדיני אדם. פר"י :

חדושי אנשי שם

מי במת איכא פלוגתא אי קני כלוהה אגב קרקע דתשובה שבכאן היא תשובת מהר"ם שסובר דאינו קונה שהרי פסק [כן] והמרדכי הביא פי' מי שמת דאינו קונה ומתוך כך פסק דאין להקנות הובות עובד כוכבים לישראל והכור לו ליקח הרבית ע"ש : ש"י [ל] וקשה דבטור ח"מ סי' עז כתב ואם גלוי וידוע לב"ד שפלוני ופלוני הן עדים בדבר והרחיקו נדוד נותנין לו זמן עד שיכולין לבוא עכ"ל וי"ל דהטור איירי בזוילי נכסי : ג"מ [מ] ומה שריב"א פירש לעיל וצ"ל כגון שיש שטר לראובן וכו' אינו מפרש אליבא דעצמו אלא כלומר לפי' רב"י נ"ל כגון שיש שטר וכו' אבל הוא פירש בענין אחר והא דסרב המחבר שינה דברי ריב"א כמו שהוא

(ו) בתוספות כתוב בדברי ריב"א וקבלת עדות תחלה וצ"ת אפי' אם ימותו עדים של נתבע או ילכו למדינת הים בעוד שמקבלין עדים של תובע ואפשר משום שהשיבו על זה התוס' בפ' אחד דיני ממונות ז"ל ותימה דלא גרס מהיכי דזיילי נכסיה ודו"ק : מהר"ם [נ] הכי איתא בהגה"ה במיי' פ"ח מהל' מכירה כתב ראבי"ה וכן הדין בשוכר או במוכר סחורה ומונחת בבית ומסר לו המפתחות דקניית הסחירה אגב הבית כאלו שכר את מקומו ע"כ : [ס] הכל נורבא מרבנן לא החמירו אלא ילקה [וכ"כ הב"ח] : ש"י [ע] וקשה קצת למה אינו מביא דברי הרמ"ה שמביא הטוח"מ סי' ת"י וקכ"ט דלפום ריהטא משמע דפליג על מהר"ם וז"ל כתב הרמ"ה דה"ה נמי שנים שמזיקין וביניהם בני חיובא אלא כו' ואין לו מה לשלם משתלם מן האחר כו' וע"ק שהטור כתב על דברי הרמ"ה וז"ל וא"כ למה אינו מביא דברי מהר"ם דפליג למה תלה הדבר בסברתו וי"ל דהרמ"ה לא פליג על מהר"ם דבתשובה של מהר"ם מדבר בענין מסירה שכל אחד בעצמו יכול לעשות בלא חבירו כמו שכתב לעיל והשני חייב בתלי א"כ למה ישלם הוא אבל ברמ"ה מדבר בענין היזק שאחד לא היה יכול בלא השני ולכן נעשו חברים ושותפין לכן יש לשלם בשביל שותפו וא"כ מתורץ ג"כ שאינו מביא מהר"ם לשם ואינו חולק הטור על הרמ"ה אלא מסברא דנפשיה ואין להקשות הרי בפרק הכונס כתב המרדכי ומכאן נראה שאם בניפ עלים ואש וביניהם ליבו ואין בכל אחד כדי ללבות פטורין ולפי תירוץ הנ"ל חייבים אפי' אחד בעד חבירו דיש לומר דהתם הטעם דלא היה אלא גרמא ולכן פטורים כמו שכתב רב אשי המעט בכדיא בגמרא וז"ל ואם אין בלבויו כו' ונצטרפו וליבו פטור לרב אשי דלא חשיבה אלא גרמא וע"ז קאי ומכאן נראה דשנים כו'. אבל שנים שדחפו לבור שהוא הזיק בידים חייבים וגם אחד בעד חבירו ועוד דבהגהות כעל דין זה דבר תמוה : ג"מ [פ] פי' וכשבועה או אפי' עד אחד כשור בלא שבועה וכן הוא בהדיא לקמן בהגוזל בתרא :

מיירי דליכא בעלים התם ולהכי עבוד רבנן תקנתא כדי שיקדים ברועים ובמקלות אבל
גבי חמור ודבש מיירי דאיכא שם בעלים דאל"כ ה"מ למימר מהפקירא קא זכינא כדלקמן
הואיל והבעלים שם מה להם לחכמים לחוש בתקנתם [*עיין בתוס'] ולפי זה נח הפודה
[*את] השבויים אפילו שלא מדעתם כגון שאין יכול לבוא אליהם לשאול להם אם יש לפדותם
שפודה אותם וחוזר וגובה מהם מה שנתן לפדיונם ולא חשיב מבריח ארי הואיל וברי היזקא
(*תוס') וכן השיב רבינו מאיר נט על אחד שנתפס והיה לו די משלו° [*ואומר אל
הפדוני] שפודין אותו בע"כ והביא ראיה מדאיתא פרק נערה שנתפתתה האומר אם מת
אל תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו לא כל [*הימנו] שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הצבור
ועוד ראיה מפרק קמא דקדושין דקתני יש בעבריה משא"כ בעברי כו' עד ומפדין אותה
בע"כ דאב משום פגם משפחה אי הכי עבד עברי נמי נכפינהו לבני משפחה משום פגם
משפחתו ומשני הדר אזיל ומזבין נפשיה וכי היכי דכופין את האב לפדות את בתו (ס"א
כך כופין) כ"ש שכופין את זה לפדות את עצמו כיון שיש לו די °וספק דאין לדחות דשאני
התם שהאב פשע במכירתה שהוא מכרה ולהכי כופין אותו דהא דחויא ליתא שהרי עבד
עברי שיש לנו לכוף בני המשפחה לפדותו לולי דחיישינן דלמא הדר ומזבין נפשיה ומפסיד
לבני משפחה בכל יום ויום ואע"ג דהם לא פשעו במכירתו היינו כופין אותן לפדותו לולי צ
דחיישינן דהדר אזיל מזבין נפשיה משום פגם משפחה א"כ היכא שנתפס ביד עובדי כוכבים
לשבי ולביזה ולמשיסה דכולהו איתנהו ביה ומייסרין אותו במכה שאין לו קצבה כשאין חפץ
להתפשר פשיטא דפודין אותו בע"כ משום פגם משפחה ועוד ראיה מפרק מציאת האשה
יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשם מתנה וחוזרין ונפרעין ממנו ופריך תו לא שקיל
אמר רב פפא לאחר מיתה אלמא דאי לאו חששא דתו לא שקיל היינו נפרעין ממנו מחיים
א"כ קה"כ נפרעין ממנו מחיים דליכא למיחש דלמא תו לא שקיל דהא תפיסה לאו כל יומא
ויומא איתא כמו מזונות ועוד דמזונות אינם יכולין ליתן לו בע"כ כי לא נוכל לכופו שיאכל
משל אחרים ולהכי חיישינן דלמא תו לא שקיל אבל יכולין ליתן לשבאי שלו מעות בלא ידיעתו
שיפטור אותו אלמא דבשביל המזונות לוקחין ממנו בע"כ ואפילו מחיים אי לאו משום חששא
דלמא [תו] לא שקל ואע"פ שהוא אוכל ושותה אף °כשהוא מסגף עצמו וחייו חיי צער כ"ש
שפודין אותו מידי עובדי כוכבים משום פגם משפחה ושלא יטמע בין העובדי כוכבים ואפילו
המוכר קברו אמרינן פרק המוכר פירות דבאין בני המשפחה וקוברין אותו בע"כ דלוקח
משום פגם משפחה ואין לפוטרו מלהחזיר לו דמי פדיונו משום דדמי לפורע חובו ומבריח
ארי בעלמא הוא כדאמרי' בירושלמי אפילו ב"ח דוחק *הא
ליתא כמו שפירש רש"י [*ס"א ר"י] דהמבריח ארי לא שייך

[*ר"ל דאז לא שייך לומר שמא הלוה יפייס המלוה] :

אלא היכא שמילו מן הנער ולא מן ההפסד אבל היכא שמילו מן ההפסד לא הוה מבריח ארי
ומשלם לו ואע"ג דהא דפורע חובו מצילו מן ההפסד ואפ"ה קרי ליה מבריח ארי שאני התם
כיון דמן הדין שהיה חייב הלוה לפרוע למלוה לא קרינן ליה הפסד וכ"פ ר"י וא"כ בנדון
זה כיון דהצילו מן ההפסד שפדאו חייב לפרוע לו שהרי היהודי לא היה חייב בדין לעובד
כוכבים שתפסו והאי גזלנא הוא ולא הוי דינא כמוכס שאין לו קצבה דפ"ד דנדרים וא"כ
חייב לשלם לו דמי פדיונו ע"כ : ועובד כוכבים [*אנס] שאנס ם שדה מישראל ובא ישראל
אחר לפדותו נראה לר"י דצריך ישראל ראשון לתת לזה כל מה שנתן לעובדי כוכבים אם
ירצה שיחזיר לו מידי דהוה ארועה שהקדים במקלות שנותן לו הוצאה עד כדי דמיהן ומיהו
אותו ישראל שקנאה אינו יכול לעכבה ולומר זכיתי בה (*ואתה) [*דאתה] נתייאשת לפי
שהעובד כוכבים אנס או שלקחו ממנו בלווי השר כגון יהודים שבורחים ודינא דמלכותא
דינא ^ז זה אינו דיאוש אין כאן דקרקע אינה נגזלת ואין זה דינא דמלכותא אלא גזילה היא כיון
שהוא רוצה לשנות המנהג ודמיא למוכס שאין לו *קצבה
ומיהו ^א ממטלטלים הויא שפיר יאוש אבל ספרים לא

*עיקר דינא דמלכותא בפרק הגוזל בתרא ע"ש ובמרדכי פ"ק דגיטין :

שייך בהו יאוש [וכ"כ לקמן בפ' הגוזל בתרא] דהעובד כוכבים לא יוכל למוכרם רק לישראל:
ורבינו מאיר פסק (קן) משום ריב"א סא דפורע חובו של חבירו פטור וכן מוכח ריב"א
מן הירושלמי ומייתי לה באלפסי פרק שני דייני גזילות ואע"פ שר"ת חולק נראה לו דברי
ריב"א ועי' פרק שני דייני גזילות גבי תנן אומר הניח מעותיו על קרן הצבי עי' פ' הגוזל
בתרא גבי אמר שמואל דינא דמלכותא דינא ובפ"ק דגיטין רב אשי אמר כי אמר זורה ורוח
מסייעתו ה"מ לענין שבת [*וכו'] ואע"ג דגרמא בניזקין פטור מיהו אסור לגרום כדאמר
[מר בר] רב אשי פ' לא יחפור : ויש מחלקין בין גרמא לגרמא שיש גרמא שדומה קצת למעשה
בידים דומיא דמסור וקפילא נמייה עי' פ' הגוזל קמא : [דף נט ע"ב] סב ליבה וליבתו
הרוח אם יש בליבויו כדי ללבות חייב וכגון שאין בליבוי הרוח לבד כדי ללבות אבל אם
יש בליבוי הרוח כדי ללבות פטור דבלאו איהו הוה אזיל בין ברוח מצויה בין שאינה מצויה
אם כבר היתה שעתא שהניח האש והעלים כבר באתה הרוח וכו' ואם אין בליבויו כדי
ללבות נצטרפו וליבו פטור לרב אשי דלא חשיב אלא גרמא בעלמא ומכאן נראה דאם שנים
הביאו עלים ואם שניהם ליבו ואין בכל אחד כדי ללבות
פטורין : [דף סב ע"א] *[לר' יהודה] סג עשו תקנת נגזל

*ומסיים בתוס' ותימה הוא וכן מסיים בהגה"ה בהשר"י ודוחק . מהר"ם :

באשו ואע"ג דלא קיי"ל כר' יהודה מיהו בהדליק הבירה מודו [רבנן] לר' יהודה דמשלם כל
מה שרגילין להטמין בבירה ומישתבע ושקיל : עשו תקנת נגזל במסור או לא תיקו . האלפסי
פסק לקולא ואפילו אם יש עדים שמסרו ואבד ממונו ואין יודעין כמה ^ב אבל ר"ת פסק אם
יש עדים שהזיקו ואינם יודעים כמה הזיקו ישבע שכנגדו
ויטול *(*והקנת נגזל במסור דסלקא בתיקו) [*וכן] פי'

*מיהו התוספות והאשר"י לא הביאו אלא דברי רב אלפס . מהר"ם

ר"י לקולא וכן פירש רבינו מאיר דכל תיקו דממונא דקולא לנתבע וחומרא לתובע ישבע
הנתבע שלא הפסידו . ורב האי גאון פסק בשער העשרים יחלוקו אבל בתשובתו פסק דכיון
[ג] דאשו ומסור סלקא בתיקו המע"ה ונראה לרבינו אבי העזרי שאם תפס לאח"כ כיון שאין
זה התפיסה ברורה לא מהני ובסה"מ פסק דמהני ומשתבע הנמסר ושקיל ושאר דיני מסור
אכתוב בסוף מכילתין ובסוף (*ב"ב) [*הגוזל בתרא]: עשו תקנת נגזל במסור או לא. פי'
ר"ת סד דהך בעיא הוי כשהמסור מכחיש^ו הנמסר דומיא [דתקנת] נגזל דשבועה שהגזלן
מכחישו אבל אם המוסר עצמו אינו יודע כמה ישבע הנמסר כמה הפסיד ויטול ור"י פירש
דהבעיא אפילו כשאין (*המסור) [*המוסר] יודע דומיא דנגזל באשו דאין המבעיר יודע
הפסד הניזק כמה הוא דאיבעיא ליה במסור או עביד תקנה או לא : ההוא גברא דבטש

בכוספתא כו' כתב רבינו אבי העזרי וז"ל ש"מ סה דכל מי שמפסיד ממון לחבירו בפשיעתו
ויש לו עדים שאיבד ע"י ממונו או ^ד בידו או ע"י פשיעתו שישבע כמה הפסידו ויטול ובלבד
שיטעון דבר הרגיל לשום באותו מקום כדאמר מי מנחי אינשי [מרגניתא] בכוספתא או לא
כו' אבל אי טוען דבר שאינו רגיל^ה ה"ז לא ישבע אלא כדי ליטול מחצה לפי מה שכתב
רב האי גאון בשערים שלו דכל תיקו ^ו נוטל מחצה [*דהויא דכספתא סליק בתיקו] ולפי מה
שכתב בתשובתו (*רב האי) לא ישבע ליטול כלום
דהמע"ה. *וכילף מינה ארנקי בשק אם היה יו"ט או שבת

*וכן ראיתי כתוב ע"ש ספר צפנת פענח לרמב"ן ז"ל . מהר"ם :

אמרינן דרכו להניח בשקו עכ"ל : הגה"ה אבל בתוס' שפירש' [הר"ר מרדכי] לפני מורי
ר"פ ז"ל (*כתבתי) [*כתב] דע"כ הכא גבי כוספתא לא קא מיבעיא ליה אם עשו תקנת נגזל
דא"כ מאי קאמר לאו היינו מתני' והלא ממתני' לא שמעינן מידי אלא (*דברי) [*מדברי]
אמוראי (*לעיל) [*דלעיל] דעשו תקנת נגזל (*במסור) [*באשו] לכך נראה דהכא מיירי
שיש עדים ^ח מה הפסידו אך מיבעיא ליה אי חשיב אונס דשמא לא מיבעיא ליה לאסוקי אדעתיה
ומש"ה קאמר לאו היינו מתני' דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה דכל מילי דרך להניח בבתים
ומשני אי דקטעין זוזי ה"נ אבל [מרגניתא] שמא אין דרך להניח מרגניתא בכוספתא [*עכ"ה]:
*(*ופס' ^ט הניזקין בפ' ז' דהלכות חובל כתב המיימוני כל
המזיק ממון^י כו' ואינו יודע כמה הזיק הרי הניזק נשבע

*והאשר"י נראה שדעתו נוטה כדעת אבי העזרי . מהר"ם :

בתקנת חכמים ונוטל מן הגזלן^כ כו' ע"ש) (*והא) [*כהא] דאמר דכל מילי דרך להניח בבתים
היינו דוקא לאינים דאמיד עיין פ' הכותב על ידענא ביה בר' מיאחא דלא אמיד . ירושלמי חד
בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק צרור אירעו אונס הדין אמר סיגין הוה מלא והדין
אמר מיטכסין [*כלי מילת] הוה מלא אתא עובדא קמי דרב ואמר הרי זה נשבע
ונוטל צריך לפרש אירעו אונס פירוש ^ל בהפסד ובפשיעה והנפקד אומר שמא סיגין ומפקיד
אמר ודאי מיטכסין וע"כ נשבע ונוטל וכ"כ המיימוני (*ועוד כתב) וז"ל בפ"ה דשאלת למה
נשבע כאן בעל הפקדון לפי שאין השומר מחויב שבועה [*דאורייתא] שאפילו (*אם הודה
ואמר) [*אמר] ברי לי שהיה מלא סיגין והמפקיד אמר מלא מרגליות היה השומר נשבע
היסת ונפטר כמו טענו חטין והודה לו בשעורין עכ"ל ונראה דה"פ ^מ למה (השומר) [לא]
(היה) נשבע היסת ונפטר כמו שטענו חטין *[*והודה
בשעורים או] בעל הפקדון יטול בלא שבועה [נ] דהא
השומר הוי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע דהא אמר
שמא סיגין ^ס ואין יודע ומפרש דאין כאן שבועה דאורייתא.
אפילו בברי [*דה"ל כמו טענו חטים והודה לו בשעורים]
אבל אם שניהם טוענין ודאי כגון שלא היה שק צרור
הנפקד נשבע [*היסת] ונפטר ואם שניהם טוענין שמא
כגון שמת המפקיד ובנו טוען ואומר דלמא מיטכסין

[*כאשר הגהתי כן הוא לקמן בהגהות וכס"א לא מתקן אלא הפכו הגירסא כך למה בעל הפקדון נשבע ונוטל יטול בלא שבועה דהא השומר הוי מחויב שבועה ואין יכול לישבע דהא אמר שמא סיגין ואין יודע ומפרש דאין כאן שבועה דאורייתא אפי' בברי דהשומר היה נשבע היסת ונפטר כמו שטענו חטים והודה בשעורים אם שניהם טוענים ודאי וכו'] :

בזה כתב הרמב"ם וז"ל מת [*אביו] והניח לו שק צרור והפקידה אצל חבירו המפקיד
אומר איני יודע מה היה בו שמא מרגליות היו בו וכן השומר אומר איני יודע כמה אני
חייב לשלם שמא זכוכית היה מלא שורת הדין שאני אומר בטענה זו שישבע השומר כתקנת
חכמים שאינה ברשותו ויכלול בשבועתו שאין יודע בודאי שהיה בו יותר (עוד) [על] (*השוה)
[*מהשוה] כך וכך וישלם מה שהודה וכן כל כיוצא בזה עכ"ל : סו חמסן יהיב דמי והוא עבר
בב' לאוין לא תחמוד ולא תתאוה והיינו דקא פריך בפ"ק דב"מ והא קא עבר בלא תחמוד
ומשני לא תחמוד לאינשי [ז] בלא דמי משמע להו [*אבל הא דאמר אפילו בדמי הוי חמסן]
^פ[ואינו] [*ואין] נקרא (*חמדן) [*חמסן] אלא הנותן דמים ולוקח בעל כרחו של חבירו
אבל חומד במחשבה בלא מעשה אין עובר בלא תחמוד דתניא במכילתין יכול החומד אפילו
בדברים ת"ל לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה להלן עד שעושה מעשה אף כאן
עד שעושה מעשה ע"כ^ע והמיימוני פסק [ח] כל המזיק ממון לחבירו ואינו יודע כמה הזיק
הרי הניזק נשבע כתקנת חכמים ונוטל [כמו הנגזל] מן הגזלן והוא שיטעון דבר שהוא
אמוד בה כיצד לקח כיסו של חבירו והשליכו לים או לאש או מסרו ביד אנס ואבד בעל
הכים אומר הכים היה מלא זהובים והמזיק אומר איני יודע (*כמה היה) [*מה היה בו]
כי שמא עפר היה בו הרי הניזק נשבע בנקיטת חפץ ונוטל והוא שיטעון דבר שהוא אמוד
בהם ודרכו להניח בכים אבל אם אין דרכו להניח בכים [*זה] פושע הוא בעצמו כיצד
בז הרי שחטף ^פ אחד של או חמת מלאים ומחופין והשליכן לאש או לים וטען המזיק שמרגליות
היו בתוכו אינו נאמן ואין משביעין אותו על כך ואם תפש אין מוציאין אותו מידו אלא
נשבע שמרגליות היו בתוכו ונוטל ממה שיש אצלו . ידע המזיק שהכים היו בו זהובים ואינו
יודע כמה והניזק אומר אלף (היה) [*הרי] נוטל אלף בלא שבועה והוא שיהיה אמוד ^צ ה"ז
המזיק מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם : סליק פירקא

מרובה גרסינן בתלמוד [דף סו ע"א] אמר סח רבה יאוש קונה ולא ידענא אי דאוריי' אי
דרבנן ורב יוסף אמר [*יאוש] אינו קונה^ק [ת] רב נחמן ורב [*ששת וכן רבא ועולא
כולהו סבירא להו כרב יוסף [דף סח ע"ב] אר"י גזל ולא נתיאשו הבעלים כו' [*שניהם אינם
יכולים להקדיש זה לפי שאינה שלו וזה לפי שאינה ברשותו] אבל פקדון מצי מקדיש דברשותיה
דמרייהו איתא כדאמרינן פרק המוכר את הספינה ומסקינן בשמעתין דיאוש כדי סט לא
קני והנ"מ בגזילה דבאיסורא אתא לידיה אבל באבדה דאשכח בהר (*דיאוש) [*דמייאש]
מרה מינה ואמר וי לי לחסרון כים כיון דבהתירא אתא לידיה (*קנאה) [*קנה] ביאוש אבל רב
האי גאון כתב בספרו מקח וממכר שגזלן קנה ביאוש בעלים ומותר לקנות ממנו מה שגזל
וסמך על הא דפ' הגוזל בתרא נטלו מוכסין את חמורו כו' : [דף ע ע"א] אמרי נהרדעי
לא כתבינן אדרכתא אמטלטלי דכפריה . כתב ר"ת ע עכשיו הורגלו לכתוב [*אדרכתא]
אף אמטלטלי דכפריה ואין חוששין לטעמא משום דמיחזי כשיקרא^ר ונראה הטעם [*הוא
לר"ת] משום דמסקינן פרק הכותב^ש אשרתא דדייני (*דנכתב) [*דנכתבא] מיקמי דניחוו
סהדי אחתימת ידייהו פסולה משום דמיחזי כשיקרא ומסיק שם דליתא דלמיחזי כשיקרא לא
חיישינן מדר"כ [*וכו'] וכן בפרק כל הגט ואע"פ שיש ^ת חילוק במיחזי כשיקרא כי ההוא
דפרק גט פשוט אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו ואי לא ידעיתון יומא כתובו יומא
דקיימיתו ביה משום דמיחזי כשיקרא מכל מקום יש לדמות^א להאי דהכותב לקיים המנהג
ולפי (*מסקנא)^ב [*המסקנא] בפרק שבועת העדות שמקשה מההיא דנהרדעי היה יכול

הגהות הב"ח נ נ"ב בתשובה סי' ל"ב : ס ולוה שלא לפדותו משל עצמו כנ"ל : ע נ"ל ופריך : פ נ"ב ס"א וספוק ואין כו' : צ משום פגם משפחה דחיישינן דהדר אזיל מזבין נפשיה כנ"ל : ק נ"ל הכא נפרעים : ר נ"ל שהוא כו' ואי כו' : ש היכא היה נמחק : ת כה"ג כנ"ל : א מטלטלי כנ"ל : ב וכן פי' ר"י לקולא וכ"פ רבינו מאיר דכל תיקו דממונא לקולא לנתבע ומורא להובע ישבע הנתבע שלא הפסידו אבל ר"ת פסק אם יש עדים שהזיקו ואינם יודעים כמה הזיקו ישבע שכנגדו ויטול ורב האי גאון פסק כנ"ל והשאר נמחק : ג נ"ל את : ד נ"ל בידים : ה להשים שמה כנ"ל : ו נ"ל דממונא : ז מורי לפני ר"פ ז"ל כתוב : ח נ"ל כמה : ט נ"ל מיקין : י נ"ל ממון לחבירו ואינו : כ תזינא אי איכא דאמיד כו' כנ"ל : ל הפסד' בפשיעה כנ"ל : מ למה נשבע בעל הפקדון כנ"ל והשאר נמחק : נ נ"ל ואינו : ס נ"ב במקצת נוסחאות כתוב ואין כוי"ן ובמקצת כתוב ואינו דאין נקרא המסן אלא כנותן דמים כו' : ע נ"ב מסס' יראים סי' רכ"ד : פ תז"ג : צ שהרי זה כנ"ל : ק ואפילו מדרבנן כנ"ל : ר שאמר בלשון אחרון ולא ידע הטעם כנ"ל : ש נ"ל גבי : ת נ"ל חלוקים : א נ"ל זה : ב נ"ל א :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [ג] פשוט הוא בגמרא באשו דעשו תקנת הנגזל באשו לר' יהודה דמחייב על נזקי ממון באש אלא משום דבעלמא ס"ל לרב האי גאון בדין תיקו דיחלוקו היכא דלא ברור היזקא אבל הכא במסור סלקא בתיקו דומיא דאשו דברי היזקא ובמעשה בידים דאזלא ממילא והיינו טעמא דרבי יהודה אפי' הכי פטרי רבנן דבעי עד שיהא היזקא ברור וידוע והיינו טעמא כיון דמדינא הוי לפטור כל אש שלא במקומו דהוי כמו גרמא ומשום חליו לתוד הוא דמחייב ליה מסתייע לחייב בדבר הפשוט ולא בדין תיקו הילכך תיקו דהכא גבי מסור קולא לנתבע והמוציא מחבירו עליו הראיה נראה לי עיין בהגהות אשר"י פרק אלו מציאות לא כתב מלת אשו :
[ק] ובנוסחת ישנה מצאתי ונראה דה"פ למה ישבע בעל הפקדון יטול בלא שבועה כו' וכן הוא לקמן בהגהות :
[ר] נראה לפרש לפי גירסא שלפנינו שרוצה להביא ראיה שעובר בלא תחמוד אם מעמיד עצמו על החפץ אע"פ שנותן לו דמים ומתרצה כיון שהוא מכרית דעתו כדבר שאינו עשוי לו לימכר וכן משמע בסמ"ג סי' י"ט וכן מצאתי בהדיא בהג"ה בסמ"ק בשם ה"ר יונה והיינו דמסיק רבינו דאינו נקרא חמסן אלא הנותן דמים ולוקח בעל כרחו משמע אבל חמדן מקרי אפי' שאינו בעל כרחו . ויש נוסחאות כתוב בכן ומשני דלא תחמוד בלא דמי משמע להו ואינו דאין נקרא חמדן אלא הנותן דמים ולוקח בעל כרחו של חבירו ולפי גירסא זו חמדן וחמסן חד הוא וכן הוא בהדיא בס' יראים סי' רי"ג וכן מוכח קצת מן התוספות : [ש] וכן כתב לקמן בהג"ה בשם ר"י ורי"ף שכן האמת דעשו בו תקנת נגזל בניזק וכן פסק האשר"י ובנמסר בעיא היא ולא אפשיטא ובנפקד עיין באשר"י : [ת] ורב נחמן ורב ששת כולהו כרב יוסף וכן רבא ועולא וא"ת קשה עולא אדעולא . דהא בפרק הגוזל בתרא קאמר על ההוא דשורות דגזלן מחשבה מעמתין כו' אמר עולא מחלוקת כשהם אבל בידוע פי' שידוע

לתרץ דליתיה כאשר ביארנו אלא לפי דבריו משיב לו [א] וכן פירש ר"י [*ויש דוחים] וליתא (*קשה) [*קושיא] שמקשים מקיום ב"ד לדברים אחרים דדוקא בקיום ב"ד חיישינן למיחזי כשיקרא ולא במקומות אחרים [*ולפיכך] (לפיכך) בפרק ב' דכתובות ג דמקשה על קיום ב"ד אין אומר שם דליתא עכ"ל וכתב רבינו אבי העזרי כי יש גורסים הכא אמטלטלי דכפריה ד פקדון וסבר לא כתבינן אורכתא אלא אפקדונא [*פירש דלא כפריה] [ובדלא כפר] דקי"ל פקדון כל היכא דאיתיה ברשותיה דמרייהו איתיה והאידנא נהוג עלמא למיכתבה אמלוה ואכל מילי ורמב"ן כתב וז"ל אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי פירוש נהרדעי בלישנא קמא פליגי [ב] אדרבי יוחנן ואמר דאפילו פקדון לא מקדיש ויהיב [*ר"ל או יהיב לחבירו בהקנאה] ואיכא דאמרי [*אמרי] נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה והיינו כרבי יוחנן דכיון דכפר ליה ה"ל כגזלן ודוקא (*פקדון ליכא) [*בפקדון דליכא] למימר אישתמוטי קא מישתמיט דלאו להוצאה ניתנה אבל מלוה דלהוצאה ניתנה אפילו אם כפר לא הוי כגזלן וכתבינן אורכתא. כל אורכתא דלא כתיבא ביה זיל דון וזכי ואפיק לנפשיך מאי א"ל לאו בעל דברים דידי את. הקשה רבינו יואל לאחיו ראב"ן והא שלוחו של אדם כמותו ותירץ דודאי כל זמן שהמשלח חי לא מצי מדחי את השליח אבל אם מת יאמר לשליח לאו בעל דברים דידי את דהא נפלי זוזי קמי יתמי כההיא דלקמן פרק הגוזל קמא דלמא אדאתי שכיב רבי אבא והתקבלתי (*זוזי דידיה) [דרבי אבא] לאו כלום היא ובפרק הגוזל קמא דאמרינן דאין תקנה אלא דלקני ליה אגב קרקע ושוב אתו נהרדעי ותקנו דאין צריך אגב קרקע אלא זיל דון ואפיק לנפשך ומועיל כאלו הקנו אגב קרקע. והלכתא שליח שויה פירוש ומפקינן מיניה. רבינו תם עא היה רגיל לשלוח הרשאה ביד עובד כוכבים מדאמרינן פרק ראשון דקידושין גבי נמכר לעובד כוכבים מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי ניניהו חליפין למדנו שבשאר דברים מועלין חליפין לעובד כוכבים [*כמו בתבואה וכלים] וצריך ליזהר שלא לכתוב בהרשאתו של עובד כוכבים וקנינא מיניה שאין שליחות וזכיה לעובד כוכבים אלא וקנה העובד כוכבים כתבינן ואע"ג דאמרינן הכא והלכתא שליח שויה ואין שליחות לעובד כוכבים אין אומרים שליח שויה אלא לענין שלא יוכל לעכבם. ובתשובת הגאון ראיתי דאם הרשה עבדו הרשאה היא כדתניא אין עושין אפוטרופוס נשים ועבדים וקטנים ואם מינן אבי יתומים הרשות בידו. והרשאה הואיל ואתא לידן נימא בה מלתא. פרק שבועת העדות אמרינן ואשר לא טוב עשה בעמיו זה הבא בהרשאה ומצאתי בשם רבינו יהודה בר' קלונימוס עב דאין אדם יכול למנות שליח להרשאה שלא בפני השליח דחוב הוא לו משום ואשר לא טוב עשה בעמיו ולא מהני קנין ואפילו אם יתרצה אח"כ השליח אמנם לפי מ"ש ר"י ניחא שפיר דההיא איירי דוקא כשהוא עושה שליח בשביל שהוא אלם ובעל טענות אבל כשהוא טורח להביא מעותיו לחבירו שאין חבירו יכול לטרוח אין זה חובה ואדרבה מצוה עביד להציל עשוק מיד עושקו: פסק ר"י דמלשון הרשאות שכותבין ויהא ה להון רשות לקבוע זמן ולבטל זמן ו למחאה מחאה (*ולאחוותה) [*ולאחוואה] פירוש [לקבוע זמן] להביא עדיו להגיד זכותו ולמחאה מחאה פירוש אם הוא מורשה לדון עם המחזיק בקרקעותיו של זה יהא לו רשות למחות שלא תהא חזקת המחזיק חזקה ולקיומיה חזותא פירוש לקיים ראיותיו ולבטל חזותא פירוש לבטל ראיות ז בעל דינו וכל מה דמתעבית ליה מן דינא פי' הרי הוא שלוחי ח (*כל) [*בכל] מה שהדיינים יפסקו לו בין לזכות בין לחובה ט אני מקבל עלי לפי שהוא במקומי וזה הלשון מועיל שלא יוכל המורשה לעכב לעצמו וגם כתוב בתיקון (*הרשאות) [*שטרות] שיש לו להחרים ולהשביע ולגזור גזירה גם מזה יש ללמוד דהכי קי"ל דאין עג הנפקד יכול לומר למורשה לאו בעל דברים דידי את וכן משמע פרק שבועת העדות דקפריך והא אמרו עד שישמע מפי התובע אמר שמואל בבא בהרשאה א"כ הבא בהרשאה יכול להכריח הנפקד לבא לב"ד שהרי בכופר עסקינן מדמצריך המורשה להביא עדים בב"ד ולהשביעו דהא בב"ד עסקינן דאל"כ לא היו העדים חייבין בכפירה כדתנן אין חייבין עד שיכפרו בו בב"ד וכן נמי נראה לר"י דקי"ל כמו עד שכתוב בהרשאות ויש לו רשות לדון בכל ב"ד שירצה (א) בין בדיני ישראל בין בדיני עובדי כוכבים דהי אינים אלם הוא ואינו יכול לכופו בדיני ישראל מותר לכופו בדיני עובדי כוכבים והא דאמרו סוף פרק המגרש לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים היינו היכא שיכול להכריחו ביד ישראל אמנם מצאתי [בתשובת] רבינו מאיר דאין מותר להכריחו ביד עובדי כוכבים אא"כ יתירו [*לו] ב"ד או ראשי הקהל וכן כתב המיימוני בסנהדרין שאם לא רצה לבא לב"ד נוטל רשות מב"ד ומציל בדיני עובדי כוכבים מבעל דינו: ופר"ת דאין עד המורשה יכול להרשות אחר תחתיו אא"כ נתנו לו הבעלים רשות כדאמרי' הכא דשליח שויה א"כ יכול לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר וכ"פ בה"ג [עוד] פסק ר"ת אע"ג דאין אדם יכול להקנות הלואתו כדמשמע פרק מי שמת ובריש פרק אע"פ מ"מ תקנו חכמים שיכול להרשות. ולגבי הרשאות מהני קנין שהוא יוצא מרשותו של זה והוי כמו מתנה ע"מ להחזיר והרשאה בלא קנין לא מהני וגם כל זמן שלא הגיע החפץ ליד המורשה יכול לחזור בו ולבטל שליחתו אפילו שליחות בקנין כדתנן גבי תרומה הרשה לתרום עבדו תרומתו תרומה בטלו עד שלא תרם אין תרומתו תרומה [ובתשובת] האלפס כתב ראובן שיש לו עו שט"ח על שמעון והרשה לוי לתובעו ואבד ממנו השטר אם באונס משתבע דבאונס אבד ופטור. ועוד כתב שהמורשה עז אפילו יוציא ממון מן הנתבע כשרים הן קרוביו בין לדין בין לענין עדות שהפסד והזכיה לבעל התביעה היא אבל אם המורשה יש לו חלק במה שיוציא מן הנתבע פסולין הן קרובים בין לדין בין לעדות ומי שיש לו עדות בתביעתו לא ירשה אחד מן [קרובי] העדים אם יש למורשה חלק בתביעה ורבינו מאיר כתב שאין עח המורשה יכול לפטור ולמחול אלא לדין שכך כתוב בהרשאתו וישתעי דין וכל מה דמתעבי ליה מן דינא קבלתי עלי בין לזכות בין לחובה אבל נבלוע לא נתן לו כח אא"כ יש עדים שכך הוא כתוב בהרשאה שהרשהו גם לפטור סוף דבר בסתם הרשאה שליח שוייה ומאי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. בתיקון שטרות של (*שטר) הרשאה (*כתוב ביה) [*צריך לכתוב] זמן וכתב רבינו שמחה דאין צריך לכתוב זמן דמה לי אם הוא מוקדם ומה לי אם הוא מאוחר גם מה שכותבים ברעות נפשאי בדלא אניסנא אין צריך דכל היכא דלא שייך מסירת מודעא אין צריך לכתוב כן ועוד דשליח בעלמא הוא ומה שייך לומר בנפש חפיצה והלא יכול לבטל השליחות כמ"ש לעיל וכן פירש רב יהודאי גאון ומה שכותבין ויהא רשאי להיפשו ולהביאו לדין לגבות ממנו ממון זה ויטול אותו לעצמו פירוש שיהא רשאי להביא לדין שלא יוכל לומר לאו בעל דברים דידי את שהרי נוטל אותו לעצמו כמו זיל דון וזכי ואפיק לנפשיך ומה שכותבין ויהא לו רשות [לקבוע זמן] ולבטל זמן [*וכו'] פירוש הואיל והוא דן ומוציא לעצמו יש לו רשות לקבוע זמן לפי שהוא בעל דינו וע"פ תביעתו יקבעו ב"ד זמן כדאמרי' פרק הגוזל בתרא קובעין זמן שני וחמישי ושני ולבטל זמן פירוש אם יבטל הנתבע זמן הראשון יקבע לו זמן אחר*.

*ויתר דיני הרשאה עיין בהגהות פרק הגוזל קמא והלכות גדולות דמס' שבועות. מהר"ם:

[דף פא ע"ב] עט תנאי ב"ד שיהא זה שופך את יינו ומציל את דובשו פי' ר"י רשאי בעל הדבש לשפוך את היין אבל בעל היין אם שופך את היין מדעתו יכול לומר בעל הדבש לא מרצוני נעשית ולא הייתי שופך כי הייתי דוחק ומציל ואין לו אלא שכרו מפסקי ה"ר חזקיהו תקנו משיכה בשומרין [עיין פרק השואל]: סליק פירקא

החובל כתב רבינו פ אבי העזרי וז"ל הכי מסקנא דסוגיא זו [דף פד ע"ב] דכי עבדינן שליחותייהו במלתא דשכיחא [ואית ביה חסרון כיס] פירוש צ כמו ארבעה אבות נזיקין [ג] הקרן והשן והרגל והבור והמבעה וההבער ושאר אבות דר' חייא ור' אושעיא דפ"ק כגון ארבעה שומרים ושבת ורפוי וגנב בקרן ולא בכפל [*דקנס הוא] וגזלן ועדים זוממין היכא דלא אפשר לאהדורי כגון שהעידו בממון על ראובן ונתחייב לתתו לשמעון [ושמעון] [*אכלו] (*והכלו) ואין לו ממון כדי לשלם ונמצאו זוממין (*כיון) [*דכיון] דלא אפשר לאהדורי הממון חייבין הזוממין והמסור אע"ג דדיבורא בעלמא ק ניניהו כולהו וכיוצא בהן דהוון נזקי ממון גובין אותו בבבל כרפרם דאכפייה לרב אשי ואגבי בדינא דגרמי כי כשורא לגלמי וכההיא דפרק הגוזל בתרא דאחוי אכריא דחטים וחייביה ר"נ ואמר אם הרשה מעצמו כמו שנשא ונתן ביד דמי ודן ר"נ בדיבורא דאחוייה וכ"ש ביתר מזה ם כל היזק שהזיק אדם בגופו כגון הקוצץ נטיעות של חבירו והתולש [*ס"א דלועיו] זרעיו ומקשאיו וכ"ש היכא דקץ לפירא ואכיל דהני כולהו כגון נזקי שור באדם *ניניהו [*ר"ל נזקין שבאו לשור ע"י אדם. רש"י דף פ"ד] דשור ממונו והני ממונו (*ואזקינהו) [*דאזקינהו] האי אחרינא דמחייב וה"נ האי ברתא דפרק [*כגלד הרגל] הפרה דחזא לפתא אפומא דדנא והוא חמרא דאכל נהמא כו' וההיא ברתא דפרק הפרה דאכל ליישא ומת הני כולהו והדומות להן מגבינן בבבל ואסקינן דהא (*דאמרינן) [*דאמר רבא] שור בשור גובין אותו בבבל ההוא במועד ובשן ורגל מיירי דמועדין [דוקא] מתחלתן [*ולא בקרן דאין מועד בבבל] עיין בגיטין פרק השולח גבי המוכר עבדו לעובד כוכבים עכ"ל. ושאלתם על לאה פא שטענה על ראובן אמרת לאישי מה לך להתייחד עם נפקת ברא כמו זוגתך וחרפתני והשיב לא היו דברים מעולם וטען עליה שהיתה [היא] מבזה שוכני עפר והיא השיבה לא היו דברים מעולם כ"ל על דברי קנטורין שבין לאה לראובן אלו היו עדים בדבר שקרא אותה נפקת ברא היה לקהל לקונסו או במלקות או בממון לפי המבזיים והמתבזיים לפי ראות עיני הקהל כי דיני קנסות הם אלו ואין להם קצבה אלא הכל לפי מה שהוא אדם ככל אשר ישיתו עליו עיני העדה ועכשיו שאין עדות והוא אומר [לא] (*חרפתני) [*חרפתי] [*ס"א לא חרפתיך אלא את חרפתני] די לה בכך ושבועת היסת לא נתקנה בדיני קנסות כלל אלא על תביעת ממון *בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא [דרב נחמן פרק שבועת העדות ע"ש] וכן על פב בחירוף של שוכני עפר אלו היה עדות בדבר או שהיתה מודה היה לה ליקח מנין ולילך על קברו ולבקש מחילה מן המת כדאיתא פרק בתרא דיומא אבל עכשיו שכופרת פטורה אף בלא שבועה כפרישית אמנם אם ירצו הקהל להפיס דעתם יתנו ברכה בביהכ"נ על עצמם שיודו האמת ושלום מאיר בר' ברוך ע"כ:

[*בין ללישנא קמא כו'. פי' פרק שבועת הדיינים איכא ב' לישני אי בעינן דוקא דררא דממונא לשבועת היסת ובזה אפילו ללישנא דס"ל דלא בעינן דררא דממונא היינו אפילו תבעו ממון והוא כופר לגמרי להד"ם אבל מכל מקום תביעת ממון בעינן]:

[דף פו ע"ב] פג ערום לאו בר בושת הוא ודוקא שהבושת בא ע"י שמגלהו [*פי' שהיה כבר קצת מגולה וזה מגלהו יותר ולפי שהוא עצמו אינו מקפיד על בשתו לכך המוסיף פטור] אבל מכה את הערום פשיטא דחייב אף על הבושת. ור' יהודה פד פוטר הסומא (*כו') [*מכל מצות האמורות בתורה] מ"מ מודה דמדרבנן חייב בכל המצות האמורות בתורה ואם רצה מאורות מימיו פורס על שמע ומוציא אחרים ידי חובתן *אע"ג דהוי תרתי מדרבנן (דק"ש מדרבנן) [*דק"ש נמי מדרבנן מ"מ] עדיף מקטן שהגיע לחינוך דלא פטר אלא כי הוי חד מדרבנן ובפ"ב דמגילה פירשתי: [דף פז ע"א] זה חומר כו' ושור אינו משלם אלא נזק בלבד דכתיב פה איש בעמיתו ולא שור בעמיתו והכי נמי (*איכא למימר) [*דרשינן] איש בעמיתו ולא איש בשור ואם כן אדם שחבל בהמת חבירו ואינה יכולה לעשות מלאכה ומתבטלת ימים רבים פטור כיון שהחבלה סופה לחזור צ ולא שייך בה נזק אלא שבת ושבת לא הויא בשור הנחבל והכי [*נמי] מוכח פרק [רביעי] דגיטין [ד] *נגחו שור יום של רבו לרבו ויום ק שלו כו' הניחא לאביי דאמר נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה שפיר אלא לרבא דאמר אינו נותן לו אלא שבתו שבכל יום ויום האי שור הוא ושור אינו משלם אלא נזק והא דאיתא פרק הנזקים אלא מעתה הכחישה באבנים ה"נ דלא ליחייב בתמיה וכן בהשואל כחש בשור מחמת מלאכה מאי אבל

[*פורס על שמע כו' אע"ג דהוי תרתי מדרבנן. פי' פריסת ברכת ק"ש דרבנן ואפילו אם היה דאורייתא לא היה סומא מתחייב אלא מדרבנן א"כ סומא תרתי דרבנן באותה מצוה אפ"ה מוציא אחרים ועדיף מקטן כו' אלא כי הוי חד מדרבנן פירוש קטן שאוכל כדי שביעה דאינו חייב לברך רק מדרבנן והגדול שאוכל כדי שביעה חייב מדאורייתא א"כ הוי חדא מדרבנן אצל הקטן ויכול להוציא הגדול אבל אם לא אכל הקטן רק כזית דאפילו אצל הגדול אינו אלא מדרבנן ואצל קטן תרתי מדרבנן אינו יכול להוציא הגדול ודוק היטב]:

[*פי' רצונו להביא ראיה אם חבל בהמת חבירו והחבלה סופו לחזור שפטור דלא תימא איש בעמיתו בא למעוטי דוקא אם קטע רגלו של שור שישלם רק הנזק ולא השבת אבל אם חבל הבהמה והחבלה סופו לחזור ה"א שישלם השבת מאחר שלא שילם הנזק השבת ליהוי במקום הנזק להכי מייתי ראיה שאין השבת במקום נזק וע"ש פ"ד דגטין]:

הגהות הב"ח ג נ"ל שמביאו: ד נ"ל אפקדון: ה נ"ל לו: ו זמן ולאחוואה אחוותא פי' כצ"ל: ז נ"ל של: ח נ"ל על כל: ט אני מקבל עלי נ"ב במ"ס אין זה: י נ"ב עיין בתשובות מהרי"ו סי' קי"ט ובתרומת הדשן סי' דש"ן: כ נ"ל כגון: ל הוא ניניהו כצ"ל: מ נ"ל וכן כל: נ נ"ל דלא: ס נ"ל של עצמו לעצמו:

שלטי הגבורים

(א) ראובן היה לו שטר חוב על שמעון וכתב בו שיוכל לטעון ולתבוע בין בדיני ישראל בין בדיני עובדי כוכבים והיה על ראובן שט"ח שנתחייב לעובד כוכבים והלך ראובן ומסר לעובד כוכבים שטר שהיה לו על שמעון בפרעון שטרו תשובה נראה אע"ג דנהגו הסופרים לכתוב בשטרות בין בדיני ישראל בין בדיני עובדי כוכבים כל כה"ג לא דרשי' לשון הדיוט לומר שיוכל לתבוע בערכאות של עובדי כוכבים משום דעבירה היא דאפילו דין שהעובדי כוכבים דנין אותו כמו ישראל ההולך לפני דייני עובדי כוכבים מחלל שם שמים ומיקר שם עבודת כוכבים הלכך צריך לתובעו בדיני ישראל ואם הוא צייית דינא אין לו לילך לפני דייני עובדי כוכבים ואם הוא ימסור שטרו לעובד כוכבים צריך לקבל עליו כל אונס דמתילד ללוה אם יעביר עליו העובד כוכבים את הדרך ויוציא העובד כוכבים ממנו יותר ממה שהיה הישראל יכול להוציא ממנו בכח אותו השטר וכן אם בא לו היזק לשמעון מפני שהעובד כוכבים תובעו בערכאות של עובדי כוכבים והוצרך ליקח מליץ שיטעון בעבורו צריך ראובן לסלק ההיזק שכמו שראובן לא היה יכול לתובעו בדיני עובדי כוכבים גם אין יכול למסור שטרו לעובד כוכבים שיתבעהו בדיני העובד כוכבים שאין יכול ליתן לעובד כוכבים יותר ממה שיש לו בו ואם העובד כוכבים תובעו בדיני עובדי כוכבים נמצא שמעביר עליו את הדרך צריך ראובן לסלק היזקו: ביום קושרו בלילה מתירו פעמים רבות תמהתי מהיכן נהגו לגדל כלבים ונראה דשמא דוקא בעיר הסמוכה לספר ביום שאינן יראין קושרו אבל בלילה שצריכין שמור יתרם מתירו ואנן שדרין ביניהם אפילו ביום מתירין בעיר הסמוכה לספר כבלילה דמי כי היכי דעיר הסמוכה לספר מתירין בלילה ה"נ לדידן אפילו ביום. הגהות:

חדושי אנשי שם

שידוע שנתייאש ד"ה קונה יאוש ותירץ ר"י דהתם דיש שינוי השם עם היאוש לכתחלה נקרא עור והשתא כסוי ושינוי השם לבדו אינו מועיל אא"כ יש שם יאוש אבל שינוי מעשה כגון גזל עצים ועשאן כלים מועיל לקנות ואפי' בלא יאוש עמו כמו שמוכח כאן בברייתא בשמעתין בגנב ובא אחר וגנבו: [א] דההיא וליתא דקאמר תלמודא פרק הכותב ופרק כל הגט הכי פירושא וליתא לקושיא שמקשה כו' עיין באשר"י פרק שני דכתובות וצ"ל דהאי וכן פירש ר"י לא מייתי לה אלא אפלגו דינא לקיים מנהג שלנו דמיהא היכא שאין מעשה ב"ד לא חיישינן למיחזי כשיקרא שהרי כבר פי' דלפי המסקנא דפרק שבועת העדות היה יכול לתרץ דליתא לנהרדעי ולא חיישינן למחזי כשיקרא כלל אבל בנוסח אחר מצאתי וז"ל ולפי המסקנא בפ' שבועת העדות שמקשה מקיום ב"ד לדברים אחרים מסיק דדוקא לקיום ב"ד חיישינן למחזי כשיקרא ולא במקומות אחרים לפיכך בפ"ב דכתובות שמביאה על קיום ב"ד אינו אומר שם וליתא וכן פי' ר"י וליתא לקושיא כו' ואיני יודע ליישב גירסא זו כי לא נראו הדברים שם בפ' שבועת העדות לא בקושיא ולא בתירוץ: [ב] לאו דווקא פליגי אלא דעדיפא מיניה דרבי יוחנן לא אמר שאינה ברשותו אלא בגזל ונהרדעי אפילו בפקדון ולישנא בתרא כר' יוחנן ממש וז"ל רמב"ן בספר צפנת פענח והא דכתוב בספרים בלישנא בתרא דמחזי כשיקרא פירוש משובש הוא אלא הטעם הוא כדפרישית משום דר' יוחנן דכיון דכפר הוה ליה כגזלן ואינו ברשותו ומיהו בתוס' מוכיח דנהרדעי לא פליגי אדר' יוחנן דלא"ד נמי היכא דלא כפריה אע"ג דגזילה כתבינן אע"פ שאינו ברשותו ואינו יכול להקדיש ולא להקנות אבל להרשות יכול וטעמא דלהאי לישנא מסקינן דשליח שויה ועשו תקנה לענין שליחות כאילו היה קונה קנין גמור עכ"ל תוס' וה"כ במטלטלין דכפריה נמי יעשו תקנה הילכך הוצרך לטעמא דמיחזי כשיקרא: מהר"ם [ג] בתשובת מהרי"ל סימן קע"ה מקשה דקרן כדי נקט דאי בתם קי"ל פלגא נזקא קנסא ואי במועד אין מועד בבבל אלא דאייעד בא"י ואתיוס לחו"ל ס"ל מילתא דלא שכיחא ולא עבדינן שליחותייהו ותירץ דלסימנא בעלמא נקטיה דשור דמתניתין היינו קרן שן ורגל כרב ולא כשמואל דאמר מבעה זה השן ומיהו בהגהות אשר"י מביא הך פיסקא בשם א"ז ולא כתב שם מלת הקרן וגם בסא"ז איתא. והכי כתיב בש אבות נזקין דשור בשן ורגל ומבעה וההבער ובור כו'. [ד] לא מייתי ראיה אלא דשור פטור משבת משום איש בעמיתו ולא שור בעמיתו וה"נ איתא למדרש איש בעמיתו ולא שור בשור וכן פי' תוס' שם: וקשה

בלא מחמת גלהבה פשיטא ליה דחייב התם מיירי בהכחשה דלא הדר דשייך ביה נזק וא"כ פו שוכר בהמה או שואל ונחבלה אף בפשיעתו שמא פטור ואין לחלק בין (שוורים) [*שומרים] לאדם המזיק מדאמרי' ריש בבא קמא (*ותו) [*והא] שומר חנם והשואל אדם דהזיק שור הוא *(וה"ר) [*והרב הר"ר] חיים ופרי"ז אומר *דלא דמו דלא שייך שבת אלא באדם דשבתו לא הוי בכלל נזק (*הוא) דמיד כשהוזק שמין אותו כמה דמיו פחותין (לו)

[*פליג אדלעיל באומר איש בעמיתו ולא שור בעמיתו ה"נ איכא למימר איש בעמיתו ולא איש בשור ע"ז אמר לא דמו דלא שייך כלל כאן וממילא לא מיעט קרא]:

[*למכור] וכן פירש רבינו מאיר כדברי רבינו חיים אדם דשבתו (מאדם) לא הוי בכלל נזק ע(*משום) דשבת לא פחתו דמיו כל כך אבל שור פשיטא דשבת בכלל נזק הוא [*פי' וחייב לשלם שבת לשור] : [דף פז ע"א] חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה כו' פז העבד והאשה פגיעתן רעה. פסק ראב"ן כיון שהנשים רגילות לישא וליתן בזמן הזה הרי כאלו מינום בעלים שלוחים ואם יש עדים חייב הבעל לשלם מפני תקנת השוק שישאו ויתנו עמהם פח ואם אין עדים נשבעת והא דאמרינן פרק השולח אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ה"מ גבי נדר דצריכה בעצמה לפרש הנדר בפני ב"ד אבל הכא אפשר ע"י אפוטרופוס [ס] ועוד תתבזה ותתבזה ולא תגזול משא"כ חובל שאין הבעל נהנה מזה עכ"ל ראב"ן. וכן פירש רבינו ברוך ממגנצ"א שאין חילוק בין אשת איש לפנויה אלא דאין לה לפרוע פט כגון גבי חבלה אבל לא גבי פקדון וגזילה דהא [*גבי פקדון וגזילה] לא קתני פגיעתן רעה הן שגזלו כו' ואם היא כופרת בודאי תשבע דתניא מי שהלך בעלה למדינת הים ואשתו תובעת [*מזונות] כו' חנן אומר תשבע כ"ש אם אחרים תובעים אותה וק"ל מפ"ק דב"מ דמשמע דאפילו גנבו פטורין דקאמר אלא מעתה האומר לעבד ולאשה לאו וגנבו כו' ומצאתי בתשובת [רבינו מתתיה גאון] [*ור"ג] (*ר"ג) מ"ה ובשערי (*שבועה) [*שבועות] דאין משביעין אשת איש[פ] על פקדון ואינה משלמת אלא אם כן יש לה נכסים שאין לבעלה רשות בהן אבל כותבין עליה פסק דין לכשתתאלמן או תתגרש תשלם וכן פסק בסה"מ וז"ל ר"מ ושאלתוני אם יש להשביע אשת איש גם בזה איכא פלוגתא [*דרבוותא] טובא ובעיני נראה דאין להשביעה ולא מטעמא דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד דהאי טעמא לא שייך אלא בדברים שבינו לבינה דהאה מייתי לה פרק השולח ובהמדיר בכתובות [ובפ'] אלמנה ניזונת גבי אלמנה בין בב"ד בין שלא בב"ד [נפרעת] מנכסי בעלה אבל במלתא דשייכי בה אחריני לא איכפת לן בניחותא דבעלה שאין רוצה שתתבזה צאי דינא הוא תתבזה ותתבזה ותינוול כדאיתא פרק מי שמת גבי מעשה בבני ברק בא' שמכר בנכסי אביו [*ומת המוכר] וערערו עליו בני משפחתו לומר קטן הוה כו' עד לימרו לקוחות אנן זוזי יהבינן [לינוול ולינוול] אלא טעמא משום מה שקנתה אשה קנה בעלה ואף בנכסי מלוג שלה שלא שמאתן בכתובה אין בעל חוב גובה מהם אפילו (*עמדה ולותה) [*לותה ועמדה] ונשאת כמו שאפרש לפירוש ר"י היכא דלותה מלוה על פה דבעיא היא פרק יש נוחלין בעל בנכסי אשתו לוקח הוי או יורש ולא איפשיטא ונהי דפסק רשב"ם בשם ר"ח דאם לותה קודם שנשאת ועמדה ונשאת דיורש הוי משום פסידא דמלוה אבל תוס' לא פסקו כן וכ"כ ר"צ בשם ר"י (*פרק) [*בפ'] מי שאמר הריני נזיר ואמר ואני דכי היכי דאמרינן האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות משום דאינהו אפסדו אנפשייהו [ו] משום דלא הוה (*להם) [*למזבן מאתתא דיתבא תחת בעלה הכי נמי אינהו דאפסידו אנפשייהו[ק] דלא הוה להו] למיזפא בלא שטר לאיתתא דקיימא לאינסובי וכיון דאי אמרה לא הלויתני (*אלא) [*או לא] הפקדת אצלי או החזרתי לך או (*הפסדתי) [נשרפו] פקדונך לא הייט משביעין אותה כיון שאין לה לשלם השתא נמי אין משביעין אותה בכל מה דקאמרה רמהימנינן לה כל זמן שהיא תחת בעלה לענין שלא להשביעה דמנו דאי בעיא שאמרה הכי [ר"ל כדלעיל] לא משבעינן לה תחת בעלה עד שתתאלמן או תתגרש השתא נמי לא משבעינן לה ומהמנין לה תמה דקאמרה שבשעה שהפקיד בידה אמר לה אל תחזירי אלא לשניט לענין שלא להשביעה תחת בעלה אלא נאמנת במיגו כדפרישית אבל כותבין לו פסק דין שנתחייבה לו לחזור פקדונו או לישבע שכך לוה לה שלא להחזיר כ"א על פי שניהם ואם תתאלמן או תתגרש ולא תרצה להחזיר [ז] לו עדיין ישביענה [אז] שהוא כדבריה ע"כ צ ושאלתוני מה דין הנשים (*המסורות) [*המוסרות לאנסים] ויש להם בעלים [*תשובה] נשי דפגיעתן רעה (*ואין) [*דאין] לה (מה) לשלם שמותי [*מיתה] משמתינן להו כי השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה והוא הדין לענין ממון אם יש להם ממון על מנת שאין לבעלה רשות בה מוציאין אותה מידה ונותנים אותו לנמסר אפילו נכסי מלוג יחליטו הגוף ביד הנמסר והבעל יאכל פירות עד יום מותה אפילו אם תמות בחיי בעלה לא יירשנה בעלה אלא הנמסר יקח הכל גם קרן גם פרי דבעל בנכסי אשתו יורש הוי ולא לוקח דלא אמרינן דעבא ליה עבדי ליה אלא היכא דליכא פסידא לאחריני ולא דמי לאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה שהבעל מוציא מיד הלקוחות דשויוה רבנן כלוקח ראשון משעה שנשאה דשאני התם (*דאפסידו) [*דאינהו אפסידו אנפשייהו דלא הוה להו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא כדאמרי' פרק יש נוחלין אבל הכא (*הנמסר) [*דנמסר] לא פשע לא עבדינן ליה לבעל לוקח אלא יורש ואין לדקדק כיון דתשלומי מסור קנסא הוא ולא תשלומין [*ס"א מדינא] כדמשמע בירושלמי פרק הגוזל בתרא נימא ליה לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן [*ר"ל וה"ה לבעלה שהוא ג"כ יורשה] כדאמר פ' מי שהפך וכן שמעתי שפסק ר"י בר' אברהם במסור לאנסים ה"מ [*מסור] צא שמסר ולא הספיק הנמסר להעמידו בדין עד שמת המסור אבל אם קם המסור בדין ונתחייב נתחייבו הנכסים ותו לא ירשו להו הנכסים ושלום מאיר בר ברוך. וכתב רב נחשון גאון הא דאמר העבד והאשה פגיעתן רעה צב הייטו לשלם ממון אבל מלקות חייבות דהא כן עבדים חובלים בבני מיוחסין ונשים באנשים. מנהג בב' ישיבות החובל בחבירו בעינו או בשיניו אע"פ שאינו משלם היו מנדין אותו עד שיפייס לבעל דינו ואי טעין נחבל כיון דאין דנין דיני קנסות בבבל שלחו בעל דיני לא"י עמי משלחין אותו ואם מסרב היו מנדין אותו כדמסיק פ"ק דב"ק (*גבי) [*אהאי] כלבא דאכל אימרי [*כו'] (א) עכ"ל : [דף פט ע"א] צג כל לגבי בעלה ודאי מחלה ודוקא אע"י שכותבת התקבלתי אבל במחילה בעלמא לא הויא מחילה כשכבר נשואה ואם המחול כתובתה לבעלה אסור להשהותה אפילו

שעה אחת בלא כתובה עי' פ' נערה שנתפתתה : [שם] ואפסידי (*לגברא) [*לוקח] בידים לא מפסדינן. נראה לר"י צד אם יש שום אדם שרוצה לוותר ולקנות ולשלם בדמי קצת החבלה דזבנינן כדי לפרוע לזה ומיהו אם נחבל[ג] רוצה לקנות אין ב"ד חייבין לטרוח בחנם כי בודאי היא תמחול ולא יועיל לו כלום והיכא דחבלה בבעלה לא תמכור כתובה לבעלה אא"כ נפישה כתובתה מכתובה דאורייתא [*דאם] תמכיר לבעלה שלא ישאר לה (*אלא) כתובה דאורייתא (*שלא) תהא קלה בעיניו להוציאה ואסור צה למכור לו ע"מ שאם תתאלמן יהיו היורשים [*פי' של בעלה] פטורין ואם תתגרש תתחייב לה [ח] דלא פלוג רבנן בין אלמנות לגירושין וכשאין לה כתובה דאורייתא אסור להשהותה פר"י : [דף צא ע"א] אחזו ותקע באזנו וחרשו חייב דלאו מחמת ביעתותא נתחרש אלא מחמת הקול והוא הדין אם אחזו דודחה בכותל כנגד אזנו ונתחרש חייב : [שם ע"ב] שורי הרגת נטיעותי קצצת כו' צו השיב רבינו מאיר[ה] אשר שאלת *שראובן טען על שמעון אתה [תשובה למיימון ספר מיקין י"ג] : פטרת בעלי חובי וערבי בלא ידיעתי ושמעון משיב אתה אמרת לפוטרן אם יש עדים שעדיין חייבין לראובן לא כל כמיניה (*לשמעון) [*דשמעון] לומר אתה אמרת לי לפוטרן כדאמרי' הכא[ו] אתה אמרת לי להורגו כו' עד בשור העומד להריגה [משמע] הא לאו הכי לא מהימן אפילו אין עדים שקיצץ נטיעותיו אין נאמן לומר אתה אמרת לי לקוצצן (*מגו) [*במגו] דאי בעי אמר לא קצצתי (*ואי) [*דאי] בדאיכא עדים דוקא מיירי אם כן כי פריך כל כמיניה לוקמוה בדליכא עדים שקיצץ או שהרג אלא שמע מינה דאפילו ליכא עדים לא מהימן [*במגו]. וא"ת אמאי לא מהימן במגו וי"ל דה"ל מגו במקום עדים דאנן סהדי שהוא משקר דאין (*נותנין) [אדם נותן] רשות לקוץ ח[ז]נטיעות שאין עומדים לקוץ [ט] ה"נ אנן סהדי דלא א"ל לפטור החוב והערבים כל זמן שלא פרעוהו ואם יש עדים כמה היה זה החוב ישלם כפי טובת הנאה שבו ולא כל דמי החוב אלא בשווי לימכר כדתניא פרק קמא דמכות מעידין [אנו] באיש פלוני שגירש את אשתו כו' אומדים כמה אדם רוצה ליתן בכתובה זו. ועוד תנן מעידנו באיש פלוני שחייב לחבירו ק' זוז וכו' אומדין כמה אדם רוצה ליתן כו' אלמא כל שעתא אמדינן לפי היזק. הכי נמי [ט]אמרי' כל אשראי ספק אתי ספק לא אתי ואינו משלם אלא כפי אומדנא דהיזק ואם אין עדים כמה היה [כ]מן החוב ישבע [*ראובן] כמה הזיקו וישלם ומן המותר יהיה פטור דבעיא היא אם עשו תקנת נגזל במסור ומסיק תיקו וכל תיקו [*דממונא] המע"ה. ואם אין עדים שיודעין שהחוב לא היה פרוע אז נאמן לומר אתה אמרת לי לפוטרם במגו דאי בעי אמר לא פטרתי אותו דהשתא אינו מגו במקום עדים [*עי' בתשובת מיימוני] ואם שכנגדו מודה לו שא"ל לפוטרם פטור אע"פ שלא א"ל ע"מ לפטור כדמסיק רבא ס"פ החובל דלא בעינן ע"מ [לפטור] לגבי ממון אלא היכא דאתא לידו בתורת שמירה מעיקרא ושלום מאיר בר' ברוך. עוד מצאתי תשובה אחרת בשם רבינו מאיר[ל] נוטה קלא לזו וז"ל הנני משיב בקצרה על דברי ריבות [שעבר] שיפה דנו הדיינים שישבע שלא פשע בחוב מיהו אם אמת כדברי [ראובן ששמעון] מחל לעובד כוכבים כל החוב אע"פ שא"ל [ראובן] כל מה שתעשה בשלך תעשה בשלי חייב [שמעון] לפרוע דהא תנן ס"פ החובל קרע כסותי ושבר כדי חייב היכא דלא א"ל ע"מ לפטור כ"ש היכא דהשליטו על החוב לטובתו להציל מידם ולא למחול להם דהוי כמו אתא לידו בתורת שמירה[ם] אפילו אמר [ליה] בתר הכי קרע כסותי חייב כ"ש הכא שלא א"ל מעולם למחול שהוא חייב וישלם כפי שויו ולא כל החוב כאשר כתבתי לעיל בתשובה אחרת ע"כ ישבע שמעון שלא מחל אותו ולא פשע בו ויש לו[נ] להודעו ולסייעו מן העובד כוכבים מפני השבת אבידה לבעלים וראובן שתבע את שמעון צז שמסר אותו לאנסים ויש לו עד אחד (*והעובדי כוכבים) [*וגם העובדי כוכבים] מעידים עליו ישבע שמעון להכחיש העד בפני העובדי כוכבים דאפילו מסור בעדים בעיא היא אם עשו בו תקנת נגזל במסור או לא וסלקא בתיקו והמע"ה וישבע שלא [ס]הפסידו על (*יד) [*יען של העובד כוכבים] כ"ש הכא שאין עדים שהוא מסר אלא ע"א שישבע להכחיש העד ושלום מאיר ברבי ברוך. (עיין פרק הגוזל בתרא גבי אמר רמי בר חמא הכא בשורפת כו' ובפרק המקבל גבי אמר רבא האי מאן דקביל עסקא מחבריה) (*ובס') [ובסוף ספר] החכמה בסימן שנ"ח השיב רבינו אבי העזרי לרבינו ברוך ממגנצ"א על דבר צח השטר שטען השלים פרוע (*הוא) [*היה] לכן שרפתיו ואתה אמרת לי לשורפו והמלוה כפר ונסתפקת אם יש לדמותו להא דהחובל נטיעותי קצצת אתה אמרת לי לקוצצן ופריך [ע]לאו כל כמיניה כו' ה"נ הכא או דלמא שאני הכא כיון שהשטר[פ] בידו בלא עדים נאמן לומר פרוע הוא במגו דאי בעי קלתיה כדאמרי' בפרק זה בורר בסנהדרין גבי ההיא איתתא כו' ולהאי דפרק החובל לא דמיא דהתם ידוע שהאילן של זה ויש עדים שקצצו דאל"כ יהא נאמן ע"י מגו דלא קצצתי מעולם והכא אפילו הפקיד השטר בידו בעדים נאמן השלים לומר פרוע הוא ע"י מגו דהחזרתי לך כדאמרי' פ' המוכר הבית ולא כמ"ש אדוני שדוקא [צ]שהשטר בידו בלא עדים אז שייך לומר מגו דאי בעי קלתיה דאפי' בעדים נמי [ק]אי בעי קלתיה דמהימן (*היינו) [*הוא] משום מגו דהחזרתי לך דהמפקיד אצל חבירו בעדים א"ל להחזיר לו בעדים ומצאתי שפי' רשב"ם כדברי בסנהדרין : [דף צג ע"ב] הא דהאי לידיה בתורת שמירה הא דהאי לידיה בתורת קריעה צט ואם נתן לו חפץ לשמור ולאחר שקיבל [*עליו] בדין שמירה נמלך ואמר קרע או אבד [*כיון שתחלתו קיבל עליו לשמור ובתורת כן נתן לו כל מה שאמר אחר כן קרע או אבד] אינו אלא כמשטה (*או) [*כלומר] כפטומי מילי בעלמא [ר]ואומר אל יכבד עליך שמירתו פי' איני חושש אפילו אם תאבד אבל אם בשעת נתינה א"ל שמור לי ותקרענו אם תרצה אם קרעו פטור וכ"ש היכא שלא עשאו שומר כלל אלא א"ל קרע [ש]"[*כסותי המונח דפטור אבל לגבי אבריו אם אמר הכני ופצעני חייב[ת] ומיהו אם אמר קרע כסותי] ויש להלות דהוא אומר לקרוע כי הוא צריך לקריעה זו כדי לעשות אמדה שהוא צריך לכך איכא למימר דפטור אם קרע (עיין ס"פ המקבל ופרק המגרש גבי ות"ל דהוי מהגה כו') : פי' ר"י ק מעשה בראובן שהלוה י' ליטרין לשמעון לזמן קצוב ואחר הזמן אומר ראובן לשמעון אותם י' ליטרין שלהם חייב לי יהא לך למחלית שכר (*וכבר) [ובכך] נתעסק שמעון בהם (*ונאנסו) [*ושוב נאנסו] נראה דשמעון חייב באונסין כאשר בתחלה כי אין המעשה נשתנה בחליפות דברים [י] וראיה (*מפ') [*מפורש פ'] החובל האומר קרע כסותי ושבר כדי חייב ורמינהו עלה

חדושי אנשי שם

ג"מ [ס] וקצת מה שייך בזועה ע"י אפוטרופוס וי"ל דה"פ דכלפי שפסק דאם יש עדים חייב הבעל לשלם ע"י שהובעים אתהי לדינא לזה אמר דהכי אפשר ע"י אפוטרופוס ולא הוצרכה לבא עצמה לדינא אלא תשבה מורשה וכלפי שפסק דאם אין עדים נשבעת לזה אמר ועוד תתבזה ולא תגזול כו'. כ"מ : מהר"ם [ו] דלא הוה להו למזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא הכי נמי אינהו אפסדו אנפשייהו משום כו' : [ז] כי אם על פי שניהם ואם התאלמן או תתגרש ולא תרצה להחזיר לו עדיין כו' עי' עוד מזה לקמן בהגהות פ' החובל ובהגהות קידושין סי' תתרי"א : ג"מ [ח] ותימה דבפ' נערה כתב המרדכי איפכא שיכולה למכור כתובתה לבעלה שאם ימות בעלה [...] תגבה היא כתובתה מן היורשים וגם לא תוכל עוד למכור בטובת הנאה אבל אם בא לגרש צריך ליתן לה כתובתה ודו"ק כי יש לחלק בדוחק : ש"י [ס] הא קמן דכאן אמר דמיירי בעדים דאילו בלא עדים הוי מגו ולעיל אמר דמיירי בלא עדים ולא הוי מגו ואין לומר דפליגי דאם כן ה"ל למרדכי לכתוב בהדדי ולכתוב הבי"ה פליג וכ"ל דלא פליגי ותרוייהו סברי דהא דאמרינן דקוצץ נטיעות וכו' מיירי בכל נטיעות הן טובות הן רעות ולעיל בתשובת מכר"ס דמיירי בב"ת דהוה דומיא דנטיעות טובות מביא ראיה דלשם מדבר אפי' בלא עדים אינו נאמן דאם אפי' בנטיעות טובות נאמן בלא עדים דוקא לוקמא בלא עדים דנאמן אלא שמע מינה דאפילו בלא עדים אינו נאמן לפחות בנטיעות טובות והוא הדין לחוב ואין להקשות לוקמא דגמרא מיירי בלא עדים ובנטיעות רעות דס"ל למקשן דמיירי בכל ענין הואיל ולא פירש והבי"ס מעשה שלו מיירי בשלים דהוה דומות לנטיעות רעות מטעם דאי בעי קלתיה לכך אמר ולהכיא דהחובל לא דמי ר"ל שמיירי גם כן בנטיעות רעות אבל י"ל דבנטיעות רעות ר"ל דוקא בעדים אבל בלא עדים כנדון דידן הוי מגו ואין להקשות כדלעיל לוקמי בלא עדים די"ל לכך לא מוקי לה באין עדים משום דמיירי נמי בנטיעות טובות שהם אפילו בלא עדים אינו נאמן דהוה מגו במקום עדים וק"ל : מהר"ם [י] וכי האי גוונא אמרי בשומר שגנב שלא ברשותו פט"ג דגנב

שלטי הגבורים

(א) באלפסי מנהג כ' ישיבות ב מנדין עד דמפייס לבעל דינו ול"נ לר"ת דהאי נקטיה בכובסיה דנשכי לגלימיה הוא ועוד דגבי כלבא דאכל אימרי אמרינן לעיל דמשמתינן ליה לסלוקי היזקא אבל לא משמתינן ליה למפרע אימרא :

לשמור ולא לקרוע ואמר רבא לא קשיא הא דאתא לידיה בתורת שמירה וכו' אלמא היכא דאתא לידיה בתורת שמירה ואע"ג דהדר ביה ואמר ליה לקרוע לאו כלום הוא ובתורת שמירה קאי הכי נמי בתורת מלוה קאי ולא מתנה לעסקא ועוד דאמרי' פרק הפועלים מתנה ש"ח להיות פטור משבועה ושואל להיות פטור מלשלם כו' ופריך בגמ' ואמאי מתנה על מה שכתוב בתורה הוא ומסיק לעולם ר"מ הוא ושאני הכא דמעיקרא לא שיעבד נפשיה משמע הא שיעבד נפשיה לא מלי מהנה: [דף צג ע"א] קא שאני עניי דפומבדיתא דמיקץ קייץ להו ובמקום דלא קייץ להו פטור משום דממון שאין לו תובעים הוא ומיהו אם הגבאי אומר לשומר שמור לי לצורכי ארנקי של צדקה ואם תפשע תתחייב לי חייב והוא אינו יכול לפטור עצמו אלא משלם לגבאי והגבאי מיהא יש לו להחזיר לעניים ואין לו להרויח בדבר כי למה יעשה סחורה במצות של צדקה דקיימא לן כר' יוסי דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים: קב כל *המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא [* מפסקי רב אלפס מפרק נגמר הדין] הכהו נקרא רשע פסק ראב"ן דיש לקרותו רשע ופסול קב לעדות ושכנגדו נשבע ונוטל עד שישוב מרשעו ויקבל דין אפילו לא תבעו זה אלא אחר וכ"פ המיימון פי"ז דגזילה (*ועוד) *כתב המיימוני כבר נפסק [*הדין] [*ירושלמי חד בר נש איקפד לר' יודא בר' חנינא אתא עובדא לקמיה דרשב"ל וקנסיה ליטרא דדהבא]: שהמבייש ת"ח אפי' קד בדברים קונסין אותו וגובין ממנו משקל ל"ה דינר מן הזהב שהוא משקל ע' סלעים פחות רביע וקבלה בידינו שגובין קנס זה בכ"מ בין בארץ בין בחוצה לארץ ומעשה היה אצלנו כן בספרד ויש (*תלמידים) [*ת"ח] שמוחלים להם וכן נאה להם ויש תובעין אותם ועושין פשרה ביניהם אבל הדיינים אומרים לו למבייש חייב אתה ליתן לו ליטרא של זהב ע"כ לשון המיימוני וכ"פ בספר המצות והביא ראיה מן הירושלמי (תוס') *השיב [*תמצא תוך תשובת הרשב"א סי' תתנ"ה]: ר"מ[ב] קה על עשיר שקרא בן גדולים בחור חשוב ממזר בן ממזר (א) דינא דגמרא ידוע[ג] הקורא לחבירו ממזר סופג את הארבעים והכל לפי מה שהוא אדם [אם[ד] רגיל] בכך ראוי לקונסו יותר [אף לפי כבוד הגדולים] שבקש לפגם בקבר שפגע ונגע ביקר אקר כבוד קו והמחרף יחוס לעצמו ויסגוף עצמו בתעניות ובמלקיות וגם ממון יתן ויתכפר בו אולי יש תקוה כי מאד יש עון גדול ועונש לשלוח יד בקדושים אשר בארץ [ה]כדאמרי' פרק חומר בקדש שלא א"ר יהושע אלא בושני מדבריכם ב"ש ובנזיר פ' כ"ג ור"ש לא אמר אלא כל ימיו של ר"ע היה מטמא אם משמת חזר בו איני יודע ואמר כל ימיו הושחרו שיניו מפני תעניותיו (בנזיר פכ"ג) כ"ש זה האיש וכ"כ [*רבינו] אבי העזרי [*גם במס' יומא הביא המרדכי זה] נהגו אבותינו ואמרו שהיתה תקנת קדמונינו וחרם שלא להוציא לעז ושם רע על המתים שהם שוכני עפר *ורבים תמהו מה ראו על ככה [*כתוב עוד במרדכי במס' יומא]: ולא דבר רק [*הוא] מהם כי באנו לאגדה דרבי תנחום פ' ואתחנן אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע כל הכעס הזה עלי למה כו' א"ל אתה אמרת שלח נא ביד תשלח. ומאז באתי אל פרעה. לא ה' שלחני. ואם בריאה יברא ה'. שמעו נא המורים. הנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים. וכי אברהם יצחק ויעקב חטאים היו שאמרת לבניהם כך אמר לפניו ממך למדתי שאמרת את מחתות החטאים האלה בנפשותם א"ל אני אמרתי בנפשותם ולא באבותם עכ"ל אבי העזרי. ואי לדידי ציית יקבל תשובה בתעניות ובמלקיות ובממון וטוב לו. ועוד השיב ר"מ קז [ו]על החזן שהיו רוב הצבור חפצים בו ומקצת לא נתרצו בו. [ז]ונעשה ע"פ השר שבקש [ח]הממונים להתרצות לא טוב עשית להימנות ע"פ השר ובארצנו היו מקפידים על דבר זה וכבר נעשה[ט] בימי אבי העזרי שנתמנה חזן אחד והלך א' ונתכוון לכבדו וגרם שההגמון שלח אחריו ולקח מגנפת שעל ראשו ונתן עליו ואמר הילך החזנות וכיעס[י] מיד אף כנגד ההגמון ואמר אדוני אין דיני לקבל ממך עבודת בוראנו ולא קבל עליו[כ] אע"פ שמתחלה קבל עליו וסברי שקנס (גם) את היהודים גם בנדון הזה החזן עליו לתקן. ועוד השיב ר"מ על ראובן קח ושמעון שהיה להם ירושה שאין שום אדם רשאי לבנות דבר בב"ה זולתם ועתה בא ראובן למכור חלק ירושתו לאחד מעשירי העיר דנראה לאו כל כמיניה שהרי לא השליטו הקהל על אותה מצוה אלא לאותו האיש ולזרעו אבל לא למכור לאחרים. ודמיא להאיא דת"כ פרשת צו גבי כ"ג תחתיו מבניו שבנו קודם לכל אדם יכול אע"פ שאינו ממלא מקום אבותיו ת"ל ואשר ימלא ידו בזמן שממלא מקום אבותיו אין ואם לאו יבא אחר וישמש תחתיו כ"ש שאינו רשאי למוכרו לאחר בלא רשות הקהל וכן כל מיני שררה כהונה ולויה וכיוצא בהן אין לו רשות למכור: בספרי פ' שופטים דרשינן למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל מלמד שאם מת בנו עומד תחתיו מנין שכל פרנסי ישראל בניהם עומדים תחתיהם ת"ל בקרב ישראל כל שהוא בקרב ישראל ע"כ:

סליק פירקא החובל

הגוזל שדה[ל]מחבירו קט [דף צה ע"א] ומכרה לאחר והשביחה בא בעל הקרקע ונטל אותה מיד הלוקח עם השבח. אבל היציאה משלם לו דהוה ליה יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות דנוטל היציאה וכן לשמואל דאמר פ"ק דב"מ הכיר בה שאין שלו ולקחה אפילו שבח אין לו אבל היציאה מיהת אית ליה: [דף צז ע"א] קי המלוה על המטבע [*כו'] תחלה פרש"י דוקא הלוהו [*שום] פרקמטיא אבל הלוהו מעות מה שהלוהו משלם לו ובסוף ימיו חזר בו. (המלוה חבירו על המטבע) פרש"י בתשובה (*לסוף) [*בסוף] ימיו כגון שהלוהו מעות ע"מ שישלם לו מעות ולא שאר סחורה וה"ה למוכר לחבירו לזמן על המטבע ע"מ שישלם לו מטבע כדמפרש בפירוש [*רש"י הנ"ל] [ראשון] וכן הכותב לאשתו בכתובתה מטבע שידוע משקלו והוסיפו על משקלו אם הוזלו הפירות מחמת התוספות מנכה לו שיעור התוספות משום איסור הרבית. [פנים ואם לא הוזלו מחמת התוספת] הגה"ה (*הוזלו) [*אלא שהוזלו מחמת גשמים ולא מחמת שהוסיפו על המטבע. עכ"ה) אין כאן רבית ואין מנכה לו מן המטבע היוצא באותה שעה בד"א שהוסיפו עליו חומש כגון שהיה משקלו ד' ועשאו ה' (*שעל) [*שעד] שיעור הזה אין קפידא ודעת הלוה בכך אם ישתנה המטבע אבל אם הוסיפו עליו יותר מחומש מנכה לו התוספת אע"פ שלא הוזלו הפירות וה"ה למלוה על המטבע ופחתו ממנו (*תוספת ה"ג) [*וכן פי' ר"ח והאלפסי וספר המלוה] הגה"ה (כר"פ וכדרב הונא דעבדי (עבידהא אגרימי טייעה) [*עובדא בזוזי דאגרומא והוא סוחר ישמעאל] שוה עשרה בתמני עשרה ישנים נעשו שמונה וליה לפרוע י' חדשים [תחת ישנים] וזה דוחק דסוף סוף איכא רבית מה לי מוטב מה לי מרובה) [נ] ויש לשון אחר מיושב טפי שלא לתת להם שמונה חדשים בעבור היו"ד ישנים כיון שהוכבד המשקל עכ"ל (וכ"פ ר"ת והאלפסי) והמלוה חבירו על המטבע [*והוסיפו עליו] נותן לו המטבע היוצא באותה שעה ומיירי כשוין החדשים והישנים במשקלם [פי' לא מיירי השתא בהוספת] ואע"ג דזילי פירי בחדשים הואיל ומחמת חריפותא הוי אין בכך כלום וכגון שהוציא הלוה המטבע שהלוה לו אבל אם הוא בעין לא גרע מגזלן שאומר [*לו] הרי שלך לפניך קיא וגזלן נמי אם הוציא המטבע שגזל לא עדיף מלוה ונותן לו מטבע היוצא ואי קשיא (*דתניא) [*הא דתנן] כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה י"ל כיון שהחדשים והישנים שוים במשקל כשעת הגזילה הוא וכ"כ ראב"ן ור"י היה פוסק קיב כשנפסל המטבע [מ] דדינא דמלכותא דינא וכמו שתיקן השולטן שהפורע לאלתר (*ס"א יפיל) [יטול את] רביע והפורע לאחר שנה יפרע הכל כך היו עושין היהודים ביניהם ע"כ [בשם] ר"ת וגם בשם רשב"ם היה אומר ר"ת [כן] והוא היה דן כך אחריו כל הימים אם היה כתוב בשטר שיש לו [אצלו] כך וכך ליטראות טובים היוצאים בהוצאה נותן לו מטבע היוצא אם לא הוסיפו עליה יותר כפי מה שאמור בתלמוד שהוסיפו עליו ונשאל לרבינו מאיר קיג על אודות ראובן שנדר לתת לאשתו ב' זקוקים כסף עד חנוכה מכסף הניתן אז ע"מ שתקבל גט ממנו ועתה אומר שביום ראשון של חנוכה נפסל המטבע והשיב נראה שיתן לה כסף ראשון אם הוא נותן ערב חנוכה דכיון דאמר עד חנוכה הוי זמנו עד שיגיע (*כדפרישית) [*כדתנן] בנדרים פרק הקונס ומייתי לה בקדושין פרק האומר (*דעד) [*האומר עד] הפסח אסור (*כשיגיע) [*עד שיגיע] עד שיהא פסח אסור עד שיצא ומסיים זה הכלל כו' ושלום מאיר בר' ברוך: [דף צח ע"א] קיד הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור דאמר ליה הא מנח קמך ואי בעית שקליה [נ] ואפילו למאן דדאין דינא דגרמי פירש ר"י ודוקא בצלולין אבל בעכורין לא דלא חזי ליה וה"מ דאדיי אדויי אבל שקליה בידיה מיגזל גזליה והשבה בעי למיעבד וז"ל רבינו יקיר הזורק מטבע של חבירו לים הגדול היכא דחזי ליה פטור לרבנן ולרבי מאיר חייב ואם תאמר לפי מאי דפריך [*ר"ת דפירש ר' יקר ודו"ק] דרבי מאיר מחייב בזורק מטבע חבירו לים מ"ש לר' מאיר מהמכה בהמת חבירו דמשלם נזק אבל (*אם רפו) [*ריפוי] אינו משלם אע"ג דגרם לו ליתן לרופא [*שכר] [ומאי שנא] [נ]זורק מטבע חבירו לים הגדול דגרם לו להשכיר שכירים להעלותו וכן בריפוי שבת דאדם חייב דצריך להשכיר רופאים משא"כ בבהמה דפטור ומ"ש לכ"ג דאף ר"מ מודה דפטור בזורק מטבע כו' ויש לחלק בין נזקי גופו לנזקי ממונו שכשמזיק לגופו שיש לו ליתן לרופא [*הוי היזק ממונא שע"כ יש לו ליתן לרופא] (והזיק ממונו הוא) מש"ה חייב לשלם ריפוי לבד מן הנזק [*דאפחתיה מכספיה] אבל כשמזיק לממונו ומחמת אותו ממון [*מפסיד] ממון אחר כגון חובל בהמה ומחמת הבהמה הפסיד ממון אחר שיש לו ליתן לרופא זהו גרמא דלאו בגופו הוא אלא בממונו משום הכי פטור והיינו טעמא דמודה ר"מ בזורק מטבע כו' דמחמת הממון מפסיד ממון אחר בכה"ג מודה רבי מאיר [ס] ודוקא פטרו רבנן (*מרהא) [*במרהא] ממון ישראל משום גרמא אבל אם היה מוסר גוף חבירו בידי כותים עד שיפדה עצמו מן הכותים אפילו רבנן מודו [*שהוא חייב] ודמי לחובל בחבירו שמשלם ריפוי דחשיב לו כאלו הפסיד ממונו ממש כשגרם לו ריפוי ה"נ הואיל ומסר גופו בידי כותים כאלו מסר ממונו בידים ותדע שיש חילוק בין נזקי גופו לנזקי ממונו בכה"ג ומשום האי טעמא דפרישית שהרי שבת דאדם אם סגרו בחדר וביטלו ממלאכתו חייב שהרי ד' דברים שייכי באדם ושבת אחד מהם ואם סגר בהמתו בבית ובטלה ממלאכתה פטור לד"ה כי ההיא דגזל אפדנא דתורא וחרש בהן קנסיה רב נחמן משום דגזלן עתיקא הוה אבל מן הדין אינו חייב כלום וכ"ש היכא דסגרה בבית דפטור והיינו טעמא משום דעל ידי ממון זה נפסד ממון אחר ומש"ה פטור אפילו לר"מ וכ"ש המטיל כיס חבירו דפטור [ע] ואם תאמר מ"ש מהא דאמרינן פרק הרבית האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למיזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין דמשלם יש לומר דהתם כגון קטן שקיבל עליו בפירוש אם לא אקנה לך אשלם ממיטב תדע דפריך מהא (*דאוביר) [*דאמר אם אוביר] ולא אעביד אשלם במיטבא ואי מיירי דלא קבליה עילויה מאי קושיא דאם אוביר דהתם קיבל עילויה הלכך בדקבליה עליה לשלם איירי ואי לא קביל עליה היה פטור לדברי הכל ומכאן אתה למד לכל הגרמות אם יקבל עליו בפירוש לשלם אם יגרום לו הפסד שהוא חייב והיינו טעמא נמי דמוכר שדה לחבירו והשביחה והוציא עליו הוצאות הואיל וקיבל עליו חייב [*לשלם] והיינו טעמא דקאמר טול דינר והעבירני אם הוא צד דגים וגורם להפסד הואיל וקיבל עליו לשלם דינר חייב וכן השוכר חמריו ופועליו וגורם [ב]להפסיד שכרם במקום אחר (מ"מ) הואיל וקיבל עליו לשלם חייב דכולם גרמות נינהו ואי לאו שקיבל עליו היה פטור לד"ה והיינו טעמא דאמר האי מאן דזבין ארעא לעובד כוכבים אמיצרא דישראל משמתינן ליה עד דקביל עליה כל אונסא דאיתיליד [*מיניה] משמע שאם לא היה מקבל לא היה חייב משום דגרמא בניזקין הוא ולאו [ס]בר הזיקא ממש אלא קנסא קנסו ליה והא דמחייב ר"מ קטז במראה דינר לשולחני דוקא[ע] (דא"א) [*ס"א דאין לו] לאישתמוטי וע"כ יש לו ליקח ע"פ השולחני (*דהיינו) [*דהוי] כמו דיין שדן (*הדין) [*דין] וטעה אבל מראה מקח לתגר או לקרובו וכן משכונות וכן ההיא דפרק חזקת הבתים והא אית ליה סהדי דאימלכית בך ולא אמרת לי זיל זבון (*אמר) [אמר ליה] אמינא השני נוח לי כו' אע"פ שקרקע גזולה[פ] והכשילו (*בעצמו) [*בעלתו] מכל מקום פטורי כולהו משום דאית להו לאישתמוטי ולא לסמוך על דבריו, והיינו דומיא (*דפרץ) [*דפורץ] גדר לפני בהמת חבירו דאמרינן שלא היה לה להזיק (*ולא) [*ושלא] לאכול דהתם מודה ר"מ והכא נמי ל"ש: [דף צט ע"ב] והוא [דמראה] דינר רע לשולחני דוקא שהוא חסר אבל אם הוא אינו כך רע אלא שנפחת צורתו פטור [שולחני] דהשתא אם הוא עושה בידים אמרי' השף מטבע של חבירו דפטור ואפילו לרבי מאיר הואיל ולא חסרו אלא גרם לו שיתן שכר לתקן צורתו (*הייט) [*דהיינו] דומיא דזרק מטבע לים דפטור אפילו לרבי מאיר דמחמת ממון זה גרם להפסיד ממון אחר (*ודומיא) [*ודמיא] לריפוי בהמה הלכך הואיל ולא חסרו פטור כל שכן אם הראה דינר לשולחני שנפחתה צורתו דפטיר דאפשר לתקנו אבל אם הראה לו מטבע שנפסל ואומר טוב הוא אין לך חסרון [*גרמא] גדול מזה דאי אפשר לתקנו

הגהות הב"ח א תו"כ: ב נ"ב בתשובות סי' רפ"ט: ג נ"ל הוא· ד נ"ל אם ראוי וכן: ה נ"ל כדאשכחן. ז נ"ב סימן תפ"ק. ו נ"ל ועשה. ח נ"ל הממונים כו' עשה להימנות ע"פ. ט נ"ל מ...ם: י נ"ל יסודי: כ נ"ל מאד. ל נ"ל סחוצות: מ נ"ב סי' מזורק: נ נ"ל להם: ס נ"ל ברית. ע מראה דינר לשולחני דא"א כנ"ל: פ נ"ל כיתה:

שלטי הגבורים

(א) שאלו מקמיה רב מתתיה גאון .. [ב]ן שרקק בפני אשה אבל אינם יודעין אם נגע בה הרוק אם לאו ואמר כיון שנתכוון לרוק בפניה בושת קל הוא שאם הגיע בה הרוק לפנים היינו מלקין ומנדין אותו בבבל ובא"י גובין ד' מאות זוז וכיון שלא הגיע בה הרוק ודאי בר פיוסי הוא וליזיל ולפייס בעל האשה בתעניות ויבקש ממנה מחילה ומבעלה וימחול לה ורב עמרם גאון אמר כשבעת האשה שהגיע בה הרוק וכפי זה יפייס אותה בתעניות ובמלקיות ע"כ: ס"פ אלו מציאות בעא מיניה רב חסדא מרב הונא תלמיד ורבו צריך לו מהו א"ל חסדא חסדא לא צריכנא לך את צריכת לי כו' עד מר יתיב בתעניתא ארבעים שנה ומר יתיב בתעניתא ארבעים שנה מכאן שמעתי מביאין ראיה שאחד שמקנתר חבירו וא"ל איני מומר או עבריין או כיוצא בזה אפילו שלא אמר כמוך בפירוש הוי כאילו פירש הג"ה מלתתי: הקורא לאשתו זונה במריבה מלקינן ליה ומתרינן ביה דאי קרי לה זימנא אחריתי יוציאה ויתן כתובה. אשה שמכעיסה לבעלה צריכה לישב ל' ימים בתענית ואשה שהכתה בעלה וקצתה את כפו אז תתענה מ' יום בשנה אחת ואשה צריכה שתהא כפופה לפני בעלה בדברים ובמלאכה ובכל דבר שירצה שנא' ואל אישך תשוקתך ל' הר"ר חיים ברוך עיין פרק אע"פ: *) ומכאן הביא ראיה על עובדת כוכבים שהיתה כובסת בגדים לכמה יהודים ואבדה סדין והעובדת כוכבים נטלה סדין מאחר היהודים ונתנה תמורת הסדין הנאבד וכשתי להחזיר הסדין שהרי אותם יהודים אחרים לא נתייאשו אלא היו מרדפים אחר הכובסת וגם קיי"ל בפרקין גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהקיפו דלא עשו בו תקנת השוק וצריך להחזיר לבעלים בחנם אבל ודאי אם הכובסת מכרתו עשו בו תקנת השוק במשכנתא וצריך להחזיר הדמים לבעלים ע"כ:

*) עיין לריש פ' הגוזל.

חדושי אנשי שם

דבגנב דעלמא קי"ל כרבי יוחנן שלא לדעת א"נ דעת שלפי פרק הגוזל בתרא בשומר שגנב סלע ברשותו קי"ל כר"ע התם דצריך דעת וכהאי גוונא כתוב בתשובות רבינו ברוך מביאה המרדכי לקמיה פרק הגוזל קמא סימן קכ"א והיא כתובה בתשובת מיימון וספר משפטים סימן כ"ט: מהר"ם [כ] א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן דבר תורה גזילה הנשתנית חוזרת בעיניה פרש"י כמות שהיא עכשיו ואפי' השביחה דשנוי לא קני וא"ת משנהגו מפני תקנת השבים. אמר רבה גזל והשביח ומכר גזל והשביח והוריש מה שהשביח מכר ומה שהשביח הוריש והקשו התוס' דאפי' לרב דאמר פ"ק דמציעא לוקח יש לו שבח בשלא הכיר כהן שאינה שלו היינו מגוזל אבל מגזל לא יהיב שבחא ומתרצי' דהיינו בקרקע דאינה נגזלת דגזלן גופיה לית ליה שבח אבל הכא במטלטלין שיש שבח לגזלן מפני תקנת השבים גם ללוקח ממנו יש לו עכ"ל תוס': [ל] ועיקר של הג"ה זו לקוחה מן התוספות שמפרשי דעת רש"י כן ונותן לו שמונה מן הראשונה תחת ח' שהלוהו דיש קפידא בחומש והוא לשון אחר שפי' כאן שהוא מיושב טפי שלוה לתת לו ח' חדשים עבור י' ישנים. וכל המפרשים ראשונים ואחרונים הסכימו על לשון ראשון שמפורש בהג"ה זו והיא דעת הפנים ועליו כתב וכן פסק ר"ת ורב אלפס וכן כתב הרא"ש וי"ד סימן קס"ו: [מ] כלומר וגזר המלך שכל מלוה לחבירו שיהא פורע לו מהמטבע השנית. ובנימוקי בית יוסף בטור י"ד סימן קס"ו מביאה ומביא שם עוד תשובות אחרות בזה ע"ש: [נ] ואי משום דבעי למיתב זוזא לבר אמוראי דלישקליה גרמא הוא שגורם להפסיד אותו שכר וגרמא בנזקין פטור: [ס] ופלוגתייהו דר"מ ורבנן הוי בדינא דגרמי דאי אפשר ליה דאישתמוטי כדמסיק: [ע] צ"ל כמבעל ומיהו לקמיה בסמוך סי' קכ"ד כתב לחיוב כמבעל כיס

וכא דאמרי' פרק הגוזל בתרא מכריז רבא האי בר קיז ישראל דידע סהדותא דעובד
כוכבים על ישראל חבריה כו' וקאמר דהוו משמתינא ליה משמע דאין חייב לשלם לו אלא
הוו משמתינן ליה על מה שהפסידו בגרמא אבל אינו משלם מדקאמר גבי דזבין לעובד כוכבים
אמגרא דישראל הוו משמתינן ליה עד דקביל עליה כל אונסא דאתיליד מכלל דהכא הוו משמתינן
ליה ולא מקבל עליה ולא משלם ואפילו לרבי מאיר (*משום דלא חסריה ולא מידי) [*בס"א
כל זה מחוק] דה"מ למימר אמת העידותי כי הייתי יודע בודאי שהיית חייב לו *ולישנא
דרבא נמי משמע הכי מדקאמר האי בר ישראל דידע סהדותא לעובד כוכבים משמע ברי
לי דידע אע"פ שזה אומר לא הייתי חייב לעובד כוכבים אין לחייבו בכך דהמוציא מחבירו
עליו הראיה והלה אומר לא חסרתיך והיינו דומיא דסף מטבע ומיהו אם היו לו עדים
שפרע לעובד כוכבים ולא היה חייב לו כלום הרי ודאי חסרו (*וה"ג) [ומשום הכי] הוי
חייב האי עד ואם זה היה מודה ממה שהיה חייב לעובד כוכבים אלא שרצה לכפור לו
ולהרויח בכך והלך העד והעיד עליו לא הוינן משמתינן ליה דלאו כל כמיניה להרויח והיינו
דקאמר וה"מ עד אחד אבל תרי לא כלומר הואיל והדבר ידוע שהוא חייב [*לעובד כוכבים]
כדין עשו שהעידו עליו הלכך עד אחד שהוא פטור משום דמצי למימר לא חסרתיך
ואע"ג דהוו משמתינן ליה זהו משום דאין (*דבר) [*הדבר] ידוע לנו שבדין העיד ולא ה"ל
לעשות ואע"ג דכל המזיקין וכל הגורמין היזק פטורין ולא היו משמתינן להו הכא היו
משמתינן ליה הואיל ומרויח לעובד כוכבים ומפסיד לישראל [*ומכוער הוא] ודמי למסור לאנס
דהוו מורידין אותו ואע"ג דשאר מזיקין ואפילו גנב וגזלן אין מורידין אותו התם היינו
טעמא דהואיל ומרויח לעובד כוכבים ומפסיד לישראל מכוער הוא שמרגיל עצמו למסור
ממון בידי עובדי כוכבים הלכך דינו חמור מכל המזיקין והכא נמי הואיל והעיד על ישראל
והרויח העובד כוכבים ואין ידוע שבדין העיד היו משמתינן ליה ואע"ג דגבי ההוא שותא לא
אמרי' הכי דקם חד ומסריה לפרהגנא דמלכא ואמר אין מסרי ודידי מסרי דהתם היו משמתינן
ליה עד דמוקי ליה בדינא [פ] לא דמי דהתם (*דבר) [*הדבר] ידוע שמסר ממון לאנס
שהיה (*מונח) [*מוטל] בספק ודינו כל דאלים גבר ושמא היה [חבירו] אלם וגבר ולקח
ממנו הלכך יש לו להחזיר ולהחזיק הממון אחזקיה קמא אבל הכא דאין ידוע אם מסר
כלום שהרי העובד כוכבים לא היה אנס אלא בדין תובע ישראל ואיכא למימר כדין העיד
לו אבל התם מסר לאנס עובד כוכבים שלא כדין ואם תאמר הואיל וההוא שותא הדין כל
דאלים גבר הלא אם היה בעצמו תוקף בה היתה שלו ה"נ בשתקפה ע"י העובד כוכבים
ומסרה לפרהגנא (גם) בזאת תדע כי הדבר מכוער הוא למסור ממון לעובד כוכבים אנס
ומ"מ קנסו אותו ומוטב שהוא היה בעצמו תוקף ומיהו הא מיבעיא ליה אם העובד
כוכבים מסייע ליה לתוקפה ותוקפה הישראל לעצמו ע"י עובד כוכבים ולא למוסרה לעובד
כוכבים אם זהו כל דאלים גבר ומסתברא דאין לעשות ע"י עובד כוכבים כלל: וכן דן
[*רבינו מאיר] (וי"מ) קיח בראובן שעיכב חובותיו של שמעון על פי שר אנס שיעשה
לו דין דראובן מסור גמור הוא אם שמעון לא היה סרבן מתחלה וישלם ראובן כל מה
שהזיקו בקלקול חובותיו (*עוד) עיין סוף פרק הגוזל בתרא ע"כ קיט מאן דאין
*דינא דגרמי ר"מ אבל גרמא בניזקין דכ"ע פטור כדמשמע בכמה דוכתין [*סוף] פרק
*שם פסק ע"ש רב רבי אליעזר מטולא שאין לו דין מסור :
כיצד הרגל גבי זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא א' וסלקן פטור כו'
וכן פרק שור שנגח הפרה דתנן הכניס פירות בחצר בעה"ב שלא ברשות כו' אמר רבא ל"ש
אלא שהוחלקה בהן אבל אכלה פטור והנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני
אדם וכן פרק הכונס השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן וכל הנהו דחשיב [*ריש]
פרק הכונס דפטורין מדיני אדם וכן המבעית חבירו דהויא גרמא דאמרי' בקדושין התוקע
באזנו וחרשו פטור ועוד פרק הכונס אמרינן ליבה וליבתו הרוח פטור ופרק כיצד הרגל
שיסה בו כלב שיסה בו נחש פטור כל אלה פטורים ומטעם גרמא בניזקים אבל מחיצת
הכרם שנפרצה אומר לו גדור וכן דן את הדין וחייב את הזכאי ומראה דינר לשולחני וכן
השורף שטרותיו של חבירו ומוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו ומסור לאנס דאחוי אחוי
כל אלה דינא דגרמי הן .וחייבין פירש ר"י כל הני דינא דגרמי הן[ת] [היכא] (*דהוא) [*כי
הוא] בעצמו עושה ההיזק בממון חבירו ובמחיצת הכרם שנפרצה כיון שעל ידי ייאוש אוסר
הזרעים הוי כמו מעשה ועוד דהוי כמו מערב ממונו בשל חבירו [*ס"א ממון חבירו
בשלו] ועוד בכל הנך דדינא דגרמי בשעת מעשה הוא עושה ההיזק [*לממון חבירו] ואע"ג
דנתייאש ולא גדרה *בעל כ"ז שלא הוסיף מאתים [אינו נאסר] מ"מ כלאים איכא ואם היה
ניכר היה נאסר התוספת ולי לא נתיישב לי ולא יכולתי לעמוד על החילוקים וגם ר"י גמגם
(*ברובם) [*ברוב החילוקים] לכן קצרתי תוס' *אכן הריב"א [*עיין בהאשר"י ולקמן בהגהות] :
כתב מה שמחלק רבינו יצחק בין דינא דגרמי לגרמא בניזקין נראה שכולם שוים אלא
דמלתא דשכיחא קנסו ביה רבנן וחיובן אינו אלא מדרבנן ומטעם קנס ומלתא דלא שכיחא
לא והכי איתא בירושלמי דשבועות המקרע שטר של חבירו שלא מדעתו רבי חנינא ור'
אבא חד אמר חייב וחד אמר פטור מ"ד חייב משום קנס וניחא השתא דלא מצי למימר חמור
דבור *אתא למעוטי שטרות שהחיוב אינו אלא מדרבנן כ"פ ריב"א ע"כ : [דף צח ע"ב] ודבר
*שילהי פרק שור שנגח את הפרה אמר רבא חמור דבור לר' יהודה וע"ש בתוספות :
הגורם לממון כגון שגזל ממנו [ממון גמור] (*בפסח) [*חמץ לפני פסח] ועבר עליו הפסח
ובא אחר ושרפו אחר הפסח והגונב קדשים (*חייב) [*שחייב] באחריותן (*לר"ש דסבר)
[*ר"ש סבר] דבר הגורם לממון כממון דמי ורבנן סברי לאו כממון דמי : [דף ק ע"א] מחיצת
הכרם שנפרצה אומרים לו גדור וכו' משמע [*נמי] דלא אמרי' קמא קמא בטיל וכן פרק
כל הבשר גבי המעביר עלין נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור משמע דלא אמרינן
קמא קמא בטיל וכהנה רבות וקשה (דאמרינן) [*דאמר רבי יוחנן] בפרק בתרא דמסכת
עבודת כוכבים המערה יין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל ותירץ
רשב"ם ורמב"ן וריב"א דהיכא דנודע בינתים [ג] ושוב איתוסף אמרי' קמא קמא בטיל ואי
לא נודע בינתיים אמרי' מצא מין את מינו וניעור מכאן קכ פוסקין דחתיכה של איסור
[*שנפל] בס' דהיתר ולא הכיר בה להעלותה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה אם אין
בהיתר כדי לבטל שתיהן [ק] אבל אם הכיר בה וידע שיש בהיתר לבטלה [אז] [אפילו]
(לבטל) אם נפלה אחרת אין צריך ביטול כנגד שניהם דתנן פרק ה' דתרומות סאה תרומה
שנפלה לתוך מאה סאה של חולין ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה

ורבי שמעון מתיר ומסיים בתוספתא בד"א בשלא ידע בה ואח"כ נפלה אבל ידע בה ואח"כ
נפלה הרי זו מותרת ומלתא דרבי יוחנן [דהמערה יין נסך לבור] דידע והכיר בה שעירה
יין נסך ואח"כ שכח ועירה פעם שניה וכן עשה כל היום ודוקא שכח אבל לא שכח הוה
ליה מזיד ואשכחנא דרבי יוחנן גופיה שאמר קכא פ"ק דחגיגה [והכי] (תניא) בירושלמי
כל איסורין שבתורה שריבה עליהן אם בשוגג מותר ואם במזיד אסור וכתב המיימוני פרק
ט"ו דמאכלות אסורות כ"ל כיון שהוא קנס אין אוסרים תערובת [זה] אלא לזה העובר
שביטל האיסור אבל לאחרים הכל מותר ובאיסורין שהן מדרבנן מבטלין לכתחלה האיסור
[י] כיצד חלב שנפלה לקדירה שיש בה בשר עוף ונתן טעם בקדירה מרבה עליו בשר עוף
[*אחר] שיבטל הטעם וכן כל כיוצא בזה ובפ' בתרא [*דע"ז] פירשתי עיין פ"ק דביצה ופרק
כל הבשר ופ"ק דפסחים וסוף פ' הערל : [דף קג ע"ב] קכב לקח מה' בני אדם ואינו יודע
מאי זה מהם לקח חייב ליתן לכל אחד ואחד ואפילו למ"ד מנה לי בידך והלה אמר איני
יודע פטור הכא חייב דהא ודאי לאחד מהם חייב : [קב ע"א] הנותן מעות לשלוחו ליקח בהן
חטין ולקח בהן שעורים כו' עד כאן לאכילה כאן לסחורה מכאן פסק ר"י שיכול אדם להלוות
לחבירו [*מעות בהיתר] למחצית שכר והלוה מקבל עליו כל (*אחריות כמו) [*האחריות
כגון] שיאמר שילווה על משכונות כסף וזהב וישמרם בקרקע' אם הלווה בענין אחר אם
פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע כמו התנה (*ליתן) [*ליקח] חטין ולקח שעורים
ואין בענין זה איסור רבית ליחשב קרוב לשכר ורחוק להפסד מאחר שאם היה עושה מה
שמלוה לו היה קרוב לזה ולזה וגם המקבל אינו נחשב גזלן במה ששנה ממונו של זה
לדבר אחר דאם היה נחשב גזלן לא היה אומר הותירו לאמצע אלא בודאי נחשב לענין זה
כשליח גמור מאחר שאין מתכוין לגזול אלא מתכוין לטובת הבעלים כדי שירויחו' חביריו בדבר
וכן מצאתי בתשובת רבינו ברוך שפסק כן ועוד *היא כתובה בתשובה מיי' לס' משפטים סי' כ"ט ע"ש:
הוסיף וכתב שיש לו להתנות שאם יצטרך המקבל[ה] מן המעות להוציא לצרכו שיחזיר אותם
בקרוב ויזכה אותם למפקיד ע"י אחרים [ב] וילוה אותם במעות הראשונות שאם לא היו
המעות [תמיד] בחובות או בסחורה היאך יתן הרבית על מה שהוציא הרי משלו נותן ואם
לא נקח רשות להוציא כשיצטרך להחזיר הרי שלח יד בפקדון והרי הן מלוה עליו ואינם
בחזקת הבעלים וא"כ רבית הוא : קכג כתב האלפסי דלא אמר רבי יהודה הותירו
לאמצע אלא כשנותן לו המעות בשותפות למחצית שכר אבל אם נתן לו שלא בתורת
שותפות אם הותירו הותירו לבעל המעות וכן פסק ר"י והא לא דמיא לפלוגתא דרבי
יהודה ורבי יוסי דאם הוסיפו לו מנה יתרה אם הכל לבעל המעות או יחלוקו דפרק אלמנה
ניזונית [ח] דהכא שינה לגמרי בשליחותו . מצאתי (*תשובה) [*ס"א שאלה] אחרת [*שהם]
בפניו תאומי מטה קכד תקף ראובן (*לשמעון) [*שמעון לדין] וטען שלחתי על ידך עשרה
זקוקים מאיי הים [*קשור] באגרקי [קשורים] אבל לא היה קשר משונה וכשחזרתי משם
תבעתי מעותי ואמרת שהלויתם לעובד כוכבים מפני אחריות הדרך והריוח המגיע לחלקי
התן לי ופרעת לי עד הריוח והריוח אני תובע ושמעון השיב לא נדרתי לך שום ריוח אבל
בחזירתך דחיתיך בדברים והראוי מן השמים ששמעון חייב לראובן לשלם [*לו] חלקו
בריוח שמסתמא לא היה דעתו של שמעון לשלוח בו יד ולהיות גזלן דלא משוי נפשיה
רשיעא ועוד שהגאונים פסקו שמה ששנינו קכה המבטל כיסו של חבירו אין לו עליו
אלא תרעומת זהו במקום שאין מרויח בו אבל אם מרויח בו חייב ליתן לו וכן הורה לנו
רבינו אליעזר בר' יהודה וגם רבינו משה כהן שלא פעם אחת כסף ע"י יהודי ועכב כספו
כשנתים וגבה ממנו בעל כרחו ריוח י"ב זקוקים ואם שגינו הוריתו . [תשובה] [*והשיבו]
אמנם כן הוא המבטל כיסו של חבירו והרויח בו שנותן הריוח לבעל המעות [*ומיהו] דוקא
אם נותנו לו מתחלה לקנות בו דבר להרויח וחזר ואמר לא קניתי לך או לא הרוחתי אלא
לעצמי [א] אבל בתורת פקדון לא משום דכשאמרו חכמים מותרין [*ר"ל שאינם קשורים]
ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן לא דברו אלא לשלם הפקדון אבל ברווחא אי
מתרמי ליה [לנפקד] זבינא למיזבן לא חייבו לתת למפקיד והו דהוי כמו זה נהנה וזה
אינו חסר אם מותרין הן (*ואם) [*ואפילו אם הם] צרורים פטור נמי מן הריוח אע"פ
שחטא ועבר על דעת בעה"ב והכי [*נמי] משמע לישנא דברייתא דהגיא בתוס' פרק
איזהו נשך ובירושלמי נמי איתמר ובספר חפץ הביאו הנותן מעות לחבירו (*ולקח) [*ליקח]
בהן פירות למחצית שכר (*ובאחרון) [*ובאחרונה] אמר לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת
ואם יש עדים שלקח ומכר מוציאין ממנו בע"כ אבל דרך פקדון לא שכל זמן שהוא פקדון
אין לו הפסד וביטול כיס ונראה דגבי פקדון נמי אם תובע פקדונו מפני (*שיאמר)
[*שאומר] אני רוצה להרויח בו או להלוות והלה מעכב ומרויח בו גם זה מבטל כיסו
הוא ואם ידוע שמרויח בו חייב לתת לו מכאן ולהבא שהרי הוא מזומן להלוותן וקרוב
הדבר' בעיני שאפילו אם (*תבע) [*תפס] פקדונו מפני שזה אומר אני רוצה להלוותו
[*ולהרויח בו] וזה אומר הלויתיו או עכבתיו [*ס"א הפקדתיו] כדי להרויח אם תקבל להיות
קרוב להפסד ולשכר אתן לך חלקך וזה אומר לו לא אך שלי (*תתן) [*תן] לי כי בידי
להלוותו על משכון טוב שאין שום ספק בדבר אף על פי שמבטל כיסו של חבירו [*הוא]
'ויודע לבסוף שנפרע החוב והרויח בו דפטור ולא דמי לאם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו
הותירו לאמצע משום דהתם מתחלה נעשה שלוחו ושינה בשליחותו הלכך ידו על התחתונה
ובתשובת רב האי גאון מצאתי וז"ל המפקיד מעות אצל חבירו אסור להשתמש בהן בלא
רשות בעל הפקדון ואם עבר ושלח בהן יד חייב באחריותן ואם הרויח בהן נותן לו מחצית
שכר עכ"ל והקשה רשב"ם כיון דשלח בהן יד ה"ל כגזלן ותנן כל הגזלנין משלמין כשעת
הגזילה ואמאי יתן לו מחצית הריוח ואומר אני דבמה שעבר קודם שתבעו לא עלה על לב
הגאון לחייבו בריוח [ח](והיינו) כמו שהוכחנו לעיל. ולא משוינן לגאון שוגג בזה אך בכה"ג
קאמר שזה תובע להחזיר לו פקדונו ששלח בו יד כדי להרויח [ג][ל] (*ואינו) [*אנו] רוצה
להיות עמו קרוב לשכר ולהפסד דהתם אי מסרב ודחי ליה מיחייב נמי בריוח למיפלג
'בהדדי ותו לא מידי [אבי"ה] עי' פרק אלו מציאות ובפרק מי שמת וס"פ אלמנה ניזונית :
[דף קד ע"ב] אין משלחין קכו מעות בדיוקני (*פרש"י) [*פירוש] דיוקני דג או ד"א שהוא סימן
שלו אפי' עדים חתומים עליה האומר שזהו סימן שלו אין משלחין : הגה"ה שמואל לטעמיה
כדלעיל דשליח שעשאו בעדים נמי לא הוי שליח והכי סלקא שמעתין עכ"ה. י"מ בדיוקנא
פירוש שני קני דיו שנים כמו דיו פרצופין כגון שלקח קנה אחד וחתך אותו לשנים ונתן
(ט) חלק אחד לנפקד ואמר ליה מי שיביא לך העץ שיהא שוה לזה העץ על ידו שלח לי

הגהות הב"ח צ נ"ל ולישנא : ק נ"ל ומן סדין : ר נ"ל דהו : ש נ"ל ליה : ת נ"ל מחייב : א נ"ל בטל : ב נ"ל נמי : ג נ"ל ועכשיו : ד סרכס וכן מצאתי כנ"ל : ה להוציא מן המעות כנ"ל : ו כשיתן לו ריוח מאלו כמעות שהוציא רבית הוא כנ"ל : ז נ"ל וידוע : ח תו"כ : ט נ"ב ס"א ורוצה : י נ"ל בהדיא :

חדושי אנשי שם

כיס חבירו סימן קכ"ד אם הרויח בדבר חייב להחזיר לו הריוח אם לכתחלה מסרו לידו הממון בתורת ריוח
שירויח לבעל המעות : [פ] והתם דמי לשני עדים שמעידים לעובד כוכבים על הישראל שחייב לו כיון דאי לא
מסריה לשותא לפרהגנא הוי נמי דינא כל דאלים גבר והשתא נימא האי מסרותא היינו אלמותא ובדין עשה
אם שעשה כאלו דבר ידוע של עדות שני עדים שמעידים לעובד כוכבים על הישראל ולא לשמתיה ומתרץ לא דמי
כו' וכדמסיק : אי נמי מעד אחד קשיא ליה דעד אחד היו משמתיק ליה ומיהו אינו משלם ולא כופין אותו שישתדל
לחזור הדין לחזקיה קמא מפני שאין האמת ידוע לנו ומצי לאשתמוטי א"כ הך עובדא דשותא הוי דכוותיה שאין
האמת ידוע לנו של מי הוא ומצי לאשתמוטי ולמימר דידיה מסריה ואמאי היו משמתינן ליה וכייפינן ליה עד דמוקי
לה בדינה ואהדריה לממונא אחזקיה קמא : ג"מ [צ] פי' בדפסוק פסוקי ועיין בתוספות בד"ה אמרי' לו גדור :
מהר"ם [ק] וכתב בסמ"ק במצות בשר בחלב וכי"ד סי' צ"ד שכן הדין בכף אם נתחבה במקום האוסרה שתי
פעמים בלא ידיעה בינתיים שצריך ב' פעמים ששים אבל בגבות מהרא"י כתבו בשערי דורא סי' פ"ה דלא נהגינן
הכי והאריך בראיות בספרו בתרומת הדשן סימן קפ"ג ע"ש : ג"מ [ר] וקשה והא משמע בפ"ק דביצה שאפי'
באיסור מוקצה שהוא מדרבנן כגון עצים שנשברו מן הדקל שמרבה עליהם עצים מוכנים ואמרי' בגמרא דמקליה
קלי דמשמע דוקא משום דקלי איסורא אבל באיסורא שהוא בעין לא אמרינן שמבטלין וי"ל דאפשר שהמיימוני
ס"ל שמוקצה איסוריה דאורייתא א"נ התם דמתרץ דמקליה קלי היינו אליבא דרב אשי ואפשר דלא קי"ל כוותיה
ומהרי"ק פירש דהרמב"ם סבר כשנוי קמא ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין : מהר"ם [ש] ואע"ג דבמידי
דלאו ב"מ קיי"ל כר' יוחנן שלפי מכילתין שלא לדעת אין צריך דעת כדפסק רב אלפס והאשר"י היינו בגנב
דעלמא דהתם כי מחזיר עבדי ליה השבה אבל שומר שגנב כלשותו קי"ל כר"ע התם דצריך דעת בעלים וכה"ג
כתב מרדכי שלהי פרק הגוזל : [ת] פירוש דהתם לא פליג ר"מ ועוד דרבי יהודה ס"ל התם הכל לשליח :
[א] פירוש ולא שינה בסחורה אחרת ממה שאמר המשלח שאם שינה נשבע שנתכוון לגזול ולכן שינה והרויח
כדאיתא בהג"ה באשר"י : [ב] נ"ל דהאי ואינו רוצה קאי אנפקד אבל המפקיד אינו מסרב להיות עמו קרוב
לשכר

ואפילו עדים חתומים עליה פירוש שיש עדים שמסר לו המפקיד לזה העט ואמר ליה להביא אעפ"כ אין משלחין דהא דאמרינן פרק השואל אם אמר לו המשאיל שלח ושלח פטור הני מילי דאמר ליה מפיו וייחד לו השליח אבל הכא לא ייחד לו השליח ע"כ אין משלחין ואם נאנס בדרך חייב המשלח ורבי יוחנן אמר מאחר שיש עדים שמסר לו אין חוששין יותר ע"כ משלחים ואם נאנסו בדרך פטור המשלח אי נמי אין משלחין מעות פירוש אם ירצה הנפקד יעכב ולא ישלח דחיישינן שמא ימות ונפלי זוזי קמי יתמי ונמצא דבטל שליחות ורבי יוחנן אומר דאין יכולין לעכב כיון דבשעה שנתן לו המעות לנפקד אמר מי שיביא לך זה העט תן לו הוי כאלו בא לידי המשלח [*ס"א השליח] מחיים וי"מ אין משלחין מעות בדיוקני פירוש דיו שנים שהקנה לו בפני שנים ואפילו עדים חתומים על הקנין משום דמעות אין נקנין בחליפין ולהכי נקט מעות ולא דבר אחר ע"כ דברי הר"ב . ובספר המצות כתוב וז"ל אין משלחין מעות בדיוקני פירש ר"י דיוקני טורות שבטבעות שחותמין בהן חותמות ולשון דיוקני פרצוף כמו בדיוקני עצמה אל תסתכל ומסר שלוחו הנורה וחתמו העדים שזו דיוקני שלו וא"ל השליח בסימן זה לשלוח המעות לבעל החותם ופסק האלפסי דאין הלכה כרבי יוחנן אלא הלכה כשמואל [דהלכה כשמואל בדיני ועוד] דסוגית התלמוד סובר כשמואל ל דקאמר ולשמואל מאי תקנתיה כי הא דר' אבא הוה מסיק זוזי בי רב יוסף כו' עד ואקנינהו אגב אסיפיה דביתיה כו': מ הגה"ה ואומר הרב ז"ל דלפי' רי"ף דפסיק הכא כשמואל ולעיל פסק כרב חסדא דשליח שעשה בעדים הוי שליח נ"ל דר"ח עדיף [ג] מדשמואל דאל"כ הוי דבריו סותרין זה את זה ותימה מאי קאמר אלא לשמואל מאי תקנתיה כדר' (*אמי) [*אבא] ואם היה סובר כרב חסדא אמאי לא אמר תקנתיה כרב חסדא אלא לית ליה ולפי זה הלכה כרבה דשליח שנעשה בעדים לא הוה שליח וכן מצינו בתשובת רב [מתתיה] גאון ובשאלתות דרב אחא פ' ויקרא ונמצא אם א"ל מפיו שלח לי ע"י נ בני הוי שליח כדמשמע במתני' דהשואל ונראה דה"ה אם כתב לו בכתב ידו . ומה שאנו מצריכים לכתוב הרשאה ולהקנות אגב קרקע [*היינו] משום דחיישינן שמא ימות ונפלי זוזי קמי יתמי ע"כ. ס הגה"ה ויש [רוצים] להוכיח מכאן דבקנין אגב קרקע יכול להקנות הלואתו [*פי' מלוה ע"פ] וקשה דאמרינן בפרק מי שמת מתנת שכיב מרע שכתוב בו קנין אמר [רבא] ארכביה אתרי רכשי הרי הוא כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר וכמתנת ש"מ שאם אמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני משמע דבבריא לא (*אהני) [*מהני] קנין למיקני הלואה (*וי"ל) [*י"ל] דהתם מיירי בקנין חליפין בלא קרקע ע"כ מתוס' ה"ר ברוך וכן מצאתי בדברי רבי יואל ובנו ראבי"ה הא דאמר פרק מי שמת שכיב מרע שאומר הלואתו לפלוני [*הלואתו לפלוני] משא"כ בבריא ומסיק דאיתיה בבריא במעמד שלשתן ה"ה בקנין אגב קרקע (מפרש"י) וכן משמע [ד] [*מפירש"י] ריש פרק אע"פ וכן (*מצאתי בפרק אע"פ כדברי) [*כתב] ר"א ברבי שמעון (*והר"פ) [*ס"א ומוהר"ס] היה דן דאפילו בקנין אגב קרקע ליתא :

[ה] הגה"ה וכ"ל אני ההדיוט ראיה מפ"ד דשבועות משביע אני עליכם שאיש פלוני כהן הוא וכו' ומסיק בגמרא [טעמא] דאיש פלוני כהן הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין והא קתני עד שישמעו מפי התובע ומשני בהרשאה משמע דיכול להקנות ע"כ ובסה"מ [*בסי' פ"ב בדף ע"א סוף ע"ד] כתב וז"ל קבז היתה לו מלוה ביד אחר אינו יכול לכתוב הרשאה עליה ואפילו היה החוב בשטר מפני שהמלוה להוצאה ניתנה ואין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואין לו דרך שיקנה חוב אלא במעמד שלשתן או בהקניית שטר [*חוב] עצמו בכתיבה ובמסירה מפני שהוא מקנה שעבוד [הכתוב שם] ראיה לדבר שאין אדם יכול להרשות על המלוה מדאמר פרק אע"פ מתנת שכיב מרע שכתוב בו קנין הרי הוא כמתנת בריא כו' והרי הוא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתי לפלוני מועיל משמע דמכח בריא אין יכול להקנות אפילו בקנין וכן נמי אמרינן פרק מי שמת שכ"מ שאמר הלואתו לפלוני ע [*כו'] משא"כ בבריא פ פירוש משא"כ [*בבריא] ואפילו בקנין דאל"כ מאי אריא הלואה אפילו כל [מילי] נמי לא מקנו בבריא בדיבורא בעלמא הלא אפילו בקנין נמי לא מהני אבל שכ"מ מיקני באמירה שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי ואין צריך קנין ועל כל זאת אמר ר"י דתקנת הגאונים עיקר דיכול להרשות על מלוה דמסקינן פרק מרובה דשליח שויה ונהי דאין יכול להקנות הלואה כשנותנה מ"מ שליח מלי שויה [*שזהו] לעצמו וע"כ הוא כן שאין הטעם של הרשאה תלוי בקנין דהא קיי"ל כאיכא דאמרי [בפרק מרובה] דמטלטלי דגזליה כי לא כפריה כתבינן הרשאה כמו שפסקנו למעלה אע"פ שאין יכול להקנותה כמו שאין יכול להקדישה דקיי"ל כרבי יוחנן דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש ועוד תקנו הגאונים שכותבין בהרשאה והקניתי לו ד' אמות צ בחצרי אע"פ שאין לו קרקע ופירשו הקדמונים שאין לך אדם שאין לו ד' אמות בא"י וקשה מפרק הזהב דקאמר תלמודא וניקנינהו ניהליה אגב קרקע ומשני דלית ליה קרקע וכן פרק חזקת הבתים וניתוש דלמא איקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי ומשני דאמרי [עדים] ידעינו ביה דלא הוה ליה קרקע מעולם ומפרש ר"ת דדבר זה מועיל מטעם הודאת בעל דין כק' עדים דמי והרי הודה שיש לו קרקע ואין לחוש למיחזי כשיקרא שהרי מצינו בפרק מי שמת שכיון שהודה איסור גיורא שהמעות האלו שהפקיד לרבא הם של רב מרי בנו הוצרך רבא ליתנם לרב מרי אע"פ שהיה משקר וגם טעם זה אינו הגון כ"כ למבין וכתב המיימוני ז"ל כי הגאונים [עצמן] שתקנו תקנה זו אמרו שאין (*אומר) [*אומרים] ק יקוב הדין את ההר אלא (לקיים) [לאיים] על הנתבע אם ר בא לדון בהרשאה (*ויהא) [*וירא שמא יחזור בעל המעות עליו] נפטר דלא גרע משליח שעשאו בעדים אבל אם לא ירצה הנתבע לדון עמו אין כופין אותו לא ליתן לו ולא לישבע לו עד שיבא בעל דינו ובמלוה על פה שכפר בה לא תקנו שיכתוב עליו הרשאה ע"כ [סמ"ג] כי הא דר' אמי (הוי מסיק זוזי בי רב פפא) [*הוה מסיק] תריסר אלפי זוזי [*בי חוזאה] ואקנינהו [*לרב שמואל בר אבא] אגב אסיפיה דביתיה [*כו'] [ופסק האלפס הלכה כשמואל] וא"כ קבח ראובן שהיה לו פקדון ביד שמעון (*ושלח) [*ובא] לשמעון כתב ולא הכיר אם היה כתב יד ראובן אפילו היה כתוב בו סימנין ואותיות שביניהן בייחוד ומתוך כך מסר שמעון לשליח והאמין לו הפקדון חייב אם ראובן כופר ואומר לא שלחתי לך כתב ואמנם שמעון היה יכול להחרים סתם על מי ששלח כתב זה ולא יודה ויש מי שהורה שישבע ראובן ואחר כך יטול כדרך הנשבעין ונוטלין [ו] (*מצאתי בשם האלפסי ובשם ה"ר יוסף ן' מגאש שישבע שמעון שבועת היסת שכתב זה בא אליו ולפיכך שלח ויפטר) [*בס"א כל זה אינו] קבט לוי שבא בשליחות ראובן ולקח חמשים מיד שמעון ובא ראובן ואמר לא שלחתי אלא להביא עשרים ועשרים לבד הביא לי [הרי ראובן נשבע שלא שלחו ש] ולוי נשבע היסת שהחמשים שנתת לי נתתי לראובן [*ס"א וראובן נשבע שלא שלחו אלא ליקח ך' וך' לבד שהביא לו כדין כל מודה מקצת] וישלם שמעון מביתו (*אם היה) [*מה שהיה] חייב לראובן וכן כל כיוצא בזה עד כאן לשון ספר המצות וצ"ל כגון שבא בלא הרשאה כו' : כתב רב אלפס קל והיכא דשדר (ליה) חבריה כתב וא"ל שדר ליה ההוא מידי דאית ליה גבך ושדרינהו ניהליה לא מחייב באחריותיה דאידנא נהוג (*הגי) [*הכי] תגרי וכ"פ ר"ת *ופסק רבינו אבי העזרי שאם היה קלא חייב ראובן לשמעון זקוק ושלח לו על ידי שלוחו ונאבד אין שמעון יכול להשביע לשליח עד שיבא ראובן

*ואם טען המלוה ואמר לא שלחתי לך ולא כתבתי לך ישבע הלוה שבועת היסת שכתב ידו בא אליו ולפיכך שלח לו ויפטור וכן כתב רב אלפס והר"ר יוסף אבן מגא"ש בספר המצות :

וראיה מפרק הזהב בני העיר ששלחו שקליהם ונגנבו בליסטין מזויינין אם משנתרמה התרומה נשבעין לגזבר פירוש משום דאז ההפסד להקדש ואם לאו נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלים אחרים תחתיהם אלמא דאין הגזברים יכולין להשביעו ודכוותיה פסק זקני ראב"ן קלב בראובן ששלח זקוק לאשתו למזונות ונאבד שאינו נשבע לאשתו אם לא מדעת בעלה כי הא דר' אבא הוה מסיק כו'. נחלקו גדולים אם היתה מלוה ביד אחר אם יכולין לכתוב עליה הרשאה ועל כל זאת תקנת הגאונים עיקר דיכול להרשות על מלוה דמסקינן פרק מרובה דשליח שויה. נשבע ואח"כ באו עדים כו' קלג בספר החכמה כתב נשבע ואח"כ באו עדים פטור שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם ואין הלכה כן אלא אם באו עדים אחר השבועה חייב לשלם ומפורי הכהן קבלתי דאפילו אם לא באו עדים וזה תפס משלו שלא בפניו ואומר איני רוצה לישבע שהדין עמו שהוא נשבע לשקר דיכול לעשות כן [ז] ובשערי שבועות ת האלפס [סוף שער ראשון] כתב שיקבל הנתבע השבועה במקום גביית הממון שנאמר ולקח בעליו וגו' משמע דלא כדברי מורי הכהן : כתב רי"ף קלד גברא דמורכין ליה לית ליה רשותא לאורכי אחרינא מיהו אם נתן לו רשות בזה הרשות בידו ולעיל פרק מרובה פסק [*האלפס] דיכול המשלח לבטל שליחותו וכתב בספר המצות קלה ראובן הביא הרשאה ותבע את שמעון (*אינו) [*אין שמעון] יכול לדחותו [*ולומר] שמא המשלח (*הרשאה בטל) [*הרשה אחר ובטל] שליחותך שהרי ראובן אומר לי תן לי הפקדון שיש בידך והרשאתי תהיה אצלך ואם המפקיד הרשה אחר הוא הפסיד לעצמו ושמעון פטור שהרי בהרשאתו נתן לו : קלו וראובן שבא בהרשאת שמעון ותבע את לוי ואמר [לוי] להד"מ אבל יבא שמעון וישבע ויטול מוציאין הממון מיד לוי ויהא הממון מונח ביד ב"ד עד שיבא שמעון (*ונשבע) [*וישבע ויטול] והיה יכול ראובן להחרים על מי שטוען טענת שקר כדי לעכב הממון : קלז נתחייב לוי שבועה אין יכול לעכב ולומר איני נשבע עד שהיה מחרים בפני שמעון על מי שיטעון עלי שקר שאין זו החרם אלא תקנה קלה שתקנו הגאונים האחרונים להחרים כדי שיכוונו בעלי דינין דבריהם ואין מעכבין את שבועתו של זה מפני תקנה זו הקלה עכ"ל . (*נשבע ואח"כ באו עדים בספר החכמה כתוב) [דף קז ע"א] קלח עירוב פרשיות כתוב כאן דכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב אבל אפקדון לא [*פי'] דאפילו כופר בכל חייב שבועה דאורייתא וכ"פ האלפסי . והקשה ר"ת והלא כמה סתמי משניות מוכיחות דאף בפקדון בעינן הודאה במקצת בשבועות סלע הלויתני עליו כו' וההוא מנורה בת עשרה חוליות (*שלשה) [*וכן הדין עשר] גפנים טעונות מסרתי לך ופר"ת וכן ריב"א [ח] לדברי האומר עירוב פרשיות כתוב כאן כי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב פירוש גם אמלוה כי מלוה פקדון דין אחד להם לפיכך אין להעמיד כי הוא זה אלא בדבר השייך בשניהם (*כמלוה ופקדון) [*במלוה ופקדון] כגון להד"מ או החזרתי לך בזה לא יתחייב א לאו בכופר במלוה ולא בפקדון אא"כ הודה במקצת הטענה דאין מעיז לכפור בכל [*לומר] לא הלויתני ולא הפקדת הללו מאומה אבל בטענת אונסין שאינה פוטרת במלוה (היה) מתחייב בפקדון בלא הודאת מקצת מפני שאין שייך כאן מגו דרבה דאמר מפני מה אמרה כו' חזקה אין אדם מעיז כו' כי בטענת נאנסו מעיז ומעיז מפני שאין חבירו מכיר בשקרו וזהו (*מהו) [*מה] שאומר בב"ב בפרק המוכר את הבית ואי (*אמרי') [כי אמר ליה] נאנסו לאו שבועה בעי אבל לרמי בר חמא דאמר כאן ובפרק השואל ופרק קמא דב"מ אין עירוב פרשיות כתוב כאן אף בטענת נאנסו צריך הודאה במקצת וכ"כ בב"ב פרק המוכר את הבית בשם ר"ת ואין הלכה כרמי בר חמא שהרי סוגיית התלמוד חלוקה עליו בדברי רב עמרם ורב חסדא בפרק המוכר את הבית . וגם בריש סנהדרין מוקי סתם מתני' כדברי האומר עירוב פרשיות כתוב כאן וכן פסק המיימוני פרק שני דשכירות [*ס"א דשבועות] : אמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע (תי') [*תימה] והלא רבנן דרבי שמעון לא דרשי טעמיה דקרא ויש לומר הכא (*דבר תימה) ב [*דדבר תמוה הוא] (הוא) אפילו רבנן דרשי כדאמרינן בריש סוטה [מפני מה] האמינה תורה עד אחד בעדות סוטה [*וכן] בריש פרק אלו הן הנשרפין מפני מה לא נאמר יד בברזל והכא [*נמי] ה"פ הואיל וכופר הכל פטור מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע אמאי לא אמרינן דפטור מגו דאי בעי כפר הכל ומשני אין זה מגו כי חזקה אין אדם מעיז פניו [*בפני בע"ח] לכפור הכל ותימה מאין פשוט לנו כל כך דכופר הכל פטור אדרבה ליחייב מק"ו ומה מודה מקצת דהוא כמשיב אבידה חייב כופר הכל לא כל שכן ותירץ רבי משה מפונטיזא דמדאיצטריך רחמנא לאשמועינן גבי עד אחד דקם הוא לשבועה בכופר הכל משמע הא ליכא עד אחד פטור וה"ר משה משאנץ תירץ דידעינן מטענו חטין והודה לו בשעורים דפטור כ"ש כופר הכל ורש"י פירש מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע ולא כופר הכל ומשני חזקה אין אדם מעיז ואילולי שאומר אמת לא היה מעיז . וקשה והלא בבנו דמעיז (*פטריה) [*פטרו] מודה מקצת במגו דאי בעי כופר הכל ופטור (*בפרק שני) [*כדאמרינן בפרק שני] דכתובות ובפרק שבועת הדיינין גבי מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס וחכמים פוטרין משום דבבנו מעיז והכא גבי כופר הכל פטרינן משום דאינו מעיז גם מה שפירש רש"י דגבי מלוה דוקא אין אדם מעיז משום שעשה עמו טובה [*אבל גבי פקדון מעיז] וגם י"מ דגרסינן ה"מ מלוה אבל פקדון מעיז קשה מכמה משניות דמוכיחות דאף פקדון בעינן הודאה במקצת כאשר הקשה רבינו תם לעיל ופי' ר"י מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע פי' יהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל או נלמוד מהכא דלא אמרי' מגו בעלמא ומשני אין זה מגו דעזות הוא לכפור הכל ואין אדם מעיז פניו לכפור דבר שחבירו מכיר בשקרו אבל היכא שאין עזות כגון כנגד בנו אפילו מודה מקצת פטור במגו דאי בעי כפר הכל וא"ת גם זה עזות פנים הוא דכופר במקצת ומשני בטליה בעי דלודי ליה כו' וטפי הוי עזות פנים לכפור הכל מלכפור האי *(*ובכולי בעי ג פירש בקונטרס) תבעוהו בעלים [והודה לשומר] כו' דברי רבינו יקיר סי' ס"א ע"ש :

[*מדקדק הרי"ן מדנקט הודה לבעלים או לשומר שהוא במקומו ש"מ דאם הודה לאדם אחר שאינו בעלים דלא שמיה הודאה וכן כתב ריצ"א בתוס' וכן פר"י] :

סליק פירקא

הגהות הב"ח כ נ"ל בדיוקני : ל מן דקאמר עד דביתיה כו' מוקף וכ"ב במ"ס אין זה : מ תז"כ : נ כ"ב במ"ס אין זה : ס תיבת הגה"ה נמחק וכ"ב כי הא דר' אבא הוה מסיק זוזי כו' ומסיק פירושו הלואה : ע הלואתו לפלוני כנ"ל : פ משמע משא"כ כו' ומן דאל"כ עד באמירה מוקף וכ"ב במ"ס אין זה : צ נ"ל קרקע : ק נ"ל בה : ר רוצה לדון בהרשאה זו כנ"ל : ש אלא ליקח עשרים ועשרים בלבד הביא לו כדין כל מודה מקצת ולוי כנ"ל : ת נ"ל דרב אלפס : א לא במלוה כנ"ל : ב גבי דבר תמוה כנ"ל : ג דלודי ליה פירש בקונטרס כנ"ל וכ"ב וכי תימא דלא נשבע אאמרה דז"יד אמונה וכו' כמו שכתוב לקמן בהגהות והוא שייך לכאן :

חדושי אנשי שם

לשכר ולהפסד אלא שקלת קשה מה שייך האי לישנא בנפקד שהרי מעכב את הכל : ג"מ [ג] פי' דרב חסדא מיירי שהעדים מעידים שנעשה שליח לקבל המעות אבל דשמואל מיירי שהעדים אין מעידין אלא שהיא דיוקני שלו אבל אין מעידין שנעשה שליח לקבל המעות פי' וכיון דרב חסדא עדיף שמואל מודה דשליח בעדים הוי שליח : [ד] וצ"ל דפליגי אתשובת ר"מ דלעיל פרק שור שנגח ע"ש : ש"י [ה] ק"ק ממעשה דר' אבא הוה מסיק זוזי כו' וי"ל דרבי אבא לא הלואה גמורה היה אלא היתה לשם לעיסקא או למהנית שכר דלא ניתנה להוצאה לכך היה יכול להקנות דהוי כעין פקדון אבל הלואה דניתנה להוצאה על מה יכול לחול הקנין : מהר"ם [ו] אבל אם הכיר בה שהוא כתב ידו וכתוב בו מנה שיש לי בידך שלחני לי ביד פלוני והמלוה טוען לא כתבתי ולא שלחתי מצאתי בשם רב האלפס פי' כך הוא שדורן של דברים בסמ"ג הלכות שלוחים : [ז] וכן כתב בטור ח"מ סי' פ"ז בפשיטות ובתשובת אשרי כלל ח' דין ה' וצ"ע במרדכי פ"ק דסנהדרין במעשה שבא לפני ראב"ן באחד שמתל להכירו על השבועה ואחר כך תפס משלו סימן תתקי"ו : [ח] ר"ת וריב"א שוין בזה אפילו לדברי האומר

הגוזל קלט [דף קיד ע"א] [*מתני'] נטלו לסטין (א) או מוכסין את כסותו ונתן לו כסות אחרת הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשים מהם אבל אם נתנו לו בעוד שהבעלים של אותו כסות מרדפין אחריו [*ולא נתייאשו] חייב להחזיר לבעלים הראשונים אע"פ שלאחר שבאת ליד זה נתייאשו חייב להחזיר לבעלים הראשונים דשינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני אבל יאוש ואח"כ שינוי רשות קני מ"מ אם בא להחזיר ואמר איני חפץ בממון שאינו שלי [ט] יחזור לבעלים הראשונים [י] ומכאן הבאתי ראיה על מעשה שבא לידי על כובסת קמו כותית שהיתה רוחצת בגדים לכמה יהודים ואבדה סדין אחת והכותית נטלה סדין אחרת מן היהודים אחרים ונתנה לו תמורת סדין שלו אשר אבדה וצויתי להחזיר לו שהרי אותם יהודים אחרים לא נתייאשו מסדין שלהם אלא היו מרדפין אחר הכובסת מפני סדין שלהם וגם קיימא לן בפירקין גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהקיפו דלא עשו בו תקנת השוק וצריך להחזיר לבעלים בחנם אבל ודאי אם הכובסת משכנה הסדין לאותו יהודי עשו תקנת השוק במשכנתא וצריך להחזיר ה) להבעלים כפי אשר קנהו: ושמעתי שהקשה רבינו מאיר הא דאמרינן [נטלו לסטים כסותו ונתנו לו כסות אחרת] קמא אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו הא סתמא לא מיאש ומשמע בגמ' דמחזיר לבעלים הראשונים ואינו נוטל מתוך כסות זה דמי כסותו ואמאי מ"ש מהאי דאמרינן נוטל מבעל הבית ד את (*שהכהו) [*שהוציא והכהו] ויש לומר דה"מ היכא דטרח והוציא הוצאות כדי להציל אז נוטל מבעה"ב מה שהוציא עד כדי דמיהם אבל גבי לסטין (*ונטלו) [*שנטלו] כסותו ה ושוב נתנו לו כסות אחרת בלסטים עובד כוכבים דמסתמא לא מייאש מחזיר בחנם כיון דלא הוציא יציאות להציל: [דף קיא ע"ב] אמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלה רצה מזה גובה רצה מזה גובה פי' ר"י דוקא לא נתייאשו אבל נתייאשו נהי דגבי משני מדרבי נתן מטעם גזילה מיהא לא גבי ונפקא מינה שאם (*מחלוה) [*מחל לו] גזלן ראשון לשני או שפרע [*לו] לראשון פטור השני מן הגזל [*אבל אי גבי בתורת גזילה גבי מהשני אפילו מחל לו גזלן ראשון או פרע לראשון]: *ובספר החכמה כתב גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלה רצה מזה גובה כו' ותו *) תנו [רבנן] פ' המפקיד השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר וכו' ואמרינן בגמרא לימא ליה משכיר לשוכר זיל אגת ודל שבועתך והא אישתעי דינא בהדי שואל ועוד אמרינן פרק המפקיד נימא ליה לפרסיא זיל שלים הרי אע"פ שלא הפקיד לפרסיא (עליו) היה לו לשלם לבעלים אם פושע הוא. מכאן היה דן רא"ש קמב וכן הסכימו כל הגדולים שכל ממון שלא נקנה ביד מי שהוא ביאוש למ"ד יאוש (*לא) קני ולא בשנוי מעשה ולא בכל דבר שכיוצא בו נקנה הרי הוא ברשות הבעלים ואם ו(*כן הפקירוהו) [*ס"א מכרוהו] בעלים או נגזל מהם ובא אחר ולקח מן הגזלן או הפקידו [*הנפקד] ביד אחר בכ"מ שהוא ברשות בעלים קאי ויכולין הבעלים להזמין לדין הגזלן השני או הנפקד השני ואם הן שלישים או רביעים דין א' להם ולא מצי למימר לבעלים לאו בעל דברים דידי את קמג ואם השומר הראשון הוא עם השני במלאכתו בכך לא נפטר השני כי שמירה בבעלים לא פטרה אלא בבעל הממון (*פי' למי) [*לפי] שהתשלומין שלו ולא ישגה אדם לחלוק על זה וראיה נכונה ז אשר אין לפקפק בה דאמרינן פרק השואל לא צריכא דאגרא איהי פרה מעלמא והדר נסבה ואליבא דרבנן כו' מאחר שהתשלומין שלה ולא לבעליה שהשכירוה לה איהי הויא בעלים ומאחר שהיא נשאלת לו [פשיטא] (*דיפטר) [*יפטר] בעל הדין מדין שאלה בבעלים ואפילו [אי] בעל הוי שואל בנכסי אשתו כי תיבעי לך אליבא דרבי יוסי דאמר תחזור הפרה לבעלים הראשונים דכיון דאין תשלומין שלה לא הויא [*היא] בעלים לפטור בעל בשאלה דידה מדין שאלה בבעלים שמעינן דאין נקראים בעלים אלא (*למי) [*מי] שהתשלומין ט) שלו הוא [מן] המחוייב ויען ירוץ קורא בו אכתוב לשון רש"י שהוא כדברי וזה לשונו ואליבא דרבנן דאמרי דינא דשואל בהדי משאיל הלז ולא אגל בעלים הראשונים לא תיבעי לך דאפילו הוא שואל כיון דלדידה בעי לשלומי פטור דשאלה בבעלים היא כי תיבעי לך אליבא דר' יוסי דאמר תשלומין לבעלים היא והשתא לאו שאלה בבעלים עכ"ל. רב חסדא מוקי לה בלאחר יאוש קמד והשתא דמטלטלי משתעבדי לבעל חוב חייב הבן לשלם [*ממטלטלי דשביק אבוהון בין אם נתייאשו הבעלים בין אם לא וכו'] (ואפילו) לא נתייאשו הבעלים (*כן פסק האלפסי) [*אלפסי] והכי נמי משמע פרק השולח ומייתי לעיל פ"ק טימא טהרותיו של חבירו לא קנסו בנו אחריו [משמע] הא בממונו קנסו עיין ס"פ גט פשוט ובתשובת ר"ג קמה נמצא דמי שנתחייב ממון עבור מלשינות ומת אפילו למ"ד דמלוה ע"פ אינה נגבית מן היורשים הכא גובה כשעמד בדין דקלא אית ליה [*והוה ליה כמלוה בשטר] אבל חייבוהו ב"ד קנס לא קנסו בנו אחריו: [דף קיב ע"א] הניח להם פרה שאולה כו' אין חייבין באונסיה. נראה לרבי אבל בגניבה ואבידה חייבין הואיל ונהנה ממנה וה"נ אמרינן פרק האומנים גבי טוען שאמרו (*וטול) [*טול] את שלך והבא מעות כו' [הניח להם אחריות נכסים חייבין לשלם ואסיפא קאי דליכא חיוב אונס] אבל ארישא לא והיינו דרב פפא דאמר דלא אמרינן משעת שאלה מיחייב באונסיה וא"ת א"כ כסבורים של אביהן הן וטבחוה אמאי משלמין היכא דהניח להם ח אחריות נכסים הא לא נתחייב בהם האב וי"ל משום דפשע שהיה לו לומר לבנו שאינו שלו הלכך מחיים פשע בה ונתחייב בה באותה שעה ונשתעבדו הנכסים. פסק רבינו מאיר קמו על המלוה חבירו למחצית שכר ומת הלוה ואינו רוצה להניח הממון ביד אלמנתו דאם הלוה לו בסתם סתם הלואה שלשים יום והאי עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון [*וכ"ש פקדון שהרי דינו דיכול ליקח בכל עת שירצה] ואם הלוהו לזמן קצוב ועדיין לא הגיע הזמן נראה דאין יכול להוציא מידה דכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד וישאו ויתנו בהם למחצית שכר כל ימי משך זמן העסקא כדאמרינן פרק אלו נערות הניח להם אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה והמיי' פליג (עיין) ספ"ה דהל' שלוחים וה"ר משה מרגנשבור"ק כתב ומספקא לי דדלמא דוקא גבי שמירות בהמות אבל בעסקא יכול לטעון הם אינם יודעים להשתדל כמו אביהם וכן משמע פרק המקבל רב יוסף ה"ל שתלא שכיב והניח ה' (*אתוונתא) [*אתוונתא כו'] וריב"א מסופק אם הוא הדין אם שבק חד ורבינו יעב"ץ כתב דחד לא מצי מסלק ליה עיין פ"ק דב"ק ופ' (*הבית [הבית והעליה]: [דף קיב ע"ב] קמז כגון שהיה הוא חולה או עדיו כו' ושלחו לו ולא בא נכולהו גרסי' או אבל גבי ושלחו ליה ל"ג או ופר"י מכאן משמע מדלא גרסי' או דשלחו ליה גרידא אין מקבלין ובאלפסי ובאביאסף בשניהם כתוב ושלחו וכן נמצא בספר ישן ובפי' ר"ח משמע דאין (ג) מקבלין עדים שלא בפני בעל דין עד שיהא הוא חולה או עדיו חולים ופתחו לו בדינא ושלחו [לו] ולא בא דכל שלשתן בעינא וכל קבלת עדות ג) בפני שלשה [צריך] שלא יהא עד מפי עד כ"כ רבינו יואל הלוי ואפילו היכא דקבלו בדיעבד שלא בפני בעל דין כתב ריב"א דלא הוי עדות לדון על פיהם וראייתו מפ"ב דכתובות דאמרי' מכחישין העדים שלא בפניהם ואין (*זוממין) [*מזימין] העדים אלא בפניהם והזמה שלא בפניהם נהי דלא הויא הזמה הכחשה מיהא הויא והכי פי' מכחישים העדים שלא בפניהם דהכחשה לא הוי חוב העדים כלל אלא חוב הבעל דין והרי הבעל הדין לפניו אבל אין מזימין העדים אלא בפניהם דהזמה חובת העדים היא ומסיק הזמה שלא בפניהם נהי דלא הוי הזמה הכחשה מיהא הויא אלמא אפילו בדיעבד לא מהני ויש שדוחין דכל ענייני הזמה חידוש הוא ולא גמרינן מינה ועוד פי' ריב"א דהא דקאמר או שהיה חולה אתובע דוקא קאי דאם התובע חולה ורוצה שיקבלו עדיו בחייו לפי שיורשים אינם יודעים לחקור אחר מותו כמו שהוא יודע אז מקבלין עדות אבל אם הנתבע חולה בשביל כך אין מקבלין עדים אלא בפניו דבשביל מה היה לנו לקבל שלא בפניו מפני שמא ימות ולא יוכל לתבוע שוב ליתומים קטנים עד שיגדלו והא היא גופה (דיתמי) טעמא מאי [*אומר אין לתבוע יתומים] מפני שאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין וא"כ גם עתה כשחלה אין מקבלין שלא בפניו דמזל התובע גרם שחלה הנתבע ד) או העדים אבל היכא דהוא פשע כגון דשלחו לו ולא בא והוא דפתחו ליה [*בדינא] אז ודאי מקבלין ורמב"ן כתב דמדכשר קבלת אונס שלא בפני בעל דין ש"מ דבלא אונס כשר בדיעבד דאי פסול ע"י אונס נמי מיפסיל [ג] ועוד כתב דאם אינו בעיר ואין שהות לשלוח אחריו דמקבלין: **קמח** מקיימין השטר שלא בפני בעל דין משום דקיום שטרות דרבנן אבל בקבלת עדות שהוא דאורייתא מודה הוא דבעינן שיבא בעל השור ויעמוד על שורו: [דף קיג ע"א] לא קבעינן זימנא כו' **קמט** וכן נהגו הקדמונים שאין קובלין בביהכ"נ לא בניסן ולא בימים הנוראים ואם הם בני הכפרים שבאין למנין קובעים להם זמן אחר הרגל ואם יש דחייה [מדין דגמרא אמר רב נחמן לא יהבינא זימנא לבני כלה בכלה כו' והשתא דאיכא רמאין חיישינן] ורמאות דנין לאלתר. אמר שמואל דינא דמלכותא דינא וגם מסקינן **קנ** שליחא דמלכא כמלכא פירש רבינו חננאל דקיימא לן כשמואל דהא רבא קאי כוותיה ומחזיק לטעמיה. נראה (*לראבי"ה) [*בהגהות אשר"י לריצב"א] אדם **קנא** (ג) שהניח ספרים בעיר וברח דאם קנאם יהודי אחר יחזיר לו עד כדי דמיהן אם נתן כך (*מהן) [*בהן] אפי' ס) לרש"י *(דפי') דספרים *[אין] בהם (*דין משום)[*משום דין] אנפרות [נ] (*ודין) [*ולא דין] סיקריקון דהא אמרינן אין לוקחין יותר מכדי דמיהם משמע הא כדי דמיהם לוקחין דלא ניחא להו לבזיינהו באנפייהו כדאמר פרק השולח ואם לא יקחם ישראל פשיטא שהשר ישליכם לאיבוד. פסק הרב מלונדרי"ש **קנב** שאם יש לשמעון [חותם] אחד וכתוב על שם ראובן ויש לראובן חותמות אחרים כתובין על שמו ובא המלך ונוטל חותם [מ] שמעון בשביל מתנת ראובן (*שאין) [*שיש] לו לראובן לשלם לשמעון (כלום) מפני שהמתנה [אינה] דומה למסים. כתב המיימוני פ' (*שני) [*ה'] דהלכות גזילה **קנג** אסור (לקנות דבר) [להנות מדבר] הגזול ואפילו לאחר יאוש והוא שידע בודאי שהיא הגזילה עצמה כיצד ידע שזו הבהמה גזולה אסור לרכוב עליה ולא יחרוש בה גזל בית או שדה אסור לעבור בתוכה או ליכנס בה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואם דר בתוכה חייב להעלות שכר לבעלים עיין ר"פ מרובה: (תוספות). דינא דמלכותא דינא פסק ה"ר יצחק בר פרץ שישראל **קנד** המלוה (*גם) לישראל חבירו על המשכון אין המלוה זקוק לשומרו יותר משנה מלמוכרו ולגבות הלואתו כדינא דמלכותא גבי מלוים לעובד כוכבים ברבית ועשה מעשה כזה באחד שמשכן לחבירו ספרים ואחר שנה שלא פרע בא הישראל ומכר המשכון לסוף שנה ותבעו חבירו לדין ופסק דאין לו עליו כלום משום דינא דמלכותא והביא ראיה מפרק קמא דגיטין מכל השטרות העולין בערכאות של כותים כו' דפסק בגמרא דדינא דמלכותא דינא כשמואל עד כאן: (ס) כותי **קנה** בעל זרוע שאנס נכסי ישראל וירד לתוך שדהו מחמת שהיה לו חוב גמור על בעל השדה או מחמת שיש לו נזק ביד זה ישראל או מחמת שהפסיד ממונו ואחר שלקח השדה מכרה לישראל אחר אין הבעלים יכולין להוציאו מיד הלוקח במה דברים אמורים שהודו הבעלים שאמת טען הכותי המוכר או יעידו עדי ישראל שאמת טען הכותי המוכר וכן אם היה מלך או שר באותו מקום שיכולין לכוף את הכותי המוכר לדין ולא תבעו הבעלים את הכותי אינם יכולים להוציא מיד הלוקח מזה הכותי אע"פ שאינו מודה לכותי ואע"פ שאין שם עדים שטען אמת שהרי הלוקח אומר לבעלים אם גזלן הוא למה לא הבאת אותו בדיניהם עד כאן לשון המיימוני ט עיין רפ"ק דגיטין ובפרק הכונס: [דף קיד ע"ב] **קנו** האי מאן דאשתכח (*כי) [*בבי] דרי כו' עיין פרק מי שהיה נשוי גבי שור לחרישה ועומד לחרישה: פרע מנתא דמלכא פירוש רש"י היו ארבע שותפין בגורן והביאו השלשה חלקים בביתם וחלק הרביעי נמצא בגורן פורע מנת למלך בשביל כולם וכן [אם] גבאי זה ישראל הוא שקנה המס מן המלך אין בו משום גזל דדינא דמלכותא הכי הוא והני מילי בשותפין כדפי' לעיל אבל אריס לא מאי טעמא אריסותיה הוא דמפיק ואין לו לפרוע חלק של בעל הבית אמרינן בירושלמי דפירקין ודפ' שני דייני גזירות אמר ריב"ל אין אדם נתפס על חבירו וחייב ליתן לו כלומר שאם ראובן חייב למלוה של עובד כוכבים או ישראל והלך אותו המלוה ותפס שמעון בן עירו ומשכנו בעבור ראובן הלך שמעון ונתפשר עם זה המלוה ונתן לו כסף או משכון אין ראובן חייב לשמעון כלום כי המלוה הזה שלא כדין תפשו לשמעון אלא ארנונא וגולגולת פי' אא"כ תפשו גבאי המלך את שמעון בעבור ראובן בן עירו שהיה חייב ארנון וגולגולת פי' מס קרקע שאוכל פירותיה או כסף לגולגולת ורב אמר אפילו היה חייב ראובן (*סטר) [*שטר] חוב ותפס את שמעון בעבורו יכול לומר [לו] שמעון את שדי עביטך מינאי וחייב ראובן לפרוע לשמעון מה שנתפשר עם המלוה ומסיים עלה פרק שני דייני גזירות חייליה דרב מן הדא הגוזל [ס"א הלוקח] שדה ונטלוה מסיקין [*ט'] אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחרת ורבי יוחנן אמר קנס קנסו הגזלנין ולקמן בפירקין בירושלמי הוא אמר רבי יוחנן והלא אמרו קרקע אינה נגזלת ולמה אמרו חייב [פי'] ולמה חייבוהו להעמיד לו שדה אחרת [ותירץ] קנסא קנסוה הלכך רבי יהושע בן לוי ור' יוחנן

*) כד"ס הגי' תנן וכצ"ל.

הגהות הב"ח ד נ"ל מה ותיבת את נמחק: ה נ"ל בעל כרחו: ו כן אם הפקירוהו: ז נ"ב על זה: ח נ"ב אביהם: ט נ"ב פרק עשירי:

הגהות מ"י א] נ"ב הדמים: ב] נ"ל כוא שלו: ג] אינו אלא בפני ג' שלא וכו' כצ"ל: ד] תי' או סעדים מוקף: ה] נ"ל לר"י:

חדושי אנשי שם

האומר עירוב פרשיות כתוב כאן גם בפקדון צריך הודאה במקצת כמו במלוה אלא בזה נחלקו ר"ת וריב"א כי לדברי ר"ת דמאן דאית ליה עירוב פרשיות דין הפקדון כדין המלוה מה מלוה בעי תרתי סגי חדא דכפירה וחדא דהודאה אף פקדון בעי תרתי חדא דנאנסו ותדא דהודאה ולמאן דלית ליה עירוב פרשיות בעי ג' פרוט בפקדון בטענת נאנסו חדא דנאנסו ותדא בכפירה ותדא דהודאה. ולדברי ריב"א למאן דאית ליה עירוב פרשיות דין הפקדון כדין המלוה ממש מה מלוה בכפירה והודאה אף בפיקדון כפירה והודאה אבל בטענת נאנסו דלא שייכא במלוה חייב בפקדון גרידתא בלא הודאה והנה התוס' בהלכה א תופסי' עיקר דברי ריב"א וכן כאשר"י ובמרדכי בעמוד: **מהר"ם** [ט] כ"ל שבא ללמד שאם בא להחמיר ממדת חסידות שלא ליהנות בממון שאינו שלו שלא יחזירנו לעכו"ם או שיתננו במתנה לאחרים אלא יקיים בו מצות השבה לבעלים הראשונים: ב"מ [י] פי' ולא תימא שיהא קנוי הפקר וכל הקודם זכה בו שהרי הבעלים הראשונים נתייאשו ממנה: ש"י [כ] וק"ק דבפ' ד' מיתות כתב רמב"ן כיון דעביד רבנן מעלה לפרש העדות צריך לפרש אי לא פריש לא הוי עדות עכ"ל משמע הואיל ואמרו חכמים ז"ל צריך לפרש אי לא פריש אפי' בדיעבד לא הוי עדות ותי' מהרי"ק שורש קי"ז באריכות אבל העיקר הואיל ואמר ר"ל מעלה עביד רבנן לפרש משמע אפילו דיעבד אבל כאן אינו כתוב מעלה אם כן יש ראיה מקבלת אונס שבדיעבד כשר: **מהר"ם** [נ] בפר' הניזקין עובד כוכבים שבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סקריקון וצריך להחזיר בחנם וספרים יש בהן משום אנפרות ולא דין סיקריקון מ"מ הא אמרי' כו' בסגנון זה מביא כך פיסקא בהגהות אשר"י פרק הכונס: [מ] חותם כמו חותמות שבקרקע מתיר ומפקיע ופרש"י פתחי הבורות והמערות והכא פירוש כעין תגויות שקורין קליטי"ץ או כיפות שקורין גוועלב"א: ומקור הדין לקוח מן הירושלמי דלקמיה ובגמ' בר מתא אבר מתא מיעבט וה"מ בבול ארעא פי' באכילת קרקע וכן פרש"י ביבול ארעא: ש"י [נ] ויש להקשות אמאי שביק פי' דנדרים

שלטי הגבורים

(א) מעשה היה בעובד כוכבים שנטל טלית של יהודי ומכרו לישראל בחובו ונ"ל דחייב להחזיר לו בחנם כי היא דגנב ופרע בחובו גנב ופרע בהקיפו דלא עשו בו תקנת השוק ועוד ראיה מההיא דהכא גזל ולא נתייאשו הבעלים רצה מזה גובה כו'. הגה"ה: (ב) תקנת הגאונים כשמקבלין עדות מן הקטטות שאין לעדים להעיד בפני הבעלי דינים כדי שלא יעשו זה עם זה קטטות כשישמעו עדותן וגם הדיינים לא יגלו עדותן שיקבלו לבעלי דינין שלא ילך בעל ריב אליו להתקוטט אבל על עסקי ממון מקבלין בפני בע"ד. ע"כ: (ג) נראה לריצב"א אדם שהניח ספריו בעיר וברח דאם קנאם יהודי אחד יחזיר לו בכדי דמיהם אם נתן כך מהם אפילו לפי' ר"י דפי' דספרים אין בהם משום אנפרות ודין סיקריקון דהא אמרינן אין לוקחין יותר מכדי דמיהם משמע הא כדי דמיהם לוקחין דלא ניחא להו לבזויינהו באנפייהו כדאמר בהשולח ואם לא יקנה ישראל פשיטא שהשר ישליכם לאיבוד. פי' ר"ת:

תרוייהו פליגי אדרב הלכך אם היה [ראובן] חייב למלוה עובד כוכבים או ישראל והלך אותו מלוה ותפש ישראל אחר בן עירו של ראובן ונתפשר [*עמו] אותו ישראל אחר ונתן לו כסף או משכון אין ראובן חייב לאותו ישראל אחר בן עירו כלום אבל אם תפשו בשביל ארנון וגולגולת שהיה ראובן חייב לגבאי המלך לפרוע ופרע אותו ישראל בעבורו חייב ראובן לפרוע לו . וזכבר בא מעשה לפני רבינו שמחה ודן כר' יהושע בן לוי ושלח הדברים לר"י בר אברהם והורה כדבריו (עי' בהגהות ב"ב) : מכריז רבא האי בר ישראל דידע בסהדותא ואזל קנז ואסהיד לעובד כוכבים על בר ישראל חבריה משמתינן ליה מאי טעמא דאינהו מפקי ממונא אפומא דחד סהדא ולא אמרן אלא חד אבל תרי לא וחד נמי לא אמרן אלא בדינא דמגיסתא אבל בי דינא דבי דוואר לא דאינהו נמי מחד ממותא שדו ליה : פסק ר"ת על(א) ישראל היודע עדות לעובד כוכבים שישראל חייב לו ומעיד עדותו היו משמתינן ליה אע"פ שמעיד אמת לפי שבדיניהם מוציאין ממון ע"פ עד אחד ונמצא שמפסיד חבירו שלא כדין דמגי להשמוטי ודוקא עד אחד אבל ב' עדים לא דהא בדינינו מוציאין בשני עדים וה"מ להוציא ממון מישראל אבל להעמיד ממון ביד עובד כוכבים כגון שישראל תובע את העובד כוכבים וישראל זה מעיד שאין העובד כוכבים חייב לו כלום לא משמתי' ליה דהא בדינינו נמי מעמידין ממון ביד בעליו [אפילו] בלא עד דהמע"ה ובפרק הגוזל בתרא נמי אמרינן האי בר ישראל דידע סהדותא לעובד כוכבים על חבריה ישראל ואזל ואסהיד לי' היו משמתינן ליה וכו' ובעיא הוא באדם חשוב דמהימן כבי תרי אם יכול להעיד ועלתה בתיקו עכ"ל א] צריך לומר דהרי קרובין לא חשיבין אלא כחד דהא בדינינו אין מוציאין ע"פ קרובים : קנח גזל כנעני אסיר וטעותו היה מותר כעובדא דשמואל פירש ראבי"ה דוקא כשהכנעני טועה בעצמו אבל לא שמטעהו (*כדאמר) [*דהא אמר] שמואל פרק ג"ה אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של כנעני ולא יהא דעתו תמור ממונו ובפרק אלו הנשרפין משמע דבמקום שיש חלול השם דמיחייב לאהדורי ליה אבידתו . ובירושלמי פרק אלו מציאות משמע אפילו אין ידוע לכנעני דהשתא ליכא חלול השם מצוה לאהדורי כדאיתא גבי עובדא דר"ש בן שטח דזבן חמרא [*מעובד כוכבים] הוה ביה מרגניתא והדרה מפני קדוש השם עיין רפ"ק דקדושין : קנט האי בר ישראל דזבין ארעא לעובד כוכבים אמצרא כו' תימה האמרי' בפרק לא יחפיר ולא לסיפר [*ארמאי] וכו' משמע הא אינו סופר שפיר דמי וי"ל [דהכא] מיירי דישראל חבירו רוצה לקנות הקרקע אבל אי לא בעי למיקני שפיר דמי ואפילו הכי לא ישכירנו לסופר ארמאי ור"י בר אברהם חילק בין שכירות למכר ואפילו הישראל רוצה לשכור לא אשכחן דהחמירו אלא לזבוני ושאל רבי מאיר מי קם שמעמיד [את] חבירו ערב לעובד כוכבים מה הדין והשיב נ"ל דודאי עליה דידיה רמי לסלוקי ואפילו אם העובד כוכבים מעליל עליו שלא כדין אחרי שמחמתו ב] שהעמיד לו ערב בא עליו הצרה הזאת וכן דנין בכל מלכותינו ושמעתי הולין (*טעם) [*הטעם] בתקנת הקהלות לומר שעל כך תקנו כו' שאם לא כן אין אדם מציל את חבירו ומתערב לו מן העובד כוכבים ואני אומר שדין גמור הוא מדינא דגמרא בפרק הגוזל בתרא האי בר ישראל דזבין ארעא לעובד כוכבים אמצרא דישראל חבירו משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסא דמתייליד מחמתיה משום דאמר ליה ארי' ארבעת לי אמצראי ה"נ כיון שהעמידו ערב נגד העובד כוכבים ארי ארב ליה עליה ועליה רמי לסלוקי ואין לחלק בין (*הכא להתם) [*התם] דלא נתרצה שכנגדו שהרביץ לו הארי אמצרא (*להיכא) [*להכא] שנתרצה לו מרצונו דאטו משום דמלוה עשה ונתכוון להציל מגרע גרע דנהי דנתרצה לו להרביץ עליו הארי לא נתרצה הערב לסלק הארי משלו כיון שיש לכשנגדו ממון שיוכל לסלקיה סוף דבר על שמעון מוטל לסלק העובד כוכבים [*ס"א העירון] מראובן אפילו אית ליה סהדי שההגמון והשופט פטרוהו כיון שהעירון לא פטר ליה עליה רמי לסלק העירון מיהו נראה לי שאינו נאמן לומר כך וכך הוצרכתי ליתן לשעירון להתפשר עמו ואפילו בשבועה לא יטול דלא גרע זה ממסור דקיימא לן דלא ישבע נמסר ויטול דמסקי' בתיקו אם עשו תקנת נגזל במסיר וספק דממונא להקל קמא וצריך הנמסר לברר כמה הפסיד מחמת מסירתו ואם ראובן נתפשר עם העובד כוכבים [*ס"א העירון] וסילקו ולא העמיד עליו עדים איהו דאפסיד אנפשיה שהיה לו להתפשר בפני עדים ולומר בפניהם שבשביל הערבות של שמעון נותן לו ממון זה ומיהו אפילו יש עדים לראובן שבכך נתפשר עם העובד כוכבים [*העירון] (*בפניהם והעמיד עליו עדים) עבור העלילה שהעליל עליו מחמת שמעון נראה שלא יטול ראובן בלא שבועה [ס] אלא על פי עדות ברורה או על פי עד אחד ברור כמו בנסכא דרבי אבא וכדמוכח בפרק שבועת העדות [ע]. דכשנגדו נוטל בלא שבועה מדלא אמר מי יימר [*כדבריך שם בדין כשכנגדו חשוד ע"ש] דמשתבעת או שהוחזק כפרן וכן כל כיוצא בזה אבל בנדון זה כיון שהעדים אינם יכולין לידע בירור הדבר על מה נותן לעובד כוכבים אלא ששמעו כך מפיו לא יטול אלא בשבועה כדפי' ואפילו בחנוני על פנקסו שאלו ואלו באין לידי שבועת [שוא] נשבעין להפיס דעתו של בעל הבית כל שכן בנדון זה כיון דליכא עדות ברורה ובהדי נשבעין ונוטלין לא שייך למיחשביה דלא חשיב אלא הנך דאיכא דמכחשי להו ובכולהו שכנגדו מכחישו וחנווני ופועלין [*נמי] קא מכחשי אהדדי [וכן] נראה לי (כן) גבי מסור אע"ג דאית להו סהדי שכך וכך הוצרך להתפשר עבור המסירה צריך הנמסר לישבע כמו כן אם לא שיהיה עדות ברורה דהוו בהדיה מי שנמסר ורואו שלא היה יכול להתפשר בענין אחר אלא בכך וכך וכן משמע מהגה"מ המיימוני וזה לשונו אם תפש הנמסר אין מוציאין אותו (*מיד המוסר) [*מידו] ואם לא תפש אין [נותנים לו] אם לא בראיה ברורה עכ"ל מכלל דראיה ברורה בעינן והיינו לכל הפחות בעדים שיתפשר לפניהם ואם אין העדות ברורה לידע שלא העדים ולא פשע ישבע (*כמו כן) ויטול כדפרישית ומה שכתבתי שהמעמיד חבירו כנגד העובד כוכבים לערב שחייב לסלקו אפילו אם העובד כוכבים מעליל עליו שלא כדין ה"מ שאינו מודה [*הערב] שהעובד כוכבים פוטרו בפניו אבל אם יש עוד עדים שפטרו וחוזר העובד כוכבים ומעליל עליו נ"ל דאין חייב לסלקו כיון דכבר אברח אריא ממצריה ושוב בא ארי ממילא ושלום מאיר בר ברוך : [דף קיד ע"ב] המכיר כליו וספריו ביד אחר כו' וכגון שיש עדים שאלו כלים [*של זה הם] [וכדמסיק בגמרא] ובסה"מ מחלק בין כלים העשויים להשאיל ולהשכיר ובין כלים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר דבדברים העשויים להשאיל ולהשכיר אפילו בעל הבית העשוי למכור כליו לא צריך כולי האי ודי לו בזה שיצא לו שם גניבה בעיר דמגו דנאמן לומר השאלתיו והשכרתיו לך נאמן לומר נגנבו לי קסב ור"ת פסק דכל הספרים עשויים להשאיל ולהשכיר ואם תאמר אם כן אפילו לא יצא לו שם גניבה בעיר יהא נאמן לומר נגנבו במיגו דאי בעי יאמר השאלתיו לך ותירץ רבינו תם דמיירי באדם שאין גם בו ואינו רגיל להשאיל ולהשכיר לו . [פ] ולא נהגו העולם כר"ת אלא ספרים ג] מדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר עיין בפ' הנשבעין ובפרק המקבל [*ע"ש בתוס' דקי"ז] : ישבע כמה הוציא ויטול פרש"י לפני יאוש דאי לאחר יאוש קנה אותם המחזיק בהן ביאוש ושנוי רשות (ג) אמנם בספרים נראה שהוא לעולם לפני יאוש [וכן כתב עוד פרק הכונס] שהרי לעולם הם באים ליד ישראל כדאמרי' פרק שני דבבא מציעא שאני נהר בירן כיון דישראל כרו ליה וישראל סכרו ליה לא מייאשי ורבינו מאיר קסג השיב על ראובן שהכיר ספריו ביד שמעון שגזלן העובד כוכבים ביום הגזרה וידוע לכל שנגנבו ונגזלו (*למדהנו) [*תנן] פרק הגוזל בתרא המציל מן הגיים ומן הלסטים ומן הנהר אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו ודייק עלה בגמרא נתייאשו אין סתמא לא ואמר רב אשי לא שנו אלא לסטים עובד כוכבים הואיל ודייני דינא כו' אבל לסטים ישראל *) אמר מימר (ט') אפילו בסתמא מייאש אלמא חזינא (אי) דלסטים עובד כוכבים אי לא שמעינן ליה (כההיא דמיירי במייאשי) [*בההיא דמיאש] אמרינן סתמא לא מיאשי הלכך (*שמעון) [בס"א אינו] דקנהו מיד העובד כוכבים במאי ליקניה שינוי רשות בלא יאוש מי איכא למ"ד דקני וא"ת הא תניא בתוספתא דמעשר [*שני] ומייתי לה פרק הגוזל בתרא מי שבא בדרך ומעות בידו ואנס בא כנגדו לא יאמר פירות שיש לי בבית יהו מחוללים על מעות אלו ואם אמר דבריו קיימים ומוקי לה התם ביכול להציל ע"י הדחק אבל אינו יכול להציל ב] לא אמר כלום משום דמסתמא מייאש אלמא דבלסטים שאינו יכול להציל מידו סתמא מייאש י"ל ההוא באנס ישראל משום דמימר אמר סתמא מיאש אי נמי יש לומר אפילו תימא לסטים עובד כוכבים ובדבר שאין בו סימן כגון מעות דאיירי בהו התם וצריך להחזיר באנס ק"ו מגנב מפורסם דלא עשו בו *תקנת השוק אע"ג דסמא לא גנבו עתה [*לעיל קאי על הספרים שהכיר ראובן] כל שכן בנדון זה (*דודאי) [*דבודאי] העובד כוכבים גנב וגזל ושוב מצאתי שפסק רבינו מאיר דישבע כמה הוציא ויטול [*מיד כדי דמיהן] מידי דהוה אשומר או כל אדם שקידש ברועים ובמקלות (*כדמסיק) [*כדפסק] ר' גרשון [גם ר"י] בעובד כוכבים דאנס קרקע כו' כמו שפירש פרק הכונס ופ"ב דב"מ : [דף קטו ע"א] מפני תקנת השוק פסק ראב"ן אם קסד נפלה דליקה בעיר או שבאו שוללין ג] ומצא (*אחר כך ומכיר) כליו וספריו ביד אחר אם אינו עשוי למכור את כליו ישבע כמה הוציא ויטול ויחזיר ואם עשוי למכור אין יכול לטעון עליהם אא"כ יש עדים שבשעת הדליקה והשלל צעק על ספריו ובין עשוי למכור ובין אין עשוי למכור אם טען זה שבידו אתה מכרת לי נאמן בשבועה אפילו יצא לו שם גניבה בעיר דכולה שמעתין לא מיירי אלא באומר מאדם [*אחד] נאמן לקחתים אבל אם אמר ממך קניתים נאמן בשבועה אפילו יצא לו שם גנבה בעיר ועוד פסק קסה ישראל שלקח כלים (*וספרים) מגנב מפורסם ישראל או עובד כוכבים ומכר לישראל אחר והוציא עובד כוכבים מן הלוקח בדיניהם ואמר שלי הם שנגנבו ונמצא אם יש עדים שמגנב מפורסם קנאם ישראל הראשון חייב להחזיר דמיו ללוקח השני ולא מצי אמר העובד כוכבים שהוציא ממך שקרן ס] ולא שלו (*היא) [*היו] דמה שאמרו חכמים דאם היה גנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק משום דלא איבעי ליה למיזבן מגנב מפורסם וכיון דזבין מיניה איהו דאפסיד אנפשיה חייב להחזיר ללוקח את דמיו ואם אין עדים שמגנב מפורסם קנאם לא [*שהרי] עשו בו תקנת השוק ולא יחזיר לו [*פי' ללוקח שני] הדמים [*דאמרינן העובד כוכבים] דבר שוא ושלא כדין תפשו והלוקח יפסיד וכן הלכה והלכתא בכולהו קסו עשו תקנת השוק פירש האלפסי שהכלל שאמר בכולהו לא [קאי] על גנב מפורסם שאמר רבה כי אם על מחלוקת האמוראים שנחלקו בלוקח (*פירוש) בפחות משוויין או ביותר ור' יהודה כתב שמצא בשם ר"ת שכולל גם גנב מפורסם שעשו בו תקנת השוק ואם היה אומר לטובה נתכוונתי להשיב אבידה נאמן לדברי הכל ובלוקח מגזלן עשו בו תקנת השוק במה דברים אמורים בדברים שאינו ידוע בהם שגזלן או גנבן אבל דברים שידע ושמכיר בהם שגזלן או שגנבן לא עשו בו תקנת השוק ואפילו מגנב ומגזלן לא יגבה הלוקח מעותיו למ"ד הכיר בה שאינה שלו ולקחה כו' [כשמואל דאמר בפ"ק דב"מ אדם יודע שקרקע אין לו וגמר] ונתן לשם מתנה ובזה מטלטלין וקרקעות שוים דבתרווייהו שייך האי טעמא . [שם] זה בא (*בכדו) [*בחביתו] של יין וזה בא בכדו של דבש כו' נשאל לרבינו מאיר קסז על ראובן ושמעון שהלוו על משכון וביד ראובן היה המשכון ותפשו השר ונלקח לו גם אותו משכון ושוב נתפשר עם השר שלו והחזיר לו אותו משכון ושמעון אינו רוצה לסייעו בפדיון המשכון כמו שפדאו מן השר כי אמר שמעון שהשר שלו (*מוחזק) [*מוטל] על שר של ראובן שאם לא מהר ראובן לפדותו היה [*שר שמעון] כופה לשר של ראובן להחזיר המשכון בחנם . והשיב נראה לי דאין לו לראובן אלא שכרו כמו שטף נהר חמורו וחמור חבירו שלו יפה מנה ושל חבירו יפה מאתים הניח שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו והטעם כיון שהבעלים יכולין להציל על ידי הדחק דומיא דרישא (*נסדק) [*דמיירי בנסדקה] חבית של דבש דמוקי לה תלמודא עי' בפרק הכונס [*הכי] דאין לו אלא שכרו [כדלעיל במרדכי ריש פרק הכונס ע"ש] [כשעקל בית הבד כרוך עליה] דמבריח ארי בעלמא הוא ואע"ג דאמרינן שותף כיורד ברשות דמי לומר שנוטל בשבח המגיע *לשניהם בשדה שאינה עשויה ליטע [כשדה העשויה ליטע] ופר"ת שאם ירד ונטע שדה שאינה עשויה ליטע לא אמרינן ידו על התחתונה דכיון שהיה שותף לא היה צריך ליטול רשות מחבירו דהתם נמי אם נטע במקום שאינו מגדל למחים הניח מעותיו על קרן הצבי ולא יפרע לו השותף אלא אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה והיינו דקאמר בשדה (*העשויה) [*שאינה עשויה] ליטע דבשדה העשויה ליטע (*נמי דאמרי) [*אמרי'] בפרק השואל אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה ותו לא הכי נמי שותף נותן לו בשאין עשויה ליטע כמו בעשויה ליטע ובנדון זה [נמי] (*אמרינן) ע] [*אמרינן] [הכא] כמה יהא אדם [*שהיה] כמו שמעון שהיה דר תחת (*השר מוחזק היה) [*שר המוחזק] רוצה ליתן תחלה במשכון זה להצילו מיד שר של ראובן [*ס"א בלא טורח] וכמו כן נוטל ראובן משמעון מה שהגיעו כמו שומר שכר או שומר חנם שקידש ברועים ובמקלות בשכר שנוטל מבעה"ב מה שהגיעו וכן פירש ר"י [ור"נ] בשר שאנס קרקע של ישראל וקנאו ישראל אחר מן השר דמחזיר הקרקע וחוזר ונוטל מבעה"ב מה שהגיעו ושלום מאיר בר"ב עיין פ"ב דב"מ : [דף קטז ע"א] אדעתא דאריא אפקריה [*אדעתא דכ"ע לא אפקריה] מעשה היה בראובן קסח שאמר לשמעון הקף לי בגדים מן העובד כוכבים וכן עשה לאחר זמן נתן ראובן המעות לשמעון ליתן להעובד כוכבים ושכחם העובד כוכבים יותר משנתים והלך העכו"ם ואינו יודע היכן הוא וראובן שואל אותם מאחר דשכחם העובד כוכבים ואם ישאלם העובד כוכבים עלי לפרוע לך ושמעון השיב אמת כדבריך [*אבל איני רוצה ליתן לך המעות] [ואני זוכה בהם] והשיב רבינו מאיר כי דבר פשוט הוא שיש לשמעון להחזיר לראובן כל המעות שנשארו בידו דודאי היכא קסט דראובן היה שולח שמעון לקבל מעות מן העובד כוכבים וטעה העובד כוכבים בחשבון להוסיף לו והלך העכו"ם ואינו יודע היכן הוא בהא איכא פלוגתא דרבוותא והתשובה שהשיב ר"ת לה"ר יעקב תמצא פרק אלמנה ניזונית שמתחלה רצה ר"ת לומר דחולקין ושוב חזר בו ואמר הכל לבעל המעות ואפילו לפי' ר"י דפירש שם ופסק הכל לשליח שאם גנב וגזל והטעה את העובד כוכבים מה טיבו של בעה"ב בזה ואפילו חולקין אין שייך לומר דע"י מעותיו נשתכר דלא

*) נ"ל כיון דאמרי מימר .

הגהות הב"ח י נ"ל שיש : כ נ"ב ס"א שפוסר : ל דגיותא : מ נ"ב כלל : נ נ"ל וכא : ס נ"ב הוא : ע אומדין :

הגהות מ"י א] נ"ל ונראה לי : ב] שהעמידו ערב כנ"ל : ג] נ"ב טו :

שלטי הגבורים

(א) נמצא בשם הר"ם שני יהודים שסכו זה את זה והלך השלטון בב"ה וצוה לקהל נגזור חרם. אין להם לגזור להציל עצמם בממון אחרים אם יכולים בשום פנים להתפשר ואם אינם יכולים יעידו ויפרעו לניזק כל הזיקו . לשון אגודה הגה"ה : (ב) אדם שהציל ספרי חבירו עם ספריו וצריך ליתן מפני ההצלה שמא אין לו ליתן אפילו שכר טרחו דהא דשפך זה יינו כו' אין לו אלא שכרו התם דקא ידע דקטרח בשל חבירו אבל הכא נתכוון לטרוח בהצלת ספריו ואינו יודע אם מציל ספרי חבירו ומשמיא רחימו עליה עד כאן לשון רבינו יחיאל מפריש :

חדושי אנשי שם

דנדרים ופרק הגוזל בתרא ופרק חזקת הבתים דמייתי מימרא דשמואל דדינא דמלכותא דינא . ותירץ מהר"ר ישראל בתשובה משום דיי"א דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא בקרקע והם המרדכי והרא"ש בפ"ד דנדרים וכן מביא ראיה מפ"ק דגיטין ללמדנו דדינא דמלכותא דינא שייך ג"כ בכל מילי : מהר"ם [ס] שבשבילו הוצרך להתפשר ולא בשום דבר אחר ושלא היה יכול להתפשר בפחות דכל הנוטלין אין נוטלין בלא שבועה : [ע] עיין בפרק חזקת הבתים בענין נסכא דרבי אבא שם כפל הענין ויותר מפורש בתשובת מיי' להלכות טוען ונטען סי' ע"א עיין שם : [פ] כל זה ישנו בהגהות מיימוני פ"ט מהל' גניבה ובתוס' פ"ק המקבל ובנימוקי יוסף

דהוי לשאר טעות שנותן הכל בשביל המעות שסבור שהמעות שוות כל מה שנותן לו אבל הכא טעות בעלמא הוא ודבר בפני עצמו הוא . ה"מ כשהעובד כוכבים טועה ונותן לישראל יותר מדאי אז זכה השליח באותה התוספת שהעובד כוכבים מוסיף שלא כדין אבל בנדון זה בודאי יחזרו לראובן *ויש להביא ראיה מפרק הגוזל בתרא גבי רב ספרא דאדעתא דהריא הפקריה אדעתא דכ"ע לא

[*דמאיזה טעם יזכה השליח הלא כשראובן נתן ט המעות לעובד כוכבים לא זכה בהן העובד כוכבים כל זמן שהמעות ביד שמעון] :

אפקריה ה"נ הדבר ידוע דאדעתא דליתביניהו לעובד כוכבים יהבינהו ניהליה ולא אדעתא שיעכבם לעצמו וליכא למימר דכיון דאמר תן לעובד כוכבים וקי"ל תן כזכי א"כ זכה העובד כוכבים ויצא מרשות ראובן וכי שכחם שוב העובד כוכבים זכה שמעון במה שבידו מן ההפקר הא ליתא [*דלא אמרינן תן כזכי אלא בישראל אבל גבי עובד כוכבים אפי' אם היה אומר לשמעון זכה באותן מעות לעובד כוכבים לא זכה בהן העובד כוכבים עד דאתא לידיה דהא אמרינן] (*כו' דאמרי') פ"ק דב"מ דזכיה מתורת שליחות אתרבי ואמרי' בפ' הרבית דאין שליחות לעובד כוכבים אפי' מדרבנן וא"כ אפילו אמר בהדיא זכה בשביל העובד כוכבים לא זכה בהן העובד כוכבים כ"ש שלא מהני תן כזכי טפי מזכי גופיה וא"כ כל זמן שהמעות ביד שמעון הם ברשות ראובן ואם העובד כוכבים שכחן כילד הלה עושה סחורה במעותיו של זה אלא יחזיר המעות לבעלים הראשונים שהרי לא נתכוון לזכות לשמעון אלא להעובד כוכבים ואם העובד כוכבים לא קנאם כדפרישית הדרי למרייהו דהא ספ"ק דגיטין אמרי' הולך מנה לפלוני שאני חייב לו והלך ובקשו ולא מצאו איכא מ"ד יחזרו למשלח ואיכא מ"ד ינתנו ליורשי מי שנשתלחו לו אבל ליכא מ"ד שיעכבם השליח כי לא נתכוון המשלח לזכות לו ולא מצי למימר אני חפץ לעכבם שלאחר זמן יתבעם העובד כוכבים דכיון דהימניה שמעון לראובן מעיקרא ונעשה לו ערב בלא משכון גם עתה לא יעכבם בספק בשביל פערבון וגם לא מצי למימר שמעון אני חפץ לקדש השם ולהחזיר להעובד כוכבים כעובדא דירושלמי דר"ש בן שטח שבשלו יש לו לקדש השם ולא בשל אחרים וע"ז נאמר למען ספות הרוה את הצמאה . ולאחר זמן מצא ר"מ שנשאלה שאלה זו לרבינו יקיר על ראובן שקנה חפץ מן העובד כוכבים במנה והאמין לו העובד כוכבים עד למחרת ולמחרתו היה [*לראובן] דרך (ראובן) נחוץ לצאת מן העיר ונתן המנה לשמעון לתת להעובד כוכבים ושכח העובד כוכבים המנה והלך לו ואין יודע היכן הוא והשיב וז"ל אם הדבר ברור ששכחו העובד כוכבים (*ודאי למאן) [*זכה ודמי להא] דאמר בכריתות הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם בה זכה ולא מצי אמר הנותן על דעת כן שלהתים אם לא יקבל יחזיר לי אלא מטעה שילא מתחת ידו הסיח דעתו ממנה והכי אמרינן גבי שור הנסקל אם הוזמו עדים כל הקודם בו זכה דמההיא שעתא הפקריה וא"ת [*מ"ש] מההיא תמרא דרב ספרא (*לא) [*דלא] אמרת הכי אלא אדעתא דהריא אפקריה [*כו'] התם טעמא כדאמר (*גבי) עלה (*חמור מאליו) משמיא רחימו עליה כלומר הואיל (*ועושין) [*ונעשה] לו נס מה שלא נעשה לאחרים אדעתא דהכי נעשה לו כדי שיזכה [*בו] רב ספרא (*בו) ולא אחר אבל שכחת העובד כוכבים הוה שכחה ואין זה נס [לכל] וכל הקודם בו זכה אבל בזה יש להסתפק מי יאמר דשכח העובד כוכבים ויכול ראובן לומר לא שכח העובד כוכבים והיום או למחר יתבע ממני הואיל ולא שכחם העובד כוכבים בודאי אין שמעון יכול לומר זכיתי לעובד כוכבים דאין שליחות לעובד כוכבים הלכך שורת הדין שיחזיר לראובן אם פקח ראובן לטעון כך עכ"ל רבינו יקיר ור"מ דחה ראיותיו דמההיא דכריתות לא כ"ל [*להביא ראיה] דשאני התם [*דאיירי] דכבר קבלה וזכה בה המקבל מתנה ולהכי כי אמר אי אפשי בה אפקריה ויכול להפקיר כיון דכבר זכה בה ונתקיימה המתנה שעה אחת הרי נעשית מחשבתו של נותן כי לא חשש רק שיקבלנה ממנו והרי קבלה לשם מתנה ותו לא איכפת ליה לנותן אי אפקר ליה אי לא אבל הכא לא זכה בה העובד כוכבים מעולם וא"כ הדרי למרייהו והכי אמרינן התם בשלמא לר"ש בן גמליאל סבר כי יהיב אינים מתנה אדעתא דמקבלי מיניה ואי לא מקבלי מיניה הדרא למרייהו ומשור הנסקל שהוזמו עדיו אין נראה לו ראיה דשאני התם דמיד שנגמר דינו אסור בהנאה ואסחו בעלים דעתייהו מיניה דלא שכיחא דליתו סהדי ומזמי להו אבל הכא דלא הוי הפקר (*ואפילו) [*דאפילו] בתר דיהבינהו ביד שמעון אי הוה אמר הנס לי ואשא ואתן בהם עד שיתבעם העובד כוכבים היה צריך ליתן לו וכיון דהכתי יש לו זכות בהם לא מסח דעתיה ולא מפקר להו כלל אלא אדעתא ליתנם לעובד כוכבים אם נתגס לו הרי טוב ואם לא נתגס יחזירם לראובן : [דף קטו ע"א] גנב ופרע בחובו כו' נשאל לרבינו מאיר על ראובן קע שהפקיד פקדון ביד שמעון ובא לוי ותפס את הפקדון מיד שמעון עבור החוב ששמעון חייב לו וראובן אמר לו מה לך אצל ממוני ושמעון מודה דהממון של ראובן והשיב נראה דבר פשוט דלוי חייב להחזיר הממון לראובן וכן פי' ריב"א פרק איזהו נשך גבי הנהו זוזי דיתמי היכי עבדינן להו כו' אבל דבר המסויים לא דלמא פקדון נינהו ואתא מאריה ויהיב סימני ושקיל ליה כו' ומה שנסתפק משום דכיון דשמעון חייב באחריות בפשיעה שפשע שהיה לו ליזהר דלוי לא יהיה תופסו יכול לומר של שמעון אני תופס הא ליתא שהרי קי"ל גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהקיפו לא עשו בו תקנת השוק וצריך להחזיר לבעלים בחנם ורואה אני שהדברים ק"ו ומה התם שפרע הלוה לו מדעתו זה החפץ צריך להחזיר כ"ש בנדון זה שלקח החפץ בעל כרחו ובאיסור אתא לידיה כ"ש דצריך להחזיר בחנם (עיין פ"ק דהלכות שלוחין גם עיין פרק כל הנשבעין כה"ג אף כי בנדון זה היה לנו לחייב את שמעון כדאמר קדשים שחייב באחריותן שהזיקו חייבים אע"ג דשל הקדש הם [*וכתיב כי יגח שור איש] מ"מ אם תפס ניזק נפרע מהם למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי [*ר"ל וכיון שנתחייב באחריותם הם כממוניה] ועיין פרק הרבית) : [שם ע"ב] לימא ליה מהפקירא קא זכינא כו' ושאלה על קעא דליקה שנפלה בעירכם והאש היתה קופצת לכאן ולכאן וברחו בני אדם מן העיר מפחד הדליקה ועמד יהודי אחד והציל ספר אחד ובעליו ברח מן העיר אינו חייב להחזיר לבעלים דהא מצי אמר הנא מהפקירא קא זכינא כו' כדאמרינן בהגוזל בתרא ולימא מהפקרא קא זכינא [*כו'] משמע אי לא עקל בית הבד כריך עליה היה זוכה ושלום מאיר בר ברוך : קעב [קטז ע"א] טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו אומר ר"מ דה"ה לשכר שדכנין שאינו מחויב לתת לו כ"א שכר טרחו אמנם ראיתי בספר א"ז שפסק משם רבינו שמחה שחייב לתת לשדכן כל מה שהתנה ליתן לו [ג] ולא דמי לטול דינר והעבירני שבשכר שדכנין *רגילין לתת הרבה יותר מכדי טרחו והביא ראיה [*וכן כתבו התוס' והאשר"י פרק מצות חליצה] : דמעשה בא לפני ר"י באחד שעשה בהשבעה של שדים שהוחזרה הגניבה ונדר לו זקוק ואחר שעשה המעשה לא רצו ליתן לו אלא שכר טרחו ופסק ר"י לתת לו כל מה שהתנה [*ס"א שנדר] דבדבר זה רגילין לתת יותר מכדי טרחו ואמרתי לפני מורי שכן ראיתי ולא השגיח ושוב מצאתי כן בספר המצות משום רבינו יהודה דה"ה (*מענין) [*לענין] רפואות (*דרך) [*דהדרך] ליתן דמים מרובה ולא נאמר בזה שיחק בו עיין פ' מי שמת ושוב הרצו הדבר לפני רבינו מאיר שכן רצו בספר המצות ולא השגיח ובספר החכמה כתב רבינו ברוך ממגנצ"א על בעל הבית שחייב לתת לשדכן כל אשר התנה לו וכן פסק רבינו שמחה ואם הוא כופר ואומר לא השכרתיך מעולם נאמן בעל הבית בלא שבועה וליכא דררא דממונא כלל שמודה השכיר שלא בא ממונו ליד השוכר וגרע ממנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ואפילו גבי קצילה [*בפ' כל הנשבעים] קס"ד למימרא אי לא מייתי ראיה (יפרע) [יפקע] ומשמע בלא כלום (*וקצילה) [*דקצילה] מידכר דכיר* וכ"ש [*שדכן] דדכיר טפי אם לא שכרו מעולם

ג*ר"ל שהשכיר אומר שנים קצצת לי והבעה"ב אומר לא קצצתי עמך] :

וכן יש לפרש ההיא דפרק כל הנשבעין אם אמר לא שכרתיך מעולם נאמן בלא שבועה ור' מאיר פסק דאם עני תובע לעשיר נדרת לי כך וכך והעשיר נשבע וכ"ל דחולק על דברי רבינו שמחה [*לעיל שאמר ואם הוא כופר ואומר לא השכרתיך כו'] עיין פרק שבועת הדיינין : נשאלתי עסק ראובן שטען על קעג שמעון השכרתני לילך עד קלוני"א להשתדל בשביל זיווג אחותך ואמרת לי אם הייתי יכול לעשות נגד הבחור שהיה בא פה אז היית נותן לי ע"ו דינר בשביל שכירותי והלכתי אחריו ובאנו בכאן אני והבחור והיינו מזומנים לקיים התנאים שהודעת לאותו בחור בכתבך ע"כ אני שואל ממך שכירותי ע"ו דינר והשיב שמעון שלא נדר לו שום דבר מעולם אא"כ שישא אותו בחור אחותו ולא נשא אחותו והעיכובא לא היה בידי לכך איני חייב לך שום דבר כי התניתי עמך ע"מ אם הזיווג יהיה ולא קיים אותו הבחור והשבתי אם נדר שמעון ע"ו דינר בשביל שכר טרחו שטרח ללכת לשם אע"פ שלא נתקיים הזיווג חייב ליתן לו שכרו כדין כל פועל שזוכה בשכרו כשגמר מלאכתו אפילו בלא קנין ודמי לאומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאדבר לשלטון עליך [אם דבר עליה לשלטון] הרי זו מקודשת דקיים התנאי אם נתפייס השלטון בדיבורו ואם לא [°נתפייס] אינה מקודשת דהא אין שוה פרוטה בדיבורו אא"כ יתפייס עמה ה"נ יש לדקדק אם היה ראובן שכיר על השליחות (*או על) [°ועל] הזיווג [ס"א ולא] ע"מ שיתקיים [°חייב לשלם] ואי כדברי שמעון שלא נדר אלא בגמר הזיווג אז פטור שמעון לגמרי כי כמה שדכנים יגעים לריק ומוציאים הרבה ואינם מצליחין ומפסידין טורחם ויציאותם וישבע שמעון שלא נדר לו כלום אא"כ יגמר הזיווג ויפטר גם ישבע שלא שינה מן התנאים שעשה עם ראובן ולא גרם העיכוב אלא כל התנאים שהזכיר אז שמעון מתחלה רצה שמעון לקיים כמו שאמר לראובן אז יהיה שמעון פטור בשבועתו מאחר שלא פשע בביטול הזיווג עיין פרק מי שמת מה שפירש רבינו יואל הלוי : השוכר את הפועל קעד להביא (*דורמסקים) [*כרוב ודורמוסקין] לחולה נותן לו שכרו משלם ככל אשר התנה לו (*אם עשה) [*מאחר שעשה] שליחותו פירש הרב ר' חזקיה *דוקא אם היה עוסק במלאכה שהפסיד לו *(בו) כל כך אז נותן לו שכרו משלם אפילו יותר מכדי טרחו הרבה אבל אם לאו הכי לא יתן לו רק שכר טרחו דדמי לבורח מבית האסורין [*כו'] דמצי אמר ליה משטה אני בך וטעמא (*דהא הסור) [*דהוא] מסוכן וחייב צלהצילו וליטול שכר טורחו [ק] והכי נמי מצוה להביא רפואה לחולה אבל בשאר מלאכות [*ר"ל שאינה של מצוה] חייב לתת לו כל אשר התנה לו עיין פ' מי שמת : קדיש רב ספרא כו' עיין ס"פ אלמנה ניזונת : [קטז ע"ב] ת"ר קעה שיירא שהיתה מהלכת במדבר כו' תני בירושלמי שיירא שנפל גייס עליה מחשב לפי ממון ראינה מחשבה לפי הנפשות כתב הרב יצחק מויינא וזה לשונו מדלא קתני בירושלמי לטורפה כדתני הכא בברייתא דתוספתא משמע דבטרפה הגייס עסקינן [ר] ואע"פ שיש לפרש שעמד עליה ללטרפה ונתפשר עמו כמו התוספתא עד כאן לשון ספר א"ז : קעו רשאין החמרים להתנות כו' פי' ר"מ דבלא קנין איירי והקמ"ל (*דתנאי כדברים) [*דהתנאי קיים בדברים] בעלמא וכן (*דין) [*הדין] בכל מה שהשותפים מתנין כדאמרינן פרק בית כור בההיא הגאה דלייתי אהדדי גמרו ומקנו אהדדי ולא כמו שפירש המיימוני בהלכות שלוחים גבי דין השותפין דצריך להביא הכיס לשום מעות השותפות בתוכו ויגביהו (*אותה) [*אותו] שניהם. וכ"פ בספר המצות . ת"ר שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטורפה ועמד אחד מהן והציל הציל לאמצע ואם אמר (*בשביל פלוני מה שמחלו מחול לו) [*אני אציל לעצמי הציל לעצמו] תניא בתוס' דב"מ השותפין שמחלו להן המוכסין מה שמחלו מחלו לאמצע ואם אמרו בשביל פלוני מחלנו מה שמחלו מחול לו ודקדק רבינו שמחה קעז רישא היכי מיירי אילימא דמחלו סתמא פשיטא דמה שמחלו מחלו לאמצע אלא מיירי שביקש אחד מן השותפין שימחלו לו (*כיון דע"י) [*וע"י] בקשתו מחלו לו [*ואפ"ה] (*כ"ה בס"א) מחול לאמצע [ש] (אפילו פירש לו) דאין שותף חולק שלא לדעת חבירו ודרך השותפין לטרוח בשביל חביריהם ואם אמרו בשביל פלוני [*כו'] פירוש שאמרו מעצמם [*ר"ל בלא בקשתו] מה שאנו מוחלין אנו מוחלין בשביל פלוני ש זכה הוא לבדו ולא זכו חביריו עמו ומתוך כך פסק על ראובן הבא אצל השר לאחר [ר"ל אפילו לאחר והו"ק] שנתפשרו הקהל תמן המס ובקש למחול לו חלקו מן המס ומחל לו מה שמחל לו צריך לחלוק עם הקהל וכתב הרי אמרו על דודי ה"ר קלונימוס הפרנס שאחר שהיו הקהל מתפשרים היה בא אצל ההגמון והיה מבקש אותו למחול א חלקו (*מן) [*עבור] המס וכאשר היה מוחל לו היה חוזר ונותן עם הקהל וכסבורין היינו שמדת חסידות היה עושה ועכשיו אני רואה דמדת הדין הוא וכתב ר"מ נראה [*לי] דיש לדחות דרישא איירי שבקש במהם למחול שהם [*ס"א וקמ"ל] אע"פ שלא היה שם אלא הוא מחלו לאמצע כיון שמחלו סתם אבל [*אם] אמרו בשביל פלוני מחלנו אפילו געל ידי בקשתו מה שמחלו מחול לו הלכך *נראה דאם כבר פשרו הקהל עם השר ושוב בקש אחד דלפוטרו מחלקו

*הגה המרדכי פוסק כמו שדחה ר"מ ז"ל אבל האשר"י הכריע כדברי רבינו שמחה :

הציל לעצמו ופטור אבל אם קודם הפשרה בקש יהודי אחד מן השר לפוטרו וכן עשה ופטרו חייב לתת מס כדאמרינן גבי שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטורפה ועמד אחד מהם והציל הציל לאמצע [וכל דיכולים להציל] אע"ג דאמר לעצמי אני מציל הכי נמי הציל לאמצע דמה שהשר פוחת לו הוא מכביד על האחרים ואזלינן בתר אומדנא דמוכח (ביה) [*בזה] כי כן דרך השרים המנס אם השר אמר מעצמו קודם הפשרה פלוני לא יתן מס אלא פלוני ופלוני יתנו (*אותו) [*אז] הוא פטור אע"ג דהורגלו ליתן מס ביחד וראיה מפרק מי שמת [*דגרסינן] כי אתא רבי יצחק בר יוסף אמר הואת דמי כלילא דשדו (*ביה) [*דבי] מלכא אאבולי ואאסטרטגי [ר"ל עשירים ועניים] אמר רבי ניתיב אבולי פלגא ואסטרטגי פלגא ומפרש התם דמעיקרא כי הוה כתבי אבולי הוה כתבי ואסטרטיגי הוו מסייע בהדייהו וידע מלכא דאסטרטיגי מסייעי בהדייהו השתא מאי דקאמר [*דניתבי] אבולי ואסטרטיגי למימר דהכי פלגא והכי פלגא אלמא אע"ג דעד השתא בני אבולי הוו יהבי טובא כיון דקאמר מלכא השתא ליתבו בשוה יתבו כדבר המלך ומה שכתבתי שהרשות ביד השר כשאומר מעצמו להקל על זה ולהכביד על זה ה"מ קודם שנתפשרו עמו דומיא דאבולי ואסטרטגי דאמר להו מלכא [*מעצמו] מעיקרא מקודם שנתפשרו ליתבו תרוייהו אבל אם כבר נתפשר ושוב רצה להוסיף לזה ולפחות לזה לאו כל כמיניה אלא כפי מנהגם שהיו רגילים ליתן השותפין נינהו ושותף אינו חולק שלא לדעת

הגהות הב"ח פ נ"ב [illegible] : צ נ"ב הספק : ק נ"ל ואין מחשבין : ר נ"ב גייס : ש נ"ב אז : ת נ"ל עבור : א נ"ל לו : ב נ"ב אחד : ג אם ע"י בקשתו מחלו כנ"ל : ד נ"ב מהם :

חדושי אנשי שם

יוסף פסק בהדיא ואפילו לא יצאו לו שם גניבה : ש"י [ג] באגודה דף י"א כתב ראיה לזה מדמזבני מילין בדינרים : מהר"ם [ק] ומיהו אפילו לא שכרו התחלה כל בשרת בשביל הצלת גוף חבירו או ממונו משמע בתוס' והאשר"י בפרק הכונס בשמעתי' דתבריה אחרי שצריך לשלם לו הוצאותיו ושכר טרחו של עצמו : [ר] פי' וכבר נתברר שבא על עסקי ממון הוא דמחשבין לפי ממון אבל עומד לטרפה שעדיין עומדין בספק נפשות אין מחשבין לפי ממון לבד ומיהו רי"ף והרא"ש לא הזכירו ירושלמי זה וגם הט"ס סי' רע"ב כתב כל' הברייתא סתם שעמד עליה גייס לטרפה ונתפשרו כו' וכן בסמ"ג מ"ע ע"ד וכן במיי' פי"ג דהלכות גזילה ואבידה ושם מביא דין זה בהג"ה אבל בברייתא שניה דעמד אחד מהם והציל בדקתיה ובכל ספרי הפוסקים גרסת כולם שוה שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס וטרפה בזו"ו ועמד אחד מהן והציל הציל לאמצע באלפס ובמיי' ובסמ"ג והאשר"י וא"ז : ב"ח [ש] פי' וז"ל דלא ימשך זה משום דבר שאמר שהוא מדינא מוכרח כ"א ליתן מדבר קצוב

חבירו גם השר שבא לשנות את הדין אין שומעין לו דלא אמרינן בכה"ג דינא אלא גזילה וכמו מכס שאין לו קצבה ועי"ל *דשאני הכא [*כלומר באיט דומה לאבולי] דלא היו שותפין ממש אלא שיוצי הוי מסייעי בהדייהו במקצת בלא מצות המלך כי המלך פטר אסטרטיגי לגמרי אלא שמעצמם סייעו קצת ומדע שוב להשר שכך היו עושין [ה] אבל היכא ששותפין היו לגמרי שכל אחד מהם נותן לפי ממונו יכול להיות דאפילו אם אמר השר מעצמו פלוני לא יתן כלום אעפ"כ חייב לפי שמה שהוא מיקל עליו הוא מכביד על האחרים ועוד דשותף אינו חולק שלא לדעת חבירו ואפילו יהודי הנכנס בעיר תחלה לדעת כן להתפשר לבדו שלא להשתתף עם הקהל אינו יכול להיות נחלק מהם אלא לדעתם ולאו כל כמיניה[ו] וה"מ למסים דוקא הם שותפין אבל עלילות וארטניות אינם שותפין בזה ואם השר מעליל על מקצת הקהל שלא כדין לא יפרעו האחרים עמהם וראיה מפ"ק [*דב"ב] ההוא דמי כלילא דשדו אאינשי טבריא אתו לקמיה דרבי אמרו ליתבי רבנן בהדן [*כו'] עד ערקו פלגא שדו להו [*פלגא] שדו להו אפלגא [*כו'] ולכאורה אותם שברחו פטורין היו דאל"כ לימא להו רבי אפילו אם תברחו הנטרפו ליתן אלא עלילה היתה ולא היו שותפין בזה לכך אע"פ ששמו עליהם מתחלה על כולם הבורחים פטורים עד כאן לשון רבינו מאיר:

*אדלעיל מוסב היכא שהשר אומר מעצמו קודם שפרס דשומעין לו וחוזר בו דאין ראיה מאבולי דרבי ט':

קעח *גם פסק הר"ם וז"ל אם אמר השר מעלמי אוני חפץ שום יהודי ידור כאן אלא ברשות ראובן דראובן יכול לעכב עליו מדינא דמלכותא השיב ר"ת וז"ל קעט ושאלתם על דבר המם שטוענים לשר בלא קצבה וראובן טוען לשמעון לתת ממון אחרים שבידו אתם מכניסים ראשי בין שני הרים גדולים בין סלע המחלוקת ובקושי אני משיב את אשר עם לבבי כי רבים לוחמים בזאת גם אחי הרב לא הודה לך בעיני יפלא איך אדם מציל עצמו בממון חבירו [ה] כ"ש ממונו בממון חבירו דלא מיבעיא פלגא פקדון דאין לו לשלוח יד בפקדון אלא אפילו פלגא מלוה אינו כשאר מלוה דאי בעי למישתי ביה שיכרא לא מצי שתי ומלוה זו לאו להוצאה נתנה גם אינה נעשית מטלטלין אלא בניו כדאמרינן פרק המקבל אלא כל היכא דאיתיה ברשות דמפקיד הוא ולא דמי [*אלא] להוא גברא דאפקיד גבי חבריה כסא דכספא כו' בסוף ב"ק ומסקינן דאי אתא לדעתא [*דכסא] דכספא פטור אלמא דאי אדעתא דידיה אתי חייב כשנתן להם הכוס וכמו שהוא אסור להציל עצמו בממון חבירו כ"ש לאחרים להציל [אותן] בממון חביריהם ומה שטען ראובן שיתן שמעון משלו כנגד ממון אחרים משום דממונה המלך מכביד את המס זו אינה טענה שהרי המלך אמר לעבדיו גבו מן העובדי כוכבים כך וכך ממון והם קולבים לכל אחד ואחד לפי מה שיש לו וגם [מן] היהודים אומר לגבות כך וכך (*והם לא) [*ולא] ימירו משפטם לרשעה מן העובדי כוכבים לקצוב על כל אחד יותר ממה שיש לו כי שארית ישראל לא יעשו עולה ולפי ממונו יתן כל אחד ואחד ולא מממון אחרים וגם המלך יודע וכל השרים יודעים אשר דרך היהודים לישא וליתן בשל אחרים ואם ראובן ירא שמא יכביד השר מפני ממון אחרים שיש ביד שמעון ילך אל המלך ויאמר לו אדוני המלך שמעון יש לו משל אחרים ויראה לו פנים וידים מוכיחות וזה טוב לשמעון ותבא עליו ברכה לא ולמד מדמי כלילא דשדו אאבולי ולא אאיסטרטיגי ואפילו הכי הוו מסייעי בהדייהו כי דעת המלך על העשירים ועניים טפלים להם וכי לא היה באיסטרטיגי מלובש בגדי חופש יתר מן הבולאות והלא דבר גלוי הוא דאיסטרטיגי [דרכם] להראות עושר יותר מן הבולאות וכסף שטועק (ראובן על) שמעון על ממון אחרים כמו כן יפגעו [*פירוש ילעקו] עליו אם ישביע עצמו ומה שטוען ראובן שרוצה לתקן לתת משל אחרים מעתה והלאה ושמעון מעכב הדין עם שמעון אם הוא מישובו דהא דאמרינן ורשאין בני העיר להסיע על קיצתן הכי פירוש ורשאין בני העיר להסיע ולהפסיד ממון את העובר על הקצבה שקבלו והתנו ביניהם לדעת כולם שנתרצה בתחלת התקנה ועתה עובר עליה והוא שעשאוה בחבר עיר כי הני דתרי טבחי שנתרצו וחזר בו האחד והואיל וליכא קנין וכמו דבר שלא בעולם הוא צריך חבר עיר וכן מפורש בתוספתא על מי שיראה לשולטן או להגמון יתן כך וכך אבל להפקיע ממון שלא מדעת בעלים אסור אם לא על ידי הפקר צבור או בית דין וקודם מעשה זה אני מורה כן לכל שואל ומה שנוהגין במלכות זה לתת משל אחרים לא נהגו אלא מן החצי שהיא מלוה לו ולא מן החצי שהוא פקדון ואפילו מן החצי שהוא מלוה לא נהגו אלא מפני שקבלו עליהם מתחלה מדעת כולם ומשל עובדי כוכבים אין נותנין כלום דכולו פקדון וכן תיקן רבינו שלמה זקני במלכותינו ושלום יעקב בר' מאיר. השיב ה"ר אביגדור קפ כהן לקהל פיבר"ס נראין הדברים אם מתחלה הטיל המלך מס על בני פיבר"ס ס' זקוקים בפני עצמם ובקשו שאר הישובים מן המלך או משלוחיו לחברם עמהם במס כדי להקל עליהם בחיבור זה והתרו בהם בני פיבר"ס שלא לעשות החיבור אם נתברר הדבר שעברו על ההתראה זו (ועל דבר חשובי פרא"ג) שאמרו להם שלא לעשות והם הלכו בשרירות לבם והזקיקו את שלוחי המלך לחבר ע"י פיים או ע"י שוחדים אחרים ובחיבור זה הפסידו בני פיבר"ס כי הוצרכו ליתן יותר ממה שהוטל עליהם בתחלה עבירה היא בידם שגרמו להם הפסד להקל על עצמן בממון חביריהם אך אם אמרו לשלוחי המלך מתחלה היינו מרובים ועכשיו מועטים ואין אנו יכולין לתת כמשפט הראשון ושלוחי המלך אמרו לחברן או אין פשיעה אבל עכשיו שאמרו להם לחברן אין לך אחווי גדול מזה כי במה שיקל מעליהם יכביד על האחרים ואף אם מתחלה היה מנהג להטיל מס ע"פ המלך בחיבור ועכשיו מעצמו שינה להטיל מס בפירוד משמיא דרחימו עלייהו ואין השר רשאין לפיים או להשחיד להחזיר דבר לקדמותו דדמי לפרדכת [*פירוש עניי דמתא פ"א איש בטל] דאגלוה מאתיה דמסיק שם אבל אנדיסקי סייעתא דשמיא היא ולא מחייב אפילו לסייע מתא אלמא הואיל ושלוחי המלך שכחוהו או מחלו לו מדעת אע"פ שהכביד על בני העיר כשיעור הראוי לו פטור ונראה דאף בעשיר הנושא ונותן בעיר ומרויח בעיר [*פי' שמחל לו] דינו כן והיינו דתניא בתוספתא שותפין שמחלו להן מוכסין מה שמחלו מחלו לאמצע ואם אמר בשביל פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו פירוש כיון שמאליהן מחלו בלא דבריו ופרדכת דנקט אורחא דמילתא הוו למהול לו לפי שיודעין שאין לו ממון הרבה כי העשיר למה ימחלו לו ומההיא דהגוזל בתרא [והא לא עבדו כדאמרי מלכא דקאמר שליחא דמלכא כמלכא] אין ראיה דהתם שלוחי המלך מעצמם שינו למישקל (*חד בגא) [*מחד בגא] משום דטריחא

לאו מילתא למינקט מכולהו בגי ואיהו אפסיד אנפשיה דאיבעי ליה למינקט כו' אבל הכא כל הפסדן של אלו אין אלא ע"י נותני השוחד להפיל ממון של אלו כהוא מכמר ונתגוס בידי לא יוכלו קום מיהו אם אין עדים בדבר כמה הפסידו במסירה זו הא איבעיא לן פ' הכונס אי עשו תקנת *(השוק) במסור לאנס או לא ולא איפשיטא ומספיקא לא מפקינן ממונא ואם יש עדות על המסירה אפילו אין ידוע כמה הפסידו פסולין לעדות ולשבועה אבל בהודאת עצמן לא מיפסלי דאין אדם משים עצמו רשע ואם הודו כמה גרמו להם להפסיד חייבין לפרוע כל מה שהודו דאע"ג דמודה בקנס פטור ודינא דגרמי הוי קנסא דרבנן מדקא מיבעיא לן אי עשו תקנת נגזל במסור לאנסים ואי מדאורייתא מה לי גזלן מה לי מסור לאנסים מסור לאנס נמי גזלן הוא מיהו ה"מ (הנמסר) [המודה] בקנס דאורייתא כגון אונס ומפתה ותשלומי כפל משום דכתיב אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע עצמו דמודה בקנס פטור אבל בקנס דרבנן מחייב בהודאת עצמו ושלום אביגדור בר' אליהו הכהן עיין פרק חזקת הבתים גבי שותף כיורד ברשות דמי וס"פ אלמנה ניזונת: אמר רמי בר חמא הכא בשותפין קפא עסקינן וכגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו פסק רבינו מאיר וז"ל על ראובן ושמעון שהיו דרים תחת שר אחד והיה להם חוב אחד בשותפות ויצא ראובן משם לדור תחת שר אחר וכעס עליו השר ואמר לשמעון את חלקך אסייע לך שיפרעו לך אבל חלק ראובן לא אסייע דאם אמר שמעון לעצמי אני מציל הציל לעצמו דכל בכה"ג במקום איבוד שותף חולק שלא לדעת חבירו. ועוד דכל היכא דאמר בתלמוד כגון זה למדין ממנו דבר הדומה לו קצת ואע"ג דלא דמי לגמרי [*ר"ל שאפשר שישתדל עם השר שיסייע ג"כ לראובן] ומהאי טעמא נמי יש לומר קפב שנים שהיה להם חוב ביחד והחוב מקולקל וצריך להוציא הוצאות הא' רוצה והשני אין רוצה יכול לחלק שלא לדעת חבירו ויאמר לעצמי אוציא חלקי ואציל לעצמי דכיון דאיכא פסידא יכול לומר [*י"ם אי אמר] פלג עד כאן לשון רבינו מאיר: קפג ועוד השיב אשר שאלת מענייני המס שהורגלו היהודים בכל מלכות המלך לתת מס בשותפות וכן נהגו כמה שנים והנה אח"כ נתן המלך לבנו קצת מלכותו מעכשיו ואין לוקח מס מן היהודים הדרים בעיירות בנו והמלך אין לו כלום על עיירות אלו של בנו ועתה תובעים הקהלות מס מאותם היהודים הדרים בעיירות של בן המלך לתת עמהם כמשפט הראשון בעודם תחת יד המלך ועתה נ"ל ודאי אם נסתלק המלך מאותם עיירות לגמרי אף הריוח העולה אינו בא לידו זולתי ליד בנו או ליד אפוטרופוס של בנו לעשות לו סגולה לית דין ולית דיין שאין להכריח יושבי העיירות האלו לתת מס עם יושבי מלכות של המלך דטובא אשכחן דהיכא דאית ליה פסידא דשותף חולק שלא לדעת חבירו בפרק הגוזל בתרא שיירא שהיתה מהלכת במדבר [*כו'] וכ"ש הכא דמפסיד כי כל מה שנוהגין למלך הם מפסידין ודבר פשוט הוא כי לא נשתתפו אלא משועבדים היו למלך בעודם שלו ודרים תחתיו וכל זמן שהן שלו הם למס עובד אבל אם יצאו מתחת ידו אדעתא דהכי לא נשתתפו וגדולה מזאת אמרינן בפרק כל הגט בג' פרקים מוכרין התבואה והיין כו' עד מאי נפקא מינה לשותפין כו' ופר"ח ור"ת למאי דאמרי' הני בי תרי דעביד עסקא בהדי הדדי ואמר ליה חד לחבריה תא וניפלוג ואמר ליה אידך נרויח טפי דינא הוא דמעכבי והשתא עד הפרקים הללו יכולין לעכב זה את זה מלחלוק ובפרקים הללו ימכרו ויחלוקו ולא מצי מעכבי אהדדי וכן לכל דבר שיש בו זמן אע"ג דמסתמא נשתתפו אזלינן בתר אומדנא דמוכח דאמרינן עד ההיא שעתא נשתתפו ותו לא כ"ש וכ"ש ק"ו בן בנו של ק"ו להפסד מרובה כזה שמפסידין כל מה שנוהגין למלך דרשאי לחלוק ועוד שהמלך עצמו פוטרן ועומד וצווח שאין לו חלק עליהם אלא של בנו הם דבר פשוט הוא כי שומעין לו וגדולה מזו אמרינן פרק מי שמת ההוא דמי כלילא דשדי קיסר אאבולי ואאסטרטיגי. ואע"ג דמעיקרא סיועי בעלמא הוו מסייעי אסטרטגי בהדייהו אזלינן בתר מצות המלך למעט לזה ולהרבות לזה ולשנות הסדר כ"ש בנדון זה שאומר המלך אינם שלי דשומעין לו אמנם אם נתן אותם עיירות גופם מהיום ופירות לאחר זמן ויש לו תפיסת יד בהם בליקח מהם מס לא בטלה השותפות ויש להם לתת עמהם כבראשונה ושלום מאיר בר' ברוך: קפד אמר פליג לא אמר לא פליג פסק רבינו אבי העזרי דאם אין עדים בדבר שאומר כן נשבע שלא נתכוון להציל אלא לעצמו וזוכה. ההוא גברא דאחוי אכריא דחיטי כו' כתב בס' חפץ שכך אמר רב פלטוי גאון ראש ישיבה מסור לאנסים קפה פסול לעדות ולא מיבעיא מסור גמור אלא אפילו אדם המריב עם חבירו ואומר קפו בפרהסיא אלך ואמסור ממונך לכותים הואיל ומעיז פניו בפרהסיא נחשב רשע ופסול לעדות והוא הדין לשבועה וכן (*נמסר דין מסור) [*נפסק דין המסור לאנסים] בשתי ישיבות. [ג] ובס' ה"מ.וכ' המיימוני וז"ל המוסר לאנסים [ג] שאנסוהו להראות את ממון חבירו [*או] להביא והלך והביא ונתן ביד העובד כוכבים אינו רשע אלא בר תשלומין בלבד ומשביעין אותו כשאר הכשרין: [דף קיז ע"ב] ההוא גברא דאחוי אמטכסא כו' סבר לחיוביה מהא דתנן דן את הדין כו' מכאן תשובה לדברי גאוני מגנצא רבינו יהודה בר' קלונימוס ורבינו משה בר' מרדכי ורבינו משה כהן קפז דכתבו דאפילו למאן דלא דאין דינא דגרמי מחייב במסור דאחוי אחווי בלא אונס דהא הכא [*ס"א מייתי ראיה למסור מהא] דתנן דן את הדין [*כו'] [ד] ומוקי לה בבכורות ובהגוזל כר"מ [*פי' משמע אבל לרבנן פטור] דדאין דינא דגרמי *ומיהו גם בדיבור בלא אחווי חייב והביא ריב"א ראיה מהמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו [*לו] דהוא דבור בעלמא וחייב המוחל וה"ר אליעזר מטול"א הביא ראיה מרים מכילתין דאמרי' בדבורא לא קא מיירי *משמע דמסור לאנסים חייב בדבורא בעלמא 'ויש רוצים לומר כי היכי דישראל שאנסוהו עובדי כוכבים והראה פטור הכא נמי אנסוהו להביא והביא פטור ואנן לא סבירא לן הכי [*כו'] בספר אלפס וכן פירש בס' המצות וכתב רבינו מאיר דמכל מקום גבי פקדון אם אנסוהו עובד כוכבים לנפקד לתת להם הפקדון יכול ליתן להם ואם נתן פטור כדאמר לקמן ואי לא איניש אמיד הוא אדעתא [*דכסא] דכספא אתו ופטור אלמא כל היכא דאיכא למיתלי אדעתא דפקדון אתו יכול להציל עצמו בפקדון וה"ר מרדכי הביא ראיה לדבריו דגרסינן בירושלמי [סוף] פרק החובל אמר רבי יוסי הדא דתימא 'באומרים תנו לנו ממון [סתם אבל] ממון פלוני ופלוני ונשא ונתן ביד פטור והיכא קפח שנים דרים ביישוב ואין להם עדים והאה

*צ"י מסר"ס נגזל וכן גי' רמ"א:

[*פי' אע"פ שיש סתירה לדבריהם מ"מ חייב אפילו בדיבור]:

[*הכא דאמר ונחשב נמי מסור לאנסים ומתרץ בדבורא כו']:

הגהות הב"ח ה נ"ב פי' בתשובת מהר"ם סימן כ"ג: ו ויש רוצים לומר חיי' אלו מוקף וכ"ב איכא מ"ד: ז כאומר תנו לנו ממון של פלוני כו':

חדושי אנשי שם

קצוב דאל"כ הא אמרי' שותף חולק שלא לדעת חבירו במקום האבוד: ש"י [ח] קשה דלקמן כתב היכא דאית ליה פסידא שותף חולק שלא לדעת חבירו וע"ק שכתב ג"כ לקמן וגדולה מזו אמרו פ' מי שמת ההוא דמי כלילא דשדי קיסר אבולי וכו' עד אזלי' בתר מצות המלך למעט ולהרבות ולשנות כ"ש בנידון כו' ולעיל כתב דלא הוי שותפין כך יכול המלך לשנות וכאן אמר אדרבה הואיל ושיעת כו' משמע דהיה לנו לומר שאין לשנות מטעם זה וי"ל דהכא מדבר דכבר הוטל עליהם כמס שתחלה וכשר הטיל עליהם המס שוב ושוב אזי אי אפשר לחלוק דשוב כנתרצה שלא לחלוק בפעם ההוא כי כבר נתחייב כ"א בדברי השר ולכך אמר דהשר טוב בכחו הואיל ולא היו שותפין מתחלה קודם בדבר השר שיש בכחו להטיל על כ"א מה שרצה ורצה שישתתפו לכן אין שותף חולק בענין זה בפעם ההוא ר"ל הואיל ושתפם בפעם זה אין יכולין לחלק וא"ת הלא אין לשר לשנות השותפות שהיה מתחלה לכך אמר שמתחלה לא היו שותפין ממש אבל לקמן שהמעשה היה שהיו שותפין כל שנה במס אבל מזכה זו רוצים לחלוק וגם המלך פוסק עליהם שלא ליתן על שנה שבהם וא"כ ק"ו אם המלך יכול לחייב בדיבורו שם באינו חייב מתחלה שהרי רק מסייעי האיסרטגי לבולי ועתה מחייב כהאי ק"ו שהמלך יכול לפוטרם ואיני מביא ראי' ממה שהמלך מחייבם ומשנה אותם שהרי אין ראי' מזה כמו שכתוב למעלה דשמא לפי שאינה שותפי' שם אבל שותפות ממש שמא אינו יכול לשנות אלא רק מביא ראיה שהמלך יכול לפוטרם בדבר שאין בו שותפות ממש לענין זה בפעם ההוא: [ח] ר"ל ולא יתן מחצי המלוה מס ובב"ב כתב שצריך ליתן ממעות אחרים ע"ק שבכאן כתב מה שטוען שרוצה לתקן ליתן ממעות אחרים ושמעון מעכב כדין עמו כו' וקשה דבב"ב פסק ביטול לתקן ושם שירשתי שני הקושיות בפי' אחד שבכאן מיירי במס שאין לו קצבה ושוי גזילה ושם מיירי במס הקצוב וצ"ע: מהר"ם [ג] פסק מורי ה"ר חיים בנו של א"ז וז"ל כל מי שעוסק בפסולי או בגיזום או בכל דבר שיכול לבא בו סכנה לקהל אם הקהל התרו בו שלא לעשות ולא השגיח יכולים להגיד לעובד כוכבים פלוני עוסק באלו ענינים מכוערים ואם מתוך כך יעלילו עליו ויקחו כל אשר לו אין על המגיד פשע וכ"ש שמותר להבריחו מן העיר אפילו ע"י עובד כוכבים ואם לא עשה כן רק פעם אחת יתדל או יחדל ואי אסור להגיד לעובד כוכבים אכן אם הקהל באו כבר לידי עלילה שסבורים העובד כוכבים שהוא עשה זה המעשה או שידוע להם בודאי שיהודי אחד עשה כן אבל אין יודעים מי עשה ובאים להעליל על זה אתה עשית מותר לומר לעובד כוכבים פלוני עשה ולא אני ואפילו אם העושה נתכוון לדבר מצוה ולא לרעתו של זה כשעובדא דר' יונתן שמל גרים ומתוך כך באו הקהל לידי עלילה והתיר רבי אבא מארי להראות עליו והסכימו כל גדולי דורו עכ"ל וכן בימי צופים פה אם היה צורך: [ג] ובמ"ע כתב בשמו שהוסיף לפסול לגמרי אפי' באנוסים והיינו דלא כס"ה והמיי' וצריך לחלק כמו שמחלק לקמיה בין אונס ממון לאונס נפשות בסימן רס"ו. ובהג"ה באשר"י פרק הכונס מביא דין זה בשם א"ז מספר חפץ וגם בהגה"ה אשר"י בפרק זה בורר ובהגה"ה במיי' פי"א מה' עדות ויש מרבותינו כתבו דלעדות מסור כשר יחיד וקרוב ואשה ואף באומד הדעת נאמנין על המסור ומותר ליגזל מן כמגזס אפילו על ידי עובד כוכבים עוד כתבו רבותינו אין מרחמין על המסורות לאנסים ומורידין אותו ע"י כותים ואין מעלין ואין צריך לדקדק אחריהם בעדותם כולי האי אם ידוע לקהל שהמוד על כך ומותר להראות עליהם. העתק מתשובות מהר"ם מירזבורק סי' רי"ה: ב"ח [ד] פירוש דהא הכא רצה לחייב אם לא מטעם שלא נשא ונתן ביד:

אחלי

אחד וצווח על חבירו דמסריה לסתים והלה אומר להד"מ זה היה מעשה בפני ר' אלעזר והורה בשם רבינו תם שיש לו לישבע בפני השר שלא דבר על שכנגדו שום דבר שהביאו לידי הפסד ממון ולעיל פירשתי דלא מיבעיא מסור גמור דפסול לעדות ולשבועה אלא אפי' אינש דסני לחבריה ואמר בפני עדים אזלינא ומסרינא לך מן דיבורא רשע הוא וכי אמרי רבנן לא נחשדו ישראל על כך ה"מ [דסני ליה] ושתיק ליה מישתק אבל הכא דקא [*פעי פי' צועק] (נזים) בפרהסיא בדיבורא מזיק הוא ופסול לעדות ואין (*לומר דעביד [*להקשות מהא דאמרינן עביד] איניש דגזים ולא עביד דהיכא למימר דהכא מיירי במוחזק לכך כדפי' פ' כל הנשבעין: ונשאל לרבינו מאיר על ראובן ושמעון שהיו קפט שותפין בחוב וראובן קבל הערבות *ותפשו השר [*פי' שהחוב היה בחזקת ראובן שהערבים ערבו לו]: והולך ראובן לפטור החוב ושמעון הזמינו לדין בשביל חלקו והשיב נראה לי דאם ראובן לא נתפש אלא בשביל החוב כדי לפטור בע"ח והערבים ולא שאל ממנו זולתי החוב לבדי לפטור החוב והערבים ודחק אותו לכך הוא פטור דה"ל כמו ישראל שאנסוהו [*עובד כוכבים] להראות ממון חבירו והראה דפטור וגדון זה לא הוי כגשא ונתן ביד אלא דינא דגרמי בעלמא 'ואין חילוק בינו ובין אנסוהו עובדי כוכבים להראות דאידי ואידי דינא דגרמי ניגהו דברי הזיקא ואי עביד הכי מדעתיה בלא אונס חייב כמו שורף שטרותיו של חבירו אבל באונס פטור ואע"ג דאמרי' פ' א' דיני ממונות כיון דאמר ליה פטור אתה כמי שנשא ונתן ביד דמי הא איתותב ואם ישבע ראובן שלא נתפש אלא בשביל חוב זה ושנאגם לפיטרו פטור. ועוד השיב רבינו מאיר זכרונו לברכה קץ על שאלת ראובן שקבל עסקא מכמה בני אדם ושוב תפשו המושל עם שאר היהודים שלו ולא השיגה ידו כדי גאולתו ולקח מן העסקא ונתן פדיון נפשו לא בירר לי מורי יפה מנהג עירו אלא מבני מלכותך עמדתי על הדבר שהמסים נגבין מן העסקא ומשלם הנותן חלקו דהייטו מן האחי והמקבל מן האחי כיון דהריוח חולקים גם המסים ושאר עולים מן האמצע וכן הוא כמו כן מנהגינו וזה המקבל היה לו עסקא למחצית שכר י' זקוקין ונתן כולם למושל בשביל פדיון נפשו כי לא היה לו ממון לפדות עצמו. לפוטרו מכל וכל אי אפשר מכל העשרה זקוקין שנתן לשר דאפילו לא נשא ונתן ביד חייב (הוא) באונסין מחלק חצי העסקא דהאי עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון ולא דמי להא דאמרינן פרק [*הגוזל] בתרא ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא אתו גנבי [*עילויה] ושקל (ליה) ויהביה ניהלייהו ומסקינן דפטור אי לא דאמיד דאדעתא דכסא אתו דשאני התם דשומר חנם הוה ולא מיחייב באונסין אבל בנדון זה אפלגא דמלוה מיחייב' אפילו ממילא כל שכן אי שקלא 'ויהבא ניהלייהו. ולחייבו נמי בכל העשרה זקוקין אי אפשר כגון אי טעין [*ר"ל אף שטוען כן מ"מ א"א לחייבו] הנותן ואמר לא התקבלתי אלא להשתתף במסים ועולים בלא תפיסה אבל הא פדיון נפשו של תפיסה היא ולא מם [חדא] כיון דיש לו לנותן לתת חלקו מן המסים [הדין] אע"פ שהמסים (שלנו) בזמן הזה אין להם קצבה אלא כפי שיעלה על דעת המושל צריך ליתן והמסרב דתו להמית לשלול לבוז ולתפוס וכמוכם שאין לו קצבה ניגהו דמתגיא בהדי הרגין וחרמים בפרק ארבעה נדרים ואפילו הכי קבל לתת אותו הטתן וקרי להו. מסים גדון זה נמי אע"ג דפתח המושל בתפיסה הדבר ידוע שלא בא [*על עסקי נפשות] אלא על עסקי ממון אלא לפי שרולה להכביד עליהם ולשאול יותר מדאי וירא פן יברחו לוה לתופסם ואלו מובטח היה שלא יברחו לא היה תפסם כמו פעם אחרת והדבר ידוע וברור שאין זו אלא כשאר מסים ויש לו לנותן לתת חלקו וכל אותם שנותנים לו עסקם כמו שנותנין 'לשאר מסים ודמי לשיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה דמחשבין לפי ממון כיון שלא בא אלא על עסקי ממון ואע"פ שיש קצת הפרש אין לחלק [א] כדפרישית (כך נראה) דהכל קרוי מסים בזמן הזה כיון שלא תפשו לבדו. אלא גם שאר היהודים תפש עמו ולא בעלילה בא עליו כל כי האי גוונא חיוב [*עליו] ליתן מכל העסקא לפי החשבון ויש לדמות להאי דפרק הגוזל בתרא דכי היכי דהתם אדעתא דכסא דכספא אתו ה"נ הכא שר העיר נותן דעתו לגבות מכל אחד לפי הממון שהוא נושא ונותן בו וכל שכן הכא בנדון זה שאין לו לעצמו (*לפי) [*כלפי] מה שהולרך לתת לשר וגרסי' בירושלמי דפרק מי שמת רב נחמיה בריה דרבי שמעון נתפס לבולי [*פי' לחיילות] אתא עובדא קמיה דר' אמי אמר אי אית בנכסי דנחמיה שנתפס (*וכולי) [*לבולי] ינתן לו מנכסיו ואם לאו ינתן לו משל אמלע והוא שלא יהיה שם פשיעה אלמא היכא דלית ליה נכסי נותן [ח]מסום שותפות וכל שכן הכא דעדיפא ונתפס לבולי דבולי הוי שנתפס ביד החיילות אבל הכא שנתפס ביד השר שאינו מתכוין אלא לגבות ממון שהוא נושא ונותן בו נראה לי אפילו [*כי] אית ליה לדידיה נכסי כפי פדיונו נותן מן העסקא לפי החשבון מכל העסקות שבידו ועוד השיב רבינו מאיר על ראובן ושמעון קצא שתפס המושל ונתפשרו יחד ויש לאשת (*האים) [*אחד מהן] מעות מתכשיטיה שמכרה ואין (*לבעלה רשות) [*ס"א בעלה רגיל] לשלוח בהן יד אם בעלה חייב לתת [*גם] מהם לפי החשבון הא נמי פשיטא ליה שדעת השר ליקח מכל אחד לפי הממון שבידו ושביד אשתו ודמיא להאיא דהגוזל בתרא דאדעתא דכסא דכספא אתו ה"נ אדעתא [*דממון] שבידו ושביד אשתו שנושאין ונותנין בו אתא המושל ונותן עיניו לפי [ב] הנכנסין ויולאין וגדולה מזו בכל מלכותינו נוהגין שאפילו ממה שיש לבניו ולבנותיו שלא נישאו צריך לתת (*להם) [*מהם המם] ועוד [*אדלעיל קאי ראובן קבל עסקא מכמה בני אדם כו'] יש לו להביא ראיה דיש לו לתת מכל העסקא דאי לא תימא הכי א"כ ה"ל רבית שהדבר ידוע שאילו לא היה נושא ונותן באלו מעות (*אלא) [*של] העסקא לא היה נתפס כמו שאר עניים שאין להם ומי גרס [ט]תפישתו ונתינת פדיון נפשו מעות הללו של העסקא וא"כ אי לא [דרי נותן] בהדיה בהפסד זה [*א"כ] הוה דרי ליה מקבל טפי מפלגא בהפסד ושלום מאיר בר' ברוך קצב נשאל לר' טוביה אם יש לאדם מעות משל אחרים ומלוה בשבילו אם יעכב מעשר המעות או יתנם לבעל המעות והשיב אחי ר' יחזקאל דע כי יש [לך] לשלם לזה העלם אברהם בר' [ג] יוסי מעשר מעותיו שהלוית עבורו בטובת הנאה כי הוא מושבע עליו להביא [*המעשר] אל בית האולר בעירו הואיל והריוח שלו אבל אתה אינך מושבע עליו אחרי שאין לך חלק בשכר דגבי מעשר דגן גופיה כתיב מעשר דגנך תבואת זרעך ובירושלמי מפיק מעשר מעות מכבד השם מהונך ומראשית כל תבואתך ואפילו קדמה תקנת מקומך לתקנת מקומו אני מורה לך לשלמו לו והוא יביאהו אל בית האולר בעירו [ס] אם לא פירשו בתקנתם שיפרישו עישור מכל מה שירויחו בין יבא לידם בין יבא ליד אחרים וה"נ נראה לי במלוה מעות לחבירו למחצית שכר שיש לו לשלם חצי המעשר לבעל המעות והוא חייב להביאו אל בית האולר שבעירו הואיל ומחצית שכר שלו ושלום טוביה בר אליה: [דף קטז ע"א] קצג ההוא שותא כו' היו משמתינן ליה עד דמייתי לבי דינא פסק ה"ר אליעזר מטולא דתקנת חכמים היא 'שלא יהא אדם רגיל בכך אבל אינו נקרא בכך מסור ולהכי קאמר היו משמתינן ליה ולא קאמר מחייבינן ליה והיכא דתקפה לעצמו בידי עובדי כוכבים אף שאין לו לעשות כך דהא [כ]דקי"ל [בהמניח] עביד איניש דינא לנפשיה ה"מ בחפץ המבורר לו וידוע [*לכל] שהוא שלו אבל לא בד"א מכל מקום אי הקף בידי (*אדם) [*סותים] לא דיינינן ליה דין מסור 'ואף על פי שהפסיד אותו שתקפו [מ]הרבה

מיחה כגון שהעלילו (*בעליו) [*עליו הסותים] ולקחו ממונו יותר או הפניסוהו אפילו הכי אין על התוקף דין מסור דלא מליט בתלמוד מסור לאנס אלא במתכוין להזיק את חבירו *אבל זה נתכוין להוציא את שלו ודומה להאיא דנסכא דר' אבא [*דאמר] אין חטפי *ודידי חטפי ואם יש עדים שתקף על ידי סותים לאו כל כמיניה אבל אם אין עדים

[*עי' לעיל ר"פ הגוזל קמא מביא פיסקא דמהר"ם שדן בו דין מסור לאנס בכה"ג:]

[*פי' דלא הוה פסול אלא להאי שבועה ולא לאחריני דהידיה תשף]:

נאמן במגו בספר אבי העזרי: היו משמתינא[ל] עד דמייתי וקאי בדינא ואע"ג דהוי דינא כל דאלים גבר ה"מ [במקום] שיכול לומר לזה הביא ראיה ועדים ויוליא זה לפנינו ויראו אם היא שלו ויחזירנה לו אם יזכה בדין אבל היכא דנמסר להשר לא יועיל עדים עוד ולא (*יוכלו לראות) [יוכל להראות] עדים אם היא שלו: [דף קיז ע"ב] סדייה לחמריה במיא וטבעיה [ד] ופטריה משום דרודף הוא כו' וכגון שהיתה בתחלה סכנה להכנים חמור בספינה אבל אי הוו רגילי להכנים כמו שעושין עתה ואח"כ נעשה כך שהיה חמור מקפץ ומדלג ובעי לאטבועי הספינה אם השליכו לנהר חייב דבעל החמור לא רודף הוא ובמה שהחמור מקפץ ומדלג ובעי לאטבועיה אנוס הוא [*האי] [ו] (ומליל עלמו בממון חבירו) [*ומשמע דהמליל עלמו בממון חבירו] דחייב אפילו הליל עלמו בסכנת נפשות ודכוותיה כולה שמעתין דאנסוהו [*עובדי כוכבים] והראה ממון חבירו דפטור היינו מחמת אונס נפשות דוקא אבל מחמת אונס ממון היה חייב דהא עדים שהתמו שקר מחמת אונס ממון חשבינן להו רשעים ופסולין לעדות כמו גזלנים אבל מחמת נפשות כשרים וה"ה לענין תשלומין מחמת ממון חייבין לשלם ומחמת נפשות פטורין מלשלם והתם נמי [בעדים] לא נושא ונותן ביד ומ"מ מהך דהכא ונראה דישראל שאנסוהו והראה ממון חבירו דפטור זה משום דינא דגרמי ולא הוי אלא מדרבנן לכך כי אנים לא מחייב כלל אלא כשנשא ונתן ביד וכך דהכא דשדי בנהר חשיב כנשא ונתן ביד (*וחייב לשלם מדאורייתא הלכך אפילו [ס]כל שהוא חייב ואפשר דאפילו מחמת נפשות חייב לשלם דהוי מליל עלמו בממון חבירו ומ"מ רשע לא הוי דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא שלשה דברים) [*ס"א ושמא התם חשיב נושא ונותן ביד לחייב לשלם מדאורייתא והלכך אפילו כשהוא אנוס חייב ואפשר ישראל כשאנסוהו עובדי כוכבים פטור כו' משום דדינא דגרמא לא הוה אלא מדרבנן הלכך כי אנוס לא מחייב אלא בנשא ונתן ביד דחייב מדאורייתא אע"פ שהוא אנוס וגבי שומר אמר לקמן כיון דאדעתא דכסא דכספא אתו ונתנה להם פטור משום דלא נעשה שומר אלא ע"ד כן שיפטר מאונס אם יליל בו את עלמו. כן הוא בס"א]: [לשון רי"ף בשלהי פירקא] מסקנא כך הוא קצד דממון מסור לאנס היה אסור לאבדו בידים והביא האלפסי ראיה מדאיבעיא להו אם עשו תקנת נגזל במסור לאנס או לא וכתב רבינו ברוך בספר החכמה וז"ל אומר אני דמלי למימר דהתם מיירי [*כ]גון שחזר המסור בתשובה דאז ודאי אסור לאבד ממונו לדברי הכל וממורי הכהן קבלתי לא פליגי [ז] אלא בלאבדו ביד דוקא אבל לעכב לעלמו לא דהיינו נדיק ילבש וכ"ע קצה כתב רבינו מאיר וז"ל ושאלתם על אודות רבי אפרים שהלך בערכאות של סותים וקבל (*עליו) [*על] רבי יואל להכריחו שיעשה לו דין יהודים ומתוך כך קבל רבי יואל על רבי אפרים והפסידו ממון במסירתו [השיב הר"ס] נראה לי דיפה דנתם ויפה זכיתם ויפה חייבתם אתה [*פלוני] [אלופי ומיודעי ה"ר ילחק] ובית דינך וגם שרבי אפרים לא טוב עשה בעמו וראוי למחות אותו על העמוד כי הלך בערכאות כותים תחלה להכריח שכנגדו ואע"פ שלא הכריחו אלא לדת יהודות לא היה לו לעשות דבר זה אלא על פי קהלו או על פי הגדולים שבמלכות ויקבל עליו את הדין ללקות או יתן ממון הכל לפי מה שהוא אדם כאשר ישיתו עליו רבותינו שבמדינה אמנם רבי יואל חייב לשלם לרבי אפרים כל ההפסד שהפסידו כמו שפסקת דלא מיבעיא כה"ג שרבי אפרים לא הפסידו כלום לרבי יואל דחייב רבי יואל לשלם לרבי אפרים כל הפסד שהפסידו אע"פ שרבי אפרים התחיל בקלקלה תחלה אלא אפילו הפסיד רבי יואל תחלה ממסירת רבי אפרים ואחר שנגמר הפסידו של רבי יואל היה הולך ומוסר גם הוא את רבי אפרים ומפסידו היה נראה לי דשמין ההפסד דעשו זה לזה ואם הפסיד רבי יואל לרבי אפרים יותר ממה שהפסיד רבי אפרים לרבי יואל ישלם רבי יואל לרבי אפרים במותר כ"ש כדתנן פרק המניח שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר כ"ש ולא היה לו לר' יואל להפסיד ממונו של רבי אפרים ואפילו מסרו רבי אפרים תחלה כמו שכתב באלפס וראייתו מהא דאיבעיא לן ס"פ הכונס אם עשו תקנת נגזל במסור [*או לא] ומסיק בתיקו ואי ס"ד מותר לאבדו בידים השתא לאפסודי ממונו בידים שרי כ"ש דכשנגדו יטול בשבועה וא"כ לא היה לו לרבי יואל להפסיד ממון לרבי אפרים. ועוד הא דאמרינן המסורין כו' הני מילי קודם שמסר דאמר דמחוינא אבל היכא שמסר כבר והפסיד לא. וכן כתב המיימוני וזה לשונו עשה המסור לאנסים את אשר זמם לעשות נראה לי שאסור להורגו אא"כ הוחזק למסור לאנסים הרי זה יהרג שמא ימסור אחרים ומעשה בכל יום בערי המערב להרוג את המסורות לאנסים שהוחזקו למסור ממון ישראל ולמסור המוסרים בידי עובדי כוכבים להורגם ולהכותם ביד רשע עכ"ל ונראה לי דטעמא הוי משום דמסור רודף הוא דאע"ג דלא מחוי אלא אממון חבירו יתחמירים ביה טפי מהיכא דאזיק איהו גופיה ממונא דחבריה בידים ושדי בנהרא או שורף דישו של חבירו דלא קטלינן ליה והיכא דאחוי אחוי בעלמא אממונא דחבריה כל דהו קטלינן ליה אלא היינו טעמא דמסור לאנסים רודף הוא להרוג [ע]חבירו דכתיב כתוא מכמר מה התוא כיון שנפל למכמר שוב אין מרחמים עליו אף ממון של ישראל כלומר כשישראל נופל בידם כל דהו מעלילים [עליו] עלילות כל כך עד שהרבה פעמים בא לידי סכנת נפשות הלכך אם עשה המסור לאנס את אשר זמם תו לא קטלי' *ליה דהו לאו רודף הוא ואפילו בשעת רדיפתו למסור לאנסים נראה לי אם היה יכול להליל [פ]באחד מאבריו בחתיכת לשונו או בסימוי עינו אסיר להורגו והורגו חייב מיתה הלכך בנדון זה שחזר רבי יואל ומסר את רבי אפרים בזה לא הליל עלמו בשום דבר הלכך חייב בכל ענין לשלם לו הפסדו. קצו ושכתבת שיש שפוטרין את רבי יואל לפי שאין אדם נתפש על צערו כיון דבשעת חימום הוא שאותו קם עליו והעמידו בערכאות של כותים נהפך גם הוא לתנין לעשות לכשנגדו כאשר זמם לו ולא כאשר עשה ותולים הדבר בתקנת הקהלות איני סבור שתקנו הקהלות דבר זה שאם השני חזר בו ומסר את הראשון ונתכוון להפסיד את ממונו ובזה לא הליל עלמו רק שנתכוין לנקום עלמו בכך ודאי כל כה"ג לא פטרו אותו הקהלות אלא מן הקנס שלא לנדותו או להלקותו על המסירה שמסר את חבירו כי יחם לבבו אבל מלשלם ההפסד שהפסיד לחבירו דבר פשוט הוא שלא פטרו כי לא באו להפקיע ממון להקל על דברי התלמוד וכיון דתנא שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם אין לפוטרו מן הממון אף מה שהפסיד במסירתו את חבירו קודם שנשמע הוא ונפטר מן הכותי כ"ש [צ]רבי יואל שמסר את חבירו אחרי שכבר יצא מדיניהם זכאי ואין לתמוה מהאי דתניא שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם הא קיימא לן הבא להרגך השכם להרגו הא לא קשה דההיא [ק]מיירי לאחר שהכה [ר]חבירו

[*היכא דעשה אשר זמם שאסור היה להורגו משום שדינו כרודף וק"ל]:

הגהות הב"ח ו כ"ב ניהו: ז נ"ב באונסין: ז נ"ב ליה: ז שאר כצ"ל: ח נ"ל משל: ט כ"ב לו: י נ"ב כדי: כ נ"ל הא דקיימא: ל נ"ל ואפילו אם: מ נ"ל מידו הרבה: נ נ"ב ליה: ס נ"ל אפילו כשהוא אנס:
ע נ"ב את: פ נ"ב עלמו: צ נ"ב זה: ק נ"ב דשני אנשים: ר נ"ב את:
הגהות מ"י א] כך נראה כדפרישית כצ"ל: ב] הנכנסים ויולאים כצ"ל: ג] יוסף כצ"ל: ד] כ"ב כו':

חדושי אנשי שם

מהר"ם [ס] נ"ל אפילו אם לא פירשו כו' וכן מצאתי בהגהות פ' השותפין ואם לא פי' כו' פי' אפי' לא פירשו כפי מקומו כתקנתם כו': [ו] נמלאו בתשובת ריב"ש שאותם הנשבעים לעכו"ם אפי' מחמת ממון הכובים כלסטים מחמת נפשות ונכרים לעדות ולשבועה פ"ב ומיהו יש בדבר לגמרי ב"ם [ז] פי' דלא פליגי אמוס' בגמרא חד אמר אסור וחד אמר מותר אלא בלאבדו כו'. אך צ"ע דלפי' קבלתו בעיא דלעיל אם עשו תקנת נגזל במסור אם לאו כ"ד אי קא מיבעיא לענין עיכוב לעצמו הא פשיטא דמותר ואי קא מיבעיא לענין איסור

וחבל בו ואין דעתו נהכותו עוד וחזר השני גם הוא והכהו וחבל בו וכל זמן שמכהו מותר להציל את עצמו ואם אי אפשר להציל עצמו אא"כ יחבול בו פטור ומותר: שוב מצאתי שהוכיח מורי רבינו שמחה שהאלפסי פליג על המיימוני דאי ס"ל כדברי המיימוני א"כ מה הביא ראיה דממון מסור אסור לאבדו בידים מדאיבעיא בפרק הכונס אם עשו תקנת נגזל במסור או לא דלמא ההוא דהכונס איירי כשעשה המסור לאנס אחר זמנים דאז אסור להורגו והיא שעתא אסור לאבד ממונו לכ"ע דהא מה דאמרינן מותר לאבדו בידים מקל וחומר דגופו יליף ליה אלא ש"מ מדבריו שאינו תופס דברי המיימוני עיקר ושלום מאיר בר' ברוך: [דף קיח ע"א] אמר אביי ה"ק מלוה ניתנה ליתבע [*כו'] כתב האלפסי קצת דאם ישיב לו במדבר ואין בעל האבידה או המפקיד רוצה לקבלם במדבר האחריות על הנפקד והמוצא עד שיתנם לו ביישוב. וכתב ראבי"ה רפיא בידי שודאי אם היה יכול להניחם ביישוב אפשר להיות כדבריו אבל אם מפני הסכנה הוליאם או שלא רצה להניחם שם משום שומר שמסר לשומר חייב. ונאנסו ודאי נראה לי דפטור הנפקד והמוצא: הגונב טלה מן העדר כו' אוקימנא בשומר שגנב מרשותו כו' (*ומשמע) [*משמע] אדם קצת הנפקד אם שאל חפץ א' מן הפקדון שבידו ולאחר זמן החזירו למקום שהיה מונח בתחלה בחזקת פקדון שאין עליו דין שואל אלא שומר בעלמא (*ודעת) [*דדעת] שומר חשיב כדעת בעלים ואפילו ר' עקיבא דאמר כלתה שמירתו הני מילי גונב דמעתה לא מהימן ליה אבל שואל מהימן ליה ולא כלתה שמירתו עיין בפרק המוכר את הספינה [*מנה לי בידך והלה אומר איני יודע עיין ספ"ק דכתובות ובס"פ כל הנשבעין]: [ול"ע בפרק הגוזל קמא ובתשובת מיימון לספר משפטים סי' כ"ע ובמרדכי פרק החובל]:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת בבא קמא: בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען:

הגהות ממסכת בבא קמא

פרק החובל [לשון רי"ף לענין דיני קנסות בבבל] קצת מנהג בשתי ישיבות שהיו מנדין [אותו] עד דמפייס לבעל דינו ולא נראה לר"ת דהאי ליכקטיה בכובסיה [*כו'] הוא ועוד גבי כלבא דאכל אימרי אמרינן לעיל בסוף פ"ק דהוו משמתינן ליה לסלוקי היזקא אבל לא לעביד תשלומין עיין בפרק השולח על המוכר עבדו לעובד כוכבים ופרק הכונס וברים הגוזל עלים בסי' ע"א:

פרק הגוזל קמא ת"ר הגזלנים ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהם ודוקא שהחזירו מאיליהן דהא כמה אמוראי בתראי דנו להחזיר ובתלמודא דקאמר בימי רבי נשנית משנה זו ופר"ת [*דוקא] בימי רבי לא לפניו ולא לאחריו ע"כ בסי' ע"ב מס' המצות: אי דאיכא סהדי (*מאי) [*דידעי מה דהוה] בשטר לכתוב ליה שטר אחר עי' פרק ד' אחין ופ' חזקת הבתים ופ' גט פשוט: אייתי ראיה דמומחה לתרנגול את ופטירת וכדין הטבח כך דין השולחני דצריכין להביא ראיה שהן מומחין ואם לא הביאו ראיה משלמין אבל בשכר אפילו מומחין חייבין. ר' שמעון א] אחוי דינר לר' אלעזר פסק הרי"ף ש"מ דהדיוט לא בעי לשלומי ליה [*היכא] דלא עליה קא סמיך ולא נראה לר"י דהא לעיל גבי ההיא איתתא דחזיא דינרא ב] לר' חנינא משמע דאם ר' חנינא היה הדיוט היה חייב מן הדין. ע"כ בסימן ע"ב ובסי' ע"ט. (*במקום) [*במרדכי קטן אין משלחין מעות בדיוקני] וצריך לפרש כגון שבא בלי שום הרשאה ואומר הרב ז"ל דלפי רי"ף דפסיק הכא כשמואל ולעיל פסק כרב חסדא דשליח שעשאו בעדים הוי שליח ל"ל דרב חסדא עדיף מדשמואל דאל"כ היו דבריו סותרין זה את זה ותימה מאי קאמר אלא לשמואל מאי תקנתיה כדר' אבא ואם היה סובר דרב חסדא אמאי לא אמר תקנתיה כדרב חסדא אלא לית ליה ולפי זה הלכה כרבה דשליח שעשאו בעדים לא הוי שליח וכן מצינו בתשובת רב מתתיה גאון ובשאלתות דרב אחאי פרשת ויקרא. ומיהו אם [*אמר ליה אביו שלא לי על ידי בני] כו' כתוב בדוכתיה בגי': סליק פירקא

עוד הגהות ממסכת בבא קמא פרק ארבעה אבות

תשובת רשב"ם [תוספת פ"ק] ר על שנים שישבו על ספסל אחד ושברוהו רשב"ם פוטרם משום דלסתם בני אדם ספסל שאול לכל הבא לישב עליו דסתם ספסל עשוי לכך והוי כמתה מחמת מלאכה אבל פפא בר אבא היה משונה ועב יותר משאר בני אדם ולבני אדם כמוהו סתמא אין שאול וצריך לומר לפי פירושו דהאי דמסיק כגון פפא בר אבא דאכולהו* [*חמשה] קאי מדקאמר [*ר"ל לכל היושבים על הספסל]: אי לאו את הוה יתיבנא פורתא (*וקיימא) [*וקיימינא] דמשמע שאם היה נשבר תחתיהם היו חייבין ולפי המסקנא דמשני דבהדי [*ר"ל פפא סמיך על האחרים היושבים על הספסל]: דקאי סמיך* עלייהו אין צריך לומר דאכולהו קאי והא דנקט כגון פפא בר אבא היינו משום דלא ידע לפרושי מתני' בע"א [ה] ור"ת מפרש דנקט פפא בר אבא משום (*דמסקינן) [*דמסקנא] דברייתא אשמעינן דכחו כגופו ודוקא פפא בר אבא שהיה אדם כבד ומתוך כובדו מונען מלעמוד שהיה סמוך עליהם אבל שאר בני אדם שאינם שמנים כל כך ואין סמיכתן מעכבתן מלעמוד איכהו נמי פשעו שלא עמדו וכולן חייבין וכן רבי עזריאל הולך בשטתו לחייבם: [אמר שמואל וכו'] ג] דאין שמין להיות הפחת שנפחתה הנבילה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין על הבעלים אלא לניזק ולא (*לגנב ולגזלן) [*בגנב ובגזלן] כי הפחת הוא עליהם דקנו ליה בשינוי שם ומעשה והוי דידהו ע"כ [אם] רוצים לפרוע הנבילה צריכין לתת לבעלים כמו שהוה עתה [בשעת העמדה בדין] והא דקאמר חיים שנים ישלם ולא מתים וכן [*אסר גזל] כעין גזילה לא קאמר אלא לענין פחת נבלה דלא הויא על הגנזל וכן הא דקאמר הכא זיל שלים ליה נרגא מעליא (*קמשמע לן) [*שוה נרגא מעליא קאמר ליה] שאינו מקבל הפחת שפחתו השברים: פנים כתב הר"ר אליהו ז"ל רא שעכשיו מתקנת גאונים ואילך שנכנסו מטלטלין תחת מקרקעי להגבות כתובה לאשה ובע"ח ולא חשיב ליה מטלטלי דיתמי נכנסו גם להלוואת מלוה על פה וכתב הרב ר' אליהו הטעם דאפילו מלוה על פה דהלכתא כרים לקים דאמר פרק מי שמת שיעבודא דאורייתא אפילו למלוה על פה אם כן חשיב מלוה על פה [כמלוה בשטר] וא"כ בעל חוב שתפס מטלטלין משום מלוה על פה אפילו לאחר מיתה מהניא תפיסה ומה שתפס תפס והא דאמרינן תפיסה דלאחר מיתה לא מהניא היינו בשעה שלא היו המטלטלין משועבדין לבע"ח ולא לכתובה משום דהוי מטלטלי דיתמי ולבעל חוב לא משעבדי וקצת ראיה מפרק מציאת האשה הני ארנקי דמחוזא אשה גובה פורנא מהם פ"ה כתובה. מאי טעמא אסמכתינהו עלייהו ופ"ה שגובין מטלטלין האלה שהם להם במקום קרקעות ולא אמרינן מטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי:

פרק שור שנגח ד' וה'

ירושלמי [*דפאה] רב רבי יוסי בר' חנינא אומר כל הצריך ליטול ואינו נוטל כאילו שופך דמים ואסור לרחם עליו על חייו לא חס [*כ"ש על אחרים] כו' כל מי שאין צריך ליטול ונוטל לא ימות מן הזקנה עד שיצטרך ליטול וכל מי שצריך ליטול ואינו נוטל לא ימות מן הזקנה עד שיתפרנס אחרים משלו ועל זה נאמר ברוך הגבר אשר יבטח בה' שמעינן שמי שאין לו כלום מתחייב בנפשו אם אינו נוטל [*מן הקופה] אמרו על ר' אליעזר בן הורקנוס שהיה אוכל עפר על שלא היה רוצה ליהנות כדאיתא בפרקי דר' אליעזר ובתנחומא אמרו על אלישע הנביא שהיה נהנה אע"פ שהיה לו הרבה יותר ממאתים זוז ושמא אסור ליהנות דרך צדקה אבל דרך דורון שרי אפילו עשיר גדול עיין ז] בסימן מ': תשובת ר"י הזקן רב מעשה ביהודית שנפטרה [ואמר הר"א ממינץ] שנדרה ליטרא לצדקה ולאחר פטירתה החזיק רא"ש בשלה ולא רצה להחזיר ליורשיה אלא ליתן לצדקה והנה היורשים אומרים לא ידענו בזאת הצדקה כלום והנה שאלו לר"י והשיב כי רא"ש אין לו להחזיק בממון היורשים כלום ודין מצוה לקיים דברי המת אין מוטל עליו כיון שלא השליטתן [*מתחלה לכך] ואפילו יטעון רא"ש שהוא גבאי (*ויד) [*וידו יד] עניים [הוא ורוצה לעכב הצדקה בידו וליתנה למי שמחלק הצדקה שנותנים בעירו] אעפ"כ אינו נראה שיהיה לו כח להחזיק [*בממון] על כך לחלק [*זאת] הצדקה לדעתו יותר מלדעת היורשים אפילו (*שיש) [*אם יש] לו מגו להיות נאמן על ידו [*ס"א שעל ידו נדרה] (*שנדר הצדקה) [*שנדרה לצדקה] ואע"ג דתניא בתוספתא דבבא קמא תנו מאתים זוז לעניים יתנו לעניי אותה העיר רבי אחא אומר לעניי כל ישראל אין לכוף היורשין לתת לעניי אותה העיר אפילו אם תמצא לומר דהלכה כת"ק שכן מנהג שהרבה עשירים נפטרו בצרפת [*ובשאר מקומות] והיו נודרים לצדקה ולא היו נותנים לעניי אותה העיר אלא מחלקים [*לכאן ולכאן] כמו שנראה בעיניהם לפי שהדבר ידוע עכשיו שאין מתכוין ליתן [הכל] לעניים מועטים שבאותה העיר [ס"א ולא הכל לאורחים הבאים מחוץ לעיר] (*אלא) [*ולא] לעניי עולם הבאים לשם לגמרי (ואם) [ואז] היו ישראל מרובים בעיר אחרת ועניים מרובים [שם נראה] לחלק להם [*לדקה] יותר [מעירם] לפיכך אין [לרא"ם] להחזיק [לחלק] בממון היורשים אלא יחזיר ליורשין [ס]: אסמכתא הוי הבטחת [י] גוזמא שאדם מבטיח את חבירו לסמוך שאם לא יקיים תנאו שיתן כך וכך וכן פרש"י בפרק הזהב גבי ערבוני יקון לך ואעפ"כ יש ראיה לר"ת רד מהגוסם ומעריך ומקדים (*יכול) [דיכול] לגרם נמי (האי) [*דאי] לא היה יכול לגרם משנעשה גוסם בשום ענין לא היה יכול ס] להקדים דלא מהניא אמירתו לגבוה משנעשה גוסם כיון דבהדיוט לא מהני בשום ענין עיין [*ע"ש במרדכי שהביא מזה ראיה לדברי ר"י שגוסם (*רים) [במרדכי רים] פרק מי שאחזו *וכ"ל כתי לענין גט]: להביא ראיה מפרק אע"פ דקאמר הא לא דמיא אלא להא לאומר לחבירו שדה זו שמשכנתי לך לעשר שנים לכשאפדה ממך תקדיש דקדשה כו' ותו גרסי' בערכין פ' האומר משקלי עלי [המשכיר בית לחבירו] ונתנגעה כו' עד דקאמר לכשיבא שכרו יקדש כו' אמנם צריך עיון דקשיא לן דמוקי לה התם דוקא כר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משמע דלרבנן דלית להו [אדם מקנה] דשלב"ל לא מהני בכי האי גוונא. עיין בים נוחלין:

פרק הכונס צאן לדיר

נעל בפניה כראוי ונפרצה בלילה פטור הא ביום חייב דקלא אית ליה למילתיה ומסתמא ידע ואפילו נודע לו שנפרצה בלילה ויצאה הבהמה אין [*לו] לטרוח יותר מדאי [*לחזר] אחריה באפילה פרש"י: הפורץ גדר לפני בהמת חבירו ויצאה מאליה ונאבדה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואם הכותל בריא חייב עליו [*ר"ל על הכותל] ואפילו בדיני אדם ואם הוא רעוע פטור אף על הכותל בדיני אדם פרש"י: דשויא טמון באש פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים אע"ג שמתכוין לטובה שלא ימהר ויאחז בו הדליקה כל כך במהרה דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה פן יבוא לידי היזק פרש"י: רה והשוכר עדי שקר והוליא ממון אי לנפשיה ממונא בעי לשלומי אפילו בדיני אדם (*אי) [*אגא] לחבריה אע"ג דלית ליה לחבריה במה לשלם או הלך למדינת הים אינו חייב אלא בדיני שמים פרש"י: והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואפילו בלא שמיעת קול אלה ואפילו חד פרש"י: הוליאוה לסטים הלסטים חייבין בנזקיה ולאו דוקא הוליאוה אלא אפילו הכישה בירושלמי מפרש כגון (*שנתכוון) [*שנתכוונו] לגוזלה הלכך חייבין על מה שמזקת דקמה להו ברשותייהו אבל הכישוה לאבדה אין חייבין על נזקה ור"י מסתפק דשמא התלמוד דידן פליג ומחייב אפילו הכישוה לאבדה והיכא שהכישה ממש על קמת חבירו חייב (*אפילו) [*אע"פ] שהבהמה אינה שלו כלל כמו מדליק פשתנו של חבירו בגרו של חבירו פרש"י: אמר ר"י כיון רן דחייב הכתוב שומר שכר בגניבה ושהם גניבה קרובה לאונס הוא כדאמרינן רים פרק השואל סברא [*הוא] דבכל ענין שהיתה הגניבה חייב מגזירת הכתוב ואפילו באונס שחפר מאה אמה וישב שם לשמור או שקפלה עליו שינה או רוח שגעון ואע"ג דבלסטים מזוין דהיינו שבויה דקרא פטר בה [הכתוב] אע"פ שאין [*אונסו] אונס גדול מזה ודוחק עד כאן בתוספות ולי נראה דכל אונס גמור פטור בשומר שכר כמו לסטים מזוין שפטור אפילו למאן דאמר דגנב הוא ולמאן דאמר לסטים מזוין כגזלן הוא [*הוא] הדין לכל גניבות אונס קרי להו גזלן דהא לסטים מזוין מיטמר [*מאיכסי] ואעפ"כ קרי ליה גזלן ואינו תולה רק באונס ואין חילוק בין גנב לגזלן רק לענין כפל: בשהיא הגהה דלא בעי למיתב ריפתא לעניא דוקא בזמן שמתעסק אבל לא כל זמן שאבידה בביתו דאטו משום דים מזוזה בביתו יהיה פטור מכל המצות עיין פרק האומנין יש פוסקין כרבה ויש פוסקין כרב יוסף עיין סוף פרק האומנין רז מעשה ששאל ראובן משמעון סייף שהיה לו במשכון [*מעובד כוכבים] ואבדו והיה שואל לו שמעון דבר גדול כמו ששאל ממנו העובד כוכבים נראה לי דלא ישלם לו אלא שויו דסתם סייף דעלמא לפי דנטירותא דסתם סייף קביל עליה אבל נטירותא של סייף יקר לא קבל עליה וראיה מפרק הכונס הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא והזיקתו שפשעה בו משלמת בשל כסף דנטירותא דכספא קביל עליה ולא נטירותא דדהבא ועוד ראיה דאמרינן התם השאיל מקום לחבירו להגדיש שעורים וחיפן בחטים והדליק המשאיל את הגדיש דאין משלם לו אלא דמי שעורים וצריך עיון: (סליק פרק ששי)

(פרק מרובה)

אבל בתוספתא פירש לפני מורי הרב רבינו ו] אלפסי נ"ע כתבתי דע"כ הכא גבי כוספיתא לא מיבעיא ליה אם עשו תקנת נגזל דאם כן מאי קאמר לאו היינו מתני' והלא ממתני' לא שמעי' מידי אלא מדברי אמוראי לעיל דעשו תקנת נגזל במסור לכן נראה דהכא מיירי שיש עדים במה הפסידו אכן מיבעיא ליה אי חשיב אונס דשמא לא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה ומשום ה"ק לאו היינו מתני' דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה דכל מילי דרך להניח בבתים ומשני אי דקא טעין עזי ה"נ אבל שמא אין דרך להניח

הגהות מ"י א] נ"ב בן לקים: ב] צ"ל חייא כצ"ל וכן לקמן: ג] אין כצ"ל: ד] בספר המצות כצ"ל: ה] נ"ב להעריך: ו] נ"ל פרך:

חדושי אנשי שם

איסור בעלמא הא לחד אסור ולאידך מותר ואפשר שלזה כוון בספר שביים בסמוך וצ"ע: עש"י [ח] וקשה מאי מקשה והא דנקט כו' שאיך תלוי במאי דקאי אכולהו וי"ל דהכי פירוש' דקשה הואיל והטעם מפני דקאי עלייהו א"כ אפילו אינו משונה ראוי לחייב לכך אומר שמה שאמר פפא בר אבא היינו קודם שעלה על דעתו תירוץ של בהדי דסמיך אבל אה"נ באמת אין צורך בזה דה"ה לאדם אחר: מהר"ם [ט] ומידיעס שכך נדרה ובעלהו יתנו אותן יורשים אותם דינרים שאמר רא"ס כי שוא נאמן בעיני ע"כ ועדיין יחתך אם אחרים יודעים שא"א שהוא לבדו שמע ולא אחרים ושלום יצחק בר שמואל ותשובה זו כתובה בפנים במרדכי פ"ק דב"ב: [י] נ"ע להולמו עם תשובת מהר"ם בדין אסמכתא אי מהני אמירה דאסמכתא

מרגניתא בכוספתא: *) אמר אמימר ואי תפס [שליח] לא מפקינן מיניה פירוש משום דמתנה גמורה היא ולא שליחות רב אשי אמר כיון דכתב כל מה דמתעגית ליה מן דינא קבלית עלי שליחא שויא ואין לפרש דבזה בטל דבריו דאמר זיל דון וזכי [*ואפיק] לנפשך דאם כן הוה אמר ליה לאו בעל דברים דידי את ועוד דא"כ למה תיקנו לכתוב תחלה זיל דון זכי ואפיק אלא הכי פירושא שליחא שויא ומפקינן מיניה ומיהו גם רב אשי מודי דמתנה הויא ולא מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את ואי קשיא ההיא דפרק גט פשוט הכל הולך אחר התחתון ויש לומר התם אי אפשר לקיים שניהם והלכתא שליחא שויא כו'. עיין בפנים. גרסינן בתלמוד אמר רבה יאוש קונה ולא ידעינן אי דאורייתא או דרבנן ורב יוסף אמר יאוש אינו קונה ורב נחמן ורב ששת כולהו כרב יוסף וכן רבא ועולא ואם תאמר קשיא דעולא אדעולא דהא בפרק הגוזל בתרא קאמר על ההיא עורות של גזלן מחשבה מטמאתן אמר עולא בשהם מחלוקת אבל בידוע פירוש ידוע שנתייאשו דברי הכל יאוש קונה ותירץ ר"י דהתם יש שינוי השם עם היאוש דבתחלה עור נקרא והשתא נקרא כיסוי ושינוי השם לבדו אינו מועיל אא"כ יש שם יאוש אבל שינוי מעשה כגון גוזל עצים ועשאן כלים מועיל לקנות אפילו בלא יאוש עמו כמו שמוכיח כאן במתניתין בברייתא דגנב ובא אחר וגנבו [*ושם] פ"ח מפרש (ע"ה):

*) כאן שייך סליק פרק ששי ופרק מרובה אשר היו מוקפים בעמוד שלפני זה.

שייך לפרק הכונס בדין מסור לאנסין

ובפרק שמיני [דהלכות חובל ומזיק] כתב המיימוני מי שיש לו עדים שמסר ממון חבירו כגון שהראה [*מעצמו] לאנס (*ונשא) [*או נשא] ונתן ביד [*באונס] ולא ידעו העדים כמה הפסידו במסירתו והנמסר טוען כך וכך הפסדתי והמוסר כופר במה שטענו אם תפס הנמסר אין מוציאין מידו אלא נשבע בנקיטת חפץ וזכה במה שתפס ואם לא תפס אין מוציאין מיד המוסר אלא בראיה והמוסר לא ישבע כי פסול הוא הואיל והראה מעצמו: רת מי מנחי אינשי מרגניתא בכוספתא אי לא פי' ר"י דאפי' יש עדים שהיתה מרגניתא בתוכה מיבעיא ליה דשמא לא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה להאי ולא אמרינן מאי הוה ליה למיעבד גביה דאזיקתיה כיון דלא רגילי אינשי לאנוחי כלל ולא דמי לדינר של זהב לעיל שאמר לה שדינר של כסף הוא [ואמר רבא הזיקתו משלמת דינר של זהב] [ג] דאיבעי א] ליה לאסוקי אדעתיה עפי דפעמים שאומרים כן ב] שאם היתה יודעת שהוא של זהב לא היתה שומרו ולא דמי להרנקי בגדים דרגילי עפי (*ממנחי) [*דמנחי] מרגניתא בכוספתא פירש ר"י והוא הדין לענין שבועה [דעשו בו תקנת נגזל] דאי טעין דבר דרגילין אינשי מהימן דלא רגילין אינשי לא מהימן ואפילו בעדים [*פטור] דכל תיקו דממונא לקולא ואלפס נמי כתב (*דמי שתבע) [*דמשתבע] אכל מילי דעבדי אינשי דמנחי בגוה ושקיל: חזינן אי אמיד הוא *והא דאמרינן דכל מילי דרך להניח בבתים היינו דוקא לאינים דאמיד עיין פרק הכותב על ידעינן ביה ברבי מייאשא דלא אמיד ירושלמי חד בר נש הפקיד גבי חבריה שק של *לאמר ס"א צרור [*וכן גי' רמ"א] אירעו אונס הדין אמר סיגין הוה מלא והדין אמר מטכסין הוה מלא אתא עובדא קמיה דרב ואמר הרי זה נשבע ונוטל צריך לומר אירעו אונס פירוש הפסיד ובפשיעה והנפקד אומר שמלא סיגין והמפקיד אומר ודאי מטכסין ועל כן הוא נשבע ונוטל וכן כתב המיימוני ועוד (*זה לשון פרק הכותב) [*כתב וזה לשונו פ"ה דשאלה] למה נשבע כאן בעל הפקדון לפי שאין השומר מחוייב שבועה דאורייתא דאפילו (*אם הודה ואמר) [*אמר] בריא לי שהיה מלא סיגין והמפקיד אומר מלא מרגליות היה השומר נשבע שבועת היסת ונפטר כמו טענו חטין והודה בשעורים עכ"ל ונראה דהכי פירושא [למה] נשבע בעל הפקדון ויטול בלא שבועה דהא השומר היה מחויב שבועה והיאו יכול לישבע (*דהוא) [*דהא] אמר שמא סיגין ואינו יודע ומפרש דאין כאן שבועה דאורייתא ואפילו בברי [*דהוה ליה כמו טענו חטים והודה בשעורים]. אבל אם שניהם טוענין ודאי כגון שלא היה שק *מלא לאמר ס"א צרור [*וכן גי' רמ"א] ישבע הנפקד ויפטר ואם שניהם טוענין שמא כגון שמת המפקיד ובנו טוענו ואומר דלמא [*מטכסין] בזה כתב המיימוני וזה לשונו מת אביו והניח לו שק צרור והפקידו אצל חבירו המפקיד אומר איני יודע מה היה בו שמא מרגליות היו בו וכן השומר אומר איני יודע מה אני חייב לשלם שמא זכוכית היה מלא שורת הדין שאני אומר בטענה זו שישבע השומר כתקנת חכמים שאינו ברשותו ויכלול בשבועה שאינו יודע בודאי שהיה בו יותר על השוה כך וכך וישלם מה שהודה וכן כל כיוצא בזה עכ"ל:

שייך לפרק מרובה בדיני הרשאה

דרש רבא שתי נשים ילדו במחבא טתבין הרשאה זה לזה ובשבועות פרק ג' ג] וד' משביע אני עליכם שאיש פלוני כהן ומסיק בגמרא טעמא דאיש פלוני כהן הוא הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין [*ומקשה] והא קתני עד שישמעו מפי התובע ומשני בבא בהרשאה משמע שיכול להקנות חוב בהרשאה ואין לדחות דבפקדון איירי ד] כיון דדייק תלמודא טעמא דאיש פלוני כהן משמע דאין כאן תביעת ממון ואי במלוה פטור יכלול אותו במתני' בהדי איש פלוני [כהן] שהרי מתני' מיירי בבא בהרשאה: **סליק פרק שביעי**

אבל קשה לי דאמרינן בפ"ק *כל הבשר *ואפילו אשתו של שומר נשבעת ומיהו מהתם יש לומר דהתם נהי"ל השומר משבועה שהיה מתחייב השומר בעלה לשלם ועל"י שבועה איכא ריוח ביתא דמיפטרא ורבינו חיים כהן מפרש דודאי משביעין אשת איש וכן השיב רבינו קלונימוס בתשובתו ודוקא שהיא עסוקה בדבר השמירה אבל אם [*אינה] נושאת ונותנת בו לא וכל שכן שאין להשביעה בטענת שמא על השותפות אא"כ מתעסקת בו. רמ ראיתי תשובה מן הרב רבי עזריאל שפסק דנשי דאין משביעין אשה תחת בעלה מ"מ היו מחרימין שהם על כל היודע מכל התביעות שתובעים לה ואשה שיש לה בעל היא צריכה להודות בכח החרם ואת יאת פקדון שהופקד בידם שיא צריכה להחזיר:

שייך לפרק הגוזל בתרא

השיב רש"י רי כל אחד שמירף חבירו והזכיר לו [עוונותיו הראשונים] שנטבע במי הגזרה ועמד אחד ואמר חס מהזכיר שהרי נגזר על זה ה] ולא הזכיר [*מי הוא הגוזר] ועכשיו נודע שרבן גרשון גזר על זה שכל המזכיר יהיה בנידוי ויש אומרים שהמחרף בנידוי של ר"ג נידוי עולמית והשיב רש"י שנוזרי גזירות אינם מהכוונים לענוש השוגים שאינם יודעים הגזירות אלא מקללין כל היודע בה ומפקפק בה וכל (*מי) [*זמן] שלא הוזכר בשם מי שנזר עליה לא פקפק בגזירתו ולא בא לכלל נידוי ולא הוי כהפקירותא למיהוי בנידוי עד דידע מאן גברא רבה דאזמיניה כדאמר כו' ואפילו אם באו להחמיר עליו אין להטיל עליו רק חומר של שם גזירה ולא נידוי של גדולי עולם כיון שלא ידע בו ואם היה המתרה מאנשי ריבו של מחרף אין זה קרוי ידיעה לפי שלא היה נאמן עליו ואע"פ שבדיני נפשות חולקין עליו חביריו על רבי יוסי ואומרים מותרה שאמרו ואפילו מפי השד [*ואפילו מפי עצמו] היינו התם דקביל התראה עליה ואמר יודע אני ועל מנת כן אני עושה אבל הכא כיון (*שאין המתרה) [*שהמתרה אין] נאמן עליו כסבור לשתקו הוא בא ועוד אומר אני ריא שאם יתברר שרבן גרשון גזר בנידוי עולם שלא להזכיר גנאי זה לא לבעלי תשובה ולא לדורי דוריהם והתרו למנגה על זה בשם רבינו גרשון או הוא מטדה לעולם אע"פ שלא התריע בשופרות כשנידה אבל כל זמן שלא נתברר שגזר רבינו גרשון על המנגה [נידוי עולם] כך יש לנו לדון בלב ולהכריע דעתו כמו בפרק הרבית גבי רב עילים ומוציאין ממון מזה וליתנו [*לזה על פי הכרעה זו] כל שכן שיש לנו זכות תקנת רבינו גרשון ולומר שלא היה בדעתו לנדות המנגה כ"כ שלא יועיל לו היתר דיודע היה שאי אפשר שלא יולדו פריצים שיזכירו לחביריהם נגעם ויודע היה שלא יולד אחריו גדול להתיר נדוי לבאים אחריו ובודאי אם עבר איש על נדוי בחייו ולא בא להתיר נידויו אין לו היתר עולמית אבל באים אחריו לא כיון דא"כ לא הוה ליה היתר ולא היינו יכולין ליבדל ממנו תמיד וכמלאו עוברים ואפילו אמר כל העובר יהא בנידוי לא אמר אלא שינהגו בו חביריו נדוי כמשפט כל דור ודור עד שיפייס באנא ושא נא וילקה ואח"כ כל בי עשרה שבלבור שלוחי רבן גרשון להתירו כי יש לומר שלא גזר רבינו גרשון אלא על הדור לנהוג בו נזיפה ונדוי לפי דעתם וכן הקורא לחבירו עבד יהא בנדוי הפירוש כך הוא: ריב על האיש שקורא לחבירו מלשין בן מלשין אם אותו האיש מלשין הוא וקרא אותו מלשין בן מלשין אין בזה שום אשם וראיה מפרק ד' מיתות דקאמר כמאן קרינן לרשיעא בר צדיקא רשיעא בר רשיעא כמאן כי האי תנא כו': **סליק פרק שמיני**

פרק הגוזל קמא

תנו רבנן הגזלנין ומלוי רבית שהחזירו אין מקבלין מהן וכן פסק המיימוני ודוקא שהחזירו מאליהן [*דהא כמה אמוראים פסקו להחזיר] בתלמודא קאמר בימי רבי נשנית משנה זו ופ"ם רבינו תם בימי רבי ולא לפניו (*אלא) [*ולא] לאחריו ור"י אומר דמיירי בבני אדם שכל ימיהם היו מתפרנסים מן הרבית ומן הגזילה ואם נקבל מהם לא יוכלו לעשות תשובה אבל גזל פעם אחת באקראי או הלוה ברבית ורוצה לעשות תשובה פשיטא דמקבלין הימנו לעולם [*וה"ה היכא דחייביה ב"ד בע"כ משלם ומקבלין ממנו ע"ש בתוספות מבואר יותר]: פירש ר"י קיימא לן שינוי [מעשה] קונה ומתני' דטתן למר לצבע דמשמע שינוי אינו קונה פירש רבינו תם דמיירי באינו מתכוין לקנות אבל אם מתכוין לקנות מודה דשינוי קונה ולכך אינו מונה אותם עם התנאים האומרים שינוי אינו קונה: פסק רבינו תם על הישראל היודע עדות לעובד כוכבים שהישראל חייב לו ומעיד עדות להעובד כוכבים בדיניהם היו משמתינן ליה אע"פ שמעיד אמת לפי שבדיניהם מוציאין ממון ע"פ עד אחד ונמצא שמפסיד ממון חבירו שלא כדין ודוקא עד אחד דמלי לאשתמוטי אבל שנים לא דהא בדינינו מוציאין בב' עדים והני מילי להוציא ממון ישראל אבל להעמיד ממון ביד עובד כוכבים כגון שישראל תובע וישראל זה מעיד שאין העובד כוכבים חייב לו כלום לא היו משמתינן דהא בדינינו נמי אנו מעמידין ממון ביד בעליו אפילו בלא עד (*המוציא) [*דהמוציא] מחבירו עליו הראיה ובפ' הגוזל בתרא נמי אמרינן האי בר ישראל דידע סהדותא [*לעובד כוכבים] על ישראל חבריה ואזל ומסהיד עליה היו משמתינן ליה כו' ובעיא היא באדם חשוב דמהימן כבי תרי אם יכול להעיד ועלתה בתיקו [ו] ע"כ לשון ר"ת. ונראה לומר דתרי קרובי לא חשיב אלא כחד דהא בדינינו אין מוציאין על פי קרובים: חזרתי בכל לדדין דכל אותו סוגיא דהאי בר ישראל דאזל ומסהיד עליה לא מיירי לחייבו ממון לקנות אותו לשלם כי אם לשמותי בשביל שחליף [ר"פ הגוזל בתרא נטלו מוכסן את כסותו כו' ושם כפול] ומכאן הבאתי ראיה על כובסת בת עובד כוכבים שהיתה רוחצת בגדים לכמה יהודים ואבדה סדין והבת עובד כוכבים נטלה סדין משאר היהודים ונתנה תמורת סדין האבד וכשמתי להחזיר הסדין שהרי אותם היהודים האחרים עדיין לא נתייאשו ועדיין היו מרדפים אחר הכובסת וגם קיימא לן בפירקין גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהקיפו לא עשו בו תקנת השוק וצריך להחזיר לבעלים בחנם אבל ודאי אם הכובסת משכנה הסדין עשו בו תקנת השוק במשכנתא וצריך להחזיר הדמים לבעלים:

שייך לפרק הגוזל קמא

איתי ראיה רינ דמומחה להרנגולים את ותפטר וכדין טבח כן דין שולחני [*דצריכין להביא ראיה] דמומחין הן ואם לא הביא ראיה משלם אבל בשכר אפילו מומחין חייבין. ר"ם ו] אחוי דינר לר"א וכו' פסק האלפסי ש"מ דהדיוט לא בעי לשלומי עד דמודע ליה דעליה סמיך ולא נהירא לר"י דהא לעיל גבי ההיא איתתא דאחוי דינר לרבי (*חנינא) [*חייא] משמע דאם היה רבי (*חנינא) [*חייא] הדיוט היה חייב מן הדין. כתב הרב ר' אליהו כשאדם מזיק דבר של חבירו כמו שורף שטרותיו של חבירו דמזיק החוב ז] עצמו וכן נתייאש ולא גדרה על [ידי] היאוש נאסרו הזרעים וכן מראה דינר לשולחני דעל ידו קבל דינר שאינו יוצא [וכן] דן את הדין (*על) [*דעל] ידו נותן את הנבלה לכלבים הוא וכיוצא בו נקרא דינא דגרמי [*וחייב] אבל אם הדבר בעין אע"פ שצריך (*לצאת) [*להוציא] משלו כדי להעמידה כבראשונה ושאינו שוה עתה למכור כמו שהיתה כמו זורק למים נלולין אע"פ שצריך לתת שכר (*להרמודאי) [*לבר אמוראי] ליטלו גרמא בנזקים [הן] ופטור וכן הסף מטבע של חבירו בקורנס אע"פ שצריך לתת שכר לצורף וכן החובל בבהמת חבירו שפטור אע"פ שאינו שוה עתה כבראשונה וכן כל דבר שאינו מחוסר גוף הדבר אלא שצריך להוציא כדי להשיבו לקדמותו הוא נקרא גרמא [*בנזקין] ואפילו במחסר גוף הדבר יש לחלק שאם אין הנזק בא לו מיד שעושה הדבר כמו פורץ גדר לפני בהמת חבירו ומוסר הבערה ביד חרש ש"ו הוא נקרא גרמא וכן זרק כלי מראש הגג ותחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסלקו פטור דבעידנא דשדייה פסקו גירי דידיה. וכן ההיא דהמקבל בית (*לאחד) [*של אחד] ועלייה של אחר נפחתה המעזיבה והמים יורדין כאן ושותתין במקום אחר וכן כולם [כ"א סולם] וכרייה דלא יחפור כל אלו גרמות בעלמא ואפילו לר"מ לא מחייב בדינא דגרמי אלא היכא שהזיק ברי ובא מחמת הגרמא ושהגורם לא יכול להשמט לומר לא נתכוונתי לכך כמו שורף שטרותיו ומסור אבל כופף קמתו של חבירו [*לאפוקי למ"ד דאיירי ברוח שאינה מצויה]: *למאן דאמר טמון איתמר מלי למימר לטובה נתכוונתי שלא ישרף מהרה פטור ולאו כללא הוא ח] הרי נתייאשו [לגדרה] ולא [*גדרה] היה יכול לומר לא הוה לי פנאי והרי מראה דינר יכול לומר טעיתי וכן דן הדין ומיהו האלפסי פירש בפרק הגוזל קמא דלית הלכתא כרבה בההיא [דפרק] כילך זרק כלים מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסילקם כו' וכן בההיא דפרק [הגוזל קמא] הזורק מטבע חבירו לים הגדול ולירס אוזן פרתו של חבירו ושורף שטרותיו בפניו דקי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי [מ] ט] ולא כן כתוב [בתוספתא] ומיהו הוא עצמו פירש דההיא דמחייב

הגהות הב"ח א כ"נ וכו':

הגהות מ"י א] לה לאסוקי אדעתה כצ"ל: ב] נ"ב לפי: ג] גרסי' כצ"ל ותיבת וד' נמחק: ד] נ"ב דהא: ה] שלא להזכיר ועכשיו כו' כצ"ל: ו] נ"ב בן לקיש: ז] על ידי כצ"ל: ח] נ"ל שהרי: ט] פי' ולא כן כתוב מוקף:

הדרושי אנשי שם

דהסמכתא בסקדש שכתב מרדכי בפרק שור בנגח ד' וה': ש"י [כ] דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה וכו' משמע בכה שהוא חייב ולעיל כתב שהיא פטורה כבפשעה בו וכ"ל דפשעה בו דלעיל ר"ל בפשיעה אבל לא הזיקתה בידים או היא פטורה ולקמן מיירי במזיקתה בידים או היא חייבת על זה קאי ולא דמי וכובפתא הוה ג"כ היזק בידים וק"ל כי שני כדינים בגמרא פ"ק דב"מ: ש"י [ל] פי' ולכך לא מהמתינן ליה דכל תיקו דממונא לקולא דאע"ג דאיכא איבורא למעיד אזלינן לקולא ולא מהמתינן ליה: מהר"ם [מ] עיין בתוס' פרק לא יחפור

בשורף ה"מ היכא דהשורף מודה דקושטא קא טעין ומחמת דשורף לו שטרא לא מלי גבי ליה אבל היכא דלא קא מודה ליה דקושטא קא טעין א] אלא דקאמר דלא מחמת דשריף לא מלי גבי ליה לא מיחייב כדקאמרינן התם מתקיף לה רמי בר חמא היכי דמי אי דאיכא סהדי דידעי מה הוה כתיב בשטרא ניכתב ליה שטרא אחרינא ואי לא [מנא] ידעי' [*וכו'] אמר רבא תהא במאמינו והמיי' חייב הזורק כלים והמסלק כרים וכסתות שמניהם גרמו ההיזק והשורף שטרותיו של חבירו לשלם כל החוב ובלבד שיודה לו : לצבוע לו אדום וצבעו שחור ר' יהודה אומר אם השבח יותר על היציאה פירוש אם נתן לו למר שוה חמש מנה וסממנים חמש מנה ואגרא עשר מנה ואם לא שינה הוה שוה כ"ה מנה ועתה ששינה שוה ל' מנה נוטל בעל הבית כל השבח ולא יתן לו רק עשר מנה (*לגמרי) [*לאגרא] :

ואם היתה [יציאה] כו' פירוש אם נתן לו למר שוה ה'* ב] היינו שכר אומניתר על השבח שלא השביח י' מנה ואין הכל שוה [כ"ה] מנה נותן לו השבח היתר על חמש מנה שהיה לו לבעל הצמר להרויח אם היה עושה כדין והאומן יפסיד שכרו מקצת ולא דמי ליורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטעה [שלא] [*ברשות] בשדה שאינו עשוי ליטע דלוקח כל השבח בשביל יציאתו [אם היציאה יתירה על השבח] ואם השבח יותר על היציאה זה יתן [השבח] לבעל הבית דהיכא *[*ס"א דהכא דאמר לו . ר"ל שהרי אמר לו לצבוע אדום] . [דנתן] לו [*דאין לו לשנות] [לצבוע] חשיב כאלו התנה עמו פירוש ר"י [ע"פ הירושלמי ונזכר בתוספות ובאשר"י] ורבינו אלחנן פירש בענין אחר : ריד מה שכתבת שמעון קבל עליו לתת ריוח מהלואה [פירוש לסחורה ידועה ושינה מדעת בעל המעות ולקח סחורה אחרת והרויח יותר] נראה דאפילו אם הוא כדבריו צריך לחלוק עם חבירו את הריוח כיון שהרויח ממעות השותפות ודמי להא דאמרינן פרק הגוזל קמא הנותן מעות לשלוחו פירוש למחלית שכר ליקח בהם חטים ולקח בהם שעורים אם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע ומסקנא דלסחורה כולי עלמא לא פליגי דהותירו לאמצע ה"נ אחרי שהוא מודה שהוא קבל המעות לקנות הכסף למחלית שכר גם שאר רווחים אם יקנה בהם וירויח בהן אם פחתו פחתו לו אם הותירו הותירו לאמצע . אמנם אם פירש מתחלה אם ארויח בשאר ענינים לא אחלוק עמך אז לא יחלוק עמו . ושלום מאיר בר ברוך :

[*מנה וכממנים ה' מנה ואם לא שינה היה שוה כ"ה מנה ועכשיו ששינה אין הכל שוה אלא עשרים מנה בזה שוה ההוצאה יתירה על השבח ר"ל כשהוצאה היינו שכר וכו'] :

ואומר הרב ז"ל דלפי האלפס שפסק הלכה כשמואל [*דשליח שעשאו בעדים לא הוה שליח] [דאין משלחין מעות בדיוקני ולעיל] פסק כרב חסדא דשליח שעשאו בעדים הוי שליח צריך לומר דרב חסדא עדיף מדשמואל דאם לא כן סותרים זה את זה ותימה מאי קאמר אלא לשמואל מאי תקנתיה כדרבי אבא ואם היה סובר דרב חסדא אמאי לא קאמר תקנתיה כדרב חסדא אלא לית ליה ולפי זה הלכה כרבה דשליח שעשאו בעדים לא הוי שליח וכן מצינו בתשובת רבינו מתתיה גאון ובשאלתות דרב אחאי פרשת ויקרא ומיהו אם אמר לו [מפיו] שלח לי ביד במי הוי שליח כדמשמע מתני' דהשואל ונראה דהוא הדין אם כתב לו בכתב ידו . ומה שאנו מצריכים לכתוב בהרשאה ולהקנות אגב קרקע היינו משום דחיישינן שמא ימות ונפלי זוזי קמי יתמי כי הא דרבי אבא הוי מסיק היינו הלואה ויש שרוצים להוכיח מכאן דבקנין אגב קרקע יכול להקנות הלואתו וקשה דאמרינן פרק מי שמת מתנת שכיב מרע שכתוב בו קנין אמרי בי רב ארכבה אתרי ריכשי ג] והרי היא כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר וכמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני משמע דבבריא לא מהני קנין למיקני הלואה (*די"ל) [*וי"ל] דהתם מיירי בקנין חליפין בלא קרקע ע"כ מתוך דברי רבינו [*ברוך] ז"ל וכן מצאתי בדברי רבינו יואל הלוי ובנו רבינו אבי העזרי [*דהא] רבא שאמר בפרק מי שמת שכיב מרע שאמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני מסא"כ בבריא ומסיק דאיתיה בבריא במעמד שלשתן הוא הדין בקנין אגב קרקע וכן מפרש רש"י פרק אע"פ וכן מצאתי בדברי ר"א ברבי שמשון (*ומורי) [*ומהר"ם] זכרונו לברכה שהיה דן אפילו בקנין אגב קרקע ליתא ובספר המצות כתב וזה לשונו היתה לו מלוה ביד אחר אינו יכול לכתוב הרשאה עליה ואפילו היה החוב בשטר מפני שהמלוה להוצאה ניתנה ואין מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם ואין לו דרך לאדם שיקנה חוב אלא במעמד שלשתן או בהקניות שטר חוב עצמו בכתיבה ומסירה מפני שהוא מקנה השעבוד הכתוב שם ראיה לדבר שאין אדם יכול להרשות על מלוה כדאמרינן פרק אע"פ מתנת שכיב מרע שכתוב בו קנין הרי היא כמתנת בריא כו' והרי היא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתו לפלוני מועיל משמע דמכח בריא אין יכול להקנות אפילו בקנין וכן נמי אמרינן פרק מי שמת שכיב מרע שאמר הלואתו לפלוני וכו' מה שאין כן בבריא ד] ואפילו בקנין דאל"כ מאי אירית הלואה אפילו כל מילי נמי לא מיקני בבריא בדבור בעלמא אלא אפילו בקנין לא מהני [*בבריא] אבל שכיב מרע מיקני באמירה שדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו וא"ל קנין ועל כל זה אמר ר"י דתקנת הגאונים עיקר דיכול להרשות על מלוה דמסקינן פרק מרובה דשליח שויה ונהי דאינו יכול להקנות ההלואה כשנותנה [*שיהו לעצמו] מ"מ שליח נעשה (*שיהו לעצמו) וע"כ כן הוא שאין הטעם של הרשאה תלוי בקנין דהא קי"ל כאיכא דאמרי דמטלטלי דגזליה כי לא כפריה כתבינן הרשאה כמו שפסקנו למעלה אע"פ שאין יכול להקנותם כמו שאין יכול להקדישם דקי"ל כרבי יוחנן דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש ועוד תקנו הגאונים שכותבין בהרשאה והקניתיו לו ד' אמות בחצרי אע"פ שאין לו קרקע ופירשו קדמונינו שאין לך אדם [*בישראל] שאין לו ד' אמות [*קרקע] בארץ ישראל וקשה מפרק הזהב דאמר תלמודא ונקנינהו ניהליה אגב קרקע ומשני דלית ליה קרקע וכן פרק חזקת הבתים דאמרי עדים ידענא ביה בהאי דלא הוה ליה קרקע מעולם ומפרש רבינו תם שדבר זה מועיל מטעם הודאת בעל דין כמאה עדים דמו והרי הודה שיש לו קרקע ואין לחוש למחזי כשקרא שהרי מצינו פרק מי שמת כיון שהודה לאיסור גיורא שהמעות האלה שהפקיד לרבא שהם של רב מרי הוצרך רבא ליתנם לרב מרי אע"פ שהיה משקר וגם טעם זה אינו הגון כל כך למבין [ז] וכתב רבינו משה וזה לשונו על זה כי הגאונים שתקנו תקנה זו אמרו שאין אומרים יקוב הדין את ההר כלומר שכך הדין שיצטרך לדון עמו אלא לאיים על הנתבע אם בא לדון בהרשאה ויתן (*אפילו) [*כן הוא במיימוני בפ"ג מהלכות שלוחין] אם יחפוץ ליתן (*פטור) [*נפטר] דלא גרע משליח שעשה בעדים שכך הוא דינו כאשר מבואר בספר המצות אבל אם לא ירצה הנתבע לדון עמו אין כופין אותו לא ליתן לו ולא ישבע לו עד שיבא בעל דינו ובמלוה על פה שכפר בה לא תקנו שיכתוב על זה הרשאה עד כאן לשון ספר המצות עיין פרק שבועת העדות : (סליק פרק תשיעי)

כי הא דר' אבא הוי מסיק וכו' נחלקו הגדולים אם היה לו מלוה ביד אחר אם יכול לכתוב עליו הרשאה ועל כל זאת תקנת הגאונים עיקר דיכול להרשות על המלוה דמסקינן בפ' מרובה דשליח שויה : וכתב הרב אלפסי דנברא דאורכיה לית ליה רשותא לאורכי אחריני ומיהו אם נתן לו רשות בזה הרשות בידו : וכתב בספר המצות [*ראובן] הבא בהרשאה ותבע לשמעון אינו יכול לדחותו שמא המשלח הרשה אחר ובטל (*שליחותו) [*שליחותך] שהרי ראובן אומר לו תן לי הפקדון שיש לי כאן והרשאתי תהא אצלו ואם המפקיד מרשה אחר הוא הפסיד לעצמו ושמעון פטור שהרי בהרשאה נתן לו וראובן שבא בהרשאת שמעון ותבע את לוי ואמר [*לו] לא היו דברים מעולם אבל ישבע שמעון ויטול ה] ויוציא ממון מיד לוי ויהיה הממון מונח [ביד ב"ד] עד שיבא שמעון וישבע ויטול וכן כל הדברים שתולה לוי בשמעון ידון עם ראובן ויהיה הממון מונח עד שיבא שמעון וישאל ויש לראובן להחרים על מי שטוען שקר כדי לעכב הממון . נתחייב לו שבועה אינו יכול לעכב ולומר איני נשבע עד שאחרים בפני שמעון על מי שטוען עלי שקר שאין זה החרם אלא תקנה קלה שתקנו הגאונים אחרונים כדי שיטוט בעלי הדין את דבריהם ואין מעכבין שבועתו של זה מפני התקנה הקלה עכ"ל* :

*ויתר דיני הרשאה עיין בפנים בפרק מרובה :

עירוב פרשיות כתיב כאן (*וכי) [*דכי] כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב אבל אפקדון לא דאפילו כופר בכל חייב שבועה דאורייתא כפירוש רש"י וכן פסק הרב אלפסי והמיי' . והקשה ר"ת והלא כמה משניות מוכיחות דאף בפקדון בעינן הודאה במקצת בשבועה גבי סלע הלויתיך כו' וכן ההיא י' נפנים טעונות מסרתי לך . ופירש רבינו תם וכן [ריב"א] לדברי האומר עירוב פרשיות כתיב כאן כי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב פירוש גם אמלוה כי מלוה ופקדון דין אחד להן לפיכך אין להעמיד כי הוא זה אלא בדבר השייך בשניהם במלוה ובפקדון כגון לא היו דברים מעולם או החזרתי לך כי בזה לא יתחייב לא במלוה ולא בפקדון אא"כ הודה במקצת הטענה דאינו מעיז לכפור הכל [*לומר] לא הלויתני ולא הפקדתני אבל בטענת אונסין שאינה (*פוטרין את המלוה) [*פוטרת מלוה] היה מתחייב בפקדון בלא הודאת מקצת מפני שאין שייך כאן מלתא דרבה דאמר מ"מ אמרה תורה דהמודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו כי בטענת נאנסו מעיז ומעיז מפני שאין חבירו מכיר בשקרו וזהו מה שאומרים פרק המוכר את הבית ואי דאמר נאנסו לאו שבועה בעי אבל לרמי בר חמא דאמר כאן ובפרק השואל ובפרק קמא דבבא מציעא אין עירוב פרשיות כתיב כאן אבל בנאנסו צריך הודאה במקצת וכן כתוב בפרק המוכר את הבית משם ר"ת ואין הלכה כרמי בר חמא שהרי סוגית התלמוד חולק עליו כדברי רב עמרם ורב חסדא בפרק המוכר את הבית וגם ריש פירקא קמא דסנהדרין מוקי סתם מתני' כדברי האומר עירוב פרשיות כתיב כאן . וכן פסק המיימוני פרק ב' דשכירות : אמר רבה מ"מ אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע תימה והלא רבנן דר"ש לא דרשי טעמא דקרא וי"ל גבי דבר תמוה אפילו רבנן דרשי כדאמרי' בסוטה מ"מ האמינה תורה עד אחד בסוטה וכן ריש פרק אלו הנשרפין מ"מ לא נאמר יד בברזל והכא הכי פירושא הואיל וכופר הכל פטור מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה חייב שבועה אמאי לא אמרינן דפטור במגו דאי בעי כופר הכל ומשני אין זה מגו כי חזקה אין אדם מעיז פניו [*בפני בעל חובו] לכפור הכל ותימה מאין פשוט לנו כל כך דכופר הכל פטור אדרבה ליחייב מק"ו ומה מודה מקצת דאיהו כמשיב אבידה חייב כופר הכל לא כל שכן ותירץ [הרב רבינו משה מפנטיז"א] (*דאיצטריך) [*מדאיצטריך] רחמנא לאשמועינן עד אחד דקם הוא לשבועה בכופר הכל משמע הא ליכא עד אחד פטור [*והרב ר' משה מסנ"ץ תירץ] דידעינן מטענו חטים והודה לו בשעורין דפטור (*בשכופר) [*כ"ש כופר הכל] ורש"י פירש מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע ולא כופר הכל ומשני חזקה אין אדם מעיז ואלולי שאמר אמת לא היה מעיז וקשה והלא בבנו דמעיז פטרינן מודה מקצת מגו דאי בעי כפר הכל ופטור כדאמרינן פ"ב דכתובות ופרק שבועת הדיינין גבי מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס וחכמים פוטרים משום דבבנו מעיז והכא גבי כופר הכל פטרינן משום דאינו [מעיז גם מה שפירש] [*רש"י] דגבי מלוה דוקא אין אדם מעיז משום שעשה לו טובה אבל גבי פקדון מעיז [ולפי"ז אפילו כופר הכל חייב בפקדון] וגם יש ספרים דגרסי כן ה"מ מלוה אבל פקדון מעיז וקשה מכמה משניות (*מוכיחות) [*דמוכיחות] דאף בפקדון בעינן הודאה במקצת כאשר הקשה ר"ת לעיל *ופי' ר"י מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע פי' יהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל או נילף מהכא דלא אמרינן מגו בעלמא ומשני אין זה מגו דעזות הוא לכפור הכל ואין אדם מעיז פניו לכפור דבר שחבירו מכיר בשקרו [*וכופר הכל פטור לכ"ע בכל מקום אפילו במקום שיכול להעיז דגזירת הכתוב הוא כי הוא זה דוקא ולא כופר הכל תוספות] . אבל היכא שאינו עזות כגון כנגד בנו אפילו מודה במקצת פטור במגו דאי בעי כופר הכל . וא"ת גם זה עזות פנים הוא דכופר במקצת ומשני בכוליה בעי דלודי ליה וכו' וטפי עזות לכפור הכל מלכפור חצי . ובכולהו בעו דלודי ליה פירש בקונטרס וכי תימא ולא (*נשבע) [*ישבע] אשאר [*מגו] דחשיד אממונא חשיד אשבועתא [*וקאמר] [דלא מקרי חשוד] מדלא כפריה לכוליה וכי היכי דמודה בפלגא בכולו נמי בעי דלודי ליה וקשה דבפ"ק דב"מ מסקינן דלא אמרינן מגו דחשיד וכו' וליכא למימר התם ו] מדרבנן דלא חשיד לפי שראו שפרשו משבועה ולא פרשו מממונא [*לפיכך הקילו עליו שיפטר עצמו בשבועה וא"ל לשלם כל מה שתובע אותו אבל מדאורייתא חשיד הזה חשיד נמי אזה ומשלם הכל כי מן התורה אין שום שבועה לחשוד כי אם פרעון] . דהא משמע פרק חזקת הבתים גבי נסכא דרבי אבא דאי הוה אמר לא חטפי היה נשבע להכחיש העד אלמא לא אמרי' מגו דחשיד אממונא וכו' דההיא שבועה דאורייתא היא [*פירוש התורה האמינתו בשבועה] דאשבועה דרבנן לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם משום דתקנתא לתקנתא לא עבדינן כדאמרינן גבי ההוא רעיא פ"ק דב"מ לכך נראה לפרושי דלא תימא כיון דאין אדם מעיז פניו קושטא קאמר ויפטר משבועה מאותו מקצת שכופר מטעם חזקה דאין אדם מעיז להכי קאמר (*בכוליה) [*ובכוליה] בעי דלודי ליה דאינו ברצון מעיז אלא אישתמוטי קא מישתמיט :

*כ"ז כפול שילהי פ' הגוזל קמא בפנים :

פרק הגוזל בתרא

והא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא רשו המלך שכעס על עבדיו ושמשיו מבני המדינה ולקח שדהו או חצרו אינו גזל ומותר ליהנות בו והלוקח אותו מן המלך הרי הוא שלו ואין הבעלים מוציאים מידו שזהו דין המלכים שלוקחים כל ממון שמשיהם כשכועסים עליהם והרי המלך הפקיע שעבודו ונעשה שדהו כהפקר וכל הקונה אותה מאת המלך זכה בה : בר חמוה דרבי ירמיה ט"ק גלי באפיה דר' ירמיה וכו' עד מי דמי התם לא קיימא בחזקת אבוה אבל הכא קיימא בחזקת אבוה לא מפקי' מיניה פירש ר"י אפילו אם היה רבי ירמיה בתוך הבית מפקינן מיניה דומיא דתינוק דבעל השדה עומד בשדה [*ואם כן היה יכול לחלק בין ההיא דר' ירמיה דלא היה עומד לההיא דתינוק דהתם בעל השדה היה עומד ולכך אין מוציאין מחזקתו אלא ודאי אין קפידא בעמידה ובחזקה של עתה אלא בחזקה דאביה . וק"ל] ובחזקתו עומדת דמפקינן מן התינוק שהוחזק בו דהתלמודא לא קא מפליג בהני תרי מילי אלא משום חזקה דאבוה ולא משום דהתם בעל השדה מוחזק בשדה שבחזקתו [הוא] אלמא גבי רבי ירמיה אמר (*ימתין) [*שימתין] עד

הגהות מ"י א] נ"ב א"נ מודה ליה : ב] כו' ושסואה דהיינו כצ"ל : ג] שרי כצ"ל : ד] נ"ב פי' . ה] מוציאין הממון : ו] מדרבנן כצ"ל :

חדושי אנשי שם

יחסור ובאשר"י דהאי שמעתא כתב שהם מסופקים בדבר ורש"י והראב"ד ז"ל פוטרים לגמרי בשורף וזורק ז] גורם מטעם גרמא בניזקין ומיהו כאשר"י עצמו חייב לגו לבתר כדינא דגרמי וכ"כ בפנים במרדכי בשם ר"י

ע"ש בפרק הגוזל קמא וכן בהגהות אשר"י בשם א"ז : ג"מ [ג] פי' דא"כ איך יכולין העדים להעיד שאין לו קרקע דלמא הודה במקום אחד שיש לו :

שינדיל [ולא לייתינן ליה] אפילו הוה רבי ירמיה מחזיק בבית. אמנם ריב"א פירש דוקא טרק גלי שהחזיק התינוק בעצמו ולא (*המיתו) [*הניחו] מעכשיו אינו יכול רבי ירמיה להוציאו מידו אלא בעדי חזקה ואין מקבלין עדות שלא בפניו אבל אם היה רבי ירמיה דר באותו בית וזה היה תובעו בב"ד שילא מביתו לא היינו מוציאין רבי ירמיה על ידי תביעתו של זה אע"ג דקיימא לן [*ס"א דקיימי] מעולם דבית זה היה בחזקת אבוה משום דרבי ירמיה עכשיו אין צריך להביא עדים שהרי הוא אינו מערער אלא מוחזק בבית וזה מערער עליו (*ולא שהיה) [*ולכך כשיהיה] גדול יתבענו לדין או יביאו עדים שהחזיק בחיי אביו מחיבור מורי ה"ר אפרים ז"ל: וכי מקבלים עדים שלא בפני בע"ד עיין פירקא קמא דבב"ב ופרק הבית [*והעליה] כתב המיי' (*בפ"ב) [*בפכ"ב] מהלכות מלוה סדר גביית החוב כן הוא כשיביא המלוה שטרו [*נ"ל דצ"ל מתחלה] ויתקיים אמרינן ללוה שלם ואין יורדין לנכסיו תחלה עד שיתבענו ואם טעה הדיין והוריד המלוה לנכסי לוה קודם שיתבענו מסלקין אותו. אמר הלוה הריני משלם קבעו לי זמן כדי שאלוה מאחר או אמשכן או אמכור ואביא [*לו] מעות קובעין לו זמן שלשים יום ואין מחייבין אותו ליתן משכון שאילו היה שם מטלטלין היו בית דין גובין לו מהן ואם רצה המלוה להחרים על מי שיש (*לו) [*בידו] מעות ומטלטלין ומפליגו בדברים הרי זה מחרים ואין מחייבין ללוה להביא ערב עד שיתן. שלמו שלשים יום ולא הביא בית דין כותבין לו אדרכתא וכן אם אמר מתחלה איני משלם כותבין אדרכתא על נכסיו מיד ואין קובעין לו זמן וכן אם אין שטר אלא על פה הודה כותבין אדרכתא על נכסי בני חורין שיש לו: טען ואמר שטר שנתקיים מזוייף ואני אביא ראיה ואבטלנו ועדים במקום פלוני הם אם נראה לדיינים שיש ממש בדבריו קובעין לו זמן ואם נראה להם שלא בא אלא בעלילת דברים אומרים לו שלם ואח"כ אם יש לך ראיה (*אמור) [*יחזור] ואם המלוה היה אלם ושמא אינו יכול להחזיר מידו מניחים על ידי שליש: שמואל זבן לקנא דדהבא במר דפרזלא פירש רש"י ז"ל שאמר לו הכותי נחשת הוא וטעה מעצמו אבל שמואל לא הטעה הכותי דאמר שמואל בפרק כל הבשר אסור לגנוב דעת הנכרי והקפיד שמואל על שמעיה דיהיב לנכרי תרנגולת נבלה במר דשחוטה: ואבלע ליה זוז פירוש נתן לעובד כוכבים זוז יתר בהבלעה כדי שיאמר בדעתו הטעתי הקונה וימהר לילך: [מתני' ישבע לוקח כמה הוציא ויטול] [*קאי על המכיר כליו וספריו דאמרינן יטול מה שהוציא מפני תקנת השוק]. מפני תקנת השוק ואם תאמר בלא תקנת השוק יטול ויאמר אני להציל נתכוונתי ולהשיב אבידה ויש לומר שמיירי שהיה יכול (*לתבעו) [*לתבוע אותם] [מאותם] שלנו בתוך ביתו אפילו לא היה זה קונה אותם ועוד יש לומר דלא שייך למימר כלל הכי שהרי הלוקח טוען שקנאן מאדם אחר נאמן ולא מאותן שלנו בתוך ביתו שהיה אומר שנגנבו ·

מחיבור מהר"ס ז"ל: סליק הגהות מרדכי ממסכת ב"ק

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת בבא קמא

מאת הגאון המפורסם מוהר"ר יוסף אוטילינג ז"ל.

ארבעה אבות

(א) פסק האלפסי כרב הונא דכל מילי דמטלטל מיעט הוא:

(ב) ג' דיני, תלוקים הן לענין פרעון:

(ג) לר"מ ז"ל נראה בחלום דוקא כתבן וקש אבל במידי דאכילה כגון תטין ובוטנין וא"ל טול מה שעשית בשכרך שומעין לו ופסק הלכה כן:

(ד) מיימוני פירש בעל חוב גובה מן המטלטלין שימלא ואם לא הספיקו המטלטלין גובה מן הקרקע אחר אשר יחרימו סתם על מי שיש לו מטלטלין שלו או מי שיודע שיש לו מטלטלין:

(ה) מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופיאה ואם אין לו אפילו נותנין לו אלף זוז בפעם אחד נוטל הכל:

(ו) במקום שיש תקנה שאין לתת מכים של צדקה ליש לו דבר קצוב אין לחשב בית דירה וכלי תשמישו:

(ז) נראה דנזקין גובין ממשעבדי אף על גב דמלוה על פה היא:

(ח) אי לייתת לייתת ואי לא מסדרנא לשטריה למריה:

(ט) ראובן שמכר שדה לשמעון כו' לא מצי למימר לאו בעל דברים דידי את:

(י) אפוטרופא לדיקני לא מוקמינן:

(יא) עד שלא החזיק יכול לחזור בו:

(יב) כל אחד חייב לפרוע חוב של אביו:

(יג) שנים שהמיתו בהמה ביחד או שברו הכלים ביחד משלשים ביניהם:

(יד) [ה'] הכיתו ה' חבילות על בהמה ולא מתה ובא זה והניח חבילתו עליה ומתה כו':

(טו) וכן ה' שישבו על ספסל אחד ולא נשבר ובא אחד ונסמך עליהם דלא יכלו לעמוד הואיל וקירב שבירתו חייב:

(טז) אין שמין לא לגנב ולא לגזלן להיות הנבילה של בעלים:

(יז) פסק ר"מ דוקא מה שבעל תיקן להם בע"ח גובה מיהא היכא דידע דהקנה להם מעיקרא או הכניסה לו אפי' כלי שבת וכלי רגל אינו גובה:

(יח) כלתא דבי בר אלישיב כו' עד לבשתינהו לכולי מנא:

(יט) הנותן מתנה לאשתו קנתה והיכא דליכא עדים שקנאן לשמן והשיו שלה וקא טעין לקחתיו לשמן נאמן ובשבועה:

(כ) הדר שגירש אשתו בלא פשיעותא אין שמין בכתובתה אפי' בגדי שבת ור"י חולק:

(כא) השתא דתקון רבנן לבע"ח לגבות ממטלטלים גובה מיתמי נזקים בין ממטלטלי בין ממקרקעי:

(כב) פר"ת אי תפס את המזיק עצמו דהיינו הכלב והשונרא אכל שאר דברים לא:

(כג) ואי לא אזיל משמתינן ליה כתב רבי' יעבן דוקא שיש לו ללכת לשם ואפי' הכי רוצה לדחותו:

כיצד הרגל

(כד) דוקא בתאר דלא קיימא לאגרא ואף על גב דעביד למיגר מ"ט זה נהנה וזה אין חסר ואי חסר אפילו פורתא בתחוריתיה דאשיתא או בשום דבר צריך שיתן לו שכר:

(כה) כופין על מדת סדום:

(כו) פירש ראב"ן דכל הבתים בזמן הזה קיימי לאגרא ואף על גב דלא השכירה מעולם:

(כז) מעשה ביהודי א' שברח מעירו ולקח השר את ביתו והשאילו ליהודי אחר ואותו[שברח] שאל לו השכר ופסק הר' שמואל שלא יתן לו דהאי ביתא לא קיימא לאגרא שאם יצא היהודי מן הבית השר ישאילנו לעכו"ם ונמצא זה נהנה וזה אינו חסר:

(כח) לא מחייב תחלתו בפשיעה וסופו באונס מאב לאב כמו מקרן לרגל:

(כט) פי' ר"י לא שיבעיר הבהמה בעצמו אלא בכל מקום שפשע שלא שמר גחלתו דמטיא ליה ברוח מצויה הגיו הן:

(ל) מצאתי בשם רבינו שמריה מאספיר"א דסתם תיבות תחורות הן אצל שעכברים וחייב הנפקד אם שם בגד לשם ואכלו העכברים שהיה לו להשים על נס:

(לא) אפילו נוטל הכלב הגחלת ממקום שאמור שיטב ולא הוי תחורה אצל כלב מ"מ חייב בעל הכלב הכל דתחלתו בפשיעה שלא שמר כלבו:

(לב) פר"י ור"ת דלא קיימא לן הכי אלא אף על פי שלא שימר פירותיו ובא שור ואכלתן חייב:

(לג) המשסה כלבו של חבירו בחבירו פטור ואפילו לר"מ דדאין דינא דגרמי:

(לד) זרק כלים מראש הגג כו':

(לה) שניה לו גחלת על בגדו ונשרף חייב אף על גב דחזי ושתיק לא אמרינן סתמא דמילתא מחיל ליה דהא אשכחן אפילו כשמצוה לו לקרוע דחייב אם לא אמר ע"מ לפטור:

המניח

(לו) היכא נמי דקרו ליה לתביתא כדא ולכדא תביתא:

(לז) יותר חייב אדם לשמור שלא יזיק ממה שנזהר בנזק עצמו:

(לח) באפילה שנו דפטור:

(לט) לרכובה שלשה י"מ דהיינו לעני שבישראל ור"י פי' לגדול שבישראל:

(מ) קיימא לן כרב נחמן דעביד איניש דינא לנפשיה פסק ר"מ ה"מ בחפץ המבורר שהוא שלו ומחזיק בו ומסרב להחזיר לו אבל בשאר מילי לא:

(מא) המזיק שעבודו של חבירו פטור:

(מב) ש"מ דלא מחייב מדר' נתן אלא כגון דראובן לוה משמעון ושוב לוה שמעון מלוי חייב ראובן ללוי מדר' נתן אבל אם שמעון לוה מתחלה ושוב לוה ראובן משמעון לא משעבד ראובן ללוי:

(מג) השורף שטר חוב של חבירו אינו חייב ללוה כלום שהרי לא עשה היזק רק למלוה:

(מד) שטר שיש בו רבית גובה הקרן מיירי כגון שהרבית מפורש בו אבל אם זקפו הקרן עם הרבית וכתוב סתם אפי' הקרן אינו גובה:

(מה) עדים עוברים על לאו דלא תשימון עליו נשך:

(מו) נרצע שכלו ימיו ורבו מסרהב בו לצאת ואינו יוצא ואכל בו ועשה חבורה פטור וה"ה מסרתו ואפי' קודם הזמן אם חושש מגניבה וכ"ש אדם מעלמא שילא עליו שם שהוא גנב:

(מז) כל המשנה ובא אחר ושינה פטור ה"מ גבי שורו אבל גבי אדם לא:

(מח) שהיה לו לשומטו ולא שמטו ואפי' בשור תם:

(מט) מעשה שהיה בקולוניא"ה בא' שהפקיד אצל חבירו פקדון לימים כפר בו ולקח המפקיד את שלו בידי עכו"ם ומתוך כך הצילו את הנפקד והפסיד הרבה ופסק הרב דאם אפשר למפקיד להציל את שלו בענין אחר חייב כמו הוה לו לשומטו ולא שמטו:

(נ) כן אין לדחוף אדם את חבירו כשמכין זה את זה אלא יש לשומטו בנחת ואם דחף חייב לעשות לו דין:

(נא) ומודה איסי בע"ש בין השמשות שהוא פטור מפני שהוא רץ ברשות ודוקא אותה מצוה דבין השמשות דאין לו שהות אבל אשאר מצות כגון לרוץ לבהכ"נ לא:

(נב) טענו חטים והודה בשעורים פטור ומשמע אפי' גם אמר איני יודע על החטין פטור מכלום:

(נג) מעשה בא לפני ריב"א באחד שחבל בחבירו ותפס הנחבל כוס של כסף משל החובל והיה לב הרב מהסס בדבר:

שור שנגח

(נד) אנן יד עניי אנן ר"ג ובית דינו אביהם של יתומים:

(נה) בפיך זה צדקה אלמא אמרינן בדיבור לחודה מחייב:

(נו) ודאי אי בעי לשנויי שהוא מידי דיהיב להו לעניים עד דלא מטי ליד הגבאי במידי אחרינא דכותיה מצי למיעבד:

(נז) אסמכתא מועלת בהקדש:

(נח) כמו שאין מקדישין דבר שלא בא לעולם הכי נמי אינו נותן לצדקה דבר שלא בא לעולם:

(נט) ר"מ. נדר ושבועה ותקיעת כף מהניא אפילו באסמכתא דרובן ע"י דאי הן אם יהיה אלהים עמדי ואם נתן תתן את העם הזה בידי:

(ס) דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו פירוש כמסירה מועלת בכל מקום:

(סא) אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכל בהם ולכתובת אשה משום מזוני:

(סב) אין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד וקטן כשלא בפניו דמי:

(סג) פסקו התוספות דרבי פרץ דנפקד (אחד) יכול לעכב פקדון בשביל אחר שיש לו דין על המפקיד:

שור שנגח הפרה

(סד) ממון המוטל בספק חולקין לאו בכל ספק דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה אלא במקום דדל טענתיה מהכא ראוי הדבר להסתפק בב"ד:

(סה) שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשים:

(סו) שמואל אמר הלכה כרבי:

(סז) מזקקין לתובע תחלה וכילד:

(סח) המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו מפתח קנה אבי"ה. וה"ה במוכר כהורה דמונחת בבית או בשוכר ומסר לו המפתח:

(סט) ראבי"ה. מוכר סחורה או (סוחר) [שוכר] תלוי במנהג סוחרים:

(ע) אחד עשה סעודה והזמין את ראובן ואת בני ביתו דהיינו נפתלי ומרתו של ראובן ונפלה מריבה ביניהם ועמדו בני ביתו של ראובן והכו בעל הסעודה ובעל הסעודה רץ לפני השופט כו' אם יש דין מוסר ביניהם:

הכונס

(עא) שומר אורחים למימסריה לברזיליה וכן הדין לכל אדם שמסר למי שידוע שרגיל למסור לו:

(עב) נפלה לגינה מצלמת מה שנהנית ואפי' נהבטה ע"ג ירקות:

(עג) הפודה השבויים אפילו שלא מדעתם כגון שאין יכול לבא אליהם לשאל להם פודה וחוזר וגובה מהם מה שהוציא ולא מקרי מבריח ארי:

(עד) עכו"ם שאנס שדה מישראל ובא ישראל אחר לפדותו נראה לר"י דצריך ישראל ראשון לתת לזה כל מה שנתן לעכו"ם אם ירצה שיחזיר לו:

(עה) ספרים לא שייך בהו ייאוש דהעכו"ם לא יוכל למכרם אלא לישראל:

(עו) פורע חובו של חבירו פטור:

(עז) יש מחלקין בין גרמא לגרמא:

(עח) אם שנים הביאו עצים ושניהם לבו ואין בכל אחד כדי ללבות פטורים. בהדליק הבירה מודו לרבי יהודה דמשלם כל מה שרגילין להטמין בבירה ומשכבע ושקיל:

(פ) עשו תקנת נגזל במסור פירוש דהך בעיא הוי כשהמסור מכחיש הנמסר אבל אם המוסר עצמו אינו יודע כמה ישבע הנמסר כמה הפסיד וישבע ויטול:

(פא) ראבי"ה. כל מה שמפסיד ממון לחבירו בפשיעתו ויש לו עדים שאיבד על ידו ממונו או ע"י פשיעותו ישבע כמה הפסיד ויטול ובלבד שטוען דבר הרגיל לשום באותו מקום:

(פב) חמסן יהיב דמי ועובר על לאו דלא תחמוד ולא תתאוה:

(פג) מיימוני פסק כל המזיק ממון לחבירו ואינו יודע כמה הזיק הרי הניזק נשבע כתקנת חכמים ונוטל מן כגזלן והוא שיטעון דבר שהוא אמוד:

(פד) הרי שחטף אדם סל או חמת מלאים ומחופין והשליכן לנהר או לים וטען הניזק שמרגליות היו בתוכו אינו נאמן ואין משביעין אותו על כך:

מרובה

(פה) יאוש קונה:

(פו) מסקינן בתלמודא דיאוש כדי לא קני בגזילה אבל בהדה קני:

(פז) רב האי. גזלן קנאה ביאוש בעלים ומותר לקנות ממנו מה שגזל:

(פח) כתב ר"ת עכשיו הורגלו לכתוב אף המטלטלי דכפריה:

(פט) ר"ת היה רגיל לשלוח הרשאה ביד נכרי:

(צ) אם הרשה עבדו הרשאה היא:

(צא) אין אדם יכול למנות שליח להרשאה שלא בפני השליח דזוד הוא לו משום ואחר לא טוב עשה בעמיו ולא מפני קנין ואפילו אם יתרצה אח"כ השליח לפי' ר"י בר קלונימוס אבל לפרוש ר"י ניחא:

(צב) אין הנפקד יכול לומר למורשה לאו בע דברים דידי את:

(צג) קי"ל כמו שכתוב בהרשאות ויש לו רשות לדון בכל ב"ד שירצה בין בד"י בין בדא"ה דאי אינים אלים הוא ואינו יוכל לכופו בד"י מותר לכופו בדא"ה:

(צד) ר"ת · אין מותר להכרית בידי עובדי כוכבים אא"כ יתירו ב"ד או ראשי הקהל וכן[כ'] מיימוני:

(צה) אין המורשה יכול להרשות אחר תחתיו אא"כ נתנו לו רשות הבעלים:

(צו) אלפסי. ראובן שיש לו שטר חוב על שמעון והרשה לוי לתובעו ואבד ממנו השטר אם באונס משתבע דבאונס אבד ופטור:

(צז) המורשה אפילו יוציא ממון מן הנתבע בשרים הן קרוביו בין לדין בין לעדות:

(צח) ר"מ. אין המורשה יכול לפטור ולמחול אלא לדין שכך כתוב בהרשאתו וישתעי דין אא"כ יש עדים שכך כתוב בהרשאתו:

(צט) כתב רבי שמחה דבהרשאה אין צריך לכתוב זמן דמה לי אם הוא מוקדם או מאוחר:

(ק) תנאי ב"ד שיהא זה שופך את יינו ומציל את דובשו:

החובל

(קא) אבי"ה. מסקנא דעבדינן שליחותייהו במילתא דשכיחא:

(קב) לאה שטענתה על ראובן אמרת לאישי מה לך להתייחד עם נפקת ברא כמו זוגתך ותרפתני והשיב לא היו דברים מעולם כו' מה דינו:

(קג) וכן על חירוף של שוכני עפר אילו היה עדות בדבר או שהיתה מודה היה לה ליקח מכין ולילך על קברו ולבקש מחילה מן המת:

(קד) ערום לאו בר בושת הוא ודוקא שהבושה בא על ידי שמגלהו אבל מכה את הערום פשיעא דחייב אף על הבושת:

(קה) רבי יהודה פוטר הסומא כו' מ"מ מודה דמדרבנן חייב בכל המצות האמורים בתורה ואם ראה מאורות מימיו פורס על שמע ומוציא אחרים י"ח:

(קו) אדם שחבל בהמת חבירו ואינה יכולה לעשות מלאכה ומתבטלת ימים רבים פטור:

(קז) לא שייך שבת אלא באדם דשבתו לא הוי בכלל נזק:

(קח) ראב"ן. כיון שהנשים רגילות לישא וליתן בזמן הזה הרי כאילו מינום בעלים שלוחים ואם יש עדים חייב הבעל לשלם מפני תקנת השוק שישאו ויתנו עמהם:

(קט) הא דאמרינן אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד הני מילי גבי נדר דצריכה בעצמה לפרש הנדר בב"ד:

(קי) ר"ב. אין חילוק בין אשת איש לפנויה אלא דאין לה לפרוע:

(קיא) אין משביעין אשת איש על פקדון ואינה משלמת אא"כ יש לה נכסים שאין לבעלה רשות בה אבל כותבין עליה פסק דין לכשתתאלמן או תתגרש תשלם:

(קיב) נשים המסורות ויש להם בעלים נהי דפגיעת רעה ואין לה מה לשלם שמותי משמתינן לה כי השוה הכתוב אשה לאיש:

(קיג) קם המסור בדין ונתחייב נתחייבו הנכסים ולא ירשו יורשיו הנכסים:

(קיד) כתב רב נחשון גאון הא דאמר העבד והאשה פגיעתן רעה היינו לשלם ממון אבל מלקות חייבות דהל"כ עבדים חובלים בבני מיוחסים ונשים באנשים:

(קטו) אי טעין נחבל כיון דאין דין דיני קנסות בבבל שלא בעל דיני לא"י עמי משלחין אותו ואם מסרהב מנדין אותו:

(קטז) כל לגבי בעלה ודאי מחלה ודוקא כתובה לו התקבלתי אבל במחילה בעלמא לא:

(קיז) ר"י. אם יש שום אדם שרוצה לוותר ולקנות ולשלם דמי חבלה זבנינן לסו כדי לפרוע לזה ומיהו אם נחבל רוצה לקנות אין ב"ד חייבים לטרוח בחנם:

(קיח) אסור למכור לו ע"מ שאם תתאלמן יהיו היורשים פטורים ואם תתגרש תתייב לה דלא פלוג רבנן:

(קיט) ראובן טען על שמעון אתה פטרת בעלי חובי וערבי בלא ידיעתי ושמעון משיב אתה אמרת לפוטרו אם יש עדים שעדיין חייבים לראובן לא כל כמיניה לשמעון לומר אתה אמרת לי לפוטרן:

(קכ) ראובן שתבע את שמעון שמסר אותו ויש לו עד אחד והנכרים מעידים עליו ישבע שמעון להכחיש העד בפני הנכרים:

(קכא) שטר שטוען השלים פרוע הוא לכן שרפתיו ואתה אמרת לי לשורפו והמלוה כפר אי נאמן אי לאו:

(קכב) אם נתן לו חפץ לשמור ולאחר שקבל בדין שמירה נמלך ואמר קרע או אבד אינו אלא כמשמש או כפטומי מילי אבל אם בשעת (שמירה) [נתינה] אמר כך וקרע או אבד פטור:

(קכג) מעשה בראובן שלוה י' ליטרין לשמעון לזמן קצוב ואחר הזמן אמר ראובן לשמעון אותם י' ליטרין יהיו לך למחילת שכר ונתעסק שמעון בהם ונאנסו נראה דשמעון חייב באונסין:

(קכד) שאני עניי דפומבדיתא כו' במקום דלא קייץ להו פטור משום דממון שאין לו תובעין הוא מיהו אם הגבאי אמר לשומר שמור חייב הגבאי:

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת בבא קמא

(קכה) הגבאי אין לו להרויח כי אם יעשה סחורה במעות של צדקה :

(קכו) כל המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע :

(קכז) פסק ראב"ן דיש לקרותו רשע ופסול לעדות וכשמנדו נשבע ונוטל עד שישוב מרשעו ויקבל דין ואפי' לא תבעו זה אלא אחר :

(קכח) מיימוני המכניס ת"ח אפילו בדברים קונסים אותו וגובין ממנו משקל ל"ה דינר וגובים קנס זה בכל מקום :

(קכט) יש תלמידים שמוחלים להם וכן נא: להם :

(קל) עשיר שקרא בן גדולים כתוב חבוב ממ"ר בן ממזר ראוי לקונסו יותר מבג"ש לפגום בקבר :

(קלא) המחרף יחוש לנפשו ויסגף עצמו בתעניות ומלקיות וגם ממון יתן ויתכפר בו כי אחד יש עון גזל ועונש לשלוח יד בקדושים אשר בארץ :

(קלב) ראיה והוכחה למה עונשים המוציאים לעז על המתים :

(קלג) החזן שהיו הצבור חפצים בו ומקצת לא רצו בו ונעשה ע"פ השר שבקש הממונים להתרצות לא טוב עשה לשימות ונעשה בימי ראב"ה כו' החזן עליו לתקן :

(קלד) ראובן ושמעון שהיה להם ירושה שאין שום אדם רשאי לבנות [דבר] בב"ה זולתם ועתה בא ראובן למכור חלק ירושתו לאחד מעשירי העיר לאו כל כמיניה :

הגוזל

(קלה) הגוזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה בא בעל הקרקע ונוטל אותה מיד הלוקח עם השבח אבל היציאה לא :

(קלו) המלוה על המטבע כו' נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה :

(קלז) גזלן נמי אם הוציא המטבע שגזל נותן לו מטבע היוצא :

(קלח) כשנפסל המטבע דינא דמלכותא דינא וכמו שתיקן השולט' :

(קלט) אם היה כתוב בשטר שיש לו כך וכך ליטראות טובים היוצאים בהוצאה נותן לו מטבע היוצא אם לא הוסיפו עליה יותר מהאמור בתלמוד :

(קמ) נשאל לר"א ראובן נדר לתת לאשתו ב' זקוקים כסף עד חנוכה מכסף הניתן אז על מנת שתקבל גט ממנו ועתה אומר שביום ראשון של חנוכה נפסל המטבע והשיב שיתן לה כסף ראשון :

(קמא) הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור דאמר ליה הא מנח קמך ופי' ר"י דוקא בצלולין ודאדווי אדייה אבל שקיל בידיה מיגזל גזליה :

(קמב) יש לחלק בין נזקי גופו לנזקי ממונו :

(קמג) מכאן אתה למד לכל הגרמות אם יקבל עליו בפי' לשלם אם יגרום לו הפסד שהוא חייב :

(קמד) הא דמחייב ר"מ במראה דינר לשולחני דוקא דא"א לאישתמוטי והיינו כמו דיין שדן הדין וטעה :

(קמה) מראה מקח להגר או לקרובו וכן משכונות והכשילו [בעצתו] פטורים :

(קמו) מכריז רב האי בר ישראל דידע סהדותא לעכו"ם על ישראל חבירו כו' משמתינן ליה משמע דאין חייב לשלם לו אלא משמתי' :

(קמז) ר"מ. ראובן שעכב הוצאותיו של שמעון על פי השר שיעשה לו דין (לראובן איסור) [דראובן מסור] גמור הוא אם שמעון לא היה סרבן מתחלה וישלם ראובן כל מה שהזיקו :

(קמח) גרמא בניזקין כ"ע פטור :

(קמט) התיבה של איסור [שנפלה] בס' דהיתר ולא הכיר בה להעלותה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה אם אין בהיתר כדי לבטל שתיהן אבל אם הכי' ויודע בה שיש בהיתר לבטלה אפילו אם נפלה אחרת אין צריך בטול כנגד שתיהם :

(קנ) לקח מה' בני אדם ואינו יודע מאיזה לקח חייב ליתן לכל אחד ואחד :

(קנא) פסק ר"י שיכול אדם להלוות לחברו למחצית שכר והלוה מקבל עליו כל אחריות כמו שיאמר שילום על משכונות כסף וזהב ויטמנם בקרקע ועכשיו אם הלוה בענין אחר אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע :

(קנב) עוד הוסיף וכתב שיש לו להתנות שאם יצטרך המקבל מן המעות להוציא לצורכו שיחזיר אותם בקרוב ויזכה אותם למפקיד על ידי אחרים וילוה אותם במעות הראשונות ואם לא לקח רשות להוציא הרי שלח יד בפקדון :

(קנג) כתב האלפסי דלא אמר ר' יהודה הותירו לאמצע אלא כשנותן לו המעות בשותפות למחצית שכר אבל אם נתן שלא בתורת שותפות אם הותירו הותירו לבעל המעות :

(קנד) בפנינו ת"מ תקף ראובן לשמעון וטען שלחתי על ידך י' זקוקין מאיי סיס בארנקי אבל לא סים קשר משונה וכו' :

(קנה) המשבל כיסו של חבירו אין לו עליו אלא תרעומת וזהו במקום שאין מרויח בו אבל אם מרוית חייב ליתן לו :

(קנו) ר"ת שלח פעם אחת כסף על ידי יהודי ועכב כספו כשנתים וגבה ממנו בעל כרחו ריוח י"ב זקוקים :

(קנז) המפקיד מעות [אצל] חבירו אסור להשתמש בהן בלא רשות בעל הפקדון ואם עבר ושלח בהן יד חייב באחריותן ואם הרויח בהן נותן לו מחצית שכר :

(קנח) אין מצלאין מעות בדיוקני כמה פירושים של של דיוקני :

(קנט) סמ"ג. היתה לו מלוה ביד אחר אינו יכול לכתוב כרשאה עליו ואפילו היא :

(קס) כתוב בשטר מפני שהמלוה להוצאה נתנה ואין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואין לו דרך שיקנה החוב אלא במעמד שלשתן :

(קסא) תקנו הגאונים שכותבין בהרשאה והקניתי לו ד' אמות קרקע בחצרי אע"פ שאין לו קרקע ופירשו דאין לך אדם שאין לו ד' אמות בא"י ור"ת דחה משום דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי :

(קסב) ראובן שהיה לו פקדון ביד שמעון בא לשמעון כתב ולא הכיר אם היה כתב יד ראובן אפי' היה כתוב בו סימנין ואותיות שביניהם בייחוד ומתוך כך מסר לו הפקדון לשליח חייב אם ראובן כופר ואומר לא שלחתי לך כתב. האלפסי פטר את שמעון בשבועה :

(קסג) לוי שבא בשליחות ראובן ולקח חמשים מיד שמעון ובא ראובן ואמר לא שלחתי אלא להביא עשרים ועשרים לבד הביא לי לוי נשבע היסת שהחמשים שנתת לי נתתי לראובן וישלם שמעון מביתו אם היה חייב לראובן וכן כל כיוצא בזה :

(קסד) והיכא דשדר ליה חבריה כתב ואמר ליה שדר לי ההוא מידי דאית לי גבך ובדרינהו ניהליה לא מחייב באחריותיה דהאידנא נהוג הכי בני תגרי וכ"פ ר"ת :

(קסה) אבי"ה. אם היה חייב ראובן לשמעון זקוק ושלח לו ע"י שלוחו ונאבד אין שמעון יכול להשביע לשליח עד שיבא ראובן :

(קסו) ראובן ששלח זקוק לאשתו למזונות ונאבד אינו נשבע לאשתו אם לא מדעת בעלה :

(קסז) ס' החכמה כתב נשבע ואחר כך באו עדים פטור ואין הלכה כן ומורי הכהן אומר דאפילו אם לא באו עדים וזה תפס משלו שלא בפנינו ואמר אני רוצה לישבע שהדין (עמו) [עמי] שהוא נשבע לשקר דיכול לעשות ובשערי שבועות דלא כדברי מורי :

(קסח) רי"ף. גברא דמורכין ליה לית ליה רשותא לאורוכי אחרינא אא"כ נתנו לו רשות :

(קסט) סמ"ג. ראובן הביא הרשאה ותבע את שמעון אין יכול לדחותו שמא המשלח הרשאה בעל שליחותך :

(קע) ראובן שבא בהרשאת שמעון ותבע את לוי ואמר לא היו דברים מעולם אבל ישבע שמעון ויטול מוציאין הממון מיד לוי ויהא מונח ביד ב"ד עד שיבא שמעון :

(קעא) נתחייב לוי שבועה אין יכול לעכב ולומר איני נשבע עד שאהרים בפני שמעון על מי שיטעון שקר עלי :

(קעב) נשבע ואחר כך באו עדים בס' שהחכמה . ערוב פרשיות כתוב כאן :

(קעג) חזקה אין אדם מעיז פניו לכפור הכל :

הגוזל בתרא

(קעד) נטלו לסטים או מוכסים את כסותו ונתנו לו כסות אחרת הרי אלו שלו :

(קעה) מעשה בא לידי על כובסת נכרית שהיתה רוחצת בגדים לכמה יהודים ואבדה סדין אחת והנכרית נטלה סדין אחר מן היהודים אחרים ונתנה לו תמורת סדין שלו אשר אבדה וצויתי להחזיר שהרי אותם יהודים לא נתייאשו מן הסדין שלהם :

(קעו) אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו הא מסתמא לא מייאשי :

(קעז) אמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלה רצה מזה גובה רצה מזה גובה :

(קעח) הסכימו כל הגדולים שכל ממון שלא נקנה ביד מי שהוא בייאוש הרי הוא ברשות הבעלים ויכולין הבעלים להזמין לדין הגזלן השני או הנפקד:

(קעט) אם השומר הראשון הוא עם השני במלאכתו בכך לא נפטר השני :

(קפ) השתא דמטלטלי משתעבדי לבעל חוב חייב שני לשלם אם לא נתייאשו הבעלים :

(קפא) מי שנתחייב ממון עבור מלשינות ומת גובה מן היורשים אבל קנס לא :

(קפב) המלוה חבירו למחצית שכר ומת הלוה סתם הלואה ל' יום ומוציא מיד אלמנותו :

(קפג) ואם הלוהו לזמן קצוב ועדיין לא הגיע זמנו אין יכול להוציא מידה :

(קפד) אין מקבלים עדות שלא בפני בע"ד עד שיהא הוא חולה או עדיו חולין ופתחו לה בדינא ושלחו ולא בא וכל קבלת עדות בפני ג' :

(קפה) ריב"א . הא דקאמר או שהיה חולה אתובע קאי דוקא דאם התובע חולה ורוצה שיקבלו עדיו בחייו מקבלין :

(קפו) אבל אם הנתבע חולה בשביל כך אין מקבלין עדות שלא בפניו :

(קפז) ראב"ן כתב מדמכשר קבלת אונס שלא בפני בעל דין ש"מ דבלא אונס כשר בדיעבד ואם אינו בעיר ואין שהות לשלוח אחריו מקבלין :

(קפח) מקיימין השטר שלא בפני בעל הדין משום דקיום שטרות דרבנן אבל קבלת עדות שהוא דאורייתא בעינן שיבא בעל השור ויעמוד על שורו :

(קפט) נהגו הקדמונים שאין קובלין בבית הכנסת לא בניסן ולא בימים הנוראים ואם הן בני הכפרים שאין למנין קובעים להן זמן אחר הרגל ואם יש דחייה ורמאות דנין לאלתר :

(קצ) מסקינן שליחא דמלכא כמלכא :

(קצג) אדם שקנה ספרים בעיר וברח אם קנאם יהודי אחר יחזיר עד כדי דמיהן אם נתן כך בהן:

(קצד) אם יש לשמעון חוב אחד וכתוב על שם ראובן ויש לראובן חותמות אחרים כתובין על שמו ובא השר ונטל אותם שמעון בשביל מתנת ראובן שאין לראובן לשלם כלום לשמעון מפני שמתנה דומה למסים :

(קצה) אסור לקנות דבר הגזול ואפילו לאחר יאוש והוא שידע בודאי שהיא הגזילה עצמה :

(קצו) ישראל המלוה (את) לישראל חבירו על המשכון אין המלוה זקוק לשומרו יותר משנים תלמוכרו ולגבות הלואתו :

(קצז) עכו"ם בעל זרוע שאנס נכסי ישראל וירד להון שדהו מחמת שהיה לו חוב גמור על בעל השדה או מחמת דבר אחר ומכרה לישראל אחר אין הבעלים יכולין להוציא מיד הלוקח :

(קצח) כהי מאן דאיבתבא בי דרי פורע מכס המלך בשביל כולם :

(קצט) אין אדם נתפש על חבירו וחייב ליתן לו ופירעו :

(ר) אם היה חייב למלוה עכו"ם ותפס ישראל אחר ונתפשר עמו (אם) [אין] חייב להחזיר לו אבל אם תפסו בשביל ארנון וגולגולת חייב ראובן לפרוע לו:

(רא) מכריז רבא האי בר ישראל דידע בסהדותא ואזיל ואסהיד ליה לעכו"ם על דבר ישראל חבריה משמתינן ליה :

(רב) ודוקא עד אחד אבל ב' עדים לא דהא בדינו מוציאין בב' עדים :

(רג) והני מילי להוציא ממון מישראל אבל להעמיד ממון ביד עכו"ם לא משמתינן ליה :

(רד) גזל העובד כוכבים אסור ואסור גם להטעותו :

(רה) אסור לגנוב דעת הבריות ואפי' דעתו של עכו"ם:

(רו) האי בר ישראל דזבן ארעא לעכו"ם אמצרא :

(רז) המעמיד חבירו ערב לעכו"ם עליה דידיה רמי לשלומי ואפי' אם העכו"ם מעליל עליו שלא כדין אחרי שמחמתו שהעמיד לו ערב באה לו צרה הזאת :

(רח) מיהו אינו נאמן לומר כך וכך הוצרכתי ליתן לעכו"ם להתפשר עמו ואפילו בשבועה :

(רט) צריך הנמסר לברר כמה הפסיד מחמת מסירתו :

(רי) אם ראובן נתפשר עם העכו"ם וסילקו ולא העמיד עליו עדים איהו דאפסיד אנפשיה שהיה לו להתפשר בפני עדים (ולא) [ולומר] בפניהם שבשביל ערבים של שמעון [נותן] ולא יטול בלא שבועה :

(ריא) המכיר כליו וספריו ביד אחר ויש עדים שאלו כליו וסמ"ג מחלק בין כלים לכלים :

(ריב) ר"ת פסק דכל הספרים עשוים להשאיל ולהשכיר ולא נהגו כוותיה :

(ריג) ישבע כמה הוציא ויטול רש"י פי' לפני יאוש אמנם[בספרים] נראה שהוא [לעולם] לפני יאוש :

(ריד) ר"מ השיב על ראובן שהכיר ספריו שנגזלו העכו"ם ביום הגזרה וידוע לכל שנגנבו ונגזלו וצריך להחזיר בחנם :

(רטו) ראב"ן. נפלה דליקה בעיר או באו שוללין ואח"כ הכיר כליו וספריו ביד אחר אם אינו עשוי למכור ישבע כמה הוציא ויטול ויחזיר ואם עשוי למכור אין יכול לטעון עליהם ואם טען אתה מכרתו לי נאמן בשבועה :

(רטז) ישראל שלקח כלים וספרים מגנב מפורסם ישראל או עכו"ם ומכר לישראל אחר והוציאו עכו"ם מן הלוקח בדיניהם הראשון חייב להחזיר דמיו ללוקח שני :

(ריז) והלכתא כבולהו עשו תקנת השוק והאלפסי פי' לא על גנב מפורסם :

(ריח) ראובן ושמעון הלוו על משכון וביד ראובן הוא ותפסו השר ונלקח גם המשכון ההוא ונתפשר עם השר ושמעון אינו רוצה לסייעו אין לו לראובן אלא שכרו :

(רכב) הולך מנה לפלוני ולא מצאו ליכא מאן דפליג שיעכבם השליח :

(רכג) בשלו יש לקדש השם ולא בשל אחרים :

(רכד) ראובן הפקיד פקדון ביד שמעון ובא לוי ותפס הפקדון מיד שמעון בשביל חוב שיש לו על שמעון לוי חייב להחזיר הממון לראובן :

(רכה) דליקה שנפלה בעיר והאש היתה קופצת לכאן ולכאן וברחו בני האדם מפחד הדליקה ועמד יהודי והציל ספר א' ובעליו בא מן העיר אינו חייב להחזיר לבעלים :

(רכו) טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו :

(רכז) א"ז פסק שחייב ליתן לשדכן כל מה שהתנה ליתן לו שבשכר שדכנין רגילין ליתן הרבה יותר מכדי טרחו :

(רכח) א' עשה השבעה בשדים שהוחזרה הגניבה ונדר לו זקוק ואחר שעשה המעשה לא רצו ליתן לו אלא שכרו ופסק ר"י לתת לו כל מה שהתנה :

(רכט) סמ"ג . ה"ה מענין רפואות דרך ליתן דמים מרובים ולא נאמר בזה שיתק :

(רל) אם הוא כופר ואומר לא שכרתיך מעולם נאמן ב"ה בלא שבועה :

(רלא) ר"מ פסק דאם עני תובע לעשיר נדרת לי כך וכך דהעשיר נשבע :

(רלב) ראובן טען על שמעון השכרתני לילך עד קולוניי"א להשתדל בשביל זיווג אחותך ואמרת שאם תעשה שהבחור יבא פה תתן לי ט"ו דינר בשביל שכירותי וכן בא ושמעון אומר שלא נדר אא"כ יקח אחותו אם נדר בשביל טרחו חייב :

(רלג) השוכר הפועל להביא דורמסקין לחולה נותן לו שכרו משלם ככל אשר התנה :

(רלד) שיירא שהייתה מהלכת כו' מחשב לפי ממון ולא נפשות :

(רלו) רשאין שמחרין להתנות כו' וכן דין בכל מה שהשותפין מתנין :

(רלז) שיירא שהייתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה ועמד אחד מהן והציל הציל לאמצע ואם אמרו בשביל פלוני מה שמחלו מחלו לו :

(רלח) השותפין שמחלו להן המוכסין מה שמחלו מחלו לאמצע ואם אמרו בשביל פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו :

(רלט) פירש רבינו שמחם דמיירי שבקש אחד מן השותפין שימחלו לו :

(רמ) ראובן הבא אצל השר לאחר שנתפשרו הקהל מן המס ובקש לו למחול חלקו ומחל לו מה שמחל צריך (לסלק) [לחלוק עם] הקהל :

(רמא) אם קודם פשרה בקש יהודי אחד לפוטרו מחלקו וכן עשה ופטרו חייב לתת מס :

(רמב) אם השר אמר מעצמו קודם הפשרה פלוני לא יתן מס אלא פלו' ופלו' יפטו אותו הוא פטור אפי' דהורגלו ליתן מס ביחד :

(רמג) אם כבר נתפשר ושוב רצה להוסיף לזה ולפחות לזה לאו כל כמיניה ואין שומעין לשר בזה .

(רמד) יהודי הנכנס בעיר תחלה לדעת כן להתפשר לבדו שלא להשתתף עם הקהל אינו יכול להיות נאמן מהם אלא לדעתם :

(רמה) הני מילי למסים דוקא הם שותפין אבל עלילות והרטוניות אינם שותפין בזה ואם השר מעליל על מקצת הקהל שלא כדין לא יפטו האחרים עמהם :

(רמו) אף על פי שאמו עליהם מתחלה על כולם הבורחים פטורים :

(רמז) אם השר מעצמו אומר לא חפץ שום יהודי ידור כאן אלא ברשות ראובן ראובן יכול לעכב עליו מדינא דמלכותא :

(רמח) על דבר המס שנותנין למלך בלא קצבה ור' טוען לשמעון לתת ממון אחרים שבידו :

(רמט) אם מתחלה הטיל המלך מס על העיר בפני עצמם ובקשו שאר היישובים מן המלך לחברם עמהם במס כדי להקל עליהם והתרו עליהם בני העיר שלא לעשות החבור והם הלכו בשרירות לבם והזקיקו את שלוחי המלך לחבר ובחיבור זה הפסידו בני העיר כי הוצרכו לתן יותר ממה שהוטל עליהם מתחלה עבירה היא בידם שגרמו להם הפסד אבל אם שלוחי המלך אמרו לחבר בשביל טענותם אין פשיעה :

(רנ) ראובן ושמעון שהיו דרים תחת שר אחד והיה להם חוב בשותפות ויצא ראובן משם לדור תחת שר אחר וכעס עליו השר ואמר לשמעון את חלקך אסייע לך שיפרעו ולא חלק ראובן בכס"צ שותף חולק שלא לדעת חבירו :

(רנא) שנים שהיה להם חוב ביחד והחוב מקולקל וצריך ליתן שוחד ולהוציא הוצאות האחד רוצה והב' אינו רוצה יכול לחלק שלא לדעת חבירו :

(רנב) הורגלו היהודים לתת מס בשותפות ואח"כ נתן המלך קצת מלכותו לבנו ואינו לוקח מס מהיהודים הדרים תחתיו אין להכריח אלו לתת מס עם יושבי מלכות של המלך :

(רנג) אמנם אם נתן אותם עיירות גופם מהיום ופירות לאחר (מזו) [זמן] ויש לו תפיסת יד בהם ולוקח מהם מס לא בעל השותפות :

(רנד) ראבי"ה. אם אין עדים בדבר שאומר כן נשבע שלא נתכוין להציל אלא לעצמו וזוכה :

(רנה) מוסר פסול לעדות ולשבועה :

(רנו) אפילו אדם המריב עם חבירו בפרהסיא ואומר אלך ואמסור ממונו הואיל ומעיז פניו בפרהסיא נחשב רשע ופסול לעדות וה"ה לשבועה :

(רנז) המוסר שאנסוהו להראות את ממון חבירו ולא להביא והלך והביא ונתן ביד העכו"ם אינו רשע אלא בר תשלומין ומשביעין אותו כשאר כשרים :

(רנח) אפילו למאן דלא דאין דינא דגרמי מחייב במסור דאחוי אחוויי בלא אונס :

(רנט) והיכא שנים דרים ביישוב ואין להם עדים ואתא אחד וצוח על חבירו דמסריה לשלטון והלה אומר להד"מ יש לו לישבע בפני השלטון שלא דבר על שהנגדו שום דבר שהביאו לידי הפסד ממון :

(רס) ראובן ושמעון שהיו שותפין בחוב וראובן קבל הערב ותפסו השר והוצרך ראובן לפטור החוב ושמעון הזמינו לדין בשביל חלקו אם ראובן לא נתפס אלא בשביל החוב כדי לפטור בעל חוב והערבים ולא שאל ממנו זולתי ודחק אותו פטור :

(רסא) ראובן שקבל עיסקא מכמה בני אדם ושוב תפסו המושל עם שאר היהודים שלו ולא השיגה ידו כדי גאולתו ולקח מן העסקא לפדיון נפשו נותן מן העסקא כדי פדיונו אפילו אית ליה נכסי לדידיה :

(רסב) ראובן ושמעון שתפסם המושל ונתפשרו יחד ויש לאשת האחד מעות מתכשיטיה שמכרה ואין לבעלה רשות לשלוח בהם יד בעלה חייב לתת מהם כפי החשבון :

(רסג) אם יש לאדם מעות משל אחרים ומצוה בשבילו יש לשלם המעשר לבעלים :

(רסד) ההוא שותא פסק ה"ר אליעזר מטולא דתקנת חכמים היא שלא יהא אדם רגיל בכך אבל אינו נקרא בכך מסור :

(רסה) והיכא דתקף בידי עכו"ם לעצמו אף שאין לו לעשות כן לא דיינין ליה דין מסור :

(רסו) אי הוו רגילים להכנס כמו שטופין ואחר כך נעשה כך שהיה המור מקפץ ומדלג ובעי לאטבועי הספינה אם השליכו לנהר חייב :

(רסז) כולי שמעתתא דאנסוהו והראה ממון חבירו דפטור היינו מחמת נפשות דוקא אבל מחמת אונס ממון היה חייב :

(רסח) מסקנא כך הוא דממון מסור אסור לאבדו בידים :

(רסט) רבי אפרים שהלך בערכאות של עובדי כוכבים וקבל על רבי יואל להכריחו שיעשה לו דין יהודי ומתוך[כך]קבל רבי יואל על רבי אפרים והפסידו ממון במסירתו אף על פי שרבי אפרים לא טוב עשה חייב רבי יואל לשלם לו כל מה שהזיק :

(רע) מיימוני . עשה המסור לאנסים את אשר זמם לעשות נראה לי שאסור להורגו אא"כ הוחזק למסור לאנסים הרי זה יהרג שמא ימסור אחרים :

(רעא) יש אומרים שאין אדם נתפש על נערו ופועריו את רבי יואל זה אינו אבל חייב לשלם :

(רעב) אלפסי אם ישיב לו במדבר ואין בעל האבידה או המפקיד רוצה לקבלם במדבר האחריות על הנפקד והמוצא עד שישיבם לו בייטוב :

(רעג) משמע אדם הנפקד אם שאל חפץ אחד מן הפקדון שבידו ולאחר זמן החזירו למקום שהיה מונח בתחלה בחזקת פקדון אין עליו דין שואל אלא שומר חנם : סליק

לוח הדינים אשר נמצאו בהגהות מרדכי ממסכת בבא קמא

ארבעה אבות

(רעד) מנהג בבתי ישיבות שמנדין עד דמפייס לבעל דינו ולא נראה לר"ת :

(רעה) תנו רבנן הגזלנים ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלים מהם :

(רעו) וכדין השבת כך דין השולחני דצריכין לשבית ראיה שהן מומחים ואם לא הביאו ראיה משלמין אבל בשכר אפילו מומחים חייבים :

(רעז) תשובת רשב"ם על שנים שישבו על ספסל ושברוהו רשב"ם פוטרה שם בארוך :

(רעח) עכשיו מתקנת גאונים ואילך שנכנסו מטלטלין תחת קרקע להגבות כתובה לאשה ובע"ח ולא חשיב ליה מטלטלי דיתמי נכנסו גם להלוות מלוה על פה :

כיצד הרגל

(רעט) כל הצריך ליטול ואינו נוטל כאילו שופך דמים ואסור לרחם עליו :

(רפ) כל מי שאין צריך ליטול ונוטל לא ימות מן הזקנה עד שיצטרך ליטול :

(רפא) וכל מי שצריך ליטול ואינו נוטל לא ימות מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו :

(רפב) שמעינן שמי שאין לו כלום מתחייב בנפשו אם אינו נוטל :

(רפג) אמרו על אלישע הנביא שהיה נהנה אף על פי שהיה לו יותר ממאתים זוז ושמא אסור ליהנות דרך צדקה אבל דרך דורון שרי אפילו עשיר גדול :

(רפד) תשובת ר"י. יהודית שנפטרה שנדרה ליתן לצדקה ולאחר פטירתה החזיק רא"ש בשלה ליתן לצדקה ר"י אמר שאין לו להחזיק :

(רפה) אסמכתא הוי הבטחת גוזמא שאדם מבטיח את חברו לסמוך :

(רפו) יש ראיה לר"ת מהגוסס ומעריך ומקדיש כו' :

הכונס

(רפז) נעל בפניה כראוי ופרצה בלילה פטור הא ביום חייב דקלא אית ליה :

(רפח) הפורץ גדר לפני בהמת חברו ויצאה ומתה ונאבדה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואם הכותל בריא חייב ואפילו בדיני אדם ואם הוא רעוע פטור אף על הכותל :

(רפט) השוכר עדי שקר להוציא ממון אי לנפשיה ממונה בעי לשלם אפילו בדיני אדם אי לחבריה אף על גב דלית ליה לחבריה לשלם איתו חייב אלא בדיני שמים :

(רצ) ויודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים :

(רצא) אר"י כיון דחייב בכתוב שומר שכר בגניבה כו' סברא שהיתה הגנבה חייב בכל ענין :

(רצב) בהביא הנאה דלא בעי למיתב רפתא לעני דוקא בזמן שמתעסק אבל לא כל זמן שאבידה בביתו :

(רצג) מעשה ששאל ראובן משמעון, סייף שהיה לו במשכון ואבדו והיה שואל שמעון דבר גדול כמו ששאל ממנו הנכרי כו' דלא ישלם לו אלא דמי שויו :

מרובה

(רצד) רב אשי אמר כיון דכתב כל מה דמתעני לי מן דינא קבלית עלי שליחא שוייה כו' :

(רצה) גרסינן בתלמוד אמר רבה יתום קנה ולא ידעינן אי דאורייתא אי דרבנן כו' :

(רצו) מיי'. מי שיש לו עדים שמסר ממון חבירו כגון שהראהו לאנס ונשא ונתן ביד ולא ידעו העדים כמה הפסידו במסירתו והנמסר טוען כך וכך הפסדתו והמוסר כופר במה שטענו אם תפס הנמסר אין מוציאין מידו אלא נשבע בנקיטת חפץ ואם לא תפס אין מוציאין כו' :

(רצז) מי מנחי איניש מרגניתא בכוספתא אי לא פר"י דאפילו יש עדים שהיה מרגניתא בתוכה מבעיא ליה דשמא לא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה :

(רצח) והא דאמר לכל מילי דרך להניח בבתים היינו דוקא לאינים דאמיד שם בארוך :

(רצט) דרש רבה שתי נשים ילדו במחבא כותבין הרשאה זו לזו :

החובל

(ש) רבי' חיים מפרש דודאי משביעין אשת איש ודוקא שהיא עסוקה בדבר השמירה אבל אם נושאת ונותנת בו לא וכ"ש שאין להשביעה בטענת שמא על השותפות אא"כ מתעסקת בו :

(שא) תשובת רבי עזריאל נהי דאין משביעין אשה אחת בעלה מ"מ היו מחרימין סתם על כל היודע מכל התביעות שתובעות לה ואשה שיש לה בעל צריכה להודות בכת החרם :

(שב) השיב רש"י על אחד שחרף חבירו שנטבע במי השמד ונודע שרבן גרשון גזר על זה שכל המזכיר יהיה בנדוי יש אומרים שהמחרף בנדוי של ר"ג והשיב רש"י דאינו :

(שג) אבל אם התרו למגנה על זה בשם רבן גרשון אז הוא מנודה לעולם :

(שד) כל ביה עשרה שבצבור שלוחי ר"ג להתירו :

(שה) איש שקורא לחבירו מלשין בן מלשין אם אותו האיש מלשין אין בזה שום אשם :

הגוזל עצים

(שו) ת"ר הגזלנין ומלוי רבית שהחזירו אין מקבלין מהם ודוקא שהחזירו מאליהן :

(שז) ור"י אומר דמיירי בבני אדם שכל ימיהם היו מתפרנסים מן הרבית ומן הגזלה ואם נקבל מהם לא יוכלו לעשות תשובה אבל גזל פעם אחת באקראי או הלוה ברבית מקבלים. הימנו :

(שח) קיימא לן שנוי קונה :

(שט) פסק ר"ת על ישראל היודע עדות לכותי שהישראל חייב לו ומעיד עדות לכותי בדיני כותים משמתינן ליה אע"פ שמעיד אמת :

(שי) והני מילי להוציא ממון ישראל אבל להעמיד ממון ביד כותי כגון שישראל תובע וישראל זה מעיד שאין הכותי חייב לו כלום לא משמתינן ליה :

(שיא) ובעיא היא באדם חשוב דמסימן כבי תרי אם יכול להעיד ועלתה בתיקו :

(שיב) נראה לי דתרי קרובים לא חשיב אלא כחד דהא בדיננו אין מוציאין על פי קרובים :

(שיג) חזרתי בכל צדדין דכל אותה סוגיה דהא' בר ישראל דאזל ומסהיד לא מיירי לחייבו ממון לקנוס אותו לשלם כי אם לשמותי בשביל שהלך :

(שיד) מכאן הבאתי ראיה על כובסת גויה שהיתה רוחצת לכמה יהודים ואבדה סדין והגויה נטלה סדין משאר היהודים ונתנה תמורת הסדין שאבדה ונמתי להחזיר הסדין שסברי אותה לא נתייאשו :

(שטו) ש"מ דהדיוט לא בעי לשלומי עד דמודע ליה דעליה סמיך ולא נהירא לר"י :

(שטז) מפרש בארוכה מה נקרא דינא דגרמי וגרמא בנזקים שם בארוך :

(שיז) שמעון קבל עליו לתת ריוח מהלואה נראה דאפילו אם הוא כדבריו צריך לחלוק עם חבירו הריוח :

(שיח) הניתן מעות לשלוחו פירש למתנה. שכר פתחו פתחו לו סותרו סותרו לו שם בארוך :

(שיט) מיהו אם אמר לו שליח שלא ביד בני הוי שליח :

(שכ) מה שאנו מצריכים לכתוב בהרשאה ולהקנות אגב קרקע כו' :

(שכא) סמ"ג. היתה לו מלוה ביד אחר אינו יכול לכתוב הרשאה עליו ואפילו היה כתוב בשטר כו' :

(שכב) עוד תקנו הגאונים שכותבין בהרשאה והקניתיו לו ד' אמות בחצרי אף על פי שאין לו :

הגוזל ומאכיל

(שכג) נחלקו הגדולים אם יהיה לו מלוה ביד אחר אם יכול לכתוב הרשאה עליו ותקנת הגאונים עיקר דיכול להרשות על המלוה :

(שכד) סמ"ג. הבא בהרשאה ותבע לשמעון אינו יכול לדחותו שמא המלאת הרשה אחר ובטל שליחותם :

(שכה) ראובן בא בהרשאת שמעון ותבע את לוי ואמר להד"ם אבל ישבע שמעון ויטול ויוציא ממון מיד לוי ויהיה הממון מונח עד שיבא שמעון וישבע ויטול שם בארוך :

(שכו) ותימה מאין פשוט לנו כ"כ דכופר הכל פטור אדרבה מיחייב מק"ו ושם בארוך :

(שכז) מפרש איזהו נקרא דינא דמלכותא דינא :

(שכח) מיימו'. סדר גביית המכס :

(שכט) טען ואמר שטר מזוייף הוא ואני אביא ראיה והבעלנו אם נראה לדיינים שיש ממש בדבריו קובעין לו זמן ואם נראה להם שבא בעלילת דברים אומרים לו שלם ואחר כך אם יש ראיה אמור :

(של) שמואל זבן לקנא דדהבא במר דפרזלא פרש"י שהכותי טעה מעצמו :

לוח הדינים אשר נמצאו בנמוקי יוסף ממסכת בבא קמא

מאת הגאון המפורסם מוהר"ר יוסף אוטילינג ז"ל (אבד"ק קרימונה).

ארבעה אבות

א אפילו סובין היכא דלית ליה למזיק זוזי אבל היכא דאית ליה זוזי צריך למיהב ליה זוזי וכיון דדינא הכי נראה דאי אית ליה מטלטלי וארעא לא מצי יהיב לי' ארעא דמטלטלי עדיפי וכו': דף ב ע"א ד"ה ישיב

ב מלוה ע"פ שעמד בדין ונתחייב לשלם ואח"כ מכר דהעמדה בדין כשטר דמיא והוא דאיתברר דלא פרעיה או דלא קבליה לדינא עילויה דגלי אדעתיה שאין רצונו לפרוע : שם ע"ב ד"ה כולן

ג אע"ג דדינא דבע"ח בבינונית אי אמר בע"ח הב לי זיבורית שפי פורתא שומעין לו : דף ג ע"ב סד"ה רגה מזה גונה

ד יצאו עליה עסיקין יכול לחזור בו מטעם מקח טעות כיון שצריך לטרוח וללכת לב"ד ולבטל ממלאכתו : שם ד"ה עד שלא החזיק

ה כשעשאו אפותיקי גובה ובטלה חלוקה אבל בלאו הכי לא מצי בע"ח לגבות מהיורש רק חלקו המגיע ממנו : דף ד ע"א ד"ה ובא בע"ח

ו והאי דנפל א' כספים וא' קרקעות וכו' דא' בגמרא היינו באפותיקי : (שם)

ז הידור מצוה עד שליש פירוש מוסיף שליש משלו מיגיעו ודוחק את חייו להדר המצוה וכתב הרמ"ה אבל בעשיר מוסיף על שליש : שם ד"ה עד שליש

ח פחת נבילה אניזק אבל אם לא הודיע המזיק לניזק חייב המזיק דפשע ודוקא כגון דסרחא או פחת' אבל אי זיילא לאו פשיעותא הוא דלא הוי ליה לאסוקי אדעתא דזיילא : שם ע"ב ד"ה ישיב

ט מה שעליהן אין שמין היינו בגדי חול כתבו בהלכות ומבגדי של חול שמעינן להיכא דיהיב חד מן אחי מתפיסת הבית וחזו אחי ושתקי דמחילה הוי : דף ה ע"א ד"ה של

י אין אדם רוצה שיהא פקדונו ביד אחר וחייב אפילו נאנסה בעדים : שם ע"ב ד"ה אנת

יא הא דאמרינן בקנסא אי תפס לא מפקינן דוקא שיעור קרנא דהיזק אבל תשלומי כפל ד' וה' אפקינן : (דף ו סע"א) ד"ה ואי תפס

יב ואי אמר קבעו לי זימנא וכו' והאידנא דליכא סמוכים בא"י לא קבעינן ומיהו היו שמתינן עד דמפייס ויהיב דבר ראוי ומתירים לו אפילו לא נתרצה הניזק ומשמע דמתירין ולא יהיב מידי אם יתעקש ניזק : שם ע"ב ד"ה ואי

יג מזמנינן אע"ג דאין מוציאים מנה על מנה ה"מ היכא דאיכא דייני באתרא דמצו למידן דינא ואינו יכול לומר לב"ד שבעיר פלוני אני רוצה לילך שהן בקיאין ומומחים יותר אבל אין כאן דיינים מזמנינן ליה וכו' : שם ד"ה אמר

יד הא דאסור ללמוד עם תלמיד שאינו הגון דוקא שיודע בו שאין לו תקנה אבל מסתמא שכר יש לו דהכוון למצות גם מסיק בב"ב יכנסו הכל : שם ד"ה הא דאינו

כיצד הרגל

טו ואי תפס לא מפקינן דוקא דתפס מידי דאית ליה מדינא למגבה מיניה בא"י דהיינו גוף [של שור המזיק] דתם אינו משלם אלא מגופו אבל מידי אחרינא מפקינן מיניה : דף ח ע"א ד"ה והסלא

טז הא דאמרינן אין הלכה כתלמיד במקום רבו כדפליג עמו אבל אם האריך ימים התלמיד אחרי רבו וחולק עליו הלכה כבתרא : שם ע"ב ד"ה לשון גמ'

יז חצר דקיים למיגר וגברא דעביד למיגר כתבו התוספות דפטור מידי דהוי אמבטל כיסו של חבירו או הדקי' לחבריה באנדרונא דפטור והרא"ה בשם הגאונים ורבו סוברים דלא דמי דהתם גרמא בעלמא אבל הכא שדר בו חייב ומיהו אילו סגר הבית כל השנה פטור עכ"ל ריטב"א אבל הרא"ה חולק דחייב בשבת שלא במקום נזק כגון דהדקי' באנדרונא ואי גזלינן לביתא דקיים לאגרא חייב אפי' לא דר ביה וצ"ע : שם ד"ה מאי תסברתיך

יח הא דאמרינן כופין על מדת סדום דוקא בדבר של שניהם אבל להשתמש בשלו במידי דלא שייך ביה הבריה כלל אין כופין : שם ד"ה מאי הוה

יט השוכר בית בדמים יקרים ונמצא שלא היה של משכיר אינו נותן לו רק כדרך השוכרים וכן אם שכרו בדמים מועטים מעלה כדרך השוכרים : דף ט ע"א ד"ה אמר המחבל

כ מי שלא התפלל דסבר עדיין יש שהות ובין כך עברה השעה אינו בכלל מזיד ופושע אלא הוי כמי שטעה ולא התפלל וכן הנשבע לפרוע לחבירו ביום פלוני ונזכר בעוד היום גדול וחשב שיש פנאי והלך לעסקיו ושכח עד שעבר היום הרי זה כאנוס ומיהו לענין תפלה יש לחוש וכו' : דף י ע"ב ד"ה אמר המחבל

כא אם קבלו עדות שלא בפני בעל דין לא עשו ולא כלום דהוו טועין בדבר משנה וחוזר וכן הדין בכל דבר שאין רשות לב"ד לעשותו ולכתחלה אם עברו ועשו לא עשו ולא כלום ואע"פ שהן רשאין לעשות בשאר מקומות : שם ד"ה לשון גמ'

כב בשת דלא מחייב אלא במתכוין אפי' לא נתכוין לבייש אלא להנאתו חייב : דף יא ע"א ד"ה דומיא

המניח

כג הא דאמרת למחייה מאה פנדא דמרא שמעי' דשליח ב"ד נמי הכי דיינינן בהדי דלא ציית דינא : דף יב ע"ב ד"ה מהו

כד הא דעביד דינא לנפשיה בממונא דשכיחא בעינא אבל לאפרועי מלוה מיניה לא עביד דינא לנפשיה היכא דליכא פסידא ודוקא דאית ליה סהדי או ראיה או חייב מודה אבל אי לאו הכי לאו כל כמיניה : שם ד"ה והא דעביד

כה מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין פירוש ג' בבות דיני נזיקים וגזל והשיב אבדה ואונאה ורבית ולא מיקרי חסיד אלא דעביד לפנים משורת הדין דמקדש עצמו במותר לו בין בדברים שבינו למקום בין להרחיק לינע באיסור גזל ונזקים: דף יד ע"א ד"ה מילי דנזקין

כו הא דאמרינן מזיק אשתו בתשמיש חייב דוקא ב' שלישי נזק אבל צער לא דהוי כמתכוין לזרוק ב' וזרק ד' וצריך עיון לדמויי: הא דאמרינן דרך בע"ש בין השמשות פטור היינו דרהיט לצרכי שבת או מסתמא אבל אי בריר דרהיט לשמור צרכיו חייב : דף טו ע"ב ד"ה הכא וד"ה בסוף רך

כז הרואה איש מכה רעהו מותר להכות המכה להפרישו מאסור וכו' : דף טז ע"א ד"ה תם

כח טוענו חטין והודה לו בשעורין וקאמר תובע שעורים נמי יש לי בידך לא מחייב אי לא הדר מודי ולא מחייב בהודאה קמייתא אע"ג דהויא בבית דין : דף יז ע"א ד"ה והודה

כט וחלוקין מתי הוי ממין הטענה או לא ותובע דמי חטין והודה לו בשעורים דלא הוי הודאה היינו לאפוקי מיניה אבל אי כבר תפיס תובע זכה וכן המודה בפני ב"ד בלא תביעת חבירו והדר תפיס קודם דהדר מהודאתו אפילו בעדים לא מפקינן מיניה : שם ד"ה וה"ה לטענו חטין

שור שנגח ד' וה'

ל צער ובושת לא מגבינן. אבל אי תפיס תפיס ומנדין עד דמפייס. וכן בחב הנודר מנו דחייל נדר עליה משתעבדי כולי נכסים אפילו דעתיד למיקני. פרוזבול נתקן אף ילו למלוה על פה יתומים קטנים לא בעו פרוזבול אבל עניים או יתומים גדולים לא : דף יח ע"א ד"ה סב וד"ה יתומים

לא קי"ל כל אם תמצא לומר דאתמר לאסוקי שמעתא הלכתא הוא : שם ע"ב ד"ה את"ל

לב נחמתא דבבלאי גדופא הוי דאמרי מאי אפשר למיעבד ש"מ דכה"ג הוי גדופא דחייב האדם לקבל גזירת המקום יתברך מאהבה : דף יט ע"א ד"ה גרסינן בגמרא

לג כותל רעוע דשותפי יכול האחד לסתור אותו בלי רצון חבירו ומוציא ממנו לבנותו בעל כרחו מהא דרבי נתן : דף כ ע"א ד"ה לשון

שור שנגח את הפרה

לד הא דאמרי' מתוך שאינו יכול לישבע משלם ברה"ל למידעי : שם ד"ה דאפי'

לה אין נזקקין לנתבע להכריח לתובע שיקבל שבועתו דמצי למימר אולי היום או למחר ישיב אל לבו ויודה : שם ע"ב ד"ה והכלאב"ד

לו ואי זיילי נכסי דנתבע כופה להוציא לאור תביעתו ומכאן נהגו שהמוכר קרקעותיו מכריז מי שיש לו תביעה עליהם יבא לב"ד וכו' : שם בא"ד

לז אע"ג דאדם מועד לעולם אפילו אונס אי פשע ניזק פטור : דף כא ע"א ד"ה כוזק

לח אי אשכח ישראל משכון של ישראל שהיה ביד כותי חייב להחזירו לישראל דלא הוי לכותי רק שעבוד עליה ולית ליה בגופיה זכיה וכו' : דף כא ע"ב ד"ה משכנו

לט כל ספק טרפה דבעי בדיקה דלא בקיאים בה אשהי י"ב חדש ושרי : דף כב ע"א ד"ה טרפה

מ פלוגתא דרבוותא אי משכיר ביתו מצי מקדיש ולאסור על השוכר : שם ע"ב ד"ה לתגר

מא מסירת מפתח לא הוי כחזקה רק כאמר לך חזק וקני : שם ד"ה לנעול

מב פי' עביד להו נגידא סמייתא ממנה עליהם פרנסים שאינן מהוגנים : שם ד"ה נגידא

הכונס

מג השוכר עדי שקר להעיד על ממון שהיה לו לקבל אינו חייב להחזיר הממון גם אם יודה והשוכר עדי שקר לחברי' דחייב בדיני שמים דוקא שוכר אבל אומר לא ופטור ועדי שקר שהודו חייבים לשלם דהוי גרמי : דף כד ע"א ד"ה אלא לחבריה

מד אפילו למאן דדאין דינא דגרמי הכובש עדותו אינו חייב בידי אדם שאין להעיד לחבירו אלא במדת גמילות חסדים : שם ד"ה משום

מה המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד וכן רועה לברזיליה והן נכנסו תחת הבעלים ואי פשעי ולית להו לשלומי הנפקד פטור : שם ד"ה אלא

מו הא דעוסק במצוה פטור [מן המצוה] באי אפשר לקיים שתיהם וכו': שם ד"ה שומר

מז מבריח ארי דפטור כשאין ברור שיבא ההפסד: שם ע"ב ד"ה לית ליה

מח פלוגתא אם עשו תקנת נגזל במסור לאנס בדלא ידע מוסר כמה מפסידיה ר"ת והרא"ש : דף כה ע"ב ד"ה במסור

מרובה

מט כתבינן הרשאה אפילו אמלות וכש"כ ממטלטלי דכפריה : דף כז ע"א ד"ה דמחזי

נ אי המורשה לא בעי למיהב למשלחו מפקינן מיניה דשליש שווייה ומינה דאי תפיס מנכסי הנתבע במקום שחב לאחרים מפקינן מיניה : שם ע"ב ד"ה וקי"ל

נא המשלח יכול לומר לתקוני שדרתיך וכן לבטל השליחות : שם ד"ה הורו

נב ניתן הפקדון ע"פ ההרשאה ואם בטל ההרשאה אין לו עליו כלום אם לא הודיעו : (שם)

נג אם הנתבע טוען להד"ם יבא הוא וישבע ויטול מוציאין הממון ליד ב"ד עד שיבא וישבע ויטול ויכול היה המורשה להחרים על הטוען שקר לדחותו ולעכבו : (שם)

נד אין אדם מוריש קנס לבניו : שם ד"ה ענה

נה בזמן הזה דאין ב"ד להגבות קנסות יש פלוגתא אי מודה בקנס פטור דלא הוי מודה אלא לפני מומחים לדיני קנסות וכו' : דף כט ע"א ד"ה שכרי

נו מטלטלי לא מקנו בשטר אפילו למי שפרע וכו' : שם ד"ה לשון גמ'

נז דברים האסורים לאכילה ועומדים למלאכה מותר לעשות בהם סחורה חוץ מכלבים והזירים : שם ע"ב ד"ה אין מגדלין

נח עשרה בטלנים לעסוק בצרכי צבור והם אנשים כשרים ומתפרנסים מן הצבור ומקדמין לבהכ"נ וכו' : דף ל ע"א ד"ה עזרא

נט תקנת עזרא חפיפה בראש לבד דמדאורייתא במשמוש שער והדרת כל הגוף לא הוה אלא מנהג : שם ד"ה תוספת

מידי

ההובל

ס מידי דשביתי עבדינן שליחותייהו בדיני גזילה רפקרון ודומה לו אבל גזילה דומיא דויגזול את החנית לא וה"מ דליתא גזילה בעיניה אבל איתיה בעיניה מחייבינן להחזיר : שם ע"ב ד"ה אין מועד

סא הנך שיעורי דפ' ההובל הוו בסתם בני אדם שאינן בעלי אומנות וכו' : שם ד"ה כלו

סב הא דמכר שטר ומחלו חייב בדינא דגרמי בכתובה דספק אי אתי לכלל גביה לא מחייבינן אלא מה שקבלה : דף לב ע"א ד"ה כל לגבי

סג והא דמחלו מחול אפילו כתב משתעבדנא לכל מאן דאתי מחמתך ואפילו במעמד שלשתן וכו' : שם

סד כל לגבי בעלה ודאי מחלה אע"ג דאפשר לעשות קיום שלא תמחול במשכון אי בערבון או נדר או שבועה שלא תמחול מ"מ לא חייביה לעשות קיומים לתקנת גיזק : שם

סה אין עד נעשה דיין בדיני ממונות לדון על פי ראייתו שראה וכן בדין שהעיד בו אין יכול לדון אפילו על פי עדות אחרים אבל עד שראה ולא העיד דן ע"פ עדות אחרים דלא בעינא והצילו העדה בדיני ממונות : שם ד"ה ועד

הגוזל קמא

סו אין רוח חכמים נוחה הימנו פי' אין רוח חכמה וחסידות נוחה בקרבו : דף לג ע"ב ד"ה אין

סז הא דאמרי' דהגזלנים ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלים מהן היינו שרוב עסקם היה בכך וגם שחוזרים בתשובה מעצמם וכו': שם ד"ה כיון

סח הנכנס לבית לשם גזילה אע"ג דקיימא לאגרא לא יהיב ליה אלא דמי פחתה :
דף לד ע"ב ד"ה בתורת

סט כשמוכר פרקמטיא אפילו אומר בסתם כך וכך מעות צריך לתת ממבע היוצא בשעת פרעון אפילו הוסיפו על המטבע :
דף לה ע"א ד"ה נותן לו מטבע

ע הכרת מטבע צריך בקיאות גדול ולית ליה למיחזי אי לא הוי מומחה ביותר ושאר בני אדם חייבים אפילו בחנם אי סמיך עליה :
שם ע"ב ד"ה ותניא

עא היזק שאינו ניכר או גרמי שהיזק ניכר ולא עשה מעשה חייב אבל גרמא שגרם ואפשר שלא יבא ההיזק פטור ולא מיחייב בגרמי אלא כד הוי קצתו פושע : שם ד"ה שלשה

עב שליח שעשאו בעדים ולא כתב לו זיל דון ואפיק לנפשך מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את : דף לו ע"ב ד"ה הוי

עג עסקא דיהיב למחצית שכר מצי להקנות ולא הוי כמלוה דלהוצאה ניתנה :
דף לז ע"ב ד"ה סקבה

עד היכא דכתב ליה שדר לי ע"י פלוני ושלח פטור דהכי נהיגי תגרי : שם ד"ה וסיכא

הגוזל בתרא

עה לא טענינן ליתמי אלא מאי דהוי מצי טעין אבוהון אבל איהו מצי למיטען לא ראינו הדבר ברשותו או החוזר וכו' :
דף לט ע"א ד"ה סטר

עו סתם הלואה הוי ל' יום אבל לא שאלה רק לפי התשמיש ששאל ואע"פ שהשואל מת אי שאל לזמן קבוע היורשים משתמשים בו :
שם ד"ה משתמשין

עז הא דאמרינן דאין מקבלים עדים שלא בפני ב"ד וקטן כשלא בפניו דמי היינו בדבר שאינו ברור אבל דבר כגון שצוה תנו מנה לפלוני מקבלים ונזקקים דליכא למיחש למידי וכן לכל כיוצא בזה : שם ע"ב ד"ה אמר

עח אם הוא חולה או עדיו חולים כיון שהדבר נחוץ ודאי מקבלים [עדים] ואין צריך לשלוח לו : שם ד"ה ושלחו לו

עט שמר קבלת עדות אם מקבלי העדות בקיאים בדקדוקי דיני עדות ובחקירה הולכים אחריו ואם לאו שואלין פי העדים : שם בה"ד

פ צריך לקבלת עדות ג' מומחים יודעים הלכות עדות וזהירין בקבלתו ואין ראוי לדון ע"פ עדות שנתקבל על יד מי שאינו ראוי לדון :
שם בה"ד

פא אע"ג דאין על הנתבע לפרוע הוצאות אם לא רצה לירד לדין והוצרך להוציא הוצאות לכופו חייב לפרוע כל אותן הוצאות וכו' :
שם ד"ה ממונה

פב הא תשבעים לשרים שלא לצאת צריך לקיים ולא דמי לנשבעים למוכסים דשם לא הוי חילול ה' וכו' : דף מ ע"א ד"ה נודרין

פג שרי לשנות מלבושים כדי שלא יכירו שהוא יהודי ולא דמי לערקתא דמסאנא דיהרג וכו' :
שם ד"ה אמר המהכל

פד הא דהוו משמתינן למאן דמזבין לעכו"ם אמיצרא דישראל דמוצא למכור לישראל בכדי דמיה וכו' : שם ע"ב ד"ה משמתינן

פה בספרים אפילו גנב ישראל לא מייאש וצריך להחזיר לבעלים אבל מחזיר לו מעותיו משום תקנת השוק : דף מא ע"ב ד"ה ישבע

פו אם בא לו האונס בגלל אותו ממון פטור וזולת זה בכל חייב : דף מג ע"ב ד"ה ומה

פז ממון מסור אסור לאבדו דרשע יכין וצדיק ילבש : דף מו ע"א ד"ה מסור

מאה שערים

לרבינו יצחק בר אבא מרי ז"ל ממארשיליא בעל העיטור.

[א] דף יא ע"ב ברי"ף אמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסלקן פטור מ"ט בעידנא דשדא פסקו ליה גיריה מסתברא לן דלית הלכתא כרבה וכו' עד לגלמא :

ד"ת ליכא למידחי מימרא דליכא מאן דפליג עלה אלא הכי סבירא לן כי דיינינן דינא דגרמי היכא דעביד היזקא בגופא דממונא דחבריה וחסריה כל דהו כגון מוחל ושורף שטרות ומזיק שעבודא של חבירו אבל לא אזיק בגופא דממוניה וממילא הוא לא דקי"ל גרמא בנזקין פטור כגון שף מטבע וזורק מטבע לים הגדול וכגון הא דזרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסלקן פטור מ"ט דההוא בתרא לא נגע כלל בהיזקא וקמא נמי בעידנא דשדא פסקי גיריה והלכתא תרוייהו פטור דגרמא בנזקין דפטור דלא נגע בממוניה דחבריה אי נמי נגע ולא חסריה וכל הני דפטורי מדיני אדם וחייב בדיני שמים דגרסי' בפרק הכונס והעושה מלאכה כמי הטאת והנותן סם המות לפני בהמת חבירו והשולח את הבערה והמבעית את חבירו נשברה כדו ולא סלקו נפלה גמלו [ולא העמידו] לכה ולבתה הרות פאין בלבויו כדי ללבותה דכל הני פטירי אליבא דר' מאיר משום דממילא ניהו ולא מנכר ולא דמו לשורף ומוחל ולדן את הדין ולמראה דינר לשולחני ולמסור דאמרינן בההוא דאהוי אמטכסא דכלהו מחייב ר"מ משום דינא דגרמי משום דמזיק בגוף הממון הוא . והא דאמרי' שעלה ע"ג חבירו להורגו ובא בעל השור ושמט את שלו ונפל עליון ומת פטור ומוכח התם דאי לית ליה פסידא חייב לא דמי לסילוק כרים וכסתות דהתם לא נגע בכלי הכא נגע הלכך פטור וכן הלכתא :

[ב] דף יב ע"א אמרי במערבא משום דר' אלעאי לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים כו' ועד והדין הוא סברא דילן : ד"ת אי איתא דרב פפא ס"ל לפי שאין דרכן של בני אדם היכי אמר רב פפא לא דייקינן מתני' אלא או כשמואל או כר' יוחנן דמדקאמר הכי ש"מ ס"ל דאע"ג דלא ברשות חייב ולא אמרינן אין דרכן וכולהו אמוראי הכי סבירא להו ור' אלעאי יחידאה הוא אלא האי עובדא קרן זוית הוה דלשמואל חייב ולר' יוחנן פטור משו"ה קאמר ליה לימא כשמואל ס"ל דאמר באפלה הא בקרן זוית חייב ולא כר' יוחנן דאמר פטור ואמר רב פפא בקרן זוית דעלמא פטור אבל הכא קרן זוית דבי עצורי הוה וכן קבלתי וכך פירש אדונינו הרב אבינו ז"ל ובעל מתיבו' לא אייתי הא דר' אלעאי :

[ג] דף טו ע"ב ומנא את רעהו פרט לממציא את עצמו מכאן אמרו אם משנמצא אבן מתחת ידו כוליה הלה את ראשו פטור וכו' עד ומסתמא כמאן דמתני' לה אריסא אבל הא פטור לגמרי : ד"ת לא יכר לדעתו דאיכא למימר כיון דשכיחי רבים איבעי ליה לעיוני ושוגג קרוב למזיד קרינן ביה וחייב בד' דברים :

[ד] דף יח ע"א ההוא גברא דתקע ליה להבריה שלחה רב טובי בר רב מתנה קמיה דרב יוסף וכו' עד ש"מ במטלטלי אפי' ממון שהוא יכול להוציאו בהקדישו אינו קדוש : ד"ת מי דמי מטלטלין בממון שהוא יכול להקדישו אינו קדוש היכא דלא אפקיה והכא דאפקיה לית דינא ולית דיינא ואם איתא אפילו איכא עניי הכא לא קנו אי לאו דיד עניים אנן אלא היינו טעמא דאמר אע"ג דליכא עניים הכא אנן יד עניים אנן דאי הוו עניי דהכא זכו בהו עניי דהכא דהא קיי"ל כת"ק דאמר האומר תנו מאתים זוז לעניים יתנו לעניי אותה העיר השתא דליכא עניי הכא אנן זכינן לעניים דעלמא . וטעמא אהרינא נרבנן. אפילו ההוא זוזא מטא ליד רב יוסף וקאמר סיאך איברי נפשאי דבעני דמינא וא"ל רב יוסף אע"ג דעני את מכי אמרת הבו לענייי כבר זכו ביה שאר עניי :

[ה] דף כג ע"ב הניח אבן על פי הבור ובא שור ונתקל בה באתו למחלוקת ר' נתן ורבנן ומסתברא דהלכתא כר' נתן דקיימא מתני' כוותיה : ד"ת לאו משום דקיימא מתניתין כוותיה דהא גבי אונאה בהזהב מתני' דקתני מי שהוטל עליו ידו על העליונה קיימא כוותיה דר' יהודה הנשיא ואפ"ה פסק רבא הלכתא שתות קנה ומחזיר אונאה כר' נתן ואמרינן תניא כוותיה דרבא מדר' נתן אע"ג דר' יהודה הנשיא וסתם מתני' פליג עליה ש"מ דהלכתא כר' נתן בכל דוכתא משום דר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא ור' אליעזר נמי הכי ס"ל דקאמר לעיל לא תימא נתקל באבן וניזוק בהבן הוא דחייב אלא אפי' נתקל בקרקע וניזוק באבן חייב כמאן כר' נתן :

[ו] דף כה ע"א אמר ריש לקיש לא שנו אלא שמסר לו גחלת ולבה וכו' ומסת' לן דהלכתא כר"ל משמיה דחזקיה וכן הדעת נוטה דכיון דר"ל בר פלוגתא דר' יוחנן הוא בכל דוכתי ואיהו קאמר משמיה דחזקיה ש"מ כחזקיה ס"ל והוא ליה ר' יוחנן יחידאה ולית הלכתא כוותיה :

[ז] דף כו ע"א ההוא [גברא] דבעט בכספתא עד מי עביד איניש מרגניתא בכספתא דחברי' או לא מהא שמעינן דלית הלכתא כר' יהודה לענין טמון באש דאי ס"ד הלכה כר' יהודה אמאי קא מיבעי לן מי עביד איניש דמנחי מרגניתא [בכספתא] או לא דהא קי"ל וכו' כדכתוב בהלכות : ד"ת אי משום הא לא תריא דאפילו לר' יהודה דקאמר במדליק בתוך שלו והלכה בתוך של חבירו דמשלם כל מה שבתוכו בכלים שאין דרכן להטמין קאמר אבל אנקי לא קאמר דדברים המופלגים קאמר ובנוסחא עתיקא דילן לא גרס אתי' אנקי ובנוסחא דכתוב ארנקי הני מילי בדאיכא סהדי הא ליכא סהדי וטעין איהו דארנקי הוה ליה בגוה אי נמי מרגנייתא דדברים מופלגים ניהו מיבעיא לן אי עשו בו תקנת הגבים או לא והיינו דא"ל רב יימר לרב אשי טענו כסא דכספא מאי ובגמרא. דבני מערבא איבעי לן גבי נגזל מהו שיטענו דברים מופלגים כשמעיניה מן

הדא אריסיה דבר זוזא וכו' ומהא ליכא למשמע מינה דליתא לר' ומהכא דהכוסף משמע ומהכיא דאמרינן טמון באש דפטר רחמנא היכי משכחת לה ש"מ מנחה פסיקתא היא . וקי"ל הא דגרסי' בירושלמי א"ר הושעיה כשאין עדים יודעין אבל יש עדים יודעין בו"ע מודו לה דר' יהודה וישלם כל מה שבתוכו :

[ח] דף לא ע"א אביי אמר נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה ורבא אמר נותן לו שבתו שבכל יום ויום ממלאכה דבטיל מינה וכן הלכתא ומסתמא כפועל בטל שיימינן ליה : ד"ת לא ירד לדעתו דכיון דבידים קא מזיק ליה ומבטל ליה מאגריה בעי למיתן לו שכרו משלם ואינו דומה להבא טעון בלא חולי להבא ריקן בחולי והלכך היה שכרו ביום [סלע] נותן לו סלע מנה נותן לו מנה והכי איתא בירושלמי ובתוספתא אבל הכהו וגסתה ידו הכהו ונמתה רגלו רואין אותו כאילו עושה סלע ביום נותן לו סלע ביום מנה ביום נותן לו מנה ביום :

[ט] דף לב ע"א תנאי ב"ד שיהא יורד לשדה חבירו וקוצץ סוכתו של חבירו להציל נחיל שלו ונותן דמי סוכה של חבירו חזינן מ"ד וכו' עד לאו הלכתא ניהו : ד"ת תנא דברייתא אית ליה דינא דמתני' ואין לו שכרו אלא כפועל בטל וכדקתני בתוספתא אין לו דמי הטב אבדה כשכר משיב אבדה כדתנן היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל בטל והני מילי דעביד איהו מנפשיה בלא דעתיה דחבריה וכיון דעקל בית הבד כרוך עליה דלמא לא מפסיד ואין לו אלא שכרו אבל ברייתא בעלים גופייהו קא עבדי כדקתני ונותן דמי סוכה של חבירו מתוך נחיל שלו וה"ג ביין ועלים כדגרסינן בסוכה תנאי ב"ד הוא שיהא שופך יינו של חבירו ומציל את דובשנו ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו דאי ס"ד דמתני' פליג ודא ודא אחת היא היכי פסיק לה מתני' דמכיר כליו וספריו ביני וביני ליתני מתני' דזה בא בחביתו של יין בהדי מתני' דר' יוחנן בן ברוקה אלא לאו ש"מ דלא דמו והא דאמר במרובה ביחידאה לא קא מיירי לאו משום דלאו הלכ' ניהו דא"כ הו"ל למימר ההוא יחידאה הוא אלא האי דלא תנא ליה בהדייהו משום דיחידאה קתני להו ולא מיירי ביחידאה והא דר' יהודה בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר הלכה היא דהא מתני' דהמוציא תבנו וקשו בבבא קמא שקלינן וטרינן לאוקמה אליבא דר' יהודה ורב אשי נמי אוקמי' כוותיה דקאמר תבנו וקשו תנן דמשרקי ש"מ דהלכה כר' יהודה ואע"ג דהכיא דפרק המקבל דתנן המוציא מוציא והמזבל מזבל אוקי דלא כר' יהודה נהי דלא מחייבינן ליה דלא כר' יהודה מיהו המוציא מוציא ברשות ב"ד כאותן שאמרו מותרים לקלקל ואם הזיקו חייב וכגר תנוכה דברשותו חייב . והזינא דשדרו ממתיבתא דמתני' דקתני אין לו אלא שכרו דינא ור' יוחנן דאמרי תנאי ב"ד תקנה היא כדי שלא יפסד ממון חבירו :

[י] דף לג ע"א רב הונא בר יהודה אקלע לבי אבזיני אתא לקמיה דרבא א"ל כלום מעשה בא לידך א"ל ישראל שאנסוהו נכרים והראה ממון חבירו בא לידו וחייבתיו א"ל הדר עובדא למארי' וכו' איכא מ"ד וכו' כדכתיב בהלכות : ד"ת היכא דאנסוהו נכרים על ממון חבירו לא שנא להראות והראה לא שנא להביא והביא בכולהו פטור כסברא דר"ת ור"א מדאמר ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא אתי גנבי עילויה ושקליה ויהביה ניהלייהו אתא לקמיה דרבא פטריה א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו אמר רב אשי נחזי אנן אי איניש אמיד הוא עליה אתו ואי לא ודאי אההיא כסא דכספא אתו והכא משום דלא אמיד אמרינן על ההוא כסא אתו ואע"ג דנשא ונתן ביד פטר לה ר"ש היכא דידיעא מלתא דאנסוהו אממונא דחבריה דפטור וההיא דקתני ישראל שאנסוהו נכרים והראה ממון חבירו פטור נשא ונתן ביד חייב דווקא שאנסוהו מחמת עצמו על ממון סתם והיכא דנשא ונתן ביד מציל עצמו בממון חבירו הוא וחייב דכי הראה גרמא בעלמא הוא ופטור . וה"ג בירושלמי תני נכרים שאנסוהו ונטלוהו ממנו ממון חבירו פטור נטל הוא ונתנו להם חייב אמר ר' יוסי הדא תימר באומר תן לנו ממון סתם אבל אמר תן לנו ממון פלוני אפילו נטל ונתן ביד פטור . ורבינו דאייתי סייעתא מההוא גברא דאחוי תמרא דרב פינחס ודרב מרי ואמרי ליה דרי ואמטי בהדן דרא ואמטי בהדייהו דקשיא ליה לישני ליה ה"מ היכא דלא אניס אבל האי אניס הוא הא לא קשיא דנהי אנסוהו מעיקרא בממון סתם בתר דאחוי ליה מי (אנס') אנסוהו בממון סתם ונטל ונתן ביד חייב ומשום הכי אצטריך לשנויי כיון דאוקמה עילויה מקלא קלי והא דתניא א"ל אנס הוסים פקיע עמיר זה לאו סייעתא הוא דהתם ליכא אונסא דכיון דקאי בתרי עברי נהרא מצי לאשתמוטי מיניה אבל היכא דאנסוהו על ממון חבירו דליכא לאשתמוטי אפילו נשא ונתן ביד פטור וכן הלכתא :

[יא] דף מה ע"ב הגונב טלה מן העדר והחזיר אמר רב לדעת צריך דעת שלא לדעת מנין פוטר. ושמואל אמר בין לדעת בין שלא לדעת מנין פוטר ור' יוחנן אמר לדעת מנין וכו' כדאיתא בהלכות : ד"ת נמי כרב חסדא דרבא הוא דפריש טעמא ורב זביד משמיה דרבא אמר בשומר שגנב מרשות בעלים דכ"ע כרב חסדא ש"מ דהלכתא כוותיה ולדעת מנין פוטר שלא לדעת צריך דעת ודוקא בעלי חיים אבל דלאו בעלי חיים שלא לדעת אפילו מנין לא בעי כר' יוחנן וכדגרסינן באיזהו נשך האי מאן דזייף זוזי מחבריה והשתכח ביה טופייתא וכו' ודוקא בשומר שגנב ברשות בעלים אבל בשומר שגנב מרשותו כגון שמפקיד אצל חבירו פסק רבינו בפרק המפקיד כר' עקיבא אליבא דר' יוחנן וצריך דעת בעלים ידעתנו נוטה כדכתיבנא התם בבבא מציעא : סליק

הגהות מעשה אילפס

להגאונים המפורסמים בעלי מפרשי הים מלבוב. ובהן נכללו חדושים מס' מחנה אפרים.

דף א ע"א בשה"ג אות ג' ד"ה נראה. וצ"ע בדברי רש"י. ג"ב עי' בשו"ת מנחת יעקב סי' ס' מ"ש בזה ועי' במהרי"ל ובשעה"מ הל' עכו"ם :

דף ב ע"א בנמוקי יוסף ד"ה של. שמין הערוגה המשובחת. ג"ב עי' בגליון מ"ש מהרנ"ש בזה ועי' בשו"ת דבר שמואל סי' ס"ה שכתב ג"כ כעין זה וע"ש עוד מ"ש בזה בלשון הרי"ף : שם ד"ה ישוב. כתב הרמ"ה ז"ל. ג"ב עי' בגליון מ"ש מהרנ"ש בזה ועי' בש"ך סי' תי"ט ס"ק א' : ע"ב בנמוקי יוסף ד"ה ומאן דאמר : לית ליה דעולא. ג"ב לדברי שניהם היינו אשתעבד מעיקרא אלא למאן דלית ליה דעולא מעיקרא נשתעבד מן הדין ומש"ה אזיל בתר שיעבודא דמעיקרא אבל למאן דאית ליה דעולא כיון דלא נשתעבד מעיקרא אלא מן התקנה היכא דחזי ליה עידית לא תיקן (מח"א) ועי' שו"ת הרמ"ע סי' פט :

דף ז ע"א בנמוקי יוסף ד"ה והוא דקא אזיל. והשיב על הרי"ף ז"ל. ג"ב עי' מ"ש בזה בתשב"ץ ח"ב סי' ער"ב דף נז וע"ש מה שהאריך בדיני תפיסה בספק :

דף ח ע"ב ברי"ף ד"ה ואיכא מאן דפסק כרבה. ג"ב עי' בכנה"ג בכללי התלמוד אות ס"א ובקונטרסנו מכלל יופי הארכנו בזה :

דף ט ע"א בנמוקי יוסף ד"ה בליבי. וכדמשמע מתוך הסוגיא. ג"ב עי' בשו"ת מהר"ם יונה סי' א' וסי' י"ב מ"ש בזה :

דף יג ע"א בנמוקי יוסף ד"ה ברוח שאינה מצויה. אבל היכא דהוה מצי לעיוני. ג"ב קשה דהיינו דוקא כשהוא מזיק בעצמו אבל בממוניה שהזיק לא כמ"ש הוא עצמו דף קיד (מח"א) כוונתו לסוף פ' האומנין ועי' בשמ"ק מ"ש בשם הרשב"א :

דף טו ע"א בנמוקי יוסף ד"ה כאי. דאם היה לו פנאי. ג"ב צ"ע דא"כ מה חילוק יש בין ראשון לשני (מח"א) ועי' בגליון מוהרנ"ש מ"ש בזה ועי' בשטמ"ק ותמצא ישוב :

דף יח ע"ב ברי"ף ד"ה ושמעינן מינה דבמטלטלין. ג"ב ועי' בשו"ת מוהר"א ששון סי' קנב שהאריך בזה :

דף יט ע"ב בשה"ג אות א' ד"ה יש. ועוד צ"ע דבפ"י מנזקי ממון. ג"ב לא ידעתי מאי קשיא ליה דבבהמה דרשינן אם כופר מה ת"ל אם לרבות כופר שלא בכוונה (מח"א) ועי' בלח"מ שם.

דף כ ע"א בנמוקי יוסף ד"ה דאפילו. שהרי מודה לו. ג"ב עי' בגליון מ"ש מהרנ"ש בזה ועי' בתוס' שם ד"ה אביי ובמהרש"א ובשמ"ק ודו"ק ועי' במשנה למלך בפי"א מאישות הלכה א' :

דף כא ע"א בנמוקי יוסף ד"ה הרי"ף. ואנן קיי"ל כמאן דדאין. ג"ב לפי מ"ש הרא"ש ס' הגוזל קמא דלא דיינינן דיני דגרמי אלא היכא דבשעת מעשה נעשה ההיזק אבל כל שלא בא ההיזק מיד לא אין מקום לחילוק זה (מח"א) אפשר דהנמוקי"י הבין בדברי הרי"ף דאינו מחלק בין גרמי לגרמא אבל בשמ"ע וש"ך סי' שפ"ו ס"ק ד' כתבו דהרי"ף ג"כ מחלק חילוק זה ע"ש :

דף כה ע"ב בשה"ג ד"ה ר"ת. ועוד היכא כתב דבהוכחות. ג"ב לא ידעתי מהי מייתי מדין מזיק למסור דבמזיק עשו בו תקנת נגזל ובמסור סלקא כתיקו ולא מפקא באומדנא וצ"ע (מח"א) ועי' במהרי"ט חלק חו"מ סי' מ"ז :

דף כז ע"א ברי"ף ד"ה לא כתבינן אדרכתא. ג"ב בד"ת הניתוק כאן מחידושי הרץ בשבועות ... ואין צורך להעתיק שכבר נדפס שמעיין ידרשנו משם :

דף לב ע"ב ברי"ף ד"ה אמאי קא גמר מינה רב להא. ג"ב דבריו תמוהים דהרי רב ס"ל בגיטין דילפינן קנסא מקנסא ועי' במשנה למלך פ"ז מחובל ומזיק בתמה בזה וכבר קדמו הש"ך סי' שפ"ב וסי' שפ"ה ועי' בירושלמי גיטין פ"ה הלכה א' ובש"ך ד"ה מתניתין ובחדושנו הארכנו :

דף לד ע"א בשה"ג ד"ה לדברי. דלמיי' מוכח דקני. ג"ב דברים אלו צ"ע דבשור סי' שנ"ד כתב דביתום כדי קני בפיטום דממילא ביוקרא וזולא וצ"ע (מח"א) ועי' בלח"מ פ"ב מגזלה הלכה ד' ודו"ק: ע"ב ברי"ף ד"ה ולית הלכתא כוותיה. ג"ב עי' ברא"ש מ"ש בזה ועי' בשו"ס מוהר"א ששון סי' רי"ח שהאריך בזה ועי' בלח"מ פ"ג ממגילה ה"ד :

נכס"ג

דף לה ע"ב בשה"ג אות ב' ד"ה לדברי. אם יקבלוהו ממנו. נ"ב וכן נראה ממ"ש הרא"ש בפרקין לחלק בין דיני דגרמי וכתב וז"ל וכן מראה דינר לשולחני ואמר שהוא טוב מיד סומך עליו ונעשה לו סהיזק כי ספר אותו שנתנו לו ע"כ ועי' בשו"ת הרא"ש כלל ק"ב סי' ג' (מח"א) ועי' בש"ך סי' ש"ו ס"ק י"ב:

דף לו ע"ב בשה"ג אות א' ד"ה מיי'. ראובן שאמר לשמעון. נ"ב עי' ברא"ש כאן בטור סי' קפ"ג ובב"י שם (מח"א) ועי' בהגהות מהרל"ח שם מ"ש בטעם דברי הרמ"ה:

דף לח ע"א בשה"ג אות א' ד"ה לפי מה. מכית הראשון מבלי ידיעתו. נ"ב הטור לא נקט נטלו מבלי ידיעתו אלא בשלא האכילו אבל באכלו והוא קודם יאוש חייב בכל ענין (מח"א):

דף מ ע"ב בשה"ג אות א' ד"ה נראה. ומפוסקי' וכו' ולא בר תשלומין. נ"ב עי' בשבועות דף לב מי יימר דמשתבעת ובפסחים דף לג ע"ב א' בעי דריך להו בפחות מכזית כלומר ואמאי אין בה תשלומין אמר רבא גזירה וכו' ודו"ק (מח"א) ועי' בחו"מ סי' כ"ח סעיף ג' בהג"ה דקיי"ל דאינו חייב לשלם וראיותיו אינם ראיות מוכרחות דכאן א"א לכוציא ממון דיכול לומר אמת כעדתי ועי' בסמ"ק מ"ש בשם הרמ"ה ובשם הר"ס משארקסטה:

דף מב ע"א בנמוק"י ד"ה אמר. וקשה לי בריש אמאי. נ"ב בנמוק"י פי' אלו מליהות (מח"א) ע"ש גבי ים שם ב"ד מתנה עמו: **ע"ב** ברי"ף הגוזל את השדה ונטלוהו מסיקין וכו' הב"ע כגון דאנסוהו ואמרי ליה אחוי ארעתך ואחוי נמי ההוא כהדייהו עכ"ל. נ"ב אם אנסוהו להראות והראה שלו ובאותו מקום שהראה היה ממון של חבירו ג"כ ונטלו האנסים שלו ושל חבירו נראה דפטור ולא דמי לאנסוהו על שלו והראה שלו ושל חבירו שאמרו שחייב דהתם היה יכול להראות שלו מבלי שיראה של חבירו כמ"ש התוס' ובאנסוהו על שלו והראה של חבירו שהוא חייב התם משום דקא מתרשי ליה ודמי למ"ש בפ' הזרוע מי שאנס כו' את גרנו (מח"א) ועי' בשטמ"ק: **שם** בשה"ג אות א' ד"ה אבל. וא"ל לומר אם מתחלה. נ"ב מדברי כל הפוסקים נראה דבשותף אפי' א"י להציל כלל אם לא אמר לעצמי אני מציל הציל להמצע (מח"א) ועי' בש"ע סי' קפ"א ס"ב ובש"ך ס"ק ד' ובשו"ת אא"ז הח"ן ז"ל סי' קל"ב:

דף מג ע"א במלחמת ד"ה אמר. הא לאתת שכל שאינו יכול לסבול ויש בו סכנת נפשות ומסר פקדון פטור. נ"ב נראה דוקא משום שיש בו סכנת נפשות פטור אבל משום שלא יקח ממונו חייב ולא ימסור ממון הפקדון אבל מדברי הרא"ש והמרדכי נראה דאפי' משום אונס ממון פטור וה"ל כלא קיבל זה שמירה אדעתא דהכי ועי' בשו"ת הרא"ש כלל ס"ד (מח"א): **ע"ב** בנ"י ד"ה ודרך. רבי' האי גאון ז"ל. נ"ב לא ידעתי מי דחקו לפרש כן דדברי הגאון ברור מללו ואפי' בממון זה חייב אם לא אנסוהו להביא כי אם לראות ובפה"ג הוא דפטור אם הראה בממון סתם אבל אם הראה לבדו חייב ודו"ק בספר המלחמות ותמגא כדברי (מח"א):

הגהות במרדכי

סימן א ולשעת ר"ת כן הדין. נ"ב עי' בגליון שברוב הנוסחאות לא נזכר ר"ת כאן וגם בג"מ כתב ס"א אינו והוא עיקר ע"ש וכן נראה ובזה מיושב קושי' הש"ג שסביב האלפס דף ג' ד"ה הבינו שהקשה דדברי ר"ת אהדדי: **סי' יז** מעשה ביהודי א'. נ"ב עי' במהגה אשרים הלכות גזילה סי' י"ג מ"ש בזה: **סי' בן** אלא תחתיו דשומר. נ"ב כגון שותפו וכ"כ הוא עצמו פ' המפקיד סי' רע"ד אבל לפי מ"ש הרא"ש בתשובה לפי שאין דרך בני אדם לשמור כל תפניהם בתיבות והדעתא דהכי הפקידו דיניתנו ביד אשתו ובניו אין ראיה לשותף דדוקא לבני ביתו הוא דקאמרינן הכי משום דאין דרך לשמור בתיבות אלא מניחים ביד בני ביתו לשומרם אבל כל שאינו מבני ביתו הגם שהוא שותפו לא שלא הפקידו אצלו אלא כדי שישמרנו אצלו וכן נראה מדברי הר"מ ודו"ק (מח"א). ועי' בב"י סי' רנ"א שהביא דברי המרדכי אלו ומהתימה שהשמיטו בש"ע שם: **סי' ק** ואחר הזמן אומר ראובן לשמעון. נ"ב עי' בשו"ע חו"מ סי' ק"כ בהגהת רמ"א ובסי' קע"ו ע"ש והיינו דוקא אם לא כוון בתחלת ההלואה לעשות ממנו אחר ז"פ עיסקא (קונטרס סמ"ע בהלכות רבית): **סי' קג** ופסול לעדות. נ"ב עי' בב"י סי' ל"ד דאינו רק מדרבנן ועי' בשו"ת חוט השני סי' י"ח דף כ"א ע"ב דחולק על זה ועי' בשו"ת ב"י סי' ב' שמסתפק בזה: **סי' קיא** כשעת הגזילה הוא. נ"ב עי' בפסחים דף לב גבי איבעיא להו כשהוא משלם לפי מדה משלם (מח"א): **סי' קיג** אם הוא נותן ערב תנוכה. נ"ב כן הוא עיקר הגירסא כמ"ש הש"ך סי' ע"ד ס"ק כ"ז ועי' ג"מ שהביא שני גרסאות ע"ש: **סי' קיד** כי הא' דגזל הפדנא. נ"ב אין ראיה משם דגזלן שאני דאינו משלם רק כשעת הגזילה (מח"א): **סי' קטו** משום גרמא בנזקין. נ"ב מדברי מהר"ם שהביא המרדכי פ' הגוזל בתרא סי' ק"ס גבי מי שמעמיד את חבירו ערב נראה דלע"ג דלא קביל חייב וכ"כ בשה"ג פ' המקבל וא"כ צ"ע היאך הביא המרדכי סתם דבריו בלא חולק (מח"א): **סי' קכד** דלא משוי נפשיה רשיעא. נ"ב היינו טעמא משום שלא היה קשר משונה דיכול להשתמש בהם אבל לא לזקפן עליו במלוה ולהיות גזלן משא"כ אם היה הקשר משונה כיון שאלת בהם יד נעשה עליהן גזלן ועי' פ"מ ה"א חי' ע"ע (מח"א): **סי' קכה** נותן מתנית שכר. נ"ב היינו טעמא משום דבאתה הנאה על ידו וכ"כ רבינו שמחה הביאו הסה"ג סביבות המרדכי פרק אלמנה ניזונית ובירושלמי הביאו הב"י בסי' קפ"ג וז"ל בשקיים שליחותו נתכוין לזכות לבעל המעות לא קיים שליחותו נתכוין לזכות ללוקח ולמה חולק עמו הא הותיל ובאתה הנאה על ידו כלומר דהמעות גרמו וכ"כ הרא"ה הביאו נ"י בהגוזל קמא דף לא ע"א גבי הנותן מעות לשלוחו וזו היא דעת הרב בעל העיטור (מח"א): **סי' קלא** עד שיבא ראובן כ"ב ואם הודה שנשבע חייב לשלם ולא מצי למימר לא בע"ד דידי את כיון דאמר הולך זה לפלוני זכה לו והרי זה ממון של שמעון כמ"ש הטור סי' קכ"ה וה"ט דלא מצי להשביעו משום דלאו שומר דידיה הוא וגם היכא דלא אפשר לגבות מן הראשון דאז אמרינן תחזור פרה לבעלים (מח"א): **סי' קנז** אע"פ שמעיד אמת. נ"ב המרדכי עצמו כתב פ' הגוזל קמא היפך זה ועשה"ג פ' הגוזל בתרא דף נג ע"ב (מח"א) כוונתו לדברי המרדכי סי' קי"ז ויש ליישב ודו"ק: **סי' קסח** מעשה היה בראובן. נ"ב עי' בנמוק"י פ' נגמר הדין גבי מותר כמת ליורשיו (מח"א) ועי' ברא"ש פ' הגוזל בתרא סי' כ"א: **סי' קעג** ישבע שמעון שלא נדר. נ"ב כלומר מש"ה אפי' שכר טרחא לא שקיל ולא דמי להאי דירד להציל ולא הציל דנוטל שכר טרחו דהתם דרך להשכיר פועל אפי' על ספק שמא יציל משא"כ בשדכנות דאין דרך לתת שכר כי אם בגמר הקנין וממ"ש וגם ישבע שלא שינה מן התנאים ולא גרם העיכוב נראה דכל שבא העיכוב מגדו חייב לשלם לפחות שכר טרחו ויותר נראה מדברי המרדכי שחייב לשלם כל מה שנדר לו (מח"א) ועי' בשו"ת אא"ז הב"ח ז"ל בישנות סי' כ"ח ובשו"ת פנים מאירות חלק א' סי' נ"ז: **סי' קפב** משועבדים היו. נ"ב עשה"ג פ' המקבל דף קכו ע"א וע"ב (מח"א): **סי' קצד** והביא האלפסי ראיה. נ"ב עי' בשו"ת תומת ישרים סי' קפב כלל ל"ב סי' ה' ועי' בש"ך סי' שפח ועי' בתבורנו מפרשי הים על ב"ק שם:

בהגהות מרדכי סי' רד אעפ"כ יש ראיה לר"ת. נ"ב קאי על שו"ת מהר"ם שהביא המרדכי פ' שור שנגח ומ"ש ונראה להביא ראיה מפ' אע"פ הוא דיבור בפ"ע וקאי על אם בא לידי תקדיש. אם הוא דשלב"ל ודין ראשון של גובה הוא דין בפ"ע (גד"מ): **סי' ריא** מלבין בן מלשין. נ"ב דוקא כשאביו חי אבל אם כבר מת אסור להוציא לעז על המתים כמבואר בהגהות פ' ואתחנן ובמרדכי סוף פ' החובל בשם ראבי"ה ובענין זה כתב באגודת אזוב פ' ד"מ לענין רשיעא בר רשיעא ודו"ק: סליק:

הגהות וחדושים על הרי"ף ממסכת בבא קמא

מהגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים.

דף א ע"ב נימוקי יוסף ד"ה ישן והא תנן אדם מועד לעולם. נ"ב לא הבנתי דבריו דבש"ס קאמר והא תנן דתולדותיהן כיוצא בהן ולא מצי ר"פ לומר ע"ז לאו כיוצא בהן אבל אה"נ דמצי למימר דישן היא תולדה וחייב כיוצא בו כמו כיחו וניעו דהוא חייב כיוצא בו:

דף יז ע"א נ"י ד"ה מאי קמ"ל כו' דלאו ממין הטענה הוא. נ"ב א"כ על שעורים לא היה תביעה כלל לכך פטור מטעם משטה:

דף כא ע"א נ"י ד"ה הוזק בו שוה היה עומד במקומו ובא בעה"ב כו'. נ"ב לא ידענא אהיכא קאי דהא בהוזק בו בעה"ב חייב ואפשר דקאי אהיכא דידע ביה בעה"ב דפטור הנכנס אם הוזק בו בעה"ב כדעת רמ"ה שהביאו הטוש"ע סי' שע"ח ויש כאן חסרון וצ"ל דוקא בלא ידע אבל בידע ביה בעה"ב הוזק בו בעה"ב פטור אך ע"ז לא שייך הטעם משום דאנוס הוא אונס גדול דאטו משום דידע ביה בעה"ב אנוס הוא ספי מלא ידע ביה וי"ל אף בלא ידע ביה אנוס הוא אך דבלא ידע חייב על הכניסה דלא הו"ל לכנוס שלא בידיעתו אבל בידע ביה אינו פושע על הכניסה דהא ראהו והו"ל לומר לו שלא יכנס ומדראה ושתק הוה כנתן לו רשות וכן משמע בסמ"ע שם דראהו הוה כרשות ודו"ק:

דף כד ע"א נמוקי יוסף ד"ה ממונא בעי לשלומי כו' וכ' הרא"ה ז"ל מכאן נראה כו'. נ"ב נראה דדייק הכי משום דק"ל לוקי לנפשיה וכגון שאמת הוא שחבירו חייב לו רק שאלו העדים הן שקרים ולכך פטור מדיני אדם כיון דבאמת חייב לו והייב בד"ש מחמת ששכר עדים שקרים ועברו על לא תענה לזה הוכיח מכאן דבכה"ג אפילו בדיני שמים פטור רק שעובר על מדבר שקר תרחק ולהבין ההבדל בין חייב בד"ש בין שעובר על מדבר שקר דג"ז יש לו עונש בד"ש אך הענין חייב בד"ש רצה לומר שחייב לשלם בד"ש ואינו יוצא ידי שמים עד שישלם. אבל בנ"ד שלא הוציא ממון שלא כדין שבאמת חייב לו אף בד"ש אינו מחויב לשלם רק שעשה עבירה ששכר עדים שקרים וגרם להם שעברו על לא תענה אמנם זה לא יתקן אף שישלם להבע"ד מ"מ כבר עבר על מדבר שקר תרחק אמנם בשוכר להוציא ממון שלא כדין עובר על מדבר שקר וזולת זה חייב לשלם בד"ש ואינו יוצא ידי שמים עד שישלם והרב בפ"י לא דק כלל וכ' כאן דברים שאינם נכונים כאשר השגתי עליו בגליון:

דף כט ע"א נמוקי יוסף ד"ה ומת ברשות הבעלים כו' עד ומאי קשיא שאני חצר שהוא כמי שאינו יודע בדבר ויש שליח כו'. נ"ב תמוה מאד דהא דשאינו יודע יש שליח הוא לבתר דמשני דהיכא דלאו בר חיובא או דבע"כ יש שליח מזה למדו דה"ה בא"י דדמי לחצר דבע"כ כמ"ש התוס' כאן ובב"מ משא"כ המקשן דלא ס"ד לחלק בזה פשיטא דאף בא"י. שוב מצאתי בתשובת מהרי"ט ח"א סי' קמ"ז שהקשה זה וכן ביש"ש ולענ"ד נראה דכוונתו דממ"נ אי המקשן לא ס"ד הך סברא מאי מקשה שם על ר"י הו"ל לאקשויי גם על ר"ל תקשה ליה הך מתני' וכן הקשה הש"ך בסי' שמ"ח ולענ"ד כך הוא כוונת הנ"י שוב מצאתי בתשו' נ"ב ח' אה"ע סי' ע"ח שמפרש כן אך באמת זה אינו קושיא דעל ר"ל לא מצי מקשה ממתני' די"ל דר"ל מפרש המשנה בפי' אחר כמו שפי' המחבר כאן או כמו שפירש הרמב"ם ומנ"ל להקשות אבל על ר"י מקשה שפיר ועי' בשעה"מ פ"ז מהל' מעילה דין ב':

דף מד ע"א בשה"ג אות ב' ד"ה וכתב מגיד משנה כו' דביירי דוקא כשבא להחזיר במדבר דהסכנה כו'. נ"ב ולכאורה דבריו תמוהין דהא במדבר אף אחר זמנו א"י להחזירו וכן השיג עליו במשנה למלך פ"ז מהל' שאלה ונ"ל ליישב דבריו דכוונתו דמחזירו בישוב רק שלא במקומו ויצטרך לילך דרך מדבר קודם שיגיע למקומו ובכה"ג תוך זמנו א"י לכופו שיקבל ממנו ואח"ז יכול לכופו וכן הדין להדיא בהלואה כמ"ש בחו"מ סי' ע"ד ובסמ"ע שם ס"ק ג' עיי"ש וז"ש כההיא דכתבנו בהלואה ודו"ק: **ע"ב** ברי"ף ישותא' למתבע' לחבריה בגוייהו בדברא. נ"ב אינו מדוקדק דאף בישוב כל שאינו מקום שהפקידו כגון שהפקידו בטבריא א"י לתובעו בציפורי: **שם** באלפסי ולא בעי מריתו לקבלינהו בדברא כו'. נ"ב כאן בדברא דוקא דאילו בישוב אף שאינו מקום שהפקידו יכול להחזירו לו: **שם** נמוק"י אלא קימו באחריות דלוה כו' לית ליה רשותא נמי כו'. נ"ב משמע דגם באבידה הדין כן אבל בתוספתא בפרקין מבואר דאבידה חוזרת לבעלים בכ"מ וכ"כ בש"ך סי' רצ"ג ס"ק ו':

מרדכי סי' קצח הנפקד וכו' החזירו למקום וכו'. נ"ב עי' סמ"ע וב"ח פי' רצ"ב שפי' דברי המחבר בשאל דבר שאין בעה"ב מקפיד עליו אבל בדבר שהמפקיד מקפיד שלא ישתמש בו אזי חשוב גזלן ובעי חזרה מדעת בעלים והש"ך שם כתב דאפי' בשואל חפץ שאין בעה"ב מקפיד מ"מ כיון ששאלו שלא מדעת הוה גזלן רק מיירי בשואל מדעת בעלים וכולם תמהו על הרב בתג"ת שם דמשמע מדבריו דאפילו בשואל דבר שבעה"ב מקפיד עליו אעפ"כ מועיל חזרה שלא מדעת בעלים וז"א וע"ש שהאריכו ועי' בשלטי הגבורים בבבא מציעא ס"פ המפקיד דף כ"ז ע"א:

תוספתא פרק א כל שחייבתי כו' עד ה' תמין וה' מועדין אף הצבוע. נ"ב עי' באלי' רבא על ב"ק דף ט"ז ב' ברש"י ד"ה אף שמפרש מאי דקאמר אף דה' מועדין דקאמר הכא היינו הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס וז"ש ה' תמין היינו שאר בהמות וה' מועדין היינו ה' חיות וע"ז מוסיף אף אך זה דוחק גדול דהא חמשה תמין אינו קאי על מין בהמות לומר חמשה בהמות הן תמים אלא אנזק דהיינו נגיחה נשיכה כו' ה"ה חמשה מועדין לא קאי אמין רק אנזקין שן ורגל כדאיתא במשנה או כדמפרש בגמ' ואם היעדו חמשתן מועדים ועוד דלדידיה הו"ל לפרושי דוב ונמר כו' ועוד דכיון דלא מפרש בהדיא איך שייך להוסיף אף הצבוע דלמא ת"ק חשבו בהנך ה' כיון דלא מפרש לכך נ"ל דהתוספתא אמשנה קאי וכפרש"י בב"ק ט"ז א' ע"ש: **באר"ד** מה שאכלה היא אינו להאכילה לפיכך כו'. נ"ב ט"ס הוא וכך הגי' הנכונה הובא בש"ס ד"כ ע"א אומדין כמה אדם רוצה להאכיל את בהמתו דבר הראוי לה אע"פ שאינו רגיל לפיכך אכלה חטין או דבר הרע לה פטורה: **באר"ד** שינתה ואכלה משלמת מה שהזיקה כיצד שינתה ואכלה כו'. נ"ב עי' ש"ס ד"כ ע"ב דמוקי בקופצת וע"ש פרש"י ופי' הרי"ף ולכאורה משמע מכאן כפירש"י מדקאמר שינתה ועיין ברא"ש פ"ש פי' הרי"ף: סליק

נמוקי הגרי"ב על הרי"ף ממסכת בבא קמא

מהגאון וכו' מו"ה יהודה בכרך זצ"ל

דף א ע"א ברי"ף מלקתני אבות כו'. כ"ב פי' ברא"ש שהקשה בזה מהיכי תיתי שלא יהי' התולדות כיולא בהן. והנראה בזה דעי' תוס' ד"ה ולר"א מ"ש בזה ב' תי'. ועי' תוס' שבת ע"ג ב' שהכריחו שם כתי' הראשון מהך דכאן. ולכאורה יפלא למה לא הביאו שם מר"פ הזורק דשם שכי' כל הסוגיא. והנראה בזה לייסב דמשם לא רצו להביא משום דשם י"ל כמ"ש התוס' שם וכאן בתי' הב' אולם מכאן הביאו ראיה שפיר. והוא דלכאורה למאי הביא הש"ס הך שקלא וטריא מאי איכא בין אב לתולדה כו' אולם י"ל דרש"י במתני' פי' דאבות קרי להנך דכתיבי. וכבר הקשו דא"כ מאי מבעי אם תולדותיהן כו' הפשוט ממתני' דכיולא בהן דא"כ מה קאמר במתניתין לא הרי כו' דאי לא הוה כתיבי הוה רק תולדה ולא הוה כ"ב ומהצורך לכתוב כולהו. אבל באמת כוונת רש"י לפרש לגד דתולדותיהם כיולא בהם. דקשה למאי קרי לה אב. לזה פי' להנך דכתיבן. אולם לגד דלאו כיולא אין לריך להסביר כן. ומש"ה קרי לזה אב ולזה תולדה מהמת כהלוקים שביניהם וזה גופא כוונת כאיבעיא אם נאמר ותולדותיהם לאו כ"ב ולכך קראם אבות משום דחלוקים בדיניהם מהתולדות או כיולא בהם וקראם אבות משום דכתיבי וכפירש"י ורש"י פי' כן לפי המסקנא. ולאלומי מלתא דצייך שפיר לקרות אב משום חשיבות גם שאין בהם חלוק דין לזה הביא הש"ס השקלא וטריא עד ולר"א. אבר לר"א מוכרח לתרץ דלכך קרא אב משום דשוה במשכן חשיבי. מזה ראי' אף דלא חלוק בדינא מ"מ שייך לקרות אב ושפיר נפל הספק בכאן לומר תולדותיהם כיולא כו' ולפ"ז שפיר הביאו התוס' בשבת שם ראי' מנ"ק לתי' הראשון דלר"א אין שום נ"מ לדינא רק משום חשיבי קרי לה אב. דלתירולים האחרים גם לר"א יש נ"מ בדיניהם וא"כ אין ראי' לקרות אב רק דוקא היכא שחלוק גם בדין ומוכית תי' הראשון שם ולפ"ז שפיר עלה על הדעת לספק בזה אי תולדותיהם כיולא או לא. משום דלכאורה מסתבר דאין כיולא. דאל"כ למאי קרא אב. ומשום חשיבות לחוד כוה על לד הדוחק. וגם זה מסתבר שיהי' כיולא כיון דאין הלוק בשום דבר מאב בנו כמ"ש הרי"ף ולכך איבעי' להש"ס. ודוק היטב:

דף לג ע"ב בנמוקי יוסף ריש פ' הגוזל עצים [illegible] כוונת הכ"י הגבה דאין הכבכה לפיכ"ה מסלה מתגני' דתקן ביטול [illegible] הוא קודם תקנת רבי [illegible] ולעולם אחר תקנה יכול להיות דגם גבי מריש לא יקבלו. ועי' היטב:

דף לד ע"ב ברי"ף התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור והוא שלא נטלו ממלאכתו כו'. מ"ש רבינו והוא שלא נטלו כו' [illegible]

כמקרקעי דמי כו' אבל למ"ד דכמטלטלי דמי סטור אפי' בטלו ממלאכתו וא"ל להאי טעמא דניחא ליה כו'. והרי"ף שכתב זה היה ס"ל דעבדא כמקרקעי דמי. משא"כ לסמ"ש לפנינו בהרי"ף ולית הלכתא כוותי' דעבדא כמטלטלי דמי. והוא שחזר בו בסוף ימיו כמ"ש הרא"ה הביאו הנ"י גם דין זה לריך להגי'. ובלתי ספק שמתק מן והוא שלא בטלו כו' עד דלא נסתרו עבדי' רק שהמדפיסים שגו ברואה והניחו זה כמו שלפנינו. ולא בתנו בזה הוא לסמ"ש בתחלה דעבדי כמקרקעי דמי. וזה ברור. וא"ל לדוחקים שכתב הש"ג וגם המע"מ הנים בנ"ע דברי רבינו. ולסמ"ש הכל ניחא כס"ד:

דף לה ע"ב ברי"ף ואסקה רבא דכ"ע אין אומן קונה בש"כ ושמעינן מינה דאין אומן קונה בש"כ עכ"ל הרי"ף. פי' ברא"ש שכתב ונ"ל דאין ראי' משם כו' ומיהו אנו ראי' כו' ועי' במע"מ וביש"ש שהרבו לתמוה על הרא"ש. ומ"ש הש"ך בחו"מ סי' ש"ו בכונתו לא יכולתי להלום דבריו. דכיון דאיהו בעי לפסק הלכה כר"א דאומן קונה בש"כ תקשי ג"כ נ"ל נרבה לאוקמי דפליגי במלוה ופרוטה הוה לי' לאוקמי בפשיטות דפליגי באומן קונה בש"כ והלכה כר"מ. ועוד נ"ל להרא"ש להזכיר האוקימתא דישנה לשכירות כו' והלא יש עוד אוקימתא דפליגי במקדש במלוה וכמ"ש בגמ'. ואם נאמר דזו דחיקא מחמת קושיית התוס' שם ד"ה ב"מ סבר כו' ואין סברא לומר כו' דזה קשה ג"כ על הגמ' וצריך לאסבורי ולא היה להרא"ש ליחד האוקימתא רק הוצ"ל דהאוקימתא דרבא דפליגי במלוה ופרוטה אינה פשוטה כ"כ כאוקימתות הקודמים עי' זה היטב. והנלע"ד לפרש דברי הרא"ש בפשיטות. והוא דהרא"ש הביא ראייתו דאין אומן קונה בש"כ מגד ממ"נ דאי פליגי באומן קונה בש"כ הלכה כחכמים ואי לא פליגי באומן קונה בש"כ כ"ע ס"ל דאין אומן קונה. לפ"ז יהי' מוכח ג"כ דישנה לשכירות כו'. ואי לא פליגי תרוייהו צריכי למסבר דישנה לשכירות כו' ותקשי על התוס' דלמה לא הביאו ראי' מזה דישנה לשכירות כו'. והרי כל היגי' דהרא"ש לדחות ראיית הרי"ף מכח דברי התוס'. ולפי ראייתו תקשי גם על התוס' ובנע"כ נ"ל דלמ"ד דפליגי בישנה לשכירות כו' י"ל דהלכה כר"מ דאין לשכירות [illegible]

הגהות פעולת שכיר על הרי"ף ממסכת בבא קמא

מהרב המאור הגדול מוהר"ר ישכר בער זצ"ל זקן הוראה פה ווילנא.

דף א ע"א נ"י ד"ה ושמירתן. כדאמרינן לקמן ואשמור. נ"ל והפקר:

דף ב ע"ב נ"י ד"ה כשאת ל"ג וכו' ג' מיניה קדים (בשעות) כצ"ל:

דף ד ע"א נ"י ד"ה גרסינן בגמרא שדור מטה עד שליש במלוה כצ"ל:

דף ה ע"א נ"י ד"ה במסירה. דמה לי מגביהה ע"י עצמו. נ"ב נ"ע דאי משום הגבהה מאי איריא בסימטא הא הגבהה קונה בכ"מ ובגמ' קדושין דף כ"ה דמוקי לה הב"ע בסימטא היינו למאי דאמרינן התם דמשום כליו של לוקח דקנין הגבהה לא שייכי שם כמ"ש התוס' שם ריש דף כ"ו ד"ה אי נמי כו':

דף ו ע"א בחאנ"ש אות ג' הד"ה ר"ל דגם לשאר דינים כו' וכדלעיל בסמוך. נ"ב וי"ל שכוונת הנ"י עפמ"ש הש"מ דלמ"ד חייב א"ל דהיא גופא קמ"ל ע"פ עדים חייב אע"פ שהודה תחלה דהא טולה מתני' למעוטי אתיא ולא לרבות ולפ"ז י"ל דהמהרן סיפא איצטריך ליה ר"ל כיון דאגב סירכיה דאפי' עדים נקט לה ואיכא בהא למעוטי עבדים ועובדי כוכבים הוה דומיא דכולה מתני' דאתי למעוטי ושייך שפיר למיתני ריבא לאשמועינן דחייב אע"פ שהודה תחלה משום סיומא דסיפא דאיכא ביה מעוטי:

דף ז ע"א נ"י ד"ה ומיהו דוקא כשנקשר מאליו הדליל כו'. עי' הגהת ד"ת ומהר"ם. ונ"ב הגהת ד"ת והגהת מהר"ם סותרות זו את זו ולד"ת אדלעיל קאי בדאדיי אדויי ואפי' בדליל שיש לו בעלים והצניעו כראוי חייב בעל התרנגולת משום נזקי רגל וצרורות כמ"ש התוס' ד"ה אלא מתני' כו' והראב"ד פי"ב מהל' נזקי ממון הלכה י' ע"ש סוף דבריו ובהגה' רמ"א סי' ש"ן סעיף י'. ומהר"ם לא גרס דוקא ולפי הגהתו האי ומיהו מילתא באפי נפשיה הוא וקאי איכא דהזיק הדליל בתר דנייח דבעל הדליל פטור משום דאנוס הוא שהרי הצניעו כראוי ובעל התרנגולת פטור משום ולא שור בור כמבואר שם ברמב"ם והשגת הראב"ד ע"ש. ועיקר כפי שהגיה בד"ת:

דף ח ע"א נ"י ד"ה מעל גבי חברתה. אלא פירוש קופצת היינו שזוקפה רגליה וכו'. נ"ב ביאור פירוש זה עיין ברא"ש סי' ד' מ"ש לדעת רב אלפס ז"ל:

דף ט ע"ב נ"י ד"ה מפני שהן מועדין. שאז הוא תחלתו וסופו באונס. נ"ב עי' חדושי הרשב"א ז"ל שכתב דקרוב לכותל לא חשבינן ליה תחלתו כפושע גמור להתחייב עליו על האונס שבסופו דלא אמרינן הכי אלא במקום פשיעה גמורה אבל מ"מ כל שקשלו אפי' סמוך לכותל כיון דמדעתן קפצו ופעמים קופצים כן משלם נ"ש ולא חשבינן ליה משונה ע"כ ע"ש ונראה שגם הנ"י כן כוונתו ודלא כמהר"ם אות א' ועי' ש"מ: **שם** גמ' וחייבין נזק שלם דאורחייהו הוא. ממטה למעלה כצ"ל:

דף י ע"א נ"י כד"ה כגון שנפלה. כדין הוא דליפטר אטמון א"ה גבי גלוי נמי א"ה דמשום כלו תליו פטור בתגר אחריתי כצ"ל: **ע"ב** נ"י ד"ה ליגדור. דנהי דבבית. ובגליון נ"א דברה"ר. נ"ב עיקר הגירסא דבבית ועי' ברא"ש שהתינוק הוא בין בית שהוא בעיר לשדה: **שם** ד"ה לשון גמ'. ורבותינו ז"ל. נ"ל ורבותי:

דף יא ע"א נ"י סד"ה דומיא. אלא כשהוא פושע גמור בתחלה ובסוף. נ"ב כ"ה ע"פ הגהת ד"ת ונ"י בתחלה או בסוף וכ"נ עיקר והרי עלה לראש הגג ונפל ברוח מצוים פושע בתחלה ולא בסוף וחייב בד' דברים וכן מוכח מדברי הנ"י לעיל גבי אבו משום תליו דפושע בתחלתו חייב בד' דברים: **ע"ב** ד"ה האי מיבעי. דאפתחיה מכספא. נ"ב דלא אפתחיה כצ"ל ועי' בתוס':

דף יב ע"א נ"י ד"ה לסנוקרת. וזה עם ספרק. נ"ב ז"ל הערוך ערך סנוקרת והוליא הראשונה שבכאן שהיא כנגד תוליא שלישית שבאצבע שבגלדו:

דף יג ע"ב נ"י ד"ה במתכוין. דלא זכו מיהא בוברר הדבר. נ"ל דלא זכו בהו בוברר: **שם** בא"ד אי מזקי מכאן ואילך כצ"ל:

דף יז ע"א רי"ף אמר רבה בר נתן. לימא מסייע ליה. נ"ב מאי קמ"ל תנינא כצ"ל:

דף יט ע"ב נ"י ד"ה ר' יהודה אומר. אלא איידי דאיצטריך. נ"ב עי' תוי"ט:

דף כ ע"א נ"י ד"ה זו דברי סומכוס. ונהי ברשותא דמאן קיימא וכו'. ומוקמינן לה בסימטא ובאגם ונזקי ברשותא דמרה קמא הא מני סומכוס היא כצ"ל: **ע"ב** ברי"ף שאם אי אתה אומר כן כצ"ל: **שם** נ"י ד"ה מ"ט. (גם לעיל פרק המניח כו' ומזיק שמא) תא"מ ונ"ב בדפוס ישן ליתא ונראה שהיא איזה הגהה מגליון שמבחוץ: **שם** בא"ד כדאמרינן בפרק בהמה המקשה. נ"ב נ"ל ביצה דף ו' ע"א: **שם** (בן ט' אי) תא"מ:

דף כב ע"א נ"י ד"ה מאי בינייהו. בעל הבור. נ"ב נ"ל שנ"ל סבל הבור: **ע"ב** רי"ף (וכיון דכסהו כראוי כו' שהתליע מתוכו) תא"מ ונ"ב שייך לקמן קודם איבעיא להו כסהו וכו': **שם** בנ"י ד"ה ואי במסירה. או תגר שאינה של שניהם כו' או בתגר של שניהם כדאיתא כצ"ל:

דף כד ע"א נ"י ד"ה סומן. דאפילו כוון אולי יכול להציל כצ"ל: **שם** סד"ה אלא. אבל אם היו מודים שעדים חייבין כצ"ל. וכ"ב ועי' ב"י ח"מ סי' ל"ב ובד"מ שם: **ע"ב** ד"ה שהותלקה. בשם רבנו הרמב"ן ז"ל. נ"ב עי' לשון הרמב"ן המובא בש"מ ב"מ שם:

דף כו ע"א ברי"ף א"ל רב ייסר לרב אשי טענו כסא דכספא בבירא מאי כצ"ל: **שם** בנ"י סד"ה תיקו. וארנקי בגדים נמי פעמים דמניחין כו'. נ"ב נ"ל דר"ל דאף שמניחין שם לפעמים אפ"ה פטור והיינו משום דלא רגילי אנותי גנבים לא אסקי אדעתי' לחפש ואף המזיק לא אסיק וה"ה למרגניתא בכספתא לא ה"ל לאסוקי אדעתיה ועי' תוס' דף ס"ב ד"ה מי מנחי כו':

דף כט ע"א נ"י ד"ה שהרי. והרי זה כמו שאין שם עדים. נ"ב ר"ל עדי גניבה והרי חייב עצמו בקרן. ועי' רא"ש ספ"ק סי' כ' ובטור"מ סי' א' ובב"ח שם: **ע"ב** נ"י ד"ה אין מגדלין. ארור אדם שעגדל חזירין וארור אדם כו' כצ"ל: **שם** ד"ה רועה בהמת שלו. נ"ב כ"ה לשון רש"י אבל לפי מ"ש לעיל דלגדל בהמה דקה אפי' של אחרים אסור ע"כ דר"ל דמי שהבהמות שלו עשה תשובה שלא יגדל עוד אפי' ע"י אחרים אלא משום דלגבי רועה בהמה דקה של אחרים לא שייך למיתני אין מחייבין כו' נקט הכי והא דלא פי' ברועה בהמה גסה שעשה תשובה משום דברועה בהמה גסה לא שייך כלל לחייביה למכור אפי' על יד שהרי יכול למוסרה לאחרים לרעותה ולגדלה בבית אפי' בעצמו וע"כ דלא מיירי אלא ברועה בהמה דקה ושלו כפירש"י: **שם** ד"ה בקנים ובגפנים. נ"ב לשון גמ':

דף ל ע"ב נ"י סד"ה אדם באדם. ריפוי ושבת ובושת. נ"ב אע"ג דשכיחא כיון דלית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו. כ"ה בגמ':

דף לא ע"א נ"י ד"ה של אחרים. דאי בעי מסר לה. נ"ב ר"ל דמתמת איבה ימסרנה למגוול ומוכה שחין ועי' תוס' כתובות דף מ"ז ד"ה משום איבה:

דף לג ע"א נ"י ד"ה ולא לאבד. ולאו למיפשרא מפשיעה להוד כצ"ל:

דף לד ע"ב סד"ה וכתב הרא"ש. נ"ל וכל זה: **שם** ד"ה הלוהו. אבל על מה שדר בו קודם הלואה אינו חייב. נ"ב עי' בנ"י פ' איזהו נשך מ"ש בזה בשם הרמב"ן ז"ל:

דף מ ע"ב ברי"ף דאמר רב בר מתא כו'. נ"ל ואמר:

דף מא ע"ב נ"י ד"ה ישבע. וכן אמרו בירושלמי. נ"ב עי' פני משה מ"ש בזה:

דף מג ע"א נ"י ד"ה וכתב. אמר המחבר לדעת הרי"ף ז"ל. נ"ב הג"ה זו שהיא עד כנ"ל דעתם (לקמן ע"ב) מקומה לקמן דף מ"ד ע"א אחר לשונו ובזה הדרך יחלק אור עכ"ל: **שם** בנ"י ד"ה וכל הכלכה. (דאי אכסא כו' דיהבה בידים) תא"מ: **ע"ב** בנ"י ד"ה וז"ל והיינו כגון. נ"ב נ"ל שר"ל שהגאון מפרש הא דקאמר הש"ס כיון דאוקימנא עילוי' ר"ל כיון שפירש לו ממון פלוני כצרוף דמי ואפי' נטל וכהן ביד פטור: **שם** בא"ד (וכממון זה) תא"מ: **שם** בא"ד כנ"ל דעתם. נ"ב ע"כ הג"ה *): **שם** ד"ה ה"מ. מי שאנסוהו. נ"ב ואפשר עוד דבגי רב חסדא אמרו ליה דרי אמטי כהדן בכדי שיתחייב מדין נשא וכהן ביד ורב אשי פטריה:

דף מד ע"א [נ"י ד"ה אבל אם כו' יחלק אור עכ"ל *)]: **שם** ד"ה שותא מכמורת כו' דין ישראל. אין לך פדיון כו' הרא"ש ז"ל כצ"ל: **שם** סד"ה וכל. כתבו הכא. נ"ב ע"כ: **שם** בחאנ"ש אות א' מאי שנא מהא דתנן. נ"ב ול"נ דהא דפטרינן משום רשות מצוה היינו דוקא כגון רץ בע"ש ומדליק נר חנוכה מבחוץ אליבא דר"י לעיל ס"פ הכונס וטעמא משום דכיון שהאי יומא קא גרים שהעם נחפזים ורצים ברשות מצוה ה"ל לניזק לאסוקי אדעתיה להשמר יפה ולהרחיק עצמו מן הנזק וכיון שפשע בעצמו ולא נשמר איהו דאפסיד אנפשיה אבל במצוה המזדמנת לאדם לשעה להציל נרדף וכיוצא בו והניזק לא ידע ביה ולא ה"ל למידע כלל האדם המזדמן לפניו והוכה במצוה שכר מצוה והפסדה דיליה הוא וחייב להכשיר נזקו:

דף מה ע"א רי"ף א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי אינש כצ"ל: סליק

*) עי' מ"ש לעיל בדף מ"ג ע"א.

מלאכת יום טוב

מהגאון וכו' מו"ה יום טוב ליפמאן זצ"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יו"ט)

דף מב ע"א במהר"ם סימן ג' איני יודע היכי קאי וכו'. נ"ב במש"כ מהר"ם לפרש דברי הנמוקי יוסף הוא תמוה דא"כ קשיא דרבא אדרבא דלעיל אמר רבא גנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק והכא בגרסתה קאמר רבא גופיה דעשו בו תקנת השוק. ועו"ק מה תמיה היא זו הא לעיל בסמוך הב"א הנ"י בעצמו דעת הרא"ש שהוכיח כן. ע"כ נראה בעיני דדברי הנמוקי יוסף אלו שייכים לעיל אדברי הרא"ש וקאת ט"ש יש בו וכצ"ל שא"כ לא היה מביא הרי"ף ז"ל הסיא דגנב מפורסם כלל. וכונתו דאי כפי' הרא"ש דלית הלכתא כוותיה דרבא בהא דגנב מפורסם לא היה לו להרי"ף ז"ל להביאו בהלכותיו כלל דכל הנ"ד דמביא משום פלוגתייהו הוי לאשמעינן הלכתא כמאן. וכן גנב ופרע בהקיפו גנב ופרע בחובו הלכתא נינהו. אבל הך דגנב מפורסם אי הוה ס"ל כדעת הרא"ש לא הוי ליה להרי"ף ז"ל להביאו בהלכות כלל. כן נראה לי לפרש לשון הנמוקי יוסף והלשון כלל שכתב הנ"י ודו"ק: סליק

הגהות בן אריה מהגאון כו' מוהר"ר זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף טז ע"א נ"י סד"ה ותם במועד כו' ונראה לי שהירושלמי מסייע לדבריו ז"ל דאמר עלה דמתני' כו'. נ"ב ע' בירושלמי פרק קמא (סוף הלכה א') פיסקא וכשהזיק תם המזיק כו' אמר ר' יוסי הדא אמרה כו' [וע' ברמ"א חו"מ סי' ת"ב ובאחרונים שם ובסימן תכ"א סעיף י"ג]:

דף כד ע"א נ"י ד"ה ממונא בעי לשלומיה כו' אלא שעובר על מדבר שקר תרחק. עיין תומים סימן ל"ב ס"ק א':

דף כט ע"ב רש"י ד"ה שעשה תשובה שלא לגדר עדר בהמות. נ"ב נ"ל שלא לגדל עוד בהמות:

דף לה ע"א רי"ף במתני' הכניס כו' ושיבר את האבנים או שהזיקן. נ"ב נ"ל או שהזיק. [כן הוא במתני' שבמשניות ובמתני' שבירושלמי. וכן פירשו הרבה מפרשים בשיטה מקובצת על מתני' זאת (דף לה ע"ב) שהזיק אחרים בסתירת הכותל ע"ש ומבואר שכן היה גירסתם במתני']:

דף לט ע"ב נ"י ד"ה ושלחו לו כו' כתב הרב בעל העיטור תשובה לרי"ף ז"ל כו'. נ"ב בבעל העיטור הוא באות ק' קבלת עדות. ותשובת הרי"ף הוא בסי' ר"א. ועד אלא סומכין על העדים. הוא לשון הרי"ף שם בתשובה ומן והלכתא קבלת עדות צריך כו' זהירין בקבלהן כו' אינו שם רק הוא לשון בעל העיטור שם. ודלא כבאר הגולה חושן משפט סי' כ"ח סעיף כ"א [שציין גם על זה בשם תשובת הרי"ף]:

דף נג ע"ב נ"י ד"ה וז"ל וכו' אלא שקשה להם מאד הרואה ממון חבירו פטור כו' והאי פטור כו' ויותר דומה לדינא דגרמא וחייב כו'. נ"ב ע' במאור ד"ה דברי הרב אלפסי ז"ל לבון רבינו אפרים וגרמא בעלמא לא מחייב אלא אי מכוין לאזוקי עכ"ל. [בזה מתורץ קוש' זו של הנ"י]:

דף מו ע"א ברי"ף איקלע למהוזא אייתי בני מהוזא כבלי כו'. נ"ב בגמ' איתא אייתי כשי דבני מחוזא כו':

במרדכי פרק ה סי' נג וכן משמע בתוספתא דתני' כיצד הדין כו'. נ"ב בתוספתא פ"ו דסנהדרין. אבל מה שמסיים כאן שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם ליתא שם בתוספתא רק כן מסיים ע"ז בירושלמי דסנהדרין פרק ג' הלכה ח' וע' בעיטור סוף בירורין:

פרק י סי' קעה מדלא קתני כו'. ע' יש של שלמה ב"ק פרק י' סי' מ"ב [וכחתם סופר חושן משפט סי' ק' מה שכתבו על זה ופתחי תשובה חו"מ סי' רע"ב סק"א]:

בהגהות מרדכי פ' החובל אבל קשה לי דאמרינן בפרק כל הבשר ואפי' כו'. נ"ב נ"ל בפרק כל הנשבעין דף מו ע"ב: שם שהיא עסוקה בדבר השמירה אבל אם נושאת ונותנת בו לא כו'. נ"ב לכאורה נראה דנ"ל אבל אם אינה נושאת ונותנת בו שוב מצאתי כיש ש"ש בבא קמא פרק ח' סי' כ"ח שהביא לשון זה ומפרש לה בדוחק ע"ש:

תוספתא פ"א כיצד משלמת מה שנהנית כו'. אם אכלה חטין הראויות לה הרי זה פטורה נ"ב נ"ל חטין הרעות לה כו':

פ"ב היה אחד מהן טעון כו'. מעבירין את הטעון מפני הרכוב כו'. נ"ב ע' רי"ף ריש פ"ד דסנהדרין ובירושלמי. [ברי"ף שם איתא מעבירין את הרכוב מפני הטעון וכן הוא ברא"ש שם וברמב"ם פי"ג מהל' רוצח הל' י"א ובחו"מ סי' רע"ב סעיף י"ג. וע' ירושלמי ב"ק פ"ג ה"ה]:

פ"ח ועד שמת יהודה בן בבא כו'. נ"ב ע' ירושלמי סוטה פרק ט' הלכה ט' ובבבלי תמורה דף ט"ו ע"ב:

פ"ט בן עזאי אומר נותן לו זכי מזון כו'. נ"ב ע' ירושלמי פ"ח הלכה ב'. [שם איתא נכאי מזון ומפרש לה שם ע"ש]:

פ"י ואם שנה אותה מברייתה משלם כשעת הגזילה והגנב לעולם משלם כשעת הגנבה. [ע' מ"ש על דברי תוספתא זאת בהגהותיו על הגמ' ב"ק דף ס"ה א' על תוס' שם ד"ה גופא. ועפ"ז יש מקום קצת ליתן טעם לחלק בין גנב לגזלן משום דכתיב חיים בגנבה ע"ש. אבל שמעתי מפי אחד מגדולי ישראל שראה בעיניו תוספתא ישנה כתיבת יד שלא היה כתוב בה תיבת לעולם. ובזה דברי תוספתא זאת פשוט שאין חילוק בין גנב לגזלן. וקאי הכל על ואם שינה אותה מברייתה אז (הגזלן) משלם כשעת הגזילה והגנב משלם כשעת הגנבה]:

גליון אלפס

הגהות מאת הג"מ שניאור זלמן בר אברהם שליט"א אבד"ק גאלדינגען.

[מלבד המראה מקומות ברי"ף ונו"כ [ונדפסו בפנים מסוגרים במרובעים] ושנויים בגירסות הרי"ף ונו"כ לפי גירסת תלמוד בבלי וירושלמי וחדושים על הרי"ף ונ"י, שנדפסו על גליון האלפס בציון כוכב כזה*) אלה המה החדושים אשר לא יכולנו להציגם על הגליון].

דף א ע"א בנימוקי יוסף סוף ד"ה השור והבור כו' ואידך שור דאזיק שור דיליף משור שהזיק את האדם בהיקשא דכתיב כמשפט כזה עכ"ל הנ"י. לכאורה קשה דהא לא מצינו בשום מקום דיליף שור דאזיק שור משור באדם. אמנם כוונת הנ"י להא דיליף לקמן (דף נג.) מכמשפט. כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם. דיליף גם שור דאזיק אדם משור בשור מהיקשא דכמשפט. א"כ ממילא ש"מ דילפי' נמי להיפך שור דאזיק שור משור דאזיק אדם דכתיב בהדיא בקרא או כן יגח דילפי' (לקמן דף מד.) נגיחה למיתה נגיחה לנזקין משום דאין היקש למחצה [כדאיתא בנדרים דף ז. וכריתות כב:]. ואע"ג דהיקשא דכמשפט (דף נג.) הוא לאקיש שור דאזיק אדם לשור שהמית שור דהא רק בהמית שור מפתעי קרא דתם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם. מ"מ מאחר דמקיש כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם לכל מילי הקיש גם לחייב נזקין דשור בשור כמו נזקי שור באדם דכתיב בקרא: **שם** נ"י ד"ה ושמירתן עליך או שעשית בהם מעשה שחייבך בשמירתן כדאמרי' לקמן (דף ו.) ושמירתן עליך שאין אתה חייב כו' כצ"ל ותיבת ואשמור ע"ש הוא וכן בתוי"ט לא העתיק תיבת ואשמור: **שם** סוף ד"ה לשלם תשלומי נזק כו' אבל טורח נבילה כו' דכ"ע אבעל הבור רמינן לי' כדאמרינן לקמן עכ"ל. הוא (בדף יא.) אבל מ"ש הנ"י דכ"ע לאו דוקא דרק אבא שאול ואחרים ס"ל טורח נבילה דמזיק אבל ת"ק שם פליג רק דקי"ל כאבא שאול משום דאחרים ס"ל כוותי': **שם** ד"ה ואמרי נמי בגמרא דרגל כ"ל מובלת את בעירה כו' ול"ש לא מכלי' אלא שסופו לחזור ולצמוח כו' עכ"ל הנ"י. וכ"כ רש"י (דף ג.) ד"ה אידי ואידי כו' ושילא אתי לחיובי הכא דלא כלי' קרנא דמשמע כגון שאכלה ערוגה וסופה לחזור ולצמוח אבל לא כתחלה עכ"ל רש"י. והנ"י השמיט תיבות אבל לא כתחלה בעילם מפרשין דלכך כתב רש"י אבל לא כתחלה משום דאם היה חוזר וצומח כמו בתחלה אין היזק כלל. אבל לענ"ד באמת זה טעות ודייני דשפילא הכי דיינא שיפי' פטור בכה"ג מלשלם. דשפיטא שחייב לשלם לו כל מה שהפי' שוה הערוגה אע"פ שתחזור ותצמח כתחלה דהא גם הבעל הבית בעצמו היה יכול לקצור העשבים ולמצא שהפסידו כל מה שצמח הערוגה בפעם זה. ואין לומר דלכך פטור משום דאמרי' בסוף מכלתין אמר ר"י כשות וחזיז אין בו משום גזל. ופרש"י חזיז שחת של תבואה חטין ושעורין בעודן ירק עכ"ל. והיינו ע"כ מפני שסופו לחזור ולצמוח כתחלה לכך אין בעל השדה מקפיד. אבל זה אינו דהא כאתרא דקפדי יש בהם משום גזל א"כ איכא לאוקמא קרא באתרא דקפדי. ובאסיפת זקנים בסוף מכילתין כתב וז"ל ושחת של תבואה רוב המקומות קפדים עלי' ואסור וכ"כ היש"ש סוף ב"ק דלכך השמיט הטור הא דינא דכשות וחזיז אין בהם משום גזל משום שבכל מקומות שלנו אתרי דקפדי נינהו וסיים שם אך שחת לא ידענא לתרץ איך נמצא מקום דלא מקפידין על שחת כו' עכ"ל היש"ש. ולעיל (דף נח:) אכלה חזיז כו' ותכ"א רואין כמה היתה יפה כו'. לכן נלענ"ד דלכך הוכרח רש"י לפרש אבל לא כתחלה. משום שאם היה חוזר וצומח כתחלה א"כ ה"ל מכלי' קרנא ממש. כיון שלהתבואה ליכא היזק כלל אמאי קא מתייבת לי' למזיק לשלומי רק עבור הבהמה שאכלה בהמתו מפני שבעל השדה בעצמו הי' קוצרה וזה הוה מכלי' קרנא לגמרי. לכך פרש"י שלא היה הוזר וצומח כתחלה א"כ א"א לחייבו למזיק אחת שהיה בעל השדה קוצרה כיון שהוא לא היה קוצרה שלא יקלקל התבואה ואינו חייב רק על זה שהשחית וקלקל התבואה שלא תהיה טובה כ"כ וזה הוי לא מכליא קרנא. וכן צריך לפרש דברי הנמוקי יוסף שכוונתו במ"ש אלא שסופו לחזור ולצמות. דהייט לא כתחלה כמו שפרש"י דאי כתחלה פשיטא דה"ל מכלי' קרנא לגמרי. והרי גם על רש"י שמפרש שחוזר לצמוח אבל לא כתחלה הקשו ג"כ התוס' דה"ל מכלי' קרנא מפני שבעל השדה בעצמו היה יכול לקצור. אע"ג שבלא ספק לא היה קוצרה שלא הובחת התבואה מ"מ ס"ל לתוס' דכיון דסוף סוף המזיק האכיל שהבואה א"כ גם כבעה"ב היה יכול לעשות כן א"כ ה"ל מכליא קרנא. אבל רש"י לא ס"ל האי סברא מאחר שידוע שבעל השדה בעצמו לא היה עושה כן א"כ

א"כ ליכא לחיובי למזיק רק על השחתת התבואה וזה הוה לא מכליא קרנא . אבל אם היה חוזר וצומח כתחלה א"כ פשיטא שהיה בעל השדה עושה כן גם רש"י מודה דה"ל מכליא קרנא .. וזה ברור . ויש לאחורה ראיה לדברי מדברי הדושי הרשב"א . אבל מחמת שבלא ספק יש ט"ס והסרון בדבריו וגם בהאסיפת זקנים העתיקו דבריו אות באות . ולכן קשה לשלוח יד להגיה . ולא אוכל לעמוד על דעתו ז"ל. כנלע"ד ברור כוונת רש"י והנ"י :

ע"ב נ"י ד"ה לשון הגמ' מפגל כגון שוחט ע"מ לאכול כזית למחר א"כ כגון כהן ששחט חטאת ישראל שלא לשם הטאת שהוא פסול עכ"ל הנ"י. רש"י פירש כפי' השני של הנ"י ולא הביא כלל פי' קמא וכבר הקשה בא"ז ושארי מפרשים מדוע נד רש"י מלפרש מפגל כמו פגול בכל מקום על מנת לאוכלו חוץ לזמנו וכמו שפירש בעצמו בגיטין (דף נג.) אמתני' דכהנים שפגלו במקדש מזידין חייבין . והתוס סופר חלק יו"ד (סי' פח) תירץ משום דקשי' לי' לרש"י אמאי חייבים הא יש בו לאו דלא יחשב ואינו לוקה ומשלם כמו שהקשה הא"ז בשם המאירי ותירץ משום דה"ל לאו שאין בו מעשה ואין לוקין . וא"כ קשה ה"ל להש"ס לשנויי הכא דמש"ה לא תני ר' חייא מפגל משום דבפלוגתא לא קא מיירי דלמ"ד לוקין על לאו שאין בו מעשה אינו משלם . ולכך פרש"י דקושי' הש"ס הוא ליתני מפגל חטאת לשם שלמים [כמו במנחות דף מט.] דבזה אינו לוקה . עכ"ד . אבל קשה מאד דהא גם במפגל ממש לאכול חוץ לזמנו פשיטא דאפי' למ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליו לא לקי רק כשהיתה התראה וא"כ קשה עדיין ליתני ר' חייא מפגל ממש וכגון דלא אתרו בי' דמשלם אליבא דכ"ע . וכה"ג ממש מתרץ הגמ' בכתובות (דף לב:) אמתני' דאלו נערות . דפריך הא אינו לוקה ומשלם ומשני צולא דכל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם ומילקא לא לקי ור' יוחנן משני כגון דלא אתרו בי' . וכל התירוצים דהתם שייכו נמי אמתני' דגיטין דכהנים שפגלו . ולא קשי' כלל קושי' המאירי וא"ז . וע"כ צ"ל דהמאירי קושטא דמלתא מתרץ לפי מאי דקי"ל באמת דלאו שא"ב מעשה אין לוקין עליו . אבל אין זה מעלה ארוכה לפרש"י דהכא אמאי אינו מפרש פיגול ממש כמו בכל דוכתי שהישב לאכול חוץ לזמנו ולא אתרו בי' דליכא פלוגתא ותייב אליבא דכ"ע ולכך הוכרח הש"ס לתרץ בקדשים לא קא מיירי . ולכך באמת הנ"י מפרש כפי' קמא במפגל ממש . ודברי רש"י עדיין צ"ע . וכר מן דין דברי הת"ס צ"ע דאיך יתרץ הגמרא דבפלוגתא לא קמיירי דהא באמת מיירי ר' חייא בפלוגתא דתני מוליא ש"ר אע"ג דדיבורא הוא ובדבורא לא קא מיירי משום דדבורא דאית בי' מעשה הוא . והיינו כרהב"י בכתובות (דף מו.) דאילו לרבנן א"ל מעשה והוה דיבורא בעלמא ולא ה"ל למתנבי' ומדחשיב ליה ש"מ דמיירי בפלוגתא ודוחק לומר דדוקא בפלוגתא מה שאינו חייב לכ"ע לא קא מיירי . אבל מוציא שם רע דלכ"ע חייב רק דלרבנן כיון דחייב בלא מעשה בדיבורא בעלמא לא ה"ל למתנבי' בפלוגתא כי האי מיירי וכיון דלרהב"י הוה דיבורא שיש בו מעשה קא חשיב לי' . וזהו דוחק גדול לחלק בהכי והי' צריך הש"ס להאריך ולחלק בהכי לכך עדיפא מיני' משני הש"ס בקיצור ובפשיטות בלא דוחק דבקדשים לא קא מיירי . ולא קשיא מידי :

דף ד ע"א נ"י ד"ה ובא בע"ת ונטל כו' שאינו רשאי לגבות חובו מאחד טפי מחברי' עכ"ל . דברי הנ"י כאן סותרים מ"ש בעצמו בב"ב פ"ז סי' תתכ"ז בד"ה וטרף הלק אחד מהם כו' על דעת כן חלקו שאם יבא בע"ת ויטרוף כו' וידוע הוא שבעל חוב יטרוף מאיזה מהם שירצה כדאיתא בירושלמי פ' מי שהיה נשוי כו' עכ"ל הנ"י . ועיין תומים סי' קל"ב ס"ק ב' תירוץ ע"ז :

דף ה ע"א נ"י ד"ה זו וזו בהגבהה כו' דבסימטא מביא ד' כלים ומניח תחת ד' רגליו דמה לי הגבהה ע"י עצמו או מגביהם ע"י כלי עכ"ל . הדברים תמוהים מאד. הדא דהא קי"ל בב"ב (דף עו:) ובקדושין (דף כב:) דהגבהה קונה בכל מקום אפי' ברה"ר ואפי' ברשות מוכר ואמאי קאמר הנמוקי יוסף בסימטא מביא ד' כלים . ועוד קשה דבהדיא קאמר התם בקדושין (דף כה:) דהא דקאמר מביא ד' כלים ומניח תחת ד' רגליו אינו מטעם הגבהה רק כדי שיקנו לו כליו של לוקח [ולכך בעי ד' כלים דאי משום הגבהה כלים ל"ל בתבילי זמורות וכיוצא בהן] דקאמר עלה התם ש"מ כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח . ש"מ דמטעם כלים של לוקח קנה ולא משום הגבהה וברור לענ"ד שיש כאן חסרון בדברי הנ"י וצ"ל ומניח תחת ד' רגליו . אי נמי אפי' ברה"ר וע"י חבילי זמורות ומטעם הגבהה דמה לי מגביהם ע"י עצמו או מגביהם ע"י כלי כו' וזה ברור . ופלא שגם הכתונת פסים לא עמד ע"ז :

דף ו ע"ב נ"י ד"ה תלוי כתף כו' מכאן ראיה לפי' רש"י ז"ל שפי' שתלייה האמורה גאבל שיוליא כתפו כו' עכ"ל . כוונת הנמוקי יוסף לרש"י דשבת (דף קה:) ד"ה חולצין כו' הלוקו קרוע עד שכתפו תלויה ערומה עכ"ל . וכ"כ רש"י במו"ק (דף כב:) ד"ה רבה חולץ כתפו עכ"ל וכ"כ שם בסוף הדף חולץ כתף מימין . עכ"ל רש"י : שם נ"י ד"ה קיים אמרי' לימד לא אמרי' כו' . הכתונת פסים כתב על הנ"י שדבריו תמוהין ומה שכתב מוהר"מ בהגהותיו שהנ"י גורס כגירסת השאילתות שהביאו התוס' הוא תמוה דהא להך גירסא לא גרסי' קיים אמרי' לימד לא אמרי' כו' עכ"ל ע"ש . ונראה לענ"ד שהנ"י גורס כגירסת הערוך ענך גדל שגורס ר"י אמר קיים אמרי' לימד לא אמרי' ולא אמרי' והא אמר מר גדול התלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה ופרקי' לא קשי' הא למגמר הא לאגמורי . פי' למגמר הוא תלמוד גדול שהתלמוד מביאו לידי מעשה לאגמורי הוא לאחרינא מעשה גדול כו' עכ"ל הערוך והוא ממש כמו שפי' כאן הנמוקי יוסף שמפרש כפירוש השאילתות אבל לא גרס כגירסתו רק גרס קיים אמרי' לימד לא אמרי' . ומפרש דהא דלא אמרי' לימד אקיברא דגברא רבה הוא משום דלימד לא הוה מעלה כ"כ (פי' לימוד לאחרים לפי המסקנא) ואמרי' קיים דעדיף טפי סיפך ממה דאמר בתחלה קיים לא אמרי' אלא היכא דידיע מלתא דקיים כתזקי' כו' שפירוש הא דלא אמרי' משום שהוא מעלה גדולה יותר מדי והשתא מפרש בהיפך דהא דלא אמרי' הוא שהוא אינו מעלה כ"כ ואמרי' עליו קיים דעדיף טפי ופשוט :

דף ח ע"א ד"ה מה שנהנית אפי' ברה"ר כו' כיון שזה נהנה וזה אינו חסר חייב לשלם מיהו מה שנהנית בלחוד עכ"ל . פי' משום דאלעיסה אין לחייבו כיון דהוה שן ברה"ר וה"א לחייבו רק משום הנאת מעיו וזה הוה זה נהנה וזה אינו חסר משום שאם היתה הבהמה מהזרת ופולטת אינה שוה כלום אפ"ה חייב כיון שנהנה מן החסרון שהיה בתחלה . וכ"כ התוס' בסוף ד"ה הא איתהנית כו' (בדף כ:) ע"ש :

דף טז ע"א בנ"י ד"ה ותם במועד כו' ראשון חייב והאחרון פטור דקי"ל (דף כ.) כל המשנה ובא אחר כו' עכ"ל הנ"י . עי' מה שכתבתי בגליון בקיצור וכאן אכתוב באריכות קצת . אך קשה דהא בדף כד: קאמר לבעוטי בי לית לך רשותא . הרי דלא מהני טעמא דכל המשנה ובא אחר ושינה בו לענין הכאה ובעיטה לבעלי חיים [רק לענין דבר שאינו בעלי חיים יש רשות גם לבעוט כמ"ש הרא"ש בפ"ב בסוף סי' יב.] וצ"ל דהכא שאני שהשור הראשון התחיל בהכאה תחלה אין לחייב להשני אם חזר והכהו בשעת מימוס דהא אפי' באדם המזיק ג"כ פטור השני בכה"ג כמ"ש הנ"י לקמן בסמוך בשם הירושלמי ובשם הרא"ש : שם בא"ד אמר המחבר וכ"ל שהירושלמי מסייע לדבריו ז"ל דאמר עלה דמתני' הדא אמרי' המזיק כו' עכ"ל הנ"י . בירושלמי שלנו לא נמצא על משנה זו אבל הוא בירושלמי פרק א' סוף הלכה א' על המשנה כשהזיק תב המזיק א"ר יוסי הדא אמרה אדם שחבל בחבירו תחלה אע"פ שהזר ונעשה נזק חייב . ופי' הפני משה שאע"פ שחזר ונעשה הראשון ניזק מן השני הראשון חייב מפני שהתחיל להזיק :

דף כא ע"א בריי"ף הג"ה אמר רב לא שנו אלא שהכאים גופו כו' . בגמרא איתא אמר רבא לא שנו אלא שהכאים מגופו כו' וכנ"ל גם בריי"ף אמר רבא ולא רב דהא בגמרא קפריך ע"ז הניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור הוא אלא לרב דאמר עד דמפקיר לי' מאי איכא למימר . ואם היה רב גופי' הבעל מימרא דהכא ה"ל להגמרא להקשות בקצרה והא רב גופי' הוא דאמר משורו למדנו אע"כ צ"ל כאן בריי"ף אמר רבא כדאיתא בגמרא או אמר רבה כמו שמשמע מהנמוקי יוסף שהי' גורס רבה שכתב בד"ה וריחו כו' דרב לטעמי' דאמר לעיל בשלהי פרק כילד דדיכא דגרמי פטור עכ"ל . וברור שטעות סופר הוא בנ"י מ"ש דרב לטעמי' וצ"ל דרבה לטעמי' . דהא רבה הוא דקאמר הכי בשלהי כילד (דף כו:) זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים כו' או קדם וסילקן פטור כו' ושם ברור שהוא רבה דהכי איתא בכל הספרים ובריי"ף . ועוד שהרי"ף כתב בשלהי כילד דרבה לטעמי' אזיל דאמר בפרק הגוזל השורף שטרותיו של חבירו פטור . והתם פשוט שהוא רבה דרבא מפרש התם (דף נח:) תהא במאמינו . א"כ מבואר שהנמוקי יוסף היה גורס כאן אמר רבה לא שנו אלא שהכאים מגופו . ואע"פ שקצת מזה נדפס על הגליון מ"מ אין בית מדרש בלא חידוש :

דף לב ע"א נ"י סוף ד"ה מטלטלי בני שטרא נינהו כו' כדאמרי' בהזהב (דף מט.) דדברים אין בהם משום מחוסרי אמנה כנ"ל . אך קשה דהא התם קי"ל כר' יוחנן דדברים יש בהם משום מחוסרי אמנה וכ"פ הרי"ף שם (סי' שס"ו) וצ"ל משום דמודה ר' יוחנן במתנה מרובה והנ"י מדמה הא דהכא למתנה מרובה משום דלפעמים ירויח הרבה אם יחזור בו מן המכירה או הקנין של המטלטלין [אע"פ שהגהתי דבר זה על הגליון מ"מ חזרתי וכתבתי פה מפני דבר אחד שנתחדש בו]: ע"ב בריי"ף אמר רב דיקלא דטעין קבא כו' . כל דינים אלו של קציצת אילן לא הובאו בטוש"ע וכבר העיר ע"ז הט"ז ביו"ד סי' קט"ז ס"ק ו' :

דף לג ע"א בנמוקי יוסף ד"ה ולא לאבד כו' אפי' א"ל תן עיניך בו כו' עכ"ל הנ"י . מ"ש. אפי' א"ל תן עיניך פטור עד שיאמר הילך ושמור לי הוא במכילתא פ' משפטים פ' ט"ו ר' ישמעאל אומר עד שיפקיד אצלו ויאמר הילך ושמור לי זה אבל אם א"ל תן עיניך בו הרי זה פטור עכ"ל אבל בגמ' לא נזכר שצריך לומר לו הילך ושמור לי רק בב"מ (דף מט:) איתא דהא ביתא קמך אינו אפי' שומר חנם . (ובדף פא:) איתא דהנח לפניך או הנח סתם לא הוה אפי' שומר חנם :

דף לה ע"א נ"י ד"ה אכפי' רפרס לרב אשי כו' בילדותו עכ"ל . וכ"כ רש"י ועיין ט"ז אורח חיים סי' שמ"ג ס"ק ב' שהכפיה היה בדברים שיעשה לפנים משורת הדין ותליא לר"א שיוצרך לכפיה :

דף מ ע"ב נ"י ד"ה דינא דמלכותא כו' וכדאמרי' בב"ב דשערי דכדא לא משתעבדי לכרגא עכ"ל . פי' משום דמסיק התם (דף נה.) דלית הלכתא כרי"ה בריה דרב יהושע וא"כ שערי דכדא לא משתעבדי לכרגא דאפי' ארעא לא משתעבדי רק לטסקא אבל לכרגא לא : סליק

הגהות על הרי"ף ממסכת בבא קמא

מהגאון כו' מו"ה אהרן משה טויבש זצ"ל (בעהמ"ס תועפות ראם) ונקרא בשם קרני ראם .

דף א ע"א נ"י ד"ה לשלם מן העלייה . נ"ב דאע"ג דלרבא מיבעי' ליה מ"מ כיון דלר"פ פשיטא ליה ר"פ בתראה הוא והלכתא כוותיה כ"כ הרא"ש והיינו דאע"ג דר"פ תלמידא הוא מ"מ מאביי ורבא ואילך הלכתא כתלמיד נגד הרב וכמ"ש הרא"ש בב"מ דף ג' ע"ש ועוד דלדידן דקי"ל פלגא נזקא קנסא א"כ אין לנו לומר דיהיה כקרן לשלם מגופו הואיל ואינו משלם אלא ח"נ כיון דיש לומר דדוקא בקרן דהוי קנס משלם מגופו אבל מה דהוי ממון משלם מן העלייה כיון דלא מצינו קולא דמגופו רק גבי קנסא אין ללמוד על ממונא ורבא אפשר דסובר דפ"נ ממונא ומש"ה מסתפקא ליה בח"נ צרורות ור"פ אע"ג דסובר פ"נ ממונא סובר דמשלם מן עלייה אבל אנן לדידן דקיי"ל כר"ה בריה דרב יהושע דפ"נ קנסא ודאי פשוט לן דבהאי נזק צרורות מן העלייה וכמ"ש וא"ב וגם בכך דלפטרו ברה"ר הוא מגד הסברא וכמ"ש התוס' בסוגיא וביותר למ"ש הרי"ף דמש"ה פטור שן ורגל ברה"ר משום דאורחייהו וכמ"ש הרא"ש דבא לפרש טעם הפסוק דלמה פטרתו תורה ברה"ר משום שדרכו לילך ברה"ר וא"א שילכו הבעלים אחריהן תמיד ע"ש ואע"ג דאי לאו קרא דובער הוי דרשינן מושלח דדוקא בשלח שלוחי ובשלח שלוחי תו ליכא להך סברא דדרכו לילך ברה"ר וע"כ טעמא אחרינא איכא בהא דפטור שן ורגל ברה"ר מ"מ אחר דגילה ובער דמהויב אפי' באזלא ממילא תו יש לנו לדרוש טעם הקרא ואפשר דמש"ה דרשינן לחומרא כדי לעמוד על טעם הקרא דפטור ברה"ר ומיושב קושי' התוס' ומש"ה גם ח"נ צרורות כיון דא"א שילכו בעלים אחריהן פטורין ברה"ר וזה ג"כ טעם דרבא דפוטר יותר ברה"ר מדריס לשלם מן העלייה ומטעם שכתבתי ומיושב קוש' התוס' בזה ונכון הוא : שם ד"ה ובערה . נ"ב ועיין בתוס' בסוגיין דהוזר להגמית ג"כ הוי מכליא קרנא ורבינו אחז בשיטת רש"י ז"ל ועיין ברשב"א שהסכים ג"כ כשיטתו וע"ש שהביא ראיה מירושלמי והא אין להקשות דאע"ג דכתיב ושלח ובער מ"מ אע"ג דושלח משמע אפי' לא מכליא קרנא מ"מ דוקא היכא דשלח שלוחי אז מיחייב אפי' בלא מכליא קרנא ואם אזלא ממילא חייב דוקא במכליא קרנא ואתי ובער לאזלא ממילא ובמכליא קרנא דוקא משום דיש סברא להיפך וכמ"ש בש"מ דהרי מה שמתייבה שן משום דיש הנאה להזיקו ואם אינו חייב אלא בשלח שלוחי א"כ אין זה להנאתו ע"ש וכן יש לומר ברגל כיון דרגל מיחייב משום היזקו מצוי ואם אינו חייב אלא בשלה שלוחי אין כאן היזקו מצוי אלא דאם לא כתב רק ושלח מלשון זה משמע ע"כ דוקא בשלח שלוחי ואגן טעמא דקרא ניקום ונדרוש אבל השתא דגילה לן ובער שמחייב אפי' באזלא ממילא תו אין לנו סברא לאוקמי דוקא במכליא קרנא דהרי מצד הסברא יש לחייב יותר באזלא ממילא מבשלח שלוחי וא"כ יהיה לא מכליא קרנא המיר ממכליא קרנא ואין זה סברא מש"ה חייב בכל בין שלח שלוחי בין אזלא ממילא ובין מכליא קרנא ובין לא מכליא קרנא וזה נכון ומיושב קושי' התוס' שהקשו דנימא היפכא לדרוש לקולא שאין כאן קולא וכמ"ש ובתי' שהארכתי : ע"ב ד"ה ישן . נ"ב ועיין בתוס' בסוגיא בשם הירושלמי דישן דוקא כשהשכיב עצמו אצל הכלים או אצל חבירו לישן אצלם חייב אבל אם הביאו אליו כלים או בא אדם אצלו כשהוא ישן אינו חייב ועיין לקמן בריי"ף פ' כילד כרגל ועיין בפ' המניח גבי מי שילאתה האבן והוציא הלה את ראשו דפטור מד' דברים ובטור סי' תכ"א מחייבו בנזק ודו"ק : שם ד"ה ומסור . ועיין כריתות ברש"י דסובר דמסור ומפגל אינו משלם מעידית ותוס' שם ובאמת פשטות סוגיא דידן משמע דדין מסור ומפגל כשאר אבות נזיקין לשלם ממיטב מדאמרינן במפגל בקדשים לא קא מיירי ובמסור בדיבורא לא קמיירי דלדינא אין חילוק ביניהם ועיין מש"ש ומ"ש בפ' השוכר את האומנים בהג"ה :

דף ב ע"א נ"י ד"ה וכתב הרמ"ה . נ"ב עיין בחדושי אנשי שם ונראה דדעת הנ"י דר"פ ור"ה צ"כ סוברים דהיכא דאית ליה זוזי צריך לסלוקי בזוזי רק היכא דאין לו זוזי ויש לו קרקע ומטלטלי' לר"פ ולר"ה בריה דר"י כל מילי מיטב נינהו ויוכל לסלק במטלטלי' משא"כ לר"ה צריך לסלוקי או בקרקע או לעשות ממטלטלים כסף ודוקא היכא דלית ליה קרקע או לא אמרינן ליה זיל טרח וזבין וכ"מ לי רהיטת הסוגיא דהל"ה מאי פריך שם אי דלית ליה פשיטא דילמא מיירי בדאית ליה קרקע ומטלטלים ופליג אר"פ ור"ה בריה דר"י בהיכא דיש לו גם כסף דצריך לסלק בכסף אלא ע"כ דבכה"ג כולם מודים וכדעת הנ"י והבן : ע"ב נ"י ד"ה ומאן דאמר . נ"ב ולפ"ז נראה דה"ה אם בשעת הלואה לא היה לו רק בינונית אע"ג דקנה אח"כ זיבורית ונעשים אינונית שוב עידית מ"מ כיון דמדינא גובה מן עידית אזלינן בתר שיעבודא דמעיקרא דאשתעבדא ליה הכי בינונית וכמו בהיה לו עידית ומכרה עיין היטב כי הוא דבר ברור בסברא וא"כ קשה דמאי פריך בכתובות ק"י ניתי בעל בינונית ונגבי זיבורית בריבא ע"ש דבשלמא גבי בעל זיבורית בגובה בינונית כיון דהוי ליה לדידיה עידית והבינונית לא נשתעבדו מעיקרא בשעת הלואה מגבי ליה מזיבורית אבל אם בעל בינונית גובה זיבורית אע"ג דנעשים עכשיו הבינונית עידית כיון דמעיקרא נשתעבדו לו הבינונית אזלינן בתר מעיקרא אע"ג דהוי עידית לדידיה וגובה מהבינונית וזה קו' נפלאה והארכתי בתי' . שוב מצאתי בספר הפלאה שעמד בזה על שיטת רש"י בהיה לו עידית ומכרה ע"ש והוא כעין קושייתנו :

דף ג ע"א רי"ף הנהתי לך . נ"ב עיין בר"ן כתובות בפ' מי שהיה נשוי במה שמחולק עם הרשב"א במכר לשנים ובאחד כ' בכ"ה בניסן ובאחד בניסן שהמא דהרשב"א סובר דא"י לגבות משום אחד דכ"א יכול לומר הנהתי לך מקום לגבות סימנו והר"ן סובר דתו הוי כאשתדף ב"ח וגובה מכ"ה בניסן דפיילי' לברר ע"ש ומסוגיא דידן משמע כהר"ן מדגבו מג' ב"א אע"ג דכל אחד יכול לומר הנחתי לך מקום לגבות וכמ"ב רבינו וע"כ דהייט משום דהוי כמו אשתדף ב"ח אלא דלפ"ז קשה מאי מקשה בשתא לג' ב"ח מכרן לאחד מיבעיא דלמא דוקא לג' ב"ח כיון דמדינא א"י לגבות אפי' מזיבורית דיכול לומר הנחתי לך מקום לגבות ולאו קושי' עצומה והארכתי בתי' : שם בנ"י ד"ה בניזקין כדיתמי . והרי"ף לא הביא הך דאיירי ביתמי אלא דל"א כלל הך דאי שתקת ואי לאו אהדר שטריה למריה ועיין במאור ובמלחמות שהאריך בזה בכך דאי שתקת דלאו טענה הוא כלל דאיך יפקיע הדין בניזיק בעידית מסברא דאי שתקת ע"ש אלא דכבר האריכו הראשונים דהכי בסוגיא אמרינן הך סברא ויש מותקין בגמ' שם . ולענ"ד נראה דס"ל להרי"ף דהא מדינא שאין על הלוקחים לשלם רק זיבורית בקנו עידית ומדין יכולים לטעון הנחתי לך מקום אע"ג בלא הניחו עידית א"כ חזינן שבך שיעבודא מהדין לגבות רק מבעלים ולא מלוקח הוי זה טענה דאי שתקי וזה תלוי דהא מיתומים ג"כ אינו גובה רק מזיבורית מש"ה גם בלקח עידית באחרונה שייך אי שתקו אבל אם קיי"ל כרבא בשטר שכתוב בו שבח גובה מיתמי מעידית וכן ניזקין כיון דדינא בעידית רק מלקוחות אינו גובה דחששו חכמים לפסידא דלקוחות א"כ אין טענה דאי שתקת דאל"כ מהדרינא דאפי' אם יחזור מדינא גובה מלוקח רק משום פסידא דלקוחות חששו וכיון דכעת אין כאן פסידא על תקנה בעלמא לא אמרינן אלא מהדרינא וא"כ סובר רי"ף דהך קו' אפי' נזיקין נמי הייטו לאבא תוזאה ולאביי דסובר בגיטין דשטר היוצא על היתומים אע"ג דכ' שבחא רק מזיבורית והרי"ף לשיטתיה דפוסק כעולא ומחלק בין יתומים ללקוחות ותו ל"ש אי שתקת וכמ"ש ועיין היטב בטעם"מ ותרוה אשר הוספנו טוב לקח בזה ונכון הוא :

דף ד ע"ב נ"י ד"ה אמר שמואל ודוקא היכא דהשבר. נ"ב עיין בחי' מהר"ן שפירש דהאשבר מחמתיה א"י לסלקו בשברים ומ"מ לא אדע טעם לחילוק זה וכיון דקיי"ל דאפי' שינוי ממילא קונה ומ"מ יכול לסלקו בשברים והיינו משום דשוה כסף ככסף ול"א לזה והשיב את הגזילה כעין שגזל וא"כ אפילו בתברי' בידים ממש מ"ט לא יוכל לסלקו בשברים והרי הך דהשבר גזל לא דרשי' לי' אלא לענין הפחת שיהיה לגזלן וצ"ע . ועיין עוד בדברי הרמב"ם פ"ב מגזילה ובדברי הכ"מ ובזקיני הכ"ח סי' שנ"ד שדבריו תמוהין למעיין בו ומ"מ העיקר כדברי הש"מ דמיירי דלא הוי שינוי גמור והייטו בענין שחמו עליו עדיין ולכן כרולה ליקח הזיבורית שומעין לו ומ"מ הוי שינוי קצת ודוקא בעשאו בידים עדיף טפי וכמ"ש התוס' לר"א דסובר שינוי אין קונה מ"מ שינוי בידים קונה וא"כ אפי' לדידן דשינוי קונה מ"מ שוה שינוי בידים עדיף ומשם דקדק הרמב"ם בפ"ב מהל' גזילה גזל כלי ושברו דהוי שינוי בידים אונס בפ"א מהל' גניבה דמיירי מגניבה ובגניבה סתמא יאוש בעלים וביאוש ושינוי שהוזר לברייתו ג"כ קונה כמ"ש התוס' בסוכה ל"א ובח"מ סי' שי"ג וסי' שכ"א מש"ה כתב הרמב"ם שם ושברו או נשבר דאפי' ממילא שני כיון דהוי יאוש בהדיא ושם גזילה שלא הוי יאוש בעלים וכמו שפסק הרמב"ם בפ"כ מהל' כלים ועיין ב"ש אה"ע סי' כ"ח דקדק הרמב"ם בשינוי בידים כנ"ל נכון ומדוקדק בלשונו הטהור והבן היטב :

דף ו ע"ב נ"י ד"ה הזאב והארי כו' ודוקא בהאר הניזק . הרמב"ם פ"א מהל' נ"מ הלכה ה' כתב ה' מיני בהמה מועדין מתחלת ברייתן להזיק ואפי' הן בני תרבות לפיכך אם הזיקו או המיתו בנגיחה או בנשיכה ודריסה וכיוצא בהם חייב נזק שלם ע"ש ואינו מחלק כלל בין רה"ר לרה"י ומ"מ כתב הה"מ שם דכל אלו אם עשו דין שן ורגל חייבים כדין שן ורגל ואם עשו מעשה קרן דינו כדין קרן אלא שהם מועדין תיכף עיי"ש וא"כ משמע דמה דאורחייהו בהכי פטורים ברה"ר אם עשו מעשה שן ורגל אלא דהרמב"ם השמיט דינא דשמואל דארי ברה"ר דרס ואכל פטור וכן הרי"ף לא הביאו ולאיתי בזקיני הכ"ח סי' שפ"ע שכתב מדאקשינן עלה דשמואל מברייתא וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק טרפה בהמה ואכלה בשר משלם נזק שלם אלמא דאורחייהו הוא לטרוף ולאכול כמו לדרוס ולאכול והתולדה דשן הוא וברשות הניזק משלם נ"ש וברה"ר פטור לגמרי ואע"ג דמשני לה רנב"י אבנויה דתיקא לא סמכינן עכ"ד וקשה לי כיון דלהרמב"ם הני ה' בהמות עכ"פ מנזק שלם לא מפטרי דהוי מועדין מתחילתן וא"כ דלמא מאי דאמר שמואל טרף ואכל חייב הייטו הנ"ש דהוי בקרן מועדת ומה דאמרינן וכן חי' שנכנסה לחצר הניזק היינו דמשלמת עכ"פ נזק שלם מדין קרן מועדת ואע"ג דאכתי מקשה דמ"ט תני לה בתולדה דשן מ"מ מתהלת הסוגיא לא הוקשה מתולדה דשן דהא מצי בארי תרבות ועיין בתוס' ד"ה וכן תיה דף טז ע"ב ובש"מ לייאב במה שכתבו התוס' דל"מ לשנויי דכר"ט אתי' דאמר קרן בחצר הניזק נ"ש משלם מדקתני לה גבי תולדה דשן דאע"ג דמתחלה לא מקשה מזה דתני לה גבי תולדה דשן מ"מ א"כ כר' טרפון דמשלם בחצר הניזק מ"מ כיון דמגופו משלם לא הוה למחשב לתולדה דשן ע"ש ואתנא לשיטת הרמב"ם דהוי מועד מתחלתו לכל דבר ואפי' לשלם מן העלייה וקשה דמאי מקשה לשמואל ועוד יש להאריך בזה וע"כ העיקר כדמשמע מלשון רבינו והסכמת הפוסקים דמה דהוי מקרן לא משלם רק הני נזק : שם ד"ה קיים אמרינן . רבינו פי' כשיטת השאילתות מובא בתוס' בסוגי' והתוס' מחלקין דלימוד לאחרים עדיף ממעשה ולמה שהסכים רבינו ז"ל כפי' השאילתות לא היה לו להביא הגירסא דקיים אמרינן לימד לא אמרינן דלפי' השאלתות אין לפרש כלל דלימד לא אמרינן דכיון דאמרינן קיים ע"כ לימד לעצמו ואם לא אמרינן לימד לאחרים כיון שקיים אמרינן כ"ש לימד לאחרים דלגמר לאחריני הא מעשה עדיף וכן התוס' מתקי הא גירסא לפי' השאילתות ע"ש והיינו מטעם שכתבתי ורבינו אחז התבל בתרי ראשין וגם לפענ"ד עיקר כגי' השאילתות דאם כפי' התוס' דלימוד לאחרים עדיף מקיים חזקיה דהרבין תורה לישראל מ"ט לא אמרו עליו רק קיים ולא מה שלימד לאחרינא כיון דזה גדול מקיים וצ"ע : סליק

תוספתא

בבא קמא פרק ראשון

פרק א א (א) כל [ה̄] שחייבתי בשמירתו חייבתי בנזקו [א] זה (ב) השור והבור הכשרתי במקצת נזקו כהכשר כל נזקו [ב] זה הבור [ג] חייבתי בתשלומי נזקו מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה (ג) נכסין שאין בהן מעילה (ד) פרט לשור של ישראל שנגח [ד] לשור של הקדש ושור של הקדש שנגח לשור של ישראל נכסין שהן של בני ברית פרט לשור של ישראל שנגח [ה] לשור של כנעני נכסין המיוחדין (ה) פרט לנכסי הפקר חוץ מרשות המיוחדת למזיק פרט [ו] לשהזיק שור ברשותו [ז] ורשות הניזק והמזיק וכשהזיק חב המזיק כגון (ו) חצר השותפין והבקעה נכסין המיוחדין שהן חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הניזק והמזיק. והשומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר שהזיק שור ברשותו מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק [ח] אחד נזקי אדם ואחד נזקי בהמה (ז) שמין להם מן העידית שנאמר (שמות כב) מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם: **ב** שום כסף אין אומרים (ח) [ט] תצא פרה ה̄) בטלית ולא טלית ב) בפרה אלא שמין אותן ג) בכספים שוה כסף מלמד שאין ב"ד שמין אלא מדבר [י] שיש בו אחריות תפס הניזק במטלטלין [יא] שמין לו מהן בפני ב"ד ואפילו מן היתומים (ט) והוא שתפס מחיים בפני (י) ב"ד מלמד שאין חייב עד שיעמוד בדין [יב] ולא בב"ד הדיוטות על פי עדים מלמד שכל דבר שהוא קנס אין משלם על פי עצמו בני חורין ובני ברית יצאו עובדי כוכבים ועבדים [יג] ופסולי עדות נשים בכלל הנזק אע"פ שלא דבר הכתוב אלא [יד] באיש (כ) סופנו לרבות את האשה הניזק והמזיק בתשלומין (ל) לשלם חצי נזק: **ג** (מ) חמשה תמין וחמשה מועדין [ג] [טו] אף הצבוע ר' אלעזר אומר (נ) אף הנחש במה דברים אמורים בזמן שבאו מן המדבר [טז] אבל אם היו מרום מועד משלם נזק שלם תם משלם חצי נזק והנחש בין כך ובין כך מועד לשלם הבהמה אינה מועדת לא ליגח ולא ליגוף ולא לישוך ולא לרבוץ ולא לבעוט על כולן משלמת [יז] חצי נזק בין [ג] ברשות הרבים (ס). ונתזו צרורות מתחת רגליה [יז] ונפל על הכלי ושברתו משלמת חצי נזק היתה מהלכת כדרכה ברשות הרבים ודרסה על הכלי ושברתו וניתז הימנו חרס ושבר כלי אחר על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון משלם חצי נזק:

ד (ע) בהמה שנכנסה מאיליה לרשות היחיד והזיקה בידה וברגלה (פ) ובקרנה ובעול שעליה ובמשוי שעל גבה ובעגלה כשהיא מושכת משלמת נזק שלם [יח] והמזיק (צ) בכרמלית משלם נזק שלם בהמה שהיתה מהלכת כדרכה ברשות הרבים נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית מצד הרחבה [יט] ומתוך החנות משלמת ד) מה שנהנית כיצד משלמת מה שנהנית (ק) אומדין כמה אדם רוצה להאכיל את בהמתו מה [כ] שאכלה היא אינו [ד] להאכילה לפיכך אם אכלה חטין הראויות לה הרי זו פטורה שינתה ואכלה משלמת מה שהזיקה (ר) כיצד שינתה ואכלה [כא] היתה קופתו מופשלת לאחוריו ברשות הרבים פשטה פרה פיה לתוכה ואכלה משלמת מה שהזיקה משאוי שנתן על פתח החנות חציו בפנים וחציו בחוץ [כב] פשטה פרה פיה לתוכו ואכלה ה"ז פטורה: **ה** בהמה שאכלה אוכלין שאין ראויין לה [ה] (ש) טרפה את הבהמה ואכלה את הבשר חמור שאכל כרשינין פרה (ת) שאכלה שעורין חזיר שאכל חתיכת של בשר כלב שליקלק את השמן משלמין נזק שלם: בהמה מועדת לילך [ו] לשבר (א) למעך את האדם ואת הפירות ואת הכלים בין שהזיקה ברגלה בדרך הילוכה ובגופה בדרך הילוכה חמור במשאו שעליו בדרך הילוכו סומכוס אומר (ב) חזיר שהיה נובר [כג] והזיק בחוטמו משלם נזק שלם: **ו** [כד] ארבעה כללים היה רבי שמעון בן אלעזר אומר בניזקין (ג) כל מקום שיש רשות לניזק ולא למזיק חייב ה) בנזק שלם למזיק ולא לניזק פטור מן הכל לזה ולזה כגון חצר השותפין והבקעה על השן ועל הרגל פטור על נגיחה ועל נגיפה על נשיכה ועל רביצה ועל בעיטה מועד משלם נ"ש ותם משלם חצי נזק כל מקום שאין רשות לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינה של שניהם על השן ועל הרגל משלם נזק שלם על נגיחה ועל נגיפה על נשיכה ועל רביצה ועל בעיטה מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים רבי טרפון היה אומר [כה] על הכל משלם נ"ש וחכמים אומרים על השן ועל הרגל משלם נזק שלם על נגיחה ועל נגיפה על נשיכה ועל רביצה ועל בעיטה מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק: **ז** שור המזיק ברשות הניזק (ד) כיצד נגח נגף נשך רבץ בעט [כו] רבי מאיר אומר משלם נ"ש וחכ"א על השן ועל הרגל משלם נ"ש על נגיחה ועל נגיפה
על

אור הגנוז

פרק א [ה̄] שחבתי: [ב] ר"מ אומר: [ג] בין ברה"י בין ברה"ר בהמה שהיתה מהלכת כדרכה בין ברה"י: [ד] ראוי: [ה] ושתה משקין שאין ראוין לה וכן חיה שאכלה אוכלין שאין ראוין לה ושתה משקין שאין ראוין לה: [ו] כדרכה:

נוסחאות כ"י

ה̄) כטלית: ב) כפרה: ג) כבספים: ד) שהזיקה: ה) בכל:

מגן אברהם [א] זה השור והבור. כגון שמסרן לחש"ו כדאי' בגמרא דף ט' מש"כ באם. דשור דרכיה לנתוקי בור דרכיה לנתורי אבל אם כל כמה דשבקה ליה עמי' ואזלי: [ב] זה הבור כגון שחפר בור ט' ובא אחר והשלימה לי"ד האחרון חייב כדאמרינן בגמרא דף יו"ד: [ג] חייבתי בתשלומי נזקו. מדלא קתני בנזקו אלא בתשלומי נזקו משמע שהבעל נוטל הנבילה והמזיק משלים לו האחר מה ששוה עכשיו פחות. בגמרא דף יו"ד. [ד] לשור של הקדש דיש בו מעילה. עי' בגמרא דף י"ג: [ה] לשור של כותיים. אבל שור של כותיים שנגח שור של ישראל בין תם ובין מועד משלם נזק שלם עי' בגמרא דף ל"ז: [ו] לשהזיק שור ברשותו. פי' ברשות המזיק דא"ל תורך ברשותי מאי בעי: [ז] ורשות הניזק והמזיק וכשהזיק חב המזיק. נראה לי דה"ג ורשות הניזק והמזיק כגון חצר השותפין והבקעה. וכשהזיק חב המזיק לאיתויי השומר חנם וכו' כצ"ל וכ"ל כמ"ד דף י"ג דקאי אריפא חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הניזק והמזיק נמי פטור: [ח] אחד נזקי אדם ואחד נזקי בהמה. פירוש בין אדם שהזיק בין בהמה שהזיקה וכו' בגמרא דף ה': [ט] תצא פרה בטלית. כגון פרה שהזיקה וקרעה לטלית והטלית הזיק לפרה כגון שנכשלה בטלית ונפלה. דף יו"ד: [י] שיש בו אחריות קרקעות. ומיירי ביתומים דף י"ד: [יא] שמין לו מהם אפי' מן היתומים. כצ"ל: [יב] ולא בב"ד הדיוטות. מיירי בדיני קנסות שאין דנין אלא מומחין: [יג] ופסולי עדות. ל"ע דהיכי ממעטים מבני חורין ובני ברית פסולי עדות. ואפשר כיון דממעטין עבד א"כ מוכח דגם גזלן פסול דהא עבד נפקא לן מגזלן כדאי' בגמרא דף פ"ח ואפשר דל"ל שפסולים לעדות וקאי אעבד וכותי: [יד] באיש סופנו וכו'. בגמרא דף טו: [טו] אף הצבוע. פי' מועד מתחלתו: [טז] אבל אם היו מרום. פירושו היינו שנתגדלו בעלי': (הג"ה) ול"נ שצ"ל אבל אם היו מרות. פירוש שנתגדלו בבית והם בני מרות ואפשר שגם כוונתו כן ור"ל שנתגדלו בבעלים ועכ"פ צריך להיות מרות מנחם מענדל אב"ד דק"ק קראטשין (עכ"ה): [יז] חצי נזק. היתה מהלכת ברה"ר כצ"ל: [יז] ונפלו על הכלי ושברתו. נ"ל דהכלי מונח ברשות היחיד דהא קי"ל דצרורות פטורים ברה"ר עי' בגמרא דף י"ט: [יח] והמזיק בכרמלית. כגון בקרפף שאינה מיוחדת לפירות עמ"ש לעיל ולקמן: [יט] מתוך החנות משלמת מה שהזיקה. כצ"ל גמרא דף י"ט: [כ] מה שאכלה אע"פ שהוא אינו רגיל להאכילה וכו' חטין הרעים לה וכו' כצ"ל דף כ': [כא] היתה קופתו וכו'. ומיירי בקופלת דה"ל משונה: [כב] פשטה פיה לתוכו ואכלה הרי זה חייבת אכלה בתוך הרי זה פטורה כצ"ל דף כ': [כג] והזיק בחוטמו. פי' שהתיז צרורות דס"ל צרורות משלם נ"ש: [כד] ד' כללים. דף י"ד: [כה] על הכל משלם נזק שלם. היינו בחצר הנ"ק דף כ"ד: [כו] נ"ל רבי טרפון:

חסדי דוד

פרק א כל שחייבתי בשמירתו כו'. במשנה איתא כל שחבתי ואמרינן בגמ' דף ו' כי הוא ליתא דירושלמי דתנא לישנא קלילא במקום חייב אמר חב והך תנא תוספתא תנא לישנא דבבלי לכן שינה מן שחבתי על שחייבתי: שום כסף כו' נשים בכלל הנזק אע"פ שלא דבר הכתוב אלא באיש סופנו לרבות את האשה. מ"ש שלא דבר הכתוב אלא באיש דהא כתיב בקרא וכי יגוף שור איש וגו' ומה דאמר סופנו לרבות הך לישנא דייקא דכוונתו על הכתוב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה וכדברי ר"י בגמ'. והך קרא מאוחר הוא בתורה ושייך הלשון סופנו דאלו לאיך דרשא מן ואלה המשפטים או מן והמית איש או אשה הנך קראי קדימי הם ולא שייך לשון סופנו: ה' תמין וה' מועדים כו' אבל אם היו מרום כו'. נראה דצ"ל אבל אם היו מעיר וזה ההפך מן במדבר האמור לפני זה ומעיר הם בני תרבות א"נ צ"ל מרון וכמו כבני מרון שפי' אימרנא וכבשים שהמה נכנעים ולא פראים

וטובבים. ובסיפא נ"ל על כלן משלמת חצי נזק בין ברה"י ובין ברה"ר היתה מהלכת כדרכה ברה"ר ונתזו צרורות וכו' משלמת ח"נ במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברה"ר על הראשון פטור ועל האחרון משלם ח"נ ועי' בגמ' דף י"ט ותראה כי הגהה זו מוכרחת היא: בהמה שנכנסה מאליה כו'. עי' בגמ' דף י"ז בהמה מועדת לשבר דרך הלוכה כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הלוכה כו' ומעין דברים אלו תנינן לקמן בפרקין ונראה כי גם כאן תחת ובקרנה נ"ל ובגופה כי קרן תם הוא. אבל לפי' הרשב"א בחדושיו אם פגעה בקרניה דרך הלוכה והזיקה בלא נגיחה מועדת היא ומשלם נזק שלם יש לקיים הגירסא ובקרנה. ובסיפא נ"ל מתוך הרחבה ומפתח החנות משלמת מה שנהנית וכן נ"ל כמה אדם רוצה להאכיל את בהמתו הראויות לה לפיכך אם אכלה חטים ה"ז פטורה והשאר נמחק ועי' בגמ' דף כ': תרנגולין

מצפה שמואל (א) כל שחייבתי בשמירתי. משמע כלשון הב' ברש"י ועי' ט: וירושלמי פ"א הל"ב: (ב) השור והבור. ב. ושם: (ג) נכסים שאין בהם מעילה. יב: ושם: (ד) פרט לשור של ישראל. יג: ושם ועיין לז: במשנה: (ה) פרט לנכסי הפקר. שם ושם ועיין רא"ש סימן ט"ו דבנזקין מודו רבנן לר"י דבעינן בעלים ועי' רמב"ם פ"ו מנזקי ממון הל"ד וע"ש בלח"מ ועי' תוי"ט פ"א מ"ב. ועיין ירושלמי נדרים פ"א הל"א: (ו) חצר השותפין. חייבין זה בנזקי זה ועי' ירושלמי כאן פ"ג הל"א וב"ב פ"ג ה"ז ועי' תוס' יג: ועי' דף מ"א דאתיא כמ"ד חצר השותפין פטור לכאורה הוא דלא כהתוס' והעיקר הוא דאתא ככו"ע וכמ"ש בפנים: (ז) שמין להם מן העדית. ה"י. ועיין ירושלמי ב"מ פ"ט ה"ד וגיטין רפ"ה: (ח) תצא פרה בטלית. יב: וירושלמי פ"א ה"ג ועיין בזה שיטת התוס' והרא"ש ועיין נ"י ועי' חידושי הרשב"א מ"ש בזה: (ט) והוא שתפס מחיים ועי' בדברי הרא"ש בשם ר"ת סימן י"א ועי' ירושלמי פ"ב דגיטין הל"א מניין שאם רצה ליתן כסף ת"ל ישיב לרבות שוה כסף והוא כקושית הפ"י יד: דנימא הכוונה לרבות זה ולמסקנת הירושלמי כפי פי' הפ"מ מחליטין קרקע ולא כסף ועי' ש"ך ח"מ ס"ס תי"א שהאריך בזה ועי' ב"מ פ"ת מ"ש בד"ה אין נשבעין בסוף הענין ושם בירושלמי מבואר דהם ג"כ גובה מקרקעי כשזקף במלוה וגובה מן העדיות ע"ש רפ"ה א"כ כשהזיק חב המזיק יכול להיות בתם ומ"מ משלם ממיטב הארץ וא"ל למ"ש התוי"ט פ"א מ"ג ד"ה בפני דמיירי במועד דאילו בתם לא שייך מיטב הארץ ולמ"ש אינו כן בירושל': (י) ב"ד כו' שהוא קנס. שם: (כ) סופנו לרבות האשה. טו. וירושלמי פ"א הל"ג ועי' ספרי פ' נשא ר' יהודה אומר אשה למה נאמר לפי שנאמר כי יפתח איש בור כו' ועי' תוס' טו. דבעינן רבויא להדיא היכא דכתב איש: (ל) לשלם ח"נ. עי' רי"ף בשם הירושלמי מלמד שזה מפסיד ח"נ והיינו למ"ד פלגא נזקא ממונא אבל למ"ד קנסא היינו לפחת נבילה מ"מ הרי"ף דפוסק כמ"ד קנסא ומ"מ הביא הירושל' כמ"ש בזה השיטה מקובלת וראיתי מי שהניח זה בצ"ע ולא ראה דברי השיטה: (מ) חמשה תמין. טו: ושם פ"ד הל"ט ועיין ירושלמי שבת פ"ז הל"ג נגח נגף וכו' תולדות דקרן: (נ) אף הנחש. עש"ג סוף פ"ק ולח"מ פ"א מנ"מ הל"ו ועי' תוס' ד"ה והנחש: (ס) ונתזו צרורות. יט. ועי' ירושלמי פ"ב הל"א והמ"א הגיה היתה מהלכת ברה"ר ועי' בגמרא י"ט דמיבעיא לן בהלכה ברה"ר והתיזה ברה"י והם נגיה בין ברה"ר בין ברה"י קמ"ל דלא כר"ט כד: דאמר משונה קרן בחצר הניזק דנ"ש משלם. ואא"כ אמר ונתזו ענין בפ"ע מדין צרורות: (ע) בהמה שנכנסה מאליה. יט: (פ) ובקרנה. בדרך הליכה גם בקרן הוי כדין רגל כמ"ש הרשב"א אבל דוחק לאוקמי בחצר הניזק וכר"ט או בקרן מועדת: (צ) בכרמלית. עי' בפנים והת"כ כ' בקרן מועדת ולמ"ש התוס' יג: ד"ה חצר דלר"ה אפילו מיוחדת לפירות ולשוורים שחייב א"ש דבהכי איירי כדאמר שם יד. קתני התם דומיא דבקעה: (ק) אומדין. דף כ. וירושלמי פ"ב הל"ד: (ר) כיצד שינתה ואכלה. כ. ועי' רמב"ן במלחמות והרשב"א בחידושיו כ' דקופלת לא הוי שינוי והביאו תוס' יז לרש"י בגמרא משלמת ח"נ דשינוי הוא והוי קרן וער"מ פ"ג מנ"מ הל"ו וכ"כ הנ"י פ"ב דקופלת הוו שן ברשות הניזק ומשלמת נזק שלם ועיין ירושלמי פ"ב הל"ד בזה דמשמע דמשלם נ"ש ועי' בעה"מ ועי' ברמב"ן מה שכתב על דבריו ובירושלמי דשם מבואר אם התיזה צרורות ברה"ר ושבר כלי ע"ג אדם ויש לו דין רה"י ועי' ש"ס יט. ותוס' ד"ה האמר: (ש) טרפה את הבהמה. יט: וירושלמי הל"א עי' לח"מ פ"א הל"ו וש"ג סוף פ"ו: (ת) שאכלה שעורין. דלאוים ע"י הדחק ועי' ירושלמי ב. דמעיקר השן ולא תולדות ותולדה כגון נתחככה בכותל כמבואר בש"ס ג.: (א) למעך. עי' טז: (ב) חזיר שהיה נובר. יט: (ג) כ"מ שיש רשות. י"ד וירושלמי פ"א הל"ב: (ד) כיצד נגף נשך. כד: וירושלמי פ"ב הל"ז:

מנחת בכורים

פרק א א כל שחייבתי בשמירתו. שנתחייב לשמור וזהו במשנה (ט:): השור והבור שמסרן לחש"ו. אף שהשור קשור והבור מכוסה חייב משא"כ באם ופליגי בזה ר"י ור"א בגמרא (ט:): הכשרתי. הזמנתי: זה הבור. אם אחד חפר בור ט' והשני השלים לעשרה האחרון חייב: בתשלומי נזקו. המבואר במשנה ולא אמר בנזקו: שהבעלים. הניזק ומה שחסר ישלים המזיק ותשלומי לשון השלמה ופחת נבילה דניזק: מעילה. המבואר במשנה למעוטי שור הקדש דפטור דלא איקרי רעהו: המיוחדין. הנאמר במשנה: הפקר. אפילו נגח ואח"כ הפקיר דבעינן מיתה וגמר דין כאחד: מרשותו. של מזיק פטור דא"ל תורך ברשותי מאי בעי: ה"ג ורשות הניזק והמזיק. כגון חצר השותפין והבקעה ופליגי בגמרא (יג:) אי לחיוב או לפטור. ולפי הגירסא דהכא לחיוב הוא והיינו בקרן. אבל בשן ורגל מבואר לקמן בכלל דרשב"א: ה"ג כשהזיק חב המזיק להביא ש"ח וכו'. וכן גרס המ"א: ונכסין המיוחדין עד להביא נ"ג ולפי הגירסא י"ל בדוחק דקאי על חצר השותפין והבקעה באיזה נכסים חייב כגון אותן שהן מיוחדין שהן חוץ מרשות המזיק היינו שהן שותפין: וברשות הניזק והמזיק. כפל עוד לומר דבזה הוא שחייב ולא זולת: נזקי אדם. אדם המזיק כגון שבעה לרב דאיירי במשנה: מיטב שדהו. מיירי בשור המזיק וילפינן זה מהדדי: **ב** שום כסף. מבואר במשנה (יד:) דתנן שום כסף שוה כסף בפני ב"ד וע"פ עדים והנשים בכלל הנזק והניזק והמזיק בתשלומין: אין אומרים. שהזיקה פרה את הטלית וטלית את הפרה דתנא זה בזה אלא שמין את הניזק ומי שהזיק יותר משלם: שוה כסף. קרקע אבל מטלטלין כסף הוא דהם לא יזדבן הכא מזדבן במתא אחריתא: ה"ג ב"ד שמין לו מהם. ומיירי שתפסו מחיים ולא גרסינן כאן בתוספתא כדמוכח בש"ס (יד:): עד שיעמיד בדין. חיוב הקנס אינו אלא משעת העמדה בדין (עיין ד. ובתוס' שם). ונת"ב. מפרש דהוא פרט למכר נכסים קודם שעמד בדין דאין גובין כדס"ד בגמרא דס"ל להתוספתא דשעבודא לאו דאורייתא (ע"ש בתוס' בשם ר"ת) ומ"ש נראה יותר. ועוד ממעט בפני ב"ד לא ב"ד הדיוטות: ע"פ עצמו. אפילו בלא עדים אח"כ: יצאו כותים ועבדים. כותים מבני ברית ועבדים מבני חורין: ופסולי עדות. קרובים וקאי הקרובים שפסולין לעדות. ירושלמי פ"א הל"ג: אלא באיש. דכתיב כי יגח שור איש: לרבות מואלה המשפטים וגו'. לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה: ח"נ. שהניזק מפסיד מחצה וא"כ שניהן בתשלומין ואתיא אף למ"ד פלגא נזקא קנסא ולענין פחת נבלה כמבואר (טו.): **ג** חמשה תמין. מבואר במשנה הדוב והארי והברדלס מבואר שם דמועדין מתחלתן לשלם נזק שלם: ה"ג בגמרא ר"א אומר אף הצבוע. והוא מין ברדלס זכר והמשנה איירי בנקבה (כל"ב דרש"י טו.): אף הנחש. אף שהוא מבני תרבות ומגיה בגמרא (טז:) נחש מועד לעולם: בד"א. מדברי ר"א ופליג על ת"ק בדוב וארי דלא הוי מועדין כשהן בני תרבות ובנחש אין חילוק: מרות גרסינן. שגדלין בבית ויש להן אדון. והה"ג מ' דוד לוריא כתב דיש להגיה אמרים והוא לשון תרבות הרבה פעמים במדרש. ועי' בערוך ערך אמר ע"כ ומאינו ג"כ לשון אמרכל ומפרשין בש"ס בהוריות (יג.) לשון אומר על כולו שממונה על הכל: בין ברה"י בין ברה"ר גרסינן כדין קרן דכולן תולדה דקרן א"כ גרסינן היתה מהלכת ברשות הרבים ונתזה צרורות והכלי שהוזק הוא ברשות הרבים דהגי נזק משלם ותולדה דרגל הוא: ברשות היחיד גרסינן. כלי אחר ברה"י כדין רגל דפטור ברשות הרבים וחייב ברה"י: **ד** מאליה. ולא נפלה: בכרמלית. חצר המיוחדת לפירות דחד דלגבי פירות הו"ל חצר הניזק ולא רשות הרבים ולא רשות היחיד לגבי שוורים דתרוויהו. ומ"א כ' דקרפף שלא הוקף לדירה דלשבת לא הוי רשות היחיד לטלטול מכל מקום לענין נזק הוי רה"י: מתוך החנות. משלמת מה שהזיקה גרסינן כדין שן ברשות היחיד א"נ מיירי במחזרת לשמואל בגמרא דמשלם רק מה שנהנית כיון דעומדת רק ברה"ר רק שמחזרת לצידי רה"ר: ה"ג. להאכיל את בהמתו דבר הראוי לה אע"פ שאינו רגיל: חיטין הרעות לה גרסינן: פשטה וקפלה. ואכלה על גבי קופתו הו"ל חצר הניזק ואורחיה הוא ומשלמת נ"ש אבל אכלה כדרכה הו"ל ברשות הרבים ופטור (סימן שנ"ת סי"ח): לתוכו. לחוץ פטורה דהוי רשות הרבים אבל לפנים חייבת דהוי חצר הניזק ומיירי באוכלין ארוכין כדמוכח בגמרא ועי' ירושלמי בפ"ב: **ה** בהמה שאכלה. אוכלין שאינו ראוי לה: ליונה דמשנה הוא בפ"ב דמבואר דמשלם ח"נ לא כן הוא בטרפה. ויותר נראה להגיה כמו בגמרא משלמת ח"נ או מיירי באוכלין הראויין ע"י הדחק: טרפה. חיה: לילך. הוא תולדה דרגל: ואת הכלים. בכלים קטנים דאורחיה לשבור ברבילה. א"נ כמן הגד: סומכוס אומר. ולפי הגמרא (יז:) חסר כאן בדבריו דינא דצרורות דנזק שלם משלם לדידיה ואין הלכה כן: **ו** בנ"ש. בגמרא מפרשינן הכי להגרסא שם בכל בין בקרן בין בשן ורגל ופ"ל כר"ט דקרן בחצר הניזק נ"ש משלם: לזה ולזה. לפירות ולשוורים לא לזה ולא לזה. אלא דחד והוי מיוחד לניזק לפירות ולשניהם לשוורים לכן חייב בשניהם והוי ג' כללות בד' מקומות. ולפי הירושלמי לא לזה ולא לזה אלא דחד ולענין שן ורגל חייב דקרינן ובער בשדה אחר: על הכל. ברשות הניזק חייב על הקרן ג"כ נ"ש: **ז** כיצד. כמבואר במשנה בפ"ק: רמ"א. ס"ל כר"ט דבחצר הניזק נזק שלם משלם וכן לקמן בתוספתא פ"ס הל"ג:

על נשיכה ועל רביצה ועל בעיטה מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק:

פרק ב א [א] תרנגולין (א) שהידסו את העיסה ואת הפירות או שניקרו משלמין חצי נזק הידסו עפר על גבי עיסה ועל גבי פירות משלמין נ"ש (ב) היו מחטטין בחבלי של דלי נפל ונשבר משלם נזק שלם נפל ונשבר ושבר כלי אחר על הראשון משלמין נזק שלם ועל האחרון משלמין חצי נזק תרנגולין (ג) שירדו לגינה ושברו את [ב] החליפין וקיטמו את הירק משלמין נזק שלם סומכוס אומר על הקיטום נזק שלם [ג] ועל השבור חצי נזק תרנגול (ד) שהיה פורח ממקום למקום והזיק בגופו משלם נזק שלם ברוח שבכנפיו חצי נזק סומכוס אומר נזק שלם (ה) הכלב והגדי שנפלו [ה] הרי אלו פטורין קפצו והזיקו הרי אלו חייבין אבל אדם שקפץ בין מלמעלה בין מלמטה והזיק ה"ז חייב [ד] נפל על גבי חבירו והזיק התחתון בעליון [ה] והעליון בתחתון התחתון פטור [ה] ואם אמר לו קבלני שניהן אחראין זה לזה: ב איזהו תם ואיזהו מועד מועד שהעידו בו שלשה (ו) [ג] פעמים ותם שהיו התינוקות ממשמשין בו בין קרניו. נעשה תם בן יומו ונעשה מועד בן יומו. [ו] א) צהבין הבקר שלשה פעמים זה אחר זה אפילו ביום אחד הרי זה תם: רדף שלש רדיפות זו אחר זו אפילו ביום אחד הרי זה מועד דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מועד שהעידו בו ג' ימים זה אחר זה ותם שהחזיר בו ג' ימים זה אחר זה. ג (ז) לעולם אין נעשה שור מועד עד שיעדוהו בפני בעלים ובפני ב"ד [ד] בפני בית דין ולא בפני בעלים אין נעשה שור המועד עד שיעידוהו בפני בעלים ובפני ב"ד העידוהו בפני שנים יום הראשון בפני שנים יום השני בפני שנים יום השלישי הרי אלו שלש עדיות [ז] והן עדות אחת נמצאת כת הראשונה זוממת הרי ג) יום אחד פטור מלשלם שנייה זוממת ג) ב' ימים פטור מלשלם שלישית זוממת הרי שלשתן זוממין הוא פטור והן חייבין ועל זה נאמר (דברים יט) ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו: ד (ח) נשברו כדו וצלוחותיו ברשות הרבים ובא אחר והוזק בהן הרי זה חייב ר' יהודה פוטר שאין שמירתן עליו מודה רבי יהודה לחכמים [ח] במניח אבנו וצלוחיתו ברשות הרבים ובא אחר והוזק בהן שהוא חייב מפני ששמירתו עליו ומודים חכמים לרבי יהודה במניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונפלו ונשברו ובא אחר והוזק בהן שהוא פטור מפני שאין שמירתן עליו. ה הניח אבנו ומשאו ברה"ר אמרו לו פנה אותן אמר להם [ט] אי איפשי בהן כל הקודם בהן זכה (ט) ואם בא אחר והוזק בהן [י] הרי זה חייב נפלה כותלו לרשות הרבים אמרו לו פנה אותן ואמר אי אפשי בהן כל הקודם בהן זכה בהן ואם בא אחר והוזק בהן ה"ז חייב המפריח גדרו (י) בקוצין ובצרורות לרה"ר ובא אחר והוזק בהן [יא] ה"ז פטור נפלו ובא אחר והוזק בהן הרי זה חייב [יב] בנאן כדרכו פטור עד (כ) שיתנו לו זמן נתנו לו [ס] ונפלו בתוך זמן פטור (ל) לאחר זמן הרי זה חייב וכמה הוא זמן אין פחות משלשים יום: ו המצניע קוצים וזכוכית בתוך כותלו של חברו ובא בעל הכותל וסתרו ובא אחר והוזק בהן הרי זה חייב (מ) חסידים הראשונים היו מוציאין אותו [יג] לתוך שדות עצמן ומעמיקין להן ג' טפחים כדי שלא תעלם המחרישה [יד] היה בקופה של תבן ובא חבילה של קוצים ברה"ר ובא אחר והוזק בהן הרי זה חייב רבי יהודה פוטר [טו] שלא נתנו ערי ישראל אלא לכך (נ) [טז] כגון אלו הפותחין ביביהן והגורפין מערותיהן ברשות הרבים בימות החמה שאין להן רשות בימות הגשמים אע"פ שיש להן רשות ובא אחר והוזק בהן הרי זה חייב (ס) המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים לזבלים ובא אחר והוזק בהן הרי זה חייב וכל הקודם בהן זכה (ע) [יז] החופר את הגלל לזכות בה ברה"ר ובא אחר והוזק בה הרי זה חייב ואסורה משום גזל רבן שמעון בן גמליאל אומר כל המקלקלין ברשות הרבים מותרין משום גזל: ז (פ) קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה נתקל הראשון ונפל בא חברו [ו] ונתקל בו ונפל הראשון משלם לשני והשני לשלישי ואם מחמת הראשון נפלו כולם הראשון משלם על ידי כולן וחייבין על נזקי אדם ופטורין [יח] על נזקי כלים לפיכך אם הזהירו זה את זה הרי אלו פטורין (צ) [יט] חמרין שהיו מהלכין זה אחר זה נתקל הראשון ונפל בא חבירו ונתקל בו ונפל ובא חברו ונתקל בו ונפל אפי' מאה כולן פטורין הראשון משלם לשני והשני לשלישי ואם מחמת הראשון נפלו כולם הראשון משלם על ידי כולם שחייב על נזקי אדם ופטור על נזקי בהמה לפיכך אם הזיקו זה את זה כולן פטורין [כ] שור שדחף את חברו וחברו את חברו הראשון משלם לשני והשני לשלישי ואם מחמת הראשון נפלו הראשון משלם על ידי כולם ואפי' הן מאה כולן פטורין ח (ק) [כא] חמשה שישבו על גבי ספסל ונשבר כולן חייבין לשלם ואם מחמת האחרון נשבר האחרון משלם על ידי כולם [כב] חמורין (ר) שרגליו של אחד מהן רעות אין רשאין לעבור עליו נפל רשאין לעבור עליו [כג] היה אחד מהן טעון ואחד מהן רכוב מעבירין את טעון מפני הרכוב אחד טעון ואחד ריקן מעבירין את הריקן מפני הטעון אחד רכוב ואחד ריקן מעבירין את הריקן מפני הרכוב. היו שניהם טעונין שניהן רכובין שניהן ריקנין עושין פשרה ביניהן וכן שתי ספינות שהיו באות זו כנגד זו אחת פרוקה ואחת טעונה מעבירין את הפרוקה מפני הטעונה שתיהן פרוקות ושתיהן טעונות עושות פשרה ביניהן: ט (ש) שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים אחד רץ ואחד מהלך שניהן רצין שניהן מהלכין [כד] שניהם ממשמשין והזיקו זה את זה שניהן פטורין שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך איסי הבבלי אומר הרץ חייב מפני ששינה ומודה (ת) איסי הבבלי שאם היה ערב שבת עם חשיכה פטור: י [כה] מסקלין דרך רשות הרבים דברי רבי יהושע [כו] ר' עקיבא אומר כשם שאין לו רשות לקלקל כך לא יסקל (א) אם סקל יוציא לים או לנהר או למקומות הטרשים והמסקל נוטל אבן מן האמצע ונותן לצדדים ואם בא אחר והוזק בהן ה"ז חייב [כז] אע"פ שאמרו הרי הוא כמסקל מלפני בהמה ונותן לפני אדם מלפני הרואים ונותן לפני הסומין [כח] שדרך בהמה להלך באמצע
ובני

נוסחאות כ"י

א) שחק בין הבקר שלשה ימים : ב) שני ימים : ג) הרי יום אחד פטור מלשלם נמצאו שלשתן זוממין כו' :

אור הגנוז

פ"ב [א] והזיקו : [ב] העליון חייב העליון בתחתון התחתון פטור : [ג] ימים : [ד] תעדוהו בפני בעלים ולא בפני ב"ד : [ה] זמן : [ו] חבירו ונפל ונתקל בו בא חבירו ונתקל בו ונפל הראשון וכו' :

מגן אברהם [א] תרנגולים שהידסו וטנפו את העיסה וכו' משלמין נזק שלם. הידסו עפר וכו' משלמין חצי נזק כצ"ל דף י"ז פי' דה"ל צרורות : [ב] החליפין. פי' מין עשב : [ג] ועל השבור חצי נזק. דס"ל דהוי משונה : [ד] נפל על גבי חבירו והזיק התחתון בעליון התחתון פטור. משמע דעליון חייב. דס"ל דבשנפל פושע היה. דף כ"ט ודף ל"א : [ה] ואם א"ל קבלנו. אפילו עשו למטה ואתה הקבלנו שניהן אחראין זה לזה. פירוש דצריכים לשמר זה לזה שלא יזיקו זה את זה : [ו] בן יומו יצא בין הבקר וכו' כצ"ל : [ז] והן עדות אחת. פירוש לענין הזמה. דף כ"ד : [ח] במניח אבנו. פירוש שהניחם בכוונה : [ט] אי אפשי בהן וכו' כצ"ל. פי' שהפקירן : [י] ה"ז חייב דכל תקלה דאפקרינהו ה"ל תולדה דבור : [יא] ה"ז פטור. לפי שאין דרך בני אדם להתחכך בכתלי'. דף כ"ט : [יב] בנאן כדרכו. פי' ואח"כ נפלו פטור. ב"מ דף קי"ז : [יג] לתוך שדות עצמן. דבשדה חבירו חיישינן שמא יחפור בור וישליכה לחוץ : [יד] היה בא בקופה וכו' : [טו] שלא ניתנו ערי וכו' וכיון שרשות בידו להביא ברה"ר משו"ה פטור : [טז] כגון אלו וכו' אתאן לת"ק : [יז] ההופך את הגלל וכו' כצ"ל : [יח] נזקי כלים ואם הזהירו וכו' : [יט] חמרין וכו' כולן פטורין נ"ל דמיירי שהחמור נתקל ונפל ואח"כ נפל חבירו עליו לפיכך פטורין ומ"ש הראשון משלם לשני וכו' מיירי שניזוק השני בגופו של הראשון וזה שסיים שחייב על נזקי אדם פי' אם הוזק באדם חייב ואם הוזק בבהמתו פטור וכ"ה בגמרא דף כ"ט ע"ש דהוא אינו פושע בנפילת בהמתו : [כ] שור שדחף וכו' כולן פטורין. רק הראשון חייב : [כא] חמשה שישבו וכו'. דף יו"ד ע"ב : [כב] חמורין שרגליו וכו'. טור חו"מ סי' רע"ב : [כג] היה א' טעון וכו'. פירש כשפגעו במקום צר וצריך אחד מהן לחזור לאחוריו סנהדרין דף לב ע"ב : [כד] שניהם ממשמשין. פי' כעורים באפילה : [כה] מסקלין דרך רה"ר. פי' שמשליכים האבנים לצדדים : [כו] רבי עקיבא אומר אין לו רשות לסקל ואם סקל יוציא לים או לנהר או למי הטרשי' וכו' עי' בפ"ג דשביעית : [כז] אע"פ שאמרו הרי הוא כמסקל מלפני בהמה ונותן לפני אדם וכו'. פי' אע"פ שעושה שלא כהוגן מ"מ אם רוצה לשלם מה שהזיק מותר לעשות כן נראה לי : [כח] שדרך בהמה להלך באמצע ובני אדם מצדדין. וא"ת הא אמרינן רפ"ח דשקלים שהטהורים

חסדי דוד

פרק ב תרנגולין שהדסו את העיסה וכו' משלמין נזק שלם הדסו עפר וכו' משלמין ח"נ כצ"ל וכ"ה בגמ' דף י"ז אמנם בגמ' גרסינן שהדסו וטינפו ע"ג עיסה וכו' אבל בירושלמי הגיר' כדהכא: איזהו תם וכו' צהבין הבקר ג' פעמים זא"ז וכו'. לא נוכל לפרש שהיו פני הבקר צהובין בשלוה ובהשקט ולא נגחו חוזרין לתמותן וקמ"ל דלאו דוקא תנוקות ממשמשין דסגי בפעם אחת אלא אפי' צהבין הבקר ג' פעמים סגי להחזירם לתמותם דא"כ יקשה מזה סתירה לדברי התוס' דף כ"ג ולהר"ן והריטב"א שכתבו להזרה בעי' לד"ה ג' ימים אבל ג"פ ביום אחד אינו מועיל אבל נראה דמלתא אחריתא אשמעינן הכא והיינו דבפ' דו"ה אמן תנן שור האיצטדין פטור מן המיתה כשנגח אדם דכתיב כי יגח ולא שיגיחוהו אחרים ואשמעינן הך תנא תוספתא דה"ה לענין תשלומין דלא מקרי מועד ויסי' צהובין מלשנא דאשכחן בסנהדרין דף ק"ה משל לב' כלבים שהיו בעיר והיו צהובין זה בזה ופירש"י צהובין כעוסין כאדם שכועס שפניו צהובין ועי' בערוך ערך צהב וה"ק צהבין הבקר שהיו אנשים מכעיסין הבקר ומשסין אותן זה בזה ועי"ז נגחו זה את זה אפי' ג"פ ביום אחד דקרבו נגיחותם עכ"ז אינן אלא תמין ומשלמין ח"נ דבעינן שיגחו מעצמן והיינו דמסיים רדף ג' רדיפות כו' ובזה מצאנו מקור לדברי הרמב"ם בפ"ו הלכה ה' דכתב שוורין שמשחקין בהן ומלמדין אותן ליגח זה את זה אינן מועדין זה לזה וכו' והראב"ד השיג על זה וה"ה הגילו מכח סברא ועתה אנחנו רואים שדברי הרמב"ם לקוחים מן התוספתא: לעולם אין נעשה שור המועד עד שיעידוהו בפני בעלים ובפני ב"ד ולא בפני בעלים ולא בפני ב"ד אין נעשה שור המועד העידוהו שנים ביום הראשון שנים יום הב' שנים יום הג' וכו' הרי יום א' פטור מלשלם שניה זוממת ב' ימים פטור מלשלם הרי שלשתן וכו' כצ"ל וכל זה מוכח ומפורש בגמ' והשאר נמחק: המפריח גדרו בקוצין כו' ובא אחר והוזק בהן חייב אבל נמצא בתוך שלו ה"ז פטור כצ"ל וכן נראה להדיא בגמ' דף ל' עלה דמתני' דקתני הגודר גדרו בקוצים והוזקו בהן אחרים חייב בנזקן אתמר עלה אר"י לא שנו אלא מפריח אבל מצמצם פטור ע"ש. ולפי הנוסחא שלפנינו המפריח פטור א"כ כ"ש במצמצם וא"כ מתני' במאי נוקי לה אלא וודאי משבשתא היא וכדאמרן: המצניע קוצים וזכוכית וכו' הרי זה חייב. פי' המצניע הוא חייב ובגמ' שם דף ל' בליש[נא] דברייתא איתניי' הכא בהדיא ועי' ברמב"ם פי"ג הלכה כ"א ובבא שאח"ז נ"ל היה בא בקופה של תבן ובחבילה של קוצים וכו' ופי' בא אחר נראה דר"ל שאחר ג"כ הי' בא בקופתו או בחבילתו דאל"כ הוי לי' לעיוני וטעמא דת"ק דאע"ג דברשות ב"ד קעביד שכך התנה יהושע מ"מ הוא התנה רק שלא יעכבנו מלילך בחבילה אבל לא התנה לפטור אם יזיק :

מצפה שמואל (א) שהדסו את העיסה. יז: וירושלמי פ"ב הל"ב : (ב) היו מחטטין. בפנים פירשתי לפי סוגיית הגמרא דבתר מעיקרא אזלינן וא"כ לא הוי צרורות וכי קתני חייב היינו אדלי ומ"מ לא הוי משונה דמיירי בחבל ישן או בקשור והכי משמע לפום סוגית הגמרא יח. ובתוס' שם ד"ה והא חבל אבל אי בתר תבר מנא אזלינן א"כ על הדלי ח"נ הוא דמשלם דהו"ל צרורות וכי קתני נ"ש היינו אחבל ואף בחבל בריא דכיון דתנא דמשלם מסתמא בחבל בריא הוא ומ"מ משלם נ"ש דמיירי במאוס בלישה ועי' ברא"ש בפ"ב בפסק הלכה אי בתר מעיקרא אזלינן אי בתר תבר מנא ועי' שו"ע סי' ש"צ סי"א ובפ"ב מנ"מ הלי"ד בלח"מ ובהה"מ שם ועי' בהשגות הראב"ד שם והרא"ש בשם הראב"ד בפ"ב סי' א' כ' כדברי הרמב"ם נראה דהראב"ד אחר הוא דתרי ראב"ד נינהו כידוע. ולכן ס"ל דהיכא דאזיל מיניה אורחא הוא ומשלם נ"ש על הדלי ושיטת הה"מ דהרמב"ם אזיל בשיטת התוס' וברייתא איירי בחבל בלוי ועי' ירושלמי פ"ב : (ג) שירדו לגנה. ירושלמי פ"ב הל"ב ומשום שן או רגל בדרך הלוכה : (ד) שהיה פורח. יז: ושם וירושלמי שבת פ"ט הל"ה ועיין ירושלמי פ"ב משמע דנפח ושבר לכו"ע נ"ש משלם והיינו כפי דברי הרי"ף וגבי הסיא דרמי בר יחזקאל דבאית בי' בזרוני חייב נ"ש וכן הסכים הרשב"א מהירושלמי דנפח בבזרוני כיון דאורחא הוא נ"ש משלם : (ה) הכלב והגדי. כח: וירושלמי פ"ב ה"ה ועי' סימן ש"צ בהגה שהביא כ' ויש אומרים וקאי על דין השני ואם היה הכלי וכו' אבל דין הראשון אין חילוק והוא מתוס' ד"ה ונפלו ת"ב : (ו) ותם שהיה ממשמשין. כד. וירושלמי פ"ב הל"ו : (ז) לעולם אינו נעשה. שם ועי' תוס' בשם ר"ת וכ"מ פכ"א מהל' עדות הל"ח ולח"מ שם ועי' בגמ' אי ליעודי גברא אי תורא לא אפשט ואף אי ליעודי גברא מ"מ אינו יכולים קמאי למימר אי הוי ידענא דמיירי ברמזי רמוזי ולכן התוספתא כאן שהרי מיירי בג' יומי וע"כ דמרמזי רמוזי או במכירין או כשבאו עדים רצופים בכל הג' ימים : (ח) נשברה כדו. כט. וירושלמי פ"ג הל"ב ועי' תוס' כ"ט ד"ה פליגי ושם ד"ה מדמתניתין בסוף הדבור ועי' רא"ש ודעת הבעה"מ שהוא מטעם אדם המזיק והרמב"ן במלחמות תמה עליו : (ט) ואם בא אחר. עי' בפנים בשם התוס' ועי' נ"י דגבי מים לא שייך לומר דנתכוון לזכות ועיין מלחמות לא משמע כן : (י) בקוצין וצרורות לרה"ר. ל. וירושלמי פ"ג הל"ב : (כ) שיתנו לו זמן. ירושלמי פ"ג ה"ג וב"מ פ"י ועי' נ"י בפירוש המשנה בזה דשם אין חילוק בין נתנו לו זמן בנפל גדרו דחייב כיון דלא אפקרינהו א"כ כאן באפקרינהו ועי' ירושלמי ב"מ שם ס"ד : (ל) לאחר זמן. שיטת הרא"ש בזה משום בור וי"מ חייב ברה"ר אף דילפינן ממה הלך כמ"ש הרא"ש בפ"ק ועי' טור סימן תט"ז שכ' שהרי ממונו : (מ) חסידים הראשונים. שם ושם : (נ) כגון אלו הפותחין. ל. וירושל' (ס) המוציא תבנו וקשו. שם ושם הל"ג והל"ד : (ע) החופר את הגלל. עי' ת"ח שכ' מן תוספתא זו מבואר דרשב"ג אגלל נמי פליג ועי' ירושלמי פ"ב דדמאי לענין נזקין אין חילוק בין כוון לזכות או לא : (פ) קדרין. לא. ושם הל"ה והל"ו עיין ברא"ש ועי' רמב"ן במלחמות וכן הראב"ד פי"ג מנ"מ הל"י וכן דעת הנ"י ועי' בשו"ע סימן ת"ג סעיף א' וכ' מחלוקת הפוסקים בדינים אלו : (צ) חמרין שהיו. שם ושם : (ק) חמשה שישבו. י. וירושלמי פ"ג הל"ס : (ר) שרגליו של א' מהם. ירושלמי פ"ג הל"ה ורי"ף ורא"ש פ' אד"מ ועי' מיי' פי"ג מהל' רוצח פירושו דלעבור מעליו פירש עליו ממש ועי' בשו"ע חו"מ סימן ער"ב סי"ב וי"ג וי"ד ועי' בגליון הרי"ף שם מ"ש בזה ועי' תוס' כו: ד"ה אמאי בסה"ד שם ועי' מה"פ בזה : (ש) שנים שהיו מהלכין. לב. ובירושלמי פ"ג הל"ו : (ת) איסי הבבלי. בש"ס דלא כאיסי בן יהודה ועי' ירושלמי הוא איסי הבבלי הוא איסי בן יהודה ועי' פסחים קי"ג וביומא נ"ב: ועי' נדה לו: תוס' ד"ה איסי. ת"כ : (א) ואם סקל. עי' בפ"ט דשביעית ור"ש שם שהביא תוספתא זו :

מנחת בכורים

פרק ב א שנקרו. בחרטום: נזק שלם. גרסינן ברישא ובסיפא: וחבל של דלי. ויש בו עניבה דדרכו לפסוק בחטיטה או ביגן : ועל האחרון. כדין צרורות: החליפין. עלי תרדין : ועל השבור. דלאו אורחיה ח"נ כדין קרן : ח"נ. כדין צרורות דמכחו כסומכוס לטעמיה : שנפלו. לאו אורחיה ובכלים דמקרבי לגבי כותל דאילו קפלו לא היו שוברים ואף תחלתו בפשיעה ליכא : חייבין. מלמעלה למטה אבל בהיפך לאו אורחייהו ואדם אין חילוק כדמסיים : התחתון פטור. דאונס גמור אף באדם (עיין לב: וברא"ש שם בדין קדרין) וס"פ המניח : ואם אמר לו. העליון לתחתון קבלני ופשע התחתון חייב התחתון ג"כ : ב ג'. אפי' ביום אחד נעשה מועד : ותם. חוזר לתמותו : בין קרניו. ואינו נוגח ואשמועינן התוספתא דאף ביום א' חוזר התם לתמותו וגם אפילו אם חזר מנגיחתו הוי תם לנגיחה (עי' רמב"ם פ"ו ה"ז ות"ב) ועי' (מח:) וטעם פלוגתייהו מבואר בגמרא (כד.) : ג בפני ל"ג : עדות אחת להזמה. אין כת האחת חייבת עד ביזומו כולן : הרי יום ראשון. בטל הגדתו ומשלם ח"נ על נגיחה שלא הוזמו : והן חייבין. על ח"נ כולן מצטרפין לשלם וכת האחרונה משלמת ח"נ לבדה זולת הצרוף עי' שם (כד.) : ד חייב מדין בור. דלא הוי הנפילה אונס דנתקל פושע הוא ור"י סבר נתקל לאו פושע הוא : ומודה. במניח בכוונה : ונפלו. ברוח שאינו מצויה דהוי אונס ובש"ס מפרש דפליגי במפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס אבל לאחר נפילת פשיעה הוי בור ואף באפקרינהו חייב לכ"ע ושיטת התוס' דלאחר נפילת פשיעה ג"כ פוטר ר"י : ה חייב. אף שהפקיר : המפריח. לאו דווקא דמיירי במצמצם ופטור לפי שאין דרך בני אדם להתחכך בכותל : נפלו. בכותל רעוע : המצניע חייב. דהו"ל לאסוקי אדעתיה. א"נ מיירי בלא קוצים ומ"מ משום הכותל אם היזק בהן : כדרכן. כותל בריא ובלא קוצים פטור עד שיתן לו זמן ב"ד לסתור הכותל עתה שרעוע ואם נפל בתוך הזמן אין עליו כלום : ס"צ חייב : בכותל רעוע. דהו"ל לאסוקי אדעתיה והמצניע ... וכותל בריא בעל הכותל חייב : ו שלא תעלה את הקוצים ובגמרא הגירסא שלא תעכב המחרישה : לש"ר. בתנאי יהושע ופטור אם הזיק : בימות הגשמים. אף בימות הגשמים מ"מ חייב בהיזקו : וכל הקודם. כיון דאיכא שבחא קנסו גופן משום שבחן ואין מורין כן : החופר גרסינן. וכל ההופך לשמה תנ' כמבואר בש"ס ולא בעינן כוונה לזכות בהם : ואסורה. דבגלל ליכא שבח ולא קנסו : מותרין. אף גופן קנסו משום שבחן ומורין כן : ז ונפל. והיה שם עוד שלישי שנפל בשני וכן בש"ס : מחמת הראשון. שנשכב לרוחב הדרך דעל ידו נפלו כולן : נזקי גופן. אם נפלו מעצמו אבל נפלו הכלים פטור (ועי' רש"י ותוס' בסוגיא) : לפיכך. ארישא דחייבין זה בנזקי זה משום פשיעה ובהזהיר פטור : כולן חייבין. גרסינן שחייב על נזקי אדם והיינו בנזקי גופו אבל לא כשנפלה בהמה גרסינן וחייב ומיירי באינו יכול להעמיד את הבהמה נ"ע בש"ס (כט.) : לפיכך. ארישא. הזהירו גרסינן : כעורים. ורק הראשון חייב שעי"י הוזקו : ח ישבו. בב"א : האחרון. שסמך עליהם ונשבר ובלא איהו לא היה מתבר : לעבור. ויסע ממנו ולהניחו יחידי בדרך וי"מ לעבור עליו ממש אם נפל בדרך ואין מקום לעבור ואין הלכה כן : הכי גרסינן רכוב מפני הטעון מפשרין ביניהם מעלין בדמים. מעבירין. כשפגעו זה בזה והוצרך אחד לנטות : ט ואחד מהלך. בע"ש בין השמשות דרשות להאחד לרוץ : או שניהם רצים. אפילו בחול דלשניהם אין רשות : ממשמשין. כעור באפלה : והזיקו. שלא במתכוון : הרץ חייב. בשאר ימות החול גם ת"ק מודה וכדמוכח בגמרא (לב.) : י והמסקל נוטל. הניטל אם בא אחר והוזק חייב אע"פ שאמרו שחייב הרי הוא כמסקל וש' כלומר דאסור לעשות כן אף שרוצה לשלם : מצדדין גרסינן. לכן לא יתן בצדי רה"ר וכן בהיפך מפני שבהמה :
יהסומין

ובני אדם מצדדין דרך הרואין להלך באמצע (ב) והסומין מן הצדדים המסקל נוטל מתוך שדהו ונותן לרה"ר ובא אחר והוזק בהן הוי זה חייב אע"פ שאמרו הרי הוא כמסקל מתוך שאינו שלו ונותן לתוך שלו (ג) מעשה באחד שהיה מסקל מתוך שדהו ונותן לרשות הרבים היה חסיד אחד רודפו אמר לו מפני מה אתה מסקל מתוך שאינו שלך ונותן לתוך שלך שחק עליו לאחר זמן נצטרך אותו האיש ומכר את שדהו והיה מהלך באותו מקום ונתקל אמר לא לחנם אמר לי אותו חסיד הרי את מסקל מתוך שאינו שלך ונותן לתוך שלך:

פרק ג א שור שהזיק שהיה (א) מועד בקרנו [א] ותם בשנו וחבל בזה ובזה [ב] תם משלם חצי נזק מגופו מועד משלם נזק שלם מן העלייה אין שם עלייה תם משלם חצי נזק מגופו מועד [ג] יוצא ויבקש לעלייה כלל אמרו בנזקין הרג את שורו וקרע את כסותו וקיצץ נטיעותו (ב) לא יאמר טול את הנבילה ותן לי את הפרה טול את הקרעים ותן לי את הטלית טול את הקציצין ותן לי את הנטיעות אלא שמין אותן כמה הן יפין עד שלא הוזקו וכמה הן יפין [ד] משהוזקו לפיכך הן משלמין רבי עקיבא אומר (ג) אף התם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם שנאמר כמשפט הזה יעשה לו יכול ישלם מן העלייה תלמוד לומר יעשה מגופו הוא משלם ואין משלם מן העלייה: ב (ד) שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתיים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את שורו מת או הכחיש אין לו אלא שור: שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתיים והנבילה יפה חמשים זוז זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל החצי החי וחצי המת שנאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו וגם את המת יחצון דברי רבי יהודה אמר לו ר' מאיר לא בזה דברה תורה אלא בזמן שאין הנבילה יפה כלום הא מה תלמוד לומר וגם את המת יחצון יחצו דמי מיתה ביניהם: ג יש חייב על נזקי עצמו ועל נזקי שורו וחמורו ופטור על נזקי עצמו ועל נזקי שורו [א] כיצד חייב על נזקי עצמו ועל נזקי שורו וחמורו הזיק ברשות היחיד חייב שורו וחמורו חייבים (ה) הזיק א) במתכוין חייב שורו וחמורו חייבים (ו) הדליק גדישו של חבירו ביום הכפורים חייב שורו וחמורו חייבין כיצד פטור מלשלם על נזקי עצמו ועל נזקי שורו וחמורו הזיק ברה"ר בדרך הלוכו פטור שורו וחמורו פטורין [ה] (ז) המית בלא מתכוין פטור שורו וחמורו פטורין (ח) חבל בהקדש בגר ועבד משוחרר פטור שורו וחמורו פטורין ופטור על נזקי עבדו ואמתו: ד כיצד משלם (ט) במותר חצי נזק שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים הכחישו חמשים זוז חזר האחרון הכחישו [ו] שלשה של זהב האחרון משלם לראשון חצי דינר זהב שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים [ז] וחבל בו חמשים זוז חזר האחרון והכחישו השביח הניזק היה יפה ד' מאות זוז שאלמלא לא הזיקו היה יפה שמנה מאות זוז עד שלא עמד בב"ד השביח המזיק אם עד שלא עמד בדין השביח אין לו אלא כשעת נזקו הכחיש אין לו אלא כשעת עמידתו בב"ד השביח המזיק אם עד שלא עמד בב"ד השביח אין לו אלא כשעת נזקו הכחיש אין לו אלא כשעת עמידתו בב"ד אם משעמד בב"ד השביח אין לו אלא כשעת עמידתו בב"ד הרג שורו של חבירו [ח] הוקרה בהמתו או שהוזלה הדליק גדיש של חבירו והוקרה תבואה או שהוזלה בין משעמד בב"ד ובין עד שלא עמד בבית דין אין לו אלא כשעת נזקו: ה שור שהיה רודף [ט] חבירו והפך הנרדף וחבל בו או שחבלו בו אחרים (י) הרי אלו ב) פטורין החק הרודף בנרדף פטור נרדף ברודף חייב (כ) שור שעלה על גבי חבירו ובא בעל התחתון [ט] ושמטו או ששמט את עצמו ונפל ומת פטור דחפו ונפל ומת חייב: ו (ל) שור שהיה רועה ויצא שור אחר אחריו נמצא הרועה זה שמת אפי' זה מנוגח וזה מועד לנגיחה זה מנושך וזה מועד לנשיכה פטור רבי אחא אומר (מ) גמל שהיה אוחר בין הגמלים ונמצא שם גמל מת חייב בידוע שזה המיתו יצאו שני שוורים אחרים ספק שהן המיתוהו ספק ממקום אחר מת הרי אלו פטורין אם בידוע שהן המיתוהו (נ) הרי אלו משלמין [י] בקטן ולא בגדול בתם ולא במועד שני שוורים שהיו רועים ויצאו שני שוורים אחריהם נמצאו הרועים הללו מתים ספק שהם המיתום ספק ממקום אחר מתו הרי אלו פטורין [יא] (ס) ואם בידוע שהם המיתום הרי אלו משלמין בקטן ולא בגדול בתם ולא במועד [יב] ואם בידוע שהשחורין המיתו את הלבנים והיו שם אחד גדול ואחד קטן אחד תם ואחד מועד הרי אלו משלמין לגדול ולקטן לגדול מן הקטן ולקטן מן הגדול לגדול מן התם ולקטן מן המועד: היו הניזקין של שנים והמזיקין של אחד ספק שהן המיתום ספק ממקום אחר מתו הרי אלו פטורין ואם בידוע שהן המיתום הרי אלו משלמין בקטן ולא בגדול בתם ולא במועד ואם בידוע שהשחורים המיתו את הלבנים והיו שם אחד גדול וא' קטן אחד תם וא' מועד הרי אלו משלמין לגדול ולקטן לגדול מן הקטן ולקטן מן הגדול לגדול מן התם ולקטן מן המועד [יג] והניזוקין משמנין ביניהם זה נוטל לפי שלו וזה נוטל לפי שלו היו המזיקין של שנים [יד] והניזוקין של אחד ספק שהן המיתום ספק ממקום אחר מתו הרי אלו פטורין ואם בידוע שהן המיתום הרי אלו משלמין בקטן ולא בגדול בתם ולא במועד ואם בידוע שהשנים המיתו [טו] את השנים אחד והיו שנים אחד גדול וא' קטן אחד תם ואחד מועד הרי אלו משלמין [טז] לגדול ולקטן לגדול מן הגדול ולקטן מן הקטן לגדול מן התם *) לתם מן המועד והמזיקין משמנין ביניהם זה נותן לפי שלו וזה נותן לפי שלו היו המזיקין של שנים והנזקים של שנים אע"פ שידוע שהשחורים המיתו את הלבנים הרי אלו פטורים שזה אומר שלך המית וזה אומר לו שלך המית ואם בידוע שהשנים המיתו את השנים [יז] בזמן שכולן באין לב"ד פטורין אין כולן באין לב"ד חייבין שנים שזרקו שני אבנים ושברו שתי (ע) חביות אחת של יין ואחת של שמן זה אומר את של יין וזה אומר את של שמן משלמין [יח] את של יין אחת מלאה ואחת רקנית זה אומר את הרקנית וזה אומר את [המלאה] משלמין את הרקנית שברו את החביות זה אומר אתה שברתה וזה אומר אתה שברתה שניהן פטורין:

פרק ד א שור שחציו של ישראל [א] וחציו של הקדש שהזיק [ב] של ישראל מועד

*) נ"ל לקטן

נוסחאות ב"י

א) בלא מתכוין: ב) חייב:

אור הגנוז

פרק ג [א] וחמורו: [ב] אחר:

מגן אברהם שהטהורים מהלכין לצדדין וטמאים באמצע. וי"ל דכאן איירי בזמן הזה שאין טומאות וטהרות נוהג: [א] ותם בשנו. פי' להשיך אדם וכלים דהוו לאכילה שן מועד מתחלתו: [ב] תם משלם וכו'. פי' לזה שהזיק בשנו ישלם מגופו ולזה שהזיק בקרנו ישלם מעלי': [ג] יוצא ויבקש. כלומר יבקש ממקום אחר ואם לא מצא יפסיד: [ד] משהוזקו לפי כך ב' תיבות הן משלמין כצ"ל. פי' לפי זה הן משלמין: [ה] המית בלא מתכוון*): [ו] שלשה של זהב הם ע"ס זוז: [ז] וחבל בו חמשים זוז השביח הניזק וכו' בב"ד השביח אין לו וכו' כצ"ל וכ"ה בגמ' דף ל"ד: [ח] הוקרה בהמה וכו'. פי' שבהמות החיות הוקרו או הוזלו ולא איירי מפחת נבילה: [ט] ושמטו וכו' דף כ"ח: [י] בקטן ולא בגדול וכו' אם שניהם של איש אחד וכן תמין משתלם מן הקטן ולא מן הגדול: [יא] ואם בידוע שהם המיתום. פירוש אבל אינו יודע איזה מהן ויש לומר אחד המית שניהן ולכן משתלם רק מן הקטן: [יב] ואם בידוע שהשחורין וכו'. מיירי שידוע שכל אחד מהם המית אחד ואינו ידוע מי המית הגדול ומי המית הקטן לכן משלם לגדול מן הקטן וכו': [יג] והנזוקין משמנין ביניהם. פי' נוטלין לפי ערך כגון שהשור של ראובן שוה מאתים ושל שמעון שוה מאה והמזיקין הגדול שוה מאה והקטן שוה עשרים נמצא שמשלם הקטן כולו דהיינו עשרים. ומהגדול משלם חמשים נמצא משלם שבעים נוטל ראובן שני חלקים ושמעון חלק אחד: [יד] והנזוקין של א' וכו'. ואם בידוע שהם המיתום הרי אלו משלמין. צ"ע דליפטרו לגמרי דכל אחד יאמר שור של חבירו הזיק ולא שורי וא"ל דמיירי בידוע שכל שור הזיק שור אחד דא"כ היינו סיפא דקתני ואם בידוע שהשנים המיתו את השנים וכו' וצ"ל דס"ל כיון שניזק אחד תובע שניהם צריכין לשלם ומיהו בגמרא דילן לא משמע הכי: [טו] את השנים של אחד כצ"ל: [טז] לגדול מן הקטן ולקטן מן הגדול לתם מן הגדול ולמועד מן הקטן כצ"ל: [יז] בזמן שכולן באין לב"ד חייבין אין כולן באין לב"ד פטורין כצ"ל דכששני מזיקין באין לב"ד חייבים לשלם ממ"נ לאחד מהן כמו ברישא בניזק אחד אבל אם אחד מהן בא לב"ד יכול לומר לא הזקתי אותך אלא לחבירך: [יח] את של יין דהוא אינו שוה כמו שמן: [א] וחציו של הקדש שהזיק: [ב] של ישראל מועד וכו'. פי' חלק ישראל מועד משלם וכו' ועי' בגמרא דף י"ג גבי תודה שהזיקה וכו':

*) נראה דחסר כאן פירושו

חסדי דוד

פרק ג שור שהזיק כו' אין שם עליה יצא ויבקש לעליה כצ"ל. ופי' אין שם עליה כי אין שם מטלטלין שאם יש בעליה מטלטלין גם סוברין מקרי מיטב אבל אם אין שם מטלטלין אז יצא ויבקש בקרקעותיו את המעולה ובזה ישלם וכ"כ הרמב"ם בפ"ה הלכה כ"ז שאם נמצאו מטלטלין אין נזקקין לקרקעות ועי' בח"מ סי' ה"ע: **ביצד** משלם במותר כו' הכחישו חמשים זוז חזר האחרון והכחישו כו' כצ"ל וכ"ה בירושלמי ובבבא בתרא"ז יש בלבולים ושבושים וכצ"ל שור שוה מאתים שנגח כו' וחבל בו נ' זוז השביח הניזק והיה יפה וכו' עד שלא עמד בב"ד השביחו אין לו אלא כשעת הנזק וכו' והשאר נמחק וכ"ה להדיא בירושלמי ובגמ' דידן דף ל"ד הובאה מתניתא זו בקיצור וע"ש ברש"י ובתוס' ותמיהא טובא דנראה שנעלמו מעיני המאורות הגדולים רש"י ז"ל והתוס' ליטנא דהתוספתא והירושלמי דבתרווייהו מפרש בהדיא אין לו אלא כשעת נזקו והך ליטנא מוכח להדיא כפי' בתרא שדחו הם ז"ל וכן מוכח מהרמב"ם בפ"ז דין י"א דמפרש כפי' בתרא שדחו רש"י ותוס' ז"ל ע"ש: **שור** שהיה רודף חבירו וכו'. הך מתניתא לא הובאה בשום מקום ולא הזכירוה הפוסקים אלא כיוצא בזה שמענו שכתב הרא"ש ז"ל ודקדק כן מדברי רש"י ז"ל וכ"כ הנמק"י בשם הרמ"ה אהשיא דב' שוורים שחבלו זה בזה דמשלמין במותר ע"ש ובח"מ סי' תכ"א ובסמ"ע שם ואיך שיהי' הדין הנזכר כאן בתוס' הוא מעין דין שדקדק הרא"ש. ולא ידעתי איך נעלמה התוספתא זו מעיני כל הפוסקים ובפרט הרא"ש והרמ"ם שהיו יכולים לאשתעויי מהכא לסברתם:

מצפה שמואל (ב) והסומין מן הצדדים. פי' בפנים ועי' שקלים רפ"ח: (ג) מעשה בא' שהיה מסקל. עי' נ"י ועי' ירושלמי בכורים פ"א דאין עושין אלא תחת רה"ר ועי' ב"ב פס"ג: (א) מועד בקרנו. מכאן דמועד לאב לא הוי מועד לתולדה ודברי הרמב"ם בפ"ב מנ"מ שכ' אם האב מועד תולדתו מועדין היינו לענין מועדין מתחלתן וע"ש בהה"מ ובהשגות: (ב) לא יאמר טול את הנבילה. מימרא דשמואל יא. ועי' ירושלמי קדושין פ"א סוף ה"א ודין שמין לגזלן ועי' כאן פ"א ה"א לענין שמין למזיקין: (ג) אף התם שחבל. לג.: (ד) שור שוה מנה. לד. וירושלמי פ"ג הל"ט: (ה) הזיק במתכוון. עי' דף מ"ד פלוגתא דר"י ור"ש בלא מתכוון ועי' ירושלמי פ"ד הלכה י"ד והת"כ הגיה הזיק בלא מתכוון חייב ושורו וחמורו חייבין ועי' כט. ועיי רמב"ן ובעה"מ בשן ורגל שלא בכוונה אי הוי כקרן בכוונה. ובהמית בלא מתכוון בפנים פרשתי לענין תשלומין והת"כ מפרש לענין מיתה מקרא דוארב לו עד שיהא מתכוון ושורו ילפינן ממיתת בעלים דהוקשו כמיתת בעלים וכו': (ו) הדליק גדישו. ל"ד: וירושלמי פ"ג הל"י: (ז) המית בלא מתכוון. מד: (ח) חבל בהקדש. עי' ב"מ לט: ותוס' שם ועי' דף ל: ד"ה שור: (ט) מותר ח"נ. לד. וירושלמי פ"ג הל"ט ועי' נ"י מ"ש בזה לשיטת הרא"ש וגם רש"י דמחשבין נ"ש נגד נ"ש והמותר בתם בח"נ ובמועד נ"ש והנ"י לא כתב כן ע"ש שמחשבין מאה של תם נגד חמשים של מועד ובמותר מחשבין ויש לעיין בזה בשנים שבירושלמי כתובות פי"ג הל"ט דתלה זה בשנים שהוציאו שט"ח זע"ז דפליגי ר"כ ור"ש ע"ש ומדאמר אין לו אלא כשעת נזקו משמע שהיה משלם יותר משמע כל"כ ברש"י ע"ש וכן בת"ח ועי' לח"מ פ"ז מנ"מ הל"א שכתב כן להדיא ועי' ירושלמי פ"ג הל"ט א"ר לא כיני מתניתא השביח המזיק וע"ש בפ"מ דדחיק ליה ליטנא דאין לו אלא כשעת נזקו והוא כלשון ראשון ברש"י: (י) הרי אלו פטורין. כז: וכח. וירושלמי רפ"ג ועי' שו"ע סי' ת"כ וסמ"ע שם: (כ) שור שעלה. שם ושם: (ל) שור שהיה רועה. ב"ב לג. וע"ש ברשב"ם ועי' רמב"ם פ"ה מנ"מ הלי"ד: (מ) גמל שהיה אוחר. שבועות לו: ועי' ירושלמי פ"ד הל"ה משבועות וכאן פ"ה הל"א וירושלמי פ"ב דכתובות: (נ) ה"א משלמין. כל הסוגיא לה: ולו. וירושלמי ספ"ג ובשו"ע סימן ת' וסי' פ"ח ושור שחור מצוי להזיק במס' ברכות שור שחור ביומי ניסן: (ס) ואם בידוע. עיין מ"א שכ' כיון שניזק אחד תובע לשניהם ואפשר עוד לומר כיון ששני התובעים לפנינו הרי חייב לאחד ממ"נ והוי כאומר כ"א אותי גזל ואף לר"ט דמניח גזילה ומסתלק כאן הרי שניהם יחלוקו: (ע) חביות. ירושלמי ספ"ג:

מנחת בכורים

והסומין מן הצדדין. דרואה לפעמים הולך במקרה באמצע אבל סומא הולך תמיד בצדדין: אע"פ שאמרו שחייב. והך אע"פ כמו אעפ"כ וכה"ג בכלים פי"ז משנה ג' ועיין שם בר"ש ומתפרש אע"פ שמקבלת של ערב טמאה והכוונה אע"פ שאין מקבלת של בתי כיון שמקבלת של ערב טמאה: לתוך שלו. דרה"ר תמיד שלו אבל רשותו עומד למכור וכמעשה שהביא. והגר"א פי' דאע"פ שאינו רשאי לעשות כן אם רוצה לשלם רשאי ואין הדבר כן כמבואר בריש הלכות גזילה:

פרק ג א בשנו. לנגיחה היה תם והוא תולדה דנגיחה ומועד לאב לא הוי מועד לתולדה: תם משלם. בעל הניזק מהתם מזומן נזקו ממה לוקח. אבל בעל הניזק מהמועד צריך לבקש ממה לגבות: הפרה. שיש למזיק תחת שורו חי: לפי כך. שני תיבות: יעשה לו. למעלה ממנו דין מועד. ונאמר או בן יגח וגו' כמשפט הזה יעשה לו ולו היינו לשור והיינו מגופו: ב שורו. של מזיק דהוי ח"נ: אלא שור. ויפסיד הניזק מח"נ שלו וכר"ע שאמר שותפי נינהו: דמי מיתה ביניהם. פחת שפיחתו מיתה מחלין בחי ושבח נבלה איכא בינייהו לר"מ דניזק הוי ואין המזיק שייך בנבלה ולר"י את המת מחלין קאי בשוה א"כ המזיק יש לו חלק בנבלה: ג הזיק במתכוין. משום סיפא דנקט בהמית בלא מתכוון נקיט רישא במתכוון אבל באמת דמזיק חייב בלא בכוונה כגון נפל מן הגג וכן בשור בלא כוונה ר"י מחייב (מד:) וי"ל באדם משום שור נקטיה וכר"ש דפוטר נזקין בלא כוונה: ביום הכפורים. דאינו חייב מיתה ושורו וחמורו אף בשבת חייבין: בדרך הלוכו. שלא במתכוון פטור דאין דרך ב"א להתבונן בדרכים והמניח פטע (עיין רפ"ה דף מח): פטורין. דהו"ל רגל ברה"ר: המית בלא מתכוון פטור. אף שהזיק ממון דחייבי מיתות שוגגין פטורין מתשלומין: חבל בהקדש. כל מזיק דכי יאכל פרט למזיק רק מדרבנן יש סוברים דמשלם כשהזיק בגופו ושורו שהזיק של הקדש פטור מטעם רעהו: בגר ועבד משוחרר. ומת דאין להם יורשים: עבדו ואמתו. שהזיקו פטור האדון שלא יזיק סך רב בכל יום. ובת"כ מפרש דשורו שהזיק לעבדו וכן הוא שהזיק שלא בב"ד מראשי הבריס פטור: ד כיצד. דין ח"נ אשמעינן כשחבלו זה בזה: חזר האחרון והכחישו. לא גרסינן ובכל תם מיירי ד' מאות זוז. אע"פ כן חייב ולא מצי אמר ליה מאי אפסידתך שאלמלי וכו' א"כ הזיקו לכן אם עד שלא עמד בדין וכו' משלם כשעת נזקו: הכחיש. הניזק ותבע ות"ל קרנא דתורא קבירא ביה: עמידתו בב"ד. דהוי שותפים א"כ לשניהם הוכחש: השביח המזיק. אף ממילא ולא פטמו: כשעת נזקו. ואינו נוטל בשבח אבל אח"כ בשבית הוי הניזק שותף בשור: אם משעמד בב"ד השביח. מחמת פטום יש להניזק חלק בו ומשלם לו דמי פטומו והשבח היותר לשניהם דהוי שותפים: הוקרה בהמות מאלך בהמות. שמין ההיזק כשעת העמדה בדין ומוקמינן בגמרא ברייתא זו כר"ע דאמר שותפין נינהו ע"ש ובתוס' ד"ה כשפטמו וד"ה הב"ע: ה הרי אלו פטורין. דכל המשנה ובא אחר ושינה בו האחר פטור והא דמשלמין במותר היינו כשהתחילו לנגוח ביחד וגם מיירי דלא היה אפשר לו להציל באופן אחר ולכן הבני פטור (עי' רא"ש פ"ג סימן י"ג): נרדף ברודף. אגב רישא תניא ואולי קמ"ל דאף מחמת ד"א חייב והא דתנן בסלע לקה דפטור ספ"ג היינו שלא מחמת הרודף: ומת. העליון פטור התחתון אפילו העליון מועד והיה משלם לו כל הזיקו עביד איניש דינא לנפשיה: דחאו. והיה יכול להצילו כד"א: ו פטור. דאומדנא לאו כלום הוא: שהן המיתוהו. ושניהם של איש אחד ובגוונא דלא הוי מודה בקנס (עי' רא"ש ספ"ג): בקטן. אף שעדיין אינו מגיע לח"נ וכן באחד תם ואחד מועד משלם להקל. ומשלמים אשוורים קאי דמגופן משלמין: והיו שם. במזיקין וכן בנזקין אחד גדול ואחד קטן או שהיו המזיקין ג"כ אחד תם ואחד מועד או בנזקין אחד גדול ואחד קטן ושניהם תמין בהכי גוונא משלמין להקל: הרי אלו משלמים. כשהניזקין כותבין הרשאה זה לזה: והנזיקין. שני הנזיקין נוטל כ"א מהנזק כפי ערך שבוה שורו יותר משל חבירו כגון שהמזיקין אחד שוה מאה וא' עשרים שמשלם המזיק דמי הקטן כולו ודמי מחצה מהגדול בשניהם חמשים הרי נוטל ראובן שני חלקים מזה ושמעון שליש כשבורו של ראובן שוה יותר לפי ערך הזה וכן בתם ומועד: שהן המיתום. כאן צ"ע שהרי כל אחד מצי למדחי ואולי מיירי בשותפים בשני השוורים: את השנים. של אחד גרסינן: והמזיקין משמנין. כגון שהיו במזיקין אחד גדול וא' קטן ובנזיקין אחד גדול ואחד קטן דהגדול משלם להקטן מחצה היינו נ' וקטן לגדול מחצה היינו כל דמי קטן כגון כ"ה נמצא א' מפסיד הקטן כולו וא' נותן נ' ממ"נ: א' תם וא' מועד. דשל ראובן מועד ושל שמעון תם הרי ראובן נותן כמו שהזיק הקטן ושמעון נותן כמו תם לגדול ושניהם שוים בנזיקין היינו התם לגדול כמו להקטן דהא"כ שאינו שוה רק ח"כ של הקטן יכול שמעון לומר התם שלי הזיק להקטן דמיירי באינם שותפין שהרי משמנין ביניהם: משמנין ביניהם. ונותן כ"א כפי שלו כדפי': כולן באין לב"ד חייבין גרסינן. ובסיפא פטור וריפא מיירי בהרשאה אבל לא בהרשאה יכול כל א' לומר לחבירו הזקתי ולפי הגירסא דהכא נמי י"ל בזמן שכולן באין היינו בלא הרשאה והוצרכו כולם לבוא. ובאין כולן היינו בהרשאה: של שמן. בירושלמי הגירסא זה אומר של יין וזה אומר של יין וכן בסיפא:

פרק ד א שור שחציו. בשני שותפין והקדיש אחד חלקו דאילו אחד המקדיש חצי בהמה קדוש כולה כמבואר בתמורה

(א) מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק (ב) של הקדש בין תם ובין מועד פטור הוזק מאחד [ג] של ישראל חייב ושל הקדש פטור [ד] שור של הקדש הבעלים חייבין באחריותן (ג) הבעלים נוטלין את נזקו (ד) ונותנין את נזקו שור שחציו של ישראל וחציו של כנעני שהזיק את של ישראל מועד משלם נ"ש ותם משלם ח"נ ושל כנעני בין תם ובין מועד משלם נ"ש (ה) שור של כנעני שהזיק שור של [ה] אחר חבירו אע"פ שקבלו עליהם לדון בדיני ישראל משלמין נ"ש שאין תם ומועד בנזקי הכנעני (ו): ב שור של ישראל שנגח שור של כותי ושל כותי שנגח שור של ישראל מועד משלם נזק שלם מן העלייה ותם משלם חצי נזק רבי מאיר אומר שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור ושל כנעני שנגח שור של ישראל בין תם ובין מועד משלם נזק שלם מן העלייה: ג יפה כח הדיוט מכח גבוה וכח גבוה מכח הדיוט יפה כח הדיוט נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה ריבית ואונאה להדיוט (ז) [ה] ואין ריבית ואונאה לגבוה תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה להדיוט ואין תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה לגבוה [ו] נשבע להדיוט משלם קרן וחומש לגבוה אין משלם (ח) אלא קרן. יפה כח גבוה [ז] מעילה לגבוה ואין מעילה להדיוט (ט) אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט [ח] קרן וחומש לגבוה ואין קרן וחומש להדיוט [ט] (י) הקונה מן הגבוה בכסף מן ההדיוט בכסף בשטר ובחזקה: ד (כ) [י] שור חרש שוטה וקטן שנגח שור של פקח פטור ר"ע ור' יעקב אומרים משלם חצי נזק. שור (ל) שנתחרשו בעליו או שנשתטו בעליו או שהלכו בעליו למדינת הים יהודה בן נקוסיא אומר סומכוס אומר לעולם הוא בתמותו עד שיעדוהו בפני בעלים רבי יוסי אומר מעמידין עליו אפטרופין העידוהו בפני אפטרופין נתפקח החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן או שבאו בעליו ממדינת הים יהודה בן נקוסיא אומר סומכוס אומר לעולם הוא בתמותו ראשונה עד שיעדוהו בפני בעלים שנייה ר' יוסי אומר הרי הוא בחזקתו: ה זה הכלל כל שהועד בו והועד [יא] בדבר שהועד בו [יב] בשעה שהועד עליו משלם נ"ש מן העלייה וכל שלא הועד בו ולא הועד בבעליו בדבר שלא הועד בו בשעה שלא הועד עליו משלם ח"נ מגופו (מ) רבי יהודה אומר מועד לשבתות ואינו מועד לימות החול אימתי הוא תם עד שיחזור בו שלשה ימי שבתות זה אחר זה: ו (נ) יש כאן חייב בכופר וחייב במיתה חייב במיתה פטור מן הכופר חייב בכופר ופטור מן המיתה פטור מן הכופר ופטור מן המיתה שור מועד שהמית חייב בכופר וחייב במיתה שור תם שהמית (ס) ושור חרש שוטה וקטן שהמית גר ועבד משוחרר חייב במיתה ופטור מן הכופר שור שהיה (ע) מתחכך בכותל ונפל על האדם נתכוון להרוג את הבהמה הרג את [יג] הבהמה לכנעני והרג בן ישראל לנפלים והרג בן קיימא חייב בכופר ופטור מן המיתה (פ) ולענין הניזקין רבי יהודה מחייב ורבי שמעון פוטר שנאמר כי יגח שור עד שיתכוון ליגח [יד] ואם היה תם פטור מן הכופר ופטור מן המיתה (צ) [טו] המית כותי בן] שמנה פטור מן הכופר ופטור מן המיתה רבי יהודה אומר (ק) שור המדבר ושור הקדש ושור גר שמת ואין לו יורשין פטור שנאמר והועד בבעליו ולא ישמרנו אין בעלים לאלו יתר על כן אמר ר' יהודה המית כשהוא של הדיוט ולא הספיק לעמוד בדין עד שהקדישו בעליו המית כשהוא של גר ולא הספיק לעמוד בדין [טז] עד שמת הגר פטור שנאמר ולא ישמרנו בעליו והמית את ששוות המיתתו לשעת עמידתו בב"ד חייב את שלא שוות המיתתו לשעת עמידתו בבית דין פטור כיצד הוא משלם (ר) [יז] שמין את הניזק כמה הוא יפה לפי כך [יח] הוא משלם דברי רבי יהודה (א) ר' יוחנן בן ברוקה אומר שמין את הבעלים כמה הן יפים לפי כך הן משלמין: ז [יט] כל שחייב בבן חורין (ש) חייב בעבדים בין בכופר בין במיתה וכל שפטור בבן חורין פטור בעבדים בין בכופר בין במיתה כל שפטור בבן חורין פטור בעבדים המית עבד עברי נותן כל כופר ועבד של שני שותפין נותן לשניהם (ת) חציו עבד וחציו בן חורין נותן לפי חשבון חצי כופר ליורשין וחציו שלשים סלע לבעלים: ח (א) הממית על פי עד אחד (זבחים דף ע"א) והרובע והנרבע על פי עד אחד פסול לגבי מזבח ופטור מן המיתה ומותר בהנאה הממית על פי שנים והרובע והנרבע על פי שנים פסול לגבי מזבח (ב) ואסור בהנאה וחייב במיתה הממית בין משלו בין משל חבירו בין (ג) לפני הקדישו ובין לאחר הקדישו בין בשוגג בין במזיד [כ] בין באונס בין ברצון פסול לגבי מזבח [כא] רובע ונרבע בין משלו ובין משל חבירו בין לפני הקדישו בין לאחר הקדישו בין בשוגג בין במזיד פסול לגבי מזבח באונס כשר ברצון פסול יש בנוגח שאין ברובע וברובע שאין בנוגח נוגח משלם את הכופר (ד) לאחר מיתה מה שאין כן ברובע ויש ברובע שהרובע עשה בו [כב] אונס כרצון שאין מתכוין כמתכוין (ה) מה שאין כן בנוגח:

פרק ה

א (א) שור תם שהזיק עד שלא עמד בדין והקדישו בעליו מוקדש שחטו ומכרו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי משעמד בדין הקדישו בעליו אין מוקדש שחטו ומכרו ונתנו במתנה לא עשה כלום מפני שמשלם מגופו שור מועד שהזיק בין (מועד) עד שלא עמד בדין בין משעמד בדין והקדישו בעליו מוקדש (ב) שחטו ומכרו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי מפני שמשלם מן העלייה: ב שור תם (ג) שהזיק ואח"כ המית המית ואח"כ הזיק פטור שור מועד שהזיק ואח"כ המית חייב המית ואח"כ הזיק עד שלא נגמר דינו חייב [א] משנגמר דינו פטור (ד) שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר הזיק שור ברשותו מועד משלם נזק שלם תם משלם חצי נזק *) שאלו בחזקת תם ונמצא מועד הבעלים משלמין חצי נזק [ב] והשואל פטור הועד בו בפני שואל ואח"כ (ה) מכרו הבעלים [א] משלם חצי נזק והשואל משלם חצי נזק המית ברשותו ואח"כ

מסרו

*) עי' גמ' דף מ.

נוסחאות כ"י

א) ר' ישמעאל בנו של ריב"ב אומר: ב) מסרו לבעלים הבעלים משלמין ח"נ:

אור הגנוז

פרק ד [א] ישראל: פרק ה [א] הבעלים:

מגן אברהם [ג] של ישראל חייב. פי' על חלק ישראל חייב. ועל חלק הקדש פטור: [ד] שור של הקדש הבעלים/חייבים באחריותן דהא דאמרינן לעיל פטור היינו בקדשי קדשים אבל בקדשים קלים ממון בעלים הוא בגמ' דף י"ב: (ה) ואין ריבית ואונאה לגבוה. פי' שבהקדש אין דין ריבית ואונאה עיין בב"מ דף נ"ז: [ו] נשבע להדיוט. פי' הכופר בפקדון ונשבע והודה כדאי' ס"פ ויקרא: [ז] מעילה לגבוה. פי' בשנהנה מביא קרבן מעילה: [ח] קרן וחומש לגבוה. פי' כשנהנה מהקדש בשוגג: [ט] הקונה מן הגבוה וכו' קדושין פ"ק דף כ"ח: [י] שור חש"ו וכו' דף ל"ט: [יא] בדבר שהועד בו. אבל מועד לנגיחה אינו מועד לנשיכה: [יב] בשעה שהועד עליו. אבל מועד לשבתות אינו מועד לימות החול: [יג] והרג את האדם כצ"ל: [יד] ואם היה תם. פי' והמית שלא בכוונה: [טו] כותי ובן שמנה כצ"ל. פי' או בן שמנה: [טז] עד שמת הגר והוי הפקר: [יז] שמין את הנזק דף מ' ע"א: [יח] לפי כך הן משלמין. פי' לפי ערך זה הן משלמין: [יט] כל שחייב בבן חורין וכו'. דף מ"ג: [כ] בין באונס כו' פסול ס"ל כשמואל דף מ' דאמר אונס פסול לגבי מזבח: [כא] רובע ונרבע וכו' אונס כשר עמ"ש בסמוך: [כב] אונס כרצון משא"כ בנוגח. פי' לענין קטלא חייב מיתה אע"פ שעשה באונס משא"כ בנוגח דכשהמית באונס פטור ממיתה כדאי' שם וקשה דא"כ למה אמר דגבי קרבן הוי איפכא דנוגח באונס פסול ורובע כשר ואפשר דלעיל קאי אנרבע דהוי אונס גמור משא"כ ברובע דאין קישוי אלא לדעת ואע"פ שכתבו התוס' כגון שנתקשה למינו ותקפתו והביאתו עליה מ"מ התשמיש הוי לדעת: [א] משנגמר דינו פטור. דשוב אין לבעליו חלק בו ואין מחויב לשמרו: [ב] והשואל פטור. דא"ל תורא שאילי אריא לא שאילי דף מ' ע"א:

חסדי דוד

פרק ד יפה כח הדיוט כו' ואין נזקין לגבוה. לאו בנזקי קרן לבד איירי אלא בכל אבות נזיקין קאמר ואפי' אדם המזיק להקדש פטור אם לא נהנה דאמעיט מרעהו דכתיב בחד מינייהו ויליף כלהו מניה וכמ"ש התוס' ז"ל רפ"ק דף ה' בד"ה שור רעהו כו' ע"ש: יש כאן חייב בכפר כו'. בגמ' דף מ"ד שנויה בסגנון אחר וז"ל יש חייב וכו' הא כיצד מועד בכוונה חייב במיתה ובכפר מועד שלא בכוונה חייב בכפר ופטור ממיתה תם בכוונה חייב במיתה ופטור מכפר תם שלא בכוונה פטור מזה ומזה. ולפי הלשון שלפנינו בתוס' יש לפרש הכי שור מועד שהמית- כלומר שכוון להמית חייב בכפר ובמיתה שור תם שהמית פי' בכוונה חייב מיתה ופטור מכפר כדדרשינן ובעל השור נקי נקי מחצי כפר ע"ש והוסיף כאן גם שור של חרש ושוטה וקטן כי במיתה חייב דאתרבי בגמ' משור שור שבעה ומכפר פטור כמו ביתמי דאיתא בגמ' משום דלא בני כפרה נינהו וה"ה לחשו"ק. ומ"ש שור שהיה מתחכך ולא אמר שנתחכך משום דא"כ הוי משמע שלא הורגל בכך וזו פעם ראשונה היא וא"כ תם הוא ופטור מכפר ולכן קתני שהיה מתחכך דמשמע שהיה רגיל בכך. ופלוגתא דר"י ור"ש בנזקין איתא נמי בגמ' אלא דלא דריש לי' מקרא כי הכא ע"ש ובאמת הך קרא כי יגח שור לא כתיב כלל בנזקין אלא בשור שהמית את האדם ואולי צ"ל דכתיב כי יגוף והוא בשור המזיק והעיקר דל"ג כלל ולא פליגי אלא בסברא וכנראה מהגמ'. ונראה שדברים אלו נשמטו ממקומן ושייכי לקמן בבבא רביעית בתם שלא בכוונה דפטור ממיתה משום דכתיב כי יגח עד שיתכוון ליגח וכדאיתא בגמ':

פרק ה שור תם שהזיק ואח"כ המית ואח"כ הזיק פטור. בגמ' דף ל' איתא ת"ר שור תם שהמית והזיק דנין אותו דיני נפשות ואין דנין אותו דיני ממונות ופירש"י שהמית אדם ואח"כ הזיק אין דנין אותו ד"מ דתם אינו משלם אלא מגופו והרי הוא נסקל ע"כ ומשמע להדיא מדבריו שאם הזיק ואח"כ המית שדנין אותו ג"כ דיני ממונות והוא להיפך מהמבואר כאן בתוס' שלפנינו דקתני בהדיא בין שהמית ואח"כ הזיק ובין הזיק ואח"כ המית פטור. וכן מסתברא כיון דתם אינו משתלם אלא מגופו והרי הוא נסקל מה בכך שהזיק בתחילה הלא אין לו ממה לגבות מאי אית לך למימר דמשהי' לי' לרדייא דכל שלא נגמר דינו לא שייך ענוי הדין וגם אינו אסור בהנאה ומשלם משבח החרישה הא מסקי' בגמ' שם דרדייא עליה דמרא היא ואינו כגופו של שור אלא כשאר נכסיו. וי"ל דאליבא דר' ישמעאל ניחא דסבר שמין את השור ואינו אלא כמו בעל חוב, דזוזי הוא דמסיק בי' וכדאיתא בר"פ דו"ה ואע"ג דתם אינו משתלם אלא מגופו מ"מ אי בעי לסלוקי בזוזי מצי לסלוקי והשור לא הוה אלא כאפותיקי ולפ"ז אם הזיק ברישא דיינינן ליה כאילו נאבד האפותיקי דחייב לשלומי בזוזי והלכך דנין דיני ממונות ברישא ומשלם מרדייא דחשיב כזוזי דעלייה משא"כ אם המית ברישא ואח"כ הזיק דלא אל מעולם חיוב גמור לשלם מגופו דבשעה שהזיק כבר בר סקילה הוא הלכך לא מחייב לשלם מרדייא דהוה עליה דמרא. וכל זה לר' ישמעאל אבל לר"ע דס"ל הוחלט השור בוודאי דאין שום חילוק ואפי' הזיק ואח"כ המית פטור דהא שורו דניזק הוא דהמית וכי היכי דבאינש דעלמא שהמית שורו אם

מצפה שמואל (א) מועד משלם נ"ש. גי' יג. ורש"י בל"א והכא אפילו כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי א"כ מועד משלם נ"ש ממש ותם חצי נזק אף בעד חלק ההקדש: (ב) של הקדש. שם: וירושלמי פ"ד הל"ג ועי' ירושלמי שבועות פ"ו ס' ה"ו דר"ש סבר דקדשים שחייב באחריותו שלו מקריא ועי' תו"כ סוף פ' ויקרא בקרא דכחש בעמיתו: (ג) הבעלים נוטלין את נזקו. עי' גיטין נג. בפגלו במקדש: (ד) ונותנין עי' רמב"ן בפ"ק שכ' דאף לר"ש פטור דאינו אלא גרמא וכאן אם מוקמינן כר"ש לא משמע כן וכן כ' בת"כ והעיר מסוגיא רפ"ק דלא מוקי נכסים שאין בהן מעילה כר"ש משמע כרמב"ן: (ה) שור של עובד כוכבים. עי' ירושל' פ"ד הל"ג ועי' רמב"ם מנ"מ הל"ס שכ' היפך זה והשיג עליו הראב"ד מהירושל' וכן התוס' כאן סותר לזה ועי' לח"מ שם: (ו) שור של ישראל. שם ושם לח: ועי' ירושלמי ברכות פ"ז והדין כותי לאו ספק הוא כמ"ד כותי כישראל לכל דבר ועי' ירושלמי דמאי פ"ג מובא ג"כ ועיין שם ספ"ו ועי' כתובות פרק ג הלכה א וגיטין פרק א הלכה ד ויבמות פרק ז הלכה ו בדין כותים ועי' ירושלמי פסחים פרק ה בדין המן דמסיים עכשיו שאין להם לא שירי מצוה תפודין הן ומקולקלין: (ז) ואין ריבית ואונאה. עי' ב"מ נז: ועי' נ"י פ"ה דב"מ קח: שהביא זה. וע"ש בשם הריטב"א ועי' תוס' בכורות יא. ד"ה וגונב: (ח) אלא קרן. עי' רמב"ם רפ"ב מהל' גניבה והשגת הראב"ד דמעל ואיכא קרן חומש ואשם ועי' מ"ל שם ומה דאמרינן בב"ק ע"ח הרי עלי עולה פטר נפשיה בכבש י"ל מדרבנן ועי' רש"י שם ועיי פ"ז מהלכות מזיק הל"ד והרמב"ם הכ"ל הא דב"ק אף לרבנן משלם הקרן אבל נראה דהוא רק בגנב אבל מזיק אינו משלם קרן מה"ת כמ"ש הר"כ ועי' ירושלמי גיטין רפ"ה ותוס' ב"מ נט: (ט) אמירתו לגבוה. קדושין כט: ועי' ירושלמי קדושין רפ"ג וע"ש פ"א הל"ו: (י) הקונה מן הגבוה בכסף. ירושלמי קדושין פ"א שהקדש נפדה בכסף וע"ש בבבלי דף ה': (כ) ש ר חש"ו. לט. וירושלמי פ"ב הל"ד: (ל) שנתחרשו. עי' נ"י במשנה שכ' דמיירי בחרש מעיקרא אבל נתחרש בר דעת הוא נ"ל הכוונה דשתם חרש שאינו שומע ואינו מדבר חרש מעיקרא הוא אבל באמת אם אירע שנתחרש ונתאלם ג"כ דינו כחרש גמור כדמשמע כאן והת"כ העיר בזה: (מ) רי"א מועד לשבתות. לז. ירושלמי פ"ד הל"ד: (נ) יש כאן חייב בכופר. עי' מג. ושם: ומד: וירושלמי פ"ד הל"ה: (ס) ושור חש"ו שהמית. עי' מיי' פ"ו מנ"מ הל"ו ובמגיד ולא זכר תוספתא זו וכ"כ בת"כ: (ע) מתחכך בכותל. מד. וירושל' פ"ד הל"ו וכשמואל שם וכ"כ הרמב"ן במלחמות והשיג שם על בעה"מ מהתוספתא מקרן שלא בכוונה ג"כ משלם כופר והיינו בג"פ דתל"כ תם הוא וכ"כ הת"ח דג"פ שלא בכוונה חייב בכופר ועי' רמב"ם פ"י מנ"מ הל"ט ועי' תוס' דף מד. ד"ה הא תם שכתבו דאפי' ג"פ פטור וצ"ע וכ"כ בת"כ: (פ) ולענין הניזקין. מד: וירושל' שם הל"ז ועי' בש"ס יליף מקרא אחרינא ועי' בעה"מ והרמב"ן בזה: (צ) המית בן שמנה. עי' נ"י ספ"ד: (ק) שור המדבר. מה: וירושלמי שם ועי' בת"ח שהקשה מאי יתר על כן לפירוש הנ"י פ"ק ועי' רש"י יג. ולח"מ פ"ח מנ"מ ה"ד חידושי הגהות סימן ת"ו בארוכה: (ר) שמין את הניזק. מז. וירושלמי פ"ד הל"ו ועי' ירושלמי כתובות פ"ג הל"י תפתר כמ"ד פדיון נפשו דמי מזיק ועי' ירושלמי ספ"ה דשביעית מובא זה: (ש) חייב בעבדים. מג: (ת) חצי עבד. גיטין מג: (א) הממית ע"פ ע"א. עי' תמורה כ"ח וכאן מ: וירושל' כל זה: (ב) ואסור בהנאה. עי' תוס' כריתות כד. ד"ה אמרו: (ג) לפני הקדשו. עי' נדה מח.: (ד) לאחר מיתה. עי' גיטין מג: (ה) משא"כ בנוגח. עי' נ"י פ"ב בסוגיא דמשכה דשור האיצטדין חייב בנזקין: (א) שור תם. לג: ועי' ירושלמי גיטין רפ"ה דהא דבשור תם משכחת לה שגובה מן המשועבדים במכר השור והיינו כמו כאן ועי' תוספתא כתובות לענין הקדש עי' ירושלמי שם כרמו פרע להקדש ועי' ירושלמי רפ"ד ובענין רדיא עי' שו"ע סימן ת"ז ובש"ך שם אם מכר לר"ע וע"ש בביאור רש"י ועי' רמב"ם פ"ח מנ"מ הל"ד ועי' רש"י מג: ד"ה והועד: (ב) ושחטו. אם שחטו מזיק לאחר העמדה בדין משלם הפחת דהשור דניזק הוי והא דלעיל פ"ג דהשבית אין לו אלא כשעת העמדה בדין ועי' תוס' לד. ד"ה הכא: (ג) שהזיק ואח"כ המית. לו: ושם מבואר שהמית והזיק ובכאן אין חילוק: (ד) שומר חנם והשואל. מ. וירושלמי פ"ד הל"ד

מנחת בכורים

בתמורה ובתוספתא שם: (ות"כ פי' כריה"ג דק"ק ממון בעלים וגוזם מכשרן ואינו גוזם מלאימורין א"כ הוי הגי'): מועד משלם נ"ש. חלק ישראל: של ישראל: של ישראל המזיק. אי נמי על חלק ישראל קאמר: שור של הקדש שקבלו הבעלים אחריות וגורס לממון כממון דמי כר"ש (ב"מ נח. ב"ק ע"ח) וכמ"א מפרש בשלמים כר' יוסי הגלילי דממון בעלים ולשון שהבעלים חייבין באחריותן משמע כדפי': ב של כותים. גרסינן דהו גים כישראל: של כותים. דתנא קמא סבירא ליה גירי אמת ור"מ ס"ל דגירי אריות א"נ גירי אמת יקנסינן להו בממונם שלא יטמעו בהן: ג ואין נזקין לגבוה. דפטור אם הזיקו של הקדש. א"נ בהיזק של הקדש דמזיק פטור: ריבית. כגון הפוסק על הפירות עד שלא יצא השער (ב"מ נז.) ועוד גווני בתוספתא ב"מ פ"ד ולענין אונאה מפרשינן בש"ס (שם) דאפילו פחות מכדי אונאה. ותומר לא קאי ע"ז וקצת לא משמע כן כאן: אמירתו לגבוה. מקנה באמירה שור זה עולה: והומש. בנהנה מן ההקדש: בכסף. פדה במאתים ועמד במנה אין יכול לחזור משא"כ בהדיוט יכול לחזור עד שימשך שכן בקרקע פודה מן ההקדש בכסף ובהדיוט בשטר וחזקה נמי קנה ועי' קדושין (כט.): ד חש"ו. דאין בהן דעת לשמור: ח"נ. אף במועד ובעביד לו שמירה פחותה וס"ל דתם שמירה מעולה בעי אבל מועד סגי בפחותה ולר' המות במקומה עומדת לכן משלם ח"נ ועוד מוקים לה בגוונא אחרינא בגמרא: שנייה. דרשות משנה: בחזקתו. מועד כבתחלה: ה שהועד בו. והועד בבעליו גרסינן: בדבר שהועד. כגון לנשיכה או לנגיחה או הסבדל בין מינו לשאינו מינו: משעה. שהבדל בין ימות החול לימות השבת: ו שהמית. אדם: חש"ו. דלאו בני כפרה נינהו יפטורין מכופר. וכן בתם ליכא חצי כופר (עי' מה: וירושלמי פ"ד הל"ה): המזיקין. שלא בכוונה: גר. אין לו יורשים: חייב בכופר. במתכוין להרוג ומיירי ג"כ דאייעד בכך: פטור. מן המיתה: לפי כך. לפי זה דמי ניזק: הבעלים. מזיק: ז בב"ת. מיתה וכופר: חייב בעבדים. מיתה: ושלשים סלע. כגון שור מועד בכוונה: כל שפטור. שור תם שלא בכוונה וכן מועד שלא בכוונה חייב בכופר ופטור ממיתה. וכל שפטור וכו' לא גרסינן לה: ליורשיו. ורלאוי ליטול ואין לו שאין לו יורשין כמבואר בגיטין (מג:): ח מן המיתה. שהרי ליכא ב' עדים: פסול לגבי מזבח. פשוט הוא והגב אחרינא תניא: בין משלו. דאילו במוקצה ונעבד אינו אוסר שאינו שלו לכן נקט לה: באונס כשר. בנרבע דהוי אונס גמור ובתוספתא בתמורה נקיט בין באונס בין ברצון פסול וכן נראה להגיה כאן: ברובע. וקטל ברביעה כוון דלהנאתו כ'ון פטור: שהרובע. ברובע באונס חייב מיתה אבל נוגח בשור האצטדין שמלמדין להרוג פטור ממיתה וכן אינו מתכוין פטור ממיתה וכשמואל בגמרא ע"ש דאונס פסול למזבח אבל לא לקטלא ולרב נ"מ גם למזבח דאונס כשר:

פרק ה א שור תם: בעליו. אף דשותפי נינהו לר"ע מ"מ פודה הניזק בדבר מועט שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון וכ"ש לר' ישמעאל דבע"ח הוא: עשוי לרדיא. אבל הניזק גובה ממנו אפילו לר"י דבע"ח הוא וכן שחטו אינו משלם פחת השחיטה דהמזיק שעבודו של חבירו פטור: מגופו. דהוא של הניזק ואין מעשה המזיק כלום: בין עד. וכו' גרסינן: שחטו. במועד מילתא דפשיטא הוא רק אשמעינן בהם: פטור. דבר מיתה הוא ומאי ישלם: ב הזיק שור. אחר השומר חייב: והשואל פטור. בגמ' איתא השואל משלם ח"נ וכאן י"ל בלא ידע השואל שהוא מועד ויכול לומר תם שאילי מועד לא שאילי ואפילו פלגא נזקא לא משלם כמ"ד דקנסא ומודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור א"כ י"ל דאי תם הוי מודינא ומפטרנא א"נ הוי מעריקנא לאגמא ובש"ם מיירי בדתפסי ב"ד אלא שלפ"ז הבעלים משלמין נ"ש כיון שהשואל פטור: והשואל פטור. גרסינן ברשות משנה וברישא שהועד בפני בעלים כ"מ שהולך שם שם בעליו עליו והכי איתא בש"ס:

מסרו לבעלים (י) עד שלא נגמר דינו מסרו לבעלים פטור משנגמר דינו מסרו לבעלים חייב [ג] ר"ע אומר אף משנגמר דינו עד שלא נסקל מסרו לבעלים פטור: ג פרה שהמיתה ואח"כ ילדה עד שלא נגמר דינה ילדה ולדותיה מותרין משנגמר דינה (ו) ילדה ולדותיה אסורין נתערבו באחרים ואחרים באחרים כולן אסורין בהנאה מה יעשו להן [ד] כונסין אותן לכיפה עד שעה שימותו ר"א בר' שמעון אומר כולן נסקלין הגוזל שור מחבירו והמית ברשותו ואח"כ [ה] מסרו בעדים לבעלים בין משנגמר דינו ובין עד שלא נגמר דינו חייב: ד הלוקח שור מחבירו בחזקת שהוא תם (ז) ונמצא מועד והועד בו בפני ב' באמת שהוא חייב לו מפני שמקח טעות שור שפסק את המוסרה ויצא והזיק תם פטור ומועד חייב דברי ר"מ רבי יהודה אומר תם חייב ומועד פטור רבי אליעזר בן יעקב אומר זה וזה פטורין שנא' (שמות כא) ולא ישמרנו בעליו שמור הוא זה ר' אליעזר אומר (ח) אין לו שמירה לשור אלא סכין: ה (ט) כנוס שורך [ו] ואני אשמרנו הזיק פטור הוזק חייב כנוס שורך ושמרו הוזק פטור הזיק משלם [ז] נזק שלם דברי רבי מאיר וחכמים אומרים על השן ועל הרגל משלם נזק שלם על נגיחה ועל נגיפה על נשיכה על רביצה ועל בעיטה מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק: ו (י) הכניס שורו לחצר בעל הבית [ח] שלא ברשותו ובא שור ממקום אחר שלא ברשותו נגח נגף נשך רבץ בעט רבי מאיר אומר משלם נזק שלם וחכמים אומרים על השן ועל הרגל משלם נזק שלם על נגיחה ועל נגיפה על נשיכה ועל רביצה ועל בעיטה מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק (כ) הכניס קדירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ובא שור ממקום אחר שלא ברשות ושברן פטור ואם הוזק בהן בעל קדרות (ל) חייב (מ) הכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ובא שור ממקום אחר שלא ברשות ואכלן פטור ואם הוזק בהן בעל הפירות חייב (נ) נפל לבור [ט] והבאיש את מימיו חייב בכופר דברי רבי טרפון [י] רבי עקיבא פוטר מן הכופר היה בו עבד או אמה (ס) נותן שלשים סלעים דברי רבי טרפון ורבי עקיבא פוטר משלשים סלעים: ז יש נותן את הכופר ואין נסקל נסקל ואין נותן את הכופר. החופר בור ברשותו ונפל עליו שור והרגו נותן את הכופר ואין נסקל. נכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות נגחו שורו של בעל הבית או שנשכו כלבו של בעל הבית ומת נסקל ואין [יא] משלם את הכופר: ח שור שנגח את הפרה (ע) ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה סומכוס אומר משלם חצי [יב] כופר לפרה ורביע לולד וכן פרה שנגחה את השור ונמצא ולדה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה סומכוס אומר משלם חצי נזק מן הפרה ורביע מן הולד:

פרק ו א (א) שור שדחף את חבירו ונפל לבור ומת בעל השור חייב ובעל הבור פטור [א] ר' נתן אומר במועד זה נותן מחצה וזה נותן מחצה בתם בעל הבור משלם שלשה חלקים ובעל השור רביע: ב (ב) החופר בור ברשותו ונפל עליו שור והרגו חייב בכופר ואם הוזק השור בעל [הבור] פטור החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו פטור מן הכופר ואם הוזק השור בעל הבור חייב חפר בור (ג) א) ברשותו ופתח לרשות הרבים [ב] אפילו הוא של רבים חייב עד שימסור לרבים איזה הוא בור שאמרה תורה חפר (ד) ברשות היחיד ופתח לרשות היחיד יש לו רשות לחפור ויש לו רשות לפתוח. ברה"ר ופתח לרה"ר אין לו רשות לחפור ואין לו רשות לפתוח ברשות היחיד ופתח לרשות הרבים יש לו רשות לחפור ואין לו רשות לפתוח [ג] אבל יש לרבים רשות ליכנס לשם ברשות הרבים ופתח לרשות היחיד [ד] אפילו הוא של רבים פטור רבי יוסי בר יהודה מחייב עד שיעשה לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים או עד שירחיק מן הכותל ארבעה טפחים [א] שיהלך אדם או עד שימסור לרבים חפר ופתח ומסר לרבים פטור וכן היה נחוניא ב) פותח וחופר שיחים עושה חופר ופותח ומוסר לרבים וכשבא דבר לפני חכמים אמרו עשה זה (ה) כהלכה חפר כראוי וכסה כראוי עשה לה [ה] חוליא גבוהה עשרה טפחים מסרו לחולה ולזקן שיש בהן דעת פטור חפר שלא כראוי וכסה שלא כראוי עשה לה חוליא פחותה מעשרה טפחים מסרו לחרש שוטה וקטן שאין בהן דעת חייב: ג (ו) חפר ט' טפחים ובא אחר וחפר טפח האחרון חייב ר' ג) יהודה אומר אחר האחרון למיתה אחר הראשון להיזק חפר עשרה ובא אחר וסיידו וכיידו האחרון חייב. אחד חפר עשרה ואחד חפר עשרים וא' חפר מאה וא' חפר מאתים כולן חייבין. בור של שנים (ז) אחד מכסה ואחד מגלה המגלה חייב כסהו ונתגלה כשהוא עומד ורואהו ולא כסהו הרי זה חייב כסהו והלך לו ואע"פ שנתגלה (ח) לאחר מכן פטור חפר ה' טפחים ובא אחר וחפר ה' האחרון חייב (ט) כמה שעורו להזיק כל שהוא ולמיתה עשרה טפחים סומכוס אומר לעומק שלשה טפחים לארכו ולרחבו ארבעה ר' [ב] אלעזר אומר (י) [ו] כמלואו של נופל (כ) נפל לפניו מקול הכרייה חייב [ז] לאחריו מקול הכרייה פטור בבור ובשיח בין מלפניו ובין מלאחריו חייב: ד (ל) נפל לתוכו ד) חרש שוטה וקטן שור סומא המהלך בלילה חייב בן או בת עבד או אמה פטור נפל לתוכו שור וכליו [ג] ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים שנא' (שמות כא) ומכרו את השור החי וגו' יצאו כלים [ח] שאין להם

אור הגנוז

פ"ק ו [א] כדי: [ב] אלעזר הקפר: [ג] ונשתברו חמור וכליו:

נוסחאות כ"י

א) ברשות הרבים: ב) חופר שיחים עושה כו': ג) רבי אומר: ד) שור חרש

מגן אברהם [ג] רבי יעקב אומר וכו'. דא"ל הרי שלך לפניך דף מ"ס: [ד] כונסין אותן לכיפה. סנהדרין דף עט ע"ב: [ה] מסרו לבעלים. כצ"ל: [ו] ואני אשמרנו. כצ"ל: [ז] משלם נ"ש. דס"ל דקרן בחצר הניזק משלם נזק שלם: [ח] שלא ברשותו. נ"ל דקמ"ל דאע"פ שלא נתן לו בעה"ב רשות אעפ"כ ה"ל כאילו הזיק ברשות הניזק ומשלם נ"ש על קרן דילפינן ק"ו מקרן. ובאמת נראה לי להגיה כאן לחצר בעל הבית ברשות דכיון שנתן לו רשות ה"ל כאילו אבל שלא ברשות פטור על שן ורגל: [ט] והבאיש את מימיו חייב. היה אביו או בנו לתוכו חייב בכופר כצ"ל: [י] רבי עקיבא פוטר. דס"ל שלא בכוונה פטור מכופר: [יא] ואין משלם את הכופר. דא"ל את ברשותי מאי בעית: [יב] חצי נזק לפרה כצ"ל: [א] ר' נתן אומר וכו' דף נ"ג: [ב] אפי' הוא של רבים. פירוש שחופר בור לצורך רבים: [ג] אבל יש לרבים רשות וכו'. כיון שפתחו לרה"ר אע"פ שהבור עומדת ברשותו ויש רשות לרבים ליכנס לשם: [ד] אפי' היא של רבים פטור. פי' שהבור היא של רבים מ"מ כיון שפתחו פתוח לרה"י פטור דאין רשות לרבים ליכנס לשם: [ה] חוליא גבוהה. פירוש שהשליך עפר סביבו: [ו] כמלואו של נופל. פירוש שהבור יהי' אורך ורוחב כ"כ כמלואו של נופל פי' כארכו ורחבו של נופל אבל אם הוא פחות מכן וכפף הנופל ונפל לתוכו פטור: [ז] לאחריו מקול הכרייה. פי' שנתקל בבור ונפל לאחורי הבור כשמואל בגמרא דף נ"ג: [ח] שאין להם הנאה. נ"ע דהיכן מצינו דכלים אין להם הנאה. ונ"ל דגרסי' שאין מהם הנאה וכן גרסי' גבי אדם. וגבי אדם א"ש דמת אסור בהנאה אך גבי כלים י"ל דכשנשברו אין שוין כלום כגון כלי חרס לכן ממעיטין כל הכלים כצ"ל אך ק"ק דהא האי קרא גבי שור כתיב ולא גבי בור:

חסדי דוד

אומר לנ"ד המתינו לי עד שאחריש בו מעט ואח"כ תדונוהו לסקילה בוודאי דלא משגחינן ביה ה"נ לא משגחינן לפסידא דניזק דשורו הוא שהמית ולאי' לזה מדברי התוס' מ"ש על הא דקאמר הש"ס רדייא עליה דמרא הוא ע"ש נמצינו למדין דרש"י ז"ל פי' למתניתא אליבא דר"י וכדמוכח לדברינו מכח הסוגיא דלא מצי אזיל רק לר"י וכך תוספתא ר' עקיבא היא. וע"ע במלחמות הרמב"ן ריש פרק דו"ה וביש של שלמה ותחזה כי הדברים ברורים ונכונים הם: הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשותו כו' הכניס קדרותיו וכו' הכניס פירותיו וכו'. הנך תלת בבי קשין להולמן טובא ולפי הגמ' דף מ"ז הכל מבונה הוא ממאי דתנא הכא והתוס' קשה טובא דהיכי תנא דרמ"א נ"ש והא הכניס שלא ברשות וע"כ לא קאמר ר"ט נזק שלם אלא בחצר הניזק הא לא"ה פשיטא דאינו משלם אלא ח"נ ותו מ"ש דהכך בבא מחייב לבעל השור ובהנך תרתי בקדרות ובפירות פטור הא הכא והכא שלא ברשות הוא ותו מ"ש דברישא מסיים בה אם הוזק השור ובתרי בבי בתרייתא לא מסיים. ונראה לפרש הך מתניתא כמו דאיתא בגמ' דף י"ד דשלא ברשות היינו שלא נתן לו רשות לגמרי להכניס ברשותו כל מה דבעי אלא לשורו בלבד מכן נו רשות ולא לפירות ולקדרות. ומה דנקט שלא ברשות פי' למילי אחריני רק לשורו בלבד נמצא לענין השור הו"ל כחצר השותפין הלכך בעל השור חייב לר"מ נ"ש דר"מ לטעמי' דס"ל קרן ברשות הניזק משלם נ"ש אבל לגבי קדרות ופירות הואיל ולא נתן לו רשות לזה א"כ הו"ל רשות שאינה של שניהם ודינה כרה"ר והלכך בין בקדרות ובין בפירות דהו"ל רגל ברה"ר דהו"ל שן ברה"ר פטור בעל השור ועי' בירושלמי אלא דיש שם ט"ס ובמקום קרן צ"ל רגל אבל הוחלק בפירותיו ובקדרותיו דהו"ל בור ברה"ר פשיטא דבעל הפירות ובעל הקדירות חייב:

פרק ו החופר בור ברשותו כו'. הך רישא לא הובא בגמ' ובפוסקים ומ"מ מתוקמא שפיר לפי ההלכה דמאי למימר תורך ברשותי מאי בעי. והך סיפא החופר בור ברה"ר כו' מובא בב"ב דף קע"ה ובפ"ק דעירובין ע"ש ומ"מ מאי דמסיים כאן ואם הוזק השור בעל הבור חייב התם לא מסיים הכי אלא יורשי בעל הבור חייבין לשלם וכן נראה עיקר דהא מיירי שמת בעל הבור וי"ל גי' הספרים שלפנינו דמיירי שנפל עליו השור ועשהו טריפה ולא המיתו מיד ועמד בדין ונתחייב ולכך תנא הכא בעל הבור חייב: **נפל** לתוכו שור חרש שוטה וקטן וסומא או מהלך בלילה חייב וכו' כצ"ל וכ"ה בגמ' ולפרושי מתני' קאתי דלא תימא דר"ע

מצפה שמואל (ה) עד שלא נגמר דינו. שם ושם ועי' ירושלמי ערלה פ"ג כל הסוגיא בשור הנסקל לענין איסור הנאה וירושלמי רפ"ב דפסחים ועי' בפירוש רא"פ בבכורים פ"ג לקרנה של נבלה הובהה דמפרש לענין שור הנסקל: (ו) ילדה וולדותיה אסורין. סנהדרין פ. ושם: (ז) ונמצא מועד. מו: וירושלמי ספ"ד ועי' ירושלמי ספ"ה דשביעית פלוגתא דרב ושמואל בנמצא נגחן: (ח) אין לו שמירה. תוס' ספ"ד שהקשו לר"א דלא תסגי בור בכסוי משום דר' נתן כיון דר"א סבר הכי ועי' ב"ב ס. במשנה דאין עושין חלל ר"א מיקל עפי גבי בור. ת"ב: (ט) כנוס שורך. מח: וירושלמי פ"ה הל"ד: (י) הכניס שורו. ע"ש בירושלמי: (כ) הכניס קדירותיו. נ' מז: וירושלמי הל"ב גרסינן הוזק פטור דהו"ל קרן ברשות שאינה לשניהם ופטור וכן בסיפא בהוזק בהן וא"ש בין לרב בין לשמואל בש"ס (כח:) ובת"ב כ' בדרך אחר כל התוספתא גבי שור הזיק חייב יש לו דין קרן בחצר השותפין דמקנה לו מקום בחצרו וחייב ח"נ וכ"מ בש"ס (מה.) דא"ל ואני אשמרנו הא סתמא חייב ואמאי נימא דסתמא נמי חייב בעל החצר והא דאני אשמרנו כדי לחייב בעל החצר נ"ש ויותר נראה דמשלם נ"ש כדאמרינן בש"ס שמירת שורו קבל עליו דאפילו תנן א"ע והא דמדייק בש"ס הא סתמא נמי חייב הו"ל כמ"ד ואני אשמרנו וכ"מ בש"ס (יג:) דאמרינן אי דאזקיה תורה דשואל וכו' לימרו ליה וכו' משמע דדין שומר בין הוזק מעלמא בין הוזק מבעל החצר ועכ"פ אתיא כרבי דאמר עד שיקבל עליו בעה"ב לשמור הא סתמא פטור בעל החצר וחייב בעל השור ועי' רמב"ם פ"ז מנ"מ הל"ה שכ' בעל השור פטור והשיג עליו הראב"ד וע"ש בהה"מ. הכניס קדירותיו דס"ל רגל ברשות שאינה של שניהם ופטור ובירושלמי מבואר בד"א קרן ברשות שאינה של שניהם פטור: (ל) חייב. שיין כח: לרב כל תקלה דלא אפקרינהו שור הוא ולשמואל בור הוא וכן גבי פירות לקמן ובירושלמי גרסינן פטור בשני הבבות כיון דלשניהם אין רשות להלך וצ"ע לרב דהוי שור א"כ הו"ל קרן בחצר שאינה של שניהם דחייב בש"ס (יז.) ונפרש דלרב הו"ל שן ורגל ברה"ר דפטור ע"כ מדברי הת"ב והמעיין יבחר: (מ) הכניס פירותיו. שם וירושלמי הל"ג: (נ) נפל לבור והבאיש את מימיו. מז: (ס) נותן. עי' ירושלמי פ"ה הל"ד: (ע) ונמצא עוברה. מו. וירושלמי פ"ה הל"א: (א) שור שדחף. נג. וירושלמי פ"ג הל"א ועי' ת"ת נג. שהביא מכאן דפליגי גם במועד וכשיטת התוס': (ב) החופר בור. ב"ב קע"ה: (ג) ברשותו ופתח לרה"ר. עי' תוס' (מט:) ד"ה ת"ר: (ד) ברה"י ופתח לרה"ר. מכאן סיוע למ"ש הטור בשם הרמ"ה סימן ת"ו וה"נ שהחפר במקום שיש לו רשות לחפור ועיין סמ"ע ס"ק י"א (ת"ב): (ה) כהלכה. עי' בכורות ספ"ה גבי ר"ט מבואר כה"ג ועי' ירושלמי דמאי פ"א הל"ג בעובדא דבתו קצת בנוסח אחר ממה שהובא בבבלי נ. ועי' ירושלמי שקלים פ"ה הל"א מובא מעשה זו ועי' ירושלמי ספ"ב דשביעית לענין קלקול רה"ר ותקונו: (ו) חפר ט' טפחים. נא. וירושלמי פ"ה הל"ב: (ז) אחד מכסה וא' מגלה. עי' נא: וזה עשרים טפחים ירושלמי פ"ה הל"ב ועי' ירושלמי סנהדרין פ"ו הל"ה דמקשה מינה לענין סקילה ועי' ירושלמי כאן פ"ה הל"ז דמסכתא לה בור של בני שותפין בכה"ג ועי' תוס' כח: ד"ה ה"מ ועי' רמב"ן במלחמות דהצר שותפין והפקירו רשותן ובורן פטורין ולא מקרי בור שותפין ודלא כרש"י. וכן דף נא: ד"ה בור: (ח) לאחר מכאן פטור. מבואר דהא דבור שמסר לחש"ו חייב היינו כמו שכתב הסמ"ע סימן ת"י ס"ק מ"ה שהבור עשוי להתגלות היינו ע"י החש"ו ולא מאליו והת"ח לא כתב כן: (ט) כמה שיעורו להזיק. עי' מיי' פי"ב מנ"מ הל"י ובמגיד שם ועי' ש"ס ג. וירושלמי פ"א הל"ב ובפ"ה הל"ו ובשו"ע סימן ת' ועי' בש"ך מתוספתא זו: (י) כמלואו של נופל. לפ"מ הכוונה דאם יש שיעור לתרנגול אף גמל חייב והמ"א פירש דאם נפל בכפיפה פטור ופשוט הדבר למאי דקי"ל דבעינן אומד לנזקין כמבואר דף נה. א"כ כאן דכל שהוא היינו כשאומד דראוי להזיק זה אבל למאן דאמר דבעינן שיעור אף דאומד לנזקין בפחות דלא הוי בור כלל ולקמן דאמרינן דקס"ד דממטה למעלה חשיב א"כ משמע דבור בטפח חייב כמו בעשרה דפשיטא דיש בו כדי להמית ועל זה אמר דחשיב ממעלה למטה ובפורתא כל שהוא מעשרה הוי חייב וכל חד כפי דמיית אבל ממילא בכל שהוא היה אם אומד להזיק דבר הנופל בו וכן מדוקדק לשון הרמב"ם שפסק בנ"מ בפי"ב הל"י דבכל שהוא והוא ס"ל כפ"א מהובל הל"ח דיש אומד לנזקין והיינו כמ"ש ודקדק באמרו וכמה כדי להמית עשרה טפחים אבל אם היה פחות מעשרה וכו' ומת פטור ואם הוזק חייב והיינו דחשיב ממעלה למטה וכל חד לפום דמיתזק ביה וכ"כ בשיטה שם דלהלכה מלמעלה למטה חשבינן ע"ש ולכן לא הביא בש"ס כרייתא זו שם וגם מה דאמר טפח היינו פחות השיעור שבטפחים וזהו פירושו לפענ"ד: (כ) נפל לפניו. נג.: (ל) נפל לתוכו חש"ו. עי' נג. וירושלמי פ"ה הל"ז:

מנחת בכורים

זאח"כ. מסרו לבעלים גרסינן: פטור. די"ל הרי שלך לפניך ורבנן סברי דאין גומרין דינו של שור שלא בפניו א"כ יכול לומר דהוי מערקינא להגמא: ג ילדה. עיברה וילדה. אבל עיברה קודם אסור דהוולד נגח ג"כ ובסיפא איירי ג"כ דעיברה קודם וכן משמע בש"ס סנהדרין (פ:): פטור. גרסינן דאומר לו הרי שלך לפניך כדלעיל: ד והועד בו בפני ב'. שאמת הוא חייב וכו'. שהנים מעידין שכן הוא שמועד הוא וגם לשון התוספתא יש לכוין בלא הגהה. ובאמת היינו שהלכה כן כמבואר בכמה מקומות שהוא חייב להחזיר לו מפני שהוא מקח טעות ובכולם זבניה לרדיא או פריש דלרדיא דאל"כ אין הולכין בממון אחר הרוב כשמואל (מו:) וקי"ל כן: את המסירה: דהוי שמירה פחותה. תם פטור. דסגי בשמירה פחותה ומועד בעי שמירה מעולה. ובש"ס נר"מ אחד תם ואחד מועד מיחייב ור"י פוטר בהיפך: סכין. לשחיטה ומבואר פלוגתייהו (מה:): ה הוזק. חייב נ"ש שהרי קיבל שמירה: פטור. בעל השור דבשמירת בעל החצר הוא: משלם נ"ש. דס"ל קרן בחצר הניזק נ"ש משלם. ובגמרא מוקמינן דיוקא דרישא וסיפא אהדדי: ו לחצר בעה"ב ברשות. גרסינן דהו"ל חצר הניזק ופליגי כדלעיל דכיון דחבירו המזיק שלא ברשות הו"ל קרן בחצר הניזק: שלא ברשות. א"כ הו"ל חצר שאינו לשניהם וס"ל להתוספתא דבכה"ג פטור מנזקי קרן דרק ברה"ר או חצר הניזק חייב וכן הוא בירושלמי ברישא ובסיפא דגם שן בחצר שאינו של שניהם פטור וכדס"ל לגמרא (יז.) עיין לעיל (פ"א הל"ו): בעל הקדירות פטור גרסינן: בעל הפירות פטור. גרסינן כדפרישנא: והבאיש. מימיו בשעת נפילה דהו"ל מזיק ממש. אבל לאחר נפילה הו"ל שור בור ומים כלים ובבור פטור כלים: חייב. בכופר בהיות אדם בתוכו ומיירי במועד להפיל בני אדם בבורות או בתם ובחצר הניזק דמשונה קרן בחצר הניזק נ"ש משלם (מז:) ור"י פוטר אי בתם לא ס"ל כר"ט ונקי מח"כ אם במועד שלא בכוונה פטור מן הכופר (עיין תוס' נו. ד"ה הא מני): שלשים סלע. כדין כופר דלעיל כמבואר פ"ד הל"ו: ז ואין נסקל. דשלא בכוונה הוא ופטור ממיתה. אבל כופר חייב ובסיפא נסקל דהוי בכוונה אבל לענין תשלומין פטור דא"ל תורך ברשותי מאי בעי: ח משלם ח"נ גרסינן ורביע לולד דהוי ממון המוטל בספק: ח"כ נין הפרה. אי איתא לפרה ואם ליתא לפרה נוטל מן הולד רביע דהו"ל ספק אם נגח הולד ואו רביע קאמר דעובר ירך אמו (תוס'). וי"מ דכאן כו"ע מודו דליתא לפרה משתלם מן הולד (ר"ן חולין נ"ח):

פרק ו א שור שדחף. חייב לרבנן דשור כולה היזקא עבד ומשלם כולה במועד ופלגא בתם (רב"י ועי' תוס' שם): בתם. דליכא לאשתלומי מן השור משלם בעל הבור: ב פטור. דהו"ל כנכנס לחצר חבירו שלא ברשות: בעל הבור. יורשיו וקי"ל מלוה ע"פ גובה מן היורשין וכ"ש נזקין דהו"ל מלוה הכתובה בתורה ולא בעינן העמדה בדין: של רבים. היינו לצורך רבים ומ"מ כיון שלא מסר חייב: אין לו רשות לחפור. דאין עושין חלל תחת רה"ר כמבואר בב"ב (ס:): לרבים. ליכנס שם ולכן חייב דס"ל דחיובא דבור בין ברה"ר בין ברה"י והפקיר רשותו ולכן בפתחו לרשותו פטור אלא אם כן הפקיר רשותו ג"כ: ר"י בר"י. מיירי כחופר ברה"י סמוך לרה"ר כגון החופר ליסודות לת"ק פטור ור"י מחייב ובגמרא מבואר פלוגתייהו: ד"ט. וכאן פטור לת"ק. אבל חופר בור שלא ברשות אף לת"ק חייב בתוך ד"ט סמוך לרה"ר ועוד מוקמינן בגמרא כל הברייתא למ"ד דבור ברשותו פטור: ג רבי. אומר גרסינן: למיתה. האחרון לבד עבד שיעור מיתה אבל לנזקין שניהם חייבין וה"ג בגמרא: וסיידו וכיידו. שלא עשה הראשון שיעור לא לניזקין ולא למיתה אף לרבנן חייב: מקול הכרייה. שהיה בור כרויה וכרה דגרמא בעלמא משתלם מן בעל הבור: לאחריו. שנתקל בבור ונפל לאחורי הבור: בבור. שנפל לבור ממש אף לאחריו שמת מחבטא ולא מהבל חייב כשמואל (נג): ד פטור. דהו"ל ליזהר: שור וכליו. אף בב"א מ"מ פטור ע"ז וחייב ע"ז (רמב"ם פי"ג מנ"מ הל"א) א"צ קמשמע לן כבירושל' דבבור —— הוא דפטור על הכלים כגון בור עשרה עי' רשב"א שנאמר והמת יהיה לו גרסינן: שאין להם

הנאה

להם אונאה (מ) יצא אדם שאין הימנו אונאה במותו למה זה דומה (נ) למניח אבנו וצלוחיתו ברשות הרבים ובא אחד והוזק בהן חייב על נזקי אדם [ט] ופטור על נזקי צלוחית [י] אם [ז] הושם את הצלוחית ונשברה אף הוא חייב על צלוחיתו (ס) בור שבאמצע הדרך [יא] הרי זה של עולי בבל עד שתודע לך שהיא. של אנשי אותה העיר שברחבה ושבכרמלית הרי היא של אנשי אותה העיר עד שתודע לך שהיא של עולי בבל שבאמצע השדה הרי היא של בעל השדה עד שתודע לך שהיא של אנשי אותה העיר (ע) הנהרות והמעיינות שמושכין הרי הן של כל אדם : ה (פ) המבעית את חבירו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים צוח באזנו וחרשו פטור אחזו באזנו וחרשו חייב המבעית בהמת חבירו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים (צ) [יב] הלעיטה חלדות הרדופני וסם המות וצואת תרנגולים פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים [יג] (ק) העושה מלאכה במי חטאת (ר) ובפרת חטאת (ש) של חבירו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים [יד] שליח ב"ד שהכה ברשות ב"ד והזיק פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים : ו [טו] (ת) רופא אומן שריפא ברשות ב"ד והזיק פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים [טז] המחתך את העובר במעי אמו ברשות ב"ד והזיק פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים : ז (א) אחד שור וחמור ואחד שאר בהמה חיה ועוף לנזקין מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק אחד שור וחמור ואחד שאר בהמה חיה ועוף (ב) להרבעה ולכלאים ר"ע אומר כל אחד ואחד [יז] יתרבה במקומו ר' יוסי אומר משום רבי ישמעאל בדברות הראשונות הוא אומר (שמות כ) אתה ובנך ובתך א) ושורך וחמורך וכל בהמתך שור וחמור בכלל היו ולמה יצאו להקיש עליהן מה שור וחמור האמורים לענין שבת עשה שאר בהמה חיה ועוף כשור וחמור אף שור וחמור האמורים לענין כל דבר ב) שאר בהמה חיה ועוף כשור וחמור : ח (ג) נעל כראוי קשר כראוי עשה לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים מסרה לחולה ולזקן שיש בהן דעת (ד) פטור נעל שלא כראוי עשה לה מחיצה פחותה מעשרה טפחים מסרה לחרש שוטה וקטן שאין בהן דעת [ס] (ה) איזה הוא שלא כראוי כל שאין יכול לעמוד ברוח מצויה (ו) רועה שמסר צאנו לרועה אחר ראשון חייב ושני פטור המוסר צאנו לרועה אפי' הגר אפי' חולה אפילו לפניו כשלש מאות צאן פטור מסרו לחרש שוטה וקטן חייב לעבד ולאשה פטור. ומשלמין לאחר זמן כיצד עושין להם ב"ד כותבין עליהן שטרי חוב נתגרשה אשה ונשתחרר העבד חייבין לשלם : ט החותך יבלת של חבירו ועומד לחתכה לא יאמר לו תן לי מה שחבלת בי אלא נותן כל בשתו (ז) הקוצץ נטיעותיו של חבירו ועתיד לקצוץ לא יאמר לו תן לי *)מה שחבלת בי אלא [יח] נותן לו כל נזקו. י (ח) אין שמין בית קב מפני שמשביחו ולא בית כור מפני שפוגם אלא שמין בית סאה פחותה באותה שדה כמה היתה יפה כמה היא יפה רבי שמעון בן יהודה אמר משום רבי שמעון במה דברים אמורים בזמן [ו] יחורי תאנים או שקטפה לולבי גפנים אבל אם אכלה פגים או בוסר רואין אותן כאלו הן פירות גמורין רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא אכלה פירות נטועות [יט] שמין להם נטועות [כ] נטיעות עצמן שמין (לו) להן בית סאה רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי עקיבא תבואה שהביאה שליש הרי היא כנטיעות : יא (ט) [כא] ניבה וניבתו הרוח אם יש בשלו כדי ללבות הרי זה חייב ואם לאו הרי זה פטור ר"ש אומר (שמות כב) שלם ישלם המבעיר את הבערה הכל לפי הדליקה המדליק בתוך שלו [כב] (י) כמה תעבור הדליקה רבי אלעזר בן עזריה ג) אומר [ז] עשר אמה דרך רשות הרבים בשעת הרוח שלשים אמה ר' יהודה אומר שלשים אמה ובשעת הרוח חמשים אמה רבי עקיבא אומר חמשים אמה ובשעת הרוח שלש מאות אמה מעשה בערב שקפץ האור ביתר משלש מאות אמה והזיק מעשה שעברה הדליקה את הירדן [כג] שהיתה קשה במה דברים אמורים בזמן שקפצה אבל אם היתה מסכסכת והולכת או שהיו עצים מצויין לה אפילו עד מיל הרי זה חייב עברה נהר או גדר או שלולית שהן רחבין שמנה אמות פטור : יב המדליק את הגדיש והיו בו כלים (כ) רבי יהודה אומר ישלם כל מה שהיה בתוכו וחכמים אומרים אין משלם אלא [ח] גדיש של חטים או גדיש של שעורין רואין את מקום הכלים כאילו מלא תבואה ומודה רבי יהודה לחכמים במשאיל מקום לחבירו להגדיש והטמין כלים שאין משלם אלא גדיש גדיש של חטים וגדיש של שעורין ורואין את מקום הכלים כאילו מלא תבואה השאילו לגדוש בו חטין וגדש שעורין וגדש חטין אין משלם (ל) אלא שעורין היה גדיש חטין ומחופה בשעורין ומחופה בחטים אין משלם אלא שעורין : יג היה אדם ישן בתוכו ודלק (מ) [כד] אפילו שוגג פטור מפני שנדון בנפשו נכנס לחנות של נגר שלא ברשות (נ) ויצאת לו בקעת וטפחה לו בפניו פטור (ס) ואם נכנס ברשות בעל החנות חייב נכנס לחנותו של נפח שלא ברשותו ויצאו ניצוצות והזיקוהו פטור ואם נכנס ברשות בעל החנות חייב (ע) פועל שנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות אע"פ שיש לו רשות ליכנס ולהגבות את שכרו נגחו שורו של בעל הבית או שנשכו כלבו של בעל הבית פטור ואם אמר לו היכנס בעל הבית חייב גמל שטעון פשתן ועובר ברשות הרבים ונכנס פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני והדליק את הבירה [כה] מן האגף ד) ולחוץ חנוני חייב רבי יהודה אומר אם היתה לפניו אצטווה והדליק פטור וחכמים אומרים אע"פ שהיתה לפניו [כו] אצטווה והדליק חייב וכן היה רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהניח ברשות וחכמים אומרים בין זה ובין זה חייב (פ) [כז] כגון אלו מסככין על פתחי חניותיהן ברשות הרבים בחג אע"פ שיש להן רשות ובא אחר והוזק בהן ה"ז חייב : יד (צ) [כח] חומר בשור שאין בבור ובבור שאין בשור שהשור חייב בכופר וחייב בשלשים של עבד נגמר דינו אסור בהנאה ודרכו לילך ולהזיק מה שאין כן בבור חומר בבור שהבור

*) אולי צ"ל מה שהפסדתני

נוסחאות כ"י

א) עבדך ואמתך ובהמתך ובדברות האחרונות הוא אומר (דברים ה) אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמורך וכל בהמתך : ב) נעשה : ג) ר' אליעזר : ד) ולפנים בעל גמל חייב מן האגף ולחוץ כו' :

אור הגנוז

השה : [ס] חייב : [ו] שאכלה : [ז] שש עשרה : [ח] דמי :

מגן אברהם [ס] ופטור על נזקי צלוחית. פי' כשהאדם שבר הצלוחית שלא בכוונה פטור : [י] אם הוא שבר את הצלוחית וכו'. פי' ששיברו בכוונה : [יא] הרי היא של עולי בבל. פי' של כל העולם ע"ס פ"ה דנדרים וסוף ביצה: [יב] הלעיטה חילתית וכו' כצ"ל : [יג] העושה מלאכה וכו'. ונמצא שפסלה : [יד] שליח ב"ד שהכה ברשות ב"ד והזיק פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים. נראה לי דהכי פירושו דהש"י יודע אם היתה כוונתו להזיק חייב בדינו אבל אם לא נתכוין להזיק פטור מדיני שמים : [טו] רופא אומן וכו' ודינו מסור לשמים. משמע דרופא שריפא שלא ברשות ב"ד והזיק חייב בדיני אדם : [טז] החותך את העובר כדי שלא תמות אמו. כדאי' בסנהדרין ספ"ע : [יז] יתרבה במקומו. פי' דילפי' כל א' במקומו ולא ילפי' כולן משבת כדיליף בגמרא : [יח] נותן לו כל נזקו. פי' דהאמר אנא בעינא למיעבד האי מצוה כדאי' בגמרא דף צ"א ע"ב : [יט] שמין להן נטיעות. פי' כמה היתה יפה הנטיעה קודם וכמה היא יפה עכשיו : [כ] נטיעות עצמן. פי' אם אכלה הנטיעות עצמן : [כא] ניבה. פי' כמו ניבה שהוא נפת השלהבת : [כב] כמה תעבור הדליקה שם עשרה אמה וכו' כצ"ל : [כג] היתה קשה. פי' שהדליקה היתה קשה : [כד] אפי' שוגג פטור. כר' יוחנן פ"ג דכתובות דף ל"ד ע"ב : [כה] מן האגף לחוץ. פי' שהחנוני הניח נרו מן מקום שהדלת סוגר ולחוץ חייב : [כו] אצטווה. פי' ספסל שהיה לפני החנות וא"כ אין דרך לילך סמוך לחנות מפני הספסל : [כז] כגון אלו מסככין על פתחי חניותיהן ברה"ר בחג אע"פ שיש להן רשות אם הוזק בהן א' חייב. נ"ל שכן לב ב"ד מתנה שמותר לעשות סוכה ברה"ר וא"כ יש ללמוד מזה שגם עתה העושין סוכה ברה"ר אין בהן משום גזל : [כח] חומר בשור וכו'. בגמרא דף ט :

חסדי דוד

שור של חשו"ק אלא שהשור עצמו הוא חשו"ק. והוסיף ג"כ בשור פקח אם הוא סומא או מהלך בלילה דדין אחד להם : **המבעית** את חבירו כו' הלעיטה חלתית הרדופני כו' כצ"ל ועי' בפרק אלו טריפות דף נ"ח לענין טריפה אבל לענין נזיקין לא מצינו בגמ' הלשון הזה ובפרק הפרה דף מ"ז איתא הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ומפרשי דאפי' בסם המות דפירי כגון אפרזתא דעבידי דאכלה פטור מד"א משום דהוי"א לה שלא תאכל פי' ואינה אלא גרמא בעלמא שאין הנזק מוכרח אבל כל זה אינו מועיל לפי הנוסחא שלפנינו דבין אי גרסינן הלעיטה או הלעיטה וכלישנא דפא"ט הענין שנתן לתוך פיה בענין שלא תוכל לומר הו"ל שלא תאכל ולמה יפטור מד"א. מה איכא למימר הו"ל לפלוט הא אפי' באדם דבר דעת הוא אפשר דלא ידע שהוא סם המות כ"ש שאין זה שייך בבהמה כלל. אלא נ"ל דהך תנא סובר דדיני דגרמי ג"כ פטור ולית הלכתא כוותיה ואנן דקיי"ל דד"ג חייב אינו פטור רק בנותן לפני הבהמה וכמו דאיתא בגמ' וגם הרמב"ם בפ"ד כתב כלשון הש"ס : **נעל** כראוי כו' מסרה לחולה ולזקן שיש בהן דעת כו'. אע"ג דחולה וזקן לא יוכלו לרדוף אחריה אם תברח מ"מ כל שקבלו עליהם לשמור הוא נסתלק והם נכנסים תחתיו להתחייב בנזקים. ובסיפא נ"ל נמסרה לחשו"ק שאין בהן דעת חייב. ומה דמוסיף עוד המוסר צאנו לרועה אפי' הגר אפי' חולה כו' הנה כבר תנא לעיל הך דינא בין שמסר לחולה ובין שמסר לחשו"ק. אבל כאן מיירי שמסר לרועה ברזילי' והיינו תלמידו ולכן נקט בלישנא שמסר לרועה ולא נקט לרועה אחר כדלעיל וקמ"ל דאע"ג דהך ברזילי הוא הגר או חולה מ"מ אדעתי' דהכא למסור לברזילי' מסרה ניהלי' ומפטר הרועה והבעלים משתעי דינא עם הברזילי. אבל אם הברזילי' הוא חשו"ק חייב הרועה דאדעתא למסור לחשו"ק לא מסרה ניהליה וכן מוכח בגמ'. וע"ע ברמב"ם בפ"ז מהל' שאלה ומ"ש הסמ"ע בסי' רצ"א בשם המרדכי ובחדושי הרשב"א ובה"ה שם ונראה דמדין העבד והאשה למדו מהך תוספתא : **החותך** יבלת של חבירו כו' הך

מצפה שמואל (מ) יצא אדם שאין הימנו הנאה. ירושלמי פ"א הל"א וע"ש במה"פ לענין הנאה במת ועי' מש"כ הרשב"א נג: ד"ה שור ואדם בסה"ד ובשיטה שם ד"ה מן. ע"ש היטב ובתוספות פ"ק י. מ"ש בזה ובשיט' שם. ועי' זבחים עא: ועי' מל"מ בהל' אבל פי"ד הלכה ה ובביאור הגר"א ביו"ד סימן שמ"ט ס"ק א' ולא זכר מהתוספתא זו ואולי משום דסוגית הש"ס דממעט אדם מבור לא משמע כן כמ"ש התוס' ועי' תוס' ערכין דף י. ד"ה נפשות קא מוכח דאף עובד כוכבים אסור ע"ש אם נימא כר"מ דעובד כוכבים נערך : (נ) למנית אבנו וצלוחיתו. ג. וירושלמי פ"א הל"א : (ס) בור שבאמצע הדרך. עי' נדרים מח. וירושלמי נדרים פ"ה הל"ה וע"ש מז: (ע) הנהרות והמעיינות המושכין. עי' ביצה לט. ועי' מיי' פ"ו מהל' גזילה הלי"ג והה"מ שכתב נראה שלמד מעירובין נעלם ממנו בשעתא דא תוספתא זו : (פ) המבעית את חבירו. קדושין כד: וירושלמי קדושין פ"א וכאן מבואר אף בבהמה סברא זו דמבעית אנפשיה : (צ) הלעיטה חלדות. מז : (ק) העושה מלאכה. נו. : (ר) ובפרת חטאת. גיטין פ"ה הל"ה הנותן עול על פרתו ובתוספת דהכא. ובמי חטאת פרש"י שסקלו בהן משקולת ועי' גיטין נג. דלא מסקינן כן ועי' ראב"ד פ"א מהל' טומאת אוכלין הל"ד מה שהשיג על הרמב"ם והעיר התי"ט על מהר"מ שי"ף בגיטין שהקשה כן וקדמו הראב"ד : (ש) של חבירו. כח. וירושלמי פ"ח הל"ג עי' רמב"ם פ"ה מהל' רוצח הל"ו ועי' תוס' דגיטין פ"ד הלי"ג מבואר דפטור מתקון העולם והיינו בשוגג דאי במזיד ודאי חייב וקאמר טעמא דלא חייבוהו מדרבנן בדיני אדם היינו מפני תקון העולם ועי' ב"י יו"ד סי' של"ו ברופא : (ת) רופא אומן. עי' יו"ד סי' של"ו וב"י שם ועי' מ"א ועי' תנא דבי א"ר פרק כ"ג : (א) א' שור וחמור. נד: וירושלמי ספ"ה ועי' ברכות כז. לענין תרנגול דנסקל בירושלים ועי' תוי"ט פ"ק דסנהדרין מ"ד שהביא המכילתא דילפינן מהר סיני דאמר בהמה כשור ועי' מ"ש בפ"ו דעדיות בזה ולא חשיב זה כאן דכאן לנזקין היינו לענין תשלומין ומה שאמר כאן יתרבה במקומו עי' מ"א מה שפי' ועי' בפנים : (ב) להרבעה וכלאים. שם ושם והיינו הנהגה בשור וחמור : (ג) נעל כראוי. מה: וירושלמי רפ"ז ועי' דף מה מדין שומרים : (ד) פטור. היינו בשן ורגל לגמרי אבל בדין קרן הבעלים משלמים בשמרוהו שמירה מעולה עי' ב"י סימן שצ"ו וע"ב ס"א ובסמ"ע ס"ק י"ח : (ו) רועה שמסר לאנו. עי' ב"מ לו. וירושלמי פ"ו הל"ב ולמ"ש בפנים דמיירי בשמירה מעולה אין זה ענין למ"ש הרמב"ם והראב"ד בפ"ד הלי"א והרד"ל כתב דנ"ל עיקר להגיה הראשון פטור והשני חייב ובמתניתין דנכנס הרועה תחתיו וכן נ"ל בדברי הירושלמי ורב דהתם מפרש כן הברייתא וע"ש ועי' ירושלמי גיטין פ"ג הל"ה וקדושין פ"א הל"ד מדין שומר שמסר לשומר : (ז) הקוצץ נטיעותיו. נא: ועי' ירושלמי שביעית פ"ד הל"ה וכאן פ"ח הל"ו ע"ש : (ח) אין שמין בית קב. נח: וירושלמי פ"ו הל"ה כל זה והגי' שם בא"א קנת ומבואר שם נטיעות שמין אותו בששים והפ"מ נדחק שפירש ב' מיני נטיעות ניהו ולפענ"ד הגירסא בירושלמי כמו כאן בתוספתא וגרסינן פירות נטיעות וכן כאן כגי' כמו בירושלמי : (ט) ניבה ולבתו הרוח. ס. וירושלמי פ"ו הל"ד : (י) כמה תעבור הדליקה. סא: וירושלמי פ"א הל"א מה אם המניח גחלת וכו' עד מקום שהיא מהלכת ופ"ו הל"ו כל זה : (כ) ר"א משלם כל מה שבתוכו. שם ושם הל"ז ועי' ירושלמי פאה ספ"ו דמביא זה לענין שכחה בטמון ועי' ירושלמי פ"ה הל"ד : (ל) אלא שעורים. מילתא דפשיטא הוא כיון דלא הזיק יותר ועי' מ"א ועי' ב"ק פ"ו נז: ד"ה ותיפן בשעורים ודבג"ז צריכין ביאור : (מ) אפילו שוגג פטור. כר"י כתובות לד: ועי' רשב"א כב: ד"ה עבד כפות לו ועי' ירושלמי כתובות פ"ג ותרומות פ"ג וכאן פ"ג הלכה ד' ועי' רמב"ם רפ"ג מהל' גניבה ועי' רמב"ם פ"א מהל' נערה הי"ג וריש פ"ד מהלכות רוצח ובחובל פ"ד הל"ו ועי' ש"ס כב: בגדי דהד ועבד דהד ובתוס' שם ובחידושי הרשב"א שהאריכו בענין מיתה לזה ותשלומין לזה ומהכא נראה דרבנן תורין מיירי א"כ הוי מיתה לזה ותשלומין לזה אי הגדיש של אחר : (נ) ויצאה לו בקעת. לב: ועיין בגמרא פטור אף מד' דברים ובלא ידע בו כדמוכח מח. והא דתנא ברישא פטור מיירי בלא ידע ביה : (ס) ואם נכנס ברשות. ולישנא קמא בגמרא חייב בד' דברים ולישנא ב' אף בגלות ועי' פ"ז מהל' ח"מ הל"ז והלח"מ שם עי' בפ"ו מחובל הל"ד ובהל' ר"מ פי"ג הל"ה וע"ש בה"מ בפ"א הלט"ז. ת"ב : (ע) פועל שנכנס. לג. ועי' ירושלמי פ"ג הל"א דפליגי לענין ד' דברים ועי' ירושלמי מכות פ"ב הל"ד מדין גלות וד' דברים בפועל : (פ) כגון אלו שמסככין. המ"א בתוס' הביא ראיה מכאן דמותר לעשות סוכה ברה"ר ועי' פוסקים בסי' תרל"ז ואולי מיירי שהסכך נטוי לרה"י וכדין עובד כוכבים העיר המ"א שם ועי' בירושלמי פ"ג הל"א ד"ס שהשיג על הרשב"א מתוספתא זו דמבואר דבסוכה פליגי : (צ) חומר בשור שאין בבור. ט: וי' כל ההלכה ועי' בשיטה שם וע"ש בש"מ ד"ס מאח"כ ושם בש"מ בד"ס חייב בענין זה.

מנחת בכורים

הנאה. בשבורין לא מהניא כלום : שאין הימנו הנאה. דמת אסור בהנאה ובגמרא דרשינן מבור ולא אדם חמור ולא כלים ולפי זה שור כלים מיותר : למה זה דומה. מה דומה לבור : צלוחית. שהוזק בהן דפטור על נזקי כלים בבור (המ"א נדחק בזה ומ"ש הוא העיקר) : אם הוא שם. גרסינן שסם בידים : **ה** פטור מדיני אדם. בשוגג ולא כוין להזיק הבליה ב"ד : **ו** המחתך. להציל אמו והזיק את הולד (פ"ו דאהלות) : **ז** יתרבה במקומו. כדילפינן בגמ' בג"ש משבת : ה"ג. בדברות הראשונות נאמר בהמתך ובדברות האחרונות נאמר שורך וחמורך וכל בהמתך ור"ע ס"ל דלא דרשינן מהא דא"כ נדרש כלל ופרט וכלל וכעין הפ"ט דבר דמטמא במשא כגון שור וחמור אבל עופות לא אלא דרשינן ג"ש (עי' ירושל' בפ"ה ופ"מ שם) : **ח** שאין בהן דעת חייב. גרסינן : שאי לעמוד. אבל יכול לעמוד ברוח מצויה פטור דסגי לה בשמירה פחותה במועד לר"י ובשן ורגל לכו"ע : לרועה אחר. ונאבדה הראשון חייב דיכול לומר את מהימנת לי בשבועה ואיך לא מהימן אבל השני פטור בשבועה : פטור. בהזיק דמסרו לב"ד : **ט** כל בושתו. ולא יותר ובושת נותן אע"פ דמ"מ כתב יש מאחר ואינו כמתביים מעצמו : ועתיד לקוץ. כגון שמסוכן ליפול על ב"א : כל נזקו. שיפסידו ממצוה (צא:) : **י** בית קב. שהזיקו אין שמין לבדו : ולא בית כור. אין שמין שהיזק מן הקב כאילו היה בבית כור דפחת כור מחמת הקב הוא דבר מועט : בית סאה. בששים וכן קב בששים וילפינן מקרא ובער בשדה אחר שניהם אגב שדה אחר : יחורי תאנים. והוא עדיין בתנסה: פירות גמורין. אלא שמנכין כתם גופנא שהיה מכתים האילן מחמת הפירות לכשיגדלו יותר. עי' תוס' (נט.) ד"ה אכלה וכאן לא משמע כן : משום ר"ע. ה"ג אכלה פירות גמורים מבלם גמורים פירות נטיעות שמין להם נטיעות עצמן וכו' ופירות נטיעות דינן כנטיעות דשמין אגב שדה ונטיעה היא בת שנתה וכן משמע בירושלמי : תבואה שלא הביאה. גרסינן דאז שמין כנטיעות ושמין אגב שדה (עי' ירושלמי ופ"מ ומ"ש עיקר בפירושו) : **יא** ר"ש אומר. במדליק בתוך שלו והלך בשל חבירו ליכא שיעורא לחייב אלא לפי גובה הדליקה ולקמן פליגי בזה : ע"ז אמה גרסינן כדרך רה"ר : קשה. הדליקה קשה ולכן עברה נהר אבל באר הם פטור בעבר הנהר : שלולית. אמת המים המהלכת בצל לאגפיה : **יב** המדליק. בתוך של חבירו ר"י אומר ישלם אף מה דאין דרך להטמין וחכמים לא מחייבי אלא מה שדרך להטמין : דמי גדיש. דנטירותא דגדיש קבל ולא יותר : גדיש של חטים. לפי מה שאול ממנו : ומחופה בשעורין. הרי לא היה רק שעורין : **יג** שנידון בנפשו. הדולק במזיד היה חייב מיתה וקים ליה בדרבה מיניה וכן אף בשוגג פטור : פטור. מגלות וחייב בד' דברים : חייב. בגלות: שנכנס. לתבוע שכרו : ולחוץ. אבל בפנים פטור : אצטווה. לא הוי לגמל לקרב את עצמו (עי' במשנה סס"ו): כגון אלו. לרבנן קאי דאילו לר"י פטור והרשב"א כ' דלא פטר ר"י רק בנר חנוכה (עיין ספ"ו ברשב"א ובשיטה שם) : **יד** מבא"כ בבור. אם נפל אדם שם פטור בעל הבור

שהבור מועד לעולם מה שאין כן בשור חומר בשור שאין באש ובאש שאין בשור שהשור חייב בכופרין וחייב בשלשים של עבד ונגמר דינו אסור בהנאה ואם מסרו לחרש שוטה וקטן חייב מה שאין כן באש חומר באש שהאש מועדת לעולם מה שאין כן בשור חומר בבור שאין באש ובאש שאין בבור חומר בבור שהבור מסרו לחרש שוטה וקטן חייב מה שאין כן באש חומר באש שהאש דרכה לילך ולהזיק ומועדת לאכול דבר הראוי לה ודבר שאין ראוי לה מה שאין כן בבור:

פרק ז א הגנב משלם תשלומי כפל ואם טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה (א) הגזלנים בין כך ובין כך אין משלמין אלא קרן שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי וכי מה ראתה תורה להחמיר בגנב יותר מבגזלן אמר להם גזלן השוה עבד לקונו וגנב חלק כבוד לעבד [א] יותר על כבוד קונו כביכול עשה גנב את [עין] העליונה שאינה רואה ואת האוזן שאינה שומעת שנא' (ישעיה כט) הוי המעמיקים מה' לסתיר וגו' (תהלים לד) ויאמרו לא יראה וגו' (יחזקאל ט) כי אמרו אין ה' רואה אותנו עזב ה' את הארץ ר"מ אומר משלו משל משם רבן גמליאל למה"ד לשנים שעשו משתה בעיר אחת אחד קרא את בני העיר ואת המלך לא קרא ואחד לא קרא לא המלך ולא את בני העיר איזה מהן עונשו מרובה זה שקרא את בני העיר ואת המלך לא קרא עונשו מרובה יותר מן השני אמר רבי עקיבא(ב)מפני מה אמרו טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מפני שנשתרש בחטא: ב חמשה דברים היה רבן יוחנן בן זכאי אומר (ג) כמין חומר (ד) מפני מה גלו ישראל לבבל יותר מכל הארצות כולן מפני שבית אברהם אביהם היה משם משלו משל למה הדבר דומה לאשה שקלקלה על בעלה להיכן משלחה לבית אביה(ה)בלוחות הראשונות הוא אומר (שמות לב) והלוחות מעשה אלהים המה וגו' ובשניות מעשה משה(שם)והמכתב מכתב אלהים משלו משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שקדש את האשה הוא מביא את הלבלר ואת הקולמוס ואת הדיו ואת השטר ואת העדים קלקלה היא מביאה את (א) הכלרייה שיתן לה המלך כתב הכר יד שלו (ו) הרי הוא אומר (ויקרא ד) אשר נשיא יחטא אשרי הדור שהנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו [א] (שמות כא)ורצע אדוניו את אזנו במרצע (ז) וכי מה נשתנה אוזן יותר לרצוע מכל איבריו לפי ששמעה מהר סיני(ויקרא כה)כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם ופרק ממנו עול שמים והמליך עליו עול ב"ו לפיכך אמר הכתוב תבוא אוזן ותרצע שלא שמרה את מה ששמעה ד"א הוא לא רצה להשתעבד לקוניו יבא וישתעבד לבנותיו ואומר (דברים כז) מזבח אבנים לא תניף עליהן ברזל(ח)וכי מה ראה הכתוב לפסול את הברזל יותר מכל מיני מתכות מפני שהחרב נעשה ממנו והחרב סימן פורענות והמזבח סימן כפרה מעבירים דבר שסימן פורענות מדבר שסימן כפרה והלא דברים קל וחומר ומה אבנים שאינן לא רואות ולא שומעות ולא מדברות על שמטילות כפרה בין ישראל לאביהם שבשמים אמר הכתוב לא תניף עליהן ברזל בני תורה שהן כפרה לעולם על אחת כמה וכמה שלא ליגע בהן אחד מכל המזיקין כולן הרי הוא אומר (שם) אבנים שלימות תבנה את מזבח ה' אלהיך (ט) אבנים שמטילות שלום והלא דברים ק"ו ומה אבנים שאינן לא רואות ולא שומעות ולא מדברות על שמטילות שלום בין ישראל לאביהן שבשמים אמר המקום יהיו שלימים לפני בני תורה שהן שלום בעולם על אחת כמה וכמה שיהיו שלימים לפני המקום: ג שבעה גנבין הן הראשון שבכולן גונב דעת הבריות (י) והמסרב בחבירו [ב] לאורחו ואין בלבו לקרותו והמרבה לו בתקרובות ויודע בו שאינו מקבל והמפתח לו חביות שמכורות לחנוני והמעול במדות והמשקר במשקלות והמערב (ב) הנורה בתלתן ואת (כ) החומץ בשמן אע"פ שאמרו [ג] אין השמן מקבל (ג) דלים לפיכך מושחין בו את המלכים ולא עוד אלא שמעלין עליו שאילו היה יכול לגנוב דעת העליונה היה גונב שכל הגונב דעת הבריות נקרא גנב שנא' (ש"ב טו) ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל מי גדול גונב או נגנב הוי אומר נגנב שיודע שנגנב ושותק וכן מצינו כשהיו ישראל עומדין לפני הר סיני בקשו לגנוב דעת העליונה שנאמר (שמות כד) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע כביכול נגנב הוא להם תלמוד לומר (דברים ה) מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וגו' א"ת שאין הכל גלוי לפניו והלא כבר נאמר (תהלים עח) ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו אעפ"כ (שם) והוא רחום יכפר עון וגו' ואומר (משלי כו) כסף סיגים מצופה על חרש [ד] שפתים חלקים ולב רע: רבי מאיר אומר (ל) בוא וראה כמה חביבה מלאכה לפני מי שאמר והיה העולם שור מפני שבטלו ממלאכתו משלם חמשה שה מפני שאין לו מלאכה משלם ארבעה רבן יוחנן בן זכאי אומר בוא וראה כמה חס המקום על כבוד הבריות שור מפני שמהלך ברגליו משלם חמשה שה מפני שטוענו משלם ארבעה למעלה מהן גנב את האסורין בהנייה שפטור מלשלם. את (מ) השטרות ואת הקרקעות ואת ההקדשות אין משלם אלא קרן את הבהמה ואת העופות ואת הכסות ואת הפירות ואת הכלים (ד) משלם תשלומי כפל [ה] אע"פ שאסור בהנאה (נ) יש לו היתר לאחר זמן. הגונב את השור טבחו ומכרו משלם חמשה שה משלם ארבעה שנא' (שמות כא) חמשה בקר ישלם תחת השור למעלה מהן הגונב את בן חורין (ס) שנידון עליו בנפשו רבי שמעון אומר הרי הוא אומר (משלי כט) (ע) חולק עם גנב שונא נפשו וגו' משלו משל למה הדבר דומה לאחד (ה) שטוען ויצא מבית חבירו מצאו אחד ואמר לו מה זה פלוני אמר לו טול חלקך ואל תגיד לאחר זמן מצאו בעל גניבה אמר לו משביע אני עליך אם לא ראית אדם שטען כלים ויצא מתוך ביתי אמר לו שבועה שאיני יודע מה אתה סח על זה נאמר חולק עם גנב שונא נפשו אלה ישמע ולא יגיד אבל (פ) המתגנב מאחר חבר והולך ושונה פרקו אע"פ שנקרא גנב זוכה לעצמו שנא' (שם ו) לא יבוזו לגנב כי יגנוב וגו'; סוף שמתמנה פרנס על הצבור ומזכה את הרבים וזוכה לעצמו ומשלם על מה שבידו שנאמר (שם) ונמצא ישלם וגו' ואין שבעתים אלא דברי תורה שנאמר (תהלים יב) אמרות ה' אמרות טהורות וגו': ד (צ) גנב ונתן לאחר וטבח גנב ונתן לאחר ומכר גנב ונתן לאחר והחליף (ק) גנב והקדיש גנב ונתן במתנה גנב ונתן בהקפה גנב ופרע את חובו גנב ושלח סבלונות לבית חמיו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. הגונב (ר) את הקיטעת ואת החיגרת ואת הסומא הגונב של שותפין משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. השותפין שגנבו משלמין תשלומי כפל ופטורים [ו] מתשלומי שלשה: ה (ש) הגונב טרפה ומכרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה כלאים ומכרו משלם תשלומי ארבעה וחמשה דברי רבי מאיר וחכ"א אין משלם אלא תשלומי כפל בלבד. רבי אליעזר אומר הכלאים מן הרחל ומן הגדי משלם תשלומי ארבעה וחמשה. (ת) מן הכוי משלם תשלומי כפל ופטור מתשלומי שלשה. הגונב פרה מעוברת וטבחה משלם תשלומי ארבעה וחמשה מעוברת וילדה [ז] ואח"כ טבח את עוברה משלם תשלומי כפל ופטור מתשלומי שלשה(הגונב פרה מעוברת וילדה ואח"כ טבחה שמינה והכחישה משלם תשלומי כפל ופטור מתשלומי ג')הגונב פרה מעוברת וילדה ואח"כ טבחה שמינה והכחישה משלם תשלומי כפל כשעת הגניבה ותשלומי ד' וה' כשעת טביחה ומכירה כחושה והשמינה משלם תשלומי כפל כשעת גניבה ותשלומי ד' וה' כשעת טביחה ומכירה. (א) [ח] הגונב (ו) פרה וטבחה ומכרה שור הנסקל וטבחו (ב) עגלה ערופה וטבחה

אור הגנוז

פרק ז [א] ואומר :

נוסחאות כ"י

א) הכל דייה שיתן וכו' : ב) הגידה : ג) כלום : ד) ופטר חמור : ה) שטען כלים : ו) טרפה :

מגן אברהם [א] יתר על כבוד קונו. כצ"ל : [ב] לאורחו. פי' להיות אצלו אורח עי' בחולין דף צ"ד ע"א: [ג] אין השמן מקבל דליס. דליס לשון דופי וזיוף כדאי' בגמרא אין בו דליס. ובילקוט גרס אין בו מעל לקונין. עי' בילקוט ומ"ש שם פי' שאם מערבין דבר בשמן אין מקבל אותו מ"מ יכול לזייף שהשמן צף למעלה ושאר המשקין נשארין למטה : [ד] שפתים דולקים כצ"ל : [ה] פטר חמור אע"פ שאסור בהנאה וכו' כ"ה בילקוט : [ו] מתשלומי שלשה. היינו בשותף שטבח שלא לדעת חבירו כדאי' בגמרא דף מ"ח : [ז] ואח"כ טבח את עוברה. דקנאה בשינוי :[ח] הגונב פרה אדומה וטבחה וכו' ר' נתוניא וט' יוהכ"פ הרי הוא כשבת. דס"ל דחייבי כריתות פטורין מתשלומין עי' בכתובות פ"ג :

חסדי דוד

הך בבא לא נמצא בשום מקום. וקמ"ל דלא יכול לתבוע כל החמשה דברים דשא הוא עומד ליחתך ואין כאן הבלה אבל נותן הוא לו בושתו דהי' יכול לחתכה בסם וכיוצא שאין כאן בושת והוא חתכה בסכין ובייש משלם הבושת והס"ל דמשלם הנזק. וע"ע במשנה ס"פ החובל וע"ע בטו"מ סי' ת"ך בסופו ובס"י שפ"ב :

פרק ז הגנב משלם תשלומי כפל כו' שגזלנין כו'. הא דנקט הגנב בל"י והגזלנין בל"ר. אפשר לומר דהתנא בא לאשמעינן דיש תרי גווני גזלן חד כמו ויגזול את החנית דבניהו בן יהוידע וחד כגון בעלי שכס וכדאי' בגמ' דהע"ג דמיעמרי גזלני ניהו דלא מיעמרי אלא כי היכי דלא ליחזינהו איכשי ונערקי מינייהו. ובמילתי' דריב"ז דנקט עין ואזן י"ל דבא לרמוז דבין בגנב ובין בטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל וכדאיתא בגמ' בר"פ מרובה וכנגד גנב דעשה מעשה נקט עין. וכנגד טוען טענת גנב דלאו מידי דמעשה עבד אלא מלתא בעלמא קאמר נקט אוזן ועי' בתוי"ט רפ"ב דאבות : **חמשה** דברים-הי' ריב"ז אומר כמין חומר כו'. היידי דנקט לעיל דרשא דריב"ז בענין הגנב תנא נמי הכך חמשה דדרים כמין חומר ועי' ברש"י קדושין דף כ"ב בפי' כמין חומר. והך דרשא דהלוחות מובא בשמו בדברים רבה ס"פ עקב בשנוי לשון ולפי הלשון שלפנינו יש לפרש מה דקתני הלבלר והקולמוס הוא רמז להכתב והמכתב שהיינו באבות שנברא בע"ש בהש"מ. והדיו והשטר רמז למ"ש רז"ל שהיתה כתובה באש שחורה ע"ג אש לבנה. והעדים הוא רמז לב' לוחות וכדאיתא במדרש שם למה שנים כו' ע"ש ומ"ש אח"ז קלקלה היא מביאה כלריא כו' קשה לפרש וליתא שם במדרש ע"ש [ואולי פירושו קלקלה במה שנשתברו לוחות הראשונים שהיו מעשה אלהים היא מביאה את הכלרייא זה כלי הכתיבה שיתן לה המלך כתב הכר ידו שלו פי' שיכתוב משה בכתב יד של הקב"ה ולא הקב"ה בעצמו] ואידך דמזבח שנויה בשמו במכילתא בשנוי לשון ע"ש : **שבעה** גנבין הן כו'. מובא במכילתא פ' משפטים ובילקוט שם והנך מילי דר"מ ודריב"ז בטעם תשלומי דו"ה אינם ענין לכאן ונראה דנשמטו ממקומן ושייכי לעיל בר"פ בתר דרשה דריב"ז שהחמירה תורה בגנב וכו' וכן היא שנויה יחד בגמ' ע"ש : **גנב** ונתן לאחר כו'. גנב והקדיש גנב והחליף גנב והקיף גנב ונתן במתנה גנב ופרע בהקפו גנב ופרע את חובו כו' כצ"ל וכן מוכח בגמ' שם דף ע"ט. ופי' ופרע בהקפו היינו שחבירו מכר לו פרקמטיא בהקפה והשתא יהיב ליה בהמה זו חלופה וזה מין אחר של חליפין גנב ופרע את חובו פי' דפרע לו בעד דמי הלואה : **הגונב** טרפה ומכרה וכו'

מצפה שמואל (א) הגזלנים. עט: ועי' ת"כ סוף ויקרא ועי' סז: : (ב) מפני מה אמרו. סז: : (ג) כמין חומר. עי' קדושין כב: ותוס' שם :(ד) מפני מה גלו. פסחים פז: : (ה) בלוחות הראשונות. עי' מד"ר סוף פ' עקב : (ו) הרי הוא אומר אשר נשיא. הוריות י: וירושלמי שם פ"ג הכיאו : (ז) וכי מה נשתנה. קדושין כב: וירושלמי קדושין פ"א ה"ב : (ח) וכי מה ראה הכתוב לפסול הברזל. ת"כ פ' קדושים ילקוט קדושים רמז תתכ"ד וכאן פלגינהו בתרתי אבנים שלמות ולא תניף. סיוע לרמב"ם פ"א מהל' בית הבחירה הלט"ו דאבנים שלמות הוא עשה. שיהיו שלימות אף בלא ברזל ומילקוט משמע דהכל חדא וכאן עיקר. ת"כ : (ט) אבנים שמטילות שלום. ת"כ פ' קדושים פי"א וילקוט שם : (י) והמסרב. חולין לד: : (כ) חומץ בשמן גרס בת"כ. הת"ך פירש ז' גנבים. א' גונב דעת הבריות ב' מסרב ג' המרבה ד' הפותח ה' המעוול ו' המשקר ז' המערב. וא"ג וכמ"ש בפנים כן עיקר : (ל) בא וראה. עט: : (מ) השטרות. כז: ועי' כאן פ"ה לענין תומן. ועי' ירושלמי פ"ז הל"א לענין דאין כפל בקרקעות : (נ) יש לו היתר לאחר זמן. בכורות יא. ועי' ירושלמי קדושין פ"ב הל"ח לסדית כן לענין פטר חמור ועי' ירושלמי פסחים פ"ב הל"א לענין פטר חמור שהמית מיתתו במה וע"ש : (ס) שנדון עליו בנפשו. סנהדרין פד: מקרא והתעמר בו ומכרו : (ע) החולק עם הגנב. עי' רמב"ם פ"ד מתשובה דתשובתו קשה ועי' חו"מ סימן ל"ד לענין פסולי עדות וע"ש בלח"מ : (פ) המתגנב מאחר חבר. ילקוט משלי בקרא דלא יבוזו ועי' ש"ך ח"מ סי' רלב ס"ק לה : (צ) גנב ונתן לאחר. עח: ועי' ירושלמי שבועות פ"ח הל"ג דלר"י פטור בטובה ע"י אחר ועי' סנהדרין פ"ז הל"י : (ק) גנב והקדיש. עיין מ"ש הס"מ בפ"ב מהלכות גנבה הל"ו מה שנחלקו הר"מ והר"א אי משלם ד' וה' בהקדש בדה"ב וקדשי מזבח עי' דף עו. ועי' תוספות שם ד"ה והשתא ועי' ירושלמי פ"ז הל"ד דמקדיש אינו כמוכר ומוכיח מינה לענין מעשר ועי' תוס' לג: ד"ה משום בשם ר"ת דקדושת דמים נפקיע מידי שעבוד והיינו משום דס"ל דהוי כמכר וכ' הת"ב מה שהקשו שם לר"ת מתם דאינו קדוש לבכורה התם משום דמכר אינו מכר והוי כקרקע אבל דברי ר"ת הוא במטלטלין וקדושת הגוף נמי דלענין ד' וה' גרע דאינו משלם לענין בע"ת עדיף דמפקיע מידי שעבוד ועי' ערכין כג: ד"ה משום והיינו דמקדיש אינו כמוכר ע"כ : (ר) את הקיטעת. עח: וירושלמי פ"ז הל"ה : (ש) הגונב טרפה ומכרה. עז: ומוקמינן כר"ש דשחיטה שא"ר לא שמה שחיטה ולכן טבחה פטור ואנן קי"ל דאף טבחה חייב : (ת) מן הכוי. עי' חולין פ. וקל"ב ועי' ירושלמי ספ"ד דבכורים איזה כוי ובפנים לפי הס"ם. עי' תוספתא בחולין רפ"ה ורפ"ו ורפ"ט ורפ"י הוזכר בדברי ת"ק כלאים וכוי וכאן לא נזכר כוי בדברי ת"ק וגם משמע הכא דפליגי רבנן גבי כלאים דלא משלם ד' וה' ושם בחולין גבי כסוי הדם רבנן מודו דנוהג בכלאים : (א) הגונב פרה וטבחה ומכרה. עח. ועי' חולין דף פ"א פרת חטאת אי"ה משנה : (ב) עגלה ערופה. עי' חולין דף פ"א דעגלה ערופה איכא משנה ול"ע אם נאסרת מחיים א"כ דהוי כקדשים ופטור מד' וה' ואי עריפתה אוסרתה א"כ הוי שחיטה ראויה ובשור הנסקל הוכיחו התוס' בסנהדרין פ. ד"ה בשור מכאן דאינו נאסר מחיים ומ"מ צ"ע דהוי איסורי הנאה ופטור מד' וה' ועי' כתובות לג: ד"ה גנב וקדושין כד: תוס' ד"ה והרי ובמכילתין מ"ס תוס' ד"ה מכור :

מנחת בכורים

שהבור : משא"כ בשור. בקרן : משא"כ באש. אם מסרו פטור כמבואר (ס:) וכופר ליכא באדם שהזיק באש : שאין ראוי לה. לרבנן בליס ולר"י דמחייב כלים בבור היינו לחכה גרו וסכסכה אבניו. ובגמרא (ס.) איתא נמי שהבור תחלת עשייתו לנזק משא"כ באש ובבור היזק קרקע דפטור (ובירושלמי בב"ב) עי' רש"י (לד.) וחידושי הרשב"א שם :

פרק ז א הגנב. עבד לקונו. אינו מתירא מפני כל ב"א : **ב** ה"ג והלוחות וגו' והמכתב מכתב וגו' ובשניות מעשה משה : שנאמר פסל לך. נקרא על שם משה : הכלרייה. המה דברים הניכרים ושם כלי הכתיבה נקרא כן ובילקוט הגירסא קלקלה היא מביאה את הכל די שיתן לה המלך וכו' ובזה יותר נכון : אשר. ולא נאמר כן בכהן משיח ואינך : לבניו. גרסינן ורצה לומר בני אדם והיינו שנמכר לעבד לפי שגנב : **ג** שבעה גנבים. קחשיב הכל לקמן למעלה מזה וכו' ואיכא ז' והוא (א) הגונב דעת הבריות שבכולן בכלל (ב) גונב איסורי הנאה שפטור לגמרי (ג) את השטרות משלם קרן (ד) את הבהמה משלם כפל (ה) טבח ומכר משלם ארבעה וחמשה (ו) הגונב בע"ת שנידון בנפשו (ז) הגונב ד"ת שמותר : והמסרב. בכלל גנב דעת : במכירות. ופותחן בגא"ה והוא חושב שבשבילו פתחו : בילקוט הגירסא שגירה בתלתן ואת החול פול : אע"פ שאמרו אין השמן מקבל. שאף למעלה מ"מ מטעה שיסברו שהכל שמן ואית דגרסי שאין בו דלים שאין בו דופי (מא) ואעפ"כ אסור לערב ובילקוט הגירסא מפני שאמרו : גדול. גונב הוא ל"ד שרצו לגנוב דעת העליון כביכול והראיה שאמר הקב"ה מי יתן והבין הקב"ה כי אין דעתן באמת שנאמר ולבם לא נכון עמו ומ"מ שתק הקב"ה : שאסור בהנאה. מיירי בפטר חמור ומ"מ חייב דיכול לפדות בשה כ"ש : ר"ש אומר. לפי הנראה חולק עם הגנב נחשב לשביעי ועל זה קאמר ר"ש דחייב בכולן דמורה היתר וקשה לו לפרוש אבל ביותר נראה דהגונב ד"ת הוא השביעי דחולק עם הגנב לא איירי בת"ק : ישלם שבעתים. שנאמר את כל הון ביתו וגו' וסיפא דקרא ישלם שבעתים וכן הוא בילקוט : **ד** ונתן לאחר. בבליות מ"מ חייב דאו לרבות השליח : ונתן לאחר והחליף. כלומר ע"י שליח דכאן אתרבי בגמרא דאמרינן שליח לדבר עבירה דילפינן טביחה ממכירה דע"י אחר וא"כ מכירה ע"י שליח נמי חייב ד' וה' : משלם. דמכירה וטביחה תלה בכל הבהמה : שגנבו. וטבח שלא לדעת חבירו דאז פטור מתשלומי ג' כמבואר בגמ' (עה:) : **ה** דברי ר"מ. דאו לרבות כלאים : מן הכוי. בין תיש הבא על הצביה ובין צבי הבא על התישה דס"ל דכולה שם בעינן א"כ אף באביו צבי כיון דמספקא לן אי חוששין לזרע האב א"כ בספק פטור אבל ברחל וגדי שניהם מין החייב (עי' חולין פ"ב): מעוברת. וטבח משום שיפא נקטיה ובסיפא קנה בשינוי ומשלם כפל כשעת הגזילה : כשעת טביחה. דהשתא שעתיה דקמזיק ובגמרא סה: איתא כשעת הגניבה (עי' רמב"ן במלחמת ר"ס הגוזל ועי' ברא"ש פ"ט):פסח. אדומה:

דברי

(ג) וטבחה יהטובח לעבודה זרה (ד) משלם תשלומי ארבעה וחמשה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים עד שתהא זביחה מותרת באכילה ר׳ נחוניא בן הקנה אומר יום הכפורים הרי הוא כשבת לתשלומין : ו מכרה חוץ [ב] מרגלה חוץ מקרנה וחוץ מגיזתה משלם תשלומי ארבעה וחמשה רבי שמעון בן אלעזר אומר חוץ מידה וחוץ מרגלה (ה) משלם תשלומי כפל חוץ מקרנה וחוץ מגיזתה משלם תשלומי א) ארבעה וחמשה ר׳ אומר חוץ מדבר [ט] שהנשמה תלויה בו משלם תשלומי ב) ארבעה וחמשה חוץ מדבר שאין הנשמה תלויה בו משלם תשלומי ג) כפל ואין משלם תשלומי ארבעה וחמשה : ז [י] גנב ברשות [ג] וטבח ומכר אם (ו) הגביה ונתן לפדיון בנו הרי זה חייב ואם לאו פטור נתן לפדיון בנו לבעל חובו ולאשה בכתובתה [יא] לא עשה כלום הגביה ונתנו לפדיון בנו ולבעל חובו ולאשה בכתובתה [יב] מה שעשה עשוי: (ז) [יג] היה עומד ברשות הרבים וטבח ומכר אין משלם אלא קרן : ח הגונב תרומה [יד] ומעשר שני משלם תשלומי כפל (ח) את השטרות ואת הקרקעות ואת ההקדשות אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלים אין משלם אלא קרן [טו] רבי יוסי הגלילי אומר (ט) קדשים קלים כהדיוט ושאר כל הקדשים אין משלם אלא קרן. בן עזאי אומר בכור כהדיוט ושאר כל הקדשים אין משלם אלא קרן. אבא יוסי בן דוסאי אמר משם רבי יוסי בן הגלילי שלמים כהדיוט ושאר כל הקדשים אין משלם אלא קרן. ט (י) שנים מעידין בו שגנב ושנים מעידין בו שטבח ומכר נמצאו זוממין על טביחה ומכירה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי [ו] שלשה נמצאו זוממין על הגניבה הוא פטור והן משלמין תשלומי כפל נמצאו זוממין על זה ועל זה חייבין ועל זה נאמר (דברים יט) ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו. שנים מעידין בו שגנב והן מעידין בו שטבח ומכר נמצאו זוממין על הטביחה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה אמר רבי יוסי בד״א בזמן (כ) שהן שתי עדיות אבל אינם אלא עדות אחת [טז] עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה [יז] נמצאו זוממים על טביחה ומכירה הוא פטור והן משלמין תשלומי כפל נמצאו זוממין על זה ועל זה חייבין על זה ועל זה נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו. תן לי שורי ואמר [יח] אין לי אלא מעות תן לי מעות ואמר אין לי אלא בהמה תן לי ג׳ ד׳ [יט] שורים ואמר אין לי אלא אחד אם היה יפה כדמי כולן שמין לו :

פרק ח

א (א) [א] הגונב נפש מאחיו מבני ישראל אחד גונב איש ואשה וגר ועבד משוחרר אחד איש ואשה וגר ועבד משוחרר שגנבו הרי אלו חייבין. מכר (ב) בין לאביו בין לאחיו בין לאחד מן הקרובים חייב גנבו ולא מכרו או שמכרו [ב] ועומד בשוק פטור (ג) הגונב את העבדים פטור שנים מעידין בו שגנב ושנים מעידין בו שמכר (ד) נמצאו [ג] זוממין על גניבה (ה) [א] פטור והן פטורין נמצאו זוממין על מכירה הוא פטור והן פטורין [ב] על זה ועל זה נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו : ב (ו) היכן שורי שגנבת אמר לו. אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה אביך מכרו לי אביך נתנו לי במתנה והעדים מעידין בו שגנב וטבח ומכר משלם תשלומי ד׳ וה׳. הודה עד שלא באו עדים אין משלם אלא קרן משבאו עדים משלם תשלומי ד׳ וה׳. היכן שורי שגנבת ואמר לו תועה מצאתיו וטבחתיו והעדים מעידים בו שגנב וטבח מאליו בא אצלי וטבחתיו והעדים מעידין בו שגנב וטבח ומכר בשוק היה עומד וטבחתיו והעדים מעידין בו שגנב וטבח ומכר משלם תשלומי ד׳ וה׳ (ז) [ד] הודה בין משבאו עדים ובין עד שלא באו עדים אין משלם אלא קרן. היכן שור שהפקדתי אצלך ואמר לו איני יודע מה אתה סח או שאמר לו שאבד והעדים מעידים בו שאכלו אין משלם אלא קרן הודה בין משבאו עדים ובין עד שלא באו עדים אין משלם אלא קרן. היכן שורי שגנבת ואמר לו אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה אביך מכר לי אביך נתנו לי במתנה משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידין בו שגנב וטבחו ומכרו משלם תשלומי ד׳ וה׳ הודה לאחר שבועה או עד שלא באו עדים משלם קרן וחומש ואשם. משבאו עדים משלם תשלומי ד׳ וה׳ ואשם : ג היכן שורי שגנבת ואמר (ח) תועה מצאתיו וטבחתיו משביעך ואמר אמן והעדים מעידים שגנב מאליו בא אצלי וטבחתיו בשוק היה עומד וטבחתיו משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים בו שגנב משלם תשלומי כפל ואשם הודה לאחר שבועה אם עד שלא באו עדים הודה משלם קרן וחומש ואשם ואם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל ואשם. היכן שורי שהפקדתי אצלך אמר איני יודע מה אתה סח או שאמר לו אבד משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים בו שאכלו אין משלם אלא קרן הודה לאחר שבועה בין משבאו עדים ובין עד שלא באו עדים משלם קרן וחומש ואשם (ט) אמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים בו שגנבו משלם תשלומי כפל הודה לאחר שבועה עד שלא באו עדים משלם קרן וחומש ואשם אם משבאו עדים משלם תשלומי כפל ואשם וחומשו עולה לו מתוך כפלו דברי רבי [ג] יעקב וחכמים אומרים כל המשלם את הקרן משלם חומש ואשם וכל שאין משלם את הקרן אין משלם חומש ואשם ואין משלם תשלומי כפל ותשלומי ד׳ וה׳ מוסיף חומש ואשם [ה] זה אינו בא מכח בעלים אלא מכח שבועה : ד (י) אין פורשין נשבין ליונין אלא אם כן היה רחוק מן הישוב שלשים רים במה דברים אמורים במדבר אבל בישוב אפי׳ מאה מיל הרי זה אסור (כ) [ו] אין מגדלין תרנגולין בירושלים מפני הקדשים ואם יש להן גנה או אשפה הרי זה מותר [ז] אע״פ שאמרו (ל) אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל

נוסחאות כ״י

א) כפל ותשלומי דו״ה ר׳ מאיר אומר חוץ כו׳ : ב) כפל : ג) ארבעה וחמשה ·

אור הגנוז

[ב] מידה ורגלה:[ג]הבעלים:[ד] ד׳ וה׳: פ״ח[א]הוא: [ב]נמצאו זוממין ע״ז וע״ז חייבין ועו״נ:[ג] עקיבא:

מגן אברהם

[ט] שאין הנשמה תלוי בו משלם וכו׳ מדבר שהנשמה תלוי וכו׳ : [י] גנב ברשותו וטבח וכו׳. פי׳ שלא הוציאו מרשות בעליו ולכן אם הגביהו חייב דקנאו בהגבהה : [יא] לא עשה כלום. דעדיין לא קנאו ואם מת פטור : [יב] מה שעשה עשוי. פי׳ הוא משלם לבעלים ד׳ וה׳ עי׳ במשנה דף ע״ט או כפל ומ״מ משמע כאן שהגנב בעצמו הגביהו ונתנו אח״כ לפדיון בנו רש״י לא פירש כן עי׳ בנימוקי יוסף : [יג] היה עומד ברה״ר וכו׳ לא קנאו : [יד] ומעשר שני. ס״ל ממון הדיוט הוא : [טו] ר׳ יוסי הגלילי וכו׳ גמרא דף י״ג : [טז] עדות שבטלה מקצתה וכו׳. גמרא דף ע״ג ע״א : [יז] נמצאו זוממים על גניבה הוא פטור וכו׳ כצ״ל : [יח] אין לי אלא מעות. פי׳ שאכל שורו ורצה לשלם מעות : [יט] ד׳ וה׳ שורים שהפקיד אצלו ואמר שאכלם ורוצה ליתן א׳ שור אחר בעדם : [א] הגונב נפש. סנהדרין דף פ״ה : [ב] ועומד בשוק פטור. שעדיין לא קנאו הלוקח : [ג] זוממין על גניבה. סנהדרין דף פ״ו : [ד] הודה עד שלא באו עדים אינו משלם אלא קרן אם משבאו עדים משלם תשלומי ארבעה וחמשה היכן שורי שהפקדתי וכו׳ כצ״ל : [ה] זה אינו בא מכח בעלים. פירוש שהחומש ואשם אינן באין מכח בעלים ועי׳ בגמרא דף ס״ה ודף ק״ח : [ו] אין מגדלין תרנגולין בירושלים ואם היה להם גנה או אשפה מותר וכו׳. נ״ע דהא אין עושין אשפתות בירושלים ולא גנות כדאי׳ בגמרא דף פ״ב : [ז] אע״פ שאמרו אין מגדלין בהמה דקה בא״י וכו׳ ומה אני מקיים לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים וכו׳ במדברות שביהודה. נ״ע דהא אין מגדלין בהמה דקה בא״י תקנת חכמים הוא. ואפשר דס״ל דעכ״פ כיון דקרא לא חייש לפסידא דא״י למה תקנו חכמים ואין להקשות דלמא מקרא זה איירי בחו״ל דא״כ לא הו״ל למיכתב שיו כלל רק הו״ל למיכתב מין אחד דנוהג גם בארץ אך קשה דהו״ל לאתויי קרא דפ׳ משפטים דכתיב על שור ועל תמור על שה או קרא דארבע צאן תחת השה וי״ל דלהכי מייתי קרא דמשנה תורה דנאמר סמוך לכניסתן לא״י א״כ מסתמא מיירי בא״י. א״נ י״ל דהנך קראי י״ל דכתבה תורה לאשמעי׳ דאם אחד עבר וגידל בהמה דקה וחבירו גנב ממנו או הזיקו חייב לשלם אבל הכא דקאמר אם ראיתם נדחים חייב לרדוף אחריהם ולהצילם מקשה שפיר דיניהם לברוח או יתפוס אותם וישחטם :

חסדי דוד

גנב כלאים וטבחה משלם כו׳ כצ״ל. וכ״ה בגמ׳ ומפרש שם בגמ׳ דהתנא סובר שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה ולכן נקט גבי טרפה ומכרה ולא נקט דעל שחיטה היה פטור משום שאינה ראויה היא. ולפ״ז נראה דצריך לגרוס כאן דברי ר״ש דהא ר״מ מוכח לקמן גבי והטובח לעבודת כוכבים שס״ל שמה שחיטה וכן סובר בהדיא בחולין דף פ״ה אע״כ נ״ל דברי ר״ש : הגונב תרומה כו׳. פי׳ שגנב תרומה מבית כהן דאילו מבית ישראל הרי אין לו בתרומה אלא טובת הנאה וקי״ל דטובת הנאה אינה ממון ודברי ריה״ג מוכח בגמ׳ דף י״ג ע״ש ומההיא מתניתא דמייתי התם נראה להדיא דט״ס נפל בנוסחת הספרים כאן שהפכו דברי ב״ע לאבא יוסי ודברי אבא יוסי לב״ע וכצ״ל בן עזאי אומר שלמים כהדיוט אבא יוסי וכו׳ בכור כהדיוט וה״נ איתא בירושלמי התם בפ״ק :

פרק ח הגונב נפש מאחיו כו׳. איידי דתנא לעיל בפ״ז הל״ג ז׳ גנבים הן דלמעלה מכלן הוא זה הגונב נפש תנא הכא דין זה ומקומו בסנהדרין פ׳ הנחנקין וע״ש במשנה ובגמ׳ דף פ״ה ודף פ״ו : היכן שורי שגנבת א״ל כו׳. לא נמצאת בגמ׳ ומיהו יש לפרש דבריתא קמ״ל דלא נימא דלא חייבה תורה תשלומי דו״ה אלא דוקא שהגנב כפר לגמרי ואמר שאינו בידו כלל וכן משמע פשטיה דקרא אבל כאן שהודה שהוא בידו אלא שאמר דבהיתרא אתא לידי׳ שהוא או אביו מכרו או נתנו במתנה קמ״ל דליכא בזה תשלומי דו״ה. ומ״ש והודה עד שלא באו עדים משמע אפי׳ באו אח״כ פטור זה סייעתא לרב דאמר מודה בקנס ואח״כ באו עדים פטור : אין פורשין נשבין ליונים כו׳ ואם יש להן גנה או אשפה כו׳. עי׳ בכפתור ופרח פ״י ונראה מדבריו דמפרש הך ואם יש להן גנה או אשפה אסיפא דמתני׳ דתנן ולא כהנים בא״י כי בירושלים אין עושין לא אשפתות ולא גנות כדאיתא בגמ׳ ע״ש : אין מגדלין בהמה דקה כו׳ במדברות שבספר נימאייק. עי׳ בספר כפתור ופרח בפ׳ הנ״ל דגרס עמאיך ופי׳ דהיינו כפר עמיקין שהוא סמוך לעכו

מצפה שמואל

(ג) וטבחה. עי׳ רמב״ן פ׳ הגוזל הגירסא ושם דמי פרה העומדת לילד שבשביל הולד אגב אמו ולכן בטבח עוברה שילדה בסיפא משלם כפל כפי שומא דמי פרה העומדת לילד אבל הולד קנה בשינוי וסיפא דשמינה והוכחשה מיירי בכחשא דממילא לכן משלם כדהשתא אבל בידים הוי כקטלא וקנה בשינוי ומשלם כשעת הגניבה כמבואר דף סה. אי דמשבחא היא ע״ש וע״ש ברא״ש פ׳ הגוזל ביאור דמי פרה העומדת לילד דפרה לילד נמכר ביוקר מאילו קונה ד״א ומשלם כשעת הגזלה היינו גזלה ממש והנראה שם דס״ל דקונה גוף הפרה בשינוי זה ובש״ע סי׳ שנ״ד ס״א פסק כהרמב״ם דדוקא אחר יאוש קונה בשינוי זה וכן מיירי ע״כ הכא וגם גוף הפרה לא קנה בשינוי כמ״ש הרמב״ן מהוספתא זו דאל״כ אמאי משלם בסיפא ד׳ וה׳ וכ״כ הש״ך שם ודלא כהטור ועל״מ בשיטת הראב״ד בפ״א מגניבה הל״א דמשלם כשעת גניבה היינו שעת לידה דעד הלידה לא הוי שינוי : (ד) משלם ד׳ וה׳. בגמרא ע״ת הגירסא אינו משלם ועי׳ ירושלמי פ״ז הל״ה : (ה) משלם תשלומי כפל. עי׳ מיי׳ פ״א מהל׳ גניבה הלט״ו ובהה״מ שם לענין שמין לכפל ועי׳ ירושל׳ פ״ט הל״א מדין כחושה והשמינה : (ו) הגביה. עט. וירושלמי פ״ז הל״ו וע״ש בפ״מ ועי׳ ירושלמי שבועות פ״ח הל״א והלי״ז ועי׳ תוס׳ שם ד״ה ונתנו שהוכיחו מכאן דהגנב קאי ועי׳ רמב״ם פ״ב הל״א ובהשגות וע״ש הל׳ ט״ז בהה״מ : (ז) היה עומד ברה״ר. יש לפרש דברה״ר לא הוי גנב אלא גזלן ועי׳ ירושלמי סנהדרין פ״ח ה״ג ופי״א הל״א דבפני י׳ בני אדם הוי גזלן : (ח) את השטרות ואת הקרקעות. ב״מ נז: ועי׳ ירושלמי תרומות פ״ה בדין גנב תרומת הקדש כאן ועי׳ ירושלמי שם ספ״ו רעסו ולא הקדש ועי׳ ירושלמי גיטין רפ״ה : (ט) קדשים קלים כהדיוט. מג. וירושלמי פ״א הל״ב ע״ש בקנת שינוי ודין הבכור עי׳ ירושלמי פ״א דמעשר בזה ובקדושין פ״ב הל״ז ועי׳ תו״כ פ׳ ויקרא בקרא ומעלה מעל : (י) ושנים מעידין בו שגנב. עג. וירושלמי פ״ז הל״ג : (כ) שהן שתי עדיות. שם ושם ועי׳ ירושלמי שבועות פ״ח הל״ג מביא שם דברי סומכוס אע״פ שאין גניבה יש טביחה : (א) הגונב נפש. סנהדרין דף פד : (ב) בין לאביו. שם. ועי׳ מיי׳ פ״ט מהל׳ גניבה הל״ג דהגירסא לאביו של גנב פטור דבעינן שיוציא מרשותו לגמרי אף מכל הקרובים ע״ש במגיד : (ג) הגונב את העבדים. עי׳ ירושלמי סנהדרין פי״א סוף הלכה ב ועי׳ בבלי שם פה. ועי׳ ירושלמי פסחים פ״ח סוף הל״א בדין הגונב חצי עבד : (ד) נמצאו זוממין. סנהדרין פו. וירושלמי כאן פ״ז הל״ג : (ה) הוא פטור. עי׳ בפנים מסיפא דעל זה חייבין משמע דבריתא שייכא דין הזמה אבל יותר נראה להגיה בריתא הוא פטור והן חייבין כר״י דס״ל כן בסנהדרין פו: לכן כשהוזמו עדי מכירה חייבין מיתה אבל עדי גניבה פטורין אבל כשהוזמו שניהם ע״ז נאמר ועשיתם ושניהם חייבין ולפי הנוסחא כאן ע״ז וע״ז נאמר הכוונה דאם באו עידי הזמה לתרווייהו מקוים דין הזמה משמע דבריתא ליכא דין הזמה וכמ״ש בפנים: (ו) היכן שורי שגנבת. עי׳ דף קה. לענין חומש ומבואר בהיפך ולפי התוספתא היינו שבכל אלו הטענות מכחש להגניבה כגון שהוא בא״ג וכיון דאילו מיגנב פטור השתא נמי ממונא כפר ליה אבל בש״ס מיירי דאמר הילך וליכא כפירת ממון : (ז) הודה בין משבאו. עי׳ ירושלמי שבועות פ״ח הל״ג בזה מבואר שם אם עד שלא באו עדים כו׳ וע״ש כל ענין זה : (ח) תועה מצאתיו. הודה עד שלא באו עדים משלם קרן משבאו משלם ד׳ וה׳ כצ״ל אפשר דקמ״ל דאם הודה בגניבה ואח״כ באו עדים פטור אע״ג דלא מיחייב בהודאה זו כלום שהרי כבר נתחייב בקרן תחלה שאמר תועה היה אפ״ה הוי הודאה לפטור ועי׳ בש״ס ע״ה כגון דאתי בי תרתי וכו׳ בהודאה דטביחה לא הוי הודאה הכא שאני שהודה מעצמו עי׳ מל״מ פ״י מהל׳ גניבה הל״ח ועי׳ תוס׳ כח. דהוכיחו דמשלם חומש בהודאה אחר שבאו עדים והוא תוספתא כאן וכב״מ מלינו שחומש כדין אשם ואם מביא אשם לא יביא חומש בטוען טענת גנב בש״ס סה: נשבע ובאו עדים ואח״כ הודה אמרינן ממון שאינו משתלם בראש אינו מוסיף חומש אבל אשם איכא והכא דכפל ליכא איכא אשם ועי׳ ירושלמי פ״ח דשבועות מבואר כתוספתא זו ועי׳ רמב״ם ריש הלכה ח מהל׳ גניבה שפסק כר״ש דהשולח יד בפקדון פטור מכפל על טענת גנב ופסק כר׳ אלעי שכבר יצא משבועה ראשונה וסתרי אהדדי ע״ש במגיד ועי׳ בת״ח שם ועי׳ ירושלמי שנים מעידין : (ט) א״ל נגנב. סה. ועי׳ ירושלמי שבועות פ״ח הלי״א ולשון הת״כ משבאו עדים אפשר דקמ״ל אפילו משמשין ובאין כר״א בר״ש בגמרא : (י) אין פורשין. עט: וירושלמי פ״ב הל״ז ועי׳ דף פג. בתוס׳ מ״ש בזה : (כ) אין מגדלין. פג: וירושלמי שם ואם יש להן גוב גרס בת״כ וע״ד שכ׳ הרמ״ע בתשובה דבלול מותר ורא״ש מקרא הגבר ביומא פ״א ע״ש א״כ כאן בגוב היינו בבור מותר וכך דהו אשפה הנית בג״ע ולמ״ש בפנים א״ש הכל : (ל) אין מגדלין בהמה דקה. עי׳ בכורות רפ״ד והתוספתא כאן בזה״ז דוק שם היטב ועי׳ ירושלמי פסחים ס״ד הלכה ג׳ ועיין שם וכאן פ״ז הל״ז כגון מסיר וכו׳ :

מנחת בכורים

דברי ר״מ. דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה : יום הכפורים. ואם טבח ביום הכפורים פטור : ו חוץ מדבר שאין הנשמה וכו׳ חוץ מדבר שהנשמה וכו׳. ורשב״א ס״ל דבעינן דבר הניתר בשחיטה ג״כ והיינו ת״ק לפי התוס׳ יעויין בש״ס : ז ואם לאו. שלא הגביה ועדיין ברשות בעלים הוא : נתן לפדיון בנו. לפי הענין בבא דרישא הוא ונראה דלא גרסינן ברישא ונתן לפדיון בנו : ברה״ר. וטבח ומכר לא קנה משיכה (עי׳ כתובות לא:) והת״כ מפרש משום דכיון דהוא ברה״ר והכל רואין גזלן הוא ולא גנב ולכן פטור מד׳ וה׳ כדמוכח בש״ס (עט:) ועי׳ ירושלמי סנהדרין פ״ח הל״ג דבפני י׳ בני אדם הוי גזלן וכן שם פי״א : ח תרומה. למ״ד אין טובת הנאה ממון מיירי בגנב תרומה מיד כהן או מישראל שנפל לו מבית אבי אמו כהן א״נ בגנב תרומה מישראל וקנסוהו לשלם כפל שלא יהא חוטא נשכר כמבואר בפ״ב דקדושין : ומעשר שני. ממון בעלים לר״י : בכור כהדיוט. אבל מעשר בהמה דאינו נמכר לא חי ולא שחוט לא וכן שלמים טעון סמיכה ונסכים דממונא הוא דנמכר תם חי ובעל מום חי ושחוט : ט והן משלמים תשלומי כפל. דטביחה ומכירה בטל ממילא דאם אין גניבה אין טביחה ומכירה : שהן שתי עדיות. שהעידו בבת אחת בכדי שאילת רב לתלמיד א״כ כשהוזמו על הטביחה ממילא בטל על הגניבה שהעידו בב״א ולרבנן תכ״ד הוי כתלמיד לרב הוא פטור דבטיל כולה והן משלמין תשלומי ג׳ אבל לא כפל דלא הוזמו על הגניבה וט״ס כאן בתוספתא : שמין לו. כיון שהוה כמו תביעת התובע מאי נ״מ לו ואף שתבעו שור ורוצה ליתן מעות פטור משבועה שאינו ברשותו בטוען שנאבד דמאי לקנות כמבואר בפ׳ המפקיד (והת״כ מפרש דקמ״ל דשמין גם לגנב ולגזלן דיש להן דין מזיק דאי לא״ל צשות נגלם אפילו סובין ולא אמרינן ז״ל טרח וזבין ואייתי לי זוזא ועיין ש״ך סימן שנ״ג ס״ק ז׳ ועי׳ תוס׳ ב״מ עו: ד״ה שלם ועי׳ רש״י ותוס׳ י״א ד״ה אין שמין) :

פרק ח א הגונב נפש ומכר. חייב היה מיתה : איש ואשה. דכתיב גונב נפש כל דהוא נפש : אחד איש ואחד אשה. דכתיב ומת הגנב ההוא מ״מ : בין לאביו. לא קי״ל הכי עי׳ מ״ש על הגליון : עומד בשוק. ולא קנהו הלוקח עדיין : העבדים פטור. דכתיב מאחיו : הוא פטור. דעדי מכירה פטורים ממיתה ויכולין לומר לא ידעתי מעידי הגניבה ומיירי שעדיין לא באו : ה״ג על זה ועל זה נאמר ומיירי שבאו ב׳ הכתות בב״א וכולן רצו לחייבו מיתה : ב עד שלא באו. דמודה בקנס ואח״כ באו עדים פטור כשמחייב עצמו בקרן והיכא מ״ד אף באינו מחייב כלל פטור : הודה. לפי שנשבע מינו חילוק לענין חומש לקמן. אמר כאן דאין חילוק: משביעך אני. אף בשבועה בלא מודה ליכא חומש אלא ד׳ וה׳ ואף בלא נשבע ג״כ משלם כפל ד׳ וה׳ : ואשם. ל״ג בבאו ולא הודה : ואכלו. כפל ליכא הכא לכן אינו משלם רק קרן בלא הודה וחומש ואשם בהודה ובבא דלעיל דמשלם תשלומי ד׳ וה׳ ואשם חומש ליכא דממון המחייבו כפל פוטרו מן החומש כמבואר בש״ס (סה.) ומבואר מתוספתא כאן דאפילו הודה אחר עדים פוטרו מן החומש וכן בבבא זו : ג מתוך כפלו. כשעוין הכפל והחומש כגון שנשבע וחזר ונשבע עד שנעשה החומש כמו הכפל אבל אינם שוין משלם כ״א לחוד ורבנן מפקי מקרא דממון המשתלם בראש מוסיף חומש ואם לאו לא רשב״י אומר אף אשם פטור וכן הוא בגמרא וכאן צריכין להגיה וצ״ל כל המשלם את הכפל אינו משלם חומש ואשם וכל שאינו משלם כפל מוסיף חומש ואשם ואשם זה אינו בא מכח בעלים וכו׳ : ד נשבין. פאין שלא ילכדו יוני הישוב : ישוב. כרמים דולג מכרם לכרם ואפי׳ הרבה : מפני הקדשים. שלא יביאו כעדשה מן הארץ ויטמאו : גינה גרסינן. ואחר הבבא דלא כהנים בא״י מפני הטהרות ובזה אם יש להם גנה או אשפה ושם יגדלו אבל בירושלים אין עושין גינות או אשפתות :

ישראל אבל מגדלין בכור בעל מום ל' יום ואם היה תם אפי' י' שנים ה"ז מותר ומה אני מקיים (דברים כב) לא תראה את שור אחיך או שיו נדחים וגו' במדברות שביהודה במדברות [ד] שבספר נימאייק מפני מה אמרו אין מגדלין בהמה דקה בא"י מפני שמביאין בהמה דקה מחו"ל א) (מ) ואין מביאין בהמה גסה מחו"ל לארץ אע"פ שאמרו אין מגדלין בהמה דקה בא"י אבל מגדלין אותה קודם לרגל שלשים יום קודם למשתה בנו שלשים יום (נ) ולא שתהא יוצאה ורועה בשוק אלא שתהא קשורה לכרעי המטה (ס) שאלו את ר"ג מהו לגדל בהמה דקה בא"י אמר להן מקיימין את [ח] העגונה שלשים יום והטבח לוקח ומוכר ובלבד שלא ישייר את האחרונה שבהן יתר משלשים יום (ע) כל האשכלות שעמדו להן לישראל משמת משה ועד שעמד יוסי ב) בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים א"א ליתן בהן דופי משמת יוסי ג) בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים ועד [ה] שמת יהודה בן בבא שהיו כל מעשיו לשם שמים אלא שגדל בהמה דקה כך היה פעם אחת חלה נכנס רופא אצלו א"ל אין לך רפואה אלא בחלב רותח לקח לו עז וקשרה בכרעי המטה והיה יונק ממנה חלב רותח שהיה גונח פעם אחת בקשו חכמים ליכנס אצלו אמרו היאך נכנס אצלו שלסטים עמו בבית וכשמת דקדקו חכמים במעשיו ולא מצאו בו עון אלא זה בלבד אף הוא אמר בשעת מיתה יודע אני שאין בידי עון אלא זה בלבד שעברתי על דברי חבירי אמר רבי [ו] ישמעאל שזורי (פ) מבעלי בתים [ז] היו בית אבא ומפני מה חרב מפני שדנו דיני ממונות באחד ושגדלו בהמה דקה אעפ"כ [ט] חורש היה לנו סמוך לעיר ושדה מפסקת בינו לעיר שבהמה נכנסת ויוצא דרך עליה (צ) רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור כולן כאחד אלא מוכר והולך על יד על יד נפלו לו חזירים וכלבים בירושה אין מחייבין אותו למכור אותן כולן כאחד אלא מוכר והולך על יד על יד נדר ליקח לו בית וליקח לו שדה אין מחייבין אותו ליקח לו מיד אלא עד שימצא את ההגון לו. מעשה באשה אחת שהיצר לה בנה ואמרה קונם כל מי שישלח אלי איני מחזרתו וידעו בה שני בני אדם שאינן הגונין קפצו עליה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו לא נתכוונה זו אלא עד שתמצא את ההגון לה: ה (ק) כשם שאין מגדלין בהמה דקה כך אין מגדלין חיה דקה ר' שמעון בן אלעזר אומר מגדלין כלבים כופרים וחולדות הסנאין והתולין והקופות דברים המנקין את הבית אע"פ שאמרו אין מגדלין כלבים ביישוב אבל מגדלין בעיירות הסמוכות לספר בימים קושרים אותן בשלשלאות של ברזל ומתירין אותן בלילות ר' אליעזר אומר (ר) המגדל כלבים כמגדל חזירין: ו (ש) צד אדם יוני שובך מתוך שלו אימתי בזמן שהושיבן כתקנתן [י] לא הושיבן כתקנתן אסור בהן ומותר בגדוליהן אבל צדין חיה ועוף מכל מקום ואין נמנעין (ת) בראשונה שהיו שבטים כתקנן אמרו אין אדם פורש חרמו ומעמיד ספינתו בתוך של חביריו אבל צדין בחכים (א) ובמכמורים בכל מקום ואין נמנעין ובלבד שלא יפרוש את הקלע ויעמיד את הספינה. אין השבטים צדין דגים מימה של טבריה מפני שהוא של נפתלי ולא עוד אלא שנותנין לו מלא חבל של חרם לדרומו של ים שנאמר (דברים לג) ים ודרום ירשה דברי ר' יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר ים זה ימה של סוכני ג) דרום זה ימה של טבריא ירשה זה ים הגדול ר' שמעון בן אלעזר אומר תלושין שבמדבר הרי הן של כל השבטים ומחוברין הרי הן של אותו השבט וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר אין לך כל שבט ושבט שלא היה נוטל בהר ובשפלה ד) ובנגב וכן לפניהם החתי והאמורי והכנעני והפריזי והחוי והיבוסי (ב) [יא] ירדן שבארץ ישראל שנאמר (יהושע יג) הירדן וגבול ואומר (במדבר לד) ומעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה ירדן שבירתו דברי ר"י ר"ש בן יוחאי אומר הרי הוא אומר (שם לה) כי אתם עוברים את הירדן ארצה כנען [יב] כיון שאתם עוברים את הירדן הרי אתם בארץ כנען רבי אלעזר ברבי יוסי אומר תחומי ארץ ישראל שבכתובין נידונין כארץ ישראל:

פרק ט

א (א) [א] השור והבור והמבעה וההבער שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק צער ורפוי ושבת ובשת (ב) חבל בו חמשה נותן לו חמשה אינו אלא ארבעה נותן לו ארבעה אינו אלא ג' נותן לו ג' אינו אלא שנים נותן לו שנים אינו אלא אחד נותן לו אחד בנזק כיצד הכהו וקטע ידו וקטע רגלו אין רואין אותו כאילו עושה סלע ביום [א] וכאילו עושה(סלע)מנה ביום אלא רואין אותן (ג) כאילו הגר שומר קישואין וא"ת (ד) לקתה מדת הדין מדת הדין לא לקתה שכבר נותן לו דמי ידו ודמי רגלו אבל הכהו וצמתה ידו הכהו וצמתה רגלו רואין אותו כאילו עושה סלע ביום נותן לו סלע ביום מנה נותנין לו מנה ביום ונותנין לו כל נזקו ובכלן שמין ונותנין לו מיד לפיכך אם מתנונה והולך אפי' ה' שנים אין לו אלא מה שאמדוהו הבריא נותן לו מה שאמדוהו עד כמה נותן לו עד כדי שיבריא (ה) בן עזאי אומר [ב] נותן לו [ב] זכה מזון (ו) עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה חייב לרפאותו וחייב ליתן לו דמי שבתו שלא מחמת המכה או שעבר על דברי הרופא פטור ר"י אומר אפי' עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה חייב לרפאותו ופטור מליתן שבתו וחכ"א כל שחייב לרפאותו חייב ליתן לו שבתו [ג] וכל שפטור מלרפאותו פטור מליתן לו שבתו: ב המכה את חברו ואמדוהו למיתה אומדין אותו לחיים לחיים אין אומדין אותו למיתה אמדוהו למיתה (ז) חייב מיתה ופטור מן הממון אמדוהו לממון חייב ממון ופטור מן המיתה (ח) [ג] אמדוהו למיתה והיקל ממה שהיו אומדים אותו לממון שנייה מאימתי נותן לו משעה שהכהו אמדוהו לחיים ומת משלם נזק צער ריפוי ושבת ובשת ליורשין אמדוהו למיתה והיקל ממה שהיה הכביד ואח"כ מת אומדים אותו אם מחמת מכה ראשונה מת הרי זה חייב ואם לאו הרי זה פטור ר' נחמיה אומר אפילו מת מחמת מכה ראשונה פטור ועוד זו דרש ר' נחמיה (שמות כא) אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה וכי עלתה על לב שיהא זה מהלך בשוק וזה נהרג על ידו אלא אפי' מת מחמת מכה ראשונה פטור: ג (ט) [ד] החובל בבנו ובתו גדולים חייב בכל בעבדו ושפחתו העברים של אחרים מוציאין מידו ושל בתו נותנין לה מיד ושל בנו עושה לו בהן סגולה מיד בבניו ובנותיו קטנים של עצמו פטור מן הכל החובל בבתו קטנה נזקה שלה והשאר הרי זה פטור חבלו בה אחרים נזקה שלה והשאר עושה לה בהן סגולה ואם מתה אביה יורשה. החובל בבנו גדול חייב בכל [ה] בעבדו ושפחתו הכנענים חייב בכל ופטור מן השבת מפני ששבתו שלו (י) [ו] חבל יתר מן הראוי להן הרי זה חייב (כ) האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו וכולן שהכו ושהזיקו הרי אלו פטורין חבלו יתר מן הראוי להם

אור הגנוז

[ד] שבכפר עמאייק: [ה] שעמד יהודא בן בבא אפשר ליתן בהם דופי אמרו עליו על ר"י בן בבא שהיו כל מעשיו לש"ש: [ו] ר"ש שזורי: [ז] שבגליל: פ"ט [א] י"ג הן אבות נזיקין: [ב] נקי: [ג] שבתו:

נוסחאות כ"י

א) לארץ: ב) יוסף: ג) סופני: ד) בערבה ובשדות ובמדבר:

מגן אברהם [ח] העגונה. המאוחרת: [ט] חורש. יער: [י] לא הושיבן כתקנן. פי' שבאו יונים ממקום אחר ונתיישבו שם: [יא] ירדן כארץ ישראל. פי' שהירדן יש לו דין א"י עי' בבכורות [דף נ"ה]: [יב] כיון שאתם עוברים. אבל הירדן עצמו אינו כא"י: [א] וכאלו עושה מנה ביום. כצ"ל: [ב] נותן לו זכי מזון. פי' מזונות זכים ונקיים: [ג] אמדוהו למיתה. סנהדרין דף ע"ח: [ד] החובל בבנו ובתו. פירש של אחרים: [ה] בעבדו ושפחתו הכנענים. נראה לי דצ"ל ושפחתו העברים: [ו] חבל יותר וכו'. נראה לי שהי פירושו כשמכה עבדו לעשות מלאכתו וחבל יתר מהראוי להן חייב:

חסדי דוד

ע"ש. ובדברי ר"י שזורי חסר תיבה אחת וצ"ל מי ב"ב שבגליל ועי' בגמ' דף פ' והרב בעל כפתור ופרח כתב דהך ר' ישמעאל הוא ר' ישמעאל בן אלישע כהן גדול שהוא א' מהרוגי מלכות דמשחרב הבית יצא מירושלים וקבע דירתו הוא ובית אביו בגליל ע"ש דהאריך בזה:

פרק ט הבריא נותנין לו מה שאמדוהו עד כמה נותן לו עד כדי שיבריא. הך עד כמה נותן לו כו' נראה כשפת יתר. וראיתי להרמב"ם בפ"ב מה"ת שכתב עלה דהכיא דנותן לו הכל מיד בד"א כשרצה המזיק אבל אם אמר המזיק אין רצוני בתקנה זו אלא ארפאנו דבר יום ביומו שומעין לו וה"ה לא מצא שרש לדבריו וכתב שזה נראה לרבינו דבר פשוט כו' ע"ש אמנם לפ"ז הי' כתב הרמב"ם בלשון ויראה לי. וגם אין בסברא פשוטה כ"כ אולי יכול הניזק לומר אי אפשר למתבעי' בדינא כל יומא. אלא נ"ל דהרמב"ם למד מהך תוספתא ומפרש דקאי על מ"ש לעיל ונותנין לו מיד לפיכך אם מתנונה והולך אפי' ה' שנים אין לו אלא מה שאמדוהו בד"א שרצה ליתן לו כל האומד מיד אבל לא רצה אלא ליתן לו דבר יום ביומו עד כמה נותן לו עד כדי שיבריא ואפי' הוסיף על האומד ומדקתני עד משמע נמי לא פחות ולא יותר שאם הבריא מהרה אינו נותן יותר דלא נהני סברא דמשמיא רחימו אלא להחזיק ביד הניזק מה שקיבל אבל לא להוציא מיד המזיק ואם לא נתן לא יתן: **החובל** בבנו ובתו גדולים כו'. לא מצאתיה כמות שהיא בשום מקום וא"א ליישב כלל כי כולה משבשתא היא וצ"ל להגיה וכצ"ל החובל בבנו ובבתו גדולים חייב בכל בבניו ובנותיו קטנים של עצמו פטור מן

מצפה שמואל

(מ) ואין מביאין בהמה גסה. עט: (נ) ולא שתהא יוצאה. עי' פ. תוס' ד"ה שאלו מ"ש בזה: (ס) שאלו את ר"ג. עט.: (ע) כל האשכלות. תמורה טו: וע"ש דלא מצאו בו דופי רק דופי של סמיכה שנחלקו בו בימיו ונראה לפ"ז דלא חשיב הכא העון זה רק שעבר על דברי חבירו והיינו דחסיד שאני וכדאמרינן בעלמא אדם חשוב שאני ויש חילול השם ואף במקום סכנה יש לו למנוע אבל מדינא מותר במקום חולי ולכן לא נחשב זה לדופי ומ"מ צ"ע כיון דפקות נפש הוא איך רשאי לו להחמיר וע"פ זה מה דמסיים אלא עון זה היינו אינו עון גמור וכמ"ש ועי' פ. ועי' ירושלמי פ"ט ה"י כל זה וע"ש כיפה מראה ובמה"פ ד"ה כל הזוגות ועי' ירושל' חגיגה פ"ב הל"ב: (פ) מבעלי בתים. דף פ.: (צ) הרועה שעשה תשובה. דף פ.: (ק) כשם שאין מגדלין. שם: (ר) המגדל כלבים. עי' ירושלמי סוף פ"ז: (ש) צד אדם. עי' פג. ורש"י שם ס"פ: (ת) בראשונה שהיו שבטים. פא. וירושלמי כלאים פ"ב הל"ד מקיימינן מתנאי יהושע וב"ב פ"ה הל"א כ"ו וה"ת הביא מתוס' זו דבתוך שלו מותר לפרוס כמ"ש הרמב"ם בפ"ה מנ"מ הל"ג ולא כמ"ש התוס' פא. ע"ש: (א) ובמכמרים. עי' ת"ח בזה דלהר"מ מכמורת והכה אחד והתוס' כ' דרק חכה מותר והיינו שהשבטים הוסיפו להתיר מכמורת אבל אח"כ שאין השבטים כתיקונן הזר הדבר לתנאי יהושע דרק חכה מותר ועי' מ"ש בפנים: (ב) ירדן שבא"י. בכורות נה. ועי' גיטין ז. וירושלמי פ"ד דחלה הל"י פליגי אי ירדן כא"י. ועי' ב"מ כב. הירדן שנטל מזה ופשיטא שם דהיינו לתחום א"י: (א) השור והבור. ד: וירושלמי פ"א הל"א: (ב) חבל בו עי' פג. וירושלמי פ"א הל"א והל"ג ועי' פה: ועי' ברא"ש ועי' הס"מ פ"ד מהל' חובל הל"ב ועי' רמב"ן במלחמות שהביא תוס' זו: (ג) כאילו תיגר. עי' סמ"ע סימן ת"כ ס"ק כ"ו עי' בפנים מ"ש: (ד) לקתה מדת הדין. עי' פה. לרש"י שם ועי' בשיטה שהאריך בהך דכי מתפתח שנדחקו התוס' ע"ש מ"ש בשם הראב"ד שבשומת הנזק נשום כאילו נמכר למצירת קישואין ועי' רמב"ן במלחמות: (ה) בן עזאי אומר. נט. וירושלמי פ"ח הל"ז: (ו) עלו בו צמחים. פה. וירושלמי פ"ח הל"ב ע"ב ועי' מיי' פ"ב בהל' חובל ומזיק הל"ע ובכ"מ שם לשיטתו: (ז) חייב מיתה ופטור מן הממון. כתובות לה. וירושלמי כהן פ"ז הל"ג וכתובות פ"ג ושבת סוף פי"א: (ח) אמדוהו למיתה. סנהדרין עח: וירושלמי שם פ"ט הל"ג ועי' כתובות ל"ה שם סברא דהזקיה דלא תחלוק אלא לפוטרו ממון ועי' ירושלמי נזיר ס"פ בתרא: (ט) החובל בבנו. פז: עי' ירושלמי כתובות פ"ד הל"א מובא תוספתא זו ומסייע מרישא דתבלה לאביה דבנו ובתו של עצמו פטור וסיפא הבלו בה אחרים נזקה שלה מבואר כר"ל דלא זכתה לאביה אלא בביאה ולא הבא מחמת חבלה וא"כ לפי הירושלמי רישא וסיפא סותר ועי' רמב"ן במלחמות האריך בזה וכתב בס"ד ויש בירושלמי ובתוספתא דברים אשר לא כן אל תשים לבך עליהם ובפנים מבואר לדינא בשו"ע ובדוחק: (י) חבל יתר. עי' בפנים ולשון הת"ב א"כ אם ליכא חיוב תשלומין חייב מלקות כמ"ש הב"י ריש סימן ת"כ ועי' מכות ח: ועי' כח.: (כ) האב המכה את בנו. עי' מכות ח.:

מנחת בכורים

ל' יום. ואח"כ נותן לכהן: ואם היה תם. בזה"ז דאי בזמן הבית מקיים י"ב חדש כמבואר בר"פ עד כמה: מה אני מקיים. לא היה נהן לחכמים. לאסור לגדל בהמה דקה כיון שהתורה לא חשה לזה מ"מ ואולי נימא דמה"ת אסור להניח בהמה דקה לרעות דקי"ל גרם היזק מה"ת אסור אף במקום שאינו חייב לשלם רק חכמים גזרו דאף לקשור בכרעי המטה אסור א"כ כשמוצאין שה נדח הבעה"ב פשע בעצמו שלא קשרה כד"ת והתורה נוח בא"י ג"כ: בהמה גסה. ולכן לא גזרו: מקיימין. נראה דגרסינן אין מקיימין והוא שאם לקח האחרונה קודם לרגל לא ישהם אלא לרגל ישחט ורק ל' יום קודם לרגל מותר לשהותו: יותר מל' יום. אם השוק קרוב למכרו לא ישהם יותר מל' יום ול' יום גרסינן בגמרא דאסור לשהות ל' יום כיון שיכול למכור קודם ויש גורסין יותר מל' וטבח שיש לו הרבה בהמות מותר לשהות העגונה הנשארת יחידי עד ל' יום (תוס' פ. ד"ה והטבח): אשכלות. איש שהכל בו: ועד שמת. עד שעמד גרסינן וכן הוא ע"פ הש"ס סוטה (מג:) ובירושלמי שם פ"ט הל"ה: אפשר ליתן בהם דופי: וכן הוא בש"ס: שזורי. לא גרסינן א"כ ר"ש שזורי: ה"ג. אע"פ שחורש היה לנו: דרך עליהן. ולכן אסור (ועיין ספרי): רועה. בהמה דקה: ה סנאים. גדילות בסנה: המנקה. מן העכברים: ו מתוך שלו. ולא חיים במה באו לשם ממקום אחר ובגוונא שהותר לפרוס המצודה בתוך שלו כגון שהיה עד מקום הישוב ארבעה מילין פנוי בלא כרמים ובוכנין: לא השיבם כתקנתן. ויש להוס במה אחרים באו שמה (עי' מ"א) שלא הרחיק המצודה מן העיר כתקון: ומותר בגדוליהן. דזכתה לו חצרו וגם קנה בשינוי כמבואר בר"פ הגוזל: חיה ועוף. דהפקר הוא ונתייאשו הבעלים ומותר לכתחלה אבל בשדה חבירו אסור לפרוס מצודה לכתחלה ובדיעבד קנה (עי' רמב"ם פ"א מהל' זכיה) חרמי מצודה אבל חרם ומכמורת מותר: אין השבטים. בגמרא איתא נדין דהוא מעשרה תנאים שהתנה יהושע והכוונה בתוספתא שיש הפרש בין נפתלי שהיה בחלקו ובין שאר השבטים בפריסת קלע דנפתלי שהיה בחלקו רשאי לפרוס קלע אבל שאר השבטים אין פורשין קלע שאינה שלהם ובראשונה התירו להשבטים גם מכמורים (שיטת הרמב"ם בפ"ה מנ"מ) וי"מ דפריסת קלע אף בתוך שלו אסור אלא החילוק במכמורים דבחלקו מותר (עמ"א): לדרומו. ביבשה נמשך הרשתות: ה"ג. ר"ע אומר ים זה ימה של סובכי: של כל השבטים. כשאר השלל ומלקות שלכל ישראל חלק בהן: ומן לפניהם. האומות לכל אחד היו להם בהר ובשפלה ובנגב: ה"ג. ירדן כא"י: ירדן שבירתו. ה"ג ירדן כירתו וכן בבכורות (נה:) שאתם עוברים וירדן אינו כא"י: שבכתובים. העירות הכתובות בפ' מסעי:

פרק ט א השור. חשיב י"ג אבות נזיקין דרבי אושעיא (ד:): חבל בו ה'. באופן שראוי ליתן כל החמשה או ד' או ג' כדמפרש ואזיל: בשבת כיצד גרסינן: עושה מנה גרסינן. לא אמדינן כל המלאכה שהרי נותן לו דמי ידו אלא שמין לו השבת שמתבטל בחליו מה שראוי לעשות כשהיה כרי בלא יד ורגל: חיגר. ברגל אחת אמדינן כחיגר שומר קישואין דעדיין ראוי לכך אבל במקטע ב' רגליו משערינן כאילו שומר הפתח (רא"ש): ולמתה וסופו לחזור. אז אינו נותן אלא שבתו בכל יום שהרי אין כאן שומת נזק כאילו נמכר בשוק שהרי סופו לחזור וכרבנא בש"ס: הבריא. מזל דידיה גרם: זכו מזון. מה שצריך למזונות זכים וקלים נותן לו ובש"ס הגירסא נכי מזון: לרפותו. דבריפוי תנא ביה קרא ורפא ירפא ורבנן סברי דאף ריפוי פטור (פ"ה תוס' ד"ה עלו): **ב** לחיים. חוזרין ואומדין להקל אם בטעות אבל לא להחמיר מן המיתה אף שהכביד ומת: והקל. ואומד מיתה טעות הוא וצריך אומד אחר לממון: משעה שהכהו. אף שאומד את"ה נותן גם על מה שעבר: לחיים ומת. דפטור מן המיתה משלם ליורשים: ועוד זה דרש. נראה דאף בידוע שמת מחמת מכה הראשונה פטור: **ג** חייב. בכל באינו סמוכים על שלחנו א"כ מיירי בשל אחרים (מ"א): מידו. הכל אפילו השבת דבשלו מבואר לקמן דפטור בשבת: של בתו. של אחר הנזק והשבת של אביה בקטנה סמוכה על שלחנו (ובשו"ע סימן תכ"ד סי' י"א אף באינה סמוכה): של בנו קטן. של אחר עושה סגולה וקונה קרקע והאב אוכל פירות עד שיגדלו כיון דסמוך על שלחנו: של עצמו פטור מן הכל. פשטות הלשון משמע מכל החמשה דברים ובסמוכין על שלחנו ואפילו גדול וי"א דרק בשבת פטור אבל חייב בשאר דברים: החובל בבתו קטנה. באינה סמוכה על שלחנו נזקה שלה כלומר הן נזק שלה והן השאר היינו שבת הכל לאביה שהרי זה שייך לאביה דבזה נפחת בכסף בכסף מכירה לאביה אבל חייב בצער ורפוי ובושת וי"א דפטור לגמרי (עיין רמב"ן) א"נ מיירי בנזק שאינה פוחת מכספה דזה שלה ממש והיינו דדייק ליבנא נזקה היינו מה שבנזק הוא לה ולא לאביה שייך לה אבל השאר כלומר נזק הפוחת מכספה הוא של אביה ולכן פטור: אחרים. באינה סמוכה על שולחן אביה דבסמוכה נתבאר לעיל דמוציאין ונותנים לו היינו לאביה אבל כאן שלה והיינו נזקה והשאר הכל עושין סגולה והפירות לקטנה וי"מ סגולה ס"ת: גדול. שאינו סמוך על שלחנו: ה"ג הכנענים. פטור מן הכל ועבדו ושפחתו העברים חייב בכל חוץ מן השבת דשבתו מלאכתו הוא: חבל יתר מן הראוי. לפי הנראה בעבד עברי מיירי ואם מיירי בעבד כנעני נ"ל שמתחלה סימא עינו שבאופן דיוצא להרות ותבלה שאח"כ ממילא חייב וכן כתב בת"כ;

ואיו

להן הרי אלו חייבין (ל) [ז] שליח ב"ד שהכה ברשות ב"ד והזיק פטור אבל חבל יתר מן הראוי לו הרי זה חייב רופא אומן שריפא ברשות ב"ד והזיק פטור (מ) חבל יתר מן הראוי לו הרי זה חייב: ד (נ) המבייש את חבירו ערום ה"ז חייב ואינו דומה מביישו ערום למביישו לבוש ביישו במרחץ ה"ז חייב ואינו דומה מביישו במרחץ למביישו בשוק ואינו דומה המתבייש מן היקר למתבייש מן הפגום ואינו דומה גדול המתבייש לקטן המתבייש (ס) [ז] החובל בחרש שוטה וקטן חייב בארבעה דברים ופטור מן הבושת מפני שאין להן בושת רבי אומר חרש יש לו בושת קטן אין לו בושת: החובל שוטה [ח] פעמים יש לו בושת ופעמים אין לו בושת סומא רבי יהודה אומר אין לו בושת וחכמים אומרים יש לו בושת: ה (ע) [ט] החובל באשתו בין שחבל בה הוא בין שחבלו בה אחרים מוציאין מידו וילקח בהן קרקעות והוא אוכל פירות ר' יהודה בן בתירה אומר בושת שבסתר לה שני חלקים ולו אחד בושת שבגלוי לו שני חלקים ולה אחד שלו נותנין לו מיד ושלה ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות (פ) החובל בחייבי גליות ב"ד חייב בכל [י] בחייבי מיתות ב"ד עד שלא נגמר דינו חייב משנגמר דינו פטור. היוצא ליהרג וחבל באחרים חייב חבלו בו אחרים פטורין ר' שמעון בן אלעזר אומר אף הוא שחבל באחרים פטור שאין מחזירין אותו [יא] לאמידת ב"ד מעתה הרודף אחר חבירו להרגו ונהפך הנרדף וחבל בו או שחבלו בו אחרים פטורין שנא' (במדבר לה) ולא תקחו כופר לנפש רוצח הרגו והרג (צ) את בהמתו כאחד וקטע את ידו כאחד הרגו וסימא את עינו כאחד פטור שנא' (שמות כא) ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם יש אסון אין נענש אבל הרג את בהמתו ואח"כ הרגו קיטע את ידו ואח"כ הרגו סימא את עינו ואח"כ הרגו חייב שנא' (שם כב) דמים לו שלם ישלם. זה הכלל כל שחלה עליו מיתה מיתה ותשלומין כאחד פטור (ק) מיתה ואח"כ תשלומין תשלומין ואח"כ מיתה הרי זה חייב: ו (ר) החובל באביו ואמו ועשה בהן חבורה אפי' שוגג פטור מפני שנדון בנפשו [יב] הרובע והנרבע אפי' שוגג פטור מפני שנדון בגופו. הדליק גדיש של חבירו ביום הכפורים אפי' שוגג פטור מפני שנדון בנפשו: (ש) [יג] הגונב כיסו של חבירו והוציאו בשבת הרי זה חייב שכבר נתחייב בגניבת הכיס עד שלא תבא שבת אם היה מגרר בו ויוצא פטור [יד] העושה מום במוקדשין אין משלם אלא חצי נזק: ז (ת) הכה את האשה ויצאו ילדיה משלם נזק צער רפוי שבת ובשת לאשה [ס] וולדות לבעל שנא' (שם כא) ונגפו אשה הרה מה תלמוד לומר הרה ולדות לבעל הריון. נתגרשה מזה ונשאת לזה נתגרשה מזה ונשאת ולדות לבעל הריון היתה מעוברת מגר ועבד משוחרר ולדות של גר ועבד משוחרר (א) לפיכך אם מת הרי זה זכה: ח החובל בעבדו ושפחתו העברים בינו לבינן הרי אלו נשבעין ונוטלין. החובל בעבדו ושפחתו [טו] הכנענים בינו לבינן פטור מפני שהוא קנס [טז] המכה את עבדו מכרו לאחר ומת פטור שנאמר (שם) והכהו ומת תחת ידו עד שתהא מכתו ומיתתו ברשותו עבד שחבל בעצמו [יז] יוצא לחירות ונותן לרבו (ב) האשה שחבלה בבעלה אין מפסדת כתובתה כלום וכשם שאי אפשר לה למכור כתובתה והיא תחתיו כך אין מפסדת כתובתה והיא תחתיו: ט [יח] עבד שאמר לרבו הפלת את שיני וסמית את עיני תן לי דמי עיני *) הרב אומר סמיתי את עיניך והפלתי את שינך טול דמי שינך (ג) [יט] עבד נשבע ונוטל (ד) [כ] המוכר את עבדו (ה) בין מתכוין לו ובין שאין מתכוין לו יצא בן חורין היה רשב"ג אומר במתכוין יוצא בן חורין ובשאין מתכוין לא יצא בן חורין. רבו רופא ואמר לו רפא את עיני זו וסימאה שיני זו ועקרה שיחק בו ויצא בן חורין [ו] רשב"ג אומר לא יצא בן חורין (ו) וכולן אם אמר לאחר לעשות לו כן לא יצא בן חורין. הכהו (ז) נגד עינו ואינו רואה נגד אזנו ואינו שומע לא יצא בן חורין שנאמר והכהו (ח) עד שיעשה בו מעשה על עינו ואינו רואה על אזנו ואינו שומע יצא בן חורין. הכהו על מוחו וירדו מים וחפו את עיניו [ז] [כא] ויצאו (ט) בנות מלך וסימא את עיניו יצא בן חורין. הכהו על עינו וכהתה על שינו ונדדה אם היה משתמש בהן לא יצא בן חורין ואם לאו יצא בן חורין. היתה עינו כהה וסימאה שינו נדודה ועקרה אם היה יכול לישתמש בהן לשעבר יצא בן חורין אם לאו לא יצא בן חורין: י (י) החובל בחבירו ומת יתנו היורשין (כ) מת הנחבל יתן ליורשיו. הנחבל בין שיש שם טענה ובין שאין שם טענה הרי זה נשבע ונוטל (ל) רבי יהודה היה קורא אותה [ח] [כב] הכחכח [כג] וכל זמן שהן חוככין זה את זה הרי אלו נשבעין ונוטלין. היה נשוך מקום שאין יכול לישוך את עצמו נוטל שלא בשבועה [כד] לאחר זמן זה אומר חבלת וזה אומר לא חבלתי הרי זו כאחת מכל הטענות: יא החובל בחבירו (מ) אע"פ שלא בקש החובל מן הנחבל הנחבל צריך שיבקש עליו רחמים שנא' (בראשית כ) ויתפלל אברהם אל האלהים וכן אתה מוצא בריעי איוב שנא' (איוב מב) ועתה קחו לכם שבעה פרים ושבעה אילים מה הוא אומר (שם) וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו וגו' ר' יהודה אומר משם ר"ג הרי הוא אומר (דברים יג) ונתן לך רחמים ורחמך והרבך וגו' (נ) זה סימן יהא בידך כל זמן שאתה רחמן הרחמן מרחם עליך. הכהו באחר ידו בנייר ובפנקס בעורות שאין עבודין (ס) בטמוס של שטרות שבידו נותן ד' מאות זוז (ע) ולא מפני שמכה של צער אלא מפני שמכה של בזיון שנא' (תהלים ג) קומה ה' הושיעני אלהי כי הכית [כה] את כל אויבי וגו' (מיכה ד) בשבט על הלחי וגו' (ישעיה נ) גוי נתתי למכים וגו' וכשם שחייב על נזקי חבירו כן הוא חייב על נזקי עצמו [ט] הרק (פ) [כו] ומש בפניו כנגד חבירו (צ) ותלש בשערו מקרע את כסותו משבר את כליו מפזר את מעותיו בחמתו פטור מדיני אדם

*) בכ"י נותן לו דמי עינו

אור הגנוז

[ד] בן גדולים המתבייש לבן קטנים המתבייש: [ה] דמי: [ו] שנאמר הכהו עד שיעשה בו מעשה: [ז] על עיניו: [ח] כאי: [ט] הוא עצמו:

מגן אברהם [ז] שליח בית דין וכו'. סנהדרין דף פ"ס: [ח] פעמים יש לו בושת. דמכלמו ליה ומכלם גמרא דף. פ"ו: החובל שוטה וכו' צ"ל המבייש: [ט] החובל באשתו. רפ"ו דכתובות: [י] בחייבי מיתות ב"ד סנהדרין דף פ"ס: [יא] לאמידת ב"ד. פי' שיאמדו הב"ד הניזק דבעי' שיהא בפניו: [יב] הרובע והנרבע וכו'. צ"ע דמה יתחייב הנרבע וי"ל כגון שהיה הרובע אנוס כגון אשה שאנסה את' והביאתו עלי' מ"מ פטור לשלם לו בשת עי' פ"ד: [יג] הגונב כיסו וכו'. כתובות דף לא: [יד] העושה מום במוקדשין אין משלם אלא חצי נזק. פירוש שאמין כמה היתה שוה מתחלה יותר ומזה משלם החצי ואפשר הטעם משום דכולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי עפ"ע דבבא קמא: [טו] הכנענים וכו' פטור מפני שהוא קנס. קשה הא אפי' חבל בעדים פטור וצ"ל דמיירי שחבל עבדו של חבירו ואפ"ה פטור מפני שהעבד פסול לשבועה וא"ל ישבע הוא ויפטר וע"ז קאמר מפני שהוא קנס וא"כ אע"פ שיודה יפטר וכ"כ הסמ"ע רסי' ת' ומ"מ צ"ע דממונא הוא דהא אפחתי' מכספי' לכן צ"ל דמיירי שחבל בעבדו הכנעני וחסרו אבר והוא רוצה לצאת להרות והוא כופר פטור: [טז] המכה את עבדו הכנעני: [יז] יוצא לחירות. פי' כשרבו רוצה מוציאו לחירות והוא מחויב לשלם לרבו מה שנפחת מכספו אבל והאי אם אין רוצה רבו לשחררו אין כופין אותו על כך: [יח] עבד שאמר לרבו הפלת את שיני וסמית את עיני תן לי דמי עיני והרב אומר חילוף הדברים: [יט] עבד נשבע ונוטל. פירוש משום דממ"נ הוא בן חורין וא"כ נאמן בשבועתו ועי' בגמרא דף ע"ד: [כ] החובל את עבדו כצ"ל א"נ י"ל דמכרו לחוץ לארץ או לנכרים וראשון עיקר: [כא] ויצאו בנות מלך. אפשר דבת עין קרי הכי ועי' כ"ז בקדושין פ"ק דף כ"ד וכ"ה: [כב] הכאה כאי: [כג] כל זמן שהן חוככין. פי' שהן מודים במקלת. עי' בשבועות פ"ז דף מ"ד: [כד] לאחר זמן. פירוש אחר זמן כגון שנכנסו למקום א' ויצא חבול א"ל חבלת פטור דכיון דלא תבעו מיד מוכח' מילתא דפיקרא קאמר: [כה] את כל אויבי לחי. למכים ולחיי למורטים: [כו] ומש בפניו. פירוש שנוטל הרוק וממשמשו על פניו. כנגד חבירו בפני חבירו:

חסדי דוד

הכל של אחרים מוציאין מידו של בתו נותנים לו מיד ושל בנו עושין לו בהו סגולה מיד החובל בבתה קטנה נזקה שלו והשאר הרי זה חייב חבלו בה אחרים נזקה של אב והשאר עושין לה בהן סגולה ואם מתה אביה יורשה החובל בבנו קטן חייב בכל בעבדו ושפחתו העברים של אחרים חייב בכל של עצמו חייב בכל ופטור מן השבת מפני ששבתו שלו בעבדו ושפחתו הכנענים פטור מן הכל חבל יתר מן הראוי להן ה"ז חייב ע"כ ועי' בגמ' דף פ"ו ובכתובות דף מ"ג וברמב"ם פ"ד ובח"מ סי' תכ"ד: **החובל** בחבירו ומת יתנו היורשים. או משום דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי או דסובר מלוה ע"פ גובה מן היורשין ולא טענינן ליורשים שמא פרע אבוהון משום דאיהו נמי לא הוה מצי טעין דהו"ל כטוען על מעשה ב"ד וסיפא דאם מת הנחבל יתן ליורשיו לשיטת הראב"ד דחמשה דברים ממונא נינהו ניחא ולשיטת הרמב"ם צ"ל דכבר עמד בדין דאל"כ אין אדם מוריש קנס לבניו דשמא היה מודה ומפטר:

מצפה שמואל (ל) שליח ב"ד שהכה. עי' כח. וירושלמי פ"ח סוף הל"ג ועי' רמב"ם פ"ה מהל' ר לא הל"ו ובהשגות שם: (מ) חבל. עי' מכות כב: ועי' תוס' כתובות לג: ד"ה דלמא: (נ) המבייש את חבירו. פו: (ס) החובל בחש"ו. שם: (ע) החובל באשתו. כתובות סו. וע"ש תוס' ד"ה ה"ג בשם ר"ת כשחזר בו ועי' רמב"ם פ"ד מהל' חובל הלט"ז והגמי"י ועי' שו"ע אה"ע סימן פג ס"א ובביאורי הגר"א שם ס"ק ו' שעיר בזה דכאן מבואר דאוכל פירות ולע"ג וע"ש בביאוריו סק"ג שהביא תוס' זו בפרש"י דרק בושת לה ב' חלקים אבל לא פגם ועי' תוס' כתובות ריש פ"ו דגם בפגם כן הוא ועי' סמ"ג שהביא תוס' זו וע"ש: (פ) החובל בחייבי גלות. עי' ערכין ו: שנאמר ולא תקחו כופר ועי' ר"פ החובל דדרשינן הקרא למילתא אחריתא ועי' סנהדרין עג. ילפינן מקרא דניתן להציל בנפשו: (צ) את בהמתו. כה. כתובות לה. וירושלמי פ"ט הל"ג: (ק) מיתה ואח"כ תשלומין. עי' ירושלמי כתובות רפ"ג ותרומות פ"י וכאן פ"ג הל"ד וירושלמי גיטין פ"ה וכתובות לה. מקרא דדמים לו הרי שהיו לפניו כדי יין וכדי שמן ושברן כשהוא חותר חייב לשלם ועי' רמב"ם פ"ג מהל' גניבה הל"א והוא כתוספתא זו: (ר) החובל באביו. לד: ולה. וירושלמי פ"ג שם ושם: ע: (ש) הגונב כיסו. כתובות לא. וירושלמי שם ושם ועי' ירושלמי שבת וקדושין פ"א סוף הלכה ה: (ת) הכה את האשה. מט. ובשו"ע באה"ע סימן פג דמבואר שם דדינו כחבלה דלה ב' חלקים ולו ח"א ועי' חו"מ סימן תכ"ג בסמ"ע שם ס"ק ב' דמחלק בין וולדות לשאר נזק ועי' באורי הגר"א באה"ע ס"ק ד' בשם היש"ש והוא כמ"ש הסמ"ע ועי' רמב"ם רפ"ז מהל' חובל ובהה"מ שם ושם ילפינן לדרשא אחרינא ותרתי ש"מ וכן במכילתא בקרא דנגפו הרה ילפינן תרתי ועי' רש"י מט: וצ"ע דהכא תני אם היתה שפחה ומתו שניהם זכה בין בדמי ולדות בין בנזק וצער. ת"ב: (א) לפיכך אם מת. שם וע"ש מט: היטב בגמרא וירושלמי: (ב) האשה שחבלה בבעלה. פט. ושם: (ג) עבד נשבע ונוטל. עי' ירושלמי שבועות ריש פ"ז היה עבד דאין מוסרין שבועה לעבד דחשוד הוא וכאן במוחזק בכשרות ועוד דעתה בן חורין הוא ועי' ירושלמי ב"ק פ"ח הל"ה ועי' יו"ד סי' א: (ד) החובל גרסינן. עי' מ"א דגרס המכה: (ה) בין מתכוין. קדושין כד: (ו) וכולן אם אמר. עי' דף לב: (ז) נגד עינו. קדושין ושם וירושלמי כלאים פ"ח מוכא זה טפה נגד עינו וסימא וכל הענין: (ח) עד שיעשה בו מעשה. עי' דף לא ותוס' שם שהביאו זה: (ט) בנות מלך. עי' שבת קט.: (י) החובל בחבירו. עי' ב"ב קעד: ועי' חו"מ סי' פט וסי' צ ועי' ירושלמי סנהדרין פ"ח הל"ו דאין נשבע ונוטל והכא ע"כ מיירי באין עסק שבועה ועי' חו"מ סי' פ"ח דבבה"ג אין מורים שבועה לבניו והכא מיירי דאמדוהו מחיים דבעינן אומד לנזקין לא.: (כ) הנחבל. עי' שבועות רפ"ז: (ל) ר"י היה קורא. ירושלמי שבועות פ"ז הל"ג: (מ) אע"פ שלא בקש. לה. וירושלמי פ"ח הל"ז: (נ) זה סימן. ירושלמי שם: (ס) בטמוס של שטרות. עי' מיי' פ"ב מהל' חובל הל"ב ובהה"מ ובהשגות ובשו"ע חו"מ סימן רכ ס"ע ועי' תו"כ סוף פ' אמור שהביאוה וע"ש פ' מז ועי' ירושלמי רפ"ז ובפ"מ שם: (ע) מפני שמכה של צער. מכאן משמע כפרש"י צ. דהוא על הבושת כמ"ש הת"ח והשיג על הרמב"ם בפ"ב מהל' חובל שהוא בעד כולן ועי' כ"צ הלכות ב"ק נג: שם ט"ס וצ"ל כמ"ש כאן ומביא הקרא והומר בשבט יכו על הלחי את שופט ישראל ועי' ת"ב שכ' להרמב"ם הכוונה בתוספתא דלא מכה של צער דהא בלא צער נותן בעד הבושת אבל מ"מ בדאיכא כולן אינו נותן אלא בעד כולן וכמ"ש הרמב"ם הכהו במטפחת נותן בושת ל. וע"ש ועי' הגמי"י פ"ג מהל' חובל סימן י': (פ) ועש נגד חבירו. משמע דוקא בפני חבירו אבל בלא"ה מותר לבייש עצמו כמבואר בש"ס צא ועי' תענית טו אינו דומה המתבייש מעצמו: (צ) מתלש בשערו. שבת קה:

מנחת בכורים

ד ואינו דומה. השומא אינו שוה: במרחץ. כגון על גבי הנהר שב"א עומדים ערומים ולבושים ועשאו ערום דאיכא קצת בושת וכן בערום דאתא רוחא וכרכיה למנה והוא עשאו ערום ממש דאל"כ ליכא בושת (פו: תוס' ד"ה ערום): ה"ג. רבי אומר שוטה אין לו בושת חרש יש לו בושת קטן פעמים וכו' כגון דמכלמי ליה ומכלם: ה שחבל בה הוא. אם הזיקה בתה"מ חייב כמבואר (לב.): בושת שבסתר. וה"ה פגם והשבת והריפוי הוא לבעלה והצער לה שבגלוי נמאסת כגון בפניה: החובל בחייבי גלות. היינו בעיר מקלטו אבל יצא מעיר מקלטו במזיד מבואר דינו במכות (יא): בחייבי מיתות. דכתיב ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ומקשינן הכאה לקללה: פטורין. לאו בעמך הוא: פטור. דמלוה על פה אינו גובה מן היורשים: לעמידת בית דין גרסינן בערכין. שהרי אינו עומד בפני ב"ד ולגירסא דהכא לאמידת ב"ד דא"א לאומדו בפניו שהרי יוצא ליהרג: או שחבלו בו אחרים. שאינו יכול להציל בד"א: והרג את בהמתו כאחד. בש"ס (כב:) אפילו ממון לזה ותשלומין לזה פטור מתשלומין: הרגו וסימא את עינו. כגון שבסימא את עין נהרג כמבואר (פד.) ואח"כ הרגו אפילו באתחלתא דמיתה מ"מ חייב בתשלומין (עי' פ"ד) דמים לו בבא במחתרת בגוונא דאינו חייב מיתה: ו הרובע. אף שע"י מעשיו גרם מיתה להבור פטור מן התשלומין דקים ליה בדרבה מיניה א"נ בהזיקו ממון אחר וקמ"ל שאף שהממון אינו מתמת במיתה מ"מ פטור: ביוה"כ. כר"נ בן הקנה דכרת פוטר מתשלומין א"נ בחייב מלקות דמלקות פוטר: נתחייב מיד. בהגבהה: מגרר ויוצא. לרה"ר א"כ שבת וקניית הגנבה באין כאחד דלא קנה עד שתבא לרשות אחר כיון שלא הגביה ומיירי לגדי רה"ר דברה"ר לא קנה כלל ואיכא מ"ד אף לרה"ר כתובות (לא:): במוקדשין אין משלם אלא ח"נ. כיון דלמזבח קיימי ליכא כ"ש בהטלת מום שהרי גם עתה אינו ראוי לקרבן ודינו כמבואר בערכין (כט:) במקדיש עולתו שאמין הטובת הנאה מה שאמין לבעלים כמה רוצה ליתן בעד זה להקריב עולה אע"פ שאינו חייב וזה השומא ניסס בח"נ שהבהמה נפסדת לגמרי כדין המטיל מום בקדשים (עי' ב"ק ל"ת ד"ה הגורם) והת"ב מפרש דקאי על ריה"ג דקדשים קלים ממון בעלים ומשלם דמי בשר לבעלים ולא דמי אימורים ומ"מ משלם מדרבנן (כמ"ש התוס' ב"מ לט.): ז משלם נזק. ודינו כחבלה דעלמא מבואר במס' כתובות (סו) במומין שבגלוי לה שני חלקים ובבסתר לה חלק א' וגם רפוי שייך לאשה שהרי בה מתרפא ובגוונא שאמדוהו לחמשה יומי ועביד סמא חריפא ונתרפאת בתלתא יומי מותר הריפוי שייך לבעלה (עי' אה"ע סימן פג וחו"מ סימן ת"כ): לבעל הריון. הראשון ה"ז זכה והחבל בחיי הגר אבל החבל לאחר מיתת הגר זכתה לעצמה (עיין מט:): ח נשבעין ונוטלין. בגוונא שתקנו חכמים בנחבל בר"פ כל הנשבעין ודינו לביני והיינו שלא ראו עדים שחבלו אבל עכ"פ יצא חבול מתחת ידו: מפני שהוא קנס. וכגון שימא עינו שרוצה העבד לצאת לחרות והמ"א מפרש בחבל בע"כ של אחר וכיון דהוא חשוד פטור דכל הנשבע ונוטל כשהוא חשוד מפסיד: פטור. ממיתה: שחבל בעצמו. אל עליו חיוב תשלומין לרבו רק שאין לו ממה לשלם וכשיוציאו רבו לחרות נותן דמי חבלה לרבו ויוצא לחרות אינו חייב רק כשיוצא לחרות עי' גזיר (כב:) במגנה: האשה שחבלה. בלא נפיש כתובתה מכתובה דאורייתא ונפיש מדמי חבלה והשתא לא מגרש לה אבל אם יגבה בדמי חבלה קלה בעינו להוציאה: כשם. שאם מכרה לאחר לא הפסידה כתובת בנין דכרין כך המוכרת לבעלה לא הפסידה כתובת בנין דכרין שהן יורשין זכות כתובתה יתר על אחוהון הכי מוקמינן בגמרא ועוד מוקמינן שם בגוונא אחרינא: ט עבד נשבע ונוטל. כדין נחבל בר"פ כל הנשבעין ובגוונא דאיכא עדים שעכ"פ חבלו באחת שיוצא לחרות וי"א דאינו נוטל דמי עין אא"כ תפס: ה"ג החובל את עבדו. ופליגי בשן ועין שלא בכוונה אם יוצא לחרות דרשב"ג סבר ושחתה עד שיכוין לשחתה: וכולן אם אמר. דאיש כי יכה כתיב הוא בעצמו: שיעשה בו מעשה. והכא העבד בעצמו מיבעת נפשו והכי אמרינן בש"ס (לד.) וכאן משמע דגזרת הכתוב הוא: בנות מלך. השחור שבעין: י יתנו היורשים. כשנשבע ונוטל בחייו כדין נחבל א"נ בדאיכא עדים (עיין בסימן קח): יש שם טענה. מודה במקצת ור"י ס"ל דדוקא מו"מ: הכתכת. שחיכך זה בזה והיינו שהם שם הבלה בודאי כדסבירא ליה לר"י דדוקא מו"מ א"נ קמ"ל דדוקא בנפל המחלוקת בעוד שעסוקין בחבלה והיינו שהעדים ראו שילא חבול מת"י אבל אם נשתהה זמן מועט י"ל דאחר הבלו כמבואר לקמן לאחר זמן וכו': יא אע"פ שלא ביקש החובל מן הנחבל שיתפלל בעדו. אבל בקשת מחילה בעינן וכ"א בת"כ ה"ג הכוונה אע"פ שלא ביקש מחילה מ"מ בל ימנע מלהתפלל: אל אלהים. על אבימלך: מה הוא אומר. ולא מצינו שבקשו ממנו שיתפלל בעדו אבל איוב בעצמו התפלל: מרחם עליך. ולא יהא אכזרי למחול: בנייר ובפנקס. דכתיב ועשה מ"מ כמבואר בת"כ: בטומוס. פי' בערוך קלף שעושין מקליפה של עץ: בשבט על הלחי. אלמא לחי בזיון הוא וכן לחיי למורטים: על נזקי עצמו. חייב בדיני שמים: ורק בפניו. שנוטל הרוק וממשמש בפניו: כנגד חבירו. ונמאס לחבירו דחייב בדיני שמים ואמר עוד גוונא דתלש בשערו והוא חובל בעצמו וחיובו בדיני שמים

אדם והיינו (ק) מסור לשמים שנא׳ (בראשית ט) ואך את דמכם לנפשותיכם מיד נפשותיכם אדרוש רבי שמעון בן אלעזר אומר משם רבי חלפאי בן אגרא שאמר משם ר׳ יוחנן בן נורי מתלש בשערו מקרע את כסותו משבר את כליו מפזר את מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד ע״ז שאילו אמר לו יצרו לך ועבוד עבודת כוכבים היה עובד שכך היא עבודתו של יצר הרע: האומר (ר) סמא את עיני שהזקתני קטע את ידי שהזקתני פטור (ש) [כה] אנסוהו עובדי כוכבים ונטלו ממונו [י] בפניו פטור נטל [יא] ונתן להן ה״ז חייב:

פרק י א הגוזל את הפרה ועברה אצלו ושינתה ושילשה אפי׳ ארבעה וחמשה פעמים וכן הגוזל את הרחל ונטענה אצלו וגזזה אפי׳ ארבעה וחמשה פעמים עז וחלבה אפי׳ ד׳ וה׳ פעמים משלם כשעת הגזלה (א) רבי שמעון אומר רואין אותן כאילו הן שומות אצל אחרים (ב) גזל צמר ולבנו טווי ולבנו פשתן ונקהו אבנים ושיפן משלם כשעת הגזלה (ג) רבי שמעון בן אלעזר אומר כל דבר שהשביח הגזלן יד הגוזל על העליונה רצה משלם כשעת הגזילה רצה אומר לו הרי שלך לפניך: ב גזל (ד) עבדים והזקינו (ה) אילנות והזקינו פירות והרקיבו בית ונתנגע מטבע ונפסל יין ונתגלה ונתנסך תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונעבדה בה עברה אומר לו (ו) הרי שלך לפניך. עבדים והזקינו ומכרן אילנות והזקינו וקצצן פירות והרקיבו ומכרן בית ונתנגע ונתצו מטבע ונישוף (א) יין ונתגלה ושפכו יין ונתנסך ושפכו תרומה ונטמאת ושרפה חמץ ועבר עליו הפסח ושרפו בהמה ונעבדה בה עבירה (ז) ונסקלה משלם כשעת הגזילה (ח) זה הכלל כל גזילה שהיא בעינה ולא שינה אותה מברייתה אומר לו הרי שלך לפניך ואם שינה אותה מברייתה משלם כשעת הגזילה (ט) [א] והגנב לעולם משלם כשעת הגניבה (י) הגוזל את המריש ובנאו בבירה בית שמאי אומרים יקעקע את הבירה ויטול את המריש ובית הלל אומרים מחשב כל מה שהיה שוה ונותן לבעליו מפני תקנות השבין: ג (כ) היורד לחורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשות וכשהוא יוצא אמר תן לי עצי ואבני (ל) אין שומעין לו רבי שמעון בן גמליאל אומר בית שמאי אומרים הרשות בידו ובית הלל אומרים אין שומעין לו: [ב] היורד לחורבתו של חברו ובנאה שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה. היורד ברשות שמין לו וידו על העליונה כיצד ידו על העליונה אם השבח יתר על הוצאה נותן לו את השבח ואם הוצאה יתרה על השבח נותן לו את ההוצאה: ד (מ) נגר שקבע מסמר בשידה בתיבה ובמגדל ונשבר חייב לשלם מפני שהוא כנושא שכר נתן לחרש לעשות לו כסא ועשה לו ספסל ספסל ועשה לו כסא יד הבעלים על העליונה דברי רבי יהודה ר״מ אומר נותן לו דמי עציו מודה ר״מ לר׳ יהודה שאם נותן לחרש לעשות לו כסא נאה ועשה לו כעור ספסל נאה ועשה לו כעור שיד הבעלים על העליונה. והמוליך חטין לטחון ולא לתתן ועשאן מורסן וסובין קמח לנחתום ועשאו פת נפולין בשר לטבח [א] והקדיחו חייב לשלם מפני שהוא כנושא שכר רשב״ג אומר נותן לו דמי בושתו ובושת אורחיו. המוסר בהמתו לטבח ונבלה אומן פטור הדיוט חייב ונושא שכר בין זה ובין זה חייב. המראה דינר לשולחני ונמצא רע חייב לשלם מפני שהוא כנושא שכר: ה (נ) הגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפי׳ למדי לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו אבל נותן הוא (ס) לשליח ב״ד [ג] [ג] ואם מת מחזיר ליורשיו ר׳ שמעון בן אלעזר אומר בשליח ב״ד שעשה נגזל ולא שליח ב״ד שעשה גוזל לפיכך אם שלח הלה ונטלה הרי זה זכה אמר רבי אלעזר ברבי צדוק בד״א בזמן שהיתה הקרן מרובה על הוצאה אבל אם היתה הוצאה מרובה על הקרן הרי זה משלם קרן וחומש בב״ד ומביא אשם על השבועה: ו (ע) פרוטה בקרן מעכב חצי פרוטה אין מעכב (פ) חומש כולו אין מעכב [ד] מי שזקף החומש הרי הוא [ג] כחומש לכל דבר. הגוזל את חבירו ונשבע לו הרי זה משלם קרן וחומש ומביא אשם (צ) מת הנגזל משלם הגוזל ליורשי הנגזל (ק) קרן וחומש ומביא אשם מת הגוזל יורשי הגוזל משלמין לנגזל קרן ופטורין מן החומש ומן האשם. מתו הגוזל והנגזל יורשי הגוזל משלמין ליורשי הנגזל קרן ופטורין מן החומש ומן האשם: ז ראה גזילתו של חבירו בתוך ביתו ואבדתו של חבירו בתוך ביתו ואמר איני יודע [ד] ונעלמו ממנו בשעה שנשבע פטור שנאמר (ויקרא ה) ונשבע על שקר וגו׳. אמר לבניו גזילה זו של פלוני היא אבידה זו של פלוני היא בזמן שנשבעין על דעת אביהן (ב) חייבין [ה] על דעת עצמן פטורין: ח הגוזל את הרבים (ר) חייב להחזיר לרבים חומר גזל [ה] הרבים מגזל היחיד שהגוזל את היחיד יכול לפייסו ולהחזיר לו גזילו הגוזל את הרבים אין יכול לפייסן ולהחזיר להן גזילן. הגוזל את הנכרי (ש) חייב להחזיר לנכרי חמור גזל הנכרי מגזל ישראל מפני חילול השם. הגוזל את הנכרי ונשבע לו (ת) ומת [ו] אינו מתכפר לו מפני [ו] חילול השם: ט (א) דרש רבי יוסי הגלילי בגוזל את הגר והיה עולה לירושלים ומעותיו ואשמו בידו ומצאו וזקפו עליו במלוה הביא את אשמו ואח״כ מת הגר יצא לא הספיק להביא את אשמו עד שמת הגר הרי זה צריך להביא אשם והמעות זכה בהן וחכמים אומרים לא עשה כלום עד שיתנם לו ויחזור ליטלם ממנו. (ב) דרש ר׳ עקיבא כשבא מזפרן בגזל את הגר

אור הגנוז

[י] של חבירו: [יא] הוא: פ״י [א] וניבלה וצמר לצבע והקדיחו: [ג] שעשה גאם מת: [ג] כקרן: [ד] או שהיה יודע: [ה] גזל רבים: [ו] חייב להחזיר:

נוסחאות כ״י

א) ונתשו: ב) פטורין על דעת עצמן חייבין:

מגן אברהם [כה] אנסוהו עובדי כוכבים והראה ממון חבירו ונטלו בפניו פטור: [א] והגנב לעולם משלם וכו׳ משמע אפי׳ שינה אותה מברייתה וצ״ע למה והפשר כיון דמשלם כפל משלם כברה״ג: [ב] היורד לתוך חורבתו. ב״מ דף ק״א: [ג] ואם מת מחזיר ליורשין כצ״ל: [ד] מי שזוקף כחומש הרי כקרן לכל דבר פירוש שזקפה במלוה עליו: [ה] ועל דעת עצמן פטורין. עי׳ בגמרא: [ו] מפני חילול השם. וה״ה יחזור ליורשיו י״ל דמ״מ איכא חילול השם אצל אביו:

חסדי דוד

פרק י הגוזל את הפרה ועיברה כו׳. לדעת הראב״ד ודעימי׳ הוא משום שנוי דעיבור או לידה חשיבה שנוי ולכן משלם כשעת הגזילה ולדעת הרמב״ם לא עיבור ולא לידה לא חשיבי שנוי משום דהוי שנוי החוזר לברייתו ומה דמשלם כשעת הגזילה מוקי לה דנתעברה אחר יאוש דכל שבח שהשביח ממילא אחר יאוש כל גנבי הוי אבל אם ילדה לפני יאוש אע״פ שנתעברה אצלו צריך לשלם הכל לבעלים. ועי׳ בדבריו בפ״ק מהל׳ גניבה ובפ״ב מהל׳ גזילה ובב״י סי׳ שנ״ד וסי׳ שס״ב ומ״ש הסמ״ך בסי׳ שנ״ד ע״ד הרב המגיד דבריו ברורים הם אך מ״ש ע״ד הטור תמוה הוא מנ״ל הא ובדרמב״ם לא משמע כן ע״ש: גזל עבדים והזקינו כו׳ מטבע ונפסל נ״ל מטבע ונפסל ונשפו וקמ״ל דלא״ג דבדבר נטשל הואיל ונשפו שהפסיד צורתו ושוב אינו יכול לומר הרי שלך לפניך חייב לשלם כשעת הגזילה וכן ביין שנתגלה או נתנסך ושפכו. ואתנה מה דמסיים והגנב לעולם משלם

מצפה שמואל (ק) מסור לשמים. עי׳ רמב״ם פ״ו מהל׳ מלכים דלוקה מכת מרדות: (ר) סימא את עינו. סוף פ״ח וירושלמי פ״ח הל״א: (ש) אנסוהו. עי׳ דף קיז. ועי׳ בעה״מ ורמב״ן וירושלמי ספ״ח סיטב וב״י שם ועי׳ שו״ע סימן רל״ב סעיף ח׳ וסימן שפ״ח ס״ב ועי׳ ב״י בשם הרא״ש. ואם כאן מיירי בפקדון אם אמרו ממון פלוני פטור דמותר להציל עצמו בזה כיון שמראין על אותו ממון: (א) רש״א רואין. דף לה: ועי׳ תוס׳ ד״ה מני ומתוספתא זו ראיה דלא קנה גוף הגזילה בשינוי שהרי קתני גוף הבהמה ועי׳ רמב״ן ובעה״מ ריש פרק הגוזל ורא״ש שם והוא כשיטת הרמב״ן ומשלם כשעת הגזילה היינו הפרה עצמה ורמב״ן כתב שם שכן דעת הראב״ד וכוונתו אל ראב״ד אחר דאי להראב״ד בהשגות הא סוף פ״ב מהל׳ גזילה כתב דאין שינוי גדול מלידה וגיזה ומשמע דמיירי לענין גוף הפרה והקשה עליו הלח״מ ע״ש: (ב) גזל צמר ולבנו. עי׳ רפ״ט וירושלמי פ״ז הל״א ועי׳ חו״מ סימן שנ״ד בדין שינוי שאינו חוזר ושינוי החוזר ע״ש היטב בסימן שס״ב: (ג) רשב״א. עי׳ רמב״ן במלחמות דרשב״א איירי בהשביח בידים משום דא״ל אנא מפטמי ואת שקלת ומבואר בפנים: (ד) עבדים והזקינו. דף צו: ועי׳ ירושלמי פ״ט הל״ג ועי׳ קיז: במשנה לענין שטף נהר ועי׳ רמב״ם רפ״ט מהל׳ גזילה ובשו״ע סימן שס״ג: (ה) אילנות והזקינו. עי׳ ירושלמי כלאים פ״ז הל״ד ועי׳ תוס׳ סוכה ל: בזה בארוכה בדין גזילת קרקע ועי׳ ירושלמי פ״א דערלה (ב״) שאין קרקע נגזלת: (ו) הרי שלך לפניך. עי׳ ש״ס ע״א בשור הנסקל דר״מ סבר כר״א בן יעקב דאמר החזירו לבעלים מותר ואפילו נגמר דינו וע״כ דסבר היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק כמ״ש התוס׳ מה. ד״ה השתא ולפ״ז צ״ע בגיטין נג: לימא כתנאי המטמא מ״ס היזק שאינו ניכר שמיה היזק והיינו ר״מ והלא כאן לר״מ לא שמיה היזק והתוספתא אתיא כר״מ ומ״מ אומר הרי שלך לפניך וצ״ל דשם קאי לחזקיה דאפילו שמיה היזק מ״מ אומר הרי שלך לפניך. בריטא י״ל דמיירי שתפסוהו ביד ב״ד ולכן משנגמר דינו אינו יכול לומר הרי שלך לפניך וסיפא בתפסוהו מעצמם ולכן דוקא בנסקלה חייב אבל בלא״ה אומר הרי שלך לפניך ועי׳ רש״י מה. וקושיית התוס׳ שם ומל״מ פ״ג מהל׳ גזילה יישב זה ועיין לח״מ שם ת״ב: (ח) זה הכלל. ואכן קי״ל דכתם בידים דהדר אומר הרי שלך לפניך כמבואר בסי׳ שס״ג ס״א: (ט) והגנב לעולם משלם. כן מבואר להדיא בירושלמי פ״ט הל״א זה הכלל שהיה ר׳ יעקב אומר כל גזילה שהיא קיימת בעינה וכו׳ אומר לו הרי שלך לפניך והגנב לעולם משלם כשעת הגניבה ועי׳ בפנים. ועי׳ תוספות גיטין מב: ד״ה ושור ודף מג: ד״ה גזלן: (י) הגוזל את המריש. עי׳ סו. וירושלמי פ״ט הלכה א׳: (כ) היורד לחורבתו. ב״מ קא. וירושלמי פ״ט הל״א וגיטין פ״ה הל״ו וב״מ פ״י הל״ג וכאן סוף פ״ז: (ל) אין שומעין לו. בפנים הגהתי שומעין לו כדמשמע בב״מ קא. ע״ש ואם נגרוס כאן אין שומעין א״כ תקשה על רב נחמן מת״ק דאמר לב״ע אין שומעין לו ועי׳ בכתובות פ״ה הל״ח ושם ג״כ טעות סופר אם לא דנכון הגירסא דהכא ודהתם כמ״ש הב״י בסימן שע״ה דהא דשומעין לו וידו על התחתונה היינו משום שלא הקנהו אלא אדעתא שלא יפסיד א״כ אם בעל הקרקע רוצה ליתן כל ההוצאה אין שומעין לו ובזה מיירי התוספתא וידו על העליונה גם כן אם אינו רוצה לשלם מחמת אלמותו שומעין לו וידו על העליונה כתב הת״ב עי׳ רש״י ב״מ ק״א פירש זה והבעה״מ השיג עליו והרמב״ן הביא מתוספתא דכתובות ולא הביא מכאן דכאן מיירי ביורד ברשות: (מ) נגר שקבע. עי׳ דף צח: (נ) הגוזל את חבירו שוה פרוטה. דף קג. וירושלמי פ״ט: (ס) לשליח בית דין. דף קד. וירושלמי יבמות פרק ט״ו הל״ט וירושלמי ב״מ פ״ג הל״ס: (ע) פרוטה מקרן. קג. עי׳ תו״כ סוף ויקרא לאשמה בה פרט לפחות משוה פרוטה ועי׳ ירושלמי ריש פ״ו משבועות: (פ) מי שזקף החומש. ברמב״ם פ״ז הל״ב לא הוזכר זקף: (צ) מת הנגזל. עיין דף קד. וקט. ועי׳ תו״כ ס״פ ויקרא מקרא דונתנו: (ק) קרן וחומש. ועי׳ רמב״ם פ״ח הל״א דאם נשבע לו ואח״כ מת דנותן קרן וחומש ועי׳ בכ״מ שכתב דכן מבואר במשנה ועי׳ במשנה דמיירי בהולכה לידו ועי׳ תוס׳ שם בסוף העמוד וכאן יותר מבואר עי׳ ספרי פ׳ נשא פ״ד ורמב״ם פ״ז שם ונעלמו ממנו עי׳ שבועות כו. מקרא דהאדם בשבועה וכאן מפקא ליה מקרא דונשבע על שקר. והנה שכה גוף הדבר הוי אנוס וגם כשסבור שמותר להשביע על השקר מבואר ברמב״ם בהלכות שבועות פ״א הל״ו דפטור מקרבן שבועה ועי׳ ירושלמי נזיר פ״ח הל״א אם אמר סבור הייתי שאיזה שבועה פטור ועי׳ בתוס׳ שבועות לא: ד״ה ואין שכתבו בסוף דבריהם דשגגתא גרידא היינו אומר מותר ומ״מ אמרינן שם תינח להא דר״א ור״א דכה״ג אנוס הוא ופטור והיינו מאשר יבטא האדם משבועה ומדרבא דמבואר כאן דנשבע על שקר אינו מוכח זה וא״כ הו״ל להביא יותר קרא דהאדם ואולי כיון דמשכת קרא גופא משבועת הפקדון מביא יותר מקרא זה ובתוס׳ דשבועות פ״ק מבואר ג״כ מקרא זה: (ר) חייב להחזיר לרבים. דף נד: ועי׳ ב״ב פ״ח ותוס׳ ד״ה התם והוא סיפא דחייב להחזיר להן גזילו כמ״ש בפנים ועי׳ ירושלמי ביצה פ״ג סוף הל״ח בהבא שאול ועי׳ ירושלמי ב״מ פרק ו׳ סוף הל״ו: (ש) חייב להחזיר לעובד כוכבים. עי׳ דף קיג:. והסמ״ג כתב אם לא ליער אסור וכן בתוס׳. (ת) ומת אינו מתכפר. הוזכרה במג״ד פ״ז מהלכות גזילה הל״ז ועיקר דברי הרמב״ם שם מת״כ ויקרא פי״ב ופכ״ב ופלא על הס״מ שלא זכר זה: (א) דרש ריה״ג. עי׳ דף קיט וירושל׳ פ״ט הלכה ט״ו:(ב) דרש ר״ע כשבא מזפרין. שם ושם ועיין ספרי פרשת נשא פיסקא א׳ וב׳ ופיסקא ד׳. ושם בפ״ב יליף מן ואשמה הנפש ההיא דפטורים מן האשם אבל הקרן חייבים ובפ״ד קודם שבא מזפרין דרש שהיורשים פטורים אף מן הקרן דכתיב מלבד איל הכפורים הקרן דומה לאשם וכשבא מזפרין הוסיף דאפילו נתן כבר מן האשם פטורין והם אינם יכולים להוציא הכסף מן הכהן כמבואר כאן והג״א כתב שם דאחר שבא הוסיף דפטורים מן האשם וחייבים בקרן ואין הדבר כן ועי׳ בירושלמי ספרי פ׳ נשא:

מנחת בכורים

שמים אי״נ מכות מרדות (רמב״ם פ״ו מהל׳ מלכים הל״ו) :־עבודתו של יצה״ר. ומוליכו מעט מעט לתמור המור ועובר ג״כ משום שלא יהא לך אל זר בנפשו של אדם לא יסיה מדה זרה: שהזקתני. וניחא ליה בהכי וע״מ לפטור קאמר לכן פטור אבל בעינן סתמא חייב דאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו: אנסוהו. להראות:

פרק י א הגוזל כשעת הגזילה. דקנה בשינוי ומשלם דמים. רואין אותו כאילו הן שומות. כשבח שעל גבי גזילה לת״ק כוליה דגזלן ולר״ש כאילו כיסם לאחרים למחצה ולשלים כמנהג ואפילו נטענה אצלו וגזזה לא קנה גזלן רק כאחרים (עי׳ רמב״ן פ׳ המפקיד): גזל צמר וליבנו. איירי בשינוי שאינו חוזר וקנה הגזלה מה״ת: רשב״א אומר כל דבר. ס״ל לרשב״א דשינוי אינו קונה וה״ק נוטל שבחים מתקנת השבים. כיתם אומר לו הרי שלך לפניך ורשב״א כר״י דאמר בשבח שעל גבי גזילה דגזלן הוי מפני תקנת השבים אף בשינוי החוזר לברייתו וכן איירי כאן כמבואר בש״ס (צד.): ב עבדים והזקינו. דעבדי כמקרקע דמי: פירות והרקיבו. וכגון שהרקיבו מקצתן: ונתנגע. בית המנוגע וצריך נתיצה: וניסוף הצורה. ונשתנה: יין ונתנסך. ובש״ס (צו:) הגירסא יין והחמיץ: הרי שלך לפניך. אף לר״מ דעבדי כמקרקע דמי ותוספתא זו כוותיה מ״מ בכל הני אומר לו הרי שלך לפניך: וקצצן. כיון שהזיק בידים א״י לומר הרי שלך לפניך אבל אם נפחת מאליו אומר הב״ל ובעבדים שמתו גם מאליהם א״י לומר הש״ל כקצת פוסקים ואנן קי״ל דיכול לומר הש״ל (עי׳ סימן שס״ג ס״ק ג): חמץ ושרפו. ל״ד בידים אלא אפילו נשרפה ממילא כיון דליתא בעינה חייב לשלם תשלומי מעליא וכתב בת״ב דשרפו י״ל דאחר שרפו כמבואר בש״ס (נח:) ונסקלה. אבל יוצא להסקל אומר הרי שלך לפניך וריטא דקתני ונעבדה בה עבירה איירי ג״כ אף שנגמר דינו לסקילה מ״מ אומר הרי שלך לפניך ובש״ס (נח:) מבואר דמשנגמר דינו א״י לומר הרי שלך לפניך (ועיין בלח״ז מ״ש בזה): זה הכלל. מרבה אפילו בכיתם אומר הרי שלך לפניך (ת״ב). ואם שינה כהיבה דלא הדרה דקנה בשינוי ואפילו כחשה ממילא משלם כשעת הגזלה כמבואר ש״ס (צו:) מימרא ד״ס. כשעת הגנבה. שמשלם כפל וצ״ע (מ״א ועי׳ בסימן שנ״ז) והת״ב מפרש דכהוכחשו אפילו ממילא משלם כעין שגנב ונפקא מינה לתשלומי כפל דו״ה דהכחשה אתחלתא דטביחה היא ואפילו בכחשה והדרא משלם כפל וד׳ וה׳ כעין שגנב ובירושלמי משמע דברייתא לענין שבחא דגזלן משלם קרן כדהשתא דאף דשבח עוכר וגיזה של גזלן שהשא דפטומי מ״מ כפל וד׳ וה׳ משלם כעין שגנב (מסיעת הרמב״ן ועי׳ תוס׳ סה.): ויטול את המריש. הקורה למ״ד יאוש קונה הכא מיירי בלא נתייאשו הבעלים (עיין תוס׳ סו. ד״ה הא לאו): ג אין שומעין. כשרוצה בעל החצר ליתן כל ההוצאה וזה לו אגרו בע״כ דבונה אבל כשאינו רוצה להחזיר רק הפחות היינו השבח הפחות מן ההוצאה יכול בעל הבנין ליטלו: רשב״ג. בגמרא פליגי בזה ובאילנות משום כחש השדה או משום ישוב א״י: ידו על העליונה. כמנהג אריסי העיר: ד נגר. שלקח כלי שלם לתקנו ולא שייך שבח כלי גביה: כנושא שכר. כלומר שנושא שכר והכי מפרשינן בגמרא: דמי עציו. דקנה בשינוי: כעור. דליכא שינוי: על העליונה. ההוצאה או השבח נותן מה שפחות: בשר לטבח והקדיחו. ששרפו היורה או שהקדיחו במלח: כנושא שכר. שנושא שכר דאל״כ פטור משום דהוי אונס דהאדם המזיק נמי פטור (עיין בש״ג ושו״ע סימן ש״ו ס״ד): ובושת. כשהוכן לעשות סעודה ופ״י נתקלקל: כנושא שכר. אם נושא שכר אף אומן חייב: ה לבנו. של נגזל: לשליח ב״ד. מפני תקנת השבים: שעשה גוזל. לא נפטר מאחריותו אבל שליח שעשה נגזל נפטר ושליח ב״ד ל״ד אם שלח הלה הנגזל ונטל מיד שליח שעשאו גזלן נמי פטור: הקרן מרובה. ובשוה פטור ודיוקא דרישא דוקא כדאמרינן בעלמא שלא יוציא מנה על מנה סנהדרין (כה.) ועיין ש״ס (קג:) (ועי׳ קג. תוס׳ ד״ה אבל ח״פ קמ״ל דלא חיישינן שמא תוקיר ועי׳ תוס׳ ק״ד: ד״ה תון ומייבב בזה. (ת״ב): ו אינו מעכב. להוליך אחריו למדי: מי שזקף החומש הרי הוא כקרן. גרסינן ונשבע על החומש זהו הזקיפה כמבואר במשנה ומוליך אחריו למדי (עיין רמב״ם פ״ג מהל׳ גזילה הל״ב) והת״ב כתב עוד דגרסינן מי שזקף הקרן נעשה כחומש לכל דבר כמבואר בש״ס (קט) גבי גזל הגר דזקפו במלוה הוי כמחל ליה וקיים מצות השבה והוו כחוב בעלמא: ואם מת מחזיר ליורשים. לעיל נמי מבואר דמת מחזיר ליורשין וכפל כאן לומר דאפילו ליורשין נמי מוסיף חומש ולעיל אשמעינן דמוליך אחריו למדי וקמ״ל ג״כ דאף ליורשים הוי כפרה ומרבינן לה מקרא דיתנו: משלמים לנגזל קרן. מיירי כשלא הודה אביהם כמבואר בש״ס (קד.) וכן מן האשם דאין כפרה לאחר מיתה: ז בשעה שנשבע פטור. דאינו חייב על שגגה גרידא דעל שקר כתיב וכאן שוגג גמור הוא ובשבועות (כו.) נפקא לן מן האדם בשבועה: ע״ד אביהם. שאביהן לא גזל ושקר הוא אבל ע״ד עצמן שהם לא גזלו הרי אמת הדבר וקמ״ל דמשלמין חומש על גזילת אביהם: ח ולהחזיר להם גזילן. דהכי שעושה צרכי רבים מ״מ להן אינו מחזיר: חמור גזל כותי. דאיכא נמי חילול השם ואף כשמת והכא חמור טפי מאחר חילול השם כמבואר ביומא (פו.) דבישראל כיון שנענש על עבירתו הכל יודעין דבעונש בא עליו ובוה ליכא חילול השם מאח״כ הכא בעובד כוכבים שעיקר חילול השם הוא על כל ישראל ועדיין נכאר כברה״ג: ט זקפו. ה״ה אפילו לא זקפו כיון שהודה לו זכה במיתתו ולרבותא דר״ע נקטיה אפי׳ זקפו לא זכה: יצא שכבר זכה בקרן וחומש שבידו: לא הספיק. דאשם כפרה ואף שזכה בממון מביא כפרתו: וחכ״א לא עשה כלום ואינו

הגר ונשבע לו והיה עולה לירושלים ומעותיו ואשמו בידו ומת בדרך הכסף ינתן
לבניו ואשם ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה (ג) שנא' (במדבר ה)
מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו מי שצריך כפרה יצא זה [ז] שאין צריך
כפרה (ד) נתן את הכסף לאנשי משמר ומת אין היורשין יכולין להוציא מידם
שנא' (שם) איש אשר יתן לכהן לו יהיה (ה) נתן הכסף [ח] ליהויריב ואשם לידעיה
[ז] יחזיר הכסף אחר האשם דברי רבי יהודה וחכ"א אשם אחר כסף אמר רבי
אם כדברי רבי יהודה (ו) יקריבו בני יהויריב את האשם לא נתכפר לו אלא אם
כן קיים אשם יחזיר הכסף מבני ידעיה אצל בני יהויריב ויקריבו בני יהויריב
את האשם ויתכפר לו עבר משמרו של יהויריב יחזיר האשם מבני יהויריב
אצל בני ידעיה ויקריבו בני ידעיה את האשם ויתכפר לו (ז) הביא אשמו ולא
הביא גזלו לא יהא [ט] ממרס בדמו עד שיביא גזילו [י] אלא [יא] תעובר צורתו
ויצא לבית השריפה הביא אשמו ולא הביא [יב] מעילתו לא יהא ממרס בדמו
עד שיביא מעילתו אלא תעובר צורתו ויצא לבית השריפה. מצורע שהביא
חטאתו קודם לאשמו לא יהא ממרס בדמו עד שיביא אשמו אלא תעובר צורתו
ותצא לבית השריפה: י (ח) גזל והחליף גזל והקדיש גזל ונתן במתנה גזל ונתן
בהקפה גזל ופרע את חובו גזל ושלח סבלונות לבית חמיו הרי זה חייב והמקבל
ממנו הרי זה פטור: (ט) הגוזל ומאכיל לבנו ובתו הקטנים לעבדו ושפחתו
הכנענים פטורין מלשלם (י) הניח להן אביהן דבר שיש בו אחריות חייבין
לשלם לבנו ובתו הגדולים לעבדו ושפחתו העברים חייבין לשלם (כ) ואם אמרו
גדולים אין אנו יודעים מה חשבון עשה עמכם אבא פטורין מלשלם: יא (ל) אין
פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכיס של [יג] גביין ואין נוטלים מהן צדקה
[יד] אבל פורט הוא לו דינר ומחזיר לו את השאר (מ) [טו] נתחלפו לו כלים בבית
האומן אינו רשאי להשתמש בהן וילך הלה ויבקש את כליו. בבית האבל ובבית
המשתה רשאי להשתמש בהם וילך הלה מיד ויבקש את כליו: יב (נ) גנב
שנטל מזה ונתן לזה מה שנטל נטל ומה שנתן נתן א) [ח] שטף נהר עצים ואבנים
וקורות מזה ונתן לזה אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלהם אם היו (ס) הבעלים
מרדפין אחריהן או שהיו (ע) [טז] במקום אחר הרי אלו של בעלים: יג (פ) שפך זה
את יינו והציל דבשו של חבירו נותן לו שכרו דמי השב אבדה ואם אמר לו ע"מ
שאטול דמי שלי מתוך שלך חייב ליתן לו. פרק זה את עציו והציל פשתנו נותן
לו שכרו דמי השב אבדו ואם אמר ע"מ שאטול דמי שלי מתוך שלך חייב
ליתן לו רבי יוחנן בן ברוקה אומר (צ) תנאי ב"ד הוא שיהא זה שופך את
יינו ומציל דבשו של חבירו ונוטל דמי יינו מתוך דבשו של חבירו ושיהא זה
מפרק עצו ומציל פשתנו של חבירו ונוטל דמי עצו מתוך פשתנו של חבירו:

מאימתי זוכה אדם בנחיל של דבורים משתכנס לקרפיפו הרי [יז] שירד נחילו
לתוך גנתו של חבירו [ט] ושל בעל הגינה מניחו להכנס שלא לשבר את ירקו
הרי זה יורד על כורחו ומציל נחילו ואם הזיק משלם מה שהזיק רבי ישמעאל
בר' יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא (ק) שיהא זה קוצץ את הסוכה [יח] ומציל
נחילו ונוטל דמים שע"מ כן הנחיל [י] לישראל את הארץ: שנים שהיו באין
במדבר ביד זה חבית של מים וביד זה חבית של דבש נסדקה חבית של מים
תנאי ב"ד הוא שיהיה זה שופך את דבשו ומציל מימיו של חבירו וכשיגיע ליישוב
[יט] נותן לו דמי דבשו שהמים מחיה במדבר ואין הדבש מחיה במדבר: (ר) פועל
ועני שעלו באילן ושברו את הסוכה אם עלו במקום שדרך בני אדם רגילין
לעלות בו פטורין ואם לאו חייבין. הגוזל את השדה ונטלה אנס יאמר לו הרי
שלך לפניך: יד הגוזל את חבירו או שלוה הימנו או שהפקיד לו ביישוב לא
יחזיר לו במדבר אבל מחזיר לו בשיירה. והאבדה חוזרת לבעלים בכל מקום.
(ש) מי שבא בדרך והיה בידו מעות וראה אנס בא כנגדו ואמר לו בא טול
את אלו שאני חייב לך אם קיבל עליו פטור ואם לאו חייב. משכן לו בית
משכן לו שדה וראה דליקה ממשמשת ובאה בתוך שלו אמר לו בוא והציל את
[יא] שאני חייב לך אם קיבל עליו פטור ואם לאו חייב: טו הגונב טלה מן הדיר
והחזירו ואחר כך נגנב כל הדיר כולו אם הודיעו בו לבעלים [יב] פטור ואם לאו
חייב. הגונב חבית מן המרתף והחזירה למרתף ואח"כ נגנב כל המרתף כולו אם
הודיעו בו לבעלים פטור ואם לאו חייב [כ] הטה את החבית ונטל ממנה רביעית
ונשברה אינו משלם אלא רביעית הגביהה ונטל ממנה רביעית ונשברה או
שהחמיצה משלם את הכל. (ת) הגונב סלע מן הכיס והחזירה לכיס ואח"כ נגנב כל
הכיס כולו אם הודיע בה לבעלים פטור ואם לאו חייב (א) אמר רבי יהודה
בד"א בזמן שהחזירה לצרורתה אבל נטלה מן הכיס והחזירה לצרור מצרור
(ב) והחזירה לכיס הרי זה חייב: הגונב כיסו של חבירו והחזירו לו כשהוא ישן
וניער והרי כיס בידו אם מכיר את שלו פטור ואם לאו חייב. הגונב סלע מחבירו
בלא יודע (ג) והבליעה לו בחשבון יצא. (ד) לא תגנבו [כא] ע"מ למיקט לא תגנבו
על מנת לשלם תשלומי כפל ותשלומי ד' וה': טז [כב] בן בג בג אומר [יא] לא
יגנוב אדם את שלו מבית אחרים שמא יראה כגנב (ה) וכן היה בן בג בג
אומר לא יגנוב אדם את שלו מבית הגנב שמא אף הוא יראה כגנב אלא משבר
את שניו ומוציא את ב) טליתו מידו. גנבים שנכנסו (ו) במחתרת ועשו תשובה כולן
חייבין להחזיר עשה אחד מהן תשובה אין חייב לשלם אלא [כג] על חלקו בלבד.
אם היה מוציא ונותן לפניהם חייב לשלם [כד] על הכל. טול דמי פרתך טול דמי
טליתך [כה] אין שומעין לו באמת נגנבו או אבדו נותן לו דמיהן:

נוסחאות כ"י

א) גזלן שנטל מזה ונתן לזה מה שנתן נתן ומה שנטל נטל ירדן שנטל מזה כו': ב) שלו:

אור הגנוז

[ז] יצא. אשם ליהויריב וכסף לידעיה: [ח] ירדן שנטל מזה ונתן לזה מה שנטל נטל ומה שנתן נתן:
[ט] ואין בעל הגינה מניחו: [י] יהושע: [יא] אלו: [יב] או שמנאם: [יג] אל יטול:

מגן אברהם [ז] שאין צריך כפרה דמיתתו כפרה לו: [ח] ליהויריב וכו' גמרא: [ט] ממרס בדם. פירוש שיהא מערב הדם שלא יקרש כדאי' פ"ה דפסחים דף ס"ה: [י] אלא: [יא] תעובר צורתו. לפי שנפסל בפסול עפ"ז דפסחים דף פ"ב: [יב] מעילתו. פירוש מי שמעל בהקדש שצריך ליתן קרן וחומש: [יג] של גביין. של גבאין כצ"ל: [יד] אבל פורט הוא. פירוש שהוא חייב למוכסי' חצי דינר נותן לו דינר והמוכסין מחזירין לו השאר: [טו] נתחלפו לו כלים בבית האומן רשאי להשתמש בהן וילך הלה ויבקש את כליו וכו'. פירוש יבא ויבקש את כליו בבית האומן ובבית המשתה אינו רשאי להשתמש בהן וילך הלה מיד ויבקש את כליו כצ"ל פירוש שאותו שיש בידו כליו של חבירו ילך מיד ויבקש כליו. וכ"ה בב"ב דף מ"ו: [טז] או שהיו במקום אחר א"כ ה"ל ייאוש שלא מדעת פ"ב דב"מ דף כ"א: [יז] שירד נחילו וכו' ואין בעל הגינה מניחו כצ"ל: [יח] את הסוכה. פירוש ענף האילן: [יט] נותן לו דמי דבשו מהלשון משמע דצריך ליתן לו מה ששוה הדבש ביישוב ומ"מ נ"ל דמנכה לו שכר טרחו שהיה צריך להביאו ליישוב: [כ] הטה החבית. ספ"ג דב"מ דף מ"ד: [כא] על מנת למיקט. פי' לצער לחבירו ולהחזיר לאחר זמן בב"מ דף ס"א: [כב] בן בג בג אומר. דף כ"ז: [כג] על חלקו בלבד. נ"ע דאמרי' במדרש סוף פרשת מקץ עשרה שנמצאו בגניבה אחד מהם נתפס ע"י כולן: [כד] על הכל. פירוש שהוא הוציא לבדו הגניבה ונתן להם: [כה] אין שומעין לו. שצריך להחזיר הגזילה עצמה:

חסדי דוד

כשעת הגנבה לא ידענא מאי היא שהרי דין הגנב והגזלן שוה בכל ענינים אלו ועמ"ש הה"מ בפ"ב מה"ג ובפ"ב מהל' גזילה ובח"מ סי' שנ"ד וסי' שס"ב ושס"ג ואפשר לומר כיון שדין הגנב לשלם כפל משא"כ בגזלן וקמ"ל דאפי' בענין שהגזלן יוכל לומר הרי שלך לפניך כגון שנאסר אותו הדבר וכדלעיל אבל בגנב שחייב לשלם כפל אפי' כשמחזיר אותו כמו שהוא ואפי' השתא לא שוה מידי מ"מ צריך לשלם הכפל כשעת הגניבה. וכן יתפרש דברי הירושלמי ע"ש: **בן** בג בג אומר לא יגנוב אדם את שלו כו' וכן היה בן בג בג אומר כו'. בגמ' פרק המניח לא נזכרה תרתי מילי' אלא חדא בלבד ע"ש ולפי הנוסחא שלפנינו י"ל דלא זה אף זה קאמר שהראשון איירי במי שבא לידו בהיתר כגון נפקד והדר אשמעינן דאפי' מבית הגנב אסור אלא משבר וכו' כלומר דמאי למיעבד דינא לנפשיה בכה"ג אי לא בעי לאטרותי בדינא ודיינא והיינו כר"נ התם בגמ' ומה דנקט עוד ומוציא את טליתו נראה דבא לאשמעינן דאפי' במידי דליכא פסידא ליכא שם בבית הגנב וכמ"ש התוס' שם. ומ"ש גנבים שנכנסו במחתרת כו' עי' בסנהדרין דף ע"ב דקיינהו בדמים דהואיל שנתחייב מיתה כשבא במחתרת פטור מלשלם קמ"ל הכא דמ"מ אם באים לעשות תשובה ולצאת ידי שמים כולן חייבין להחזיר ופי' כולן בין אין לו דמים בין יש לו דמים או דיתפרש כולן בין שהן קיימין ובין שנאבדו דאע"ג דרבא מחלק התם וסובר דאם איתא בעינייהו חייב להחזיר ואם נאבדו פטור מ"מ לצאת ידי שמים חייב אפי' בנאבדו ואתיא כרבא דפ' הפועלים דף צ"א דסובר דאפי' במקום מיתה רמי' עליה תשלומין ע"ש:

מצפה שמואל (ג) שנאמר ונתן את הכסף. דף קיא. וירושלמי שם הל"ט ופרשתי בפנים התוספתות וגירסתם ע"פ שיטת רש"י ע"ש ולהרמב"ם דרך אחר באלו התוספתות: (ד) נתן את הכסף לאנשי משמר ומת. עי' רמב"ם פ"ח מהל' גזילה הלכה י"א אף בקטן שאינו בעל מתנה ועי' במדרש רבה פ' נשא מבואר כן. וכן כתב הת"ב: (ה) נתן הכסף ליהויריב. בפנים פירשתי שיטת רש"י ולהרמב"ם בפירוש המשנה מבואר דאם קבל יהויריב כסף במשמרת ידעיה וידעיה קיבל האשם במשמרתו בזה פליגי ר"י ורבנן לרבנן יחזור האשם אל הכסף ולר"י בהיפך והמשנה מתפרש נתן הכסף ליהויריב ואשם לידעיה יצא האשם ליהויריב והוא כדעת חכמים שיחזור האשם אל הכסף וכסף לידעיה. כלומר לר"י דכסף יחזור לידעיה אם קיים האשם ואז יקריבהו ואם לא כגון שהקריבו האשם בני ידעיה מקמי שקיבלו יהויריב הכסף אז יקריבוהו אשם אחר בני יהויריב וזה דברי הברייתא בגמרא אלא שבגמרא נקט כשבעל המשמר הוא יהויריב ועי' ברמב"ם בפיה"מ ובהלכות גזילה פ"ח הלכה י"ב וע"ש בלח"מ: (ו) הקריבו בני יהויריב כצ"ל. אף שבתחלה מפרש הרמב"ם המשנה שנתן לידעיה האשם במשמרתו כאן מיירי שנתן האשם ליהויריב מקמי כסף ולא זכו אלא בעור בלבד ועי' ירושלמי הגירסא בדברי ר"ע ואולי חסר כאן בתוספתא: (ז) הביא אשמו. עיין דף ק. ועי' תוס' זבחים קג: ד"ה ומודה מ"ש בתוספתא זו ועי' ירושלמי פסחים הל"ט בשם תני ר' חייא דפסול גוף אין טעון עיבור צורה ועי' ירושלמי שם סוף פ"ו בדין עיבור צורה: (ח) גנב והחליף. דף קטו. ועי' תוספות סז. דלא חשיב שינוי רשות בנטלו מוכסין שלא כחוק כמבואר בש"ס אם נטל מחזיר לבעלים הראשונים משום דבע"כ אבל כאן ודאי הוי שינוי רשות ואין לפרש קודם יאוש והמקבל פטור היינו שנוטל הדמים מהגזלן מפני תקנת חכמים דבפרע בחובו לא שייך תקנת השבים וכן בהקדש קודם יאוש לא מצי מקדיש: (ט) הגוזל ומאכיל לבנו. דף קיד: ועי' ירושלמי פ"י הל"א ועי' ירושלמי תרומות פ"ז גזל מעורתו של זה ונתן לזה: (י) הניח להם אביהם. בש"ס בינין למימר דהיינו דבר מסויים ועי' ירושלמי גיטין פ"ב הל"ב וכתובות פ"ט הל"א וכאן פ"י הל"א: (כ) ואם אמרו גדולים. דף קיב. וירושלמי שם: (ל) אין פורטין. דף קיג.: (מ) נתחלפו לו כלים. ירושלמי פ"י הל"א ודלא כהפ"מ שם אלא כמ"ש בפנים ועוד יש לפרש דברייתא שמכר ילך האומן ויבקש את כליו שמכר כי החליף משא"כ בסיפא אבל מ"ש בפנים עיקר אבל אין לפרש דברייתא שמכר ילך בעל הכלי ויבקש את שלו דאינו מוציא מיד האחר כמבואר בסימן קל"ו סעיף ב' וע"ש בסמ"ע ועיין בירושלמי הגירסא בא"א: (נ) גנב שנטל מזה. ב"מ כב. וירושלמי פ"ג דחלה: (ס) בעלים מרדפים. עי' ירושלמי בכורים פ"א: (ע) במקום אחר. עי' מ"א שכתב מכאן דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. ונ"ע כי לא מייתינן להא בב"מ שם: (פ) שפך זה את יינו. דף קטו: ועי' ירושלמי פ"י הל"ד: (צ) תנאי ב"ד הוא שיהא זה שופך. קיד: וירושלמי שם ועי' תוס' פא: ד"ה ונוטל שבא ר"י בן ברוקה לומר דאם בא לשפוך היין אינו רשאי לעכב ולתנא קמא יכול לעכב ועי' רה"ש שם: (ק) שיהא זה קוצץ. שם ושם וע"ש הל"ב ועי' ירושלמי כתובות פי"ג הל"ז בנחיל של דבורים לגבות שכר טרחו להביאו ליישוב: (ר) פועל ועני. ירושלמי שם: (ש) מי שבא בדרך. קטו: וכ"י פ' הזהב בסוגיא דדברים בלא מעות הביא זה וכתב שם מזה מוכח דלענין פרעון דנתינה בע"כ שמה נתינה דדוקא מחמת האונס אינו מקבל וקי"ל כן עיין חו"מ סימן ק"ב ועיין גיטין מ"א הטה את החבית ב"מ מד. וירושלמי סוף פ"ג: (ת) הגונב סלע. קיח: עי' ירושלמי פ"י הל"ט ועי' כ"י ובפנים: (א) אר"י בד"א. לפ"ז צריך דעת בעלים ואף שמחזיר למקומה והפוסקים לא משמע כן רק בהודעה לבעלים סגי ונראה דר"י קאמר לפרש והכי קאמר הא דבעינן שיודיעו לבעלים גבי שומר היינו משום דבעינן הזרה למקום שגנב אבל נטל מן הכיס ה"ז חייב מפני שמחזיר למקום אחר א"כ בשומר שכלתה שמירתו אף לכיס חייב דהוי כמקום אחר. ת"ב: (ב) והחזירה לכיס ה"ז חייב. דעת הכ"י דבעינן מקומו ממש ודעת הרמב"ן דרשות בעלים אחד הוא וצ"ל כאן דכיס שאני שצריך להחזיר למקומו: (ג) והבליעה לו בחשבון. דף קיח: וע"ש ומנין פוטר תנאי היא דתני חדא הבליעה בחשבון יצא ותניא אידך לא יצא וכתב בעה"מ דמסכתת לה בגזלן שלא לדעת על דרך דאמרינן בב"מ ס"ד דלמא מגזל גזליה דאי לדעת לרב צריך דעת ולא סגי במנין והרמב"ן כתב דאי אפשר גזלן שלא לדעת וא"כ הברייתות דלא כרב. (ד) לא תגנבו על מנת למיקט. ב"מ סא: ועיין בהגהות הגאון רי"ב ותו"כ פ' קדושים פ"ב סימן ג' ועי' ירושלמי סנהדרין פ"ח הל"ג ופי"א הל"א. (ה) וכן היה בן בג בג. ב"ק כז: וירושלמי רפ"ג ועי' תו"כ פ' קדושים פרשה ב' סימן ב' ומתוס' זו משמע בדין כדאמר שם כח. ועי' ירושלמי סנהדרין פ"ח הל"ג ורפ"א הל"א ועי' ה"ג הלכות ב"ק מביא לשון זה ובדין: (ו) במחתרת. ירושלמי פ"י הל"א:

מנחת בכורים

ואינו יוצא אא"כ שנותן לגר וחוזר ונוטל ממנו: מת. ומת הגזלן: ירעה. כדין אשם שמתו בעליו וישראל כה"ג ג"כ אין מביאין אשם אלא דכ"מ בהמעות: לידעי' יצא. גרסי' דיהויריב קיבל כדין מקמי ידעיה: ה"ג. נתן אשם ליהויריב וכסף לידעיה יחזור וכו'. לר"י ידעיה עשה שלא כדין שקיבל הכסף במשמרת יהויריב ולרבנן יהויריב עשה שלא כדין שקבל האשם מקמי דכסף: ה"ג הקריבו בני יהויריב את האשם לא נתכפר לו שהרי קרבו אשמו קודם הכסף וצריך להביא אשם וזכו בני יהויריב בעור מן האשם הפסול: אא"כ קיים. מבואר לעיל וקמ"ל כאן דאף אם עבר משמרת שניהם מ"מ יחזור הכסף אצל האשם ולא אמרינן דמחלו אהדדי אמנם בעבר רק משמרו של יהויריב ולא תבע את הכסף מבני ידעיה אז מבואר יחזור האשם וכו': תעובר צורתו. טעון לינה דלא הוי פסול הגוף ונשרף: י פטור. דקנה ביאוש ושינוי רשות והגזלן מחזיר הדמים ואף בגנב והחליף הוי שינוי רשות (ועי' בזה הרמב"ן ובעה"מ): והקדיש. לאחר יאוש מצי מקדיש (עי' תוס' סז ד"ה אמר עולא וסוכה רפ"ג ד"ה הא קניא ועי' בעה"מ דמיירי בקדשי בד"ה ולהרמב"ן אף בקדשי מזבח): הקטנים. לאו בני חיובא נינהו וכן ע"כ לית להו לשלומי אף כלפני יאוש אין להם לשלם רק בהניח אביהם קרקע אף לקטנים מוטל לפרוע חוב אביהם אבל גדולים לפני יאוש רצה מזה גובה רצה מזה גובה: ואם אמרו גדולים. בגמרא מפרש דאם אמרו יודעים אנו שלא נשאר מידי: **יא** אין פורטין. דחזקתו גזול: פורט לו דינר. כשחייב לו מקצת נותן דינר ומקבל מה שמגיע לו דהוי כמציל: בריש' גרסינן רשאי להשתמש. די"ל מדעת האומן מסרו שאחד מסר לו למכור כליו ומכר של זה בטעות ונותן האומן כלי של אחר שאיוהו למכור: וילך ויבקש. אם רוצה כליו דוקא: אינו רשאי גרסינן · ולכן יבקש מיד שהרי ליכא כלי גביה להשתמש ביה: **יב** ומה שנתן נתן. דקניא ביאוש ושינוי רשות דסתם גניבה יאוש בעלים: מרדפים. דחזינן דלא מייאשי מ"מ לא הוי יאוש וכן אם היו הבעלים כאן אע"פ שאומרים שאין מתייאשין לא מהני כיון דלא מרדפי מסתמא מתייאשין: במקום אחר. ולא ידע מהאבדה הוי יאוש שלא מדעת: וכתב הת"ב דבזה מיושב קושית התוס' בכפ"ב דב"מ שהקשו מנ"ל דמסתמא חייב להחזיר והתוספתא זו מוכח דס"ל לא הוי יאוש וקשה לאביי ומשני [illegible]: **יג** [illegible] בעל הדבורים יורד ומציל וגרסינן לעיל ואין בעל הגינה מניחו להכנס: דמים. בעל הסוכה: ועני. שעלה ליטול

עוללות מן האילן: פטורין. כיון דהוי אונס גמור דאפילו אדם המזיק פטור: **יד** לא יחזיר לו במדבר אינו מחוייב לקבל במדבר. אבל שיירה מקרי ישוב (עי' ב"י סי' ע"ד בשם בעה"ת ועי' רמב"ן במלחמות): והאבדה חוזרת. דריבתה בו תורה השבות הרבה: ואם לאו. שאינו רוצה המלוה לקבל אחריות אינו כופהו וכן בסיפא בלוה שהמלוה רוצה שיקבל המשכן שבאחריותו הוא אף באונסין כגון בהתנה אין הלוה מחוייב לקבל. אבל בלא אונס נתינה בע"כ הוי נתינה (עי' שו"ע סימן ק"ב) א"נ מיירי בסיפא שהלוה אמר למלוה שיקבלנו זה בחובו והמלוה אינו מחוייב לקבל כשראה דליקה הולכת בסמוך: **טו** כל הדיר. כולה לר"ד ותיובתא אמה שהחזיר בלא דעת בעלים אשמעינן ופליגי בגמרא לרב לדעת צריך דעת בעלים ולרב חסדא שלא לדעת צריך דעת בעלים ולשמואל ולר' יוחנן לעולם לא בעינן דעת בעלים והתוספתא כאן מיירי בשומר שגנב מרשות עצמו דבזה צריך דעת בעלים כר"ע בגמ'. וכדלקמן (ועיין רמב"ן במלחמות): חבית. מיירי בשומר שגנב מרשות עצמו וכדלעיל נטלה לרב ור"י (עי' בעה"מ דמפרש בא"ח): החבית. המופקדת אצלו והגבהה הוי שולח יד בכולה: התמילה. נטילת מקצת גרמה מחמת שאינה מלאה לכן התמילה וחייב אף בלא הגבהה: הגונב סלע מן הכיס. לרב לדעת צריך דעת לכן בעינן דעת בעלים כאן ולשאר אמוראים מיירי דה"ל זוזי בכיסו ולא ידע המנין א"נ מיירי בשומר שגנב מרשותו דלר"ע צריך דעת בעלים: לצרורתה. למקום שהיה צרור מתחלה: לצרור. הוא מ"א לא נפסל בהודעה ג"כ: פטור. דהוי כהודעה אבל אם אינו מכיר סבור דכיס אחר הוא ועד הנה מיירי בסלע מן הכיס דלא ידוע לבעלים כמה מעות בכיס דבעינן הודעה אבל סלע סתמא אדם עשוי למשמש בכיסו והוי כהודעה: סלע מחבירו. ולא מן הכיס א"כ ידע בחזרה לכן אף הבליע בחשבון הוי חזרה והתוספתא זו כרב דלדידיה לדעת צריך דעת ולא סגי במנין וכן בריש' דנקיט בכיסו של חבירו דאם מכיר את שלו פטור היינו משום דהוי כלדעת: **טז** שלא יראה כגנב. אף דשלו הוא נוטל מרגיל עצמו לגנוב: מבית הגנב. כמבואר ברכות (ה:) בתר גנבא גנב וטעמא טעים ואפילו אין חבירו רוצה ליתן מרצונו אסור ליקח בגניבה אלא משבר שיניו ומוציא טליתו בדין: חייבין להחזיר. מדינא בגזלה קיימת א"כ קודם תקנה דתקן רבי שלא יקבלו מיד הגזלן (צד:) אם היה מוציא. הרי [illegible]: אין

פרק יא א (א) [א] אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן הקטנים קבלו מן האשה יחזיר לאשה מתה יחזיר לבעלה קבל מן העבד יחזיר לעבד מת יחזיר לרבו קבל מן הקטן עושה לו בהן סגולה מת יחזיר לאביו וכולן אם אמרו (ב) בשעת מיתה ינתן לפלוני שהן שלו יעשה מפורש כפירושו הבן שנושא ונותן משל אביו וכן העבד שנושא ונותן משל רבו הרי הן של אב הרי הן של רבו אם אמרו בשעת מיתה ינתנו לפלוני שהן שלו יעשה מפורש כפירושו: **ב** האומר (ג) הנו מאתים דינר (ד) לבית הכנסת תנו ספר תורה לבית הכנסת ינתנו לבית הכנסת הרגיל בו ואם היו שנים והיה רגיל בשתיהן ינתנו לשתיהן האומר תנו מאתים דינר לעניים (ה) ינתנו לעניי אותה העיר ר' אחא אומר לעניי כל ישראל האומר תנו שדה פלונית לעניים [ב] לקט שכחה ופאה לעניי אותה העיר לעניי עיר פלונית לקט שכחה ופאה לעניי עיר אחרת (ו) [ג] הבן שהיה אוכל משל אביו [א] וכן שהיה אוכל משל רבו קוצץ ונותן פרוסה לבני ולבתו ולעבדו של אוהבו ואינו חושש משום נזלו של בעל הבית שכך נהגו: **ג** (ז) לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה ואין לוקחין פירות ייגות שמנים וסלתות לא מן הנשים לא מן העבדים ולא מן הקטנים אבא שאול אומר לוקחין מן האשה (ח) בחמשה דינרין כדי שתקח בהן כפה לראשה (ט) גבאי צדקה נוטלין מהן דבר מועט בצדקה אבל לא דבר מרובה: **ד** אין לוקחין א) לא שמן במועט ולא זיתים במועטין אבל לוקחין מהן שמן במדה וזיתים במדה רבי שמעון בן גמליאל אומר לוקחין מן הנשים זיתים בגליל העליון שפעמים שאדם בוש להיות יושב על פתח חנותו ונותן לאשתו ומוכרה. (י) הבן שמוכר בשוק וכן העבד שמוכר בשוק מותר ליקח מהן וכולן שאמרו להטמין אסור. שומר פירות יושב ומוכר וסלו לפניו יושב ושוקל ותורטני לפניו מותר ליקח מהן וכולן שאמרו להטמין אסור (כ) אין לוקחין מן הרועין לא עזין ולא גיזין ולא תלושין של צמר אבל לוקחין מהן תפורים [ד] שהתפורים שלהן ולוקחין מהן חלב וגבינה במדבר אבל לא ביישוב. בכל מקום לוקחין מהן ד' וה' צאן ד' וה' גיזין אבל לא שתי צאן ולא שתי גיזין רבי יהודה אומר לוקחין מהן ביתיות ואין לוקחין מהן מדבריות כללו של דבר כל שגונב הרועה ואין בעל הבית יודע בו אסור ליקח ממנו וכל שאי אפשר לו אלא אם כן (ל) בעל הבית יודע בו מותר ליקח אותו. [ה] אין שוכרין בהמה מן הרועין (מ) ולא כלים מן בעלי אומניות אין שואלין בהמה מן הרועין ולא כלים מן בעלי אומניות הן עצמן מותרין להשתמש בהן וכלים הנמסרים לשת חדשים [ו] אסור להשתמש בהן: **ה** אין לוקחין (נ) מן הגרדי לא קוצין ולא עירין ולא סנקאנין [ג] ולא שירי פקעיות אבל לוקחין ממנו בגד מנומר שתי מווי וארוג אין לוקחין מן הצבע לא אותות ולא דוגמאות ולא תלושין של צמר אבל לוקחין הימנו צמר צבוע טווי שתי וערב אין לוקחין מן הסורק ב) מפני שאינן שלו מקום שנהגו להיות שלו הרי אלו שלו בכל מקום לוקחין ממנו כר מלא מוכין (ס) וכסת מלאה מספחות ולוקחין מן הכובס מוכין מפני שהן שלו ולא יסרק את הבגד לשתיו אלא לערבו. ולא יהא נותן בבגד יתר מג' חוטין ג) [ג] ושני חוטין העליונין הרי אלו שלו אם היה שחור על גבי לבן נוטל את הכל והן שלו (ע) ישעיה איש טירא‍ה היה נוהג בחסידות ונוטל את הכל אם עתיד להשוותו אפילו ד) מותר משויהו לארכו ואין משויהו לרחבו מה שהרש מוציא (פ) במעצד והנפסק במגרה הרי אלו ה) של בעל הבית מתחת המקדה ומתחת הרהיטני ונגרר במגירה הרי אלו ו) שלו. הנותן עורות לעבד. הקצוצין והתלושין הרי אלו של בעל הבית והיוצא עם שטף המים הרי אלו שלו. החייט ששייר מן החוט פחות ממלא מחט ומטלית פחותה משלש על שלש והנותן עורות לעבדן [ז] כולן אצל בעל הבית הרי אלו של בעל הבית. מסתתי אבנים מפסקי גפנים מנקפי הגנין מנכשי זרעים בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן אסורים משום גזל אין בעל הבית מקפיד עליהן מותרין משום גזל. השוכר את הפועל לנקף עמו בהגנין ולזמר עמו במזמרות מקום שנהגו להיות שלו הרי אלו שלו של בעה"ב הרי אלו של בעל הבית (צ) ואין משנין ממנהג המדינה: סל"ק

אור הגנוז

[א] וכן העבד שהיה כו': [ב] פנקין ובכ"י פאניקנין: [ג] כופין:

נוסחאות כ"י

א) מן הבררין: ב) סוכין: ג) חכין: ד) מפח מותר כו': ה) שלי: ו) של בעל הבית:

מנן אברהם [א] אין מקבלין פקדונות. ב"ב דף נ"א: [ב] לקט שכחה ופאה לעניי אותה העיר. כיון שלא תני סתם לעניים יש לכל עניי ישראל ס"ל כר' אחא ולכן מותרין עניי אותו העיר ליטול לקט שכחה ופאה אבל אם אמר לעניי עיר פלונית ליטול לקט שכחה ופאה לעניי עיר אחרת דעניי אותו העיר אין רשאין ליטול ממנה לקט שכחה ופאה כדאמרינן לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו: [ג] הבן שהיה אוכל משל אביו וכן עבד אוכל כצ"ל: [ד] שהתפורים שלהן. משמע הטעם משום שקנאן בשינוי וכן כתב הרמב"ם: [ה] אין שוכרין ולא שואלין בהמה מן הרועים ולא כלים מן בעלי אומניות הן לעצמן מותרין להשתמש בהן. נ"ל דמסתמא דסכי נהגו לו בישתמש בהן הוא עצמו: [ו] אסור להשתמש בהן. אפשר דמיירי שמכר כלים ישנים לשם חדשים כגון שלבען א"כ הוא מטעה הבריות ולכן אסור להשתמש בהן אפילו מי שלקחו בחזקת ישנים. עי' סוף פ"ד דב"מ: [ז] כולן אצל בעל הבית. פירוש אם עושין בבית בעל הבית הכל של בעל הבית:

חסדי דוד

פרק יא אין מקבלין פקדונות כו'. הרשב"ם בב"ב דף נ"א כתב הטעם דאיכא למימר גנבום לבעליהן ולאדוניהן ותינוקות נמי שמא גנבו מבית בעה"ב שהם דרים שם כו' והא דלא פי' בתינוקות שמא גנבו משום דליכא לברייתא דמיקא ליה דקתני אם מת יחזיר ליורשיו ול"ק יחזיר לאביו ש"מ בדלית ליה אב אבל לפי הגוסחא שבידינו בתוס' מפורש דמיירי בבן אבל אביו: האומר תנו מאתים דינר לביהכ"נ כו'. פי אומדין דעתיה דמסתמא היה דעתו לבהכ"נ אשר הוא רגיל בו וכמו בההיא דקאמר נכסי לטוביה אומדין דעתיה אי שכן קודם אי קרוב קודם. ובסיפא נ"ל הבן שהיה אוכל משל אביו וכן עבד שהיה אוכל משל רבו וכו': לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה ואין לוקחין פירות ייגות שמנים וסלתות כו' משמע דפירות ייגות כו'. בשום מקום לא יקח משום דלא הוה אורחייהו לממכר בידן מ"מ זה דוקא בזמנם היה כן אבל בזה"ז ידעינן כי מוסרין בידי הנשים והוו כמו צמר שביהודה שלוקחין מהן ובהגהות הרמב"ם השמיט כך מלתא דייגות. ובבבא שאח"ז נ"ל אין לוקחין מהבדדין לא שמן במועט כו': אין לוקחין מן הסורק מוכין מפני שאינן שלו כו' כצ"ל. וכ"ה בגמ' וע"ש בפירש"י ומ"ש וכסת מלאה מספחות מלת מספחות ליתא בגמ' ולא אתפרש פורתא והפשר נ"ל מהאפות והוא מל' גרירה דברים הנגררין ע"י מסרק. וכן בסיפא נ"ל אם עתיד להשוותו אפי' טפח מותר ועי' בגמ' ובפרש"י:

מצפה שמואל (א) אין מקבלין. ב"ב נא. נב. ועי' ירושלמי פ"י הל"ז ופרק ט הלכה א: (ב) בשעת מיתתן. פי' רשב"ם נא. מפרש דבשעה מיתתן לאו דוקא אלא אורחא דמילתא הנא דבחיים אם רצו נותנין בעצמם ועי' שו"ע אה"ע סימן פ"ו ס"א בהג"ה דהיכא דליתא לא מגו נאמנת ומ"ל לעשות פירוש לפירושן כלל א"כ דוקא נקט בשעת מיתתן וכן הוא בדברי הרא"ש בב"ב שם: (ג) תנו מאתים דינר עי' יו"ד סימן רנ"ד ותו"מ סימן רנ"ג וסמ"ע שם ס"ק נ' ועי' ש"ך שם: (ד) לבהכ"נ. עי' ב"ב מג: ורשב"ם שם וחידושי הרשב"א כאן: (ה) ינתנו לעניי העיר. עי' גיטין לו: ועי' ירושלמי שם פ"ג ועי' מרדכי פ"ק דב"ב סימן (ו) הבן שהיה אוכל. עי' חידושי הרשב"א כאן ועי' יו"ד סימן רמ"ח בב"י שם ומשמע דאם אין מנהג אסור ועי' חולין נד: ובשו"ע חו"מ סימן ק"ע סע"ף י"ב דאורחים הנכנסין אצל בעה"ב אינם רשאין ליתן לבנו של בעה"ב וע"ש במ"א ס"ק פ"ב ועי' בתוספתא סוף ביצה ועי' רשב"א בחידושיו לחולין דף ו. שהוכיח מזה דלא דבר מועט איכא משום גזל ודוקא כאן התירו ועי' מרדכי: (ז) לוקחין מן הנשים. דף קיט: בחמשה דינרים. בש"ס הגירסא ד' וה' ויש לדקדק בלשון זה כמו בשבת ס: וכאן דף קיח: הסתא ה' שרי ד' מיבעיא ולא מלינו הילוק בזה בין עניה לעשירה ולפי גירסת התוס' א"ש: (ט) גבאי צדקה. שם: (י) הבן שמוכר בשוק. עי' דף קיח: (כ) אין לוקחין מן הרועים. קיח: (ל) בעה"ב יודע בו. עי' סמ"ע סימן שנ"ח ס"ק ס': (מ) ולא כלים מבעלי אומנות גרסינן: (נ) מן הגרדי. קיט ושם: (ס) וכסת מלאה. עי' ספ"ו מהל' גניבה ומשמע דאף שינוי חוזר לברייתו מהני: (ע) ישעיה איש טירא‍ה. ירושלמי פ"י הלכה י"א: (פ) במעצד. דף קיט ושם: כל הענין עד סוף: (צ) ואין משנין. עיין רמב"ם פ"ו מהלכות גניבה הלכה ח מתוספתא ו:

מנחת בכורים

פרק יא א אין מקבלין פקדונות. דמחזקינן שאינו שלהם: יחזור לאשה דשמא נתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בו: יחזיר לבעלה. שיורש את אשתו אבל נתגרשה יחזיר ליורשיה: מת יחזיר לרבו. אפילו העבד זמת יחזיר לרב דשתא עבדים גזלנים הם: יעשה לו סגולה. אבל לא יחזיר לידו דהוי כמאבד כמבואר ב"ב (פח.): לאביו. דיורשו בשעת מיתתו ואע"ג דל"ל מגו דאי בעי שקלא ויהבה לפלוני וכ"ש שלא בשעת מיתה דאיכא מגו. (עי' תוס' ב"ב נא: ונב. ד"ה קיבל) מפורש כפירושו. בגמרא פירוש לפירושו אם מהימן לו מחזירין ואי לא מהימן לא מהדרינן לפלוני ואיכא דמפרש דתניא אם אמרו פלוני אם לא: אם אמר בשעת מיתה. אף דליכא מגו ובידוע שיש להן ממון שאינו של רב או של אביו אף דליכא מגו (עי' סימן ס"ב ס"א בהג"ה): **ב** ינתנו לשתיהן. ויחלקו ביניהם המעות ובס"ת שאי אפשר לחלוק צריך ליטול כ"א ספר תורה: לעניי כל ישראל. היינו שיחלקו לכולם יחד את הסך ולא ירבה לקרוביו יותר: לקט. כיון דלעניים גר"א לכל עניי ישראל א"כ מותרין עניי העיר ללקט בתוך השדה עניי כשלהם: עיר אחרת. אבל לא עניי העיר המיוחדת שהרי השדה שלהם וכתיב לא תלקט להזהיר העני (מ"א) ונראה טעמו אף דבריתא דיש גם לעניי העיר חלק בו כיון דשייך לכל עניי ישראל מותרין בלקט שכחה ופאה שהרי כיון דשייך לכל עניים עומד למכור השדה ול"ל בהשדה אלא זכיות דמים ומ"מ נ"ע. והג' מהרד"ל כתב דנ"ל איפכא דכרבנן אתיא ולכן בריישא דלעניי אותה העיר לקט שכחה ופאה לעניי עיר אחרת ובסיפא נ"ל לקט שכחה ופאה לעניי אותה העיר: וכן העבד גרסינן: **ג** אבל לא דבר מרובה. מסיים בזה וכולן שאמרו להטמין אסור וכן מבואר כאן בסיפא וקאי אכולה: **ד** במעטן. כיון דלוקחין מעטן חיישינן לגנבה אבל במדה סתמא אינו גנב ובש"ס הגירסא אבל לא שמן במועט: הבן שמוכר וסמוך על שולחן אביו דסתמא נ"ל מבלו מש"ה מותר ליקח כיון דבשוק מוכר לצורך אביו הוא: תפורים. שקנה בשינוי כיון שאין גזל והאי אלא מספק אתה בא לאוסרו בשינוי כ"ד מותר (עי' הה"מ פי"ג מהלכות גזלה): במדבר. דאין בבעלים שם ליטלם ובעה"ב מקפיד על מכירת הרועה אבל בלא זה אסור ליקח גם גבינה אף דהוו שינוי שמא אחר עשה גבינה נתכוין לגזול מתחלה בלמר מיד שגזא הוא גזלן: ד' וה'. ד' מעדר גדול וה' מעדר קטן ובכתושים דאין בעה"ב מרגיש אבל בריאים אף ג' מותר אבל שתים אסור כדמפרש בסיפא: ביתות. של העיר ולקולא קאמר: ואין בעה"ב יודע בו. שלא ירגיש בהסרונו: אין שואלין בהמה. דאין השואל רשאי להשאיל והוי כעין גזל: הן עצמן. דאין בעה"ב מקפיד בזה ואולי איירי בשנותן בעה"ב למכור כמבואר בסיפא והת"ב מפרש דהוא על דרך שהתירו בפקדון (ב"מ ל.): לשם חדשים. כיון שנמכרין בשם חדשים בעה"ב מקפיד על האומן ג"כ ומ"ה נדחק בזה ללא צורך שפירש הטעם משום שמטעה את הלוקח כמבואר בב"מ ספ"ד וכן בת"ב אבל מ"ש נראה יותר: **ה** הגרדי. אורגין: קוצים. הוטים שנתקו מן השתי ותלויין ראשיהן בבגד כעין קוצים ושייך לבעה"ב: עירין. מה שדרך הגרדים להניח צמר בקנה של ערב כדי שלא יצא הערב מכאן ומכאן: סנקאנין. בגמרא פונקלין שעושין יריעות הנהגות מעומד ואין להן קנה כדרך הגרדין: מנומר. קיבון בגדיה ברבה ומ"מ מותר דקנה בשינוי: ארוג. שלא נטווה כגון פרפרות: אותות. הותך מעט לראות אם יקלוט הלבע: דוגמאות. שמראה לדוגמא: מספחת. אולי הוא מספוא וכולם משום דקנה בשינוי: לערבו. בגלימא אבל בסרבלא לשתיו סורקין ולא לערבו: חוטין. דרך הסורקין לעשות לולאות במחט לאורכו של בגד שמותחין בהן כשהוא נסרק ובולטין הוהן מקום הלולאות וההומן מקלקן ומשוה בבגד ואמר שלא יתפרש יותר מדאי שתהא נוח להפשיט יותר רק ג' הטינות: שחור. דנוגאים: בחסידות. דעשה בגד ממין אחר שלא יחשדו אותו לגונב ומ"מ נטל הכל בשחור ע"ג לבן וכת"ב מפרש עוד בי"ל שהיה חסיד ונטל הכל משום קפידא דמלוה ליליה כמבואר בש"ס בכוף מכלתין ויאתק כדי קפיד עלייהו: משווהו. שצריך להשוות הבליטות: אפילו יתר מותר גרסינן: לרתבו. בגלימא כמבואר בגמרא: במעצד. הנסורים נסים: מקדה. שגבעתר בלע"ז: הרהיטני. הוב"ל: במגירה. במסכה דתני במעצד הרי אלו שלו במעצד קטנה: מלא מחט. וחוץ למחט כמלא מחט: שלא אלבעות. כולן העושין אצל בעה"ב ובשכיר יום: שבעה"ב מקפיד. שדרך אנשי המקום להקפיד: הרי אלו שלו. ולא תליא בהקפדה רק במנהג:

סליק תוספתא ממסכת בבא קמא

עמוד	ברייתא	שורה	נוסחת תוספתא ד' שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
			פרק ראשון	
א	ג	ג	מרום	תרבות
		ד	מועד לשלם	מועד לעולם
		ה	חצי נזק בין ברה"ר ונתזו	חצי נזק בין ברה"י ובין ברה"ר בהמה שהיתה מהלכת כדרכה ברה"ר וניתזו
	ד	ב	ובעול שעליה ובמשוי	ובעול שעליה ובשליף שעליה ובמשאוי
			פרק שני	
2	ב	ב	ותם שהיו התינוקות ממשמשין בו בין קרניו	ותם שיחזרו תינוקות למשמש בין קרניו
	ג	ה	עדות אחת נמצאת	עדות אחת להזמה נמצאה
	ו	ג	מוציאין אותו	מוציאין אותן
		ד	שלא תעלם היה בקופה של תבן ובא חבילה של קוצים	שלא תעכב היה בא בקופה של תבן ובחבילה של קוצים
	ו	ו	הפותחין	הפותקין
			פרק שלישי	
ב	א	ט	תלמוד לומר יעשה מגופו	תלמוד לומר יעשה לו מגופו
	ו	יז	היו המזיקין של שנים והניזוקין של אחד ספק שהן המיתוב ספק ממקום אחר מתו הרי אלו פטורין ואם בידוע שהן המיתום הרי אלו משלמין בקטן ולא בגדול בתם ולא במועד	היו המזיקין של שנים והניזקין של אחד אע"פ שבידוע שהשחורים המיתו את הלבנים הרי אלו פטורין שזה אומר לו שלך המית וזה אומר לו שלך המית
	ו	כא	לגדול מן הגדול ולקטן מן הקטן לגדול מן התם לתם מן המועד	לגדול מן הקטן ולקטן מן הגדול לגדול מן התם ולקטן מן המועד
		כז	וזה אומר את של שמן	וזה אומר את של יין
		כט	המלאה	הריקנית
			שברו את החביות	שברו חבית אחת
			פרק רביעי	
4	א	ג	מאחד	מאחר
	ה	א	והועד בדבר	והועד בבעליו בדבר
		ד	ר' יהודה אומר מועד לשבתות ואינו מועד לימות החול	אמר ר' יהודה מועד לשבתות אינו מועד בימות החול
		ו	נתכוין להרוג את הבהמה הרג את הבהמה לכנעני והרג בן ישראל	נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם לנכרי והרג את ישראל
	ז	ג	כל שפטור בבן חורין פטור בעבדים	כ"ז ליתא
			פרק חמישי	
ג	ג	ד	בעדים	ליתא
	ה	ג	חצי כופר	חצי נזק
			פרק ששי	
	ד	ג	וגו'	וחצו את כספו וגם את המת יחצון
6		ז	צלוחיתו	נזקי הצלוחית
	ה	ג	הלדות	חילתית
	ה	ב	נעל שלא כראוי עשה לה מחיצה	נעל שלא כראוי וקשא שלא כראוי עשה ל מחיצה
	ט	ב	ועומד	ועתיד
		ג	שחכלת בי	שחכלת בו
	יא	ד	עשר אמות דרך רשות הרבים	שש עשרה אמה כדרך הרבים
		ט	נהר	נחל
	יב	ג	רואין	ורואין

עמוד	ברייתא	שורה	נוסחת התוספתא ד' שלנו	נוסחת דפוס שלנו
			פרק שביעי	
ד	א	ד	השוה עבד לקונו	השוה כבוד עבד לכבוד קונו
		ה	עין העליונה שאינה רואה	עין העליונה כאילו אינה רואה
		ו	לסתיר וגו' ויאמרו לא יראה וגו'	לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם ויאמרו מי רואנו ומי יודענו [וגא'] ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב
	ג	כ	הבהמה ואת העופות	הבהמה ואת החיה ואת העופות
		כא	ואת הכלים משלם	ואת הקדישות הכלים ופטר חמור משלם
		כג	תחת השור, למעלה מהן	תחת השור וארבע צאן תחת השה למעלה מהן
		כה	וגו'	אלה ישמע ולא יגיד
		לא	כי יגנוב וגו'	כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב
		לב	על מה שבידו שנא' ונמצא ישלם וגו'	כל מה שבידו שנא' ונמצא ישלם שבעתים את כל הון ביתו יתן
		לג	אמרות טהורות וגו'	אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים
	ה	ה	מעוברת וטבחה משלם תשלומי ארבעה וחמשה	מעוברת וטבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' דמי פרה מעוברת
		ח	פרה מעוברת וילדה ואח"כ טבהה, שמינה	פרה מעוברת ילדה ואח"כ טבחה עז והלבה ואח"כ טבחה, שמינה
		ט	כחושה והשמינה משלם תשלומי כפל כשעת גניבה ותשלומי ד' וה' כשעת טביחה	כחושה והשמינה משלם תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כשעת גניבה
8	ז	א	גנב ברשות וטבח	גנב ברשות הבעלים
		ב	ונתן לפדיון בנו	כ"ז ליתא
	ט	ד	חייבין ועל זה נאמר	חייבין על זה ועל זה, על זה נאמר
			פרק שמיני	
	ג	ד	שגנב משלם תשלומי כפל ואשם הודה לאחר שבועה אם עד שלא באו עדים הודה משלם קרן וחומש ואשם ואם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל ואשם	שגנב וטבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' הודה לאחר שבועה בין משבאו עדים ובין עד שלא באו עדים משלם קרן וחומש ואשם
			פרק תשיעי	
ה	א	א	השור והבור	שלשה עשר הן אבות נזיקין השור והבור
10	ד	ד	לקטן המתבייש החובל בחרש	לקטן המתבייש בן גדולים המתבייש לבן קטנים המתבייש החובל בחרש
	ח	י	בהמתו כאחד וקטע את ידו	בהמתו כאחד הרגו וקטע את ידו
	ו	ב	כגופו	כנפשו
		ה	שלא תבא	שלא תצא
	ח	ו	אין מפסדת כתובתה כלום	אין מפסדת מכתובתה כלום
	ט	ג	המוכר את עבדו	המכה את עבדו
	י	א	ומת יתנו היורשין	ומת החובל יתנו היורשין
		ב	ליורשיו	ליורשין של נחבל
	יא	ג	ושבעה אילים מה הוא אומר	ושבעה אילים ולכי אל עבדי איוב והעליתם עולה בעדכם ואיוב עבדי יתפלל עליכם וגו' ומה הוא אומר
			וגו'	ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה

עמוד	בריית'	שורה	נוסחת דפוס שלנו	נוסזות כ"י ערפורט
10	יא	ח	של צער אלא מפני שמכה של בזיון	של צער היא אלא מפני שמכה של בזיון היא
	ז	ט	את כל אויבי וגו' בשבט על הלחי וגו' גוי נתתי למכים וגו' וכשם	את כל אויבי לחי ואומר בשבט יכו על הלחי את שופט ישראל ואומר גוי נתתי למכים ולחיי למורטים וכשם
		יא	וטש בפניו כנגד הבירו ותלש	וטש בפני הבירו מתלש
			שהזקתני... שהזקתני	שמזקתני... שמזקתני
		יח	ממונו בפניו' פטור נטל	ממונו של חביהו בפניו
		יט	ונתן להן	פטור נטל הוא ונתנ להם

עמוד	בריית'	שורה	נוסחת דפוס שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
			פרק עשירי	
ו	ו	ב	מי שזקף	משזקף
12	יב	ג	הרי אלו שלהם	הרי אלו שלו
	יג	ג	והציל פשתנו נותן לו	והציל פשתנו של חבירו נותן לו
	טו	ב	והחזירו ואח"כ	והחזירו לדיר ואח"כ
	טז	א	לא יגנוב אדם	אל יטול אדם
		ב	יראה כגנב	יראח גונב
			פרק אחד עשר	
	ד	ג	יושב	טוכר
		ד	ומוכרה	והיא מוכרת

א מיי' פ"כ מהל' עדות סמג עשין קי טור ח"מ סי' לח:
ב מיי' פכ"א מהל' עדות טור ח"מ סי' לח.

הגהות הב"ח
(א) נ"ב במיי':

הגהות מא"י
[א] נ"ב לכתוב כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ושפטום והיה אם בן הכות למה הוזכר כאן לדקת לדיק וכי בכל מקום שהצדיקו והרשיעו יש בהם מלקות: [ב] באו כצ"ל: [ג] צ"ל כאשר זמם ומשום לא תענה וכו' וכ"כ פי' אזהרת לאו: [ד] נ"ב עד בכאן:

כיצד העדים וכו' מפרש בגמ' [דף ב.] דהאי כיצד קאי אדלעיל אסוטה דסנהדרין דתנן בשלהי הנחנקין כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה פירוש שאלו לחייב הנדון חוץ מזוממי בת כהן ובועלה שאין נדונין במיתה שלה שהיא שריפה אלא במיתת הבועל וקאמר הכא עוד יש עדים זוממין אחרים שאין מקיימין בהם דין הזמה ממש אלא מלקות וכיצד כגון עדים כהנים שהעידו על מי שמוחזק בכהן שהוא בן גרושה כלומר שנתגרשה אמו קודם שנולד והוא חלל: אין אומרים אם הוזמו יעשה זה בן גרושה תחתיו לקיים כאשר זמם ומפרש טעמא בגמרא דאם כן גם זרעו היה נפסל וכתיב ועשיתם לו ולא לזרעו אלא לוקה משום והיה אם בן הכות הרשע ומוכח בגמ' דבכי האי גוונא מיירי האי קרא היכא דלא שייך בעדותן כאשר זמם [ג] (או משום לא תענה כו') משמע שאם לא הוזמו היה מועיל עדותם לעשותו חלל שאם לא כן לא היו לוקין: ובן חלוצה • חלל מדרבנן: הרג את הנפש בשוגג שהוא חייב גלות: אין אומרים • דבהאי עדות נמי לא שייך הזמה לומר יגלה זה תחתיו כמו שהיה רוצה לחייבו גלות ומפרש טעמא בגמ' משום דכתיב הוא ינוס משמע מכה נפש הוא שינוס אבל לא זוממיו אלא סופג את הארבעים משום אם בן הכות הרשע: שגרש את אשתו • והביאתן האשה לחייב בעל בכתובתה והוזמו וזה אומר לא גרשתיה ואיני חייב בכתובתה: והלא בין היום וכו' • כלומר אי אפשר לחייבו בכל הכתובה דבלא עדותן אם ימות או יגרשנה סופו ליתן לה כתובתה אלא אומדים מה שהפסידוהו אם לא הוזמו שהיה צריך לפרעה מעתה ובלא עדותן יכול הבעל למכור זכות שהיה לו בכתובה אם תמות בחייו ועתה שמעידין שגירש אין לו זכות בה כלל ולפי זה האומד ישלמו לו העדים: **גמ'** משום דהצדיקו וכו' אי והרשיעו והצדיקו קאי אבית דין וצדיק ורשע בבעלי דינין למה הוזכרה כאן לדקת הצדיק וכי בכל מקום שיזכו ב"ד או חייבו יש מלקות אלא ודאי בעדים שהוזמו מיירי לכך אמר והיה אם בן הכות הרשע שיש לדקדק אם הם בני מלקות כגון שאי אפשר לקיים בהו כאשר זמם: לאו שאין בו מעשה. לאו דלא תענה דבור בעלמא הוא ואין בו מעשה ויש ספרים דגרסי *) ולאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכגון לא תעשה מלאכה דחלול שבת לא לקי דלא נאמר ללקות עליו אלא להזהיר שלא יעשה שאם יעבור יענש בב"ד: **תנו** רבנן • אין נעשין בן גרושה וכו' • כדפירש במתני' משום דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לזרעו ואם תאמר יפסל הוא ולא זרעו אין זה כאשר זמם שהוא העיד על אותו פלוני כדי לפסול לו ולזרעו: ואין גולין • דכתיב הוא ינוס ולא עדיו: ואין משלמין את הכופר • אם העידו על שורו המועד שהרג את הנפש והוזמו ואמרה תורה אם כופר יושת עליו אין משלמין את הכופר שרצו לחייבו דסבר כופרא כפרה על שהמית את האדם והני עדים זוממין לאו בני כפרה נינהו שהרי שורם לא המית אדם: ואין נמכרים לעבד עברי • אם העידו על אדם אחד שגנב ואין לו מה לשלם והיו מחייבין אותו למכור עצמו בגנבתו והוזמו אין נמכרים משום דכתיב ונמכר בגנבתו ולא בזממו אבל אם יש להם צריכים לשלם מה שרצו לחייבו ויש מפרשי' כגון אם העידו על בן חורין שהוא עבד אין נמכרים הם בעבד עברי אלא לוקין: ואף אין משלמין ע"פ עצמם. אם הוזמו ולא הספיקו לגבות מהם [ד] ובאו לב"ד אחר ואמרו הוזמנו בבית דין פלוני אין משלמין אותו ממון שהעידו בו על פי עצמן: קנס הוא • כל תשלום עדים זוממין קנס הוא כיון דלא שילם על פיהם כלום דאם שילם לא משלמי דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה: כיצד שמין וכו' מפורש בהלכות ז"ל פירש גאון כך נראין הדברים רב חסדא אמר בבעל אם הוא זקן שהוא קרוב למיתה כמנהג העולם יותר מן הבחורים החולה הוא או בריא היש לו נכסים הרבה שקרוב בעיניו לגרשה ולתת לה כתובתה היש ביניהם מריבה שקרוב לגרשה אם לאו רב נתן בר אושעיא אמר בחילוף הדברים הללו החולה היא אם בריאה הזקנה היא אם

*) עי' תוס' ד ע"ב ד"ה ורבנן ותוס' סנהדרין י ע"א ד"ה משום:

רש"י

כיצד העדים נעשים זוממין • כלומר אותם עדים שאין יכולין לקיים בהן דין הזמה ועשיתם לו כאשר זמם כיצד נעשים זוממים: את איש כהן. שהוא בן גרושה בפניו גירש הבעל אמו קודם שנולד והרי הוא חלל ופסול: אין אומרים• אם הוזמו והם כהנים יעשה זה בן גרושה לקיים כאשר זמם אלא סופג את הארבעים: שחייב גלות• שהרג נפש בשוגג: שגירש את אשתו• ונתחייב לה בכתובתה וזה אומר לא גירשתי ולא נתחייבתי לה כתובתה ונמצאו זוממים בעמנו הייתם: והלא בין היום [בין] למחר • כלומר מה ישלמו אלו את כל הכתובה והלא שמא ימות או יגרשנה היום או מחר וסופו ליתן לה כתובתה אפי' לא העידו דבר נמצא שלא היו מפסידין אותו כלום: אומדים כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו • מספק שאם נתארמלה או נתגרשה יטלנה לוקח ואם מתה יירשנה בעלה ויפסיד מעותיו שנתן ובגמ' מפרש מאי קא מחייב ליה תנא דמתני' ליתן: **גמ'** רמז לעדים זוממין שלוקין • עדי בן גרושה או עדי גלות שפטרן הכתוב מדין הזמה כדיליף תלמודא בגמ' מנין שלוקין: משום דהצדיקו את הצדיק וכו' • בתמיה אי הצדיקו והרשיעו בדיינין קאמר וצדיק ורשע בבעלי דינים קאמר למה לי והצדיקו הצדיק [א] וכו' אלא על כרחך בעדים קאמר כלומר עדים שקרים שהרשיעו צדיק ובאו עדים אחרים והזימום והצדיקו הנדון זה שהוא צדיק והרשיעו את העדים הרשעים: והיה אם בן הכות הרשע• אם הזמה זו בת מלקות היא שאין יכולין לקיים בה דין הזמה גמורה כהנך דמתני' והפילו השופט והכהו וגו': ואין משלמין כופר • אם העידו בשור מועד שהרג אדם והוזמו: ואין נמכרים • אם העידו שגנב ואין לו מה לשלם דכתיב ואם אין לו ונמכר בגנבתו וכולהו מפרש טעמייהו בתלמודא בגמ': ואין משלמין על פי עצמן ואם הוזמו בבית דין ולא הספיקו ב"ד להעמידם בדין על הזמתן עד שברחו ובאו לבית דין אחר והודו שהוזמו בב"ד פלוני אין משלמין כדמסיק טעמא: כיצד שמין• לפי שיש בו ב' צדדין כי נאים ולאשה יש ספק בכתובתה היא. מלפה שמא ימות או יגרשנה ותגבה כולה והוא מלפה שמא תמות (א)ויירשנה ויפה כחו שהוא מוחזק ועומד והיא מחסרה גובינא ואם [ב] בא למכור לאחר היא זכות ספיקה • והוא זכות ספיקו שלו נמכר ביותר

כיצד

תורה אור | נר מצוה

אלף כד **העדים** נעשים זוממים מעידים אנו על איש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרין יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו אלא לוקה ארבעים מעידין אנו את איש פלוני שהוא חייב גלות אין אומרים יגלה זה תחתיו אלא לוקה ארבעים *מעידין דף ב' אנו את איש פלוני שגירש את אשתו א ולא נתן לה כתובתה והלא בין היום בין למחר סופו ליתן לה כתובתה אומדים כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שאם נתאלמנה או נתגרשה ואם מתה יירשנה בעלה:

גמ' *אמר עולא מנין לעדים זוממין שלוקין דף ב: מן התורה דכתיב °והצדיקו את הצדיק דברים כה והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות משום דהצדיקו את הצדיקו והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות אלא עדים שהרשיעו את הצדיק ואתו אחריני והצדיקו את הצדיק דמעיקרא ושווינהו להני רשעים והיה אם בן הכות ותיפוק ליה מלא תענה משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וכן לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו ת"ר ארבעה דברים נאמרו בעדים זוממין אין נעשין בן גרושה בן חלוצה ואין גולין לערי מקלט ואין משלמין את הכופר ואין נמכרין בעבד עברי משום רבי עקיבא אמרו אף אין משלמין (את הכופר) על פי עצמן מאי טעמא דרבי עקיבא סבר קנס הוא וקנס אינו משלם על פי עצמו: ב מעידים אנו את איש אלף כה פלוני שגירש את אשתו וכו' °*כיצד שמין דף ג. רב חסדא אמר בבעל רב נתן בר אושעיה אמר

שלטי הגבורים

א מהאי דעדים שהעידו באיש פלוני שגירש את אשתו וכו' משמע דהמזיק לחבירו בדבר שאפשר שיבא לו שיזק שהוא ואפשר נמי שלא יבא לו לעולם לידי נזק בזה אין אומרים שישלם לו כל מה שבקש זה להפסיד לו אלא אומדין נזק שהוא ספק כזה כמה הוא שוה ומכאן אפשר לומר שסמכו מה שנוהגין בשעת כשלת הממש לשום ולהעריך כתובות בכמה היה נותן זה בחוב הניח לגי בספק אלו אם יגבה או לא יגבה וכ"ה נמי בשורף שטר חבירו למאן דדאין דינא דגרמי באותו שטר ספק אם יגבה אין מחייבין לזה בשטר מעליא אלא שמין כמה היה שוה חוב זה ובכמה היה האדם קונה על הספק וכתב מהר"ם והביא דבריו המרדכי שם פרק החובל ראובן שטען על שמעון אתה פטרת ב"ח שלי ועדיי בלי ידיעתי ושמעון משיב אתה אמרת לפוטרו ואפי' ליכא עדים שפטרן אינו נאמן שמעון במיגו דאי בעי אמר לא פטרתי וכו' ע"ש: ומזיק שעבודו של חבירו דחייב משמע פרק המניח בין היה היזק שהזיקו ניכר כגון שעשה שדהו אפותיקי לשמעון ואמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו והלך את"כ וחפר בה שיחין ומערות בין הזיקו היזק שאינו ניכר כגון ששרף שטרות חבירו דניירא בעלמא קלייה לעולם חייב ויש מהפוסקים שכתבו דאם הכניס שעבוד חבירו למקום שאינו יכול לגבות חשיב מזיק שעבוד חבירו וכ"כ הטור ח"מ סי' ק"ד בשם הרא"ש וסימן ק"ז בשמו אכן כתב בשם אביו ז"ל דאינו נקרא מזיק שעבוד חבירו אלא כשהוא מקלקל גוף השעבוד ממש וצ"ע שם לייסב דברי הטור כי שם בסי' ק"ז אחר שהביא דברי אביו הודה לו וכתב ואיני כמשיב על דבריו ובסימן ק"ד הביא דברי הרא"ש לפסק הלכה דחשיב מזיק שעבוד חבירו אע"פ שאינו מקלקל גוף השעבוד וצ"ע ואם איש מעלמא הזיק גוף השעבוד שאינו הבע"ח ממש איכא פלוגתא אם זה המזיק יתחייב לבעל השעבוד [מדרכי נתן] או דלמא אינו חייב רק לב"ח דלא שייך בזה דין דר' נתן דמוציאין מזה ונותנין לזה בכס"ג:

המאור הגדול

ביצד שמין (בח) וכו' הרי"ף ז"ל כתב בהלכות פי' משמיה דגאון ז"ל ואינו מחוור כלל ואנו כך קבלנו פירושה לפי ששנינו במשנתינו אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו ולא פי' ליתן למי אם ליתן לבעל או לאשה כי פעמים שאדם לוקח את הכתובה ביוקר מן הבעל ובזול מן האשה כגון שהיא חולה וזקנה והבעל בריא ובחור ופעמים שאדם לוקח אותה ביוקר מן האשה ובזול מן האיש כגון שהדבר בחלוף מה שאמרנו ובענין זה נחלקו האמוראים בפי' משנתינו רב חסדא אמר שמין בבעל כלומר שמין כמה אדם רוצה לתת בכתובתה של זו לבעל על ספק מיתת האשה בחייו ומשלמין לו העדים הללו הזוממין כשיעור דמים הללו שהרי הם היו רוצים להפסידו מואת רב נתן בר אושעיה אמר שמין באשה כמה אדם רוצה לתת בכתובתה על ספק מיתת הבעל ועל ספק גירושין ומה שאדם רוצה לתת לאשה הרי היא בחזקת האשה כאילו בא לידה כבר דאין העדים נעשים זוממין על זה אלא במותר שנשאר מן הכתובה על דמי הלוקח מן האשה באותו המותר העדים נעשין זוממין ומשלמין אותו לבעל שהוא העימד בחזקת הבעל שהם היו רוצים להפסידו ממנו ובא רב פפא והוסיף פי' בדברי רב נתן ואמר באשה בכתובתה לאפוקי נכסין הנכנסין והיוצאין עמה שאין העדים משלמין עליהן בהזמתן לבעל לפי שבחזקת האשה הם עומדין לעולם ואין העדים נחשבין כמוציאין מיד הבעל בעדות זו בנכסים שלה אלא בכתובתה הוא שנעשין זוממין ומשלמין לבעל אבל לא נכסים הנכנסים והיוצאין עמה וכיון דקם ליה רב פפא כרב נתן ופירש טעמיה הלכתא כותיה: שמעתתא דרב יהודה אמר שמואל דשביעית אף על פי שלא כתבם הרי"ף ז"ל הלכה הם ואין דרך לדחותם ובשמעתא קמייתא קיימא לן כלישנא בתרא:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור כיצד שמין (בה) וכו' הרי"ף ז"ל כתב בהלכ' פי' משמיה דגאון ז"ל ואינו מחוור כלל וכו'. **אמר** הכותב אבל זה אינו נכון שאם כן בכלל דברי רב נתן שהרי אנו שמין כמה שוה זכיותו של בעל לפי שניו ולפי בריאותו וזו השומא היא אף בגופה של אשה שהרי על כרחך כך הם שמין לפי מה שהוא קטן בשנים יותר מן האשה או שהוא בריא יותר ממנה ואין שומא לבעל בכאן בלא האשה וכן כשאתה שם באשה השומא תלויה אף בבעל לכל אחד מהם אדם אומד לפי חבירו ובזה אף דברי רבי' יצחק ז"ל צריכין למתק וכך הם לדעת רב חסדא אמר שמין כמה זכותו של בעל שוה לאשה בכל ספקותיו בבריאות ובשנים בנכסים ובמריבה ורב נתן אמר אין אומדין כל הספקות אלא באשה כגון שנים ובריאות אבל אין אומדין בנכסים ובמריבה שהם בבעל כלומר ברצותו של בעל לפי שיש עשירים שאין אשתו קלה בעיניו להוציאה וכמה פעמים שהשלום יוצא מתוך המריבה והפי' הנכון דלרב חסדא אומדין ספיקו של בעל בבעל כלומר שמין כמה האשה או מי שהוא במקומה רוצה ליתן לבעל מספק זכייתו והוא פעמים דבר מועט שאם כתובתה מאתים אין האשה והעומד במקומה רוצה ליתן לבעל מזכותו אלא עשרים ונמצאו העדים משלמים עשרים ורב נתן אמר באשה כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה ואין אדם רוצה לסכן בממונו ליקח ספקות אלא בדמים קלים שאם כתובתה מאתים אינו נותן בה אלא מנה ופרס נמצאו ספיקו שוה חמשים ומשלמים חמשים וכך הם דברי רבי' שלמה ז"ל ואפשר שמין אף זה לפי שנים ובריאות ונכסים ומריבה כלומר שמין הכל בבעל ולרב נתן שמין הכל באשה ויהיו בכלל דברי הגאון דבריהם ופי' באשה בכתובתה באמת כדברי הגאון ולא להוציא נכסי מלוג שהיה לו לפרש שאם יש במשמע כתובתה להוציא נכסי מלוג אף ממשנתינו יתמעטו נכסים הללו דהא קתני נמי בכתובתה ועוד דרב פפא אדרב נתן קאי ואכיצד שמין למעט בשומא בא ולא לפטור מהתשלומין לגמרי וכמו שפירש [illegible]

אם ילדה כי הלוקח מקח כזה בזאת הוא בס אמר רב פפא באשה ובכתובתה מדאמרינן אמר רב פפא ולא אמרינן רב פפא אמר גמרינן דעל טעמיה דרב נתן בר הושעיא הוא דסמיך ופרושי פרשיה או דהוסיף ביה היכי דמי דקאמר שמין באשה כמו שמפורש למעלה ועוד שמין בכתובתה היש בה הרבה שהלוקח ירחיב לבו לתת לה בה יותר שאם נתאלמנה או נתגרשה הוא לוקח הרבה וממציא עצמו לסכן בממונו או מועט יש בה שאף על פי שתתאלמן או תתגרש אין שם דבר הרבה עד כאן והרא"ש ז"ל פירשה על דרך המשנה הסמוכה לה כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז

נר מצוה | תורה אור | רש"י

אמר באשה אמר רב פפא באשה ובכתובתה ופירש גאון כך מראין הדברים רב חסדא אמר בבעל הישנו זקן שהוא כמנהג העולם קרוב למיתה יותר מן הבחורים החולה הוא או בריא הוא היש לו נכסים רבים שקרוב בעיניו לגרשה ולתת לה כתובתה היש ביניהם מריבה שקרוב לגרשה אם לאו רב נתן בר הושעיא אמר בחילוף הדברים הללו החולה היא אם בריאה הזקנה היא אם ילדה כי הלוקח מקח כזה שם הוא כזאת א"ר פפא באשה ובכתובתה מדאמרינן אמר רב פפא ולא אמרינן רב פפא אמר גמרינן דעל טעמיה דרב נתן בר הושעיא סמך ופרושי פרשיה או הוסיף ביה והיכי דמי דקאמר שמין באשה כמו שמפורש למעלה ועוד שמין בכתובה היש בה הרבה שהלוקח ירחיב לבו לתת בה יותר שאם נתאלמנה או נתגרשה הוא לוקח הרבה וממציא עצמו לסכן בממונו או מעט יש בה שאף ע"פ שתתאלמן או תתגרש אין שם (דבר) הרבה:

מתני' מעידין אנו את איש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז על מנת ליתנם מכאן ועד ל' יום [א] והוא אומר מכאן ועד עשר שנים (והוזמו) אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז בין נותנן מכאן ועד שלשים יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים: **גמ'** *תניא [א] המלוה את חברו סתם אינו רשאי לתבעו פחות משלשים יום [ב] אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה: **מתני'** *מעידין [ב] אנו את איש פלוני שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין דברי ר"מ וחכ"א כל המשלם אינו לוקה: **גמ'** *מאי טעמייהו דרבנן °כדי רשעתו כתיב רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתי רשעיות: **מתני'** *משלשין בממון ואין משלשין במכות כיצד העידוהו שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין °משלשין ביניהם העידוהו שהוא חייב מלקות ארבעים ונמצאו זוממין כל אחד ואחד לוקה ארבעים: אין העדים נעשים זוממין עד שיזומו את עצמן כיצד אמרו מעידין אנו את איש פלוני שהרג את הנפש אמרו להן היאך אתם מעידים שהרי הנהרג הזה או ההורג היה עמנו באותו היום במקום פלוני אין אלו זוממין אבל אמרו להן היאך אתם מעידין שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני הרי אלו זוממין ונהרגים על פיהם: **גמ'** *)מנא הני מילי אמר רבה דאמר קרא °והנה עד שקר העד עד שתשקר גופה של עדות דבי רבי ישמעאל תנא °לענות בו סרה עד שתוסר גופה של עדות אמר רבא באו שנים [ג] ואמרו במזרח [בירה] הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו במערב [בירה] עמנו הייתם חזינן אי קיימי במערב בירה מצי חזו למזרח בירה אין אלו זוממין ואם לאו הרי אלו זוממין פשיטא מהו דתימא ניחוש לנהורא **) בריא [א] קמ"ל דלא חיישינן ואמר רבא באו שנים ואמרו בצפרא דחד בשבא בסורא הרג פלוני את הנפש ובאו ב' אחרים ואמרו בפניא דחד בשבא בנהרדעא עמנו הייתם חזינן אי מצפרא לפניא מצו אזלי מסורא לנהרדעא לא הוו זוממין ואי לא הוו זוממין פשיטא מהו דתימא ניחוש לגמלא פרחא קמ"ל:

*) כדפ"ק ליתא עד אמר רבא באו שנים ואמרו בצפרא דחד כו'. **) בדפו"י סגי' ברקאי

ר"ן (המשך): וכו' הכא נמי שמין כמה אדם נותן בכתובתה של זו שחייבוהו ליתן מיד שתשאר בידו עד אלמנות וגירושין או שמא לא יצטרך לפרעה לעולם כי שמא תמות בחייו ויירשנה בין נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל ותוספת כל מה שבאו להפסידו ובעי עלה כיצד שמין בשלמא סיפא השומא ידועה בין שלשים יום ובין שנים עשר אדם אבל כאן איך ישומו זמן מיתה וגירושין ואמר רב חסדא דשמין בבעל אם הוא ילד או זקן או בריא או חולה דבזה נותן הלוקח עיניו וכן לענין גירושין אם ותרן וקפדן הוא שיגרשנה או שבלן ולא יגרשנה ורב נתן סבר דבאשה נותן הלוקח עיניו אם יולדת בלער או קנטרנית שאין הבעל יכול לסובלה ורב פפא סבר כרב נתן דשמין באשה וגם בקרקע המיוחד לכתובתה אם היא עידית או זיבורית דבזה נותן הלוקח עיניו ומה שפירש רב אלפסי ז"ל בכתובתה אם היא מועטת או מרובה אין זה נכון דהיינו מתני' כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו והיינו לפי גודלה ולפי קטנה והלכתא כרב פפא עד כאן: **מתני'** מעידין אנו [ב]. כלומר על מנת כן הלוהו שיפרעם לו מכאן ועד שלשים יום: והוא אומר וכו'. שהלוה עצמו מודה שהוא חייב האלף זוז אלא שאומר שאין לו ליתנם עד [עשר] שנה ונמצאו עדים זוממין אומדין ההפסד שהיה ללוה בהקדמה זו וכך ישלמו: **גמ'** אינו רשאי לתבעו תוך שלשים יום דסתם הלואה שלשים יום ומיהו נאמן לומר תוך שלשים יום פרעתי שאין זה ממש כקובע זמן לחבירו שאינו נאמן לומר פרעתי תוך זמנו כדאיתא פ"ק דב"ב (דף ה') וכתב ר"ת ז"ל דהוא הדין סתם שאלה ל' יום מיהו לא משמע הכי בפ' שואל (דף קמ"ח) גבי הא דאמרי' השאילני לא אתי למיכתב הלויני אתי למכתב ופי' רבינו שלמה ילחקי דהלויני לזמן מרובה דקי"ל במס' מכות (דף ג:) סתם הלואה ל' יום אלמא דסתם שאלה אינה כך וכן נמי משמע באבל רבתי גבי המשאיל לחבירו חלוק לילך לבית האבל אינו רשאי ליטלו עד שילאו ימי האבל וברגל עד שילאו ימי הרגל ולמשתה עד שילאו ימי המשתה משמע הא שאלו סתם אפילו קודם שילאו ימי הרגל וימי המשתה נוטלו: **מתני'** שלא השם. דלוקין משום לא תענה ומשלמין משום כאשר זמם: וחכ"א. מפרש טעמא בגמ' בסמוך: **גמ'** שתי רשעיות. וטעמא דמשלם ואינו לוקה ולא איפכא משום דילפי רבנן מחובל בחבירו דאיכא ממון חמשה דברים ומלקות משום לא יוסיף וקא ילפינן מקרא דמשלם ואינו לוקה כדאיתא בכתובות (דף לב:): **מתני'** משלשין ביניהם. כלומר זה יתן מנה וזה יתן מנה כמו שרצו להפסידו ואיכא אשר זמם: ואין משלשין במכות. שאם ילקה זה חצי מלקות וזה חצי לא מקיים כאשר זמם שכל אחד רוצה לחייבו מלקות ארבעים ואין ראוי לגרף חצי מלקות של זה עם חצי מלקות של זה שהרי הם שני גופים אבל הממון הרי בא הכל ליד מי שהעידו עליו א"נ דילפינן מלקות ממיתה שאם הוזמו שניהם נהרגים אף במלקות שניהם לוקין: **מתני'** עד שיוזמו בעצמן. כלומר עד שיוזמו גוף העדים עצמן: כיצד וכו'. אין אלו זוממין. ומ"מ הכחשה הויא והרוצח פטור והם אין נהרגין: עמנו הייתם במקום פלוני. רחוק מאותו מקום שאתם אומרים יותר ממהלך יום זו היא הזמה בגוף העדים לא בענין המעשה: **גמ'** לגמלא פרחא. כלומר אע"פ שיש שם בין מקום למקום יותר מכדי מהלך יום לא חיישינן שמא הלכו בגמל פורח שהולך במרוצה ולא יהו מוזמין שאין לנו לשער אלא

רש"י: ביותר וליכא למתני' משמע דשמין זכות ספיקה מדקתני כמה אדם רוצה ליתן שאם נתארמלה וליכא למימר שכל אותם דמים יתנו הזוממין שהרי לא זכות ספיקה באו להפסידו אלא זכות ספיקו שחייבוהו לפרוע מיד ויש לומר דהכי קאמר שמין כמה אדם רוצה ליתן בטובת הנאה שלה ואותן לא ישלמו כי אותן דמים לא הפסידוהו שאם היתה רוצה היא למוכרה אפילו אחר שהוזמו בדיינין יתן לה הבעל טובת הנאה זו אך המותר ישומו שכל המותר רצו להפסידו על ידי עדותן או דילמא זכות ספיקו קאמר מתני' דלישלמו ואותן דמים יתנו העדים ולא מחייבינן להו ליתן כל כתובתה (א) חוץ מטובת הנאתה דשמא לא היה נפסד בעדותן כ"כ שאף עתה כשהוזמו שמא ימות מחר ותגבה הכל *דשמא לא תמכרנה לו בטובת הנאה אבל בטובת הנאתו יתנו שכך היו מפסידין לו שאם לא הוזמו היה צריך לפרוע מיד עתה שהוזמו יש לו בה טובת הנאה כבתחלה וס"ק במתני' אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה זו שתלויה בספק שאם נתארמלה או נתגרשה תגבה ואם מתה יירשנה בעלה ושמין זכות ספיקו ויתנו לו: רב חסדא אמר בבעל. שמין זכות ספיקו כדפירישי': רב [נתן בר] הושעיא אמר. באשה אומדין זכות ספיקה ואותו לא ישלמו והמותר ישלמו כדפירשנו: רב פפא אמר. באשה שמין כרב נתן ובכתובתה כלומר לא ישלמו אלא את העודף בכתובתה על דמים הללו אבל לא מנכסי מלוג שלה ואע"ג שאף נכסי מלוג שלה רצו להפסידו שלא יאכל פירות בחייו ושלא יירשנה דיכולין לומר לא העדנו כי אם על כתובתה ולא על נכסי מלוג שלה כי לא ידענו שהיו לה נכסי מלוג. ובעמוד פירש הך סוגיא בע"א: **מתני'** שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין. ואין פטורים (כדקא"ל) כי לוקה משום לא תענה ותשלומין מכאשר זמם: וחכ"א כו'. כדמסיק טעמייהו ואי אתה מחייבו שתי רשעיות לכך משלם דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם ולא לוקין: **מתני'** משלשין בממון. כדמסיק: משלשין ביניהן. בשוה כל אחד ואחד לוקה ובגמ' יליף לה מקרא: עד שיזומו

שלטי הגבורים: א כתב מיי' המלוה לחבירו וקבע לו זמן לפורעו אע"פ שלא קיו נידו אינו יכול לתובעו קודם הזמן בין במלוה על פה בין בשטר בין במלוה על משכון בין שמת לוה בין שמת מלוה וסתם מלוה שזמנו ל' יום אם התנה שיתבע כל זמן שירצה יש לו לתובעו אפי' ביומו בכל תנאי שבממון קיים טען המלוה ואמר בסוף הזמן שקבעתי לך ולוה אמר עד י' ימים קבעת לי נשבע הלוה שבועת היסת ואם היה שם עד אחד שהיה סוף זמנו נשבע שבועת התורה כשאר טענות זה אמר ח' ימים נשאר מהזמן וזה אומר י' ימים אומרים למלוה שימתין עד סוף ח' וישבע היסת שנשארו לו עוד ב' שהיה המלוה בשטר או על המשכון וטוען הלוה זמן קבעת לי ישבע בעל החוב שלא קבע לו זמן ויטול המלוה מיד ע"כ:

ב ופשוט פ' הגוזל בתרא ד' קי"ת דהמלוה ניתנה ליתבע בכל מקום שאפילו הלוהו בישוב יכול לתובעו במדבר ואינו יכול לדחותו ולומר לא אפרע לך עד שאגיע לישוב אלא חייב לפרוע בכל מקום שיתבענו וכתב הטור ח"מ סי' ע"ד בשם הרמב"ן ז"ל ודאי כל זה מיירי שיש ללוה במדבר שם ממון כדי פרעון תובו אבל אם הלוהו בישוב ומלאו במדבר אינו יכול לכופו שיפרענו שם כי מי ימצא לו שם מעות ואף ע"פ שמודה שיש לו שם מעות אך אין לו אלא כדי ספוקו עד שיגיע לישוב אינו חייב ליתנם לו שאף בישוב מסדרים ונותנין לו מזון הראוי לו והא דמלוה נתנה ליתבע משמע דיכול לתובעו אף במדבר הוא מיירי כגון שהמלוה אומר לו פרע לי כאן כי יודע אני שיש לך דבר המספיק לפרעון ולמחייתך והלוה אומר אין לי כאן מה שיספיק להוכך כי אם למחייתי עד שאגיע לישוב ה"ז נשבע היסת שאין בידו סיפק לפרעונו ומ"מ אם יש לו פשיטא שצריך לפורעו שם ומסופק אני אם מהא דאמרי' מלוה ניתנה ליתבע בכל מקום איכא למשמע מיניה דהמלוה שתיבע ללוה בהלואתו במקום שאינו מקום הלואה ואין מעות בידו שם אם מחוייב הלוה להביאם לשם במקום שתבעם ולא מצי למהדר בא עמי ואני אתן לך כי היכי דגבי פקדון דלא ניתן ליתבע אלא במקומו פריטנא דמחוייב המפקיד ללכת לקחת פקדונו במקום שהפקידו הכי נמי הכא דמלוה ניתנה ליתבע בכל מקום יתחייב להוליך ההלואה אחר המלוה במקום שתבע וצ"ע. בא לוה לפורעו במדבר כרשות ביד המלוה אם רצה מקבל ואם לאו יכול לומר איני נפרע ממך אלא בישוב כדרך שנתתי לך בישוב וכתב הטור ח"מ סי' ע"ד וז"ל ומיהו בכל מקום ישוב יכול לכופו לקבל אפי' אינו מקום המלוה ולא מקום הלוה ולא במקום שהלוהו יכול לכופו לקבל אפי' אם יש כמה מדברות קודם שיגיע למקומו וכ"ש אם הלוה מצא למלוה חוץ מעירו במקום ישוב ורוצה לפרוע המלוה ממעות שאינן ניתנין להוצאה בעירו רק לשם במקום שרוצה לפורעו אם צריך כשהלוהו מטבע סתם בלי שום תנאי רק שיתחייב לשלם לו מטבע נראה דודאי צריך לקבלם כיון דהלוהו מקום דמצי לפורעו המטבע ההיא ניתן להוצאה וכן כל כיוצא בזה כדין. וכתב המ"מ פי"ג מהל' מלוה ולוה וכן הטור ח"מ סי' ע"ד דלכ"ע הלוהו במדבר צריך לפורעו במדבר ואפי' הלוהו בישוב ואמר לו הלוה אני רוצה לצאת במדבר חשיב כאילו התנה עמו בפירוש לשלם לו במדבר והוי כאילו הלוהו במדבר וצריך המלוה לקבל במדבר ודין פקדון ואבדה יתבאר כל אחד במקומו בס"ד וצ"ע אם מי שנתחייב לחבירו מעות בשביל שכירות או בשביל איזה דבר שקנה ממנו אי הוי בכלל הלואה שזכרנו אי לא וקצת נראה דדינו כדין המלוה לענין זה כי היכי דלא פלוג גבי המלוה את חבירו על המטבע בין הלוהו מעות בין מכר לו פרקמטיא כמו שכתבנו לעיל בס"ד ונראה דהלוה שרוצה לצאת בשיירא מצי לתת הלואה בב"ד ונפטר כמו שכתב מיי' פ"ז מהל' פקדון גבי פקדון: ועוד כתב הטור ח"מ סי' ע"ד בשם אביו ז"ל ראובן שהלוה לשמעון מעות לזמן והגיע הזמן ובא שמעון לפרוע לראובן מכל וכל מקרקעותיו באמרו שאין לו מעות וראובן לא תבעו כלום שיפרעם עתה והשיב ראובן איני חפץ בקרקעות רק במעות לך ומכור קרקעותיך ולכשיהיה לך מעות תתן לי כי אני אמתין לך עד שיהיה לך מעות לפרוע הדין עם המלוה דכ"ז שאינו תובע אם

עין משפט: א מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה סמג עשין צג טוש"ע ח"מ סי' עג: ב מיי' פ"ח מהל' עדות סמג עשין קי טור ח"מ סי' לח: ג מיי' פי"ח מהל' עדות סמג עשין קי טור ח"מ סי' לח:

ברש"י שבגמ' איתא וכיוצא בזה.

הגהות חו"י: (א) חוץ מ... זכות ספיקה וזמן ... נותן לו ... ספיקו אף בלבון ... זכות ספיקה ... ומ"מ לכ"ע ... ספק ... זכות ספיקו אם תמות ... בקבו להפסידו רק גם שהיה מחויב לפרוע ... כתובה ... אחר שהוזמו יכול למכור זכותו ... מכויים ... היכף וגם ... כתובתה בידו ולא יגא לכלל פירעון ... עד כי אם ימות הוא או היא ודו"ק:

הגהות בא"ר: [א] ג"ב שמא מאורעות שאלו גדול יותר ורואה ... על מגת:

דברים יט; שם כה

א מיי' פי"ט מהל' עדות סמ"ג עשין קי טור חו"מ סי' לח:
ב מיי' פכ"ב מהל' עדות טור חו"מ סי' לח:
ג מיי' פי"ח ופ"כ מהל' עדות סמ"ג לאוין ריג ועשין קי טור ח"מ סי' לח:

הגהות מא"י
[א] נ"ב הדר אתי סהדי אחריני ולא אשתקר:

אלא בדבר מגוי לכל והם מוזמין: מתני' כתוב בהלכות הא מתני' חזינן בה פירושא לרבוותא דלא דייק דקסליק אדעתייהו דהא דקתני באו אחרים והזימום וכו' הרי למדנו דבאו אחרים והזימום ר"ל זאת הכת המזמת את הראשונה הזימה כל כיתות העדים הבאים להעיד על עדות זו כולן יהרגו כל אותן הכתות יהרגו על פי אותן ב' המזימין אותם: איסטטית היא זו. כלומר וכי יורה של איסטיס היא זו. שכל הנוגע בה יצטבע מן הצבע וה"נ איך אפשר שכל אלו הכתות היו עמהן במקום פלוני וכי כ"ע גבייהו קיימי: אלא אינה נהרגת וכו'.

רש"י

שיזומו את עצמן. כדמסיק: ואפילו היו ק' כיתות שהעידו זו אחר זו וכת אחת הזימה שלשתן אף כולן יהרגו: איסטטית היא זו. כלומר זו הכת סרה וטפיא היא שכך נטלו עליה בייחס להזים כל הבא להעיד עליו: ואישתקור. כמלאו שקרנים שהכחישו זה את זה בדרישות ובחקירות בית דין כשבדקום: הוחזקה זו. להביא עדי שקר ולא נקבל עוד עדות: אם היא הוחזקה. לחזור אחריהן: כל ישראל מי הוחזקו. לשמוע להם שנחזיק את האחרים שקרנים: מתני' עד שיגמר הדין. כלומר אלא א"כ נגמר הדין תחלה של הנדון שיהרג ואחר כך הוזמו כדמסיק טעמייהו: מה ג' מזימין. כלומר מזימין את

תורה אור

מתני' *באו אחרים והזימום וכו' א [אפי' מאה] כולם יהרגו רבי יהודה אומר איסטטית היא זו ואינה נהרגת אלא כת הראשונה בלבד: ג[מ'] הא מתני' קא חזינא בה לרבוותא פירושא דלא דאיך דקא סלקא דעתייהו דהאי דקתני באו אחרים והזימום כגון דאתו סהדי ואוזימו (להני דאוזימו) לסהדי קמאי [כס"י איתו] והדר אתו סהדי אחריני ואוזימו להני דאוזימו לסהדי קמאי וכן עד כמה זימני הני מוזמי להני והני מוזמי להני ולאו הכין פירושא דמתני' אלא הכין פירושא קתני ברישא אבל אמרו להן היאך אתם מעידין שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני הרי אלו זוממין ונהרגין על פיהן באו אחרים והזימום כלומר אחר שהוזמו העדים הראשונים באו אחרים והעידו באותה עדות בעצמה והזימום השנים שהזימו לראשונים ועוד באה כת שלישית והעידו אותה עדות בעצמה והזימום אותם הב' שהזימו לכת הראשונה והשניה וכן כל כת שתבוא ותעיד על אותו פלוני שהרג את הנפש אותן הב' שהזימו לכת ראשונה עומדין כנגדם ומזימין אותם ואפילו ק' כיתות ואותן הב' מזימין אותן כולן יהרגו ע"פ אותן הב' ופליג רבי יהודה וקאמר איסטטית היא זו כלומר וכי זו עדות יורה של איסטטית היא שכל הנוגע בה יצטבע ואין נהרגת אלא כת הראשונה בלבד

נר מצוה כלומר לא נאמין אותה כת המזמת אלא על כת הראשונה בלבד: גמ' ואשתקור. שהוכחשו ולא כוונו עדותם: הוחזקה זו. להביא עדי שקר ולא נקבל ממנה אף אם תביא עדים אחרים: כל ישראל מי הוחזקו. שלכך יש לנו לקבל אותם בלא הוחזקו שקרנים: מתני' עד שיגמור הדין. אותו שהעידו עליו להריגה על פיהם: משום דכתיב נפש בנפש. כדאיתא בגמ': א"כ למה נאמר נפש תחת נפש. לדברי חכמים: יכול משקבלו ב"ד עדותן. של עדים והוזמו יהרגו אע"פ שלא נגמר דינו של אותו שהעידו עליו: ת"ל נפש תחת נפש. שהגיעוהו עד כדי להיות נדון בנפשו: מה ג' מזימין שנים. דהא

וטעמא דר' יהודה כדמיבורר לקמן ודייקינן ליה להאי פירושא מדאמרי' *ההיא איתתא דאייתאי סהדי ואישתקור אייתאי סהדי ואישתקור [א] וקאמר רשב"ל הוחזקה זו וא"ל רבי יוחנן אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו ואמרינן לימא ר"ש בן לקיש דאמר כר' יהודה ור' יוחנן דאמר כרבנן דכיון דקאמרי רבנן אפי' מאה יהרגו שמעינן מינה דסברי רבנן אע"ג דאיתזמא ראשונה אי אתיא כת שניה ומסהדא על אותו פלוני שהרג את הנפש מקבלינן סהדותא וקטלינן אפומה וכן אי איתזמא לה כת שניה נמי ואתיא כת שלישית ומסהדא מקבלין סהדותה וקטלינן אפומה ומשום הכין כד מיתזמו כולן יהרגו כולן דכל כת וכת קרינא בה °ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו והו"ל ר' יוחנן דאמר אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו למימרא ד[מ]קבלינן סהדותא דמאן דאתי ומסהיד בתר דאישתקור סהדי קמאי כדרבנן ור"ש בן לקיש דאמר כיון דאישתקור סהדי קמאי לא מקבלינן סהדותא דמאן דאתי ומסהיד במאי דקא מסהדי הנך קמאי כר' יהודה דאמר אין נהרגת אלא כת הראשונה בלבד דכיון דאיתזמא לה כת הראשונה לא מקבלינן סהדותא דכת שניה דאתיא למסהד בתרה ומשום הכין כד מסהדא ומיתזמא לא קטלינן לה דלא קרינן בה ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו דהא לא קטלינן אפומה ודייקינן נמי מדאמר ר' יוחנן אנא דאמרי אפילו לר' יהודה ע"כ לא קאמר ר' יהודה התם אלא דאמרינן אטו כ"ע גבי הני הוו קיימי כלומר דהא כל דאתי ומסהיד על ההוא פלוני שהרג את הנפש ביום פלוני א"ל הני סהדי גבן הוית קאי וכי כ"ע גבייהו הוו קיימי ומש"ה לא מקבלינן סהדותייהו אלא בכת ראשונה בלבד אבל על כל כת וכת לא ושמעת מינה דלאו הני מוזמי להני והני מוזמי להני כדקא פירשו קמאי אלא שני עדים בלבד הוא דקא מוזמי לכל מאן דאתי ומסהיד על אותו האיש שהרג את הנפש ומתני' נמי דיקא דקתני אפילו ק' כולם יהרגו ואי סלקא דעתך דהני מוזמי להני והני מוזמי להני אמאי כולם יהרגו הא לא מיחייב קטלא אלא מאן דקיימא עליה הזמה בלחוד ועוד ר' יהודה דקאמר אינה נהרגת אלא כת הראשונה בלבד להוא פירוש דקמאי היכי מתברר טעמא הלכך ליכא לפרושי אלא כדפרשינן: (גמ') °ההיא איתתא דאייתא סהדי ואישתקור אייתא סהדי אחריני אמר רשב"ל הוחזקה זו א"ל רבי אלעזר אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו והילכתא כר' אלעזר: מתני' אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין שהרי הצדוקין אומרים עד שיהרג שנאמר °נפש תחת נפש אמרו להן חכמים והלא כבר נאמר °ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים אם כן למה נאמר נפש תחת נפש יכול משעה שקבלו עדותן יהרגו ת"ל נפש תחת נפש הא אינן נהרגין עד שיגמר הדין; °על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים וגו' אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב ג' אלא להקיש ג' לשנים מה ג' מזימין את השנים אף שנים מזימין את

דף ה: | דברים יט | [דף ה.] | שם | שם סה | ויקרא כד | דברים יט | שם

אם הוכו אע"פ שהגיע זמן הפרעון אינו חייב ליקח דבר שאינו חפץ בו וישמור בשטרו עד שיגיע לו מעות כמו שהלוהו ואם הלוהו על משכון ישמרנו עד שיתן לו מעות כמו שהלוהו ולא מצי שיאמר לומר החזר לי משכוני ומול כל כך מקרקעות ותפלים שלי דמצי אמר ליה מלוה אילו הוה לי זוזי לא שקילנא קרקע כי היכי צריך לו בשביל במעותי בידך תפוסני ליקח בכן קרקע ועוד כתב הטור בשם דאם משכן לו שדהו או אפילו שתי בדות אע"פ דפרעון מעות וזהו וזהו הוי פרעון ואין המלוה יכול לסרב מלקבל מ"מ לגבי משכון אין אומרים דפרעון זוזא וזוזא הוי פרעון שאין הלוה יכול לכוף המלוה שיחזור לו חצי משכון בחצי המעות שיאמר לו המלוה על כל המשכון נתתי מעותי ועד שתתן לי כל מעותי לא אחזיר לך לא כולו ולא מקצת מן המשכון כך כתב הטור בשם הרמב"ן ז"ל דאינו מחזיר לו משכונו עד שיפרע לו כולו וכ"כ בשם הרא"ש אביו על ראובן שמשכן בית לשמעון דר בו בכייתא ואמר ראובן לשמעון שיקח קצת מהבית בתוכו בשומת ב"ד ואמר שמעון כי על כל הבית כולו הלוהו ואינו רוצה לקבל קצתו. הדין עם שמעון כי דבר פשוט הוא אם הלוהו ראובן לשמעון כ' זהובים על משכונו שוים ל' אינו יכול לכופו שיקח מהמשכנות כנגד חובו ויחזיר לו המותר כי יאמר לו אין לי מעות לקנות תפלים שלך ואיני רוצה לטרוח ולמכור חפציך וכ"ש בנדון זה שהלוהו על בית בכייתא כדי לדור בו ושעבד לו הבית לדירתו עד שיפרע לו מעותיו שאינו יכול לבטל שעבודו עד שיפרע לו מעותיו ועוד כתב הרא"ש אפי' אין כל הבית שהוא משכון שוה יותר מן החוב אינו יכול לכופו שיקח הבית בחובו ויחזור לו שטרו כי יאמר אין לי מעות לקנות בכן קרקע אני הלויתיך על ביתך לדור בו וכשאצטרך מעות שתפרעני ואם תרצה שאחזור לך שטרך מכור ביתך ותפרעני והא דאמר שהמלוה שאמר ללוה הריני צריך לצאת למדבר ואמר הלוה גם אני צריך לצאת דחשיב כאילו התנה עמו בפירוש שיחזיר לו במדבר הוא מלתא דצ"ע דהיאך יתחשב תנאי הני דברים בעלמא ובכמה דוכתי אשכחן דכמה וכמה דברים צריך שיהיה בתנאי עד שיחשב תנאי מועיל ולפי דעתי כי יש

חילוק הרבה בתנאים בין תנאי לתנאי וזה כי כל הנהו דברים דאמור רבנן דצריך שיהיה בתנאי להחשיבו תנאי היינו דוקא בתנאי שקיום אותו המעשה תלוי באותו תנאי כגון האומר יהיה כך ע"מ הכי והכי דקיום אותו מעשה תלוי באותו תנאי אבל תנאי שאין קיום המעשה ההוא תלוי באותו תנאי כגון הא שכבר נתקיים מעשה ההלואה אלא שכל סתם הלואה לא נתנה להחזיר אם לא התנה עמו כך או גלוי מלתא בעלמא מחשיב הדבר כאילו התנה עמו בפירוש והיינו דהכא חשבינן לדבור תנאי כד"ן. מיהו צ"ע בכל מקום אם מתיישב דרך זה שעשיתי בס"ד: לשון ריא"ז א שנים שהעידו על אחד שהרג את הנפש ביום פלוני ובאו ב' אחרים והזימום ואמרו להם והגא

המאור הגדול

באו אחרים והזימום וכו' הרי"ף ז"ל כתב פירושה בהלכות והשיב על פירוש הראשונים שהיו מפרשים דהני מזימין להני והני מזימין להני כל כת וכת מזמת של לפניה ובודאי שזה הפי' אינו כלום אלא עיקר הפירוש כמו שכתב הוא ז"ל שכל הכתות כולן מעידות על הרוצח שהרג ואלו המזימין הראשונים מזימין את כולם בדבר זה פירושו של הרב נכון אבל מה שפי' כי טעמו של ר' יהודה דאמר אינה נהרגת אלא כת ראשונה בלבד כדר"ל דאמר הוחזקה זו דכיון דאישתקור סהדי קמאי לא מקבלינן תו מאי דאתי ומסהיד במאי דקא מסהדי הני קמאי הכא נמי כיון דאיתזמה לה כת ראשונה לא מקבלי סהדותה דכת שניה דאתיא לאסהודי בתרה ומשום הכי כד מסהדא ומתזמא לא קטלינן לה דלא קרינן בה ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו דהא לא קטלינן אפומא זה הפי' אינו נכון בעינינו דעד כאן לא קאמר ר"ל הוחזקה זו אלא בתרי זימני דאתיא סהדי ואשתקור ואתיא סהדי ואשתקור אבל בחד זימנא בכת ראשונה לא אמר וא"כ הא דלא כרבי ודלא כרשב"ג דליכא מ"ד הויא חזקה בפחות מתרי זימני ועוד א"כ כמו שפי' על מה אמרי' בגמרא איסטטית היא זו אפי' כת ראשונה נמי לא ואוקימנא שקדמו והרגו הא לאו הכי אפי' כת ראשונה אינה נהרגת ואי טעמו של רבי יהודה כמו שפי' הרב אמאי כת ראשונה אינה נהרגת והא ודאי אי לא דאתזמא כת ראשונה היה קטלינן אפומה אלא האי פירושא לא סליק והכין פירושה רבי יהודה אומר איסטטית היא זו זו הכת המזמת אין דם האדם חשוב אצלה אלא כצבע האיסטים ואם אנו שומעין להם עכשיו יצבעו כל הארץ בדם כמו שאדם צובע הבגד באיסטים והיינו דמקשי' עלה אי איסטטית היא זו אפי' כת ראשונה נמי לא תהרג דהא מחזקת לה להא כת בשקריה שאין דם האדם חשוב אצלה ואוקימנא בשקדמו והרגו קודם שתבוא השניה והזימות ודאמרינן לימא רבי יוחנן וריש לקיש בפלוגתא דר"י ורבנן קא מיפלגי וכו' הכי מיפרשא דר' יוחנן דלא אזיל בתר חזקה לאיפסולי עדות כרבנן דלא פסלי להו להני מזימין ולא אמרינן הוחזקו בשופכי דמים ור"ל דאזיל בתר חזקה לאיפסולי עדות כר' יהודה דאמר כיון שהזימה זו הכת המזמת שתי הכתות הוחזקו להיות מזימין לכל מי שיבא להעיד עדות זו ואין שפיכות דמים הנעשה על ידיהם אילו היינו שומעין לעדותן חשובה אצלם לכלום לפי' אין לסמוך עליהם ולא להאמין לדבריהם בכל מה שהעידו דהא עד זומם חדוש הוא שחדשה תורה דמאי זוית דסמכת אהני סמוך אהני וכיון שהוחזק להיגת מזימין ושתי כתות עומדות כנגדן בעדותן יש חשש שקר בעדותן כללו של דבר לימא רבנן דלא אזלי בתר חזקה לאיפסולי עדות כר' יוחנן ור'

מלחמת ה'

ועוד באו אחרים והזימום הרי"ף ז"ל כתב פירושה בהלכות והשיב על פירוש הראשונים שהיו מפרשים דהני מוזמי להני וכו' ובודאי שאין זה הפי' כלום וכו': אמר הכותב באמת עיקר הפירוש כמו שפירשו הראשונים ז"ל שכך מצינו מפורש בתוספתא וכבר קיימתי את דבריהם בפירוש המשנה ולא לכך באתי כאן אלא לומר לך שדברי רבי' הגדול ז"ל במקומן הם עומדין ואין דבריו של בעל המאור ז"ל קושיא עליו כלל דודאי ר"ל לא פסיל לעדות שניה כדאמרי' בגמ' אייתי סהדי ואשתקור ואייתי סהדי ואשתקור הדר אזלא ואתיא סהדי אחריני ואמר ר"ל הוחזקה זו אלמא עדות שניה כשרה היא אלא שאני התם דבכת אחת אכתי לא הוחזקה בשקרנות משום דבהכחשה לא פסלינן עדות אמרי' מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ואפי' להעיד כשרין כדאמרינן זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה וכ"ש באין שנים כבאה אחריה פסולה אתו תרתי כתי ואשתקור אתחזקה לה ואע"ג דלא אתזום ולא מקבלינן תו כת שלישית משרי רגלים לדבר והה"נ בהזמה מכיון דאיתזום קמאי ומהימני' להו לבתראי שסרי האמינה אותם התורה איתחזק מאן דמייתי לה בשקרי הואיל והביא פעם אחת עדים שקרים הלכך לא מקבלינן תו סהדותא דבתראי ודחי ר"ל הנה דאמרי אפילו לרבנן דע"כ לא אמרי רבנן התם אלא דליכא איניש קמן דמהדר בתר סהדי דליסהדי לדידיה אבל הכא איכא הא דקא מהדרנא וזהו פי' לפירושו של רבי' ז"ל ודבר נכון הוא ומאי דקאמר א"כ הא דלא כרשב"ג ודלא כר' אינו ענין מי לא אמרי' האי שטרא רעיא לא מגבינן בה כגון דאתו הרי ואמרי לדידן אמר לן זייפו לי אלמא בחד זימנא אתחזק בכה"ג אלא משום דאמרי כל ישראל לא הוחזקו ומה שהקשה א"כ הוא על מה אמרי' בגמ' איסטטית היא זו אפי' כת הראשונה נמי לא טעה בדברי רבי' הגדול ז"ל שהוא לא פיר' דבר זה אלא למאי דקס"ד מעיקרא ר"ל כר' יהודה ורבי יוחנן כרבנן אבל אמסקנא דשמעתא מפורש בגמ' טעמא דר' יהודה משום דאמרינן אטו כ"ע גביהו כוו קיימי כלומר אמר לך רבי יוחנן טעמיה דר' יהודה לאו משום דלאו מקבלינן עדות כל המעידין על זה שהרג אלא משום דלא מהימני ליה הני להזומינהו לכולהו דאמרינן אטו כל מאן דמסהיד על זה שהרג את הנפש גבה דהאי כת הוה קאי הלכך איתחזקה ליה הך כת ולא מקבלי' סהדותא ולפיכך אקשינן בריש שמעתין אפילו כת ראשונה נמי לא כיון שאתה אומר שהוחזקה זו הכת המזמת באיסטטים ואמסקנא סמכינן דהוא טעמיה דר' יוחנן והוא עיקר:

ועוד

יהודה דאזיל בתר חזקה כריש לקיש ודחינא ר' יוחנן דאמר כדברי הכל ור"ש לקיש דאמר כדברי הכל *
אילעא

א מיי' פרק ס מהל' עדות סמג לאוין רי"ג טור ח"מ סי' ט:

דהא רובא ניכהו: ומנין שאפי' ק'. שאנים מזימין אותם: ת"ל עדים. לומר אפי' ק' אין להם אלא דין ב' עדים: עד שיזומו שניהם. דאין קרוי עדות בפחות מב': עד שיזומו שלשתן. דלא תימא כיון שהוזמו השנים שהם עיקר העדות סגי קמ"ל דלא: גמ' אמר רבא. הא דאמרינן דאפי' מאה חשובין כב' ועד שיזומו כולם דוקא שהעיד כל אחד בתוך כדי דיבור של חבירו דהיינו כדי שאלת תלמיד לרב אבל אם יש הפסק יותר בין זה לזה לא הוי עדות אחד וכל מי שהעיד עד אותו הפסק חושבין אותו עדות אחת מכאן ואילך חושבין אותו עדות אחרת ואם הוזמו העדים הראשונים נהרגין אע"פ שלא נר מצוה הוזמו עדות האחרת: מתני' לא בא הג' להקל. השלישי הינו יכול לומר כבר העידו השנים ונתקיים העדות בהם ושאפילו הוזם לא ישלם אלא אע"פ שלא היה צריך אם העיד תוך כדי דבור דינו להתחייב אם הוזם כיוצא באלו וריב"א מפרש דר"ע חולק על ר"ש ומפרש כך לא בא הג' להקל עליו ולומר שלא יזומו עד שיזומו כולם אלא להחמיר עליו ולומר שנהרג מיהא כשניהם אבל אם הוזמו ב' הראשונים נהרגין אע"פ שלא הוזם השלישי ועוד פירש הר"י בן גיאות דאם הוזמו השנים אע"פ שלא הוזם הג' נעשו כולם זוממין וענש הכתוב השלישי שנטפל לשנים שעברו והעידו שקר כיוצא בהן אלמא שהב' הוזמו ולא השלישי דאילו הוזם הג' גם הוא היה נקרא עובר עבירה והרי נעשה דין ג' כדין הב' בטפלו להם לא בהזמתו ומ"מ אף לפי זה הלכה כר"ש דת"ק אית ליה דר"ש וה"ל ר"ע יחיד: מה שנים נמצא אחד וכו'. וי"ל שהוא כיוס ר"ע דגם לענין זה הוקש השלישי לשנים או שבאו מפני מחלוקת ר"י ור': בד"א וכו'. בד"א שאם נמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטלה ואפילו הם ק' בדיני נפשות: תתקיים עדות בשאר. ואפילו התרו בהם ואמרו לאסהודי אתינן אינן נפסלים הכשרים בשביל הפסולין והכי פליג ואמר דלא שנו [אלא] בזמן שהתרה בהם שגלו את דעת העדים אם באו לראות או להעיד כדמפרש בגמרא ואמרו לאסהודי אתינא וכי האי אפילו בדיני ממונות פסול: שלא התרו בהם. הייט דאתו למחזי ולא לאסהודי אפילו בדיני נפשות לא פסילי וי"מ בזמן שהתרו בהם כשהתרו כל העדים בנדון ודאי להעיד באו והם כולם עדות אחת ומתבטלת בעדות הפסולין אבל אם לא התרו בהם [לא*]) ובדיני ממונות דלא שייך התראה יתברר ע"פ העדים אם הם עדות אחת או לא וכדאיתא בגמרא: מה יעשו. כלומר דא"כ מה יעשו והדין נותן שאין העדות פסולה דאי לא

רש"י

את ב': ומניין שאפילו ק'. שאנים מזימין ק' שהעידו יחד: מה שנים אין נהרגין עד שיזומו שניהם. דכתיב והנה עד שקר העד ואמר מר כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוש לך הכתוב אחד: גמ' והוא שהעידו כל אחד ואחד בתוך כדי דיבורו של חבירו. שכל אחד מתחיל להעיד בתוך כדי דיבור סיומו של חבירו התם קאמר מתני' שאין נהרגין עד שיזומו כולן אבל אם העידו שנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן כב' כתות לכל דבר: מתני' ר"ע אומר לא בא השלישי. כלומר לא הוצרך נלמדט זאת דממילא ידעינן דשנים מזימין את השלשה כי שנים כשרים לכל עדיות שבתורה וממילא נמי ידעינן שאין זוממין עד שיזומו כולן שהרי כולן כאחד נעשים עדים וקרא כתיב והנה עד שקר העד ולא בא אלא להחמיר עליו שלא תאמר הואיל דבלא השלישי היתה עדות מתקיימת לא יעשו בו דין הזמה למדך הכתוב שאף הוא נדון: על אחת כמה וכמה. שמדה טובה מרובה ממדת פורענות שמדת פורענות כתיב ביה על שלשים ועל רבעים ומדה טובה כתיב ביה נוצר חסד לאלפים: בד"א בדיני נפשות. דכתיב והצילו העדה ומהדרינן אזכותא: אבל דיני ממונות. נמי עדותן בטלה: בזמן שהתרו בהן. בדיני נפשות איירי כלומר כי אמרי' דבטלה זהו בזמן שהקרוב או הפסול משתתף מתחלה להיות מן המתרים בעוברי עבירה: אבל אם לא התרה בהן. ולא כוון להיות עד בדבר לא בטלה עדות האחרים בשביל ראייתו של זה: מה יעשו שני עדים אחין. שראו עם אחד מן השוק באחד שהרג את הנפש: גמ' היכי אמרינן להו. כשבאין להעיד בבית דין: מתני'

את הג' ומנין אפילו מאה ת"ל עדים ר"ש אומר מה שנים אינן נהרגין עד שיהו שניהן זוממין אף שלשה אינן נהרגין עד שיהו שלשתן זוממין ומנין אפילו מאה ת"ל עדים: גמ' *אמר רבא והוא שהעידו כל אחד מהן בתוך כדי דבורו של חבירו: מתני' *ר' עקיבא אומר לא בא השלישי אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו אם ענש הכתוב את הניטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה שישלם שכר לניטפל לעושה מצוה כעושה מצוה מה שנים [א]נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אף ג' נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ומנין אפילו מאה ת"ל עדים *א"ר יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר ר' אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בזמן שהתרו בהם אבל בזמן שלא התרו בהן לא מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: גמ' היכי אמרינן להו אמר רבא הכי אמרינן להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו אי אמרי לאסהודי אתינן נמצא אחד קרוב או פסול עדותן בטלה ואי אמרי למיחזי אתינן מה יעשו שני אחים שראו באחד שהרג את הנפש איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ור"נ אמר °הלכה כר' והלכתא כר' דקי"ל הלכתא כר"נ בדיני כדאיתא בכתובות (א) והכי פירושא בדיני נפשות כשר בשלא התרו בהן דלמחזי אתו ואף בדיני ממונות שאין להם התראה אם לא ידע העד השני שיש למלוה או ללוה כאן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר העדים וגמרינן מינה דמה שאנו פוסלין בגמרא אחד מהן קרוב או פסול (ב) אבל המזמין את עדיו והוציא את כל האחרים מכלל העדות לאו כל כמיניה לבטל את העדות וכן כשצריך האדם לעדות ומצוה להחרים כל מי שיודע לו עדות שיבא להעיד ובאו בערבוביא והעידו כשרים ופסולים ראיתי רבותי דנין שלא נתבטל עדות הכשרין שלא היתה כוונתו אלא בראוי להעיד: וחזינן לגאון דקאמר ה"מ בעדות על פה אבל שטר שיש בו שלשה עדים ושנים מהן קרובין זה לזה אם לא נודע בעדות ברורה שישבו שלשתן להעיד וכתבו עדותן זה בפני זה *דהוי כמאן דאמרי למיסהד אתינן לא מבטלינן ליה לשטרא מספק אלא תתקיים העדות בשאר דאמרינן דילמא חד שביק רווחא למאן

גמ' דף ו. | דף ה: | אלפס סב | דף ו. | [דף רפ"ד ע"א]

הגהות מא"י [א] נ"ל העדאם

נס"י לכאן דאמרי

תימא הכי מה יעשו ב' אחין ואחד עמהם שראו באחד וכו' ואחד מן האחין לא הלך להעיד אלא לראות מה היה הדבר וכי מפני שהיה אחד מהם פסול בראיה תבטל עדות השאר שכוונו להעיד: גמ' זה לשון ההלכות וחזינן לגאון דקאמר ה"מ בעדות על פה אבל שטר שיש בו שלשה עדים ב' מהם קרובים זה לזה אם לא נודע בעדות ברורה שישבו שלשתן להעיד וכתבו עדותם זה בפני זה דדמי כמאן דאמרי למסהד אתינן לא מבטלינן לשטרא מספק אלא תתקיים העדות בשאר דאמרינן דלמא חד שבק רווחא למאן דקשיש מיניה ובא זה הקרוב וחתם שלא מדעת חברו: ירושלמי פירש ההלכה. היכי אמרינן להו. כשלא התרו בנדון או בדיני ממונות דאין שם התראה והם רבים במה יתברר אם היא עדות אחת ומתבטל בעדות הקרובים או לא: למחזי אתיתו וכו'. שואלין אותם שאם יאמרו כוונו לראות בעלמא לא נעשית עדות אחת ואינה מתבטלת בעדות הקרובים ואם אמרו מתחלה היתה כוונתנו לראות כדי להעיד עדותן בטלה ופר"י דוקא שהעידו כבר בבית דין *והרמ"ה ז"ל כתב דהא דאמרינן אי למחזי אתו עדותם כשרה דוקא דלא אסהידו בהדי הדדי בבית דין בתוך כדי דבור אבל אם העידו כל אחד בתוך כדי דבור של חבירו עדותן בטלה דעיקר עדות בשעת [א] הגדה הוא: הלכה כרבי יוסי. דאמר דדיני ממונות אפילו כוונו הפסולים להעיד עם הכשרים תתקיים העדות בשאר: הלכה כר'. דכשבאו להעיד דיני ממונות ודיני נפשות דין אחד להם והלכה כרבי דר"נ פסק כוותיה: וחזינן לגאון דקאמר וכו' וכ"כ ר"ת ז"ל וכ' הרמב"ן ז"ל וכל שכן לב' אחרונים שנמצאו קרובין או פסולין שהוא כשר דאמר בתר הכי אתי הנך וחתמי ואין דעת התוספות כן אלא לעולם צריך שיהו ב' האחרונים כשרים ובפרק גט פשוט הוא באריכה: בתשובה לרי"ף ז"ל דב' החתומים בשטר והאחד קרוב והשני רחוק וזכור לעדות (ג) ושניהן באו להעיד אלא שלא היה מכיר בקורבתו והכשיר עדותו של שני וחייבו שבועה על פיו ובלבד שלא יהא רגיל בו ונאמן לומר שלא ידע בקורבתו כשם שנאמן לומר למחזי אתינא כן כתב הרמב"ן ז"ל והביא ראיה לדבריו מן התוספתא וכתב בהלכות גדולות קאמרי רבנן דשטרא דחתימי עליה סהדי ואשתכח חד פסול נהי דממונא לא מפקינן אפומיה אבל משבעינן ליה אפומא דהאי עד כשר והאי דלא מפסיל עד כשר בצרופו של פסול דאמרינן רווחא שבק למאן דקשיש מיניה ואתא פסול וחתים ומ"מ משמע מתוך לשונו דדוקא [לא] נפסל הכשר במה שנמצא חתום עם הפסול אבל אם העידו יחד בב"ד נתבטל גם עדות הכשר ויש מן המפרשים ז"ל שכתב יראה שאם הזמין המלוה עדים כשרים ועמדו שם פסולים אף אם כוונו להעיד ובאו לב"ד להעיד לא נתבטל עדות הכשרים דכיון דייחד את עדיו לאו כל כמינייהו להפסיד לזה ממונו דהא דקאמר תלמודא דשיילינן להו אי לאסהודי אי למחזי הייט בדבר הנעשה בפני רוב עם בלא הזמנת עדים ובאים כולם להעיד אבל המזמין עדיו והוציא כל האחרים מן העדות לאו כל כמינייהו לבטל העדות וכן כשאדם צריך לעדות ומצוה להחרים שכל מי שיודע לו עדות שיבא ויעיד ובאו בערבוביא והעידו

*) בדפו"י הגי' או בדיני ממונות.

ועיין בתוס' ובאשרי

(והגהות שלטי הגבורים)

שלטי הגבורים

והלא באותו היום עמנו הייתם במקום פלוני ועוד באה כת ג' והזימה כת ב' ואמרו להם אותו ביום שאתם אומרים בביתה כת ראשונה עמכם אתם הייתם עמנו במקום אחר ולא הייתם אצל כת ראשונה ובקר אתאומרים ונמצאת כת הראשונה אמת והשניה זוממת ועוד באה כת רביעית והזימה כת הג' ואמרו להם באותו היום שאתם מעידים על השניה הייתם עמנו וכת הב' אמת והג' זוממת וכן ם אבונה זוממת ע"פ השניה הרי אלו כל הזוממים נהרגים אפילו הם מאה כגון שבאה כת ה' והזימה הרביעית ועוד באה ששית והזימה החמישית ואפי' עוד באו כת אחר כת ומזימות זו את זו ונמצאו כל הכתות אחת אמת ואחת זוממת כדרך שביארנו הרי אלו כל הזוממים נהרגים: כתב מיימו' פ"י מהלכות עדות וטור ח"מ ל"ד דעד זומם אע"פ שהוזם בעדות ממון ושילם הרי זה פסול מן התורה לכל עדות ופירש הטור דה"ק דשלמו בכפיית ב"ד דכיון ששילם בכפיית ב"ד לא הוי חזרה שלמה ופסולים עד שישיבו מעצמן דאילו שלמו מעצמן פשיטא ששבו להכשרן. כתב המרדכי פרק החובל דהמגביה ידו על חבירו להכותו יש לקרותו רשע ופסול ושכנגדו כשר וניטל עד שישוב מרשעו ויקבל דין ואפילו לא הכהו זה אלא אחר. כשם רמב"ן:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) תניא בתוספתא רבי אמר אף בדיני ממונות והוא לא ידע שיש להם קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר והכי פירושא כולה עד וגמר' מינה מה שפסול קרוב או פסול היינו טעמא דנטפלו לפסולין הלכך אי היו שוגגין ולא נצטרפו לדעת הכשרים בהכשרן ונהלקת מהן העדות וכי היכי דתלינן בדעת הפסולין אי אמר למחזי אתינן אי לאסהודי ה"נ תלינן בדעת הכשרים אם לא הכירו בפסולין כל זה לרמב"ן שהביא ראיה מזו התוספתא לתשובת רב אלפס ז"ל שהביא הר"ן ז"ל וז"ל רבי' לשו"ן ולא מסתבר לי כלל דכיון שהעיד כפסול בב"ד נתבטל גם עדות הכשרין ואין תלוי במה שלא הכיר הכשר בקורבתן כי לא נמצא זה בתלמוד דאי היתה תלוי בהכרת העדים הוי לתלמודא לומר דשיילינן להו לכשרין אם הכירו בפסולין של אלו והכי פירושא דתוספתא והיא לא ידע המלוה שיש לו או ללוה שם קרוב או פסול כי לא הזמינום לעדים אלא הם מעצמן באו לראות תתקיים העדות בשאר עדים וכן מבמע מתוך לשון הלכות גדולות דקאמרי רבנן דשטרא דחתימי עליה סהדי ואשתכח חד מנייהו קרוב או פסול נהי דממונא לא מפקינן אפומיה אבל מבבעינן ליה אפומא דהאי עד כשר והא דלא מיפסיל עד כשר בצרופו של פסול דאמרי' רווחא שביק למאן דקשיש מיניה ואתא פסול והתם ומשמע דדוקא לא נפסל הכשר במה שנמצא חתום עם הפסול אבל אם העידו יחד בב"ד נתבטלה להפסיד בזה ממונו דהא דקאמר נהעיד נל"ם שכל זה היתה כנ"ס

ד נתבטלה גם עדות הכשר ויראה שאם הזמין המלוה עדים כשרים ועמדו שמה קרובים או פסולים אפי' אם כוונו להעיד ובאו והעידו בב"ד לא נתבטלה עדות הכשרים דכיון שיחד את עדיו לאו כל כמינייהו הא דקאמר תלמודא דשיילינן להו אי למחזי אתו אי לאסהודי אתו הייט דבר הנעשה בפני רוב עם בלא הזמנת עדים ובאין כולם להעיד: (ב) אבל המזמין כו' עד שלא היתה כוונתו אלא בראוין יתפה כנ"ס בס' האלפס מתכם אחד ולא מדברי המחבר ובתבכה ונכתבה תוך הספר: (ג) בח"מ סי' ל"ו מביאו ולא כתוב וזכור לעדות וגם קל"ק אי זכור יעיד עוד בב"ד בלא צירוף יאחרי בח"מ סי' מ"ם ע"ם תשובת הרא"ש גם בנימוקי יוסף פרק זה בורר מביאה ולא כתב שם וזכור לעדות

א מיי' פ"ד מהל' עדות טוש"ע ח"מ סי' נא :
ב מיי' פ"ד מהל' עדות סמג עשין קט טור ח"מ סי' לח :
ג מיי' פכ"א מהל' סנהדרי' טור ח"מ סי' כח :
ד מיי' פט"ו מהל' עדות סמג לאוין רטו טור ח"מ סי' לח :
ה מיי' פ"ק מהל' איסורי ביאה :
ו מיי' פ"ד מהל' ת"ה טור י"ד סימן רמז :

העידו כשרים ופסולין ראיתי רבותי דנין שלא נתבטלה עדות הכשרים שלא היתה כוונתו אלא בראויים להעיד ע"כ וכן דעת הרא"ש ז"ל :
הירושלמי שכתבו ר' יוחנן אמר פסול · דס"ל לא פלגינן דבורא ולא נאמין אותם אפי' לגבי אותו מקבל מתנה שהוא רחוק להם :
מה שנים נמצא אחד מהם קרוב וכו' · כלומר וכמו שאנו מחמירים בעדות על פה לפסול הכשרים מפני שהיו במעמד אחד עם הפסולים ה"נ כיון שנתכוון לשמוע העדות לקרובו מקבל מתנה כמו לרחוק ראוי לפסול דכיון שבטל מקצת העדות בטלה כולה ונראה כי הרב ז"ל

רש"י

מתני' הוא והן נהרגין · הוא נהרג דאכתי איכא כת אחת שלא הוזמו והן הניזומין גם הם נהרגין מאחר שהוזמו : **גמ'** אילימא עד אחד · מרישא דקרא דכתיב ע"פ שנים עדים יומת המת משמע דוקא ע"פ שנים ולא ע"פ עד אחד : אחד אחד · שאחד רואה מחלון זה ואחד מחלון זה ואין רואין זה את זה דאין מצטרפין להעיד : **מתני'** שלא תהא סנהדרין שומעת מפי המתורגמן · שצריכין שיהו הדיינים מכירים בלשון העדים ולא יעמידו מליץ ביניהן שלא תהא סנהדרין שומעת עדות העדים מפי המתורגמן : **גמ'** לעוזי · בעלי לשון אחרת שאין הדיינין מכירים בה : אילעא וטוביה · עדי הלואה היו קרובים אל הערב : משירתו מנאפים · משינהגו מנהג ניאוף שיסכנו בקירוב בשר ונוהגין בדרך תשמיש : שפופרת · קנה חלול שנותנין בו כחול לעינים : מכחול · הוא קיסם דק שבו נוטלין הצבע מתוך הקנה :

הדרן עלך כיצד העדים

אלו הן הגולין · קרא כתיב וכם אל אחת הערים האל וחי עביד ליה היותא תורה

תורה אור

למאן דקשיש מיניה ובא זה הקרוב וחתם שם שלא מדעת חבירו : ירושלמי [א]כתב כל נכסיו לב' בני אדם והעדים כשרים לזה ופסולין לזה ר' יוחנן אמר פסול ורשב"ל אמר כשר אמר (רשב"א)[ר' אלעזר] מתניתא מסייעא ליה לר' יוחנן מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף ג' נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ומנין אפי' מאה ת"ל עדים: והיכא דליכא בשטרא אלא תרי וחד מינייהו פסול אי נמי תרי קרובין להדדי אפילו מסרה ניהליה באפי סהדי אחרני דכשירי לא מהני מידי דה"ל מזוייף מתוכו כדגרסינן בפרק א' דיני ממונות *בענין ההיא מתנתא דהוה חתימי עלה תרי גיסי וא"ל רב יוסף זיל אייתי סהדי דמסריה ניהלך באנפי סהדי וא"ל אביי והא מודה ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול וא"ל רב יוסף להההוא זיל לא שבקי לי דאוקמה בידך : **מתני'** *היו [ב]שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו עדות אחת ואם לאו הרי אלו שתי עדיות לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשניה פטורה : **גמ'** אמר רב יהודה עדות מיוחדת כשרה בדיני ממונות דכתיב °לא יומת על פי עד אחד מאי עד אחד אילימא עד אחד ממש מרישא שמעת מינה על פי שנים עדים אלא מאי עד אחד אחד אחד ובדיני נפשות הוא דלא אבל בדיני ממונות כשרה : **מתני'** ר' יוסי ברבי יהודה אומר לעולם אינו נהרג עד שיהו פי שנים מתרין בו שנאמר °ע"פ שנים עדים וכו' [א] עד דבר אחר שלא [ג]תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן : **גמ'** °הנהו לעוזי דאתו לקמיה דרבא אוקים רבא תורגמן בינייהו והיכי עביד הכי והא תנן שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן רבא מידע הוה ידע מאי דהוו אמרי אהדורי הוא דלא הוה ידע *[ד]אילעא וטוביה קריביה דערבא הוו סבר רב פפא למימר גבי לוה ומלוה רחיקי נינהו אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא ואי ליתיה ללוה לאו בתר ערבא אזלינן אמר שמואל [ה]במנאפים משיראו מנאפים ולא בעינן כמכחול בשפופרת :

הדרן עלך כיצד העדים

*אלו הן הגולין : **גמ'** תאנא [ו]תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר °וחי עביד להו

נר מצוה

פוסק כר' יוחנן דלא פלגינן דבורא וכן פסק ר"ח ז"ל · ורבינו אפרים פסק כר"ל דפלגינן דבורא דהכי ס"ל לרבא במסכת גיטין (דף ח:) גבי עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסי קנויין לך וכו' דמסיק רבא אחד זה ואחד זה עצמו קנה נכסים לא קנה דפלגינן דיבורא והאי ירושלמי נמי מייתי ליה עלה דהך ברייתא [התם] (בפ"ק דגיטין הלכה א) דקאמר אתיא כהדא כתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחד וכו' וכן כתב רבינו האי גאון ז"ל בתשובה על שטר צוואה שאחד מן העדים קרוב לאחד מן היורשין והכשיר לרחוקים דבתרי גופי דברי הכל פלגינן דיבורא וכן כתב הרמב"ן ז"ל אהך דקאמר לקמן [ד' ז'] ואי ליתיה ללוה לאו בתר ערבא אזיל ודוקא מהאי טעמא הא לאו הכי כשרים אלמא כתב נכסיו לשני בני אדם והעדים קרובים לזה ורחוקים לזה כשרים להעיד לרחוק : תרי גיסי · בעלי שתי אחיות : במזוייף מתוכו · כשעדי השטר קרובין זה לזה או פסולין : שהוא פסול · ואפי' יש עדים כשרים שמסרו לו בפניהם אינו מועיל : **מתני'** היו שנים רואין אותו · היו ב' עדים רואין לאחד הורג נפש מחלון וכו' : ואחד מתרה · ורואו נמי לא' מתרה בהורג באמצע בני החלונות : הרי אלו עדות אחד · לענין זה שאם נמצא א' מהן קרוב או פסול שבטל כל העדות ואינן נזומין עד שיזומו כולן : לפיכך אם נמצאת כת אחת מהן זוממת · כיון שהן ב' עדיות הוא והן נהרגין ההורג נהרג בעדות כת שניה שלא הוזמה והכת שהוזמה נמי נהרגת ע"פ המזימים : והשניה פטורה · אם הוזמה הכת שניה אחר שנהרג הרוצח פטורה היא דכיון שנהרג ההורג על פיהם שוב אין נהרגין דקי"ל [דף ה:] לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין דכתיב כאשר זמם לעשות ולא כאשר עשה

וה"מ דבעינן רואין זה את זה בדיני נפשות אבל בדיני ממונות קי"ל כר' יהושע בן קרחה דאפילו הלואה אחר הלואה מצטרפין כגון זה אומר בפני הלוהו מנה ואחד אומר בפני הלוהו מנה וזה לא ראה של זה דמ"מ תרווייהו מסהדי דחייב ליה חד מנה כדאיתא בשלהי פרק זה בורר בסנהדרין [דף ל'] כ"ש כשראו שניהם ההלואה ביחד זה מחלון זה וזה מחלון זה וש"מ מהכא יליף לה ר' יהושע מדחזינן בגמ' דהכשיר קרא עדות מיוחדת בממון : **גמ'** עדות מיוחדת · כגון שראו ההלואה אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ולא היו רואין זה את זה ובדיני נפשות הוא דלא · כלומר בדיני נפשות הוא שצריכין כל העדים שיראו עושה העבירה כו' : אבל בדיני ממונות · אע"פ שראו זה אחר זה מצטרפין : **מתני'** אינו נהרג · פליג אתנא קמא דאמר ואחד מתרה בו באמצע דמשמע דלא בעיא שאותם המעידים עליו בב"ד יתרו בו אלא אדם אחר אם התרה בו יהרג : ע"פ שנים · יקום כלומר שיהא הדבר כולו שהוא העדות והתראה קם על פי שנים העדים : ד"א מפי תורגמן שלא יחליף התורגמן בלשון העדות ועוד כשישמעו הם מפי העדים יתכן להם לחקור אותם יותר : **גמ'** לעוזי · לשון עלגים מלשון עם לועז : ידע מאי דהוו אמרי · מבין היה לשונם ומכוין טענותיהם אבל לא היה מהיר בלשון כדי להשיבם והעמיד מליץ להשיב להם מה שרבא חוקר אותם : אלעא וטוביה · פי' רש"י ז"ל דעדי הלואה היו והלוה והערב לא היו מודים בה : רחיקי נינהו · ויכולין לחייב הלוה בעדותן ויפרע למלוה : לאו בתר ערבא אזיל · כלומר וה"ל כאילו נכתב השטר על הלוה ועל הערב וכיון שפסולין לערב מפני קורבה פסולין גם ללוה והראב"ד ז"ל כתב *שטענותיהם על עסקי פרעון שהלוה והערב היו מודים בהלואה או שיש עדים אחרים כשרים על ההלואה אלא שאומר לוה למלוה פרעתיך ובטענה זו נפטר הערב והביא המלוה אלו העדים שהודה לו היום בפניהם שלא פרע ונמצא הערב מתחייב : משיראו אותם העדים דבוקים זע"ז כדרך כל בועל : משיראו כמנאפים · הרי אלו נהרגין בראיה זו ואין זוקקין לראות שהערה בה והכניס כמכחול בשפופרת : **הדרן עלך כיצד העדים**

אלו הן הגולין · כלומר הגולין ממקומם לעיר מקלט כשהרג בשוגג : וחי · (אחיך) והתורה חיים היא דכתיב כי היא חייך ואורך ימיך כי חיים

והיינו דקאמר לעולם אינו גולה כלומר **בשנשמט** מקתו **עד שישמט** מחצלו מידו דהיינו בשמיטת כל המחצל ולא כשישמט המחצל מקתו: [דף יב ע"ב] **אימור** דשמעת ליה לר"י גבי מעשר להומרא פירוש עיקרו בחוץ ונופו בפנים שדינן עיקרו בתר נופו לחומרא דכי היכי דבנופו לא מצי פריק בעיקרו נמי לא מצי פריק מדרבנן לחומרא דשדינן עיקר בתר נוף ולא מצי אכיל נמי בעיקרו כדיניה מדאורייתא דהא בראי קאי אבל בנופו מפריק הוא דלא מצי פריק הא מיכל מצי אכיל כדיניה דהא בפנים קאי דעיקרו בתר נופו שדינא נופו בתר עקרו לא שדינן עיקרו בפנים ונופו בחוץ כי היכי דבנופו לא מצי אכיל בלא פדיה בעיקרו נמי לא מצי אכיל כלל לחומרא דשדינן עיקר' בתר נוף ולא מצי פריק נמי בעיקרו בדיניה דהאי גואי קאי' וקלטוה מחיצות אבל בנופו מיכל הוא דלא מצי אכיל הא מפריק מצי פריק דלא שדינן נופו בתר עיקרו כלל אלא גבי ערי מקלט וכו' אמר רבה בעיקרו בפנים וקאי רוצח בעיקרו דכ"ע לא מצי קטיל ליה קאי בנופו ויכיל גואל הדם להרגו בחצים וצרורות כ"ע מצי קטיל ליה דהא דכ"ע נופו בתר עיקרו לא שדי בין לקולא בין לחומרא כי

מלחמת ה'

[ו]עוד אילעא וטוביה קריביה דערבא הוי וכו' ה"ר אברהם פירש בטענותיהם שיו בפרעון החוב וכו' וכמדומה לי שדחקו לרב ז"ל יפי' הזה וכו' מפום דקי"ל דפלגי' דבורא וכו' ואנן לא מסתברא לן הכי וכו' :
אמר הכותב לא זו כונת הרב ז"ל שעדיין הדבר קשה אמאי לא פלגי' דבורא וליהמניה גבי לוה שהוא חייב לו ולא גבי ערב כדסבר רב פפא למימר וכבר הקשה כן הרב אב ב"ד ז"ל עצמו ותרצה בתשובותיו ואף במה שכתב בטענותיהם בפרעון החוב נמי יפה כיון שאם טענותיהם בעיקר ההלואה והיה הערב טוען לא ערבתי מעולם אמאי לא מהימני גבי לוה ולא לגבי ערב ואפילו למאן דלא פליג דבורא וכי העדים שאמרו מעידים אנו גרלוכן שהלוה למעון מנה וללוי מנה ונמצאו קרובים אצל לוי מי לא מהימני לגבי שמעון והיכי אמרי' לאו בתר ערבא אזיל מי הכניסו ערב לזה שילכו אחריו והא עדות לוה ודאי עדות אחת בפני עצמה וערבותו של לוי עדות אחרת אטו משום דבתוך כדי דבור העידו ונפסלין הרי עדות מוחלקת בשני בני אדם היא אלא ודאי אין להעמידה בטענותיהם ועדות העדים בעיקר ההלואה כמו שפי' בעל המאור ז"ל דהתם בודאי פסולין לזה וכשרין לזה ולא בעיא מפלג דבורא כ"ש למאי דקי"ל דפלגינן כדברי הרב אב ב"ד ז"ל אבל מה שפירש כגון שהעידו אלו העדים שלא פרע לפי דעתו חלוף הן הדברים דהכא בטענותיהן בפרעון החוב כגון שביה למלוה שטר כבר עליהן והללו טוענין פרענו והביא אלו העדים שפרע שאם נאמין אותם על הלוה לפטרו אף הערב פטור ואי רפבר לחייב זה ולפטור זה לעולם יסבר רב פפא למימר כיון דהשתא מלוה עליה דלוה קאתי ולדידיה תבעו וסהדי רחיקי מיניה פטריך ליה ולא מתהני ערב בהכי דה"נ לא אתי סהדי לוה פרע אמר ליה רב הונא לי ליתיה ללוה לאו בתר ערבא אזיל וכיון שכן השתא פטרת ליה משעבודא דהיכא עליה על פי קרובין הלכך על כרחין בטלה עדותן ומה שאמר בעל המאור ז"ל בטעם הירושלמי מפני שפסול הקרובה פושט בכל השטר אבל במילתא אחריתי פלגי' דבורא אפילו בחד שטרא כדאמרינן בגטין בעבד שהביא גטו וכתב בו כל נכסי קנויין לך עצמו קנה נכסים לא קנה אלו דאי ירושלמי בגמרא שלנו במסכת גטין לא היה הטעם קל בעיניו דהכי גרסינן התם כתב כל נכסיו לעבדו הא אמר הוא גטו הוא מתנתו מה אם עבד לה כלום הכל היא ועבדו כתב לי כתנה הוא ועבדו קייב אתיא כהדה כתב כל נכסיו לבני בני אדם כאחת והיו העדים כשרים לזה ופסולין לזה ר' לעזר בשם ר' יוסי התלגין רבי יוחנן ורשב"ל חד אמר כולה פסולין לזה ופסולין לזה ותרינה אמר כשרין לזה ופסולין לזה רבי מנא לא מפרש רבי הגן מפרש ר' יוחנן אמר מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה ר"ש אמר כשרים לזה

המאור הגדול

אילעא וטוביה קריבי' דערבא הוו וכו' ה"ר אברהם ז"ל פירשת בטענותיהן היו בפירעון החוב והעידו אלו העדים על הלוה שהודה בפניהם שלא פרע ומתוך כך היה הערב מתחייב אם לא היו פסולין מחמת קירבתן וכמדומה לי שדחקו לרב ז"ל בפי' הזה שלא רצה להעמידה בטענותיהם היו לעיקר ההלואה משום דהא קי"ל דפלגי' דבורא ופשטא ליה בכתב שנאמנין היו ללוה ולמלוה ופסולין לערב כדרבא דאמר פלוני בא על אשתו הוא ואחר מצטרפין להרגו אבל לא להרתה ואנן לא אסתברא לן הכי דע"כ לא קאמר רבא דפלגי' דבורא אלא בתרי גופי אבל בחד גופא פלוגתא דרב מרי ורב זביד בפרק יש נוחלין בבעל שאמר גרשתי את אשתי ואפילו למ"ד התם פלגינן דבורא כגון אמר למפרע מהו להימניה בלהבא שהם שני זמנים אבל בזמן א' וגוף אחד ליכא מ"ד הלכך כיון דערב במקום לוה קאי דאי לית ליה אזיל מלוה בתר ערב והדר ערב עלי' דלוה דתרווייהו כגוף אחד דמו ובזמן אחד תלה העדית על שניהם וכשהן פסולי' לערב כך הם פסולים ללוה אפילו בשיש לו נכסים ואפילו בשטענותיהם ועדות העדים בעיקר ההלואה ומה שכתב הרי"ף ז"ל ירושלמי כתב כל נכסיו לשני בני אדם והעדים כשרין לזה ופסולין לזה ר' יוחנן אמר פסול היינו טעמיה נמי דר' יוחנן דלא פלגי' חד שטרא וכשם שהשטר בטל מאצל זה כך בטל מאצל זה לפי שפסול הקורבה פושט בכל השטר כולו כשם שהוא פושט בכל העדים כולן אפי' הן מאה בשנמצא אחד מהן קרוב או פסול וכיון שכן דין הוא שתפשוט קורבת הערב אף בלוה שהוא עומד תחתיו במקומו והא דאמרי' דלא פלגינן דבורא בחד שטרא ה"מ בקורבת העדים שפושטת בכל השטר כולו כשם שהיא פושטת בכל העדים כולן דגלי בה רחמנא בהיקש שלשה לשנים ואפי' הן מאה אבל במילתא אחריתי פלגינן דבורא אפי' בחד שטרא כדאמרי' בגיטין בעבד שהביא גטו וכתוב בו כל נכסי קנויים לך עצמו קנה נכסים לא קנה :

[דף ט ע"ב] **נשמט** אנשמט ל"ק הא רבי הא רבנן . פירוש קמייתא דר"ש כרבנן דהא דאמר נשמט אינו גולה בשונא לפי שקה"ב למזיד הוא הא באוהב גולה ובתרייתא דר"ש כר' דאמר נשמט הברזלא מקתו אינה גולה באוהב

הגהות הב"ח

[א] תוס' עד רשום למחוק :

דף ו:
דברים יז
דברים יט
דף ז'
דברים יט

חייס הס למולאיהם ואע"פ שיש בעיר מקלט רב אחר שילמדנו אפ"ה אותו שרגיל עמו עדיף טפי לפי שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד: מכאן שלא ישנה וכו' שמא יזדמן לו שיהרוג כיון שאינו זהיר ויצטרך רבו לגלות עמו: הדרן עלך אלו הן הגולין

אלו הן הלוקין הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין וממזר אלמנה וגרושה חייבים משום ב' שמות גרושה וחלוצה אינם חייבים אלא משום שם אחד בלבד:

תורה אור — נר מצוה

להו מידי דתתוי ליה חיותא אמר ר' זירא מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון:

הדרן עלך אלו הן הגולין

[דף יג:] *אלו הן הלוקין הבא על אחותו וכו' [דף יז:] **הנוטל אם על הבנים רבי יהודה אומר לוקה ואינו משלח וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה: [דף טו:] גמ' *תאני תנא קמיה דרבי יוחנן כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה קיים עשה שבה פטור ביטל עשה שבה חייב א"ל רבי יוחנן מאי קא אמרת קיים פטור לא קיים חייב ביטל חייב לא ביטל פטור תני קיימו ולא קיימו כלומר אע"פ שלא בטלו לעשה כיון שלא קיימו לוקה על לא תעשה: מתני' [דף כ:] *הקורח קרחה בראשו והמקיף פאת ראשו והמשחית פאת זקנו א והשורט שריטה אחת על מת חייב שרט שריטה אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד °חייב על כל אחת ואחת וחייב על הראש שתים אחת מכאן ואחת מכאן ועל הזקן שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה ר' אלעזר אומר אם נטלו כולו כאחת חייב ואינו חייב אלא אחת ואינו חייב אלא עד שיטלנו בתער ר' אלעזר אומר אפילו לקטו במלקט או ברהיטני חייב: גמ' ת"ר °לא יקרחו יכול אפילו קרח ארבע וחמש קרחות לא יהא חייב אלא אחת ת"ל °קרחה לחייב על כל קרחה וקרחה

[ויקרא כא] [שם]

חייבים אלא משום שם אחד בלבד: הנוטל האם על הבנים רבי יהודה אומר לוקה ואינו משלח וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה זה הכלל כל מצות עשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליו: ואינו משלח· דסבר שלא תשלח מעיקרא משמע קודם שיקח: משלח ואינו לוקה· והלכה כחכמים הלכך אם נטל אם מעל הבנים ישלחנה ויפטר ממלקות או מאיבוד שעשה כגון האידנא דליכא מלקות: גמ' שיש בה קום עשה· כגון שילוח הקן: קיים עשה שבה· כגון ששלחה אחר שלקח: בטל עשה שבה· כלומר בטלו בידים בענין שלא יכול לקיימו עוד כגון ששחטה חייב מלקות: מאי קאמרת· כלומר דבריך סותרים זה את זה דרישא משמע שלא שלחה אפי' מתה מאליה חייב והדר תני בטל דוקא חייב הא מתה פטור: תני קיימו ולא קיימו פי' בהלכות כלומר אע"פ שלא בטלה לעשה כיון שלא קיים לוקה על לא תעשה ע"כ כלומר תפוס רישא דוקא דהא לא קיימו חייב ורש"י גורס בדברי רבי יוחנן תני בטלו ולא בטלו דכל זמן שלא בטל העשה אע"פ שהתרו בו ב"ד לקיימו ולא קיימו עדיין יש לו תקנה לתקן הלאו אבל לגירסת הרי"ף ז"ל מיד כשהתרו בו ב"ד לתקן הלאו ולא תיקן שוב אין לו תקנה לתקן אותו ולוקה: אמרינן בגמרא [דף טז:] המשהה נקביו והשותה בקרנא דאומנא עובר משום אל תשקצו את נפשותיכם: מתני' הקורח קרחה בראשו· תולש בידו שער ראשו או זקנו על מת· ומקיף ומשחית אף שלא על מת ומקיף נקרא המשחית ומגלח לצדעיו בתער ומשוה אותן לאחורי אזנו ולמצחו שאין שם שער דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם: ומשחית את פאת זקנו· משום דכתיב את פאת זקנך ולקמן מפרש מקום הפאות: והשורט שריטה אחת· ששורט בצפרני ידיו בפניו או בשאר בשרו או בכלי ופי' הרמ"ה ז"ל דחייב תרתי משום ושרט לנפש ומשום לא תתגודדו וגדידה ושריטה אחת: חייב על כל אחת ואחת· דכתיב לנפש לחייב על כל נפש ונפש ומדכתיב ושרט ולא כתיב לא תשרטו לחייב על כל שרט ושרט: אחת מכאן· דיש ב' פאות לראש והם במקום שני לצדעיו ופאה לשון סוף וקצה הוא: שתים מכאן· בכל (א) לחי יש ב' עצמות וכל עצם איקרי פאה: ואחד מלמטה בשבולת הזקן למטה והוא עצם ה' והיא פאה: אינו חייב אלא אחת· כיון דנכתבו בלאו אחד: עד שיטלנו בתער· דכתיב ולא תשחית אבל במספרים מותר דלית בהו השחתה שהרי ניכר שם השער כדמפרש בגמ': אפי' לקטו· כיון שמעבירים שרש השער מיקרי השחתה: מלקט· כלי הספרים שמלקטין בו השערות הדקות: ורהיטני· הוא דוגמתו ועל שם שהוא רץ בגלוחו וקל נקרא כך כדמתרגם וירץ ורהט: גמ' ת"ל קרחה וכו'· מוקי לה בגמ' בחדא התראה וכגון דסך חמש אצבעותיו [נשא] וקרח חמש קרחות בבת אחת על מת אחד דאי בזה אחר זה והתראה לכל אחת פשיטא דחייב על כל אחת ואחת ואי בהתראה אחת בזה אחר זה:

רש"י

תורה דכתיב כי היא חייך: מכאן שלא ישנה לתלמיד שאינו הגון· שלא יצטרך לגלות עמו כדאמרינן בעלמא והאלהים אנה לידו שמגלגלין זכות ע"י זכאי וכו':

הדרן עלך אלו הן הגולין

אלו הן הלוקין· לוקה ואינו משלח דקסבר שלח מע קרא משמע לא תקח האם אלא ישלחנה קודם לקיחה ואע"ג דכתיב שלח בתר לא תקח לאו למימר דאם לקחה שלח דליהוי לאו הניתק לעשה אלא לאו שקדמו עשה הוא: וחכמים אומרים משלח כו'· דקסבר שלח אחר לא תקח משמע כדכתיב לאו הניתק לעשה לא תקח ואם לקחת שלח: גמ' א"ל ר' יוחנן לתנא· מאי קאמרת אי קיים קתני פטור אם כן בלא קיים קתני חייב אפילו לא ביטל העשה דבקיום תליא מילתא והכי הוה משמע קיים העשה פטור לא קיימו חייב שהעשה תיקונו של הלאו הוא ואין הלאו תלוי בביטול העשה שמעשה שעבר על הלאו נגמר אבל העשה ניתן לעקור את המלקות וכשיבא לב"ד אז יקיים העשה ויפטר או ילקה מיד ואי בביטול תלאו חיובא ע"כ תתני פטורה בלא בטלו והכי יהא פירש ביטל העשה שאי אפשר לקיימו עוד כגון ששיבר כנפיה חייב לא ביטל העשה פטור שכל ימיו בקום ועשה קאי שהלאו תלוי בקיום העשה וביטולו ואינו נגמר עד שיבטל העשה בידים ביטול עולם שלא יוכל להתקיים עוד כדפירשתי: קיימו ולא קיימו· קיימו פטור לא קיימו כשאמרו ליה לקיימו חייב מלקות: מתני' *הקורח קרחה בראשו. על מת: והמקיף פאת ראשו· משוה לצדעיו: והמשחית פאת זקנו· בתער: ופיאות· מפרש לקמן היכן הן: והשורט· עושה חבורה בבשרו בשביל צער מיתה: חייב על כל אחת ואחת. אע"פ שאין כאן אלא התראה אחת ופעם אחת ובגמרא נפקא לן מקראי. וחייב על הראש שתים· אחת מימין ואחת משמאל: ועל הזקן כו' שתים מכאן ושתים מכאן· מקום שהלחי מתחבר לצדעין הוי פאת זקן מקום חיבורם לפאת ראש מכאן ומכאן הרי אחד מכאן ואחד מכאן ושני גבולי השפה אחד מימין השפה ואחד משמאלו הרי ב' ושבולת הזקן מתחת הרי חמשה כך פירש רבינו חננאל ורבינו זקיני פירש מקום חיבור הסנטר לעצם אחד מימין הסנטר שקורין מונטו"ן ואחד משמאלו ושבולת הזקן באמצע הרי שלשה וחיבור הלדעין הרי חמש וגבולי השפה לא חשיב ונראה לי כרבינו חננאל ובתורת כהנים יליף להו מקראי: כולו כאחד· בהתראה אחת וטעמא מפרש בגמ':

מלחמת ה'

לזה ופסולין לזה אמר רבי אלעזר מתניתא מסייעא לר' יוחנן מה שנים נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אף ג' נמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטלה ר' יעקב בר אחא אמר אתפלגין חברין דרבנן וכרבנן חד אמר יאות אמר ר"א ותריגא אמר לא אמר רבי אלעזר יאות מאן דאמר לא אמר ר' אלעזר יאות עשה כשתי כתי עדיות כשרין לזה ופסולין לזה מאן דאמר אמר רבי אלעזר יאות נעשה עדות אחד באים אחד כל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כא נראה ששני דברים הללו שחלקו ביניהם בעל המאור ורבו המפרשים במקומן בירושלמי השוו אותן בגמרא מעתה דברי רבינו הגדול ז"ל צריכין תלמוד:

כתוב בספר המאור ההוא לתקוני לאויה הוא דאתא וכו' וא"ת א"ה קשיא מתני' לרשב"ל דתנן והבא למקדש טמא לוקה וכו' י"ל קסבר ר"ש לקיש בפירוש רבתה תורה חייבי כריתות למלקות: אמר הכותב זה אינו כלום שהרי חייבין בפי' רבתה תורה אותם למלקות ואף ע"פ כן בלאו שקדמו עשה פטור וה"ה לחייבי כריתות שאותן שקדם עשה ללאו שבהן אינו לוקה שלא רבתה אותם תורה כלל ואדרבה קשיא שהרי חייבי כריתות מתחייבי לאוין אתי בג"ש דלעיני מעיניך מה התם לאו שקדמו עשה פטור אף ה"נ פטור דכולהו איתקוש ללאו דחסימה ולשון אחר שכתב חולק הוא על הגמרא ואינו דהא משמע דע"כ דרבא אוקמתיה בהכי ולא שינויא כוייה הוא לשני פלוגתא במילתא דהשתבע עלה באלהים דאיתיה וכתיבה ותניגא ואי נמי רבא מבתמיע ליה אבתמצי רב פפא גופי' לפרוך הכי אבל לא כוון בעל המאור ז"ל לפי השמוע' וכך הוא דודאי כל לא תעשה שנטני וה"ה לחקנו יומה הוא ללאו דחסימה דהא תלמוד לאו שניתק לעשה נמי בטל חייב לרשב"ל וכ"ש שקדמו עשה ובטלו לאו והיינו מתני' דמבעה שנכנס למקדש טמא בטל הלאו וא"א לתקנו דוישלחו מצוה אחרת הוא שהוא חייב לצאת מכם שלא יוסיף טומאה לפיכך הוא לוקה לדברי שניהם אלא דמעיקרא קס"ד דכיון דקדמו עשה הוא ולעולם אין לוקין עליו ועלה אשתבע רבא דודאי לוקין ובעי' אלא מ"ט הדר ביה ומהדרי' שם עיקר משום דקשיא אונס דלא לקי אלא בביטול עשה שבו ורב פפא נמי הכי אקשי היכי קאמר משום שקדמו עשה לוקין עליו דמשמע הא עשה שלו מאוחר פטור והיכי משכחת לה כגון שלא הספיק לקיימו וכיון דאפשר לתקנו אף ע"פ שהעשה שלו קודם למה הוא לוקה יקיים עשה שבו ויוציא ממנו ולהוציאו אם בגרשים ומוציא שם רע שגרש יחזיר ולא ילקה דלא דמי לאויס ללאו דחסימה שזה אפשר לבטלו מוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה דכתיב קודם עשה בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית ולא לוקי וכן המכבה אש מערכה לאו שקדמו עשה ולוקה ואינו חוזר ומדליקה וכן כתיב וכל ותמלח ולא תשבית ואלו הקריב מנחה בלא מלח לוקה ואינו חוזר ומולח ומגיש וכן כיוצא בהן בטיר רחמנא עשה יתירא מיגרע גרע דלאו לתקוני לאויה אתא מדכתב ליה בתחלתו אלא אם עובר על הלאו ילקה עליו ויחזור דקיים בתחלה מצות עשה ולהכי אקשינן אי הכי לאו הכי דמצוה בהאי נפשה היא ומפרקינן התם לתקוני לאוי' דהכי משמע לא תקח ואם לקחת אקשי' כא ניחא למאן דתני וכולי שמעתא כר"ל ומ"ש עוד בהא דאמר ליה רבי יוחנן לתנא דה"ס ליה קיימו פטור בטלו או שלא קיימו חייב ודייק לה אי פירושא ממש גם זה אינו נכון

המאור הגדול

כי פליגי למיהוי עיקרו דרגא לנופו שיעלה לו גואל הדם דרך שם לרבנן דלא אזלי אלא בתר מחיצות לא הוי עיקרו דרגא לנופו ואסיר ליה לגואל הדם למיסק ליה דרך שם לר"י דחשיב ליה נופו הוי עיקרו דרגא לנופו וסליק ליה מגואי וקטיל ליה אבראי רב אשי אמר מאי אחר הנוף אף אחר הנוף פי' ל"ש מעשר ול"ש ערי מקלט הולכין אחר העיקר ואף אחר הנוף להחמיר בכל דבר בשניהם ול"ש עיקרו בחוץ ונופו בפנים ול"ש עיקרו בפנים ונופו בחוץ גבי מעשר לא מצי אכיל ולא מצי פריק לא בעיקרו ולא בנופו דכי היכי דשדינן עיקרו בתר נופו לחומרא ה"נ שדינן נופו בתר עיקר לחומרא הלכך גבי ערי מקלט נמי עיקרו בפנים ונופו בחוץ הולכין אחר עיקרו לחומרא וכי היכא דבעיקרו לא מצי קטיל ליה בנופו נמי לא מצי קטיל ליה אפילו בחצים וצרורות עיקרו בחוץ ונופו בפנים הולכין אחר הנוף וכי היכי דבנופו לא מצי קטיל ליה בעיקרו נמי לא מצי קטיל ליה:

[דף טו ע"א] ההוא לתקני לאויה הוא דאתא פירוש דבקיום מצות עשה מתקן לאויה הא ניחא למאן דתני קיימו ולא קיימו וכו' מידי הוא טעמא אלא לר"י דאמר כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו אליבא דידיה הוא דקא משנינן הכי הא א"ל ר"י לתנא תני קיימו ולא קיימו אבל לר"ל דאמר בטלו ולא בטלו כל היכא דמבטל ליה לעשה וליתה דאמי לאויה ללאו דחסימה ולקי וכל היכא דלא מבטל ליה לא דאמי לאוי' ללאו דחסימה ולא לקי דאלמא כל היכא דלא דמי לאויה ללאו דחסימה בין שקדמו עשה בין שניתק לעשה אין לוקין עליו וא"ת א"ה קשיא מתני' לר"ל דתנן והבא למקדש טמא לוקה ואע"פ שקדמו עשה דכתיב ולא יטמאו את מחניהם י"ל קסבר רשב"ל בפירוש רבתה תורח חייבי כריתות למלקות דגמר מעיני מלעיניך ומש"ה לוקה אבל בלאו שיש בו עשה ואין בו כרת לא מחייב א"נ י"ל ברין הוא דיכיל לשנויי אפילו לרשב"ל דאמר בטלו ולא בטלו דמשום התראת ספק הוא כדלקמן ולא משום דלא דמי לאויה ללאו דהסימה אלא שנויא רויחא נקט מידי הוא טעמא אלא לר' יוחנן וכו' והא דא"ל לר' יוחנן להנא תני קיימו ולא קיימו ה"ק ליה קיימו פטור בטלו או שלא קיימו חייב וכל היכא דאיתיה בבטלו איתיה בלא קיימו כל היכא דליתיה בבטלו ליתיה בלא קיימו וגמ' הוא דקא גמיר לה ר' יוחנן הכי ודייקי' לה להאי פירושה מדמסיק בסוף שמעתא אלא זאת ועוד אחרת דא"ר יוחנן אהא אבל אונס לאו וכו' אלמא אונס כיון דליתיה בבטלו אף בלא קיימו נמי לא לקי דהא ר' יוחנן הוא דאמר קיימו ולא קיימו ואיהו הוא דאמר אני אין לנו אלא זאת ועוד אחרת ואסיקנא אפאה וליתא לדאונס דלא משכחת לה לעולם ישר' לוקה בין בשבטלו בין בלא קיימו והה"נ נותר לר' יוחנן דלא חשיב ליה דהא לאו שאין בו מעשה ואינו לוקה לעולם ור' יוחנן כשאמר אנו אין לנו אלא זאת ועוד אחרת לא חשיב אלא אותן שלוקין בשבטלו ובלא קיימו א"נ י"ל דה"ק ר' יוחנן אנו אין לנו אלא זאת ועוד אחרת שהוא לוקה בין בשלא קיימו בין בשבטלו והם שלוח הקן ופאה אבל אונס לוקה הוא בשלא קיימו ולא משכח לה לוקה בבטלו והא דא"ל ר' יוחנן להנא תני קיימו ולא קיימו לעולם כפשוטה היא דאע"ג דליתיה בבטלו איתיה בלא קיימו:

ה"ג

שלטי הגבורים

א באיסור השריטה כתב מיימ' דוקא שריטה אבל אם מכה בידו על בשרו מותר כדאשכחן בר"ע שפגע במטתו של רבו והיה מכה על בשרו עד שדמו שותת לארץ וכתב הרא"ש ודבר תימה הוא דכיון דבין ביד בין בכלי אסור האיך יהיה מותר דרך הכאה והתוספו' פירשו שר"ע היה עושה כן על התורה כמו שהיה אומר ר"ע הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותם ובשיעור הקרחה כתב מיי' כדי שיראה מראשו כגרים פנוי בלא שער והרא"ש פסק בב' שערות חייב ומי' איסורא איכא אפי' בשער אחד · ומאיסור השחתת הפאה כתב מיי' שאינו חייב אלא בתער אבל במספרים כעין תער מותר והרא"ש כתב שגם במספרים נמי חייב על פיאות הראש ואחד מקיף ואחד נקף חייבים וכגון שסייע בדבר שמטה עצמו אליו למקפו וכתב בסמג אבל איסורא איכא אע"ג דלא סייע לפיכך אסור להיות ניקף על ידי עובד כוכבים:

[דף רפה ע"א]

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) י"ל דזה הוא דעת רב"י שפי' בשם רבינו הזקן ועצם ה' לאו דוקא אלא סוף הגבול שזו הוא החמשה והוא סוף הזקן בשבולת באמצע או נאמר עצם חמישי · ר"ל שבולת הזקן מתחת בגרגרת כמו לפר"ח כדאיתא בי"ד סימן קפ"א ואח"כ מייתי ליה ממתני' דנגעים דתנן איזהו הזקן מפרק של לחי עד פיקה של גרגרת:

עין משפט

א מיי' פי"ב מהל' שחיטה סמג עשין סה טור י"ד סי' רלב:
ב מיי' פי"ב מהלכות עבודת כוכבים סמג לאוין סב טור י"ד סי' קפא:

מכאן עד סוף המסכת הוא פירוש רשב"ם אשר השלים פרש"י בעלות רש"י השמימה בטרם השלים פירושו. כן מוכח מתוס' שבגמ' ותוס' שאנ"ץ דף כ ע"ב בד"ה במלקט ובריטב"א לדף כ"א שהביאו דברי הפי' הזה בשם רבינו שמואל:

עיין תוס' ד"ה ל"ל

א מיי' פי"ב מהל' עבודת כוכבים סמג לאוין נז טור י"ד סי' קפא :
ב מיי' שם סמג לאוין שם :
ג מיי' שם סמג לאוין ס טור י"ד סי' קפב :

נ"ל לאחורי אזנו

ד טור א"ח סי' לו .
ה מיי' פ"ה מהל' עבודת כוכבים סמג לאוין נח טור י"ד סי' קפא :
ו מיי' פי"ב מהל' ע"ז סמג לאוין סב טור י"ד סי' קפ :
ז מיי' שם סמג לאוין נז טור י"ד סי' קפא :

בנזיר ד' נח׳

שם ד' נז:

קדושין דף לה:

שם כט׳

הגהות הו"י
(א) נ"ב פי' הר"ן בתמי' וכי תרלה לקברם שיעשו לדבריך ור"ה ס"ל דע"י אבה הרי :
(ב) נ"ב פרש"י היינו תחת האזן מקום שלחי התחתון יוצא משם ושם נקרא שיפה בחודו של לחי שבולט לחוץ ושתי השיבולת שבשנטר מקום חיבור ב' הלחיים יש עצם קטן שמחבר הלחיים יחד שמכאן ומכאן נקרא פאה של א' מהן לסוף הלחי הרי ב' מכאן וב' מכאן ואחד מלמטה סוי השיערשבין שתי השבולת שבסנטר ופרק הוא כפני עצמו עכ"ל ובחומש פ' קדושים פי' נע"א :

זה אינו חייב אלא *אחת כיון דאינס כולם תוך כדי דבור של התראה : לפי שנאמר · בישראל לא תתגודדו : אלא בין העינים · היינו בהתחלת השער סמוך למצח : מה כאן חייב · כלומר גבי כהנים : מה להלן גבי ישראל כתיב בין עיניכם למת : כדי שיראה מראשו · שיראה מבשר הראש כל שהוא ערום בלא שער :

בתקוני איתתא : ושאר אברים מי שרי · בתער : [כי קאמר רב] במספרים · יש מפרשים בשאר אברים מותר במספרים וכדמפרש כעין תער וכי האי גוונא בבית השחי ובבית הערוה אסור ויש שגורסים אלא כי קאמר רב וכו' (ב) וחוזר בו מתירוץ ראשון ובכל מקום התיר במספרים אפי' כעין תער כלומר

תורה אור

דברים יד וקרחה בראשם מה ת"ל לפי שנאמר °לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת יכול לא יהו חייבין אלא על בין העינים בלבד מנין לרבות כל הראש ת"ל בראשם אין לי אלא כהנים שריבה הכתוב בהםמצות יתרות ישראל מנין נאמר כאן קרחה ונאמר להלן קרחה מה כאן חייב על קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים אף להלן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים ומה להלן על מת אף כאן על מת *וכמה (נזיר נז:) שיעור קרחה רב הונא אמר כדי שיראה מראשו ור' יוחנן משום ר' אלעזר בן שמוע אומר כגרים : והמקיף פאת ראשו: ת"ר *פאת ראשו סוף ראשו איזהו סוף ראשו זה המשוה (אלף עא) צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו תאני תנא קמיה דרב חסדא אחד המקיף ואחד הניקף לוקה ואוקמה רב אשי במסייע דה"ל כעושה מעשה ולפיכך לוקה ומאן דמקיף לכולי רישיה חייב דקי"ל *הקפת כל הראש שמה הקפה ומאן דמקיף ליה לקטן חייב דגרסינן בנזירות *איתמר המקיף את הקטן רב הונא אמר חייב ורב אדא בר אהבה אמר פטור א"ל רב אדא בר אהבה לרב הונא בנך דידך מאן מקיף ליה א"ל חובה אמר חובה תקברינהו (א) לבנה כולהו שניה דרב אדא בר אהבה לא איקיים זרעא לרב הונא מחובה והלכה כרב הונא וקי"ל *דאשה שהקיפה ושניקפה פטורה דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך כל שישנו בהשחתת זקן ישנו בהקפת פאת ראש והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתת פאת זקן ליתנהו בהקפת פאת ראש ותנן נמי *בכל מצות לא תעשה בין שהזמן (אלף עב) גרמה בין שלא הזמן גרמה אחד אנשים ואחד נשים חייבים חוץ מבל תקיף ומבל תשחית ובל תטמא למתים: *אמר רב מקל אדם גאת (אלף עג) כל גופו בתער מיתיבי המעביר בית השחי ובית הערוה הרי זה לוקה כי קאמר רב בשאר אברים אבל בית השחי ובית הערוה לא אמר ושאר אברים מי שרי והא תניא העברת שער א אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים כי קאמר רב במספרים וכי תניא ההיא בתער והא רב בתער אמר אימא כעין תער אמר רב חייא בר אבא א"ר יוחנן המעביר בית השחי ובית הערוה הרי זה לוקה מאי לוקה מכת מרדות מדרבנן *ההוא דאתחייב נגדא קמיה דר' אמי איגלי בית השחי דידיה חזייה ר' אמי דלא הוה מגלח אמר להו שבקוה דין מן חבריא הוא בעי מיניה רב מר' חייא מהו להקל א"ל אסור והא קא גדיל וקא מצטער °א"ל בר פחתי גבול יש לו כל זמן שהוא גדל נושר בעא מיניה רב מרבי מהו להוך א"ל אסור בבגדו מאי א"ל מותר ואיכא דאמרי הכי בעא מיניה דבתפלה בבגדו מהו (אלף עד) א"ל אסור ולית הלכתא כותיה: ההמשחית (אלף עה) פאת זקנו: ת"ר °פאת זקן סוף זקנו שבולת (ויקרא יט) הזקן: הסורט סריטה אחת על ה' מתים וכו'

כגרים · של פול פנוי מאין שער ויש אומרים בגמ' ב' שערות וכן פסק הרא"ש ז"ל דאזלינן לחומרא ובשתי שערות חייב וכן פסק הרמ"ה ז"ל ומיהו איסורא איכא אפי' בשער אחד וכן אסור ללקט שער אחד לבן מתוך שחור או לצובעו : זה המשוה צדעיו *שבאחורי אזנו ופדחתו. שהוא המצח שאין שם שער ומשוה צדעיו שהן באמצען להן כמנהג הכומרים וכתב ה"ר ישעיה שאינו חייב אלא בתער דומיא דפאת זקן דילפינן פאת פאת מזקן כדתניא בתוספתא וחייב על הראש שתים אחת בראש הצדע מכאן ואחת בראש הצדע מכאן ואינו חייב עד שיקיפנו בתער (א) וכן כתב הרמב"ם ז"ל : ואחד הניקף . משום דכתיב לא תקיפו משמע לא תניחו עצמיכם להיות ניקפין : במסייע מזמין ומטה עצמו אליו להקיפו : ומאן דמקיף לקטן חייב · אף על גב דניקף לאו בר חיובא הוא מיחייב מקיפו : מאן מקיף להו · שהיו רגילים להקיף ראש הקטנים לגמרי : חובה · שם אשתו של רב הונא : תקברינהו לבנה · בתמיה וכי היא רוצה לקבור את בניה ולדבריו השיב לו שאסור לגדול להקיף את הקטן והוא כשגגה היוצאת וכולהו שני וכו' ורב הונא לא אסר אלא לאיש : והלכה כרב הונא · דאשה מותרת להקיף הקטן לכתחלה כיון דאינה בכלל הקפה כדאמר והויל לא שנא אם הוקפה או הקיפה פטורה ויש שהיו מתירים להקיף לאיש ע"י עובד כוכבים אשה וקטן כיון דמקיף לאו בר חיובא וניתא דכי היכי דאיש המקיף את הקטן חייב אע"ג דניקף לאו בר חיובא ה"נ קטן ואשה המקיפין לאיש חייב הניקף אע"ג דמקיף לאו בר חיובא ויש מסתפקין אם ישראל מוזהר להקיף לעובד כוכבים לדעת רב הונא דומיא דקטן והרא"ש ז"ל כתב דאע"ג דאסר רב הונא לאיש להקיף קטן שאני התם משום דאתי לכלל חיוב אבל עובד כוכבים מותר להקיפו ולפי זה ה"ה להקיף אשה דשרי ועבדים כתב הרמ"ה ז"ל אע"ג דלענין מלות דינם כנשים הואיל ויש להם זקן אסורים בהקפה ולשון ההלכות וקי"ל דאשה שהקיפה או שניקפה פטורה דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם וכו' כל שישנו בהשחתת זקן ישנו בהקפת פאת הראש והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתת פאת זקן ליתנהו בהקפת פאת ראש ותנן נמי כל מל"ת בין שלא הזמן גרמה בין שהזמן גרמה אחד האנשים ואחד הנשים חייבין חוץ מבל תקיף ובל תשחית [ובל תטמא] למתים :

אמר רב מקל אדם · אם הכביד עליו שערו מקל אותו בתער : הרי זה לוקה · משום לא ילבש גבר שמלת אשה ומתרגם לא יתקן גבר בתקוני

אפילו בית השחי ובית הערוה מותר במספרים אפילו כעין תער שמגלח סמוך לבשר ובתער ממש אף בשאר אברים אסור מדברי סופרים ובית השחי ובית הערוה אסור מן התורה: מכת מרדות דסבר ר' יוחנן שאינו אסור אלא מדברי סופרים ויש מפרשים דר' יוחנן אפי' במספרים כעין תער קאמר שאסור מדרבנן : ומצא כתוב על שם הרי"ף ז"ל שכתב בתשובה ושאלת על העברת בית השחי ובית הערוה אם הוא מותר או לא ראיתי בזה תשובה לרבינו שרירא גאון ז"ל דהאידנא יש בו צד היתר והטעם כי עתה רגילים להעביר אנשים ונשים ואיסורו היה משום לא ילבש גבר שמלת אשה ועתה אינו עדי הנשים בלבד אלא עדי הנשים והאנשים וכן כתב הרמב"ם ז"ל העברת שער משאר הגוף כגון בית השחי ובית הערוה אינו אסור מד"ת [א] אלא מדברי סופרים והמעבירו מכין אותו מכת מרדות בד"א במקום שאין מעבירים אותו אלא נשים כדי שלא יתקן עצמו תקון נשים אבל במקום שמעבירין השער [הנשים] והאנשים אם העביר אין מכין אותו ומותר להעביר שער [ג] אברים במספרים בכ"מ ע"כ: אגלאי בית השחי · כשהפשיטוהו למלקות : דין מן חבריא הוא · שנזהר מן האיסור : מהו להקל בית השחי ובית הערוה בתער : והא קא גדל · ואין כאן תקון אשה שאינו עושה אלא להגלל מן הצער : בר פחתי · מלשון פחת יהודה : כל זמן שגדל · כלומר שגדל הרבה נושר מאליו : מהו לחוך · בבית הערוה כדי להסירו : בתפלה בבגדו מאי · לחוך כשמתפלל להסיר הכנים מבשרו ולית הלכתא כוותיה · דכיון דאינו נוגע בבשרו מותר : סוף זקנו והם ה' פאות שיש בזקן כדלקמן: והסורט וכו' המסרט בכלי · על מת חייב ואשמועינן דשריטה שייך בכלי : אחת היא · דשניהם שוים על מת אלא שהמסרט ביד לריך להתרות בו משום ושרט לנפש ובכלי משום לא תתגודדו דסבר דשריטה וגדידה אחת היא ושניהם בין ביד בין בכלי : על עבודת כוכבים וכו'. ופירשו התוס' לאו בעובד עבודת כוכבים מיירי דאם דרכה בכך הידי והידי חייב אלא שורט לעבודת כוכבים כחק העובדי כוכבים ואותו דרכו בכלי ולא ביד : מחוי רב ששת · מראה לתלמידיו פרקי הראש וגם פרקי הזקן : בי פירקי רישא · במקום הצדעים והוא מקום חיבור הגלגולת עם הלחי : בי פרקי דיקנא · פי' רש"י ז"ל בי פרקי דיקנא מקום חיבור הסנטר לעצם אחד מימין הסנטר ואחד משמאל ושבולת הזקן באמצע הרי שלשה וחיבור הצדעים ללחי מכאן ומכאן הרי חמש ור"ח פירש מקום חיבור

ת"ר יושרט יכול אפי' שרט על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים ת"ל לנפש אינו חייב אלא על המת בלבד *אמר שמואל המסרט על בשרו בכלי חייב מיתיבי שריטה וגדידה אחת היא אלא ששריטה ביד וגדידה בכלי הוא דאמר כר' יוסי דסבר שריטה וגדידה אחת היא תני תנא קמיה דר"נ על מת בין ביד בין בכלי חייב על עבודת כוכבים ביד חייב בכלי פטור והא איפכא כתיב °ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים אלא אימא בכלי חייב וביד פטור וכן הלכתא דמסקנא היא יוחייב על הראש שתים מחוי רב ששת בי פירקא רישא ועל הזקן שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה מחוי רב ששת בי פירקי (ג) דיקנא : ואינו חייב עד שיטלנו בתער

אלף עו
דף כא׳
מלכים א יח
אלף עז

ת"ר

א גבי כעברת שער פר"ת שדינס שיה שאסורות בתער ומותרין במספרים אבל של בית השחי ושל בית הערוה אסור אפילו במספרים וכן היא מסקנת הרא"ש ואסור אפי' לחככו בידו כדי להסירו אבל מותר לחככו בבגדו להסירו כתבו הגאונים מי שמגלח כל שיער שבו מראשו ועד רגליו שמותר לו לגלח גם של בית השחי ובית הערוה דכיון שמגלח כל גופו אין זה יופי אדרבה נוול אלא שלבש רפואה מגלח ומיהו אם כשחופף בשערות כדי להסיר נופלות מאליו אין בכך כלום דדבר זה שאינו מתכוין הוא ואין לומר דהוי פסיק רישיה ואע"ג דע"י החפיפה הן נופלות כיון דאי בעי הוה מצי לחוף מבלי שיסרו גם כי הייף כדרכו אין בכך כלום וצ"ע גבי כורך תכלים אחד של למר ואחד של פשתן בידו דאיתא בשבת פ' במה בהמה דפירש רש"י שם דטעם שאיסור הוא מפני שמתחמם בכלאים ושכירא ליה להוא תנא דבר שאינו מתכוין אסור ואם כן לדידן דקי"ל בכל התורה כולה דבר שאינו מתכוין מותר הכא שרי דהא לאו פסיק רישיה הוא ואי פסיק רישיה הוא לא היה צ"ל דאתיא כמ"ד דבר שאין מתכוין אסור והנה הרי"ף ומיי' פ"י מהל' כלאים וסמג לאוין רס"ב והרא"ש שם והטור י"ד סי' ש' הביאו דבר זה לפסק הלכה ופסקו דכי כרכן וקשרן שאסור לתת התכלים בידו וקשה דהא דבר שאין מתכוין הוא ושרי ואין לומר דס"ל דגבי כלאים דבר שאין מתכוין אסור דהא גבי מוכרי כסות כולהו פסקו דאם אינו מתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני גשמים שרי כר"ש ולתרץ קושיא זו דלדידהו הוי האי מלתא פסיק רישיה כי אע"פ שאינו מתכוין לחמום בעל כרחו מתחמם הוא והוי פסיק רישיה אי נמי מיירי דמתכוין לחמום הלכך אסור אבל קשה למה לא הזכירו דבר זה שום אחד מהם כלל ועיקר כי באמת הקושיא עלומה והר"ן ס"ל כדעת הרי"ף הכא דשרי לפי שהוא דבר שאינו מתכוין ואם כך היה דעת הרא"ש לומר שאינו מתכוין מה אמר תקשי בו הטור י"ד שפסק כאן להדיא לאיסור ולדבר שאינו מתכוין בענין כלאים פסק להיתרא :

חדושי אנשי שם
(א) התוספות בפ"ק דשבועות והאשר"י בפירקין הוכיח דמספרים כעין תער אסור בפאות הראש : (ב) וסייע כרבי יוחנן וס"ל דפליגא סוגיין דלעיל דלא הוה צריך לאוקמי דרב במספרים דהא ברייתא דהעברת שער מדברי סופרים איכא לאוקמא בשער בית השחי ולדברי רב אלפס שהביא שקלא דרב ומימרא דר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן נל"ק דס"ל דלא פליגא ורבי יוחנן במספרים קאמר דמדרבנן אבל בתער מודה דלוקה מדאורייתא ושאר אברים בתער מדרבנן כברייתא דהעברת שער מדברי סופרים ובמספרים ש"י כדרב :

הגהות מא"י
[א] כאן שייך האות ב' מן חידושי אנשי שם :
[ג] נ"ב מאלר :

מלחמת ה'
מכן דאם כן סיכי אמריע בגמרא הניחא למאי דתני קיימו ולא קיימו והא ליכא דניחא ליש דהא רבי יוחנן הוא דתני קיימו ולא קיימו ולדידיה לא ניחא דלא מחייב במקיימו הואיל ולא מחייב בבטלו : ועוד

ת"ר °ופאת זקנם לא יגלחו יכול גילחו במספרים יהא חייב ת"ל לא תשחית יכול אפילו לקטו במלקט או ברהיטני יהא חייב ת"ל לא יגלחו הא כיצד גילות שיש בו השחתה הוי אומר זה תער: מתני' אהכותב כתובת קעקע כתב ולא קעקע קעקע ולא כתב אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש אינו חייב עד שיכתוב שם השם שנאמר °וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה': גמ' א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי עד דכתב אני ה' ממש אמר ליה לא כדתני בר קפרא אינו חייב עד שיכתוב שם עבודת כוכבים שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה' ולא אחר: אמר רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה אסור לאדם שיתן אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע רב ביבי בר אביי קפיד אפי' אריבדא דכוסילתא רב אשי אמר כל מקום מכה מכתו מוכחת עליו: מתני' בנזיר שהוא שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת היה מטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת היה גלבוש כלאים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תלבוש אל תלבוש והוא פושט ולובש חייב על כל אחת ואחת היה מגלח כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח חייב על כל אחת ואחת: גמ' *אמר רב ביבי אמר רב אסי לאו פושט ולובש ממש אלא אפילו מכניס ומוציא בית יד אונקלי שלו מחוי רב אחא בריה דרב איקא עיולי ואפוקי רב אשי אמר אפילו לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש חייב: מתני' °*כמה מלקין דאותו ארבעים חסר אחת שנאמר °במספר ארבעים מנין שסמוך לארבעים ר' יהודה אומר ארבעים שלימות וכו': *כל חייבי כריתות שלקו נפטרין מידי כריתתן שנאמר °ונקלה אחיך לעיניך משלקה הרי הוא אחיך דברי ר' חנניא בן גמליאל וכו': גמ' *אמר רב אדא בר אהבה אמר רב הלכתא כרבי חנניא בן גמליאל: [משנה] רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות שנאמר °ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

סליקא לה פרק ואלו הן הלוקין וסליקא לה מסכת מכות

תורה אור: ויקרא יט · שם · דברים כה · שם · ישעיה מב

רש"י

מתני' נזיר ששתה יין כל היום · ואתרו ביה מעיקרא התראה אחת: [אלא אחת] · אמה ששותה תוך כדי דיבור דלא מצי למימר איתשלאי: אל תטמא · אל תבא בבית המת והוא מטמא וחוזר ונוגע במת: גמ' אפילו מכניס ומוציא בית יד אונקלי שלו · כלומר מכניס ומוציא ידו בבית יד כתונת שלו: עיולי ואפוקי · ידו גרידא מוציא ידו חוץ מבית יד וחוזר ומכניס: רב אשי אמר אפילו לא שהה. בין התראה להתראה אלא כדי לפשוט וללבוש חייב מלקות דכשחוזר ולובש שנייה חשיב ליה: מתני' כמה מלקין אותו. מי שחייב מלקות: שנאמר במספר ארבעים יכנו · סמוכין דרש שנאמר כדי רשעתו במספר ארבעים יכנו והאי במספר קרא יתירא הוא הילכך דרשינן ליה במנין שסמוך למ' שגורס למנות אחריו מ' דהיינו ל"ט:

סליקא לה פרק ואלו הן הלוקין וסליקא לה מסכה מכות.

נמוקי יוסף

חיבור הלחי לצדעים הוי פאה אחת וכן מלך אחד הרי שנים ושני גבולי שפה אחת מימין הפה ואחת מהשמאל ושבולת הזקן י"מ שעלם הצדעים למעלה המחובר ללחי הוא רחב ויש לו ב' פאות הרי ד' פאות במקום חבורן ואחת למטה בשבולת הזקן מקום חיבור שני הלחיים וכן פרש"י ז"ל בשבועות ובפירוש התורה וכתב הרא"ש ז"ל וירא שמים יצא ידי כולם ולא יעביר תער על זקנו ולא כהותם שמניחים חוט כל שהוא על הפאות כי לפעמים אינו מכוין על הפאות ע"כ כתב הרמב"ם ז"ל פאה זו שמניחי' על הצדע לא נתנו בה חכמים שיעור ושמעו מזקנו שלא יניח פחות מארבע שערות ובספר המצות הביא תוספתא יש הולש שתי שערות וחייב משום נזיר ומשום מקיף וכן כתב אבי העזרי נראה דעל כל פאה מיחייב בשתי שערות כדתניא בתוספתא על ג' מקומות חייב בב' שערות בשבת ובפאה ובתולש סימני טומאה ע"כ: מתני' קעקע · לשון קריעה וחקיקה: עד שיכתוב ויקעקע · כלומר אחר שקרע עורו הניח דיו בתוכו שריטה ונכרת שם זמן גדול ובעינן תרתי לחובת שריטה וכתיבה ולישנא דקרא נקט דכתיב וכתובת קעקע שהרי תחלה הוא קורע העור ואח"כ כותב: עד שיכתוב שם השם · כלומר על אותה שריטה שיכתוב את השם ומפרש בברייתא שם עבודת כוכבים ולאזהרתיה מדכתיב אני ה' ולא אחר ולית הלכתא כוותיה אלא כת"ק: גמ' עד דכתב אני ה' ממש שתי התיבות: שנאמר וכתובת שם עבו"ם · כוכבים לא תתנו בכם ולמה כי אני ה' ולא תעשו אדון אחר זולתי: אפי' אריבדא דכוסילתא · אפי' על מקום הקזה קפיד שלא ליתן עליו דבר שחור שנראה ככתובת קעקע ולית הלכתא כוותיה ולא כרב מלכיו אלא כרב אשי דהוא בתרא וכל מקום מכה מותר: מתני' אינו חייב אלא אחת · על אותו כוס ששתה סמוך להתראה אבל על האחרים לא לקי דיכול לומר שכחתי שהיה אסור אבל אם התרו בו על כוס וכוס חייב על כל אחת ואחת וה"ה לכל איסורי נזיר דהיינו גלוח שער וטומאת מת וכן לכל איסורים שבתורה כגון לבישת שעטנז וכן כהן מטמא למתים כענין נזיר: גמ' לא פושט ולובש ממש · כלומר לא תאמר עד שיפשוט וילבש אח"כ הוא דחייב מלקות על כל לבישה ולבישה שהרי עשה מעשה אלא אפילו מכניס ומוציא בית יד אונקלי כלומר אפילו לא פשט אלא שהוציא בית ראשו או בית יד הבגד שלו והכניסו חייב שהרי נראה כמכין עצמו ללבוש ולפשוט: מחוי · מראה לתלמידיו באיזה ענין מתחייב: אפי' לא שהה · כלומר אפילו לא הכניס והוציא בית יד אלא ששהה אחר התראה ועמד לבוש הכלאים בכדי שהיה יכול לפשוט וללבוש ארבעה או חמשה פעמים חייב על כל אחת ואחת אף על פי שאין עושה מעשה דכיון שמתחלה עשה מעשה כשלבש ועתה שוהה כדי לפשוט וללבוש חשוב מעשה כיון שהתרו בו על כל שהיה ושהיה: מתני' כמה מלקין: שנאמר במספר ארבעים · מדלא כתיב והכהו לפניו ארבעים במספר אלא כתיב במספר והדר כתיב ארבעים מנין הסכום תרגום ותוכן לבנים סכום לבניא כלומר מנין שהוא סמוך למ' שרוצה לספור מ' ולא יספור מ' לגמרי וקי"ל דאין מכין אותו אלא מכות הראויות להשתלש שליש מלפניו ושני שלישים מלאחריו משום דכתיב והכהו לפניו כדי רשעתו מכלל דלאחריו שתי רשעיות ואין לך מנין שהוא סוכם את המלקות להיות ג' ג' חלקים אלא י"ג והן כולן ל"ט: ר' יהודה אומר מ' שלמות ולוקה היתירה בין כתפיו וטעמא דרבי יהודה משום דכתיב מה המכות האלה בין ידיך ורבנן האי קרא בתינוקות של בית רבן כתיב כדאיתא בגמ': כל חייבי כריתות · אם התרו בהם למלקות משום הלאו שכתוב בהן ולקו נפטרו מהכרת · לגאון ז"ל מלקות דאורייתא צריך (א) אומדן ב"ד וצריך שיהו מכות משולשות ולא היו מלקים אלא על חייבי לאוין ועל חייבי כריתות שאין בהן מיתת ב"ד אבל עבר על מצות עשה אי נמי חייבי לאוין בלא התראה היו מכין אותו בלא מספר ובלא אומד וקורין אותה מכת מרדות מדרבנן על שם שמרד בדברי תורה או בדברי סופרים ולרב נטרונאי מלקות התורה אין לנו עכשיו ומלקות התורה ארבעים חסר אחת ומכת מרדות אינה כך אלא היו חובטין אותו עד שיקבל או עד שתצא נפשו וכילך חובטו מכהו באפסר כפול לשנים בלא חשבון אלא לפי שודא דדיינא ע"כ: *ממקומו הוא למד · כלומר אינך צריך ללמוד מק"ו לעשה מצוה שיוסיפו לו על חייו שהרי מגוף המקרא אתה למד שאפילו נמנע מעשות עבירה שיוסיפו לו חיים שנאמר אשר יעשה אותה האדם וחי בהם ומה עשה והלא האי אשר יעשה פרישה היא וקאמר וחי בהם כאילו עשה מצוה: קלה ממנו · שמואס אותו: הרבה להם תורה וכו' · כלומר הרבה להם איסורים שיש דברים שאע"פ שלא אסרן הכתוב היו ישראל פורשים מהם כגון דם ונבלה ושרצים נמצא שלא כתבן אלא כדי להרבות להם שכר ולזכותם בעולם הזה ולעולם הבא שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

סליקא לה פרק ואלו הן הלוקין וסליקא לה מסכת מכות

מלחמת ה'

עוד ס"ג אמדוהו לקבל מ' וכו' ורמינהי אמדוהו לקבל מ' וכו' והכא לא גרסי' משלקה אמדוהו לקבל י"ח ומשלקה וכו': אמר הכותב מה שכתב בסיפא דברייתא משלקה אין גרסתו כתוב' בנוסחאות ואין צריך להגיה אותן דהא מתני' גופה לא קתני לקה בסיפא אלא משום רישא דבודאי אפי' לא לקה אין אומדין אותו אומד שני לחייבו יותר שהרי יצא מב"ד זכאי והכן דיני נפשות מחזירים לזכות ואין מחזירין לחובה ותני' נמי התם חייבי מלקיות מנין אתיא רשע רשע ומה שפיר' לא לקה אין מוציאין אותו מיד אומד הא' חס ושלום שנשפוך דמו של זה לדעת והמגלה אמר ונקי וצדיק אל תהרוג וכן זו שכתב הולכין אחר האומד האחרון ונראה מדבריו ז"ל שהוא מפרש דמאי פטור דרישא דמתני' וברייתא פטור ממ' וחייב באומד האחרון אינו נכון לדעתי דהא סתם קתני משמע שאינו לוקה אלא אותו מקצת שלקה כבר ולא משתמים הנא למיתני הולכין אחר אומד האחרון וברייתא בשלא לקה היא וקתני פטור משמע לגמרי ועוד דלא הוה ליה למיתני ואמדו אינו יכול לקבל מ' אלא ה"ל למיתני וחזרו ואמדו אינו יכול לקבל אלא כך וכך מדקתני אינו יכול לקבל מ' משמע שאין צריך באומד האחרון אלא שיאמרו אינו יכול לקבל כמו שאמדוהו מתחלה שכיון שאמדו כך פטור לגמרי ואין אומדים כמה הוא יכול לקבל מכל זה נראה שפירוש משנתנו כך הוא שאם לקה אפי' אחת וחזרו ואמדו אינו יכול לקבל אלא ל' וגם פטור שכיון שכבר נקלה מן האומד הא' כבר נפטר שאין דנין אותו בשני דינין לאמוד אותו פעם שנית ואין מלקין אותו בלא אומד אפי' אחד וה"ל דומיא דנפסק' רצועה בשניה דפטור הא לא לקה כלל אומדין אותו אומד שני דאומד הראשון בטעות הוא אבל למחר וליומא אחרא כחישותא הוא דאתיליד ביה וכיון שהאומד הא' אומד אמת היה אין סותרין את דינו ואין מלקין אותו כלל בלא אומד וה"ל כרן מבית דין דפטור וכולהו פטורי ב"ד דקאמרי' הכא לו' שאין אומדין אותו פעם שנית הא אומד ראשון להקל נוקה ממה נפשך: ועוד אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חבירו על ר' חנינא בן גמליאל וכו' וא"ת אמאי לא פשטוה מדר' עקיבא וכו': אמר הכותב גם זו התשובה אינה נכונה שלא נאמרה כתקנה דודאי אי ר' עקיבא כר' חנניה ס"ל פשיטא שאין לנו כאן שתי רשעיות דאי עבדת ביה הא לא מתקיימי' ביה הא ולמאי תו איצטריך לאדכורי כאן תשובה אפי' תימא אין התשובה מכפרת לאו שתי רשעיות הן שהמלקות פוטרת אלא רבי עקיבא כרבי חנינא ס"ל הכי קשיא ליה חייבי כריתות אמאי ישנן בכלל מלקות ארבעים ואין אומרין שלא ילקה ויעמוד בחיוב כרת שבו כמו שעושין בחייבי מיתות ב"ד שכל מי שנתחייב שתי מיתות נדון בחמורה והכא כרת חמור הדר אמר לפיכך דנין אותו במלקות שאם עשה תשובה ב"ד של מעלה מוחלין לו הכרת וכיון שכן עונש מלקות עיקר שהכרת אין עונשן עונש גמור ומלקות חמור ממנו נדון בחמורה שהכרת קל הוא שהרי אפשר שלא יתקיים בו שבית דין של מעלה מוחלין לו ולהכך ליסני דמפרשי לדרבי עקיבא דגמר לעיני מלעיניך ואתרו ביה למלקות הכי נמי צריך לפרושה לדרבי עקיבא וסייעי דאמרינן בלישנא דרבינא לעולם כדאמרי' מעיקרא שאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין לו וב"ד של מעלה ימחול לנו על כל חטא ושגיאה אמן: סליק פירקא וסליקא לה מסכת מכות

המאור הגדול

ה"ג אמדוהו לקבל מ' ולקה מקצת ואמרו אינו יכול לקבל מ' פטור אמדוהו לקבל י"ח ומשלקה פירוש משלקה כל הי"ח אמרו יכול לקבל מ' פטור וסיפא ודאי רבותא קמ"ל שאע"פ שלקה כל הי"ח שאמדוהו מתחלה ועמד בבריאותו ונתברר זה האומד השני בלא ספק אע"פ כן פטור אבל רישא דקתני לקה מקצת ההיא לאו רבותא היא אלא דוקא טעמא דלקה מקצת שנתגלית חלישותו ונתבררה טעותו של האומד הראשון אבל לא לקה אין מוציאין אותו לעולם מיד האומד הראשון והיינו דמקשי' עלה לקה אין לא לקה לא ורמינהי אמדוהו לקבל מ' וחזרו ואמרו אינו יכול לקבל מ' פטור והכא ל"ג משלקה אמדוהו לקבל י"ח ומשלקה אמרו יכול לקבל מ' פטור והכא גרסי' משלקה כדגרסי' במתני' ורבותא קמ"ל קתני מיהת רישא פטור אף ע"ג דלא לקה אמר רב ששת לא קשיא מתני' דאמדוהו ליומיה הלכך כל כמה דלא לקה אין מוציאין אותו מיד אומד ראשון ברייתא דאמדוהו למחר וליומא אחרי שאפשר שנולדה בו חלישות ולפיכך הולכין אחר האומד האחרון: אמר רבי יוחנן חלוקין עליו חביריו על ר' חנניא בן גמליאל וכו' ואם תאמר אמאי לא פשטיה מדר' עקיבא דאמר חייבי כריתות ישנן בכלל מלקות מ' שאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין להן טעמא דעשו תשובה הא לא עשו תשובה לא נפטרו מידי כריתתן אלמא ר' עקיבא חלוק על ר' חנניא דר' חנניא בשלא עשה תשובה קאמר דאי בשעשה תשובה תשובה פוטרתן ולא מלקות יש להשיב התם הכי קאמר שאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין להם אף ע"פ שלא לקה וכיון שכן אותה רשעה לא פסיקא ליה והרי היא כמו שאינה ולפיכך מחייבין אותו מלקות אף בשלא עשה תשובה ולא הוו כשתי רשעיות המלקות והכרת המוטלת עליו לקבל זו או זו ולעולם היכא דלקה מפטר מידי כריתות כר' חנניא בן גמליאל ולא פליג עליה ר"ע כלל:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב עיין במ"ש הר"ן ז"ל בפ' נערה שנתפתתה סימן רכט.

עין משפט

א מיי' פי"ב מהל' עבודת כוכבים סמג לאוין סא טור י"ד סי' קפ:

מיי' פ"ה מהל' נזירות סמג לאוין רכ:

ג מיי' פ"י מהל' כלאים סמג לאוין רפג:

ד מיי' פט"ז ופי"ז מהל' סנהדרין סמג עשין קס:

סיומא דמתני' דף כג ע"ב